5 – 114

5/114

PERFECTVS CVRSVS

PHILOSOPHICVS

SCOTISTARVM.

Dignare me Laudare te uirgo Sacrata. Da mihi uirtutem contra hostes tuos

NOVVS CVRSVS PHILOSOPHICVS SCOTISTARVM,

COMPLECTENS VNIVERSAM
Philoſophiam, Rationalem, Naturalem, Moralem, & Tranſnaturalem:

5/114

INDVSTRIE PERACTVS, INGENIOSE ELABORATVS, atque à Subtilium Schola apprimè exoptatus.

AVCTORE
R. P. BONAVENTVRA COLVMBO, NICIENSI,
Ordinis Minorum Conuentualium Sacræ Theologiæ Doctore, eiuſdemque Profeſſore in celeberrima vrbe Aquenſi.

NVNC PRIMVM IN LVCEM PRODIT.

LVGDVNI,
Sumpt. LAVR. ARNAVD, ET PETRI BORDE.

M. DC. LXIX.
CVM APPROBAT. ET PERMISSV.

755

REVERENDISSIMO, SAPIENTISSIMOQVE

P. PATRI ANDREÆ

BINO AB HISPELLO,

Artium, & Sacræ Theologiæ Doctori, vniuerſique Ordinis Minorum Conuentualium Miniſtro Generali vigilantiſſimo, atque Sanctiſſimi Domini Noſtri Clementis Papæ IX. authoritate Apoſtolica Commiſſario digniſſimo.

F. BONAVENTVRA COLVMBVS NICIENSIS, eiuſdem Ordinis alumnus S. P. D.

I*NTEGRVM, abſolutumque Philoſophicum Curſum luci publicæ daturo, præloque commiſſuro (*REVERENDISSIME PATER*) vnus electus ex millibus, ſanè non foris petitus, ſed domi obuius, mihi ſtatim occurriſti Patronus præſtantiſſimus, Mecœnaſque clariſſimus. Iſtum enim ſub tuo præſidio firmiſſimo, auxilioque potentiſſimo prodeuntem, indubiè ſpero per totum terrarum orbem rectè eſſe diffundendum, tutéque diſpertiendum. Tu enim es ſupremum caput Seraphicæ Religionis, ſolertiſſimuſque Generalis, inter tot integerrimos, & præclariſſimos viros, quibus perbellè ipſa Religio abundat, & mirificè irradiat, nominatus, & electus, ac in Comitiis generalibus proximè Romæ celebratis acclamatus, atque à nobis omnibus libenter, & alacriter ſuſceptus, necnon ſummoperè dilectus, ad præfatum Sodalitium gubernandum, regendum, moderandum, & illuſtrandum, vtpotè, qui optimis moribus præditus, excelſa bonitate, ac mirifica ſcientia ornatus, vitaque integritate præclarus, augmentum, & incrementum maximum ſis ei allaturus. Vnde non immeritò noſtra Philoſophia nomen tuum veluti teſſeram præfert, quæ extat amor ſapientiæ, & ſapida ſcientia perhibetur, in ſpeculatione, & actione; in virtute, & operatione conſiſtens, quorum omnium es ſtudioſiſſimus, & amantiſſimus, vt protinùs in primordio tui regiminis præſignaſti, & præmonſtraſti, diúque egregiè es proſequutus, ſummáque cum laude, & applauſu es conſequutus.*

ſequutus. Si autem vera Philoſophia, nedum dicit, verum etiam facit, iuxta illud Magiſtri morum : Verba rebus proba, ne ſermoni vita diſſentiat: *planè tu, velut alter Generalis Bonauentura Sanctiſſimus, & Doctiſſimus, priùs factis, quàm verbis; exemplo, quàm præcepto, quæ conſtruenda, & corrigenda ſunt aptè peragis, & opportunè corrigis, reparas, & reſtauras; collapſa, & diſperſa erigis, & in primæuum religioſum ſtatum redigis, & ad meliorem frugem reducis: ſciens validiorem, & efficaciorem eſſe operis, quàm oris vocem. Potiſſimùm nunc excolis, & erigis ſtrenuè in Galliarum Regnis, libenter annuens Chriſtianiſſimi Regis piis, iuſtiſque votis; ac etiam exactè Summi Pontificis iuſſa, & mandata exequens: quibus ſperamus, optamus, & precamur, maiora Tibi, & digniora à potentiſſimis viris prænominatis deuotiſſimis conferenda, vt magis, ac magis Seraphicam noſtram Familiam illuſtres, & vniuerſum orbem illumines. Accipe igitur hilari animo, alacrique vultu hoc vigiliarum, laborumque meorum opus, & pignus, in perpetuæ venerationis, & perennis meæ affectionis certùm argumentum, verumque monumentum. Vale, & iterum vale, publico bono natus.*

AD

AD LECTOREM.

CVNCTAS aſſertiones locis, ac teſtimoniis Scoti explicitis, tactis, aut ſaltem deductis, aut præſuppoſitis ex eius principiis communiendas, confirmandas &, fundamentis, rationibuſque eiuſdem corroborandas curaui, quæ ab omnibus ipſiuſmet ſtudioſis iamdudum maximè exoptantur, cùm nemo antè, quem viderim, in Philoſophia præſtiterit. Cœpit quidem laborioſè, ac ingenioſè Vulpes in ſuis tomis Theologicis, ſed morte præuentus non abſoluit. Deinde duo noſtri Neoterici multa eruditè, ac copioſè accumulant ex Scoto, aliiſque tam veteribus, quàm recentibus, ac refutant; tametſi nonnunquam Scotiſtas inſigniores, nuncupatim Formaliſtas ſpernant, nimiſque Nuperis, extra Scoti ſcolam faueant. Accedit nuper Poncius curſum integrum Philoſophicum aggreſſus, & complexus; qui pleraque Scoticæ doctrinæ non conſentanea congerit, ac defendit, paruique pendet authoritates, citationes eius, ac notabilia, putatque ſe eſſe omnium primum in eius complemento; cùm tamen anteà Tatar. Ioannes de Magiſtris, Pariſienſes, aliique complures vbique terrarum, præſertim in celebrioribus Vniuerſitatibus, verbo, & ſcripto, ingenti cum applauſu eum tradiderint, atque in lucem ediderint. Quapropter pro viribus citationes, allegationes Doctoris, & notabilia neceſſaria, & proficua in medium proferam, & contendam obſcura patefacere, difficilia explanare, confuſa diſtinguere, ac illuſtrare, necnon omnia pro ingenioli mei tenuitate in rectum ordinem & methodum congruam redigere, ac diſponere. Si autem quid non benè dictum occurrat, mihi attribuatur, & ignoſcatur. Si verò quid bonum extiterit, Deo omnium bonorum authori, & largitori adſcribatur. Vale.

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs ſubſcripti Sacræ Theologiæ Doctores, attentè perlegimus, & accuratè perluſtrauimus *Nouum Curſum Philoſophicum Scotiſtarum*, *à Reuerendo Patre Magiſtro Bonauentura Columbo, olim Aquis Philoſophiæ Profeſſore publico, & Sacræ Theologiæ Prælectore affabrè compoſitum, & concinnè collaboratum, integrum, & omnibus numeris abſolutum*: qui nedum fidei Orthodoxæ, bonisque moribus conſonat; verùm etiam magna facilitate, & eruditione doctrinam Ariſtotelis, & Scoti Doctoris Subtilis exponit, & contra vtriuſque aduerſarios, tam veteres, quàm recentes acerrimè defendit. Ideò, vt quamprimùm excudatur, & in lucem emittatur, ad omnium publicam vtilitatem, eum dignum cenſemus. Saloni 12. Septembris 1667.

Fr. IACOBVS IVLIANVS, Doctor Theologus.

Fr. ELZEARIVS BORELY, Sacræ Theologiæ Doctor.

Facultas

Facultas admodum Reuerendi Patris Prouincialis prouinciæ S. Ludouici.

EGo Fr. Gabriel Taulany Sacræ Theologiæ Doctor, Minor Conuentualis, & in Prouincia S. Ludouici Prouincialis, facultatem concedo, vt *Nouus curſus Philoſophicus Scotiſtarum, Authore Patre Magiſtro Bonauentura Columbo, eiuſdem noſtri Ordinis*, grauium Doctorum iudicio approbatus, & à nobis diu exoptatus, typis mandetur. Aquis die 15. Septembris 1667.

Fr. GABRIEL TAVLANY, Prouincialis.

Approbatio Doctorum Sacræ Facultatis Pariſienſis.

LVce dignum reperimus *Curſum nouum Philoſophicum ad mentem Doctoris Subtilis, Authore R. P. Bonauentura Colombo, Nicienſi, Ordinis Minorum Conuentualium*; quandoquidem nihil ſit in eo quod ſanam doctrinam, imò Doctoris Subtilis non ſapiat acumen. Ita teſtamur nos infrà ſcripti Almæ Facultatis Pariſienſis Doctores Theologi, die Decembris ſecunda, anni 1669.

Fr. PAVLVS LOMBARD, Prior Carmelitarum.

Fr. ELIAS VIAL, Carmelita.

Conſenſus Procuratoris Regij.

VIſa Approbatione Doctorum Facultatis Pariſienſis; Ego pro Rege aſſentior, vt liber inſcriptus *Curſus nouus Philoſophicus, ad mentem Doctoris Subtilis, Authore R. P. Bonauentura Colombo, Nicienſi, Ordinis Minorum Conuentualium*, prælo mandetur à LAVRENTIO ARNAVD, & PETRO BORDE, Sociis Bibliopolis Lugdunenſibus, cum inhibitionibus conſuetis. Datum Lugduni, die ſecunda Decembris anni 1669.

GALLIAT.

PERMISSIO.

FIat iuxta concluſiones Procuratoris Regij. Lugduni die, & anno ſupradictis.

DVLIEV.

SERIES

SERIES
LIBRORVM, QVÆSTIONVM,
Articulorum, & Dubitationum huius totius Philoſophici Curſus.

Proœmium Epitomes Dialecticæ. pag. 1

LIBER I.

De terminis incomplexis. pag. 2

QVÆST. I. *De diuiſionibus, & definitionibus terminorum incomplexorum.* ibid.

ART. j. *De nominibus huius Doctrinæ.* ibid.
ij. *Quid ſit terminus.* 3
iij. *De terminis mentali, vocali, & directio.* 4
iv. *De ſignificatiuo, non ſignificatiuo, & aliis conſequentibus.* 5
v. *De æquiuoco, & vniuoco.* 6
vj. *De concreto, abſtracto, & reliquis.* 7
vij. *De denominatiuo, & denominante.* 8
viij. *De communi, vniuerſali, & ſingulari.* 9
ix. *De conuertibilibus, & cæteris.* 10
x. *De terminis primæ, & ſecundæ intentionis.* ibid.

QVÆST. II. *De proprietatibus terminorum incomplexorum.* p. 11
ART. j. *De ſigno, & ſignificatione.* ibid.
ij. *De prædicatione.* 12
iij. *De ſuppoſitione.* 13
iv. *De aſcenſu, & deſcenſu terminorum.* 14
v. *De ſtatu, & diſtractione.* 15
vj. *De ampliatione, & reſtrictione.* 16
vij. *De appellatione.* ibid.

QVÆST. III. *De vniuerſalibus.* p. 17
ART. j. *Quid ſit commune, & vniuerſale.* ibid.
ij. *Quotuplex ſit vniuerſale.* ibid.
iij. *De genere.* 18.
iv. *De ſpecie.* ibid.
v. *De differentia.* 19
vj. *De proprio.* 20
vij. *De accidente.* ibid.

QVÆST. IV. *De prædicamentis.* p. 21
ART. j. *De antepredicamentis.* ibid.
ij. *Quid & quotuplex ſit prædicamentum.* 22
iij. *De ſubſtantia.* ibid.
iv. *De proprietatibus ſubſtantiæ.* 23
v. *Expenditur ſeries prædicamenti ſubſtantiæ.* 24
vj. *De quantitate.* ibid.
vij. *De qualitate.* 25
viij. *De relatione.* 26
ix. *De actione, & paſſione.* ibid.
x. *De vbi.* 27
xj. *De ſitu.* ibid.
xij. *De quando.* ibid.
xiij. *De habitu.* 28
xiv. *De poſtprædicamentis.* ibid.

LIBER II.

De terminis complexis. pag. 30

QVÆST. I. *De partibus termini complexi.* ibid.
ART. j. *De nomine.* ibid.
ij. *De verbo.* 31

QVÆST. II. *De eſſentia termini complexi.* ibid.
ART. j. *An terminus complexus diſtinguatur ab oratione, propoſitione, & enunciatione.* ibid
ij. *Quid ſit terminus complexus?* 33
iij. *Quotuplex ſit terminus complexus.* ibid.
iv. *De proportione hypothetica.* 34

QVÆST. III. *De materia, forma, quantitate, & qualitate propoſitionis.* p. 35
ART. j. *De materia, forma, quantitate, & qualitate propoſitionis categoricæ.* ibid.
ij. *De materia, forma, quantitate, & qualitate propoſitionis hypotheticæ.* 36

QVÆST. IV. *De oppoſitione, æquipollentia, & conuerſione ſimplicium propoſitionum.* pag. 37
ART. j. *Quid, & quotuplex ſit oppoſitio propoſitionum ſimplicium.* ibid.
ij. *De oppoſitarum canonibus.* 38
iij. *De æquipollentia ſimplicium propoſitionum.* ibid.
iv. *De conuerſione propoſitionum ſimplicium.* p. 39

QVÆST. V. *De propoſitione modali.* p. 40
ART. j. *Quid, & quotuplex ſit propoſitio modalis.* ibid.
ij. *De materia, forma, quantitate, & qualitate propoſitionis modalis.* ibid.
iij. *De oppoſitione, & æquipollentia modalium propoſitionum.* 41

ẽ QVÆST.

QVÆST. VI. *De propoſitione exponibili.* 42
ART. j. *De excluſiuis.* ibid.
ij. *De exceptiuis, & reduplicatiuis.* 43
QVÆST. VII. *De diuiſione, & definitione.* ibid.
ART. j. *De diuiſione.* 44
ij. *De definitione.* ibid.

LIBER III.

De Terminato. pag 45
QVÆST. I. DE *ſyllogiſmo in communi.* ibid.
ART. j. *Quot requirantur ad conſtituendum ſyllogiſmum.* 45
ij. *Ex quibus componatur ſyllogiſmus.* 46
iij. *Quid, & quotuplex ſit ſyllogiſmus.* ibid.
iv. *De principiis regulatiuis ſyllogiſmi.* 47
v. *De figuris, & modis ſyllogiſmi.* 48
vi. *De modis primæ figuræ.* ibid.
vij. *De modis ſecundæ figuræ.* 49
viij. *De modis tertiæ figuræ.* ibid.
ix. *De regulis communibus figuris ſyllogiſticis.* ibid.
x. *De regulis particularibus trium figurarum.* 50
xj. *De reductione ſyllogiſmorum imperfectorum ad perfectos.* ibid
xij. *De poteſtatibus ſyllogiſmi.* 51
QVÆST. II. *De ſyllogiſmo ſpecificè ſumpto.* p. 52
ART. j. *De ſyllogiſmo expoſitorio.* ibid.
ij. *De ſyllogiſmo ex obliquis.* ibid.
QVÆST. III. *De locis dialecticis.* ibid.
ART. j. *Quid, & quotuplex ſit locus dialecticus.* ibid.
ij. *De locis intrinſecis penes rei ſubſtantiã.* 53
iij. *De locis intrinſecis penes concomitantia ſubſtantiam.* ibid.
iv. *De locis extrinſecis.* 54
v. *De locis mediis.* 55
QVÆST. IV. *De ſyllogiſmo ſophiſtico.* ibid.
ART. j. *De ſophiſtarum finibus.* ibid.
ij. *Quid, & quotuplex ſit fallacia.* 56
iij. *De fallaciis in dictione.* ibid.
iv. *De fallaciis extra dictionem.* 57

PHILOSOPHIA RATIONALIS.

Præfatio, & commendatio Doctoris Subtilis. ibid. & 60

LIBER I.

De prolegomenis Pihloſophiæ rationalis. p. 61
QVÆST. I. DE *exiſtentia, & inuentione Logicæ.* ibid.
ART. j. *An ſit Logica.* ibid.
ij. *Quomodo nominetur, & quid ſit Logica.* 62
iij. *Quomodo inuenta ſit Logica.* 63
iv. *Quiſnam ſit inuentor Logicæ.* 65
v. *An Logica ſit inuenta poſt alias ſcientias.* 66
vj. *An Logica ſit addiſcẽda poſt alias ſcientias.* 67
QVÆST. II. *De natura, & qualitate Logicæ.* ib.
ART. j. *An Logica ſit ars.* ibid.
ij. *An Logica ſit ſcientia.* 68
iij. *De Logica vtente.* 71
Dubitatio 1. *An Logica vtens dici valeat de tota diſſerendi diſciplina.* ibid.
Dub. 2. *An Logica vtens ſit ſcientia.* 72
Dub. 3. *An Logica vtens diſtinguatur à docente.* Ibid.
Dub. 4. *An Logica vtens diſtinguatur ab aliis ſcientiis, quibus inſeruit.* 73
Dub. 5. *An Topica, & Sophiſtica ſint ſciẽtia.* 74
ART. iv. *An Logica ſit vna ſcientia.* ibid.
v. *An Logica ſit ſcientia ſpeculatiua.* 74
Dubitatio 1. *Quid ſit praxis.* ibid.
Dub. 2. *In qua expenditur præcipua difficultas, an Logica ſit ſciẽtia ſpeculatiua.* 78
vj. *An Logica ſit ſcientia realis.* 80
vij. *An Logica ſit ſcientia communis.* 81
viij. *An Logica diſtinguatur à Metaphyſica.* ib.
ix. *An Logica differat à Rhetorica.* ibid.
x. *An Logica ſit pars Philoſophiæ.* 82
QVÆST. III. *De obiecto Logicæ.* p. 83
ART. j. *Quid, & quotuplex ſit obiectum, quidve ad ipſum requiratur.* ibid.
ij. *An res omnes ſint obiectum Logicæ.* 84
iij. *An Logica ſit de actibus intellectus actiuis, vel paſſiuis.* 85
iv. *An voces ſint obiectum Logicæ.* 86
v. *An ens rationis ſit obiectum Logicæ.* ibid.
vj. *An tres operationes intellectus ſint obiectum Logicæ.* 88
vij. *An ſyllogiſmus ſit obiectum Logicæ.* 89
QVÆST. IV. *De vtilitate, & neceſſitate Logicæ.* 98
ART. j. *An Logica ſit vtilis.* ibid.
ij. *An Logica ſit neceſſaria ad alias ſcientias acquirendas.* 93

LIBER II.

De vniuerſalibus. pag. 94
QVÆST. I. D*e vniuerſalibus in communi.* p. 95
ART. j. *An ſint vniuerſalia.* ib.
ij. *An vniuerſalia ſint voces, aut conceptus.* ib.
iij. *An vniuerſalia ſint ideæ Platonis.* 97
iv. *An ſint naturæ communes reales.* 98
v. *An natura communis ſit in multis per inexiſtentiam.* 99
vj. *An natura communis habeat propriam vnitatem.* 101
vij. *An vniuerſalia ſint ante operationem intellectus.* 102
viij *Quomodo fiat vniuerſale formaliter.* 104
ix. *Quænam ſit eſſentia vniuerſalis Logici.* 106
x. *Quotuplex ſit vniuerſale* 107
xj. *An vniuerſale ſit vniuocum.* 109
xij. *An vniuerſale ſit ſubiectum libri Porphyrij.* 110
xiij. *An vniuerſale ſit in re, aut in intellectu.* ib.
xiv. *Quomodo vniuerſalia diſtinguantur.* 111
QVÆST. II. *De genere.* p. 114

ART. j.

Art. j. *Quidnam deſignetur in definitione generis.* ibid.
ij. *An definitio generis ſit quidditatiua.* 115
iij. *An genus prædicetur de ſpecie, vt totum, aut vt pars eius.* 116
iv. *An genus depoſcat plures actu ſpecies.* 117
v. *An genus prædicetur genus.* 118
vj. *An prædicari in quid diſtinguat genus à differentia.* 119

QVÆST. III. *De ſpecie.* p. 120
Art. j. *An ſpecies rectè definiatur à Porph.* ibid.
ij. *An ſpecies ſit ſecundum vniuerſale, per relationem ad indiuidua.* 121
iij. *An ſpecies ſit adæquatum correlatiuum generis.* 122
iv. *An ſpecies depoſcat multa ſingularia poßibilia.* 123

QVÆST. IV. *De indiuiduo.* ibid.
Art. j. *Quid, & quotuplex ſit indiuiduum.* 124
ij. *An ſit aliqua ratio communis indiuiduis.* ib.
iij. *De prædicatione indiuidui.* 125

QVÆST. V. *De differentia.* p. 126
Art. j. *Quid ſit differentia.* ibid.
ij. *Per quamnam relationem differentia conſtituatur vniuerſale.* 127
iij. *An differentia ſuperior includatur in inferiori, deque illa prædicetur.* ibid.

QVÆST. VI. *De proprio.* p. 127
Art. j. *An proprium ſit vniuerſale.* ibid.
ij. *An proprium ſit diſtinctum vniuerſale ab accidente.* ibid.

QVÆST. VII *De accidente.* p. 129
Art. j. *An accidens ſit vniuerſale.* 130
ij. *Quid ſit accidens.* ibid.

LIBER III.

De prædicamentis. pag. 132

QVÆST. I. *De præludiis prædicamentorum.* ibid.
Art. j. *Quiſnam ſit author libri prædicamentorum.* ibid.
ij. *Quodnam ſit huius operis ſubiectum.* 133
iij. *An de prædicamentis ſit ſcientia.* ibid.
iv. *An de prædicamentis ſpectet ad Logicā.* 134

QVÆST. II. *De anteprædicamentis.* ibid.
Art. j. *De æquiuocis.* ibid.
ij. *De vniuocis.* 135
iij. *De denominatiuis.* ibid.
iv. *An denominatiuis conueniat definitio vniuerſorum.* 136
v. *An denominatiuum ſignificet formam, aut ſubiectum eius.* 137
vj. *De vnitate, & pluralitate concretorum.* 138
vij. *An detur analoga diſtincta ab æquiuocis, & vniuocis.* 140

QVÆST. III. *De prædicamentis.* p. 143
Art. j. *An prædicamētis ſit aliquid vniuocū.* ibid.
ij. *Quot ſint prædicamenta.* 144
iij. *An prædicamenta inter ſe realiter differant.* 146
iv. *Quænam ponantur, aut excludantur à prædicamentis.* 147
v. *An concreta vel abſtracta locentur in prædicamentis.* 149
vj. *An aliquid poni valeat in diuerſis prædicamentis.* ibid.

QVÆST. IV. *De ſubſtantia.* p. 150
Art. j. *Quodnā ſit genus prædimēti ſubſtātia.* ib.
ij. *Quonam ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam.* 152
iij. *An Deus ſit in prædicamento ſubſtantiæ.* 153
iv. *An Angeli, & Cœli collocentur in prædicamento ſubſtantiæ.* 155

QVÆST. V. *De quantitate.* p. 156
Art. j. *An quantitas ſit ſupremum genus ab aliis diſtinctum.* ibid.
ij. *Quænam ſit eſſentia quantitatis.* 157

QVÆST. VI. *De relatione.* p. 159
Art. j. *An ſit vnum genus relationis ab aliis diſtinctum.* ibid.
ij. *Quodnam ſit ſummum genus relationis.* ibid.
iij. *An ſint relationes reales.* 163
iv. *An relatio diſtinguatur à ſuo fundamēto.* 164
v. *An ab exiſtentibus fundamento, & termino ſeparari poßit relatio.* 168
vj. *An eſſe in ſit de eſſentia relationis.* 169
vij. *An relatio multiplicetur penes multiplicationem terminorum.* 171
viij. *An vna relatio poßit fundare aliam relationem.* 173
ix. *An relatio terminetur ad abſolutum.* 175
x. *An idem ad plura referri valeat.* 178
xj. *An relatio requirat terminum exiſtentē.* 179
xij. *An eſſētia relationis ſit tota in fūdamēto.* 181
xiij. *De tripartita relationis diuiſione.* 182

QVÆST. VII. *De qualitate.* p. 186
Art. j. *Quid ſit qualitas.* ibid.
ij. *Quid ſint modi qualitatis ab Ariſtotele recenſiti.* 188
iij. *Quot ſint modi qualitatis.* 190
iv. *An dicti modi ſint rectè ordinati.* 191
v. *An illæ qualitates geminæ eſſentialiter differant.* 192
vj. *An diuiſio qualitatis in quatuor membra ſit generis in ſpecies.* 194
vij. *De proprietatibus qualitatis.* 195

QVÆST. VIII. *De reliquis ſex prædicamentis.* p. 196
Art. j. *Per quid conſtituantur ſex vltima prædicamenta.* ibid.
ij. *De actione.* 199
iij. *De paßione.* 200
iv. *De vbi.* 201
v. *De ſitu.* 202
vj. *De quando.* 203
vij. *De habitu.* 204

QVÆST. IX. *De poſtprædicamentis.* p. 205
Art. j. *Quid ſit oppoſitio.* ibid.
ij. *An oppoſitio ſit ens reale.* 206
iij. *Quotuplex ſit oppoſitio.* ibid.
iv. *De oppoſitis relatiuis.* 207
v. *De oppoſitis contrariis.* ibid.
vj. *De oppoſitis priuatiuis.* 209
vij. *De oppoſitis contradictoriis.* 210

LIBER IV.

De enunciatione. pag. 212
QVÆST. I. DE obiecto librorum Perihermenias. ibid.
ART. vnicus. An Enuntiatio ſit adæquatum obiectum dictorum librorum. ibid.
QVÆST. II. De partibus enunciationis. 213
ART. j. An voces ſignificent ad placitum. ibid.
ij. An voces ſignificẽt primò res, aut cõceptus. 215
iij. Quid præſeferat ſignificatio vocum. ibid.
QVÆST. III. De enunciationis eſſentia, eiuſque ſpeciebus. p. 219
ART. j. An enunciatio ſit ens rationis. ibid.
ij. An enunciatio ſit ſimplex qualitas. ibid.
iij. An enunciatio apprehenſiua diſtinguatur à indicatiua. 221
iv. An diuiſio enuntiationis in affirmatiuam, & negatiuam ſit generis in ſpecies. 222
QVÆST. IV. De proprietatib. enũciationis. p. 223
ART. j. Quid ſit veritas. ibid.
ij. An veritas ſit ens reale, aut rationis. 224
iij. In quo ſubiectetur veritas. 226
iv. An veritas ſit in quauis operatione intellectus. 228
v. An dentur propoſitiones æternæ veritatis. 229
vj. An enũciatio vera mutari poßit in falsã. 231
vij. An enunciationes de extremo coniuncto poſſint eſſe neceſſaria. 232
viij. An duarum ſingularium enunciationum contradictoriarum de futuro contingenti, vna ſit determinatè vera, & altera determinatè falſa. 233

LIBER V.

De Syllogiſmo. pag. 237
QVÆST. I. DE ſyllogiſmo in communi. ibid.
ART. j. An ſyllogiſmus ſit ſubiectum lib. priorum Ariſtotelis. ibid.
ij. Quid ſit ſyllogiſmus. 238
iij. An diuiſio ſyllogiſmi in dialecticum, & demonſtratiuum ſit generis in ſpecies. 239
iv. An diſcurſus, ſyllogiſmus, & argumentatio ſint idem. 240
v. An concluſio ſit de eſſentia ſyllogiſmi. 241
vj. An admittenda ſit quarta figura ſyllogiſmi. 242
vij. An aſſenſus concluſionis differat ab aſſenſu præmiſſarum. 244
viij. An præmiſſæ ſint cauſa concluſionis. 245
ix. Quomodo præmiſſæ præcedãt concluſionẽ. 246
x. An habitis præmiſſarũ aſſenſibus, intellectus neceßitetur ad aſſenſum concluſionis. 248
QVÆST. II. De præcognitis, & præcognitionibus. p. 250
ART. j. Quodnam ſit ſubiectum huius operis. ib.
ij. An omnis doctrina, & diſciplina fiat ex præexiſtente cognitione. 251
iij. Quot ſint præcognitiones, & præcognita. 252
iv. Quid præcognoſcendum ſit de principiis. 253
v. Quid præcognoſcendum ſit de paßione. ibid.
vj. Quot prænotiones ſubiecti. 254
vij. An ſubiectũ in ſcientia demõſtrari queat. 256
viij. An ſubiectum contineat virtualiter omnes veritates ſcientiæ, cuius eſt ſubiectũ. 257
QVÆST. III. De demonſtratione. p. 261
ART. j. An ſit, & quid ſit demonſtratio. ibid.
ij. Quotuplex ſit demonſtratio. ibid.
iij. An demonſtratio ſit ex præmißis veris. 263
iv. An demonſtratio ſit ex primis, & immediatis. 264
v. An demonſtratio ſit ex prioribus, & notioribus. 265
vj. An præmiſſæ ſint de neceſſariis, & de omni. 267
vij. An demonſtratio ſint ex præmißis per ſe. 268
viij. An demonſtratio conſtet ex prædicato vniuerſo. 270
ix. An demonſtratio ſit ex propriis. 271
x. An demonſtratio fiat ex per ſe notis. ibid.
xj. An demonſtratio confici valeat in cunctis cauſarum generibus. 274
xij. An in demonſtratione excludendus ſit circulus, & admittendus regreſſus. 275
xiij. Quodnam ſit medium demonſtrationis potißima. 277
QVÆST. IV. De effectu demonſtrationis. p. 279
ART. j. An ſit ſcientia. 280
ij. Quid ſit ſcientia. 281
iij. An euidentia ſit de eſſentia ſcientiæ. ibid.
iv. An diuiſio ſcientiæ in practicam, & ſpeculatiuam ſit eſſentialis. 282
v. An ſcientia dicatur practica, vel ſpeculatiua à fine, vel ab obiecto. 284
vj. An diuiſio trimẽbris ſciẽtiæ ſit legitima. 286
vij. An vna ſcientia alteri ſubalternetur. ibid.
viij. An ſubalternata ſit propriè ſcientia. 287
ix An ſcientia poßit de nouo comparari. 288
x. An ſcientia, & fides poßint eſſe ſimul in eodem intellectu de eodem obiecto. ibid.
xj. An ſcientia, & opinio de eodem obiecto in eodem intellectu ſimul eſſe valeant. 290

PHILOSOPHIA NATVRALIS,

Seu Phyſica. pag. 293
Præfatio. ibid.

LIBER I.

De prolegomenis Phyſicæ. ibid.
QVÆST. I. DE inuentione, & vtilitate Phyſicæ. p. 294
ART. j Quiſnam ſit inuentor Phyſicæ. ibid.
ij. An Phyſica ſit vtilis. ibid.
iij. Quemnam ordinem ſibi vendicet Phyſica inter ſcientias. 296
iv. De ordine dignitatis Phyſicæ, & reliquarum ſcientiarum. 297
QVÆST. II. De natura Phyſicæ. p. 299
ART. j. An Phyſica ſit ſcientia. ibid.
ij. An Phyſica ſit ſpeculatiua. 301
iij. An Phyſica ſit vna ſcientia. 302
iv. An Phyſica ſit ſubalterna. 304

QVÆST.III. *De obiecto Phyſica.* p.306
ART. j. *An ens mobile, aut corpus mobile ſit adaquatum obiectum Phyſica.* ibid.
ij. *An corpus generabile, & corruptibile ſit totale Phyſica obiectum.* 308
iij. *An ens finitum ſit Phyſica obiectum.* 310
iv. *An corpus naturale ſit Phyſica obiectum.* 312

LIBER II.

De princ'piis rerum naturalium. pag. 313
QVÆST. I. D*E principiis generatim ſumptis.* ibid.
ART. j. *Quid ſint principia naturalia.* 313
ij. *Quibus principiis conueniat allata definitio.* 317
iij. *Quot ſint principia naturalia.* 319
iv. *An principia ſint contraria.* 321
v. *An principia ſint vniuoca.* 323
vj. *An ex nihilo aliquid fiat.* 324
QVÆST. II. *De materia.* p.327
ART. j. *An ſit materia.* ibid.
ij. *Quid ſit materia.* 329
Dubitatio 1. *Quid ſenſerit vulgus de materia prima.* ibid.
Dub. 2. *Quid exiſtimauerit Thales Mileſius de materia.* ibid.
Dub. 3. *An materia prima ſit aër.* 330
Dub. 4. *An ignis ſit materia prima.* ibid.
Dub. 5. *An materia prima ſit quid medium inter elementa.* 331
Dub. 6. *An omnia ſint vnum principium materiale.* ibid.
Dub. 7. *An ſint plura principia materialia.* 332
Dub. 8. *An quatuor elementa ſint materia prima.* 333
Dub. 9. *An numeri ſint materia prima.* ibid.
Dub. 10. *Quid ſit materia prima ſecundum Ariſt. & veritatem.* 334
ART. iij. *An materia ſit ſubſtantia.* ibid.
iv. *An materia ſit creata.* 335
v. *A materia habeat actum entitatiuum.* ibid.
vj. *An materia habeat exiſtentiam diſtinctum ab exiſtentia forma.* 337
vij. *An materia habeat ſubſiſtentiã partialẽ.* 339
viij. *An materia poßit exiſtere ſine forma.* 341
ix. *An materia à forma ſeparata egeat nouo eſſe, & influxu, vt exiſtat, & conſeruetur.* 343
x. *An materia ſit de eſſentia compoſiti.* 344
xj. *An materia ſublunarium ſit vna ſpecie.* 347
xij. *De potentia materia.* 349
Dubit. 1. *An potẽtia ſit eſſentia materia.* ib.
Dub. 2. *Quotuplex ſit potentia materia.* 350
Dub. 3. *Ad quaſnam formas potentia materia diffundatur.* 351
ART. xiij. *De appetitu materia.* 353
Dub. 1. *An materia appetat formam.* ibid.
Dub. 2. *Quotuplex ſit appetitus materia.* 355
Dub. 3. *An appetitus materia ſit aqualis ad omnes formas.* 356
ART. xiv. *An materia ſit per ſe cognoſcibilis.* 358
xv. *An materia ſit ingenerabilis, & incorruptibilis.* 359
xvj. *Quanam ſit radicalis cauſa corruptionis rerum naturalium.* 360
xvij. *An materia ſit tantum paßiua.* 361
xviij. *An in materia ſit ratio ſeminalis ipſi tota.* 363
QVÆST. III. *De priuatione.* p.364
ART. j. *An ſit priuatio.* ibid.
ij. *Quid ſit priuatio.* 365
iij. *Quotuplex ſit priuatio.* 367
iv. *An priuatio diſtinguatur à materia.* 368
v. *An priuatio ſit verè principium generationis naturalis.* 369
vj. *An à priuatione ad habitum detur regreſſus.* 371
QVÆST. IV. *De forma.* p.372
ART. j. *An ſit forma ſubſtantialis.* ibid.
ij. *Quid ſit forma.* 373
iij. *An forma de nouo in materia producatur.* 374
iv. *Quid ſit formam educi de potentia materia.* 375
v. *An forma Calorum, & elementorum educta fuerint de potentia materia in prima rerum productione.* 376
vj. *An forma accidentales educantur de potentia materia.* 377
vij. *An plures forma ſubſtantiales poßint ſimul informare eandem numero materiam.* 379
viij. *An vna forma valeat ſimul informare plures materias.* 380
QVÆST. V. *De vnione materia, & forma.* p.382
ART. j. *An detur vnio à materia, & forma diſtincta.* ibid.
ij. *Quid ſit vnio materia, & forma.* 383
iij. *Quotuplex ſit vnio inter materiam, & formam.* 384
QVÆST. VI. *De compoſito ex materia, & forma.* p.386
ART. j. *An compoſitum ſit vnum per ſe.* ibid.
ij. *An totum realiter à ſuis partibus diſtinguatur.* 387
iij. *An totum integrale, & accidens diſtinguantur à ſuis partibus.* 391

LIBER III.

De natura, & arte. pag. 393
QVÆST. I. D*E natura* ibid.
ART j. *Quid ſit natura.* ibid.
ij. *An natura ſit principium paßiuum.* 394
iij. *Quibuſnam ratio natura competat.* 396
QVÆST. II. *De arte.* p.397
ART. j. *Vtrum ars imitetur naturam.* 398
ij. *An ars poßit efficere opera natura.* ibid.
iij. *An forma artificiales diſtinguantur à naturalibus.* 399
iv. *An per alchymiã poßit fieri verum aurũ.* 400

LIBER IV.

De cauſis. pag. 401.
QVÆST. I. D*E cauſis generatim ſumptis.* ib.
AT j. *Quid ſit cauſa.* ibid.

ij. *Quotuplex ſit cauſa.* 402

iij. *Quid ſit cauſalitas.* ibid.

iv. *An cauſa ſit prior effectu.* 404

v. *An cauſa ſit nobilior effectu.* 405

vj. *An cauſæ ſibi mutuò ſint cauſa.* 407

QVÆST. II. *De cauſa efficiente.* p. 408

ART. j. *Quotuplex ſit cauſa efficiens.* ibid.

ij. *Quid ſit cauſa efficiens.* 409

iij. *An plures cauſæ poßint ſimul producere eundem numero effectum.* ibid.

iv. *An plures cauſæ totales poßint diuiſim producere eundem numero effectum.* 411

QVÆST. III. *De cauſis prima, & ſecunda.* p. 412

ART. j. *An cauſa prima conſeruet cauſam ſecundam in ſuo eſſe.* ibid.

ij. *An cauſæ ſecundæ ſint actiuæ.* 413

iij. *An cauſa prima concurrat cum cauſa ſecũda, ad omnem effectũ producendũ.* 415

iv. *An cauſa prima concurrat cum ſecunda immeditatè immediatione virtutis, & ſuppoſiti.* 417

v. *An cauſa prima prædeterminet cauſam ſecundam ad agendum.* ibid.

vj. *An vna ſit actio primæ cauſæ, & ſecundæ.* 421

vij. *An prima cauſa determinet ſecundam, quoad ſpecificationem, & exercitium actuum.* 422

QVÆST. IV. *De cauſa exemplari.* p. 423

ART. j. *An idea ſit conceptus obiectiuus.* 424

ij. *Quid, & ad quod genus cauſæ reducatur cauſa exemplaris.* 425

QVÆST. V. *De cauſa inſtrumentali.* p. 426

ART. vnicus. *An inſtrumentum ſit actiuum.* ibid.

QVÆST. VI. *De cauſa materiali.* ibid.

ART. vnicus. *Quid ſit, & quid cauſet cauſa materialis.* ibid.

QVÆST. VII. *De cauſa formali.* p. 427

ART. j. *Quid ſit, quidve cauſet cauſa formalis.* ibid.

ij. *An Deus ſupplere valeat cauſalitatem cauſæ materialis, & formalis?* ibid.

QVÆST. VIII. *De cauſa finali.* p. 428

ART. j. *An finis ſit vera cauſa realis.* ibid.

ij. *An finis cauſet ſecundum eſſe intentionale, an verò ſecundum eſſe reale.* 429

iij. *Quænam agant propter finem.* 430

QVÆST. IX. *De cauſis per accidens.* p. 431

ART. j. *An ſit caſus, & fortuna.* ibid.

ij. *Quid ſint caſus, & fortuna.* ibid.

iij. *An ſit, & quid ſit fatum.* 433

iv. *De monſtris.* ibid.

LIBER V.

De quantitate. pag. 434

QVÆST. I. *De quantitate in cõmuni.* ibid.

ART. j. *An ſit quantitas abſque extenſione externa ad locum.* ibid.

ij. *An quantitas realiter diſtinguatur à ſubſtantia.* 435

iij. *An quantitas diuidat ſubſtantiam materialem in ſuas partes.* 436

iv. *Quodnam ſit ſubiectum quantitatis.* 437

v. *An diuiſio quantitatis in continuam, & diſcretam ſit generis in ſuas ſpecies.* 439

QVÆST. II. *De quantitate continua.* p. 440

ART. j. *Quot ſint ſpecies quantitatis continuæ.* ibid.

ij. *An in continuo ſint indiuiſibilia realia poſitiua.* 441

iij. *An continuum componatur ex indiuiſibilibus.* 443

iv. *An continuum diuidatur in ſemper diuiſibilia.* 445

QVÆST. III. *De quantitate diſcreta.* p. 447

ART. j. *An numerus ſit ens reale, aut rationis.* ibid.

ij. *An oratio ſit vera, & realis ſpecies quantitatis diſcreta.* 448

QVÆST. IV. *De terminis rerum naturalium.* p. 449

ART. j. *An viuentia naturalia habeant certos terminos ſuæ magnitudinis, aut paruitatis?* ibid.

ij. *An naturalia non viuentia ſint terminata penes magnitudinem, aut paruitatẽ.* 450

QVÆST. V. *De infinito.* p. 451

ART. j. *An ſit infinitum actu?* ibid.

ij. *An ſupernaturaliter poßit eſſe infinitum actu in multitudine.* 452

iij. *An infinitum actu in magnitudine repugnet?* 454

iv. *An infinitum in intenſione ſit poßibile?* 456

v. *An Deus poßit producere ſpeciem perfectiorem in infinitum?* 457

LIBER VI.

De loco. pag. 459

QVÆST. I. *De natura loci.* ibid.

ART. j. *An ſit locus?* ibid.

ij. *An locus ſit ſpatium inter latera continentis interceptum.* ibid.

iij. *An locus ſit quid abſolutum, aut relatiuum.* 460

iv. *Quomodo locus ſit immobilis?* 461

QVÆST. II. *De locato.* p. 463

ART. j. *An vltimum cælum ſit in loco?* ibid.

ij. *An naturaliter duo corpora poßint ſimul exiſtere in eodem loco?* 464

iij. *An ſupernaturaliter vnum corpus poßit ſimul exiſtere in eodem loco.* 465

iv. *An ſupernaturaliter vnum corpus poßit eſſe ſimul in pluribus locis adæquatis.* 466

QVÆST. III. *De vacuo.* p. 469

ART. j. *An ſit vacuum?* ibid.

ij. *An per aliquam virtutem poßit effici vacuum?* 470

iij. *An*

iij. *An dato vacuo corpus in eo poſſit moueri localiter?* ibid.
iv. *An extra Cælum ſit vacuum?* 472

LIBER VII.

De tempore. pag. 473

QVÆST. I. D*E natura temporis?* p. 474
ART. j. *An ſit tempus?* ibid.
ij. *Aa tempus ſit ens reale?* ibid.
iij. *Quid ſit tempus?* 475
iv. *An tempus diſtiagaatur à motu?* 476
v. *An ſit tempus diſcretum à continuo diſtinctum.* 477

QVÆST. II. *De temporaneis.* p. 478
ART. j. *Quænam ſint ia tempore?* ibid.
ij. *An ſis vaam, & idem nunc in toto tempore?* 479

LIBER VIII.

De motu. pag. 482

QVÆST. I. D*E autara motas.* ibid.
ART. j. *Aa ſit motus?* ibid.
ij. *Quid ſit motus?* ibid.
iij. *Au deſinitio motus cõpetat omai motui?* 482
iv. *An motus ſit quid abſolutum, aut relatiuum?* 483
v. *Aa ſucceſsio ſit de eſſeatia motus?* ibid.
vj. *Quotuplex ſit motus.* 484

QVÆST. II. *De vnitate, & diſtinctioae motas.* p. 485
ART. j. *Quomodo diſtiaguatar motus?* ibid.
ij. *A qao depromatar vaitus motus?* 486
iij. *A qao ſumatur contrarietas motas?* 487
iv. *Quomodo motus iacipiant, & deſiaunt?* 488

QVÆST. III. *De mobili?* p. 489
ART. j. *Aa indiuiſibile poſſit moueri localiter?* ibid.
ij. *Aa aliquid poſſit moueri ia inſtanti?* 490
iij. *Au quod mouetur, ab alio moaeatar?* 491
iv. *Au graaia, & leuia à ſe ipſis moaeuntur?* ib.
v. *A quo moaeuntar proiecta?* 493

QVÆST. IV. *De moueate, & motore.* p. 494
ART. vnic. *An ſit primus motors mmobilis, & immuserialis.* ibid.

LIBER

De Mundo, & Præfatio. pag. 445

QVÆST. I. D*E creatore Mundi.* ibid.
ART. j. *An Deus potuerit creare Mundum?* ibid.
ij. *Aa Mundus ſit creatus à Deo, in tẽpore?* 497
iij. *Au Maadus potuerit creari à Deo ab aeterao?* 498

QVÆST. II. *De creatione Mundi.* p. 500
ART. j. *Quid ſit creatio?* ibid.
ij. *Aa creatio ſit ens reale?* 501
iij. *Aa creatio ſit matatio?* 502
iv. *Aa creatio ſit actio tranſiens?* ibid.
v. *An creatio diſtinguatur à re creata.* 503
vj. *An creatio, & conſeruatio ſint idem?* 504
vij. *An per creationem Deo aduenint aliqua relatio realis?* 505

QVÆST. III. *De creatura Mundi.* p. 506
ART. j. *Quid ſit Mundus?* ibid.
ij. *An poſſint eſſe plures Mundi?* 507
iij. *An Mundus ſit perfectus?* 508
iv. *An Deus poſſit efficere Mundum meliorem, & perfectiorem?* 509
v. *An creatura poſſit eſſe cauſa principalis creationis?* 511
vj. *An poſſit creatara aſſumi à Deo, vt iaſtrumentam creationis?* 513

LIBER

De Cœlo. pag. 515

QVÆST. I. D*E natura Cæli.* ibid.
ART. j. *Aa Cælum ſit compoſitam ex materia, & forma?* ibid.
ij. *An ſit quid diſtinctum ab elementis?* 517
iij. *Au materia eius ſit eiaſdem ſpeciei cum materia ſublunarium?* 518
iv. *An ſis aaimatum?* 519
v. *An ſit fluidum, aut ſolidum?* 520
vj. *An ſit iacorraptibile?* 521
vij. *Aa ſit nobilius qaolibet alio corpore?* 522
viij. *Quot ſiat Cæli?* ibid.
ix. *An differant ſpecie?* 524
x. *An in motibus planetarum ſint circuli excentrici, & epicicli?* 525

QVÆST. II. *De motu Cæli.* p. 526
ART. j. *An omnes Cæli mouentur?* ibid.
ij. *A qao moueantur?* 526
iij. *Aa motus Cæli ſit naturalis?* 527
iv. *An ſit regularis, & vniformis?* 528

QVÆST. III. *De iafluxu Cæli.* p. 529
ART. j. *An Cælum iafluat in hæc iaferiora?* ibid.
ij. *Per qaid agat ia iſta ſublunaria?* 530
iij. *An Cælum, & aſtra inflaant ia animam humanam?* ibid.
iv. *Aa Aſtrologi ex obſeruatione ſyderum poſſiat certò futura prædicere.* 532

LIBER

De elementis. pag. 533

QVÆST. I. D*E elementis in communi.* ibid.
ART. j. *Quid, & qaotuplex ſit elementum?* ibid.
ij. *An forma elementorum ſint primæ qualitates?* 534
iij. *An elementa ſint ingenerabilia, & incorraptibilia?* 535
iv. *Quodnam ſit elementam nobilius?* 536
v. *An ſint inter ſe æqualia?* 537
vj. *An ſint rotunda?* ibid.

QVÆST. II. *De tranſmutatione elementorum.* p. 538
ART j. *An elementa inter ſe tranſmutentur?* ib.
ij. *An ſymbola facilius tranſmutentur, quàm diſſymbola?* 539

iij. *An ex duobus elementis inter ſe pugnantibus fiat tertium?* 540

QVÆST. III. *De primis qualitatibus elementorum.* p.541

ART. j. *Quid, & quot ſint primæ qualitates elementorum?* ibid.

ij. *Quid ſint ſingulæ primæ qualitates?* 542

iij. *An cuilibet elemento conueniat aliqua qualitas in ſummo?* 543

iv. *An qualitates ſymbolæ ſint eiuſdẽ ſpeciei.* 544

v. *An duæ qualitates contrariæ valeant eſſe ſimul in eodem ſubiecto?* 545

QVÆST. IV. *De qualitatibus motricibus elementorum.* p.546

ART. j. *Quid, & quibus conueniant præfatæ qualitates?* ibid.

ij. *An elementa in propriis locis grauitent, aut leuitent?* 547

QVÆST. V. *De elementis in particulari.* p.546

ART. j. *An locus ignis ſit in concauo orbis lunæ?* ib.

ij. *An aer ſit calidus?* 549

iij. *An terra ſit in medio mundi.* ibid.

iv. *An terra ſit altior mari.* 550

LIBER

De generatione, & corruptione. Præfatio. p.551

QVÆST. I. D*E alteratione.* ibid.

ART. j. *Quid ſit alteratio?* ib.

ij. *An ſi generatio ſit impoßibilis, alteratio quoque ſit impoßibilis?* 552

iij. *An alteratio diſtinguatur à generatione?* 553

iv. *An alteratio ſit motus continuus?* ibid.

QVÆST. II. *De generatione.* p.554

ART. j. *An ſit generatio ſubſtantialis?* ibid.

ij. *Quid ſit generatio ſubſtantialis?* 555

iij. *An ſit inſtantanea?* 556

iv. *Quodnam ſit eius terminus?* 557

v. *An accidens queat generare ſubſtantiã?* 559

vj. *An ſubſtantia poßit gignere accidens?* 562

QVÆST. III. *De corruptione.* p.565

ART. j. *An ſit, & quid ſit corruptio?* ibid.

ij. *An generatio vnius ſit corruptio alterius?* ib.

iij. *An in corruptione ſubſtantiali fiat reſolutio vſque ad materiam primam?* 566

LIBER

De intenſione, & remiſſione. pag.568

QVÆST. I. D*E intenſione.* ibid.

ART. j. *An ſubſtantia ſuſcipiat magis & minus?* ibid.

ij. *An qualitas ſit forma intenſibilis?* 570

iij. *An intenſio fiat per additionem graduũ?* ibid.

iv. *An gradus intenſionis ſint homogenei?* 572

v. *An gradus intenſionis inter ſe realiter differant?* 573

vj. *An intenſio, & remiſſio inter ſe diſtinguantur?* 574

QVÆST. II. *De rareſactione, & condenſatione.* p.574

ART. j. *An per rareſactionem producatur quantitas de nouo.* ibid.

ij. *In quo prædicamento locentur raritas, & denſitas?* 576

iij. *An ſine rareſactione, & additione nouæ materiæ, ex paruo fieri poßit magnum?* 577

LIBER

De actione, & reactione. pag.578

QVÆST. I. D*E actione.* ibid.

ART j. *An actio ſit in agente?* ibid.

ij. *An detur actio in diſtans?* 579

iij. *An actio, & paßio requirant contactum agentis, & patientis!* 581

iv. *An idem poßit agere in ſeipſum, & ſimile in ſimile?* ibid.

v. *An actio ſemper procedat à proportione maioris inæqualitatis?* 582

QVÆST. II. *De reactione.* p.583

ART. j. *An detur reactio?* ibid.

ij. *An qualitas in medio exiſtens intendatur?* 584

iij. *An qualitas intendatur per antiperiſtaſin?* 585

LIBER

De mixtione, & mixto. pag.586

QVÆST. I. D*E mixtione.* ibid.

ART j. *An ſit mixtio?* ibid.

ij. *Quid ſit mixtio?* ibid.

QVÆST. II. *De mixto.* p.587

ART. j. *Quænam ſit cauſa mixti?* ibid.

ij. *An in mixto ſint elementa?* ibid.

iij. *An in mixto maneant elementa penes ſuas qualitates?* 589

iv. *An in mixto dari poßit temperamentum ad pondus?* 590

v. *An idem numero naturaliter poßit reproduci?* ibid.

vj. *An ſupernaturaliter idem numero permanens poßit reparari?* 591

vij. *An vi diuina idem numero ſucceßiuum poßit redire?* 592

LIBER

De meteoris. pag.693

QVÆST. I. D*E meteoris in communi.* ibid.

ART. j. *De cauſis meteororum.* ibid.

ij. *An vapor, & exhalatio diſtinguantur.* ibid.

iij. *Quo in loco, & tempore fiant meteora?* 594

QVÆST. II. *De meteoris ignitis.* ibid.

ART. j. *Quænam ſint meteora ignita?* ibid.

ij. *De Cometis.* 595

iij. *De Tonitruo.* 596

iv. *De ſulgure.* ibid.

v. *De fulmine.* 597

QVÆST. III. *De meteoris aëreis.* p.598

ART. j. *De voragine, aliiſque impreßionibus aëreis.* ibid.

ij. *De*

ij. *De aliis ſpectris aëreis.* ibid.
iij. *Quid ſit iris.* 599
iv. *Quid ſit galaxia.* ibid.
QVÆST. IV. *De meteoris aqueis.* p.600
ART. j. *De nube, & pluuia.* ibid.
ij. *De cæteris aqueis impreſſionibus.* ibid.
iij. *De melle, manna, & ſacchare.* 601
iv. *De Mari.* ibid.
QVÆST. V. *De meteoris terreis.* p.602
ART. j. *De terræ motu.* ibid.
ij. *Quid ſit ventus?* ibid.
iij. *Quotuplex ſit ventus.* 603

LIBER I.

De prolegomenis Animaſticæ. pag.604

QVÆST. I. *De obiecto Animaſticæ.* ibid.
ART. j. *An anima ſit ſubiectum librorum de anima?* ibid.
ij. *An ad Phyſicam ſpectet agere de anima?* 606
QVÆST. II. *De genere Animaſticæ.* p.607
ART. j. *An Animaſtica ſit ſcientia?* ibid.
ij. *An ſit nobilior, & certior reliquis ſcientiis?* ib.

LIBER II.

De anima in ſe. pag.609

QVÆST. I. *De prædicatis animæ eſſentialibus.* ibid.
ART. j. *An anima ſit ſubſtantia?* ibid.
ij. *Quænam ſubſtantia ſit anima?* 610
iij. *An anima ſit ſubſiſtens?* ibid.
iv. *Quid ſit anima?* 611
v. *An ſecunda animæ definitio ſit idonea?* 612
vj. *An vna definitio demonſtrari poſſit per aliam?* 613
vij. *Quot ſint ſpecies animarum?* ibid.
viij. *An anima ſit indiuiſibilis?* 614
ix. *An ſit tota in toto corpore, & tota in qualibet parte eius?* 615
x. *An plures animæ ſint in vno viuente?* 617
xj. *An anima informet puram materiam.* 618
QVÆST. II. *De partibus corporis animati.* p.620
ART. j. *An ſanguis ſit animatus?* ibid.
ij. *An lac, & ſemen ſint animata?* 622
iij. *An capilli, & vngues ſint animati.* 623
iv. *An partes organicæ animalis diſtinguantur ab inuicem, & ab anima?* 624
v. *De partibus humani corporis.* 625
QVÆST. III. *De potentiis animæ.* p.627
ART. j. *A quo producantur potentiæ animæ?* ibid.
ij. *An potentiæ animæ inter ſe, & ab anima diſtinguantur?* ibid.
iij. *An earum diſtinctio petatur penes actus, & obiecta?* 629

LIBER III.

De anima vegetatiua. pag.631

QVÆST. I. *De natura animæ vegetatiuæ.* ibid.
ART. vnicus. *Quid, & quotuplex ſit anima vegetatiua?* ibid.
QVÆST. II. *De potentiis animæ vegetatiuæ.* 632
ART. j. *Quid, & quotuplex ſit potentia animæ vegetatiuæ?* ibid.
ij. *Quomodo huiuſmodi potentiæ differant?* 633
QVÆST. III. *De actibus animæ vegetantis.* p.634
ART. j. *An actus animæ vegetantis inter ſe diſtinguantur?* ibid.
ij. *An per nutritionem aliquid de nouo viuenti aggeneretur?* ibid.
iij. *An indiuiduum perſeueret idem ab initio ſui ortus, vſque ad finem.* 635
iv. *An vterque parens concurrat actiuè ad generationem prolis?* 636
v. *An quæ fiunt ex putri materia, ſint eiuſdem ſpeciei cum illis, quæ fiunt per generationem.* 637

LIBER IV.

De anima ſenſitiua. pag.638

QVÆST. I. *De productione animæ ſenſitiuæ.* ibid.
ART. j. *An anima imperfectorum animalium producatur à Cælo.* ibid.
ij. *An producatur ex ſemine decidentis?* 639
QVÆST. II. *De ſenſibilibus communibus.* p.640
ART. j. *Quot ſint ſenſibilia communia?* ibid.
ij. *An ſenſibile commune producat ſpeciem ſui in ſenſu diſtinctam à proprio ſenſibili?* ibid.
iij. *An præter ſpeciem impreſſam requiratur obiecti ſenſibilis præſentia ad externam ſenſationem?* 641
iv. *An ſenſus circa propria ſenſibilia poſſit errare?* 642
QVÆST. III. *De ſenſibus externis.* p. 643
ART. j. *Quid, & quot ſint ſenſus externi?* ibid.
ij. *An ſenſus externi neceſſariò requirant medium ad ſenſationem?* 644
iij. *An ſenſus externi poſſint percipere obiecta ſpiritualia?* ibid.
QVÆST. IV. *De ſpeciebus intentionalibus.* p.645
ART. j. *An dentur ſpecies intentionales ſenſibiles?* ibid.
ij. *Quid ſint huiuſmodi ſpecies ſenſibiles?* 646
iij. *An tales ſpecies ſint diuiſibiles?* ibid.
QVÆST. V. *De viſu.* p.647
ART. j. *An lux ſit ſubſtantia, aut accidens?* ibid.
ij. *An lumen ſit qualitas realis, aut intentionalis?* 548
iij. *An lumen ſit neceſſarium ex parte medij, aut obiecti, ad videndum?* 649
iv. *Quodnam ſit obiectum viſus?* 650
v. *An viſus ſit præſtantior inter ſenſus externos?* ibid.
vj. *An viſio fiat per receptionem ſpecierum in oculo ab obiecto?* 651
vij. *Quomodo fiat viſio?* 652
viij. *An in ſpeculo videatur obiectum, aut imago eius?* ibid.
QVÆST. VI. *De auditu.* p.653
ART. j. *An ſonus ſit obiectum auditus?* ibid.
ij. *Quid ſit ſonus?* ibid.

iij. *De*

iij. *De echo.* 654
QVÆST. VII. *De odoratu.* p.655
ART. vnicus. *An odor ſit qualitas, vel ſubſtantia?* ibid.
QVÆST. VIII. *De guſtu.* ibid.
ART. j. *Quid, & quotuplex ſit ſapor?* ibid.
ij. *An guſtus differat à tactu?* 656
QVÆST. IX. *De tactu.* ibid.
ART. j. *An tactus ſit vnus, aut multiplex?* ibid.
ij. *In quanam parte animalis reſideat tactus?* 657
QVÆST. X. *De ſenſibus internis.* ibid.
ART. j. *Quot ſint ſenſus interni?* 658
ij. *An ſint actiui, vel paſſiui?* 659
iij. *In qua parte animalis collocentur?* 660
iv. *An ſenſus interni diſcurrant?* 661
QVÆST. XI. *De appetitu ſenſitiuo?* p.662
ART. j. *An appetitus ſenſitiuus diſtinguatur à potentia cognoſcitiua?* ibid.
j. *An appetitus concupiſcibilis differat ab iraſcibili?* 663
iij. *An appetitus ſenſitiuus ſit in corde, aut cerebro?* 664

LIBER V.

De anima rationali. ibid.
QVÆST. I. DE *natura animæ rationalis.* ibid.
ART. j. *An anima rationalis creetur?* ibid.
ij. *An ſit forma informans, aut aſſiſtens?* 666
iij. *An ſit immortalis.* 667
iv. *Quid ſentiat Ariſt. de immortalitate animæ.* 670
QVÆST. II. *De intellectu animæ rationalis.* p. 672
ART. j. *An ſit, & quid ſit intellectus agens?* ibid.
ij. *Quodnam ſit obiectum intellectus?* 673
iij. *Quid ſit verbum mentis?* 675
QVÆST. III. *De voluntate.* p.677
ART. j. *An voluntas diſtinguatur ab intellectu?* ibid.
ij. *An voluntas ſit nobilior intellectu?* 678
QVÆST. IV. *De memoria.* p. 680
ART. j. *An ſit, & quid ſit memoria ſenſitiua?* ibid.
ij. *An ſit memoria intellectiua, & diſtinguatur ab intellectu?* 681
QVÆST. V. *De potentia motiua animæ rationalis.* p.683
ART. j. *An anima rationalis poſſit mouere ſeipſam, & corpus, quod informat?* ibid.
ij. *An potentia motiua diſtinguatur à reliquis potentiis.* ibid.
QVÆST. VI. *De anima ſeparata.* p.684
ART. j. *An ſtatus animæ ſeparatæ ſit naturalis?* ibid.
ij. *Quæ conueniant animæ ſeparatæ?* 685

PHILOSOPHIA MORALIS.

LIBER I.

De prolegomenis Philoſophiæ moralis. pag.687
QVÆST. I. DE *exiſtentia, & nominibus Philoſophiæ moralis.* ibid.
ART. j. *An ſit Philoſophia moralis?* ibid.
ij. *Quibus nominibus vocetur hæc ſcientia?* ibid.
QVÆST. II. *De diuiſione, & quidditate Philoſophiæ moralis.* p.688
ART. j. *Quotuplex ſit Philoſophia moralis?* ibid.
ij. *An Philoſophia moralis ſit ſcientia?* 689
iij. *An ſit practica?* 690
QVÆST. III. *De obiecto Philoſophiæ moralis.* ib.
ART. vnicus. *Quodnam ſit obiectum Philoſophiæ moralis?* ibid.

LIBER II.

De bono fine, & felicitate hominis. pag.692
QVÆST. I. DE *bono.* ibid.
ART. j. *An ſit bonum?* ibid.
ij. *Quotuplex ſit bonum?* ibid.
iij. *Quid ſit bonum?* 693
iv. *An actus exterior addat aliquam bonitatem ad actum interiorem?* 693
QVÆST. II. *De malo.* p.696
ART. j. *An ſit malum?* ibid.
ij. *Quotuplex ſit malum?* 697
iij. *Quid ſit malum?* 698
iv. *A quo ſit malum?* 699
v. *Quomodo à voluntate oriatur malum?* 700
QVÆST. III. *De fine.* p.702
ART. j. *Quotuplex ſit finis?* ibid.
ij. *Quiſnã ex dictis finibus ſit cauſa finalis.* 703
iij. *Quænam ſit ratio conſtitutiua finis?* 705
iv. *Quænam ſit cauſalitas finis?* 707
v. *An omnes actiones agentis ſint effectus finis.* 711
vj. *An media ad finem ſint formaliter bona?* 714
vij. *An ſit vltimus finis ſecundum quid?* 716
viij. *An ſit vltimus finis ſimpliciter?* ibid.
ix. *An vltimus finis concurrat cum finibus particularibus ad finaliter cauſandum?* 718
QVÆST. IV. *De beatitudine.* ibid.
ART. j. *Quid, & quotuplex ſit beatitudo?* ibid.
ij. *De beatitudine obiectiua.* 719
Dubitatio 1. *An beatitudo ſita ſit in bonis fortunæ?* 720
Dub. 2. *An ſit in bonis corporis?* 721
Dub. 3. *An ſit in voluptate?* 722
Dub. 4. *An ſit in bonis animi, aut in aliare creata?* 723
ART. iij. *De beatitudine formali.* 724

Dub. 1.

Dub. 1. *An beatitudo formalis ſit in operatione?* ibid.
Dub. 2. *An ſit in eſſentia, vel potentiis animæ?* 725
Dub. 3. *An conſiſtat ſimul in pluribus operationibus?* 726
Dub. 4. *An ſit in actu intellectus, vel voluntatis?* 727
Dub. 5. *In quonã actu volũtatis poſita ſit?* 729
Dub. 6. *An ſit perpetua?* 731
Dub. 7. *An reddat beatũ impeccabilẽ?* 734
Dub. 8. *An reddat beatum ſecurum?* 735
Dub. 9. *An gaudium ſit de eſſentia beatitudinis?* 736
Dub. 10. *An homo ſit vltimã beatificabile?* 737
ART. iv. *De beatitudine corporis.* 739
Dub. 1. *De dotibus beatificis in communi.* ib.
§. vnicus *quid, & quotuplex ſit dos beatifica?* ibid.
Dub. 2. *De impaßibilitate.* 740
§. 1. *An corpus glorioſum ſit impaßibile?* ibid.
§. 2. *Cur corpus beati ſit impaßibile, & immortale?* 741
Dub. 3. *De agilitate corporis beati.* 743
§. 1. *An corpora Beatorum ſint agilia?* ibid.
§. 2. *Quid ſit agilitas?* 744
Dub. 4. *De claritate corporis glorioſi.* 746
§. vnicus *An corpora beatorum futura ſint clara?* ibid.
Dub. 5. *De ſubtilitate corporis beati.* 747
§. 1. *An corpora Beatorum ſint ſubtilia?* ibid.
§. 2. *Quid ſit ſubtilitas corporis glorioſi?* ibid.
§. 3. *An corpus glorioſum poßit eſſe cum corpore non glorioſo?* 749
§. 4. *Per quid corpus glorioſum poßit ſimul exiſtere cum corpore non glorioſo?* 751
§. 5. *An beatitudo corporis ſit accidẽtalis?* 752
ART. v. *De beatitudine totius hominis.* 753
Dub. 1. *An omnes ſenſus Beatorum futuri ſint cum actibus ſuis?* ibid.
Dub. 2. *An omnium Beatorum æqualis ſit beatitudo?* 754
Dub. 3. *An pœna dãnatorũ ſit æqualis?* 755
Dub. 4. *An electi poſt diem iudicij beatiores ſint futuri?* 756
Dub. 5. *An beati videant pœnas damnatorum?* 757
Dub. 6. *An damnati maliat non eſſe, quàm torqueri?* 759
Dub. 7. *Quid, & quotuplex ſit aureola?* 760

LIBER III.

De principio, & actibus humanis. pag. 761
QVÆST. I. DE *principio humanorum actuum.* p. 762
ART. j. *Quodnam ſit principium humanorum actuum.* ibid.
ij *An ſit liberum arbitrium?* 763
iij. *In quo ſita ſit libertas?* 764
iv. *An voluntas ſit paßiua, vel actiua?* 766
v. *An intellectus moueat voluntatem?* 768
vj. *An volunta moueat cæteras potentias ad agendum?* 769
QVÆST. II *De actibus humanis.* p. 770
ART. j. *An primus actus voluntatis ſit liber?* ibid.
ij. *An actus voluntatis ſit formaliter liber?* ibid.
iij. *An ſint actus indifferentes?* 771
iv. *An imperium ſit actus voluntatis?* 773

LIBER IV.

De paſſionibus. pag. 774
QVÆST. I. DE *paßionibus in communi.* ib.
ART. j. *Quid ſit paßio?* ibid.
ij. *Quotuplex ſit paßio?* 775
iij. *An paßiones ſint actus?* 776
iv. *In quo ſubiectentur paßiones?* 777
v. *An paßiones cadant in virum ſapientẽ?* 778
vj. *Quænam ſit cauſa pronitatis paß. onum* 779
vij. *Quiſnam ſit ordo inter paßiones?* ibid.
viij. *Quænam ſint remedia ad compeſcendas paſſiones.* 780
QVÆST. II. *De paßionibus in particulari.* p. 781
ART. j. *De amore, & odio.* ibid.
ij. *De deſiderio, & fuga?* 783
iij. *De gaudio, & triſtitia.* ibid.
iv. *De ſpe, & deſperatione.* 785
v. *De audacia, & timore.* 787
vj. *De ira, & manſuetudine.* 788

LIBER V.

De habitibus. pag. 789
QVÆST. I. DE *habitibus vniuersè ſumptis.* ibid.
ART. j. *An ſit habitus?* ibid.
ij. *Quotuplex ſit habitus?* ibid.
iij. *Quid ſit habitus?* 791
iv. *An intellectus ſit ſubiectum habituum?* ibid.
v. *An habitus reſideant in voluntate?* 793
vj. *An inhæreant in appetitu ſenſitiuo.* 794
vij. *An ſint in corpore, eiuſque membris?* 795
viij. *An ſint in brutis.* ibid.
QVÆST. II. *De efficientia habitus.* p. 796
ART. j. *An habitus ſit principium effectiuum actus?* 797
ij. *An ſit principiũ actiuũ moralitatis actus?* 798
iij. *An cõcurrat effectiuè ad ſubſtantiã actus?* 799
iv. *Ad quos actus influat habitus?* 800
v. *Quomodo actus concurrat ad generationem habitus?* 801
vj. *An vnus actus poßit cauſare habitum?* 802
vij. *An actus ſit perfectior habitu?* 803
viij. *Quomodo habitus perficiatur per actus?* ib.
ix. *An habitus ex pluribus actibus coalitus ſit vnus?* 804
x. *Quomodo habitus corrumpatur?* ibid.
xj. *An habitus ſupernaturalis intendatur per actus?* 806
xij. *An habitus infuſus poßit producere habitum acquiſitum?* ibid.
QVÆST. III. *De habitibus intellectus.* p. 807
ART. j. *De habitu intellectus.* ibid.
Dub. 1. *An habitus intellectus diſtinguatur à potentia intellectiua?* ibid.
Dub. 2. *Quid ſit habitus intellectus?* 808
Dub. 3. *An habitus intellectus ſit à natura inſitus?* 809
ART. ij. *De ſapientia.* 810
Dub. 1. *Quid ſit ſapientia?* ibid.

Dub. 2.

Dub. 2. *An ſapientia ſit nobilior, & certior habitu intellectus.* 811
Dub. 3. *Quomodo ſapientia differat à ſcientia?* 812
Art. iij. *De prudentia.* 813
Dub. 1. *Quid ſit prudentia?* ibid.
Dub. 2. *An omnium agibilium ſit vna prudentia?* 814
Dub. 3. *An prudentia ſit de mediis, & finibus?* ibid.
Dub. 4. *An poßit eſſe prudentia ſine virtute morali?* 815
QVÆST. IV. *De habitibus voluntatis.* pag. 816
Art. j. *De virtutibus moralibus in communi.* ibid.
Dub. 1. *Quid ſit virtus moralis?* ibid.
Dub. 2. *An bonitas ſit de intrinſeca ratione virtutis moralis?* 817
Dub. 3. *An virtus moralis poſita ſit in medio?* 818
Dub. 4. *An virtutes morales ſint inter ſe connexæ?* 819
Dub. 5. *An ſint connexæ cum Theologicis?* 820
Dub. 6. *In quo ſubiectentur virtutes morales?* ibid.
Dub. 7. *An in Angelis ſint virtutes morales?* 821
Dub. 8. *An præter Theologicas, & morales ſint aliæ virtutes?* 822
Art. ij. *De fortitudine.* 823
Dub. 1. *Quid ſit fortitudo?* ibid.
Dub. 2. *Quotuplex ſit fortitudo?* 824
Art. iij. *De temperantia.* 825
Dub. 1. *Quid ſit temperantia?* ibid.
Dub. 2. *Quotuplex ſit temperantia?* ibid.
Art. iv. *De iuſtitia.* 826
Dub. 1. *Quid ſit iuſtitia?* ibid.
Dub. 2. *Quotuplex ſit iuſtitia?* 827

PHILOSOPHIA TRANSNATVRALIS,
Seu Metaphyſica. 829

LIBER I.
De Prolegomenis Metaphyſicæ. ibid.
QVÆST. I. *DE natura, & qualitate Metaphyſicæ.* pag. 830
Art. j. *An Metaphyſica ſit ſcientia?* ibid.
ij. *An ſit ſpeculatiua?* ibid.
QVÆST. II. *De obiecto Metaphyſicæ.* p. 831
Art. j. *Quodnam ſit obiectũ adæquatum Met.* ib.
ij. *An Metaphyſica ſpeculetur omnes quidditates rerum?* 835

LIBER II.
De ente. pag. 838
QVÆST. I. *DE conceptu entis.* ibid.
Art. j. *An ſit vnus cõceptus communis entis realis, & rationis?* ibid.
ij. *An ſit vnus conceptus entis præciſus ab inferioribus?* 839
iij. *An talis conceptus ſit realis?* 841
iv. *An conceptus entis ſit vniuocus?* 844
v. *An ens prædicetur in quid de omnibus?* 846
QVÆST. II. *De paßionibus entis.* p. 849
Art. j. *An paßiones entis ſint reales?* ibid.
ij. *Quomodo paßiones entis diſtinguantur?* 850
iij. *Quot ſint paßiones entis?* 851
iv. *Quid addat vnum ſupra ens?* 852
v. *De vero.* 854
vj. *De bono.* 855
QVÆST. III. *De diuiſionibus entis.* p. 857
Art. j. *Quænam ſit prima entis diuiſio?* ibid.
ij. *Quomodo ens diuidatur in decem prædicamenta?* 859
iij. *Quodnam ſit principium indiuiduationis?* ib.
QVÆST. IV. *De eſſentia, & exiſtentia.* p. 863
Art. j. *An rerum eſſentiæ ſint ab æterno?* ibid.
ij. *An eſſentia, & exiſtentia inter ſe diſtinguantur?* 865
QVÆST. V. *De ſubſtantia, & ſubſiſtẽtia.* p. 866
Art. j. *An ſubſtantia ſit prior tempore accidente?* ibid.
ij. *An ſubſtantia præcedat accidens definitione?* 867
iij. *An ſubſtantia præponatur accidenti cognitione?* ibid.
iv. *De ſubſtantia.* 868
QVÆST. VI. *De accidente?* p. 874
Art. j. *Quænam ſit eſſentia accidentis?* ibid.
ij. *An plura accidentia numero diſtincta poßint eſſe ſimul in eodem ſubiecto?* 875

LIBER III.
De Angelis. p. 878
QVÆST. vnica. *DE natura Angelorum.* ib.
Art. j. *An ſit, & quid ſit Angelus?* ibid.
ij. *An Angeli ſint incorporei?* 879
iij. *An Angeli ſint compoſiti?* 881
iv. *An ſint immortales, & incorruptibiles?* 882

LIBER IV.
De Deo. pag. 883
QVÆST. vnica. *DE natura Dei.* ibid.
Art. j. *An Deus ſit à nobis cognoſcibilis.* ibid.
ij. *An Deum eſſe, ſit demonſtrabile?* 884
iij. *An ſit vnus Deus?* 886
iv. *An demonſtretur Deum eſſe infinitum?* 887

LIBER V.
De ente rationis. p. 889
QVÆST. I. *DE natura entis rationis.* ibid.
Art. j. *An ſit ens rationis.* ib.
ij. *Quid ſit ens rationis?* 890
iij. *An denominationes extrinſecæ ſint entia rationis?* 892
iv. *An negationes, & priuationes ſint entia rationis?* 894
v. *Quotuplex ſit ens rationis?* ibid.
vj. *An ens rationis habeat paßiones?* 895
QVÆST. II. *De cauſa entis rationis.* p. 897
Art. j. *An ens rationis habeat cauſam ſui eſſe?* ib.
ij. *Quæ, & quot ſint cauſæ effectrices entis rationis?* ibid.
iij. *Quonã actu intellectus fiat ens rationis?* 900
iv. *An Deus poßit facere ens rationis?* 901

EPITOME

EPITOME
DIALECTICES,
IN TRES LIBROS DIVISA,
Ad mentem Doctoris ſubtilis.

Authore F. BONAVENTVRA COLVMBO *Nicienſi, Ordinis Minorum Conuentualium, Sacræ Theologiæ Doctore, ejuſdemque Profeſſore.*

PROOEMIVM.

ARISTOTELES Peripateticorum caput & Princeps inclytus in initio primi Phyſ. affirmat in qoalibet doctrina, & facultate, cognitionem, ſcientiamque ex principiorum notitia prouenire, inquiens, *vnumquodque tunc noviſſe cenſemus, cum primas cauſas, & prima principia vſque ad elementa nouerimus.* Cuius præcepti haud immemor Auctor Grammaticæ ſpeculatiuæ in prooemio allegat, & appoſitè ipſum adhibet ad rem ſuam proponendam, & declarandam: quodque obſeruant reliqui poſteriores Philoſophi. Etſi ex eodem Stagirita Tex.21. primi Poſt. & Scoto ibid. q.2. & in Prologo q. 1. §. *in iſta q.* ante A. & in 4. d. 47. q. 1. § *Reſpondeo* A. & aliis in locis principia cognoſcimus, quatenus terminos cognoſcimus, ſanè vterque textus nobis fauere; reſque noſtræ perpulchrè accommodari videtur, qui principia, & elementa Dialecticæ, totámque diſſerendi diſciplinam inſtruere peroptamus, à terminis ducentes exordium, vt his notis & perſpectis, facilius & commodius eius penetralia pateſcant. Nec enim Logicæ intimam naturam (quæ ex ſe valde eſt obſcura) quiſpiam compertam habere valet, niſi ratiocinatio, ſeu ſyllogiſmus ſibi innoteſcat, quem ex inſtituto Ariſtotelem pertractaſſe, ad eumque omnia Dialecticæ opera direxiſſe, teſtantur Scotus q. 3. vniuerſalium, Zabarella l. 1. de natura Logicæ c 18. Fonſeca l. 1. inſtitutionom dialecticarum c. 5. & 1 Met. c. 3. q. 1. lect. 3. & indicat ipſemet Ariſt. in calce Elenchorum. Vt enim Grammatica ſine litteris, Mathematica abſque punctis, & Phyſica non præconceptis materia, & forma comparari nequeont; ſic Logica addiſci non poteſt, ignotis terminis, atque neglectis. Fieri quippe nullo modo poteſt abſque errore, vt vllus enunciationes componat, earum oppoſitiones efformet, æquipollentias conſtruat, conuerſiones earumdem efficiat, ſyllogiſmi naturam, eiuſque paſſiones, Elenchos, & huius formæ alia, inuiſis. & imperceptis terminis videat, & percipiat. Quod non obſcurè tradit Doctor ſubtilis, q. 1. Prologi §. *contra iſtam rationem.* G. his verbis. *Non poteſt intellectus intelligere propoſitionem mediatam, niſi immediatam, & hanc, niſi terminos eius* Et in 1 d. 3. q. 2. §. *ad iſtud.* ſub C. *illa eſt perfectiſſima notitia, quæ habetur ex terminis perfectè cognitis.* Et q 4. ante V. *Sincera, & pura veritates percipi nequeunt abſque perceptione propriorum terminorum.* Item in 4 d. 10. q. 8. §. reſpondeo ſub B. *Impoſſibile eſt aliquam complexionem concipere, cuius extrema non concipiuntur.* Id expertus erat Chryaſorius, qui categorias Ariſt. offendens, nec tunc capiens, eas concipere quiuiſſet nunquam, niſi eius Magiſter Porphyrius Iſagogem vniuerſalium, quæ præcipuos terminos continet, præmiſiſſet, & præexplicaſſet. His fauet Bonetus Scotiſta non ignobilis, qui 1. Met. c. 1. in initio ait. *Notitia concluſionis diſtincta dependet ex notitia Principiorum, & ex diſtincta notitia terminorum* Accedit Franciſcus

Lychetus fideliſſimus Scoti interpres in 1.d.3.q.2.§. cōtra iſtud obijcitur. *In argumentando prius componimus ſyllogiſmum ex propoſitionibus, & propoſitiones ex terminis, & deinde reſoluimus ſyllogiſmum in propoſitiones, & propoſitiones in terminos.* Itaque in his omnibus exigitur terminorùm cognitio: & quemadmodum docente Stagirita 1.Elench. c.1. in ſupputando falluntur, qui calculos, eorum valorem neſciunt, ita in rebus differendis non rarò allucinantur, & circumueniuntur, qui vocabulorum, terminorumque notitiam perſpectam non habent. Summopere igitur laudanda, & celebranda eſt illa conſuetudo Philoſophicarum Academiarum, quæ ante Logices tractationem, Laconicam de eius terminis introductionem, quam vulgò ſummulas appellant, Iunioribus tradunt, vt ad diſcurſus veritatem indagandam, & falſitatem detegendam citiores, & promptiores reddantur: præſertim in Lycæo, & doctrina Scotica, quæ vt cæteris ſubtilitate celſior, ita profunditate difficilior exiſtit. Haud ego iſtis inuitus adſtipulatus de terminis, deque terminato, ſiue ſyllogiſmo Epitomem inſtituo, ſi tamen primùm Doctoris noſtri verba vſurpauero, viamque eius ſeruauero, qui teſtibus Guillelmo Vorrilonio ſuo tempore Theologorum principe, propè finem perorationis Primi ſententiarum, & Iacobo Bagnacaballenſi viro Doctiſſimo & pijſſimo, pagina 19. ſuæ Epiſtolæ Paſtoralis, fuſis ad Deum precibus, ſuam Dialecticam exordiens inquit. *ô Deus, qui es terminus ſine termino, da mihi, vt rectè de termino loquar.*

DIVISIO HVIVS TOTIVS EPITOMES.

TRibus libris iſtud opuſculum abſoluitur. In primo agitur de terminis incomplexis, in 2. de terminis complexis: & in 3. de terminato, ſiue ſyllogiſmo, qui ex præcedentibus terminis conflatur. Præſentis partitionis cauſa non incongrua redditur: ſiquidem ſyllogiſmus, qui Logicæ Ariſtotelicæ primum ſubiectum ſtatuitur, duas complectitur partes, nempe integrales, & ſubjectiuas, quarum meminit Scot.q.3. vniuerſalium §. *Dicendo ergo*, & §. *Ad aliud*, & ibi Cardinalis Sarnanus pagina 79. ſui commentarij. Idemq; 3.Prologi principali, & 2.Laterali §. *Ad 1.arg primæ q.* R.& §. *Aliter* paulò ante Q.& 2.d.3.q.4. §. *Contra, iſta poſitio* G Partes integrales ſyllogiſmi ſunt termini incomplexi & complexi, recenſiti ab eodem Doctore.2.d.11.q. vn.§. *de ſecundo*, paulo poſt. C. quiue ab ipſemet Scoto q. 2. primi priorum in fine, & q.6.§. *Reſpondetur*, & ab alijs Dialecticis materia remota, & proxima eiuſdemmet ſyllogiſmi nuncupantur. Partes verò ſubiectiuæ ſunt ſyllogiſmi Analyticus, Topicus, Sophiſticus, & Pſeudographus, quos commemorat Doctor ad finem q.2.primi Priorum. Hanc autem vniuerſam materiam perueſtigantes, primùm differimus de terminis incomplexis, à quibus tanquam proprietates fluunt ſignificatio, prædicatio, ſubiectio, ſuppoſitio, ſtatus, diſtractio, ampliatio, reſtrictio, alienatio, diminutio, & appellatio. Deinde de complexis, à quibus veluti proprietates emanant veritas, falſitas, oppoſitio, æquipollentia, & conuerſio fusè à Scoto in libris Perih. & Priorum diſcuſſæ. Poſtmodum de ſyllogiſmo, cuius paſſiones ſunt conſtare ex tribus terminis, eſſe in modo, & figura, atque neceſſariò ex præmiſſis inferre concluſionem, vt poſt Scotum in libris Priorum mox allegatis, ſcribit Sarnanus in commentario q. 3. vniuerſalium pag 58. Hæc diſtributio apertè inſinuatur à Doctore 1.Perih.q.1.& 1.Priorum q.2.cui mirificè ſuffragatur ordo librorum Philoſophi in ſuo Organo habitus. Ille namque terminos incomplexos perſcrutatur in lib. prædicamentorum, ad cujus explicationem præmittitur Iſagoges Porphyriana: terminos complexos perluſtrat in libris Perih. Denique ſyllogiſmum, eiuſque ſpecies, & affectiones in lib. Priorum, Poſt. Top & Elenchorum latè, & vberè proſequitur.

LIBER PRIMVS.

De Terminis incomplexis.

1. SICVT in perdiſcenda Grammatica præcnoſcuntur litteræ ante ſyllabas, & ſyllabæ ante dictiones, ſiue nomina, & verba: ſic in comparanda Dialectica præmittuntur prius termini incomplexi, quam complexi, hique ante ſyllogiſmum, vt indicare videntur Doctor ſubtilis *q. 19. Elench.* & Lychetus *in 1. d. 3. q. 2. §. contra iſtud.* Ratio horum eſt, quia ſimpliciora, & communiora minus communibus, & compoſitis ſunt præponenda, & præferenda. Quod præcipit, & efficit Ariſtoteles 1. *Phyſ. c. 1. Tex. 4. & 7. & 3. eiuſdem operis Tex. 2. atque in ſine Meteororum*, inquiens ab vniuerſalibus ad ſingularia, itemque à magis communibus ad minus communia eſſe progrediendum. Hic autem liber quatuor complectitur quæſtiones, primam de diuiſionibus, & definitionibus terminorum incomplexorum, ſecundam de eorumdem proprietatibus, tertiam de vniuerſalibus, & quartam de categorijs.

QVÆSTIO PRIMA,

De diuiſionibus, & definitionibus Terminorum incomplexorum.

ARTICVLVS I.

De nominibus huius Doctrinæ.

2. ANtequam ad rem ipſam à nobis propoſitam deueniamus, nomina huius diſciplinæ ſunt aperienda. Monet enim Stagirita *l.1. Elench. cit. in noſtra præfatione*, in rebus differendis eos facile decipi, qui rerum vocabula ignorant. Ne igitur vlli errori, deceptionique ſuccumbamus, opere pretium duximus ipſius

ipſius doctrinæ vocabula perueſtigare, & perdiſcere: quod clarius ediſſerit idem Philoſophus 1. *poſt.c.* 1.*s.a.* per illas præcognitiones *an ſit, & quid ſit*, ſiue quid nominis, ſiue quid rei. Nec diſſentit Plato in Cratylo indicans vocum notionem deſpiciendam non eſſe: quibus adhæret Doctor Seraphicus 2.d.38. art.1. dicens *frequenter ad cognitionem rei perducimur per conſiderationem vocabulorum*, & ſanct Doct. 2.*d.*34. §.*iſta qq. ante A.* Multis autem ſcientia iſta inſignitur nominibus, nonnullis metaphoricis, quo pacto apud Platonem 7. *de Republica* vocatur doctrinarum omnium apex & finis. Apud Cic. *de claris Oratorib.* appellatur ſcientiarum lux, ab alijs nominatur mentis Sol, rationis oculus, libra veritatis, ſcientiarum ianua, & organũ ab Ariſt. vt liquet ex eius operis inſcriptione: quibuſdam verò proprijs, ſic ab eodem Philoſopho 4. *Met.c.* 3. nuncupatur modus ſciendi, & vulgò perhibetur Dialectica, & Logica. Cum autem duo poſtrema vocabula ſint Philoſophis familiariora, & frequẽtiora, ob id accuratè horum notiones ſunt à nobis explicandæ. Dialectica perinde eſt ac doctrina diſſerendi. Quod enim Græcis eſt *διαλέγεσθαι*, Latinis eſt diſſerere. Ideoque penes nominis etymologiam, Dialectica eſt ſciẽtia diſſerendi. Vel ſi mauis, ſcientia diſputandi, vt ex Aug. *l.* 1. *contra Creſconium Grammaticum* c. 14. obſeruant nonnulli Recentiores. Logica verò deriuatur à Græco nomine *λόγος*, quod ſignificat ſermonem, verbum, & rationem, vt notat Scotus *in* 1.*d.* 27.*q.* 3.§. *ad* 3. *q.* circa R. *& quol.* 7. *art.* 3. *ſub Q. poſt.* SS. Aug. 7. *de Trin.*c.1.& Hieronymum *ad Paulinum cap.* 4. quem citat Gadius *in commento illius quol. à nobis nunc allegati.* Quapropter ſecundum vocis deriuationem, Logica eſt ſcientia ſermocinalis, ſiue rationalis, aut vtrumque præmemoratum vocabulum in idem recidit, vt ex Cicerone quidã Nuperi aduertunt: atque adeo Logica poteſt deſcribi ſciẽtia diſcurſiua diſcernẽs verum à falſo, vt innuit ſanct. Aug. *vbi ſupra contra Creſconium Grammaticum*: vel vt alijs placet, Logica eſt ſcientia bene diuidendi, definiendi, & argumentandi.

3. Oppones 1. contra priorẽ Dialecticæ definitionẽ, Scotus *q.* 1. *prædicamentali* §. *ad quæſtionem*, ſcribit Logicam non eſſe ſcientiam realem, nec ſermocinalem quia nec ſermonem, nec ſermonis paſſiones conſiderat. Igitur in Schola Scoti, præallata Logicæ deſcriptio non eſt idonea. Reſp. Cum Tartareto *q.* 1. *ſua Logica, ſcibili* 4. Logicam vocari ſermocinalem, non quia ſermone vtitur, alioquin cum omnes ſcientiæ vtãtur ſermone, forent omnes ſermocinales: ſed quia dijudicat, quiſnã ſermo ſit verus, quiſue falſus. Vel dic cum Scoto *loco citato*, Logicam appellari ſermocinalem, tum quia conceptus de quo eſt ipſa logica eſt immediatum ſignificatum per vocem: tum etiam quia paſſiones cõceptus inſunt voci ſignificatiuæ. Vel denique dicito; Logicam eſſe ſermocinalem, hoc eſt rationalem & diſcurſiuam, quod omnes conceduut, præſertim quia non loquimur de ſermone externo, ſed interno, quem Angelis conuenire oſtendimus *in Tractatu de Angelis diſp.* 7. qui ue coïncidit cum diſcurſu, & ratiocinatione, & tangit Auguſt. *lib.* 2. *de conſenſu Euangeliſt. in fine c.* 66.

4. Opp. 2. quælibet ſcientia potiſſimum ſpeculatiua diſcernit verum à falſo, veluti Metaphyſica, quæ *ex* 2. *Met.c.* 1. eſt præcipua veritatis ſpeculatrix, quod fieri non poteſt, niſi per eam veritas à falſitate diſiungatur. Ergo diſcernere verum à falſo Logicæ non eſt adſcribendum, tanquam eius proprium munus, peculiaris finis, ac diſcrimen inter cæteras diſciplinas interceptum.

Reſp. Metaphyſicam, & Logicam non eodem modo veritatem contemplari, vt notat ſubtilis Doctor *in commentario* 4. *Met. Text.* 5. *&* 6. *eiuſdem q.* 3. §. *Ad propoſitum.* Siquidem Metaphyſica meditatur veritatem tranſcendentalem, & incomplexam. Logica verò veritatem complexam ſpeculatur, eamque per ſyllogiſmum colligit. Is autem habitus, qui veritatem reſpicit, quoque falſitatem iudicat, propterea quod affirmante Scoto *in* 4. *d.* 15. *q.* 3. §. *de tertio* X. rectum eſt iudex ſui, & obliqui. Meritò igitur Logica deſcribitur ſcientia diſcurſiua diſcernens verum à falſo.

ARTICVLVS II.

Quid ſit Terminus.

5. VAriæ terminorũ acceptiones petẽdæ ſunt *ex* 5. *Met.c.* 17. *Tex.* 22. quas adducunt, & exponunt Fonſeca *ibid.* Pelbartus *tomo* 1. *Roſarij Theologici verbi Elementum*, & Major *l.* 1. *&* 2. *terminorum* ſolùm animaduerto terminum (id eſt terræ metam) qui à terminãdo dicitur, vniuerſè ſumptum deſcribi vniuſcujuſque vltimum, ſeu finem, ſic mors perhibetur vitæ terminus. Hinc Eccleſia in Hymno Completorij cantat. *Te lucis ante terminum*, & in proprio Officio S. Claræ *Poſt vitæ Claræ terminum*, & Aug. 3. *de conſenſu Euang.* 24. *Lux terminus totius noctis eſt.* Iterum 2. *Phyſ.* c. 4. *t.* 36. omnia viuentia certis terminis coerceri demonſtratur, & defenditur à Doctore noſtro *in* 2. *d.* 2. *q.* 9. §. *Ad argumenta ſub N.* Sæpe autem terminus nedum pro fine, verumetiam pro principio cujuslibet vſurpatur, quo pacto primum & vltimum punctum lineæ perhibentur termini ipſius lineæ. Itidemque partes extremæ baculi, agri, & maris vocantur eorum termini, ſic Dan & Berſabee ſunt termini Iudeæ: & Exod. 23. legitur, *Ponam autem terminos tuos à mari rubro, vſque ad mare Palæſtinorum, & à deſerto vſque ad fluuium.* Ab hac ſignificatione quæ eſt propria, vt notat Campanella poſt Scotum *q.* 1. *prædicamentali*, transfertur terminus ad ſignificandum primum, & vltimum propoſitionis, & penes hanc ſumptionem, terminus deſcribi poteſt extremum propoſitionis. Duobus autem terminis propoſitio terminatur, putà ſubiecto, & prædicato, ſubiecto quidem à parte ante, & prædicato à parte poſt, vt patet in hac propoſitione, *homo eſt animal*, vbi *homo*, & *animal* ſunt eius termini, *homo* ſubiectum, & *animal* prædicatum nuncupantur. *Eſt* verò dicitur copula, ſeu vinculum vtriuſque: veluti vnio materiæ, & formæ nexus vtriuſq; nominatur. Præfata verò termini deſcriptio haud pugnat definitioni Ariſt. 1. *Priorum c.* 1. dicentis, *Terminus eſt in quem reſoluitur propoſitio.* Etenim ex quibus aliquid conſtituitur, in ea reſoluitur, vt conſtat de corpore naturali, quod cum componatur ex materia, & forma, vtique in materiam, & formam reſoluitur. Quoniam verò propoſitio conſtituitur ex terminis, quoque in terminos reſoluitur. Nec fortaſſe abs re 1. *Top.c.* 4. *& in Met. loco præmemorato* definitio appellatur terminus, propterea quod limites rei eſſentiæ, quæ definitur, non ſuperat, ſed continetur, clauditur, eiſque adæquatur. Aut fortè Philoſophus talem termini definitionem præbet, quia ſicut comprobante experientia, acquiſito termino ceſſat motus, pariter mens noſtra quieſcit in propoſitione, habito perfecto ſenſu terminorum eius. Aut quod nobis magis placet, Ariſtoteles ibi modo reſolutorio agebat, ſcribebat namque libros Priorum, qui analytici, ſiue reſolutorij nuncupantur. Quod accuratè expendens Author Grãmaticæ ſpeculatiuæ ſubdit: *Terminus dicit rationem terminandi reſolutionem ſyllogiſmi, quia dialecticus reſoluit ſyllogiſmos in propoſitiones, & propoſitionem in ſubiectum & prædicatum, quæ dicuntur termini ſecundum Logicum.*

6 Opp. 1. contra datam termini definitionem, propoſitio nedum reſoluitur in ſubjectum & prædicatum: verumetiam in verbum, quia ex ſubjecto, prædicato, & verbo conſtruitur. Ergo aut definitio termini præallata eſt mala, aut verbum eſt terminus: Sed hoc poſterius falſum eſt: ergo & illud prius. Satisfit argumento, ſi

dicatur terminum eſſe in quem reſoluitur propoſitio, tanquam in partem eius extremam componentem, ipſamquè claudentem:ob id ſupra monui,terminum eſſe propoſitionis extremum,& Ariſtoteles *loco citato*, Firmino Durio interprete,inquit,extremum id appello,in quod reſoluitur propoſitio. Cui fauet Scot. *in 1.d. 2.q. 4.§. ſi tenendo*, vocans terminos extrema, his verbis, *Neceſſaria connexio extremorum arguit neceſſariam connexionem mediorum.* Verbum autem non eſt extremum, ſed medium,mediat enim inter vtrumque extremum, éſtque vtriuſque vinculum, propterea in definitionem termini non ingreditur. Idque etiam oſtendi poteſt in compoſito phyſico, quod quidem reſoluitur in materiam, & formam vt in eius partes, non verò in earum vnionem,quæ eſt vtriuſque nexus:præſertim in ſententia Scoti aſſerentis vnionem eſſe formaliter relationem extrinſecus aduenientem, vt patet *in 3. d. 1. q. 2 art. 3. ſub E.* Adde quod ſupra obſeruaui hoc in loco accipi terminum pro principio, & fine cuiuſlibet, quo in ſenſu ſubjectum, & prædicatum nomen termini duntaxat ſortiri queunt.

7. Opp. 2. definitio non conuenit alteri à definito, vt in ſubſequente libro,art.de Definitione planum fiet, ſed definitio termini conuenit alteri ab ipſomet termino,putà propoſitioni hypotheticæ, quæ in propoſitiones reſoluitur:vt *ſi Sol lucet,dies eſt.* Non ergo prædicta termini definitio eſt probè tradita. Conceſſa maiore, neganda eſt minor, cuius probatio diluitur, propterea quod vltima reſolutio propoſitionis hypotheticæ fit in terminos.Idque ſimiliter accidit in reſolutione compoſiti naturalis viuentis,cujus poſtrema reſolutio ſiſtit in materia prima,docente Scoto *in 4.d.11.q. 3.*

8. Opp. 3. nonnunquam propoſitio reſoluitur in aduerbia,& præpoſitiones,quia ex eis conſtat,vt liquet in iſta,*Bene ab Ariſt.1. Phyſ. eſt argutum contra Priſcos Philoſophos.* Igitur definitio termini non eſt rectè aſſignata ab Ariſtotele.Diſtinguendum eſt ant.propoſitio reſoluitur in aduerbia,& præpoſitiones,vt in eius prædicatum & ſubjectum, nego: vt in additamenta, & affectiones vtriuſque, quæ vulgò ſyncategoremata nuncupantur,concedo.

ARTICVLVS III.

De terminis Mentali, Vocali, & Scripto.

9. INter multas terminorũ diſtributiones,prima nobis occurrit diſcutienda diuiſio in terminũ mentalem, vocalem,& ſcriptum,quam inſinuat Scot. *q.1. prædicamentali.* Terminus mentalis eſt extremũ propoſitionis mentalis,vel ſecundum Ariſtotelem eſt,in quem reſoluitur propoſitio mentalis, vt *homo mente conceptus.* Terminus vocalis eſt extremum propoſitionis vocalis, vel ſecundum Ariſtotelem, in quem reſoluitur propoſitio vocalis, vt *Leo voce prolatus.* Terminus ſcriptus eſt extremum propoſitionis ſcriptæ: aut ſecundum mentem Philoſophi, in quem reſoluitur propoſitio ſcripta, vt *Deus* ſiue in papyro, ſiue in marmore,aliiſve in rebus effingatur.Hæc autem tria,conceptus, vôx, & ſcriptura mirè à natura diſponuntur, vt notat Doctor ſubtilis *in 1.d.27.q.3.§. Ad argumentum in ſolutione ſecundi ante I.* Cum enim homo ex Ariſt. 1.*Polit.c.2.9. Eth.* 9. & Doctore *q.4.primi Perih. & q.13.§. Alij aliter*,ſit animal ciuile, & ſociabile, nec vnus alterius animum, cogitatúmue inſpicere valeat: ob id à natura conceſſæ ſunt voces, *ex 1. Perih. c. 1.* ſunt ſigna eorum,quæ latent in anima, hoc eſt conceptuum, qui ab intellectu depromuntur. Hinc aiunt Plato in Thimeo,teſte Vorrilonio *in 1.q.22.art. 1.* & S.Aug.*in Ezech. c.13.* datum eſſe nobis ſermonem,vt mutuos noſtros conceptus exprimere queamus. Idem habet Scot.*in 1.d.27.q.3.§. Ad qq. iſtas ſub F. Formatur verbum vocale ad ſignificandum & declarandum illud quod intelligitur.* Rurſus *in 2. d.42.q.2. & q.4. §. Ad q.* Q. in ſolutione primi ſubdit, *Secundum illud opus ſermonis maximè ſe habet homo ciuiliter & politicè.* Id ipſum aperte oſtendit ibi §. *Ad q.4.S. Locutio maximè conuenit homini, & vt eſt rationalis, & vt eſt homo, quia ſic eſt communicatiuus.* Idipſum ſcribit Aug.2. *de doctrina Chriſtiana,& 15.Trin.c.10.* Deinceps vt res memoria recolantur, citius, faciliuſque nobis communicentur,atque vt abſentes, & Poſteri noſtri, cum quibus, vti vocibus nequimus,participes fiant,adinuentæ ſunt litteræ, ſiue ſcripturæ, quæ quantum homini proſint, præſertim Typographia quotidianum demonſtrat experimentum.Potius autem vocalem, quam mentalem terminum pertractat Dialectica,vt tangit Scot. *in fine primi Perih.* (tametſi ille ab hoc vim ſuam hauriat)tum quia voces ſunt nobis magis conſpicuæ,quam conceptus,tum quia nemo hominum interna oratione inſtruitur: Dialectica verò docet quomodo inſtrui debeat, dijudicans verum à falſo,ad quod præſtandum vocibus opus eſt:tum etiam quia Dialectica deriuatur à δὶς idest duo,& λέξις, ideſt ſermo, *duorum ſermo*, putà argumentantis,& reſpondentis.Cũ enim ex dictis *in 1.art.* Dialectica ſit ſcientia diſputatrix, vt diſputatio fiat inter duos,non niſi medijs vocibus effici valet. Eadem fermè cauſa aſſignatur,quando quæritur: cur potius de vocibus, quam de ſcriptis Logica diſſerat? Reſpondetur, voces magis patere, quam ſcripta, energiam, & efficaciam à proferente ſortiri,atque in audientis memoria tenacius imprimi. Hinc ab alijs diſcentes ſcientias non Scriptores,ſed Auditores eorum appellantur.Cum autem audimus voces, aut legimus ſcripta, duo in nobis formari queunt conceptus, vnus de nomine, & ſcriptura dũtaxat abſque rei ſub tali nomine, vel ſcriptura ſignificatæ cognitione, & iſte vocatur terminus non vltimatus, ita dictus, quia intellectus in eo non terminatur, ſed vlterius ad rei ſignificationem tendit: alter eſt de re ſignificata, quando nimirum quiſpiam nomen, & rem per nomen ſignificatam cognoſcit, & hic appellatur conceptus vltimatus,ita dictus,quia habita nominis,& rei notitia,ſiſtit animus concipientis. Hanc interpretationem & diuiſionem videtur olfacere Ioannes Major *l. 1. terminorum fol. 7. columna 4.* à quo non longè diſtat Subtilium Princeps *in 1.d.3. q. 3.§.Loquendo igitur L.*inquiens, *Confusè concipitur aliquid cum concipitur, ſicut exprimitur per nomen, diſtinctè vero cum concipitur, ſicut exprimitur per definitionem.* Non vltimatis indocti; vltimatis vero periti pollere perhibentur.

10. Opp. 1. membra diuidentia bonæ diuiſionis ex æquo participant communem rationem diuiſi,vt patebit in ſequẽte libro art.de Diuiſione,ſed termini ſcriptus, vocalis, & mentalis non participant communem rationem termini: nam ſicut propoſitio formaliter, & intrinſecè dicitur de propoſitione mentali:pariter ratio formalis,& intrinſeca termini dicitur de termino mentali.De vocali verò,& ſcripto, extrinſecè dumtaxat,ſimiliter, ſicut veritas formaliter extat in intellectu, in voce verò, vel ſcripto vt in ſigno, ſic eſſentialis ratio termini in mentali tantum poſita eſt. Ergo prællata diuiſio haud eſt apta.

Reſp.Eam termini diuiſionem quidem non eſſe prorſus exactam,hoc eſt vniuoci in vniuocata, ſeu generis in ſpecies:eſſe tamen non abſimilem illi, quam affert Philoſophus 4.*Met. c.2. Tex. 2.* diuidens ſanitatem in ſanitatem animalis,vrinæ,& medicinæ.Sanitas quippe formaliter eſt in animali,in vrina vt in ſigno,& in medicina vt in cauſa effectrice.Si quis autem loquens de terminis, velit tràſilire Philoſophiæ terminos, poterit ipſam comparare cum illa diuiſione,qua peccatum diuiditur,in peccatũ cordis,oris,& operis.Formaliter nãque peccatum eſt in voluntate; materialiter verò in ſermone,& opere, vt egregiè Doctor diſſerit *in 2. d. 42.q.4.§.Ad q. 2. N.* Vel dicito cum Maiore *l.1. Terminorum fol. 3. columna 4.* admittendo majorem, & negando minorem; terminus enim, cujus genus eſt extremum, & reliqua particula tenet locum differentiæ;

tiæ, vniuocè ſcinditur in mentalem, vocalem, & ſcriptum.

11. Opp. 1. ea non eſt idonea diuiſio, quâ membra diuidentia excedunt diuiſum, vt loco prææallegato palam fiet: ſed præfata diuiſio eſt huiuſmodi; poteſt enim eſſe vox, tametſi non ſit terminus, vt Marci 1. Ioannes Baptiſta erat quidem vox, vt ipſemet ibi fatetur, non tamen erat terminus, qui eſt Verbum: ergo eſt mala diuiſio. *Reſp.* conceſſâ majore, negando min. ad eius probationē diſtinguo, Ioannes erat vox abſolutè, nullâ habitâ ratione ad ſenſum Scripturæ præcedētem, & ſubſequentem, negari poteſt: reſpectiuè conceditur, quatenus Ioānes erat nuncius ſiue Præcurſor Verbi incarnati. Ideò Ioannes ait, *Ego vox clamantis in deſerto, parate viam Domini.*

ARTICVLVS. IV.

De terminis ſignificatiuo, & non ſignificatiuo alyſque conſequentibus.

12. TErminorū alius eſt non ſignificatiuus, qui deſcribitur extremum propoſitionis ex hominū arbitrio potentiæ cognoſcenti nihil repræſentans: aut iuxta Philoſophi mentem, terminus non ſignificatiuus eſt, in quem reſoluitur propoſitio ex hominū voluntate potentiæ cognoſcenti nihil ſignificans, vt *Blictri.* Alius eſt terminus ſignificatiuus, qui definitur extremum propoſitionis ex hominū inſtituto potentiæ cognoſcēti aliquid repræſentans: aut ſecundum Ariſtotelem terminus ſignificatiuus eſt, in quem reſoluitur propoſitio ex hominum placito aliquid ſignificans, vt *leo.* Subdiuiditur autem terminus ſignificatiuus in categorematicum, ſyncategorematicum, & mixtum, quos tangit Scot. q. 8. *Primi priorum* §. *quantum ad* 2. *&* q. 32. *Elench. paulò ante* §. *ad* 1. *argumentum.* Categorematicus eſt, qui per ſe aliquid ſignificat, vt Leo ſignificat, animal rugibile. Syncategorematicus, ſeu conſignificatiuus eſt, qui per ſe nihil ſignificat; ſi verò alteri adjungatur, aliquid deſignat, cujuſmodi ſunt ſigna vniuerſalia, præpoſitiones, & aduerbia: vt doctè per ſe nihil denotat; at ſi alteri addatur, aliquid ſignificat, vt doctè diſſerit. Ampliùs hoc explicari poteſt ſimilitudine arithmeticâ: ſicut enim inter notas arithmeticas per ſe nihil deſignat, & ſi ei præponatur 1. facit 10. Item ſi ei præponatur 2. facit 20. pariter inquit Major *loco cit. fol.* 5. *Syncategorema ſe habet vt cifra.* Hoc eſt, per ſe nihil deſignat, attamen junctum alteri aliquid ſignificat, vt nunc explicabam. Mixtus eſt, qui conflatur ex categoremate, & ſyncategoremate, vt *nemo*, ideſt nullus homo, vt aduertit Doctor *in* 1. *d.* 21. *q. vn. ante* § *ad q. poteſt fieri circa A.*

13. Hurtadus *diſp.* 1. *Summularum ſect.* 10. & ex parte Arriaga *ibid. ſect.* 4. ſecuti Tataretum *Tract.* 1. *fol.* 3. *in ſolutione primi argumenti*, à quibus non diſſentit, Fuentes *parte* 2. *Summularum art.* 7. *difficultate* 1. putant nomina ſubſtātiua eſſe terminos categorematicos: adiectiua verò eſſe terminos ſyncategorematicos. Contrà, nam etſi præfati Authores concedant nomina ſubſtantiua eſſe terminos categorematicos: non benè tamen mihi videntur negare nomina adjectiuâ eſſe terminos categorematicos, cenſentes ipſa eſſe terminos ſyncategorematicos. Siquidē terminus categorematicus penes ſuam nomenclaturā eſt prædicabilis, vt ibi etiam fatetur Hurt. ſed nomina adjectiua ſunt prædicabilia, vt homo eſt ſapiens. Ergo nomina adjectiua ſunt termini categorematici. Item terminus categorematicus eſt ſignificatiuus, vt liquet ex eius deſcriptione prææallata: ſed nomina adiectiua ſunt ſignificatiua, vt doctus ſignificat habens doctrinam (eſt enim nomen concretum, quod ex dicendis art. 6. ſignificat formam, & habens formam). Igitur nomina adjectiua ſunt termini categorematici. Rurſus nomina adiectiua ſunt propriè extrema propoſitionum, vt perſiſtendo in eodem exemplo prææallato, *homo eſt doctus*, vbi doctus eſt vnum extremū dictæ propoſitionis, at ſyncategoremata non ſunt propriè termini, quia per ſe nihil ſignificant, niſi alijs adjungantur, vt ſuperiùs planum feci: potiùs quippè conterminant, quàm terminent propoſitionem. Igitur nomina adjectiua inter ſyncategoremata non ſunt adſcribenda.

14. Dices, adjectiua ſignificare cū alio, hoc eſt aliquid per modum adjacentis, vt oſtendam loco mox citato: ergo ſunt termini ſyncategorematici. Contra, etiam nomina ſubſtantiua ſignificāt cum alio: neceſſe enim eſt, in qualibet propoſitione explicitè, aut implicitè ponantur duo extrema, quorū vnū cum alio nectitur per copulam verbalem ad oſtendendam veritatem complexam. Ergo nulla eſt reſponſio. Nec iuuat dicere, ſubſtantiuum ſignificare per modum per ſe ſtantis, & determinati: adjectiuum verò per modum adjacentis, & indeterminati. Id enim indicat proprium diſcrimen, quod extat inter ſubſtantiuum, & adjectiuum, at non excludit ipſummet adjectiuum à catalogo terminorum categorematicorum. Quod ſuaderi poteſt à ſimili: nam ſicut penes ſuas proprias & peculiares rationes, ſubſtantia eſt ens per ſe: accidens verò eſt ens in alio, & tamen vtrumque in communi ratione, & conceptu entis vniuocatiui, vt tradit Scotus *in* 1. *d.* 3. *q.* 1. quem ſequitur Arriaga *diſp.* 13. *ſect.* 4. *num.* 40. ita licet ſubſtantiuum, & adjectiuum differant ſuis proprijs differentijs à nobis iam aſſignatis, & explicitis; nihilominùs participant cōmunem rationem termini categorematici, quæ eſt eſſe prædicatiuū & ſignificatiuum, vt prope initium huius art. præmonui: atqueadeò adiectiua inter terminos categorematicos ſunt recenſenda.

15. Scinditur autem terminus categorematicus in incomplexum, & complexum ex Ariſtotele *in Antepredicamentis*, & Scoto q. 52. *Elench.* §. *pro ſolutione.*

Incomplexus ſecundum Tataretum *tract.* 1. *Summularum fol.* 5. eſt qui ſubordinatur conceptui incomplexo; communiter verò deſcribitur, *vox per ſe ſignificans, cuius partes ſi ſeparentur non retinent eamdem ſignificationem, quam habent cum ſunt adinuicem coniuncta*, vt *Homo, Dominus*, & hujuſmodi, quorum partes diuiſim acceptas non habere eamdem ſignificationem, quā potiuntur cum ſumuntur conjunctim omnibus conſpicuum eſt: & indicatur ab Ariſtotele 1. *Perih. c.* 1. nec non à Scoto *in* 4. *d.* 8. *q.* 1. §. *Aliter ergo*, ſub G. Quare hic terminus appellatur incomplexus, & indiuiſibilis, propter vnitatem, & indiuiſibilitatem ſignificationis; quam partes eius diuiſæ non ſortiuntur. Poteſt autem diuidi in ſimplicem, vt *Leo*, & compoſitum, vt *Prolegatus*: eo ferè pactu, quo *in* 2. *lib.* ſecabitur nomen, & verbum in ſimplex, & compoſitum: vtrobique enim eadem videtur eſſe ratio, & difficultas potiùs eo in loco quàm in præſenti enucleanda. Complexus ex eodem Tatar. vbi ſupra eſt, qui ſubordinatur cōceptui complexo: & vulgò dicitur, qui conſtat pluribus dictionibus per ſe ſignificātibus, congruéque diſpoſitis. Duplex eſt autem terminus cōplexus, vt tangit Doctor 1. *Poſt. ad finem q.* 34. vnus indiſtans, & alter diſtans: indiſtans eſt, cuius partes verbo non copulantur, vt equus albus: diſtans eſt cuius partes verbo copulantur, vt coruus eſt niger. An verò terminus complexus coincidat cum oratione, & propoſitione, necne, in locū nunc allegatum examinandū reijcio. Cur autem potiùs hic primus libet inſcribatur de terminis incomplexis, quàm de terminis categorematicis. cùm priùs à nobis terminus diſtribuatur in categorematicum, & ſyncategorematicum, quàm in incomplexum, & complexū; ratio hæc adduci poteſt, quia termini incomplexi ordinantur ad complexos, ſicut partes ad totum, & litteræ ad ſyllabas, ſyllabæque ad dictiones, de quibus apte inſtituitur 2. liber. Verùm categorematici minimè reſpiciūt ſyncategorematicos. cùm ex dictis haud ſint proprie termini, ſed cōtermini vocari queunt, qui ſunt conſignificatiui, & compræ-

 dicatiui

dicatiui, vti eſt *ſolus* apud Scotum *in* 1. *d.* 1. 21. *q. vn.*

16. Op. 1. contra diuiſionem termini categorematici in ſubſtantiuum, & adjectiuum, ſi adjectiuum eſt terminus categorematicus, quia eſt ſignificatiuus, & prædicatiuus: ergo *omnis* qui ſignificat totalitatem, & *aliquis* aliquitatem erunt termini categorematici: conſequés repugnat omnibus Dialecticis eos numerantibus inter ſyncategorematicos: ergo & antecedens. Reſp. negando conſequentiam, ratio diſparitatis eſt, quia adjectiuum ſignificat formam & habens formam, cum ſit nomen concretum: *omnis* verò, & alia ſyncategoremata nequaquam, niſi concreto, aut alteri iungantur: idcirco in categorematicis nullam ſedem habent.

Oppones 2. Terminus ſincategorematicus non eſt propriè terminus, vt ſupra indicaui. Ergo inepta eſt diuiſio termini in categorematicũ, & ſyncategorematicum: conſequentia tenet, quia diuiſum non competit membris diuidentibus, quod aduerſatur præceptis bonæ diuiſionis aſſignandis, *l.* 2. *art.* 1. *q.* 7. Reſp. eam non eſſe diuiſionem exactam, & adæquatam, ſed impropriam, & inadæquatam, vt bene deducitur in argumento. Dici autem poteſt quædam terminorum enumeratio.

Oppones 3. Propoſitio non reſoluitur in terminum complexum, quia in noſtra ſententia coincidit cum ipſamet propoſitione, idem autem non in ſe ipſum, ſed in aliud reſoluitur: ergo poſterior diuiſio termini in incomplexum, & complexum non eſt legitima. Diſtinguo ant. de termino complexo diſtante concedo: de termino complexo indiſtante nego, vt *Petrus eſt bonus Philoſophus*, vbi *bonus Philoſophus* eſt terminus complexus indiſtans in quem reſoluitur præaddúcta propoſitio. Vel dicito præfatam diuiſionem eſſe impropriam, & inadæquatam; veluti illam de termino in categorematicum, & ſyncategorematicum.

ARTICVLVS V

De terminis Aequiuoco, & Vniuoco.

17. TErminus æquiuocus eſt, qui conuenit pluribus habentibus idem nomen, rationem verò ſubſtantiæ ſecundũ illud nomen diuerſam: exemplum huius affert Scotus *in* 1. *d.* 25. *q. vn.* §. *Reſpondeo* A. de cane, qui eſt terminus æquiuocus reſpectu canis cæleſtis, aquatilis, & terreſtris. Ariſtoteles verò *in initio libri prædicamentorum, & 6. Top. c.* 2. & poſt ipſum Scot. *q.* 13. *Elench* §. *ad* 1. *ergo q.* 15. *eiuſdem operis* §. *ad primam rationem* deſcribunt Aequiuoca, *quorum nomẽ eſt commune, ratio verò ſubſtantiæ penes illud nomen eſt diuerſa.* Diuiduntur autem à Doctore *q.* 1. *prædicamentali, & q.* 5. §. *ad q.* æquiuoca in æquiuoca æquiuocantia, quæ dicuntur illa, quæ multis communi nomine tantum conueniunt, hæcque ſunt nomina æquiuoca, quæ multis penes ipſaſmet voces attribuuntur: & in æquiuoca æquiuocata, quæ vocãtur illa, quæ ſolo communi nomine fruuntur, & hæc ſunt res diuerſæ, quæ nomen commune participant dumtaxat. Ruſus quædam ſunt æquiuoca à caſu, quædam verò à conſilio. Aquiuoca à caſu perhibentur, quæ præter hominis intentionem accidunt, hoc eſt nulla habita conſideratione rerum ſignificatarum, vt Gallus dicitur de homine natione Franco, & de Gallo aue: atque iſta nuncupantur purè æquiuoca. Æquiuoca à conſilio dicuntur illa, quæ ſortiuntur aliquam conuenientiam, ſiue ſimilitudinem in nomine ea intentione imponentis, vt cum quiſpiam v. g. ſancti Franciſci nomen imponit Filio ſuo, propterea quod ſperat eum fore ſimilem S. Franciſco. Idque de nomine Abraham, Dauid & alijs ſactum eſſe narrat Toſſinianenſis *l.* 1. *Hiſtoria Seraphicæ ferè in initio*: & hæc nuncupantur analoga. Terminus vniuocus eſt, qui competit multis habẽtibus idem nomen, eamdemque ſecundum illud nomen rationem. Et Ariſtoteles prææallegatus definit Vniuoca, *quorum nomen eſt commune, & ratio ſubſtantiæ ſecundum illud nomen eſt eadem.* Vt animal reſpectu hominis & bruti eſt vniuocum, quia vtriſque competit nomen, & ratio ſeu eſſentia animalis.

Secantur autem à Doctore *q.* 6. *prædicamentali* §. *Dicendum* vniuoca in vniuoca vniuocantia, quæ denotant commune nomen multis participantibus eamdem rationem. & vniuoca vniuocata, quæ ſunt multa in communi nomine & ratione conuenientia. Ruſus ex Sirecto *Tract. Formalitatum fol.* 7. & Pelbarto *tomo* 1. *ſui Roſarij verbo ens fol.* 51. Vniuoca ſubdiuiduntur in vniuoca tranſcendentalia, & prædicamentalia: vniuoca tranſcendentalia ſunt, quæ penès idem nomen ſortiuntur eamdem rationem tranſcendentalem, hoc eſt in nullo prædicamento incluſam, vti ſunt ſubſtantia & accidens in ratione entis ſecundum mentem Doctoris ſubtilis. Vniuoca prædicamentalia ſunt, quæ eodem nomine, eademque ratione alicuius generis potiuntur. vt *lapis & planta* vniuocantur in genere ſubſtantiæ, quia eis nomen, & ratio ſubſtantiæ prædicamentalis competit. Deinceps vniuoca prædicamentalia ſubſecantur in vniuoca Logica, Phyſica, & Metaphyſica. vt tangit Scotus *q.* 7. *prædicamentali, verſu ad* 1. §. *ad q. & q.* 15. *Elench.* §. *ad primam rationem, & in* 1. *d.* 3. *q.* 3. §. *contra iſtam vniuocationem*, ſub Q. Vniuoca Logica ſunt, quæ gaudent communi cõceptu alicuius realitatis conceptæ ſub intentione ſecunda, cuiuſmodi eſt conceptus animalis cõſiderati vt genus. Vniuoca Phyſica ſunt, quæ ſub eodem nomine participant eamdem naturam ſpecificam, vt Petrus & Paulus vniuocantur Phyſicè in humana natura. Vniuoca, Metaphyſica ſunt, quæ ſub eodem nomine conueniunt in natura abſtracta per intellectum à ſuis inferioribus exuta differentijs indiuidualibus, tametſi à parte rei ſic contracta, vel contrahibilis per illas. Demum alia ſunt vniuoca completa; alia verò diminuta ex eodem Doctore *q.* 4. *prologi in fine* GG. vniuoca completa ſunt, quæ fruuntur eadem forma, eodemque modo eſſendi formæ. Vniuoca diminuta ſunt, quæ habent quidem ſimilitudinem in forma, non autem ſimilem modum eſſendi formę, vt domus intra, & extra mentem vniuocantur in ratione domus vniuocatione diminuta: domus quippe extra eſt realis, domus verò intra eſt idealis, & exemplaris: cuius diſtinctionis meminit Philoſophus 7. *Met. Tex.* 30. & 12. *Met. Tex.* 13.

Oppones 1. In pręmiſſis Ariſtotelis definitionibus ęquiuocorum, & vniuocorum ponitur ratio ſubſtantiæ. Igitur ſi illę definitiones ſunt legitimæ, æquiuocatio, & vniuocatio non accidenti, ſed ſubſtantię tantum congruunt, quod falſitatem ſapit, cum in Scoti Schola tam bene vniuocetur accidens, quam ſubſtantia in communi entis ratione. Reſp. per rationem ſubſtantiæ capiendam eſſe rationem eſſentiæ, quæ aptè ſubſtantiæ, & accidenti competit, vt eum locum Ariſtotelis interpretes exponunt. Quare negatur conſequentia, ſubſtantia quippe latè ſumpta pro eſſentia cuiuſlibet rei vſurpatur, vt patebit cum de ipſa ſubſtantia ex profeſſo diſceptabo. Hanc interpretationem luculenter tradit Doctor noſter *q.* 5. *prædicamentali* inquiens, rationem ſubſtantiæ idem eſſe ac eſſentialem intellectum, ſiue conceptum cuiuſcumque objecti.

18. Opp. 1. Vnius naturæ vna eſt tantum definitio, quia definitio excogitata eſt ad exprimendam rei naturam his, aut illis terminis coërcitam, veluti ager certis clauditur terminis, vltrà quos non protenditur: vnde tranſlatio ſumpta eſt, quod apertius fiet *in* 1. *libro q.* 7. *art. vlt.* ſed in definitione æquiuocorum ponitur ratio ſubſtantiæ diuerſa, ideſt natura, ſiue eſſentia. Non ergo vna eſt eorum definitio. Reſp. Majorem valere de definitione rei eſſentiali & quidditatiua, non autem de definitione nominis & deſcriptiua, qualis eſt definitio æquiuocorum. Ob id rectè ſubiungit Doctor ſubtilis *q.* 5. *prædicamentali, in ſolutione tertij*, illam non eſſe veram definitionem.

19. Oppo

19. Oppones 3. Scotus *in* 1. *d.* 3. *q.* 2. §. *Secundò non aſſerendo.* B. inquit, *Conceptus vniuocus eſt, qui ſufficit ad contradictionem, affirmando, aut negando ipſum de eodem,* Ergo iuxta Scoti doctrinam, malè ſupra definitum eſt vniuocum. Reſp. eo in loco Scotum deſcribere vniuocum tranſcendentale, agit enim ibi de vniuocatione entis, quod eſt tranſcendens. Nos autem complexi ſumus omnes ferè diuiſiones, & definitiones æquiuocorum, & vniuocorum; atque eorum deſcriptiones quas potuimus clariores adduximus.

ARTICVLVS VI.

De terminis concreto, abſtracto, & alijs.

20. Celebris eſt termini diſtributio in concretum, & abſtractum, quam indicat Aug. *l.* 83. *qq. q.* 1. *&* 22. inquiens. Omne verum à veritate verum eſt; verum quippe eſt concretum, & veritas eſt abſtractum. Terminus concretus eſt, qui deſignat formam, & habens formam: ex cuius deſcriptione refelluntur Fonſ. *lib.* 1. *Inſtitutionum Dialecticarum. c.* 3. exiſtimans concretum eſſe, qui habet compoſitum ſignificandi modum. Siquidem Deus eſt nomen concretum, à quo & compoſitionis ſignificandæ modus eſt alienus: & Ouiedus *Controu.* 1. *puncto* 3. *num.* 7 inquiens terminum concretum eſſe, qui re, vel voce dicitur compoſitus. Deus quippe & Perſona diuina eſt nomen concretum nullam compoſitionem rei aut nominis inuoluens. Terminus autem concretus ſubdiuiditur in concretum ſubſtantialem, qui ſignificat ſubſiſtens in forma vel natura, vt *homo* ſignificat ſubſiſtens in humanitate: & in concretum accidentalem, qui formam deſignat, & ſubjectum eius connotat, vt *album* ſignificat albedinem, & connotat ſubjectum, in quo ipſa albedo inhæret. Tota hæc doctrina traditur à Doctore *in* 1. *d.* 26. *q. vn. in fine,* §. *Ad argumenta, in ſolutione* 2. *&* q. 16. *Vniuerſalium* §. *Ad primum. & q.* 8. *prædicamentali* §. *Ad. q. & q.* 17. *primi Priorum* §. *quantum ad* 3. Sarnano *q.* 4. *Vniuerſalium pag.* 93. & Pelbarto *Tom* 1. *Roſarij Theologici verbo Abſtractum* §. 1. & 2. Huic non valde abſimilis videtur eſſe altera partitio termini in ſubſtantiuum, & adjectiuum, vt inſinuat Scot. *in* 4. *d.* 12. *q.* 1. *in fine*, qua licet quoquo modo pateat ex ſuperioribus dictis *art.* 4. nihilominus arbitror non eſſe inutile hoc loco ipſam vbertim enarrare. Inprimis Dialectici aliter ſumunt, & deſcribunt ſubſtantiuum, & adjectiuum, quam Grammatici: ſiquidem apud Grammaticos, ſubſtantiuum eſt quod flectitur per vnum, aut duos articulos: adjectiuum verò eſt, quod per tres articulos declinatur. Dialectici autem definiunt ſubſtantiuum, quod ſignificat aliquid per modum per ſe ſtantis, vel vt vtar verbis Scoti *d.* 26. primi præmemorati, *Subſtantiuum eſt quod ſignificat ſubſiſtens in forma: vel natura*, quæ importatur per eius abſtractum, vt *Leo*, Adjectiuum verò, quod ſignificat aliquid per modum adjacentis, ſiue, vt ait Doctor *in* 1. *d.* 5. *q.* 1. §. *quantum autem* C. quod ſignificat formam per modum informãtis: ſic *iuſtus* deſignat iuſtitiam adjacere homini iuſto, ſiue iuſtitiam informare hominem, ratione cuius perhibetur iuſtus. Vocatur autem adiectiuum (teſte Calepino) quaſi adiunctiuum, quia ſubſtantiuo adiungitur, aut quia dependet à ſubſtantiuo, vt rectè aduertit Scot. *in* 1. *d.* 12. *q.* 2. §. *Ad argumenta,* CC. inquiens, adiectiuum eſt in adiacentia eſſentiali ad ſuppoſitum, quod terminat eius dependentiam. Ideo non poteſt plurificari, niſi ſubſtantiuum, quod ſiſtit eius dependentiam plurificetur. Sic habens plures artes, non multiplex, ſed vnus Artifex nominatur: hac fortaſſe de cauſa nonnulli vocant ſubſtantiuum fixum, & adiectiuum mobile; tametſi vt notat Doctor *in* 1. *d.* 12. *q.* 1. §. *Iuxta q. verſu, ſed iſta ratio*, ſignificatum vtriuſque idem ſit, diſcrimenque extet in modo ſignificandi dumtaxat, eo ferè pacto, quo inter ſe differunt abſtractum, & concretum. Sortitur autem adiectiuum duplicem ſignificatum, primarium ſcilicet & ſecundarium, ſiue principalem, & minus principalem: primarius ſignificatus eius eſt forma, & ſecundarius eſt ſubiectum, in quo forma inexiſtit; ita iuſtus denotat primariò iuſtitiam, & ſecundariò hominem, in quo inhæret iuſtitia: hoc ipſum de concreto accidentali affirmat Scot. *q.* 4. *Vniuerſalium*, *& in* 4. *d.* 12. *q.* 1. §. *Ad argumenta principalia ad* 4. T. Nec eſt prætermittendum, quædam nomina à Grammaticis cenſeri ſubſtantiua, quæ à Dialecticis decernũtur adiectiua, vt nomen *Dominus*, quod principaliter Dominum, & minus principaliter ſignificat hominem; cui Dominium adiacet. Nec ab iſta multum videtur diſtare diſtributio termini in connotatiuum, & abſolutum, quam affert Doctor *q.* 2. *&* 8. *primi priorum* §. *Quantum ad ſecundum.* In primis ab adiectiuo connotatiuum non diſſidere compertum eſſe videtur, tum quia vtrumque ſignificat aliquid per modum adiacentis; gaudetque illo duplici ſignificato præexplicato, vt *candidus* ſecundum omnes eſt terminus connotatiuus, qui deſignat candorem papyro, vel parieti adiacentem: tum etiam quia album eſt adiectiuum, & connotatiuum, vt ſcribit Scotus *loco nunc citato q.* 8. & innuit *in* 4. *d.* 12. *q.* 1. *ad finem T.* Nec nobis officit, quod ſubjungit Fonſeca *l.* 1. *Inſt. c.* 24. quædam nomina eſſe connotatiua, vt *pater*, & *præceptor*, quæ non ſunt adiectiua; nam cum id non probet; gratiſque dicat, eadem facilitate, qua id aſtruit, refellitur: hoc enim in Grammatica, non verò in Logica locum habet, vt ſupra obſeruaui. Pater quippe, etſi ille velit eſſe nomen ſubſtantiuum dumtaxat, nihilominus adiectiuum quoque eſt, ac adiectiuè ſumitur, vt intueri licet, in 1. *d.* 5 *q.* 1. *A.*

Præterea, quædam non ſunt adiectiua Grammaticè, putà creatio, & conſeruatio, ſunt tamen connotatiua, vt patet *Quol.* 12. *art.* 2. F. & concreta Logicè: vt ni egregiè notat Gadius *ibidem in commentario*, ſi creatio actiua ſumatur pro formali, ſignificat relationem rationis fundatam in voluntate diuina, & connotat actum diuinæ voluntatis: ſi verò creatio paſſiua pro formali accipiatur, ſignificat realem dependentiam creaturæ ad Deum, & connotat relationem ad non eſſe eius præcedens. Quare cum illa ſignificent aliquid per modum adjacentis, habeantque duplex ſignificatum à nobis præexplicatum, primarium ſcilicet, & ſecundarium, vt de adiectiuis, & concretis accidentalibus ſuprà aſſeruimus, non videntur à ſerie adiectiuorum, & concretorum eſſe amouenda, vt præſtant Maſtrius, & Bellutus *parte* 1. *Inſt. Tract.* 1. *c.* 3. Quod autem ſubdunt de operatione vitali, quam aiunt ex Doctore *Quol.* 13. §. *Ad argumentum principale* LL. non eſſe nomen concretum, ſed connotatiuum, dico Scotum ibi non inficiari eſſe concretum Logicè, quia expreſſe tenet operationem vitalem, vt viſionem eſſe qualitatem, quæ eſt entitas abſoluta, & connotare relationem tendentem ad obiectum viſum. Itaque formale eius ſignificatum eſt forma abſoluta, ſignificatum eius minus principale eſt relatio reſpiciẽs obiectum viſum; ſicque cum retineat modum ſignificandi concretorum, à nominibus concretis non videtur expungi, vt de ſpecie intelligibili, quam conſtat eſſe terminum concretum ibidem exemplificat Doctor noſter.

Terminus abſolutus non longè diſtat à ſubſtantiuo, ipſi namque accommodari valet præallata ſubſtantiui definitio: dicitur autem abſolutus, quaſi ab alio ſolutus, ſiue ab alio non dependens, vt *homo*, & quoduis concretum ſubſtantiale. Non me latet, quædam dici abſoluta, vt intellectio, quæ reuerà non ſunt, præcisè abſoluta, cum alia præter ſuam entitatem connotent, vt ſupra de viſione explicabam. Ideò potius in ſyllabo concretorum connotatiuorum, quam abſolutorum

ſunt collocanda, vt cum Scoto tangit Gadius præallegatus *f.l.* 142, *columna* 2. poteſt quoque dici terminus abſolutus, prout opponitur relatiuo. Ob id celebratur diuiſio in abſolutum, & relatiuum: quidquid enim eſt, aut eſt ad ſe, aut ad aliud, id eſt abſolutum, aut relatiuum, vt *bos* eſt terminus abſolutus, & *Diſcipulus* eſt terminus relatiuus.

Terminus abſtractus de quo bene, & fuſè diſſerunt Sarnanus *q.* 1. *Vniuerſalium pag.* 8. §. *primum*, Sirectus *Tract. Formalitatum fol.* 18. *pag.* 2. Brulifer, Trombeta, & alij Scotiſtæ ibid. perhibetur illud, quod ſignificat aliquid ſeorſim ſumptum: vel ſecundum Scot. *d.* 26. *primi*, abſtractum ſignificat præciſe formam. Cum autem duplex ſit forma, ſubſtantialis, & accidentalis, quoque duplex refertur abſtractum ſubſtantiæ ſcilicet, & accidentis. Abſtractum ſubſtantię deſignat pręcisè formam ſubſtantialem, vt humanitatem: Abſtractum verò accidentis denotat pręcisè formam accidentalem, vt albedinem. Prætetea non eſt ſpernenda diuiſio abſtracti in abſtractū vultimata abſtractione, & abſtractum non vltimata abſtractione, quidquid contrà Scotum reclamet Fonſeca 1. *Met. c.* 28. *q.* 13. *ſect.* 5. Abſtractum vltima abſtractione eſt, in quo non amplius remanet vlterior abſtractio, quę à Doctore *in* 1. *d* 5. *q.* 1. *infra A.* deſcribitur illa, per quam ratio formalis alicuius conſideratur ſecundum ſe pręter quodlibet, quod non includitur per ſe in ea. Hac vnica abſtractione abſtrahitur ſubſtantia à ſuo ſuppoſito, vt exemplo humanitatis ſuprà declarabatur: ſic enim eſt abſolutiſſimè ſumpta, & pręciſa ab omni eo, quod eſt extra eius quidditatem, quod expendens diligenter Auic. 5. *Met. c.* 1. *&* 2. inquit: *Equinitas eſt tantum equinitas & nihil aliud.* Abſtractum verò non vltima abſtractione eſt, in quo non remanet adhuc abſtrahendi locus, vti eſt abſtractum accidentis ſiue abſoluti, ſiue reſpectiui. Etenim plura concernit accidens quam ſubſtantia, & plura accidens relatiuum, quàm abſolutum. In accidente abſoluto effici queunt duę abſtractiones, vna à ſubiectis, vt ab hoc & illo albo abſtrahitur albedo: altera vero ab inferioribus, vt ab hac & illa albedine abſtrahitur albedineitas. At in accidente relatiuo formari valēt tres abſtractiones, nempè à ſubiectis, à fundamento, & ab inferioribus, de quibus acutiſſimè Scotus *vbi ſupra B.* & Ioānes Vallo *Tract. Formalitatum fol.* 183. Itaque cùm multiplex ſit concretio accidentis, multiplex vtique eſt in eo abſtractio, ideò fallitur Fonſeca putans vnicam eſſe abſtractionem accidentis ac ſubſtantiæ, cum plura concernat accidens, quàm ſubſtantia, vt conſpicuè ſuprà oſtendebam tam de accidente abſoluto, quam relatiuo.

21. Oppones 1. Concretum, & abſtractum idem ſignificant, vt ſcribit Scot. *in* 1. *d.* 27. *q.* 3. §. *Ad* 2. *q.* I. Ergo nulla eſt diuiſio termini in concretum, & abſtractum. Reſp. quidem concretum, & abſtractum idem per ſe ſignificare, differre tamen in modo ſignificādi ex eodem Doctore loco nunc citato, & *q. vltima Vniuerſalium ad finem*, in ſolutione primi, quod ſufficit, vt hi termini inter ſe diſcriminentur. Itaque ad argumentum in forma, concedo ant. nego conſequentiam, ob rationem allatam. A quo non videtur declinare Aug. 1. *ſoliloq.* inquiens, veritas, & verum duæ res videntur, ſicut caſtus, & caſtitas.

22. Oppones 2. Si concretum deſcribitur, *Quod ſignificat formam, & habens formam.* Abſtractum verò, *Quod ſignificat præcisè formam*, in rebus ſpiritualibus, quæ forma, & materia carent, nullum foret concretum, nullumque abſtractum: at communiter in eis cōceduntur concreta, vt Deus, & abſtracta, vt Deitas. Igitur concretum, & abſtractum non bene fuere deſcripta. Reſp. Formam tripliciter accipi, vno modo pro actu puro & ſimplici, ſic Deus, & Angeli vocantur formæ, vt liquet apud Ariſtotelem 12. *Met. Tex.* 51. Scot. *Quol.* 9. & Boëtium 3. *de Conſolatione, metro* 1. altero modo pro vniuſcuiuſque eſſentia, & quidditate, iuxtà illud ad Philip. 2. *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens.* Huius etiam meminere Ariſtoteles 3. *Phyſ. Tex.* 17. & Scotus *in* 1. *d.* 5. *q.* 1. & alibi frequenter. 3. pro altera parte compoſiti, de qua diſſerunt Philoſophus 1. *Phyſ.* 7. *&* 8. *Met.* & Doctor ſubtilis *ibi. &* 2. *d.* 2. *q.* 1. In præallatis autē definitionibus concreti, & abſtracti forma non accipitur 1. nec 3. ſed 2. modo dumtaxat. Ideo negatur ſequela majoris.

23. Oppones 3. Quæ ſunt vltimata abſtractione abſtracta, nihil prædicatur de eis, niſi in 1. modo dicendi per ſe, ex Scoto *in* 1. *d.* . *q.* 1. §. *Quantum autem* A. Sed quæ referuntur inter vultimata abſtracta adhuc prædicantur, tametſi non in primo modo dicendi per ſe, vt *Humanitas eſt entitas*, itemque *Albedineitas eſt Albedineitas.* Ergo præaſſignata regula de vltimatè abſtractis veritati, & rationi eſt diſſentanea.

Reſp. De vltimatis abſtractis fieri poſſe prædicationem non formalem ſed identicam, vt probat inſtantia. Ad argumentum itaque conceſſa maiore, ad minorem dici poteſt, cum Tromb. *Tract. Formalitatum parte* 3. *fol.* 48. *pag.* 2. ab illo Canone excipi tranſcendentia, quæ vel actualiter ſunt infinita, *vt Deus eſt bonitas*, aut permiſſiuè, vt præadducta propoſitione oſtenditur, *Humanitas eſt entitas*: ratio eſt, quia infinitas actualis, aut permiſſiua vnius, aut vtriuſque extremi ſibi identificat ea extrema. Ob id hujuſmodi propoſitiones veræ ſunt.

ARTICVLVS. VII.

De terminis Denominatiuo, & Denominante

24. TErmini denominatiuus, & denominans à concreto, & abſtracto differre non videntur, vt indicat Scot. *in* 4. *d.* 11. *q.* 3. §. *Ad principales rationes.* AA. allegans *d.* 5. *q.* 1. primi, vbi abundè de concretis, & abſtractis diſſerit. Ideò, quæ de illis *in antecedente art.* oſtendimus, hîc non ſunt repetenda, ſolùm attingo, quæ nonnullam exigunt explicationem, vt plenè termini Philoſophici nobis illuſceſcant. Hæc autem tria quodammodo ab inuicem diſtinguuntur, denominans, denominatum, & denominatiuum. Siquidē denominans eſt forma, quæ ſubiectū, in quo eſt, denominat, vt albedo inhærēs parieti denominat ipſum parietem album. Denominatū eſt, quod in ſe habet formam denominātem, vt paries habens albedinē denominatur album. Denominatiuum eſt, quod perhibetur de ſuo ſubjecto, vt dulce enunciatur de Saccharo, bene enim dicitur *Saccharū eſt dulce.* Subjungunt verò Bonetus, & Orbellus 3. *Met. q.* 1. denominans, denominatum, & denominatiuum eodem quidem nomine denominari, differre verò in eo, quod denominatiuum habet nomē effectus formalis, & denominans retinet ſibi nomen formæ. Poteſt autem diuidi denominatiuum in ſubſtantiale, quod denominatur à forma ſubſtantiali, vt *homo* ab humanitate, & denominatiuum accidentale, quod denominatur à forma accidentali, vt *album* ab albedine. Hanc denominatiuorum partitionem innuit Scot. *q.* 15. *prædicabilium* §. *Per idem ad* 2. *argumentum dico &* 1. *d.* 12. *q.* 1. §. *Ad argument.* I. *& Quol.* 18. §. *De primo ſub C.* prætereà triplicia vulgò diſtinguuntur denominatiua, optimè à Maiore in præſenti explicata, nimirùm, denominatiua voce rātum, ſignificatione tantum, voce, & ſignificatione ſimul. Denominatiua voce ſola ſunt, quorum vnum ab alio deriuatur penes nomen dumtaxat, vti ſunt, *ſtudium & ſtudioſus*, vt notat Doctor *q.* 36. *prædicamentali*, §. *Circà notificationem.* Studium namque diligentiam, & laborem; ſtudioſus autem virtutis amatorem deſignat. Denominatiua ſola ſignificatione ſunt, quorum vnum ab alio deducitur penes ſolam ſignificationē, *vt virtus, & ſtudioſus.* Denominatiua vo-

ce, &

ce,& ſignificatione ſimul delectabuntur ab Ariſtotele *in libro prædicamentorum c. 1.* & Scoto præcitato, necnon *q. 8. prædicamentali*, *quæcunque ab aliquo, ſolo differentia caſu ſecundum nomen habēt appellationem*, vt *Logica Logicus*, *Philoſophia Philoſophus*. Explicantur particulæ huiuſce deſcriptionis. *Quæcūque ab aliquo*, id eſt nomine abſtracto, vt à *iuſtitia iuſtus*. *Solæ differentia caſu*, ideſt finali terminatione diſcrepātia: per eaſdem quippe ſyllabas incipiunt, & per diuerſas deſinunt, vt *dulcedo*, *dulce*. aut vt ait Scot. *vbi ſuprà*, caſus denominatiuorum eſſe poteſt, vel ſicut accidentis ad ſubiectum. vel ſicut formæ ad ſuppoſitum eiuſdem naturæ: vnde oritur duplex prædicatio denominatiua eſſentialis, & accidentalis, explicanda in ſequenti *q. a. 1*. *Secundum nomen habens appellationem*, ideſt deriuantur, vt liquidò conſtat in præadductis exemplis.

25 Opp. 1. quod non eſt extrà eſſentiā rei, quæ denominatur, non eſt forma denominans, quia denominatiua ſunt, quæ ab aliqua forma accidentali denominātur, vt putat Arriaga *diſp. 10. ſect. 2.* ſed forma ſubſtantialis eſt intrà rei eſſentiam, quæ denominatur, vt humanitas eſt intrà hominem: ergo nullum eſt denominatiuum ſubſtantiale. Reſp. negando maiorem, allatamque denominatiuorum deſcriptionem: ſicut enim duplex habetur forma, ſubſtantialis, & accidentalis, duplexque denominatio, intrinſeca, & extrinſeca: ita duplex extat denominatiuum, ſubſtantiale ſcilicet, & accidentale, vt patet ex Doctore *in 1. d. 32. q. 2. §. Contrà ſicut*, atque vtrique adaptatur deſcriptio denominatiuorum adducta ab Ariſtotele, cum ab vtroque præſcindat communis eorum ratio.

26. Opp. 2. Denominatiua ſunt, quæ ſolo caſu differūt, vt patet ex dicta eorum definitione: ſed *v. c. album*, & *albedo*, ſunt denominatiua, & tamen nedum caſu, verumetiam realiter differunt: ergo non bene deſcribuntur denominatiua quæ ſolo caſu diſcrepant. Reſp. conceſſa maiore, negandam eſſe minorem: album quippe, & albedo idem quidem ſignificant, differunt autem in modo ſignificandi, vt de quouis concreto, & abſtracto ſcribit Doctor Subtilis, *in 1. d. 27. q. 3. §. ad 2. q. L.*

ARTICVLVS. VIII.

De Terminis Communi, Vniuerſali & Singulari.

27. TErminus communis vniuersè captus eſt, qui multis adaptatur, vt natura humana competit multis indiuiduis: & Natura diuina tribus perſonis. Vnū autē cōmune, multis conuenire tradit poſt Ariſtotelē *7. Met c. 11.* Scot. *in 1. d. 1. q. 3. §. De ſecundo principali. B.* quibus concordant S. Bonauentura *in 1. d. 5. in dubiis litteralibus*, & Gabriel *ibid. d. 25. q. vn. art. 1.* & patet ex vi ipſiuſmet nominis. Terminus vniuerſalis eſt vnū aptum prædicari de multis, vt genus, & alia, de quibus infra *q. 3. art. 1. huius libri*. Commune autem latiùs patet quàm vniuerſale: omne quippe vniuerſale eſt cōmune, non econtra. Nam ſecundum Scot. *in 2. d. 3. q. 1. §. Sed contra iſtud* I. & *7. Met. q. 16.* dantur naturæ communes reales à parte rei, quæ non ſunt formaliter vniuerſales, niſi per opus intellectus. Itemque eſſentia diuina eſt quidem tribus Perſonis communis, non tamen eſt vniuerſalis, ſed de ſe hæc, & ſingularis, vt perhibet Scot. *in 1. d. 2. q. 1. §. Per hoc ad argumenta F.* Porrò, inter terminos cōmunes, quidam magis, aliique minus communes habentur, vt ſuperiores, & inferiores, quorum vnus de alio poteſt prædicari, nempè magis communis de minus communi: ita ſubſtantia, quæ eſt terminus communior corpore, de ipſomet corpore prædicatur, vt *corpus eſt ſubſtantia*. non è contrario *omnis ſubſtantia eſt corpus*; Deus namque, & Angeli ſunt quidem ſubſtantiæ, ſed non corpora. Ab his mox enumeratis non multùm abeſſe videntur termini excedētes, & exceſſi, quorum vnus de alio vniuersè haud affirmari, aut negari poteſt, vt *animal & album*; non enim, *omne album eſt animal*: nec *omne animal eſt album*: ſed ſolum verum eſt, *aliquod animal eſt album*, & *aliquod album eſt animal*. Nec à termino communi amouendus eſſe videtur terminus collectiuus, qui & copulatiuus à quibuſdam nominatur. Is enim multa ſimul aggregata deſignat, vt *Roma*, *Auenio*, *Aqua-Sextia*. E diuerſo terminus non copulatiuus eſt, qui multa ſimul aggregata non ſignificat, vt *Rex*, *Dux*, *Miles*.

Terminus ſingularis, qui indiuiduum apud Philoſophos, & apud Grammaticos proprium nuncupatur, vt obſeruat Auctor Grammaticæ ſpeculatiuæ *c. 7.* eſt, qui de vno ſolo prædicatur. Quadruplex autem recenſetur terminus ſingularis, determinatus, vagus, demonſtratiuus, & ex ſuppoſitione. Determinatus eſt, qui aliquod vnum certò, & determinatè ſignificat, vt *Petrus*. Vagus eſt, qui aliquod vnū indeterminatè denotat; vt *quidam homo*, & declarat Doctor *q. 12. prædicamentali*, & *in 3. d. 24. q. vn. §. Alia eſt opinio, ſub A.* Demonſtratiuus eſt cui præponitur pronomē demōſtratiuum, vt Matt. 21. *Hic eſt Ieſus Propheta à Nazareth*, Singularis ex ſuppoſitione eſt, qui vnum tantùm ex hypotheſi ſignificat, vt Abrahæ filius, intelligitur Iſaac, & Beatæ Mariæ filius intelligitur Chriſtus. Denuò, ſi nomen commune accipiatur cum ſingulari redditur ſingulare, ſiue in recto, vt *vrbs Nicia*, ſiue in obliquo, vt *equus Alexandri*. Plura de his concinnè, & eruditè Tite manus *l. 1. Conſiderationis Dialecticæ per ſex integra capita.*

28. Opp. 1. Ariſtoteles 8. *Eth. c. 11.* & *3. Polit. c. 1.* ſcribit Rempublicam eſſe genus multarum ſpecierum; & *1. Cæli*, Mundum eſſe ſpeciem infimam: at conſtat omnibus genus, & ſpeciem eſſe terminos vniuerſales: Rempublicam verò, & Mundum eſſe terminos collectiuos, qui rationem termini communis ſortiuntur. Perperam ergo terminus ſcinditur in terminum communem, & vniuerſalem. Reſp. vniuerſale bifariàm vſurpari: vno modo amplè, quo in ſenſu vniuerſale, & commune non differunt, quod inſinuat Stagirita *4. Met c. 5.* inquiens tot eſſe ſpecies vnius, quot ſunt ſpecies entis, cum nec ens, nec eius paſſiones ſint propriè Vniuerſalia ex omnium doctrina explicanda magis *infrà q. art. 1* Altero verò modo anguſtè, & ſic per eorum deſcriptiones præallatas patet eorum diſcrimen loco nunc citato exactiùs enucleandum.

29. Opp. 2. Nomen *Franciſcus* multis, qui hoc nomine inſigniuntur, cōpetit: ſed *Frāciſcus* eſt terminus ſingularis determinatus vt ſuprà dixi, & indicatur à Doctore *q. 11 primi Priorum §. Notandum*; Ergo terminus communis coïncidit cum ſingulari; aut eius deſcriptio præaddụcta eſt inepta. Reſp. diſtinguendo maiorem: penes nomen concedo: penes rem ſignificatam, nego: Franciſcus námque denotat determinatè *hunc hominem*, cui repugnat pluralitas. Ideò non abs re poſſet diſtingui terminus communis in æquiuocum, & vniuocum, vt inſinuat præallata diſtinctio, ad inſtantiam diſſoluendam.

30. Opp. 3. Si terminus cōmunis eſt, qui à multis participatur, Deus foret cōmunis, quia tribus Perſonis cōmunicatur: ſed Deus eſt ſingularis, iuxta illud Deuteronomij 32 *Videte quod ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus, præter me*, & demonſtraui *in Met. l. 4.* & *in Tract. de Deo vno q. 1.* Ergo, ſupra, terminus communis non videtur eſſe bene deſcriptus. Reſp. conceſſa maiore, diſtinguendo min. Deus eſt ſingularis, quatenus diuidi nequit in partes ſubiectiuas, concedo. Deus eſt ſingularis: quatenus multis ſuppoſitis communicari non poteſt, nego. Ipſe enim licet ſingularis: ob ſuam infinitatem, communis eſt tribus Perſonis, vt præ alijs docet Scholaſticorum Aquila *in 1. d. 1. q. 4.* & inde adducit rationes ex principiis Metaph. & Theologiæ, ad id ſuadendum depromptas, quas abundè declaraui *in Tract. de Deo Trino, diſp. 1.*

ARTICVLVS IX.

De conuertibilibus aliiſque terminis.

31. SCotus 1. *Priorum q.* 14. §. *Alio modo. verſu ſecundus caſus*, & Major *l.* 1. *Terminorum, columna* 3. recitant terminos conuertibiles qui de ſe inuicem vniuerſè affirmari, aut negari poſſunt, vt *homo & riſibile*, omnis enim homo eſt riſibilis: & omne riſibile eſt homo. Itemque Doctor noſter *in* 4. *d.* 8. *q.* 1. §. *Ex his H.* & Sarnanus *in expoſitione Vniuerſalium pag.* 95. commemorat terminos Synonimos, qui ſub diuerſis nominibus idem ſignificant, vt *Petrus, Cephas, enſis, & mucro* Et tãgit Aug. *l.* 50. *cõtra Fauſtum, c.* 12. Hi autẽ termini magnam affinitatem habẽt cum illis, quę ſita eſt in eo, quod ſicut illi de ſe mutuò enuntiari valent, pariter & iſti; quãuis differãt in hoc, quod ſynonimi eamdem ſortiuntur ſignificationem; non ſic conuertibiles. Nec ab iſtis lõgè videntur recedere, qui pertinẽtes dicuntur, quorum vnus infert alium, vt *homo* infert *animal*, & *animal viuens*: aut vnus realiter identificatur cum alio, vt *riſibile*, & *flebile*. Alij ſunt termini impertinentes, ſeu diſparati, qui nec ſe inferunt, nec vllam inter ſe habent affinitatem, vt *album & muſicum*, ex Ariſtotele 4. *Met. c.* 14. & Scoto *q.* 10. & *in* 1. *d.* 7. *q. vn.* §. *Ad argumenta Q.* & *d.* 11. *q.* 2. §. *Contrà iſtam opinionem ſub D.* & *in* 4. *d.* 12. *q.* 2. §. *Ad argumenta L.* Nonnulli verò ſunt termini repugnantes, qui de eodẽ ſimul, & eodem tempore efferri nequeunt, vt *ſapiens, inſipiens*, ſuntque in quadruplici genere videlicet contradicentes, contrarij, priuatini, & relatiui. Contradictorij ſunt, quorũ vnus negat alium, vt *homo, non homo*. Contrarij ſunt, qui viciſſim ab eodem ſubiecto ſe expellunt, vt *calor, frigus*. Priuatiui ſunt, quorum vnus deſignat carentiam alterius in ſubiecto apto, vt *vidẽs, cacus*. Relatiui ſunt, qui dicuntur ad conuertentiam, vt *Præceptor, Diſcipulus*. Cum autẽ terminorum repugnãtium quidã ſint poſitiui, quidam verò negatiui, & alij priuatiui, explicandi ſunt huiuſmodi termini, necnon diſcrimen, quod intercedit inter negationem, & priuationem. Terminus poſitiuus, quẽ attingit Doctor *in* 1. *d.* 17. *q.* 5. eſt, qui ſignificat aliquid reale, quod dicitur eſſe à parte rei, vt *lapis*. Negatiuus eſt, qui deſignat negationem in ſubiecto non apto, vt *non videns*, reſpectu lapidis: huius meminit Scotus *q.* 8. *primi Priorum* §. 2. *concluſio*. Priuatiuus (tametſi ſuprà in vniuerſali ſit expoſitus) eſt qui denotat carẽtiam formæ in ſubiecto idoneo, vt *cacus* reſpectu hominis viſu carentis: hũc quoque commemorat Doctor loco proximè allegato Hinc exhauritur diſcrimen, quod adeſt inter negationem, & priuationem, ſiue inter terminum negatiuum, & priuatiuum. Etenim negatiuus nullã capacitatem formæ in ſubiecto, de quo enuntiatur, ſignificat: priuatiuus verò capacitatem formæ in ſubiecto, de quo perhibetur, ſignificat, vt tradit ſubtilium Princeps *d.* 23. *primi q. vn.* §. *Item arguo*. H. Idque exemplis præadductis manet explanatum. Nec ſilẽtio prætereundi ſunt termini finitus, & infinitus, quorum meminit Scot. 1. *Priorum q.* 37. §. *Quantum ad* 1. Tranſcendens, & non tranſcendens, quos recenſet *in* 1. *d.* 3. *q.* 3. Finitus eſt, cui nulla præponitur negatio, ſeu qui aliquid determinatè affirmat, vt *canis*. Infinitus, cui præponitur negatio, eſt, qui aliquid determinatè negat, nihil autẽ determinatè affirmat, vt *non canis*, indifferẽter dici poteſt de omni eo, quod non eſt canis; determinatè verò de nullo eorum perhibetur, quo vtitur ſacra Scriptura 1. Petri 2 *nõ populus Dei*: & Rom. 9. *vocabo non plebẽ meam*. & meminit Aug. *l.* 1. *Ad Simplicianũ in ſolutione* 2. *q. ad finẽ*. Trãſcendens eſt, qui nulli prædicamento addicitur, ſeu, vt inquit Trombeta *Tract. Formalitatum art.* 1. *principali fol.* 9. *pag.* 2. qui competit alicui extrà genus: & deducitur ex Doctore *d.* 8. *primi q.* 3. Additque Tataretus *q. de ſubſtantia, dub.* 3. ad terminum tranſcendentem ſufficere, vt non ſit genus, nec habeat genus ſuprà ſe. Sex autẽ communiter numerãtur termini tranſcẽdentes, puta *ens, vnũ, verum, bonũ, aliquid, res*: quique indicãtur per litteras initiales huiuſdictionis *Reubau*. vt aduertit Pelbartus *Tomo* 1. *Roſarij, verbo vnitas* §. 3. Adde Deum, & quæ de ipſo enunciantur: necnon quæ conueniũt enti, priuſquam diuidatur in decem prima genera, vt poſt Scot. *in* 1. *d.* 8. *q.* 3. § *Teneo*, & *in* 1. *d.* 1. *q.* 4. §. *Ad* 1. *alterius* F. & §. *ad argumenta principalia, ſub* P. ſcribit Trombeta præallegatus. Non tranſcendens eſt, qui in aliqua ex decem categoriis collocatur, vt *bos, color*: affirmantibus iiſdem Authoribus nunc prænominatis.

32. Opp. 1. Mẽbra diuidẽtia non euacuãt totum ambitum termini diuiſi in negatiuum, & priuatiuum: carẽtia quippe nec eſt terminus negatiuus, nec priuatiuus, quia de vtroque enunciatur, velut etiã negatio de negatione in genere, & extrà genus, aſtruentibus Scoto *in* 1. *d.* 13. *q. vn.* & Orbello 4. *Met. c.* 4. *q.* An à priuatione ad habitum detur regreſſus. Igitur diuiſio termini in poſitiuum, priuatiuum, & negatiuũ eſt inſufficiens. Reſp. negando antecedens, quandoquidem carentia, ſiue negatio vniuerſè ſumpta, eſt veluti genus præſcindens à negatione, & priuatione preſſè captis, vt à ſuis inferioribus. Commune autẽ & ſuperius non numerari ad numerationem inferiorum patet, & oſtendetur in Phyſica, cum de toto mouebitur concertatio.

33. Opp. 2. Terminus tranſcendens eſt, qui vagatur per omnia rerum genera, & explicatiùs, qui imbibitur in omni conceptu reali: ergo tranſcendens ineptè deſcribitur, qui in nullo clauditur prædicamento. Reſp. per negationem antecedentis. Etenim in Subtilium Schola ens formaliter non includitur in ſuis paſſionibus, quæ planè ſunt tranſcendentes: neque in vltimis rerum differentiis, vt ſuo loco palàm fiet.

ARTICVLVS. X.

De terminis primæ, & ſecundæ intentionis.

34. PRima intentio ſecundum Scotũ *in* 1. *d.* 13. *q. vn.* eſt obiectum cognitum, vt cognitũ, vt *homo cognitus*, quatenùs *cognitus* eſt prima intentio. Intẽdere quippe vt notat idem Doctor *in* 1. *d.* 38. *q. vn.* §. *Reſpondeo* A. eſt in aliud tendere, obiectum enim tẽdit in animam, mouendo ipſam ad ſui cognitionem. Ideò vocatus prima intentio, quia obiectum priùs mouet intellectum, quàm ab ipſomet intellectu cognoſcatur: quod rectè aduertit Vorrilong *in* 1. *d.* 23. inquiẽs: *Appellatur prima intentio, quia primò tendit in animam, ſeu intellectum, mouendo ipſum, vt intelligatur.* Neceſſe enim eſt v. g. albedinem priùs offerri intellectui, ipſumq; ad ſui notitiam mouere, quàm ab eo eiuſdemmet obiecti intellectio depromatur, vt indicat Scot. *q.* 3. *Vniuerſalium*, & *in* 1 *d* 3. *q.* 7. §. *Contrà iſtam opinionem, Verſu, Itẽ quomodo*. Quocircà omnis conceptus eſt primæ intentionis, qui natus eſt fieri immediatè à re, abſque actu intellectus negotiantis. qualis eſt conceptus obiectiuus poſitiuus, ac etiam negatiuus: vt ſcribunt Scotus *loco præcitato Primi* §. *Item arguo ſic ſub* G Gadins *Quol.* 5. *fol.* 63, *columna* 4. & Aureolus *in* 1. *d.* 23. *ad finem ſecundi articuli*.

35. Secũda intẽtio ex eodẽ Doct. *ibid. Orb.* 7. *Met. c.* 7. atq; Aureolo *vbi ſuprà*, eſt relatio rationis cauſata per actũ comparatiuũ intellectus cõparantis vnũ obiectũ cognitũ ad aliud obiectum cognitum, vt ſi intellectus comparet animal ad ſuas ſpecies, emergit ſecunda intentio, quæ vocatur genus: quod ſi comparet hominem ad ſua indiuidua, exoritur ſecunda intentio, quæ ſpecies nuncupatur. Dicitur ſecunda intentio, quia

quia fundatur in obiecto cognito, quod ex dictis prima intentio nominatur, vt ſupra animal cognitum fundatur genus, & ſupra hominem cognitum fundatur ſpecies. Non enim intellectus obiecta inter ſe comparat, niſi ea cognoſcat. Aut fortaſsè quia ſecunda intentio eſt poſterior primâ: ſicut actus comparatiuus, per quem gignitur ſecunda intentio, ſubſequitur actum rectum, quo gignitur prima intentio Hæc ratio deduci poteſt ex Scoto *in 1. d.35. q.vn. prope initium.* & §. *Contra ſecundam propoſitionem.* G. & *in 1. d.6 q. 1.* §. *Ad argumenta ſub* F. & aperte tradit it ab Eminentiſſimo Cardinali Sarnano *Tract. de primis, & ſ. intentionib. art. 1. c.2.* Ob eamdem fortè cauſam prima & ſecunda intẽtio ſortiuntur nomina primæ, & ſecundæ impoſitionis: ſiue etiam vocabula primæ, & ſecundæ conſiderationis ex Scoto *in 4. d.1. q. 1.* §. *Hic primò.* B quoniam quæ primò à nobis percipiuntur, & præſtãtur, priùs quoque eis nomina imponimus, quæ verò poſteriùs, vtique eis poſteris vocabula affingimus: quod elegãter proſequitur Franciſcus Titelmanus *l.1. Conſiderationis Dialecticæ. c.27.* & apertius ediſſerit Ioannes Maior *l.1. Terminorum fol. 14.* §. *Terminus primæ intentionis*, his verbis *Mihi videtur dicendum eſſe, quod termini dicuntur primæ, impoſitionis, quia prius tẽpore impoſiti ſunt: Adam primus impoſitor circa neceſſariora impoſitionem inchoauit. Poſteà neceſſariis vitæ cumulatis docti viri in terminos ſcientiarum trinalium proceſſerant.* Hoc patet ex principiis Geneſis, vbi artium mechanicarum primi Inuentores recitantur, & huic Ariſtotelis ſententia *primo Met.* quadrat.

16. Opp. 1. Obiectum cognitum eſt prima intentio, vt patet ex huius art. principio: ſed eſſe cognitum eſt ens rationis, quia habetur tantum per operationem intellectus. Ergo prima intentio eſt ens rationis, quod falſitatem redolere videtur. Reſp. ad majorem, obiectũ cognitum fundamentaliter eſſe quidem primam intentionem: formaliter verò eſſe, vt cognitum, vt liquet ex eius deſcriptione ſtatim in initio art. allata. An verò prima intẽtione ſit ens rationis, in alium locum remitto diſcutiendum. Interim videndus eſt Sarnanus nuper à nobis allegatus.

37. Opp. 2. Scotus *d. 23. primi*, ſcribit conceptum tam poſitiuum, quàm negatiuum eſſe primam intẽtionem. ſed obiectum eſt prima intẽtio, quatenùs mouet intellectum ad ſui notitiam: negatio autem cum nihil prorſus ſit, nequit mouere intellectum ad ſui cognitionẽ. Igitur conceptus negatiuus nequit eſſe prima intentio.

Reſp. Conceſſâ maiore, diſtinguendo minorem: formaliter concedo, connotatiuè, ſiue ſubiectiuè nego: ſic enim cæcus cognoſcitur, amatur, & deambulat, non quia cæcitas ſit ratio talium operationum: ſed illud, in quo eſt huiuſmodi priuatio eſt ſubiectum capax earum operationum.

38. Opp. 3. Doctor ſubtilis *Quol. 1.* §. *De altero termino. circa K. & L.* inquit. *Secunda intentio eſt comparatio paſſiua, quâ ab intellectu duo obiecta cognita adinuicem comparantur.* Idem expreſſius *in 4. d. 1. q. 2.* Hoc ipſum aſtruunt Auctor Formalitatum, Tromb. & alij *in earum Tract.* Cuius oppoſitum videtur tenere idem Doctor *in 4. d.12.* vbi vocat eam comparationem actiuã, *quâ intellectus duo obiecta cognita inter ſe comparat.* idque pariter affirmat Antonius Andreas *7. Met. q. 16.* Reſp. diuerſo reſpectu comparationem dici actiuam, & paſſiuam; veluti idem motus vocatur actio, & paſſio *ex 3. Phyſ. tex. 21.* Perhibetur námque comparatio actiua, quatenus prodit ab intellectu comparante vnum obiectum cognitum ad aliud obiectũ cognitum: & paſſiua, quatenùs fertur ad obiecta cognita, & comparata. In priori autem loco citato Scotus loquitur de comparatione paſſiua: in poſteriori verò de comparatione actiua verba facit; ideóque nulla extat contradictio in Scoti aſſertis, qui in eis diuerſa reſpexit, ratione quorum tollitur repugnantia apparens.

QVÆSTIO SECVNDA.

De proprietatibus Terminorum incomplexorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Signo & Significatione

NE vlla nominis ambiguitas ab addiſcenda Logica nos retardet, & ne paſſiones terminorum quodammodo nos lateant, placet ſigni generalem deſcriptionem adducere, ex cuius cognitione quorumcumque ſignorum diuiſiones, & definitiones facili negotio percipi valent. Eſt autem ſignum vniuersè ſumptum, *quod potentiæ cognoſcenti aliquid repræſentat*, vt vox eſt ſignum conceptus mentis ex Ariſtotele *1. Perih. c. 1.* & Scoto *in 1. d.25. q. vn.* §. *Poteſt dici ante A. verſu, Ad propoſitum.* Quò reſpiciens Auctor Grammaticæ ſpeculatiuæ *c. 1.* ſubiungit, *ſignum eſt ratio ſignandi, ſiue repræſentandi.* Significare vero per Scotum *q. 15 Elench.* eſt aliquid intellectui repræſentare, & ſignificatio eſt potentiæ cognoſcenti alicuius rei repræſentatio: ſic vtitur ſignificatione Cicero de Amicitia. *Si qua ſignificatio virtutis elucet, ad quam ſe ſimilis animus applicet, & adiungat.* Et Cæſar *6. de Bello Gallico*, monet, *ignes fieri prohibeat, ne qua eius aduentus procul ſignificatio fiat.* Sic mortem ſignificauit Deus 1. Petri 1. *Velox eſt depoſitio tabernaculi mei, ſecundum quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſignificauit:* & quæ obeunda erant Apoc. 1. *Significauit Deus mittens per Angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni. quæ oportet fieri citò* Signatum autem, ſeu ſignificatũ eſt, quod per ſignum ſignificatur; eſt namque ſigni correlatiuum: ſeque vt correlatiua mutuò reſpiciunt, vt indicat Doctor *in 4. d. 1. q. 2.* §. *Ad 1. argumentum.* O.

2. Poteſt autem fortè diuidi ſignum in ſpirituale, & ſenſibile. Signum ſpirituale eſt quod potentiæ cognoſcenti aliquid ſpirituale repræſentat, idque bifariam poteſt contingere; aut enim ſignum eſt ſenſibile, & ſignatum eius eſt ſpirituale, vt Matt. 3. *Columba.* Eſt Act. 2. *Lingua ignea* Spiritum ſanctũ deſignabãt. Pariter Sacramentum ab Aug. 10. *de Trin. c.5.* citato à Scoto in *4. d.1. q.1. ante* §. *Hic 1. Alenſe 4 p. q.1. m. 1.* aliiſque Scolaſticis, deſcribitur *ſacræ rei ſignum*, ideſt gratiæ, quæ eſt ſpiritualis: quodque aperte exprimitur per definitionem Magiſtri *d. 1. 4. Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma*, ideſt ſenſibile ſignum. Aut tam ſignum, quàm ſignatum eſt ſpirituale, hocque etiam dupliciter effici valet: vel enim eſt ſignum cognitum, quo aliud cognoſcitur: vel eſt ratio cognoſcẽdi aliud, licet ipſum haud cognoſcatur. Primo modo præmiſſæ dici queunt ſignum concluſionis, quia illis cognitis tanquam eius principiis, cognoſcitur ipſamet concluſio. Similiter animæ rationalis dici poteſt ſignũ Dei (quia ad imaginẽ Dei factus eſt homo) quâ cognitâ ad Dei cognitionem prouehimur. Secũdo modo ſpecies intelligibilis eſt ſignum repræſentatiuum rei ſpiritualis intellectæ, vel intelligendæ. Hanc ſigni diſtintionem affert Scot *Quol. 14.* §. *Ad iſta* AA. quam optimè explicant Lychetus, & Gadius ibid.

3. Signum ſenſibile ex S. Aug. 2. *de doctrina Chriſtiana c.1.* allegato à Doctore *in 4. d.6. q. 10.* § *Hic dicitur, ſub D.* eſt, *quod præter notitiam, quam ingerit ſenſibus, facit in alterius cognitionem venire.* Signũ ſic deſcriptum propriè dicitur ſignũ. Cum enim noſtra cognitio originẽ ſuam à ſenſu trahat, ob id ſignũ preſsè captum tantùm eis adaptatur, quæ ſenſui ſubijciuntur, vt clarè oſtendit Aug. *l. de principiis Dialectica c.5.* inquiens. *ſignum eſt, quod ſeipſum ſenſui, & præter ſe aliquid animo repræſentat.* Poſt modum verò ad alia, quæ à ſenſibus ſunt

remota

remota tranſlatum fuit. Quemadmodum nomẽ inſtrumentum ab artificialibus ad naturalia, & ſupernaturalia fuiſſe applicitum, & accommodatum perhibet Doctor noſter *in 4.d.1 q 5.§. Ad primam ergo.* F. ita ſignum à ſenſibilibus & materialibus, ad ſpiritualia, & immaterialia repræſentanda ſumptum eſt.

4. Iterùm ſignum ſubſecatur in naturale, & voluntarium. Signum naturale eſt, quod ſuapte natura aliquid ſignificat, idemque apud omnes denotat, vt *fletus dolorem, & riſus lætitiam.* Signum voluntarium ſiue ad placitũ eſt quod ex hominũ arbitrio, & inſtituto aliquid deſignat, vt *ſonitus cãpanæ* eſt ſignum audiendæ Miſſæ, nomen eſt ſignum rei, & tuba, quâ receptui canitur, eſt ſignum voluntarium. Huius ſigni diſtinctionis meminit Scotus. 1. *Perih. q.4.§. Ad q. dicendum, & in 1.d.11. q.vn.§. De ratione huius ſub C. & in 4.d.11. q.3.§. Hic duo.* A. poſt. Ariſtotelem 1. *Perih. c.5. & Aug. l.2. de doctrina Chriſtiana c.2.*

5. Rurſus ſignum ſubdiuiditur in rememoratiuum, quod præteritũ in memoriã reuocat, vt *Crux eſt ſignũ Chriſti paſſi fructus florũ, lac partus editi, & vox ſignificatiua eſt ſignum rememoratiuum ad placitũ* ex Scoto *in 2. d.42 q.4.§. Ad argumentum,* ſub O. Demonſtratiuum, quod rem præſentem, & exiſtentem oſtendit, vt acus horologij eſt ſignum demonſtratiuum præſẽtis horæ, quam actu indicat; & circulus coopertus foliis hederæ in cruce poſitus ante ianuam domus eſt ſignum demonſtratiuum vini vendibilis, vt aduertit Scotus *in 4.d.1.q.2.§. Ad 1. argumentum.* O. Et prognoſticum, quod futurum præmonſtrat, vt rubedo Lunæ ventum, & coaxatio ranarum matutina pluuiam futuram prænunciat. Iſtam quoque ſigni partitionem afferunt Scot. *loco nunc allegato §. De ſecundo principali:* D. Richar. ibid. q. 3. art. 1. & Alenſis paulò ante citatus.

6. Denuò, in ſignum ſpeculatiuum; & practicum ex eodem Doctore *vbi ſuprà q.3.§. Hic quatuor. A. & §. De ſecundo.* C. Speculatiuũ eſt, per quod haberi poteſt cõceptus de ſignato, vt vox homo, ſignificat humanitatem, & fumus ignẽ. Practicũ eſt, quod ſignat ſignatum eſſe, vel fieri, ſic tactua manna eſt ſignum practicum pacis, & Sacramenta gratiæ. Poteſt autem ſignum practicum diſtribui in certum, & in incertum, ſeu æquiuocum, vt tangit Doctor prænominatus q.2. Denique in ſignum doctrinale, aut non doctrinale, hoc ſcientia non vitur, vti ſunt fumus, & imago: illo verò maximè, quod triplex eſt, nimirùm conceptus, vox, & ſcriptũra, de quibus nonnihil in ſuperioribus.

7. Opp. 1. Definitio ſigni conuenit aliis à definito: ergo non eſt bona. Ant. probatur: cauſa priùs cognita ducit in notitiam ſui effectus: ſed cauſa haud eſt ſignum ſui & effectus: ergo, &c. Reſp. per negationem antecedentia, ad eius probationem conceſſa maiore, diſtinguenda eſt min. propriè concedo: impropriè nego. Non enim propriè aqua dicitur ſignum humiditatis, nec ignis caloris, nec febris mortis, nec demonſtrationes à cauſa dicuntur à ſigno, veluti demonſtrationes ab affectu: nec Deus vocatur ſignum creaturæ: cuius ratio eſſe poteſt, quia ſignum repræſentat ſignatum, vt patet ex dictis: at cauſa non repræſentat effectum, ſicut effectus cauſam, cuius eſt ſimilitudo. Idcircò cauſa non propriè eſt ſignum ſui effectus, quidquid dicant nonnulli Recentiores.

Inſtabis, Sacramenta ſunt ſigna & cauſæ gratiæ, vt tradunt Scholaſtici *in 4. d. 1.* cum Magiſtro ibi, & venti ſunt ſigna, & cauſæ procellarum maris. Ergo cauſa dici valet ſignum ſui effectus. Satisfit, ſi dicatur cum Scoto, Sacramenta eſſe cauſas morales gratiæ, non verò Phyſicas, vt probat inſtantia. Ad aliud de ventis, dico propriè ventos non eſſe ſigna tempeſtatum maris, ſed alia enarranda in Meteoris.

8. Opp. 2. Omnia ſigna ſunt ad placitum: ergo malè partitur ſignum in naturale, & voluntarium. Antecedens probatur, volũtate Dei omnia creata ſunt, iuxta illud Pſal. 134. *Omnia quacumque voluit fecit.* Quoduis autem ſignum eſt creatum: ergo & voluntarium. Reſp. negando ant. ad eius probationem dico, id verum eſſe in eſſe exiſtentiæ; non verò in eſſe eſſentiæ, & obiectiuo. Placuit enim Deo, hoc, aut illud, hoc, vel illo tempore producere, non tamen pro ſuo libito eſſentiæ rerum mutantur, quarum ideæ ſunt in ipſius diuina mente, vt ſcribit Doctor ſubtilis *in 1. d. 35. q. 1.* Eò magis, quia ſi inſtantia præfata ſuset alicuius roboris, nullum eſſet ens creatum naturale & neceſſarium, quod falſum, & abſurdum eſt.

9. Opp. 3. Definitio ſigni tradita ab Aug. competit omni ſigno, ſecundum Scot. *in 4.d.6.q.1c.* Vult enim ibi Scot. ſenſum poſitum in definitione ſigni, nedum pro ſenſu corporeo, verumetiam pro ſenſu incorporeo accipiendum eſſe, hoc eſt pro quauis potentia cognoſcitiua. Ergo definitio ſigni non eſt anguſtanda ad ſignum ſenſibile duntaxat. Reſp. ant. verum eſſe, ſi ſumatur ſignum in fuſa, & ampla ſignificatione: falſum verò ſi in propria, & primæua inſtitutione vſurpetur, vt ſuprà monui.

ARTICVLVS II.

De Prædicatione.

10. QVoniam vniuerſalia, & prædicamenta capi nequeunt abſque vlla prædicationis notitia. In eis quippe plerumq; fit mentio de prædicatione, & ſubiectione, præſertim in vniuerſalibus; quæ conſiderãtur à Dialecticis vt prædicabilia in quid, aut in quale. Ideò hîc non abs re de prædicatione agam, priuſquam vniuerſalia, & prædicamenta attingã: quod præſtãt diligenter, & ſubtiliter Ioãnes Major Scoti Diſcipulus *fol.* 101. & nonnulli Recentiores ingenio, & doctrinã cõſpicui. Prædicatio eſt dictio vnius de alio: poteſt autem prædicatio ex Doctore 1. *Poſt. q.16.§. Ad q. dr.* diuidi in ordinatam, ſeu directam, & inordinatam, ſeu indirectam. Ordinata eſt cum prædicatur, quod debet prædicari, & ſubiicitur, quod debet ſubiici; idque fit cum ſuperius prædicatur de inferiore, vt *homo eſt animal*: aut æquale de æquali vt *homo eſt riſibilis.* Inordinata eſt, cum prædicatur quod debet ſubiici, & ſubiicitur, quod debet prædicari: quod euenit cum ſuperius ſubiicitur, & inferius prædicatur, vt *animal eſt homo.* Addi poteſt prædicatio præter ordinem, quæ efficitur, quando vnum extremũ de altero non eſt natum prædicari, nec ſubiici, vt *album eſt dulce, & dulce eſt album.* Deinde prædicatio ſecatur in formalem & identicã, ſecundum Scotum *in 1.d.5.q.·.§. Ad argumentum principale.* Z. & *in 4.d.12.q.2.§. Ad argumenta principalia.* O. prædicatio idẽtica duplex ſtatuitur, vna cum idẽ prædicatur de ſeipſo, vt *homo eſt homo, & Deus eſt Deus*, de qua fuſè Scot. *q.8 primi Perih.* & *in 1.d.26.q.vn.§. Ad 1. tertia via, ante AA. verſu Reſpondeo.* Bonetus, & Orbellus *3. Met. q.1.* Altera, cum vnum extremum realiter identificatur cum altero extremo, & vtrumq; eſt finitum, vt *rationale eſt riſibile*: aut vnum eſt infinitum, reliquum verò formaliter non eſt infinitum, vt *eſſentia diuina eſt paternitas*: aut vtrumque eſt infinitum, vt *eſſentia diuina eſt bonitas.* Huius autem prædicationis in abſtracto non fuiſſe traditam Logicam in creatis mouet Doctor *d. 8. primi, q. præcitata.* Formalis eſt, quã prædicatum deſignat formam ſubiecti: quoniam verò forma ſubiecti duplex eſſe poteſt, nempè eſſentialis, & accidentalis; propterea duplex recenſetur prædicatio formalis, putà eſſentialis, & accidentalis, vt inter alios Formaliſtas obſeruat Ioannes Vallo, *in ſua Lectura fol.* 594. Eſſentialis, quæ & quidditatiua nuncupatur,

habetur

habetur cum prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti, vt *homo eſt rationalis*, cujus meminit Scot. *in primo proximè allegato* Accidentalis verò eſt, cum prædicatum eſt accidens reſpectu ſubiecti, vt *homo eſt albus*, & hæc propriè vocatur denominatiua, vt patet ex 1.*d*.3.*q*.3.§. *Contrà iſtam vniuocationem*. P. In ipſa namque prædicatum dicitur ineſſe ſubiecto in quadam adiacentia, & formali inhærentia, ratione cuius nomen prædicationis denominatiuæ ſtrictè ſumptæ ſortitur, vt cum ſuo Præceptore *in* 2.*d*. 1.*q*. 1.§. *Ad argumentum circà* I. & *Quol*. 3.§.*Reſpondeo*. O. & *Quol*. 8.§. *De* 1. notat Bonetus 3. *Met*. Poteſt autem prædicatio denominatiua ad multò plura extendi, & ampliari; ſiquidem denominatio effici valet à quaſi forma in ſubiecto, ſic anima dicitur humana *ex Quol*. 18.§. *De* 1.D. Aut à parte alicujus totius, vt ſpecieí à genere, vt *homo eſt animal*; aut generis à differentia, vt *corpus eſt animatum*, ex eodem præcitato, & *in* 2.*d*.3 *q*.6.§. *Ad q*.E. Aut ab actione, ſic vltima denominatio competit ſuppoſito, ex 1. *d*. 12.*q*. 1.§. *Ad argumenta reſpondetur*. AA. & 4.*d*.12.*q*.3.§. *Ad principales rationes*. AA. Vbi Doctor tradit modũ efficiendi alias denominationes præter allatas. Non cenſeo autem omittẽdam eſſe partitionem denominationis in intrinſecam, & extrinſecam ex 1.*d*.22.*q*.1.§. *Aliter dicitur*. & d.32.*q*. 2.§. *Contrà*, & *Quol*. 18 §. *De tertio principali* R. Intrinſeca eſt, per quam deſignatur ſubiectũ realiter affici formâ per prædicatũ ſignificata, vt *homo eſt prudens*. Extrinſeca eſt, per quam denotatur ſubiectum non potiri forma per prædicatum ſignificata, niſi ratione terminationis eius, vt *lapis dicitur cognitus* non cognitione in ipſo exiſtente, ſed cognitione in intellectu inhærente, ad ipſummet lapidem terminata, vt explicat Sarnanus *q*.9. *Vniuerſalium pag*. 162.

11. Denuò ex eodem *Quol*.3.§. *Reſpondeo*. O & 4.*d*. 11.*q* 3.§. *Ad rationes*. FF. Alia eſt prædicatio per ſe, quãdo ſubiectum includit prædicatum, ſiue quando ſubiectum eſt per ſe vnum, quoad conceptum ex *Quol*.3.§. *Reſpondeo* O. & *in* 2.*d* 3.*q*.6.§. *Ad q*. ergo E. & *in* 3.*d*. 22.*q*. *vn*. §. *Sed quid Logice ſub* M. Alia eſt prædicatio per accidens, quæ euenit, cùm prædicatum non eſt de eſſentia ſubiecti, aut eius eſſentiam non conſequitur, de quibus abundè acturus ſum *l*.5 *art*.6.*q*.3. Nec aliquid eis ſuperaddendum cenſeo. cùm iſta diuiſio coïncidat, cum illa, quà prædicatio diſtribuitur in eſſentialem, & accidentalem, quam accuratè ſuprà explanaui. De modis verò prædicationis per ſe hoc in loco non diſſero, remittens quod de eia dicendum eſt, in locum nunc allegatum.

12. Oppones 1. Omnis forma poteſt denominare ſubiectum, in quo eſt, ex *Quol*.3.§. *Reſpondeo ſub* P. Et 1. *d* 12.*q*.1.§. *Ad argumẽta*. AA. Sed forma eſſentialis eſt in eo, quod eſſẽtialiter cõſtituit in eſſe: ergo poteſt illud eſſẽtialiter denominare, ac prindè nulla videtur intercedere differentia inter prædicationem eſſentialẽ, & denominatiuam. Reſp. cum Scoto. *Quol*. *cit*. prædicationem denominatiuam latè ſumptam comprehendere prædicationem tam eſſentialem, quàm denominatiuã propriè dictam, quamuis denominatiua propriè dicatur, cùm prædicatum eſt extra rationem formalem, & eſſentialem ſubiecti, vt *homo eſt riſibilis*, *vel lignum eſt album*, *vel homo intelligit*. Cur autem relatio ſit in diuina eſſentia, eamque non denominet, vide Scot. prætallegatum, & Gadium ibi.

13. Opp. 2. Forma eſſentialis eſſentialiter prædicatur de eo, cuius eſt forma, ſiue in recto, vt *homo eſt animatus*, ſiue in obliquo, vt *homo habet animã* ſed anima eſt forma corporis; deſcribunt namque 2. *de anima Tex*. 70. *actus primus corporis organici potẽtiâ vitam habentis*: ergo anima eſſent aliter prædicatur de corpore: atqui Scot. locis præadductis in prima oppoſitione inquit, hanc eſſe accidẽtalem & denominatiuã, *corpus eſt animatum*: illam verò eſſe formalem eſſentialem, & in 1. modo dicendi per ſe, *homo eſt animatus*, vt quoque liquet *in* 1.*d*.8.*q*.4.§. *Contra iſtam ſolutionẽ*. X. Igitur aut Doctor non ſibi cohæret, aut aliqua præmiſſarum eſt falſa. Reſp. conceſſa maiore, negando minorem, corpus quippè conſtituitur in eſſe corporis per formam corporeïtatis ex 4.*d*.11.*q*.3. Anima verò conſtituit corpus in eſſe animati. Cùm autẽ corpus vniuerſè ſumptum diuidatur in animatum, & inanimatum vt in ſuas differentias proximas, fit vt prædicatio illa ſit denominatiua, & accidentalis, quia eſt prædicatio differentiæ de genere actu, & formaliter ſuas differẽtias non includente, vt optimè probat Scotus 1.*poſt*.*q*.20. Obid, hæc non eſt eſſentialis *corpus eſt animatum*: illa verò maximè, & in 1. modo dicẽdi per ſe *homo eſt animatus*, quia anima eſt pars eſſẽtialis cõſtitutiua ipſiuſmet hominis.

14. Opp. 3. Doctrina communis Scotiſtarum eſt, quatuor duntaxat numerari prædicationes, nempè formalem, identicam, denominatiuam, & eſſentialem, vt videre licet apud Sirectum, Vallonẽ, Bruliferum, Mauritium, alioſque Formaliſtas *Tract*. *Formalitatum*. Igitur diuiſio in prædicationem per ſe, & per accidẽs, non eſt idonea, & conformis Scholæ Scoticæ. Reſp. conceſſo ant. negando conſequentiam. Siquidem prædicatio formalis comprehendit prædicationem per ſe: & prædicatio denominatiua continet prædicationem per accidẽs: tametſi, vt non ſegniter obſeruat Bruliſer, vtraque à Philoſophis nonnũquàm promiſcuè vſurpetur.

15. Dices, prædicatio eſſẽtialis à prædicatione primi modi per ſe non differt. Ergo non ſũt quatuor prędicationum genera. Ant. patet, quia prædicatio eſſentialis eſt, per quã exprimitur idẽtitas eſſentialis prædicati cũ ſubiecto: ſed per prædicationem primi modi per ſe exprimitur huiuſmodi identitas: ergo, &c. Dico prædicationem eſſentialem quarto loco poſitã Diuinis tantùm cõpetere, vt rectè aduertit Magiſter Formalitatũ *art*. 5. *partiali Tractatus prænominati*, in qua ſignificãtur conſubſtantialitas, & origo vnius perſonæ ab alia perſona, vt *Filius eſt de eſſentia Patris*, hoc eſt Filius originatur à Patre, eſtque ei conſubſtantialis. Eſſentialis verò, quæ & quidditatiua, & formalis primi modi dicẽdi per ſe nominatur, tam creatis, quàm increatis aptatur. Reſtaret nunc agendum de ſubiectione, quæ eſt ſubmiſſio vnius ſub alio extremo: verùm cum ſubiectio, & prædicatio ſint correlatiua, quorum vno cognito, cognoſcitur & aliud, ſecundum Ariſtotelem *l*. *prædicamentorum c*. *De ad Aliquid*. obid habita iam notitia de prædicatione, facili negotio cognoſcitur ſubiectio, nihilque aliud dignum ſcitu de ipſa ſubiectione addendum eſſe iudico, quod ex dictis commodè colligi non poſſit,

ARTICVLVS III.

De Suppoſitione.

16. SVppoſitio vt deduci videtur ex Ariſt. 1. *Elench*. c.1. & Sco. c.*d*.25. *primi*.*q*. *vn*.§. *Ad* 3. eſt poſitio, ſeu acceptio termini, quæ diuiditur in materialẽ, quæ eſt acceptio termini pro ſeipſo, vt *homo eſt nomẽ*: & formalẽ, quæ eſt vſus termini pro re ſignificata: hinc vocatur pręcipuè ſuppoſitio, propterea quod ſubſtituitur loco rei per terminum ſignificatę, vt *homo* ſupponitur, ſiue ſubrogatur pro habente humanitatem. Sicut enim vulgo vtimur calculis æneis ad ſupputandum pro nũmis aureis; ſic adhibemus terminos ad res ſignificãdas, vt indicat Ariſtoteles vbi ſuprà. & ſubiungit Scotus. *q*. 52. *Elenchorum*. §. *Pro ſolutione*, inquiens, *terminum pro alio ponere*. A ſuppoſitione materiali ad formalem non valet argumentum, vt *homo eſt vox diſſyllaba*: *ſed Ludouicus eſt homo*: *ergo Ludouicus eſt vox diſſyllaba*. Suppoſitio formalis ſubdiuiditur in impropriam, & propriam.

Impropria eſt vſus termini pro re impropriè ſumpta, ſic Chriſtus Dominus Apoc. 5. vocatur *Leo de tribu Iuda*. Propria eſt vſus termini pro ſuo proprio ſignificato, ita capitur Leo Prouerb. 30. cùm dicitur, *Leo*

eſt beſtiarum fortiſſimus. Ruſus propria ſcinditur in communem, quæ eſt vſus termini communis, vt *Ens*, & diſcretam, ſeu ſingularem, quæ eſt vſus termini ſingularis, vt *Franciſcus*. Iterùm ſuppoſitio communis in ſimplicem, & perſonalem, cuius meminit Doctor *in* 1.*d*.11.*q.vn*.§. *Ad* 1. & *q*.13.*prædicamentali*. Simplex eſt vſus termini pro ſuo immediato ſignificato, vt *homo eſt ſpecies*, vbi *homo* ſumitur præciſè pro habente humanitatem, quatenus præſcindit ab omnibus ſuis indiuiduis. Suppoſitio perſonalis eſt vſus termini pro ſuo mediato ſignificato, vt *homo deambulat*, vbi *homo* ſumitur pro aliquo indiuiduo naturæ humanæ. A ſuppoſitione autem ſimplici ad perſonalem non valet argumentum, vt exemplificat Scotus *q*. 16. *Vniuerſalium* ſcilicet, *animal eſt genus, ſed homo eſt animal, ergo homo eſt genus*. Denique ſuppoſitio ſubſecatur in diſtributiuam, collectiuam, determinatam, & confuſam. Diſtributiua, quæ & copulatiua nuncupatur deſcribitur à Doctore *q*.14.*Elench.* acceptio termini communis pro quolibet eius ſuppoſito, cuius quodlibet eſt ipſum, hoc eſt vt tangit idē Doctor *q*.1.*Prol*.§.*In iſta q. videtur*, ante A. ſuppoſitio diſtributiua eſt vſus termini communis pro ſuis mediatis ſignificatis ſeorſim ſumptis, vt *homo eſt riſibilis* ſic diſtribuitur. *Petrus eſt riſibilis*, *Paulus eſt riſibilis*, & ſic de reliquis naturæ humanæ indiuiduis. Hæc autem ſuppoſitio tribus modis poteſt contingere. 1. Si terminus genericus ſupponatur pro omnibus ſpeciebus, & indiuiduis ipſarum ſpecierum, & appellatur ſuppoſitio pro ſingulis generum, vt *animal eſt ſenſitiuum*, quod accipitur nedum pro omnibus ſpeciebus animalis, verum etiam pro ſingulis animalibus, vt *homo eſt ſenſitiuus, & Leo eſt ſenſitiuus*: itemque *hic homo eſt ſenſitiuus, & hic Leo eſt ſenſitiuus*: pariter cætera indiuidua, & ſpecies animalis. 2. ſi terminus genericus ſupponatur tātum pro ſpeciebus, & vocatur ſuppoſitio pro generibus ſingulorum, vt *omne animal fuit in arca Noë*, ideſt omnis ſpecies animalis fuit in arca Noë, non autem quodlibet eius indiuiduum, alioquin indiuidua, quæ modò exiſtunt, fuiſſent in arca Noë, quod apertiſſimè eſt falſum, & ridiculum. 3. ſi terminus vniuerſalis ſupponatur pro multis ſingularibus, ſed non pro omnibus, & iſta nominatur ſuppoſitio accommoda: ſic diſtribuitur propoſitio Sancti Pauli 1. ad Timot. 2. *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*: id eſt, omnes, qui ſalui fient, vt innuit Scot. *in* 1.*d*.46. §. *Ad* 1 *argumentum* B. Similiter illud Pſalmi 18. *In omnem terram exiuit ſonus eorum*, id eſt in præcipuas mundi oras. A non diſtributo verò ad diſtributum, nullum eſt argumentum, vt non ſequitur, *Omnis homo eſt animal, ergo omne animal eſt homo*, quia animal in antecedente non diſtribuitur, veluti diſtribuitur in conſequente. Suppoſitio collectiua eſt vſus termini communis pro multis aggregatim acceptis, vt *omnes Apoſtoli Domini ſunt duodecim*, id eſt Petrus, Andreas, & omnes alij ſimul ſunt duodecim. Hanc memorat Doctor ſubtilis *primo Priorum q*.4.§.*Oppoſitum*. & 2.*d*.2.*q*.9.§. *Ad argumenta*. I.

17. Suppoſitio determinata, quæ & diſiunctiua vocatur, eſt vſus termini cōmunis pro ſuis inferioribus diſiunctiuè numerandis, coniungendo integras propoſitiones: vt *omnis homo eſt iuſtus, Ioannes eſt iuſtus, vel Ludouicus eſt iuſtus*. Hanc tangere videtur Scot. *q*. 10. *Elench*.§.*Ad primam q.* Suppoſitio confuſa, quæ & diſiuncta perhibetur, eſt vſus termini communis pro ſuis inferioribus diſiunctè recenſendis, coniungendo terminos duntaxat, vt *ad videndum neceſſarius eſt oculus*: vbi *oculus* ſupponitur pro aliquo oculo, ſiue dexter ſiue ſiniſter ſit, & in hoc hæc poſterior præcipuè differt ab illa priori, quia illa determinatè, hæc verò indifferenter vnum aut alterum ſupponit. Vtramque ſuppoſitionem refert Doctor *in* 2.*d*.3.*q*.5.§.*Contra iſtam vniuocationem*. S.

18. Aduerſus hanc communem doctrinam, noui, recenteſque venerunt, nominatim Hurtadus *diſp*.2. *Summularum ſect*.6. & Arriaga *ibid*. Nominales imitantes, (vt obſeruant Maſtrius, & Bellutus 1.*p.Inſt.Tract*.1.*in fine c*. 10.) qui affirmant ſuppoſitionem eſſe poſitionem vocis loco conceptus ad ipſummet conceptū manifeſtandum. Verùm horum opinio nec probanda, nec recipienda eſt, primùm aduerſatur Ariſtoteli præcitato in principio huius art. qui nos vti nominibus pro rebus apertè tradit, & ſuppoſitionē eſſe rei ſubrogationē planè edisserit. Deinde nomina inuenta ſunt ad ſignificandum, quod loquens intendit audienti ſignificare, vt deducitur ex 1 *d*.22.*q.vn*.§. *Poteſt dici*, ante A. ſed loquens enititur ſignificare audienti res ipſas, & non conceptus, vt alibi monſtrabo: ergo ſuppoſitio non conceptus, ſed rei eſt ſubſtitutio. Hinc Arriaga non videtur loqui conſequenter; ait enim ibi cum Hurtado, ſuppoſitionem eſſe conceptus ſubrogationem: *diſp. verò* 13.*ſect*.2. ſubiungit voces potiſſimùm eſſe rerum, non verò conceptuum ſignificatiuas, ſiquidem vox *homo*, v.g. non ſupponitur pro conceptu hominis, ſed pro habente humanitatem, ſolúmque vox manifeſtat conceptum; ſecùs ſi nomen *homo* ſubrogaretur loco conceptus hominis, & vox *albus* loco conceptus albi, hæc propoſitio foret falſa, *homo eſt albus*, quia conceptus hominis non eſt conceptus albi, & econtrà. Adde, quod pro eis ſubſtituuntur vocabula, de quibus diſputamus, & diſſerimus; atqui non diſputamus de conceptibus, ſed de rebus. Iterùm, docente Ariſtotele 1. *Perih.c*.1. voces ſunt ſigna cōceptuum: ergo haud ſunt eorum ſuppoſitiones: ſignificatio quippe & ſuppoſitio inter ſe differunt, vt pariter notat Hurtadus prælegatus. Vnde ruunt, quæ accumulat idem Author, ea quippe tantùm probant voces eſſe quidem ſigna manifeſtatiua conceptuum, non verò ſuppoſitiua vt ipſe contēdit. Deinceps partitio ſuppoſitionis in propriam, & in impropriam clarè patefacit intentum noſtrum, vtraque enim ſupponitur pro re, vt exemplis præadductis propè initium huius articuli fuit oſtenſum. Inſuper, idem Hurtadus *ſect. 3. in fine* §.16. inquit ſuppoſitionem perſonalem ſumi à perſona, penes ea, quæ in illa ſunt: ergo per Hurtadum ſuppoſitio abſolutè non eſt ſubrogatio conceptus mentalis. Atque Arriaga *num*. 46. ſubdit Petrum ſignificare entitatem à parte rei: ergò ſecundùm ipſum Arriag. ſuppoſitio non eſt ſubſtitutio conceptus mentalis.

19. Opp. 1. cum Hurtado *cit ſect*.3.§.14. *&* 15. in iſta propoſitione, *Petrus eſt indiuiduum ſubijcibile*, vox *Petrus* ſupponitur ſimpliciter: & in alia *Petrus currit*, nomen *Petrus* ſupponitur perſonaliter: ſed vtraque habet idem immediatum ſignificatum: ergo diſcrimen ſuppoſitionis ſimplicis à perſonali non petitur penes immediatum, & mediatum ſignificatum. Min. probatur eſſe indiuiduum ſubiicibile non competit Petro ſecundum ſuam perſonam, ſeu vt alij inquiunt, à parte rei, ſed per intellectus operam. Negatur maior, quæ ab illo non probatur, ſemper enim Petrus ſupponitur perſonaliter, ſortiturque ſemper mediatum ſignificatum duntaxat, vt ingenuè fatetur Arriaga *diſp*.1. *Summularum ſect*.6.*num*.46.

20. Opp. 2. Nullum eſt ſignificatum commune, immediatum, & proximum, cum omnia ſint ſingularia, & vniuerſalia tantùm fiant opere intellectus: ergo aliundè depromenda eſt diſtinctio ſuppoſitionis in ſimplicem & perſonalem, quàm ex ſignificato immediato, & mediato. Negatur ant. in noſtris enim Logicis qq.l.2.q.1. clarè, & abundè oſtendimus dari naturas reales, nullo intellectu cogitante.

ARTICVLVS IV.

De aſcenſu, & deſcenſu terminorum

21. VT ſuppoſitio, eiuſque ſpecies magis conſpicuæ fiant, præſertim quatuor poſtremæ enarratæ antecedente art. placet nobis inueſtigare quid, &

quota

quotuplex ſit aſcenſus,& deſcenſus terminorum. Aſcenſus autem vniuerſe ſumptus deſcribitur ab inferioribus ad ſuperiora gradatio, vt cum ab imis ad faſtigia ædificiorum conſcenditur: deſcenſus verò eſt à ſuperioribus ad inferiora progreſſio, vt cum à culmine domus ad eius imum fundamentum deſcenditur. Vterque metaphoricè applicatur terminis, poteſtque aſcenſus terminorum definiri à terminis particularibus ſufficienter enumeratis ad terminum vniuerſalem progreſſio, ſiue etiam à minus vniuerſalibus ad magis vniuerſalem, vt *Petrus & Andreas,& reliqui ſimul ſunt duodecim Apoſtoli Domini*, rectè que deducitur; omnes Apoſtoli Domini ſunt duodecim. Quod tangit Scot. *in 2.d.7.q.9.§. Ad argumenta.* I. Deſcenſus verò, quem memorat Doctor *q.13. Prædicamentalis, §.Sed tunc videtur, verſu contrà* deſcribunt à termino communi, ſiue vniuerſali ad particulares proceſſio, vt *omnis homo eſt riſibilis*: ergo *Paulus eſt riſibilis,& Ioannes eſt riſibilis*, & ſic de reliquis. Iuxtà autem quadruplicem ſuppoſitionem, quadruplex quoque ſtatuitur deſcenſus, videlicet copulatiuus, copulatus, diſiunctiuus, & diſiunctus. Deſcenſus copulatiuus eſt, quo à communi ad particulares propoſitiones ſimul numerandas mediâ particulâ copulatiuâ progredimur, vt omnis homo eſt ſenſitiuus, ſic efficitur deſcenſus diſtributiuus, Petrus eſt ſenſitiuus, & Andreas eſt ſenſitiuus, & ita de aliis. Deſcenſus copulatus eſt, quo à termino communi ad ſingulos terminos ſimul recenſendos procedimus per particulam copulatiuam, vt omnia prædicamenta ſunt decem, ſic copulatè deſcenditur, ſubſtantia,& quantitas,& qualitas,& reliqua ſimul capta ſunt decem. Deſcenſus diſiunctiuus eſt, quo fit tranſitus à communi ad particulares propoſitiones numerandas per particulam diſiunctiuam determinando earum ſubiecta, vt omnis homo eſt iuſtus, ſic deſcenditur diſiunctiuè, Ioannes eſt iuſtus, vel Franciſcus eſt iuſtus, vel Antonius eſt iuſtus,& ſic de cæteris. Deſcenſus diſiunctus eſt, cum à termino communi ad particulares confuſè referendos fit gradus per particulam diſiunctiuam, vt ad equitandum neceſſarius eſt equus: ſic diſiunctè deſcenditur, hic, vel ille equus eſt neceſſarius ad equitandum,& ita deinceps. Quòd autem de numero quadripartito deſcenſus dixi, ſuo modo de aſcenſu eſt affirmandum, cum à terminis inter ſe oppoſitis incipiant, & deſinant, oppoſitorum verò eadem ſit ratio,& diſciplina, vt cum communi Philoſophorum placito ſcribit Ariſtoteles 4. *Met. c.2.*

22.Opp.1.A communi termino deſcendimus ad terminos particulares, vt conſtat ex deſcriptione deſcenſus prælata, & termini communes diſtribuuntur pro omnibus ſuis inferioribus: ergo cum Deus, & quidquid de Deo enunciatur, contineatur ſub ente, infertur omnia Dei propria prædicata poſſe à nobis naturaliter cognoſci: quod negat Scot.*q.1. Prologi.* Reſpondetur ex Doctore nunc allegato §. *Ad* 1. antè V. id eſſe verum de terminis ſubiecti communibus, non verò de terminis propriis deſumptis ex propriis, vt acutè ibi oſtendit Scotus,& nos fusè *in Summa Theologica tract.* 1.*diſp.*1.proſecuti ſumus.

23.Opp.2.De quolibet vera eſt affirmatio, vel negatio ex 4.*Met.c.*4. Ergo licet deſcendere ſub prædicato,& ſubiecto vniuerſalis affirmatiuæ propoſitionis, quod inficiatur Doctor præallegatus. Reſp. conceſſo ant. diſtinguendo conſequens, ſub prædicato ſupponente ſuppoſitione determinatâ, concedo: ſub prædicato ſupponente ſuppoſitione confuſâ, nego: non enim ſequitur de quouis contradictorio, altera pars eſt vera, ergo hæc pars eſt vera; ſed tantùm ſequitur, hæc, aut illa pars eſt vera, vt liquet ex ſuppoſitione confuſa explicata in præcedente art.

ARTICVLVS V.

De Statu, & Diſtractione.

24.STatus eſt vſus termini pro tempore ſignificato per verbum, vt tangit Scot.1. *Perih. q.9. verſu Ad oppoſitum*, idque accidit, cum verbum pro vna differentia temporis vſurpatur duntaxat. Triplex autem numeratur ſtatus penes tres differētias temporis, nēpe præteriti præſentis,& futuri. Primus ſtatus habetur de præſenti tempore, vt liquet in hac propoſitione, *homo diſcit*, vbi *diſcit* ſolùm pro hominibus nunc exiſtentibus accipitur. 2.Status eſt de tempore præterito, vt *homo didicit*, vbi verbum *didicit*, pro eis tantùm qui elapſo tempore diſciplinæ operam dabant, vſurpatur. 3. Eſt de tempore futuro, vt *homo diſcet*, vbi *diſcet* capitur pro eis tantùm, qui impoſterùm ad diſciplinam incumbēt. Hos tres ſtatus,& differentias temporis recitat Scot.1.*Perih.q.11.§. Ad quartum, verſu Ad 2. propoſitionem.* Et in initio eiuſdem §. inquiens, *terminum communem in quauis propoſitione ſiue de præſenti, ſiue de præterito ſiue de futuro, ſupponere pro quibuſcumque ſuppoſitis, ſiue exiſtentibus, ſiue non exiſtentibus.* Ad ſeruandum autem ſtatum neceſſe eſt, verbum teneat ſuæ ſuppoſitionis ſtatum, ſecùs verò ſi aliquid addatur, tunc enim aut diſtractio, aut aliæ terminorum affectiones infrà explicandæ proficiſcuntur. Præterea, locum quoque habet ſtatus in appoſitis, dummodò ea ſolùm intelligantur, quæ prodeunt ex actione per verbum ſignificata, vt *lignum comburitur*, vbi verbum *comburitur* de ſolo ligno combuſtionem patiente capitur. Quòd ſi aliter contingat, non valet ſtatus, vt Philoſophus diſſerit de rebus naturalibus, vbi accipiendæ non ſunt res naturales pro eis tantùm quæ nunc exiſtunt, ſed pro omnibus abſolutè, nullâ temporis differentiâ interueniente, vt indicat Doctor vbi ſuprà. Denuò aduerte, omne ſubiectum propoſitionis affirmatiuæ, & præſentis temporis, cuius prædicatum nequit ſubiecto competere, niſi ſuppoſitâ ipſiuſmet ſubiecti exiſtentiâ habere ſtatum præſentis temporis, cuius meminit Doctor *q.vlt.primi Perih.* vt *omnis homo eſt ſanus*, vbi verbum dictæ propoſitionis accipitur tantùm pro hominibus exiſtentibus, qui ſoli poſſunt ſanitate frui: at ſi prædicatum exiſtentiam ſubiecti non ſupponat, non ſtatus ſed diſtractio, quæ ſtatui opponitur, efficitur. Eſt autem diſtractio vſus termini pro alio tempore ſignificato per verbum, vt Matt. 11. *Cæci vident, ſurdi audiunt*,&c. In his namque fit diſtractio, quia ſenſus eſt harum propoſitionum, qui erant cæci vident, & qui erant ſurdi audiunt,& ſic de reliquis. Vt patet Rom. 4. *qui iuſtificat impium.* Vbi Aug. ait, *qui de impio pium facit.* Nonnihil de diſtrahente determinatione ſcribunt Doctor *in 1. d. 36.q.vn.§.Contra iſtud* E. & *in 3.d.*22. *q. vn.§. Ad* 2.*principale.* R *in fine.*& Antonius Trombeta *Tract.formalitatum parte 3.folio* 47.

25.Opponeṡ, ſtatus eſt acceptatio termini pro tempore ſignificato per verbum: ſed diſtractio pariter eſt acceptio termini pro tempore ſignificato per verbum: ergo ſtatus,& diſtractio ab inuicem non diſcriminantur. Maior patet ex definitione ſtatus. Minor ſuadetur perſiſtendo in exemplis præallatis ad explicandam diſtractionem, putà *cæci vident, ſurdi audiunt.* In his quippe ſignificatur differentia temporis præſentis, vt verba *vident, & audiunt* denotant. Reſp. conceſſa maiore, negando min. ad eius probationem dico, hos terminos *cæci, & ſurdi* non ſumi pro eo tempore, quo per verba eorum conſignificantur, quandoquidem illi accipiuntur pro tempore præterito, verba autem præfata tempus præſens deſignant.

ARTICVLVS VI.

De ampliatione, & reſtrictione.

26. AMpliatio, vt inſinuat Scot. *in 2. d. 1. q. 9.* ſub I. eſt extenſio termini ad plures temporis differentias. Quadruplex autem refertur ampliatio, prima habetur de tempore præſenti, & præterito, vt *differens deambulat*, ampliatur participium *differens*, & ſenſus eſt, qui differt, vel differebat, deambulat. 2. De præterito, & futuro, vt *viuens morietur*, ſic ampliatur viuens, nimirum, qui viuit, vel viuet, morietur. 3. De præterito, præſente, & futuro, vt *natus morietur*, hoc eſt qui natus eſt, aut naſcitur, aut naſcetur, morietur. 4. De præterito, præſente, futuro, & poſſibili, vt *homo eſt animal*, hoc eſt, homo, qui fuit, eſt, erit, vel poſſibilis eſt, eſt animal. Plura de his ſubtiliter diſputat Doctor 1. *Priorum q. 17. §. Quantum ad 3. & §. Quantum ad 4. & in eodem opere q. 16* Hurtadus *ſect. 8. diſp. 2. Summularum*, ſcribit tunc eſſe ampliationẽ vtendum, quando termini propoſitionis ſignificant res incompoſſibiles pro tẽpore ſignificato per verbũ, vt *iuſtus peccauit*, in qua propoſitione non habetur hic ſenſus, putà iuſtus vt iuſtus peccauit, quia ſimul tempore in eodem homine nequit iuſtitia manere cum peccato: ſed ſenſus eſt, ille qui eſt iuſtus, peccauit. Verùm iſtud præterquamquod opponitur torrenti Summuliſtarum, veritati mihi non videtur conſentaneum. Siquidem vera ampliatio ad plura tempora funditur, vt patet *ex 1. d. 2. q. 9. in initio articuli iſtius citato*, quàm copulæ veritas poſtulet: at ſecundum Hurtadum copula ad vnum, & prædicatum ad aliud laxatur: ergo Hurtadi diſcurſus veritate non pollet. Rurſus, eo admiſſo, non ampliatio, ſed potiùs mutatio, & variatio euenit, fit enim tranſitus ab vno ad alium ſenſum, poteſtque committi ſophiſma à ſenſu diuiſo, ad ſenſum compoſitum, vt pariter aduertit ipſemet Hurtadus §. 48. *loci cit.* Iterum reſtrictio opponitur ampliationi, vt communiter docent Summuliſtæ: at per ipſummet Hurt. reſtrictio eſt à maiori ad minorem ſignificationem coanguſtatio. Ergo ab oppoſito, ampliatio eſt à minore ad maiorem ſignificationem penes plures temporis differentias dilatatio; ſicque reſtrictio cohibet, & ampliatio dilatat termini ſignificatum.

27. Reſtrictio, quam memorat Scotus *in fine q. 16. primi Priorum* deſcribitur termini coarctatio, & multis modis effici valet. 1. per additionem adiectiui, vt *vir Doctus à multis honoratur*. 2. per appoſitionem aduerbij, vt *Scotus ſubtiliter diſputat*. 3. per dictionem latiorem ad minùs latam, minúſve communem, vt *Apoſtolus Paulus & vrbs Roma*. 4. per caſus obliquos, vt *hic eſt Adoleſcens bonæ indolis*. De reſtrictione duo recenſentur canones, quorum primus eſt, terminus reſtrictus ſupponit pro modulo reſtringentis, vt *vir prudens multa mala vitat*, vbi dictio *prudens*, quæ eſt reſtringens illis tantum adaptatur, qui prudentia fulgent, pro eiſque ſupponit duntaxat. 2. ſi verbum contingentem nexum deſignat, tantum pro eis erit ſuppoſitio, quibus ſignificatio poteſt competere, vt *homo albus deambulat*, vbi deambulatio eis tantùm, qui albedine afficiuntur, accommodatur: Quod ſi verbum neceſſariam connexionem ſubiecti cum prædicato præſeferat, nedum pro præſentibus, verumetiam pro præteritis, futuris, & poſſibilibus erit ſuppoſitio, & ampliatio, vt ſuprà dicebam. A termino autem non reſtricto ad reſtrictum affirmatiuè tenet argumentum, vt *homo eſt mortalis: ergo, homo iuſtus eſt mortalis*, à termino etiam reſtricto ad non reſtrictum negatiuè valet argumentum, *vt homo prudens non temerè loquitur: ergo non omnis homo loquitur temerè.*

A reſtrictione vehementer non videntur diſcrepare alienatio, & diminutio. Definitur namque alienatio vſus termini à propria ad impropriam ſignificationem, vt *homo pictus venditur*, vbi homo per additionem vocis pictus transfertur à ſignificatione hominis viui ad ſignificationem hominis picti, qui ex Ariſtotele *l. Categoriarum* c. 1. Scoto *ibid.* eſt æquiuocè homo. In terminis autem alienatis ab vno ad alium terminum non tenet conſequentia, vt *homo eſt pictus: ergo eſt homo*, quia homo abſolutè prolatus ſupponit pro vero homine. Diminutio eſt vſus termini, appoſitâ voce ſecundum quid, hoc eſt diminutio eſt acceptio termini, qui ex ſe quidem abſolutè ſupponitur; at per additionem alterius vocis ſupponitur ſecundum quid, vt *Æthyops eſt albus ſecundum dentes* Huius meminit Scot. q. 5 1. *Elench. & in 1. d. 36. q. vn §. Contrà iſtud obijcitur.* In terminis autem diminutis, ab vno ad alium terminum non valet conſequentia, vt *Æthyops eſt albus ſecundum dentes: ergo Æthyops eſt albus.* Itemque non valet conſequentia, *eſt hic homo mortuus: ergo eſt homo*: pariter ſubiungit Scotus *citatus in 1. ſub E.* non tenet conſequentia, *Homerus eſt in opinione: ergo Homerus eſt.* Idque etiam docuerat Boëtius *in lib. Perih.* inquiens, *non ſequitur Homerus Poëta eſt; ergo Homerus eſt*: vt quoque aduertit Doctor *ad finem q. 23. Perih.*

28. Oppones, propoſitio neceſſaria præſcindit ab omni differentia temporis, vt *omnis homo eſt rationalis*: ergo in ea nulla extat ampliatio, atque adeo tollitur 4. ampliatio recenſita in principio huius artis. Antecedens patet, quia propoſitio neceſſaria dicitur ſempiternæ veritatis, propterea quod inter ſubiectum, & prædicatum eius interuenit nexus indiſſolubilis, vt dicemus *in noſtris qq l. 4. q. art 5.* Reſp. quidem propoſitionem neceſſariam non præſupponi pro aliqua determinata temporis differentia, nihilominus dici poteſt ampliari ad omne tempus etiam poſſibile, quatenus vera eſt tam de eis, qui extiterunt, exiſtunt, & exiſtent, quam de eis, qui poſſibiles ſunt, vt exiſtant: quod tradit Scotus 1. *Priorum q. 16. §. Notandum igitur.*

ARTICVLVS VII.

De appellatione.

29. APpellatio eſt, per quam vna vox aliam vocem denominat, ſiue appellatio eſt applicatio vnius ſignificati ad alterius ſignificatum: cuius exemplum affert Doctor ſubtilis. 1. *Perih. q. 11. ante §. Ad quartum* putà, *Petrus eſt bonus Citharedus*, vbi vox *bonus* non cadit ſuprà Petrum, ſed ſuprà citharedum: ſignificaturque Petrum rectè callere artem citharizandi, veluti illi, qui referuntur Apoc. 14. *Citharizantes in citharis ſuis.* Nomina autem adiectiua, & participia appellant, hoc eſt, ſunt termini appellatiui: ſubſtantiua verò, & his affinia appellantur, hoc eſt, ſunt termini appellati. Terminus verò appellatiuus decerpitur penes ſignificatum formale, & terminus appellatus nonnunquam capitur penes materiale ſignificatum: proptereà duplex ſtatuitur appellatio, vna penes ſignificatum formale, quæ accidit, quando vnus terminus denominat formale ſignificatum alterius, vt *homo eſt ſapiens*: altera verò penes ſignificatum materiale, quando nimirum vnus terminus denominat materiale ſignificatũ alterius, vt *Muſicus eſt ædificator*, in hac propoſitione deſignatur ſubiectum materiale Muſicæ eſſe quoque artis ædificatoriæ. In dignoſcenda autem appellatione indiciũ, & vſus magnopere iuuant. Quod ſi nomina numeralia ſubſtantiuis adiungantur, materiale ſignificatum appellant; hinc in diuinis Pater, & Filius non dicuntur duo ſpiratores, ſed vnus ſpirator, proptereà quod vnum tantum eſt formale ſignificatũ eorum, nẽpe vna virtus ſpirandi tantum in ambobus:

Verum

Verum ſi eadem vocabula numeralia adiectiuis apponantur, materiale ſignificatum appellant, qua de cauſa Pater, & Filius nuncupantur duo ſpirantes, & tres diuinæ Perſonæ perhibentur tres creantes. Hoc totum acutiùs, & explicatiùs cæteris Scholaſticis docet Scotus *in* 1.*d*.12.*q*.1.§.*Iuxta q.iſtam*.X.*& in Reportatis primi eadem diſt.q*.2.§.*Ad quæſtionem dico*. Quandocumq; in aliqua locutione extant adiectiua, cum ſint dependétia, vnumq; dependens nequeat terminare dependentiam alterius dependentis, terminantur ad aliquod independens, pura ſubſtantiuum, quod penes ea denominatur. Sicut enim à parte rei vltimatè accidens poſtulat aliquod ſubiectum, cui inhæreat, & quod denominet, vt quantitas quantum, & qualitas quale: ita & in locutione adiectiuum quod eſt dependens terminatur ad ſubſtantiuum, quod eſt independens: quod ſi fuerint duo adiectiua, cum ſint dependentia, neutrum terminat dependentiam alterius. Ideò, quando dicimus eſſe duos ſpirantes, tam duo, quàm ſpirantes adiectiua ſunt, quæ petunt ſubſtantiuum, quod terminet eorum dependentiam, & ſignificationem per ſe, aut in ſuppoſito: ſicque nominantur duo ſuppoſita ſpirantia, & duæ perſonæ ſpirantes. At non vocantur duo ſpiratores, quia duo eſt adiectiuum, & ſpirator ſubſtantiuum, ponitur que dualitas circa ſignificatum ſpiratoris principale quod eſt principium ſpirandi, & ſignificatur in Patre, Filioque multiplicari virtutem ſpirandi, quod eſt falſum, & erroneum.

30. Oppones, Pater, & Filius ſunt duo ſpirantes: ergo ſunt duo ſpiratores. Antecedens patet ex mox conceſſis, conſequentia probatur, ſingulare infert ſingulare: valet enim, *eſt ſpirans, ergo eſt ſpirator*: pariter plurale infert plurale, atque adeò cum concedantur duo ſpirantes, concedendi vtique ſunt duo ſpiratores. Reſp. conceſſo antecedente, negando conſequentiam, id enim ſequitur quando ſignificatum formale in vtroque plurificatur, vt *ſunt duo homines: ergo ſunt duo animalia*, ſecùs verò non valet, vt *ſunt tres Perſonæ diuinæ: ergo ſunt tres Dij*, vt optimè animaduertit Doctor *in Reportatis præallegatis* §. *Ad rationem dico in fine*. Pluraque de his ſcripſi *in Tract. de Deo Trino, diſp. vltima, de Spiritu ſancto*.

QVÆSTIO TERTIA.

De Vniuerſalibus.

1. AD ſimplicium terminorum tractationem ſpectãt vniuerſalia, ſiue prædicabilia, quæ accuratè expenduntur à Porphyrio in ſua Iſagoge, recenſens ſecundas intentiones prædicamentales, propterea quod ad librum prædicamentorum Ariſtotelis eam parauit, & direxit, vt rectè aduertit Antonius Trombeta *in aureo ſuo Tract. Formalitatum, art*.1.*principali folio* 9.*pagina* 1. Cùm autem tractatus incomplexorum terminorum in duobus libris exprimatur, quorum vnus de quinque vniuerſalibus: alter verò de decem prædicamentis diſſerit, vt impigrè obſeruat Franciſcus Titelmanus *in præfatione libri primi Dialecticæ Conſiderationis*: ideò libet eos ſigillatim in hiſce duabus poſtremis quæſtionibus examinare.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Commune, & Vniuerſale.

2. QVid ſit commune, quidue vniuerſale, & vtriuſque diſcrimen liquidò conſtat ex dictis *art*. 8. *q*.2. Aſſero autem impræſentiarum duas vniuerſalis definitiones, quarum prior legitur 1. *Per. c*. 5. vniuerſale eſt vnum aptum prædicari de multis, vt *homo reſpectu Petri, & Pauli aliorumque indiuiduorum natura humana*: poſterior verò habetur 7. *Met. c*. 15. *t*.45. vniuerſale eſt vnum aptum ineſſe multis. Primum vocatur vniuerſale Logicum: ſecundum verò vniuerſale Metaphyſicum nuncupatur: & vtrumque ſub vna definitione videtur indicare Ariſt. 1 *Poſt.c*.8.*Tex*.63. vniuerſale eſt vnum in multis, & de multis non æquiuocum. Tres autem conditiones expoſcit vniuerſale, quarum prima eſt, vt vniuerſale ſit vnum hoc eſt vniuocum, vt à ratione ipſius vniuerſalis excludatur æquiuocum, vt tradit Philoſophus *loco proxime citato*. 2. vt ſit aptum prædicari de multis, non enim neceſſe eſt, ea de quibus prædicatur ipſum vniuerſale actu exiſtant, ſed ſufficit vt poſſint exiſtere, nec eis exiſtentia repugnet. 3. vt ea, de quibus vniuerſale prædicatur, ſint plura in ratione ſignificata per nomen vniuerſale, deque iis ſimul captis ipſummet vniuerſale efferri valeat in numero plurali, vt *Petrus & Paulus ſunt homines*: ob id Deus non eſt vniuerſale, quia etſi idem Deus prædicetur de tribus Perſonis, Pater enim eſt Deus, Filius eſt Deus, & Spiritus ſanctus eſt Deus, nihilominus de iiſdem Perſonis in plurali prædicari nequit; falſum quippe eſt dicere, tres Perſonæ ſunt Dij, & verum eſt, tres Perſonæ ſunt Deus, vt non minus eruditè, quàm eleganter oſtendit Pet. Galatinus *ex ſacris paginis l*.2. *de Arcanis fidei Catholicæ c*.2. poſt Scotum *in Reportatis præallegatis in fine art*. 7. *quæſtionis antecedentis*. Et Aug. *in Pſal*.68.*in enarr*.1.*partis*, *& tract*.39 *in Ioan*.

3. Oppones, Definitio eſt vniuerſalium ex Ariſtotele 7.*Met.c*.6. & Scoto *ibid. & in* 4.*d*.1.*q*.2.§.*Hic primò* B. ſed æquiuocorum habetur definitio, vt patet *in libro prædicamentorum c*.1. Ergo æquiuoca ſunt vniuerſalia, atque adeò nulla eſt conditio prima vniuerſalis. Reſp. conceſſa majore diſtinguendo min. penes nomen, concedo; penes nomen, & rationem, nego. Solum namque propriè definiuntur, quæ ſortiuntur idem nomen, eamdemque rationem, ſiue quæ ſunt per ſe vnum, vt ait Doctor citatus *A.* ex *Ariſtotele etiam allegato c*.3.*Tex*. 16. & planius fiet *l*.2.*art. de definitione*; iamque patuit *q*.1.*art*.5.*oppoſitione* 2. Hic autem de indiuiduo, quod vniuerſali oppoui videtur, non diſſero, ea enim, quæ loco mox recenſito ſcripſi, ſatis eſſe videntur ad noſtram Epitomen & inſtitutum.

ARTICVLVS II.

Quotuplex ſit vniuerſale.

4. VNiuerſale ampliſſimè captum vulgò à Dialecticis ſecatur in complexum quod eſt propoſitio ſigno vniuerſali affecta, de qua diſputat Scot. 1. *Priorum q*.4. vt *omne animal eſt ſenſitiuũ*, & in incõplexum, quod eſt vnum quid ad multa pertinens: hocque quintuplex ab eiſdem Dialecticis, nuncupatim à Mauritio Hyberno in expoſitione vniuerſalium Scoti *q*. 4. & Sarbano *ibid.q*.2.*pag*.49. conſtituitur, videlicet vniuerſale in cauſando, repræſentando, ſignificando, eſſendo, & prædicando. Vniuerſale in cauſando deſcribitur, quod multorum effectuum eſt cauſa, vt *Deus, & Sol*. Vniuerſale in repræſentando, quod multa repræſentat, vt idea domus in mente artificis multas domos conſtruendas ipſimet artifici repræſentat. Vniuerſale in ſignificando, quod multa ſignificat, vt Cometa plerumque nobis multa aduerſa præmonſtrat. Vniuerſalia verò in eſſendo, & prædicando ſunt ea ipſa, quæ deſcripſi in præcedente art. Illud ad Metaphyſicum, iſtud verò ad Logicum ſpectat: quinarioque numero comprehenduntur, puta genus, ſpecies, differentia, propriũ, & accidens, deſumpto ex quintuplici modo prædicandi, vt ſcribit Doctor *q*. 12. *Vniuerſalium*. §. *Propter iſtas tres rationes*. Quidquid enim prædicatur, aut prædicatur in quid, aut in quale: ſi in quid, aut per modũ Partis, & eſt genus, aut per modũ totius, & eſt ſpecies:

ſi in quale, aut in quale quid, ſeu eſſentiale, & eſt differentia, aut in quale accidentale, idque dupliciter, aut in quale reciprocum, & eſt proprium, aut in quale non reciprocum, & eſt accidens.

5. Oppones, Deus qui dicitur vniuerſale in cauſando eſt ſingularis, vt liquet ex dictis, ante oppoſitionem ſuperioris art. pariter Sol, qui etiam vniuerſale in cauſando nuncupatur, eſt vnus numero: ergo inepta eſt diuiſio vniuerſalis in prænarrata mẽbra, cum eis vniuerſalis definitio minimè congruat. Reſp. vniuerſale diſtributum in vniuerſale in cauſando, aliaque præcenſita eſſe æquiuoca: ideoque mirum non eſt ſi vniuerſale in cauſando ſolum nomen vniuerſalis participet, atque à propria vniuerſalis ratione expungatur, vt rectè probat argumentum: quodque de vniuerſali in repræſentando, & ſignificando etiam aſtruendum eſſe videtur.

ARTICVLVS III.

De Genere.

6. Inter vniuerſalia primùm ſeſe offert genus, vtpote cæteris communius, latiuſque patens, & à quo reliqua vniuerſalia pendere videntur, tanquã à capite membra corporis. Generis autem acceptiones tres numerãtur à Porph. *in Iſagoge c. de Genere*, & quatuor ab Ariſtotele 5. *Met. c. 28. Tex. 33.* ſed in illis tribus iſtę quatuor comprehenduntur propter affinitatem vnius cum altero, quod alibi fortaſſe examinabo. Nunc verò affero generis ſumptiones à Porph. traditas. Prima eſt pro collectione, ſiue multitudine aliquorum quodammodo ſe habentium ad vnum, & ad ſe inuicem per quemdam modum cognationis, aut cõterraneïtatis, vt genus Hebræorum, quod Abrahamum reſpicit, iuxtà illud Act. 13. *filij genus Abraham*, & ibid. c. 17. *Feciſque ex vno omne genus hominum*: & communiter affertur genus Romanorum, quod ad Romulum refertur. 2. Pro principio cuiuſcumque generationis, ſiue illud principium ſit productiuum, ſiue conſeruatiuum, ſic Adam perhibetur genus hominũ, & Gallia genus Gallorum. 3. Pro eo, cui ſubduntur ſpecies, vt ſubſtãtia eſt genus, cuius ſpecies ſunt corpus, & ſpiritus. Duæ priores generis vſurpationes pertinent ad Poëtas, ſic canit Virgilius, *inferretque Deus latio genus vnde Latinum*: & Hiſtoricos, vt Leuit. 23. *Qui de genere eſt Iſraël.* Num. 13. *Vidimus mõſtra quædã filiorũ Enoch de genere giganteo.* Similiter Plinius inquit de viris illuſtribus. *Pyrrus Rex Epirotarũ materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus.* Et Oratores, vt Cic. l. 2. De natura Deorum. *Licet enim contrahere vniuerſitatem generis humani.* Poſtrema verò ad Philoſophos ſpectat, ab eiſq; diuiditur genus in Logicum, Phyſicum, & Metaphyſicũ, vt inſinuat Doctor *q. 7. prædicamentali*, §. *Ad quæſtionem dicendum*, & clarè docet Tatar. *c. de ſubſtantia*, *Scibili* 2. quem ſequitur Sarnanus *q. 1. vniuerſalium pag. 12.* Genus Phyſicum eſt materia trãſmutabilis, vt ibi notat idem Sarnanus *in fine pagina* 11. Ideò, quæ ſunt adinuicem tranſmutabilia, dicuntur eſſe eiuſdem generis Phyſici; quæ verò materiæ sũt expertia, genere diſtinguuntur, ſecundũ illud Philoſophi 10. *Met. c. 13. Tex. 26.* corruptibile, & incorruptibile differunt pluſquam genere, id eſt Phyſico, vt rectè eum locum interpretatur Scot. *in 4. d. 6. q. 10. M.* Genus Metaphyſicum eſt vnum aptum ineſſe multis differentibus ſpecie, vt patet ex Doctore 7. *Met. q. 18.* & Orbello *ibid. c. 7.* Noſque enucleabimus, cum de vniuerſali generatim ſumpto agemus in noſtris quæſtionibus *l. 2. q. 1. art. 6.* Genus autem Logicum eſt, quod prædicatur de multis ſpecie differentibus in quid, vt corpus prædicatur in quid de corpore animato & inanimato. Quæ verò differunt genere Phyſico, ſubeſſe queunt eidem generi Logico, & Metaphyſico, vt nuper ex Scoto monebam. Iterùm ex eodem Doctore *q. 24. primi Poſt.* genus ſcinditur in ſupremum, ſubalternum, & infimum. Genus ſupremum eſt, quod ſupra ſe non habet aliud genus, ſiue quod ita eſt genus, vt nequeat eſſe ſpecies, cuiuſmodi ſunt ſubſtantia, quantitas, & alia ſumma genera. Subalternum eſt, quod reſpectu ſuperioris, vel ſuperiorum eſt ſpecies: reſpectu verò inferiorum eſt genus, vt corpus, quatenus reſpicit ſubſtantiam, eſt ſpecies: quatenus verò reſpicit animatum, & inanimatum eſt genus. Infimum eſt, cui ſubeſſe nequit aliud genus, vt animal. Denuò ex ipſomet Scoto proximè citato, & *in 4. d. 11. q. 3. §. Ad rationes ergo.* CC. genus diſtribuitur in remotum, ſeu mediatum, & proximum, ſeu immediatum. Remotum eſt quod ab eis, de quibus enunciatur, diſtat, vt ſubſtantia reſpectu hominis, inter quæ interponuntur multa. Proximum verò, quod immediatè de aliquibus prædicatur, vt ſubſtantia de corpore, & ſpiritu: quæ omnia palàm intueri licet in Arbore Porphyrij.

7. Oppones, vt diſtincta habeantur genera, neceſſe eſt vna multitudo hominum diſtinguatur ab alia multitudine, per ordinem ad vnum principium, vt genus Gallorum à genere Hiſpanorum: atqui nonnulla denominantur genera, quæ talem diſtinctionem non ſortiuntur, vt patet Geneſis 9. *Ab his diſſeminatum eſt genus hominum.* Et Act. 17. *Nos Dei genus ſumus*, & paſſim tota ſpecies hominis appellatur genus humanum. Non ergo genus aptè ſuprà videtur eſſe deſcriptum. Reſp. alias eſſe generis acceptiones, quas ſuperiùs referre ad rem noſtram non iudicaui eſſe neceſſarium, quandoq; enim genus ſumitur pro qualitate aliqua, ſic Danielis 3. legitur. *Vniuerſi generis Muſicorum.* Et primæ Corint. 12. *Alij genera linguarum*: quandoque verò pro diuerſis ſpeciebus, vt conſtat ex illo Eccleſiaſtici 43. *Varia beſtiarum genera.* Et Matth. 13. *Ex omni genere piſcium congreganti.* Quare licet maior ſit vera in aliquibus, non tamen in omnibus, vt probatur in minore; ac proinde ad genus latè ſumptum diſtinguendum, ſufficit nonnulla ſimul capta in vno quodam principio eſſentiali, aut accidentali conuenire, & à quouis alio differre eſſentialiter, vel accidentaliter, vt authoritates, & exempla prænominata euidenter demonſtrant.

ARTICVLVS IV.

De Specie.

8. Speciem multis vſurpari modis Vorrilonius *in 1. d. 31.* Pelbartus *Tomo. 1. Roſarij verbo ſpecies*, & Mauritius *q. 18. Vniuerſalium* ſcriptis reliquerunt poſt Scot. 7. *Met. in cap. 10. & T. 33.* Primò autem capitur ſpecies Grammaticè, quæ eſt quidam modus ſignificandi accidentalis nominis, quo pacto ſpecies diuiditur in primitiuam, & deriuatiuam, docente Authore Grammaticæ ſpeculatiuæ *c. 7.* Secundò Phyſicè, & eſt ſimilitudo rei cognitæ in cognoſcente, quæ diſtribuitur in ſenſibilem, & intelligibilem, cuius meminere Ariſtoteles 3. *de anima Tex. 18.* inquiens, *non lapis, ſed ſpecies lapidis eſt in anima.* Et Scotus *in 1. d. 3. q. 6. A. & in 4. d. 45. q. 1.* & alibi frequenter. Aut ſumitur pro decore, & pulchritudine, notante eodem Doctore *q. 36. prædicamentali* §. *Quod forma habeat.* Et 2. *d. 40. q. vn.* §. *De 1. dico.* & inſinuatur in ſacris Paginis, Sapientiæ 5. *A magnitudine ſpeciei poterat Creator horum videri.* Aut pro forma quæ eſt pars compoſiti, vt patet 5. *Met.* & obſeruaui *in Phyſica q. de forma.* Aut pro rei apparentia, iuxtà illud 2. Timoth. 3. *Erunt homines habẽtes quidem ſpeciem pietatis.* 3. Theologicè pro diuina eſſentia, vt notaui *in ſuperiori q. art. 6. in reſponſione*

ſiue primæ oppoſitionis, quo in ſenſu loquitur Eccleſia in Oratione Epiphaniæ Domini. *Vſque ad contēplandam ſpeciē tuæ celſitudinis perducamur*; idque palam docent Magiſter *in* 1.*d*.19. & antè ipſum S. Damaſcenus *l. Sententiarum*, affirmantes diuinam eſſentiam eſſe ſpeciem trium Perſonarum. Aut pro accidēte ſenſibili Sacramētum aliquod repræſentante, ſic accidētia Euchariſtiæ dicuntur ſpecies Sacramentales, ſub quibus deſignatur vera, & realis præſentia corporis Chriſti, vt liquet apud Scot. *in* 4. *d*. 10.*q*.1.4. Logicè pro eo, quod ponitur ſub certo, & determinato genere, & de ſpecie ſic ſumpta loquūtur Porph. & cæteri Dialectici in præſenti. Diuiditur ſpecies in ſpeciem ſubalternam, quæ & interiecta vocatur, & infimam, quæ & athoma nuncupatur, vt videre eſt apud Doctorem.*q*.21. *Vniuerſalium*, §. *Dicendum*. & 2.*d*.3.*q*.3.§. *Contrà iſtud, antè B*. Illa eſt, quæ quatenus reſpicit ſuperius dicitur ſpecies, vt corpus reſpectu ſubſtantiæ: quatenus verò reſpicit inferiora perhibetur genus, veluti corpus reſpectu animati, & inanimati. Hæc verò ita eſt ſpecies, vt genus haud eſſe valeat, quæue definitur id quod prædicatur de multis differentibus numero in quid, vt homo prædicatur de Petro, Paulo, & reliquis naturæ humanæ indiuiduis, quæ ſolo numero inter ſe diſſident.

9. Vt verò pateat ſeries generum, ſpecierum, & indiuiduorum, ſiue principium, medium, & finis totius ædificij categoriæ ſubſtantiæ, & pari modo cuiuſcumque alterius generis ſupremi, libet in medium adducere Arborem Porphyrij, quæ eſt huiuſmodi.

Subſtantia

Corporea. *Incorporea.*

Corpus.

Animatum. *Inanimatum.*

Animatum.

Senſibile. *Inſenſibile.*

Animal.

Rationale. *Irrationale.*

Homo.

Petrus. *Andreas.* *Paulus.*

ARTICVLVS V.

De Differentia.

10. Differentia vniuersè ſumpta deſcribi poteſt id, per quod vnum ab alio diſtinguitur, ſiue vt loquitur Mauritius inſignis Scotiſta in exiguo Tractatu Formalitatum, differentia eſt alietas extremorum, ſiue ratio differendi, quâ ſcilicet vnum ab alio differt, quo pacto differētia, & diſtinctio indiſcriminatim accipiūtur, & quæ vberè, & acutè ſcribunt Scotus, & Scotiſtæ de diſtinctione, idipſum de differentia aſtruendum eſſe videtur, potiſſimùm in creatis. Porphyrius autē in præſenti, quem ſequitur Doctor ſubtilis *q*. 23. *Vniuerſalium*, partitur differentiam in communem, propriam, & maximè propriam. Cōmunis eſt, qua vnum differt ab alio per accidens ſeparabile, vt Petrus ſedens differt à Paulo ſtante per ſeſſionem, quæ dicitur accidens commune, ab eoque ſeparabile. Propria eſt, quâ vnū ab alio diſſidet per accidēs inſeparabile, vt coruus differt à Cygno per nigredinem, quæ eſt accidens ab eo inſeparabile. Maximè propria eſt, quâ nonnulla abinuicem differūt eſſentialiter, vt Homo eſſentialiter diſſidet à Bruto per rationalitatem, quæ eſt eius differentia eſſentialis. Duæ priores ſunt differentiæ accidentales, dicunturque facere alium, eſſentiam, & ſubſtantiam rei nec conſtituētes, nec diſtinguentes: poſtrema verò eſt ſubſtantialis, & eſſētialis, diciturque facere aliud. Ob id cum tres diuinæ Perſonæ eadem numero eſſentia potiātur, perſonaliter quidem, non tamen eſſentialiter diſtinguuntur, rectè enim dicimus in diuinis Patrē eſſe alium à Filio in maſculino, non tamē eſſe aliud à Filio in neutro genere, notante Aug. *tract*. 37. *in Ioan & ibid. tract*. 45. ob cauſam præaſſignatam, nimirùm quia differentia quæ facit aliud eſt eſſentialis, qualis non extat inter diuina ſuppoſita. Duplici autem munere fungitur differētia eſſentialis, hoc eſt diuidit genus, & cōſtituit ſpeciē. Hinc oritur diſtributio differentiæ in diuiſiuam, & conſtitutiuā, quæ licet vna protſus ſit, nihilominus propter duplicem reſpectum, quem ad genus, & ſpeciē ſortitur, duplex perhibetur: quippè quæ vt diuidit genus vocatur diuiſiua, vt verò conſtituit ſpeciē nuncupatur cōſtitutiua, vt rationale eſt differētia animalis diuiſiua, eſtque hominis differentia conſtitutiua. Genus autem ſupremum habet quidem differentiam diuiſiuam, non tamen conſtitutiuam: ſpecies verò infima conſtitutiua, ſed non differentia diuiſiua fruitur: genus autem inter medium, ſeu ſpecies ſubalterna vtraque tam diuiſiua, quàm conſtitutiua potitur, vt animal habet differentiā conſtitutiuam, quæ eſt ſenſitiuum, & differentiā diuiſiuam, quæ eſt rationale, aut irrationale. Ex hoc habetur diuiſio differentiæ in genericam, vti eſt ſenſitiuum, & ſpecificam, vt rationale: atque omnes huiuſmodi differentiæ ſunt eſſētiales quidditatiuæ, & formales, vt non obſcurè ſignificat Scotus *in* 4.*d*.11.*q*. 3.§. *Alij concedentes ſub duplici CC*. Reliquæ autē differentiæ indiuiduales, per quas indiuidua in eſſe indiuiduali conſtituuntur, quæ à Scotiſtis hecceitates appellātur, dicuntur differentiæ materiales, quia ſicut materia eſt ignobilior forma; ſic differentiæ indiuiduales nobilitate vincuntur à prænominatis formis quidditatiuis, & formalibus. Porrò differentia trifariàm à Porphyrio deſcribitur. Primò, differentia eſt, qua ſpecies abundat à genere, quod eſt dictu, differentia eſt id, quo ſpecies ſuperat ſuum genus, vt homo per rationalitatem, quæ eſt ipſius differentia excedit animal, quod eſt eius genus; homo quippe conſtat rationalitate, qua non conſtat animal. 2. Differentia eſt, quæ diſtinguit ſpecies, quæ ſub eodem genere comprehenduntur, vt abundè in ſuperioribus fuit explanatum. 3. Differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid. Hæc autem vltima definitio eſt Logica, ſolique differentiæ genericæ accōmodatur. Poſſumus autem cum Scoto *q*. 27. *Vniuerſalium* tradere differētiæ deſcriptionem, genericæ, & ſpecificæ differentiæ congruentem, vtpotè, differentia eſt id quod prædicatur de pluribus in quale quid. Cur autem Porphyrius tantum aſſignauerit definitionem differentiæ genericæ, cauſa reddi poteſt, quia ex definitione differentiæ genericæ commodè elici poterat definitio differentiæ ſpecificæ, ac etiam vtriuſque communem, vt præſtitit Doctor ſubtilis præcitatus; quemadmodum ex eis, quæ prius dixerat de Vniuerſalibus, colligi queunt definitiones proprij, & accidentis, vt ſunt quartum, & quintum vniuerſale Logicum, quas tamen non adduxit. Aut fortè vt inquit Zabarella *in Commentariis* 2. *Poſt. Tex*. 70. Præcipua differentiæ conſideratio non ad Logicum, ſed ad Metaphyſicum ſpectat, vt videre licet *libro 7. Metaphyſicæ*.

11. Oppones 1. Bona diuiſio eſt bimembris, propterea quod fit per oppoſita, quorum vnum alteri, & non duobus opponi debet potiſſimùm, vt claret de elemen-

 tis,

cis, eorumque qualitatibus: ſed præfata diuiſio differẽtiæ in communem, propriam, & maximè propriam eſt tripartita; ergo non eſt idonea. Reſp. cum Scoto *q.* 23. *Uniuerſalium*, maiorem valere formaliter, aut reductiuè, ea autem diuiſio ad bimembrem reducitur ſic, differẽtia alia eſt maximè propria, alia verò non, & hæc poſtmodum ſubſecatur in propriam, & communem.

12. Oppones 2. Lex bonæ diuiſionis eſt, vt vnum eius membrum aliud haud comprehendat, quia inter ſe opponuntur: ſed prænarratæ diuiſionis vna differentia comprehẽdit aliam, putà maximè propria continet propriam & communem, quæ enim differunt eſſẽtialiter, vtique differunt accidentaliter: ſiquidem à quidditate proprietates, & accidentia profluunt, penes quæ habentur differentiæ propriæ, & communes. Reſp. ex eodem vbi ſuprà, conceſſa maiore, diſtinguendo minorem: ſi enim vna earum differentiarum ſumatur abſque præciſione, concedo: in quo námque extat differentia eſſentialis, pariter adſunt reliquæ differentiæ, vt benè infertur per argumentum. Quod ſi accipiatur cum præciſione, nego: ſic enim vna non includit aliam differentiam: quoniam quod diſtinguitur ab alio differentia maximè propria, per ipſammet differentiam maximè propriam non diſtinguitur differentia propria, & communi: ſed penes accidens, quod habet proprium diſtinguitur differentia propria, & penes accidens commune diſtinguitur differentia communi: atque adeò vnum & idem ab alio diſſidere valet præfatis tribus differentiis, ſecundum diſtinctas entitates.

ARTICVLVS VI.

De Proprio.

13. PRoprium quandoque ſumitur prout opponitur improprio, quo pacto homo propriè ſignificat hominem viuum, impropriè verò, & æquiuocè hominem pictum, vt patet apud Ariſtotelem *in initio libri Prædicamentorum c.* 1. & Scoto *ibidem q.* 5. Quandoque autem accipitur proprium, quatenus opponitur communi, vt liquet ex illo primi Top. *c.* 4. *Nemo proprium alicuius rei dicit, quod alteri conuenire poteſt.* Sic vſurpatur quoque 2. Paralip. 6. *De propria ſubſtãtia offerant holocauſta.* Matth. 25. *Vnicuique ſecũdum propriã virtutẽ* Et apud Cic. in Cato maior. *Ad id quidem proprium ſenectutis eſt vitium, ſed commune valetudinis.* Et recenſetur à Doctore *q.* 30. *Vniuerſalium* §. *Ad quæſtionem* Nonnunquam verò pro Dominio alicuius rei, quo in ſenſu capitur à Iuriſperitis differentibus de proprietate, & vſufructu inter ſe oppoſitis. Atque luculenter indicatur à Doctore *in* 1. *d.* 13. *q.* 1. §. *Per idem patet.* *B.* Proprietarius tantùm dicitur ille, qui in habendo rem nullo modo dependet ab alio: vſuarius autem, qui in vtendo re dependet ab alio, non eſt propriè proprietarius. Notat autem ex noſtris Aluarus Pelagius *l.* 2. *de planctu Eccleſiæ art.* 56. propter iniquitatem ius Imperatorium fuiſſe introductum, quo homines dicunt hoc meum, & illud tuum, ac in iudicio contendunt, vt habetur C. Iure. Et ante pariter aduerterat S. Ioannes Chryſoſtomus Tomo 1. ſuorum operum, oratione de S. Philogonio. *In cælo non erit frigidum illud verbum meum, & tuum.* Philoſophi autem loquuntur de proprio, quatenus eſt paſſio, ſiue aptitudo naturalis promanans ab eſſentia rei, nominatim Scotus *in* 2 *d.* 16. *q. vn. & q.* 30. *Vniuerſalium*, & indè poſt Ariſtotelem 4. *Top.* & Porphyrium *in Iſagoge c.* 4 aientes eſſe quatuor modos proprij. Primò namque proprium ſumitur pro eo, quod conuenit ſoli, ſed non omni, vt eſſe Grammaticum competit ſoli homini, ſed non omni, quia non omnis homo eſt Grammaticus. 2. Quod conuenit omni, ſed non ſoli, vt eſſe bipedem conuenit quidem omni homini, ſed non ſoli, quia aues quoque ſunt bipedes. 3. Quod conuenit omni, & ſoli, ſed non ſemper, vt caneſcere competit omni, & ſoli homini, non tamen ſemper, ſed in ſenectute duntaxat ei accidit: quamuis enim aliqua animalia videantur caneſcere, nihilominus propriè non caneſcunt, ſed griſeſcunt, vt aſtruunt Maior *c. de proprio. Notabili* 1. & Tataretus *ibid. Scibili* 1. Quartò, quod conuenit omni homini, & ſemper, vt riſibilitas, quæ omni homini, ſoli homini, & ſemper ipſi homini competit. Et hoc appellatur verè proprium quarto modo, quod cum eo, cuius eſt proprium reciprocatur, vt *omnis homo eſt riſibilis, & omne riſibile eſt homo.* Logicè autem proprium vt eſt quartum prædicabile deſcribi poteſt, vnum aptum prædicari de multis in quale conuertibiliter, vt riſibile prædicatur de hoc, & illo homine cæteriſque indiuiduis naturæ humanæ, vt ſcribit Doctor *q.* 30. *Vniuerſalium.* §. *Ad q.*

14. Oppones 1. Ariſtoteles 1. *Top. c.* 4. tres tantum modos proprij recenſet, videlicet proprium per ſe, proprium per accidens, & proprium aliquando. Ergo quartus modus proprij additus à Porph. in doctrina Philoſophi eſt ſupernacaneus. Reſp. etſi Ariſtoteles loco allegato tantum tres modos proprij memorauerit, non tamen negaſſe quartum modum, quem 5. *Top.* expreſſit, vbi enumerat omnes quatuor modos ſub aliis verbis, à Porphyrio traditos, putà proprium per ſe, per accidens, ad aliud, & aliquando.

15. Oppones 2. Secundus modus proprij non participat naturam ipſiuſmet proprij; quod enim multis eſt cõmune, nequaquam eſt proprium, vt ſuprà manifeſtaui. Non ergo rectè diuiditur proprium in quatuor modos prænominatos. Neceſſe enim eſt mẽbra diuidentia ſortiri naturam diuiſi, vt petit lex bonæ diuiſionis. Reſp. ad antecedens, ſecundum modum participare naturam proprij non ſimpliciter, & per ſe, quatenus abſtrahit à proprio ſimpliciter, & ſecundum quid, ſiue à proprio per ſe, & per accidens. Ideò negatur conſequentia.

16. Oppones 3. Non omnis homo ſemper ridet, fertur enim Chriſtum Dominum nunquam riſiſſe: Heraclitum omnia fleuiſſe, & Democritum omnia riſiſſe: atque Zoroaſtem natum eſſe ridentem, vt narrat Author Theatri mundi: pariter non omnis homo eſt diſciplinæ capax, vt patet de pueris, & morionibus. Ergo inepta eſt deſcriptio proprij præallata. Reſp. conceſſo ant. negando conſequentiam: etiam proprij deſcriptio non penes actum, ſed penes aptitudinem decerpitur, vt optimè docet Scotus *q.* 33. *Vniuerſalium* §. *Ad q. & Quol.* 11. §. *De primo*, antè C. inquiens hanc propoſitionem eſſe neceſſariam, & in 2. modo dicendi per ſe *homo eſt riſibilis*: illam verò eſſe contingentem *homo ridet.* Hoc ipſum quoque dicendum eſt ad id, quod ſubijcitur de diſciplinabilitate, cuius actus impeditur ob carentiam vſus rationis, aut organorum indiſpoſitionem, vt probat adducta inſtantia.

ARTICVLVS VII.

De Accidente.

17. ACcidens *ex Doctore q.* 34. *Vniuerſalium* multas parit acceptiones, tres potiores ego ſeligo, & rei noſtræ congruentiores. Primò namque accidens ſumitur pro eo, quod rarò, ſeu caſu euenit, quo pacto dicitur accidere fodienti vineam inuenire theſaurum. Huc pertinet illud Quintiliani, *Non moueri proſperis facile, non accidentibus frangi.* 2. Pro omni eo, quod non eſt de eſſentia alicuius, cuius meminere Ariſtoteles in Elenchis, & Scotus *ibid.* ſicque veſtis dicitur accidere homini veſtito, indiuiduum ſpeciei, & ſpecies generi: atque ſecundum hanc acceptionem accidens diuidi poteſt in accidens proprium, cuiuſmodi eſt riſibilitas

ſibilitas reſpectu hominis: & in accidens commune, vti eſt albedo reſpectu parietis. 3. Pro eo, quod accidentaliter, & contingenter alicui ſubiecto competit, de quo eſt ſermo impræſentiarum, deque ipſo traditur triplex definitio à Porphyrio *c. 6. ſua introductionis.* Prima, accidens eſt, quod adeſt, & abeſt ſine ſubiecti corruptione. Accidens ſic deſcriptum diuiditur à Porph. *hoc in loco*, & Scoto *q. 35. Vniuerſalium, & 1. Poſt. q. 42.* in ſeparabile vti eſt deambolatio hominis: & in inſeparabile, vt nigredo Æthyopis. 2. Accidens eſt, quod contingit eidem ineſſe; & non ineſſe. 3. Accidens eſt, quod nec eſt genus, neque eſt ſpecies, neque differentia, neque proprium, ſemper autem eſt in ſubiecto. Addi poteſt quarta, quæ eſt propria huic loco, putà accidens eſt vnum aptum prædicari de multis in quale non conuertibiliter, vt albedo de lacte, ſaccharo, & pariete. Prior deſcriptio eſt celebrior, & explicatu difficilior, ideò à nobis accuratè eſt examinanda cum Scoto *q. 31. Vniuerſalium*, hac potiſſimùm diſtinctione, adſentia, vel abſentia accidentis abſque iniuria, & corruptione ſubiecti bifariam intelligi poteſt, aut ſecundum rem, aut ſecundum rationem, experientia quippè comprobatur, quædam accidentia à ſubiecto ſegregari, abſque vlla eiuſdemmet ſubiecti læſione, vt de albedine reſpectu parietis dealbati manifeſtum eſt: quædam verò etſi cum ſubiecto ita ſunt connexa, vt ſeparari ab eo nequeant, tamen per intellectum ſeparari, & abſtrahi valent abſque ipſiuſmet ſubiecti interitu. Siquidem cum accidens non ingrediatur ſubiecti eſſentiam, abſque illo intelligi poteſt, integra eius eſſentia remanente, hoc enim nigredinem cum coruo iunctam, ſiue nigredinem à coruo abiunctam conſideres, nihil ponis, aut demis ab eius eſſentia, nec aliquid ei repugnans admittis. Quod proprio adaptari nequit: nam licet ipſum proprium intelligi queat, abſtractione præciſiua ſine ſubiecto, à quo emanat: non tamen abſtractione diuiſiua, neque cum eius oppoſito, propterea quod ab ipſius eſſentia neceſſariò, & naturaliter effluit. Verùm accidens abſque ſubiecto vtraque prærecenſita abſtractione intelligi poteſt, immò cum eius oppoſito, illæſo ipſomet ſubiecto perſiſtente.

18. Oppones 1. Porphyrius præcitatus affirmat quædam accidentia eſſe inſeparabilia à ſubiectis, quibus inhærent, vt patet de nigredine Æthyopis, quæ ab eo ſine eius corruptione, & deſtructione ſeiungi nequit. Ergo definitio accidentis præadducta non eſt accommodata. Reſp. per diſtinctionem antecedentis, quædam accidentia ſunt inſeparabilia realiter concedo: ratione, nego: hæc diſtinctio ſatis ſuperque manet explanata ex animaduerſis paulò ante iſtam oppoſitionem.

19. Oppones 2. Definitio adæquari debet definito: ſed illa accidentis definitio non adæquatur definito, hoc eſt ipſi accidenti: ergo non eſt probè tradita. Maior eſt nota: minor probatur, mors animalis, & combuſtio domus ſunt accidentia, quæ eſſe nequeunt abſque ſuorum ſubiectorum pernicie. Conceſſa maiore, neganda eſt minor, ad eius probationem dico ea eſſe accidentia priuatiua: definitionem verò præſecenſitam intelligendam eſſe de accidentibus poſitiuis, quorum propriè datur definitio, vt præclarè aduertit Doctor *in 4. d. 1. q. 2. §. Hic primò C.*

QVÆSTIO QVARTA.

De Prædicamentis.

1. DE prædicamentis profundè, & doctè agunt Ariſtoteles tum in Logica *l. Categoriarum*, tum in Met. *l. 5. c. 7. Tex. 14.* & Scot. *ibid.* Noſque eadem pertractabimus, diuina ſuffragante gratia, principiò monentes præfatum librum Categoriarum diuidi in anteprædicamenta, prædicamenta, & poſtprædicamenta, ſecundum quorum partitionem hæc noſtra inſtituitur concertatio.

ARTICVLVS I.

De Antepradicamentis.

1. TRia numerantur Antepredicamenta, videlicet æquiuoca, vniuoca, quorum definitiones attuli *l. 1. q. 1. art. 5. huius Epitomes*, & denominatiua, quorum memini *ibid. art.* . Rurſus duæ extant diuiſiones, & totidem regulæ antepredicamentales. Prima diuiſio eſt in incomplexa, ſeu ſimplicia, quæ nec veritate, nec falſitate pollent, vt homo, leo: & complexa, quæ veritatem, aut falſitatem ſubeunt, vt homo eſt animal, vocatur complexum verum: & homo eſt lapis, appellatur complexum falſum. Iſtam diuiſionem commemoraui *loco nunc citato art. 4.* & abundè ibidem explicaui. 2. Diuiſio eſt in accidens, & ſubſtantiam. Subſtantia eſt ens per ſe, ſiue, vt ait Ariſtoteles *5. Met c. 8.* Subſtantia eſt ens non exiſtens in alio: accidens verò eſt ens in alio, vt infrà explanabitur. Subſtantia ſcinditur in vniuerſalem, & ſingularem: itemque accidens in vniuerſale, & ſingulare. Subſtantiæ vniuerſales deſcribuntur ab Ariſtotele in præſenti, quæ dicuntur de ſubiecto (intellige de ſubiecto prædicationis) & in ſubiecto non ſunt (ſupple de ſubiecto inhæſionis) vt *homo dicitur de Petro*, qui eſt eius pars ſubiectiua, & quid eo inferius, & in ſubiecto non eſt, quia cum ſit ſubſtantia, in nullo ſubiecto inhæret. Subſtantiæ ſingulares nec dicuntur de ſubiecto, nec ſunt in ſubiecto, vt *Paulus non dicitur de ſubiecto*, cum non habeat aliquid ſub ſe inferius: ob id etiam vocatur indiuiduum, propterea quod diuidi nequit in alia inferiora ſub ſe: nec eſt in ſubiecto, cum ſit ſubſtantia, quæ ex dictis eſt ens per ſe ſubſiſtens. Accidentia vniuerſalia definiuntur, quæ dicuntur de ſubiecto, & in ſubiecto ſunt, vt color prædicatur de hoc, & illo colorato: eſtque in ſubiecto, vtpote in pariete, aliiſue ſubiectis coloratis. Accidentia verò ſingularia deſcribuntur, quæ non dicuntur de ſubiecto, in ſubiecto tamen ſunt, vt hic color non perhibetur de ſubiecto, propter eamdem rationem, quam de ſubſtantiis ſingularibus tradidimus: nihilominùs eſt in ſubiecto, quia eſt ens in alio, putà in pomo, aut papyro. Dici autem de ſubiecto idem eſt, ac prædicari de ſubiecto, ſiue eſſentialiter, vt *homo eſt rationalis*: ſiue accidentaliter, vt *homo eſt flauus.*

3. Prior regula antepredicamentalis eſt, quidquid dicitur eſſentialiter de prædicato, dicitur quoq; de ſubiecto, vt bene interpretatur Scotus *q. 9. prædicamentali §. Ad q. dicendum.* Siue vt alij inquiunt, quidquid eſſentialiter prædicatur de ſuperiori, prædicatur etiam de inferiori, vt ſi de animali prædicatur ſenſitiuum, viuens, corpus, & ſubſtantia, ea ipſa omnia prædicata de homine, qui eſt quid ipſomet animali inferius aptè enunciantur: ſuperiora quippè prædicata eſſentialia in inferioribus includuntur, ac proinde de ipſis rectè prædicantur. Poſterior regula, quæ recitatur à Doctore *Quol. 17. §. De tertio. ſub F. & q. 10. prædicamentali* eſt huiuſmodi, generum non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt differentiæ, ſpecies, & indiuidua, vt intueri licet in omni ſerie cuiuſlibet prædicamenti infrà ſuo loco adducenda.

4. Opp. 1. Quædam ſunt, quæ non ſunt ſubſtantiæ, nec accidentia: ergo inſufficiens, & inepta eſt diuiſio in accidens, & ſubſtantiam. Ant. maximè elucet in doctrina Scoti admittentis modos ſubſtantiales, & accidentales, necnon aliquitates, & proprietates, vt patet *Quol. 1. art. 3. & alibi.* Reſp. diſtinguendo ant. realiter nego: formaliter concedo. In Metaphyſica namque monſtra

monſtrabitur aliquitates, & proprietates rerum identificari realiter cum naturis, quarum ſunt paſſiones, & affectiones.

5. Opp. 2. Definitio propriè eſt entis poſitiui, vt docet Scotus *in 4. d. 1. q. 2. § Hic primo*. C. ſed Ariſtoteles hoc loco definit ſubſtantiã per negationem inquiens, *ſubſtantia eſt, quæ non eſt in ſubiecto*, & 5. Met. nuper citato, *ſubſtantia eſt ens non exiſtens in alio*: ergo definitio ſubſtantiæ præallata non eſt idonea. Conceſſâ maiore, ad minorem dico; per illam negationem in ſubſtantiæ definitione poſitam denotari ipſius ſubſtãtiæ prædicatum poſitiuum, quod eſt ens per ſe ſubſiſtens. Vel dici poteſt, cum aliquid planè nobis non innoteſcit, vti eſt ſubſtantia, deſcribi per negationem, ſic apud Philoſophos 7. *Met.* deſcribitur materia prima, & apud Theologos, Deus, *in 1. Sententiarum*, quod à nobis non ſegniter fuit animaduerſum *in Phyſica, q. de materia.*

ARTICVLVS II.

Quid, & quotuplex ſit Prædicamentum

6. QVod Græci vocant κατηγορίαν, Latini prædicamentũ appellant, à prædicatione enim ex primæua eius inſtitutione deriuatur: ideò prædicamentum penès ethymologiam, idem eſt ac illud, *quod de aliquo prædicatur, cuius licet non vna ſit acceptio*, vt notant Fonſeca 5. *Met. c. 7. q. 1. ſect. 2.* & Conimbr. *q. 2. in prædicamenta art. 1.* nihilominus crebrior vſurpatio extat apud Porph *c. de ſpecie*, & Scot. *in 2. d. 3. q. 3. §. Contrà iſtud, ante B. & q. 4. §. Contra iſtam concluſionem, poſt. D. verſu, ex tertia via.* pro naturali coordinatione prædicatorum, & ſubiectorum alicuius ſummi generis, & ita prædicamentum deſcribi poteſt: *naturalis ſeries ſummi generis, ſpecierum ſubalternarum, infimarum, & indiuiduorum, quæ ſub ipſo ſunt.* Idque aperte conſpicitur, in prædicamento ſubſtantiæ, aliorumque, quorum proprias claſſes ſuis in locis infrà conſtruxi, & diſtinxi Quemadmodum enim in ſuprema Gallo-Prouinciæ rationũ curia Illuſtriſſimus Dominus de Seguiran Protopræſes meritiſſimus, bonarum artium lumine, præſtantium ſcientiarũ luce, atque inſignium virtutum ſplendore nitet, & eminet, quem mirifico ordine ſubſequuntur cæteri ampliſſimi Præſides, & Senatores morum integritate, doctrinâ, & ſapientiâ clariſſimi: ita in vnoquoque prædicamento datur ſummum genus, ſub quo ordinantur, & diſponuntur reliqua genera ſubalterna, ſpecies, & indiuidua ad illud pertinentia.

7. Tres autem eſſe ordines in prædicamento præ aliis notat Tataretus *q. 1. prædicamentali, dubitatione 2.* putà rectum, lateralẽ, & reductiuum: primum & tertium recenſet Scot. *3. d. 22. q. vn. B.* & ſecundum ponit *1. Poſt. q. 24. §. Item ſi rationale.* In recto ordine, ſiue recta linea prædicamentali, & per ſe, reſident genera, ſpecies, & indiuidua: in ordine indirecto, ſiue linea laterali ſuam ſedem habent differentiæ diuiſiuæ: in reductiuo verò collocãtur partes eſſentiales Phyſicæ, nempè materia, & forma, partes integrantes, vt caput, pedes: modi rerum, vt exiſtentia, acquiſitio rei, & cætera huiuſmodi, quæ nec in directa, nec in indirecta locum tenent. Decem autem ab Ariſtotele, Scoto, & cæteris Philoſophis in præſenti numerantur prædicamẽta, nempè, ſubſtantia, quantitas, qualitas, relatio, actio, paſſio, vbi, quando, ſitus, & habitus, quæ ſubſequentibus verbis indicantur, *Ariſtoteles magnus, Princeps Philoſophorum docet fatigatus ſedẽs hodie in ſchola coronatus.* Prima vox *Ariſtoteles* deſignat ſubſtantiam, 2. vox *magnus* quantitatem, & ſic de cęteris conſequenter, de quibus ſigillatim eſt diſſerendum.

8. Oppones, Ariſtoteles modò decem categorias, modò tres, modò ſex, modò verò octo cõmemorat, vt ipſi obijcit Petrus Gaſſendus *l. 1 aduerſus Ariſtoteleos exercitatione* 8. Quodque in aliorum obiectis inſinuat Doctor *1. Poſt. q. 14. §. Item ſi rationale, & §. Contrà.* Ergo vel non ſunt decem categoriæ, vel Ariſtoteles pugnantia inuoluit: Reſp. conceſſo ant. negatur conſequentia, ſiquidẽ Philoſophus in propriis locis allegatis *in initio huius q.* nec plura, nec pauciora, quam decẽ affert prædicamenta, quod ſi alibi præfatum numerum non retinet, id fortaſſè accidit, quia res de qua diſſerebat, non efflagitabat, ſolúmque eorum meminit, quæ ad rem de qua diſputabat, faciebant: veluti in Topicis nunc tria, nunc verò duo vniuerſalia pertractat tametſi ſecundum opinionem eius, & reliquorum communem, quinque vniuerſalia concedantur.

ARTICVLVS III.

De Subſtantia

9. SVbſtantia multifariam accipitur *ex 5. Met. c. 8. Tex. 14.* primò, pro fundamento cuiuſlibet rei, ſic ſuperficies dicitur eſſe ſubſtantia albedinis, quia in ea fundatur, & ſubiectatur, & Fides ab Apoſtolo Hebræorum 11. citato à Doctore *in 3. d. 31. q. vn. § Reſpondeo. A.* vocatur *ſubſtantia ſperandarum rerum*, quia in ea fundatur Chriſtiana Religio atque diuitiæ appellantur ſubſtantia hominis, vt Canticorum octauo, *Si dederit homo omnem ſubſtantiã domus ſuæ*, & Lucæ 15. *Diſſipauit ſubſtantiam ſuam*: & meminit Aug. *in pſal. 68. in enarr. 1. partis*; proptereà quod ipſi ſubijciuntur pro neceſſitatibus ſui corporis ſubleuandis. 2. pro eſſentia cuiuſcumque rei, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, cui acceptioni fauet Ariſtoteles tum *loco allegato*, tum etiam *l. prædicamentorum c. 1.* vbi definiens vniuoca, inquit, *Vniuoca ſunt, quorum nomen eſt commune, & ratio ſubſtantiæ ſecundum nomen eſt eadem: Et æquiuoca ſunt, quorum nomen eſt commune, & ratio ſubſtantiæ ſecundum nomen eſt diuerſa*: & innuit Aug. *l. de immortalitate animæ, c. 12.* Itaque cum eo in loco Philoſophus loquatur de vniuocis, & æquiuocis, prout abſtrahunt ab vniuocatione ſubſtantiæ & accidentis, perſpicuum eſt ibi nomẽ ſubſtãtiæ pro eſſentia cuiuſque rei vſurpari. Eò magis, quia *in Met.* paſſu præadducto hãc expreſsè ſubſtantiæ ſumptionẽ ponit, quam etiam innuit Scotus tum *ibi*, tum etiam *q. 5. & 6. prædicamentali, & in 1. d. 8. q. 5. §. Alij probant, ante 5.* Tertio, pro eo, quod eſt à ſe, ad ſe, & per ſe, veluti eſt ſolus Deus qui eſt ſuũ eſſe, iuxta illud Exodi 3. *Qui eſt, miſit me ad vos.* Solus quippè Deus habet eſſe per eſſentiam, cætera verò per participationẽ: ita ſumpſerunt ſubſtantiam Ariſtoteles *12. Met. Tex. 29.* & Doctor ſubtilis *Quol. 1.* Quartò, pro eo quod quidem eſt ad ſe, & per ſe, ſed non à ſe, vt eſt omnis ſubſtantia creata, à ſummo genere categoriæ ſubſtantiæ, vſque ad indiuidua eiuſdem met incluſiuè: de ſubſtantia ſic capta diſſerunt Ariſtoteles *l. prædicamentorum c. 5.* & Scot. *ibid. q. 12. & inde, & in 1. antè citato.* Quintò pro eo, quod non eſt accidens, ſiue vt loquũtur noſtri Formaliſtæ pro eo quod eſt in alio per informationem, cuiuſmodi ſunt partes ſubſtantiæ perfectæ, & compoſitæ eſſentiales, vt materia & forma, ac integrales, vt caput, & pedes: ſubſtantiam ſic acceptam pertractant Ariſtoteles *1. Phyſ. Tex. 52. & 8. Met. c. 1. Text. 3.* & Scotus *2. d. 12 q. 1. & 2.* Duplex autem ſubſtantiæ ethymologia tradi poteſt, vt aduertunt Iſidorus *l. 2. Ethymologiarum.* Vortilong. *in 1. d. 5.* & Pelbartus *Tomo 1. Verbo ſubſtantia §. 1.* Vna à ſubſtando, quam adducunt Ariſtoteles *5. Met. c. 8.* & Scotus *2. d. 8. q. 5. §. Teneo opinionem meam.* F. Propterea quo ſubſtat accidentibus tanquam eorum fundamentum, & ſine ipſa exiſtere nequeunt. Hinc cum prima ſubſtantia ſubſtet omnibus accidentibus, iure à Philoſopho vocatur maximè ſubſtantia: quoniam verò Deus ab

omni

omni accidentis receptione eſt alienus, vt poſt S. Aug. 7. *de Trin. c.* 5. ſcribit Scotus prææallegatus. ideo non eſt propriè ſubſtantia, nomen enim ſubſtantiæ ſic dictæ competit ſoli ſubſtantiæ creatæ, quæ accidentium eſt capax: altera à ſubſiſtendo, quia per ſe ſubſiſtit, vt perhibent S. Bonauentura *in* 1. *d.* 23. *q.* 2. & Scotiſtæ, *Tractatu Formalitatum*, & inſinuatur à Doctore *in Reportatis primi d.* 26. *q.* 1. Et penes hanc nomenclaturam ſubſtantia tribuitur tam ſubſtantiæ creatæ, quam increatæ, quia vtraque per ſe ſubſiſtit.

10. Diuiditur autem ſubſtantia in primam, & ſecundam, ſeu in vniuerſalem, & ſingularem ex Ariſtotele *c. de ſubſtantia.* & Scoto *ibid. q.* 12. *& Quol.* 3. §. *Reſpondeo*, ante Q. Iterum in cæleſtem, & ſublunarem, & huiuſmodi, de quibus *infrà art.* 5.

11. Oppones, Si ſubſtantia per Ariſtotelem diſtribuitur in primam, & ſecundam: ergo à pari quantitas diuidenda eſt in primam, & ſecundam, itemque qualitas, & cætera prædicamenta: ſed ridicula eſt diuiſio quantitatis in primam, & ſecundam: ergo & diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam eſt inepta. Reſp. negādo ſubſumptum, datur enim quantitas vniuerſalis, & ſingularis, & hoc modo dici poteſt diuidi quantitatem in primam, & ſecundam: cur autem Ariſtoteles ita quantitatem non diſtribuerit, forte id præſtitit, quia prænominata ſubſtantiæ diuiſio petitur penes modos ſubſiſtendi per ſe, & ſubſtandi accidentibus, vt innuit Doctor *in fine q.* 15. *prædicamentalis. Prima* namque ſubſtantia primariò ſubſtat accidentibus, ſecunda verò ſecundariò duntaxat, ideo ſubiicit Ariſtoteles, *Corruptis primis ſubſtantiis impoſſibile eſt aliquid remanere.*

ARTICVLVS IV.

De Proprietatibus Subſtantiæ

12. SEx ſubſtantiæ proprietates numerantur ab Ariſtotele capite de ſubſtantia, & præſupponuntur à noſtro Doctore ibid. quarum prima eſt non eſſe in ſubiecto: & hæc videtur eſſe proprietas ſubſtantiæ quarto modo, vt indicat Scotus *in* 3. *d.* 1. *art.* 3. *ſub D.* Conuenit quippe omni ſubſtantiæ tam primæ, quàm ſecundæ, tam completæ, quàm incompletæ, ſoli ſubſtantiæ, & ſemper, ſiue directè, ſiue indirectè reſideat in categoria, vt conſtat ex dictis in ſuperioribus, quidquid dicant Conimbr. *in commentario huiuſce capitis.*

Secunda proprietas eſt prædicari vniuocè, ſeu eodem nomine, & eadem ratione: iſta autem proprietas non primis, ſed ſecundis ſubſtantiis tantùm competit, vt homo vniuocè de ſuis indiuiduis prædicatur. Eadem paſſio adaptari videtur accidentibus vniuerſalibus, quæ licet denominatiuè enuncientur de ſubſtantia, in qua inhærent, nihilominus de ſuis inferioribus vniuocè, & eſſentialiter prædicantur, putà color de albedine, & nigredine, vtriuſque enim idem extat genus.

Tertia eſt ſignificare hoc aliquid, quæ tantùm primæ ſubſtantiæ congruit: ipſa namque propriè eſt hoc aliquid, ſeu indiuiduum, ſingulare, & vnum numero ſubſtantiale: at ſignificare quale quid competit ſecundæ ſubſtantiæ duntaxat. Siquidem ſecundæ ſubſtantiæ ſunt primarum quidditates. Quemadmodum autem forma accidentalis qualificat accidentaliter ſubiectum, in quo inhæret, ita forma eſſentialis, ſeu quidditas ſubſtantialis qualificat eſſentialiter primam ſubſtantiam, in qua reſidet. Quo autem ſenſu differentia ſubſtantialis habeat modum qualitatis explicat Doctor *in* 1. *nuper citato* adducens locum Philoſophi 5. *Met. Tex.* 19. *c.* 14.

Quarta, ſubſtantiæ nihil eſt contrarium, notante etiam Aug. *l. de immortalitate animæ*, *c.* 11. quod eſt dictu, vna ſubſtantia alteri ſubſtantiæ non aduerſatur, quæ enim propria oppoſitione contraria opponūtur, ſunt in ſubiecto. & vicissim ab eodem ſubiecto ſe expellunt, vt calor, & frigus ab eadem aqua, in qua inhærent ſe mutuò propellunt, propter earum repugnantiam, vt explicat Doctor 4. *Met. commentario Tex.* 9. *&* 27. *&* 37. *d.* 1. *q.* 1. *infrà L.* At proprium eſſe ſubſtantiæ, non eſſe in ſubiecto, ſtatim in principio huius art. admonui.

Quinta, ſubſtantia non ſuſcipit magis, & minus, hoc eſt, ſubſtantia non intenditur, nec remittitur, non enim Paulus eſt magis homo nunc, quàm antè, itemque nec Paulus eſt magis homo, quàm Andreas. At vnus paries eſt magis albus quàm alter, propterea quod albedo, quæ eſt qualitas ſuſcipit magis, & minus. Num verò ſubſtantia ſuſcipiat gradus indiuiduales, vide Scotum 8. *Met. &* 1. *d.* 17. *q.* 3. & nos *in propria q. de hac re.*

Sexta, ſubſtantia ſuſcipit contraria, quæ poteſt intelligi de vna, eademque numero ſubſtantia, quæ ſucceſſu temporis mutatur per receptionem cōtrariorum. Idem quippe homo nonnunquam eſt ſanus, nonnunquam verò eſt æger: ſimiliter vnus, & idem paries modò eſt albus, modò verò eſt niger, vt patet ex Doctore *in* 4. *d.* 49. *q.* 13. §. *Reſpondeo* B. Et ſi autem quantitas recipiat contraria, vt ſuperficies, quæ dealbatur, aut denigratur, tamen diſcrimen extat inter ſuperficiem, & ſubſtantiam penès contrariorum ſuſceptionem, quia ſuperficies eſt eorum ſubiectum quo, ſubſtantia verò eſt eorumdem ſubiectum quod, & vltimatum, vt optimè docet Scotus *in* 4. *d.* 12. *q.* 2. §. *Ad quæſtionem.* H.

13. Oppones 1. Non eſſe in ſubiecto eſt eſſentia ſubſtantiæ: ergo non eſt eius proprietas. Ant. patet ex Ariſtotele c. 1. & 5. *libri Prædicamentorum*: conſequentia tenet, quia proprietas conſequitur rem, cuius eſt proprietas, vt ſcribit Doctor *in* 1. *d.* 8. *q.* 4. §. *Iſta tamen.* M. ab eaque promanat, idem autem reſpectu eiuſdem nequit eſſe cauſa, & effectus, ſiue per emanationem, ſiue per tranſmutationem. Reſp. diſtinguendo ant. non eſſe in ſubiecto bifariàm capi poteſt: vno modo pro ipſamet ſubſtantia, quæ nullam habet capacitatem inhærendi in ſubiecto, & concedo per non eſſe in ſubiecto denotari eſſentiam ſubſtantiæ: altero modo pro aptitudine per ſe exiſtendi, ſicque non eſſe in ſubiecto eſt ſubſtantiæ proprietas. Hæc diſtinctio patet à ſimili de ſenſitiuo, quod vt animaduerti *l.* 2. *de Anima*, dupliciter accipi poteſt, aut pro differentia eſſentiali conſtitutiua animalis, aut pro potentia ſentiendi eiuſdemmet animalis, quæ eſt eius facultas, & proprietas.

14. Oppones 2. Ariſtoteles *vbi ſuprà c.* 5. ſcribit ſubſtantiam primam eſſe magis ſubſtantiam, quam ſecundam, & paucis interiectis ſubiungit, ſubſtantiam non ſuſcipere magis, & minus: ergo aut alterum eſt falſum: aut Ariſtoteles ſibi ipſi pugnat. Reſpondeo per diſtinctionem antecedentis: ſubſtantia prima eſt magis ſubſtantia, quàm ſecunda, quoad modum concedo; quia prima ſubſtantia cum plura includat, pluribus ſubſtat, quàm ſecunda ſubſtantia: quoad eſſentiam nego: ita ſoluitur apparens contradictio in dictis Philoſophi. Vel ſi mauis in Schola Scoti, dicito ſubſtantiam non ſuſcipere magis, & minus ſecundum eſſe ſpecificum: bene tamen ſecundum eſſe indiuiduale, vt patet apud Doctorem 8. *Met. quæſt.* 3. *& primo d.* 17. *quæſt.* 3.

15. Oppones 3. Eadem propoſitio de vera efficitur falſa, vt ſedente Petro, vera eſt iſta propoſitio, Petrus ſedet; eo verò ſtante, aut deambulante, eſt falſa: ſed veritas, & falſitas ſunt contraria: ergo ſuſcipere contraria non eſt proprietas ſolius ſubſtantiæ. Reſpondet Stagirita propoſitionem eſſe veram aut falſam non mutatione ſui, ſed mutatione ſubiecti duntaxat: verùm ſubſtantia ſuſcipit contraria mutatione exiſtente in ipſamet ſubſtantia; non autem in alio à ſe diſtincto. Vel dici poteſt ſecundum Scotum, veritatem, & falſitatem non eſſe propriè contraria, ſed relationes

lationes conſormitatis, & diffotmitatis reſpectu obiecti, de quo efferuntur, vt patebit *l.4.q.4.art.1.*

ARTICVLVS V.

In quo expenditur ſeries Subſtantiæ prædicamentalis.

16. SVbſtantia prædicamentalis diuiditur in incorpoream, & corpoream, vt inſinuat Aug. *l.* 83. *qq. q.* 6. Incorporea ſubdiuiditur in tres Hierarchias, & nouem Ordines, qui appellantur Seraphim, Cherubim, Throni, Dominationes, Virtutes, Poteſtates, Principatus, Archangeli, & Angeli. Corporea ſecatur in inanimatam & animatam. Inanimata in ſimplicem, & mixtam. Simplex, aut eſt cæleſtis, & continet vndecim Cœlos, putà cœlum Empyreum, primum mobile, cælum aqueum, ſeu chryſtallinum, cælum ſtellatum, cælum Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, & Lunæ. Aut eſt ſublunaris, & comprehendit quatuor elementa, videlicet ignem, aërem, aquam, & terram. Mixta ſcinditur in imperfectè mixtam, & perfectè mixtam. Imperfectè mixta capit omnia meteorologica, quæ ſunt in duplici differentia, quædam enim fiunt ex materia humida, ſeu ex vapore, vt nubes, pluuiæ, nix, grando, pruina, ros, & glacies: quædam verò conflantur ex materia ſicca, ſeu ex exhalatione, vt tonitrua, fulgura, fulmina, venti, cometæ, & id genus alia. Perfectè mixta comprehendit tria genera, vnum eſt lapidum, cuius ſunt variæ ſpecies, nempè marmor, cos, ſilex, ſaxum: alterum eſt metallorum, cuius ſpecies extant aurum, argentum, ſtannum, plumbum, æs, ferrum. Tertium verò eſt liquidorum, cuius ſpecies numerantur ſulphur, bitumen, &c.

Animata vel eſt ſentiens, aut non ſentiens. Non ſentiens multa genera ſortitur, videlicet genus arborum, fructicum, plantarum, herbarum, & radicum. Sentiens aut eſt rationis expers, aut rationis compos: Rationis expers, aut eſt aërea, vt auis, aut aquatilis, vt piſcis, aut terreſtris, vt quadrupes. Rationis compos eſt homo, vt Petrus. Quod ſi cupias breuiorem lineam categoriæ ſubſtantiæ: *vide articulum 4. quæſtionis tertiæ.*

17. Oppones, Porphyrius *in ambitu prædicamenti ſubſtantiæ C.* de ſpecie collocat animal rationale tanquam genus hominis. Ergo ſubſtantia rationis particeps iterùm eſt diuidenda. Resp. conceſſo antecedente, negandam eſſe conſequentiam: ratio eſt, quia Porphyrius cum Platone, cuius erat ſtudioſus, exiſtimauit Angelos eſſe animalia rationalia; ideò in eius ſententia animal rationale ponitur genus, quod Fides orthodoxa non admittit, & nos fusè reiecimus *in Tractatu de Angelis diſputatione prima.*

ARTICVLVS VI.

De Quantitate.

18. QVãtitas bifariàm vſurpatur. Primò pro quãtitate virtutis, ſeu perfectionis, quo pacto ex D. Aug. 6. *Trin. c.* 7. ſcribunt Scot. *in* 1. *d.* 17. *q.* 3. §. *Suppoſito charitatem, ſub TT. & d.* 19. *q.* 1. §. *De* 2. *B. & Quol.* 6. §. *Ad primum principale ſub MM.* Bonetus *libello de quantitate in principio*, & Orbellus 4. *Met. q.* 2. *In his quæ non mole magna ſunt, hoc eſt maius eſſe quod melius eſſe*: Sic Deus in Sacris Litteris, præſertim Pſal. 16. appellatur *Magnus*: & Lucæ 1. de Christo legitur. *Hic erit magnus coram Domino.* Secundò pro quantitate molis: quæ rebus corporeis duntaxat adaptatur, & de quantitate hoc modo ſumpta loquuntur Philoſophi impræſentiarum. Placet vulgata quantitatis deſcriptio, putà quantitas eſt ens per ſe extenſum, ſeu poſitio partium extra partes, (affirmãte Doctore *in* 4. *d.* 10. *q.* 1. *art.* 2.) veluti ſuperficies parietis. Quantitas autem ex Ariſtotele *c.6. libri Prædicamentorum*, & Scoto *ibid. q.* 16. diuiditur in continuam, cuius partes communi termino copulantur: & diſcretam, cuius partes communi termino non copulantur, vt ſi fuerint duo binarij, nihil eis reperitur commune, quo ipſi adinuicem copulentur. Continua ſubdiuiditur in permanentem, & ſucceſſiuã, permanens eſt, quæ habet ſuas partes ſimul exiſtentes, vt tabula. Succeſſiua eſt, cuius partes continuè fluunt, vt hora. Permanentis tres extant ſpecies, nempè linea, ſuperficies, & corpus. Linea eſt magnitudo longa duntaxat, cuius partes puncto copulantur. Superficies eſt magnitudo longa, & lata ſine profunditate, cuius partes lineæ copulantur. Corpus (vt hic accipitur) eſt trina dimenſio, ſeu magnitudo longa, lata, & profunda, cuius partes ſuperficiei copulantur. Succeſſiua duabus potitur ſpeciebus, quæ ſunt motus, & tẽpus. Motus eſt actus entis in potentia, vt in potentia. Tempus verò eſt menſura motus ſecundum prius, & poſterius, de quibus abundè in Phyſica. Diſcreta duas itidem continet ſpecies, putà numerũ, & orationem. Numerus eſt vnitatum multitudo: & oratio eſt quantitas diſcreta in breui, aut longa prolatione ſyllabarum conſiſtens, vt Franciſcus diſputat.

19. Tres autem ab Ariſtotele *eodem capite*, & Scoto *ibid. q.* 14. recenſentur quantitatis proprietates. Prima, quantitati nihil eſt contrarium (intellige de contrarietate propriè dicta) vna quippè linea propriè alteri lineæ non aduerſatur. Secunda quantitas non ſuſcipit magis, & minus; non enim magis eſt vnum bicubitum, quàm aliud bicubitũ, quamuis vnũ maius, ſeu extenſius alio eſſe valeat. Tertia, penès quantitatẽ res dicuntur æquales aut inæquales: ea quippè vocantur æqualia, quorum vna eſt quantitas: & inæqualia, quorum quantitas eſt diuerſa, & hæc perhibetur eius proprietas quarto modo. His addi poſſunt aliæ quantitatis proprietates, nempè diuiſibilitas, finitas, infinitas, & menſurabilitas, de quibus alibi proprius inſtituetur ſermo.

20 Oppones 1. magnum & paruum, multum, & paucum, ſurſùm, & deorſùm inter ſe contrariantur, & ſunt quantitates: ergo vna quantitas alteri quantitati aduerſatur, atque adeò quantitati aliquid eſt contrariũ. Reſpondent Ariſtoteles citatus, & Scotus *q.* 24. *Prædicamentali* §. *Ad quæſtionem dicendum, in ſolutione quinti*, ea non eſſe propriè contraria, de quibus nos loqui ſuprà monuimus in relatione primæ proprietatis, ſed eſſe relatiua: dicitur enim mons magnus per comparationẽ montis parui, & ſic de cæteris, vt ſatis declarãt prænominati Authores, & eleganter Titelmanus *l.* 2. *c.* 30.

21. Oppones 2. Qualitas ſuſcipit magis & minus, vt tradit Ariſtoteles *c. de qualitate*. Ergo idem aſtruendum eſt de quantitate: conſequẽtia probatur, vt enim qualitas, putà calor perhibetur maior, aut minor, vtique à fortiori quantitas v.g. tabula dicetur maior, aut minor: ac proindè haud inficiandum eſt quantitatem ſuſcipere magis, & minus. Reſpondeo, conceſſo ant. negandam eſſe conſequentiam, ad eius probationem dico quidem vnam quãtitatẽ eſſe maiorem, aut minorẽ altera quãtitate, non tamẽ eſſe magis, aut minus quantitatẽ; cauſa eſt, quia vt ſcribit Ariſtoteles 8. *Met. &* 1. *de generatione*, magis, & minus præſeferunt intenſionem, aut remiſſionem eiuſdem formæ in eodem ſubiecto, quod latè, & efficaciter probat Scotus *in* 1. *d.* 17. *q.* 3. Maius autem, & minus deſignant extenſionem, aut reſtrictionem eiuſdem formæ in eodem ſubiecto, valet enim dicere, hic homo eſt maior altero homine, non verò hic homo eſt magis homo, quàm alter homo, quod in noſtris quæſtionibus de vniuerſalibus liquidò conſtabit. Nunc verò ſolum reſtat, vt ſyllabum huiuſce prædicamenti adducamus, & diſtinctè ſubijciamus: quòd præſtant Maior in præſenti, & clarus Gadius Bononienſis *Quol.* 7. *folio* 70. *columna* 3.

Series prædicamenti quantitatis.

Quantitas.

Continua. *Diſcreta.*

Continua.

Permanens. *Succeſſiua.*

Permanens.

Linea. *Superficies, corpus.*

Linea.

Hæc linea. *Illa linea.*

ARTICVLVS VII.

De Qualitate.

22. ARiſtoteles 5. *Met. c.* 4. agit de qualitate, *& l. Categoriarum c.* 8. deſcribit qualitatem hoc modo: *Qualitas eſt, ſecundum quam quales quidam dicuntur.* Clarius ſecundum Scotiſtas præcipuos: *Qualitas eſt accidens abſolutum determinans, ſeu qualificans ſubiectum in quo eſt, penes quam denominatur quale,* vt albedo eſt qualitas, penes quam paries denominatur albus: ſi quis enim flagitet, qualiſnam ſit paries? rectè reſpondetur, eſt albus. Vnde Matth. 8. ſciſcitantibus nautis de Chriſto Domino, *qualis eſt hic, quia venti, & mare obediunt ei?* Reſpondetur: *Hic eſt Propheta à Nazareth.*

23. Diuiditur autem qualitas in quatuor modos, ſiue ſpecies, quarum quælibet duplici nomine nuncupatur. Prima, habitus, & diſpoſitio. Habitus eſt qualitas aduentitia de difficili mobilis, vt qui callet logicam, diuque in ea verſatus eſt, habet habitum Logices. Diſpoſitio eſt qualitas aduentitia de facili mobilis, vt ſi quis habeat cognitionē alicuius partis Logicæ citò acquiſitam, dicitur habere diſpoſitionem ad adipiſcendam Logicam: poteſt enim eam cognitionem deperdere facili negotio. Huius meminit Doctor 4. *d.* 6. *q.* 10. *O.* Secunda, potentia, & impotentia naturalis ſecundum Scotum *eſt facilitas naturalis agendi,* vt Philoſophus exemplificat de curſoribus, & pugillatoribus. Impotentia naturalis, *eſt difficultas, ſiue imbecillitas agendi,* vt difficultas naturalis videndi, aut audiendi quiſpiam à natura inſitam habet. Hanc tangit Scot. 2. *d.* 16. *q.* vn §. *Ad primū.* P. Tertia, paſſio, & paſſibilis qualitas, paſſio huc loco eſt qualitas parum durans, ſenſum mouens, ſiue ex motu ſenſus proueniens, vt rubor vultus ex verecundia ortus. Paſſibilis qualitas eſt diuturna qualitas ſenſum mouens, aut ex motu ſenſus proueniens, vt diuturnus vultus pallor ex interiori, diuturnoque morbo proficiſcens. Memoratur à Scot. *q.* 36. *Prædicamentali* §. *Ad quæſtionem.* Quarta, forma, & figura, forma, vt notat Doctor *q.* 36. *Prædicamentali* §. *Ad dicendum,* eſt qualitas ex naturali corporis delineatione promanans, conſequens quantitatem terminatam, quo pacto parui homines formoſi, & non pulchri perhibentur. Figura eſt qualitas conſequens quantitatem præciſe ſumptam, vt figura trianguli, aut quadranguli. Vnde non deſunt, qui affirment formam in naturalibus, & figuram in Mathematicis eſſe ſpectandam. Sed figuram aliter deſcribit Scotus *in* 4. *d.* 10. *q.* 1. vt perſcrutabimur in noſtris quæſtionibus, in quibus quid ſit figura, exactius, & ſubtilius examinabimus. Tres autem qualitatis referuntur proprietates, quarum prima eſt habere contrarium, vna quippe qualitas alteri aduerſatur, putà calor frigori, ſiccitas humiditati. 2. Suſcipere magis, & minus, qualitas enim intenditur, & remittitur, ratione cuius vnum album dicitur magis, aut minus album altero albo. 3. Penes qualitatem res perhibentur ſimiles, aut diſſimiles: eæ namque ſunt ſimiles, quarum eadem eſt qualitas: & diſſimiles quarum diuerſa eſt qualitas, vt duo parietes albi vocantur ſimiles, propter albedinem, quam participant, & diſſimiles parieti nigro propter nigredinem, quam ambo non ſortiuntur, & hæc poſtrema affectio conuenit qualitati quarto modo.

24. Oppones 1. Ariſtoteles præcitatus habitum, & diſpoſitionem facit eamdem qualitatis ſpeciem, & poſtmodum vult diſpoſitionem eſſe genus habitus. Ergo vel prænarrata ſunt falſa; vel Ariſtoteles non ſibi conſtat. Reſpondeo diſpoſitionem ſumi dupliciter: vno modo genericè, quatenus eſt qualitas de facili, aut difficili mobilis à ſubiecto, in quo inhæret. & ita capit Ariſtoteles, cum ait diſpoſitionem eſſe genus. Altero modo, ſpecificè, quatenus eſt qualitas de facili mobilis, ſic diſpoſitio, & habitus ſunt vna ſpecies qualitatis.

25. Oppones 1. Idem Philoſophus ſubdit proprium eſſe qualitati, vt ab ea res dicantur ſimiles, aut diſſimiles: & tamen 2. *&* 4. *Met.* conſtituit ſimilitudinem, & diſſimilitudinem primas entis differentias. Ergo præfata proprietas non competit ſoli qualitati. Reſpondeo me diligenter legiſſe, & perlegiſſe libros Philoſophi citatos à Petro Gaſſendo *l.* 2. *exercitatione octaua,* & minime reperiſſe, quod affert ipſe Gaſſendus, ideò falſo ei affingit illud, & multa alia, vt communis deſeratur Magiſter, nouaque, aut obſoleta introducatur doctrina: quod aſſequi adhuc non potuit: immo coactus eſt dignis de cauſis ab incepto deſiſtere. Vel dicito Philoſophum eis in locis accepiſſe ſimilitudinem & diſſimilitudinem latiſſimè, vt quandoque ſumpſit qualitatem pro differentia ſubſtantiali, & eſſentiali, vt cum Scoto alibi obſeruaui.

Series prædicamenti qualitatis.

Qualitas.

Animæ. *Corporis.*

Animæ.

Intellectus. *Voluntatis.*

Intellectus.

Acquiſita. *Naturalis.*

Acquiſita.

Scientia. *Opinio.*

Scientia.

Speculatiua. *Practica.*

Speculatiua.

Metaphyſica. *Phyſica.*

Metaphyſica.

Hæc Met. *Illa Met.*

Hanc ſeriē qualitatis indicat Scot. 3. *d.* 14. *q.* 1. §. *Nec. D.*

ARTICVLVS VIII.

De Relatione.

26. Relatio ex Doctore *q.15. Prædicamentali.§.Dicendum.* Et ibid. §. *Ad 3.* eſt habitudo vnius ad aliud:ſeu ratio referendi,& reſpectus, quo relatiuum refertur ad aliud. Relatiuum eſt quod ad aliud refertur, correlatiua ſunt,quæ ſe mutuò reſpiciunt. Relatiua verò definiuntur ab Ariſtotele in præſenti capite,& Scoto *in 2.d.5 q 4.§.Contrà* ſub B. *Quorum totum ſuum eſſe eſt ad aliud referri.* Ad relationem verò exeodem *in 1. d. 31.q.2.§. Ad quæſtionem.* A *& Quol 6.* tria requiruntur: primum fundamentum , & terminus debent eſſe realia. Inter fundamentum, & terminum oportet eſſe diſtinctionem realem. 3. Ex natura extremorum , nullo intellectu cogitante,neceſſe eſt exurgat relatio. Complures autem afferuntur paſſim à Philoſophis,& Theologis relationum,& relatiuorum diuiſiones, præcipuæ ſunt ſubſequentes.Prima eſt in relationem,realem quę habet eſſe à parte rei,vt paternitas : & relationem rationis,quæ pendet in eſſe, & in fieri ab opere intellectua , vt relatio generis. Hæc diuiſio inſinuatur à Doctore in *1.d.30.q.1.& in Reportatis 1.d.1.q.7.* Secunda *ex 2.d.1.q.5.§. Ad primum alterius opinionis.* F. in relationem tranſcendentalem, quæ in nullo prædicamento ſedem habet, vt relatio ſubſtantiæ , & accidentis conueniens eis,priuſquam in ſuos modos diuidantur : & prædicamentalem , quæ in aliqua categoriarum collocatur,vt filiatio. Tertia ex Ariſtotele *c.de ad aliquid*,& aliis,inter quos eſt Orbellus *5. Met.* in relatiua ſecundum eſſe quæ eſſentialiter includunt reſpectum ad aliud,vt duplum,& dimidium: & relatiua ſecundum dici, quæ cum relatione ſibi adiuncta important abſolutum,vt ſcientia,& ſcibile,Hæc diuiſio non videtur recipi à Scoto *q.26. Prædicamentali §. Dicitur ad q.* Ipſe autem aliam addit *q.36. Vniuerſalium*, nec non *q. 27. & 28. prædicamentali*, in relatiua per ſe , & per accidens. Et priorem videtur olfacere *Quol.13.* vt alibi. Quarta, ex eodem *q.17. allegata §. Dicendum*: in relatiua mutua, quæ viciſſim reali relatione referuntur, vt Pater,& Filius: & non mutua, quorum vnum reſpicit aliud relatione reali,non econtra,vt Deus,& creatura,ſcientia,& ſcibile. Quinta, *ex 1 d.30.q.1.§. Contrà 1. in fine E.* in relationes æquiparantiæ,quæ ſunt eiuſdem nominis,& rationis, vt omnes relationes ſimilitudinis : & relationes diſquiparantiæ,quæ ſunt alterius nominis,& rationis,vt omnes relationes diſſimilitudinis. Sexta , *ex 2. d.1.q.5.* in relationes ſuperpoſitionis, quæ ſunt relationes maioris dignitatis, vt relatio Præceptoris : & relationes ſuppoſitionis, quæ ſunt minoris dignitatis, vt relatio Diſcipuli. Septima, *ex 1.d. 19. q. 1. §. Ad argumenta.* Et *4.d.13.q.1.§. Ad huius autem.* D. in relationes intrinſecus aduenientes,quæ poſitis extremis neceſſario emergunt , vt poſitis Patre , & Filio neceſſariò exoriuntur relationes paternitatis , & filiationis : & extrinſecùs aduenientes , quę poſitis extremis non conſurgunt, niſi adhibitâ aliquâ conditione,vt poſitis Petro,& plateâ, non exurgit relatio præſentialis Petri ad plateam , niſi Petrus ponatur in platea,

27. Tres autem potiſſimum ab Ariſtotele vbi ſuprà,& Scoto *q.17. Prædicamentali* recenſentur relatiuorum proprietates. Prima eſt,dici ad conuertentiam, vt Pater eſt Filij Pater, & Filius eſt Patris Filius. 2. eſſe ſimul natura , poſito namque vno relatiuorum , ſimul ponitur aliud, vnoque remoto, remouetur & aliud, vt poſito Patre,ponitur Filius,& ſublato Patre,tollitur Filius : ſe enim mutuò perimunt. 3. Simul intelligi,cognito quippè definitè vno relatiuo , cognoſcitur & aliud , vt ſi quiſpiam cognoſcat præceptorem Ariſtotelis eſſe Platonem, quoque Ariſtotelem eſſe Platonis diſcipulum.

28. Oppones 1. Ariſtoteles hoc capite relationem facit ſummum genus , & in poſtprædicamentis relationem locat inter ſpecies oppoſitionis;at nihil poteſt eſſe ſummum genus , & ſpecies alterius generis. Ergo, &c. Reſp. oppoſitionem propriè non eſſe genus ; nam quædam oppoſitio eſt realis,quædam verò eſt rationis; enti autem reali,& rationis nihil eſt commune vniuocum,quod valeat eſſe genus ex Scot *1.d.19.q. vn.* Ob id Ariſtoteles rectè oppoſitionem ſtatuit inter poſtprędicamenta.

29. Oppones 2. Inter relatiua malè coniunguntur ſcibile,& ſcientia, cum illud potentiam , hæc verò actum ſignificet: potiùs enim foret dicendum ſcitum, & ſcientiam,quàm ſcibile,& ſcientiam. Ergo,&c. Negandum eſt antecedens , quia ſcibile , & ſcientia ſunt relatiua non mutua , propterea neceſſe non eſt ponere ſcientiam , & ſcitum : ſed bene dicitur ſcientia , & ſcibile.

Series prædicamenti relationis.

Relatio.

Diſquiparantiæ. *Æquiparantiæ.*

Diſquiparantiæ.

Superpoſitionis. *Suppoſitionis.*

Superpoſitionis.

Cauſæ. *Dominij.*

Cauſæ.

Efficientis, formalis, materialis & finalis.

Efficientis.

Huius. *Illius.*

ARTICVLVS IX.

De Actione & Paſſione.

30. NOn refero multiplices actionis , & paſſionis ſumptiones,tum quia ſunt captu difficiles,tum quia de his multus eſt Philoſophorum ſenſus,tum etiã quia alibi commodiùs explanabuntur. Itaque hîc ſolũ de actione,& paſſione diſſero, quatenus hęc duo prædicamenta conſtituunt. Deſcribitur autem à Gilberto Porretano *l ſex principiorum c.1.* actio,ſecundum quam in id , quod ſubiicitur agere dicimur. Et iuxtà hanc actionis definitionem poteſt definiri paſſio, ſecundùm quam in id,quod ſubiicitur, pati dicimur , vt ſecans lignum dicitur agere in lignum,& ipſum lignum quatenus ſecatur,pati dicitur: vnde ſectio prout eſt à ſecante dicitur actio,penes quam agens denominatur ſecans; quatenùs verò eſt in ligno ſecto dicitur paſſio , penes quam lignum denominatur ſectum. Vno itaq; nomine ſectionis ſignificantur prædicta actio,& paſſio,tametſi diſtinctionis gratia vti poſſimus his vocibus ſectionis actiuę,& paſſiuę,ſicut vtimur nominibus calefactionis actiuæ,& paſſiuę. His non abſimiles ſunt definitiones actionis,& paſſionis allatæ ab Ariſtot. *3. Phyſ c.3.* Actio eſt agentis,quatenùs eſt agens, actus : & paſſio eſt patientis,quatenùs eſt patiens,actus Et clariùs à Scoto *in 4.d.13.q.1.§. Ad huius autem difficultatis intellectum ſub H.* Actio eſt reſpectus extrinſecus adueniens tranſmutantis

Actio eſt reſpectus extrinſecus adueniens tranſmutantis ad tranſmutatum. Paſſio verò eſt reſpectus extrinſecus adueniens tranſmotati ad trsuſmutans. Fateor hæc longum examen, & diligentem indaginem expoſcere aliàs habendam. Nunc verò tantùm enarro duas proprietates vtriuſque ab Ariſtotele adductas. Vna eſt habere contraria, vt calefactio aduerſatur frigefactioni. Altera eſt ſuſcipere magis, & minus, quod non de abſtractis, ſed de concretis actionis, & paſſionis videtur eſſe intelligendum: vnum quippe agens dicitur magis agere, quàm aliud, ſicut & vnum patiens dicitur magis pati, quàm aliud, vt maior ignis pluſquam minor ignis calefacit; atque lignum igni ardentiori approximatum magis comburitur, & conſumitur, quàm lignum igni minùs ardenti appoſitum. Cum autem actio, & paſſio ſe mutuò inferant, videanturque eſſe idem realiter *ex 3. Phyſ. Tex.* 21. propterea ſeriem actionis edo, quæ mutatis verbis duntaxat adaptari poteſt paſſioni.

Series prædicamenti actionis.

Actio.

Vitalis. *Non vitalis.*

Vitalis.

Senſitiua. *Intellectiua.*

Senſitiua.

Externa. *Interna.*

Externa.

Hæc. *Illa.*

ARTICVLVS X.

De Vbi.

31. VBi deſcribitur à Gilberto libello præallegato, *circumſcriptio corporis locati, à circumſcriptione loci proueniens.* Hanc deſcriptionem vbi inſinuat Doctor 4 *d.* 10. *q.* 1. §. *Dico ergo ſub O.* inquiens, *vbi eſt totius circumſcripti ad totum circumſcribens.* Diſtribuitur autem in vbi actiuum, & vbi paſſiuum: ſiquidem ex applicatione loci ad corpus locatum conſurgit relatio extrinſeceùs adueniens, quæ vocatur vbi actiuum: & ex applicatione corporis locati ad locum exoritur relatio extrinſeceùs adueniens, quæ appellatur vbi paſſiuum. A Gilberto autem *citato c.* 5. ſolum vbi paſſiuum definitur, cum tamen aſſignandum ſit quid commune vtrique, & tradenda eius deſcriptio, vt innuit Scotus 4. *d.* 10. *q.* 1. *K. & Quol.* 11. *ſub C.* Poteſt autem vbi deſcribi, *præſentia, ſeu continentia rei in loco*, vt eſſe in cælo: poteſtque diuidi in vbi definitiuum, quo aliquid ita eſt hîc, vt non ſit alibi. vt Angelus ita eſt in cælo, vt ſimul, & eodem tempore nequeat eſſe in terra: & in vbi circumſcriptiuum, quo aliquid, putà corpus adæquatè loco commenſuratur. Præterea, vbi circumſcriptiuum ſubſecatur in vbi actiuum, & paſſiuum, quæ in initio huius articuli deſcripta fuêre, & fusè pertractanda ſunt in Phyſica. Proprietates vbi duæ numerantur, quarum prior eſt, non habere contraria, nihil quippè vbi opponitur. Poſterior eſt, non ſuſcipere magis, & minus, ſiue non intendi, nec remitti: quamuis enim vnum vbi magis extendatur altero vbi, non tamen magis intenditur, aut remittitur.

Opponcs, Definitio vbi præaſſignata competit tantùm vbi ſumpto pro locali præſentia: ſed corpus poteſt habere verum vbi abſque locali præſentia: ergo, &c. Conceſſâ maiore, negatur minor, quæ non probatur à Rouio, cuius eſt hęc obiectio, nihil quippe eſt alicubi, niſi habeat localem præſentiam, vt apertè euincitur ex definitione vbi præadducta.

Series prædicamenti vbi.

Vbi.

Circumſcriptiuum. *Definitiuum.*

Circumſcriptiuum.

Actiuum. *Paſſiuum.*

Actiuum.

Hoc vbi. *Illud vbi.*

ARTICVLVS XI.

De Situ.

32. AVctor *ſex principiorum c.* 6. affirmat ſitum eſſe poſitionem partium in ordine ad locum. In idem recidit definitio ſitus allata à Scoto *in* 4. *d.* 10. *q.* 2. §. *Dico ergò, ſub M.* nempe *coëxtenſio partium ad partes loci.* Necnon Ariſtotelis 5. Met. c. 19. *Situs eſt diſpoſitio partium in loco*, vt ſtare, ſedere. Hæcque explicatur eo modo, quo definitio præcedentis prædicamenti. Siquidem ex applicatione loci ad partes corporis in eo exiſtentes prouenit relatio extrinſeceùs adueniens, quæ dicitur ſitus paſſiuus. Porrò proprietates ſitus totidem ſunt, quot categoriæ vbi, ſcilicet non habere contraria, non ſuſcipere magis, & minus, additur, proximè aſſiſtere ſubſtantiæ.

Series prædicamenti ſitus.

Situs.

Naturalis. *Accidentalis.*

Accidentalis.

Seſſio. *Statio.*

Statio.

Hæc. *Illa.*

ARTICVLVS XII.

De Quando.

33. QVando eſt *adiacentia temporis in re temporanea derelicta*, ſiue *continentia rei in*

tempore vt fuiſſe olim,eſſe nunc, aut fore: ſic legitur Tobiæ 12. *Quando orabas cum lachrymis.* Et Matt. 24. *Dic nobis quando hæc erunt?* Explicatur præfata deſcriptio eo ferè pacto, quo explanatæ fuere deſcriptiones duorum præcedentium prædicamentorum. Etenim ex applicatione temporis ad rem temporaneam menſuratam exurgit relatio extrinſecùs adueniens, quæ nuncupatur quando actiuum: & ex applicatione rei temporaneæ menſuratæ ad tempus menſurans reſultat relatio extrinſecus adueniens,quæ vocatur quando paſſiuum. Affectiones autem huius prædicamenti ſunt tres:prima,non habere contrarium. 2. Non ſuſcipere magis, & minus. 3. Conuenire iis, quæ tempore durant.

Oppones, Quando non videtur habere ſub ſe plura genera & ſpecies ſubalternas, quod etiam affirmatur de vbi. Ergo,quando non videtur eſſe vnum ex generibus ſupremis.Reſpondet Scot. *in* 1.*d.*8.*q.*3 §. *Teneo opinionem meam*, O.de ratione generis ſummi non eſſe habere ſub ſe plures ſpecies ſubalternas, ſed non habere aliud ſuperueniens genus. Tametſi etiam huic quædam genera ſubalterna aſſignari valeant, vt patet in ſequenti ſyllabo.

Series prædicamenti quando.

Quando.

Simplex. *Compoſitum.*

Compoſitum.

Actiuum. *paſſiuum.*

Paſſiuum.

Præteritum, *Præſens,& futurum.*

Præteritum.

Hoc. *Illud.*

ARTICVLVS XIII.

De Habitu.

34. HAbitus ex Authore præcitato c. 7. *eſt corporum, & eorum, quæ circà corpus ſunt adiacentia.* Cui fauet Scotus *q.* 36 *prædicamentali.*§. *Ad* 2. *q.*vel,vt aliis placet, habitus eſt indumenti, aut ornamenti ad corpus applicatio. Sic legitur Iacobi. 3. *Pauper in habitu ſordido.* Et 1.Timothei 2. *Mulieres in habitu ornato.* Ex applicatione namq; indumenti ad corpus conſurgit relatio extrinſecus adueniens, quæ dicitur habitus actiuus:& ex applicatione corporis ad indumentũ,procedit relatio extrinſecùs adueniens, quæ appellatur habitus paſſiuus.Poteſt autem,immò debet aſſignari ratio communis, & ſuprema huius categoriæ,quæ eſt habitio præſcindens ab actiua, & paſſiua (quod etiam de tribus proximè antecedentibus præſtandum eſt,vt monet Doctor 4.*d.*10.*q.*1.K. ſic vnio ſubiecti ad quamcumque formam pertinet ad hanc categoriam,vt præ aliis docet Ioannes de Baſſolis 4.*d.* 12.*q.*1.*art.*1.& non diſcordat Gilbertus citatus,collocãs in hoc prædicamento quantum eſſe,& album eſſe,hoc eſt relationem ſubiecti ad quantitatem,& albedinem, vt notant noſtri Iuniores in præſenti. Ratio reddi poteſt, quia huiuſmodi reſpectus eſt quoquo modo derelictus ex adiacentia, & adhærentia formæ ad ſubiectum.Proprietates verò iſtius prædicamenti ſunt tres, vna eſt,non habere contrarium. Altera, ſuſcipere magis,& minus. 3. Semper eſſe in pluribus, id eſt in habente,& habito.

Oppones,Ariſtoteles 5.*Met.c.*20. tradit habitum eſſe medium inter habentem,& rem habitam,veluti actio mediat inter agens, & paſſum:ſed actio eſt quid abſolutum,vtpotè reſidens in prædicamento qualitatis.Ergo,& habitus.Conceſſa maiore,negatur minor, vt patet ex dictis ſuprà Art.9.

Series prædicamenti habitus.

Habitus.

Actiuus. *Paſſiuus.*

Paſſiuus.

Ornamenti. *Indumenti*

Indumenti.

Militaris. *Domeſtici.*

Domeſtici.

Tunicæ. *Calcei.*

Tunica.

Huius. *Illius.*

ARTICVLVS. XIV.

De Poſtprædicamentis.

35. POſtprædicamenta ſunt quinque, vt poſt Ariſtotelem ſcribit Doctor *q.* 37. *&* 38. *prædicamentali,* videlicet oppoſita, modi prioris, modi ſimul, ſex ſpecies motus, & modi habendi. Oppoſita dicuntur,quæ adinuicem repugnantiam inuoluunt: ſuntque in quadruplici differentia,contradictoria,contraria,priuatiua,& relatiua.Contradictoria ſunt,quorum vnum negat aliud,vnumque eſt poſitiuum, alterum verò negatiuum,vt *ens,non ens, homo, non homo.* Suntque immediata,vt inquit Doctor 2.*d.*2.*q.*2.§.*Oſtenſo propoſito, ſub T.& q.*7. § *Ad* 1. *q.dico.*CC. Ob id idem Doctor *q.*25 *prædicamentali ex Ariſtotele* 1.*Poſt.Tex.*5.Definiebat contradictionem eſſe oppoſitionem cuius non eſt medium ſecundum ſe. Diuiduntur autem *ex eodem* 1. *d.*4.*q.*1.*Ad* 5.*ſub D.*in incomplexa de quibus nunc loquimur: & complexa, de quibus in ſequenti libro. Contraria ſunt, quæ ſub eodem genere maximè diſtant, ſeque mutuò ab eodem ſubiecto expellunt, vt *calor,& frigus.*Subdiuiduntur in immediata, inter quæ non cadit medium, vt *par.& impar*: & mediata, inter quæ interponitur medium, vt *inter albedinem, & nigredinem mediat rubedo.* Priuatiua ſunt quorum vnum eſt poſitiuum, aliud verò deſignat carentiam alterius in ſubiecto apto,qualia dicuntur habitus,ſeu forma,& priuatio eius, vt *lumen, & tenebræ, viſus, & cæcitas*: & huiuſmodi, quæ ſunt immediata oppoſita ex Scoto *in* 1. *d.*

1.*d*.17.*q*.2.§. *Contrà iſtam concluſionem. infrà DD*. Relatiua ſunt.quæ viciſſim ſe reſpi.iunt de quibus Scot. *q*.39.*prædicamentali*,& nos *ſuprà Art*.8.

36.Quinque modos prioris affert Ariſtoteles,& ſexcum addunt Scotus,Sirectus *fol*.22. *Art*.4. *principali*,& reliqui eiuſdem Claſſis. Primò namque aliquid dicitur prius alio,tempore,ſiue duratione,cuiuſmodi ſunt, quæ prius generantur,vt *Adamus extitit prior tempore Noemo*.1. Prius natura, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia , veluti eſt quod præexigitur , & præſupponitur ad eſſe alterius,vt *vnum eſt prius natura duobus*: valet enim ſunt duo : ergo eſt vnum, non tamen è contrà. Ideò Scot.1.*d*.3.*q*.4.§. *Contra iſtam concluſionem*.D. poſt Ariſtotelem 5. *Met*.*c*. *de Priori Tex*.16. ſubdit , prius natura abſque contradictione poſſu eſſe ſine poſteriori. Quot autem modis dicatur prius natura vide Doctorem *in* 2.*d*.1.*q*.1.§.*Reſpondeo*.*A*.& *q*.3.§.*Tenentes autem ante H*.Maſtrium,& Bellutum *diſp*.9.*q*.3.*Art*.1.Tertio,Prius dignitate,ſiue perfectione,vt *aurum eſt prius cæteris metallis* , quia eſt eis nobilius. Hinc ſubiungit Philoſophus. 10. *Met*.*Tex*. 22. in vnoquoque genere datur vnum, quod eſt metrum, & menſura aliorum. Quartò prius ordine,quod competit illis, quæ ſecundum rerum diſpoſitionem cætera præcedunt, *ſic litteræ preeunt ſyllabas* , *& ſyllabæ dictiones*. Quintò,Prius cauſalitate,quo pacto, quod eſt alterius cauſa, illo dicitur eſſe prius hac prioritate , vt *Sol illuminatione,& ignis calefactione*. Hi autem quinque modi prioris hoc diſtico comprehenduntur.

Tempore,natura, prius ordine, dic & honore.
Cauſam cauſato dicimus eſſe prius.

Sextus modus prioris,quem in ſuam Scholam Inuexit Doctor Subtilis vt patet 1.*d* 3. *q*.2.& *d*.12. *q*.3. & 2.*d*.1.*q*.1. & alibi paſſim, eſt prius origine , quod deſcribitur,à quo quis originatur , ſiue producitur, vt in Diuinis , *Pater eſt prior origine Filio, & Filius eſt prior origine Spiritu ſancto*.

37. Et ſi totidem ſint modi ſimul , quot modi prioris prænominati,vt hoc loco aduertunt Philoſophi expoſitores : nihilominus tres ſolum modos ſimul adducit Ariſtoteles,hac fortaſſe de cauſa,quia cæteri facilè cognoſci poſſunt,vt obſeruat Scot.*q*.43. *prædicamentali*. Sunt autem iſti ſimul tempore,natura,& diuiſione.Ea ſunt ſimul tempore,quæ naſcuntur eodem tempore,vt *Eſau & Iacob*. Et Chriſtus & Ioannes erant coæui vt aduertit Aug.63.*de conſenſu Euangeliſt*.*c*.6. Simul natura ſunt,quæ dicuntur ad conuertentiam,vt correlatiua. Et ſimul diuiſione ſunt , quæ idem genus immediatè diuidunt, æquéque participant , vt *homo & brutum*,quæ immediatè diuidunt animal , & ex æquo rationem eius ſortiuntur: Prænominati modi ſimul quatuor ſubſequentibus carminibus continentur.

Tempore dico ſimul,quorum generatio nunc eſt.
Quæ conuertuntur dicimus eſſe ſimul.
Suntque ſimul ſpecies, genus vnum diſtribuentes.
At generis cauſa,non ratione ſui.

38. Motus ſpecies , quæ ſenario numero capiuntur, ſunt generatio,corruptio,augmentatio, diminutio, alteratio, & loci mutatio. Generatio eſt *mutatio ſubſtantialis à non eſſe ſubſtantiali,ad eſſe ſubſtantiale*,vt quando generatur homo fit tranſitus à non eſſe hominis ad eſſe hominis. Corruptio eſt *mutatio ſubſtantialis ab eſſe ſubſtantiali ad non eſſe ſubſtantiale* vt cum homo moritur,tranſit ab eſſe hominis,ad non eſſe hominis. Augmentatio eſt *præexiſtentis quantitatis maioratio*,vt cum aqua additur aquæ,ipſa aqua dicitur augmentari. Diminutio eſt *præexiſtentis quantitatis minoratio*, vt ſi ab aqua dematur aqua,ipſa aqua diminui perhibetur. Alteratio eſt *mutatio contraria qualitatis in contrariam qualitatem*, vt ex frigore in calorem , aut mediæ qualitatis in extremam. vt à rubedine in nigredinem , aut mediæ in mediam,vt à colore viridi in rubeum.Mutatio localis eſt *tranſitus ab vno loco , ad alium locum*, vt cum Petrus diſcedens Aquis petit Romam,dicitur mutari localiter.

39.Habere octo modis continetur, quorum meminit Scotus *q*.36.*prædicamentali* §.*Ad* 2.*q*. Primus eſt habere quantitatem , vt habere corpus bicubitum. 2. Eſt, habere qualitatem,vt habere doctrinam.3 Habere aliquid circa corpus, vt habere tunicã. 4. Habere aliquid in parte corporis, vt habere coronam in capite. 5. Habere partem corporis , vt habere manum. 6. Habere contentum in continente, vt habere pecuniam in crumena. 7. Habere aliquid ad poſſidendum , vt habere agrum. 8. Habere aliquid ad cohabitandum, vt habere vxorem.

40. Oppones 1. Homo , & non homo ſunt contradictoria:ſed inter hominem, & non hominem extat aliquod medium. Ergo inter contradictoria datur mediũ. Maior patet. Minor probatur : homo quatenus homo non eſt albus : nec homo,quatenus homo non eſt albus.Conceſſa maiore, neganda eſt minor,ad eius probationem præterquamquod fit tranſitus à contradictoriis incomplexis ad complexa, dico inter contradictoria reperiri medium cum particula reduplicatiua *quatenus*,vt notat Scotus *in* 1.*d*.3. *q*.1.§. *Ad argumenta Logica ſub L*.

41.Oppones 2. Tot ſunt modi poſterioris,quot ſunt modi prioris, quia ſe mutuò inueniuntur , & tot modis dicitur vnum oppoſitorum,quot & reliquum:ſed Ariſtoteles non recitat modos poſterioris. Itemque referendi ſunt tot modi ſimul, quot ſunt modi prioris , & poſterioris propter eamdem cauſam,quod non præſtat Ariſtoteles. Ergo , &c. Reſp. ex modis prioris facilè colligi modus poſterioris , ideò Ariſtoteles expreſſè eos non commemorat , tametſi tot ſint modi poſterioris, quot ſunt modi prioris , vt bene infertur in argumento.Nec afferre voluit omnes modos ſimul,tum ob rationem ex Scoto depromptam ſuperiùs,tum quia eos tantùm voluit recenſere , qui aliqua explicatione indigebant , tum etiam quia cæteri ad illos tres reuocari queunt.

LIBER SECVNDVS.

DE TERMINIS COMPLEXIS.

ORDINATA methodus poſtulat, vt expenſis terminis incomplexis in primo libro huius operis: in ſecundo terminos complexos, qui ſunt propoſitiones examinemus. Huius rei cauſa redditur, quia habitâ cognitione ſimplicium, ordine naturæ, perquirenda eſt notitia compoſitorum, vti eſt propoſitio, quæ ex terminis incomplexis conflatur. Hic autem libet ſeptem quæſtiones comprehendit. Prima eſt de partibus termini complexi. 2. De eius eſſentia, & diuiſione. 3. De materia, forma, quantitate, & qualitate propoſitionis. 4. De oppoſitione, æquipollentiâ, & conuerſione propoſitionum ſimplicium. 5. De propoſitione modali. 6. De exponibili, & 7. De diuiſione, & definitione.

QVÆSTIO PRIMA.

De partibus Termini Complexi.

1. EX nomine, & verbo omnem terminum complexum, ſiue propoſitionem coaleſcere vnus eſt omnium ſenſus, vt innuit Scotus *q.* 1. *primi Perih. Ad* 3. Ideò de propoſitione acturus à nomine, & verbo exordior, præcepti prænarrati in initio prioris libri haud oblitus penes ordinem naturæ, vtpotè partes prius eſſe pertractandas, quàm totum ex eis conſtructum.

ARTICVLVS I.

De Nomine.

2. ALiter Grammaticus, aliter verò Dialecticus definit nomen. Etenim Grammaticus ait, nomen eſt pars orationis per modum entis, & determinatæ apprehenſionis, vt intueri licet *in Grammatica ſpeculatiua c.*~. Dialecticus verò inquit, nomen eſt *vox ſignificatiua ad placitum, ſine tempore, cuius nulla pars ſeparata ſignificat, finita, & recta*, vt patet apud Ariſtotelem 1. *Perih c.* 2. & Scotum *ibid. q.* 4. *in fine*. Explicantur huius deſcriptionis particulæ. Dicitur *vox*, id eſt articulata, etſi enim omnis vox ſit ſonus, non tamen omnis ſonus eſt vox, vt fragor duorum corporum, & ſtrepitus pedũ. *Significatiua* ad excludendas voces, quæ nihil ſignificãt, vt *Buf.* Ad placitum, vt reijciantur voces naturales, potà fletus. Nomina quippe ſunt impoſita ad placitum vt aduertit Doctor *in* 3. *d.* 26. *q. vn.* §. *Ad proprium principale.* M. & de linguis hominum Aug. *l. qq. in Matt. q.* 17. Sine tempore, propter verbũ, quod conſignificat tempus, hoc eſt deſignat aliquam differentiam temporis præteriti, præſentis, aut futuri, vt indicat Scot *p. d.* 12. *q.* 1. §. *Iuxtà quæſtionem iſtam*: *& p. Priorum q.* 19. §. *Tertio.* Cuius nulla pars ſeparata ſignificat, ad differentiam orationis, cuius partes ſeparatę ſignificant, vt *arbor eſt viridis*. Finita, ideſt, cui non præponitur negatio, vt *Leo*. Recta, propter caſus obliquos, vt hominis: ratio eſt, quia caſus obliqui perfectam non generant enunciationem: non enim perfecta eſt hæc enunciatio, *hominis eſt, nec homini eſt*, benè verò, *homo eſt*. A præallata nominis deſcriptione, & conſequenter ab Ariſtotele recedere peroptant nonnulli Recentiores, nominatim Hurtadus *in Summulis diſputat.* 3. *ſect.* 1. & Arriaga *ibid. Diſputat.* 2. *ſect.* 1.

3. Opponunt autem 1. Non rectè dicitur, *cuius nulla pars ſeparata ſignificat*, nam quamuis id ſimplici nomini competat, at non nomini compoſito, cuius partes ſeparatæ ſunt ſignificatrices, vt conſtat in hiſce nominibus: *Senatuſconſultum, Reſpublica, & Prolegatus*. Reſp. partes nominis compoſiti etſi retineant ſignificationem, non tamen eam ſignificationem, qua in compoſito potiuntur.

Inſtant prænominati Neotorici, inquientes, partes nominis compoſiti gaudere propriis ſignificationibus quaſi etherogeneis, ex quibus coaleſcit tota nominis ſignificatio, quæ non diſſidet à ſignificatione vtriuſque partis. Occurrendum eſt, inſtantiam falſam eſſe, aperte conſpici in quibuſdam nominibus compoſitis: ſiquidem hæc vox *Dominus* compoſita eſt ex *Do*, & *minus*: *Do* autem ſeorſim eſt verbum, & *minus* aduerbium, aut nomen comparatiuum, quæ vt ſic ſeparata ſortiri diuerſas ſignificationes ab ea, quam habent, cum ſimul iunguntur, nemo eſt, qui non videat. Præterea partes vocis compoſitæ videntur ſe habere inſtar litterarum, & ſyllabarum, quæ à dictione ſeiunctæ nihil ſignificant, vt ſi ſepares partes huius vocis *homo*, videlicet *ho-mo*, huiuſmodi ſyllabæ ità ſegregatæ aut nihil deſignant, aut ſi quid ſignificent, alienum eſt ab illa ſignificatione, quam retinent, cum ſunt ſimul iunctæ. Rurſus formale nominis, quatenùs eſt dictio, ſiue vox ſignificatiua, eſt ſignificatio, vt ſcribitur *in Grammatica ſpeculatiua. c.* 5. ſed ſignificatio nominis compoſiti eſt vna, quia res per illud ſignificata eſt vna. Ergo partes ab eo abiunctæ non ſeruant ſuas proprias ſignificationes. Vt enim demptâ vnione totius, demitur totum, habitudoque partium ad ipſummet totum, vt apud omnes eſt in confeſſo; pariter ablatâ vnione partium nominis ab ipſomet nomine compoſito, deſinunt earum ſignificationes in ordine ad totum. Impoſſibile namque eſt, ſublatis fundamento, & termino, relationem eorum perſiſtere. Ergo ſemotis abinuicem partibus, pereat neceſſe eſt relatio vnionis, ordoque partium ad illud, ac proinde earum ſignificatio, quam ſortiebantur, cùm dicto nomini iungebantur. Iterùm, ſi diuidatur nomen compoſitum, aut euadent duo nomina ſimplicia, vt Res-Publica; aut vnum nomen, vnaque præpoſitio, Pro-Conſul. cuilibet autem nomini ſic diuiſo correſpondent in nobis duo conceptus, vt patet ex dictis: atqui per nomen compoſitum, vnum in no-

bis tantum gigni conceptum penès vnam ſignificationem iam manet probatum.

4. Opponunt 2. contra aliam particulam definitionis nominis, nempe *finita*. Nomen infinitum ſignificat aliquid, & flectitur per caſus: Ergo non eſt à ratione nominis excludendum. Ant. probatur, non homo eſt nomen infinitum ſignificans definitè omne id, quod non eſt homo. Confirmatur primò, ens de pluribus enunciatur, quam non homo, & tamen ens à nominis ſerie non excluditur. Confirmatur ſecundò, ſicut vox finita ſignificat quidpiam finitum, ita vox infinita denotat aliquid infinitum Ergo ratio nominis præſcindit à finito, & infinito, atque adeò non eſt reſtringēda ad eſſe finitum duntaxat. Reſp. non homo, & conſimilia, quæ Ariſtoteles non abſolutè vocat nomina, ſed nomina cum addito, hoc eſt infinita, determinatam vllius rei ſignificationem nobis non ſubminiſtrare: dicuntur enim tam de ijs, quæ ſunt, quam de ijs, quæ non ſunt. Dialectica verò vtitur nomine, vt vnà cum verbo certam, & abſolutam formet propoſitionem. Igitur cum nomē infinitum nullam certam entis veri, aut ficti ſignificationē nobis objiciat; infertur à ratione nominis logici eſſe ablegandum, licet declinetur per caſus. & quidpiam indeterminatè deſignet. Huic mirificè ſuffragatur definitio nominis ſecundum Grammaticos adducta in principio iſtius Art. in qua habetur nomen ſignificare aliquid per modum entis, & determinatæ apprehenſionis: vox verò infinita ſignificat per modum non entis, & indeterminatæ apprehenſionis, ac proinde à claſſe nominis logici iure amouetur. Ad 1. confirmationem dico ens eſſe determinatæ apprehenſionis; ideóque meritò inter nomina collocatur. Ad 2. confirmationem dico in Logica nomen infinitum ſumi negatiuè, & in argumento accipi poſitiuè, quatenus denotat ens infinitè perfectum: Ob id inſtantia præallata nullius eſt roboris.

5. Oppones 3. Caſus obliqui ſunt propriè nomina, ergo in definitione nominis non eſt apponenda particula *recta*. Ant. probatur, quæ cum vno verbo in nominatiuo ſignificant, cum alio in genitiuo, aut alio caſu ſignificant, ſi vt quis dicat: *pœnitet me peccati*, idem eſt ac pœnitentiam ago peccati mei. Igitur cum tantum diuerſa extet phraſis, non verò ſignificatio, haud caſus obliqui ex nominum numero tollendi ſunt. Reſp. Philoſophum non adſcribere caſus obliquos inter nomina: propterea quod cum verbo perfectam enunciationem præſtare nequeunt, vt declarauí ſuprà paulò ante primam oppoſitionem. Præterea nominatiuus eſt modus ſignificandi, vt quod eſt alterum, vt patet in Grammatica ſpeculatiua loco citato: caſus verò obliqui aut ſunt modi ſignificādi tem vt cuius, veluti genitiuus, aut vt cui, veluti datiuus. Logica verò inueſtigat quod eſt alterum, hoc eſt veritatem enunciationis, quæ maximè in recto ſplendere videtur, puta *homo eſt rationalis, animal eſt ſenſitiuum*. Quamuis autem mutatis verbis, retenta eadem ſignificatione rei, caſus obliquus fieri queat rectus, vt in argumento monſtratur; nihilominùs hoc non eſt Dialecticæ, ſed Grammaticæ; finis quippè huius eſt ſermonis integritas, illius verò ſyllogiſmi veritas, quæ in recto perfectè deſignatur.

6. Oppones 4. ex Nebriſſenſi aliiſque Grammaticis, nomen eſt vox declinata per caſus, quia omne ferè nomen per caſus flectitur. Ergo hæc definitio nominis, & non illa Ariſtotelis, eſt approbanda. Reſp. etſi prædicta nominis definitio à Grammaticis recipiatur: non ob id probe infertur à Dialecticis eſſe admittendam: etenim diuerſimodè Grammatica, & Dialectica vtuntur vocibus, vt rectè notat Zabarella *l. 2. de natura Logicæ c.* 10. illa quippe voces adhibet, quatenus ſunt partes locutionis: hæc verò quatenus ſunt ſigna eorum, quæ latent in anima, hoc eſt ad manifeſtandos noſtros conceptus: atque ex his enunciationes, & ſyllogiſmi conflantur, quibus veritas innōteſcit, falſitaſq ne depellitur, vt Scot. 1. *Priorum q.* 19 ſignificat Denuò alius eſt conceptus grammaticus, vt *homo, hominis*: alius verò eſt conceptus logicus, vt *homo, humanitas*: ex Scoto 1. *d.* 2. *q.* 7. §. *Sed hic reſtat, ſub FF.* & Bruliſero *in Epitome Formalitatum fol.* 57. *pag.* 2. & Sirecto *fol.* 26. *pag.* 1. Iterum pronomina, & participia ſunt voces declinatæ per caſus, & tamen in ſententia Grammaticorum, non ſunt nomina: referunt enim iſti octo partes orationis, inter quas prædicta collocantur tanquam à nominibus diſtincta. Adde, quod vox *non ſignificatiua*, poteſt declinari per caſus, quam propriè non eſſe nomen fatentur omnes etiam Authores præallegati. Nec improbabile videtur quædam nomina eſſe indeclinabilia, vt *cachectes*, videturque eſſe addendum, rem aliquam ſignificans, vt habetur in Rudimentis Grammaticæ. Denique declinatio non eſt quidditas nominis, ſed ei videtur accidere, vt concedunt Grammatici, inquientes, ſeptem nomini accidere, inter quæ recenſentur declinatio, & caſus.

ARTICVLVS II.

De Verbo.

7. VErbum eſt *vox ſignificatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars ſeparata ſignificat; finita, & recta*; eſtque nota eorum, quę de alio prædicantur. Hæc definitio verbi, duobus exceptis coïncidit cum definitione nominis in ſuperiori Art. præexplicata. Vnum eſt conſignificare tempus: alterū verò eſſe notam eorum, quæ de alio prædicantur. Quoad primum, modus ſignificandi verbi eſt conſignificare tempus, vt tradit Doctor 1. *d.* 12. *q.* 1. §. *Iuxtà quæſtionem, &* 3. *d.* 25. *q.* 1. §. *Vltimò ſub. H.* Aut inſtans temporis, vt notat idem Doctor 4. *d.* 8. *q.* 2. §. *Aliter ergo ſub M. &* S, Conſignificare autē tempus nihil aliud ſibi vult, quàm ſignificare aliquam differentiā temporis aut præteriti, aut præſentis, aut futuri. Etſi enim aliquod nomē ſignificet tēpus, vt dies, aliquod verò ſignificet rem in fieri in certa temporis differentia, vt prandium circà meridiem. Attamen *vox prandium* ſignificat quidem actum prādendi, ſiue refectionē corporis fieri ferè meridiano tempore; verùm nullam differētiam temporis præteriti vel præſentis, vel futuri deſignat, veluti verbum *prandeo*, quod tempus præſens prādendi denotat: Ob id iure nomen abſque tempore, & verbū cum tempore ſignificare dicitur. Quoad 2. quod eſt, verbum eſſe notam eorum, quæ de alio prædicantur, aptè ſic explicatur, videlicet, verbum eſt copula, ſeu vnio ſubiecti cum prædicato, vnum quippe extremū propoſitionis cum alio extremo copulat, ſiue verbum ſupponat pro ſeipſo, vt *diſputat eſt verbum*, ſiue pro ſuo ſignificato, vt *homo eſt rationalis*. Vel dicito cum Ioan de Magis. *q.* 3. *ſcibili* 3. verbum eſt nota, ideſt, ſignum vnionis prædicati cum ſubiecto. Idque innuit Scot. 6. *Met. q.* 3. §. *ſed quid*. Dialectica autem vno tantùm verbo *ſum*, vtitur potiſſimùm, quod ſubſtantiuum appellatur, ita fortaſsè dictum, quia omni prædicato ſubſtat, adeò vt in verbis adiectiuis quoque ſubaudiatur, v. g. *Petrus diſputat*, idem eſt, ac ſi dicatur, *Petrus eſt diſputans*: Interdum verò adiectiuè ſumitur, vt *qui deambulat eſt*, videlicet exiſtit. Qui autem ſupra penes nominis definitionē Ariſtoteli reſiſtunt, pariter hic verbi deſcriptioni ſeſe

8. Opponunt 1. Partes verbi compoſiti ſeorſim ſumptæ aliquid ſignificant, vt patet in verbo *circumeo*, quod componitur ex aduerbio *circum*, & verbo *eo*: Ergo præmiſſa verbi deſcriptio non eſt legitima. Reſp. hanc inſtātiam facili negotio dilui ex dictis in ſimili de nomine compoſito. Si enim partes verbi compoſiti inter ſe disiungantur, non ſeruant eamdemmet ſignificationē, quā pollebant, dum erant ſimul iunctæ, vt conſpicuum eſt in quibuſdam verbis compoſitis, puta in verbo *circumdo*, cuius partes ſunt *circum*, & *do*, quas illammet ſignificationem haud retinere, quam prius habebant,

cum etant ſimul junctæ, videtur manifeſtum. Idque fuſè de nomine loco nominato ſuin proſequutus, quod veibo pariter eſt accommodandum.

9. Opponunt 2. Ex verbis infinitis, itemque ex verbis præteriti, & fututi temporis propoſitiones conſtituuntur: hæc enim eſt vera, *Alexander audiuit Ariſtotelem*, & iſta *Antichriſtus naſcetur*. Rurſus quædam nomina carent præſenti vt *memini*. Ergo non oportet verbum eſſe præſentis temporis, indicatiui modi. Reſp. verba infinita, obliqua, & quæ præſenti tempore ſpoliantur, ſpectare ad Grammaticam, ſolumque verbum præſentis temporis, indicatiui modi eſſe proprium Dialecticæ, docente Petro Hiſpano *Tractatu de Enunciatione c.* 4. cum aliis Summuliſtis. Authores autem relati adducunt grammaticalem verbi deſcriptionem, nimirùm, verbum eſt vox coniugata per tempora, quam conantur in Dialecticam inuehere: ſed immeritò, cùm ſint facultates diſtinctæ eſſentialiter, fineſque ambarum diſtincti. Dialectica namque de verbo, & nomine agit, vt ex eis veritas, aut falſitas enuntiationis pateſcat, & iſtæ enunciationis proprietates pendent à tempore præſenti verbi, & nominatiuo nominis. Ideò hæc eſt vera *Chriſtus natus eſt*, quia interdùm fuit verum dicere *Chriſtus naſcitur*, & illa falſa, Antichriſtus non naſcetur, quia interdum falſum erit dicere, Antichriſtus non naſcitur. Adde quod etiam grammaticè, illa non videtur eſſe genuina definitio verbi, quia coniugatio accidit verbo, ſicut declinatio nomini, nihilque propriè definitur per ſuum actum, ſed potiùs per ſuam eſſentiam, vt in confeſſo eſt apud omnes Philoſophos. Vnde aptior eſt verbi definitio grammaticalis allata ab Authore Grammaticæ ſpeculatiuæ c. 10. *Verbum eſt pars orationis ſignificans per modum eſſe diſtantis à ſubſtantia.*

QVÆSTIO SECVNDA.

De eſſentia Termini Complexi.

1. EXPLICITIS termini complexi partibus, eius tota eſſentia nunc in examen eſt vocanda, ſeruato eo ordine, quem ſuprà propoſuimus, quemue indicat Doctor Subtilis *q.* 2 *primi Poſt.* §. *Ad primum.*

ARTICVLVS I.

An Terminus Complexus diſtinguatur ab oratione, propoſitione, & enunciatione.

2. TErminus complexus iuxta vim vocabuli eſt vnius termini ſimplicis cum alio nexus, ſiue is, qui complectitur plures ſimplices terminos, aut vt aliis placet, terminus complexus ſunt plures dictiones congruè ſe habentes, vt *homo albus*, *homo eſt riſibilis.* Dubitatur autem primò, num oratio, & terminus complexus coïncidant. 2. Vtrum oratio, & propoſitio reipſa idem ſint. 3. An propoſitio, & enunciatio inter ſe diſſerant.

3. Quoad 1. vt pateat eius deciſio, in medium adducendæ ſunt nonnullæ orationis acceptiones, & poſtmodum ipſius definitio. Siquidem oratio, vt notat Vorrillong. 4. *d.* 22. *&* 3. *d.* 17. dicitur quaſi *oris ratio*, apud Theologum idem eſt ac pius mẽtis affectus in Deum directus, ſiue docente Damaſceno, oratio eſt aſcenſus mentis in Deum. Sic legitur Pſal. 87. *Intret in conſpectu tuo oratio mea.* Et Pſal. 34. *Oratio mea in ſinu meo.* Apud Rhetorẽ oratio eſt propoſitio perſuaſiua, hinc Rhetor dicitur Orator. Apud Dialecticum verò oratio deſcribitur vox ſignificatiua ad placitum, cuius aliqua pars ſeparata aliquid ſignificat, vt habetur 1. *Perih. c.* 4. Huius priores particulæ coïncidunt cum eis, quas nomini, & verbo ſupra adaptauimus, & explicauimus. Poſteriores verò ad eorum differentiam collocãtur. Præfatam autem orationis definitionem cõpetere termino complexo non negat Arriaga *diſp.* 1. *ſect.* 5. licet *diſp.* 2. *ſect.* 1. *n.* 7. aliter cum Hurtado videatur ſentire. Nec pugnat Ariſtoteli. 1. *Priorum c.* 1. qui definiens ſyllogiſmum ait, ſyllogiſmus eſt oratio &c. atque 8. *Met. Tex.* 9. *cit. à Scoto* 1. *d.* 8. *q.* 1. *ante* S. ſubiungit, definitio eſt terminus, ſeu complexus, & dicitur oratio longa. Idque etiam recipit Doctor. *Quol.* 15. *in fine ſub NN. &* 3. *d.* 22. *q. vn.* §. *Rationes*, *ſub* C. & non diſcordant Conimbr. 1. *de interpretatione c.* 4. *q.* 3. *art.* 1. aliique non pauci. Hoc conſpici poteſt ex eo, quod in termino complexo, aut ſunt duo termini ſimplices abſq; vllo vinculo, vt *homo albus*, & eſt oratio imperfecta, vt aduertit Fõtanus *c.* 1. *prodig.* & indicaui *l.* 1. *q.* 1. *art.* 4. Aut extant duo termini ſimplices per copulã iuncti, vt *homo eſt animal.* Et eſt oratio perfecta, vt nemo inficiatur. His non conſentiunt Hurtadus allegatus *in* 1. *art. huius q. ſect.* 3. & Arriaga *prope finem ſect. prima*: à quibus oratio definitur vox ſignificatiua compoſita ex nomine, & verbo inter ſe congruentibus. Iſta deſcriptio quidem grammaticè eſt bona: at non logicè; congruitas quippe, aut incongruitas orationis ad Grammaticum pertinet: At conuenientiam, aut repugnantiam, ſeu veritatem, aut falſitatem ad Logicum ſpectare docet Auctor Grammaticæ ſpeculatiuæ *c.* 18. Licet enim Dialectica ſupponat Grammaticam, ab eaque mutuetur congruum ſermonem: nihilominus non eſt cenſendum vtramque gaudere eiſdem definitionibus, nominis, verbi, & orationis. Et ſi cæteræ ſcientiæ reales Dialecticam præexigant, non ob id ad res ſuas declarandas, eaſdem protſus adhibent definitiones, vt liquet de vniuerſali, quod aliter definitur à Logica, aliter verò à Metaphyſica, vt videre licet loco proximè citato *q.* 3. *art.* 1. Itemque de corpore, quod diuerſimodè conſideratur à Phyſica, & à Medicina. Quare non vna eſt definitio orationis apud Logicum, & Grammaticum.

4. Quoad 2. Zabarella 1. *Poſt. circa textum* 13. ſcribit propoſitionem reſpicere ſyllogiſmum, eſſeq; vnam præmiſſarum, nunquam verò concluſionem. Nonnulli cum Marco Tullio putant propoſitionem eam eſſe quę principem locum tenet in ſyllogiſmo. Cõmuniter autem Philoſophi propoſitionem vſurpant pro qualibet enunciatione, ſiue intra, ſiue extra ſyllogiſmũ: crebriùs verò pro maiore, minore, aut concluſione, vt innuit Doctor 4. *d.* 3. *q.* 2. §. *Ad* 1. *arg. in fine.* Et *d.* 8. *q.* 2. §. *Aliter.* H. I. K. Ob id aſſerimus ſyllogiſmum conſtare tribus propoſitionibus. Oratio autem videtur latiùs patere, quàm propoſitio; enim verò teſte Philoſopho 1. *Priorum c.* 1. ſyllogiſmus eſt oratio, attamen dici nequit propoſitio, cum ex propoſitionibus conſtituatur, idem quippe non eſt conſtituens, & cõſtitutum, idemque non eſt pars, & totum. Pluribus quoque adaptatur oratio, quàm propoſitio: Omnis enim propoſitio eſt oratio, non verò econtrà, omnis oratio eſt propoſitio, vt liquet ex dictis ſuprà: atqueadeò propoſitio ab oratione videtur diſſidere, vt minus commune à magis communi, ſiue vt ſpecies differt à genere, vt innuit Ariſtoteles 1. *Perih. c.* 4. *& l. Prædicamentorum c. de ſubſtantia.*

5. Quoad 3. Nonnulli Stagiritæ Expoſitores diſcrimen ſtatuunt inter propoſitionem, & enunciationem (referente Zabarella vbi ſuprà) aientes enunciationem eſſe latiorẽ propoſitione, vtpotè quæ abſolutè ſumpta eſt oratio non reſpiciens ſyllogiſmum; propoſitio verò dicitur, quatenus in ſyllogiſmo locatur. Verùm quãuis olim præadducta differentia à quibuſdam Dialecticis fuerit agnita, nihilominus vſus obtinuit, vt promiſcuè vna pro altera vſurpetur, vt poteſt deduci ex Scoto

1.*d*.1.*q*.1.*F*. *&* *d*.40.*q*.*vn* *li*. *&* 4 *d*. 8.*q*.2. *N*. Et Maiore *in Logica Tract. de propoſitione fol.* 37. *pag.* 2. Hinc fortaſſis duo libri Ariſtotelis de Interpretatione, ſiue de propoſitione, ſiue de enunciatione inſcribuntur propterea quod propoſitio, & enunciatio coïncidunt, quòd colligi poteſt ex eodem Ariſtotele: cùm in libris allegatis, tùm etiam *l*. 1. *Priorum c*. 1. eiuſque Commentatoribus *ibid*.

6. Oppones 1. Si admittatur definitio orationis ab Ariſtotele præallata, nomen compoſitum planè erit oratio, quia eius partes ſeorſim ſumptæ ſunt ſignificatiuæ, vt ſi ab hoc nomine *circumſeſſio*, ſeiungas eius partes *circum*, *&* *ſeſſio*, huiuſmodi voces ſeparatæ abinuicem adhuc ſeruant ſuum ſignificatum, quem antè habebant, cùm ſimul erant iunctæ. Ergo definitio orationis ab Ariſtotele non eſt probè aſſignata. Reſp. conſimilem inſtantiam iam fuiſſe dilutam *ſuprà q*. 1. *Art*. 1.*huius libri*, *&* *Art*. 2. *de nomine*, *&* *verbo compoſitis*. Ideò ne actum agam, hic ſuperſedeo.

7. Oppones 2. Terminus complexus eſt, qui conſtat duabus dictionibus congruè ſe habentibus abſque verbo: ſed oratio includit verbum: ergo terminus complexus, & oratio haud ſunt idem. Reſp. diſtinguendo maiorem, de termino complexo abſolutè ſumpto, nego: de termino complexo indiſtante, concedo, vt conſtat *ex* 1. *l*. *q*. 1. *Art*. 4. Ad minorem dico eam eſſe concedendam de oratione perfecta, non verò de imperfecta.

8. Oppones 3. Terminus *ex libro præallegato*, *art*. 2. eſt in quem reſoluitur propoſitio: Ergo terminus complexus, & propoſitio idem non ſunt, cum propoſitio componatur, & reſoluatur in terminos, tanquam in ſuas partes, & totum ex Scoto 3.*d*. 2.*q*.2.*art*. 1. *C*. diſtinguatur à ſuis partibus ſimul ſumptis. Reſp. antecedens verum eſſe de termino incomplexo, cuius eſt illa definitio, non autem de complexo, de quo loquimur in præſenti.

ARTICVLVS II.

Quid ſit Terminus Complexus.

9. DE termino complexo, ſiue potiùs propoſitione duæ traduntur ab Ariſtotele definitiones. Prior legitur 1. *Perih*. *c*.4. propoſitio eſt oratio verum, vel falſum ſignificans. Poſterior verò habetur 1. *Priorum c*. 1. *ferè in initio*, & deducitur *ex* 1. *Poſt*. *c*. 1. *Tex*. 13. Propoſitio eſt oratio aliquid de aliquo affirmans, vel aliquid ab alio negans. Prima definitio cenſetur deſcriptiua, quia datur per proprietatem, puta veritatem, aut falſitatem, quæ eſt paſſio propoſitionis, veluti par, aut impar eſt paſſio numeri, docente Scoto *q*. 1. *prædicamentali ad finem*, *&* 1. *Poſt*. *q*. 6. *in calce*. 2. verò dicitur eſſentialis, quia eſſentia propoſitionis ſita eſſe videtur in affirmatione, aut negatione. Verùm quoniam nec iſta definitio à pleriſque exacta iudicatur, vt ex infra obijciendis, & ſubijciendis patebit; ideò ad tollendam omnem difficultatem, & totam rem explicandam, propoſitio vniuersè ſumpta deſcribi poteſt, oratio alicuius de aliquo: ſic præſcindit ab affirmatione, & negatione, veluti genus abſtrahit à ſuis ſpeciebus: & à veritate, & falſitate, ſicut eſſentia præſcindit à ſuis proprietatibus: atque rectè diuiditur in affirmatiuam, vel negatiuam vt genus in ſuas ſpecies. Hanc doctrinam tangunt Ariſtoteles 1. *Poſt*. *c*. 2. *Tex*. 13. *&* 3. *de anima Tex*. 26. inquiens propoſitio eſt dictio alicuius de aliquo. Scot. *q*. 31. *Elench*. §. *pro ſolutione*, & 4.*d*.8.*q*.1.§. *Aliter ergo*, *ſub V*. ſubdit, propoſitionem abſtrahere à veritate, & falſitate, idque probat, quia omne fundamentum prius eſt naturaliter relatione ſua accidentali: propoſitio autem eſt fundamentum veritatis, quæ eſt relatio accidentalis, quia poteſt ineſſe, vel non ineſſe, ſicut poteſt eſſe conformis, vel difformis rei. Et Conimbr. *c*.4 *primi de Interpretatione q*. 1. *art* 3. licet oppoſitæ ſententiæ magis fauere videantur. Hoc ipſum innuunt Maſtrius, & Bellutus 1. *parte Inſt*. *Tract*. 2. *c*. 3. partes Conimbricenſium ſuſtinentes ſequuti Tatar. 1. *Perih*. *q*. 3. *Scholi* 3.

10. Oppones 1. ex Hurtado *diſp* 4. *ſect*. 1. definitio non proprietatem, ſed rei eſſentiam explicat, vt patet: ſed prima propoſitionis definitio explicat eius proprietatem, vt diximus in principio huius Art. Ergo &c. Diſtinguo Ant. de definitione eſſentiali, concedo: de definitione deſcriptiua, nego. Quod loco nunc citato manet explicatum. Idque fortè præſtitit Ariſtoteles, eò quod veritas, & falſitas notiora ſunt affirmatione, & negatione, præſertim tyronibus Dialecticis, quibus faciliora ſcitu ſunt proponenda.

11. Oppones 2. Vna ex legibus bonæ definitionis eſt, vt definitio conuertatur cum definito, vt dicemus in fine huius libri: ſed veritas, vel falſitas non reciprocatur cum definito: veritas quippè competit ſimplici apprehenſioni, quæ haud eſt propoſitio: ergo, &c. Conceſſa maiore, diſtinguenda eſt minor; de veritate complexa nego: de incomplexa, concedo. Veritas namque complexa reciprocatur cum propoſitione, velut riſibile cum homine.

12. Oppones 3. Non traditur definitio per diſiunctionem; nec definitio generis datur per ſuas ſpecies, ſecundum canones bonæ definitionis: ſed præfatæ definitiones aſſignantur per diſiunctionem, vt conſtat inſpicienti, & vltima definitio traditur per ſpecies, quas aſſeruimus eſſe affirmationem, & negationem: ergo, &c. Reſp. maiorem valere, quando differentia propria definiti eſt nota, & nominata; non autem quando eſt innominata, & ferè ignota, vt in præſenti.

13. Oppones 4. Propoſitio mentalis eſt iudicium, quo aliquid de aliquo affirmamus, vel negamus: & iudicare eſt aliquid de aliquo affirmare, vel negare. Ergo propoſitio vocalis ei correſpondens eſt oratio affirmans, aut negans aliquid de aliquo, non autem aliquid ab vtroque præſcindens: quod non audet inficiari Hurtadus in fine ſectionis allegatæ. Diſtinguo ant. præcisè, & genericè nego: ſpecificè verò, concedo, vt ſupra animaduerti, & explicaui non longè ante primam oppoſitionem.

ARTICVLVS III.

Quotuplex ſit Terminus Complexus.

14. TErminus complexus, qui ex dictis oratio, propoſitio, & enunciatio nuncupari valet, multas ſubit diuiſiones, quas refert Doctor *q*. 8. *primi Priorum*, §. *Quantum ad* 1. Imprimis ſcindi poteſt terminus complexus iuxta orationis partitionem. Oratio autem ſecatur in perfectam, & in imperfectã. Perfecta eſt, quæ perfectum ſenſum in auditoris animo gignit, vt *homo eſt animal*: imperfecta verò quæ in animo audientis imperfectum ſenſum generat, vt *homo doctus*, Idque totum de conſtructione perfecta, & imperfecta perhibet Author Grãmaticæ Speculatiuæ *c*. 19. Rurſus alia eſt oratio interrogatiua, vt Matt. 22. *Si licet cenſum dare Cæſari*: alia imperatiua, vt eiuſdem Matt. 11. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde*. Alia optatiua, vt Iſaiæ 64. *Vtinam diſrumperes Cœlos, & deſcenderes*. Alia deprecatiua, vt eiuſdem Iſaiæ 45. *Rorate Cœli deſuper*. Alia vocatiua, vt Ioannis 7. *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat*. His orationibus potius vtuntur Rhetores, & Poëtæ, quàm Dialectici, qui potiſſimùm orationem

conſtan

conſtantem verbo indicatiui modi vſurpant.

15. Prima autem propoſitionis diuiſio penes ſpecies eſt in affirmatiuam, & negatiuam, quam memorat Doctor 1.*d*.4.*q*.2 §.1.*Ad* 1.*arg*. Affirmatiua eſt, in qua prædicatum affirmatur de ſubiecto, vt *lapis eſt corpus*. Negatiua eſt, in qua prædicatum negatur de ſubiecto, vt *lapis non eſt animatus*.

Secunda penès partes in categoricam ſeu ſimplicem, & hypotheticam, ſeu compoſitam, quam recenſet Scot. *q* 1. *primi Priorum*, & 1. *d*. 39. §. *Sed contrà*, *infrà* I. Simplex eſt, quæ vno ſubiecto, vnoque prædicato, & copula verbali conſtat duntaxat, vt *corpus eſt ſubſtantia*. Compoſita eſt, quæ ex duabus enunciationibus ſimplicibus conficitur, vt *homo eſt riſibilis, eſt diſciplinabilis*. Sed de hac plura in ſequenti capite.

Tertia penes qualitatem in veram, & falſam, cuius meminit Doctor *q*. 9. *Secundi Perib.* & 1.*d* 4.*q*.2.§. *Reſpondeo*, & *Ad* 1 *arg*. A. & D. Vera eſt, quæ conformatur rei per eam ſignificatæ, vt *arbor eſt animata*. Falſa eſt, quæ eſt difformis rei per eam ſignificatæ, vt *lapis eſt animatus*.

Quarta penes eſſentiam, & modum eius in abſolutam, & modalem, quam affert Scotus *q*.3 *primi Priorum. verſ. vnde*. Eſtque potiùs ſubdiuiſio propoſitionis ſimplicis, vt colligitur ex Ariſtotele 1. *Perib. c*. 4. quem ſequitur Fonſ. *l* 3. *Inſt. Dialecticarum c*.3. Abſoluta, quæ & propoſitio de ineſſe ab aliquibus vocatur, deſcribitur ea, quæ deſignat aliquid alicui ineſſe, aut non ineſſe, vt, *animal eſt ſenſitiuum*. Propoſitio modalis eſt, quæ quo modo aliquid alicui conueniat, aut diſconueniat, enunciat, & hæc poteſt fieri aduerbialiter, vt *neceſſario homo eſt animal*: aut nominaliter, vt *neceſſarium eſt hominem eſſe animal*.

Quinta penes quantitatem in vniuerſalem, particularem, indefinitam, & ſingularem: quam recitant Ariſtoteles 1. *Perib. c*.5. & 1. *Priorum c*. 1. & Scotus *in fine q*. 4 *primi Priorum* Vniuerſalis eſt cuius ſubiectum afficitur ſigno vniuerſali, putà omne, vel nullum, vt *omne animal eſt ſenſitiuum. nullum animal eſt lapis*. Particularis eſt, cuius ſubiectũ afficitur ſigno particulari, vt *aliquod animal eſt irrationale*. Indefinita eſt, cuius ſubiectum licet ſit terminus cõmunis, tamen nullo ſigno præficitur, vt *homo eſt rationalis*. Singularis eſt, cuius ſubiectum eſt ſingulare, vt *Petrus eſt Philoſophus*.

Sexta penes materiam, in neceſſariam, contingentem, & impoſſibilẽ, vt deducitur ex Scoto 1.d.39. poſt Ariſtotelem 1. *Perib .c. primo*. Neceſſaria eſt, quando inter ſubiectum, & prædicatũ extat nexus indiſſolubilis, vt *animal eſt ſenſitiuum*. Contingens eſt, cùm inter ſubiectum, & prædicatum adeſt nexus diſſolubilis, vt *homo eſt albus*. Impoſſibilis eſt, cum ſubiectum, & prædicatum inter ſe ſunt incompoſſibilia, vt *homo eſt lapis*.

Septima, In infinitam, & finitam, vt ſcribit Stagirita 1. *Perib. c*. 1. & tangit Doctor 1.*d* 28. *q*. 2. §. *Ad arg*. G. Finita eſt cuius ſubiectum, aut prædicatum nullam ſortitur negationem, vt *Leo eſt rugibilis*. Infinita eſt, cuius aliquod eius extremum negatione potitur, vt *homo eſt non iuſtus*.

Octaua, Ex Doctore 1.*d*. 2.*q*.2. §. *Ex his*, *ſub* D. & *d*. 30.*q*. 2.§. *Ad argumenta* 1. *q*. & 3. *d*. 7. *q*. 2.§. *Sed tantum*. A. & C. in propoſitionem de 2. adiacente, in qua ſolum extát ſubiectum, & verbum, vt *homo eſt*: & in propoſitionem de 3. adiacente, in qua explicitè reperiuntur ſubiectum, prædicatum, & verbum, vt *homo eſt prudens*. Iſta diuiſio efficitur ratione prædicati impliciti, aut expliciti: in ea enim, quæ eſt de 2. adiacẽte ſubricetur prædicatum; idem quippè valet *homo eſt*, ac homo eſt exiſtens: & quæ eſt de 3. adiacente expreſſe habet prædicatum, vt conſtat in exemplo prææallato.

16. Oppones, 1. Species generis poſitiui debent eſſe poſitiuæ, ex genere enim & differẽtia conſtituuntur ſpecies: ſed propoſitio eſt genus poſitiuũ affirmationis, & negationis, quia eſt de genere qualitatis. Ergo eius ſpecies, quæ ſunt affirmatio, & negatio debent eſſe entia poſitiua: at negatio vt vox ipſa indicat, non eſt ens poſitiuum: ergo, &c. Conceſſa maiore: diſtingui poteſt minor, formaliter negatur, ſic enim eſt ens rationis: materialiter verò conceditur. Hæc diſtinctio alibi explicanda eſt. Ad ſubſumptum dici poteſt, ſub nomine negationis intelligi entitatẽ poſitiuam, ſi materialiter accipiatur, veluti ſub nomine irrationalis intelligitur entitas realis poſitiua, quæ differentia eſſentialis conſtitutiua bruti perhibetur.

17. Oppones 2. Multò plures commemorantur diuiſiones propoſitionis, quàm ſint à nobis recitatæ. Ergo eſt inſufficiens eius diuiſionis numerus præadductus Ant. probatur, Scot. 1.*d*.16.*q*.vn §. *Ad* 1 *tertia via*. Z. *verſu*, *Ad illud de ſuppoſito*, affert diſtributionem in propoſitionem per ſe, & per accidens. Et 2.*d*.1 *q*.3. *circa D*. in apprehenſiuam, & indicatiuam. Et communiter omnes Dialectici partiuntur propoſitionem in naturalem, innaturalem, in exceptiuam, excluſiuam, & reduplicatiuam, & huiuſmodi, quæ commodius infrà explanabuntur. Reſp. eas eſſe præcipuas propoſitionis diuiſiones, quas adduximus. Non inficiamur autem poſſe alias afferri, vt infertur in argumento.

ARTICVLVS IV.

De Propoſitione hypothetica.

18. PRopoſitio hypothetica, vt dixi in antecedente art. & docet Petrus Hiſpanus *l*. 1.*c*.15. duabus propoſitionibus categoricis, tãquã eius partibus præcipuis conſtat. Vox quippe hypothetica deriuatur ab ὑπὸ, id eſt ſub, & θέσις, id eſt poſitio, quaſi ſuppoſitio, notante Scoto *q*. 1. *ſecundi Priorum*. §. *De* 2. eo quod vna pars eius alteri ſupponitur, ſeu quod in idem redit, vna propoſitio categorica ſupponitur alteri propoſitioni categoricæ, vt tangit Fonſ. *l*.3.*c*.14. & expreſsè tradit Petrus Hiſpanus *vbi ſuprà*, nec diſcordat Doctor 1. *Priorum q*. 3. §. *Quantum ad* 2. Iuxta hanc ethymologiam rectè propoſitio hypothetica diſtribuitur in conditionalem, copulatiuam, & diſiunctiuam: quandoquidem in hiſce tribus enumeratis, vna earum præſupponitur alteri, vt apertiùs patebit per exempla ſubiicienda in declaratione cuiuſlibet hypotheticæ. Quòd non aduertentes Hurtadus *diſp*.4. *ſect*. 3. & Ouiedus *Controuerſia* 3. *puncto*. 3. cenſent hypotheticam eſſe conditionalem, quæ dependenter ab aliqua hypotheſi, aut ſuppoſitione indicat de obiecto. Nam licet omnis conditionalis ſit hypothetica, non tamen omnis hypothetica eſt conditionalis; nam hypotheſis quidem conditionem deſignat, nihilominus, vt ipſe Hurtadus non negat, quoque ſuppoſitionem denotat, ac proinde ſecundum hanc interpretationem nominis hypotheſis præallatam, probè omnes Dialectici affirmant hypotheticam generatim ſumptam eſſe propoſitionem compoſitam ex duabus ſimplicibus. Præterea, propoſitio categorica, & ſimplex idem ſunt, reluctante eodem Hurtado *loco cit*. Siquidem ex Ariſtotele, aliiſque Dialecticis propoſitio aptè diſpertitur in categoricam, & hypotheticam, & ſecundum leges bonæ diuiſionis membra diuidentia inter ſe diſtinguuntur. Igitur propoſitio hypothetica nequit eſſe categorica, ſicut animal rationale nequit eſſe irrationale, propter eorum differentias oppoſitas animal ex æquo diuidentes. Accedit in ſententia Hurtadi, nulla alia foret hypothetica, præter conditionalem, quod eſt falſum. Rurſus categoricè, & ſimpliciter apud Dialecticos idem ſonant: κατηγορεῖν quippe idem eſt, ac planè demonſtrare, ſiue aperte ſignificare. Igitur non eſt ſtatuendum diſcrimen inter categoricam, & ſimplicem propoſitionẽ Eò magis, quia Dialectici in vſurpãdis iſtis vocibus categoricæ

tegorica,& categorematica non adeo videntur eſſe religioſi,vt ad alium ſignificatum non applicent,quã ad prædicatiuum,& enunciatiuum,ex ſe,& abſolutè,licet notio eorum vocabulorum id deſignet;vt benè obſeruat Fontanus *l. de terminis Philoſophicis.* Iam verò exponendus eſt ternarius numerus ſpecierum propoſitionis hypotheticæ, quarum ſufficientia oritur ex trina comparatione coniunctionis cum ſimplicibus enunciationibus. Si enim hypothetica conſtet duabus propoſitionibus ſimplicibus, & prima notetur particula conditionali.Si,vnaque ex alia ordine illatiuo deducatur, appellatur propoſitio hypothetica conditionalis, quam memorat Scot. 1. Perih q.8. vt *ſi Sol lucet, dies eſt*: & Math.4. *Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiãt.* Quod ſi fuerint duę categoricæ vnitę per particulam copulatiuam *Et* habetur hypothetica copulatiua, vt Gen. 17. *ambula coram me. & eſto perfectus.* Et Exodi 3. *Ego ero tecum,& habebis ſignum.* At ſi vna ſimplex enũciatio diſiungatur ab alia per particulam diſiunctiuam; *vel*,emergit hypothetica diſiunctiua, vt Matt.18. *Vbi ſunt duo,vel tres congregati in nomine meo, ſum in medio eorum.* Obſeruat autem Doctor 4.*d.* 1 *q.* 2.§.*De ſecunda. ſub M.& d.*8.*q.*2 *ante* §. *Aliter* B.& *q.*10.*Elench.* & 1. *Priorum q.*10 *in fine.* Diſiunctiuam non ponere determinatè, & indifferenter vnam. aut alteram, vt *animal aut eſt rationale, aut irrationale* Ad conditionalem rediguntur cauſalis, vt quia mixtum conflatur ex 4. elementis,eſt corruptibile. Temporalis,vt quando anima informat corpus,ipſũ corpus animatur:& localis,vt vbi eſt ſenſatio,ibi eſt ſenſus. Bifariàm autem effici poteſt conditionalis,vno modo ex materia neceſſaria, ex qua conſequens neceſſariò ſequitur ex antecedente, vt *ſi homo currit, neceſſariò mouetur*: quo in ſenſu,aiunt Dialectici,omnes conditionales veras, eſſe neceſſarias, & omnes falſas eſſe impoſſibiles. Altero modo ex materia contingente,ex qua conſequens contingenter ſequitur ex antecedẽte;ità vt poſſit non ſequi,immò oppoſitum euenire,vt *ſi cras ad me veneris,legam*,vbi craſtina lectio non eſt neceſſariò futura,ſed ſolùm de decreto meæ voluntatis, quæ liberè ſic ſtatuit, ſi cras ad me veneris, cum tamen cras poſſim non legere, ſi velim: An verò conſequens inferatur ex antecedente ob conditiones ponendas, talemque rerum ordinem pręſtandum: & vtrum Deus de conditionatis ſcientiam conditionatam à naturali,& libera diſtinctam habeat?non eſt præſentis ſpeculationis.Latè enim à me diſputatũ. eſt *in Tract. de ſcientia Dei*,vbi partes Thumiſticas,aut Ieſuiticas non tueor,ſed proſequor viam Doctoris ſubtilis vtriſque partim fauentem, partim verò repugnantem, prout mihi videtur concordiæ liberi arbitrij cum efficacia diuinæ gratiæ eſſe conformior ſententia.

19. Opp.1.Categoria idem eſt ac prædicatio,& terminus categoricus eſt abſolutè, & ſe ſolo ſignificatiuus: ergo propoſitio categorica non conuertitur cum propoſitione ſimplici,conſequentia probatur.propoſitio compoſita poteſt eſſe categorica,vt *Petrus legit, & Ioannes ſcribit*, quæ eſt enunciatio abſoluta, & perfectè ſignificatiua. Negatur conſequentia, ad cuius probationem dico eam propoſitionem eſſe hypotheticam copulatiuam,vt ſuprà oſtendi.

20. Opp. 2. Copulatiua propoſitio non eſt conditionalis: nec ex ea fieri valet vlla conditionalis. Igitur copulatiua nequit eſſe hypothetica; hypotheſis enim ſonat, quod conditio, & hypothetica coïncidit cum conditionali. Conceſſo ant. negatur conſequentia,cauſa huius negationis adducta eſt in principio præſentis articuli.

QVÆSTIO TERTIA.

De Materia, Forma, Qualitate, & Quantitate Propoſitionis.

1. PRIMVM à nobis agendum eſt de materia,& forma,necnon de qualitate,& quãtitate propoſitionis categoricæ: poſtmodum verò de eiſdem hypotheticæ conuenientibus.

ARTICVLVS I.

De Materia, Forma, Quantitate, & Qualitatè Propoſitionis categoricæ.

2. DE forma propoſitionis categoricæ plerique Dialectici nullam mentionem fecère, fortaſſe, quia cum propoſitio non ſit aliquod totum Phyſicum, ex forma tanquam eius parte minimè conflatur. Ideò eum nullam eſſe eius formam, & materiam ſuſpicati fuerint,conſequenter de eis non egerunt. Quamuis autem ſuperiùs eius materiæ meminerimus, quæ abſque forma non videtur poſſe conſiſtere:nihilominus ea materia,quam ibi retulimus,non eſt materia ex qua, ſed materia circà quã,conueniens cuilibet rei,quæ obiicitur,ſiue ſubiicitur iudicio intellectus. Ob id à nonnullis materia ſubiecta nuncupatur. Admittẽtes autẽ materiam, & formam metaphuricè ſumpta, quidam inter quos ſunt Maſtrius,& Bellutus. 1.*p. Inſt. Tract.* 2.*c.*4. aſſerunt materiam propoſitionis eſſe obiecta, de quibus formatur propoſitio; formam verò eius copulam connectentem prædicatum cum ſubiecto,penes affirmationem,aut negationem. Sed non placent, imprimis quia non aſſignant materiam ex qua, quam tradere tenentur,ſed materiam circa quam,cuius memini *in ſuperiore q. art.*3.nec de ea hoc loco vllum eſt dubium, vt mox præmonui. Deinde verbum, cum ſit copula, ſeu vnio ſubiecti cum prædicato,non videtur eſſe forma,ſed potiùs vtriuſque vinculum. Item vnionem materiæ, & formæ propriè dictæ haud eſſe ipſammet formam fatentur Philoſophi interpretes 2. *Phyſ.* quibus adhæret Scot. 3 *d.*2.*q.*2.*art.*3.*ſub E.* Dici autem poteſt prædicatum eſſe formam ſimplicis propoſitionis,& ſubiectum eius materiam,verbum verò eſſe nexum vtriuſque:ratio quippe ſubiicibilis appellatur materialis, propterà quod proprium materiæ eſt ſubiici,ſeu ſubſtare formæ: ideò 1. *Phyſ. Tex.* 82: materia definitur ſubiectum primum vniuſcuiuſque ex quo fit aliquid. Ratio autem prædicabilis vocatur formalis, quod enim alteri ineſt,illudque informat, ſiue conſtituit, de eo ipſo, quod conſtituit,prædicatur.Hinc oritur diſtinctio logica in eſſe materiale,& eſſe formale; quia entitas, quæ dicitur materialis,eſt ſubiicibilis,& entitas,quæ dicitur formalis eſt prędicabilis.Hanc doctrinam tradunt Scot. 2.*d.*3 *q.*6.§.*Ad q. reſpondeo ſub H.* quam indicarat *q.* 12. *Vniuerſalium* §. *Ad* 1. *q.*& ibi explicat Sarnanus *q.* 9. *pag.*163.quos ſequuntur Tromb. *in Met. q.*19.*fol.* 59. & Raconius *q.*3. *de Enunciatione parte* 2.

3. Quantitas,quæ à Philoſopho in prædicamentis definitur, ſecundum quam aliquid dicitur quantum, & à nobis *q.*4. *libri primi art.*6.deſcribitur ens per ſe extenſum,conſequenter loquentes de quantitate propoſitionis affirmamus quantitatẽ ipſiuſmet propoſitionis eſſe extenſionem ſubiecti,non verò prædicati: quandoquidem prædicato exiſtente ſingulari,dummodo ſubiectũ extiterit vniuerſale,propoſitio erit vniuerſalis,vt *omnis creans eſt Deus*, in qua *Deus*, qui eſt prædicatum, eſt ſingularis: & *omnis creans*,qui eſt ſubiectum, eſt vniuerſalis. Itaq; propoſitio ſuam haurit vniuerſalitatem,

aut

aut particularitatem, & ſingularitatem penes ſubiectum, quod in ea reperitur. Quoniam verò ſubiectum quatuor modis extendi poteſt, propterea quadruplex enumeratur eius quantitas. Aut enim ſubiectum extenditur ad ea omnia, quæ ipſi competere queunt reſpectu prædicati, quo inſignitur, & ſi notetur ſigno vniuerſali, propoſitio eſt vniuerſalis, vt *omnis homo eſt rationalis*. Aut extenditur tantùm ad vnum particulare, & ſi præfigatur ſigno particulari, propoſitio efficitur particularis, vt *quidam homo eſt doctus*. Aut ſubiectum, etſi multis commune, nullo tamen afficitur ſigno, & eſt propoſitio indefinita, vt *homo eſt animal*. Aut ſubiectum eſt ſingulare determinatum, & fit propoſitio ſingularis, vt *Paulus eſt Tarſenſis*.

4. Qualitas propoſitionis duplex aſſignari poteſt, vna eſſentialis, quo pacto affirmatio, vel negatio dici valet qualitas eius eſſentialis, iuxta definitionē eius allatam & explicatam *art. 2. q. 1 huius libri*. Siquidem differētia eſſentialis rei vocatur qualitas eius ab Ariſtotele 5. *Met. Tex.* 19. Adde Porphyrium *in Iſagoge c. de differentia*, & reliquos Dialecticos affirmantes, differentiam eſſentialem prædicari de ſuis inferioribus in quale quid, hoc eſt, in quale eſſentiale. Altera eſt accidentalis, cuiuſmodi eſt veritas, aut falſitas, vt indicant Ariſtoteles *c. de ſubſtantia*, & Scotus 4. *d.* 8. *q.* 2. *ſub V.* qui ne hanc diſtinctionē exprimit 3. *q.* 1. *d.* 1. *art.* 3. *ſub D.* inquiens quale generatim ſumptum diuidi in quale ſubſtantiale, & quale accidentale. Primum non competit alicui ſpeciei qualitatis, quatenus qualitas eſt genus ſupremum: non enim abſolutè nuncupatur qualitas, ſed cum addito, hoc eſt, qualitas eſſentialis. Secundum verò maximè: quandoquidem datur vnum prædicamentū, in quo omnes qualitates accidētariæ collocātur, vt licet intueri *in 1. libro q. 4. art.* 7. Quare non eſt reprehendenda prællata qualitatis diuiſio, vt præſtat Hurtadus *diſp.* 4. *ſect.* 2. cum ſit valdè familiaris Philoſophis, & plane congrua, vt ſperui *lib.* 1. *q.* 3. *art.* 5. & *q.* 4. *art.* 4. Idemque Hurtadus videtur eam olfacere *ſect.* 6. & 7. *diſp. citata*: atque. *ſect.* 5. præmonſtratæ conuerſionem quandoque fieri in quantitate, quandoque verò in qualitate, ſed qualitas illa eſt quod vna ſit vera, aut falſa, affirmatiua, vel negatiua, vt ipſemet Hurtadus opponit. Igitur nolens incidit in eam diſtinctionem, quam reijcere conatur.

5. Oppones 1. Ea eſt propoſitio de materia neceſſaria inter cuius ſubiectum, & prædicatum eſt habitudo neceſſaria, eaque eſt de materia contingenti, inter cuius ſubiectum, & prædicatum extat habitudo contingens: itemque illa perhibetur propoſitio de materia impoſſibili, inter cuius ſubiectum & prædicatum eſt nexus repugnans, & impoſſibilis. Ergo habitudo ſubiecti & prædicati dici debet eius materia, non verò ipſummet ſubiectū. Admiſſo ant. negatur conſequentia; cum enim habitudo formaliter ſit relatio, nequit eſſe vllo modo materia. Ideò ſubiectū cenſetur materia propoſitionis, & ſi ex eo prædicatū neceſſariò promanat vocatur materia neceſſaria: ſi verò contingenter, dicitur materia contingens, & materia impoſſibilis, ſi ab eo prodire repugnat.

6. Oppones 2. Proprium materiæ eſt determinari, proprium verò formæ eſt determinare, vt omnes concedunt: ſed ſubiectum non determinatur à prædicato, nec prædicatum determinat ſubiectum, quia ſubiectum eſt cauſa prædicati, cauſa autem ab effectu non determinatur, quia eſt eo prior. Ergo ſubiectum nequit eſſe materia propoſitionis, nec prædicatum eius forma. Conceſſa maiore, negatur min. quamuis enim cauſa ſit prior ſuo effectu, poteſt tamen ab effectu ferè determinari, vt patet de materia priore forma, quæ tamen eam determinat, quia eſt eius actus formalis.

ARTICVLVS II.

De *materia, forma, quantitate, & qualitate propoſitionis hypotheticæ.*

7. SIcut materia propoſitionis categoricæ eſt vnum ſubiectum, eiuſque forma eſt vnum prædicatum: ita materia propoſitionis hypotheticæ eſt duplex ſubiectum duplicis propoſitionis ſimplicis: atque eius forma eſt duplex prædicatum duplicis propoſitionis categoricæ. Hypothetica namque conflatur ex duabus categoricis, vt dixi *q. præcedente art.* 3. & 4. Idcircò ex earum ſubiectis, & prædicatis, tanquam forma, & materia ipſam conſtare neceſſe eſt. Extant autem inter propoſitiones hypotheticas quædam neceſſariæ, nonnullæ contingentes, & aliæ impoſſibiles, & reliquæ poſſibiles, ſicut de categoricis ſuprà dictum eſt. Hypothetica autem aliam quantitatē à quantitate categoricæ non ſortitur: eſt namque hypothetica vniuerſalis, ſi vtraque categorica fuerit vniuerſalis, vt *omnis Leo eſt ſenſitiuus*, & *omnis Leo eſt rugibilis*. Hypothetica verò eſt particularis, ſi categoricæ ſint particulares, vt *quidam homo eſt doctus*; & *quidam homo eſt prudens*. Quod ſi vna ex categoricis fuerit particularis, & altera vniuerſalis, propoſitio mixta nuncupari poteſt, vt *quidam homo eſt modeſtus, omnis homo eſt diſciplinabilis*. De affirmatione verò, & negatione non eſt par ratio de categorica, ac hypothetica; ſiquidem categorica eſt affirmatiua, quando prædicatum affirmatur de ſubiecto; & negatiua, quando prædicatum remouetur à ſubiecto. Verùm, cum hypothetica coniunctione, ſiue conditione potiatur; ob idea eſt affirmatiua cuius coniunctio, ſiue principalis copula eſt affirmatiua, vt *Petrus eſt riſibilis, & Bucephalus eſt hinnibilis*: negatiua verò, cuius coniunctio eſt negatiua, vt *Petrus non eſt lapis, & Leo non eſt arbor*. Qualitas hypotheticæ non eſt abſimilis qualitati categoricæ, vtriuſque enim eadem eſt qualitas, hoc eſt veritas, aut falſitas. Copulatiua enim eſt vera, quando ambæ categoricæ ſunt veræ: falſa verò, quando ambæ categoricæ ſunt falſæ, vel alterutra. Cur autē ad veritatē hypotheticæ requirātur ambæ categoricæ veræ, & ad eius falſitatē, vna categorica falſa ſufficiat duntaxat, ratio reddi poteſt ex D. Dionyſio *l. de Diuinis nominib. parte* 4. Quia bonum ex vna & tota cauſa, hoc eſt ex integra cauſa eſt, pollente omnibus circumſtantiis, vt exponit Doctor *Quol.* 18. §. *De* 1. *ſub H.* Malum verò ex particularibus defectibus, ſiue ex quocumque defectu. Quod fortaſſis magis dilucidabit illud vulgatum, *ad conſtruendum plura requiruntur; ad deſtruendum vero ſufficit vnum*. Vt diſiunctiua ſit vera, vna tantum eius pars debet eſſe vera, vt *eſt Aſtrologus, vel non eſt Aſtrologus*: ratio eſt, quia teſte Boëtio allegato ab Authore Grammaticæ ſpeculatiuæ *c.* 13. Coniunctio diſiunctiua ſimul eſſe non permittit, & ibi ſubditur, coniunctio diſiunctiua coniungit duo extrema, inter ſe diſtinguens ea à tertio. Quòd ſi interdùm diſiunctio non videatur vnam partem ab alia ſegregare, id fortè accidit propterea quod vtimur eo loquendi modo, vt declaremus vnum ad minus non eſſe neceſſarium, alterumve ſufficere. Hâc differēdi formulâ vtitur Chriſtus Dominus Matt. 18. inquiens, *Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio illorum ſum.* Et Lucæ 2. legitur, *Obtulerunt pro eo Domino par turturum, aut duos pullos columbarum.* Nec plus probant, quæ contrà præfatam doctrinam congerit Arriaga *diſputatione ſecunda, ſectione tertia, numero* 15.

8. Oppones, Coniunctio nihil confert ad affirmationem, aut negationem. Ergo affirmatio, aut negatio

propoſi

propoſitionis hypotheticæ non petitur penes coniunctionem affirmatiuam, vel negatiuam. Ant. probatur: affirmatio, vel negatio deſumitur penes conuenientiam, aut diſconuenientiam ſubiecti cum prædicato. Nego antecedens, ad eius probationem dico id valere de categorica, non verò de hypothetica propoſitione.

QVÆSTIO QVARTA.

De Oppoſitione, æquipollentia, & conuerſione ſimplicium propoſitionum.

1. TRIA proponuntur examinanda in præſenti quæſtione, quæ per quatuor ſubſequentes articulos breuiter, & euidenter pertingentur, & decidentur.

ARTICVLVS I.

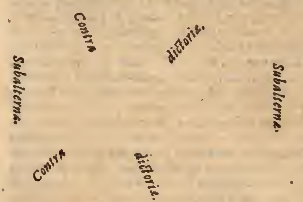
Quid, & quotuplex ſit oppoſitio ſimplicium propoſitionum.

2. Oppoſitio ex Ariſtotele 1.*Perih.c.*4. deſcribitur *affirmatio, vel negatio eiuſdem de eodem non æquiuocè.* Quod eſt dictu, oppoſitio eſt repugnantia duarum propoſitionum idem ſubiectum, idemque prædicatum habentium, ſumpta in vniuoca ſignificatione, penes affirmationem, & negationem. Addunt plerique, & rectè penes quantitatem, & qualitatem, propterea quod ſubalternæ ex infrà dicendis conueniunt in qualitate, & differunt in ſola quantitate. Vna quippe eſt vniuerſalis, & altera particularis, tametſi ambæ ſint affirmatiuæ, aut negatiuæ. Ex præallata oppoſitionis deſcriptione nonnullæ colliguntur conditiones ad eam requiſitæ. Prima, ambæ propoſitiones oppoſitæ debent conſtare eodem ſubiecto, & prædicato, defectu cuius iſtæ non opponuntur, *omnis Leo eſt rugibilis: nullus homo eſt hinnibilis*, diuerſa quippe ſubiecta, & prædicata ſortiuntur. 2. In vtraque retinendum eſt idem verbum: ob id iſtæ mutuò non pugnant. *Petrus legit: Petrus non deambulat.* Qnælibet enim ſuo potitur verbo. 3. Exigitur vniuoca ſignificatio, idcircò hæ non ſunt oppoſitæ, *Leo eſt rugibilis, Leo non eſt rugibilis*, ſi prima intelligatur de Leone viuo, & 2. de Leone picto. 4. requiruntur idem tempus, & locus, propterea iſtæ non opponuntur, *Petrus diligit Deum, Petrus dilexit Deum.* Aër eſt ſalubris aquis, aër non eſt ſalubris areis. Hæc autem conditio valet tantùm in contingentibus, non verò in neceſſariis, quæ ab omni tempore, loco, & exiſtentia abſtrahunt, deque his habentur propoſitiones ſempiternæ veritatis, de quibus fusè in noſtris amplioribus quæſtionibus præſentis operis *l.*4.

3. Quadruplex autem ab Ariſtotele *hoc loco c.* 11. Scoto *q.* 38. *prædicamentali* §. *Ad* 2.*q. dicendum*, & Summuliſtis communiter recenſetur oppoſitio, contraria, ſubcontraria, contradictoria, & ſubalterna. Cuius ſufficientia ſic colligi poteſt. Aut enim de vniuerſali vniuerſaliter enunciamus affirmatiuè, & negatiuè, & exoriuntur propoſitiones contrariæ, vt *omnis homo eſt iuſtus: nullus homo eſt iuſtus.* Aut de vniuerſali non vniuerſaliter enunciamus affirmatiuè, & negatiuè, & fiunt ſubcontrariæ, vt *quidam homo eſt iuſtus: quidam homo non eſt iuſtus.* Aut de vniuerſali altero enunciamus vniuerſaliter, de altero verò vniuerſali non vniuerſaliter, & habentur contradictoriæ, vt *omnis homo eſt iuſtus: quidam homo non eſt iuſtus.* Aut de aliquo vniuerſaliter affirmamus, vel negamus, & particulariter affirmamus vel negamus de eodem; & emergunt ſubalternæ, vt *omnis homo eſt iuſtus: quidam homo eſt iuſtus.*

4. Quantitas autem propoſitionis lato modo, cum ſit eius extenſio, vt dixi *q.* 3. *art.*1. *huius libri*; poteſt eſſe ratio oppoſitionis: ſicut enim magnum, & paruum dicuntur oppoſita, vt videtur concedere Ariſtoteles *c. de quantitate*: ita propoſitio, cum penes ipſius quantitatem dici valeat magna, vel parua, ſiue magis, vel minus extenſa, quia eſt magis, vel minus vniuerſalis; idcircò quæ in ſola quantitate differunt, vt ſubalternæ, non ſunt prorſus ab oppoſitis explodendæ. Præſertim quia ſubcontrariæ non niſi in qualitate ab inuicem diſtinguntur: vtraque namque eſt particularis, vnaque affirmatiua, altera verò negatiua. Idque conſonat Ariſtoteli, qui definiens prærecenſitas propoſitiones, quantitatis earum perſpicuè meminit: ait enim de contrariis vniuerſaliter enunciamus; de contradictoriis, vniuerſaliter de altero, & particulariter de altero: ſed quantitas propoſitionis ſita eſt in vniuerſalitate, aut particularitate, etiam in ſententia eorum, qui oppoſitionem ſubcontrariarum, & ſubalternarum euellere nituntur. Quocirca propoſitiones vel opponuntur in quantitate, & qualitate, vel in qualitate tantùm: vel in quantitate tantùm, vt licet inſpicere in præſenti tabella ab Scoto inſinuata *l.*2. *Perih.q.*6. *Verſ. Item hæc eſt vna.*

Omnis homo eſt iuſtus. Contrariæ. Nullus homo eſt iuſtus.

Aliquis homo eſt iuſtus. Subcontrariæ. Aliquis homo non eſt iuſtus.

5. Oppones 1. ex Fonſ. *l.*1. *Inſt.c.*6. & Arriaga *diſp.* 2 *ſect.* 2. *ſubſectione* 1. Ariſtoteles non recenſet ſubcontrarias: ergo non ſunt referendæ inter oppoſitas. Confirmatur 1. penes veritatem non opponuntur: ergo in oppoſitis locum non habent. Confirmatur 2. idem ſubiectum non ſortiuntur: igitur eis deficit vna ex conditionibus ad oppoſitionem neceſſaria. Confirmatur 3. ſubcontrariæ poſſunt eſſe ſimul veræ: & veritas veritati non opponitur: ergo, &c. Reſp. Ariſtotelem duobus in locis ſubcontrarias commemoraſſe, videlicet 1. *Perih. c.*5. vbi teſte Tol. per non contrarias intelligit ſubcontrarias. Et 2. *Priorum c.*13. vbi expreſſè tradit ſubcontrarias. Et eſto Ariſtoteles eas non docuerit: non ob id probè infertur eas non eſſe concedendas, argumentum enim deſumptum ab authoritate negatiua non concludit. Adde quod ſubcontrariæ opponuntur penes qualitatem; & ſi in eis veritas non extiterit, ſaltem falſitas in eiſdem reperitur, vt omnes fatentur: ideò huiuſmodi propoſitiones ab oppoſitione non ſunt immunes. Ad 1. conf. dico ſatis eſſe ſi ſecundum aliquam qualitatis ſpeciem, vti eſt falſitas, opponantur. Ad 2. conf. negatur ant. homo enim v.g. ſub ſigno particulari eſt ambarum ſubcontrariarum idem ſubiectum, veluti in contrariis, homo ſub ſigno vniuerſali eſt earumdem idem ſubiectum: Ad 3. quamuis vtraque poſſit eſſe ſimul vera, nequit tamen vtraque eſſe ſimul falſa, ſicut contrariæ ſimul veræ eſſe non poſſunt, & ob hanc cauſam ab oppoſitis non eximuntur,

ximuntur, vt innuunt Tatar. 1. *Perih. q. 4.* *Scib li 1.* Maſtrius, & Bellutus *Tract. 2. Inſt. c. 7.*

6. Oppones 2. in ſubcontrariis, de vno ſubiecto v. g. Petro affirmatur curſus ſic, *Petrus currit*: de alio verò, id eſt Antonio negatur curſus ſic, *Antonius non currit*. Ergò cum non ſit repugnantia de eodem reſpectu euſdem, in ſubcontrariis nulla interuenit oppoſitio. Reſp. propoſitiones oppoſitas expoſcere idem ſubiectum, quod ſi mutetur ſubiectum, nulla extabit oppoſitio, vt probat argumentum; idque prope initium huius art. fuit animaduerſum.

7. Oppones 3. Hurtadus *diſp. 4. ſect. 7.* vnam tantùm oppoſitionem, putà contradictoriam defendere conatur, ſic oppoſitio ſecundum qualitatem formaliter habetur propter duas ſingulares mutuò contradicentes. Ergò ſolùm admittenda eſt oppoſitio contradictoria. Negatur ant. vt enim ipſemet Hurt. ibi ingenuè fatetur oppoſitiones petuntur penes oppoſita obiecta, ſicque erunt tot oppoſitiones diſtinctæ, quot erunt diſtincta oppoſita obiecta: atqui præter obiecta ſingularis determinata contradicentis, dantur obiecta vniuerſalis contradicentia, & contraria, itemque particularia. Igitur pluſquam vna ſtatuenda eſt oppoſitio. Maior eſt in promptu. Minor ſuadetur ex deſcriptionibus contrariarum, contradicentium, & ſubcontrariarum prælallatis: atque ex diuiſione rerum in vniuerſales, & ſingulares, quam affert Philoſophus in principio capitis allegati: necnon ex definitione oppoſitionis ibidem adducta, quæ aliis, à contradictoriis formaliter competit, vi ſuprà induxi, & deduxi. Conſiſtit enim in affirmatione, & negatione, aut in veritate, & falſitate, vt vult Hurtadus prænominatus. Sed affirmatio, & negatio, veritas, & falſitas adaptantur nedum contradictoriis: verumetiam contrariis, & ſubcontrariis. Ruit itaque Hurtadi fundamentum, præſertim, quia vniuerſales oppoſitæ gaudent propria oppoſitione diſtincta à ſingularibus, ſicut & propria entitate ab eis diſtincta: monuerim tamen hîc ſecundum multos veritatem propoſitionis vniuerſalis pendere ferè ex veritate particularis; data quippe quauis particulari falſa, tota propoſitio eſt falſa. Si enim iſta ſingularis eſt falſa, *Petrus eſt lapis*, vtique vniuerſalis eſt falſa, *Omnis homo eſt lapis*.

ARTICVLVS II.

De oppoſitarum Canonibus.

8. IN contrariis oppoſitis hic ſeruatur canon. Si vna contrariarum eſt vera, altera eſt falſa, non econtrà. Vtraque autem nequit eſſe ſimul vera: ratio eſt, quia ſi duæ contrariæ forent ſimul veræ, vtique contradictoriæ eſſent ſimul veræ, quod eſt impoſſibile; ſi enim duæ contrariæ ſint veræ, cum ambæ ſint vniuerſales, putà *omnis canis eſt latrabilis*, *nullus canis eſt latrabilis*, rectè deducitur veritas duarum particularium, quarum negatiua contradicit vniuerſali affirmatiuæ, v. g. *quidam canis non eſt latrabilis*: *omnis canis eſt latrabilis*: & affirmatiua contradicit vniuerſali negatiuæ, vt *nullus canis eſt latrabilis*: *quidam canis eſt latrabilis*. Ex falſitate verò contrariarum, non ſequitur falſitas particularium, quemadmodum ex falſitate ſubalternantis non ſequitur falſitas ſubalternatæ: etſi enim hæc ſit falſa, *omnis homo eſt doctus*: nihilominus non ſequitur quoque iſtam eſſe falſam. *Aliquis homo eſt doctus*. Quamobrem de contrariis neceſſariis hæc regula ſeruanda eſt, ſemper ex duabus vna eſt vera, & altera falſa. De contingentibus autem ambæ queunt eſſe ſimul falſæ, vt *omnis homo eſt iuſtus*: *nullus homo eſt iuſtus*.

9. Subcontrariarum canon eſt huiuſmodi, in neceſſariis ſi vna eſt vera, altera eſt falſa vt *quidam homo eſt animal*: *quidam homo non eſt animal*. In contingentibus verò ambæ poſſunt eſſe ſimul veræ, vt *quidam homo eſt doctus*: *quidam homo non eſt doctus*.

10. De contradictoriis traditur iſte canon. Duæ contradictoriæ nec ſimul veræ, nec ſimul falſæ eſſe queunt. Cauſa eſt, quia idem ſimul eſſe, & non eſſe repugnat; quodlibet enim eſt, vel non eſt, & de quolibet verum eſt affirmare, vel negare: quod eſt principium notiſſimum, & vniuerſaliſſimum Metaphyſicæ.

11. Subalternarum canon eſt, quod ſi ſubalternans eſt vera, pariter ſubalternata eſt vera, vt *omnis homo eſt animal*: *quidam homo eſt animal*. At ſi ſubalternans eſt falſa, non probè ſequitur ſubalternatam eſſe falſam in contingentibus, vt ſi hæc eſt falſa, *omnis homo eſt iuſtus*, non tamen illa eſt falſa, *quidam homo eſt iuſtus*. Ratio eſt, quia ſubalternans magis extenditur, quàm ſubalternata: ob id ad eius veritatem, plura requiruntur. Ex falſitate autem ſubalternatæ, ſequitur falſitas ſubalternantis, vt ſi hæc eſt falſa, *quidam homo eſt iuſtus*: vtique illa erit falſa, *omnis homo eſt iuſtus*. Ratio eſt, quia ad falſitatem minora requiruntur, quàm ad veritatem, patet à ſimili de propoſitione copulatiua *q. 3. art. 5. huius libri*.

12. Oppones, Hæ ſunt contradictoriæ *ſolus homo currit*, *non ſolus homo currit*, & tamen poſſunt eſſe ſimul falſæ. Ergo canon contradictoriarum non eſt ſemper verus. Ant. probatur, particula *non* cadens ſupra totam propoſitionem reddit eam contradictoriam affirmatiuæ. Conſequentia deducitur, ſi nullus currat, falſa eſt iſta, *ſolus homo currit*. Itidemque falſa eſt illa, *non ſolus homo currit*, poſito, quod nec homo, nec aliud ab homine currat. Reſp. quidquid alij dicant, negando ant. ad eius probationem dico, propoſitionum contradictoriarum alteram eſſe vniuerſalem, alteram verò particularem, cuiuſmodi non ſunt propoſitiones prælallatæ: ſunt enim exponibiles, & ſic exponuntur *ſolus homo currit*, *homo currit, & aliud præter hominem non currit*. Non ſolus homo currit, id eſt homo currit, & aliud præter hominem currit. Idque in ſimili latè explicaui *Tract. de Deo vno diſp. 6. q. 3.* cum Scoto *1. d. 21. q. 1.* S. Bon. & aliis Scholaſticis *ibid.*

ARTICVLVS III.

De Æquipollentia ſimplicium propoſitionum.

13. ÆQuipollentia, cuius meminit Doctor Subtilis *q. 5. primi Priorum, & q. 13. ad finem*, necnon *q. 14. 5.* *Notandum*, eſt eadem vis, idemque valor duarum propoſitionum ſimplicium eodem ſubiecto, & prædicato conſtantium, præpoſita, vel poſtpoſita negatione ſignis vniuerſalibus, aut particularibus earum. Vt *omnis homo eſt mendax*; eius contradictoria eſt, *quidam homo non eſt mendax*, eius verò æquipollens eſt, *non quidam homo non eſt mendax*. Duæ quippè negationes affirmant, & vna tantùm negat, cum ſit malignantis naturæ, deſtruit quod poſt ſe reperit; ſi enim apponatur vniuerſali, facit particularem, & ſi præfigatur affirmatiuæ reddit negatiuam, iuxta hanc regulam iſtæ ſunt æquipollentes, *quidam homo non eſt mendax*, *non omnis homo eſt mendax*. Ad rectè conficiendas æquipollentes, ſubſequentes canones ſunt obſeruandi, quorum primus eſt. In contradictoriis, vt fiant æquipollentes negatio eſt præponenda ſigno, vt liquidò conſtat in exemplis mox allatis. Secundus in contrariis vt æquipolleant, eſt poſtponenda negatio ſignis, & ſubiectis earum, vt *omnis homo eſt mendax*: *nullus homo non eſt mendax*. Itemque nullus homo eſt mendax: & omnis homo non eſt mendax, æquipollent. Tertius in ſubalternis, vt æquipolleant, præponitur, & poſtponitur negatio, vt *omnis homo eſt mendax*: *non aliquis homo non eſt mendax*. Similiter, *quidam homo eſt mendax*. *non omnis homo non eſt mendax*. Denique

nullus

nullus homo eſt mendax : non aliqus homo eſt mendax. Prænominati canones hoc verſu indicantur.

Præ contradic, poſt contrà, præpoſtque ſubalter.

14. Harum vocum explicatio, vt omnis oppoſitarum propoſitionum æquipollentia fiat, eſt huiuſmodi. *Præ contradic*, ideſt, vt duę contradictoriæ efficiantur æquipollentes, præponenda eſt negatio. *Poſt contrà* ideſt in contrariis poſtponenda eſt negatio, vt euadant æquipollentes. *Præpoſtque ſubalter*, hoc eſt, oppoſitis ſubalternis præponenda, & poſtponenda eſt negatio, vt efficiantur æquiualentes. Quòd vt melius percipias, & facilius præſtes, dignoſcenda ſunt ſigna, quibus præpoſita, vel poſtpoſita negatione ex vniuerſalibus particulares, & ex particularibus reddantur propoſitiones vniuerſales. Ob id ſubſequentia carmina conſcripſere Dialectici.

Non omnis, quidam: non omnis non, quaſi nullus.
Non nullus, quidam: ſed nullus non valet omnis.
Non aliquis, nullus: non quidam non, valet omnis.
Non alter, neuter: neuter non præſtat vterque.

15. Oppones 1. Si plures propoſitiones æquipollerent, plures propoſitiones vni, & eidem contradicerent : ſed hoc videtur eſſe falſum, quia vni vnum eſt contrarium duntaxat, ſecudum illud ſacræ paginæ: fecit Deus omnia contraria, vnũ contra vnum, & duo cõtra duo. Ergo propoſitionũ æquiualẽtia non videtur eſſe admittẽda. Dici poteſt plures propoſitiones non æquipollentes quidem vni propoſitioni non contradicere; plures tamen æquiualentes vni poſſe contradicere : nec effatum Scripturæ officit , quia ibi fit ſermo de oppoſitis phyſicis ſimplicibus , & incomplexis : non autem de complexis, vti ſunt propoſitiones.

16. Oppones 2. Nec lex, nec norma, nec mentio vlla facta eſt de ſubcontrariarum æquipollentia. Ergo diminutæ, & inſufficientes ſunt regulæ præaddnctæ de propoſitionum æquipollentia. Ant. liquet in verſu præmiſſo. Conſequentia tenet , paſſio propoſitionum eſt æquipollentia , ergo oppoſitis ſubcontrariis canon eſt aſſignandus, quo fiant æquipollentes. Reſpondent nonnulli eumdem protſus eſſe canonem in ſubcontrariis, ac in contrariis; ideò peculiaris de eis mentio haud ſupra facta eſt. Contrà, lex æquipollentiæ contrariũm eſt, vt negatio poſtponatur, vt ſuprà obſeruaui, & poſtpoſita negatio ſubcontrariis non efficit eas æquipollentes, vt patet in iſtis *quidam homo ſcribit, quidam homo non ſcribit.* ſi primæ adiicias negationem, ſic, *quidam homo non ſcribit*, non diſtinguitur à 2. Si verò negationem iungas 2. *quidam homo non, non ſcribit* , inutiliter repetitur negatio: quod ſi alterutri præponas negationem, *Non quidam homo non ſcribit*, non erit ſubcontraria. Idem quippe valet *non quidam, ac omnis*, vt patet ex dictis. Quare vanus eſt modus ille efficiendi ſubcontrarias æquipollentes. Reſpondent alij quibus adſtipulantur Maſtrius, & Bellutus *c.* 8. *Tract.* 1. poſtponendam eſſe negationem non aduerbialiter , ſed nominaliter, veluti eſt nullum, quod licet intueri in iſtis, *quidam homo eſt albus, quidam homo non eſt albus*, huius æquipollens eſt, *quidam homo nullum eſt album.* Contrà, nullum propriè non eſt negatio, ſed ſignum vniuerſale negatiuum. Itemque nec eſt nomen, nec aduerbium, vt conſtat ex dictis: igitur nec nominaliter, nec aduerbialiter accipi poteſt: nec eſt apta, ſed inuſitata locutio: non valet ergo prædictus modus reddendi propoſitiones ſubcontrarias æquipollentes , ac proinde ſequendum eſt commune placitum Summuliſtarum , nullam in ſubcontrariis admittendam æquipollentiam. Quod mirum non eſt , vt enim non omnes modi figurarum reduci valent via oſtenſiua ad quatuor modus primæ figuræ ex dicendis in ſequenti libro ; ſic inter propoſitiones oppoſitas ſubcontrariæ fieri nequeunt æquipollentes. Hoc quoque monſtrari, & declarari poteſt de nominibus, quorum quædam ſunt indeclinabilia, & de verbis, quorum nonnulla præteritis, & ſupinis ſpoliantur. Itaque non eſt vllum incommodum ſubcontrarias æquipollentiam non poſſe participare.

ARTICVLVS IV.

De Conuerſione ſimplicium propoſitionum.

17. Conuerſio eſt extremorum tranſmutatio, quæ accidit, cum quod erat ſubiectum in vna propoſitione fit pręd icatum in altera, & prędicatum efficitur ſubiectum, quantitate, & qualitate manentibus, aut mutatis, vt *locus non eſt corpus. Ergo corpus non eſt locus.* Prima propoſitio vocatur conuerſa, quia eius termini conuertuntur: 2. verò appellatur conuertens, quia ex conuerſis terminis efficitur. Atque ex vna infertur altera , nempe ex conuerſa deducitur conuertens, vt patet in exemplo prędlato. Et indicat Scot. 1. *Priorum q* 5. *& q.* 9. *& q.* 10. *necnon q.* 12, 13. *&* 14.

18. Triplex autem numeratur conuerſio, ſimplex, per accidens , & per contrapoſitionem. Conuerſio ſimplex , quę & conuerſio in terminis nominatur , fit transferendo tantùm terminos , videlicet ſubiectum in prędicatum , & prędicatum in ſubiectum , retentis eiſdem quantitate, & qualitate. Bifariàm autem hęc conuerſio conficitur: vno modo per enunciationes vniuerſales negantes, vt *nullus piſcis eſt arbor. Ergo nulla arbor eſt piſcis.* Altero modo per particulares affirmatiuas, vt *quidam piſcis eſt viuens: ergo quoddam viuens eſt piſcis.* Conuerſio per accidens habetur, cum tranſmutantur termini, & quantitas, perſiſtente eadem qualitate. Contingit verò dupliciter: aut quando ambę propoſitiones ſunt negatiuæ vna vniuerſalis, & altera particularis , vt , *nullus lapis eſt animatus. Ergo quoddam animatum non eſt lapis:* aut quia altera eſt vniuerſalis, & altera particularis ; vtraque verò eſt affirmatiua , vt *omne corpus eſt ſubſtantia : ergo quadam ſubſtantia eſt corpus.*

19. Conuerſio per contrapoſitionem accidit , quando perdurante eadem quantitate, & qualitate, termini de finitis, fiunt infiniti. Poteſt autem fieri duobus modis. 1. Cùm vniuerſalis affirmatiua de terminis finitis, tranſmutatur in vniuerſalem affirmatiuam de terminis infinitis , vt *omnis homo eſt animal : ergo omne non animal eſt non homo.* 2. Cum particularis negatiua de extremis finitis vertitur in particularem negatiuam de extremis infinitis , vt *quedam ſubſtantia non eſt corpus : ergo quoddam non corpus non eſt non ſubſtantia.* Huius meminit Scot. 1. *Priorum q.* 15. § *Quantum ad* 2.

20. Recentes, quibus adhæret Arriaga, dubitant, nùm ſubiectum tantum debeat infinitari : an verò ſubiectum, & prædicatum ſimul? Verùm hæc difficultas tollitur ex deſcriptione cõuerſionis præallata: Dictũ namque eſt huiuſmodi tertiam conuerſionem euenire, cum termini eius de finitis fiunt infiniti per additionem negationum: & ſi ſolum ſubiectum foret infinitãdum, apponendum tantum eſſet in dicta definitione, quando ſubiectum duntaxat de finito euadit infinitum. Præterea niſi vterque terminus infinitandus eſſet in hac conuerſione, non ſeruaretur eadem qualitas in conuerſa, & conuertente : ſed vna foret affirmatiua, altera verò negatiua, vt conſpicitur in iſtis *Omnis homo eſt animal: ergo omne non animal non eſt homo.* Quod ſi prædicatũ infinitetur vnà cũ ſubiecto, vtraq; exiſtit affirmatiua quia omnis infinitãs eſt affirmatiua, vt cõcedit Arriaga *d.* 2. *ſubſ.* 5. Rurſus cùm negatio cadit ſuprà nomen infinitat illud, vt non negat idẽ Arriga *diſp.* 1. & repetit *diſp.* 2. *ſubſect.* 4. At ſi negatio addatur verbo, vt *Petrus non currit*, opponitur huic , *Petrus currit.* Igitur, niſi prædicatum infinitetur, propoſitio minimè eſt affirmatiua. Idque magis elucet in propoſitionibus ſecundi modi ſpectantibus ad hanc poſtremam conuerſionẽ: ambæ quippè ſunt particulares negatiuę, & cõuertens eſſe nequit, niſi tam prædicatum, quàm ſubie-

ctum infinitetur, vt conſtat in exemplo allato. Nec etiam huic apponi debet vlla conſtantia, ſeu exiſtentia rei, vt cenſet Hurtadus *diſp.1. ſect.5. num.17.* Siquidem omnes neceſſariæ propoſitiones, quarum exempla adduximus ſuprà, ab omni rei exiſtentia præſcindunt. Igitur neceſſaria non eſt vlla conſtantia, ſiue rei exiſtentia. Cæterùm vt modus conſtruendi haſce tres conuerſiones memoriæ mandetur, Dialectici hæc carmina compoſuere.

Feci ſimpliciter conuertitur, Eua per acci.
Aſto per contra, ſic fit conuerſio tota.
Aſſerit A. negat E. ſunt vniuerſaliter ambæ.
Aſſerit I. negat O. ſunt particulariter ambæ.

In his carminibus quatuor notantur litteræ A.E.I.O. deſignat autem A. vniuerſalem affirmatiuam, E. vniuerſalem negatiuam, I. particularem affirmatiuam, & O. particularem negatiuam. Atque in primis duobus verſibus extant tres dictiones, *Feci, Eua, & Aſto*, quæ præſeferunt tres præcenſitas conuerſiones. *Feci*, reſpicit primam conuerſionem, in qua habentur E. quæ denotat vniuerſalem negatiuam, & I. particularem affirmatiuam, ambas per eam conuertendas, eo modo, quo ſuprà explicaui. *Eua*, ſpectat ad 2. conuerſionem, quæ afficitur E. & A. deſignantibus vniuerſalem negatiuam, & vniuerſalem affirmatiuam per eam conuertendas, vt exemplis præoſtendi. *Aſto*, componitur ex A. & O. quæ ſignificant vniuerſalem affirmatiuam, & particularem negatiuam per hanc tranſmutandas, ſicut anteà palàm feci.

21. Oppones 1. *Nullum animal eſt falsò corpus: ergo nullum corpus eſt falsò animal.* Iſta conuerſio non valet, cùm antecedens ſit verum, & conſequens falſum: ac proinde vniuerſalis negatiua non conuertitur per conuerſionem ſimplicem. Reſp. non ſic vt habetur in oppoſitione, præſtandam eſſe conuerſionem, ſed hoc modo, nimirùm, nihil quod eſt falsò corpus, eſt animal.

22. Oppones 2. Si conuerſione per accidens conuertitur vniuerſalis negatiua, hæc *nullus homo eſt mulier*, conuertenda eſſet in iſtam, *quædam mulier non eſt homo*, quæ eſt falſa. Ergo non rectè aſſignatur canon conuerſionis 2. Reſp. præallatam vniuerſalem negatiuam ita eſſe conuertendam, *quædam mulier non eſt aliquis homo*, quæ eſt vera, & legitima.

QVÆSTIO QVINTA.

De propoſitione modali.

1. PAucæ fermè permeſtigantur in propoſitione modali, quæ in abſoluta, vt innuit Doctor Subtilis 1. *Priorum q.3.§.Quantum ad 2.& q.48. ad finem.* Propterea ex dictis de illa faciles percipientur, quæ de hac ſumus dicturi.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex ſit modalis propoſitio.

2. PRopoſitio modalis quam memorat Scotus *q.25. primi Priorum §. Quantum ad 1. & 2. d. 3. q. 9.* deſcribitur, quæ modo aliquo afficitur, vt *neceſſarium eſt hominem eſſe animal.* Vbi vox neceſſarium eſt modus, ratione cuius propoſitio appellatur modalis. Poteſt autem modus definiri is, qui propoſitionem modificat, ſiue reſtringit ſignificationem eius ad rem certam, & determinatam, notante Scoto *cit. q.26.§.Quantum ad* 1. vel docente Petro Hiſpano *Tract.*2. Modus eſt adiacens rei determinatio, vt neceſſarium determinat ſolùm ea, quæ inter ſe vinculum ſortiuntur indiſſolubile, velut patet in exemplo præallato. Contingens eſt modus, qui limitat ea, quæ vinculo diſſolubili iunguntur, adeò vt valeant eſſe ſimul coniuncta, vel disiuncta, vt *contingens eſt hominem eſſe album.* Poſſibile eſt modus, qui determinat ea, quæ nullam inter ſe præſeferunt repugnantiam, vt *poſſibile eſt hominem eſſe beatum.* Poſſibile autem latiùs patet, quàm contingens; neceſſarium quippè eſt quidem poſſibile, non tamen eſt contingens: ideóque à neceſſario, & contingente videtur abſtrahere. Impoſſibile dicitur de iis, quæ inter ſe repugnant, vt *impoſſibile eſt hominem eſſe lapidem.* Homo namque, & lapis adinuicem ſunt termini incompoſſibiles. Præfatæ modi definitioni non videtur abſona deſcriptio modi tradita à Scotiſtis *Tract. Formalitatum art. 2 partiali* ex Scoto 1.*d.8.q.3.* Modus eſt, qui additus rei non variat rem: cùm enim aliquis ex prædictis modis additur propoſitioni categoricæ, ipſa propoſitio non mutatur, ſed modificatur duntaxat.

3. Penes quatuor modos prænarratos, quadruplex numeratur propoſitio modalis ex Ariſtotele 2. *Perih. c.*1. & Scoto *q.26. primi Priorum §.Quantum ad* 2. Prima vocatur modalis de neceſſario, quæ enunciat aliquid alicui neceſſariò conuenire. 2. Modalis de contingente, quæ enunciat aliquid alicui contingenter conuenire. 3. Modalis de poſſibili, quæ enunciat aliquid alicui poſſe conuenire. 4. Modalis de impoſſibili, quæ enunciat aliquid alicui repugnare. Hæ omnes autem exemplis ſuprà ſunt illuſtratæ, & confirmatæ: poſſuntque fieri aut nominaliter, quando modus eſt nomen, vt *neceſſarium eſt arborem eſſe corpus*: aut aduerbialiter, quando modus eſt aduerbium, quod apud Logicos perhibetur ſyncategorema, vt *homo neceſſario eſt rationalis.* Porrò, vt aduertit idem Doctor *ibid. q.27. §. Quantum ad* 1. & *§. Quantum ad* 2. In modali duo reperiuntur, modus ſcilicet & dictum. Modus iam à nobis eſt præexplicitus: dictum verò eſt id omne, quod in ea ponitur, præter modum, ita fortaſsè nuncupatum, quia de eo modus dicitur.

4. Oppones 1. Definitio modi à Petro Hiſpano adducta conuenit accidenti, quod adiacet, & inhæret ſubiecto: ſed accidens non eſt modus, vt ex ſe conſtat. Ergo definitio modi non eſt idonea, & recta. Reſp. maiorem capiendam eſſe de adiacentia non 1. ſed 2. intentionaliter ſumpta: modus quippe, de quo loquimur adiacet propoſitioni, quatenus ſecundò intentionaliter accipitur.

5. Oppones 2. Nullum ſubiectum, nullumve prædicatum eſt determinatio copulæ: ſed modus reſpicit ſubiectum, aut prædicatum: ergo modus non eſt adiacens rei determinatæ. Reſp. hanc inſtantiam eadem diſtinctione eſſe diluendam, quà diluta fuit præcedens. Itaque maior eſt vera primò intentionaliter, non autem ſecundò intentionaliter capta.

ARTICVLVS II.

De materia, forma, quantitate, & qualitate propoſitionis modalis.

6. QVemadmodum in propoſitione hypothetica duplex ſubiectum duarum propoſitionum ſimplicium eſt eius materia, & duplex prædicatum earumdem eſt eius forma, vt patet ſuprà *q.3. art.3. huius libri*: ita cum in modali cernamus duplex ſubiectum, vnum modi, & alterum dicti: necnon duplex prædicatum, modi ſcilicet, & dicti: primum, vtrumque ſubiectum modi, & dicti nomen materiæ: ſecundum verò vtrumque prædicatum dicti, & modi nomen formæ ſortiuntur, vt loco cit. in re ſimili planum feci.

7. Qualitas modalis eſt dupla, altera ex modo: altera verò ex dicto petitur. Poteſt autem contingere, vt ex parte vtriuſque ſit affirmatiua, & vera, vt *hominem eſſe animal,*

animal, eſt neceſſarium. Aut ex parte vtriuſque ſit negatiua, & falſa, vt *hominem non eſſe lapidem, non eſt poſſibile.* Aut ex parte modi negatiua, ex parte verò dicti affirmatiua, vt *hominem eſſe rationalem, non eſt contingens.* Simpliciter autem affirmatiua dicitur illa, quæ habet modum affirmatiuum, licet dictum ſit negatiuum: & abſolutè dicitur ea negatiua, quæ modum habet negatiuum, licet dictum ſit affirmatiuum. Denuò in modali duplex quantitas reperitur, in dicto, & in modo: in dicto extat quantitas propoſitionis abſolutæ: in modo verò quantitas ipſius propoſitionis modalis. Neceſſarium autem, quoniam eſt modus vniuerſalis ſemper ponit rem in eſſe: at impoſſibile ſemper tollit: contingens modò ponit, modò tollit. Poſſibile denotat rem poſſe eſſe. Abſolutè verò quantitas enunciationis modalis penes modum decerpitur. Si enim modus fuerit vniuerſalis, modalis erit vniuerſalis; quod ſi modus fuerit particularis, pariter modalis erit particularis. Duo autem extant modi vniuerſales, putà neceſſarium, & impoſſibile: duo verò particulares, nempè poſſibile, & contingens. Si negatio præponatur modis vniuerſalibus, fiunt particulares, vt *non neceſſarium, non impoſſibile.* At ſi negatio præfigatur modis particularibus, efficiuntur vniuerſales, vt *non poſſibile, non contingens.*

8\. Oppones, *omnem hominem ſedere, eſt poſſibile*, in hac propoſitione ſubijcitur terminus communis ſigno vniuerſali. Ergò propoſitio præfata eſt vniuerſalis, quod pugnat eis, quæ ſuprà aſſeruimus. Reſp. tale ſignum vniuerſale haud determinare totum ſubiectum, ſed partem ſubiecti duntaxat; ideò illa non cenſetur propoſitio vniuerſalis: non ſic autem eſt modus prænominatæ propoſitionis.

ARTICVLVS III.

De oppoſitione, & æquipollentia Modalium.

9\. Oppoſitio modalium quoquo modo ex oppoſitione abſolutarum percipi valet, ſicut enim illa efficitur, additis, vel demptis negationibus: ſic & iſta conſtituitur per additionem, aut demptionem negationum. Verùm quoniam nonnulla peculiaria extant in oppoſitione modalium, quæ minimè adaptantur abſolutarum oppoſitioni. Idcircò ea breuiter, & dilucidè ſunt à nobis adducenda, & enucleanda, ne Tyronum ingenia & multitudine legum, & obſcuritate rerum obruantur.

10\. Principiò ſciendum eſt, poſſibile, & impoſſibile: Itemque contingens, & neceſſarium eſſe modos oppoſitos. Præterea propoſitiones oppoſitas, & æquipollentes fieri poſſe dupliciter, aut penes modum eiuſdem appellationis; vt *poſſibile eſt Petrum currere: poſſibile eſt Petrum non currere*: aut penes modum diuerſæ appellationis, vt *poſſibile eſt Petrum currere: contingens eſt Petrum currere.* Deinde propoſitiones eodem modo vniuerſali affirmatiuo conſtantes, ſi dicto vnius addatur negatio, ſunt contrariæ, vt *neceſſarium eſt hominem mori: neceſſarium eſt hominem non mori:* At ſi negatio addatur modo duntaxat, ſunt contradictoriæ, vt *neceſſarium eſt Petrum currere: non neceſſarium eſt Petrum currere.* Quod ſi ambæ propoſitiones habeant modum particularem, & dicto alterius iungatur negatio, fiunt ſubcontrariæ vt *neceſſarium eſt Petrum moueri, cùm currit: non neceſſarium eſt Petrum non moueri, cùm currit.* In quouis autem modo confici queunt quatuor propoſitiones modales. Prima fit quando dictum, & modus negatione carent, vt *Poſſibile eſt Petrum ſedere.* 2. quando negatio iungitur verbo, vt *poſſibile eſt Petrum non ſedere.* 3. quando negatio modo adiungitur, vt *non poſſibile eſt Petrum ſedere.* 4. quando negatio vtrique nectitur, vt *non poſſibile eſt Petrum non ſedere.*

11\. Vt verò omnis oppoſitio, & æquipollentia modalium eniteat, quatuor notantur litteræ A. E. I. V. quæ quatuor diuerſas propoſitiones modales deſignant, A affirmatiuam de modo, & dicto, vt *hominem eſſe animal eſt neceſſarium.* E. affirmatiuam de modo, & negatiuam de dicto, vt *hominem non eſſe lapidem eſt neceſſarium.* I. negatiuam de modo, & affirmatiuam de dicto, vt non eſt poſſibile hominem eſſe lapidem. V. negatiuam de vtroque, vt *non neceſſarium eſt hominem non ſedere.* idque totum hoc verſu Dialectici induunt & comprehendunt.

E dictum negat Ique modum, nihil A, ſed V, totum.

12\. Amplius attamenti ſunt quatuor ordines, in quibus conſpiciuntur omnes modales oppoſitæ, & æquipollentes per has quatuor dictiones ſignificatæ, in quibus præcedentes litteræ includuntur. Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea. quæ in his carminibus leguntur.

Extat primus Amabimus, Edentulique ſecundus.
Tertius Iliace, purpure reliquus.

13\. Iſtæ dictiones diſtinctionis, & claritatis gratia, cum omnibus propoſitionibus oppoſitis, & æquipollentibus ſic diſponuntur. Quatuor ſyllabæ cuiuſlibet dictionis quatuor æquipollentes & quatuor litteræ, affirmatiuas propoſitiones, vel negatiuas, vniuerſales, vel particulares præſeferunt, vt paulò antè monebam, & conſpiciuntur in ſubſequenti tabella.

4. Ordo *Purpurea.*		3. Ordo *Iliace.*	
Pur-	Petrum non ſedere non eſt poſſibile.	Il-	Petrum ſedere non eſt poſſibile.
pu-	Petrum non ſedere non eſt contingens.	li-	Petrum ſedere non eſt contingens.
re-	Petrum non ſedere eſt impoſſibile.	a-	Petrum ſedere eſt impoſſibile.
a.	Petrum ſedere eſt neceſſarium,	ce.	Petrum non ſedere eſt neceſſarium.

Contraria.

Subalternæ. *Contra* *dictoriæ.* *Subalternæ.*

Contra *dictoriæ.*

Subcontrariæ.

1. Ordo *Amabimus.*		2. Ordo *Edentuli.*	
A-	Petrum ſedere eſt poſſibile.	E-	Petrum non ſedere eſt poſſibile.
ma-	Petrum ſedere eſt contingens.	den-	Petrum non ſedere eſt contingens.
bi-	Petrum ſedere non eſt impoſſibile.	tu-	Petrum non ſedere non eſt impoſſibile.
mus.	Petrum non ſedere non eſt neceſſarium.	li.	Petrum ſedere non eſt neceſſarium

Explicatio quatuor prædictorum ordinum, propoſitiones, quæ reſident in 3. & 4. ordine ſunt contrariæ: quæ in 1. & 2. ſunt ſubcontrariæ: quæ in 1. & 3. Itemque in 2. & 4. ſunt contradictoriæ. Quæ verò in 1. & 4. necnon in 2. & 3. ſunt ſubalternæ. Hæque omnes his verſibus continentur.

Tertius in 4. ſemper contrarius erit.
Sit tibi linea ſubcontraria prima ſecunda.
Tertius eſt primo contradictorius.
Pugnat cum quarto contradicendo ſecundus.
Prima ſubeſt quartæ vice particularis habens ſe.
Hanc habet ad ſeriem ſic lege ſecunda ſequentem.

14\. Inſuper obſerua omnes enuntiationes cuiuſcumque

præſati ordinis inter ſe quidem eſſe æquipollentes, vt patet inſpicienti: eſſe verò oppoſitas, quatenùs quæ ſunt in vno ordine reſpiciunt cæteras, quæ in reliquis lineis collocantur, ſicut apertè monſtratur in præadducta tabella. Denique reſtat explananda conuerſio modalium, quæ depromitur penès dictum, & non penès modum, docente Scot. 1. *Priorum q. 25.* vt *Paulum ſedere eſt poſſibile.* Sic efficitur huius conuerſio, *aliquod ſedens eſſe Paulum, eſt poſſibile.* Itaque in modalis conuerſione ſeruantur documenta enuntiationis abſolutæ, ac proinde nihil ampliùs his videtur adiiciendum, quod loco citato non fuerit animaduerſum. Vnum tantum Arriagam ex Neotericis inueni, qui *diſp. 2. ſect. 5.* ſpernit prærecenſitas litteras, & dictiones, immò ſectione nunc allegata reiicit litteras, quæ cum dictionibus, inſeruiant conuerſioni ſimplicium enuntiationum. Sed immeritò, valde enim iuuant memoriam, ea earum quippe inſpectione faciliùs quiſpiam in memoriam reuocat, quod ſibi in hiſce præſtandum eſt, vt præter Arriagam vno ore confitentur omnes Dialectici. Alioquin ipſe deſpiciat neceſſe eſt, eas quæ modos vtiles ſyllogiſmorum cuiuſcumque figuræ deſignant, quas non eſt auſus inficiari: immò eaſdemmet adducit, explicat, & vtitur. Cùm ergo eadem ſit cauſa, idemque vſus tam iſtarum, quam illarum, proculdubio has gratis contemnit, & illas recipit. Quare ſi aliquo fundamento, & ratione fulciantur, aut omnes repellat, aut omnes admittat, neceſſe eſt.

15. Oppones 1. Hæ duæ propoſitiones ſunt in eodem ordine *hominem non poſſibile eſt currere: omnem hominem impoſſibile eſt currere* & tamen non ſunt æquipollentes. Ergo non oportet æquipollentes eſſe eiuſdem ordinis. Reſp. cauſam eſſe, cur illæ non æquipolleant, quia ſubiecta earum non ſe habent vniformiter.

16. Oppones 2. *omnis homo poſſibiliter currit: quidam homo impoßibiliter currit*, ſunt propoſitiones eiuſdem lineæ, quæ tamen non æquipollent. Ergo, &c. Reſp. eas eſſe æquipollentes ex parte ſubiecti, non verò ex parte modi, penes quem depromitur æquipollentia modalis.

QVÆSTIO SEXTA.

De Propoſitione exponibili.

1. PRopoſitio exponibilis ex Scot. 1. *Priorum q. 5.* eſt, quę expoſitione, ſeu declaratione indiget, propter aliquam particulam, quę reddit eam obſcuram. Propoſitio autem obſcura vocatur exponibilis: quæ verò eam exponunt, ſeu declarant, appellantur exponentes. Tres autem potiſſimùm referuntur exponibilium ſpecies, videlicet excluſiua, exceptiua, & reduplicatiua. De quibus impræſentiarum eſt agendum in duobus ſubſequentibus articulis.

ARTICVLVS I.

De Excluſiuis.

2. PRopoſitio excluſiua eſt, quæ aliquo ſyncategorematе excluſiuo efficitur, perhibente Scoto 1. *Priorum q. 4. §. oppoſitum*, & *q. 24. in fine*: vt *tantum homo eſt rationalis.* Sunt autem ſyncathegoremata excluſiua tantum ſolùm, ſolummodò, duntaxat, & huiuſmodi. Poteſt verò dici propoſitio excluſiua dupliciter, aut excluſi prædicati: aut excluſi ſubiecti. Primo modo efficitur, quando excluſio excludit alia prædicata ab eodem ſubiecto, vt tantùm homo eſt rationalis. 2. modo euenit, quando excluſio excludit alia ſubiecta ab eodem prædicato, quòd eſt dictu, alia ſubiecta non participant idem prædicatũ, vt *tantùm animal eſt ſenſitiuũ.*

3. In propoſitionibus excluſiuis notatur hic canon, particula excludens non excludit ea, quę neceſſariò, aut contingenter ſubiecto congruunt. Cùm enim dicitur, *tantum homo eſt rationalis*, non excluduntur animal, & reliqua, quæ de ipſo homine neceſſariò enuntiantur, aut contingenter, veluti albedo, quæ contingenter competit homini, ratione cuius denominatur albus, ſed id, quod homini repugnat, vt *eſſe leonem, vel lapidem.*

4. Quatuor autem afferuntur enuntiationes excluſiuæ penes affirmationem, aut negationem ſyncathegorematis excluſiui, & verbi. Si enim nulla negatio præmittatur particulæ excluſiuæ, & verbo, exurgit prima excluſiua, vt *tantùm homo eſt riſibilis.* At ſi negatio ponatur ſupra ſignum excluſiuum fit ſecunda, vt *non tantùm homo eſt albus.* Si negatio addatur verbo, efficitur tertia, vt *tantùm anima rationalis non eſt immortalis.* Quòd ſi vna negatio nectatur voci excluſiuæ, & altera verbo, habetur quarta, vt *non tantum homo non eſt immortalis.* Prænominatæ exponibiles declarantur per ſuas exponentes, ſublato ſyncathegoremate, excludente, remanente tamen eodem ſubiecto. Prima excluſiua exponitur per hypotheticam copulatiuam, quæ ex aliàs dictis continet duas categoricas, quarum prior debet eſſe particularis affirmatiua, & poſterior vniuerſalis negatiua, *vt tantùm homo currit*, ſic exponitur. *Quidam homo currit: & nullum quod non ſit homo currit.* 2. Explanatur per hypotheticam disiunctiuam, quæ habet duas ſimplices disiunctiuas, quarum prima debet eſſe vniuerſalis negatiua, & 2. particularis affirmatiua, vt *non tantùm homo currit*, ſic exponitur, *nullus homo currit: aut aliquod non homo currit.* 3. Exponitur per hypotheticam copulatiuam, habentem primam categoricam particularem negatiuam, & ſecundam vniuerſalem affirmatiuam, vt *tantum homo non currit*, ſic exponitur. *Quidam homo non currit. & omne aliud ab homine currit.* 4. Per hypotheticam disiunctiuam comprehendẽtem duas ſimplices, priorem vniuerſalem affirmatiuam: & poſteriorem particularem negatiuam, vt *non tantùm homo non currit*, ſic exponitur. *Omnis homo currit, aut aliquis homo non currit.* Vt autem modus reſoluendi has excluſiuas tenaciùs menti noſtræ hæreat, accipiendæ ſunt quatuor dictiones, potà *Dives, Orat. Amo, Hely.* In his notantur quatuor litteræ A. E. I. O. iuxtà ſignificationem, quam attulimus ſuprà de modo conuerſionis abſolutarum propoſitionum, eoque ordine reſoluendæ ſunt excluſiuæ, quo præoſtendimus per memoratas dictiones, cùm ſuis litteris, vt licet intueri in præſenti ſyllabo.

Dives. *Orat.*

Contraria.

Tantum homo eſt animal. ideſt homo eſt animal, & nulla res, quæ non eſt homo eſt animal.

Tantum homo non eſt animal. ideſt, homo eſt animal, & omnis res, quæ non eſt homo, eſt animal.

Contra dictoria. *Subalterna.* *Subalterna.* *Contra dictoria.*

Non tantùm homo eſt animal. Seu omnis homo eſt animal, vel: aliquid, quod non eſt homo eſt animal.

Non tantùm homo eſt animal. id eſt. Non homo eſt animal, vel aliquod, quod non eſt homo eſt animal.

Amo

Amo. *Subcontraria.* *Hely.*

5. Opponunt ſeſe huic communi Summuliſtarum doctrinæ nonnulli Recentes, præſertim Hurtadus *diſp.* 4. *ſect.* 14. aientes, propoſitionem primi modi, velut, *tantum homo currit*, handquaquam reſolui poſſe per primã vniuerſalem affirmatiuam, & ſecundam vniuerſalẽ negatiuam, vt *omnis homo currit*, *& nihil præter hominem currit*. Pariter in materia neceſſaria, malè quiſpiam reſolueret propoſitionem indefinitam, puta, *tantùm homo eſt rationalis* in iſtas duas, *aliquis homo eſt rationalis, & nihil præter hominem eſt rationale*, quia præter aliquem hominem, aliquid eſt rationale, ſcilicet duo, & omnes homines ſunt rationales.

6. Contrà, imprimis ſubiectum excluſiuæ non notatur ſigno vniuerſali, ſed eſſe debet indefinitum, & ſi propoſitio indefinita æquiualeat vniuerſali, non tamen in materia contingente, de qua ipſemet Hurtadus affert exemplum. Rurſùs mens Summuliſtarum non eſt reſoluere, ſiue conuertere propoſitiones exponibiles. Siquidem indubitanum eſt, excluſiuam de verbo, & ſigno affirmatis conuerti in vniuerſalem affirmatiuam, vtpotè *tantum homo eſt rationalis. Ergo omne rationale eſt homo*, ſed eas explicare, & de obſcuris reddere claras, non verò obſcuram per obſcuram reſoluere; at conuertere prædictas propoſitiones, vt præſtat Hurtadus, potiùs eſt obnubilare, quàm eas declarare. Difficilius namque eſt, aut æque difficile capere iſtam, *nihil præter hominem currit*, quàm illam, *tantùm homo currit*, quia vna eſt excluſiua, & altera exceptiua; ambæ verò exponibiles. At exponibilis non exponitur per exponibilem, ſed per duas exponentes, vt non abnuit Hurtadus, & indicat Scot. 1. *d.* 21 *q. vn. ſub A.* Quare Summuliſtæ bene hanc exponunt, *tantùm homo eſt rationalis*, ſic, *homo eſt rationalis, & nihil quod non ſit homo, eſt rationale.*

7. Inſtant prænominati Nuperi. Hæ per Summuliſtas ſunt contradictoriæ *ſolus homo currit: non ſolus homo currit*: quia particula negatiua totam efficiens propoſitionem efficit eam contradictoriam affirmatiuæ, & nequeunt eſſe ſimul falſæ, quod pugnat legi contradictoriarum. Si enim nemo currat, hæc eſt falſa, *ſolus homo currit*, quia nec ſolus homo, nec ei aſſociatus currit. Item aliá eſt falſa, *non ſolus homo currit*, quia nec ſolus homo, nec alia ab homine currunt: ſicque duæ contradictoriæ forent ſimul falſæ. Verùm hæc, & conſimilis, quæ aduerſùm nos adducunt citati Authores nullius ſunt momenti. Etenim ſi in contradictoriis abſolutis id nullam ingerit difficultatem, nec etiam in hiſce excluſiuis. Siquidem abſolutè, & non ex hypotheſi pronuntiantur iſtæ excluſiuæ. *ſolus homo currit: & non ſolus homo currit.* Vera quippè ſtatuitur regula, negatio toti propoſitioni præfixa, reddit eam contradictoriam propoſitioni præcedenti. Nec ex hoc conceduntur propoſitiones pias aures offendentes, vt deducit Arriaga, *ſubſectione* 3. vt *non ſolus Deus eſt blaſphemus*, quia eius contradictoria, *Deus eſt blaſphemus*, eſt falſa. Ergo debet eſſe vera. Quòd vt diſſoluatur, aduerto cum Scoto 1. *d.* 21. *q. vn.* §. *Ad q.* A. poſt Ariſtotelem 2. *Elench. c.* 4. vocem *ſolus* 2. poſſe accipi categorematicè, & ſyncategorematicè. Solus categorematicè. idem eſt ac ſolitarius, ſic legitur Matt. 14. *Aſcendit in montem ſolus*, & Marci 6. *Erat nauis in medio mari, & ipſe ſolus in terra.* Solus verò ſyncategorematic: ſumitur reſpectu alterius, cuius negatur conſortium, quo pacto dicitur Pſal. 71. *Qui facit mirabilia ſolus.* & Pſal. 85. *Tu es Deus ſolus.* Ea his liquet prædictam propoſitionem, ſi ſolus accipiatur ſincategorematicè eſſe falſam, hic enim ſenſus eſſet, Deum, & alios eſſe blaſphemos, niſi ſtatim adhibeatur explicatio, vel Deus non eſt blaſphemus, vel alius eſt blaſphemus, quæ tamen non videtur quadrare proprio eius ſenſui. Senſus enim eius eſt, Deum eſſe blaſphemum, alioſque ſibi aſſociatos; ſicut cùm Chriſtus dicebat, *Non ſum ego ſolus.* Quocircà cenſeo ſic eſſe reſpondendum, tunc præallatam regulam non valere, quando ſubiectum propoſitionis non eſt capax eius prædicati, hoc enim pacto iungi nequeunt extrema; ac proinde aſſociari, aut diſſociari non poſſunt. Idque deduci poteſt ex alijs conſimilibus, vtpotè. *Non ſolus Deus eſt infinitus, non ſolus Deus eſt immenſus*, & huiuſmodi Cur autem explicetur per disiunctionem, quando negatio præponitur dictioni excluſiuæ, ratio affertur, quia proprium eſt ſignis diſtributiuis, vt ſi ab alijs prohibeantur, non diſtribuant; atque adeò ſicut non eſt diſtributiua ſuppoſitio, ita nec copulatiuè explicandæ ſunt propoſitiones, quæ his ſignis afficiuntur.

ARTICVLVS II.

De Exceptiuis, & Reduplicatiuis.

8. PRopoſitio exceptiua eſt, (affirmante Pelbarto, *Tomo* 2. *Roſarij verbo, de dictione reduplicatiua ante* §. 1.) quæ aliquo ſigno exceptiuo notatur, ratione cuius redditur obſcura, eſtque exponibilis, vt *omne animal præter hominem, eſt irrationale.* Signa verò exceptiua sũt, præter, præterquàm, niſi & huiuſmodi, quæ efficiunt propoſitiones obſcuras exponibiles per alias eis æquiualentes, vt *nullum animal præter hominem eſt rationale*, ſic exponitur, inter animalia homo eſt rationalis, & non aliud. Tot autem fieri queunt exceptiuæ, quot excluſiuæ, quarum numerum, oppoſitionem, & cætera, quæ de his fuſè à veteribus Dialecticis pertractantur, non cenſeo opportuna, nec neceſſaria adducere, & examinare.

9. Propoſitio reduplicatiua ex Scot. 1. *Priorum q.* 35. §. *Quantum ad* 1. eſt, quæ aliquo ſigno reduplicatiuo afficitur, ratione cuius eſt obſcura, ac proinde exponibilis. Signa verò reduplicatiua ſunt, quatenùs, inquantùm, prout, & huius formæ alia, quæ faciunt propoſitiones obſcuras, exponibiles per alias ipſis æquiualentes, vt homo quatenùs homo eſt rationis capax: ſic exponitur, homo, quia rationalis eſt, capax eſt rationis, vt patet Quol. 3. *H. & d.* 11. *q.* 2. Signum quippe reduplicans denotat cauſam alicuius rei eſſe rationem formalem, ſuprà quam reduplicat, vt innuit Doctor q. 7. *Vniuerſalium* §. *Ad.* 1. Totidem autem referuntur reduplicatiuę, quot exceptiuæ, & excluſiuæ, de quibus & conſimilibus non amplius diſſero, ſed videri poſſunt apud Maiorem, & Tatar. abundè de eis diſſerentes.

10. Oppones, hæc non eſt reduplicatiua, Petrus bibit inquantum poteſt, tametſi in ea extet ſignum reduplicatiuum, *inquantum*: ergo non aptè fuit deſcripta enuntiatio reduplicatiua. Reſp. ſignum reduplicatiuum non conſtituere propoſitionem reduplicatiuam, ſi ſumatur aduerbialiter, vt capitur in argumento: benè tamen ſi accipiatur coniunctionaliter, vt capitur in præſenti, ſiue ſit de ſubiecto, ſiue de prædicato reduplicato.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De Diuiſione, & Definitione.

1. TRIA recenſentur inſtrumenta, ſiue modi ſciendi Logices, vt cum alijs Dialecticis aduertit Petrus Tatar. propè initium expoſitionis Summularum) diuiſio, definitio, & argumentatio. De duobus primis in præſenti q. d. 3. verò in ſequenti libro agemus. Nec abs re huic libro iungimus quæſtionem de diuiſione, & definitione, quia vel ſunt perfectæ, vel ſaltem imperfectæ orationes, & propoſitiones.

ARTICVLVS I.

De diuiſione.

1. SCotus 1 *d. 3 q. 1. §. Loquendo igitur.* N. monet per definitionem haberi cognitionem diſtinctam rei quæ inquiritur per diuiſionem; ideóque prius eſſe diuidendum, quàm definiendum, niſi aliter res expoſtulet, vt indicat Antonius Andreas in expoſitione libelli de diuiſione Boëtij. Diuiſio autem deſcribitur oratio, quâ totum in ſuas partes diſtribuitur, vt *Leo diuiditur in corpus, & animam.* Totum quod diuiditur appellatur diuiſum, & partes, in quas ſecernitur totum, vocantur membra diuidentia. Duplex autem ex Doctore *q. 2. 3. Vniuerſalium & 1. d. 3. q. 2. ante F. & infrà N.* extat diuiſio, vna nominis, altera verò rei. Nam totum quod diuiditur, aut eſt nomen habens plures ſignificationes; aut res habens plures partes. Si 1. habetur prior diuiſio, quâ v. g. canis diuiditur in terreſtrem, marinum, & cæleſtem. Si 2. habetur poſterior diuiſio, quâ v. g. viuens diuiditur in vegetans, ſentiens, & intelligens. Præterea, cum totum aliud ſit reale: aliud verò rationis, fit, vt diuiſionum altera ſit realis, quâ totum reale in ſuas partes reales ſcinditur: altera verò rationis, quâ totum rationis in ſuas partes diſtribuitur, vt propoſitio in ſubiectum, & prædicatum. Diuiſio realis eſt quadruplex, iuxtà quadruplicitatem totius, integralis, vniuerſalis, eſſentialis, & accidentalis. Integralis eſt qua totum integrale in ſuas partes diuiditur, quod vel eſt homogeneum, ideſt eiuſdem rationis habens partes, vt caro diuiditur in partes, quæ idem nomen, eandémque rationem carnis participant: aut ethérogeneum, ideſt partes diuerſæ rationis habens, vt hominis alia pars caput, alia cor, alia pedes. Huic opponitur diuiſio entitatiua, qua totum entitatiuum in partes entitatiuas diſpertitur, vt tota materia in ſuas partes materiales, de qua in Phyſ. Diuiſio totius vniuerſalis eſt in partes ſubiectiuas, quæ accidit, cùm magis vniuerſale diuiditur in minùs vniuerſalia, putà animal in hominem, & brutum. Hæcque dicitur diuiſio logica, quæ aut eſt generis in ſuas ſpecies, vt color in albedinem, & nigredinem: aut ſpeciei in ſua indiuidua, aut generis in ſuas differentias, aut differentiæ in differentias, vt rationale in hoc, vel illud rationale. Diuiſio totius eſſentialis eſt, in partes eſſentiales, eſtque duplex ſecundum duplicitatem totius eſſentialis, aut enim eſt totius eſſentialis Phyſici in partes Phyſicas, ſic diuiditur corpus in materiam, & formam: aut totius eſſentialis Metaphyſici in partes Metaphyſicas, quæ ſunt genus, & differentia. Prior à Scoto 1. *d. 3. & 8.* nuncupatur diuiſio in rem, & rem: poſterior verò in realitatem, & realitatem. Addi poteſt diuiſio rei, in ſuos modos, quo pacto ens diſtribuitur in infinitum, & finitum. Itemque diuiſio totius poteſtate in ſuas vires, & potentias, vt animæ alia pars intellectiua, alia appetitiua; vt patet ex Doctore 2. *d. 16. q. vn.* poſt Ariſtotelem *l. Prædicamentorum c. 5.* Diuiſio totius accidentalis in ſuas partes ſtatuitur triplex, quam inſinuat Scot. 1. *Poſt. q. 18. prope initium.* Prima eſt accidentis in ſua ſubiecta, quæ efficitur, quando diuiſum eſt accidens membrorum diuidentium, vt coloratorum aliud eſt homo, aliud leo, aliud lapis. 2. Subiecti in accidentia, quæ fit, quando membra diuidentia ſunt accidentia diuiſi, vt lapidum alij albi, alij nigri. 3. Accidentis in accidentia, quæ accidit, cùm tam diuiſum, quam membra diuidentia ſunt accidentia eiuſdem ſubiecti, vt dulcium, aliud album, aliud flauum.

3. Traduntur autem quatuor præcepta bene diuidendi, quorum 1. elicitur *ex 2. Poſt. c. 5.* videlicet diuiſum, & membra diuidentia ſimul ſumpta debent eſſe adæquata, vt cum ſecatur animal in rationale, & irrationale, animal eſt diuiſum, rationale, & irrationale ſunt membra diuidentia, quæ viciſſim adæquantur, tam enim latè patet animal, quàm rationale, & irrationale. 2. Diuiſio fieri debet in membra proximiora, & immediatiora, vt ſubſtantia rectè diſtribuitur in incorpoream, & corpoream; non verò in inanimatam, & animatam. Tertium, membra diuidentia non debent coincidere, ſed inter ſe opponi, vt animalium aliud homo, aliud brutum: Defectu cuius hæc eſt inepta diuiſio, animalium aliud viuens, aliud ſentiens, quia ſentiens comprehendit viuens, idemque poteſt eſſe viuens, & ſentiens ſimul.

4. Quartum, facienda eſt diuiſio per pauciora membra, quantùm fieri poteſt, vt *ſentientium aliud rationis capax: aliud rationis expers*: ideò ne nimium multiplicentur membra diuidentia, nonnunquam additur negatio alteri extremo, vt *corpus aliud viuens, aliud non viuens.* Quod inſinuat Philoſophus 6. *Top. c. 3. & 1. de partibus c. 3.* hoc vtens exemplo, *magnitudinum alia linea, alia non linea.*

5. Oppones, tres tantum conditiones diuiſionis enumerantur communiter à Scotiſtis, vt videre licet apud Tatar. *in expoſitione Petri Hiſpani fol. 1. not. 3.* Ergo malè quatuor à nobis recenſentur. Reſp. eas quatuor in tribus contineri: quarta namque addita eſt, vt clariùs nobis natura diuiſionis innoteſcat, cum diuiſio adinuenta ſit ad totam rem in ſuas partes dilucidandam. Patet à ſimili de definitione, cuius tres conditiones recitantur à Scoto 1. *Priorum q. 5. & 4. d. 1. q. 2.* ab eodem quinque referuntur, quæ in illis tribus capiuntur. Idipſum de ſubiecto ſcientiæ ab ipſomet præſtitum fuiſſe animaduertimus *l. 1. q. 3. art. 1. Logicæ Scoticæ.*

ARTICVLVS II.

De definitione.

6. MVlta de definitione congerunt Ioannes Maior *c. de genere,* Brianſonius 4. *q. 3. concluſione 2. corollario 3.* gemini Scotiſtæ *diſp. 1. q. 1. art. 1. 2. & 3.* & alij non pauci, nos breuiter, quæ ſunt magis neceſſaria & opportuna expediemus. Definitio eſt oratio naturam rei explicans, vt ſcribit Scot. 1. *d. 45. §. Contrà iſta.* 1. & 3 *d. 22. q. vn. §. Rationes ſub C.* poſt Ariſtotelem 1. *Top. c. 4. & 6. eiuſdem operis c. 1. necnon 7. Met. Tex. 41. & 42.* Id autem, cuius natura explicatur, vocatur definitum, & quod explicat naturam ipſius definiti appellatur definitio. Quod enim implicitè, & confusè definitum deſignat, hoc ipſum explicitè, & perſpicuè definitio declarat, vt *homo eſt animal rationale.* Homo eſt definitum, & animal rationale eſt definitio: licet non rarò pro tota oratione vſurpetur. Duplex autem definitio aſſignatur à Philoſophis, præſertim Scoto 2. *Poſt. q. 6. & 1. Priorum q. 1. & 4. d. 1. q. 1. A.* Vna nominis, altera verò rei: definitio nominis ex eodem Doctore *in 4. citato, & p. d. 22. q. 1. §. Poteſt dici,* eſt oratio, quæ originem, ſeu interpretationem, & ethymologiam nominis explicat, vt *Dialectica eſt ſcientia diſputatrix*: Logica eſt ſcientia ſermocinalis, *& petra eſt, quæ terit pedes.* Definitio rei eſt oratio naturam rei declarans, vt homo eſt animal rationale. Hæcque eſt bipartita, eſſentialis, & deſcriptiua. Eſſentialis eſt, quæ rei eſſentiam, ſeu quidditatem diſtinctè exprimit, quæ ſubdiuiditur in Phyſicam, & Metaphyſicam, ſiue Logicam. Phyſica exprimit naturam rei per materiam, & formam, vt *homo eſt totum compoſitum ex corpore, & anima rationali*: Metaphyſica declarat naturam rei per genus, & differentiam, vt *animal eſt animatum ſenſitiuum.* Definitio deſcriptiua, quæ & definitio per additamentum nominatur, eſt oratio aliquid extrà naturam rei explanans. Et hæc poteſt effici tripliciter 1. per genus, & propriam rei paſſionem, vt *Leo eſt animal rugibile.* 2. per cauſam extrinſecam, vt

homo

homo conditus eſt ad beatitudinem conſequendam. 3. Per accidentia commonia, vt homo eſt animal implume bipes. Moneo autem propriè non dari definitionem non entis, impoſſibilis, negatiui, & priuatiui, quia ſicut iſta non potiuntur propriâ eſſentiâ, & quidditate; ita nec definitione. Hinc ſubdit Scot 4. *præallegato* §. *Hic primò*. A. propriè definiri ens poſitiuum, vnum per ſe, reale, compoſitum, & vniuerſale.

7. Quatuor autem præcipuè obſeruantur documenta bonæ definitionis. Primum definitio debet diſtinctè explicare, quod definitum confuſè denotat: ratio eſt, quia definitio debet eſſe clarior definito, cum ſit adinuenta, vt res nobis conſpicuè innoteſcat, vt notant Stagirita 6. *Top. c.* 1. & Scot. 1. *Priorum q.* 5. 2. Definitio debet reciprocari cum definito. Ob id à Philoſophis fortè vocatur terminus, quia ad eſſentiam, quam definit, terminatur, nec vltrà eam progreditur, vt præ aliis obſeruat Brianſonius nuper allegatus. 3. Definitio nihil ſuperflui, nihilque diminuti debet continere. Ob id hæc non eſt recta definitio, *homo eſt animal rationale, mortale, & diſciplinabile*, quia vltimæ duæ dictiones ſunt ſuperfluæ. An verò vni nomini correſpondeat vna definitio? vide Scot. *Quol.* 13. Lychetum, & Gadium *ibidem*. 4. Secundum Scotum 1. *Poſt.* q. 24. §. *Ad q. dicitur*, & 4. d. 11. q. 5. *infrà* CC. non eſt tradenda definitio per genus remotum, & differentiam remotam. Quandoquidem ex genere, & differentiis remotis non conſtituitur ſpecies, quæ propriè definiri perhibetur: propterea hæc non eſt bona definitio, *homo eſt ſubſtantia viuens*; eo quod in ea non reperiuntur genus, & differentia proxima.

8. Oppones 1. Si definitio tantùm habetur de ente reali poſitiuo: ergo de ente rationis non erit definitio: cùm autem definitio ſit medium demonſtrationis, & ſcientia effectus eiuſdem, deducitur Logicam, quæ conſiderat ſecundas intentiones, quæ ſunt entia rationis, non eſſe ſcientiam, quod pugnat Scoto 4. *ſua Dialectica*. Reſp. diſtinguendo conſequens: de ente rationis non datur definitio ſtrictè ſumpta, concedo: non datur definitio latè accepta, nego. Sicut enim ens rationis ſuam ſortitur eſſentiam, pariter & definitionem, quæ ipſius eſſentiam explicat. Huiuſmodi autem definitio ſufficit ad acquirendam demonſtrationem, & cauſandam ſcientiam, vt notat Doctor. 4. *d.* 1. *q.* 2. §. *De ſecundo principali*, L & inſinuat Ariſtoteles 2. *Poſt. c.* 7.

9. Oppones 2. Facilius eſt ſingulare definire, quàm vniuerſale Ergo, ſingularium eſt definitio, atque adeò, non oportet, quod definitur eſſe vniuerſale. Ant. eſt Ariſtotelis 2. *Poſt. c.* 15. Reſpondet Tol. *ibi in commentario*, per ſingulare eo loco intelligi minus vniuerſale, quia magis vniuerſalia ſunt magis abſtracta, & cognitu difficilia. An verò ſingularium ſit definitio, & demonſtratio expenditur in noſtris quæſtionibus Logicæ Scoticæ *libro* 5. contrà Boneuum *in Met.* & Arriagam *diſp.* 3. *Summularum, n.* 7. *ſect.* 1.

LIBER TERTIVS.

DE TERMINATO.

TERMINATVM, ſiue compoſitum ex terminis, tam incomplexis, quàm complexis proculdubio eſt ſyllogiſmus, hoc vltimo libro à nobis pertractandus. ſemper enim terminatum definitur, & explicatur per terminans, vt rectè aduertit Doctor Subtilis 2 *d.* 3. *q.* 9. §. *Ad argumenta, ſub L.* Huius ſtructuræ cognitionem Dialectica potiſſimùm reſpicit, in huiuſque inuentione ſe diu inſudaſſe teſtatur Ariſtoteles. Ob id in calce Elench. ſibi gratias eſſe referendas iure expoſtulat. Eſt enim ſyllogiſmus totius Dialecticæ Ariſtotelicæ obiectum, & finis, vt tetigi in præfatione huius opellæ. Itaque meritò gratiæ habendæ ſunt ipſi Stagiritæ, qui eum & adinuenit, & ex profeſſo pertractauit. In hoc autem libro quatuor excitantur quæſtiones, prima de ſyllogiſmo generatim ſumpto, 2. De eodem ſpeciatim accepto, 3. De locis Dialecticis, & 4. De ſyllogiſmo ſophiſtico.

QVÆSTIO PRIMA.

De ſyllogiſmo in communi

1. CVm in qualibet diſciplina communiora præcedant minus communia, veluti genus præit ſuas ſpecies: quòd obſeruaſſe Ariſtotelem aduertimus ſtatim in initio primi libri: propterea non abs re præmittimus quæſtionem de ſyllogiſmo in genere, vt poſtmodum de eo ipſo in ſpecie diſſeramus.

ARTICVLVS I.

Quot requirantur ad conſtituendum ſyllogiſmum.

2. SYllogiſmus cõſtruitur ex tribus terminis, vt cum cęteris Dialect. monet Scot. 1. *Elench q.* 4. §. *Ad* 1. *arg.* Et 1. *Priorum q.* 1. Tribuſque propoſitionibus, & particula illatiua ergo, vel igitur. Terminorum vnus appellatur maius extremum, alter minus extremum, & tertius medius terminus, ſiue medium, vt innuit Scot. q. 12. *Prædicamentalis*. Propoſitionum verò vna vocatur maior, altera minor, & 3. concluſio. Ea quippè, in qua eſt maius extremum, ſiue in qua extat maius robur ſyllogiſmi nuncupatur maior: in qua eſt minus extremum ſiue in qua reperitur minus robur ſyllogiſmi appellatur minor: & quæ ex illis duabus colligitur, nominatur concluſio: tametſi quæ primo loco ponitur, maior: quæ 2. loco minor: & quæ tertio loco concluſio perhibetur. Cuncta hæc libet oſtendere in iſto ſyllogiſmo, *omne animal eſt viuens: omnis Leo eſt animal: ergo omnis Leo eſt viuens*. Duæ priores propoſitiones dicuntur præmiſſę, propterea quod antè concluſionem mittuntur, & poſtrema; quæ ex illis duabus deducitur, vt mox dicebam, nomen concluſionis ſortitur. Maius extremum in directè concludentibus vocatur prædicatum; minus extremum, ſubiectum: & tertius terminus, medium, eo quod mediat inter illa duo prædicta extrema, & nunquam in concluſione locatur: vocula illatiua ergo, aut igitur, eſt ſignum, quo concluſio infertur ex præmiſſis.

3. Oppones, Si omnis homo curreret. & Paulus eſſet homo,

homo, Paulus curreret. In hoc diſcurſu, Paulus curreret, eſt concluſio: omnis homo curreret, eſt maior: Paulus eſſet homo, eſt minor: cùm tamen ſit quoddam complexum, in quo nec maior, nec minor, nec vox illatiua eluceant. Non igitur, omnis ſyllogiſmus conſtat tribus propoſitionibus & particula illatiua præexplicitis. Reſp. quamuis in præfato argumento formaliter non inueniantur tres propoſitiones, cum ſigno illatiuo; eſſe tamen virtualiter, & æquiualenter, quod ſatis eſt, vt pro ſyllogiſmo habeatur.

ARTICVLVS II.

Ex quibus componatur ſyllogiſmus.

4. CVm ſyllogiſmus ſit quoddam totum, neceſſe eſt, componatur ex partibus, quarum quædam apud Dialecticos nuncupantur materiales, quædam verò formales. Materiales autem partes, aut ſunt remotæ, putà termini incomplexi, aut proximæ, nempe termini complexi, ſeu propoſitiones. Et partes formales ſunt figura, & modus, quorum meminit, Scot. *q. 45. Elench. & q. 34. primi Priorum.* Figura eſt medij termini cùm extremis recta ordinatio, penes debitam prædicationem, & ſubiectionem. Modus verò eſt recta ordinatio trium prædictarum propoſitionum, penes debitam quantitatem, & qualitatem. Tunc autem ſeruatur debita quantitas, cùm vna ex præmiſſis ſaltem eſt vniuerſalis: & debita qualitas, cùm altera præmiſſarum ſaltem eſt affirmatiua. Itaque materia ſyllogiſmi ſunt termini incomplexi, & complexi: forma verò eiuſdem eſt recta ordinatio terminorum, & præmiſſarum ad inferendam bonam concluſionem. Scio aliam à Dialecticis diſtingui ſyllogiſmi materiam extrinſecã de re neceſſaria, poſſibili, contingenti, & impoſſibili, cuius memini *l. 2. q. 2 art. 3. diuiſione* 6 Hinc quandoque dicimus ſyllogiſmum concludere ratione materiæ, quandoque ratione formæ, & quandoque ratione vtriuſque.

5. Oppones, in ſpiritualibus materia, & forma non reperiuntur, in hoc namque differt ſpirituale à materiali, quia hoc materiæ eſt capax: illud verò eius eſt expers: ſed ſyllogiſmus eſt quid ſpirituale, cum ſit operatio intellectus omni materia denudati. Ergo perperàm aſſignantur partes materiales, & formales ſyllogiſmi. Reſp. diſtinguendo maiorem, de materia, & forma propria, quæ eſt phyſica, concedo: de materia, & forma impropria, & ſimilitudinaria, quæ eſt logica, ſiue metaphyſica, nego. Ad diſtinctionem maioris, diſtinguenda eſt probatio minoris.

ARTICVLVS III.

Quid, & quotuplex ſit ſyllogiſmus.

6. SYllogiſmus, qui ratiocinatio, diſcurſus, & argumentatio nuncupatur ab Ariſtotele 1. *Priorum c. 3. & 1. Top c. 1.* atque *1. Elench. c. 1.* definitur oratio, in qua quibuſdam poſitis, aliud quid ab eis, quæ poſita ſunt, neceſſariò ſequitur, eo quod hæc ſunt. Explicatur, dicitur *oratio*, ideſt argumentatio, interprete Scoto *q. 3. Vniuerſalium. §. Ad rationem poſitionis.* Vel vt inquit Tatar. in *Summulis Tract* 4. poſt Scotum *q. 5. primi Priorum §. Quantum ad 2.* ponitur *oratio* loco generis, & intelligitur de oratione compoſita, non autem de oratione ſimplici: propoſitio namque eſt quidem oratio, ſed non eſt ſyllogiſmus. Atque etiam locatur *oratio*, vt differat à terminis incomplexis. *Quibuſdam poſitis*, hoc eſt duabus præmiſſis diſpoſitis in debitis modo, & figura. *Aliud quid*, ideſt concluſio, quæ ab ambabus præmiſſis prodit, & diſſidet. *Neceſſariò ſequitur, eo quod hæc ſunt,* ſupple, virtute formæ ſyllogiſticæ neceſſariò deducitur concluſio. Etenim vi medij debite vniti cum extremis, in præmiſſis, concluditur vnum extremum enuntiari de alio, vt patet in hoc ſyllogiſmo. *Omne animal eſt ſenſitiuum: omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt ſenſitiuus.*

7. Primùm autẽ, & potiſſimùm ſyllogiſmus à Ioanne Maiore diuiditur in eum qui eſt primæ, ſecundæ, & tertiæ figuræ, vt infrà oſtendetur, exemplíſque illuſtrabitur art. 5. Secundò, in ſimplicem, hypotheticum, & modalem, quorum explicatio eſt ferè ea ipſa, quæ habetur de propoſitionibus, ſimplici, hypothetica, & modali, in ſuperiori libro. Syllogiſmus enim ſimplex, ſiue cathegoricus eſt, qui conſtat tribus categoricis propoſitionibus, vt *omne corpus eſt ſubſtantia: cœlum eſt corpus. ergo cœlum eſt ſubſtantia.* Hypotheticus eſt, qui præter tres propoſitiones, conſtat aliqua particula aut conditionali, aut copulatiua, aut diſiũctiua, vt liquet ex dictis libro præallegato *art. 4. q. 1.* Modalis eſt, qui aliquem ex modis recenſitis *vbi ſuprà q. 5. art. 1.* participat, vt *animal neceſſario eſt corpus: homo eſt animal: ergo homo neceſſariò eſt corpus.* 3. In demonſtratiuum, dialecticum, ſophiſticum, & pſeudographum, quos memorat Doctor. 1. *Poſt. ad finem q. 1. & q. 44. verſu, Ad oppoſitum.* & 1. *Priorum q. 2.* Demonſtratiuus eſt, qui ex primis, veris, neceſſariis, cauſiſque concluſionis procedit, vt *omne rationale eſt riſibile: omnis homo eſt rationalis: ergo omnis homo eſt riſibilis.* Dialecticus eſt, qui efficitur ex probabilibus, probabilia verò ſunt, quæ videntur omnibus, vel pluribus, vel ſapientibus, vel maximè probatis, vt omnis mater diligit filium ſuum: Olympia eſt mater: ergo Olympia diligit filium ſuum. Sophiſticus eſt qui procedit ex apparentibus, ſeu ex iis, quæ videntur neceſſaria, aut probabilia, & vera, & non ſunt, vt *quidquid non amiſiſti habes: theſaurum non amiſiſti: ergo habes theſaurum.* Pſeudographus eſt, qui fit ex propriis principiis malè intellectis, vt omnes ſemicirculi ſunt æquales; ſed ſemicirculi maiores, & minores ſunt ſemicirculi: ergo maiores, & minores circuli ſunt æquales. Maior intelligitur à Mathematicis de ſemicirculis eiuſdem circuli, non autem diuerſi circuli, vt deducitur in argumento. Primus autem ſyllogiſmus generat ſcientiam, 2. opinionem, 3. deceptionem, & 4. errorem, An verò hi quatuor ſint ſpecies ſyllogiſmi? vide Scot. 1. *Priorum q. 6.* Maiorem *Tract. de ſyllogiſmo in expoſitione primi capitis:* & quæ ſcripſi *l. 5. q. 1. art. 3.* Quartò in ſyllogiſmum conſtantem medio communi, vti ſunt ferè omnes ſyllogiſmi prænumerati: & conſtantem medio ſingulari, vti eſt ſyllogiſmus expoſitorius, qui rem clarè oſtendit, fitque in tertia figura, in qua medius terminus, qui eſt ſingularis aptè ſemper ſubiicitur, vt *hic homo eſt ſapiens: hic homo eſt Socrates: ergo Socrates eſt ſapiens:* atque in ſyllogiſmum ex obliquis recenſitum à Doctore 1. *Priorum q. 34.* qui aliquo termino obliquo, ſeu caſu grammaticali conſtat, vt *oppoſitorum eadem eſt diſciplina: calor, & frigus ſunt oppoſita: igitur caloris, & frigoris eadem eſt diſciplina.* 5. In formalem, & obiectiuum. Formalis eſt actus intellectus, quo circà obiecta ratiocinabilia diſcurrimus. Obiectiuus eſt ipſum obiectum ratiocinabile, de quo intellectus diſcurrit & ſyllogizat, vt ſignificat Scot. 1. *Poſt. q. 11. §. Contrà.* 6. In affirmatiuum, qui ex vi præmiſſarum affirmantium in concluſione aliquid de aliquo affirmat: & negatiuum, qui ex præmiſſis, vel præmiſſa negante aliquid de aliquo in concluſione negat. 7. *ex 1. Priorum c. 2.* citato à Scoto *q 3. Vniuerſalium §. Ad 1.* in perfectum, & imperfectum. Perfectus eſt, qui nullo alio indiget ad neceſſitatem, & euidentiam eius colligendam, præter ea, quæ ipſi adhibita ſunt. Innititur namque principiis de omni, vel de nullo naturaliter notis. Imperfectus eſt. qui vno, aut pluribus eget, vt eius neceſſitas, & euidentia conſpicua fiat. Verùm hæc, & præcedentes diuiſiones magis innoteſcent ex proximis articulis, in quibus modi omnes ſyllogizandi perfecti.

perfecti, & imperfecti traduntur, & diſcutientur. Adde partitionem ſyllogiſmi in oſtenſiuum, & ducentem ad impoſſibile, quam affert Doctor 1. *Priorum q.* 1. Necnon in conuerſiuum, cuius meminit *ibid. q* 5. & circularem *eodem loco q.* 4. & ex oppoſitis, vt ſcribit 1. *Priorum q.* 34. & huiuſmodi, quæ ſuo loco explanabuntur. Non ſunt autem prætermittendi quatuor argumentandi modi, quos adducit Doctor 1. *Priorum q.* 2. & vocantur ſyllogiſmus, enthymema, inductio, & exemplum. Cùm autem iam explicauerim ſuprà ſyllogiſmum, reſtant ſolùm explicandæ reliquæ tres argumentandi formæ. Enthymema eſt ſyllogiſmus truncatus, ſiue imperfectus conſtans duabus tantùm propoſitionibus, quarum prima vocatur antecedens: ſecunda verò conſequens, vt *homo eſt animal: ergo homo eſt ſenſitiuus*. Inductio eſt argumentario à ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſalia, vt ignis, aër, aqua, & terra ſunt corpora ſimplicia. Ergo omne elementum eſt corpus ſimplex, huius meminit Scot. 2. *Priorum q. vlt. & a. id* 1 *q.* 9. K. Exemplum eſt ab vno ſingulari ad aliud ſingulare ratiocinatio, vt *Deus pepercit Petro penitentiã agenti: Ergo & parcet mihi ſi pœnitentiam egero*. Iſti tres vltimi ſyllogizandi modi ad ſyllogiſmum rediguntur vt imperfectum ad perfectum; ab eo quippè ſuum robur, & perfectionem depromunt. Prætereà inductio quandoque eſt ſyllogiſmus coniunctus, qui ad ſimplicem, & cathegoricum reuocatur: quandoque verò eſt enthymema, vt patet exemplo inductionis præallato. Exemplum verò eſt inductio imperfecta, vt mox per argumentum dicti exempli fuit declaratum.

8 Oppones 1. Scotus 1. *Poſt. q.* 5. negat ſyllogiſmum poſſe definiri. Igitur in eius Schola vana eſt eiuſdem ſyllogiſmi definitio præadducta, & præexplicata Reſp. Scotum interpretandum eſſe de definitione ſtrictè ſumpta, quæ habetur duntaxat de ente reali poſitiuo, & incomplexo, vt monet Doctor 4. *d.* 1. *q.* 2. non autem de definitione latè accepta, quæ enti rationis competit, vti eſt ſyllogiſmus: idque loco nunc citato ediſſerit, & apertè declarat.

9. Oppones 2. Nonnulli extant ſyllogiſmi, in quibus præmiſſæ non conceduntur. Non ergo bene definitur ſyllogiſmus, oratio in qua quibuſdam poſitis, id eſt conceſſis. Antecedens probatur, *omnis homo eſt canis: Brunellus eſt homo: ergo Brunellus eſt canis*. Iſte ſyllogiſmus eſt falſus, in quo præmiſſæ non conceduntur, quia ſunt falſæ & impoſſibiles. Dici poteſt non bene exponi, poſitis, ideſt conceſſis, ſed diſpoſitis, & rectè ordinatis in modo & figura, vt cum Tatar. obſeruãt noſtri Recentes inſeparati *Tract.* 3. *c.* 5. Aut ſi admittatur particula *Conceſſis*, intelligenda eſt non abſolutè, ſed conditionatè, videlicet, ſi præmiſſæ concedantur, quoque concedenda eſt concluſio.

Inſtabis, præmiſſis conceſſis, neceſſe non eſt, concedatur concluſio: ergo nulla eſt reſponſio. Dico, præmiſſis conceſſis, vtique concluſionem eſſe concedendam neceſſariò neceſſitate non conſequentis, ſed conſequentiæ.

10. Oppones 3. Concluſio non eſt pars ſyllogiſmi. Ergo falsò ſyllogiſmus deſcribitur oratio, in qua quibuſdam poſitis, &c. Ant. probatur: ſyllogiſmus dicitur efficere ſcientiam, aut opinionem: at ſcientia, & opinio ſunt ipſamet concluſio, ſiue potiùs de ipſamet concluſione. Negatur ant. ad eius probationem diſtinguitur, ſi enim ſyllogiſmus accipiatur pro præmiſſis dumtaxat, vt ſumpſit Philoſophus 2. *Priorum*, conceditur: quod ſi capiatur pro conſtato ex tribus propoſitionibus debitè ordinatis, vt ſumpſit idem Ariſtoteles ipſum ſyllogiſmum definiens, negatur. Sed de hoc alibi abundè.

ARTICVLVS IV.

De Principiis regulatiuis ſyllogiſmi.

11. PRincipia ſyllogiſmum dirigentia duo ſunt, dictum, *de omni*, & dictum *de nullo*. vt aſtruunt Ariſtoteles 1. *Priorum, in fine primi capitis*. & Scotus *ibid.* 1. *Priorum q.* 7. *&* 1. *Elench. q.* 7. *q.* 36. *& vltima*. Dictũ *De omni* ſic deſcribitur, & exponitur, quidquid generatim affirmatur de aliquo ſubiecto, quoque affirmatur de omnibus contentis ſub ipſomet ſubjecto, vt ſi corpus vniuersè affirmatur de animali, pariter affirmabitur de Leone, qui ſub animali comprehenditur, vt patet in hoc ſyllogiſmo, *omne animal eſt corpus: Leo eſt animal: ergo Leo eſt corpus*: præfatum autem principium fulcitur eo firmiſſimo fundamento. *quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*, quod habet Philoſophus *loco citato*, & 1. *Phyſ. &* 7 *Top* adducitque Gadius *Quol.* 11. *fol.* 123. *columna* 1. & explicat Scot. 1 *d.* 2. *q.* 7. § , *d* 1. *argumentum principale* II. & 4 *d* 10. *q.* . §. *Ad* . *in contrarium* D. quæcumque aliqua identitate ſunt eadem alicui, illa tali identitate inter ſe ſic ſunt eadem, quia non poteſt concludi aliqua identitas extremorum inter ſe, niſi ſecundum illam identitatem, qua ſunt eadem medio, & medium in ſe ſic ſit idem, & per hanc propoſitionem ſic intellectam tenet omis forma ſyllogiſtica. Dictum *de nullo* ſic explicatur. Quidquid vniuerſaliter negatur de aliquo ſubiecto, negatur etiam de omnibus, quæ cõtinentur ſub eodem ſubiecto, vt ſi de animali negatur ſpiritus, vtique negabitur de cane, qui ſub animali continetur: Idque planè liquet in hoc ſyllogiſmo, *Nullum animal eſt ſpiritus: omnis canis eſt animal: ergo nullus canis eſt ſpiritus*. Huiuſmodi principium innititur illi ſtabiliſſimo fundamento. *Quæ non ſunt eadem vni tertio, non ſunt eadem inter ſe*: oppoſitum enim prædicati deſtruit ſubiectum, & ſi præmiſſæ in medio non coniunguntur, nec in concluſione inter ſe coniungentur vt indicat Scot. *in* 1. *citato q.* 4. *&* 1. *Priorum q.* 10. §. *ſecundò notandum*. Prætereà ſciendum eſt conſequentiam eſſe deductionem ſiue habitudinem conſequutionis antecedentis ad conſequens, eſtque duplex, vna materialis, & altera formalis. Materialis eſt habitudo neceſſariæ coniunctionis antecedentis cum conſequente, vt eſt homo: ergo eſt riſibilis. Formalis eſt habitudo præmiſſarum ordinatarum in debitis modo, & figurâ, ad inferendam concluſionem, vt *omne bonum eſt amplectendum: omnis iuſtitia eſt bona: ergo omnis iuſtitia eſt amplectenda*. Inſuper aduerte, diſcrimen eſſe inter conſequentiam, & conſequens. Conſequentia namque ea eſt, quæ mox eſt deſcripta: conſequens verò eſt propoſitio poſita poſt notam illatiuam. Hinc Dialectici negant conſequentiam propoſiti enthymematis, non autem conſequens: itemque diſtinguunt conſequens, numquam verò conſequentiam.

12. Oppones, ſi præallatum elogium eſſet ſemper verum, & ſtabile fundamentum, hic ſyllogiſmus foret legitimus. *Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe. Sed diuinæ perſonæ ſunt prorſus idem diuinæ Eſſentiæ: ergo Perſonæ Diuinæ ſunt idẽ inter ſe*, quod eſt falſum, & hæreticum, vt arguit Scot. 1. *Priorum q.* 9. Dici poteſt ex Scoto *in* 1. *præallegato*, illud habere locum in limitatis, & finitis: non autem in illimitatis, & infinitis. Non enim benè ſequitur, *Petrus eſt ſimul cum Deo Auenione, & ſummus Pontifex quoque eſt ſimul cum ipſomet Deo Romæ: ergo Petrus, & ſummus Pontifex ſunt ſimul*, per id ſoluuntur alia ſophiſmata, inquit Scot. præſertim iſtud. *Hic Deus eſt Pater. ſed Filius eſt hic Deus: ergo Filius eſt Pater*, vel ſi abſolute concedatur, vt præſtat Scotus *in* 1. *citatus*, exponendum eſt eo modo, quo ſuprà eſt expoſitum: nec ex hoc vllus infertur error & hæreſis, rectè enim dicitur tres perſonas eſſe idem inter ſe identitate eſſentiali, non autem perſonali: quid-

quid

quid dicant nonnulli Recentiores *l.4. noſtrarum quaſtionum* refutandi.

13. Oppones 2. maiore exiſtente de præſenti, & minore de prætetito, vel ſuturo, non ſequitur concluſio, vt *omnis homo eſt animal: Adam fuit homo; ergo Adam eſt animal*. Atqueadeò illud dictum de omni, non ſemper veritate pollet. Reſp. Præmiſſum diſcurſum non regulari per illud principium: id. ò minum non eſt, ſi argumentum haud verum ſit. Maior quidem fundatur in principio *De omni*: non autem minor, alium quippè ſenſum ſortitur, quia reſpicit exiſtentiam Adami prætetitam, cum tamen dictum de omni in maiote poſitum ab omni exiſtentia præſcindat, vt ex eius declaratione præhabita liquidò conſtat.

ARTICVLVS V.

De Figuris, & modis ſyllogiſmi.

14. CVm figura ſyllogiſtica deſcribatur apta collocatio medij termini cum extremis, penes debitam prædicationem, & ſubiectionem, vt dixi *art. 5. huius q.* tot conſtituentur diuerſæ figuræ, quot erunt medij cum extremis diuerſæ idoneæ diſpoſitiones eorundem. Tres autem cum Ariſtotele *in præſenti*, & Scoto *in eodem opere q. 12. 23. 24.* & alibi reperio rectas, & naturales huiuſmodi ordinationes, ac proinde tres figuras ſyllogiſticas duntaxat. Si enim medium ſubijciatur in maiore, & prædicetur in minore, emergit 1. figura, vt *omnis ſubſtantia eſt ens: omnis lapis eſt ſubſtantia. ergo omnis lapis eſt ens.* Et ſi in vtraque præmiſſa medium prædicetur, naſcitur 2. figura. vt *nullus lapis eſt rationalis: omnis homo eſt rationalis: ergo nullus homo eſt lapis.* Quod ſi in ambabus præmiſſis mediũ ſubijciatur, efficitur 3. Figura, vt *omnis lapis eſt ſubſtantia: omnis lapis eſt corpus: ergo quoddam corpus ex ſubſtantia.* Modus autem ſyllogiſticus, qui ex dictis eſt apta ordinatio præmiſſarum penes debitam quantitatem, & qualitatem, duplex eſt, directus, & indirectus. Directus eſt, cùm maius extremum in concluſione prædicatur de minori extremo, vt *omne corpus eſt ſubſtantia. omnis arbor eſt corpus: ergo omnis arbor eſt ſubſtantia.* Indirectus eſt, cùm minus extremum in concluſione prædicatur de maiori extremo, vt ſi præfati ſyllogiſmi hæc inferatur concluſio. Ergo quædam ſubſtantia eſt arbor.

15. Omnes autem modi prædictarum figurarum vtiles, & ad concludendum idonei ſunt nouemdecim, nouem primæ figuræ, quatuor primi directè concludentes, & perfecti; reliqui verò quinque indirectè concludentes, & imperfecti, reducibiles ad quatuor priores perfectos. Quatuor ſubſequentes ſpectant ad 2. figuram: & ſex vltimi ad 3. figuram. Hi autem omnes, vt faciliùs memoriâ recolantur, his verſibus ſubſequentibus apertè demonſtrantur.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton.
Calantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſomorum.
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco, Darapti.
Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon.

In iſtis carminibus tot ſunt modi figurarum, quot ſunt dictiones affabrè appoſitæ, in qualibet verò dictione, tres notantur ſyllabæ, tres propoſitiones, ex quibus conficitur ſyllogiſmus, ſignificantes: prima quidem ſyllaba deſignat maiorem, 2. minorem, & 3. concluſionem. Quatuor litteræ A. E. I. O. indicant quales, & quantæ eſſe debeant propoſitiones, exponunturque eo ferè pacto, quo expoſitæ fuere *lib. 2. q. 4. art. 4.* Quod ſi in prædictis vocabulis aliud quidpiam ſuperſit, vt in Baralipton, metri cauſa ponitur. Cæteræ autem litteræ conſonantes C. M. S. & P. quæ in aliquibus ex dictis extant nominibus, pro reductione ſyllogiſmorum imperfectorum ad perfectos ſtatuuntur, vt infrà patebit.

16. Oppones, quidam ſyllogiſmi cenſentur boni tametſi in aliqua ex prænominatis figuris non locentur. Ergo figuræ ſyllogiſticæ plures, quàm tres ſunt admittendæ. Ant. probatur. Hic ſyllogiſmus eſt bonus, licet in vlla trium figurarum non reſideat, *omnis homo eſt animal: nullum animal eſt lapis: Ergo, nullus lapis eſt homo.* Reſp. Hoc argumentum petere, vtrum detur 4. figura ſyllogiſtica. quod in proprium locum reijeimus, nempe in librum, quæſtionum q. 1. *art. 6. Logica Scotica.*

ARTICVLVS VI.

De modis primæ figuræ.

17. ADducuntur omnes modi 1. figuræ, eorumque exempla à nobis ſuppeditantur, vt commodius & rectius vnuſquiſque valeat bonas ratiocinationes texere, de quibus Scot. 1. *Priorum q. 21.* Primus modus primæ figuræ vocatur *Barbara*, conſtans tribus propoſitionibus vniuerſalibus affirmatiuis, cuius exemplum mox ſubijcio.

Bar- *Omne corpus eſt ſubſtantia*
ba- *Omnis arbor eſt corpus*
ra. *Ergo, omnis arbor eſt ſubſtantia.*

Secundus modus appellatur *Calarent*, conſtans maiore vniuerſali negatiua, minore vniuerſali affirmatiua, & concluſione vniuerſali negatiua. Exemplum.

Cæ- *Nullus lapis eſt animatus*
la- *Omnis adamas eſt lapis*
rent. *Ergo nullus adamas eſt animatus.*

Tertius modus eſt *Darij*, qui conficitur ex maiore vniuerſali affirmatiua, minore particulari affirmatiua, & concluſione particulari affirmatiua. Exemplum.

Da- *Omne animal eſt viuens*
ri- *Quidam equus eſt animal*
j. *Ergo, quidam equus eſt viuens.*

Quartus modus eſt *Ferio*, habens maiorem vniuerſalem negatiuam, minorem particularem affirmatiuam, & concluſionem particularem negatiuam. Exemplum.

Fe- *Nullum animal eſt vitæ expers*
ri- *Quidam canis eſt animal*
o. *Ergo, quidam canis non eſt vitæ expers.*

Quintus modus *Baralipton*, conflatur ex duabus præmiſſis vniuerſalibus affirmatiuis, & tertia particulari affirmatiua indirectè concludente. Exemplum.

Ba- *Omne animatum eſt corpus*
ra- *Omnis cerasus eſt animata*
lipton. *Ergo, quoddam corpus eſt cerasus.*

Sextus *Calantes* componitur ex maiore vniuerſali negatiua, minore vniuerſali affirmatiua, & concluſione vniuerſali negatiua indirecta. Exemplum.

Cæ- *Nullum animal eſt inſenſibile*
lan- *Omnis homo eſt animal*
tes. *Ergo, nullum inſenſibile eſt homo.*

Septimus modus *Dabitis*, conſtruitur ex maiore vniuerſali affirmatiua, minore particulari affirmatiua, & concluſione particulari affirmatiua indirecta. Exemplum.

Da- *Omnis ſubſtantia eſt ens*
bi- *Aliquis homo eſt ſubſtantia*
tis. *Ergo, quoddam ens eſt homo.*

Octauus *Fapeſmo* efficitur ex maiore vniuerſali affirmatiua, minore vniuerſali negatiua, & concluſione particulari negatiua indirectè. Exemplum.

Fa- *Omne corpus eſt ſubſtantia*
peſ- *Nulla albedo eſt corpus*
mo. *Ergo quædam ſubſtantia non eſt albedo.*

Nonus *Friſeſomorum* fit ex maiore particulari affirmatiua, minore vniuerſali negatiua, & concluſione particulari negatiua indirecta. Exemplum.

Fri- *Quoddam animal eſt ſubſtantia.*
ſe- *Nullus color eſt animal.*
ſomorum. *Ergo quadam ſubſtantia non eſt color.*

18. Oppones 1. *Omne currens eſt equus omnis homo eſt currens: ergo omnis homo eſt equus* Hic ſyllogiſmus eſt in Barbara, cuius conſequentia eſt falſa. Ergo non omnis ſyllogiſmus in Barbara eſt legitimus. Reſp. partes dicti ſyllogiſmi eſſe impoſſibiles, non enim fieri poteſt, vt omne currens ſit equus, & omnis homo ſit currens. Ideò ex earum impoſſibilitate colligi nequit conſequentia vera, & formalis.

19. Oppones 2. *Nulla rana eſt fortior rana: omnis homo eſt fortior rana: ergo nullus homo eſt fortior rana.* Hic ſyllogiſmus eſt in Cælarent, eius tamen conſequentia eſt mala: igitur, non omnis conſequentia in Cælarent eſt bona, & formalis. Reſp. negando illud argumentum eſſe in Cælarent: nam præterquamquòd non ponitur in eo prædicatum maioris, plus prædicatur in minore, quàm ſit ſubiectum diſtributum in maiore. Rana quippè ſi debet eſſe ſubiectum diſtributionis in maiore, in minore dicendum eſt, *omnis homo eſt rana*, quæ propoſitio cum ſit falſa, vtique ſequitur concluſio falſa. Plura vide apud Maiorem, Tatar. & alios Dialecticos.

ARTICVLVS VII.

De modis ſecundæ figuræ.

20. QVatuor modi ſecundæ figuræ negatiuè, & directè concludentes ſunt Cæſare, Cameſtres, Feſtino, & Baroco, quorum ſingulorum exemplo maioris claritatis gratia affero

Primus modus *Cæſare* texitur ex maiore vniuerſali negatiua, minore vniuerſali affirmatiua, ex quibus deducitur concluſio vniuerſalis negatiua. Exemplum.

Cæ- *Nullus lapis eſt viuens,*
ſa- *Omnis arbor eſt viuens,*
re. *Ergo nulla arbor eſt lapis.*

Secundus modus *Cameſtres* efficitur ex maiore vniuerſali affirmatiua, minore vniuerſali negatiua, & concluſione vniuerſali negatiua Exemplum.

Ca- *Omnis ſubſtantia eſt ſubſiſtens*
meſ- *Nullum accidens eſt ſubſiſtens.*
tres. *Ergo nullum accidens eſt ſubſtantia.*

Tertius modus *Feſtino* ponitur maiore vniuerſali negatiua, minore particulari affirmatiua, ex quibus infertur concluſio particularis negatiua. Exemplum.

Fe- *Nulla arbor eſt ſentiens,*
ſti- *Aliquod animal eſt ſentiens,*
no. *Ergo aliquod animal non eſt arbor.*

Quartus modus *Baroco* ſtruitur ex maiore vniuerſali affirmatiua, minore particulari negatiua, & concluſione particulari negatiua. Exemplum.

Ba- *Omne corpus eſt ſubſtantia,*
ro- *Quædam albedo non eſt ſubſtantia,*
co. *Ergo, quadam albedo non eſt corpus.*

21. Oppones, In Cæſare, hoc argumentum non valet, *Omnis homo animal non eſt: omne riſibile eſt animal: ergo omne riſibile non eſt homo.* Confirmatur, *Nullum falſum eſt verum, ſed cuiuſlibet contradictoriæ altera pars eſt vera. Ergo nullius contradictoriæ altera pars eſt falſa.* Hic ſyllogiſmus eſt in Cæſare, & tamen falſa eſt conſequentia. Reſp. Negando præfatum ſyllogiſmum eſſe in Cæſare. Arguitur enim à non diſtributo ad diſtributum, cum in præmiſſis animal teneat confuſè, non enim explicatur, vtrum omne animal ſit homo, quod eſt falſum affirmare: an verò omnis homo ſit animal, quod verum eſt aſſerere. Per idem patet ad confirmationem, argumentum namque procedit à non diſtributo ad diſtributum. Confuſè enim in minore habetur altera pars, & in concluſione diſtribuitur: idque inſinuat Doctor 1. *Priorum q.15. §. Notandum.*

ARTICVLVS VIII.

De Modis tertiæ figuræ.

22. SEx vltimi modi ſpectantes ad tertiam figuram ſunt Darapti, Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon. Horum ſingulatim exempla propono.

Primus modus *Darapti* fruitur maiore vniuerſali affirmatiua, minore quoque vniuerſali affirmatiua, ex quibus ſequitur concluſio particularis affirmatiua, vt

Da- *Omnis Leo eſt rugibilis,*
rap- *Omnis Leo eſt animal,*
ti. *Ergo aliquod animal eſt rugibile.*

Secundus modus *Felapton* conſtruitur ex maiore vniuerſali negatiua, minore vniuerſali affirmatiua, ex quibus colligitur concluſio particularis affirmatiua, vt

Fe- *Nullus homo eſt immortalis,*
lap- *Omnis homo eſt rationalis,*
ton. *Ergo aliquod immortale non eſt rationale.*

Tertius modus *Diſamis* gaudet maiore particulari affirmatiua, minore vniuerſali affirmatiua concludentibus particularem affirmatiuam, vt

Di- *Aliquod animal eſt corpus,*
ſa- *Omne animal eſt ſubſtantia,*
mis. *Ergo quadam ſubſtantia eſt corpus.*

Quartus modus *Datiſi* componitur ex maiore vniuerſali affirmatiua, minore particulari affirmatiua inferentibus particularem affirmatiuam, vt

Da- *Omnis lapis eſt corpus,*
ti- *Quidam lapis eſt adamas,*
ſi. *Ergo quoddam corpus eſt adamas.*

Quintus modus *Bocardo* contexitur ex maiori particulari negatiua, minori vniuerſali affirmatiua, & concluſione particulari negatiua, vt

Bo- *Quidam homo non eſt incorruptibilis*
car- *Omnis homo eſt rationalis*
do. *Ergo quoddam incorruptibile non eſt rationale.*

Sextus modus *Feriſon* coaleſcit ex maiore vniuerſali negatiua, minore particulari affirmatiua, ex quibus deducitur concluſio particularis negatiua, vt

Fe- *Nulla ſubſtantia eſt inhærens,*
ri- *Quædam ſubſtantia eſt ens,*
ſon. *Ergo quoddam ens non eſt inhærens.*

23. Oppones, iſte ſyllogiſmus in Darapti non concludit. *Quilibet homo eſt ſuſpenſus: ſed quilibet homo eſt decollandus: ergo homo decollandus eſt ſuſpenſus.* Confirmatur, non valet hoc argumentum in Darapti, *omnis homo, & duo homines ſunt tres homines: ſed omnis homo, & duo homines ſunt duo homines: ergo duo homines ſunt tres homines* Reſp. nequaquam dictum ſyllogiſmum eſſe in Darapti, cum ambæ præmiſſæ ſint particulares. Eò magis, quia præmiſſæ non ſunt idoneæ ad concludendum: pro diuerſis enim ſupponunt, putà maior pro furibus præteritis, & minor pro furibus futuris. Ad confirmationem dico, commune, & vniuerſale non numerari ad numerationem ſuorum ſingularium, quia cum eis identificatur, alioquin numerus binarius foret ternarius: duoque homines eſſent tres homines, vt ſuprà arguitur, quod quàm falſum ſit ex ſe patet. & traditur à Mauritio q.24. *Vniuerſalium* § *de tertio folio* 41. poſt Scotum 1.*d.*24.*q.vn.*§.*Circà illud ſub D.*

ARTICVLVS IX.

De Regulis communibus figuris ſyllogiſticis.

24. QVatuor obſeruantur communes regulę tribus prænominatis figuris, vt cum reliquis Dialecticis docet Scot. 1. *Priorum q.*20. *Prope initium.*

Prima, ex puris particularibus, virtute formæ ſyllo-

ſticæ nihil rectè cõcluditur vt *aliquod corpus eſt viuens: aliquis lapis eſt corpus: ergo aliquis lapis eſt viuens:* Ratio eſt, quia & ſi duo extrema in termino communi conueniant, non oportet ea conuenire inter ſe, penes ipſorum rationes peculiares. Secunda regula à Scot. 1. *Priorum q.* 21. tacta, ex puris negatiuis, vi formæ ſyllogiſticæ, nihil bene colligitur, vt *nulla arbor eſt ſentiens: nullus homo eſt arbor: ergo nullus homo eſt ſentiens.* Cauſa eſt, quia ſyllogiſmus ex puris negatiuis compactus opponitur dictis, *de omni, & de nullo* quorum vnum eſt principium omnium ſyllogiſmorum affirmantium, & alterum eſt fundamentum omnium ſyllogiſmorum negantium, in quibus aduertitur medium ſaltem cum alterutro extremo eſſe coniungendum. Tertia, à Scot. 4. *d.* 17. *q. vn.* §. *Ad argumenta* ſub Y. inſinuata, ſi altera præmiſſarum fuerit particularis, pariter concluſio infertur particularis. Itemque ſi alterutra præmiſſa fuerit negatiua, vtique concluſio erit negatiua. Ratio aſſertur, quia concluſio ſemper ſequitur debiliorem partem, & quia præmiſſæ ſunt cauſa concluſionis, & effectus deteriorem partem ſuæ cauſæ proſequitur, vt patet de agentibus naturalibus ad eumdem numero effectum producendum concurrentibus, effectus reddunt ſimilis agenti particulari, & inferiori, non autem agenti vniuerſaliori, & perfectiori, vt homo genitus aſſimilatur homini generanti, non autem Soli, vel Deo ad eius generationem cogenti, vt obſeruat Doctor 1. *d.* 3. *q.* 7 *infrà AA.*

Quarta, medium non eſt ponendum in concluſione. Ratio eſt, quia officium medij eſt coniungere extrema in præmiſſis; idcircò bis in eis locatur, vt poſtmodum in concluſione ipſa extrema adinuicem connectantur. Eò magis, quia ſi in concluſione extiterit medium, ipſa concluſio ab alterutra præmiſſa non differret, ſicque cauſa ab effectu non diſtingueretur, quod eſt abſurdum.

25. Oppones 1. Contrà primam regulam, ex Scot. 1. Priorum q. 20. *Animal eſt Petrus: homo eſt Petrus: ergo homo eſt animal.* Iſta conſequentia eſt bona, quamuis deducatur ex puris particularibus, ac proinde prima regula non valet. Confirmatur, *Animal eſt currens: homo eſt idem animal: ergo homo eſt animal.* Conſequentia eſt valida, licet ex puris particularibus colligatur. Reſp. eam regulam ſic eſſe intelligendam. videlicet ex puris particularibus nihil ſequitur, particularitate medij, ſiue vt ait Philoſophus, quando medium in præmiſſis non diſtribuitur, quod non fit in præadductis ſyllogiſmis.

26. Oppones 2. Contrà 2. regulam, ex puris negatiuis habetur concluſio vera, vt patet in hoc ſyllogiſmo. *Omne quod non eſt animal, non eſt homo: lapis non eſt animal: ergo lapis non eſt homo.* Reſp. re vera maiorem non eſſe negatiuam: in ipſa quippe, non remouetur prædicatum à ſubiecto, vt fit in propoſitione negatiua; præſertim quia videtur conſtare ſubiecto, & prædicato infinito, & in hoc non tenet regula prædicta, vt monent noſtri Recentes. & exemplificant exemplo Philoſophi 2. Cæli c. 4. *Omnes ſtellæ, quæ non ſcintillant ſunt propè: planetæ non ſcintillant, ergo ſunt propè.* Vbi concluſio eſt affirmatiua, tametſi minor ſit negatiua, & valet concluſio propter verbum in præmiſſis infinitatum, quod non pugnare Scot. 2. *Periher q.* 1. tuentur præcitati Auctores 1. *p. Inſt. Tract.* 2. *c.* 1.

27. Oppones 3. Nonnulli ſyllogiſmi valent, tametſi medium in concluſione locum habeat: ergo 3. regula non eſt vniuerſaliter vera. Ant. oſtenditur, *omnis Leo eſt animal: omnis Leo eſt Leo: ergo omnis Leo eſt animal.* Vbi medium cernitur in concluſione, & totus dictus ſyllogiſmus eſt bonus. Reſp. in hoc ſyllogiſmo medium poni in concluſione, non quidem ſub ratione medij, ſed ſub ratione vnius extremitatis; quod fortaſſe accidit propter minorem propoſitionem, quæ eſt identica.

ARTICVLVS X.

De regulis particularibus trium figurarum.

28. DVæ peculiares regulæ notantur in prima, & totidem in 2. in 3. verò figura, vna duntaxat. Prior regula primæ figuræ, ex maiore particulari in modis directè concludentibus, nulla infertur concluſio, vt *aliquod viuens eſt ſenſus expers: omnis homo eſt viuens, ergo omnis homo eſt ſenſus expers.* Poſterior regula, ex minore negatiua, nulla fit concluſio, in modis directè concludentibus: in modis verò indirectè concludentibus, bene ſequitur, putà in Fapeſmo, & Friſeſomorum, vt *omne animal eſt ſentiens: nulla planta eſt animal: ergo aliquod ſentiens non eſt planta.* Ratio vtriuſque regulæ eſt, quia medium in præmiſſis non diſtribuitur, hoc eſt proceditur à non diſtributo ad diſtributum. Prima regula ſecundæ figuræ, quam attingit Scot. 4. *d.* 1. *q.* 1 *ante* §. Ratio 2. *circa* F. ſi maior fuerit particularis, nihil concluditur, vt *aliquod viuens non eſt ſenſitiuum: omne animal eſt ſenſitiuum: ergo aliquod animal non eſt viuens.* 2. Regula, ex puris affirmatiuis nihil infertur, vt *omne ſenſitiuum eſt animal: omne viuens eſt animal: ergo omne viuens eſt ſenſitiuum.* Cauſa vtriuſque ea ipſa eſt, quæ fuit tradita in regulis primæ figuræ. Huius meminit Scot. 1. Priorum q. 23. §. *Tunc ponitur.* Regula 3. figuræ, ex minore negatiua, inualida extat concluſio, propter eamdem cauſam. quæ in aliis præcedentibus regulis fuit aſſignata, vt *omne animal eſt corpus: nullum animal eſt inſenſibile: ergo aliquod inſenſibile non eſt corpus:* Huius meminit Scot. 1. *Priorum q.* 24. §. *Quantum ad* t.

29. Oppones, Contrà primam regulam primæ figuræ. *Aliquod animal eſt rationale: omnis homo eſt rationalis: ergo, aliquis homo eſt rationalis.* Hæc concluſio eſt recta ex præmiſſis deducta, quarum maior eſt particularis. Ergo prima regula primæ figuræ non eſt certa. Reſp. præallatam regulam eſſe intelligendam, nihil ſequi ex maiore particulari, ſupple, ratione formæ, non autem ratione materiæ, vt deducitur in argumento.

ARTICVLVS XI.

De reductione ſyllogiſmorum imperfectorum ad perfectos.

30. CVm ſyllogiſmus ex antedictis diſtribuatur in perfectum, & in imperfectum, omneque imperfectum ad perfectũ redigi valeat, vt præ alijs aduertit Sarnanus Cardinalis *q.* 3. *Vniuerſalium, p.* 74. *&* 81. Atq; omnes modi figurarum (præter quatuor primos primæ figuræ, qui planè extant exemplaria perfectiſſimi diſcurſus) ſint imperfecti, propterea inueniendus eſt modus reducendi imperfectos ſyllogiſmos ad perfectos, vt conuincantur illi, qui niſi apertè cernant bonitatem conſequẽtiæ, ei nequaquam aſſenſum præbere volunt. Quòd vt commodiùs fiat, obſeruamus vocabula carminum *art.* 5. *huius quæſtionis* recenſita, ingenioſe fuiſſe excogitata. Siquidem omnes modi figurarum tam perfecti, quàm imperfecti, quatuor duntaxat ſortiuntur litteras initiales, vtpotè B. C. D. F. quibus deſignatur: omnes modos imperfectos incipientes per B. reducendos eſſe ad Barbara, per C. ad Cælarent, per D. ad Darij, & per F. ad Ferio. Reductio autem ſyllogiſmi eſt reuocatio ſyllogiſmi imperfecti ad perfectum, vt ſyllogiſmus imperfectus extitiſſe rectus videatur, & apertè monſtretur. Duplex autem extat ſyllogiſmi reductio ſecundum Ariſtotelem, & Scotum *Quol.* 2. §. *De* 2. H. & *q.* 12. *Prædicamentali* §. *Quia iſta.* Vna *oſtenſiua*, & altera *ad impoſſibile* nominatur. Reductio oſtenſiua eſt

reuocatio

reuocatio alicuius ſyllogiſmi imperfecti ad aliquem ex perfectis primæ figuræ ob concluſioné negatam dicti ſyllogiſmi imperfecti, quæ fit, aut per conuerſionem dictæ concluſionis negatæ, aut per tranſpoſitionem præmiſſarum, vt ſi negetur concluſio indirecta in Baralipton, *omnis arbor eſt animata: omnis Ceraſus eſt arbor: ergo quoddam animatum eſt Ceraſus*. Reducendus eſt hic ſyllogiſmus ad Barbara, quia Baraliptō incipit per B. & per conuerſionem ſimplicem concluſionis negatæ habetur ſyllogiſmus perfectus, ſic: *Omnis arbor eſt animata: omnis Ceraſus eſt arbor: ergo omnis Ceraſus eſt animata:* quod ſi omnis Ceraſus eſt animata, ſequitur quoddam animatum eſſe Ceraſum, quod negatum erat; ſicut ſi omnis homo eſt rationalis, rectè ſequitur quoddam rationale eſſe hominem per dictum, *de omni*, & per regulam anteprædicamentalem, quod competit eſſentialiter ſuperiori, competit & inferiori. Reductio ad impoſſibile eſt reuocatio ſyllogiſmi imperfecti ad perfectum, propter concluſionem negatam huiuſmodi ſyllogiſmi imperfecti, quando reſpondens redigitur ad concedendum aliquod impoſſibile, putà duas contrarias ſimul, aut duas contradictorias, & talis reductio habetur per ſumptionem contrariæ, aut contradictoriæ concluſionis negatæ. Vt autem hi duo reducendi modi faciliùs percipiantur, libet obſeruare quatuor conſonantes S. P. M. C. quæ extant in aliquibus ex præfatis modis imperfectis. S. quippe denotat reductionem faciendam eſſe per conuerſionem ſimplicem, quòd eſt dictu, propoſitionem præcedentem conuertendam eſſe conuerſione ſimplici. P. conuerſione per accidens. M. maiorem efficiendam eſſe minorem. C. talem modum, putà Baroco redigi tantum per viam ad impoſſibile. Præterea, vt quiſpiam commodiùs memoriæ mandet modum, quo facienda ſit huiuſmodi reductio in quouis modo imperfecto, Dialectici hoc carmen ſcriptis conſignarunt.

Phœbifer axis obit terras, ſphæramque quotannis.

Vbi notatur duæ dictiones, primæ conſtantes quinque ſyllabis correſpondentibus quinque modis imperfectis primæ figuræ. Aliæ duæ ſubſequentes dictiones conſtant quatuor ſyllabis, quibus correſpondent quatuor modi ſecundæ figuræ: poſtremæ verò duæ dictiones conſtantes ſex ſyllabis correſpondent ſex modis imperfectis 3. figuræ, Inſuper in his omnibus ponuntur 4. vocales A. E. I, O. quæ oſtendunt quatuor modos primæ figuræ: A. enim deſignat Barbara, E. Cælarent, I. Darij, & O. Ferio. Per hoc namque probationis genus confirmantur præfati modi imperfecti, vt patet præſenti exemplo, in

Ba- | ra- | lipton. { *Omne animal eſt ſenſitiuum*
Omnis homo eſt animal
Ergo quoddam ſenſitiuum eſt homo.

Reſpondens ſi neget præpoſitam concluſionem: Arguens ſumit contradictoriam ipſius concluſionis negatæ, putà. nullum ſenſitiuum eſt homo; & quia Baralipton reducitur ad Cælerent, iuxtà regulam præſcriptam primę figuræ, prædicta contradictoria concluſionis ponitur pro maiore, & maior fit minor, ex quibus infertur contraria minoris conceſſæ ſyllogiſmi reducti conuertendo eam per accidens, ſic in

Cæ- | la- | rent. { *Nullum ſenſitiuum eſt homo*
Omne animal eſt ſenſitiuum
Ergo nullum animal eſt homo.

Nullum animal eſt homo: ergo nullus homo eſt animal: ſed omnis homo eſt animal, vt conceſſit Reſpondens, ergo nullus homo eſt animal, & omnis homo eſt animal: ſicque admittit Reſpondens duas contrarias propoſitiones ſimul veras.

31. Oppones ex Ariſtotele 1. *Priorum c.* 6. præter duas præaſſignatas reductiones, datur alia reductio per expoſitionem, cum ſubrogato medio ſingulari in locum medij communis, deducitur eadem concluſio, quæ inferebatur in ſyllogiſmo potiente medio communi, vt ſi Reſpondens neget hanc concluſionem in

Da- | ra- | pti. { *Omnis arbor eſt animata*
Omnis arbor eſt corpus
Ergo aliquod corpus eſt animatum.

Arguens ſumit medium ſingulare ſub arbore collocatum, & apponit illud in loco medij communis, ſic

Hæc Ceraſus eſt animata:
Hæc Ceraſus eſt arbor:
Ergo quædam arbor eſt animata, & *hæc arbor eſt corpus*; *ergo aliquod corpus eſt animatum*; quia quidquid ſequitur ex conſequente, ſequitur ex antecedente. Igitur tres ſunt reductiones ſyllogiſmi imperfecti ad perfectum. Reſp. duas eſſe tantum reductiones communes omnibus figuris. Reductio quippè per expoſitionem peculiaris, & propria eſt tertiæ figuræ. Vel dici poteſt per iſtam reductionem ſolùm fieri ratione medij communis mutati in ſingulare; at in duabus præfatis reductionibus relinquitur idem medium, fitque conuerſio, & tranſmutatio propoſitionum eodemmet medio perſiſtente.

ARTICVLVS XII.

De Poteſtatibus ſyllogiſmi.

32. SEnario numero comprehenduntur ſyllogiſmi poteſtates ab Ariſtotele 2. *Priorum* expenſæ: Prima eſt facultas plura concludendi. Siquidem ex ſubalternante concludi valet ſubalternata, vt ſi Arithmetica eſt ſcientia: ergo & Muſica eſt ſcientia, quæ illi ſubalternatur. Item ſi homo eſt rationalis: ergo Petrus eſt rationalis. Ruſus ex conuerſa concludi poteſt conuertens, vt *nullus piſcis eſt arbor: ergo nulla arbor eſt piſcis*. Idque poteſt accidere per aſſumptionem plurium minorum extremitatum. 2. Eſt facultas colligendi vera ex falſis, vt omne animal eſt album: Cygnus eſt animal: ergo Cygnus eſt albus. Quod euenit, cum ex ambabus falſis, aut ex alterutra præmiſſa falſa in toto, vel in parte, verum concludimus. Falſum autem ex vero nequaquam inferri valet; ſecus antecedens foret verum, & conſequens falſum, quod effici nequit. Tertia eſt facultas circulariter ſyllogizandi, & efficitur, cum per concluſionem, & conuertentem vnius præmiſſarum deducimus alterā præmiſſarum primi ſyllogiſmi, vt *omne rationale eſt riſibile: omnis homo eſt rationalis: ergo omnis homo eſt riſibilis*, infertur minor ex eadem concluſione, cum conuertente minoris, & habetur tātùm in terminis cōuertibilibus, ſic, *omnis homo eſt rationalis: omne rationale eſt riſibile; ergo omnis homo eſt riſibilis*. Item ex eadem concluſione cum conuertente maioris infertur maior ſic: *Omne riſibile eſt rationale, omnis homo eſt riſibilis: ergo omne rationale eſt riſibile.* 4. Eſt facultas conuerſiuè ſyllogizandi. Quod contingit, quando ex contradictoria concluſionis, cùm vna ex præmiſſis infertur contradictoria, aut contraria alterius præmiſſæ: quo pacto omnes ſyllogiſmos imperfectos ad perfectos reduci in ſuperiore capite oſtendimus. Quinta eſt facultas ſyllogizandi ad impoſſibile, quam ſatis loco nunc citato declarauimus. Sexta eſt facultas ſyllogizandi ex oppoſitis. Quod accidit, cùm ex præmiſſis contradictoriis, aut contrariis colligitur concluſio, in qua idem de ſeipſo negatur. Idque fit ad proteruos conuincendos, qui contradictoria, vel contraria ſimul concederent, vel negarent, vt *omnis arbor eſt animata; nulla arbor eſt animata: ergo nulla arbor eſt arbor.*

33. Oppones, Ariſtoteles 1. *Poſt. c.* 3. & cùm eo cæteri Philoſophi admittunt in argumentatione regreſſum, & reſpuunt circulum. Ergo circulariter ſyllogizare non eſt ſyllogiſmi poteſtas. Conceſſo ant. negatur conſequentia, aliud enim eſt habere facultatem aliquid faciendi, aliud verò efficiendi aliquid vtiliter, aut inutiliter: primum namque eſſe valet abſque. 2. Itaque admittimus facultatem circulariter

ſyllogizandi: an verò ſit proficuum circulariter ſyllogizare aliàs examinabitur.

QVÆSTIO SECVNDA.

De Syllogiſmo ſpecificè ſumpto.

1. MVLTAS ſyllogiſmorum diuiſiones attulimus & explicauimus *in antecedente q. art. 3.* ibique eorum definitiones dedimus: ideò cum de eis alia digna ſcitu nobis pro Tyronibus non occurrant, pauca quædam tantum hic adijcienda curauimus.

ARTICVLVS I.

De Syllogiſmo expoſitorio.

2. SYllogiſmus expoſitorius ex Scoto 1. *d.* 2. *q.* 7. *Ad 1. principale* II. & q. 10. *Prædicamentali*, & 1. *Priorum q.* 11. deſcribitur, *cuius medium eſt terminus ſingularis ſingulariter, & vniuocè tentus*: vocaturque expoſitorius, aut quia rem apertè oculis exponit, aut quia medium commune per medium ſingulare exponit, vt *Paulus eſt Apoſtolus: Paulus eſt Tarſenſis ergo aliquis Tarſenſis eſt Apoſtolus.* Hic autem ſyllogiſmus innititur potiſſimùm illi principio, *quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*, quod iam fuit à nobis declaratum *art. 4. ſuperioris q.* Vt verò dictus ſyllogiſmus appareat rectus, tres petit conditiones. Prima eſt, medium debet teneri ſingulariter, defectu cuius non valet iſte ſyllogiſmus. *Plato eſt terminus ſingularis*; *Plato eſt ens*; *ergo ens eſt terminus ſingularis.* 2. Medium debet eſſe totale extremum in vna præmiſſarum. Ob id non ſequitur, *in hoc templo eſt Plato: in hoc templo eſt Socrates: Ergo Plato eſt Socrates.* 3. In affirmatiuis talis identitas debet concludi, qualis habetur in præmiſſis: taliſque econtrà diuerſitas debet concludi in negatiuis, qualis extat in præmiſſis, propterea non valet hic ſyllogiſmus, *Hæc eſſentia Diuina eſt Pater: hæc eſſentia Diuina eſt Filius: Ergo Filius eſt Pater.* Siquidem Pater, & Filius ſunt idem in Diuina eſſentia, non autem in Perſona. Alia quippè eſt Perſona Patris, alia Filij, & alia Spiritus ſancti, perhibente S. Athanaſio in Symbolo.

3. Oppones 1. Hic ſyllogiſmus expoſitorius non valet, ſcilicet, *Hic Deus eſt vbique: hic Deus eſt aliquis homo: ergo aliquis homo eſt vbique.* Dici poteſt eum non eſſe validum de termino infinito, & ſingulari communiter tento, vt ex Scoto ſupra citato patet; latèque de eo egimus *Tract. de Trin. diſp.* 3. *q.* 4. vel dicto ſolùm concludere penes Diuinitatem, non verò penes humanitatem.

4. Oppones 2. Nec hic expoſitorius ſyllogiſmus eſt bonus. *Hoc ens præceſſit ſuam matrem, ſed hoc ens eſt aliquis homo*, iuxtà illud Ioannis 8. *antequam Abraham fieret, ego ſum: Ergo aliquis homo præceſſit ſuam matrem.* Reſp. argumentum concludere ratione Diuinitatis, non verò ratione humanitatis. Deus namque eſt homo per aſſumptionem humanitatis. Ideò non rectè infertur aliquem hominem præcedere ſuam matrem, quia Deus Filius non aſſumpſit humanitatem ante matrem ſuam.

ARTICVLVS II.

De Syllogiſmo ex obliquis.

5. SYllogiſmus ex obliquis eſt, qui ex aliquo termino obliquo componitur, vt *omne bonum eſt à Deo: ſalus eſt aliquod bonum: ergo ſalus eſt à Deo.* De hoc diſſerunt Ariſtoteles 1. *Priorum c.* 37. & Scotus 1. *Priorum q.* 18. *ante §. Tunc ſunt*, & *q.* 39. *§. Quantum ad* 1. & 1. *d.* 2. *q.* 2. *§. Ad argumenta principalia, ſub E. O. & indè.* Ad cuius rectitudinem, & bonitatem conſequentiæ nonnulla ſunt obſeruanda: imprimis in affirmatiuo, ſi vna ex præmiſſis extiterit ex obliquis, concluſio conſtrui debet ex obliquis, vel obliquo, vt patet in exemplo præallato. Deinde in negatiuo, ſi vna præmiſſarum ex obliquis fuerit affirmatiua, nihil concluditur. Inſuper Ariſtoteles *citato loco* aduertit, hoſce ſyllogiſmos ex obliquis, vt rectè fiant, reuocandos eſſe ad rectos, vt *vnum oppoſitorum pugnat alteri oppoſito: ſed virtus, & vitium ſunt oppoſita: ergo virtus vitio pugnat.* Sic reducitur, *Oppoſita ſunt pugnantia: virtus & vitium ſunt oppoſita: ergo virtus, & vitium ſunt pugnantia.*

6. Oppones, hic ſyllogiſmus ex obliquis eſt bonus, tametſi ex vna affirmatiua componatur, videlicet, *nullum peccatum eſt in Deo ſed omnis acceptio perſonarum eſt peccatũ: ergo nulla acceptio perſonarum eſt in Deo*, vt patet per locum Scripturæ, Actuum 10. *In veritate comperi, quod acceptor perſonarum non eſt Deus.* Dici poteſt præfatum ſyllogiſmum componi quidem ex minore affirmatiua, & maiore negatiua: quandoquidem ex puris negatiuis in qualibet figura nihil concluditur, vt ſuprà diximus; non tamen componi ex affirmatiua conſtante pluribus obliquis, ideò bonus eſſe videtur: ita reſpondent nonnulli Recentes, quibus aduerſatur huius ſyllogiſmi deſcriptio in principio huius art. allata. Nec vlla potior ratio videtur de eo, qui ex obliquis conſtat, quàm altero, qui ex obliquo componitur. Poteſt dici fortaſsè cùm aliis, prænominatam regulam non eſſe vniuerſaliter veram, ſed in aliquibus tenere: in aliquibus verò deficere, vt à reductione ſyllogiſmorum oſtenſiua quoſdam modos excipi, putà Baroco, & Bocardo ſuprà notauimus. Itemque de modo *Calamtes*, eius reductionem non fieri, eo pacto, quo alij modi, concors eſt Dialecticorum ſententia. Reliqua, quæ de ſyllogiſmis demonſtratiuo, & dialectico dici poſſunt, vel patent ex dictis, vel alibi ſunt examinanda.

QVÆSTIO TERTIA.

De locis Dialecticis.

1. IN iudicio, & inuentione, tanquam in duabus præcipuis partibus totam Logicam ſitam eſſe, nemo inficiatur. Cùm autem ſuprà de iudicio eius actum ſit: nunc verò de inuentione eiuſdem diſſerendum reſtat, quæ potiſſimùm in cognoſcendis locis Dialecticis poſita eſſe videtur.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex ſit locus Dialecticus.

2. LOcus eſt ſedes argumenti, ſiue id, à quo ad propoſitam quæſtionem conueniẽs depromitur argumẽtum. Quemadmodum enim locus naturalis dicitur conſeruatiuus rei in ſuo eſſe, eamque ambit, continet,

tinet,& fouet:pariter locus Dialecticus vim,roburque præbet argumento, quod ex eo eruitur. Argumentum autem etſi non rarò pro ſyllogiſmo vſurpetur, vt ait Scot.*q.1. Vniuerſalium* §. *Dicendum*:propriè tamen eſt medium probatiuum concluſionis,vulgóque deſcribitur his verbis,*argumentum eſt rei dubiæ faciens fidem*,vt patet 1.*Elench.q.*4. Locus autē communiſſimè ſumptus duplex ſtatuitur,vnus appellatur locus maxima,qui eſt propoſitio per ſe nota, qua non datur alia prior, nec notior in eodem genere, vt de quocumque prædicatur definitio,& de eo quoque prædicatur definitum: alter verò nuncupatur locus differentia maximæ, qui ſunt termini, ex quibus componuntur maximæ, quibuſue differunt abinuicem, vti ſunt definitio, & definitum; Subdiuiditur autem locus differentia maximę in intrinſecum, extrinſecum, & medium: intrinſecus eſt, cùm ſumitur argumentum ab eis, quæ ſubſtantiam, ſeu naturam rei ingrediuntur:extrinſecus eſt,cum decerpitur argumentum ab illis,quæ à rei ſubſtantia,ſeu eſſentia ſeiuncta ſunt:medius eſt, cum depromitur argumentum ab eis,quæ partim conueniunt cum terminis in quęſtione poſitis: partim verò ab eis differunt. Vniuerſè autem numerari poſſunt vigintiocto loci, intrinſeci 18. extrinſeci ſeptem, & medij tres,de quibus ſingulatim eſt agendum in tribus proximis articulis.

3. Oppones 1. Si definitio loci foret bona, hi duo termini homo,& alimal eſſent loci,quia ab his eruitur argumentum,valet enim,*eſt homo*: *ergo eſt animal*: ſed nequeunt eſſe loci, cum nec maxima, nec differentia maximæ eſſe valeant:ergo definitio loci non eſt rectè tradita. Negatur ſequela maioris,& ſi enim ab ipſis accipiatur argumentum, non tamen tanquam maxima, aut differentia maximæ.

4. Oppones 2. Differentia maximæ eſt habitudo terminorum,ex quibus conficitur maxima: ſed habitudo non eſt terminus, ſed relatio. Igitur non probè deſcribitur locus differentia maximæ. Reſp. quidem differentiam maximæ formaliter eſſe habitudinem, ſiue relationem; fundamentaliter verò eſſe terminos præfatos, vt optimè nonnulli Scotiſtæ animaduertunt.

ARTICVLVS II.

De locis intrinſecis penes rei ſubſtantiam.

5. Locus intriſecus aut deſumitur à ſubſtantia, reique eſſentia, & eſt quando eruitur argumentum ab eis, quæ ſunt de ſubſtantia terminorum in quæſtione poſitorum: aut ab eis, quæ ipſammet ſubſtantiam reique naturam concomitantur, & eſt,quando deducitur argumentum ab iis, quæ conſequuntur terminos in quæſtione poſitos. Locus 1.modo captus eſt ſenarius,nempe à definitione, à definito,à deſcriptione, à deſcripto, àb interpretatione, & interpretato. Locus 2. modo ſumptus duodenario numero comprehenditur, nempe locus à toto vniuerſali, à toto integrali, à toto in quantitate, à toto in modo, à toto in loco, à toto in tempore, à cauſa, ab effectu, à generatione,à corruptione,ab vſu,& à communiter accidentibus. Iuxta autem hunc à nobis præaſſignatum ordinem locorum, ſinguli loci ſunt diligenter declarandi, & exemplis illuſtrandi:priores quidem in præſenti,poſteriores verò in ſequenti articulo.

Locus à definitione eſt habitudo definitionis ad definitum,à quo eruuntur 4.argumenta, duo affirmatiua, & totidem negatiua. Primum,quidquid affirmatur de definitione,affirmatur pariter de definito,vt *animal rationale eſt riſibile*: *ergo homo eſt riſibilis*. Secundum, de quocumque affirmatur definitio,de eodem quoque affirmatur definitum, vt *ſubſtantia eſt ens per ſe ſubſiſtens*: *ergo corpus eſt ens per ſe ſubſiſtens*. Tertium, quidquid negatur de definitione, negatur etiam de definito, vt *nullum animal rationale eſt inanimatum*: *ergo nullus homo eſt inanimatus*. Quartum, de quocumque negatur definitio,itidem negatur definitum,vt *planta non eſt animal rationale*:*ergo planta non eſt homo*. Eodem ferè modo argumentamur à definito, quo à definitione, mutato nomine definitionis duntaxat,in nomen definiti, eſt enim locus à definito habitudo definiti ad definitionem.

Locus à deſcriptione eſt habitudo deſcriptionis ad deſcriptum, vt *Logica eſt veri, ac falſi indagatrix*: *ergo eſt neceſſaria ad ſcientias capeſſendas*. Totque depromuntur argumenta à deſcriptione ad deſcriptum,quot à definitione ad definitum, & econtrà. Ad hunc locum reuocantur locus à ſpecie ad ſuam propriā paſſionem, vt *homo eſt ſenſitiuus*:*ergo riſibile eſt ſenſitiuum*: Itemque locus ab indiuiduis ad ſuam paſſionem, vt *Petrus currit*: *ergo riſibile currit*.

Locus ab interpretatione eſt habitudo interpretationis ad interpretatum,vt *amator ſapientiæ deambulat*:*ergo Philoſophus deambulat*. Eademque fere conficiuntur argumenta in his ac in illis præfatis locis.

6. Oppones,non ſequitur, *iuſtus eſt amator ſapientiæ*: *ergo iuſtus eſt Philoſophus*, ac proinde locus ab interpretatione ad interpretatum non eſt idoneus. Reſp. ſi iuſtus amet ſapientiam iam habitam, aut ſaltem ſit in actu eam habendi, neganda eſt conſequentia: at ſi eâ careat, nec ſit in actu eam habendi, concedenda eſt conſequentia; amor enim eſt reſpectu habiti,deſiderium verò reſpectu habendi, vt in Ethica patebit.

ARTICVLVS III.

De locis intrinſecis penes concomitantia ſubſtantiam.

7. Loci penes concomitantia ſubſtantiam,ſeu quidditatem rei,qui in ſuperiori art.duodecim fuere recenſiti,nunc breuiter ſunt enucleandi,exempliſque confirmandi.

Locus à toto vniuerſali,ſiue à genere ad ſpeciem,eſt habitudo ipſius vniuerſalis ad ſuam partem ſubiectiuam,tenetque negatiuè,vt *lapis non eſt animal*:*ergo non eſt homo*: à quocumque enim remouetur totum vniuerſale,remouetur & pars eius. E regione locus à parte ſubiectiua, eſt habitudo ipſius partis ſubiectiuæ ad ſuum totum vniuerſale,tenetque affirmatiuè, vt *homo currit*;*ergo animal currit*. Locus à toto integrali, quem tangit Scot.*q.*43.*Prædicamentali*.§. *Ad q*. eſt habitudo totius integralis ad ſuam partem integralem,tenetque affirmatiuè,vt *domus eſt*: *ergo paries eſt*. Locus verò à parte integrali eſt habitudo ipſius partis ad ſuum totum, & valet negatiuè, vt *paries non eſt*: *ergo domus non eſt*.

Locus à toto in quantitate,quem innuit Scot.1.*Priorum q.*2. *& Quol.*7.§. *Ad primum argumentum.ſub BB.* eſt habitudo ipſius totius ad ſuam partem:& valet affirmatiuè, vt *omnis equus currit*:*ergo Bucephalus currit*: Et negatiuè,vt *nullus equus currit*:*ergo Bucephalus non currit*.Locus autem à partibus, in quantitate eſt habitudo omnium partium ſimul ſumptarum ad ſuum totum;tenetque affirmatiuè,vt *Petrus currit, Paulus currit,& reliqui*:*ergo omnis homo currit*.Et negatiuè,vt *Petrus non currit, Paulus non currit,nec reliqui*: *ergo nullus homo currit*.

Locus à toto in modo, quem refert Scot.1.*Priorum q.*6.& Sirectus *art.*3.*partiali Form.* eſt habitudo termini communis abſque vlla determinatione ad idem totum ſumptum cum determinatione, vt *Petrus non eſt*

Geometra:ergo non eſt Geometra inſignis. Locus à parte in modo eſt habitudo ipſius ad ſuum totum, vt *Euclides eſt Mathematicus eximius : ergo Euclides eſt Mathematicus.*

Locus à toto in loco, eſt habitudo ipſius totius ad ſuam partem, & valet affirmatiuè, vt *Deus eſt vbique: ergo Deus eſt hic.* Et negatiuè, vt *Antichriſtus nullibi eſt.ergo Antichriſtus non eſt hic.* Locus verò à parte in loco eſt habitudo ipſius partis ad ſuum totum, tenetq; negatiuè.vt *Adam non eſt hic,nec alibi:ergo nullibi eſt.*

Locus à toto in tempore eſt habitudo ipſius totius ad ſuam partem, de quo ſyllogizandum eſt eo fermè pacto,quo de toto in loco. Valet enim affirmatiuè, vt *Deus eſt omni tempore:ergo Deus eſt tempore præſenti:* Et negatiuè.vt *Antichriſtus nullo tempore extitit:ergo non extat tempore præſenti.*

Locus a parte temporis ad ſuum totum eſt habitudo ipſius partis ad ſuum totum, vt *Deus exiſtit tempore præſenti præterito,& futuro:ergo exiſtit omni tempore.*

Locus a cauſa,quem inſinuat Scot *Quol.* .7.§.*Contra concluſionem,ante L.* eſt habitudo cauſæ ad effectum, eſtque quadruplex, iuxtà quatuor cauſarum genera,à quibus ſingulis deducimus argumenta,cùm affirmatiua,tùm negatiua, vt palàm fiet in exemplis mox ſubiiciendis,declarando quodlibet genus cauſæ.

Locus à cauſa efficiente, cuius meminit Scot *Quol.* 13.§. *Ad iſta,* eſt habitudo ipſius cauſæ efficientis ad ſuum effectum,tenetque affirmatiuè,vt *arbor eſt bona: ergo bonos fructus facit.*Et negatiuè.vt *arbor eſt mala:ergo malos fructus facit,*docēte Chriſto Domino,Matt.7.

Locus à cauſa materiali eſt habitudo ipſius ad ſuum effectum ; valetque affirmatiuè.vt *ferrum eſt:ergo poſſunt ex eo fieri arma ferrea.* Et negatiuè, vt *ferrum non eſt ergo ex eo effici nequeunt arma ferrea*

Locus à cauſa formali eſt habitudo ipſius ad ſuum effectum,valètque affirmatiuè, vt *albedo eſt : ergo album eſt.*Et negatiuè.vt *albedo non eſt;ergo album non eſt.*

Locus a cauſa finali eſt habitudo ipſius ad ſuum effectum,valètque affirmatiuè, vt *felicitas eſt bona, ergo virtus eſt bona.*Et negatiuè,vt *pœna nō eſt bona:ergo peccatum non eſt bonum.* Eodem planè modo argumentamur ab effectu ad cauſam, mutato nomine cauſæ in nomen effectus duntaxat : ſi enim effectus eſt bonus, vtique cauſa eſt bona. & econtrà. Hinc arguebat, & monebat Chriſtus Dominus, *à fructibus eorum cognoſcetis eos.* Matth.7.

Locus à generatione eſt habitudo generationis ad genitum, de quo habetur huiuſmodi axioma ad conficienda ſubſequentia argumenta : cuius generatio eſt bona genitum quoque eſt bonum, vt *generatio ouis eſt bona:ergo ouis eſt bona* ; & cuius generatio eſt mala,genitum pariter eſt malum, vt *generatio morbi eſt mala: ergo morbus eſt malus.* Ratio huius eſt : quia generatio, ſiue productio cuiuſlibet ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis fertur ad eſſe rei:ergo ſi res producta eſt bona,eius productio dicetur bona : quod ſi res producta eſt mala ; etiam eius productio mala eſt.

Locus à corruptione eſt habitudo corruptionis ad corruptum : de quo datur quoque tale axioma.Cuius corruptio eſt bona,corruptum eſt malum, vt *corruptio ſiue deſtructio latronis eſt bona : ergo latro eſt malus .* & cuius corruptio eſt mala,corruptum eſt bonum,vt *corruptio domus eſt mala:ergo domus eſt bona.*

Locus ab vſu eſt habitudo ipſius ad id,cuius eſt vſus, vt *equitare eſt bonum : ergo equus eſt bonus.* Item *necare proximum eſt malum:igitur necator proximi eſt malus.*

Locus à communiter accidētibus eſt habitudo vnius communiter accidentium ad alterum , valetque affirmatiuè,vt *fœmina lac habet:ergo peperit.* Et negatiuè, vt *fœmina lac non habet:ergo non peperit.*

Oppones 1.Non bene infertur,imago eſt homo pictus : Ergo imago eſt homo, & tamen arguitur a toto in modo:atque ita ab eo loco non ſemper rectum depromitur argumentum.Reſp. conſequentiam non valere,propterea quod arguitur à determinatione diſtrahente;ſicut non valet illatio à ſecundum quid,ad ſimpliciter.vt Æthyops eſt albus ſecundum dentes ; ergo Æthyops eſt albus.

8. Oppones 2. Non rectè deducitur,albedo eſt:ergo paries eſt,licet arguatur à cauſa formali, ad ſuum effectum formalem : ac proinde ille locus à cauſa formali, ad ſuum effectum,non eſt certus, & infallibilis. Reſp. illationem eſſe indebitam,quia paries non eſt concretum albedinis : ſed concretum ipſius albedinis eſt album;ſicque bona extat argumentatio:albedo eſt;ergo album eſt.

9.Oppones 3. Non eſt legitima conſequentia. *Mors Chriſti fuit bona , quia per eam ſalui facti ſumus. Ergo Chriſtus fuit malus* : tametſi arguatur per locum à corruptione ad corruptum. Igitur hic locus à rectitudine deflectit. Reſp. mortem Chriſti quidem pro nobis fuiſſe bonam, ob cauſam aſſignatam , non tamen ipſi Chriſto, ratione ſui compoſiti naturalis. cùm enim ſit verè mortuus,per eius mortem deſtructa fuit eius humanitas,vt videre eſt apud Scotum.8.d.22. Orbellum, & alios Scholaſticos. *ibid.*

10.Oppones 4.Non ſequitur, Deum pœnituit,iuxtà illud Geneſeos 5.*Pœnitet me feciſſe eos,*id eſt homines. Ergo Deus peccauit , & tamen arguitur per locum à communiter accidentibus. Reſp. illud pœnitere reſpectu Dei,intelligi metaphorice,veluti iraſci,miſereri,& huiuſmodi,de quibus ſuo loco:ideò conſequentia nulla eſt.

ARTICVLVS IV.

De locis extrinſecis.

11. LOci extrinſeci, qui ex dictis *art.1. huius q.* ſeptenario numero continentur , & à Doctore commemorantur 1.*d.*1.*q.* 5.§. *Ad primum argumentum* 3.*q.* & *d.*11.*q.*2.§.*Contra iſtam poſitionem. A.* & *d.*10.*q.vn.*§.*Ad argumenta principalia.F.*ſunt. Ab oppoſitis, A maiori ad minus,A minori ad maius,A ſimili , A proportione, A tranſumptione, & Ab authoritate. Hos omnes breui diſcurſu nunc præſtringo , ne hoc opuſculum ingens efficiatur.

Locus ab oppoſitis eſt quadruplex,iuxtà quadruplex oppoſitorum genus aliàs recēſitum,extant quippe oppoſita relatiua,contraria, priuatiue, & contradictoria. Locus à relatiuis eſt habitudo vnius relatiui ad aliud relatiuū;tenētq; affirmatiuè,vt *eſt Pater ergo eſt Filius.* Et negatiuè, vt *non eſt Pater:ergo non eſt Filius.* Poſito enim vno relatiuorū,ponitur & aliud:eóq; remoto,remouetur,& aliud.Locus à cōtrariis eſt habitudo vnius contrarij,ad aliud contrarium ; valetque affirmatiuè in cōtrariis immediatis,vt *eſt par:ergo non eſt impar.* Et negatiuè,vt *non eſt par : ergo eſt impar.*Dixi in contrariis immediatis,nam in mediatis non ſequitur,v.g.non eſt album ; ergo eſt nigrum ; quia poteſt eſſe rubeum,aut alterius medij coloris. Locus à priuatiuè oppoſitis eſt habitudo priuationis ad habitum,aut habitus ad priuationem;tenetque affirmatiuè,vt *hic homo eſt videns:ergo non eſt cæcus.* Et negatiuè cum conſtantia ſubiecti, & tempore determinato à natura duntaxat ; catulus enim ante nonum diem non dicitur videns,nec cæcus: nec puer dicitur edentulus, ante tempus à natura præfixum.

Locus à contradictoriis eſt habitudo vnius contradictorij,ad aliud contradictorium,& ſi vnum contradictorium eſt verum , aliud eſt falſum, vt *verum eſt Petrum ſedere:ergo falſum eſt Petrum non ſedere.*

Locus à maiori ad minus eſt habitudo ipſius maioris ad minus : valetque negatiuè,vt *Dux non poteſt capere caſtrum.Ergo nec miles* Huic conſonat illud axioma,ſi id,quod magis videtur ineſſe,& non ineſt,nec id,quòd

minus

minus videtur ineſſe, inerit, vt ſcribit Scot. *q. 25. Prædicam. §. Dicendum.*

Locus à minori eſt habitudo ipſius minoris ad maius: tenetq; affirmatiuè, vt *miles poteſt capere caſtrum: ergo & Dux.* Huic congruit illud axioma, ſi id quod minus videtur ineſſe, ineſt: & id quod magis videtur ineſſe, inerit, vt indicat Doctor *vbi ſupra,* & *1. Poſt. q. 23.* & Aug. *expoſ. 1. in Pſal. 21. & Pſal. 32. in fine.*

Locus à ſimili eſt habitudo vnius ſimilis ad aliud ſimile: valetque affirmatiuè, vt *riſibile eſt proprium homini: ergo hinnibile eſt proprium equo.* Et negatiuè, vt *riſibile non eſt genus hominis: ergo nec hinnibile eſt genus equi.*

Locus à proportione eſt habitudo vnius proportionabilis ad aliud proportionabile, vt *ſicut ſe habet nauta ad nauim, ita ſe habet auriga ad currum: ſed nauta dirigit nauim: ergo auriga dirigit currum.* Huius, & alterius proximi ſuperioris meminit Scot. *2. d. 3. q. 1. & 4. d. 49. q. 11. B.*

Locus à tranſſumptione eſt habitudo tranſſumptionis ad tranſſumptum, vt *homo cum eſt lætus ridet: ergo prata cum florent rident.*

Locus ab authoritate eſt habitudo authoritatis ad illud, quod per eam probatur. Authoritas autem eſt iudicium ſapientis in aliqua ſcientia experti, de pertinentibus ad ipſius ſcientiam; vnicuique enim in ſua arte experto credendum eſt, vt *Ariſtoteles affirmat terram quieſcere: ergo terra quieſcit.* Tenet autem ſolum affirmatiuè, non verò negatiuè. Ob id, vulgò receptum eſt illud argumentum deſumptum ab authoritate negatiua non concludit, vt *hoc non dicit Ariſtoteles: ergo non eſt admittendum.* Quod notat Scot. *1. d. 3. q. 7. §. Ad authoritatem Philoſophi ſub T.*

12. Oppones 1. Non ſequitur, anima rationalis mouetur: ergo anima rationalis non quieſcit, quia manus Petri poteſt moueri, & pes eius quieſcere, eodem temporis momento: atque adeo locus à priuatiuè oppoſitis non valet. Reſp. id verum eſſe reſpectu diuerſorum, non autem reſpectu eiuſdem, vt infertur in præmiſſa inſtantia.

13. Oppones 2. Non eſt bona conſequentia, *Rex nequit ferre pondus centum librarum: ergo neque miles:* tametſi arguatur à maiori ad minus: ac proinde locus à maiori ad minus non eſt ſemper certus. Reſp. non fieri argumentum à maiori ad minus penes proprias vires, tam Regis, quam militis, vt infertur in præfata inſtantia. ſic enim potiùs eſt à minori, quàm à maiori: non enim de ſolo Rege, ſed de ſpectantibus, & concomitantibus Regem, intelligendum eſt exemplum adductum.

14. Oppones 3. Non valet à ſimili, ſicut ſe habet negatiua ad negatiuam; ita affirmatiua ad affirmatiuam: ſed vniuerſalis negatiua infert vniuerſalem negatiuam in conuerſione ſimplici: ergo vniuerſalis affirmatiua pariter infert vniuerſalem affirmatiuam in conuerſione ſimplici. Reſp. non bene argui, & inferri, videlicet ex ea parte, quà ſunt ſimilia. Ideóque hæc inſtantia nullius eſt vigoris.

ARTICVLVS V.

De Locis mediis.

15. LOci medij ternario numero ex dictis comprehenduntur, & nominantur, A coniugatis, A caſibus, & A diuiſione, qui ſuperſunt poſtremò à nobis deſcribendi, & exemplis manifeſtandi, vt de ſuperioribus præſtitum eſt.

Locus à coniugatis eſt habitudo vnius coniugati ad aliud coniugatũ. Coniugata verò apud Dialecticos ſunt concreta, & abſtracta, vt album, & albedo: tenetque affirmatiuè, vt *Logicus eſt ſciẽs: ergo Logica eſt ſciẽtia,* vt argumentatur Doctor Subtilis *q. 1. Vniuerſalium,* & videtur quoque exemplificare Antonius Andreas *q. 9. in lib. ſex principiorum,* inquiens, *principia actiuum, & paſſiuum ſunt eiuſdem generis: ergo actio, & paſſio.* Valet etiam negatiuè, vt *auaritia non eſt laudanda: ergo auarus non eſt laudandus.* Limitatur autem hic locus multipliciter. 1. à Doctore *1. d. 5. q. 1.* in vltimatè abſtractis, in quibus non ſequitur, *equus eſt animal: ergo equinitas eſt animalitas.* 2. in prædicatis per accidens non valet, *album eſt dulce: ergo albedo eſt dulcedo.* 3. in diſtinctis prædicatis, & vocabulis: ideò non ſequitur *album eſt coloratum: ergo albedo eſt colorata.*

Locus à caſibus eſt habitudo vnius caſus ad alium caſum. Dicuntur autem caſus apud Dialecticos adiectiuum, eiuſque aduerbium, vt iuſtum, & iuſtè. Tenetque affirmatiuè, vt *iuſtum eſt bonum: ergo quod iuſtè fit, bene fit:* & negatiuè, vt *iniuſtum non eſt bonum: ergo quòd iniuſtè fit, benè non fit.*

Locus à diuiſione eſt habitudo vnius diuidentis, ad aliud diuidens. Bifariàm autem argumentamur à diuiſione. 1. negatis cæteris membris diuidentibus, præter vnum, concluditur illud vnum, quod accipitur, vt *homo eſt animal, & non eſt irrationale: ergo eſt rationale.* 2. ſi ab aliquo tollantur omnia membra diuidentia, ab eodem remouetur diuiſum, vt *arbor non eſt brutum nec homo ergo arbor non eſt animal.* Recognoſce, quæ dixi *l. 2. q. 7. art. 1.* de præceptis bonæ diuiſionis.

16. Oppones, non valet per locum à diuiſione, v. g. *Plato eſt coloratus, & non eſt niger: ergo eſt albus.* Fateor conſequentiam eſſe ineptam, propterea quod non ſeruatur illud documentum ſupra traditum, putà præter vnum neganda eſſe reliqua omnia membra diuidentia.

QVÆSTIO QVARTA.

De Syllogiſmo ſophiſtico.

1. VLTIMO loco agendum eſt de ſyllogiſmo ſophiſtico, finibus Sophiſtarum, eorumque locis, quorum notitiam affectimus, non ſanè ad alios circumueniendos, falſitatem tuendam, & veritatem oppugnandam: ſed vt ipſammet veritatem ex tenebris eruamus, & amplectamur, falſitatemque pro veritate apparente propoſitam repellamus. Syllogiſmus autem ſophiſticus ab Ariſtotele 8. *Top. c. 4.* dicitur is, qui ex iis, quæ videntur probabilia, & non ſunt, colligit concluſionem: & à Scoto *q. 3. Vniuerſalium* perhibetur priuatio veri ſyllogiſmi: veluti tenebræ ſunt priuationes lucis: atque ab eodem Doctore *1. d. 42. q. vn. §. Ad authoritatem, ſub D.* appellatur ſyllogiſmus defectuoſus, apparens, & deformis. Idque euidenter declarari poteſt ex Phyſica, quæ docet veris coloribus aues, belluaſque eſſe depictas: iridem verò, columbæ collum, radioſque ſolares coloribus duntaxat apparentibus eſſe ornatos.

ARTICVLVS I.

De Sophiſtarum finibus.

2. SOphiſtarum finis duplex ſtatui poteſt, vnus præcipuus, qui eſt inanis, ſiue apparens ſapientia, coram auditoribus, quam Sophiſtæ aucupari conantur, vt tangunt Ariſtoteles *4. Met. c. 2. Tex. 5.* & Scot. *1. Elenc. in fine q. 7.* Alter verò eſt minus præcipuus, qui eſt metha alicuius incommodi, ad quod Sophiſtæ reſpondentem inducere nituntur: eſtque quintuplex, Redargutio, Falſum, Inopinabile: Solæciſmus, & Nugatio. Redargutio, cuius meminit Doctor *q. 11. Elench.* & *4. d. 11. q. 1. §. Ad q. ſub E. verſu Ex iſta ratione:* eſt præconceſſi negatio, & prænegati conceſſio, videlicet, cùm

reſponden

reſpondens cogitur concedere oppoſitum eius, quod negabat vt ſi quis neget hanc concluſionem, *Quidam homo volat*: Sophiſta ſic ſyllogizabit, vt compellat reſpondentem ad eam admittendam: *omnis gallus volat: quidam homo eſt gallus: ergo quidam homo volat*. Diluitur hoc ſophiſma per diſtinctionem maioris, quæ vera eſt de Gallo gallinaceo: non verò de homine natione Gallo.

Falſum eſt conceſſio euidenter falſi, aut negatio euidenter veri, cum ſcilicet reſpondens impellitur à Sophiſta ad concedendum, quod apertè falſum eſt, vt *quidquid non amiſiſti, habes, non amiſiſti theſaurum: ergo habes theſaurum*. Diluitur hoc ſophiſma, abſolutè negando maiorem, vel eam diſtinguendo. De iis enim, quæ tenera habuiſti, & non amiſiſti, conceditur: de iis verò, quæ nunquam habuiſti, negatur. Simile quid habet Chryſippus *in Teatro vitæ humanæ, pag.* 197. *columna*.

Inopinabile eſt conceſſio alicuius quod communi omnium placito contradicit, hoc eſt, cum reſpondens admittit, quod improbabile cenſetur ab Auditoribus, vt *non omnis cauſa diligit opus ſuum: mater eſt cauſa filij: ergo mater non diligit filium ſuum*.

Nugatio eſt irrita, inutiliſque vnius, eiuſdemque repetitio, vt *omnis Leo eſt animal: hic Leo eſt Leo: ergo hic Leo eſt animal*.

Solæciſmus eſt error incongruæ locutionis, contrà præcepta Grammaticæ, ad quem impellere nititur Sophiſta, vt *omnis homo eſt cognoſcitiuus: omnis mulier eſt homo: ergo omnis mulier eſt cognoſcitiuus*.

3. Oppones, Scot. 2. d. 42. q. 4. §. *ſequitur ſub L.* ſcribit, noſcere, & definire Solæciſmum ſpectat ad artem loquendi: facere verò eum, vitium eſt, quod in ea arte reprehenditur. Ergo ſecundum Scotum Solæciſmus non pertinet ad artem Sophiſticam, & deceptoriam. Reſp. quidem ſermonem de Solæciſmo eſſe Grammaticæ. impellere verò ad Solæciſmum committendum, eſſe munus Sophiſticæ: ità interpretandus eſt Scot. mox allegatus.

ARTICVLVS II.

Quid, & quotuplex ſit fallacia.

4. FAllacia ſecundum Scotum *q.* 5. *Prædicamentali* §. *Ad quæſtionem dicendum*: eſt locus idoneus ad decipiendum reſpondentem per argumenta Sophiſtica. Locus autem ſophiſticus eſt ſedes argumenti, à quo Sophiſta ſua depromit argumenta Sophiſtica. Notatur autem duplex cauſa in fallacia, vna eſt apparens veritas, quæ monet reſpondentem ad ei aſſentiendum, ratione cuius vocatur ſyllogiſmus apparens. Altera eſt defectus veritatis, quæ monet reſpondentem ad eam reiiciendam, ratione cuius perhibetur ſyllogiſmus defectuoſus. Omnes autem ſyllogiſmi deceptorij vel peccant in materia, vel in forma, vt ſcribit Doctor. 1. *d.* 42. *q. vn.* §. *Ad authoritatem, infrà D.* peccare in materia eſt, cum vna ex præmiſſis, aut ambæ præmiſſæ videntur eſſe veræ ad inferendam bonam concluſionem, quæ tamen ſunt falſæ, vt *quidquid non amiſiſti habes: theſaurum non amiſiſti: ergo habes theſaurum*. Diſſoluitur ſophiſma eo modo, quo in antecedẽte art. dilutum eſt. Negatur enim maior, quæ videtur eſſe vera, & tamen vera non eſt. Peccare in forma eſt cum concluſio videtur ſequi ex præmiſſis, & reuera ex eis non ſequitur, vt *animal currit: ergo homo currit*. Poteſt enim eſſe aliud animal præter hominem. quod currat, nempè leo, aut equus. Ideò ſoluitur ſophiſma conſequentiæ negatione. Fallaciæ autem ſunt duplicis generis aduertẽte Doctore *q.* 5. *prædicamentali*. & 1. *Elench. q.* 7. quædam in dictione, ſeu in voce: quædam verò extra dictionẽ, ſeu in re: omneſq; ſimul tredecim numerantur, ſex in dictione, & ſeptem extrà dictionem, ſignificatæ à Scot. 1. *Elench. q.* 7. de quibus in duobus proximis articulis.

5. Oppones, omnis fallacia fit per dictionem, vt patet: ergo nulla eſt fallacia extra dictionem; ac proinde non rectè diuiditur in fallaciam in dictione, & extra dictionem. Reſp. vocari fallaciam extra dictionem, non quia abſque dictione fiat: ſed quia ſuam apparentiam non penes dictionem; ſed penes rem decerpit, vt innuit Doctor *q.* 5. *Elench.* §. *Ad q.*

ARTICVLVS III.

De fallaciis in dictione.

6. FAllaciæ in dictione ſunt æquiuocatio, amphibologia, fallacia compoſitionis, diuiſionis, accentus, & figuræ dictionis. quas indicat Scot. 1. *Elench. q.* 7. §. *Verumtamen.* Iſte ſenarius fallaciarum numerus ſuadetur hac ratione à Doctore *q.* 19. *Elench.* §. *Ad aliud.* Omne ſophiſma efficitur, aut propter multiplicem ſenſum vnius vocis, & eſt æquiuocatio, aut propter ſenſum dubium orationis, & eſt amphibologia, aut propter ſenſum compoſitum falſum, & eſt fallacia compoſitionis, aut propter ſenſum diuiſum falſum, & eſt fallacia diuiſionis, aut propter ſimilitudinem vnius vocis cum alia, & eſt fallacia figuræ dictionis, aut propter quantitatem, aſpirationem & modum pronuntiandi vocem, & habetur fallacia accentus.

7. Fallacia æquiuocationis eſt deceptio proueniens ex vnitate nominis plura ſignificata habentis, vt ſcribit Doctor 1. *Perih. q.* 5. & indicat 1. *d.* 9. *q. vn.* §. *Ad quæſtionem dico:* & *d.* 26. *q. vn.* §. *Ad rationes ſub N.* Fit autem tripliciter, 1. quando nomen plura ſignificat æquè principaliter, & hæc vocatur æquiuocatio à caſu, ſiue vt aliis placet, pura æquiuocatio, vt omnis Gallus habet alas: ſed hic homo eſt Gallus: ergo hic homo habet alas. Soluitur hoc ſophiſma per diſtinctionem maioris, conceditur namque de Gallo aue: negatur verò de Gallo homine, vt iam dixi *in præcedente art.* 2. quando nomen habet vnum ſignificatum proprium, & alium metaphoricum, & hæc nuncupatur æquiuocatio à conſilio, quam alij vocant analogiam. vt *quidquid habet pedes poteſt currere, mons habet pedes: ergo mons poteſt currere*, hanc memorat Scot. *q.* 14. *Elench.* Diluitur ſophiſma diſtinguendo maiorem: de eo, quod propriè habet pedes, conceditur: at de eo, quod impropriè habet pedes, vti eſt mons, negatur. 3. ex Scot. *q.* 22. *Elench.* quando nomen coniunctim ſumptum plura ſignificat, diuiſim verò vnum duntaxat. vt *omne incorruptibile eſt perpetuum: omne potens non corrumpi eſt incorruptibile: ergo potens non corrumpi eſt perpetuum.* Ad ſatisfaciendum huic ſophiſmati vtendum eſt diſtinctione maioris: ſi enim ſumatur incorruptibile prout idem eſt, ac potens non corrumpi, negatur: Adam quippè in ſtatu innocentiæ potuit non corrumpi, & tamen non fuit perpetuus. Quod ſi accipiatur incorruptibile, prout idem eſt ac non potens corrumpi, conceditur.

8. Fallacia amphibologiæ eſt locus idoneus ad decipiendum, proueniens ex oratione habente plures ſenſus. Hanc recenſet Doctor *q.* 18. *Elench.* & 2. *d.* 16. *q. vn.* §. *Rationes iſtæ.* C. & *Quol.* 2. §. *Ad* 1. *ſub R* quæ differt ab æquiuocatione, quia æquiuocatio efficitur in terminis ſimplicibus, amphibologia verò in terminis complexis. Sicut autem tres extãe modi æquiuocationis ad fallẽdum idonei, pariter ſunt tres modi amphibologiæ ad allucinandũ apti. Primus modus accidit. cum oratio æq; primò habet plures ſenſus, ita vt in vna præmiſſarum ſumatur pro vno, & in concluſione pro altero, vt *quidquid eſt Ariſtotelis poſſidetur ab Ariſtotele: hic liber eſt Ariſtotelis: ergo hic liber poſſidetur ab Ariſtotele.* Detegitur ſophiſma, ex Scot. *in Reportatis* 4. *d.* 1. *q.* 1. §: *Item formalius*, dubium namq; eſt, vtrùm intelligatur de libro

bro ab Ariſtotele compoſito, an verò de libro ab Ariſtotele poſſeſſo;ſi maior in 1. ſenſu intelligatur,concluſio eſt falſa. Quod ſi maior intelligatur in 2. ſenſu,concluſio vera eſt. Secundus modus euenit,cum oratio ſortitur plures ſenſus, vnum principalem, & alterum minus principalem; in vna ex præmiſſis habet vnum ſenſum, & in concluſione alium ſenſum, vt *qui littus arat, terram ſcindit : ſed qui operam perdit,littus arat:ergo qui operam perdit,terram ſcindit*. Ea quippè oratio littus arat, ſi ſumatur in proprio ſenſu,maior eſt vera,& minor eſt falſa:quòd ſi accipiatur in ſenſu metaphorico,maior eſt falſa. & concluſio eſt vera. 3. Modus habetur,cum oratio per ſe capta,vna tantùm gaudet ſignificatione, at ſi alteri iungatur, diuerſa potitur ſignificatione, vt *quidquid videt aliquis,hoc videt : ſed columnam videt aliquis: ergo columna videt*. Diſſoluitur paralogiſmus per diſtinctionem huius orationis, hoc videt, Ly enim hoc, aut capitur in recto, ſeu nominatiuo, & ſenſus eſt , quamcumque rem aliquis videt,illa res videt, ideſt habet potentiam , & actum videndi, ſic maior eſt falſa , & concluſio eſt inepta. Aut capitur in obliquo, ſeu in accuſatiuo, & ſenſus eſt,quamcumque rem aliquis videt, illam rem videt : & hoc pacto, maior eſt falſa.

9. Fallacia compoſitionis committitur , cum à ſenſu diuiſo vero, ad ſenſum compoſitum falſum proceditur. Siue , fallacia compoſitionis eſt locus idoneus ad decipiendum , proueniens ex identitate orationis compoſitæ falſæ, & diuiſæ veræ; vt *album poteſt eſſe nigrum : hic paries eſt albus:ergo hic paries poteſt eſſe niger*. Maior in ſenſu compoſito eſt falſa ; ſiquidem album, quatenus album,hoc eſt, quatenus per formam albedinis eſt determinatum,& contractum, ſub eáque, manet , nequit eſſe nigrum , ſecus duæ formæ oppoſitæ ſimul in eodem ſub ecto exiſterent. In ſenſu autem diuiſò eſt vera, quod enim affectum eſt albedine,abſolutè poteſt nigredine affici.

10. Fallacia diuiſionis eſt locus idoneus ad decipiendum proueniens ex identitate orationis diuiſæ falſæ, & compoſitæ veræ:tunc enim committitur hoc ſophiſma, quando arguitur à ſenſu compoſito vero , ad ſenſum diuiſum falſum,vt *album non poteſt eſſe nigrum : hic paries eſt albus : ergo hic paries non poteſt eſſe niger*. Maior in ſenſu compoſito,concèditur,vt mox explicabam:in ſenſu autem diuiſo,negatur Nulla quippè extat contradictio,quin quod eſt album,valeat denigrari ; ſimpliciter enim quod per albedinem determinatur,poteſt determinari per nigredinem,& contrà,cum nulla adſit neceſſitas, niſi ſecundum quid , & ex ſuppoſitione. Has duas fallacias memorat,& pertractat Scotus 1.*d*. 21. *q.vn*.§. *Ad 1.arg.ſub A.& d*.29. §. *Quantum ad 1.ſub G. & d*. 40.§.*Ad iſtam quæſtionem*.A.& 2.*d*.2.*q*.1. §. *Ad argumenta pro prima opinione*, *ſub E. d*.7.*q. vn*. §. *De* 5. *ſub G. Quol*.18.§ *De* 2.*M & 4.d*.49. *q*.6.§. *Dico G*. & *ante q*.25.& 26 *Elench*.

11. Fallacia accentus eſt locus idoneus ad decipiendum proueniens ex identitate materiali dictionis diuerſæ, penes modum proferendi diuerſa ſignificantis. Tres iſtius fallaciæ traduntur modi decipiendi. Primus extat, cum aliqua dictio diuerſos poteſt ſortiri accentus, ſiue ſint graues, ſiue acuti, ſiue circumflexi , vt *omnis populus eſt arbor : gens eſt populus:ergo gens eſt arbor*. Maior conceditur,ſi prima ſyllaba huius vocabuli populus ſit longa, negatur verò ſi ſit breuis , & ita concluſio non ſequitur.2.Modus accidit,cùm vox poteſt eſſe dictio , & oratio,vt *tu es quies*, *ſed quies eſt requies:ergo , tu es requies*. Soluitur cauillus,eo quod quies poteſt eſſe nomen,vel oratio compoſita ex relatiuo. *Qui* , & verbo *Eſt*. 3. Modus oritur ex diuerſa pronuntiatione ſeriæ,& ironicæ, interrogatiuæ, & aſſertiuæ , vt *bonus famulus eſt à ſuo Domino præmiandus : ſed Dominus , cum arguit famulum ſuum*,inquit, *bonus eſt famulus : ergo famulus cum arguitur à Domino ſuo eſt premiandus*. Soluitur hoc ſophiſma ex eo,quod nunc ſeriò, nunc ironicè pronuntiatur oratio. Vt patet apud Virg. *Argue tu Drance*.

12. Fallacia figuræ dictionis eſt deceptio proueniens ex ſimilitudine dictionum, hoc eſt, vt obſeruat Gadius *Quol*.2. *fol*.35. *columna* 1. ex ſimili terminatione finali in parte , non idem ſignificante. Tribus autem modis hæc fallacia committitur. 1. Ex eadem terminatione duarum dictionum; vt Muſa eſt fæminini generis:ergo & Papa eſt generis fæminini. 2. Quando fit gradus ab vno prædicamento ad aliud prædicamentum , vt *quoties fuiſti Romæ, fuiſti homo:ſed bis fuiſti Romæ : ergo bis fuiſti homo*. Diluitur hic paralogiſmus,quia à Prædicamento Quando, fit tranſitus ad Prædicamentum quantitatis. 3. Ex mutatione ſuppoſitionis, vt *homo eſt ſpecies : Petrus eſt homo : ergo Petrus eſt ſpecies* : Soluitur cauillatio, quia arguitur à ſuppoſitione ſimplici, ad ſuppoſitionem perſonalem. Huius captionis meminit Scotus 1.*d* 2.*q*.7. §.*Ad argumenta principalia ſub AA*. *d*.18. *q.vn*. §. *Reſpondeo,ſub K. in ſolutione quinti* 3. *d*.1. *q*.5. *ante* §. *In iſta* & 4.*d*.12. *q*.5. §. *Ad argumenta*.O.& *d* 13. *q*.1. *infrà P*. Et ex inſtituto *q*.35.*Elench*.

13. Oppones 1. Nulla eſt dictio plura ſignificans:ergo nulla eſt fallacia æquiuocationis. Ant. probatur , vnius ſigni eſt tantum vnum ſignatum : ergo & vnius dictionis vnum eſt ſignificatum duntaxat. Negatur antecedens, ad eius probationem diſtinguo , vnius ſigni formaliter capti eſt tantùm vnum ſignatum , concedo : materialiter, nego. Idem enim ſignum campanæ poteſt eſſe ſignum Miſſæ & quoque Lectionis audiendæ.

14. Oppones 2. Omnis oratio vnum ſolum ſignificat, nempè compoſitionem prædicati cum ſubiecto. Ergo nulla eſt fallacia amphibologiæ. Negatur, orationem ſignificare compoſitionem prædicati cum ſubiecto , ſed ipſa compoſitio deſignatur per verbum ſubſtantiuum *eſt*.

15. Oppones 3. Si daretur aliqua accentus captio , maximè iſta, *Omne malum eſt pomum : ſed peccatum eſt malum:ergo peccatum eſt pomum*. Atqui hæc eſt fallacia æquiuocationis. Ergo nulla eſt fallacia accentus. Negatur ſubſumptum, malum quippe cum non ſignificet, diuerſa penes materiam,formam,& modum proferendi ſophiſma æquiuocationis eſſe nequit.

Articulus IV.

De fallaciis extrà dictionem.

16. FRequentiora & periculoſiora extant ſophiſmata extrà dictionem,quàm ea,quæ ſunt in dictione,vt indicat Ariſtoteles 1.*Elench*. *c*.5. Huiuſmodi autem vocantur captiones accidentis , dicti ſecundum quid, ad dictum ſimpliciter, conſequentis , ignorationis Elenchi, petitionis principij,non cauſæ vt cauſæ,& plurium interrogationum vt vnius.

17. Fallacia accidentis eſt deceptio proueniens ex eo, quod propter coniunctionem extremorum cum medio in præmiſſis,exiſtimatur, ea extrema coniungi inter ſe in concluſione, quæ re vera non coniunguntur. Aduerte autem accidens hoc in loco accipi pro extraneo,ſiue pro eo,quod eſt extra eſſentiam , ſiue rationem formalem alterius, vt ſumit Philoſophus 1.*Top*. & 1. *Elench*. & indicat 1.*Met.c*.1. vt ibi in eius expoſitione obſeruat Fonſeca : hoc etiam modo vſurpat accidens Doctor *q*.43 & 44.*Elench*. necnon 3.*d*.8.*q.vn*.§. *Ad argumenta ſub H. & alibi*. Iſtius fallaciæ cauſa apparentiæ eſt partialis identitas duorum extremorum cum medio ; cauſa verò eius defectus eſt diuerſitas eorumdem cùm tertio, vt exemplificat Scotus 1.*Poſt*. *q*.34. *ante* § *Ad rationes*. Tres autem modi ipſius communiter aſſignantur,quorum primus eſt , quando aliquid prædicatur de aliquo toto,quoque cenſetur prædicari de partibus eius ſubiectiuis:exemplum huius affert Doctor *q*.16 *Vniuerſalium* , ante §. *Dicitur hic*. Homo eſt animal : animal eſt genus : ergo homo eſt genus. 2. Quando ex identi-

titate duorum extremorum in 3. cenſentur illa duo eſſe prorſus idem, vt *Petrus eſt homo* : *Paulus eſt homo* : *ergo Paulus eſt Petrus*. 3. Quando ex duobus diuiſim ſumptis, infertur aliquid coniunctim eis conuenire ſecundum accidens, vt Andreas eſt albus, & eſt monachus. Ergo Andreas eſt albus monachus.

18. Fallacia dicti ſecundum quid, ad dictum ſimpliciter, eſt deceptio prouemens ex eo, quod aliquid profertur cum aliqua determinatione, concluditur ſimpliciter, & abſque vlla determinatione, vt *imago eſt homo pictus* : *ergo imago eſt homo*. Itemque, *Chriſtianis non licet veſci carnibus die veneris* : *Ergo Chriſtianis non licet veſci carnibus*. Econtrà accidit hic paralogiſmus, cum a dicto ſimpliciter arguitur, ad dictum ſecundum quid, vt *hic eſt homo*: *ergo eſt homo mortuus*. Item, *hic eſt bonus*, *ergo eſt bonus luſor*. Huius captionis exemplum præbet Doctor 1.*d*.36.*q*.*vn*. § *Contrà iſtud*, *ſub E*. & mentionem de ipſa facit *d*.39. §. *Sed contrà iſtam diſtinctionem*. *I*. & 2.*d*.1.*q*.2.§. *Ad* 1. *argumentum*, *infrà G*. pluteſque eiuſdem modos adducunt Maſtrius, & Bellutus *parte* 2.*Tract*.3.*c*.3. eoſque vberè pertractant & exemplis declarant.

19. Fallacia conſequentis, quam notat Scot. *q*.3. *Vniuerſalium* §. *Dicitur*. & *ibid*.*q*.8.§. *Ad* 1.*q*. & 1.*d*. 35.*q*.*vn*.§. *Et quod arguitur*. *O*. & 3.*d*.8. *q*.*vn*. §. *Ad argumenta*, *ſub F*. eſt locos idoneus ad decipiendum proficiſcens ex apparenti bonitate poſterioris conſequentiæ, cum vera bonitate prioris conſequentiæ, cùm ſcilicet propoſitio conſequens, infert quidem propoſitionem antecedentem, non tamen propoſitio antecedens infert conſequentem: valet námque argumentum ab inferiori ad ſuperius, vt *eſt homo*, *ergo eſt animal*: non tamen à ſuperiori ad inferius affirmatiuè, vt *eſt animal*: *ergo eſt homo*. Dixi affirmatiuè, quia negatiuè, bene ſequitur, *non eſt animal* : *ergo non eſt homo*.

20. Fallacia ignorationis Elenchi, de qua expreſsè diſſerit Doctor *q* 55.*Elench*. & tangit 2. *d*.2. *q*.7.§. *Et ideo ad* 4. *infrà C*.& 4.*d*.11.*q*.3.§. *Hic duo*, *ſub D*. eſt deceptio prouenicns ex apparenti obſeruatione conditionum requiſitarum ad veram contradictionem, ob quam apparentiam diſcurſus cenſetur bonus, & probatiuus, re vera tamen nec bonus, nec probatiuus eſt. Vel fallacia ignorationis Elenchi eſt, in qua concluditur id, quod apparet contradictorium eius, quod conceſſum eſt, tametſi verè contradictorium non ſit, defectu conditionum in contradictione obſeruandarum, quæ ſunt *ad idem*, *ſecundum idem*, *ſimiliter*, *& eodem tempore*, & adde, & *eodem loco*. Vnde ob primam conditionem ad idem efficitur hic paralogiſmus. *Duo ſunt duplum vnius*, *& non ſunt duplum trium*: *ergo ſunt duplum & non duplum*. Propter 2. conditionem, quæ eſt ſecundum idem fit ſophiſma ſic, *hoc eſt duplum illi penes latitudinem*, *& non eſt duplum penes longitudinem* : *ergo eſt duplum*, *& non duplum*. Ratione tertiæ conditionis, ſeu ſimiliter committitur hoc ſophiſma. *Homo eſt ſpecies* : *nullus homo eſt ſpecies* : *ergo idem eſt ſpecies*, *& non ſpecies*. Soluitur, quia arguitur à ſuppoſitione ſimplici ad ſuppoſitionem perſonalem. Defectu quartæ conditionis accidit ſophiſma. *Petrus hâc horâ eſt ſanus*, *& illâ horâ eſt æger* : *ergo eſt ſanus*, *& æger*. Soluitur quia Petrus non eſt ſanus, & æger eâdem horâ. Ad hanc redigi videtur conditio de loco, vt *Paulus Pariſiis legit*, *& Romæ dormit* : *ergo Paulus legit & dormit*. Soluitur, quia eſt reſpectu diuerſorum locorum. Ob id nulla ſequitur contradictio. Nec prætereunda eſt deſcriptio Elenchi, vt hæc fallacia planior fiat, quæ eſt huiuſmodi. *Elenchus eſt ſyllogiſmus contradictorius*, *quo concluditur contradictoria propoſitionis conceſſæ à Reſpondente*, vt in exemplis præallatis liquidò conſtat.

21. Fallacia petitionis principij, quam refert Doctor 1.*Elench*. *q*.4. eſt deceptio prouemens ex eo, quod aſſumitur, quod probandum eſt, acciditque cùm idem per idem, mutatis ſolis verbis, aut per aliud minus notum, aut æque ignotum probatur, vt ſi quis probet hominem pollere magno cerebro, quia animal rationale pollet magno cerebro. Item, contrariorum eamdem eſſe diſciplinam, quia oppoſitorum eadem eſt diſciplina.

22. Fallacia non cauſæ vt cauſæ, quam adducunt Scot. & Lych. 1.d.3.*q*.7. *Ad argumenta pro* 2. *opinione*. *ſub R*. eſt deceptio, quæ accidit, cum falſitas illatæ concluſionis attribuitur alteri præmiſſarum, quæ ſanè non eſt cauſa talis falſitatis, vt ſi quis probet Philoſophiam eſſe damnandam, quia nonnulli Philoſophi hæreſes adinuenerunt, & ſuſtinuerunt, non enim Philoſophia eſt cauſa hæreſum, ſed eorum malitia, prauá ſacræ paginæ interpretatio, & eorum in erroribus pertinacia. Iterùm, ſi quis reprobet fidem Catholicam, quia quidam Catholici mali ſunt, ſiquidem non fides orthodoxa, ſed praua eorum vita eſt coarguenda.

23. Fallacia plurium interrogationum, vt vnius eſt deceptio prouemens ex ſimilitudine plurium interrogationum, ac ſi foret vna interrogatio. Accidit enim huiuſmodi cauillatio, cùm ad plurium interrogationem datur vna reſponſio, vt ſi demonſtretur vnus cæcus, & alter videns, & petatur vnus ab alio, ſuntne iſti cæci, aut videntes: ſi reſpondeatur, ſunt videntes, infert Sophiſta, ergo cæcus eſt videns: quòd ſi reſpondeatur, ſunt cæci, infert Sophiſta, ergo cæcus eſt videns. At ſi reſpondeatur negatiuè, infert Sophiſta. Ergo videntes non ſunt videntes. Soluitur hoc Sophiſma, ſi illi duplici interrogationi ſatisfiat videlicet, vnus eſt quidem cæcus, alter verò eſt videns. Huius fallaciæ meminere Scot. *q*.9. *Prædicamentali*, & *ibid*.*q*.38.§ *Ad* 2.*q*. & Sarnanus *in expoſitione q*.3. *pag* 76. Itemque Doctor 1.*d*.2. *q*.2. *ante* §. *Ad* 2.*q paulo poſt F*.

24 Oppones 1. Nulla eſt fallacia ſubſtantiæ. Ergo non eſt fallacia accidentis. Ant. ab omnibus conceditur. Conſequentia videtur euidens, quia de vtroque eſt par ratio. Conceſſo ant. negatur conſequentia, cauſa eſt, quia in præſenti accidens non ſumitur pro tertio pro quinto prædicabili, ſed pro extraneo, vt ſupra fuit animaduerſum.

25. Oppones 2. Qui neſcit Elenchum non allucinatur penes Elenchum. Ergo nulla eſt fallacia ignorationis Elenchi. Reſp. duplicem eſſe ignorantiam puræ negationis, & prauæ diſpoſitionis, ratione primæ nulla eſt fallacia, bene tamen ratione ſecundæ, quæ eſt aſſenſus propoſitionis falſæ, aliqua eius notitia præſuppoſita. Quare fallacia non recipitur, ſed reiicitur tanquam irrita, & inanis: atque Sophiſta non amplectendus, ſed fugiendus eſt. Ob id iure à Cicerone, & Seneca Sophiſtæ pluribus in locis irridentur. Extat autem illud Diogenis propoſitum, quem dum contumelioſis Dialecticus verbis eſſet aggreſſus hoc modo. *Quod ego ſum*, *tu non es*: annuiſſetque ille, ſubiunxit, *homo autem ego ſum* : *ergo tu non es homo*. Hoc vltimum inquit Diogenes, falſum eſt, ſi verum fieri vis, à me incipe. Hæc de fallaciis ad laudem eius, qui (teſte Doctore, 4.*d*.14. *q*.2.§. *Hic dicitur ante F*.& Aug. *ſerm*. 30. *de verbis Apoſtoli*.) nec fallit, nec fallere, nec falli poteſt.

PHILOSOPHIA RATIONALIS F. BONAVENTVRÆ COLVMBI

Nicienſis Minoris Conuentualis, Sacræ Theologiæ Doctoris, eiuſdémque Profeſſoris.

AD MENTEM DOCTORIS SVBTILIS, IN QVINQVE Libros aptè diſtributa, & apprimè abſoluta.

PRÆFATIO ET COMMENDATIO DOCTORIS SVBTILIS.

PRÆHABITA Terminorum notitiâ in tribus libris noſtræ Epitomes Dialecticæ, quæ nobis patentem, & lucentem aditum ad vniuerſam Logicam præbet: nunc celebriores quæſtiones, difficiliores articulos, & ſubtiliores dubitationes, quæ, cum à priſcis, tùm à Neotericis Philoſophis agitantur, Deo auſpice, in eſcamen vocare ſtatuimus, facilia citò expedientes, inutilia prorsùs reſecantes, quâ breuitate, & facilitate fieri poteſt, potiſſimùm grauiora, & digniora ſciu perſcrutabimur, & pro viribus decidemus. Quod obire, & ſubire libenter, & diligenter curamus, ob diuturnam in hiſce exercitationem, & emolumentum, quod Scoticæ ac Thomiſticæ doctrinæ ſtudioſis, atque omnibus aliis, extrà vtramque Scholam litteris operam nauantibus, ſtyli noſtri humilitate, ac claritate, non exiguum ſperamus nos eſſe allaturos: præſertim, cum non vanitate, ſed veritate ducti, non contendendi, nec pungendi, ſed ſciendi, & iuuandi causâ hanc prouinciam ſuſceperimus. Cum autem affirmante Stagirita 1. *Met.* 1. genus hominum arte, & ratione viuat: profectò lætè iucundéque nobis viuendum eſt, in pertractanda Logica, quæ eſt ars artium, ſcientia ſcientiarum, ſcribente Petro Hiſpano *in initio ſuarum Summularum:* quæue à ratione promanat, in ratione reſidet, deque conſequentibus operationes rationis, ſeu intellectus diſceptat. Ideò, ſcientia rationalis iure optimo nuncupatur. Non eſt autem vllus ab huius ſtudio, propter eius obſcuritatem, & difficultatem prægrandem reuocandus, & retardandus. Quò enim obſcurior, & difficilior, eò eſt præſtantior, & eminentior: atque in arduis poſuit ſedem ſuam, vt hâc adeptâ, commodior, ac promptior ad reliquas ſcientias capeſſendas nobis paretur via. Addo illud Platonis, *difficilia, quæ pulchra.* Et Ariſt. 1. Met. paſſu allegato. *Eum putamus ſapientem, qui difficilia, & ab homine haud leui opera cognoſcuntur, pertingere valet.* Nec pariter, ab iſtius indagine, ac examine deterrere, ac dimouere quempiam debet ingenium, ac nomen Scoti, quod græcè dicitur tenebra, vt aduertit Toſſinianus *l.* 3. *Hiſtoria Seraphica.* Quamuis enim, ob excellentis genij, & ingenij ſubtilitatem, & obſcuram differendi profunditatem, nomen illud ipſi potiùs inhæſerit, quàm à ſua regione deriuetur: tamen nihil eſt, vel difficultate interceptum, vel densâ caligine inuolutum, quod prænominatus Doctor non valeat luculenter explicare, & euidenter illuſtrare. Quis namque noſtrûm, D. Paulum arguet? qui, vt legitur 2. *Petri,* 1. & fertur ab Aug. *l. de fide, & operibus, c.* 16. habet quædam difficilia intellectu, quæ homines indocti, & inſtabiles deprauant. Et quis incuſabit Ariſt. qui multis inuolucris, & ambagibus, ſuam tradit doctrinam? Veritas quippè ſe extollit vſque ad nubes. Pſal. 3. Aut vſque ad putei Democratici profunditatem ſe deprimit. Eſdræ 4. *Veritatis via abſconditur, eiuſque parens eſt Deus abſconditus.* Quod SS. Apoſtolis ſignificatum eſſe videtur, cum in aſcenſu Chriſti Domini, *nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.* Et antea, eorum tribus ab ipſo Chriſto aſſumptis, in eius transfiguratione fuerat monſtratum cum, *nubes lucida obumbrauit eos.* De noſtro autem Doctore refert S. Bernardinus Senenſis *tom.* 4. *ſerm.* Non raro ipſum Scot. in extaſim euectum, & plerumque ſublimatum fuiſſe ſuper ſenſibilia, & materialia, vt feriatis ſenſibus, cæleſtia ſit contemplatus, veluti S. Pater Franciſcus viſus fuit interdum per extaſim tranſcendere purâ mente diuina arcana meditando. Quare non eſt reprehendendus Scot. nec refellendus, qui, vt veritatis magiſter teſte Mauritio *q.* 24.

vniuerſ. fol. 47. veritatis lima, Authore Scalig. *exercit.* 324. Et inter Philoſophos, & Theologos veluti ſol inter aſtra, Sarn. iudice, *in Epiſt. antè Ant. Andream*, ſubtiliter veritatem perquirens, arduus, obſcurus, & nebuloſus eſſe videtur: immò mirandus, & admirandus, qui cum ſubtiliſſimus, & ingenioſiſſimus extiterit, & natura maximè audax, ab vllo erroris argui nec potuerit, nec vllum eius ſcriptum minima ex parte conuelli, vt notant Toſſinianus præcit. & Vorrilong. *in perorat. ſui curſus Theologici.* Quinetiam, à Sacra congregatione Cardinalium, anno 1610. ſancitum eſt, vt quidquid Scoti eſſe conſtaret, intactum, inuiolatúmque à Doctrinarum, & librorum cenſoribus admittatur, & excudatur. Narrantibus Cauello *in vita eius c.* 5. & Vuading. *Tom. 3. Annalium Minorum.* Id planè diuinum, & de Ariſt. tanquam miraculum, & prodigium proclamat Auer. *in proœm. 1. phyſ. & 3. anima, com.* 14. Certè, hoc eſt miraculum, & prodigium de Scoto, qui ab alma parente, eiuſque ſanctiſſimo Filio, planè, & plenè fuit edoctus, breuique tempore, omne ſcibile perfectè callens, vno omnium ore Philoſophorum, & Theologorum princeps conclamatur, ingeniorum phœnix, & totius ferè orbis prodigium concelebratur, referente Vernulæo *in panegyr.* Hic enim eſt Scot. cuius mentem precibus Deiparæ, Deus aperuit, intellectum illuſtrauit, omniumque ſcientiarum lumine ornauit. Cauel. *in vita eius*, *c.* 1. Hic eſt Scot. qui 3. *d.* 20. *q. vn.* §. *Tunc D.* hortatur homines ad iugiter certandum pro iuſtitia, & alacriter moriendum pro veritate: ſicut Chriſtus pro iuſtitia, & veritate mortuus eſt. Bagnacaballenſis *in paſt. pag.* 21. Hic eſt Scot. quem Deus elegit, & prælegit, in primarium Virginis immaculatæ conceptionis authorem, acerrimumque propugnatorem. Salazar *l. de immaculata conceptione*, *c.* 13. Hic eſt Scot. cuius fama, & memoria in benedictione eſt. Ant. Andr. *ad finem* 12. *Met.* Nam, vt ait D. Bernardus, *beatus eſt, quem alma mater reſpicit.* Sanè, inter cælites adſcribi videtur Scot. quem B. Virgo benigno vultu aſpexit, cum Pariſiis ad imaginem eius marmoream, flexis genibus oranti, & dicenti, verſum illum, quem ſæpè ſancta mater Eccleſia cantat, maximè poſt Purif. *Dignare me, laudare te virgo ſacrata: da mibi virtutem contrà hoſtes tuos.* Annuit ipſa virgo, caputque inclinauit, ſpondens ei futuram glorioſam victoriam, quam Doct. in aduerſam partem precabatur. Pineda *in ſuis aduertentiis.* Vnde, præclaram palmam reportauit de celeberrima concertatione habita in præfata vrbe, pro immaculata Conceptione Virginis: vbi oppoſitæ ſententiæ ducenta argumenta, mirè, & diuinè repetiit, eiſdemque acutè, & plenè ſatisfecit. Pelbart. 4. *ſtellarij*, *art.* 3. Bernardinus de Buſtis *in officio à Six. IV. approbato*, *lect.* 4. *diei.* Genebr. *ad annum Chriſti* 1484. Quibus commotus, & admiratus aduerſariorum nonnullus exclamauit, & dixit ei. *Tu es vnus trium, Angelus de Cælo, Diabolus ab inferno, aut Scot. de Duno.* Ità Hyberni adducti à Cauel. *vbi ſuprà.* Quare, non immeritò Cardanus 16. *ſubtil.* dubitat, quis ſubtilior extiterit, Ariſtoteles, Euclideſne, an Scot.? Non prætereo, nocte natalis Domini, dum ſacratiſſimam diuini Verbi Incarnationem piè meditaretur, præcipuo amore, & ſingulari fauore, ſaluatorem fuiſſe ipſummet Scot. proſequutum, vtpotè, qui inſtar paruuli ei apparuit, ſeque eidem, oculis, oſculis, atque complexibus attrectandum præbuit. Affirmante Paulino Berto, in 1. operum eius. *Erat Scot. omnibus virtutibus præditus, & cumulatus, potiſſimum obedientia, quam Deus potius vult, quàm Sacrificium.* In eius namque obedientiæ teſtimonium, refero eius inſigne monumentum. Cum quadam die, extrà vrbem Pariſienſem ad relaxandum animum deambularet: obuiàm ipſi facto nuntio, à noſtro miniſtro Generali miſſo, eique conſignato litteris mandato, quo peteret Coloniam Agrippinam, vt illud vidit, & legit, protinùs illuc proficiſcitur: non redit in Cœnobium Pariſienſe, in quo degebat, nec in Sorbonicam Vniuerſitatem, in qua legebat: nec ſalutauit amicos ſibi coniunctiſſimos, nec ſcripta ſua: nec alia ſibi neceſſaria quæſiuit, nec detulit, ſed confeſtim abiit, nullâ interpoſitâ morâ, vt ſupremo Seraphicæ religionis præfecto obtemperaret, iuſſáque eius adimpleret. ô virum mirabilem, omni laude, & prædicatione celebrandum: adeò vt Ioannes Maior teſtis locupletiſſimus, ipſum ſummo Pontificatu dignum iudicauerit. Atque integra regna, & non paucæ regiones, tanquàm ex ſuo ſolio natum prædicent, & proclament. Veluti enim ſeptem Vrbes Græciæ, de patria Homeri certant, & vnaquæque earum ſuum ciuem enunciat, & prædicat: ſic Anglia, Scotia, & Hybernia, Scotum, vt ſuum ſibi vendicant: ipſumque Philoſophorum, & Theologorum omnium antiſtitem, ac Ducem ſequuntur, & amplectuntur: ſcilicet, ſi is ſequendus, & amplectendus eſt, ac omnia ei credenda ſunt, in quo omnia ferè ſumma ſunt. Quiue floruit in vniuerſo, vt alter Apollo: & beatus quiſque cenſebatur, qui eum coleret magiſtrum, ac vt Mercurio præeunte, Philoſophiæ, ac Theologiæ penetralia pertingere quiret, vt legitur *in Martyrologio Franciſcano, die 8. Nouembris.* Siquidem, cum inueſtigandæ veritatis ſtudio, mentis aciem, paulò altius cæteris intenderet, & eueheret, nouas rationes adinuenit, reconditas difficultates excogitauit, ſingulares opiniones præter communes, diſertiſſimè, & acerrimè tuetur: atque maximi ingenij ſui ſubtilitate, ſibi oppoſitas mirum in modum refellit, vt veritatis amatores, & differendi periti haberent, in quo fæliciſſimè exercerentur. Nam, ſi à Scholis demas proprias Scoti ſententias, eiuſque peculiares controuerſias, differendi, ac diſceptandi vſus langueat, neceſſe eſt. Nec vos terreat quorumdam opinio, qui potiùs cum aliis errare, quàm cum Scot. ſapere cupiunt, & volunt. Nam, vniuerſum Pariſiorum Lycæum, vrbis, & orbis celeberrimum doctrinam eius firmiter ſequitur; & conſtanter amplectitur. Inſigniores mundi Academiæ, præ-

ſertim

ſertim Romana, & Patauina, Bononienſis, & Salmaticenſis, viriſque doctiſſimi in omni ſcientiarum genere eam publicè docent, & enixè defendunt. Tot purpurati Patres, quibus vniuerſus terrarum orbis decoratur. Tot ſummi Pontifices, qui clauum, & gubernaculum Eccleſiæ rectiſſimè, ac ſanctiſſimè tenuerunt, ei adhæſerunt. Denique cuncta Minoritana Familia, quæ tot fortaſſe, ac tantis Doctoribus abundat, quot in reliquis omnibus prælucent, eum tanquam communem Magiſtrum libenter agnoſcit, & alacriter defendit. Et, quæ in cæteris omnibus ſcholaſticis grauia, & ſublimia, poſt hominum memoriam perleguntur, ea tam multa non ſunt ferè, quàm in hoc vno Scoto reconduntur. Hoc quoque breuiter dicam, neminem vnquam fortè fuiſſe, tam impudentem, qui à Deo immortali tantam rerum cognitionem, & virtutum præſtantiam tacitus auderet optare, quantam præpotens Deus ad Scotum detulit. Quapropter, luce diuinæ gratiæ, ſplendore veritatis, & fulgore doctrinæ Doctoris Subtilis, Philoſophicarum difficultatum caligines, quæſtionum, & articulorum tenebras diſcutiemus, peruoluentes eius libros, & opera, ſine vlla erroris ſuſpicione, & per totum Scoticum curriculum inoffenſo currentes pede, vt de doctrina S. Hilarij, aſtruit S. Hieronym. ad Lætam, & confirmat Bagnacaballenſis præalleg. *pag.* 19.

LIBER PRIMVS.

De Prolegomenis Philoſophiæ rationalis, quæ Logica nominatur.

SOLENT omnes ferè Philoſophi, & Theologi, ac SS. Patres, nuncupatim Aug. in multis ſuis operibus, præmittere in principio cuiuſque tractatus, facultatis, ac ſcientiæ ab ipſis conſiderandæ, procemialia, quæ à Græcis προλεγόμενα, & à Latinis præludia nominantur: vt cognitâ vtilitate, neceſſitate, & præſtantiâ rei, & ſcientiæ perdiſcendæ, ac eius adeptionem, ſtudioſi eius faciliùs, promptiùs, vehementiuſque alliciantur, & moueantur. Idque diligenter præ aliis præſtat Doctor ſubtilis, in primis tribus quæſtionibus vniuerſalium, vt rectè notat Eminentiſſimus Cardinalis Sarnanus, *in proœmio expoſitionis eius*.

QVÆSTIO PRIMA.

De exiſtentia, & inuentione Logicæ.

ARTICVLVS I.

An ſit Logica.

1. NVLLAM eſſe differendi diſciplinam, nullamque ratiocinandi artem ſuſpicantur nonnulli apud Cic. *l.* 1. *qq. Academicarum*, & Zuingerum *volum.* 2. *Teatri vitæ humanæ*, *l.* 4. *in fine*: quibus ſeſe opponunt omnes Philoſophi, vno ore, & voce clamantes, & admittentes Logicam naturalem, & artificialem, vt per ea quæ mox ſubiiciemus, & ſtabiliemus apertè monſtrabitur.

2. Not. ex Sarn. nunc alleg. *fere in principio* 1. *quæſt.* Tatar. *ibid. ſcibili* 1. Fuente *art.* 1. & Conimb. *q.* 6. *art.* 2. *poſt Ariſt.* 1. *Rhet. cap.* 1. Logicam ſcindi in naturalem, & artificialem. Reclamante Ruu. *q.* 1. *Log.* Logica naturalis eſt naturalis inclinatio, aut naturalis habilitas intellectus, qua ipſemet intellectus naturaliter inclinat, ſiue habilis redditur ad aſſentiendum magis vero, quàm falſo, ex quo aſſenſu, à notitia noti, ad notitiam ignoti progreditur. Hac Log. pollet omnis homo ſuapte natura, abſque vllo labore, & ſtudio, vtpotè qui naturâ ſuâ eſt intellectiuus, & diſcurſiuus. Logica verò artificialis eſt, quæ ope Magiſtri, aut propriâ induſtriâ parta tradit modum bene ratiocinandi: hæcque ſecatur, in docentem, & vtentem. Docens eſt, quæ præbet normam bene diuidendi, definiendi, & argumentandi; vtens verò eſt, quæ probabilia pertractat, aut quæ aliis diſciplinis famulatur, aut quæ ex vſu, & exercitio paritur de qua fusè *infrà*, *q.* 2.

3. Aſſertio 1. datur Logica naturalis. Hanc præſupponit Scot. *q.* 1. *vniuerſalium*, quærens, vtrùm Logica ſit ſcientia? cum autem huiuſmodi quæſtio ab ipſo Doctore excitetur de Logica artificiali, præintelligitur Logica naturalis, quia artificiale præexigit naturale, ſicut ars præſupponit naturam, à qua ipſammet artem diſſidere ſcribit Ariſt. 2. *Phyſ. cap.* 1. Probatur prælata aſſ. ex eodem Ariſt. 1. *Rhet. cit.* dicente, Homines à natura eſſe Rhetores, & Dialecticos. Et antè eum hanc docuerunt Socr. & Plato, vt habetur *in Philebo Platonis* 2. intellectus gaudet naturali inclinatione, ac habilitate procedendi à noto ad ignotum, vt patet 1. *Met. cap* 2. Eſt enim naturaliter diſcurſiuus; & ratiocinatiuus: hæc autem naturalis propenſio, & habilitas differendi, nuncupatur Logica naturalis; vt manet explicitum in præmiſſo not. Haud ergo Logica naturalis eſt abnuenda. 3. vnaquæque res pollet inclinatione, & habilitate ad ſuas operationes, & perfectiones acquirendas; ſic homines ad ſciendum, & bruta ad ſentiendum naturaliter propendere, narrat. Ariſt. 1. *Met.* 1. Homo autem, nullo præuio magiſtro, laboreque ſuſcepto, de multis diſcurrit, & ratiocinatur, ex eodem Philoſopho 1. *Elench.* 11. Idque bene notat Hugo Victorinus 1. *Didaſcalicæ eruditionis*; Et confirmat Aug. *q.* 80. *noui teſt.* & 2. *parte eiuſdem q.* 41. Ergo, aſtruenda eſt Logica naturalis, potiuſque ſupponenda, quàm probanda, vt de natura præſtat Stagirita 2. *Phyſ.* 1.

4. Aſſertio 2. admittenda quoque eſt Logica artificialis. Præſupponitur à Doct. infrà citando, & pro-

batur 1. ex Ariſt. 1. *Rhet.* 1. vbi originis dialecticæ meminit inquiens. *cum homines quandoque bene, quandoque verò malè, ſe ratiocinari animaduerterent, certas regulas, & præcepta obſeruauerunt. quibus obſeruatis, bonus, ac legitimus conficitur ſemper ſyllogiſmus, & diſcurſus.* Præterea ipſe Ariſt. conſcripſit Logicam artificialem perfectam, & omnibus numeris abſolutam, penes modum ſyllogizandi, quam nomine organi inſigniuit, quamve ſubtiliſſimis qq. locupletauit, & adauxit Doctor Subtilis in nobili ſuo opere Logices. Atque complures hac diſſerendi doctrinâ valdè præluxerunt, inter quos ſunt Plato, Aug. & alij, quos citat Titelmanus *in prologo apologetico dialecticæ*. 2. extant apud nos ars bene loquendi, quæ eſt Grammatica, ars bene dicendi, quæ eſt Rhetorica, aliæque artes ad humanæ vitæ opera adminiſtranda proficuæ, & neceſſariæ, fuere ad nu..æ. Logicam autem, nedum vtilem, verum etiam neceſſariam eſſe, ad aliarum ſcientiarum acquiſitionem, *q. 4. huius libri* planè oſtendetur. Demnò, ad regulandam, perficiendamque Voluntatem conceditur Ethica, nemine negante, ergo ad ornandum, perficiendumque intellectum, ne in ſuis ratiocinationibus allucinetur, communi calculo eſt recipienda, literis commendanda, laudibuſque celebranda ipſa Logica artificialis.

5. Oppones 1. contra 1. aſſert. ſi datur Logica naturalis, aut eſt inclinatio naturalis intellectus, diſſerendi à noto, ad ignotum, aut eſt ipſemet intellectus, qui abſque regulis, & præceptis poteſt ratiocinari, aut eſt lumen naturale, quo intellectus, abſque vlla arte, & ordine diſcurrit: nullum autem horum dici poteſt, ergo nulla eſt Logica naturalis. Maior eſt conſpicua, ex ſufficienti enumeratione eorum, quæ adduci queunt ad inuehendam Logicam naturalem. Min. probatur, non eſt prædicta inclinatio naturalis, quæ eſt paſſio naturæ, quæ cum ſit relatio ex Scot. 1. *d.* 3. *q.* 4. *in fine* §. *de* 2. *cognoſcibilibus.* Et *d.* 30. *q.* 2. *antè* *Q.* Et 3. *d.* 17. *quæſt. vn. C.* non eſt de genere actiuorum. Nec intellectus, qui realiter eſt ſubſtantia. 2. 2. *d.* 16. *q. vn.* Logica verò naturalis, cum ſit habilitas naturalis diſcurrendi, eſt accidens, putà qualitas, vt de omni potentia naturali ſic accepta cenſet Scot. *q.* 32. *prædicamentali*, cum Ariſt. *c. de qualitate.* Nec præfatum lumen; id enim eſt commune cunctis doctrinis, quibus intellectus noſter illuminatur, & illuſtratur. Reſpondet Fuentes nuper cit. Logicam naturalem eſſe rationem, ſeu diſcurſum à natura inditum, nullâ arte, ſudoréque comparatum, qualis viſitur in Ruſticis dignoſcentibus, totum eſſe maius ſuâ parte: cœlum eſſe terrâ maius. Hæc reſponſio non mihi arridet: ſiquidem Logica naturalis eſt principium diſcurſus, vt conſtat ex eius deſcriptione prælata in not. ergo nequit eſſe ipſemet diſcurſus, & intellectus. Idem quippe reſpectu eiuſdem nequit eſſe principium, & principiatum, cauſa, & cauſatum. Idque videtur olfacere paulò poſt ipſemet Fuentes, inquiens: *poteſt Logica naturalis accipi pro virtute intellectiua, quatenus eſt principium ſufficiens, ad tales actus eliciendos.* Præterea idem Author affert exempla ad doctrinam ſuam confirmandam, de toto, quod eſt maius ſuâ parte: & de Cælo, quod eſt maius terrâ. Quæ non ad Dialecticam, ſed ad habitum primorum principiorum ſpectant, quem non in diſcurſu, ſed in ſola terminorum explicatione conſiſtere commune eſt aſſertum.

Reſpondeo ego, conceſſa ma. negando min. ad eius probationem dici poteſt, Logicam naturalem formaliter eſſe inclinationem prænarratam, quæ eſt paſſio naturæ intellectualis, & radicaliter intellectum eius naturæ. Aut dicendum eſt, eſſe formaliter habilitatem diſcurrendi: fundamentaliter verò eſſe intellectum, vt inſinuat Tatar. *q.* 1. *ſuæ Logicæ.*

6. Inſtabis, Logica naturalis, per nullam virtutem, etiam diuinam, ſeiungi valet ab intellectu à quo emanat, cum ſit eius paſſio, quæ ſecundum Scot. 1. *d.* 16. *q. vn.* realiter identificatur cum re, cuius eſt paſſio. Habilitas autem diſſerendi cum ſit qualitas, quæ eſt de genere abſolutorum, ſaltem diuinitùs ſegregari poteſt a ſubiecto, in quo inhæret: igitur Logica naturalis neutiquam eſt habilitas, nec potentia naturalis diſſerendi. Occurrendum eſt iuxta duas opiniones de Logica naturali ſupra inſinuatas, maiorem eſſe veram de Logica naturali, ſumpta pro inclinatione naturali diſſerendi: falſam autem de Logica naturali capta pro habilitate, & potentia naturali diſſerendi. Arguere verò ab vna ad aliam, non valet argumentum. ſicut non ſequitur, inclinatio naturalis eſt relatio: ergo pariter habilitas, & potentia naturalis extat relatio. Hæc enim eſt de 2. ſpecie qualitatis, non autem illa.

Vrgebis, ſi potentia, & habilitas naturalis diſſerendi ſeiungi poteſt ab eo, cuius eſt habilitas, ergo ſaltem, per Dei potentiam, intellectus eſſe quit, abſque huiuſmodi habilitate, quod eſt impoſſibile, veluti, impoſſibile eſt intellectum eſſe, & non eſſe diſcurſiuum, & ratiocinatiuum. Atque ita Logica naturalis non videtur eſſe præfata habilitas naturalis. *Satisfit inſtantiæ*, ſi dicatur, data hypotheſi, intellectum ſemper eſſe radicaliter diſcurſiuum, tametſi ab ipſo tollatur ea habilitas, quoniam radix, & principium diſſerendi eſt ipſemet intellectus, quem ſubſequitur prænominata habilitas, & potentia naturalis ratiocinandi.

7. Oppones 2. contra 2. aſſ. omnis ſcientia eſt de re, quia 3. *Animæ c.* 8. *T.* 38. ſcientiæ ſecantur, ſicut res. Quod innuit Doct. *q.* 3. *vniuerſ. ante* §. *Ad rationem poſitionis tertiæ.* Logica autem de nulla extat re, ſecus foret ſcientia realis, quod pugnat Doctori ibid. *q.* 1. *in ſolutione* 2. Ergo, nulli videtur eſſe Log. artificialis. Diſtingo maiorem, omnis ſcientia realis eſt de re, concedo: rationalis, cuiuſmodi eſt Log. nego. Ita exponitur effatum Ariſt. præadductum. Vel dicito, omnem ſcientiam verſari circà rem latè ſumptam, non verò preſsè captam, quatenùs ſignificat ens reale exiſtens, aut potens exiſtere extra operationem intellectus, vt præclarè deducit Scot. *Quol.* 3. §. *de primo.* Et latè proſequuntur Sirectus, & alij Scotiſtæ *Tract. formalitatum, fol.* 1. *pag.* 2. Eò magis, quia argumentum non ſuadet, non dari Logicam, ſed non eſſe ſcientiam, quod in *q.* 4. examinabo.

ARTICVLVS II.

Quomodo nominetur, & quid ſit Logica.

8. Hic articulus manet iam enucleatus, & ferè ſolutus, ex dictis *in ſummulis l.* 1. *q.* 1. *a.* 1. in quo nomina tam propria, quàm impropria huius doctrinæ, & etimologiæ, nec non deſcriptiones eius adductæ fuere. Quæ omnia, ne actum agam, ſunt ibi recognoſcenda: tantumque ea, quæ eo in loco deſiderari viderentur, huc afferam.

9. Not. nomen Logices non inueniri ſubſtantiuè, apud Ariſt. vt obſeruant Conimb. *q.* 4. *proœmiali. a.* 1. & Fonſ. 2. *Met. q.* 1. *ſect.* 2. *contra Fuentem in fine* 2. *a cit.* aſſerentem, frequentius eo vocabulo vti Ariſt. ad ſignificandam totam artem ratiocinatricem: reperio verò apud eumdem hoc nomen Logices adiectiuè, aut aduerbialiter vt 1. *poſt. c.* 43. & *c.* 18. *T.* 39. & *c.* 16. *Top.* 36. & *in fine eius c.* & 1. *poſt. c.* 5. & 5. *Top. c.* 1. & 7. *Met. c.* 17. & 12. *eiuſdem operis c.* 1. *T* 4. Atque 1. *de generatione animalium*, Philoſophus vocat rationes Logicas, quæ conſtant ex terminis logicis. Subditque Orbel. *c.* 2. *lib.* 7. *Met.* ipſum Philoſophum agere de quidditatibus rerum ſenſibilium per rationes Logicas. Nec latet Scotum 3. *Met. in expoſitione tex pag* 63. & 4. *eiuſdem operis, pag* 100 ſecundum nuperam Cauelli editionem: ſubſtantiuè autem vſurpant omnes ferè poſteriores Dialectici; ſtatuen-

tes,

tur, inter Logicam, & Dialecticam hoc diſcrimen, quod Logica ſolùm accipitur pro Analytica, ſiue pro ea parte, quæ docet modum demonſtrandi, vt aduertit Alex. 1. *Top. c.* 1. *&* 1. *Poſt. c.* 1. Et elicitur ex Ariſt. *ibid. c.* 1. *&* 2. Inſinuatque Scot. *q.* 1. *&* 2. Elench. Dialectica verò pro ſola Topica, quæ de probabilibus tantum diſſerit, vt videre licet apud Ammonium 1. *Perih. c.* 1. aliosque antiquiores Peripateticos, indicatque Ariſt. 3. *Met. c.* 1. his verbis. *Dialectici ex ſolis probabilibus diſſerunt.* Et annuit Doct. *q.* 1. *&* 2. *locis nunc alleg.*

10. Aſſ. 1. commodè tota hæc doctrina nuncupatur Dialectica, Indicat Doct. *q.* 1. Elench. § *Ad* 1. *q.* Probatur 1. ex Ariſt. 1. *Reth.* 1. dicente. *Omnem ſyllogiſmum, vel ad vniuerſam Dialecticam, vel ad quandam eius partem pertinere.* vt optimè notat Aureolus 1. *d.* 33. *a.* 2. *defectu* 94. Atque hauritur *ex* 1. *Top.* 2. cuius verba affert Fuentes *pracit.* Fauet Aug. 1. *contrà Creſconium*, *&* 3. *contra Iulianum c.* 7. conſentit Cic. *l. de Fato*, cum omni modernorum Schola. 2. Dialectica, iuxtà nominis interpretationem, idem eſt ac diſſerendi doctrina, vt indicat S. Baſil. *in c.* 5. *Eſaie.* Tota autem hæc diſciplina reſpicit diſcurſum præciſè ſumptum, abſtrahentem à topico, & analytico: obid à Cic. 3. *de finibus*, & Quint. *l.* 12. *oratoriarum inſt.* ac Aug. 1. *contra Creſconium c.* 13. *& l. Dialect. c.* 4. appellatur diſputatrix: diſputatio verò efficitur, tam per ſyllogiſmum topicum, quàm demonſtratiuum. Itemque, quælibet ſcientia à fine, vel obiecto, circa quod occupatur, ſuam ſortitur denominationem, 3. *de anima, c.* 4. Hæc autem diſciplina poſita eſt in diſcurſu cuiuſuis rei, ſiue probabilis, ſiue neceſſariæ: Igitur non immeritò nomen Dialectica toti huic doctrinæ adaptatur.

11. Aſſ. 2. tota hæc diſciplina rectè nominatur Logica. Tenet Doct. infrà allegandus. Probatur 1. vocabula ſunt vſurpanda ex vſu Authorum, notante Scot. 1. *d.* 14. *&* 15. *q. vn. ſub E. Et* 4. *d* 1. *q.* 2. §. *De ſecundo infra F.* Sed apud Philoſophos, vſus iam conualuit, vt nomen Logices vſurpetur pro tota hac ſcientia, vt in quotidianis diſputationibus audimus, & in libris paſſim ſcriptum reperimus. Præſertim in Cic. *l. de Fato*, Diogene *in vita Ariſt.* Boëtio, Scot. & aliis qui quæſtiones vtiles, & ſubtiles in vniuerſam diſſerendi diſciplinam ediderunt. Vt patet expreſsè in inſcriptione huius noſtri Doctoris, ſecundum impreſſionem Cardinalis Sarn. Eoque vocabulo vtitur idem Scot. 4. *pracit. ſub H & q.* 4. *prol.* §. *dico igitur A.* Iure ergo vniuerſa hæc doctrina nuncupatur Logica. 2. Logica penes ſuam nomenclaturam perinde eſt ac rationalis, vt tangit Scot. *alleg. in Epitome.* Atqui hæc diſciplina eſt rationalis, ſiue ratiocinatrix. Docet enim modum ratiocinandi: ergo prædicto nomine rectè inſignitur.

12. Aſſ. 3. Logica probe definitur ſcientia rationalis. Traditur expreſsè à Doct. *q.* 1. *vniuerſ. in fine.* Et 6. *Met. q.* 1. §. *Inter dicta*. conſentiunt Faber. *Theorem.* 16. *c.* 1. *Et Zabarel l.* 3. *de Methodis c.* 13. Probatur 1. ea eſt bona definitio, quæ conſtat ex genere, & differentia, vt patet in Epitome *l.* 2. *q.* 7. *a.* 2. ſed prææallata definitio conficitur ex genere, & differentia. Genus quippe eius eſt ſcientia, in cuius ratione Logica conuenit cum cæteris ſcientiis: & differentia eius eſt rationalis, penes quam à reliquis ſcientiis differt: ergo ea eſt idonea definitio. 2. ipſi rectè accommodantur omnes leges bonæ definitionis, loco præallato enumeratæ. Diſtinctè namque explicat naturam Logices, ei adæquatur, nihilque diminuti, ac ſuperflui continet, vt percurrenti ſingulas eius particulas, eſt exploratum. Rursùs, Phyſica definitur ſcientia naturalis, quia agit de rebus naturalibus. Et Ethica eſt ſcientia moralis, quia circà mores occupatur: ergo Logica apte definitur ſcientia rationalis, vtpotè, quæ circa ſyllogiſmum qui eſt opus rationis verſatur.

13. Opp. 1. contrà 1. aſſ. Ariſt. 1. *Poſt. c.* 2. *T* 5. Et 2. *Elench. c.* 8. Necnon 1. *Top. c.* 2. accipit Dialecticam pro ea tantum parte, quæ probabilia pertractat, & Logicam pro ea, quæ ſolum demonſtrat. Quod etiam ſentit Cic. 3. de natura Deorum. Et fauet Scot. 2. *Priorum q. vlt.* § *Ad q.* Et 1. *Elench. q.* 1. annuitque Tromb. *tract. Form. fol.* 13. *pag.* 1. Ergo per Dialecticam non intelligitur tota diſſerendi diſciplina

Reſpondeo quidem crebrius Ariſt. vſurpaſſe Dialecticam pro Topica duntaxat, huncque ſenſum amplexatos fuiſſe antiquiores Peripateticos. Veruntamen iudicio poſteriorum Philoſophorum, Dialectica ad ſolam Topicam, & Logica ad ſolam Analyticam non eſt reſtringenda, vt præ aliis notat Orbel. *in initio expoſitionis Petri Hiſpani.* Eò magis, quia teſte Philoſopho, 6. *Top* 1. & Aug. 3. *Muſ.* 1. Quando res conſtat, non eſt vis facienda in nomine, quod ex hominis arbitrio eſt adinuentum. Hocque recipit Scot. 1. *d.* 1. *q.* 4. §. *quod autem frui.* Et 3. *d.* 6. *q.* 1. §. *Concedo ſub.* D. ſubiungit Nazianzenus *orat. in ſancta lumina.* Nec de nominibus odioſa concertatione certandum eſt, quamdiù ſyllabæ ad eamdem ſententiam feruntur. Olim quippè lis extitit inter Græcos, & Latinos, diſcriminantes nomina hypoſtaſis, & perſona, atque *ουσία*, & ſubſtantia, quæ fuit deciſa, & ad concordiam redacta, in quibuſdam Conciliis à nobis adductis *Tract. de Deo trino, diſp.* 4. *q.* 1. vt nimirum pro eodem accipiantur hypoſtaſis, & perſona. Iiſdemque *ουσία*, & ſubſtantia. Idipſum accidit in re noſtra de præfatis vocibus Dia. & Log.

14. Opp. 2. contra 3. aſſ. Logica dicitur rationalis, penes ſuum obiectum, quod eſt ſyllogiſmus, qui eſt ens rationis, vt fatetur Tatar *præalleg. ſcib.* 4. Denominatio autem; & diſtinctio obiecti, eſt ſcientiæ extrinſeca, & à poſteriori, veluti quoque potentiæ, & actui, vt probat ſubtilium Dux *quol.* 13. § *ſed iſta. poſt HH.* Et 2 *d* 16 *q vn.* At abſolutū non diſtingui per relationem, aut aliquid extrinſecum, præmonuit idem Doct. *ibid.* §. *Tertio ſub CC.* Definitio verò aſſignatur, per intrinſeca, & intima rei principia: & ſcientia eſt quid abſolutum, reſidens in categoria qualitatis: ergo dicta Logicæ definitio non eſt congrua. Reſp. quandoque tradi definitionem per extrinſeca nobis notiora, & patentiora, propterea quod differentia eſſentialis rei nos latet, quo pacto Ariſt. 2. *animæ T.* 21. *&* 23. videtur definire potentias per actus, & actus per obiecta. Et 5. *Met. c. de quanto T.* 18. definit quantitatem, per diuiſibilitatem, quæ eſt eius proprietas. Idque expreſſè aſtruit 7. *Met. c* 6. inquiens quando aſſignari nequeunt differentiæ per ſe, & eſſentiales, quia ſunt nobis occultæ dantur differentiæ accidentales. Et præſtat 2. *de generatione T.* 7. affirmans, qualitates eſſe prima principia, & primas differentias elementorum, quas conſtat eſſe eorum paſſiones, & proprietates duntaxat.

Articvlvs III.

Quomodo inuenta ſit Logica.

15. DE Logicæ inuentione, tria à nobis diſquirenda ſunt, videlicet, quonam actu intellectus ipſa Logica ſit adinuenta? Quiſnam ſit eius inuentor? Et vtrum ſit inuenta poſt alias ſcientias? Primum in hoc art. examinatur. Secundum verò, & 3. in proximis duobus art. diſcutientur.

16. Not. 1. licet homo ſuapte natura ſit diſcurſiuus rerumque omnium cognoſcitiuus, ipſius tamen intellectus nulla pollet vllius rei cognitione ſibi congenita. Eſt enim velut tabula raſa in qua nihil eſt depictum, perhibente Ariſt. 3. *anima cap.* 4. *T.* 14. Atque extat illud vulgatum, *omnis noſtra cognitio ortum habet,*

à ſenſibus. Notante Orbel. 1. *Met. c.* 1. ſolùm autem habet aptitudinem, & virtutem cognoſcendi omnia, temporis interuallo, labore, & ſtudio. Id etiam de potentiis ſenſitiuis nominatim de viſu oſtendit idem Philoſ. 1. Eth. 5. ſicut pupillæ ineſt viſus, ita animæ intellectus. Quod eſt dictu, quemadmodum viſus à natura nullam habet viſionem, ſed tantùm capacitatem videndi quodlibet viſibile: pariter intellectus nullam ſibi naturaliter inſitam notitiam ſortitur, ſed ſolùm gaudet aptitudine, & virtute, per quam progreſſus temporis, quamcumque rerum cognitionem, ſibi comparare valet. Itaque homo naturæ ductu poteſt quidem quodlibet ens cognoſcere, & à cognitione noti, ad ignoti notitiam deuenire; nihilominus non habet viam, ac regulam certam, ſemper bene cognoſcendi, rectéque ratiocinandi: ſed quandoque bene, quandoque verò malè, de quo luculenter agunt Hugo Vict. 1. *Didaſcalica eruditionis*, & Rodolp. Agricola 2. *de inuent. cap.* 5. Quod animaduertentes homines, ne in malum diſcurſum deinceps prolaberentur, & ne à recto veritatis tramite, ampliùs declinarent, certas regulas, & canones indubios ſibi præſcripſerunt, & in vnum congeſſerunt, quibus præbetur verus, & certus modus, ac methodus bene diſſerendi, quæ eſt Logica. Totum hoc aperte monſtratur, & explicatur à Maximo Tyrio, & Stagir. 1. *Ret.* 1. Multi hæc temerè, & caſu, nonnulli verò exercitatione, & habitu factitant. Hacque ſimilitudine explanari poteſt. Quemadmodum intellectus excogitauit quædam media, ad vitandas deceptiones, quæ contingunt in rebus ſenſu perceptis, nempe externas menſuras, vt ſtateram, vlnam, & alia huiuſmodi, quibus definitè à ſenſu cognoſcitur rei corporeæ quantitas, cum ſæpè ſenſus de hac malè iudicet: ſic congruum eſt, vt qui cæterarum potentiarum errores corrigit, ſibi quoque conſulat, certaſque leges tribuat, quarum opera, veritatis notitiam indubiam attingat, ad quod munus præſtandum Logica reperta eſt.

17. Not. 2. ex Ariſt. 1. *Met.* 1. & Scot. *ibid.* Et *quol.* 7. § *Hic præmittenda, ante B.* Hominem per experientiam, ſibi acquirere artem, & ſcientiam. Cum enim noſtra cognitio originem ſuam trahat à ſenſibus, vt poſt Ariſt. 2. *Poſt.* ſcribit Scot. 1. *Poſt. quæſt.* 46. §. *Ad* 9. Et 1. *d.* 3. *q.* 4. §. *vlt. de* 2. *cognoſcibilibus.* qui tantùm ſingularia percipiunt: & experientia ſit collectio multorum ſingularium memoratorum, ex *quol. cit.* colliguntur ab intellectu, vniuerſalia præcepta, certa, & determinata, ex quibus ars, & ſcientia gignuntur, vt quia miniſterio ſenſus experti ſumus, hunc ignem calefacere, illumque ignem calefacere, & ſic de reliquis inſerimus propoſitionem vniuerſalem, *omnis ignis calefacit.* Qui autem hanc negant, ſenſu, & pœna indigent, ſuntque exponendi igni, donec fateantur ignem calefacere, vt ex Auic. 1. *Met. vlt.* monet Doctor 1. *d.* 39. & aduertit Faber *Theor.* 95. *c.* 1. Præterea non eſt ſpernenda admonitio Zab. 1. *de natura Logica c.* 10. aientis. Tanta eſt hominis infirmitas, vt ipſe per ſe, ſine alieno auxilio, tum in contemplatione, tum in actione, parùm proficere queat, vt nemo hactenùs inuentus fuerit, qui ſolus ipſe cogitando, & ratiocinando, plenam, & ſciendarum, & agendarum rerum cognitionem fuerit conſequutus: ſed omnes artes, & ſcientiæ, per additamentum inuentæ, & perfectæ ſunt. Vnus quippe in aliqua ſcientia inſtructus, aliquid quidem inuenit, ſed rude, & imperfectum, alter deinde eo principio adiutus, aliquid aliud reperiit, poſtmodum alius aliud adiecit, donec per multorum operam, ducta ſit. Nec vnus, idemque modus ſeruatur in ſcientiis nanciſcendis; aliam namque viam, & normam in realibus, aliam verò in rationalibus diſciplinis comparandis tenent primi ſcientiarum, & artium Authores. Quod vt commodius percipiatur.

18. Not. 3. ex Scot *Quod.* 13. §. *Nunc* 3. P. Tromb. *Tract. form. part.* 1. *fol.* 19. & Sarn. *quæſt.* 6. *vniuerſ.* triplicem eſſe actum intellectus, rectum, collatiuum, & reflexum. Actus rectus eſt, quo intellectus directè fertur in obiectum, extra ipſummet intellectum, tenditque in illud, tanquam eius terminum, vt actus, quo concipio roſam. Actus collatiuus eſt, quo intellectus comparat vnum obiectum cognitum, ad aliud obiectum cognitum, vt cum comparat ſuperius, ad ſua inferiora, puta genus ad ſuas ſpecies, & ſpeciem, ad ſua indiuidua. Actus reflexus eſt, quo intellectus reflectit ſe ſuprà ſe, & hic actus ex Doct. 1. *perih. quæſt.* 1. §. *Ad* 9. multis modis poteſt fieri. Aut enim intellectus reflectit ſe ſupra ſe ipſum intelligentem, quia intelligit ſe intelligere, & cognoſcit ſe cognoſcere: aut reflectit ſe ſuprà ſuum actum, qui eſt intellectio. Intelligit quippe ſuam intellectionem, qua formaliter dicitur intelligens, ad eamque, vt terminum fertur. Aut reflectit ſe ſuprà obiectum cognitum, vt intelligo, me intelligere roſam, ipſa intellectio tendit ad roſam, quatenus à me iam eſt cognita, & intellecta. Aut reflectit ſe ſuprà modum, quo intelligit, obſeruans ea omnia, quæ ad verum diſcurſum requiruntur, vt cum intellectus ita ſyllogizat, *omne totum eſt maius ſua parte: omne autem corpus humanum eſt totum: ergo, omne corpus humanum eſt maius ſua parte.* Intellectus reflectens ſuprà ſe aduertit modum, quem ſeruauit in illa vera, & legitima ratiocinatione, & reſpicit, ſe diſpoſuiſſe terminos in modo, & figura, ita vt medium ſubiiciatur in maiore, & prædicetur in minore, ſumptis duab. præmiſſis vniuerſalibus affirmatiuis colligitur concluſio vniuerſalis affirmatiua in *Barbara.* Sic habetur regula Logicæ ſcientifica, de quacumque re, per actum reflexum. Idipſum ferè animaduertitur, in cæteris Dialecticæ præceptis, vt innuit Sarn. *quæſt.* 1. *vniuerſ. pag.* 15. poſt Scot. *ibid. quæſt.* 3. *in ſolutione*:. Ex his conuicitur, ſcientiam rationalem, per actum reflexum, ſcientiam verò realem, per actum rectum repertam fuiſſe.

19. Aſſ. Logica inuenta eſt per actum reflexum intellectus. Deducitur ex Ariſt. 1. *Rhet.* 1. Scoto *loco præcit.* Et 1. *poſt. quæſt.* 46. Bonneto 1 *Met. cap* 4. §. *Eſt autem.* Et *Tol. quæſt.* 2. *fund.* 3. Necnon Racon. *ſect.* 1. *præluđ. cap.* 3. *propoſ.* 2. Probatur 1. Logica agit de 2. intentionibus applicatis primis, vt ſcribit Doct. *quæſt.* 1. *Elench. in fine.* Secundæ autem intentiones, ex quarum numero eſt ſyllogiſmus, inuentæ ſunt per actum reflexum; vt aſtruit idem Doct. *quæſt.* 3. *vniuerſ.* Et confirmat diſcurſus habitus in 3. not. Ergo Log. inuenta eſt, per actum reflexum intellectus. 2. qui intelligit ſe intelligere, & ſcit ſe ſcire, elicit actum reflexum, vt liquet ex deſcriptione actus reflexi præallata: qui autem nactus eſt Logicam, intelligit ſe intelligere, & cognoſcit ſe cognoſcere regulas ratas, & canones certos ſancit, argumentationes veras, & rectas ratiocinationes, à malis diſperit, & ſegregat. Ergo inuentio Logicæ extitit, per actum reflexum.

20. Opp. 1. quod per experientiam accipit eſſe, inuenitur per actum rectum, quia experientia eſt multorum ſingularium, quorũ cognitio actu recto paritur. Dialectica autem ſumpſit eſſe per experientiam, ſicut & quælibet ars, & ſcientia, vt conſtat ex 2. not. Ergo reperta fuit per actũ rectum. Nego ma. Quamuis enim ille actus ſit rectus, quo intellectus actionem huius, & illius ſingularis experitur: nihilominus eo actu præhabito, intellectus reflectit ſe ſuprà ſuam intellectionem, antequam ſcientiam ſibi comparet ita diſſerens. *Quidquid euenit vt in pluribus, ab aliqua cauſa non libera, eſt effectus illius cauſæ naturalis: ſed verbi gratia euenit vt in pluribus Eclypſis Lunæ, ob terræ interpoſitionem inter ipſam Lunam & Solem, ergo habetur Eclypſis to-*

ties,

ties , quoties ſit huiuſmodi interpoſitio. Intellectus autem aduertit diſcurſum eſſe bonum , ordinatum in modo , & figura , ſeruatis regulis boni diſcurſus, traditis à Logica, deque hoc habet veram ſcientiam, per actum reflexum. Hæc doctrina ferè tota decerpitur ex Doct. 1. *d.* 3. *q.* 4. §. *de ſecundis. E.*

21. Opp. 2. Philoſophia inuenta eſt per admirationem , quæ oritur ex ignorantia earum cauſarum , quarum effectus ſunt noti hominibus , *ex* 1. *Met.* 2. vbi citat illud vulgatum , *ex admirari cœperunt homines Philoſophari.* Admiratio autem eſt actus rectus , quo intellectus cognoſcit effectum , eius cauſa adhuc ignota : ergo , cum ex infrà dicendis , Logica ſit pars Philoſophiæ , eius inuentio habita eſt per actum rectum. Reſp. per diſtinctionem ma. & explicationem teſtimonij Ariſt. de principio remoto concedo : de principio proximo Philoſophiæ , nego. Siquidem admiratio alicuius noui effectus cogniti non generat ſcientiam, ſed excitat intellectum videntis huiuſmodi effectum , ad venandam , cognoſcendamque eius cauſam. Ruſtici namque habent quidem admirationem talis effectus , non tamen ſcientia potiuntur. Ideoque fatendum eſt admirationem talis effectus, non eſſe proximam ſcientiæ cauſam. Experientia verò multoties adhibita , de tali effecto prodeunte à tali cauſa naturali, eſt proxima ſcientiæ origo, ſicut indicaui in ſolutione præcedentis oppoſitionis, & inſinuat Doct. ibi alleg. Vel dicito , illud effatum capi de Philoſophia reali , nominatim Aſtrologia , cuius exemplum ibi affert Ariſt. de Lunæ, Solis , ſyderumque affectionibus, & effectionibus : non autem de Philoſophia rationali, cuiuſmodi eſt Logica.

Articvlvs IV.

Quiſnam ſit inuentor Logicæ.

22. Sicut nemini dubium eſt , quoſdam homines, anterioribus ſæculis extitiſſe multarum artium , ſcientiarumque inuentores (id enim teſtantur Sacræ litteræ , Gen. 47. *Ariſt.* 1. *Met.* 1. *&* 2. Scot. *ibid.* aliique [illegible]mplures) ita poſteriori ætate , repertas eſſe à no[illegible]ilis, Calcographicam , Bombardarum, & pulueris [illegible]mentarij artes , compertum habemus. Priores autem Philoſophos expertes fuiſſe Dialecticæ, refert idem Ariſt. *loco cit. c.* 6. *T.* 8. Atque ob eius ignorantiam, in multos fuiſſe lapſos errores, ſcribit 1. *de partibus c.* 1. De ipſius autem Logicæ inuentione , non vna eſt omnium opinio. Aliqui enim eius inuentorem putant fuiſſe Parmenidem qui eam in montis Caucaſi vertice, excogitauit , teſte Geneb. 2. *Chronol. pag.* 133. Quidam Zenonem Eleatem , referentibus Laertio *l.* 1. Zab. 2. *de natur[illegible] Log. c.* 17. & Cic. 2. *de finibus* , qui diſcrimen , inter Rhetoricam , & Dialecticam manu indicare ſolebat. Manum quippè contrahens , & pugnum faciens , ſignificabat Dialecticam : manum verò dilatans , innuebat Rhetoricam. Quod etiam non obſcurè ediſſerit Philoſophus , *in initio artis Rhetoricæ,* qui de vtraque hæc verba profert. Illa ratio dicendi eſt latior , hæc ratio loquendi contractior. Alij eius Authorem faciunt Trimegiſtum , qui narrante Strabone , depinxit duos dracones ſe mutuò intuentes , quod eſt Symbolum Dialecticæ , quæ diſputat in vtramque partem , exercetur que inter duos , opponentem ſcilicet, & reſpondentem. Plerique Platonem , & reliqui Ariſtotelem Logicæ inuentorem liberè prædicant , & eniaè tutantur.

23. Not. duplicem eſſe poſſe alicuius artis , & ſcientiæ inuentorem , primarium videlicet , & ſecundarium. Primarius eſt , qui à ſe & per ſe artem , vel ſcientiam inuenit , vti eſt Deus omnium artium , & ſcientiarum origo , & fons. Secundarius verò eſt, qui proprio ingenio , & labore , artem aut ſcientiam , adhuc imperfectam perficit, & abſoluit , aut temporum iniuria , eam fermè extinctam reſtaurat , & ab interitu vendicat. Denuò non ſunt obliuioni danda tria genera Philoſophantium : ſiquidem , aliqui de rebus ad inquirendum propoſitis , demonſtrationes afferebant, & vocabantur *Philoſophi.* Alij de rebus in vtramque partem diſputabant , & appellabantur *Dialectici.* Cæteri verò de apparenter veris diſſerebant , & nominabantur *Sophiſtæ,* contrà quos , ſe ſcripſiſſe libros Elench. teſtatur Ariſtoteles *in eo opere nunc recenſito.*

24. Aſſ. 1. primarius Logicæ , & cuiuſuis ſcientiæ inuentor , eſt Deus , optimus , maximus. Ità Scot. *in prol: Met. ad finem pag.* 8. Et Sarn. *q.* 7. *vniuerſ. pag.* 133. Probatur 1. ex Sacra pagina 1. Reg. 2. *Deus ſcientiarum Dominus eſt.* Pſal. 92. *Qui docet hominem ſcientiam,* Et Eccleſiaſt. 38. *Dedit hominibus ſcientiam.* Logica autem , ex dicendis in proaimia q. eſt ſcientia. Ergo primarius eius inuentor eſt Deus. Accedit Plato, qui primos Logicæ Magiſtros , Deos facit , eorumque internuncium & interpretem Prometheum. Fauet Aug. *l.* 83. *qq. q.* 1. Et 7. Ciuit. 29. *Deus, qui humanis ingeniis , quæ creauit , etiam ſcientias artium variarum , ad iuuandam vitam, naturamque conceſſit.* 2. Omne bonum à Deo promanat , iuxtà illud Iacobi 1. *Omne datum optimum , & omne donum perfectum de ſurſum eſt , deſcendens à Patre luminum.* Logica autem eſt aliquod perfectum bonum noſtri intellectus. Veritatem namque à falſitate diſcernit ; viamque parat , ad omnem aliam ſcientiam ediſcendam: ergo primarius eius parens eſt Deus 3. Adam fuit ſcientiis præditus. Impoſuit enim nomina rebus , vt conſtat Gen. 2. *Omne , quod vocauit Adam , ipſum eſt nomen eius.* Quod effici nequit abſque rerum ſcientia , vt rectè ibi deducit Lyr. Et decebat primum hominem à Deo conditum, rerum cognitione eſſe ornatum , cum in opificio reluceat opificis potentia. Quæuis autem alia ſcientia, ſine Log. eſt imperfecta , vt monſtrabitur *q.* 4. *huius lib.* Ergo Adæ indita fuit à Deo Logica, cum cæteris ſcientiis, proindeque Author eius primarius eſt Deus.

25. Aſſ. 2. ſiue hominum incuria , ſiue temporum iniuria, Logica fermè perierit , eam propria induſtria, & arte, ab interitu reuocarunt quidam præſtantes viri prænominati, inter quos præcipuus reparator, ſeu ſecūdarius inuentor cenſendus eſt Ariſt. Hæc aſſ. duas comprehendit partes, quæ colliguntur ex Scot. *præcit.* 1. pars patet ex dictis in principio huius art. vbi retuli , vetuſtiores Philoſophos planè inermes, ac nudos fuiſſe peritia diſſerendi: atque ibid. receſui, Logicæ primos Duces, & parentes, de quibus pulchrè ſubdit Rodolphus Agricola 2. *de inuentione c.* 5. prodiere præclara ingenia, quæ diſperſa colligerent, confuſa diſponerent, explerēt imperfecta, & rudia perpolirent, & omnia amplecterētur, non modo quæ facta eſſent, ſed quæ fieri etiā poſſent: ſic quod caſus antè fuerat, cæpit deinde eſſe ratio. 2. pars probatur 1. ex Cic. *in Top* qui vocat Ariſtotelem Dialecticæ principem, cui adſtipulantur S. Iſid. 2 *Orig.* 22. Zab. 2. *de natura Log. c.* 1. *& l. de* 4. *figura c.* 5. Et Tol. *in præfatione Logicæ,* aſſerentes, Logicam ab Ariſt. ſcriptam , nedum eſſe perfectam, & omnibus numeris abſolutam: verum etiam admirabili ordine diſpoſitam. 2. qui aliquid inordinatum, & indigeſtum ordinat , & diſponit , dici valet eius Author , & opifex ſecundarius , vt liquet de Domificatore , aliiſque artificibus, qui indigeſtas materias in ordinem redigunt : ſic autem ſe geſſit Ariſt. in conſtruenda Log. quæ antè ipſum erat imperfecta , & inordinata , vt præter nominatos Authores affirmat Plotinus 3. *l. Enn. c.* 4. 5. *&* 6. de Platone , qui eam à Metaphyſica non diſtinxit , vt primus præſtitit Ariſt. Ergo rectè vocari poteſt eius reſtaurator. 3. qui adinuenit materiam, circà quam ſcientia laborat , iure vocari poteſt eius Author, cum ex obiecto , & potentia , gigni ſcientiam , ſit celebre Philoſophorum proloquium. Ariſt. autem nactus eſt materiam,

materiam, circa quam Logica occupatur, putà ſyllogiſmum, de cuius inuentione ipſemet gloriatur in *fine Elench. l.* 2. Meritò ergo Ariſt. poteſt nuncupari Logicæ inuentor eiuſque reparator.

26. Opp. 1. contra 1. aſſ. Logica eſt inuenta per actum reflexum, ex dictis ſupra, art. 3. Deus autem, cum ſit expers diſcurſus, actus reflexi non eſt capax. Omnia quippè vnico actu ſimpliciſſimo intuetur; Hebr. 4. *Omnia ſunt nuda, & aperta oculis eius.* Ergo haud Deus extat Logicæ inuentor. Reſpondeo maiorem valere, de Logica ab homine inuenta, & reparata: non autem de Logica infuſa, & Adæ elargita.

Inſtabis, Logica Adamica, & noſtra ſunt eiuſdem rationis, & naturæ: ergo, ſi noſtra habetur, per actum reflexum, idipſum aſtruendum eſt de Log. Adamica. Concesſo ant. negatur conſequentia. Eadem quippè eſt natura vtriuſque, diuerſo tamen modo parta. Vna enim eſt infuſa, altera verò acquiſita. Exemplum eſt in promptu de igne, qui eſt eiuſdem ſpeciei, ſiue producatur ab igne, ſiue à ſole, ſiue à duobus corporibus ſe inuicem collidentibus.

27. Opp. 1. contra 2. aſſ. Ante Ariſt. Logica erat perfecta, ergo eius opifex non eſt exiſtimandus Ariſt. Ant. probatur. Cleantes Ariſtotele antiquior, egit de Dialectica, & de categoriis, vt refert Laert. *l.* 7. deque his quoque diſſeruit Architas Tarentinus, quem pariter calluiſſe artem definiendi, patet 8. *Met.* 6. Et Socratem à Zenone fuiſſe Dialectica inſtructum, ſignificat priſcus nonnullis. Deinde Plato tractauit de diuiſione, vt legitur 1. *Priorum c.* 33. Et 2. *poſt T* 4. Atque ipſum Platonem imbutum fuiſſe dialectica, habetur 1. *Met. c.* 6. Rurſus demonſtrationem docuerunt Zeno, & Euclides. Denique Protagoram, ſophiſticam exercuiſſe, teſtatur Zuingerus *in teatro vitæ humanæ.* Ergo, cum omnes partes Log. ante Ariſt. repertæ ſint, eius non videtur eſſe inuentor. Nego ant. Ad eius probationem dico, etſi partes Log. præceſſerint Ariſt. erant tamen diſiunctæ, & inordinatæ: ille autem primus extitit, qui eas in vnum coëgit, totamque hanc diſciplinam, ab aliis diſtinctam docuit, modumque & regulas bene diſſerendi tradidit, eamq; nomine organi inſigniuit, vt liquet ex eius inſcriptione. Idque innuens ipſemet Philoſophus, ſubdit *in calce* 2. *Elench.* Idem accidiſſe priſcis Philoſophis, quod euenit alicui, qui profitetur, ſe daturum quandam facultatem, ne doleant pedes deambulando, ſutoriam tamen artem, qua conficiuntur calcei, non præbet. Adde, quod priores Philoſophi in philoſophando, adhuc balbutire videbantur, vt ſcribitur. 1. *Met.* 6. *Perfunctorieque definire, ibid. T.* 4.

Articvlvs V.

An Logica ſit inuenta poſt alias ſcientias.

28. AD ignorantiam fugiendam, propter admirationem, homines in Philoſophando, à facilioribus, ad difficiliora, à minoribus, ad maiora, à magis neceſſariis, & vtilibus, ad minus neceſſaria, minuſque proficua, quæ gratia ſui ſunt, perrexiſſe narrat Ariſt. 1. *Met. c.* 1. & 2. Hinc artes, & ſcientiæ practicæ, quæ ad vitam tranſigendam, eiuſque cultum faciunt prius inuentæ fuere, quàm ſpeculatiuæ, quæ ab otioſis perquiſitæ, & repertæ ſunt, vt patet de ſacerdotibus Ægyptiis, qui Mathematicas diſciplinas, potiſſimùm Aſtrologiam nacti ſunt, teſtante eodem philoſopho, paſſu præalleg.

29. Aſſ. Logica inuenta eſt poſt alias ſcientias. Ita Scot. 1. *poſt. q.* 46. *ver. Item* 2. *intentiones.* Et deducitur ex Ariſt. *loco prememorato.* Atque luculenter aſſeueratur ab Hugone Vict. 1. *Didaſcalica eruditionis.* Cæteræ artes prius repertæ fuerant, ſed neceſſe fuit, Logicam quoque inueniri, quoniam nemo de rebus conuenienter diſſerere poteſt, niſi prius loquendi rationem agnouerit: ſuffragatur Zab. 1. *De natura Log.* 12. Ex his manifeſtum eſt, Log. artificioſam, de qua in præſentia loquimur, opus quoddã, & partum quemdam eſſe Philoſophiæ. Ab alio enim nullo, niſi à ſolis Philoſophis, & per Philoſophiæ habitũ produci, & generari poterat: ſed præſertim à Philoſophia contemplatiua ortum duxit, cuius ſcopus cognitio eſt. Iam verò probatur aſſ. 1. quod acquiritur per actum reflexum, & 2. intentionem, poſterius inuenitur eo, quod gignitur per actum rectum, veluti quoque 2. intentio præexigit primam, vt conſtat in naturalibus de lumine ſolis, quod prius directe fertur in parietem, quam reflectatur, & de pila proiecta, quæ prius directè tendit in petram, quam ab ea retrocedat: Logica autem inuenta eſt per actum reflexum, ex oſtenſis ſuprà, art. 3. reliquæ verò ſcientiæ comparatæ ſunt per actum rectum, ex ibi aſſertis: igitur eius inuentio eſt aliis poſterior. 2. quod difficilius eſt, difficilius peruestigatur, poſteriuſque reperitur, quia natura à facilioribus auſpicatur. 1. *phyſ.* 4. & 1. *Eth.* 4. Logica autem difficilior eſt cæteris ſcientiis, cum ſit de 2 intentionibus, quæ ſicut habent minimam entitatem, ita minimam intelligibilitatem: ergo eius inuentio præſupponit aliarum ſcientiarum inuentionem. 3. quæ à noſtris ſenſibus ſunt remotiora, & abſtractiora, poſterius à nobis cognoſcuntur, quàm ea, quæ ſenſibus ſunt proximiora, cum ſenſus ſint primi duces cognitionis noſtræ. Obiectum autem Logicæ à ſenſibus eſt remotius, & diſtantius, quam obiectum cuiuſque alterius ſcientiæ. Immo ipſum Dialecticæ obiectum non cadit ſub ſenſum, vt patebit q. 3. huius lib. Addo, Logicam eſſe ſpeculatiuam, ex probandis in proxima q. quæ eſt inuentione poſterior ſcientia practica, vt indicaui cum Ariſt. in initio huius art.

30. Opp. 1. S. Aug. 2. *de ordine* 12. inquit primò, inuentam eſſe Grammaticam, proximè Hiſtoricam, deinde Dialecticam, & poſtmodum homines ad cæteras ſcientias gradũ feciſſe: ergo per Aug. Logica prius eſt inuenta, quàm reliquæ ſcientiæ. Reſpond. nonnulli Aug. verba facere de Logica rudi, & imperfecta, non verò de Logica perfecta, ad regulas, & artem redacta, vt eleganter ſcribit Rodolphus Agricola, 1. *de inuentione.* Contra, reliquæ ſcientiæ abſque Logica ſunt imperfectæ, ex infra dicendis. q. 4. E[illegible] ſicut Logica imperfecta præcedit cæteras ſcientias [illegible]ectſectas, pariter Logica perfecta præit reliquas di[illegible]linas perfectas, inuentione. Dici poteſt, quod licet, antè Logicam fuerint aliæ ſcientiæ imperfectæ, & homines naturali inſtinctu ducti, in rebus contemplandis, quandam methodum ſeruarent, vt ex aliquibus notis principiis ſibi propoſitis, ad ignota procederent, tamen tunc temporis, nondum erant collecta præcepta, & regulæ, ex quibus poſtmodum poſteriores Philoſophi Logicam artificialem compoſuerunt. Obid hæc illis inuentione poſtponitur. Sic expon[illegible] poteſt Aug. præit. Quod ſi hanc interpretationem non patiatur, in hoc & in quibuſdam aliis, non eſt audiendus, vtpotè, qui loquitur, vt Philoſophus, non verò vt Sanctus. res fidei pertractans, vt benè aduertit Tromb. *Tract. form fol* 12. *pag.* 1. Quodque in ſimili etiam monet Dur. *propè finem ſuæ præfationis.* Alioqui tenendum eſſet, viſionem effici per extramiſſionem, quod pugnat Ariſt. 2. *de anima Tex.* 74 Angelos eſſe corporeos, cælos eſſe igneos, & conſimilia, quæ docuit, tanquam ſectæ Platonicæ ſtudioſus, vt ipſe ſe declarat, 8. *Ciuit. in fine c.* 12. Addo, non omnia, quæ aliquando aſſerunt, ſemper tuetur Doctor ſanctus. Nam *in prol. Retract*ata ſcribit. *Quapropter, quicumque iſta lecturi ſunt, non me imitentur errantem, ſed in melius proficientem.* Ergo ſi ipſe Aug. interdum ſe non bene ſenſiſſe ingenue fatetur, non ipſummet rectè ſemper ſenſiſſe, & dixiſſe, arbitrari haud debemus. Quod idem Doct. ſubiicit, 12. *de gen. ad lit. c.* 8. De paulo rapto ad 3. cælum. *Quis audeat dicere ſe ſcire, quod ſe neſcire Apoſtolus ait* Et l. 2. de

bono

bono perſeuerantiæ c. 21. *Quamuis neminem velim, ſic amplecti omnia mea, vt me ſequatur, niſi in iis, quibus me non errare perſpexerit. Nam propterea nunc facio libros, in quibus opuſcula mea retractanda ſuſcepi, vt nec meipſum, in omnibus, me ſecurum fuiſſe, demonſtrem.* Ruſus l. 2. Ad Vincentium Victorem. *Negare non poſſum, nec debeo (ſicut in ipſis Maioribus) ita multa eſſe in opuſculis meis, quæ poſſum iuſto iudicio, & nulla temeritate culpari.* Ex his patet, Aug. & quemlibet alium virum ingenio, & doctrina magnum, eſſe labilem, & culpabilem, humanæque authoritati, non ſemper & indubie eſſe innitendum: ſolum autem Deum eſſe impeccabilem, & indefectibilem, ipſique & veritati eſſe firmiter & conſtanter adhærendum.

31. Opp. 2. inſtrumentum præcedit id quod per ipſum eſt conficiendum, vt conſtat de rudite, ſerra, ſecuri, aliiſque inſtrumentis quæ præcedunt, v. g. nauim aut domum conſtruendam: Logica autem eſt reliquarum ſcientiarum inſtrumentum, ad earumque conſecutionem neceſſaria, vt monſtrabitur, *q. 4. art.* 1. Ergo Log. inuentione, cæteras antecedit diſciplinas. Diſtinguo ma. de inſtrumento abſolutè neceſſario, ad aliquid fabricandum, concedo: ſic abſque manu, & calamo, efformari nequeunt characteres in papyro, aut marmore, atque ſine organo viſus fieri non poteſt viſio: de inſtrumento neceſſario tantum ſecundum quid, hoc eſt, ad perfectè aliquid elaborandum, nego. Poteſt namque effici abſq; *illo*, quamuis non ita bene. Quo pacto, frangi, & comedi poteſt panis ſine gladio, poteſtque bibi vinum, ſine cyatho. Logica autem non eſt primi, ſed 2. generis inſtrumentum, proindeque, reliquæ ſcientiæ, eam in ſtatu imperfectu præceſſerunt, qua deinde media, ad ſtatum perfectum peruenerunt.

Articvlvs VI.

An Logica ſit addiſcenda ante alias ſcientias.

32. PLato 7. *de Reſp.* à Mathematica putat eſſe inchoandum, nec ante annum 30. vult dialecticam à iunioribus addiſci. Hinc in foribus eius Academiæ, ferunt inſcripſiſſe. *Nullus expers Mathemat. huc ingrediatur.* Quida vt Panæt. à Phyſ. Alij vt Diogenes, ab Eth. Cæteri vero, à dialectica exordiendum eſſe opinantur.

33. Not. duplicem eſſe ordinem naturæ, & doctrinæ. Ordo naturæ eſt ſeries, quam res inter ſe ſeruant, vt ordine naturæ animal præcedit hominem, & homo Petrũ. Ordo autem doctrinæ eſt ſeries, quam homines in docendo, & addiſcendo retinent, quæ videtur eſſe facilior noſtra cognitio. Ob id Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 4. iubet à magis ſenſibilibus, & compoſitis eſſe incipiendum, eo quod ſunt nobis faciliora cognitu.

34. Aſſ. ordine doctrinæ reliquis ſcientiis præponẽda eſt Logica Ita Scot. *q. 46. prim poſt. verſ. Tertia.* Et 2. *Met. c. 3. in expoſitione Textus.* Quem ſequuntur Tatar. *tract. 1. ſummularum, ſcibili 3. fol.* 1. Sarn. *q. 1. vniuerſ. pag.* 59. & Hurt. *diſp. 5. ſummular. ſect.* 1. Fau Hug. Vict. *in ſuperioribus Reg.* Probatur 1. ex Ariſt. 1. Rhet. 1. & 2. Met. T. 15. *Abſurdum eſt quærere ſcientiam, & modum ſciendi.* Quod eſt dictu, Logica ante omnem aliam ſciẽtiam eſt perdiſcenda, quia eſt modus ſciendi; ſecus id eueniret, quod accidit ei, qui vult docere viam peregrinantes, eamque ſimul addiſcere. Aut qui vult ægrotum mederi, ſimulque addiſcere medicinam, vt de quodã refert Auer. adducta à Sarn. præcit. qui arceſſitus ab ægroto, medicinam propinauit, domum rediens, librum inſpexit Auic. Inter m ægrotus mortuus eſt. Subſcribunt Cic. 1. *de orat. & lib. de claris oratoribus.* Et Aug. 3. *contra Acad.* Et 2. *de ordine*, qui Logicam vocat diſciplinarum diſciplinam, eo quod cæteris Doctrinis præfertur. Idque confirmat Fonſ. 2. *Met. q. 1. ſect.* 7. Secundo, ordo doctrinæ poſtulat, vt 1. loco tractentur ea, ſine quibus ſequentia perfectè haberi nequeunt: aliæ autẽ ſcientiæ abſque Logica perfectè comparari non poſſunt, cum ſit inſtrumentum ſciendi, ſine quo perfectè non gignitur ſcientia, quæ eſt effectus ſyllogiſmi demonſtratiui, vt perhibet Philoſophus 1. *poſt. c.* 2. Igitur Log. ordine doctrinæ, reliquis ſcientiis eſt anteponẽda.

35. Opp. 1. doctrinæ methodo, Rhetorica præcedit dialecticam, vt omnis ſcholæ vſus nos docet. ergo dialectica non eſt tradenda ante alias ſcientis. Concedo ant. nego conſequentiam, quia Rhetorica eſt ars, Log. verò, cum ſit ſcientia, & modus ſciendi, idcircò ante alias ſcientias eſt tradenda, non verò ante artes, alioqui præcederet Grammaticam, quod nemo ſuſpicatur. Addo, quod Scot. *q. 2. primi prio.* Rhetoricam videtur numerare inter partes Logicæ; ſicque nulla erit difficultas, quia Rhetorica tanquam vna pars ipſius Logicæ doctrinæ ordine præcederet aliam partem, veluti pars prioriſtica præit poſterioriſticã. Hocque indicat Stagirita 1. *Rhet.* appellans Rhetoricam dialecticæ propaginẽ.

36. Opp. 2. doctrinæ ordine à facilioribus eſt incipiendum 1. Phyſ. 1. & 9. Met. 1. Et Scot. *ibi in not. pag.* 270. Logica vero aliis diſciplinis eſt difficilior, & obſcurior. Diſſerit namque de 2. intentionibus, quæ à ſenſu ſunt valde abiunctæ: ergo Logica ordine doctrinæ, aliis non præcellit diſciplinis. Reſp. maiorem valere, niſi aliunde neceſſitas docendi difficilia præexigat, vt euenit in re noſtra. Præmittimus quippe Logicam ante alias ſcientias, propterea quod licet ſit durior & ſpinoſior, tamen ſine ipſa, cæteræ diſciplinæ perfectè acquiri non poſſunt. Idque præſtat Philoſophus 1. *phyſ.* agens priùs de partibus corporis naturalis, quam de ipſo corpore naturali, quamuis compoſitum naturale ſit magis ſenſibile, atqueadeò faciliùs cognitu, quam eius partes.

QVÆSTIO II.

De natura, & qualitate Logicæ.

Articvlvs I.

An Logica ſit ars.

1. QVIDAM ex veteribus, & recentibus Philoſophis inter quos citantur Caiet. *in proœmio Categoriarum*, Scaliger *exercit.* 3. & Flamminius, Logicam in chorum artium collocant. Oppoſitum autem tuentur Latini ferè omnes, præſertim, Scot. *q. 1. vniuerſ.* Angelicus Mauritius, & cæteri Scotiſ. *ibid.* a quibus non diſcrepant Thomiſ. Dialecticam ab artium catalogo remouentes.

2. Not. ex Gerardo de Odonis 6. *Eth. q.* 8. & Tatar. *Tract. 1. ſum ſcibili* 2. *fol.* 1. artem bifariam vſurpari. 1. latè & impropriè, pro quolibet habitu vero, ſiue practico, ſiue ſpeculatiuo, quo pacto ſumit artem Ariſt. 1. *Rhet. 1. & 1. poſt.* 1. *nec non* 1. *Met.* 1. vbi Mathematicas diſciplinas vocat artes, quas 12. *Meth. T* 44. nominat ſcientias, & rectè cum apud omnes conſtet, eas eſſe propriè & verè ſcientias. Huius artis acceptionis meminere Aug. 9. *Trin. c.* 10. inquiens, Moralem eſſe artem, quã omnes admittunt eſſe ſcientiam practicam. Et Scot. 2. *d 1. q. 4. ante* §. *Quod ſi adhuc ſub* C. Et *d* 41. *q. 4.* §. *ſequitur, infrà L.* 20. ſtrictè, & propriè pro habitu factiuo, cuius opus tranſit in externam materiam, exerceturque aliquo organo corporeo. Sic capitur ab Ariſt. 6. *Eth. c.* 3. *& Scot. 1. d. 3. q. 7.* §. *contra iſtam ante F.* omnis autem habitus, qui artis nomine inſigniri valet, ſubſequenti diſtico indicatur.

Lingua, tropus, ratio, numerus, tonus, angulus, aſtra.
Rus, nemus, arma, rates, vulnera, lana, faber.

3. Nota 2. habitum eſſe qualitatem, in potentia radicatam

dicatã, inclinantem ipſam potentiã, ad faciliter, promptè & delectabiliter operandum. Diſſecatur autem habitus in intellectualem, & moralem. Moralis eſt, qui reſidet in voluntate, aut in altera potentia, ipſi voluntati ſubiecta, ad actus eius regulandos, vti ſunt virtutes, quæ morales nuncupantur. Habitus intellectualis, ex eodẽ Ariſt. proximè cit. eſt, qui ſubiectatur in intellectu, & facilitat ipſum ad ſuos actos promendos. Eſt autem quintuplex, intellectus, ſapientia prudentia, ars, & ſcientia. Intellectus eſt habitus primorum principiorum, quæ ex ſola terminorum explicatione cognoſcuntur, vt omne totum eſt maius ſua parte, ſtatim ac explicatur, quid ſit totum, quænamve ſint eius partes, intellectus illi præbet aſſenſum. Scientia vero eſt habitus per demonſtrationem acquiſitus, propterea ſubiungit Doct. 1. *poſt. q.* 2. §. *Ad* 1. *Intellectus eſt principiorum & ſcientia concluſionis.* Prudentia *eſt habitus, cum recta ratione actiuus,* ſiue *habitus conſiliatiuus,* vt inquit Scot. 3. *d.* 34. *q. vn* §. *His ſuppoſitis. O.* Et innuerat *in Prol. q.* 4. §. *Ad argumenta principalia. A A.* Sapientia *eſt habitus rerum altiſſimarum, & vniuerſalium.* Ars *eſt habitus cum recta ratione factiuus,* vt explicat Doct. 1. *d.* 38. *q. vn.* §. *Ad authoritatem F.* Ratio recta in definitione artis poſita, idẽ eſt, ac directiua, ſiue rectificans potentiam aliam, cuius eſt operari, ſecundum artem: diminute autem ars eſt habitus, cum vera ratione, quando eſt tantùm habitus apprehenſiuus rectitudinis agendorũ, & non habitus directiuus, ſiue rectificatiuus in agendis, quo pacto ars tribui poteſt Deo, affirmante eodem Scot. *vbi ſupra.* Et 3. *d.* 8. *q. vn.* §. *Ad argumenta. A.* quatenus eius intellectus cognoſcit rectitudinem, & ordinem operandorum, non verò quatenùs dirigit potentiam ad operandum, cum voluntas eius, quæ eſt rectiſſima, immo 1. regula quæ à rectitudine deflectere nequit, ſit potentia & principium omnium quæ fiunt ad extra.

Aſſ. Logica non eſt proprie ars. Deducitur ex Scot. *q.* 1. *vniuerſ.* vbi ex profeſſo oſtendit Logicam eſſe ſcientiam, quæ eſt habitus ab arte diſtinctus, vt patet *ex* 2. *not.* & probabitur in proximo art. ſuadetur autẽ præpoſita aſſ. ſic. Ars *eſt habitus cum recta ratione factiuus,* vt conſtat ex loco mox cit. Logica verò non eſt huiuſmodi; verſatur namq; circa ſyllogiſmum, qui non eſt opus externum nec vllo organo corporeo adminiſtratur: ergo Log. propriè non eſt ars. Propterea, & in idem videtur recidere. 2 *phyſ. T.* 3. Et 12. *Met. T.* 13. Ars eſt principium operandi in alio: actuſq; artis extenditur, ad factionẽ, vt aſtruit Doct. 1. *d.* 3 *q.* 7. §. *Tertia opinio.* Et in hoc diffidet, à natura, cuius principiũ eſt in eo, quod naturam participat: Log autẽ in alio non operatur, hoc eſt eius opus non recipitur in alio ſubiecto, puta materiali, & corporeo, cum *ex* 3. *Anima. t.* 38. omnis intellectio in intellectu tantum reſideat. Igitur Log. verè non eſt ars.

5. Opp 1 *ex* 1. *Top.* 1. Log. definitur methodus, ſiue ars ratiocinandi, de qualibet quæſtione propoſita ex probabilibus. Et à Cic. *l de claris oratoribus.* dicitur artium maxima Et 1. *qq. Acad.* vocatur ars diſſerendi. Subſcribunt Hieron. Aug. 3. *contra Creſconium c.* 20. Et 2. *de ordine c.* 12. Nec non Petrus Hiſp. *in initio ſum.* Atque vulgus Philoſophorum reponit eam inter artes liberales, quæ ſeptenario numero capiuntur, inter quas extat ipſa Log. Conf. Logicus eſt artifex; habet enim Logicam artificialem: ergo Log. eſt ars conſequentia tenet, per locũ à coniugatis, ſimilique argumentandi formula vtitur Scot. *q.* 1. *vniuerſ. verſ. Item hac eſt* Reſp. præfatas, & conſimiles authoritates, quæ adduci queunt, exponendas eſſe de art. 1. modo accepta non autem de arte 2. modo ſumpta, de qua loquimur in præpoſita aſſ. Idque aperte inſinuat Ariſt. 4. *Met. c.* 3. *T.* 8 vbi vocat Analiſticam artem quam conſtat, eſſe ſcientiam. Per eandem diſtinctionem ſatisfit confirmationi. Vel dicito, interpretandas eſſe de Logica vtente, quæ eſt Topica, vt liquet ex verbis Ariſt. præallatis: non autem de Logica docente, quam eſſe ſcientiam monſtrabo in ſequenti art.

6 Opp. 2. Ars eſt habitus, cum recta ratione factiuus: Logica autem eſt huiuſmodi: ergo Logica eſt ars. Ma. eſt nota, ex artis definitione *in* 2. *not.* allata. Min. oſtenditur, 1 *priorum c* 1. *ſect.* 2. & *ſect.* 3. *c.* 2. Ariſt. ſcribit, ſe generationem ſyllogiſmorum tradere. Ideſt, quomodo ſyllogiſmi ſint efficiendi, & quomodo homines apti reddantur ad eos rectè conſtruendos. Docere autem, quomodo aliquid ſit conficiendum, ſpectat ad artem, vt claret de arte Domificatoria, quæ dat modum fabricandi domum. Denuò, 2. *poſt. c. vult* legitur, *ſcientia eſt de ente, & ars de generatione.* Quod eſt dictu, ſcientia habetur de iis, quæ iam ſunt; ars verò de iis, quæ fiunt. Hinc ſubiicit Stagirita 6. *Eth.* 4. artem in generatione verſari Hoc eſt, in effectione rei artificialis. Igitur cum Log. diuiſiones, definitiones, & argumentationes contexat, clarè euincitur, ipſam in artium numerum, eſſe referendam. Concedo ma. nego min. quandoquidem, effectio artis tranſit in externam materiam, organoque corporeo exercetur, vt conſtat ex fundamentis, & probationibus præallatis, quibus pateſcunt, & diluuntur teſtimonia Philoſophi præadducta, ſyllogiſmi autem & vniuſcumque alterius 2. intentionis logicæ effectiones à ſolo intellectu exercentur, & in eomet inſident duntaxat, ideoque nullam artis propriæ rationem ſortiuntur.

Articvlvs II.

An Logica ſit ſcientia.

7. NOnnulli, quos ſuppreſſo nomine refert Zab. 1. *de natura Log. c.* 9. exiſtimant Logicam eſſe facultatem haud cum arte, & ſcientia coincidentem. Alij, vt Themeſtius, & ferè omnes Græci interpretes, quibus adhæret Zabo *precit. c.* 10. cenſent Logicam eſſe inſtrumentum, ſiue diſciplinam inſtrumentariam, ab arte & ſcientia diſtinctam. Nec deſunt qui licet fateantur Logicam eſſe ſcientiam; nihilominus ipſam ab aliis ſcientiis non diſtinguunt, teſte Abb. *tract.* 1. *prædicam. c.* 1. Et hæc opinio fortaſsè originem ducit à Platone, qui 7. *de Reſp.* Dialecticam, cum Met. confundit, vt non negant eius Aſſeclæ, nominatim Platin. *l.* 1. *Enn.* . *c.* 4. *& inde.* Communis autem ſententia eſt Scot. *q.* 1. *vniuerſ.* Et 4. *d.* 1 *q.* 1. §. *de* 1. *principali: paulo ante I.* Sanct. Maur. *ibid.* Odo 6. *Eth q.* 8. Et multorum aliorum, à quibus non diſſentiunt Thomiſt. cum D. Th. 4. *Met. lect.* 4. docentium Logicam eſſe ſcientiam.

8. Not. 1. celebrem eſſe partitionem Logicæ in docentem, & vtentem, ea Scot. *nuper cit.* §. *Dicendum.* Et 1. *Elench. q* 1. & 2. § *Ad* 1. *q.* quam tangit Ariſt. 7. *Met. T.* 13. his verbis. *Cuiuſque artis una pars docet, altera verò vtitur.* Ei approbant Græci, vocantes Logicam docentem, à rebus auulſam & vtentem, cum rebus concretam. Deſcribitur autem Logica docens, quæ tribuit modum bene diuidendi, definiendi & argumentandi. Logica vero vtens trifariam ſumitur, aut pro eadem Logica docente, quæ aliis ſcientiis applicatur eiſque inſeruit. Aut pro ea quæ diſſerit de rebus communibus & probabilibus, quæ Topica perhibetur Aut pro ea, quæ vſu & exercitio diſſerendi acquiritur, quam quiſpiam callens appellatur bonus Logicus, quaue defatigantur ingenia doctorum virorum: ſed de Logica vtente abunde & explicate acturi ſumus in ſubſequenti art. per quatuor dubitationes. Nunc autem ſolùm de Log. docente ſermonem inſtituimus.

9. Not. 2. ex Doct. 1. *poſt. q.* 1. Et 3. *d.* 24. *q. vn.* §. *Ad q. igitur. D.* Et Pariſienſibus, cum in præſenti, tum etiam 1. *phyſ. q.* 1. ſcientiã multas pati acceptiones. 1. namque capitur pro notitia, cum firma adhæſione; ſic dicimus nos ſcire ea quæ ab aliis enarrari audiuimus. Huius ſcientiæ acceptionis meminit Auguſt. 11. *Ciuit. cap.* 2. inquiens. *Profecto ea, quæ remota ſunt à ſenſibus noſtris*

quoniam,

quoniam noſtro teſtimonio ſcire non poſſumus, de his alios teſtes requirimus. Huc fortaſſis pertinet illud S. Pauli, 1. Cor 8. *Omnes ſcientiam habemus.* Id eſt, omnes ſcimus ea, quæ ab alijs, nobis referentibus, didicimus. 2. pro cognitione certa non tamen euidente, quæ à noſtris vocatur ſcientia, de 6. *Eth.* ſiquidem in eo *lib. cap.* 4. & 7. Philoſophus loquitur, de ſcientia quatenus eſt habitus ſolum certus, quo verum dicimus, ſubdit Doct. *quæſt.* 3. *Prol.* §. *Ad aliud. D.* Et diſtinguitur ab opinione & ſuſpicione. Quo pacto *l. prædicam. cap* 2. Et 6. *Top. cap.* 1. Grammatica dicitur ſcientia. Memoratur Luc. 1. *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius.* Eamque profitebatur Iob. 19. *Scio, quia redemptor meus viuit.* 3. pro ſcientia, *de* 1. *poſt T.* 5. *cap.* 2. quæ deſcribitur, *cognitio certa & euidens rei neceſſariæ, per propriam cauſam parta per diſcurſum ſyllogiſticum.* Quatuor autem conditiones requiſitæ ad ſcientiam ſic acceptam obſeruantur à Doct. *cit. Et quæſt.* 4. *prol. in initio*, & explanantur à Pelbarto, *Tom* 1. *Roſarij, verbo ſcientia* §. 1. Et Vulpe *Tom.* 1. *ſumm. diſput.* 2. 4. & 7. prima, vt ſit certa ad tollendam dubitationem, & ſuſpicionem: ſecunda, vt ſit de obiecto neceſſario ad differentiam artis, quæ eſt, de contingentibus. 3. vt ſit, per cauſam euidentem intellectui, propter fidem, quæ eſt obſcura, & ænigmatica, ac etiam propter habitum primorum principiorum, qui ſolis terminis explicitis acquiritur 4. vt gignatur per diſcurſum ſyllogiſticum, ob ſcientiam Dei, quæ diſcurſus eſt expers, vt liquet ex Scot. alleg. Et abunde oſtendi, *Tract. de ſcientia Dei diſp.* 1.

10. Not. 3. ex Ariſt. 1. *Met. cap.* 2. Et Scot. *ibid. in expoſitione Tex. pag.* 11. ſcientiam aliam eſſe ſui gratia ſiue quæ nulli famulatur, vt phyſica & Metaphyſica. Aliam verò inſtrumentariam, quæ cæteris ſcientiis adminiculatur, vt dialectica, quæ ſubminiſtrat inſtrumenta diuidendi, definiendi, & ſyllogizandi reliquis diſciplinis. Ob id, Ariſt. 1. *Top.* 9. recenſet tria genera problematum, actiuum, contemplatiuum, & logicum. Ibique ſubiungit, actiuum eſſe illud quod per ſe reſpicit fugam, & electionem. Contemplatiuum cognitionem duntaxat Logicum verò, vtriſque adminiculans. Quod eſt dictu, Logicum non eſt ſui gratia, ſed gratia aliarum ſcientiarum ſpeculatiuarum, & practicarum Hinc non bene colligitur, Logicam non eſſe ſcientiam, vt putat Zab. *precis. c.* 6. ſed tantùm ibi deducitur, Logicam eſſe ſcientiam inſtrumentariam, aliarumque ſcientiarum adminiſtratricem: ac proinde non eſſe ita nobilem, & præſtantem, ſicut reliquas, quæ ſunt ſui gratia. Quamobrem vana eſt illa conditio, quam nonnulli attribuunt ſcientiæ, vt ſit ſui gratia. Alioqui præter ſpeculatiuam nulla foret ſcientia practica. Quod pugnat Scot. *q.* 3. *prol.* §. *Ad* 1. *arg. ſub* 5. vbi meminit moralis & medicinæ, quæ ſunt practicæ. Et Ariſt. 6. *Met. c.* 1. & 11. *eiuſdem operis, cap.* 1. diſtribuenti ſcientiam, in practicam, & ſpeculatiuam. Ratio eſt, quia vtrumque obiectum, tam ſpeculatiuum, quam practicum, ſortitur proprietates ſcibiles, & demonſtrabiles. Igitur ſicut de obiecto ſpeculatiuo, datur ſcientia ſpeculatiua, pariter de obiecto practico, conceditur ſcientia practica.

11. Not. 4. *ex* 1. *poſt. c.* 6. ſcientiam eſſe de neceſſariis, & æternis, quod non eſt interpretandum penes ſuam entitatem: quia ſcientia deperdi poteſt, aut per obliuionem, aut per alias cauſas alibi afferendas. Nec penes exiſtentiam obiecti ſcibilis. *Scientia enim abſtrahit ab exiſtentia obiecti* vt ſcribit Doct. 1. *d.* 13. *q. vn.* §. *Aliter ponitur verſ. ſi dicatur.* Vbi ait, de roſa non exiſtente habetur cognitio. Et *d.* 36. *q. vn.* §. *Ad* 1. *ſub H. Et* 2. *d.* 3. *q.* 6. §. *Ad q. igitur. B.* cui adhæret Odonus 6. *Eth q.* 7. *lect.* 5. ſed penes eſſe quidditatiuum, & obiectiuum, quatenus eſt de iis, quæ inter ſe neceſſariò connectuntur, & perpetuo coniunguntur vinculo, ſiue exiſtant, ſiue non exiſtant, ſiue ſint præſentia, ſiue abſentia. Quare vt defendatur, Logicam eſſe de obiecto neceſſario, non ſunt excogitandi tres gradus neceſſitatis, *ſubſtantiæ & accidentis, & 2. intentionis*, traditi à Fabio *Theor.* 1. *c.* 3. & tacti à Saro *quæſt.* 1. *vniuerſ. pag.* 47. Quoniam entitatiue præter Deum, nihil eſt neceſſarium, ſed ſolùm obiectiue: ſeu obiectum ſcientiæ, ſed non eſt neceſſarium, neceſſitate incomplexa, ſed complexa, quatenus inter ſubiectum, eiuſque paſſiones ſcibiles intercedit nexus perpetuus, & indiſſolubilis vt liquet *ex* 1. *d.* 3. *q.* 4. Cum autem ens rationis potiatur ſuis proprietatibus rationis, velut ens reale gaudet proprietatibus realibus, vt de vniuerſalibus expreſsè probat Scot. *q.* 6. *vniuerſ.* planè deducitur habitum, qui circà ipſum occupatur, eſſe ſcientificum. Itaque ſolùm ad ſcientiam exigitur, vt ex præmiſſis veris, & neceſſariis, tanquam eius principiis, & cauſis procedat, vt patet 1. *poſt. c.* 2. *T.* 8. Logica autem procedit ex veris, & neceſſariis principiis, vt licet intueri in modis trium figurarum vtilium in Epitome recenſitis. Ita namque eſt neceſſaria hæc propoſitio logica, ſyllogiſmus conſtat ex tribus terminis, tribuſque propoſitionibus, ſicut illa propoſitio phyſica, corpus naturale conſtat ex materia & forma. Non ergo neceſſitas obiecti Log. decerpitur à rebus neceſſariis, tum quia ipſa Log. proprie non eſt de rebus, tum etiam quia nulla eſt ſcientia penes connexionem 1. & 2. intentionis, ſed penes connexionem, quæ formaliter extat, inter ipſam 2. intentionem, eiuſque paſſiones ſcibiles. Præterea 2. intentio habet tantùm eſſe obiectiuum in intellectu, & ceſſante eius operatione, vtique ceſſat eius eſſe: ſcientia autem eſt de perpetuis, & ab inuicem inſeparabilibus: ſed inter 1. & 2. intentionem nulla habetur perpetuitas, & inſeparabilitas, quia inter ens reale, & rationis nulla reperitur neceſſitas. Igitur neceſſitas obiecti Log. non depromitur ab eſſe reali, & fundamentali ſecundarū intentionū.

12. Aſſ. 1. Logica naturalis non eſt ſcientia. Hanc præſupponit Scot. *q.* 5. *vniuerſ.* mouens ſolum quæſtionem, de Logica artificiali, quam expreſsè tenet Cardinalis Sarn. *eo in loco pag.* 5. probatur. 1. Nemo niſi propria induſtria, aut ope Magiſtri, eſt propriè ſciens, alioqui Ruſtici forent ſcientifici, quia pollent Logica naturali. Igitur Logica naturalis non eſt ſcientia. 2. nullum naturale eſt artificiale. 2. *Phyſ. T.* 2. vbi Philoſophus ſecernit naturalia ab artificialibus, ſed præter infuſam, omnis ſcientia eſt artificialis, ſtudio namque, & labore acquiritur. Igitur Logica naturalis non eſt ſcientia. 3. ex duplici opinione, de Logica naturali recenſita, *in* 1. *q huius lib. art.* 1. ſi Log. naturalis ſumatur pro habilitate naturali diſſerendi, locatur in 2. ſpecie qualitatis: quod ſi accipiatur, pro paſſione naturali diſſerendi, realiter identificatur cum intellectu, & reſidet in prædicamento ſubſtantiæ, ex alibi dicendis; ſcientia verò eſt in 1. ſpecie qualitatis. Igitur quocumque modo vſurpetur Logica naturalis, à ſcientiarum lege eſt expungenda.

13. Aſſ. 2. Log. artificialis non eſt proprie facultas, nec inſtrumentum, ab arte & ſcientia diſtinctum. Hæc quoque præſupponitur à Doct. *vbi ſuprà* & ſcinditur, in duas partes. Prior pars probatur 1. facultas propriè, ſecundum Alex. *in præfatione* 1. *Top.* Et tangit Ariſt. 2. *Elench. c.* 8. eſt habitus, quo quis imbutus, poteſt de qualibet re in vtramque partem diſputare: Log. autem agit de neceſſariis, vt patet *in lib. poſt.* Ergo Log. propriè nō eſt facultas. 2. Topica tantum eſt facultas, *ex* 1 *Rhet. c.* 1. & 4. Et 1. *Met. c.* 6. Nec non 4. *eiuſdem operis c.* 2. quæ nè vocatur Logica vtens vt ſupra indicaui, & apertius infra monſtrabo. Non ergo Logica artificialis inter facultates eſt adſcribenda. Poſterior pars ſuadetur 1. omnis verus habitus intellectus comprehenditur ſub aliquo ex illis quinque ab Ariſt. recenſitis, 6. *Eth.* 4. alioqui, mancus, & diminutus foret dictus Philoſophus, in eis enumerandis: Logica autem eſt verus habitus intellectus, vt cuilibet peruium eſt: ergo cum eſſe nequeat ſapientia, prudentia, &

intellectus, ſequitur ab arte, vel ſcientia non diſtingui. 2. Grammatica, ſecundum Zab. contra quem nunc argumentamur, eſt proprie ars, licet ſit habitus inſtrumentarius: ergo quamuis Logica ſit inſtrumentaria, non probè infertur ab arte, & ſcientia diſcriminari. Inſuper, Logica non eſt inſtrumentum in recto, ſed in obliquo, quod eſt dictu: Logica agit de inſtrumento ſciendi, quod eſt modus ſciendi, ſiue ſyllogiſmus. Ob id ſubiicit Doct. Logicam non eſſe modum ſciendi formaliter, ſed materialiter duntaxat.

14. Aſſ. 3. Logica docens eſt propriè ſcientia. Ita Scot. *vbi ſuprà*, §. *Dicendum*. Et deducitur ex Ariſt. 1. *Prio. c* 1. qui pollicetur, ſe acturum de demonſtratione, & ſcientia demonſtratiua, quæ eſt ipſa Logica. Accedunt Aug. 8. *Ciuit. c*. 4. & Cic. *l. de orat.* qui expreſsè vocat eam ſcientiam. Probatur 1. ſcientia eſt habitus demonſtratiuus: Logica autem eſt habitus demonſtratiuus: ergo Log. eſt ſcientia. Ma. eſt Ariſt. 1. *poſt. cap.* 2. *&* 2. *poſt. c.* 3. Et 6. *Eth c.* 3. Necnon 1. *Met. c.* 7. *T.* 48. Min. oſtenditur, Logica conficit demonſtrationes, vt omnis oratio, in qua quibuſdam poſitis, aliud quid ab eis, quæ poſita ſunt, neceſſariò ſequitur, eſt ſyllogiſmus: ſed demonſtratio eſt huiuſmodi: ergo demonſtratio eſt ſyllogiſmus. Ma. eſt definitio ſyllogiſmi. Min. liquet ex definitione demonſtrationis, quæ eſt ſyllogiſmus faciens ſcire. Iterum principia ſunt notiora concluſione. Rurſus, vniuerſalis affirmatiua colligitur ex duabus præmiſſis vniuerſalibus affirmatiuis, diſpoſitis, in modo, & figura: Inſuper concluſio neceſſaria ſequitur ex præmiſſis neceſſariis. Definitio eſt clarior definito. Denique omnes ſyllogiſmi, qui fiunt in 1. figura, præſertim penes quatuor eius primos modos, & fulciuntur principiis dicti de omni, & dicti de nullo euidenter concludunt, pariuntque ſcientiam, veluti aliæ demonſtrationes phyſicæ, & mathematicæ.

Reſpondet Zab. loco præcit. cap. 6. negando Min. ſcientiæ enim obiectum eſt neceſſarium, & æternum: Logicæ verò ſubiectum, quod eſt ſyllogiſmus, aut aliquid aliud in 3. q. aſſignandum, eſt contingens, opus & figmentum noſtrum, ideò non eſt idoneum ſcientiæ obiectum. Eò magis, ſi valet Scot. ratio, omnes artes effectiuæ forent ſcientiæ, vt ſi conſtituatur aliqua ars docens, putà ædificatoria, quæ normam præbeat quomodo ſit conſtruenda domus, proficua ad habitandum, & tuendum nos ab iniuriis temporum, neceſſe eſt, hoc vel illo modo fiat, ex hac vel illa materia componatur. Nemo autem hucvſque, huiuſmodi artes, in ſcientiarum numero locauit. Igitur nec inter ſcientias, locanda eſt Logica. Contra *in* 4. *not.* patefeci, quam neceſſitatem petat obiectum ſcientificum: ſyllogiſmus verò, licet ſit opus noſtrum, nihilominùs non eſt figmentum, ſed habet fundamentum in re, vt ſcribit Doct. *q.* 4. *vniuerſ. in fine.* Nec rectè infertur, omnes artes effectiuas, eſſe ſcientias, per Scot. argumentum: ſiquidem ſcientia demonſtratiuè procedit, non ſic artes: & ſi quandoque per eas, aliqua ratio afferatur, id eſt per accidens. Illæ namque tantùm tribuunt modum, quo arte facta conficiuntur.

2. Logicus eſt ſciens, ergo Logica eſt ſcientia. Hâc argumentandi formulâ vtitur Ariſt. 4. *Top. c. vlt.* inquiens, *Muſicus eſt ſciens, ergo Muſica eſt ſcientia.* Sic etiam arguit Scot. *q.* 2. *Elench* Et defendit Gadius *Quol.* 13. *fol.* 131. *pag.* 2. *colum* 3. *&* 4. Ant. probatur, quicumque eſt demonſtratiuè cognoſcens, ipſe eſt verè ſciens: ſed Logicus eſt demonſtratiuè cognoſcens, vt probatur per 1. rationem, ergo Logicus eſt ſciens. Prima conſequentia tenet, per locum a coniugatis. *Album eſt coloratum, ergo albedo eſt color.* 3. omnis verus habitus intellectus, ex Ariſt. 6. *Eth.* 3. *&* Scot. 1. *Met. in exp. Tex. pag.* 8. eſt ſapientia, vel ſcientia, vel prudentia, vel intellectus, vel ars: Logica autem eſt vnus verus ex habitibus intellectus, vt omnes concedunt. Et non eſt ſapientia, nec prudentia, nec ars, nec intellectus, vt patet ex eorum definitionibus, allatis in præcedente art. not. 2. Ergo à ſufficienti eorum enumeratione, eſt ſcientia. Demùm, omnes conditiones ſcientiæ præallatæ, & præexplicatæ, in 2. not. ipſi congruunt, vt percurrenti eas, & adaptanti, compertum eſt, collocanda ergo eſt in ſcientiarum numero.

15. Aſſ. 4. Logica eſt ſcientia à cæteris diſtincta. Probatur 1. authoritate Ariſt. Scot. & aliorum, qui in ſuis operibus, hanc à reliquis diſciplinis diſtinguunt, & docent. 2. de obiecto diſtincto habetur ſcientia diſtincta, quia penes obiectorum diſtinctionem. diſtinguuntur ſcientiæ. 3. *anima, c* 8. *T.* 38. Logicæ autem obiectum differt ab obiectis aliarum ſcientiarum, affirmante Scot. *q.* 1. *vniuerſ.* Ergo Logica ab eis diſcriminatur. Accedit diuiſio ſcientiæ in realem, & rationalem, quæ nulla foret, ſi dialectica, quæ eſt ſcientia rationalis, ab aliis non ſecerneretur, quæ ſunt ſcientiæ reales. Deinceps, Logica eſt ſcientia inſtrumentaria, reliquæ verò ſunt ſcientiæ principales: ergo Log. ab illis diſtinguitur.

16. Opp. 1. Ariſt. 1. *Rhet.* 4. ait, *ſiquis hanc*, ideſt Rhetoricam, *ac Dialecticam, non vt facultates, ſed vt ſcientias inſtruere, ac docere conatur, is naturam earum, in hoc tranſitu, interimere videtur.* Cuius cauſam ibi ſubiungit. *Neutra earum, de re determinata, quomodo ſe habeat, ſcientia eſt.* Nec valet dicere, Philoſophum eo in loco, verba facere de Logica vtente, quandoquidem ibi expreſsè ait, *inſtruere, ac docere conatur.* Conf. ex 1. *Top.* 1. Munus dialecticæ eſt, de probabilibus diſſerere: quæ autem probabilia pertractat; non eſt verè ſcientia, quæ habetur, de neceſſariis. Conf. 2. etiam 1. *Top.* 9. recenſentur tria problematum genera contemplatiuum, vt an Mundus ſit æternus. Actiuum, vt an voluptas ſit bonum. Et Logicum, vt an detur quarta figura, Problema autem logicum dicitur vtriſque adminiculans: ſi ergo ſolùm aliis ſcientiis opitulatur, & famulatur, ſequitur ipſam non eſſe ſcientiam. Reſpondeo, aptè eum locum exponi de Logica vtente, quæ vocatur Top. vt declarat ratio ibi adducta? Nec obſtant verba, *Inſtruere & docere.* Siquidem, ipſa Top. etiam inſtruitur, & docetur in ſcholis. Cur autem potius vtens, quàm docens appelletur, videtur eſſe lis de nomine, in proximo art. dirimenda. Ad 1. conf. idem eſt dicendum. Ad 2. ſatisfeci, in 2. not. Non enim per illa verba Ariſt. vult Logicam à ſcientiarum ſerie excludere, ſed tantùm denotare, ipſam cæterarum ſcientiarum eſſe miniſtram, & famulam.

17. Opp. 2. nullus modus ſciendi eſt ſcientia: Logica autem eſt modus ſciendi, ergò non eſt ſcientia. ma. ſuadetur à ſimili, nullus modus videndi eſt viſus, vel viſio: min. fulcitur teſtimonio Ariſt. 2 *Met. c.* 3 *T.* 15. quod allegat Scot. 1 *d.* 2 *q.* 1. §. *Quoniam.* Ante A. *Abſurdum eſt, quærere ſimul ſcientiam, & modum ſciendi*, vbi per *modum ſciendi*, Auer. & reliqui interpretes intelligunt Logicam. Conf. 1. *ex* 1. *poſt. c.* 23. ſcientia verſatur circa proprium, & determinatum obiectum: Logica verò nullum ſortitur determinatum obiectum, ex eodem 1. *poſt. c* 8. *&* 4. *Met c.* 3. *T.* 7. Conf. 2. *ex* 3. *Met c.* 1. *&* 6. *eiuſdem operis c.* 2. omnis ſcientia, vel eſt ſpeculatiua, vel practica, ibique recitantur ſcientiæ ſpeculatiuæ, inter quas non ſtatuitur Logica, quæ tamen locanda foret; ſi eſſet ſcientia, cum ſit ſpeculatiua, ex dicendis, *art.* 5. Concedo cum Scot. ma. diſtinguo min. Logica eſt modus ſciendi formaliter nego: materialiter, concedo: quod eſt dictu Logica eſt de modo ſciendi, qui eſt ſyllogiſmus, vel dico cum Ioanne de Magiſtris *q.* 1. *Log.* ipſam Logicam eſſe modum ſciendi directiuum, non verò obiectiuum, vel cum Tatar. *ibid dub.* 1. Logicã eſſe modum ſciendi, per demonſtrationem acquiſitum, non autem per vſum, & frequentationem partum. Ariſt. verò cit. redarguit eos; qui volũt ſimul addiſcere Logicã & alias ſciẽtias, ſicut reprehẽduntur illi qui volũt ſimul

mederi

mederi ægrum, & diſcere medicinam, vt monebam ſupra, *q.* 1. *art.* 6.

Inſtabis contra 1. reſponſionem, nec materia, nec materialia prædicantur in recto: benè verò forma, & formalia, vt conſtat 7. *Met T.* 34. Modus autem ſciendi prædicatur in recto, de Log. imò ponitur in eius definitione vt patet 1. *Top.* 1. *&* 11. Ergo nedum dialectica eſt modus ſciendi materialiter, verùm etiam formaliter. Dico, locum Philoſophi adductum exponendum eſſe, non eſſentialiter, ſed denominatiuè, veluti arca perhibetur lignea, & homo carneus. Per hanc diſtinctionem diluitur argumẽtum. Enim verò Logica appellatur modus ſciendi, extrinſecè, & obiectiuè, veluti phyſica dicitur naturalis, quia eſt de corpore naturali, vt benè aduertit Fonſ. 2. *Met. q.* 1. *ſect.* 8. Ad 1. conf. concedo ma. nego min. ad Philoſophum, dico ipſum eſſe interpretandum de obiecto remoto, non verò proximo. Aut de Logica vtente, & non docente. Ad 2. conf dico cum Scot. *in calce q.* 1. *vniuerſ.* Et *q.* 3. *Prol.* §. *contra iſtas. I.* intelligi de ſcientiis realibus, & non rationalibus, cuiuſmodi eſt Logica.

Vrget Zab. *cit. c.* 3. Ridiculum eſt affirmare, Logicam eſſe rationalem, perinde enim eſt, ac dicere, Logicam non eſſe ſciẽtiam: ergo inanis eſt illa diſtinctio ſcientiæ in realem & rationalem. Ant. oſtenditur, vanum eſt demonſtrare hominem mortuum eſſe hominem: ergo, pariter nihil eſt dicere, Logicam eſſe ſcientiã rationalem. Conſequentia deducitur: ens rationis, de quo eſt Log. haud eſt ſcibile; eſt enim opus noſtrũ, quod ad noſtrum libitum poteſt fieri, & non fieri. Dico eam diuiſionem eſſe legitimam, ſicut bona eſt diuiſio entis in reale & rationis, ſcribente Doct. 1. *d.* 36. *q. vn* §. *contra iſtud. F.* cui adhæret Sireƈt. *Tract. form. art.* 5. *principali.* Itaque ad arg. in forma, nego antecedens. Ad eius probationem, concedo ant. nego conſeq. vt patet ex 4. not. Nec obſtat, ens rationis eſſe opus noſtrum: ſiquidem operatio moralis eſt opus noſtrum, & tamen de ipſa eſt Ethica, quæ eſt vera ſcientia. Similiter, omnis ſcientia practica reſpicit aliquod operabile, & tamẽ eſt propriè ſcientia, niſi quiſpiã velit reſpuere diſtributionem ſcientiæ, in ſpeculatiuam, & practicam, quã omnes vno ore confitentur.

Opp. 3. ſi Logica foret ſcientia, acquireretur per demonſtrationem, quia ſcientia paritur per demonſtrationem: ſed acquiri non poteſt per demonſtrationem, alioquin præſupponeretur demonſtratio ante demonſtrationem, atque præexigeretur Logica antè Logicam, ſicque abiretur in infinitum. Ne ergo in hoc inconueniens prolabamur, melius eſt Logicam à ſcientiarum ſyllabo excludere. Conf. ſi eſſet aliqua ars, quæ efficeret omnes malleos, nequiret vti malleo ad faciẽdos omnes malleos, ſecùs vteretur eodem ad faciendum idem, & ſeipſum, quod eſt impoſſibile. Ergo, cum Logica componat omnes demonſtrationes, nequit vti demonſtratione, ad faciendam demonſtrationem, atque adeò non eſt ſcientia. Conceſſa ma. ad min. dico, Logicam naturalem præſupponi ad Logicam artificialem, & artificialem imperfectam præexigi, ad perfectam, hancque per vſualem gigni: omne quippè naturale præſupponitur ad artificiale, quia ars perficit naturam, 2. *phyſ T.* 9. Et pedetentim proceditur ab imperfecto, ad perfectum. Ad conf. neganda eſt paritas, quia ars malleatoria, non eſt reflexiua ſui, ſuprà ſe, veluti eſt Logica. Ideò ſi illa fabricet omnes malleos ad aliquem malleum cudendum, purà primum, debet vti alio inſtrumento, quod non eſt malleus.

19. Opp. 4. Dialectica ſita eſt in variis hominum opinionibus, ſicque quiſpiam vti poteſt prædicto modo argumentandi Doctoris Subtilis. Logicus eſt opinans, ergo Logica eſt opinio. Ant. eſt apertum. Olim enim Academici Platonem, Peripatetici, Ariſtotelem, Stoici Zenocratem, & Ariſtippũ imitabantur: nunc verò Thomiſtæ, Thomam, Scotiſtæ Scotum, & Nominales Ochamum ſequuntur, eorum placita acerrimè propugnantes. Reſpondeo, tametſi in qualibet ſcientia multa ſint, quæ à voluntate, hominumque arbitrio pendent, nihilominus ſcientia de iſtis non habetur, ſed tantum de illis, quæ adinuicem neceſſariam ſortiuntur connexionem. Quare, etſi aliqua pars Logicæ ſit poſita in hominum opinione, ſitque contingens; eſt tamen potior pars neceſſaria, de qua fiunt demonſtrationes, quarum effectus eſt ſciẽtia; & cum denominatio à nobiliori parte petatur, cõſequenter Logica vocatur ſcientia.

Articvlvs III.

De Logica vtente.

20. Qvinque in hoc art. perueſtigari poſſunt 1. an Logica vtens dicatur, de tota diſſerendi diſciplina? 2. an Logica vtens ſit ſcientia? 3. an ſit habitus diſtinctus à docente? 4. vtrum diſtinguatur ab aliis ſcientiis quibus applicatur; Et 5. an Topica, & Sophiſtica ſint ſcientiæ? quæ omnia diſtinctionis, & claritatis gratia, in quinque ſubſequentes dubitationes diſſecantur.

Dvbitatio I.

An Logica vtens dici valeat de tota differendi diſciplina.

21. Fonſ. 2. *Met. c.* 3. *q.* 1. *ſect.* 6. & Coninb. *q.* 4. *proœmiali, art.* 2. ſecuti D. Th. 4. *Met. lect.* 4. quibus videtur conſentire Mauritius, *q.* 1 *vniuerſ* exiſtimant, Logicam vtentem, eſſe tantum vnam partem, quæ appellatur Topica; reliquas verò partes, nequaquam. Alij autem inter quos ſunt Scot. *infrà citandus*, Anglicus *q.* 1. *vniuerſ.* Maſtrius, & Bellutus *q. proœmiali*, & Fuentes *ibid. q.* 1. *art.* 3. *&* 4. aſſerunt totam diſſerendi doctrinam ſcindi in docentem, & vtentem.

22. Not. & memorandum eſt ex dictis, Logicam vtentem trifariam poſſe conſiderari, vno modo quatenus applicatur aliis ſcientiis, ſiue quatenus aliæ ſcientiæ ea vtuntur: quo pacto potius vſa, quam vtens vocari poteſt, vt aduertunt Anglicus, Mauritius prænominati, & eminentiſſimus Sam. *ibid. pag.* 25. cuius etiam meminit Orbellus 1. *Met. in calce q.* 2. poſt Scot *q.* 2. *vniuerſ.* vbi reddens rationem cur Logica vocetur ſcientia communis, inquit, *ſubiectum eius cadit ſub vſum cæterarum ſcientiarum.* Itaque per Scot. Logica inſeruit aliis ſcientiis, ratione ſui ſubiecti, quo illæ vtuntur. Altero modo, pro habitu acquiſito, ex frequenti vſu, & exercitio argumentandi, & qui hac præditi ſunt, nuncupantur boni Logici, vt ſuperius monebam. Hanc memorat Scot. *q.* . . *vniuerſ. & q.* 3. *Elench.* §. *Ad* 1. *q.* Tatar. *q.* 1. *ſcibili* 1. & Faber *Theor.* 1. *c.* 1. Tertio, pro habitu, qui diſſerit de probabilibus duntaxat, quæ abſolutè vocatur Topica apud omnes.

23. Aſſ. Logica vtens diffunditur ad totam diſſerendi doctrinam. Colligitur ex Doct. *q.* 1. *&* 2. *Elench.* Et probatur 1. Logica miniſtrat cunctis ſcientiis topicum, & analyticum ſyllogiſmum, vt rectè notat Scot. *vbi ſupra q.* 1. Ergo Logica vtens per totam doctrinam ratiocinatiuam extenditur. ſ. quæ traduntur à docente, ab vtente exercentur, aut ſaltem exerceri queunt; ſiquidem præcepta, & leges docentis ad vſum, & exercitium feruntur; ergo par extat ambitus docentis, & vtentis. Eo magis, Logica eſt ſcientia communis communitate vſus, & applicationis, vt poſt Scot. *q.* 2. *vniuerſ.* & 2. *Met. com.* 15. *infrà art.* 6. ſumus oſtenſuri.

Oppones, 1. *Top.* 1. & alibi Ariſt. eiuſque interpretes præcipui, apertè aſtruunt, Logicam vtentem vſurpari pro Topica duntaxat: ergo qui vtentem pro alia Logicæ parte ſumit, ea non vtitur, ſed abutitur. Vocabula namque accipienda ſunt ex vſu Authorum, vt monet Doct. 1. *d.* 14. *&* 15. *q vn. ſub C.* Conf. nulla alia ſcientia diuiditur in docentem, & vtentem, ergo nec Logica ſic eſt diuidenda. Et ſi quandoque nominetur vtens, de ſola Top. intelligi debet, vt ediſſerit Doct. *q.* 1. *vniuerſ. R.*

verum eſſe ant.ſecundum vetuſtiores Peripateticos,anguſte omnis loquentes de Log. vtente, cuius cauſa adduci poteſt, quia officium dialecticæ, eſt diſputare in vtramque partem de probabilibus, quæ cum ſint incerta, & contingentia, nullam gignunt ſcientiam Idcircò quamuis circa res alias à ſe applicetur,retinet tamen nomen dialecticæ.quæ aliam,& aliam concluſionem,in alia,& alia ſcientia,per idem medium, poteſt oſtendere,vt obſeruat Scot.*q.*1.*Elench.* quia perſæpe vtimur probabilibus, quorum diſpoſitio ſpectat, ad Dialecticã. Abſolutè vero, & in ampla ſignificatione, nulla ratio videtur ſuadere, quin reliquæ partes huius doctrinæ,prout aliis diſciplinis opitulatur, nomen vtẽtis Logicæ non mereantur.Nec incongruit toti peritiæ diſſerendi adaptari, ſicut non inconuenit, Dialecticam, pro tota diſciplina diſſerendi vſurpari, vt manet probatum ſuprà,*q.*1.*art.*2.Ad conf.concedo ant. nego conſequentiam. Ratio eſt, quia cæteræ ſcientiæ non ſunt inſtrumentariæ,veluti Log cuius inſtrumenta & ſibi ipſi, & reliquis diſciplinis inſeruiunt. Ad Scot. dico eum ibi loqui in ſenſu veterum Dialecticorum, vt ſuprà tetigi.

Dvbitatio II.

An Logica vtens ſit ſcientia.

24. PErmulti Recentes, nominatim Run. *q.*3. *proæmiali.*Hurtad. *diſp.*2. *ſect.*1.*&* Art.*diſp.*3.*ſect.* 2. negant Log.vtentem eſſe ſcientiam. E regione alij vtẽtem à docente non diſtinguentes,eam à ſcientiarum numero non adimunt. Nobis autem ad hanc dubitationem diluendam, diſtinctione vtendum eſt, iuxta triplicem ſumptionem Logicæ vtentis, præexplicitam in not. antecedentis dubitationis.

25. Aſſ.1. Logica vtens ſumpta pro Topica: ac etiã capta,pro habitu acquiſito, ea frequenti vſu, & exercitio arguendi non eſt ſcientia. Ita Scot.*q.*1.*vniuerſ.*1.pars probatur 1. ex Ariſt.1. *Rhet.* 4. aliiſque in locis, qui dialecticam, quam ſæpius pro Topica capit, à ſcientiis ſecernit,& inter artes, facultateſque eam reponit, præſertim a *Elench. c.*8. inquiens, *præmittimus igitur inueniendi facultatem*. Per dialecticam autem, intelligendam eſſe Logicam vtentem,abſolutè omnes Peripatetici vna voce proclamant. 2.ſcientia non eſt ea communibus,& contingentibus,ſed ex propriis,& neceſſariis,1.*poſt c.*2. Atqui Topica procedit ex communibus, & probabilibus.Ob id Ariſt.1.Top.1.ſubiicit,munus dialecticæ eſſe,de qualibet re probabili diſputare Quod pariter confirmat Scot. *in calce,q.*1. *Elench.* 3. ſcientia gaudet determinato obiecto, 1.*poſt.c* 8. Topica autem nulli determinato obiecto aſtringitur,*ibid.& 4.Met.c.*2.cuius cauſam affert Scot.cum Ariſt.cit. nempè, ſi dialectica foret alicuius generis determinati, non interrogaret. Igitur Logica vtens ſumpta pro Topica non eſt ſcientia. 2. pars probatur.1.vſus & exercitium non reddit hominẽ ſcientem,ſed facilem & promptum ad agendum duntaxat. Igitur Logica vtens capta pro habitu parto per vſum,& exercitium,non eſt ſcientia. 2. ad omnes artes, etiam ſeruiles,ea igitur vſus,& exercitium, vt experientia comprobatur, quas à ſcientia maxime recedere palam omnibus eſt, vt benè, & fusè oſtendunt gemini Scotiſ. *q. proœm. art.*1. Sic ergo accepta Logica vtens haud eſt ſcientia.

26. Aſſ.2. Logica vtens ſumpta. pro notitia acquiſita per demonſtrationem,qua vtimur,in aliis ſcientiis; eſt ſcientia. Hæc aſſertio aduerſatur Fabro præcit. cui patrocinatur Tatar.*vbi ſuprà*. Probatur 1. ea Scot. *q.*2. *vniuerſ.* qui Logicam appellat ſcientiam communem, innuens, ipſius vſum & communitatem non tollere ab ipſa rationem ſcientiæ. Igitur Logica quatenus inſeruit aliis ſcientiis, eſt ſcientia. 2. Logica prout curam ſuam impendit in aliis ſcientiis.eſſentialiter non mutatur, ſed perſiſtit idemmet habitus, eique ſolùm aduenit relatio vſus & applicationis,quæ conſequitur ipſam Logicam. Relatio autem aduenicns enti abſoluto, ipſum eſſentialiter non mutat, vt ex ſe patet. Logica autem eſt ens abſolutum,cum ſit de genere qualitatis: ergo vt applicatur reliquis doctrinis, à ſcientiarum ſyllabo non eſt amouenda. 3. per Fabrum in initio primi capitis, Logica vtens, quatenus verſatur circa alias diſciplinas eſt tota Logica docens: Logica autem docens eſt ſcientia, affirmante ipſomet Fabro, *ibid. concluſ.* 1. Ergo & Logica vtens ſic accepta rationem ſcientiæ participat Reſpondet Faber, Logicam vtentem vt ſic nihil aliud eſſe, quam vſum & applicationem, quam applicationem non eſſe ſcientiam, patet, quia eſt relatio, vt docui *Tract. de Aug. diſp.* 4. *quæſt.* 1. Et non inficiatur ipſemet Faber cit. ſcientia verò, vt mox dicebam, eſt ens abſolutum: ergo Logica vſu, & applicatione limitata, non eſt ſcientia. Conſeq. oſtenditur, conditio ſpecificans aliquid reſtringit illud, ſub tali conſideratione, vt homo, quatenus piſcator non eſt rationis compos Igitur Logica ſub ratione vſus, & applicationis non eſt ſcientia.

Contra, Logica per vſum, & exercitium non amittit ſuum eſſe eſſentiale, & quidditatiuum, ſed maximè hoc retinet, vt nunc ſuadebam: ergo non eſt formaliter vſus, & applicatio. Nec quæuis conditio aliquid determinans, illud ſpecificat, in tali eſſe eſſentiali, niſi fuerit principium conſtitutiuum,& ratio eſſentialis, non verò conditio aduentitia, & accidentalis, cuiuſmodi eſt applicatio. Prius enim res eſt talis, in ſuo eſſe, antequam alteri applicetur: ergo relatio applicationis aduenicns Logicæ,quatenus iuuat alias ſcientias non demit eſſe eius eſſentiale, ſicut relatio paternitatis Petro aduenicns non aufert eius eſſe ſubſtantiale, & ſuppoſitale.

27. Opp. 1. contra 2. aſſ. obiectum non eſt ſcientia, cum obiectum ſit id circa quod ſcientia laborat: Logica autem vtens habet rationem obiecti, vt ſuſpicatur nonnullus Neotericus: ergo Logica vtens nullo modo eſt ſcientia. Concedo ma. nego min. Aliud quippè eſt habitus, aliud verò obiectum circa quod habitus laborat, vt cuilibet exploratum eſt. Ideò quamuis vtens exerceatur penes obiectum, ipſa tamen haudquaquam ſortitur rationem obiecti.

28. Opp. 2. vtens formaliter non eſt cognoſcens, ſed agens & operans: ergo Logica vtens formaliter non eſt ſcientia. Ant. probatur, vtens per opus & non per demonſtrationem acquiritur. Conf. ſcientia eſt de vniuerſalibus, vtens vero de ſingolaribus: ergo non participat rationem ſcientiæ. Negari poteſt ant. Intellectus quippè, eiuſque actus eſt cognoſcitiuus, & effectiuus. Itemque practicæ ſcientiæ ſunt cognoſcitiuæ, ſimulque operatiuæ Maximè, quia demonſtratio, per quam gignitur ſcientia eſt opus, non quidem externum ſed internum, manens ſcilicet intra limites intellectus. Ad Conf. concedo primam partem antecedentis, nego verò eius ſecundam. Vtens namque applicatur vniuerſalibus, eo formè pacto, quo docens vniuerſalia tradit præcepta, vtens ea exercet, tametſi quoque ſingolaria attingat, penes quæ à ratione ſcientiæ recedit.

Dvbitatio III.

An Logica vtens diſtinguatur à docente.

29. FAber *Theor.*1.*c.*1. Fuentes *q.*4 *diff.* 1.*art.* 1. Coninb. Fonſ. Prærecenſiti *in* 1.*dub.* & Thomiſ. cit. à noſtris Recentioribus, *quæſt. proœm. art.*1. affirmat, docentem, & vtentem eſſe vnum, & eundem habitum. Card verò Sarn. *q.*1. *vniuerſ.pag.*44. Mauritius *ibid. alleg.* & alij Scoticæ doctrinæ alumni, aſtruunt Logicam docentem,& vtentem eſſe diſtinctos habitus.

30. Aſſ.1.Log.vtens ſumpta pro Top.non eſt idem habitus cum docente, ſed ab ea diſtingui videtur realiter. Hæc aſſ. eſt bipartita, & colligitur, ex Doctorib.

non

tum locis cit. tum etiam q. 2. Prol. in ſol. 1. & 3. BB 1. pars ſuadetur. 1. ſcientia, & ars ſunt duo habitus diſtincti. 6. *Eth.* 4. Logica autem docens eſt ſcientia, vt conſtat *ex 2. art. huius q.* vtens verò capta pro Top. non eſt ſcientia, vt oſtendi, in 1. aſſert. dub. 2. Ergo docens & vtens ſic accepta non ſunt idem habitus. atquæ habent diſtincta obiecta, non ſunt idem habitus, quia ex obiectorum diſtinctione infertur habituum diſtinctio, vt aiunt Scot. & Gadius *quol. 13. fol. 141. colum. 3.* Docens autem & vtens ſortiuntur diſtincta obiecta. Etenim obiectum docentis eſt proprium determinatum, & neceſſarium: vtentis verò eſt commune indeterminatum, & contingens. Quapropter non eſt audiendus Ruo. affirmans docentem, & vtentem eſſe eundem habitum, etiamſi docens ſit ſcientia, & vtens, ars: ſiquidem ſcientia, & ars tanquam habitus diſtincti narrantur, ab Ariſt. nuper alleg. Nec iuuat ipſum dicere, rationem ſcientiæ, in ipſo habitu Log. eſſe primariam, rationem verò artis eſſe ſecundariam. Nam ratio primaria differt, à ſecundaria, ſicut 1. differt à 2. ſiue ſicut ſubſtantia ab accidente, ſiue ſubiectum, à paſſione. Cum igitur per Ruu. rationes primaria, & ſecundaria in docente, & vtente differant, perſpicuè euincitur, docentem, cum vtente non coincidere. 2. pars probatur 1. quorum vnũ e[illegible] poteſt, abſque alio, inter illa cadit diſtinctio realis, vt [illegible]rabitur *l. ſequenti q. 5. art. vlt.* Topica autem po[illegible] eſſe ſine Analytica, quiſpiam enim poteſt addiſcere [illegible]picam, ſine Analytica: ergo hae ab illa realiter [illegible]ur. 2. aliquis poteſt callere docentem, tametſi [illegible] non applicet cæteris ſcientiis, nec eam exerceat, vt patet de illo, qui exercitationis Logicæ eſt expers. Hoc autem eſt apertum indicium diſtinctionis realis. Veriſimile ergo eſt, hos habitus realiter ab inuicem diſſidere. Reclamante Ponc. *diſp. 4. q. 6. n. 59.*

31. Aſſ. 2. Logica vtens quatenus applicatur aliis diſciplinis, eſt idem habitus cum docente: differt verò ab ea penes aliquem reſpectum. Colligitur quoque ex Sot. vbi ſupra. 1. pars ſequitur ex dictis, in 2. aſſ. ſuperioris dub. vtens namque ſic accepta, eſt ſcientia ſicut docens, vt ibi manet probatum: ergo eſt idem habitus. Amplius, Logica eſt vna ſcientia, vnitate ſui ſubiecti, ex dicendis, art. 4. Ergo eſt vnus habitus docentis, & vtentis. 2. pars probatur. Logicæ vtenti additur vſus, & applicatio quæ eſt reſpectus, vt eo in loco notaui: ergo docens & vtens ſic capta, aliquo reſpectu inter ſe differunt. Iterum idem habitus docetur, & exercetur per applicationem ad obiectum: docens autem traditur per præcepta diſſerendi, vtens verò applicat eadem præcepta circa alias ſcientias: ergo diuerſo reſpectu differunt.

Opp. 1. entium multiplicatio, abſque neceſſitate eſt fugienda, 1. *phyſ.* 41. & 50. At ſi vtens, & docens forent habitus diſtincti, foret multiplicatio entium ſine neceſſitate: ergo non ſunt habitus diſtincti. Ma. patet min. probatur. Idem habitus poteſt docere regulas, ac ipſis vti. Concedo ma. nego min ad eius probationem dico, præter habitum docentis, qui eſt ex neceſſariis, dari habitum vtentis, qui procedit ex probabilibus, qui nos facilitat, & promptos reddit ad ſyllogizandum, quos ab inuicem diſtingui, latè proſequuntur noſtri Recentes alleg. in ſup. dub.

32. Opp. 2. vtens depromit ſuam formam, à docente: vnitas enim formæ eſt cauſa identitatis rei, eiuſque diuerſitas eſt cauſa diſtinctionis eius: ergo cum vna ſit forma ſcientifica vtriuſque, nulla eſt habitus diſtinctio. Negatur ant. vtens enim Topica, cum ſit quædam facultas, gaudet diſtincta forma à docente, vt patebit infra *dub. 5.*

33. Opp. 3. Scot. 2. *d. 27. quæſt. vn. §. Ideo alia ſub B.* diſtinguit charitatem, à gratia, penes diuerſa connotata, & denominata: Idque de intellectu, & memoria intellectiua aſtruit: ergo idem iudicium ferendum eſt de Logica docente, & vtente, vt inſinuat Doct. *q. 1. vniuerſ.* R. argumentum concludere de vtente, ſecundum aſſert. ſecundam: non autem de vtente iuxta 1. aſſert. Ita exponendus eſt Doct. *in vtroque loco prænominato.*

Dubitatio IV.

An Logica vtens diſtinguatur ab aliis ſcientiis, quibus inſeruit.

34. Zab. 1. *de natura Log. c.* 1. Vaſquez 1. *p. diſp.* 8. *n* 19. & Recentes non pauci, vtentem Log. à cæteris diſciplinis, quibus miniſtrat, non diſtinguentes, putant ipſam euadere eam ſcientiam, cui famulatur, vt ſi phyſicæ opituletur, efficitur phyſ. ſi verò Metaphyſicæ applicetur, fit Met. Faber autem *Theor.* 1. Ruu. *in fine quæſt. 3.* & alij Neoterici, apertè inficiantur, Logicam vtentem fieri ſcientiam, cui applicatur.

35. Not. inſtrumentum haud euadere rem illam, cuius eſt inſtrumentum, vt ſerra eſt quidem inſtrumentum idoneum, ad ſecandum lignum, at in ſecando ligno, non fit lignum. Et ſi quandoque ipſum inſtrumentum valeat eſſe idem materialiter cum re, cui inſeruit, veluti ſunt incudes ferrei, quibus vtuntur Fabri ferrarij ad ſua ferrea opera elaboranda: nihilominus, idem numero formaliter fieri nequit. Inſtrumentum quippè eſt quid extrinſecum, adminiculans artifici, ad conficiendum opus, quod moliri intendit. Ideò, ſi adhibet vnum malleum, ad videndum alium malleum, malleus, qui eſt inſtrumentum non fit malleus, per ipſum elaboratus, ſed manet diſtinctus à tali malleo.

36. Aſſ. Logica vtens non fit ſcientia, cui applicatur. Exhauritur ex Scot. *qui 2. q. vniuerſ.* & alibi ſcribit, Logicam eſſe ſcientiam communem, per applicationem ſui ſubiecti, hoc eſt, quia eius ſubiectum applicatur reliquis ſcientiis: id autem quod alteri applicatur, non mutatur in naturam eius, cui applicatur, vt patet de manu, quæ capiti admouetur ad ipſum ſuſtentandum, & de medicamentis, quæ ægris corporibus apponuntur, abſque eo, quod in eorum ſubſtantiam transferantur. Suadetur autem aſſ. ex præpoſito not. inſtrumentum non vertitur in rem, cuius eſt inſtrumentum, vt ibi explanatum eſt. Vtens autem Log. eſt inſtrumentum ſcientiæ, cui opitulatur, ergo non efficitur ſcientia, cui inſeruit. Rurſus, aliæ ſcientiæ vtuntur Logica ſiue ipſius Logicæ inſtrumentis, ergo Logica in ſe manet ſecundum ſuum eſſe eſſentiale, ſolumque eius inſtrumenta adhibentur ab aliis ſcientiis ad ſuas concluſiones eliciendas, proindeque in earum eſſentiam non tranſit. Ampliùs, in demonſtratione phyſica, v. g. duo conſiderantur, materia, de qua habetur ſcientia phyſica, & forma eius ſyllogiſtica, vt ſcilicet demonſtratio conficiatur in debito modo, & figura, & hæc diſtinguitur, à phyſ. quæ illam, à Log. mutuatur. Igitur, concludendum eſt. Log. vtentem, non permeare, in naturam ſcientiæ, cui famulatur.

37. Oppones, ſcientia, cui auxiliatur Logica vtens, nihil eſt aliud, quàm congeries ſyllogiſmorum eius ſcientiæ, cui adminiſtrat ipſa Logica: ergo Logica vtens coincidit cum ſcientia, cui inſeruit. Admiſſo ant. diſtinguo conſequens, materialiter, & obiectiuè, concedo: formaliter, & eſſentialiter, nego. Forma namque ſyllogiſtica decerpitur à Log. obiectum verò, ſiue materia, cui illa applicatur, ſpectat ad ſcientiam, cui famulatur.

Dvbitatio V.

An Topica, & ſophiſtica ſint ſcientia.

DOctor Subtilis *q. 3. Elench.* hanc difficultatem ex inſtituto inquirit, & diffinit, animaduertens ibi §. *Ad 1 q.* Dialecticam poſſe bifariam conſiderari. Vno modo, quatenus præbet normam procedendi à certis principiis, ad certas concluſiones, & hæc vocatur Topica docens. Altero modo, quatenus eadem norma vtitur, in ſe ipſa, & in reliquis ſcientiis, & hæc à prioribus Philoſophis nuncupatur abſolutè Dialectica, & à poſterioribus, Log. vtens. Idipſum pariter notat, de ſophiſtica, quæ poteſt inſpectari, quatenus procedit à certis principiis ſophiſticis, ad certas conclusiones ſophiſticas, quo pacto dici poteſt ſophiſtica docens: aut quatenus ea principia adhibet, ad falſum concludendum per ſyllogiſmum ſophiſticum, ſicque dici poteſt ſophiſtica vtens.

39. Aſſ. 1. Topica docens eſt ſcientia. Tenet Scot. cit. inquiens, *ſcientia Dialectica traditur per demonſtrationem; vſus tamen eius ex probabilibus conſiſtit.* Sam. *quaſt.* 1. *Vniuerſ. pag.* 26. Tol. *quaſt.* 2. *proœm.* & moderni alleg. in ſuperioribus dub. Probatur 1. ex 1. *poſt. T.* 5. habitus cauſatus à determinatis principiis, ad determinatas concluſiones per proprium medium, eſt ſcientia. Topica autem docens eſt huiuſmodi. Habet enim propria principia, ex quibus per proprium medium, deſcendit ad proprias concluſiones, ergo eſt ſcientia. 2. ſicut per ſyllogiſmum analyticum demonſtratur neceſſitas; ita per ſyllogiſmum topicum oſtenditur probabilitas, & per ſyllogiſmum generatim ſumptum, neceſſitas illatiua, vt patet 1. *Elench. cap.* 1. Sed per analyticum gignitur ſcientia, ergo & per topicum paritur ſcientia, proindeque Topica docens eſt ſcientia.

40. Aſſ. 2. Sophiſtica docens pariter eſt ſcientia. Ita Scot. vbi ſupra. Probatur 1. ex Ariſt. qui in fine 2. *Elench.* expreſsè ait, ſe adinueniſſe ſophiſticam ſcientiam. 2. ſubiectum ſophiſticæ eſt ſcibile, habet enim proprietates ſcibiles, & demonſtrabiles, affirmante Philoſopho 1. *Elench.* 1. Ergo de eo habetur ſcientia ſophiſtica. Addo, quod ſicut per ſyllogiſmum Dialecticum demonſtratur probabilitas, ſic per ſyllogiſmum captioſum oſtenditur apparentia, potiſſimum per vnitatem, tanquam per proprium eius medium, veluti de triangulo, demonſtratur habere tres angulos, per eius definitionem.

41. Opp. 1. contra 1. aſſ. ſcientia eſt de neceſſariis, & æternis, vt ſuprà inculcaui. Topica autem eſt de probabilibus, & contingentibus, vt liquet ex eius definitione: ergo Topica non eſt ſcientia. Concedo ma. diſtinguo min. cum Scot. *q.* 3. *Prol.* & 1. *d.* 3. *q.* 4. §. *quantum ad* 1. *I.* penes exiſtentiam, nego: penes connexionem neceſſariam prædicati cum ſubiecto, concedo. Quo in ſenſu, contingentia, & probabilia ſic inſpecta, dici valent neceſſaria, & æterna, vt obſeruant Vulpes *Tom.* 1. *prima partis diſp.* 2. à 8. & indiuiſi Scotiſtæ. *q. proœmi. Phyſ*

42. Opp. 2. contra 2. aſſ. ſophiſtica non eſt vera, ſed apparens tantum ſapientia, 1. *Elench.* 1. & 4. *Met. T.* 5. Ideo 1. *Ench.* 15. vocatur ars. Non bene ergo inter ſcientias ſtatuitur. Conf. nulla ſcientia fertur ad deceptionem, cum ſit verus habitus intellectus. 6. *Eth.* 4. ſophiſtica autem ad deceptionem tendit. Reſpicit enim ſyllogiſmum fallacem, & captioſum: ergo non meretur nomen ſcientiæ. Concedo ant. nego conſeq. ſophiſtica quippè docens, ex certis, neceſſariiſque principiis; more ſuo progreditur ad certas, & neceſſarias concluſiones, vt declaraui in præmiſſo not. Teſtimonium autem Ariſt. exponitur de ſophiſtica vtente, non verò docente Idque innuit Scot. per verba ſubſequentia: ſi accipiatur ſophiſtica pro credulitate falſa aggenerata per ſyllogiſmum ſophiſticum, valet argumentatio, non autem ſi ſumatur pro ſophiſtica, per demonſtrationem tradita. Ad conf. diſtinguo ma. per ſe, nego: per accidens, concedo. Non enim vt decipiamus, aut decipiamur, ſed vt deceptionem euitemus, inuenta eſt ſophiſtica.

43. Opp. 3. obliquitas alicuius recti, non cognoſcitur niſi per cognitionem ſui recti, quia rectum eſt index ſui, & obliqui. Notante Scot. 4. *d.* 15. *q.* 5. §. *De tertio X.* ſyllogiſmus autem ſophiſticus eſt per ſe obliquitas ſyllogiſmi Dialectici, ergo de ſyllogiſmo ſophiſtico, per ſe non eſt ſcientia. Conf. de non ente non eſt ſcientia, quia ſcientia eſt habitus realis, & verus: ens autem, & verum conuertuntur. 4 *Met. T.* 58. At ſyllogiſmus ſophiſticus eſt non ens 6. *Met. T.* 14. vbi ait Ariſt. Platonem non malè feciſſe, qui ſub non ente ſophiſticam locauit. Reſpondet Doct. præcit. §. *Ad aliam q.* conceſſa ma. negando min Ratio eſt, quia obliquitas alicuius naturæ conſtituitur in eſſe per negationem duntaxat ſui recti: at ſyllogiſmus ſophiſticus non conſtituitur in eſſe per negationem ſyllogiſmi Dialectici, ſed per apparentiam veritatis, quæ pertinet ad ſuum eſſe rectum, & eſſentiale.

Inſtabis, Doct. *q.* 3. *vniuerſ. ante* §. *Ad* 1 *arg.* affirmat, ſyllogiſmum ſophiſticum eſſe priuationem veri, perfectique ſyllogiſmi, ac proinde, eſſe eiuſdem ſcientiæ, cognoſcere habitum, & priuationem eius. Oppoſitorum enim eadem eſt diſciplina, ex poſtprædicam. c. de oppoſitis Ergo reſponſio præadducta nullius eſt ponderis. Dico quidem, priuationem veræ ſcientiæ, conſequi ſyllogiſmum ſophiſticum, ipſum tamen eſſentialiter conſtitui per dictam apparentiam, ſic conciliantur duo illa loca Scot. quæ inter ſe pugnare videntur. Ad conf. Scot. etiam diſtinguimus min. ſi ſyllogiſmus ſophiſticus conſideretur, prout cadit in vſum arguendi ſophiſtice, procedit ex falſis, nec de ipſo ſic inſpecto procedit ſcientia. Quod ſi inſpiciatur, quatenus traditur per determinata principia, & media, ad determinatas concluſiones, maximè de ipſo eſt ſcientia.

Articvlvs IV.

An Logica ſit vna ſcientia.

44. DVplicem potiſſimùm in hoc art. nanciſcor opinionem Prior eſt S. Th. 1. *poſt. c.* 12. & 12. *q* 24. *art.* 3 Caiet. *ibid.* Capreoli *q* 3. *prol.* & Ruuij *q* 4. *proœm.* Affirmantium, Logicam eſſe vnam ſpecie, ſiue vnam ſimplicem qualitatem, quæ diffunditur ad omnes eius partes, atque ad omnes eius concluſiones, veluti calor ignis, vnus ſimplex eſt, qui extenditur, ad diſtincta ligna ſibi appoſita calefacienda. Poſterior verò defenditur à Scotiſ. Tatar *in Log. q* 1. *dub.* 3. Ioanne de Magiſ. *ibid.* aliiſque permultis, ex Scot. *q.* 3. *prol.* & 2. *lat.* § *contrà iſtud arguitur, ſub D.* & 3 *d.* 23. *q.* 2. §. *Ad* 2. *quaſitum*, & *d.* 16. *q. vn* §. *Quantum ergo* & 8. *Met. q.* 1. quibus adſtipulantur Nom *in prol. cit.* qui negant, quamcumque ſcientiam totalem, & habitualem eſſe vnam ſimplicem qualitatem: affirmant verò, eſſe vnam vnitate ſui ſubiecti, circà quod Logica verſatur, aut altera ſcientia laborat.

45. Not. ex Scot. mox cit. in Met. duplicem eſſe vnitatem ſcientiæ, intrinſecam, & extrinſecam. Intrinſeca eſt, quæ conſequitur ipſam entitatem ſcientiæ, quæ eſt de prima ſpecie qualitatis, realiter ab obiecto diſtincta, de quo eſt ſcientia Cum autem præcipuè triplex ſit obiectum, numericum, ſpecificum, & genericum, triplex quoque ſtatuitur vnitas ſcientiæ, iuxtà triplicem habitum formalem, virtualem, & potentialem, vt aduertit. Doct. 3. *d* 25. *q.* 5. §. *Ad* 2. *quaſitum.* Formalis eſt habitus particularis, concluſionis demonſtratæ, inclinans præciſè ad euidentem cognitionem

eios

eius concluſionis, vt notitia, quæ habetur de Eclypſi lunari, terra interpoſita, inter ſolem, & lunam, vt anni 1643. hora 7. pomeridiana. Virtualis eſt habitus primi, & adæquati obiecti ſpecifici, continentis in ſe virtualiter omnes concluſiones ſcibiles de tali obiecto, inclinans formaliter ad eius notitiam, & virtualiter ad cognitionem eorum omnium, quæ virtualiter in ipſo clauduntur, vt ſcientia, quæ gignitur de homine, deque iis omnibus, quæ ad ipſum ſpectant. Potentialis eſt habitus obiecti generici, & omnium, quæ in ipſo potentialiter capiuntur, vt ſcientia de animali, & cæteris, quæ ad ipſum, quoquo modo reuocantur.

46. Aſſ. 1. Logica non eſt vna ſimplex qualitas. Deducitur ex principiis Scot. cit. *in initio huius art.* Probatur 1. obiecta ſpecie diſtincta cauſant diſtinctos ſpecie habitus, authore Scot. 1. *d.* 1. *q* 7. §. *Ad* 1. *arg. DD. &* 3. *d.* 31. *q. vn.* §. *Reſpondeo. D.* Logicæ autem ſunt obiecta ſpecie diſtincta, tria nimirùm inſtrumenta ſciendi, definitio, diuiſio, & argumentatio, ſiue potius ſyllogiſmi 1. 2. & 3. figuræ. Quis enim poteſt callere argumenta, quæ fiunt in 1. figura, licet neſciat ſyllogiſmos, qui texuntur in 2. figura, aut tertia. Itemque, quiſpiam poteſt tenere modum definiendi, quamuis ignoret modum argumentandi: non ergo Log. eſt ſimplex qualitas. 2. ponitur habitus ad hoc, vt potentia prompte, faciliter, & delectabiliter operetur, docente Scot. 1. *ſententiarum alleg.* Poteſt autem quis habere habitum de terminis incomplexis, non verò de terminis complexis. Iterum, poteſt ſcire ea, quæ in lib. Priorum referantur, & neſcire, quæ ſpectant ad lib. Poſt. cum ergò ea omnia memorata comprehendat, clarè colligitur, ipſam haud eſſe ſimplicem qualitatem; quæ ſimul tota acquiritur. Ampliùs, quæ cum aliquibus ſe compatiuntur, cum reliquis verò nequaquam, haud ſunt eiuſdem ſpeciei, vnaque ſimplex qualitas, vt patet de igne, aqua, & cæteris contrariis, & incompoſſibilibus: quædam autem pertractantur in Log. quæ aliquibus cohærent, aliquibus verò non cohærent, vt conſtat de analyticis, topicis, & ſophiſticis. Igitur Log. non eſt vna ſimplex qualitas.

47. Aſſ. 2. Logica eſt vna ſcientia, vnitate ſui ſubiecti potentialiter continentis omnia, quæ in ipſa comprehenduntur. Ita Scot. *q.* 4. *vniuerſ. in fine* §. *Ad rationem poſitionis*, & deducitur ex 1. iam recenſito, *&* 3. *d.* 36 *q. vn.* §. *& coll.* 1. *contrà Ponc. diſp.* 2. *quæſt.* 9. *concl* 3.

Probatur 1. ex Ariſt. 1. *Poſt c.* 21. *T* 43. qui vniuersè de ſcientia diſſerens ſcribit. *Scientia eſt vna vnius generis ſubiecti.* Logicæ autem ſubiectum eſt vnum genere, puta ſyllogiſmus, aut modus ſciendi, qui ſecatur, in diuiſionem, definitionem, & argumentationem, tanquam eius ſpecies: ergo Logica eſt vna vnitate ſui ſubiecti 2. actus, & habitus diſtinguuntur penes diſtinctionem obiectorum. 2. *anima, T.* 33. *&* 36. *& quol.* 13. §. *Ad iſta HH.* eamque vnitatē ſortiuntur actus, & habitus, quam habent eorum obiecta: at Logicæ obiectum eſt vnum genere, nempè ſyllogiſmus, aut modus ſciendi: ergo & Log. eſt vna genere. 3. *ex* 1, *d.* 3. *q.* 9. §. *Ad* 1. *in fine eius q* actus eſt generatiuus habitus, ſicut cauſa producit effectum: actus autem deſumit ſuam vnitatem, & diſtinctionem ab obiecto, quod eſt proprius terminus eius dependentiæ: ergo & habitus, qui ab actu proficiſcitur, atque ita Log. eſt vna vnitate generica ſui ſubiecti. Plura *in phyſ. l.* 1. *quæſt.* 1. *articulo* 3.

48. Opp. 1. potentia reſpiciens obiecta ſpecie diſtincta, eſt vna ſimplex qualitas, vt potentia viſiua; quæ fertur, ad colores ſpecie diſtinctos, putà colorem album, & nigrum: ergò Log. quoque eſt vna ſimplex qualitas, quamuis ſpectet obiecta ſpecie differentia. Conceſſo ant. negatur conſeq. Etenim potentia ab anima, vel à toto coniuncto emanat: habitus verò, ab obiecto partialiter cauſatur: ideò determinatur ab illo obiecto, à quo efficitur: non ſic potentia, quæ ſuapte natura eſt indifferens, & indeterminata, ad quodlibet obiectum ſub illa contentum.

49. Opp. 2. habitus infuſus eſt ſimplex qualitas, vt fides, ſpes, charitas, quæ circà multa obiecta ſpecie diſtinta verſatur. Charitas namque reſpicit Deum, & proximum: ergò habitus acquiſitus, cuiuſmodi eſt Log. vtique eſt ſimplex qualitas. Dato ant. negatur conſequentia, cauſa diſparitatis eſt, quia habitus infuſus in ſe, & ex ſeipſo formaliter, effectiue verò à Deo, habet vnitatem. Verum, habitus acquiſitus ſuam depromit vnitatem ab obiecto, à quo partialiter producitur, vt rectè obſeruat Doct. 3 *d.* 25. *in calce* 2. *q.* vel dici poteſt, diſparitatem in eo ſitam eſſe, quòd habitus infuſus ſola fide Dei reuelantis fulcitur, affirmante eodem Doct. 3, *d.* 23. *q. vn. &* 4. *d.* 14. *q.* 2. § *Hic dicitur.* F. Habitus autem acquiſitus, motiuis, & rationibus formalibus & ſpecificis, & genericis innititur. Ob id ille, non verò iſte, eſt ſimplex qualitas.

ARTICVLVS V.

An Logica ſit ſcientia ſpeculatiua.

50. HÆc difficultas videtur eſſe poſita in acceptione, & explicatione nominis praxis, per quam ſcientia perhibetur practica. Quidā enim latius alij verò preſſiùs illud vocabulum vſurpant, ratione cuius inter eos oritur contentio, non facilis explicatu, maximè, ob multa alia, non leuis ponderis, quæ in ea inſeruntur. Quare hunc art. vt commodiùs diſſoluatur, in duas ſubſequentes dubitationes partior Quod conſentaneum eſt ſtylo, & methodo Doct. Subtilis, qui vt diligenter notat Vigerius *in expoſ.* §. *Ad iſtas qq. ſoluendas q.* 4. *prol.* quando ipſi Doct. occurrit quæſtio aliqua perardua, & perdifficilis, in qq. collaterales, & in articulos diſtribuit eam.

DVBITATIO I.

Quid ſit praxis.

51 QVoniam illa ſcientia, ex communi Philoſophorum placito, nuncupatur practica, quæ dirigit praxim: & è regione, ea eſt ſpeculatiua, quæ non dirigit praxim, ſed ſiſtit in ſola rei contemplatione. Ob id iure merito primùm, ipſam praxim definiendam, & explicandam ſuſcepimus, vt indè digneſcamus, quænam ſcientia ſit practica, quænam verò ſpeculatiua?

Scot. *q.* 4. *Prol.* §. *Dico igitur. A.* definiens praxim propriè ſumptam, inquit. *Praxis eſt actus alterius potentiæ, quàm intellectus, naturaliter poſterior intellectione, natus conformiter fieri rationi rectæ, vt ſit actus rectus.* Hanc autem praxis definitionem multis impetunt Ocham. *q.* 5. *prol.* Ant. Greg. *ibid.* Vaſquez 1. *p diſp.* 8. Suarez *diſp.* 44. *Met. n.* 20. aliique permulti, affirmantes, praxim eſſe operationem intellectus, aut voluntatis, aut alterius potentiæ dirigibilem. Vt autem veritas, & probabilitas ſententiæ Scoticæ eniteat, & ab Aduerſariorum argumentorum telis vindicetur.

52. Not. 1. praxis, vt ex Mayr. 1. *d.* 48. aduertit Pelbartus *Tom.* 1. *Roſarij verb. praxis*, § 1. eſt nomen Græcum, *quod latinè* idem eſt ac operatio, vt indicat Scot. 1 *d.* 18. *q. vn.* §. *Quamuis. A.* & expreſsè tenent Bonetus 2. *Met. c.* 4 *&* Orbellus 1. *Met. c.* 4. *q.* 1. Deriuatur enim à verbo Græco πράττω, quod perinde eſt, ac operor, facio, ago, vt legitur in Lexc. Quocirca, ex vi vocabuli πρᾶξις, ſignificat operationem, factionem, actionem cuiuſcumque potentiæ naturalis, aut liberæ, Scotiſtæ autem, nominatim Vigerius præmemoratus, & Tatar. *q.* 2. *ſcibili* 2. ex commentatore Euſtratio 1. *Eth. com.* 1. obſeruant, praxim quatuor modis vſurpari. 1. pro energia, ſiue operatione cuiuſcumque potentiæ, & hæc

acceptio deducitur ex ethymologia ipſius vocis praxis, vt ſupra monebam. 2 pro operatione ſolius potentiæ cognoſcentis, aut appetentis, quo pacto operatio intellectus, ac etiam affectiones animæ dici valent praxes, de quibus diſſerit Philoſophus 1. *anima cap.* 1. *T.* 12. 3. pro ſola operatione voluntatis, ſiue bona, ſiue mala, ita ſumunt Euſtratius, & Odonus vbi ſuprà. 4. pro recta operatione voluntatis, & ſic deſcribitur à prædicto Euſtr. opus virtutis, quo in ſenſu recipitur à Scot. eiuſque diſcipulis *q.* 4. *prol.* §. *ſecunda via*, affirmantibus, praxim eſſe operationem, ſecundum electionem. Quapropter Scot. ita ſumens praxim loquitur, ad mentem Euſtratij, & Græcorum, vt contra Molinam 1 *p. diſp.* 1. *art.* 4. *q.* 1. accurrit Vulpes 1. *Tom.* 4. *p. diſp.* 4. *a.* 1. *n.* 9. & patet in Lexic. præalleg. Nec cuipiam mira eſſe debet illa multiplex praxis acceptio. Frequens enim eſt, apud Authores, vocabula multas pati acceptiones, vt liquet de Dialectica *q* 1. *huius lib. a.* 2. Item de ſcientia, *q.* 2. *a.* 2. *not.* 2. Et quod proxime ad rem noſtram facit, de actione, & factione in ſcriptis Ariſt. Interdum namque actio vſurpatur pro operatione, tam immanente quam tranſeunte, vt 6 *Met. c.* 1. Aliquando per actionem, capitur operatio immanens, & per factionem, operatio tranſiens; vt 9. *Met. c.* 9. Nonnunquam, per actionem intelligitur ea, quæ nullum opus poſt ſe relinquit, & per factionem, quæ relinquit opus poſt ſe, vt 1. *magnorum moral. c. vlt.* Propriiſſima verò vſurpatio actionis eſt, pro actione morali, & factionis, pro operatione manuali. Ideò perhibetur actio agibilium, & factio factibilium. Quod eſt dictu, actio verſatur circa moralia, & factio circa manualia ſiue mechanica. Hinc ab Ariſt. 6. *Eth.* 4. ars definitur, *habitus cum recta ratione factiuus*, & prudentia, *habitus cum recta ratione actiuus*. Ideoque agibile, & factibile ſunt obiecta ſcientiarum practicarum, ratione quorum, habitus practicus generatim captus diuiditur in actiuum, & factiuum docente Scot. 3. *d.* 34. *q. vn.* §. *Notandum vlterius. D.* Et oſtenditur, à Philoſopho, loco nunc alleg. Vt autem, quod perſcrutamur apertè nobis innoteſcat, enucleandum eſt, num praxis preſſe ſumpta verſetur circa agibilia, vel factibilia? Quod ſi inuenierimus, eam tantum occupari circa agibilia, verum erit, quod de praxi perhibent Doct. eiuſque alumni, quibus conſentiunt Thomiſtæ, in quorum numero ſunt Complut. *diſp.* 1. *q.* 6. §. 1.

53. Vſurpandum eſſe nomen praxis propriè dictæ, prout eam ſumpſit Ariſt. communis omnium Magiſter; habetur autem, aut potius hauritur, *ex* 3. *anima c.* 10 *T.* 49. Generale axioma, *intellectus extenſione fit practicus:* cuius ratio redditur, quia intellectus ſpeculatiuus eſt, qui in ſola rei contemplatione ſiſtit: ergo practicus, quatenus à ſpeculatiuo diſtinguitur, ſe extendit ad regulandam praxim, ex qua habitudine, denominatur formaliter practicus. Id ipſum dicendum eſt de ſcientia, quæ regulat opus, quod formaliter eſt practicum. Hinc ſubdit Philoſophus 5. Eth. 3. *Finis ſpeculatiuæ eſt veritas, practicæ vero opus.* Quare, in ſententia Ariſt. illa doctrina eſt formaliter ſpeculatiua, quæ ſolùm poſita eſt in ſpeculatione veritatis, & practica, quæ regulat praxim ſiue opus. Propterea, præmiſerat idem Ariſt. 1. Eth. 3. *Finis practicæ non eſt cognitio, ſed actio.* Quamuis autem præallatum elogium, expreſsè non reperiatur, in tex. cit. colligitur tamen ex eo; ibi enim leguntur hæc verba. Intellectus practicus is eſt, qui alicuius gratia ratiocinatur, Quippè principium eſt agendi, atque hoc, fine, ab intellectu contemplatiuo differt. Siquidem ſpeculatiuus ſui gratia contemplatur veritatem, practicus verò, gratia operis; omnis quippè appetitus tendit ad aliquod acquirendum, & intellectus practicus eſt, qui mouet voluntatem, quæ eſt quidam appetitus. Et ſubditur *T.* 51. Et appetibile eſt eius finis, à quo intellectus practici conſideratio exoritur. Hæc adduxi, propter Baccon. *q.* 4. *prol.* Fonſ. 3. *Met. q.* 2. *ſect.* 4. *c.* 2. & Mol. *paſſim alleg.* aientes, illud proloquium non eſſe Ariſt. poſſeque negari; atque nullo fulciri fundamento, ſubnectit Arr. *diſp.* 1. *ſect* 4. *num.* 5. Demum Hurt. *diſp.* 2. *ſect.* 8. §. 54. putat illud non eſſe alicuius probati Authoris, cum tamen ipſe Hurt. *diſp.* 5 *de anima, ſect.* 3 §. 15. in idemmet prolabatur. Hocque recipiunt, & defendunt Abb. *Tract.* 4. *lib.* 3. *de anima.* Aur. & Tol. *q.* 4. *prooem. in fine* 2. *not.* ſecuti Aug. 15. *Trin. c.* 1. Quib. conſentiunt Thomiſ. cum D. Th. 1. 2. *q.* 17. *art.* 1. *ad* 2. Euſtr. Odonus, aliique complures probatiſſimi Auctores, nomine praxis, ſicut nos, vtentes. Vnde patet, Vaſquez, Suarez, & alij adducendi infra in 3. aſſ. non rectè ſentire cenſentes, hanc eſſe litem, de nomine, deſcriptionemque praxis à Doct. traditam eſſe voluntariam, & gratis datam. Quod autem praxis propriè dicta, non ſit actus intellectus ſed voluntatis expreſſius habetur, 5. *Met. cap.* 1. *&* 1. *Eth. cap.* 1. Speculatiua ſcientia inuenta eſt ob ignorantiæ fugam, practica verò, non vt ſciamus, ſed vt boni efficiamur. Idem indicatur, 1. *Top.* 9. Igitur, ſecundum Philoſophum, ea ſcientia eſt propriè practica, quæ præcisè regulat praxim, penes quam boni nominamur, & ſumus: operatio autem, ſecundum quam boni dicimur, non eſt operatio intellectus, quæ quidem vera, non autem bona perhibetur. Quare probe inquit Doct. praxim propriè, eſſe operationem alterius potentiæ, hoc eſt voluntatis. Ipſa verò praxis exigit tres conditiones, quarum 1. eſt, vt ſit actus alterius potentiæ ab intellectu. Ea namque operatio tantum vocatur praxis, ad quam intellectus ſe extendens, fit practicus. Ad nullam autem ſui ſe extendit intellectus operationem, quia extendere eſt extra ſe tendere, vt ſonat verbum extendo; ſicque praxis non eſt operatio intellectus, quæ eius limites non egreditur. 2. vt ſit naturaliter poſterior intellectione. Ideò operationes potentiarum, vegetatiuæ, & ſenſitiuæ animarum propriè non ſunt praxes, propterea quod non ſubſequuntur intellectionem ſuaptè natura, nec eius directioni ſubiiciuntur; ſunt enim nobis, & brutis communes. Etſi quoquo modo à nobis dirigantur, & concomitentur intellectionem, veluti actus intellectus, qui à voluntate imperantur, & dominantur, ita dici poſſunt praxes, cum actus voluntatis eliciti, & imperati ſint praxes, vt liquet *q.* 4. *prol.* Tertia quam admittit Vulpes præcit. eſt, vt ſit conformis rationi rectæ quæ ponitur ab Ariſt. 6. *Eth.* 2. his verbis *Electio recta neceſſario requirit rationem rectam, cui debet conformari.* Vbi Philoſophus per electionem intelligit actum elicitum voluntatis, & per rationem rectam, rectum dictamen intellectus.

54. Not. 3. Speculationem, vt à notitia practica diſtinguitur, eſſe operationem intellectus, quæ intrà eius terminos manens, ad operationem alterius potentiæ diſtinctæ ab intellectu non ordinatur, vt inſinuat Doct. 3 *d.* 38. *q vn.* §. *Quamuis A.* Deriuatur autem ſpeculatio, à verbo Græco *σκοπέω*, quod idem eſt ac conſidero, ſiue contemplor; proinde ea eſt ſcientia ſpeculatiua, quæ in contemplatione rei poſita eſt, eaque eſt practica, quæ dirigit praxim. Huic congruunt duæ conditiones: prima vt ſit operatio intellectus, defectu cuius, viſio, auditio, aut operatio alterius potentiæ ab intellectu diſtinctæ non eſt ſpeculatio, nec per eam ſcientia nominatur ſpeculatiua. Secunda vt maneat intrà terminos intellectus, videlicet, vt ſit ſui gratia, ſeu aliam operationem alterius potentiæ ab intellectu non dirigat. Quò fit, vt licet omnis ſpeculatio ſit actus intellectus, non tamen omnis actus intellectus eſt ſpeculatio, vt non bene nobis affingunt Hurt. & Arr. prænominati. Enimverò, præter notitiam ſpeculatiuam, datur notitia practica, vt tradit Stagir. 1. *Met. c.* 5. vbi ſpeculatiuam præponit practicæ, quia illa ſciendi gratia, hæc verò operis cauſa, expetitur, præmonente eodem Philoſopho, 3 *anima T.* 50. cui conſentit Doct. *in* 1. *alleg.*

Aſſ. 1. praxis latè ſumpta eſt operatio dirigibilis. Hæc

aſſ.

aſſ. militat contrà Arr. *diſp.1.ſect.4.ſubſect.2.n.19.* qui putat Scotum eam negare, ſed, vt ſæpe accidit, ipſe Arr. & quidam alij, Scotum, quem nec legunt, nec intelligunt, arguunt, vt in ſimili aduertit Ouiedus *contr.1. Met. puncto* 2. Fallitur ergo Arr. vt patet *in prol. alleg.* §. *Dico igitur ſub A. ver. Reſpondeo licet.* Et deducitur ex dictis in not.1. Nam praxis, vt nomen eius indicat, eſt operatio, ſed operatio cuiuſcumque potentiæ, eſt quoquo modo dirigibilis, maximè operatio intellectûs, vt quoque fatentur Aduerſarij: ergo praxis ſic accepta eſt operatio dirigibilis. Accedit cognitio intellectus, quæ habetur de principiis, ordinatur ad notitiam concluſionis, veluti cauſa ad effectum: huiuſmodi autem cognitio eſt operatio dirigibilis, ergo & praxis latè ſumpta. Deinde ſpeculatio eſt operatio intellectus haud dirigibilis, vt inquit *Odon. 6. Eth. q.* 1. Ergo è regione, praxis eſt operatio dirigibilis, conſeq. tenet, quia ſpeculatiua eſt, quæ non dirigit praxim: ergo practica eſt, quæ dirigit praxim: atque ita ſicut omnis operatio non dirigibilis eſt ſpeculatio, ſic operatio dirigibilis eſt praxis amplè capta.

56. Aſſ. 2. praxis propriè eſt operatio voluntatis. Ita Scot. præcit. quem ſequuntur Odon. vbi ſupra, Orbel. 1. *Met. q.*2. & Fuentes *in proœmio phyſ. diſſ.* 2. *a.* 1. Probatur 1. praxis præſefert extenſionem ad opus, vt obiecimus, in 1. not. At intellectus ſiſtens in ſuis actibus ſe extendit ad opus, quia extra non tendit, ergo extendit ſe ad actum alterius potentiæ, naturaliter poſteriorem intellectione, quæ eſt actus voluntatis. 2. ex 1 *Met* 1. finis practicæ eſt vt boni fiamus; bonitas autem ſpectat ad voluntatem, & veritas ad intellectum; igitur praxis eſt actus voluntatis. 3. actus practicus eſt principium agendi, 3. *animæ T.*50. & 1. *Met. nunc memorato*: nihil autem magis eſt in poteſtate agentis, quam actus voluntatis, authore Scot. 1. *d.* 1. *q* 4. §. *Ad argumenta.* Artifex enim, 6. *Eth.*5. indiget virtute, ſine arte, ad rectè operandum: non indiget autem virtute, reſpectu eius quod non eſt in ſua poteſtate. Præterea, omnis operatio ad quam extenditur prudentia, eſt praxis, quia prudentia eſt habitus actiuus, reſpiciens nimirum agibilia, 6. *Eth.*6. prudentia autem ſe extendit ad ea, quæ ſunt in manu noſtra, vt habetur ibi, & egregiè proſequitur Odon. prænominatus. Inſuper, opus practicum aut eſt actiuum, aut factiuum, omniſque ſcientia practica, vel eſt actiua, vel factiua; tam autem actiuum, quàm factiuum extat in poteſtate, & voluntate practicantis; igitur praxis ſtrictè capta eſt operatio voluntatis.

57. Aſſ. 3. praxis probe definitur, *actus alterius potentiæ, quam intellectus, naturaliter poſterior intellectione.* Hæc aſſ. à Scot. & Odon. ſtat, & aduerſatur Nom. & pleriſque recentibus, nominatim Vaſquez, Suarez, Arr. Hurt. & cæteris exiſtimantibus, hanc litem, inter Scotiſt. & Nom. eſſe de nomine dumtaxat, quibus ſubſcribunt gemini Scotiſ. *diſſ.* 11. *q.*5. *art.*1. & Ouied *contr.*1. *p.*1. Probatur autem præmiſſa aſſ. ea definitio eſt recta, quæ conſtat ex genere, & differentia: præfata autem definitio eſt huiuſmodi, ergo eſt legitima. Ma. eſt nota. Mi. quoque eſt conſpicua. Actus quippè ponitur loco generis, & reliquæ particulæ adiiciuntur loco differentiæ, vt diſcurrenti per eas patet.

Dices Scot. addere ipſi definitioni praxis alias particulas, nempe, *natus conformiter elici rationi rectæ, ad hoc vt ſit actus rectus.* Igitur præallata definitio eſt inſufficiens, aut Scot. deficit non afferens definitionem comprehendentem omnem praxim, bonam, & malam, aut potius præſcindentem à bona, & mala praxi. Dico Scot. definiuiſſe bonam praxim tantum; ſiquidem malum non cognoſcitur, niſi per bonum: ſicut obliquum non cognoſcitur, niſi per rectum iuxtà illud, *rectum eſt index ſui, & obliqui.* Quod recitat Doct. *q.*1. *Elench. in initio.* Et 3. *d.*28. *q.v.*§. *In iſta q. ante A.* Et *d.*4.15 *q.*3.§ *de tertio. X.* poſt Ariſt. 1 *animæ. T.*85. *c.*5. Et 7. *Met. T.*23. *cit.* à Scot. 6. *Met q.*1. Rurſus, ex illa definitione Doct. facile eſt præſcindere definitionem communem praxis, relictis vltimis voculis, vt feci in præpoſita aſſ. Idque interdum videtur præſtare Philoſophus, vt 1. *perih. c.*4. & 1. *prio. c.*1. definiens enunciationem per affirmationem, & negationem, quæ ſunt eius ſpecies. Et 1. *poſt. c.*2. afferens definitionem ſcientiæ anguſtiſſime ſumptæ. Necnon 5. *Met. c. de quanto*, deſcribens quantitatem per diuiſibilitatem, quæ eſt eius paſſio. Adiungit Vulpes *diſp.*4. *a.*1. *in fine*; ideò Scotum tantum definire praxim bonã, quia hæc propriè praxis græcè nominatur, tametſi reuera praxis comprehendat omnem operationem liberam, à bona, & mala, abſtrahentem, vt benè & latè oſtendit Doct. moralis Odon. cui cõſentire videtur Veglia Veſt. 2. *c.*13. *n.*58. Iterum definiens praxim bonam, definit malum, vt 6. *Top.* 1. qui definit ſcientiam, definit ignorantiam quodammodo.

58. Opp. 1. contra 2. aſſ. cum Hurt. *cit.* §. 15. actus intellectus poteſt eſſe obiectum dirigibile per alium actũ eiuſdem intellectus, vt rectè fiat, ergo actus intellectus poteſt eſſe praxis. Ant. eſt in promptu. Quemadmodum enim intellectus poteſt errare, ità dirigi, & rectificari poteſt. Conſeq. liquet. Nam praxis eſt obiectum dirigibile, per actum intellectus, vt rectè fiat Conf. ille actus, qui dirigit alium actum, non ſiſtit in ſola eius contemplatione, ſed vlterius progreditur ad eum rectificãdum; ergo huiuſmodi actus eſt practicus. Ant. videtur eſſe conſpicuum; talis quippè actus docet factibilitatem obiecti, veluti architectura factibilitatẽ domus. Conſeq. deducitur, quia actus ſpeculatiuus manet tantum in ſpeculatione ſui obiecti. Concedo ant. nego conſeq. eiuſque probationem, niſi de praxi latè capta intelligatur, iuxtà 1. aſſ. Ad conf. pariter concedo ant. nego conſeq. Id enim non ſufficit ad praxim propriè dictam, ſed requiritur, vt talis actus ſit actus voluntatis Ad probationem dico eſſe diſparitatem, ſiquidem intellectus in ſuis actibus manens, non extendit ſe, ſed intrà ſuos limites degit, vt poſt Scot. notat Odon. *cit ratione 6 in oppoſitum* Sicut ſit in conſtruenda domo. Tunc enim extra ſe exit, ferturque ad regulandum actum potentiæ exterioris.

59. Opp. 2 cum Arr. *diſp.1.ſect.49.ſubſect.2.num.* 49. Actus reflexus non ſiſtit in ſola rei meditatione, ſed ad rem producendam tendit: ergo eſt practicus. Conf. 1. ſicut intellectus præbens regulam, modumque faciendi actum voluntatis, eſt practicus: ita actus intellectus docens modum, quo fiendus eſt alius actus ipſiuſmet intellectus, debet eſſe practicus. Conf. 2. omnis actus virtutis moralis eſt praxis: quidam autem actus virtutis moralis ſunt intellectuales, vt actus fidei & prudentiæ: ergo actus intellectus dici poteſt praxis. Admiſſo ant. negatur conſeq. Etenim, ex 4. *q. prol.* §. *Ad argumenta. AA.* Omnis actus intellectus eſt productiuus, aut operatiuus: & tamen nemo concedit, omnem eius actum eſſe praxim, ſed tantum illum actum qui regulatiuus eſt actus alterius potentiæ ab intellectu. Ad 1. conf. neganda eſt paritas, ob eamdem rationem, quia iſte regulat actum voluntatis, ideò eſt practicus, non verò ille, qui metas intellectus non tranſilit. Ad ma 2. conf. dico, omnis quidem actus virtutis moralis eſt praxis, aut practicus: nihilominus, ille actus, qui denominatur practicus non eſt praxis. Ratio adducitur à Doct. quia actus intellectus natus eſt denominari quaſi accidentaliter à praxi, ad quam extenditur, licet non ſit terminus huiuſmodi extenſionis.

Inſtant Suarez & Hurt. prærecenſiti, contendentes has reſponſiones eſſe petitiones principij. Cur enim (inquiunt) opus intellectuale non eſt praxis, ſicut opus voluntatis? Quibus & conſimilibus adducendis, abundè ſuperius ſatisfeci authoritatibus, & rationibus, quæ hic haud ſunt repetendæ.

DVBITATIO II.

In qua expenditur præcipua difficultas vtrum Logica ſit ſpeculatiua.

80. QVatuor extant in hac dub. opiniones diuerſæ, quarum vna eſt Goffredi, *in Prol.* Nigri, *in Clypeo, q.*14. & aliorum exiſtimantium Logicam, nec eſſe practicam, nec ſpeculatiuam, quibus conſentire videntur Græci, negantes Logicam eſſe ſcientiam, & partem Philoſophiæ, ſolumque aſtruentes eſſe eius inſtrumentum. Altera eſt quorumdam Recentiorum, Suarez *diſp.*44.*Met.ſect.*11.*n.*54. Vaſquez 1.*p.diſp.*9.*n.*2. & Ruuij *q.*5.*n.*14. arbitrantium, Logicam eſſe partim practicam, & partim ſpeculatiuam, quam videntur deſumpſiſſe ex Goff. *cit.quol.*12.*q.*1.& aliis opinantibus, Theologiam eſſe ſimul practicam, & ſpeculatiuam. Tertia eſt Och.9. *penult. Prol. Aur. ibid. art.*2. § *Quamuis autem.pag.*37. & Conimb. *q.*4.*art vniuerſ.* aſſerentium Logicam eſſe practicam. Quarta traditur à Scot. *q.*4. *Prol* § *Dico igitur. A.* Antonio Andrea *ibid.* Fabro *diſp.*9.*c.*1.Odon.6.*Eth.lect.*3.Merinero *diſp. vn. proœm. q.*6.*ſect.*2.,& aliis Scotiſ. annuentib. Thomiſ. & Baccon. *q.*4. *Prol.* qui omnes affirmant, Logicam eſſe ſpeculatiuam.

81. Not.1. *ex* 3. *de anima c.*8. *T.*38. cum ſcientiæ diuidantur ad diuiſionem rerum, ſeu obiectorum: obiecta verò quædam ſint ſpeculabilia, quædam verò operabilia, fit vt ſcientia generatim ſumpta (reclamante Ferch. *veſtig.*9.) ſcindatur in practicam, & ſpeculatiuam, ex Scot. *cit.*§. *Ad argumenta principalia BB.* & 1.*d.*38.*q vn.*& *d.*34. *Tertij,q. vn.*§. *Ad iſtam q.B.* & 4.*d.*14.*q.*3.§.*Hic dicitur.D.* poſt Ariſt.*l.*2.& 6. *Met.T.*1. ſpeculatiua autem ſubdiuiditur, in ſpeculatiuam realem, & rationalem, ſcribente Doct.5 *cit.D.* ſpeculatiua realis eſt trimembris, phyſ. Mat.& Met. Rationalis verò diſtribuitur in dialecticam, Rhetoricam, & Grammaticam. At practica diſpertitur in actiuam, quæ circa agibile occupatur, vt Eth.& factiuam,quæ circa factibile laborat, vt Medicina, ideò operantes manibus ſuis dicuntur practici 1.Met.r.

82. Not.2. ex Doct *in Prol.alleg.*§. *contra de neceſſitate, ſub D & 1. etiam mem. A.* ſcientiam practicam includere duplicem reſpectum prioritatis, & conformitatis ad praxim, non quidem actualis, ſed aptitudinalis,cuius eſt expers ſcientia ſpeculatiua:ſcientia enim practica regulat praxim, tribuens potentiæ practicanti, normam benè operandi. Ideò, prior eſt ea, ſicut regula naturaliter præcedit ſuum regulatum, eique conformatur, 6.*Eth.*3. Prioritas ei conuenit ex ordine potentiarum ſic diſpoſitarum in eſſe, & operari: conformitas verò ipſimet competit ex parte obiecti. Denuò, aduertit Doct. *diſtinctione prærecenſita*, §. *Ad authoritatem, F.* Ratio recta, quæ locatur in definitione artis, nihil eſt aliud, quàm ratio directiua, ſeu rectificans aliam potentiam, cuius eſt operari ſecundum artem: ita vt ars propriè ſit habitus directiuus, & rectificatiuus factibilium; ſicut Eth. eſt habitus directiuus agibilium. Cum autem notitia ad praxim extendi valeat, extenſione formali & virtuali, itemque extenſione formali actuali, & actualiſſima: hinc naſcitur duplex practica, formalis & virtualis.Formalis iterum actualis & actualiſſima, de quibus Doct. *in Prol relato,* §. *Ex hoc patet.A* Ea verò eſt practica formalis, quæ formaliter dictat de praxi eligenda, vel fugienda, ſecundum principia, & concluſiones formaliter practicas. Verùm practica virtualis eſt notitia ſimplex obiecti virtualiter continentis notitiam principiorum, & concluſionis practicæ, vt notitia quæ habetur de Deo, de quo formari poteſt hic ſyllogiſmus practicus. *Omne ſummè bonum eſt diligendum: Deus autem eſt ſummè bonus, ergo Deus eſt diligendus.* Reliqua quæ hic dici poſſunt in proprium locum examinanda reiiciuntur.

83. Not.3. ex eodem Doct. *ibid.*§.*Ad rationes, pro opinione oppoſita ſub E.E.* Quando ſunt aliqua duo extrema oppoſita, quo magis aliquid ab vno recedit oppoſitorum, eo magis ad aliud accedit. Ea autem eſt actualiſſima cognitio practica, quæ immediatè conformatur praxi formaliter eliciendæ, & quanto magis diſtat ab iſta, tantò magis appropinquat habitui ſpeculatiuo. Ob id habitus vniuerſalis qui immediate non conformatur praxi eliciendæ, dici valet ſpeculatiuus, reſpectu eius habitus, qui immediate conformatur praxi eliciendæ. Vnde ars poteſt dici ſpeculatiua, reſpectu habitus experti,quandoquidem ars eſt habitus vniuerſalior, non ſic immediatè directiuus. Idque innuit Philoſ. *in proœm Met.* Artifex frequenter errabit, expertus verò, non ita errabit. Hoc modo Medicina diſtingui poteſt in ſpeculatiuam, & practicam. Illa enim eſt de vniuerſalioribus cauſis, & curis, quæue eſt cognitio remotior à praxi elicienda: illa verò reſpicit particularia, eaque immediatoris praxi, tametſi illa vniuerſalis, quæ reſpectiue perhibetur ſpeculatiua,abſolute ſit practica; quoniam procedit ex principiis practicis, & virtualiter includit illam particularem, praxi formaliter conformem. Ex his infertur contra Ariſt. *diſp.*1. *ſect* 4. *ſubſect.*2.*in fine*, & Hurt. *ibid.* eundem actum, de eodem obiecto, non poſſe eſſe ſpeculationem, & praxim; ſed ſimpliciter eſſe praxim, aut ſpeculationem; niſi dicatur ſpeculatio, aut praxis reſpectiue eo fere modo, quo de Medicina mox dicebam. Omnis quippe actus aut ex principiis ſpeculatiuis, aut practicis deducitur. Itemque, omnis concluſio ſpeculatiua, vel practica in principia ſpeculatiua, vel practica reſoluitur, ex Doct. *cit.* §. *Contra hæc ſub R.* Similiter omnis cognitio, aut eſt de obiecto ſpeculabili, aut operabili; ſicque aut eſt ſpeculatiua formaliter, aut virtualiter, aut practica formaliter aut virtualiter, vt indicat Doct. *vbi ſupra*, §. *ſecundus art.* his verbis. *Et iſtud homini quandoque eſt ieiunandum, non eſt tantum practicum homini cognoſcenti ſed etiam Angelo & Deo. Itemque cœlum eſt mouendum ab Angelo, eſt practicum homini, & Deo.* Nec valet ratio ab Hurt. allata, de domo conſtruenda,de qua ipſe Hurt. ait:*Architectus habet cognitionem practicam, & Angelus ſpeculatiuam: Siquidem ea cognitio domus ædificandæ, ſiue ſit in domificante, ſiue in Angelo, eſt practica, quia eſt de re operabili, & obiecto practico:* quamuis de hac re Doct. videatur problematicus, tum hic tum etiam 1.*d.*38.*q. vn. Vide me, Tract. de ſcientia Dei diſp.*1.

84. Aſſ.1. Logica vel eſt ſpeculatiua,vel practica Hæc aſſ. opponitur Authoribus 1. ſententiæ cui fauet Scot. cit. approbans diuiſionem ſcientiæ in ſpeculatiuam, & practicam: ſi enim omnis ſcientia eſt ſpeculatiua, vel practica, vt conſtat ex 1. not. Cum Logica ſit ſcientia ex dictis, clarè infertur eſſe ſpeculatiuam,aut practicam. Deinceps, omnis habitus habens obiectum ſpeculabile, aut operabile, eſt ſpeculatiuus, aut practicus: Logica autem eſt habitus habens obiectum ſpeculabile, aut operabile. Iterum quod eſt ſub aliquo genere, participat aliquam differentiam eius generis, eſſeque aliquam ſpeciem eiuſdemmet generis. Inferiora namque participant communem rationem ſui ſuperioris: Logica verò eſt ſub genere ſcientiæ, vt probaui, *art.*2. *iſtius q.* Ergo vel eſt ſpeculatiua, vel practica.

85. Aſſ. 2. Logica nec eſt partim ſpeculatiua, nec partim practica Colligitur, ex Scot. *ibid.* § *contra de neceſſitate*, & §. *Alia opinio ante O.* & §. *Ad rationes pro opinione E.E.* Probatur ex Ariſt. 6. *Met. cap.* 1. ſecante ſcientiam in ſpeculatiuam,& practicam: membra autem bonæ diuiſionis debent eſſe oppoſita, ex dictis *in Epit. q.*7.*art.*1.*l.*2. Secundò vna & eadem ſpecies nequit participare duas oppoſitas differentias ſui generis proximi. Etenim quælibet differentia generis conſtituit vnam ſpeciem eſſentialiter, ab altera ſpecie diſtinctam, vt patet de rationalitate, & irrationalitate, quarum vna conſtituit hominem, & altera brutum:

tum : ſpeculatiuum autem, & practicum ſunt duæ differentiæ oppoſitæ ſcientiæ in communi, ex alibi probandis, ergo Logica quæ eſt vna ſpecies ſcientiæ generatim ſumptæ nequit eſſe ſimul ſpeculatiua & practica. 3. de eodem affirmari non poſſunt ſimul duo contradictoria : at ſi Logica ſimul foret ſpeculatiua, & practica, de ipſa ſimul affirmarentur duo contradictoria. Extenderetur enim ad praxim, & non extenderetur ad praxim : extenderetur quidem quia eſſet practica, & non extenderetur, quia foret ſpeculatiua. Quidquid in oppoſitum afferant Hurt. *diſp.* 1 t. *de anima, ſec.* 3. *&* 4. & Arr. *diſp.* 1. *Log. ſubſect.* 4 *in fine*, aſtruentes, eumdem actum poſſe ſimul eſſe practicum & ſpeculatiuum.

86. Aſſ. 3. Log. non eſt practica. Ita Scot. in prol. prælato. Probatur 1. omnis ſcientia practica, vel eſt actiua, vel factiua, 8. *Top.* 1. *&* 6. *Met.* 1. Logica autem non eſt factiua, quæ verſatur circà operationes tranſeuntes in externam materiam : nec actiua quæ circà operationes morales occupatur Siquidem 2. *Eth.* 2. Idem eſt agibile & eligibile & principium actionis eſt electio. Ob id. Hurt. *diſp.* 2. *ſect.* 2. *in fine* §. 22. Fonſ. 2. *Met. q.* 2. *ſect.* 4. Et alij Recentes, aſſeuerantes, Logicam eſſe practicam, procul dubio à doctrina Ariſt. deflectunt. 2. finis practicæ eſt opus ſiue aliquid extrà intellectum, ſcopus verò ſpeculatiuæ eſt veritas, 2. *Met.* 2. vbi Auer. *com.* 3. ſubiungit, per ſpeculatiuam ſcimus, per practicam verò ſumus ſcientes, vt operemur, quia practicæ finis opus, & tales operationes Logicæ ſcimus vt ſciamus. Finis quippè eius eſt veritatis indagatio in operibus intellectus, inſinuante Scot. 1. *prio. q.* 2. § *quantum ad* 3. Atque extat doctrina diſcernendi verum à falſo ex alibi aſſertis. Nec non inſtrumentum & modus ſciendi, quem non eſſe operabilem, fatetur etiam Arr. *diſp.* 2. *num.* 56. Ergo Logica in ſcientiarum practicarum numero non inuenitur.

87. Aſſ. 4. Log. eſt ſpeculatiua. Hanc expreſsè tradunt Scot. *cit & 6. Met. q.* 1. *einſque diſcipuli ibid.* quam tenuiſſe Philoſophum, teſtatur Laër. in eius vita, & indicat Aug. 8. *Ciuit.* 4. & annuit Zab. 2. *de natura Log.* 57. ſequiturque ex tribus præpoſitis aſſert. Probatur. 1. ea eſt ſpeculatiua, quæ non dirigit praxim, vt non ſemel in ſuperioribus monui : Logica autem non dirigit praxim, quæ propriè, & primariò eſt actus voluntatis elicitus, & ſecundariò eſt actus eius imperatus : ergò Logica eſt ſpeculatiua. 2. quæ procedit more ſpeculatiuo, eſt ſpeculatiua, vt patet : Logica autem procedit more ſpeculatiuo. Contemplatur namque, diuiſionem, definitionem & argumentationem, perquirendo eius principia, *de omni & de nullo* Partes, & proprietates omnes ſyllogiſmi, ergo Logica inter ſcientias ſpeculatiuas eſt aſcribenda. Huc pertinent omnes authoritates, & rationes trium præmiſſarum aſſertionum. Subnecto, 5. *Met. c.* 4. Dialectici eſt ſpeculari definitiones, & vniuerſalia.

Opp. 1. ex parte 1. ſententiæ, tria loca Ariſt. 1. ex 1. Rhet. 1. Dialectica inuenta eſt ad dirigendas operationes intellectus, quæ præcisè ſumptæ, non ſunt ſpeculatiuæ, nec practicæ, ſicut nec intellectus in ſe eſt ſpeculatiuus, nec practicus. 2. *ex* 1. *Top.* 9. recenſentur tria problemata, ſpeculatiua, practica, & vtriſque adminiculantia, & hæc poſtrema ſunt Logica. 3. *ex* 6. *Met.* 1. inter ſcientias ſpeculatiuas, aut practicas non collocatur Logica Ergo apertum indicium eſt, in ſchola Peripatetica, Dialecticam, nec ſpeculatiuam nec practicam eſſe, ſed vtriuſque organum duntaxat. Ad 1. locum nego operationes intellectus, quæ non dirigunt praxim, non eſſe ſpeculatiuas propriè, vt ex 1. aſſ. liquidò conſtat, tametſi impropriè dici valeant practicæ, vt patet ibid. & ſignificat Doct. 6. *Met. q.* 1. 3. *Ad* 1. *principale.* Intellectus autem per receptionem notitiæ practicæ, & ſpeculatiuæ denominatur practicus, & ſpeculatiuus, veluti paries dicitur albus, vel niger per receptionem albedinis vel nigredinis, licet paries in ſe nec ſit albus, nec niger. Ad 2. dico Ariſt. tantùm ibi velle, Logicam eſſe ſcientiam inſtrumentariam, ratione cuius ſicut non excluditur à ratione ſcientiæ, ita nec à ratione habitus ſpeculatiui, aut practici. Ad 3. dico, Ariſtotelem ibi ſolùm referre ſcientias reales ſpeculatiuas, à quarum ſyllabo eximitur Logica quæ eſt rationalis, vt oſtendam in proximo art.

Opp. 2. ex parte 2. ſententiæ, ſcientia practica procedit modo practico, ſeu compoſitorio, & ſpeculatiua, modo ſpeculatiuo, ſeu reſolutorio : Logica autem vtroque modo incedit, ergo eſt ſimul practica, & ſpeculatiua. ma. patet, min. oſtenditur, quoad 1. partem Dialectica agit de operationibus intellectus, quæ ſunt operabiles, & dirigibiles. Quoad 2. partem ſuadetur, modus ſciendi, qui eſt obiectum Dialecticæ eſt ſpeculabilis, traditurque reſolutio ſyllogiſmi maximè demonſtratiui, vſque ad principia, & terminos. Concedo ma. nego min. Ad eius probationem, concedo 1. partem, nego vero 2. partem; tales quippe operationes non dirigunt propriè praxim, ideò propriè non ſunt practicæ, vt inſinuat Ariſt. 1. *Met c.* 4. & Scot. 6. *Met. q.* 1 *ad* 1.

Opp. 3. Cuius finis eſt opus, eſt habitus practicus, 2. *Met.* 5. Finis autem Dialecticæ eſt opus, putà ſyllogiſmus, qui à Logica ſtruitur, ergo Logica eſt practica. Conf. 1. ſcientia practica præbet præcepta bene diuidendi, definiendi, & argumentandi, ergo eſt practica. Conf. 2. Logica eſt gratia aliarum ſcientiarum. Eſt enim organica, & miniſtra diſciplinarum : inſtrumentum autem ad operandum, & non ad ſpeculandum dirigitur. Conf. 3. Logica diuiditur in docentem & vtentem, facitque ſuum obiectum : at nulla ſcientia ſpeculatiua facit ſuum obiectum, vt liquet de Phyſ. quæ non facit corpus naturale, & de Aſtrologia, quæ cælum ſyderaque eius non condit, ſed ſpeculatur duntaxat Reſp. per explicationem & diſtinctionem ma. de fine proximo, concedo : de fine vero remoto, nego. Ad diſtinctionem ma. diſtinguenda eſt min. Finis quippe proximus Logicæ, non eſt effectio ſyllogiſmi, ſed eius cognitio, & veritas : ex cuius deinde notitia conſequitur eius conſtructio, veluti ad cognitionem trianguli, ſequitur eius effectio, tametſi triangulus ſpectet ad Geometriam, & aſtrolabium ad Aſtrologiam, quæ ſunt ſcientiæ ſpeculatiuæ. Vel dici poteſt, maiorem valere de operatione alterius potentiæ ab intellectu, vt præter Scot. docet D.Th. 1.2. *q.* 17. *a.* 1. *ad* 1. Ad 1. conf. iuxta diſtinctionem præallatam dico, ſcientiam practicam tribuere normam bene operandi operatione potentiæ ab intellectu diſtinctæ, quod non præſtat Logica. Ad 2. conf. concedo ant. nego conſeq. Quamuis enim Dialectica aliis ſcientiis inſeruiat, non tamen eſt practica, quia non regulat operationes voluntatis aut alterius potentiæ, imperio ipſius voluntatis ſubiectæ. Ad 3. conf. nego pariter conſeq. ea quippè non eſt ratio ſufficiens ad ſtatuendam ſcientiam practicam, vt ſatis conſtat ex ſuperioribus.

88. Opp. 4. Scientia quæ dirigit praxim, apud omnes cenſetur practica, ergo vtique ſcientia, quæ dirigit operationes intellectus, eſt practica cuiuſmodi eſt Logica: ſiquidem abſolutè illa exiſtimanda eſt practica, quæ dirigit operationem, quæ poſtmodum ſcindi valet in eam, quæ dirigit operationes voluntatis, & in eam, quæ dirigit operationes intellectus. Concedo ant. nego conſeq. ſolum namque illa propriè, & ſtrictè eſt practica, quæ dirigit operationes morales, aut manuales : ob id practica bene diſpertitur in actiuam & factiuam duntaxat. Addo quod ſicut Met. teſte Bacc. *q.* 4. *prol.* & Suarez *diſp.* 1. *Met. ſect.* 4. dirigit alias ſcientias, directione ſpeculatiua : ita Logica dirigit operationes intellectus, directione ſpeculatiua. Denique Geometria menſurat, & Arith. numerat, eas tamen nemo à ſede ſcientiarum ſpeculatiuarum vnquam auſus eſt auferre.

ARTICVLVS VI.

An Logica ſit ſcientia realis.

89. PRæſentem difficultatem clarè & fusè pertractant Tatar. *q.1. ſcib.4.* Ioannes de Magiſtris *ibid.* & Fuentes *q.5. diſſ. vn. a.4.* pro cuius explicatione & deciſione.

90. Not. ex Doct. 6. *Met. q.1. & quol. 3. §. de 1. necnon 3. d. 34. q. vn.* ſcientiam diuidi in realem, & rationalem. Dicitur autem ſcientia rationalis quadrifariam. 1. ſubiectiuè, quia eſt in ratione, ſeu intellectu, tanquam in ſubiecto, quo pacto, cum omnis ſcientia reſideat in intellectu, conſequenter, omnis ſcientia vocari poteſt rationalis. 2. comparatiuè, quia comparatur per actum rationis, ſeu intellectus perquirentis, ex notis, ignota, quo etiam modo, cum omnis ſcientia acquiratur per actum rationis, pariter nuncupari poteſt rationalis 3. directiuè, quia dirigit operationes rationis, quo ſenſu ſimiliter, Log. appellatur rationalis, qui ſenſus in præſentia non inquiritur. 4. obiectiuè, quia eſt de obiecto, quod eſt ens rationis, & de hoc potiſſimùm hîc extat ſermo. E regione autem, illa ſcientia eſt realis, cuius obiectum eſt ens reale. Nuncupari quoque poteſt ſcientia realis formaliter, & entitatiuè, quoniam entitate reali potitur. Itaque dupliciter ſcientia nominari poteſt realis, entitatiuè ſcilicet, & obiectiuè: pariter ſcientia dici poteſt rationalis, penes ſuam entitatem, & obiectum. Et vterque ſenſus hoc loco inueſtigatur & tangitur, à Doct. *q. 3. prol. I. §. contrà iſtas.*

91. Aſſ. Logica intrinſecè & entitatiuè eſt ſcientia realis: extrinſecè verò & obiectiuè eſt rationalis. Hæc aſſ. eſt bipartita quam defendunt Lych. *2. d. 16. q. vn. ante §. Ad arg. principalia.* Bonet. 1. *Met c. 5. in fine, §. Quarta prop.* Pariſienſes 1. *Phyſ q. 3. &* Zab. 1. *de natura Log. c. 13.* Prima pars colligitur, & ſuadetur ex Scot. qui locis præcit. Logicam inter ſcientias locat: ſcientia autem formaliter eſt ens reale reſidens in categoria qualitatis. Præterea, omnis habitus immediatè cauſatus per actus reales intellectus eſt realis, quia cauſa realis per ſe habet effectum realem: Logica autem eſt habitus generatus per actus reales intellectus, vt patet, ergo formaliter, & entitatiuè eſt realis. 2. pars paſſim reperitur apud Scot. præcipuè hîc, *q. 1. in fine, & q. 7. §. Ad 1. q. & 1. d. 36. q. vn. §. Ad 1. princ.* & 4. *d. 1. q. 2. § Hic ſub R.* Probatur, ſcientia denominatur ab obiecto quòd conſiderat, vt conſtat de Phyſica quæ dicitur naturalis, à corpore naturali, circa quod verſatur: obiectum autem Log. quod eſt ſyllogiſmus, eſt ens rationis, ergo Logica eſt rationalis. Rurſus, quæ occupatur in ente reali, eſt ſcientia realis vt patet de Met. Ergo, ab oppoſito, quæ laborat circa ens rationis, cuiuſmodi eſt Log. eſt rationalis, ex Scot. *q. 3. prol. I.*

Nec valet dicere cum Maſtrio & Bellüto *q. præm. a. 5.* Logicam eſſe realem in ſe, & natura ſua: eſſe verò rationalem, quatenus eſt ab Ariſt. tradita & elaborata. Etenim obiectum eius cum ſtatuatur ſyllogiſmus, eſt ens rationis, & quæ tractantur in Log. ſunt entia rationis, vt quoque præfati Recentes fatentur, *art. 3 eiuſdem q.* Deinceps membra bonæ diuiſionis non coincidunt, ſed opponuntur: Log. autem, ex Scot. cit. capitur ſubmembro rationalis ſcientiæ. Iterùm, Log. non de actiuis, ſed de paſſiuis actib. intellectus diſſerit ex alibi dicendis. Deinceps, cum Log. ſit ſcientia, quæ eſt de æternis, & immutabilibus, vt patebit *l. 5.* ad libitum Ariſt. aut alterius Auth. mutari nequit de reali, in rationalem. Demùm, quæ extant in Log. ſunt entia rationis vt prædicatum, ſubiectum, maior, min. & huius formæ alia. Igitur, ad placitum Ariſt. Logica non appellatur rationalis, ſed per rationem præallatam.

92. Opp. 1. contra 1. partem aſſert. ex obiecto, & potentia paritur notitia, vt communis fert Philoſophorum opinio, & tradit Aug. 9. *Trin. 12.* obiectum autem Logicæ quod eſt ſyllogiſmus cum ſit ens rationis, nequit eſſe cauſa entis realis, teſtibente Doct. 1 *d. 13. q. vn. §. Aliter. ſub d. & 3. d. 8. q. vn. §. Ad argumenta. H.* Ergo Logica formaliter & entitatiuè non eſt realis. Itidemque ex *2. d. 53. q. vn. ſub E.* habitus realis habet obiectum formale reale. Cum ergo Logicæ obiectum non ſit reale, deducitur ipſam entitatiuè non eſſe realem. Reſpondeo maiorem habere locum in ſcientia reali, non verò in ſcientia rationali, vt eſt Logica, idque colligitur, ex Doct. 4. *d. 1 q. 1. ſub 5.* Vel maior capienda eſt de obiecto motiuo non autem terminatiuo, vt ex Scot. explicat Fuentes *q. 3. diſſ. 3. a. 1. in fine,* licet ipſemet Fuentes *q. 5 in calce art. 3.* dicat, ens rationis cognitum, cognitione reflexa, poſſe cauſare realem cognitionem, quod an rectè dictum ſit, alibi eſt ponderandum.

93. Opp. 2. ad gignendam ſcientiam, ſumenda eſt definitio, tanquam medium, ad demonſtrandam paſſionem de ſubiecto, vt *l. 5.* patebit: de ente autem rationis non habetur vera definitio, affirmante Scot. 1. *Prio. q. 5. & 4. d. 1. q. 2 §. Hic primo videndum. B.* Ergo Logica non eſt vera, & realis ſcientia. Conf. ſcientia demonſtrat paſſiones de ſuo ſubiecto: ſed ens rationis non ſortitur proprias paſſiones, quia non eſt propriè ens, vt poſt Ariſt. 5. *Met. T. 14. & 6. eiuſdem operis, T. 8.* ſubnecit Doct. 4. *præalleg* ma. eſt nota, min. eſt Scot. *q. 15. vniuerſ. §. Ad 1. arg.* dicentis. Paſſiones entis rationis, ab intellectu effici, paſſiones verò entis realis ab ipſius natura prodire. Concedo ma. ad min. dico, ſecundum eſſe diminutum entis rationis, dari eius definitionem, ſuoque modo eſſe veram definitionem, veluti definitio accidentis. & ſi non ſit ſimpliciter quidditatiua, nihilominus eſt vera definitio: quod de ſyllogiſmi definitione notat Scot. 1. *Prio. cit. §. Quantum ad 2. & q. 1. Elench propè finem.* Ad conf. concedenda eſt ma. & neganda min. vt patet ex eodem Doct. *q. 2. 3. & 7. vniuerſ.* aſſignante paſſiones ſyllogiſmi.

94. Opp. 3. nulla relatio eſt cauſa, cum non ſit de genere actiuorum: demonſtratio autem logica eſt relatio, quia formaliter eſt ens rationis, ergo Logica formaliter non eſt realis. Conf. 1. nullum nobilius efficitur ab ignobiliori, quia effectus non excedit ſuam cauſam: ſcientia autem cum ſit realis eſt nobilior 2. intentione, quæ eſt ens rationis, ergo, &c. Conf. 2. inter ſubiectum & prædicatum & medium demonſtrationis intercipitur diſtinctio formalis, at inter reſpectus intentionales nulla extat diſtinctio formalis, quia non ſunt ſine opere intellectus, veluti eſt diſtinctio formalis. *Diſtinguo ma.* de cauſa per motum, & mutationem agente, concedo: de cauſa verò per emanationem operâte, nego. Hæc diſtinctio *in l. de cauſis, & l. de anima eſt declaranda.* Melius, ma. eſt vera de cauſa materialiter capta, falſa verò de cauſa formaliter accepta, vt loco mox alleg. patebit. Ad 1. conf. concedo ma. diſtinguo min ſcientia abſolutè conſiderata præſtat nobilitate 2. intentionibus concedo: ſcientia inſpecta, ſub ratione producibilis, & effectus, nego. Sic enim ratio producentis eſt nobilior, ratione producti. Vel id verum eſt, de cauſa totali, non autem de cauſa partiali. Ad 2. conſ. maior intelligitur de demonſtratione materiali, ſeu primo intentionaliter ſumpta: at non de demonſtratione formali. ſeu ſecundò intentionaliter capta, qualis eſt demonſtratio Logica.

95. Opp. 4. Ablatis 2. intentionibus, cæteriſque entibus rationis, adhuc foret Logica, quia adhuc homo poſſet diſcurrere, & operari mente ſua; cum in operando non pendeat ab ente rationis, atque requiret eius operatio dirigi, & regulari ſecundum Logices præcepta. Ergo Logica non eſt ſcientia realis. Nego ant. Id enim caſu, & non abſque errore contingeret, ideò exigitur Log. certis regulis, & præceptis innixa, quæ abſque 2. intentionibus eſſe nequeunt, vt conſtat ex dictis *a. 3. q. 1. huius lib.* & olfaciunt prænominati Neoteri, *in initio diſp. 4.* aientes, Log. per ſe conſiderare 2. intentiones.

ART.

Articvlvs VII.

An Logica ſit ſcientia communis.

96. TRibus in locis Doctor noſter videtur hanc difficultaté attingere & decidere, videlicet, *q.* 1. *vniuerſ.q* 1. *Elench.* & 1. *poſt.q.* 44. tametſi in eis locis diuerſimodè incedat. Nam, *q.* 2 *vniuerſ.* diſſerit de Logica abſolutè ſumpta. q. verò 1. *Elench.* de Logica collata, cum Met. Atque 1. *poſt.q.cit.* de Dialectica, quatenus ab Analytica diſtinguitur. Omiſſis autem alus acceptionibus nominis communis quas afferunt Tatar. *q.* 1. *ſcibili* 4. & Sarn. *q.* 1. *vniuerſ.* Obſeruo cum Scot. *ibid.* Scientiam vocari communem, bifariam, vno modo communitate prædicationis, quia eius ſubiectum eſt prædicabile de ſubiectis aliarum ſcientiarum, & hac communitate gaudet Metaphyſica, cuius ſubiectum eſt ens, quod de ſubiectis cæterarum diſciplinarum enunciatur. Altero modo communitate applicationis, quia eius ſubiectum applicatur reliquis ſcientiis, cadítque in earum vſum; & de hac communitate ſermo eſt in præſentia, cuius meminit etiam Tatar. 1. *Phyſ q.* 2. *ſcib.* 1.

97. Aſſ. Logica eſt ſcientia communis, communitate applicationis ſui ſubiecti. Ita Scot. *locis prænominatis*, quem ibi ſequuntur eius Diſcipuli. Probatur 1. *ex Ariſt.* 1. *Elench c.* 11. & Scot. *ibid.q.* 1. §. *Ad q. dicendum.* Si Logica eſſet alicuius generis determinati, non interrogaret: Accedunt Boët. & Auic. cum communi Dialecticorum adagio. Logica eſt de 2. intentionibus applicatis primis. Ergo Logica eſt communis communitate ſui ſubiecti, per euidentem eet applicationem. 2. Logica verſatur circa ſyllogiſmum, vt eius ſubiectum: ſyllogiſmus autem eſt communis, communitate applicationis Poteſt enim applicari cuilibet ſcientiæ, cum omnis ſcientia ſyllogiſmo citatur. Hinc ſubdit. Ariſt. 8. *Top.* 8. Dialectica cum ſit inquiſitiua, ad omnium methodorum principia viam parat. Concluditur ergo Logicam eſſe ſcientiam communem.

98. Opp. 1. ea ſcientia eſt communis, cuius ſubiectum eſt commune, quia communitas, aut particularitas ſcientiæ, à ſubiecto communi, aut particulari decerpitur, à quo pariter ſpecificatur, 2. *de anima T.* 33. ſubiectum autem Logicæ non eſt commune. Cum enim ſit ſcientia ab aliis diſtincta, vtique ſortitur ſubiectum ab earumdem ſubiectis diſtinctum: ergo Logica non eſt ſcientia communis. Concedo ma. diſtinguo min. communitate prædicationis, concedo: communitate applicationis, nego, vt explicui in præmiſſo not.

99. Opp. 2. Met. eſt ſcientia communis, quæ pro ſuo ſubiecto habet ens, quod eſt commune omnibus habentibus eſſe, ergo Logica non eſt ſcientia communis, ſecùs darentur duæ ſcientiæ communes, quod non videtur rationi conſonum. Reſp. per eamdem diſtinctionem. Met. eſt ſcientia communis, communitate prædicationis ſui ſubiecti concedo: communitate applicationis eiuſdem ſubiecti, nego. Ideò, incongruum non eſt, ambas ſcientias, diuerſo reſpectu & conſideratione, vocari communes.

Articvlvs VIII.

An Logica diſtinguatur, à Metaphyſica.

100. ISTud dubium originem trahit ex præcedente art. Cum enim ibi dixerimus, Logicam & Metaphyſicam eſſe ſcientias communes communitate ſubiecti, reſtat nunc inquirendum in quo ab inuicem ſecernantur. Præſertim quia Ariſt. 4. *Met. T.* 5. *c.* 2. ſubiungit, vtramque verſari circa ens omnibus commune. Et quàmuis ſuprà oſtenderimus Metaphyſicam eſſe communem communitate prædicationis ſui ſubiecti, nihilominus adhuc ſupereſt indagandum, quomodo ambæ idem ſubiectum (quod eſſe ens, fatetur idem Ariſt. cit) contemplentur. Idque perquirunt Scot. *q.* 1. *Elench.* & Fuentes *q.* 4. *proœm. diff.* 1. *a.* 5.

101. Not. ex Doct. mox alleg. duplex eſſe ens naturæ, & rationis. Ens naturæ eſt ens reale, cuius eſſe ab animâ, ſeu ab intellectu non dependet. Ens verò rationis eſt, cuius eſſe ab opere intellectus tantum pendet, vt genus, ſpecies, & aliæ 2. intentiones. Æqua autem latitudine & communitate vtrumque ens gaudet. Nullum quippè eſt ens reale, ſuprà quod fundari non valeat aliqua 2. intentio generis, aut ſpeciei, aut alterius rationis.

102. Aſſ. Logica differt à Met. in eo, quod Met. conſiderat ens reale, Logica verò aliquod ens rationis. Siue explicatius: Met. ſpeculatur rerum quidditates communes, Log. verò 2. intentiones. Ità Scot *vbi ſuprà*, §. *Ad q.* & *q.* 8. *vniuerſ.* §. *cum autem obiicitur, propè finem* Et videtur eſſe contra Plat. & alios, qui teſte Plotino alias à nobis cit. Logicam, cum Met. confundunt. Probatur autem prædicta aſſ Met. eſt ſcientia realis, & 1 Philoſophia, ad quam ſpectat contemplari ens, eiuſque paſſiones, atque communes rerum eſſentias, & naturas vniuersè ſumptas: Log. verò eſt ſcientia, cuius munus eſt ſpeculari 2. intentiones, primis applicabiles, vt tangit Ariſt. 1. *Met c.* 4. Ergo, huiuſmodi diſcrimen præaſſignatum, inter vtramque doctrinam, intercipitur.

103. Opp. vnius potentiæ aë ſcientiæ, vnum eſt obiectum per ſe, vt deducitur, ex 2. *anima T.* 33. Ens autem generatim captum eſt ſubiectum Met. Ergo non eſt ſubiectum Log. Concedo ma. diſtinguo min ens reale, & primo intentionaliter ſumptum, eſt ſubiectum Met. concedo; ens rationis & ſecundò intentionaliter captum, nego.

Inſtabis, cuius eſt conſiderare ens reale, eius quoque eſt ſpeculari ens rationis, quod eſt veluti ſimilitudo, ſiue vmbra entis realis: Met. autem ex conceſſis, meditatur ens reale, ergo & ens rationis, cuiuſmodi eſt ens ſecundò intentionaliter acceptum Dico diuerſimodè Met. ac Dia contemplari ens rationis. Siquidem Met. ſpeculatur ens rationis, vt communem, & generalem quidditatem reducibilem ad ens reale: Logica verò reſpicit ens rationis, quatenus eſt 2. intentio rebus applicabilis, vt rectè aduertit Doct. *in fine q. præall.* & *q.* 8. *vniuerſ. in reſponſ.* 1. & 2. *arg.*

Articvlvs IX.

Quomodo Log. differat à Rhetorica.

104. DE conuenientiis & differentiis Rhetoricæ, & Dialecticæ disertè & eruditè Zab. 2. *de natura Log. c.* 17. & Tol. *q.* 5. *proœm. fund.* 1. *poſt* Ariſt. 1. *Rhet.* 2. ratiocinantur, afferentes ſimilitudinem, & diſſimilitudinem, penès materiam, & dicentes, vtramque de omni re propoſita diſſerere, ac in vtramque partem diſputare. Deinde ſubdunt, Rhetoricam in agendis, Dialecticam verò in diſſerendis de quauis materia propoſita occupati. Vnde colligi poteſt, diſcrimen inter eas potiſſimum conſtitutum eſſe in eo, quod Dialectica cognitionem, Rhetorica verò actionem ſpectat. Quandoquidem, Dialecticus argumentatur, non vt audiens agat, ſed vt cognoſcat, verum à falſo diiudicare. Rhetorica autem orationem habet, vt Auditores agant, animoſque eorum flectat, ad concedendum & operandum id, quod ipſa oratione intendit ab eis faciendum eſſe, vt egregiè proſequitur Zab. *paſſu præcit.* & indicaui ſuprà *quæſt.* 2. *art.* 4. Præterea ambæ quidem appellantur ſermocinales, quia ſermone vtuntur, diuerſo tamen modo. Nam Rhet. vtitur ſermone ornato, veluti Grammatica ſermone congruo, & Dialect. ſermone ſyllogiſtico, quo conceptus animi veri, aut falſi audientibus manifeſtantur. Dubitari autem poteſt, vtrum Rhetorica ſit

pars Dia. de quo latè Zab. cit. & nos breuiter ſtatuimus ſubſequentem Aſſ.

105. Aſſ. Rhetorica propriè non eſt pars Dialecticæ. Colligitur ex Scot. *q. 3. vniuerſ. §. dicendum ergo.* vbi recenſens omnes partes Log. non meminit Rhet. quod vitio non careret, ſi Rhet. foret eius pars. Idipſum deducitur ex Ariſtotele qui in ſuo organo, in quo pollicetur omnes eius partes adducere, haud affert Rhet. ſed eam in peculiari volumine tradit, & communiter à Magiſtris, diſtincta in claſſe docetur. Denuò, idem Philoſophus 1. *Rhet.* 2. Rhetoricam vocat propsginem Dial. ſiue eius virgultum, vt ait Zab. *vbi ſuprà.* Propago autem, ſiue virgultum arbori adnatum, non eſt pars eius arboris, à qua eſt propagatum, ſed quid ab ea diſtinctum. Deinceps, ars non eſt pars ſciētiæ, quia ſunt habitus diſtincti, 6. *Eth.* 4. Rhet. verò eſt ars, & Log. ſcientia. Iterum, finis Rhetoricæ eſt actio ſeu perſuaſio, at Dia. finis eſt cognitio veritatis, eo modo, quo alibi explanatum eſt. Non ergo inter partes Log. connumeranda eſt Rhet. De Poëtica autem & Hiſtorica, eadem planè videtur eſſe ratio, ac de Rhetorica, vt ex Cic. 1. & 2. *de orat.* affirmat Fonſ. 2. *Met. q* 1. *ſect.* 4. & tenet Tol. *in præfat. Log. c.* 2. Cauſa eſt, quia Hiſtorica, & Poëtica ornatum quemdam adhibent, ad mulcendos Auditorum animos; idcircò ad oratoriam redigi debent, quidquid dicat Zab. *prænom. c.* 19. *& inde.*

106. Opp. 1. Ariſt. 1. *Rhet. c.* 2. definit Rhet. his verbis, *Rhetorica eſt quædam facultas inſpiciendi in vnaquaque re, quæ ad perſuadendum conferunt*: Hæc autem definitio videtur cōpetere Dia. vt ibi innuit idem Philoſ. Ergo Rhet. non eſt pars diſtincta, à partibus Dia. Conf. 1. ex eodem, qui ibid. Rhet. vocat particulam dialecticæ. Conf. 2. Scot. 1. *prior. quæſt.* 2. inter partes Dia. commemorat Rhet. & poëticam. Concedo ma. nego min. Ad Ariſt. dico, ipſum tantùm indicare ſimilitudinem, quæ adeſt inter vtramque. Semper enim de his, tanquàm diſtinctis habitibus verba facit, notante Zab. *l. cit. cap.* 18. Ad 1. Conf. dico, eum locum ſecum ferre ſolutionem, ſubiicitur namque ibi, Rhet. eſſe germen Dia. ſicut autem germen non eſt pars arboris, cuius eſt germen, ita nec Rhet. eſt pars Dia. niſi dicamus, ipſam Rhet. eſſe partem Dia. ſimilitudinariam duntaxat. Vel poteſt vocari particula Dia. propterea quod vtitur ſyllogiſmo, & præcipue enthymemate, vt aduertit Tol. *quæſt.* 5. *proœm. in fine* 1. *fundamenti.* Ad 2. conf. dico exponendum eſſe Scot. de parte remota, quatenus Rhetorica perſuadendo euram impendit circà humana agibilia, ad quæ præſtanda adhibet inſtrumenta Dia.

Opp. 2. Rhet. diſſerit de conſtructione ſyllogiſmi, enthymematis, aliorumque inſtrumentorum logicorum, ergò Rhetorica eſt pars Dialecticæ. Reſp. Rhet. obiter de his agere, Logicam vero ex inſtituto, præſertim quia finis, & obiectum Rhet. non eſt ſyllogiſmus, cum tota poſita ſit in perſuadendis humanis agibilibus, vt ediſſerit Doct. loce præallato.

Articvlvs X.

An logica ſit pars Philoſophiæ.

107. Non leuis extat cōtētio inter antiquos Peripateticos, num Logica inter partes Philoſophiæ ſit conſcribenda. Etenim Philoponus *in initio Prio.* & Amm. *in principio categoriarum* dialecticam à partibus Philoſophiæ amouent, eiuſque ſolum inſtrumētum eſſe putant, inter quos eſt Zab. 2. *de natura Log. cap.* 10. E regione Simplicius *in initio prædicam* & Boët. *in Porph.* enixè ſuſtinent, Logicā eſſe Philoſophiæ partem, quibus adſtipulatur maior Recentiorum pars. Auic. autem *in principio ſuæ Logicæ* cenſet hanc litem eſſe tantùm poſitam in varia acceptione nominis Philoſophiæ. Quidam enim latiùs, alij verò preſſius nomen Philoſophiæ vſurpant, vt non ſegniter obſeruat Tatar. *q.* 3. *ſcib.* 1.

108. Not. 1. φιλοσοφία Græcè idem eſt, ac Latinè, amor ſapientiæ, & φιλόσοφος, perinde eſt, ac amator ſapientiæ, vt præ aliis aduertit Aug. 8. *Ciu. c.* 1 *&* 13. *Trin. c.* 1. Quod vocabulum, arrogantiæ vitandæ cauſa, à Pythagora fuit inuentum, cum anteà σοφοὶ, ſeu ſapientes nuncuparentur: & quæ nunc Philoſophia, prius σοφία, ſeu ſapientia diceretur, notante Scot. 1. *Met. in exp. Tex. c.* 2. Sapientia autem eſt cauſarum rerum cognitio; & ſapiens eſt, qui rerum cauſas cognoſcit, vt clarè docet Ariſt. nunc cit. *c.* 1. his verbis, *Architectos in vnaquaque re, maiori dignos honore, doctiores, ſapientioreſque opificibus exiſtimamus, quod teneant cauſas rerum, quæ fiunt: illi verò perinde ſe habeant, ac res quædam inanimæ, quæ faciunt illa quidē, ſed nulla cognitione faciunt, quo pacto ignis comburit, ac res quidem inanimes natura quadam ſingula facere, opifices autem conſuetudine, vt non ex eo ſapientiores ſint homines, quod idonei ſint ad agendum, ſed quia rationem teneant, cauſaſque cognoſcant.* Et paucis interiectis ſubiicit, *Nullum ſenſum eſſe ſapientiam, quia ab eo nulla cauſa aſſignatur, vt propter quid ignis ſit calidus, ſed tantum, quod ſit calidus* & c. 2. eiuſdem lib. *Eum putamus ſapientem, qui difficilia, & quæ ab homine, haud leui opera cognoſcuntur, tenere poteſt.* Et ſubnectit. *Qui eſt accuratior, quique rerū cauſas, melius tradere docendo poteſt, ſapientiorem in quauis ſcientia indicamus. Scientiam quoque eam, quæ ſui gratia, ſciendique cauſa expetenda eſt, magis eſſe ſapientiam, quam quæ ab illa proueniunt, & eam, quæ præeſt, quam quæ miniſtrat* Ex his apertè colligitur, ſapientiam vniuersè captam, eſſe cognitionem cauſarum, & quoniam huiuſmodi cognitio alia eſt ſpeculatiua, alia verò practica: ob id, duplex ſtatuitur ſapientia, 2. *Met. c.* 1. *T.* 3. ſpeculatiua, & practica, eaque eſt magis ſapientia, quæ eſt ſpeculatiua quàm practica, & inter eas principem locum tenet, quæ primas cauſas inueſtigat. Et cum cauſæ rerum à veteribus non cognoſcerentur, eorum Philoſophia balbutiens, ab Ariſt. 1. *Met. c.* 1. *T.* 51. appellatur. Philoſophiam autem ex inquiſitione cauſarum ignotarum, ortum ſuum duxiſſe teſtatum habemus *ibid. c.* 2. Itaque cum ſapientia & Philoſophia prorſus coïncidant, ea erit pars Philoſophiæ, quæ cauſarum rerum eſt cognoſcitiua, & è contra, quæ cauſarum rerum eſt neſcia, à Philoſophiæ partibus eſt euellenda.

109 Not. 2. Philoſophiam bifariàm poſſe accipi. 1. latè pro cognitione veritatis cuiuſque entis, ſiue realis, ſiue rationis, ſic ſumpta Philoſophia comprehendit omnem ſcientiam tam realem, quam rationalem: atque ſub hac diuiſione ſcientiæ continetur Logica, quæ ex dictis, eſt ſcientia rationalis. 2. ſtrictè pro notitia veritatis, cuiuſque entis realis duntaxat, & hæc capit tantum omnem ſcientiam realem. Ex ampla, & anguſta acceptione Philoſophiæ, diuerſæ ortæ ſunt ipſius Philoſophiæ deſcriptiones: quarum duæ hauriuntur ex Ariſt. Et quidem vna ex 1. Met. paſſu memorato. *Philoſophia eſt cognitio rerum per cauſas*: Quæ coïncidit cum illa, quam affert Amm. in initio prædicabilium. *Philoſophia eſt cognitio rerum vt ſunt.* Altera, ex 2. Met. c. 1. T. 3. *Philoſophia eſt ſcientia contemplatiua veritatis.* Addi poteſt 3. ex Plat. teſte Plut. 1. de placitis c. 1. & Aug. 13. Trinit. c. 1. *Philoſophia eſt rerum diuinarum, humanarumque cognitio.* Poteſt autem Philoſophia diſtribui in ſpeculatiuam & practicam. Itemque, in principalem & inſtrumentalem, vt ſuprà tetigi.

110. Aſſ. Logica eſt para Philoſophiæ. Colligitur ex Doct. qui *q.* 1. vniuerſam Logicam inter ſcientias collocat. Et *quol.* 3. *§. de* 1. *d.* & alibi recipit diuiſionem ſcientiæ in realem & rationalem, ſub qua eſt Logica. Probatur 1. *ex Ariſt.* 1. *Top.* 12. qui recenſitis tribus problematibus, naturali, morali & rationali, ſubiicit de his omnibus agere Philoſophum: problema autem rationale eſt Logicum, de quo diſſerit Ariſt. vt vno calamo omnes conſcribunt. Et 1. *Met. c.* 2. *T.* 6. ait antiquos Philoſophos Dialecticæ expertes, in multos errores incidiſſe: ergo cum Logica ſit norma, &

magiſtra

magiſtra veritatis, à Philoſophiæ partibus, non eſt ableganda. Accedit Cic. 1. *Academ. qq.* qui celebrem, & antiquam Philoſophiæ partitionem, in naturalem moralem, & rationalem commemorat traditam ab Ariſt. præcit. Aug. 8. *Ciuit.* 4. Plat. aliiſque viris præſtantiſſimis. 2. Philoſophia ex prænotatis, eſt cognitio rerum per cauſas. Admiratio quippè ex ignoratione cauſarum, & cognitione effectuum, impulit homines ad Philoſophandum, teſte eodem Ariſt. *vbi ſuprà.* & Damaſc. *in Dialogo c.* 49. Logica autem eſt huiuſmodi; Aſſentimur namque concluſioni per aſſenſum præmiſſarum, multaque ſcimus per cauſam, vt dicebam *in* 2. *art. q.* 2. Ergo Logica eſt pars Philoſophiæ. 3. Philoſophia ex Ariſt. *in* 5. *met. alleg.* eſt ſcientia veritatis contemplatiua. Logica autem veritatem ſpeculatur, eamque à falſitate diſcernit, vt conſtat ex eius definitione, Inſuper, Ethica quæ circa bonitatem, vel malitiam voluntatis occupatur, eſt pars Philoſophiæ, nemine penitus diſcrepante, ergo & Logica quæ veritatem, à falſitate actuum intellectus diiudicat, inter partes Philoſophiæ eſt adſcribenda, annuente Scot. 4. *Met. in expoſitione Tex.* 5.

111. Opp. 1 quatuor loca Ariſt. quorum 1. habetur 1. *Top.* 1. Dialectica eſt vtilis ad diſciplinas Philoſophicas. 2. *ibid. c.* 12. Ea, quæ in quæſtionem vocantur, aliter à Philoſopho, aliter à Logico pertractantur 3. *Top.* 8. *c.* 1. Quod ad loci inuentionem attinet, communis eſt Philoſopho, cum Dialactico. 4. *c.* 2. *T.* 4. *quarti Met.* Tot ſunt Philoſophiæ partes, quot ſunt ſubſtantiæ. Et *ibid.* oportet accedentem ad Philoſophiam, Analytica eſſe inſtructum. Ergo per Ariſt. Logica inter Philoſophiæ partes, nullam habet ſedem. Reſp. Ariſt. eis in locis loqui de Philoſophia preſsà ſumpta. quæ comprehendit ſolas ſcientias reales, aut ſolas ſcientias principales, digniores, & præſtantiores, quæ ſunt ſui gratia. Aut per Philoſophiam intelligere Metaphyſicam, quæ antonomaſticè vocatur Philoſophia, & à Doct. *q.* 1. *Elench.* poſt Ariſt. 6. *Met. T.* 2. perhibetur 1. Philoſophia. Non autem, de Philoſ. latè ſumpta, ſub qua continetur Log. Aut per Dia. capiendam eſſe Log. vtentem, quæ ſicut ex dictis, à ſcientiarum numero demitur, ſic à Philoſophiæ partibus expungitur.

112. Opp. 2. Logica eſt ſcientia rationalis, ex dictis, *art.* 6. *huius q.* Philoſophia autem eſt cognitio rerum, per cauſas, vt patet ex 1. not. Res verò, cum ſit tranſcendens, eſt abſque opere intellectus, ergo Log. non eſt pars Philoſophiæ. Reſp. ex Scot. *Quol. cit.* ens & res dupliciter accipiuntur, vno modo pro re, & ente reali, quod dicitur, ab Ariſt. ens extra animam, ſicque ens, & res ſunt tranſcendentia, realia, poſitiua: altero modo pro re, & ente fabricato ab intellectu, quod ab eo habet tantum eſſe obiectiuè, & hoc pacto res, & ens ſunt entia rationis, & perhibentur ab Ariſt. entia in anima. Logica autem dicitur eſſe de re, & ente hoc 2. modo accepto.

113. Opp. 3. nihil valet eſſe pars, & inſtrumentum vnius, eiuſdemque rei. Logica autem eſt inſtrumentum Philoſophiæ; ideò organum ab Ariſtotele nominatur, ergo non eſt ipſiuſmet pars. Nego ma. vt conſtat de manu, quæ eſt pars Fabri, eiuſdemque inſtrumentum, 3. *anima c.* 8. *T.* 38. & Galen. 1. *de vſu partium.*

114. Opp 4. definitio ſapientiæ, quæ eſt cognitio de rebus altiſſimis non competit Logicæ quæ verſatur circa ens diminutum & minimum: ergo cum ſapientia identificetur cum Philoſophia, infertur eam haud eſſe Philoſophiæ partem. Reſp. eam definitionem dari de ſapientia ſtrictè ſumpta, non verò de ſapientia, ſiue Philoſophia fusè capta, quam ipſi Logicæ rectè adaptari affirmamus.

QVÆSTIO III.

De obiecto Logicæ.

ARTICVLVS I.

Quid & quotuplex ſit obiectum, quidue ad ipſum requiratur.

1. AB obiecto, quamlibet ſcientiam decerpere ſuam vnitatem, & diſtinctionem, *ex* 1 *poſt. c.* 23. *&* 2. *anima c.* 2. apertè conſtat. Nunc autem placet adducere definitionem, diuiſionem, eiuſque conditiones, ex quibus perfacilè erit capere ea omnia, quæ ad cuiuſuis diſciplinæ obiectum neceſſariò exiguntur. Primum autem, cum Sarn *q.* 3. *vniuerſ pag.* 56. obſeruo, nomen obiectum deriuari à verbo *obiicio*, quod idem eſt, ac oppono, offero, & præſento. Id enim, quod à ſcientia conſideratur, ipſi obiicitur, offertur & præſentatur, tanquam ab ea perſcrutandum, & perluſtrandum, veluti terminus per eiuſdem operationem attingibilis. Et quemadmodum, quod à potentia cognoſcente attingitur, vocatur eius obiectum, vt color viſus, & ſonus auditus: pariter, quod à ſcientia expenditur, meritò eius obiectum nuncupatur. Atqueadeò ex vi vocabuli, obiectum eſt, quod obiicitur, ſeu præſentatur potentiæ operanti, vt notat Vorrilon. 2. *d.* 35. Deinde quamuis nonnullum interſit diſcrimen inter obiectum & ſubiectum, vt contendunt Dur. Och. *in prol. q.* 9. & Racon. *præludio poſtr. Log. ſect.* 1. tamen promiſcue apud Philoſ. tam veteres, quàm recentes accipiuntur. Quare ſecundum Scot. *q.* 3. *prol. §. Ad* 1 *arg.* 1. *q. R. &* *q.* 4. *§. Ad arg. principalia* 1. *q.* & alios Authores, id, circà quod ſcientia laborat, appellatur obiectum, ſubiectum, & materia circa quam, diuerſis tamen reſpectibus. Notat autem idem Doct *q.* 2. *primi Prio. §. Quantum ad* 1. nomen ſubiectũ eſſe æquiuocum, ibique ſex eius acceptiones affert, & multo pluſes adducit Maior eius diſcipulus *l. prædicabilium q.* 3. *Not.* 3. Nos verò, cum Bonet. 1. *Met c.* 3. quatuor præcipuas referemus. Vnum quippè vocatur ſubiectum inhæſionis, ſiue ſubiectum accidentis, *ex q.* 3. *prol. §. Ad idem arg. prima q. R.* in quo accidentia inhærent, vt paries appellatur ſubiectum albedinis, in quo ipſa albedo inhæret. Alterum nominatur ſubiectum tranſmutationis, in quo fiunt tranſmutationes ſubſtantiales, vel accidentales, ſic materia eſt ſubiectum formæ. 1. *Phyſ. T.* 82. Tertium eſt ſubiectum prædicationis, de quo aliud prædicatur, & hoc nuncupatur ſubiectum Logicum, de quo in Epit. Quartum eſt ſubiectum conſiderationis, ſiue attributionis, *ex prol. cit* cuius paſſiones ſcibiles conſiderantur, deque eo demonſtrantur, eique attribuuntur, quæ in ea tractantur; & iſtud perhibetur ſubiectum ſcientiæ ab Ariſt. 1. *poſt. c.* 23. *&* 4. *Met.* 1. Et de hoc in præſenti ratiocinamur.

2. Primò autem ſubiectum diuiditur in materiale, & formale, *q.* 3. *prol. §. Ad* 1. *&* 1. *d.* 8. *q.* 4. *§ Contra. ſub E. &* 2. *d.* 24. *q. vn.* Subiectum materiale eſt id, quod à ſcientia conſideratur, quod cum ſit valdè fuſum & amplum, conſequenter plures ſcientiæ ipſum reſpiciunt, & a nullo earum determinatur. Ob id vocatur materiale, quia ſicut materia eſt indifferens, & indeterminata ad hanc, vel illam formam recipiendam: pariter huiuſmodi obiectum eſt indeterminatum, vt eius conſideratio ad hanc, aut illam ſcientiam pertineat, quo pactò Deus eſt obiectum materiale Theologiæ, & Met. Ab vtraque enim inſpicitur, & conſideratur. Obiectum vero formale appellatur illud, quod vnius eſt tantùm ſcientiæ, à quo nimirum ſcientia ſuam vnitatem, & diſtinctionem deſumit. Et denominatur formale, quia ſicut forma

determinat,& ſpecificat materiam:ita ratio fonnalis obiecti determinat,& ſpecificat ſcientiam,cuius eſt obiectom,vt Deus,vt Deus eſt obiectūm formale Theologiæ,& ens,vt ens eſt obiectum ſormale Met.

3. Secundò in proximom, & remotum:& iſta diuiſio videtur coincidere cum priori. Ideò non exprimitur à Doct. Proximom enim eſt,quod immediatè,& per ſe à ſcientia inſpectatur, vt oratio congrua, in Grãmatica. Remotũ verò eſt,quod mediatè tantũ,& ratione alterius à ſcientia expenditur,vt literæ in ipſamet Grammatica.

4. Tertiò in adæquatum,& inadæqoatum,ex Scot. 1. *d.3.q.3 §.Ad q.igitur & quol.5.§ circa* 3.obiectom adæqoatom,ſeu totale eſt, quod nec excedit ſcientiam nec exceditur à ſcientia Sibe, vt inquit Scot.*q.3.prol.* & 2. *later.§ de* 2.*ſub A*.obiectum adæquatum eſt, qood primò in ſe continet omnes veritates eius habitus, cuius eſt obiectum. Et huic conueniunt communitas, & virtualitas,de qoibos idem Doct.1.*d.3.q.3.§.Ad q.igitur*. Exemplum adduci poteſt,ad hoc declarandum, de corpore naturali,quod eſt obiectum adæquatum Phyſicæ. obiectum autem inadæquatom,ſeu partiale eſt , qnod à ſcientia exceditur,& tanquam pars ab ipſa ſpectatur,vt corpus animatum eſt obiectũ inadæquatũ eiuſdẽ Phyſ.

5. Quartò in principale,quod eſt ſcientiæ præcipua pars, vt demonſtratio in Logica;& minus principale, quod eſt eius pars minus præcipua,vt Topica , in eamet Log.Huius meminit Scot.1 *Met q.*1.

6. Quintò *ex* 2 *d.9.§ Ad arg pro* 1.*opinione T.* in obiectum motiuum, qood mouet potentiam ad ſui notitiam,vt color eſt obiectum motiuum viſus:& terminatiuum,qood terminat eius actum,vt paries albus terminat actum potentiæ viſiuæ. Itemque creatura eſt obiectũ terminatiuũ ſcientiæ Dei,1.*d.35.q.vn.M.* Et de hac obiecti partione fuſe tract.*de ſciẽtia Dei,diſp.*1.& *inde*.

7. Sextò *ex eodem ibid.d.*3. *E.* in obiectom naturalis attingẽtiæ,qnod virtute noſtra naturali,à nobis cognoſcitur,vt quidditas rei ſenſibilis : & obiectum naturalis inclinationis,ad quod ſuapte natura intellectus fertur , vt ens in tota ſua altitudine. Qnod ſignificat Ariſt.*in initio* 1.*Met.*1.inquiens,*omnis homo natura ſcire deſiderat*: Qood ſecundum Scot.ibi capitur de appetitu naturali , quo homo naturaliter propendet ad omne ens cognoſcendum:ratio eſt,quia intellectus cuiuſcumq; entis cognitione perficitur. Prula *tract.alleg.& tract.de cognoſcibilitate Dei, diſp.*1.

8. Tres autem potiſſimum cooditiones recenſentur à Doct.*q.3.vniuerſ* reqoiſitæ ad cuiuſuis habitus ſcientifici obiectum adæquatum 1.de obiecto præſupponitur , an ſit,& quid ſit,1.*poſt T.*2.Com enim de eo conficiendæ ſint demonſtrationes,præcognoſci debet,an exiſtat , vel ei repugnet exiſtentia:Quidue ſit,ideſt eios eſſentia, definitio, vel conceptus eius qoidditatiuus, vt late *l.* 5. ſumos oſtenſuri. 2.vt per ſobiecti definitionem,demonſtrentur paſſiones eios:cauſa eſt,quia per medium,qood eſt definitio ſubiecti, demonſtrantur eius paſſiones. 3. vt ad ipſom ſobiectum omnia,qoæ tractantur in ſcientia reuocentur,vel tanquam principium , vel tanqoam pars eius,vel paſſiones eiuſdem,vel quolibet alio modo; qoo vnum ad aliud reducitur.

9. Opp.Scot.1.*prio.q.2.§.quantum ad* 1. Sex obiecti ſcientifici conditiones neceſſarias ſtatuit:ergo aut Scot. ſibi pugnat,aut plures , quam tres conditiones obiecti ſunt numerandæ. Reſpondeo Scot.ſe explicare, ait enim *q.3.vniuerſ* eſſe tres conditiones obiecti præcipuas,quas etiam repetit *ibid q.8.§. Ad q.* Ad quas reliqoæ minus præcipuæ rediguntur.

10. Opp.2.Duæ tantùm videntur conditiones obiecti à Doct *q.3.prol.*& 1.*d.3.q.3.§ Ad q igitur. E.*communitas & virtualitas, qoas obſeruat Vulpes *Tom.* 1. *primæ partis,diſp.*3.*a.*2. Debet namqoe obiectum eſſe commone,& virtualiter continere ea omnia,qoæ in ſcientia traduntur:ergo Doct.non videtur conſequẽter eſſe loqutus,aſſignans modò duas,modò tres , nec non ſex obiecti ſcientifici conditiones. Reſp.eas propriè non eſſe cõditiones obiecti,ſed potiùs ad eius eſſentiam & definitionem pertinere, vt liquet ex eiuſdem definitione præaddu cta.

11. Nec quidquam valet qood opponunt Conimb. *q.5.a.*1.aientes , neceſſarium non eſſe vt ſobiectum ſit vniuocum,ſed ſufficere ſi fuerit analogum, vt patet de Met.coius ſobiectum,quod eſt ens,eſt analogum , & do perſpectiua,cuius ſubiectum eſt linea viſualis , quæ eſt ens per accidens. Nibil qoippe concludunt contrà nos, qui ſecondum Scot.affirmamus,ens eſſe vniuocum , & perſpectiuam eſſe ſcientiam ſubalternam , cuius ſobiecto,ſemper additur differentia accidentalis;ſuprà ſobiectum ſubalternãtis,quæ eſt Geometria. Quod verò ſobiiciunt,non pertinere ad ſcientiam practicam, explicare eſſentiam ſui ſubiecti,gratis id dicunt , quandoquidem artifex ſcientificus debet cognoſcere materiam,in qoam agit,ſecùs non operaretor. Qois enim poſſet rectè operari,ſi neſciret quid,& in quid ſibi eſſet agendum? Eo magis,quia Lug per Scot eſt ſcientia ſpecolatiua,de qua in antecedente *q a.*5.*dub.*2. Nec etiam,Scot.contendit , omnia , quæ in ſcientia cognoſcuntur , neceſſariò eſſe coniuncta cum ipſius obiecto. Satis namque ſeipſum declarat multis in locis, præſertim 6.Met.*c.*1.ſolúmque vult omnia,qoæ in ſcientia tractantur, qoodammodo ad eius ſobiectum reuocari,vt intueri licet, 1.*prio q.*2. his verbis. *Et ita de aliis modis , quibus fit reductio vnius ad alterum.*

Articvlvs II.

An res omnes ſint obiectum Logicæ.

12. ADeò difficile eſt ſubiectum Logicæ nanciſci propter opinionum varietatem & diuerſitatem de eo,& acrem Dialecticorum , in ipſo decernendo, contentionem,vt Zab.1.*de natura Log c.*14. eorum altercationem vanam,& ſimilem cæcorum pugnæ iudicauerit. Ego verò in eius indagine ſic incedam , vt primum aliorum ſententias referam , & refellam : poſtmodum Scoticum placitum proponam , & defendam. Extat opinio Rodolphi Agricolæ 2.*de inuentione c.*3.& quorumdam aliorum arbitratum , idem prorſus eſſe ſubiectum Rhetoricæ,ac Dialecticæ, putà res omnes,à quibus declinat Scot. *q.*1.*vniuerſ* & 1.*d* 2 *q.*3.*§. Ad illa.C.*& alibi,diſtinguens ſcientiam,in realem,& rationalem:& reliqui Philoſophi,negantes,Logicam, circà res omnes,ſuam curam impendere.

13. Aſſ.res omnes non ſunt obiectom proximum, & immediatum Log deducitur ex Scot. mox cit & clarius, *q.*1 *prædicam §. Ad q.dici poteſt.* Probatur 1. Logica eſt vna ſcientia ab aliis diſtincta vnitate ſui ſubiecti,ex dictis,*q.*2.*a* 4 At ſi res omnes forent obiectum proximum Log.non eſſet vna ſciẽtia,à cæteris diſtincta,quoniam ſcientiæ differunt penès rerum differentias,2.*animæ c.*4.Ergo obiectum eius immediatum,non ſunt res omnes.2.Log.eſt de 2.intentionibus applicatis primis , Authore Auic. 1.*Met.* Boët. & reliqois Philoſophis. Secundæ autem intentiones propriè non ſunt res , ſed fabra, & opera intellectus. 3. Log eſt ſcientia rationalis, *ex ſuperiori q a* 6. At ſi ipſa Log.curaret res omnes, foret ſcientia realis , qood tanquam abſurdom infert Scot.*q.*3.*vniuerſ.*ergo Log.non conſiderat res omnes.

Nec ſatisfacit reſponſio Fonſ.2.*Met.q.*1.*in fine ſect.* 3.*c.*3. & Conimb. *hoc loco q.*5. *a.*2. *in ſolut.*1. aientium, ſcientias illas appellari reales , qoia de rebus differunt , prout à verbis diſſident, & quæ de verbis , & ſermone tantùm agunt vocari ſermocinales , & rationales, quatenùs dirigunt actus intellectus. Contrà , ſi iſtorum ratio valeret , Animaſtica , quæ de operationibus intellectus diſceptat , foret rationalis , ac etiam aliæ ſcientiæ , qoæ per ratiocinio traduntur , vt obiicit Scot. *queſt.*1. *prædicament.* quod conſpicitur eſſe falſum. Etenim , denominantur reales

penes

penès obiecta realia in quæ incumbunt, ergo & ſcientiæ perhibentur rationales penes opera rationis, quæ ſunt 2. intentiones, ſeu vt loquitur Doct. cit. penes conceptus formatos ab actu rationis. Deinceps, in eorum ſententia, Log. eſt directiua, non quidem rerum; non enim dirigit res animatas aut inanimatas, nec corporeas, aut incorporeas, vt fusè oſtendit Arr. *diſp.* 2. *ſubſect.* 2. Demùm in ſequenti art. probandum eſt, Dialect. haud eſſe de actibus actiuis intellectus, ſed de paſſiuis, qui ad entia rationis ſpectant. Igitur obiectum Logicæ non ſunt res omnes.

14. Opp. 1. Ariſt. 1. Rhet. ſcribit Rhet. & Dia. curare idem obiectũ, obiectum autem Rhetoricæ ſunt res omnes teſte eodem Philoſopho ibid. Ergo, & Dialecticæ. Confir. *ex* 4. *Met.* 2. Dialectici & Sophiſtæ de omnibus diſputant. Addo Scot. 6. *Met.* q. 3. § *Ad propoſitum.* Logicus conſiderat omnia ſicut Met. Reſp. Philoſophum, in vtroque loco eſſe interpretandum de obiecto remoto, non verò proximo & immediato de quo loquimur in præſentia. Hæc reſponſio trahitur ex Scot. *q.* 3. *prol.* vbi ait, *Logica eſt de rebus, quatenus eis attribuuntur intentiones.* Idem dic, ad conf. & Scoti locum.

15. Opp. 2. Dialectica præbet leges benè diuidendi, & definiendi, vt omnes vno calculo recipiunt: definitio autem conuenit rei, cum ſit oratio diſtinctè explicans naturam rei: pariter diuiſio adaptatur rei, cum ſit oratio totum in ſuas partes diſtribuens, ergo Logica eſt de rebus. Concedo ma. ad min. dico, Logicam agere de illis inſtrumentis, quæ non ſunt formaliter res, ſed rerum declaratiua. Siquidem, Log. non diſſerit de animali rationali, ſed de eius definitione, quæ eſt declaratiua animalis rationalis. Vnde Lycb. 3. *d.* 3 *q.* 1. *ex* Scot. *q.* 8. *vniuerſ.* in fine ſubiungit, Logicam non reſpicere res per ſe, niſi quatenus ſunt fundamenta 2. intentionum, quas Logicus per ſe conſiderat. Itque ante innuit Ariſt. *in fine* 6. *Met.* compleſio, & diuiſio ſunt in mente & non in rebus.

ARTICVLVS III.

An Logica ſit de actibus intellectus actiuis, vel paſſiuis.

16. Dialecticã agere de actibus actiuis intellectus, tãquam de obiecto eius materiali defendũt Hurt. *diſp.* 1. *ſect.* 5. & Arr. *diſp.* 2. *ſect.* 2. Sequuti Suarez 1. *Met. diſp.* 1 *ſect.* 4. & Fonſ. 2. *Met c.* 2. *q.* 1. *ſect.* 5. & fauet Pōc. *diſp.* 2. *q.* 5 *concl.* 1. Contrà quos, ſtant cæteri Philoſophi, præſertim Scot. *q* 1 *prædicam.* § *alleg. in ſuperiori art.* Ant. 3. *d.* 23. *a.* 2. citans in hanc ſententiam, Auerr. 3. *anima com.* 18. & 43. Sarn. *tract. de* 1. & 2. *intentionibus*, & Fuentes *q.* 2. *a* 2. propugnantes, Logicam eſſe de actibos intellectus paſſiuis, quos Scot. vbi ſuprà vocat conceptus formatos ab actu rationis, & Ant. conceptus obiectiuos.

17. Not. 1. Sicut in rebus corporeis nunquam agens agit, niſi patiens patiatur; conſequenter nunquam eſt actio, quin ſit paſſio: ita in ſpiritualibus, nunquam intellectus eſt intelligens, niſi aliquod ſit intellectum, adeò vt ſint actus intellectus, actiuus & paſſiuus. Actus actiuus eſt, quo intellectus intelligit, & actus paſſiuus, quo obiectum intelligitur. Eo ferè pacto, quo viſus viſione actiuâ videt, & paries viſione paſſiuâ videtur. Ille vocatur actus formalis, iſte verò actus obiectiuus. Prior eſt ens reale reſidens in prædicamento qualitatis, & pertinens ad Animaſticam: poſterior verò eſt ens rationis, & ſpectans ad Dia. Eſt enim reſpectus rationis derelictus in obiecto, ex applicatione intellectus ad ipſum obiectum, & deſcribitur à Doct. 4. *d.* 1. *q.* 2. §. *Hic primo. ſub. B* comparatio paſſiua vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum. Et vocatur 2. intentio, quæ ab actu intellectus dependet, abſque quo, nullum eſſe ſortitur.

18. Not. 2. in omni obiecto reali, putà, lapide duo poſſe conſiderari, naturam lapidis, quæ intelligitur, & ipſum eſſe intellectum, quod lapis ab intellectu recipit. Natura autem lapidis, quæ intelligitur, eſt ens reale: at eſſe eius intellectum, eſt ens rationis. Vnumquodque autem ens habet ſuas proprietates, à natura lapidis profluunt proprietates reales, & ab eſſe eius intellecto, conſequuntur proprietates rationis, vt annuit Sarn. *quæſt.* 3. *vniuerſ. pag.* 61. ſequutus Tromb. *tract. form. parte* 2. *fol.* 10. *pag.* 3. *in fine.* Prima conſideratio lapidis ſpectat ad Phyſ. ſecunda verò ad Log. illa eſt realis, iſta verò rationis.

19. Aſſ. Logica verſatur circa actus intellectus, non actiuos, ſed paſſiuos. Tenet Doct. *cit. in initio huius art.* & *q.* 3. *vniuerſ.* Lych. 1. *d.* 8. *q.* 3. §. *In iſta ratione.* & communiter cæteri Philoſophi docentes, Logicam agere de 2. intentionibus: nec id renuit Hurt. §. 93. Sed 2. intentiones ſunt actus paſſiui intellectus, vt patet ex definitione entis rationis præallata *in fine* 1 *not.* quæ 2. intentionibus planè accommodatur. Quodque conſtanter tuentur, qui ens rationis conſtituunt obiectum Logicæ & colligitur *ex* 4. *Met.* 2. Ergo Logica ſuam curam impendit circa actus intellectus paſſiuos, & obiectiuos. Prætereà de obiecto quod ſcrutatur ſcientia demonſtrantur paſſiones ſcibiles, vt aduerti *in* 1. *art. huius q. ante* 1. *oppoſitionem*: ſed de actibus intellectus paſſiuis, ſolum demonſtrantur paſſiones ſcibiles, vt de ſyllogiſmo, quod conſtet tribus terminis, ſitque in modo, & figura, atque neceſſariò inferat concluſionem. Iterum, Logica diſſerit de prædicato, ſubiecto & huiuſmodi: atqui hæc non ſunt actus intellectus actiui, & formales; vnus quippe actus intellectus actiuus non prædicatur de alio. Non enim conceptus animalis affirmatur de conceptu hominis, ſed rectè animal prædicatur de homine, vt ſuperius de ſuo inferiori. Nec Logica vllo in loco tractat de actibus intellectus formalibus, ſed ſolùm de formatis per intellectum. Ideo concludit Ant. præcit. *Mirum eſt, quod in imaginatione aſcendit alicuius Philoſophicè ſapientis, quod 2 intentiones ſint actus intellectus formales, & non potius conceptus formati.* Denique actus intellectus actiui ſont reales, ad Animaſticam pertinentes, quæ de anima, eiuſque viribus, & facultatibus ex inſtituto diſſerens, conſequenter de earum actibus formalibus agere debet. Reſpondet Hurt. *cit.* §. 83. conſiderare actus intellectus, ſecundum ſe, & præciſè, vt an actus intellectus ſint de genere qualitatis, aut actionis, & id genus alia, pertinere ad Animaſticam: at conſiderare actus eiuſdem intellectus, quatenus afficiuntur aliquâ ratione per accidens, videlicet quomodo ſunt diſponendi in modo & figura, ad inferendam concluſionem, eſſe Logicę munus. Contra, illa collocatio & diſpoſitio, quæ per Hurt. eſt ſolius Dia. habetur penes extrema propoſitionis, & ſyllogiſmi, quia termini & propoſitiones ſunt, quæ collocantur, & diſponuntur ad ſyllogiſmi conſtructionem: ergò conſideratio Log. reſpicit actus intellectus paſſiuos. Conſeq. tenet, quia non quo artifex operatur, eſt eius obiectum, ſed quod ſeu in quod operatur. Non enim obiectũ domificãtis, eſt actus eius intellectus, vel voluntatis, quo intendit domũ conſtruere, ſed domus ipſa ædificanda: ergo obiectum Log. non eſt actus intellectus, quo ſyllogizat, ſed ipſemet ſyllogiſmus, circa quem eſt totus eius labor. Denuò, Hurt. § 96. ſubdit actum actiuum ordinari ad paſſiuum, vltimũ autem quod à ſcientia attingitur, eſt eius obiectũ, cùm ſit terminus eius, vltrà quem amplius non fertur, igitur non actus actiuus, ſed paſſiuus à Log. expenditur. Nec iuuat dicere, vtrumq; eſſe Log. obiectum adæquatum, quandoquidem, vtriuſque proprietates ab ea non conſiderantur, nec vtrique conditiones obiecti congruere videntur.

20. Opp 1. S. Aug. 1 *contra Creſconium c.* 13. & 14. vocat Dia diſputatricem, quia docet diſputare, diuidere, definire, & argumentari. Diſputatio autem eſt actus intellectus, ac etiam diuiſio, definitio & argumentatio; ergo Logica verſatur circa actum formalem &

sctiuum, non verò paſſiuum intellectus. Concedo ma. diſtinguo min. diſputatio, & reliqua prænarrata pertinent ad Log. vt quo, concedo: vt quod nego, ſicque non actus actiuus, ſed paſſiuus intellectus reſpicitur à Logica. Ità exponitur Aug. cit.

21. Opp. 2. actus paſſiui, & obiectiui ſuum eſſe depromunt ab actib. actiuis, & formalibus: ergo Logica potius in formalibus, quam in obiectiuis occupatur. Concedo. ant. nego conſeq. Etſi enim, Log. ſuum eſſe deſumat ab intellectu, nemo tamen vnquam auſus eſt dicere, intellectum eſſe eius obiectum.

22. Opp. 3. veritas eſt adæquatio, ſiue conformitas intellectus cum re intellecta: Logica autem tractat de veritate, & falſitate propoſitionum, & argumentationum: ergo Log. labor eſt penes actus actiuos, & formales intellectus. Concedo ma. diſtinguo min. Log. agit de veritate actiuè capta, nego: paſſiuè, concedo, vt *l. 4. huius operis* palam fiet.

Articvlvs IV.

An voces ſint obiectum Logicæ.

23. Recitatur quorumdam antiquorum opinio à Neotericis Philoſophis, exiſtimantium materiam circa quàm Dia. occupatur, eſſe voces, quam tenuiſſe Roſſelinum reiectum à D. Anſel. *in Epiſtola de incarnatione Verbi*, referunt Zuingerus *vol. 2. l. 4. Teatri*, & Fuentes, *q. 3. diff. 3. art. 2.* Et vulgò appingi Och. eiuſque Aſſeclis, obſeruant Hurt. *diſp. 1. ſect. 3. ſubſect. 1.* & Art. *diſp. 2. ſect. 3.* ſed hos Authores aliter ſentire, patet legenti ipſorum opera, præſertim Och. *in ſua Log.* & 1. *d. 2. q. 8.* vbi aſſeuerat, conceptum mentalem, & non voces eſſe Dia. ſubiectum, quod dixerat, à Doct. *q. 1. prædicam. §. Ad q.* dici poteſt. Quo in loco apertè perhibet nullam partem Log. eſſe de vocibus. Quidquid autem ſit de Nominalium ſententia, quæ videtur problematica, vt intueri licet apud Och. cit. & Gabrielem *ibid. in ſequenti lib. q. 1.* planior, & apertior fiet.

24. Aſſ. voces non ſunt obiectum Log. Ità Scot. mox alleg. *& 1. perih. q. 1.* quod eſt obiectum formale vnius, non eſt obiectum formale alterius diſciplinæ, vt patet 2. *animæ c. 4.* penès diſtincta obiecta, habentur diſtinctæ ſcientiæ; voces autem ſunt obiectum formale Grammaticæ, annuente Ariſt. *4. Met. c. 1.* cuius eſt inſpicere earum ſignificationes, declinationes, ſyntaxim, & congruitatem ſermonis, ergo &c. 2. vocibus deſunt conditiones ad proprium ſubiectum Log. requiſitæ. Non enim in ea præcognoſcuntur, an ſint, & quid ſint, nec earum paſſiones demonſtrantur, nec in earumdem gratiam habentur, quæ tractantur in Logica, vt patet legenti libros Log. 3. obiectum ſcientiæ, idem ſemper perſeuerat, cum ipſa ſit de neceſſariis, & æternis, *1. poſt. 6.* voces verò, & nomina variantur ad Nationum varietatem & diuerſitatem, mutanturque ſecundum temporis viciſſitudinem, ac præſtantium virorum arbitrium & beneplacitum. 4. quiſpiam vocum expers poteſt eſſe logicus, cum voces ſint tantum ſigna, & inſtrumenta ad explicandos mentis conceptus, qui in anima latent. 1. *Perih. 1. A.* ſolo quippè intellectu effici valent diuiſio, definitio & argumentatio: ergo voces non ſtatuuntur obiectum Log.

25. Opp. 1. Ariſt. *in ſuo Organo*, perſæpè vtitur vocibus non ſignificatiuis, & litteris ad ratiocinationes conficiendas; vt patet *in l. prio. poſt. Top. & Elench.* Ergo per Ariſt. voces cenſentur obiectum Dia. Conf. 1. Idem Philoſ. *l. prædicam.* tradit diuiſiones, & definitiones antepædicamentales, per verba *dicuntur & ſignificantur*. Dici autem, & ſignificari ſpectant ad voces, & nomina. Conf. 2. Iſagoges Porph. inſcribitur, de quinque vocibus. Et ſecundum Boët. *l. prædicam.* de decem vocibus, ergo obiectum Log. extant voces. Reſp. Ariſt. id præſtitiſſe, non quia exiſtimauerit voces eſſe Dia. ſubiectum, ſed vt oſtenderet, formam ſyllogiſticam, æquè valere in vocibus non ſignificatiuis, ac ſignificatiuis, atque litteris, ac ſyllabis, vt notant ibi eius expoſitores. Ad 1. & 2. Conf. dico, ex Scot. *præcit. in prædicam.* Ariſt. & Porph. vſos fuiſſe paſſiuo per actiuum, de quinque vocibus, ideſt, de quinque vniuerſalibus per quinque voces ſignificatis, & de decem vocibus, hoc eſt, de decem prædicamentis per decem voces expreſſis. Breuius dici poteſt, præfatus Auth. vſos fuiſſe metonymia, ſumentes voces pro conceptibus, & 2. intentionibus, pro quibus ſubrogantur.

26. Opp. 2. Log. ex nominis interpretatione, eſt ſcientia ſermocinalis, vt palam feci *in Epit. l. 1. q. 1. art. 1.* Ergo obiectum eius ſunt voces: differit enim Log. de voce ſimplici, ſignificante conceptum ſimplicem, *l. prædicam.* de voce complexa ſignificante conceptum complexum, *l. Perih.* Reſpondet Scot. *vbi ſuprà*, Logicam appellari ſermocinalem propter duo, 1. quia conceptus eſt immediatum ſignificatum per vocem, de quo conceptu, ſiue 2. intent. eſt Logica. 2. quia paſſiones conceptus inſunt voci ſignificatiuæ, ſicut incomplexum, & complexum ſignificant verum, aut falſum, vt ſigno, per naturam ſignificati.

27. Opp. 3. Log. ex noto manifeſtat ignotum, cum ſit ſcientia diſcurſiua, progrediens ex noto, ad ignotum: voces autem manifeſtant conceptus, cum ſint eorum ſigna, 1. *Perih* 1. Non eſt ergo inficiandum, circà voces Log. laborare. Concedo ma. diſtinguo min. de manifeſtatione, externa, concedo: de manifeſtatione interna, nego. Voces ſiquidem, ſunt ſigna externa manifeſtatiua conceptus interni, qui latet in mente, vt nunc cum Ariſt. dicebam. Ad conf. data hypotheſi, dico vocalem definitionem pertinere ad Logicam non per ſe, ſed per accidens, vt aduertit Maurit. *in expoſt. q. 1. vniuerſ.* quatenus ipſa Logica vtitur vocibus, tanquam inſtrumentis ſignificatiuis. Hocque etiam præſtant reliquæ ſcientiæ. Nam cum res in diſputationem adduci nequeant, voces adhibemus ad res ipſas repræſentandas, & offerendas animis audientium, vt ex Ariſt. obſeruaui *in Epit. l. 2. q. 2. art. 3.*

Articvlvs V.

An ens rationis ſit obiectum Logicæ.

28. Complures veteres, & recentes Dialectici ſuſtinent, obiectum Log. eſſe ens rationis, qui ſunt bipartiti. Nonnulli enim, vt Iannus 2. *Met. q. 1 t.* & Auer. 4. *Met. com. 2.* videntur velle ens rationis, in tota ſua latitudine captum, eſſe Dialecticæ ſubiectum. Alij verò, vt D. Th. 4. *Met. lect. 4. Tol. in Log. q. 5. proœm. concl. 4.* & Rum. *ibid. q. 6.* Inter quos citatur Scot. à Fuent. *q. 3. diff. 3. art. 1.* affirmant ens rationis indirectè ab intellectu fabricatum eſſe obiectum formale, & adæquatum Log. quibus ſeſe opponunt Fonſ. 2. *Met. q. 1.* *ſect. 3.* Hurt. hîc *diſp. 1. ſect. 4. ſubſect. 2.* & Arr. *diſp. 2. ſect. 2.* negantes, ens rationis quoquo modo captum, eſſe obiectum formale Log. & aſtruentes, ens reale, eſſe eius ſubiectum.

29. Not. 1. ens deriuari, à verbo *ſum, es, eſt*, quod latiſſimè captum ſignificat habens eſſe, quod commune eſt enti reali, & rationis. Primò enim ens ſecernitur, in ens reale, & rationis, 4. *Met. T. 4.* vt ibi notant Scot. *& q. 1. Elench.* & 1. *poſt. q. 11.* & 1. *d. 36. q. vn.* F. Antonius Sireſt. *Tract. form. art. 1.* Tromb. & alij eo in loco. Ens reale eſt, quod habet eſſe, abſque intellectus opere, ſiue ei eſſe non repugnat, 1. *d. 8. q. 4. §. contrà iſtam opinionem. F.* & *q. 2. prædicam.* & *q. 1. Elench. ac quol. 1.* Ens verò rationis, ex locis nunc alleg. eſt, quod habet eſſe ab intellectu duntaxat. Ratio quippè, & intellectus pro eodem hîc ſumuntur, vt benè aduertunt Saro. *q. 3. vniuerſ. pag. 63.* & Pelbartus *tom. 2. Roſarij, ver. voluntas, §. 7.*

Triplicitet

Triplicitet autem vſurpari poteſt ens rationis, ſecundum Scot. 4. *d.* 1. *q.* 2. §. *Hic primo videndum B.* obiectiuè, ſubiectiuè, & comparatiuè. Ens rationis obiectiuè eſt, quod obiicitur, & præſentatur intellectui conſiderandum, vt natura communis, quæ offertur intellectui, ad hoc, vt fiat vniuerſale formaliter, vt palam fiet, *l.* 2. *q.* 1. Et quodlibet aliud ens, mouens intellectum ad ſui cognitionem, dici poteſt hoc modo ens rationis. Ens verò rationis ſubiectiuè eſt, quod ſubiicitur, & inhæret in intellectu, tanquam in ſubiecto. Quo pacto quælibet ſcientia dici valet ens rationis, quia in intellectu reſidet, notante Scot. *q.* 25. *prædicam.* licet ſit ens reale, in genere qualitatis repoſitum. Hanc entis rationis acceptionem indicat Ariſt. 7. *pol. c.* 14. appellans artes intellectuales, entia rationis. Ens denique rationis comparatiuè, eſt comparatio paſſiua vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum. Quod 2. intentio, ens diminutum, ens ſecundum quid, & res in anima, nuncupatur à Brianſonio 4. *q.* 3. *coroll.* 3. poſt Scot. præalleg. vt obſernat Vulpes 1. *to.* 1. *p. diſp.* 28. *art. vlt.* Quodque alij vocant ens rationis Logicum, quod habet tantum eſſe obiectiuè in intellectu. Explicatur eius effectio, intellectus v. g. cognoſcit animal, quod ſic cognitum, vocatur 1. intentio. Itemque, cognoſcit hominem, & leonem, qui ſic cogniti dicuntur duæ 1. intentiones, vt patefeci *in Epis. l.* 1. *q.* 1. *art.* 10. poſtmodum comparat animal cognitum, ad hominem, & leonem, quatenùs animal eſt quid commune vtrique, cum homo, & leo participent communem rationem animalis. Huiuſmodi autem comparatio animalis, ad hominem, & leonem, cæteraſque eius ſpecies, eſt 2. intentio, quæ genus perhibetur. Ea verò comparatio, quâ homo comparatur ad ſua indiuidua, putà Franciſcum & Ludouicum, appellatur ſpecies. Idipſum cenſendum eſt de reliquis entibus rationis Logicis, prædicato, ſubiecto antecedente, conſequente, & aliis quorum explicatio habetur apud Sarn. *Tract. de* 2. *intentionibus cap.* 2. & *q.* 3. *vniuerſ. pag.* 67.

30. Not. 2. ens rationis haud promanare ab ente reali, veluti proprietas realis ex natura ſubiecti conſequitur ipſummet ſubiectum, annuente Scot. 1. *d.* 8. *q.* 4. §. *Iſta tamen ſub M.* quia nullo modo ens rationis ab obiecto cauſatur: cum præter dictam comparationem paſſiuam, nihil præcisè habeatur in obiecto conſiderato: illa verò comparatio pendet prorſus ab intellectu, quam efferit, vel potius derelinquit in obiecto conſiderato, & comparato, vt præter alios Scotiſt. ſcribunt Sarn. cit. & Lych. 1. *d.* 3. *q.* 7. *ante* §. *Alia eſt opinio.* & 2. *d.* 1. *q.* 1. §. *ſecundò principaliter*: affirmantes 2. intentiones, ſiue entia rationis Logica non propriè cauſari, ſed derelinqui, eo ferè modo, quo colores ex penicillo pictoris, & manus eius protractione derelinquuntur in pariete, aut alio ſubiecto, vt explicabam in fine 1. notab. per exempla ibi adducta. Nec eſt omittenda diſtinctio entis rationis oſtenſa à Doct. 1. *d.* 36. *q. vn.* §. *per idem. circa M.* in chymericum ſeu fictitium, quod prorſus eſt inutile, vt mons aureus, hircoceruus, quod vulgò appellatur ens rationis, quod nullum habet fundamentum in re, & ens rationis Logicum, quod fundatur in obiecto reali. Non enim 2. intentio eſt abſque 1. Quoniam relatio præexigit ſuum fundamentum. Cum autem 2. intentio ſit relatio rationis, conſpicuè deducitur, ipſam 2. intentionem præſupponere primam, quæ eſt obiectum primò cognitum, & conſideratum, ex Doct. 4. *præcit.* & *quæſt.* 1. *Elench.* §. *Ad* 4.

31. Not. 3. per ens rationis, quod à D. Th. eiuſque Aſſeclis ſtatuitur obiectum Dia. Hurt. *ſubſect.* 2. §. 46. aliique recentes prænominati nituntur interpretari denominationem extrinſecam, hoc eſt ens rationis denominatiuè, ſiue actum intellectus, vt obiectum denominantem. Verùm, cùm denominatio extrinſeca formam alteri adiacentem deſignet, ipſa extrà denominatum exiſtit, vt huiuſmodi nomen indicat, proindéque nemine cogitante, poſſe eſſe videtur, vt aſſerunt Vulpes *diſp.* 17. *art.* 9. *n.* 6 *tom.* 1. *primæ partis*, & induiti Scotiſt. *diſp.* 3. *art.* 1. *q.* 2. Tametſi, Orbel. 4. *Met. q.* 1. & Smiſing *Tract.* 3. *de Deo vno*, *n.* 184. oppoſitum ſentiant. Eadem quippe forma denominat ſubiectum in quo non eſt, vt ſcamnum dicitur humanum, non per humanitatem in ſe, ſed in homine exiſtentem, eius arte, & opera elaboratum. Et paries denominatur viſus, per viſionem in oculo exiſtentem ad ipſum parietem terminatam, ſcribente Scot. *Quol.* 12. & 3. *d.* 8. *q. vn.* §. *Ad* 4. In oculo namque viſio eſt, ipſumque denominatione intrinſeca denominat. Ens autem rationis, de quo loquuntur Thomiſ. & Scotiſ. pendet in eſſe, & in fieri ab intellectus opere, ergo ens rationis ſic acceptum non eſt denominatio extrinſeca, quæ ſecundum Iuniores alleg. eſt realis, cum ab actu intellectus, qui eſt realis, ipſam non diſtinguant. Ant. liquet, ex D. Th. *opuſc.* 43. *c.* 4. dicente. Intentiones generis, & ſpeciei non inueniuntur in rerum natura, ſed ſequuntur actiones intellectus, & huiuſmodi ens, eſt ſubiectum Log. Item per Thomiſ. ens rationis, quod ab eis exiſtimatur, obiectum Log. eſt, quod tãtùm habet eſſe obiectiuè in intellectu, vt non abnuit Hurt. *diſp.* 1. *ſect.* 5. §. 85. & 86. ſiue quod reſultat ex opere intellectus exponente, Rnn. *quæſt.* 6. Denominationes verò extrinſecæ ſunt independenter ab opere intellectus, vt eſſe viſum, eſſe auditum, & cognitum. Præterea, quod conſequitur operationem intellectus, non eſt operatio ipſiuſmet intellectus: igitur non eſt actus intellectus, contrà Arr. *diſp.* 3. *ſect.* 2. *n.* 20. & Hurt. ſuprà *art.* 3. reiectos.

32. Aſſ. 1. ens rationis vniuersè ſumptum, nequit eſſe obiectum Log. formale & adæquatum. Deducitur ex Scot. *q.* 3. *vniuerſ.* §. *dicitur verſ. duæ* 1. *conditiones*, vbi negat conceptum formatum amplè captum ſtatui Dia. obiectum. Probatur autem 1. obiectum adæquatum ſcientiæ non ampliùs quàm ſcientia diffunditur, vt liquet ex eius definitione tradita *art.* 1. *huius q.* Ens autem rationis in tota ſua latitudine magis extenditur, quam Log. comprehendit namque entia rationis Grammaticæ, & Rhetoricæ, videlicet nominum ſignificationes, declinationes, verborum coniugationes, figuras, tropos & huius formæ alia, quorum conſideratio aliena eſt, à Log. 1. entis rationis latè ſumpti principia, naturam & paſſiones non explicat Log. vt conſtat legenti lib. Log. Ariſt. Ergo ens rationis amplè ſumptum non eſt obiectum adæquatum Log. conſequentia tenet. Ant. patet, per conditiones loco alleg. relatas.

33. Aſſ. 2. ens rationis, quod conſequitur ad operationes intellectus, ſeu quod indirectè fit ab intellectu, non eſt obiectum Log. formale. Colligitur ex Scot. *vbi ſuprà*, & opponitur Thomiſt. ferè omnibus, qui germanam Thomæ doctrinam, profitentur. Probatur 1. enti rationis ſic capto, deficit 1. conditio obiecti ſcientifici, quæ eſt, vt de ipſomet obiecto, præcognoſcatur, an ſit, & quid ſit; ergo ens rationis cum tali moderatione propoſitum, non conſtituitur obiectum formale Log. Ant. eſt in promptu; in nulla quippe parte Log. Ariſt. tradit definitionem entis rationis, vt monet Scot. alleg. nec eius principia, & paſſiones, alicubi explicat. 2. ſubiectum prædicationis non eſt obiectum attributionis, vt claret *ex* 1. *art.* iſtius *q.* & oſtendi poteſt de ſingulis ſubiectis, cuiuſcumque ſcientiæ, de quibus ens prædicatur: ens autem rationis in Log. eſt ſubiectum prædicationis. Prædicatur namque de propoſitione, argumentatione, & reliquis entibus Logicis, authore Maurit. *q.* 3. *vniuerſ.* 3. obiectum ſcientiæ directiuæ, non eſt id, quo aliquid dirigitur, ſed quod dirigitur: Log. autem eſt ſcientia directiua, etiam per Aduerſarios, ergo &c. Ma. oſtenditur inductione, de Grammatica, cuius obiectum proximum non ſunt nomen, & verbum, ex quibus conficitur congrua oratio, ſed ipſamet congrua oratio de Rhetorica, cuius obiectum non ſunt verba concinna, ſed oratio ornata, quæ ex illis efficitur. Quod etiam de Eth. aliiſque diſciplinis

directiuis induci poteſt. Atqui ens rationis eſt quo ſiue ex quo diriguntur intellectus operationes, nempe ex ſubiecto, prædicato propoſitionibus & reliquis, non autem quod dirigitur: ergo ens rationis quoquo modo captum, non eſt Log. obiectum attributionis.

34. Opp. 1. Ariſt. 4. *Met. c. 1. Tom. 5.* ſcribit Met. & Log. laborare, circa idem obiectum, cum hoc tamen diſcrimine ſubiungit, Scot. *q. 1. Elench.* §. *Ad q. dicendum.* quod Met. agit de ente reali, & Log. de ente rationis. Idipſum tradit *q. 15.* §. *Ad 1. rationem*, & *q. 2. prædicam.* ergo ens rationis eſt ſubiectum Log. Conf. ens rationis ſuo modo eſt ſcibile; habet enim paſſiones de ipſo demonſtrabiles, quarum nonnullas affert Scot. *q. 2. prædicam.* Ab alia autem ſcientia non videtur conſiderari, quàm à Log. quæ ob id rationalis appellatur, quia differit de ente rationis: ergo ens rationis eſt Log. obiectum. Reſp. & ſi concedatur præfatum diſcrimen, dico ens rationis eſſe Log. ſubiectum prædicationis, non autem attributionis, de quo extat tota lis, vt bene vidit Sarn. *q. 3. vniuerſ. pag. 56.* & ante eum Scot. *1. poſt. q. 27. ante* §. *Ad q.* Idem eſt dicendum ad conf. vel dicito, Ariſt. & Scot. loqui de Log. vtente non verò docente, vel etiam reſponderi poteſt. Dia. differere de omni ente, ratione ſui ſubiecti, quod omnibus rebus applicatur. Idcircò Log. vocari ſcientiam communem aſſerui, *q. 2. art. 7.*

35. Opp. 2. omnia quæ tractantur in Log. ſunt entia rationis, aut reuocantur ad ens rationis: ergo eius obiectum formale eſt ens rationis. Ant eſt in confeſſo: ſiquidem quæ habentur in Log. ſunt ſubiectum, prædicatum, genus, ſpecies, enunciatio, ſyllogiſmus, & id genus alia, quæ omnia etiam per Scotiſ. nominatim Mayr. *1. d. 1. q. 13.* §. ideo propter ſunt entia rationis. Conf. 1. ab obiecto ſcientia decerpit ſuam denominationem: Log. autem denominatur rationalis: ergo ab ente rationis, quod eſt eius obiectum. Conf. 2. obiectum diſtinguit ſcientiam, ens autem rationis diſtinguit Log. ab aliis ſcientiis, ergo eſt eius obiectum. Reſp. argui ab inſufficienti, nempe ab vna conditione ſubiecti, ad omnes. Ideo conceſſo ant. negatur conſeq. Committitur enim fallacia accidentis, quia non bene arguitur, materia eſt ens, forma eſt ens, & omnia, quæ habentur in Phyſ. ſunt entia: ergo ens eſt obiectum formale Phyſ. Idem accidit in re noſtra; quamuis enim omnia, quæ continentur in Log. ſint entia rationis; nihilominus, quia ea omnia in gratiam ſyllogiſmi tractantur, ob id non ens rationis, ſed ſyllogiſmus decernitur obiectum Log. Ad 1 conf. dico multiplicem effici poſſe denominationem ſcientiæ à ſuo obiecto, quandoque enim à præcipua ſubiecti parte, ſic Met. perhibetur diuina, quia agit de Deo, vt principali eius obiecto, & ſcientia de cælo vocatur Aſtrologia, quia pars eius principalis ſunt aſtra. Hinc ortum habet illud vulgatum, denominatio fit à nobiliore parte. Nonnunquam, à ſubiecto totali, & adæquato, ſic phyſ. denominatur naturalis, quia contemplatur corpus naturale, quod eſt eius ſubiectum adæquatum. Interdum verò à ſubiecto prædicationis, ita Met. nominatur realis, quia ſpeculatur ens reale, quod commune eſt reliquis doctrinis realibus. Quo in ſenſu Log. denominatur rationalis, quia conſiderat ens rationis, quod eſt eius ſubiectum prædicationis. *Ad 2. conf.* maior valet de ſubiecto attributionis, non autem de ſubiecto prædicationis, cuiuſmodi eſt ens rationis.

36. Opp. 3. ſubiectum Dia. adæquatum, aut eſt reale aut rationis, quia inter ens reale & rationis non interuenit medium, vt patet apud Formaliſtas; ſubiectum autem Log. non eſt reale vt probaui ſupra *art. 2. & 3. huius q.* Ergò eſt ens rationis. Reſp. argumentum non concludere. Vt enim adnotaui *in Epit. l. 3. q. 1 art. 10.* Minore exiſtente negatiua, in 3. figura, non valet ſyllogiſmus. Cauſa eſt, quia medium non diſtribuitur in præmiſſis, hoc eſt proceditur à non diſtributo ad diſtributum. Quod ſi ſubiectum ſupponat tantùm pro ſubiecto prædicationis, totus diſcurſus eſt bonus: verùm ſi capiatur pro ſubiecto attributionis ratiocinatio mala eſt. Non enim Log quodcunque ens rationis perquirit, ſed ſolùm ens rationis quod eſt ſyllogiſmus, ſiue modus ſciendi vt palam fiet art 7.

Articvlvs VI.

An tres operationes intellectus ſint obiectum Logicæ.

37. Scot. *q. 3. vniuerſ.* & Antonius Andreas in quadam q. poſt expoſitionem veteris Log. referunt opinionem quorumdam exiſtimantium, conceptum formatum ab actu rationis eſſe ſubiectum Dia. Hinc fortaſſe nonnulli anſam ſumpſerunt ſuſpicandi operationem intellectus eſſe obiectum Log. in quorum numero recenſetur Racon. *præludio poſtr art. 4. ſect. vlt.* Plerique autem Nuperi putant eſſe tres mentis operationes, qui inter ſe digladiantur. Quidam namque, vt Suarez *diſp. 1. Met. ſect. 4.* eas ſtatuunt, vt dirigibiles; aliqui vt directiuas, & alij vt directas. Aduerſam verò ſententiam tuentur Scot. *prælleg.* §. *Ad oppoſitum.* Ioannes de Magiſtris *q 1. dub. 2.* Zab *2. de natura Log. c. 3.* Fuentes *q. 3. art. 3.* & cæteri Scotiſ. negantes operationes intellectus quoquo modo captas, eſſe Dia. formale ſubiectum.

38. Not. ex Ariſt. *3. animæ T. 13.* & Scot. *q. 38. prædicam.* §. *Ad 2. q. & 1. perih. q. 1. & 1. poſt. q. 46.* necnon *1. Met. q. 4.* §. *vbi ſciendum*: & Maiore *tract. de ſyllogiſmis, c. 1. fol. 140.* eſſe tres operationes intellectus, quarum 1. vocatur ſimplicium terminorum apprehenſio, vt homo apprehenſus. 2. appellatur enuntiatio, ſiue compoſitio, aut diuiſio eorumdem terminorum incomplexorum, hoc eſt affirmatio vnius de alio, vt homo eſt animal, vel negatio vnius ab alio, vt homo non eſt lapis. 3. nuncupatur diſcurſus qui eſt progreſſio ex noto ad ignotum, ideſt à præmiſſis ad concluſionem, vt *homo eſt animal, Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt animal.* Hæ autem operationes bifariam poſſunt conſiderari, vt aduertit Zab *1. de natura Log. c. 3. & 2. eiuſdem lib. c. 3.* quod ſignificat Scot. *q. 3. vniuerſ. ver ſi 1. modo.* primò penes propriam naturam, & quemadmodum anima, & intellectus quæ ſunt earum principia ſpectant ad Animaſticam: ita ipſæmet operationes, quæ ab eis promanant. 2. penes tres gradus 2. intentionum, qui ex eis reſultant, ſiue penes eſſe intentionale cauſatum tantùm ab intellectu, ſiue ex eis derelictum ratione cuius ordinantur & diriguntur ad bonum ſyllogiſmum; ſicque ſunt logicæ conſiderationis. Exemplo id illuſtrari poteſt de ferro, quod abſolute conſideratum pertinet ad Phyſ. Eſt enim corpus naturale, & in genere metalli: verùm ſi inſpectetur, vt eſt ſic vel ſic figurabile, pertinet ad artem fabrilem.

39. Aſſ. 1. operatio intellectus vt dirigibilis non eſt obiectum formale & adæquatum Log. Ita videtur ſentire Scot. nuper alleg *ver. duæ ſimilitudines.* Probatur 1. in nulla parte Log. definitur operatio intellectus, nec eius principia, & paſſiones oſtenduntur ſecundum ſuam rationem generalem, quod exigitur ad obiectum formale ſcientiæ, vt ſupra monui: ergo operatio intellectus dirigibilis nequit eſſe obiectum formale Log. conſeq. eſt conſpicua, ant. peruium eſt, legenti omnia opera Dia. 2. vel operatio intellectus decernitur obiectum Log. ſecundum ſuum eſſe quidditatiuum, & hoc non, quia vt ſic ſpectat ad Animaſticam, vt patet in fine præmiſſi not. vel vt induta eſt 2. intentione dirigibilitatis, & iſtud nequaquam. Sic enim nihil aliud eſt, quàm ens rationis, quod Racon. refutauit, *art. 4. ſect. 2.* contra quem ponitur iſta aſſ. Denuo actio non intenditur per ſe à Log. ſed gratia ſyllogiſmi: ſancitur ergo, operationem intellectus haud eſſe Log. obiectum proximum & formale.

40. Aſſ.

40. Aſſ. 2. operationes intellectus ſtatim nequeunt obiectum Logicæ proximum & formale, nec vt dirigibiles, nec vt directiuæ nec vt directæ. Hanc aſſ. quæ eſt tripartita innuit Scot. *vbi ſupra*. 1. pars probatur 1. vnius ſcientiæ, vnum eſt tantum obiectum formale, & adæquatum, 1. *poſt. T.* 43. Logica autem eſt vna ſcientia ex dictis *art.* 2. *q.* 2. tres verò ſunt operationes intellectus. Iterum vnius ſcientiæ debet eſſe vnum medium ad demonſtrandum, quod eſt definitio ſubiecti; oſtenduntur enim de ipſo ſubiecto, omnes eius paſſiones ſcibiles & demonſtrabiles: cum autem tres ſint operationes intellectus, planè euincitur eas non eſſe obiectum formale Log. Dices eas eſſe obiectum formale Log. ſub ratione dirigibilitatis, vt ſignificat Antonius Andreas. 1. *Met. q.* 1. *art.* 2. *verſ. contra* 3. *dictum*. Contra, vnaquæque operatio gaudet ſua propria dirigibilitate, ſicut & entitate: ſicut ergo ſunt tres operationes dirigibiles, ita & tres dirigibilitates, proindeque illæ non ſunt obiectum Log. ſub ratione dirigibilitatis. 2. dirigibilitas cuiuſvis operationis aut eſt aptitudo, ſiue potentia naturalis, aut potentia obedientialis. Non 1. quia talis potentia naturalis pertinet ad eam ſcientiam, quæ eius naturam, à qua emanat, ſpeculatur, cuiuſmodi eſt Animaſtica. Nec 2. quia potentia obedientialia eſt paſſiua, reſpectu ordinationis, & directiuitatis, quæ eſt ens rationis, ab intellectu fabricatum, quod Aduerſarij ab obiecto Log. remouent. Deinceps, operationes intellectus ſunt reales, Log. verò eſt rationalis. Inſuper, foret ſubalternata Animaſticæ; nam adderet differentiam accidentalem ſupra eius obiectum, quæ eſt dirigibilitas; potiùs ergo concludendum eſt, huiuſmodi operationes haud eſſe proximum Log. obiectum.

2. Pars manet probata *art.* 3. *præſentis q.* vbi oſtendimus, actus intellectus actiuos non cadere in obiectum formale Log.

3. Pars ſuadetur, ſcientia directiua non præexigit obiectum directum, ſecus non foret directiua, cum ipſum non dirigeret, nec poſſet dirigere, veluti habitus factiuus non præſupponit obiectum iam factum, ſed factibile, vt liquet inductione per omnes artes mechanicas. Log. autem ex communi Dialecticorum conſenſu, eſt directiua: ergo eius obiectum formale non valent eſſe operationes mentis vt directæ.

41. Opp. 1. contra 1. aſſ. Scot. *q.* 1. *prædicam.* §. *Ad q.* ait Log. eſſe de conceptu: conceptus autem eſt operatio intellectus. Immò, *in Epit. l.* 3. *q.* 1. *art.* 2. conceditur, ſyllogiſmum eſſe operationem intellectus: ergo operatio intellectus eſt obiectum Log. Reſp. Doctorem ibi ſeipſum explicare. Inquit enim Logicam eſſe de conceptu formato ab actu rationis, qui conceptus coincidit, cum ente rationis, & 2. intentione, quam eſſe ſubiectum Log. prædicationis, non verò attributionis ſupra inſinuaui. Per hanc diſtinctionem ſoluitur contradictio, quæ videtur eſſe in ſcriptis Doct. Nam *q.* 3. *vniuerſ.* inficiatur ſubiectum Log. eſſe conceptum formatum, quem poſtmodum *in prædicam. q. cit.* Statuit obiectum ipſius Log. vt patet *verſ. Ad aliud dico*. vbi probat Log. non eſſe ſcientiam realem, nec ſermocinalem, quia non eſt de re, nec de voce, ſed de conceptu: ſoluitur inquam apparens contradictio, quoniam in illa q. vniuerſ. loquitur Scot. de ſubiecto attributionis: at in dicta q. prædicam. diſſerit de ſubiecto prædicationis, quod probe aſſerit eſſe ſubiectum Dia. veluti ens rationis, & 2. intentionem, quæ tria q. alleg. vniuerſ. putat coïncidere.

42. Opp. 2. omnia quæ tractantur in Log. ad tres operationes mentis, vt dirigibiles reuocantur, ergo tres operationes mentis vt dirigibiles ſunt obiectum Log. Ant. eſt compertum ex diſtributione librorum logicorum Ariſt. recepta à Scot. locis prænominatis, & 1. *perih. q.* 1. Etenim de 1. operatione intellectus extat *l. prædicam.* in quo habentur termini incompleti. De 2. operatione ſunt lib. Perih. in quibus traduntur termini complexi. Et de 3. agitur *in lib. prio. poſt. Top. Elench.* in quibus ſyllogiſmus, eiuſque partes ſubiectiuæ, & paſſiones accurate docentur. Concedo ant. nego conſeq. arguitur enim ab inſufficienti enumeratione conditionum ſubiecti, & committitur fallacia conſequentis. Deſunt enim eis duæ priores conditiones ad obiectum formale præexactæ. Vel dici poteſt, argumentum concludere de obiecto remoto & materiali, non vero de obiecto proximo & formali, de quo extat præſens controuerſia.

43. Opp. 3. operationes intellectus quatenus dirigibiles, ſunt ſcibiles, & demonſtrabiles: ergo cadunt ſub obiectum alicuius ſcientiæ: nequeunt autem conſiderari ab alia ſcientia, quam à Logica, quæ ſola præbet leges, & præcepta eas rectè dirigendi, vt conſtat ex eius natura & inſtituto: ergo tales operationes ſunt obiectum formale Log. diſtinguo ſubſumptum, ſi fiat ſermo de dirigibilitate naturali & reali, nego. Quod ſi inſtituatur ſermo de dirigibilitate artificiali, & rationali ab intellectu cauſata, ſeu potius derelicta, concedo quidem eam reſpici à Log. Verùm, cum huiuſmodi ordinatio ſiue directio non in ea ſiſtat, ſed tendat ad ſyllogiſmum, ſiue modum ſciendi, conſequenter non operationes intellectus, ſed ſyllogiſmus conſtituitur proximum, & formale ſubiectum Dialecticæ.

ARTICVLVS VII.

An ſyllogiſmus ſit obiectum Logicæ.

44. ALgazel in ſua Log. c. 3. & Auic. ibid. argumentationem faciunt Log. ſubiectum ſimplicius in prol. prædicabilium, aliique veteres Peripatetici, quos ſequuntur Hurt. diſp. 1. ſect. 8. ſubſect. 4 & Arriag. diſp. 2. ſect. 5. ſubſect. 3. autumant, eſſe demonſtrationem. Scotiſtarum verò duplex eſt placitum, vnum quod defendunt Faber Theor. 6 Orbel. q. 1. Mauric. & Sarn. q. 3. vniuerſ. ex Scot. ibid. aſtruentes ſyllogiſmum eſſe obiectum adæquatum totius Log. Alterum, quod tuentur Tatar. q. 3. art. 2. Ioannes de Magiſtris, Fonſ. 2. Met. q. 1. ſect. 5. & Complut. in Log. diſp. 1. q. 3. ex Scot. 1. Prio. q. 2. affirmantes ſubiectum Log. totale eſſe modum ſciendi.

45. Not. 1. ex Sarn. *pag.* 77. aliiſque Scotiſ. præcit. hic capi ſyllogiſmum in communi, prout abſtrahit à quolibet ſyllogiſmo, Dialectico, demonſtratiuo, & ſophiſtico: ſiue, vt alij inquiunt, prout ſyllogiſmus ſupponit ſimpliciter, non verò perſonaliter, complectens partes integrales ſubiectiuas, principia & paſſiones eius, de quibus abunde *in Epit. l.* 3. Poteſt autem ſyllogiſmus accipi, primo intentionaliter, qui eſt oratio mentalis ſiue vocalis, ſiue ſcripta, compoſita ex tribus propoſitionibus: & ſecundò intentionaliter, qui eſt reſpectus rationis præmiſſarum, ad concluſionem. Rurſus obſerua modum ſciendi eſſe duplicem, formalem & obiectiuum. Formalis eſt actus intellectus, quo diuidimus, definimus & argumentamur: obiectiuus verò eſt ipſum obiectum, vel obiecta, de quibus fiunt diuiſiones, & argumentationes. Poteſt enim modus ſciendi ſic deſcribi, inſtrumentum quo à notitia noti deuenitur ad notitiam ignoti, breuius progreſſio noti ad ignotum.

46. Nota 2. ex eiſdem Authoribus Logicam bifariam poſſe inſpectari, vno modo ſecundum ſe, & in tota ſua amplitudine, quatenus comprehendit l. Porph. *l. ſex principiorum, l. de diuiſione*, & ſi quæ alia ab aliis Dialecticis addita ſunt & locupletata. Altero modo prout tradita eſt ab Ariſt. in libris ſaltem qui ad nos peruenerunt. Logicæ autem 1. modo ſumptæ, modus ſciendi decernitur obiectum. 2. vero modo inſpectæ, ſtatuitur ſyllogiſmus, vt benè aduertunt Sarn. *pag.* 78. Tol. *q.* 5. *fund.* 2. Conimb. *ibid. art.* 3. & Fonſ. *præcit.* Eo fere pacto, quo quidam Scotiſ. Philoſophantur de

ſubiecto

ſubiecto Phyſ. quam conſiderant in toto ſuo ambitu, aiuntque ſic eius obiectum eſſe ens finitum: vel vt fuit conſcripta ab Ariſt. & ita arbitrantur, eius obiectum eſſe corpus naturale, vt videre eſt apud geminos Scotiſ. *q. proœm. in phyſ. paulo ante 1. art.*

47. Aſſ. 1. argumentatio non eſt totale ſubiectum Log. Ita Scot. *q. vniuerſ. §. Ad rationem poſitionis 3.* Et probatur ab ipſo ibi. 1. argumentationi deeſt 1. conditio ad ſubiectum requiſita: Nunquã enim ab Ariſt. definitur argumentatio in communi, nec ponitur eius definitio vt principium ſcientiæ, ergo non eſt Dia. ſubiectum adæquatum. 2. argumentatio non habet paſſiones de ipſa demonſtrabiles, vt petit 2. conditio ſubiecti, cum non habeat definitionem. 3. eidem deficit 3. conditio, vel enim argumentatio eſt quid æquiuocum, vel analogum: ſi eſt quid æquiuocum; ab ea cum careat vnitate non depromitur vnitas Log. quandoquidem æquiuocum non eſt ſcibile, nec demonſtrabile: vel analogum, ad contenta ſub ea: quo pacto Log. non erit vna ab ipſomet analogo, ſed ab vnitate eius principalis analogati, cui cætera omnia attribuuntur, cuiuſmodi eſt ſyllogiſmus, vt patet de vnitate Met. cuius vnitas eſt ab vnitate ſubſtantiæ, ad quam reliqua entia referuntur. Quare argumentatio non eſt ſubiectum Log. totale: niſi dicamus ipſam confundi cum ſyllogiſmo, vt ex Ariſt. 1. *prio.* 1. & 1. *Top.* 1. & 1. *Elench.* 2. aduerti *in Epit. l. 3. q. 1. art. 3.*

48. Aſſ. 2. Demonſtratio eſt tantùm partiale ſubiectum Log. tametſi principale. Tangitur, *à Doct. 1. Prio. q. 2. propè finem*, vbi adducit diuiſionem omnium partium Log. inter quas potiſſimum locat demonſtrationem. Suffragatur Ariſt. 1. *poſt. T. 21.* diſſerens de Demonſtratione, tanquam partiali Dia. ſubiecto, & adducens eius principia, ſpecies & paſſiones. Probatur autem 1. obiectum ſcientiæ adæquatum comprehendit omnia, quæ in ſcientia cuius eſt obiectum pertractantur, vt ex notione ipſius nominis adæquatum elucet: & inadæquatum obiectum continet tantùm ſcientiæ partem, vt ipſa vox inadæquatum denotat: demonſtratio autem non comprehendit ſyllogiſmum topicum, ſophiſticum, & falſigraphum. Hi namque ab ipſa demonſtratione diſſident, vt conſtat ex eorum definitionibus: ergo demonſtratio eſt tantùm partiale, & inadæquatum Dia. ſubiectum, præcipuum tamen cum ſit eius pars præcipua, ac inſtrumentum ſcientiæ generatiuum. 2. vnius ſcientiæ genere, vnum eſt ſubiectum genere 1. *poſt. T. 43.* Log. autem eſt vna ſcientia genere, ex antecedente *q. art.* 4. ergo eius ſubiectum eſt vnum genere, quale non eſt demonſtratio, quæ ſub modo ſciendi, & ſyllogiſmo generatim ſumpto, continetur, proindeque demonſtratio eſt obiectum Log. partiale duntaxat.

49. Aſſ. 3. ſyllogiſmus eſt obiectum Logicæ adæquatum ab Ariſt. conſcriptæ. Hanc procul dubio tenet Scot. nuper cit. *q. 3. vniuerſ. §. dicendum ergo*, quam probat ex partitione librorum organi Ariſtotelis. Et fauet Zab. 1. *de natura Log. c. 18.* inquiens, *qui aiunt, ſyllogiſmum eſſe obiectum Log. ſunt aliis præferendi.* Probatur 1. ex Ariſt. 1. *Prio.* 1. *in initio, & in calce* 2. *Elench.* qui poſtulat, habendas ſibi eſſe gratias, propterea quod ſyllogiſmum adinuenit, multumque in eo inſudauit, ad eumque omnia opera Dia. direxit, teſte Doct. vbi ſupra & confirmat Fonſ. 1. *Met. cap. 3. q. 1, ſect. 3.* 2. ſyllogiſmus potitur omnibus conditionibus requiſitis ad ſubiectum Log. adæquatum: ergo eſt eius obiectum adæquatum. Ant. probatur, de ſyllogiſmo præſupponitur, an ſit, & quid ſit, vt liquet in initio 1. prio. vbi habetur eius definitio. Itemque principia & paſſiones demonſtrabiles, tum in lib. prio. tum etiam in reliquis lib. Atque omnia quæ tractantur in Log. ad ipſum quoquomodo reuocantur, vel tanquam adminiculantia, vt definitio, 6. & 7. *Top. ac* 2. *poſt.* 2. Et diuiſio, 8. *Top.* 1. & 2. *prio. ſect.* 2. *c.* 3. vel tanquam imperfectum ad perfectum, vt enthymema, exemplum, & inductio 2. *prio.* vel tanquam partes integrales, ſiue materia remota, *l. prædicam* ſiue materia proxima, *lib perih.* vel tanquam partes ſubiectiuæ, *l. poſt. & Top.* denuo ſyllogiſmus continet omnes veritates, quæ haberi poſſunt in Log. præbetque ipſi vnitatem, & diſtinctionem, ſicut præſtat quodvis obiectum cuiuſcumque ſcientiæ: igitur ſyllogiſmus eſt Logicæ Ariſtotelicæ ſubiectum totale, & adæquatum.

50. Aſſ. 4. modus ſciendi eſt totale obiectum Log. ſecundum ſe conſideratæ. Ita Scot. 1. *Prio. quæſt. 2. §. Quantum ad 3. concluſ.* 2. probatur 1. ex Ariſt. 2. *Met. c. 3. T. 15.* vbi ab ipſo Philoſ. Logica vocatur modus ſciendi, eo quod tota incumbit in modum ſciendi obiectiuum, tanquam eius proprium obiectum, exponentibus eum locum non ignobilibus Scotiſ. Ergo menti Ariſt. conſonat, modum ſciendi eſſe obiectum adæquatum Log. in tota ſua latitudine. 2. ex refutatione aliarum opinionum, cuilibet namque ſcientiæ datum eſt ſubiectum adæquatum, à quo ſuam vnitatem diſtinctionemque ab aliis diſciplinis deſumat, 1. *poſt T 43.* Log. autem eſt vna ſcientia à cæteris diſtincta, ex dictis *q. 2. art.* 2. Ergo ipſi concedendum eſt vnum ſubiectum adæquatum, quod non ſunt voces, nec res omnes, nec ens rationis, nec operationes intellectus, nec demonſtratio, nec ſyllogiſmus, cum diuiſio, & definitio ſint modi ſciendi à ſyllogiſmo diſtincti; ergo euidenter & ſufficienter concluditur eſſe modum ſciendi. 3. modo ſciendi rectè adaptantur omnes conditiones ſubiecto totali Log. neceſſariæ: ergo modus ſciendi ſtatuitur totale obiectum Log. abſolutè ſumptæ. Ant. patet percurrenti eas ſingulatim. Præſupponitur quippe in ea an ſit & quid ſit modus ſciendi, de ipſo demonſtrantur paſſiones ſcibiles, nec eius metas tranſilit: omnis quippè modus ſciendi, aut eſt diuiſio, aut definitio, aut ſyllogiſmus. Itemque aut eſt pars remota, vt terminus, aut pars propinqua, vt propoſitio, & ſi quid aliud in ea expenditur, apte ad modum ſciendi reducitur, vt fusè oſtendit Scot *in fine q. alleg.*

51. Opp. 1. Ariſt. 1. *prio. in principio* proponit ſe acturum de demonſtratione, & 2. *eiuſdem operis c. 17.* ſubdit, ſe diſſeruiſſe de ipſa demonſtratione. Id autem circa quod artifex ſcientificus curam impendit, eſt eius obiectum: ergo cum Log. demonſtrationem excolat, infertur eam eſſe eius obiectum adæquatum. Conf. 1. Log. præbet modum ſciendi, modus autem ſciendi eſt demonſtratio, quæ definitur 1. *poſt T. 5.* ſyllogiſmus faciens ſcire. Conf. 2. per ſolam demonſtrationem intellectus adæquatè perficitur, quia per eam notum habet obiectum, eiuſque paſſiones demonſtrabiles: igitur demonſtratio eſt totale obiectum Log. Reſp. illa, & conſimilia loca exponẽda eſſe de obiecto partiali principali, non verò de obiecto totali. Nam 1. loco cit. Ariſt. expreſsè ſubdit ſe velle inquirere quid ſit ratiocinatio, quænam ſit perfecta, quæue imperfecta. Et paulò poſt affert definitionem ſyllogiſmi in communi, quatenùs comprehendit ſyllogiſmum topicum, & analyticum. In 2. autem loco alleg. apertè fatetur ſe egiſſe de ratiocinatione & demonſtratione: at ratiocinatio latior eſt demonſtratione. Eo magis 1. *poſt.* ſolùm ea inſtituto, demonſtrationem, principia, ſpecies, paſſiones, & effectus pertractat, quò fit, vt Ariſt. nequaquam obiectum adæquatum Logicæ locauerit, ſicut nec corpus animatum Phyſ. nec Deum Met. Ad 1. conf. concedo ma. ad min. dico, demonſtrationem eſſe quidem modum ſciendi, at non omnem modum ſciendi, & totalem, ſed partialem præcipuum duntaxat. Ad 2. conf. nego ant. rei quippè, nedum ſunt media neceſſaria, verum etiam probabilia ad ipſam oſtendendam.

52. Opp. 1. ſyllogiſmo competunt cunctæ conditiones ad obiectum Log. totale præexactæ: ergo ſyllogiſmus eſt eius obiectum totale. Ant. probatur, ſi aliqua conditio ipſi deeſſet, maxime quia ad ipſum omnia, quæ tractantur in Logica non reuocantur, puta diuiſio & definitio,

definitio, huiuſmodi autem inſtrumenta ad ipſum ſyllogiſmum rediguntur, tanquam eius adminiculantia, & non raro ex eis fiunt præmiſſæ propoſitiones. Cætera verò ad eundem inet ſyllogiſmum reducuntur, tanquam imperfecta, ad perfectum. Atque reliquæ argumentandi ſpecies, vim inferendi ab ipſo depromunt, vt de exemplo, & inductione ingenuè fatetur. Ariſt. 2. *prio.* & Scot. *ibid. q.* 8. *&* 1. *prio. q.* 2. Igitur impertinens eſt illa diſtinctio de ſubiecto Log. in ſe & de ſubiecto, Log. ab Ariſt. derelictæ, cum idem ſit decernendum obiectum Log. ſiue in ſe conſideratæ, ſiue ab Ariſt. traditæ. Nego ant. ad eius probationem, dico diuiſionem & definitionem eſſe diſtinctos modos ſciendi à ſyllogiſmo, eſſeque partialia obiecta Log. de quibus effici queunt pleræque demonſtrationes. Itaque ſi præcisè ſumantur, ſyllogiſmo non competunt per ſe, ſed per accidens, quatenus quoquomodo inſeruiunt ſyllogiſmo. Nec obſtat Ariſt. qui 1. *Met. c.* 7. commemorat definitionem, & demonſtrationem, omittens diuiſionem: ſiquidem, illos duos modos ſciendi ibi enumerat, tanquam præcipuos, tertium, ideſt diuiſionem non excludens, quæ eſt inſtrumentum ſciendi minus præcipuum, teſte Ariſt. 2. *Prio. ſect.* 2. *cap.* 3. & annuente Scot. *vbi ſuprà, ver. vnde quia.*

Inſtabis, definitio reducitur ad demonſtrationem, veluti termini ad propoſitionem: termini autem per ſe pertinent ad propoſitionem, cum ſint eius partes per ſe, ergo & definitio ad demonſtrationem. Nego paritatem ma. Poteſt namque haberi demonſtratio, ſaltem non potiſſima abſque definitione, at ſine terminis, effici non valet propoſitio.

Vrgebis, eſſentia prius cognita per definitionem ſuapte natura ducit in cognitionem ſuæ paſſionis: ergo per ſe eſt illatiua, proindeque pertinet ad demonſtrationem, tanquam eius per ſe pars. Dico, licet habita cognitione eſſentiæ, valeat quis venire in cognitionem eius paſſionis, inferreque concluſionem, id tamen non eſt neceſſarium, nec exigitur ad naturam definitionis. Siquidem Deus habita eſſentiæ definitione, nullam ex ea elicit illationem, quodque etiam commune eſt Angelo ſecundum Thomiſticam doctrinam. Quare definitio ſuapte natura, & intrinſecè, nullam prorſus ſibi vindicat illationem & rationem diſcurſiuam.

53. Opp. 3. Scot. *q.* 3. *vniuerſ.* affirmat & probat, ſyllogiſmum eſſe obiectum totale Log. At vero 1. *Prio. q.* 2. *concl.* 1. expreſsè inficiatur, ſyllogiſmum conſtitui obiectum Dia. adæquatum, vultque eo in loco, *concl.* 2. eſſe inſtrumentum, ſeu modum ſciendi: ergo Scot. apertè ſibi contradicit. Reſpondet Faber *cap.* 3. *Theor.* 6. eos libros non eſſe Scot. quoniam in eis multa proferuntur, quæ doctrinæ eius non ſunt conformia. Verum hæc reſponſio non ſatisfacit, quandoquidem *in qq. vniuerſ.* quædam pariter affert, quæ eis aduerſantur, quæ ſcripſit, in lib ſententiarum, vt ens eſt æquiuocum, ſubiectum accidentium eſt materia, & id genus alia. Veruntamen, omnes Scotiſ. concedunt illas qq. eſſe Doctoris ſubtilis, vt reuera eius ſunt. Ideò non negandi, ſed exponendi ſunt præfati lib. ſi quid in eis reperiatur, quod ipſi Scot. pugnare videatur. Vnde Veglia *veſtig.* 1. *c.* 6. *n.* 16. appoſitè ſubiicit, eſſe effugium miſerorum, qui cum non valeant aliter euitare vim argumenti, negant vel Authorem libri, vel librum Authoris.

Occurrit Fuentes *q.* 3. *art.* 5. explanans Scot. 1. *prio. cit.* de ſubiecto prædicationis; *&* 3. *q. vniuerſ.* de ſubiecto attributionis. Sicque inquit, nulla extat in dictis Doct. contradictio, cum modus ſciendi extet ſubiectum prædicationis, & ſyllogiſmus ſubiectum attributionis. Sed nec iſta reſponſio diluit difficultatem. Non enim modus ſciendi eſt ſubiectum totale prædicationis Log. cum ipſe modus ſciendi de multis, quæ in Log. aguntur, enunciari nequeat. Siquidem terminus non eſt modus ſciendi, nec propoſitio eſt modus ſciendi. Præterea, vt plurimum ſubiectum prædicationis tranſcendit limites ſcientiæ cuius eſt ſubiectum, vt liquet, de ente rationis, quod eſſe ſubiectum prædicationis Log. ſuprà aſſerui *art.* 5. Iterum, *in vlt. aſſ.* probaui ad ſyllogiſmum non reduci diuiſionem, & definitionem. Igitur prædicta diſtinctio de ſubiecto prædicationis, & attributionis non ſoluit præpoſitam apparentem repugnantiam.

Cardinalis Sarn. *in fine* 9. conatur eam contradictionem tollere, hac diſtinctione videlicet, Scot. in 1. loco diſſerere de obiecto principali, in 2. vero loco de obiecto totali. At huiuſmodi reſponſio conſpicuè textui Scotico pugnat; vtrobique enim Doct. ratiocinatur de obiecto totali, & adæquato, vt patet inſpicienti *q.* 3. *vniuerſ.* §. *Dicendum ergo*, quod ſubiectum primum, ideſt, adæquatum, vt dictus Sarn. declarat, *pag* 78. Hocque conſtat 1. *Prio. quæſt.* 2. Tunc ſit 1. concluſio, quod iſte terminus ſyllogiſmus non eſt ſubiectum in tota Log. Et paulo poſt. 2. concluſio eſt, quod iſte terminus, inſtrumentum ſciendi eſt ſubiectum in tota Log. Mihi autem videtur omninò diſſolui apparens illa contradictio, ſi dicatur *in* 3. *q. cit.* Scot. loqui de ſubiecto Log. traditæ ab Ariſt. ſaltem ſecundum libros eius, qui ad nos peruenerunt: *&* *q.* 2. *alleg.* verba facere, de ſubiecto Log. in ſe ſpectatæ. Hanc reſponſionem non reſpueret Sarn. ſi meminiſſet eius, quod dixerat *pag.* 78. quæſtionem præallatam, motam eſſe de Log. ab Ariſt. elargita: nec ab ea foret alienus Faber *cit. in ſol.* 3. *&* 4. *rationis*, ſi diuiſionem, & definitionem ad ſyllogiſmum non reuocaſſet in ſoluenda 1. ratione, & non repetiiſſet *infra cap.* 4. vel dici poteſt, Scot. in illo volumine Log. multa dixiſſe ſecundum communem ſententiam, vt notat Bargius *q.* 3. *prol.* relatus à Sarn. *in margine q.* 34. *vniuerſ.* quæ alibi in ſuis ſcriptis apertè refellit. Idque etiam præſtat Ariſt. *c. de quantitate*, enumerans quaſdam ſpecies quantitatis, quas 5. *Met. c. de quanto*, prorſùs omittit.

54. Opp. 4. nihil poteſt eſſe ſubiectum adæquatum totius, & partis, vt patet ex terminis: ſyllogiſmus autem eſt ſubiectum adæquatum *lib. Prio.* quia vna ſunt tantum pars Log. Ergo ſyllogiſmus non eſt ſubiectum totale Log. etiam ab Ariſt. elaboratæ. Concedo ma. diſtinguo min. Penes formam illatiuam concedo: penes omnes paſſiones in ſe, aut in ſuis partibus ſubiectiuis & integralibus ac reducibilibus ad ipſum nego.

55. Opp. 5. nulla ſcientia format ſuum obiectum: ad eam quippe præſupponitur ſicut cauſa ad ſuum effectum. Fit enim ſcientia partialiter ex obiecto, iuxta illud elogium Auguſt 11. Trin. c. 12. *ex cognoſcente, & cognito paritur notitia.* Cum ergo ſyllogiſmus fiat à Log. infertur ipſum non eſſe ſubiectum Log. Ariſtotelicæ. Diſtinguo ma. de ſcientia reali ſpeculatiua, concedo: de ſcientia rationali, & directiua, cuiuſmodi eſt Log. nego. Ita Maur. & alij Scoti enarratores in præſenti q.

Petes, vtrum ſyllogiſmus ſit obiectum formale Log. Ariſt. Reſpondet Faber præcit, ante argumentorum ſolutionem affirmatiuè. Soli namque illi obiecto adiungitur ratio formalis, quando latiùs patet, quàm ſcientia cuius eſt obiectum. Ob id per rationem formalem ſibi additam anguſtatur, & limitatur, vt ſub huius potiùs, quàm illius conſiderationem cadat, vt corpus naturale per ſanabilitatem, quæ eſt vna eius ratio formalis, ſoli Medicinæ congruit, eique adæquatur. Veruntamen cum obiectum ex ſe eſt æquale ſcientiæ, inquit dictus Faber, nulla ipſi apponenda eſt ratio formalis. Sic ſyllogiſmus ſimpliciter, omnibus modis quibus eſt conſiderandus, à Log. Peripatetica expenditur. Præterea nulla indiget ratione formali ipſum reſtringente. Melius dici poteſt ſyllogiſmum, vt inſtrumentum ſciendi eſſe obiectum formale Log. Stagiritæ, non verò abſolutè. Nam ſi inſpectetur, vt ens rationis, pertinet ad Met. vt præ aliis notat Ant. 1. *diſt.* 23. *art.* 2. & indicat Sarn. *quæſt.* 8. *vniuerſ. pag.* 154. annuuntque Scot. & Anglicus *ibid. quæſt.* 7. *fol.* 74. *colum.* 2. *in fine.* Et ſi expendatur vt eſt ope-

ratio

ratio intellectus ſpectat ad Animaſticam. Quod ſi inſpectetur vt eſt oratio congrua diſcutitur à Grammatica.

QVÆSTIO IV.

De vtilitate, & neceſsitate Logicæ.

ARTICVLVS I.

An Logica ſit vtilis.

1. EPICVRVM, eiuſque aſſeclas, Logicam tanquàm vanam, & inutilem contempſiſſe, referũt Cic. 2. *de finibus*, Laërtius *l.* 10 & Lact. 3. *Inſtit.* Quorum errores, ipſemet Lact. ibi recitat, & egregie refutat: & inſinuat Aug. 1. *contrà Creſconium cap.* 13. Illis adſtipulantur Cirenaici Ariſtippi ſectatores, teſtibus Clitomacho, & Maleagro, apud Laert, *l.* 1. Et ſectarij artes liberales criminantes, magnoque odio proſequentes: propterea quod, boni Dialectici, eorum technas detegunt, nodos diſrumpunt, laqueos frangunt, ſophiſmata illudunt, & in nihilum redigunt. Quos omnes, meritò orthodoxi Doctores damnant, decernentes, & proclamantes, Logicam eſſe nobis maxime vtilem, & proficuam, eamque veluti diſſerendi magiſtram colunt, & excolunt.

2. Aſſ. Logica laudibus eſt euehenda, & tanquam vtilis eſt à nobis perdiſcenda. Hanc præſupponit Doct. in volumine, quod de Log. edidit, & perfecit. Probatur 1. ex Ariſt. 1. *Top.* 2. Dialectica ad omnium methodorum principia viam parat. 1. *Met. cap.* 1. *&* 2. ob imperitiam dialecticæ, Philoſophi antiqui in multos errores inciderunt. *Et* 2. *Met. cap.* 3. *T.* 15. Dialectica vocatur modus ſciendi: norma autem ſciendi, regula fugiendi errores, & inſtrumentum acquirendi alias ſcientias, eſt vtile, & proficuum. Accedunt Plato *in Phædro*, & 7. *de Rep.* Aug. 3. *contra Academicos c.* 17. Boetius *in Top.* Cic. Hugo Vict. 1. *Diſdaſcalica eruditionis*, & alij, qui Dialecticam plurimùm commendant, magniſque encomiis afficiunt, vt eius dignitatem, vtilitatemque nobis ſignificent. Vndè. Aug. 3. *contrà Creſconium*, oſtendit Chriſtum Dominum, & D. Paulum, in diſſerendo, & prædicando, vſos fuiſſe Dialectica. Et 2. *de doctrina Chriſtiana cap.* 31. ſubiicit, eam ad omnia quæſtionum genera, quæ in ſacris litteris ſunt penetranda, & diſſoluenda multùm conducere, monetque ibi, tantùm eſſe cauendam libidinem rixandi, & puerilem quandam oſtentationem decipiendi Aduerſarium. 2. vtile eſt, quod in gratiam alterius conſequendi expetitur. Log. autem confert, ad aliarum ſcientiarum adeptionem, cum ſit modus, & inſtrumentum ſciendi; ergo Log. eſt vtilis 3. quod mentem noſtram ornat, & perficit, & in gratiam alterius incumbit, eſt vtile: Log. autem intellectum noſtrum adornat, & illuſtrat, atque in gratiam cæterarum diſciplinarum laborem ſuum impendit: ergo tanquam vtilis, & proficua à nobis eſt excolenda. Huius autem quatuor vtilitates commemorat Tatar. *q.* 3. *Dub.* 3. prima eſt facilitas diuidendi, definiendi, & argumentandi. 2. facilitas diſcernendi verum à falſo. 3. facilitas arguendi, & reſpondendi in omni rerum genere. 4. facilitas ſoluendi paralogiſmos in forma peccantes.

3. Opp. quod eſt obnoxium Chriſtianæ religioni, eſt vanum, & inutile: Log. autem eſt obnoxia Chriſtianæ familiæ. Nam 1. Cor 8. *ſcientia inflat, charitas ædificat.* Et Log. ex dictis eſt ſcientia, quæ videtur opponi ſaluti noſtræ, vt deducitur ex illo pſal. 70. *Quoniam non cognoui litteraturam, introibo in potentiam tuam.* Vbi habet Gloſſa *in religionem Chriſtianam*; ergo Dia. nobis non prodeſt. Conf. de Ario, cuius hæreſes dialectica fulcit, ſcribit Hieron. contrà Luciferianos. Itidemque, de Matthæo, Lut. Caluin aliiſque permultis, qui nodoſos contexunt ſyllogiſmos, vt homines in errorem inducant. Concedo ma. nego min. ad eius probationem, explano illud teſtimonium, cum Aug. 9. *Ciuit.* 20. de ſcientia abſque charitate, non verò de ſcientia iuncta cum charitate. Idem ſcribit S. Doct. *In Pſal* 118. *Con.* 17. *& tract.* 27. *in Ioan.* Quid eſt ſcientia inflat? ſola ſine charitate. Ideò Angeli mali dicuntur Dæmones, quia ſcientia inflati ſuperbiunt, peruerſè præſumentes, tanquam phrænetici, qui reprobantur, ne intrent in potentiam Domini. Ita exponitur locus Pſal. alleg. ab eodem Aug. ibi dicente, per litteraturam intelligi homines de terra gloriantes, & de ſuis viribus præſumentes Hæc reſponſio apertè colligitur ex Apoſt. ibid. Subiiciente. *Si nouerim myſteria omnia, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Ad Conf. dico, id eſſe per accidens. Non enim mala Dia. ſed mali homines qui malè eâ vtuntur, nec vſus, ſed abuſus reprobatur. Idque innuit Scot. 2. *d.* 42. *q.* 4. §. *ſequitur arte M* poſt Aug. 9. *Trin.* 10. definire intemperantiam, pertinet ad artem moralem: eſſe autem intemperantem, pertinet ad illud quod in ea arte culpatur. Sicut noſcere, & definire ſolæciſmum, pertinet ad artem loquendi, facere verò, eſt vitium. quod in ea comprehenditur. Hoc etiam perbelle oſtendit Rodolphus Agricola: *Non artis eſt culpa, fugienda amplecti, ſed improbitatis, ſectari fugienda.* Nec omittendus eſt Aug. *qui* 1 *contrà Creſconium, cap.* 1. Optimis exemplis rem noſtram declarat. Non enim pro patria non eſt armandus miles, quia contra Patriam nonnulli arma ſumpſerunt, aut ideo vti non debent boni, Doctique Medici medicinalibus ferramentis ad ſalutem, quia his ad perniciem etiam indocti, peſſimique abutuntur.

4. Opp. 2 S. Hieronym. ad Damaſum Papam ſcriptis relinquit. *Nonne nobis videtur in vanitatem ſenſus, & obſcuritatem mentis, ingredi illum, qui diebus & noctibus in dialectica arte torquetur?* Idque exaratur in Canon. d. 37. c. Nonne & ibid. c. *Omne vim inuentorum ſuorum in Dia. diſputatione ponunt Hæretici. quæ philoſophorum ſententia definitur. non aſtruendi, ſed deſtruendi, ſed non in Dia. placuit Deo ſaluare populum ſuum.* Huc pertinet illud eiuſdem Hieron. qui cum libros Ciceronis legeret, ab Angelo correctus eſt ex eo, quod vir Chriſtianus Paganorum figmentis operã daret. Subſcribit Orig. explicans, per Cyniſes, & ranas quibus Ægyptij fuere percuſſi, vanam Dialecticorum garrulitatem, & ſophiſmata eorum Reſp. in præfatis authoritatibus ſolùm eos reprehendi, qui omnem curam, & ſollicitudinem ad Dialecticam comparandam collocant, relictis Chriſti præceptis, ac ſi ſalus æterna in adeptione Dia. conſiſtat. Hæc verò ſolutio, & explicatio conſpicuè colligitur, ex verbis præpoſitis, nempè non placuit Deo, in Dia. ſaluare populum ſuum. Ad S Hieron. dico, ipſum ab Angelo non fuiſſe reprehenſum, quia codices Ciceronianos peruolueret, ſed quia nimium eos curaret, & amplius euolueret, quàm ſacra Biblia, vt ornatior, & cultior eius ſermo niteret. Orig. autem interpretandus de arte ſophiſtica, & ſucata Log vt eius verba præallegata apertè demonſtrant, & confirmat Aug. *q.* 100. *noui, & veteris teſtamenti.*

5. Opp. 3. Log aut ſibi, aut aliis ſcientiis proficit: ſed neutro modo prodeſt, ergo vt inutilis ſpernenda eſt. Ma. patet. Min. ſuadetur, non eſt ſibi proficua, quoniam multa ſuperuacanea in ipſa continentur, vt inſolubilia, obligatoria, modus inueniendi medium, cauilli opponendi, & reſpondendi: nec prodeſt cæteris diſciplinis, quia periti Logici, verum tanquã falſum, & econtrà, docere conantur. Concedo ma. nego min. ad 1. probationem, nego ea eſſe ſuperflua; iuuant enim valdè ſcientias, & qui ea non callent, ſæpè allucinantur. Ad 2. probationem dico, id non per ſe, ſed per accidens contingere. Sicut interdum gubernator nauem euertit, & medicus infirmum perimit, hominum ſunt iſta, non artium. Hinc Aug. 2. *de*

doctrina

doctrina Chriſtiana, c.36. inquit. *Non eſt facultas culpabilis, ſed ea male vtentium peruerſitas.*

Articvlvs II.

An Logica ſit neceſſaria ad alias ſcientias conſequendas.

6. TRes in hoc art. recenſentur opiniones, duæ extremæ, & tertia media. Prima eſt Auic. *c.2. ſuæ Log.* Algaz. *ibid.c.3.* & Burlæi *q.3. prædicabilium*, exiſtimantium, Logicam ſimpliciter eſſe neceſſariam ad alias ſcientias capeſſendas 2. eſt Iand. *2. Met. q.12.* & Iauelli *in Log. Tract.1. c.4.* arbitrantium, Dia. ad aliarum doctrinarum adeptionem eſſe tantùm vtilem, & proficuam. 3. traditur à Gadio *quol.16. fol 565. colum.3.* Fucnte *q.1. diſ.2. art.2.* & Fonſ. 2. *Met. q.4. ſect.2.* in quam inclinat Tatar. *q.3. dub.3.* Et citatur Scot 2. *Met. q. 12.* à *Conimb. q.6. art.2.* (ſed Scot. ibi nihil de Log. neceſſitate diſſerit) qui docent, reliquas diſciplinas imperfectè poſſe à nobis ſine Log. comparari: ipſam verò Log. neceſſariam eſſe ad cæteras ſcientias perfectè acquirendas.

7. Not 1. & recol. ex dictis, *q.2. art.2. not.1.* Logicam eſſe duplicem, naturalem, & artificialem. Artificialis à Doct. *q.3. vniuerſ.* & Sarn. *ibid. pag.65. & q 3. Prol. §. Dicendum ergo:* ſecatur in veterem, & nouam. Log. vetus comprehendit partes integrales ſyllogiſmi, quæ habentur *in lib. prædicam & perih.* perhibetur autem vetus, quatenus tempore præcedit reliquas eius partes ſubiectiuas. Logica noua continet partes ſubiectiuas ſyllogiſmi, quæ traduntur *in lib. Prio poſt Top. & Elench.* Appellatur verò noua, quatenùs poſterior eſt præfatis partibus integralibus, penes quas dicitur Logica vetus. Deinde Log. diſtribuitur in totalem & partialem. Totalis eſt, quæ comprehendit totam diſſerendi doctrinam: partialis verò, quæ vnam illius partem capit duntaxat.

8. Not. 2. ex Ariſt. *5. Met. c.5 T.6.* & Orb *ibid. q.1.* & Scot. *1. d.39. §. Ad arg. 1. q.v. & 4. d.10. q.14. §. Hic duo ſunt. ante C.* duplex eſſe neceſſarium, abſolutè & ex ſuppoſitione. Neceſſarium abſolutè eſt, quod ſecundum ſe aliter ſe habere non poteſt, vt Deus, qui eſt primum ens exiſtens, & prorsùs independens, & præter ipſum Deum nihil eſt aliud abſolutè neceſſarium, authore Scot. *1. d.8. q. 5. §. Ad q. T.* Neceſſarium ex ſuppoſitione ſeu ex hypotheſi, quod ex aliqua cauſa eſt neceſſarium, & quadruplex conſtituitur, iuxta quadruplex cauſarum genus. Neceſſarium ex cauſa efficiente eſt, quod poſitâ causâ efficiente, non poteſt non produci, vt poſito igne ponitur calor. Neceſſarium ex cauſa materiali eſt, quod eâ poſitâ, effectus eius non poteſt non euenire, vt corpus ex materia, & forma conflatum eſt corruptibile. Neceſſarium ex cauſa formali eſt, quod eâ poſitâ, ſequitur eius effectus formalis, vt poſitâ animâ in corpore debite organizato, ſequitur eius animatio. Neceſſarium ex cauſa finali eſt duplex, vnum ſine quo finis nullo modo haberi poteſt, vt ſine reſpiratione & cibo animal viuere nequit, & iſtud appellatur neceſſarium ſimpliciter. Alterum ſine quo quidem finis acquiri poteſt, ſed non ita commodè, & hoc nuncupatur neceſſarium ſecundum quid: ſic homini ad iter agendum neceſſarius eſt equus. Vtriuſque huius neceſſitatis meminit Philoſophus *1. de partibus c.1.* quæritur autem in præſenti, num Logica ſit neceſſaria ad alias ſcientias acquirendas, neceſſitate tantùm cauſæ finalis ſimpliciterne, an verò ſecundum quid.

9. Aſſ. 1. Logica naturalis eſt neceſſaria ſimpliciter ad cuiuſlibet ſcientiæ acquiſitionem. Hæc aſſ. præſupponitur à Doct. & à nemine, quem viderim negatur. Probatur 1. illud eſt ſimpliciter neceſſarium alicui, ſine quo acquiri non poteſt: abſque autẽ Log naturali, nulla ſcientia haberi poteſt, ergo Log. eſt ſimpliciter neceſſaria, ad quamlibet ſcientiam adipiſcendam. Ma. patet. Min ſuadetur, ſine capacitate, & aptitudine naturali nihil efficitur ab agente naturali, vt lapis non videt, quia capax non eſt viſionis; ergo cum Log. naturalis ſit inclinatio, ſeu habilitas naturalis diſſerendi, vt conſtat *ex 1. q. art.1.* planè infertur, abſque ipſa comparari non poſſe vllum habitum ſcientificum. 2. ars non operatur natura non operante, ars quippe præſupponit naturam, vt experimur in cunctis artis operibus: omnis autem ſcientia humanitus acquiſita, eſt opus artificiale: ergo neceſſario præſupponit Log. naturalem tanquam inclinationem, naturalemque aptitudinem, & habilitatem cognoſcendi, & inferendi vnum ex alio, ac proinde ei ſimpliciter eſt neceſſaria.

10. Aſſ. 2. vna pars Log. artificialis eſt neceſſaria ſimpliciter alteri parti, eiuſdemmet Log. artificialis. Hanc quoque præſupponit Doct. in volumine ſuæ Log. quæ probatur. 1. cognitio, quæ habetur de terminis incomplexis, eſt ſimpliciter neceſſaria illi parti, quæ tractat de terminis complexis. 1. enim *poſt T.a 1.* principia cognoſcimus, quatenus terminos cognoſcimus. Atque principiata cognoſci non valent, ſine principiorum notitia. Secunda namque operatio intellectus præexigit primam, veluti tertia ſecundam. Ergo vna pars Logicæ artificialis ſimpliciter eſt neceſſaria alteri parti. 2. ad cognoſcendum totum diſtinctè, opus eſt cognoſcere eius partes; ſiquidem ignoratis partibus, totum pariter ignorari neceſſe eſt, vt ſi quis neſciat literas, ſyllabas quoque & dictiones ignorabit: ſyllogiſmus autem eſt quoddam totum ex partibus conflatum, ideſt terminis & propoſitionibus. Itemque ſyllogiſmus ſuo modo participat materiam, & formam: de eius forma diſſeritur *in lib. Prio,* deque eius materia *in lib. poſt. & reliquis;* ergo ad eius cognitionem oportet cognoſcere eius materiam & formam. Atqueadeò vna pars Log. artificialis extat neceſſaria ſimpliciter alteri parti.

11. Aſſ. 3. Logica artificialis totalis, ad alias ſcientias imperfectè quidem non eſt neceſſaria, ſed ad eas perfectè acquirendas, ſcilicet hæc illis neceſſaria eſt ſecundum quid: Iſta aſſ. ſcinditur in duas partes. 1 pars colligitur ex Scot. *1. Prio. q 46. §. Ad 1. arg* Et ab ipſo ſic probatur. 2. quod prius eſt, non dependet in eſſe à ſuo poſteriori, vt patet, cæteræ autem ſcientiæ ſunt priores Log. prioritate temporis, vt viſum eſt *1. q. art. 5.* Ergo Log. ad earum acquiſitionem imperfectam non eſt neceſſaria. 2. aliæ ſcientiæ ſortiuntur propria principia, diuiſiones, & definitiones ab ipſa independentes, vt videre licet in qualibet ſcientia. Ruſus plerique ſcientiis & doctrinis excelluerunt, nominatim Thales Mileſius in Phyſ. Hypocrates in Medicina, & non pauci in Mathema. & Iuriſprudentia, qui à limine nunquam Dialecticam ſalutarunt. Ad eas ergo imperfecte acquirendas Dia. non eſt neceſſaria. Secunda pars, quæ deducitur ex Doct. *q.1. vniuerſ.* & *Met. c.3 in expoſ T.15.* ſuadetur 1. ex Platone *7. de Rep.* Impoſſibile eſt, intellectum ſine Dia. exacte rem aliquam attingere. Et Ariſt. 2. *Met. T. 15. Abſurdum eſt, quærere ſcientiam, & modum ſciendi.* Vbi Auer. *ibi in com.* & Scot. *eo in loco, & q. alleg. vniuerſ.* per modum ſciendi capiunt Log. Ergo ne in abſurdum & errorem quiſpiam cadat, hoc eſt, vt perfecte alias diſciplinas calleat, ei neceſſaria eſt Log. Eo magis, 1. *Top* 1. Log. viam parat ad omnium methodorum principia, tradit enim modum diuidendi, definiendi & ratiocinandi, ad alias igitur ſcientias adipiſcendas opus eſt Log. 2. D. Aug. *l.2. de ordine c.13.* ſcribit. Quando ratio ad alia fabricanda tranſierit, niſi ipſa ſua potius machinamenta quædam, & inſtrumenta diſtingueret, notaret, digereret, proderetque ipſam diſciplinam, quam Dia. vocant. Cic. 2. *de finibus.* Dialecticam contemnit Epicurus, quæ vna continet omnem & perſpiciendi quid in quaque re ſcientiam, & iudicandi, quale quidque ſit. Idipſum tradit Aug 8. *Ciuit. c 14.*

Fauent. Lact. 3. *Inſt.* affirmans, ob ignorantiam Log. Epicurum incidiſſe in fœdos errores: Hugo Vict. 1. Didaſcalicæ erud. *Cætera artes prius repertæ fuerunt, ſed neceſſe fuit, Logicam quoque inueniri, quoniam nemo de rebus conuenienter differere poteſt, niſi prius rectè loquendi rationem agnouerit.* Idem refert Viues, *in com.* 8. *Ciuit. c.* 7. Tertiò, res perfectè non ſcitur, niſi cognoſcatur aliter ſe habere non poſſe 1. *poſt. c.* 2. Id autem ſola Log. præſtat, quæ præbet normam ſyllogizandi, in debitis modo & figura. Iterùm nequimus rem cognoſcere, niſi inueniendo & iudicando: Logica verò ſola docet modum inueniendi, & iudicandi, necnon colligendi ex veris præmiſſis veras concluſiones. Deinceps abſque inſtrumento ſciendi non acquiritur ſcientia, cum ſcientia gignatur per demonſtrationem, ex dictis autem Log. eſt inſtrumentum ſciendi, ſiue ſcientia inſtrumentaria: ergo ad alias ſcientias perfectè comparandas eſt neceſſaria.

12. Opp. 1. opera naturæ ſunt certiora, & perfectiora operibus artis 2. *Phyſ. c.* 2. Ergo cum habeamus Log. naturalem, ipſa nobis ſufficit ad aliarum ſcientiarum comparationem, abſque eo quod Log. artificialem addiſcamus. Reſp. effectus naturæ eſſe in duplici genere. Quidam enim ſunt ita certi & determinati, vt ſemper eodem modo fiant, vt graue tendit deorſum, leue ſurſum: ignis calefacit, & aqua frigefacit, ad hos aptè promendos nulla ars eſt neceſſaria. Alij verò certum & determinatum modum non ſortiuntur, ſed benè, vel malè fieri queunt, & ad iſtos rectè dirigendos neceſſaria eſt aliqua doctrina. Quod inſinuat Plato in Philebo, vbi Socrates docet, omnes homines natura eſſe Logicos, ſed naturalem hunc humanæ rationis ardorem, temerarium eſſe, niſi conſilio regatur. Per præallatam diſtinctionem facilis redditur reſponſio ad oppoſitionem præpoſitam: ſiquidem ant. eſt verum de operibus naturæ 1. generis, non autem de effectibus naturalibus 2. generis, reſpectu quorum perhibetur ars perfectior natura. Et apud cit. 4. *de finibus*, Ars eſt dux certior, quam natura. Hoc modo explicatur Ariſt. adductus à Racon. quamuis id in cit. text. non reperierim.

13. Opp. 2. ſi Log. foret neceſſaria aliis ſcientiis, eſſet neceſſaria ſibi ipſi, cum ipſa ſit ſcientia, vt oſtendi, *q.* 2. *art.* 2. Idem autem ſibimet non videtur eſſe neceſſarium, alioqui idem foret prius & poſterius, præſupponens & præſuppoſitum reſpectu eiuſdem, ergo nec aliis Dia. extat neceſſaria: Concedo ſequelam Ma. nego min. Log. quippè naturalis neceſſaria eſt Logicæ artificiali, vnaque artificialis partialis iuuat aliam partialem, veluti partialis quæ habetur *in l. prædicabilium, & prædicam.* opitulatur ei, quæ præbetur *in l. perih.* & hæc alteri conſequenter, totaque imperfecta inſeruit toti perfectæ, & iſta reliquis diſciplinis, vt patet de manu, quæ ſibi & reliquis membris corporis eſt auxilio.

14. Opp. 3. non ob aliud cenſetur Log. neceſſaria cæteris Doctrinis, niſi ob inſtrumenta ſciendi, quæ ipſa largitur, aliæ autem ſcientiæ gaudent propriis inſtrumentis, hoc eſt, diuiſionibus, definitionibus, & argumentationibus, vt conſtat percurrenti ſingulas ſcientias, ergo neceſſario Log. non eſt adeunda, vt aliæ acquirantur diſciplinæ. Concedo ma. diſtinguo min. quoad formam nego; quoad materiam concedo. Quamuis enim vnaquæque ſcientia potiatur propria materia, vt elaborentur præfata ſciendi inſtrumenta, nihilominus forma, moduſque eorum à Log. depromitur, vt rectè aduertit Baſſ. *q.* 8. *prol. art.* 2. & poſt ipſum Tol. *q.* 5. *in ſolutione* 2. & iam explicui *q.* 2. *art.* 3. *dub.* 4.

15. Quæres 1. quodnam ſit officium Logicæ? Reſp. eſſe diſcernere verum à falſo per modum ſciendi, vt indicat Aug. 1. *contra Creſconium c.* 15.

16. Quæres 2. Quiſnam ſit finis Logicæ? Reſp. iuxta duplicem finem formalem, & obiectiuum alibi explicandum, finem formalem Log. eſſe perfectam cognitionem modi ſciendi, ſiue ſyllogiſmi, vt inſinuat Tatar. *q.* 2. *dub.* 1. Finem autem obiectiuum eſſe modum ſciendi, ſiue ſyllogiſmum, circa quem tota occupatur. Cum verò finis ſcientiæ intrinſecus coincidat cum eius obiecto, vt ex Scot. *quæſt.* 3. *prol. ante T.* obſeruat Faber *in calce Theor.* 1. Ideo non ſunt alia inueſtiganda, præter ea quæ de obiecto ſuperiùs tradidi.

LIBER SECVNDVS.

De Vniuerſalibus.

1. DISCEPTATIONEM de vniuerſalibus præferendam eſſe diſputationi de particularibus, præmonet Ariſt. 1. *de partibus c.* 1. cuius veſtigiis inhærens, monitumque exequens, primum de vniuerſalibus vniuersè ſumptis; poſtmodum verò de ſingulis particularim diſſeram, vt habitâ cognitione vniuerſ. in communi, commodius vnumquodque in particulari notum habeatur. Quamuis autem horum ampla, & prolixa tractatio potiùs ad Met. quàm ad Log. pertineat, vt obiicit Hurt. *diſp.* 3. §. 1. Et tanquam abuſum in ſcholis reprehendat, nitaturque de medio tollere: nihilominus quia multa tam in Dia. quàm etiam in reliquis ſcientiis percipi nequeunt à Tyronibus abſque illorum cognitione, cogimur hoc loco eorum tractatum edere cum Scot. cæteriſque Philoſophis; præſertim quia Log. ſecundum eſſe intentionale, & Met. ſecundum eſſe reale vniuerſalia pertractant. Et vt notat Ioannes Anglicus *q.* 24. *vniuerſ.* nihil eſt logicum, quod metaphyſicè perueſtigari non valeat: nihilque metaphyſicum, quod ſuo modo logicè perluſtrari non poſſit propter vtriuſque conuenientiam & affinitatem, de qua ſupra *q.* 2. *art.* 7. *præcedentis lib.* Eo magis, quia præfatus Hurt. nolens incidit in qq. metaphyſicas, à quibus ſe abſtinere decreuerat, vt commune erratum ſe emendaſſe videretur. Nam iſte Author *in ipſomet initio ſect.* 1. perquirit, num gradus ſuperiores diſtinguantur formaliter ab inferioribus. Et *diſp.* 6. *ſect.* 3. inueſtigat, vtrum conceptus differentiæ ſubalternæ ſit de conceptu formali differentiæ vltimæ. Quæ & conſimilia ſunt metaphyſicæ conſiderationis, ſicque Hurt. proprio rete irretitur, quod in alios contexit. Itaque ea, quæ in decurſu tradendorum, vſque ad Met. ſcitu ſunt neceſſaria, in præſentia diſcutere, & decidere ſtatui.

QVÆSTIO I.

De vniuerſalibus in communi.

ARTICVLVS I.

An ſint vniuerſalia.

2. DOCTOR ſubtilis 1. *d.* 3. *q.*4. §. *quantum ad 3. art. paulo ante I.* Lych. Vigerius *ibid.* & Ant. *d.*36. *art.*1. commemorant opinionem Herculeorum, quorum primi Duces exiſtunt Heraclitus, & Cratylus, qui teſte Ariſt. 3. *Cœli*, *T.*3.1. *Met.T.*5.*&* 4. *eiuſdem operis T.*2 1. perſpicientes omnia eſſe in perenni fluxu, corruptionique obnoxia nulla in rebus vniuerſalia concedunt, ac omnem ſcientiam quæ habetur de vniuerſalibus prorsùs auferunt. Hos autem acriter impugnant, & vehementer expugnant, Stagirita,& Scot.præcit. cum Socrate, cæteriſque Philoſophis, qui omnes vno calamo conſcribunt dari vniuerſalia. Præſuppoſitis autem variis vniuerſalis acceptionibus, quas habet Maior *l. prædicabilium q.*3.*not.*1. & recognitis iis, quæ de vniuerſalis diuiſione & definitione, eiuſque conditionibus attuli, & explicui *in Epit. l.*1. *q.*3. *art.* 1. *&* 2.

3. Aſſ. dantur vniuerſalia. Ita Scot. *cit.*& *q.*4.*vniuerſ.* vbi probat vniuerſale eſſe ens. Et 2.*d.*3.*q.*1. ſuadetur 1. ex Ariſt. 1. *perih. c.*5. diuidente res in vniuerſales, & ſingulares. Et 1. *phyſ. T.*49. *Et* 2. *de anima c.*5. *T.*60. Et 3. *eiuſdem operis T.*58. *intellectus eſt vniuerſalium, & ſenſus ſingularium.* 2. ea ſunt admittenda, quorum eſt definitio, 7. *Met. T.* 14. *&* 19. Etenim de non ente non datur definitio, vt notat Doct. 4. *d.*1.*q.*1. At vniuerſalia definiuntur, 1. *perih.*5. *&* 1. *poſt.*25. ſunt ergo concedenda vniuerſalia. 3. negari non poſſunt obiecta ſcientiarum circa quæ ſcientiæ occupantur, vt tangit Scot. *q.*3. *prol.*§. *Ad* 1. *arg.* 1.*q Reſp.* obiecta autem ſcientiarum ſunt vniuerſalia 7. *Met. cit. à Doct. coll.*76. §.*Ad* 1. *iſtorum.* Et de ſingularibus non habetur ſcientia, 1. *poſt. T.* 61. *&* 7. *Met. T.*53. Ratio affertur à Scot. 2. *d.* 9.*q.*2. §. *Ad arg. pro* 1. *opinione in ſolut.* 4. *X.* Quia ſingularia non habent proprias paſſiones ſcibiles, & demonſtrabiles. Idque confirmatur ab eodem 3. *d.* 22. *ſub F.* 4. *ex Ariſt. c. de ad aliquid*; poſito vno relatiuo ponitur & aliud, quoniam correlatiua ſunt ſimul naturâ, ſed dantur ſingularia, vt omnibus patet, ergo ſtatuenda ſunt vniuerſalia quæ ſunt eorum correlatiua.

4. Opp.1. quidquid eſt in mundo, eſt ſingulare: ergo nullum datur vniuerſale. Ant. probatur, quidquid eſt, aut eſt creatum aut increatum: ſed tam creatum quam increatum eſt ſingulare. Solus quippe Deus eſt increatus, qui eſt ſingularis: omne vero creatum quoque eſt ſingulare. Creatio namque & qualibet productio eſt ſingularium, 1. *Met.cap.*1. Conf. ex Boët. omne quod eſt, ideo eſt, quia vnum numero eſt. At vniuerſale non eſt vnum numero, quod eſt ſingulare: ergo nullum datur vniuerſale. Diſtinguo ant. cum Tatar. *q.*1. *Prædicabilium dub.*3. Et Orbel. 1. *Met. q.*1. *in fine c.*2. per ſe concedo: per accidens denominatiue & realiter, nego. Hæc diſtinctio deducitur *ex* 1. *Met. c.* 1. vbi Ariſt. aſſeuerans, experientiam eſſe ſingularium, & artem vniuerſalium, ſubdit. Non enim Medicus curat hominem niſi per accidens, ſed Calliam aut Socratem, cui accidit vt homo ſit: vel, quod in idẽ fere recidere videtur, poteſt diſtingui ant. Primario & immediatè conceditur, ſecundario vero & mediatè negatur. Iſta reſponſio exhauritur ex Ariſt. *in prædicam. c. de ſubſtantia*: corruptis primis ſubſtantiis, corrumpuntur & ſecundæ ſubſtantiæ. Primæ autem ſubſtantiæ ſunt ſingularia, & 2. ſubſtantiæ ſunt vniuerſalia. Quare productio & corruptio immediatè attingunt ſingularia, mediatè vero vniuerſalia. Sicque cum naſcitur, aut moritur Petrus, immediatè naſcitur, vel moritur hic homo, qui dicitur Petrus: mediatè vero naſcitur, vel moritur homo. Ad conf. idem reſpondet Scot. 2. *d.*3.*q.*6.§.*Ad q.D. Et* 3. *d.*22. *q. vn.* §. *Ad* 1. *G.*

Inſtabis, Scot. *q.*4. *vniuerſ.* occurrit, Boëtium eſſe interpretandum de eo, quod eſt præter operationem intellectus, cuiuſmodi non eſt vniuerſale, quod habet eſſe per opus intellectus: ergo præallata diſtinctio nulla eſt. Rurſus, à negatione inferioris, ad negationem ſuperioris non tenet argumentum. Non enim ſequitur, *Homo non eſt: ergo animal non eſt.* Itemque: *non eſt animal, ergo non eſt corpus.* Non ergo bene arguitur, ſublatis ſingularibus, auferri quoque vniuerſalia. Idque expreſsè docet Porph. *c. vult. Iſag.* inquiens, omnibus indiuiduis ſublatis, non tolli ſpeciem; cunctiſque ſpeciebus amotis, non amoueri genus. Quandoquidem prius poteſt eſſe abſque poſteriore: igitur genus eſſe valet ſine ſpeciebus, & ſpecies ſine indiuiduis. Dico Scot. ibi loqui de vniuerſali logico, non autem de vniuerſali metaphyſico, de quo extat præfata reſponſio. Ad aliud quod infertur dico, non eſſe argumentum à negatione inferioris, ad negationem ſuperioris: ſed à ſufficienti partium enumeratione: ſublatis quippe omnibus partibus alicuius totius, totum auferri neceſſe eſt. Ad Porph. dico ipſum eſſe exponendum de eſſe obiectiuo & cognito, non vero de eſſe realis exiſtentiæ, vt loquitur Ariſt. præcit.

5. Opp. 2. omne quod eſt aliud à prima ſubſtantia, aut dicitur de 1. ſubſtantia, aut eſt in 1. ſubſtantia: ſed vniuerſale eſt aliud à 1. ſubſtantia, nec eſt in 1. ſubſtantia, nec prædicatur de 1. ſubſtantia, quia ſolum 2. ſubſtantiæ prædicantur de primis, & ſi foret in 1. ſubſtantia eſſet accidens, veluti albedo, quæ eſt in pariete. Concedo ma. diſtinguo min. vniuerſale præciſè ſumptũ concedo; ſic enim abſtrahit à ſubſtantia & accidente, veluti ens præciſè captum abſtrahit à finito, & infinito. Quod ſi vniuerſale ſpecificè accipiatur, pro ente per ſe ſubſiſtente, ita 2. ſubſtantiæ ſunt vniuerſalia, ſuntque in 1. ſubſtantiis per inexiſtentiam, & non per inhærentiam, vt accidentia, deque illis prædicantur, vt Petrus eſt homo.

6. Opp. 3. Quidquid eſt, aut eſt à natura, aut ab intellectu: ſed vniuerſale non eſt à natura, quia natura reſpicit tantùm ſingulare, ergo vniuerſale eſt ab intellectu, proindeque figmentum. Concedo ma. diſtinguo min. vniuerſale metaphyſicum eſſe à parte rei, concedo: vniuerſale logicum, nego: fit enim ab intellectu, nec eſt figmentum, quia habet fundamentum in re, vt inſinuat Doct. *q.* 4. *vniuerſ. & Theor.*4. Quod infra declarabitur.

7. Inſtabis, ſi vniuerſale logicum fit per intellectum, vt conceditur: ergo malè inueſtigatur an ſint vniuerſalia. Conſequentia ſuadetur: propoſitio de 2. adiacente ſignificat exiſtentiam realem, vt homo eſt, quam participare nequit, quod tantum capit eſſe ab intellectu, cuiuſmodi eſt vniuerſale logicum. Concedo ant. nego conſeq. ad probationem dico, non eſſe abſolutè propoſitionem de 2. adiacente, ſed eſſe propoſitionem dubitabilem, ſiue problema Dialecticum, vt videre licet 1. *Top.*1. vel dici poteſt duplicem eſſe exiſtentiam, realem, qua potitur ens reale: & intentionalem, quam ſortitur ens rationis, vt eſt vniuerſale logicum.

ARTICVLVS II.

An vniuerſalia ſint voces, vel conceptus.

8. NOminales, quorum princeps, ſeu potiùs reſtaurator extat Ocham. *in Log. c.*14.*&* 1. *d.*2. *q.*4. & *Quol.* 4. *&* 5. Eius fidus Achates Gabriel *ibid.* &

Greg. *eodem* 1. *d*.3.*q*.1.*art*.2. quibus conſentire videtur Aur. 1.*diſt*.33.*art*.2. arbitrantur, vniuerſalia nihil aliud eſſe, quam voces, vel conceptus. Putant enim vniuerſale in prædicando coincidere cum vniuerſali in ſignificando, non quod vniuerſale in ſignificando ſignificet naturam communem, cum omnis natura ſit ſingularis, ſed quia plura immediatè ſingularia ſignificet, veluti hæc vox *homo*, primario, & immediato ſuo ſignificato deſignat omnes, & ſingulos homines. Hi autem appellantur Nominales, propterea quod multa nominibus attribuunt, vt intueri licet locis præcit. Viri quidem perdocti, & ingenioſi, paucis tamen accepti, & recepti, ex Scotica Academia egreſſi, quos laudat, & defendit Hurt. *diſp*.1.*ſect*.3 & *diſp* 5.*Met*.*ſect*.10.*ſubſect*.2. Quamuis autem dictus Hurt. eos in ſententiam Thomiſticam conetur inducere, & reducere, nihilominus illi fortaſsè eam amplecti haud volunt, vtpotè qui tertiam claſſem à Thomiſtica, & Scotica diſcrepantem totis viribus conſtituunt, & inuehunt. Sed quidquid ſit de hac re, oppoſitam opinionem tutantur omnes philoſophi reales, abnegantes prorſus vniuerſalia eſſe voces aut conceptus.

9. Aſſ. vniuerſalia, nec ſunt nomina nec conceptus. Aſſentio eſt bipartita, & deducitur, & Scot. *q*.4.*vniuerſ*. vbi probat vniuerſalia eſſe entia *q*.1. *prædicam*. §. *Ad q*. & 7. *Met q* 18. *poſt Scholium I. Canelli*: vide idem Doct.1 *d*.26.*q*.*vn*.§.*Quantum ad* 3.*viam*.*G*. ſubiungit vana eſſe problemata, quæ fiunt de voce duntaxat.

10.1. Pars ſuadetur 1 ex Ariſt. 1.*perih* *c*.5. qui vocat res vniuerſales, non autem voces, & nomina. 1. *poſt*.*c*.2. vniuerſalia ſunt notiora ſingularibus. 7. *Met*. *T*.4. & 45. vniuerſale eſt vnum in multis. Et *ibid*. *T*.24.& 51. diſputans contrà Platonem, non contendit, vniuerſalia eſſe nomina, nec de hoc reprehendit Platonem, ſed preſupponens, vniuerſalia eſſe entia, in eo, quod extra ſingularia, ab hiſque ſeparata realiter, & abſtracta, poſuerit, ipſum vehementer redarguit, & acriter obiurgat. 2. ex D. Anſelmo l. de Incarnatione Verbi c.2. *Sunt monendi illi vtique noſtri temporis Dialectici, qui quidem, non niſi flatum vocis putant eſſe vniuerſales ſubſtantias*. Et paulò poſt: *qui enim mundum intelligit, quomodo plures homines in ſpecie, ſint vnus homo: qualiter in illa ſecretiſſima, & altiſſima natura comprehendet, quomodo plures perſonæ, quarum ſingula quæque eſt perfectus Deus, ſint vnus Deus?* 3. nulla ſcientia eſt de vocibus, & nominibus, vt patet diſcurrenti per ſingula obiecta cuiuſcumque ſcientiæ. Leuis quippe exiſtimatur apud omnes contentio de nomine. Idem Aug. 1. *Retract*.*c*.15. inquit, *cum res conſtat, non eſt vis facienda in nomine*. Et Scot. 1. *d*.8.*q*.1. *E*. inſtantiam de nomine, vocat puerilem. Scientia autem eſt de vniuerſalibus ex Ariſt. 2. *Met*.*T*.10. & Scot. *ibid*. *Et* 3. *einſdem operis, in fine*, ergo vniuerſalia non ſunt voces. Denuo, definitio eſt vniuerſalium, ex eiſdem Authoribus 7. *Met*.*T*.35. quæ non nominis, ſed rei naturam propriè explicat. Iterum, cum animal diuiditur in rationale, & irrationale, non diuiditur vox animal, ſed quid ab ipſa voce diſtinctum, & per ipſammet ſignificatum. Inſuper, vniuerſalia dicuntur æterna, abſtrahere à ſingularibus, deque illis prædicari, vt ſuperiora de inferioribus, vt contrà Ocham acutè arguit Lych. 2. *d*.3. *q*.1. Quæ, & conſimilia, non vocibus, ſed rebus rite adaptantur: inficiandum ergo eſt, vniuerſalia eſſe voces.

11. 2. Pars probatur 1. omnis conceptus vel eſt formalis, vel obiectiuus. Vniuerſalia autem non ſunt conceptus obiectiui, vt fatentur aduerſarij. Sunt enim res vniuerſales cognitæ, & intellectæ, quas illi non admittunt. Nec conceptus formales, quandoquidem, cum ſint prorſus intellectiones reſidentes in categoria qualitatis, & quædam vniuerſalia ſint ſubſtantiæ, quædam verò accidentia, vt patet *in Iſagoge Porphy*. & *l*. *prædicam*. Ariſt. clare infertur vniuerſalia non eſſe conceptus formales. 2. vniuerſalia ingrediuntur eſſentiam ſingularium, vt rationale eſt de eſſentia Petri, & irrationale de eſſentia Bucephali: conceptus autem formales ſunt extrà eſſentiam ſingularium; reſident enim in intellectu, ipſumque perficiunt, 9. *Met*.16. Ergo vniuerſalia non ſunt conceptus formales 3. hæ propoſitiones ſunt veræ, *Petrus eſt homo*, *Bucephalus eſt equus*: iſtæ verò ſunt falſæ, *Petrus eſt conceptus*, *Bucephalus eſt conceptus*: cum ergò vniuerſalia prædicentur eſſentialiter de ſingularibus, non autem conceptus, vt patet ex præfatis propoſitionibus, concluditur euidenter, vniuerſalia haud eſſe conceptus.

12. Dices, vniuerſalia eſſe conceptus, non ſupponentes ſimpliciter, ſeu pro ſe, ſed perſonaliter, hoc eſt pro rebus quas ſignificant, ſicut voces ſubrogantur pro rebus. Contrà, ſi conceptus ſupponant pro rebus, cum omnes res, ſecundum Antigoniſtas, ſint ſingulares, præfatæ propoſitiones quoque forent falſæ, *Petrus eſt homo*, *Bucephalus eſt equus*: ſenſus eſſet, *Petrus eſt omnis homo*, cum homo ſit terminus communis, ſupponatque pro ſingulis hominibus naturæ humanæ. Itemque, *Bucephalus eſt equus*, terminus *equus* ſupponeret pro omnibus, & ſingulis equis, quæ, & huiuſmodi alia abſurditatem, & falſitatem redolent.

13. Opp. 1. vniuerſalia certo loco, & tempore non definiuntur, quia æterna, & vbique eſſe perhibentur. Deo autem excepto, omnes res certo loco, & tempore coërcentur, ergo nulla ſunt vniuerſalia præter voces, & conceptus. Concedo ma. diſtinguo min. Res ſingulares, concedo; res vniuerſales, nego. Rerum quippe diuiſio eſt, in ſingulares, & vniuerſales, 1. *perib*. 5. Vniuerſalia autem dicuntur abſtrahere à loco, & tempore, eſſeque vbique, non poſitiuè, ſed negatiuè, vt ex dicendis, & explicandis infrà, liquidò conſtabit.

14. Opp. 2. ſignificare ſpectat ad nomina: vniuerſalia verò ſignificant, ergò vniuerſalia ſunt nomina. Ma. eſt nota ex Epit. vbi attuli, & explicui definitionem nominis, quod eſt vox ſignificatiua ad placitum. Min. fulcitur authoritate Ariſt. *c. de ſubſtantia*. Secundæ ſubſtantiæ, quæ inter vniuerſalia numerantur, ſignificant quale quid. & 4. *pol*.1. De optimo ſtatu Reip. diſputare non eſt aliud, quam diſſerere de his nominibus. Ibi autem memorauerat Regnum, Ariſtocratiam, & Democratiam. Igitur, Nomin. opinio vera, & Peripatetica eſt. Reſp. Philoſophum vſum eſſe metonimia, ſumendo nomina pro rebus, quod explicat 1. *Elench*.1. ſimilitudine calculorum, qui pro pecuniis ſupputantur. Idque apertè demonſtrat loco in oppoſitum cit. inquiens, primas ſubſtantias ſignificare hoc aliquid. Certum autem eſt apud omnes, primas ſubſtantias non eſſe nomina, ſed veras res ſingulares, per ſe ſubſiſtentes. Hæc autem loquendi formula habetur interdum in ſacra pag. vt 2. Reg.1. *Quod eſt verbum? indica mihi*. Id eſt, oſtende id, quod patratum eſt. Et clarius Luc.2. *Videamus verbum, quod factum eſt*, hoc eſt, res quæ facta eſt. Id ipſum innuit Doct. *q*.1. *prædicam*. §. *Ad q. dici poteſt verſ. ad authoritatem Boetij*. Et ante Aug. *q* 19. *in Iudic*.

15. Opp. 3. ex Scot. nunc alleg. *verſ. Ad aliud dico*. Logica eſt de conceptu: ſic Nom. videntur velle vniuerſalia eſſe conceptus per voces ſignificatos, quo in ſenſu, eos interpretatur Hurt. præcit. eamque expoſitionem indicat Tol. *q*.2. *in Porph*. Ergo Nom. à Scot. doctrina non declinant. Huius oppoſitionis reſponſio habetur *l*.1.*quæſt*.3.*art*.6. vbi dictum eſt, Scot. aſſerere Logicam eſſe de conceptu formato ab actu rationis, qui coïncidit cum ente rationis, & 2. intentione, quam ſtatui ſubiectum ipſius Log. prædicationis, non verò attributionis, à quo longe Nom. diſtare videntur.

Articvlvs III.

An vniuerſalia ſint ideæ Platonis.

16. Recitatur & refutatur ab Ariſt. 1. *Met. c. 7. T. 15. & 7. eiuſdem operis, cap 6. T. 28. & 44.* & alibi paſſim opinio Platonis ſuſpicantis, vniuerſalia eſſe ideas rerum, hoc eſt, naturas communes ſpecificas, per ſe exiſtentes à ſingularibus realiter ſeparatas, neceſſarias, æternas, incorruptibiles, principia, & cauſas ſingulariũ effectrices. Sic velle videtur Plato *in Timæo, Theæteto, 5. & 10. de Rep.* Huius placitis meminere Scot. 1. *poſt. q 31. §. Ad probationes contra hoc.* Et 1. *d. 35. quæſt. vn. §. Ad iſta ſub J.* Et 2. *d. 3. q. 6. §. Iſta poſitio. ſub A.* Et *eadem diſt. q. 1. §. ſed contra iſtud.* appellat fictionem Maior *l. prædicabilium q. 3. Not. 1.* Orbel. *7. Met. c. 7.* Pelbar. *Tom. 1, Roſar. ver. Idea. §. 5.* & alij Bonet. verò *7. Met. c. 2. & 3.* planè & plenè decem dictis, illud tanquam problema exprimit, & defendit. Cæteri autem conſpicientes falſitatem, eiuſque abſurditatem, vt calumniam Platoni ab Ariſt. impoſitam conantur ab ipſomet Plat. propellere, inter quos ſunt Aug. 22. *Ciuit.* c. 26. Et 3. *contra Academ.* Et 7. *conf.* Iambl. *in ſymb. Plat.* Beſſar. *l. 2.* Mayr. 1. *d. 47.* Rich. *d. 36.* Et Vulpes *diſp. 29. art. 1.* Quibus videtur conſentire *Scot. 4. d. 50. q. 3. § Reſpondeo. D. Et 1. d. 35. q. vn. §. Ad iſta ſub I.* Et Antonius Andreas 7. *Met. quæſt. 16.* benigne eum interpretantes, de ideis rerum in mente diuina exiſtentibus, eo ferè modo, quo eas admittunt Theologi, & ita diuinus Plato diuine loquutus eſt. Verum Ariſt. rectè impugnaſſe Platonẽ oſtendunt Aur. 1. *d. 36. art. 1. fol. 843.* Et Cyril. 1. *contra Julianum.* Nec videtur veriſimile in eadem Ciuit. viuentibus ferè omnibus Plat. diſcipulis præfatam ſententiam falſam, & abſurdam dicto Platoni affingere. Non enim Ariſt. latet, Platonem ſtatuere exemplar æternum mundi, vt patet 1. *Cæli*, ſed non ponit Plato ideas rerum ſicut eas locant Theologi in mente diuina, ſed in ſe ſubſiſtentes, & vt aliquid realiter diſtinctum & abiunctum à ſingularibus exiſtens & ſubſiſtens. Quidquid ſit de mente Plat. hoc à nobis impugnandum eſt, ſiue id docuerit dictus Plato, ſiue Xenocrates, ſiue alij eiuſdem tempeſtatis Philoſophi, tanquam dogma Platonicum aſſeruerint, vt indicat Aug. 7. *Ciuit. c. 28.* moti triplici de cauſa relata ab Ariſt. cit. Scot. 7. *Met pag.* 216. *in mar. Tex.* Et Gadio *quol. 7. fol.* 85. Prima propter entitatem formalem rerum, quia ſingularia ſunt entis per participationem. 2. propter ſcientiam, quæ eſt de neceſſariis vniuerſalibus: ſingularia quippè ſunt contingentia & corruptibilia. 3. propter perennem rerum generationem ad quam agentia ſingularis idonea, & ſufficientia eſſe non videntur.

17. Aſſ. vniuerſalia non ſunt ideæ Platonis. Hanc contra prænominatum Plat. proſequuntur acriter Ariſt. & Scot. locis præcit. ac reliqui Philoſophi tam Reales, quam Nomin. Probatur 1. *ex 1. Met. c. 7. T. 34.* Quod eſt de eſſentia, & quidditate alicuius, non eſt realiter ab eo ſeparatum, quia nihil eſt intimius rei, quam eius eſſentia, & quidditas: ſiue vt ait Scot. 2. *d. 3. q. 1. §. ſed contra L.* omnis ſubſtantia per ſe exiſtens eſt propria ei, cuius eſt ſubſtantia, ſeu eſſentia: vniuerſalia autem ſunt eſſentiæ ſingularium, vt eſſentia Petri eſt eſſe rationale, animal, corpus, &c. quæ ſunt vniuerſalia. Nequeunt ergo vniuerſalia eſſe ideæ Platonis. 2. illæ ideæ Platonicæ, ſiue naturæ ſpecificæ per ſe exiſtentes, ſunt eiuſdẽ rationis cum ſuis ſingularibus, ſuntque ipſæ incorruptibiles, immateriales & æternæ: ſingularia vero earum ſunt corruptibilia, materialia, & temporanea ſecundum Plat. At verò vt arguit Ariſt. 3. *Met. cap. 2. T. 6.* repugnantiam inuoluit ex rebus eiuſdem rationis, & naturæ. quaſdam ſtatuere incorruptibiles, quaſdam verò corruptibiles cum 13. *Met. c. 9. T. 25.* corruptibile, & incorruptibile genere differant. 3. natura ſpecifica realiter ſeparata à ſuis ſingularibus foret communis multis & non communis, & quidem eſſet communis, vt concedit Plato. Ratio eſt, quia quod à multis participatur, eſt commune. Non eſſet communis, quia quod per ſe, & immediatè exiſtit à parte rei eſt ſingulare & incommunicabile, quod opponitur communicabili, & communi; ſolùm enim ſingulare per ſe, & primario exiſtit, vt dicebam *in 1. art. huius q.* 4. vniuerſale vniuocè prædicatur de ſuis inferioribus, vt Petrus eſt homo, Bucephalus eſt equus. Idea autem Platonica non enunciatur vniuocè de ſuis inferioribus & ſingularibus. Non enim bene dicitur, Petrus eſt idea, Bucephalus eſt idea. Deinceps ſi ponendæ forent ideæ Platonicæ, maximè propter tria illa motiua præaddacta antè præpoſitam aſſ. ea autem non cogunt nos ita admittere. Et quidem non ob 1. Nam hic homo verbi gratia eſt verè homo, non per participationem hominis ſeparati, ſed per participationem naturæ humanæ, quæ eſt communis ſingulis hominibus. Nec ob 2. quia de rebus mutabilibus, & corruptibilibus penes ſubiecti, & prædicati earum connexionem neceſſariam habetur ſcientia. Nec ob 3. quia generatio eſt ſingularium, ſicut & quælibet alia actio. Iuxta illud 1. *Met. cap. 1. actiones ſunt ſingularium.* Igitur vniuerſalia non ſunt prænominatæ ideæ, ſed à nobis cum Ariſt. mox cit. *T. 32.* inter vaniloquia & metaphoras poëticas collocandæ ſunt.

18. Opp. 1. immutabile & incorruptibile nequit exiſtere in mutabili & corruptibili, alioqui mutaretur & corrumperetur ad eius mutationem & corruptionem: vniuerſalia autem ſunt immutabilia, & incorruptibilia; ſingularia vero eorum ſunt mutabilia, & corruptibilia, vt quotidie experimur, ergo vniuerſalia in ſingularibus non exiſtunt, ſed ab eis manent ſeparata, hæcque à Platone vocantur ideæ rerum. Reſpondeo poſſe negari ma. ſiquidem anima rationalis immortalis, & incorruptibilis exiſtit in corpore mortali, & corruptibili. Itemque Deus æternus & immortalis exiſtit in rebus tempori, & mutationi ſubiectis. Ad rem noſtram vniuerſalia ſunt in ſingularibus, vt patet ex definitione vniuerſalis metaphyſici, quod eſt vnum in multis, veluti ſuperiora ſunt in inferioribus, & quidditates in eis, quorum ſunt quidditates; dicique valent mutabilia, & generabilia, & corruptibilia non per ſe, ſed per accidens, vt explicui *in 1. art. in reſponſione 1. oppoſitionis.* Per hanc diſtinctionem ſatisfit minori: vniuerſalia quippe ſunt immutabilia & incorruptibilia non ſimpliciter & incomplexè, quoniam generantur ad ſingularium generationem, & corrumpuntur ad eorumdem corruptionem: ſed ſecundum quid & complexè, notante Scoto 3. *d. 22. q. vn. G.*

19. Opp. 2. omne vnum quod à multis participatur, neceſſariò ab eis ſeparatum exiſtit, ſecùs non eſſet vnum, ſed multa. Homo autem v. g. eſt vnum quid & à multis participatur, deque his vniuoce prædicatur: ergo dandus eſt homo ſpecificus à ſuis ſingularibus realiter ſeiunctus, qui dicitur idea Platonis. Quodque etiam de cæteris naturis ſpecificis eſt affirmandum. Nego ma. ſi illud vnum ſit commune quidditatiuum, & eſſentiale multis, vt palam fiet in duobus proximis art. in quibus oſtendetur, dari naturas communes, quæ ſortiuntur vnitates minores vnitatibus numericis.

20. Inſtabis, ſi à nobis conceduntur naturæ communes reales, admittuntur pariter ideæ Platonis, quæ nihil aliud ſibi volunt, quàm naturas communes ſpecificas, quæ à multis indiuiduis participantur, vt licet intueri apud Maiorem *l. prædicabilium q 3. not. 1.* Atque adeo nolentes incidimus in ideas Platonicas, vt quidam nobis obiiciunt. Nego ſequelam. Etenim ex Doct. 1. *poſt. quæſt. 21. propè finem.* Diſcrimen nòn paruum extat inter nos & Platonem.

Quia Plato locabat naturas communes ſpecificas realiter à ſingularibus ſeiunctas, veluti quaſdam intelligentias, & paruos Deos, vt poſt ipſum Scot. notat Bonet. eius auditor 8. *Met. c.1. dicto octauo.* Nos verò arbitramur naturas communes exiſtere in ſingularibus, nec aliam habere exiſtentiam ab exiſtentia ſingularium diſtinctam, vt innuit Ariſt. 6. Eth. 11. *Ex ſingularibus, vniuerſalia exiſtunt.*

21. Opp. 3. nullo ſingulari homine intellecto per ſpeciem hominis, intelligimus hominem. Homo autem per huiuſmodi ſpeciem intellectus, non eſt cum ſingulis hominibus coniunctus, ſecus abſque illis non intelligeretur: ergo eſt ab eis realiter ſeparatus. Reſp. hominem præciſe abſque ſuis ſingularibus intelligi per abſtractionem intellectus, non vero per realem ſeparationem ab hominibus ſingularibus. *Abſtrahentium namque non eſt mendacium.* 2. Phyſ. 12. Atqueadeò non ſequitur, dari hominem ſpecificum à ſuis ſingularibus realiter ſeparatum, ſed ſolum intelligi hominem in ſe, ſecluſis ſingularibus, hoc eſt, ipſis non intellectis: ſuperius quippe intelligi valet abſque inferioribus, à quibus non dependet.

Articvlvs IV.

An ſint naturæ communes reales.

22. DVæ percelebres effulgent Philoſophorum ſententiæ in hoc art. ex diametro oppoſitæ, quarum prior eſt S. Thom. *in opuſc. de ente & eſſentia c.4.* Caiet. *ibid.* Ocham. 1. *d.2. q.6.* Gabr. *ibid.* & aliorum multorum negantium dari naturas communes reales, quibus fauet Ponc. *diſp.3. q.2.* Poſterior vero eſt Scot. 7. *Met. q.16. & 2. d.3. q.1. § Ad q. E. & F.* Antonij Andreæ, Gratiani Brixienſis *ibid.* Raconij *Tract. 1. de vniuerſ. q.2.* Fonſ. 5. *Met. c.28. q.4.* & omnium Scotiſtarum affirmantium, eſſe naturas communes reales à parte rei.

23. Not. 1. ex Scot. *q.11. vniuerſ. § Ad 1. q.* Et Vallon *Tract. formal. fol.139. & 140* naturam communem trifariam poſſe conſiderari. 1. vt habet eſſe in ſuis ſingularibus, quo pacto eſt determinata, contracta & ſingularis, per differentias indiuiduales, quæ à Scotiſ. vocantur Hæcceitates. Hoc autem dicitur eſſe eius materiale, & fundamentale, cui inſunt accidentia communia, vt albedo, nigredo, & id genus alia. 2. in ſe ſeu penes ſuum eſſe quidditatiuum, & eſſentiale, cui ſolùm competunt prædicata eſſentialia, vt naturæ humanæ ſenſitiuum, rationale & huiuſmodi, eique conueniunt accidentia propria, vt dictæ humanitati, riſibilitas, & diſciplinabilitas. 3. in eſſe cognito, quatenus per ſpeciem intelligibilem ab intellectu apprehenditur, vt cum intellectus inſpexerit naturam humanam communicabilem & prædicabilem de multis, ab hac paſſione motus cauſat, ſiue derelinquit in ea ſic cognita ſecundam intentionem, quæ vocatur ſpecies. Iſtam vero tanquam auream diſtinctionem commendat Ioannes Anglicus & Sarn. *quæſt.9. vniuerſ. pag.163.* Et indicat etiam Doct. *in 2. cit. & 1. perih. & 2. d.25. q. vn. § Et relatio ſub G.*

24. Not. 2. etſi natura communis exiſtere non valeat abſque ſuis ſingularibus, vt contra Plat. monſtrat Philoſophus in antecedente art. citatus, non tamen ex ſe eſt ſingularis, cum ſingulare ſit incommunicabile, & indiuiſibile in partes ſubiectinas; natura vero communis à multis ſit participabilis, & in partes ſubiectiuas diuiſibilis; ſed eſt prior prioritate naturæ omnibus ſingularibus. Communia quippe naturaliter præcedunt ſingularia & communiora minùs communibus, ita ens præit ſubſtantiam, ſubſtantia corpus, & ſic deinceps de cæteris prædicatis quidditatiuis, & eſſingularibus. In illo autem priori ſubiungit Scot. *in 2. cit. ante F.* natura eſt quod quid eſt, ſeu eſſentia, quidditas, & per ſe obiectum intellectus ad Met. pertinens, cuius conſideratio eſt de omni natura, & quidditate penes ſua prædicata eſſentialia, quæ in eius definitione clauduntur: atque propoſitiones, quæ de ipſa ſic acceptа efformantur, perhibentur propoſitiones 1. modi per ſe. Naturam autem ſubſequuntur eius modi, & paſſiones, potiſſimum vnitas, intelligibilitas & huiuſmodi. Cum autem iuxta rei entitatem habeatur vnitas eius proportionabilis; ob id à natura communi prodit vnitas minor vnitate numerica. Ipſa verò natura habens præfatas paſſiones, adhuc eſt indifferens ad eſſe ſingulare & vniuerſale. Recipit namque diuerſimode rationem vtriuſque, & determinatur per hæcceitatem ad eſſe ſingulare, & per operationem intellectus, ad eſſe vniuerſale, quod infra planum fiet. Reliqua vero, quæ hìc adiici poſſunt in Met. reiicio.

25. Aſſ. dantur naturæ communes reales. Ita Scot. *locis alleg.* & 10. *Met. in exp. T. pag.301.* Gadius *quol. 2.* Vallo *fol.22.* & Tatar. *q.1. vniuerſ. dub.1.* Probatur 1. ex Ariſt. 1. *perih. c.5.* diuidente res in vniuerſales, & ſingulares 1. *Eth.6.* eadem eſt ratio albedinis in niue, ceruſa. Et 7. *Met. T.45. vniuerſale vero commune.* Hoc enim dicitur vniuerſale, quod pluribus natura aptum eſt in eſſe. Et *ibid. T. 46.* eſſentia animalis communis eſt homini & equo. Ex his aliiſque ſexcentis locis, apertè colligitur per Ariſt. eſſe naturas communes reales, nemine cogitante. Inſuper ipſe Ariſt. plerumque inſequitur Heraclitanos; ſolas naturas ſingulares admittentes: ergo niſi concedantur naturæ communes, immeritò eos impugnaret. Idque etiam oppono Nomin. & Thomiſ. docentibus omnes naturas reales eſſe prorſus ſingulares. 2. contra Maſium *ſect. de vniuerſ. q.3. concl.8.* nobis occurrit, & ſuccurrit authoritas Aug. 19. *Ciuit. c.12.* dicentis; *Quiſque mecum res humanas, naturamque communem, vtcumque intuetur, agnoſcit* Et in pſal. 118. *conc.8. Nec vlla cogitanda eſt longinquitas generis, vbi eſt natura communis.* Idipſum inſinuant Damaſc. 1. *fidei c.11. Et 2. eiuſdem operis c.12.* Et *l.3. c.3.* Et Chryſoſt. *Hom.3. in 1. Cor.3.* ſi omnis natura ex ſe eſt ſingularis, nulla extat natura communis, quia ſingulare & commune opponuntur, ſingulare enim eſt incommunicabile, commune verò eſt communicabile multis. Conſtat autem naturam humanam eſſe multis indiuiduis eius communem, puta Petro & Paulo, aliiſque eius ſingularibus. Ergo admittendæ ſunt naturæ communes reales.

26. Reſpondent aduerſarij, illam naturæ communitatem eſſe per intellectum, abſtrahentem naturam à ſuis ſingularibus, non autem à parte rei, dicunturque indiuidua eiuſdem ſpeciei, non formaliter, ſed fundamentaliter duntaxat, vt patet apud Hurt. *diſp. 5. Met. ſect. 2. §.11.* Contra, quæ habent eandem eſſentiam formaliter à parte rei, participant eandem naturam communem formaliter à parte rei. Indiuidua autem naturæ humanæ habent eandem eſſentiam à parte rei, puta eandem humanitatem formaliter, ſunt enim vniuoca, quorum eſſentia eſt vna & eadem communis multis, nemine cogitante: ſecus tam forent diſtinctæ eorum naturæ, quam eorum hæcceitates, vt contendit Hurt. cit. at in communi ſententia differunt numero penes hæcceitates; ſuntque idem ſpecie penes eandem naturam ſpecificam formaliter, quia formaliter & realiter potiuntur naturâ humanâ, quia realiter & formaliter ſunt homines, participatione humanitatis non ſingularis, quæ eſt pluribus incommunicabilis: ergo communis, quæ pluribus extat communicabilis. 4. natura intelligitur vt communis: ergo vere eſt communis realis. Ant. conceditur ab Antigoniſtis. Conſeq. probatur: ſi natura non eſſet communis, & intelligeretur vt communis, foret falſa intellectio. Ea quippe eſt falſa intellectio, quâ res aliter intelligitur quam ſit, & intellectus intelligens rem aliter quam ſit fallitur, vt notat D. Aug. *l.83. qq. q.32.* eaque eſt vera intellectio, qua res

intelligitur.

Intelligitur ſicuti eſt. Hinc ſubdit Ariſt. 1. *perib. c.* 3. quia res eſt, aut non eſt, oratio eſt vera, vel falſa. 4. abſque vllo intellectus opere magis conueniunt Franciſcus, & Antonius, quàm Franciſcus, & Bucephalus, quia illi ſunt eiuſdem ſpeciei, iſti verò ſunt diuerſæ ſpeciei: ſed illud in quo conueniunt, non eſt ſingulare, quia hoc eſt incommunicabile pluribus: ergo eſt commune multis, quod vocamus naturam communem ſpecificam. Rurſus definitio explicat naturam rei, vt tenet omnis ſchola: illa autem natura quam exprimit definitio non eſt ſingularis, quia 7. *Met. T.* 35. definitio, eſt vniuerſalium: ergo eſt natura communis. Accedit diſtinctio formalis inter gradus ſuperiores & inferiores, quæ inuehitur in Met. multaque alia hoc in loco ſupponuntur, quæ naturas communes fortiter, & efficaciter perſuadent.

27. Opp. 1. non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, vt poſt Ariſt. 1. *phyſ. T.* 41. tradit Scot. 2. *d.* 2. *q.* 2. §. *Ad 2. partem q. 7.* Sed admiſſis naturis communibus realibus, multiplicantur entia ſine neceſſitate, ſufficiunt enim naturæ ſingulares, quarum ſunt omnes actiones 1. *Met.* 1. Ergo cum eſſe ſit propter operari, & actiones ſint ſingularium, clarè infertur nullas eſſe naturas communes reales. Concedo ma. nego min. Rationes quippè allatæ, & afferendæ in ſequenti art. bene & aperte oſtendunt huiuſmodi naturas communes eſſe concedendas. Quomodo autem actiones dicantur eſſe ſingularium, palam feci *in reſp. primo opp. art.* 1. *huius q.*

28. Opp. 2. data natura communi reali eadem in multis ſingularibus, ipſa ſingularia ab inuicem non differrent, ſed forent prorsùs idem iuxta illud axioma in *prio.* 1. *Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe.* Abſurdum autem eſt, ſingularia inter ſe non diſtingui, ergo abſurdum eſt, inuehere naturam communem eis realem. Nego ſequelam ma. illudque eloginm explanatur à Doct. 1. *prio. q.* 9. *&* 1. *d.* 2. *q.* 7. §. *Ad* 1. *arg. H.* Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe, ea tali identitate in qua conueniunt. Quo pacto ſingularia identificantur in natura communi, quam participant, non vero in ſingularitatibus, penes quas inter ſe diſſident.

29. Inſtabis cum Suarez *l.* 4. *de Trin. Tract.* 3. *c.* 3. & Vaſquez *diſp.* 123. *c.* 2. Admiſſà explicatione Scot. committitur ſophiſma petitionis principij. Senſus enim eſt, quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem in illo, ſeu in illo vniuntur, quod eſt petere principium. At illud effatum habet vim illatiuam. Ex eo enim quod aliqua ſunt eadem in tertio, infertur, illa eſſe eadem inter ſe eadem identitate, vti ſunt eadem in tertio formaliter, quoque ſunt eadem inter ſe formaliter. Dici poteſt cum Fabro 1. *diſp.* 19. & ſi illud proloquium patiatur præfatum ſenſum, nihilominus non petitur principium, quoniam quiſpiam poteſt cognoſcere duo extrema, & ignorare, vtrum in tertio conueniant. Ex cognitione verò tertij in quo conueniunt, rectè colligere pariter, poteſt inter ſe conuenire eo modo, quo in tertio conueniunt, quod priùs neſciebat. Per iſtam autem propoſitionem ſic intellectam tenet omnis forma ſyllogiſtica, ſubdit Scot. *ibid.* omiſſa autem altera conditione, vel vnitatis medij inter ſe, vel extremorum ad medium, non eſt ſyllogiſmus, ſed paralogiſmus accidentis. Vel dici poteſt, cum eodem Doct. *ibid. ver. Alia reſponſio.* Illud habere locum in finitis, & limitatis, non vero in infinitis & illimitatis, vt declaraui *in Epit. l.* 3. *q.* 1. *art.* 4. Natura autem communis eſt quoquo modo illimitata, quia ex ſe eſt indifferens, vt per hanc aut illam ſingularitatem contrahatur, & quando eſt contracta per vnam hæcceitatem, non repugnat ipſam contrahi per aliam hæcceitatem, aduertente Scot. 2. *d.* 3. *q.* 1. §. *ſed contra iſtud L.*

30. Opp. 3. cum Och. 1. *d.* 2. *q.* 6. vna & eadem res diuidi nequit in plures res, quæ adæquate identificentur cum ea re: natura autem in ſingularibus exiſtens, non eſt vna, ſed multiplex penes multiplicitatem hæcceitatum: ergo nulla natura eſt communis realis. Ma. patet: vnum eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio. Min. eſt in promptu. Franciſcus enim v. g. Antonius & Ioannes ſunt tres homines, & non vnus homo. Reſpondeo argumentum concludere de re, quæ eſt vna numero, non autem de re, quæ eſt vna vnitate minore vnitate numerica, cuiuſmodi eſt natura communis. Hinc vera apparet illa Porphy. propoſitio examinata à Doct. *q.* 21. *vniuerſ.* §. *Ad q.* & Tatar. *c. de ſpecie*, plures homines participatione ſpeciei ſunt vnus homo.

31. Opp. 4. ſi eadem natura creata communicatur, multis ſingularibus, ſequitur in creatis eſſe myſterium Trin. ſicut in diuinis, quia eadem natura creata realiter idemtificatur cum ſuis ſingularibus, veluti natura diuina eſt eadem realiter cum tribus diuinis perſonis. Nec iuuat dicere naturam communem creatam diſtingui formaliter à ſingularitatibus, quoniam etiam per Scot. natura diuina formaliter diſſidet à tribus perſonalitatibus diuinis. Nego ſequelam, quandoquidem natura creata ex ſe non eſt ſingularis, ſed indifferens ad ſingularitatem & vniuerſalitatem. At diuina natura ex ſe eſt ſingularis, ſibique repugnat determinari per plures hæcceitates. Ideo perperam infertur myſterium Trin. in creatis, ex eo, quod datur natura communis multis ſingularibus. Quod verò additur de diſtinctione formali naturæ à ſingularitatibus, eſt quidem verum, ſed nihil infertur contra nos, qui aſſignauimus diſcrimen & diſparitatem inter naturam diuinam & creatam, quam quoque innuit Scotus *in* 2. *cit.* §. *ſed contra circa H.*

32. Opp. 5. Scot. *quol.* 3. §. *Reſpondeo Q.* ait, in natura creata eſt communitas rationis: ergo ſecundum Doct. non eſt admittenda communitas realis naturæ communis: aut ipſe Doct. aperte ſibi contradicit. Reſpondent ibi Lych. & Gadius, Scotum verba facere in præfato quol. de communitate & vniuerſalitate in actu & Logica, quæ fit per intellectum: non verò de communitate & vniuerſalitate metaphyſica, quæ eſt à parte rei independenter ab intellectu, quamve euidenter locis præcit. idem Author docuit, & acriter propugnauit.

Articvlvs V.

An natura communis ſit in multis per inexiſtentiam, aut per indifferentiam.

33. Etſi omnes Scotiſtæ vno calamo ſubſcribant eſſe naturam communem realem multis, nullo intellectus opere: diſcordant tamen inter ſe in eo, quod nonnulli, vt Lych. 2. *d.* 3. *q.* 1. & Tatar. *q.* 1. *prædicab. dub.* 3. Quibus adſtipulantur Fuentes *q.* 6. *dif.* 2. *art.* 2. & duo Iuniores *diſp.* 4. *q.* 1. *art.* 1. arbitrantur, naturam realem eſſe communem multis per indifferentiam. Alij verò vt Bonet. 1. *Met. c.* 2. & 8. *eiuſdem operis c.* 1. Et Canonicus 1. *phyſ. q.* 6. ſtatuunt naturam communem multis per inexiſtentiam. Eamdem incudem tundit Faber *Theor.* 93. Pro cuius commodiori captu.

34. Not. naturam eſſe communem per inexiſtentiam, nihil aliud ſibi velle, quàm ipſam in multis inferioribus, & ſingularibus exiſtere, ab eiſque realiter participari, puta humanitatem verè & realiter reperiri in Petro, Paulo, aliiſque eiuſdem naturæ indiuiduis, contractam per eorum differentias indiuiduales, ita vt huiuſmodi indiuidua, ſolis differentiis numericis ab inuicem diſtinguantur. Naturam autem eſſe communem per indifferentiam nihil aliud eſt, quam vnumquodque indiuiduum pollere propriâ naturâ, adeò vt alia ſit humanitas Petri, alia verò humanitas Pauli, priuſquam concipiatur contracta per ſuas hæcceitates. Dicitur autem natura communis, quia licet ſit contracta & determinata per ſuas differentias indiuiduales, nihilominus eſt

indeterminata, & indifferens, quia ex ſe non magis ad vnam, quàm ad aliam differentiam indiuidualem determinatur, & contrahitur, ſed ſemper eſt indifferens & indeterminata ad quamlibet earum, ad quam generans illam determinat. Quid autem & quotuplex ſit indeterminatio, & indifferentia infrà *art. 7. not. 4. monſtrabitur.*

35. Aſſ. probabile eſt, naturam communem eſſe in ſuis inferioribus per inexiſtentiam. Probatur 1. ex Scot. 2. *d. 3. q. 1. §. ſed contra: & ibid. q. 6. ſub D.* aſſerente & dicente, vnitatem minorem vnitate numerica competere naturæ communi, quatenus ab indiuiduis præſcindit, & præbet exemplum de natura ſpecifica, quæ reperitur in ſuis ſingularibus. Habet enim hæc expreſſa verba loco prænominato *ſub I. Eſt ergo in re commune, quod non eſt de ſe hoc.* Itaque cum ex eodem Doct. naturæ communi quatenùs abſtrahit ab vniuerſali, & ſingulari, cōpetat vnitas realis à numerica diſtincta, ſitque obiectum intellectus & ratio agendi, ſingularitas verò ratio agentis, planè infertur ſecundum Scot. naturam communem eſſe in multis per inexiſtentiam. 2: totum exiſtit in ſuis partibus, & ſuperius in ſuis inferioribus; natura autem communis eſt quoddam totum, & quid ſuperius reſpectu ſingularium eſt eſſentia, eorumque quidditas: ergo natura communis eſt in eis per inexiſtentiam, vt contra Platonem arguit Ariſt. *locis cit. art. 3. huius q.* Iis autem quæ aduerſæ partis Fautores, præſertim duo noſtri Nuperi opponunt, facili negotio ſatisfieri poteſt. Inprimis Scot. eis non multum fauet, vt patet legenti loca eius ab ipſis adducta. Siquidem Doct. non aſtruit quod prænominati Recentiores ipſi imponunt. 2. *d. 3. q. 7. d. & 3. d. 8. q. vn. in fine*, vt conſtat eius litteram inſpicienti. Licet autem *d. 3. q. 6. ſecundi alleg. §. Ad q. ſub D.* expreſsè hæc verba proferat. Concedo ergo quod vnitas realis non eſt alicuius exiſtentis in duobus indiuiduis, ſed in vno. Tamen paulo poſt id optimè explicat, & illuſtrat diſtinctione inquiens. Concedo quod quidquid eſt in iſto lapide, eſt vnum numero, vel primo, vel per ſe, vel denominatiue. Primo fortè, vt illud per quod vnitas talis conuenit huic compoſito per ſe, vt hic lapis, cuius illud, *quod eſt primo vnum hac vnitate, eſt per ſe pars.* Denominatiuè autem tantùm, vt illud potentiale, quod perficitur ipſo actuali, quod quaſi denominatiuè reſpicit actualitatem eius & vnitatem. Deinde ſubiicit, vlterius declarando ſolutionem iſtam, qua ſit. Iſta entitas, à qua ſit vnitas iſta perfecta, per ſimile ad entitatem à qua ſumitur differentia ſpecifica poteſt declarari. Nam differentia quidem ſpecifica poteſt comparari ad illud, quod eſt infrà ſe, vel ad illud quod eſt ſuprà ſe, vel ad illud quod eſt iuxta ſe. Vide ibi plura, & apud Ocham. 1. *d. 3. q. 6.* Ex his aperte deducitur, Scot. velle naturam communem inexiſtere in ſuis ſingularibus, non quidem primariò, ſed ſecundariò, vt declaraui *art. 1. huius q. in reſponſione 1. oppoſitionis.* Addit idem Doct. eo in loco, entitatem ſingularem eſſe indiuiſibilem in partes ſubiectiuas: naturæ verò communi habenti vnitatem minorem vnitate numerica, diuiſibilitatem in partes ſubiectiuas non repugnare. Idque clarius tradit ibid. *ſub K.* Quodlibet commune, & tamen determinabile adhuc poteſt diſtingui, quantumcunque ſit vna res, in plures realitates formaliter diſtinctas, quarum hæc formaliter non eſt illa, ſed hæc eſt formaliter ſingularis entitas, & illa eſt entitas naturæ formaliter. Nec poſſunt iſtæ duæ realitates eſſe res, & res, ſicut poſſunt eſſe realitas; vnde accipitur genus, & realitas, vnde accipitur differentia, ex quibus realitas ſpecifica accipitur, ſed ſemper in eodem, ſiue parte, ſiue toto ſunt realitates eiuſdem rei formaliter diſtinctæ. Denuo rationes quas adducit Doct. ad præfatam naturam communem ſuadendam efficaciter corroborant, & euidenter confirmant eius inexiſtentiam in ſingularibus. Atque diſtinctio formalis, quam in gradus metaphyſicos, ſiue prædicata eſſentialia inuehit idem Doct. non obſcurè huiuſmodi inexiſtentiam inſinuat. Itemque prædicta illuſtrat exemplo de natura ſpecifica & genericà, quod ad rem non faceret, ſi natura communis eſſet in ſuis inferioribus per indifferentiam. Sic enim omnis natura planè foret ſingularis, vt cenſent illi Priſci Philoſophi alleg. *in 1. art. huius q.* nullumque intercederet diſcrimen, & diſſidium inter eos, & Ariſt. nec inter Th. Scot. Och. ac ipſorum aſſeclas, quos tamen ab inuicem diſcrepare in nullamque concordiam venire, eorumdemmet mentes & ſcripta clarè demonſtrant, pariterque ſolutiones oppoſitionum mox adducendarum idipſum palam manifeſtabunt.

36. Opp. 1. vna eademque natura ſimul eſſe nequit miſera & damnata, beata & glorioſa. Id enim repugnantiam inuoluit: ſi verò concedatur natura communis in multis per inexiſtentiam, ea ipſa natura foret reproba & electa, ſimulque miſera & beata, & quidem miſera & damnata in Iuda: beata verò & glorioſa in Chriſto Domino. Non ergo videtur eſſe concedenda natura communis per inexiſtentiam in multis. Reſp. conceſſa ma. negando min. Nullum quippe prædictorum inconuenientium infertur, quandoquidem actiones & paſſiones ſunt ſingularium 1. *Met.* 1. vt aduertunt Scot. 4. *d. 8. q. 2. §. Iſtas omnes.* Et *d. 11. q. 3.* Et Bonet. 1. *Met. c. 2. & 8. eiuſdem operis c. 1.* Non enim natura communis dicitur vegetare, ſentire & intelligere, aut alia opera exercere, cum hæc omnia à ſingularibus tantùm efficiantur. Nec inconuenit quædam indiuidua eiuſdem ſpeciei ob demerita perpetuas luere pœnas, vt Iudam: quædam verò ob merita, gloria æterna perfrui, vt Chriſtum Dominum. Habent enim indiuidua eiuſdem ſpeciei naturas ſingulares, per contractionem differentiarum indiuidualium, à quibus diſtinctæ prodeunt actiones, quæ ſi fuerint bonæ & meritoriæ, dignæ ſunt præmio; ſi verò malæ, & demeritoriæ, dignæ ſunt ſupplicio. Quare nulla eſt inſtantia Och. & Recentiorum dictorum, aientium, abſurdum eſſe vnam, eandemque naturam prærecenſitis affici prædicatis. Id enim valet de vna eademque natura numero, non verò de vna natura numero diſtincta ab alia, vt de natura Chriſti, & Iudæ declaratur. Hoc etiam aſtruit Doct. ab illis Recentibus cit. Nec diſſentit Ariſt. 12. *Met. T.* 12. inquiens, *ſingularium alia eſt tua materia, & mouens, & ſpecies, & mea; ratione autem vniuerſali, eadem.*

37. Dices, vel humanitas Chriſti eſt eadem cum humanitate Iudæ, vel diuerſa, quia inter idem, & diuerſum non adeſt medium, 10. *Met.* 12. At non eſt eadem, alioqui eadem natura participaret præfata oppoſita prædicata: nec eſt diuerſa, quia ſolùm ipſi naturæ adueniunt diuerſæ hæcceitates: potiùs verò hæcceitates ſunt diuerſæ, quàm natura per tales hæcceitates determinata & contracta. Dico eſſe eandem naturam ſpecie, non autem eandem numero. Diuiditur namque natura ſpecifica in partes ſubiectiuas, & multiplicatur numero penes hæcceitates. Veluti natura generica per differentias ſpecificas contrahitur & determinatur ad ſpecies: ſic natura ſpecifica determinatur, & contrahitur ad indiuidua per differentias indiuiduales, vt ſubtiliter notat Scot. 2. *d. 3. q. 6. §. Iſta poſitio.* Huiuſmodi autem differentiæ indiuiduales nec ſunt naturæ ſingulares, nec ſingularia, ſed ſingularitates, ſiue rationes & principia conſtitutiua ſingularium. Hæc & conſimilia non rectè expendens Hurt. *diſp. 5. Met. ſect. 1.* putat ſe demonſtrare contra Scotiſtarum ſcholam. Verùm quæ ille affert ſunt prorſus nullius momenti apud nos, qui naturam ſpecificam, ſingularitates, & ſingularia diſtinguimus. Natura quippe ſpecifica multis eſt communicabilis indiuiduis, ſingularitates ſunt differentiæ conſtitutiuæ ſingularium primò diuerſæ, & ſingularia ſunt conſtituta, incommunicabilia & indiuiſibilia per prædictas hæcceitates & ſingularitates, vt doctè & diſertè tradit Doct. loco præcit.

38. Opp. 2. ſi natura communis, in multis ſingularibus

laribus inexiſteret, nullum eius indiuiduum Deus quiret creare, aut annihilare, vt arguunt primi placiti Authores: hoc autem pugnat fidei orthodoxæ, vt patet *Gen.* 1. & apud Scot. probatur 2. *d.* 1. *q.* 2. *&* 4. *d.* 1. *q.* 1. Ergo dicta natura communis per inexiſtentiam in multis non eſt admittenda. ſeq. ma. ſuadetur, creatio eſt productio rei ex nihilo, ideſt, nullo eius præſuppoſito, ex Doct. *ibid. &* 2. *Report. d.* 1. *q.* 3. Et annihilatio eſt deſtructio rei in nihilum, hoc eſt, nullo eius remanente. At ſi Deus conderet Franciſcum, natura humana communis iam præexiſtit in Petro, & Paulo; ergo Deus non poſſet creare dictum Franciſcum, nec ipſum annihilare, quoniam eadem natura communis permaneret in prænominatis Petro, & Paulo. Conf. in Euch. non fieret totalis transmutatio panis, & vini in corpus Chriſti, quia ratio communis ſubſtantiæ, & corporis perſiſteret adhuc in corpore ipſius Chriſti. Quod hæreſim redolet, & repugnat Scot. 4. *d.* 10. *q.* 1. Neganda eſt ſequela ma. ad eius probationem dico, creationem & annihilationem non naturam communem, ſed ſingularia attingere, vt de qualibet actione, & paſſione mox dicebam in reſponſione præcedentis oppoſitionis. Ad conf. idem eſt dicendum.

39. Dices Scot. *in* 2. *paſſu memorato*, §. *quantum ad iſtum art.* C. explicans, quomodo Deus poſſit creare aliquid ex nihilo, inquit, *De nihilo ideſt, non de aliquo ſecundum eſſe exiſtentia, nec de aliquo eſſentia, quia nunquam eſſe eſſentiæ realiter ſeparatur ab eſſe exiſtentia.* At ſi natura communis præſupponeretur iam exiſtere in aliquibus indiuiduis, indiuiduum nouiter productum eſſet productum de illo eſſe quidditatiuo, & eſſe eſſentiæ, & naturæ præexiſtētis in aliis indiuiduis, proindeque, nullomodo Deus poſſet aliud indiuiduum eiuſdem naturæ creare.

40. Dico Scot. *ibi*, *& in Report.* 2. *diſtinct. in* 12. *quæſtion.* 8. tantum docere, eſſe eſſentiæ haud realiter diſtingui, & ſegregari ab eſſe exiſtentiæ, contra Hen. & alios exiſtimantes, rerum eſſentias eſſe ab æterno, vt patet 1. *diſt.* 36. *quæſt. vn.* Naturam autem communem, eiuſque eſſe quidditatiuum non cadere ſub creationem ſatis ſupra oſtendi, & patefeci. Eo vel maximè, quod ſicut eſſe poſſibile, & eſſe cognitum rerum, in mente diuina ab æterno non impedit earum creationem in tempore: ſic natura communis præexiſtens in, quibuſdam indiuiduis non obſtat, quin cætera indiuidua creentur, cum creatio ſit ſingularium duntaxat. Denique non conceditur vniuerſale formaliter à parte rei, admiſſa naturæ communis inexiſtentia in ſingularibus, vt infra monſtrabitur, *art.* 7.

ARTICVLVS VI.

An natura communis habeat propriam vnitatem ab vnitate numerica diſtinctam.

41. EÆdem prorſus ſententiæ oppoſitæ eorumdemmet Authorum diſcrepantium, in 4. art. præcedente recenſitæ, extant quoque in præſenti. Huiuſque dilurio ex illius ſolutione proculdubio pendere videtur. Ideo, pro eius captu, & explicatu.

42. Not. vnum reciprocari, cum ente, tanquam paſſionem eius, quæ ipſum conſequitur 4. *Met. c.* 2. *T.* 3. Totque modis dicitur vnum, quot ens 1. *Top.* 5. Et recipit Doct. *q.* 10. *prædicam.* §. *Ad q. dicitur.* Iuxta autem cuiuſcumque entitatem, concomitatur vnitas ſibi congrua; ſi enim ens eſt ſingulare, vnitas eius eſt numerica: ſi verò ens ſit commune, vtique eius vnitas eſt communis. Cum ergo natura ex ſe non ſit hæc, ſeu ſingularis, vt oſtendi in art. præcit. ſequitur eſſe vnam vnitate communi, quæ à Scot. eiuſque diſcipulis nuncupatur vnitas minor vnitate numerica, ita dicta ob vnitatem numericam, quæ eſt maxima vnitas, annuente Sirect. *Tract. form. fol.* 9. *in fine* 1. *pag. art.* 1. *principali.* Quo enim vnitas eſt ſuperior, eo eſt minor ſecundum Scot. quia inferiora ſunt magis indiuiſa, maiorque vnitas infert minorem, non verò econtra minor infert maiorem; ideò celebratur ille canon: ab inferiori, ad ſuperius valet conſequentia, non è contra. Cætera quæ de vnitate dici valent, proprium locum in Met. ſibi vendicant.

43. Aſſ. natura communis eſt vna vnitate minori vnitate numerica. Ita Scot. *vbi ſupra* & 10. *Met. in exp. tex. pag.* 106. *in not.* Et indicatur ab Ariſt. 5. *Met.* 11. Probatur 1. vnitas eſt paſſio entis, & paſſio conuertitur cum eo cuius eſt paſſio, ex dictis in præmiſſo not. Nā vnaquæque res habet ſuam propriam vnitatem penes ſuam propriam entitatem: natura autem communis eſt ens; habet enim verum & reale eſſe à parte rei, vt patet ex 4. art. Ergo natura communis gaudet præfata vnitate. 2. aut ſolùm datur vnitas numerica, aut conceditur alia vnitas à numerica diſtita. Si 2. habetur intentum. Si 1. admiſsâ tantum vnitate numerica, admittitur natura ſingularis duntaxat, ſicque vera eſt opinio Heracliti, & Cratyli, quam deſtruere totis viribus conantur Ariſt. Thomiſ. Scotiſ. & Nom. *alleg. in* 1. *art. huius q.* Hinc conſequenter, & ad mentem Doctoris non videtur loqui Fuentes *quæſt.* 6. *art.* 2. *dif.* 2. *obiect.* 1. inquiens, tot eſſe naturas communes, quot ſunt naturæ ſingulares. Multa quippe efferuntur de natura communi, quæ haud dici valent de naturis ſingularibus, vt natura communis eſt multis communicabilis, & in partes ſubiectiuas diuiſibilis, gaudetque vnitate communi, non eſt de ſe hæc, eſt prior naturaliter ſingularibus, & id genus alia, quæ infert Doct. *in* 2. *paſſu memorato.* 3. in quolibet genere datur vnum quod eſt metrum, & menſura aliorum, 10. *Met. T.* 22. Illud autem vnum non eſt vnum vnitate numerica, quæ ſoli naturæ ſingulari competit: ergo eſt vnum alia vnitate, puta communitatis.

Rurſus 7. *Met. T.* 29. in ſpecie athoma, ſeu infima fit comparatio, quia vna eſt natura, ea autem natura cuius ibi meminit Philoſophus, non eſt numerica, vt liquet apertè ex eius tex. Ergo nec eius vnitas eſt numerica. Accedit *l. prædicam. c. de Ad aliquid* & 5. *Met. c. de relatione*, relationes idemtitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis fundantur ſupra vnum reale, quia ſunt relationes reales, docente Auguſt. *l. de vera religione c.* 31. *&* 36. Illud autem vnum, in quo fundantur prænominatæ relationes, non eſt vnum vnitate numerica, quia multis communicatur, & adaptatur: ergo eſt vnum vnitate communitatis.

44. Opp. 1. vel tota natura communis, cum ſua vnitate reperitur in vno ſingulari, aut non. Si 2. ergo illud ſingulare non eſt perfectum, propterea quod non participat totam naturam. Si 1. ergo natura communis non eſt in alio ſingulari, quia totum eſt cuius nihil eſt extra. 3. *Phyſ.* 68. Atqueadeo non habetur niſi natura ſingularis cum ſua vnitate numerica. Reſp. totam naturam communem cum ſua vnitate inexiſtere in vno indiuiduo inadæquatè: in omnibus vero ſuis indiuiduis adæquatè. Exemplum eſto de anima rationali, quæ adæquatè exiſtit in toto corpore humano quod informat; inadæquatè verò in ſingulis eius partibus.

45. Opp. 2. quod eſt in alio, denominat illud in quo eſt, vt conſtat de albedine exiſtente in Petro, denominante ipſum Petrum album, & de humanitate exiſtente in Paulo, denominante ipſum Paulum hominem: ergo ſi natura communis vnà cum ſua vnitate extat in ſingulari, ſingulare erit commune, eritque ſingulare vnum alia vnitate à numerica diſtincta. At perabſurdum eſt, ſingulare eſſe commune, quia in creatis, videntur eſſe inter ſe oppoſita, atque inconueniens eſt, ſingulare eſſe vnum vnitate alia à

numerica

numerica diſtincta: vtique ergo inconueniens eſt admittere naturam communem cum vnitate communi. Reſp. ant. pati multas inſtantias; nam materia eſt in homine, non tamen homo eſt materia. Itemque aqua in vaſe, at vas non eſt aqua. Prælatum autem ant. valet in iis, in quibus eſt prædicatum vniuocum, vt homo eſt albus, vt poſt Scot. 3.*d.*7. *quæſt.* 3. obſeruat Vallo *Tract. form. fol.* 64. Non verò in eis, in quibus fit determinatio & contractio communis ad particulare, vt non ſequitur, forma eſt in materia: ergo forma eſt materia, & paſſiones quæ competunt naturæ in ſe, & præciſè conſideratæ, non prædicantur de natura, vt contracta per differentias indiuiduales, vt & ſi quis argueret, materia eſt indifferens & communicabilis omnibus formis: materia ligni eſt per ſe materia: ergo materia ligni eſt indifferens, & communicabilis cunctis formis. Syllogiſmus valet de materia ex ſe, & præciſè ſumpta, non verò de materia, vt contracta ad formam ligni, aut alterius rei. Sic enim eſt determinata ad vnam formam, tametſi ei non repugnet determinari per alias formas. Idque etiam declarari poteſt de pariete, qui eſt in potentia neutra ad albedinem, & nigredinem recipiendam, nihilominus cum habet albedinem, determinatus eſt ad eam, licet polleat potentiâ recipiendi nigredinem, vt dicitur in ſenſu diuiſo, non autem in ſenſu compoſito. Itaque negatur conſeq. oppoſitionis adductæ, quia natura in indiuiduo eſt contracta; propterea, vt eſt contracta per ſingularitatem, non denominatur communis, vt præclare oſtendit Boner. 1. *Met. c.* 5.

Inſtabis, vbi eſt natura, ibi eſt eius paſſio. Hæc enim duo per Scotum ſunt ab inuicem inſeparabilia, natura autem communis eſt in ſingulari: ergo & eius paſſio, quæ eſt vnitas communis; at per naturam ſibi inexiſtentem humanam, Petrus denominatur homo; ergo per vnitatem eiuſdemmet naturæ denominatur communis. Hæc concluſio eſt falſa: ergo aliqua ea præmiſſis quoque falſa eſt, non maior, ergo minor, quæ eſt propoſitio Scot. Dico, quamuis natura communis, cum ipſius vnitate exiſtat in ſingulari, non tamen ſingulare denominat, quia de ipſo non prædicatur vniuocè, nec eſt eius prædicatum vniuocum, vt conſtat ea reſponſione iſtius opp. Vnde Marginiſta Bonet. præcit. ſcribit ſingulare eſſe ſubiectum vnitatis communis inhæſionis, non autem denominationis.

Vrgebis, vel natura per contractionem indiuidualem, amittit ſuam vnitatem, vel eam retinet. Si a. ergo natura eſt communis, etiam vt eſt contracta. Si. 1. ergo paſſio realiter diſſidet à re, cuius eſt paſſio, quod pugnat Scot. affirmanti paſſionem tantum formaliter à re cuius eſt paſſio, differre: occurrit Fonſ. 5. *Met. c.* 28. *q.* 3. *ſect.* 4. inquiens, eam vnitatem naturæ tantum in ſe competere, & in ſtatu præciſionis: eâ verò eſſe exutam in ſingularibus exiſtentem. Contra, paſſio concomitatur naturam cuius eſt paſſio, vbicumque & in quacumque re ſit; reciprocatur enim cum illa per ſe & neceſſariò eidem competit, & realiter identificatur: ergo cum præfata vnitas ſit paſſio naturæ communis, vt eſt in ſingularibus, & vt eſt contracta ipſa natura, tali vnitate non caret. Ego vero reſpondeo naturam communem, quidem non dimittere propriam vnitatem, quatenus eſt contracta per differentiam indiuidualem: tamen indiuiduum non perhibetur commune, ob rationem præaſſignatam, exemplisque præmonſtratam: ſed ſolùm deduci, & inferri poteſt, indiuiduum habere naturam communem, cum dicta ſua vnitate, veluti in indiuiduo exiſtunt prædicata tranſcendentalia, & prædicamentalia, cum eorum paſſionibus, vt rectè aduertit Bonet. loco prænominato.

Articvlvs VII.

An vniuerſalia ſint ante intellectus operationem.

46. Etſi Art. nouiſſimè *diſp.* 4. *ſect.* 4. putet hanc difficultatem, & controuerſiam eſſe de nomine duntaxat: video tamen Philoſophos reales de re acerrimè diſputantes in hoc art. eſſe bipartitos. Ex vna enim parte nonnulli, quibus adhærent Fonſ. 5. *Met. c.* 28. *quæſt.* 5. *ſect.* 3. & Racon. *Tract. vniuerſ. quæſt.* 2. fixis pedibus ſuſtinent, vniuerſalia eſſe ante intellectus operationem, in hanc ſententiam eitantur Scot. & pene vniuerſa eius ſchola: ſed immeritò, vt infrà patebit. Ex altera verò parte, complures totis animi viribus tuentur vniuerſalia eſſe poſt operationem intellectus, quorum præcipui propugnatores ſunt. Scot. *quæſt.* 4. *vniuerſ.* §. *Dicendum in ſolutione* 1. *&* 3. *&* 7. *Met. quæſt.* 18. Et 2. *d.* 3. *quæſt.* 1. §. *ſed contra. l. & M.* Thomas *l. de ente & eſſentia cap* 4. Antonius Andreas *l. ſex princ. q.* 5. Tromb. 7. *Met. quæſt.* 9. Fereb. *veſtig.* 1. *num.* 61. Et vtriuſque claſſis alumni ferè omnes.

47. Not. 1. & recol. ex dictis *in Epit. l.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 10. intentionem eſſe duplicem, 1. & 2. Prima intentio eſt obiectum cognitum, vt homo cognitus. 2. verò intentio eſt comparatio paſſiua vnius obiecti cogniti ad aliud obiectum cognitum. Quod eſt dictu. 2. intentio eſt relatio rationis cauſata, ſiue derelicta per actum comparatiuum intellectus comparantis vnum obiectum cognitum, ad aliud obiectum cognitum, veluti comparatio ſpeciei ad ſua indiuidua, & comparatio generis, ad ſuas ſpecies, vt ibi exemplis fuit explanatum. Deinceps recognoſcenda eſt diuiſio vniuerſalis in Log. & Met. & vtriuſque definitio allata in prænominata Epit. *q.* 3. *art.* 1. vniuerſale Met. eſt vnum aptum ineſſe multis; vniuerſale verò logicum eſt vnum aptum prædicari de multis.

48. Not. 2. ex Scot. *ante* 4. *q. vniuerſ.* Et 7. *Met. quæſt.* 18. Et Orbel. *ibid. cap.* 2. vniuerſale eſſe nomen concretum, cuius abſtractum eſt vniuerſitas. Concretum autem accidentale, ex dictis loco nunc cit. *art.* 6. duo præſefert, formam ſcilicet & ſubiectum eius. Primum quod dicitur eſſe formale, eſt primarium eius ſignificatum. Secundum autem quod perhibetur eſſe materiale, eſt ſecundarium eius ſignificatum. Itaque cum vniuerſale ſit concretum, bifariam capi poteſt, nempe pro formali & pro materiali. Vniuerſale pro formali idem eſt, ac 2. intentio, ſiue relatio rationis prædicabilis ad illud de quo eſt prædicabilis, cuius inueſtigatio per ſe pertinet ad Logicam, & de hoc ſe deinceps acturum eſſe proponit Scot. loco præalleg. vniuerſale pro materiali, quod idem ſonat, ac vniuerſale pro denominato, & pro ſubſtracto, eſt ens reale, per ſe ſpectans ad Met. Huiuſmodi autem vniuerſale materiale dupliciter ſumitur, vel pro denominato remoto, quod dicitur vniuerſale in potentia remota, & eſt natura communis exiſtens in ſingularibus, vt ſcribit Auer. 1. *Cœli comment.* 92. vel pro denominato propinquo, quod dicitur vniuerſale in potentia propinqua, ſiue quod habet potentiam proximam, vt de pluribus prædicetur, & eſt eadem natura communis abſtracta à ſuis ſingularibus per intellectum, & cauta differentiis indiuidualibus, relucens in ſpecie intelligibili. Vniuerſale verò in actu eſt, quòd actu prædicatur de pluribus, actuque cognoſcitur ab intellectu, vt vnum prædicabile de multis, prædicatione dicente, hoc eſt hoc, ſiue prædicatione in recto, vt Petrus eſt homo, Bucephalus eſt equus. Hoc totum exprimit Doct. 2. *cit. H. verſ. Ad* 1. *dico.*

49. Not. 3. naturam ex ſe, hoc eſt penes ſuam propriam & intrinſecam entitatem, ac prædicata quiddi-

tatiua

tarias, non eſſe vnam, nec plures, nec ſingularem, nec vniuerſalem, vt obſeruat Doct. mox alleg. §. *Ad q. ſub F.* ex Auie. 5. *Met. cap.* 1. dicente, *equinitas eſt tantum equinitas*. Sed ipſam naturam conſequuntur vnitas, & pluralitas, ſingularitas, & vniuerſalitas. Et quidem vnitas communis prodit ab ipſamet natura tanquam eius paſſio, quatenùs naturaliter præcedit quamlibet ſingularitatem, & vniuerſalitatem Natura verò ſic indifferens per contractionem determinatur ad ſingularitatem, multipleaque efficitur numero ſecundum multiplicitatem differentiarum indiuidualium. Per operationem verò intellectus determinatur ad vniuerſalitatem, vt præter locum recenſitum perhibet Scot. 7. *Met. q* 18. *Et* 1. *d.* 25. *q. vn. in fine*. Vt autem talis natura habeat actualem, & completam vniuerſalitatem, neceſſe eſt, vt potiatur vnitate indifferente, ſiue indeterminatione contraria, ratione cuius ſit in potentia proxima, vt enuncietur de quolibet ſuo inferiori, quod vt meliùs, & clariùs percipiatur.

50. Not. 4. ex Scot. 1. *d.* 3. *q.* 2. §. *Quod autem dicit. circa Y.* indeterminatum eſſe duplex, indeterminatum priuatiuè ſiue negatiuè, quod eſt ſingulare, & indeterminatum poſitiuè contrariè, quod eſt vniuerſale: dupliceſque eſſe indeterminationem priuatiuam, ſiue negatiuam, & poſitiuam contrariam. Indeterminatio priuatiua, ex Doct. 1. *Met. q.* 6. *&* 7. *eiuſdem operis*, *q.* 18. eſt non repugnantia ad determinari, conueniens naturæ exiſtenti in vno indiuiduo, ratione cuius ſibi non repugnat, vt in aliis exiſtat, actu verò eſt determinata ad hoc, aut illud indiuiduum per differentiam indiuidualem, per quam determinatur, & contrahitur Hinc alij deſcribunt indeterminationem negatiuam, non repugnantiam limitationi ad vnum. Indeterminatio verò poſitiua contraria eſt repugnantia omni limitationi ad inferiora conueniens naturæ, quatenùs ab indiuiduis per intellectum eſt abſtracta, & conſiderata, vt eſt vna prædicabilis de multis. Dicitur autem indeterminatio contraria, quia eſt coniuncta determinationi actuali, quaſi habitui contrario, & huiuſmodi natura ſub tali indifferentia, & indeterminatione actuali, perhibetur vniuerſale completum, vt cum Scot. affirmat Lych. 2. *diſt.* 3 *q.* 1. *in expoſitione* §. *Sed contra.* In hanc duplicem indeterminationem, & indifferentiam à Scotiſ. aſſertam ingenioſe, & egregiè defenſam, inuehitur acriter Fonſ 5 *Met cap.* 28. *q.* 5. *ſect.* 2. inquiens, eam diſtinctionem eſſe quidem ſpecioſam, ſed ſpeciei nihil ſubeſſe ſolidę doctrinæ. Verùm Fonſ ipſius diſtinctionis veram ſoliditatem, eiuſque venuſtatem non attigiſſe, nec agnouiſſe, in Met. forte monſtrabo, facili negotio refellens ea omnia, quæ in oppoſitum ipſe adducit.

51. Aſſ. 1. vniuerſale materialiter ſumptum, ſiue pro denominato, quod vniuerſale Metaphyſicum appellatur, eſt ens reale præcedens intellectus operationem. Ita Scot. *vbi ſuprà*. Probatur 1. ex Ariſt. *locis art.* 4. *huius q. adductis*, quibus adiicio teſtimonium *ex* 4. *Top.* 1. deſumptum, in quo leguntur hæc verba. *Interempto genere, interimuntur ſpecies, & indiuidua*: Sed ad interemptionem entis rationis, non ſequitur interemptio entis realis, cum inter ea, nulla ſit connexio neceſſaria: indiuidua ſunt entia realia; ergo genus, & ſpecies ſumpta pro denominato quoque ſunt entia realia, quandoquidem ad eorum corruptionem infertur ſingularium corruptio. Eo magis, interemptio, ſiue corruptio propriè eſt entis realis, veluti productio, & generatio propriè, enti reali competit. Rurſus 5. *Met.* 14. ens reale ſcinditur in decem prædicamenta, quorum genera, & ſpecies ſunt vniuerſalia. Itemque vniuerſale met. eſt vnum aptum ineſſe multis 7. *Met. cap.* 15. *T* 45. Et abſque opere intellectus, natura humana eſt vna in eius indiuiduis, quia eſt vna ſpecies, ab omnibus eius ſingularibus vniuocè participata. Igitur vniuerſale ſumptum pro denominato eſt ens reale. 2. Quod in veras res diuiditur, eſt ens reale; vniuerſale autem diſtribuitur in veras res, vt ſubſtãtia in incorpoream, & corpoream, animal in rationale, & irrationale, quantitas in continuam, & diſcretam; qualitas in intellectualem, & moralem. Iterum, ſi membra diuidentis ſunt realia, vtique diuiſum eſt reale. Partes quippe reales non ſunt niſi in toto reali: membra autem diuidentia vniuerſalis ſunt realia, vt Petrus, Paulus, & alia indiuidua naturæ humanæ; ergò & ipſa natura humana, quæ in ea diſtribuitur, eiſque communicatur, debet eſſe realis. 3. prædicata quidditatiua, & eſſentialia entis realis debẽt eſſe realia, vniuerſalia autem ſunt prædicata quidditatiua, & eſſentialia, vt animal, & rationale ſunt prędicata eſſẽtialia hominis. Deinceps, ſecluſo omni opere intellectus natura humana ex ſe non eſt hæc, ſiue ſingularis, ſed indifferens, & indeterminata negatiuè, definitur propriè, cum ſit eſſentia hominis, notante Doct. 2. *d.* 3 *quæſt.* 1. §. *Ad q F* Denique obiectum præcedit actum potentię, cuius eſt obiectum, vt color viſionem oculi, & ſonus auditionem auditus. Vniuerſale autem eſt obiectum intellectus. 1. *phyſ.* 49. Et probat Doct. *in* 1. *alleg q.* 6. §. *Contra iſtam opinionem.* *A.* Ergo vniuerſale captum pro denominato eſt ens reale.

52. Aſſ. 2. Vniuerſale pro formali, quod vniuerſale logicum nuncupatur, eſt poſt operationem intellectus, & ens rationis. Hanc explicite tradit Doct. 2. *diſt.* 23. *q. vn.* §. *Item arguo*. K. Et *d.* 25. *q. vn. ſub fine* Et 1. *d.* 3 *q.* 1 §. *Sed contra. H. & I.* probatur 1. ex Auet. 1. *anima com.* 8. Intellectus facit vniuerſalitatem in rebus, per hoc, quod denudat ipſum quod quid eſt in phantaſmate exiſtens. Idque apertè indicat Ariſt. 1. *anime cap.* 1 *T.* 8. vniuerſale nihil eſt, aut poſterius eſt. Id eſt, poſt operationem intellectus fabricantis huiuſmodi vniuerſale formaliter. Propterea ſubdit idem philoſophus ibi. Et quidquid itidem aliud communiter prædicatur Vbi aduerte, verbum prædicatur, quod eſt intentionale. 2. omnis 2. intentio, & relatio rationis fit per operationem intellectus, vt nemo ambigit, vniuerſale autem formaliter eſt 2. intentio, & relatio rationis, qua intellectus comparat ſuperius cognitum, ad ſua inferiora cognita, vt patet ex 1. & 2. not. ergo vniuerſale formaliter habetur per operationem intellectus, eſtque ens rationis. 3. vniuerſale formaliter eſt vnum aptum prædicari de multis; 1. *perih. cap.* 5. nihil autem prædicatur de multis, niſi opere intellectus. Nam affirmari, negari, prædicari, & alia huiuſmodi, cum ſint intentionalia, ab actu mentis reflexo pendent. Iterum, vniuerſale Logicum duas exigit conditiones ad ſuum eſſe completum. Prima eſt, vt natura communis abſtrahatur ab intellectu à ſuis ſingularibus. 2. vt actualis prædicatio attribuatur multis, quæ ſunt ipſius naturæ inferiora. Sed tam abſtractio, quam prædicatio, opera intellectus efficitur, ergo & vniuerſale formaliter. Inſuper, vniuerſale formaliter eſt vnum intelligibile, & prædicabile de cunctis ſuis inferioribus prædicatione exercita, & in recto, ſcribente Doct. *in* 2. *alleg. H.* Fieri autem nequit, vt vnum intelligibile de multis prædicetur in recto, niſi intellectus opere. Quamuis enim naturæ communi exiſtenti in vno indiuiduo, non repugnet eſſe in alio indiuiduo, nihilominus haud poteſt prædicari de quolibet ſingulari, niſi per intellectum abſtrahentem, & prædicantem eam ipſam naturam de ſuis inferioribus.

53. Opp. 1. Contra 1. Aſſ. vniuerſale formaliter eſt vnum aptum ineſſe multis, nemine cogitante: ergo vniuerſale formaliter eſt ens reale Ant. eſt Ariſt. 7. *Met.* *T.* 45. Et ſuadetur, duo requiruntur ad vniuerſale, vnitas, & aptitudo eſſendi in multis: ſed abſque vlla intellectus negotiatione, eſt vnum aptum ineſſe multis, vt natura humana eſt vna apta ineſſe multis, & actu reperitur, & exiſtit in multis indiuiduis. Diſtinguo ma. vniuerſale Metaphyſicum, concedo, Logicum verò, nego. vt deducitur ex Doct 1. *d.* 3 *q.* 6. § *Contra iſtam opinionem* *A.* Et 2. *cit.* § *Ad q. antè F.* Et 1. *Met. q.* 6. Quidquid reclamet Fonſ. *in vlt. not. alleg.*

Inſtabis, vniuerſale Logicum ex dictis, eſt vnum aptum prædicari de multis, abſque autem intellectus

operę

opere natura humana eſt vna apta prædicari de multis, quia nemine cogitante, Petrus eſt homo, & Ioannes eſt homo, ergo præfatum arg. nedum concludit de vniuerſali Metaphyſ. verumetiam, de vniuerſali Log. Dici poteſt ex Scot. *in 2. mox allato I.* tale non eſſe vniuerſale Logicum in actu, ſed ſolum in potentia. Cauſa eſt, quia ei deficit indifferentia, per quam completiue vniuerſale eſt vniuerſale. Vniuerſale quippè actuale, & formale perit vnitatem, & indifferentiam contrariam poſitiuam, quam ab intellectu accipit, cum à parte rei habeat tantùm vnitatem, & indifferentiam negatiuam.

Vrgebis, vniuerſale formale non poſtulat eſſe actuale ad ſuum eſſe eſſentiale, ſed tantum eſſe potentiale, & aptitudinale, vt liquet ex eius definitione, ergo allata diſtinctio de vniuerſali in actu, & in potentia non ſoluit præallatam inſtantiam. Dico, etſi illud verum ſit, in eſſe obiectiuo, & eſſe eſſentiæ, non tamen in eſſe exiſtentiæ, quia ad vltimum complementum cuiuſque rei requiritur exiſtentia, tanquam eius modus actualis, ratione cuius habet eſſe actuale, & completum.

54. Opp. 2 vniuerſale eſt ens reale, ex 1. Aſſ. Ergo vtique vniuerſale formale eſt ens reale Conſeq. oſtenditur, cuius vna pars eſt realis, altera quoque eius pars eſt realis, vt patet in compoſito Phyſico, cuius partes ſunt materia, & forma, quæ ſunt entia realia. Concedo ant. nego conſeq. ad eius probationem diſtinguo, de toto Phyſico, concedo: de toto Logico, nego. Quia totum Logicum eſt in mente, vt notat Ferch. *veſtig. 1. num. 61.*

Inſtabis, ens reale non accipit ſuum complementum ab ente rationis, ſed vniuerſale materiale eſt ens reale, & vniuerſale formale eſt ens rationis, ex dictis, ergo &c Maior eſt aperta. Nam ens reale eſt ens ſimpliciter, ens verò rationis eſt ens ſecundum quid, & diminutum. Iterum eſſe formale eſt nobilius eſſe materiali, vt patet de forma, quæ nobilitate vincit materiam. Cum ergo vniuerſale materiale ſit reale, non videtur poſſe compleri in ſuo eſſe ab vniuerſali formali, quod eſt rationis. Diſtinguo ma. de complemento reali, & eſſentiali, concedo: de complemento intentionali, nego. Nam, roſa hyberno tempore habet exiſtentiam rationis, & ſubſtantia completur, & ornatur accidentibus tanquam eius monilibus. Ad aliud quod ſubiicitur, quoque diſtinguendum eſt, de eſſe formali reali, conceditur; de eſſe verò formali intentionali, negatur Sic domus cognita habet eſſe formale in mente, quod ab eſſe reali extra animam ſimpliciter nobilitate ſuperatur.

55. Opp. 3. Cui realiter competit vnum oppoſitum, aliud oppoſitum ei repugnat, vt argumentatur Scot. 2. *præcit. § Primo vtrum.* Singulare autem, & vniuerſale ſunt oppoſita, 1. *diſt. 3 queſt. 6. paulò antè B.* Ergo, naturæ aut conuenit ſingularitas, aut vniuerſalitas: atqui ei competit ſingularitas: Eſt enim ſingularis à parte rei per contractionem; ergo eidem repugnat vniuerſalitas. Conf. 1 natura ſolùm formaliter diſſidet ab hæcceitate; ergo eſt idem realiter cum hoc & illo indiuiduo, proindeque eſt ſingularis. Conf. 2. hæcceitas eſt idem realiter cum natura; ergo ſicut hæcceitas nequit multiplicari numero, pariter & natura; atqueadeò, tantum ipſi congruit ſingularitas. Reſp. à diuerſis agentibus, diuerſimode naturæ competere ſingularitatem, & vniuerſalitatem A producente naturali ei tribuitur ſingularitas, & ab intellectu, per abſtractionem, & comparationem ad ſua inferiora, eidem datur vniuerſalitas. Quare vt eſt contracta, eſt ſingularis, vt verò eſt abſtracta, & comparata ad ſua inferiora, eſt vniuerſalis. Per idem patet, ad 1. Conf. Ad 2. concedo ant. nego conſeq. Quoniam naturæ non repugnat communicabilitas, veluti repugnat differentiæ indiuiduali. Ideò illa poteſt multiplicari, non autem iſta.

ARTICVLVS VIII.

Quonam modo fiat vniuerſale formaliter.

56. VNiuerſale formaliter effici ab intellectu in confeſſo eſt apud omnes, præſertim Scot. *quæſt. 4. vniuerſ.* Modus autem, quo huiuſmodi vniuerſale fit, quonè actu intellectus, abſtractiuóne, an verò comparatiuo? eſt à nobis aperiendus, & explicandus. Doctor enim Angelicus *opuſc. 55.* Et 1. *p. quæſt. 25 art. 3.* Iotus *quæſt. 3. prædicabilium,* & Tol. *ibid. q. 2.* tenent vniuerſale formaliter effici per actum intellectus abſtractiuum. Doctor verò ſubtilis 1. *diſt. 3. quæſt. 7. in corpore, §. Contra iſtam opinionem.* Et 2. *diſt. 1. quæſt. 1. §. Sed contra iſtud. verſ. Ex hoc apparet probatio 1.* Lich. *ibid.* Baſſ. Paulus Scriptor, Gadius *Quod. 15.* Tromb. 7. *Met. q 8.* Fuent. *q. 6. diſ. 3. art. 2.* & Conimb. affirmant, vniuerſale formaliter compleri per actum comparatiuum intellectus.

57. Not. 1. & præſupponendum eſt, *ex lib. de anima,* cognitionem noſtram intellectualem præexigere cognitionem ſenſuum tam externorum quam internorum, iuxta illud Ariſt. *l. de ſenſu & ſenſato, cap.* 1. adductum, & explanatum a Doct. q. 3. & 4. vniuerſ. *Nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu.* Obiecta namque à parte rei exiſtentia per ſui ſpeciem, & ſimilitudinem, ad ſui notitiam prius mouent ſenſus externos, & internos, quam ab intellectu attingantur, oſtendente Scot. 2. *diſt. 42. §. Ad 1. ſub O.* Itaque cognitionis noſtræ primi duces ſunt ſenſus externi, quos ſubſequuntur ſenſus interni, nominatim ſenſus communis, & phantaſia. Poſtmodùm verò intellectus agens, & patiens, illius eſt omnia facere, iſtius verò eſt omnia pati, ſcribente Scot. *Quod 15 §. De tertio M. & §. De iſto N. poſt Ariſt. 3. anima T. 18.*

58. Not. 2. animam, teſte Ariſt. 3. *anima* 37. eſſe in potentia omnia, id eſt, poſſe omnia cognoſcere, eſt quidem eſt in potentia, omnia ſenſibilia per ſenſum, eſtque in potentia omnia intelligibilia per intellectum. Quob eſt dictu, anima ſenſu poteſt percipere omnia ſenſibilia, & intellectu omnia intelligibilia, cum hoc tamen diſcrimine, quia ſenſus ſingularia, & intellectus vniuerſalia percipit. 1. *poſt. T. 15.* Vnde celebratur illud 2. animæ, 60. *Senſus eſt ſingularium, & intellectus vniuerſalium.* Cum ergo ſenſus ſingularia materialia percipiat, & intellectus ipſi ſenſui in cognoſcendo ſit alligatus, neceſſe eſt, ea exui, & exolui conditionibus materialibus, & indiuidualibus, vt vniuerſalia percipiat, abſtrahendo naturas communes à ſuis inferioribus, & ſingularibus, quod vt meliùs & commodius intelligatur.

59. Not. 3. abſtractionem eſſe abiunctionem, ſeu ſecretionem vnius ab alio, quæ diuiditur in realem, & intentionalem. Realis eſt ſeparatio vnius ab alio, vt ſeparatio auri ab argento. Intentionalis verò eſt, qua vnum abſque alio percipitur. Eſt autem duplex, vt aduertit. Mauritius cit. a Vallone *Tract form fol.* 133. diuiſiua vna, præciſiua altera Præciſiua eſt apprehenſio vnius, cum alio coniuncti, ſine apprehenſione alterius, vt abſtractio animalitatis à rationalitate, & de hac intelligitur illud 2. Phyſ. T 18. *Abſtrahentium non eſt mendacium.* Diuiſiua eſt, qua vnum de alio negatur, vt. homo non eſt lapis. Hæc autem ſubdiuiditur à Doct 7. *Met. q. 16. §. De illo igitur.* In actualem, quæ per actualem notitiam intellectus efficitur, & habitualem, quæ per habitualem ſpeciem, in qua obiectum repræſentatur, efficitur, Quare, ſecundum Scot 1 *poſt. q. 3. §. Ad arg* Præhabitâ cognitione obiecti intelligendi à ſenſibus interno & externo per ſpeciem acquiſitam, præſentatur à phantaſia ipſummet obiectum, adhuc amictum conditionibus ſingularibus, & materialibus, intellectui agenti, cuius præcipuum munus eſt, de materiali redd-

ere

dere ipſum ſpirituale, cum nihil materiale in ſpirituali recipi valeat, ab eoque ſpoliatur conditionibus ſingularibus, ſicque dicitur à ſingularibus abſtractum abſtractione præciſiua, eſtque vniuerſale in potentia proxima, poſtmodùm intellectus patiens in ſe recipiens ſpeciem eiuſdem obiecti, ab intellectu agente depuratam, & idemmet obiectum conſiderans omni ſingularitate, & materialitate carentem, comparat ad ſua inferiora, deque eis prædicat prædicatione formali & eſſentiali, tunc habetur vniuerſale formale actu, *vt homo eſt ſpecies*; vndè vt benè obſeruat Gadius *Quol.* 15. *fol.* 160. *column.* 4. natura communis exiſtens in ſuis ſingularibus, eſt vniuerſale in potentia remota, quod appellatur vniuerſale phyſicum. Natura deinde, vt eſt abſtracta à ſuis inferioribus, eſt vniuerſale in potentia proxima, quod vocatur vniuerſale metaphyſicum. Quatenùs verò ſic abſtracta comparatur ad ſua indiuidua, deque illis prædicatur, eſt vniuerſale actu, quod nominatur vniuerſale logicum, & abſolutè vniuerſale. Hinc colligitur, intellectum circa vniuerſale habere duplicem actum, abſtractiuum ſcilicet, & comparatiuum. Abſtractiuus, qui & abſolutus perhibetur, eſt, quo intellectus à ſuis ſingularibus naturam communem præſcindit, eamque ſic ab eis præciſam conſiderat. Comparatiuus verò eſt, quo intellectus eamdem naturam ad ſua inferiora comparat, deque illis prædicat, eo modo, quo ſuprà planum feci.

60. *Aſſ.* vniuerſale formale actu, non per abſtractiuum, ſed per comparatiuum actum intellectus efficitur. *Hæc aſſ.* eſt bipartita, quã tradit Doct. allegatus *in initio huius art.* & in eamdem Complut. *diſp* 3. *q.* 6 § 2. trahunt D.Th. 1. pars probatur 1 per actum abſtractiuum, natura cõmunis eſt vniuerſale in potentia propinqua; ergo non eſt vniuerſale formale actu Ant. præterquamquod liquidum eſt in ſuperioribus, ſuadetur quoque, naturæ ſic abſtractę nihil denouo aduenit, niſi pręciſio à ſuis inferioribus: talis autem præciſio non eſt vniuerſalitas; ergo per eam natura abſtracta non eſt vniuerſale formaliter actu. Argumentũ tenet ab abſtracto ad concretum. Min. oſtẽditur, in ſtatu abſtractionis natura ſolùm conſideratur vt abiuncta à ſuis ſingularibus, & repræſentatur in ſpecie intelligibili, cognoſciturque, abſque illo reſpectu ſingularitatis, aut vniuerſalitatis, vt liquet ea definitione abſtractionis *not.* 3. allata. 2. definitio vniuerſalis formaliter actu non adaptatur naturæ abſtractæ: ergo vt ſic abſtracta, non eſt vniuerſale formaliter actu. Ant. probatur, vniuerſale formaliter actu, eſt vnum in multis, & de multis, 1. *poſt cap.* 8. *T.* 63. Natura autem ſic ſeiuncta, nec eſt in multis, quia ab eis eſt abiuncta, nec dicitur de multis, quia non comparatur ad illa 3. vniuerſale formaliter actu ſortitur indifferentiam contrariam poſitiuam, de qua fuit ſermo loco memorato, & inſinuat Doct. *queſt.* 37. *vniuerſ* §. *contra*. Natura autem per intellectum ſegregata ſolùm habet indifferentiam priuatiuam, vt ibi planum feci. Eo magis, natura ſic abſtracta non prædicatur formaliter & in recto de ſuis ſingularibus, quæ vt ſic non reſpicit; ergo quatenùs eſt abſtracta per actum intellectus abſolutum, non eſt vniuerſale formaliter actu.

61. 2. Pars deducitur ex 1. & probatur 1. qualis eſt forma, talis eſt res, quæ per formam informatur; à forma quippè res determinatur, & ſpecificatur, vt ſi forma eſt abſoluta, informatum per eam quoque eſt abſolutum: at vniuerſalitas formalis eſt 2. intentio, quæ reſpicit ſuperius, & inferius, ex Scot. 1. *diſt.* 23. *q. vn.* §. *contrà iſtud*. Ergo vniuerſale formaliter actu, fit per actum intellectus comparatiuum 2. vniuerſale refertur ad ſua inferiora, de quibus prædicatur, ſuntque correlatiua, quæ adinuicem referuntur; ergo vniuerſale formale actu fit per notitiam comparatiuam. Conſequentia tenet, ſuperius eiuſque inferiora formaliter conferri nequeunt inter ſe, niſi per actum intellectus comparatiuum. Cum enim vniuerſale ſit 2. intentio, quæ eſt relatio rationis, ſiue comparatio paſſiua ſuperioris ad inferiora, ſequitur ipſum effici per actum comparatiuum. Quod innuit Porph. *in ſua Iſag* qui definiens ſingula vniuerſalia, per inferiora definit illa. Addo, relatio non cognoſcitur, niſi cognito eius termino à quo ſpecificatur; ergo non cognoſcitur vniuerſale, niſi nota ſint eius inferiora, quæ ſunt eius terminus, proindeque non exurgit vniuerſale formaliter actu, niſi per actum intellectus comparatiuum. Hinc, refelluntur Suarez *diſp* 6. *Met. n.* 7. Et Conimb. *q.* 5. *&* 6. *art.* 3. admittentes vniuerſale formaliter abſolutum. Liquidò enim conſtat, & euidenter euincitur, vniuerſale formaliter eſſe relatiuũ, formamque eius eſſe relatiuam. Inſuper, abſtractum ex dicendis in proximo lib. non poteſt de concreto pręedicari, ſed natura per illam abſolutam vniuerſalitatem à prælatis Authoribus excogitatam, eſt abſtracta, vt concedit Suarez *vbi ſuprà*; ergo proximè nequit prædicari de ſuis inferioribus, quod requiritur ad vniuerſale formaliter actu.

62. Opp 1. Ariſt. 3. *anima T.* 18. ſcribit, quemadmodum lumen materiale ſuo ſplendore reddit colores actu viſibiles, qui in tenebris erant: pariter intellectus agens producens ſpeciem intelligibilem in intellectu patiente, reddit naturam actu intelligibilem. Ex his arguo, obiectum intellectus poſſibilis eſt vniuerſale, huiuſmodi autem vniuerſale præcedit ipſum intellectum poſſibilem, eiuſque operationem, quia obiectum præcedit actum potentiæ, cuius eſt obiectum; ergo per ſolam abſtractionem intellectus agentis, natura relucens in ſpecie intelligibili, efficitur actu formaliter vniuerſale. Reſp. ex hoc teſtimonio nihil prorſus colligi, quod noſtræ aſſ. aduerſetur. Nam admitto quidem paritatem, vt ſcilicet natura per actionem intellectus agentis, fiat actu intelligibilis, ſicut color redditur actu viſibilis per medij illuminationem, quod ſuam haurit probabilitatem ex Scot. *Quol.* 15. §. *Si vero. ſub Q.* nego tamen, naturam ſic intelligibilem, eſſe vniuerſale formaliter actu, niſi ipſi accedat comparatio ad ſua inferiora. Itaque in forma ad argumentum, diſtinguo ma. obiectum intellectus patientis eſt vniuerſale, in potentia proxima, concedo; in actu, nego. Vel, quod in idem recidit. Obiectum intellectus poſſibilis eſt vniuerſale Metaphyſicum, concedo, Logicum nego.

63. Opp. 2. natura à ſuis ſingularibus abſtracta, non eſt ſingularis, vt omnes fatentur, ergo eſt vniuerſalis. Conſeq. tenet, quia inter ſingulare, & vniuerſale, nullum interuenit medium. Reſp. naturam ſic abſtractam eſſe vniuerſale Metaphyſicum, non autem Logicum, vel dicito, eſſe vniuerſale Logicum in potentia proxima, non verò in actu.

64. Opp. 3. vniuerſale Logicum definitur 1. *perih. cap.* 5. vnum aptum prædicari de multis. Natura autem præciſa à ſuis inferioribus eſt quid vnum aptum prædicari de multis. Siquidem, ad vniuerſale non requiritur, vt actu natura prædicetur, ſed ſufficit vt habeat aptitudinem prædicandi de multis; ergo natura abſtracta eſt vniuerſale actu, & non potentia duntaxat. Concedo ma. nego min. Ratio eſt, quia natura vt abſtracta non habet actu formam vniuerſalitatis, veluti paries non dicitur albus, niſi habeat albedinem inhærentem in ipſo; ſic natura non eſt formaliter actu vniuerſalis, niſi actu habeat formam vniuerſalitatis, quæ efficitur per comparationem ad ſua inferiora.

65. Quæres, vtrùm vniuerſale formaliter fiat per actum intellectus agentis, vel patientis? Reſpondeo, probabile eſſe fieri per operationem intellectus patientis, ſeu poſſibilis, docente Scot 2. *d.* 3. *quaeſt.* 1. §. *Sed contra. antè I.* quem ſequuntur ibi Lych. Barg. & alij Scotiſt. Ratio eſt quia antè actum intellectus poſſibilis, natura abſtracta per intellectum agentem, eſt tantùm in potẽtia proxima, vt fiat vniuerſale formaliter actu. Itemque, munus intellectus agentis præcipuum eſt, transferre obiecta ex ordine materialium, ad ordinẽ ſpiritualium, officium verò intellectus patientis, eſt intelligere quæ ſibi ab intellectu agentere præſentatur, per ſpecies intelligibiles, naturamque præciſam, à ſuis ſingularibus, ad eaſdem inferiora comparare. Itaque veriſimile eſt vniuerſale

actu effici ab intellectu poſſibili. Dices, Scot. 1. *d.* 3. *q.* 6. §. *contra iſtã opinionem.* *D.* perſpicuis verbis aſſerit, ad intellectum agentem pertinere efficientiã vniuerſalis formalis. Idemque aſtruit 7. *Met. q.* 16. Ergo Scot. non videtur ſibi cohæhere. Ad 1. locum reſpondent Maſtrius, & Bellutus *diſp.* 4. *q.* 3. illum tex. à Fabro 4. *Met. q.* 9. *c.* 4. ſignari pro extra. Et ſi admittatur, vt Scot. littera, non deducitur obid ab intellectu agente, fieri vniuerſale in actu, ſed tantùm in habitu, quatenus ipſe intellectus agens format ſpeciem intelligibilem, per quam intellectus patiens, intelligens naturam ab indiuiduis ſeiunctam, p oducit vniuerſale actu. Contra Scot. *quol.* 15. id ipſum expreſsè tenet, & probabiliter defendit, §. *de iſto art.* inquiens. Si prima via tenetur, poſſet dici, quod intellectus agens habet duas actiones ordinatas. Prima eſt facere de potentia intelligibili, actu intelligibile, vel de potentia vniuerſali, actu vniuerſale. Secunda eſt facere de potentia intellecto, actu intellectum. Non ergo allata reſponſio tollit inſtantiam. Secundò verò iidem Authores præreceſiti occurrunt ex Bargio 1. *d.* 3. *q.* 6. §. *Ex alio membro.* Scot. eo in loco, communem amplexum fuiſſe ſententiam, at in alio paſſu propriam opinionem tradidiſſe. Itemque in Met. cit. loquutum eſſe de vniuerſali habituali, & in 2. ſententiarũ memorato de vniuerſali actuali. Verùm hæc expoſitio non videtur eſſe prorſus ad mentẽ Doct. qui in vtroque loco ſuam euidenter aperit ſententiã, & vtrobique de vniuerſali actuali verba facit. Mihi autem videtur dicendum, Scot. in hac re, ſicut in aliis multis, eſſe problematicum, vt non obſcurè inſinuatur ab eo, *quol. nuper cit.* vbi probabiliter defẽdit, intellectum agentem eſſe cauſam effectricem intellectionis, diſſoluens omnia argumẽta, quæ in oppoſitum adducuntur. Ideo, Scotiſ. perſpicientes vtramque ſententiam, in re, & in Scot. eſſe probabilem, modò hanc, modò illam tuentur opinionem, vt videre eſt apud noſtros recentes præalleg. tametſi in vnam magis, quam in aliam Doct. inclinet, nimirùm in eam, quæ ſuſtinet intellectum poſſibilem, eſſe opificem vniuerſalis formalis actualis.

Articvlvs IX.

Quanam ſit eſſentia vniuerſalis Logici.

66. IN præſenti art. reuocatur in dubium, vtrùm eſſentia vniuerſalis Logici ſit eſſe in multis, ſeu in eo, quod eſt vnum aptum eſſe in multis: an verò in prædicari de multis, ſeu in eo, quod eſt vnum aptum prædicari de multis. Plerique enim inter quos ſunt Ruu. *q.* 2. Alb. Sor. & Tol. citati ab Hurt. *diſp.* 3. *ſect.* 2. arbitrantur, eſſentiam vniuerſalis Logici, eſſe vnũ aptum in multis; prædicabilitatẽ verò, de multis, eſſe eius paſſionẽ. Hanc ſententiã ex noſtris amplectuntur duo Recentes *diſp.* 4. *q.* 2. *art.* 2. citantes pro ſe Scot. & quoſdam præcipuos eius aſſeclas. Commune autem Scotiſt. placitum, ſtatuit eſſentiam vniuerſalis Logici, eſſe vnum prædicabile de multis. His ſubſcribunt Hurt. *vbi ſupra,* & Arr. *diſp.* 6. *ſt.* 9.

67. Not. 1. Scot. variis in locis, de hac difficultate diuerſimodè eſſe loquutum. Nam, *q.* 6. *vniuerſ.* §. *Dicendum,* dubitatiuè, & problematicè incedit, inquiens, Si definitio vniuerſalis vera ſit, quæ eſt prædicabilis de multis, quæ ponitur 1. *perih.* 5. tunc conuertibilis, præter eſſentiam vniuerſalis, erit illud, quod ponitur 1. *poſt.* *c.* 8. vnũ in multis, & de multis: & ſi illud ſit definitio bona, & vera, illud erit proprium; & ita alterutrum per definitionem vniuerſalis, de vniuerſali demonſtratiuè poteſt concludi, & ita ſciri. Idem repetit *q.* 8. §. *Ad* 1. *q.* poſtmodum verò *queſt.* 15. §. *Dicendum ergo,* expreſsè aſtruit, prædicari de pluribus, eſſe eſſentiam vniuerſalis Logici, his verbis. Dicendum ergo ad q. quod eſt vera definitio, quod ſic oſtenditur, ratio vniuerſalis eſt prædicari de pluribus, per Ariſt. 1. *perih* cum ergo in definitione generis ponatur prædicari de pluribus, ponitur eius genus. Hoc ipſum quoque inſinuat *q.* 19. *ver. Ad oppoſitum.* Et exponit Mauritius, Anglicus, Sarn. & alij *ibid.*

68. Not. 2. & recol. ex dictis, vniuerſale metaphyſicum eſſe vniuerſale in eſſendo, vt indicat eius definitio, quæ eſt, *vnum aptum ineſſe multis, cuius paſſio eſt prædicabilitas de multis.* Vniuerſale verò Logicum eſt vniuerſale in prædicando, vt conſtat ex eius definitione, quæ eſt, *vnũ aptum prædicari de multis.* Ad 1. conſtituendũ, ſola intellectus abſtractio exigitur naturæ cõmunis à ſuis inferioribus. Ad 2. autẽ, neceſſaria eſt cõparatio naturæ ſic abſtractæ ad ſua inferiora, annuente Scot. 4. *d.* 43. *q.* 2. §. *Reſpondeo. F.* Quamuis autem idem ſit fundamentum vtriuſque vniuerſalis, nempè natura cõmunis inexiſtens multis: tamen opere intellectus, vtrumque diſtinctis afficitur reſpectibus, ratione quorum recipitur diuiſio vniuerſalis in logicum & metaphyſicum, reclamante Hurt. *diſp.* 3. *ſect.* 2. §. 15. diuerſiſque definitionibus inſigniri valet, vt de genere, ſpecie, aliiſque vniuerſalib. infrà patebit. Idque declarari poteſt de homine, qui vt eſt totum phyſicum, definitur *corpus naturale ex corpore & anima rationali compactum,* vt verò eſt totum metaphyſicum, definitur *animal rationale.*

69. Not. 3. præter duas prællatas vniuerſalis definitiones, extare tertiam, 1. *poſt. c.* 8. & 2. eiuſdem operis ad finem adductam, & receptam à Doct. 7. *Met. q.* 13. & 2. *d.* 3. *q.* 1. §. *ſed contra. H.* quæ eſt huiuſmodi Vniuerſ. eſt *vnum in multis, & de multis.* Hæc vtramque præfatam vniuerſalis definitionẽ complecti videtur, vt aduerti *in Epit. l.* 1. *q.* 3. *art.* 1. Et indicat Fuent. *q* 6. *dif* 3. *art.* 1. & 2. *Met.* eſſe vnum in multis, eſt vniuerſale metaphyſicum, & eſſe vnum de multis, eſt vniuerſale Logicum. Immò ex illis vna perfectior, & exactior vniuerſalis Logici definitio, quę tradi queat, coaleſcit, & agnoſcitur à Doct. cit. aliiſque grauiſſimis Philoſophis, qui poſtpoſitis ambabus præmiſſis, hanc tertiã approbant, declarãt, & celebrant, in poſteriotibus eorũ ſcriptis, quæ maioris ponderis, authoritatiſq; eſſe cenſentur. Ad huius autẽ faciliorem captũ, ſuppono ex dictis, *art.* 7. *huius q not.* 2. vniuerſale eſſe nomen concretũ, quod duplici gaudet ſignificato, materiali & formali. Natura exiſtẽs in multis, quę dicitur vniuerſale in potentia remota, ac natura à multis abſtracta, quæ perhibetur vniuerſale in potentia proxima, eſt materiale vniuerſalis Logici. Et de multis, ſeu vnũ prædicabile de multis, prædicatione formali, & in recto eſt formale ipſius vniuerſalis Logici, quod eſt 2. intentio, ſiue reſpectus rationis cauſatus, aut derelictus per actũ intellectus comparãtis ſuperius ad ſua inferiora. Quare quod definitur per dictam definitionem vniuerſalis, eſt 2. intentio, quæ eſt eſſe vnum prædicabile de multis. Quod verò materialiter deſcribitur, eſt natura communis, in qua fundatur dicta 2. intentio, tanquam in vero ſubiecto denominationis, vt optimè aduertit Fuentes *vbi ſupra, art.* 1. Vnde apertè colligitur, eſſe vnũ in multis, nõ eſſe formaliter eſſentiã vniuerſalis Logici, ſed eſſe vnum prædicabile de multis: ſicque cenſeo interpretandum Scot. locis cit. à noſtris prænominatis Nuperis, vt ipſe Doct. conſequenter loquatur, & benè cohæreant, quæ vbique ſuæ Doctrinæ ſcripſerat: communiorque Scotiſt. opinio vera, & ſuo Doctori conſentanea, omnibus eluceat. His plurimum fauet Ariſt. qui 1. *poſt. T.* 36. concedens Platoni ſcientiam eſſe vniuerſalium, negansque ipſi, vniuerſalia eſſe rerum ideas, à ſingularibus ſeparatas realiter, aſtruit, vniuerſalia, de quibus habentur ſcientiæ, eſſe vniuerſalia in multis, quæ ſunt naturæ communes, quæ indiuiduis inſunt, ab eis æque participatæ, quæ vniuocè de eiſdem prædicantur, vt aptè interpretantur Zab. & Tol. eum locum. Itaque eſſe in multis, quod Ariſt. locat in definitione vniuerſalis, non eſt eſſe ens rationis, ſed eſſe ens reale, quod competit naturæ communi in ſuis ſingularibus exiſtens antè omne opus intellectus,

vt

vt præ aliis obſeruat idem Zab. *vbi ſupra.* Obid Ariſt. ſtatuens vniuerſalia in multis, vehementer obiurgat Plat. ponentem vniuerſalia ante multa, vt ex inſtituto oſtendi *art. 3. huius q.* Atqueadeo ruunt, quæ accumulant præfati Recentes, aduerſus communem Scotiſt. Doctrinam, arbitrantes, eſſe in multis conſtituere formalem rationem, & eſſentiam, vniuerſalis Logici. Hoc enim tantum eius eſſe materiale, & fundamentale deſignat, non verò eius eſſe formale, vt planiùs & euidentius fiet, ex eorum argumentorum ſolutionibus infrà ſubiiciendis.

70. Aſſ. formalis prædicabilitas eſt de eſſentia vniuerſalis Logici. Ita Scot. *q. 12. vniuerſ. §. propter iſtas tres.* Et *q. 15. §. dicendum ergo.* Et alibi, vbi approbat definitionem vniuerſalis 1. *Perih. c. 5.* traditam: aut aliam 1. *poſt. cap. 8.* adductam, & à nobis *in 3. not.* præexplicitam, ſuffragatur mirificè Tromb. 7. *Met. q. 8. art. 1.* Ad rationem vniuerſalis in actu requiritur, quæ eſt actu participata in multis, & ipſa intentio vniuerſalitatis attributa naturæ, per actum comparantis intellectus talem naturam, vt prædicabilem, ad indiuidua. Nec diſſentiunt Barg. 1. *d. 3. q. 6.* & alij Scotiſ. præſtantiſſimi. Probatur 1. ex Porph. *cap. vlt. ſua Iſag.* dicente: *prædicari de pluribus, commune eſt omnibus vniuerſalibus.* Et anteà definiente ferè omnia, eaque præcipua vniuerſalia, per prædicari de pluribus. Quod ſanè didicerat ab Ariſt. qui loco proximè cit. vniuerſale per prædicabilitatem definit. 2. vniuerſale logicum fit per comparationem intellectus, vt probaui *in ant. art.* Huiuſmodi autem comparatio paſſiua eſſentialiter includit formalem prædicabilitatem, cum ſit relatio rationis ſuperioris prædicabilis de ſuis inferioribus: igitur prædicabilitas eſt de eſſentia vniuerſalis Logici. Hanc rationem innuit Doct. *q. 14. vniuerſ. § propter argumenta.* Sciendum eſt, quod prędicari, cum ſit intentio, eſt intentionum per ſe, rei verò per accidens. Ergo cum vniuerſale Logicum formaliter ſit 2. intentio, planè euincitur, ipſum eſſentialiter conſtitui per prædicabilitatem. 3. diſtinctæ ſcientiæ participant diſtinctas rationes formales ſuorum obiectorum, circa quas impermixtè occupantur. Scientiæ enim ſecantur, ſicut res, 3. *anima Tex. 38.* Atqui Met. agit de vniuerſali in eſſendo, ergo Log. contemplatur vniuerſale in prædicando. Idque, quoquomodo exponi valet de qualitate, quæ vt eſt cum materia ſenſibili coniuncta, conſideratur à Phyſ. vt verò eſt materia ſenſibili ſeiuncta, ſpectatur à Mathem. Eò magis non eſſentia, nec quidditates rerum, ſed ſubiectiones, & prædicationes extremorum meditatur Log. quæ ſunt 2. intentiones, rebus applicatæ, vt clare ediſſerit Doct. loco nuper cit.

71. Opp. 1. cum geminis Scotiſ. quod de aliquo cognoſcimus primò, dicimus eſſe eius eſſentiam: primum autem, quod cognoſcimus de vniuerſali Logico, & in actu, eſt eſſe in multis, vt patet ex eius definitione, 1. *poſt. c. 8.* recepta à Doct. 2. *d. 3. q. 1.* Ergo eſſe in multis, eſt eſſentia vniuerſalis Logici. Reſp. maiorem, eo modo, quo proponitur, non eſſe notam, nec veram, vt Dicti Authores cenſent. Nam prius cognoſcimus effectum, quã eius cauſam. Itemque accidentia, quam eius ſubiectum, & tamen nec effectus eſt eſſentia cauſæ, nec accidentia ſubiecti eſſentiam ingrediuntur. Quod ſi aliter eam intelligunt, vt videntur velle, & præſtat Hurt. ſupra cit. eiſque libenter concedatur, ad minorem dico, eſſe in multis, eſſe materiale vniuerſalis Logici, non verò eius eſſe formale, & actuale, vt ſatis manet firmatum & explicatum, in poſtremo not.

72. Opp. 2. prius eſt res, quàm eius paſſio, quoniã paſſio egreditur ab eſſentia rei, cuius eſt paſſio, veluti effectus à cauſa: prædicabilitas autem eſt paſſio vniuerſalis Logici, quia prius eſt res, quam ſit prædicabilis, ſicut prius eſt res, quàm ſit intelligibilis & viſibilis; ergo prædicabilitas non eſt de eſſentia vniuerſalis. Cõf. Scot. *q. 6. vniuerſ. §. Dicendum.* Et *q. 11. prædicam. §. Item contingit. ver. contra.* Prædicari propriè eſt proprium vniuerſalis, ergo per Scot. prædicabilitas non eſt eſſentia vniuerſalis. Cõcedo ma. nego min. Licet enim natura prius ſit, quam afficiatur prædicabilitate, non tamen prius eſt vniuerſalis, quàm ſit prædicabilis, vt paries eſt quidem prior albedine, quæ in ipſo inhæret, at non eſt prius albus, quam recipiat albedinem per quam in eſſe albo conſtituitur. Vel dicito, argumentum includere de vniuerſali metaphyſ. non autem Logico. Ad conf. dico, Scot. in primo loco loqui dubitatiuè, in 2. verò loco problematicè, & diſputatiuè, & fortè non in propria ſententia, cum *q. 15. & 12.* palam mentem ſuam aperuerit, putà vniuerſalis Logici, eſſe prædicari de multis.

73. Opp. 3. rectè arguitur, natura eſt vniuerſalis, ergo eſt prędicabilis de multis, ergo eſt vniuerſalis, atqueadeò prædicabilitas nõ eſt de eſſentia vniuerſalis. Reſp. argumentũ valere de vniuerſali metaphyſico, non autem Logico, quod per prædicabilitatem conſtituitur.

Inſtabis, quod eſt proprietas vnius, non eſt de eſſentia alterius, vt riſibilitas, quæ eſt paſſio hominis, non eſt vllius rei de eſſentia. Prædicabilitas autem eſt paſſio vniuerſalis metaphyſici, ergo nõ eſt de eſſentia vniuerſalis Logici. Concedo ma. diſtinguo min. de prædicabilitate fundamentali, concedo: de prædicabilitate formali, nego. Hæc enim fit per intellectum, illa verò ex natura ipſius rei emanat. Solutionem iſtam tangunt Scot. *q. 15. vniuerſ.* & Mayr. *ibid. paſſ. 1.*

74. Opp. 4. Porph. *c. 1. Iſag.* definitionem generis, quæ datur per prædicabilitatem, vocat deſcriptiuam: definitio autem deſcriptiua traditur per proprietatem, ergo prædicabilitas eſt paſſio vniuerſalis logici. Reſp. cum Scot. nunc cit. *§. dicitur ad q. in tex.* Porph. habere *aſſignauerunt*, id eſt, *definierunt*, quod ſuadetur ex eodem Porph. *c. de Specie.* Neceſſe eſt in vtrorumque rationibus, vtriſque vti. Ratio autem quam ſignificat nomen, eſt definitio, vt videre licet, 4. *Met. c. 5. T. 28. ſumma ſecunda.*

ARTICVLVS X.
Quotuplex ſit vniuerſale.

75. QVinarium vniuerſalium numerum à Porph. traditum, non ratione, ſed voluntate Maiorum noſtrorum vallatum eſſe, putat Ioannes Maior *l. prædicabilium, q. 11.* allegans illud Horatij, *ſic volo, ſic iubeo, ſtat pro ratione voluntas.* Veluti, de nominibus rebus impoſitis, omnes cenſent, & denario numero prædicamentorum tenet Scot. 4. *d. 13. q. 1. §. Ad huius autem C.* Qui verò de eorum numero aliquam rationem adducere conantur, inter ſe digladiantur, vt intueri licet apud Racon *tract. de vniuerſalibus, q. 3.* Nonnulli enim decem, quidam ſex, alij duo tantum vniuerſalia faciunt. Communis autem ſententia veterum, & recentium Dialecticorum, quinq; vniuerſalia ſtatuit duntaxat.

76. Not. præfatam opinionum varietatẽ, & diuerſitatẽ ortã eſſe ex eo, quod eſſe prædicabile de multis bifariàm poteſt contingere, vno modo in quid, aut in quale: altero modo, immediatè, aut mediatè. Quoniam vero prædicatio in quid, & immediata de multis videtur præſtantior, prædicatione in quale, & mediata: hinc cum genus, & ſpecies tantum prædicentur in quid, & immediatè de multis, à quibuſdam illa duo ſola conſtituuntur vniuerſalia, non autẽ alia tria, quæ mediatè, & in quale prædicantur. Ampliùs, cum differentia habeat maiorem affinitatem cum genere & ſpecie, quàm proprium & accidens, quia prædicatur in quale quid, eſtque de eſſentia ſuorum inferiorum, propterea à nonnullis tertium vniuerſale decernitur. Alij vero latiùs vnitatem, & prædicabilitatem de multis vſurpantes, plura numerant vniuerſalia, quàm tria.

77. Aſſ. ſunt tantũ quinque vniuerſalia, genus, ſpecies, differentia, proprium, & accidens. Ita Scot. *q. 12. vniuerſ. §. Dicendum* Et 1. *d. 8. q. 3. § Alij probant. 5.* Tatar. *q. 1. prædicab. ſcibili 2.* Ioannes de Magiſtris *q. 5. in fine concluſionis reſponſalis*, & alij communiter *ibid.* Probatur 1.

ex Ariſt. qui *c. de ſubſtantia*, meminit generis, & ſpeciei, quæ vocat 2. ſubſtantias in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ repoſitas: & differentiæ; quam locat in linea laterali: vbique recenſet proprium & accidens, afferens proprietates ſubſtantiæ, quarum aliquæ ab eſſentia ipſius ſubſtantiæ promanant, & referuntur ad 4. vniuerſale, quædam verò poſſunt adeſſe, & abeſſe à ſubſtantia, ſine eius interemptione, & reuocantur ad 5. vniuerſale. Idemque deducitur, *ex 1. Top. c. 3. & 4.* Atque plurimum conſonat Doctrinæ Peripateticæ, maximè prædicamentali, in cuius gratiam Porph. ſuam Iſagogem conſtruxit. 2. numerus vniuerſalium depromitur penes numerum prædicabilium, quinarius eſt autem numerus prædicabilium, ergo & quinarius numerus vniuerſalium. Ma. patet; quia prædicabilitas eſt de eſſentia vniuerſalis Logici, ex aſſertis in ant. art. Min. ſuadetur, quidquid eſt prædicabile, aut eſt prædicabile in quid, aut in quale. Ratio quippè vniuerſalis, & prædicabilis diuiditur in prædicabile in quid, & in quale, tanquam in ſuas differentias eſſentiales, annuente Scot. *vbi ſupra §. Dicendum* Si eſt prædicabile in quid, aut ſecundum partem eſſentiæ, & totius potentialis, ſic eſt genus, aut ſecundum totam eſſentiam, & eſt ſpecies. Nihil quippè eſſentiæ reperitur in vno indiuiduo, quod in alio non ſit, ſecus, indiuidua eiuſdem ſpeciei eſſentialiter differrent, quod falſum eſſe optimè probant contra Auerſam *q. 10. ſect. 1.* noſtri Neoterici prænominati. Si in quale, aut in quale quid, ſeu eſſentiale, & eſt differentia, aut in quale accidentale, & hoc vel eſt accidēs conuertibilē, egrediens à principiis ſubiecti, & eſt proprium, vel eſt accidens commune, & eſt vltimum vniuerſale.

78. Opp. 1. tot ſunt vniuerſalia, quot prædicantur eſſentialiter de ſuis inferioribus; ſed tantùm tria priora prædicātur eſſentialiter de ſuis inferioribus, ergo tantùm illa tria ſunt vniuerſalia. Min. liquet, quia ſolum genus, ſpecies, & differentia prædicantur eſſentialiter: propriū verò & accidens prædicantur accidentaliter. Ma. oſtenditur, vniuerſalia ſunt vniuoca, vt conſtat ex definitione vniuerſalis, vniuoca autem vniuocè enunciantur de ſuis inferioribus, vt apertè deducitur ex vniuocorum definitione, habitā *l. prædicam. cap. 1.* Nego ma. ſiquidem quædam vniuerſalia prædicantur eſſentialiter, quædam verò accidentaliter. Ad eius probationem, dico quidem vniuerſalia eſſe vniuoca, non tamen omnia vniuocè prædicari. Aliud quippè eſt eſſe vniuocum, aliud verò vniuocè prædicari, vt aduertit Doct. *3. diſt. 7. quæſt. 1.*

Dices, vniuoca ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio verò ſubſtantiæ ſecundum illud nomen eſt eadem, vt bene, & acute explicat Bonet. *5. Met. c. 2* Ergo ſi vniuerſalia ſunt vniuoca, vtique de ſuis inferioribus eſſentialiter prædicantur. Alioqui mala foret vniuocorum definitio præmonſtrata. Poteſt dici, latè ſumendo vniuoca, eorum communem rationem eſſe eſſentialem, aut accidentalem, innuente Scot. tum loco præcit. tum etiam *1. d. 3. q. 1.* & *d. 8. q. 3.* Et defendunt præfati noſtri Recentes *diſp. 2. q. 4 art. 2.* ſtrictè vero, ea tantum ſunt vniuoca, quæ eſſentialiter de ſuis inferioribus prædicantur, vt clarè conſpicitur in eorum definitione prællata. Idque ſuaderi poteſt à ſimili de ſcientia, quæ anguſtè ſumpta definitur, *1. poſt. c. 2. 7. 5* cognitio rei per propriam cauſam, quæ non comprehendit ſcientiam, quæ per effectum habetur. Item que ſecundum Scot *q. 4. prol.* praxis preſsè capta eſt operatio voluntatis bona, amplè verò accepta diffunditur ab bonam, & malam.

79. Opp. 2. tot ſunt vniuerſalia, quot ſunt prædicata, quia prædicari eſt ratio vniuerſalis, ex dictis *ſuprà art. 9.* ſed ſunt tantum quatuor prædicata, *1. Top. 5.* genus, definitio, proprium, & accidens, ergo & quatuor ſunt tantùm vniuerſalia. Reſp. cum Scot. *q. 11. vniuerſ. §. Ad 1. arg.* negando paritatem: non enim eodem modo venatur Ariſt. numerum prædicatorum, quo Porph. vniuerſalium catalogum. Siquidem Philoſophus decerpit quaternariam prædicatorum ſeriem, penes prædicationem eſſentialem, non vero accidentalem. Itemque penes prædicationem conuertibilem, & non conuertibilē. Si enim prædicatur eſſentia, eſt genus, & definitio. Quod ſi non prædicatur eſſentia, eſt proprium, & accidens. Rurſus, ſi prædicatur conuertibiliter, eſt proprium, at ſi non conuertibiliter, eſt accidens. Verum Porph. vniuerſalium ſyllabum inueſtigat penes prædicationem in quid, & in quale, vt ſuprà ſatis fuit explicitum. Cur autem eo in loco Ariſt. non meminerit differentiæ, cauſa eſt, quia differentia ſi fuerit ſubalterna, reducitur ad genus, & ſi infima extiterit, ad ſpeciem reuocatur propter conſimilem prædicandi modum. Vel dicito, Philoſophū ibi referre prædicata topica, quæ ſortiuntur commune ſubiectū, quorum quædam ſunt complexa, vt definitio, quædam verò incomplexa, vt reliqua tria prænumerata. Porph. autem ſolummodo vniuerſalia incomplexa receñſet. Atque ad genus reduci differentiam ait idem Ariſt.

80. Opp. 3. prædicari in quale quid, de pluribus differentibus ſpecie, & de plurib. differentibus numero, conſtituit vnum tantum vniuerſale, puta differentiā genericam, & ſpecificam; ergo prædicari in quid de pluribus differentibus ſpecie, & numero, vnum facit vniuerſale duntaxat, cum vtrobique eadē ratio elucent, proindeque quatuor ſunt tantùm vniuerſalia. Concedo ant. nego conſeq. cauſa diſparitatis eſt, quia differentiæ generica & ſpecifica prorsùs potiuntur eodem prædicandi modo, in quale quid. Verùm non ita genus, & ſpecies. Nam genus prædicatur in quid incompletè, ſpecies verò completè, nimirum, hæc totam eſſentiam, illud verò partem eſſentiæ ſolum perhibet, vt præclarè oſtendit Doct. *q. 17 vniuerſ §. dicendum ad q.* ſupple per modum partis actualis vel totius potentialis, aut ex inſtituto monſtrabitur *art. 10. q. 2.*

81. Opp. 4. indiuiduum eſt vniuerſale, & non eſt vnum ex quinque prærecenſitis ergo admittendum eſt ſextum vniuerſale. Ant. probatur, vniuerſale eſt, quod de multis prædicatur, & indiuiduum prædicatur de multis, nempè de Petro, & Paulo: ergo eſt vniuerſale. Dici poteſt vniuerſale prædicari de multis, non æquiuocè, indiuiduum verò prædicatur de multis æquiuocè; vt videre licet apud Scot. *3 d. 25. q. vn. §. Reſpondeo. A.* dicentem. Hic homo dicitur de Sorte, & Platone æquiuocè. Vel dicito cum eodem Doct. *hoc loco in ſolutione 3. § Ad 1.* indiuiduum eſſe ſpeciem 2. intentionis, non autem ſpeciem vniuerſalis, quod eſt genus ad illa quinque prænarrata.

82. Opp. 5. ens eſt vniuerſale, cum de multis prædicetur, vt petit ratio vniuerſalis, & non eſt genus, *3. Met. T. 10.* Nec aliud ex reliquis vniuerſalibus, vt patet; ergo præter illa quinque relata, datur aliud vniuerſale, quod eſt ens. Reſpondet Scot. negando ant. quia ens eſt æquiuocum, & vniuerſale debet eſſe vniuocum, vt præmonui *in Epit. l. 1. q. 3. art. 1.*

Contra Scot. *1. d. 3 q. 1. & alibi*, expreſsè tenet, ens eſſe vniuocum Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidēti; ergo reſponſio prææddučta inuoluit contradictionem in dictis Doct. Poteſt dici Scot. *in opere vniuerſ. cit.* loqui in aliorum ſententia, nominatim Porph. *c. de ſpecie*, dicētis, *ſi quis entia vocet æquiuocè nuncupabit*. Quod non rarò præſtat idem Doct. *in dicto opere*, ſequutus Ariſt. tum *c. de quantitate*, tum etiam alibi, vt ſuo loco palàm fiet. Vel dici poteſt, ens eſſe æquiuocum enti reali, & rationis, non autem enti reali, vt patet apud eumdem Scot. *q. 21. prædicam. & q. 25. § Ad 1. principale*, eiuſque expoſitores *ibid.* & Sirectum *Tract. form. fol. 10. § Quantum ad 2. art & fol. 17. pag. 2.*

83. Opp. 6. ſunt decem modi eſſendi, & decē prædicamenta, ergo ſunt decē modi prædicandi, decēque vniuerſalia. Neganda eſt conſeq. ratio eſt; quia numerus prædicamentorum decerpitur penes ea, quæ prædicantur de 1. ſubſtantia, & quoniam decem ſunt quæ diuerſimodè enunciantur de 1. ſubſtantia, decem ſtatuuntur prædicamenta. At numerus vniuerſalium depromitur penes modum prædicandi eſſentialiter, aut

aceiden

accidentaliter de inferioribus. Quoniam verò eſt tantum quintuplex prædicandi modus, vtique quintuplex extat vniuerſalium numerus.

84. Opp. 7. quot modis dicitur vnum oppoſitorum, tot modis dicitur & reliquum, 1. *Top.* 55. vniuerſale autem, & ſingulare ſunt oppoſita, 1. *poſt. T.* 5. ſiquidem vniuerſale eſt communicabile, ſingulare vero incommunicabile; ergo cum ſingularia ferè ſint infinita, idem aſſerendum eſt de vniuerſalibus. Reſp. cum Scot. *q.* 12. *vniuerſ.* §. *Ad* 2. per diſtinctionem ma. de oppoſitis formaliter ſumptis, concedo: de oppoſitis materialiter acceptis, nego. Ita exponendus eſt Ariſt. *cit.* & Sot. 5. *Met. in expoſ. T. fol.* 150. *in notabili.* Nam rationale, & irrationale opponuntur quidem, verum neceſſe non eſt, tot ſint ſuppoſita rationalia, quot ſunt ſuppoſita irrationalia. Multo enim plura ſunt irrationalia, quam rationis capacia. Ea autem propoſitio, quam famoſam eſſe ait Sat ibi expreſsè non inuenitur.

Articvlvs XI.

An vniuerſale ſit vniuocum.

85. Plerique, tam ex Antiquis, quàm Recentibus, ex quibus Conimb. *q.* 7. *art.* 2. inter quos ſunt Amm. *in Porph. c. de genere,* Alb. *ibid. Tract.* 1. *c* 9. Et Suarez, *diſp.* 6. *Met. ſect.* 8. *n* 8. arbitrantur vniuerſale illis quinque præmemoratis eſſe analogum. Communior autem ſententia hoc tẽpore eſt Doct. ſubtilis *q* 8. *vniuerſ* Mayr. *ibid. paſſu* 30 Fuent. *q.* 6. *diſ.* 6. *art.* 1. *&* 1. Racon. *q.* 1. *ſect. poſtr. prop.* 2. & aliorum docentium, vniuerſale eis quinque prærecenſis eſſe vniuocum.

86. Pro pleniore autẽ notitia huius difficultatis, eiuſque accuratiore deciſione, recognoſcenda ſunt, quæ attuli *in Epit.* 1 *q.* 1. *art.* 5. & præſupponenda, quæ adnotaui *l.* 3. *q. de Antepradicam.* Et *in Met. de vniuocatione entis,* necnon *tract. de cognoſcibilitate Dei,* ſolum hîc in memoriam reuoco diſtinctionem vniuerſalis, pro materiali, & pro formali: ſiquidem Conimb. *in principio art. cit.* Et Fonſ. 5. *Met. q.* 15. *ſect.* 2. vtramque opinionem conciliare nitentes, ſcribunt vniuerſale pro materiali, ſiue vt eſt abſolutum, eſſe analogum, propterea quod ſubſtantiæ & accidenti quibus nihil eſt commune vniuocum, conuenit; atque eidem congruit, prædicari eſſentialiter, & accidentaliter, ſimpliciter, & ſecundum quid, quod planè analogum eſſe videtur. Vniuerſale verò pro formali, ſiue, vt eſt relatiuum, eſſe vniuocum. Hanc diſtinctionem olfacere videntur inſeparati Scotiſ. *diſp.* 4. *q.* 6. allegantes pro ſe Scot. *q.* 8. *vniuerſ.* §. *Ad iſtam q.* verum Scot. potius eis obeſt, quam proſit. Etenim, explicite impugnat eius ſententiæ Authores, inquiens. Illorum rationem non concludere, quia numerus eſt multitudo ex vnitatibus aggregata; tamen non dicitur analogicè de binario & trinario, licet trinarius ſit ex pluribus vnitatibus, ſed ſimpliciter vniuocè. Et § *propter hoc* euidenter tenet, vniuerſale eſſe vniuocum; & vniuocè de omnibus illis quinque prædicari. Quare Doct. eis non fauet, nec præfata diſtinctio iuuat ad vtriuſque placiti patronos conciliandos. Siquidem nos ſpeculamur vniuerſale penes ſuam entitatem & quidditatem ab omni peculiari ratione cuiuſvis vniuerſalis præciſam, veluti cum abſtrahimus animal à rationali, & irrationali, illudque, vt ſic contemplantes, aſſerimus eſſe vniuocum. Et licet animal rationale ſit perfectius, & præſtantius irrationali, id tamen, non ratione animalis, ſed ratione eius differentiæ, ipſi competit. Itidemque meditamur ens in Met. vt præciſum à Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente, eiſque vniuocum affirmamus, quod tamen negant oppoſitæ ſententiæ fautores.

87. Aſſ. vniuerſale eſt vniuocum omnibus quinque vniuerſalibus prænarratis. Ita Scot. nuper cit. probatur 1. quod conuenit multis, penes idem nomen eamdemque rationem, eſt eis vniuocum, vt patet ex definitione vniuocorũ tradita à Philoſopho *c. prædicam.* vniuerſale autẽ conuenit illis quinque ſecundum idem nomen & eandẽ rationem. Quodlibet enim eorũ eſt vnum aptum prædicari de multis, quod eſt definitio vniuerſalis generatim ſumpti, 1. *Perih.* 5. Ergo vniuerſale eſt eis vniuocũ. 2. Si vniuerſale non foret eis vniuocum, maxime quia, perfectius participatur ab vno quam ab alio. Ob id ſubiicit Ariſt. 7. *phyſ. T.* 31. In genere latent æquiuocationes. Hæc autem ratio nulla eſt. Quæ enim Phyſicè æquiuocantur, logicè vniuocantur, vt tangit Doct. *vbi ſuprà* §. *Ad iſtam q.* vnitas namque conceptus communis ſufficit ad Logicam vniuocationem; ergo cum vniuerſale habeat vnum conceptum ab eis participatum, palam infertur, eſſe illis vniuocum.

88. Opp. Ariſt. *c* 1 *prædicam.* ſegregat denominatiua ab vniuocis, & æquiuocis: vniuerſale autem eſt denominatiuum, vt patet; ergo non eſt vniuocum. Conf. 4. *Met. T.* 4. Si omnia accidentaliter enunciantur, nullũ eſt vniuerſale: Ergo per Ariſt. vniuerſale non eſt vniuocũ, ſaltem illis quæ in quale, ſiue accidentaliter prædicatis de ſuis ſubiicibilibus. Reſpõderi poteſt, ex Doct. *q.* 6. *præd* Ariſt. abſolutè non ſeparaſſe denominatiua ab vniuocis, ſed reſpectiuè, hoc eſt, ſub prædicato denominatiuo, vt homo, & equus ſub albo non vniuocantur. Quandoquidem vniuoca participant idem nomen, eandemque rationem, penes illud nomen. Hominis autẽ, & equi ſubſtantia, ſiue ratio eſſentialis, nõ eſt albedo. Quod ſi ratio denominatiuorum extiterit ipſis intrinſeca, & eſſentialis, procul dubio, denominatiua erunt vniuoca, vt indicatur ab Ariſt. *c. de ſubſtantia* Et Scot. 2. *d.* 12. *q.* 1. §. *Ad argumentum* 1. *l.* Ad conf. dico, Philoſophum conditionatè eſſe loquutum, videlicet, ſi omnia forent accidentia nullum foret prædicabile, ſupple, ſubſtantiale, quod de inferioribus in quid enunciaretur, quod quidẽ ex hypotheſi verum eſt, non tamen abſolutè, cum tam ſubſtantia, quam accidentia de ſuis inferioribus prædicentur, vt conſtat ex Ariſt. prænominato.

89. Opp. 2. omne vniuocum multis conueniens, cõpetit eis ſub ratione alicuius vniuerſalis: vniuerſale autem in communi illis quinque non adaptatur ſub ratione alicuius vniuerſalis; ergo non eſt illis vniuocum Ma. patet ex definitione vniuocorum. Min. ſuadetur; ſi vniuerſale conueniret eis ſub ratione alicuius vniuerſalis, aut ſub ratione iſtorum quinque, aut ſub ratione alterius. Non 1. quia vnumquodque horum ab alio eſſentialiter non diſtinguitur. Nec 2. alioqui daretur 6. vniuerſale, quod pugnat Porph. & Ariſt. Reſp. vniuerſale eſſe genus, & illa quinque eſſe eius ſpecies, de quibus vniuocè prædicatur.

Inſtabis, ſi vniuerſale eſt genus, ergo genus eſt ſpecies, quia genus generi ſubiicitur: quod autem ſubeſt generi, immediatè eſt ſpecies: falſum autẽ eſt, genus eſſe ſpeciem: ergo falſum quoque eſt, vniuerſale eſſe genus, reſpectu illorum quinque. Subſumptum ſuadetur, nullũ oppoſitum prædicatur de oppoſito affirmatiuè. Idẽ quippe reſpectu eiuſdem, nequit ſimul eſſe ſuperius, & inferius. Hæc autem quinque vniuerſalia ſunt oppoſita, ſunt enim ſpecies generis conſtitutæ per oppoſitas differẽtias. Ergo vnum de alio prædicari nequit, proindeque vniuerſale non eſt illis genus. Concedo conſeq. diſtinguo ſubſumptum, eſſentialiter, concedo: denominatiuè nego. Vt enim ait Scot. *in q* §. *Ad* 1. *arg.* quælibet iſtarũ intentionũ poteſt accipi vt quid, vel vt modus. Nam quando eſt illud quod intelligitur, tunc eſt quid, at quãdo eſt ratio, ſub qua aliquid intelligitur, eſt modus, vt ſignificat Doct. 1. *d.* 1. *q.* 5. *c. &* 4. *d.* 1. *q.* 1 *infra T.* Ad probationẽ ſubſumpti dico ex eodẽ, ſecundas intentiones nõ opponi, niſi vtraque accipiatur vt quid, vel vt modus. Itaque, hæc propoſitio *genus eſt ſpecies,* vera eſt, quatenus genus ſumitur vt quid, ſpecies vero, vt modus, quia ſub tali modo intelligitur genus, reſpectu vniuerſalis. Idque illuſtrari poteſt hoc exẽplo, puta, plurale eſt ſingulare, vbi plurale capitur vt quid, ſingul. verò vt modus Et

ſenſus eſt plurale, quod eſt in recto, eſt ſingulare, hoc eſt in obliquo, ſeu numeri ſingularis, notante Gadio *quol.6.*

90. Opp. 3. vniuerſale ex æquo non participatur ab illis quinque, ergo non eſt eis vniuocum. Ant. probatur, eſſentia vniuerſalis eſt prædicari de pluribus, vt ſuprà ſancitum eſt. Genus autem de pluribus prædicatur quam ſpecies: ergo magis participat naturam vniuerſalis, atque ita vniuerſale eſt illis analogum. Nego ant. ad eius probationem dico, ſolum ex argumento deduci, genus eſſe maius vniuerſale, hoc eſt latiùs patere quàm ſpeciem, non autem eſſe magis vniuerſale, veluti ternarius eſt maior numerus binario, non verò eſt magis numerus. Quia vterque ex æquo participat naturam numeri, vt optimè aduertit Doct. præalleg. poſt Ariſt. 4. *Top.*1.

91. Opp. 4. quod per prius vni, & per poſterius alteri adaptatur, eſt analogum: vniuerſale autem per prius competit generi & ſpeciei, potiſſimum quando ſunt ſubſtantiæ, & per poſterius aliis, maximè duobus vltimis, quæ ſunt accidentia; ſubſtantiæ autem & accidenti, nihil eſt commune vniuocum; ergo vniuerſale eſt analogum. Concedo ma. nego min. In Met. namque monſtratur, ens eſſe vniuocum ſubſtantiæ, & accid. Prioritas autem, & poſterioritas petuntur penes proprias & peculiares rationes, contrahentes, & conſtituentes huiuſmodi vniuerſalia: non vero penes rationem communem his omnibus congruentem. Vel dici poteſt id valere, de vniuerſali phyſico, non verò de vniuerſali logico, quod formaliter eſt ens intentionale.

92. Opp. 5. quod includitur in differentiis, non eſt genus, vt patet de ente, quod ideò non eſt genus, quia clauditur in differentiis, vniuerſale autem includitur in differentia, quæ eſt tertium vniuerſale, ergo non eſt genus. Concedo ma. diſtinguo min. vniuerſale clauditur in differentia, tanquam in ratione contrahente, nego: vt genus in ſua ſpecie, concedo, veluti animal non continetur in rationalitate, ſed in homine, vt eius genus. Differentia autem eſt vniuerſale, non ſecundum rationem formalem differentiæ, ſed quatenus eſt ſpecies vniuerſalia.

Articvlvs XII.

An vniuerſale ſit ſubiectum libri Porphyrij?

93. ALb. relatus *in ant. art.* Ammi. *præfatione in Porph.* Auerſa *q.7. ſect. 3.* & alij, ſubiectum libelli Porph. conſtituunt prænominata quinque vniuerſalia. Doctor autem ſubtilis *q.7. vniuerſ.* Satn. *ibid* & Maior. *q.3. prædicabilium not.4. conc.1. præfati opuſc.* ſubiectum ſtatuunt vniuerſale.

94. Not. quamlibet cognitionem, & ſcientiam, ſiue totalem, ſiue partialem ſortiri proprium obiectum totale aut partiale, à quo ſpecificatur, & circa quod occupatur. Cum ergo in hac Iſag. Porph. habeatur cognitio vniuerſalium, iure inueſtigatur, num eius ſubiectum ſit vniuerſale, aut aliquid aliud. Ad cuius notitiam magnoperè faciunt, quæ dixi quæſt. 3. ſuperioris lib. de obiecto in communi, eiuſque diuiſionibus, & conditionibus ad ipſum ſpectantibus, in quibus narrandis & explicandis, multis eſt Maior præalleg.

95. Aſſ. vniuerſale eſt ſubiectum Iſag. Porph. non vero quinque eius ſpecies prænominatæ. Ita Scot. *vbi ſuprà §. Ad 1. q. dicendum.* Probatur 1. vnius ſcientiæ vnum eſt obiectum. 1. *poſt. T.*43. doctrina autem vniuerſalium eſt vna vnitate ſui partialis obiecti, veluti tota Logica eſt vna vnitate totalis ſui obiecti: hoc verò partiale obiectum eſt vniuerſale, in quo ſingulæ partes ſubiectiuæ vniuerſalis vniuocè conueniunt, ex ſuprà aſſertis. 2. vniuerſali accommodantur tres conditiones ad proprium ſubiectum huius opellæ præexactæ; ergo vniuerſale eſt ipſius ſubiectum. Ant ſuadetur de vniuerſali, præſupponitur an ſit, & quid ſit, traduntur definitiones eius ſpecierum, de ipſo demonſtrantur paſſiones, vt declarat Satn. *hoc loco.* Atque ad vniuerſale rediguntur quoquo modo omnia, quæ in hac introductione tractantur, aut immediatè, vt ſpecies ad genus; aut mediatè, vt indiuidua, aut vt eius paſſiones, aut vt oppoſita, quorum eadem eſt diſciplina, aduertente Maiore *paſſu cit. q.7. not. 1.* His igitur tribus conditionibus ſubiecti, rectè vniuerſali adaptatis; conſpicuè concluditur, ipſum vniuerſale eſſe huius libelli adæquatum ſubiectum.

96. Opp. 1. ſi vniuerſale foret ſubiectum huius Iſag. Porph. eius meminiſſet: id autem ipſe non præſtat, vt patet legenti; ergo apertum inditium eſt, vniuerſale haud eſſe eius ſubiectum. Ma. liquet, quia ſubiectum eſt id, circa quod opifex ſuam curam impendit, & ſine quo ſpeculari & agere nequit. Cæteræ ſcientiæ diſſerunt de vniuerſali, cum ſingularium non ſit ſcientia. 7. *Met.*53. Ergo, vniuerſale non eſt huius proprium ſubiectum. Concedo ma nego min. Nam *c. de genere* Porph. diuidit vniuerſale in 5. membra. Et *c. vlt.* ſubdit, prædicari de pluribus eſt commune iunctis vniuerſ. Ad conf. diſtinguo ant. aliæ ſcientiæ agunt de vniuerſali primò intentionaliter ſumpto, concedo: ſecundò intentionaliter capto, nego. Hoc enim ſolum pertinet ad Log.

Inſtabis, etiam in libris Top. diſceptatur de vniuerſali formaliter accepto, ergo ſolutio nulla eſt. Dico in præſenti ex inſtituto tractari de vniuerſali, eiuſque ſpeciebus, & paſſionibus: locu autem cit. de ipſo tantùm vniuerſali, quatenùs pertinet ad problemata dialecticæ.

97. Opp. 2. illud eſt obiectum doctrinæ Porph. quod Porphyrius diſcutiendum ſuſcipit: Porph. autem proponit ſe acturum de quinque vocibus, ſeu quinque vniuerſalibus: ergo quinque vniuerſalia ſunt eius ſubiectum. Conf. 1. ſi vniuerſale eſt eius ſubiectum, cum omne vniuerſale ſit quintuplex, deducitur illa 5. vniuerſalia eſſe eius ſubiectum. Conf. 2. quiquid prædicatur de ſuperiori, vtique prædicatur de inferiori, ex regula antepræedicam. Ergo ſi vniuerſ. eſt ſubiectum, huius genus quoque, & reliqua vniuerſ. ſunt eiuſdem iter ſubiectum. Concedo ma. ad min. dico, ipſum quoque diſſerere de vniuerſali in communi, vt conſtat ex dilutione ſuperioris oppoſitionis: expreſſit verò eius ſpecies, tanquam eo notiores. Ad 1. conf nego conſeq. quia obiectum ſcientiæ debet eſſe vnum commune, in quo eius inferiora vniuocè conueniant, 1. *poſt.*41. Ad 2. conf. dico, eam regulam capi de prædicatione eſſentiali, & exercita: non autem de prædicatione accidentali, & ſignata, vt euenit in re noſtra.

Articvlvs XIII.

An vniuerſale ſit in re, aut in intellectu?

98. NVllum eſſe ſubiectum inhæſionis vniuerſalis formaliter, & cæterarum 2. intentionum arbitrantur nonnulli apud Satn. *q.9. vniuerſ.* quorum nomina ipſe Satn. reticet, & indicat Tatar. *q.1. prædicabilium, Not.4.* poſt Scot. *quol.3.* Alij inter quos eſt Mayr. ſubiectum vniuerſ. & reliquorum entium rationis faciunt intellectum. Scot. autem *q.9. vniuerſ* Et 1. *d.* 23. *q. vn.* Et 4. *d.1. q.2.* Anglius, Maur. & cæteri aſtruunt vniuerſale formaliter, aliaſque 2. intentiones ſubiectari in re cognita & intellecta.

99. Not. ex Doct. *q.9. vniuerſ. in fine,* vniuerſale formaliter eſſe accidens intentionale, id eſt, relationem rationis per actum intellectus comparatiuum cauſatam, ſine derelictam. Cum autem accidentis eſſe ſit ineſſe, 7. *Met.*2. & 14. obid iure inueſtigatur, quodnam ſit eius

ſubiectum,

ſubiectum, intellectuſne, an verò res, cui intentio 2. applicatur? Non eſt autem exiſtimandum, rem abſolutè, & penes ſuum eſſe eſſentiale eſſe ſubiectum dictarum 2. intentionum: ſed penes eſſe cognitum, & intellectum. Itaque earum ſubiectum immediatum eſt res cognita: & earumdem ſubiectum mediatum dici poteſt intellectus, quatenus res cognita penes eſſe cognitum dicitur eſſe in intellectu, vt cognitum in cognoſcente.

100. Aſſ. 1. vniuerſale, & cæteræ 2. intentiones aliquo potiuntur ſubiecto. Præſupponitur à Doct. *vbi ſuprà*, & probatur primo ex Ariſt. nunc alleg. Accidentis eſſe, eſt ineſſe, vniuerſale autem eſt accidens intentionale: ergo aliquo pollet ſubiecto. Nec valet dicere, illud Ariſt. interpretandum eſſe de accidente reali, non verò de accidente intentionali. Etenim, ſi accidens reale ſubiecto indiget, potiori iure accidens intentionale, quod eſt minoris & inferioris entitatis. 2. quidquid eſt, vel eſt per ſe, vel in alio, *ex antepradicam.* vniuerſale autem non eſt ens per ſe, quia non eſt ſubſtantia, cui ſoli competit eſſe per ſe: ergo eſt ens in alio, proindeque ſubiecto fulcitur.

101. Aſſ. 2. vniuerſale non ſubiectatur in intellectu. Ita Scot. cit. *verſ. Ad oppoſitum.* Probatur 1. à quibuſdam, materia, & efficiens non coïncidunt, 2. *phyſ.* 70. intellectus autem ex dictis eſt cauſa efficiens vniuerſalis, ergo intellectus non eſt eius ſubiectum, quod dicitur materia in qua, propterea quod accidentia aliam materiam non ſortiuntur, præter ipſam materiam in qua. Contra inſtari poteſt, intellectus eſt cauſa effectrix intellectionis eiuſdemque receptrix; ergo prææallata ratio nullius eſt ponderis. Dici fortè poteſt ad tuendam allatam rationem, antecedens valere de accidente reali, quod immediatè inhæret in intellectu, vt intellectio, non autem de accidente intentionali, quod immediatè in re cognita reſidet. Secundo ſuadetur ab Auer. 1. *anima com.* 8. Intellectus facit vniuerſalitatem in rebus, ergo vniuerſalitas non eſt in intellectu: in eo quippè eſt vniuerſalitas, in quo efficitur, ſed non efficitur in intellectu, ergo non eſt in intellectu. Accedit, accidens in eo inſidet, quod denominat, vt patet de nigredine, quæ denominat coruum, in quo ineſt: vniuerſale autem non denominat intellectum, vt patet, ergo non ſubiectatur in intellectu.

102. Aſſ. 3. probabile eſt, vniuerſale eſſe in re, vt in ſubiecto. Inſinuatur à Doct. *cit.* §. *Ad* 1. *q.* & 5. *Met. q.* 2. Probatur 1. omnis forma intrinſecè aliquid determinans, eſt in denominato tanquam in ſubiecto, quia omnis forma, quæ eſt in aliquo per inhærentiam, informat illud, & ſicut informat, ita denominat, vt albedo ſubiectatur in pariete, per quam ipſe paries denominatur albus: vniuerſale autem denominat rem, vt animal denominatur genus, & homo ſpecies, & id genus alia, quæ nuncupantur vniuerſalia: ergo vniuerſale ſubiectatur in re. Secundo intentiones ſecundæ denominatiuè prædicantur de primis, vt genus de animali & ſpecies de homine, & indiuiduum de Petro: ergo ſunt in eis, de quibus prædicantur.

103. Opp. 1. contra 1. aſſ. in doctrina Scot. Deus cauſat 2. intentiones ab æterno, & facit entia rationis, vt oſtendi *in Met. l.* 5. *q.* 2. *art.* 4. Huiuſmodi autem entia rationis non ſunt in rebus, quia ab æterno nullæ ſunt res, vt de fide ſancitum eſſe, monſtraui *Tract. de creatione, diſp.* 3. nec in intellectu diuino, qui ob ſuam infinitam perfectionem nullius accidẽtis eſt receptiuus: ergo nullum eſt quærendum ſubiectum vniuerſalis, aliorumque entium rationis. Reſp. argumentum valere de receptione reali, non verò intentionali, vt patet in Met. cuius ſubiectum partiale principale eſt Deus, & in Theologia, cuius totale ſubiectum eſt idem Deus.

104. Inſtabis ſi non poteſt in diuino intellectu eſſe receptio realis, ergo nec intentionalis, quæ eſt minor, & inferior. Huius inſtantiæ plena ſolutio & abſoluta ſatisfactio petenda eſt præcit. Tract. *diſp.* 1. *q.* 13.

105. Opp. 2. ens prima ſui diuiſione diſtribuitur in ens reale, & rationis: ens autem reale eſt à parte rei, ergo ens rationis eſt in intellectu, vt in ſubiecto, vt perſpicuè tradit Doct. 7. *Met. q.* 18. Reſp. vniuerſale eſſe in re, poſſe bifariàm capi, in re abſolutè, nulla habita operatione intellectus, & nego: in re, vt cognita ab ipſomet intellectu, & concedo. Ita exponit Doct. cit. vt ipſemet declarat 5. *Met. q.* 1.

106. Opp. 3. intellectus poſſibilis eſt potentia paſſiua, 3. *anima* 5. Ergò non agit extrà mittendo, vt opinatur Plato, ſed intus ſuſcipiendo, vt putat Ariſt. Cum ergo vniuerſale fiat ab intellectu, deducitur ipſum vniuerſale non exire eius limites, ſed in ipſo ſubiectari. Reſp. illud interpretandum eſſe de tranſmutatione, & receptione reali, non autem intentionali. Idquè declarari poteſt de voce *homo*, cui intellectus attribuit numerum, figuram, caſum, & cætera huiuſmodi, quæ non in intellectu, ſed in ipſa voce inſunt tanquam in ſubiecto. Cæterùm aduerſa opinio eſt quoque probabilis in ſe, & in ſchola Scot. Dici enim poteſt, vniuerſale formaliter, & reliqua entia rationis eſſe in re cauſaliter, & occaſionaliter, in intellectu verò formaliter.

Articvlvs XIV.

Quomodo vniuerſalia diſtinguantur.

107. Cvm multa ex dictis ſuprà, & dicendis infrà, à nobis bene & plenè capi nequeant abſque vlla notitia diſtinctionis: Obid ipſius diſtinctionis naturam, eiuſque numerum in præſenti perquirimus, & quoquo modo declaramus. Thomiſtæ autem duas tantum diſtinctiones conſtituunt, realem ſcilicet, & rationis: hancque ſubdiuidunt in diſtinctionem rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ. Scotiſtæ verò *Tract. formalitatum* inter diſtinctionem realem, & rationis, collocant diſtinctionem ex natura rei, quæ pariter ab eiſdem Authoribus diſtinctio formalis nuncupatur.

108. Not. diſtinctionem latiſſimè ſumptam eſſe alietatem extremorum, vt ait Mauritius *in Epitome formalitatum*, quæ ſecernitur in diſtinctionem realem, & rationis. Vtenim ex Ariſt. 4. *Met.* 4. & Scot. 1. *d.* 36. *q. vn.* §. *contra iſtud. F.* ens prima ſui diuiſione ſecatur in ens reale, & rationis: pariter diſtinctio, quæ inter illa cadit, alia eſt realis, alia verò rationis. Vnde duo noſtri nuperi *diſp.* 1. *quæſt.* 5. *art.* 2. non videntur rectè loqui, aientes eſſe duo prima genera diſtinctionum, videlicet ex natura rei, & rationis. Nam licet fortaſſe in re conueniant cum cæteris Scholaſticis, tamen in vſurpando vocabulo diſtinctionis ex natura rei, valde diſtant à communi Scotiſtarum ſenſu, agnoſcentium diſtinctionem ex natura rei, tanquam mediam inter diſtinctionem realem, & rationis, vt videre licet apud Formaliſtas in ipſorum Tract. pugnant quoque Scoto, vt patet legenti 1. *d.* 2. *q.* 7. § *ſed hic reſtat*, & 2. *d.* 1. *q.* 5. § *Ad q. iſtam*, & *collatione* 23. & alibi non raró. Declinant pariter ab eiuſdem mandato 1. *d.* 14. & 11. *q. vn. ſub E.* præcipientis, vocabula ex vſu Authorum vſurpanda eſſe. Inſuper, aduerſari videntur ipſimet diſtinctioni, quæ cum ex altero membro diuiſionis entis immediatè in ens reale, eiuſque pluralitatem depromatur, procul dubio diſtinctio realis nuncupari debet: veluti quæ ex altero membro entis, in ens rationis deſumitur, cum à ratione ratiocinante effingatur, ſiue quæ inter entia rationis habetur, ſiue quæ inuenitur inter ea, quæ tantùm per rationem plurificantur, iure diſtinctio rationis nominari meretur. Hocque etiam perſpicuè indicant reliquæ diſtinctiones infrà adducendæ, quæ ex rebus, de quibus fiunt, ſuas ſortiuntur denominationes. Sicut autem ens reale bifariàm capitur, puta pro omni eo, quod eſt à parte rei, nullo intellectu cogitante, vti ſunt ſubſtantia eiuſque proprietates, accidentia, eorumque

paſſiones, modi, & id genus alia. Aut pro eo, quod actu ſeparatum eſt ab alio, vt Petrus à Paulo: aut poteſt ſaltem diuinitùs ſeparari, vt accidens à ſubiecto: aut nonnullam habet proportionem cum eis, quæ poſſunt ſeparari, vt motus, à Cælo, ſecundum Ariſt. vt notat Scot. 3. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. §. *Ad q. antè N.* Aut licet, vnum ab alio ſit inſeparabile, vnum tamen eſt producens, & aliud productum, vt perſonæ diuinæ ex eodem Doct. 2. *diſt.* 15. *q. vn.* §. *Ad primam rationem L.* Aut tandem, quia vnum eſſentialiter dependet ab alio, vt totum à ſuis partibus, affirmante Scot. 3. *diſt.* 2. *quæſt.* 2. §. *Quantum ad* 1. *C.* Inter entia realia huius ſecundi modi adeſt diſtinctio realis, quæ à Doct. 1. *Report. diſt.* 34. *quæſt.* 2 §. Dico ergo, dicitur diſtinctio realis ſimpliciter, quæuè reperitur inter rem, & rem. Hæcque à Doct. 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 7. §. *Sed hic reſtat ſub GG.* duplex ſtatuitur, vna realis naturarum: altera verò realis ſuppoſitorum. Similiter ex eodem *Quol* 18. §. *Ex iſto ſequuntur, ſub T.* addi poteſt diſtinctio realis poſitiua, quæ extat inter duos habitus, & realis priuatiua, quę adeſt inter duas eorũ priuationes. Verùm inter entia realia 1. modi intercipitur diſtinctio formalis, quę ex Scot. 1. *&* 2. *locis præcit.* eſt inter realitatem, & realitatem. Eſt autem realitas, ſiuè formalitas ratio obiectiua, & conceptibilis, ante omnem operationem intellectus: adeſt enim diſtinctio formalis inter diſtinctas rationes obiectiuas, cuiuſmodi ſunt quæ ſuprà in dicto 1. modo entis realis recenſui, quæue gaudent diſtinctis definitionibus, vt patet apud Sireck Tromb. alioſque Formaliſtas *Tract. Formal.* Duo autem recentes Scotiſ. cit. duplicem faciunt diſtinctionem formalem, actualem, & virtualem: & quidem pro virtuali, de qua ſolùm eſt difficultas, citant Scot. 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 7. *antè HH. & Quol.* 1. §. *De ſecundo art. P. &* 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 4. §. *Ad q. reſpondeo. O.* Hanc conantur inuehere in Scot. ſcholam, arbitrantes ipſam coïncidere cum diſtinctione rationis ratiocinatæ, quam aſtruunt Thomiſ. & confirmant hac ratione. Quædam in aliquo continentur virtualiter, & eminenter, vt vires calefaciendi, & deſiccandi in ſole, ergo inter illas virtutes inuenitur aliqua diſtinctio formalis, (quia de eis formantur plures conceptus obiectiui inadæquati.) non actualis, quia actu illæ non ſunt in ſole, ſed tantùm virtute, ergo admittenda eſt diſtinctio formalis virtualis. Verum, talis diſtinctio formalis virtualis, nec Scoto, nec veritati videtur eſſe conſona. Nam 1. locus ab eis allatus, non eis prodeſt, ſed obeſt: Siquidem paulò poſt ſubiungit Doctor. Breuiter ergo dico, omittendo illa verba de diſtinctione rationis, & de diſtinctione virtuali, non quod ſint malè dicta, ſed quia non oportet eis vti. Præſertim quia antè dixerat, diſtinctionem illam, quam inter diuina attributa ſtatuere volebat, præcedere omnem actum intellectus: quod de diſtinctione formali virtuali, quam coïncidere cum diſtinctione rationis ratiocinatæ, illi putant, dici non poteſt: quia diſtinctio rationis ratiocinatæ ab intellectu ſuum accipit complementum, vt videre licet apud Thomiſ. Nec 2. locus fauet eiſdem. Solùm enim eo in loco Doct. ait, rationem ſumi, vel pro ratione ex parte rei, ſiue pro ratione obiectiua, & quidditate, vel pro ratione cauſata per actum intellectus, hoc eſt pro ratione fabricata per opus intellectus, vt rectè ibi aduertit Gadius. 3. verò locus eiſdemmet potiùs aduerſari, quam patrocinari videtur, cum Doct. expreſsè ibi velit, diſtinctionem formalem eſſe tertiam diſtinctionem præcedentem omnem actum intellectus omni modo. Ergo Scot. non arbitratur dari diſtinctionem formalem virtualem, quæ identificetur cum diſtinctione rationis ratiocinatæ, quia hæc non eſt tertia diſtinctio, à reali, & rationis differens, ſed vt ipſi noſtri Recentes aiunt, ſub diſtinctione rationis comprehenditur, quæ etiam ab ipſiſmet ſecernitur in diſtinctionem ratiocinantis, & ratiocinatæ. Denique, ratio ab eis adducta nullius eſt ponderis. Virtus quippe calefaciendi, & deſiccandi eſt in ſole actu, & formaliter, ſicut vires, & potentiæ animæ actu, & formaliter ſunt in anima, ab ipſa anima, & abinuicem formaliter & actualiter diſtinctæ, vt ſcribit Scot. 2. *d.* 16. *q. vn.* §. *Ideò dico antè M.* Tametſi, ſol non ſit formaliter calidus, & ſiccus, ſed ſolùm virtualiter, vt conſpicuè tradit Doct. *q.* 4. *Prol.* § *contra iſtud antè GG.* Ad alterutram præpoſitam, & præexplicitam diſtinctionem, & formalem rediguntur duæ aliæ diſtinctiones Scotiſ. putà ſe totis obiectiuè, & ſe totis ſubiectiuè. Diſtinctio ſe totis obiectiuè extat inter illa, quæ in nullo conceptu quidditatiuo conueniunt, vt duæ vltimæ differentiæ, quæ inter ſe diſtinguuntur realiter, & duæ paſſiones diuerſorum ſubiectorum, quæ quoque realiter differunt: atque duæ paſſiones eiuſdem ſubiecti, vt riſibilitas, & flebilitas, quæ formaliter inter ſe diſſident. Diſtinctio ſe totis ſubiectiuè interuenit inter illa, quæ in nulla realitate ad eamet contrahibili conueniunt, vt Deus & creatura, quæ realiter inter ſe diſtinguuntur. Ita ſentit Tatar. *q. vlt. prædicabil. dub.* 2. Diſtinctio rationis deſcribitur, quæ per actum intellectus efficitur, vt quæ habetur inter genus & ſpeciem, aliaſque 2. intentiones. Itemque inter prædicatum & ſubiectum prædicationis identicæ, vt homo eſt homo, vbi intellectus diſtinguit hominem, vt eſt ſubiectum, & vt eſt prædicatum. Præallegati autem Neoterici patiuntur diſtinctionem rationis in diſtinctionem rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ, eamque in ſubtilium Gymnaſium totis viribus inuehere contendunt: ſed fruſtra laborant, ſeſe Scotiſtarum torrenti opponentes, qui merito diſtinctionem rationis ratiocinatæ, tanquam Thomiſticam à Scotico licæo repellunt. Si enim ſemel admittatur huiuſmodi diſtinctio, eo modo quo docent Thomiſ. indubiè perit acris, & celebris controuerſia; inter ipſos Thomiſ. & Scotiſ. de numero diſtinctionum: Atque de ſolo nomine inter eos foret contentio, vt præ aliis notant Suarez *l.* 4. *de Trin cap.* 4. *num.* 2. & Hurt. *diſp.* 6. *Met ſect.* 3. §. 63. ſecuti quoſdam Scoti interpretes, quos memorat Greg. 1. *diſt* 8. *quæſt.* 8. *art.* 2. eorumque non vna reticet Faber 1. *diſp.* 19. *cap.* 3. *& tract. Formalitatum cap.* 3. Verùm, cum illa grauiſſima lis adhuc ſub iudice ſit, & præfati Authores acerrimè pugnent de diſtinctione formali, & rationis ratiocinatæ, eorumque mentes, rationes, & fundamenta, authoritateſque vtrobique pluſquàm nominis differentiam intendant, & protendant, non eſt ferenda diſtinctio rationis ratiocinatæ inter Scotiſ. quam nec eorum Princeps, nec eius alumni præſtantiſſimi vnquam voce, & ſcripto inſiſtere & perſiſtere patiuntur. Dixi Scot. nullibi diſtinctionem rationis ratiocinatæ, quæ cum diſtinctione formali virtuali coïncidat, concedere. Nam, 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 7 § *Sed hic reſtat antè H H.* ex quo prænominati noſtri Recentiores haurire putant diſtinctionem rationis ratiocinatæ, nihil ibi habetur quod eis faueat; vt enim eo in loco obſeruat Faber *præcit. cap.* 2. Scotus ſolùm ait eſſe duplicem diſtinctionem, vnam rationis, quæ eſt penes modum diuerſum conſiderandi obiectum idem formale ſiue grammaticè, vt *homo, hominis*, ſiue Logicè, vt *homo, humanitas.* Alteram realem, quæ eſt penes diſtincta obiecta, ad quæ diſtinctis actibus fertur intellectus, & ſi talia obiecta ſint res, & res, inter illa eſt diſtinctio realis ſimpliciter, vt inter hominem, & aſinum: quod ſi huiuſmodi obiecta ſint vna res, & plures realitates, extat inter illa diſtinctio formalis præcedens omnem actum intellectus, vt habetur in albedine inter rationem coloris, & rationem diſgregatiui Quodque etiam aſtruit Doctor *in Reportatis primi diſt.* 33. *quæſt.* 2. Idipſum ſcribit in 1. *Oxonienſi diſt.* 8. *q.* 4. §. *Ad q. Reſpondeo* & dico, quod inter perfectiones eſſentiales non eſt tantum differentia rationis, hoc eſt diuerſorum modorum concipiendi idem obiectum formale; talis enim diſtinctio eſt inter ſapiens, & ſapientiam, & vtique maior inter ſapientiam, & veritatem, nec eſt ibi tantùm diſtinctio obiectorum formalium in intellectu, quia vt argutum eſt prius, illa nunquàm eſt in cognitione intuitiua, niſi ſit in obiecto intuitiuè cognito. Hæc poſtrema verba

omittunt

omittunt illi Recentes, conſulto fortaſsè, ne eorum diſtinctio rationis ratiocinatæ, quam in Scotico ædificio conſtruere nituntur, deſtruatur, & in nihilum redigatur. Apertè namque ea verba indicant diſtinctionem formalem, quæ reperitur priùs inter obiecta formaliter diſtincta, quàm intellectus eam inter dicta obiecta concipiat: obid concludit Doctor. *Eſt ergo ibi diſtinctio 3. præcedens intellectum omni modo.* Et anteà monſtrauerat §. *Iſta tamen poſitio infrà M.* Diſtinctio talis obiectorum formalium præcedit actum intellectus. Tandem *Quol.* 1. §. *De 2. art.* meminit diſtinctionis rationis, quæ fit per operationem intellectus, & diſtinctionis formalis, quæ præit actum intellectus, vt exponunt Gadius, & alij interpretes, & declaratur per verba Doctoris. *Si diſtinguantur ratione. & hoc ſiue ratione ſumpta ex parte rei, id eſt pro ratione quidditatiua,* (& paucis interiectis ſubiungit idem Doctor.) *ſiue mere cauſata per actum intellectus.* Addo 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 1 §. *Ad argumenta. P.* nec dico illas rationes alias eſſe cauſatas tantum per actum intellectus, ſed ex natura rei, ſicut dictum eſt *in q. de potentiis animæ in 2.* & *ibid. q.* 4. §. *tunc ad 1.* Itaque ibi, & alibi nec memorat, nec ſomniat Doctor diſtinctionem rationis ratiocinatæ: ſolùm apud Scotiſtas reperio diſtinctionem rationis ratiocinabilis, quæ omninò eadem eſt ac diſtinctio formalis, vt obſeruant Sirectus, & Tromb. *art.* 1, *partiali loci cit.* Ea autē diſtinctione rationis ratiocinatæ non indigent Scotiſtæ, ad prædicata Dei quidditatiua diſtinguenda: nec ad gradus tranſcendentales Metaphyſicos diſcriminandos. Siquidem illa ex natura rei diſtinguuntur, vt præ alijs tradit ſubtiliſſimus Lych. *Quol.* 1. *in comm.* §. *De tertio termino*: Eo fere modo, quo definientia, & definitum diſtinguuntur, vt indicat Scotus *ibid. ſub.* 15. Sunt enim prædicata primi modi incluſa in ratione diuinæ eſſentiæ; attributa verò ſunt prædicata ſecundi modi, ipſi eſſentiæ, quaſi actus ſecundi conueniunt, vt eo in loco obſeruat idem Doctor. Iſti verò formaliter diſſident, vt inſinuat apertè 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 3. §. *Ad quæſtionem igitur reſpondeo.* Et expreſsè tenent Tatar. & alij Scotiſtæ præællegati, præſertim Faber *Theor.* 94. citans Scotum 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 3. §. *Ad 1. argumentum. T.* ſtatuentem diſtinctionem inter ens, eiuſque modos, antè actum intellectus, quæ diſtinctio à Noſtris vocatur formalis negatiua. Ratio eſt, quia gradus Metaphyſici tranſcendentales non ſunt conceptus formales tantùm ab intellectu efformati, ſed conceptus obiectiui præcedētes intellectus operam. Ergo, licet à nobis inadæquatè concipiantur, noſtra imperfecta, & inadæquata de eis cognitio, ab eiſdem non tollit, nec ponit diſtinctionem formalem, quam inter ſe ſortiuntur: intellectus namque reuerà concipiens diſtinctionem in obiecto, niſi planè vt eſt in obiecto, & in re eam concipit. Quia ſicut non cognoſcit verè obiectum, niſi vt in ſe eſt cognoſcibile, (ſecus falleretur) ita non cognoſcit aliqua formaliter diſtincta in obiecto, niſi in ipſo obiecto formaliter diſtinguantur, vt arguit Doctor *quæſt.* 4. *loci cit.* §. *Iſta poſitio circa N.* & proſequitur Tromb. *vbi ſuprà parte* 2. *fol.* 22. Ablegranda ergo prorſus eſt diſtinctio rationis ratiocinatæ à ſubtilium ſchola, tanquàm ſutilis, eique inutilis, & euellenda vt ſoboles aliena, Thomiſticam redolens doctrinam; vt mirum ſit, quoſdam ex noſtris nouis ſcriptoribus eam ambabus manibus amplecti, & acriter pro eadem pugnare, contrà vniuerſum veterum & recentium Scotiſtarum cœtum. Quinetiam non verentur (vt eis non fauentes) deſpicere Formaliſtas viros doctiſſimos, & acutiſſimos, eorumque laborem, & opus omni laude, & prædicatione celebrandum reprobare, à quibus religioſam modeſtiam requiro: Sciantque parentibus noſtris, viris in omni ſcientiarum genere eminentiſſimis, decus, non dedecus, honorem, non liuorem eſſe exhibendum.

109. Aſſertio 1. vniuerſalia formaliter ſumpta ratione diſtinguuntur. Hanc expreſse tradit Lychetus 2. *d.* 1. *quæſt.* 4 §. *Ad quæſtionem iſtam*; & deducitur ex principiis Scoti locis præællegatis, & *Quol.* 13. quem ſequuntur Vallo, Faber, & alij Formaliſtæ nuper allegati. Probatur, talis eſt diſtinctio, qualia ſunt eius extrema, vt ſuprà inſinuaui; nam inter extrema, quæ ſunt res, & res, extat diſtinctio realis: inter extrema, quæ ſunt realitates, & realitates, adeſt diſtinctio formalis: ergo inter extrema, quæ ſunt entia rationis, vti ſunt vniuerſalia formaliter, cadit diſtinctio rationis. Prætereà, relatio ſpecificatur à termino ſecundum Scotum 3. *diſt.* 8. *q. vn.* §. *Contra iſtam rationem ſecundam* Etſi terminus ſit realis, relatio eſt realis, quod ſi terminus ſit ens rationis, relatio eſt ens rationis, ſcribente Doctore *Quol.* 13. §. *Circa* 2. *P.* cauſa eſt, quia relatio non poteſt verius habere eſſe, quàm terminus ad quem eſt. Ergo illa quorum fundamenta, & termini ſunt entia rationis, veluti ſunt vniuerſalia formaliter, ratione diſtinguuntur.

110. Aſſertio 2. vniuerſalium materialiter acceptorum quædam realiter, quædam verò formaliter differunt Hæc aſſertio in duas ſcinditur partes, & vtraque pars eſt ad Scoti mentem *vbi ſuprà.* Prima pars probatur 1. quæ non implicant ab inuicem ſeparari, realiter diſſident, vt patet ex definitione diſtinctionis realis adducta in præmiſſo notabili; ſed non repugnat ſubſtantiā, & accidēs inter ſe ſeparari, vt patet de accidētibus ſacroſanctæ Euchariſtiæ, quæ diuinitùs ab eorum ſubſtantia ſunt ſegregata: Quædam autem vniuerſalia ſunt ſubſtantiæ, vt *animal*: & quædam ſunt accidentis, vt *color.* Ergo quædam vniuerſalia realiter diſtinguuntur. 2. inter rem & rem adeſt diſtinctio realis, vt ſuprà cum Scoto dicebam: ſed quædam vniuerſalia ſunt res, & res, vt de animali, & colore, nunc ſignificabam. Ergo nonnulla vniuerſalia realiter abinuicem ſecernuntur. 2. pars ſuadetur 1. quæ ſunt inſeparabilia, gaudentque diſtinctis definitionibus, formaliter differunt, vt liquet ex definitione diſtinctionis formalis præallata: ſed aliqua vniuerſalia ſunt inſeparabilia, habentque diſtinctas definitiones, vt *animal, rationale, homo, & riſibile.* Ergo quædam vniuerſalia formaliter diſſident. 2. inter realitatem, & realitatem intercedit diſtinctio formalis, vt conſtat ex dictis: ſed nonnulla vniuerſalia ſunt realitates, vt quæ nunc enumeraui. Addo, quod paſſio, eiuſque ſobiectum formaliter differunt ſecundum Scotum, & monſtrabitur in Met. ſed paſſio eſt quartum vniuerſale, & eius ſubiectum perſæpe eſt primum vel ſecundum vniuerſale. Aliqua ergo vniuerſalia fundamentaliter capta, diſtinctionem formalem ſortiuntur.

111. Oppones 1. omne ens, aut eſt reale, aut rationis. Siue vt ait Ariſt. aliàs à nobis rel. vt omne ens aut eſt extra animam, aut in anima: atqui vniuerſalia ſunt entia: ergo, inter ea interuenit diſtinctio realis; ſi ſint entia realia, vel rationis, ſi ſint entia rationis; ac proindè nulla eorum formaliter differunt. Reſp. ſolutionem huiuſce argumenti patere ex dictis in principio notabilis præpoſiti, vbi attulimus duplicem acceptionem entis realis; ſi enim ens reale ſumatur pro omni eo, quod ab opere intellectus non pendet, ſic verum eſt, omne ens eſſe reale, aut rationis: quod ſi capiatur pro eo, quod repugnat eſſe abſque alio, habetque diſtinctam rationem obiectiuam, ſiue diſtinctam realitatem, & formalitatem; ſic præter ens reale, deprehenditur ens formale: atque inter duo obiecta formalia ſtatuitur diſtinctio formalis, vt ſuprà exemplis fuit declaratum.

112. Oppones 2. proprium eſt accidēns, quod realiter differt à ſubiectu, in quo inhæret. Ergo non benè ſupradictum eſt, proprium diſtingui formaliter ab eo, cuius eſt proprium. Negatur ant. non enim proprium eſt, quod vulgo dicitur accidens commune: ſed perhibetur accidens ſumptum pro extraneo, vt alibi planum feci.

113. Oppones 3. vnum, & idem non diſtinguitur à ſeipſo, ſecus vnum eſſet idem, & non idem, quod implicat: ſed primum, & vltimum vniuerſale ſunt vnum, & idem Ergo inter ſe nullo modo differunt. Maior eſt nota, minor ſuadetur: accidens 5. quod eſt quintum vniuerſale,

vniuerſale, eſt pariter genus, quod eſt primum vniuerſale, vt *color* qui eſt accidens, eſt genus reſpectu albedinis, & nigredinis. Diſtinguo ma. reſpectu eiuſdem, concedo: reſpectu diuerſorum, nego. Sic accidens penes ſubiectum in quo ineſt, eſt quintum vniuerſale; penes inferiora de quibus eſſentialiter prædicatur eſt 1. vniuerſale. Hæc eſt expreſſa reſponſio Doctoris *q.19. vniuerſalium in fine* dicentis: nihil prędicatur in quid de illo, reſpectu cuius eſt accidens: ſed reſpectu cuius eſt genus, vt color non prædicatur de ſubſtantia in quid, ſed de albedine, reſpectu cuius eſt genus.

QVÆSTIO II.

De Genere.

1. DISSERENDVM priùs erat de vniuerſali in communi, quam de partibus eius ſubiectiuis, vt iam propoſueram in initio quæſtionis præcedentis. Huius ratio reddi poteſt, quia vniuerſale generatim ſumptum eſt prædicatum quidditatiuum, ingrediturque definitionem cuiuſlibet vniuerſalis: ob id vniuerſale in communi præexplicandum erat: antequàm ad ſingulum vniuerſale in particulari accederetur. Inter autem partes vniuerſalis ſubiectiuas primum locum occupat genus, vt innuit Ariſt. 2. *de generatione cap.3.* inquiens vitam plantæ præcedere vitam animalis, quam ſubſequitur vita rationalis. Ideò primùm de genere, quàm de reliquis vniuerſalibus agendum eſt.

ARTICVLVS I.

Quidnam definiatur in definitione generis.

2. ACceptiones, diuiſiones, & definitiones generis cognoſcendæ ſunt in Epitome *quæſt. 3. l.1. art. 3.* de præſenti autem art. tres circumferuntur à Dialecticis opiniones, relatæ à Scoto *quæſt. 14 vniuerſalium.* Vna eſt Veneti *c. de genere*, Tol. *quæſt. 1.* & aliorum ibid. exiſtimantium in definitione generis definiri rem ſeu naturam, quatenùs ſubſtàt ſecundæ intentioni. Altera eſt nonnullorum recentiorum, nominatim Ruuij *q 2.* & Hurtadi *diſp. 4. ſect. 2.* qui in dicta definitione generis putant definiri aggregatum ex natura, & ſecunda intentione. Tertia eſt, quam tuentur Scotus *loco præcit. §. Dicendum igitur.* Eius interpretes ibi, Antonius Andreas *c. de genere*, Tatar. *dub. 1. art. 2.* Ioannes de Magiſtris, & alij ferè communiter, eo in loco, docentes in præfata generis definitione definiri ſecundam intentionem dumtaxat.

3. Not. ex Doctore vbi ſuprà, genus eſſe nomen concretum, cuius abſtractum eſt genereitas. Concretum autem ex dictis duo denotat, vnum materiale, & aliud formale: genus materialiter ſumptum ſignificat naturam genericam, vt *animal*: genus verò formaliter captum ſignificat ſecundam intentionem, quæ ipſi naturæ generis applicatur. Modò quæritur, num in definitione generis definiatur natura generica, an ſecunda intentio, aut vtrumque ſimul, hoc eſt aggregatum ex natura, & ſecunda intentione. Rurſus obſerua genus primo modo ſpectare ad Met. ſecundo verò modo, ad Log. vt inſinuat Doctor. *in q. cit. antè § Propter argumenta.* Et de vniuerſali in communi fusè oſtendimus in præcedente q. art. 9.

4. Aſſertio prima, natura non definitur in definitione generis. Ita Scot. præcit. & deducitur *ex Quol. 6. §. de tertio infrà* 10. Prob. 1. Logica non agit de rebus per ſe, ſed per accidens, cum non realis, ſed rationalis ſcientia exiſtat, ex probatis *lib. 1. quæſt. 1. art 6.* Ergo definitio generis haud rei, ſiue naturæ adaptatur. Hinc optimè Doctor. *in fine quæſt. 14. allegata* ſubiicit, Porphyrium exemplificaſſe de rebus tanquam manifeſtioribus, non quia de eis definitionem dederit. Quod non aduertentes Maſtrius, & Bellutus *diſp. 5. quæſt. 1. art. 1.* aiunt definitionem generis & de re, & de ſecunda intentione, à prænominato Porphyrio fuiſſe traditam, quam Doctorem non reſpuiſſe affirmant ipſi recentes: verùm cum habetur eius mens expreſſa, non eſt extorquenda; tantum Legatur Doctor tum loco nunc citatum etiam §. *Dicendum igitur* inquiens, ſolam 2. intentionem definiri. Et palam fiet, Scotum, quod aſſerunt dicti Neoterici, haud approbare. 2. quæ ponuntur in definitione generis non ſunt realia, ſed intentionalia, vt liquet conſideranti eius particulas, & potiſſimùm verbum *prædicatur*, quod eſſe verbum intentionale in ſuperioribus præmonui. Igitur, prædllata generis definitio rei non competit.

5. Aſſertio ſecunda, nec res, quatenùs ſubſtat 2. intentioni definitur in definitione generis. Hanc expreſsè tenet Scotus §. *Allegato Ad quæſtionem dicitur.* Prob. primò, id quod hic definitur conuenit vniuocè rebus omnium generum, vt animali, colori, figuræ, & alijs huiuſmodi, conuenit eis ſecundum idem nomen, & eandem rationem. Sed impoſſibile eſt aliquid ſub intentione ſecunda conuenire rebus omnium generum. Ergo in dicta definitione generis non definitur res ſub intentione ſecunda. Maior patet. Min. ſuadetur, res nequit communiori modo ſignificari, quàm ens. Si ergo aliquid ſub intentione foret vniuocum, ens ſub intentione generis poſſet eis eſſe vniuocum, ac proinde genus, quod eſt falſum. 2. ſi res ſub intentione definitur, res per accidens definitur, quia ipſi rei accidit intentio: ſed omne per accidens reducitur ad aliquid per ſe, à quo illud per accidens dicitur. Ergo cum res non habeat niſi quod ab intentione definiatur, ſequitur ipſam rem ſic minimè definiri.

6. Aſſertio tertia, nec aggregatum ex re, & intentione ſecunda definitur. Hanc quoque tenet Doctor. citatus, *eodem §. Allegato.* Prob. 1 *ex 7. Met. T. 13.* ens per accidens non definitur: ſed aggregatum ex re, & intentione ſecunda eſt ens per accidens, vt ex ſe patet. Ergo in definitione generis non definitur aggregatum ex vtroque. 2. aggregati non eſt demonſtratio, nec ſcientia, vt conſtabit *l. 5. huius operis.* Ergo, nec definitio, quæ eſt demonſtrationis medium.

7. Aſſertio quarta, in definitione generis ſola ſecunda intentio definitur. Ita Scot. nuper recenſitus. Prob. 1. illud definitur in definitione generis, quod per ſe conſideratur à Logica: ſed ſecunda intentio per ſe conſideratur à Log. Ergo ſecunda intentio definitur in definitione generis. Ma. eſt in promptu, quidquid enim cognoſcitur ab aliquo, cognoſcitur ab eo, penes ſuum eſſe quidditatiuum. Minor fulcitur illo elogio Auic. Boëtij & Scot. *in Report. 1 diſt. 1. quæſt. 7. §. Teneo igitur.* ab omnibus recepto, *Logica agit de 2. intentionibus applicatis primis.* Secundo id definitur in definitione generis, cui competit ipſamet generis definitio per ſe primò: ſed illud cui generis definitio adaptatur, eſt ſola 2. intentio, nam quæ in ea definitione locantur, ſunt intentionalia, vt claret ex verbo *prædicatur*, aliiſque voculis. Igitur ſola 2. intentio in definitione generis definitur: ſic omnes 2. intentiones definiri palam docet Scot. 4. *diſt. 1. quæſt. 2. paulo antè §. Ex his prædictis ?.*

8. Oppones 1. genus prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid: ſed hoc 2. intentioni non congruit, quia 2. intentio eſt accidens intentionale, quod non prædicatur in quid. Ergo prædicta definitio conuenit rei; atqueadeò in definitione generis definitur. Reſp. aliud eſſe *quod*, aliud verò prædicari *in quid*, nam *quid* competit quidem rei, prædicari verò *in quid* 2. intentioni accommodatur: eſtque determinatio inhærentis, non verò inhærentiæ, quod ſuprà planum feci. Itaque ad argumentum in forma, concedo ma. nego min. ob rationem mox aſſignatam.

9. Oppones ſecundò, intentio generis non prædicatur in quid, niſi de hac, & illa intentione, quæ non differunt pluſquam numero, vt ſcribit Doctor *Quol.6.* §. *De tertio ſub X.* Sed genus eſt, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid. Ergo in præfata generis definitione non definitur 2. intentio. Conf. ſi in dicta definitione generis definitur 2. intentio, idem accidet in definitione ſpeciei, cum vtrobique ſit par ratio. Ergo genus prædicari nequiret de ſpecie, quod eſt falſum. Conſequentia prob. oppoſitum non poteſt prædicari de oppoſito, nec diſparatum de diſparato: at genus, & ſpecies ſunt diſparata: ergo, &c. Reſp. cum Scoto tum in i.ie, tum etiam 3. *diſt.7.quæſt.1.§. Quarte videadum. C.* aliud eſſe prædicatum eſſe *quid*, aliud verò prædicari *in quid.* In omni namque genere eſt inuenire *quid ex primo Top. cap.7.* non tamen quodlibet cuiuſque generis prædicatur *in quid* de quocumque, ſed tantùm de ſuo inferiori, in cuius ratione eſſentiali includitur. Quare cum ſecunda intentio ſit *quid*, reſpectu huius, & illius intentionis ſecunda, prædicatur de eiſdem differentibus numero: at pro ſubſtractis, & primis intentionibus prædicatur de pluribus differentibus ſpecie. Ad Conf. dico, nihil obſtare, quin relatiuè oppoſita, & diſparata de ſe inuicem prædicentur, dummodò ſubiectum capiatur vt *quid*, & prædicatum vt *modus.*

10. Oppones tertiò, Porphyrius in *præſenti c.* afferens definitionem generis, eam exemplificat de rebus, putà *animali*, *& homine.* Ergo apertè euincitur in dicta definitione definiri rem, non autem 2. intentionem. Reſp. quidem Porphyrium adducere exempla de rebus, propterea quod res ſunt nobis notiores, & manifeſtiores ſecundis intentionibus; non autem quia exiſtimauerit rem definiri in præmemorata generis definitione; vt egregie docet Scot. *in fine quæſt.14.* vniuerſalium; præſertim quia, quod per definitionem ſignatur in 2. intentionibus, exercetur in primis, & in rebus, vt notat idem doctor *vbi ſuprà.* §. *propter argumenta.* Idque præſtitiſſe Ariſt. rectè indicat ipſemet Scot *quæſt.9.prædicamentali.* §. *Ad q. verſu, Si autem dicatur.*

ARTICVLVS II.

An definitio generis ſit quidditatiua.

11. FVsè, & eruditè hanc difficultatem peragit Cardinalis Sam. cum Scoto. *quæſt.15.vniuerſalium,* referens duas opiniones, quarum prior, vt recitant Tol. *quæſt.2.* & Conimbt. *quæſt.5. art.2.* defenditur ab Ammonio, & Boëtio exiſtimantibus definitionem generis eſſe deſcriptiuam, quam amplectuntur Maior, Arriaga, & alij. Poſterior eſt Scoti præallegati, S.Th. *l.de ente, & eſſentia cap.4.* Hurtadi *diſp.4.ſect.1.* & aliorũ docentium hanc eſſe quidditatiuam, & eſſentialem. Genus eſt *quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid* quæ deſumitur ex Ariſt. 1. *Top. cap.4. & 5. Met. cap.28.* & Porph. *in Iſagoge.c.de genere.* Recolenda ſunt, quæ dixi in Epitome *lib.2.quæſt.7. art.2.* de definitione, deque conditionibus ad ipſam requiſitis: quibus recognitis hæc lis facilè dirimitur, & commodè iſta difficultas diſſoluitur.

12. Aſſertio, præfata generis definitio eſt quidditatiua, & eſſentialis. Ita Scot. *vbi ſuprà.* Prob. 1. ea Ariſt. & Porph. citatis: ait enim Porph. expreſsè loquens de generis definitione à Philoſophis tradita. Quod etiam deſcribentes aſſignauerunt, ideſt (vt exponunt Scotus, & Scotiſtæ) definierunt. Et *c.de ſpecie* ſubdit, *neceſſe eſt rationibus vtrinſque vti.* Sed ratio eſt: definitio *ex 4. Met. T.28.* Ergo Porph. videtur velle præfatam eſſe definitionem, non verò deſcriptionem generis. Secundo *ex 6. Top.1. & 7. Met. T. 37.* quæ conſtat ex genere, & differentia eſt definitio quidditatiua: ſed præallata generis definitio conſtat ex genere, & differentia: nam genus eſt, quod prædicatur de multis, & differentia habetur in reliquis particulis, per quas genus à reliquis vniuerſalibus diſtinguitur. Tertio ea eſt definitio quidditatiua, quæ pollet prædicatis per ſe, & non includit per ſe ſubiectum, conuertiturque cum definito: ſed definitio generis eſt huiuſmodi: ergo eſt quidditatiua. Maior eſt *7. Met. T. 11. & 13.* Min. patet percurrenti cunctas eius particulas. Ex his liquet Maſtrium, & Bellutum *diſp.5.quæſt.1. ad finem art.2.* à veritate deflectere, & à Scoto, eiuſque ſchola valdè declinare, indicantes hanc contentionem inter prænominatus Authores eſſe de nomine, cum aiunt: *Si prædicari ſumatur formaliter eſſe deſcriptionem, quia prædicatio eſt proprietas vniuerſalis: ſi verò capiatur radicaliter, eſſe definitionem, quia radix prædicationis eſt vniuerſalis eſſentia, quæ exprimitur per eſſe in multis.* Verùm hoc eorum aſſertum, & diſtinctionem, vehementer obiurgaui, & efficaciter reieci *art.9. præcedentis q.* Ideò hoc loco non ampliùs refutandos, nec inſectandos eſſe arbitror.

13. Oppones primò, accidens definitur per ſubiectum, quod eſt ſubſtantia, quæ *ex Met, T.4.* præcedit accidens definitione, cognitione, natura & tempore: ſed genus eſt accidens, quia eſt ſecunda intentio, vt patet ex dictis. Ergo definiendum eſt per ſubiectum: at in prædicta generis definitione nullum ponitur ſubiectum, vt patet: ergo ea definitio non eſt exacta & eſſentialis. Reſp. maiorem valere de accidente reali, quod de ſubiecto à producente educitur, aut ipſum ſubiectum ſuaptè natura conſequitur: non autem de accidente intentionali, quod fit per opus intellectus. Meliùs fortaſsè dici poteſt, negando ſubſumptum; vt enim dixi *art.13. ſuperioris q.* ſubiectum 2. intentionum ſunt res cognitæ, in quibus prædicationes ſignatæ exercentur.

14. Oppones ſecundò, concretum non definitur: ſed genus eſt cõcretũ: ergo genus non definitur ſiue exactè, ſiue nõ exactè. Maior prob. *ex 7. Met. T.20. & 23.* Et ratio eſt, quia concretum cum ex duabus naturis, putà ſubiecto, & accidente conſtituatur, eſt ens per accidens: quod ex eodem *ibid. T.20. & 21.* non definitur. Reſp. diſtinguendo ma. de concreto ex duabus naturis aggregato, concedo: de concreto vna natura conſtante, nego, exemplum primi *homo muſicus*: exemplum ſecundi *homo.* Ita exponendus eſt Ariſt. vt innuit Doctor *quæſt.5. prædicamentali, §. Ad q.* & approbat Mauritius *in expoſitione, quæſt.18. Ad primum principale, fol.26.*

15. Oppones tertiò, quod definitur, eſt in genere: ſed genus non eſt in genere: ergo genus non definitur: ma. patet, min. eſt Philoſophi *3. Top. cap.5.* dicentis: *magis eſt in genere, quam quod non eſt in genere, vt iuſtitia potiùs quàm iuſtum.* Reſp. conceſſa ma. negando min. probatio eius explicatur de genere virtutis, non verò de genere prædicabili. Eo magis, quia ſa alibi dicendis, abſtracta accidentium videntur potiùs poni in genere, quam eorum concreta.

16. Oppones quartò, ſola ſpecies definitur ex Ariſt. *6. Top. & 7. Met. cap.4.* & Scoto *quæſt.12. vniuerſalium, §. Ad primum arg.* Ratio eſt, quia ſola ſpecies conſtat ex genere, & differentia, quod exigitur ad exactam definitionem: ſed genus non eſt ſpecies, cum genus, & ſpecies ſint duo vniuerſalia diſtincta: ergo, &c. Reſp. conceſſa ma. diſtinguendo min. reſpectu vniuerſalis in communi, nego: reſpectu aliorum vniuerſalium in particulari, concedo, vt oſtendi *art 10. præcedentis q.*

17. Oppones quintò, ſcopus exactæ definitionis eſt, vt definitum innoteſcat, & declaretur per ipſammet definitionem *ex 6. Top. cap 6.* ideò datur per priora, & notiora, veluti ſunt principia eſſentialia, & quidditatiua definiti: ſed talis non eſt definitio generis, quia aſſignatur per id, quod eſt ſimul aut poſterius natura ipſomet genere, vt eſt ſpecies. Reſp. argumentum valere de definitione abſoluti, non verò relatiui; neceſſe enim eſt in definitione relatiui ponatur eius correlatiuum, vt *no-*

tat

tat Scotus tum hîc, tum etiam 4. *diſt.1.quæſt.2. §. De ſecundo principali. H.* Ratio eſt, quia vnum relatiuum cognoſci nequit abſque alio, vt patet *ex c. de Ad aliquid.* Id etiam innuit Ariſt. 6. *Top.5.*

18.6. Oppones ſextò, ea non eſt quidditatiua definitio, in qua habetur nugatio *ex 6. Top. cap.3.* Sed in definitione generis, ponitur nugatio; nugatorium quippè eſt, dicere de pluribus differentibus eo, quod differentia in plurali includit multitudinem, veluti ſpecies genus, vt conſtat *ex 5. T. 16. & 10. Met. T. 12.* Ergo &c. Conceſſa ma. neganda eſt minor, ad eius probationem, dico, differentiam poni non nugatoriè, ſed expoſitoriè; vt enim genus ab aliis vniuerſalibus differat, rectè adſcitur, *de pluribus differentibus ſpecie*, explicationis, & diſtinctionis gratiâ.

ARTICVLVS III.

An genus prædicetur de ſpecie vt totum, vel vt pars eius.

19. MVltus eſt Scotus *quæſt. 16. vniuerſalium*, in enodanda, & declaranda propoſita difficultate, quam vtilem, vt difficilem indicat Cardinalis Sarn. ibi *in initio eius expoſitionis*, tum ob dubia, quæ in ea adducuntur, & diſſoluuntur: tum etiam ob inſtantias, quæ ex ipſis proficiſcuntur, & proponuntur. Non ſunt autem concordes Philoſophi, in eius deciſione, etenim nonnulli vt Paulus Venetus *c. de ſpecie* putant genus prædicari de ſpecie, vt parte eius actuali. Alij vt Canterus *in præſenti c.* cenſent prædicari, vt parte potentiali. Addunt Recentes citati à Maſtrio, & Belluto *art.4.diſp.5.quæſt 1* partem Metaphyſicam prædicari de toto, non autem partem Phyſicam, & hac diſtinctione putant ſe dirimere totam hanc difficultatem. Scotus autem, eiuſque alumni dicernunt genus prædicari de ſpecie non per modum partis, ſed per modum totius.

20. Not. primò, præſuppoſita diuiſione prædicationis in ſignatam, & exercitam, de qua *not.2. art.15. præcedentis q.* partes pro nunc eſſe in duplici differentia, eſſentiales nimirùm, & ſubiectiuas; eſſentiales ſunt, quæ conſtituunt totum eſſentiale, vt anima, & corpus ſunt partes eſſentiales conſtitutiuæ totius animati. Partes verò ſubiectiuæ ſunt inferiora, de quibus ſuperius prædicatur, vt Petrus & Paulus reſpectu hominis: homo, & brutum reſpectu animalis. Partes priores ſunt actuales, quatenùs totum actu conſtituunt: poſteriores verò ſunt potentiales, quatenùs totum potentiale conficiunt, quod eſt ſuperius, quod potentia continet ſua inferiora; de illis non fit prædicatio, de iſtis verò maximè fit prædicatio, vt *Petrus eſt homo, & brutum eſt animal.*

21. Not. ſecundò, ex Ariſt. 8. *Met. T. 9.* & Porph. *in Iſagoge c. de differentia.* Scot. *quæſt.7. prædicamentali*, in ſpecie duo reperiri, quæ vt partes ipſam ſpeciem tanquam totum componunt, nempè materiale & formale, ſiue potentiale, & actuale. Primum eſt genus, quod vocatur materiale, & potentiale, quatenùs eſt determinabile, & contrahibile per ſuas differentias, & ex ſe eſt indifferens, & indeterminatum ad hanc vel illam differentiam, veluti materia ex ſe eſt indeterminata ad hanc vel illam formam recipiendam. Secundum eſt differentia, quæ appellatur ens actuans, & determinatiuum; propterea quod actuat, & determinat ad eſſe tale ſpecificum, vt rationale determinat animal ad eſſe hominem, & rationale ad eſſe brutum. Ideoque ſicut forma actuat materiam, ſic differentia actuat genus. Licet autem genus ſit pars ſpeciei; prædicatur tamen de ea per modum totius, inquit Doctor *cit. §. Dicendum*, & cum eo Orbellus 3. *Met quæſt.1.* Scot. 1. *poſt. q.23. §. Ad primam*: modus quippè eius ſignificandi in concreto dat intelligere totum, quatenùs prædicatum in concreto ex conſequenti ſignificat totum illud, quod importatur per ſubiectum per modum habentis.

22. Not. tertiò, & recolendum ex dictis *in Epitome lib.1.quæſt.2.art.6.* duplex eſſe abſtractum, à ſubiecto, & à ſuppoſito: duplexque concretum, ſubſtantiale, ſeu ſuppoſitale, & accidentale. Primũ concernit ſuppoſitum, vt homo reſpectu humanitatis: ſecũdum verò concernit formam in ſubiecto, vt album reſpectu albedinis. Concretum autem ſignificatur per modum totius, abſtractum verò per modum partis: pars autem non prædicatur de toto, præſertim in abſtracto; falſæ enim ſunt iſtæ, *humanitas eſt animalitas, & humanitas eſt rationalitas.* Idque non obſcurè inſinuat Bonetus 1. *Met.* inquiens, *Concretum, & abſtractum in hoc differre, quia abſtractum impoſitum eſt ad ſignificandam quidditatem præcisè ab omni prædicato poſteriori præſcindentem: at Concretum eſt impoſitum ad ſignificandam quidditatem abſque vlla præciſione.*

23. Aſſertio prima, genus aptè prædicatur de ſpecie, omniſque prædicatio ſuperioris de inferiori eſt vniuerſaliter vera. Ita Scotus nuper allegatus. Et *quæſt.20. in fine.* Prob.1. ex Porph. *c. de ſpecie*, vbi ait, omnia ſuperiora prædicari de inferioribus; iamque ipſe Porph. exemplum præmiſerat *c. de genere*; de animali, quod prædicatur de homine. Adde Ariſt. *c. de ſubſtantia* dicentem, ſecundæ ſubſtantiæ prædicantur de primis, vt animal de homine, & de aliquo homine. Et 1. *poſt. T. 9.* Primus modus dicendi per ſe eſt, quando definitio, vel pars definitionis prædicatur de definito, vt *homo eſt animal: vel homo eſt animal rationale.* Secundo rectè deducitur, *homo currit: ergo animal currit*, quia oppoſitum conſequentis non ſtat cum antecedente: ſed omnis conſequentia enthymematica tenet virtute alicuius medij neceſſarij, per quod reduci valeat in ſyllogiſmum, illud medium eſt, *homo eſt animal: ergo eſt neceſſarium*, vt patet 1. *priorum cap.* 28. Et ex vno nihil ſequitur, nempè ſufficienter, niſi aliud ſubintelligatur.

24. Aſſertio ſecunda, genus non prædicatur de ſpecie per modum partis, ſed per modum totius potentialis. Hanc quoque tradit Doctor vbi ſuprà allegans Boëtium *l. diuiſionum propè initium* His verbis. *Genus in prædicatione eſt totum, in definitione verò eſt pars.* Et *in fine quæſt.20. eiuſdem operis.* Et 1. *poſt. quæſt.23. §. Ad primum contra hoc.* Prob.1. par ratio eſt de partibus phyſicis, ac metaphyſicis, ſiue de partibus realibus ac rationis: ſed pars phyſica, ſiue realis non prædicatur de toto: iſtę enim ſunt falſæ, *homo eſt materia homo eſt anima rationalis.* Ergo nec pars logica, ſiue rationis prædicatur de toto logico, vti eſt ſpecies. Secundò, genus reſpicit plures, vt partes ſubiectiuas, de quibus poteſt prædicari; ſed genus vt eſt pars, ſolùm connotat ſpeciem quam conſtituit. Ergo prædicatur per modum totius. Inſuper, genus prædicatur de ſpeciebus, vt vniuerſale abſtractum à ſuis inferioribus: ſed vniuerſale à ſuis inferioribus abſtractum continet eorum eſſentiam, ſub communi ratione conſideratum, non conſideratis ipſis inferioribus, vt liquet de ſpecie abſtracta à ſuis ſingularibus. Ergo prædicatur de illis per modum totius: pars quippè non poteſt abſtrahi à toto, abſtractione vniuerſalis à ſuis inferioribus: ſed ab eo præſcindi duntaxat, vt brachium ab homine, quod in confeſſo eſt apud omnes, non prædicari de toto, non enim valet dicere, *homo eſt brachium.*

25. Oppones primò, ea propoſitio eſt vera, in qua prædicatur ſuperius de inferiori, vt patet ex dictis: Ergo iſta eſt vera propoſitio, ſuperius eſt inferius. At conſequens eſt falſum: ergo & antecedens; oppoſitum namque prædicatur de oppoſito. Reſp. cum Scoto *in fine q.* eſſe ſophiſma accidentis, non enim ſequitur, *animal eſt genus: ergo homo eſt genus.*

26. Oppones ſecundò, nulla pars prædicatur de toto, *ex 4. Top. cap.2.* vt *animal non eſt manus*: ſed genus eſt pars ſpeciei *ex 5. Met. cap.3.* & conſtat ex eius definitione, in qua genus tanquam pars eius collocatur:

Ergo,

Ergo, &c. Reſp. per diſtinctionem maioris, nulla pars prædicatur de toto, ſumpta per modum partis, concedo: per modum totius, nego; ſic exponitur Ariſt. præcitatus. Idque exemplo declaratur ab Auic. 5. *Met.* de manuato, & capitato. Hæc enim duo vocabula ſignificant determinatè partem, *manuatum* ſignificat manum, & *capitatum* caput, vtrumq; autem ſignificat per modum totius, *manuatum* enim idem ſignificat ac habens manum, & *capitatum* idem ac habens caput, vt declarat Scot. *vbi ſuprà antè* §. *Quia verò.*

27. Oppones tertiò, omne concretum eſt denominatiuum: ſed genus eſt concretum: Ergo eſt denominatiuum, & denominatiuè prædicatur. Sed prædicari denominatiuè, & vniuocè ſunt modi oppoſiti. Ergo, &c. Reſp. maiorem veram eſſe de concreto accidentali, non autem de concreto ſubſtantiali, vt patet ex tertio notabili.

28. Oppones quartò, ſi homo eſt animal, aut tota natura animalis eſt in ipſo homine vel non: ſi non, ergo eſt homo ſecundum quid: ſi ſic, cum *ex 3. phyſ. T. 63.* totum ſit, extra quod nihil eſt, ſequitur, præter hominem nullum eſſe animal, ac proinde leo non eſſet animal, & ſic de cæteris. Reſp. totam naturam animalis eſſe in homine inadæquatè; non verò adæquatè, vt planum feci *q. præcedente art. 6.* deſcriptio autem totius ſic eſt intelligenda, *totum eſt, cuius nihil eſt extra*, id eſt ad ipſum totum requiſitum, & hoc modo nihil naturæ animalis deeſt homini.

29. Oppones quintò, totum eſt, quod partibus conſtat, vt ex ipſomet vocabulo liquet: ſed vniuerſale eſt totum vt ſcribit Ariſt. 1. *phyſ. T. 4. & 7. eiuſdem operis T. 11.* Ergo habet actu partes. Reſp. iuxta partitionem totius præallatam in actuale, & potentiale: quoque partes diſtribui in actuales, & potentiales. Nos autem dicimus cum Scoto *q. 25. vniuerſalium*, genus eſſe totum potentiale, quia habet conceptum, ſeu gradum præciſum à ſuis differentiis, & ſpeciebus, vt innuit idem Doctor 1. *diſt. 8. quæſt. 1.* ſecutus Ariſt. tum 2. *poſt. cap. 8.* tum etiam 7. *Met. T. 42.* Itaque ad argumentum in forma, diſtinguo ma. de toto actuali, concedo: de toto potentiali, nego: ita exponendus eſt Philoſophus duobus in locis præallegatus.

30. Inſtabis, definitio actu continet ſuas partes definiti: ſed partes definiti ſunt genus, & differentia. Ergo eas actu continet. Maior innititur loco Ariſt. 1 *poſt. cap 4.* dicentis, integram definitionem, eiuſque partes per ſe prædicari de definito. Nego maiorem: ad eius probationem ex Ariſt. dico, partes definitionis prædicari de definito non quidem per modum partis actualis, ſed per modum totius potentialis.

31. Oppones ſextò, genus realiter identificatur cum differentiis, in quas diuiditur, ab eo quippe nullo modo ſeiungi valent. Ergo genus continet actu ſuas differentias; ac proinde de eis vt partibus eius actualibus prędicatur. Reſpondet Braſauola *q. 24. vniuerſaliū*, differentias realiter identificari, ratione ſpeciei, quę eſt quid tertium à genere, eiuſque differentiis diſtinctū, non verò ratione ipſiuſmet generis, quod eas potētialiter cōtinet.

Articvlvs IV.

An Genus depoſcat plures actu ſpecies.

32. HVnc articulum ex inſtituto examinat Scot. *q. 18. vniuerſalium*, vbi refert quoſdam, inter quos ſunt Albertus *Tract. 4. cap. 6.* & S. Th. 1. *poſt. lect. 12.* affirmantes genus requirere plures ſpecies actu. Oppoſitam verò ſententiam tuentur plerique alij præſertim Scotiſtæ, *in expoſitione q. præcit.* quibus adhærent Rubius *q. 4. de ſpecie* & Hurtadus *diſp. 5. ſect. 4.* exiſtimantes genus in vnica ſpecie conſeruari poſſe.

33. Not. præſens dubium poſſe agitari, tam de genere logico, quàm metaphyſico, atque de eius eſſe obiectiuo, & eſſe exiſtentiæ. Quod alij fortaſsè, nominatim Tatar. *c. de genere, ſcibili 4.* ſub aliis verbis inquiunt poſſe intelligi, ſecundum exiſtentiam, potentiam, & aptitudinem; & apertè indicat Doctor *vbi ſuprà* §. *Ad quæſtionem dicitur.* Præterea dubitari poteſt, num æqua ſit ratio de genere reſpectu ſpecierum, ac de ſpecie reſpectu indiuiduorum, vt aſtruit Ægidius, reclamantibus authoribus præcitatis in prima opinione huius art. teſte Fonſ. 5. *Met. c. 28. quæſt. 15. ſect. 1. & 2.* quibus fauent Complut. *diſp. 6. quæſt. 1.*

34. Aſſertio prima, genus metaphyſicum, & in eſſe obiectiuo, non petit plures actu ſpecies, ſed potentia, & aptitudine duntaxat. Hanc indicat Scot. *cit.* §. *Contra hunc modum dicendi.* Et Prob. 1. ex definitione vniuerſalis metaphyſici, quod eſt *vnum aptum ineſſe multis*: Ergo cùm definitio non poſtulet rei exiſtentiam, vt monui *quæſt. 2. lib. 1. art. 2. not. 4.* ſufficit, genus metaphyſicum eſſe aptum ineſſe multis ſpecie differentibus, quamuis nec ipſum, nec eius ſpecies actu exiſtant. Secundò natura generica obiectiuè ſumpta abſtrahit ab omni exiſtentia, vt patet loco mox citato, ſicut & quælibet alia quidditas in eſſe obiectiuo. Ergo, licet genus non habeat actu ſpecies, exiſtimandum tamen eſt, ipſum eſſe genus metaphyſicum.

35. Aſſertio ſecunda, genus in eſſe exiſtentiæ, quod nonnulli appellant genus phyſicum, conſeruari poteſt in vna ſola ſpecie exiſtente. Deducitur ex Scoto *vbi ſuprà, verſu Poteſt igitur dici ad q.* Prob. 1 ex Porph. hic, & Ariſt. 4. *Top. c. 2.* genere ſublato, tollitur ſpecies, vna autem ſpecie ſublata, non tollitur genus, quia remanebit actu in alia ſpecie. 2. deſtructis omnibus animalibus, præter hominem, vt eueniet poſt diem iudicij, hæc propoſitio, *homo eſt animal* eſt vera, & eſſentialis, cùm ſit generis de ſpecie, & ſuperioris de inferiori, nō ſolùm in eſſe eſſentiæ, ſed etiā in eſſe exiſtentiæ. Ergo, vna ſola exiſtēte de ſpecie, eſt verè genus. Tertiò, quod habet eſſentiā generis, eſt vere genus, ſicut illud eſt verè album quod habet in ſe albedinem: ſed genus exiſtens in vna ſpecie, habet eſſentiam generis, exiſtente enim homine exiſtit animal, quod eſt eius genus: ſi namque *eſt homo, eſt animal*, iuxta illum canonem, *ab inferiori, ad ſuperius affirmatiuè tenet conſequentia*: ac proinde, genus in vna tantum ſpecie ſaluari poteſt. Præterea, genus eſt *vnum aptum prædicari de multis ſpecie differentibus in quid*: at vna tantùm exiſtente ſpecie, adhuc genus ſua pollet definitione, quæ nec actum, nec exiſtentiam, ſed potentiam, aptitudinem, & eſſentiam potiſſimùm reſpicit. Denique correlatiuè ſe mutuò ponunt, & ſe mutuò deſtruunt, *ex c. de aliquid*: ſed genus, & ſpecies ſunt correlatiua: ergo poſita vna ſpecie, ponitur eius genus. Non enim neceſſe eſt omnes terminos relationis exiſtere, vt liquet de patre non habente omnes filios genitos ſimul, ratione quorum ſucceſſiuè ſibi adueniunt plures relationes paternitatis, iuxta pluralitatem filiorum genitorum, vt ſcribit Doctor *3. diſt. 8. q. vn.*

36. Aſſertio tertia: genus logicum non requirit plures ſpecies actu exiſtentes, ſed ab intellectu apprehenſas duntaxat. Hanc docēt Scot. præcitatus eiuſque interpretes, nuncupatim Bargius *1. d. 3. q. 6.* Prob. 1. vniuerſale logicum non exigit inferiora exiſtentia, ſed ſolùm poſſibilia, & obiectiuè ab intellectu cognita, vt liquidò conſtat ex ſuperioribus. Ergo ad genus logicum ſufficit, vt ſpecies eius ab intellectu apprehendantur. Ant. oſtenditur, comparatio rationis præexigit ſolùm eſtrema cognita; cùm veritas à rebus in eſſe obiectiuo deſumatur. Præterea, ſpecies locatur in definitione generis, vt liquet inſpicienti eius particulas: ergo ad genus logicum neceſſe eſt vt apprehēdantur eius ſpecies, non enim poteſt plenè intelligi definitio, niſi ea, quæ in ipſa collocantur, concipiantur. Rurſùs, correlatiua ſimul coïntelligūtur ex Ariſt. citato in antecedente aſſertione. Ergo cùm genus, & ſpecies ſint correlatiua, ad genus logicum oportet eius ſpecies ab intellectu apprehendi.

37. Aſſertio 4. perinde ſpecies in vno indiuiduo, ac genus in vna ſpecie conſeruatur. Colligitur ex Scoto allegato, *ante* §. *Ad q. dicitur*, *& infrà* §. *Contra.* Prob. 1. tam genus, quàm ſpecies ſunt vniuerſalia, quæ ſunt apta ineſſe multis. Ergo idem ferendum eſt iudicium de ſpecie, ac de genere: ſed genus poteſt eſſe in vna ſpecie, vt præmonſtratum eſt. Ergo & ſpecies in vno indiuiduo.

38 Dices, eſſe diſparitatem, quia genus diuiditur per duas oppoſitas differentias, quod non cõgruit ſpeciei reſpectu indiuiduorum: ob id genus exigit ſaltem duas ſpecies ad ſui conſeruationem per duas oppoſitas differentias conſtitutas. Contra, arguit Doctor *vbi ſuprà*. quæ ponitur in definitione ſpeciei *differentibus numero, ac differentibus ſpecie* in definitione generis: ergo, nulla eſt diſpar ratio. Secundò, ſuperius eſſentialiter eſt in ſuis inferioribus: ſed ita ſpecies eſt quid ſuperius reſpectu indiuiduorum, ſicut genus, reſpectu ſpecierum: Ergo ſpecies ſaluatur in vno indiuiduo, veluti genus in vna ſpecie.

39. Opp. 1. Ariſt. 4. *Top. c.* 1. *&* 6. omnis generis plures ſunt ſpecies. *Et ibid.* oportet ſpeciem de paucioribus quam genus prædicari. Et 6. *eiuſdem operis cap.* 2. ſub iungit, vbi eſt genus, debet eſſe quoque id quod ex oppoſito ipſum diuidit. Sed differentiæ, quæ ex oppoſito ipſum genus diuidunt, ſunt ſpecierum conſtitutiuæ: Ergo genus conſiſtere nequit abſque pluribus ſpeciebus. Eò magis, quia pluralitas ſpecierum ponitur in definitione generis, vt denotat vos illa *differentibus.* Ergo &c. Reſp. loca adducta, & conſimilia adducenda, eſſe exponenda de potentia, & aptitudine, non verò de exiſtentia, & actu, niſi plures ſpecies apprehendantur per intellectum, vt patet ex 3. aſſertione.

40. Opp. 2. *ex* 2. *cæli T.* 19. ſi datur vnum oppoſitum, debet dari & aliud: Ergo ſi datur vna ſpecies, quę conſtituitur per vnam oppoſitam differentiam, debet dari & alia ſpecies, quæ ponitur in eſſe per alteram oppoſitam differentiam: atqueadeò genus duas ſaltem actu poſtulat ſpecies. Reſp. cum Scot. *q.* 40. *prædicamẽtali* §. *Ad q. dicendum: & q.* 4 . §. *Secunda.* Illud Philoſophi adductum in antecedente intelligendum eſſe non de actu. ſed de potentia: ſi enim eſt nigredo, non eſt neceſſe ſit albedo, ſed ſatis eſt, ſi poſſit eſſe albedo. Itẽ, ſi eſt ſanitas, non oportet eſſe morbum, ſed ſufficit, ſi poſſit eſſe morbus, vt expreſsè tenet Philoſophus *c. de oppoſitis ad finem.* Vel illud exponitur de contrariis ſe mutuò expellentibus ab eodem ſubiecto: non verò de contrariis abſolute ſumptis, quæ potiùs generatim dicuntur oppoſita, vti ſunt duæ differentiæ duarum ſpecierum conſtitutiuæ, de quibus Ariſt. 5. *Met. c.* 9. *T.* 16. Et Scot. *q.* 14. *prædicamentali*, §. *Ad quæſtionem.* Et *q.* 24. *verſu Contra* 2. *reſponſionem.*

41. Opp. 3. correlatiua ſunt ſimul natura ex Ariſt. *c. Ad aliquid.* Sed genus, & ſpecies ſunt correlatiua, vt patet: ergo nequit eſſe genus actu, niſi eius ſpecies actu exiſtant, & ita genus in vna ſpecie haud conſeruari poteſt. Reſp. quidem correlatiua eſſe ſimul natura, relatiuum autem non petit omnia eius correlatiua exiſtentia, cùm vnum correlatiuum ſolùm ſufficiat, vt ſi eſt pater, debet eſſe filius: non exigitur autem ad eſſe patris, vt omnes eius filij exiſtant. Idem aſtruendum eſt de genere, ad cuius eſſe non eſt neceſſe omnes eius ſpecies exiſtant.

Articvlvs V.

De quibus prædicetur genus.

42. DE tribus potiſſimùm moueri poteſt præſens difficultas, videlicet de differentiis, ſpeciebus, & indiuiduis. Iuxta autẽ hæc tria prærecenſita, tres breuiter ſtatuo aſſertiones, præſuppoſitis, & præcognitis iis, quæ de prædicatione, eiuſque diuiſionibus ſcripſi in Epitome *l.* 1. *q.* 2. *articulo ſecundo.*

43. Aſſertio 1. genus non formaliter, & eſſentialiter: ſed ſolùm materialiter, & identicè de differentia prædicatur. Hanc latè diſcutit, & defendit. Doctor 1. *poſt. q.* 23. Prima pars prob. 1. ex Ariſt. 4. *Top. c.* 2. dicẽte, *vitium eſt, ſi genus prædicetur de differentia*, ſupple formaliter, & eſſentialiter. Secundò, quod non ingreditur eſſentiam generis, de eo genus nequit prædicari formaliter, & eſſentialiter, vt liquet ex definitione prædicationis eſſentialis allata loco nuper citato: at differentia non ingreditur eſſentiam generis, cùm ipſum genus diuidat, & conſtituat ſpeciem. Ergo de ea genus formaliter, & eſſentialiter non prædicatur. Secunda pars prob. ea prædicantur identicè, & materialiter, quæ realiter idẽtificantur, vt notaui loco citato: Scot. 3. *Met. q.* 1. ſed genus, & differentiæ eius realiter identificantur, ſaltẽ ratione ſpecierum, quas conſtituunt, vt cùm Braſauola alias obſeruaui: ergo prædicatio generis, de ſuis differentiis eſt identica & materialis. Præterea genus non actu, ſed potentia duntaxat continet ſuas differentias *ex* 3. *art. huius quæſtionis.* Ergo de eis non niſi identicè prædicatur.

44. Aſſertio 2. genus immediatè prædicatur de ſuis ſpeciebus. Hanc tenet Doctor *q* 17. *vniuerſalium* §. *Ad oppoſitum*, cum Porphyrio *hoc in loco* Prob. 1. genus proximè, & immediatè reſpicit ſuas partes ſubiectiuas, vt præſtat quodlibet vniuerſale: deque iis immediatè prædicatur, vt fatentur omnes Dialectici: ſed ſpecies ſunt partes immediatè ſubiectiuæ generis: ergo de eis immediatè prędicatur. Secundò, inter genus, eiuſque ſpecies nihil interponitur in recta linea prædicamẽtali, vt patet ex ſerie cuiuſcumque prædicamentali allata *in Epitome l.* 1. *q.* 4. Igitur genus de ipſis enunciatur immediatè. Accedit, quia genus priùs determinatur ad eſſe ſpeciei, quàm ad eſſe indiuidui, rectè ergo concluditur, genus de ſuis ſpeciebus immediatè perhiberi.

45. Aſſertio 3. genus tantùm mediatè prædicatur de indiuiduis. Defenditur a Scoto *q.* 17. *vniuerſalium.* §. *Ad quæſtionem.* Et 2. *d.* 12. *q.* 2. §. *Reſpondeo ante C.* quem ſequuntur Suarez *diſp* 6. *Met. ſect.* 9. *num* 15. Arriaga *diſp.* 7. *Logica, ſect.* 2. & alij complures; aduerſus Nominales, quibus adhæret Hurtad. *diſp.* 4. *ſect.* 5. Prob 1. inter genus, & indiuidua mediat ſpecies, quia nullum eſt indiuiduum, quin alicuius ſpeciei indiuiduum non ſit: ergo cùm genus prædicetur de indiuiduo mediante ſpecie, cuius eſt indiuiduum, ſequitur genus mediatè prædicari de indiuiduis. Secundò inter ſuprema, & infima extant media; non enim eſt ſeries, nec tranſitus à ſupremis ad infima, niſi per media: ſed genus eſt ſuperius, ſpecies ſunt mediæ, & indiuidua ſunt inferiora, vt clarè conſpicitur in arbore Porphyriana: ergo genus de indiuiduis mediatè tantùm prædicatur. Præterea proximum correlatiuum generis eſt ſpecies; remotum verò eſt indiuiduum. Itemque dantur naturæ genericæ, & ſpecificæ, quæ per differentias indiuiduales contrahuntur, ex quibus indiuidua conſtituuntur: ergò, non niſi mediatè genus prædicatur de indiuiduis.

46. Opp. 1. ſi genus immediatè, & eſſentialiter prędicatur de ſpecie, foret nugatio, quæ à Philoſophis eſt vitanda: Ergo, non ſic genus prædicatur de ſpecie, Ant. prob. cùm dicitur, *homo eſt animal*, vel eſt idem animal, quod homo, vel eſt diuerſũ animal ab homine, ſi eſt idem animal, committitur nugatio, ſic enim idem eſt dicere, *homo eſt animal*, *ac homo animal eſt animal.* Si verò eſt diuerſum animal: ergo non eſt genus, quia non prædicatur in quid. Reſp. cum Scoto *quæſt.* 16. *vniuerſalium* §. *Ad* 3. *principale*, animal prædicari de homine, vt præſcindit ab homine, & bruto, vt enim eſt indifferens ad hominem & brutum, eſt genus, vt verò contrahitur ad eſſe ſpecificum per rationalitatem, aut irrationalitatem eſt pars ſpeciei, quod vna cùm differentia conſtituit ſpeciem. Itaque ad argumentum

in

in forma, nego ant. ad eius probationem, patet quid ſit dicendum per diſtinctionem allatam.

47. Opp. 2. hæc eſt vera propoſitio generis, de indiuiduo, *hoc animal eſt anima*. Sed inter hoc animal & animal, nullum interponitur medium. Ergo generis de indiuiduo eſt propoſitio immediata: atqueadeò genus immediatè prædicatur de indiuiduis: conceſſa maiore, nego minorem: nam cùm hoc animal eſſe nequeat, niſi ſit rationale, aut irrationale; ideò præſupponitur eſſe alicuius ſpeciei; ac proinde inter genus, & indiuiduum extat ſemper aliqua ſpecies.

48. Opp 3. poteſt ab indiuiduis præſcindi immediatè ratio generica, quæ de ipſis immediatè perhibeatur. Ergo genus poteſt immediatè de indiuiduis prædicari. Ant. prob. ab hoc homine, & ab hoc equo poteſt abſtrahi ratio communis ſenſitiua, quæ eſt ratio generica animalis, & ad illa comparari, deque illis prædicari. Cóſequentia oſtenditur: de iis poteſt ratio generica immediatè prædicari, à quibus immediatè poteſt abſtrahi: ſed immediatè poteſt abſtrahi ab indiuiduis. Ergo & de illis immediatè prædicari. Reſp. huiuſmodi rationem genericam abſtrahi ab indiuiduis, non abſolutè, & immediatè, ſed præſuppoſitis ſpeciebus, ſub quibus ea indiuidua comprehenduntur; ob id genus non niſi remotè, & mediatè de indiuiduis affertur.

49. Inſtabis cum Hurtad. *diſp.* 4. *ſect.* 5. §. 45. dato caſu non percipitur vlla ratio ſpecifica, nec exigitur aliquod fundamentum, ad eam percipiendam: ergo in tali abſtractione non inuoluitur ratio ſpecifica. Dico, licet explicitè ratio ſpecifica non cognoſcatur in tali abſtractione, eam tamen neceſſariò ſupponi, & implicitè contineri, cum non poſſit eſſe ſpecies, quin per differentiam, & rationem genericam conſtituatur, priuſquam ſpecies ad indiuidua per differentias indiuiduales determinetur.

50. Opp. 4. Scot. 1. *d.* 3. *q.* 6. *ſub E.* & expreſsè 4. *d.* 8. *q.* 2. §. *Aliter, concluſione* 9. O. Et 1. *poſt. q.* 23. §. *Contra in definitionibus*, ſcribit, in ſingularibus eſt ordo, ſecũdùm ordinem vniuerſalium, priùs enim quodcumque vniuerſale poteſt intelligi deſcendere in propriũ ſingulare, quàm contrahatur per differentiam aliquã, ad aliquid inferius tanquam ad ſpeciẽ, vt ſic habeamus ordinem iſtorum ſingulariũ, *hoc ens, hæc ſubſtantia, hoc corpus*, & ſic deinceps vſque ad Sortem. Hoc patet per Auic. 1. *ſuæ phyſicæ*, quod priùs videmus à remotis corpus, quàm animal, & animal, quam hominem, &c. Quod non eſt intelligendũ de vniuerſali, quia viſus non videt vniuerſale: ſed de ſingulari vniuerſalioris: ergo ſecundum Scotũ genus immediatè prædicatur de indiuiduis. Conf. pronomen demonſtratiuum hoc ſignificat ſingulare entis, non verò ſingulare alterius minus communis, & vniuerſalis: nam cùm quæritur, quid eſt hoc? (vt quærebatur ab Hebræis Exod. 16.) non inueſtigatur, an hoc ſit ens, quia iam ſupponitur eſſe ens; idem autẽ non poteſt eſſe ſuppoſitum, & quæſitum, vt patet *ex lib.* 5. *q. de præcognitis*. Itaque inquiritur, per dictum pronomen, an ſit lignum, aut aliud ſingulare, infrà ens. Habita autem reſponſione, quod ſit lignum, aut lapis, aut aliud ſpeciale ſub ente, quærentis animus quieſcit. Dantur ergo ſingularia tranſcendentium, & generum, de quibus illa immediatè prædicantur, ſecundum Scoti Doctrinam.

Reſp. etſi præciſiuè intelligi valeat indiuiduum communioris, & vniuerſalioris, vt indicat Doctor *loco nuper citato*, inquiens, *quodcunque vniuerſale poſſe intelligi deſcendere in proprium ſingulare, quàm contrahatur per differentiam ad aliquid inferius, tanquam ad ſpeciem*: non tamen diuiſiuè, quia nullum indiuiduum eſſe poteſt, quin ſit alicuius ſpeciei, vt clarè ediſſerit idem Doctor 2. *d.* 12. *q.* 2. §. *Reſpondeo ante C.* Quapropter libenter admittimus, nos poſſe præſcindere, & intelligere ſingulare vniuerſalioris, priuſquam ipſum vniuerſalius intelligatur contrahi per ſuas differẽtias, ad ſuas ſpecies: inficiamur autem huiuſmodi ſingulare eſſe à parte rei, abſque eo, quod ſit alicuius ſpeciei: ac proinde aſtruimus prædicationem generis de indiuiduis eſſe mediatam duntaxat. Ad confirmationem idem eſt dicendum, quod negare nequiuerunt Maſtrius, & Bellutus *diſp.* 5. *art.* 3. *q.* 1. contrariæ ſententiæ patrocinãtes, vt patet ex eorũ reſpõſionibus ad rationes in oppoſitũ.

ARTICVLVS VI.

An prædicari in quid diſtinguat genus à differentia.

51. HOc dubium excitat, & enodat Scot. *q.* 19. *vniuerſalium*, quod ibi optimè declarant Sarnanus, Mauritius, Ioannes Anglicus, & ex recentioribus Fuentes *q* 7. *difficultate* 3. *art.* 3.

52. Not. ex Doctore allegato, prædicari, quod *ex* 9. *art. præcedentis q.* conſtituit vniuerſale logicum, diſtribui in prædicari in quid, & prædicari in quale tanquàm in duos primos prædicandi modos. Prædicari autem in quid, nihil eſt aliud, quam prædicari eſſentiam per modum eſſentiæ incluſæ in aliquo ſubiecto, ſiue in aliquo inferiori, quod generi congruit; prędicari verò in quale quid, eſt prædicari formã per modum qualificantis, ſiue alteri adiacentis, quod differentiæ quadrat. Cum autẽ genus ſumatur à parte materiali, ideò prædicat eſſentiam per modum ſubſiſtentis: at differentia, cum accipiatur à parte formali ſpeciei, ob id prædicat eſſentiam per modum informantis, & qualificantis ipſam ſpeciem. Quoniam verò differentia eſt pars intrinſeca ſpeciei; idcircò prædicatur non in quale abſolutè, ſed in quale cùm limitatione, hoc eſt in quale quid.

53. Aſſertio, rectè diſtinguitur genus à differentia in eo, quod genus in quid, & differentia in quale quid enunciatur. Ita Scot. *vbi ſupra*, quam tuentur Ariſt. 4. *Top. cap.* 6. & Porph. hoc in loco. Prob. prædicari in quid eſt prædicari eſſentiam per modum ſubſiſtentis, vt in præmiſſo notabili monebam; ſed genus prædicat eſſentiam per modum ſubſiſtentis, quia genus ſumitur à parte materiali, quæ per ſe ſubſtat, vt ſupra obſeruabam; idque indicat nomen eius ſubſtantiuum: differentia verò prædicat eſſentiam per modum qualificantis, & alteri adiacentis: ergo probè aſſignatur præfatum diſcrimen inter genus, & differentiam. Præterea duo ſunt tantum prædicandi modi congruentes ſpeciebus vniuerſalis: ſed modus prædicandi in quid competit generi. Ergo modus prædicandi in quale quid competit differentiæ, vt diſtinguitur à genere, cæteriſque vniuerſalibus.

54. Opp. 1. Ariſt. 7. *Top. cap.* 2. ſcribit, genus & differentiam prædicari in quid: ergo ſecundum Ariſt. nullum interuenit diſcrimen inter prædicationem generis, & differentiæ. Reſp. Ariſt. ſolùm ibi aſſerere differentiam eſſe de quidditate ſpeciei, ingredique eius eſſentiam ſicuti genus: differre verò, quia differentia eſt veluti forma: Ob id conſultò in definitione eius à Dialecticis ponitur, ipſam prædicari in quale quid: at genus eſt veluti materia; ideoque ſolùm prædicatur in quid, vt ſuprà manet explicatum.

55. Opp. 2. illud prædicatur in quid, per quod ad interrogationem factam per quid? aptè reſpondetur, vt habet Porph. *cap. de genere*: ſed ad interrogationem factam per quid de ſpecie, non rectè reſpondetur per genus: ergo prædicatio in quid non eſt propria generi, vt à differentia contra diſtinguitur. Minor oſtenditur, cum enim in generis definitione definiatur ſecunda intentio, ſi quæratur quid eſt homo? non bene reſpondetur, eſt genus, quia genus non eſt quid, ſiue eſſentia rei primæ intentionis. Et ſi quæras, quid eſt ſpecies, non congruenter reſpondetur, eſt genus. Ergo &c.

Reſp. duplicem eſſe interrogationem de ſpecie ſumpta, pro intentione, nempè quid eſt, & quid prædicatur de ſpecie: ſi quæratur, quid prædicetur de ſpecie, rectè reſpondetur, genus. Si autem quæratur, quid eſt ſumpta pro fundamento? ſic rectè reſpondetur, eſt animal. Fundamentum quippè generis prædicatur in quid prædicatione exercita de fundamento ſpeciei.

56. Opp. 3. prædicatio in quid non diſtinguit genus à differentia: ergo nullum eſt diſcrimen inter vtrumque Ant. prob. ſuperior differentia prædicatur in quid de differentia inferiori, vt ſentit Ariſt. 7. *Met. T.* 43. inquiens, differentiam ſuperiorem prædicari de inferiori per ſe. Primo modo, qui eſſe nequit abſque prædicatione in quid. Nego ant. ad eius probationem inquit Scot. totam coordinationem differentiarum reuocari ad coordinationem ſpecierum, veluti ſeries partium, ad ſeriem totius reducitur, quod alibi à nobis eſt expendendum.

57. Opp. 4. accidens quoque prædicatur in quid: ergo prædicari in quid non ſecernit genus a differentia, cæteriſque vniuerſalibus Ant. prob. ex illo primi *Top. cap.* 7. in omni genere reperitur quid: color enim v. g. prædicatur in quid de albedine, & nigredine Reſp. accidens bifariàm poſſe conſiderari, velut reſpicit ſubiectum, in quo inhæret, ſicque non prædicatur de eo in quid, non enim accidens prædicatur in quid de ſubſtantia, quæ eſt eius ſubiectum: velut reſpicit ſua inferiora, quo pacto ſi eſt genus, prædicatur in quid de ſuis ſpeciebus; vt exemplum coloris adductum de albedine, & nigredine aptè oſtendit.

QVÆSTIO III.
De Specie.

1. MVLTAS rationes congerit Cardinalis Sarnanus *q.* 21. *vniuerſalium*, vt oſtendat, poſt genus immediatè pertractandam eſſe, ſpeciem, licet differentia ipſammet ſpeciem præcedat: nos vnam tantùm adducimus, nimirùm, quia ſpecies reſpicit genus, tanquam ſuum correlatiuum, affirmantibus Porphyrio in præſenti, & Scoto, tùm *q.* 21. *vniuerſ.* §. *Dicendum in ſolutione primi argumenti*, tum etiam *l. d.* 23. *q. vn.* § *Contra illud B* Ea autem ferè omnia, quæ perueſtigantur de genere, pari modo de ſpecie inquiri valens, vt notat Doctor, *vbi ſupra ante* §. *citatum* Ideò multis ex ſuperioribus præſuppoſitis, quædam ſolùm peculiaria ipſi ſpeciei adiicienda eſſe curamus.

ARTICVLVS I.
An ſpecies rectè definiatur à Porphyrio.

2. SCotus *q. prællegata vniu.* duas in ſpecie aduertit habitudines. vnam ad genus ſecundum quam definitur a Porph. in præſenti, ſpecies eſt, *quæ ponitur ſub aſsignato genere:* alteram ad indiuidua, penes quam ab ipſomet authore definitur, ſpecies eſt, *quæ prædicatur de multis differentibus numero in quid.* Ea autem definitio ſpeciei, quę adducitur ibid. à Porph. nēpe, ſpecies eſt, *de qua genus prædicatur in quid*, coïncidit cùm prima eiuſdem definitione, vt indicant Conimb. *q.* 1. *de ſpecie art* 1. & Arriaga *diſp.* 7. *ſect.* . *num.* 35. Eſtque tantùm eius notificatio, & expoſitio, vt notat Doctor *vbi ſuprà ante reſponſionem quarti arg* Vnum autem, & idem poſſe pluribus definitionibus gaudere penes diuerſos reſpectus conſtat ex Ariſt. 1. *poſt. c.* 1. 7 5. qui demonſtrationi duplicem attribuit definitionem, vnam penes cauſam finalem, puta, *Demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire*: alteram penes cauſam materialem, nempe, *Demonſtratio eſt, quæ procedit ex veris, immediatis, prioribus, notioribus cauſiſque concluſionis.* Iterum 2. *de anima cap.* 2. duas animæ definitiones tradit. 1. *Anima eſt actus primus corporis organici potentiâ vitam habentis.* Secunda, *anima eſt principium, quo viuimus, ſentimus, loco mouemur, & intelligimus.* Inter autem multiplicem rei definitionem, illa eſt exactior, & formalior, quæ naturam rei magis explicat. Cæteræ verò dici valent definitiones materiales, & deſcriptiuæ. Quod aduertens Doctor ſubiungit priorem definitionem eſſe propriam ſpeciei, quia datur per primum eius correlatiuum: poſteriorem verò dari per poſterius correlatiuum, ideò non eſſe ita exactam, & propriam.

3. Aſſertio prima, rectè definitur ſpecies, *quæ ponitur ſub aſſignato genere, ſiue de qua genus prædicatur.* Hanc cum Porph. defendit Scot. *cit* §. *Dicendum* renuente Arriaga *diſp.* 7. *ſect.* 2. Prob. quæ diſtinctè explicat definitum, eſt recta definitio: ſed præallata ſpeciei definitio clarè explicat naturam ſpeciei, vtpotè quæ immediatè ſub genere continetur, & de qua ipſum genus prædicatur, vt ſuperius de ſuo inferiori. Ergo &c. Præterea in definitione relatiui neceſſariò ponitur eius correlatiuum, quia relatiuum eſt ad aliud: ſed genus, & ſpecies ſunt correlatiua, vt ſuprà ex Porph. monui, & in præhabita ſpeciei definitione locatur genus. Ergò illa ſpeciei definitio eſt bona, & idonea.

4. Aſſertio 2. Vna eſt tantū definitio ſpeciei ſubiicibilis, diuerſis verbis aſſignata maioris explicationis gratia. Hanc quoque tuetur Scotus *vbi ſuprà*, cui adhæret Dominicus Sotus, & opponitur Caier. & Cantero. Prob. 1. ſubeſſe generi, & eſſe id, de quo immediatè prædicatur genus prorsùs identificantur, quandoquidē ſubiectum eſt, *de quo aliud dicitur*; & prædicatum, *quod de alio dicitur* vt ſcripſi *in Epitome*: ſed Porph. definiens ſpeciem ſubiicibilem ait, *ſpecies eſt, quæ ſubiicitur generi*: & deinde ſubdit, *ſpecies eſt de qua genus prædicatur.* Ergo vna eſt tantùm definitio ſpeciei ſubiicibilis diuerſis verbis explanata. 2. vna eſt ſolum habitudo ſpeciei ad genus. Ergo reſpectu eius vna eſt definitio donaxat Ant. prob relatio ſecundum Scot. ſpecificatur a termino, ſed terminus ſpeciei ſuprà ſe, vnus eſt tantùm, nempè genus, ſub quo comprehenditur. Ergo &c

5. Aſſertio 3. ſpecies prædicabilis probè definitur, *quæ prædicatur de multis num. differentibus in quid.* Tenet Scot citatus, inquiens *eſſe probandam eo modo, quo probata eſt definitio generis.* Hæc namque definitio conſtat ex genere, & differentia: ergo eſt legitima. Ant. patet, ſiquidem eius genus eſt *prædicari de multis* in quo conuenit cum reliquis vniuerſalib. *De differentib. numero* ſupple immediatè, & completè eſt differentia, per quam à genere diſtinguitur. *In quid*, per quod diſtinguitur à tribus vltimis vniuerſalibus.

6. Opp. 1. contra 2. Aſſert. ſpecies, quatenùs ſubeſt generi, duas ſortitur rationes formales diuerſas. Ergo non vna, ſed duplex eſt definitio ſpeciei ſubiicibilis. Conſequentia liquet, vnius quippè rationis formalis, vna eſt definitio, dupliciſque rationis formalis duplex ex at definitio. Ant prob. ratio vniuerſalis eſt, *eſſe vnū in multis* & ratio prædicabilis eſt *eſſe vnum de multis*: Eſſe autem ſubiectum *in quo* eſt diſtincta ratio ab eo, quod eſt ſubiectum *de quo.* Nego ant. eiuſque probationem; conſtat enim ex dictis ſecundum Scotum rationem vniuerſalis Logici eſſe vnum de multis: rationem verò vniuerſalis metaphyſici *eſſe vnum in multis*, vt fuse declaraui, & probaui *art.* . *q.* 1 *huius libri.*

7. Oppones ſecundò, ſpecies eſt per ſe ſubiicibilis: ergo per ſe non eſt prædicabilis. Ant. eſt compertum ex prima definitione ſpeciei; conſequentia tenet: oppoſita nequeunt ineſſe eidem per ſe: ſed ſubiicibile, & prædicabile ſunt oppoſita, vt præ

aius

alijs notat Mavronius *paſſu* ı. *& 4 vniuerſalium* ergo ſpeciei per ſe nequeunt competere. Concello antecedente, nego conſequentiam, ad probationem diſtinguo maiorem reſpectu eiuſdem, concedo: reſpectu diuerſorum, nego; Eſt namque ſpecies ſubiicibilis, vt reſpicit genus: eſtque prædicabilis, quatenùs reſpicit indiuidua, de quibus prædicatur.

8. Opp. 3. definitio datur per notiora, quia inuenta eſt ad explicandam rei eſſentiam: ſed genus non eſt notius ſpecie; minus enim nobis inno.eſcunt vniuerſaliora, quæ ſunt difficilioris abſtractionis, quàm minùs vniuerſalia, quæ ſunt proximiora noſtris ſenſibus. Ergo ſpecies non bene definitur per genus. Conf. genus definitur per ſpeciem: ergo ſpecies non debet definiri per genus: alioquin idem foret notius; & ignotius; foretque circulus in definitionibus, qui maxime à Philoſophis fugiendus eſt. Concedo maiorem: diſtinguo minorem. Genus ſumptum formaliter, concedo: genus captum fundamentaliter nego. Per id patet ad confirmationem; illæ quippe definitiones ſupponunt pro ſuis fundamentis, de quibus videndus eſt Tatar. *c de ſpecie, ſcibili* 3. præſertim quia correlatiuum ponitur in definitione relatiui tanquam additum, cum ſit ipſi extrinſecum, vt ait Scot. q 18. *prædicamentali* §. *Hoc poteſt concedi.*

9. Opp. 4. bona definitio reciprocatur cum definito, iuxta leges bonæ definitionis: ſed præallata ſpeciei definitio non reciprocatur cùm definito, ſiue cum ipſamet ſpecie. Siquidem multæ ſunt ſpecies, quæ de vno tantùm indiuiduo prædicantur, vt ſol de vno tantùm ſole numero, & luna de vna tantum numero luna: ergo, definitio ſpeciei prædicabilis non eſt legitima. Conceſſa maiore neganda eſt minor: ad eius probationẽ dico, etſi actu illæ ſpecies non habeant plura indiuidua; eis tamen indiuiduorum pluralitas non repugnat, vt de genere reſpectu ſpecierum ſuperiùs dictum eſt, & expreſsè tradit Doctor 1. *poſt.* q. 35 §. *Ad quæſtionem dicitur.* Et § *Ad primam rationem.*

10. Opp 5. definitio adæquatur definito: ſed definitio ſpeciei prædicabilis excedit definitum, hoc eſt ipsã ſpeciem prædicabilem Nam quædam prædicantur de multis numero differentibus, quæ non ſunt ſpecies, vt inſtans de multis inſtantib. punctum de multis punctis, & anima de multis animabus Ergo, definitio ſpeciei prædicabilis non eſt probè aſſignata. Conceſſa maiore, nego minorem; ad eius probationem dico, per ſpeciem intelligi naturam perfectam: non autem naturam imperfectam, vti eſt anima, quæ eſt pars ſpeciei, & punctum, quod eſt quantitatis terminus.

11. Opp. 6. Deus prædicatur in quid de tribus diuinis perſonis, valet enim dicere: Pater eſt Deus, Filius eſt Deus, & Spiritus ſanctus eſt Deus; & tamen Deus non eſt ſpecies. Ergo, præfata ſpeciei definitio, alijs ab ipſa ſpecie accõmodatur. Reſp. Deum prædicari de perſonis diuinis, non vt de indiuiduis numero inter ſe differentibus; cùm enim tantùm ſit vnus Deus, vnaque numero eſſentia diuina, abſque vlla ſui diuiſione, & multiplicatione: Obid Deus non poteſt eſſe ſpecies, vt cum Aug. 7 *de Trin.* c 4. docet Scot. 1 *d.* 8 *quæſt.* 3. §. *Contra, conceptus ille DD.*

12. Opp. 7. ratio perſonæ prædicatur in quid de diuinis perſonis: iſtæ enim ſunt veræ propoſitiones, *Pater eſt perſona, Filius eſt perſona, Spiritus ſanctus eſt perſona;* & tamen non eſt earum ſpecies: ergo definitio ſpeciei non eſt congrua. Conceſſo antecedente, nego conſequentiam. Ens quippè ſecundum Scotum, vniuocè prędicatur de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente; quamuis, nec genus, nec ſpecies, nec aliud ſit vniuerſale: ſed ens eſt tranſcendens. Idipſum dicendum eſt de perſona, quæ vniuocè enunciatur de tribus perſonis recenſitis, vt ſcribit Doctor 1 *d.* 23 *q vn.* §. *Item arguo.* Et *d.* 26. *q. vn.* §. *Ad* 1. *tertia via ſub V. & ante T* quem ſequitur Pelbartus *Tom* 1. *Roſarij, verbo perſona* §. 5.

Articvlvs II.

An ſpecies ſit vniuerſale per relationem ad indiuidua.

13. DVo Cardinales Thom. de Vio *in cap. de ſpecie*, & Tol. *ibid* q. 1. affirmant ſpeciem, vt ſubiicibilem eſſe prædicabilem, quod eſt dictu, ſpeciem per relationem ad genus, eſſe ſecundum vniuerſale: quamuis hi præfati authores diuerſo innitantur fundamento, vt notat Fuentes *q.* 8. *difficultate* 1. *art.* 2. Caietan. namque putat vniuerſalitatem, & prædicabilitatem promanare à ſubiicibilitate, veluti duæ proprietates profluunt, ab vna eſſentia; adeò vt, ſicut iſta propoſitio eſt vera, *homo eſt riſibilis*, pariter & illa, *ſpecies ſubiicibilis eſt vniuerſalis.* Toletus verò cenſet vniuerſalitatem eſſe eſſentiam, à qua tanquam duæ paſſiones, ſubiicibilitas, & prædicabilitas proficiſcuntur: ita vt ſpecies, quatenùs ſubiicibilis, ſit vniuerſale ſubiicibile: & quatenùs eſt ſpecies prædicabilis, ſit vniuerſale prædicabile. Aduerſam ſententiam tutantur Scotus *q.* 21. *vniuerſ. in ſolutione* 4. *arg.* Sarnanus, & alij *ibid.* communiter aſtruentes, ſpeciem eſſe ſecundum vniuerſale per relationem ad indiuidua, de quibus prædicatur.

14. Notandum eſt, & recognoſcendum ex dictis art. ſuperiore, ſpeciem duo reſpicere, genus, cui immediatè ſubeſt, & indiuidua, de quibus completè enunciatur. Secundùm autem illum duplicem reſpectum, iure inueſtigatur, vtrùm per relationem ad genus, an verò per relationem ad indiuidua, ipſa ſpecies conſtituatur ſecundum vniuerſale.

15. Aſſertio 1. ſpecies vt ſubiicitur generi, non eſt vniuerſale, ex eo, quod vniuerſalitas, & prædicabilitas à ſubiicibilitate prodeunt, tanquàm duæ eius paſſiones: nec ex eo, quod prædicabilitas oritur ab vniuerſalitate, veluti paſſio ab eius eſſentia. Hæc aſſertio duas claudit partes: & colligitur ex Scoto *q.* 21. *vniu. in ſolutione argumentorum.* Prima pars, quæ militat contra Cai. prob. oppoſitum, ab oppoſito non emanat tanquam eius proprietas, vt longo catalogo oſtendi poteſt de rerum proprietatibus, ſed prædicabilitas opponitur ſubiicibilitati: nam prædicabilitas eſt reſpectus ſuperioris ad inferiora: & ſubiicibilitas eſt reſpectus inferioris ad ſuperius: ergo &c. Secunda pars quæ aduerſatur Toleto, prob. prædicabilitas non eſt paſſio, ſed eſſentia vniuerſalis, vt monſtratum eſt *q.* 5. *huius libri art.* 9. Ergo &c.

16. Aſſertio 2. ſpecies non eſt ſecundum vniuerſale per relationẽ ad genus: ſed per relationem ad indiuidua de quibus perhibetur. Iſta aſſertio quoq; eſt bipartita, & traditur à Scoto *loco nuper allegato.* Prima pars probatur. Cui non competit eſſentia vniuerſalis, non eſt vniuerſale: ſed ſpeciei vt ſubiicitur generi non competit eſſentia vniuerſalis: ergo vt ſic non eſt vniuerſale. Maior patet. Min. prob. Eſſentia vniuerſalis eſt prædicari de multis ex dictis loco præcit. at ſpecies vt ad genus refertur, non prædicatur de multis; prædicari enim, & ſubiici opponuntur, vt ſuperiùs declaraui. Ergo &c. præterea, & in idem videtur recidere, duo oppoſita formaliter eidem, reſpectu eiuſdem nequeunt conuenire; alioquin de eodem duo contradictoria forent vera, aut falſa: ſed ſi ſpecies, quatenùs generi ſubeſt, foret vniuerſale, duo oppoſita ſimul ipſi formaliter conuenirent, nempe prædicabilitas, & ſubiicibilitas, quas eſſe oppoſitas, in antecedente aſſert. præoſtendi. Rurſùs ſecundum Scotum, ex terminorum diſtinctione petitur diſtinctio relationum: ſed genus. & indiuidua ſunt diſtincti termini, ad quos ſpecies terminatur: ergo extant diſtinctæ relationes, per eſ[illegible] & indiuidua; ſed prædicabilitas reſpicit ind[illegible] tanquam eius terminum: ergo diſtinguit[illegible] ſubiicibilitate, quæ reſpicit genus tanqu[illegible] eius terminum, ac proinde ſpecies per eam relationem ad genus, nequaquam eſt vniuerſale. Secunda pars prob. per quod

aliquid definitur, per illud conſtituitur, quia definitio explicat definitum, eiuſque partes, ſiue principia eſſentialia: ſed per relationem ad indiuidua ſpecies definitur: ergo per eam conſtituitur. Maior eſt nota: minor quoque elucet ex definitione ſpeciei, quæ eſt prædicari de multis differentibus numero in quid. Addo, quod genus eſt vniuerſale per habitudinem ad ſpecies de quibus prædicatur: ergo pariter ſpecies eſt vniuerſale per habitudinem ad indiuidua de quibus effertur.

17. Opp. 1. ſpecies vt ſubſtat generi, aut eſt vniuerſale, aut ſingulare: ſed non eſt ſingulare, quia inter genus, & ſingulare mediat ipſa ſpecies, nec vt ſic contrahitur per differentiam indiuidualem: ergo eſt vniuerſale per relationem ad genus. Maior eſt nota, quia inter vniuerſale, & ſingulare non datur medium. Conf. ſpecies vt generi ſubſternitur, prædicatur de hac, & illa ſpecie ſubiicibili: ergo ſpecies vt reſpicit genus eſt vniuerſale. Diſtinguenda eſt maior ſub illa ratione ſubiicibilitatis, nego: ſub ratione prædicabilitatis, concedo: quod alij inquiunt, vt ſic eſſe vniuerſale materialiter, & ſpecificatiuè, non verò formaliter, & reduplicatiuè. Ad confirmationem dico talē prædicationem non eſſe eſſentialem, ſed denominatiuam, veluti prædicatio indiuidui, de hoc & illo indiuiduo, quæ à vera ratione vniuerſalis excluditur. Velut alij inquiunt talem ſpeciem eſſe ſubiicibilem vt quid, & prædicabilem, vt modum.

18. Opp. 2. inferiora ſubiiciuntur ſuperioribus, eorumque naturam participant: ſed quinque vniuerſalia ſunt inferiora, reſpectu vniuerſalis in communi, eiuſque naturam participant, quia eſt genus reſpectu illorum quinque, vt probaui *q.* 1. *huius libri art.* 11. ergo ſicut illa quinque ſunt vniuerſalia, quatenùs reſpiciunt ſuum genus: idipſum affirmandum eſt de qualibet ſpecie. Conceſſa maiore, ad minorem dico, etſi illa quinque participent naturam vniuerſalis; non tamen per reſpectum ſubiicibilitatis, ſed per habitudinem prædicabilitatis de ſuis inferioribus, conſtitui formaliter in eſſe vniuerſalis.

19. Opp. 3. genus ſupremum in tali eſſe conſtituitur per id, quod ſupra ſe non habet aliud genus, non autem per relationem ad inferiora de quibus prædicatur: ergo ſpecies immediatè, vt ſubſtat generi, eſt vniuerſale. Ant. prob. ex Doctore 1. *d.* 8. *q.* 3. *antè* §. *Alij probant*, dicente, non eſſe de ratione generis ſummi habere ſub ſe multas ſpecies, ſed non habere aliud ſuperueniens genus, vt conſtat de quando, quod licet ſit genus generaliſſimum, nihilominus nullas, aut paucas ſub ſe ſpecies ſortitur. Reſp. genus ſupremum bifariàm conſiderari, vno modo vt eſt ſupremum, & ſic perhibetur ex eo, quod ſuprà ſe aliud genus non habet. Altero modo, vt eſt genus, & ita formaliter genus eſt per relationem & habitudinem ad ſpecies, de quibus prædicatur.

Articvlvs III.

An ſpecies ſit adæquatum correlatiuum generis.

20. TRes leguntur opiniones diuerſæ Dialecticorum in præſenti art. quarum vna eſt Louanienſium hîc affirmantium ſpeciem eſſe immediatum, & adæquatum correlatiuum generis. Altera eſt aliorum, quos præfati Authores referunt, ſuſpicantium primum & totale generis correlatiuum eſſe quid commune præſcindens à ſpecie & indiuiduo, quod ab eis appellatur ſubiicibile in quid incompletè. Tertia eſt ferè communis Dialecticis antiquis, & modernis, docentibus quidem ſpeciem eſſe immediatum generis correlatiuum: totale verò, & adæquatum eius correlatiuum eſſe ſpeciem vna cum indiuiduis.

21. Notandum eſt, & recolendum ex dictis in Epitome *l.* 3. *quæſt.* 4. *art.* 8. relationem eſſe reſpectum ad aliud: quod reſpicit aliud, dicitur relatiuum: & illud ad quod fertur relatio, vocatur eius terminus. Quod ſi ex parte ipſius termini quoque oriatur relatio, quæ illud aliud ſpectet, appellatur correlatiuum; quod poteſt eſſe duplex, immediatum, quod euenit, cum inter relatiuum, eiuſque correlatiuum nihil interponitur, exemplum affertur de actu, qui eſt immediatum correlatiuum potentiæ: potentia quippè, eiuſque actus immediatè, & proximè ſe inuicem reſpiciunt; adæquatum, & totale, quod ita terminat relationem, vt ad aliud nequaquam feratur, vt filius eſt correlatiuum adæquatum patris.

22. Aſſertio prima, ſpecies eſt immediatum generis correlatiuum. Elicitur ex Doctore *quæſt.* 17. *vniuerſalium*, §. *Ad quæſtionem*, vbi ait, genus immediatè de ſpecie: de indiuiduis verò mediatè prædicari. Et *quæſt.* 21. §. *Dicendum* ſubiungit, ſpeciem eſſe correlatiuum generis, ipſumque genus neceſſatio collocari in eius definitione, quæ habetur his verbis, *ſpecies eſt, quæ ponitur ſub aſſignato genere.* Prob. 1. in recta linea prædicamentali, inter genus, & ſpeciem nihil mediat, quod relationem generis valeat terminare, vt patet in arbore Porphyriana: ergo immediatum generis correlatiuum eſt ſpecies, vt liquido conſtat ex præpoſito notabili. Secundo, quod includitur in definitione alicuius, eſt ei immediatum, quia vel eſt de eius eſſentia, vel eſt ei additum: ſed ſpecies includitur in generis definitione tanquam eius additum, vt liquet ex eius particulis: ergo eſt eius correlatiuum immediatum. Accedit Ariſt. qui *6. Top. cap.* 2. ſcribit relatiuum neceſſario definiri per ſuum terminum immediatum: ſed genus eſt relatiuum, eius autem terminus eſt ſpecies, quam immediatè reſpicit: ergo &c.

23. Aſſertio ſecunda, non ſubiicibile eſt commune ſpeciei, & indiuiduo: ſed ſpecies, & indiuidua ſunt totale, & adæquatum generis correlatiuum. Deducitur ex Doct. *vbi ſuprà.* Prima pars prob. non datur vllum prædicabile commune ſpeciei, & indiuiduo, ſecùs forent ſex vniuerſalia, cuius oppoſitum ſtatuimus *q.* 1. *huius libri, art.* 10. ergo nec ſubiicibile commune: conſequentia tenet, quia ſublato vno relatiuo, tollitur & aliud. Prætereà, relatiuum generis eſt ſpecies infima, vt colligitur *ex* 1. *Top. cap.* 13. & claret ex definitione ſpeciei: ergo ſi admittatur huiuſmodi ſubiicibile commune, ſpecies, & indiuidua conuenirent in illo ſubiicibili, ſicque forent vnum per accidens conflatum ex ſubiicibili, & prædicabili, quod eſt abſurdum. Secunda pars prob. 1. genus nedum terminatur ad ſpeciem, verumetiam ad indiuidua, & præter hæc ad nihil aliud ſe extendit: ergo eius adæquatum correlatiuum ſunt ſpecies, & indiuidua, conſequentia liquet ex præmiſſo notabili. Ant. eſt in promptu, quia generi ſubiiciuntur ſpecies, & indiuidua, de quibus ipſum genus prædicatur. Secundò ſpecies, & indiuidua participant naturam generis, homo enim eſt animal, & Petrus vtique eſt animal. Ergo genus formaliter ſumptum terminatur adæquatè ad ſpeciem & indiuidua: ac proindè terminus generis totalis, & adæquatus non eſt ſola ſpecies: ſed ſpecies, & indiuidua ſimul.

24. Oppones, Porphyrius attulit generis definitionem includentem ſpeciem duntaxat. Ergo indiuiduum non ſpectat ad terminum generis primum, & adæquatum, alioquin perperam prætermiſiſſet indiuiduum, quod in eius totali termino includeretur. Reſp. ſatis fuiſſe Porphyrio meminiſſe ſpeciei, quæ proximè & immediatè generi ſubiicitur, ex quo ſubintelligi poterat indiuiduum, quod ſub genere remotè, & ſub ſpecie proximè continetur.

Articvlvs IV.

An ſpecies depoſcat multa ſingularia poſſibilia.

25. FAcili negotio ab hac difficultate nos expedimus, qui cum Scoto 2. *diſt. 3. quæſt. 6.* negantes principium indiuiduationis eſſe materiam, aſtruimus omnem naturam ſpecificam tam corpoream, quàm incorpoream creatam eſſe numero multiplicabilem, vt latè proſequimur *Tractatu de Angelis, diſp. 1. quæſt. 6.* contra Thomiſtas à Recentioribus citatos, opinantes ſpecies ſpirituales eſſe immultiplicabiles, nominatim vnam ſpeciem Angelicam vno contentam indiuiduo duntaxat; ita vt plura indiuidua haud vllo modo habere valeat. Dato autem, quod hæc Thomiſtarum opinio ſit vera, in dubium vocatur, vtrùm illa ſit vera ſpecies, quæ vnum tantùm habet, aut habere poteſt indiuiduum. Qua in re partem affirmantem tuentur Caiet. 1. *p. quæſt. 3. art. 9.* Et alij pauci. Pro negante verò ſtant omnes Scoticæ doctrinæ alumni, *vbi ſuprà, & 2. diſt. 3. quæſt. 7.* Eſtque iam communis ſententia inter Recentiores, adeò vt nonnulli eorum arbitrentur oppoſitam eſſe à ſcholis ablegandam.

26. Not. Caietanum præcitatum ad ſuam opinionem defendendam, hoc præmittere fundamentum, nempe dupliciter aliquid poſſe habere rationem ſpeciei ex parte rei, & intellectus: & ex parte intellectus duntaxat. Ex parte rei, & intellectus euenit, cùm natura communis ab indiuiduis, intellectus opera abſtrahitur, ad ea comparatur, deque iis prædicatur. Ex parte verò intellectus accidit, cùm intellectus concipit naturam ab indiuiduis præſcindentem, tametſi ea natura ità in vno ſit indiuiduo, vt nullo modo alia indiuidua ſortiri queat: omnes autem admittunt quidem rationem ſpeciei primo modo acceptam, cui propria definitio ſpeciei competit: renuunt verò rationem ſpeciei ſecundo modo ſumptam, quam nonnulli cùm Caietano excogitant, quamue, vt commentitiam, & chymericam cæteri Dialectici iure optimo refellunt.

27. Aſſertio, ſuppoſito quod vnum foret tantùm poſſibile indiuiduum alicuius ſpeciei, ita vt ei repugnet indiuiduorum multitudo, non foret vera ſpecies. Deducitur ex Scoto *locis præcitatis*: & Prob. 1. definitio ſpeciei à Porphyrio tradita non competit ſpeciei Caietanicæ: ergo illa non eſt propriè ſpecies. Ant. Prob. 1. ſpecies eſt *vnum aptum prædicari de multis numero differentibus in quid:* Ergo repugnante indiuiduorum multitudine, non eſt vera ſpecies: ac proinde ei definitio propria ſpeciei non adaptatur. Quod ſi reſpondeas, ſpeciei angelicæ à parte rei repugnare indiuiduorum pluralitatem, non tamen ex parte intellectus, modique eius concipiendi: intellectus quippe poteſt concipere naturam Angelicam vt indifferentem, & indeterminatam ad plures differentias indiuiduales; ſicque aptè ipſi præfata ſpeciei definitio accõmodatur. Contra, arguitur ex Scoto *in ſecundo nuper cit. A.* Si natura Angelica à parte rei, & ex ſe eſt ſingularis, & implurificabilis, intelligi nequit ſub ratione ſpeciei, & vniuerſalis, quia ſpecies, & quodcumque vniuerſale eſt plurificabile, vt liquet ex eius definitione, ſecùs intellectus falleretur, intelligens eam naturam aliter, quàm ſit à parte rei. Prætereà, natura diuina, quæ ex ſe plurificari non poteſt, cùm ſit de ſe ſingularis, non poteſt intelligi ſub ratione ſpeciei, aut alterius vniuerſalis. Repugnat namque ratio intelligendi ipſam ſub ratione ſpeciei, quia repugnat ipſi indiuidualis multitudo. Denique aut natura Angelica habet aptitudinem prædicandi de multis differentibus numero in quid, aut non. Si primum, eſt vera ſpecies. Si ſecundum, nullo modo eſt ſpecies. Fingere autem aliam ſpeciem ab ea, quam Porph. & alij Dialectici tradiderunt, eſt prorſùs vanum, & chymericum. Secundo, vniuerſale, eſt vnum aptum prædicari de multis, *ex 1. perih. 5. & 1. poſt. 8.* Ergo ſpecies, cui repugnat prædicari de multis numero differentibus, non eſt vniuerſale. Sed ſpecies Caietanica eſt huiuſmodi, vt patet ex præmiſſo notabili. Ergo non eſt vniuerſale. Prætereà, natura cui repugnat communicabilitas, non eſt communis, nec vniuerſalis, vt conſtat ex prima *q. huius libri.* Sed ſpeciei à Caietano confictæ repugnat communicabilitas, vt ex eius dictis apertè conſtat: ergo immeritò eam in ſcholas inuehere conatur dictus Caiet.

28. Oppones primò, Angeli collocantur in prædicamento ſubſtantiæ, & immediatè ſub genere ſubalterno ſubſtantiæ incorporeæ: ergo Angelorum ſunt ſpecies prædicabiles, quarùm vnaquæque vnicum duntaxat ſortitur indiuiduum propter carentiam materiæ. Conceſſo ant. negatur cõſequentia, quoad illam partem, in qua aſſeritur vnius ſpeciei vnicum eſſe, & poſſe eſſe indiuiduum propter carentiam materiæ, illud enim principium tanquàm falſum, & in Met. & in Tract. de Angelis oſtendimus.

29. Oppones ſecundò. concipi poteſt V. G. natura Michaelis ſingularitate ſpoliata, vt indifferens ad multa indiuidua: ſed natura ſic concepta, & abſtracta non eſt ſingularis: ergo eſt vniuerſalis: atque adeò vniuerſalitas ſecundùm rationem adaptari poteſt ſpeciei, quæ plura indiuidua habere nequit. Reſp. data hypotheſi, quod natura Michaelis ſic concipiatur, falſo conciperetur, quoniam ſic ei indifferentia, & indeterminatio repugnat, cum ſit ſingularis, cui repugnat vniuerſalitas. Quare proprietates conuenientes, & non repugnantes ipſi naturæ, ſunt attribuendæ.

30. Oppones tertiò, vniuerſalitas formalis eſt relatio rationis, vt patet ex ſuperioribus, cuius terminus ſatis eſt, ſi fuerit aliquid rationis: ergo ad ſpeciem formaliter ſumptam ſufficiunt plura indiuidua ab intellectu excogitata, quamvis ſint impoſſibilia. Conf. per Ariſt. in opere de Cælo, corpora cæleſtia eſſe queunt vniuerſalia, licet ſint impurificabilia, propterea quod idem Philoſophus cenſet quodlibet eorum coaleſcere ex tota materia nedum actuali, verum etiam potentiali, & poſſibili in ſua ſpecie, vt patet 1. *Cæli cap. 8.* Reſp. vniuerſalitatem formaliter eſſe relationem quidem rationis, non tamen fictam, & chymericam, ſed habentem fundamentum in re, eſt enim ſecunda intentio, quæ in primis fundatur, ſecundùm commune Dialecticorum placitum. Ideò ſpecies exigit plura indiuidua, ſi non actualia, ſaltem poſſibilia. Ad confirmationem dico, ea ſecundùm Ariſt. eſſe impurificabilia non quidem ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco, hoc eſt, quia non datur alia materia, quę talem formã recipere valeat per ipſum Philoſophum præcitatum. Nos autem aſtruimus multitudinem indiuiduorum ab intrinſeco ſpeciei non repugnare.

QVÆSTIO IV.

De Indiuiduo.

1. SVb ſpecie immediatè ſubſternitur indiuiduum, de quo ipſa ſpecies immediatè, & completè prædicatur in quid, tanquàm de parte eius ſubiectiua: ideò poſt ſermonem de ſpecie, verba facimus de indiuiduo; pręſertim quia indiuiduum extat ſpeciei correlatiuum, & correlatiua ſimul cognoſci, tradit Ariſtoteles *lib. prædicamentorum cap. de ad aliquid.*

Articvlvs I.

Quid, & quotuplex ſit indiuiduum.

2. DVplex refertur indiuiduum à Porphyrio *c. de ſpecie*: ſiue potiùs dupliciter capitur indiuiduum, primò intentionaliter, quod habet eſſe à parte rei, & deſcribitur ab eodem Authore, *cuius collectio proprietatum in nullo alio eadem reperitur*, vt patet in his duobus ſubſequentibus verſibus.

Forma, figura, locus, cum nomine ſanguis,
Patria, ſunt ſeptem, quæ non habet vnus, & alter.

Indiuiduum ſecundò intentionaliter, quod habet eſſe ab intellectu definitur id, *quod de vno ſolo prædicatur*. deſcribitur pariter ab eodem Porph. *id, quod ſub ſpecie continetur*: & explicatur eo ferè pacto, quo definitio illa ſpeciei, quæ eſt *id, quod ſub genere immediatè continetur*. Prætereà, aliud eſt indiuiduum ſubſtantiæ quod vt liquet ex Ariſt. in antepredicamentis *cap 2. nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto*: & hoc quoque appellatur *ſuppoſitum, hypoſtaſis, & perſona*, ſi fuerit naturæ intellectualis, vt notat Pelbartus, *Tom. 1. ſui Roſarij, verbo perſona* §. 3. poſt Vorrilonium 1. *d*. 23. & Mayronium *ibid.* Vnde Scotus 1. *d*. 23. *q. vn.* § *Ad q* ex Rich. 4 *de Trin, c*. 22. definit perſonam, *naturæ intellectualis incommunicabilem exiſtentiam.* Aliud verò eſt indiuiduum accidentis, quod ſecundum eundem Philoſophum, eſt in ſubiecto, de nullo verò ſubiecto, dicitur, vt hic color, hæc albedo. Rurſus ſecatur indiuiduum, in vagum, determinatum, & ex ſuppoſitione, de quibus *in Epitome art*. 8. *l*. 1. *q*. 1.

3. Aſſertio 1. prior indiuidui definitio non eſt incongrua. Ita cùm Porphyrio præcitato ſentiunt omnes Dialectici. Prob. 1. accidentia nos manuducunt ad cognoſcendam ſubſtantiam, iuxta illud Philoſophi 1. *de anima c*. 1. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendam ſubſtantiam: ſed proprietates indiuidui prærecenſitæ ſunt accidentia, ergo per illas proprietates benè aſſignatur indiuidui definitio. Min. oſtenditur, formam quippè temperiem qualitatum, figuram membrorum, diſpoſitionem, & reliqua, quæ in allatis carminibus leguntur, conſtat eſſe accidentia. Secundò pro hoc ſtatu, ſubſtantia non eſt à nobis per ſe cognoſcibilis: ſed tantùm per eius accidentia ſenſibilia, & materialia, vt tradit Doctor 2. *d* 3. *q*. 6. ergò rectè per proprietates, & extrinſecas entitates deſcribitur indiuiduum ſubſtantiale.

4. Aſſertio ſecunda, poſterior indiuidui definitio vtique non eſt illegitima. Hanc quoque recipiunt cuncti Philoſophi, & prob. Per eam definitionem innoteſcit, & declaratur natura indiuidui, quæ eſt impartibilis in plures partes ſubiectiuas, vt aduertit Doctor *quol*. 19. §. *De tertio ante V.* itemque in ea quoquodo aſſignatur ratio generis, quæ eſt, *prædicari*, & ratio differentiæ, quæ eſt *enunciari de vno duntaxat*. Ergo &c.

5. Opp. 1. ſingularium non eſt definitio, nec demonſtratio *ex 7. Met. c*. 15. Sed indiuiduum eſt ſingulare; Idem enim prorſus ſignificant apud Philoſophos, indiuiduum & ſingulare. Ergo perperàm definitur indiuiduum. Reſp. maiorem capiendam eſſe de propria, & quidditatiua definitione; non autem de deſcriptiua, vti eſt definitio indiuidui, annuente Scoto 2. *d*. 3. *q*. 6 § *Ad arg ſub O.*

6. Opp. 2. indiuiduum de nullo prædicatur, vt habetur *in antepredicamentis c*. 2. ergo malè aſſeritur, indiuiduum eſſe illud, quod de vno ſolo perhibetur. Reſp. per diſtinctionẽ antecedentis prædicatione eſſentiali, & quidditatiua, concedo: prædicatione identica, & accidẽtali, nego; ita intelligendus eſt locus Ariſt. præallegatus.

7. Opp. 3. quædam indiuidua diſtribuuntur in partes, ex quibus componuntur, vt hæc arbor in multos ramos: ergò indiuiduum non eſt indiuiſibile, & impartibile. Reſp. indiuiduum dici indiuiſibile in partes ſubiectiuas, quæ ſunt idem adæquatè cum ipſomet indiuiduo: non autem in partes integrales, & entitatiuas vt probat argomentum.

8. Opp. 4. quædam indiuidua ſunt ſimillima, vt duo oua, duo radij ſolares, & conſimilia: ergo prima indiuidui definitio non eſt idonea, vtpote quæ omni indiuiduo non competit. Reſp. dictam definitionem potiſſimùm indiuiduo ſpeciei humanæ congruere, & poſtmodùm indiuiduo cuiuſvis ſpeciei animatæ, & quoquomodo indiuiduo cuiuſcumque alterius ſpeciei, vt indicat Scot. 2. *d*. 3. *q*. 1. §. *Contra iſtud arguitur.* C. inquiens illa indiuidua poſſe diſcerni, ſaltem penes diuerſitatem loci, vel ſitus.

Articvlvs II.

An ſit aliqua ratio communis indiuiduis.

9. NVllam eſſe rationem communem indiuiduis tenent Albertus, Sotus, Caiet. & Louanienſes *c. de ſpecie* quibus ſeſe opponunt Scot. 1. *d*. 3. *q. vn. in fine, & d*. 26. *q. vn*. §. *Ad primum tertia via* T. Lych. ibid. Fuentes *q*. 8. *difficultate* 3. & alij plerique Recentiores, docentes indiuiduis eſſe rationem communem.

10. Not. ex Scoto loco præcit. & clarius 2. *d*. 3. *q*. 6. duo contineri in indiuiduo, ex quibus ipſum indiuiduum componitur, nempè naturam ſpecificam, & hæcceitatem, ſeu differentiam indiuidualem, per quam conſtituitur in eſſe indiuidui, vt in hoc homine eſt humanitas, per quam eſt homo, & eſt hæcceitas, per quam eſt hic homo. Dubitatur autem in præſenti, an ſicut ab hoc, & illo homine v. g. abſtrahitur humanitas, quæ eſt eis communis, pariter ab eiſdem præſcindatur hæcceitas, ſiue ratio indiuidualis, quæ ſit eis communis? Aliquid autem poteſt eſſe commune multis vel vt quid, vel vt modus, ſiue vt aliquid proprium, vt aduertit Doctor *d*. 22. *primi q. vn. in fine*, & explicant Maſtrius, & Bellutus *diſp*. 5. *quæſt. ſecunda artic*. 4.

11. Aſſertio, datur vna ratio indiuidualis communis indiuiduis. Ita Scot. tùm locis citatis, tum etiam *q*. 11. *vniuerſalium.* Prob. 1. quæ eadem gaudent definitione, participant eamdem rationem communem; ſed indiuidua eadem potiuntur definitione: Ergo ſortiuntur eamdem rationem communem, Ma. patet, quia in definitione eſt ratio communis, in qua conueniunt aliqua, & ratio differentialis, per quam ab aliis differunt Minor eſt nota ex notabili, in quo indiuidui rationem communem explicauimus. Secundò, quandocumque à formalibus conſtitutiuis aliquorum poteſt abſtrahi aliquod commune reale, vtique poteſt abſtrahi commune aliquid à conſtitutis per illa: ſed indiuidua conſtituuntur per differentias indiuiduales, vt oſtẽdetur in Met. & ab eorum conſtitutiuis principiis, ſeu hæcceitatibus abſtrahitur hæcceitas in communi, quæ prædicatur de hac, & illa hæcceitate; Petreitas enim eſt hæcceitas, Pauleitas eſt hæcceitas, & ſic de cæteris: ergo, conceditur ratio indiuidualis communis omnibus indiuiduis. Tertiò quod formaliter prædicatur de multis, eſt commune multis; non enim valet eſſe prædicatio de multis, niſi aliquod commune participetur à multis, ſed indiuiduum prædicatur de multis formaliter: nam Petrus eſt indiuiduum, Ioannes eſt indiuiduum, & Andreas eſt indiuiduum: ergò eis admittenda eſt ratio communis indiuidualis.

12. Opp. 1. Ariſt. & Porphyrius præallegati definientes indiuiduum, inquiunt, *Indiuiduum eſt, quod de*

multis

multis non prædicatur: at ſi multia indiuidnis foret ratio communis indiuidualis, indiuiduum de multis prædicaretur, vt enim per naturam communem multis fit prædicatio de multis, puta *Petrus eſt homo*: *Paulus eſt homo*; pariter per rationem indiuidualem multis indiuiduis communem, fieret prædicatio de multis indiuiduis, vt *Franciſcus eſt indiuiduum*, *Antonius eſt indiuiduum*. Reſp. Authores præcitatos intelligendos eſſe ſic, videlicet indiuiduum de multis non prædicatur quidditatiuè, non autem denominatiuè, & vt aliquid quaſi proprium, vt deducitur ea Scoto *in primo nuper allegato*.

13. Opp. 2. ab vltimis diſtinctiuis, & conſtitutiuis aliquorum, non poteſt abſtrahi aliquid eis commune: ſed differentiæ indiuiduales ſunt principia primò diſtinctiua, & conſtitutiua: ergo ab eis præcindi nequit conceptus communis. Maior eſt Scoti 1. *d* 26. *q. vn.* § *Quantum ad tertiam viam. G.* Et ratio eſt, quia ſi eſt aliquid eis commune, illo communi non diſtinguerentur primò, ſed aliquo contrahente: ſicque non forent primò diuerſa, & primò diſtinctiua. Minor. patet, quia ſunt vltimæ differentiæ conſtituentes indiuidua in eſſe indiuidui. Reſp. concedendo quidem ab vltimis diſtinctiuis, & conſtitutiuis nihil poſſe abſtrahi commune dictum de eis in quid, quia illa ſunt primò diuerſa; poteſt tamen abſtrahi alius conceptus à quidditatiuo, vt ſuprà dixi, & ediſſerit Scotus præmemoratus, *paulò ante G. in ſolutione primi*; & probat Fab. *Theor.* 95. *c.* 3.

14. Opp 3. quod eſt principium differendi, non eſt principium conueniendi; per idem namque aliquid non poteſt conuenire, & pariter differre: ſed ratio indiuidualis eſt principium differendi, per eam quippè diſtinguitur indiuiduum ab omni eo, quod non eſt indiuiduum. Ergo &c. Conf. Si daretur ratio communis indiuidualis, contraheretur ad hanc, & illam indiuiduationem, quod implicat; ratio enim contrahendi non contrahitur, ſicut locus non locatur, nec actio agitur: Ergo &c. Reſp. diſtinguendo maiorem, eodem reſpectu, concedo: diuerſo reſpectu, nego; vt patet de rationalitate, quæ eſt ratio differendi hominem à bruto; eſt tamen ratio conueniendi, quia omnis homo in ea conuenit, quam participat. Pariter ratio indiuidualis eſt principium, quo indiuiduum ab omni alio, quod non eſt indiuiduum, differt: eſt tamen eorum ratio conueniendi, quia omnia indiuidua rationem indiuidualem participant. Ad conſ negatur ſequela, non enim indiuidualis ratio contrahitur; ſed eſt principium contrahendi: ſiquidem non differentia indiuidualis; ſed natura communis per differentiam indiuidualem contrahitur, & determinatur.

ARTICVLVS III.

De prædicatione Indiuidui.

15. RECognoſcenda ſunt, quæ dixi in Epitome *l.* 1. *q.* 2. *art.* 1. de prædicatione in communi, eiuſque partitionibus. Nec prætermittenda ſunt, quæ ibid. *art.* 8. attuli de indiuiduo, ac eiuſdem diuiſione. Solum hic cum Lych. 2. *d.* 2. *q.* 3. §. *Ad illa*, obſeruo, ſingulare, ſeu indiuiduum tripliciter poſſe accipi, vno modo pro ſecunda intentione, quæ eſt prædicabilitas de vno ſolo. Altero modo, pro fundamento huiuſce ſecundæ intentionis, v.g. pro Petro. Tertiò pro differentia indiuiduali determinante, & contrahente naturam ad eſſe ſingulare. Primo modo indiuiduum poteſt in ſe concipi, & per conceptionem eſt obiectum conceptum: pariter concipi poteſt ſub modo vniuerſali, vt cùm dicitur, ſingulare eſt vniuerſale: ſiquidem prædicari de vno ſolo eſt commune ad hoc, & ad illud, vt patet ex art. antecedente. Itaque obiectum conceptum, eſt ſingulare, modus verò concipiendi eſt vniuerſale, quia ſub modo vniuerſali concipitur.

16. Aſſertio 1. indiuiduum determinatum prædicatur formaliter de hoc, & illo indiuiduo. Colligitur ea Doctore 1. *d.* 2. *q.* 3. §. *Ad illa* C. prob quod eſt commune multis, prædicatur formaliter de illis multis, vt patet de homine, qui de ſingulis naturæ humanæ indiuiduis formaliter prædicatur: ſed indiuiduum ab intellectu conceptum, vt indifferens ad hoc, & illud indiuiduum eſt commune multis: ergo indiuiduum formaliter prædicatur de illis multis. Accedit Scotus *q.* 12. *Uniuerſalium, in ſolutione* 3. *argumenti* inquiens, indiuiduum eſſe ſpeciem intentionis: ſed ſpecies prædicatur formaliter de his, quorum eſt ſpecies: ergo &c. Eò magis, ſicut illa eſt formalis propoſitio, *animal eſt genus*: ſic iſta eſt formalis propoſitio, *Petrus eſt indiuiduum*.

17. Aſſertio 2. indiuiduum vagum formaliter prædicatur de indiuiduis determinatis. Deducitur ea Scoto *q.* 12. *prædicamentali*, Prob. 1 ea Ariſt. qui *c. de ſubſtantia*, afferens diuiſionem ſubſtantiæ in primam, & ſecundam, exemplum præbet de prima ſubſtantia, vt *aliquis homo*, & *aliquis equus*: ergo ſicut indiuiduum determinatum prædicatur formaliter, pariter indiuiduum vagum, quia vtrumque eſt indiuiduum, tametſi indiuiduum vagum rem ſingularem indeterminatè, & obſcurè ſignificet, vt notat Doctor *vbi ſuprà*. Secundò ratio formalis indiuidui eſt communis, tam vago, quàm determinato; quodlibet namque rem ſingularem, & indiuiduam præſefert, quamvis vnum determinatè, alterum verò indeterminatè talem rem ſingularem deſignet: ergo eadem eſt prædicatio vtriuſque. Quapropter hæc eſt prædicatio formalis, *Petrus eſt aliquis homo*: & *Bucephalus eſt aliquis equus*. Vide Scotum præcenſitum, & Fuentem *q.* 8. *difficultate* 4. *art.* 2.

18. Opp. 1. quod formaliter de multis prædicatur, eſt vniuerſale: ergo ſi indiuiduum de multis prædicetur, ſequitur ipſum eſſe vniuerſale, ac proinde plura, quam quinque ſtatuentur vniuerſalia, contra Porphyrium, & noſtram aſſertionem poſitam *art.* 10. *q.* 1. *huius libri*. Reſp. obiectum conceptum eſſe ſingulare, modum verò concipiendi eſſe vniuerſalem, vt planum feci in præpoſito notabili. Siquidem ſingulare ſub modo vniuerſali concipitur: ideoque indiuiduum non conſtituit aliud vniuerſale ab eis quinque à Porphyrio traditis. Itaque ad formam argumenti diſtinguo maiorem, ſi ſit obiectum commune, concedo: ſi ſit obiectum ſingulare, nego.

19. Opp. 2. Scotus *quæſt.* 12. *vniuerſalium in ſolutione tertij*, ſcribit indiuiduum eſſe ſpeciem ſecundæ intentionis: Et *in* 1. præcitato, admittit hanc propoſitionem, *ſingulare eſt vniuerſale*: Ergo per Scotum indiuiduum facit aliam ſpeciem vniuerſalis ab illis quinque communiter acceptis diſtinctum. Reſp. quidem Scotum concedere indiuiduum eſſe ſpeciem ſecundæ intentionis, non autem ſpeciem vniuerſalis, quod in quinque vulgatas ſpecies diſtribuitur: ob id illa propoſitio, *indiuiduum eſt vniuerſale* non eſt quidditatiua, & eſſentialis; ſed modalis, & denominatiua, vt benè aduertit Cardinalis Sarnanus *eo in loco*. Ad aliud *ex* 1. *ſententiarum*, patet reſponſio ea dictis, indiuiduum quippe eſt vniuerſale non ex ſe, ſed ea modo concipiendi, quatenus concipitur, vt indifferens ad hoc, & illud indiuiduum, vt ſatis fuit ſuperiùs declaratum.

Inſtabis, vniuerſale eſt ſecunda intentio: ergo ſi ſingulare eſt ſpecies 2. intentionis, vt tradit Doctor: vtique eſt ſpecies vniuerſalis. Conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia. Ratio eſt, quia licet indiuiduum habeat modum vniuerſalis, non tamen habet quidditatem vniuerſalis, vt non ſemel ſupra dictum eſt,

QVÆSTIO

QVÆSTIO V.

De Differentia.

1. SICVT ſubſtantiuum præcedit adiectiuum, & materia formam, ita prædicari in quid præit prædicari in quale. Ob id poſt vniuerſalia, quæ prædicantur in quid, aggredimur vniuerſalia, quæ prædicantur in quale, & in primis differentiam, quæ prædicatur in quale quid, ſeu in quale eſſentiale, quod præcedit prædicari in quale accidentale, quod reliquis competit vniuerſalibus.

ARTICVLV I.

Quid ſit differentia.

2. DIfferentiam, & diſtinctionem indiſcriminatim accipi, paſſim habetur apud Philoſophos: extare autem inter illa aliquod diſcrimen, peruium eſſe videtur: licet in eo aſſignando diſcrimine vna non ſit omnium mens. Siquidem Hurtadus *diſp.6. ſect.*1. putat poſitum eſſe diſcrimen in eo, quod diſtinctio pluralitatem, & differentia inæqualitatem deſignat. Arriaga verò *diſp.8. ſect.*1. *ſubſectione etiam* 1. opinatur diſcrimen conſiſtere in diſſimilitudine, ſiue ſit æqualitas, ſiue non. Alij vt Mauritius Hybernus, *in Epitome formalitatum*, in alietate extremorum. Pro huius dilucidatione.

3. Not. ex Gadio *Quol.* 4. hæc adinuicem ſic ſe habere, vt vnum alio magis pateat, ſiue vt minus commune, & magis commune, videlicet, *diuiſum, diſtinctum, diuerſum, & non idem:* omne namque diuiſum eſt diſtinctum, ſed non econtra, diuiſio quippè cum inſequatur materiam, & quantitatem, reperitur tantùm in materialibus; diuiſibilitas enim eſt proprietas quantitatis, vt patebit *in ſequenti lib. q. de quantitate.* Diſtinctio verò inuenitur tam in materialibus, quàm in ſpiritualibus. Diuerſa verò ſunt, quæ in nullò quidditatiue, & eſſentialiter conueniunt, vt videtur velle Scot. 1. *d.*3. *q.*3. § *Ad q.* quem ſequuntur Formaliſtæ *Tract. formalitatum.* Rurſus, omne diſtinctum, & omne diuerſum eſt non idem, non tamen econtra. Etenim diſtinctio, & diuerſitas, cum ſint relationes poſitiuæ, præſupponunt extrema poſitiua, quæ ſunt fundamentum, & terminus. Hinc ait Ariſt. 7. *phyſ. T.*31. non identitatem communiorem eſſe diſtinctione, ac proinde inter habitum, & priuationem: affirmationem, & negationem proprie non eſt diſtinctio, ſed non identitas, vel ſi qua eſt diſtinctio, nuncupatur diſtinctio negatiua. His addi poteſt differens, quod fuſiùs videtur, quàm diuiſum, & diuerſum: Anguſtius verò, quam diſtinctum, & non idem. Omne enim differens eſt diſtinctum; non tamen videtur omne diſtinctum eſſe differens: perſonæ quippè diuinæ dicuntur potiùs diſtinctæ adinuicem, quàm differentes. Quamobrem hæc ſic à nobis ordinantur, *non identitas, diſtinctio, differentia, diuiſio, diuerſitas.* Priora ſunt latiora, & communiora; poſteriora verò anguſtiora, & minus communia.

4. Aſſertio 1. diſcrimen inter diſtinctionem, & differentiam non eſt ſitum in eo, quod diſtinctio pluralitatem præſeferat, & differentia inæqualitatem ſuperaddat. Hæc aſſertio aduerſatur Hurtado præcitato, quam præſupponunt Scotus eiuſque alumni. Prob. 1. inter diuinas perſonas interuenit diſtinctio, & differentia, non tamen inæqualitas, vt oſtendimus *Tract. de Trin. diſp.*5. *q.*6. Ergo præfatum diſcrimen non eſt probe traditum. Secundò ſi duæ animæ rationales forent æquales, inter eas eſſet diſtinctio, & differentia, qua differrent per ſuas hæcceitates: non autem inæqualitas, ex ſuppoſito, quod eſſent æquales. Ergo gratis Hurtad. affert prædictum diſcrimen inter diſtinctionem & differentiam.

5. Aſſertio 2. diſcrimen diſtinctionis, & differentiæ non conſiſtit in diſſimilitudine. Hæc opponitur Arriagæ prænominato, quam etiam ſupponunt Scotiſtæ omnes. Prob. per Arriagam. Perſonæ diuinæ verè inter ſe differunt, & diſtinguuntur, & tamen nullam ſortiuntur diſſimilitudinem, cùm habeant eandem eſſentiam, perfectiones, & attributa. Ergò ratio diſcriminis inter differentiam, & diſtinctionem à diſſimilitudine non petitur. Ant. patet Hebr. 1. *Cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius.* Et Coloſſ. 1. *Imago Dei inuiſibilis.* Et latè oſtendimus *in dicto Tract. de Trin. diſp.*7. *q.*2. Denuò duo indiuidua alicuius ſpeciei differunt, & diſtinguuntur ab inuicem penes differentias indiuiduales, & ſunt ſimilia penes naturam ſpecificam. Præterea, ſimilitudo, & diſſimilitudo fundantur in qualitate, diſtinctio verò, & differentia in ſubſtantia, quantitate, & cæteris entibus: ergo non in diſſimilitudine collocatur diſcrimen diſtinctionis, & differentiæ.

6. Aſſertio 3. diſtinctio, & differentia diſſident in eo, quod latiùs patet diſtinctio, quàm differentia. Sequitur ex dictis in notabili, & ex aliorum refutatione, nec ad eius declarationem, & probationem aliquid addendum eſſe videtur præter ea, quæ iam dicta fuere.

7. Aſſertio 4. diſtinctio eſt ratio, & principium diſtinguendi: differentia verò eſt ratio, & principium differendi extrema. Hanc indicant Porph. in præſenti, inquiens, *differentia eſt, qua differunt à ſe ſingula.* Et Scotus præcitatus. Ad 1. & 3. Prob. 1. relatio vniuersè ſumpta eſt reſpectus, ſiue principium referendi: ſed diſtinctio, & differentia ſunt relationes, vt ſcribit Gadius allegatus in notabili: ergo diſtinctio eſt principium diſtinguendi, 2. identitas eſt vnitas extremorum: ergo ab oppoſito, diſtinctio eſt alietas extremorum, ſiue ratio per quam extrema inter ſe diſtinguuntur. Hinc S. Athanaſius in Symbolo, diſtinctionem diuinarum perſonarum ſignificans, nomine *alius* vtitur, ſic, *Alia eſt perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti:* & identitatem naturæ diuinæ denotans, nomine *vnius* vtitur. *Sed Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vna eſt diuinitas.*

8. Aſſertio 5. differentia vt eſt tertium vniuerſale aptè deſcribitur, *Quod prædicatur de pluribus in quale quid.* Ita Scotus *q.*17. *vniuerſalium* §. *Dicendum ad q.* Prob. 1. præfata definitio conſtat ex genere, & differentia: Ergo eſt apta definitio. Ant patet, prædicari gerit vicem generis, in quo cum cæteris vniuerſalibus conuenit. *In quale quid* tenet locum differentiæ, ratione vnius à reliquis vniuerſalibus diſſidet. Secundò ea definitio complectitur differentiam genericam, & ſpecificam, ſiue ſubalternam, & infimam, beneque explicat naturam differentiæ logicæ, nihilque ſuperflui, & diminuti continet: ergo eſt recta definitio.

9. Opp. 1. Porphyrius in præſenti definit differentiam, *quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid.* Ergo mala eſt definitio differentiæ a Scoto tradita, & a nobis recepta. Conceſſo ant. nego conſequentiam. Iu hoc enim Porphyrium mancum, & diminutum fuiſſe notant Hurtadus & Arriaga *cit. ſubſect.* 1. tenebatur quippè is aſſignare definitionem differentiæ genericæ, & ſpecificæ differentiis communem; aut ſub ea ab ipſo allata complecti differentiam ſpecificam. Nec vlli id mirum eſſe debet, ſi enim ipſe Porph. volens à veritate fidei declinauit, pariter nolens nonnunquam à veritate Philoſophiæ defecit. Vel dicito ſicut dixi *in Epitome, art. de differentia.*

10. Opp. 2. definitio congrua conflatur ex genere,

&

& differentia, vt non ſemel in ſuperioribus inculcaui: ſed differentia non conſtat ex genere, & differentia. Id enim ſoli ſpeciei competit. Etſi differentia conſtaret ex genere, & differentia, cum non ſit potior ratio de vna, quàm de alia, non euitaretur proceſſus in infinitum. Conceſſa maiore, diſtinguo Min. vt eſt ſpecies vniuerſalis, nego: diximus enim ſuprà *q.1. huius libri art.11.* vniuerſale eſſe genus, cuius vna ex illis ſpeciebus eſt differentia. Vt verò eſt tertium vniuerſale, concedo. Differentia namque, perhibente Scoto *in q. Ad 4.* vno modo ſumitur, quatenus eſt nomen 2. intentionis applicabilis ei quod eſt principium differentiæ, vt eſt relatio realis, ſic loquimur hîc, & eſt tertium vniuerſale. Altero modo ſignificat relationem rationis, , cuius ſpecies ſunt differentia ſpecie, & differentia numero, à quibus dicitur denominatiuè differens ſpecie, & differens numero.

11. Opp. 2. idem nequit definiri ſub modis oppoſitis: ſed allata differentiæ definitio datur per modos oppoſitos, nempe in quid, & in quale, quid enim ſubſiſtens, & quale inhærens ſignificant, notante Doctore *q.19. vniuerſalium verſ. Nota.* Diſtinguo Maiorem, eodem reſpectu, concedo: diuerſo reſpectu, nego. Quoad rem differentia prædicatur in quid, quia eſt de eſſentia eorum, de quibus prædicatur: Quoad modum prædicatur in quale, quia ſignificatur per modum alteri adiacentis, & informantis.

12. Opp. 4. quædam ſunt differentiæ, quæ non prædicantur in quale quid: ergo inepta eſt differentiæ definitio. Ant. oſtenditur, irrationale non prædicatur de equo, leone, & aliis ſpeciebus in quale quid, quia eſt genus reſpectu eorum; genus autem non in quale quid: ſed abſolutè in quid enunciatur de ſuis ſpeciebus. Neganda eſt maior, ad eius probationem dico irrationale eſſe differentiam genericam, quæ conſtituit brutum, cuius extant multæ ſpecies. Ideo nego irrationale eſſe genus reſpectu eorum: ſed affirmo eſſe differentiam intermediam, veluti eſt ſenſitiuum reſpectu hominis.

ARTICVLVS II.

Per quamnam relationem differentia conſtituatur tertium vniuerſale.

13. ISta difficultas videtur eſſe ſoluta ex iis, quæ diximus, *in q. de Specie art.* 2. Illi enim Authores, qui ibi aſtruunt ſpeciem eſſe vniuerſale, quatenùs reſpicit genus, idem planè hîc de differentia affirmare tenentur. Nos autem, qui eo in loco cenſuimus ſpeciem eſſe vniuerſale per relationem ad ſua inferiora, de quibus prædicatur: idipſum quoque de differentia in hoc art. ſentire debemus.

14. Not. 1. quaſdam res eſſe perfectas, quaſdam verò imperfectas: dixi aliquas res eſſe perfectas, ſuple tu, ſecundum exigentiam ſuæ naturæ: nam abſolutè, ſolus Deus eſt perfectus, ſunt autem naturæ perfectæ in ſuó genere, quæ ad vlteriorem perfectionem non tendunt, vt naturæ ſpecificæ, athomæ, ſeu ſpecialiſſimæ. Naturæ vero imperfectæ ſunt, quæ ad vlteriorem perfectionem feruntur, veluti naturæ genericæ, comprehendentes differentias, quæ ſunt partes conſtitutiuæ & perfectiuæ naturarum ſpecificarum. Hanc doctrinam clarè docet Scot. *4.d.49.q.14.§.Ad* 1. *rationem principalem. M.*

15. Not. 2. differentiam tria reſpicere, genus, ſpeciem, & ſua inferiora. Penes genus differentia vocatur diuidens, continens & perficiens, quo pacto Ariſt. 5. *Met.T.*16. inquit, differentiã eſſe quamdam diuerſitatem generis: & Porph. hîc ſcribit, differentiam eſſe id, quod aptum eſt diuidere ea, quæ ſunt ſub genere. Idque naſcitur ex eo, quod differentia refertur ad genus, vt totum potentiale, & determinabile per ſuas differentias, veluti materia determinatur, & contrahitur per ſuas fórmas, vt fusè explicui *q. de Genere art.* 3. Penes verò ſpeciem differentia dicitur id, quo ſpecies abundat à genere, ſiue quo ſpecies ſuperat genus. Itemque differentia eſt id, quo ſpecies diſſidet ab alio. Reſpectu autem ſuorum inferiorum, definita eſt in ſuperiori art. ſcilicet, *quod prædicatur de pluribus in quale quid.*

16. Aſſertio, per relationem ad inferiora, de quibus prædicatur, differentis conſtituitur tertium vniuerſale. Hanc defendit Doctor *q.19. vniuerſalium,* quem maior pars Recentiorum ſequitur. Prob. 1. ratio vniuerſalis, quæ eſt prædicari de multis competit differentiæ, quatenùs præſefert habitudinem ad inferiora, de quibus prædicatur: ergo ſecundùm relationem ad inferiora differentia ſtatuitur tertium vniuerſale. Ant. eſt apertum per definitionem vniuerſalis 1. *perih.c.* 5. conſequentia eſt euidens *ex antecedente art.* 2. vniuerſale actu, & formaliter gignitur per actum intellectus cõparatiuum *ex p.q. huius l. art.* 8. ſed actus comparatiuus inuoluit relationem ad inferiora, de quibus ipſum vniuerſale formaliter perhibetur: ergo differentia, cui adaptatur ratio vniuerſalis, formaliter decernitur tertium vniuerſale per relationem ad ea, de quibus enunciatur. Inſuper vniuerſale plura reſpicit, vt indicat eius definitio: ſed differentia per relationem ad genus, vel ad ſpeciem, vnum tantùm proſpicit: ergo per huiuſmodi relationem nequaquam eſt tertium vniuerſale. Quæ autem huic aſſertioni aduerſantur, diluuntur ex dictis loco citato in principio huius art. ſolùm quippè mutatis verbis ſpeciei in differentiam, eædem prorſus ſunt oppoſitiones hîc, & ibi, & eædem reſponſiones.

ARTICVLVS III.

An differentia ſuperior includatur in inferiori, deque illa prædicetur.

17. STatus huius articuli eſt, vtrum v. g. *rationale,* quod eſt differentia hominis vltima, includat *ſenſibile,* quod eſt differentia ſuperior, & ſic de reliquis: ſitque vera prædicatio differentiæ ſuperioris de inferiori, vt perſiſtendo in eodem exemplo, an hæc ſit vera, *rationale eſt ſenſibile.* De qua re extant duæ præcipuæ ſententiæ, quarum prior eſt Canteri in expoſitione capitis *de differentia,* Ianduni 2. *Met. q.* 12. Soncinatis 7. *Met. q.*37. & aliorum affirmantium ſuperiorem differẽtiam includi in inferiori, illamque de hac formaliter prædicari. Poſterior eſt communis, quam tuentur Scot. 1. *poſt. q.*24. §. *Ad q. dicitur.* Et 4. *d.*11. *q.* 3. §. *Ad rationes ergo &c.* Et 7. *Met. q.* 8. Antonius Andreas *ibid. q.* 15. Orbellus *c.* 6. Ioannes Anglicus *q.*13. *vniuerſalium,* & alij, negantes ſuperiorem differentiam formaliter in inferiori contineri, nec illam de hac eſſentialiter prædicari.

18. Not. 1. ex Doctore *cit. q.*14. *primi poſt.* & Maiore *c. De differentia notabili* 4. differentiam deſumi à forma, non quidem à forma, quæ eſt altera pars compoſiti phyſici, ſed à forma, quæ eſt formale ſignificatum, ſiue formalis gradus perfectionis rei. Superior autem, & inferior differentiis, nempè ſenſibile, & rationale poſſunt bifariàm inſpectari. Primo quatenus rationale accipitur ab vltimo gradu perfectionis hominis, & ſenſibile ab altero gradu, quo pàcto ſenſibile non includitur in rationali, quia ſunt gradus formaliter ab inuicem diſtincti. Secundò quatenùs rationale deſumitur à tota perfectione hominis, quæ perficit ſubſtantiam, quæ eſt genus generaliſſimum, ſicque rationale includit ſenſibile omneſque eius ſuperiores differentias, quia in tota illa perfectione includitur pars. Ad maiorem autem huius euidentiam.

19. Not.

19. Not.2. differentiam inferiotem, aut ſuperiorem formaliter comprehendi in ſpecie, quam conſtituit, ſiue ea ſpecies ſit ſubalterna, ſiue infima, vt viuens in animato, ſenſibile in animali, & rationale in homine. Ratio eſt, quia totum includit partes, ex quibus conflatur: ergo ſpecies, quæ eſt quoddam totum ex genere, & differentia, continet eam differentiam, quæ eſt eius pars conſtitutiua. Rursùs, aduerte ſpecies intermedias eſſe genera, reſpectu ſuorum inferiorum, vt viuens reſpectu arboris & animalis. Cum autem in ſpecie genus,& differentia contineantur, vt partes, ex quibus componitur, infertur apertè, in quouis includitur formaliter genus ſubalternum, pariter comprehendi differentiam ſubalternam, & econtra. Deniò obſerua, differentiam inferiorem formalitee non includere genus, ac proinde nec continere differentiam ipſius gèneris, per quam efficitur ſpecies ſubalterna, vt rationale formaliter non includit animal, nec etiam ſenſibile, quod eſt differentia ipſius animalis conſtitutiua. Ratio eſt,quia genus, & differentia ſunt diſtinctæ realitates, ex quibus totum metaphyſicum componitur, vt ſcribit Doctor 7. *Met. q.*19. *&* 1. *d.*8. *q.*3. *&* 2 *d.*2. *q.*6.

20. Aſſertio 1. differentia poſterior non continet formaliter priores differentias. Hanc communiter tenent Scot. præreceuſiti & ferè cæteri Philoſophi, quam ſuadent 1.ex Ariſt. 4.*Top.c.*2.*loco* 18.*& loco* 22. *& l.* 6. *eiuſdem operis cap.* 3. *&* 3. *Met. cap.*10. Secundò ſi differentia inferior includeret formaliter ſuperiorem, in definitione eius foret nugatio, quæ ab omnibus, & in omnibus eſt fugienda: ergo inferior differentia formaliter non comprehendit ſuperiorem. Ant. oſtenditur, omnis definitio *ex* 2. *poſt. c.*8. Et 7. *Met. c.*14. efficitur ex genere, 1. & differentiis intermediis, vſque ad infimam: aut ex genere proximo, & differentia vltima. Si primo modo fiat definitio, cernitur aperta nugatio: ſiquidem differentiæ ſuperiores locantur in definitione, atque differentia inferior continet omnes illas differentias intermedias. Ergo fit bina repetitio huiuſmodi differentiarum, ſemel in ſe, & ſemel in vltima differentia. Si ſecundo modo fiat definitio, vtique apparet nugatio; etenim genus proximum includit ſuam differentiam conſtitutiuam, & vltima differentia pariter eam continet: ergo bis inutiliter repetitur, vt animal includit ſenſibile. Itemque rationale includit ſenſibile: ſicque bis ponitur ſenſibile in definitione animalis, euidenſque contigit nugatio.

21 Dices, non committi nugationem, quia bis explicitè non ponitur ſenſibile, ſed ſemel implicitè, & ſemel explicitè. Contra arguitur ex Ariſtotele 6. *Top.* 1. qui docet perquirere nugationem, ponens definitionem nominis pro nomine. Ponatur ergo definitio illorum nominum pro iſtis nominibus, & habebitur certa, & indubitata nugatio. Præterea, ſi rationale includit ſenſibile, cùm non includat adæquatè, & conuertibiliter, conſequenter includit ipſum, & aliquid vltra: ergo rationale erit compoſitum ex ſenſibili, & illo alio, ſicque erit ſpecies, & non differentia, quod eſt falſum. Ampliùs, diſtincti gradus formaliter, non ſe formaliter includunt, vt ex ſe patet: ſed differentia inferior, & ſuperior ſunt diſtincti gradus formaliter, vt indicaui *in* 1. *not.* & clarè oſtendam *in Met.* ergo differentia ſuperior non includitur formaliter in inferiori. Denique abiretur in infinitum in differentiis: nam qua ratione v. g. rationale includit formaliter ſenſibile, pari ratione irrationale includit formaliter ſenſibile: ergo conueniunt in communi ratione ſenſibilis: differunt autem ab inuicem, vt patet ex Ariſt. 5. *Met. T.* 16. differentiæ ſunt quæcumque ſunt alicui entia: propriis ergo differentiis differunt, & inquirendum eſt, an illæ differentiæ includant ſuperiorem differentiam, & ſic deinceps in infinitum: vel ſtandum eſt ad differentiam vltimam, quæ alias differentias præcedentes nequaquam includit, & habetur intentum.

22. Aſſertio 2. differentia ſuperior non prædicatur de differentia inferiori formaliter, & eſſentialiter: ſed ſolum identicè, & materialiter. Hæc poſterior aſſertio ſequitur ex priori, quam indicat Doctor §. *Ad probationem dicitur, q.*14. *primi poſt.* 1. pars prob. ſuperior differentia nec eſt tota eſſentia, nec pars eſſentiæ differentiæ inferioris, quia hæc illam formaliter non includit, vt manet probatum in 1.aſſertione. ergo prior differentia formaliter, & eſſentialiter de poſteriori non enunciatur. Secunda pars oſtenditur, differentia vltima eſt idem realiter cum præcedentibus, vt vniuersè de gradibus, ſiue prædicatis inferioribus cùm ſuperioribus in Met. monſtrabitur: ergo identicè, & materialiter tantùm ſuperior de inferiori perhibetur. Idque de genere reſpectu ſuarum differentiarum aſſeruimus *q.* 2.*art.*5.*aſſertione* 1.

23. Opp.1. Ariſt. 7. *Met. T.*43. videtur velle differentiam ſuperiorem prædicari in abſtracto de differentia inferiori, & in primo modo dicendi per ſe, ait enim: fixio pedis eſt quædam pedalitas: ſed prædicatio in abſtracto, & in 1. modo dicendi per ſe eſt quidditatiua, & eſſentialis: ergo &c Conſ. Ariſt. *ibid.* ſubdit differentiam vltimam eſſe totam ſubſtantiam rei, nequit autem eſſe tota rei ſubſtantia, niſi intermedias differentias comprehendat, quæ quoque ad rei ſubſtantiam pertinent. Conſ.2. eodem loco Philoſophus ſcribit in ſubſtantia non eſſe ordinem; foret autem ordo, ſi ſuperior differentia ſecundum ipſum in vltima differentia non caperetur. Reſpondet Scot. 4 *præcit ante DD.* locum Philoſophi non eſſe interpretandum de prædicatione, ſed de diuiſione; putat enim *ib.* Ariſt. differentiam ſuperiorem diuidi in inferiores dicens, in definitionibus comprehendentibus differentias intermedias vſque ad vltimam, accipiendæ ſunt differentiæ per ſe, & non per accidens, vt ſi fiat diuiſio habentis pedes, non eſt dicendum, habentis pedes aliud eſt alatum, aliud non alatum: ſed aliud habens fixos pedes, & aliud non habens fixos pedes, quæ ſunt differentiæ pedum per ſe. Ideò ſubiicit, fixio pedis eſt quædam pedalitas, id eſt, fixio pedis per ſe particulat pedalitatem, ob id per ſe diuidit habens pedes. Ad 1. conſ. dico cum eodem Doctore, illud intelligi non totaliter, ſed completiuè. Præſuppoſitis namque generibus, & differentiis intermediis, vltima differentia eſt eorum omnium finalis terminus, & complementum. Quemadmodum enim in Phyſica, à forma vltima cõpletiuè eſt tota eſſentia habentis, vt ab anima rationali eſſe hominis, pariter ab vltima differentia completiuè habetur totum metaphyſicum, vel logicum. Ad 2. conſ. dico etiam cum Scoto, id non eſſe ad rem, prius quippe Ariſt. tradiderat, quod ſi euenit nugatio per additionem differentiæ præcedentis ad ſubſequentem, ita è contra fiet nugatio: non enim eſt ordo talis in ſubſtantiis, ideſt in his quæ ſpectant ad rationem alicuius ſubſtantialem, ſiue definitiuam, quòd alius, & alius ordo faciat, vt auferat nugationem.

24. Opp. 2. rationale eſt vltima differentia, quæ includit rationem corpoream, quæ eſt differentia ſuperior conſtitutiua ſubſtantiæ corporeæ: ergo non eſt inficiandum, ſuperiorem differentiam formaliter in inferiori includi. Ant. prob. rationale aut eſt ſubſtantia corporea, aut incorporea, non ſecundum vt patet: ergo primum: ſed nequit eſſe ſubſtantia corporea abſque ratione corporea, quæ eſt differentia conſtitutiua ſubſtantiæ corporeæ, & diuiſiua ſubſtantiæ genericæ prædicamentalis. Ergo rationale formaliter includit differentiam corporeitatis, quæ eſt differencia ſuperior ipſa rationalitate. Conſ. rationale formaliter includit ſenſibile: ergo vltima differentia formaliter includit ſuperiores differentias. Ant. prob. rationale pro hoc ſtatu eſt quædam ſenſatio, & operatio vitalis, egreditur enim à principio vitæ interno. Reſp. negando ant. ad eius probationem dico rationale non eſſe formaliter ſubſt-

tiam

tiam corpoream, ſed identicè duntaxat, quatenùs identificatur cum animali, quod includit omnes differentias ſuperiores, eo modo, quo indicaui in primo notabili. Ad conſ. nego ant. ad eius probationem, dico eam eſſe veram præſuppoſitiuè: præexigitur namque ſenſibile ad rationale, non tamen rationale eſt formaliter ſenſibile.

25. Inſtabis, viſio exempli gratiâ, eſt formaliter ſenſatio: ergo, & ratiocinatio eſt formaliter ſenſatio proueniens ab animali rationali habente principium intrinſecum ſentiendi: eſtque actio vitalis emanans à principio vitæ interno: Atqueadeò ſicut viſio concipi nequit, quin ſit actio vitalis, & animalis, ita nec ratiocinatio, rugitio, & quæuis alia operatio animalis, cuiuſcumque ſit. Poteſt dici, iuxtà præadductam diſtinctionem, viſionem eſſe ſenſationem non formaliter, ſed præſuppoſitiuè, quia particulare præſupponit commune, & principium ſentiendi eſt commune ſenſibus externis, & internis: ideò viſus non eſt principium formaliter ſentiendi, ſed videndi, eo quod principium ſentiendi determinatur ad principium videndi, veluti principium viuendi, & ſentiendi, ad principium ratiocinandi.

26. Oppones tertò, definitio illa cenſetur bona ab Ariſt. 2. *poſt. T.* 18. *&* 7. *Met. T.* 43. quæ fit ex genere ſupremo, & differentia infima: idque approbat Boetius *l. diuiſionum*: at non foret recta definitio, niſi inferior ſuperiores differentias contineat, quia ſecundum ipſum Ariſt. 2 *poſt. cit.* definitio explanare debet omnia prædicata quidditatiua, eaque includere. Ergo &c. Conceſſa Maiore, nego Min. quia non vltima differentia, ſed genus proximum comprehendit præcedentes differentias, vt animal continet ſenſitiuum, viuens corporeum, & reliqua ſuperiora prædicata eſſentialia.

27. Oppones quartò, propoſitio per ſe primi modi exigit, vt formale ſubiecti includat formale prædicati, & pari ratione materiale vnius contineat materiale alterius: ſed iſta eſt propoſitio per ſe primi modi, *homo eſt animal*: ergo rationale, quod eſt formale hominis, per ſe includit ſenſibile, quod eſt formale animalis, ac proinde rationale, quod eſt vltima differentia comprehendit ſenſibile, quod eſt ſuperior differentia. Reſp. maiorem non eſſe abſolutè veram. Id enim accidit, cum totus conceptus prædicati in conceptu ſubiecti capitur, vt *homo eſt rationalis*. Cæterùm fieri poteſt, vt propoſitio ſit per ſe primi modi, quamuis formale ſubiecti includat materiale prædicati, vt *homo eſt animal*: vbi *animal* eſt materiale, & continetur in conceptu hominis, & idem includit formale in hoc prædicato *animal*, vt tradit Doctor *in fine quæſtionis allegatæ primi poſt.*

QVÆSTIO VI.

De Proprio.

1. PERSOLVTIS vniuerſalibus, quæ rei eſſentiam præſeferunt, libet nunc inueſtigare illa, quæ ſunt extra rei eſſentiam, ab eaque proficiſcuntur, veluti eſt proprium, quod quartum facit vniuerſale, de quo in præſenti: de accidente verò, quod eſt poſtremum vniuerſale, in ſubſequenti quæſt. diſſeremus.

ARTICVLVS I.

An Proprium ſit vniuerſale.

2. SCotus *quæſt.* 30. *vniuerſalium* Ioannes Anglicus, Mauritius Braſauola *ibid.* & Conimb. *c. de ſpecie art.* 3. hoc quæſitum examinant, & ſanciunt proprium eſſe vniuerſale.

3. Not. primò, proprium quandoque vſurpari pro eo, cuius dominium alicui competit, vt aduertit Maior, *c. de proprio:* & nos in Epitome *art.* 6. *quæſt.* 3. *l. primi* Quandoque verò pro eo, quod aliquis præſtare ſolet benè, aut malè: ſic proprium eſt Ciceroni benè dicere, & proprium eſt Alexandro glorioſè bellum gerere, vt notat Tatar. *hoc loco, ſcibili* 2. Præterea obſerua proprium, veluti quodlibet aliud vniuerſale bifariam accipi, vno modo primò intentionaliter, hoc eſt pro proprietate ab eſſentia rei profluente, quæ apud Philoſophos paſſim dicitur paſſio, ſic *riſibilitas* eſt proprium, ſeu proprietas hominis: Et de proprio ſic ſumpto, *in Met.* ſermo inſtituetur. Altero modo ſecundò intentionaliter, ideſt pro ſecunda intentione applicabili ipſi proprietati, quæ immediatè ab eſſentia egreditur, quæue eſt prædicabilis in quale conuertibiliter: Et de proprio ſic capto agimus in præſenti, quod definitur ab Ariſt. 1. Top. c. 4. *Prædicatum conuertibile non prædicans eſſentiam.* Et recipitur à Doctore *quæſt.* 31. *in corpore*, in quo Porphyrium à Philoſopho non diſſentire aduertit idem Doctor ibi, quidquid dicant Maſtrius, & Bellutus *diſputatione* 5. *quæſt.* 4. *art.* 1.

4. Not. ſecundò, ex Maiore præcit. quædam eſſe propria, quæ à ſpecie promanant ratione materiæ: quædam verò, quæ à ſpecie prodeunt ratione ſpecificæ formæ. Exempla priorum ſunt eſſe ſimum, aquillinum, habentes carnes nitidas, rectamque figuram. Hæc autem non ſunt verè propria, cum ſaltem diuina virtute tolli queant ab eis, quibus competunt; referuntur quippè inter accidentia communia: ideoque non repugnat ipſorum principiis intrinſecis eſſe abſque illis, vt quoque aduertit Sarn. *in expoſitione quæſt. allegata* propè initium. Poſteriorum exempla ſunt eſſe riſibile, eſſe vnibile, & alia huiuſmodi, quæ ſunt verè propria inſeparabilia ab eis, quibus adaptantur, vt obſeruat Doctor *quæſt.* 33. *&* 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 5. & alibi. Modus autem ridendi, & flendi ſic explicatur. Rationalitas eſt cauſa riſibilitatis, & flebilitatis hominis. Ex eo autem quod homo eſt rationalis, & eſt admiratiuus de viſis, & auditis, atque per admirationem ſuſpenditur animus eius, nititurque cauſam habere perſpectam, indagine verò præſtita, ſi commodum ſibi apprehendat, ſequitur delectatio: cum autem delectatione afficitur, eriguntur ſpecies, & calor ad faciem; vnde proueniunt cordis dilatatio, oris apertio, & riſus. Quod ſi apprehendat ſibi incommodum, exoritur triſtitia, per quam trahuntur calor, & ſpecies ad cor, comprimiturque cerebrum, vnde effluit humidum lachrymabile, & habetur fletus. Præterea notat Tatar. iuxtà duplicem differentiam genericam, & ſpecificam, duplex aſſignari proprium, genericum, quod reciprocatur cum genere, & ſpecificum, quod conuertitur cum ſpecie: idque approbat Mauritius *quæſt.* 29. *vniuerſalium*, §. *De tertio, columna ſecunda in initio*, quem ſequuntur noſtri Neoterici nuper allegati. Ariſt. autem, & Porphyrius de proprio tantùm ſpecifico loqui videntur, à quibus non declinans Scotus *quæſt.* 37. §. *Ad quæſtionem dicendum in ſolutione ſecundi* ſubdit, *Proprium nullius eſt, inquantum eſt genus, ſed inquantum eſt ſpecies, & ita conuertitur cum eo, inquantum prædicatur de pluribus numero differentibus.* Ratio aſſumpti eſt, quia proprium ſolùm eſt alicuius, in-

quantùm eſt aptum natum eſſe ſubiectum demonſtrationis, & hoc ſolùm eſt, inquantum eſt ſpecies, quia ſolùm inquantùm eſt ſpecies, definitur, cum de ſubiecto oporteat præſupponere quid eſt, & quia eſt ex Ariſt. 1. *poſt.* 1. Inquantùm autem definitur, habet genus, & differentiam, & ita eſt ſpecies. Licet *ex* 5. *Top.* 2. penitus non ſit negandum proprium genericum, vt præſtant Authores prænominati.

5. Aſſertio prima, proprium eſt vniuerſale. Ita Scot. *quæſt.* 20. prob. primò ex Ariſt. 1. *Top. cap.* 3. affirmante proprium eſſe prædicatum, quod eſt vniuerſale; cui conſentiunt Porph. & omnes eius interpretes. Secundò, cui competit ratio vniuerſalis eſt vniuerſale, per locum à definitione: ſed proprio competit ratio vniuerſalis, quæ eſt prædicari de pluribus, ex dictis alibi: proprium quippè prædicatur de pluribus in quale accidentale conuertibiliter, vt riſibile de homine: omnis enim homo eſt riſibilis, & omne riſibile eſt homo. Igitur proprium eſt vniuerſale. Præterea *ex* 1. *poſt. cap.* 4. demonſtratio eſt vniuerſalium: ſed fieri poteſt demonſtratio de eo, cuius eſt proprium, vt *omne rationale eſt ſenſibile: omnis homo eſt rationalis: ergo omnis homo eſt riſibilis*: ac proinde proprium eſt vniuerſale.

6. Aſſertio ſecunda, proprium quarto modo duntaxat efficit quartum vniuerſale. Deducitur ex Scoto *quæſt.* 32. §. *Ad q. in ſolutione quarti. Et quæſt.* 33. §. *Ad quæſtionem dicendum*, affirmante, proprium prædicabile egredi à principiis eſſentialibus ſubiecti: ſed tantùm proprium quarto modo à principiis ſubiecti eſſentialibus egreditur. Ergo huiuſmodi proprium tantum conſtituit quartum vniuerſale. Prob. aſſertio ex Ariſt. 1. *Top. cap.* 4. proprium eſt, quod non indicat quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur. Idemque tenet Porph. *cadit. ſua Iſagogis.* Rurſùs, ſolùm proprium quarto modo captum non abſque repugnantia, & deſtructione ſubiecti poteſt à ſubiecto ſeparari, reliqua verò propria tribus modis ſumpta eſſe valent, abſque ſubiecti corruptione. Poteſt enim eſſe homo abſque bipedalitate, medicinæ peritia, & canitie: ergo &c.

Iterùm proprium quarto modo demonſtratur de ſubiecto, cuius eſt proprium, vt patet per demonſtrationem allatam in prima aſſertione. Denique proprium emanat ab eſſentia ſubiecti, quod non habent reliqua propria, vt ex ſe conſtat.

7. Aſſertio tertia, non penes ſpeciem, à qua emanat, ſed penes inferiora, de quibus prædicatur, proprium eſt vniuerſale. Hanc inſinuat Doctor *quæſt.* 30. §. *Ad q. in ſolutione primi.* Prob. iiſdem rationibus, quibus *quæſt.* 3. *art* 2. *& quæſt.* 5. *art.* 2. oſtendimus, ſpeciem, & differentiam eſſe vniuerſalia per relationem ad inferiora, de quibus perhibentur. Hinc rectè ſubinferunt nonnulli, proprium eſſe quidem prædicatum conuertibile, vt reſpicit ſpeciem, cum qua reciprocatur, non tamen ſub illa ratione conuertibilitatis eſſe vniuerſale, quandoquidem vniuerſale eſt prædicabile de ſuis inferioribus: proprium verò vt vniuerſale cum inferioribus haud conuertitur. Eſt enim vniuerſale prius inferiori prioritate à qua non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, vt patet *ex poſtpræd. c. de priori.* Licet autem Doctor, & alij paſſim vocent proprium accidens conuertibile, diſtinguunt tamen ipſum ab accidente communi per hoc, quod neceſſariò, & intranſmutabiliter prædicatur, non autem quod reciprocè enuncietur, vt perſpicuè indicat Doctor *vbi ſuprà*.

8. Oppones primò, contra 1. aſſert. oppoſitum non prædicatur de oppoſito: ſed proprium, & commune ſunt oppoſita, & commune eſt vniuerſale: ergo proprium non eſt vniuerſale. Conceſſa ma. neganda eſt minor: oppoſitio quippè debet eſſe de eodem reſpectu eiuſdem: dicitur autem proprium reſpectu ſpeciei, commune verò, & vniuerſale, quatenùs reſpicit indiuidua ſub ſpecie comprehenſa, vt luculenter ediſſerit Scotus 1. *poſt. quæſt.* 33. *in fine.*

9. Oppones ſecundò, vniuerſale refertur ad aliud, cùm ſit formaliter relatiuum, & omne vniuerſale, cum ſit prædicabile reſpicit ſubiicibile, de quo prædicatur: ſed proprium non refertur ad aliud: ergo proprium non eſt vniuerſale. Minor ſuadetur, tùm quia proprium non refertur ad illud cuius eſt proprium; nullum quippè accidens refertur ad ſuum ſubiectum, ſecus omne accidens foret relatiuum, quod eſt falſum: tum etiam quia ſubiectum, cuius eſt proprium naturaliter, præcedit ipſum proprium; ſicque non erunt ſimul natura, quod pugnat Ariſt. *c. de Ad aliquid*, affirmanti, relatiua eſſe ſimul natura. Conceſſa ma. negatur minor. Ad primam partem probationis dico, id valere de proprio primò intentionaliter, non autem de proprio ſecundò intentionaliter capto. Ad 2. partem probationis diſtinguo, ſi proprij ſubiectum abſolutè conſideretur, concedo: quod ſi inſpectetur, quatenùs habet proprium, nego, ſic enim ſemper ineſt proprium ſubiecto, ex cuius principiis intrinſecis egreditur, vt egregiè docet Doctor *quæſt.* 33. §. *Ad q. dicendum.*

10. Oppones tertiò, vniuerſale formaliter eſt ens rationis, *ex* 1. *q. huius libri*, *art.* 7. ſed proprium eſt, nemine cogitante; nullo quippè exiſtente intellectu, hinnibilitas competit equo, & rugibilitas leoni: ergo proprium non eſt vniuerſale. Conceſſa ma. diſtinguenda eſt min. de proprio primò intentionaliter, concedo: de proprio ſecundò intentionaliter accepto, nego, vt patet ex 1. notabili.

11. Oppones quartò, contra 2. aſſert. Porphyrius hîc, & non alibi meminit trium modorum proprij ergo tres modi proprij ſpectant ad quartum, quod eſt vniuerſale. Conf. primò, tres illi modi proprij referuntur ad ſubiectum peculiari relatione, quod non competit accidenti communi, quod reſpicit ſubiectum relatione communi; ergò &c. Conf. ſecundò, potentia philoſophandi, & capacitas, ſiue aptitudo medendi eſt paſſio hominis: omnis quippè homo eſt intellectiuus, & rationalis, & per conſequens capax diſciplinæ: ergo cum eſſe medicum v. g. ſit vnus ex illis tribus modis proprij, infertur ad quartum prædicabile pertinere. Reſp. Porphyrium eorum meminiſſe, non quia ſint vera propria, verùm quoniam affinitatem habent cum vero proprio: Quodque præſtiterat *capitibus de genere, & differentia*, in quibus acceptiones generis, & differentiæ adduxit, & explicauit, præſertim quia ex eorum explicatione apertiùs nobis proprium innoteſcit. Per idem patet ad 1. conf. Ad 2. conf. diſtinguo ant. ſi fiat ſermo de potentia, & aptitudine habita ex principiis eſſentialibus ſpeciei, quâ pollet homo, concedo potentiam philoſophandi, & capacitatem medendi eſſe proprium homini quarto modo: Quod ſi loquamur de aptitudine & inclinatione particulari orta ex principiis indiuidualibus & ex diuerſa temperie, quâ vnus homo, & non alter homo potitur, ſiue ad arma, ſiue ad ſcientiam acquirendam, nego. Quare huiuſmodi inclinationes, & peculiares indiuiduorum propenſiones non ſunt propria, ſed accidentia communia de ſecunda ſpecie qualitatis, vt videtur ſentire Doctor. 2. *diſt.* 16. *q. vn.* §. *Ad primum argumentum ſub q. Ad finem.* Tatar. *c. de accid. dub.* 3.

ARTICVLVS II.

An Proprium ſit diſtinctum vniuerſale ab Accidente.

12. COmmunis fert Philoſophorum opinio, proprium eſſe vniuerſale diſtinctum ab accidente. Vt autem diſcrimẽ, quod extat inter vtrumque præno-

minatum

nominatum vniuerſale nobis innoteſcat, hanc quam mouet Scot *q.32. vniuerſalium* difficultatem, placet examinare; pro cuius captu.

13. Not.1.cum eodē Doct.*in q. cit.§.Ad q.dicendum*, accidētia eſſe in duplici differentia: ſiquidem nonnulla promanant ab intrinſeco: quædā verò prodeunt ab extrinſeco. Quæ ab intrinſeco naſcuntur ſunt bipartita: aut enim dimanant ratione formæ ſpecificæ, & ſunt verè propria, quæ ex principiis rei eſſentialibus veluti quidam partus naturales profluunt: aut non ratione formæ ſpecificæ, idque bifariàm poteſt contingere: aut ratione materiæ, vt quantitas: aut ratione primarū qualitatum actiuarū, & ſunt qualitates ſecundæ, & poſteriores reſpectu primarū, & qualitates ſenſibiles, quia ſenſu percipiuntur, nominantur, puta colores, qui aut proficiſcūtur a calore, vt nigredo, aut à frigore, vt albedo. Quæ verò ab intrinſeco oriuntur, ſunt quoque duplicia, alia permanenti ſublato extrinſeco, à quo fiunt, vt nigredo in vultu, vel manu ab æſtu ſolis cauſata. Aut amoto extrinſeco, pariter ipſa amouentur, vt imago vultus in ſpeculo, aut aqua, quæ remoto vultu, euaneſcit.

14. Not.2. non vnum eſſe diſcrimen inter propriū, & accidens, obſeruat enim Sarnanus *in q. pap.* 436. decem eorum differentias, quarum aliquas ſelegit Fonſ. 5. *Met c.18.q.19. ſect.4.* præcipuè autem differunt proprium, & accidens, penes principia à quibus proficiſcuntur. Nam proprium à principiis eſſentialibus ſpeciei fluit; accidens verò à principiis indiuidualibus prodit, vt his verbis tradit Porph *c.de communitatibus*, propria quidem ſpeciebus innaſci, accidentia verò primò ineſſe indiuiduis. Fauent Ariſt.*c.de ſubſtantia*, & Scot. *q vlt.vniuerſalium*. Accidentia omnia, quæ ad nouem poſteriora prædicamenta pertinent, primò ineſſe primis ſubſtantiis, & de eis primò dici. Præterea, propriū neceſſariò competit ſubiecto, ita vt abſque ipſo proprio exiſtere repugnet: nec cum oppoſito eius intelligi valeat, perhibente Scoto *q.22. & 1.d.3.q.7. ſub l.* At verò ſine vlla repugnantia ſubiectum intelligi poteſt abſque accidēte, vt in quæſt. ſequente magis eluceſcet. Rurſùs proprium eſt conuertibile cum ſubiecto, cuius eſt proprium, vt *omnis equus eſt hinnibilis: & omne hinnibile eſt equus*: accidens verò nequaquam; non enim ſequitur, *omnis homo eſt coloratus: ergo omne coloratum eſt homo*. Inſuper, proprium ad demonſtrationem cōducit: ex ſubiecto quippè, eiuſque proprio fit propoſitio per ſe ſecundi modi, vt *homo eſt riſibilis*. Accidens autem ab omni ferè demonſtratione repellitur: quia nullam neceſſariam connexionem ſortitur cum ſubiecto, in quo inhæret.

15. Aſſertio, proprium eſt diſtinctum vniuerſale ab accidente. Hanc defendit Scot. præcitatus cum Porph. *in præſenti capite*, & Ariſt.1. *Top. cap.3.* Prob. diſtinctus prædicandi modus de multis arguit diſtinctum vniuerſale, quia ex dictis, ratio vniuerſalis eſt prædicari de multis: ſed proprium habet diſtinctum modum prædicandi de multis ab accidente; prædicatur namque de multis neceſſariò in quale, & accidens contingenter. Ergo proprium eſt diſtinctum vniuerſale ab accidente. Præterea, illa ab inuicem diſtinguuntur, quæ habent diſtinctas definitiones, vt declarant, & probant noſtri Formaliſtæ: ſed proprium, & accidens, habent diſtinctas definitiones, vt videre eſt apud Porph. & Ariſt. prænominatos: & claret ex differentiis adductis, in 2. not. Ergo &c.

16. Opp.1. quidquid eſt, vel eſt ſubſtantia, vel accidens, quia inter ſubſtantiam, & accidens, non videtur vllum interponi medium: & *ex* 5. *Met. T.*14. ens diuiditur in ſubſtantiam, & accidens. Sed proprium non eſt ſubſtantia: ergo eſt accidens; ac proinde non conſtituitur vniuerſale ab accidente diſtinctum. Min. oſtenditur, aut proprium eſt eadem ſubſtantia cum ſpecie à qua profluit, aut diuerſa, quia idem, & diuerſum ſunt immediata *ex* 10. *Met. T.*12. Non primum, alioquin proprium ingrederetur definitionem ſpeciei, cum definitio exprimat totam eſſentiam definiti. Eò magis, quia proprium ab ipſa ſpecie egreditur. Idem autem nequit eſſe ſimul cauſa & effectus reſpectu eiuſdem. Nec ſecundum, alioquin prædicari nequiret de ſpecie, prædicatur autem de ſpecie, vt *homo eſt riſibilis*: Ergo &c. Conf. 1. exceptis materia, & forma in compoſito non reperitur alia ſubſtantia: ergo proprium, quod eſt in compoſito cùm non ſit materia, nec forma, ſequitur eſſe accidens. Conf.2. quod prodit à ſubſtantia compoſita eſt accidens: ſed propriū promanat à ſubſtantia compoſita, compoſitione phyſica: ergo eſt accidens. Reſp. poſſe gloſſari maiorem de identitate reali, non verò formali: ſicque reſpondetur ad minorem, videlicet proprium eſſe realiter ſubſtantiam, non verò formaliter: ſiquidem formaliter eſt aliquitas ſubſtantiæ, aut accidentis, vt oſtenditur *in Met.* Vel dicito cum Doctore hìc per diſtinctionem, ſi ſumatur accidens pro extraneo, prout idem eſt ac prædicatum non prædicans eſſentiam, conceditur propriū eſſe accidens: at ſi capiatur accidens pro eo, quod ab extrinſeco aduenit ſubiecto, negatur proprium eſſe accidens, per huiuſmodi diſtinctionem reſpondetur ad 1. & 2. conf. quam innuit idem Doctor, 2. *d.*37. *q. vn.* §. *propter igitur Q.* Et *Quol.*1. §. *De altero D.* & amplectuntur Sirectus *fol.6. Tract.formalitatum*, Tromb. Bruliſer, & alij *ibid.*

17. Opp. 2. Quod ponitur in definitione alicuius, non diſtinguitur ab eo, in cuius definitione ponitur, quia definitio denotat ea, quæ ſunt rei intrinſeca, & eſſentialia: ſed accidens locatur in definitione proprij; proprium namque cum ſit extra rei ſubſtantiam, eſt accidens: Ergo proprium haud eſt vniuerſale ab accidente diſtinctum. Conf. diuiſum includitur in membris diuidentibus, vt animal, quod diuiditur in rationale, & irrationale, in ipſis includitur: ſed accidens diuiditur in accidens ſeparabile, & inſeparabile Igitur, proprium non facit diſtinctum vniuerſale ab accidente. Reſp. admiſſa maiore, diſtinguendam eſſe minorem. Accidens ſumptum pro extraneo, concedo: accidens ſumptum pro eo, quod ab extrinſeco adueniens ſubiectum ipſum accidentaliter perficit, nego.

Vel dic cum Scoto *in quæſt.* accidens intentionale poni quidem in definitione proprij, non verò accidens reale, de quo hìc contenditur. Ad conf. idem eſt dicendum, ea quippè diuiſio accidentis locum habet in accidente reali, non autem in accidente intentionali: ſiue etiam in accidente ſumpto pro prædicato non prædicante eſſentiam, vt exploratum eſt ex ſuperioribus. Hæc à paupere vſuario dicta ſint de proprio, qui verò proprietarius eſt, plura addat, ſi velit.

QVÆSTIO VII.

De Accidente.

1. POSTREMVS locus datur accidenti in Porphyriano vniuerſalium ſyllabo, propterea quod accidens origine, & dignitate cæteris vniuerſalibus poſtponitur. Idque liquidò conſtat in compoſito phyſico, priùs quippè conflatur compoſitum ex materia & forma, vt homo ex corpore, & anima rationali, ſtatimque ab ipſo profluunt eius paſſiones, quæ dicuntur propria, & poſtmodum ipſi accidentia communia adueniunt. Eò magis, quia propria potiſſimùm à ſpeciebus, & communia accidentia ab indiuiduis egredi ſuprà notaui. Hæc autem illis ordine præferenda eſſe, nemo in dubium vocare debet.

Articvlvs I.

An Accidens ſit vniuerſale.

3. Hoc quæſitum ex inſtituto expendit Scot. *q.* 34. *vniuerſalium*, & reſpondet affirmatiuè cum Porphyrio, & cæteris Philoſophis in præſenti cap. Renuentibus pleriſque à noſtris Recentiorib. citatis *diſp.4.q.5.& diſp.5.q.5.art.1*, quibus videtur conſentire Suarez *diſp.6. Met. ſect.4.n.4.* ab eiſdem authoribus allegatus.

Not. 1. ex eodem Doctore *præcit.* §. *Ad quæſt. dicendum*, accidens multis accipi modis. Aut enim eſt accidens primò intentionaliter, aut ſecundò intentionaliter. Accidens primò intentionaliter idem eſt ac inhærens, vt obſeruat Tatar *hoc eſcibili* 4. Quodque vel ſumitur pro eo, quod contingit in paucioribus, & hoc triplex eſt, caſuale, fortuitum, & ad vtrumlibet, de quibus Philoſophus 2.*phyſ. T.*48. Vel pro eo, quod aduenit enti completo; vnde oritur eius denominatio; deriuatur namque accidens ab accido, proptereà quod rem completam in ſuo eſſe ſupponit, cui accidit, & diſtinguitur à ſubſtantia, quæ rei non accidit, ſed per ſe ſubſiſtit. Sic accidens eſt commune nouem prædicamentis accidentium, eſtque alterum membrum diuiſionis entis, in ſubſtantiam, & accidens, vt patet 5. *Met. T.*14. Accidens ſecundò intentionaliter captum deſignat ſecundam intentionem, quæ attribuitur alicui, quod abſque repugnantia poteſt affirmari, aut negari de ſubiecto. Poteſt autem vſurpari pro extraneo, de quo ſermo inſtituitur in fallacia accidentis: aut pro eo, quod à ſolo intellectu efficitur, ſic omnia quinque vniuerſalia ſunt accidentia, aut pro prædicato non eſſentiali, quod participatur à duobus poſtremis vniuerſalibus. Tam enim proprium, quam accidens dicuntur prædicata non eſſentialia: aut pro prædicato nec eſſentiali, nec neceſſario, ſicque habetur quintum vniuerſale. Quod non ſpectatur, quatenus prædicatur de inferioribus, vt color de albedine, & nigredine, ſic enim à genere non differt: ſed quatenùs reſpicit ſubiecta, in quibus inhæret, eaque denominat, vt albedo reſpectu Cygni, & lactis de quibus accidentaliter prædicatur.

3. Not. 2. ex Ioanne Maiore *c. de accidente*, accidentiũ nonnulla vni tantũ parti ſubiecti ſunt addicta, vt ſimitas naſi, criſpitudo capillis: quædam verò partes ſubiecti indifferenter reſpiciunt, vt albedo poteſt inhærere in dente, manu, aliiſque partibus corporis. Iterùm, quædam accidentia in parte exteriori reſident, vt viſio in oculo: quædam verò in parte interiori efficiuntur, & ſubiectantur, vt recordatio. Rursùs aliqua vniformiter, ſiue æqualiter in ſubiecto intenduntur, vt lumen æqualis intenſionis in domo: & quædam difformiter, quæ in vna parte magis, quàm in alia intenduntur, vt ſi lumen maius ſit in vna, quàm in altera parte domus.

4. Aſſertio, accidens eſt vniuerſale. Hanc probat Scot. citatus 1. ex Ariſt. 1. *Top. c.4.* & Porphyrio *in hoc c.* qui accidens inter vniuerſalia collocant. 2. cui conuenit definitio vniuerſalis eſt vniuerſale: ſed accidenti conuenit definitio vniuerſalis: ergo accidens eſt vniuerſale. Maior eſt conſpicua, per locum à definitione ad definitum. Minor eſt in promptu, definitio vniuerſalis eſt prædicari de multis, vt ſæpè aduerti in ſuperioribus, ſed accidens prædicatur de multis, vt *coruus eſt niger, Cygnus eſt albus*: ergo ipſi competit definitio vniuerſalis. Rursùs, accidens prædicatur de multis in quale contingenter: ergo eſt vniuerſale ab aliis diſtinctum. Ant. oſtenditur ex peculiari ratione vniuſcuiuſque vniuerſalis: proprium quippè prædicatur in quale neceſſariò, differentia in quale quid; genus & ſpecies in quid.

5. Opp. 1. quod eſt in ſingulari eſt ſingulare, receptũ quippe eſt in recipiente per modum recipientis: ſed accidens eſt in ſingulari *ex 5. Met. c. de eodem*: ergo accidens, de quo hîc agitur, cum ſit illud idem accidens, nõ eſt vniuerſale, ſed ſingulare. Reſponderi poteſt ad maiorem, naturam communem, & prædicata quidditatiua eſſe in ſingulari, quæ tamen ſingularia haud ſunt, & confirmari poteſt *ex Ariſt. c. de ſubſtantia* dicente, ſecundas ſubſtantias eſſe in primis: palam autem eſt ſecũdas ſubſtantias non eſſe ſingularia. Tamen data maiori, reſpondet Scot. ad min. quod hæc intentio *accidens eſt in ſubiecto communi*, vt in albo, vel in aliquo conſimili, cui applicatur, ſicut ſpecies in hoc communi ſubiecto, *homo*: aſſertum autem Ariſt. 5. *Met.* capitur quoque de illo, cui applicatur hæc intentio *accidens*, quia illud primò ineſt ſingulari, cum non conſequatur principi ſpeciei ſecundum ſe.

6. Opp. 2. nullum ens reale eſt formaliter vniuerſale, vt monſtrauimus *q.1. art 6.* ſed accidens eſt ens reale; comprehenditur enim ſub ente, quod ex 5. *Met. T.*14. diſtribuitur in ſubſtantiam, & accidens: ergo accidens non eſt vniuerſale. Conf. nulla ſecunda intentio per ſe prædicatur de prima intentione, quia non vera natura non prædicatur de vera natura: ſed accidens prædicatur per ſe de prima intẽtione, vt *color eſt accidẽs* ergo cum accidens ſit reale, nequit eſſe formaliter vniuerſale, quod eſt ens rationis. Conceſſa. ma. ad min. dico, argumentum valere de accidente reali, non autem de accidente intentionali, de quo extat hic ſermo. Ita etiam reſpondetur ad confirmationem.

7. Opp. 3. nulla ſpecies vniuerſalis ineſt propriè in ſingulari: ideò hæc eſt falſa, *hoc animal eſt genus* & illa, *hic homo eſt ſpecies*: ſed iſta eſt vera, *hæc albedo eſt accidens*, cum ipſi definitio accidentis, in proximo art. adducenda accommodetur: ergo accidens non eſt vniuerſale. Reſpond. per conceſſionem maioris, & diſtinctionem minoris, ſi ſumatur accidens primò intentionaliter, concedo: ſi verò accipiatur ſecundò intentionaliter, nego, vt conſtat apertè ex primo notabili.

Articvlvs II.

Quid ſit accidens.

8. Tres adducuntur definitiones accidentis in hoc cap. à Porphy prima eſt huiuſmodi. *Accidens eſt, quod adeſt, & abeſt ſine ſubiecti corruptione.* Secunda, *accidens eſt, quod contingit eidem ineſſe & non ineſſe.* Tertia *accidens eſt, quod nec eſt genus, nec ſpecies, nec differentia, nec proprium, ineſt autem ſubiecto.* Duæ præcedentes definitiones ab inuicem non differunt, niſi verbis, vt rectè aduertunt Sarn. *in expoſitione quæſt.* & Arriaga *diſp.8. ſect.2.* & antè ipſos Maior *Notabili* 3. coïnciduntque cum illa definitione accidentis, quam tradit Ariſt. 1. *Top. c.4.* quem in hac ſua Iſagoge imitatur Porphyrius. Magnopere autem Philoſophi laborant in examine prioris definitionis, quidam eam tanquam malam increpant, vt Hurtadus *diſp.6. ſect.6.* §. 38. & Arriaga *diſp.8. ſect.3. num.*27. Alij vt bonam approbant quidem, diſcordant verò in eius explicatione. Ex vna parte namque Rubius *q.3.* & Ioannes *de S. Thom. q.12. art.1.* volunt eam eſſe intelligendam de inhærentia reali in ſubiecto, & ſeparatione pariter reali. Ex altera verò parte Scotus *quæſt.* 35. *vniuerſ.* eiuſque interpretes *ibid.* à quibus non videntur diſſentire Thomiſtæ, docent eam eſſe intelligendam de intentionali, & intellectuali ſeparatione.

9. Not. 1. ex Doctore citato, has voces *adeſt, & abeſt*, quæ locãtur in definitione Porph. & *ineſſe, & nõ ineſſe*, quæ

quæ habentur in definitione Ariſtotelis, bifariàm poſſe accipi, nimirum pro terminis primæ, & ſecundæ intentionis. De eis primo modo ſumptis ſcribit Philoſophus 7. *Met.T.*1. & inde accidentis eſſe, eſt ineſſe: cui conſonat, quod prænuſerat idem Philoſophus 8.*Phyſ. T.*62. inquiens, *impoſſibile eſt idem ſimul eidem ſubiecto ineſſe, & abeſſe ab eodemmet ſubiecto.* Itaque in hiſce locis Ariſt. loquitur de accidente primo intentionaliter, ſiue de accidente reali. Quod ſi ſecundo modo capiantur, denotant prædicationem accidentalem, & denominatiuam accidentis de ſubiecto, veluti *dici de*, deſignat prædicationem eſſentialem ſuperioris de inferiori in eodem genere. Huius meminit Ariſt. *in Antepradicamẽtis* adducens illã quadrimembrem diuiſionem *de eſſe in ſubiecto, & dici de ſubiecto*, de qua in ſequenti libro. Capto ergo adeſſe, vel ineſſe pro ſecunda intentione, ſiue logicaliter, idem eſt dicere, *accidens eſt, quod adeſt, & abeſt ſine ſubiecti corruptione; ac accidens eſt prædicatũ non eſſentiale neceſſariò ſubiecto non conueniens*, vt exponit Scot. *loco cit. & q.*12 *verſu, ſi igitur.* Vel clariùs, *Accidens eſt, quod affirmatur, & negatur de ſubiecto abſque vlla ſubiecti repugnantia*, vt idem Doctor ſubiungit.

10. Not. 2. duplicem eſſe abſtractionẽ intellectus, vnã præciſiuam, & alteram diuiſiuam. Abſtractio præciſiua eſt, quà intellectus vnum intelligit, abſque alio: quamuis vtrumque ſit coniunctũ, & inſeparabile. Extat quippe priuilegiũ intellectus concipiendi vnũ ſine alio, tametſi diuidi, & ab inuicẽ diuelli nequeant. Hinc Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 18. ait, *Abſtrahentium non eſt mendacium.* Abſtractio diuiſiua eſt, qua intellectus vnum ab alio ſeparat, hoc eſt, vnum de altero negat. Vtramque abſtractionem innuit Doctor *in quæſt.* reſpondens ad vltimum argumentum. Et 3. *d.*14. *q.* 2. Prima intellectui ſimplici, & ſecunda intellectui componenti, ſiue diuidenti attribuitur. Licet autem quædam accidentia à ſuis ſubiectis dimoueri nequeant, abſque ipſorum pernicie, & interitu, vt de nigredine corui, & de albedine Cygni communi exemplo oſtendi ſolet; nihilominùs coruus, & Cygnus, qui ſunt eorum ſubiecta, abſq; illis intelligi valent: & ſub eorum oppoſito illæſa perſiſtit eorum eſſentia, nullaque inuoluitur repugnantia. Verùm quidem eſt, ſubiectum concipi ſine proprio, quod ab ipſo defluit; quia non ingreditur eius eſſentiã: attamen ſub oppoſito eius nequaquam concipi valet, propterea quod exit à principiis eius eſſentialibus, vt in ſuperiori quæſt. patefeci. Idipſum aſtruit Ouied. *Contr.*6 *p.*7. *n.*4. ex Bellar. ab ipſo cit.

11. Aſſertio 1. congruè definitur à Porphyrio accidens, *quod adeſt, & abeſt, ſine ſubiecti corruptione* ſi intelligatur eo modo, quo eam exponit Scot. præcitatus, & probat hac vnica ratione. Ea definitio eſt idonea, quæ componitur ex genere, & differentia, vt ſanciunt omnes Philoſophi: ſed definitio accidentis præallata conflatur ex genere, & differentia, per enim eius verba ſignificatur prædicatum non eſſentiale, quod eſt eius genus: & non neceſſariò conueniens ſubiecto, quod eſt eius differentia, vt explicui in prępoſitis notabilibus. Ergo illa definitio eſt legitima. Commodiùs autem, & faciliùs definitur accidens, *quod prædicatur de multis in quale non neceſſariò*, vbi apertè cernuntur genus, in quo accidens conuenit cum cæteris vniuerſalibus: & differentia, per quam ab eis diſtinguitur.

12. Aſſertio ſecunda ſeparatio, quæ inuoluitur in definitione accidentis, non eſt realis, ſed intentionalis, & intellectualis. Hanc communiter defendunt Scot. præreccenſitus, aliique Porphyrij interpretes, quibus conſentiunt Thomiſtæ. Prob. 1. ex Porphyrio hoc in loco, qui expreſsè inquit. Poteſt intelligi & coruus albus, & Aethiops nitens candore præter ſubiecti corruptionem. Idque diligenter notat Maior Notabili 2. de ea ſeparatione intelligenda eſt definitio accidentis à Porph. tradita, circa quam Logicus verſatur, non verò vt ad alium artificem ſpectat: ſed Logicus ſeparationem accidentis à ſubiecto intentionalem ſpeculatur. Non enim eſt artifex realis, vt alibi oſtendimus. Igitur ea ſeparatio accidentis eſt intentionalis, quæ in eius definitione ponitur. Secundò, eo modo iudicandum eſt de definitione accidentis, quo de definitionibus aliorum vniuerſalium, cum æqua ſit ratio in omnibus vniuerſalibus: ſed definitiones cæterorum vniuerſalium ſecundas intentiones includunt, quia per prædicationem, quæ eſt nomen ſecundę intentionis exprimuntur: ergo ea ſeparatio accidentis eſt intentionalis, quæ locatur in definitione accidentis. Ideò non ſunt audiendi Fuentes *q.*11. *diff.*1. *art.*1. *aſſerto* 1. & Recentiores noſtri nuper allegati *in fine*, aientes, quod ſi definitio accidentis tantùm capiatur de accidente ſeparabili, poſſe exponi de reali ſeparatione, quandoquidẽ apertè euincitur Dialecticum, ſeparationem realem accidẽtis nullo modo attingere: ſed eſſe artificis realis ipſam ſeparationem realem peruestigare. Non ergo abſolutè, nec conditionatè ea ſeparatio realis accidentis eſt in hunc locum inuehenda. Rursùs aſſerenda eſſet duplex definitio accidentis, vna ſeparabilis: altera verò accidẽtis inſeparabilis: cùm adhuc deſideranda foret definitio accidentis vtrique communis, & ab vtroque præſcindens. Eò magis quia aduerſatur Scoto *vbi ſupra, verſ. Quod accidens.* propè initium allegantι, Porph. diuidentem accidens in ſeparabile, & inſeparabile. Et palam quoque habetur apud eumdem, tùm in corpore quæſt. tum etiam in ſolutione argumentorum.

13. Opp. 1. Porphy. *hic c.*5. explanans primam definitionem accidentis non opponi eius diuiſioni, præbet duplicem modum ſeparandi accidens a ſubiecto, realẽ ſcilicet, & intentionalẽ, quòd non oporteret, ſi accidẽtis definitio foret interpretanda de ſeparatione intẽtionali dũtaxat. Conf. pari modo philoſophandũ eſt de definitione accidentis, ac eius diuiſione, quam admittunt Scot. *collatione* 35. §. *Ad* 1 & Aug *ab eo citatus*: ſed diuiſio accidentis in ſeparabile, & inſeparabile intelligitur de accidente reali: ergo & eiuſdem definitio. Reſpond. Porphyrium eo in loco ſeipſum explicare. Poſt enim traditam definitionem, & diuiſionem accidentis, vt occurreret inſtantię præadductæ, ſubdit hæc verba. *Poteſt enim intelligi & coruus albus, & Æthiops nitens cãdore, præter ſubiecti corruptionẽ.* Et innuit Doct. 1. *d.*1. *q.*3. §. *Contra iſtud L.* vbi nota verbum *intelligi* quod non ad realẽ, ſed ad intentionalem ſeparationẽ tantùm pertinet.

14. Inſtabis, ſi vera eſſet reſponſio, nullũ accidens foret inſeparabile, cum quodlibet accidens poſſit ſeparari, ſiue negari de ſubiecto, & intelligi abſque illo. Reſpondent Maior *vbi ſupra not.* 1. & Tatar. *ſcibili* 4. negando ſequelam. Non enim accidens dicitur ſimpliciter inſeparabile, quia ſimpliciter non valeat à ſubiecto ſeparari; ſed quia naturaliter, & ſecundum communem curſũ naturæ non poteſt ſeparari, ſiue negari de ſubiecto. Vnde ſupernaturali virtute omne accidens abſolutum à ſubiecto poteſt ſegregari, & abſque eo exiſtere, vt fides Orthodoxa ediſſerit de accidẽtibus Euchariſticis. Adde quod narrat Albert. quod ſi cornorũ oua vngantur pinguedine anſeris, vel felis, & argẽto viuo, in loco frigido naſcentur corui albi. Et experimur Æthiopes, & Indos degẽtes in 7. & 8. clim. dealbeſcere, vt obſeruat S. Aug. 5. *de Trin.* Ad conf. conceſſa maiore, neganda eſt minor. Nã vt ait. Scot. *q.* 35. *in ſolutione vltimi*, accidens inſeparabile habet rationẽ generalem accidentis, cur verò dicatur inſeparabile, mox ex Maiore, & Tatar. explicabã.

15. Opp. 2. nonnulla ſunt accidentia, quæ adeſſe non valent abſque ſubiecti præiudicio & corruptione, vt per diuiſionem Porphyrij, & per experientiam liquet. Febris namque, combuſtio, mors, & huius formæ alia ſubuerſionem ſuorum ſubiectorum ſecum ferunt. Ergo definitio accidentis præallata eſt increpanda. Reſpondet Scot. eam accidentis definitionẽ interpretandam eſſe de ſubiecto informationis, ſiue inhæſionis, vti eſt materia, quæ incorrupta perſeuerat, accedẽte ad ipsã, vel ab ipſa recedente accidẽte: non autẽ de ſubiecto denominationis, quod eſt cõpoſitũ, quod generatur,

& corrumpitur *ex* 7. *Met. T.*27. Si hæc reſponſio, recipiatur, tollitur omnis difficultas argumenti, præſertim ſecundum illos, qui materiam ſtatuunt ſubiectum accidentium. Verùm quoniam ſecundum Doctorem 2. *d.*3. *q.*4. ſubiectum accidentium non eſt materia, ſed compoſitum, ideò idem Doctor affert aliam reſponſionem, iuxta ea quæ adnotauimus ſuprà, videlicet illud, *abeſt ſine ſubiecti corruptione,* locatum in definitione accidentis exponendum eſſe de abſentia, ſiue ſeparatione intentionali. Quòd eſt dictu, ſubiectum accidentis poſſe intelligi ſub eius oppoſito, integra manente eius natura, nullaque in conceptu eius formali, & eſſentiali exiſtente repugnantia. Non læditur enim eſſentia ſubiecti præcisè, & obiectiuè concepta, ſiue ſub vita, ſiue ſub morte, ſiue ſub ſanitate, ſiue ſub morbo, ſiue ſub quouis alio accidente amicta, aut ſpoliata inſpectetur.

16. Inſtabis, per combuſtionem, & mortem euertitur ſubiectum accidentis, vt patet: ergo ſubiectum concipi nequit abſque ipſius deſtructione, ſecus falleretur intellectus, qui aliter ſubiectum, quam ſit, intelligeret. Eò magis, quia viuens in ſuo eſſentiali conceptu includit vitam, ac proindè abſque vita haud concipi poteſt. Conceſſo ant. diſtinguo conſequens, ab intellectu ſimplici, nego: ab intellectu componente, aut diuidente, concedo. Hæc diſtinctio plana eſt ex ſecundo not. ampliuſque declaratur à Samano *in fine q.* Ad aliud, quod ſubiungitur dico, vitam non actu, ſed aptitudine in viuente tantummodò neceſſariò deſignari.

Opp. 3. definitio non aſſignatur per oppoſita copulatiuè ex Ariſt. 6. *T. c.* 2. ſed definitio accidentis datur per oppoſita copulatiuè, vt cõſtat ex illis verbis, *adeſt & abeſt*: ergo illa definitio accidentis non eſt recta. Conf. ſi talis accidentis definitio foret apta, anima bouis, aut alterius viuentis eſſet accidens, quia adeſt, & abeſt, incorrupto ſubiecto, nempe materia. Sed hoc eſſe falſum, & abſurdum, *in lib. de anima* oſtenditur. Ergo genuina non eſt illa accidentis definitio. Reſpondet Fuentes definitionem accidentis non copulatiuè; ſed diſtinctiuè eſſe capiendam. Succeſſiuè quippè, & non ſimul poteſt accidens adeſſe, vel abeſſe à ſubiecto. Tu verò dic cùm Scoto in ſolutione primi, non copulatiuè, ſed circumlocutiuè eſſe intelligendam, vt patet ex dictis; per illa namque verba circumloquimur prædicatum accidentale non conuertibile, & non neceſſarium, vt indicat Tatar. *vbi ſupra.* Ad conf. neganda eſt ſequela maioris, quandoquidem anima non eſt in materia tanquam accidens in ſubiecto, ſed vt pars in ſua comparte, ex dicendis locò nunc citato.

17. Opp. 4. ſi allata accidentis definitio eſt idonea: ergo ineſt per ſe definito: atqueadeò accidens per ſe adeſt, & abeſt. Quod ſi per ſe adeſt: ergò per ſe non abeſt. Reſpondet Scot. negando vltimam conſequentiam; inquit enim eſſe ſophiſma à ſecundum quid, ad ſimpliciter. Sicut non valet, contingens neceſſariò eſt contingens. Ergo contingens neceſſariò eſt.

LIBER TERTIVS.

De Prædicamentis.

TANTI æſtimabatur hic liber prædicamentorum apud Herminum Peripateticum, vt in ore ſemper haberet decem categorias, quem alloquens Demonax Philoſophus ita luſit. *Equidem arbitror Hermine te non indignum decem categoriis.* Locus eſt ex ambiguo vocis *categoria*, quæ prædicamentum aut accuſationem ſignificat, teſtibus Eraſmo *l.*8. *Apoph.* Fonſeca 5. *Met. cap.*7. *quæſt.*1. *ſect.* 2. & Conimbr. *in proœmio Categoriarum.*

QVÆSTIO I.

De præludiis prædicamentorum.

ARTICVLVS I.

Quiſnam ſit author huius libri prædicamentorum.

1. PRIMA aſſertio, Ariſt. huius operis fabricator cenſendus eſt. Ita præſupponit Scot. *in qq. prædicamentalibus*, eſtque communis Peripateticorum ſenſus, contra Iamblicum, & alios nonnullos, qui eum ſequuntur. Prob. ex Ariſt. qui nonnunquam huius libri meminit in ſuis ſcriptis, vt aduertit Fuentes *q.*13. *diff.*1. *art.* 1. exaraturque in ſyllabo libr. Ariſt. vt patet apud Laërtium, *in vita ipſius* Ariſt. Iulium Pacium, Franciſcum Patricium, & alios. 2. Ariſtoteles Logicam perfecit, vt patet ex *l.*1. *q.* 1. *art.*4. at niſi edidiſſet librum categoriarum, non abſoluiſſet Logicam: omiſiſſet namque terminos incomplexos, in hoc opere contentos, qui ſunt materia remota, ſiue partes integrales ſyllogiſmi. Prætereà ſtylus conciſus, & ſubtilis, nec non phraſis, & ordo in præſenti opere ſeruatus planè Ariſtotelicam ſapiunt Doctrinam. Iure ergo eius operator eſt Ariſt.

2. 2. Aſſertio, decem prædicamentorum primus author extat Archytas Tarentinus Pythagoræ auditor, quem ſecuti ſunt Ariſt. & cæteri Philoſophi. Hanc aſſertionem, tenent expreſsè Theodorus Zuingerus *volum.*1. *l.*2. vbi refert Archytam exiſtimari categoriarum authorem, quem interdum Ariſt. in ſuis ſcriptis valdè commendat. Et Mirandulanus *l.*4. *de examine veritatis*, qui teſtatur opus Architæ in decem categorias diuiſum, adhuc extare lingua Dorica exaratum, quod Ariſt. poſtmodum mirificè excoluit & locupletauit: nec diſſentit Scot.

3. Opp. Ariſt. vocat antiquos Philoſophos Dialecticæ ignaros 1. *Met. cap.*8. Pugilibus inexercitatis, & artis expertibus comparat *ibid. c.*4. Atque infantibus balbutientibus aſſimilat *c.* 7. *eiuſdem libri. T.*51. Ergo cum liber prædicamentorum ſit vna pars Logicæ, vt patet ex ſuperiorib. Ariſt. eius author cenſendus eſt. Reſp. id omne, quod de veteribus Philoſophis profert Ariſt. interpretandum eſſe, penes rationem Dialecticæ perfectam, maximè formam ſyllogiſmi, quem adinneniſſe ipſemet gloriatur *in fine Elench.* non autem penes omnes partes, potiſſimùm remotas, & integrales, cuiuſmodi eſt liber prædicamentorum: haſque præfatas partes eos calluiſſe, ſatis conſtat *ex l.*1. *q.*1. *art.*4. *oppoſitione* 2.

ARTICV

ARTICVLVS II.

Quodnam ſit huius operis ſubiectum.

4. NOminales huius libri ſubiectum faciunt voces, quibus videtur conſentire Fonſ. 5. *Met. c. 7. q. 1. ſect. 6.* Auicenna *in principio ſuæ Logicæ* tiatuit res iſtius opellæ ſubiectum. Scotus verò *q. 1. & 2. prædicamentali.* Tatar. *ibid. q. 1. dub. 2.* & alij eiuſdem doctrinæ alumni aſſeuerant intentionale vniuocum decem prædicamentis eſſe huius operis ſubiectum.

5. Not. ex Titelmano *l. 2. conſiderationis Dialecticæ c. 1.* nomen prædicamentum tribus modis vſurpari. Primò. pro eo quod de aliquo prædicatur, ſic ſumpſit Aug. *l. de decem categoriis c. 1.* appellans animal categoriam ſubſtantiæ. Quò reſpiciens Cicero *l. 4. Tuſculanarum qq.* deſcribit prædicamentum id, *quod de aliquo, vel de aliquibus enunciatur.* Et hæc eſt acceptio ex nominis etbymologia. 2. pro tota coordinatione ex ſupremo genere, & ex eis quæ ſob ipſo continentur, ita vſurpauit Porph. *in ſua Iſagoge c. de ſpecie.* Et recipiunt Doctor *2. d. 3. q. 4. §. Contra iſtam concluſionem.* Et paſſim ceteri Philoſophi. 3. pro ſummo genere duntaxat, quo in ſenſu dicimus, homo v. g. eſt ſub prædicamento ſubſtantiæ, & ſubſtantia eſt primum prædicamentum. Frequentior autem vſurpatio prædicamenti petitur penes ſecundam & tertiam ſignificationem, adeo vt prædicamenta in præſenti, & vtplurimùm, accipiantur pro primis decem generibus, & pro decem coordinationibus, quarum illa extant capita, vt optimè obſeruant Maior, & Tatar. *c. de ſubſtantia.* Nec prætermittenda eſt prædicamenti communis acceptio pro prima intentione, hoc eſt pro rebus tam ſubſtantialibus, quam accidentalibus, quæ in prædicamentis collocantur: vel pro ſecunda intentione, quæ attribuitur rebus debitè diſpoſitis, & ordinatis, ſub vno capite ſupremo. vt aduertit Doctor *quæſt. 2. prædicamentali §. Ad q. dicitur.*

6. Aſſertio 1. voces non ſunt obiectum huius libri. Ita Scotus, *q. 1. prædicamentali ante §. Ad q. dici poteſt.* Prob. 1. Logica eſt de 2. intentionibus tanquam de ſubiecto prædicationis, & de ſyllogiſmo, ſiue modo ſciendi tanquam de ſubiecto attributionis, vt oſtendi *l. 1. q. 3. art. 7.* Ergo voces non ſunt ſubiectum huius operis. Conſequentia tenet, quod non eſt ſubiectum totius, nec partis, quia pars ſub toto continetur: ſed voces non ſunt ſubiectum totius Dialecticæ, vt probaui loco mox citato, *art. 4.* Ergo, nec huius partis. Secundò de ſubiecto ſcientiæ oſtenduntur paſſiones eius *ex 1. poſt.* nulla autem proprietas vocis ſignificatiuæ, tum in hoc, tum etiam in aliis libris demonſtratur, vt patet legenti; præſertim quia nulla voce exiſtente, aut poſſibili, extat ſcientia de decem prædicamentis. Immò omnes paſſiones ſyllogiſmi, omneſque eius partes poſſunt ſibi ineſſe, ſecundum eſſe quod habent in mente, etiamſi non proferantur, quia illud eſſe præcedit voces. Non ergo voces ſtatuuntur obiectum huius operis.

7. Aſſertio 2. nec res valent eſſe obiectum iſtius libri. Hanc quoque defendunt Scot. *vbi ſuprà, poſt. §. Ad q. verſ. Ad aliud dico.* Et Antonius Andreas *q. 1. in lib. ſex principiorum.* Quam probant rationes adductæ *l. 1. q. 3. art. 2.* quibus oſtenditur res omnes haud eſſe ſubiectum totius Dialecticæ.

8. Aſſertio 3. prædicamentum, ſiue intentionale vniuocum decem ſummis generibus extat ſubiectum huiuſce libri. Tenet Doctor *q. 2. prædicamentali, §. Ad q.* & expreſſiùs *§. Contra verſ. Ideò dici poteſt.* Et ſequitur ex aliorum refutatione. Adhuc autem ſuaderi poteſt, quia Logicus illud intentionale commune decem prædicamentis conſiderat, velut in Iſagoge Porph. ſpeculatur vniuerſale. Igitur, quemadmodum ibi vniuerſale ſancitur eius ſubiectum, vt patet *l. 1. q. 1. art. 12.* pariter hic prædicamentum præfato modo ſumptum decernitur huius libri obiectum. Vnde accommodari queunt in præſenti illæ rationes, quæ ad probandum vniuerſale eſſe ſubiectum introductionis Porphyrianæ loco citato allatæ fuère; mutato ſolò nomine vniuerſalis in prædicamentum.

9. Opp. 1. contra 1. aſſert. in præſenti lib. agitur de æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis, quæ ſunt differentiæ vocis ſignificantis duntaxat; æquiuocatiò namque nec rebus, nec conceptibus; ſed vocibus adaptatur. Ergo voces ſunt huius libri ſubiectum: Conf. illa tria præallata definiuntur per *dicuntur*, ſed dici pertinet ad voces: ergo &c. Conf. 2. per Ariſt. hoc loco ſingulum incomplexorum ſignificat ſubſtantiam, aut accidens: at ſignificare ſpectat ad voces ſignificatiuas. Ergo voces ſunt huius libri obiectum. Reſp. imprimis vniuoca, & denominatiua eſſe differentias prædicatorum, quæ ſecundum ſe inſunt conceptibus; non autem vocibus ſignificantibus. De æquiuocis verò tractat Ariſt. propter oppoſitionem eorum ad vniuoca; vel per æquiuoca intelligit æquiuoca æquiuocata, non autem æquiuoca æquiuocantia: Huius diuiſionis explicatio habetur *in Epitome l. 1. q. 1. art. 5.* Ad 1. conf. dico ab Ariſt. locari *dicuntur*; quod idem eſt ac concipiuntur, vt quoque aduerti *l. 1. q. 3. art. 4.* de ſubiecto totius Logices. Ad 2. conf. dico, illud primariò competere conceptui ſimplici: ſecundariò verò voci ſignificatiuæ. Vnde concludit Scot. quod ſi ſubiectum huius ſit incomplexum, potiùs conceptus, quàm vox eſt ipſius operis ſubiectum, ſupple prædicationis, non attributionis.

10. Opp. 2. contra 3. aſſertionem, de ſubiecto ſcientiæ demonſtrantur paſſiones, vt tradit Ariſtoteles 1. *poſt.* 1. ſed de prædicamento vniuerſè ſumpto nulla oſtenditur paſſio. Ergo prædicamentum non eſt huius ſubiectum. Conf. 1. prædicamentum non competit omnibus, quæ in hoc opere conſiderantur; non enim omnia, quæ hîc habentur, ſunt prædicamentum. Ergo non eſt ipſius ſubiectum. Conf. 2. prædicamentum ſub vniuerſali continetur, quod eſt ſubiectum libelli Porphyrij. Ergo hæc ſcientia ſubalternatur ſcientiæ Porphyrianæ, quia ſicut ſubiectum ſe habet ad ſubiectum, ita ſcientia ad ſcientiam: ſed hoc videtur abſurdum: ergo & id, ex quo ſequitur. Conceſſa ma. neganda eſt minor. Iſtæ namque paſſiones de prædicamento demonſtrantur, nempè, diuidi in ſpecies, non habere genus ſupra ſe, & vniuerſè prædicari: Ad 1. conf. Dico non oportere omnia, quæ hîc expenduntur, eſſe prædicamentum, ſed ſufficere, ſi aliquo modo ad ipſum reducantur, ſicut de ſubiectis aliarum ſcientiarum diximus *l. 1. q. 3.* Ad 2. conf. dico præter illam conditionem, ad veram ſubalternationem requiſitam, aliam eſſe neceſſariam, puta vt ſubalternata decerpat ſua principia à ſubalternante, quæ iſti ſcientiæ deficit, propterea non ſequitur, hanc ſubalternari ſcientiæ, de vniuerſalibus, quæ in Iſagoge Porph. traditur.

ARTICVLVS III.

An de prædicamentis ſit ſcientia.

11. ASſertio, de prædicamentis eſt ſcientia. Ita Scot. *q. 1. prædicamentali.* & conſtat ex ſuperiore art. de ſubiecto enim ſcibili datur ſcientia, vt ex ſe notum eſt: ſed ſubiectum prædicamentorum eſt ſcibile; oſtenduntur namque de eo proprietates ſcibiles, vt diuidi in ſpecies, non habere genus ſupra ſe, & huiuſmodi. Ergo &c.

12. Opp. 1. omne ſcibile per definitionem, & demonſtrationem eſt ſcibile *ex 1. & 2. poſt.* ſed de præ-

dicamentis non habetur definitio : ergo nec de his ſcientia. Min. definitio conficitur ex genere, & differentia, vt nemo diffitetur: ſed prædicamenta, cum ſint ſumma genera, non habent genus, & differentiam. Ergo &c. Conceſſa ma. nego minorem, etſi enim propriè de his non ſit definitio, eſt tamen quædam deſcriptio, quæ ad rationem ſcientificam videtur ſufficere.

13. Opponꝰ ſecundò, ſubiectum ſcientiæ eſt prius paſſionibus, quæ de ipſo demonſtrantur, veluti cauſa eſt prior ſuis effectibus: ſed decem prædicamentis nihil eſt prius, quia ſunt prima, & ſuprema genera. Ergo de ipſis non habetur ſcientia. Conceſſa maiore: diſtinguo minorem. In ſe concedo: ratione inhærentiæ paſſionis intentionalis, nego. Licet enim reſpectu ſui non habeatur aliqua cauſa, per quam demonſtrentur; nihilominùs reſpectu ſuarum paſſionum intentionalium, quæ inſunt eis, quatenùs à ratione conſiderantur, ſunt veræ cauſæ, ſaltem per emanationem, vt aliàs planum fiet.

ARTICVLVS IV.

An ſcientia de prædicamentis ſpectet ad Logicum.

14. NVllius peculiaris, & determinati artificis eſſe tractationem de prædicamentis, putant nonnulli, quos ſuppreſſo nomine allegant Conimbr. *in proœmio prædicamentorum.* Ruuius *ibid.* & Fonſ. 5. *Met. cap. 7. quæſt.* 1. Nec deſunt, qui horum ſermonem ad ſolum Metaphyſicum referant. Scotus autem *quæſt. 2. prædicamentali.* Fuentes *quæſt.* 13. *diff.* 1. *art.* 3. & cæteri Philoſophi communiter prædicamentorum opus diuerſâ ratione ad Logicum, & ad Metaphyſicum ſpectare affirmant.

15. Notandum eſt ex Scoto nunc cit. §. *Ad q. dicitur.* Et recolendum ex dictis *in ſecundo art. ad finem notabilis,* prædicamenta poſſe bifariàm conſiderari. Vno modo quatenùs ſunt entia realia; ſiquidem *ex 5. Met. T.* 14. ens reale finitum diuiditur in decem genera, ſiue prædicamenta. Altero modo, quatenùs ſunt entia intentionalia, ab intellectu cauſata, rebus realibus attributa. Hâc præiactâ diſtinctione, diluitur præſens difficultas. Aliquid enim ſub diuerſa formalitate poſſe à diuerſis ſcientiis conſiderari, patet de quantitate, quæ à Phyſica, & à Mathematica expenditur: necnon de corpore, quod Phyſica, & Medicina examinant.

16. Aſſertio, prædicamentorum tractatus primò intentionaliter eſt muneris metaphyſici: & ſecundò intentionaliter eſt officij logici. Hæc aſſertio in duas ſcinditur partes: eſtque de mente Scoti *præcitati.* Prima pars prob. Metaphyſicæ obiectum eſt ens reale, quod ex Ariſt. allegato *cap. 7. T.* 14. diuiditur in decem prædicamenta, tanquam in decem modos, ſubiungit Doctor *ibi*: ergo cùm Met. ſpeculetur ens, vt ens, quoque & eius modos, in quos ipſum ens diuiditur. Item Metaphyſicus eſt communis artifex; contemplatur enim naturas communes, & quidditates rerum vniuerſalium: Ergo ad ipſum ſpectat labor ſpeculandi prædicamenta. Adde quod primus Philoſophus agit de modis eſſendi, & Logicus de modis prædicandi, vt alias probabitur. Ergo &c. Secunda pars prob. Logica agit de 2. intentionibus applicatis primis iuxta commune proloquium Dialecticorum, quod memorat Scot. *quæſt.* 1. *antè* §. *Ad q verſ. Ad oppoſitum.* Ergo, prædicamenta ſecundò intentionaliter ſumpta ſpectant ad Logicum. Prætereà, Logicus diſſerit de prædicabilibus, & ſubiicibilibus, reſpicit enim ordinem ſuperiorum, & inferiorũ in propoſitionibus ab ipſo elaboratis. Ergo prædicamenta penes huiuſmodi ordinationem, & diſpoſitionem, à ratione cauſatam pertinent ad Logicum.

17. Oppones primò, de prædicamentis habetur ſcientia realis. Ergo de his non eſt Logica, quæ eſt ſcientia rationalis. Ant. prob. de iſtis agit Metaphyſica, vt patet 5. & 7. *Met. T.* 14. quæ eſt ſcientia realis. Reſp. iuxta diſtinctionem in notabili præallatam, ſi prædicamenta primò intentionaliter conſiderentur, concedo: ſi verò ſecundò intentionaliter ſpectentur, nego. De his namque hìc acceptis extat Logica, vt indicat Doctor *quæſt.* 11. *prædicamentali.* §. *Ad quæſtionem dicendum.*

18. Oppones ſecundò, prædicamenta ſunt res primæ intentionis: ideò ait Scotus prærecenſitus, eorum diſtinctionem peti penes rerum eſſentiã, eorumque prædicationes eſſe de rebus primæ intentionis, vt *homo eſt ſubſtantia.* Ergo, prædicamenta ad Logicam quæ non eſt ſcientia realis, non ſpectant. Diſtinguo ant. vt conſiderantur à Met. concedo: vt conſiderantur à Log. nego, ita exponitur Scotus *loco cit.* ſubſtractum quippè ſecundæ intentionis per ſe Metaphyſica ſpeculatur: ſecundam verò intentionem ipſi ſubſtracto attributam, & applicatam Logica meditatur.

QVÆSTIO II.

De Antepradicamentis.

1. SIcvt iſtud Opus prima ſui diuiſione trifariam ſecatur, in Antepræ dicamenta, Prædicamenta, & Poſtprædicamenta: ſic Antepradicamenta ternario numero cõprehẽduntur, Æquiuoca, Vniuoca, & Denominatiua. Vtitur autem Ariſt. hoc numero fortaſsè non neſcius eius apud veteres celebris Elogij. *Numero Deus impare gaudet.*

ARTICVLVS I.

De Æquiuocis.

2. PRæter ea, quæ de æquiuocis perhibui in Epitome *lib.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 5. hæc libet apponere perdiſcenda. Ignoratione quippè æquiuocorum multi in multos labuntur errores: ob id inquit Scot. 3. *diſt.* 22. *q. vn.* §. *Ad* 1. *arg. ſub E. Æquiuocatio nominum multoties decepit.* In primis obſeruandum eſt, Ariſt. documentum 6. *Top. cap.* 1. 10. 5. & Scoti *Quol.* 1. §. *De primò A.* Et *quæſt.* 9. & 10. *Elench. Æquiuoca priùs ſunt diuidenda, quàm definienda.* Ratio huius reddi poteſt, quia diſtinctio eſt manifeſtatio ſenſus veri, & ſenſus falſi, vt aduertit Doctor *loco proximè cit. in fine quæſt.* 11. Diſtinguitur autem ab eodem Doctore *quæſt.* 5. *prædicamentali* §. *Ad q. dicendum* duplex æquiuocatio, actiua, & paſſiua. Actiua eſt relatio ſuppoſitionis vnius vocis ad plura ſignificata: Paſſiua verò eſt relatio plurium ſignificatorum, ad vocem æquiuocantem. Hinc oritur diuiſio æquiuocorum, in æquiuocum æquiuocans, quod eſt vox, ſiue nomen æquiuocum multis ſignificatis applicatum: & æquiuocum æquiuocatum, cuiuſmodi ſunt res, ſiue conceptus obiectiui per nomen æquiuocum expreſſi. Prætereà, æquiuocum æquiuocatum bifariàm poteſt vſurpari, primò intentionaliter, quod eſt ſignificatum, ſiue ſignificata nominis æquiuoci, veluti ſignificata nominis canis. Æquiuocum ſecundò intentionaliter eſt relatio rationis nominis ſignificati, ſiue ſignificatorum ad vocem æquiuocam ſignificantem, quo in ſenſu deſcribuntur æquiuoca, *quorum nomen eſt commune, ratio verò ſubſtantiæ ſecundum illud nomen eſt diuerſa.* Iterùm duplex eſt æquiuocum æquiuocans, videlicet æquiuocum æquiuocans à caſu, quod æquè primò diuerſis conceptibus plura ſignificat ſub eodem nomine, vt de cane alibi fuit declaratum, & æquiuo-

cum

cum æquiuocans à conſilio, quod quidem plura diuerſis conceptibus ſub vno nomine deſignat, vnum tamen per comparationem ad aliud, vt exemplificat Ariſt. *in Antepradicamentis cap.1.* de homine reſpectu viui, & picti. Inſuper aduerte ex Doctore 1. *diſt.25. q.vn.* §. *Reſpondeo A.* æquiuocum non numerari in æquiuocatis, non enim rectè dicitur, piſcis, & ſydus ſunt duo canes; Ferch. *veſt.1.cap.4.num.11.* quandoquidem numeratio alicuius in aliquibus communem eorum rationem exigit, in æquiuocis autem ratio eſt diuerſa, ſolumque nomen eſt eis commune.

3. Oppones primò, Ariſt.6. *Top. cap.2.loco 73.* Scotus *Theor.19. num.10.* & Mauritius *in eius annotatione* negant æquiuoca poſſe definiri. Cauſa eſt, quia æquiuoca plura ſignificant per modum plurium, nullamque communem rationem ſortiuntur: definitio verò ſignificat vnam rationem communem, quam omne definitum participat. Reſp. æquiuoca conſiderari poſſe dupliciter, vno modo, vt ſunt multa abſolutè, & ita ſunt indefinibilia, vt bene probatur per argumentum. Altero modo vt habent communem ſecundam intentionem æquiuocationis eis ab intellectu impoſitam, & applicatam, & ſic ſunt definibilia, docente Scoto *quæſt.5 prædicamentali ad 6.*

4. Oppones ſecundò, æquiuoca dicuntur: ergo æquiuoca *ſunt* voces, ac proinde æquiuoca non ſunt, quorum nomina, ſed ſunt ipſa nomina. Conceſſo ant. nego conſequentiam: ratio eſt, quia licet æquiuoca formaliter definiantur per illam communem æquiuocam intentioné, tamen dicta definitio non æquiuocis æquiuocantibus, ſed æquiuocis æquiuocatis accommodatur, vt cum Scoto notat Antonius Andreas, *in expoſitione Antepræd.* & cæteri eius Illuſtratores *ibid.*

Articvlvs II.

De Vniuocis.

5. VNiuocà opponi videntur æquiuocis, etſi enim tam æquiuoca, quàm vniuoca eodem nomine gaudeant, penes verò rationem, ſiue conceptum obiectiuum diſtinguuntur. Siquidem æquiuoca diuerſam rationem, & conceptum obiectiuum ſub eodem nomine ſortiuntur: verùm vniuoca idem nomen, eundemque conceptum obiectiuum participant, vt ſcribit Doctor 1. *diſt.3.quæſt.2.B.* Et *diſt.8. quæſt.3.* §. *Ad argumenta. P.* vnde notant Conimb. *quæſt.2. antepræd:* ex Alb. *Tract.1.cap.3.* oppoſito modo diſſerendum eſſe de his, ac de illis. Rectè autem Pelbartus *Tomo 1. ſui Roſarij verb. Ens* §.2. ex Vortilonio 1. *diſt.4.art.1.* aduertit quod vniuocum dicitur quaſi vna vocatio, hoc eſt, cùm in aliqua voce, & quidditate voci correſpondente multa vocantur. Huic fauet Ariſt. hoc in locu ſcribens vniuoca eſſe, *quorum nomen eſt commune, & ſecundum illud nomen ratio ſubſtantiæ eſt eadem.* Præſuppoſitis autem partitionibus vniuocorum *in Epitome* traditis, obſeruo cum communi Dialecticorum ſententia, vniuocum vniuocans, & vniuocum vniuocatum duobus capi modis, videlicet primò intentionaliter, & ſecundò intentionaliter. Vniuocum vniuocans primò intentionaliter captum, eſt *vox ſignificans aliquid multis commune*, vt vox *homo* reſpectu Petri, & Pauli. Petrus verò, & Paulus dicuntur vniuoca vniuocata primò intentionaliter. Vniuocum vniuocans ſecundò intentionaliter eſt *relatio rationis vocis ſignificantis, ad aliquid commune multis*, vt relatio rationis huius nominis *homo*, ad Petrum, & Paulum. Vniuocum vniuocatum primò intentionaliter eſt *aliquid commune multis per vnam vocem ſignificatum*, vt *homo*, qui penes idem nomen, eamdemque rationem à multis eius indiuiduis participatur. Vniuocum vniuocatum ſecundò intentionaliter eſt *relatio rationis multorum ſignificatorum per vnam vocem*, vt reſpectus rationis indiuiduorum Petri, & Pauli per vocem *homo*, vt eſt ſpecies, ſignificatus. Quare definitio vniuocorum allata ab Ariſt. capitur de vniuocis vniuocatis ſecundò intẽtionaliter ſumptis, vt poſt Scotum *quæſt.6. præd.* obſeruat Tatar *ibid quæſt.1. ſcibili 2.* Et deducitur ex Ariſt. qui id declarat exemplo animalis, hominis, & bouis; tum enim homo, quàm bos nomine animalis nuncupantur, fruunturque eadem ratione animalis, quod planè vniuocatis accommodatur: & ſubiungit idem Philoſophus: ſi quis aſſignet vtriuſque rationem, quid vtrumque ſit in eo, quod ſunt animalia, eamdem aſſignabit vtriuſque rationem, quod pariter vniuocis competit.

6. Tria autem potiſſimùm exiguntur ad proprium vniuocum: primum, vt nomen ſit commune multis, vt indicat eius notio ſuprà declarata, vt *animal* eſt nomen commune homini, & leoni. Secundum, vt eadem ſit ratio ſubſtantiæ, hoc eſt, vt eadem ſit quidditas, ſiue idem conceptus obiectiuus; non verò conceptus formalis, vt ſcribit Doctor 1. *diſt 2. quæſt.3. & diſt.8. quæſt.3.* & probat Bonetus 1. *Met.cap.2.* Tertium, vt idem conceptus obiectiuus per idem nomen ſignificetur. Quod ſi per aliud nomen eadem ſubſtantiæ ratio deſignetur, non vniuocum, ſed æquiuocum erit, vt nomen canis eſt commune, & ſubſtantia animata ſenſibilis, eſt quoque communis piſci aquatili, & cani latrabili; tamen quia non eſt eadem illis ratio, ſecundum nomen canis, ſed ſecundum nomen animal, ob id canis non eſt illis nomen vniuocum. Porro, de vniuocis hæc traduntur documenta. Vniuoca propriè definiuntur: vniuoca per ſe locantur in prædicamentis: & vniuoca ſunt obiecta ſcientiarum: quæ omnia ſuis locis abundè declarantur.

7. Oppones primò, omnia æquiuoca ſortiuntur idem nomen, & eandem rationem æquiuocorum. Ergo ſi vera eſt vniuocorum definitio, æquiuoca forent vniuoca, quod falſum eſt, quia oppoſitum perhiberetur, de oppoſito. Reſp. nihil obſtare, quin diuerſo reſpectu æquiuoca ſint vniuoca, vt patet de cane marino, & latrabili, qui in ratione animalis vniuocantur, in ratione verò canis æquiuocantur. Vel neganda eſt conſequentia, committitur quippè ſophiſma à ſecundum quid, ad ſimpliciter. Habere autem eamdem rationem æquiuocorum, eſt habere rationem ſimpliciter, & eſſentialiter diuerſam: & ſecundum quid, & accidentaliter eamdem: veluti conuenire in differentia eſt conuenire ſecundum quid, & differre ſimpliciter.

8. Oppones ſecundò, quorum eadem eſt ratio eſſentialis, ſunt idem eſſentialiter: ſed vniuocis eſt eadem ratio eſſentialis, vt liquet ex eorum definitione. Ergo ſunt idem eſſentialiter. Sed hoc falſum eſt. Ergo & id, ex quo deducitur. Subſumptum patet; nam homo, & leo v.g. ſunt quidem vniuoca, non tamen eſſentialiter identificantur, immò differunt eſſentialiter per ſuas differentias ſpecificas. Reſp. conceſſa maiore: minori addendum eſt, penes eamdem rationem eſſentialem eſſe idem commune nomen, quod ſi fuerit aliud nomen, nequaquam erunt vniuoca, vt ſuprà obſeruaui. Vnde ad ſubſumptum dico, hominẽ & leonem, vt participant idem nomen, & rationem communem animalis, concedo eſſe vniuoca: quatenùs verò alia nomina, & diuerſas rationes participant, quæ ſunt eorum rationes, & differentiæ ſpecificæ, nego eſſe vniuoca, vt ſatis conſtat, ex dictis.

Articvlvs III.

De Denominatiuis.

9. DIuiſio, & definitio denominatiuorum petendæ ſunt ex *Epitome art.7. loci citati, in præcedenti art.* Conditiones verò ad propria denominatiua requiſitæ numerantur tres. Prima, vt conueniant in formali

ſignificato, tantumque differant in modo ſignificandi, veluti de omni concreto, & abſtracto dixi *loco præallegato, art. 6*. Album quippè, & albedo v. g. quæ ſunt denominatiua idem formaliter ſignificant; nempe ipſam formam albedinis, modum autem ſignificandi diuerſum præſeferunt; albedo namque præcisè ipſam formam albedinis deſignat, album verò præter eam concernit ſubiectum, in quo reſidet, putà papyrum, aut aliud quidpiam in quo inhæret, vt aperte tradit Doctor *in fine quæſt. 8. prædicamentalis*. Secunda vt conueniant in principio vocis, ſiue vt incipiant per eaſdem ſyllabas, ſicut præfata denominatiua, *album*, & *albedo* ſatis illuſtrant. Tertia vt differant in fine eiuſdem vocis, vt iſtæ particulæ eorum definitionis, *differentia caſu* indicant, hoc eſt, Scoto interprete, *in cadentia*: propterà quod diſtinctam ſortiuntur terminationem, vt in præallato exemplo licet intueri. Aut ſi mauis aliam interpretationem ſublimiorem, & ſubtiliorem Scoti 1. *diſt. 12. quæſt. 1. § Ad argumentum primum. 1 Et quol. 18. § De 1. ſub C.* dicito *caſum*, ſiue *cadentiam* denominatiuorum eſſe ad formam, ſiue naturam. Cùm autem forma, & natura duplex ſit, duplex exoritur denominatiuorum genus: aut enim eſt cadentia naturæ ſubſtantialis ad ſuppoſitum, & habetur denominatiuum ſubſtantiale, vt *homo*: vel eſt naturæ accidentalis ab ſubiectum, & extat denominatiuum accidentale, vt *album*: prior autem denominatiuorum expoſitio eſt communior, & facilior, poſterior verò latior, quæ in eorum definitione ab Ariſt. elaborata comprehendi non videtur, concretum quippè ſubſtantiale nonniſi in ampla ſignificatione videtur eſſe denominatiuum, vt cùm Mayronio *in prædicamenta, paſſu 3.* inſinuant plerique Scotiſtæ. Eſtque expreſſa mens Scoti *q. 16 prædicamentali §. Per idem ad 2. argumentum*. His verbis. *Dicendum, quod concretum ſubſtantiale non habet illam definitionem, quia non differt ſolo caſu, ideſt ſola inclinatione formæ ad ſubiectum, reſpectu abſtracti, ſicut ſumitur ibi caſus, ſed differt ſola inclinatione formæ ad ſuppoſitum.* Suffragatur Ariſt. qui ad dictam definitionem illuſtrandam exempla concretorum accidentalium ſolùm affert. Ratio reddi poteſt, quia denominatiuum deſignat formam per modum alteri adiacentis, vt notant Maſtrius, & Bellutus *diſp. 2. Quæſt. 6.* quod proprium eſt concretorum accidentalium, non verò ſubſtantialium, vt claret *in Epitome lib. 1. quæſt 1. art. 6* Itemque prædicatio denominatiua propriè eſt accidentalis, vt patet *ibid quæſt. 1. art. 2.* Hinc benè ſubiicit Doctor *3. diſt. 7. quæſt. 1 §. Quarto videndum C.* Quod licet denominatiuum ſit prædicatum vniuocum, non tamen vniuocè prædicari, vt *in ſequenti art* planum fiet. Huic libenter ſubſcribit Tatar. in ſummulis *Tract. 3. de prædicamentis in expoſitione denominatiuorum, ſcibili 2.* Itaque noſtri Recentes præallegati non videntur ſibi cohærere, *in initio quæſtionis citata*, perhibentes denominatiuum ſignificare formam per modum alteri adiacentis, quod concreto ſolùm accidentali competit, & poſtmodùm ferè *ad finem eiuſdem q* conantur prænominatam denominatiuorum definitionem vtriſque, hoc eſt accidentali, & ſubſtantiali adaptare, hac leui pretii cauſa, quia vtraque cadunt ad aliud: & aliud concernit ſubiectum, aut ſuppoſitum, vt pariter innuit Raconius *Tract. 2. de Categoria quæſt. 3.* Hoc inquam motiuum planè leue, & vanum eſt, vt clarè oſtendunt, quæ huculque pro noſtra ſententia munienda, & roboranda adduximus.

10. Oppones denominatiua ſpectant ad Grammaticam: Ergo in Logica potiùs ſunt ſupponenda, quàm definienda, & tractanda. Ant. eſt in promptu, ex conditionibus, quas denominatiua efflagitant; præſertim ex duabus poſtremis; conuenire quippè in principio dictionis, & diſcrepare in fine dictionis ſunt Grammaticæ facultatis. Reſp. denominatiua diuerſimodè à Grammatica, & Dialectica conſiderari, ſicut de nomine, & verbo adnotaui *in Epitome lib. 1. quæſt. 1.* Grammatica namque reſpicit ea, penes congruentiam ſermonis: Dialectica verò penes conceptum obiectiuum, eiuſque veritatem. Quod autem denominatiua iiſdem litteris incipiant diuerſiſque deſinant, exprimitur eorum ſimilitudo, & diſſimilitudo. Vel dicito iuxta ſecundam eorum interpretationem, caſum ſiue cadentiam eorumdem non ad nomen, ſed ad ſubiectum referri, vt manet ſuprà explicatum.

Articvlvs IV.

An Denominatiuis conueniat definitio vniuocorum.

11. Nonnulli, inter quos eſt Rubius *q. vn. huius c.* negant vniuocorum definitionem competere denominatiuis: Oppoſitum autem ſuſtinent Scot. 1. *diſt 8 quæſt. 3 §. Ad argumenta opinionis oppoſitæ.* Vallo *Tract. Form. fol. 76.* & Fuentes *quæſt. 12. difficultate prima, art. 1.* aſtruentes ſub vniuocorum definitione comprehendi denominatiua.

12. Not. ex Scoto *3. diſt. 7. quæſt. 1. §. Quarto videndum C.* aliud eſſe prædicatum vniuocum: aliud verò prædicari vniuocè. Etenim prædicatum vniuocum eſt vnus conceptus obiectiuus multis communis, non ingrediens eſſentiam, ſiue quidditatem eorum, de quibus effertur, vt album, quod denominatiuè prædicatur de ligno, & lacte, ſic lignum eſt album, & lac eſt album. Prædicari autem vniuocè eſt, cum prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti: ſic animal vniuocè prædicatur de homine, & bruto, quia eſt de eorum eſſentia. Hæc diſtinctio apertè colligitur ex Ariſt. *c. de ſubſtantia*, cùm ait ſecundas ſubſtantias prædicari vniuocè de primis, accidentia verò de ſubiectis, in quibus inhærent, prædicari denominatiuè. Eamdem repetit, & exprimit Doctor *in 1. loco cit in initio huius art. P* inquiens, *duplex eſſe prædicatum vniuocum. Alterum, quod eſſentialiter, & in quid de ſubiecto enunciatur, vt animal de homine. Alterum verò, quod effertur penes idem nomen, & eamdem rationem non tamen eſſentialiter, & quidditatiuè, vt album prædicatur de lacte, & niue.* Hinc ſi primo modo accipiatur vniuocum, inter vniuocum, & æquiuocum mediat denominatiuum, quia inter prædicatum, quod habet eamdem rationem eſſentialem, & inter prædicatum, quod habet diuerſam rationem eſſentialem, mediat illud, quod habet eamdem rationem non eſſentialem, ſiue accidentalem, & extrinſecam, vt ſuprà exemplis manet confirmatum. Quod ſi ſecundo modo ſumatur vniuocum, ſanè inter æquiuocum, & vniuocum, nihil interponitur, quia inter habere eamdem rationem communem, & habere aliam rationem diuerſam nullum extat medium, ſicque *in vlt art huius q.* aſſeremus æquiuoca, & vniuoca eſſe immediata; ac proinde analoga, & denominatiua, inter illa, non mediare. Quamuis autem inter iſta præreccenſita, non interueniat medium, tamen Maſtrius, & Bellutus *diſp. 2. quæſt 6. art 1.* ſecuti Ioannem de Magiſtris *c. de Denom.* Et Delphinum *c. de vniuoc* putant inter modum prædicandi æquiuocorum, & vniuocorum cadere modum prædicandi denominatiuorum, hac ratione ducti, omne quippè prædicatum aut habet eamdem rationem communem illis, de quibus prædicatur, aut non: ſi non, extat modus prædicandi æquiuocorum: ſi ſic, aut illa ratio communis eſt quidditatiua, & eſſentialis eis, de quibus perhibetur, & eſt modus prædicandi vniuocorum: aut eſt extrinſeca, & accidentalis, & habetur modus prædicandi denominatiuorum. Enimverò bimembris prædicandi modus æquiuocorum, & vniuocorum videtur ſufficere apud Dialecticos, præſertim Scotiſtas, qui inter vniuocum, & æquiuocum, nullum agnoſcunt medium, vt explicitè aſſerit Doctor *vbi ſuprà* inquiens, *alio modo vniuocum, & æquiuocum ſunt immediata apud Logicum.* Et cauſam adducit, quia vniuocum

nocum ſimplè ſumptum eſt, *cuius ratio eſt in ſe vna*, ſiue illa ratio ſit ratio ſubiecti, ſiue denominet ſubiectum; ſiue per accidens dicatur de ſubiecto: æquiuocum verò, cuius ratio eſt alia, ſiue diuerſa. Cùm ergo inter habere eamdem rationem communem multis, & habere diuerſam rationem nihil mediet; fit, vt tantùm ſint duo generales modi prædicandi æquiuocorum, & vniuocorum. Rurſus in inueſtigando numero vniuerſalium, modus prædicandi duplex aſſignatur tantùm in quid, & in quale, poſtmodum modus prædicandi in quale ſubdiuiditur in quale eſſentiale, & in quale accidentale: à pari duplex ſtatuitur modus prædicandi vniuocorum, & æquiuocorum: deinde modus prædicandi vniuocorum aut eſt eſſentialis, aut accidentalis: ſic ſubdiuiditur modus prædicandi vniuocorum, ſub quo continentur denominatiua, eorumque prædicandi modus. Inſuper, differentiam, quam Porph. ſtatuit quadrimembrem, Scotiſtæ ad bimembrem redigunt, iuxtà legem bonæ diuiſionis à Boëtio *l. de diuiſione* traditam. Non ergo in ſcholam Scoti videtur eſſe inuehendus tertius prædicandi modus denominatiuorum, à duobus vniuocorum, & æquiuocorum diſſitus. Ariſt. autem egit de denominatiuis, non quis exiſtimauerit, ea diſtingui ab vniuocis, & æquiuocis, vt concedere debent Scotiſtæ: nec quia ab his diuerſum ſortiantur prædicandi modum de ſubiecto, vt ſentit Mauritius à noſtris Recentioribus citatus, & receptus, ſed quia ſub vniuocis continentur. Qui enim agit de toto diuiſo, vtique tenetur differere de eius membris diuidentibus.

13. Aſſertio prima. Denominatiua ſunt prædicata vniuoca. Hanc tenet Scot. locis præallegatis, quam ſic probo, vniuoca ſunt *quorum nomen eſt commune, & penes idem nomen ratio eſt eadem*, ſcribente Philoſopho *cap. 1. prædicamentorum*: ſed denominatiua ſunt huiuſmodi, album namque v. g. quod eſt denominatiuum prædicatur de ſubiectis, in quibus albedo ineſt, ſecundum idem nomen, & eamdem rationem albedinis, verùm enim eſt dicere *lac eſt album, ſaccharum eſt album*, & ſic de cæteris, quæ albedinem participant. Igitur, denominatiua ſunt prædicata vniuoca. Secundò omne vniuerſale eſt vniuocum, vt probaui *lib. 5. quæſt. 1.* ſed quartum, & quintum potiſſimùm vniuerſale ſunt denominatiua, puta *rugibile*, *& coloratum*. Igitur, denominatiua ab vniuocis prædicatis non ſunt eximenda.

14. Aſſertio ſecunda. Denominatiua ſub vniuocorum definitione comprehendi valent. Stabilitur à Doctore *vbi ſuprà*: indicatur à Fuēte cit. & ſequitur ex priori aſſertione. Siquidem vniuocis eſt idem nomen, eademque ratio communis, vt optimè notat Scot. in 1. loco citato: ſed ratio vniuersè ſumpta præſcindit à ratione eſſentiali, & accidentali, intrinſeca, & extrinſeca, veluti animal abſtrahit ab homine, & bruto. Igitur propriè denominatiua, quæ accidentalem rationem ſubiectorum ſortiuntur, ab vniuocorum definitione haud ſunt expungenda.

15. Oppones primò, Scot. *quæſt. 6. prædicamentali. §. Dicendum. verſ. poteſt dici* negat expreſsè denominatiua eſſe vniuoca, quod probat ex Ariſt. qui aſſignans vniuocorum definitionem *cap. 1. libri prædicam.* inquit, vniuoca ſunt, *quorum ratio ſubſtantiæ vniuocatis eſt eadem*: Sed ratio albi, aut alterius demonſtratiui, non eſt ratio ſubſtantiæ, cùm albedo, aut aliud accidens ſit extrà ſubiecti ſubſtantiam, ſiue eſſentiam. Igitur denominatiuis non quadrat vniuocorum definitio.

Reſpond. per ea verba ſolùm deduci Scot. exiſtimare, contrariam ſententiam non eſſe improbabilem, quod ſignificat, cùm ait, *poteſt dici*. Verùm in locis Theologicis citatis maturiùs rem conſiderans, abſolutè, & clarè præfatam aſſertionem defendit. Ad probationem ex Ariſt. dico ipſum poſſe exponi, non de ratione ſubſtantiæ quidditatiua, & eſſentiali, ſed de ratione præſcindente à ratione eſſentiali, & accidentali, intrinſeca, & extrinſeca, vt ſuprà dicebam. Vel dicito ad mentem Philoſophi ipſum definiuiſſe vniuoca ſtrictè ſumpta, vt indicat Doctor *in 1. ſententiarum locò allegato*, & explicat Bonetus vbi ſuprà inquiens? *Per rationem ſubſtantiæ capiendam eſſe quidditatem definitiuam, quæ reperitur in omni prædicamento tam ſubſtantiæ, quàm accidentis.*

16. Oppones ſecundò, Ariſt. *c. de ſubſtantia* ſcribit, denominatiua non prædicari de ſubiectis, nomine, & ratione: ergo denominatiua non ſunt vniuoca. Conſequentia tenet per locum à negatione definitionis ad negationem definiti. Reſpondet Fuentes prænominatus *in principio huius art. num. 3.* Philoſophum tantùm excludere denominatiua à prædicatione eſſentiali, & quidditatiua, veluti 2. ſubſtantiæ prædicantur de primis: non autem à prædicatione accidentali, quæ denominatiuis rectè accommodatur, cuius verba ab eo adducta clarè demonſtrāt. Vel breuius, & in idem recidit, denominatiua quidem eſſe prædicata vniuoca, non tamen prædicari vniuocè, vt in notabili præmiſſo explicui.

Articvlvs V.

An Denominatiuum ſignificet formam, aut eius ſubiectum.

17. FRanciſcus Lychetus 1. *diſt 4. quæſt. 1. in fine* notat hāc difficultatem potiſſimùm non moneri à Doctore de denominatiuo, ſiue concreto ſubſtantiali, quod dicitur concretum ad ſuppoſitum: cuius nimirùm forma in ſuppoſitò, non autem in ſubiecto eſſe perhibetur: ſed de denominatiuo, ſiue concreto accidentali, quod concretum ad ſubiectum nominatur, quodue duo præſefert, ſcilicet formam accidentalem, & ſubiectum, in quo huiuſmodi forma inhæret, vt album deſignat albedinem, & lac, aut parietem, in quo ineſt ipſa albedo. Dubitatur autem in præſenti, num concretum accidentale potiſſimùm ſignificet formam accidentalem, aut eius ſubiectum, aut vtrumque ſimul æque primò. Vnde iuxtà triplicem ſenſum, qui haberi poteſt de tali concreto, triplex exoritur Dialecticorum opinio. Prima eſt quorumdam, quorum aſſertum indicatur à Doctore *in 4. diſt. 15. quæſt. 1. §. Ad argumenta principalia T. in ſolutione quarti*: quibus noſtri Recentes *loco pracit. art. 2.* adiungunt Fonſ. 5. *Met. cap. 7. quæſt. 5. ſect. 1.* Sed immeritò, vt patet ibi eum legenti, exiſtimantium denominatiuum, ſeu concretum accidentale per ſe, & directè tam formam, quàm ſubiectum eius ſignificare. Secunda eſt Anic. 1. *p. ſua Logica c. de proprio*, opinantis concreta denominatiua formaliter ſignificare ſubiectum, & materialiter formam accidentariam: in hanc ſententiam citantur Nominales à Gadio *Quol. 1. fol. 9.* à quibus non videntur diſſentire Maior *c. de Accidente Not. 5.* & quidam moderni, ex Societate Ieſuitica. Tertia eſt Scoti *quæſt. 8. prædicamentali §. Ad q. Et 1. diſt. 4. quæſt. 1. in calce, & diſt. 26. & 77. necnon 4. diſt. 52. quæſt. 1. §. Ad argumenta principalia T.* Aureoli 1. *diſt. 4. propoſitione tertia*, Lych. *ibid.* Tatar. tùm eis locis, tùm etiam *in Log. quæſt. 2. prædicam. dub. 2.* Ioannis de Magiſtris, & aliorum docentium concreta accidentalia primò, & per ſe ſignificare formam accidentalem, connotare verò ſubiectum.

18. Not. ex Scoto in Logica loco præallegato, quòd licet accidens non exiſtat abſque ſubiecto, cùm ſit ens in alio, hoc eſt à ſubiecto dependens; nihilominus pollet propria entitate, & natura, ab eſſentia ſubiecti diſtincta. Ens quippè ſcinditur in ſubſtantiam, & accidens, ex 5. *Met. cap. 7. & 1. Top.* in omni genere reperitur quid: cùm autem ſint nouem genera accidentium, liquidò conſtat accidens participare propriam eſſentiam ab eſſentia ſubiecti diſſitam. Quare accidens bifariàm intelligi valet, vel præcisè, & ſub propria

ſua

ſua ratione, & hoc modo intelligitur in abſtracto: vel quatenùs inhęret ſubiecto, & ſic intelligitur in cócreto & ratione concretionis dicitur ſignificare ſubiectũ, non tãquam ſibi intrinſecum, ſed tanquàm aliquid, quo fulcitur, & ſine quo perfectè, & cópletè intelligi nequit.

19. Aſſertio prima, concretum accidentale formam ſignificat, ſimulque connotat ſubiectum eius. Ita Scot. *quæſt. 6. vniuerſalium* §. *Dicendum ad q. & in quartò, ſententiarum loco allegato*. Prob. 1. ex Ariſt. 7. *Met. T.* 34. & Auerroë 2. *phyſ. com* 25. & 12. *Met.* affirmantibus, concretum accidentale, vt *muſicum, & album*, duo ſimul præſeferre, formam ſcilicet, & eius ſubiectum. Secundò concretum, & abſtractum ab inuicem diſcriminantur, in eo, quod abſtractum ſignificat formam præcisè, ſiue ſeorſim ſumptam: concretum verò formam, & id in quo innæret ipſa forma, vt dixi *in Epitome l. quæſt. 1. art 6.* Ergo, concretum vtrumque ſimul ſignificat, quod eſt commune, & indubitatum aſſertum omnium Dialecticorum.

20. Aſſertio ſecunda, concretum denominatiuum formaliter, & principaliter ſignificat formam: materialiter verò, & minus principaliter ſubiectum. Hanc expreſsè tenet Scot. locis præallegatis, cuius prima pars prob 1. ex Ariſt. *hoc loco* dicente, denominatiua differre ſolo caſu à principalibus, hoc eſt ab abſtractis: ſed abſtracta formaliter non ſignificant, niſi formam, vt patet ex definitione termini abſtracti: ergo, nec denominatiua concreta, quæ ab eis in modo ſignificandi tantùm diſtingui, aſſerit Doctor 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 3. §. *Contra iſtam poſitionem Et diſt.* 27. *quæſt.* 3. §. *Ad* 2. *q. I* Idque expreſſiùs habetur *c. de ſubſtantia*, album ſolam qualitatem ſignificat, (intellige principaliter) album autem eſt concretum accidentale, & qualitas eſt forma accidentaria: ergo per Ariſt. concretum denominatiuum præcipuè ſignificat formam. Secundò, quodlibet magis præcipuè eſt in actu, quam in potentia, vt ex ſe conſtat. Ergo concretum primariò ſignificat formam. Conſequentia ſuadetur ex Auerr. 8. *Met com* 7. nomen principaliter dicitur de forma, quam non ſignificat, niſi in actu, actus autem in compoſito, eſt forma, vt nemo diffitetur. Eò magis quia voces inuentæ ſunt potiſſimum ad ſignificandas, notificandas, & diſtinguendas res, notificatio autem, & diſtinctio à forma maximè petitur. Tertiò, ſi concreta denominatiua formaliter deſignarent ſubiectum, cum vnum ſit commune omnium accidentium ſubiectum, vnum foret eorum prædicamentum in quo omnia illa reponerentur, aut ſaltem reducerentur, quod pugnat Philoſopho 5. *Met. T.* 14. diuidenti ens finitum, in decem prædicamenta, quorum nouem ſunt accidentium genera. Denuò, hæc propoſitio foret per ſe, *album eſt lignum*, quia ſubiectum quoad ſuum ſignificatum, natum eſt per ſe ſupponere, & prædicatum eſſet de eſſentia ſubiecti, quod contradicit Ariſt. 1. *poſt. T.* 35.

Secunda pars prob. 1. in definitione concreti ponitur ſubiectum tanquàm additum *ex* 7. *Met. T* 14. & talis definitio appellatur definitio per additamentum, quia in illa, præter eſſentialia definiti aliquid additur: ergo concretum accidentale connotat ſubiectum. Secundò concretum ſignificat formam per modum adiacentis, vt patet in Epitome nuper alleg. ergo, connotat, ſiue concernit ſubiectum, in quo forma inhæret. Tertiò, quod duo æquè primò, ſub propria ratione deſignat eſt æquiuocum, vt liquet ex 1. *art. huius q.* ſed non omne concretum eſt æquiuocum, ſecùs periret finis ſermonis, qui eſt diſtinctè declarare conceptum mentis, nullaque foret propoſitio vera, nullaque contradictio, conſequentia, & demonſtratio; cùm in demonſtratione æquiuocum minimè ponatur ex 1. *poſt. T.* 26. Inſuper, hæc eſſet propoſitio per ſe, *album eſt lignum*, prædicatum namque foret de eſſentia ſubiecti, quam reprobat Ariſt. *loco nunc citato T.* 35. Igitur concretum accidentarium materialiter, & ſecundariò duntaxat ſignificat ſubiectum.

21. Oppones primò, in definitione concreti ponitur primò ſubiectum: ergo ſubiectum pręcipuè ſignificatur per nomen concretum. Ant. eſt in promptu; ſiquidem concretum definitur habens formam, vt album habens albedinem: ſed habens formam eſt ſubiectum formæ: ergo &c. Conf. concretum perhibetur de ſubiecto, non verò de forma: ergo primò ſignificat ſubiectum. Ant. ſuadetur, dicitur enim *corpus eſt album*, non verò *qualitas eſt alba*. Conceſſo ant. nego conſequentiam: ea quippè eſt tantùm explicatio nominis, non autem ſignificati. Quare concretum ex modo ſignificandi, & non ex ſignificato deſignat ſubiectum. Ideóque rectè dicitur, concretum per ſe ſignificare formam, concernere verò ſubiectum eius, vt conſpicuè tradit Scotus 1. *diſt.* 4. *quæſt* 1. *in fine.* Ad conf. dato ant. inficior conſequentiam, aliud quippè eſt dici de alio, vſurpari pro alio, atque aliquid ſignificare: etenim concretum dicitur de ſubiecto, vt deducitur in argumento, non tamen ſubiectum primariò ſignificat, ſed ſecundariò duntaxat, hoc eſt, vt ait Scot. *quæſt.* 16. *vniuerſalium*, ſubiectum concernit, & connotat.

22. Oppones ſecundò, quod per ſe conſtituit intellectum, illud per ſe primò ſignificat, quia ſignificare eſt intellectum conſtituere ex 1. *perih. c. de verbo.* ſed nomen concretum prolatum conſtituit intellectum ſubiecti: ergo illud per ſe primò ſignificat. Min. prob. concretum conſtituit intellectum accidentis, quod intelligi nequit abſque ſubiecto, quia non poteſt eſſe ſine ſubiecto: & *ex ſecundò Met. T.* 4. vnumquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci. Conceſſa ma. diſtinguo minorem, primariò nego: ſecundariò concedo, vt planum feci in fine præpoſiti notabilis.

23. Oppones tertiò, terminus idem ſupponit, quod ſignificat: ſed concretum ſupponit ſubiectum: ergo concretum ſignificat ſubiectum Maior oſtenditur: terminus ſupponens ex hoc, quod ſupponit, non habet nouum ſignificatum. Minor prob. *ex* 1. *poſt. T.* 35. Hæc eſt per accidens, *album eſt lignum*. deſignat namque illud, cui accidit album: ſed illud cui accidit album eſt ſubiectum. Ergo &c. Reſp. cum Scoto *quæſt.* 8. *prædicamentali. Ad* 1. *principale* ſupponere, & ſignificare non coïncidere; licet enim terminus ſupponat, quod ſignificat; attamen nonnunquam ſupponit pro eo, quod connotat, vt in ſuppoſitione perſonali intueri licet, in qua terminus communis ſupponit quidem pro ſuppoſito, nihilominus non ſignificat ſuppoſitum Quare etſi concretum ſupponat pro ſubiecto; non tamen ſignificat ſubiectum, ſed illud connotat duntaxat.

24. Oppones quartò, Scotus *Quol.* 1. *art.* 3. concedit inhærentiam inhærere, & 2. *diſt.* 1. *quæſt* 5 & 4. *diſt* 52. *quæſt.* 3. & 1. *diſt* 3. & 7. ſcribit hanc eſſe falſam, *albedo eſt alba*: cuius rationem affert *quæſt.* 16 quia ſubiectum, & prædicatum ſumuntur ſub diuerſis modis ſignificandi; ſubiectum enim eſt abſtractum, & prædicatum eſt concretum. Reſp. inhærentiam inhærere vt qua, non verò vt quæ: ſic albedo non eſt alba, ſed eſt qua ſubiectum eſt album. Abſtractum autem & concretum, licet idem ſignificent, modum tamen ſignificandi diuerſum ſortiuntur, vt ſuprà ex Scoto monebam.

Articvlvs VI.

De vnitate, & pluralitate Concretorum.

25. Hæc difficultas, quæ videtur eſſe grammaticalis, vt in ſimili aduertit Doctor. 1. *diſt.* 12. *quæſt* 1. § *Iuxtà quæſtionem iſtam*, poteſt agitari tam de concretis accidentalibus, quàm ſubſtantialibus: iuuatque ad multa ardua, & difficilia decidenda, quæ in ſacra Theologia tractantur, vt præ aliis notat Arriaga *diſp prima ſummularum ſect.* 9. Dubitatur autem vtrùm vnitas, aut pluralitas concreti petenda ſit ab vnitate,

tate, aut pluralitate formæ, aut ſubiecti, aut ab vtriſque ſimul.

26. De concretis accidentalibus, ſiue adiectiuis ſecundum Scoti Scholam 1. *diſt.* 12. *quæſt.* 1. *ſub T. & in fine CC. §. Ad argumenta reſpondetur. Et Quol.* 11. *§. De tertio. Sub H. Et tertio diſt.* 6. *quæſt.* 1. *§. Ad argumenta. F. Et diſt.* 8. *quæſt. vn. §. Ad argumenta F.* Firmiter ſtatuitur, intrepideque aſſeritur, eorum vnitatem, pluralitatemve, penes vnitatem, vel pluralitatem eorumdem ſubiectorum depromendam eſſe: adeò vt, quamuis foret vnum numero accidens in multis ſubiectis, putà vna numero albedo in multis parietibus multiplicarentur concreta, ad eorum ſubiectorum multiplicationem, totque eſſent concreta, quot parietes albi per albedinem in ipſis receptam. Quod ſi in vno numero ſubiecto, plura inhærerent accidentia, foret vnum numero concretum dumtaxat, vt artifex pollens multis artibus, dicitur vnus artifex, & Doctor habens plures doctrinas, & ſcientias perhibetur vnus Doctor, & vnus ſciens. Itaque multiplicato accidente, ſubiecto implurificato, non plurificatur concretum: ſubiecto autem multiplicato, accidente implurificato, plurificatur concretum. Ratio huius adduci poteſt ex Doctore *in primo loco præallegato*, quia accidens afficit ſubiectum à quo dependet, & abſque quo exiſtere non valet; cùm ergo determinet id, quod eius dependentiam terminat, propterea ſecundum vnitatem, aut pluralitatem ſubiecti, quod terminat dependentiam accidentis, planè vnitas, aut pluralitas concreti accidentalis colligitur. Quod ſi exiſterent duo concreta accidentalia, ſeu vt inquit Scotus *vbi ſuprà*, duo adiectiua, cum vnum nequeat terminare dependentiam alterius, quia vtrumque eſt dependens; neceſſe eſt amborum dependentiæ terminentur ſubſiſtentia, & independentia tertij, quod eſt ſubſtantiuum, quod ſufficienter eorum dependentias terminat. Hinc Scotus prænominatus concedit Patrem, & Filium eſſe duos ſpirantes, non tamen duos ſpiratores, propter rationem mox allatam. Terminus cum numeralis additus ſubſtantiuo deſignat eius formalem ſignificatum numerari: ſic per duos ſpiratores denotatur, virtutem, & principium ſpirandi multiplicari in diuinis Perſonis, quod eſt falſum: verùm per duos ſpirantes ſignificantur duo ſuppoſita, ſiue perſonæ, quæ ſpirant Spiritum ſanctum, quod eſt verum, quia ambo ſunt adiectiua, & æque dependentia; per independentiam tertij terminata, quod eſt perſona, vt abundè oſtendimus *in Tract. de Deo trino diſp.* 8. *q.* 3.

27. De concretis autem ſubſtantialibus, ſiue ſubſtantiuis affirmatur ab omnibus, vnitatem eorum penes vnitatem formæ, ſiue naturæ eſſe depromendam; tametſi multa ſuppoſita eam participent, ſic eſt vnus Deus, licet ſint tres perſonæ eamdem deitatem participantes. Itemque vnus creator, quamuis ſint tria ſuppoſita eamdem virtutem creandi habentia. Ratio eſſe poteſt, quia ex dictis *in Epitome libro primo, quæſtione* 1. *artic.* 6. ſubſtantiuum eſt ſubſiſtens in natura, & independens, ideò vnitas ipſius ab vnitate formæ aptè deſumitur. A quo autem concretorum pluralitas accipienda ſit, decertant priſci, & noui Scotiſtæ: ſiquidem Baſſolius, Bargius, Lychetus, & alij inſignes Theologi, quos ſequitur Vaſquez 1. *part. diſtinct.* 115. *capite quarto*, arbitrantur, ad concretorum multiplicationem ſubſtantiabum ſufficere pluralitatem naturarum, abſque vlla ſuppoſitorum multiplicitate, vt ſi diuinum Verbum aſſumeret plures naturas humanas, eſſet plures homines pluralitate earum, ſtante vnitate ſuppoſiti ipſius diuini Verbi. Hoc aſſertum ſanè deducitur ex Doctore, qui 3. *diſtinct.* 1. *quæſtione* 3. *§. Ad* 1. *argumentum* peruestigans, data hypotheſi, quod vna perſona aſſumeret plures naturas humanas, vtrùm eſſet vnus homo, aut plures homines: repulſis aliorum dictis, deciſionem, & reſponſionem huiuſce difficultatis bis reiicit *in* 1. *diſtinctione* 12. *quæſtione* 1. vbi ait, terminum numeralem appoſitum alicui determinabili ponere ſuum ſignificatum ſupra illud: & quoniam ſi vnum diuinum ſuppoſitum aſſumeret plures naturas, foret multiplex determinabile, multiplexque ſignificatum formale, iuxta multiplicitatem naturæ: ob id ſecundùm Scotum aſſumens plures naturas humanas dici poſſet plures homines. Et ſi aſſumeret naturam humanam, & Angelicam, eſſet homo, & etiam Angelus. Vnde Sanctus Anſelm. *lib. de Incarnatione Diuini Verbi cap.* 5. ſubiungit, *cùm profertur homo, natura, quæ communis eſt, ſignificatur*: Et ratio eſt, quia ad vnitatem ſubſtantiui ſatis eſt vnitas formæ. Quare, cum ſubſtantiuum ſignificet formam per modum per ſe ſtantis, concluditur euidenter dependentiam adiectiui numeralis per eiuſdemmet ſubſtantiui formam terminari. Corroborari poteſt ex eodem Scoto 3. *diſtinctione* 4. *quæſtione* 1. *B. vnicuique quo correſpondet ſuum quod*, id eſt omni abſtracto correſpondet ſuum concretum, vt deitati Deus, & humanitati homo: ergo aſſumptis à diuina perſona pluribus humanitatibus, iuxta pluralitatem earum ipſa eſſet plures homines; præſertim ſecundum Scotum, *ibidem quæſtione* 1. *in fine*: Concretum de per ſe ſignificato non importat hoc quod eſt habens, ſiue habere, ſed naturam. Multiplicatis igitur naturis, eius concreta multiplicantur, vt inter alios aduertit Gadius. *Quol.* 11. poſt Scotum *diſtinctione* 12. *primi, quæſtione* 1. *ad finem, §. Iuxta quæſtionem iſtam.* Præterea, etſi certum ſit ex fide, Verbum aſſumpſiſſe naturam humanam ſingularem, dicitur tamen aſſumpſiſſe hominem, vt non rarò ſcribit Sanctus Auguſtinus, enatus à Doctore *in Reportatis* 3. *diſtinctione ſexta, quæſtione tertia.* Et nonnulla Concilia à nobis citata *in Tract. de Incarnatione* confitentur. Vnde cantat Eccleſia. *Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem: non horruiſti Virginis vterum.* Et non incongruè Arriaga, *propè initium huius articuli* allegatus obſeruat de Chriſto vt homine quaſdas veras loquendi formulas, quæ non ſunt veræ de Diuino ſuppoſito, vt *homo mortuus eſt, non tamen Verbum diuinum mortuum eſt*: Et *homo comedit, homo conſtat ex anima, & corpore,* & cætera.

28. Dices, cum Maſtrio, & Belluto *diſputatione ſecunda, quæſtione ſexta, articulo ſecundo, ante ſolutiones obiectionum*, concretum naturæ ſubſtantialis non numerari, nec multiplicari, naturis numeratis, & multiplicatis; eo quod non eſt vltimatè independens, cùm concernat ſuppoſitum, à quo vltimatè eius dependentia terminatur. Contra, ſi ab vltimata terminatione concreti ſubſtantialis deſumatur vnitas, aut pluralitas ipſius concreti, vt volunt iſti Recentes, ſequitur ad plurificationem talis vltimatæ terminationis, & independentiæ ſuppoſitalis debere plurificari tale concretum, & natura; ſicque plures Perſonæ diuinæ forent plures dij, vt arguit Scotus 3. *diſtinctione prima, quæſtione tertia, §. Ad* 1. aduerſus Diuum Thomam *tertia parte, quæſtione tertia, articulo ſeptimo, ad* 5. Denuò in ſententia iſtorum non eſſet concretum ſubſtantiale, abſque vltimata terminatione ſuppoſiti: at paulò ante oſtendimus apertè dari tale concretum, abſque ſuppoſitali independentia, vt ratione, & authoritate ibi firmatum, & roboratum eſt. Et communiri etiam poteſt ex iis, quæ habet Scotus *diſt.* 12. *citatus circa AA.*

29. Oppoſitum autem libenter, & firmiter ſuſtinent Scotiſtæ Neoterici, inter quos ſunt Philippus Faber, *diſput.* 45. *ad finem cap.* 4. Franciſcus de Perigianis 3. *diſtinct.* 1 *quæſt.* 3, *artic* 2. & duo Iuniores prærecenſiti,

affirmantes ad concretorum ſubſtantialium pluralitatem exigi naturarum, & ſuppoſitorum quoque pluralitatem. Pro huius verò placiti confirmatione, & alterius euerſione nobis.

30. Opponunt 1. omnia loca Scoti adducta *ad principium huius art.* in quibus palam legitur ad ſubſtantialium concretorum multiplicationem requiri ſuppoſitorum multiplicationem: ſatisfacit optime Bargius *s. d.* 12. *q.* 1. *ad* 3. interpretando ea loca non de concretis ſubſtantialibus, ſed de concretis accidentalibus, quorum exempla *ibidem* ipſe Doctor ſubiicit, de habente plures ſcientias, de patre habente plures filios, de artifice callente plures artes, de principio, & cæteris huiuſmodi, quæ ſunt concreta accidentalia.

Inſtabis, ſi de concretis accidentalibus ſolùm in illis locis loqueretur Doctor, interprete Bargio, poſſet dici pater duo principia, duo productores, quia habet duo principia producendi, intellectum ſcilicet, & voluntatem: & Chriſtus duo volentes, quia duabus voluntatibus humana, & diuina poſſet: duo entia, quia ſortitur eſſe humanum, & diuinum, & conſimilia, quæ reſpuit Scotus *locis memoratis.* Igitur, talis interpretatio nec veritati, nec menti Scoti congruit. Negari poteſt ſequela antecedentis; licet enim in Patre ſint duo prænominata principia, non tamen Pater dici poteſt duo principia, ſed benè habens duo principia, quæ ſuprà inſeruntur. Hæc veritas induci poteſt in ſimilibus, vt in Chriſto ſunt quidem duæ naturæ numero, non tamen Chriſtus eſt duo numero: Et licet Chriſtus ſit homo, non tamen eſt natura humana in recto, ſed in obliquo, hoc eſt habens naturam humanam. Pariter, materia, & forma ſunt in compoſito, attamen non dicuntur compoſitum. Itemque anima, & corpus ſunt in homine, homo tamen non eſt anima, nec corpus, ſed habens animam, & corpus, vt ſedulò aduertit Scotus in Reportatis *tertij, q.* 1. *d.* 6. Eò vel maximè, quia cùm dicta principia promanent à natura, tanquam vires, eiuſque virtutes, dici nequeunt in recto de tali natura; quòd enim oritur ab alio, non eſt id, à quo oritur, veluti effectus nequit eſſe cauſa, à qua prodit: plura de his ſuo loco.

31. Opponunt 2. ſi ab vnitate ſignificati formalis capitur vnitas concreti ſubſtantialis, vt ab vna deitate vnus Deus, ab vna humanitate vnus homo, & ab vna vi ſpiratiua vnus ſpirator, ſuppoſitis multiplicatis, vt conſtat ex dictis ſuprà: ergo cùm in Patre ſint duo ſignificata formalia, videlicet generandi, & ſpirandi principia, procul dubio Pater dicetur duo principia, contrà Doctorem præcitatum, & alios ſcholaſticos. Reſpond. negando conſequentiam; vt enim ſcribit Doctor mox allegatus *in ſolutione* 2. vnica res poteſt includere in ſe plures rationes, ſiue principia agendi, vt patet de anima rationali habente plures potentias & principia operandi: ſic Pater licèt ſit vnum ſuppoſitum, habet tamen duo principia producendi, non tamen ipſe dicitur duo principia, vt paulò antè oſtendebam. Vel meliùs, & ad rem noſtram, & Scoticam doctrinam accommodatiùs, principium refertur inter concreta accidentalia, ſiue extranea; eſt enim extra naturam ſubſtantialem, cum ab ipſa egrediatur: ob id, cùm multiplicatio concretorum accidentalium flagitet multiplicationem ſubiectorum, ſiue ſuppoſitorum, non probè ſequitur Patrem, qui eſt vnum tantùm ſuppoſitum, eſſe duo principia. Hanc autem eſſe Scoti mentem patet ex eius ſcriptis; exemplificat namque ibi de habente plures ſcientias, qui dicitur vnus, & non plures ſcientes, quem conſtat eſſe concretum accidentale.

32. Opponet tertiò, contra regulam Scoti traditam de termino numerali, ſi terminus numeralis cadens ſupra ſubſtantiuum, illud afficit, & multiplicat eius ſignificatum formale: Ergo perſona, quæ eſt nomen concretum ſubſtantiuum, per terminum numeralem, eius ſignificatum formale multiplicatur; ſicque, quemadmodum dicuntur tres diuinæ perſonæ, dici poſſunt tres dij: propterea quod diuinitas eſt ſignificatum earum formale, quod obiicit Doctor 3. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 3. §. *Ad* 1. *Reſpond.* ſignificatum formale perſonæ non eſſe diuinitatem ſed perſonalitatem, quæ multiplicatur iuxta perſonarum multiplicationem. Quare adiectiuum *diuina*, non cadit ſuprà diuinitatem; ideò tres perſonæ dici nequeunt tres dij: Sed afficit perſonalitatem, propterea ſecundùm trium perſonarum numerum, numerantur tres Diuinæ perſonæ.

ARTICVLVS VII.

An dentur anagola distincta ab æquiuocis & vniuocis.

33. PRæſupponimus eſſe analoga ex communi Philoſophorum placito, nominatim Ariſt. 4. *Met. T.* 2. *&* 7. *eiuſdem operis, T.* 14. *&* 15. & alibi. Scot. *quæſtio.* 16. Elench. Et 1. *diſtinct.* 12. *quæſt.* 2. §. *Ad* 1. *rationem ſub G. Et Quol.* 3. §. *de* 1. *B.* Rich. 1. *diſtinct.* 25. *quæſt.* 2. *art.* 2. S. Th. 1. *p. quæſt.* 3. *art.* 5. Et S. Aug. *c.* 2. *Categ.* Ratio eſt, quia nonnulla inter ſe ordinem, proportionem & attributionem habent; ideò ratione anologiæ fruuntur, per quam nominantur analoga. Vox quippè *analogia*, idem eſt ac proportio, ſecundum Aug. 1. *Muſ.* 12. ſiue conuenientia, vel comparatio, vt ex Cic. & Quintiliano obſeruant Fuentes *difficultate ſecunda, art.* 1. & Ruuius *Tract. de analogia.*

Triplex autem ſtatuitur analogia, proportionis, attributionis, & inæqualitatis. Analogia proportionis, cuius meminit Philoſophus 1. *Eth. cap.* 6. *&* 5. *Met. cap.* 4. Et tangit Doctor 4. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 10. §. *Hic dicitur. D.* cadit in ea, quæ inter ſe aliquam ſortiuntur ſimilitudinem, & conuenientiam. Hæc analogia riſus perhibetur de homine, & prato; quemadmodum enim cùm homo ridet, bene ſe habere, gaudioque affici videtur: ita cùm pratum bene vireſcit, & floret, ridere dicitur. Analogia attributionis, eſt, quà ratio communis, & ſuperioris competit eſſentialiter, & intrinſecè ſuis inferioribus, vni tamen dependenter ab alio. Hanc Ariſt. 4. *Met. c.* 2. vocat ab vno, & ad vnum, vt ibi notat Fonſ. *q.* 1. *ſect.* 6. refertur à Doctore 1. *d.* 3. *q.* 3. §. *Contra iſtam vniuocationem.* Et *d.* 8. *q.* 3. §. *contra iſtam poſitionem.* Appellatur autem ab vno, vel ad vnum, propterea quod in vno formaliter extat ratio, in aliis verò dependenter ab illo vno, ita ens dicitur analogicè de ſubſtantia, & accidente, quia accidēs habet eſſe dependenter à ſubſtantia, à qua oritur, & in qua inhæret. Aut alia de cauſa, veluti ſanitas analogicè perhibetur de animali, vrina, medicina, & aliis. Nam in animali formaliter, & intrinſecè ineſt ſanitas, non ſic in cæteris præenumeratis. Penes iſtam analogiam habetur illud tritum proloquium. *Analogum per ſe poſitum ſtat pro ſuo famoſiori ſignificato,* quod examinat Scotus, & exemplificat *quæſt.* 16. *Elench.* Analogia inæqualitatis eſt, quæ competit multis idem nomen, eamdemque rationem communem inæqualiter participantibus. Et hæc congruit ſpeciebus idem genus habentibus, ſic animal dicitur analogum reſpectu hominis, & bruti. Huius mentionem facit Ariſt. 7. *Phyſ. cap.* 4. *&* 10. *Met. T.* 13. Et tangitur à Doctore 1. *diſtinct.* 8. *quæſt.* 3. §. *Ad argumenta. E.* Et ab aliis nuncupatur

æquiuo

æquiuocatio phyſica, iuxtà illud Philoſophi præcitati, *in genere latent æquiuocationes*: quæ planè ſunt vniuocationes logicæ, vt ibi aduertunt eius interpretes. Datis ergo analogis, meritò inueſtigatur vtrùm analoga medient inter æquiuoca, & vniuoca: vt putant D.Th. 5. *Met. lect.*12. *&* 1. *p. quæſt.*13. *art.*5. Cajet. Capreolus, & tota Thomiſtarum familia. An verò redigantur ad æquiuoca, vel vniuoca, vt arbitrantur Doctor Subtilis *quæſt.*15. *&* 16. *Elench. &* 1. *diſt.*3. *&* 8. vt citatur ab Orbello 4. *Met. quæſt.*1. Mauritius *quæſtion.*7. *vniuerſ.* Sarn. *ibidem*, *pag.* 238. Sirectus, Vallo *Tractat. formalitatum*, & omnis ſubtilium Schola.

34. Not. primò, ex Scoto *Theoremate* 9. duplicem eſſe conceptum, alterum formalem, qui eſt cognitio: quà intellectus aliquid intelligit, ſic dicitur, iſte eſt conceptus meus, ſiue notitia mea, vt aduertit Vorrilong 1. *d.*3. Alterum verò obiectiuum, qui eſt res cognita: ſiue quidditas intellecta, quatenus mouet, vel ſaltem terminat intellectus cognitionem, quo in ſenſu inquit Algazel *in ſua Met.* quando intellectus eſt certus de vno, & dubius de altero, habet alium conceptum diſtinctum ab eo, de quo eſt certus, & ab eo, de quo eſt dubius, vt oſtendit Doctor 1. *diſt.* 3. *quæſtion.* 3. *de vniuocatione entis*: vbi probat eius deſignare conceptum vniuocum præciſum à Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente. Quare ſi vna eſt quidditas concepta conueniens multis re, & nomine, eſt vnus conceptus vniuocus: quod ſi fuerint multæ quidditates diuerſæ, idem nomen tantùm participantes, erit conceptus multiplex, & æquiuocus.

35. Not. ſecundò. ſecundùm Scotiſtas, nominatim Canonicum 1. *phyſ. quæſt* 3. Vallonem *Tract. Formalitatum, fol.*71. *&* 72. & Sarnanum ſupracitatum, quatuor eſſe gradus vniuocationis, quorum primus eſt, cùm aliquid commune conuenit multis penes idem nomen, eamdem rationem, eumdem eſſendi modum, ordinem, & perfectionem eſſentialem. Hic autem gradus vniuocationis eſt perfectiſſimus, ſolique ſpeciei ſpecialiſſimæ proprius: Ob id ait Philoſophus 7. *phyſ.* in ſpecie ſpecialiſſima eſt perfectiſſima comparatio. Secundus eſt, cùm aliquid commune conuenit multis penes idem nomen, eamdem rationem, eumdem eſſendi modum, ordinémque eſſentialem: non tamen penes eamdem perfectionem eſſentialem, veluti eſt animal reſpectu hominis, & bruti: perfectiori quippè gradu animalis gaudet homo, quàm brutum. Ideò per horum graduum diuerſitatem 7. *phyſ.* in genere dicuntur latere æquiuocationes. Quandoquidem à perfecta vniuocatione receditur, ob inæqualitatem perfectionis: & acceditur ad æquiuocationem. Tertius eſt, cùm aliquid commune accommodatur multis, eodem nomine, eadémque ratione, & modo eſſendi gaudentibus, abſque ordine & æqualitate perfectionis eſſentialis: ita numerus eſt vniuocus ſuis ſpeciebus; perfectior namque eſt ternarius, quàm binarius: conuenítque priùs binario, quàm ternario, proptereà ſubdit Ariſt. 8. *Met.* Species rerum ſunt ſicut numeri: id eſt vna eſt perfectior alia. Quartus eſt, cùm aliquid commune adaptatur multis eodem nomine, eadémque ratione potientibus, expertibus verò eiuſdem eſſendi modi, ordinis, & perfectionis eſſentialis, & hæc eſt vniuocatio minima, penes quam ens dicitur vniuocum ſubſtantiæ, & accidenti, vt patebit *in Met* Non eſt autem ſilentio prætereundum documentum Scoti *quæſt.*4. *prolegi*, §. *Ad rationes pro opinione oppoſita. Sub E F.* Quando ſunt aliqua duo extrema oppoſita, quò magis aliquid recedit ab vno oppoſitorum, eò magis accedit ad aliud. Quia verò æquiuocum, & vniuocum oppoſita eſſe videntur, & vniuocum vltimi gradus plùs diſtat ab vniuoco primi gradus, quàm vniuoca aliorum graduum, proptereà dicitur magis approximari æquiuoco. Hac fortaſſe de cauſa Porphyrius *in Iſagoge c. de ſpecie*, & Scot. *quæſtione* 15. *Elench.* § *Ad* 1. *rationem dicendum*, inquiunt, ſi quis omnia entia vocet, æquiuocè & non vniuocè nuncupabit: quatenus ſubſtantia, & accidens in communi ratione, & conceptu, nominéque entis conueniunt duntaxat; reliquis verò, quæ ad perfectam vniuocationem faciunt, carent.

36. Not. tertiò, analoga ſiue proportionis, ſiue attributionis bifariàm poſſe conſiderari. Vno modo, quatenùs omnibus analogatis competit intrinſecè, & formaliter communis ratio, & nomen, tametſi nonnullum eorum dicat attributionem, & dependentiam ab alio, vt ſubſtantia, & accidens dicuntur analoga, quibus intrinſeca, & formalis ratio entis conuenit, tametſi accidens à ſubſtantia dependeat: & hæc ſunt analoga vniuoca, quia dependentia, & attributio vnius ad aliud non tollit eorum vniuocationem, quæ conſiſtit in eodem nomine, & communi ratione entis quam ſanè participant, vt apertè demonſtrat Doctor 4. *diſt.* 12. *quæſtione* 1. §. *Ad* 4. *reſpondeo. H.* Altero modo, quatenus vnum analogorum formalem aliquam, & intrinſecam rationem, per vnum, & idem nomen ſignificatam habet, reliquis verò non niſi extrinſecè, & metaphoricè competit, vt riſus propriè homini, & impropriè prato florenti attribuitur, vt notat Scotus *quæſt* 15. *Elench. propè finem.* Et ſanitas animali formaliter, & intrinſecè; viuæ verò, diætæ, & medicinæ extrinſecè coaptatur, vt clarè ediſſerit idem Doctor 2. *diſtinctione* 12. *quæſtione* 2. §. *Ad* 1. *rationem infrà G. Et* 4. *diſt.*12. *quæſt* 1. *antè I.* Hæc autem ſunt analoga æquiuoca, quia ſub eodem nomine diuerſam rationem participant, vt conſtat in præadductis exemplis. Ex his refelluntur, qui analogiam mediam inter vniuocationem, & æquiuocationem collocant, vt duo Nuperi *diſput.*2. *quæſtion.*5. *articulo tertio.* Et tenuerat Faber *Theor.* 95. *ad finem* 1. *capitis.* Verùm conſultiùs, & maturiùs re conſiderata 4. *Met. quæſtione* 1. abnegat analogiam inter illa duo mediare, vt probabo *infrà in ſecunda aſſertione.*

37. Aſſertio prima, non dantur analoga diſtincta ab æquiuocis, & vniuocis. Ita Scotus, & Scotiſtæ omnes ſuprà relati. Prob. primò, ex Ariſtotele, qui *capitulo primo prædicamentorum* definiens æquiuoca, & vniuoca, non meminit analogorum, quod tamen præſtare tenebatur, ſi analoga mediarent inter illa; ſecùs mancus, & diminutus foret: diſponebat namque ibi omnia, quæ in prædicamentis, vt in diſtinctis rerum claſſibus locantur, & quæ ab eiſdem expunguntur. Quaproptet cùm nec hîc, nec alibi analogorum definitionem peculiarem attulerit, apertum indicium eſt, inquit Scotus *quæſt.*15. *Elench. verſic. Alia eſt proprietas*, ea ab vniuocis, & æquiuocis non diſſidere. Suffragatur nobis Boëtius à Doctore citatus inquiens, analoga ſub æquiuocorum definitione comprehendi, idque indicat Ariſt. qui æquiuocorum declarans definitionem, adducit exemplum de homine, qui æquiuocè perhibetur de homine viuo, & picto, cùm tamen nomen homo etiam per aduerſarios reſpectu eorum ſit analogum. Fauent Complutenſes *ad finem cap.*1. *l. Categoriarum.* ex S. Thom. & Caiet. *ab eis cit.*

38. Dices cum Arriaga *diſp.* 11. *ſect* 3. & aliis Dialecticis, analoga definiri ab Ariſt. 1. *Eth c.*6. *&* 7. *&* 4. *Met. cap.*2. necnon 5. *eiuſdem operis cap* 6. Analoga ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio verò ſubſtantiæ ſignificata per nomen nec omninò eadem, nec omninò diuerſa. Verùm huiuſmodi definitio nec explicitè, nec implicitè in eis locis continetur, vt conſtat legenti Philoſophi textum: ſolùm 5. *Met. T.* 12. hæc reperio verba: *Analoga vnum ſunt, quæcumque ita ſe habent, vt aliud, ad aliud.* Quòd eſt dictu: ſunt analoga, quæ attributionem aut

proportionem, & comparationem adinuicem ſeruant. Hoc autem non eſt babere rationem ſubſtantiæ partim eamdem, & partim diuerſam, vt Arriga vult habere analoga; ſed ſolum ſimilitudinem, proportionem, aut attributionem, quæ haud eſt ratio ſubſtantiæ quoquo modo eadem, & quoquo modo diuerſa: ſed eſt relatio duntaxat, quæ gaudet vnâ ratione accidentali à quouis alio diſtincta, vt oſtendam *quaeſt. de relatione*. Secundò, idem, & diuerſum ſunt immediata *ex 10. Met. T. 12.* Sed vniuoca ſunt eadem penes nomen, & rationem, æquiuoca verò ſub eodem nomine ſunt diuerſa penes rationem diuerſam, vt ex eorum definitione conſtat: Ergo omnia ſunt æquiuoca, vel vniuoca, ac proinde inter illa non intercipiuntur analoga. Tertiò, inter intrinſecum, & extrinſecum, proprium, & improprium, non cadit medium, vt ex ſe patet: ſed vniuoca habent vnam propriam, & intrinſecam rationem, vt liquet de riſu, qui æquiuocè dicitur de riſu hominis, & prati. Propriè namque competit homini, impropriè verò prato florenti, poniturque in ſecundo modo æquiuocationis, vt aduertit Doctor *vbi ſuprà, verſ. ſicut ridere.* Iterùm eſſentiæ rerum conſiſtunt in indiuiſibili: Ergo omnis eſſentia vel eſt eadem multis, vel diuerſa: ac proinde non ſcinditur eſſentia analogi, vt nimirùm ſit partim eadem, & partim diuerſa. Denique proportio, quæ analogis proportionalitatis adaptatur, eſt relatio, quæ fundatur in vnitate qualitatis: veluti relatio æqualitatis, in vnitate quantitatis ex Ariſt. *5. Met. c. de relatione.* Attributio, quæ eſt habitudo vnius ad aliud, accommodatur analogis attributionis, quæ pariter fundatur in vnitate ſui fundamenti. Si ergo analoga participent eamdem rationem intrinſecam, & formalem, ſunt vniuoca: quod ſi tantùm extrinſecam, & impropriam, ſunt æquiuoca, atqueadeò omnia analoga, vel ad vniuoca: vel ad æquiuoca ſunt reuocanda.

39. Aſſertio ſecunda, analoga, ſiue materialiter, ſiue formaliter ſumantur, non mediant inter æquiuoca, & vniuoca. Ita Scotus, & Scotiſtæ omnes, exceptis duobus Neotericis præcenſitis affirmantibus, analoga formaliter capta eſſe media inter æquiuoca & vniuoca. Prob. primò, ſi admittantur analoga formaliter capta diſtincta ab æquiuocis, & vniuocis, de eis foret definitio propria ab eiſdem diſtincta, quia definitio diſtincta eſt de natura diſtincta, ab aliis per eam diſtinctè expreſſa; ſed nulla eſt analogorum diſtincta natura à naturis æquiuocorum, & vniuocorum: quia cuncta analoga aut eamdem, aut diuerſam: aut intrinſecam, aut extrinſecam rationem ſortiuntur, vt clarè induxi in ſuperioribus: Ergo, omnia analoga inter æquiuoca, aut vniuoca ſunt adſcribenda.

40. Dices hanc rationem valere de analogis materialiter, non verò formaliter captis, quia vnitas analogiæ formaliter differt ab vnitate æquiuocationis, & vniuocationis. Contra, vniuocum, & æquiuocum ſunt immediata, vt fatentur præfati Recentes: ergo & eorum rationes formales ſunt immediatæ, ſecùs data ratione media, per talem mediam rationem conſtitueretur medium prædicatum inter æquiuoca, & vniuoca, veluti inter album, & nigrum babetur medium per qualitatem mediam, putà per rubedinem, rubeum, quod illi apertè renuunt: ergo inter illa nullo modo cadit medium. Secundò, omne medium ex omnium conſenſu aut eſt per abnegationem extremorum, aut per eorumdem participationem: ſed neutro modo analoga poſſunt eſſe media inter æquiuoca, & vniuoca, & quidem non per abnegationem extremorum, ſed potius per eorum participationem, vt liquet ex definitione analogorum ab aduerſariis præaddncta, & repulſa; palámque oppoſitum ſuadent, quæ attuli ad probandam priorem aſſertionem: Ergo analoga etiam formaliter capta non mediant inter illa.

Iuniorum autem fundamentum, & motiuum, nullum prorsùs eſt; fundantur enim iſti in Doctrina Scoti *1. diſt. 8. quaeſt. 3. §. Ad argumenta opinionis oppoſitæ ſub E.* ſcribentis, vnitatem attributionis minorem eſſe vnitate vniuocationis, eámque ab iſta formaliter differre. Ex his verbis dicti authores deducunt ſuam ſententiam, aſtruentes analoga formaliter mediare inter æquiuoca, & vniuoca: propterea quod ratio formalis analogiæ eſt formaliter alia à ratione formali vniuocationis, vt perſpicuè tradit Doctor *eo in loco nunc allegato.* Verum Scotus minimè eis fauet, ſi attentè eius verba legantur, & diligenter expendantur. Imprimis ibi vult vnitatem attributionis, quæ dicitur vnitas analogiæ, ſtare cum vnitate vniuocationis, quia maior vnitas, includit minorem, vt vnitas ſpeciei vnitatem generis; quæ enim ſunt vnum ſpecie, ſunt vnum genere. Igitur per Scotum vnitas attributionis, ſiue analogiæ includitur in vnitate vniuocationis, & illa ſtat cum iſta, quia minor vnitas poteſt ſtare ſimul cum maiore vnitate. Quod autem ſtat cum alio, non eſt eius medium, quia medium recedit ab extremis, quorum eſt medium. Iterum incluſum non eſt medium includentis, vt ratio animalis, quæ includitur in homine, non eſt medium eius: alioquin omnia ſuperiora forent media inferiorum: Ergo cùm Scot. aſſerat vnitatem analogiæ includi in vnitate vniuocationis, planè ſentit illam haud eſſe huius mediam. Præterea vnitas attributionis eſt tranſcendens per Scotum, quæ includitur in vnitate vniuocationis prædicamentalis; tranſcendentale autem non dicitur medium reſpectu prædicamentalis. Adde quod attributio eſt relatio, vt ſuprà notaui, & indicat Doctor *ibidem*, relatio autem, eiuſque vnitas nequaquam cenſetur medium penès naturam, ſiue conceptum, à quo petitur vniuocatiò. Quare omnis vnitas attributionis ſiue nominis, ſiue rei, ſiue vtriuſque, optimè ad vniuocationem, vel æquiuocationem redigitur; atqueadeò nullum extat analogum formaliter inter æquiuoca, & vniuoca.

41. Oppones primò, Ariſtot. *1. Eth. cap 6.* ſcribit oculum eſſe analogum, vt enim ſe habet oculus corporis ad corpus, ita oculus mentis ad mentem. Et *2. poſt. T. 21.* ſicut ſe habet os in animalibus terreſtribus, ita ſe habet ſpina in marinis, in quibus cernitur os eſſe analogum. Igitur, admittenda ſunt analoga ab vniuocis, & æquiuocis diſtincta. Reſp. conceſſo ant. negando conſequentiam, damna quippè analoga ab æquiuocis, vel vniuocis minimè diſſita; ea autem analoga ab Ariſtot. recenſita ſunt vniuoca, oculus namque corporis, & oculus mentis vniuocantur in vna ratione principij videndi, quamtis penès proprias differentias diſcrepent, vnus quippè eſt corporeus, alter verò ſpiritualis, eo ferè modo, quo corpus, & ſpiritus vniuocantur in communi ratione ſubſtantiæ; propriis autem differentiis inter ſe diſcriminantur. Item os, & ſpina conueniunt in communi ratione fulcimenti, licet ſuis differentiis ab inuicem diſtinguantur, iſtúdque Beſtiis terræ, illud verò Piſcibus maris competat.

42. Oppones ſecundò, Philoſophus *4. Met. cap. 2. T. 2.* affirmat, ens eſſe analogum analogia attributionis, quæ dicitur ad vnum, vnámque naturam quamdam non æquiuocè, veluti ſanum perhibetur de animali, vrina, & dieta: ergo ſi ens per Ariſt. non eſt æquiuocum, nec vniuocum: ſequitur eſſe analogum ab eis diſtinctum, quia ſanum, quod exempli causâ affert idem Philoſophus, de illis præcenſitis vniuocè non dicitur, vt affirmat Doctor *2. diſt. 12. quaeſt. 1. §. Ad 1. rationem ſub G & quarto, diſt. 12. quaeſt. 1. antè I.* Ratio eſt, quia ſanitas formaliter eſt in animali, in vrina verò vt in ſigno, in dieta vt in cauſa. Non eſt autem idem formalis conceptus ſanitatis, vt eſt æqualitas humorum, vt eſt ſignificatiuum ſanitatis, & vt eiuſdem cauſatiuum. Ideóque ſanitas æquiuocè de illis enunciatur.

Reſp.

Reſp. Ariſt. quidem exiſtimare ens non eſſe æquiuocum, non tamen negare eſſe vniuocum. Ad exemplum de ſano fateor eſſe æquiuocum analogum, quod nobis non officit, niſi obſit quoque aduerſariis inficiantibus ens eſſe æquiuocum. Quare illud ſolùm affertur ad declarandam habitudinem entis ad ſubſtantiam, & accidens, veluti extat habitudo ſanitatis ad animal, vrinam, & dietam, licet illud de his vniuocè, hoc verò æquiuocè de illis prædicetur. Similitudo autem non valet in omnibus, ſecùs non ſimilitudo, ſed identitas foret, vt aduertit Scotus *in 4. precitato.*

43. Dices Scotum *q. 16. Elench. § propter hoc dicendum.* aſſerere analogicè dictum de prænominatis reducendum eſſe ad vniuocum, quia ſolùm de eis primò ſignificatur: cuius oppoſitum tenet in 2. & 4. præallegatis: ergo vel Scotus ſibi contradicit, vel concedendum eſt analoga mediare intèr æquiuoca, & vniuoca. Dico in illa quæſt. Elench. Doctorem exponere illud proloquium. *Analogum per ſe ſumptum ſtat pro famoſiori ſuo ſignificato.* Sanitas autem quatenus eſt principale analogum eſt æqualitas, ſiue proportio humorum, quæ formaliter competit animali, in quo eſt formaliter duntaxat, vt innuit Doctor ibi, his verbis. *Et talia analoga reducenda ſunt ad vniuocationem, cùm ſolùm vnum, primò ſignificent: ſic ſanum analogum redigitur ad vniuocum.* Verum ſi ſanitas ſumatur, prout competit omnibus analogatis, comprehenditque diuerſos conceptus ſanitatis ſignificatiuos, & cauſatiuos, ſanè ad æquiuocum reuocatur, vt obſeruat Doctor *in 4. loco citato.* Ita diluitur apparens contradictio Doctoris, hoc etiam fortaſsè modo excuſari poteſt Faber reprehenſus à dictis Recentioribus, propterea quod aſtruit ſanum eſſe prædicatum vniuocum.

44. Oppones 3. ratio analogi diſtinguitur à rationibus vniuoci & æquiuoci: ergo pariter analogum ab vtriſque diſſidet. Ante prob. Ratio analogi eſt ſignificare vnum per prius, & reliquum per poſterius, ſiue ratio analogi eſt ſignificare plura attributionem, vel proportionem adinuicem habentia, vniuocum autem vno nomine vnam rationem præcisè ſignificat: & æquiuocum per vnum nomen plura ſimpliciter ſignificat.

Reſp. negando ant. ad eius probationem dico, rationem analogi reuocari ad æquiuocationem, vel vniuocationem, quia licet in analogis ſit aliqua habitudo, proportio, aut attributio vnius ad aliud, vt patet de ente reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, Dei, & creaturę; tamen illa proportio, aut attributio non tollit vniuocationem, vt rectè aduertit Doctor *in 2. loco allegato*: ſed tantùm ſignificatur eam recedere à perfecta vniuocatione, vt liquet ex Dictis *in 2. notabili.*

45. Oppones 4. S. Aug. *L. Categoriarum cap. 4.* & S. Damaſcenus *in ſua Logica*, affirmant denominatiua eſſe media inter æquiuoca, & vniuoca, quibus videtur fauere Scotus *q. 13. Elench § Ad 1. ergo quæſtionem.* Vbi analoga tanquam à præfatis vtriſque diſtincta recenſet. Nec ab eis alienus eſt Ariſt. qui poſt æquiuoca, & vniuoca definit denominatiua. Reſp. denominatiua eſſe concreta potiſſimùm accidentalia, eſſeque prædicata vniuoca, vt oſtendi *art. 4. huius q.* poſſunt autem quoquo modo vocari media, quatenus recedunt à 1. & vltimo vniuocationis gradu, & accedunt ad aliquem modum æquiuocationis, vt patet *ex 2. not.* Ita fortè poſſunt exponi PP. & Scotus præcitati, ac etiam Ariſt. Addi poteſt Scotum eo in loco quidem aſſerere eſſe nomina, quæ primò ſignificant aliquod commune, quod in diuerſis diuerſimodè reperitur, vt patet de ſanitate animalis, vrinę, & medicinæ: tamen ea, quæ ſunt analoga prorſus ab vniuocis, vel æquiuocis non aufert; exemplificat námque ibi de quantitate continua & diſcreta, quibus conſtat quantitatem genericè ſumptam eſſe vniuocam. Aut fortè eò loci loquitur in aliorum ſententia, vt aliquando ipſum præſtare in eo opere, alibi adnotaui.

QVÆSTIO III.

De Prædicamentis.

ARTICVLVS I.

An Prædicamentis ſit aliquid vniuocum.

1. SCOTVS *q. 3. Prædicamentali* aſſeuerat Prædicamentis eſſe aliquid vniuocum, quem ſequuntur Tatar. *ibid q. 1.* *Scibilis 2.* Ioannes de Magiſtris, & alij doctrinæ Scoticæ alumni.

2. Not. Hic non eſſe dubium, vtrùm Prædicamentis conueniat aliquod vniuocum reale, quandoquidem rerum quidditates in communi ſpeculari, & tranſcendentia contemplari ad Met. ſpectat, vt animaduerti *q. 1. huius lib. art. 4.* Sed ſolùm eſſe difficultatem, num detur aliquod intentionale, in quo prædicamenta vniuocentur, quod ad Log. pertinet.

3. Aſſertio, aliquod intentionale vniuocum eſt prædicamentis quod eſt prædicamentum in communi ſumptum. Ita Scot. *præcit. § Ad q. dicendum.* Prob. primò, aliquid intentionale enunciatur de prædicamentis ſecundum idem nomen, eamdémque rationem: ergo aliquid intentionale eſt eis vniuocum. Conſequentia tenet, ant. prob. per definitionem vniuocorum; ſingula quippè prædicamenta conueniunt in communi nomine, & ratione prædicamenti, ſubſtantia enim eſt prædicamentum, quantitas eſt prædicamentum, & ſic de cæteris ſummis generibus. 2. diuerſitas in rebus primæ intentionis non impedit eas ab intellectu poſſe concipi conceptu vniuoco eis communi: vt, licet homo, & leo inter ſe differant, poſſunt tamen concipi ſub conceptu vniuoco animalis: ſed intentiones ſecundæ attribuuntur rebus, quatenùs ab intellectu concipiuntur: ergo cùm prædicamenta ſub conceptu communi intentionali, quod eſt prædicamentum, conueniant, ſequitur prædicamentum vniuerſè ſumptum vt eſt intentionale, eſſe vniuocum decem primis generibus.

4. Oppones 1. Prædicamenta ſunt prima genera, vt omnes fatentur: at ſi daretur aliquid eis commune vniuocum, non forent prima genera, quia eſſet illud vniuocum iſtis prius, & communius: ergo nihil eſt commune ipſis vniuocum. Conf. dato communi vniuoco prædicamentis, ipſa forent ſpecies, conuenirent námque in illo communi, tanquam in genere, & differrent inter ſe per proprias differentias; cùm tamen certum ſit, ea eſſe primò diuerſa, vt tenet Doctor. *1. d. 3. q. 4. ſub D.* Atqui falſum eſt prædicamenta eſſe ſpecies, cùm ſint genera ſuprema: Ergo quoque falſum eſt ea conuenire in communi conceptu vniuoco. Conceſſa ma. nego minorem; nam vt inquit Scotus, illud commune intentionale perhibetur de illis non eſſentialiter, ſed denominatiuè: eo ferè pacto, quo vniuerſale præcisè ſumptum dicitur de genere, vt patet *ex lib. 2. q. 1, art. 11.* Ad Conf. idem eſt dicendum, videlicet prædicamenta eſſe ſpecies denominatiuè, non verò eſſentialiter, vt loco nunc citato manet explicitum.

5. Oppones ſecundò, intentio ſecunda à re promanat: ergo vnitas intentionis ab vnitate rei efficitur: ſed nulla res prædicamentis vniuocè conuenit: ergo nec eis competit 2. intentio Conſ. nullum vniuocum eſt denominatiuum: ſed præfatum intentionale, effertur denominatiuè de prædicamentis, vt ait Doctor *q. allegata in ſolutione primi, & 2.* Ergo, &c. Maior ſuadetur, quia vniuocum à denominatiuo diſſidet, vt patet in præſenti libro. Reſp. maiorem veram eſſe occaſionaliter, non verò effectiuè; omnia quippè 1. intentio fit ab intellectu, & fundatur in re, à qua intellectus ſumit occaſionem fabricandi illam, vt ait Scotus *quæſt. 3.*

vniuerſalium. Ad conf. dico denominatiuum eſſe prædicatum vniuocum, non tamen vniuocè prædicari, vt fusè oſtendi *art*.4. *præcedentis q*.

ARTICVLVS II.

Quot ſint prædicamenta.

6. ACris olim viguit lis inter Philoſophos de numero prædicamentorum, vt referunt Conimbr. *q*.2. *art*.5. & Fuentes *q*.13. *diff*.1. *art*.5. quæ adhuc non videtur eſſe ſedata, vt nuperrimè oſtendere nititur Ferch. *veſtig*.7. *locis ab eo ex Ariſt. cit.* Celebratur quidem apud omnes fermè antiquos denarius categoriarum numerus, adeò vt ex relatis in principio huius libri, Herminus Peripateticus decem categorias Ariſt. in ore ſemper haberet. Verumtamen huiuſmodi numerus à quibuſdam etiam nunc deſpicitur, & reprehenditur, præſertim ab Arriaga *diſp*.3. *Met ſect*.1. & Raconio *Tract*.2. *de categoria quæſt*.2. *art*.2. nec ab eis longè diſtat Hurtadus *diſp*. 9. *Met. ſect*.2. Nos autem cùm Scoto *Quol*.11. §. *de* 4. *ante K.* & aliis in locis infrà citandis, à communi Philoſophorum placito haud diſcedentes, pro firmitate, & ſtabilitate præfati numeri obſeruamus, & recolimus ex dictis *q*.1. *huius lib. art*.2. Prædicamenta primò intentionaliter capta ſpectare ad Met. Secundò intentionaliter ſumpta pertinere ad Log. Quorum diſtinctio, vt aduertit Doctor *q*.11. *prædicamentali* §. *Ad q dicendum*, decerpitur penes rerum eſſentias, quæ in hiſce decem claſſibus collocantur, ad rerum confuſionem tollendam, earúmque diſtinctionem inueſtigandam, vt notat quoque Ferch. *vbi ſuprà*. Prætereà, præſuppono ex dicendis in Met. ens reale, quod habet eſſe, vel poteſt habere eſſe, ſecluſa operatione intellectus, præcisè ſumptum ex Scoto 1. *d*.8 *q*.3. *N*. prima ſui diuiſione tanquam in ſuos modos diuidi in ens quantum, & non quantum, finitum, & infinitum. Ens verò finitum immediata ſui partitione deſcendit ad decem prædicamenta, vt ad decem ſuos diſtinctos modos, quorum quilibet ſortitur rationem conſtitutiuam vnius generis ſupremi: hiſque correſpondent diuerſi prædicandi modi; & ideò vocantur prædicamenta, vt infert Scot. *q*.15. *Elench antè* §. *Ad q*. Quare docente Scoto 1. *d*.3. *q*.3. §. *Contrà iſtam vniuocationem. O.* & *d*.8. *q*.3. *N*. cui adhærent Sirectus *Tract. formalitatum fol*.12. *pag*.1. Tromb. & alij *ibid.* ens non eſt genus, cuius cauſam adducit Ariſt. 4. *Top. c*. 6. *loco* 72. & 3. *Met. T*. 10. Quia genus debet eſſe natura ita limitata, vt præſcindi valeat à differentiis, per quas contrahitur. Infinitum autem, & finitum non ſunt entis differentiæ, ſed ſunt modi, ad quos ens determinatur, vt *loco nuper cit*. abundè oſtendemus.

7. Aſſertio, decem ſunt prædicamenta, ſiue decem ſumma genera. Hanc defendunt Ariſt. tùm hîc *c*.4. tùm etiam 5. *Met. T*. 14. Scotus *q*.11. *prædicamentali*, §. *Ad q*. *Quol*.11. *art*.4. *ante K.* & 4. *d*.13. *q*.1. §. *Ad huius autem difficultatis intellectum ſub C.* & 5. *Met. q*.5. & 6. & *alibi*. & communiter cæteri Philoſophi, quibus magis videtur eſſe adhærendum, quàm contradicendum, ne contemnatur authoritas antiquorum Philoſophorum, propter quam inquit Auic. 3. *Met.* citatus à Doctore *loco præcitato in* 4. cogimur illam celebrem diuiſionem admittere prædicamentorum, & obſeruare. Loquendum enim eſt cùm multis, & torrenti Doctorum ſe opponere tutum eſſe non videtur. Idque innuit Ezech. *Vbi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur.* Vndè rectè ſubdit Maior *q. de proprio* §. *Sed illum modum*, imitandus eſt communis vſus, vbi in oppoſitum non vrget ratio, vel authoritas. Et in re noſtra idem author in calce prædicamentorum addit. Authoritas Philoſophorum eſt potiſſima cauſa de numero denario prædicamentorum. Suaderi autem poteſt præpoſita aſſertio primò ratione S. Aug. *l. Categoriarum c*.8. qui ſupponens primum prædicamentum ſubſtantiæ tanquam nobis notum, reliqua prædicamenta accidentium ita colligit, accidentium quædam ſunt intra ſubſtantiam, vt quantitas, qualitas, & ſitus: quædam verò ſunt extra ſubſtantiam, vt vbi, quando, & habitus: & alia partim ſunt intra, & partim extra ſubſtantiam, vt relatio, actio, & paſſio. Verùm iſta ratio non demonſtrat præfatum categoriarum numerum, quandoquidem omnia accidentia ſunt extra ſubſtantiam, cùm ab ipſamet ſubſtantia egrediantur. Secundò adducitur ratio Scotiſtarum præcipuè Franciſci de Mayronis *in præſenti, paſſu* 8. Quidquid eſt, aut eſt ſubſtantia aut accidens. Si primum, habetur prædicamentum ſubſtantiæ: Si ſecundum, aut eſt accidens abſolutum, aut relatiuum. Si abſolutum, vel ſequitur materiam, & eſt quantitas, vel, ſequitur formam, & eſt qualitas. Si relatiuum, aut eſt intrinſecùs adueniens, & eſt categoria relationis: aut extrinſecùs adueniens, & hoc rurſùs vel pertinet ad cauſalitatem, vel ad menſuram, vel ad ordinem. Si ad cauſalitatem, vel actiuè, vel paſſiuè, & ita habentur duo prædicamenta actionis, & paſſionis. Si ad menſuram, vel quantitatis permanentis, & eſt categoria vbi, vel ſucceſſiuæ, & eſt quando. Si ad ordinem, aut partium, & eſt ſitus, aut totius, & eſt habitus. Nec iſta ratio conuincit, non enim recipitur ab omnibus, præſertim illis, qui relationes extrinſecùs aduenientes reſpuunt, vt infrà patebit. Tertiò affertur ratio Nominalium, inter quos eſt Aure. 1. *d*.30. *propoſ*.6. deprompta maximè ex Och. 1. *p. ſuæ logicæ c*.41. & *Quol*.5. *q*.22. penès numerum interrogationum, quæ fieri queunt de 1. ſubſtantia. Aut enim petimus de prima ſubſtantia, quid ſit, & eſt primum prædicamentum: aut quanta ſit, & eſt ſecundum prædicamentum quantitatis: aut qualis ſit, & eſt prædicamentum qualitatis: aut quò referatur, & eſt prædicamentum relationis: aut quid agat, & eſt prædicamentum actionis: aut quid patiatur, & eſt prædicamentum paſſionis: aut vbi ſit, & habetur categoria vbi: aut quomodo ſit, & eſt categoria ſitus: aut qua duratione duret, & eſt quando: aut quomodo induta ſit, & eſt habitus. At non decem petitiones de prima ſubſtantia inquirimus, vt præſtant Nominales: ſed venamur rationem, cur decẽ tantũ ſint categoriæ, quæ ab ipſis nequaquàm redditur. Accedit ratio Philoſophi *c*.4. *huius operis*, deſumpta ex decem rerum ſignificationibus. Tot namque ſunt categoriæ, quot ſunt entia categorica incomplexa ſignificatiua: ſed huiuſmodi entia ſignificatiua decem numerantur: Ergò & decem ſunt categoriæ. Maior videtur lucida. Minor oſtenditur; aut enim ſignificant ſubſtantiam, aut quantitatem, aut qualitatem, aut relationem, aut actionem, aut paſſionem, aut locum, aut tempus, aut ſitum, aut denique habitum, quæ omnia, denario numero comprehenduntur. Nec hæc ratio concludit; ſi enim ex multiplici ſignificatione incomplexorum entium colliguntur decem categoriæ; cum plures, quam decem ſint termini rerum ſignificatiui incomplexi, vt liquet *in Epitome l*.1. *q*.1. plures quoque, quàm decem forent enumerandæ categoriæ. Prætereà ſignificare eſt aliquid intellectui repræſentare per nomen ad placitum imponentis, vt dixi *loco nunc citato q*.2. *art*.1. Ergo ſicut ad placitum ſignificantur decem categoriæ, ita & ad placitum decem referuntur, non propter aliquam rationem, neceſſariò præfatum numerum obfirmantem. Quare decas prædicamentorum non demonſtratur, ſed probabiliter ſuadetur, & defenditur, vt inſinuat Doctor præcit.

8. Dices Scotum *q*.11. *prædicamentali*, §. *Ad q*. affirmare de hac diuiſione Metaphyſicam poſſe ſcire propter quid: ſed ſcire propter quid eſt demonſtrare: Ergo talis prædicamentorum diuiſio demonſtratione firmatur. Dico Doctorem ibi loqui dubitatiuè, ideò appoſuit particulam dubitatiuam *fortè*: aſſertiuè verò loquitur in libris ſententiarum, locis præcitatis, in quibus

quibus apertè aſſerit propter antiquorum Philoſophorum authoritatem diſtributionem denariam prædicamentorum eſſe retinendam, nec facilè huic eſſe contradicendum.

9. Oppones primò, ens eſt vnum omnium ſupremum, ſub quo reliqua omnia continentur: ergo, tantum eſt vnum prædicamentum, ſiue ſummum genus non habens ſupra ſe aliud genus, præſertim in opinione Scoti affirmantis ens eſſe vniuocum Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti. Conf. primò, quod per ſuperabundantiam dicitur, vni ſoli competit ſecundum Priſcianum; ſed ens dicitur per ſuperabundantiam, eſt enim generaliſſimum, & omnia tranſcendens: ergo admittendum eſt vnum tantùm prædicamentum entis. Conf. ſecundò, omnis pluralitas ad vnum eſt redigenda *ex 5. Top. loco* 5. quod illa multitudine eſt prius: ergo ſi ſunt multa genera, ad vnum genus generaliſſimum, quod eſt illis prius eſt reuocanda, cuiuſmodi eſt ſolum ens. Reſpond ens eſſe quidem tranſcendens, ſed non eſſe genus, quia non in differentias, ſed in modos diuiditur, vt ſuperiùs animaduerti. Itaque concedo ant. nego conſequentiam. Poteſt namque ens eſſe vniuocum, tametſi non ſit genus; ob id nihil concluditur contrà Scotum. Ad 1. conf. dico, maiorem veram eſſe non poſitiuè, ſed negatiuè; poſſunt enim eſſe multa prima negatiuè, vti ſunt dena prædicamenta. Ad 2. conf. dico prædicamenta redigi ad vnum prius eis entitate, cauſalitate, & perfectione, veluti eſt Deus omnium rerum principium, & finis, vt legitur *Apoc* 1.

10. Oppones ſecundò, omne ens vel eſt ſubſtantia, vel accidens, quia vel eſt ens per ſe, & eſt ſubſtantia: vel eſt ens in alio, & eſt accidens: ſed ſubſtantia vnum tantùm conſtituit prædicamentum: ergo & accidens aliud tantùm facit prædicamentum, ac proinde duæ ſeries prædicamentales ſunt duntaxat, altera ſubſtantiæ, altera verò accidentis. Neganda eſt paritas. Siquidem ſubſtantia gaudet vno ſolo modo per ſe eſſendi, & per ſe ſubſiſtendi, propterea extat vnum tantùm prædicamentum ſubſtantiæ. At accidens participat nouem modos inhærendi, ideò nouem habentur prædicamenta accidentis, quod non expendens Arriaga perperam carpit prænarratam categoriarum partitionem.

11. Oppones tertiò, ens diuiditur in abſolutum, & relatiuum: ergo ſicut datur vnum prædicamentum relatiuorum; ita concedendum eſt alterum prædicamentum abſolutorum duntaxat: ſicque cùm quantitas, & qualitas ſint entia abſoluta, non faciunt duo diſtincta prædicamenta, maximè quia accidentia pro ſuo ſubiecto materiam, vel formam non reſpiciunt, vt non ſupponit ratio Scotiſtarum adducta pro denis prædicamentis: ſed compoſitum, vt oſtendam in phyſica. Item extat diuiſio in abſtractum, & concretum: ergo, quemadmodum quantitas, quæ eſt abſtractum conſtituit vnum prædicamentum, pariter quantum, quod eſt eius concretum conſtituet aliud prædicamentum, & quod de quantitate, & quanto dicitur; idem cenſendum eſt de qualitate, & quali, cæteriſque abſtractis, & concretis. Rurſùs, ſi vnum oppoſitum dicitur multipliciter, quoque & reliquum *ex 1. Top. cap.* 12. ergo ſi accidens, quod ſubſtantiæ opponitur, in nouem ſumma genera multiplicatur, etiam ſubſtantia ſecatur in nouem ſuprema genera, atqueadeo 18. ſunt numeranda prædicamenta. Hæc autem & conſimilia videntur eſſe abſurda. Ergo potiùs reducenda ſunt ad duo prædicamenta, quam tot prædicamenta multiplicare, nulla vrgente neceſſitate, & ratione probante. Conceſſo antecedente, nego abſolutè dari vnum prædicamentum omnium relationum, ſuprà quippè partiti ſumus relationem in intrinſecùs aduenientem, quæ facit prædicamentum relationis: & in extrinſecùs aduenientem, quæ per ſex diſtinctos modos, quos habet, conſtituit ſex vltima prædicamenta. Quare mirum non eſt, ſi accidens abſolutum ſecernatur in duo genera, cùm habeat duplicem modum, per quem duplex conſtituitur prædicamentum. Cùm verò additur quantitatem inſequi materiam, & qualitatem formam, non eſt capiendum de materia, & forma partis, vt deducitur in argumento, ſed de materia, & forma totius, quæ à compoſito eſſentialiter non differunt. Aut fortè quia quantitas ſoli compoſito materiali, & qualitas rebus ſpiritualibus, quæ formæ plerumque nuncupantur, adaptantur: proptereà in prædicamentorum numeratione dictum eſt, quantitatem ſequi materiam, & qualitatem formam; cum reuerà tam quantitas, quàm qualitas in compoſito inhæreant. Ad aliud dico, diuiſionem in concretum, & abſtractum eſſe diuiſionem terminorum, non verò prædicamentorum, complectitur enim ens, & reliqua, quæ ſub ipſo comprehenduntur. Ideò abſtractum, & concretum peculiares non faciunt categorias. Eò magis, quia abſtractum, & concretum non differunt eſſentialiter, ſed tantum in modo ſignificandi, vt adnotaui *in Epitome lib. 1. quæſt. 1 art. 6.* Ob id ad diſtinctas ſeries categoricas non pertinent, vt inſinuat Ariſt. qui *in hoc libro cap.* 14. inſcribit de quantitate, & qualitate. *Et 5. Met. cap* 13. de quanto, & quali Idque perſpicuè tradunt Doctor *vbi ſuprà, in ſolutione argumentorum*, & Maior *in reſponſione primi.* Ad illud poſtremum, nego accidens opponi ſubſtantiæ, potiùs quippè eſt diſparatum quàm oppoſitum, niſi oppoſitio latè ſumatur, eſt enim accidens effectus eius ſubſtantiæ, à qua prodit.

12. Oppones quartò, illa diuiſio prædicamentorum non eſt immediata, priùs enim ſcinditur ens in ſubſtantiam, & accidens; itemque in increatum, & creatum, quàm in denas categorias. Rursùs aſſignanda eſt aliqua categoria, in qua prædicata Dei reſideant. Denuò omnis bona diuiſio eſt bimembria: ergo dena prædicamentorum partitio peccat contrà leges bonæ diuiſionis, immò fermè ſeptem peccatis mortalibus obnoxiam eſſe prædicat Arriaga prænominatus. Reſp. eam eſſe immediatam, reſpectu entis finiti, & creati, non verò entis præciſè ſumpti, ideò nec Deus, nec eius prædicata in vllo clauduntur prædicamento, vt probabitur *in ſequenti q.* Quamuis autem vtplurimum diuiſio ſit bimembris, præſertim ſi fuerit generis, in ſuas differentias: nihilominùs, quãdoque neceſſariò multis membris conſtat, vt patet de trina figurarum & principiorum diſtributione: de quadripartita elementorum diuiſione, deque anima, quæ in tres animarum ſpecies diſtribuitur: & in ſacris Litteris, lex Dei in decem præcepta Decalogi ſecernitur. Quapropter non eſt abhorrenda, nec contemnenda, nec ægre ferenda categoriarum decas, ſed ab omnibus amplectenda, & celebranda.

13. Oppones quintò, non entia, figmenta, entia rationis, priuationes, & negationes ſortiuntur propriam rationem ſuperioris, & inferioris: intellectus quippè apprehendit ea, ſub ratione concipiendi non ſingularis, ſed vniuerſalis, non alicuius generis, ex prærecenſitis: ergò alicuius generis peculiaris generaliſſimi, quod eſt vnum prædicamentum, à cæteris diſtinctum, ac proindè ſaltem ſunt 11. prædicamenta. Reſp. ea omnia reduci ad prædicamenta, in quibus fundantur, & quorum ſunt priuationes, & negationes, ſcribente Philoſopho 2. *de anima*, *T.* 96. vbi non viſibile ad viſibile, & non odorabile ad odorabile redigit. Ad idem quippè pertinent habitus, eiuſque priuatio, corpus, eiuſque vmbra Quod non aduertens Arriaga *vbi ſuprà* pro inconuenienti habet in eodem prædicamento locari oppoſita, vt peccatum, & gratiam, ſub categoria qualitatis, cum vnanimiter Philoſophi calorem, & frigus, aliaſque contrarias qualitates in dicto prædicamento qualitatis collocent. Adde quod Scotiſtæ docent gratiam, & peccatum opponi tantum demeritoriè. Eò magis, quia metaphyſicè loquendo, ens finitum, quod ad decem categorias determinatur eſt ens reale, vt patet ex Ariſt. 5. *Met. T.* 14. Scoto *citato* §. *Ad q. dicendum & quæſt.* 25. §. *Dicendum*: vbi videtur reuocare

omnia iutentionalia, ſiue entia rationis ad genus reale, in quo fundantur, & ſignificat Lych. *Quol.*13. *in fine.* Et nos ſupra notauimus, tametſi non deſint Scotiſtæ, qui vndecimum prædicamentum entium rationis excogitent, vt videre eſt apud Vallonem *Tract. formalitatum fol.*48. Zerbium 5. *Met. quæſt.*8. aliosque Recentes; quibus fauet Scotus *quæſt.*11. *prædicamentali*, qui ſub dubio hanc relinquit difficultatem, non diluens rationem, quam attulerat pro parte affirmatiua. Cui ſatisfieri poteſt dicendo, in Logica Scotum quidem videri ancipitem de hoc: attamen in Met. & Theol. *locis præadductis* apertè ſuam aperire mentem, & libere ſuam proferre ſententiam, quæ à communi non diſſidet.

ARTICVLVS III.

An Prædicamenta inter ſe realiter differant,

14. IN hoc artic. tripartitos eſſe Philoſophos refert Bruhfer *in Epitome formalitatum*, Quidam enim, inter quos ſunt Paulus Venetus 3. *Met. cap.*3. & Auguſtinus Sueſſanus 4. *Met. quæſt.*4. quibus conſentiunt Tatar. *quæſt.*1. *prædicam. dub.*2. & Maſtrius, & Bellutus *diſp* 6. *quæſt.*2. ac Faber *Theor.* 41. *in fine cap.*2. exiſtimant prædicamenta realiter inter ſe diſtingui. Alij vt Dominus Scotus *cap. de quantitate quæſt.*1. Tol. *quæſt.*5. Suarez *diſp.*39. *Met. sect.*2. *nummer.*21. & omnes Thomiſtæ ad diſtinguenda prædicamenta putant ſufficere diſtinctionem rationis ratiocinatæ Sirectus autem *Tract. formalitatum fol.*10. Tromb. Orbellus 5. *Met. cap.*7. & omnes Formaliſtæ *ibid.* quibus adſtipulantur Ioannes Gandauenſis 3. *phyſ. quæſt.*5. *ad* 6. & Fonſeca 5. *Met. cap.*7. *quæſt.*3. *sect.*3. arbitrantur neceſſariò prædicamenta, ſaltem formaliter ab inuicem differre.

Præſupponenda, & in memoriam reuocanda ſunt, quæ ſcripſi *præeunte libro quæſt.*1. *art.*16. de diſtinctione, & ternario eius numero à Scotiſtis tradito: necnon de acceptione prædicamentorum primò intentionaliter, & ſecundò intentionaliter captorum. Etenim hæc dubitatio non excitatur de prædicamentis ſecundò intentionaliter ſumptis: ſic enim, docente Scoto *quæſt.*11. *prædicam.* §. *Ad q. dicendum* ratione differunt, quia ſunt formaliter entia rationis: ſed de prædicamentis primò intentionaliter captis, quæ ſunt entia realia, quorum ſpeculatio propriè ad Met. ſpectat.

15. Aſſertio, quædam prædicamenta realiter, alia formaliter: nulla verò ſola ratione inter ſe diſſident. Hæc aſſertio eſt tripartita, & conformis doctrinæ Scoti, vt patet ex locis eius ſubiiciendis. Prima pars eſt einſdem Doct. 2. *diſt.*12. *quæſt.*1. *& diſt.*16. *q.vn. &* 4. *diſt.*12. *quæſt.*2. diſtinguentis quantitatem, & qualitatem à ſubſtantia realiter, quæ eſt eorum ſubiectum: ſubſtantia autem finita, in qua accidentia ſubiectantur, quantitas, & qualitas ſunt tria prædicamenta. Iterum ex eodem 2. *diſtinct.*2. *quæſt.*6. §. *Ad q. igitur. G. & Quol.*11. Diuinitùs corpus poteſt eſſe abſque omni loco, quod de tempore, ſitu, & habitu dici poteſt. Adde relationem prædicamentalem, quæ re ipſa diſſidet à ſuo fundamento ſecundum eumdem Doctorem 2. *d.*1. *quæſt.*4. §. *Contra iſtam opinionem. I. &* 3. *diſt.*1. *quæſt.*1. *art.*3. *R.* Ergo per Scotum ferè omnia prædicamenta realiter differunt. Suadetur autem primò, inter ſubſtantiam, & accidens adeſt diſtinctio realis, veluti inter cauſam, & effectum cadit diſtinctio realis, *ex* 2. *diſtinct.*12. *quæſt* 1. *antè* §. *Eſt igitur videndum ſub A.* ſed primum prædicamentum eſt ſubſtantia, reliqua verò ſunt accidentia, quæ ab ipſa ſubſtantia proficiſcuntur, veluti effectus à ſua cauſa: ergo ferè cuncta prædicamenta realiter ſecernuntur ab inuicem.

Secundò quæ poſſunt inter ſe ſeparari, realiter differunt; ſeparatio namque aliquorum realis eſt apertum indicium eorum diſtinctionis realis: ſed aliqua prædicamenta, ab inuicem ſeparari valent, vt ſubſtantia, quæ ſecũdum Ariſt. 7. Met. *T.*4. eſt prior accidente, natura, definitione, cognitione, & tempore, poteſtque in diuina per ſe ſubſiſtere abſque vllo accidente: ergo &c. Secunda pars deducitur ex Scoto 2. *d.*1. *q.*5. §. *Ad argumenta principalia P.* quem etiam citat Orbellus 5. *Met. c.*7. Et clarius *in reportatis* 2. *d.*1. *q.*6. *in ſolutione argumentorum*, vbi habentur hæc verba. *Ad aliud cùm dicitur, prædicamenta ſunt primò diuerſa; poteſt dici, quod hoc eſt verum, quantum ad rationes formales, & quidditatiuas, & tunc poſſet ſuſtineri, quod diuerſa prædicamenta poſſunt idem eſſe realiter, ſed non formaliter.* Hoc ipſum confirmant Formaliſtæ præcitati. Hæc adduxi propter noſtros Iuniores allegatos occurrentes, & dicentes; Scotum eam reſponſionem non recipere, ſed alia tradere. Verùm etſi Doctor ibi aliter ſoluat argumentum propoſitum de relatione creaturæ ad Deum, quæ eſt tranſcendentalis, ac proinda in nulla categoriarum repoſita, tamen tenera approbat diſtinctionem formalem inter prædicamenta, vt patet ex verbis eius allatis. Hinc Formaliſtæ *vbi ſupra* exponentes illud Themiſtij dogma, *prædicamenta ſunt impermixta*, intelligendum eſſe aiunt, formaliter, id eſt eſſentiæ prædicamentorum ſunt formaliter diſtinctæ. Suadetur primò ex Ariſt. *c. de qualitate. in fine.* affirmante abſurdum non eſſe, idem penes diſtinctas rationes formales poſſe locari in diuerſis categoriis. Si reſpondeas cum relatis Nuperis, Ariſt. loqui non in propria, ſed in aliorum ſententia. Contra, quia Ariſt. ſatisfacit aliorum obiectioni duplici reſponſione, & ſecunda eius reſponſio eſt, quod idem ſecundum diuerſas rationes formales ſpectare poteſt, ad diuerſa prædicamenta, quod planum fecerat de ſcientia, quæ ponitur in prædicamento qualitatis, vt eſt habitus, & in prædicamento relationis, quatenùs reſpicit ſcibile. Quod ſi velis aliud explicatiùs, cape figuram: quæ ſecundum rationem formalem quantitatis in categoria quantitatis reſidet: & ſecundum rationem formalem qualitatis in categoria qualitatis reponitur, vt alibi magis patebit. Prætereà, *ex* 3. *phyſ. T.*19. actio, & paſſio non realiter, ſed formaliter differunt. Huic reſpondent cum Scoto 4. *D.*13. *q* 1. § *Ad huius autem difficultatis K* præfati Neoterici, Philoſophum eo in loco verba facere de actione acta, hoc eſt de termino per actionem producto, non autem de actione, quæ pertinet ad prædicamentum actionis. At licet vno modo ita Doctor reſpondeat, tamen altero modo ibidem ſatisfacit interpretando Ariſt. ſub L. his verbis. Alio modo ab hoc accipitur, non vt determinat aliquid præcedens, & tunc idem eſt cum iſto reſpectu à quo, & hoc modo concedi poteſt pertinere ad genus actionis: ſed iſto modo non eſt motus, qui eſt in paſſo, niſi tantummodò terminatiuè, & hoc ſufficit ad ſaluandum verba Ariſt. *ibid.* vult enim quod actio, & paſſio ſint idem, ſicut via ab Athenis ad Thebas, & è conuerſo, non intelligo, quod intelligatur ibi vna via pro ipſa magnitudine, ſuper quam fit motus: ſed pro ipſo motu, hinc, illuc: & è conuerſo; vt patet per aliud exemplum, quod poſuit de diſtantia hinc, illuc: & illinc, huc ſuper idem ſpatium: vbi vult, quod illa ſint eadem materialiter, propter identitatem ſpatij: ſed alia formaliter, ita hic motus eſt illud, per quod dicitur agens per reſpectum ab hinc, intelligendo per ab hoc, reſpectum à quo. In mobili etiam fundatur è conuerſo reſpectus ad agens. Et iſti duo reſpectus habent aliquid idem materialiter, vt motum: ſed formaliter ſunt alij, & in aliis ſubiectis. Hinc ſubdit Bonetus, difficile eſſe demonſtrare realem diſtinctionem inter actionem, & paſſionem, quoniam videtur pluribus, quod vna realitas ſufficiat Idem habent Sirectus. *Tract. form fol.*4. & Vallo *ibid. fol.*11. quod fulcitur eo, quod ſcribit Doctor *Quol.* 13. citatus à Vallono *vbi ſupra*, motus,

qui

qui eſt forma fluens, idem numero poteſt eſſe actio, & paſſio, actio vt eſt ab agente, & paſſio vt eſt in paſſo. Secundò probatur, quæ ſunt inſeparabilia, habentque diſtinctas definitiones formaliter diſtinguuntur, vt liquet ex definitione diſtinctionis formalis allata *art. vlt. quæſt. 1. libri 1.* ſed actio, & paſſio ſunt inſeparabilia, cùm ex Ariſt. præcit. realiter identificentur, gaudeantque diſtinctis definitionibus, vt conſtat ex Gilberto Porr. *l. ſex principiorum.* Igitur aliqua prædicamenta formaliter diſſident. Tertia pars deducitur, & prob. ex Scoto *quæſt. 11. prædicamentali* §. *Ad q.* dicente, diſtinctionem decem categoriarum depromi penes rerum eſſentias: ſed rerum eſſentiæ, ratione abinuicem non differunt, cum ſint ſecluſo quouis opere intellectus: ergo prædicamenta haud ſolâ ratione inter ſe diſſident. Tertiò, inter rem, & rem, aut inter realitatem, & realitatem, ſiue quidditatem, & quidditatem non cadit diſtinctio rationis, vt docent Noſtrates *Tract. formalitatum* ex Scoto 2. *diſt. 1. quæſt. 5.* aliqua autem prædicamenta ſunt res, & res, vt ſubſtantia, quantitas, qualitas: aliqua verò ſunt realitates, & realitates, ſiue quidditates, & formalitates, vt actio & paſſio. Ergo inter ea nequaquàm intercedit diſtinctio rationis. Idipſum corroborant omnes authoritates, & rationes adductæ ad probandas duas præcedentes partes.

16. Oppones primò, cum Neotericis prænominatis, *Scot. 2. diſt. 3. quæſt 4.* §. *Contrà iſtam concluſionem. D. & 5. Met. q. 6.* inter prædicamenta ſtatuit diſtinctionem realem: probarique poteſt ex eodem *ibid.* Nihil eſſe valet ſub diuerſis ſpeciebus diſparatis, quia nihil poteſt gaudere duplici eſſentia. Ergo aliquid eſſe nequit in duplici categoria. Præterea, quæ numero differunt, realiter differunt. Sed res diuerſorum prædicamentorum numero differunt, quia iuxtà canonem antepredicamentalem, diuerſorum generum diuerſæ ſunt differentiæ, ſpecies, & indiuidua. Ergo, inter prædicamenta extat diſtinctio realis. Reſpond. Scotum eis, *in locis*, haud meminiſſe diſtinctionis realis cunctorum prædicamentorum, vt patet legenti eius text. Ad rationem ex eodem deductam dico, idem penes diſtinctas rationes formales poſſe ſpectare ad diuerſa prædicamenta, vt patet ex ſuperioribus, quibus addi poteſt alter locus Doctoris *in 4. citato*, §. *Ad huius autem C.* Neceſſe eſt dicere, reſpectus habeant ſufficientes rationes formales, ſufficientes inquam ad diſtinctionem generum. Nec rectè infertur vnum habere plures eſſentias, ſed tantùm plures formalitates. Ideò in Diuinis eſt vna eſſentia duntaxat, ſunt verò in Subtilium ſchola plura formaliter diſtincta, puta attributa, relationes originis, & id genus alia, vt latè docui *Tract. de Deo vno, diſp. 3. art. 2.* Ad aliam rationem diſtinguo, quæ numero differunt, & ab inuicem ſeparari valent, realiter diſtinguuntur, concedo: quæ verò numero differunt, & inter ſe ſeparari nequeunt, realiter ſecernuntur, nego.

17. Oppones ſecundò, ens, & res identificantur; ſunt enim ex tranſcēdentibus, quę ſunt idem realiter, & reciprocantur: ſed ens diuiditur in decem prædicamenta, vt in entia realia, & diſtincta ergo, & decem res: at inter res, & res adeſt diſtinctio realis ſecundū Scotum: ergo inter decem prædicamenta realis diſtinctio intercedit. Omiſſa triplici acceptione rei, quam affert Scot. *Quol. 3.* §. *De 1. A.* concedo ma. diſtinguo min. ſi intelligatur de diſtinctione reali, quoad omnia prædicamenta, nego: quoad aliqua, concedo, vt ſuprà patefeci. Ad ſubſumptum dico, ſi res ſumatur pro ſubſtantia, vel pro ente abſoluto, vniuerſaliter concedo: Quod ſi accipiatur pro modo, & circumſtantia rei, non eſt ſemper verum, præſertim de actione, & paſſione, aliiſque multis ſuo loco nominandis, & explicandis.

18. Oppones tertiò, prædicamenta ſunt ſumma genera, & primò diuerſa ex Ariſt. 8. *Met. c. vlt. T. 16.* & Scoto 2. *diſt. 3. quæſt. 4. ſub D. verſ. Ex tertia via:* ſed quæ ſunt primò diuerſa in nullo conueniunt, & quæ in nullo conueniunt, realiter differunt. Igitur, omnia prædicamenta realiter diſtinguuntur. Reſpond. cum Scoto *in Reportatis 2. diſtinct. 1. quæſt. 6.* diſtinguendo maiorem, prædicamenta ſunt primò diuerſa, in ratione tranſcendentali, nego: in ratione prædicamentali, concedo: commune quippè eis vniuocum eſt ens, quod eſt tranſcendens: nullum autem commune genus participant, vt ſcribit Doctor 1. *diſt. 3. q. 3.*

Articvlvs IV.

Quænam ponantur, aut excludantur à prædicamentis.

19. DE multis poteſt eſſe dubitatio, potiſſimùm de entibus per ſe, & per accidens, de æquiuocis, & vniuocis, finitis, & infinitis, complexis, & incomplexis, completis, & incompletis, compoſitis, & partibus, atque indiuiduis.

20. Recolendi ſunt tres ordines prædicamentales, rectus, indirectus, & reductiuus adducti, & explicati *in Epitome lib. 1. quæſt. 4. art. 2.*

21. Aſſertio prima, entia per ſe ponuntur in prædicamentis, non verò entia per accidens. Hanc docet Scot. *quæſt. 2. primi perih* § *Ad partem oppoſitam, & 3. diſt. 22. q. vn.* §. *Contrà iſta B.* Prob. 1. ex Ariſt. 5. *Met. cap. 7. T. 14.* qui ſolùm ens per ſe in categoria includit; & *lib. 6. eiuſdem operis T. 4.* à Met. entia per accidens excludit. Secundò, prædicamenta ſunt coordinationes naturales diſtinctarum rerum, penes eſſentiales prædicationes ſuperiorum de inferioribus, vt ſunt entia per ſe: ſed entia per accidens, cùm ex æquo plura ſignificent, vt *Coriſcum muſicum, ſortem album,* non poſſunt prædicari eſſentialiter, & ſubiici. Ergo entia per ſe ponuntur in categoriis, & entia per accidens ab eis exploduntur, vt quoque inſinuat Scot. 2. *diſtinct. 3. quæſt. 4. antè F.*

22. Aſſertio ſecunda, ſola vniuoca locum habent in prædicamentis. Prob. 1. ex Ariſt. & Scoto, qui in Antepredicamentis vniuoca ab æquiuocis ſegregant, vt nobis innuant, vniuoca in prædicamentis includi, & æquiuoca ab eis excludi, vt ibi eorum Interpretes aduertunt. Et 5. *Met. T. 14.* diuidunt ens reale finitum in decem categorias, quod ſecundum Scotum eſt vniuocum. Secundò, prædicamentum eſt coordinatio generis ſupremi, mediorum, & infimorum eſſentialiter ſubordinatorum: ſed hoc tantùm vniuocis accommodatur, quæ communi eſſentia gaudent: æquiuoca verò penes eſſentiam diſcriminantur. Ergo ſola vniuoca reponuntur in categoriis.

23. Aſſertio tertia, tantùm entia finita ſedem habent in prædicamentis. Tenet Scot. 1. *diſt. 3. quæſt. 3.* §. *Ad q. H. & diſt. 8 quæſt. 3.* §. *Teneo opinionem meam. N.* qui aſſerit ens finitum diſtribui in decem genera, ibique ab eis excludit Deum, qui eſt ens infinitum. Prob. prædicamenta ex communi conſenſu, & ore, ſunt genera: ſed genera ſunt potentialia, quæ contrahuntur, & actuantur per ſuas differentias, ex dictis *q. de genere libri præcedentis:* ens autem infinitum eſt actualiſſimum, & ſummè neceſſarium. Ergo ſolùm entia finita in categoriis reſident. Plura *in ſeqq.*

24. Aſſertio quarta, non complexa, ſed incomplexa tenent locum in prædicamentis. Deducitur ex Scoto *quæſt. 12. vniuerſalium, & quæſt. 21. ad finem.* Prob. 1. ex Ariſt. *hoc loco*, qui adducens diuiſionem entis in incomplexum, & complexum; relicto complexo, ſumit incomplexum, ipſumque in decem diſtribuit prædicamenta. Secundò quæ ponuntur in categoriis, ſunt prædicabilia, & ſubiicibilia, vt conſtat ex prædicamenti deſcriptione: ſed ſolùm incomplexa ſunt huiuſmodi, quæ potiuntur ratione vniuerſalis, quæ eſt vnum prædicabile de multis: complexa verò multas rationes, mul-

taſque

taſque eſſentias ſortiuntur; vnumque de altero eſſentialiter non prædicatur, vt patet. Præthereà complexa effinguntur ab intellectu, cuius eſt componere, vel diuidere; at prædicamenta metaphyſicè ſumpta ſunt ſeries rerum ab intellectu minime dependentium. Igitur incomplexa in categoriis collocantur duntaxat.

25. Dices, animal rationale, eſt complexum, quod ponitur in prædicamento ſubſtantiæ: & Porphyrius *c. de ſpecie* pro genere viuentis ponit corpus animatum, & pro alio genere ponit animal rationale, ſub quo cenſuit hominem, & Angelum comprehendi. Ergo à prædicamentis complexa non ſunt reiicienda. Ant. ſuadetur ex Philoſopho 1. *de anima cap.* 1. *T.* 6. affirmante definitiones rerum eſſe deſumendas ex prædicamentis. Dico ſola complexa ſecundum rem excludi à categoriis, animal autem rationale, corpus animatum, & aliæ definitiones ſunt complexa ſecundum vocem tantùm, coïncidùntque cum ſuis definitis, ſeu ſpeciebus, vt notat Doctor nuper citatus. Ideò à categoriis non eximuntur.

26 Aſſertio quinta, completa, & compoſita, ſiue ſimpliciter, quæ ad alterius entis per ſe compoſitionem ſpectare nequeunt, vt indiuidua ſpecierum athomarum: ſiue ſecundum quid, quæ compoſitionem alterius entis per ſe ingrediuntur, quamuis ſecundum ſe ſint completa, vt genera, & ſpecies, in ſerie prædicamentali reponuntur. Prob. 1. ex Porphyrio, qui *c. de ſpecie* texit arborem prædicamentalem, in eius recta linea locat genera, & ſpecies, à cuius coordinatione non declinat Ariſt. tum *in hoc libro*, tum etiam 5. *Met. cap* 7. & alibi frequenter: nec alienus eſt Scotus 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 3. §. *Contrà illud ſub A.* Et *quæſt* 4 §. *Contrà iſtam concluſionem D. & E. &* 3. *diſtinct.* 22. *q vn.* §. *Contrà iſta B.* Secundò, in ordine recto categorico, à ſupremo genere tanquàm capite, & apice, per genera ſubalterna, ſpecies intermedias, & infimas itur vſque ad indiuidua eiuſdemmet coordinationis, tanquàm eius calcem, & baſim: ſed genera, & ſpecies ſunt naturæ completæ ſecundum quid, & indiuidua ſunt naturæ perfectæ, & completæ ſimpliciter, vt ſuprà monui. Ergo &c. Tertiò, primum genus prædicatur per ſe, & eſſentialiter de quolibet prædicato ſuæ coordinationis naturalis, & indiuiduum eſt ſubiectum receptiuum cuiuſlibet prædicabilis eiuſdem coordinationis: ſed ea de quibus ſic prædicatur ſummum genus, ſunt genera intermedia, & ſpecies, & indiuidua, quæ ſunt naturæ compoſitæ, & perfectæ: ergo &c. Hinc à recta linea prædicamentali remouentur partes metaphyſicæ, quæ ſunt differentiæ, ad latus prædicamenti admiſſæ, vt inſinuat Ariſt. 6. *Top. cap.* 3. *&* 5. *Met. T.* 10. Siquidem genus de ipſis non prædicatur formaliter, nec ipſæ formaliter, & per modum totius perhibentur, cùm ſint primò diuerſæ, ac proindè in nullo eſſentiali prædicato conuenientes, vt patet ex *lib.* 2. *quæſt.* 5. *art.* 3. Idque perſpicuè oſtendit Porphy. *loco cit.* exemplo de differentiis prædicamenti ſubſtãtiæ, quas in latere appoſuit.

27. Dices cum Ammonio *c. de ſubſtantia*, quem ſequitur Hurtadus *diſp.* 9. *Met. ſect.* 3. §. 30. *&* 31. æque ſimplicia, & incompleta ſunt genera, ac differentiæ: ſed illa directè ſunt in categoria: ergo & iſtæ. Maior prob. quia genera ſunt entia incompleta, & partes ſpecierum, veluti differentiæ. Par igitur eſt ratio de vtriſque. Item, ſpecies per ſe, & directè ponitur in prædicamentis: ergo & differentia, cùm ex hac componatur illa. Rursùs hæc eſt directa prædicatio, *Petrus eſt rationalis*, ſicut illa *Petrus eſt animal*, non ergo differentiæ à recto ordine categoriæ ſecluduntur.

28. Dico, non ob hanc, ſed ob aliam cauſam præoſtenſam à nobis, differentias ad latus prædicamenti admitti, videlicet quia differentiæ prædicata ſuperiora formaliter non continent, nec prædicantur de inferioribus per modum totius: ideirco meritò à recta linea prædicamentali exploduntur. Per hanc quoque rationem diluuntur, quæ addit Hurtadus: ſpecies namque formaliter ſuperiora includit, atque de inferioribus per modum totius eſſentialiter enunciatur. Ad aliud dico, ambas eſſe prædicationes directas, quia ſunt in primo modo dicendi per ſe, ſuntque animal, & rationale partes eſſentiales hominis, eiuſque indiuiduorum: ſed ex hoc non bene infertur, differentias eſſe directè in categoria: ſecùs paſſiones forent quoque directè, in prædicamento, quia hæc eſt per ſe, & directa prædicatio, *homo eſt riſibilis.* Idipſum cum Scoto *quæſt.* 15. *prædicam. &* 3. *diſtinct.* 22. *q. vn.* §. *Contrà iſta ſub A.* affirmo de partibus phyſicis eſſentialibus, putà materia, & forma, quod expreſsè de anima tenet Ariſt. 2. *de anima cap.* 1. & de partibus integralibus, vti ſunt caput, manus, & aliæ, quæ appellantur partes diſſimilares, & hætherogeneæ, quæ in recto non efferuntur de compoſitis ex eis, vt non valet, *Petrus eſt materia, vel forma*: nec, *Petrus eſt caput, aut manus.* Prætereà iſtæ ſunt partes ſubſtantiæ completæ, partes autem reduci ad totum, cuius ſunt partes, conſtans eſt Philoſophorum doctrina. Ergo prænominatæ partes reductiuè tantùm dicuntur eſſe in prædicamento, vt præ aliis tradit Lych. 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 2. *propè finem.* §. *Ad argumenta pro* 2. *opinione* poſt Ariſt. 7. *Met. T.* 56. De partibus autem homogeneis, ſeu ſimilaribus non videtur eſſe par ratio, vt ait Fuentes *quæſt.* 13. *diff.* 2. *art.* 5. *numer.* 23. aduersùs Rubium *cap* 4 *de complexis quæſt.* 1. *num.* 12. & Suarez *diſp.* 34. *Met ſect* 8. ſiquidem perhibente Doctore *in* 3. *paſſu allegato B.* omnia illa ſunt per ſe in genere, quæ includunt quidditatem, aut quæ ſunt ipſa quidditas: ſed partes homogeneæ includunt quidditatem, ſiue prædicata quidditatiua, & eſſentialia ſuperiorum, vt patet de parte aquæ, quæ ſeiuncta à tota aliqua aqua, planè eſt completa aqua, & omnia, quæ aquæ in communi eſſentialiter competunt, ipſi quoque accommodantur. Igitur partes homogeneæ non ſunt à recto prædicamentali ordine excludendæ.

29. Dices, partes quæcumque illæ ſint, ratione totius ſortiuntur eſſe incompletum, quia ordinantur ad totum conſtituendum, quod ex incompletis conflatur. Ergo partes homogeneæ per ſe non locantur in prædicamento, ſed reſpectu totius duntaxat, veluti partes phyſicæ, & metaphyſicæ. Dico huiuſmodi vocari partes non quidem per ſe, & ſubiectiuas, ratione ſcilicet alicuius ſuperioris, cui ſubduntur, cùm vt ſic ſint quid completum, & de his tota eſſentia prædicetur, vt mox dicebam: ſed per accidens, & penes diuiſionem.

30. Aſſertio ſexta, indiuidua per ſe, & directè ſunt in prædicamento. Ita Scot. *vbi ſuprà, &* 2. *citato D. & E.* Et ex eodem *ibi* poteſt ſic oſtendi: quod non includit aliquam quidditatem in genere, nec aliqua quidditas in genere includit ipſum, non eſt in genere per ſe, neque per accidens: ſed indiuiduum includit omnes quidditates, ſiue omnia prædicata ſuperiora, deque ipſo omnia ea eſſentialiter prædicantur, vt *planta eſt viuens, corpus, & ſubſtantia.* Igitur indiuiduum per ſe extat in genere, immò eſt baſis, & fundamentum totius fabricæ prædicamentalis. Rursùs, ſicut primum prædicatum, ſiue primum genus non demitur à catalogo directo categoriæ: ita infimum ſubiectum cuiuſlibet prædicabilis, quod eſt indiuiduum à ſerie prædicamentali expellendum haud eſt.

31. Dices, in categoria reſident prædicabilia, vt ipſum nomen *categoria* inſinuat: indiuiduum autem non eſt prædicabile, ſed ſubiicibile. Ergo indiuiduum per ſe non ponitur in genere. Eò magis, quia Porphy. agens de prædicabilibus *in ſua Iſagoge* adducit prædicamentum ſubſtantiæ, indiuidui autem *ibi* non meminit: ergo &c. in genere nedum prædicabilia, verùm etiam ſubiicibilia per ſe poni. Ad Porph. dico, ipſum pertractare vniuerſalia, & eſſentialia prædicata, non autem particularia, & materialia: ob id reticet indiuidua.

Articvlvs V.

An Concreta, vel abſtracta ponantur in prædicamentis.

32. CVM duplex ſit concretum ex Scoto *quæſt.*16. *vniuerſ.* §. *Ad* 1. Et *ex quæſt.*2. *art.*5. *huius libri*, vnum ſit concretum concretione ad ſuppoſitum, quod eſt concretum ſubſtantiale:& alterum concretum concretione ad ſubiectum, quod eſt concretum accidentale: huic duplici concreto correſpondeat duplex abſtractum, ſubſtantiale, & accidentale: dubitatur in præſenti, vtrum ſubſtantiæ, & accidentia per ſe locum habeant in prædicamentis, ſub nominibus concretis, an verò ſub nominibus abſtractis.

33. Aſſertio prima, concreta ſubſtantiæ, non verò eius abſtracta locantur in prædicamento. Deducitur ex Scoto *quæſt.*16. *vniuerſalium*, *& quæſt.*11. *prædicam.* necnon 1. *diſtinct.*5. *quæſt.*1. Lych. aliiſque Scotiſtis *ibid.* Prob. 1. ex Porph. qui *c. de ſpecie*, digeſſit prædicamentum ſubſtantiæ nominibus concretis, vt patet intuenti textum. Secundò ex Ariſt. *c. de ſubſtantia*, qui affirmans 2. ſubſtãtias prædicari de primis affert exempla de concretis, vt *homo*, *animal*, *quidam homo*. Tertiò in categoria ſubſtantiæ per ſe ponuntur genera, & ſpecies: ſed abſtracta ſubſtantialia nequeunt eſſe genera, & ſpecies, quia de nullo formaliter prædicantur, cùm præſcindant ab inferioribus: ob id vera non eſt prædicatio abſtracti de abſtracto ſubſtantiali, vt *humanitas eſt animalitas.* Ergo tantùm concreta ſubſtantiæ prædicamento adſcribuntur.

34. Aſſertio ſecunda, abſtracta accidentium, non verò concreta eorum reſident in prædicamentis. Tenet Scotus *quæſt.*15. *vniuerſ.* §. *Vel aliter*, cùm quo eſt Sarnanus *ibid.* quam probat *ex* 3. *Top. cap.*1. vbi ſcribit Ariſt. iuſtitiam eſſe in genere, & non iuſtum: at iuſtitia eſt abſtractum accidentis, & iuſtum eſt eius concretum. Igitur abſtracta accidentium locantur per ſe in prædicamentis. Idem etiam tradit Doctor *quæſt.*11. *prædicamentali* §. *Ad q.* Prætereà, quæ ſtatuuntur per ſe in categoriis ſic diſponuntur, vt ſuperiora formaliter, & eſſentialiter prædicentur de inferioribus, vt denotat prædicamenti deſcriptio: atqui veræ, & formales ſunt prædicationes abſtractorum, accidentium, de abſtractis non vltimatis, vt *albedo eſt qualitas.* Igitur abſtracta accidentium reponuntur in prædicamentis.

35. Oppones primò, Scot. *in* 3. *loco non ſemel à nobis pracit. B.* ſcribit hominem, aut humanitatem eſſe per ſe in genere: ſed homo eſt nomen concretum, & humanitas eſt eius abſtractum ſubſtantiale. Ergo, tam concretum, quàm abſtractum ſubſtantiale ſunt per ſe in prædicamento ſubſtantiæ. Conf. eadem videtur eſſe ratio de accidente, ac de ſubſtantia, ſed accidens in abſtracto ſecundum Scotum ponitur in prædicamento: ergo & ſubſtantia in abſtracto locari debet in ipſomet prædicamento. Maior prob. ſicut modus inhærendi competit accidenti, ita modus per ſe ſubſiſtendi conuenit ſubſtantiæ. Ergo, æqua de vtriſque extat ratio. Reſp. concretum, & abſtractum differre tantùm in modo ſignificandi, quod diſcrimen quamuis prohibeat prædicationem vnius de alio, nihilominùs non valet ad diſtinguenda genera, nec ad locandum aliquid in diuerſis prædicamentis. Quare concretum, & abſtractum ſubſtantiale ſunt in eadem categoria; cùm hoc tamen diſcrimine, videlicet, concretum directè eſt in genere, eius verò abſtractum reductiuè. Iſta reſponſio hauritur ex Doctore *quæſt.*11. *prædicam. in ſolutione tertij. verſ. Ad aliud de concretis.* Ad conf. nego ma. ad eius probationem dico eſſe diſparitatem; ſiquidem ſubſtantia vnum tantùm ſignificat, quod per ſe ſubſiſtit: accidens verò duo præſefert, vnum formale, quod eſt forma accidentalis: & aliud materiale, quod eſt ipſius formæ accidentalis ſubiectum. Quo fit vt ſubſtantia nomine concreto, accidens verò nomine abſtracto in prædicamento ordinetur.

36. Oppones ſecundò, Ariſt. in prædicamentis nominat accidens in concreto, atque in eis collocat, vt quantum, quale, & huiuſmodi, ſecundum Boëtij tranſlationem, quodque expreſsè aſtruit 1. *Top. cap.*7. *&* 4. *eiuſdem operis cap.*1. *&* 5. *Met. cap.*13. *&* 14. *& alibi.* Igitur in licæo Ariſt. accidentia ſub nominibus concretis ſubſcribuntur prædicamentis. Conf. ex Doctore *quæſt.*15. *vniuerſalium.* §. *Vel aliter.* Et *quæſt.*11. *prædicam. verſ. prærecenſito*, qui fatetur concreta accidentium eſſe in genere, quia non conſtituunt diſtincta genera ab eorum abſtractis: ſeque habent veluti ſuperiora, & inferiora, ſicut eorum abſtracta. Non ergo ſola abſtracta accidentium in prædicamentis locum occupant. Reſp. prætermiſſis aliorum reſponſis, ſi quandoque Ariſt. accidentia nominibus concretis admittit in categoriis, id præſtitiſſe, vt nobis innueret accidentalia abſtracta non conſtituere diuerſa prædicamenta ab eorum concretis: ſed vtraque reſidere in eiſdem prædicamentis, hac cum differentia, vt abſtracta per ſe, & concreta reductiuè duntaxat locentur in ipſis categoriis. Ita occurrit Scot. *quæſt.*15. *vniuerſ.* his verbis. *Sed ſimpliciter loquendo non ſunt in genere, niſi per reductionem, quia non ſunt in prædicamento, niſi quia coordinatio concretorum reducitur ad coordinationem abſtractorum.* Idem ferè habet *quæſt.*11. *prædicamentali verſu allegato.* Per hoc etiam ſatisfit confirmationi ex ipſo deprompte. Hæc conſultò attuli propter Maſtrium, & Bellutum, qui non Scotum, ſed Ruuium *quæſt.*2. *de complexis*, ſecuti, aſſeuerant tam abſtracta accidentalia, quàm eorum concreta directè poni in prædicamentis, vt conſtat ex eorum, *diſp.*6. *quæſt.*3. *artic.*2.

37. Oppones tertiò, partes à recta linea prædicamentali reiiciuntur, vt patuit *in præeunte art.* ſed abſtracta accidentalia ſunt partes concretorum accidentalium, componuntur namque concreta eorum ex formis accidentium, & ex propriis modis naturalis inhærentiæ in ſubiectis. Igitur abſtracta accidentium per ſe non ponuntur in categoriis. Conceſſa maiore, neganda eſt minor, ſiquidem abſtracta accidentalia ſunt naturæ perfectæ, & completæ in ſuo eſſe eſſentiali, ſuntque naturæ genericæ, aut ſpecificæ, aut indiuiduæ, de quibus (dummodo non ſint vltimatè abſtracta) efformantur propoſitiones formales, & eſſentiales, vt *albedo eſt qualitas*, *ſuperficies eſt qualitas*, & huiuſmodi: tametſi ob ſuam imbecillitatem ſubiectis tanquam eorum adminiculis indigeant.

Articvlvs VI.

An aliquid poni valeat in diuerſis prædicamentis.

38. COmplures, inter quos ſunt Maſtrius, & Bellutus *diſp.*6. *quæſt.*2. *& q.*4. ac Ponc. *diſp.*11. *quæſt.*2. negant idem poſſe ad diuerſa prædicamenta etiam ſecundum diuerſas rationes pertinere. Quibus aduerſantur Auerſa ab eis citatus, Arriaga *diſp.*12 *ſect.*9. *numer.*47. & alij ſecuti noſtros Formaliſtas allegatos *art.*3. *huius q.* & Bacconem 1. *diſt.*28. *quæſt.*2. *art.*2. *&* 4. arbitrantes idem penes diſtinctas rationes formales poſſe reſidere in diſtinctis categoriis. Adde Boëtium *in c. de ad aliquid*, cuius propria verba affert Bacco *loco nunc citato*: fauent Simplicius Alb. & Orbell. 5. *Met. cap.*7.

39. Not. ex Scoto *quæſt.*10. *prædicam.* poſt Ariſt. 5. *Met. T.*7. vnum diſtribui in vnum per ſe, & vnum per accidens. Vnum per ſe eſt, quod habet vnum per ſe

conceptum;

conceptum; eſt nc quadruplex ex eodem Philoſopho *ibi*, videlicet vnum genere, ſpecie numero, & proportione. Vnum per accidens dicitur illud, quod plures habet conceptus, vel vno nomine expreſſos, vt ſcientia. quæ vt deſignat abſolutum, eſt in prædicamentu qualitatis, vt verò denotat relationem menſurabilis ad menſuram, eſt in prædicaméto relationis: aut pluribus nominibus æque immediate ſignificatos, vt *album muſicum*: aut vnum per ſe ſignificat, & aliud connotat, vt *album*, quod formaliter ſignificat albedinem, & materialiter ſubiectum, in quo albedo inhæret. Plura Orbellus *in Met. loco prææallegato* Perbaltus *verbo modus intrinſecus* § 7. & Tatar. *ibid.*

39. Aſſertio prima, aliquid vnum per accidens in diſtinctis ponitur categoriis, iuxta diſtincta eius ſignificata. Ita Scot. *q. prædicam. allegata, verſ. Ad 1. iſtorum poteſt dici*: & inſinuat 4. *diſtinct.* 12. *quæſt.*1. §. *Ad q. reſpondeo. D.* Prob. prædicamenta ex dictis ſunt claſſes rerum diſtinctarum: ſed vnum per accidens ſignificat plures conceptus, ſiue plures res, aut formalitates, vt conſtat ex præiacto notabili. Ergo iuxta diſtinctionem rerum, ſiue conceptuum obiectiuorum aſſignanda ſunt eis diſtincta prædicamenta, in quibus tales res diſponuntur, & ordinantur. Idipſum aſtruendum eſt de vno & eodem proportione, vt tenet Doctor *vbi ſuprà* §. *Ad q.* & prob. quia talis vnitas, & identitas proportionis conſiſtit in ſimiliter ſe habere, veluti animal, & color; vt enim ſe habet color ad albedinem, ita animal ſe habet ad hominem: hoc eſt, ſicut color eſt genus reſpectu albedinis: ſic animal eſt genus reſpectu hominis. Conſtat autem colorem, & animal eſſe diſtinctarum categoriarum; nam animal in categoria ſubſtantiæ, color verò in categoria qualitatis reſidet: Ergo, quæ ſunt vnum, & idem proportione, in diuerſis prædicamentis reponuntur.

40. Aſſertio ſecunda. vnum, & idem per ſe non admittitur in diuerſis prædicamentis: nihil autem obſtat penes diuerſas rationes formales idem locari in diſtinctis categoriis. Hæc aſſertio eſt bipartita. Prima pars defenditur à Doctore *eo ipſo loco citato. verſ. Idem ſpecie vel genere.* Et *quæſt.* 15. *vniuerſ* §. *Ad 1. arg verſ. Aliter licet.* Prob. 1. ex Philoſopho à Scoto in q. allegato. Quæ differunt in priore, differunt in poſteriore: ergo, quæ differunt genere, differunt ſpecie, & numero: ac proinde vnum & idem per ſe nequit eſſe in diuerſis generibus generaliſſimis Secundò, diuerſorum generum non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt differentiæ, ſpecies, & indiuidua, docente Ariſt. *hoc loco*: ergo vnum per ſe, quod eſt vnum genere vel ſpecie, vel numero nequit ſedem tenere in diſtinctis prædicamentis. Siquidem ad eſſentiam ſpeciei pertinet genus: Ergo ſi idem ſpecie, vel genere inferiori eſſet in diuerſis generibus ſuperioribus, illa ambo genera forent de eius eſſentia; ſicque non eſſet idem eſſentialiter: quia duo genera non ſubalterna diuerſam eſſentiam prædicant. Denuò, differentia, & genus conſtituunt vnum eſſentialiter: Ergo diuerſum genus, & diuerſa differentia conſtituunt aliud vnum eſſentialiter; atqueadeò vnum & idem nequit ordinari in diſtinctis prædicamentis. Secunda pars abundè manet probata *art. 3. huius q.* authoritatibus, & rationibus ibi recognoſcendis.

41. Oppones primò, contra primam partem 2. aſſertionis, Porph *in Iſagoge c. de ſpecie* ponit corpus in prædicamento ſubſtantiæ; & Ariſt. *c. de quantitate* locat corpus in prædicamento quantitatis: Ergo vnum per ſe, vti eſt corpus, collocari poteſt in diuerſis prædicamentis. Conf. figura reſidet in genere quantitatis, conſideratur namque à Geometra, qui quantitatem per ſe reſpicit: & Ariſt. *c. de qualitate*, ipſam numerat in quarta ſpecie qualitatis. Nihil ergo obeſt, quin vnum per ſe inter diuerſa ſuprema genera referatur. Reſpond. corpus biſariàm poſſe vſurpari, vno modo pro natura capaci trium dimenſionum, nempe longitudinis, latitudinis, & profunditatis, quæ coïncidit cum ſubſtantias corporea, & ita ſumpſit corpus Porph. citatus, recteque ipſum in categoria ſubſtantiæ locat. Altero modo pro trina recenſita dimenſione; quo in ſenſu Ariſt. corpus admittit in categoria quantitatis. Ad conf. pariter dico figuram ſecundò accipi, aut pro ſuperficie lineis terminata, & eſt in genere quantitatis: aut pro ipſamet linearum terminatione, & eſt in genere qualitatis.

41. Oppones ſecundò, duplum, & dimidium ſunt quanta per ſe, & inter relatiua numerantur: itemque æquale, & inæquale in genere quantitatis ponuntur, & inter relatiua adſcribuntur. Ergo vnum per ſe locari poteſt in diſtinctis categoriis. Conf. de motu, qui in prædicamentu quantitatis refertur, necnon in genere actionis, vel paſſionis. Reſpond. duplum, & dimidium conſiderari queunt, aut quatenùs ſunt quanta, & ita ſunt in genere quantitatis: aut quatenùs ſe mutuò reſpiciunt, & penes tales reſpectus ſunt in categoria relationis. Idipſum quoque de æquali, & inæquali exiſtimandum eſt. Ad conf. dico, motum eſſe æquiuocum, de quo fit mentio in poſtprædicamentis: peneſque diuerſum terminum in diuerſis poni poteſt prædicamentis, ſiue ad ea reduci.

QVÆSTIO IV.

De Subſtantia.

ARTICVLVS I.

Quodnam ſit ſupremum genus Prædicamenti Subſtantiæ?

1. ACCEPTIONES, & diuiſiones ſubſtantiæ petendæ ſunt *ex Epitome lib. 1. q. 4. art. 3.* magnoperè autem inſudant Philoſophi in perquirenda propria ratione, ſiue conceptu quidditatiuo ſubſtantiæ, prout ab accidente diſſidet, omnique ſubſtantiæ accommodatur: De quo videndi ſunt Boneus *in prædicamentis, libello de ſubſtantia*, Suarez *diſp. 33. Met ſect.* 1. Hurtadus *in Met. diſp.* 10. *ſect.* 2. & Arriaga *diſp. 4. ſubſect. 2. & inde.* Ego autem exiſtimo rationem communem omni ſubſtantiæ, tam creatæ, quàm increatæ, totali, & partiali, completæ, & incompletæ congruentem ab hiſce præſcindentem, & abſtrahentem deſignari per *non eſſe in ſubiecto*, vt patet ex Ariſt. *in Antepradicamentis*, qui tradens rationem ſubſtantiæ, tam ſingulari, quam vniuerſali communem, in eis ſemper ponit *non eſſe in ſubiecto*: & aſſignans definitionem omni accidenti communem, ſcribit hanc eſſe, videlicet *eſſe in ſubiecto.* Quod recipit, & exprimit Auic. 2. *Met. c.* 1. inquiens, ens in ſubiecto eſſe accidens, & ens non in ſubiecto eſſe ſubſtantiam. Subſcribit Scot. *Quol.* 3. §. *Reſpondeo* 5. *& quol.* 9. §. *De 2. A.* Nec mirum vlli eſſe debet, ſi ſubſtantia negatiuè deſcribitur, quandoquidem Deus, & materia prima ex alibi dicendis pariter negatiuè deſcribuntur, cùm tamen ſint vera, & realia entia poſitiua. Itaque ſub illa negatione poſita in deſcriptione ſubſtantiæ intelligitur aliquid poſitiuum, nempe ens per ſe ſubſiſtens, quod omni vtique ſubſtantiæ adaptatur, adeò vt non eſſe in ſubiecto, & ens per ſe ſubſiſtens coincidant: ſubſtantia autem ſic vniuersè ſumpta eſt tranſcendens, complectens quamcumque ſubſtantiam ſiue completam, ſiue incompletam, ſiue partialem, ſiue totam, vt egregiè proſequitur Doctor *Quol.* 9. *præallegato.*

2. Aſſertio prima, probè deſcribitur ſubſtantia tranſcendentaliter ſumpta, ens quod non eſt in ſubiecto, ſiue

ſiue ens ſubſiſtens Deducitur ex Ariſt.ex Scoto *vbi ſuprà* præſertim *Quol.3. P. ad 2.* quibus adhærent Gadius *ibid.* Lych. *1. diſt.8.q.2. in reſponſione ad argumenta pro 2 opinione:*& alij permulti. Suaderi autem poteſt 1. ex ipſius ſubſtantiæ notione, ſubſtantia deriuatur à ſubſiſtendo, vt dixi *in Epitome loco cit.*& fuſe oſtendit Suarez præallegatus *ſect. 1. num. 1.* Ergo ſubſtantia eſt ens ſubſiſtens, veluti homo, qui ab humo trahit originem, dicitur terrenus, iuxtà illud D. Pauli 1. Corint.15. *Primus homo de terra terrenus, &c.* Secundò, ens diuiditur in ſubſtantiam, & accidens, tanquàm in membra diuidentia inter ſe oppoſita, ex communi Philoſophorum placito: ſed accidens definitur, quod eſt in ſubiecto, ſiue ens inhærens: ergo ex oppoſito, ſubſtantia eſt ens, quod non eſt in ſubiecto, ſiue ens ſubſiſtens. Rursùs in præallata ſubſtantiæ deſcriptione ponitur ens, quod eſt etiam commune accidenti: & apponitur ſubſiſtens, per quod ab eo diſcrepat. Igitur congrua eſt præfata ſubſtantiæ deſcriptio.

3. Aſſertio 2. ſummum genus ſubſtantiæ categoricæ eſt *ens per ſe ſubſiſtens, finitum, & completum.* Hanc non obſcurè indicant Ariſt.& Scotus nuper allegati, quibus adſtipulantur Bonetus *loco cit. & lib.8. Met. & lib.1. Theologiæ naturalis cap.1.* Suarez. Prænominatus, *n.20.* & cæteri Philoſophi præter Nominales, alioſque nonnullos *art.3. & 4. huius q.* adducendos. Probari autem poteſt aſſertio ex alia ſubſtantiæ etymologia, quam ſignificat Philoſophus *5. Met. cap.8.* nempè ſubſtantia à ſubſtãdo perhibetur, quia ſubſtat accidentibus: ſed huiuſmodi ſubſtantia eſt ens finitum, & completum, cum ſubſtantia infinita longè ſit ab omni accidẽtis receptione; ſubſtantia verò finita, & compoſita ſit conueniens ſubiectum accidentium receptiuum, vt monſtrabitur in Phyſica Ergo &c. Prætereà *ex 7. Met. T.4.* ſubſtantia eſt prior omni accidẽte origine, natura, perfectione, & tempore: ſed hæc eſt ſubſtãtia finita, & completa, cuiuſmodi ſunt genera, & ſpecies. Ergo genus ſupremum ſubſtãtiæ prædicamentalis eſt ens finitum, & completum. Denuò per ſupra poſitam aſſertionẽ tradi poſſunt rationes communes, & peculiares, in quibus omnes ſubſtantię conueniunt, & inter ſe differunt. Nam ens ſubſiſtens eſt ſubſtantia tranſcendentalis, cuius rationem participant reliquæ ſubſtantiæ. Per *finitum* diſtinguitur à Deo, qui eſt ſubſtantia infinita Et per *completum* differt à ſubſtantiis incompletis, & partialibus. Adde conditiones præaſſignatas *in ſuperiori q. art.4.* ex quibus, & aliis omnibus præmiſſis infertur, probè deſcribi ſubſtantiæ categoricę ſummum genus eſſe *ens ſubſiſtẽs, finitum, & completum.*

4. Oppones 1. contra 1. aſſertionem; ſi ratio, & quidditas ſubſtãtiæ præciſè ſumptæ eſt, non eſſe in ſubiecto forma equi, & quælibet alia forma, quæ educitur de potentia materiæ non eſſet ſubſtantia, quia eſt in materia, quæ eſt formarum omnium commune ſubiectum: ſed negare præfatas formas eſſe ſubſtantiales Ariſt. & rationi pugnat, vt ſuo loco oſtendetur. Igitur ratio ſubſtantiæ nequaquam eſt, non eſſe in ſubiecto. Conf. non eſſe in ſubiecto eſt prima proprietas ſubſtantię, vt patet *in præſenti c.* Ergo, non eſt eius eſſentia. Reſp. negando ſequelam maioris, quia forma eſt in materia, vt pars in ſua comparte, non verò vt accidẽs inhæret in ſubiecto. Quare materia vocatur ſubiectum formarum non inhæſionis, ſed informationis, ſcribente Doctore *Quol. 9. §. De 2. A.* Vnde ex materia, & forma fit vnum per ſe: non ſic ex ſubiecto, & accidente: eò magis, quia ſubiectum accidẽtis eſt compoſitum, non ita ſubiectum formarum quod eſt materia, vt inſinuat Doctor *q.15 prædicamentali, §. Ad q. poteſt dici.* Vel dicito cùm eodem Doctore, partes ſunt *in* toto, non verò in ſubiecto; alius quippè eſt modus eſſendi partium in toto: alius verò eſt modus eſſẽdi in ſubiecto. Ad conf. dico, nos circumloqui eſſentiam ſubſtantiæ per eius primam proprietatem, veluti Ariſt. definit quantitatem, per eius primam proprietatem, quæ eſt diuiſibilitas, vt patet *5. Met. c. de quanto.* Et elementa pariter per eorum proprietates, vt habetur *2. de generatione T.7.* Quod tunc fit, cum eſſentia rei nos latet, proprietas verò eius nobis patet Ob id aptè ſubiungit Bonetus, *in præcenſito libello,* quid ſit ſubſtantia propriè ignoramus, & quoquo modo nobis innoteſcit per eius attributa, & paſſiones.

5. Oppones ſecundò, præallata ſubſtantiæ deſcriptio non competit omni ſubſtãtiæ. Ergo non eſt idonea Ant. prob. non conuenit 2. ſubſtantiis, quæ ſunt in primis. Propterea ſubiicit Philoſophus *hoc c. de ſubſtantia:* corruptis primis ſubſtãtiis, corrũpuntur & ſecundæ. Reſp. negatione antecedẽtis, ad eius probationem dico ſecundas ſubſtãtias eſſe in primis, veluti genera, & ſpecies in ſuis indiuiduis, ſiue vt ſuperiora inſunt in inferiorib. non autẽ veluti accidentia in ſuis ſubiectis inhærent. Aſſertum verò Ariſt exponitur ſecũdariò. & mediatè; non autem primario, & immediatè. Hæc autem diſtinctio iam fuit explanata *l.2. q.1. ar.1. in reſponſione prima oppoſitionis.* Aut ſi mauis, dic cũ Scoto *q.12 pædicam. §. Dicendum:* illud eſſe intelligẽdũ penes eſſe exiſtẽtię, nõ verò penes eſſe eſſentiæ, ſiue eſſe quidditatiuũ, & eſſe intelligibile.

6. Dices, 2. ſubſtantia opponitur primæ ſubſtantiæ, quia diuiſio fit per membra oppoſita: ſed nullum oppoſitum habet eſſe in alio oppoſito. Ergo nullum eſſe habet 2. ſubſtantia in prima.

Dici poteſt, ſubiungit Scot. *vbi ſuprà,* ſecundam, & primam ſubſtantiam eſſe ſuppoſita relatiua, cùm autem relatiua ſint ſimul natura, *ex c. de relatione.* Ideò corrupta prima ſubſtantia, corrumpitur vtique ſecunda, cùm relatiua ſe mutuò ponant, ſeque mutuò deſtruant. Qualis autem ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam, proximo art. palàm fiet.

7. Opponee tertio, Scot. *q.15. prædicam § Ad q. poteſt dici.* ſcribit ſubſtãtiam eſſe nomen æquiu cum reſpectu generis generaliſſimi ſubſtantiæ, & partium ſubſtantialium Igitur non eſt admittenda ratio cõmunis ſubſtantię tranſcendentalis, quæ competat cunctis ſubſtantiis, tam completis, quàm incompletis, & partialibus Reſp Scotũ id protuliſſe, vt oſtenderet partes ſubſtantiales non poni directè in prædicamento ſubſtantię: ſed tantũ reductiuè, vt dixi de reliquis partib *q antecedente ar.3.* ac proindè partes ſubſtantiales non participant rationem ſubſtãtiæ genericam, ſed communem tranſcendentalem.

8. Opponee 4. contra 2. aſſertionem ea eſt ſubſtantia cõpleta, quę conſtat ex genere, & differentia, quia completa, & cõpoſita ſubſtantia idem ferè ſonant: ſed genus ſupremum ſubſtantię categoricæ non eſt ſubſtãtia compoſita, quia ſuprà ipſum non datur aliud genus, ſecus nõ eſſet 1. genus, nec differẽtia, quę ſupponit genus ſub quo potentialiter continetur; ſed ſola tranſcendentalia. Ergo ſummum genus ſubſtantię categoricæ non eſt ſubſtãtia completa. Conf. 1. ideò differentia dicitur ſubſtantia incompleta, quia eſt pars ſubſtantiæ compoſitæ, & ad eius compoſitionẽ ordinatur Ergo idipſum dicendũ eſt de 1. genere ſubſtãtiæ categoricæ. vtpote quod eſt pars ſubſtantię cõpoſitę, ferturque ad eius cõplementũ. Conf. 2. nulla ſubſtantia penes eſſe primi generis ſubſtantiæ eſt completa, ipſi enim neceſſe eſt, addatur differentia, per quam contrahitur. Igitur primum genus ſubſtãtiæ prædicamentalis non eſt ſubſtãtia completa. Reſp. licet omnis ſubſtantia ex genere, & differentia conflata ſit completa, tamen neceſſe non eſt omnem ſubſtantiam completam compoſitam eſſe ex genere, & differentia. Deus quippè eſt ſubſtantia completa; tametſi ex genere, & differentia non componatur, vt probabo *ar.3. huiuſce q.* Quapropter ſubſtantia completa, & perfecta non coïncidunt. Ad 1. conf. dico, diſcrimen cadere inter genus, & differentiam, quia differentia eſt pars, ſemperque ſe habet per modum partis, & prædicatur vt pars de ſpecieb. & indiuiduis: At genus eſt totum potentiale, & ſe habet per modum totius, ſemperque de ſuis inferioribus prædicatur per modum totius, vt oſtendi *lib 2. quæſt.2. art.4.* Ad 2. conf. diſtinguo ant. penes eſſe totius actualis, concedo; penes eſſe totius potentialis, nego, vt loco nunc citato vberè eſt declaratum.

ARTICVLVS II.

Quænam ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam.

9. NOn modicus labor eſt Dialecticis, in decernẽdo quodnam ſit diuiſum, quęue membra diuidentia diuiſionis ſubſtantię pręnominatæ? Etenim nonnulli, inter quos à noſtris Iunioribus *diſp.7 q.1.ar.2.* referuntur Suarez *diſp.33. Met.ſect.2.* & Faber 7. *Met.ſect.2.* affirmant diuiſum, membraque diuidentia eſſe realia. Cæteri verò in quorum numero inueniuntur Scotus, & Scotiſtæ nunc allegandi, tuentur ea eſſe intentionalia. Quænam autem ſit iſta diuiſio, vniuocane an analoga, an verò altera ex prænarratis *in Epitome lib.2. quæſt.7.art.1.* altercantur quoque Philoſophi, ſiquidem Ammonius *in c. de ſubſtantia* cenſet illam non eſſe propriè diuiſionem, ſed tantùm quamdam enumerationem, veluti ſi quis dixerit, *diſcumbentium alius eſt Chriſtus Dominus, alius Phariſæus.* Lucę 7. Et *Apoſtolorum alius eſt Petrus, alius Andreas* &c. *ibidem cap.6.* Tatar. *hoc loco quæſt.1. ſcibili 3.* putat eſſe vniuocam, ſine generis in ſpecies. Plerique vt Alb. *Tract.1. prædicam. cap.3.* & Caiet. faciunt analogam. Scotus verò *quæſt.4. vniuerſ. in ſolutione 2. & quæſt.12. prædicam. in fine,* Sarnanus, Burlæus hìc, Gadius *Quol.5. fol.42. columna 2.* & alij, quibus videntur conſentire Conimb. *q.2.art.1.in fine 3.concluſionis,* aſtruunt eam eſſe diuiſionem ſubiecti in accidentia, non quidem realia, ſed intentionalia.

10. Not.1. primam ſubſtantiam varia ſortiri nomina. Vocatur namque primò ſingulare, quatenùs communi, & vniuerſali opponitur, oppoſitione ſaltem relatiua. Secundò, indiuiduum, quia vlteriùs in inferiora diuidi nequit cùm ſub ſe nullà habeat. Tertiò, primum ſubiectũ, quia ei per ſe primò competit recipere accidentia communia. Quartò, hypoſtaſis, & ſuppoſitũ, quatenùs per ſe ſubſiſtit incommunicabiliter, & independenter. Quintò, perſona, & hoc nomẽ iis ſolùm, quę natura intellectuali gaudent, adaptatur: quo pacto lapis non eſt perſona, ſed ſuppoſitum: Petrus verò nominatur perſona, ſuppoſitũ, hypoſtaſis, indiuiduũ, & ſingulare. Latiora quippè ſunt poſteriora nomina, quàm priora. Itaque ſingulare, & indiuiduum communia ſunt ſubſtantiæ, & accidenti ſingulari: hypoſtaſis, & ſuppoſitum denominantur naturæ ſubſtãtiales, ſingulares, incommunicabiles, ſiue rationis compotes, ſiue rationis expertes: perſona verò tantùm de natura intellectuali, perhibetur. Plura *in Met. & in Tract. de Incarnatione diuini Verbi.* Inſuper 2. ſubſtantia ſubſequẽtibus inſignitur vocabulis. Etenim nuncupatur 2. ſubſtãtia vniuerſalis, & communis, quatenùs plurib. poteſt communicari. Itemque dicitur genus, & ſpecies primarum. Hinc in plurali ab Ariſt. definitur, vt ſignificet inter ſecundas ſubſtantias, quaſdã eſſe genera, quaſdam verò eſſe ſpecies. Prima autẽ ſubſtantia ab eodem Philoſopho deſcribitur in ſingulari, vt oſtẽdat omnem primam ſubſtantiã eſſe ſingularem, & indiuiduam.

11. Not.ſecundò, primam ſubſtantiam bifariàm capi poſſe, vno modo pro termino primæ intentionis; ſicque nihil aliud eſt, quàm natura ſingularis, & indiuidua, ſubſtantialis, plurib. partib. ſubiectiuis incõmunicabilis, quę ab Ariſt. deſcribitur id, *quod nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto.* Altero modo pro termino 2. intentionis, quæ eſt *relatio rationis attributa naturæ ſingulari ſubſtantiali:* ita vocatur indiuiduum ſubſtãtiale, cui competit definitio indiuidui, nempè. *quod de vno ſolo prædicatur:* ſimiliter 2. ſubſtantia dupliciter conſiderari poteſt, primò pro termino primę intentionis, & eſt natura communis ſubſtantialis plurib partib. ſubiectiuis communicabilis, vt *homo.* Secundò pro termino 2. intentionis; quæ eſt relatio rationis attributa naturæ communi ſubſtantiali pluribus partibus ſubiectiuis communicabili. Et deſcribitur ab Ariſt. *id quod dicitur de ſubiecto, & in ſubiecto non eſt.* Itemque 2. ſubſtantia perhibetur genus, & ſpecies primarum ſubſtantiarum. Notat autem Gadius præmemoratus, primam ſubſtantiam duo habere, alterum, quod 1. ſubſtantia eſt hæc: alterum verò, quod prima ſubſtantia eſt incommunicabilis. Pariter 2. ſubſtantia duo deſignat, primum quod 2. ſubſtantia eſt communicabilis: ſecundum verò, quod ipſa accipit formalem vniuerſalitatem ab opere collatiuo intellectus, vt probaui *lib.2. quæſt.1. art.8.*

12. Aſſertio 1. ſubiectum præfatæ diuiſionis eſt ſubſtantia cõmunis præſcindens à rationibus ſingularitatis, & vniuerſalitatis, deducitur ex Scoto *locis præcit.* quam cum Tatareto innuunt duo noſtri prænominati Recentiores, palamque defendunt Fuentes *q.14.diff.1.art.5.* & alij Scotiſtæ. Prob.1. Logica agit de 2. intẽtionibus, quæ fundantur in primis: Ergo ſubiectũ prædictæ diuiſionis eſt ſubſtantia communis abſtrahens à rationibus ſingularitatis, & vniuerſalitatis. Ant. eſt cõmune Dialecticorũ dogma; ſecundæ enim intentiones fundantur in primis, quæ ſunt naturę reales à parte rei. Conſequẽtia tenet, ſiquidem natura communis ſubſtantialis affici poteſt & determinari ad eſſe ſingulare, & indiuiduale formaliter; & ad eſſe vniuerſale formaliter, vt oſtendi *l.1.q.1.ar.4. §.6.& 7.* Secundò, idem planè philoſophandũ eſt de hac diuiſione, ac de illa diuiſione, quà ens ſcinditur in vniuerſale, & ſingulare, vt patet à ſimili de ſubſtantia, quæ dicitur prima & ſecunda penes ſecundas intentiones à nobis in 2. notabili præpoſitas, & pręexplicatas: ſed talis partitionis entis in vniuerſale, & ſingulare, ſubiectũ eſt natura cõmunis realis præcisè ſumpta, quatenùs abſtrahit ab vniuerſalitate, & ſingularitate, de qua fusè diſſerui *loco memorato.* Ergo &c. 3. diuiſum huius diuiſionis nequit eſſe ſubſtantia, quæ eſt ſummum genus primæ categoriæ, quia diuiſum non coïncidit cum alterutro membro diuidente, ſed ab vtroque abſtrahit: at ſupremũ genus prædicamẽti ſubſtantiæ coïncidit cum 2. ſubſtantia, quæ eſt alterum membrum allatæ diuiſionis, comprehenditque omnia genera, & ſpecies primarum ſubſtantiarum, vt liquidò conſtat *ex 1. & 2. not.* Ergo &c.

13. Aſſertio 2. membra diuidẽtia dictæ diuiſionis formaliter non ſunt realia, ſed intẽtionalia. Hæc aſſertio opponitur Fabro, & ex parte nouis duobus Scotiſtis præcenſitis, affirmantibus de mente Ariſt. & Scoti poſſe ſuſtineri huiuſmodi membra, eorũque diuiſum eſſe realia. Prob.1. ex Doctore *q.4 vniuerſ. Ad 2.* vbi habet hęc verba. *Si ergo illa diuiſio valeat, ſequetur, quod membra, vt ibi intelligit, opponuntur,* ſed quod eſt 2. ſubſtãtia. præter operationẽ intellectus, non opponitur primæ ſubſtãtiæ, ſed eſt idem; ergo non intelligit de 2. ſubſtantia, quoad illud, quod eſt ens præter operationem intellectus. Et paucis interiectis ſubdit, 2. ſubſtantiæ, vt *ibi* loquitur, ſunt accidentia, non quidem realia, ſed intentionalia, de quibus per ſe competit dici de &c. Et *quæſt.12. prædicamentali* ſubiungit, diuiſionem ſubſtantiæ in primam & ſecundam eſſe partitionẽ in intentiones ſibi accidentes quæ ſunt accidentia intentionalia. Secundò Logica per ſe agit de 2. intentionib. vt crebrò fuit inculcatum: ergo cum illa ſit diuiſio logica, vtique infertur eius membra diuidentia eſſe intentionaliter. Tertiò ſecundæ ſubſtantiæ, quæ ponuntur ſub altero membro præadductæ diuiſionis, ſunt formaliter genera, & ſpecies, vt declarat Ariſt. *hoc in loco:* atqui genera, & ſpecies formaliter ſunt intentionalia: ergo & membra eiuſdem diuiſionis ſunt intentionalia.

14. Aſſertio 3. diuiſio præallata eſt ſubiecti, in accidẽtia intentionalia. Ita Scotus *vbi ſuprà,* præſertim *q.12. prædicamentali,* vbi in calce eius extant hæc verba. *Diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam non eſt diuiſio generaliſſimi in ſpecies: ſed ſubiecti in accidentia; quia ſubſtãtia, ſecundum quod intelligitur (ſecundũ quam conſiderationem pertinet ad Logicum) diuiditur in intẽtiones ſibi accidentes.* Subſcribunt Antonius Andreas *c. de ſubſtãtia* Fuentes *vbi ſuprà,* & in hãc partẽ magis inclinãt pręmemorati

morati noſtri Nuperi. Prob. 1. ſubſtantiç provt à Dialectico conſideratur, accidunt intẽtiones ſecũdæ, vt docet Scot. *vbi ſuprà*, veluti homini accidunt albedo & nigredo, per quas diuiditur in album, & nigrum: Ergo illa diuiſio eſt ſubiecti in accidentia. Ant. eſt in confeſſo, quia Logica non diſſerit de ſubſtantia, niſi penes eſſe intentionale. Secundò, diuiſio ſubiecti in accidentia eſt, per quam ſubiectum diuiditur in ea, quæ ſibi accidunt, vt dixi *in Epitome lib. 2. quæſt. 7. art. 1.* Sed ſubſtantiæ communi reali accidunt intentiones ſecundæ primæ, & ſecundæ ſubſtantiæ, vt ſuprà oſtendimus. Ergo prædicta diuiſio eſt ſubiecti in accidentia. Ex his facilè colligitur, & concluditur talem partitionem ſubſtantiæ in primam, & ſecundam non eſſe vniuocam, quia eius diuiſum eſt reale, quod eſt ſubſtantia communis realis, vt probaui *in prima aſſert.* membra verò diuidentia ſunt intentionalia, vt oſtendi *in 2. aſſert.* Enti autem reali, & rationis nihil eſſe commune vniuocum demonſtrant noſtrates *Tract. Formalitatum*, & nos *in Met.* Præterea, vniuocum eſt quod ſecundum idem nomen, eamdemque ſubſtantiæ rationem ab vniuocatis participatur: ſed ſubſtantia communis realis, quæ eſt diuiſum dictæ diuiſionis non participatur penes eamdem rationem à prima & ſecunda ſubſtantia, quia vt pertinent ad Logicam ſunt entia rationis. Adde quod diuiſio vniuoca vtplurimum eſt generis in ſpecies, qualis eſſe nequit præaddncta diuiſio, nullum quippè genus ſubſtantiæ per eam diſtribuitur, vt euidenter ſuprà monſtratum eſt. Igitur illa diuiſio non eſt vniuoca. Itaque prænominata diuiſio, nomine diuiſionis ſubiecti in accidentia nuncupanda eſt duntaxat, vt in hac tertia aſſertione efficaciter probatum eſt.

Oppones primò, contra 1. aſſertionem, ſubſtantia communis eſt ſecunda ſubſtantia, cum ſit natura vniuerſalis: Ergo inepta eſt allata diuiſio, ſi diuiſum eſt ſubſtantia communis realis, quia coïncidit cum altero ex membris diuidentibus. Reſpond. per diſtinctionem antecedentis, formaliter nego: fundamentaliter concedo. Hæc diſtinctio ſatis explanata eſt *lib. 1. quæſt. 1. art. 6.* vbi reiecimus vniuerſale formaliter à parte rei.

15. Oppones ſecundò, contra 2. aſſertionem, ita ſumenda ſunt membra diuiſionis ſubſtantiæ, ſicut definiuntur: ſed membra antedictæ diuiſionis definiuntur penes eſſe reale: ergo & diuiduntur ſecundum eſſe reale. Maior eſt perſpicua. Minor oſtenditur, ſubſtantia prima eſt, quæ propriè, & principaliter ſubſtare dicitur. Itemque prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quam ſecunda. Atque ſecunda ſubſtãtia deſcribitur, quæ non eſt in ſubiecto, tamen dicitur de ſubiecto. Denuò proprietates ſubſtantiæ ſunt reales. Ergo membra diuidentia præcenſitæ diuiſionis ſunt realia. Reſp. conceſſa maiore, negãdam eſſe minorem, ad eius probationem dico illa commemorata conuenire ſubſtantiæ primò intentionaliter, & metaphyſicè ſumptæ: non autem ſubſtantiæ ſecundò intentionaliter, & logicè captæ. Idque præſtitit Ariſt. propterea quod ſubſtantia primò intentionaliter accepta, eiuſque proprietates magis nobis pateſcunt, quàm cùm ſecundis intentionibus ipſa ſubſtantia afficitur. Vnde Porphyrius quoque *in ſua Iſagoge* affert exempla de rebus tanquam nobis notioribus, vt obſeruaui *quæſt. 2. lib. 2. art. 1. in reſponſione 3. oppoſitionis.*

16. Oppones tertiò, contra 3. aſſertionem, ratio ſubſtantiæ communis eſt tam primæ, quam 2. ſubſtantiæ. Ergo illa diuiſio eſt vniuoca. Ant. ſuadetur, ratio ſubſtantiæ eſt eſſe per ſe. Sed 1. & 2. ſubſtantia ſunt entia per ſe, vt indicat Philoſophus *hic T. 5.* inquiens, vtrique ſubſtantiæ conuenire, non eſſe in ſubiecto, quod idem eſt, ac per ſe eſſe. Ergo &c. Reſpond. per eam ipſam diſtinctionem adductam in reſponſione primæ oppoſitionis. Concedo namque de ratione ſubſtantiæ fundamentali: nego verò de ratione formali, quam Logicus conſiderat: quia ambæ ſubſtantiæ logicè ſumptæ ſunt entia rationis, vt patet ex dictis.

ARTICVLVS III.

An Deus ſit in genere ſubſtantiæ.

17. TRia ſunt Scholaſticorũ placita à nobis examinãda, quorum primũ ſequuntur Och. *1. d. 8. q. 1 concluſione 4.* Gabriel *ibid.* Bacco *diſt. 9.* Greg. *d. 8 quæſt. 3.* & nonnulli Recentiores ſtatuentes Deũ in genere ſubſtantiæ, atque etiam in categoriis relationis, & actionis: quibus fauent Hurtadus *diſp. 9. Met. ſect. 4. §. 54.* Arriaga *diſp. 3. ſect. 2.* & Vaſquez *1. p. diſp 22. cap. 3.* Secundum placitum amplectuntur Raconius *Tract. 2. de categoria art. 3. membro 2. propoſitione 2.* & alij pauci, inter quod refertur S. Th. *qq. de potentia q. 7. art. 3.* tametſi oppoſitum teneat *1. p. q. 3. art. 5.* tangitque Bonetus *l. 2. Theologiæ naturalis c. 1.* ponentes Deum reductiue in categoria ſubſtantiæ. Tertium eſt commune Scoto *1. diſt. 8. quæſt. 3. §. Teneo opinionem meam mediam F. Et in Reportatis eadem d. q. 5. & Tract. de 1. principio cap. 4.* Tatar. *ibid. & in Log. q. de ſubſtantia dub. 3.* Aureo. *eo in loco quarta parte, art. 2.* Pelb. *verbo ſimplex §. 5* Bonet. *9. Met. c. 2. & 1. ſua Theologiæ naturalis c. 2.* Fabr. *Theor. 96.* Vulp. *Tomo 1. diſp. 14. art. 3.* & aliis, Deum à prædicamento ſubſtantiæ, cæteriſque generibus expungentibus.

18. Not. 1. & recolendũ ex dictis *q. 3. huius libri ar. 1.* ens finitum immediatè diuidi in decem prædicamenta, per decem modos eſſendi, vt cum Scoto tenet Antonius Andreas *5. Met. q. 7.* Modus antẽ intrinſecus ſiue gradus intrinſecus eſt, qui additus rei non variat rem, vt cum Magiſtro formalitatum docent communiter Scotiſtæ. Et deducitur ex Doctore *1. diſt. 8. quæſt 3. paulo antè L.* declarante ipſum, exemplo albedinis, quæ potitur ſuis gradibus, ſex, aut octo, quorum acceſſu, vel receſſu haud eſſentialiter mutatur. Et in hoc elucet diſcrimen inter gradum, & differentiam; quandoquidem differentia addita aut detracta ab aliqua re, ipsã rem eſſentialiter mutat, vt patet de rationalitate, & irrationalitate, quæ diuerſas ſpecies eſſentialiter conſtituunt: gradus verò, ſiue modi rei intrinſeci rem eſſentialiter non mutant, vt de gradibus albedinis ſuprà explicabatur. Aliquid autem diuidi poteſt in ſuos modos, vt ens in infinitum, & finitum: aut in ſuas differentias, vt animal in rationale, & irrationale: ratione prioris diuiſionis non extat compoſitio; non enim eſt magis compoſita albedo vt ſex, quam vt quinque, licet ſit perfectior: ratione verò poſterioris habetur compoſitio logica, ſiue metaphyſica, quæ ex genere, & differentia conſtat.

19. Not. 2. ex Scoto *in 1. allegato, & 2. d. 3. q. 6. §. Ad q. ergo ſub K.* genus, & differentiam in aliquibus accipi à re, & re: in quibuſdam verò à realitate, & realitate. Siquidẽ genus eſt contrahibile, contrahiturque per differentiam: & eſt potentiale, quod per differentiã actuatur, veluti materia per formam contrahitur, determinatur, & actuatur, vt diximus *l. 2. q. 5. ar. 2.* Genus quoque eſt perfectibile, & differentia perfectiua, & ex vtriſque tanquam ex duabus partibus conflatur totũ, quod eſt perfectũ. Si genus, & differentia depromantur à re, & re, cõficitur ex eis totum phyſicum, quod eſt compoſitum ex materia, & forma, vt homo ex corpore, & anima rationali. Quod ſi genus, & differẽtia decerpantur à realitate, & realitate, conſtituitur ex illis totum logicum, & metaphyſicum, vt Angelus. Quodcunque autem ſit totũ, ſiue compactum ex re, & re: ſiue ex realitate & realitate, per ſe ponitur in genere, vt clarè oſtendit Lych. *in 1. cit. §. Teneo opinionem.* Quodnam verò diſcrimen interponatur inter rem, & rem: realitatem, & realitatem, & huiuſmodi compoſita *in Met. & in Tract. de Angelis diſp. 1. quæſt. 3.* vberè, & dilucidè expoſita ſunt.

20. Not. 3. ex Doctore *2. diſt. 3. quæſt 1. § Sed contrà I.* naturam Diuinam dici communem tribus Perſonis per inexiſtentiam, & realem communicationem, quia ex ſe eſt ſingularis, & indiuidua: ideóque per nullã differẽtiam indiuidualẽ eſt cõtrahibilis, & determinabilis. At natura

creata etſi ſit communis per inexiſtentiam, tamen eſt contrahibilis per hãc, aut illam hæcceitatem: nec magis per vnam, quam per aliam ſingularitatem determinatur, & cum eſt determinata per vnam differentiã indiuidualem, realiter illam ſibi identificat, & poteſt prædicari eſſentialiter de omnibus ſuis inferioribus, & indiuiduis. Quapropter natura creata, & finita cùm communitate reali ſortitur potentialitatem, & diuiſibilitatem, ratione cuius per ſuas differentias poteſt actuari, & multiplicari. Verùm natura diuina, & increata cum reali communitate gaudet maxima actualitate, & indiuiſibilitate; idcircò per nullam differẽtiam contrahi, & actuari valet, vt non obſcurè tradit Doctor 1. *diſt.5.quæſt.2.* §. *Tertio principaliter ante K.*

21. Aſſertio 1. Deus per ſe non locatur in prædicamento ſubſtãtiæ. Ita Scot. *vbi ſuprà.* Prob. 1. ex S. Aug. 5. *de Trin. c. 2. & 4. Conf. c. vlt.* qui veniam poſtulat à Deo, propterea quod nõnunquam exiſtimauerit Deum coarceri in prædicamentis. Idipſum innuunt S. Dionyſius *c. 4. de diuinis nominibus.* Cyrillus 1. *Theſauri c. 4.* Lactãtius, & alij complures. Accedit Ariſt. qui *in iſto c. de ſubſtantia*, affirmat omnem ſubſtãtiam, quæ ponitur in genere ſubſtantiæ ſubſtare accidentibus. Et 5. *Met. T.* 14. ens finitum tãtùm diuidit in decem categorias, vt notat Lych. *vbi ſuprà* §. *In quo ad illud.* Deum autem eſſe infinitum, nulloque accidente ſubſtare tradit idem Philoſophus 12. *Met. T.* 1. ? liqueque etiã ex D. Aug. deducit Scot *in Reportatis loco citato.* His adde articulũ 5. Vniuerſitatis Oxonienſis, quę ſanciuit tanquam erroneum, quod cauſa prima ſit in genere & non extrà genus, referente Baccone *d. 8. primi.* Secundò, ſi Deus foret in genere, daretur aliquod commune ipſi Deo, & creaturæ indifferens ad finitum, & infinitum; quia genus participatur ab eis, quorum eſt genus, deque illis eſſentialiter prædicatur: ſed nequit eſſe genus, reſpectu Dei, & creaturæ, finiti, & infiniti; quandoquidem ens quod eſt commune Deo, & creaturæ, finito, & infinito, non eſt genus, cùm deſcendat ad illa, non vt ad differentias, ſed vt ad modos ſuos intrinſecos, vt ſuperius adnotaui. Ergo Deus non clauditur in genere. Tertiò, quod eſt in prędicamẽto, vel eſt componibile, vt genus ſupremũ cum differentia ſibi proxima ad conſtituendam ſpeciem, vt in re noſtra, ſubſtantia, quæ eſt ſummum genus, eſt componibilis cum corporea, quæ eſt vna ex differẽtiis, in quas diuiditur ad componendũ corpus, quod eſt eius ſpecies: vel eſt compoſitum ex re, & re, quarum vna ſit perfectibilis, & alia perficiens: vel ex realitate, & realitate, quarum vna ſit contrahibilis, & altera contrahens, vti eſt ſpecies, quæ conflatur ex genere, & differentia, vt nemo ambigit: ſed Deus nec eſt componibilis, nec compoſitus vllo modo, cùm ſit ſummè ſimplex, vt cõmuniter tenẽt Scholaſtici *d. allegata*: ergo Deus à prædicamẽto ablegatur. Quartò, ex 8. *Met. c. 5. T. 9 & 16.* genus eſt potentiale, & veluti materia: differentia verò eſt veluti forma, ex quibus tanquam ex duab. partibus eſſentialibus conſtituitur ſpecies, ſed in Deo nihil eſt potentiale, cùm ſit infinitus, cui nihil entitatis deeſt, & ſummè perfectus, cui nihil perfectionis deficit; at ſi Deus foret in genere, vna pars eius eſſet in potentia ad aliam, ſicut perfectibile eſt in potentia ad ſuum perfectiuum, nempè genus ad differentiam, vt animal ad rationale. Deus igitur ad genus haud eſt redigendus.

22. Dices, genus non præſefert diſtinctam entitatem ab entitate differẽtiæ, ſed ambo vnammet entitatem importare; ideò ratio allata non concludit, vt ait Aureolus prænominatus. Contrà in primis hoc expreſsè contradicit Ariſt. mox citato, dicẽti definitionem eſſe orationem longam, vnumque per eam exprimi vt materiam; aliud verò vt formam. Palam eſt autem materiam, & formam eſſe duas entitates diſtinctas: etſi non forent duæ entitates, genus eſſet tota entitas, & quidditas rei ſpecificæ: ſicque ad definiendam ſpeciem ſolùm genus ſufficeret, & inutiliter apponeretur ei differentia, quæ per Aureolum à genere non diſſidet, aut bis eadem entitas incaſſum poneretur. Quintò, quod eſt ſummè neceſſariũ, non eſt in prædicamento: ſed Deus eſt ens ſummè neceſſarium, vt nullus negat. Ergo Deus non reſidet in prædicamento. Ma. prob. in prædicamento per ſe collocantur genera, ſpecies, & indiuidua, vt ſuprà monui: ſed genera ſunt potentialia in ordine ad differentias, in quas diſſecantur, & per quas complentur, & actuantur: Deus autem eſt ens actualiſſimum, minimè expectans vltimum actum ad ſui complementum. Igitur; Deus poni non valet in prædicamento vt genus. Nec vt ſpecies, quæ ex ipſo genere, & differentia conflatur præſertim quia ſpecies prædicatur de multis differentibus numero. Vnicus autem, & ſolus eſt Deus, cui in eadem natura repugnat multitudo, vt oſtendam *in Met. q. de Deo.* Nec vt indiuiduum, quod præſupponit ſpeciem, genus, & reliqua, quæ in ſerie prædicamentali adſcribuntur. Ergo Deus in genere per ſe non locatur.

23. Dices, Deum non eſſe arcendum à genere, ſemotis eius imperfectionibus, ſcilicet potentialitate, limitatione, & finitate, vt opinantur Nominales ſuperiùs relati. Contrà, nequit eſſe genus, quin ſit finitum, & limitatum, quoniam genus ſuaptè natura eſt potentiale, & determinabile per ſuas differentias, ac proindè finitum, & limitatum: ideò appellatur totum poteſtatiuum, quia potentia continet differentias, per quas contrahitur, & actuatur, vt conſtat ex loco citato ſecundi notabilis.

24. Aſſertio ſecunda. Nec Deus nec vllum prædicatum de Deo reductiuè ſtatuitur in vllo prædicamento. Deducitur ex Doctore *vbi ſuprà N.* Prob. quæ reductiuè locãtur in prædicamento, ſunt partes, & entia imperfecta, vt liquet *ex 3. q. ar. 3. huius libri*: ſed Deus non habet partem, nec vllam entitatem imperfectam, cùm ſit ſimpliciſſimus, & perfectiſſimus: ergo Deus, nec aliquid eius ponitur in genere reductiuè. Præterea, quæ ſunt communia Deo, & creaturæ ſunt tranſcendentia, competunt enim enti, priuſquam diuidatur in infinitum, & finitum; vt enim Deo conueniunt, ſunt infinita: vt verò creaturæ accommodantur, ſunt finita: ergo priùs congruunt enti, quàm diſtribuatur in decem genera; ſicque huiuſmodi prædicata ſunt tranſcendentia.

25. Dices, tranſcendẽtia ſunt omnibus communia; ſed quædam prædicata Deo, & creaturæ congruentia, non ſunt omnibus communia, vt ſapientia omnibus non adaptatur: ergo &c. Occurrendum eſt per negationem maioris; non enim oportet tranſcendentia omnibus conuenire, niſi ſint cùm ente cõuertibilia, vt patet de paſſionibus entis diſiunctis, quæ ſunt neceſſariũ, vel poſſibile: finitum vel infinitũ: actus, vel potẽtia. Neceſſariũ quippe, & infinitum ſoli Deo conueniunt: finitum verò, & poſſibile creaturę duntaxat adaptantur. Quare ad rationẽ tranſcendentis ſufficit ipsũ non eſſe genus, nec ſuprà ſe habere genus, non verò omnibus, aut vni ſoli cõuenire.

26. Oppones 1. cõtra 1. aſſertionem, D. Damaſcenus *in Elementario c. 8.* ſcribit, *ſubſtantia intellectualis continet Deum, & ipſa eſt in genere.* Ergo Deus, qui ſub ſubſtãtia capitur eſt in genere ſubſtantiæ. Conf. 1. ex Boetio *l. 3. de Trin.* qui videtur aſtruere duo genera in diuinis, nempe genus ſubſtãtiæ, & genus relationis. Conf. 2. ex Auerroë 10. *Met. cõmento 7.* exponẽte illud Philoſophi eo in loco *In quouis genere datur vnum primum, quod eſt metrum, & menſura aliorum.* In genere autem ſubſtantiæ, per primã ſubſtãtiam, quæ eſt aliarum ſubſtantiarum menſura: intelligit primum motorem, qui eſt Deus. Vt ergo in cæteris generibus primum eorum eſt aliquid eorũ generũ: pariter in genere ſubſtãtię, Deus, qui eſt prima ſubſtãtia & aliquid ipſius generis ſubſtãtię, ac proinde ab eo haud eſt amouendus. Reſp. exponẽdum eſſe S. Damaſcenũ de ſubſtantia tranſcendẽtali, non autem prædicamentali, vt indicãt ipſius verba, quæ à Doctore adducũtur. Et apertiùs *l. 1. de fide c. 8.* vbi legimus *Diuinam eſſentiam omnibus ſubſtantiis eſſe ſupereminẽtẽ, & ab omni ſubſtãtia exemptam.* Quare, quod perfectionis eſt in ſubſtãtia, nẽpe eſſe per ſe, Deo tribuitur. Quod verò imperfectionis eſt ſeu

ſubſtare

ſubſtare accidentibus, eſſeque finitum, & limitatum ab ipſomet Deo remouetur. Etſi hunc ſenſum non patiatur Damaſcenus, dimittendus eſt in hoc, cũ à nobis ſtent alij SS. Patres prærecenſiti *in prima aſſertione* non minoris authoritatis. Ad 1. conf. nego Boëtiũ aſſerere in Diuinis duo genera, ſed ſolùm ibi meminiſſe duorum modorum prædicandi, ſubſtantialis, & relatiui, quos D. Aug. vocat ad ſe, & ad aliud. Huiuſmodi autem prędicata ſunt tranſcendentalia, vt idem Boëtius perſpicuè monſtrat *l. 1. de Trin. c. 5. & 6.* his verbis. *Subſtãtia in illo (hoc eſt Deo) non eſt verè ſubſtantia, ſed vltra ſubſtantiam.* Quò forte reſpiciens S. Aug. 7. *de Trin. c. 5.* ait, ſubſtãtiam abuſiuè dici de Deo. Et D. Dionyſius *de Diuinis nominibus c. 2.* affirmat, Deum eſſe ſuprà ſubſtantiam, quod anagogieè ſiue per exceſſum prolatum eſſe putat Mayronius 1. *diſt.* 22. *quæſt.* 2. Lych. *verò quol.* 1. interpretatur eum locum de ſubſtantia prædicamentali, non verò de ſubſtantia tranſcendentali, quæ propriè Deo competit. Ad 2. conf. dico illud Peripateticum exponendum eſſe de menſura intrinſeca, quæ continetur in genere, ſicut eius menſurata, & non de menſura extrinſeca, quæ eſt extrà genus, veluti eſt Deus.

27. Oppones ſecundò, quæ participant eamdem rationem ſobſtantiæ communem, collocantur in prædicamento ſubſtãtiæ, cùm prędicamenta ſint ſeries naturales rerum impermixtæ, *vt premonui q. 3. huius lib. art.* 1. ſed Deus, & creatura participãt communem rationem ſubſtantiæ, quæ deſcribitur *ens per ſe ſubſiſtens*, vt oſtendi *q. 4. art.* 2. Deus autẽ eſt ens per ſe exiſtens, & ſubſiſtens. Igitur cùm ſubſtantia creata locum habeat in categoria ſubſtãtię, vtique ſubſtãtia increata, quę eſt Deus. Conf. 1. *ex 2. Top. c. 1. loco* 11. Deus, & homo conueniunt in prædicatis cõmunibus; differunt verò penes propria prædicata: ſed inter prædicata cõmunia ipſis numeratur ſobſtãtia, à cuius genere non excluditur homo: ergo nec ab eo explodendus eſt Deus. Itemque *ex 4. Top. c. 2. loco* 17. ſi differentiã vt genus aſſignauit, vt ſi immortale genus Dei, nam differẽtia eſt animalis immortalis. Conf. 2. ſubſtantia incorporea reſidet in prædicamento ſobſtantiæ, vt habetur in arbore Porph. at Deus eſt ſubſtantia incorporea, iuxtà illud Ioannis 4. *Spiritus eſt Deus*. Ergo &c. Reſp. ſi maior intelligatur de communi ratione ſubſtantiæ prædicamentalis, conceditur: quod ſi capiatur de communi ratione ſubſtantiæ tranſcendẽtalis, negatur. Ad minorem dico, Deum, & creaturã participare quidem eamdem rationem ſubſtantiæ tranſcendentalis, non tamen prædicamentalis: ſicque non Deus, ſed creatura locatur in prædicamento ſubſtantiæ. Ad 1. conf. dico per diſtinctionem, Deum, & hominem ſortiri eadem prædicata tranſcendentalia, & non prædicamentalia: ob id Deus non eſt in genere, velut homo. Vel dici poteſt Ariſt. per Deum intelligere Angelum, quem eſſe in categoria monſtrabo *in proximo art.* vt enim bene obſeruat Porphyrius, familiare eſt Philoſopho accipere Deum pro Angelo. Ad 2. conf. diſtinguo maiorem, ſubſtantia limitata, & finita, concedo: illimitata, & infinita, nego. Ad diſtinctionem maioris, diſtinguenda eſt minor; Ob id nego ſub illo membro ſubſtantiæ incorporeæ prædicamentalis comprehendi Deum.

28. Oppones tertiò, ſi Deus à genere foret amouendus, maximè ob ſuam infinitatem: ſed infinitas eius non obſtat, quin ponatur in genere: nam ſi daretur linea infinita, foret adhuc in genęre quantitatis, quia *ex 6. Top. cap. 1. loco* 78. lineæ infinitæ competeret definitio, quæ nequit eſſe abſque genere, & differentia. Conf. finitas, aut infinitas quantitati competit *ex 3. Phyſ. T. 24.* ergo infinitas Dei non eſt ratio, cur ipſemet Deus à prædicamento ſecludatur. Reſp. conceſſa maiore, negando minorem: ad eius probationem, data linea infinita, eſſet infinita ſecundum quid, & penes extenſionem: finita verò penes ſuam eſſentiam: Deus autem eſt infinitus ſimpliciter, & penes eſſentiam: ob id in genere non clauditur. Per id etiam patet ad confirmationem, ſecundum Scotum 2. *Met. quæſt.* 6. finitas enim, & infinitas ſecundum quid eſt proprietas quantitatis, vt magis patebit *in phyſ. l. de quantitate.*

29. Oppones quartò, Chriſtus Dominus ponitur in prædicamento ſubſtantiæ: ſed Chriſtus eſt Deus, ſecundum fidem Orthodoxam. Ergo Deus ponitur in categoria ſubſtantiæ. Maior oſtenditur, Verbum diuinum per vnionem hypoſtaticam factum ęſt homo, iuxta illud Ioannis 1. *Et Verbum caro factum eſt*: ſed homo procul dubio locatur in prædicamento ſubſtantiæ: Ergo pariter Chriſtus continetur ſub genere ſubſtantiæ. Diſtinguo maiorem, ratione naturæ humanæ, concedo: ratione naturæ diuinæ, nego. Chriſtus quippè eſt Deus, & homo ſimul, vt homo ponitur in genere, vt Deus verò, ab eo excluditur.

30. Oppones quintò, Scotus ſibi pugnat, nam hîc aſſerit genus eſſe accipiendum ab vna realitate potentiali, & differentiam ab altera realitate actuante; & ex vtraque tanquam perfectibili, & perficiente emergere ſpeciem, quæ eſt compoſitum metaphyſicum. At *in Reportatis Pariſienſibus primi diſt. 33. quæſt. 2.* negat rationem generis eſſe aliam realitatem, à realitate differentiæ: ſecùs inquit, albedo foret compoſita realiter, quod tanquam incommodum infert. Si ergo per Scotum genus, & differentia non præſeferunt diſtinctas realitates, non eſt, cur Deus à prædicamento tollatur. Reſpond. nullam in dictis Doctoris inuolui repugnantiam. Etenim *in Reportatis allegatis*, Scotus renuit albedinem eſſe compoſitam ex re, & re, cuiuſmodi eſt omne compoſitum, compoſitione phyſica, quæ fit ex materia, & forma. Admittit autem eam eſſe compoſitam ex realitate, & realitate, qualis eſt compoſitio metaphyſica, quæ fit ex genere, & differentia. Prædictæ albedinis genus proximum eſt color; eius verò differentia eſt diſgregatiuum. Cùm autem ait Scot. in formis accidentalibus eſſe eamdem entitatem, à qua ſumuntur genus, & differentia, intellige eſſe eamdem entitatem realiter, non verò formaliter. Itaque albedo eſt vna res habens plures realitates formaliter diſtinctas, vti ſunt realitates eius generis, & differentiæ.

ARTICVLVS IV.

An Angeli, & Cæli ponantur in prædicamento Subſtantiæ.

31. QVi ſummum genus categoriæ ſubſtantiæ ſtatuunt ſubſtãtiã generabilem, & corruptibilem, à prædicamento ſubſtãtiæ eximunt Angelos, & corpora cæleſtia, ſic opinantur Auer. 10. *Met. T.* 26. Iandunus *ibid. q. vlt.* Niphus *q.* 9. Zimara *Theor.* 62. & Zabarella *lib. 2. de materia c.* 15. Qui autem arbitrantur ſupremum genus ſubſtantiæ prædicamentalis eſſe ſubſtantiam finitam, à corruptibili, & incorruptibili, à corporea, & incorporea præſcindentem, Angelos, & Cælos nequaquam à genere ſubſtantiæ amouendos ſentiunt omnes illi Authores, qui ſolum Deum à prædicamento excludunt, allegati *in antecedente art. placito* 3.

32. Aſſertio prima, Angeli, quos Philoſophi vocant intelligentias, & ſobſtantias abſtractas, collocantur in genere ſubſtantiæ. Tenent Scot. 1. *diſt. 8. quæſt. 2. §. Alia eſt opinio.* Et *in Reportatis eadem d. quæſt. 5. §. Contrà illam viam* Aleuſis 5. *Met. T.* 33. Antonius Andreas *ibid.* Et Faber *Theor* 64. Prob. 1. ex Ariſt. 5. *Met. cap. 8. T.* 15. vbi diſſerens de iis, quæ in ſubſtantiæ categoria reponuntur, recenſet inter illa dæmones, qui ſunt Angeli. Idipſum colligitur *ex 1. Eth. cap* 9. Hocque cenſuiſſe Philoſophum tuentur Themiſtius *in initio 3. phyſ.* Porph. Ammonius, aliique veteres, & recentes Peripatetici. Secundò quod continetur ſub ſpecie alicuius categorię, cõtinetur ſub genere: quia ſpecies eſſe nequit abſque genere, cum genus ſit pars eius eſſentialis: ſed Angeli ſub ſpecie ſubſtantiæ incorporeæ

comprehenduntur;nam ex Porph. *c.de ſpecie*,& Scoto 4.*diſt*.6.*q*.10.§. *Ad q. M.* ſubſtantia diuiditur in incorpoream,& corpoream. Angeli autem ſunt incorporei, vt oſtendi *in Tract. de Angelis diſp.*1.*q*.2. ergo ſunt in prædicamento ſubſtantiæ. Tertiò, quæ conſtant ex genere, & differentia locantur in categoria, quæ eſt ſeries generum, ſpecierum,& indiuiduorum:ſed Angeli componuntur ex genere, & differentia, ſunt enim ſubſtantiæ creatæ,& limitatæ, vt abundè probaui *loco nunc allegato q*.3. Inſuper, proprietates ſubſtantiæ categoricæ competunt Angelis;ſunt enim contrariorum ſuſceptiui, videlicet odij, & amoris, & huiuſmodi, quæ copiosè proſequutus ſum *Tract. præmemorato*. Ergo Angeli reſident in prædicamento ſubſtantiæ.

33. Aſſertio ſecunda. Cœli vtique locum habent in categoria ſubſtãtiæ. Deducitur ex Scoto *vbi ſuprà*, præſertim 4 *citato*, qui ſub eodem genere Logico comprehendit ſobſtantiam corpoream,& incorpoream. Prob. 1. ex Ariſt. 5. *Met T*.15. qui enumerans entia prædicamẽtalia, corporum cæleſtium meminit. Et 12.*Met.c*.2. ſubſecans ſobſtantiam in corruptibilem, ſeu elementarem, & in incorruptibilem , ſeu cæleſtem , in eodem genere ſobſtantiæ, elementa,& cœlos recenſet. Idem colligitur *ex* 7.*Met.T*.5.& 8. *eiuſdem operis T* 1. Secundò, corpus non ſeiungitur à categoria ſubſtantiæ , vt patet inſpicienti huiuſmodi coordinationem : ſed orbes cæleſtes ſunt corpora ex materia , & forma conflata , vt dicemus *in lib. de cælo , & mundo* : ergo cœli à categoria ſubſtantiæ non ſegregantur Rurſùs cœli ſuſcipiunt accidentia corporea , quantitatem , qualitatem , lumen , raritatem, denſitatem , & huius formæ alia. Igitur cùm potiantur proprietate ſubſtantiæ categoricæ, ſedem quoque eius poſſidere debent.

34 Oppones primò, contrà 1.aſſertionem, Deus ob ſuam ſimplicitatem non obtinet locum in prædicamento . vt fatetur Scot. *in Reportatis d.& q. nuper relatis*: ſed Angeli ſunt actus ſimplices , & puri *ex* 8. *Met. T*. 6. *& alibi* : ergo à genere ablegantur. Admiſſa ma. diſtinguo minorem : Angeli ſunt ſimplices ſimplicitate oppoſita compoſitioni phyſicæ , concedo : ſimplicitate oppoſita compoſitioni metaphyſicæ , nego. Ob id Angeli relegantur in genere ſubſtantiæ ; non autem Deus, qui vtraque ſimplicitate pollet , oppoſita compoſitioni phyſicæ , & metaphyſicæ, ita exponuntur Ariſt. & Scot. *locis allegatis*.

35. Dices , Ariſt. tum *loco cit*. tum etiam 12. *Met. T* 42. *& alibi*, videtur velle Angelos non idonea ſubiecta recipiendi accidentia eſſe. Quod ſanè denotat Angelos carere compoſitione nedum phyſica, verumetiam metaphyſica ; atque adeò eſſe omnimoda ſimplicitate ſimplices. Suffragat Scotus *Quol*.7. § *Secundum. GG. & Quol*.15.§. *De primo. C.* inquiens, ſecundum Ariſt. intelligere idem eſſe in intelligentiis cum ipſarum ſubſtantia. Eò magis idem Doctor 2. *diſtinct*.3. *quaſt*.7. §. *Ad* 1. *argumentum. C.* affirmat in ſchola Philoſophi , vnamquamque intelligentiam eſſe de ſe hanc, propter neceſſitatem eſſendi , quam illi ab æterno conuenire eſt opinatus : ergo Angeli ſunt vtriuſque compoſitionis expertes.

Dico , Ariſt. eis in locis ſolùm velle primam intelligentiam, quę eſt Deus, accidentibus non ſubeſſe, ipſamque ſolam eſſe incauſatam,& infinitam: cęteras verò intelligentias eſſe cauſatas,& finitas;ac proindè accidentium capaces, vt in præſente,& antecedente art. oſtendi: & demonſtrauit Scot. *in vtroque adducto quol*. Ad id, quod ſubditur ex eodem Doctore , intelligere eſt idem cum ſobſtantia intelligentiæ, non loquitur ipſe Doctor in propria ſententia ſed in ſententia Henrici. *Quol*.8. *q*.9. & aliorum ſuſpicantium Ariſt. ita ſenſiſſe, vt patet ex verbis eius aientis *Quol*.7. *cit. ſub HH*. ſed illud intelligere, vt iſti dicunt, ſecundum Ariſt. eſt idem quod ſubſtantia intelligentiæ. Idem innuit *Quol* 15. *ante C*. his verbis. Contra hoc licet fortè Philoſophus, qui poſuit intellectionem Angeli idem cum ſubſtantia Angeli.

Hoc enim profert Scotus in opinione Gotfredi *Quol*.6. *q*.7. vt margo eius citat, paulò ante. Quem idem Doctor ibi refellit. Huc quoque pertinent loca Ariſt. à nobis præadducta ad probandam noſtram priorem aſſertionem. Ad locum Scoti ex ſecundo ſententiarum depromptum dico, etſi Ariſt. ſuſpicetur intelligentias eſſe entia neceſſaria, æterna, & implurificabilia numero, tamen non bene infertur eas eſſe incauſatas , infinitas,& à compoſitione metaphyſica immunes, atque accidentium incapaces. Nam S. Th. eiuſque diſcipuli relati à nobis *Tract. de Angelis, diſp*.1. *quaſt*.6. *&* 7. quamuis opinentur ob carentiam materiæ Angelos numero multiplicari non poſſe: attamen non inficiantur eos eſſe cauſatos, finitos, compoſitos ex genere, & differentia, necnon accidentium receptiuos. Pariter licet Philoſophus perperàm exiſtimet Angelos eſſe æternos , & numero implurificabiles, propter eorum formalem neceſſitatem: nihilominùs ex hoc non eſt deducendum eos eſſe à metaphyſica compoſitione alienos, eſſeque incauſatos, & infinitos, ac ab omni accidente ſegregatos , vt egregiè euincit Doctor *locis proximè memoratis*.

36. Oppones ſecundò, *ex* 10. *Met T*.25. corruptibile, & incorruptibile differunt pluſquam genere: ſed Angeli ſont incorruptibiles,& immortâles: ſunt nãque materiæ expertes: reliquæ verò ſubſtantiæ, pręter animam rationalem, ſunt corruptibiles,& mortales. Ergo Angeli in eodem genere ſubſtantiæ haud collocantur. Reſp. cum Scoto *in* 4.*d*.6.*q*.10.§. *Ad q. poteſt dici. M.* proloquium Ariſtotelicum exponendum eſſe de genere phyſico; non autem de genere logico, & met. vt liquet de ſubſtãtia, ſub qua continẽtur ſubſtantiæ corporeæ,& incorporeæ, quæ licet in genere phyſico diſeriminẽtur, cum illæ materiæ ſint compotes: iſtæ verò eius ſint expertes, tamen in genere logico, & metaphyſico conueniunt. Itemque de qualitate corporali, & ſpirituali, quæ pariter genus metaphyſicum participant, non autem genus phyſicum, quod tranſmutabilibus ad inuicem congruit.

37. Oppones tertiò, contra 2.aſſertionem ex 1.Cæli *c.vlt. In æternis non eſt potentia*. In eis quippè idem eſt eſſe, ac poſſe: ſed cœli ſecundum Ariſt. ſont æterni. Ergo cœli non habent potentiam : ſed quæ carent potentiâ, quoque genere ſpoliantur , qua genus ex dictis eſt totum potentiale. Igitur Cœli genere carentes, à ſede prædicamentali expelluntur. Reſpond. exponendo aſſertum Philoſophi, in æternis non eſt potentia proxima phyſica ad tranſmotationem, concedo: non eſt potentia phyſica remota, in ſpiritualibus admitto, in corporeis, nego. Hæc diſtinctio clarius elucebit *in lib. de Cælo*.

QVÆSTIO V.

De Quantitate.

ARTICVLVS I.

An quantitas ſit ſupremum genus ab aliis diſtinctum.

1. DOCTOR ſubtilis 2. *diſtinct*.3. *quaſt*.4. propè initium affirmat primum accidens, quod ex ſubſtantia materiali egreditur, eſſe quantitatem : huius ratio afferri poteſt ex eodem Scoto 4. *diſtinct*.12. *quaſt*.2. §. *Hic ſunt ſub. F.* quia ſicut ſobſtantia ſubſtat omnibus accidentibus , diciturque eorum ſubiectum quod : ita quantitas recipit cætera alia accidentia materialia, & vocatur eorum ſubiectum quo. Ob id iure Philoſophi communiter poſt ſubſtantiam aggrediuntur quantitatem, Idemque Doctor ex inſtituto *q*.16. *prædicamentali* primò inueſtigat, vtrum quantitas ſit vnum ex decem ſummis generibus: quem

imitantur

inſtantur Antonius Andreas, Tatar. Ioannes de Magiſtris *ibid.* Bonetus *libello de quantitate*, & alij eo in loco.

Præſuppono autem ex Ariſt. 2. *de generatione*, *T.* 37. & Scoto *Quol.* 6. § *Ad primum*, Richardo 1. *diſt* 19. & Boneto *vbi ſuprà*, duplicem acceptionem quantitatis, virtutis, & molis. Quantitas virtutis eſt perfectio cuiuſuis rei, eſtque tranſcendens, omnibus rebus conueniens: exceptis diuinis relationibus, vt docui *in Tract. de Deo Trino diſp.* 5. *quæſt.* 5. Hoc in ſenſu legitur Geneſ. 3. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*: id eſt perfecta in ſuo genere, vt exponit Gadius. *Quol. præcit.* Quantitas molis eſt ratio extenſionis, quæ res corporeas, & materiales conſequitur. Huius diuiſiones, & proprietates allatæ fuêre *in Epitome lib.* 1. *quæſt.* 4. *art.* 6. Deque hac ſolùm deinceps fiet ſermo.

2. Aſſertio prima, quantitas eſt vnum genus ab aliis diſtinctum. Hanc docent Ariſt. Scot. & cæteri Philoſophi, tum in Logica *cap. de quantitate*: tum etiam 5. *Met. T.* 58. Prob. primò, quod habet vnam rationem communem ab aliis diſtinctam prædicabilem de pluribus differentibus ſpecie in quid, eſt vnum genus à cæteris diſtinctum, vt claret ex definitione generis: ſed quantitas eſt huiuſmodi; prædicatur namque de continua, & diſcreta, tanquam eius ſpeciebus: ſiquidem ad interrogationem factam, quid eſt continua? rectè reſpondetur, eſt quantitas: parique modo de diſcreta, aliiſque ſpeciebus interiectis, & infimis ipſius quantitatis: ergo quantitas eſt genus ab aliis diſtinctum. Secundò diuerſæ differentiæ, diuerſæque ſpecies arguunt genus ab aliis diuerſum, vt patet ex regula anteprædicamentali: ſed quantitatis diuerſæ ſunt differentiæ, & ſpecies traditæ à nobis *in Epitome, loco præmemorato*. Igitur quantitas eſt genus ab aliis diſtinctum.

3. Aſſertio ſecunda, quantitas eſt genus ſupremum. Ita Ariſt. & Scot. *vbi ſuprà*. Prob quod habet ſpecies ſub ſe, nec agnoſcit aliud genus ſuprà ſe, eſt genus ſupremum, vt patet ex dictis *l.* 2. *quæſt. de genere*: ſed quantitas habet ſpecies, vt patet ex prima aſſertione: nec ſuprà ſe habet aliud genus, cùm ſuprà ipſam ſint tranſcendentia duntaxat. Præterea quantitas refertur inter decem prædicamenta, vt dixi *q.* 2. *art.* 2. ſed omnia prædicamenta ſunt ſumma genera: ergo quantitas eſt ſummum genus.

4. Oppones primò, contra 1. Aſſertionem, nullum genus prædicatur denominatiuè de ſuis ſpeciebus, ex 4. *Top. cap.* 1. *loco* 2. Sed quantitas prædicatur denominatiuè de continua, & diſcreta; dicitur enim linea eſt quanta, ſuperficies eſt quanta: itémque numerus eſt quantus. Ergo quantitas non eſt vnum genus à reliquis diſtinctum. Reſp. à maiori proportione excipi quantitatem; cuius ratio affertur: quia principium diuiſionis, ſiue menſuræ primò competit quantitati, & poſtmodum cæteris ab ipſa quantitate diſtinctis. Itemque dici poteſt prædicari denominatiuè eſſentialiter, vt oſtendi *in Epit. l.* 1. *q.* 2. *art.* 2.

5. Oppones ſecundò, genus prædicatur æqualiter de ſuis ſpeciebus; nec vna ſpecies eſt prior alia: ſed continua eſt prior diſcreta: nam *ex* 3. *phyſ. Tract.* 68. quantitas diſcreta efficitur ex continua. Non igitur quantitas eſt genus. Reſp. per diſtinctionem, vna ſpecies quantitatis eſt prior alia in eſſendo, concedo: in prædicando, nego. Etſi enim continua prius quàm diſcreta participet rationem quantitatis: nihilominùs ipſa ratio quantitatis ex æquo de vtraque prædicatur. Idque patet de affirmatione, quæ licet 1. *Perih.* 4. ſit prior negatione, tamen enunciatiu æquè de his prædicatur.

Oppones tertiò, vnum genus vna diuiſione diuiditur, ex *Ariſt.* 6. *Top. cap.* 3. & 5. Et 7. *Met. Tract.* 43. Boëtio *lib. de diuiſione*: ſed quantitas duplici diuiſione diuiditur, nimirum in continuam, & diſcretam: & in eam, cuius partes habent poſitionem inter ſe: & cuius partes tali poſitione inter ſe carent. Ergo quantitas non eſt vnum genus. Reſp. maiorem eſſe veram de diuiſione formali: ſolùm quippè quantitas formaliter diſtribuitur in continuam, & diſcretam: materialiter verò in quantitatem, cuius partes poſitionem adinuicem habent: & in eam, cuius partes tali poſitione priuantur. Veluti corpus formaliter ſecatur in animatum, & in inanimatum: materialiter verò in corruptibile, & in incorruptibile.

6. Oppones quartò, vnius generis vnica eſt menſura, *ex* 10. *Met. T.* 3. & 7. ſed quantitati dantur duæ menſuræ, vtpotè vnum, & punctum: ergo quantitas non eſt genus. Conceſſa maiore, nego minorem: non enim punctum, ſed vnum duntaxat perhibetur eſſe menſura quantitatis, vt inſinuat Doctor 1. *diſt.* 24. *q. vn.* §. *circa illud. Sub E.* Et *in præſenti quæſt. ex Ariſt. prænominato.*

Articvlvs II.

Quænam ſit eſſentia quantitatis.

7. PRimam ſententiam ſequuntur Diuus Thomas, *opuſcul.* 52 *in fine*, & 1. *part. quæſt.* 19. *art.* 1. Alb. *Tract. de quantitate*, & Calet. *in iſto c.* affirmantes eſſentiam quantitatis eſſe menſuram. Quibus fauere videtur Bonetus *propè initium libelli de quantitate*. Secundam ſententiam tenent Capreolus 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 1. *art.* 3. Soncinas 5. *Met. quæſt.* 21. & Ianellus *quæſt.* 20. arbitrantes rationem formalem quantitatis eſſe diuiſibilitatem in partes eiuſdem rationis. In hanc ſententiam citantur Scot *quæſt.* 17 *prædicamentali*, & 5. *Met. quæſt.* 9. & vniuerſa penè eius familia. Tertiam amplectuntur Doctor noſter 4. *diſt.* 10 *quæſt.* 1. *art.* 2. §. *Dico ergo. Met.* & 5. *Met. quæſt* 9. Antonius Andreas *ibid. quæſt* 10. Fuentes *in Log. quæſt.* 15. *difficultate* 1. *art.* 2. Tatar. Gadius, & alij complures, docentes naturam quantitatis eſſe poſitionem, ſeu extenſionem partium extra partes.

8. Not. ex Scoto 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. *ante* §. *Hoc ergo in ſolutione quinti. Sub G.* & Orbello 5. *Met. c* 6. nonnunquam diuiſionem generis effici in differentias proprias, & eſſentiales, veluti animal diuiditur in rationale, & irrationale: nonnunquam verò in paſſiones generis circumloquentes differentias eius quidditatiuas & eſſentiales, quæ nos latent: ſic ens diſtribuitur in potentiam, & actum tanquam eius paſſiones disiunctas; & numerus in parem, & diſparem, vt indicat Scot. 4. *diſtinctione* 10. *quæſtione* 1. §. *Dico ergo. Sub N.* Et apertè tradit Philoſophus 2. *poſtb. capitul.* 8. *T.* 18. *Cùm non poſſunt aſſignari differentiæ per ſe, quia ſunt nobis ignotæ, præbentur differentiæ accidentales.* Hinc idem Philoſophus 5. *einſdem operis cap. de quanto, Tractat.* 18. ait, *quantum eſſe per ſe diuiſibile, circumloquens eſſentiam quantitatis per ipſius proprietatem, quæ eſt diuiſibilitas.* Hocque præſtiterat ſecundò. de generatione *T.* 7. inquiens, primas qualitates eſſe differentias elementorum conſtitutiuas, cum conſtet eas eſſe tantum ipſorum elementorum proprietates, & differentias accidentarias. Idemque ſignificat Doctor 2. *diſtinctione ſecunda, quæſtione* 9. §. *Ad argumenta quæſt. D.* & *E.* & ab eo non diſtat longe Bonetus *vbi ſuprà.*

9. Aſſertio prima, quidditas quantitatis non conſiſtit in ratione menſuræ. Ita Scot. *quæſtione* 17. *prædicamentali.* §. *Ad quæſt. dicendum* Et prob. primò. Ratio generis æqualiter participatur à ſuis ſpeciebus, quia eſt eis vniuoca, déque illis genus vniuocè perhibetur: ſed ratio menſuræ ex æquo non conuenit quantitati diſcretæ, & continuæ: imò priùs diſcretæ, quàm continuæ, vt patet ex illo 10. *Met. capit.* 1. *T.* 3. & *inde.* Vni maximè proprium eſt, eſſe menſuram,

& cùm illud per ſe ſit principium numeri, ab illo primò deriuatur ratio menſuræ ad numerum, & de numero ad continuum Et *ibid.* legitur, *menſura eſt id, quo quãtum cognoſcimus*: cognoſcimus autem quantum, vt quantum, aut vno, aut numero; omnis autem numerus vno: Non ergo eſſentia quantitatis poſita eſt in ratione menſuræ. Secundò, quantitas eſt accidens abſolutum, vt nemo diffitetur: ſed ratio menſuræ eſt relatiua, vt liquet *ex* 1. *Met. cap.* 2. *& ex* 10. *eiuſdem operis T.* 2. Et tangitur à Doctore. *Quol.* 13. §. *circa* 2. *N.* Ergo, &c. Tertiò, cui repugnat proprietas, non eſt eſſentia eius, à qua promanat proprietas, vt ex ſe notum eſt: ſed proprietas quantitatis repugnat menſuræ: ergo menſura non eſt ratio eſſentialis quantitatis. Minor ſuadetur *ex* 1. *phyſic. capit.* 4. *T.* 24. proprium quantitatis eſt eſſe finitum, aut infinitum: quod autem infinitum eſt, non eſt menſurabile. Igitur ratio menſuræ non competit quantitati infinitæ, ſi datur: aut ſit dabilis infinita quantitas, putà linea infinita: ac proinde menſura nequit eſſe ratio quidditatiua generis quantitatis. Ampliùs, omnis menſura vel eſt actiua, vel paſſiua; vel eſt actualis, aut aptitudinalis: nulla autem harum valet eſſe ratio quantitatis, non actiua, quia res debet eſſe quanta, priuſquam aliud menſuret; nec paſſiua, quia etiam præſupponitur, rem eſſe quantam, vt ab alio menſuretur: nec actualis, quia res eſt quanta, tametſi actu ſub menſuram non cadat: nec aptitudinalis, quæ aliud non ſibi vult quàm capacitatem, ſiue proprietatem menſurandi, quæ pariter præexigit ipſam quantitatem conſtitutam in ſuo eſſe quidditatiuo. Ergo nullo modo eſſentia quantitatis conſiſtit in ratione menſuræ.

10. Aſſertio ſecunda, diuiſibilitas haud eſt formalis ratio quantitatis. Hanc tradit Scot. potiſſimum *in* 4. *allegato, ante P. &* 2. *diſt.* 2. *quaſt.* 9. § *Ad argumenta quaſt. Sub D.* Prob. primò, nulla relatio eſt propria eſſentia abſoluti, vt ex Ariſtot. notat Orbellus præcitatus. Et ratio eſt, quia quod eſt ad aliud, formaliter non eſt ad ſe: ſed quantitas eſt genus abſolutum, vt nullus ex aduerſariis hæſitat, & diuiſibilitas formaliter eſt relatio: eſt enim capacitas, ſiue aptitudo ad diuidendum, quam eſſe formaliter relationem ſecundum Scotum alibi oſtendam. Igitur diuiſibilitas non eſt natura quantitatis. Suarex *diſp.* 40. *Met. ſect* 4. *num* 3. parui pendet hanc rationem inquiens, diuiſibilitatem poſſe concipi inſtar capacitatis, & potentiæ paſſiuæ, & ad ſummum intelligi valet, vt includens reſpectum tranſcendentalem, qui enti abſoluto, præcipuè quantitati non aduerſatur. Verùm præallata ratio haud eſt contemnenda; quandoquidem capacitas formaliter eſt relatio: etſi diuiſibilitas accipiatur vnà cum reſpectu tranſcendentali, vel non eſt quantitas, vel eſt quid aggregatum ex duobus generibus, & quid per accidens: quod à natura quantitatis, de qua nunc diſſerimus, eſt alienum. Secundò, quod conſequitur eſſentiam alicuius, non eſt eius eſſentia, quia præſupponitur eſſentia in ſuo eſſe conſtituta, priuſquàm ex ipſa quidquam conſequatur: ſed diuiſibilitas egreditur ab eſſentia quantitatis: prius enim totum integrale præexigitur eſſe, quàm ſit diuiſibile in ſuas partes: nam vt ſit diuiſibile, neceſſe eſt, vt conſtet partibus, in quas eſt diuiſibile. Non ergò eſſentia quantitatis ſita eſt in diuiſibilitate.

11. Idipſum aſtruendum eſt de impenetrabilitate, quam Hurtadus *diſp.* 13. *ſect.* 4. Arriaga *diſp.* 5. *Met.* & alij, quibus fauent duo indiuidui comites Scholæ Scoticæ *diſp.* 9. *phyſ. quaſt.* 1. *art.* 1. videntur exiſtimare rationem primariam, & eſſentialem quantitatis eſſe. Etſi enim quantitas reddat corpus impenetrabile: attamen priùs ipſum corpus eſt quantum, quam ſit impenetrabile, quia ratione partium quantitatiuarum eſt impenetrabile. Præctereà, effectus formalis non recidit cum cauſa eius formali, præſertim ſecundum Scotiſtas, arbitrantes cauſam materialem, & formalem ſortiri effectus ab ipſis diſtinctos, vt patet 3. *diſt.* 2. *quaſt.* 2. *art.* 1. Et ad rem noſtram 4. *diſt.* 49. *quaſt.* 16. vbi Doctor probat, duo corpora non poſſe eſſe ſimul in eodem loco, quoad repletionem localem. Rurſus poteſt eſſe corpus quantum abſque impenetratione, iuxta illud Apoſtoli Hebr. 4. *habemus pontificem, qui penetrauit cælos.* Et patet ex aliis noſtræ fidei arcanis, quorum meminit Arriaga, *vbi ſuprà.*

Nec dicere præſtat, id valere de impenetratione actuali: non autem aptitudinali. Quandoquidem impenetratio aptitudinalis ſeu impenetrabilitas non eſt effectus formalis quantitatis, vt illi volunt, ſed potiùs eius paſſio, ſicut diuiſibilitas; ex eo enim quod corpus eſt quantum, ſequitur eſſe impenetrabile, & incompaſſibile cum alio, in eodem loco ſimul, vt diſertè, & clarè docet Scot. 4 *diſt.* 1. *quaſt.* 5. *ſub F.* Et vberiùs *diſt.* 49. *quaſt. ibid.*

Inſuper effectus dotis ſubtilitatis eſt reddere corpora penetrabilia: & cauſa impediens eorum penetrationem eſt quantitas eorumdem repletiua loci, vt ſcribit Doctor *vbi ſuprà.* Ideò Scotus eis non ſuffragatur. Adde, quod illi negant extenſionem partium aptitudinalem eſſe eſſentiam quantitatis: cur pariter non reſpuunt impenetrationem aptitudinalem, cùm vtrobique eadem ſit ratio? Denique expulſio ſiue actualis, ſiue aptitudinalis contrariarum qualitatum, ab eodem ſubiecto non eſt earumdem qualitatum eſſentia, & ratio formalis. Ergo etiam neutra expulſio, ſiue impenetratio actualis, & aptitudinalis duorum corporum ab eodem loco, ſimul ſe expellentium, non valet eſſe quantitatis eſſentia.

11. Aſſertio tertia, eſſentia quantitatis eſt poſitio partium in toto, ſiue extenſio partium ad totum, & ad ſe inuicem. Defenditur expreſsè à Doctore *in* 4. *præallegato*, vt mirum ſit, cur duo illa clara lumina Seraphici noſtri Ordinis nouiſſimè eum trahant in ſententiam præfatorum Recentiorum; quæ ſanè ipſi Doctori eſt diſſentanea. Cùm enim apertè patet eius ſenſus, vt in præſenti non eſt in contrarium, & nouam opinionem adducendus? Idemque *in reportatis d. eadem*: noſtra aſſertio inſinuatur quoque ab Aureolo 1. *diſt.* 19. *parte* 2. *art.* 1. eſtque fere communis hoc tempore, & euidenter colligitur ex aliarum opinionum refutatione: cùm enim ratio quantitatis non ſit menſura, nec diuiſibilitas, nec impenetrabilitas, vt probaui *in duabus præcedentibus aſſertionibus*: deducitur eſſe prædictam extenſionem. Prob. autem primò ſic, per quod res conſtituitur in ſuo eſſe eſſentiali, eſt eius eſſentia, vel de eius eſſentia, vt notum eſt ex ſe: ſed per extenſionem partium quantitas conſtituitur in ſuo eſſe eſſentiali: Ergo extenſio partium eſt eius eſſentia. Minor Prob. quo formaliter aliquid eſt quantum, eo conſtituitur in eſſe eſſentiali quantitatiuo, vt liquet ex Ariſt. *cap. de quantitate*: ſed extenſione partium res materiales ſunt formaliter quantæ, vt ſubſtantia materialis, quantitas, & id genus alia. Vnde *vbi ſuprà* explanat naturam quantitatis permanentis per extenſionem partium, ſiue poſitionem partium in toto, & in ordine ad ſe inuicem. Secundò, à quo oriuntur proprietates quantitatis, eſt ipſius quantitatis eſſentia, vt quia ab humanitate proficiſcuntur proprietates hominis, humanitas eſt ipſius hominis eſſentia: ſed à prædicta partium extenſione prodeunt proprietates quantitatis: ex eo enim, quod aliquid eſt extenſum, ſequitur ipſum eſſe diuiſibile in ſuas partes, menſurabile, impenetrabile, æquale, vel inæquale, finitum, vel infinitum, & loci occupatiuum: Ergo, &c. Huiuſmodi autem extenſio, in qua locamus naturam quantitatis non eſt actualis, vt probat Scotus loco nuper citato, nec externa, & localis: vt conſtat in Euchariſtia, vbi corpus Chriſti habet quantitatem propriam abſque extenſione actuali, & externa penes locum: ſed eſt interna, ſiue poſitio partium in toto, & in ſe inuicem.

13 Oppones primò, contra 1. aſſertionem. Ratio

eſſentialibes

eſſentialis alicuius generis communis ſuis ſpeciebus, eſt eſſentia eiuſdem generis:ſed menſura eſt ratio communis ſpeciebus quantitatis : ergo menſura eſt eſſentia generis quantitatis. Maior patet, quia genus eſſentialiter prædicatur de ſuis ſpeciebus, vt animal de homine, & bruto. Minor oſtenditur, ex Ariſt. *c. præſenti*, definiente orationem per menſuram his verbis. *Oratio eſt, quæ menſuratur ſyllabis longis, & breuibus* Et 4. *phyſ. T.* 117. *tempus eſt menſura motus ſecundum prius, & poſterius*. Conf. penes diuerſitatem menſuræ variantur ſpecies quantitatis, vel enim aliquid menſuratur per vnam dimenſionem, hoc eſt penes longitudinem, & eſt linea : vel penes duas dimenſiones, ideſt longitudinem, & latitudinem, & eſt ſuperficies : vel penes tres dimenſiones, ſeu longitudinem, latitudinem, & profunditatem, & eſt corpus. Item locus ab eodem Philoſopho in Log. *loco citato* ſtatuitur ſpecies quantitatis, qui differt à ſuperficie in eo, quod locus eſt menſura extrinſeca corporis locati : ſuperficies verò eſt menſura extrinſeca eiuſdem corporis locati. Inſuper, omnis quantitas eſt menſurabilis per acceſſum, aut receſſum, aut per replicationem. Igitur in menſura poſita eſt ratio formalis quantitatis. Conceſſa maiore, nego minorem, ad eius probationem dico, Ariſt. ibi ſolùm indicare menſuram eſſe proprietatem quantitatis, non autem eius quidditatem. Ideóque definitiones præallatas non eſſe quidditatiuas, ſed deſcriptiuas. Per id quoque patet ad conf. Ad id, quod ſubiicitur de loco, dico cum Scoto *quæſt.* 23. locum non eſſe ſpeciem quantitatis diſtinctam à ſuperficie, vt in phyſ. monſtrabo, & indicat Ariſt. 5. *Met. cap.* 13. qui recenſens ſpecies quantitatis, loci non meminit. Itaque eius interpretes aiunt in Logica Ariſt. loquutum eſſe in aliorum ſententia vulgata, & populari.

14. Opponcs ſecundò, contra 2. aſſertionem, quod manifeſtatur per definitionem alicuius, eſt eius eſſentia, quia definitio eſſentiam rei definitæ conſpicuè notificat : ſed diuiſibilitas ponitur in definitione quantitatis, vt liquet ex Ariſt. proximè adducto, vbi ab eo definitur quantitas in concreto, ſic quantum eſt diuiſibile in ea, quæ inſunt : hoc eſt, quantum eſt diuiſibile in partes integrantes, & eiuſdem rationis, ex quibus totum quantitatiuum conflatur. Conf. ſpecies quantitatis diſtinguuntur penes diuiſibilitatem, vt linea eſt diuiſibilis ſecundum longitudinem, ſuperficies ſecundum latitudinem, & corpus ſecundùm trinam dimentionem, nempè longitudinem, latitudinem, & profunditatem. At diſtinctio ſpecierum eſt eſſentialis, & quidditatiua. Igitur diuiſibilitas eſt quantitatis eſſentia. Reſpond. maiorem eſſe veram de definitione quidditatiua ; non verò de deſcriptiua, vti eſt illa definitio data per proprietatem, quæ indicat eius eſſentiam, cùm ſit ipſa notior, vt obſeruaui in præmiſſo notabili.

Per idem patet, quid ſit dicendum ad conf. Siquidem per multiplicem diuiſibilitatem multiplicantur, & diſtinguuntur quantitatis ſpecies ; propterea quod diuiſibilitas, quæ eſt paſſio, magis nobis innoteſcit, quàm eius eſſentia, quæ eſt poſitio partium in toto.

15. Opponcs tertiò, contrà 3. aſſertionem, habere partes extrà partes competit ſubſtantiæ materiali, & corporeæ, ſcribente Doctore 2. *diſtinct.* 12. *quæſt.* 2. §. *Reſpondeo*. Et nos id in Phyſica oſtendemus. Ergo poſitio partium in toto non eſt ratio formalis quantitatis. Reſpond. antecedens verum eſſe de partibus entitatiuis, non autem de partibus integralibus, & quantitatiuis. Ita exponendus eſt Doctor *loco memorato*.

16. Inſtabis, Scot. 5. *Met. quæſt.* 9. à ſubſtantia tollit partes : ergo ipſe Doctor non eſt interpretandus de partibus entitatiuis. Reſpondet Fuentes allegatus *in principio iſtius articuli*, Scotum ibi ſolùm loqui argumentatiuè, & non aſſertiuè, cum clara eius mens habeatur *quæſt.* 17. *prædicam.* 2. *diſtinct.* 15. *quæſt* 2. & 4. *diſt.* 44. *quæſt.* 1. & alibi. Vel dicito Scotum à ſubſtantia materiali auferre partes integrales, quæ beneficio quantitatis ipſi adaptantur : non verò partes entitatiuas, quas ipſi conuenire, aperto Marte defendit locis prænominatis.

17. Opponcs quartò, ſi ratio eſſentialis ſita eſt in partium extenſione, nunquam erit quantitas abſque tali extenſione partium : atqui poteſt inueniri quantitas abſque tali partium extenſione, vt patet in Euch. vbi corpus Chriſti eſt quãtum ſine poſitione partium, cùm locum non occuper, ibique ſolùm extet ſacramentaliter. Igitur eſſentia quãtitatis haud in extẽſione partium poſita eſt. Conceſſa maiore, diſtinguenda eſt minor, ſine extenſione partium in toto, & inter ſe, quæ dicitur extenſio interna, nego : ſine extenſione partium in ordine ad locum, quæ vocatur extenſio externa circumſcriptiua, ſiue poſitio ſitus, perhibente Scoto *diſtinct.* 10. *quarti, quæſt.* 1. *ante N.* concedo. Hæc, & conſimilia abundè, & exactè diſcutienda, & illuſtranda ſunt in Phyſica, libro de quantitate.

QVÆSTIO VI.

De Relatione.

ARTICVLVS I.

An ſit vnum genus relationis ab aliis diſtinctum.

1. RELATIONEM ferè in cunctis prædicamentis ingeri, & immiſceri, ita vt nullum ſit proprium relationis genus, ſuſpicatos eſſe Zenonem alioſque priſcos Philoſophos referunt Auerroès 5. *Met. commento* 20. Albertus *Tract. de relatione cap.* 1. & Rubius *c. de ad aliquid quæſt.* 1. Quibus aduerſantur Plato, Ariſt. hîc, Scot. *quæſt.* 25. *prædicam. Et* 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 4. §. *Et ſi dicas. E. E:* §. *Ad* 1. *ſub G. in ſolutione* 5. omneſque poſteriores Philoſophi adſtruentes, & admittẽtes vnam categoriam relationis, à reliquis diſtinctam : quibuſdam paucis Neotericis exceptis, quos ſequitur Arriaga : iſte enim *diſp.* 12. *ſect.* 7. non habet pro inconuenienti negare peculiare relationis genus, inquiens. *Non tollitur ab Eccleſia aliquod ſacramentum, aut præceptum Decalogi ; ſolum enim retinetur prædicamentum relationis quoad modum loquendi*. Cui dici poteſt, quod licet à Philoſophia non dematur arcanum fidei Orthodoxę ademptione generis relationis : ab ipſa tamen aufertur commune dogma, & vulgatum aſſertum Philoſophorum, & Theologorum, quibus temerarium eſt ſeſe exponere : præſertim quia rationi, & veritati pugnat, multaque inferuntur abſurda infrà adducenda.

2. Not. primò, quamuis Vorrilonius *o diſtinct.* 30. nonnullum ſtatuat diſcrimen inter reſpectum, relationem, & habitudinem, teſte Pelbarto *Tomo* 1. *verbo Relatio.* §. *ſecundo*, nihilominus Scot. *in* 2. *præcitatus E.* cenſet illa tria eſſe ſynonima, & promiſcuè reſpectum, & relationem accipi à Philoſophis, notat Hurtadus *diſp* 15. *ſect.* 1. §. *ſecundo* Quouis autem nomine appelletur, ſiue ad aliquid, vt nominauit Plato, ſiue relatio, vt vocauit Ariſt. ſiue habitudo, vt Noſtri aliquando nuncuparunt, nihil aliud ſibi vult, quàm principium referendi, & habitudinem vnius ad aliud, vt tradit Doctor *in prædicamentis q. allegata*, §. *Dicendum.* Et concordat Anglicus. *quæſt* 24. *vniuerſalium fol.* 94. Relatio autem ex eodem Doctore *in* 2. *cit. antè* §. *Hæc ergo*. Propter ſuam modicam entitatem, quam habet in ſuis fundamentis, non innoteſcit nobis, niſi per ipſamet

met fundamenta · els enim habet eſſe debilius, perhibente Doctore 12. *Met. pag* 566. *ın Not.* Ideò ex eorum cognitione, in iſtius notitiam aliqualiter deuenimus. Quod etiam aduertit Orbellus 5. *Met. c. de relatione.* Hinc Ariſt. conſultò *in præſenti c.* deſcribit relatiua, *quorum totum ſuum eſſe, eſt ad aliud ſe habere*, vt ſignificaret definitionem relationis. Si enim relatiuum eſt ad aliud, conſequenter relatio eſt reſpectus, quo relatiuum eſt ad aliud, ſiue quo reſpicit aliud, vt rectè monet Scot. *in prænominata quæſt. prædicam. verſ. Ad* 1. *iſtorum.*

3. Not. ſecundò, ex communi Philoſophorum placito, ſicut ens per ſe eſt ſubſtantia; ita ens in alio eſt accidens. Quoniam verò accidens multiplicem modum eſſendi, ſiue inhærendi in alio ſortitur; Hinc eſt, vt multiplex ſit accidens, & multiplex eius genus. In primis quoad rem noſtram attinet, vnum eſt accidens abſolutum, quod eſt ad ſe: aliud verò relatiuum, quod eſt ad aliud. Quamuis autem ratio accidentis, quæ per eſſe in alio ſignificatur, ſit vtrique communis, & eſſentialiter de vtroque prædicetur, tamen inter iſta diſcrimen extat: quandoquidem abſolutum eſt ad ſe, relatiuum verò eſt ad aliud, ſine quo eſſe non valet; cum eſſe ad aliud ſit propria quidditas, ſiue differentia relationis, per quam differt ab abſoluto, vt cum Aug. 7. *de Trin. cap.* 1. *vel* 6. diligenter aduertit Doctor. 1. *d.* 11. *q.* 2. §. *Ad rationes D. Et Quol.* 3. §. *De tertio.* & §. *Reſpondeo. Et q.* 39. *prædicamentali*, § *Notandum pro quæſtione*, Faber 1. *diſput.* 22. *cap.* 1. Itaque duo in relatione includuntur, vnum eſt eſſe *in*, quod ab omni accidente participatur, & in quo à ſubſtantia diſſidet: alterum verò eſt eſſe *ad aliud*, quod eſt propria, & formalis ratio relationis per quam ipſa relatio, ab omni alio, quod non eſt relatio diſcriminatur, quod poſt Scotum 1. *diſt.* 26. *quæſt. vn.* Et Vorrilonium *vbi ſuprà* notat Pelbartus *loco nuper citato.* An verò eſſe *in*, & eſſe *ad* ſint de eſſentia relationis, necne, controuertitur apud Scholaſticos, & alibi à nobis eſt perſcrutandum.

4. Aſſertio prima, relatio eſt genus: & vnum ex decem ſupremis generibus. Ita Scot. *vbi ſuprà*, & Lich. 2. *diſt* 1. *quæſt.* 4. Prob. prima pars, quod prædicatur de multis differentibus ſpecie in quid eſt genus: ſed relatio prædicatur de multis differentibus ſpecie in quid: ergo relatio eſt genus. Maior eſt nota per locum à definitione ad definitum. Minor prob. relatio prædicatur de relationibus æquiparantiæ, & diſquiparantiæ, & aliis, quæ ſunt eius ſpecies, vt apertè monſtraui *in Epitome*, vbi attuli ſeriem prædicamenti relationis. Idque expreſſit Scot. *in* 2. *vt. Ad* 2. his verbis. *Dico, quod relatio habet ſuam diſtinctionem in ſuas ſpecies, ſicut aliud genus habet ſuam diſtinctionem in ſpecies ſuas.* Præterea, quod potitur ratione generica, eſt genus: ſed relatio gaudet ratione generica: ergo eſt genus. Maior patet: Minor ſuadetur, ratio generica eſt, quæ eſſentialiter competit multis ſpecie differentibus: relatio autem, quæ eſt habitudo vnius ad aliud conuenit eſſentialiter pluribus differentibus ſpecie, videlicet relationibus ſuæ perpoſitionis, & ſuppoſitionis. Itidemque omnes relationes eodem modo denominant ſubſtantiam in comparatione ad aliud: ergo relationes participant eamdem rationem genericam; atqueadeò datur genus relationis. Secunda pars prob. genera ſuprema ſunt, quæ aliud genus ſuprà ſe non agnoſcunt: ſed relatio non habet aliud genus ſuprà ſe: ergo eſt genus ſupremum. Maior palam eſt omnibus Philoſophis. Minor eſt in promptu, quia ſupra relationem eſt accidens, & ens, & ſi quæ ſunt alia, non ſunt genera, ſed tranſcendentia. Rurſùs, decem ſumma genera petuntur penes decem modos, in quos ens finitum deſcendit, vt innui *quæſt.* 3. *huius lib* ſed relatio eſt genus per vnum ex nouem modis accidentis, quibus ſubſtantia afficitur. Vt enim ſubſtantia extenditur per quantitatem, & qualificatur per qualitatem; pariter per relationem ad aliud comparatur. Igitur, relatio eſt genus ſupremum.

5. Aſſertio ſecunda, relatio eſt genus à cæteris generibus diſtinctum. Tenet Doctor *vbi ſuprà* Et *Quol.* 3. §. *Reſpondeo ſub P.* cum communi Schola, & ſequitur ex dictis in ſuperioribus, ſuaderique poteſt ſic: quod ſortitur rationem genericam a cæteris ſeiunctam, eſt genus ab aliis diſtinctum, vt patet ex Ariſt. 12. *Met. T.* 21. dicente, *Ratio vnius prædicamenti non eſt principium intrinſecum alterius prædicamenti* Quod approbat, & explanat Lich. *præcit.* §. *Reſpondeo ad omnes iſtas ſolutiones.* Relatio autem ſortitur rationem genericam à reliquis generibus differentem, quæ eſt principium referendi ad aliud. Itemque relationis ſunt diſtinctæ differentiæ, ſpecies, & indiuidua, vt intueri licet in ſyllabo relationis. Ergo relatio eſt genus à cæteris generibus diſtinctum.

6. Oppones primò, contra 1. aſſer. Si relatio eſt genus, aut eſt genus ſubſtantiæ, aut accidentis; cùm non reperiatur vllum genus, quod mediet inter vtrumque: ſed relatio neutrum eſt. Non enim eſt genus ſubſtantiæ, vt omnibus eſt in confeſſo: nec genus accidentis, cùm accidens ſit in alio: relatio verò ſit ad aliud. Ergo, relatio non eſt genus? Conceſſa maiore, & prima parte minoris, neganda eſt eius ſecunda pars, & ad eius probationem dico, relationem habere eſſe *in*, quod eſt commune omnibus accidentibus: & habere eſſe *ad*, quod eſt ratio diſtinctiua ipſius relationis à quolibet alio, quod non eſt relatio.

7. Dices, relatio habet totum ſuum eſſe ad aliud, ſcribentibus Ariſt. & Scoto *hoc loco*: ergo relatio non habet eſſe *in*, quia eſſe *in*, & eſſe *ad* inter ſe differunt; ac proinde relatio non eſt genus accidentis. Dico in definitione relatiui, & relationis præadducta poni duntaxat eius rationem formalem, ſubaudiendo rationem communem accidentis, vt non raro accidit in aliorum deſcriptionibus, vt præ aliis notant Bacco 1. *diſt.* 18. *quæſt.* 1. *art.* 4. & Suarez *diſput.* 47. *ſect* 5. *num.* 3. Planum quippè eſt relationem eſſe in aliquo fundamento, ſiue ſubiecto, vt elatè ediſſerit Doctor 4. *diſtinct.* 12. *quæſtione* 1. §. *Ad quæſt. reſpondeo, concluſione ſecunda ante. E.*

8. Oppones ſecundò, genus eſt commune vniuocum ſuis inferioribus: ſed relatio nihil habet commune vniuocum: ergo relatio non eſt genus. Maior patet, quia genus eſſentialiter includitur in ſuis inferioribus. Min oſtenditur, enti, & nõ enti nihil eſt commune vniuocum: ſed quædam relationes ſunt entia, quædam verò non entia: Ergo relationi non eſt aliquid commune vniuocum. Maior eſt nota, nam inter contradictoria nullum intercedit medium *ex* 1. *poſt. T.* 5. Minor quoad 1. partem liquet, ſiquidem paternitas: v. g. & aliæ relationes tum in diuinis, tum etiam in creatis ſunt relationes reales: quoad 2. partẽ ſuadetur, inter ens, & non ens extat contradictio, quæ eſt relatio, & cum inter contradictoria non interponatur medium, infertur talem relationem eſſe non ens, aut relationem rationis. Conceſſa maiore, nego minorem, ad eius probationem etiam conceſſa maiore, nego minorem, quia contradictio non eſt ſpecies relationis, vt enim notat Scot. *vbi verſ. ſed quia ex* 6. *Met. cap.* 1. ens ſecundum ſe, ſiue ens reale finitum diuiditur in decem ſumma genera, quæ ex dictis ſunt diſtinctæ rerum coordinationes. Relatio autem, quæ intelligitur inter contradictoria ſecundò intentionaliter ſumpta, eſt relatio tantum rationis, vt quoque aduertit Doctor *ibid. ante verſ. Ad.* 2. *principale.*

9. Oppones tertiò, contra 2. aſſer. quod peruoluitur, & permiſcetur in aliis generibus, non eſt diſtinctum genus ab eis: ſed relatio eſt huiuſmodi: ſiquidem in genere ſubſtantiæ habentur relationes identitatis, & diuerſitatis: in categoria quantitatis relationes æqualitatis, & inæqualitatis: & in prædicamento qualitatis relationes ſimilitudinis, & diſſimilitudinis: Ergo relatio non facit genus ab aliis diſtinctum. Reſpond. per diſtinctionem maioris: quod permiſcetur in aliis ge-

neribus

peribus non conſtituit diſtinctum genus à reliquis, ſi fiat ſermo de permixtione, & incluſione eſſentiali, itavt amittens proprium eſſentiam tranſeat in eſſentiam eorum, in quibus clauditur, concedo: at ſi loquimur de permixtione, & incluſione accidentali, retinendo propriam eſſentiam, nego. Ad diſtinctionem maioris, diſtinguenda eſt minor, relatio quippe accidentaliter, & non eſſentialiter in cæteris prædicamentis inuoluitur. Ita in ſimili occurrit Scotus *in 1. ſuprà allegato*, cum ait, relationem diuinam includi in eſſentia realiter, non verò formaliter identificari, quandoquidem relatio non tranſit in diuinam eſſentiam, ſecundum ſuam quidditatem, ſed ſemper in ea manet, in ſuo eſſe quidditatiuo, tametſi ſint idem realiter.

ARTICVLVS II.

Quodnam ſit ſummum genus relationis.

10. CVm omni relatiuo correſpondeat ſuum correlatiuum, vt indicat Scot. 1. *diſt.* 21. *q. vn.* §. *Ad 1. argumentum*, *D.* Relatiuum quippe vniuersè ſumptum eſt ad aliud, dicitùrque ad conuertentiam, vt conſtat ex eius definitione: relatiuum enim in ſingulari eſt cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud: & relatiua in plurali ſunt quorum totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere ex Ariſt. *c. præſenti.* Vnde Porph. *cap. de genere* ſubiungit, in definitione relatiuorum poni correlatiua, propter mutuam dependentiam, quam adinuicem ſortiuntur. Huius dependentiæ relatorum meminit Bonetus *in prædicamento libello* 4. déque hac diſertè ratiocinatur *ibid.* Propterea non abs re perquiritur, vtrùm ſolum relatiuum ſit genus huius prædicamenti, an verò correlatiuum eius, aut vtrumque ſimul? Rursùs, cum in vnoquoque genere ſupremo extent concreta, & abſtracta; Obid non immeritò inueſtigari poteſt, num ſummum genus huius categoriæ ſit relatio, aut relatum, aut relatio, & relatum ſimul. Prætermiſſis autem aliis placitis adductis, & repulſis à duobus noſtris Nuperis *diſp.* 8. *quæſt.* 9. tria tantùm refero, quorum 1. eſt Alb. *in hoc Tract. cap.* 5. & aliorum quorumdam arbitrantium, ſupremum genus relationis eſſe relatiuum: ſecundum eſt eorum, quos ſequitur Riuius *quæſt.* 3. *huius c.* affirmantium ſummum genus huius categoriæ in abſtracto eſſe relationem in communi, & in concreto eſſe relatiuum pariter in communi: tertium eſt Scoti *quæſt.* 25. *prædicam.* §. *Dicendum in ſolutione* 3. *& verſ. Ad tertiam igitur.* Fuentes *q.* 16. *diff.* 5. *art.* 2. Orbelli 5. *Met. c. de relatione* & Fonſ. 5. *Met. c.* 15. *q.* 6. *ſect.* 2 *&* 3. & aliorum permultorum docentium ſummum genus iſtius categoriæ non eſſe propriè relatiuum, ſed relationem, quæ eſt principium referendi.

11. Recognoſcendæ ſunt diuiſiones relationis, definitiones, differentiæ, & conditiones, quas adduxi, & declaraui *in Epitome lib.* 1. *quæſt* 2. *art.* 8. Relatio autem huius prædicamenti non eſt rationis, ſed realis: quia ens reale finitum commune eſt decem categoriis, vt aduertit Doctor 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 3. §. *Teneo opinionem.* *N.* Et prædicamenta ſunt rerum coordinationes ex eodem Doctore 2. *diſt.* 3. *quæſt* 4. §. *Contra iſtam concluſionem.* Nec eſt relatio ſecundùm dici, quæ competit eis, quæ denominatiuè tantùm ſunt relatiua, & eſſentialiter ſunt abſoluta: ſed eſt relatio ſecundum eſſe, quæ adaptatur illis, quæ formaliter, & eſſentialiter ſunt relatiua. Nec eſt relatio extrinſecùs adueniens, quæ ex extremis poſitis neceſſariò non exurgit, niſi conditione adhibita, quæve ad ſex vltima prædicamenta pertinet, vt contra Aduerſarios oſtendam *quæſt.* 8. *art.* 1. *huius libri*; ſed eſt relatio intrinſecùs adueniens, quæ ex natura extremorum neceſſariò emergit. Quapropter relatio prædicamentalis eſt relatio realis ſecundum eſſe, intrinſecùs adueniens, realiter à ſuo fundamento diſtincta. Non eſt prætereà omittendum diſcrimen, quod adeſt inter relationem tranſcendentalem, & prædicamentalem, de quo Philoſophi digladiantur, & relictâ exterorum lite, noſtrorum tantùm contentionem affero. Tatar. namque, Lych. 2. *diſp.* 1. *quæſt.* 5. §. *nunc ſoluenda*, & Faber 5. *Met. diſp.* 20. *cap.* 2. aſſerunt relationem tranſcendentalem eſſe, quæ per plura genera vagatur, nec vllius eſt determinati generis, conuenitque enti, priuſquam in decem categorias diſtribuatur. Relatio verò prædicamentalis eſt, quæ conſtituit peculiare prædicamentum, quod vulgò dicitur prædicamentum relationis, ſiue quæ habet proprium locum in prædicamento relationis. Verumtamen hoc non eſſe certum, & adæquatum diſcrimen, cauſámque præciſam talium relationum conantur ſuadere duo noui Scotiſtæ *diſp.* 8. *quæſt.* 1. dicentes, complures relationes, putà aptitudinales, quæ realiter identificantur cum rebus, quæ in determinato genere collocantur, forent prædicamentales, quia ipſæ ſunt in certo genere, nempè in eo, in quo ſunt res, quarum ſunt aptitudines, & inclinationes: pro certo autem habetur apud omnes, ſolas relationes quarti generis, aut illas, quæ ad ſex vltimas categorias ſpectant, eſſe prædicamentales. Ideò ſubdunt aliundè eſſe perſcrutandum earum diſcrimen adæquatum, quod exiſtimant poſitum eſſe in eo, quod relationes prædicamentales accidunt ſuis fundamentis, ab eiſque ſunt ſeparabiles: è regione relationes tranſcendentales ſunt, quæ realiter identificantur cum ſuis fundamentis, & ab eiſdem ſunt inſeparabiles. Ita ſentit Mayr. 1. *diſt.* 19. *quæſt.* 1. *art.* 3. Ioannem de Magiſtris *in hoc cap. quæſt.* 1. *dub.* 3. & alios referunt præfati Authores. Ego autem, vt candidè loquar; priores Scotiſtæ magis mihi ad veritatem, & Scoti mentem videntur accedere quàm poſteriores. Siquidem Doctor 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 3. *ante* §. *Alij probant. N.* & *diſt.* 19. *quæſt.* 1. §. *de ſecundo C.* & 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 5. §. *Ad argumenta principalia. P.* apertè ſuam profert ſententiam, quæ eſt ea ipſa, quam ſuprà recitauimus. Nec ratio in oppoſitum à Recentioribus adducta vim vllam habet, quia relationes aptitudinales (quas memorat Scot *in Report.* 2. *diſt.* 1. *quæſt* 7. *ad finem* & *Quol.* 13. §. *circa ſecundum. O.*) reductiuè tantum reſident in prædicamento eorum, quorum ſunt aptitudines, & inclinationes, vt notant Tatar. & alij Scotiſtæ *vbi ſuprà*: ſermo autem in præſenti inſtituitur de relatione, quæ per ſe ponitur in prædicamento, quæ eſt actualis, gaudétque omnibus conditionibus prænarratis.

12. Aſſertio, non relatiuum in concreto, ſed relatio in abſtracto eſt ſummum genus prædicamenti relationis. Ita deducitur ex Scoto *locis prærecenſitis*, præſertim *quæſt.* 25. *prædicamentali*, vbi apertè tradit genus generaliſſimum relationis eſſe relationem, ſiue habitudinem ad aliud: & militat contra duos noſtros Neotericos *diſp.* 8. *quæſt.* 9. arguentes Ioannem de Magiſtris, & Fonſec. præpoſitam aſſertionem tuentes. Prob. 1. in categoriis accidentium, abſtracta eorum per ſe collocantur, vt manet probatum ſupra *quæſt.* 3. *art.* ſed prædicamentum relationis eſt vnum ex categoriis accidentis, vt patet: Ergo relatio in abſtracto eſt eius genus ſupremum. Secundò, omnes ſpecies relationis tam ſubalternæ, quàm infimæ, earumque indiuidua conueniunt vniuocè in communi ratione relationis, quam eſſe principium referendi, ſuprà perhibui, & æque eſſentialiter de illis omnibus prædicatur: omnes quippè relationes æquiparantiæ, diſquiparantiæ, ſuperpoſitionis, & ſuppoſitionis ſunt principia referendi, & habitudines ad aliud. Ergo relatio in abſtracto eſt ſupremum genus iſtius prædicamenti. Huc pertinent authoritates & rationes, quas adduxi *loco præcit.* verbis eorum communibus in particularia huius ſolummodò mutatis. Ratio autem dubitandi in initio huius articuli propoſita nobis non faceſſit negotium, quia relatio non refertur ad aliud, vt refertur relatiuum; ſed tantùm eſt forma, & principium referendi, quo nimirum relatiuum refertur ad

ad aliud, vt refertur relatiuum; ſed tantùm eſt forma, & principium referendi, quo nimirum relatiuum refertur ad aliud. Ideò ceſſat inſtantia perquirendi, quodnam ſit genus ſummum huius prædicamenti: notum enim eſt in noſtra ſententia eſſe relationem in communi ſuprà deſcripta. Itemque non relinquitur ambigendi locus, num vnum, aut duo genera relationis ſint admittenda? certum quippè eſt, perſiſtendo in eadem ſententia eſſe tantùm vnum genus relationis, veluti eſt vnum genus quantitatis, vnumque genus qualitatis. Cætera verò, quæ dicti Recentiores obiiciunt, facilè ex infrà ſubiiciendis diluuntur.

Quod ſi velis diſputationis gratiâ, relatiuum in concreto conſtituere genus ſummum categoriæ relationis, veluti generis quantitatis, quantum, & generis qualitatis, quale, vt videtur ſentire Ariſt. 5. *Met. c. de quanto, & c. de quali.* Et non caret probabilitate in doctrina Scoti *q. allegata ad finem* §. *Etſi forte: & ibid. paulo ante, verſ. Contrà hoc ſi relatio. Et verſ. Item conceſſo.* Sic ſuadere vales, quia omni abſtracto correſpondet ſuum concretum: ſi ergo datur relatio in communi, quæ eſt nomen abſtractum, vtique concedendum eſt relatiuum in communi, quod eſt eius concretum: tamen non tam facili negotio difficultas ſolui videtur. Cùm enim relatiuum referatur ad aliud, ſeu ad terminum, inueſtigandum eſt, an terminus, quem reſpicit relatiuum, ad idem, vel ad diuerſum genus pertineat; ſitne terminus in communi, ſicut relatiuum eſt in communi, an verò in particulari: Huic dubio ad mentē Scoti occurrendum eſſe ego arbitrater, quod ſicut relatiuum eſt in communi: ita terminus eius eſt in communi: & cum ex eodem Doctore 1. *diſtinct.* 30. *quæſt.* 1. relatio terminetur ab abſolutum, non ſequitur ipſum terminum eſſe eiuſdem generis relationis, aut aliud genus relationis conſtituere, quod de relatiuis non mutuis peruium eſt, & de mutuis infrà eſt oſtendendum. Atque in hac ſententia ſic explicata, nullus videtur ſupereſſe ſcrupulus ampliùs diſſoluendus.

13. Si autem contra hanc doctrinam opponas Scotum *quæſt prædicam. citata, propè finem, verſ. Ad ſecundam prius poſitam.* Et 1. *diſt.* 21. *q. vn.* §. *Ad 1. argumentum.* C. docentem, relatiuum in communi non referri ad terminum in communi, ſed ad aliquem terminum ex ſuis inferioribus. Cuius ſenſus, vt apertior fiat, verba eius expreſſa hîc ſubiicio. Reſpondeo, quod in omnibus relatiuis æquiparantiæ, commune ſecundùm ſe acceptum, vt commune eſt, non refertur, quia ex quo eſt commune, abſtrahitur ab omnibus relatiuis, ſiue terminis relationum: quia relatio realis nón eſt niſi diſtincti ad diſtinctum, ſed ſi vt ſic referretur, oporteret ibi dare terminum relatum ſibi diſtinctum: & ideò non referretur ad aliquid eiuſdem rationis cum relato, ſed referretur ad aliquid alterius rationis. Refertur igitur tale relatiuum tantùm pro ſuo inferiori: ſicut ſimile non refertur pro ſimili in communi ad ſimile: ſed pro aliquo inferiori, quod poteſt diſtingui à ſimili, ad quod refertur: ita etiam eſt de differenti. Non enim refertur ad differens in communi, quaſi ad 1. correlatiuum, quaſi eſſent duo extrema prima relationis, & vtrumque communiſſimum, ad omne differens: ſed differens eſt differens ab hoc differenti. Et ſi obiicias, quod relatiuum dat primò intelligere ſuum correlatiuum commune. Reſpondeo non eſt tale correlatiuum eius, vt commune, niſi ipſum vt ſumptum pro aliquo inferiori, pro quo diſtingui poteſt à correlatiuo. Exemplum huius eſt in rebus, quia ſi tota natura ignis eſſet in vno indiuiduo: illud indiuiduum non poſſet generare, quia ſi ſic, tunc generaret alium ignem, in quo eſſet tota natura ignis: & eſſent quaſi duæ ſpecies ignis, quod eſt impoſſibile. Et tamen nunc in vno indiuiduo natura ignis eſt ratio generandi: quia habet vnitatem ſufficientem pro principio actiuo, & diſtinctionem ſufficientem. Ita hæc ſimilitudo eſt ratio referendi, vel terminandi relationem: ſed nec refertur, nec terminat, niſi accipiatur pro diſtincto, in quo ſit: ita quod nec vnitas, nec diſtinctio eſt per accidens: ſed vtrumque per ſe reſpectu talis relationis, ſicut dictum eſt *in q. de circumınceſſione.* Hæc nequaquam nobis officiunt, quia Scotus præcitatus verba ſolùm facit de relatiuis æquiparantię, vt conſtat ex verbis ipſius præpoſitis: non autem diſſerit de relatiuo in communi, quod præſcindit à relatiuis æquiparantiæ, & diſquiparantiæ, vt rectè obſeruant Conimbr. *quæſt.* 2. *artic.* 1. *huius capitis*, & noſtri Recentiores ſuperiùs allegati, & Suarez *diſp.* 47. *Met. ſect.* 17.

Inſtabis ex eodem Doctore *q. prædicamentali adducta*, & Gadio *in principio Quol.* 6. relatio eſt principium referendi ad aliquod relatiuum penès eamdem formam. Igitur omnis relatio, omniaque relatiua ſunt relatiua æquiparantiæ, ac proinde nulla eſt diſtinctio præallata ad ſoluendam dubitationem de relatiuis æquiparantiæ, & de relatiuo in communi abſtrahente à relatiuis æquiparātiæ, & diſquiparantiæ. Reſpondet Scotus proximè citatus, relatiuū ęquiparantiæ eſſe æquiuocum; propriè enim ſumptum eſt relatiuum ſecundum eamdem formam ſpecie, à qua importatur vnum nomen, quod de vtroque extremo talis relationis dicitur, vt ſunt ſimile, æquale, & huiuſmodi, quorum exemplum affert Doctor *in 1. loco memorato*: tranſumptiuè verò dicitur relatiuum æquiparantię omne illud, quod eodem nomine denominat vtrumque extremum, licet illud nomen non importetur ab vna forma ſpecie, & hoc ſecundo modo, concedo relationem, quæ eſt genus generaliſſimum eſſe relationem æquiparantiæ, ac relatiuum ab ea dictum, eſſe ſimiliter relatiuum æquiparantiæ. Diuiditur enim relatiuum relatiui relatiuum: ſed relatio primo modo accepta eſt ſpecies huius quarti generis.

14 Vrgebis, quocumque modo relatio æquiparantiæ ſit genus generaliſſimum ſequitur, omnes relationes inferiores eſſe illo modo tales, quod videtur inconueniens, cum paternitas, filiatio, relationéſque omnes ſuperpoſitionis, & ſuppoſitionis nullo modo ſint relationes æquiparantiæ, quia vno, eodemque nomine vtrumque extremum haud denominant. Satisfacit idem Doctor *ibid.* inquiens, omnem relationem inferiorem eſſe æquiparantiæ, ſeu principium referendi ad aliquod dictum ſecundum eamdem formam genere, vbi quoque ambo extrema eodem nomine generis, nominantur, licet non quælibet relatio ſit principium referendi ad aliud ſecundum eamdem formam ſpecie: nec vbi vtrumque extremum nominatur nomine ſpeciei: Dicitur enim pater ſecundum formam ſui generis relatiuum relatiui, etſi non dicatur ſecundum propriā formam patria, quia ſecundum propriam formam patris perhibetur pater.

15. Contra inſurgit Rubius præcit. *q.* 3. *c.* 7. aſſumens hoc medium, quod eſt Scoti ad finem *q. allegata, verſ. Contrà illud.* In inferioribus includitur ratio eſſentialis ſuperioris, vt in homine, & bruto ratio eſſentialis animalis, quæ eſt ratio ſenſitiui: ſed ratio communis eſſentialis cuiuſcumque relatiui eſt referri ad aliud, hoc eſt referri ad terminum: Ergo huiuſmodi ratio communis competit omni relatiuo: ac proindè relatiuum in communi reſpicit terminum in communi: quemadmodum relatiuum in particulari reſpicit terminum in particulari. Conf. ſicut hic pater eſt huius filij pater, & hic pater reſpicit hunc filium: pariter pater eſt filij pater, & pater reſpicit filium. Igitur relatiuum in communi habet terminum in communi. Dici poteſt, conceſſa maiore, ad minorem, ratio relatiui generaliſſimi propriè non eſt referri ad aliud; hoc enim competit relatiuo; ſed eſt habitudo, ſeu principium referendi, quo relatio non refertur, ſed relatione relatiuum refertur, ſcribente Doctore *in quæſt.* ſicut actio non agitur, ſed eſt id, quo res agitur: itemque locus non locatur, ſed eſt id, quo corpus locatur. Ad conf. dico id valere de relatiuis, non autem de relatione, quæ eſt genus generaliſſimum.

16. Inſtatur

16. Inſtatur ex Scoto *ſub fine q.4. Top.c.4. loco* 48. ſi ſpecies ſit ad aliquid, & genus eſt ad aliquid : ergo ſi ſpecies eſt principium referendi ad aliud, vtique genus eſt principium referendi ad aliud. Denuò repugnat genus ſummum eſſe habitudinem ad aliud, & non reddere eius ſubiectum ad aliud ſe habens, ſiue reſpiciens terminum Dici poteſt generaliſſimum relationis eſſe ad aliud non per diuerſam, ſed per eandem formam, quia ex dictis terminatur non ad relatiuum, ſed ad abſolutum Per id quoque ſatisfit alteri rationi adductæ.

17. Contra inueniri non poteſt terminus abſolutus, ad quem relatiuum in communi feratur : Ergo effugitur, & non diluitur præfata inſtantia per allatam diſtinctionem. Ant. prob ille terminus nequit eſſe ſola ſubſtantia, nec ſola quantitas, vel qualitas (quæ tria eſſe fundamenta diſtinctarum relationum infrà oſtendetur.) Alioquin omnis terminus relationis erit vnum ex illis tribus, quod veritati non eſt conſentaneum. Præterea ſi relatiuum in communi refertur, ad terminum abſolutum, infertur omne relatiuum inferius ad terminum abſolutum referri, quod eſt falſum; Pater enim ad filium, & præceptor ad diſcipulum, vt ad ſuum correlatiuum refertur. Ant. ſuadetur, relatiuum inferius includit eſſentialiter relatiuum ſuperius : ergo ſi ſuperius ſpectat terminum abſolutum, quoque inferius terminatur ad abſolutum. Negandum eſt ant. ad eius probationem dici poteſt terminum relationis abſtrahere à ſubſtantia, quantitate, & qualitate. Prius enim ens diuiditur in abſolutum, & relatiuum, quàm abſolutum ſubdiuidatur in ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem. Ad aliam rationem conceditur ſequela antecedentis, nec vllum incommodum ſequitur, vt inferiùs patebit in proprio articulo. Eò magis, quia, vt aduertit Doctor 1. *diſt.* 21. *q.vn.antè §. Ad* 1. *argumentum.* correlatiuum non eſt de intellectu correlatiui; ſicut aliquid eius, putà pars eſſentialis, aut integralis : ſed ſicut aliquid, ad quod terminatur intellectus eius. Ideoque ſecundum eundem Doct *d.*30. *primi p* 2. §. *Ad* 1. *q. M.* relatio neceſſariò coëxigit ad ſuum eſſe, terminum, quem ipſa reſpicit.

ARTICVLVS III.

An ſint relationes reales?

18. VOrrilonius ſuo tempore Theologorum caput, & princeps, (teſte Toſſinianenſi ſuæ hiſtoriæ ſeraphicæ) 1. *diſt.* 30. & Pelbartus 1. *Roſarij, verbo Relatio*, § 1. referunt Zenonem, Socratem, alioſque vetuſtiores Philoſophos abnegaſſe omnẽ relationẽ realem, quos poſtmodum ſecuti ſunt nonnulli Theologi, inter quos connumeratur Aureolus 1. *diſt.* 31. vbi per tres art. vberè, & acutè de diuinis, & creatis relationib. diſceptat, quem allegat Ioannes Bacco 1. *d.* 58 *q.* 1. *art.* 5. Oppoſitam autem ſententiam ſuſtinent Plato, Ariſt. *in Log.c.de Ad aliquid.* Et 5. *Met.c.*15. S.Th *ibid.* & 1. *p. q.*13. *art.*7. & *alibi.* Scotus tum ibi, tum etiam 2. *d.*1. *q.*4. §. *Et quia poſſet, ante C.* Bonetus *libello* 4. & ferè omnes poſteriores Philoſophi, & Theologi, à quibus noluit deflectere Bacco, *vbi ſuprà*, admittentes relationes reales.

19. Not. primò, tria eſſe rerum genera, quorum duo commemorat Tatar. *in præſenti dub.* 2. primum eſt earum rerum, quarum eſſe in ſe perfectum eſt, & ad aliud non ordinatur, veluti ſunt entia abſoluta, ita dicta quaſi ab omni reſpectu, & ordine ſoluta, quæ nominantur ſubſtantiæ potiſſimùm completæ, & perfectæ, vt homo, leo, & huius formæ alia. Secundum eſt earum, quæ cùm eſſentialiter ſint imperfectæ, ordinantur ad aliud extrà ſe, adeò vt plenè intelligi nequeant abſque tali ordine, tametſi non ſint ille ordo, ſed aliquid aliud, præter dictum ordinem, cuiuſmodi ſunt ſubſtantiæ incompletæ, putà materia, & forma: materia quippè eſt quoddam ens imperfectum, quod vnà cum forma ordinatur ad conſtãdum compoſitum phyſicum. Tertium eſt earum, quæ multò ſunt imperfectiores, quarum eſſe nedum eſt in ordine ad aliud; verùm nihil eſt aliud, quam ordo, & reſpectus ad aliud, vt paternitas, filiatio, & huiuſmodi. Hæc doctrina diſertè traditur à Doctore 12. *Met.pag.*336. *in notabili.* Et planè inſinuatur 2. *d.*1. *q.*4. § *ſecundum membrum ante O.* Quæritur autem in præſenti, vtrùm ille ordo, & habitudo ad aliud, quæ eſt ipſamet relatio ſit à parte rei, an verò fiat intellectus opere? de quo recitatæ ſunt duæ oppoſitæ ſententiæ *in principio huius art.* de quibus latè Suarez citatus *ſect.* 1.

20. Not. 2. ex eodem Doctore 1. *d.*31. *q.vn.* §. *Ad q. videtur dicendum. A.* & *Quodl.*6. §. *De tertio.L.L.* Pelb. *præcis.* §.7. & Orbello 5. *Met. pag.*699. relationem realem tria expoſcere. 1. extrema realia, ita vt in ratione fundandi, & terminandi non dependeat ab intellectu. 2. extrema realiter diſtincta; eiuſdem enim ad ſe non eſt relatio realis. 3. ex natura extremorũ conſurgere debet relatio, ſecluſa quauis operatione intellectus, & comparatione potentiæ extrinſecæ. Propterea monuerat Scot. *q.*25. *prædic.verſ. Ad* 1. *princ.* & *Quol.*13. §. *Circa ſecundum, ante O.* relationem eſſe rationis, quando ambo extrema, aut alterutrũ eſt ens rationis, aut quia duo nõ ſunt eius extrema, niſi per intellectus conſiderationem, vt accidit in relatione identitatis, eiuſdẽ ſcilicet, ad ſeipsũ.

21. Aſſertio Concedendæ ſunt relationes reales. Hanc aperto Marte defendit Scot. *vbi ſuprà*, & *in Report.* 2. *d.*1. *q.*7. §. *Tenea.* Prob. 1. prædicamenta ſunt coordinationes entium realium ex dictis *q.*3 *art.*1. *huius libri*: ſed relatio eſt vnum ex decem categoriis, vt probaui *art* 1. *huius q* Ergò inficiandæ non ſunt relationes reales, 2. omne ens reale vel eſt abſolutum, vel relatiuum, vt poſt Scotum *q.*55. *prædic.* & *in Report. loc.cit.* notat Sirectus *Tract. Formalit. art.*1 *principali*, & declaratur *in* 1. *not.* & non diſſentit Ariſt. *in hoc lib.* qui facit peculiare genus relationis diſtinctum à ſubſtantia, quantitate, & qualitate, quæ ſunt abſoluta: ſed hæc ſunt realia, ergo relatio eſt realis, cuius ſyllabus refertur ab Ariſt. 5. *Met c.*11. *T.*50. 3. quod ſenſu percipitur eſt reale, cùm ſenſus nec ſit potentia reflexiua nec comparatiua, vt patet *ex* 2 *de anima T.*155. & 156. ſed relatio ſenſu percipitur, vt æqualitas vel inæqualitas duorum parietum, ſimilitudo, aut diſſimilitudo eorundem. Item cacophonia, & ſymphonia ſunt relationes, quæ ab auditu percipiuntur; illa quippè lædit auditum; hæc verò demulcet Rursùs à viſu cernitur diſtantia, & approximatio corporum, & eorum ſimultas localis : Ergo concedendæ ſunt relationes reales prædicamentales. 4. vnitas vniuerſi conſiſtit in ordine partium inter ſe, & ad vnum primum *ex* 12. *Met T.*52. veluti vnitas exercitus poſita eſt in ordine militum ad inuicem, & ad vnum Ducem: ſed ille ordo eſt relatio nemine cogitante, vt ſcribit Doctor 1 *d.*30 *q.*2. §. *Reſpond. ergo. E.* Ob id, qui relationem realem prædicamentalem reſpuunt, inconnexãm faciunt vniuerſi ſubſtantiam, vt illis ex Ariſt citt. obiicit idem Doctor. 5. compoſitum effici nequit abſque vnione partium componentium; partibus enim ſeiunctis haud extat totum compoſitum: ſed vnio partium eſt relatio, ſecluſà quauis intellectus operã, vt apertiùs fiet, *in phyſ. q. de toto.* Rursùs fieri non valet vllus effectus ſine proportione, & approximatione cauſarum, vt liquet experientia : ſed proportio, & approximatio ſunt relationes ab intellectu minimè pendentes: ergo ſunt relationes reales. Ampliùs Mathematica demonſtrat multas relationes de ſuis ſubiectis, vt æqualitatẽ de duobus rectis, & inæqualitatem de tribus angulis trianguli, æqualitas autem, & inæqualitas ſunt relationes fundatæ ſupra vnitatem quantitatis. Denique myſterium adorandæ Trin. ex realibus relationibus originis conſtituitur, vt *in Tract. de Deo trino* patefeci; & myſteriũ ineffabile Incarnationis Diuini Verbi non eſt abſq; relatione, ſiue vnione naturæ humanæ aſſumptæ, ad ipſummet Verbum aſſumens, vt pariter, *in Tract. de Deo Incarnato* oſtendi. Ergo admittendæ ſunt relationes reales: hæque rationes plurimi ſunt faciendæ, quidquid in contrarium excogitet Suarez *loco præcit. n.*13. & 14.

22. Oppones primò, quòd præſefert negationem, aut priuationem, non eſt aliquid reale poſitiuum, vt conſtat ex ipſis terminis, ſed æqualitas, quæ inter relationes numeratur ſignificat priuationem; vt indicat Philoſophus 10. *Met T.* 17. & inde, inquiens, æquale opponitur magno, ſicut duæ priuationes; ſiquidem æquale eſt, quod nec maius nec minus eſt: Ergo, non eſt inuehendum in Scholas, genus relationis, tanquam quid reale poſitiuum Conf æqualitas eſt vnitas in quantitate: vnitas autem formaliter negationem ſignificat: idem quippe eſt ac indiuiſio *ex* 4. *Met. T.* 3. Igitur æqualitas, & quæuis alia relatio non eſt quid reale. Reſp. conceſſa ma: diſtinguendo min. penès nomen, concedo: penès rem, nego, vt fusè oſtendi *in Tract. de Deo trino diſp.* 5. *quæſt.* 6. Ad Conf. pariter concedo maiorem, nego minorem. Eſt enim vnitas proprietas entis realis poſitiua, vt demonſtraui *in Met. quæſt. de ente*. Ità exponendus eſt Ariſt. *locis præcitatis*.

Oppones ſecundò, quod tantùm accipit eſſe ab intellectu, non eſt reale: relatio autem accipit eſſe tantùm ab intellectu, ergo non eſt realis. Maior patet, minor prob. relatio eſt comparatio intellectus, comparantis vnum ad aliud, vt ſimile ad ſimile, aut ad diſſimile, æquale, ad æquale, aut inæquale. Conf. 1. Ariſt. 6. *Met. T.* 8. *cap. vlt.* diſtinguens ens reale in decem prædicamenta ſcribit, entia realia aut ſunt quale, aut quantum, aut ſi quid aliud copular, aut diuidit mens. Ex his elucet ipſum Philoſophum velle quædam prædicamenta eſſe entia rationis, vtpotè quæ dependent ab opere animæ, & in illis reponenda eſt relatio, quæ eſt minimæ entitatis, aduertente Scoto *q.* 25 *prædicam.* poſt Auerr. 12. *Met. comm.* 19. Conf. 2. relationes numeri ſunt ab anima, ſecùs foret acta infinitum reale poſitiuum. Igitur relatio non eſt realis, ſed rationis. Ant. prob. dato aliquo duplo, in eo eſt relatio dupli ad dimidium, & relatio tripli ad tertiam partem, & quadrupli ad quartam partem, & ſi in infinitum. Adde relationes Dominij, & ſeruitutis, & quæ ſequuntur obligationem voluntariam: tales quippè videntur eſſe relationes rationis. Conceſſa ma. neganda eſt minor, ad eius probationem dico duplicem eſſe comparationem, vnam, quæ ex natura rerum decerpitur, quæ eſt habitudo duarum rerum ſe inuicem reſpicientium, & hæc eſt realis, ſemota intellectus opera: alteram, quæ fit ſolùm per intellectum fabricantem, ordinem, & habitudinem inter ea, quæ à parte rei huiuſmodi habitudinem non ſortiuntur, vti ſunt relationes generis ad ſuas ſpecies, & ſpecierum ad ſua indiuidua. Huius duplicis comparationis meminit Doctor *Quol.* 3. §. *Reſpondeo ſub P.* Ad 1. Conf. dico Ariſt. ſtatim illud improbare, contrà oppoſitum ſentientes, vt rectè obſeruat Bacco citatus *art.* 2. Ad 2. Conf. diſtinguo ant. relationes numeri numerantis, concedo: relationes numeri numerati, nego, vt palam fiet *in phyſ.* Ad aliud, quod ſubditur, dico relationes Dominij fundari in potentia coërcitiua, quæ eſt realis poſitiua: ideò relationes in ipſa fundatæ ſunt reales, vt indicat Scot. 2. *d.* 1. *q.* 4. §. *Contrà iſtam opinionem arguo antè A.* & 4. *d.* 6. *q.* 10. §. *Hic dicitur infrà*.

24. Oppones 3. cuiuſcumque entis realis (præter Deum) habet cauſam realem effectricem, vt vno calamo ſubſcribunt Ariſt. & cæteri ferè Philoſophi, noſque demonſtrauimus *Tract. de creat. diſp.* 1. *q.* 17. relationis autem nulla eſt cauſa realis; nam albo exiſtenti Auenione aduenit relatio ſimilitudinis, tametſi in ipſo nihil efficiatur, ſed tantum quia Aquis productum eſt aliud album: ergo nulla recipienda eſt relatio realis. Conceſſa ma. diſtinguo minorem, relationis nulla eſt cauſa per motum, & mutationem, concedo: per ſimplicem emanationem, & reſultantiam, nego. Sic duobus poſitis quantis æqualibus, inter ea reſultat relatio æqualitatis: & datis duobus albis, conſurgit inter illa relatio ſimilitudinis. Præallata autem cauſæ diſtinctio *in phyſic.* eſt declaranda.

ARTICVLVS IV.

An relatio diſtinguatur à ſuo fundamento.

25. Dvæ in hoc artic. vigent Philoſophorum, & Theologorum opiniones, quarum Priorem enixè defendunt Nominales negantes relationem à fundamento, quo fulcitur, diſtingui realiter: aut formaliter, ſed ratione duntaxat. Ita Och. 1. *diſtinct.* 30. *quæſt.* 1. Gabriel, Greg. & alij, & quibus non diſcordant Suarez *Tomo* 2. *Met. diſput.* 47. *ſect.* 2. & Hurtadus *diſputat.* 15. *ſect.* 2. §. 7. Poſteriorem verò fixis pedibus ſuſtinent Reales, affirmantes relationem à fundamento diſtingui, & quidem aliam realiter, aliam verò formaliter. Huius ſententiæ præcipuus Patronus eſt Doctor ſubtilis 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 4. §. *Iuxta iſtam opinionem. l.* & 3. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 1. *articul.* 3. §. *Ad illud in oppoſitum. R.* & *Quol.* 3. §. *Reſpondeo.* quem ſequuntur Lych. Gadius *ibid.* Pelbartus *præcit.* §. 3. Bonetus *libello* 4. §. *Amplius autem Dicamus.* Tatar. hìc *dub.* 2. & omnes Scotiſtæ, quibus non videntur contradicere multi Thomiſtæ à Suarez, & Ruuio *quæſt.* 14. citati.

26. Not. primò, relationem duo præexigere extrema, quorum vnum vocatur fundamentum, & aliud terminus. Fundamentum eſt radix, ſiue principium, à quo prodit, & in quo fundatur relatio: terminus verò eſt id, ad quod fertur, ſiue terminatur ipſa relatio. Fundamentum autem ex Scoto, 1. *diſtinctione* 19. *quæſtione vn. A.* Lych. *ibid.* §. *Reſpondeo. Et Quol.* 12. §. *Reſpondeo C. Et in Reportat.* 2. *diſtinctione* 1. *quæſt.* 7. ſcinditur in remotum, ſeu materiale, & proximum, ſeu formale. Remotum iam à nobis ſuprà eſt deſcriptum, eſt enim idipſum, quod fundat relationem, ſubſtantia nimirum, aut quantitas, aut qualitas. Proximum verò eſt ratio fundandi, cuius meminit Doctor *Quol. proximè citat.* ſine qua ex fundamento remoto non exurgeret relatio, vt vnitas ſubſtantiæ, quantitatis, & qualitatis generica, vel ſpecifica, Cum autem tria potiſſimùm numerentur fundamenta remota relationis à nobis iam inſinuata ſuperiùs, putà ſubſtantia, quantitas & qualitas: tres quoque in vniuerſum recenſeri poſſunt diſtinctæ relationes in præfatis fundamentis fundatæ. In ſubſtantia fundantur relationes idemtitatis, & diuerſitatis: in quantitate relationes æqualitatis, & inæqualitatis: & in qualitate relationes ſimilitudinis, & diſſimilitudinis. Vnitas verò ſubſtantiæ, quantitatis, & qualitatis eſt proximum fundamentum relationum idemtitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis: at diuerſitas ſubſtantiæ quantitatis, & qualitatis eſt proximum fundamentum relationum diuerſitatis, inæqualitatis, & diſſimilitudinis. Rurſùs aduertit Doctor 4. *diſt.* 6. *quæſt.* 10. §. *Hic dicitur D.* quod licet dicta fundamenta, propriè præfecenſitis relationibus accommodentur, tamen cuicumque generi eorum metaphoricè omnes tales relationes poſſe adaptari. Siquidem in omni genere præcisè ſumpto inueniuntur ſuo modo quidditas, quantitas, & qualitas, earumque vnitates, in quibus fundari poſſunt præenumeratæ relationes. Secundum enim ſuam ſubſtantiam, ſeu quidditatem aliquid dici poteſt idem, vel diuerſum, reſpectu alterius: ſecundum eius quantitatem virtualiter ſumptam, æquale, vel inæquale, & ſecundùm qualitatem ſimile, vel diſſimile.

27. Not. ſecundò, ex Scoto 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 4. §. *Contra iſtam opinionem arguo*: poſt Ariſtotelem 7. *Top. c.* 1. & 2. aliquod problema, ſiue propoſitionem poſſe reaici, aut recipi per inuentam, & datam contra-

dictione, vt ſi quis hoc proferat aſſertum, materia, & forma idem ſunt. Huius oppoſitum euincitur per contradictionem mox adducendam. Quod exiſtit, alio non exiſtente, non eſt idem cum illo, alioquin eſſet idem cum illo, & non eſſet idem cum illo: eſſet idem ex ſuppoſitione: non eſſet idem, quia non manet, alio manente, quæ ſunt contradictoria. At materia exiſtit, aut ſaltem poteſt exiſtere, forma non exiſtente, vt ſumus oſtenſuri *in phyſic. quæſt. de materia.* Ergo materia, & forma non ſunt idem. Hac arguendi formula vtitur Philoſophus 1. *phyſic. T.* 60. *& ſecundò eiuſdem operis ſumma* 2. *cap.* 3. necnon 4. *eiuſdemmet operis cap.* 2. vbi probat locum diſtingui à locato, propterea quod ſucceſſiuè idem locus diuerſis locatis corporibus competere poteſt. Vndè ſubiicit Doctor *vbi ſuprà, & Quol.* 3. *ſub P* regulam cognoſcendi identitatem, aut diuerſitatem aliquorum eſſe huiuſmodi, quod conuenit alicui ſic, quod omnimoda contradictio ſit, illud eſſe abſque iſto, hoc eſt idem realiter illi: & per oppoſitum, vbi non eſt omnimoda contradictio, non oportet idem eſſe omninò.

28. Not. tertiò, & præſupponendum *ex Met. quæſt. de accidente*, & obſeruat Gadius *Quol.* 3. *fol.* 41. *columna prima*, ex Scoto *ibidem & 4. diſtinct.* 12 *quæſt.* 1. duplicem eſſe inhærentiam accidentis, actualem, & aptitudinalem, & vtramque haud ingredi eſſentiam accidentis, vt indicat Scot. *Quol. allegato* §. *Ad argumentum principale* 5. Poteſt autem accidens abſolutum diuinitus exiſtere abſque inhærentia actuali, vt conſtat per fidem de accidentibus Eucharisticis ab omni ſubiecto ſeiunctis; non tamen ſine inhærentia aptitudinali, quæ eſt eius proprietas realiter cum eo identificata, atque ab eodem inſeparabilis. Accidens verò relatiuum neutiquam eſſe valet abſque inhærentia actuali, quia eſt idem realiter cum illo, vt obſeruat Gadius *vbi ſuprà*, & probat per regulam Scoti adductam a nobis *in* 2. *not* Itaque relatio habet eſſe actuale ad aliud, quod reſpicit, quo durante durat, & quo dempto demitur relatio, vt perſiſtente filio, quem pater reſpicit, manet relatio paternitatis, filio verò ablato, & defuncto, perit relatio paternitatis: ob id celebratur illud elogium: *Relatiua ſe mutuò ponunt, ſeque mutuò deſtruunt.* Vndè actualis inhærentia relationis eſt idem ipſi realiter, affirmantibus Scoto, & Gadio *Quol. citat.* Atque relatio pendet eſſentialiter à fundamento, & termino, vt præclarè docet Bonetus *in initio libelli de relationibus*, nec diſcrepat eius præceptor 4. *diſtinctione* 12. *quæſtione ſecunda*, §. *Ad argumenta principalia*, *M.* & patet ex definitione relatiuorum. An verò à fundamento magis, quam à termino dependeat relatio, necne, liquidò conſtabit inferiùs.

29. Aſſertio prima, relatio non eſt idem cum ſuo fundamento. Ita Scot. *locis præmemoratis.* Prob. primò, ex Ariſtot. qui in ſuo organo *cap. de ad Aliquid*, & *quinto. Met. T.* 20. ſtatuit peculiare prædicamentum relationis, à cæteris diſtinctum, quod præſtare nequiret, ſi relatio prorsùs coincideret cum ſuo fundamento. Etenim cùm fundamentum relationis ſit ſubſtantia, aut quantitas, aut qualitas, vt liquet ex primo not. relatio in aliqua earum categoriarum collocaretur. Ait autem *ibidem*, Philoſophus, ſimilitudinem fundari ſuprà vnum, præbetque exemplum de qualitate, in qua ex dictis relatio ſimilitudinis fundatur: idem autem in ſeipſo fundari non poteſt: ideoque nulla eſt relatio realis eiuſdem ad ſeipſum. Hoc etiam apertè innuit Philoſophus 12. *Met. capit.* 2. *T.* 19. aliiſque in locis. Vnde Racco *in fine quæſtionis citatæ* ſubiungit oppoſitam ſententiam Ariſtoteli pugnare. Solideque, & acutè *ibid. quæſt.* 2. oſtendit eſſe expreſſam ipſius Ariſtot. eiuſque commentatoris, quam idem Bacco ibi amplectitur.

30. Dices cum Suarez *loco citato, numer.* 22. relationem eſſe quidem formam abſolutam, non tamen abſolutè ſumptam, ſed formam abſolutam reſpicientem, ſiue connotantem aliam formam, quam relatiua denominatio includit, & connotat. Huiuſmodi autem denominatio relatiua haud eſt purè extrinſeca, propterea ſaluatur prædicamentum relationis ab aliis diſtinctum, quod ſtatuit communis ſententia: hacque data explicatione, & interpretatione, dictus author nec à veritate, nec ab Ariſtotele putat ſe diſcedere. Idque exemplo declarat de ſimilitudine, quæ eſt forma realis exiſtens in re, quæ dicitur ſimilis, ab albedine tamen non differt, vt eſt in re, quæ dicitur ſimilis, ſed ſolùm quantum ad terminum, quem connotat. Itaque ſimilitudo aliud non ſibi vult, quàm ipſammet albedinem reſpicientem alteram albedinem eiuſdem, ſeu ſimilis rationis. Contra ſi relatio eſt forma abſoluta; quatenùs reſpicit terminum, mala foret definitio relatiuorum, quorum eſſe totum eſt ad aliud ſe habere: & ipſius relationis quæ pariter habet totum ſuum eſſe ad aliud, vt fatetur idem Suarez *ibidem, ſectione quinta, numero ſecundo*: ſiquidem, benè in ſententia Suarez diceretur, relationem præter eſſe ad aliud, habere eſſe ad ſe, quia per ipſum eſt entitas abſoluta, quæ habet eſſe ad ſe, vt patet ex vi nominis abſoluti. Igitur ipſa relatio non habet totum ſuum eſſe ad aliud; cum ex eodem, *numero tertio*: eſſe ad ſe, & eſſe ad aliud diſtinguantur: per hoc enim excludit à definitione relationis ſubſtantias creatas, quia iſtæ habent eſſe ad ſe, cum ſint abſolutæ: illa verò habet eſſe ad aliud, quia eſt forma relatiua, cuius eſſe totum eſt ad aliud. Et *numero quarto*, ſubdit cum Ariſtotele diſtingui alia accidentia cæterorum generum à relatione, quia illa habent eſſe in alio, cum ſint abſoluta: hæc verò habet eſſe ad aliud, quod eſt proprium ipſius relationis. Vnde videtur eſſe manifeſta implicatio in eius aſſertis. Non enim abſque contradictione, vnum & idem eſt prorſus abſolutum, & diſtinguitur ab abſoluto: concedit autem Suarez relationem eſſe idem cum abſoluto eius fundamento, & diſtingui ab ipſo abſoluto, quod eſt euidens contradictorium. Nec præſtat dicere cum illo *ſectione ſecunda, numer.* 23. & 24. relationem ab abſoluto ratione diſtingui: ideoque nulla ſequitur contradictio. Contra, ſeclusâ operatione intellectus ſtatuentis diſtinctionem inter relationem, eiuſque fundamentum, quæ reuerà per eum nulla eſt à parte rei, vel relatio eſt aliquid à fundamento diſtinctum, aut nihil: non ſecundum, vt is admittit: ergo primum, quod non eſt ens rationis, quia ex eodem *ſectione tertia*, relatio prædicamentalis eſt realis, ſolaque relatio realis conſtituit prædicamentum relationis. Item *numero ſexto, ſectione quinta*: cum dicitur relationem ſolùm habere eſſe ad aliud, particula excluſiua excludit abſolutum, & indicat eſſe relationis. Et *in initio ſectionis* 1. relatio eſt minimæ entitatis inter omnia genera. Rurſus idem author vult totam eſſentiam relationis eſſe in ſundamento, quòd infrà eſt refellendum: loquitur autem ibi de eſſe reali, non verò de eſſe rationis. Denuò, aſſerit ſimilitudinem, quæ eſt relatio, eſſe in re, quæ dicitur ſimilis. Deindè relatio reſultat poſitis extremis, vt idem affirmat *ſectione ſeptima, numero primo*, eius cauſa eſt fundamentum. Et *numero quinto*. duæ albedines referuntur relatione ſimilitudinis. Et alia *ibidem* ſubdit, quæ ſanè demonſtrant relationem pluſquam ratione differre à ſuo ſundamento. Ampliùs, vel relatio v. g. eſt albedo, vel eſt quid diſtinctum ab albedine, quia inter idem, & diuerſum non cadit medium *ex* 50. *Met. T.* 12. Sed non eſt albedo, quæ eſt qualitas, vt patet: ergo eſt quid diſtinctum ab albedine, quod eſt intentum. Si dicas cum Suarez eſſe albedinem, vt reſpicit alteram albedinem. Contrà, albedo vt reſpicit alteram albedinem, addit aliquid ſuprà eam, vel non: ſi non, eluditur,

& non ſoluitur argumentum : ſi ſic, illud additum, vel eſt reſpectus, qui ex dictis coincidit cum relatione, & ab eo recipi videtur, qui *ſectione* 5. *numer.* 5. ſubiicit eſſe relationis conſiſtere in puro reſpectu ad aliud: vel. eſt terminus, ad quem illa fertur, & hoc nequaquam, quia terminus eſt vnum ex eius extremis : aut aliquid in termino, quod eſt tertium ab vtroque extremo diſtinctum, vt ille concedit *ſectione* 2. *numer.* 23. ob id iure fundamentum, & terminus appellantur extrema, propterea quod inter illa mediat relatio, quæ eſt quid tertium ab eis diſtinctum, vt ibi argumento conuictus fatetur idem Author. Demùm ex 8. *Met. T.* 16. prædicamenta ſunt primò diuerſa, hoc eſt in nullo conuenientia : ergo cum ratio formalis conſtitutiua prædicamenti relationis ſit primò diuerſa, per quam proprium, & peculiare prædicamentum relationis conſtituitur diſtinctum à reliquis categoriis, quarum nonnullæ ſunt eius fundamenta, vt ſuprà declaraui : clarè deducitur relationem haud cum ſuo fundamento identificari.

31. Secundò ex Diuo Auguſtino 7. *de Trinit. capit* 5. omne relatiuum eſt aliquid exceptâ relatione, quod ſic explicatur, v. g. æquale duo includit, quantitatem, & relationem æqualitatis. Item pater duo importat, ſuppoſitum, quod denominatur pater, & relationem paternitatis, quâ dicitur pater : ſicque omne relatiuum duo præſefert, puta fundamentum, & relationem, quæ in ipſo fundatur : ergo relatio à fundamento diſſidet.

32. Tertiò, quod eſt abſolutum non eſt relatiuum, quia ens ſufficienter diuiditur in abſolutum, & relatiuum, vt patet *ex Tractat. formalitatum, & 2. diſtinctione prima. quæſtione quarta.* Sed fundamentum relationis quodcumque illud ſit ex præreceuſitis in primo not. eſt abſolutum : relatio verò non eſt de genere abſolutorum *ex* 1. *diſtinctione ſecunda, quæſtione ſeptima,* §. *Tenendo. K.* Non igitur relatio coïncidit cum ſuo fundamento. Inſuper ſi relatio, eiuſque fundamentum identificarentur, vna eſſet vtriuſque definitio, quæ manifeſtat vnitatem eſſentiæ : atqui diuerſa eſt definitio fundamenti à definitione relationis, quia diuerſum eſt eius genus, eiuſque differentia, iuxtà illud Philoſophi. *In Antepredicam. diuerſorum generum diuerſæ ſunt differentiæ, ſpecies, & indiuidua.* Ergo idem non ſunt relatio, eiuſque fundamentum. Denique ſi relatio nihil aliud ſibi vult, quam extrema abſoluta coëxiſtentia, indubiè tollitur vnio hypoſtatica naturæ humanæ cum diuino Verbo, quæ ex Doctore *Quol.* 19. *& 3. diſtinctione prima, quæſtione* 2. eſt relatio extrinſecùs adueniens humanitatis à perſona independente æterni Verbi, quæue ab eiſdem realiter diſtinguitur, vt oſtendi *in Tract. auguſtiſſimæ Incarnationis diſputat.* 6. *quæſtione* 1. Hæc, & aliæ inſtantiæ ibi relatæ tanti ſunt apud Ocham, qui (teſte Gadio *in commento Quol allegati*) licet 1. *diſtinctione* 30. abnuat relationem diſtingui ab extremis, tamen *in tertio*, cogitur ingenue admittere prænominatam vnionem, quæ etiam ſecundum ipſum diſtinguitur realiter à ſuis extremis, quæ ſunt Verbum, & humanitas aſſumpta.

33. Aſſertio ſecunda, relatio prædicamentalis realiter diſſidet à fundamento. Hanc tenet Scot. *vbi ſuprà, & 5. Met. quæſt.* 11. quæ prob. primò, ſine quo aliquid eſſe poteſt, realiter ab eo differt : hoc enim eſt apertum indicium diſtinctionis realis, vt perhibui *lib.* 2. *quæſt.* 1. *articul.* 16. ſed fundamentum eſſe poteſt abſque relatione prædicamentali, vt extincto filio, perit paternitas ſuppoſiti, quod vocabatur pater, remanet tamen fundamentum paternitatis in ipſo ſuppoſito, quod eſt potentia generatiua, perhibente Scoto 4. *diſtinctione* 6. *quæſtione* 10. §. *Hic dicitur.* Et *diſtinct.* 12. *quæſtione ſecunda.* §. *Ad argumenta. M.* Item Petrus v. g. per aduentum ſerui efficitur Dominus, per receſſum verò ſerui, ipſe Petrus deſinit eſſe Dominus, & tamen in eodemmet Petro perſiſtit fundamentum relationis Dominij, quod eſt potentia coërcitiua : ergo inter fundamentum, & huiuſmodi relationem, adeſt diſtinctio realis. Reſpondet Maior præcitatus argumentum non concludere : ſi enim maior, & minor forent veræ, probaretur pariter Deum, & gubernatorem mundi realiter differre : Siquidem ſi Deus mundum annihilaret, foret quidem Deus, non tamen ampliùs foret gubernator mundi, qui eſſet annihilatus. Verùm præallata ratio, quæ eſt Scoti citati manet firma, & inconcuſſa. Imprimis eodem modo argumentatur Ariſtot. 1. *phyſic. Tract.* 79. ad demonſtrandum materiam realiter diſtingui à forma : quia hac abſcedente, illa perſiſtit. Et *quarto, cap.* 1. *T.* 3. *&* 17. *eiuſdem operis*, oſtendit locum differre realiter à locato : quia pereunte locato, non perit locus. Prætereà eſſe gubernatorem vniuerſi nihil reale ponit in Deo, ex alibi dicendis, niſi fortè relationem rationis : at relatio prædicamentalis eſt entitas realis, vt probaui *artic.* 3. Et apertè docet Lych. 2. *diſtinctione prima, quæſt.* 4. § *Ad argumenta principalia* inquiens, relationem eſſe aliam rem à fundamento. Ideò nulla eſt reſponſio Maioris. Secundò, compoſitio eſt relatio, quæ in multorum ſententia fundatur in partibus inter ſe vnitis : ſed diſſolui poteſt compoſitio, ſeu vnio partium per deſtructionem compoſiti, vt patet in obitu hominis, in quo ſeparantur ab inuicem anima, & corpus, quæ ſunt eius partes adhuc perſiſtentes. Igitur manet fundamentum relatione non manente : ac proinde relatio à fundamento diſſidet realiter. Idque corroborari poteſt ex ſacra Theologia, vnio perſonalis Diuini Verbi cum natura humana, eſt relatio, quæ fundatur in humanitate, & terminatur ad Verbum, in noſtra ſententia, & in aliorum opinione non diſtinguentium totum à ſuis partibus ſimul vnitis, fundatur in ipſis partibus vnitis. In triduo autem mortis Chriſti Domini, talis vnio manſit in anima, & corpore inter ſe ſeparatis : atque ſicut liberè Verbum aſſumpſit humanitatem : ita liberè poteſt eam dimittere : quo dato adhuc exiſteret fundamentum relatione non exiſtente, ac proinde inter illa elucet diſtinctio realis. Tertiò, quidquid eſt in creatis, aut eſt ſubſtantia, aut accidens : vt diffitetur nemo, & fulciri poteſt teſtimonio Sancti Auguſtini 5. *de Trinit. capit.* 5. quod non ſecundum ſubſtantiam dicitur, ſecundum accidens dicitur : ſed relatio eſt accidens ex dictis, & tenet Suarez *ſectione* 6. *numer.* 2. Accidens autem realiter à ſubſtantia diſtingui demonſtrat Philoſophus 7. *Met T.* 4. inquiens, ſubſtantiam eſſe priorem tempore omni accidente : & recipit Scot. 4. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 1. §. *Ideò dici poteſt circa KK.* Ergo ſaltem relationes, quæ in ſubſtantia fundantur, ab ea realiter ſecernuntur. Inſuper, augeri poteſt relatio, fundamento non aucto, immò diminuto : v. g. ſi panes albus vt ſex remittatur, qui eſt ſimilis imperfectè albo vt quatuor. Igitur interponitur realis diſtinctio inter relationem, eiuſque fundamentum, alioqui eadem entitas ſimul augeretur, ſimulque diminueretur, quod eſt impoſſibile.

34. Aſſertio tertia, relatio tranſcendentalis, cuiuſmodi eſt relatio creaturæ ad Deum creatorem, non realiter, ſed formaliter à creatura diſtinguitur. Hanc defendit Doctor 2. *diſtinctione allegata, quæſt.* 5. §. *Ad quæſt. iſtam, & in Reportatis* 2. *diſtinctione* 1. *quæſtione ſexta*, quem ſequuntur Pelbartus *Tomo ſecundo, verb. creatio* §. 7. Vallo *Tractat. formalitatum*, & cæteri Scotiſtæ. Prima pars prob. illa ſunt idem realiter, quorum vnum nequit ſeparari ab alio : & relatio illa identificatur realiter cum ſuo fundamento, ſine cuius termino fundamentum eſſe non poteſt, vt ſcribunt Scot. præcitat. & Sirectus *præfato Tractat. fol.* 9. *pagina prima* : ſed creatura nequit eſſe abſque Deo, à quo dependet in eſſe, & conſeruari : ſolus quippe Deus eſt à ſe, & independens : & omnis creatura eſt dependens : Ergo relatio creaturæ dependentis ad Deum

independentem

independentem realiter identificatur cum ipſamet creatura. Prætereà ſuaderi poteſt ex diſcrimine allato *art. 1. huius q.* inter relationem tranſcendentalem, & prædicamentalem, quod ſcilicet relatio prædicamentalis realiter, & tranſcendentalis formaliter à ſuo fundamento diſſidet. Secunda pars probatur: quæ ſunt ab inuicem inſeparabilia, poſſuntque diſtinctis definitionibus, ſiue deſcriptionibus, formaliter differunt, vt aliàs dixi: at relatio creaturæ ad Deum creatorem, & ipſa creatura gaudent diſtinctis deſcriptionibus ex diſtinctis rationibus formalibus ortis; creatura quippè eſt entitas abſoluta: relatio verò eſt entitas relatiua; illa eſt ad ſe: hæc verò ad aliud, quæ ſunt rationes formales formaliter diſtinctæ. Plura *in Tract. de creatione diſp. 2. quæſt. 3.* vbi ex profeſſo hæc difficultas diſquiritur, & deciditur.

35. Oppones primò, contrà 1. aſſertionem, Ariſt. *5. phyſic. Tract* 10. inquit. Ad relationem non eſt per ſe motus, nec mutatio. Quod approbat Doctor *2. diſt. 1. quæſt. 5. §. Ad primum. G.* Et *Quol. 11. §. De quarto K.* Et *3. diſtinct. 1. quæſt. 1. §. Ad illud ante L.* At ſi relatio realiter à fundamento diſtingueretur, ad relationem foret per ſe motus, & mutatio, quia fundamentum mutaretur per acceſſum, aut receſſum relationis, vt v. g. Petrus ex non patre fieret pater, per filij generationem, & de patre euaderet non pater per eiuſdem filij obitum. Meliùs eſt ergo aſtruere relationem cum ſuo fundamento prorsùs coincidere. Reſpond. cum Scoto citat. præſertim. *Quol.* 11. explicando aſſertum Philoſophi, quidem ad relationem per ſe non eſſe motum, benè tamen per accidens: ſiquidem relatio nequit eſſe terminus, ſiue effectus immediatè ab agente productus per motum, veluti albedo immediatè producitur in ſubiecto ſucceſſiuè, vt ait Doctor *2. diſtinct. 2. quæſt 9.* Nec per mutationem, vt agens præuiis diſpoſitionibus inducit, vel educit formam ſubſtantialem ex potentia materiæ: ſed per reſultantiam, ſiue poſitionem fundamenti, & termini. Hoc quoque modo explicati poſſunt authoritates PP. adductæ à Suarez *ſect. 2. numer.* 13.

36. Inſtabis, Scot. *2. diſtinct. 1. quæſt. 4. §. Ad primum alterius opinionis*, ait, quidem ad relationem non eſſe per ſe motum; concedit tamen ad relationem eſſe per ſe mutationem: Hocque confirmari poteſt ex eodem Doctore *3. diſtinct. 1. quæſt. 1. K.* affirmante, ad relationem hypoſtaticam poſſe eſſe per ſe mutationem. Igitur, Scot. pugnat Ariſt. neganti ad relationem eſſe per ſe motum, & mutationem: & malè nos ſuprà admiſimus. Dico nullam inuolui contradictionem in ſcriptis noſtri Doctoris Etenim Scot. *in 3. alleg.* ſeipſum explicat dicens, ad relationem intrinſecùs aduenientem nec per ſe eſſe motum, nec mutationem: verùm ad relationem extrinſecùs aduenientem eſſe per ſe motum, vt concedit de vnione hypoſtatica: & tradit Philoſophus de vbi *in eodem 5. lib. T. 9.* vt aduertit Doctor *vbi ſuprà.*

37 Vigebis, Scot. *in 3. memorato* interpretatur Ariſtot. de relatione intrinſecùs adueniente: & præmiſerat *in 2. loco citato*, ad ipſam relationem, de qua loquitur ipſe Ariſtot. poſſe eſſe mutationem. Ergo, non eſt ſoluta inſtantia præallata. Dici poteſt immediatè ad relationem intrinſecùs aduenientem non eſſe per ſe mutationem, quia talis relatio nequit eſſe terminus immediatus alicuius agentis: mediatè tamen nihil obſtat, quin ad eam ſit mutatio, quatenùs ex acquiſitione fundamenti, & termini ea neceſſariò conſurgit. Idque innuunt idem Philoſophus 11. *Met. c. 4.* Simplicius, & alij concedentes ſubiectum mutari per aduentum huiuſce relationis.

38. Oppones ſecundò, non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate *ex primo, phyſic. T. 52.* at ſi relatio à fundamento diſtingueretur, multiplicarentur entia ſine neceſſitate; ſufficiunt namque entia abſoluta dici ſi modò inſpecta abſque entitate ſibi de nouo addita, vt relatiua perhibeantur. v. g. vna albedo in vno parieto recepta facit parietem album: alia verò albedo in alio pariete inhærens reddit ambos parietes ſimiles, nulla ipſis de nouo entitate accedente. Non igitur relatio à fundamento diſſidet. Confirmatur, Deus appellatur creator, omniumque Dominus, nulla prorſus relatione reali ſibi adiuncta, vt ſcribit Scot. *1. diſtinct. 30. quæſt. 1. §. Ad 2. quæſt. reſpondeo. M.* Ergo nulla interueniente diſtinctione relationis à fundamento, entia abſoluta dici valent relatiua, ſcilicet æqualia, vel inæqualia, ſimilia, vel diſſimilia. Conceſſa maiore negatur minor, ad eius probationem de duabus albedinibus conſtituentibus duos parietes albos, dico quidem per eas effici iſtos formaliter albos: vocari verò ſimiles per ſimilitudinem reſultantem ex horum poſitione: Itaque eſſe parietes albos, eſſeque ſimiles non coincidunt. Præſupponuntur namque priùs eſſe albi, quàm ſimiles, cum ipſorum ſimilitudo in vnitate albedinis in eiſdem receptæ fundetur, atque ex natura extremorum reſultet. Ad confirmationem, conceſſo antecedente, negatur conſequentia, propter perfectum, ſummam neceſſitatem, & infinitatem ipſius Dei, quæ reddit ipſummet expertem nouæ relationis realis, & cuiuſcumque alterius entitatis, vt fuse oſtendi *in Tract. de creatione diſp. 2. quæſt. 2.*

39. Oppones tertiò, contra 2. aſſertionem: ſi relatio diſtingueretur realiter à fundamento, poſſet ab eo ſeparari, & abſque illo realiter exiſtere: ſed impoſſibile eſt, manentibus fundamento, & termino, ſeparari ab eiſdem relationem. Ergo relatio haud realiter à fundamento deſſidet. Maior eſt Scoti *2. diſt. 1. quæſtione quarta, §. contra iſtam opinionem*, quam declarat, & patrocinatur Suectus *Tractat. formalitatum artic. 4. partiali fol. 23. pagina ſecunda*, ſeparatio quippe realis aliquorum ab inuicem eſt manifeſtum indicium diſtinctionis realis inter illa, quæ vel actu ſeparantur, aut non implicat ſeparari. Minor oſtenditur, tum quia relatio eſſe nequit abſque inhærentia actuali in ſubiecto, ſiue fundamento, vt liquet ex tertio notabili: tum etiam quia foret æqualitas abſque quantitate, & ſimilitudo ſine qualitate, ſi ab his æqualitas, & ſimilitudo ſeiungantur. Itidemque daretur paternitas abſque ſuppoſito, ſi ab ipſo ſecernatur relatio paternitatis, quod verè eſt pater propter filium genitum: etſi huiuſmodi paternitas ſeiuncta à patre poneretur in alio, ille foret pater per paternitatem in ſe met inhærentem; tametſi nullum filium genuerit. Hæc, & conſimilia manifeſtam implicant contradictionem vt obſeruant Pariſienſes 1. *Phyſic. quæſtione tertia, ante §. Ad rationes iſtius opinionis.* Reſp. prætereà retorqueri poteſt argumentum, vt præſtat Suarez *ſectione ſecunda, numer* 15. ſeiungi nequit relatio à fundamento, ſtantibus ipſomet fundamento, & termino: Ergo relatio realiter non differt à fundamento. Conſequentia tenet. Antecedens patet per rationem Scoti præallatam; ſi enim ſecundum ipſum ſeparabilitas aliquorum eſt ſignum eorum diſtinctionis realis: è regione inſeparabilitas relationis à fundamento, euidenter deſignat ipſam ab eo nequaquam realiter ſecerni. Neganda eſt ſequela maioris. Id enim valet de accidente abſoluto: non autem de accidente reſpectiuo, propter dependentiam eſſentialem, quam habet relatio potiſſimum à fundamento, vt ait Scotus *4. diſtinctione 12 quæſtione 2. §. Ad argumenta principalia M.* aut propter realem identitatem cum actuali inhærentia, vt ex eodem Doctore *Quol.* *§. Reſpondeo* affirmant Gadius, & Tatar. *ibid & in Log. cap de accidente, dub* 1. Hocque declarari poteſt de toto phyſico. quod quidem realiter à ſuis partibus ſimul vnitis diſtinguitur: quamuis ob dependentiam eſſentialem, quam ab illis ſortitur, abſque eiſdem eſſe nequeat Pariter creatura realiter à Deo diſtinguitur, tametſi abſque illo eſſe non valeat, propter eſſentialem dependentiam, quam ab ipſomet Deo habet.

Per id quoque patet ad aliud, quod ſubiicitur : à canone quippe Scoti præpoſito excipiuntur, quæ eſſentialem dependentiam ſortiuntur ab aliis, ratione cuius licet realiter differant, nihilominus ſegregari nequeunt ab eis, à quibus eſſentialiter dependent, vt ſuprà planum feci de toto, reſpectu partium, & de creatura, reſpectu Dei.

40. Oppones quartò, quod de nouo alicui aduenit, per nouam actionem ei accidit; nihil quippè noui producitur, quin per aliquam nouam productionem producatur : at ſi relatio eſt quid realiter à fundamento diſtinctum, producto nouo albo, producerentur relationes innumeræ, & penè infinitæ, ad omnia alba iam producta, ſiue proxima, ſiue remota. Immò ad motum digiti acquirerentur infinitæ relationes, ad infinitas mundi partes, penes acceſſum, & receſſum digiti, ad tales mundi partes : atqueadeò, ad motum vnius digiti totus orbis impleretur infinitis rebus, & immutaretur; quod eſt abſurdum, & ridiculum, necnon contra Scotum negantem infinitum in magnitudine, & in multitudine, vt conſtat *lib. de quantitate quæſtione de Infinito*. Vnde ſubdit Aureolus ſupra citatus *articulo ſecundo, in initio primæ propoſitionis*, talem rerum infinitatem eſſe irrationalem, nec in cuiuſvis mentem venire debet. Reſpond. conceſſa maiore, diſtinguendo minorem : per motum, & mutationem, nego : per naturalem reſultantiam, & concomitantiam, concedo. Nec ob id datur infinitum actu, ſed tantùm in potentia, vt in phyſica oſtendetur de continuo : quod non eſt actu infinitum, licet ſemper ſit diuiſibile in innumeras partes proportionales. Nec vllum infertur abſurdum admittendo tantam relationum multitudinem, cum ipſæ ſint tenues, & modicæ entitatis; nec fruſtrà multiplicantur, niſi multiplicatis terminis, vt infrà monſtrabitur. Quare iocosè, & argutè ſubiungit Mayronius *1. diſtinctione 39. quæſtione ſecunda*, tot, tantaſque relationes in vno, eodemque ente etiam minimo ponere, nullum eſt ei onus, niſi tardo ingenio, rudique intellectui. Addunt alij non minùs acutè præfatum argumentum eſſe tribunitium, conuincens tantùm ignaram plebem, & imperitam multitudinem : cum audit, ad motum digiti vniuerſum immutari.

41. Dices, Scotum *in 3. diſtinct. 14. quæſtione 2 §. Tertio modo. L.* concedere infinitum actu in multitudine : ſi autem datur infinitus rerum numerus, vtique relationes actu ſunt infinitæ, cum in numeris ſit mutuus reſpectus. Dico cum Lych *in commento eius loci*, Scotum non loqui aſſertiuè, ſed dubitatiuè, & problematicè. Apud illum quippè non videtur improbabile admitti infinitum actu in numeris, aliiſque modicis entibus, cuiuſmodi ſunt relationes. Conſtanter autem ipſe *2. diſtinctione 2. quæſtione 4. ſub N. & 4. diſt. 6. quæſtione 10. ſub D.* negat infinitas actu relationes reales.

42. Oppones quintò, contra 3. aſſertionem, relatio creaturæ ad Deum creatorem eſt dependentia eius, ab ipſomet creatore : ergo ſi realiter cum creatura identificatur, deducitur omnia creata eſſe relatiua : quod tanquam abſurdum intulit Philoſophus *4. Met. T. 26.* Diſtinguo conſequens cum Magiſtro *formalitatum articulo primo principali, fol. 8. pag. 2.* & Vallone *ibid. fol 38. pag. 2.* denominatiuè concedo : quidditatiuè, & eſſentialiter, nego. Vel concedo realiter : nego verò formaliter, vt ſatis conſtat ex dictis in ſuperioribus.

ARTICVLVS V.

An ab exiſtentibus fundamento, & termino ſeparari poſſit relatio.

43. FRanciſcus de Mayronis *1. diſtinct. 14* Bonetus *libello de relationibus* Canonicus citat. à Gadio *Quol. 1. fol. 41.* & alij quorum nomina reticet Lych. *2. diſtinct. 1. quæſt. 4.* quibus adhæret Rubius *quæſt. 14. dubio de ſeparatione relationis à fundamento*, arbitrantur ab extremis exiſtentibus, & permanentibus ſegregari poſſe relationem. Oppoſitum autem communiter docent Scot. *Quol. 3. § Reſpondeo ſub P.* Gadius, Lich. *ibid.* Pariſienſes *1. phyſ. quæſt. 3.* à quibus non vult diſcedere Suarez *diſput. 47. Met. ſect. 8. num. 13.* affirmantes implicare contradictionem, relationem à ſuis extremis realiter ſeiungi.

44. Not. ex Scot. proximè cit. duplicem eſſe accidentis inhærentiam, actualem, & aptitudinalem. Neutra autem eſt de eius eſſentia. Inhærentia quippe aptitudinalis eſt eius proprietas eidem realiter identificata, vt quoque obſeruaui *art. 4. huius q. not. 3.* Actualis verò inhærentia realiter quidem diſtinguitur ab accidente abſoluto, quia ſupernaturaliter abſque illa poteſt exiſtere, vt de accidentibus Sacroſanctæ Euchariſtiæ ibi exemplificaui : non tamen ab accidente relatiuo, cuius diſparitatis cauſa non redditur alia ſecundum Scotum, vt aduertit Gadius *vbi ſuprà*, niſi quia accidens relatiuum eſt ens ad aliud, & accidens abſolutum eſt ens ad ſe : propterea accidenti abſoluto repugnantiam non inuoluit exiſtere actu abſque ſubiecto : accidenti verò reſpectiuo maximè repugnat ſine ſubiecto actuali exiſtere. Duplex autem notatur habitudo accidentis reſpectiui, vna fundamenti, altera verò termini. Prior perhibetur inhærentia actualis, quæ coincidit realiter cum relatione, vt inſinuat Scot. *Quol. cit.* poſterior verò dicitur habitudo ad aliud : & vtraque ab vtroque extremo eſſentialiter dependet; tametſi magis à termino, quàm à fundamento : cauſa eſt, quia illa competit ipſi tanquam ratio communis, ſiue quatenus eſt accidens : iſta verò, quatenus eſt propria, & quidditatiua ratio, per quam ipſa relatio conſtituitur in eſſe accidentis reſpectiui, & diſtinguitur à quouis alio, quod non eſt accidens reſpectiuum.

45. Aſſertio, relatio haudquaquam ſeparari poteſt à ſuis extremis actu exiſtentibus. Hanc tradit Scot. *vbi ſuprà, & 2. diſtinct. 1. quæſt. 4. § Ad q. infra N. & 3. diſt. 1. quæſt. 1. § Ad illud in oppoſitum. K* & indicat *in Log. quæſt 25. prædicam.* Prob. primò, ex definitione relatiuorum aſſignata *c. Ad aliquid*, in qua includitur habitudo ad aliud : relatio autem vniuerſe ſumpta deſcribitur habitudo vnius ad aliud, vt ait Doctor *in Log. quæſt. allegata. Verſ. Ad tertium dicitur, & inde :* Ergo cum extrema relationis ingrediantur eius definitionem, apertè deducitur iſtam, abſque illis exiſtere non poſſe. Hinc rectè ſcribit Boëtius *in expoſitione prædicamentorum*, de eſſentia relatiuorum eſt eſſe ad aliud. Secundò, ex eodem Philoſopho *ibid.* poſito vno relatiuo, neceſſariò ponitur aliud, vnoque ablato, aufertur aliud : ſed in opinione Mayronij, & aliorum, hoc non habet locum; ſublato enim termino, adhuc foret relatiuum conſtitutum in eſſe relatiuo per relationem à termino remotam : ſicque relatio non eſſet ad aliud, nempè ad terminum, quem ipſa reſpicit : quod eſſentiæ relationis pugnat. Tertiò, idem reſpectu eiuſdem foret pater, & filius, vt ſi relatio filij poneretur in patre, pater eſſet filius : & ſi relatio patris poneretur in filio, filius eſſet pater : atque adeò idem ſimul, & reſpectu eiuſdem generaret, & generaretur : quod apertam inuoluit contradictionem & impoſſibilitatem, vt etiam fatetur Suarez *ſect. 5. n. 12.* Iterùm eſſet vnio abſque partibus

vnitis,

vnitis, productio abſque producto, motus localis abſque termino: & pleraque alia inferrentur abſurda, & inconuenientia, dato quod, relatio ab extremis ſepararetur. Vnio namque, productio, & motus formaliter ea dicendis ſunt relationes, quæ ita contingerent, vt *ſuprà* dicebam, ſi relata opinio admitteretur. Ampliùs, nihil videtur eſſe aſſerendum, niſi ratio ſuadeat, aut ſit per ſe notum, aut per experientiam ſcitum, aut per authoritatem ſacræ Scripturæ, vel SS. Patrum approbatum. At relationem ab extremis realiter poſſe ſubiungi, nulla aſſertur rationabilis cauſa; vt patebit ex oppoſitionum ſolutionibus, nec ex terminis conſtat, nec experientia monſtrat, nec vlla authoritas cogit: immò Scholaſticorum torrenti opponitur, vt aduertit Suarez prææallegatus. Ergò relatio ſecerni nequit à ſuis extremis.

46. Oppones primò, quæ eſſentialiter differunt, poſſunt ab inuicem ſaltem diuinitùs ſeparari: ſed relatio, eiuſque extrema eſſentialiter differunt. Ergo ab inuicem ſeiungi valent. Minor patet ex antecedente art. Maior oſtenditur, quæ identificantur eſſentialiter ſunt inſeparabilia: econtrà ergo, quæ eſſentialiter diſtinguuntur, ſunt inter ſe ſeparabilia. Conf. quod ſic dependet ab vno, vt ab alio dependere queat, abſque illo exiſtere valet: atqui relatio ita dependet ab extremis, vt ab alio pedendere poſſit: ergo relatio ab extremis ſeiungi valet. Maior eſt conſpicua. Tota namque difficultas ſeparationis relationis petitur penes dependentiam ab extremis: etſi ab alio, quam ab extremis relatio queat pendere, proculdubio ab eis poteſt abiungi. Minor prob. Deus eſt primum independens, qui omnium terminat dependentiam, poteſtque ſupplere vicem cuiuſcumque terminantis dependentiam: ergo ſi relatio ab extremis ſepararetur, à Deo eius dependentia terminaretur. Diſtinguenda eſt maior, de abſolutis concedo: de relatiuis, nego. Idque prouenit ex eſſentiali dependentia, quam ab extremis habet relatio, ex quorum poſitione neceſſariò conſurgit. Itaque optimè ſcribit Doctor 4. *diſtinct.* 12. *quaſt* 2. §. ***Ad argumenta M***, dependentiam relationis ad fundamentum eſſe eſſentialiſſimam. Eamque de vtriſque extremis planè ediſſerit *locus prænarratus*. Ad confirmationem patet per eamdem diſtinctionem; maior quippè eſt vera de abſolutis: non autem de relatiuis, propter rationem mox allatam, quam ſolide, & acute pertractat Bonetus *ſuprà relatus*.

47. Oppones ſecundò, ſi relatio abiungi nequit ab extremis, maximè ob dependentiam, quam ab eis habet: ſed hæc ratio non cogit: igitur non eſt diffitendum relationem ab extremis per quamcumque potentiam poſſe ſeparari. maior liquet, minor ſuadetur, dependentia relationis ab extremis aut eſt in genere cauſæ efficientis, aut finalis, & vtramque Deum poſſe ſupplere nullus negat, quia eſt dependentia cauſæ extrinſecæ nullam inuoluentis imperfectionem: aut in genere cauſæ materialis, in qua, & hæc non obſtat, quia accidens abſolutum habet materiam in qua; nihilominus poteſt à ſubiecto in quo eſt, ſeparari, & ſine illo exiſtere: aut in genere cauſæ materialis ex qua, & nec iſta officit, cum relatio ſit eius expers: aut in genere cauſæ formalis, quia hæc præter imperfectionem, quam includit, inexiſtit in re, cuius eſt cauſa, fundamentum autem, in quo eſt relatio, nequaquàm in ipſa relatione exiſtit. Conf. quidquid poteſt facere cauſa prima cum ſecunda cauſa, poteſt efficere abſque ipſa cauſa ſecunda: ſed cauſa prima vnà cum fundamento, & termino poteſt conſeruare relationem: ergo hoc ipſum poteſt præſtare cauſa prima abſque ipſis extremis: ac proindè relatio abſque extremis exiſtere poteſt. Conceſſa maiore, nego minorem, ad eius probationem diſtinguo, Deus ſupplere poteſt vicem dependentiæ cuiuſlibet cauſæ terminantis ad abſolutum, concedo: ad relatiuum, nego. Siquidem efficientia relationis non eſt per tranſmutationem, ſed per reſultantiam, docente Scoto *locis præcit.* Ideò dependentia relationis ab extremis eſt eſſentialis, ab eiſque protſus inſeparabilis, vt egregiè tradit Doctor *in Repor.* 4. *diſt.* 12. *quaſt.* 1. *propè finem*. Per hanc diſtinctionem patet quid ſit dicendum ad confirmationem. Maior quippe tenet locum in abſolutis, non verò in relatiuis, propter cauſam ſuperiùs aſſignatam. Et adhuc poteſt corroborari de riſibilitate, aliiſque paſſionibus naturalibus, quæ ab humanitate poſita in eſſe neceſſariò fluunt, adeò vt Deus earum reſultantiam impedire non valeat, proptereà quod non ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco proueniunt: & hac fortaſsè de cauſa Scotus relationem prædicamentalem intrinſecùs aduenientem (quæ ſcilicet ſpectat ad quartum prædicamentum) cæteras verò ad alia genera pertinentes appellat relationes extrinſecùs aduenientes, vt ex cæteris innuit Suarez *ſect.* 2. *num.* 17. & *ſect.* 16. *num* 17. Quare ruunt, quæ ipſe Suarez *ibid.* & alij contrà nos accumulant.

ARTICVLVS VI.

An eſſe In, *ſit de eſſentia relationis?*

48. Etſi omnes Philoſophi vno ore, & calamo conſcribant relationem eſſentialiter conſtitui per eſſe *ad*: altercantur tamen, num eſſe *in* ſpectet ad ipſius relationis quidditatem. Thomiſtæ quidem ex S. Th. 1. *p. quaſt.* 18. quos ſequitur Suarez *diſp.* 47. *Met. ſect.* 5. *num.* 7. admittunt tam eſſe *in*, quam eſſe *ad* ingredi relationis naturam; aiunt tamen eſſe *in*, eſſe eius rationem genericam, & eſſe *ad* eſſe eiuſdem rationem ſpecificam. Alij, inter quos ſunt Maſtrius, & Bellutus *diſp.* 8. *quaſt.* 4. opinantur vtrumque pertinere ad eius rationem ſpecificam. Communis autem ſententia Scotiſtarum, nuncupatim Tromb. 7. *Met quaſt.* 1. Antonij Andreæ *ibid.* & Mayr. 1. *diſtinct.* 39. *quaſt.* 5. & 4. *diſt.* 12. *in fine quaſt.* 7. fert eſſentiam relationis poſitam eſſe in eſſe *ad*, eſſe verò *in*, ei competere tanquam eius proprietatem.

49. Not. primò, ex Scot. *in Report.* 4. *diſtinct.* 12. *quaſt.* 1. §. ***Ad quaſt. dico.*** Etſi vtplurimum vnum extremorum relationis ſit ſubiectum, eo quòd relatio eſt accidens, & omne accidens expoſcit ſubiectum in quo inhæret; atque ex eodem in ſcriptis Oxonienſibus *ibid.* §. ***Ad quaſt.*** *reſpondeo, conclusione* 1. *ſub B.* fundamentum dici valeat ſubiectum proximum reſpectus: tamen relatio præcisè poteſt eſſe abſque ſubiecto, vt conſtat de Diuinis relationibus, quæ cum ſint ſubſtantiales, habent quidem fundamentum, non verò ſubiectum. Quare relatio vt relatio, petit fundamentum, quia requirit cuius ſit, & ad quid ſit, ex eodem *ibidem. D. in probatione* 2. *concluſionis*: non verò neceſſariò exigit ſubiectum, niſi ſit relatio accidentalis: & quia relatio eſt habitudo vnius ad aliud, *ex Quol.* 3. §. *Reſpondeo ante Q.* ſiue ex eodem *in Repor. cit.* relatio eſt dualitas extremorum, quia non poteſt intelligi abſque duobus extremis, quorum alterum contingit eſſe eius ſubiectum. Cæterum ſi neutrum extremum ſit ſubiectum, relatio eſt abſque ſubiecto, non tamen ſine fundamento, & termino, ex quibus neceſſariò emergit. Quod ergo in relationibus accidentalibus dicitur ſubiectum, & fundamentum, in relationibus ſubſtantialibus, ſiue in relationibus vt relationes ſunt, vocatur fundamentum duntaxat: ac proinde in relationibus prædicamentalibus haud multiplicatur duplex habitudo, vna ab ſubiectum, & altera ad fundamentum, vt opinantur noſtri indiuidui comites curſus Philoſophici præcit. Id enim prorsùs quod eſt earum ſubiectum, vtique eſt earumdem fundamentum, vt claſè inſinuat Doctor *quaſt.* 2. *locis cit. in ſolutione* 4. *ſub M. & N.* Nam ſi relatio ei non accideret, non denominaretur ſubiectum, ſed tantùm fundamentum, ideò-

que illa denominatio ſubiecti prouenit ex illa accidentia (vt ita loquar) & inhærentia relationis. non autem ex duplici habitudine vna reſpiciente ſubiectum, & altera fundamentum, vt apertè indicat Scotus *vbi ſuprà*, & *infrà* magis oſtendetur. Præterea, ne exiſtimes extrema eſſe de ratione intrinſeca relationis; nam *in proximo art.* ea eſſe tantùm de ratione extrinſeca palam fiet.

50. Aſſertio prima, eſſe *in*, non pertinet ad rationem ſpecificam relationis, ſed ſolùm eſt eius veluti paſſio. Hæc aſſertio eſt bipartita, & militat aduersùs noſtros Neotericos præcit. Prima pars probatur primò ex Scoto *in Report.2. diſtinct.1. quæſt.7. § Ad aliud cum dicitur, ſicut eſt res*, cuius ſunt hæc verba. *Dico igitur quod ineſſe non eſt de quidditate relationis.* Et quoque deducitur ex. 4. *diſt.*12. *quæſt.*1. aliiſque locis, in quibus planè monſtrat eſſe *in*, non conſtituere eſſentialiter, & ſpecificè relationem. Secundò eſſe *in*, abſolutè non magis competit relationi prædicamentali, quàm aliis accidentibus, quod nemine negante, eſt cunctis accidentibus commune. Vnde apud Philoſophos celebratur illud Elogium *ex 7. Met. T 2. Accidentis eſſe eſt ineſſe*: ſed cæteris accidentibus non eſt ratio ſpecifica, & quidditatiua, vt probat Doctor *in 4. cit.* & nos *in Met quæſt. de accidente.* Ergo &c. Secundò, eſſe *in*, aut deſignat inhærentiam actualem, aut aptitudinalem in ſubiecto: ſed neutra inhærentia eſt de eſſentia accidentis: ergo eſſe *in* ad naturam relationis ſpecificam non attinet. Maior eſt nota in Schola Scoti. Minor oſtenditur à Doctore *vbi ſuprà*, & latè à nobis eſt proſequenda *in Met. loco cit.* Secunda pars ſequitur ex priori, cum enim eſſe *in* non ſit de eſſentia relationis, & realiter identificetur cum illa, quia impoſſibile eſt reperiri relationem, quin in aliquo ſubiecto, ſiue fundamento ſit: ſicut fieri nequit eſſe accidens, quod ſaltem inhærentia aptitudinali non polleat, ſanè infertur eſſe *in* conuenire relationi inſtar paſſionis.

51. Aſſertio ſecunda, non ſunt in relatione diſtinguendæ duæ habitudines eſſendi ipſi eſſentiales, & ſpecificæ, quarum vna feratur ad fundamentum, quatenùs eſt eius ſubiectum, & altera ad fundamentum, quatenùs eſt fundamentum. Iſta aſſertio pariter opponitur Nuperis prænominatis. Prob.1. ex Scoto, qui potiſſimùm *in Report. 4. cit.* aſſerit relationem eſſe poſſe abſque ſubiecto, non autem abſque fundamento. Ergo data, & non conceſſa habitudo ad ſubiectum non eſt ipſi relationi ratio eſſentialis, & ſpecifica, ſine qua eſſe nequiret. Præſertim quia ex præpoſito notabili, in relatione accidentali fundamentum, & ſubiectum pro eodem accipiuntur, vt ex Scot *ibi* indicaui & confirmat Suarez *diſp.4. ſect.10. & 13.* Secundò, dicti Authores *ibid.* in ſolutione tertij aiunt, relatio eſt vna ſimplex habitudo fundata in fundamento, & terminata ad terminum: ergo relatio non habet duplicem habitudinem eſſendi *in*, quia cum habitudo, & relatio ſint idem, ex dictis *in 1. art. huius quæſt.* ſi eſt vna relatio, vna quoque eſt habitudo, & ſi eſt duplex habitudo, vtique eſt duplex relatio: eſt enim habitudo reſpectus vnius ad aliud: ergo iuxta duplicem habitudinem ab eis admiſſam, duplex pariter concedenda ab eiſdem relatio, ad fundamentum, & ad terminum, vt videtur innuere Biſſolius 1. *diſtinct.30. quæſt.2. art.3.* ab eis, & Bargio 1. *diſt.3. quæſt.5.* reiectus. Atque iidem Authores ſub nomine duplicis habitudinis in concluſione, & infrà loquuntur, quam poſtmodum argumento preſſi vnam tantùm faciunt, ne concedant relationem eſſe vnum per accidens, ſi duplex habitudo præexplicata foret de eius eſſentia, vt illi autumant. Tertiò, eſſentia prior eſt proprietate ab ipſa fluente, veluti cauſa eſt prior ſuo effectu: ſed eſſe *ad* eſt prius eſſe *in*, quia ens prius eſt ad ſe, quam in alio inſit: ſicque ens prius diuiditur in abſolutum, & relatiuum, quàm in ens ad ſe, & ens in alio, vt rectè aduertunt Tromb. Mayr. & alij *Tract. formalitatum.* Igitur eſſe *in* non pertinet ad relationis eſſentiam; niſi circumloquutiuus fiat ſermo, ſumendo nimirùm proprietatem pro ratione eſſentiali, vt præſtat Ariſt. 5. *Met. c. de quanto, & aliis locis à me notatis.*

51. Aſſertio tertia, ratio ſpecifica relationis eſt eſſe *ad*. Prob.1. ex Ariſt. qui *c. de Ad aliquid* definit relatiua per eſſe *ad*, inquiens, *Relatiuorum totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere*; ibique reprehendit antiquos Philoſophos veram relatiuorum naturam non agnoſcentes cum totum eorum eſſe *ad*, ipſis non innotuerit, vt liquet per definitionem ab eiſdem traditam, & ab Ariſt. repulſam. Accedit Scotus, qui multis in locis hanc veritatem tuetur, præcipuè *in Log. quæſt.25. prædicamentali, & 1. diſtinct.26. q. vn. § Quantum ad primam viam L* relationi, vnde relatio conuenit, quod ſit ad aliud, etſi non ſit ad aliud, relatio non eſt, *& § Quantum ad 3. viam I* relatio eſſentialiter eſt habitudo ad aliud. Secundò, per quod vnum ab alio eſſentialiter differt, eſt eius ratio eſſentialis conſtitutiua, & ſpecifica, quia idem eſt principium conſtitutiuum, ac diſtinctiuum, ex 1. *diſtinct.11. quæſt.1. B.* ſed per ſe eſſe *ad*, relatio eſſentialiter diſtinguitur ab abſoluto, cuius eſſe eſt *ad ſe*: ens enim adæquatè diuiditur in abſolutum, & relatiuum, vt cum Scoto docent noſtri Formaliſtæ. Ergo &c. Nec iuuat reſpondere cum illis Recentibus eſſe *in*, quod eſt ratio ſpecifica relationis, non eſſe *in* in ſubiecto, ſed *in* in fundamento. Nam hoc præterquamquod ſuprà eſt reiectum, nunquam vnius rei ſimplicis ſunt duæ rationes ſpecificæ, & quidditatiuæ, alioquin ex eis fieret vnum per accidens: ſed per illos Recentes relatio eſt ſimplex habitudo fundamenti ad terminum, vt patet *in ſolutione tertij pag. 668.* Deducitur ergo palam, eam conſtitui eſſentialiter per eſſe *ad*, cuius paſſio videtur eſſe *in*, vt ſuprà dixi. Eò vel maximè, quia dandum eſt commune aliquod, in quo accidens abſolutum, & relatiuum conueniant, & aliquod, quo inter ſe diſcrepent, quod in eorum ſententia non poteſt aſſignari, cum velint eſſe *in*, & eſſe *ad* eſſe ipſius relationis rationem genericam, & ſpecificam. Addo, quod in doctrina Scot. præcit. relatio, vt relatio eſſe quit abſque eſſe in ſubiecto, in quo cum accidente abſoluto conuenit, non tamen ſine *in* in fundamento, quod eſt proprium relationi. Cum ergo hi tradere non valeant rationem communem, & propriam relationi, veritati, & Scoto contradicere videntur.

53. Oppones primò, relatio vt relatio, eſt eſſentialis habitudo inter duo extrema: ergo huiuſmodi habitudo ex æquo eſſentialiter pendet ab vtriſque extremis: atqueadeo ſicut eſſe *ad* eſt de eſſentia relationis: ita eſſe *in* eſt de eius eſſentia. Conf. non minus repugnat relationem eſſe abſque fundamento, ac ſine termino: atqui non valet eſſe abſque termino, ex communi Philoſophorum ſenſu: ergo nec abſque fundamento: ſicque tam eſſe in fundamento, quàm eſſe ad terminum eſt eius ratio ſpecifica, & eſſentialis. Reſpond. relationem quidem flagitare duo extrema, a quibus eſſentialiter dependet: eius tamen ratio ſpecifica non penes eſſe in fundamento, ſed penes eſſe ad terminum depromitur: veluti motus exigit tam terminum à quo, quam terminum ad quem, nihilominus ipſum motum à termino ad quem ſpecificari, tenet communis Schola, & ego *in Phyſ. l. de motu* oſtendam. Per id quoque patet ad confirmationem; fateor namque vtrumque extremum exigi ad relationem, cum ex eis reſultet; nihilominus eius rationem ſpecificam peti penes eſſe in fundamento, inficior.

54. Oppones ſecundò, idem eſt principium conſtitutiuum, & rei diſtinctiuum, ex Scot. *cit. 1. diſtinct. 11. quæſt.1. § Contrà iſtam opinionem B.* ſed ſecundum Ariſt. 5. *Met. c. de relatione*, a fundamentis deſumitur relatiuorum diſtinctio. Ergo eſſe in fundamento eſt relationis ratio ſpecifica, & diſtinctiua. Conf. ex eodem Doctore, qui 4. *cit. concluſione ſecunda D.* ſcribit, relatio, vt relatio neceſſariò eſt in fundamento. *Et ibid. quæſt.2.*

quæſt.2. §. *Ad argumenta principalia in ſolutione tertij M.* hoc ipſum apertè aſtruit: ergo per eſſe in fundamento relatio eſſentialiter conſtituitur,& diſtinguitur, à quouis alio, quod non eſt relatio. Conceſſa maiore, diſtinguo minorem, genericè circumloquutiuè, & extrinſecè, concedo: ſpecificè, & intrinſecè, nego, ita interpretandus eſt Philoſophus præcit. Et id conſpicuè tradunt Scotus 4. *diſt.*12. *quæſt.*1. §. *Ad argumenta principalia S.* Mayr. Baſſolius, Bargius, & alij Scotiſtæ *ibid.* Quod poteſt declarari per diſtinctionem extrinſecam potentiarum, earumque actuum, & habituum, ab obiectis, circà quæ verſantur, depromptam, de qua ex inſtituto agimus *lib.*1. *de Anima quæſt.*3. *artic.*3.

55. Inſtabis, quod ponitur in definitione alicuius, & ſine quo nec eſſe nec intelligi poteſt, eſt de eius ratione intrinſeca: ſed in definitione relationis inuoluuntur extrema, nec abſque illis eſſe nec percipi valet, affirmante Scot. *q.*1. *prologi & 1.diſt.*3.*&* 8. relatio quippè ex dictis definitur habitudo vnius ad aliud, hoc eſt fundamenti, ad terminum: ergo vtrumque extremum pertinet ad rationem intrinſecam relationis. Diſtinguo maiorem, quod in definitione ponitur in recto, & vt genus aut differentia, concedo: quod ſi ponatur in obliquo, & vt additum, nego. Ad diſtinctionem maioris diſtinguo minorem: extrema namque in obliquo, & non in recto locantur in definitione relationis, vt inſpicienti patet, quæue eſt definitio per additamentum, vt inſinuat Doctor *loco proximè cit.* & expreſsè tenent Mayr. *vbi ſuprà*,& Bargius 1. *diſt.*28 *quæſt.*3.

ARTICVLVS VII.

An relatio multiplicetur penes terminorum multiplicationem?

56. D. Th. 3. *p. quæſt.*25. *art.*5. Caiet. *ibid.* & alij, quos accumulant Maſtrius,& Bellutus *diſp.*8. *quæſt.*6. *art.*2. negant ad multiplicationem terminorum, multiplicari relationem, in vno eodemque numero fundamento, arbitrantes vnitatem, aut pluralitatem relationis ab vnitate, aut pluralitate fundamentorum, à quibus extrinſecè ſpecificantur, eſſe decerpendam. Quibus ſeſe opponunt Scot 3. *diſt.*8. *q. vn.* §. *Contrà iſtam rationem ſecundam.* Lych. *ibid.* Fuentes *quæſt.*16. *difficultate* 5. *art.*6. *dub.*3. Raconius *Tract.*2. *membro* 3. Suarez *diſp.*47. *ſect.*17. *num.*17. Hurt. *diſp.*15. *ſect.*10. §. 140. & alij complures etiam ex Lycæo Thomiſtico, affirmantes in vno, eodemque numero fundamento relationem plurificari penes plurificationem terminorum, à quibus extrinſecè ſpecificantur, vt in vno, eodemque numero patre tot eſſe paternitates numero diſtinctas, quot ſunt filij ab eo geniti.

57. Not. primo, hanc difficultatem moueri de relatione prædicamentali, quæ vt notat Tatar. *in præſenti cap.* quatuor expoſcit conditiones, quas ferè omnes tetigi *in Epitome quæſt.*4. *art.*8. *lib.*1. Prima, vt ſit realis, propter relationem rationis, quæ in categoria propriam ſedem non habet, vt de omni ente rationis ſuperiùs affirmaui. Secunda vt ſit finita, & limitata, propter relationes tranſcendentes, inter quas connumerantur relationes diuinæ perſonales, quas nec finitatem, nec infinitatem, nec perfectionem, nec imperfectionem formaliter præſeferre fusè oſtendi *in Tract. de Deo trino diſp.*5. *quæſt.*5. Tertia, vt ſit actualis, realiter a fundamento diſtincta ad differentiam relationis aptitudinalis, quæ reducitur ad prædicamentum, in quo eius fundamentum collocatur,& relationis creaturæ ad Deum creatorem, quæ realiter cum creatura identificatur, vt ſcribit Doctor 2. *diſt.*1. *quæſt.*5. §. *Ad quæſt. M.* Quarta, vt ſit relatio intrinſecus adueniens, ad excludendas relationes extrinſecùs aduenientes, quarum meminit Scotus 3. *diſt.*1. *quæſt.*1. §. *Ad illud in oppoſitum K &* 4. *diſtinct.*13. *quæſt.*1. §. *Ad huius autem C.& D* Hæ autem quatuor conditiones includuntur in illis tribus à Scoto recenſitis 1. *diſt.*31. *& Quol.*8. quarum memini *ſuprà art.*3. *huius q.*

58. Not. ſecundò, duas eſſe regulas à Tatar. *loco præcit. dub.*3. & traditas à noſtro Doctore *locis mox ſubiiciendis*, necnon à nobis tactas *in Epitome lib.*1. *q.*1. *art.*6. prior habetur *in* 3. *diſtinct.*8. *q. vn.* §. *Ad argumenta F.* Ad multiplicationem concretorum requiritur multiplicatio formarum, ac etiam ſuppoſitorum, proptereà v. g. cum Petrus vnus ſit, quamuis habeat plures paternitates, penes plures filios ab ipſo genitos: ob id non plures patres, ſed vnus tantùm pater perhibetur: veluti quoque habens plures ſcientias, non plures ſcientes, ſed vnus ſciens nominatur, propter ſuppoſiti vnitatem: hac etiam de cauſa, Chriſtus habens plures voluntates, diuinam ſcilicet & humanam, non plures volentes, ſed vnus volens tantùm nuncupatur, vt ex D. Damaſceno infert Scot. *vbi ſuprà.* Poſterior exhauritur *ex* 1. *diſtinct.*12. *quæſt.*1. Ad multiplicationem concretorum non exigitur multiplicatio formarum, ſed ſufficit multiplicatio ſuppoſitorum, vt ſi vna numero albedo foret in duobus ſubiectis realiter diſtinctis, ea ſubiecta vocarentur duo alba, vt explicat Lych. 1. *diſtinct.*19. *quæſt.*1. §. *Reſpondeo.* Sic in diuinis Pater, & Filius vocantur duo ſpirantes, licet in eis ſit tantùm vna virtus ſpirandi: ſimiliter Pater, Filius, & Spiritus ſanctus appellantur tres creantes, tametſi in eis vna potentia creandi exiſtat duntaxat. Cur autem nominari haud valeant tres creatores, & duo ſpiratores, vide *ibi*, & quæ ſcripſi *Tract. de Deo trino diſp.*8. *quæſt.*4.

59. Not. tertiò, duplicem eſſe rationem eſſentialem, ſiue differentiam relationis, vnam intrinſecam, & alteram extrinſecam. Intrinſeca, & quidditatiua eſt, quæ conſtituit ipſam relationem in ſuo eſſe eſſentiali, & quidditatiuo, & eam ipſam diſtinguit eſſentialiter à quolibet alio, quod non eſt relatio, cuiuſmodi eſt ratio, ſeu principium referendi ad aliud. Extrinſeca petitur penes ea, quæ relationi ſunt extrinſeca, vti ſunt fundamentum, & terminus, ex quibus illa neceſſariò egreditur: quæue coëxigit extrema, tanquam ea, ex quibus ſuaptè natura conſurgit, veluti effectus præſupponit, & præexigit cauſas, à quibus producitur. An verò ſolum fundamentum, aut vtrumque extremum ſit cauſa relationis, vide Bonetum *libello de Relationibus*,& Lych. *Quol.*11. §. *Reſpondeo ad inſtantias*, poſt Scot. 3. *diſt* 1. *quæſt.*1. §. *Ad illud in oppoſitum ſub K.* Hanc bipartitam relationis differentiam indicat Ariſt. qui in præſentia non relationem, ſed relatiua deſcribit, vt ibi aduertit Doctor *quæſt.*15. *prædicamentali*, & clarius 1. *diſtinct.*1. *quæſt.*4. *antè* §. *Hoc ergo viſo.* Et 3. *diſt.*1. *quæſt.*1. *K.* Prætereà accidens non indiuiduatur per ſubiectum, in quo inhæret, ſed per propriam ſuam hæcceitatem, perhibente Doctore 2. *diſt.*3. *&* 4. *diſt.*12. *quæſt.*2. §. *Hic ſunt duæ opiniones.* Vide quæ litteris mandaui *in Tract. de Angelis diſp.*1. *quæſt.*6. §. 9. contra Thomiſtas ibi nominatos, exiſtimantes accidentia indiuiduari per ſubiecta, in quibus ſubiectantur.

60. Aſſertio, ad multiplicationem terminorum, multiplicantur relationes numero diſtinctæ in eodem fundamento. Ita Scot. *vbi ſuprà.* Prob. 1. ex Ariſt. *hoc cap.* dicente: *Relatiua ſunt ſimul natura, & cognitione.* Quem locum aduertit Scot. *in Report. d. allegata*, ad præfatam aſſertionem perſuadendam, & poſt ipſum Ruuius *quæſt.*8. *cap.*7. *de Ad aliquid*: ſed data opinione Thomiſtica de vnitate relationis numerica in fundamento, ad plures terminos, haud relatiua ſunt ſimul natura, & cognitione. Ergo, vt vera eluceat prædicta relatiuorum proprietas à Philoſopho tradita, & ab omnibus conceſſa, fundamentum vnâ numero relatione

tione non reſpicit plures terminos, ſed tot in ipſomet fundamento numerandæ ſunt relationes numero, quot ſunt termini. Minor oſtenditur: termini non ſunt omnes ſimul natura, nec cognitione cum fundamento, primo excepto: ergo reſpectu aliorum terminorum à primo, relatiua non ſunt ſimul natura, & cognitione. Ant. eſt notum de multis filiis ab vno parente progenitis diuerſo temporis interuallo. Conſequentia eſt in promptu, quorum enim generatio non eſt ſimultanea, non ſunt ſimul natura, nec tempore, vt liquet in Poſtprædicamentis.

61. Thomiſtæ, vt huic aliiſque Scoticis occurrant argumentis, ſe mirè torquent, & in diuerſas abeunt reſponſiones, quas non ſegniter colligunt ambo Nuperi *cit. in initio huius art.* Ego verò vnam, aut duas præcipuas tantùm affero, quibus reliquæ facili negotio diluuntur. Reſpondent itaque Thomiſtæ, nominatim Rubius *vbi ſuprà*, per diſtinctionem, & explicationem teſtimonij Philoſophi, inquientes, præallatam relatiuorum proprietatem veram eſſe penes ſubſtantiam relationis, aut penes extenſionem accidentalem ad multos terminos, adeò vt v. g. pater habens plures filios ſit ſimul natura, & cognitione cum primo filio duntaxat quoad ſubſtantiam relationis; ſit verò ſimul naturâ, & cognitione cum cæteris omnibus eius filiis, quoad extenſionem. In idem videtur recidere reſponſio, & diſtinctio aliorum, præſertim Arriagæ *ſect. 9. diſp. 12. num 49.* affirmantem, patrem habentem plures filios, habere plures paternitates inadæquatè, non verò adæquatè, eo ferè modo, quo genus dicitur eſſe inadæquatè in vna ſpecie, & adæquatè in omnibus ſpeciebus. Contra priorem reſponſionem argumentor, relationi non congruit extenſio, quæ eſt propria quantitati, nec intenſio, vel remiſſio, quæ qualitati competit; non enim relatio ſuſcipit magis & minus niſi penes eius fundamenta, vt tenent omnes Ariſt. interpretes *in cap. de Ad aliquid*: ſiquidem non perficitur ſimpliciter, nec extenditur ſubiectum per relationem ſibi aduenientem; ergo impertinens videtur eſſe ea diſtinctio de ſubſtantia relationis, deque eius extenſione ad plures terminos. Præterea noua extenſio ad aliud non fit abſque noua relatione ad aliud: ergo ſi detur per Rubium noua extenſio ad aliud, vt ipſe concedit *loco allegato*, vtique admittenda eſt noua relatio. Ant. prob. noua extenſio habetur per nouam actionem agentis ad paſſum ſed noua actio inducit nouam relationem, vt patet ex Ariſt. 5. *Met. cap. 13. T. 20.* affirmante ſecundum genus relationum fundari ſuprà actionem, & paſſionem. Eò magis, quia noua extenſio ad aliud, eſt noua ordinatio ad aliud, quæ eſt relatio, vt fatetur Rubius *cit. in ſolutione 1. arg.* Et ratio eſt, quia ordo ex dictis, ſuprà, nihil aliud ſibi vult, quam reſpectum aliquorum ordinatorum ad vnum primum, vt conſtat de ordine rerum Mundi ad vnum Deum *ex 12. Met. T. 55.* Rursùs, nouæ extant rationes fundandi in patre ad filios de nouo ab ipſo genitos: ergo & nouæ ſunt in eomet ad filios nouiter ab ipſo procreatos. Ant. prob rationes fundandi in patre ſunt actiuæ generationes, earumque fundamentum eſt potentia generandi: ſunt autem multæ generationes actiuæ, reſpectu multorum filiorum genitorum: ergo & multæ relationes paternitatis in vno parente reſpicientes multos filios. Ampliùs, motus ſpecificatur à termino ad quem, vt ſuprà ſignificaui, eſt probandis *in phyſ.* motus autem formaliter eſt relatio, vt ibi oſtendetur *lib. de motu.* Denuò Ariſt præcit ait relatiua eſſe ſimul naturâ: at per allatam diſtinctionem relatiuum, & non relatiua forent ſimul natura, quia ſolùm per primi termini adeptionem haberetur tota relatio, quoad ſubſtantiam, quod non quadrat Ariſt. ſubiicienti, vno relatiuo poſito, poni aliud, vnoque ablato auferri aliud; atqui ſublato primo filio, non tollitur relatio paternitatis, à patre habente alios filios: perire autem deberet tota ſubſtantia relationis, ſi tota per primum acquireretur: at perempto primo filio, pater formaliter adhuc eſt pater per relationem ad 2. filium viuentem. Ergo per aliam paternitatem pater reſpicit 2 filium à priori diſtinctam.

62. Quod ſi dicas, patrem habentem plures filios, reſpicere eos omnes vnica paternitate, tanquam eius terminos adæquatos, vnum verò, aut alterum eorum reſpicere, vt terminum inadæquatum: quæ eſt ſecunda reſponſio, & diſtinctio Thomiſtarum, quos ſuprà retuli. Contra, quod nec excedere, nec excedi poteſt ab alio, eſt ei adæquatum: ſed hæc generatio actiua, quâ hic pater eſt hic pater non poteſt excedere, nec excedi ab hac generatione paſſiua, quâ hic filius eſt hic filius. Ergo vana, & irrita eſt præfata diſtinctio ad ſoluendum Scoti argumentum. Maior patet ex terminis. Minor claret, quia per hanc generationem actiuam pater non poteſt reſpicere alios filios, nec hic filius poteſt reſpici à patre per aliam generationem, quia hic actus eſt totalis, & adæquatus. Præterea cauſa actu producit effectum actu, ita vt actu non extendatur ad alterius effectus productionem: ſed hæc extrema actu ſunt cauſa relationis huius actu, veluti hæc albedo actu eſt cauſa totalis huius parietis actu albi. Ergo ſingulus filius eſt terminus adæquatus ſingulæ paternitatis, & ſicut paternitas fundatur ſupra genuiſſe, ita hæc paternitas ſupra hoc genuiſſe, ac proinde multiplicantur genuiſſe, iuxtà multiplicationem genitorum, quod eſt Scoti aſſertum.

Secundò, probatur præpoſita aſſertio, relatio eſſentialiter reſpicit aliud, quod eſſentialiter eſt reſpectus ad aliud, vt ſuprà inculcaui. Ergo ſi multiplicatur ly aliud, quod reſpicit relatio, pariter multiplicatur relatio: ſed plurificato termino, plurificatur ly ad aliud: ergo plurificato termino, quoque plurificatur relatio. Prima conſequentia eſt conſpicua, quia multiplicata ratione formali alicuius, vtique multiplicatur eius forma, & eſſentia per quam formaliter conſtituitur in tali eſſe. Tertiò poſito quo, ponitur quod, quia cuicumque quo correſpondet ſuum quod, vt vulgatum eſt apud Scotum, ſic poſita forma, & materia per agens vnita adinuicem, ponitur compoſitum: forma verò ablata tollitur compoſitum: pariter poſito hoc quo, ponitur hoc quod, & hoc quo deſtructo, etiam deſtruitur hoc quod: ergo ſicut perempta hac filiatione, perimitur hic filius, per quam formaliter denominatur filius. Similiter ergo pereunte hac paternitate per peremptionem huius filij, vtique perire debet hic pater in ratione huius relationis paternitatis, non verò in ratione ſuppoſiti: ſed permanente 2. filio, adhuc hic dicitur pater, non per relationem ad primum filium, quia ſupponitur obiiſſe: ergo per relationem ad 2. filium, qui viuit, ratione cuius hic denominatur pater. Addo, quod fundamentum Thomiſticum eſt ruinoſum, vtpotè relationem, & quoduis aliud accidens à ſubiecto, in quo inhæret, indiuiduari, vt ſignificaui in tertiò nor. Multa quippè accidentia ſolo numero diſtincta eſſe in eodem numero ſubiecto, vt plures ſenſibiles in eodem organo ſenſus, pluraque lumina in eodem medio *in Met. q. de Accidente oſtendemus.*

63. Oppones primò, ſi multiplicatis terminis, multiplicatur pariter relatio in eodem numero fundamento ſequitur v. g. quod ſicut ſunt plures filij: ita ſunt plures patres: ſed vnus numero pater propter pluralitatem filiorum, non eſt plures patres, vt omnes pro certo habent: ergo in eo non ſunt plures numero paternitates, penes pluralitatem filiorum. Sequela maioris prob. quemadmodum filius conſtituitur in eſſe filij, per filiationem: ſic pater in eſſe patris per paternitatem. Ergo ſicut hac filiatione eſt hic filius, & alia filiatione eſt alius filius: ſic per hanc paternitatem eſt hic pater, & per aliam paternitatem eſt alius pater: atque iuxtà pluralitatem paternitatis deducitur eſſe plures patres, veluti ſecundum pluralitatem filiationis ſunt plures filij. neganda eſt ſequela maioris, ad eius probationem patet *ex 2. not.* ſunt enim plures filij ſecundum filiationis

multiplica

multiplicationem, propterea quòd nedum multiplicatur relatio, verumetiam ſuppoſitum. At non ſunt plures patres, licet ſint plures paternitates, eo quod non multiplicatur ſuppoſitum: ideóque ab vnitate ſuppoſiti denominatur vnus pater habens plures filios, veluti perhibetur vnus artifex, & vnus ſciens, licet habeat plures artes, & plures ſcientias, vt declaraui *in ſecundo not.* & luculenter ediſſerit Doctor *Quol.* 11. §. *De tertio ſub H.*

64. Oppones ſecundò, genus per vnicam relationem in ipſo exiſtentem reſpicit omnes ſpecies ſibi ſubiectas, de quibus immediatè prædicatur, vt animal vnam tantùm habitudinem præſefert ad hominem, & Brutum. Ergo vtique pater per vnicam paternitatem reſpicit omnes filios ab ipſo genitos. Conf. vna potentia viſiua tendit ad omnes colores, vna potentia auditiua ad cunctos ſonos, vnaque materiæ potentia ad omnes formas, atque vna intelligendi facultas fertur ad omne intelligibile. Ergo vnus pater vnica paternitate refertur ad omnes filios abeomet Procreatos. Reſpondet Raconius ſupracit. *obiectione prima* negando paritatem, inquiens vnam ſpeciem non eſſe totalem, & adæquatum terminum vnius generis; vnus autem filius eſt terminus adæquatus vnius generationis actiuæ: ideò vnica relatione genus reſpicit ſuas ſpecies: non hic pater vnica paternitate refertur ad filios omnes. Hæc reſponſio eſt conſentanea doctrinæ Scoticæ quoad adæquationem ſufficientiæ, quæ nimirum ſufficit, vt res tota exiſtat: non autem quoad adæquationem perfectionis, quâ res exiſtit penes omnem perfectionem ipſi debitam, vt alibi fuit ſatis explanatum. Poſſumus autem nos negare ant. cuius nulla efficax probatio ab Aduerſariis affertur. Ad confirmationem dico, potentiam reſpicere obiectum ſuum commune adæquatè; obiecta verò particularia inadæquatè. Ideò quilibet color eſt terminus eius partialis, & inadæquatus: quod etiam de obiectis aliarum potentiarum eſt affirmandum. Verumtamen non ſic philoſophandum eſt de earumdem potentiarum actibus, quia quilibet actus fertur ad terminum ipſi adæquatum: ſic hæc vel illa generatio actiua patris habet hunc, vel illum filium tanquam eius terminum totalem, & adæquatum.

65. Oppones tertiò, à quo res accipit eſſe, ab eo ſpecificatur, vt conſtat de ſcientia, quæ ab obiecto cauſatur, & ab eomet ſpecificatur, docente Philoſopho 3. *de Anima Tex.* 33. ſed relatio accipit eſſe à fundamento, quia ab eo emanat, & pullulat, & poſtmodum tendit ad terminum. Igitur relatio à fundamento ſpecificatur, & ad eius multiplicationem multiplicatur. Reſpond. etſi vt aduertit nonnullus Neotericus, maior patiatur multas inſtantias: nam creatura à Deo accipit eſſe, non tamen ab eo ſpecificatur intrinſecè *ex 4. diſtinct.* 12. *quæſt.* 1. §. *Ad quæſt. F.* Item accidens à ſubiecto ſumit eſſe, quamuis ab eo non indiuiduetur. Rurſùs intellectio ab intellectu cauſatur, ab eo verò diſtinctionem ſpecificam non ſortitur. Verumtamen admiſſa maiore, diſtinguenda eſt minor, à ſolo fundamento, nego, à fundamento, & termino, concedo, vt apertè docet Scot. 3. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 1. §. *Ad illud in oppoſitum K.* Siquidem ad poſitionem vtriuſque extremi comproducitur, ſiue conſurgit relatio. Immò eſſentialior videtur eſſe dependentia relationis ad terminum, quàm ad fundamentum, vt notat Bonetus *libello quarto de relationibus* §. *Ampliùs autem de dependentia.* Et indicat Gadius Bononienſis *Quol.* 3. *poſt Scotum ibidem.* Cauſa eſt, quia relatio eſſentialiter reſpicit aliud, quod eſt terminus, in vnoque fundamento plures inexiſtere relationes ſuprà demonſtraui, quod euidenter denotat eſſentialiùs à termino, quam à fundamento relationem dependere.

66. Inſtabis, Scot. 4. *diſtinct.* 12. *quæſt.* 1. §. *Ad argumenta M.* expreſsè inquit, dependentiam relationis à fundamento eſſe eſſentialiſſimam: Non ergo dependentia eiuſdem à termino cenſenda eſt eſſentialior. Dici poteſt vtramque dependentiam abſolutè eſſe eſſentialiſſimam, ſine qua vllo modo relatio eſſe nequit: attamen reſpectiuè eſſentialior eſt dependentia à termino, quàm à fundamento propter rationem præadductam.

Oppones quartò, ſi quiſpiam ſimul procreet geminos, vnica ei adueniet relatio paternitatis, quia vnica eſt amborum generatio: ergo etiam cum plures ſucceſſiuè generat filios, vnam tantùm acquirit relationem paternitatis, quâ illos omnes reſpicit: ſicque multiplicatis terminis, haud relatio in eodem fundamento multiplicatur. Conf. primò, vnus numero filius à duobus parentibus (ſcilicet patre, & matre) genitus, vna numero relatione filiationis refertur ad vtrumque genitorem tanquam ad duos terminos. Igitur, vna numero relatio in vno fundamento exiſtens ad plures tendit terminos. Conf. ſecundò, formalis effectus paternitatis eſt conſtituere patrem in eſſe patris, veluti formalis effectus albedinis eſt conſtituere ſubiectum album: ſed per primam relationem paternitatis ad primum filium conſtituitur pater in eſſe patris, vt nemo negat. Ergo per ſecundi filij generationem nulla noua relatio paterternitatis ipſi patri accedit, vtpotè quæ ſuperflua foret nullumque formalem effectum ſortiretur. Reſpond. negando ant. vt enim geminatur filius, & duplicatur relatio filiationis: ſic duplex conſurgit relatio paternitatis in eodem parente, duos liberos procreante ſimul. Eius quippè eſt duplex generatio actiua, duplexque generatio paſſiua, per quam duo filij denominantur. Ad 1. confirmationem nego ant. Siquidem vt tenet Scot. cum Galeno, mater actiuè ſe habet ad generationem prolis, & pater, & mater ſunt duæ cauſæ partiales vnam totalem conſtituentes. Ideò filius ab eis genitus duplici relatione filiationis eos proſpicit, vna ad patrem, & altera ad matrem, vnaque ab alia realiter diſtinguitur: atque vna perire, & altera remanere poteſt, docentibus Scoto 3. *diſtinct.* 8. *quæſt. vn.* §. *Ad q.* Fabro, aliiſque Scotiſtis *ibid.* Ad 2. confirmationem dico, maiorem poſſe exponi bifariam: ſi enim intelligatur, quod paternitas eſt ratio, ſiue forma accidentalis reſpectiua, per quam pater appellatur pater, & refertur ad filium; veluti albedo eſt accidens abſolutum, ratione cuius paries denominatur albus, concedo; Quod ſi intelligatur, quod pater habens vnam numero paternitatem, per vnum numero filium ab ipſo genitum, nequeat habere aliam paternitatem per alium filium ab eodem genitum, & tot, quot genuit filios, nego, vt manet efficaciter ſuprà probatum. Stat autem vnitas prioris, cum multiplicitate poſterioris, vt vnus Deus habet plures creaturas, vnus ſol plures effectus, & vnus homo plures paſſiones. Præſertim quia quemadmodum pater per paternitatem eſt pater: ita hic pater per hanc paternitatem eſt hic pater: non tamen ſequitur per plures paternitates eſſe plures patres; quia licet multiplicetur paternitas, non multiplicatur ſuppoſitum, ratione cuius dicitur vnus pater ex dictis 2. *not.* Nec denique infertur per aliam paternitatem eſſe alium patrem, propter eamdem cauſam, quandoquidem ad alietatem patris requiritur non tantùm alietas formæ, verumetiam alietas ſuppoſiti habentis formam, vt conſtanter, & ſubtiliter docet Scot *Quol.* 11. *antè* §. *De quarto.*

ARTICVLVS VIII.

An vna relatio poſſit fundare aliam relationem?

67. IN hoc art. extant prorſus eædem ſententiæ Authorum oppoſitæ relatorum *in antecedente art.* Thomiſtæ namque cum ſuo duce Thoma 1. *p. quæſt.* 42. *art.* 1. *ad* 4. aliiſque in locis à Recentibus allegatis negant

gant vnam relationem eſſe poſſe fundamentum alterius relationis. E regione Scotiſtæ cum ſuo Principe Scoto 1. *diſt.* 19. *quæſt.* 1. §. *Hic primò A.* & 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. §. *Ad quæſt. iſtam ſub N.* Et *Quol.* 3. *P.* Et *Quol.* 6. §. *De tertio X.* Et 4. *diſt.* 6. *quæſt.* 10. §. *Hic dicitur D.* affirmant in vna relatione poſſe fundari aliam relationem. Quibus adſtipulantur Suarez *diſp.* 47. *Met. ſect.* 11. *mon.* 11. aliique Neoterici complures.

68. Not. Hic non eſſe dubium de fundamento vltimato, quod eſt ſubſtantia omnium accidentium abſolutorum, & relatiuorum fulcimentum, & ſuſtentaculum Cùm autem relatio ſit accidens, haud eſſe poteſt fundamentum vltimatum relationis. Itaque de non vltimato fundamento, in quo immediatè inſit relatio, mouetur iſta difficultas: Ita vt ſenſus ſit, num ſicut in quantitate, vel qualitate fundatur relatio, ſic in vna relatione fundetur alia relatio? Et quamquàm relatio ſit modica entitas ex dictis, tamen id non obſtat quin vna ab alia ſuſtentari valeat; veluti accidens abſolutum, quod eſt imbecille, potiſſimùm reſpectu ſubſtantiæ, poteſt accidente abſoluto fulciri, putà quantitate albedo, dulcedo, & alia huiuſmodi: hócque in artificialibus liquidò conſtat, in quibus nonnulla accidentia in aliis in eſſe ad oculum cernimus. Addit Suarez cit. motum, & tempus licet ſint diminutæ entitatis poſſe fundare relationem. Vtrum autem relationes, quarum vna fundat aliam diſtinguantur, excitari poteſt altercatio, quam dirimit Lych. cum Doctore §. *Nunc ſoluenda ſunt argumenta principalia*, inquiens, ſimilitudo quidem diſſidet realiter à fundamento, alietas verò in ipſa ſimilitudine fundata realiter identificatur cum ipſamet ſimilitudine. Repugnat quippe ſimilitudinem abſque termino eius alietatis. Idipſum indicat Scot. *Quodl.* 3. § *Reſpondeo P.* & *Quodl.* 6. §. *De tertio X.* cui adhærent Gadius, Tatar, & alij eius expoſitores *ibidem*.

69. Aſſertio, vna relatio eſſe valet fundamentum alterius relationis. Hanc expreſsè tradit Scot. *locis prænominatis*, quam probat 1. ex Euclide 5 *Geometriæ in initio*, proportionalitas eſt ſimilitudo duarum proportionum: proportio autem eſt relatio, in qua fundatur proportionalitas, quæ vtrique eſt relatio. Ergo vna relatio ſupra aliam relationem fundatur. Secundò, in accidente abſoluto fundatur accidens abſolutum, vt in quantitate qualitas, putà albedo in ſuperficie. Ergo pari iure in accidente relatiuo fundatur accidens relatiuum. Ant. patet ex præmiſſo not. Conſequentia probatur, vnitas eſſentiæ ſecundum Ariſt 5. *Met. cap.* 15. & Scot. 4. *diſt.* 6. *quæſt.* 10. *ante* §. *Sed reſtat infrà D.* eſt ſufficiens ratio fundandi relationem identitatis, ſiue genericæ, ſiue ſpecificæ inter res eiuſdem generis, vel ſpeciei; atqui relatio ſecum vehit vnitatem formalem eſſentiæ, vt ſuprà oſtendimus Igitur relatio altera fulciri valet relatione altera. Tertio ita ſe habent duæ paternitates inter ſe, ſicut ſe habent duæ albedines, aut duæ quantitates, aut duæ ſubſtantiæ: ſed inter duas albedines extat relatio ſimilitudinis, & inter duas quantitates relatio æqualitatis, vel inæqualitatis, atque inter duas ſubſtantias relatio identitatis, vel diuerſitatis, quia ſunt eiuſdem, aut diuerſi generis, aut ſpeciei: ergo pariter inter duas paternitates adeſt relatio ſimilitudinis. Hæc ratio videtur eſſe demonſtratio, ad quam diſſoluendam nullæ ſunt reſponſiones, quas adhibent ſedulò Thomiſtæ, vt videre eſt apud Noſtros Iuniores *diſp.* 8. *quæſt.* 5. *art.* 2. præſertim illi, qui negant paritatem perhibentes inter duas paternitates repetiri duntaxat relationem ſimilitudinis fundamentaliter; at inter duas albedines adeſſe relationem ſimilitudinis formaliter per identitatem relatiuam eis adiunctam. Contra duæ enim paternitates ſunt entia formaliter poſitiua, eiuſdemque ſpeciei, formaliter poſitiuæ, cum ſint ſub ſpecie relationis, quæ eſt ens formaliter poſitiuum, vt ſuprà nobiſcum ſentiunt iidem Thomiſtæ. Ergo conformitas, earumque ſimilitudo eſt realis formaliter poſitiua, veluti eſt ſimilitudo duarum albedinum. Nec præſtat dicere cum aliis, relationem eſſe ens debile, & infirmum, ineptum ad alterius ſuſtentationem: ſiquidem hoc ſuprà in notabili iam fuit reiectum: Prætereà, materia ab omnibus Philoſophis cenſetur ens minimum, & propè nihil; attamen ab eiſdem conſtituitur fundamentum naturæ, ſubiectum omnium formarum ſubſtantialium, & accidentalium: ergo non obſtat, quin relatio (licet ſit ens imbecille) ſubeſſe alteri relationi queat. Quartò quæ diſtinguntur, fundant diſtinctionem: vt enim alba albedine ſunt alba, & ſimilia ſimilitudine ſunt ſimilia: ſic diſtincta diſtinctione diſtinguuntur: ſed relationes diſtinguuntur; quamuis enim ſint eiuſdem generis, nihilominus propter diſtinctas differentias, in quas genus ipſum relationis ſcinditur, ſpecie differunt. Ergo fundant diſtinctionem, diſtinctio autem eſt relatio. Denique, vt arguit Orbellus 5. *Met. cap.* 7. identitas, & æqualitas ſunt relationes, inter quas habetur ordo, qui eſt relatio: Ergo ſuprà relationem fundatur relatio. Adde quod relationi competit inhærere, quia ex dictis relatio eſt accidens: inhærentia autem ex Scoto præcit. eſt relatio. Rectè itaque concluditur in vna aliam inexiſtere, & fundari relationem.

70. Oppones primò, Philoſophus 5. *Met. cap.* 15. tria fundamenta relationis memorat duntaxat, nempè ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem. Ergo ſecundum doctrinam peripateticam relatio non fundat relationem. Confirmatur ex eodem 4. *Met. T.* 4. accidens accidenti non accidit. Ergo relatio, quæ eſt accidens, relationi non accidit, hoc eſt relatione fulcitur. Reſp. Ariſt. explicite recitare tria illa fundamenta, quæ ſunt abſoluta: implicitè verò addere quartum, quod eſt relatio, vt ex Scoto inſinuaui *ſuprà, probatione ſecunda*. Ad confirmationem dico, exponendo illud Ariſt. ſic, accidens non accidit accidenti tanquam ſubiecto, & fundamento vltimato, concedo: tanquam ſubiecto, & fundamento non vltimato, nego, vt ſatis patet ex præpoſito notabili.

71. Oppones ſecundò, Sanctus Auguſt. 7. *de Trin. cap.* 5. ſcribit, omne quod relatiuè dicitur, eſt aliquid, excepto relatiuo: ſed illud aliquid, quod à relatiuo diſtinguitur, eſt abſolutum, quandoquidem inter abſolutum, & relatiuum non interponitur medium. Igitur in abſoluto tantum fundatur relatio. Conf. Scotus *Quol.* 6. *X.* ſubdit, fortè vnà relatio fundat aliam relationem. Ergo præallata doctrina non eſt conformis ſententiæ Scoti, qui ibi dubitatiuè loquitur, nec teſtimonium Aug. explicat in oppoſitum præadductum. Reſpond. Sanctus Auguſt. loqui de fundamento vltimato, quod ſemper eſt aliquid abſolutum, nempè ſubſtantia: aut de fundamento priorum relationum, non verò poſteriorum relationum, quæ immediatè tantùm habent aliquid fixum, & ſtabile, vt optimè exponit Lych. *vbi ſuprà ſub fine* §. *Ibi ergo viſo.* Ad confirmationem dico, licet ibi dubitatiue loquatur, nihilominus *in* 4. *cit.* & *in Reportatis* 4. *diſtinct.* 6. *quæſt* 9. conſtanter, & aſſertiue Doctorem loqui: atque ibi oppoſitam ſententiam falſam eſſe iudicare.

72. Oppones tertiò, ſi vna relatio fundaret aliam relationem, vtique alia relatio fundaret aliam relationem, & cum non ſit potior ratio de vna quàm de alia, foret proceſſus in infinitum, quem omnes Philoſophi deuitant, præſertim in per ſe ordinatis, cum Ariſt. 2. *Met. cap.* 2. *T.* 5. Igitur vna relatio non videtur eſſe fundamentum alterius relationis. Conſ. primò relatio ita eſt ratio referendi, vt ipſa non referatur; eſt enim ita quo, vt non ſit quod, veluti albedo non eſt alba, locus non locatur, nec actio agitur. Ergo in relatione non fundatur relatio. Conſ. ſecundò Scotus 4. *d.* 6. *quæſt.* 10. *ſub E.* in relationibus rationis admittit proceſſum in infinitum, qui etiam videtur eſſe concedendus in relationibus realibus, propterea quod ipſe Doctor 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 4. §. *Contrà iſtam opinionem B.* Probat relationem

realem

realem diſtingui à ſuo fundamento, quia relatio rationis à fundamento diſſidet. Hinc ſubdit idem Doctor *Quol.*1. §. *De ſecundo art. infrà P.* qualis ordo per ſe realis foret inter aliqua ſi diſtinguerentur realiter, talis ordo per ſe eſt inter illa correſpondens ſi ratione diſtinguantur. Negatur ſequela antecedentis cum Scoto *in* 2. *& 4. cit.* Status quippe eſt in ſecundis relationibus. Etſi enim in duabus paternitatibus fundetur relatio ſimilitudinis, non ſequitur deinde vt in eadem relatione ſimilitudinis etiam fundetur alia relatio. Nam quemadmodum in accidentibus abſolutis datur certus terminus, vt in quantitate fundatur qualitas, nec vltrà proceditur: ita in accidentibus relatiuis habetur meta, quæ ab eis non exceditur. *Ad* 1. conſ. concedo ant. nego conſequentiam, relatio enim non refertur, ſed eſt principium quo relatiuum refertur. Etſi autem in duabus paternitatibus fundetur relatio ſimilitudinis, non ſequitur poſtmodum in hac, & conſimilibus fundari aliam relationem, quia in quouis ordine tetum deueniendum eſt ad vltimum, vt in differentiis, inter quas dantur vltimę, quæ ſeipſis differunt, docente Scoto 1. *d.* 8. *q.* 3. §. *Ad q. igitur F.* Quare negantur ea omnia, quę tanquam abſurda ad Aduerſariis adducuntur, & videri poſſunt apud Lych. *præallegatum* §. *Dicitur ab Henrico.* Ad 2. conſ. neganda eſt paritas cum Scoto *in* 4. *cit.* ratio eſt, quia quælibet relatio rationis vlterius poteſt fundare aliam relationem rationis, cum ab intellectu pendeat, qui talem proceſſum poteſt præſtare.

Articvlvs IX.

An relatio terminetur ad abſolutum.

73. PHiloſophi *in hoc art.* ſunt tripartiti, nonnulli namque, vt Caiet. 1. *part. quaſt.* 13. *art* 7. Bannez *ibid.* & Auguſtinus Niphus citatus à Lych. *in Commentariis* 1. *diſt.* 30. *quaſt.* 1. ſuſtinent omnem relationem tam mutuam, quàm non mutuam terminari ad relatiuum. Quibus iunguntur Fonſeca 5. *Met. ſect.* 4. *cap.* 15. *quaſt.* 4. & Complutenſes *in Log. quaſt.* 6. Alij, vt Ferrarienſis 2. *contra Gentes cap.* 11. Ruuius *in præſenti quaſt.* 7. & Ioannes de S. Thoma *quaſt.* 17. *art.* 5. ad hoc quæſitum diluendum diſtinctione vtuntur aientes, relationem mutuam reſpicere terminum relatiuum, & relationem non mutuam terminum abſolutum. Scotus autem 1. *diſtinct.* 30. *quaſt.* 1. §. *Reſpondeo igitur ad quaſt. circa E & G. & in Reportatis eadem diſtinctione & quaſtione*, Vigerius *ibid.* Bonetus *libello de Relationibus*, Fuentes *quaſt.* 16. *difficultate* 5. *artic.* 4. *dub.* 2. Raconius *Tract.* 2. *de Categoria membro* 2. *art.* 4. Suarez *Tomo* 2. *Met. diſp.* 47. *ſect.* 16. Hurt. *diſp.* 15. *Met. ſect* 7. & alij complures etiam ex Thomiſtis, at Capreol. 1. *diſtinct.* 30. *quaſt.* 1. *artic.* 2. *ad* 3. & Socin. 5. *Met. quaſtione* 30. *ad* 2. *&* 3. affirmant vtramque relationem tam mutuam, quàm non mutuam tendere ad terminum abſolutum. Vnde Fonſ. *precit.* improuide protulit noſtram ſcientiam ab omnibus reiici, cùm ſit communior, & probabilior, quàm oppoſita.

74. Not. primò, in relatiuo, putà in patre, tria conſiderari, ſubſtantiam eius, potentiam generandi, & paternitatem. Primum dicitur ſubiectum relationis, ſecundum eius fundamentum, & tertium relatio. Similiter in filio tria interuenire, nempè ſubſtantiam eius, potentiam paſſiuam generandi, & filiationem. Nunc verò inueſtigatur quodnam ex tribus poſtremis recenſitis ſit terminus formalis in filio terminandi paternitatem? num ſubſtantia filij, an verò potentia generandi paſſiua, aut ipſamet relatio filiationis? Nemo autem videtur conſtituere terminum formalem, & immediatum, ſubſtantiam filij, quia hæc ſolum dici poteſt terminus remotus, & mediatus, atque ſubiectum vltimatum dictæ relationis: de aliis duobus eſt tota lis præfatorum Authorum, videlicet vtrùm paternitas immediatè terminetur ad potentiam paſſiuam generandi, vel ad filiationem? Ex his apertè conſpicitur nos hîc non loqui de termino materiali, & radicali rationis, vt ſuſpicantur Ruuius, & nonnulli alij Thomiſtæ: ſed de termino formali, & immediato, ad quem formaliter, & immediatè fertur relatio. Siquidem non mutuæ relationis terminus non eſt relatiuus, cùm nulla relatio ex eo emergat: ſed abſolutus, vt nobiſcum fatentur Ruuius, & alij *precit.* Prætereà à termino abſoluto formali ſpecificantur relationes: ex côque, & fundamento poſitis, ipſæmet relationes reſultant. Atque ſi per impoſſibile in mutuis ex parte termini non oriretur relatio, ea ipſa relatio à fundamento emanans, reſpiceret terminum immediatè, & formaliter abſolutum. Denuò extremum, & finis quem reſpicit relatio, eſt quid abſolutum; infrà quippe monſtrabimus priùs relationem à fundamento ferri ad terminum quam ex ipſo termino prodeat relatio reciproca reſpiciens alterum extremum. Igitur nulla eſt diſtinctio prærallata ad Aduerſariis, niſi ad eludenda, non verò ad eludenda Scoti argumenta.

75. Not. ſecundò, ex Ariſtotele 5. *Met cap.* 15. *T.* 20. Scoto *ibidem in tex. & quaſt.* 12. *eiuſdem operis, & primo diſtinct.* 3. *quaſt.* 5. §. *Quantum ad hoc C. & D. Et Quol.* 13. §. *Circà ſecundum. Aliiſque in locis* tres eſſe relatiuorum modos adductos, & accuratè diſcuſſos à Boneto *in præſenti*, & Pelbarto *antè cit.* §. 10. Quorum primus fundatur ſuper vnum, & multa, cuiuſmodi ſunt relationes; identitatis, & diuerſitatis, æqualitatis, & inæqualitatis, ſimilitudinis, & diſſimilitudinis. Secundus fundatur ſuper potentiam actiuam, & paſſiuam, veluti ſunt relationes producentis, & producti, cauſæ, & effectus mouentis, & mobilis. Tertius verò ſuprà menſuram, & menſurabile, vti ſunt relationes intellectus, ad intelligibile, ſcientiæ, ad ſcibile. Relationes autem primi, & ſecundi modi dicuntur mutuæ, quia ex vtroque extremo conſurgit relatio: relationes verò tertij modi vocantur non mutuæ, propterea quod ex vno extremo quidem emergit relatio realis, non tamen ex alio extremo, vt ex parte ſcientiæ emanat planè relatio ad ſcibile: verumtamen ex parte ſcibilis non reſpondet vlla relatio realis ad ſcientiam, vt cum Vorrilonio 1. *diſtinctione* 30. aduertit Pelbartus *vbi ſuprà aduerſus Ochamum diſt. allegata.*

76. Not. tertiò, doctrinam Scoti de termino relationis abſoluto accipiendam eſſe duntaxat penes relationes priores: non autem penes relationes poſteriores, quarum *ſuprà in notabili* meminus. Nam v. g. Similitudo, quæ ſtat inter duo alba fundatur in abſoluto, & terminatur ad abſolutum: at diſtinctio inter duas ſimilitudines, aut ſimilitudo inter duas paternitates, quæ vtique eſt relatio, fundatur in relatione, & pariter ad relationem terminatur. Quamquam id per accidens contingat, quatenùs fundamentum eius proximum eſt relatio, vt benè notat Raconius præallegatus, poſt Suarez *citat numer.* 14. Prætereà quando relatio perhibetur eſſe inter duo extrema, intelligi debet eam eſſe in vno fundamentaliter, ſiue ſubiectiuè, & in alio terminatiuè. Non quod vna eadémque relatio numero ſit in vtriſque extremis (vt putat Henr. *Quol.* 9. *quaſtione tertia*) eo ferè modo quo Ariſtoteles 3. *phyſ. T.* 21. ſcribit eamdem eſſe viam à Thebis, ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas. Siquidem id defendi non poteſt, cum vnum, & idem accidens exiſtere nequeat in duobus ſubiectis realiter diſtinctis, & ab inuicem diſiunctis, cuiuſmodi ſunt relationis extrema. Teſtimonium autem Philoſophi præadductum non ſuffragatur Henrico. Optimè enim ex-

plieatur à Doctore 4. *diſtinct.* 13. *quæſtione prima* § *Ad huius autem infrà L.* non de formali, ſed de materiali vnitate, & identitate, quæ ſtat ſimul cum pluralitate formali. Itaque in motu ſunt formaliter diſtincti reſpectus mouentis ad mobile, & econtrà mobilis ad mouens: pariter alia eſt relatio fundamenti ad terminum: alia verò termini ad fundamentum.

77. Aſſertio prima, relatio non mutua terminatur ad abſolutum. Ita Scotus *vbi ſuprà poſt E. & G.* Prob. 1. ex Ariſt. 5. *Met. c. & T. cit.* qui ſtatuit diſcrimen relatiuorum primi, & ſecundi modi, à relatiuis tertij modi in eo, quod relatiuorum tertij generis vnum refertur ad alterum; ſed alterum ad reliquum non refertur. Quod autem ad aliud non refertur, eſt abſolutum: ergo cum relatio tertij generis ad terminum feratur: ex quo non conſurgit deinceps vlla relatio ad illud, quod fertur ad ipſum: clarum eſt per Ariſtotelem relationem tertij modi terminari ad abſolutum. Secundò, relatio creaturæ ad Deum eſt non mutua, quia Dei ad creaturam nulla extat relatio realis ex Scoto *nuper citat.* Deus autem, quem huiuſmodi relatio creaturæ reſpicit tanquam terminum, eſt ens abſolutum. Nam, vt ait Doctor *in Reportatis*, ſi Deus eſſet ſol, vt quidam ſuſpicati ſunt, adhuc ad ipſum foret dependentia realis rerum creatarum, quæ eſt relatio reſpiciens ipſum ſub ratione abſoluta, cùm omnes confiteantur ſolem eſſe ens abſolutum. Ergo, relationis non mutuæ terminus eſt abſolutus. Tertiò, relatio ſcientiæ ad ſcibile eſt tertij modi *ex* 5. *Met. loco allegato.* Sed ſcibile, quod eſt eius terminus, eſt ens abſolutum, vt conſtat de corpore naturali, quod eſt obiectum, & terminus phyſicæ: de quantitate, quæ eſt terminus Mathematicæ: déque aliis diſciplinarum obiectis, quæ ſunt entia abſoluta. Accedit Diuus Thomas *quæſt. 7. de potentia, artic.* 10. *ad* 4. qui loquens de relatione ſeruitutis creaturæ ad ipſum Deum, qui dicitur Dominus, ait in Deo non extat ordo dominij, quamuis terminet relationem dictæ ſeruitutis. Igitur Deus eſt eius terminus penes eſſe abſolutum reale, quod habet: non autem penès eſſe reſpectiuum dominij, quod non habet. Atque ita per D.Th. relatio non mutua reſpicit terminum abſolutum.

78. His occurrit Bannez 1. *part. quæſt* 13. *artic* 8. duplicitet. Primò ex Caiet. *ibidem* dicente relationem ſcibilis ad ſcientiam (quod etiam de relatione Dei, ad creaturam eſt intelligendum) eſſe realem ex eo duntaxat, quod relatio ſcientiæ, ad ſcibile fertur. Verùm hoc effugium, & non reſponſum, ad præaddncta argumenta meritò à Suarez, Hurtado, aliiſque Recentioribus eſſe indicatur. Siquidem aut relatio eſt in ſcibili, aut non. Si primum, ergo ſcibile per propriam relationem in ipſo exiſtentem reſpicit ſcientiam, quod cum cæteris Philoſophis negat Caiet Si ſecundū, ergo ſcientia non tendit ad terminum relatiuum, cùm in eo nulla ſit relatio, vt concedit idem Caiet. Rurſus, vel ſcibile refertur ad ſcientiam per eamdem relationem, quâ ſcientia refertur ad ipſum, & hoc pro falſo habet Bannez, exiſtimátque hoc modo ſe labi in Scoticam ſententiam, quam improbabilem ipſe iudicat: aut per diuerſam, & id minùs videtur eſſe dandum, cùm ſcibile nullam in ſe habeat relationem realem ad ſcientiam, ſitque huiuſmodi relatio ſcientiæ non mutua. Deinceps relatiuum relatione ſibi inexiſtente eſt relatiuum, veluti album albedine ſibi inhærente eſt album: nulla autem in ſcibili exiſtit relatio realis, per quam terminet relationem, vt terminus relatiuus: ergo vt abſolutus. Præterea relatio præſupponit extrema, ex quorum poſitione conſurgit, priúſque concipitur ſcibile terminare relationem ſcientiæ, quàm ab ea denominationem ſumat. Atque ita terminat eam non vt relatiuum, ſed vt abſolutum. Eò magis quia ſecundum etiam Thomiſtas, relatio habet eſſe *in*, & eſſe *ad*: ſed in ſcibili relatio non habet eſſe *in*, quia totum ſuum eſſe reale eſt in ſcientia, vt iſti concedunt: ergo non habet eſſe *ad*, ac proindè ſcibile non eſt relatiuum, & ſi relatiuum non eſt, vt reuera non eſt relatiuum, vtique eſſe nequit ſcientiæ terminus relatiuus.

79. Reſpondet ſecundo Bannez *eodem loco*, relationem ſcibilis ad ſcientiam fundari in eomet fundamento, in quo fundatur relatio ſcientiæ ad ſcibile, ita vt ſcientia ſit proximum fundamentum duarum relationum, quarum vna eſt realis, & altera rationis. Idque putat intendiſſe Ariſtotelem præcitatum, inſinuantem totam rationem fundandi, vtramque relationem realiter in ſcientia, non verò in ſcibili exiſtere. Contrà, ſufficit in ſcientia relatio eius realis, qua tendit ad ſcibile, vt apertè docet Philoſophus præallegatus, & declarat Scot. *Quol.* 13. *ad finem articulo ſecundo ſub V.* Et ſuadetur, quia in vno relatiuo vna tantum reperitur relatio, qua reſpicit ſuum correlatiuum, vt patet de patre, & filio, & conſimilibus. Ergo alterutra relatio in ſcientia à Bannez excogitata, vt fugiat vim argumenti, eſt ſuperflua, non illa quæ eſt ſcientiæ ad ſcibile, quam omnes admittunt: ergo altera quæ eſt ſcibilis ad ſcientiam. Prætereà forma intrinſecè afficiens ſubiectum, denominat ſubiectum denominatione intrinſeca, vt papyrus denominatur alba per albedinem in ipſa inhærentem. Ergo ſi relatio ſcibilis verè eſt in ſcientia, ſcientia eſſet ſcibile per relationem ipſius ſcibilis in ſcientia exiſtentem, quod eſt falſum. Rurſùs ſcientia bis refertur ad ſcibile, ſemel per relationem realem, & ſemel per relationem rationis, quia cùm relatio habeat eſſe *in*, & *ad*, vtique ſi gemina relatio eſt in ſcientia, in qua habet eſſe *in*, habet eſſe *ad*, quod eſt proprium relationis. Iterum ſcibile non eſſet ſcientiæ correlatiuum, vt vult idem Doctor cum Caiet. quia correlatiuum eſt per relationem ſibi hærentem, qua correſpondet alteri correlatiuo, vt nomen ipſum indicat: ſed per Bannez ſcibile nullam in ſe habet relationem, qua ſcientiam reſpiciat, cùm vtraque relatio ſit in ſcientia. Adde quod idem Author reſpondens ad authoritatem Sancti Thomæ præaddnctam, fatetur relationem dominij eſſe in Deo, quæ eſt relatio rationis ei conueniens per operationem intellectus: pariter concedendum ipſi eſt, relationem rationis eſſe in ſcibili, ſicut paulò antè conceſſerat, eam eſſe formam relatiuam, per quam ſcibile refertur ad ſcientiam Quod ſi hanc relationem rationis admittat vt verè admittit cum aliis eiuſdem Scholæ, impugnatur ex Scot. 1. *diſtinctione* 30. *quæſtione* 2. *ſub G.* Relatio rationis ſcibilis ad ſcientiam non eſt ratio terminandi relationem ſcientiæ ad ipſum ſcibile; non enim relatio eſt in ſcibili, niſi dum actu conſideratur ab intellectu: ſcientia autem realiter refertur ad ſcibile, tametſi ab intellectu non conſideretur. Igitur illa relatio rationis in ſcibili non eſt ratio terminandi relationem ſcientiæ. Hoc etiam elucet in relatione dominij, quæ eſt relatio rationis Deo tributa penes relationem ſeruitutis creaturæ ad Deum, quæ præciſa quavis operatione intellectus Deo competit; relatio verò rationis præexigit operationem intellectus. Relatio ergo rationis non eſt ratio terminandi relationem realem tertij modi. Nec Bannez dicere iuuat, quædam entia rationis habere eſſe ante, & extra operationem intellectus. Id enim eſt impoſſibile, cùm ens rationis, cuiuſmodi eſt relatio rationis ex alibi dicendis in eſſe, & in fieri ab intellectus opere pendeat.

80. Aſſertio ſecunda, Relatio mutua pariter terminatur ad abſolutum. Tenet Scot. *locis commemoratis.* Prob. 1. ex Ariſtotele 9. *Met. cap. 7. T.* 13. potentia, quæ actui opponitur, definitur per actum; & omne relatiuum definitur per ſuum terminum ex 6. *Top. cap.* 2. *loco* 45. Vel ergo potentia terminatur ad actum, ſub ratione abſoluta, & habetur intentum:

intentum : vel ſub ratione relatiua:ſicqúe actus, & potentia ſimul definiuntur, potentia per actum, & actus per potentiam definitur; idémque eſſet prius, & poſterius ſeipſo, committetetúrque circulus in vtriuſque definitione, vt cum Auerroë infert Doctor *Quol. nuper. cit.* Igitur omnis relatio fertur ad terminum vt abſolutum. Suarez *vbi ſuprà númer.* 34. parui pendet hanc rationem inquiens, facilè vitari poſſe ea incommoda, in relatiuis tranſcendentalibus: atque concomitanter ſicut relatiua ſunt ſimul cognitione, ita ſunt ſimul definitione. Verumtamen Scotus tali argumento vtitur, vt oſtendat ſuam ſententiam eſſe conformem doctrinæ Ariſt. vt in cæteris præſtat. Idémque Doctor id affert, nedum ob dictorum inconuenientium fugam: ſed propter rem ipſam, hoc eſt, quia relatiuum fertur ad terminum præciſè ſub ratione abſoluta, vt ſuo more ſubtiliter probat ipſemet Scot. *in primo allegato F.* à quo multa dictus Suarez mutuatur. Secundò, extrema præſupponuntur ad habitudinem, & relationem, quæ ex eis conſurgit, veluti cauſæ præſupponuntur ad earum effectum, qui ab eis producitur: ſed relatio mutua eſt habitudo extremorum, hoc eſt fundamenti, & termini, ex quibus reſultat; his quippe poſitis ponitur, hiſque demptis, perit ipſorum relatio. Igitur relatio fundamenti præſupponit, & præexigit terminum, non minus quàm fundamentum, cùm ex vtriuſque poſitione oriatur, ergo relatio mutua non terminatur ad relatiuum, ſed ad abſolutum, maximè quia relationes mutuæ ſunt ſimul naturâ, ideóque vna nequit eſſe terminus alterius, cùm terminus ei neceſſariò præſupponatur, vt ex eius poſitione conſurgat, accidatque termino, vt terminus eſt, vt econtrà referatur, docente Scoto *vbi ſuprà §. Reſpondeo ſub G.* Tertiò, paternitas, & filiatio ſunt relationes mutuæ ſecundi modi, quæ fundantur ſuprà potentiam actiuam, & paſſiuam: ſed effectus potentiæ, ſiue cauſæ gignentis eſt ſubſtantia filij geniti; ideò vocatur generatio ſubſtantialis, propterea quod eius terminus eſt ſubſtantia per eam producta. Ergo relatio proſpicit terminum abſolutum. Etſi per impoſſibile in hiſce relatiuis impediretur à Deo, ne terminus referretur ad alterum extremum, termino manente, relatio haberet indubiè terminum ipſum abſolutum. Confirmari poteſt præfata hypotheſis ex Diuo Thoma 3. *part. queſtione* 35. *articulo quintò* Caiet. & aliis *ibidem.* Affirmantibus Beatam Virginem quidem reali relatione maternitatis ad Chriſtum Dominum referri: at ipſum Chriſtum ad eius Matrem relatione reali haud referri. Eò magis, quia ratio terminandi non eſt ratio referendi, vt præ aliis notant Baſſolius, & Bargius *diſtinctione* 30. *primi*, & patet in non mutuis, in quibus extat ratio terminandi, non autem ratio referendi, ex parte alterius extremi. Non ergo terminus relationis eſt relatiuus.

81. Oppones primò, Ariſtoteles *in iſto c.* expreſſè videtur aſtruere relationis terminum eſſe relatiuum; ait enim ibi, relatiua dici ad conuertentiam, vt ſeruus eſt Domini ſeruus, & Dominus eſt ſerui Dominus: & addit ea non dici ad conuertentiam, ſi pro eo, ad quod ſunt, aſſignetur aliquid eorum, quæ ſunt accidentia, vt ſi pro termino ſerui aſſignetur homo, vel bipes. Igitur per Ariſtotelem relatio terminatur ad relatiuum. Conf. Relatiua ſunt ſimul naturâ, docente eodem Philoſopho vbi ſuprà: at ſi vnum relatiuum non terminaretur, ad aliud relatiuum, non forent ſimul natura: prius quippe eſſet relatio paternitatis in patre, quàm relatio filiationis in filio, quia prius eſt eſſe patrem, quam habeat filium: cum omnis cauſa prior ſit ſuo effectu. Ergo ad abſolutum non tendit relatio. Reſpond. Ariſtotelem ibi tantùm velle relatiua reciprocari propter mutuas relationes, quæ ex earum extremis conſurgunt: quibus relationibus ablatis, quocumque alio permanente, nulla inter dicta relatiua ampliùs extat reciprocatio. Vt enim ablata albedine à pariete, paries non eſt amplius albus, nec ſimilis alteri parieti albo: ſic ablata relatione ſerui ad Dominum, non eſt amplius ſeruus ille, qui per dictam relationem ſeruus erat, & econtrà, quouis alio in eo perdurante. Itaque Philoſophus nequaquam tenet relationem terminari ad relationem, aliud quippe eſt relatiua ſe mutuò reſpicere, aliud verò terminari, vt bene obſeruant Lych. *cit. §. Reſpondeo,* & Tatar. *hoc loco, ſcibili quarto.* Et ego ſuprà oſtendi rationem referendi diſtingui, à ratione terminandi. Ad conf. conceſſa ma. nego min. ad eius probationem diſtinguo cum Scoto *quæſtione* 27. *prædicam. prope finem, & primo præcit. F. & G.* Si relatiua ſumantur fundamentaliter, hoc eſt penes ſuas entitates abſolutas, in quibus fundatur relatio, concedo, ſic enim ſuppoſitum patris priùs eſt ſuppoſito filij: Quod ſi accipiantur formaliter, hoc eſt penes ſuas formas relatiuas, nego. Sicut genus materialiter ſumptum eſt prius ſpecie; formaliter verò eſt ſimul naturâ cum ſpecie, vt inter alios obſeruat Anglicus *q.*21.*vniuerſalium, fol.*91.*colum.* 3.

82. Oppones ſecundò, ſi relatio mutua terminaretur ad abſolutum, nullum foret diſcrimen inter relationem mutuam, & non mutuam; quandoquidem ambæ tenderent ad terminum abſolutum, ſed extat diſcrimen inter prænominatas relationes, vt conſtat ex ſuperioribus aſſertis. Ergo relatio non reſpicit terminum abſolutum. Neganda eſt ſequela maioris; differunt enim huiuſmodi relationes in eo, quod in non mutuis, ex parte vnius extremi non emergit relatio realis: in mutuis autem ex parte vtriuſque extremi reſultat relatio realis.

83. Inſtabis, in cunctis relatiuis habetur relatio mutua, ſi conuenienter aſſignentur. Ergo reſponſio prælata nullius eſt ponderis. Ant. prob. omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, vt ſcientia eſt ſcibilis ſcientia, & ſcibile eſt ſcientiæ ſcibile. Itémque ſenſus eſt ſenſati ſenſus, & ſenſatum eſt ſenſus ſenſatum, vt indicat Philoſophus *vbi ſuprà.* Nego ant. Ad probationem admitto, omnia relatiua dici ad conuertentiam: diffiteor verò in relatiuis tertij modi eſſe relationes mutuas. Quamuis enim ſcientia reali relatione feratur ad ſcibile: attamen ſcibile reali relatione ad ſcientiam non refertur. Ideò denominatur ſcientiæ correlatiuum denominatione non intrinſeca, ſed extrinſeca, quia in ſcibili non ineſt relatio realis, qua ſcientiam reſpiciat, vt ex Ariſt. 5. *Met. præcit.* tradit Lych. *nuper allegatus §. Reſpondeo ad rationes Ocham.*

84. Oppones tertiò, correlatiua ſunt ſimul cognitione ex communi Philoſophorum conſenſu, qui enim definitè ſcit vnum relatiuum; ſcit definitè. & alterum, perhibente Philoſopho nunc recenſito; vt qui nouit patrem, nouit quoque filium: ergo relatiuum terminatur ad relatiuum. Conſequentia prob. 1. Si terminaretur ad abſolutum, neceſſe foret cognoſcere abſolutum, ad quod terminaretur, quod pugnat Ariſtoteli *loco memorato.* Conf. vnum relatiuum definitur per aliud relatiuum, vt poſt Ariſtotelem ſubiungit Porph. *cap. de ſpecie*, vbi definit genus per ſpeciem, & ſpeciem per genus, quod aduertit Doctor *in primo allegato ſub E.* Igitur vnum relatiuum eſt terminus alterius relatiui. Dato, & explicato ant. hoc eſt cognito vno relatiuo, facilè deuenitur in cognitionem alterius, Tatar. interprete: nego conſequentiam, admitto verò eius probationem. Cùm enim cognitio relationis dependeat ab extremis, ob id neceſſe eſt præcognoſcantur eius extrema, vt ait Scot. *Quol.* 14. Nec hoc contradicit Ariſtoteli, vt mox palam fiet. Ad conf. dico id effici non ratione correlationis, ſed ratione fundamenti; præſertim quia definitio relatiuorum non datur per eſſentialia, ſed per additamentum, ſicut enim in accidentium definitionibus ponitur eorum ſubiectum: ita in relatiuorum definitionibus locan-

tur eorum correlatiua vt rectè adnotat Doctor *quæſt.18. prædicam §. Hoc poteſt concedi.*

85. Inſtatur, Doctor nunc allegatus inquit, eſſentia relatiui eſt ad aliud ſe habere: ſed illud, ad quod ſe habet relatiuum, eſt eius correlatiuum: ergo relatiuum terminatur ad correlatiuum. Dico quidem hanc inſtantiam concludere relatiuum referri ad correlatiuum; non tamen terminari ad correlatiuum, cùm ex dictis aliud ſit referri, aliud verò terminari.

Vrgetur, relatiua ſunt oppoſita, vnúmque illorum reſpicit aliud, vt patet ex *cap. de oppoſitis*: hic autem mutuus reſpectus petitur penes rationes referendi, & terminandi, quas relatiua adinuicem ſortiuntur: ergo terminus relationis eſt relatiuus. Admiſſa ma. negatur minor, mutuus namque oppoſituſque reſpectus prouenit ab eo, quod ex vtroque extremo conſurgit relatio realis, etſi ex parte vnius extremi non reſultaret relatio realis, ad ipſum ſanè relatio alterius extremi terminaretur, non tamen referretur. Itaque reſpectus mutuitas, & oppoſitio non à ratione terminandi, ſed à ratione referendi oppoſita duntaxat depromitur.

86. Iterùm arguitur, diuinæ relationes originis feruntur ad terminos relatiuos, ergo idem dicendum eſt de creatis relationibus. Conſequentia tenet, quia de vtriſque par currit ratio. Ant. patet, paternitas terminatur ad Filium, qui eſt ſuppoſitum formaliter relatiuum: quodque etiam aſtruendum eſt de reliquis relationibus perſonalibus. Dico huiuſmodi inſtantiam nullam eſſe in ſententia eorum, qui affirmant diuinas perſonas conſtitui per abſoluta, quam non improbabilem, & hæreticam non eſſe oſtendit Scot. 1. *diſt.16. q. vn.* pro Ioanne de Ripa eam tutante. In communi autem opinione affirmante diuinas perſonas conſtitui formaliter per tales relationes, conceditur ant. & negatur conſequentia. Ratio diſparitatis eſt, quia perſona creata eſt abſoluta: perſona verò increata eſt formaliter relatiua, ideò mirum non eſt, ſi terminus eius ſit relatiuus. Idque etiam contingere in creatis, quando fundamentum relationis eſt relatio, ſuprà monui.

87. Oppones quartò, ſi relatio tendit ad abſolutum, ſubſtantia, quæ eſt ens abſolutum, foret ens relatiuum, quia illud cenſetur relatiuum, ad quod relatio terminatur, vt conſtat de ſcibili, ſenſibili, & cæteris huiuſmodi: at impoſſibile eſt ſubſtantiam eſſe relatiuam, vt aſtruit Ariſt. in præſentia: etſi concedatur ſubſtantiam eſſe relatiuam, omnia quoque eſſe relatiua inficiandum non eſt, quod abſurdum ab Ariſt. poſteriſque Philoſophis indicatur. Reſpond. per diſtinctionem maioris, formaliter, & quidditatiuè, nego: accidentaliter, & denominatiuè, concedo. Ad diſtinctionem maioris diſtinguenda eſt minor: & ita explicantur Ariſt. & reliqui Philoſophi, negantes ſubſtantiam eſſe relatiuam.

Articvlvs X.

An idem ad plura referri queat?

90. HAne difficultatem fusè agitant Scot. *quæſt.29. prædicam.* Bonetus *lib.4. de Relationibus §. Habet autem dubitationem.* Orbellus, Antonius Andreas, & alij 5. *Met.* quam Philoſophus tangit *ibid. t.20. c.15.* pro cuius explicatione, & ſolutione.

91. Not. ex Scoto *cit. §. Ad iſtud dici poteſt*: aliquid competere alicui poſſe bifariam: vno modo per ſe primò: altero modo per ſe non primò. Quod autem alicui adaptatur penes ſuam rationem formalem, & ſpecificam, dicitur ei conuenire per ſe primò, ideſt adæquatè, ſic habere tres angulos per ſe primò competit triangulo. Quod verò alteri congruit penes aliquam rationem formalem, non tamen ſpecificam, illi per ſe non primò conuenire perhibetur; veluti habere tres angulos per ſe non primò Iſoceheli accommodatur. Præterea obſerua cum Boneto præallegato, hoc dubium poſſe intelligi de relatione eiuſdem, vel diuerſi modi. Inſuper in memoriam reuoca *ex dictis artic.6. huius quæſt.* aliquid poſſe referri ad plura, pluribus relationibus in eo contentis, vt pater tot paternitatibus refertur, quot ſunt filij geniti ab ipſo patre.

92. Aſſertio, idem ad plura inter ſe diſtincta referri valet pluribus relationibus in eo ipſo contentis: vnica verò relatione ad vnum tantùm refertur adæquatè penes propriam rationem. Traditur a Scoto *præmemorato quoad vtramque partem.* Prima pars prob. 1. ex Ariſt 4. *Top cap. 1. & 2.* Porphy. *c. de ſpecie*, affirmantibus ſpeciem referri ad genus, ſub quo comprehenditur, & ad indiuidua, de quibus prædicatur. Ergo idem ad plura referri poteſt pluribus relationibus in ipſo exiſtētibus. Secundò vna albedo refertur, ad aliam albedinem, ſimilitudine: & ad nigredinem, diſſimilitudine: eadem ſcientia refertur ad idem ſcibile, quatenùs ab eo diſtinguitur, & cauſatur relatione primi, & ſecundi modi: atque vt ab eodem ſcibili menſuratur, relatione tertij modi: idemque pater ad plures filios, quos genuit, comparatur. Igitur idem poteſt plura reſpicere, ſecundum plures relationes, quas in ſe habet. Secunda pars prob 1. ex Ariſt. 5. *Met. Tex. cit.* qui putat abſurdum, vnum bis dici, hoc eſt, exponente Scot. vnum per ſe primò, ad duo prorſus diuerſa referri ſecundò producens vnica productione refertur ad productum, vt vnus pater vna paternitate reſpicit vnum filium. Ergo idem penes eumdem modum per ſe primò non refertur ad plura. Præterea vnius rei vnica eſt definitio eſſentialis, & quidditatiua, vt aduertimus *lib. 2. q. de genere*; & ratio eſt, quia definitio rei notificat naturam. vna autem tantum eſt natura, & quidditas vnius rei. Denique relatio ſpecificatur à termino. Igitur vna relatio vnum proſpicit terminum duntaxat. Ant. oſtenſum eſt *art 6. huiuſce q.* Addo relatiuum definiri per ſuum correlatiuum Ergo idem ad plura vnica relatione in ſe exiſtente referri non valet.

93. Oppones primò, Ariſt. nuper allegatur ſcribit, intellectio non refertur ad intelligentem, refertur verò ad obiectum intellectum. Ergo per Ariſt. idem nequit ad plura referri, alioquin intellectio referretur ad intellectum tanquam eius cauſam efficientem, nec non ad obiectum tanquam eius menſuram. Cum ergo Ariſt. neget intellectionem referri, ad intellectum, vtique inficiatur vnum ad plura poſſe comparari. Reſpond. Si ſumatur intellectus pro potentia intellectiua, verum eſt intellectionem non referri ad ipſum intellectum relatione tertij modi, quæ eſt menſurabilis, ad menſuram; refertur autem relatione 2. modi ad intellectum, tanquam ad eius cauſam effectiuam. Quòd ſi accipiatur pro obiecto intellecto, ſic intellectio refertur ad obiectum intellectum, vt menſurabile, ad menſuram. Itaque intellectio vtrumque reſpicit, non vna, & eadem ſed diſtincta, diuerſáque relatione. Hoc in ſenſu videtur interpretari Scotus Ariſt. *Quol. 13. ante §. De tertio art. X.*

94. Oppones ſecundò, ſi idem ad duo poſſet referri, idem duplici definitione definiretur, iuxta illa duo, quæ reſpicit: idem autem nequit duplici definitione definiri, alioqui idem poſſet eſſe notum, & ignotum, notū per vnam definitionem, & ignotum, ſi altera definitio non haberetur. Conceſſa maiore, nego minorem, ad eius probationem dico reſpectu eiuſdem non poſſe dari duas deſcriptiones: reſpectu verò diuerſorum nihil obſtare, vt patet ex *lib. 2. quæſt. 2. art. 1.* Adde quod vna eſt tantùm definitio penes propriam rei eſſentiam: alia verò penes proprietatem rei, aut aliquod eius accidens, dicitur deſcriptio.

ARTICVLVS XI.

An relatio requirat terminum exiſtentem?

95. QVidam vt Greg. Ariminenſis 1. *diſt.* 18. *q.* 3. & Paulus Soncinas 5. *Met. q.* 7. Quibus videntur fauere Arriaga *diſp* 12. *ſect.* 10. & gemini Scotiſtę *diſp.* 8. *q.* 6. *art.* 1. arbitrantur relationem neceſſariò non expoſcere terminum actu exiſtentem. Aduerſam verò ſententiam defendunt Scot. 1. *d.* 11. *q. vn.* §. *Ad q videtur dicendum.* Et *Quol.* 6 §. *de* 3. *art.* Et 3. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. §. *Ad illud in oppoſitum* Lycb. *ibid.* & reliqui ferè omnes Scotiſtæ, & Thomiſtæ aſtruentes relationem neceſſariò poſtulare terminum exiſtentem.

96. Not. hanc difficultatem potiſſimùm moueri de relationibus tam tranſcendentalibus, quàm prædicamentalibus: de aptitudinalibus, & actualibus, quarum meminit Doctor *Quol.* 13. §. *Circà ſecundum ſub O.* Relatio aptitudinalis coïncidit cum paſſione, ſiue propenſione rei, quæ realiter identificatur cum re, cuius eſt paſſio. Actualis eſt tendentia, ſiue reſpectus actu exiſtens, qui actu fertur ad terminum actualem, vt paternitas, qua quiſpiam eſt actu pater, reſpicit filium ab eo genitum actu exiſtentem. Idque innuit Doctor 1. *diſtinct.* 20. *quæſt.* 2. §. *Contrà iſtam opinionem ante A.* & 1. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 4. *in fine* §. *Et quia ante D. Et in Reportat.* 2. *diſtinctione* 1. *quæſt.* 6. & 1. *diſtinct.* 17. *quæſt.* 2. *ſub O.*

97. Aſſertio 1. Relationes aptitudinales non exigunt terminum realem actu exiſtentem. Ita Scot. *vbi ſuprà*, & Orbellus 5. *Met. in fine c.* Prob 1. Aptitudines, & rerum proprietates ex Scoto *cit.* ſunt relationes reales aptitudinales, & fundamentales, quæ reipſa identificantur cum rebus quarum ſunt proprietates ex eodem *ibid. diſt.* 16. *q vn.* §. *Ideò dico*: ſed huiuſmodi reſpectus aptitudinales poſſunt eſſe abſque ſuis actibus, & terminis, vt riſibilitas, ſiue potentia ridendi abſque riſu, ſiue actu ridendi. Igitur relationes aptitudinales non expoſcunt terminos reales actu exiſtentes. Secundò, poſito quod nullus eſſet color, ad quem viſus ferri poſſet, adhuc in homine foret potentia, & aptitudo ad videndum, non autem foret actualis viſio, nec eius actualis terminus, ex data hypotheſi: atqui aptitudo videndi eſt relatio aptitudinalis, vt ſuprà indicaui. Inſuper, accidentia Euchariſtica habent aptitudinalem inhærentiam ad ſua ſubiecta, nempe ſubſtantias panis, & vini, in quibus ſic diuinitùs ſeparata actu non inhærent, habent tamen aptitudinem in eis inhærendi, vt ſcribit Doctor 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 1. § *Ad q* & §. *Ad argumenta principalia.* Igitur relationes aptitudinales eſſe valent, abſque ſuis terminis actualibus. Non me latet geminos Scotiſtas cit. arbitrari has relationes eſſe reales formales, & actuales, quia omnes paſſiones quæ conſiſtunt in hiſce reſpectib. aptitudinalibus ad actus, eis conformes ſunt reales. Atque potentia materiæ, prout reſpicit formas poſſibiles inducendas, & educendas eſt realis formalis, & actualis. Verùm iſtorum opinio non eſt ſequenda, nec probanda, vtpote quæ Scoto, Scotiſtis præcipuis, & rationi pugnat. Etenim Scotus *Quol.* 13. *ſub O.* vocat dictas relationes reales potentiales, & aptitudinales, & *ſub P.* addit, non poteſt relatio verius habere, eſſe, quam terminus, ad quem. Termini autem earum relationum ſunt potentiales, aptitudinales, & poſſibiles pariter eædem relationes ſunt potentiales, aptitudinales, & poſſibiles. Et paucis interiectis innuit eas eſſe reales ex parte fundamenti, & ex parte termini eſſe rationis. Idem ferè habet 4. *diſtinct.* 12. *quæſt.* 1. §. *Ad q reſpondeo B.* & §. *Ad argumenta principalia A.* inquiēs, inhærentiam accidentis tam actualem, quam aptitudinalem eſſe relationes, cum hoc tamen diſcrimine, quod illa eſt actu, hæc verò aptitudine. Vnde benè ſubiungit Vallo *Tract. formalitatum fol.* 106. relationem aptitudinalem habere terminum aptitudinalem ſibi proportionaliter correſpondentem. Atque conſtans eſt doctrina Scoti *Quol.* 6. §. *De tertio ſub L L.* & alibi, relationem realem actualem cōſurgere ex extremis realibus actualibus. Cùm autem termini relationum aptitudinalium non ſint reales actuales, ſanè deducitur eas relationes non eſſe reales actuales, vt quoque earum nomen indicat, earumq; diſcrimē à reſpectibus actualibus. Rurſùs 4. *d.* 6. *q.* 10. § *Sed reſtant H* Non ens non poteſt eſſe fundamentum, vel ratio fundandi aliquam relationem realem quia nec terminus: propter hoc enim ponitur contradictio, relatio rationis, quæ habet fundamentum, vel terminum negationem. Eſtque aperta eiuſdem mens *Quol.* 6. §. *De tertio ſub L L.* & alibi, relationem realem actualē reſultare ex extremis actu poſitis, actuque exiſtentibus. Hanc apertè defendunt Baſſolius 3. *d.* 8. *q.* 1. *art.* 1. Bonet. *cit.* Faber 5. *Met. diſp.* 22. & alij inſigniores Scotiſtæ, quorum ratio potiſſima eſt, quia relatio eſt eſſentialiter ad aliud tanquam ad terminum: quod autem non *eſt ens, aut ens in potentia propriè non eſt aliud*, vt clarè oſtendit Doctor *diſt* 6. *quarti quæſt.* 10. §. *cit. H.* ac etiam *Quol.* 13. Denuò *diſtinct.* 12. *quæſt.* 1. *eiuſdem operis ſententiarum*, ſubiungit idemmet Doctor, relationem eſſentialiter eſſe habitudinem inter duo extrema, ideò ſi tollatur terminus, ad quem eſt relatio, tollitur vtique ipſa relatio, quæ emanat à dictis extremis. Conſpicuum autem eſt *ibi*, & 1. *diſt.* . *quæſt.* 1. Scotum loqui de habitudine ad terminum actualem, quo exiſtente exiſtit, & non exiſtente, relatio non exiſtit. Fundamentum verò præfatorum Recentiorum nullum eſt, quia paſſiones rerum, potentia materiæ, & id genus alia perhibentur relationes potentiales, & fundamentales, hoc eſt, docente Doctore *Quol. proximè cit.* ex parte vnius extremi, ſeu fundamenti, quod eſt reale, vocantur reales: non autem ex parte termini non exiſtentis, ratione cuius dicuntur rationis, vt ibi affirmant Lych. Gadins, & cæteri eius interpretes. Quod etiam annuunt illi *in initio quæſt.* 1.

88. Aſſertio 2. Relationes mutuæ prædicamentales poſtulant terminum realem actualem. Tenet Doctor *vbi ſuprà.* Prob. 1 Relatio prædicamentalis habet totum ſuum eſſe ad aliud, vt patet ex eius definitione tradita, ab Ariſt. *cap. de Ad aliquid* reſpuente definitionem relatiuorum à veteribus Philoſophis aſſignatam Ergo relatio mutua prædicamentalis exigit illud aliud actu, ad quod actu fertur: atqui illud aliud, quod actu reſpicit, eſt eius terminus, vt patet. Non ergo diffitendum eſt relationem prædicamentalem flagitare terminum actualem. Secundò relatio prædicamentalis præexigit, & ſupponit extrema coëxiſtentia, à quibus ſimul poſitis exoritur, vt effectus à ſua cauſa, relatiua enim ſe mutuò ponunt, & reſpiciunt, ſeque mutuò tollunt, & deſtruunt: ſunt ſimul natura, & cognitione, dicunturque ad conuertentiam. Hæc autem eſſe nequeunt abſque actuali termini exiſtentia Tertiò ſi relatio prædicamentalis tenderet ad terminum poſſibilem, vt aſtruunt Authores primæ ſententiæ, homo, qui nunquam filios procreauit, foret pater per relationes ad tot filios, quos poſſet generare, cùm pater conſtituatur in eſſe patris per relationem ad filium: hoc autem apertam falſitatem, & abſurditatem redolet, vt v. g. Chriſtus Dominus ſit pater per reſpectus ad filios, quos potuit generare. Itémque B. Virgo ſit mater per relationes ad alios filios, quos potuit gignere, præter Chriſtum, quem verè peperit vnigenitum. Similiter Virgo innupta, foret nupta per relationem ad hominem poſſibilem, quem ſibi in virum aſſumere valeret: quæ, & conſimilia, quàm ſint abſurda, & ridicula, nemo ſanæ mentis eſt, qui non videat.

89. Arriaga prænominatus *n.* 50. conatur vtramque præreceenſitam ſententiam conciliare hac diſtinctione inquiens, Gregorium quoad rem malè ſentire, benè verò quoad modum loquendi. Dici enim ſolet; hic eſt fi-

lius Franciſci, tametſi Franciſcus mortuus fuerit. Itemque hic malus eſt imago Antichriſti, quamuis Antichriſtus nondum ſit. Verùm, nedum modus loquendi ſpectatur à Philoſophis, ſed res ipſa potiùs, eiuſque veritas ab eiſdem indagatur: hoc enim pacto facilè eludentur graues difficultates, quæ in Philoſophia diſſoluendæ proponuntur, ſi in loquendi modum reiiciantur: maximè cùm modus loquendi ſit magis Grammatici, quàm Philoſophi munus. Etſi id admittit Arriagá, fateatur quoque veram eſſe ſententiam Suarez ab ipſo Arriaga reiectam, qui ſtatuit relationem totam in fundamento, *in proximo art.* latè refellendus.

100. Oppones primò, Ariſt. *in hoc c.* ſcribit calefactiuum referri ad calefactibile, agenſque in actu, ad paſſum in potentia. Huiuſmodi autem relationes ſunt prædicamentales mutuæ, & 2. modi relatiuorum. Cenſet igitur. Ariſt. relationem prædicamentalem terminari ad terminum actu non exiſtentem. Confirmatur, nonnullæ extant relationes reales prædicamentales carentes terminis realibus actúque exiſtentibus, vt cum Scoto *Quodl. lib.* 13. notat Tatar. *in præſenti c.* Et ſuaderi poteſt de relatione diſtinctionis, qua forma à priuatione eius differt, atque de relatione creationis, quam ipſa creatio præſefert ad non eſſe rei immediatè præcedens, vt tradit Doctor *Quol. cit. N.* Itemque de relatione informationis, ad non informationem immediatè præeuntem ex 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 5. *antè T.* 4. *diſtinct.* 11. *quæſt.* 1. *F. aliiſque in locis*, in quibus idem Doctor videtur concedere quaſdam relationes reales, & prædicamentales, ad terminos actu exiſtentes non tendere. Reſpond. ſi illa extrema ſunt actu exiſtentia, eorum quidem relationem eſſe realem: verùm ſi alterutrum, aut vtrumque ſit in potentia, & non ens, eorum relationem haud eſſe realem, ſic interpretandum eſſe Philoſophum *loco cit.* nec eum *ibi* ampliùs voluiſſe aſſerit nonnullus Neotericus. Eſtque expreſſa ſententia Scoti *Quol.* 12. §. *De* 2. *art ſub E.* his verbis. *Primus reſpectus, qui ſcilicet eſt ipſum eſſe, ad non eſſe præcedens, non eſt realis, quia non eſt ad terminum poſitiuum.* Et *in Reportat. primi diſtinct.* 30. *quæſt.* 2. Per id quoque patet ad confirmationem, in locis quippe recenſitis ex Scoto patet, ea eſſe ad oppoſitum præſertim *Quol. præællegato ſub P.* Quando terminus non habet eſſe reale, ſed tantum eſſe in intellectu, tunc ad ipſum non poteſt eſſe, niſi relatio rationis; quia non poteſt relatio verius habere eſſe, quàm terminus ad quem eſt. Et deducitur ex 4. *diſtinct.* 13. *quæſt.* 1. *ſub V.*

101. Oppones ſecundò, à quo res ſumit ſuam entitatem, ab eo capit ſuam realitatem, vt patet: ſed à fundamento relatio ſuam ſumit entitatem, quia ab eo cauſatur: ergo & ſuam realitatem, ac proindè nullo exiſtente reali termino, relatio eſt realis, realitate à ſuo fundamento decerpta. Conf. Logica eſt ſcientia realis, tametſi eius terminus, ſiue obiectum, quod eſt ſyllogiſmus, ſit ens rationis. Præterea de roſa non exiſtente habetur ſcientia realis: ſcientia autem habet relationem realem tertij modi ad obiectum ſcibile. Non eſt ergo neceſſe terminum eſſe realem actualem, ad hoc vt relatio ſit realis. Conceſſa ma. diſtinguo min. relatio habet eſſe à fundamento, excluſo termino, nego: à fundamento, poſito termino, concedo. Hæc reſponſio eſt Scoti *in Reportat* 4. *diſtinct.* 6. *quæſt.* 9. §. *Dico igitur.* Non poteſt eſſe reſpectus intrinſecùs adueniens, qui poſſit oriri à ſolo fundamento, niſi poſito termino, quia nihil refertur ad ſe. Et *diſtinct.* 18. *quæſt.* 1. §. *Ad quæſt. dico, &* §. *Ad aliud dicitur.* Et *Quol.* 12. *art.* 2. Atque apertè conſtat ex conditionibus ad relationem realem neceſſariis adductis à Doctore 1. *diſtinct.* 31. *quæſt.* 3. *Reportat. & Quol.* 6. §. *De tertio.* Et 1. *diſt.* 31. *q. vn.* §. *Ad q.* Idque fortaſſis obliti eius, quod priùs dixerant recipiunt prænominati Nuperi, paucis interpoſitis, præbentes diſcrimen relationis prædicamentalis à tranſcendentali, quod ſitum eſt in eo, quod hæc terminum poſſibilem, illa verò terminum realem actu exiſtentem efflagitat: Ad conf. reſponſum eſt *lib.* 1. *quæſt.* 2. *artic* 2.

Oppones tertiò, relatio aptitudinalis, & tranſcendentalis non exigit, neceſſariò terminum realem realiter exiſtentem, vt manet probatum *in* 1. *concluſione.* Ergo nec relatio prædicamentalis, cùm vtrobique par ratio eſſe videatur, vt multis oſtendere nititur Suarez *cit. num.* 5. *&* 6. Conf. Vnum poteſt aliud terminare, tametſi non exiſtat, vt liquet de cauſa finali, quæ terminatur ad effectum, quamuis ipſe effectus non exiſtat. Conceſſo ant. nego conſequentiam: ratio diſparitatis eſt, quia relatio tranſcendentalis, & potentialis ſunt realiter identificatæ cum fundamentis, in quibus fundantur: verùm relatio prædicamentalis realiter à fundamento, quo fulcitur, diſſidet, ideò niſi adſit terminus realiter exiſtens non aduenit relatio fundamento. Præterea relatio tranſcendentalis reſpicit terminum etiam poſſibilem: relatio autem prædicamentalis cùm ex poſitione fundamenti, & termini neceſſariò emergat, ſupponit neceſſariò terminum poſitiuum actúque exiſtentem, ſcribente Scoto *in Report. primi diſtinct.* 30. *ad finem quæſt.* 2. Ad conf. nego relationem eſſe propriè realem, niſi eius terminus realiter exiſtat: huius rationem affert Doctor *in Reportat.* 4. *diſtinct.* 6. *quæſt.* 9. §. *Dico igitur*, quia nihil refertur ad ſe, ſed ad aliud, quod eſt terminus poſitiuus. Idemque expreſſerat in eodem opere *primi diſtinct.* 31. *quæſt.* 2. §. *ſupponendo*, & defendit Suarez *vbi ſuprà num* 18 poſt Baſſolium 1. *diſt.* 30. *quæſt* 1. *art.* 1. Mayr. Tatar. & alios Scoticæ doctrinæ alumnos, quibus videntur conſentire noſtri Nuperi *quæſt.* 3. *art.* 1.

Inſtabis, relationes imaginum, quæ terminos actuales non habent, vt relatio imaginis, ad Cæſarem iam demortuum, eſt relatio ſimilitudinis, ad terminum non exiſtentem: huiuſmodi autem relationes recenſentur ab Ariſt. 5. *Met. cap. de relatione.* Non petit ergo relatio prædicamentalis terminum actu exiſtentem. Reſp. Ariſt. ibi non docuiſſe præfatas relationes eſſe prædicamentales, vt aduertit Fuentes *quæſt.* 16. *diff.* 5. *art.* 2. addit Lycb. 1. *diſt.* 30. eas non eſſe reales: & deducitur ex Doctore *ibid.* §. *Ad quæſt.* 2. *N.* his verbis, ad ſecundum ſimili modo, quod eſſe exemplatum non eſt eſſe, niſi ſecundum quid, & ideò habitudo ad talem terminum non eſſe realis, ſicut & terminus non eſt realis.

102. Quæres, vtrum relatio ſit res, aut modus? Reſpondet Doctor *in* 2. *cit.* § *Quod ſi adhuc proteruiatur D.* huiuſmodi quæſitum ferè eſſe de nomine: nam relatio abſolutè eſt ens, & res; continetur quippè ſub illa diuiſione entis in abſolutum, & relatiuum, vt patet 5. *Met. T.* 14 Itemque ſub altera entis diſtributione in ſubſtantiam & accidens: itidémque accidentis in abſolutum. & reſpectiuum loquendo de relatione creata, quæ ſub ente finito comprehenditur. Comparatiuè autem relatio poteſt vocari modus, quatenùs ipſa relatio eſt accidens imperfectius accidente abſoluto. Sic qualitas dicitur modus reſpectu ſubſtantiæ, qua eſt ignobilior: tametſi abſolutè qualitas ſit res. Idem autem diuerſimodè poſſe nominari rem, & modum patet ex D. Aug *lib.* 1. *de doctrina Chriſtiana cap.* 1. ſcribente ſignum vt ſignum eſſe rem aliquam, eſſe verò modum ſignati. Ex his licet colligere diſtinctionem, quæ interuenit inter relationem, eiuſque extrema: quæve inter duas relationes reales prædicamentales eſſe diſtinctionem realem, quia extat inter rem, & rem; poſſeque dici modalem, ſi concedatur relationem eſſe modum, vt ſuprà fuit explicatum. Obſeruo autem hanc loquẽdi formulam in Doctoris ſubtilis Schola haud eſſe in vſu. In alio quippe ſenſu diſtinctio modalis vſurpatur à noſtris partibus, quam à Doctoribus Recentibus extra Scoti Lyceum accipiatur, vt quoque notant indiuiſi Scotiſtæ *diſp* 8. *quæſt* 3. *art.* 1.

ART. 6.

Articvlvs XII.

An eſſentia relat.onis ſit tota in fundamento.

103. HVrtadus *diſp.*15.*Met.ſect.*3.Arriaga *diſp.*12. *Logica ſect.*8. & Fuentes *q.*16. *diſſ.*3.*art.*1. referunt Suarez *diſp.*47. *Met. ſect.*2. *num.*25. nonnulloſque alios Recentiores vulgò Connotatores vocatos arbitrari totam relationis eſſentiam eſſe in fundamento, ad eam verò terminum requiri non vt quid eius eſſe formale & eſſentiale, ſed vt quid connotatum & obliquum duntaxat. Quibus præiuiſſe videntur Alenſis 5. *Met. ad Tex.*10, Henr. *Quol.*9. *quæſt.*5. & Baeco 1. *diſtinct.*28. *quæſt.*1. *dub.*3. Hanc opinionem fusè, & benè refellunt prænominati Authores ſecuti Scotum *locis in ant. art. præadductis*, alioſque Doctores tam veteres, quàm recentes communiter affirmantes relationem eſſentialiter à termino dependere, ad eiuſque poſitionem, vnà cum poſitione fundamenti conſurgere.

104. Recognoſcenda ſunt, quæ dixi in Epitome *lib.*1. *quæſt.*1. *art.*6. de nomine concreto, & connotatiuo, quod duplex ſignificatum ſortitur, vnum primarium, & aliud ſecundarium, de quo fusè *lib.*3. *noſtræ Logicæ quæſt.*2. *art.*5. Cùm autem ſignificata terminorum probari nequeant vt ex Scoto 1. *diſt.*2. *quæſt.*3. §. *Quod autem*, monet Gadius *Quol.*12. *fol.*125. *pag.*3. ſed ex probatorum Authorum vſu ſint accipienda, omittendum non eſt ex dictis *loco præcit.* nomen concretum accidentale non differre ab adiectiuo ac etiam parum, vel nihil à connotatiuo, vt tangit Tatar. *Tract.*7. *ſummularum comm.*2. *ſcibili* 2. Nec ab hoc diſtat Doctor 4. *diſtinct.*12. *quæſt.*1. §. *Ad argumenta principalia.* Cùm enim connotare nihil aliud ſibi velit, quàm vnum cum alio notare: conſequenter ex vi vocabuli connotatiuum eſt, quod vnum cum altero notat, vnum materiale, quod eſt ſubiectum, & aliud formale, quod eſt forma in ſubiecto inhærens vt *loco cit* fuit explicatum. Bifariam autem poteſt fieri connotatio, vno modo ratione obiecti, cùm ſcilicet ſignificatur forma attingens obiectum, circa quod fertur, ſic viſio, intellectio, & huiuſmodi dicuntur connotatiua, quia ſignificant qualitates, ſiue cognitiones, & connotant obiecta cognita, de quibus mentionem facit Scot. *Quol.* 12. & 13. Altero modo, ratione termini, quando nimirum vnum ſignificatur dependenter ab alio, quia vnum abſque alio perfectè non poteſt eſſe, nec intelligi, ſic principaliter ſignificatur forma, & minus principaliter ſubiectum formæ, quod connotat; aut aliquid aliud, vt prandium per ſe ſignificat comeſtionem, & connotat tempus meridianum. Quare cùm relatiuum per ſe reſpiciat terminum, aperte deducitur non eſſe nomen connotatiuum, vt cum quibuſdam malè cenſet Suarez præmemoratus. Idque aduertunt quidem noſtri Iuniores *ad finem art. cit.* tamen 1. *p ſuarum Inſt. Tract.* 1. *cap.*3. exemplificant de patre, qui dicitur connotare filium in ratione termini, quod non videtur eſſe dictum conſequenter. Hoc etiam inſinuat Gadius cum Scoto *Quol.*8. & 12. *art.*2. & *ante quæſt.*8. *prædicam.* Præterea obſerua commune Scotiſtarum aſſertum, relationes ſpecificari à ſuis terminis, quod depromitur ex definitione relatiuorum à Philoſopho elargita, *c. de Ad aliquid.* Totum enim eſſe relatiuorum eſt ad aliud, hoc eſt ad terminum, & relatio eſt habitudo, ſiue reſpectus ad aliud. Igitur relationes à ſuis terminis ſpecificantur, eo ferè pacto, quo motus ſpecificatur à termino ad quem, & potentiæ ab actibus, & actus ab obiectis, vt patet 2. *de anima T.*33. Eò magis, quia in vno fundamento poſſunt exiſtere plures relationes ſpecie diſtinctæ, vt in eadẽ albedine relationes ſimilitudinis cum altera albedine, & diſſimilitudinis cum nigredine. Quamuis autem fundamentum ſit cauſa relationis, nihilominus ab eo non deſumitur diſtinctio relationis, vt putant indiuidui Comites cur ſus Philoſophici Scotici *diſtinct.*8.*quæſt.*10. *art.*1. quandoquidem a cauſa effectiua, vt effectiua, vt à Deo, & ſole haud rerum productarum differentiæ petuntur eſſentiales. Huiuſmodi autem diſtinctio relationis à termino non eſt eſſentialis intrinſeca, ſed extrinſeca, vt notaui *art.*7. *huius q. not.* 3. cum Scoto *ibi cit.* & 4. *Met. q.*12.

105. Aſſertio. Relatio non habet totum ſuum eſſe in fundamento, ita vt termino pereunte in ipſo fundamento tota adhuc perſiſtat. Hanc procul dubio docent Scot. eiuſque diſcipuli locis præallegatis, & expreſſiùs *in vtroque opere quarti diſt* 12. *quæſt.*1. *concluſione prima circa D.* Reſpectus eſt eſſentialiter habitudo inter duo extrema, & ideò, ſicut tollere terminum ad quem eſt reſpectus, eſt tollere, vel deſtruere reſpectum; ità tollere illud, cuius eſt reſpectus, eſt tollere reſpectum, & deſtruere rationem reſpectus. Et *ibid.* ſub N. ſubiicit, ſi enim ſolum fundamẽtum poſitum ſine termino conſequeretur, non eſſet reſpectus. Prob. primò. Relatiua ſunt ſimul natura, & cognitione, vnoque perempto, perimitur & aliud, ex Ariſt. *in præſenti c.* at ſi tota relatio penes ſuum eſſe eſſentiale, & quidditatiuum perſeueret in fundamento, deſtructo eius termino, vnum relatiuum exiſtit, alio non exiſtente Igitur falſum eſſet præfatum aſſertum Peripateticorum. Minor facilis eſt probatu; vt enim habens albedinem eſt album: ita habens relationem eſt relatiuum: atqui non exiſtente termino, fundamentum habet totam relationem, concedente Suarez cit. Ergo fundamentum eſt relatiuum: ſicque correlatiua non ſunt ſimul naturâ, & cognitione, quod communi Dialecticorum ſenſui cõtradicit. Accedit, relatio conſurgit ad extremorum poſitionem, admittente eodem Suarez *vbi ſuprà*: & tamen per ipſum, termino non poſito, extat tota relatio in fundamento, quod apertè implicat.

106. Dices cum Suares cit. ad poſitionem termini non poni nouam relationem, ſed tantum nouam connotationem. Contra in primis extorquetur commune Philoſophorum proloquium omnium plauſu affirmantium ex poſitione extremorum reſultare nouam relationem, non autem nouam connotationem: illa quippe noua connotatio aut eſt noua relatio, aut quid abſolutum. Si primum, habetur intentum: ſolùm quippè Suarez mutat nomen relationis, in connotationem, nolenſque recedit à communi opinione, non re, ſed voce, quod non eſt eius mens; plus enim palàm intendit, vt patet ex eius ſcriptis. Si ſecundum, aut illud eſt ſubſtantia, aut quantitas, aut qualitas: patet autem etiam per Suarez nullam prorsùs horum abſolutorum eſſe. Vana igitur eſt eiuſmodi connotatio. Rursùs, talis connotatio vel eſt aliquid, vel nihil, non hoc, quia competit fundamento connotanti terminum, quod liquet eſſe extrà nihil: nec illud, reſpectus enim eſt aliquid aut intrinſecum, aut extrinſecum. Si intrinſecum, ergo per aliquid de nouo adueniens fundamento connotat terminum, non verò per aliquid iam præexiſtens, hoc eſt per relationem in ipſo fundamento præſuppoſitam Si extrinſecum, præexigit mutationem in aliquo factam per relationem in eo receptam, non quidem in fundamento, quia præexigebatur iam ratio connotans: nec in termino, quia terminus eſt quid extrinſecum, & connotatum. Ergò irrita, & inanis eſt illa connotatio, ad hanc difficultatem diluendam. Secundò quod formaliter conſtituitur in eſſe per formam. denominatur per eam ipſam formam, per quam conſtituitur, quouis alio ſecluſo: ſed relatiuum conſtituitur in eſſe relatiuo per relationem, ergo per eam denominatur relatiuum. Maior etſi ſatis videatur eſſe probata ex præcedente ratione. tamen adhuc corroboratur: animatum quod per animam conſtituitur in eſſe animato, per animam denominatur: & nigrum, quod in eſſe nigro per nigredinem conſtituitur, per nigredinem denominatur nigrum. Maior eſt in

promptu à ſimili de reliquis concretis accidentalibus, quæ conſtituuntur in eſſe per formas, quas in ſe habent, ex quorum numero eſt relatiuum, vt palam docet Scot. 5. *Met q.*11 Cùm autem fundamentum per relationem ſibi inexiſtentem ſit relatiuum, perſpicuè deducitur, ſublato termino, ipſummet fundamentum denominari relatiuum, quod à Connotantibus negatur.

107. Dices relationem non extante termino, manere in fundamento, in ratione entitatis, non verò in ratione denominationis. Contrà, vt aliquid denominetur tale intrinſecè, debet in ſe habere talem entitatem, v.g. vt quiſpiam denominetur ſciens, neceſſe eſt in ſe habeat ſcientiam, per quam denominatur ſciens: denominatio quippè intrinſeca ſupponit entitatem exiſtentem in eo, quod formaliter denominat: ſed per dictos Connotantes relatio eſt in fundamento in ratione entitatis, ergo & in ratione denominationis. Euidens námque implicatio cernitur in Petro: v.g. eſſe actu, & formaliter paternitatem ſecundùm totam ſuam entitatem. Petrúmque per eam non denominari patrem: atque in Paulo eſſe actu & formaliter filiationem, penes totam ſuam entitatem, & per eam ipſum Paulum non denominari filium: fieri námque non poteſt, vt in aliquo ſit cauſa formalis, abſque eius effectu formali. Quare, cùm relatio abſque termino formaliter afficiat fundamentum, neceſſe eſt, reddat ipſum formaliter relatiuum, formalitérque ipſum relatiuum denominet.

108. Dices id habere locum in forma abſoluta, non verò in forma relatiua, quæ connotat terminum. Contra, tota forma relatiua eſt in fundamento, veluti tota forma abſoluta accidentalis eſt in ſubiecto: & ſi quæ ſit diſparitas, eſt connotatio termini, quam non abſoluta, ſed relatiua forma præſefert: huiuſmodi autem connotatio, præterquam quod ſuprà tanquam vana ad rem noſtram reiecta eſt, nihil iuuat Aduerſarios, ad argumenti ſolutionem. Siquidem quoque forma abſoluta accidentalis connotat ſubiectum, in quo inhæret, vel habet aptitudinem inhærendi: atque concretum relatiuum propriè denominatur, etiam obiecto, ſiue termino eius non exiſtente, vt intelligens eſt concretum relatiuum, & verè homo vocatur intelligens, tametſi obiectum, ſiue terminus ad quem tendit intellectio, non coexiſtat. Itaque gratis, & abſque fundamento citati Authores recurrunt ad diſtinctionem de forma abſoluta, & relatiua. An verò relatio intelligentis ad obiectum intellectum ſit tranſcendentalis, & realis necne, patet ex ſuperioribus dictis: hócque argumentum ferè totum videtur eſſe ad hominem. 3. Noua denominatio realis, & intrinſeca non aduenit rei abſque noua entitate, ſecundum Connotatores, vt aduertunt Arriaga cit. & Oniedus *Controuerſia* 9. *Met. n.*18. Ergo ſi per aduentum, & exiſtentiam termini accedit noua denominatio realis, & intrinſeca, pariter ipſi adiungitur noua entitas. Peto autem num illa entitas noua ſit abſoluta, vel relatiua? Non primum, vt patet: ergo dandum eſt ſecundum, ſicque duplex relatio erit in fundamento, vna antiqua, priuſquam terminus exiſtat: altera verò recens poſt termini exiſtentiam. Alterutra autem ſuperuacanea extat, non poſterior, quia ex termini poſitione vnà cum fundamento prodit: ergo prior, quæ fingitur adeſſe in fundamento ante terminum. Denuò, cùm relatio comproducatur ad extremorum productionem ex communi Philoſophorum placito, inquiro, quodnam agens producit, ſiue comproducit relationem præexiſtentem in fundamento ante termini acceſſum? Si dicas reſultare ea natura fundamenti, veluti paſſio promanat à ſubiecto cuius eſt paſſio, deducitur in puero eſſe omnes paternitates ipſi futuras & poſſibiles: In vno albo iam extare omnes ſimilitudines alborum futurorum & poſſibilium: Itémque relationes ſecundi modi non fundari in actione, & paſſione; quandoquidem iam erant in fundamento, quamuis nulla ei adueniret actio, & paſſio. Hinc abſque generatione actiua eſſet paternitas, & abſque generatione paſſiua filiatio: quæ, & conſimilia quàm ſint falſa & ridicula, per ſe liquidò conſtat, abſurditatémque & vanitatem ſententiæ prærecenſitæ claré demonſtrant.

109. Oppones primò, Ariſtoteles, 5. *Met. cap* 15. diſtribuit relationem in mutuam, & non mutuam, & hæc poſterior perhibetur relatio menſuræ, & menſurabilis in tertio modo relatiuorum locata: at ſi relatio includeret terminum, inanis foret prællata diuiſio, quia relatio non mutua terminum ad ſuum eſſe non poſtulat, propterea quod relatio haud à termino, ſed fundamento duntaxat prodit: ac proinde ratio tota eſt in fundamento independenter à termino. Conceſsâ ma. nego min. ſuprà námque *art.*9 *huius quæſt.* allatum, & explicatum eſt diſcrimen, quod nunc iterum non adduco, ne idem ſæpiùs inutiliter repetam. Relationem autem eſſentialiter à termino dependere ſcribit Doctor 3. *d.*1. *quæſt.*1. *K.* & *diſtinct.*15. *quæſt. vn.* §. *Ad* 1. *ante X.* & egregie explicant Gadius, & Lycb. *Quol.* 11. Ratio eſt, quia relatio eſſentialiter eſt habitudo ad aliud, hoc eſt ad terminum.

110. Oppones ſecundò, quod eſt extra eſſentiam alicuius non eſt pars eius eſſentiæ, quia nihil eſt magis intrinſecum rei, quàm eius eſſentia: ſed terminus eſt extra eſſentiam relationis; cùm relatio ad ipſum feratur, ipſúmque præexigat, vt liquet ex dictis. Igitur relationis eſſentia tota conſiſtit in fundamento. Conf. ſi relatio terminum includit, quando dicitur, Franciſcus eſt ſimilis Carolo, perinde eſſet ac dicere, Franciſcus eſt ſibi ſimilis, quod falſum eſt, quia ſimilitudo extat inter diſtincta habentia eandem ſpecie qualitatem. Conceſſâ ma. ad min. dico tam terminum, quàm fundamentum non ingredi formalem, & intrinſecam rationem relationis, ab eis tamen vt extrinſecis dependere eſſentialiter, vt conſpicuè aſtruit Doctor tum *locis mox cit.* tum etiam 2. *diſtinct.*1. *quæſt.*5. *ante* §. *Hoc ergo G* & 4. *diſtinct.*12. *quæſt.*1. §. *Ad argumenta principalia* 5. *in ſolutione tertij*: Idque patet de relatione creaturæ ad Deum creatorem, à quo tanquam à termino eſſentialiter dependet: ac etiam de quauis alia relatione, quæ à fundamento eſſentiali dependet, tametſi fundamentum ſit ei extrinſecum. Adde quod, perhibente Lyeb. nuper cit. terminus ad relationem requiritur, propter eius eſſe formale, & eſſentiale, quia eſt purus ordo, & habitudo ad terminum, vt frequenter fatetur Suarez *cit. ſect.*5. & *alibi.*

111. Oppones tertiò, Relatio diuina tota ſaluatur in fundamento: ergo idipſum affirmandum eſt de relatione creata, cum æqua de vtraque videatur eſſe ratio. Ant. probatur, relatio paternitatis conſtituit patrem in eſſe patris, reſpicitque filium ſolum, vt eius terminum, non verò vt partem eius. Tranſeat antecedens negatur conſequentia. Cauſa diſparitatis eſt, quia illa eſt tranſcendentalis, & conſtitutiua: hæc verò prædicamentalis, & aduentitia, vt videre licet apud Scotum 1. *diſt.*26. *q. vn.* & 2. *d.*1. *q.*5. §. *ſecundum membrum*, & §. *Ad authoritatem ſub P.*

ARTICVLVS XIII.

De tripartita relationis diuiſione.

112. ARiſtoteles 5. *Met. cap.*15. & Scot. *ibid.* & 1. *diſtinct.*30. *quæſt.* 2. §. *Reſpondeo. Sub E.* & *Quol.* 13. §. *Nunc V.* trimembrem faciunt relationis partitionem, à nobis nunc examinandam; cuius memini *artic.*9. *huius q. not. ſecundo*: principio hæc vulgata relationis diſtributio penes proxima eius fundamenta petitur, à quibus ſuas diſtinctiones tantum

materiales extrinſecas, & à terminis formales extrinſecas ſortiri ſatis ex ſuperioribus manet probatum, & inculcatum. Primum autem membrum relationis fundatur in vnitate, & multitudine. Secundum in potentia actiua, & paſſiua. Et tertium in menſura, & menſurabili.

113. De primò perquirendum eſt quid ſit vnum, quidve multa, in quibus fundantur relationes huius primi modi: quæ, vt commodiùs intelligantur, recolendum eſt ex dictis *ſuprà art.4. not.primo*: tria præcipuè eſſe fundamenta huiuſmodi relationum, ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem: tréſque eorum vnitates eſſe fundamenta proxima, ſiue rationes fundandi earumdem relationum. Dixi eſſe tria potiſſimum iſtarum relationum fundamenta, quia quinque numerari poſſunt, iuxta quinque vnitates relatas ab Ariſtotele 5. *Met. T.*12. quæ ſunt vnitas numerica, ſpecifica, generica, proportionalis, & transſcendentalis. In hiſce itaque fundantur relationes identitatis, æqualitatis, ſimilitudinis, proportionis, & huiuſmodi Docente enim Ariſtotele cit. quorum ſubſtantia eſt vna, ſunt eadem formaliter per relationem identitatis: quorum quantitas eſt vna, ſunt æqualia formaliter per relationem æqualitatis: itidémque quorum qualitas eſt vna, ſunt ſimilia formaliter per relationem ſimilitudinis. Obſeruat autem Doctor 1. *diſtinct.*19. *quæſt.*1. §. *De ſecundo. B. & 2. diſtinct.3. quæſt.1. §. Contra iſtud ante C. & 4. diſtinct.6. quæſt.10. §. Hic D.* Nedum in tribus primis prædicamentis, verùm etiam in cæteris omnibus, immò in tranſcendentibus præfatas relationes ſuo modo reperiri. Ratio eſt, quia quodlibet ens habet ſuam eſſentiam & quidditatem, in cuius vnitate fundatur relatio identitatis: ſimiliter habet ſuam quantitatem perfectionis, in cuius vnitate fundatur relatio æqualitatis: atque participat qualitatem, ſiue differentiam, in cuius vnitate fundatur relatio ſimilitudinis, vt ex Ariſtotele probat idem Doctor *vbi ſuprà*. Et ſi omnes ferè concedant in quatuor poſterioribus vnitatibus fundari dictas relationes: verùm in priori vnitate, quæ eſt numerica nullam realem relationem fundari opinantur D. Th. 3. *part quæſt.*42. *articulo primo*, eiuſque diſcipuli *ibid.* At Scot. 1. *diſtinct.*31. *quæſt. vn. & 2. diſt.3. quæſt.1. & Quol.6.* eiuſque interpretes, & aſſeclæ defendunt vnitatem numericam poſſe, eſſe proximum fundamentum, & rationem fundandi, & terminandi dictas relationes, vt ſi in duobus ſubiectis foret vna numero albedo, inter illa eſſet realis ſimilitudo, vti eſt inter diuinas perſonas vnam numero naturam diuinam participantes. Ratio in promptu eſt, datâ hypotheſi, omnes conditiones alias adductæ, & explicitæ ad relationem realem requiſitæ interuenirent: eſſent enim extrema realia, realiter diſtincta, putà duo alba, & ſecluſa intellectus opera, ex eorum natura relatio conſurgeret.

114. Dices, relationem realem poſtulare extrema non ſolùm realiter diſtincta: verùm etiam rationem fundandi diſtinctam à ratione terminandi: at admiſſâ hypotheſi, extat tantùm ratio fundandi nempè vnitas vnius numero albedinis, in qua proximè fundatur relatio: in termino autem non habetur ratio terminandi cum in eo altera albedo non reperiatur: vndè Scot. 2. *diſtinct.3. quæſt.1 §. Contra ſub B.* infert vnitatem, quæ requiritur in fundamento ſimilitudinis realis non eſſe numericam, quia nihil vnum, & idem eſt ſimile, & æquale ſibi ipſi. Neganda eſt ma. Nam etſi hoc de facto in creatis verum ſit, non tamen de poſſibili. Tantùm enim realis poſtulat vnitatem rationis fundandi ex 5. *Met. cap.*15. *T.*20. non verò eiuſdem diſtinctionem in extremis. Satis quippè eſt extrema inter ſe realiter diſtingui, haberéque vnam rationem fundandi etiam numericam, vt patet in diuinis relationibus originis, quæ fundantur in vna numero eſſentia, vt benè aduertit Doctor 3. *diſt.8. q. vn. in fine I. & Quol.6. §. Iſtarum DD.* Nec ſequitur idem eſſe ſimile, & æquale ſibi ipſi, quia ea ipſa exiſtente, extrema realiter diſſident, quod ſufficit ad realem relationem.

115. Relationes autem huius primi modi, quæ in multitudine, ſeu diſtinctione, & diuiſione eiuſdem naturæ, vel formæ fundantur, prioribus relationibus opponuntur, & totidem ſunt, videlicet relationes diuerſitatis, inæqualitatis, & diſſimilitudinis. Ea quippe diuerſa ſunt, quorum natura eſt diuerſa, vt homo, & brutum. Ea verò inæqualia ſunt, quorum quantitas non eſt vna, vt palmus, & ſemipalmus. Et ea ſunt diſſimilia, quorum qualitas non eſt vna, vt album, & nigrum. Quare ſic de his poſterioribus ex oppoſito dicendum eſt, quòd de prioribus relationibus affirmaui.

116. De ſecundò, relationum membro, quæ fundantur in potentia actiua & paſſiua diſſerit Doctor 5. *Met. quæſt.*13. *& Quol.*12. §. *Hic ſunt C. & 4. diſt.6. quæſt.10. §. Sed reſtat I. & diſt.13. quæſt.1. §. Ad argumenta. V. & 1. Reportat. diſtinct. 27. quæſt.1. Ad 1. principale.* Ad hunc autem modum pertinent relationes producentis, & producti, cauſæ, & cauſati, mouentis, & mobilis, & aliæ, quas memorat Scot. *diſt.*13. *quarti quæſt. cit. infrà V.* perſcrutantur autem Scholaſtici, vtrùm huiuſmodi relationes fundentur in actione, & paſſione vt putant D. Thom. 1 *part. quæſt.*28 *art.*4. Cajet. & alij eiuſdem claſſis: an verò in potentia actiuâ, & paſſiua, vt docent Scot. locis præcit. Lych Bargius; & alij eiuſdem familiæ, quibus adſtipulantur Suarez *diſput.*47. *Met. ſect.*12. Hurtad. *diſput.*15. *ſection* 10. *ſubſection.* 2. & Ruuius *in Log. capit.*7. *prædicament. quæſt.* 12.

117. Notant autem prænominati Authores ſe loqui de potentia non formaliter, hoc eſt de reſpectu potentialitatis, quem potentia formaliter includit, ſed de abſoluto, ſiue ſubſtracto talis reſpectus vt paternitas fundatur in potentia generatiua, hoc eſt in forma, quæ eſt abſoluta, exponente Scoto *in Report. alleg.* Ita videtur expreſsè ſentire Ariſtoteles cit. vt præ aliis Recentibus aduertit Ruuius *vbi ſuprà*. Licet autem ibi Philoſophus aſſerat potentiam eſſe fundamentum iſtarum relationum, quatenus ad actum redacta eſt; non ob id, cenſet eas proximè, & immediatè fundari in actione, & paſſione, quia non manente actione, & paſſione, manet relatio, quæ abſque fundamento eſſe nequit, vt quiſpiam poteſt generare, & mori, ante formationem fœtus, & nunquam eſſe pater, præit tamen actio eius, ſiue generatio: & quando adeſt paternitas, non eſt generatio actualis, quia iam præteriit. Itaque actio ſe habet ad relationem dictam, tanquam præuia diſpoſitio, ad ipſam relationem. Ita explicatur aſſertum Ariſtotelis cit. relationes de ſecundo modo dicuntur ſecundum potentiam actiuam & paſſiuam ſecundum fundamenta, & dicuntur ſecundum actiones potentiarum, vt ſecundum diſpoſitiones præuias ad illas relationes, interprete Scoto *vbi ſuprà*. Hoc argumentum planè efficax, quod pro ſua ſtabilienda ſententia format Scot. contrà Thomiſtas, Suarez, & Hurtad. cit. retorquent contra ipſum Scot. ſic, Poteſt manere relatio ſecundi modi, potentia non manente, vt ſi quis poſt filium genitum virum caſtretur, aut diuinitus ab eo potentia generandi tollatur, tunc quidem erit pater, quia genuit filium, carebit tamen potentia actiua generandi, cuius ablatione tollitur ſeminalis officium. Relatio autem paternitatis non erit quia ablato fundamento, tollitur relatio vt aſſerit Scot 4. *diſtinct.*12. *quæſt.*1. §. *Ad quæſt. concluſione prima D. & ibid. quæſt.2. §. Ad argumenta. M.* Non ergo relatio ſecundi modi in potentia proximè fundatur. In diluendo hoc argumento valde laborant, eique adhibent diuerſas reſponſiones diuerſi Authores planè futiles, & reiectaneas. Primum autem occurrit Ruuius cit. cum quibuſdam Modernis, inquiens, relationem ſecundi modi pendere à fundamento, & relatione fundandi in eſſe quidem & fieri, non tamen in conſeruari. Ideóque ſi potentia generandi à

patre

patre aufertur, viuente eius filio, relatio paternitatis abſque fundamento manebit, & immediatè inhærebit in ſubiectu, quod eſt eius ſubſtantia.

118. Contra, amoto fundamento proximo alicuius, aufertur illud, quod proximè reſidet in tali proximo fundamento, vt ſublata ſuperficie, in qua proximè ſubiectatur albedo, tollitur ipſa albedo, quæ in ea ſuperficie hæret: ſed potentia eſt fundamentum proximum relationis ſecundi modi, vt cum Ariſtotele, & Scoto tenet Ruuius cit. Ergo, ſi auferatur potentia generandi, quoque aufertur relatio, quæ in eo fundatur.

119. Dices, potentiam eſſe fundamentum huiuſmodi relationis in fieri, non verò conſeruari: & in hoc diſſidet hæc relatio a relatione primi modi, cuius fundamentum eſt in fieri, & conſeruari: iſtius verò fundamentum in fieri duntaxat. Verùm, hoc Ruuium non iuuat; nam præterquam quod ipſe refellit eos, qui aſtruunt relationem ſecundi modi fundari in potentia radicali, quæ eſt ſubſtantia generantis, quæve cum ſubiecto eiuſdem coincidit, ipſe nolens incidit in ſententiam, quam expreſsè impugnat: & quæ in eam molitur, totum ipſius ædificium euertunt. Fundamentum relationis ex vi nominis ab omnibus cenſetur illud, quo entitas relationis, ſiue exigua eius moles fulcitur, alioqui fundamenti nomen non meretur, eóque nomine vti, eſt abuti, vt patet de fundamento rei viſibilis, putà domus, à quo tranſumptum eſt, ad deſignandum fundamentum cuiuſque rei. Deinde, hæc relatio vel manet ſemper in potentia, aut non, ſed priùs in potentia, & poſtmodum in ſubſtantia generantis: Si primum, ergo nunquam potentia eſt eius fundamentum, vtpote in qua nunquam fundatur, cùm in ea nunquam ſit iſta relatio. Si ſecundum, ergo potentia non eſt eius fundamentum proprium, & permanens, ſed tantum eius conditio, & medium, veluti actio, ſiue generatio actiua, quam negat eſſe eiuſdem fundamentum, quia non permanet in patre, ſed tranſit ad filium, vt idem Author arguit contra Thomiſtas. Rurſus, relatio ſecundi modi non eſt relatio identitatis, vel diuerſitatis, cuius fundamentum eſt eadem, vel diuerſa ſubſtantia ſpectans ad relationem primi modi. Adde quod relatio eſſentialiter dependet à fundamento præclarè docet Scotus 4. *diſtinct.* 12 *quæſt.* 2. *M.* Nec eſt relatio realis, niſi habeat fundamentum reale, & rationem proximam fundandi realem, vt præmonuerat idem Doctor 1. *diſt.* 3. *quæſt* 1. §. *Contra ſub B* Itaque ablato relationis fundamento, ipſam tolli neceſſe eſt; atque adeò nedum in fieri, ſed etiam in conſeruari relatio à fundamento pendet, affirmante Scoto 4. *diſtinctione* 6. *quæſt.* 10. *ante I.*

120. Secundò accedunt Suarez *diſput* 47. *Met. ſect.* 12. & Hurt. *ibid. diſput.* 15. *ſect.* 10. qui prælato argumento preſſi aiunt, relationem ſecundi modi non in formali, ſed in radicali potentia fundari, hoc eſt immediatè, & proximè in ſubſtantia generantis, quod vulgò eiuſdem ſubiectum, & fundamentum remotum perhibetur: ideóque licet, pater formali potentia careat, radicali tamen potitur: eſtque verè pater per relationem paternitatis in ipſa radicali potentia exiſtentem. Contra, Authores iſti apertè Ariſtoteli contradicunt, qui *T.* 20. *loci precit.* expreſsè loquitur de formali potentia actiua, aut paſſiua, earúmque actionibus, aut paſſionibus, quibus tales potentiæ in actum reducuntur. Præterea potentiæ, rerúmque virtutes ſecundum Suarez Thomiſtas imitantem *diſput.* 18. *Met. ſect.* 3. Sunt accidentia, à ſubſtantia, cuius ſunt potentiæ realiter differunt. Non ergo relationum huius ſecundi generis fundamentum eſt potentia radicalis, quæ eſt ſubſtantia: maximè quia vna ſubſtantia multas, & diuerſas ſortitur potentias, in quibus multæ, & diuerſæ fundantur relationes huiuſce ſecundi modi. Ampliùs, hæ ſunt relationes producentis, & producti, quæ præexigunt, & præſupponunt earum principia effectiua, & formales potentias, à quibus immediatè, & proximè prodeunt actiones, vt intellectio ab intellectu, & volitio à voluntate. Quare cùm potentia radicalis nequeat eſſe iſtarum actionum immediatum principium, palam deducitur non eſſe dictarum relationum fundamentum.

121. Nouiſſimè veniunt Scotiſtæ non ſeparati *diſſ.* 8. *quæſt.* 10. *art.* 2. qui præfato argumento conuicti diſtinguentes potentiam generandi realiter à patre, cuius eſt potentia, ingenuè fatentur huiuſmodi relationes eſſe reales, quandiu actiones durant duntaxat, eis verò præteritis, non eſſe reales, ſed ſolùm reales denominationes; adeò vt paternitas, & filiatio haud ſint relationes reales, ſed tantùm denominationes patris, & filij, illius nimirum, qui genuit, & iſtius, qui genitus eſt. Verùm, iſti minimè ſunt ferendi, qui euidenter pugnant Scot. 4 *diſt.* 6. *quæſt.* 10. §. *Sed reſtat & diſt.* 13. *quæſt.* 1. *ſub V. & ibid. in Report. ante S. Dicuntur* Et 3 *diſt.* 8. *quæſt. vn. &* 1. *diſt* 27. §. *Ad* 2. *quæſt. I. Et Clarius in Report. tertij diſt.* 8. *quæſt. vn. his verbis.* Filiatio eſt habitudo inhærens naturæ productæ, & manet, quandiu manet natura producta. Hocque apertè oſtendunt rationes, quas Doctor affert, ad probandum relationem in fundamento multiplicari, terminis multiplicatis, præſertim illa, quæ habetur in ſcripto Oxonienſi § *Contra ſub B.* his verbis. *Quando aliquid eſt in aliquo vltimatè tale, non poteſt illud manere in ipſo, niſi ipſum habens illud ſit ipſo tale Sicut non poteſt albedo manere in ſuperficie, niſi ipſa ſuperficies ſit alba, & maximè ſi ſuperficies ſit vltimatè alba albedine: ſed relatio eſt, qua habens eſt vltimatè ad aliud. Igitur non poteſt manere eadem in eo, niſi illud, in quo manet ſit per illam ad aliud. Igitur non manet eadem paternitas, deſtructo illo termino, ad quem habens dicitur formaliter tale, relatione illa.* Id etiam videntur olfacere dicti Recentes *d. ſput. allegat. a quæſt.* 5. *art. c.* 2. admittentes duas paternitates eſſe ſimiles, quarum ſimilitudo perſiſtere nequit, niſi eædem paternitates permaneant. Iidem pariter *art* 1. *quæſt. c.t* denominatio neceſſariò debet fieri vel per realem ſuſceptionem relationis, vel per realem terminationem *ex* 5. *Met. cap.* 15. *Et quæſt.* 3. *artic.* 1. *eiuſdem diſp.* illa denominatio eſt intrinſeca, certè cum ſit realis, & non rationis, aliquid reale habetur in fundamento. Rurſus, relatio de genere relationis, poſitis extremis neceſſariò emergit, eiſque ablatis, tollitur, vt paſſim cum communi Philoſophorum cætu tradit Scot. Illis ergo perſiſtentibus, hæc quoque perſeuerat, vt de relatione primi modi nemo inficiatur. Dicere verò huiuſmodi extrema non eſſe commenſurata tali relationi, eluditur argumentum, & extorquetur Philoſophorum proloquium: gratiſque ſubditur aliquid aliud requiri ad permanentiam relationis, præter ea quæ Philoſophi communiter aſſignarunt: alioquin foret relatio extrinſecus adueniens. Nec inde ſequitur, quod ſi relatio maneat, quoque cum ea perſiſtat actio, ſiue generatio, quandoquidem, vt explicat Scot. *vbi ſuprà*, dictum Ariſtotelis, actio prærequiritur, tanquam præuia diſpoſitio ad relationem, quæ poſtmodum reſultat. Ideo Doctor negat actionem eſſe fundamentum relationis, quia illa raptim tranſit, hæc verò in fundamento perſeuerat: vt præclare aſtruit Orbellus 5. *Met. c.* 7. poſt Scotum *in Report* 4. *diſt.* 13. *quæſt.* 1. §. *Dicuntur.* Et indicat Philoſophus cit. cùm ait, dicitur pater, quia genuit, & filius, quia genitus eſt. Denique relationes paternitatis, & filiationis ſunt reales, & conſtitutiuæ perſonarum patris, & filij, ſempérque permanent. Vndè Scot. 1. *diſtinct.* 19. *quæſt. vn. in fine*: approbat aſſertum D. Greg. exprimentis diuinam generationem in præterito, quia hoc modo ſignificatur natiuitas perfecta. Nec ratio iſtorum eſt vllius momenti, dicentium, ampliùs filius genitus à patre non dependet, ideò nulla relatione reali reſpicit patrem. Licet enim filius poſt tranſactam generationem in ſuo eſſe ſuppoſitali & abſoluto, à patre non dependeat: tamen in eſſe filij, quod eſt eſſe relatiuum, ab eſſe patris planè dependet, iuxta

relatiuorum

relationum affectionem relatiua ſe mutuò ponunt, ſeque mutuò deſtruunt, inter quæ adeſt mutua dependentia, & coexigentia, vt cum Scoto, & Boneto tenent præfati Iuniores *diſp. 8. quæſt. 3. art. 2. & quæſt. 10. art. 2., in explanatione 3.*

122. Ego autem arbitror allatæ inſtantiæ plenè ſatisfieri, negando potentiam generandi poſſe realiter à parte ſegregari; quia quamuis ab anima huiuſmodi potentia realiter ſeparetur, vt Doctor ſcribit *4. diſt. 44. quæſt. 2. §. Ad quæſt. dico. A.* nihilominus à toto coniuncto tantum formaliter differt, vt innuit idem Doctor *2. diſt. 16. quæſt. vn. §. Ideo. Sub H.* affirmans potentias vniuersè diſtingui formaliter ab eſſentia, cuius ſunt potentiæ, ſicut paſſiones entis formaliter ab ente diſſident. Et ante *§. dico igitur*, monuerat ſubſtantiam generari, à ſubſtantia, tam in generatione vniuoca, quam æquiuoca. Vult ergo ibi Doctor principium, ſeu potentiam generandi eſſe ſubſtantiam, non ab eſſentia, cuius eſt potentia, realiter diſſitam, ergo formaliter. Vnde ſubiungit *§. Ad primum P.* potentia abſolutè non eſt de genere qualitatis, vt potentia tollendi baculum, potentia pugillandi, currendi, & huiuſmodi, quæ non ſunt animæ, ſed totius coniuncti, vt explicitè aſſerit *in quarto cit.* vbi exemplificat de potentia viſiua, quam realiter non differre ab eſſentia, cuius eſt potentia docet *in Reportat. 2. diſt. 16. quæſt. vn. §. Ad Authoritates.* his verbis. *Ex 2. de anima T. 9. Si oculus eſſet animal, viſus eſſet eius forma.* Igitur innuit, quod potentia non ſit differens realiter ab eſſentia, cùm ſit eius forma. Plura *in Tract. de anima diſp. 3. quæſt. 2.* vbi, ex profeſſo hanc difficultatem examinaui de diſtinctione potentiæ generatiuæ, nutritiuæ, & augmentatiuæ. Quapropter quamuis potentia generandi multis modis poſſit impediri, vt ſcribit Doctor *4 diſt. 14. quæſt. vn.* Attamen ab homine prorſus amoueri non poteſt, vt abundè probaui *loco mox cit.*

123. De tertio relationum genere, quæ fundantur in menſura, & menſurabili agendum reſtat, in quo ponuntur relationes ſcientiæ, ad ſcibile, intellectus ad intelligibile, viſus ad viſibile, & huiuſmodi, quæ relationes non mutuæ nuncupantur. Nomine autem menſuræ, & menſurati intelligit Ariſtoteles regulam, & regulatum, exemplar, & exemplatum, vt poſt Scotum *1. diſt. 3. quæſt. 5. §. Quantum ad hoc. C.* & Bonetum *hoc loco*, interpretantur Conimbr. *cap. 7. prædicament. quæſt. 1. art. 2.* An verò iſtæ relationes ſint in menſura, & menſurabili tanquam in fundamento dubitant nonnulli, inter quos reperio Suarez cit *ſect. 13.* & indiuiſos Scotiſtas præallegatos, contra communem affirmantem, negantem partem tuentes, qui pro ſe citant Ariſtotelem *5 Met. T. memorato*, & Scot. tum *vbi ſuprà*, tum etiam alibi. Enim verò Ariſtoteles ferè ita expreſsè videtur ſtatuere fundamenta harum, ac illarum primi, & ſecundi modi, ſi attentè legatur. Siquidem, cùm relationes eſſe nequeant abſque ſuis fundamentis, vt patet ex dictis, & Philoſophus diſtinguat hos tres modos relationum penes tria fundamenta prærecenſita, vt non inficiantur dicti Authores: aliáque fundamenta relationum tertij modi non iaciat, eſſe ea ipſa communi conſenſu eius interpretum recepta ſanè euincitur. Et quamuis iſtud tertium fundamentum non ſic exprimat ibi, veluti primum, & ſecundum, nihilominus nec eum latet, nec ab eo negatur: Sed ex eius ibi dictis commodè deduci, & explicari valet, vt præſtant vnanimiter, & conſtanter omnes eius Commentatores. Amplius *in Log. C. de Ad aliquid*: affert exempla relationum dictorum omnium modorum: reticet verò menſuram, & menſurabile, & reliqua fundamenta Itemque eodem loco definit relatiua, non verò relationem. Atque in poſt prædicamentis recenſet modos prioris, non autem modos poſterioris qui ex eis facilè colligi poſſunt, & notat Scotus adductus *in Epitome lib. 1. quæſt. 4. art. 14.* Nec vis facienda eſt in verbis, & poſitione eorum in contextu, cùm conſtat de re, & quid veniat nomine rei; ita cùm Ariſtotelis enarratores palam faciant quid per nomina menſuræ, & menſurabilis intelligant, eis eſt adhibenda fides, & acquieſcendus animus: præſertim cùm nulla ratio in oppoſitum vrgeat. Quæ enim illi obiiciunt leuia ſunt, & ex dictis facilè diluuntur. Cur autem *in Met* præponit ſcibile ſcientiæ? *in Log. cap. cit.* cauſam videtur reddere, quia ſcibile abſolutè prius eſt ſcientia: poteſt namque eſſe ſcibile, abſque ſcientia; non verò ſcientia, ſine ſcibili. Rurſus iſtæ ab eis non differrent, ſi vera eſſet Suarez interpretatio; reducerentur enim ad primum, aut ſecundum modum, vt concedit idem Suarez *ibid. num. 4.* de relatione ſcientiæ ad ſcibile; quod apertè pugnat textui allegato, in quo Stagirita narrat tres relationum modos, & in vltimo expreſsè locat relationem ſcientiæ, ad ſcibile: Addo quod ſemel admiſſa tali relatione in primo, aut ſecundo modo, ſequitur ipſam eſſe mutuam, veluti ſunt omnes relationes primi, & ſecundi modi: ſicque nullum foret diſcrimen, quod ſancit Ariſtoteles per mutuò referri, & non referri, quod idem Author, & reliqui omnes agnoſcunt. Inſuper, quanquam ſcientia, vt cauſatur à ſcibili, ad ipſum referatur, tanquam effectus ad ſuam cauſam, eáque ſit relatio ſecundi modi: attamen adhuc remanet relatio ſcientiæ vt menſuratæ, à ſcibili, quod eſt eius menſura, quam eſſe relationem tertij modi, cum Ariſtotele Philoſophi, & Theologi, nuncupatim Alenſis *5. Metaphyſ.* Scot. *ibid.* S Thom. & alij vnanimi conſenſu affirmant. Quapropter mirabiles ſunt Recentes inſeparati contrariam ſententiam Scoto affingentes, qui euidenter *loco mox cit. quæſt 13.* communem amplectitur doctrinam, quam non obſcurè indicat *1. diſtinct. 3. quæſt. 5. §. Quantum ad hoc, & diſt. 36. quæſt 2. Report. §. Secundò arguo: & Quol. 13. art 2. infra V.* Et alia loca Doctoris adduci poſſunt pro nobis, quæ falsò in oppoſitum à dictis Nuperis adducuntur. Licet autem Doctor ibi aſtruat relationes tertij modi differre, ab aliis præfatorum modorum, quia hæ mutuæ; illæ verò non mutuæ perhibentur. Tamen hoc diſcrimen non tollit differentiam, quam relationes ſortiuntur, à ſuis fundamentis: quámve agnoſcunt, illi Doctores *art & q. allegata.* Vnde egregie Bargius *1. d. 30.* ſubdit prænominatas relationes affectiue, & extrinſecè, penes fundamenta, ſuas depromere diſtinctiones: intrinſecè verò, & formaliter penes mutuo, & non mutuo referri. Nec præſtat dicere cum præcit. mutuam & non mutuam dependentiam competere relationibus tertij modi non ratione fundamenti, ſed ex difformi aſſignatione extremorum, quorum vnum aſſignatur in actu, & aliud in potentia, ſecùs verò contingeret, ſi vtrumque in actu. vel in potentia aſſignaretur: ſicque non mutua, aut mutua dependentia non eſſentialem, ſed accidentalem arguit differentiam. Contra, Ariſt. & Scot. non ſemel adducunt inter dictas relationes diſcrimen prænominatum: nec ibi, aut alibi aliud diſcrimen ab iſto proprium, & eſſentiale commemorant. Ergo hoc eis intrinſecum, & eſſentiale eſt exiſtimandum; eis quippe ſemper conuenit, licèt extrema earum vniformiter, aut difformiter tradantur: ſúntque relationes tertij generis non mutuæ ſemper, quia ex parte vnius extremi relatio realis non conſurgit: ob id Scot. *4. diſt. 1. quæſt. 1. §. Ita Sub R.* ex *5. Met. T 20.* ſcribit, menſuratum dependet à menſura, non è contra: & Orbellus *ſuprà* allegatus ſubiungit, relationem ſcibilis actualis, ad ſcientiam, eſſe rationis: & non diffitentur dicti Recentes: atque relationem Dei ad creaturam, ſemper eſſe rationis, tenent Scholaſtici *1. diſt. 30.* Quare, licet omnia relatiua dicuntur conuertentiam: eorúmque extrema vniformiter aſſignari valeant, vt enixè ſuadere conatur Ariſtoteles in Log. cit. attamen hoc non tollit, quin relationes tertij modi ſint ſemper non mutuæ, propter cauſam nunc allatam.

QVÆSTIO VII.

De Qualitate.

Articvlvs I.

Quid ſit Qualitas.

1. QValitatis definitionem ab Ariſt. aliiſque Philoſophis traditam non eſſe exactam, ſed vitioſam inter Recentiores opinantur Hurtadus *diſp*.14. *Met. ſect*.1. Arriaga *diſp*.5. *ſect*.2. *ſubſect*.1. & Ouiedus *Contr*.8. *puncto* 1. qui in ipſius qualitatis definitione indaganda laborantes, in ea tamen aſſignanda non conuenientes, magnoperè inter ſe digladiantur, vt videre licet, apud cit. Authores, & nuperrimè apud indiuiſos Scotiſtas *quæſt*.7. *art*.1.

2. Not. primò, qualitatem multas pati acceptiones, quæ *ex* 5. *Met. cap*.14. ad tres reduci valent. Primò namque ſumitur qualitas pro differentia eſſentialis, & quidditatiua, cuius meminêre Scot. 3. *diſtinct*.1. *quæſt*.1. *art*.3. *ſub D*. & Porphyrius *in Iſag. cap*.3. inquiens differentiam eſſe, quæ prædicatur de multis differentibus ſpecie in quale quid. Secundò pro omni accidente cuius mentionem faciunt Ariſt. 1. *poſt T*.9. notantibus Zabarella *ibid*. Scot Porph. & cæteris Philoſophis dicentibus, accidens prædicari in quale de ſuis ſubiectis. Tertiò pro eo accidente tantùm, penes quod proprie denominamur quales, & de qualitate ſic accepta diſſerimus in præſenti. Vnde Aureolus 1. *diſtinct*.30. *art*.3. *propoſitione ſexta*, inquit, prædicamenta denominari, ab interrogatis, vtpotè qualitas à quali, & quantitas à quanto, cùm potiùs à reſponſiuis nominari deberent, qualitas enim magis eſt talitas, quàm qualitas, & quantitas magis eſt tantitas, quàm quantitas; propterea Philoſophus citat. enumerans ſignificata terminorum incomplexorum, ſcribit quaſdam ſignificare, quid, quoſdam quantum, & alios quale, & ſic de reliquis.

3. Not. Cùm differentiæ rerum eſſentiales nos latent, (vt aduertit Doctor *quæſt*.36. *prædicam*. §. *Ad omnes iſtas*) plerumque nos ad eas res definiendas, ſeu deſcribendas, adhibere earumdem proprietates, aut effectus formales, aut aliquid extrinſecum, quod quo quo modo nos manuducat in earum notitiam, vt hoc loco præſtitiſſe Philoſophum obſeruat idem Doctor, *vbi ſuprà*, ad qualitatis ſpecies manifeſtandas: ſic etiam ſubſtantia à ſubſtando accidentibus, materia à recipiendo formam, & forma, ab actuando, & informando ipſam materiam ſuas trahunt deſcriptiones. Hinc Ariſt. *citatus* qualitatem penes ipſius effectum formalem, qui eſt qualificare ſubiectum, nobis declarat: atque *ibid*. §. *Circa notificationem*, rectè ſubiicit, eam non eſſe propriè qualitatis definitionem, ſed potiùs eius notificationem: maximè, quia, vt ait Titelmanus *lib*.2. *de prædicamentis p*.41. ſumma genera non definiuntur, cùm ſuprà ſe non ſortiantur aliud genus, & differentiam, ſed per modos conſtituantur, vt aduerti *quæſt*.3. *art*.2. *huius libri*. Non ergo tantus labor impendendus eſt, in peruestiganda exacta definitione qualitatis quæ haud dari poteſt, quantus aſſumitur à præfatis Recentibus, vt videre eſt apud Ouiedum citat. qui aliorum qualitatis definitiones impugnans, præcipuè eam, quæ traditur S. Th. tandem in eam ipſam prolabitur, vt patet *in fine puncti allegati*.

4. Not. tertiò ex Aureolo nuper cit. annuente Scoto 4. *diſt*.12. *q*.2. §. *Hic ſunt ſub C. & D. & in Report. eadem d. & q. antè* § *Aliter dicitur*. Sicut partes ſubſtantiæ compoſitæ phyſicæ ſunt duæ, materia, & forma: ita ſunt eiuſdem ſubſtantiæ duo accidentia abſoluta, vnum potentiale, quod eſt quantitas, quæ accidens potentiale nominatur; quia quemadmodum materia eſt in potentia ad recipiendas formas: ſic quantitas eſt in potentia ad ſuſcipiendas terminationes, nempe rectitudinem, obliquitatem, & id genus alia: alterum verò eſt actuale, quod eſt qualitas, quæ vocatur accidens actuale, quia ſicut forma actuat materiam, eamque determinat, & perficit: ita qualitas actuat, determinat, & perficit accidentaliter ſubſtantiam, cuius eſt qualitas. Ob id Doctor *vbi ſupra* ſcribit, quantitatem conſequi compoſitum, ratione materiæ, & qualitatem ratione formæ, eſſéque illa nobiliorem, perfectiorem, ac principium agendi.

5. Aſſertio prima, qualitas, non rectè deſcribitur accidens abſolutum: nec etiam accidens abſolutũ non quantum. Vtraque pars præſupponitur à Scoto *vbi ſuprà*, & *q*.36 *prædicam*. faciente quantitatem, & qualitatem accidentia abſoluta inter ſe diſtincta. Prima pars, quæ aduerſatur Nominalibus, & Arriagæ *diſp*.5. *Met. ſect*.2. *n*.18. probatur, definitio alteri à definito competere non debet, ſecundùm leges bonæ definitionis: atqui præallata qualitatis definitio conuenit quantitati, quæ pariter eſt accidens abſolutum, ex communi Philoſophorum, & Theologorum placito. Igitur qualitas completè non definitur, per accidens abſolutum. Rursùs cùm diuerſa genera habeant diuerſas differentias, ſpecies, & indiuidua, vt patet ex regula antepræadicamentali: ea diuerſas deſcriptiones ſortiri oportet, quas non participarent, ſi qualitas tantùm foret accidens abſolutum, quod commune eſt quantitati. Secunda pars, quæ opponitur Hurtado *diſp*.14. *Met. ſect*.1. §.4. ſuadetur, definitio explicat quid rei, hoc eſt, declarat naturam rei: ſed definitio qualitatis ab Hurtado allata non explicat, ſed potiùs obnubilat naturam qualitatis: percontamur enim, quid ſit qualitas, non verò quid non ſit qualitas, vt euenit, cùm dicitur, qualitas eſt accidens non quãtum. Ampliùs, hoc modo facilè omnia definirentur. Nam ſi quiſpiam poſtularet, quid eſt ſubſtantia? facili negotio reſponderetur, ſubſtantia eſt non accidens: etſi quis peteret, quid eſt accidens? in promptu eſſet reſponſio, accidens eſt non ſubſtantia. Accedit Ariſt. 1. *Top. cap*.4. damnans hunc definiendi modum.

5. Aſſertio ſecunda, nec congruè qualitas deſcribitur accidens abſolutum, ratione cuius ſubiectum qualificatũ poteſt intẽdi, & remitti. Hæc ſtatuitur contra ambos Iuniores Scotiſtas *diſp*.7. *q*.3. *in fine primi ar*. quã indubiè ſignificat Scot. *q*.36. *prædicam* Et probo ſic: definitio diſtinguit definitũ, ab omni eo, quod non eſt ipſum, vt patet ex vi nominis definitionis aliàs explanati: ſed præmiſſa qualitatis definitio non diſtinguit ipſam qualitatẽ ab aliis, quæ non ſunt qualitates. Nam quãtitas eſt accidens abſolutũ: actio, & paſſio, & nonnulla alia, quæ inter qualitates non conſcribuntur ſuſcipiunt magis, & minus, ſecundum Ariſt. *in hoc libro*. Prætereà, definitio omni contento ſub definito adaptantur, quia mutuò conuertuntur, vt dixi *in Epitome l*.1. *q* 7 *art*.2. At de definitione, rationis enunciãt dicti Recentiores *Tract*. 2. *P. P. Introd. c*.2. Sed præallata qualitatis definitio omni qualitati non conuenit: qualitates nãmque quarti modi non ſuſcipiunt magis & minus, vt de circulo triangulo, aliiſque figuris exemplificat Ariſt. in tex. cui conſentit Scotus *cit. in fine* §. *Ad aliam q. poteſt dici*. Et §. *Iuxta ſecundam proprietatem*. Et ſubſcribunt præfati Authores *art*.4. *q. allegatá*. His ergo non eſt adhærendum.

7. Aſſertio tertia. Nec pariter qualitas aptè deſcribitur accidens abſolutum ſubſtantiæ creatæ adiunctum ad complementum ſuæ perfectionis, tam in agendo, quàm in exiſtendo. Conſentanea eſt Scot. 4. *diſt*.12. *quæſt*.3 3. aliiſque locis, & diſſentanea Suarez *diſp*.42. *Met. ſect*.1. & Raconio *Tract*.2. *de categoriis*, *art*.3. quibus conſentit Fuentes *quæſt*.16. *diff*.1. *art. vn*. Probatur, qualitas aut eſt complementum in eſſe eſſentiali, aut in eſſe accidentali: ſed non in eſſe eſſentiali, quia ſubſtan tia

ſubſtantia priùs eſt completa in ſuo eſſe eſſentiali, & ſubſtantiali, quam recipiat accidentia, vt non obſcurè monſtrat Doctor 2. *diſt*. 3. *quæſt*. 4. §. *Contra iſtam concluſionem, & inde*: nec in eſſe accidentali: nam prætérquamquod id eſt commune cæteris accidentibus, quæ modi à ipſius ſubſtantiæ perhibentur: non datur qualitas à natura, quæ vt ſubſtantia ſimpliciter operetur, quandoquidem in ſubtiliori Schola, ſubſtantia eſt immediatum principium actionum, à quibus prorſus noluit diſcedere Suarez *diſput*. 18. *Met. ſect*. 2. Et dato, quod ſubſtantia corporea abſque qualitate agere nequeat, pariter ſine quantitate operari non poteſt, neceſſe enim eſt, extendatur, quod per quantitatem efficitur. Eò magis, quia non omnis qualitas eſt actiua, vt patet de qualitatibus quarti modi. Non videtur ergo exacta præadducta qualitatis deſcriptio.

8. Aſſertio quarta, qualitas eſt accidens abſolutum determinans, ſeu qualificans ſubiectum, in quo eſt. Hæc eſt conformis Scot. *quæſt*. 36. *prædicament*. & 4. *cit*. quam tenet Antonius Andreas *in expoſitione huius c.* & alij Scotiſtæ *ibid*. Prob. Exactior qualitatis deſcriptio, quàm iſta non videtur eſſe: ergo hæc retinenda eſt. Ant. liquet ex aliorum qualitatis definitionibus refutatis in præmiſſis aſſertionibus. Conſequentia elucet, ex eius vocum declaratione. Dicitur enim accidens, ad differentiã ſubſtantiæ. Ponitur abſolutum, propter accidens relatiuum. Additur, determinans ſubiectum, vt differat à quantitate, quæ eſt accidens indeterminatum, vt patet ex 3. not. Rurſus illa definitio eſt apta, quæ declarat definitum ab aliis quibuſcumque diſtinctum, ſiue quæ habet aliquid commune, in quo cum aliis conuenit, quod eſt genus, aut quid ei affine: & aliquid peculiare, per quod ab aliis differt, quod eſt differentia, aut quid ei ſimile: ſed præallata qualitatis definitio ita ſe habet, vt conſtat ex omnium eius particularum præpoſita explanatione. Accidens quippe abſolutum ſe habet veluti genus, licèt reuera genus haud ſit, ſed potiùs aliquod tranſcendens. Determinans, ſeu qualificans ſubiectum tenet locum differentiæ, tamerſi propriè differentia non ſit, ſed potiùs quidam modus tranſcendentalis, vt claret ex ſuperioribus, ſiue autem ſit ſubiectum *quod*, veluti ſubſtantia creata, ſiue ſit ſubiectum *quo*, vt quantitas, ſemper qualitas ſubiectum, in quo eſt, determinat, & qualificat. Hinc benè conſonat definitio Ariſtot. inquientis, qualitas eſt, ſecundùm quam quales quidam dicuntur: in qua exprimitur eius effectus formalis, quem indicaui per illa verba, qualificans ſubiectum in quo eſt. Bonitas huiuſce definitionis induci quoque poteſt ex peculiaribus quarumdam ſpecierum qualitatis definitionibus, nuncupatim albedinis, quæ ex communi Philoſophorum placito, definitur accidens diſgregatiuum viſûs, & nigredinis, quæ è diuerſo definitur accidens congregatiuum viſûs. Si ergo ſpecies qualitatis ſuorum ſubiectorum ſunt determinatiuæ, & qualificatiuæ: & hoc ipſis ratione ſui generis competit, planè deducitur, qualitatẽ generatim ſumptam, rectè deſcribi accidens abſolutum ſubiecti indeterminati determinatiuum. Ità Ariſt. enunciationem deſcribit, & illuſtrat per ſuas ſpecies 1. *poſt*. *c*. 2. *T*. 13. vt obſeruaui *in Epitome l*. 8. *q*. 2. *art*. 2. Idem ſentit S. Th. ſi rectè percipiatur 1 *p*. *q*. 49. *art*. 2. inquiens, qualitas eſt accidens modificatiuũ, ſiue determinatiuum ſubſtantiæ. Nec diſcordant, qui qualitatem deſcribunt accidens conſequens formam, vt innuit Doctor 4. *d*. 12. *q*. 2. §. *Hic ſunt*. *Sub D*. & *in Report eiuſdẽ* 4. *d*. & *q*. *eiuſdem*. Etenim à compoſitis ratione formarum, qualitates ſuam trahunt originem, vt patet de primis qualitatibus, quæ ab elementis ratione ſuarum formarum proficiſcuntur, vt affirmaui *l. de Elementis q*. 4. *art*. 1. Atque de qualitatibus mixtorum, quæ etiam ab ipſis mixtis formarum earundem oriuntur, vt ex eorum operationibus vnuſquiſque experiri valet.

9. Dices. Subſtantia ſpiritualis eſt formæ expers, vt Angelus, & tamen qualitate pollet, putà intellectione, volitione, gratia, & huiuſmodi. Non ergo qualitas eſt accidens conſequens formam. Dici poteſt, quod licèt Angelus à forma phyſica tam ſubſtantiali, quàm accidentali materiali ſit immunis, non tamen à forma metaphyſica quæ eſt eius differentia eſſentialis, & conſtitutiua, nec a forma accidentali ſpirituali eſt alienus, vt docui *Tract. de Angelis. diſp*. 1. *q*. 3.

10 Inſtabis, forma, & figura quæ sũt qualitates quartæ claſſis formam phyſicã, aut metaphyſicam non conſequuntur, ſed quantitatem, vt patet ex dictis. Igitur allata reſponſio non ſatisfacit obiectioni præmiſſæ.

Occurrendum eſt, quod licèt non omnes qualitates immediatè exeant à compoſito, ratione formæ; ſatis tamen eſt, vt mediatè ab ipſo ratione formæ ipſius prodeant, vt liquet de ſecundis elementorum qualitatibus, quæ ab eis immediatè haud promanant. Sic forma, & figura immediatè à quantitate, mediatè verò à compoſitis earum, ratione formarum dimanant, in quibus recto ordine ſubiectantur, & radicantur.

11. Oppones primò, pro Hurtado, Materia definitur per negationem, vt patet 7 *Met*. *T* 8. materia non eſt, quid nec quale, nec aliquid eorum, quibus ens determinatur: ergò qualitas vtique definiri valet negatiuè, hoc eſt, accidens non quantum. Conf. Brutum ſecundum omnes Philoſophos rectè definitur negatiuè, nempe animal irrationale. Ergo pariter qualitas aptè deſcribitur accidens non quantum. Negari poteſt ant. cum Scot. in expoſitione illius Tex. Siquidem Ariſt *eo in loco* non in propria, ſed in ſententia Antiquorum loquitur; cùm 1 *phyſ*. *c*. 5. *T*. 81. affirmatiuè eam deſcripſerit, vbi erat proprius locus eam deſcribendi. Ad conf dico differentias oppoſitas diuidentes aliquod genus, vnam poſitione: alteram verò negatione nominari, vt patet de differentiis corporea. & incorporea, in quas diuiditur ſubſtantia. Itémque de animato, & inanimato, in quæ corpus diſtribuitur: & de rationali, & irrationali; in quæ animal diſpertitur. Nomine autem negationis, intelligitur entitas realis poſitiua conſtitutiua vt irrationalitas, quæ conſtituit brutum in eſſe, & diſtinguit ipſũ ab omni eo, quod non eſt brutum. Verùm quid capiatur per non quantum, non exprimitur ab Hurtado, ſed vt obſcurum, & confuſum ab eodem relinquitur. Addo, quod differentiæ generis diuiſiuæ ſunt oppoſitæ: non ſic quantitas, & qualitas: ideò nulla eſt eius definitio.

12. Oppones ſecundò, Ariſt. definit qualitatem per quale: & deindè quale per qualitatem, vbi manifeſtius apparet circulus, vt notat Scotus cit. §. *Circa notificationem*. Igitur non definitio, ſed manis nugatio extat illa deſcriptio qualitatis ab Ariſt. tradita. Reſp. Ariſt. nequaquam circulum commiſiſſe in allata deſcriptione; nam affirmante Scoto cit. prima notificatio per notius nobis: ſecunda verò per notius naturâ habetur, hoc eſt manifeſtatur abſtractum per concretum. Nobis enim notiora ſunt concreta, quam abſtracta, magiſque nobis innoteſcunt compoſita, quàm ſimplicia, vt poſt Ariſtotelem, & Auer. 1. *phyſ*. *comm*. 3. obſeruant Tatar. hîc *q*. *de qualitate*, *ſcibili* 1. & Tol. *ibid*. *in expoſitione Tex*. Idque egregiè explicat Titelmanus *l*. 5. *c* 41.

13. Oppones tertiò, noſtra præallata qualitatis deſcriptio diſtinctè non declarat naturam qualitatis, ab aliis diſtinctam accidentibus: ergò non eſt idonea. Ant. probatur, determinare ſubiectum nedum qualitati; ſed quoque cæteris accidentibus accommodatur, quæ ſanè ſubiecta, in quibus hærent, determinant, actuant, atque denominant. Reſp. negando ant. Ad eius probationem dico, fuiſſe ſuprà vberè explicatum diſcrimen qualitatis, à quantitate, reliquiſque accidentibus tùm in fundamentis, tùm etiam in vltima aſſertione: ac proindè manet firma, & ſtabilis definitio qualitatis à me præoſtenſa.

ARTICVLVS II.

Quid ſint modi qualitatis ab Ariſtotele recenſiti.

14. EX deſcriptione qualitatis habita, & examinata in præcedente articulo, non eſt nobis incommodum, & arduum perſcrutari, quid ſint quatuor qualitatis geminati, & vulgati modi ab Ariſt. enumerati, eorúmque differentias capere, & ab aliis diſcernere: quorum primus perhibetur habitus, & diſpoſitio. Secundus, potentia & impotentia naturalis. Tertius, paſſio, & paſſibilis qualitas. Quartus verò forma, & figura.

15. Notat autem Scot. *q.36.prædicam.* §.*ad* 2. *q.* pro captu prioris modi qualitatis, habitum quatuor pati acceptiones. Vno quippe modo ſumitur pro modo habendi, qui eſt octuplex ex Ariſt, *c.15. huius libri*, à nobis explicitus *in Epitome l.1.q.4.art.13.* Habitus ſic acceptus, cum ſit tranſcendens, in nullo clauditur prædicamento. Altero modo vſurpatur pro relatione extrinſecus adueniente inter habens, & habitum, veluti eſt relatio veſtis, ad veſtitum, & ita ſumptus habitus, eſt decimum prędicamentum, de quo Philoſophus *c.de habitu.* 3. pro forma poſitiua, quæ opponitur priuationi, cuiuſmodi eſt viſio, reſpectu cæcitatis, & de habitu ſic capto diſſerit Stagirita *c.11.de oppoſitis.* 4. pro qualitate aduētitia in ſubiecto radicata, & diffitulter mobili, & hoc pacto de habitu nunc loquimur. Præterea obſeruat idem doctor *loco allegato*, diſpoſitionem pariter quadrupliciter accipi. 1. pro rerum ordine, ſic res bene ordinatæ dicuntur frui bona diſpoſitione. 2. pro præparatione ſubiecti ad formam recipiendam, quam memorat Scot. *4.d.14.q.2.§ de ſecundo principali M.* loquens de diſpoſitione præuia, & concomitante ad delendum peccatum: ita calor eſt diſpoſitio ad producēdum ignē. 3. pro qualitate afficiente ſubiectum, ſiue ea ſit de facili, ſiue de difficili mobilis: quo pacto diſpoſitio eſt quid ſuperius ad habitum, & diſpoſitionem, quæ eſt de facili mobilis, de qua verba facit Ariſt. 5. *Met.c.20.* & hîc, inquiens, *omnis habitus eſt diſpoſitio, & non è contra.* 4. pro qualitate à ſubiecto, in quo eſt, faciliter mobili, & hæc eſt propria huius loci, & diſtinguitur ab habitu in eo, quod habitus difficulter, & diſpoſitio faciliter à ſubiecto dimoueri valet. Itaq; habitus vniuersè captus rectè deſcribitur ſecundum Scot. *q.prædicam. alleg. & 2.d.3. q.10.§ Ad 9 F. & d.6. q.10.§. Ad q. poteſt dici O. & P.* qualitas aduentitia difficulter à ſubiecto mobilis: ponitur qualitas tanquam genus. Additur aduentitia, vt differat a qualitate innata, quæ eſt ſecundæ claſſis qualitatis: Subditur à ſubiecto difficulter mobilis, vt diſtinguatur à diſpoſitione, quæ eſt qualitas aduentitia à ſubiecto faciliter mobilis, docente eodem Doctore, locis prænominatis. Sub habitu autem, & diſpoſitione ſic generatim deſcriptis, cōprehenduntur habitus infuſi, vt fides, ſpes, charitas; & acquiſiti, vt ſcientiæ, ſiue ad agēdum, vt qui pollet habitu ſcientifico facilè poteſt elicere actus ſcientificos: ſiue ad patiendum ſubiectum inclinent, vt febris, & alij habitus, quos tangit Philoſophus propè initium huius capitis: ſiue benè ſubiectum afficiant: vt temperantia, caſtitas: ſiue malè, vt vitium, error. Siquidem præfatæ conditiones non adaptantur habitui præcisè ſumpto: ſed ſolùm habitui ſpecificè capto, & morali, contra Fuentem *q.17. diff.1. art. vn.* Suarez *cit.ſect.4.n.16. & 17.* & alios nonnullos, oppoſitum defendentes. Dari námque poteſt habitus indifferens, & præſcindens à bono, & malo, veluti conceditur actus indifferens, vt ſubtiliter proſequitur Scot. *2.d.41. q.vn.* Quòd ſi cupis ſeriem omnium habituum, qui ſub habitu continentur, vide Scot. *3.d.34. q.vn.§. Notandum vlterius*, & *in Report. ibid.* Titelmanum *c.43. l.2.* conſiderationes Dialecticæ, & nos *in Epitome l.1.q.4. c.7.* Nec prætermittēdum eſt in hoc 1. qualitatis modo reſidere actus, ex quib. habitus acquiſiti aggenerantur, vt indicat Doctor *proximè cit.* & ſpeciatim de intellectione, & volitione tenet *Quol.13.§. De tertio, CC. & 4.d.10.* Itémq; ſpecies ſenſibiles, & intelligibiles: ob id fortè Scot. *2.d.3. q.10.* ſcribit ſpeciem intelligibilem poſſe appellari habitum Idq; etiam docent Tatar. *in fine ſcibilis 2.* & alij Scotiſtæ. Huius rationem affert Titel. *in loci cit.* quia dictæ ſpecies habitibus non videntur abſimiles, eo quod per eas homo præparatur ad operandum, ſenſus ad ſentiendum, & intellectus ad intelligendum, veluti per habitū homo ad promēdos actus promptè, & facilè diſponitur: quod etiam aſtruit Suar. *cit.ſect.5.n.15.*

16. Secundus qualitatis modus appellatur potentia, & impotentia naturalis. Per potentiam autem hic non capitur potentia obiectiua, cui opponitur actus, vt videre eſt apud Ariſt. *9.Met.T.1.* & aduertit Doctor *q.36. prædicam antè §. Ad q.4. & in Report. 2.d.16.§. Ad primam dico.* Vnde habetur illud proloquium, *potentia, & actus diuidunt ens.* Nec ſumitur potentia formaliter pro reſpectu potentiæ, hoc enim modo ſpectat ad prædicamentum relationis, vt notat Bonetus *libello 3. de qualitate.* Nec minus pro fundamento talis reſpectus, quod verè eſt principium, ſiue potentia operandi. Siquidem, perhibēte Scot. *2.d.16.q.vn.§. Ad 1.P. & in Report. ibid.* potentia naturalis abſolutè non eſt in 2. ſpecie qualitatis, ſed facilitas ad vtendū illa potentia. Et clariùs infrà, *verſ. Ad illud de magis, & minus dico*, quod potentia de 2. ſpecie qualitatis recipit magis, & minus. Vnus enim dicitur magis ingenioſus altero, non tamen illud, quod verè eſt potentia, ſed habilitas illa. Idipſum diligenter adnotat Tatar. *ſcibili 2.* Quare hîc accipitur potentia prout idem eſt ac habilitas, diſpoſitio & promptitudo, qua ſubiectum, in quo inexiſtit, habile eſt ad agendum ſuapte natura. Per impotentiam verò naturalem non intelligitur carentia potentiæ; cùm enim huiuſmodi impotentia ſit qualitas, debet eſſe forma poſitiua, vt animaduertit Doctor *q prædicam. alleg.* ſed inhabilitas, & indiſpoſitio naturalis agendi. Quapropter potentia naturalis deſcribitur, qualitas habilitans & facilitans ſuaptè natura ſubiectum ad operandum, vel patiendum, vt habilitas naturalis currendi, ſaltandi, & cantandi. Impotentia verò naturalis eſt qualitas ſuaptè natura inhabilitans ſubiectum ad operandum, aut patiendum, vt inhabilitas loquendi, videndi, & audiendi. Ponitur qualitas loco generis: adduntur reliquæ voculæ tanquam differentiæ conſtituentes, & diſtinguentes hunc qualitatis modum à cæteris, vt in examine [illegible]ulorum perſpici poteſt. Ex his patet animarum poten[illegible]s, lapidum vires, cælorum virtutes, rerúmq; facultates & proprietates in catalogo huiuſce 2. modi qualitatis haud reponi: ſed duntaxat earumdem naturales habilitates, & inhabilitates, vt apertè declarat Scotus *locis præallegatis.* Hæc conſultò intuli propter geminatos Scotiſtas *art.2.q.3.diſp.7.* qui negant quidem potentias animæ, propriaſq; rerum paſſiones collocari in iſto prædicamento: affirmant autem vires actiuas, quæ à ſubiectis realiter diſſident ab iſta categoria non expungi. Et paulò antè monuerant ad ſeriem qualitatis ſpectare, nedum qualitates congenitas ad faciliter operandum: verumetiam qualitates ad operandum ſimpliciter. Id autem videtur pugnare Scoto, qui *loco cit. P.* his verbis ſeipſum explicat. Ad primam dico, quod potentia naturalis abſolutè non eſt in 2. ſpecie qualitatis, ſed facilitas ad vtendum illa potentia. Vnde poſſe leuare feſtucam, vel baculum non eſt in ſecunda ſpecie qualitatis, ſed facilitas leuandi.

17. Dices, Scot *q. cit. prædicam* inquit, potentia eſt principium faciliter operandi: *& in Report. cit.* ſubiungit, *iſta potentia, quæ eſt in ſecunda ſpecie qualitatis eſt principium agendi.* Igitur præfati Authores à Scoto non videntur declinare. Dici poteſt Scotum, eis in locis non vocare potentiam naturalem principium agendi abſolutè, ſed faciliter agendi. Quid autem intelligat per principium agendi? conſtat *ex Reportat. nuper cit.* Inſuper iſti Doctores volunt potentias

tentias totius cõiuncti animati realiter differre ab ipſomet animato, vt aduotaui *in vlt. art. ſuperioris q.* cum tamen ibi ex noſtro Doctore perſpicuè oſtenderim ſolùm formaliter ab eomet coniuncto, & abinuicem diſſidere; ac proindè tales potentias haud in genere qualitatis reſidere.

Inſtabis, in dicta *q. prædicam. verſ. Ad primam probationem*, idem Scotus ſubiicit non tantùm potentia, quæ locatur in ſecunda ſpecie eſt tantùm ad faciliter agendum, ſed & illa, quæ eſt ad agendum abſolutè, dummodo ſit innata. Nihil ergo prorſùs iuuant, quæ ſupra adduxi. Dico ibi loqui in vulgari aliorum ſententia, quod nonnunquam ipſum in illo opere præſtare cum Bargio animaduerti *lib.* 1. *q.* 3 *art.* 7. ſupra retuli *in reſponſione tertia oppoſitionis.* Cæterum mens eius expreſſa eſt, quam ſupra retuli.

18. Tertius qualitatis modus eſt paſſio, & paſſibilis qualitas, pro cuius faciliori captu monet Scot. *cit.* §. *Ad quartam q.* ex Ariſt. 5. *Met c.* 21. *T.* 26. paſſionem multis modis accipi. Primò pro alicuius rei proprietate, & hæc paſſionis acceptio eſt frequẽtiſſima apud Philoſophos, cuius meminit Ariſt. 4. *Top. cap.* 5. & affert Doctor 1. *d.* 8. *q.* 4. §. *Iſta tamen, & alibi paſſim.* Secũdò pro relatione extrinſecus aduenienti patientis ad agens, & hæc conſtituit vnum ex decem primis generibus quod appellatur paſſio. Tertiò pro qualitate lædente ſubiectum eius receptiuum, ſic calamitas, triſtitia, dolor & huiuſmodi nuncupantur paſſiones, innuente Ariſt. tum hic, tum etiam 7. *phyſ. T* 19. & 1. *Magnorum Mor. c.* 8. Quartò pro qualitate afficiẽte ſenſum, ſiue commodum, ſiue incommodum ipſi afferat, quæ vno verbo dicitur qualitas ſenſibilis, & hæc eſt propria huius loci, quæ abſolutè ſumpta præſcindit à paſſione, & paſſibili qualitate. Paſſio autem quatenùs diſtinguitur à paſſibili qualitate ſecundum Ariſt. & Scot. cit. deſcribitur qualitas citò tranſiẽs à ſenſu, quem afficit, vt rubor ex verecundia, & pallor ex timore cauſatus: paſſibilis verò qualitas vt à paſſione ſecernitur, eſt qualitas diu permanens in ſenſu quem afficit, vt pallor vultûs continuus, ex infauſto rerum euentu diuturnóque morbo, & perenni carceris detentione prouenieus. Quoniam verò parum pro nihilo reputatur vt habet vulgus ex 2. *phyſ.* 56. ideircò fortaſsè cum paſſio parum hæreat in ſubiecto, ipſum ſubiectum per eam abſolutè non videtur denominari, vt hoc loco ait Ariſt. rubeſcens ex verecundia, erubeſcere quidem, ſed rubeus haud appellatur: cauſam affert Scot. quia illud denominatiuum denotat permanentiam formæ in ſubiecto, licet pro tempore, quo ineſt ei rubor; dici queat rubeus, vel rubeſcẽs Cur autem huiuſcemodi qualitates nuncupentur paſſibiles qualitates, duplex affertur ratio ab Ariſt. in tex. & Scot. cit Prima eſt, quia ſenſui præcipuam aliquam paſſionem inferũt, vt calor viſui, dulcedo guſtui, & calor tactui. Hac fortaſſis de cauſa ſenſus perhibentur potentiæ paſſiuæ, vt patet *l.* 2. *de anima T.* 151. Secunda, quia inferuntur à paſſionibus, vt rubor à verecundia, pallor à timore, color flammeus ab ira, & liuidus ex inuidia, vt diſertè proſequitur Titel. præcit. *cap.* 45. In hoc autem qualitatis modo collocari videntur omnes qualitates ſenſibiles, tam interiorum, quàm exteriorum ſenſuum. Itémque ſpecies ſenſibiles, vt lumen. Rursùs qualitates appetitus ſenſitiui, vt audacia, dolor, delectatio, & id genus alia.

19. Huc fortaſsè etiam pertinent qualitates appetitus intellectiui, vt amor, odium, & huius formæ alia (quidquid dicant coniuncti Scotiſtæ) quod non videtur improbare Doctor *Quol.* 13. §. *De tertio CC.* aſſertiuè tamen ibi non loquitur, ſed dubitatiuè, & conditionatè, vt patet per vocnlas *fortè, etſi* quas *ibid.* ponit. Et paucis interiectis ſubdit. *Quidquid autem dicatur circà hoc, de prima ſpecie, vel tertia: hoc ſaltem videtur probabile, quod operatio ſit in genere qualitatis.* Supra namque Doctor aduerterat, Philoſophum ſignificare qualitatem ſenſibilem in hac tertia ſpecie reponi. Et iam indicarat *in q. prædicam. alleg.* Quapropter Doctor *ibid.* recenſet duos modos probabiles locandi operationes ſpirituales in prima ſcilicet, aut in tertia claſſe qualitatis, vt rectè obſeruat Gadius, nec magis ad vnum, quàm ad alterum propendere videtur. Addidenm tamen, actus, ex quibus habitus aggenerantur, ipſum abſolutè ponere in prima ſpecie, vt liquet ex locis citatis ſuprà in relatione primæ modi. Ariſt autem non has omnes qualitates memorat: ſed ſatis ei fuit apertiores, & manifeſtiores adducere, ex quibus cæteræ commodè colligi queunt, vt annuit Doctor *Quol.* 13. *CC.* licet renuat Suarex *ſupra ſect.* 5. Scotus verò 2. *d* 13. *q. vn.* §. *De ſecundo* diſtinguit qualitatem tertiæ ſpeciei in qualitatem ſenſibilem, & in qualitatem, quę eſt ſpecies, ſeu intentio qualitatis, ſiue ratio tendendi in ſubiectum, cuius eſt propria ſimilitudo: ſic lumen ait Doctor, eſt ſpecies lucis ſenſibilis, ac etiam qualitas ſenſibilis. Idem repetit *in Report. eadem diſtinctione* §. *Secundò dico.* Ex quo inferunt noſtri Recentiores allegati, Scotum per paſſibilem qualitatẽ, intelligere qualitatem realem, quæ vulgò nuncupatur qualitas ſenſibilis, & per paſſionem, qualitatem intentionalem, quæ dicitur ſpecies, ſiue intentio ipſius qualitatis ſenſibilis. Verùm hæc expoſitio non videtur eſſe ad mentem Doctoris, qui *in dicta q prædicam.* admittit commune diſcrimen adductum ab Ariſt. inter qualitatem ſenſibilem, & paſſionem, vt conſtat *ex verſ. Ad* 2. *dico.* Item calor eſt paſſio, quamuis non ſit ſpecies, ſiue intẽtio qualitatis ſenſibilis. Dicerem ego Scotum *loco cit. ſecundi diſt.* 13. afferre aliam quandam differẽtiam, & diſtinctionẽ tertię claſſis, quæ eſt in qualitatem realem, & intẽtionalem, vt patet de lumine quod eſt qualitas intentionalis, vt ex eodem Doctore oſtendi *in lib. de anima, in proprio quæſito.*

20. Dices eadem qualitas realis eſſe poteſt intentionalis, vt probat Scotus cit. ex D. Aug. & ſuadet de lumine *ibid.* quod eſt qualitas realis, & intentionalis. Ergo prænarrata Scoti diuiſio nulla foret, ſi noſtra interpretatio valeret. Dici poteſt, non eſſe exactam diuiſionem, ſed potiùs quamdam qualitatis enumerationem, in per ſe ſenſibilem tantùm, in realem, & intentionalem, ac etiam realem, & intentionalem ſimul, vt tangit Scot. *in q. verſ. cùm arguitur:* cuiuſmodi eſt diuiſio ſubſtantiæ, in primam, & ſecundam, in ſententia Ammonij.

21. Quarta qualitatis combinatio eſt forma, & figura, ad quam enucleandam obſeruo cum Scoto *in q.* §. *Ad quintam q.* formam bifariã accipi, vno modo, pro omni eo, quod ſubiectum informat, quatenùs ab informando dicitur, ſiue ſit ſubſtãtialis, vt forma lapidis, ſiue ſit accidẽtalis, vt albedo, quæ inhæret parieti. Formam ſic acceptã pertractat Porretanus *libello ſex principiorum*, eſtque tranſcendens vt ait Scot. *vbi ſuprà*, quem ſequitur Antonius Andreas *q.* 3. *prænominati opuſculi.* Altero modo pro exteriori rei animatæ delineatione, ſiue pulchritudine, cuius meminit Porph. *in Iſag. c. de ſpecie*, cuiuſque exẽplum affert inquiẽs, *ſpecies Priami digna eſt imperio.* Ob id ſubdit Philoſophus 4 *Eth. c.* 3. *paruos poſſe eſſe formoſos, & commenſuratos*, hoc eſt decenter delineatos. Itidem figura dupliciter capitur, 1. pro ſuperficie incluſa, ſiue terminata lineis, quæ ſpectat ad prædicamentum quantitatis, perhibẽte Scoto *q. proximè cit.* Secundò pro ipſamet clauſione ſiue terminatione ſuperficiei: ſic pertinet ad hunc quartum modum, vt exprimit Doctor *q.* 10. *prædicam* §. *Ad q. in ſolutione* 2. Iſta verò vltima qualitatis combinatio, ex eodem ibi *antè* §. *Ad omnes iſtas*, poteſt vno nomine appellari exterior rei diſpoſitio, quæ diuidi poteſt in exteriorem rei animatę diſpoſitionẽ, quæ dicitur forma: & exteriorem rei animatæ diſpoſitionem, quę nuncupatur figura. Hæc quoque ſecari valet in naturalem, & artificialem, in mathematicam, & phyſicam, vt videre licet apud Titel. *l.* 2. *c.* 45. Notant autem Conimb. *ſect.* 2. *art.* 3. *q.* 1. *huius c.* & antè ipſos Tatar. 2. *phyſ q.* 1. *dub.* 3. & deducitur ex Scoto 4. *d.* 10. *q.* 1. §. *Dico ergo M.* figuram ſubdiuidi in internam, & externam. Interna eſt poſitio partium adinuicem, & ad totum, quæ accidit, cum vna pars alteri parti immediatè cõnectitur, vt caput collo, collum humeris, & ſic conſequenter de reliquis:

Eaterna eſt poſitio partium, ad partes loci. Prior non mutatur, niſi ad rei mutationem: poſterior verò ad mutationem loci, mutationem, & variationẽ ſubiecti, ſicque per contractionem, dilatationem manus, & huiuſmodi. Quò reſpiciens Scot. 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. § *Negatiua*, & expreſſiùs, 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 4. §. *Ad quæſt. F.* videtur velle figuram non eſſe entitatem, ſed relatiuam, his verbis. Figura ergo non dicit vltrà quantitatem, niſi relationem partium ad ſe inuicem, vel terminorum includentium partes: hæc autem relatio mutari poteſt, partibus manentibus eiſdem in ſe, & in toto.

22. Quod ſi quis obiiciat, figuram recenſeri in quarta claſſe qualitatis: ſi ergo figura eſt qualitas, quæ eſt entitas abſoluta, nequaquam eſſe valet relatio. Occurrendum eſt, figuram formaliter eſſe relationem in categoria ſitus repoſitam: penes verò modum denominandi, & prædicandi dici qualitatem: eo ferè pacto, quo ſanitas, & pulchritudo nominantur qualitates, affirmantibus Gadio *Quol.* 18. *fol.* 185. Lych. *ibidem*, & Bonet. *aliàs citat. diſgreſ. vlt.* à quibus non videntur diſcedere Arriaga *diſp.* 5. *Met. ſect.* 2. *ſubſect.* 1. *n.* 30. & Hurtadus *diſp* 14. *ſect.* 2 §. 13. aientes figuram non eſſe propriè qualitatem: & deducitur ex Scoto *Quol. alleg.* §. *De* 1. *I.* Nec ab his longè eſt Suarez præalleg. *ſect.* 3. *num* 15. Veruntamen, ſi quis vult defendere figuram propriè eſſe qualitatem, alioquin non eſſet quaternarius qualitatis modus, cui expreſsè videtur patrocinari Ariſtoteles probans figuram eſſe qualitatem; propterea quod ſecundum eam aliquid dicitur quale vt triangulare, quadrangulare. Dicat cum Boneto nunc citat. figuram eſſe quandam qualitatem abſolutam, quæ eſt ſequela talis ordinis partium ad inuicem. Suffragantur Conimbricenſes præcitat. aientes figuram internam eſſe veram qualitatem, ex terminatione quantitatis ortam.

23. Oppones primò, contra 1. qualitatis modum, corruptibile, & incorruptibile differunt pluſquam genere *ex* 10. *Metaphyſ. vlt.* Sed naturale, & ſupernaturale differunt pluſquam corruptibile, & incorruptibile; quia ſub naturali continentur corruptibilẽ, & incorruptibile: Ergo, cùm quidam habitus ſint naturales, & alij ſupernaturales, ſub eodem qualitatis modo non comprehenduntur: atque ità alia ſeries habituum ſupernaturalium eſt texenda. Reſpond. maiorem eſſe exponendam, & diſtinguendam de genere phyſico, non autem de genere logico, vt fuit explicatum *quæſt.* 4. *huius lib.* 14 *art.* 3. *in reſponſione oppoſitionis* 2.

24. Oppones ſecundò, habitus eſt qualitas, ſecundùm quam benè, vel malè diſponitur ſubiectum, *ex* 2. *Eth c.* 5. *&* 5. *Met. c.* 20. *T.* 25. Ergo, inepta eſt definitio habitus præaſſignata, quæ præſcindit ab omni habitu bono, & malo. Reſpond. Ariſtotelem ibi verba facere ſolùm de habitu morali, qui eſt bonus, aut malus: non autem de habitu generatim capto abſtrahente à bono, & malo. Præſertim quia non de habitu infuſo, & ſupernaturali: ſed de habitu acquiſito, & naturali diſſerit Philoſophus *ibid.* vt admonet Scotus 4. *diſt.* 6. *q.* 10. §. *Ad quæſt. poteſt dici. P.*

ARTICVLVS III.

Quot ſint modi qualitatis.

25. IOannes Maior in præſenti *cap. de qualitate* recitat quorundam Dialecticorum opinionem, qui ſex qualitatis modos ſtabiliunt, quatuor prænarratis, duos alios addentes: in quinto namque collocant terminos qualitati, & motui proprios, videlicet intenſum, remiſſum, vniforme, difforme, regulare, & irregulare; in ſexto verò differentias ſubſtantiales, putà rationale, animatum, corporeum, & huius formæ alia.

26. Communis autem ſententia, & aſſertio cæterorum Philoſophorum eſt eſſe tantùm quatuor qualitatis modos à nobis prærecenſitos, *in ſuperiori art.* quæ (omiſſis aliorum motiuis à Suarez *ſect.* 5. *loci cit.* adductis) ſuadetur hac ſola ratione Scoti, quæ reliquis mihi videtur longè probabilior, quæve extat *in quæſt. alleg.* §. *Dicendum hoc ſecundo modo.* Omni qualitas aut eſt interior, aut exterior. Si exterior, hoc eſt in ſola ſuperficie corporis, & non eſt primò ſenſibilis, & eſt quartus qualitatis modus, nempè forma, & figura: vel eſt primò ſenſibilis, & habetur tertius qualitatis modus, putà paſſio, & patibilis qualitas. Si interior, vel eſt inſita à natura, & eſt ſecundus qualitatis modus, ſcilicet potentia, & impotentia naturalis: vel eſt acquiſita ſine ab extrinſeco proueniens, & conſtituitur primus qualitatis modus, nimirùm habitus, & diſpoſitio.

27. Dices, hanc rationem Scoti peccare in eo, quod colligit qualitatis ſpecies ex circumſtantiis extrinſecis, & accidentariis, veluti ſunt eſſe in ſuperficie, aut extra ſuperficiem corporis, eſſe à natura, aut ab arte, & ab extrinſeco. Dico hanc inſtantiam apud nos nullius eſſe momenti, qui arbitramur prænominata qualitatis membra non eſſe verè ſpecies qualitatis, ſed eius modos, vt infrà monſtrandum eſt. Vel dici poteſt in gratiam eorum, qui defendunt eſſe veras ſpecies qualitatis, quibus fauet Scot. *vbi ſuprà*, §. *Ad omnes iſtas quinque.* Ariſtotelem adducere eas differentias accidentales, pro differentiis eſſentialibus, quæ ſunt nobis ignotæ: quod ab eomet alibi effici obſeruaui *quæſtion.* 5. *articul.* 2. *huius libri. Et articul.* 1. *notab.* 1. *præſentis quæſtionis. Et libr.* 2. *quæſtionis prima, artic.* 2. *in fine.*

28. Oppones primò, Ariſtoteles poſtquam aſſignauit, & enucleauit quartum qualitatis membrum ſubdit hæc verba: fortaſſis erit alius qualitatis modus, ſed ferè, qui maximè dicuntur, ſunt iſti. Accedit Scot. *hic* §. *Ad aliam q. poteſt dici. &* 4. *diſt* 6. *quæſt.* 10. §. *Ad quæſt. N.* inquiens. Et fortè eidem qualitati in ſe ſecundum eſſentiam poſſunt competere plures modi, qui ponuntur in diuerſis qualitatibus Idipſum ſenſiſſe Ariſtotelem de modis relatiuorum ex Scoto affirmat Zerbius 5. *Met. quæſt.* 18. §. *Propter ſecundum.* Igitur præfata qualitatis diuiſio, in quatuor modos præexplicitos non eſt idonea, nec exacta. Concedi poteſt conſequentia cum Doctore nunc alleg. videlicet qualitatis modos prænarratos eſſe potiores, & celebriores, vt de modis ſimul notaui *in Epitome lib.* 1. *quæſt.* 4. *art.* 14. *num.* 37. *&* 1. *poſt. de ſcientia*, de qua definitio quidem à priori, non autem à poſteriori traditur ab Ariſtotele. Præſertim quia ipſe Philoſophus, licet dubitatiuè loquatur, tamen expreſsè ſe declarat in præſenti, verbis præadductis, eſſe alios modos à prænominatis. Inſinuauit itaque Ariſtoteles alios modos, qui ex aliis expreſſis colligi poterant, ad eóſque reuocari. Ideò nullius ſunt ponderis, quæ in oppoſitum affert Suarez *cit. ſect* 5. *vel dici quoque poteſt probabiliter*, talem quadripartitam qualitatis diuiſionem eſſe ſufficientem, & exactam, vt *ibid.* innuit Doctor, ſi alij modi ad iſtos quoquo modo redigantur.

29. Oppones ſecundò, Pulchritudo, & deformitas, ſanitas, & ægritudo, quas memorat Ariſt. in 1 membro ſunt qualitates, vt nemo inficiatur: ſed iſtæ qualitates non reſident in vllo, ex prædictis modis. Igitur inſufficiens eſt ille quaternarius qualitatis modus. Min. probatur qualitates ſunt ſimplices quidditates, vt innuit Doctor 4. *d* 6. *q.* 10. *ſub M.* Atqui pulchritudo, & deformitas coaleſcunt, ex colore, & debita, vel indebita membrorum proportione. Itémque ſanitas, & ægritudo ex debito, aut indebito humorum temperamento, reſultant, vt ſignificat Scot. 1. *d.* 1. *q.* 4. §. *Negatiua* Reſp. conceſſa ma. negãdo min. Rediguntur enim ad quartam ſpeciem qualitatis, vt inſinuat Scot. *Quol.* 18. §. *De* 1. *I.* Atque de decore, & pulchritudine præconceſſerat *in q. prædicamentali cit.* §. *Ad aliam quæſt. poteſt dici. verſic:*

Ad 3. Quamuis autem ex illis prærecenſitis conficiantur: attamen ſortiuntur propriam eſſenti in ab eis reſultantem; veluti mixti qualitates, ac etiam ipſum mixtum gaudent propriis eſſentiis, licet ex elementis componi perhibeantur. Vel dicito enm Scot. & Gadio. *Quol. cit. fol.* 185. *colum.* 4. eas non eſſe qualitates ſecundum rem, ſed tantum ſecundum denominationem Nec refert Ariſtotelem in hoc prædicamento eas locaſſe: quandoquidem idem Philoſophus memorat etiam relatina ſecundum dici, & ſecundum eſſe *in cap. de Ad aliquid*: quod fortaſſe præſtat, vt de eis in vniuerſum ſe agere oſtendat. Idem ferè ſentit Suarez *alleg. ſectione* 4. *numer.* 11. quem plures Recentiores ſequuntur, inter quos ſunt Conimbr. 1. *quæſt.* 1. *articul.*2. *huius cap.*

30. Dices, Ariſtoteles 7. *phyſic capit.* 17. ait pulchritudinem eſſe quendam habitum. Igitur, ſi pulchritudo per Ariſtotelem eſt habitus, conſequenter non in quarta, ſed in prima ſpecie qualitatis locatur: & ſi in dicta ſpecie ponitur, eſt ſimplex qualitas, cuiuſmodi ſunt reliqui habitus ſuprà memorati. Reſpondeti. poteſt, pulchritudinem non propriè, ſed transſumptiuè eſſe habitum, vt enim per bonum, & excellentem habitum quiſpiam ornatur, & commendatur: ſic per pulchritudinem honoratur, & colitur. Vnde fertur Ariſtotelem dixiſſe, pulchrum non indigere literis commendatitiis, quia eius pulchritudo commendatum ſatis reddit ipſum cuilibet; ad quem diuerti voluerit, aliquid ab eo obtenturus. Eò magis, quia pulchritudo non ab arte, ſed à natura proficiſcitur: habitum autem eſſe qualitatem arte, & labore partam, ſuperiùs admonui.

31. Oppones tertiò, quædam qualitates eſſe valentiu duabus, ex dictis qualitatis complicationibus: ergo in idem recidunt. Ant. patet de calore & frigore, quæ vt ſunt principia operandi collocantur in ſecunda ſerie qualitatis; vt verò ſunt paſſibiles qualitates, aut paſſiones, ponuntur in tertia qualitatis claſſe. Conf. primò, quiſpiam à natura dicitur pugil, vel curſor, ac etiam ab arte: ſed potentia naturalis pugillandi, vel currendi eſt in ſecunda ſpecie: potentia verò pugillandi, vel currendi per artem conquiſita reſider in prima ſpecie: Ergo qualitates primi, & ſecundi ordinis non differunt. Conf. ſecundò, figura *ex* 2. *de anima cap.*64. eſt per ſe ſenſibilis, ratione cuius locari debet in tertio membro, & communiter legitur in quarto. Adde quod Scotus ponit ſanitatem in quarta, quam Ariſtoteles ſtatuit in prima ſpecie. Igitur non benè diſtinguitur qualitas in quatuor prænominata membra. Reſpond. cum Doct. *in quæſt. verſic. Cum videtur. Et quarto cit. verſ. Sed hoc non valet.* Quidem qualitatem vnius ſpeciei non participare naturam alterius ſpeciei, quia quidquam eſſe nequit ſub duabus ſpeciebus per duas oppoſitas differentias conſtitutis. Verùm quoniam, quæ ſunt in tertio ordine participant differentias accidentales, quibus afficiuntur quoque, quæ ſunt in primo ordine, videlicet parum, vel multum, faciliter, vel difficulter eſſe mobile à ſubiecto: propterea Philoſophus, quæ verè ſunt in tertia ſerie, vt calor, recenſuit in prima: per id enim oſtendit dictas quatuor claſſes qualitatia non eſſe veras eius ſpecies ſed modos, vt exponunt, Simplicius & Albertus *hoc loco capit.*3. Ad 1. conf cõceſſa ma.ad min dico eſſe duas qualitates diſtinctorum ordinum, vnam innatam, alteram acquiſitam, vnam naturalem, alteram verò artificialem. Ideò mirum non eſt, ſi in diſtinctis claſſibus locum habeant. Sic enim alibi aſſerui penes diuerſas rationes formales aliquid poni in diuerſis generibus. Ad 2. conf. dico figuram numerari inter ſenſibilia communia: quæ autem extant in tertia qualitatis combinatione ſunt ſenſibilia propria quæ ſenſum aliquem afficiunt.

32. Oppones quartò, Scot. 4 *loco nuper alleg.* probabiliter defendit Characterem Sacramenti Baptiſmi eſſe qualitatem: ſed non videtur ad quem ex prænominatis modis ſit reducendus. Igitur, ille quaternarius qualitatis modus eſt inſufficiens. Minor oſtenditur, non enim redigitur ad primum, quia in eo relegantur ſolùm qualitates ad benè, vel malè operandum intentæ; cuiuſmodi non eſt caractet, qui à Deo immediatè in anima imprimitur in ſuſceptione quorundam Sacramentorum: nec in ſecunda, cùm non ſit à natura inſitus: nec in tertia, quia non eſt per ſe ſenſibilis: nec in quarta quia non conſequitur quantitatem Reſp. cum Scot. *citat. paulò ante* §. *Ad argumenta ſub P.* caractèrem reuocari ad primum qualitatis membrum, tãquã habitum ſupernaturalem remotè diſponentem ſubiectum, in quo eſt ad actus bonos eliciendos. Quod etiam de gratia affirmat idem Doctor *in Report.* 4 *diſt.* 6 *quæſt* 9. §. *Dico igitur.* Quidquid dicat Suarez *citat. ſect.* 4. *num.* 13. ſtatuens ipſam gratiam in tertia ſpecie: verùm cum ſenſum vllo modo non afficiat, & ſit habitus infuſus, nemine negante, à prima ſpecie non eſt amouenda.

33. Quæres vtrùm denſum, & rarum, aſperum, & lene in categoria qualitatis ſint reponenda? Reſpondet Scot. *in q. alleg.* §. *Notandum*, præſata vocabula duplici ſenſu, & ſignificato gaudere. Primò, ſignificant extenſionem partium quantitatiuarum: quo pacto idem corpus compreſſum, & nõ compreſſum poteſt eſſe rarū, & denſum, vt conſtat de lana, & ſpongia: ſic Ariſtoteles poſt recitationem qualitatis quarti modi, talia prænominata à genere qualitatis excludit citatus, liquet ex eorum definitionibus quas ibi adducit: ait enim denſum eſſe, cuius partes ab inuicem non diſtant: rarum, cuius partes inter ſe diſtant: aſperum, cuius vna pars extollitur, altera verò deprimitur: & lene, cuius partes rectò ſitu pollent. Itaque, ex his ſatis clarè deducitur ipſa deſignare ordinem partium in toto, & loco, eſſeque poſitiones ad quantitatem ſpectantes. Secundò denotant extenſionem partium materiæ, quatenus rarum eſt, quod multum habet de forma, & parum de materia: & denſum, quod parum habet de formà, & multum de materia. Cùm ergo ex dictorum poſitionibus, & partium diſpoſitionibus reſultent quidam modi; veluti ex partium ordinatione conſurgit figura, benè inter qualitates adſcribuntur ab Ariſtotele 7 *phyſ. c. p. T.* 11. *ſum.* 3. conſequenter ad ea, quæ idem Philoſophus ſubiungit 2. *de generatione c.* 2. videlicet, illa ſentiri ſenſu tactûs. Ità per hanc diſtinctionem conciliari poſſunt Ariſtoteles, & Porretanus *libello de ſex principiis, c. de ſitu*, qui inter ſe pugnare videntur; vt aduertunt Scot. præalleg. & Suarez *vbi ſuprà num.* 17. *ſect.* 5.

ARTICVLVS IV.

An dicti qualitatis modi rectè ſint ordinati?

34. NOn improuidè, & inconſultò prænumeratus ordo quaternarius qualitatis ab Ariſtotele traditus eſſe videtur; cùm ita ſit receptus, vulgatus, & celebris, vt vix ab vllo quem viderim, alicuius notæ Philoſopho reſpuatur. Quidam autem ſatis probabiliter conantur oſtendere, in his recenſendis ſeruari ordinem nobilitatis ſubiectorum, in quibus qualitates recipiuntur. Aiunt enim in intellectu, & voluntate, quæ ſunt facultates animæ intellectiuæ præſtantiores ſubiectari habitus intellectuales, & morales acquiſitos, & infuſos ſpectantes, ad primum qualitatis membrum. Reliquæ autem qualitates aliorum modorum ferè ſortiuntur ſubiecta corporea, & materialia. Quare non incongruè inter qualitates primum locum obtinent habitus, & diſpoſitio. Secundus verò locus tribuitur potentiæ, & impotentiæ naturali, quæ animatis cognoſcentibus competunt, quæ viuentia intellectiua ordine dignitatis, & perfectionis ſubſequuntur. Tertium locum occupant paſſio,

& patibilis qualitas, quæ ſenſitiuis potiſſimum conueniunt. Et quartos locus datur formæ, & figuræ, quæ ſolis quantitate affectis accommodari videntur. Sic Philoſophus hunc ordinem ſequitur, vt patet *2. de anima T.66.* vbi à viſu, qui inter ſenſus exteriores, eſt nobilior, exordium ſumit: & ordinatim reliquos ſenſus accuratè proſequitur.

Scot. *in quaſt. §. Dicendum hoc ſecundo modo*: ad hunc ordinem ſaluandum ſpeculatur aliam rationem quoque probabilem, deſumptamq́ ex maiore, aut minore communitate, & vniuerſalitate qualitatis. Habitus námque, & diſpoſitio primas tenent, quia ſunt qualitates latiſſimæ, & ampliſſimæ, vt conſtat *ex 1. art.* in earum relatione. Quæuis enim qualitas non habens aliquam differentiam ex illis, quæ cæteris qualitatibus conueniunt, ad hunc primum modum redigi valet. In ſecundo verò loco reſident potentia, & impotentia naturalis, quæ minùs patent, quam habitus, & diſpoſitio. Prima enim combinatio comprehendit habitus infuſos, & ſupernaturales. Atque latior eſt, quàm tertia ſpecies, quæ qualitates ſenſibiles continet. Amplior denique eſt quarta, quæ tantùm ea, quæ quantitatem conſequuntur, capere videtur. Hanc normam tenet Ariſtot. in pertractandis animarum generibus. Exorditur quippe ab anima vegetatiua, quæ reliquis eſt communior: poſtmodum ſenſitiuam examinat, quæ rationali fuſiùs patet. Itidem *in Met.* ens priùs, quàm cætera tranſcendentia aggreditur.

35. Opponces primò, illud eſt prius reliquis, quòd eſt propinquius priori *ex 3. Top. 5.* ſed potentia naturalis eſt proximior formæ ſubſtantiali, quàm habitus, quia potentia naturalis ex hac immediatè promanat: habitus verò ex eius frequentatis actibus generatur. Igitur in recenſendis qualitatibus non ab habitu, ſed à potentia naturali eſt inchoandum. Eò magis, quia in potentia tanquam in ſubiecto reſident habitus, puta ſcientia in intellectu, & charitas in voluntate. Poteſt reſponderi per diſtinctionem maioris, penes ordinem naturalem, concedo: penes ordinem maioris, aut minoris communitatis, & extenſionis, nego; ita interpretandus eſt Ariſtoteles cit. Per dictam quoque diſtinctionem poteſt ſatisfieri ei, quod ſubiungitur, videlicet id eſſe capiendum de ordine naturalis præſuppoſitionis.

36. Oppones ſecundò, prius eſt, quod eſt à natura eo, quod eſt ab arte: ars quippe præexigit naturam *ex 2. phyſ. 79.* ſed qualitates ſecundi modi oriuntur à natura: qualitates verò primi modi ab arte, & labore comparantur potiſſimum, vt conſtat ex dictis. Ergo præfati modi qualitatis non rectè ordinantur. Min. ſuadetur, quia qualitates elementorum dicuntur primæ, eo quod ex illis reliquæ qualitates proficiſcuntur, vt ſuo loco planum fiet. Dici poteſt iuxtà diſtinctionem prædlatam, argumentum concludere de prioritate naturali: non verò de maiori amplitudine, & communitate, quam nos cum Scoto, in illos qualitatis modos inuehere conamur.

37. Oppones 3. Accidens quod immediatè conſequitur ſubſtantiam materialem, & corpoream eſt quantitas, ex qua immediatè promanat qualitas quarti modi, vt conſtat ex ſuperioribus aſſertis. Ergò qualitas, quæ ponitur in poſtrema ſede, collocanda eſt in prima. Satiſfieri poteſt, ſi dicatur, qualitates prærecenſitas non diſponi ex immediatiori conſequutione ſubſtantiæ corporeæ, aut quantitatis: ſed ex maiori, aut minori communitate generis qualitatis, ratione cuius debetur poſtremus locus formæ, & figuræ, vt ſuprà abundè declaraui.

ARTICVLVS V.

An illæ geminatæ qualitates inter ſe eſſentialiter differant?

38. Aſſertio prima, habitus, & diſpoſitio ab inuicem accidentaliter diſtinguuntur. Ità Scot. *in quaſt. prædicam præalleg. §. Ad aliam q poteſt dici.* Antonius Andreas, Ioannes de Magiſtris *in præſenti c.* & Tatel. *2. l. cap. 42.* Contra S.Th. *1. 2. quaſt 49. art. 2. ad 3.* Suarez *diſp. 42. Met. ſect. 6. num. 15.* & Ruuium *cap. de qualitate quaſt. 2.* affirmantes habitum, & diſpoſitionem inter ſe eſſentialiter differre. Probatur primò, ex Ariſtotele, qui ſtatim in initio huius cap. vocat habitum, & diſpoſitionem vnam ſpeciem qualitatis: at ſi habitus, & diſpoſitio eſſentialiter differrent, forent duæ ſpecies qualitatis, quod pugnat ipſi Philoſopho expreſsè vnam tantùm admittenti ſpeciem ipſius habitus, & diſpoſitionis, cuius diſcrimen accidentarium ibi adducit, videlicet, habitus diù permanet in ſubiecto, ab eóque difficulter amouetur: diſpoſitio verò citò tranſit, faciléque à ſubiecto diuellitur: eſſe autem diuturnum, vel non diuturnum in ſubiecto, haud eſſentiale diſcrimen deſignat, vt patet de albedine vnius diei, & vnius anni, quam memorant Ariſtoteles *1. Eth c. 6.* & Scot. *4. diſt. 49. quaſt. 6. antè §. Hic duo ante A.* Poſtmodum ſubiungit idem Philoſophus omnem habitum eſſe quidem diſpoſitionem; non tamen omnem diſpoſitionem eſſe habitum. Itémque diſpoſitionem effici habitum, ſi vehementer in ſubiecto, in quo inhæret firmetur, vt patet de febri, quæ temporis longitudine fit hectica. Idque illuſtrat Boëtius *in com.* inquiens ex puero, homo in virum euadit, non mutata ſpecie: ſic ex diſpoſitione fit habitus.

39. Nec his ſatisfacit reſponſio Ruuij, & aliorum perhibentium eſſe vnam ſpeciem qualitatis ſubalternam, hoc eſt participare vnam communem rationem diſpoſitionis. Siquidem datâ hypotheſi non differunt vllo modo inter ſe; ſicut homo, & brutum in communi ratione animalis non differunt: at Ariſtoteles tradit ibi diſcrimen inter habitum & diſpoſitionem. Non ergo loquitur idem Philoſophus de ſpecie ſubalterna diſpoſitionis, in qua conueniunt Præterea fatuum eſſe videtur aſſerere, habitum eſſe diſpoſitionem, & non èconterra, ex conceſſis ab iſtis, quandoquidem ita eſſet diſpoſitio habitus, ſicut habitus diſpoſitio, ſi participarent eandem communem rationem, veluti Petrus, & Paulus participatione ſpeciei ſunt vnus homo: & Paulus, & Petrus participatione eiuſdemnet ſpeciei ſunt vnus homo, vt cum *Porphy. in Iſag.* reſpondent Conimbr. *hoc loco quaſt. 1. art. 3. ſect. 1. Ad 1.* & Fonſ. *5. Met. cap. 14. quaſt. 2. ſect. 5.* Rursùs ipſemet Ariſtoteles immeritò affirmaret diſpoſitionem conſuetudine fieri habitum, quia ſemper in dictam rationem generalem recideret: etſi diſtinctæ forent ſpecies, vna eſſentialiter tranſiret in aliam, quod eſt abſurdum. Inſuper eodem modo Ariſtoteles Philoſophatur de diſtinctione habitus, & diſpoſitionis, quo de differentiis cæterarum complicationum, vt præſertim de paſſione, & patibili qualitate aduertit Doctor *cit. verſ. Cum videtur* Concedunt autem Suarez alleg. & alij, reliquas combinationes accidentaliter diſſidere. Ergo idipſum de habitu, & diſpoſitione aſtruere debent.

40. Dices cum prænominatis Authoribus qualitatem eſſe facilè, aut difficilè mobilem à ſubiecto, bifariam poſſe euenire, aut ex natura ſuæ cauſæ intrinſecæ, à qua efficitur, & ſpecificatur: aut ex aliis cauſis extrinſecis ſubiecti, temporis, actuúmque frequentationibus. Primo modo habitus, & diſpoſitio differunt eſſentialiter, quia diſpoſitio ſuaptè natura eſt facilè mobilis à ſubiecto: habitus verò pariter ſuaptè natura,

à ſubiecto

à ſubiecto eſt difficile mobilia. Secundò autem modo inter illa extat tantum differentia accidentalis. Hanc diſtinctionem olfaciunt duo Iuniores Scotiſtæ *diſp.* 7. *q.* 3. qui tamen *art.* 3. cum communi Scotiſtarum placito tenent allatam diuiſionem qualitatis in quatuor membra non eſſe generis, in ſpecies,ſed in modos: ſic conſequenter loqui non videntur & impugnandi ſunt, ſicut iſti. Siquidem ab eiſdem cauſis prodeunt actus,& habitus, putà ab intellectu,& obiecto: actus autem facilè abiicitur, & habitus difficilè deperditur. Itemm; à cauſis contingentibus proficiſcuntur actus, & habitus operandi, & per vnum actum cauſatur diſpoſitio: ex multis verò actibus ſæpe iteratis patitur habitus. Denuò,cauſa efficiens non variat eſſentialem, & formalem rationem aliquorum diſtinctiuam,vt patet de rana ex putri materia, & ex ratione ſeminali genita: atque de igne ab alio igne, aut à ſilice, aut ſole producto. Non igitur per cauſas facilis, vel difficilis expulſionis diiudicatur eorumdem diſtinctio eſſentialis. Deniquè,per primum actum de obiecto opinabili gignitur in intellectu qualitas, ab eo facilè mobilis, quæ eſt diſpoſitio, & per iterationem actuum, circa idem obiectum opinabile paritur habitus, quæ eſt qualitas à ſubiecto difficile mobilis:ſed qualitas acquiſita per primum actum eſt eiuſdem ſpeciei, cum qualitate per frequentationem comparata, cum ambæ ſint de eodem obiecto, à quo petitur vnitas, & identitas ſpecifica opinionis,& ſcientiæ. Ergo diſpoſitio,& habitus ſolâ differentiâ accidentali gaudent.

41. Aſſertio ſecunda, potentia,& impotentia naturalis ab inuicem diſcrepant accidentaliter. Deducitur ex Scoto *in q.* §. *Ad aliam q. dico*, eſtque communis ferè omnibus Ariſtotelis interpretibus, paucis quibuſdam exceptis inter quos refertur Titel *l.* 2. *c.* 44. & fauent Noſtrates Recentiores ante relationem tertiæ combinationis qualitates. Probatur primò, ex Ariſtotele, qui explicans ſecundum qualitatis membrum, per potentiam naturalem intelligit habilitatem, & facilitatem à natura inditam aliquid faciendi, aut patiendi:per impotentiam verò naturalem capit imbecillitatem à natura inſitam, ſiue infirmitatem, & difficultatem aliquid agendi, vel patiendi, vt retuli *art.* 2. *huius q.* Ex his ſic formo argumentū, virtus fortis & debilis valida,& infirma, ſiue potius vt exponit Scotus, facilitas naturalis agendi, & difficultas naturalis agendi, ingenioſitas, & tarditas accidentaliter differunt, vt liquet de potentia viſiua iuuenis, & ſenis, & cæcutientis. Itēmque de potentia viſiua hominis, & aquilæ reſpectu ſolis; atque de perſpicacitate intellectus Hominis, & Angeli poteſt declarari ſecūdum Scotum a. *d.* 1 *q.* 6. § *potentiam*, D. Ariſtoteles autem exemplificat de ſanatiuo, qui habet naturalem potentiam, vt nihil ab aliquibus accidentibus ægritudinem inferentibus patiatur: & de ægrotatiuo, qui habet naturalem potentiam ægritudinem patiendi: ſic durum habet potentiam reſiſtendi ſectioni: & molle impotentiam ſectioni reſiſtendi. Durum autem, & molle, facile, & difficile diuidi, ſpecie differre non videntur, vt patet de cera liquefacta, & indurata: necnon de lapide duro, & molli. Secundò ex communi Philoſophorum conſenſu, potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta: ſed potentia, & impotentia naturales reſpiciunt idem obiectum, vt ſalubritas, & inſalubritas, valetudo, aut ægritudo naturalis reſpectu vnius, & eiuſdem animalis. Igitur inter iſta ſola differentia accidentalis intercipitur.

42. Aſſertio tertia, Paſſio, & patibilis qualitas accidentaliter diſtinguuntur. Ità Scot. *in q.* §. *Ad aliam q.* & indicat Ariſtoteles in Tex. probatur primò, ſtatim à ſubiecto diffluere, & diu in eodem ſubiecto conſiſtere non faciunt diſtinctionem eſſentialem aliquorum, vt homo vnius anni eſſentialiter non differt ab homine centum annorum: ſed paſſio breui tranſit, & patibilis qualitas diù durat in ſubiecto, vt explanaui *a.* 2. *huius q.* Ergo huiuſmodi qualitates accidentaliter differunt. Secundò, eadem qualitas, quæ vni ſubiecto eſt paſſio, vt rubor ex verecundia ortus; alteri eſt patibilis qualitas, vt rubor ex naturali complexione proueniens. Palàm eſt autem rubedinem ab illis diuerſis cauſis productam eſſe eiuſdem ſpeciei, cum habeat eumdem effectum formalem, qui eſt reddere eius ſubiectum rubeum. Solo igitur accidentario diſcrimine paſſio & patibilis qualitas ſecernuntur.

43 Aſſertio quarta, forma, & figura inter ſe accidentaliter deſcriminantur. Hanc indicant Ariſtoteles, & Scotus *vbi ſuprà*. Probatur: diſtinctus eſſendi, & cōſiderandi modus in ſubiecto non arguit diſtinctionem eſſentialem inter aliqua, vt patet de albedine exiſtente in pariete vel in Cygno: vel ab iſtis abſtracta, quæ ſemper retinet eamdem eſſentiam albedinis, tametſi modus eius mutetur, & diuerſimodè conſideretur: ſed qualitas quarti modi ſortitur diuerſam conſiderationem. Nam ſi ſpectetur, vt eſt in materia ſenſibili coniuncta, hoc eſt more Phyſico, dicitur forma: quod ſi inſpiciatur, vt ab ea abſtracta, hoc eſt more mathematico, appellatur figura. Igitur, forma, & figura accidentali diſcrimine diſſident. Verumtamen ſi figura ſit entitas relatiua, & forma coincidat cum pulchritudine, quæ non videtur eſſe verè qualitas, niſi penes denominandi, & prædicandi modum, vt tetigi *ſuprà a.* 2. innuitque Doct. *ibi cit.* nulla reſtat inquirendi ratio de diſtinctione formæ, & figuræ ad hunc locum ſpectans.

44. Oppones, primò, Ariſtoteles in iſto cap. ſcribit, qui mediocriter ſcientià eſt inſtructus habere habitum ſcientiæ; at medio criter ſcientia eruditus, imperfectam callet ſcientiam, quæ planè eſt diſpoſitio in eo, qui leuiter eſt edoctus, ſi ipſa diſpoſitio ab habitu eſſentialiter non diſcrepat. Ergò, cum Ariſtoteles velit eſſe habitum, non autem diſpoſitionem: clarè deducitur in ſententia eius, inter habitum, & diſpoſitionem differentiam eſſentialem intercedere. Confirmatur primò, idem Philoſophus ſubiungit diſpoſitionem diuturnitate temporis non eſſe abſolutè habitum ſed veluti habitum, hoc eſt aſſimilari habitui. Igitur Ariſtoteles putat habitum, & diſpoſitionem eſſentialiter differre. Conf. ſecundò, quæ differentias eſſentiales ſortiuntur, eſſentialiter differunt: Sed habitus & diſpoſitio eſſentiales differentias ſortiuntur. Ergo eſſentialiter differunt. Maior eſt nota. Min. oſtenditur, eſſe difficile mobile competit habitui ſuaptè natura, hoc eſt, ex ſua cauſa intrinſeca, vt habitus ſcientiæ ſpecificatur, ab obiecto, circa quod verſatur: atque eſſe mobile conuenit diſpoſitioni ex cauſa quoque intrinſeca: ergo inter habitum, & diſpoſitionem extat diſcrimen eſſentiale. Reſpond. Philoſophum ea verba protuliſſe, vt nobis indicaret habitum, & diſpoſitionem ſanè eſſe vnam ſpeciem, quæ modò habitus, modo diſpoſitio nuncupatur; qui enim eſt ſcientia mediocriter intructus habet diſpoſitionem, ſiue habitum imperfectum, qui ab habitu perfecto, accidentario diſcrimine ſecernitur, cùm perfectum, & imperfectum accidentaliter tantùm differant. Vnde prima confirmatio non nobis obeſt, ſed prodeſt: cùm ibi Philoſophus aſtruat diſpoſitionem ſimpliciter non eſſe habitum, hoc eſt, non eſſe habitum perfectum, ſed imperfectum. Ad ſecundā, conſ. conceſsâ ma. nego minorem, ad eius probationem patet ex dictis, in prima aſſertione huius articuli.

45. Oppones ſecundò, contra 2. Aſſertionem ad ſignificandam identitatem ſpecificam habitus, & diſpoſitionis Stagirita vtitur coniunctione copulatiua: ergò, cum idem Philoſophus adhibeat particulam diſiunctiuam ad declarandam potentiam naturalem, aut impotentiam, perſpicuè colligitur, ipſum exiſtimare, inter illa duo eſſe diſcrimen eſſentiale. Confirmatur, potentia, & impotentia naturalis denotant differentias oppoſitas: ergo ab inuicem ſeparantur eſſentialiter. Ant. probatur, poſſe, & non poſſe opponuntur, vt poſſe videre opponitur non poſſe videre: quod enim vnum affirmat, aliud negat quod eſt opponi priuatiuè, aut contradictoriè.

Reſpond,

ſuis ſpeciebus, vt liquet ex eius definitione : ſed qualitas eſt genus cùm ſit vnum ex decem categoriis, vt patet ex dictis *quaſt. 3. art. 1. huius lib.* Ergo habet ſub ſe ſpecies. Atqui non videntur eſſe aliæ excogitandæ, præter quatuor prænumeratas : ea igitur diuiſio non eſt in modos. Negatur ſubſumptum vt conſtat ex ſerie qualitatis, quam adduxi *in Epitome*, quæ non videtur eſſe abſimilis illi, quam habet Mayr. *paſſu* 42. ſcindens qualitatem in materialem, & ſpiritualem : deindè materialem in ſenſibilem, & in inſenſibilem, &c. Nec vlli mirum eſſet, ſi Ariſt *in contex.* non recenſuerit proprias qualitatis ſpecies, cum in hoc lib. mens eius non fuerit enumerandi omnes ſeries generum ſubalternorum, & ſpecierum categoriarum, vt conſtat de prædicamentis actionis, paſſionis, quando, & aliorum, quorum nullam ſpeciem ſubalternam aut infimam recitat.

53. Oppones tertiò, qualitas eſſentialiter prædicatur de habitu, & diſpoſitione, aliiſque conſimilibus qualitatibus : ergo huiuſmodi qualitates ſunt eius ſpecies. Ant. eſt apertum. Nam habitus eſt propriè qualitas, & potentia naturalis eſt propriè qualitas, & ſic de cæteris: ergo illæ ſunt veræ ſpecies qualitatis. Confirmatur, modus rei non eſt res, ſed aliquid ipſi rei additum. Ergo modus qualitatis non eſt qualitas, quod veritati, & Ariſt. pugnat.

54. Reſpondent duo Scotiſtæ inſeparati negando conſequentiam, cuius negationis cauſam afferunt aientes, animal, quod eſt genus prædicari eſſentialiter, de Petro, & Paulo : tametſi, haud ſint eius ſpecies. Contrà, quæ ſubſunt immediatè alicui generi, qualia non ſunt indiuidua, debent eſſe ſpecies : ſed habitus, & potentia naturalis ſubiiciuntur immediatè qualitati tanquam generi, vt relati Nuperi concedunt. Sunt ergo eius propriæ ſpecies, quod negant ſuprà in aſſert. & affirmant modo in 2. reſponſione ad hanc oppoſitionem, fatentes Philoſophum veras qualitatis ſpecies tradidiſſe, quamuis non adduxerit eius proprias differentias diuiſiuas, & conſtitutiuas ſpecierum : ſicque admittunt eſſe ſpecies qualitatis, & non eſſe ſpecies, quod apertuam inuoluit contradictioem. Poteſt dici, eas eſſe identicè qualitates, veluti finitas, & infinitas, cum ſint modi entis, identicè ſunt entia : ſic pariter proprietates entis non formaliter, & eſſentialiter, ſed identicè entia perhibentur vt oſtendam in *Met. lib. de ente, eiúſque proprietatibus.* Poteſt quoque dici cum Scoto *in quaſt. ante §. Ad 2. quaſt. verſ. Eſt autem*, habitum, prout deſcribitur ab Ariſt. non eſſe eſſentialiter qualitatem quia eſſe permanens, vel non eſſe permanes in ſubiecto : eſſe à natura, vel non eſſe à natura, eſſe ſenſibile, vel non eſſe ſenſibile, propriè non ſunt qualitates, ſed modi earum, vt *ſuprà* probaui. Vnde notat Doctor *ante §. Ad 5. quaſt.* inferre paſſionem ſenſui, non eſſe de eſſentia qualitatis, ſicut eſſe viſibile non eſt de eſſentia coloris, vt habetur 2. *De anima cap. de viſibili, in principio T.66.* Quare concludit *ibi* Scotus paſſionem, vel patibilem qualitatem, quatenùs infert paſſionem ſenſui non nominare eſſentiam, vel ſpeciem, ſed modum. Ad argumentum autem in forma, negari poteſt ant. eiúſque probatio, illæ quippe denominantur qualitates non eſſentialiter, ſed accidentaliter, & abſolutè dicuntur qualitates, penes communem loquendi modum, vt ſuprà notabam. Sic confirmatio non nobis aduerſatur; vt ipſi reſponſum demus, ſed potiùs ſuffragatur. Iuxta enim ea, quæ ſuperiùs dixi modus rei identicè denominatur res, cuius eſt modus, vt finitas, vel infinitas dicitur ens : atque gradus caloris perhibetur calor.

Articvlvs VII.

De proprietatibus qualitatis.

55. PRiores, & poſteriores Philoſophi, cum Ariſt. *in 3. parte cap. de qualitate*, tres qualitatis proprietates, & affectiones commemorant, quarum Prima eſt habere contrarium, quod tam in concreto, quàm in abſtracto ei competit: ſic calor frigori, albedo nigredini : calidum frigido, & album nigro contrariantur. Hæc autem proprietas nec omni, nec ſoli qualitati accommodatur : non omni quidem, vt de ſingulis modis exempla affert Titel. *cap. 48. lib. 2.* Dari autem poſſunt nonnullæ qualitates reſidentes in quarta claſſe, vt triangulus, quadrangulus, & huiuſmodi, quæ nullam ſanè contrarietatem ſubeunt: & quædam quæ degunt in tertia complicatione, vt colores medij rubeus, & flauus, teſte Ariſt. *in Tex.* Et de potentiæ cognoſcitiuæ, & appetitiuæ, quæ in ſecunda, nec non virtutes, quæ in prima combinatione reponuntur, vt præ aliis tenent Titel. citatus, Conimb. *in comment.* Nec ſoli qualitati adaptatur contrarietas cum ſit communis actioni, & paſſioni, ſcribente Philoſopho *cap. 9 huius libri.*

56. Dices, Ariſtotelem pugnantia inuoluere in ſuis ſcriptis, hîc namque ait colores medios contrarietatis eſſe expertes : alibi verò, nempe *5. phyſ. cap. 1. T 6.* ſubdit, nedum extremas, verùm etiam media extremis aduerſari. Et 1. *magnarum moralium cap. 9.* tradit extrema vitioſa ſibi inuicem, & virtuti, quæ eſt in medio, contraria eſſe, vt conſtat de liberalitate, quæ in medio poſita auaritiæ, & prodigalitati opponitur. Reſpondetur ex Doctore *in quaſt. §. Iuxtà primam proprietatem*, per diſtinctionem, de contrarietate completa & perfecta, qua extrema inter ſe opponuntur, & ſic mediis coloribus nihil eſt contrarium : atque conceditur de contrarietate incompleta, & imperfecta, quam medij colores ſortiuntur. Cùm enim medium participet aliquid eiúſque extremi, propterea ipſum medium vtrique extremo incompletè contrariatur. Sic ſoluitur contradictio apparens, quæ videtur eſſe in aſſertis Ariſtotelis. Ad aliud verò de vitiis, & virtutibus alibi eſt reſpondendum. Non enim virtus eſt quid medium per participationem, ſed per abnegationem extremorum, vt docui *in Morali lib. 5. quaſt. 4. art. 1. dub. 3.*

57. Secunda, eſt ſuſcipere magis & minus, hoc eſt intendi, & remitti. De cuius intenſione, & remiſſione, fusè ſuo loco. Quæri autem autem poteſt, num hæc proprietas competat qualitati abſtractè, & concretè ſumptæ? & quidem indubitatum eſt apud Philoſophum, qualitatem in concreto eſſe capacem intenſionis, & remiſſionis, quod ipſe in Tex. exemplis oſtendit. Vnus quippe altero eſt iuſtior, doctior, & ſapientior. An verò etiam in abſtracto, idem Philoſophus hoc non videtur ſentire, ſed referens aliorum ſententiam negantem, qualitatem in abſtracto eſſe intenſibilem, & remiſſibilem ei non contradicit, quod fortè eſt ſignum ei potius fauere, quam ab ea diſcrepare. Scotus autem *in quaſt. 5. Iuxtà 2.* obſeruat qualitatis eſſentiam, quæ in abſtracto ſignificatur, non ſuſcipere magis, & minus. Non enim iuſtitia, dicitur magis iuſtitia nec Grammatica magis Grãmatica: Ratio eſt, quia eſſentia qualitatis, ſicut & quælibet alia eſſentia ex Porr. *lib. de ſex principiis* eſt indiuiſibilis : indiuiſibile autem videtur eſſe expers intenſionis, & remiſſionis. Itaque concludit Doct. qualitatem penes eſſentiam non ſuſcipere magis, & minus, benè tamen penes ſubiectum, quod informat. Vnum quippe ſubiectum magis participat qualitatem, quàm aliud, & per eam magis perficitur, vt ſuprà dicebam vnum hominem eſſe altero doctiorem, iuſtiorem, & ſapientiorem. Idipſum ſcribit *infrà verſ. Quando igitur*, & in hanc ſententiam adducit

ducit Ariſtotelem, ſic ipſum interpretando. Inſuper, monet Philoſophus non omnem qualitatem participare hoc attributum, vt conſtat de figuris mathematicis: vnus quippe triangulus non eſt magis triangulus altero triangulo, nec vnus quadrangulus eſt magis quadrangulus altero quadrangulo. Nec ſoli qualitati competit ſuſcipere magis, & minus. Id enim quoque Ariſtoteles tribuit actioni, & paſſioni. Idcircò infert vtramque prænominatam affectionem haud videri qualitatis proprietatem.

58. Contra hanc doctrinam Scotus *loco allegato* multas affert inſtantias, quas *ibid.* diſſoluit, duas ex eis ſeligo, reliquas apud eumdem videri queunt, barúmque exactiùs examen in proprium locum reiicio.

Inſtat itaque 1. Doctor ſic, à magis, & minus effici poteſt mutatio *ex* 5. *phyſ. T.* 19. Sed nulla fit mutatio ab eodem ſpecie, ad idem ſpecie, quia non habetur comparatio, niſi penes eamdem formam ſpecie *ex* 7. *phyſ. T.* 14. ac proindè qualitas non ſuſcipit magis, & minus. Conceſſa ma. ad minorem dico fieri mutationem penes gradus accedentes, aut recedentes, qui ſunt de genere qualitatis, & quoquo modo oppoſiti. Vnus quippe magis habet rationem extremi aut medij quàm alter, vt alibi plenius fiet.

59. Inſtat ſecundò, ſi ſuſcipere magis, & minus eſt proprium qualitati: ergo etiam quantitati. Conſequentia deducitur. Si enim qualitas perficitur penes ſubiectum, & non penes eſſentiam, vt ſuprà dictum eſt: vtique quantitas in ſuo perficitur ſubiecto: ſed Ariſt. eam proprietatem à quantitate aufert: ergo eamdem à qualitate tollere debet. Neganda eſt conſequentia, & paritas eius probationis; quia qualitas recipit gradus in ſubiecto, ratione quorum intenditur: non ſic quantitas, cui non intenſio, ſed extenſio accommodatur.

60. Tertia qualitatis proprietas eſt, ſecundum quam res ſimiles, aut diſſimiles perhibentur. Et hæc eſt eius proprietas quarto modo, quæ videlicet omni, ſoli, & ſemper qualitati competit, eò ferè modo, quo æqualitas, vel inæqualitas quantitati adaptatur: ſic duo parietes albi ſunt ſimiles propter albedinem, quæ in eis ineſt: duo autem parietes, quorum vnus eſt niger, & alter albus, ſunt diſſimiles propter nigredinem, quæ in vno inhæret, & albedinem quæ in altero ſubiectatur. Similitudo námque in qualitate eiuſdem rationis: & diſſimilitudo in qualitate diverſæ rationis fundantur. Notat autem Doctor *vbi ſuprà* §. *De tertia proprietate*: licet ſimilitudo, & diſſimilitudo propriè qualitati congruant: eſſe tamen ſpecies prædicamenti relationis Eſt enim ſimilitudo formaliter relatio, & ſimile formaliter eſt relatiuum. Ob id ſubiicit Titel. citat. *cap.* 50. definitiones ſimilitudinis, quæ eſt rerum differentium eadem qualitas, & diſſimilitudinis, quæ eſt rerum differentium diuerſa qualitas, eſſe capiendas cauſaliter, hoe eſt ſimilitudo cauſatur, ſiue potius reſultat ex eadem qualitate ſpecifica vel generica in diſtinctis ſubiectis recepta: & diſſimilitudo exurgit ex diuerſa qualitate ſpecie, vel genere, in diuerſis ſubiectis inhærente: formaliter verò ſunt reſpectus in categoria relationis repoſiti.

61. Dices, Scotum velle ſubſtantiæ proprietatem, putà riſibilitatem, quæ eſt hominis proprietas, redigi ad prædicamentum ſubſtantiæ, in quo homo directè collocatur. Ergo non videtur ſimilitudo, vel diſſimilitudo ad aliam categoriam ſpectare, quàm ad qualitatis prædicamentum cuius eſt maximè propria. Conceſſo ant. neganda eſt conſequentia: Ratio eſt, quia vnum tantùm eſt prædicamentum ſubſtantiæ in quo eſt ratio per ſe ſubſtantiæ prædicamentalis, hoc eſt directè: & in eodem prædicamento, eius proprietas reductiuè locatur. Verùm accidentis plura extant prædicamenta: ob id iuxta rerum accidentalium diuerſitatem, diuerſa loca in diſtinctis prædicamentis ſtatui debent. Hinc nullum infertur incommodum, qualitatem ſortiri aliam ſeriem prædicamentalem diſtinctam ab ea in qua reſidet eius proprietas.

QVÆSTIO VIII.

De reliquis ſex prædicamentis.

ARTICVLVS I.

Per quid conſtituantur ſex vltima prædicamenta.

1. RES potiſſimùm adducuntur dicendi modi in hoc art. ab Aureolo 1. *diſtinct.* 30. *art.* 3. & poſtmodum à Fonſ. 5. *Met. quæſt.* 7. *cap.* 15. *ſect.* 1. 2. & 3. Ruuio *quæſt. generali, & vlt. prædicam.* aliiſque Recentioribus. Vnus eſt eorum, quos refert, & ſequitur Ruuius cit. arbitrantium ſex poſtrema prædicamenta conſtitui per quoſdam modos abſolutos cum reſpectibus ad aliqua extrinſeca, vt *vbi* ſignificat locum, cum reſpectu ad locatum. Alter eſt Heruæi *Quol.* 1. *quæſt.* 14. & aliorum Thomiſtarum exiſtimantium prænarrata prædicamenta eſſe res abſolutas extrinſecas, vt denominantes: quibus videtur fauere Scotus 3, *diſtinct.* 8. *quæſt. vn.* §. *Ad quæſt. ſub D.* Tertius defenditur reuerà à Doctore 3. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. §. *Ad illud in oppoſitum ſub K. Quol.* 11. *artic.* 4. §. *De quarto circa K.* & 4. *diſt.* 13. *quæſt.* 1. §. *Ad huius autem* D. Gadio *Quol. citat. fol.* 121. *pag.* 2. *columna* 1. Lych. *ibid.* Antonio Andrea *quæſt.* 1. *in ſex principalia.* Fuente *quæſt.* 13. *diff.* 2. Titel. *cap.* 51. & omnibus Fonnaliſtis, cum Sirecto *artic.* 1. *principali*, docentibus præfata prædicamenta conſtitui per relationes extrinſecùs aduenientes.

2. Not. primò, tria eſſe tantum prædicamenta abſoluta, nempe ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem: cætera verò ſeptem eſſe relatiua. Vt enim ens abſolutum finitum ſcinditur in ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem: ſic ens relatiuum finitum ſecatur in relatiuum intrinſecus adueniens, quod cum vno tantum modo referendi potiatur, vnum facit duntaxat prædicamentum relationis, quod *Ad aliquid* nuncupatur: & in relatiuum extrinſecus adueniens, quod cùm per ſex modos referendi diſtinctos determinetur, vt patet *ex* 3. *quæſt. art.* 1. *huius lib.* conſequenter ſex per eos ſanciuntur prædicamenta ab aliis diſſita, quæ à Gilberto vocantur ſex principia: tametſi cætera quoque prædicamenta ſint principia, vt aduertit Antonius Andreas *dub.* 3. *loci allegati.* Hinc ceſſat communis inſtantia Thomiſtarum relata à Suarez *diſp.* 48. *Met. ſect.* 1. *num.* 4. & antè eum ab Aureolo *citat. art.* 3. videlicet omnes hos reſpectus conuenire in communicatione reſpectus, ac proinde eſſe eiuſdem generis: ceſſat inquam illa inſtantia, quandoquidem, etſi illa ſex ſortiantur communem rationem reſpectus vniuocam tranſcendentalem, non tamen prædicamentalem; vt patet de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente, quæ in Scoti Schola ſunt vniuoca tranſcendentalia in nullo genere clauſa. Ideò non ſequitur eas relationes participare idem genus. Itémque, quia reſpectus ille communis accidentalis non determinatur ad ſex genera, per differentias, ſed per modos, propterea non cenſetur eorum genus, ſicut alibi dicam de ente, reſpectu finiti, & infiniti, ſubſtantiæ, & accidentis. Vt autem hæc doctrina apertior fiat, libet explicare diuiſionem relationis in intrinſecus aduenientem, & extrinſecus aduenientem allatam à Doctore, eiuſque aſſeclis locis prænominatis, & à me *lib.* 1. *Epit. quæſt.* 4. *art.* 7.

3. Not. ſecundò, relationem intrinſecus aduenientem eſſe, quæ præciſè, & neceſſariò ex extremis poſitis

ſitis conſurgit, adeò vt implicet contradictionem huiuſmodi relationem ex eorum poſitione non oriri quouis alio ſecluſo (reclamante Boneto *libello* 4. §. *Habet autem dubitationem*) vt datis duobus albis, ſtatim, & neceſſariò exurgit relatio ſimilitudinis: & datis vno albo, & altero nigro, neceſſario promanat relatio diſſimilitudinis inter illa duo. Relatio verò extrinſecùs adueniens eſt, quæ licet extrema ponantur in actu, non reſultat, niſi inter illa interueniat aliqua conditio, vt exiſtentibus igne, & ſtupâ, non emergit relatio combuſtionis, niſi ſtupa, ignique approximentur. Immò eſſe valent combuſtiuum, & combuſtibile approximata, quamuis ex eis non conſequatur relatio combuſtionis, vt *Danielis* 8. ignis ardens fornacis Babylonicæ tres pueros hebræos non combuſſit, vbi erant extrema actionis, & paſſionis debitè approximata: tamen diuinitùs nec actio nec paſſio ſubſecuta eſt in dictis pueris, vt præ aliis notant Gadius *Quol.* 11. §. *Iſta* ante H. Lych. *ibid.* & Vallo *fol.* 40. *lectura Formalitatum.* Aliud diſcrimen inter has relationes affert Doctor *Quol.* 11. *paulò antè L.* nempe, ad relationem intrinſecus aduenientem, quæ eſt quarti prædicamenti non eſſe per ſe motum, ſic exponitur Philoſophus 5. *phyſ. T.* 10. & indè. Ad relationem verò extrinſecus aduenientem benè eſſe per ſe motum: ita Philoſophus alleg. *cap.* 3. *T.* 9. concedit eſſe per ſe motum ad vbi, quod eſt relatio extrinſecus adueniens corporis contenti, ad locum continentem. Huius differentiæ cauſa reddi poteſt, quia relatio 4. generis non cauſatur per ſe, ſed concauſatur, & comproducitur ad cauſationem, & productionem alicuius abſoluti de nouo producti, vt Petro aduenit relatio paternitatis, proptèr generationem alicuius ſuppoſiti, in quo eſt relatio filiationis ad Petrum generantem. Ob id Petrus vocatur pater, & ſuppoſitum ab ipſo genitum vocatur. At relatio extrinſecùs adueniens, nullo abſoluto de nouo producto pullulat, vt liquet de corpore poſito in loco, ex quibus relatio extrinſecus adueniens corporis locati, ad locum locantem, abſque vlla nouitate alicuius abſoluti.

4. Dices, Scotum ſibi pugnare, nam 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 1. ait, ad relationem intrinſecus aduenientem eſſe motũ, qui eſt ad formam relatiuam: non autem motum, qui eſt ad formam abſolutam. Quol. verò cit. apertè inficiatur ad relationem intrinſecùs aduenientem eſſe per ſe motum, quòd eſt contradictorium. Dico nullam eſſe contradictionem in ſcriptis Doctoris, nam *Quol. alleg.* negat ad relationem intrinſecùs aduenientem eſſe per ſe motum primò, & per ſe. Verùm *diſtinct.* 2. 2. *quæſt.* 5. §. *Ad* 1. *ſub F.* concedit ad hanc ipſam relationem motum impropriè, qui eſſe valet ad formam relatiuam. Vide aliam reſponſionem *quæſt.* 6. *art* 4. *huius lib. oppoſitione prima.*

5. Not. tertiò, partitionem relationis præallatam impugnari quidem, ſed non expugnari ab Aureolo, Herueo cit. Fonſ. *ſect.* 5. Hurt. *diſp.* 15. *Met. ſect.* 10. *ſubſect.* 3. Suarez *ibidem diſp.* 48. *ſect.* 1. *aliiſque permultis.* In primis autem eam nobis indicant Auctor ſex principiorum *in fine* 1. *cap.* & Boëtius 1. *de Trin.* quam ex Ariſtotele colligi ſcribit Vallo *fol.* 47. *ſua lectura.* Hanc ipſam approbant Dur. 3. *diſt.* 5. *quæſt.* 1. Gabriël paſſim, & egregiè tuentur innumeræ Minorum phalanges. Huiuſce autem diſtinctionis cauſa reddi poteſt ex Antonio Andrea *quæſt* 1. *loci citati*, quam inſinuat Doct. 4. *diſt* 6. *quæſt.* 10. §. *Hic dicitur B.* nullus reſpectus poteſt eſſe magis intimus alicui fundamento, quam illud, quod neceſſariò ipſum conſequitur poſito termino, cum formaliter, & quidditatiuè relatio nequeat identificari cum fundamento, quia fundamentum eſt abſolutum; abſolutum verò, & relatiuum ſunt oppoſita, in quæ ens diſtribuitur. Itémque nullus reſpectus poteſt eſſe magis extrinſecus fundamento, quam illud, quod ipſum neceſſariò non conſequitur, etiam poſito termino, vt tradit Doct. 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 1. *N.* Vnde claſè ex hoc diſcurſu euincitur fundamentalis bonitas dictæ diuiſionis. Atque facilè refelluntur Aureolus, Suarez *cit. num.* 7. & Fonſ. *ſect.* 5. carpentes denominationem relationis extrinſecus aduenientis. Cùm enim iſta relatio ex fundamento, & termino poſitis in actu, non neceſſariò exurgat, ſed aliquid aliud extrinſecum ad eius reſultantiam requiratur ex dictis: immò dato illo extrinſeco, adhuc ſaltem diuinitùs impediri valeat, ne relatio emergat, vt exemplo de fornace babylonica præoſtenſum fuit: meritò huiuſmodi relatio extrinſecùs adueniens nuncupatur, ad eius differentiam, quæ neceſſariò pullulat ex ſola extremorum poſitione. Rursùs, quæ neceſſariò rebus competunt, intrinſecùs eis aduenire, & quæ contingenter extrinſecùs accidere, haud incongruè denominantur, vt conſtat de accidente proprio, & communi. Nam licet vtrumque ſit extrinſecum rei, hoc eſt, extra rei eſſentiam: nihilominùs accidens proprium dicitur intrinſecum, quia à principiis rei intrinſecis, & neceſſariis prodit, ab eiſque nequaquam ſeiungi valet: accidens autem commune perhibetur extrinſecum, quia contingenter, & à principiis indiuidualibus proficiſcitur, vt dixi *lib.* 2. *quæſt.* 6. *art.* 2. *not.* 2. Atque à ſubiecto, in quo inhæret, præſcindi poſſe, illæſo perſiſtente ipſomet ſubiecto, oſtendi *loco cit. quæſt* 7. *artic.* 2. Quapropter, etſi omnes relationes ſint extrinſecæ, cum reſultent ex extremis, quæ ſunt ipſis extrinſeca: tamen quia quædam ex eis neceſſariò, quædam verò contingenter ex iiſdem extremis oriuntur: idcircò non inconſultò nonnullæ intrinſecùs aduenientes; quædam verò extrinſecus aduenientes appellantur.

6. Non me latet Suarez cit. contra Scotum ſic ratiocinari. Diſcrimen inter vtramque relationem à Scoto traditum nullum eſt. Siquidem relatio propinquitatis v. g. inter Petrum, & Paulum eſt de prædicamento relationis, & tamen ipſis poſitis à parte rei non ſtatim reſultat relatio præfata inter illos duos: propterea quòd præter extrema eius nudè accepta, exigitur fundamentum proximum, quod eſt propinquitas, ſeu approximatio eorum. Atqui idem contingit in relatione agentis, & patientis, quæ nequaquam emergit, niſi interponatur aliqua mutatio, in aliquo illorum: relatio autem non eſt mutatio, ſed modus quidam, ad quem conſequitur relatio. Igitur irrita eſt, & inanis diſtinctio Scoti in relationem intrinſecùs, & extrinſecùs aduenientem. Iterùm, non ſolùm actio, verumetiam potentia referri nequit ad ſuum obiectum, nec ſcientia ad ſcibile, niſi exiſtant à parte rei, eiſque exiſtentibus conſequuntur relationes tranſcendentales. Præterea ſubdit idem Suarez, Scoti aſſertio intelligitur de relatione agentis ad paſſum, ſiue effectum: aut de relatione ipſius actionis ad principium agendi. Non primum, quia relatio non eſt in actione, ſed ex actione conſurgit: nec diceretur extrinſecùs adueniens: quandoquidem extremis poſitis in rerum natura, addito eorum proximo fundamento, protinùs reſultat ipſa relatio: non ideò dicenda eſt extrinſecus adueniens. Nec ſecundum, quia illa relatio extrinſecùs ipſi actioni aduenire nequit, cùm ſit ipſi intrinſeca, & eſſentialis. Nec ſubiecto, in quo eſt actio: hoc enim pacto omnes relationes forent extrinſecùs aduenientes. Cùm enim ſint accidentia, conſequenter in ſubiecto inhærent. Inſuper, ſicut ſcientia non eſt relatio, ſed qualitas: ita qualitas non eſt præcisè relatio, ſed modus quidam relationem præſeferens; ac proindè nulla eſt relatio, quæ peculiariter dici valeat extrinſecùs adueniens. Hæc Suarez ſtatuit contra Scotum, quæ facili negotio diluuntur: in primis negando relationem propinquitatis eſſe prædicamentalem, hoc eſt de genere relationis, cùm ſit relatio extrinſecùs adueniens. Niſi enim Petrus, & Paulus approximentur, non conſurgit talis relatio: quod eſt proprium relationis extrinſecus aduenientis. Nec approximatio extat eius fundamentum, ſed quid ad eam prærequiſitum, & præſuppoſitum, abſque quo non reſultaret ipſa relatio, vt obſeruat Lych. *præcis.* §. *Ad inſtantias.*

inſtantias: Et patet de vnione materiæ, & formæ, quæ præexigitur ad cauſandum compoſitum, tametſi ipſa vnio non ſit cauſa compoſiti. Idque etiam perhibetur de relatione inter agens, & paſſum, ad quam ſequitur mutatio ratione formæ de nouo productæ: proptereà Doctor 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 1. *F. & G.* diſtinguit triplicem reſpectum, vnum producentis ad productum: alterum inducentis, vel educentis, ad inductum, vel eductum: & tertium tranſmutantis ad tranſmutatum. Duo priores reſpectus ſunt intrinſecus aduenientes, quia eorum extremis poſitis, neceſſariò emergunt. Tertius verò eſt extrinſecùs aduemens; proptereaquòd eius extremis poſitis, & vtique approximatis, fieri poteſt, vt dictus reſpectus non oriatur, propter obicem ab aliquo agente interiectum, ne prodeat actio, vt ſuprà euidenti exemplo eſt demonſtratum. Hos autem reſpectus non cernentes Suarez, Ruuius, & alij præcitati, mirum non eſt, ſi cæco marte contra Scotum decertent, quod non rarò eius impugnatoribus contingit. Denuò, cùm Suarez addit extremorum exiſtentiam eſſe communem relationibus potentiæ ad ſuum obiectum, & ſcientiæ ad ſuum ſcibile, tametſi inter relationes intrinſecus aduenientes numerentur, id nobis non officit, qui non penes extremorum exiſtentiam, ſed penes alia præadducta ſecernimus relationes extrinſecus aduenientes ab intrinſecùs aduenientibus. Minoris verò momenti ſunt, quæ poſtmodum affert idem Author quærens, quænam ſit illa relatio agentis ad paſſum? cui obuiam fit Doctor *cit. ſub G.* affirmans eſſe habitudinem agentis tranſmutantis, ad paſſum tranſmutatum. Quod confirmat ex Ariſt. 5. *Met. T.* 17. definiente potentiam actiuam principium tranſmutandi aliud, inquantum aliud. Sicut autem potentia actiua eſt principium tranſmutandi, ita actio, quæ eſt actus potentiæ actiuæ, eſt tranſmutatio alterius, ideſt paſſi, inquantum aliud eſt. Denique gratis ait Suarez actionem eſſe veluti ſcientiam, quæ præter abſolutam entitatem, relatiuam includit: pariter actionem, relatione excepta, modum quemdam abſolutum præſeferre. Actio quippè cum ſit nomen æquiuocum ex Doct. *alleg. H.* nunc tantùm ſumitur pro reſpectu tranſmutantis ad tranſmutatum, vt ex Auctore ſex principiorum corroborat idem Doctor *ibidem.*

7. Aſſertio prima, ſex vltima prædicamenta non conſtantur ex abſolutis, vnà cum reſpectibus. Ita Scotus *Quol. citat. art.* 4 *ſub I.* qui licet ibi ſolùm expreſsè loquatur de prædicamento vbi: idem tamen diceret de cæteris generibus prænominatis. Suadetur primò, prædicamenta ſunt entia per ſe, & vnumquodque eorum eſt incomplexum, & vniuocum reſpectu ſuorum inferiorum, de quibus eſſentialiter prædicatur, vt conſtat ex eorum conditionibus aſſignatis in hoc lib. *quæſt.* 3. *art.* 3. *& ex* 5. *Met. circà medium, & eiuſdem operis cap.* 1. ſed abſolutum, & reſpectus non faciunt vnum per ſe, nec ſunt quid vniuocum, cùm ſortiantur diſtinctas eſſentias, vt abundè ex ſuperioribus manet exploratum. Igitur, prænominata prædicamenta ex abſoluto, & reſpectu non coaleſcunt. Secundò, quæ per ſe pertinent ad prædicamenta, vnum ſe habet per modum contrahentis, & aliud per modum contrahibilis, eo ferè modo, quo animal, & rationale: animal quippè eſt contrahibile, & rationale contrahens: ex quibus duobus efficitur vnum per ſe, putà homo: ſed abſolutum, & reſpectus non ſic ſe habent; ſecùs conflarent vnum tertium, quod eſſentialiter componeretur ex abſoluto, & reſpectu, quod eſt impoſſibile. Non ergo prædicta prædicamenta conſiſtunt in abſoluto, & reſpectu. Tertiò, quod in aliquo genere ſupremo eſſentialiter includitur, prædicatur eſſentialiter de ijs omnibus, quæ in eius ſerie reconduntur, vt patet ex definitione prædicamenti allata, & expoſita *in Iſag. lib.* 3. *quæſt.* 4. *art.* 2. Si ergo ſex vltima prædicamenta ex abſoluto, & reſpectu conficiuntur, abſolutum, & reſpectus eſſentialiter prædicarentur de omnibus ſuis inferioribus; ſicque abſolutum formaliter eſſet reſpectus, & econtrà, quod eſt manifeſta in ipſis terminis implicatio.

8. Aſſertio ſecunda. Poſtrema ſex prædicamenta non ſunt poſita in denominationibus purè extrinſecis: adeò vt v. g. Vbi aliud non ſibi velit, quam denominationem extrinſecam corporis locati à ſuperficie ipſum continente, prouenientem, ſiue extrinſecè circumſcribi à loco. Deducitur ex Scoto *vbi ſuprà.* Probatur primò, prædicamenta ſunt coordinationes generum, ſpecierum, & indiuiduorum: ſed denominationes extrinſecæ nequeunt eſſe huiuſmodi ſeries. Ergo iſta prædicamenta haud ſita ſunt in denominationibus extrinſecis. Ma. patet ex ſuperioribus Min. oſtenditur: genera, ſpecies, & indiuidua primò intentionaliter capta ſunt entia ſubſtantialia, aut accidentalia, quorum priora per ſe ſubſiſtunt: poſteriora verò in ſubiecto inhærent, ex quorum numero ſunt ſex iſta prædicamenta, cùm ſint accidentia, quæ nequeunt eſſe puræ denominationes extrinſecæ, cùm propriam, accidentalem naturam ſortiantur. Secundò ſi per denominationes extrinſecas efficiuntur ſex vltima prædicamenta, deducitur, Deum poni in hiſce categorijs, quia ipſi attribuuntur denominationes extrinſecæ: Deus enim denominatur extrinſecè Dominus, Creator, &c. vt cum D. Aug. 5. *Trin. cap.* 16 & Magiſtro 1. *diſt.* 30. *quæſt.* 2. docet Scot. *antè §. Ad argumenta* 1. *quæſt. ſub I.* At nec Deum, nec aliquid de Deo in vllo reſidere prædicamento probaui *quæſt.* 4. *art.* 3. *huius libri.* Ergo rationes horum prædicamentorum non ſaluantur in extrinſecis denominationibus. Tertiò tales denominationes extrinſecæ aut ſunt ſubiecta per eas denominata, aut quid ab eis diſtinctum, aut nihil. Non tertium, quia prædicamenta ſunt entium realium coordinationes ex 5. *Met. propè medium.* Nec ſecundum, quia illud ſic ab eis diſtitum, vel eſt accidens abſolutum, vel relatiuum, & recurrunt ea, quæ ſuprà inferebam, quæve Authores ſecundæ ſententiæ non admittunt. Nec primum, quia cum ſubiecta denominata ſint ſubſtantiæ, vt paries, qui dicitur viſus à viſione in oculo exiſtente: aut accidentia abſoluta, vt ſuperficies, quæ denominatur cognita à cognitione in intellectu inhærente: huiuſmodi prædicamenta à primis duobus haud diſſiderent, quod falſum eſſe, nemo eſt, qui non videat. Plura Aureolus præcitatus & Fonſ. nominatus *ſect.* 4.

9. Aſſertio tertia, ſex prædicta prædicamenta non conſtituuntur per modos abſolutos, ſed per relationes extrinſecùs aduenientes. Hanc defendit Scotus *locis allegatis.* Prima pars probatur, nihil eſt in his prædicamentis, quod ſit formaliter abſolutum: ergo iſta prædicamenta non conſiſtunt in modis abſolutis. Ant. probatur, tria v. g. poſſunt tantum à nobis conſiderari in *vbi*, nempè corpus à loco circumſcriptum, ipſe locus circumſcribens locatum, & circumſcriptio corporis locati: ſed corpus nec eſt vbi, nec in prædicamento vbi, cùm ſit in categoria ſubſtantiæ: neque locus eſt vbi, cùm ſit ſuperficies corporis continentis *ex* 4 *phyſ. T.* 41. ſuperficies autem eſt in genere quantitatis. Reſtat ergo circumſcriptio corporis locati, quæ non eſt quid abſolutum, ſed relatio extrinſecùs aduenieus. Præterea, illud eſt eſſentia alicuius, quo primo poſito, ponitur, & quo primo ablato, remouetur: ſed poſito quouis abſoluto, non ponuntur dicta prædicamenta, vt quamuis ſint corpus, & locus, niſi approximentur, & corpus ponatur in loco, non habetur vbi. Igitur non in modis abſolutis ſita eſt natura harum categoriarum. Secunda pars euidenter ſequitur ex dictis. Nam cùm ſufficienter ens diuidatur in abſolutum, & relatiuum; & hæc non ſint abſoluta, vt probatum eſt; rectè infertur eſſe relatiua, non quidem intrinſecùs aduenientia, vt viſum eſt: ergo ſunt extrinſecùs aduenientia. Idque ampliùs patebit ex ſolutione oppoſitionum, & ex deſcriptione cuiuſuis iſtorum prædicamentorum, infrà adducenda.

10. Oppo

10. Oppones 1. *Ariſtot. 5. Met. c. 15. T. 20.* relationes actionis, & paſſionis apertè locat in categoria relationis. Igitur præter quartum genus, non ſunt innehenda in ſcholas alia genera relatiua. Præterea idem Philoſophus *3. phyſ. c. 4. t. 21. & 22.* ſcribit actionem, & paſſionem, in idem recidere: verùm relationes agentis ad patiens, & patientis ad agens inter ſe diſtinguuntur, veluti agens, & patiens ab inuicem diſcrepant. Non ergo admittendæ ſunt rationes extrinſecus aduenientes. Reſpondet Scot. *4. præalleg. ſub H. & ibid. in Report. §. dico quod*, actionem triplicem præſeferre relationem, vnam ad productum, ſic vocatur productio actiua: alteram ad terminum formaliter inductum, aut eductum, & vocatur inductiua, vel eductiua actiua: tertiam ad tranſmutabile præſuppoſitum, & nuncupatur actio tranſmutatiua; & hæc appellatur tantùm actio de genere actionis: reliquæ verò duæ de genere relationis, de quibus ſolùm loquitur Philoſophus *in Met. loco alleg.* & nos *in not. vlt.* mentionem fecimus contrà Suarez. Ad alium locum Philoſophi reſpondet idem Doctor *ibid. ante §.* Ad propoſitum *ſub L.* actionem, & paſſionem eſſe idem materialiter: differre verò formaliter, quod alibi abundè planum feci.

11. Oppones 2. prodire ex aliquo intrinſecus, & neceſſariò, aut extrinſecus, & contingenter, ab eodem genere non ſeparantur, vt liquet de figuris naturali, & artificiali, quæ vulgo in genere qualitatis reponuntur, & de qualitatibus à natura, vel ab arte partis: ergo licet aliquæ relationes intrinſecùs, aliæ verò extrinſecùs oriantur: non obid faciunt diuerſa prædicamenta, aut in diuerſis diſponuntur categoriis: Confirmatur, differentiæ genus diuidentes non ſunt extrinſecæ, & accidentales ipſi generi, vt conſtat ex dictis *q. de differentia*, ſed aduenire extremis intrinſecus, aut extrinſecus ſunt differentiæ accidentales, reſpectui in communi: quia reſpectus intrinſecus, & extrinſecus aduenientes potiuntur eadem communi ratione reſpectus. Non ergo exiſtunt in diuerſis prædicamentis *R. ad ant.* quamuis illa differentias accidentales deſignent, vt probat argumentum: nihilominus cùm differentiæ eſſentiales nos lateant, eis vti poſſumus pro differentiis eſſentialibus, vt de ſpeciebus qualitatis præſtitiſſe Ariſt. probabiliter tenet Scot. *q. 36. prædicam. §. Ad omnes iſtas.* Ad conf. idem eſt dicendum, ea quippe ſubrogantur pro differentiis eſſentialibus. *Vel dicito*, illam diuiſionem reſpectus non eſſe generis, in ſpecies, cum reſpectus ſic acceptus ſit tranſcendens, vt ſuperiùs notaui.

12. Oppones 3. propria ratio relationis eſt referri ad aliud, vt conſtat *ex q. de relatione*: ſed hæc ſex principia ad aliud non referuntur: ergo non ſunt relationes. Minor probatur inductione, actio eſt ab agente, non verò ad agens; & paſſio eſt in paſſo, non autem ad paſſum, vbi eſt eſſe in loco; quando eſt eſſe in tempore; ſitus eſt diſpoſitio partium in loco; & habitus eſt adiacentia veſtis, in corpore. Conceſſa ma. nego minorem, ad eius probationem dico, quaſcumque relationes duo præſe ferre, nempe eſſe *In*, & eſſe *Ad.* 1. ipſis competit, quatenus ſunt accidentia: 2. verò quatenus ſunt relationes. Propria namque ratio conſtitutiua relationis eſt eſſe *Ad*, vt patebit in examine faciendo de definitionibus horum ſingulorum prædicamentorũ: illę autem definitiones, quę ſuprà adductę ſunt, etſi communiter admittantur; non tamen omnes ſunt veræ, & propriæ, niſi per formalem rationem relationis exprimãtur.

13. Oppones 4 quædam ſunt relationes extrinſecùs aduenientes, quæ in nullo horum prædicamentorum collocantur: ergo, per relationes extrinſecus aduenientes non conſtituuntur ſed vltima prædicamenta. Ant. probatur, vnio eſt relatio extrinſecus aduenieus, ex Doctore *3. d. 2. q. 1. & 4. d. 12. q. 1. ante §. Ad argumenta principalia N.* & in aliquo eorum non clauditur, vt patet diſcurrenti per ſingulas categorias prærecenſitas. Negatur ant. Ad eius probationem dici poteſt probabiliter cum Scoto nunc alleg. vnionem eſſe in categoria actionis vel paſſionis, vnio quippe alia eſt actiua, alia verò paſſiua, ex dicendis *in Phyſ.* vel in prædicamẽto, in quo reſidet forma quam vnit, vt conſtabit *art. 7. huius q.*

14. Oppones 5. Scot. *locis prænominatis* ſcribit relationem extrinſecus aduenientem non conſequi neceſſariò ex extremis, niſi approximentur, & diuinitus huiuſmodi relationes poſſe impediri, vt de facto impedita fuit in fornace Chaldaica: ſed idem Doctor oppoſitum videtur tenere *Quol. 11.* inquiens eſſe impoſſibile, corpus eſſe in loco, & non ſequi vbi. Ergo Scot. non ſibi cohęret, aut allatum diſcrimen relationis intrinſecus, aut extrinſecus aduenientis eſt inane. Reſp. Doctorem *Quol. cit.* eſſe intelligendum penes modum quantitatiuum, hoc eſt, quod totum corpus ſit in toto loco & pars corporis in parte loci, & non habeat vbi, ſiue eſſe in loco. Fieri autem poteſt, vt corpus ſit locabile, ſitque locus locatiuus & non habeat vbi, ſiue eſſe in loco, vt ibi rectè obſeruat Gadius *fol. 121. pag. 2.*

Articvlvs II.
De Actione.

15. PErſcrutanti ſingula ſex principia, primùm mihi ordine Peripatetico ſequuto, diſquirendum occurrit prædicamentum actionis, cuius propriam differentiam ſe ignorare ingenuè fatetur Boncius *libello 5. de actione*: nec ipſam ſatis perſpectam cæteri Philoſophi nobis reliquerunt. Itaq; vt actio, eiuſque deciſiones, & proprietates, (quantum ad Logicum ſpectant) quoquo modo nobis innoteſcant, libet in medium adducere eius acceptiones, quæ habentur apud Scot *4. d. 13 q. 1. §. Ad huius autem, H.* Anton. Andream *q. 7. ſuper ſex principia*, Gadium *in expoſit Quol. 13 fol. 139.* & Aureol *1 d. 27.* Eſt namq; actio nomen æquiuocũ; & quinq; accipitur modis, primò, pro operatione immanente, vti eſt intellectio, quæ propriè eſt qualitas, non verò actio niſi æquiuocè: denominatur autem actio propter duas conuenientias traditas à Doctore *Quol. 13. §. Ad iſta DD.* & explanatas à Vallone *fol. 45 ſuæ lecturæ.* Prior eſt, quia eſt in cõtinua dependentia à cauſa, à qua producitur. Poſterior quia operatio tranſit in obiectũ, ſicut in terminũ: tametſi obiectũ non accipiat eſſe per ipſam. ſed ipſi præſupponatur; quia eſt eius cauſa effectiua partialis. Huius meminit Philoſophus *1. & 6. Eth. c. 4 & 9 Met. c. 16.* Secundò, pro reſpectu producentis ad productũ, quo pacto pater dicitur cauſa actiua filij. 3. pro reſpectu inducentis ad inductũ, vel educentis ad eductum, ſic calor eſt cauſa caloris in ligno. Huiuſmodi autẽ reſpectus eſſe diſtinctos patet, quia reſpiciunt terminos diſtinctos, & cùm ſint intrinſecus aduenientes, locum tenent in categoria relationis, vt aduerti *in art. præced.* 4. pro re acta includente habitudinem ad agens, à quo agitur, ſiue producitur, quam recitat Ariſt. *3. phyſ. c. 3. T. 14.* inquiens, actio eſt agentis, quatenus eſt agens actus, ſicut perfectio, vt quoque obſeruant Conimb. *q. 1. de actione, & paſſione, art. 1.* Actio autem ſic accepta, quatenus deſignat abſolutum pertinet ad aliquod ex prędicamentis abſolutis: vt verò reſpectum includit, ſi fuerit reſpectus intrinſecùs adueniens, collocatur in prædicamẽto, *Ad aliquid*: quod ſi extiterit extrinſecùs adueniẽs, in hoc prædicamento ſedẽ habet. 5 pro reſpectu trãſmutantis, ad tranſmutatũ & actio ſic ſumpta deſcribitur à Portetano ſecundũ quã in id, quod ſubiicitur agere dicimur. Et hæc coincidit in definitione Scot. *Quol. 13. §. de 3. circa AA. & A. cit. ſub G.* actio eſt habitudo agentis ad paſſum tranſmutatũ. Quam abundè declaraui, & exemplis illuſtraui *in Epit. l. 1. q. 4. a 9.* ſecatur autẽ actio in immanentẽ, & tranſeũtem. Actio tranſiens eſt vera actio, de genere actionis, quæ non deſcripta eſt. Actio autem immanens non eſt vera actio, ſed qualitas, in genere qualitatis repoſita, vt ſuprà monui. Ideóque præallata diuiſio non eſt generis in ſpecies, ſed vocis in ſuas ſignificationes, vt benè aduertit Doct. *Quol. alleg. §. Ad iſta DD.* Rurſùs actio

diſtribuitur in inſtantaneam, quæ fit in inſtanti, vt generatio, & illuminatio: & ſucceſſiuam, quæ fit aliquo temporis interuallo, vt alteratio, & loci mutatio. Iterùm in actionem ſubſtãtialem, cuius terminus eſt ſubſtantia, vt generatio compoſiti phyſici: & accidentalem, cuius terminus eſt accidens, vt dealbatio parietis: quas omnes ad hoc prędicamentum pertinere opinantur curſus Scotici Philoſophici indiuidui comites, *diſp.* 8. *q.* 12. *art.* 2. Duæ autem proprietates recẽſentur ab Ariſt. *in hoc c.* & Scot. *q.* 36. *prædicam.* § *Notandum*, quarum prior eſt recipere contraria: poſterior verò recipere magis, & minus. Iſtæ autem (notante Scoto *ibid.*) conueniunt ipſi actioni penes terminos ad quos, à quibus *ex* 5. *phyſ. T.* 4. & inde ſpecificantur: maneatque explanatę *in Epitome loco cit.*

16. Aſſertio 1. actio non eſt aliquid abſolutum. Ita Scot. *locis prealleg.* quibus. addo *quol.* 11.§. *De* 4. *ſub K.* Probatur 1. ſi actio foret quid abſolutum, daretur actio actionis; nam abſolutum productum, cum non ſit à ſe, nec à nullo, per actionem, productum eſt: ergo ſi actio foret quid abſolutum, per actionẽ produceretur, ſicque abiretur in infinitum, vt contẽdit Stagirita 5. *phyſ. T.* 10. probans ad actionem non poſſe eſſe per ſe motum 2. Si actio foret quid abſolutum, aut eſſet in agente, aut in patiente. Non primum, quia agens mutaretur, eſſetque non agens, ſed patiens, recipiendo nimirum huiuſmodi formam abſolutam, quod implicat in adiecto, idem reſpectu eiuſdem ſimul eſſe agens, & patiens, vt quoque ſubtiliter oſtendit Aureolus nuper cit. *ar.* 2 §. *Reſtat ergo.* Nec 2. quia patiens nequiret recipere formam aliam abſolutam, puta quantitatem, aut qualitatem, niſi prius, vel ſimul reciperet actionem, quæ ponitur forma abſoluta ab aliis diſtincta. Hoc autem inconueniens eſt, vt ſcilicet ſubiectum non valeat ſuſcipere formam priorem, niſi recipiat formam poſteriorem, quæ à priori non depẽdet, cum abſque illa perſiſtere queat, vt liquet de albedine manente in pariete poſt dealbationem, quæ eſt actio tranſiens. Hanc pariter aſſertionem ſuadent rationes adductæ *in antecedente art.* probantes ſex vltima prædicamẽta (in quorũ numeru refertur actio) non eſſe abſoluta.

17. Aſſertio 2. Actio de genere actionis eſt relatio extrinſecùs adueniens tranſmutantis, ad tranſmutatum. Hanc tenet Scotus *vbi ſuprà.* Probatur ex Ariſt. 5. *Met. T.* 17. definiente, potentiam actiuam, principium tranſmutandi alterum, inquantum alterum: ergo, ſicut potentia actiua per Ariſt. eſt principium tranſmutandi; ità actio, quæ eſt actus potentiæ actiuæ eſt tranſmutatio, ſiue relatio tranſmutantis, ad tranſmutatum Hoc ipſum vult Author ſex principiorum, qui deſcribens actionem inquit, *actio eſt, ſecundum quam in id, quod ſubiicitur, agere dicimur.*

18. Omne ens vel eſt abſolutum, vel relatiuum, vt non ſemel ſuprà perhibui: ſed actio non eſt aliquid abſolutum, vt oſtendi *in præcedente aſſertione.* Ergo actio eſt quid relatiuum, non extrinſecùs adueniens, quia poſitis actiuo, & paſſiuo, non ſequitur neceſſariò actio: poteſt namque impediri, aut per intercapedinẽ aut per agẽs obſiſtens: quamuis ſint approximata, vt plenè fuit declaratum *in ſuperiori art.* Ergo apertè deducitur actionem eſſe relationem extrinſecùs aduenientem. Idipſum quoque ſuadetur in præeunte artic. probante ſex poſtremas categorias, in quibus continentur actio, eſſe relatiuas.

18. Oppones 1. Nullus reſpectus eſt principiũ agendi, veluti nec quantitas, ex Auer. 4. *phyſ. comm.* 84. Sed actio eſt formaliter reſpectus, vt conſtat ex 2. *aſſert.* Ergo actio non eſt principium agendi, quod aduerſatur eius definitioni præadductæ Reſp maiorem eſſe diſtinguendam, nullus reſpectus eſt principium agendi vt quod, veluti ignis eſt principium producendi calorem in ligno, concedo: nullus reſpectus eſt principium agẽdi vt quo, hoc eſt vt principium formale productiuum, vt calor eſt principium formale producendi calorem, etiam concedo: nullus reſpectus eſt principium quo, tanquã actus productiuus, nego. Sic enim calefactione, quæ eſt reſpectus de genere actionis, vt actu productiuo calefacit lignum, & ſectione, tanquam actu productiuo, qui pariter eſt de genere actionis, ſecatur lignum. Itaque actio dicitur productiua, quia per eam tanquam actum productiuum attingitur productum. Hæc ſolutio exhauritur ex Doct. 4. *cit.* §. *Ad argumenta ſub P.* & *in Reportatis ibid.* & *Quol.* 13. *ſub BB.*

19. Oppones 2. Relatio 2. modi fundatur ſuprà actionem, & paſſionem *ex* 5. *Met. T.* 20. ſed relatio non fundatur niſi ſupra abſolutum: ergo actio, in qua fundatur relatio, eſt quid abſolutum. Reſp. cum Scoto *in* 4. *alleg. ſub V.* aſſertum Philoſophi ſic eſſe exponendum, relationem 2. modi fundari ſuper actionem, & paſſionem tanquã præuias diſpoſitiones ad illam neceſſariò prærequiſitas: fundari verò in potentia actiua, & paſſiua, vt proprio fundamento, de quo *q.* 6. *huius lib. art.* 8. & 13.

20. Oppones. 3. Creare eſt propriè agere: ergo creatio eſt propriè actio: ſed creare non eſt referri, quia per creationem Deus non refertur ad creaturas; ergo creatio non eſt relatio: atque ita actio generatim ſumpta non eſt relatio, cùm ab inferiori, ad ſuperius affirmatiuè valeat conſequentia. Conf. cuius eſt potentia, eius eſt actus, ex Ariſt. *libello de ſomno, & vigilia in initio*: ſed Deo propriè competit potentia actiua: ergo vtique ipſi conuenit actio. Reſp negando ant. & pariter conſequentiam, cuius rationem adducit Scot. *nuper alleg. N.* vbi eſt totalis productio abſque vllo præſuppoſito ſubiecto, ibi non eſt propriè actio de genere actionis, quia actio huiuſmodi ſemper ſupponit ſubiectum *ex* 5. *Met. commen.* 17. & *ex lib. ſex principiorum c. de actione.* Quapropter cùm Deus ex nihilo creet, conſequenter creare non eſt propriè agere, nec creatio eſt propriè actio, vt capitur à Philoſophis, & cõſtat ex eius definitione præallata. Ad conf. dico cum eodẽ *ibid. X.* ſicut actio eſt nomen æquiuocũ, ſumitur enim latè pro quacumque productione, & anguſtè pro productione tantum tranſmutatiua, quæ ſola eſt de genere actionis: ſic potentia actiua accipitur pro potentia abſolutè productiua: & pro potentia tranſmutatiua, à qua exurgit actio tranſmutatiua, veluti à potentia ſimpliciter productiua egreditur actio ſimpliciter productiua. Ideò præfata inſtantia nullius eſt ponderis.

21. Dices Scot. nunc allegatum tribuere Deo potentiam productiuam, & tranſmutatiuam, pariterque actionem abſolutè productiuam, & tranſmutatiuam. Cùm autem actio tranſmutatiua ſit de genere actionis; deducitur eam ipſam actionem Dei collocari in prædicamento: quod non videtur concedere idem Doct. 1. *d.* 8. *q.* 3. Dico actionem Dei ad extra, quęcumque illa ſit, cùm ſit rationis, perhibente Scoto *in Report. cit.* §. *Dico igitur.* non reſidere per ſe in iſta categoria, cùm ex dictis omne prædicamentum ſit ſeries entium realium. Idque lucet à ſimili, de relatione dominij per quam Deus dicitur Dominus in tempore. quę non eſt formaliter realis, ſed rationis duntaxat, vt declarat idem Doct. *hoc in loco antè* §. *De* 2. *art. allegans diſt.* 30. *primi, in fine ſolutionis principalis quæſt.* 5.

Articvlvs III.

De Paſſione.

22. MVltæ paſſionis acceptiones ex diuerſis Authorib. collectę leguntur *in lexico Theologico*, quatuor habentur 5. *Met c.* 21. *T.* 26. nos verò cum Vorril. 1. *d.* 14. & Pelbar. *Tomo* 1. *Roſarij verbo paſſio*, tres potiſſimùm ad rem noſtram facientes adducimus, cæteras relinquentes ſuis locis expendendas. Primò autem vſurpatur paſſio pro rei proprietate, cum ipſamet re conuertibili, ex cuius principiis eſſentialibus emanat, ſic riſibilitas eſt paſſio hominis, hinnibilitas equi, & de paſſione ſic ſumpta egi *l.* 2 *q.* 6. Secundò, pro qualitate ſenſibili, quæ eſt tertij modi qualitatis, ſic ſumpſit paſſionem Ariſt. 2. *Rhet.* inquiens gaudium triſtitiam, ſpem,

timorem,

timorem,& id genus alia eſſe paſſiones. Tertio pro receptione cuiuſcumque formæ in præiacente materia: & deſcribitur à Porr. his verbis, *paſſio eſt illatio, effectuſque actionis*, ſiue, vt ait Titel. cit. *cap* 53. *paſſio eſt ſecundum quam in id, quod ſubiicitur, pati dicitur*. Et Scot. 4. *diſt*. 13. *quæſt*. 1. *& diſt*. 43. *quæſt*. 5. §. *De tertio infrà H. paſſio eſt reſpectus extrinſecus adueniens tranſmutati, ad tranſmutans*. Cùm enim actio, & paſſio ſint reſpectus oppoſiti ea Doct. cit. & Antonio Andrea *vbi ſuprà quæſt*. 8. ob id ſe mutuo reſpiciunt, vnuſque alterum viciſſim manifeſtat, atque alter in alterius deſcriptione implicitè, aut explicitè collocatur, vt patet inſpicienti vtriuſque deſcriptionem. Quocircà cùm ex cognitione vnius relatiui, definitè noſcatur alterum, vt ſcribit Ariſtoteles *c. de Ad aliquid*: actio verò, & paſſio ſint correlatiua, infertur ea cognitione actionis præhabita *in art*. ſcitè cognoſci paſſionem, quæ eſt eius correlatiuum. Quodque de diuiſionibus, ſpeciebus, & proprietatibus pariter dicendum eſt ſolo nomine actionis mutato, in nomen paſſionis, vt aduerti *in Epitome lib*. 1. *quæſt*. 4. *art*. 9.

23. Aſſertio, paſſio eſt reſpectus extrinſecùs adueniens tranſmutati, ad tranſmutans. Ita Scotus *vbi ſuprà*. Probatur iiſdem mediis, quibus probata eſt ſecunda aſſertio ſuperioris articuli, ſeruata porportione, quam mox indicaui. Oppoſitorum quippè eadem eſt ratio, & diſciplina 8. *Top*. 1. Sed actio, & paſſio ſunt reſpectus oppoſiti, vt ſuprà notaui: ergò ſicut actio eſt reſpectus extrinſecùs adueniens tranſmutantis, ad tranſmutatum: ita paſſio eſt reſpectus extrinſecùs adueniens tranſmutati ad tranſmutans.

24. Oppones primò, non ſunt plura admittenda ſine neceſſitate, vt commune fert Philoſophorum adagium 1. *phyſ. T*. 45 ſed nulla neceſſitas cogit admittendi paſſionem ab actione diſtingui: actio quippè, & paſſio ſunt vnum quid per diuerſa nomina ſignificatum. Vocatur enim actio, quatenùs eſt in agente, & dicitur reſpectus ab hoc; eſtque paſſio, quatenùs eſt in paſſo, & dicitur reſpectus in hoc, vt videtur ſentire Ariſtoteles 3. *phyſ. T*. 218. dicens, *ſicut eſt eadem via ab Athenis ad Thebas: ſic à Thebis ad Athenas, non tamen idem eſt aſcenſus*. Ergo actio, & paſſio ſunt prorſùs idem, ac proindè diſtincta non faciunt prædicamenta. Conceſſa ma. nego min. ad eius probationem dico ex Scot. 4. *diſtinct*. 13. *quæſt*. 1. *ante* §. *Ad propoſitum ſub L*. eſſe idem materialiter propter identitatem ſpatij: eſſe verò diſtincta formaliter, quia ſortiuntur diſtinctas definitiones, vt patet ex dictis: habentque diuerſas rationes prædicandi de ſuis inferioribus, ſuntque in diſtinctis ſubiectis: nam actio eſt in agente, & paſſio in patiente. In idem videtur recidere reſponſio Boneti *libello de paſſione*, inquientis eſſe idem ſpatium: eſſe verò aſcenſum, & deſcenſum diſtinctos, actionem, & paſſionem ſignificantes, quia ſunt termini diſtincti.

25. Oppones 2. definitio paſſionis aſſignata à Porretano non eſt conuertibilis cum ipſamet paſſione. Igitur non eſt rectè tradita Ant. probatur, omnis forma terminans motum eſt effectus, illatioque actionis: agens quippè producit formã, ad quam eſt motus per ipſam actionem, tanquam per actum productiuum: non eſt autem aſſerendum omnem formam terminatã per motum eſſe actionem de genere actionis. Reſp. cum Antonio Andrea *q* 8. *loci prænominati*, paſſionem vocari effectum actionis, non quia actio paſſionem efficiat, vt principiũ quod, aut vt principium formale quo: ſed vt actus productiuus, quo agens per tranſmutationem, tranſmutat paſſum: iſta verò tranſmutatio paſſiua perhibetur paſſio, & illatio, ſiue effectus actionis, propterea quod eſt reſpectus conſequẽs formam, ad quam paſſum tranſmutatur.

26. Oppones 3. Principij non eſt principium, ſicut loci non eſt locus, nec actionis eſt actio, nec productionis eſt productio: ſed paſſionis principium eſt actio, vt conſtat ex deſcriptione ipſius paſſionis præallata: ergo &c. Reſp. maiorem verã non eſſe abſolutè: quandoquidẽ ſubſtantia eſt principium accidentium, quorum ſunt nouem principia, ſiue prædicamenta. Quare diſtingui poteſt maior, in eodem genere, concedo: in diuerſo genere, nego: idque ſuaderi poteſt de forma, & materia, quæ ſunt principia rerum naturalium in diuerſo genere; non autem in eodem genere, cum forma à materia originem ſuam trahat; hæc enim ex illa educitur, vt palam fiet *in phyſica*. Atque confirmari poteſt ea illo 2. *phyſ. T*. 30. cauſæ ſunt ſibi inuicem cauſæ, ſupple, in diuerſo genere cauſæ, ex *ibi* dicendis.

27. Inſtabis. Actiuum, & paſſiuum ſunt eiuſdem generis ex 1. *de generatione T*. 50. ergo vtique actio, & paſſio ſunt eiuſdem generis, ſiue prædicamenti; conſequentia tenet per locum à coniugatis. Iterum, contraria participant idem genus ex 10. *Met. T* 42. ſed actio, & paſſio ſunt contraria: ergo &c. Reſpond. ant. deſumptum ex Ariſt. interpretandum eſſe de genere phyſico: non autem de genere logico, de quo hìc verba facimus. Ad id, quod ſubditur pro eiuſdem confirmatione, dico maiorem valere de oppoſitis contrariis: non verò de oppoſitis relatiuis, cuiuſmodi ſunt actio, & paſſio.

ARTICVLVS IV.

De Vbi.

28. BOnetus *libello* 9. *de vbi* poſt Scot 4. *d*. 10. *q*. 1. §. *Quantum ergo K. & Quol*. 11. *ſub O*. notat deſcriptionem *vbi*, allatam ab Authore ſex principiorum haud eſſe communem omni vbi, vtpotè actiuo, & paſſiuo, definitiuo, & circumſcriptiuo. Solùm quippè ea deſcriptio vbi paſſiuo circumſcriptiuo adaptatur, quod ſolis rebus corporeis accõmodari, apud omnes eſt in confeſſo. Eſt enim huiuſmodi vbi circumſcriptio corporis, à circumſcriptione loci proueniens. Siue, vt ait Doct. *Quol. cit. art*. 4. *ante L Vbi eſt reſpectus extrinſecùs adueniens corporis contenti, ad locum continentem*. Poteſt autẽ tradi ratio vbi generaliſſima, quæ eſt præſentia rei in loco, vt indicat Doctor *nunc alleg antè, & poſt O. & in* 4. *quoque prærecenſito K Q. & R*. Hocque apertè affirmat Gadius *fol*. 117. & non diſſentit Lych. *ibid* §. *In iſta q*. Secatur autem *vbi* ſic abſolutè, & præciſè ſumptum in vbi definitiuum, quod eſt præſentialitas rei, in loco, hoc eſt, ita ibi, vt non alibi: quo pacto Angelus ita eſt in Cœlo, vt non ſit in terra; & circumſcriptiuum quod eſt formalis circumſcriptio corporis in loco: eſtque duplex actiuum, & paſſiuum. Vbi actiuum eſt circumſcriptio actiua, ſiue reſpectus extrinſecus adueniens loci circumſcribentis, ad corpus circumſcriptum: & vbi paſſiuum eſt circumſcriptio paſſiua, ſeu reſpectus extrinſecus adueniens corporis circumſcripti, ad locum circumſcribentem, qui eſt formaliter locus, vt patebit *in phyſ*. in qua natura vbi, eius vnitas, pluralitas, immobilitas, & alia eiuſmodi ad ipſum ſpectantia, fusè, & accuratè ſunt pertractanda.

29. Oppones 1. vbi, & locus formaliter ſumptum coïncidunt, vt notat Gadius *fol*. 119. licet Porret. inter ea nonnullum diſcrimen afferre videatur: ſed locus eſt ſuperficies corporis continentis ex 4. *phyſ. T*. 39 & inde: & *in opere de Cœlo* legitur, ſubſtantias abſtractas, ſiue Intelligentias, quas nos Angelos vocamus, à tempore, & loco non circumſcribi. Igitur inepta eſt diuiſio vbi in definitiuum, & circumſcriptiuum, cùm vbi circumſcriptiuum ab Ariſt aliiſque Philoſophis tãtùm agnoſcatur, & recipiatur vt præ aliis fatetur Scot *in Report*. 4. *d*. 10. *q*. 1. *verſ. Ad quod genus*. Conceſſa ma ad minorem dico nimis anguſtam eſſe definitionem Ariſt. cæterorumque Philoſophorũ de vbi, & loco vniuerſè ſumpto (licèt, vt notat Lych *in fine* 1. *art. Quol*. 11. expreſsè Ariſt. non aſſerat tantùm vbi paſſiuum poni in categoria vbi) cùm non comprehendat, niſi vbi, & locũ circumſcriptiuum. Verùm eſſe latiorem, & ampliorem definitionem, vbi ſtatim in principio huius *art. admonui*.

30. Oppones 2. Actio,& paſſio faciunt duo genera ſuprema,quia ſunt duo reſpectus oppoſiti habêtes duas rationes generales diſtinctas, prædicabiles de ſuis inferioribus. Ergo pariter vbi actiuum,& paſſiuum conſtituunt duo prædicamenta.cùm vtrobique ſit eadem ratio:ſecus diuiſio in vbi actiuum,& paſſiuum,vana prorsùs,& inutilis cenſenda eſt,vt *in hoc c.* obiicit Tol. Id etiam de quibuſdam aliis categoriis deduci poteſt, vt patet de ſerie categoriæ quando, & habitus *in Epitome quæſt.4. lib.1. art.12. & 13.*

Antonius Andreas *quæſt.15.in ſex principia*,& Gadius *fol.119.* proponunt hanc difficultatem,& inſolutam relinquunt. Orbellus *in præſenti* citatus à duobus noſtris Iunioribus *diſp.6. q.1. in ſolutione 2.* negat paritatem: ſiquidem actio, & paſſio reales, & generales rationes agendi,& patiendi inter ſe diſtinctas ſortiuntur:verùm vbi actiuum,& paſſiuum Grammaticales tantum actionem,& paſſionem denotant,proptereaquod exprimũtur per verbum actiuum, & paſſiuum:veram autem,& realẽ actionem,& paſſionem haud ſignificant:eo ferè pacto, quo Verbũ diuinũ dicitur incarnari vocaliter, & grammaticaliter,vt notant Scot. *3.d.1.q.1.ar.3.§. Ad argumẽta ſub L.* & idem Orbellus *ibid. q.1. ad tertium.* Huius ratio non ſpernenda reddi poteſt;nam vbi aut ſumitur materialiter,& ſic eſt ſuperficies corporis continentis, quæ eſt quantitas actionis incapax: aut formaliter, & eſt relatio,quæ pariter non eſt de genere actiuorum.

31. Dices, actio eſt formaliter relatio, ex dictis ſuprà,& tamen eſt principium quo agendi:ergo ratio adducta nullius eſt momenti. Dico actionem eſſe actum productiuum, per quem effectus producitur:at non ſic relatio, quæ eſt locus formaliter, quia per hanc nihil producitur:ideò illa ratio non eſt incongrua.

32. Oppones 3. vbi definitiuum locatur tantum reductiuè in categoria vbi,vt fatentur Antonius Andreas *quæſt.12.loci cit.* & alij Doctores,à quibus non videtur longe diſtare Scot.4. *cit. ſub K.* Ergo vbi definitiuum non eſt ſpecies vbi generatim ſumpti, quia ſpecies ponitur per ſe in prædicamento,cuius eſt ſpecies,vt patet *q.3. ar.3. iſtius libri.*Reſpond.prænominatos Authores loqui in ſententia communi Ariſt. Porret. & aliorum adſcribentium in hac categoria vbi circumſcriptiuum duntaxat. Cæterum abſolutè loquentes, & texentes catalogum generalem omnia vbi comprehendentem,in eo rectè collocamus vbi definitiuum,& circumſcriptiuum, actiuum,& paſſiuum, vt oſtenditur *in Additione Quol.11.ante D.& 4 proxime alleg.*& recipitur à Lych. in expoſitione *Quol. cit. artic.1.* Gadio *ibid.* aliiſque Scotiſtis, à quibus non recedunt plerique Recentiores extra Scotum Licæum.

33. Oppones 4. ſi duo corpora diuinitùs exiſterent in eodem loco;vel forent in eodem vbi, vel in duobus vbi,vel in nullo vbi. Non tertium, quia ſupponuntur eſſe in aliquo vbi:nec 2. quia eſt extra ſuppoſitionem; ſupponimus enim ea eſſe in eodem loco,& vbi: nec 3. quia cũ ſint duæ circũſcriptiones paſſiuæ,quibus ambo illa duo corpora circumſcribuntur,conſequenter erunt duo vbi, & duo loca formalia:ac proinde non extabunt in eodem loco,& vbi,vt ſupponitur in argumento.

Reſp. data hypotheſi, duo corpora forent in eodem loco materiali,non verò in eodẽ loco formali,vt ſcribit Scot.*Quol.cit ar.3.*quod *in phyſ.* late eſt examinandum: interim vide Lych.& Gadium *ibidem.*

ARTICVLVS V.

De Situ.

34. HOc prædicamẽtum ab Ariſt.5.*Met.c.19.T.14. diſpoſitio*:ab Auctore ſex principiorum *poſitio*: & vulgò à cæteris Philoſophis *Situs* nuncupatur. Omiſſâ verò illâ populari acceptione ſitus pro loco,ſiue ſpatio,in quo aliquid ſituatum eſſe dicitur:quo pacto v.g. arbor in hoc, aut illo loco viridarij eſſe perhibetur, vt natura ipſius ſitus plenè nobis innoteſcat, aduertimus cum Doct. *præcit. §. Dico ergo M.* poſitionem eſſe duplicem,alteram, quæ eſt differentia quantitatis, & deſcribitur ordo partium in toto, ad quam tria exigi, ſcribunt Interpretes *in c. de quantitate*, videlicet ſubiectum, in quo ſint huiuſmodi partes, hocque ſit continuum,& partes eius ſint permanentes, vt quædam ſint extremæ,quædam intermediæ,vnaque poſt aliam exiſtat,vt patet de verme,& aliis, quæ luculenter tractantur à Titel.*l.2.c.16.* Alterã verò,per quam conſtituitur prædicamẽtum ſitus,quæ eſt ordo partium totius ad partes loci.Hæc præexigit,& præſupponit illam: neceſſe quippè eſt,partes prius inter ſe diſponantur,& ordinentur,quam partibus loci commenſurentur,& coextendantur. Vnde diuinitùs prima ſeiungi valet à ſecunda:idq;dupliciter,vno modo per negationẽ termini, vt ſi Deus conderet aliquod corpus extra Cœlum,in eo foret poſitio quantitatis, quia partes eius adinuicẽ forent diſpoſitæ,non tamẽ eſſet poſitio ſitus,quia non exiſtente loco,nec partibus eius,nulla foret coextenſio, & commenſuratio partiũ eius ad partes loci.Altero modo per poſitionem,& exiſtentiã termini.Poteſt enim Deus corpus conſeruare cum ſuis partibus, tametſi loco non contineantur, & circumſcribantur huiuſmodi partes. Prius námque quit exiſtere,ſine poſteriori,intrinſecum abſque extrinſeco,& quod contingenter cum alio coniunctum eſt,ab eo diuina virtute ſegregari valet,eiuſmodi eſt poſitio quantitatis,reſpectu poſitionis ſitus,vt diuinè probat Scotus *loco memorato N. & O.*Maius autem extat dubium,quodnam diſcrimen intercedat inter vbi,& ſitum. Siquidem nonnulli,vt Fonſ.5. *Met. q.2. ſect.4.ad 5.*quibus fauẽt Suarez *diſp.12.Met ſect.1.n.7.* Arriaga *diſp.5.ſect.3.n.42.* & duo noui Scotiſtæ *diſp.8. Log.q.15.ar.2.*cenſent philoſophicè vbi,& ſitum coincidere:populariter verò abinuicem diſſidere Atqui cum Ariſt. & cæteris Philoſophis *in præ enti cap.* ſtatuunt ſitum, peculiare prædicamentum ab aliis diſtinctum, conantur aſſignare diſcrimen,per quod ſitus ab vbi verè diſtinguitur. Inprimis Bonetus ingenioſus Scotiſta *lib. de ſitu* totus eſt in hoc accuratè explicando,& euidenter ſuadendo. Et certè(vt patet ex Doct. *in 4. alleg. M*) communiter Philoſophi ſecernunt vbi à ſitu,in eo quod vbi eſt circumſcriptio totius locati ad totum locum, ſitus verò eſt habitudo partium locati ad partes loci locantis. Has autem duas habitudines inter ſe diſtingui, planè oſtenditur,quia ſtante eodem vbi alicuius corporis, mutari valet ſitus eius partium, vt ſi vas plenum aqua perſiſtat in eodem loco; partes verò huc, illucque cieantur, tunc manet idem vbi, partes verò aquæ per motum diuerſimodè diſpoſitæ diuerſo potiuntur ſitu.Quod ſi hæc ratio non tibi arridet,quia ſiue totum in toto loco,ſiue partes totius ponantur in partibus loci,id prorſus ad prædicamentum vbi pertinet,quandoquidem totum vbi ex partialibus vbi conflatur Vt enim reſpectu totius locati ad totum locum eſt prædicamenti vbi:ita reſpectus partium locati ad partes loci ad eamdem categoriam pertinet:ob id hæc duo abinuicem diſcriminari non videntur. Dicito cum Bonet & pleriſque Recentioribus differentiam vbi,& ſitus in eo eſſe poſitam, quod vbi eſt præſentia rei in loco præſcindens à quouis modo ſe habendi in ipſo loco:ſitus autẽ eſt modus determinatiuus præſentiæ vbicalis,ſiue modificatiu coëxiſtentiæ,nedum partis ad partem:verumetiã coëxiſtentiæ totius locati ad totum locum, vt ſeſſio,ſtatio,& cubatio.Hoc inſinuat Doctor.*in 4.cit.paulò antè N.*inquiens:*poſitio prædicamentũ præſupponit poſitionẽ quantitatis,& ſpecificat vbi.*Idem innuit Por.his verbis,*poſitio eſt quædam partiũ ſitus,& generationis ordinatio,ſecũdum quã dicũtur ſtantia,vel ſedetia.* Rursùs vbi ſeiũgi poteſt ab omni ſitu, vt patet de vbi corporis Chriſti Dñi in Euchar.quod omni ſitu ſpoliatur. Prætereà, vbi eſt fundamẽtũ ſitus,quia modificat ipsũ vbi,& determinat: palã autẽ,quod fundamẽtũ diſſidet ab eo,cuius eſt fundamẽtum,

tum,& ſubiectum, vt conſtat de relatione,eiuſque ſundamento:nec non de accidẽte,eiuſque ſubiecto. Iterùm, non eſt inficiandus denarius prædicamentorum numerus, vt tradit Doct. *vbi ſuprà in fine* 1. *art.* & apertius *d.*13.*q* 1 §. *Ad huius C* & nos *q.*5.*art.*1.*huius lib.* Si autem vbi,& ſitus non diſcrepent,non denarius,ſed nouenarius extabit categoriarum numerus,repugnante vniuerſo Peripateticorum lycæo, tum hic tum 5. *Met.* vt notat Ruuius *cap.* 10.de prędicamento ſitus,contrà Maſtrium, & Bellutum, qui ne Boneto conſentirent, leni fulti fundamento,Ariſt. & Scoto contradicentes præfatum prędicamentorum numerum abnegant,vt in oppoſitionibus mox adducendis perſpicuũ erit. Nec ſatisfacit Suarez præcit.qui *n.*9. vt prætactas difficultates diſſoluat, ponit diſtinctioné rationis inter vbi,& ſitum. Non ſatisfacit, inquam, quia ex alibi aſſertis prædicamenta ſunt rerum, vel realitatum ſeries, in quas non cadit diſtinctio rationis,ſed realis,aut formalis. Præterea, pluſquam diſtinctio rationis habetur inter modum, & rem modificatam,inter determinans,& determinatum,vt ſatis ſuprà fuit oſtenſum. Non igitur ad horum ſolutionem adhibenda eſt diſtinctio rationis, quæ à ſolo intellectu excogitatur.

35. Oppones primò,Scot. prænominatus §. *Dico d'iter M.* aliam non agnoſcit differentiam inter vbi,& ſitum,quam eam,quam ſuperiùs adduxi,& conſtat ex eorum deſcriptionibus:vbi namque eſt reſpectus extrinſecus adueniens totius circumſcripti ad totum circumſcribens. Situs verò eſt reſpectus extrinſecùs adueniens partium circumſcripti ad partes circumſcribentes. Et *in Report.*4 *d.*10.*q.*1.§. *De* 2.*difficultate* poſitio nihil aliud dicit,quam quoddam vbi. Hanc ipſam differentiam inſinuat Stagirita 5.*Met.c.*19.*T.*24. diſpoſitio dicitur *ordo habentis partes,aut loco,aut potentia,aut forma.* Non ergo eſt inueſtigandum aliud diſcrimen inter hæc duo prædicamenta,præter aſſignatum. Fateor eſſe communem,& vulgatam differentiã vbi,& ſitus ab eis Authoribus allatam,& expreſſam:propriam verò,& quidditatiuam eſſe,quam mox oſtẽdimus,quamue nec ignotam, nec inuiſam iiſdem Authoribus ſignificaui ſuprà. Eò magis,quia *in Report. nunc alleg.* Scot. affirmat poſitionem eſſe prædicamentum,quod niſi afferatur præfatum eſſentiale diſcrimen,ab vbi non videtur diſſidere; quod multis in locis præſupponit, defendens diuiſionem in decem genera eſſe retinendam, conſequenter diſtinguendum eſſe prædicamentum vbi, à prædicamento ſitus per prænominatum diſcrimen.

36. Oppones 2. Entia, & modi non multiplicantur abſque neceſſitate, vt ſæpè inculcant Philoſophi, & Theologi: at ſi ſitus eſt modus vbi ſuperadditus,& à nobis præexplicitus,multiplicantur modi,nulla vrgente neceſſitate. Rectè enim à nobis capitur,quomodo res ſit diſpoſita,penes ordinem ſuarum partium,ad partes loci, nempe ſedendo,ſtando,vel cubando;quamuis non alius modus exiſtendi in loco effingatur. Ergo melius eſt negare ſitum eſſe diſtinctum ab vbi,quàm inuehere illum nouum modum præſẽtialitatis Concedo ma.nego min. eiúſque probationem,vt euidenter conuincere videntur rationes prææallatæ,quas eſſe magni ponderis non diffitentur duo Iuniores Scotiſtæ prænominati.

37. Oppones 3.*in* 1. *art.huius q.* reiecta fuit opinio eorum,qui arbitrantur ſex vltima prædicamenta conſtitui per modos:nunc verò affirmatur,ſitum, qui eſt vnũ ex ſex illis generibus,eſſe modum:ergo in ſuperioribus dictis extat contradictio. Reſp. nullam eſſe repugnantiã in noſtris aſſertis:quandoquidem loco recenſito repulimus ea prædicamẽta effici per modos abſolutos,vel per modos abſolutos,& relatiuos ſimul:non inficiamur autem eadem prædicamenta ſtatui per modos relatiuos. Relatio quippè vocari poteſt modus, ſcribente Doctore 2. *diſt.*1. *quæſt.*4 §. *Quod ſi adhuc D.* cui ſtipulantur Lych. *ibidem* & Fuentes *in Log. quæſt.* 16. *diff.* 5. *art.*1. *petitione* 2.

ARTICVLVS VI.

De Quando.

38. Difficile planè eſt prædicamentorum quidditatiuas rationes concipere, difficiliúſque eaſdem explanare:teſtibus Aureolo 1.*d.*30.*art.*3. *propoſitione* 5. *in fine*,& Antonio Andrea *q.*15.*in ſex principalia*,§.*Reſpondeo.* Præſertim nobis valde arduum eſſe videtur,qui hæc vltima prædicamenta,diſtincta,& clara cognitione pertingere conamur. Nam,cùm inter relationes referantur, quæ ex dictis ſunt exiguæ, & modicæ entitatis, vtique tenuis, & exilis cognoſcibilitatis eſſe debent. Inter iſta autem recenſetur quando, quod nonnulli, vt Aureol cit.*propoſitione* 6.putant eſſe ens rationis,ſiue vt vtar verbis eius,*aliquid quod intellectus concipit derelinqui ex tẽpore,circa ea quæ ſunt in tempore* Alij,quos ſuppreſſo nomine citat.Ruuius *hoc loco*,& Conimbr. attribuunt S.Th.*opuſculo* 48.& Scot.2.*d.*2 *q.*2.quos ſequũtur nouiſſimè duo ex noſtris *diſp.*8.*q.*12.*ar.*2. opinantur quando eſſe denominationem extrinſecam de ſumptam à tempore,cui res coëxiſtunt,& in quo eſſe perhibentur. Scot. autem præcit. Antonius Andreas,Tatar. Ioannes de Magiſtris, & alij Scotiſtæ in præſenti affirmant quando eſſe reſpectum extrinſecus aduenientem rei contentæ,in tempore. Pro cuius captu.

39. Not.1. ex Bruliſ.to 1. *d.*8.*q.*2. hæc tria differre, eſſe cum tempore, eſſe ex tempore,& eſſe in tempore, quæ nunc à me ſunt explicanda. Etenim eſſe cum tempore idem eſt,ac coëxiſtere tempori,quod Deo, & Angelis competit. Cum enim coëxiſtere perinde ſit ac ſimul exiſtere;Deus verò,& tempus modò exiſtunt,conſequenter, Deus, & quæuis alia res creata ſua pollens exiſtentia,rectè dicuntur tempori coëxiſtere. Verum cũ ab æterno tempus non extiterit,vt Fides docet,nec poſt vniuerſale iudicium,extiturum ſit,iuxta illud *Apoc.*10. *tempus non erit ampliùs* Ob id nec Deus ab ęterno tempori coëxtitit, tranſactóque die iudicij, nec ipſemet Deus,nec vlla creatura tempori coëxiſtet. Eſſe ex tempore idem videtur ſibi velle, ac incipere eſſe, ſiue de nouo habere eſſe:ideóque nullum æternum eſt ex tempore,quia nullum æternum incepit eſſe, cùm æternum inceptionis,& deſitionis ſit expers,vt cõſtat *Quol.*6. vbi Gadius,& Lych.& ego *Tract.de Deo vno,diſp.*1.*q.*8. & *Tract de Angelis diſp* 3.*q.*1. Eſſe in tempore eſt menſurari tempore, veluti metiuntur generabilia,& corruptibilia,vt oſtendi *in phyſ l.de tempore* Ex eo autem,quod aliquid eſt in tempore,ſiue menſuratur tempore, reſultat quædam relatio extrinſecùs adueniens rei temporaneæ ad tempus,quę vocatur quando,eo ferè modo,quo ex corpore locato ad locum exurgit relatio extrinſecùs adueniens locati,ad locum,quæ apellatur vbi, vt probè obſeruat Titel.*l.*2.*c.*55. Hinc à Porret.*c.*4 *ſui libel.* deſcribitur quando,quod *ex adiacẽtia tẽporis in re temporanea derelinquitur*, vt autẽ hęc deſcriptio melius intelligatur.

40. Not. ſecundò, cum Boneto *libello* 8. quando diſtingui à tempore, quia eſt aliquid ab ipſo tempore derelictum,vt exprimitur in deſcriptione eius præadducta. Quod enim ab alio derelinquitur,eſt eo poſterius:prius autem, & poſterius abinuicem diſſidere apertum eſt. Præterea reſpectus ab extremis ortus ab ipſis extremis diſcrepat, veluti effectus diſtinguitur à ſua cauſa. Cum ergo quando ſit reſpectus proueniens ex re temporanea ad tempus, quando ab ipſo tempore ſecerni in dubium vocari non debet,quidquid in oppoſitũ adducat Fonſ.5. *Met. cap.*15. *q.*10.*sect.*2. Decerpitur verò ratio huiuſce prædicamenti ex coëxiſtentia rerum generabilium, & corruptibilium, ad motum primi mobilis, qui cùm ſit ordinatiſſimus,& regulariſſimus,dicitur menſurare omnia, quæ ipſi ſubduntur;ſic lectio dicitur durare per horam,roſa per diem Ex ipſa autem coëxiſtentia rerum ſublunarium ad motũ primi mobilis duo emergunt,

reſpectus, quorum prior eſt temporis ad rem temporaneam, veluti menſurantis ad menſuratum, & vocatur quando actiuum: poſterior verò eſt rei temporaneæ, ad tempus, vt menſurati ad menſuram, & appellatur quando paſſiuum. quod tantum definitur à Gilberto citato, ea fortaſsè de cauſa, inquiunt nonnulli, quia paſſiones ſunt faciliores cognitu, nobiſque notiores: aut meliùs quia dictus Author in hoc defecit, non aſſignans rationem generalem ipſius prædicamenti quando, comprehendentem ea omnia, quæ ſub ipſo continentur, vt de categoria vbi quoque animaduerti *art.4. huius quaſt.* cum Doct.4.*diſt.*10.*quaſt* 1.*art.*1.*ſub K.* Poteſt autem quando in vniuerſum deſcribi. *Quando eſt ens limitatum, quo aliquid dicitur eſſe, vel fuiſſe, vel fore in tempore, aut æuo.* Item poteſt quando deſcribi, *duratio rei creata,* quæ diuiditur in æuum, & tempus.

41. Aſſertio, quando non eſt ſola denominatio extrinſeca à tempore deprompta, cui res coeſiſtunt: ſed relatio extrinſecùs aduenens præexplicata Prima pars aduerſantur duobus Scotiſtis Nuperis, qui 1. *part. Inſt. Tract.*1.*cap* 7. approbant communem huius categoriæ explicationem: & tamen *diſp* 8. *quaſt.*2. *art.*2. videntur eam ipſam refellere. Item *ad finem eiuſ art.* ſubiiciunt habitum eſſe denominationem extrinſecam. Rursùs iidem Authores *art.*1. non ſibi cohærentes, inficiantur vltima prædicamenta, inter quæ numeratur quando, in ſola denominatione extrinſeca non conſiſtere. Tandem cum communi Scotiſtarum ſententia tenent prænominata prædicamenta eſſe relationes extrinſecùs aduenientes, ſed relationes extrinſecus aduenietes non ſunt denominationes extrinſecę, vt patet de actione, & paſſione: ergo quando non eſt denominatio extrinſeca ab ipſis Recentibus expoſita, & defenſa. Addo, quod ſi illa denominatio ſignificata per quando conſtituit vnum prædicamẽtũ, plura alia prędicamenta quam præallata, ſunt aſtruenda iuxta denominationum extrinſecarum pluralitatem: ſunt denominationes ab actibus ab obiectis, ab effectibus, & huius formæ aliæ. Ampliùs prædicamenta ſunt ſeries generum, ſpecierum, & indiuiduorum; non autem extrinſecarum denominationum. Eò vel maximè, quia tempus non eſt denominatio extrinſeca, vt oſtendam *in phyſ.* Ergo nec quando, quod eſt eſſe in tempore. Si enim res non eſt denominatio extrinſeca: nec quoque id, quod ipſam rem conſequitur: atqui quando eſt quid à tempore derelictum, vt aperui *in primo not.* Non ergo quando eſt denominatio extrinſeca. Secunda pars eſt Scoti 4. *diſt.*13. *quaſt.*1. *C.* & *alibi*, quæ ſatis manet probata *ex primo art. loci præallegati.*

42. Oppones, ſi quando formaliter denotat formam aliquam realem, vel illa forma eſt abſoluta, vel relatiua: ſed non eſt abſoluta, vt probaui *art.*1. *aſſer.*3. nec relatiua, quia ſi quæ ſit relatio, eſt relatio menſurati ad menſuram, quæ eſt relatio rationis, vt aduertit Doctor *Quol.*13. *N.* Ratio eſt, quia eius extrema non habent eſſe reale, ſed eſſe cognitum, quod eſt ens rationis. Confirm. tempus in ratione menſuræ nõ eſt quid reale: ergo nec relatio ſignificata per *quando*, eſt realis. Conceſſa maiore, & 1. parte minoris, nego 2. partem eiuſdem minoris, ad eius probationem dico, id verum eſſe de relatione menſurati actu, ad menſuram actu: non verò de relatione menſurabilis ad menſuram, vt rectè exponit Lycb. *ibi*, per cuius interpretationem quoque explicatur id, quod habet Doctor 2. *diſt.*2. *quaſt.*3. §. *Ad* 1. *ſub C.* Huiuſmodi autem relatio eſt de tertio modo relatiuorum, vt pat 5. *Met. T.*10.

43. Dices, id illi non competere ex ratione temporis, ſed ab extrinſeco: et ſi nullum foret tempus, adhuc quãdo eſſet menſurabile per ſuam extrinſecam rationem.

Dico hoc quidem reſultare ex tempore, quia ab ipſo tempore derelinquitur: tamen ea ipſa relatio eſt ratio formalis, & quidditatiua quando, vt patet ex eius definitione: nec poteſt eſſe abſque tempore, quia relatio nequit eſſe abſque ſuo termino. Ideò Bonet. cit. ſubiicit, *quando* habere pro fundamento rem, quę eſt in tempore vel in inſtanti, & pro termino tempus, vel nunc. Sicut autem tempus præteritum non eſt, nec futurum eſt: ſed tantum præſens: ita *quando* reſpectu præteriti, præteritum eſt, reſpectu futuri, futurum eſt, & reſpectu præſentis, præſens eſt. Ad conf. negatur ant. Ratio negationis patet ex modo dictis, & *in Phyſ.* magis clareſcet, vbi monſtrabitur tempus eſſe ens reale, & independens ab opere intellectus. Dato autem, quod *quando* eſſet relatio rationis; non ob id noſtri Recentes citati ſuum hæbent intentum; quandoquidem hi putant *quando* conſtitui per denominationem extrinſecam, quam non eſſe ens rationis iidem Authores aſtruunt *diſp.*3. *q.*6. *art.*1.

ARTICVLVS VII.

De Habitu.

44. AQuenſium Archipræſul 1. *diſt.*30. *art.*3. *propoſitione* 3. idem ſentit de habitu, quod ſenſerat de ſitu, & quando, exiſtimans habitum eſſe formaliter ens rationis. Inquit enim, quamuis arma, veſtes, & corpus cui applicantur, ſint aliquid reale, & figuræ veſtium, & armorum, quæ ex veſtito, & armato corpore conſurgunt, reales ſint: nihilominùs intellectus fabricat ex his quoddam eſſe derelictum, nempe eſſe ornatum, vel eſſe tutum in prælio, vel aliud quidpiam, quod eſſe non habet, præter opus intellectus.

Hæc ſententia reiicitur ab omnibus ferè Philoſophis tum hic, tum etiam 5. *Met.* nuncupatim Antonio Andrea *quaſt.*15. *in ſex principia*, docentibus habitum, & reliqua prædicamenta eſſe entia realia, vt ex dictis abunde manet probatum, nec aliud ad hoc ſuadendum adducendum eſſe arbitror. Licet autem Philoſophi communiter tradant habitum eſſe quid reale: tamen in aſſignando, quodnam ſit illud reale non modicum inter ſe decertant. Totque referuntur opiniones diuerſæ de habitu, quot de quando, & quibuſdam aliis categoriis recitatæ fuère, quas indicat Suarez *diſp.*53. *Met. ſect.*1. His autem omiſſis, & in ſuperioribus refutatis, animaduerto nonnullos, inter quos ſunt duo noſtri iuniores cit. *art.*2. ſecuti Bonetum *in prædicamentis libello vlt.* & Baſſolium 4. *diſt.*12. *quaſt.*1. *art.*1. nimis amplum facere hoc prędicamentum, comprehendentes in hoc vnionem, ſiue connexionem duorum extremorum vniuerſè ſumptam, ſiue ſit vnio materiæ cum forma, ſiue accidentis cum ſubiecto, ſiue relatio cum fundamento, ſiue partium cum toto, vt ex definitione habitus inferiùs adducenda liquidò conſtabit: alios verò nimis anguſtam, arbitrantes, ſub habitu capi ſolùm arma defenſiua, non autem offenſiua, quibus fauet Suarez *vbi ſuprà ſect.*2. *n.*4. Et iſti ex mox ſubiiciendis refellentur. Placet mihi opinio Scoti, & Scotiſtarum communis arbitrantium, habitum eſſe reſpectum extrinſecus aduenientem indumenti, aut ornamenti ad indutum, aut ornatum, qui non inanimatis, ſed animatis proprie competit, vt obſeruat Doctor 1. *diſt.*32. *quaſt.*2. §. *Contrà* poſt Ariſt. 6. *Eth. cap.*13. & *aliis in locis*: quamuis vt idem Doct. ſubiungit, inanimata valeant denominari ab aliquo adiacente, quod quatenus eſt quoquo modo ornamentum, aut tegumentum eorum, poteſt reduci ad genus habitus. Idque dici etiam poteſt de animalibus arte hominum indutis, aut ornatis; atque ſimilitudine quadam de arboribus, floribus, foliiſque, tectis, domibus, periſtromatibus, templiſque, & cæteris huiuſmodi, quæ arte, vel naturâ veſtita, vel ornata eſſe dicuntur. Solùm autem inter ea, hoc diſcrimen fortaſsè intercedere videtur, quod illa homo propriâ induſtriâ ſibi, aut aliis comparat: cætera verò ſuaptè naturâ ſortiuntur, vt ſcribit, & exprimit Ariſt. 3. *de partibus animalium cap.*1. Vno autem verbo aſſignari poteſt ratio communis, & generalis huius prædicamenti, quæ eſt habitus in concreto, & habitio in abſtracto, vt notant Bonet. & poſt ipſum Suarez *ſuprà allegati.*

alleg.vi. Deſcribitur à Gilberto *capite 7. ſui libel.* ſic. *Habitus eſt corporum, & eorum, quæ circa corpus ſunt adiacentia, ſecundum quam, hoc quidem habere, illa verò dicuntur haberi.* Explicatur à Titel *libro 2. capite 57.* in hunc modum. Per habitum intelligitur relatio, ſupple, extrinſecus adueniens exurgens in corpore ex adiacentia, ſiue applicatione veſtimenti, aut ornamenti ad ipſummet corpus. Huiuſmodi autem relationem ſic emergere ex eo conſtat, quod in corpore, quod veſtimento induitur, aut cingulo circumdatur, aut alio modo ornatur eſſe nequit abſque vlla habitudine ad veſtimentum, cingulum, vel ornamentum, vt infert Titel. *loco cit.* ſuffragatur Ariſt. *l.prædicam. c.10.* inquiens, *habere ſignificat calceatum eſſe, armatum eſſe*, id eſt vt exponit Boet cit. quatenus arma applicantur corpori, & calceamenta pedibus, conſurgit quidam reſpectus extremorum ad inuicem, quo homo dicitur formaliter armatus, ſiue habere arma. Itidémque homo dicitur formaliter calceatus, ſeu habere calceamenta: & tales relationes proprijs nominibus nuncupantur armatio, calceatio. Hoc ipſum expreſſiùs inſinuat Philoſophus 5. *Met. c.20.* inquiens, habitum eſſe actum medium, inter habens & rem habitam, veluti actio mediat inter agens, & effectum: ſic inter hominem habentem veſtem, & veſtem, quæ habetur, medius eſt habitus. Idem igitur eſt habitus, ac habitio, ſiue relatio à nobis præexplicita Ampliùs, in quouis concreto accidentali, cuiuſmodi eſt habitus, tria potiſſimum ſunt conſideranda, ſubiectum, forma, & relatio, quæ ex illis exurgit adinuicem vnitis: pariter in habitu tria expenduntur, corpus, in quo circumponitur veſtis, ipſa veſtis, & circompoſitio. Habitus autem formaliter non eſt corpus, nec veſtis, quia vtrumque eſt ſubſtantia, & habitus cùm ſit vnum ex nouem generibus accidentis, eſt accidens. Ergò eſt circumpoſitio, quæ eſt præfata relatio extrinſecùs adueniens veſtis ad veſtitum, & vocatur habitus actiuus: aut veſtiti ad veſtem, & appellatur habitus paſſiuus, vt palàm fit in vltimis verbis definitionis Gilberti. Diuiſiones autem huius prædicamenti, eiuſque proprietates, rectè & diſertè exprimit Titel. præcit. & ego in *Epitome l.1. q.4. art 13.*

45. Oppones. Vnio in aliquo prædicamentorum eſt collocanda: ſed non videtur reponi in alio prædicamento, præterquam in prædicamento habitûs. Igitur habitus comprehendit vnionem generatim ſumptam. ſiue ſit rerum corporearum, ſiuè rerum ſpiritualium; ac proinde prædicamentum habitûs non eſt limitandum, nec coangustandum ad præfatas vniones indumenti, aut ornamenti, quæ ſolis corporibus adaptantur. Maior cuilibet debet eſſe peruia, quia prædicamenta ſunt ſeries rerum omnium creatarum. Minor ſuadetur inductione ſingulorum prædicamentorum. Siquidem vnio non reſidet in prædicamentis ſubſtantiæ, aut quantitatis, aut qualitatis, quia hæc ſunt entia abſoluta: vnio verò ex dictis ſuprà eſt ens relatiuum. Nec in categoria relationis, quia ex extremis neceſſariò non conſequitur, veluti relatio de genere relationis. Nec in categoria actionis; patet enim vnionem non eſſe actionem. tranſactâ quippe actione, adhuc remanet vnio, vt præteritâ generatione compoſiti, remanet vnio materiæ, & formæ in ipſomet compoſito. Nec in prædicamento paſſionis, propter eamdem rationem mox adductam, ſolo nomine actionis mutato in nomen paſſionis. Nec in genere vbi, quandoquidem vnio præter præſentiam rei in loco, quā præſefert vbi, aliquid aliud denotat, vt liquet de Angelo, qui eſt quidem præſens lapidi v.g. attamen ei non dicitur vnitus, propterea quod vnio videtur nonnullam deſignare informationem formæ in ſubiecto, inter quæ adeſt ipſa vnio. Nec in ſyllabo ſitûs, propter eamdem cauſam, quæ data eſt de genere vbi. Supereſt igitur vt locetur in catalogo habitûs, quia vnio formæ cum ſubiecto videtur eſſe adiacentia derelicta ex accidente, & ſubiecto ſimul vnitis. Reſp. Conceſſa ma. negando minorem, ad eius probationem dici poteſt cum Scoto *4.diſt.12.quæſt.1.§. Ad quæſt. reſpondeo C.* reuocari ad genus paſſionis, vt ſic paſſio dicat non tantum reſpectum ad agens, ſed etiam ad formam. Vel ad genus actionis, vt ſic actio dicat nedum reſpectum agentis ad patiens; verumetiam formæ informantis ad illud, quod informatur. Vel dicito vnionem reduci ad categoriam formæ, quam vnit; veluti paſſio, quæ eſt proprietas rei redigitur ad prædicamentum, in quo res, cuius eſt proprietas reſidet, vt cum Scoto aliàs dixi Nec improbabile eſt vnionem attinere ad hoc prædicamentum, vt ex Baſſolio tetigi *in Epitome l.1.quæſt.4.art.13.*

QVÆSTIO IX.

De Poſtprædicamentis.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Oppoſitio.

1. DEVM oppoſita condidiſſe teſtantur ſacræ litteræ, Eccleſ. 42. *fecit Deus omnia duplicia, vnum contra vnum.* Eáque exiſtere in rerum natura, experientia comprobatur. Calor enim aduerſatur frigori, humidum reluctatur ſicco, cæteráque viciſſim opponuntur, de quibus particulatim *in phyſic.* diſſeremus. Admiſſis verò oppoſitis, oppoſitionem concedere, neceſſe eſt, per eā quippe oppoſita opponuntur, veluti parietes per albedinem dealbantur. Quid autem ſit oppoſitio vniuersè accepta, non eſt ità euidens, quæ vt nobis patent, principio animaduerto cum Ariſtot. 10. *Met. T.12.* idem, & diuerſum eſſe immediata, vnumque ens alteri comparatum, eſſe idem ei aut diuerſum, ſiue vt abſtractiùs loquar, *omne ens vel eſt idem, vel diſtinctum ab alio:* ſicque hoc pronunciatum creatis, & increatis perbellè accommodatur. Dicimus námque perſonas Diuinas eſſe diſtinctas, non tamen eſſe diuerſas, quia nomen diuerſitatis vnitatem Diuinæ naturæ tollit, vt notaui *Tract. de Deo trino quæſt.6. diſp.3.* Verùm abſque vllo periculo vtimur nomine diſtinctionis, tùm propter relationes, tùm etiam propter diuina attributa, vt latè probaui *Tract. de Deo vno diſp.3. quæſt.2. & Tract. præcit. quæſt.8. diſput.4.* ſcribit autem Doctor *1.diſt 11. quæſt.2.§. Contra iſtam. B. & C.* vnumquodque diſtingui ab omni alio, quod non eſt ipſum, per illud, per quod formaliter conſtituitur in eſſe: ita homo rationalitate conſtituitur, & diſtinguitur à bruto, & quouis alio, quod non eſt homo. Præter autem oppoſita extant diſparata, quæ ex dictis *in Epitome l.1. quæſt.1. art.9.* nullam habent adinuicem affinitatem, aut conuenientiam, inter quæ recenſentur à Scoto citato nonnullæ relationes Diuinæ, vt filiatio, & ſpiratio actiua: ſpiratio verò paſſiua, & ſpiratio actiua ſunt relationes oppoſitæ. Itaque à Diuinis oppoſita, & diſparata non eximuntur. Nec exiſtimandum eſt oppoſitionem latiſſimè ſumptam coïncidere cum diſtinctione, & diuerſitate, vt volunt duo noui Scotiſtæ *diſp.9 quæſt.1. in initio.* imitati Suarez *diſp.45. Met. ſect.1.* & fortaſſis id ſignificat Doctor *quæſt. 17. prædicam. in initio.* Siquidem inter diſparata reperitur diſtinctio, non autem oppoſitio, & diuerſitas: ampliúſque funditur diſtinctio, quàm oppoſitio, & diuerſitas. Duplex autem eſt oppoſitio, vna complexa, & altera incomplexa. Priorem expediui *loco cit. in Epitome lib.2. quæſt.4. artic 1. & 2.* poſteriorem verò nunc aggredior, quæ communiter penes nomenclaturam deſcribitur aliquorum inter ſe pugnantia, quod eſt dictu, oppoſitio eſt repugnantia eorum, quæ ſimul, & reſpectu eiuſdem in eodem non ſe compatiuntur, ſic opponuntur relationes producentis, &

producti, cauſæ, & cauſati, & id genus alia. Hæc deſcriptio illuſtrari poteſt exemplis, & probari inductione, per ſingula oppoſita, quorum notitia perſpecta fiet in ſubſequentibus articulis, in quibus de vnoquoque eorum ſigillatim diſſeram. Solùm hîc aduerto, in dicta definitione (vt ſolet in omni definitione) poni quoddam commune, in quo conueniunt diſparata, & oppoſita, & eſt repugnantia: quoddam verò peculiare, ratione cuius oppoſitio diſtinguitur ab omni eo, quod non eſt oppoſitio, vt patet in examine ſingularum vocum præallatarum.

2. Oppones primò. Vbi eſt ſumma vnitas, nulla eſt repugnantia, & oppoſitio, quia oppoſitio extat inter duo extrema, quorum vnum non eſt idem cum alio: ſed in Deo eſt ſumma vnitas, & ſimplicitas, vt docent omnes Theologi: ergò in Deo nulla eſt oppoſitio, nec vlla ſunt oppoſita. Reſp. diſtinguendo ma. vbi eſt ſumma vnitas, abſque vlla diſtinctione formali, vel reali, concedo maiorem: vbi eſt ſumma vnitas cum diſtinctione formali attributorum, & diuinarum perfectionum, atque diſtinctione reali ſuppoſitorum, & identitate eſſentiæ, nego. Vel dicito, id valere de oppoſitione contraria: non verò de oppoſitione relatiua, quam in Deo reperiri, *ſuperiùs* adnotaui.

3. Oppones ſecundò. Oppoſitio eſt ſpecies differentiæ, & differentia diuerſitatis, & diuerſitas eſt paſſio entis, vt arguit Scot. *quæſt.* 37. *prædicam.* & deducitur ex Ariſtotele 10. *Met. T.* 24. & 25. Sed in Deo nulla eſt diuerſitas, vt *ſuprà* dicebam: ergò nec vlla oppoſitio. Reſp. maiorem locum habere in ente finito, & limitato, cuius extant diuerſa genera naturarum, & ità exponendi ſunt Ariſtoteles, & Scotus, non autem in ente infinito, & illimitato, quod vnam tantùm naturam participat: ideóque nulla eſt in eo diuerſitas, quæ naturæ multiplicitatem, & contrarietatem deſignat.

ARTICVLVS II.

An Oppoſitio ſit ens reale.

4. HAnc dubitationem proponit Scotus proximè cit. ibique videtur velle oppoſitionem eſſe ens rationis, adducens argumenta pro vtraque parte, quæ probabilem eam reddunt. *Quæſtione vero* 38. §. *Ad* 1 *quæſt.* idem Doctor præſentem difficultatem videtur dirimere, hac diſtinctione, inquiens, oppoſitionem eſſe nomen æquiuocum; vno námque nomine ſumitur pro ea oppoſitione, quæ contrariæ, & relatiuæ oppoſitionibus tantùm congruit, & ità fatetur oppoſitionem eſſe ens reale, eiſque vniuocè conuenire. Altero autem modo capitur pro oppoſitione conueniente ſolùm priuatiuæ, & contradictoriæ oppoſitionibus, & ſic videtur concludere oppoſitionem eſſe ens rationis, quia etſi vnum extremum ſit reale, non tamen alterum quod eſt priuatio, vel negatio, vt notat Scot. *ibid* & *Quol.* 1. & Tatar. *dub.* 2. Verùm *hoc in loco* Doct. non videtur loqui aſſertiuè, vt conſtat ex verbis, quibus vtitur, nempè *poteſt dici*, & non ſemel repetit *fortè*, quod eſt ſignum dubitantis. Vel non in propria, ſed in aliorum ſententia verba facit, vt plerúmque contingit in eo opere, aduertentibus Bargio, aliiſque eius interpretibus. Nam 1. *diſt.* 23. *quæſt. vn.* §. *Item arguo. G.* & 2. *diſt.* 12. *quæſt.* 2. §. *Ad* 1. *rationem ante F.* aliiſque eius ſcriptis, quæ ſunt maioris ponderis, & authoritatis, apertè aſſerit negationem, & priuationem eſſe à parte rei, nemine cogitante. Idem expreſsè docent Tromb. 12. *Metaphyſ. quæſt.* 6. Ioannes Canonicus 1. *phyſic. quæſt.* 10. *articul.* 2. & patebit, *in phyſic. quæſtione de priuatione.* Alij conantur difficultati huic ſatisfacere per hanc diſtinctionem, inquientes, oppoſitionem logicè ſumptam eſſe ens rationis: at oppoſitionem phyſicè captam eſſe ens reale. Addi poteſt ad rem noſtram accommodatiùs, oppoſitionem metaphyſicè acceptam vtique eſſe ens reale, cuius conſideratio habetur 5. *Met. c.* 10. Metaphyſica enim meditatur ens reale, cùm ſit ſcientia realis formaliter, & obiectiuè, vt oſtendam *l.* 1. *Met.* Hoc perſuadent efficaciter rationes allatæ à Scoto *in principio q. cit.* vnam tantum adduco, quæ cæteris eſt euidentior, vtpotè, quæ eſt inductio in ſingulis oppoſitorum membris: & quidem oppoſitio contraria clarè elucet à parte rei: adeſt enim in ea mutua actio inter calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, nullo cogitante intellectu. Item oppoſitio relatiua cernitur in rerum natura, vt conſtat de patre, & filio, qui per mutuam relationem ſe reſpiciunt. Pariter oppoſitio priuatiua, extant enim videns, & cæcus, ſecluſo quouis intellectu, *vt ex* 4. *Met. T.* 4. & 10. *eiuſdem operis T.* 12. & indè confirmat Doct. *in* 2. *cit.* De oppoſitione contradictoria facile eſt probatu, quandoquidem hæc ſequitur, ad quamlibet aliam oppoſitionem: ergò cum cætero ſint extra intellectum exiſtentes, pariter oppoſitio contradictoria ſuam exiſtentiam ab intellectu non mutuatur.

5. Oppones primò. Accidens non gaudet veriori, & meliori eſſe, quam ſubiectum, in quo ſubiectatur: ſed ſubiectum oppoſitionis eſt intentionale, ſiue ens rationis: ergò & oppoſitio eſt ens rationis. Maior eſt liquida, minor probatur inductione: ſpecies quippe, & genus ſunt oppoſita relatiua, ex dictis *l.* 2. *q.* 3. *a.* 3. & iſta ſunt entia rationis. Item genus, & non genus, ſpecies, & non ſpecies ſunt oppoſita cõtradictoria, quæ pariter inter intentionalia numerantur: quod q; aſtruendum eſt de aliis duobus oppoſitis. Conceſſa ma. diſtinguo min. de oppoſitione logica concedo: de oppoſitione metaphyſica vel phyſica nego, vt ſuprà manet declaratum.

6. Oppones ſecundò, prædicari, & ſubiici ſpectant ad eſſe intentionale, ex Scoto *quæſt.* 17. *Vniuerſalium, ante* §. *Ad quæſt.* Sed oppoſitio prædicatur de quatuor præfatis oppoſitionibus, quæ illi ſubduntur tanquàm membra diuidentia ſuo diuiſo, ſiue tanquam inferiora ſuo ſuperiori: ergò oppoſitio eſt ens rationis. Conceſſa ma. ad minorem dico, iuxtà præallatam diſtinctionem, eam veram eſſe de oppoſitione logicè ſumpta; non verò de oppoſitione phyſicè, aut metaphyſicè accepta.

ARTICVLVS III.

Quotuplex ſit Oppoſitio.

7. QVadrimembrem facit Ariſtoteles oppoſitionem, tum hîc, tum etiam 5. *Met. c.* 10. *T.* 16. cuius rationem non incongruam reddit Scot. *quæſt.* 38. *prædicament.* §. *Ad* 2. *quæſt.* & aptè declarat Orbellus 4. *Met. cap* 4. videlicet, omnis oppoſitio vel eſt entis realis ad ens reale: vel entis realis, ad non ens reale. Si primum, aut vnum reſpicit aliud, vt pater & filius & eſt oppoſitio relatiua: aut vnum expellit aliud ab eodem ſubiecto, vt calor & frigus, & habetur oppoſitio contraria. Si ſecundum, aut vnum deſignat priuationem alterius in eodem ſubiecto, vt videns, & cæcus, & eſt oppoſitio priuatiua: aut vnum denotat negationem alterius, vt videns, & non videns, & extat oppoſitio contradictoria. Aliam cauſam huiuſce quadripartitæ diuiſionis, quæ à priori non videtur valdè diſtare affert idem Doct. 5. *Metaphyſ. in comm. T.* 15. Oppoſita vel ſe mutuò ponunt, ſeque mutuò perimunt, & ſunt relatiua: aut ab eodem ſubiecto viciſſim ſe expellunt, & ſunt contraria: aut vnum deſignat carentiam formæ exiſtentis in eodem ſubiecto, & ſunt priuatiua: aut vnum dicit negationem alterius, & ſunt contradictoria. An verò oppoſitio ſit æquiuoca, vel vniuoca illis

quatuor

quatuor oppoſitionibus prænarratis non vna eſt omniũ mens. Nam Racon. *Tract.* 2. *diſp.* 3. *ſect.* 1. *q.* 1. tenet eſſe vniuocam. Scotus autem & alij complures æquiuocam faciunt. Huius ratio potiſſima eſt, quia ens reale poſitiuom nihil commune vniuocum habet cum priuatiuo, & negatiuo: ſed quædam oppoſitiones ſunt reales poſitiuæ, nempè relatiua, & contraria: reliquæ verò duæ ſunt oppoſitiones negatiuæ, vt liquet ex dictis: ergo oppoſitio non eſt eis vniuoca. Præterea enti, & non enti nihil eſt commune vniuocum, vt ex ſe patet: ſed duæ priores oppoſitiones ſunt propriè entia: reliquæ verò duæ non ſunt propriè entia, vt conſtat ex dictis ſuprà. Demùm oppoſitio eſt relatio, vt Scot. citatus inſinuat, & probat Bonet. 4. *Met. c.* 2. duæ autem oppoſitiones præcedentes ſunt reales, quia earum extrema ſunt realia poſitiua: duæ verò ſubſequentes, etſi vnum extremum poſitiuum ſortiantur, non tamen reliquum, vt declaraui exemplis ſuperius adductis. Quarè quatuor illæ oppoſitiones non vniuocantur in communi ratione oppoſitionis.

8. Oppones primò, omnis bona diuiſio debet eſſe bimembris, vt monet Boëtius *l. Diuiſionum*: Sed præallata oppoſitionis diuiſio eſt quadrimembris, ergo non eſt bona. Conceſſa ma. ad min. dico, ipſam effici bimembrem per primam rationem à me traditam; dixi enim omnem oppoſitionem aut eſſe entis ad ens: aut entis, ad non ens. Vbi apparet oppoſitionis diuiſio bipartita. Vel dico eſſe bimembrem, ſi diuidatur in poſitiuam, & negatiuam, deinde poſitiua in contrariam, & relatiuam: & poſtmodum negatiua in priuatiuam, & contradictoriam. Adde quod alibi oſtendam diuiſionem non ſemper eſſe bimembrem.

9. Oppones ſecundò, omnis diuiſio fit per oppoſita, ſecundum Boëtium vbi ſupra. Sed dicta diuiſio non fit per oppoſita, quia huiuſmodi partitio habetur inter oppoſitiones: oppoſitio autem non opponitur, veluti actio non agitur, nec locus locatur, ſecùs abiretur in infinitum, cùm non foret potior ratio, cur vna potiùs opponeretur quàm alia. Negari poteſt maior cum Scot. *nuper alleg. in ſolutione primi*; nàm diuiſio generis ſubſtantiæ, in ſuas ſpecies, propriè loquendo non eſt inter oppoſita, ſed inter diſparata. Vel ſi detur maior, vt verè concedi videtur, ad minorem dico quidem oppoſitionem non opponi, eſſe tamen id, quo oppoſitum opponitur formaliter, ſiue opponatur oppoſitione relatiua, aut altera ex prædictis, veluti albedo non dealbatur, ſed eſt id, quo ſubiectum dealbatur.

Articvlvs IV.

De Oppoſitis relatiuis.

10. Ariſtoteles in enumeratione oppoſitorum *c. vlt. de poſtprædicamentis*, ab oppoſitis relatiuis ducit initium, quodque etiam præſtat in eorum tractatione: ea fortaſſe de cauſa, quia relatiua cæteris ſunt minus oppoſita, vt obſeruant Conimb. *in præſenti Comm.* Idque videtur habere fundamentum in doctrina eiuſdem Philoſophi, qui 10. *Met. T.* 15. ſcribit oppoſitionem contradictoriam, quæ vltimo loco refertur eſſe omnium maximam; adeò vt oppoſitio gradum faciat à relatiua contraria, & priuatiua, ad contradictoriam. Obid ſubdit Stagirita *ibid.* priuationem eſſe quamdam contradictionem, quia recedens à relatiua, & contraria, accedit ad contradictoriam oppoſitionem. Deſcribuntur autem ab eodem Ariſtotele *c. de oppoſitis* oppoſita relatiua ea ipſa, quæ ſunt, oppoſitorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipſa. Quod eſt dictu, relatiua oppoſita ſunt, quæ mutuò ſe intuentur, medio aliquo caſu, ſiue genitiuo, vt pater eſt filij pater; ſiue ablatiuo, vt diſciplinatum eſt diſciplina diſciplinatum, & pater paternitate eſt pater, vt rectè notat Titel. *l.* 2. *c.* 60. Et tangit Doct. *q.* 39. *prædicam.* §. *Notandum pro differentia* 2. An verò præallata relatiuorum oppoſitorum ſit legitima, vide quæ ſcripſi *q.* 6. *huius lib.* præter enim caſum oppoſitorum, videtur ea ipſa, quæ ab Antiquis tradita fuit, ibi non recepta, hic verò accepta, fortaſſe quia eſt aptior ad exprimendam huiuſmodi relatiuam oppoſitionem, vt innuunt Conimb. *cit.* & ſignificat quoque Philoſophus, cùm ait: *oppoſitorum dicuntur*. Aut forte idem philoſophus non in propria, ſed in ſententia Platonis, & aliorum loquitur, quæ tunc erat communis, & celebris: quod etiam præſtat. *c. de quantitate*, referens ibi quaſdam ſpecies quantitatis, quæ ſecundum vulgatam opinionem concedebantur, quas alibi non admittit, vt patet 5 *Met. c. de quanto*. Sita autem videtur talis oppoſitio relatiua inter extrema, penes formas relatiuas quibus ſe inuicem reſpiciunt, vt perſpicuè edixerit Doct. *proximè cit.* inquiens, oppoſita relatiua reciprocari; cætera vero, quæ quidem relatiua ſunt, non tamen oppoſita minime reciprocari. Vtrum autem talis forma relatiua feratur ad terminum vt abſolutum, vel relatiuum. Itémque num fundari queat in relatione, vel depoſcat fundamentum abſolutum, necne? huiuſmodi difficultates iam ſunt dilutæ *loco præalleg.*

11. Oppones primò, quæ ſimul exiſtunt, non ſunt oppoſita, cum oppoſitio ſit repugnantia duorum extremorum, quorum vnum ſecum non compatitur aliud: ſed correlatiua ſimul exiſtunt: immo vnum non poteſt exiſtere abſque alio, & ſi vnum perit, neceſſe eſt pereat quoque aliud, vt patet ex dictis: ergò relatiua non ſunt oppoſita. Neganda & maior, oppoſitio quippe non petitur penes coëxiſtentiam, ſed penes incompoſſibilitatem formarum oppoſitarum, quæ ſimul in eodem ſubiecto, ſiue fundamento, reſpectu eiuſdem, vt pater, & filius ſunt relatiuè oppoſiti, quia illa filiatio, quæ eſt in filio, nequaquàm eſſe poteſt in patre: veluti paternitas, quæ eſt in patre haud in filio, quem pater reſpicit, eſſe valet.

12. Oppones ſecundò, relatiua oppoſita ſimul de eodem prædicari queunt, vt idem nominari poteſt pater, & filius, vt conſtat experientia. Igitur relatiua oppoſita non opponuntur, ſecundum repugnantiam & incompoſſibilitatem formarum relatiuarum in eodem ſubiecto. Diſtinguo ant. reſpectu eiuſdem nego: reſpectu diuerſorum concedo. Idem namque homo vocatur pater reſpectu filij quem genuit: & appellatur filius, reſpectu patris, à quo genitus eſt.

Articvlvs V.

De Oppoſitis contrarijs.

13. Vt propria oppoſitorum contrariórum natura plana nobis fiat, opportunum cenſemus duplicem eorum acceptionem adducere, quam notant Doct. *q.* 14. *prædicam* §. *Ad* 1. *in ſolutione* 3 Orbelius 4. *Met. c. de oppoſitionibus*, & Tatar. *in q. poſtprædicam. ſcibili.* 2. Et non omiſit Ariſtoteles, vt in explicatione vtriuſque clareſcet. Prima autem, & ampla contrariorum vſurpatio eſt pro quouis oppoſito, & incompoſſibili cum alio, cuius meminit idem Philoſophus 1. *Phyſ. T.* 142. appellans principia naturalia, ſeu materiam, & formam contraria: quo in ſenſu duæ formæ in eadem materia ſimul incompoſſibiles dicuntur contrariæ, & in omni genere extat huiuſmodi contrarietas, vt indicat idem Philoſophus 10. *Met. T.* 13. & 14. quem allegat Doctor *loco cit.* Ac etiam inter tranſcendentia talis contrarietas reperitur, vt notat Scot. *q.* 42. *prædicam.* §. *Quarta proprieta.* Secunda, & anguſta contrariorum ſumptio eſt pro iis, quæ ab eodem ſubiecto viciſſim ſe expellunt: & hæc ſunt propriè contraria à reliquis oppoſitis diſtincta, quæ hic, & alibi ab Ariſtotele commemorantur, quorumue deſcriptio legitur 10. *Met. T.* 14.

*T.*54. his verbis. *Contraria ſunt quæ ſub eodem genere poſita, maximè à ſe inuicem diſtant, ſeque mutuo ab eodem ſubiecto expellunt.* Addit ipſe Stagirita cap. de oppoſitis, *niſi alterum eorum inſit à natura*, vt ſignificaret, quædam eſſe contraria innata aliquibus ſubiectis, vt calorem in igne, & frigus in aqua. Hæc autem definitio explicatur, quoad eius particulas. Imprimis, ſubiicitur vox oppoſita, ſiue repugnantia, quæ eſt veluti genus. Deinde ponitur ſub eodem genere proximo, vt albedo, & nigredo participant idem genus proximum, quod eſt calor: aut remoto, vt virtus, & vitium, quæ reſident in genere habitûs. Vnde, contraria ſunt eiuſdem prædicamenti, & ſpecie inter ſe differunt, vt conſtat exemplis præadductis.

Præterea inſinuat diſcrimen contrariorum ab oppoſitis priuatiuis, & contradictoriis, quæ per ſe in nullo genere collocantur, quia alterum eorum extremorum eſt priuatio, vel negatio, quæ nullo genere per ſe ponuntur. Atque etiam fortè innuitur diſcrimen ipſorum à diſparatis, quæ non eſt neceſſe, gaudeant eodem genere, vt liquet de quantitate, qualitate, aliiſque diſparatis. Iungitur maximè diſtant, intellige, non de diſtantia locali, nec temporali, ſed de diſtantia entitatiua, interprete Bonet. 4. *Met. cap.* 2. ſiue de formali repugnantia naturæ, vt ſignificat Doct. 3. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. §. *Ad argument. Sub I.. in ſolutione* 3. Per reliquas voculas denotatur, contraria idem ſubiectum poſſidere, in quo quidem ſimul eſſe nequeunt. ſucceſſiuè verò in eo ipſo eſſe queunt. In quo enim modò ſubiectatur frigus, poſt aliquos dies recipietur calor: & in quo nunc eſt humiditas, poſt modicum tempus, erit ſiccitas, vt quotidiana nos docet experientia. Iſta verò contrariorum expulſio non videtur ſemper effici per violentam actionem, vt contingit in qualitatibus quæ abſolutè vocantur qualitates actiuæ: ſed nonnunquam fortaſſis fit, abſque violenta actione, per ſimplicem ceſſionem, vt de coloribus, odoribus, ſaporibus & ſonis exemplificat Titel. *loco cit.* & tangit Scot. *ſupra cit.* & non diſſentit Suarez *diſp.* 45. *Met. ſect.* 1. *num.* 14. & 15. An verò huiuſcemodi propulſatio, ſiue ceſſio contrariorum capienda ſit penes numerum, aut ſpeciem, videndus eſt Scot. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 13. §. *Reſpondeo B.* vbi ſtatuit eſſe intelligendam de contrariis ſecundum ſpeciem acceptis, & de eodem ſecundum ſpeciem, & ſi de eodem, ſecundum numerum non omni, ſed aliquo, ſecùs accidens migraret de ſubiecto in ſubiectum, vt ibi rectè infert Doctor.

14. Diſſecantur autem contraria in immediata, & mediata ab Ariſtotele *hoc loco*, & Scot. *quæſt.* 38. *prædicament* §. *Ad aliud dico.* Immediata ſunt, quorum alterutrum nec eſſe eſt ineſſe ſubiecto eorum capaci, adeò vt ſubiectum iſtorum, nunquam horum alicuius expers exiſtere valeat, vt ſanitas, & ægritudo ſunt contraria immediata, quorum ſubiectum eſt animal, quod ſemper eſt ſanum, aut ægrum. Hoc exemplum de ſanitate, & ægritudine, quod affert Ariſtoteles patitur calumniam, quia inter illa duo mediat conualeſcentia, docente Galeno, *l. de ſpermate*: cui vt experto magis eſſe credendum præmonet Scotus 2. *diſt.* 4. *quæſt. vn.* poteſt adduci aliud exemplum de numero, qui eſt par, vel impar, nec vnquam reperiri poteſt numerus, quin par, aut impar non ſit, ideóque paritas, & imparitas ſunt contraria immediata reſpectu numeri. Contraria verò mediata ſunt, quorum alterum in eodem ſubiecto, neceſſe non eſt reperiatur, immò eorum ſubiectum, quocumque eorum poteſt eſſe exutum, vt calor, & frigus ſunt contraria mediata: quorum ſubiectum v. g. eſt aqua, quæ interdum nec calore, nec frigore potitur, ſed tepore duntaxat, ratione cuius dicitur tepida. Itémque albedo, & nigredo ſunt contraria mediata, quorum ſubiectum v. g. eſt ſuperficies, quæ quandoque nec eſt alba, nec nigra, ſed rubea, aut altero colore medio prædita. Contraria mediata ſubdiuiduntur in mediata per participationem extremorum, & mediata per abnegationem extremorum. Priora ſunt, quæ participant aliquid vtriuſque extremi, quod fieri poteſt bifariam, aut per formalem participationem vtriuſque extremi, vt inter aquam frigidam, & calidam habetur aqua tepida: aut per naturalem conuenientiam medij cum extremis, non quod medium reuera componatur ex extremis, tanquam ex ſuis partibus, quia medium eſt ita ſimplex, ſicut extrema: verùm quoniam medium magis conuenit cum extremis, quam extrema inter ſe, vt rubedo, quæ eſt qualitas media inter albedinem, & nigredinem magis conuenit cum albedine, & nigredine, quàm ipſa albedo, & nigredo conueniant inter ſe. Sic deducitur ex Scoto 1. *diſt.* 7. *quæſt. vn* §. *Ad argument. infrà X.* & 2. *diſt.* 15. *quæſt. vn.* §. *Dico ergo. B.* Tatat. *cit. in fine ſcibilis* 2. & aliis Scotiſtis. Rurſùs ſubiungit Doct. *quæſt. prædicament. nuper alleg.* mediatorum contrariorum quædam habent plura media, vt liquet de albo, & nigro, inter quæ mediant rubeum, flauum, pallidum, &c. quædam verò vnô tantùm pollent medio, vt inter calidum, & frigidum interponitur tepidum, tanquam eorum vnicum medium. Inſuper nonnulla ſunt media, quibus ſunt nomina impoſita, veluti ea, quæ mox retuli: alia verò ſunt innominata, quæ circumloquimur, vt inter amicum, & inimicum, habetur non amicus: inter iuſtum, & iniuſtum mediat non iuſtus. atque inter bonum, & malum intercedit non bonus, &c. quæ à Boetio, Scot. aliiſque Authoribus nuncupantur neutra, & indifferentia, quæve tanguntur ab Ariſtotele *c. de oppoſitis.* Nec prætereundum eſt, quod ibi notat Scotus, videlicet medium per participationem extremorum eſſe propriè medium: ſiquidem medium per abnegationem extremorum, in omnibus oppoſitis reperitur, exceptis contrariis immediatis, tametſi inter contradictoria non inueniatur medium, intellige, per participationem, vt cum agam de contradictoriis palam fiet.

15. Oppones primò, contra definitionem contrariorum. Quædam extant contraria, quæ non ſubſunt eidem generi: ergò ineptè dicuntur contraria ſubiici eidem generi. Ant. probatur ex Ariſtotele *in fine cap. cit.* oportet contraria eſſe in eodem genere, vt albedo, & nigredo ſunt in genere coloris: aut in diuerſis generibus, vt iuſtitia, & iniuſtitia: aut eſſe ipſamet genera, vt bonum, & malum. Reſpond. negando ant. ad eius probationem dico ſufficere vt ſint eiuſdem generis ſupremi: ſic iuſtitia, & iniuſtitia, bonum, & malum poſitiuè ſumptum reſident ſub genere, ſiue prædicamento qualitatis. Itaque contraria ſunt eiuſdem generis proximi, vel remoti, vt ſuprà monebam in horum definitionis explicatione, & hoc modo benè exponitur Ariſt. *loco cit.*

16. Oppones ſecundò, pleráque, ſunt contraria, quæ abinuicem non valdè diſtant. Non ergò rectè aſſeritur, contraria inter ſe maximè diſtare. Ant. probatur, contraria mediata non tantùm diſtant, quantùm immediata, vt de coloribus mediis ſuprà inducebam: & de quibuſdam virtutibus vitiiſque monſtrant Suarez *diſp.* 45. *Met. ſect.* 2. *num.* 9. & Conimbr. *hic cap.* 10. *quæſt. vn art.* 4. aſtruentes auaritiam contrariari liberalitati: auaritia verò non maximè diſtat à liberalitate; magis quippè aduerſatur prodigalitati, quam liberalitati, quia extrema magis pugnant, quàm media: atqui auaritia, & prodigalitas ſunt extrema, liberalitas verò mediat inter illa duo. Iterum error contrariatur veræ opinioni, plus autem differt à ſcientia, quam ab opinione. Siquidem ab opinione penes veritatem diſſidet, à ſcientia verò penes certitudinem, & euidentiam ſegregatur. Accedit, contraria ſingularia magis adinuicem pugnant, quàm contraria communia. Nam præter communem contrarietatem, ſortiuntur peculiares contrarietates, penes differentias indiuiduales. Non eſt ergo certum, & firmum, contraria maximè diſtare. Nego ant. ad probationem, concedo illud de contrariis mediatis, non autem de immediatis, & extremis, vt deducitur ex Ariſt. 10. *Met. c.* 6. & *inde*, qui explanans illud, vni vnum eſt tantum

contrarium

contrarium inquit, eſſe interpretandum de contrariis extremis, non verò de contrariis mediis. Quare, cum dicitur, inter contraria eſt maxima diſtantia, capi debet non abſolutè, ſed reſpectiuè, hoc eſt reſpectu mediorum, vt obſeruat Bonet. *ſuprà cit.* Sic ceſſant inſtantiæ Recentiorum. Admitto namque auaritiam non maximè diſcrepare à liberalitate, quia liberalitas, cum ſit virtus, conſiſtit in medio: contrarium verò extremum, quod auaritiæ maximè aduerſatur, eſt prodigalitas, vt in præallata inſtantia quoque declaraui. Similiter, error, & opinio non ſunt extrema contraria, vt probat inſtantia; ideò mirum non eſt, ſi maximè inter ſe non decertent.

17. Inſtabis, diuiſum commune eſt cunctis eius membris diuidentibus, & definitio adæquatè conuenit omni definito, ex alibi aſſertis: ergò, cum contraria adæquatè diſtribuantur in immediata, & mediata: atque definitio eorum præallata pariter adæquatè eis conueniat, in dictáque definitione ſtatuatur, contraria maximè diſtant, quod immediatis tantùm adaptandum eſſe *ſuprà* ex Ariſtotele eſt expoſitum, euidenter euincitur, præadductam reſponſionem eſſe nullius momenti. Poteſt dici aliquando Ariſtotelem, quædam tribuere generi, quæ non competunt omnibus eius ſpeciebus: ſic *cap. de qualitate*, ait, qualitatem ſuſcipere magis, & minus, quod aliquibus qualitatibus quartæ ſpeciei non congruere, ſuprà oſtendi. Item, *primo phyſic. T.*41. & inde aſſerit principia rerum naturalium eſſe contraria, cùm tamen materiam nulli contrariari planè conſtet. Vel etiam dici poteſt eundem Philoſophum interdum tradere definitionem generis, quæ præcipuæ eius ſpeciei magis quàm generi eiuſdem adaptatur: quo pacto 2. *poſt. cap.* 2. definit ſcientiam, quæ eſt cognitio rei per propriam cauſam: hæc autem definitio competit ſcientiæ propter quid: & 2. *de anima*, *cap.* 1. definit animam, quæ eſt principium vegetandi, ſentiendi, loco mouendi, & intelligendi: iſta verò definitio, Simplicio interprete, ſoli animæ rationali accommodatur. Ariſtotelem videtur imitari Gilbertus, qui definit ſolùm vbi paſſiuum, quod pariter præſtitit de nonnullis aliis ſex principiis, vt cum Scoto *ſuprà* obſeruaui. Ratio reddi poteſt, quia ſpecies eſt notior genere; ideò nonnunquam Philoſophi potiùs definitionem ſpeciei, quàm generis aſſignarunt. Ad vltimam inſtantiam dico, cum Bonet. cit. contrarietatem præcipuè fundari in natura ſpecifica, non verò in natura indiuiduali: cauſa eſt, quia contrarietas eſt formaliter relatio, cuius fundamentum proximum eſt vnitas, aut multitudo (ſi fuerit primi modi) vt ſuperiùs animaduerti.

18. Oppones tertiò. Contraria in gradibus remiſſis retinent propriam naturam ſpecificam contrariorum, in qua fundantur; vt nunc dicebam: in gradibus autem remiſſis ab eodem ſubiecto ſe inuicem non expellunt, vt ſcribit Ariſtoteles *5. phyſ. cap. vlt.* & fatetur Scot. 1. *diſt.* 17. Non igitur rectè eſt tradita contrariorum deſcriptio. Id ipſum ſuaderi poteſt de actibus volendi, & nolendi, diligendi, & odio proſequendi, qui de obiectis eiuſdem rationis in eodem ſubiecto, ſeu in eadem voluntate eſſe nequeunt. Conceſſo ant. neganda eſt conſequentia. Ratio eſt, quia etſi inter ſe etiam in gradibus remiſſis depugnent, tamen propter infirmas, & debiles eorum vires, vnum prorſus nequit vincere aliud, ac proinde ab eodem ſubiecto depellere. Sed de his exactè, & accuratè *l. de elementis quæſt.* 4. *Interim videantur* Scot. 1. *diſtinct.* 17. *quæſt.* 3. §. *Contra iſtam opinionem.* Et *in Reportat. ibidem*, Lyeh. *in fine Comment.* §. *allegat.* & Bonetus citat. in examine definitionis contrariorum.

Articvlvs VI.

De Oppoſitis priuatiuis.

19. NOn poſſunt pleuè cognoſci priuatiuè oppoſita, niſi priuatio, & negatio perſpecta, & conſpicua efficiatur: ob id inueſtigandum eſt quid ſit priuatio, quidve negatio, priuſquam priuatiua oppoſita examinentur. Omiſſis autem variis acceptionibus negationis, & priuationis, quas recenſent Scot. 1 *d.* 13. *q. vn* §. *Item arguo H. & d.* 28 *q.* 2. §. *Quartũ ad* 1. *B.* Mayr. *ibid.* Pelbar. *Tomo* 1. *Roſarij Verbo priuatio*, & Orbel. 4. *Met c.* 4. obſeruo negationem latius patere, quàm priuationem. Nam, omnis priuatio, eſt quidem negatio, nõ tamen omnis negatio eſt priuatio propriè ſumpta: eo ferè pacto, quo dicitur, omnis homo eſt animal, non autem dicitur, omne animal eſt homo, quia animal ampliùs diffunditur, quàm homo. Idque ſignificat Ariſtoteles 5. *Met. cap.* 22. *T.* 27. & expreſſit Doct. *cit. diſt.* 28. diſtinguens negationem in negationem extra genus, & negationem in genere. Negatio extrà genus eſt, quæ omnem negat entitatem, nihilque poſitiui prorsùs ponit, potéſtque prædicari tam de ente, quàm de non ente; ideò meritò perhibetur negatio extra genus: & hæc exprimitur in primo principio. *De quolibet eſt affirmatio, vel negatio, & de nullo ambo ſimul.* Negatio in genere eſt, quæ aliquid ponit in eo, in quo fundatur, & vocatur negatio in genere, propterea quod negat aliquid infrà metas alicuius generis, vt cæcitas negat viſum infrà metas animalis: & tenebræ negant lucem infrà genus lucis. Itaque diſcrimen negationis extrà genus, & negationis in genere conſiſtit in eo, quod negatio extra genus nullum ponit ſubiectum, de quo enuncietur, vt non ens, non homo: verum negatio in genere flagitat ſubiectum, de quo perhibetur, vt negatio viſus in talpa. Priuatio autem, quæ ab vtraque negatione ſecernitur, poſtulat ſubiectum aptum, idcóque ſtrictè ſumpta deſcribitur ab Ariſtotele cit. *Negatio formæ in ſubiecto apto*, ſiue vt ait Scot. 1. *diſt.* 5. *quæſt.* 1. §. *Teneo. Sub P.* & antea *quæſt.* 41. *prædicament.* § *Ad iſtud dici poteſt*: & *quæſt.* 39 §. *Notandum quod ſpecialis.* Priuatio eſt carentia formæ in ſubiecto apto nato, vt cæcitas eſt carentia viſus hominis idonei ad videndum. Idipſum olfaciunt Suarez *diſput.* 54. *Met. ſect.* 5. *num.* 7. & vulgus Recentiorum Philoſophorum. His explicitis, quæ quodam modo conferunt ad plenam cognitionem priuatiuorum oppoſitorum, libet iſtorum definitionem in medium adducere, quæ vt notat Titel. *l.* 5. *cap.* 63. colligitur ex Ariſtotele *cap. de oppoſitis*, & expreſsè ſtatuitur à Titel. cit. & Orbell. *vbi ſupra ad finem cap. alleg.* eſt huiuſmodi. *Priuatiua oppoſita ſunt, quæ habent fieri circa idem ſubiectum, ordine irregreſſibili, & tempore à natura determinato.* Explicatur. in primis in iſta definitione ſupprimitur vox oppoſita, per quam denotatur eius quaſi genus commune cæteris oppoſitis, vt pariter ſuprà animaduerti in definitione contrariorum. Deinde ponitur, quæ habent fieri circa idem ſubiectum, notante Scot. *citat. quæſt prædicament.* vt oſtendatur conuenientia iſtorum cum oppoſitis contrariis, quæ idem ſubiectum ſucceſſiuè participant, vt viſus, & cæcitas, oculum tanquam proprium ſubiectum reſpiciunt. Additur ordine irregreſſibili, vt ſignificetur diſtinctio priuatiuorum à contrariis. Vno quippe contrariorum accedente ad idem ſubiectum, alterum recedit, & èconuerſo, vt abeunte calore, ab eodem corpore, aduenit frigus, & è regione, frigore migrante, ad idemmet corpus calor regreditur. In priuatiuis autem oppoſitis, quamuis ab habitu ad priuationem effici valeat acceſſus, vt à viſu ad cæcitatem, & ab auditu ad ſurditatem: nihilominùs à priuatione ad habitum non habetur reacceſſus, vt à cæcitate ad viſum & à ſurditate

ad

ad auditum, iuxta illud commune Ariſtot. & aliorum effatum. *A priuatione ad habitum non datur regreſſus.* Subditur, tempore à natura determinato, vt dignoſcatur aliud diſcrimen, inter priuatiua, & contraria. Etenim, omni tempore contrariorum ſubiectum & eſt eorum capax, & ſemper alterutrum eorum in ipſo recipitur: at priuatiuorum ſubiectum poſtulat præfixum tempus à natura, vt alterum eorum in eo ſubiectetur, dicatúrq; habens, aut carens alterutro: ſic catulus ante nonũ diem, ſi non videat, haud perhibetur cæcus: pariter infans ſi ante annũ, dentibus non potiatur, non vocatur edẽtulus. Quòd ſi poſt nonum diem, catulus non videat cęcus dicitur: & ſi poſt annum infans, dentibus non ſit munitus, edentulus perhibetur: quoniam tempus à natura ſtatutum præterijt, quo illo habitu ornari debuit, & non ornatur; ob id eo priuatus, rectè dicitur, vt tradit Doct. *in Report. 1. d. 41. q. vn.* Denique ratione ſubiecti apti priuatiua oppoſita, à contradictoriis ſegregantur.

10. Oppones 1. à tenebris, ad lucem, & à ſomno, ad vigiliam quotidianus datur regreſſus: ſed iſta ſunt oppoſita priuatiua, vt patet. Non probè ergo deſcribuntur oppoſita priuatiua, quæ habent fieri circa idem ſubiectum, ordine irremeabili. Reſp. veram eſſe ma. quando priuationes ſunt priuationes priuantes ſolo actu, & non potentia: nos autem cũ Ariſt. loquimur de priuationibus priuantibus potentia, quo pacto, à morte, ad vitam, & à cæcitate ad viſum, naturæ viribus nullus inuenitur reditus, & ita interpretandum eſſe illud Philoſophorum vulgatum. *A priuatione ad habitum non datur regreſſus*, fusè monſtramus *in phyſ. q. de priuatione.* Quodque ſentit Doct. *q. 41. prædicam. §. Ad iſtud poteſt*, & tenet Tatar. *ſcibili 3.*

11. Oppones 2. inter priuationem, & habitum non datur medium, ſicut nec inter oppoſita contradictoria *ex 10. Met. T. 15.* Ergo catulus ante nonum diem vel eſt cæcus, vel eſt videns: ſed non eſt videns, ergo eſt cæcus: ac proindè fruſtra ponitur tempore à natura determinata in definitione oppoſitorum priuatiuorum.

Reſp. cum Scoto *in Report alleg §. Ad 1. principale*, diſtinguendo ant. inter habitum, & priuationem abſolutè non interuenit medium, concedo: reſpectiuè, nego, hoc eſt, habitu reſpectu temporis, aliarumque circumſtantiarum; cùm enim nondum eſt tempus à natura ſtabilitum, quo habitus eſſe debeat in ſubiecto, nec eſt eius carentia, ſed ſolùm negatio. Quare catulus ante 9. diem nec eſt cæcus, nec videns, ſed eſt non videns: pariter ſubiungit Scotus *ibid.* dari actum voluntatis nec bonum, nec malum, ſed indifferentem, & neutrum: ſicut autem eſſe queunt actus indifferentes, ſic habitum indifferentem generare valent ipſi actus indifferentes, vt latè oſtendi *in Morali.*

ARTICVLVS VII.

De Oppoſitis contradictoriis.

12. EX notitia priuationis, & negationis habitu *in ſuperiori art.* perarduum non videtur inueſtigare, quid ſit contradictio, quidve ſint contradictoria oppoſita. Enimverò priuatio ſtrictè ſumpta oppoſitis priuatiuis & negatio contradictoriis accommodatur, vt tangit Philoſophus 1. *Poſt. c. 26. & inde, & 4. Met. cap. 7. T. 17.* vbi ſignificans oppoſita contradictoria, negationis meminit: nec abnuit Doct. *ibid.* & id apertè docet Tatar. *quæſt. vlt. prædicam. ſcibili 3.* ſecernens negationem, in negationem infinitantem quæ contradictoriis competit, & negationem priuantem, quæ priuatiuis adaptatur. Hinc Cardinalis Cameracenſis deſcribit contradictionem in hunc modum, Contradictio eſt affirmatio vnius, & negatio eiuſdem. Ex Bonet. *4. Met cap. 2.* Contradictio eſt oppoſitio, qua formaliter aliquid, & nihil opponuntur, hoc eſt, cuius duo ſunt termini, vnus poſitiuus, alter verò negatiuus. Vt autem hoc omne faciliùs percipiatur, diſtinguenda eſt duplex contradictio ex Scot. *q. 41. prædicam. §. Hic aſſignat, & 1 d. 4. q. 1. §. Ad 1. E. & 2. d. 2. q. 9. R.* vna eſt incomplexa, quæ reſpicit terminos, vt *homo, non homo*, altera complexa, quæ reſpicit propoſitiones, vt *Petrus eſt Doctus, Petrus non eſt Doctus*, & hæc petit idem ſubiectum, idem tempus, aliaſque affectiones & conditiones veri elenchi. Prior hìc examinatur: poſterior verò locum habet *in lib. periher.* Ex his clarè colligitur, quænam ſint oppoſita contradictoria; deſcribuntur enim ab Ariſt. *1. poſt. c. 2. T. 5. & 4. Met. T. 27.* & à Doct. *ibid. & q. 39. prædicam. & 4. d. 1. q. 1. §. Ratio 2. ſub F.* contradictoria ſunt, *inter quæ non cadit medium ſecundum ſe*, vt patet exemplo prællato, homo, non homo, ens non ens. Explicantur eius particulæ, ſubauditur vox oppoſita, quæ denotat eius genus, quod à cæteris oppoſitis participatur, vt ſuperiùs admonui. Additur, inter quæ non cadit medium, ratione cuius contradictoria à reliquis oppoſitis ſeiunguntur. Subditur ſecundum ſe, propter contraria immediata, quibus non per ſe, ſed per accidens competit non habere medium, vt benè explicant Orbel. *4. Met. q. 4.* & Zabarell. *in comment. 1. Poſt. contex: 13.* Itaque contradictoria abſolutè ſumpta medio carent, vt adſtruit Doct. *1. d. 2. q 7. §. Ad 1. infrà KK.* Ratio afferri poteſt, quia quod alicui per ſe, & eſſentialiter competit, eius oppoſitum nec per ſe, nec per accidens ipſi congruere poteſt, vt patet de rationali, quod ſic per ſe homini conuenit, vt eius oppoſitum, quod eſt irrationale ſibi repugnet, quodque de cæteris induci poteſt: ſed eſſe medij expers per ſe adaptatur contradictoriis: ponitur quippe in definitione contradictionis tradita à Philoſopho *loco cit.* Præterea, in reliquis oppoſitis, facilè eſt medium inuenire, nam in contrariis, inter album, & nigrum mediat rubeum: in priuatiuis inter cæcum, & videns interponitur non videns, ſola ergo contradictoria per ſe medio ſpoliantur, ſiue intelligatur de medio veritatis, & falſitatis, quod contradictoriis complexis accommodatur, ſiue de medio prædictionis, quod contradictoriis incomplexis adaptatur, vt aduertit Titel. *l. 2. cap. 64.* Rurſus, contradictoria nequeunt habere medium per participationem extremorum, quod alij appellant medium ſecundum formam: nec medium per abnegationem extremorum, quod alij notant medium ſecundum ſubiectum vt intueri licet, in Orbell. & Zabarel prænominatis. Ergo contradictoria medio non potiuntur. Ant. ſuadetur, & primum de medio per participationem, quia nullum poſitiuum propriè conflatur ex ente, & non ente: quidquid autem eſt, vel ens, vel non ens. & impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, teſte Ariſt. *4. Met. cap. 9. & 1. Poſt c. 8. T. 16. & inde.* Sed alterum extremum oppoſitorum contradictoriorum eſt poſitiuum, & ens: alterum verò negatiuum, & non ens, vt ſatis conſtat ex ſuperioribus iterum vnum contradictorium deſtruit aliud contradictorium, notante Suarez diſp. *3. Met. ſect. 3. n. 1.* Ergo ſi alterum eorum ab aliquo ſubiecto negatur, nequaquam iu comet ſubiecto eſſe habet, ac proinde contradictoria haud medium per participationem ſortiuntur. Deindè, de medio per abnegationem extremorum oſtenditur, oppoſitio contradictoria complectitur omnia, ſiquidem omne eſt ens, vel non ens: ergo vnumquodque ſub alterutro contradictorio comprehenditur, atque inter contradictoria nullum interuenit medium per abnegationem. Nobis autem ſcriptis reliquit Scot. *nuper cit. & d. 5. quæſt. 1. §. Ad argumenta logica infra L. in ſolutione, vlt.* cui adhærent Lych. *ibid.* & Orbel. *in fine quæſt. 4. prædleg.* contradictoria complexa cùm ſyncathegorematе capta medium ſibi vendicare, quod

exemplo

exemplo confirmat, putà homo in quantum homo nec eſt albus: nec homo quatenus homo eſt non albus. Si enim homo quatenus homo foret albus, ſignificaretur, hominem eſſe cauſam præciſam, & formalem, quâ albedo ipſi competeret: & ſi homo quatenus homo foret non albus, ſenſus eſſet, hominem eſſe cauſam adæquatam, quâ albedo ei repugnaret: ideóque vtraque præmiſſa propoſitio eſt falſa: hæc autem eſt vera, homo vt homo, nec eſt albus nec non albus, mediátque inter vtramque prællatam enuntiationem. Itidémque, contradictoria non prædicantur per ſe; non enim homo per ſe eſt albus, aut homo eſt per ſe non albus. Etenim ſi homo foret per ſe albus in primo aut ſecundo modo dicendi per ſe, haud quiret eſſe non albus, quia quod in primo aut ſecundo modo alicui competit, oppoſitum eidem nec per ſe, nec per accidens poteſt conuenire, vt patet de rationalitate, & riſibilitate, quæ homini per ſe ita competunt, vt oppoſitum ipſi haud quaquam conuenire valeat. Amplius in contradictoriis complexis terminus non eſt accipiendus diſtributiuè, & pro aliquo communi in materia contingente, alioquin vtrumque poterit eſſe verum, vt homo eſt albus; homo non eſt albus, quod non ſegniter obſeruant Tatar. *cit. ſcibili* 3. & Orbell. *vbi ſuprà in ſolutione vlt.* Denique Scot. 1. *diſt.* 4. *quæſt.* 1. *Ad* 3. aduertit, non ſequi contradictionem in prædictis compoſitis, v.g. lapis non eſt lignum album: ergo lapis eſt lignum non album quia affirmatur lignum in ſecunda, quod non affirmatur in prima.

23. Cæterùm perſcrutandum eſt, num oppoſitio contradictoria ſit omnium maxima, & quænam ſit diſtantia inter extrema contradictoria? Scot. 4. *Met. quæſt.* 4. *&* 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. §. *Oſtenſis, Z. &* 4. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. §. *ratio ſecunda, F. has duas expedit difficultates.* Secundam quidem aperte diſſoluit, primam verò tantum indicat in duobus locis poſtremis nunc allegatis.

24. De priori extat communis opinio affirmans contradictoriam eſſe omnium oppoſitionum maximam, quam referunt, & recipiunt Conimbr. *cap. de oppoſitis, quæſt. vn. art.* 6. & probatur primò. Maxima repugnantia, & incompoſſibilitas extremorum eſt inter oppoſitiones maxima, quia oppoſitio eſt repugnantia eorum, quæ ſimul eſſe nequeunt, vt liquet *ex* 1. *art. huius quæſt.* ſicut enim ea dicuntur minimè opponi, quæ minimam habent repugnantiam: ita quæ maximam ſubeunt repugnantiam, maximè opponuntur: atqui contradictoria maximam ſortiuntur repugnantiam, vtpote, quæ nec eodem tempore, & ſubiecto, nec vlla potentia etiam diuina abſoluta, effici queunt, vt communiter docent Theologi, præſertim Scot. 4. *d.* 10. *quæſt.* 2. §. *Dico ergo, F.* Cùm igitur contradictoria ſint maximè oppoſita, conſequenter maxima oppoſitio eſt contradictio, ſecundum regulam Scoti, à concretis ad abſtracta. Hocque habetur 10. *Met. T.* 15.

Secundò, quæ nullum prorſùs medium compatiuntur, maxima oppoſitione opponuntur, quò enim aliqua magis ſunt immediata, eò ſunt magis oppoſita; quia in nullo medio conueniunt, ſiue ſit medium formæ, ſiue ſit medium ſubiecti. Ideóque, quò magis vnum extremum recedit ab alio extremo, eò magis ei opponitur, eique repugnat: ſed contradictoria nullum inter ſe patiuntur medium, quodcumque illud ſit, vt conſtat ex eorum definitione prællata, ſingulorum inductione: ergo inter oppoſita maxima oppoſitione opponuntur: atque adeo inter oppoſitiones, contradictio primum tenet locum.

Tertiò. Ea eſt maxima oppoſitio, quæ in omnibus tam ſupremis, quàm infimis, atque mediis reperitur; quò enim eſt latior, & amplior, eò eſt maior, & excelſior: ſed contradictio in omnibus effici poteſt, ſiue ſuperioribus vt, Deus, non Deus: ſiue inferioribus, vt terra, non terra: ſiue mediis, vt, aër, non aër, & ſic de cæteris. Oppoſitiones autem priuatiua, & contraria non cadunt in Deum, nec in alia complura. Igitur contradictio reliquis oppoſitionibus eſt præponenda. Contradictoria ſubſequuntur priuatiua, quia priuatio includit negationem in ſubiecto apto, vt aduertit Doct. *in* 4. *præcit. paulò ante G.* magis quippe repugnant affirmatio, & negatio, quas priuatiua præſeferunt, quàm duæ affirmationes, & poſitiones, quas contraria, & relatiua deſignant. Poſt priuatiua accedunt contraria, reluctantibus duobus Nuperis noſtratibus *artic.* 2. *quæſt.* 1. *diſputat* 9. opinantibus, priuatiuis, relatiua ſuccedere immediatè vt magis oppoſita, quàm contraria. Imprimis nobiſcum videtur ſentire Ariſtoteles, qui ſingula membra oppoſita recenſens, à relatiuis tanquam minimis oppoſitis inchoat. Cauſa adduci poteſt, quia relatiua oppoſita poſſunt eſſe ſimul in eodem ſuppoſito, reſpectu diuerſorum; vt idem homo dicitur filius vt ab alio eſt genitus: & nominatur pater, propter filium, quem genuit. Contraria verò nec reſpectu eiuſdem, nec reſpectu diuerſorum poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto, immò ab eodem ſubiecto viciſſim ſe expellunt, expulſione formali, & non rarò expulſione effectiua. Addo, quod inter entia relationes habent minimam entitatem, vt alias viſum eſt: igitur & minimam repugnantiam: ac proinde inter oppoſita minimum tenent locum.

25. De poſteriori verò difficultate, celebratur apud Philoſophos, illud commune aſſertum: inter contradictoria adeſt diſtantia infinita, cuius meminit, & exponit Scot. *locis prænarratis*, aduertens duplicem diſtantiam *in* 4 *citat. &* 1. *Reportat. diſtinct.* 2. *quæſt* 3. § *ſecundo arguitur.* dimenſiuam, & perfectiuam. Illa dicitur proprie diſtantia, eſtque de genere quantitatis habens medium inter extrema interpoſitum, ſiue ſpatium interiacens: è regione vbi non interuenit medium, ſiue ſpatium interiacens, haud eſt diſtantia quantitatiua: hæc verò eſt metaphorica, tribuiturque quantitatis expertibus quæve ſecundum Scotum nihil aliud eſt, quam exceſſus vnius, ſupra alterum. Cùm autem contradictoriorum vnum extremum ſit poſitiuum, & aliud negatiuum, inter quæ nulla extat intercapedo, ideò ipſa extrema præciſe inter ſe diſtare dicuntur: inter quæ tanta cenſetur diſtantia, quantum alterum extremum eſt maius. Idque à ſimili ſuadetur; ſiquidem tanta eſt diſtantia Dei, à creatura etiam ſuprema poſſibili quantus eſt Deus. Propterea, ſi daretur ſuprema creatura poſſibilis, adhuc Deus ab illa in infinitum diſtaret, quia Deus eſt infinitus. Hanc Doctrinam luculenter exprimit Bonetus Doctor perſpicaciſſimus 4. *Metaphyſic. capite ſecundo*, inquiens, inter omnia contradictoria non eſt æqualis diſtantia: ſiquidem inter nonnulla ſtatuitur diſtantia infinita: & inter alia eſt diſtantia finita. Quandoquidem diſtantia contradictoriorum decerpitur penes infinitatem, aut finitatem poſitiuorum extremorum. Ideircò ſi termini eorum ſunt infiniti, vt Deus, infinita erit diſtantia: quòd ſi fuerint finiti, vt quodlibet creatum; finita pariter erit diſtantia eorum.

Ex his patet reſponſio ad propoſitam difficultatem, inter contradictoria eſt infinita diſtantia, id eſt, Scoto interprete, vtrobique indeterminata diſtantia. Quemadmodum enim nulla eſt ita modica diſtantia, quæ non ſufficiat ad contradictoria: pariter nulla eſt ſic magna, quamuis foret maior maxima poſſibili, quin ad eam, cuiuſque extrema, contradicens oppoſitio ſe non extendat. Eſt ergo eorum diſtantia infinita, id eſt indeterminata, ad quamcumque magnam, aut modicam intercapedinem: & licet omnia contradictoria ſint æquè incompoſſibilia inter ſe, non tamen omnia ſunt æque diſtantia; magis quippe diſtat Deus, à non Deo, quam album, à non albo; quia extremum poſitiuum eſt maius extremo negatiuo, vt ſubtiliter infert

Doct. 4. allegat. H. & in Reportat. ibid. §. Ad rationem ſequentis.

26. Oppones primò. Ens, & non ens ſunt contradictoria: ſed inter ens, & non ens mediat generatio ex Ariſtotele 2. *Met. T. 7.* Ergo inter contradictoria adeſt medium. Conceſſa ma diſtinguo min. Inter ens, & non ens ſimpliciter cadit medium, nego: inter ens, & non ens ſecundum quid, ideſt ens imperfectum, quod vocitur non ens reſpectu entis perfecti, veluti eſt generatio, concedo: ita interpretandus eſt Ariſtoteles citatus.

27. Oppones ſecundò. Quò magis extrema inter ſe diſtant, eò plura interponuntur media, inter illa extrema ſic diſtantia, vt patet experientiâ: ſed inter extrema contradictoria, eſt maxima, immò infinita diſtantia, vt liquet ex dictis: ergo inter contradictoria cadit medium. Reſpond. maiorem eſſe gloſſandam; ſi enim intelligatur de diſtantia dimenſiua, conceditur; quòd ſi intelligatur de diſtantia perfectiua, eo modo, quo ſuprà expoſui, negatur.

28. Oppones tertiò. Album, & non album ſunt contradictoria: ſed ſcutum v. g. cuius vna ſemipars eſt alba, & altera ſemipars eſt nigra, eſt album, & non album: ergo inter contradictoria interuenit medium. Admiſſa maiori, diſtinguo minorem, ſcutum prænominatum eſt album, & non album ſimpliciter, nego; ſecundum quid, concedo, quod eſt dictu, ſcutum eſt album, & non album reſpectu diuerſarum partium: contradictio autem eſt repugnantia eiuus reſpectu eiuſdem, vt ſuprà inſinuaui, & præ alijs notat Maior. *in Poſtpredicam.*

29. Oppones quartò. Includens eſt maius incluſo, vt inductio, & quotidiana experientia nos docet: ſed reliquæ oppoſitiones, præſertim contraria includunt oppoſitionem contradictoriam. Si enim duo extant, vnum album, & alterum nigrum, ſunt contraria, & in his clauditur contradictio, videlicet album, & non album, nigrum, & non nigrum. Ergo contradictio non eſt omnium oppoſitionum maxima. Diſtinguo ma. Includens eſt maius incluſo, ſi incluſum in includento adæquatè contineatur, concedo: hocque tantùm oſtendunt experientiæ, præſignificatæ: quod ſi incluſum in includente indæquatè tantum claudatur, nego, vt conſtat de ſuperioribus quæ includuntur in inferioribus, cùm tamen ſuperiora ampliora, & latiora ſint, ipſis inferioribus ſic: contradictio continetur in oppoſitis, & præterea, in reliquis omnibus, vt ſatis compertum eſt ex dictis. Reliqua poſtprædicamenta perſtringuntur à me *in Epitome articul. 14. quæſtione 4. libr. 1.* & fusè pertractantur à Titel. *capit. 65. & indè lib. 2.* Quoad prioritatem, & poſterioritatem à Scoto *quæſtione 43. prædicament.* Olbel. 3. *Met. cap. 5.* Bonet. 6. *Metaph. cap. 2.* & nuperrimè à Maſtrio, & Belluto *diſputat. 9. quæſt. 2. & 3.*

LIBER QVARTVS.

De Enuntiatione.

TRIPARTITAM facimus Logicam, vt patet *in initio Epitomes*, & partitione eiuſdem Opuſculi. Vna enim pars Logicæ eſt, quæ circa ſimplicia occupatur, de quibus hactenus egimus: altera verò, quæ compoſita contemplatur, quam præmanibus habemus: & tertia diſcurſum perluſtrat, quæ complectitur reliqua omnia, de quibus in ſubſequenti Libr. ſumus acturi. Itaque in præſenti diſſerimus de compoſitis, ſiue complexis, quæ vno nomine enuntiationes nuncupantur, quibus verum, falſúmve deſignatur. Licèt autem hoc Opus à Stagirita inſcribatur περὶ ἑρμηνείας, ideſt, de interpretatione, vt notat Titel. *l. 3. in præfatione*, & innuit Doct. 1. *perih. quæſt.* 1. nihilominus communis vſus Philoſophorum inoleuit, vt interpretatio, & enunciatio indiſcriminatim hoc in loco accipiantur, vt benè obſeruant Titel. cit. Tatar. *quæſt.* 1. *dub.* 1. Conimbr. *in proœmio huius operis*, & ante iſtos Alex. & Amm. nobiles Peripatetici *in Comment.*

QVÆSTIO I.

De Obiecto Librorum Perihermenias.

ARTICVLVS I.

An Enuntiatio ſit obiectum adæquatum.

1. ETSI omnes Ariſtotelis Enarratores fateantur enunciationem eſſe obiectum totale libr. Perihermenias, in ea tamen decernenda, non ſunt concordes, nec vnanimes. Quidam enim, vt Ammonius, & Boetius, putant enunciationem ſimplicem eſſe obiectum adæquatum huius Operis. Alij verò, inter quos videntur eſſe Scot. hîc *quæſtione prima*, eiuſque diſcipuli, quibus ſubſcribunt Tol. & Rubius *in proœmio*, ſtatuunt ſubiectum totale iſtorum librorum enunciationem abſtrahentem, à ſimplici, & compoſita enunciationibus.

2. Not. primò, interpretationem, cuius inſcriptione inſigniuntur hi libri Ariſtotelis, multas pati acceptiones quarum nonnullas adducit Tatar. *Tractat. 5. ſummularum fol. 37. ſcibili 2. & 1. Perihermen. quæſt. 1. dub. 1.* quaſdam verò Iacobus de Val. *Tractat. 2. articulo quarto, prologi in Spalt.* quibus omiſſis vt grammaticalibus & ſcripturalibus, parúmque ad rem noſtram conducentibus (cùm in præſenti ſermo ſit de interpretatione Philoſophica) tantùm obſeruo ex Doctor. *citat. in principio articul.* interpretationem bifariam deſcribi. Vno quippe modo deſcribitur vox articulata prolata cum imaginatione ſignificandi, & hæc perhibetur, tam de incomplexis, quàm complexis, nec ſpectat ad hunc locum, in quo de complexis tantum agitur. Altero autem modo deſcribitur, vox articulata prolata cum imaginatione ſignificandi aliquid eſſe, vel non eſſe. Hæc interpretatio ſic accepta non differt ab enuntiatione vocali. Sicut autem voces ab obiecto Logicæ excluſi *libro primo, quæſtione tertia, articulo quarto*, ita huiuſmodi

interpretatio,

interpretatio, quæ cum enunciatione vocali coincidit, ab obiecto huius partis Logicæ eſt explodenda quod non obſcurè tradit Doct. *vbi ſuprà.*

3. Not. 2. Enuntiationem vulgò diſtribui in mentalem, vocalem, & ſcriptam. Hæc autem diuiſio quoad aliqua eo ferè pacto videtur eſſe explananda quo fuit explicita partitio termini, in mentalem, vocalem, & ſcriptam *in Epitome l.1. quæſt.2. art.5.* Enunciatio mentalis eſt, qua intellectus apprehendit, iudicatque aliquid alteri conuenire, vel non conuenire, vt homo eſt animal: lapis non eſt animal. Enunciatio vocalis eſt dictio vnius de alio ore prolata, & enunciatio ſcripta eſt dictio vnius de alio litteris exarata. Quid autem, & quotuplex ſit Iudicium, vide Scot. 4. *d.47. quæſt.1. §. Reſpondeo, ſub A.* & Gadium *Quol.15. fol.183.* qui definiunt iudicium in hunc modum. *Iudicium eſt certa apprehenſio, de aliquo per aliud*: omne quippe verum complexum apprehenditur eſſe verum, per aliud; etſi fuerit immediatum, adhuc iudicatur verum, per rationes terminorum, quia ex Ariſt. 1. *Poſt. T.6. principia cognoſcimus, quatenus terminos cognoſcimus*, vt liquidò conſtat *ex præfatione Epitomes.*

4. Aſſertio, non enunciatio ſimplex, ſed enunciatio præſcindens à ſimplici, & compoſita eſt totale obiectum librorum Periher. Deducitur ex Scoto ſtatim fere in principio huius *art. cit.* & probatur primo, ex Ariſtotele qui *cap 4. primi periher.* definiens enunciationem partitur ipſam in ſimplicem, & coniunctam: ergo per Ariſtotelem enunciatio abſolutè ſumpta decernitur obiectum adæquatum, horum librorum. 2. Enunciatio coniuncta eſt vera enunciatio, cùm ſub enunciatione tanquam ſpecies ſub genêre videatur contineri: ergo in aliqua parte Logicæ tractanda eſt, non videtur autem in alia, quàm in iſta parte conſideranda, vt liquet diſcurrenti, per ſingulas Dialecticæ partes. Tertiò, omnia, quæ hîc aguntur, in gratiam enunciationis tractantur: diſſeritur quippe de partibus eius integralibus: deinde de eius genere, quod eſt oratio. Itémque de eiuſdem partibus ſubiectiuis atque de ipſiuſmet proprietatibus. Ergo enunciatio generatim ſumpta ſtatuitur primum, & adæquatum obiectum iſtorum librorum.

5. Oppones 1. Subiectum ſcientiæ debet eſſe commune omnibus conſideratis in ſcientia, vt patet ex conditionibus ſubiecti *alibi* à me traditis: ſed enunciatio non eſt huiuſmodi: non enim prædicatur de nomine, & verbo, quia iſtæ non ſunt veræ propoſitiones, nomen eſt enunciatio, verbum eſt enunciatio. Non ergo enunciatio eſt obiectum huius operis. Diſtinguo malum Scoto *præcit.* de ſubiecto attributionis, nego: de ſubiecto prædicationis, concedo, vt explicui *l.1. q.3.* hócque tantum infertur, per aliam inſtantiam.

6. Opp. 2. ſi enuntiatio foret huius operis ſubiectum, vel eſſet enuntiatio mentalis, aut vocalis, aut ſcripta: nulla autem iſtarum eſſe videtur: non igitur enuntiatio eſt horum lib. ſubiectum. Ma. patet, à ſufficienti artium enumeratione. Minor oſtenditur; non enim eſſe poteſt enuntiatio vocalis, vel ſcripta, inquit Doctor, quandoquidem nulla voce, aut ſcripto exiſtente, adhuc foret Logica, nec non eius partes, inter quas iſta recenſetur: nec enuntiatio mentalis, quia nomen, & verbum ſunt partes enuntiationis vocalis, cum ſint voces, vt claret ex eorum deſcriptionibus adductis, & explanatis *in Epitome l.2.* Reſpondeo cum Scoto, ſicut nomen, & verbum vocalia ſunt partes enuntiationis vocalis: ita eadem mentalia ſunt partes enuntiationis mentalis: quæ enim apprehenduntur in prima intellectûs operatione, componuntur in ſecunda, licet per voces non exprimantur. Itaque ad formam argumenti concedo ma. nego min. ad eius probationem admiſſis eius duabus primis partibus ad tertiam dico, nomen, & verbum vocalia eſſe quidem partes enuntiationis vocalis; mentalis verò nequaquam; & hæc per illam manifeſtatur.

QVÆSTIO II.

De partibus Enuntiationis.

1. PARTES enuntiationis ſunt in duplici differentia, quarum meminit Doct. 1. *Periher. quæſt.1.* quædam ſunt partes integrales, ex quibus ipſa enuntiatio conſtatur, quæ ſunt nomen, & verbum: quædam verò ſunt partes ſubiectiuæ, in quas enuntiatio diſtribuitur, quæ ſunt affirmatio, & negatio. De prioribus pauca quædam ſcitu digniora hîc attingam reliqua videnda ſunt *in Epitome l.2. quæſt.1. art.1. & 2.* De poſterioribus verò *in ſequenti quæſtione* habebitur ſermo.

ARTICVLVS I.

An voces ſignificent ad placitum.

2. SVnt ex antiquis Philoſophis nonnulli, nominatim Pythagorici, (teſte Dexippo à Ruuio *l.1. periher. cap.2. quæſt.3. citato*) atque Heraclitus, & Cratylus, (referentibus Conimb. *in præſenti quæſt 4. art. 2.* & Arri. *diſp. 13. ſect. 1. ſubſect. 3.*) qui opinantur voces naturaliter res ſignificare ſiue nomina eſſe ſigna rerum naturalia. Communis autem ſententia eſt cæterorum Philoſophorum, præſertim Ariſtotelis 1. *Periher. cap.1. & 2.* Scot. *ibid. q.4. & 1. d.22. quæſt. vni ſub C. & in Report. eodem l. & D. & 2. d.11. q. vn. §. De ſecundo,* Titel. *l.3. cap 1.* Tatar. *q.1.* Ioannis de Magiſtris *ibid.* & aliorum docentium voces eſſe ſigna rerum ſignificatiua voluntaria, & ex hominum arbitratu.

3. Not. 1. ex Peſb. *Tomo 1. verbo nomen,* poſt Varril. 1. *d.22.* nomen deriuari à notamine, eo quod per ipſum notamus ſubſtantiam, & qualitatem alicuius. Idcirco apud antiquos Grammaticos, vt teſtatur Auctor Grammaticæ ſpeculatiuæ, nomen deſignat ſubſtantiam, & proprium, aut communem alicuius qualitatem. Hinc Ariſtoteles *in initio 1. periher.* ſubiungit nomina eſſe notas, ſiue ſigna conceptuum, qui in mente reſident. Cùm ergo nomen ſit nota, ſiue ſignum conceptus in anima latentis, & ſignum ſit multiplex: ob id perſcrutandum eſt, quodnam qualéve ſit ſignum. Et vt meliùs, & diſtinctiùs totum hoc percipiamus, recognoſcendæ ſunt deſcriptiones & diuiſiones ſignorum, quas attuli, & expoſui *in Epitome l.1. quæſt.1. art.1.*

4. Not. 2. ex Titel. *nuper alleg.* inter voces, nonnullas nihil determinatè ſignificare, veluti ſunt voces puerorum, aut morionum, aut ebrioſorum inarticulatæ ab ipſis prolatæ, ex quibus nihil intelligitur ab audientibus, quaſdam verò aliquid determinatè ſignificare, & iſtæ ſunt duplicis generis: aliquæ namque ſuaptè natura, aliquid ſignificant, quamuis nulla eis ab vllo hominum facta eſſet impoſitio, vt riſus lætitiam, & gemitus triſtitiam. Aliæ verò ex inſtituto, & voluntate imponentium aliquid ſignificant, vt homo apud Latinos, & ἄνθρωπος apud Græcos ſignificat animal rationale. Quamuis autem vox ad placitum ſignificatiua non valeat aliud ſignificare, quàm id, quod imponens intendit repræſentare quo modolibet, quia nomen vocale eſt quaſi fœtus mentalis, & inane eſt imponere nomen, ad ſignificandum,

quod nulla ratione cognoſcitur, aut ſaltem concipitur eſſe, cum vox ſit inuenta ad conceptum noſtrum pendendum: poteſt tamen ampliùs ſignificare, quàm clara cognitione queat ille concipere, qui tali nomine vtitur, aut illud nomen inſtituit aut audit. Si quis enim v.g. nunquam vidiſſet Romam, & vteretur hoc nomine, reſpectu alterius, qui eam Vrbem vidit, clariùs planè ipſam repræſentaret illi, quàm conciperet, qui tali nomine vteretur. Prætereà, inquit Scotus, ſi aliquis viator Beatum alloqueretur, eique Deum nominaret, licèt ipſe viator non nouerit Deum diſtinctè, & quidditatiuè, tamen eo nomine, diſtinctè, & clarè Deum repræſentaret Beato, qui ipſum Deum euidenter intuetur. Rursùs, contingere poteſt, vt qui audit meliùs, & perfectiùs intelligat rem nomine deſignatam, quàm ille, qui imponit, aut vtitur tali nomine, vt ſi extiterit perſpicacioris ingenij, maioris eruditionis, & exercitationis.

5. Not. tertiò, ex Gabriele 3. *diſtinct.* 22. & 35. *quaeſt. vn. artic.* 1. Et ſi de rebus conſtet, nonnunquam tamen extat altercatio non ſpernenda, inter Authores, penes diuerſas impoſitiones, diuerſúmque voluntarium vſum ipſorum nominum, qui vſus ſortitur vim impoſitionis. Ita enim interdum euenit, vt verè, falséque nomen de eodem ſimul enuncietur, ſecundum diuerſas acceptiones: eadémque propoſitio vocalis, & ſcripta ſit ſimul vera, & falſa, ob nominum æquiuocationem, vt declaraui *in Epitome libro tertio, quaeſt.* 4. *artic.* 3. Quocirca rectè ſubdit Gloſſa §. *De ſuppellectili legata, leg. Labeo.* & Gadius poſt Scotum. *Quol.* 10. *artic.* 3. *Sub R.* Non ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi vſu nomina eſſe capienda. Itémque *Extra. de ſponſali, ex litteris*: legitur quòd ſi alter non intellexerit, quod alter propoſuit, ad communem verborum intelligentiam recurratur, & cogatur vterque verba prolata in ſenſu illo retinere, quem ſolent rectè intelligentibus generare. Idem ſenſit Aug. 3. *Muſ.* 1.

6. Aſſertio prima. Conceptus rerum ſunt iidem apud omnes. Ita cum Ariſtotele 1. *perih. c.* 1. ſentiunt Scotus *ibid. quaeſt.* 4 §. *Ad quaeſt. Quol.* 3. *Sub B.* Maior *lib.* 1. *Terminorum, fol.* 24. Bonet. 2. *Met. cap.* 2. & reliqui Philoſophi.

Probatur 1. Eædem ſunt res vbique locorum, ſiue gentium, vt eadem eſt natura Leonis, ſiue Leo Romæ, ſiue Pariſiis exiſtat, ſiue coram Summo Pontifice, ſiue coram Rege præſentetur. Ergo, iidem ſunt rerum conceptus. Conſequentia eſt in promptu, quia conceptus ſunt naturales rerum imagines, ipsáſque res naturaliter exprimentes, quarum ſunt imagines, & ſimilitudines naturales, & vbique ſeruant ſuam naturalem repræſentationem, vt ad oculum cernitur, in imaginibus obiectorum per ſpecula oblatis. Secundò, quod eſt à natura, idem eſt apud omnes, vt conſtat de plantis, arboribus, & cæteris, quæ vbique terrarum procreat natura: ſed rerum conceptus ſunt à natura: pariuntur quippe ab obiectis, quorum ſunt naturales ſimilitudines, vt oſtendam *in lib de Anima*; vt enim ſimilitudo ſenſibilis obiecti in ſenſu ſemper eſt eiuſdem obiecti repręſentatiua: pariter ſimilitudo ſpiritualis in mente eſt eiuſdem obiecti ſemper repræſentatiua. Igitur, iidem ſunt conceptus, eædémque res apud omnes gentes, licèt ad res exprimendas, & conceptus manifeſtandos non omnes eaſdem voces adhibeant.

7. Aſſertio ſecunda. Voces ſunt rerum ſigna ſignificatiua ad libitum imponentium: Hanc ſuſtinent Ariſtoteles. & Scotus *vbi ſuprà, &* 1. *diſt.* 41. §. *Ad* 2 *quaeſt. N & Quol.* 3. *art.* 1 §. *De* 1. *ſub B.* Probatur 1. quod pendet à voluntate hominis, eſt ad placitum: ſed ſignificatio vocum pendet à voluntate hominis imponentis: ergo voces ſunt ſignificatiuæ ad placitum. Maior eſt nota: minor elucet de quolibet idiomate, quo homines vtuntur adinuicem colloquentes: aliis quippe vocibus vtuntur Hebræi, aliis Græci, aliis verò Latini ad ſuos conceptus exprimendos, reſque ſuas declarandas. Secundò, quod non eſt à natura, ſed ab arte, & hominis arbitratu, eſt ad placitum: voces autem à natura non ſunt ſignificatiuæ, ſecùs forent eædem apud omnes, quatenus ſignificant: cauſa enim naturalis non impedita, debitéque approximata, vbicumque ſit, promit ſuum effectum. Itemque, nullum intercederet diſcrimen inter voces hominum, & brutorum, quod eſt apertè falſum & abſurdum. Concedendæ igitur ſunt voces ad placitum, & ad imponentium arbitrium.

8. Opponis primò, contra 1. aſſertionem, quilibet homo pontit proprio conceptu de re, quam nouit, vt Paulus habet conceptum de Leone diſtinctum à conceptu quem habet Franciſcus de eodem Leone. Non ergo iidem ſunt conceptus apud omnes. Confirmatur primò. Si iidem forent conceptus apud omnes, cùm conceptus ducant in cognitionem rerum quarum ſunt conceptus, vnuſquiſque cognoſceret res eodem modo per conceptus repreſentatas: ac proinde omnes ex æquo forent ſcientes, quod eſt abſurdum. Confirmatur ſecundò. Aliæ res extant apud vnam Nationem: aliæ verò res ſunt apud alteram Nationem, vt liquet de veſtibus moribus, ſermonibus, litteris, characteribus, & huiuſmodi. Ergo nec eidem conceptus, nec eædem res ſunt apud omnes.

Reſpondeo proloquium Ariſtotelis intelligendum eſſe de identitate conceptus ſpecifica, non verò numerica, vt probat argumentum. Vel dicito cum Scot. eoſdem eſſe conceptus apud omnes gentes, quoad repreſentationem, quia eandem rem vbique locorum repreſentant, non autem in ſe, & quoad ſuam entitatem. Sic enim diſtincti ſunt conceptus iuxta concipientium diſtinctionem. Ad 1. conf. negatur ſequela quamuis enim vnus ſit conceptus de eadem re ſpecificus, & repreſentatiuus: nihilominus idem non eſt conceptus numericus & entitatiuus. Si quidem alter habet conceptum confuſum, & obſcurum: alter verò diſtinctum & clarum de eadem re: atque adeo non ſequitur omnes æquali cognitione, & ſcientia pollere. Ad 2. conf. dico, id valere non de rebus naturalibus, ſed artificialibus, quæ variantur, iuxta varietatem artificum. Hinc ſubiungit Scot *propè finem quaeſt. citat.* litteras, & voces mutari apud diuerſos imponentes, quia ſunt ſigna ex impoſitione, quæ diuerſa eſt apud diuerſos.

9. Opponis 1. contra 2. aſſert. *Gen.* 2. cit. à Scot. 1. *diſt.* 22. *quaeſt. vn.* §. *de ſecundo. ſub C.* narratur Adamum impoſuiſſe nomina cunctis animantibus, iuxta eorum naturas. Ibi namque loquuntur hæc verba. *Omne, quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius. Appellauitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & vniuerſa volatilia cæli, & omnes beſtias terræ.* Igitur voces ſunt ſigna naturalia, & non voluntaria. Reſpondeo. Adamum voluntate, & ſuo arbitratu, quidem omnibus animantibus nomina impoſuiſſe, dirigente Deo, quæ quoquo modo dici valent ſigna naturalia non ſimpliciter, ſed quatenus ſingulorum eorum naturis, congruentia nomina fuêre impoſita & deſumpta ex eorum differentiis ſpecificis, aut aliquibus eorumdem naturalibus proprietatibus. Sic lapis à lædendo pedem, notante Scoto, *loco citato*, §. *Poteſt dici.* Et petra à terendo pedem, *ibidem* §. *His præmiſſis*: à Latinis nominata ſunt: aut ex motu, aut figura, aut operatione, aut alio accidente ſingulari, & proprio.

Cæterum, alia nomina rebus aliis, à viuentibus, arte, & ingenio pollentibus impoſita fuêre, vſúque communi recepta ſunt, nullâ habitâ ratione earum naturis, vel proprietatibus, vel aliis ex prænumeratis, vt frequens nos docet experientia.

Inſtabis. Impoſitio nominum ſtellis aſcribitur Deo, vt patet ex illo *Pſalm.* 146. *Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat.*

Deus

Deus autem optimè nouit rerum naturas, eiſque propria nomina attribuit, & propria nomina ſunt, quæ ſignificant, ſub propria ratione res(vt tradit Doct. *vbi ſuprà* §. *Ad quaſt. premitto.* Eo magis, quia voces ſunt ſigna conceptuum, qui ſunt ſigna naturalia rerum, affirmante Doct 4. *d.*10. *quæſt.*4. §. *H c duo ante B.* Inſuper, nomina, quibus vtebantur, & colloquebantur primi noſtri progenitores, non fuerunt inſtituta ad eorum placitum; aut enim ſolus Adam, aut ambo rebus nomina impoſuerunt: neutrum autem dici poteſt, quoniam non videtur, quo tempore tot vocum impoſitionem indicauerint, & quibus vocibus mutuum conſenſum in vocum adinuentione aperuerint. Ergo voces naturaliter ſignificant.

Reſp. Licet Deus nomina rebus affinxerit, quæ naturis earum congruunt, non tamen eſſe naturalia, vt *ſuprà* planum feci, Deus námque non naturaliter, & neceſſariò: ſed liberè agit ad extra, vt legitur *Pſal.* 134. *Omnia quæcumque voluit fecit.* Et inſinuatur à D. Hilario *l. de ſynodis. Omnibus creaturis ſubſtantiam voluntas Dei attulit.* Ad aliud, quod ſubiicitur, dico conceptus quidem eſſe ſigna naturalia, voces verò eſſe ſigna voluntaria, ſuprà oſtenſum eſt. Ad vlt. dico, in ſacris paginis tantum referri Adamum animalib, nomina dediſſe: reor autem cætera, Authore Deo, præſtita fuiſſe, qui rerum ſpecies in vtriuſque parentis mentes infudit.

11. Opp. 1. Rei eſſentia vbique eſt eadem, vt patet *ex* 1. *aſſert.* ſed vox ſignificatiua, eſſentialiter eſt ſignificatiua: ergo vox vbique eſt eadem, ac proindè naturaliter eſt ſignificatiua. Min. probatur, Vox per impoſitionem accipit ſuam ſignificationem, & ſignificatio eſt eius forma: ſed omnis forma in ſubiecto exiſtens, neceſſariò cauſat ſuum effectum formalem: igitur accepta ſignificatione ab imponente ipſa vox neceſſariò, & naturaliter præſefert ſuum ſignificatum Conceſſa ma. diſtinguo min. eſſentialiter naturaliter, nego: eſſentialiter ex inſtituto, & voluntate imponentis, concedo; vbi enim conſtat de vocis impoſitione, eiuſdemque ſignificatione, ibi apud omnes idem ſignificat, non ſic aliter, cùm voces ſint diuerſæ apud diuerſas nationes, & iuxta vocum diuerſitatem, extat pariter diuerſitas ſignificationum. Idque poteſt confirmari ex Scot. 4. *d.*1. *quæſt.* 2. affirmante ſacramenta eſſe ſigna ſignificatiua, & cauſatiua gratiæ non naturalia, & phyſica, ſed voluntaria, & moralia, ex Dei inſtituto, & pacto ipſius Dei, vt videre licet *loco cit.*

12. Oppones 4. homo ſuaptè natura eſt diſcurſiuus pollétque naturali virtute ſermocinandi: vt enim fatetur Ariſtoteles 1. *Polit. cap* 2. homo eſt animal ſociabile, vnuſque alteri communicat, & exprimit ſuos conceptus, ſed virtutis naturalis ſermocinalis inſtrumentum, debet eſſe naturale, ergo cùm vox ſignificatiua ſit inſtrumentum præfatæ virtutis diſcurſiuæ vtique vox ſignificatiua eſt inſtrumentum ſiue ſignum naturale. Confirmatur, homo non eſt vilioris, & deterioris conditionis, quàm brutum, cùm inter animalia ſit nobiliſſimum animal: voces autem naturales conceduntur bruto, vt patet, ergo voces naturales homini non ſunt denegandæ

Reſp. conceſſa ma ad min. dico quidem, inſtrumentum virtutis ſermocinalis eſſe naturale: hocque multiplex, nempe linguam, dentes, palatum, guttur, pulmones, & huiuſmodi, quæ concurrunt ad vocem articulatam efformandam, de quib. *in lib. de anima*: nego tamen ipſam vocē articulatā eſſe naturaliter ſignificatiuā; homo quippe ſua arte, & ingenio poteſt nomina adinuenire, eiſq; pro ſuo libito ſignificationem imponere, ad declarandos ſuos conceptus, reſque ſignificandas. Vt enim, ad vitanda nobis noxia adhibemus inſtrumenta, quorum quædam ſunt naturalia, vt manus: quædam verò ſunt artificialia, & voluntaria, vt arma: ſic in re noſtra homo præhabitis inſtrumentis naturalibus formandi vocem, deinde ſua induſtria, & inſtitutione, aliqua ſigna habet ad placitum ad ſuas affectiones internas pandendas, reſque ſignificandas. Ad confirmat. dico hominem præter voces naturales, & inarticulatas, quæ ipſi, & bruto ſunt communes, ad naturales affectiones deſignandas, vt inſinuat Ariſtot. 7 *pol. cap.* 2. habere voces articulatas, & ad placitum, quibus, aliiſque permultis homo ſuperat brutum.

Articulus II.

An voces primò ſignificent res, aut conceptus.

13. Voces eſſe ſigna conceptuum, & ſcripta vocum, tanquam commune elogium depromunt poſteriores Philoſophi ex Ariſtotele 1. *periher. cap.*10. Num verò voces primò ſignificent res, aut conceptus, non leuis inter eos extat diſceptatio. Boëtius quippè *in com.* relatus à Scoto *quæſt.*2. *primi periher.* tradit voces ſignificare ſolos conceptus, pro ſe allegans Ariſtotelem, & Porphyrium *hoc loco.* In idem placitum videtur abire Priſcianus, quem memorat Doctor citatus inquiens, omnem partem orationis ſignificare mentis conceptum: & fauet S. Th. 1. *p. quæſt.*13. *art.*1. E regione Scot. *prælleg.* & 1. *d.*22. *quæſt. vn.* §. *de ratione huius,* & *d.*17. *q. vn.* §. *Ad argumenta infrà H.* quem ſequuntur Gabriel *ibid.* Recentiores non pauci arbitrantur, voces præcipuè res ſignificare, tametſi Doctor noſter *in Log. in fine loc. cit.* doceat modum defendendi vtramque ſententiam, tanquam probabilem; ait enim *ibi* primam eſſe probabiliorem ſecundum authoritates: ſecundam verò eſſe veriſimiliorem, penes rationes: cui videntur conſentire Conimbr. *q.*3. *art.*1. qui mediâ viâ incedentes putant voces tum conceptus, tum etiam res ſignificare.

14. Not. ex Doct. *proximè cit.* quem ſequitur Arriaga *diſp.*13. *ſect.*1. hic litem non eſſe de nominibus impoſitis ad ſignificandas ſimilitudines, ſiue ſpecies exiſtentes in intellectu, (quod non ponderant duo noſtri noui Scoti interpretes *diſp.*1. *q.*1. *in ſolutione* 2. *obiectionis*) ſiue etiam de vocibus adhibitis ad denotandos conceptus mentis, cuiuſmodi ſunt intellectiones in ipſa mente reſidentes. Sic enim pro comperto habetur potiſſimum ſignificare conceptus: ſed tota difficultas viget de aliis vocibus rebus impoſitis, extrà intellectum, *v.* g. vtrùm nomen homo, ſignificet naturam humanam, vel ſpeciem, ſiue conceptum habitum de ipſa natura humana: Huc pertinet diſtinctio conceptûs in formalem, & obiectiuum, quæ fuit à me adducta, & explicita *l.*3. *q.*2. *art.*7. quæ ibi eſt recognoſcenda, ne idem crebrò inutiliter repetam.

15. Aſſertio 1. voces ſignificant res. Probatur 1. multis locis allatis à Doct. præcit. *non longè ab initio q. Inprimis ex* 3. *c. huius lib.* Verbum ſignificat aliquid vt lego lectionem, & ſcribo ſcriptionem: atque conſtituit, & determinat intellectum audientis, vt rem percipiat, quam loquēs ipſi per vocē repræſentat. Igitur, vox per Ariſt. eſt rei ſignificatiua. Deinde 1. *Elench. c.*1. idem Philoſophus ſubiungit, *loco rerum vtimur nominibus quia res in diſputationem adducere nequimus Et ibid.* paucis interiectis, *quia res ſunt infinita, nomina autem finita:* ideò neceſſe eſt vnum nomen, vnámq; orationem plures res ſignificare. Rurſus 4. *Met. T.*28. addit, orationem quam ſignificat nomen, eſſe definitionem, ſed definitio deſignat veram rei eſſentiam: ergo voces ſunt ſigna rerum ſignificatiua. Corroboratur ex ſacris paginis, præſertim *Gen.*2. vbi legitur Adamum impoſuiſſe nomina animantibus quem locum in ant. art. ponderaui, *oppoſitione* 2. Iterum *Luca* 1. Angelus ait, Zach *Vocabis nomē eius Ioānes. Marci* 3. Chriſtus Dominus impoſuit

Simoni nomen *Petrus*, & duobus filiis Zebedei *Boanerges*, ideſt filij tonitrui. Ex his, & conſimilibus authoritatibus aperte euincitur, nomina ſignificare res. Accedit Sanctus Auguſt 7 *Trinit. cap.* 3. inquiens, vocem præter ſe manifeſtare id, de quo loquimur. Loquimur autem de rebus, putà plantis, floribus, & ſimilibus, quæ ſunt veræ res. Igitur voces ſignificant res.

Secundò, id ſignificant voces, ad quod ſignificandum impoſitæ ſunt, vt nimirum loquens manifeſtet audienti rem, de qua ratiocinatur: voces autem repertæ ſunt ad res manifeſtandas, vt nomen, homo, ſignificat habens humanitatem, non verò habens conceptum humanitatis: ergo voces ſignificant res.

Tertiò, nomina vel ſignificant conceptus mentis, aut res, aut vtrumque: ſed per ſe non videntur ſignificare conceptus, ergo ſignificant res. Ma. eſt nota quia nihil aliud ſupereſt, quod voces ſignificare valeant. Min. oſtenditur, aut nomina ſignificant conceptum formalem, aut obiectiuum: non primum, quia conceptus formalis nihil aliud ſibi vult, quàm cognitionem, ſiue intellectionem, de qua non eſſe dubium præmonui *in not*. Ergo ſecundum, & habeo intentum; quandoquidem conceptus obiectiuus nihil eſt aliud, quam res cognita, ſiue intellecta: quod ſi dicatur, voces vtrumque ſignificare, hoc infrà eſt perſcrutandum, quomodo ſcilicet voces res, & conceptus ſimul palam faciant. Nobis autem nunc ſufficit probare, voces res denotare, an verò priùs res, quam conceptos indicent *in* 3. *aſſertione* ſuadendum eſt.

16. Aſſertio ſecunda, voces aliquo modo ſignificant conceptus. Hanc quoque probat Scotus *vbi ſuprà* 1. ex Ariſtotele *cit. cap.* 1. *Voces ſunt ſigna paſſionum animæ*, ideſt conceptuum, Scoto interprete 1. *diſtinct.* 22. *quæſt. vn* Et paulò poſt, *paſſiones animæ ſunt eadem apud omnes, quarum voces ſunt notæ, ac etiam apud omnes res ſunt eadem, quarum, & hæ paſſiones ſunt ſimilitudines*. Suffragatur Auguſt. 15. *Trinit cap.* 11. *verbum, quod foris ſonat, ſignum eſt verbi, quod intus latet*. Et *lib.* 2. *de ordine cap.* 12. Subdit, rationem inuexiſſe ſermonem, quia homines animos ſuos, ſiue conceptus ſentire non poterant.

Secundo. Id denotant voces, ad quod ſignificandum ab hominibus ſunt adinuentæ: voces autem repertæ ſunt, ad aperiendos conceptus internos, per ipſas voces, vt nimirum homines viciſſim colloquantur, ſenſa animi adinuicem palam faciant, ergo voces ſignificant conceptus. Ma. liquet, quia voces ex hominum arbitrio ſunt ſigna ſignificatiua, vt dixi *in præeunte artic*. Min. eſt in confeſſo, quia hominum voluntas fertur ad declarandos internos conceptus, per voces, & nomina, vt ſcilicet quæ ad humanam ſocietatem, amicitiam, & vitam tranſigendam conferunt, percipiant, obeant, & exequantur, vt ante Ariſtotelem *in* 1. *Pol. c.* 2. ſcribit Plato *in Timæo* cit. à Doct. 3. *diſt.* 28. *quæſt. vn.* § *In iſta quæſt.* his verbis. *Propterea ſermonis eſt ordinata communio, vt præſto fiant mutua voluntatis indicia.*

Tertiò, Veritas, aut falſitas enuntiationis vocalis ſignificat veritatem, aut falſitatem enuntiationis mentalis, vt aſtruit Ariſt. *hoc loco*: ergo enunciatio vocalis deſignat enunciationem mentalem, & partes huius deſignant partes illius: atqui partes enunciationis vocalis ſunt voces: ergo, voces ſignificant conceptus intellectos. Præterea, intellectus coniunctus in rerum notitia ſenſibus alligatur, qui non niſi rebus corporeis ſunt affixi, vt patebit *in lib. de anima*; nec vnus abſque vocibus conſilia, ſenſáque alterius poteſt attingere. Igitur ad pandendos mutuos conceptus, inuentæ ſunt voces, quæ eorum ſunt ſigna ex hominum inſtituto. Deinde, experimur Magiſtros docere ſuos diſcipulos artes, & ſcientias, manifeſtando ſuos conceptus per voces: Angelos vero, quia protsùs ſunt à materia ſeiuncti, aliter adinuicem loqui, & notificare ſuos conceptus, fusè oſtendi *Tract. de Angelis diſp.* 7.

17. Aſſertio tertia, voces ſignificant res, mediis conceptibus. Hanc vt probabiliorem videtur tenere Scot. prænominatus, & 1. *diſtinct.* 8. *quæſt.* 3. §. *Contra*: & expreſsè defendunt Tatar. *quæſt.* 1. *ſcibili* 4. Tol. 4. *concl.* aliique permulti.

Probatur primò, illud primò ſignificat vox, ad quod ſignificandum primò eſt impoſita: ſed vox primò eſt impoſita ad rem ſignificandam: ergo primò ſignificat rem, & poſtmodum conceptum mentis. Maior eſt nota, quia tota nominis ſignificatio pendet ex imponentis voluntate. Min. probatur v.g. nomen Ioannes quod impoſitum eſt filio Zachariæ proculdubio immediatè ſignificat ipſum Zachariæ filium, non verò conceptum de ipſomet habitum. Itemque nomina animantibus ab Adamo adſcripta, non animalium conceptus, à primò parente formatos, ſed naturas eorumdem animalium deſignant, vt euidenter conſtat ex verbis ſacri textùs. Igitur voces ſignificant res, mediantibus conceptibus.

Secundò, illud vox primò ſignificat, quod primò ab audiente percipitur: ſed primò ab audiente percipitur res, quàm conceptus loquentis: ergo primò res ſignificatur per vocem loquentis, quàm eius conceptus. Ma. elucet, quia voces præcipuè inſtitutæ ſunt, vt audiens concipiat, quod loquens ei intendit ſignificare. Min. ſuadetur, actus rectus prior eſt actu reflexo: res autem actu recto intelligitur, & conceptus eius actu reflexo, vt diligenter aduertit Doct. in præſenti: ergo, in illo priori, in quo res intelligitur, abſque eius conceptus intellectione, poteſt ei nomen imponi, ſicque nomen rem primò ſignificat.

Tertio Si voces primò conceptus, & non res ſignificarent, propoſitiones, quæ alicquin ſunt veræ, forent falſæ, vt hæc propoſitio, *Deus eſt iuſtus*, quæ vera eſt, foret falſa: ſiquidem conceptus iuſti, qui in nobis eſt, non eſt attributum diuinæ iuſtitiæ, vt ex ſe patet. Rursùs, vox non ſignificat primò conceptum formalem, vt aduerti *ſuprà*: ſignificat autem conceptum obiectiuum, qui eſt ipſamet res cognita. Denique illud potiſſimum vox ſignificat, pro quo primò ſubrogatur, & ſubſtituitur: at vox ſubrogatur, & ſupponitur pro re, vt homo pro habente humanitatem, vt abunde monſtraui *lib.* 1. *Epit. quæſt.* 2. *art.* 3. concluditur ergo, voces mediis conceptibus res ſignificare.

18 Oppones primò. Ariſtoteles 1. *perih. in principio primi c.* ait, voces eſſe ſigna paſſionum, quæ latent in anima: quæ autem reſident in anima ſunt conceptus ſiue ſpecies, rerumque ſimilitudines: ergo voces potiſſimùm ſignificant conceptus. Conf quædam nomina deſignant operationes noſtri intellectus, vt nomen intellectio: at operationes noſtri intellectus ſunt conceptus, vt patet Igitur nomina ſignificant conceptus immediatè, & primariò. Reſpond. ex Scoto 1. *diſt.* 27. *q.* 1 §. *Ad argumenta huius quæſt. ſub H.* Philoſophum ibi tantùm velle voces eſſe ſigna conceptuum non propriè, & directè, & vltimatè, ſed mediatè, & præexigitiuè: neceſſariò enim prærequiritur, vt res prius concipiatur, quàm ore per nomen exprimatur, ſic v.g. nomen lapis, prænio conceptu de ipſo habito ſignificat talé rem proprie, quæ lapis nominatur, adeò vt vox ſubordinetur conceptui, prius quippe eſt conceptus de re, quàm per vocem res ipſa nominetur, & ſignificetur: atque ita voces ſignificant res, mediis conceptibus. Ad conſ. dico excipienda eſſe ea nomina, quæ fuere adinuenta, ad ſignificandas ſimilitudines, & ſpecies, quæ in mente ſedem habent, vt ſuprà ex Scot. animaduerti.

19. Oppones ſecundò, Nomina impoſita ad ſignificanda figmenta, vt chymera, hircoceruus, & id genus alia tantùm animi conceptus deſignant: ergo voces primò ſignificant conceptus. Conf. Voces deſignant conſenſum, aut diſſenſum animi duntaxat: conſenſus autem, & diſſenſus ſunt conceptus animi: voces igitur potiſſimùm ſignificant animi conceptus.

Reſpond.

Reſpond. prædicta nomina fictitia ſignificare præcipuè impoſſibilia, ſiue entia rationis, quæ nullum habent fundamentum à parte rei. Quare nego ant. ſiquidem vt notat Scot *in q.§. Ad partem oppoſitam* figmenta, & ſingularia licet forment ſpecies in virtute imaginatiua, non tamen in intellectu, qui ſolùm capax eſt recipiendi ſpeciem ſui obiecti, quod pro hoc ſtatu eſt quidditas rei ſenſibilis, vt fuſe oſtendi *in Tract. de cognoſcibilitate Dei diſput.3.* Ad conf. negatur ant. experimur nàmque rem præcipuè indicari nutu cum res ſit præcipuus, & immediatus eius ſignificatus, perhibente Scoto *loco cit.§ Ad q.dicitur.*

20. Opp ones tertiò. Voces ſubſtituuntur loco conceptuum, vt *ſuprà* ex Ariſtotele monſtraui: ergò voces primò ſignificant conceptus. Conf. Si voces res primò ſignificant, nullum foret mendacium, vt enim ait Scot. 2 *diſt.42. §. Ad 2.quæſt.N.* ſermo debet notificare id, quod eſt in mente, ſecùs eſt mendacium: ergò voces propriè præſeferunt conceptus. Sequela ant. probatur, *vulgò mentiri eſt contra mentem ire, ex 3.Report.diſt.38. quæſt.1.* mentiri eſt abuti voce, quia voces adinuentæ ſunt ad denotanda indicia voluntatis: mentientes autem non vtuntur vocibus tanquam indiciis voluntatis, ſed oppoſiti. Præterea, ex S.Aug. *l. de mendacio*, mendacium deſcribitur, *falſa vocis ſignificatio, cum intentione fallendi*: ergo ſi voces potiſſimum non deſignant conceptum, rectè deducitur, non fore mendacium, quia nemo loqueretur contra mentem, ſiue conceptum, quem in mente haberet, cùm tamen ſcriptum ſit *Pſal. 61. mendaces filij hominum, & Pſal.115. omnis homo mendax.* Reſp. diſtinguendo ant. voces ſupponuntur loco conceptuum formalium, nego: loco conceptuum obiectiuorum, concedo, vt *ſuprà* manet explicatum. Vel dicito nomina ſignificare res, mediis conceptibus, vt patet ex reſponſione primæ oppoſitionis. Ad conf. neganda eſt ſequela ant. Ad eius probationẽ dico mendacium ſitũ eſſe in exteriori affirmatione eius, cuius negatio in mente habetur: aut è cõtra, in externa negatione eius cuius affirmatio tenetur in mẽte. Affirmatio autẽ, & negatio: veritas & falſitas sũt de rebus, mediantib. conceptibus, vt tangit Doctor *in quæſt.præſenti §. Ad quæſt. dicitur*: declararique poteſt, exemplis ab eodem Doct. adductis *in 1. Report. præcit.* præſertim *Geneſ.27.* vbi ait Iacob, ſe eſſe primogenitum, cuius oppoſitum optimè nouerat. Et *ibid cap.42.* inquit Ioſeph fratribus ſuis, *per ſalutem Pharaonis, exploratores eſtis*, cuius contrarium non erat ei ignotum. Afferri quoque poteſt illud *Act.5.* de Anania, & vxore eius, qui fraudantes de pretio agri, mentiti ſunt Deo, vt ipſos increpat S.Petrus, *ibid.*

ARTICVLVS III.

Quid præſeferat ſignificatio vocum.

21. DVobus potiſſimum in locis diſcutitur, & deciditur iſte art. à Doct. *in 2.diſt.42.quæſt.4. §. Ad 1. argum. O. & in 4. diſt.1. quæſt.5. §. Contra opinionem B.* In quo duas præcipuas nanciſcor opiniones. Prior eſt eorum, qui aſtruunt vocum ſignificationem eſſe quid reale, & hi videntur inter ſe altercari, nonnulli namque vt S.Th. à Lych. citatus, & à Doct. *in 2.prærecenſito* refutatus, ſcribunt ſignificationem vocis eſſe quid reale, & intrinſecum voci, hoc eſt virtutem quamdam cauſandi conceptum, in mente audientis, Alij verò, quorum nomina reticet Arriaga *diſp. 13. ſect.4.* cenſent eſſe relationem realem in ipſis nominibus, ex libera hominum impoſitione promanantem. Poſterior autem eſt quorundam aliorum exiſtimantium nominum ſignificationes nihil reale denotare: hique bipartiti ſunt: aliqui enim opinantur nomina eſſe ſignificatiua per relationem rationis, inter quos videtur eſſe Scotus *in 4.cit.* & expreſſiùs *in Report.2.diſt.42.q 4 § Ad aliud dico.* Alij verò, quibus fauet Doctor *in ſcripto Oxonienſi 2.diſt. alleg.* ſentiunt ſignificationem vocum conſtitui, per denominationem extrinſecam.

22. Reuocanda ſunt in memoriam, quæ dixi *in Epit.l.1.quæſt 2.art.1.* de ſigno, & ſignificatione: nunc autem tantùm moneo, hanc difficultatem non excitarẽ de vocibus inarticulatis, & naturaliter ſignificantibus, quarum ſignificationem certum eſt præſeferre aliquid reale, vt fletus dolorem, & riſus lætitiam: ſed de vocibus articulatis, & ad placitum ſignificantibus, quarum ſignificationes depromuntur ex arbitrio, & voluntate hominum imponentium, qui huiuſmodi nominibus pro ſuo libito tales ſignificationes afficiunt. Præterea, vt colligitur ex Scot. *in 2. cit.infrà. O.* vocem bifariam poſſe conſiderari, vno modo in ſe, hoc eſt, vt qualitas, ſiue ſonus ab aliqua cauſa emiſſus, & ita vox eſt ſignum naturale ſuæ cauſæ, veluti cæteri effectus ſignant ſuas cauſas. Altero modo vt eſt ſignificatiua, ſicque eſt ſignum rememoratiuum, cuius notitia habetur apud illos, quib. impoſitio ipſius vocis ſignificatiuæ innoteſcit. Vox autẽ à naturalibus inſtrumẽtis receſſitia *alibi*, efformata imprimit ſpeciem ſui in auditu, atque ab ipſamet ſpecies ab auditu ad ſenſum communem, phantaſiam, & memoriam permeans defertur ad intellectum (eo ferè modo, quo dictum eſt de vniuerſali formaliter *l.2. q.1. a.8.*) qui eius naturam percipit, eiuſque impoſitionem ad ſignificandum, habétque conceptum eius formalem & obiectiuum, conferens vocem, ad rem per ipſam ſignificatam, ſicut ſignum ad ſignatum. Vnde conſurgit relatio rationis. Inſuper obſeruo nos non duci in cognitionem rei. cui vox imponitur, niſi priùs per ſpeciem nouerimus eam rem, quæ voce afficitur: quando autem eius cognitionem habitualem habemus, audientes vocem, nobis comparamus actualem notitiam per eamdemmet vocem tanquam per ſignum rememoratiuum, vt bene proſequitur Scot. *vbi ſuprà.*

23. Aſſertio prima, ſignificatio nihil reale, ſiue abſolutum, ſiue relatiuum voci præbet. Ita Scotus vtroque loco præalleg. probatur. Vox non ſignificatiua nullam entitatem ipſi ſuperadditam ſubit, præter ſuam propriam entitatem, quæ eſt qualitas, vt ſupra notauis ergo idem eſt affirmandum de voce ſignificatiua Ant. peruium eſt omnibus Conſequentia probatur, impoſitio voluntaria voci tributa ad ſignificandum nequit eſſe quid reale abſolutum, aut reſpectiuum. Siquidem homines pro ſuo libito vtuntur eadem voce eodémque ſigno pro diuerſis rebus ſignificandis, & modo memorans, & modo obliterant: modóque innouant, modóque abrogant: adeò vt haud ſit incongrua illa comparatio vocum foliis ex arboribus nunc enaſcentibus, nunc verò ab eis, decidentibus. Idem autem reale nequit ſubire tot oppoſitas entitates reales abſolutas, aut relatiuas ab hominum voluntate pendentes. Eò magis, quia non eſt veriſimile, voluntatem cauſare aliquid reale phyſicum in vocibus, per liberam impoſitionem ſignificantibus; tale quippè ens cauſatum aut eſſet effectus liber, aut naturalis. Non ſecundum, quia quilibet abſque notitia impoſitionis liberi poſſet venire naturaliter in cognitionem quarumcumque vocum ſignificantium; ſicque haud voces forent ad placitum. Nec primum, quia à principio libero non prodire effectum naturalem, veluti quoque à naturali potentia effectum liberum non emanare, *alibi* cum Scoto monſtraui.

24. Aſſertio ſecunda. Nulla virtus intrinſeca continetur in voce ſignificatiua, effectrix conceptus, in mente audientis. Eſt Scoti *ibid.* & ſequitur ex dictis in præcedente, quam ſuadet idem Doctor hunc in modum. Cauſæ principalis & inſtrumentalis manentes eædem, naturales, ſufficientes, & non impeditæ ſemper eumdem producũt effectum, iuxta illud vulgatum: *idem manens idem, ſemper facit idem*: at ſi Latinus proferat verba Latina, Græco audiente ignaro idiomatis Latini,

eſt eadem cauſa principalis, & inſtrumentalis, ac ſi loqueretur Latino, aut Græco callenti linguam Latinam: ergo eumdem produceret effectum, qui eſt perceptio Latini ſermonis: ac proinde Græcus expers linguæ Latinæ perciperet Latinum ſermonem, veluti Latinus, eiuſque idiomatis capax: atque vnuſquiſque omnibus linguis polleret, quod eſt falſum, & abſurdum. Præterea, illa virtus inexiſtens voci, effectiua conceptûs audientis eſt naturalis quoniam à cauſa naturali emanat, in eâque reſidet: naturalia autem eadem eſſe apud omnes aſſerui 1. *art. huius quæſt.* Si ergo admittatur illa virtus in voce contenta, ipſa vox non foret ſignificatiua ad placitum, quod pugnat loco nunc alleg. Idque exemplificat Doct. de circulo lauri, aut alterius rei ante domum aliquam appenſo, ad ſignificandum vinum vendibile, in quo propter talem ſignificationem haud ponitur vlla qualitas de nouo producta: ſic pariter, in voce collocanda non eſt aliqua entitas realis propter ſignificationem in actu primo ipſi impoſitam. Quod etiam de pretio numiſmatis, aliiſque ſignis ex hominum inſtituto ſignificantibus, exiſtimandum eſſe perhibet Scot. *in fine quæſtione* 5. §. *Ad* 1. *L.*

25. Aſſertio tertia, ſignificatio vocis eſt ens rationis, ex inſtitutione imponentis cauſatum, ſiue in ea derelictum. Hinc expreſsè ducet Scot. 2. *Reportat. diſtinct.* 42. *quæſt.* 4. §. *Ad aliud dico. Et* 4. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 2. §. *De* 2. *paulo poſt H.* Probatur 1. voces conſiderantur à Log. vt ſunt ſecundæ intentiones, ex Tatar. *Tract.* 1. *ſummularum*, & 1. *perih. quæſt.* 2. *ſcibili* 1. affirmante, nomen formaliter captum eſſe ſecundam intentionem attributam voci ſignificatiuæ, ad placitum: ſed ſecundæ intentiones ſunt entia rationis, ex communi omnium ſenſu: ergo ſignificatio vocis eſt ens rationis. Maior poteſt corroborari, quia nihil reale per ſe Logica perſcrutatur, cùm ſit ſcientia rationalis, vt dixi *lib.* 1. *quæſt.* 2. *art.* 6. Secundò, quod habet tantum eſſe per intellectum, eſt ens rationis: ſed ſignificatio vocis habet tantùm eſſe per intellectum: ergo eſt ens rationis. Ma. patet ex definitione entis rationis inſinuata *lib* 1. *quæſt.* 3. *art.* 1. Min. patet, quia actualis ſignatio ipſi voci non competit, niſi per actum inſtituentis, vt tradit Doct. 4. *prealleg.* his verbis, *ſignificatio eſt ſignum ex inſtitutione* huiuſmodi autem relatio naturaliter non exurgit ex fundamento: etſi enim in re ſit aptitudo ad ſignandum effectum ſignatum, tamẽ actualis ſignificatio non ſibi conuenit, niſi per actum imponentis. Tertiò, comparatio vnius ad aliud per intellectus operam, eſt ens rationis, ex eodem Scot. *cit.* atqui ſignificatio vocis eſt collatio vnius ad aliud, putà comparatio ſigni ad ſignatum, vt ſubiungit Doct. *quæſt.* 5. *loci proximè cit. ante* §. *Ad* 1. *ergo B* & *C.* Adde, quod ſignificantur per voces res non exiſtentes; ſiue præteritæ, vt Adam, ſiue futuræ, vt Antichriſtus: relationem autem non eſſe realem, termino actu non exiſtente, conſtat ex dictis *quæſt. de relatione.* Infertur ergo nihil reale eſſe per vocis ſignificationem. Vnde noſtri duo Iuniores procuidubio a Scot. declinant, qui *diſp.* 2. *quæſt.* 2. aſtruunt, ſignificationem vocis eſſe ſolùm denominationem extrinſecam realem deriuatam in ipſamet voce à voluntate primi inſtituentis; deinde ſubdunt, abſolutè huiuſmodi denominationem extrinſecam explicandam non eſſe per ens rationis: nam vt conſtat ex *locis præcit.* apertè Scot. tradit ſignificationem vocis eſſe: ens rationis. quod ibi poſtmodum videntur olfacere *diſp.* 3. *quæſt.* 6. *artic.* 1. cum tamen ibi negent denominationem extrinſecam eſſe ens rationis. Præterea, quando mens alicuius Authoris per verba eiuſdem Authoris nota eſt, non debet trahi ad alienam ſententiam, vt de Ariſtotelis placitis monet Scot. 2. *diſtinct.* 8. *quæſt. vlt.* & *quol.* 7. Atqui Scot. apertè docet ſignificationem nominis eſſe ens rationis, vt paſſus prænominati oſtendunt; ergo ipſi attribuenda non eſt altera ſententia, vt præſtant Nuperi alleg.

26. Dices, Scot. *in* 4. *cit. quæſt.* 5. loquitur dubitatiuè, apponens voculam illam *fortè*, quæ non eſt aſſerentis, ſed ſubdubitantis: ſicque præcit. Doctores, Scot. expreſsè non contradicunt. Dico, etſi eo in loco Scot. adducat illam particulam dubitatiuam, nihilominus paucis interpoſitis, ſubiungit talem ſignificationem vocis eſſe collationem ſigni, ad ſignatum, quam apud Scot. liquet eſſe ens rationis, vt *in fine eius quæſt.* & *quæſt.* 2. *eiuſdem operis.* Atque *in Report. nuper alleg.* id palam affirmat, his verbis. *Ideò nihil nouum eſt ex impoſitione, niſi ordo quidam, qui eſt relatio rationis.*

27. Oppones primò, vox eſt rei ſignificatiua, ſine intellectus opere: ergo ſignificatio vocis non eſt ens rationis. Ant. probatur, vox Leo v. g. à quouis prolata ſignificat Leonem, tametſi intellectus circà eam nihil operetur. Non ergo ſignificatio vocis eſt ens rationis. Negoante ad eius probationem dico cum Scot. 4. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 2 *ſub H* in voce includi aliquid, quod deſignat ens rationis, putà ſignum ex inſtitutione. Hæc enim relatio non conſequitur fundamentum, ex natura rei: quamuis autem aptitudo ad ſignificandum effectum ſignatum ſit à parte rei: attamen actualis ſignificatio ei conuenit, per actum inſtituentis. Ex his deducitur, quod licet non omnes vocem ſignificatiuam proferentes fabricent ens rationis, vt ex 1. *diſtinct.* 22. *quæſt. vn.* §. *Ad quæſt. premitto*, de pſitaco voces humanas edente: nihilominus inſtitutor, eiuſque author, in ſignificatione ipſi voci appingenda ens rationis efformat.

28. Oppones ſecundò, ſi vocis ſignificatio, quæ petitur ab imponente eſt ens rationis, cum imponens, eiuſque impoſitio præterierint, nulla ampliùs remanebit ſignificatio nominis: hoc autem planè falſum eſt: igitur ſignificatio nominis eſt quid reale perdurans, poſt imponentis obiectum. Reſpond. negando ſequelam maioris, ratio negationis eſt, quia vox eſt ſignum rememoratiuum, quod eſt rei præteritæ. Ob id, quamuis inſtitutor è vita deceſſerit; veruntamen non abolentur nomen, nec eius ſignificatio; dummodò vſus eius permaneat, vt quoque conſtat de pretio nummi, & aliorum multorum, quæ eumdem valorem, eamdemque vim retinent, tametſi eorum Authores obierint.

29. Oppones tertiò, ad aliquid cognoſcendum, neceſſe eſt, cognoſcatur eius ratio formalis, per quam in eſſe formaliter conſtituitur: ſed ſignificatio eſt ratio formalis vocis ſignificantis: ergo ad ipſam cognoſcendam oportet eius ſignificationem cognoſcere: at per nos ſignificatio vocis eſt ens rationis: igitur, vt cognoſcatur vox ſignificatiua, neceſſarium eſt cognoſcere ens rationis, quod paucis eſt notum: ſignificatio verò vocis omnibus, apud quos eſt in vſu. Confirmatur, pueri addiſcentes Grammaticam, nomina, eorúmque ſignificationes norunt, nullum verò ens rationis percipiunt, cum ſit cognitum difficillimum. Non ergo ſignificatio nominis eſt ens rationis. Reſpond. ma. veram eſſe de cognitione quidditatiua, perfecta, & euidente: non autem de cognitione parta per vſum, & conſuetudinem ſigni communis, ab aliquo Authore adinuenti, & à Republica recepti, vt eſt cognitio habita de voce ſignificatiua, quam ſibi comparant tam periti, quam imperiti. Quare ad eam acquirendam non eſt neceſſaria notitia entis rationis: veluti ad cognoſcendum aliqualiter hominem non requiritur eius clara, & euidens notitia; ſed ſatis eſt animal rationale ſecundum communem conſuetudinem nomine homo ſignificari. Per idem reſpondetur ad confirmationem, quod aliquo modo declarari poteſt de animantibus diſciplinabilibus, præſertim de cane, qui ſi aſſueſcat, audito nomine panis, & repetito, ſi aliquoties ei panis offeratur, accedit ad tale nomen proferentem, & nonnunquam, ſolo nomine panis audito, eique non oblato, etiam venit ad huiuſmodi nomen exprimentem: audita verò baculi voce, recedit: ipſe autem canis nec agnoſcit, nec facit vllum ens rationis, vt monſtrabitur *in lib. de anima.*

30. Oppones quartò, Sunt nonnulli, qui interdum, ex aliorum doctrina diſcunt, quæ nunquam in eorum mentem venerant, experientia teſtante: ergo in audiente non præexigitur cognitio habitualis rerum, de quibus loquens verba facit, vt vult Doct. *in vtroque loco cit.* Reſpond. conceſſo ant. ad conſeq. dico, Scot. exponendum eſſe de iis, quæ per actum rectum intelliguntur: non verò quæ per actum reflexum, vt Doct. luculenter ediſſerit. *quæſt. 3. vniuerſ.* Vel dicito eſſe interpretandum, de incomplexis, quorum neceſſariæ ſunt ſpecies in audiente, vt ipſe audiens percipiat ea, de quibus loquens ſermonem habet. Argumentum autem procedit de complexis, quorum non prærequiritur cognitio in audiente, vt quæ à loquente perhibentur, accipiat. Ea quippe vis eſt intellectus, vt ex incomplexis perceptis complexiones efformet: & ex his bonos, aut malos diſcurſus deducat. Quamuis autem quoduis obiectum intelligibile non moueat intellectum, ad ſui notitiam per ſe, aut per propriam ſpeciem, ſatis tamen eſt, ſi ipſe occaſionaliter excitetur à re extrà, ad ſibi comparandam cuiuſcumque obiecti notitiam, ſcribente eodem Doct. *in fine quæſt. 4. vniuerſ.*

QVÆSTIO III.

De Enuntiationis eſſentia, eiuſque ſpeciebus.

ARTICVLVS I.

An Enuntiatio ſit ens rationis.

1. QVID, & quotuplex ſit enunciatio, conſtat, *ex Epitome lib. 2. quæſt. 2. art. 1. & 2.* ac etiam *ex 1. quæſt. huius lib. art. vn.* Reſtant autem *in præſenti quæſt.* Hæc præcipuè peruestiganda, videlicet, num enuntiatio inter entia rationis locum teneat, quod diſcutiendum proponitur, *in iſto art.* Deinde an enuntiatio ſit ſimplex qualitas. Rursùs, vtrum enuntiatio apprehenſiua differat à iudicatiua. Poſtmodum, quænam ſit diuiſio enuntiationis in affirmatiuam, & negatiuam; & hæc in ſubſequentibus articulis examinanda, & ſtabilienda curamus.

2. Quoad hunc art. iuxtà ternarium numerum enuntiationum, mentalis, vocalis, & ſcriptæ, tres recitantur peculiares opiniones à Recentibus Philoſophis, quarum vna eſt quorumdam exiſtimantium, omnem enunciationem, ſiue mentalem, ſiue vocalem, ſiue ſcriptam eſſe ens reale, quam expreſsè tuetur Blanc. *diſp. 1. de enunt. ſect. 1.* Et fortè ab his non diſcordant illi, qui aſtruunt obiectum Log. eſſe ens reale, quos reſpui *lib. 1. quæſt. 3.* Altera eſt aliorum, iater quos eſt Maſius *diſp. de oratione quæſt 2.* qui ſuſpicantur enuntiationem mentalem eſſe quidem ens reale: non autem vocalem, & ſcriptam. Tertia eſt communis cæterorum docentium quamlibet orationem ſiue enuntiationem prænominatam eſſe ens rationis. Hanc inſinuat Scot. *quæſt. 3. vniuerſ. paulò antè §. Ad rationem & §. Vel poteſt dici. Et quæſt. 1. prædicam. §. Ad quæſt. dici poteſt.* Eſtque prorsùs conſentanea principiis eiuſdem Doct. Pro captu autem huiuſce difficultatis faciunt quæ ſcripſi *lib. 1. quæſt. 3. art. 3.* de actibus actiuis, & paſſiuis intellectus, quorum priores eſſe Animaſticæ, poſteriores verò eſſe Dialecticæ conſiderationis adnotaui eo in *loco mox alleg.*

3. Aſſertio, enuntiatio tam mentalis, quàm vocalis, & ſcripta eſt ens rationis. Deducitur euidenter ex Scoto *vbi ſuprà.* Probatur primò, quale eſt totum ex partibus conſtitutum, tales ſunt eius partes, hoc eſt, ſi totum eſt reale, partes eius ſunt reales, & ſi totum eſt ſubſtantiale, vtique eius partes ſunt ſubſtantiales: ſed totum logicale eſt ens rationis nempe ſyllogiſmus, ſiue modus ſciendi, vt patet ex aſſertis *lib. 1. quæſt. 3.* vna autem ex partibus ſyllogiſmi eſt enuntiatio, vtpote qui conficitur ex tribus propoſitionibus, inter quas extat enuntiatio, vt declaraui *lib. 3. Epitomes quæſt. 1. art. 1.* Ergo, enuntiatio eſt ens rationis. Secundò omnis collatio paſſiua vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum eſt ens rationis, *ex 4. diſt. 1. quæſt. 2.* Sed enuntiatio eſt comparatio paſſiua prædicati ad ſubiectum, &ècontrà, vt conſtat *ex 1. diſt. 23. quæſt. vn antè B.* Comparantur quippe extrema enuntiationis adinuicem, conueniántne, an verò diſconueniant? Vnde fiunt enuntiationes affirmatiuæ, aut negatiuæ; veræ, aut falſæ, vt oſtendi *lib. 2. Epit. quæſt. 2. art. 3.* Tertiò, cuius ſpecies, & proprietates ſunt reales, eſt ens reale: & cuius ſpecies, & proprietates ſunt entia rationis, eſt ens rationis: ſed ſpecies, & proprietates enuntiationis ſunt entia rationis: ergo enuntiatio eſt ens rationis. Ma. eſt nota. Min. eſt in promptu; ſpecies námque enuntiationis ſunt affirmatio, & negatio, eius verò proprietates ſunt veritas, & falſitas, atque oppoſitio, æquipollentia, & conuerſio, quæ cùm ſint ſecundæ intentiones, conſtat eſſe entia rationis. Porrò, de enuntiatione vocali, & ſcripta ſpeciatim ſuaderi poteſt; quia voces, & ſcripta ſunt ſigna ad placitū ex dictis *in ſuperiori quæſt.* Et ſignum ex inſtitutione eſſe ens rationis aſſeuerat Doctor *in 4. proximè cit.* Ergo, cum enuntiatio vocalis, & ſcripta componantur ex nominibus quæ ſunt entia rationis: clarè infertur enuntiationes vocalem, & ſcriptam eſſe entia rationis.

4. Oppones primò, actus intellectus eſt ens reale; egreditur enim à potentia, & cauſa reali: atqui enuntiatio eſt actus intellectus, cum ſit ſecunda intellectus operatio: ergo, enuntiatio eſt ens reale. Diſtinguo ma. intellectus eſt ens reale, actiuus, concedo: paſſiuus, nego, eo modo quo palam feci *lib. 1. quæſtion. & art. prealleg.*

5. Oppones ſecundò, quod componitur ex partibus realibus, eſt ens reale: ſed enuntiatio componitur ex partibus realibus, igitur eſt ens reale. Ma. liquet. Probatur inductione: enuntiatio mentalis conflatur ex conceptibus realibus: enuntiatio vocalis ex vocibus, quæ ſunt à parte rei, & realiter proferuntur, & ſcripta ex terminis ſcriptis, qui quoque ſunt entia realia. Iterum, ſignificatio, & veritas, quæ enuntiationi competunt ſunt realia: non ergo enunciatio, à ſyllabo entium realium eſt amouenda Conceſſa ma. nego min. ad eius probationem, dico enuntiationem mentalem conſtitui ex conceptibus non quidem actiuis, ſed paſſiuis, qui ex dictis ſunt entia rationis. Enuntiationem autem vocalem conflari ex vocibus realibus, ac etiam ſcriptam ex ſcripturis realibus materialiter ſumptis, concedo: formaliter verò captis, nego, vt ex *antecedente quæſt.* liquidò conſtat. Ad aliud, quod ſubiicitur, de ſignificatione naturali, admittitur: de ſignificatione libera, reſpuitur. Pariter de veritate rei conceditur: de veritate autem intellectûs, & ſigni negatur, vt planum fiet in ſequenti *quæſt.* Vide Orbel. 6. *Met cap. 2.*

ARTICVLVS II.

An Enuntiatio ſit ſimplex qualitas.

6. VOcalem, & ſcriptam enunciationes eſſe compoſitas, pro certo habetur apud omnes: vocalis quippe ex vocibus, ſiue nominibus ore prolatis, & ſcripta ex litteris, & characteribus conflatur. Tota verò difficultas mouetur de enuntiatione mentali, videlicet, num ſicut illæ prærecenſitæ ſunt compoſitæ ex vocibus, & ſcriptis: ita hæc ex partialibus notitiis ſubiecti prædicati, & copulæ coaleſcat.

Qua in re, duas lego Philoſophorum ſententias extremas: prior eſt Soti *lib.2.ſummularum* Hurt. *diſp.7. ſect.2.* & Arriagæ *ibid. diſp 6. ſect.4. concl.3.* affirmantium enuntiationem mentalem, ſiue categoriam, ſiue hypotheticam eſſe ſimplicem qualitatem; ſubſcribit Ponc. *diſp.19. quæſt.4.* Poſterior defenditur à Ioanne de Mag.1. *perih. quæſt.3. dub.3.* Maiore 1. *Poſt. cap.1. fol.61.* Ruuio *quæſt.4.* & pleriſque aliis *ibid.* aſſerentibus, mentalem enuntiationem eſſe ſimplicem qualitatem. Et hanc eſſe magis conformem, communi ſenſui Antiquorum fatentur Conimb. *q.4. art.3.* quam planè indicant Scot. *quæſt.1. primi Perih. in ſolutione 3.* & Tatar. *ibid quæſt.1. dub.1.*

7. Not.1. primam operationem intellectus vocari ſimplicem, nedum penes ſuam entitatem, & principium: verumetiam penes obiecta apprehenſa, hoc eſt, quia termini per eam apprehenſi ſunt ſimplices, & incomplexi, eo modo, quo alibi fuit explicitum. Singulis autem terminis ſimplicibus ab intellectu apprehenſis correſpondent conceptus ipſiuſmet intellectus ſimplices: iique dicuntur conceptus obiectiui; hi verò conceptus formales: ſecunda autem operatio intellectus nuncupatur compoſitio, & diuiſio: compoſitio quidem, propterea quòd termini apprehenſi vniuntur adinuicem & componuntur; ponitur enim vnum obiectum cognitum cum alio obiecto cognito: diuiſio verò, quia termini huiuſmodi inter ſe diuiduntur, & dimouentur: de quibus ſimul vnitis, aut diuerſis, intellectus fert iudicium, atque inſtar iudicis pronunciat ſententiam, in alterutram partem, perſpiciens hos conuenire, illos verò diſcrepare. Si autem termini adinuicem conueniant, iudicium quod de eis fert intellectus, vocatur iudicium affirmatiuum: quod ſi inter ſe repugnent, iudicium de eis, perhibetur negatiuum: & communiter illud affirmatio, & aſſenſus: hoc verò negatio, & diſſenſus nominatur. Hoc totum conſpicuè tradit Scotus 1. *diſtinct.3. quæſt.4.§. Quantum ad 2.C. & D.*

8. Not.2. Noſtrum intellectum ſimul plura intelligere nequire, ratio eſt, quia per vnam ſpeciem non poteſt intelligere, niſi vnum obiectum, atque pro ſua finitate, & imbecillitate non poteſt ſimul attendere pluribus obiectis, per plures, & diſtinctas ſpecies repræſentatis: hinc prodit neceſſitas compoſitionis, & diuiſionis: etenim cum apprehendere non valeamus eſſentiam rei, ſimulque eius omnes proprietates, & virtutes, neceſſe eſt, habeamus diſtinctas apprehenſiones, penes diſtinctionem rerum, quæ à nobis ſunt apprehendendæ. Quare coniungenda ſunt, quæ rei conueniunt, & ſegreganda, quæ rei repugnant, & in hoc munere ſita eſt ſecunda operatio intellectus, quæ fundatur in vnitate, aut diſtinctione rerum; proptereà ſuprà compoſitionem, & diuiſionem eſſe nuncupatam obſeruaui.

9. Aſſertio, Enuntiatio mentalis non eſt ſimplex ſed compoſita qualitas. Colligitur ex Scot. *prealleg.* Probatur primò ex Ariſt.1. *Perih. cap.1.* qui ſecundam operationem intellectus appellat compoſitionem. Et *c. de verbo* ſubiungit, verbum componere ſubiectum, cum prædicato: atque enuntiationem effici per compoſitionem, & diuiſionem intellectus. Ampliùs 3. *de anima cap.6 T.21.* Perhibet ſecundam operationem intellectus eſſe compoſitionem conceptuum. Vnde iam inoleuit apud Poſteriores Philoſophos, vt ſecunda operatio intellectus, compoſitio abſolutè nominetur. Compoſitionem autem ſimplicitati opponi, præ aliis notat Vorrilon.1. *diſtinct.8.* Igitur cùm per Ariſtotelem compoſitio conceptuum competat enuntiationi mentali, indubiè ſequitur in ſententia eiuſdem Ariſtotelis ipſam enuntiationem eſſe compoſitam qualitatem.

10. Dices, cum Tol. *quæſt.19. tertij de anima*, & Conimbr. præcit. poſt S. Th. alioſque ab eis alleg. Ariſtotelem exponendum eſſe de compoſitione, & conceptis obiectiuis, ideóque loca eius præadducta nec oppugnant, nec expugnant primam ſententiam, quæ ab enuntiatione mentali remouet compoſitionem, conceptuſque formales. Contrà, compoſitioni obiectiuæ, conceptibuſque obiectiuis correſpondent compoſitio formalis, conceptuſque formales, quia iſti, ex illis oriuntur, veluti cognitio partialiter ex obiecto prodit, ſecundum communè Philoſophorum placitum. Ergo, ſi enuntiationi mentali conceditur compoſitio obiectiua, pariter ab eadem non eſt auferenda compoſitio formalis. Idque maximè videtur habere locum, in doctrina Thomiſtarum, diſtinguentium cognitionem Angelorum à cognitione hominum, in eo, quod illa eſt ſimplex: iſta verò compoſita. Hoc autem diſcrimen non eſſe capiendum de compoſitione obiectiua enunciationi, quia vtraque fertur ad obiecta compoſita. Nec quoque de conceptibus apprehenſiuis formalibus, vt interpretantur Conimbr. *artic.3. in fine ſolutionis primi:* Siquidem per eoſdem *quæſt.4. art 1.* enuntiatio apprehenſiua, à iudicatiua non diſſidet. Igitur noſtra aſſertio vera eſt, tam de conceptibus apprehenſiuis, quam de iudicatiuis. Secundò, quod conſtat partibus, eſt compoſitum: ſed enuntiatio mentalis conſtat partibus: ergo eſt compoſita. Ma. eſt liquida. Min. oſtenditur, ſicut nomen, & verbum vocalia ſunt partes enuntiationis vocalis, ita nomen, & verbum mentalia ſunt partes enuntiationis mentalis. Vocalis námque enuntiatio eſt ſignum enuntiationis mentalis, & voces ſunt ſigna conceptuum, *ex initio primi Perih.* Tertiò, ex eis aliquid componitur, in quæ reſoluitur, vt patet de corpore mixto, quod componitur ex quatuor elementis, in quæ reſoluitur ſecundum vulgatam opinionem: Sed enuntiatio mentalis reſoluitur in prædicatum, & ſubiectum, tanquam eius partes, & verbum, tanquam vinculum, & copulam vtriuſque, vt cum Ariſtotele 1. *Priorum*, 1. fusè declaraui *in Epitome lib.1. quæſt.1. art.2.* Ergo, enuntiatio eſt qualitas compoſita. Quartò, intellectus nequit iudicare vnum alteri conuenire, niſi illa duo apprehendat; præcedit enim apprehenſio iudicium, quod non fertur de rebus ignotis: ergo iudicium comprehendit duas apprehenſiones duarum rerum: atque enuntiatio, quæ cum iudicio coïncidit, coaleſcit ex illis duabus apprehenſionibus, tanquam ex partibus. Conſequentia probatur, quia intellectus iudicio, quod apprehenſiones ſupponit, aut percipit ea, de quibus iudicat, vel non: non ſecundum, quia de illis iudicare non poſſet, ergo primum, ac proindè iudicium ex duabus apprehenſionibus conflatur, quod cum identificetur cum enuntiatione mentali, conſpicuè deducitur enuntiationem mentalem haud eſſe ſimplicem qualitatem.

11. Oppones primò, Enuntiatio eſt iudicium, quo intellectus fertur ad totum enuntiabile iudicandum, abſque eo, quod tendat in eius partes. Vis quippè iudicij talis eſt, vt valeat attingere totum, licet eius partes non attingat; præſertim in Schola Scoti affirmantis, totum realiter ſecerni à ſuis partibus ſimul vnitis. Ergo, enuntiatio eſt ſimplex qualitas. Nego ant. Siquidem fieri nequit, vt intellectus totum percipiat, eius partibus imperceptis, alioquin eſſet falſa eius intellectio, intelligendo nimirum aliquod ſimplex, quod tamen reuera eſt compoſitum, maximè cùm totum eſſentialiter à ſuis partibus dependeat, ex dicendis in Phyſ. Quapropter, cùm enuntiatio ex probatis ſit compoſita, conſequenter intellectus ad eam, vt compoſitam fertur.

12. Oppones ſecundò, ſi ex obiectiua enuntiatione compoſita, arguitur enuntiatio compoſita formalis, vt ſuprà intuli, omnis enuntiatio obiectiua foret compoſita, quia ex duobus obiectis realiter, aut formaliter, aut ratione diſtinctis efficitur, quorum vnum ſubiectum, alterum verò prædicatum nomen ſortitur; ſicque *Deus eſt immortalis, Deus eſt infinitus*, & aliæ propoſitiones de Deo efformatæ, eſſent compoſitæ: atque ipſemet Deus cõpoſitionis non eſſet expers, cuius oppoſitum aſſerui *Tract. de Deo vno diſp.1.* Non ergo inficiandum

ciandum eſt enuntiationem eſſe qualitatem ſimplicem. Reſp. ſequelam valere de iis duntaxat, quæ ſubeunt compoſitionem, hoc eſt de obiectis, quæ quoquo modo inter ſe ſunt compoſita, aut componibilia: non autem de Deo, aut de iis, quæ de ipſo efferuntur, cùm Deus ab omni compoſitione, & componibilitate ſit immunis. Quamuis autem in propoſitionibus de Deo, eiuſque attributis, adſint extrema, ſubiectum nimirum, & prædicatum vnà cum copula verbali: nihilominus, quia vnum eorum non ſe habet per modum actus, & alterum per modum potentiæ, quod exigitur ad veram compoſitionem: idcircò nulla in præfatis propoſitionibus infertur compoſitio obiectiua: ſed tantum deducitur eorum extrema, aliqua ex tribus diſtinctionibus prænarratis diſtingui. Vtrum verò, Deus de ſe ipſo efformet veras propoſitiones, altercantur nonnulli, Hurt. enim adductus *in initio art.* ſequutus Nominales affirmat: negant autem alij & bene, quandoquidem Deus ob ſummam ſuam ſimplicitatem, & infinitatem, compoſitionis eſt expers, quæ ad propoſitiones efficiendas requiritur, quæve in creato intellectu imperfectionem innoluit.

13. Oppones tertiò, Ariſtoteles 3. *de anima T.* 53. hæc profert verba. *Cum intellectus totum habens partes, & quatenus totum, & quatenus vnum quoddam ſpeculatur, tunc vno eodemque tempore, illud totum intelligit: pariter intellectus actu ſimplici, eodemque temporis momento totam enuntiationem attingit.* Conf. 1. voluntas actu ſimplici volitiuo tendit, in plura vnita ſimul, & compoſita ab ipſamet voluntate volita: ergo idipſum affirmandum eſt de actu intellectus, penes enuntiationem. Conf. 2. quod poteſt potentia inferior, poteſt quoque potentia ſuperior, vt patebit *in lib. de anima*: ſed phantaſia habet ſimplicem actum phantaſiandi, circa res diuerſas, & compoſitas, vt in ſomnis comprobatur: ergo hoc ipſum non eſt denegandum intellectui, qui eſt potentia ſuperior, & eminentior. Reſp. Ariſt. ibi loqui de toto diuiſibili, nempe continuo, quod dupliciter vocari poteſt diuiſibile, actu ſcilicet, & potentia. Si concipiatur ab intellectu, quatenùs eſt diuiſibile potentiâ in has, & illas partes, ſic ſucceſſiuè intelligitur: quòd ſi concipiatur, quatenus eſt actu diuiſum in partes, ſic intelligitur ab intellectu, & apprehenditur ſimul apprehenſione ſpectante ad primam operationem ipſius intellectus, quam idem Philoſophus vocat diſtinctionem alicuius de aliquo, cùm prius egerit de prima mentis operatione. Ad 1. conſ. conceſſo ant. negatur conſequentia, ratio diſparitatis eſt, quia præterquamquod, intellectus potitur tribus operationibus inter ſe diſtinctis, quæ volontati non adaptantur, cognitio partialiter cauſatur ab obiecto, non autem volitio, quæ ſolùm à voluntate elicitur. Ideò ab obiecto complexo, complexa, ſeu compoſita cognitio efficitur; veluti ab obiecto incomplexo, incomplexa notitia exoritur. Vel dicito, admittendo paritatem; cùm voluntas per Scot. ſit potentia collatiua, poteſt de complexis volitis habere actum volendi complexum. Ad 2. conſ. concedi poteſt ma. & negari minor, cum quibuſdam Scotiſtis aſſerentibus, phantaſiam pollere quadam virtute coniungendi vnum obiectum, cum alio, quod alibi eſt excutiendum.

14. Oppones quartò, ſi enuntiatio foret compoſita ex pluribus notitiis partialibus, duo accidentia numero diſtincta ſimul inhærerent in eodem ſubiecto, quod negat Ariſtoteles 4. *Met. T.* 14. Non videtur ergo enuntiatio eſſe compoſita qualitas. Admiſſo ant. negatur conſequentia. Ad Ariſtotelem dico ipſum loqui de accidentibus augmentabilibus, & remiſſibilibus, quorum termini ſunt ſimul incompoſſibiles: non autem de accidentibus intentionalibus, aliiſque huiuſmodi, quæ ex probandis *in Met. quæſt. de accidente*, in eodem ſubiecto ſimul ſubiectari queunt.

Inſtabis, Scot. 4. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 2. O. *ad finem*, ait, ſecundæ intentiones formaliter ſunt vnus actus ſimpliciſſimus: ergo cùm enuntiatio, ſyllogiſmus, & huiuſmodi ſint ſecundæ intentiones, non ſunt qualitates compoſitæ. Satisfit, ſi dicatur Doct. loqui de ſecundis intentionibus pertinentibus ad 1. operationem intellectus, non autem de cæteris, de quibus nunc eſt ſermo. Quamuis Tatar. preſſus hâc inſtantiâ ancepa remaneat.

Articvlvs III.

An enuntiatio apprehenſiua diſtinguatur ab enuntiatione iudicatiua.

15. GReg. *quæſt.* 1. *prologi*, & Conimbr. *quæſt* 4 *art.* 1. *huius operis*, nullum diſcrimen agnoſcentes inter enuntiationem apprehenſiuam, & indicatiuam, putant omnem enuntiationem inqualem eſſe iudicatiuam. Oppoſitum verò communiter Scotiſtæ ex Scot. 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 3. §. *Tenentes, circà D.* & Nominales cum Och. *quæſt.* 1. *prol. docentes enuntiatiuam propoſitionem realiter, à indicatiua diſſidere.*

16. Not. apprehenſionem intellectus eſſe duplicem, vnam ſimplicium terminorum, quæ ad primam operationem intellectus pertinet, & vulgò dicitur ſimplex apprehenſio, de qua nullum eſt dubium in præſenti. Siquidem in iſta nec eſt veritas, nec falſitas, nec affirmatio, nec negatio, nec vllum iudicium elucet: alteram complexorum terminorum, qui ab intellectu quidem percipiuntur, ſed non iudicantur tametſi in his ſit veritas, aut falſitas, vt cùm apprehendimus aſtra eſſe paria, & circulum eſſe quadratum, abſque eo, quod de iſtis noſtram proferamus ſententiam, & hæc nuncupatur apprehenſio enuntiatiua.

17. Aſſertio, enuntiatio apprehenſiua, à iudicatiua planè diſtinguitur. Hanc tanquam Scot. præcit. tradit Doctiſſimus Bargius 1. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 3 & ſequitur Maior 1. *Poſt. fol.* 61. Probatur primò. Omne prius diſtinguitur à ſuo poſteriori: enuntiatio autem apprehenſiua præit enuntiationem iudicatiuam: ergo hæc, ab illa ſecernitur: ma. eſt commune Philoſophorum, & Theologorum pronunciatum, min. ſuadetur: priùs mente componimus extrema adinuicem, quàm de eis iudicium feramus, quia iudicium eſt de vnitis, & complexis, quo iudicamus eorum extrema inter ſe conuenire, vel non conuenire: ergo cùm compoſitio, quæ eſt ſecunda mentis actio, præcedat iudicium, & compoſitio, & enuntiatio coïncidant, clarè deducitur, apprehenſionem enuntiatiuam, à iudicatiua diſtingui. Secundò contradictoriæ propoſitiones à nobis ſimul apprehenduntur, nec non propoſitiones indifferentes, & ambiguæ, vt an Cœlum ſit incorruptibile? an mixtum componatur, ex quatuor elementis, nec ne? ſed duo iudicia contradictoria, de eodem ſubiecto ſimul, & in eodem intellectu eſſe repugnãt: ergo apprehenſio complexa à iudicio tenera ſegregatur. Ma. firmatur authoritate Philoſophi 2. *de anima T.* 145. *& inde Et* 3. *eiuſdem T.* 58. perhibentis, nullum ſenſum, nullumque intellectum comparare extrema, niſi ipſa apprehendat: huiuſmodi verò apprehenſio enuntiatiua eſt iudicij expers; quia extremis ſic apprehenſis non aſſentimur, eo ferè modo ſubiungit Doct. quo nos dicimus intelligere, quod credimus eſſe verum, & non intelligere, quod credimus non eſſe verum, quamuis illud apprehendamus.

18. Reſpondet Conimbr. cum quibuſdam quos citat, & imitatur Suarez *diſp.* 8. *Met. ſect.* 4. præfatas non eſſe veras enuntiationes, ſed ſimplices apprehenſiones vocis, quarum vna cum altera non coniungitur, ſed vna poſt alteram concipitur. Contra, quæ gaudent veritate rei, aut falſitate, ſunt veræ enuntiationes, vel falſæ, vt patet ex definitione enuntiationis, cuius veritas,

ritas, aut falſitas, ſi non eſt eſſentia, ſaltèm eſt eius proprietas, quod palam feci *in Epitome lib.2. quæſt.5. art.2.* & defenditur à Tatar. 1. *Perih quæſt.3 ſcholi 3.* Enuntiationes autem apprehenſiuæ polient veritate, aut falſitate rei de qua enuntiantur, vt ſunt duæ contradictoriæ apprehenſæ, puta ſtellæ ſunt pares; ſtellæ non ſunt pares. Itemque, circulus eſt quadratus: circulus non eſt quadratus, & conſimiles, quæ quidem à nobis apprehenduntur, non tamen iudicantur. Igitur non ſunt ſimplices vocis apprehenſiones, ſed veræ, & germanæ enuntiationes rerum. Deinde, propoſitiones dubiæ, & ancipites ſunt propriæ enuntiationes, quia licet vt dubiæ cognoſcantur à nobis, in ſe tamen ſunt veræ, aut falſæ, tales autem enuntiationes ſunt tantùm apprehenſiuæ, cùm de his nullum demus iudicium, vt non rarò præſtant ipſi Conimbr. relinquentes ſub dubio vtramque partem quæſtionis ab eiſdem propoſitæ. Adde, quod nonnunquam contingit propoſitionem in ſe eſſe veram, de qua iudicium eſt falſum. Igitur diſtinguenda eſt apprehenſiua, à iudicatiua enuntiatione. Denique, plerumque accidit, vt de rebus agendis conceptus effingamus apprehenſiuos, de eis tamen nolumus iudicare, aut ob earum difficultatem, aut ob timorem aliquos offendendi. Nec prætermittendum eſt, vocalem eſſe ſignum mentalis enuntiationis, noſque interdum exprimi iudicium vocale oppoſitum mentali propoſitioni; quod eſt expreſſum mendacium: vel nullo habito iudicio mentali, de quibuſdam voce promitur iudicium. Si ergo, ore fertur iudicium; mente verò habetur ſola apprehenſio enuntiatiua, de eiſdem rebus, plane conceditur enuntiatio apprehenſiua diſtincta, à iudicatiua.

19 Oppones primò, vocabula, quibus vtitur Ariſtoteles, ad nominandam ſecundam mentis operationem, ſignificant omnem enuntiationem eſſe iudicatiuam: ergo nulla eſt enuntiatio apprehenſiua ab illa diſſita. Ant. probatur, *in lib. prædicamentorum cap. de ſubſtantia,* appellat idem Philoſophus enuntiationem, opinionem, opinio autem cùm ſit de rebus probabilibus, iudicium includit. *Et 6. Eth. cap.3.* eam vocat actum ſcientiæ, qui pariter à iudicio non diſſidet. *Et 3. de anima Tex. cit. & hoc loco* compoſitionem, & diuiſionem nuncupat, eamque diuidit in affirmatiuam, & negatiuam: veram, & falſam. Igitur, ſecundum Ariſtotelem, in Scholas, non eſt inuehenda diſtinctio enuntiationis in apprehenſiuam, & iudicatiuam. Reſpond. *ex locis præalleg.* deduci, Philoſophum docere enuntiationem iudicatiuam tanquam notiorem, & frequentiorem, pluribuſque nominibus inſignitam: non inficiari verò, enuntiationem apprehenſiuam, etſi eam non ſic expreſſerit, veluti iudicatiuam. Idque de aliis multis præſtat idem Ariſtoteles, notante Valone *Tract. Formal.* & indicat *3. de anima T.26.* definiens enuntiationem præſcindentem ab apprehenſiua, & iudicatiua.

20. Oppones ſecundò iudicium nihil eſt aliud, quàm affirmatio vnius de alio, vel negatio vnius ab alio. ſecundum S. Th. *quæſt.1. de veritate art.1.* vel ſecundum Scot. *4. diſt.47. quæſt.1. §. Reſpondeo infrà A.* iudicium eſt certa apprehenſio de aliquo per aliud. Sed qui prædicatum vnit, & connectit cum ſubiecto, affirmat vnum de alio: & qui remouet, ſiue diſiungit prædicatum à ſubiecto, aliquid de alio negat Siquidem affirmare aut negare, eſt iudicare: atque affirmatio aut negatio eſt iudicium: ergo ſola enuntiatio iudicatiua eſt genuina enuntiatio. Conceſſa ma. diſtinguo min. Si enuntiatio percipiatur ab intellectu tãquam quid complexum, de eo nihil determinandũ, nego: quod ſi percipiatur ab intellectu, vt quid complexũ de ipſomet aliquid determinando, concedo, quod ſatis ſuprà manet probatum, & firmatum.

21. Oppones tertiò, vbi eſt paſſio, ibi eſt eſſentia, à qua talis paſſio promanat, quia realiter identificantur: ſed veritas, vel falſitas eſt paſſio enuntiationis iudicatiuæ duntaxat: ergo præter iudicatiuam: nulla alia cenſenda eſt propria enuntiatio. Ma. patet. Min. probatur, qui iudicat, dicit verum, vel falſum: non ita, qui apprehendit, alioquin Deus, qui omnia enuntiabilia apprehendit, poſſet dicere falſum, quod ingentem falſitatem ſapit. Concedo ma. nego min. ad eius probationem, fateor quidem eum, qui iudicat dicere verum, aut falſum: nego tamen, abſque iudicio, eum non poſſe apprehendere verum vel falſum. Qui enim tantum apprehendit, non dicitur ſcire, aut errare, propterea quod ad alterutram partem tenendam, aut reſpuendam minimè ſe determinat. Ita ſi Deus apprehendat falſum, nihilominus eius apprehenſio non eſt falſa. Extat namque non exiguum diſcrimen inter apprehendere falſum, quod in ſe falſum eſt, & falſa animi apprehenſione. Primum Deo competit: ſecundum verò ipſi Deo aduerſatur.

ARTICVLVS IV.

An diuiſio enuntiationis in affirmatiuam, & negatiuam ſit generis in ſpecies.

22. IOannes Maior Philoſophus, & Theologus acutiſſimus, Doctoris Subtilis auditor *Tract. 1. ſummularum ad finem, de propoſitione affirmatiua, & negatiua,* ex Boëtio *1. Perih.* recenſet duas oppoſitas ſententias, in hoc *art.* quarum prima eſt Alex. *1. priorum cap.1.* Philop. *1. Poſt. c. 21.* & aliorum exiſtimantium, prænominatam diuiſionem eſſe analogi in ſua analogata. Secunda verò, quam idem Maior teſtatur ſuo tempore fuiſſe communem, defenditur à Porph. *1. priorum cap.1.* Simplicio *cap. de quantitate* S. Th. *cap.4. primi Perih.* Ioanne de Magis *quæſt.3. dub.1.* & innuatur à Scot. *1. poſt. ante, & poſt. §. Ad quæſt. dicitur,* & aliis, ex Antiquis, & Modernis, qui vno ore affirmant talem diuiſionem eſſe vniuoci in ſua vniuocata, ſiue generis in ſpecies.

23. Not. primò, Scot. mox alleg. referre ex Auerr. tres rationes Alex. ad ſuadendum affirmantem enuntiationem priorem eſſe negante Prima decerpitur ex parte vocis, & dicitur prioritas ſimplicitatis dictionis. Affirmatiua enim vox ſimplicior eſt negatiua: negatio quippe ex affirmatione, aliquo ſibi adiuncto efficitur. Secunda ex parte rei, quamuis enim in rebus particularibus non eſſe præcedat eſſe, vt patet in ſublunarium generatione: attamen abſolutè, eſſe præcedit non eſſe, vt eſſe primæ cauſæ præcedit non eſſe cauſæ ſecundæ, quò fortè reſpiciens Ariſtoteles, inquit, actus eſt prior potentia *9. Met.13.* Cùm autem affirmatio ſignificet eſſe, & negatio non eſſe, illam anteire hanc, oportet. Tertia ex parte intellectus, quia intellectus prius componit; quàm diuidat, quod eſt dictu, intellectus priùs affirmat, quàm neget. Addunt alij quartam quæ eſt prioritas rationis, per affirmationem namque cognoſcimus negationem, & per habitum priuationem vt patet *primo Poſt. cap 11. & 1. diſtinct.41. quæſt. vn. & diſtinct.47. & Tract. de ſcientia Dei diſp.2. quæſt 8.*

24. Not. ſecundò, ex Tatar. *in prædicam. cap. de quantitate quæſt. vn. ſcholi* 1. Bifariam ſpecies alicuius generis poſſe comparari. Vno modo inter ſe; ſicque vna eſt prior, & perfectior altera, vt homo, leone. Altero modo ad genus, quod de ſuis ſpeciebus prædicatur, & ita ratio generis eſt eiſdem vniuoca, deque ipſis immediate, & ex æquo prædicatur. Hanc doctrinam affert Scot. *quæſt.4. prædicam §. Propter hoc.* His verbis, in omni genere eſt vnum primum, quod eſt menſura poſteriorum *ex 10. Met. T.21.* fortè tamen non eſt omnino ſimile de vocibus ſic analogicis, & de genere reſpectu ſpecierum, quia licet generis ſpecies inter ſe habeãt ordinẽ, ſecundũ perfectius, & imperfectius in eſſendo, tamen in participando rationem generis, non habent ordinem, quia æque primò participant

ticipant naturam generis. Nam æque immediatè prædicatur genus de primis ſpeciebus condiuidentibus ipſum, & tunc nulla eſt differentia in prioritate inter iſtas prædicationes, albedo eſt color, nigredo eſt color, quamuis comparando albedinem; & nigredinem inter ſe albedo ſit perfectior nigredine.

25. Aſſertio, diuiſio enuntiationis in affirmatiuam, & negatiuam eſt vniuoca. Tangitur à Doct. *loco cit.* Et 1. *Priorum quæſt.* 3. Probatur, illud eſt vniuocum, quod æqualiter à ſuis inferioribus participatur: ſed nomen, & ratio enuntiationis æqualiter participatur ab affirmatiua, & negatiua: ergo prænominata diuiſio eſt vniuoca. Ma. conſtat ex definitione vniuocorum. Min. oſtenditur. Ratio enuntiationis præciſè ſumpta eſt dictio vnius de alio, vt enucleaui *in Epitome lib.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 1. atqui hæc vniuocè competit affirmatiuæ: vtraque enim eſt dictio vnius de alio, tametſi penes proprias differentias diſtinguantur: vna quippè eſt affirmatiua, altera verò negatiua. Rurſùs, enuntiatio abſtrahit à veritate, & falſitate, vt egregiè docet Scot. 4. *diſt.* 8. *quæſt.* 2. §. *Aliter ſub V.* pariter & ab affirmatione, & negatione, diuiſum namque præſcindit à membris diuidentibus in quæ ſcinditur: commune autem abſtractum à ſuis inferioribus, eiſdem conueniens ſecundum idem nomen eamdemque rationem, eſt vniuocum: at enuntiatio eſt huiuſmodi reſpectu affirmatiuæ, & negatiuæ: vtraque enim enuntiatio eodem nomine, & ratione communi enuntiationis gaudent. Igitur partitio illa enuntiationis in affirmatiuam, & negatiuam eſt vniuoca.

26. Oppones primò, Ariſt. *lib.* 1. *huius operis cap.* 4. affirmatiuam facit priorem negatiua: Et ratio eſt, quia affirmatio præfert compoſitionem, & negatio diuiſionem: compoſitio autem præit diuiſionem: ſed quod eſt prius alio, non vniuocatur cum illo, quandoquidem vniuoca æque primò participant communem rationem, per quam perhibentur vniuoca: ergo prælata diuiſio non eſt cenſenda vniuoca. Reſpond. explicando Ariſt. affirmatio eſt prior penes rationem communem enuntiationis, nego: penes rationem peculiarem, & ſpecificam negationis, vt pateſeci *in* 2. *not.* concedo.

27. Oppones ſecundò, diuiſio alicuius totius eſſentialis in accidentalia, non eſt vniuoca, vt liquet de diuiſione ſubiecti in accidentia: ſed prærecenſita diuiſio eſt totius eſſentialis in ſua accidentia, videlicet enuntiationis in ſuas qualitates: quia affirmatio, & negatio ſunt eius qualitates, vt innuit Philoſophus *hoc lib.* videnturque differre, veluti homo albus, & homo niger, qui eſſentialiter non differunt, *ex* 10. *Met. cap.* 25. Conceſſa ma. ad min. Dico affirmationem, & negationem eſſe qualitates enuntiationis eſſentiales, veluti differentiæ generis diuiſiuæ, & ſpecierum conſtitutiuæ ſunt differentiæ eſſentiales, quæ nonnunquam dicuntur qualitates, vt tetigi *in Epit. lib.* 1. *quæſt.* 4. *art.* 7. *& lib.* 2. *Log. quæſt.* 5. *art.* 1, ex Scot. 3. *diſt.* 1. *quæſt.* 1, *art.* 3. *D.* Ita Philoſophum exponunt eius Interpretes.

28. Oppones tertiò, vna ex legibus bonæ diuiſionis eſt vt diuiſum non excedat membra diuidentia, vt explicui *in Epit. lib.* 2. *quæſt.* 7. *art.* 1 ſed enuntiatio, quæ eſt diuiſum huius partitionis ſuperat membra diuidentia. Inuenitur namque aliqua enuntiatio, quæ nec eſt affirmatiua nec negatiua, vt nullus Leo non eſt animal; quæ non eſt negatiua, propter duplicem negationem ipſi additam: nec affirmatiua: ſi enim vna negatio poteſt efficere propoſitionem negatiuam, potiori iure duæ negationes id præſtare valent. Siquidem ſi vnus homo poteſt ferre pondus decem librarum: faciliùs duo homines illud idem pondus vehere queunt. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico eam eſſe affirmatiuam, quia duæ negationes affirmant. Ad huius improbationem, diſtinctio eſt adhibenda, ſi ſe mutuò iuuent, concedo: quod ſi vnus alterum impediat, nego Idque accidit in duabus negationibus: prima enim negatio impedit ſecundam; quia cùm negatio ſit malignantis naturæ, quidquid poſt ſe inuenit, deſtruit, eiuſque oppoſitum ponit. Hinc fit, vt paritas negationum, ante verbalem copulam pariat affirmatiuam, imparitas verò negatiuam, vt diligenter aduertunt Maior cit. & Titel. *lib.* 3. *de enuntiatione cap.* 10.

29. Oppones quartò, affirmatio, & negatio competunt primo principio, quod habetur 4. *Met. T.* 15. nempe de quolibet vera eſt affirmatio vel negatio: at hoc primum principium eſt commune tranſcendens, cui nec ratio generis, nec ſpeciei congruere poteſt. Ergo præfata diuiſio non eſt generis in ſpecies. Reſpond. affirmationem, & negationem dupliciter accipi, vno modo, primò intentionaliter, hoc eſt pro eſſe, & non eſſe, & ita conueniunt primo principio, ſpectantque ad Met. Altero modo, ſecundò intentionaliter id eſt pro formali ratione enuntiationis affirmatiuæ, & negatiuæ, ſicque enuntiatio, reſpectu earum habet rationem generis, & ad Log. pertinent; vt bene aduertit Tatar. 5. *Perih. quæſt.* 1. *dub.* 5.

QVÆSTIO IV.

De proprietatibus Enuntiationis.

ARTICVLVS I.

Quid ſit veritas.

1. VERITATEM eſſe, luce clarius eſt; paſſim enim legitur in ſacris Paginis, nuncupatim Deut. 13. *res veritate perſpecta* Iudic. 16. *aperiens veritatem rei.* Eſdræ 3. *ſuper omnia autem vincit veritas.* Cuius magnum teſtimoniũ exhibet Chriſtus Dominus Ioannis 18. his verbis. *Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundũ, vt teſtimonium perhibeam veritati.* Et 16. *cum venerit ſpiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Ad hanc acquirendam tanquam omni honore, & amore dignam, toto vitæ ſuæ curſu Philoſophi labori, & ſudori non parcunt, in eiuſque indagine omne ſtudium, & curam collocant: immò cæteris poſthabitis hanc vnam amplectuntur, & præ reliquis diligunt. Ideò celebratur adagium illud, amicus ſocrates, amicus Plato, magis amica: Veritas quod inſinuatur 1. *Eth.* 6. Quamuis, vt omni commodo cautæ, & vt claris oculis omnia intuenti, plerique non acquieſcant, teſte Apoſtolo *Roman.* 2. odioque habeatur, iuxtà illud vulgatum, *veritas odium parit.* Cum autem veritas, ex Bonet. 5. *Met. c.* 2. ſit nomen æquiuocum, & æquiuocorum ſit diſtinguendum, ex Scot. *Quol.* 1. §. *De primo A.* in huius examine, diſtinctione eſt vtendum. In primis, affirmantibus Scot. 6. *Met q.* 3. *&* 5. *d.* 2. *q.* 1. §. *Ad arg. F.* Lych. *ibid.* & Bonet. cit. diſtribuitur veritas in veritatem rei, & veritatem intellectus. Veritas rei, quæ & veritas in eſſendo, & tranſcendentalis nuncupatur, eſt paſſio entis, ſpectans, ad Met. cuius meminit Doctor 1. *d.* 3. *quæſt* 4. §. *Circa* 4. *ſub N.* Veritas intellectus ſiue in cognoſcendo, quæ *ex* 1 *diſt.* 48. *q. vn.* §. *Quamuis*, eſt conformitas actus intelligendi, ab obiectum intellectum, ſecernitur in veritatem incomplexam, & complexam, *ex* 1. *q. prologi*, §. *Antequam ſub M.* Veritas incomplexa eſt conformitas actus ſimplicis intellectus, ad obiectum ſimplex & incomplexum, quando ſcilicet obiectum incomplexum ita intelligitur, ſicut eſt à parte rei. Veritas complexa eſt conformitas intellectus componentis vnum, cum alio, vel diuidentis vnum ab alio, ſicut eſt à parte rei. Prior ſpectat ad 1. operationem, poſterior verò ad 2. operationem intellectus: primæ opponitur ignorantia: ſecundæ verò falſitas aduerſatur: hancque potiſſimum in præſentia excutere conamur: illam verò in Met. exa-

minandam remittimus. Iuxta autem multiplicem veritatis acceptionem multiplex affertur quoque eius deſcriptio, vt videre licet apud Archipræſulem Aquenſem 1. *diſtinct.* 19. *propoſitione* 2. & Altenſtaig *in Lexico Theologico, verbo veritas.* Vna autem eſt Philoſophorum promulgata veritatis definitio, à Boëtio tradita, nempe veritas eſt adæquatio rei ad intellectum. Altera eſt Auic. 1. *Met. cap.* 1. Veritas vniuſcuiuſque rei eſt proprietas eſſe ſui, quod ei ſtabilitum eſt. Tertia, veritas eſt quidditas depurata, & omni extraneo ſeiuncta. Quarta elicitur ex Doct. *quol.* 18. *art.* 3. §. *Contrà ante T.* Veritas eſt conformitas eius, quod affirmatur ad exiſtentiam rei. Secunda & tertia deſcriptiones adaptantur veritati incõplexæ, & trãſcẽdentali. Prima verò, & quarta competunt veritati complexæ, & Logicæ. E regione falſitas quatenus contrariatur veritati Logicæ deſcribitur, difformitas eius, quod enuntiatur, ad illud, quod eſt in re. Hinc ſubdit Scot. 4. *d.* 8. *quæſt.* 2. §. *Aliter ante V. & diſt.* 50. *quæſt.* 6. §. *Ad argumenta K.* poſt Ariſt. *in prædicam. cap. de ſubſtantia, & cap. de modis prioris,* ex eo, quod res eſt, vel non eſt, oratio eſt vera vel falſa Rurſus ex eodem Doct. *Quol. alleg.* exhauritur duplex veritas, altera immediata, & indemonſtrabilis, quæ principio competit: altera verò mediata, & demonſtrabilis, quæ concluſioni coaptatur: & indicatur ab eodem Scot. 1. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 3. §. *Quantum A.* his verbis: ſunt duo actus intellectus aſſentiendi alicui vero complexo, actus, quo aſſentitur alicui vero complexo proptèr ſe, ſicut principio: alius verò, quo aſſentitur alicui vero complexo, propter aliud, ſicut concluſioni propter principium.

2. Dices, Scot. alibi docere veritatem concluſionis, non diſſidere à veritate principij, vt notat Gadius. *fol.* 188. & exponit Lych. 1. *d.* 8. *q.* 4. §. Iſtis rationibus. Ergo, nulla eſt præfata diſtinctio veritatis, vel Scot. non ſibi cohæret. Dico, Doct. ſolum innuere *in* 1. *ſentent.* veritatem concluſionis non eſſe abſolutam, & independentem, veluti veritatem principij, vt exemplo illuſtrat Lych. nunc alleg de toto, quod licet per Scot. ſit quid diſtinctum realiter à partibus, ex quibus coaleſcit; nihilominus ab eis eſſentialiter dependet, vti effectus à ſua cauſa intrinſeca, ſic veritas concluſionis quidem diſtinguitur à veritate principij, à qua dependet, vt magis conſtabit, *in poſtremo lib. huius operis.*

3. Oppones primò, veritas nedum rei, & intellectui, verùmetiam ſenſui accommodatur: ergo inſufficiens eſt diuiſio in veritatem rei, & intellectus. Ant. fulcitur authoritate Ariſt. 2. *de anima T.* 63. dicentis, ſenſum propriorum ſenſibilium ſemper eſſe verum. Conceſſo ant. nego conſequentiam, ad eius probationem dico, veritatem ſenſus non diſtingui à veritate rei, & tranſcendentali, quandoquidem ſenſus dicitur verus, propterèaquod habet veram ſpeciem obiecti ſenſibilis repræſentatiuam. Hac fortaſsè de cauſa Bonetus nuper alleg. diſtribuit veritatem, in veritatem in anima, & veritatem extra animam, qualis eſt veritas ſenſus: & ad hanc reuocari poteſt veritas in ſignificando, quæ nomini, & propoſitioni vocali accommodatur. Idipſum indicat D. Anſel. *opuſc. de veritate,* qui veritatem ſcrutatur in oratione, actione, voluntate, intellectu, ſenſu, rerumque eſſentiis.

4. Opponès ſecundò, Deus dicitur veritas, Ioan. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita.* Fides quoque orthodoxa vocatur veritas. Item omittenda non eſt veritas moralis, cuius meminit Bonet. 4. *de Conſolatione, proſa* 3. & annuit Doct. *Quol.* 18. Denuò aſſignantur aliæ deſcriptiones veritatis, quas habent Aureolus, & Bonet. prærecenſiti, vt cum dicitur, veritas eſt conformitas producti ad producens, vel ideati ad ideam, ac exemplati ad exemplar. Reſp. Deum appellari *veritatem,* in abſtracto, quia eſt actus puriſſimus ab omni extraneo ſeiunctus, quod nulli rei creatæ poteſt competere, quia ſemper aliquam compoſitionem ſubit. Noſtro autem perhibetur veritas, tum quia etiam à Deo, qui ſumma veritas eſt, proficiſcitur; tum etiam quia viam veritatis oſtendit, verumque finem præmonſtrat. Cætera, quæ inſuper ſubiiciuntur, denotant præallatas veritatis diuiſiones non eſſe prorsùs exactas, omnemque veritatem non comprehendere, quod non diffiteor: eas quippè adduxi tanquam celebriores, & tritiores, & velut quaſdam enumerationes.

ARTICVLVS II.

An veritas ſit ens reale, vel rationis.

5. NOn ambigitur apud Scotiſtas, num veritas rei, ſeu tranſcendentalis ſit quid reale poſitiuum? nam cum ſit paſſio entis, quæ per eoſdem Doctores formaliter ab ipſo ente diſſidet, vt effuſè oſtendi *in Met. lib.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 2. ex Scot. 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 3. *&* 2. *d.* 16. *q. vn. &* 3. *d.* 8. *q. vn. ante* §. *Ad argumenta ſub E.* conſequenter, ſequitur inter entia realia poſitiua, ſiue potiùs inter entis aliquitates connumerari. Verùm tota difficultas hoc loco mouetur de veritate intellectus: circa quam variæ Philoſophorum ſententiæ, eorumque diſcrimina recitantur, & refutantur à Nuperis, & nouiſſimè à geminatis Scotiſ. *diſp.* 10. *art.* 3. *quæſt.* 2. ex quibus duas præcipuas ſeligo enarrandas, & excutiendas. Prima eſt, quam Maior *Tract.* 2. *de propoſitione dub.* 6. ſequitur, & teſtatur eſſe Nominalium communem exiſtimantium, veritatem à propoſitione, cuius eſt veritas, non differre, & vniuerſaliter quamcumque veritatem cognitionis ab actu intellectus non diſtingui. Hanc approbat, & patrocinatur Hurtad. *diſp.* 9. *de anima, ſect.* 4. *ſubſect.* 4. Secundam eſt aliorum, qui licet vnanimi conſenſu doceant veritatem complexam eſſe quid diſtinctum ab enuntiatione, & ab entitate actus intellectus: illudque, quod formaliter præſefert veritas, non ſit aliquid abſolutum, ſed relatiuum, diſſentiunt tamen in eo, quod nonnulli, inter quos ſunt duo Noſtrates Neoterici alleg. putant veritatem cognitionis formaliter eſſe ens reale relatiuum: cæteri verò ſentiunt eſſe relationem rationis; ita Bonet. 5. *Met. cap.* 2. Orbellus 6. *Met. cap.* 3. & Dur. 1. *diſtinct.* 19. *quæſt.* 5. quibus adhærent Vaſquez 1. *p. Tom.* 1. *diſp.* 75. *cap.* 2. & Blanc. *diſp.* 1. *de enuntiatione ſect.* 4.

6. Recolendum eſt ex dictis ſuprà, veritatem eſſe duplicem, incomplexam vnam, & complexam alteram: illa eſt de terminis ſimplicibus ab intellectu apprẽhenſis: hæc verò de complexis ab intellectum adinuicem compoſitis, aut diuiſis. De vtraque autem agitari poteſt præſens dubium, quod per aſſertiones mox ſubiiciendas decidetur.

7. Aſſertio prima, veritas ſiue incomplexa, ſiue complexa formaliter nec eſt actus intellectus, nec propoſitio. Colligitur ex Doct. 4. *diſt.* 8 *q.* 2. *poſt V.* Prima pars probatur 1. actus intellectus non conſideratur à Log. ſed ab Animaſtica, cuius munus eſt facultates animæ, earumque actus expẽdere. Ant. diffuſè manet probatum *l.* 1. *q.* 2. *ar.* 3. *&* 6. Secundò, actus intellectus eſt qualitas abſoluta, vt copioſè oſtendit Scot. *Quol.* 13. Sed in proxima aſſert. probabitur veritatem formaliter eſſe relatiuam entitatem. Non eſt ergo veritas eſſentialiter actus intellectus. Præterea, id quod alicui eſt eſſentiale, ipſo manente non poteſt auferri, ſecùs tolleretur eius eſſentia, & non tolleretur, quia adhuc perſiſteret, quod apertam pugnantiam inuoluit: idem autem actus de vero mutari poteſt in falſum, ſcribente Scoto *nunc allegato.* Igitur veritas formaliter non eſt actus intellectus. Eò magis, quia hæc eſt vera, *actus eſt verus:* non tamen illa eſt vera, *actus eſt veritas:* veluti iſta conceditur, *homo eſt riſibilis:* non tamen illa, *homo eſt riſibilitas.* Secunda pars de veritate incomplexa, nemini eſt dubia, quia termini ſimplices, de quibus eſt veritas incomplexa non ſunt, nec faciunt propoſitionem, niſi per intellectum

vniantur,

vniantur, & componantur. De veritate autem complexa lis extat contra Nominales, & pars negatiua ſic oſtenditur, nulla paſſio eſt id formaliter, cuius eſt paſſio, veluti nullus effectus eſt cauſa, à qua producitur: ſed veritas eſt paſſio propoſitionis, vt affirmat Doct. *quæſt.* 1. *prædicam.* & non diſſentit Hurt. *diſp.* 4. *ſummularum, ſect.* 1. *& diſp.* 9. *de anima ſect.* 3. *ſubſect.* 4. Similiter id, quod eſt in fundamento, non eſt ipſum fundamentum, vt arguit Scot. *vbi ſuprà:* veritas autem eſt in propoſitione, vt in fundamento, aſſerente eodem Doct. *ibid.* Ergo veritas complexa non eſt ipſa propoſitio. Rursùs, prius non eſt poſterius eodem ordine, & ſerie, vt patet: atqui propoſitio eſt prior veritate, quia hæc, ab illa enaſcitur; quod non inficiatur Hurtad. *in calce ſubſect. allegatæ.* Tandem, iſta non valet, *propoſitio eſt veritas*; illa tamen eſt valida, *propoſitio eſt vera*: quod pariter de veritate incomplexa ſuperiùs arguebam. Addit Scot. præcit. poſſe Deum inſtituere aliquā orationem non ſignificatiuam, ad cuius prolationem Miniſtro aſſiſteret ipſe Deus, ad cauſandum effectum in fine prolationis: quo pacto foret propoſitio veritate, vel falſitate ſpoliata. Igitur, veritas non eſt de conceptu quidditatiuo propoſitionis.

8. Aſſertio ſecunda, neutra veritas prænarrata eſt entitas abſoluta: bene tamen relatiua. Ita Scot. 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 4. §. *Quantum ad* 2. *C. &* 4. *cit. infrà V. & diſt.* 49. *quæſt.* 4. §. *Iuxta I. &* 6. *Met. quæſt.* 3. quem imitatur Tatar. 1. *Perih. quæſt.* 1. *dub.* 3. & Fonſ. 4. *Met. cap.* 2. *quæſt.* 6. *ſect.* 2. Probatur primò, omne abſolutum eſt ad ſe, & relatiuum eſt ad aliud: at veritas non eſt ad ſe, ſed ad aliud: ergo veritas non eſt entitas abſoluta, ſed reſpectiua. Ma. patet ex terminorum explicatione *l.* 1. *Epit quæſt.* 1. *art.* 6. *& lib.* 3. *Log. quæſt. de relatione.* Min. probatur ex definitione veritatis ab omnibus recepta, veritas vniuersè ſumpta eſt conformitas vnius ad aliud. Si enim ſit veritas rei, eſt conformitas rei ad ſua principia: quod ſi fuerit veritas intellectus, eſt conformitas ipſius intellectus ad rem intellectam. Huiuſmodi autem conformitas ad aliud, eſt formaliter relatio, vt conſtat ex relationis deſcriptione: ergo, veritas non abſolutam, ſed relatiuam præſefert entitatem. Secundò, omne abſolutum, aut eſt ſubſtantia, aut quantitas, aut qualitas: ſed veritas nullum horum eſt: ergo eſt relatio. Ma. claret ex dictis *lib.* 3. *quæſt.* 3. *de prædicamentis.* Min. inductione liquet, non enim eſt ſubſtantia, quæ diuiditur in incorpoream, & corpoream: nec quantitas, quæ eſt continua, vel diſcreta: nec qualitas, quæ eſt ſpiritualis, aut materialis ex *quæſt. de qualitate art.* 6.

9. Aſſertio tertia, veritas incomplexa ſi reſpiciat obiectum actu exiſtens eſt relatio realis: quod ſi obiectum eius actu non exiſtat, eſt relatio rationis. Hanc expreſsè tenent Bonet. & Orbel. *vbi ſuprà*, & deducitur ex Doct. *Quol.* 13. *art.* 2. Prima pars probatur, relatio realis exigit extrema realia, realiter diſtincta, ex quibus ipſa relatio ſuaptè natura conſurgit, vt notat Scot. *citat. ſub L.* Veritas autem incomplexa reſpiciens obiectum actu exiſtens, habet extrema actu exiſtentia, & realiter diſtincta: notitia quippè, & obiectum eius, ex quibus oritur relatio conformitatis huius ad illam, ſunt realiter diſtincta: ergo talis veritas, quæ eſt huiuſmodi conformitas eſt relatio realis. Secunda pars probatur, ad terminum non habentem eſſe reale, ſed tantum in intellectu, eſt relatio rationis, vt arguit Scot. *ibid.* prob. quia relatio nequit habere verius eſſe, quam terminus, quem ipſa ſpectat: terminus autem non exiſtens habet tantum eſſe in intellectu, quod eſt ens rationis. Igitur relatio ad ipſum terminata eſt relatio rationis.

10. Aſſertio quarta, veritas complexa formaliter eſt relatio rationis. Iſtam quoque docent Auth. prænominati, quibus iungitur Fonſ. *vbi ſuprà*, & hauritur ex Doct. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 4. §. *Quantum ad* 2. *C.* aliiſque locis contra duos Iuniores Noſtrates *diſp.* 10. *quæſt.* 2. *art.* 3. Probatur primò, cuius fundamentum eſt ens rationis, ipſum eſt ens rationis, quia ens reale haud fundari poteſt in ente rationis, quod eſt minimæ entitatis: fundamentum autem complexæ veritatis eſt ens rationis, puta propoſitio, ſeu enuntiatio, innuente Scot. 4. *diſtinctione* 8. *quæſt.* 2. §. *Aliter ante X.* & clare monſtraui *quæſt.* 3. *artic.* 1. *huius lib.* Ergo veritas complexa formaliter eſt ens rationis. Vnde miror prææallegatos Recentiores, qui *quæſtione* 1. *diſp.* 10. aſſeruerint enuntiationem eſſe ens rationis: nunc verò *quæſt.* 2. *art.* 3. *eiuſdem diſp.* affirmant veritatem propoſitionis, quæ in ipſa fundatur eſſe relationem realem independentem à quauis operatione intellectus. Quorſum enim veritas ſtatuitur relatio realis, & propoſitio, quæ cum enuntiatione coïncidit, & à qua procedit veritas, erit ens rationis? ens quippè rationis efficere ens reale perabſurdum eſt exiſtimare. Nec iuuat eos dicere, propoſitionem eſſe veram ante opus intellectus; quandoquidem propoſitio eſt opus intellectus: ergo veritas complexa, & formalis, quæ eam conſequitur, non habetur abſque intellectus opera. Secundò, habitudo inter extrema rationis, eſt relatio rationis: & econtrà, habitudo inter extrema realia, eſt relatio realis: atqui extrema veritatis complexæ ſunt entia rationis, nempè ſubiectum, & prædicatum: igitur veritas complexa, quæ ex eis conſequitur, eſt relatio rationis. Tertiò, Log. ſpeculatur veritatem complexam, vt apud omnes eſt in confeſſo: conſtat autem ex dictis *lib.* 1. *quæſt.* 3. ipſam Log. contemplari ſecundas intentiones, quæ ſunt relationes rationis, cùm fiant per actum intellectus comparantis vnum ad aliud obiectum. Igitur præfata veritas eſt relatio rationis.

11. Oppones primò, contra 1. aſſert. actus intellectus eſt formalis repræſentatio obiecti, ſicuti eſt, v. g. formo hanc propoſitionem: *Leo eſt animal*, per iſtum actum repræſentatur Leo eo modo, quo eſt: ergo talis actus eſt conformis obiecto: ac proindè cum veritas conſiſtat, in conformitate intellectus, cum obiecto, deducitur veritatem formaliter eſſe actum intellectus. Conf. vel actus obiecto ſimilis eſt eſſentialiter, aut non: ſi illud, ergo eſſentialiter eſt verus: ſi hoc, ergo eſſentialiter eſt falſus, quia eſt obiecto difformis, & diſſimilis. Quare videtur concludendum, veritatem ab actu intellectus haud diſcrepare. Reſp. quidē actum intellectus eſſe repræſentatiuū, & expreſſiuum obiecti cogniti; nego autem autem eſſe repræſentationē eſſentialem eiuſdemmet obiecti: homo namque habens albedinem, eſt quidem albus: attamen non eſt albedo. Pariter concedo, actum eſſe verum, dummodo ſit obiecto conformis: nego verò actum eſſe veritatem, quia non eſt talis conformitas. Ad conf. dico, actum eſſe verum, aut falſum accidentaliter, propter veritatem, aut falſitatem eius, quæ eſt relatio accidentalis, vt aſtruit Doct. *in* 4. *cit. paulò ante X.*

12. Oppones ſecundò, contra 2. aſſert. perfectio ſimpliciter eſt ens abſolutum, eſt enim melior ipſa, quam non ipſa ex S. Anſel. *in Monologion cap.* 15. & declarat Scot. 1. *diſt.* 8. *q.* 1. §. *Ad* 1. *I* Sed veritas eſt perfectio ſimpliciter; competit enim Deo, qui non ſemel à SS. PP. nominatim Hilario 6. *Trin.* appellatur. *Veritas ſubſiſtens, prima, & ſumma veritas*, vt aduertit Fonſ. 4. *Met. q.* 6. *ſect.* 2. Maximè, quia Anſel. cit. ſeparat habitudines relatiuas, à perfectionibus ſimpliciter: atque in quolibet melius eſt eſſe verum, quam falſum: melior quippè eſt verus lapis, quam falſus lapis. Igitur veritas eſt quid abſolutum. Conf. primò, veritas non pendet ab aliquo termino reali exiſtente, vt petit relatio realis: dantur enim propoſitiones ſempiternæ veritatis, quæ ab omni exiſtentia actuali præſcindunt ex infrà dicendis. Conf. ſecundò, hæc eſt vera propoſitio, *chymera eſt ens fictum*, quæ haud vllam entitatem relatiuam denotat: quia nullam ſortitur conformitatem: in ea quippè fieri nequit comparatio menſurati, ad menſuram, *ex* 4. *diſt.* 1. *q.* 1. *G. & quol.* 13. *M.* & ratio eſt, quia menſura eſt prior menſurato; ens autem rationis eſt poſterius cognitione.

Igitur veritas non eſt ens reſpectiuum. Concedo ma. diſtingno min. de veritate diuina, concedo: de veritate creata nego. Quid autem ſit diuina veritas. Vide Vulpem *To.1. ſumma diſp.10.a.vlt.* & quæ ſcripſi *Tract. de Deo vno diſp.2.* Ad 1. conf. diſtingno ant. de veritate formali, & actuali, nego: de veritate fundamentali, & obiectiua, concedo, vt patebit *a.5. huius q.* ad 2. conf. dico, illam propoſitionem eſſe veram veritate ſibi congruente, vt enim chymera eſt ens fictum, pariter eius veritas eſt ficta, & relatiua chymerica.

13. Opp. 3. contra 4. aſſert. quod præcedit operationem intellectus, non eſt ens rationis: ſed veritas præcit operationem intellectus, ergo veritas non eſt relatio rationis. Ma. eſt euidens, quia ens rationis, aut fit, aut conſequitur operationem intellectus, vt obſeruaui *l.1. q.3.a.5.* Min. ſuadetur, ſciẽtia Dei, quæ fertur ad ſeipsũ, aut ad res creatas, veritate pollet, nullo interueniente opere intellectus; præſertim quia actũ eſſe verum, nihil aliud ſibi vult, quam affirmare rem ita eſſe, ſicuti eſt à parte rei, vt cum dicitur, *homo eſt animal*, ita enuntiatur animal de homine, veluti reuerà reperitur in rerum natura, & eſſentia hominis exigit: ſed omni opere intellectus ſecluſo, homo eſt animal à parte rei, ergo & veritas eius eſt à parte rei independenter à quauis mentis fictione. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, totum id, quod aſſertur, habere locum in veritate rei obiectiuæ, & fundamentali: non autem in veritate cognitionis, & veritate formali, quæ à ſolo creato intellectu efficitur: Diuinus verò intellectus, cũ non diuidat, nec componat, huiuſmodi veritatis complexæ expers eſt, cùm imperfectionem præſeferat.

14. Opp. 4. ſi veritas complexa eſt relatio rationis, cum fundetur in enuntiatione, quæ pariter ex dictis, eſt relatio rationis, quia eſt 2. intentio, veritas non deſumeretur à re extra; quod contradicit Ariſt. *c. de ſubſtantia*, dicenti: *ab eo quod res eſt, vel non eſt, perhibetur oratio vera, aut falſa.* Non eſt ergo exiſtimandum, veritatẽ complexam eſſe relationem rationis. Reſp. prænominatam veritatem proximè fundari in enũtiatione: remotè verò in re extra. Nec inconuenit vnam relationem fundari, in alia, vt probaui *l.3.q. de relatione a.7.* Vel dicito cum Bonet. aliiſque Authoribus, veritatem formaliter eſſe in propoſitione, cauſaliter autem, vel terminatiuè eſſe in re, quod vt benè percipiatur, ſit.

ARTICVLVS III.

In quo ſubiectetur veritas.

15. QVinque opiniones de hoc art. recitat Aureol. *1.d.19.p.3.* duabus omiſſis, tres adducũt Aquila *1.d.8.q.1.* & Pelbartus *Tomo 1. Roſarij, verbo veritas:* duas extremas, & tertiam mediã. Prima eſt Dur. *1.d.19. q.5.* Heruæi *Quol.3.q.1.a.2.* & *3.* Vaſquez *1.p.q.67.c.1.* & aliorum arbitrantium, veritatem formaliter eſſe in conceptu obiectiuo intellectus, quatenus conformatur rei, ſicut eſt in rerũ natura. Secunda eſt Caiet. *2.p.q.16. a.2.* Ferr. *1. contra Gẽtes c.59.* & *60.* Fonſ. *4. Met. c.2.q.6.* & Suarez *diſp.8. Met. ſect.1.* affirmantium veritatẽ formaliter eſſe in conceptu formali intellectus, quatenus conformatur rei, ſicut eſt in ſe. Tertia eſt, quam ſequuntur Aquila, & Pelbartus præcit. qui ambas præadductas ſententias diſcrepantes conciliant, docentes veritatem complexam formaliter eſſe in intellectu, ſiue in conceptu formali: fundamentaliter autem eſſe in re, ſiue in conceptu obiectiuo.

16. Recolendum eſt ex dictis, veritatem bifariam accipi, vt prę aliis notat Bonet. cit. vno modo fundamentaliter, & ſecundũ aliquos eſt res, ſiue quidditas, quatenus eſt conformabilis cognitioni intellectus. Melius dici poteſt, veritatem fundamentaliter ſumptam eſſe cõformabilitatẽ rei cũ intellectu, quatenus ſcilicet res idonea eſt, vt cognitioni intellectus conformetur, quod fortè reſpiciens Ariſt. *2. Met. c.1. T.4.* profert illud pronuntiatum, *ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad veritatem.* Altero modo formaliter, quo in ſenſu Pelbar. alleg. aſtruit Iſaac *l. definitionum*, veritatem deſcripſiſſe, *adæquationem rei ad intellectum.*

Notatur autem non incongruè à Philoſophis duplex adæquatio, ſiue conformitas, vna actiua, altera verò paſſiua. Prior ſe tenet ex parte intellectus, & poſterior ex parte rei. Quando autem æqua eſt conformitas intellectus ad rem, & rei ad intellectum, habetur omnimoda veritas, quæ eſſe valet tam de incomplexis, quàm de complexis. Ideò iuxta ea, quæ in antecedente art. ſanciui de veritate incomplexa, & complexa, in præſenti ferè eodem modo hæc ſunt decernenda. Præterea, cum ex ibi aſſertis, veritas formaliter ſit relatio, quæ fundamentum, & terminum exigit, ex quibus conſurgit; non abs re inueſtigari poteſt, nàm veritas in alterotro ſubiectetur: Denuò, cum obiectum partialiter concurrat ad eius notitiam efficiendam, atque ad illud ipſum cognitio terminetur, merito perquiritur, vtrùm veritas cognitionis ſit in obiecto cauſaliter, vt putat Goffredus *Quol.2. quæſt.6.* aut terminatiuè, vt volunt nonnulli, aut vtroque modo, vt non pauci exiſtimant? Duos quippè illos modos, tanquam probabiles defendit Bonet. *vbi ſuprà*; primus tamen frequentior, & veriſimilior cenſetur à Philoſophis. Quare rectè aduertit Eminentiſſimus Sarnanus *quæſt. 15. vniuerſ. pag.45.* veritatem eſſe in tribus: in re, vt in efficiente, in propoſitione, vt in ſigno repræſentante, in intellectu, vt in recipiente. Idque exemplo illuſtrat, de luce ſolis, quæ extat in ſole, vt in efficiente corpore diaphano, in aere, vt in deferente, & in terra, vt in recipiente.

17. Aſſertio, veritas tranſcendentalis, quæ, & veritas rei nuncupatur, in ipſamet re, cuius eſt veritas, reſidet: veritas autem cognitionis in intellectu locum ſuum tenet. Hæc aſſertio duas comprehendit partes. 1. pars proculdubio eſt Scot. qui *1. d.8. quæſt.4. §. Iſta tamen, M.* tradit paſſionem conſequi ſubiectum, cuius eſt paſſio & *2. d.16. quæſt. vn.* & alibi ſuſtinet veritatem eſſe paſſionem entis realis. Ex hac doctrinâ formatur duplex ratio ad ſuadendam noſtram aſſertionem: Prima paſſio eſt in re, cuius eſt paſſio, vt riſibilitas in homine, hinnibilitas in equo: ſed veritas tranſcendentalis eſt paſſio entis realis, vt liquet ex Ariſtotele *2. Met. cap.1.* & *4. eiuſdem operis, T.10.* Et à Philoſophorum vulgo tenetur, vt adnotat Bonet. *ibid. in initio cap.2.* Ergo veritas tranſcendentalis ſedem ſuam habet in ente reali. Secunda, quod conſequitur ex aliquo ſubiecto, reſidet in eodemmet ſubiecto, ex quo emergit, vt conſtat de accidentibus, quæ prodeunt ex ſubſtantia, & in ipſamet, tanquam in ſubiecto recipiuntur, at veritas rei promanat ab ente reali, ſicut reliquæ eius paſſiones, vt oſtendi *in Met. lib.2. quæſt.2. art.2.* Ergo in ente reali ineſt veritas tranſcendentalis. 2. pars hauritur ex Doct. *6. Met. quæſt.3.* & *1.d.1.q.3. §. Quantum ad 1. ſub A.* & *d.3. quæſt.3. C.* probatur 1. ex Ariſt. *1. periher. cap.1.* & *3. de anima c.26.* & *6. Met. cap.2. T.8. ſum.2.* affirmante verum, & falſum, in compoſitione, & diuiſione conſiſtere. Adde Platonem *in Sympoſio*, Nicænum *lib. de vita Moyſis*, & Anſelm. *lib. de veritate cap.2.* qui expreſsè aſſerere videntur veritatem eſſe in enuntiatione. 2. in quo eſt fundamentum proximum, ſiue ſubiectum alicuius, in eo paſſio eius inſidet. cum ſubiectum, eiuſque paſſio formaliter inter ſe differant duntaxat, vt ſcripſi *in Met. loco proximè cit.* Atqui fundamentum veritatis complexæ eſt propoſitio, quæ eſt in intellectu ſubiectiuè: ergo pariter veritas, quæ eſt eius proprietas, ſubiectatur in intellectu. 3. ens rationis habet tantùm eſſe in intellectu, vt liquido conſtat *ex Met. quæſt. vlt.* ſed veritas complexa eſt ens rationis, vt

probaui

probari *in ſuperiori a.concluſione* 4. Accedit propoſitio vocalis,quæ ſubordinatur propoſitioni mentali veræ, vel falſæ, vt poſt Tatar. *hoc loco q.1. dub.2.* obſeruant Conimbr. *q.5. art.1.* ex Philoſopho *c.1 huius operis.* Ergo, cum veritas dicatur eſſe in enuntiatione vocali, vt in ſigno, quia ſcilicet denotat formalem veritatem, mentalis enuntiationis, aperte deducitur, veritatem complexam eſſe in intellectu,tanquam in ſubiectoeius.

18.Oppones 1.quod competit duobus,vni vt cauſæ, alteri verò vt cauſato,per prius conuenit cauſæ, quàm cauſato: hinc, quoniam ignis eſt cauſa caloris in omnibus calidis, præcipuè perhibetur calidus *ex 2. Met. T.4.* ſed veritas rei eſt cauſa veritatis in intellectu, & in enuntiatione, ſcribente Philoſopho *c. de ſubſtantia.* Ergo veritas principaliter, & formaliter eſt in re. Conſ. propoſitio eſt vera, veritate in re exiſtente, vt declarat Ariſtot. prællleg. Ergo ſi propoſitio eſt vera, propter veritatem rei: infertur prius, & formalius veritatem eſſe in re, quàm in enuntiatione, iuxta illud Ariſt. 1. *Poſt. propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Reſp. per diſtinctionem maioris, ſi conueniat ambobus formaliter, concedo: quod ſi vni competat formaliter, alteri verò cauſaliter nego, vt patet de ſole, & terra, quæ ambo quidem dicuntur calida, diuerſimodè tamen: ſol quippè eſt calidus cauſaliter, & eminenter: terra verò eſt calida formaliter per calorem ab ipſo ſole cauſatum, in ea formaliter exiſtentem. Idem ferè videtur accidere in re noſtra:ſiquidē veritas eſt in enuntiatione formaliter: in re verò ſolum cauſaliter,vt in fine præmiſſi notabilis expreſſi. Ad conf.valet eadem diſtinctio,per quam exponitur locus Ariſt.

19. Opp. 2. ſicut bonum eſt obiectum voluntatis,ita verum eſt obiectum intellectus, qui quidem verorum eſt *ex 1 Poſt T.44.* ſed res extra ſunt prima obiecta intellectus: non autem ſpecies, vel actus,vel 2.intentiones; ſecùs omnis cognitio foret reflexa: Ergo veritas primariò eſt in re, & ſecundariò in intellectu. Conf. 1. quod adaptatur vni vt ſigno: & alteri vt ſignato per tale ſignum;huic intrinſecè,& formaliter: illi verò extrinſecè,& materialiter accommodatur,vt conſtat de ſanitate,quæ formaliter animali congruit, vrinæ verò, vt eius ſigno:ergo,cum veritas tribuatur intellectui,& orationi vt ſigno,& conformitati ad rem extra:infertur veritatem formaliter eſſe in re.Conf.2.ex S.Aug. *9.Trin. c.11.*magnitudo idem eſt ac veritas;maius quippe,& verius eſſe coincidunt. Magnitudo autem eſt in re, ergo & veritas. Reſp. Doct.*6.Met.in fine,q.3.* negando ma. quem ſequitur Orbel *ibid.in calce c.1.*Intellectus quippe nedum intelligit verum ſub ratione veri, ſed etiam bonum, ſub ratione boni, & inter ea locat diſcrimen: ideóque vtrumque ſpeculatur, vt aſtruit Stagirita 1. *de anima T.146.* Cum autem dicitur,Intellectus eſt verorum, intelligitur de habitu primorum principiorum, quæ ſunt ſemper vera.Ob id ſubdit idem Philoſophus 2. *Met. in ianuis quis aberrabit?* maximè quia ab eorum veritate pendent omnium concluſionum veritates, annuente Scot. *1.d.2. q.3.A.* Ad 1. conf.concedo ant. nego conſequentiam; conformitas enim illa intellectua ad rem formaliter reſidet in intellectu, & terminatur ad rem,ſiue cauſatur à re;propterea veritas, quæ præfatam conformitatem ſonat in intellectu,formaliter ſubiectatur. Ad 2.conf.dico,Aug. interpretandum eſſe de veritate fundamentali: hîc autem ſermo inſtitutus eſt de veritate formali,cuius ſubiectum facimus intellectū.

20. Opp. 3. Scot. *1.d.q.48. q.vn.§. Ad arg. B.*litteris committit hęc verba. *Veritas intellectus non depēdet, niſi à ſolo obiecto,quod obiectū ſi ita eſt,ſicut intelligitur, verum eſt intellectus.* Idipſum inſinuat *Quol.18. art.3.§. contrà 5.*& confirmat *in Report. 1.d.48.q.vlt.* R. Scotū ibi loqui de veritate cauſaliter,& ab extrinſeco pendente:ſolum quippe obiectum ab extrinſeco partialiter cauſat veritatem, ab eoque ſolo extrinſeco ipſa veritas dependet. Hanc eſſe eius mentem, ex eo tex. liquet; eo enim loco comparat veritatem cum bonitate inquiens, veritatem quidem à ſolo obiecto dependere; verumtamen bonitatem nedum ad obiecto,ſed quoque à debitis circumſtantiis pendere, quas exprimit *in Report. cit. quæſt.8.* Idem ſentiunt Lych.& Gadius *in expoſitione Quol. & §. cit.*

21. Opp 4. intellectus haud perhibetur conformis obiecto,propterea quòd cōformatur cognitioni in eſſēdo,quandoquidē intellectus,eiuſque cognitio formalis ſemper eſt ſpiritualis:obiectū verò,quod ab ipſo intellectu cōſideratur,plerumque eſt materiale:verum,quoniam obiectū ita percipitur ab intellectu,ſicut eſt à parte rei.Igitur tota collatio fit inter rem in eſſe cognito, & rem in eſſe reali:ac proindè veritas potiſſimū ſuam tenet ſedem,in conceptu obiectiuo Reſp.talem conformitatem intellectus cum re non eſſe entitatiuam,& realē, ſed intētionalem,quatenus obiectum repręſentatur per cognitionem,eo modo,quo eſt in rerum natura,vt ſcribit Ariſt. *3.de anima c.8 T.37* Quocircà huiuſmodi cōformitas,& repræſentatio non fertur in obiectū cognitum,& ſeipſum,vt putat Dur.ſed in conceptum repræſentatiuum,& obiectum repræſentatū, vt late explicat Suarez prænominatus *n.6.*vbi affert exemplū de imagine,quæ dicitur vera,non collatione rei repræſentatę,ad ſeipſam,ſed comparatione imaginis,ad rem imaginatam.

22. Inſtabis,obiectum dicitur repręſentatum,per veram intellectus cognitionem:igitur obiectum formaliter eſt verum; atqueadeò in ipſo hæret formalis veritas. Ant.conceditur,in reſponſione proximæ oppoſitionis. Conſeq. probatur,quod eſt tale per repræſentationem, repræſentatum per eam eſt formaliter tale, vt ſi imago leonis ſit furens,leo eſt formaliter furens: ergo ſi cognitio eſt vera repræſentatiuè, res per eam repræſentata eſt formaliter vera,per veritatem ſibi inexiſtentem.Concedo ant. nego conſequentiam,ad eius probationem dico, id habere locum in repræſentatione reali; non autem in repræſentatione intentionali.Ratio adducitur,quia in illa ſunt duo obiecta,& in hac vnū duntaxat,ad quod terminatur,quod extrinſecè denominatur verū,per veritatē formalē in intellectu manētem,veluti viſione intrinſecè dicitur viſus,& extrinſecè paries,vt diſertè,& acutè proſequitur Lych.*quol.præmemorato.*

23. Opp. 5.in illo inſidet veritas,quod deſignat enuntiatio vocalis:at vocalis enuntiatio deſignat conceptum obiectiuum:ergo in conceptu obiectiuo adeſt formalis veritas.Ma.videtur eſſe lucida;quia ſicut voces ſunt ſigna rerū: ita enuntiatio vocalis eſt ſignū enuntiationis obiectiuæ.Min.manet probata *q.2.huius l ar.2.aſſert.3.* Eò magis,quia enuntiatio mentalis eſt quoque ſignum conceptus obiectiui. Itemque quando intellectus fert iudicium formaliter,non reflectit ſe ſuprà ſuum actum, ſed comparat obiectum cognitum,ad ipſummet,vt eſt à parte rei:ergo formalis veritas collocāda eſt in cōceptu obiectiuo.Reſp.argumētum concludere de veritate rei; & fundamentali:non autem de veritate cognitionis,& formali,de qua in præſentia diſſerimus. Maxime quia, non ſolùm voces ſignificant res, ſed etiam conceptus formales,vt ait Ariſt.*in initio 1 perih.* & ego fusè probaui *loco memorato.* Ad id quod ſubiungitur, dico, cum veritas ſit relatio,deſignare quidem obiectum ad quod terminatur,& in quo eſt, vt in cauſa nihilominus ipſa enuntiatio continet veritatem primariò, & formaliter. Ad aliud,quod adiicitur,dico intellectum ſuo iudicio,ad perluſtrandam formalem veritatem comparare actum ſuum cognoſcitiuum,ad obiectum cognitum, & obiectum cognitum,ad eumdem actum cognoſcitiuum.

24. Verumtamen his non ita firmiter adhæreo, quia partem oppoſitam probabilem, & in ſe,& in doctrina Scoti non cenſeam:ſiquidē veritas cum ſit paſſio enuntiationis,& ipſa enuntiatio ſit ens rationis, eſt 2.intentio:atque ex Scot.*l.2.q.1.art 13.* probauerim omnes 2. intētiones in re ſubiectari;vtique in ſententia eiuſdem, valde probabile eſt, complexam veritatem, quæ eſt in enuntiatione vt in fundamento, docente Scot. *4. diſt.8. quæſt.2.§. Aliter ſub V.* ſortiri commune ſubie-

ctum in re, cum enuntiatione : vbi enim eſt natura , ibi quoque eſt eius proprietas non quidem immediatè, ſed mediatè duntaxat. Itaque probabiliter doceri poteſt, veritatem cognitionis eſſe in re cognita , ſiue conceptu obiectiuo, eo fere pacto, quo dixi de vniuerſali formaliter, & reliquis ſecundis intẽtionibus *loco proximè citato*. Fauet Vulpes 1.*p.Tom.2.diſp.*32.*art.*4. & non prorſùs diſſentit Faber *diſp.9. de pœnitentia cap.2. num* 33. licet diſpliceat in hoc , quod opinatur vtramque ſententiam prænarratam coïncidere , conceptumque obiectiuum, & formalem abinuicem non diſcriminari, cum diſertè, & liquidò conſtet, apud cit. Auth. diſcrimen, quod inter eorum ſenſus, & doctrinam intercedat : ſed de hoc fusè alibi.

ARTICVLVS IV.

An veritas ſit in quauis operatione intellectus?

25. CVm tres extent operationes intellectus, quas adduxi , & deſcripſi *lib.*1. *quæſt.*3. *artic.*6. Dialectici , potiſſimùm Moderni diligenter inquirunt vtrum , in qualibet operatione intellectus reſideat veritas? Et ſane in ſecunda operatione collocandam eſſe veritatem , aut falſitatem, omnes vno ore confitentur: in tertia verò pro certo omnes pariter præſupponunt. Tota itaque difficultas ſita eſt in prima. Etenim Caiet. 1.*p. quæſt.*16.*art.*2. & alij citati à Suarez *diſp.*8. *Met. ſect.*3. Conimbr. 1. *de Interp. quæſt.*5. *art.*2. & Fonſ. 4. *Met. cap.*2. *quæſt.*6. *ſect.*3. quibus ex noſtris adſtipulatur Faber *diſp.*9. *de pœnit. cap.*3. cenſent in ſecunda tantum operatione intellectus reperiri veritatem cognitionis. Oppoſitum autem tenent Scoto 6. *Met. quæſt.*2. Orbel. *ibid. cap.*3. & alij alleg. à Neotericis prænominatis , affirmantes primam intellectus operationem haud veritatis eſſe expertem.

26. Pro huius deciſione, in memoriam reuocanda eſt illa diſtinctio vulgata veritatis , in incomplexam , & complexam , allata, & à me explicata *q. præſente art.*1. Incomplexa namque primæ , complexa verò ſecundæ operationi intellectus attribuitur. Huiuſmodi autem explicatio ſatis idonea, & ſufficiens eſſe videtur, ad cognoſcendam differẽtiam, quæ interponitur inter vtramque veritatem, necnon ad diſcernendum propriam veritatem illis operationibus congruẽtem, vt conſpicuum manet ex earum deſcriptionibus *vbi ſuprà* exhibitis. Quæ autem obiicit Suarez *num.*9. *loci cit.* aduerſus hunc explicandi modum, nullius ſunt momenti. Ait enim Suarez ibi, eadem ratione dici poſſet veritatem ſpeciali modo reperiri in ſimplici notitia, quia incomplexa tantum in illa reperitur. Verum id rectè non infertur , quia idem ſibi volunt cognitio ſimplex , & cognitio incomplexa , non ſic cognitio ſimplex , & incomplexa, & veritas ſimplex , & incomplexa , quia hæc , ab illa oritur , vt paſſio à re , cuius eſt paſſio. Niſi ergo fiat æquiuocatio in voce ſimplici , nulla eſt inſtantia Suarez : & data æquiuocatione, diſtinguendum eſt nomen illud ſimplex , iuxtà præceptum de æquiuoco diſtinguendo: ſicque eluditur eius argumentum.

Nec iuuat ipſum , quod ſubdit *ibidem* ex illa diſtinctione veritatis non ſequi veritatem peculiariter, & formaliter ſecundæ operationi non accomodari magis , quàm primæ : quandoquidem in homine eſt veritas compoſita , & in Angelo eſt veritas ſimplex. Itemque in homine eſt veritas materialis , & in Angelo veritas ſpiritualis , & ſic de cæteris , ſecundum rerum congruentiam. Hoc (inquam) nihil ei proficit. Eadem quippe ratione veritas compoſita, ſiue complexa formaliter homini , ac Angelo adaptatur. Quamuis enim Angelus præſtantiori naturâ , & intellectu polleat , quàm homo : nihilominus vtriuſque intellectus eſt compoſitiuus , diuiſiuus , & diſcurſiuus : idemque eſt vtriuſque obiectum , & finis, vt cum Scot. *Tract. de Angelis copiosè oſtendi.* Quamobrem , optima eſt prælata diuiſio veritatis , qua ferè omnes vtuntur ad hoc dubium diluendum , nominatim Bonet. 5. *Met. cap.*2. Hurt. *diſp.*9. *de anima ſect.*2. & Conimbr. *artic.*3. ex Ægidio *quol.*4. *quæſt.*9. Subdunt per hanc, vtramque memoratam ſententiam diſcrepantem conciliari. Cur autem potiùs ſecundò quam primò attribuatur veritas, ex dicẽdis infrà palam fiet. Adde quod idem Suarez *diſp.*8. *ſect.*8. *num.*17. eam videtur admittere.

27. Aſſertio , in prima operatione intellectus reperitur veritas incomplexa , in ſecunda , & tertia veritas complexa. Hæc aſſert. eſt tripartita. Prima pars eſt Scot. cit. *in Met.* quam innuit idem Doct. *q.*1. *prol.* §. *Antequam poſt M.* & probatur primo ex Ariſt. 3. *de anima cap.*6 *T.*26. qui intellectum ſimilem facit ſenſui , in ſimplicium cognitione , cùm *ſecundo de anima cap.*6. monuerit, ſenſum circà proprium ſenſibile ſemper eſſe verum. Et 9. *Met. cap.*7. *T.*21. & 22. adducit duplex illud veritatis genus , alterum quod primæ : alterum verò , quod ſecundæ operationi accommodatur. Ob id Fonſ. *ſect.*4. *loci recenſiti* miratur Philoſophos aduerſæ ſententiæ arbitrari ſe veſtigiis Ariſt. inhærere. Secundò , veritas eſt conformitas rei ad intellectum: in prima autem operatione reperitur huiuſmodi cõformitas, ergo, & veritas. Maior patet ex dictis ſupra Min. probatur. intellectus per primam operationem, res ſimplices, & incomplexas apprehẽdit ſicuti ſunt à parte rei, vt cum apprehendit aurum, argentum, & id genus alia, vti ſunt in rerum natura. Tertiò, vbi apprehenditur entitas, ibi eſt veritas, ſi apprehendatur eo modo, quo eſt; at in prima operatione apprehenditur entitas , vt eſt à parte rei, ergo & veritas. Ma. claret, quia veritas eſt paſſio entitatis. Min. eſt in promptu, quia prima operatio deſcribitur ſimplicium terminorum apprehenſio. Quare in 1. operatione locanda eſt veritas incomplexa , ſicuti eius entitas eſt incomplexa. Addo intellectu diuino eſſe perfectiſſimam veritatem, licet in eo ſit ſimplex apprehenſio. Secunda pars eſt communis Ariſt. *in iſto opere c.*1. & *c.*1 *prædicam* & 6 *Met. T.*8. & alibi Scot *vbi ſuprà* & aliorũ inter quos eſt Vaſquez *diſp* 55. 1.*p.* Probatur ex veritatis definitione, ſic, veritas eſt adæquatio, ſiue conformitas inter rem, & intellectum: talis autem conformitas extat in 2. operatione intellectus : ergo in ea effluteſcit veritas. Ma. liquet. Min. eſt in promptu. Ille quippè perhibetur verum dicere. & tenere propoſitionẽ veram, quãdo cognoſcit res eo modo, quo ſunt in ſe, vt cognoſcit, & affirmat hominem eſſe rationalẽ, & negat hominem eſſe irrationalem. Affirmare autem aliquid de alio: aut negare aliquid ab alio, eſſe 2. operationis intellectus, nemo eſt, qui ambigat. 2. in eo relucet veritas, in quo manet falſitas: ſed falſitas ineſt in 2. operatione: ergo & veritas. Ma fulcitur illo pronuntiato, *contrariorum idem eſt ſubiectum*, quod eſt contrariorũ deſcriptione decerpitur. Min elucet, quia veritati primæ operationis nõ opponitur falſitas, vt poſt Bonet 5. *Met c.*2. aſtruit Orbel. 6. *Met. c.*3. exponens illud 3. *de anima T* 26. & 9. *Met. c.*12. teſtibus Conimb. *art* 3 *q.*5. *Intellectus circà quod eſt ſemper eſt verus.* 3. in conuenientia vnius cum alio, aut diſconuenientia vnius ab alio, contingit veritas complexa, aut falſitas, vt notũ eſt: atqui in 2. operatione efficitur conuenientia, ſiue compoſitio vnius, cum alio: aut diſcrepantia vnius, ab alio, vt conſtat ex eius definitione. Igitur, in 2. operatione locatur veritas, vel falſitas complexa. Tertia pars ab omnibus tanquam vera præſupponitur, quam expreſſit Doct. *quol.* 18 §. *Contrà* 5 & probatur 1. in quo eſt conformitas, in eo eſt veritas, vt patet per locum à definitione, ad definitũ: in tertia verò operatione eſt cõformitas intellectus, cum re intellecta, quando deducitur vera concluſio ex præmiſſis veris: ergo in eadem operatione adeſt veritas propria, ab aliis diſtincta. Secundò in omni propoſitione eſt veritas, vel falſitas , ob rationem non ſemel traditam , nimirum, quia veritas propoſitioni tribuitur , tanquàm eius proprietas: tertia autem operatio inuoluit propoſitionẽ; cum

ſyllogiſmus

ſyllogiſmus ex dictis conſtruatur, ex tribus propoſitionibus, quarum vna eſt concluſio, vt patet *in Epit. lib.3. quæſt.1. art.1. & in Log. lib.5. quæſt.1. art.5.* perſpicuum igitur eſt veritatem tertiæ operationi intellectus congruere.

28. Oppones primò, Ariſtoteles *hic cap.1. & 3. de anima cap* 5. atque 6. *Met. c.2. T.*8. palam aſtruit veritatem in ſola compoſitione, & falſitatem in diuiſione ſitam eſſe, quam conſtat diſertè eſſe 2. operationem. Igitur, veritas primæ operationi non adſcribitur. Accedit Scot. *qui 2. diſt.6. quæſt.1. §. Reſpondeo. G.* hæc profert verba. *Intellectus ſimplicis non eſt errare, nec verum dicere: iſta enim ſunt conditiones intellectus componentis, & diuidentis.* Reſpond. Ariſtotelem & Scot. loquutos eſſe de veritate complexa, quæ quidem eſt propria 2. operationi: non autem de veritate incomplexa, quæ primæ operationi quadrat, vt declaraui in propoſito not. Conſuetudo autem Philoſophorum iam inoleuit, vt quoties ſermo inſtituitur de veritate, abſolutè intelligatur de veritate complexa. Siquidem, vt bene aduertit Fonſ. 4. *Met. quæſt.6. cap.2. ſect.9.* quacumque complexioni nobis obiecta, vt *homo eſt animal: homo eſt lapis,* ſimpliciter perhibemus, illam eſſe veram; hanc verò eſſe falſam. Cauſa reddi poteſt, quia intellectus componens, & diuidens eſt index veritatis, & falſitatis. Ob id compoſitioni eius, & diuiſioni attribuitur veritas ſimpliciter, & falſitas.

29. Oppones ſecundò, pari paſſu incedit veritas in vocibus, ac in conceptibus, quia voces ſubrogantur, loco conceptuum: in vocibus autem ſimplicibus non eſt veritas; cum enim quis profert ſimplex vocabulum animal, nullam perhibet veritatem, in prima ergo operatione quæ eſt cognitio ſimplicium terminorum, nulla extat veritas. Conf. vbi non eſt falſitas, ibi non inuenitur veritas, quia contrariorum idem eſt ſubiectum, vt ſuprà innui: at in prima operatione non reperitur falſitas, vt apertè docet Philoſophus 3. *de anima T.*21. Igitur veritas à prima operatione eximitur. Conceſſa ma. diſtinguo min. in vocabulis ſimplicibus non eſt veritas complexa, concedo: incomplexa, nego: eo ferè modo, quo ſupra dixi, nempè veritas eſt in conceptu formaliter, & in voce, vt in ſigno. Ad Conf. dico falſitatem bifariàm vſurpari, vno modo pro ignorantia ſimplicis intelligentiæ, ſiue neſcientia, cui opponitur veritas incomplexa. Altero modo pro errore, ſiue pro ignorantia prauæ diſpoſitionis, cui aduerſatur veritas complexa, & vocatur abſolutè falſitas, quam à prima operatione amouent, & in 2. collocant communiter Philoſophi, præcipuè Bonet. & Orbel. præcit. Iuxtà autem hanc diſtinctionem enodatur argumentum; ſi enim maior admittatur, min. ſic eſt diſtinguenda, in prima operatione non reperitur falſitas 2. modo ſumpta, concedo: 1. modo, nego. Vel dici poſſet, & pro inconueniente non haberem, ſi diſtinguatur falſitas, in falſitatem incomplexam, & complexam. Iſta autem poſita diſtinctione facilè diluitur argumentum. Conceditur quippe ma. & diſtinguitur min. de falſitate incomplexa reſpuitur: de falſitate verò complexa recipitur. De falſitate autem peculiares difficultates non moueo, quia cum veritati opponatur falſitas, vt obſeruat Pelbart. *Tom.2. §.1. verbo falſitas,* & oppoſitorum eadem ſit diſciplina: ob id ex dictis de veritate, commodè diluiquerunt, quæ de falſitate perhibentur.

Articvlvs V.

An dentur propoſitiones æternæ veritatis.

30. NOminales allegati à Tatar. *quæſt. vlt. prædicabilium dub.3.* & quidam Theologi à Suarez memorati *diſp.31. Met. ſect.12. num.*58. nullam admit. propoſitionem ſempiternæ veritatis, aſſeuerantes de rebus exiſtentibus dari quidem veras, vel falſas enunciationes: de rebus autem non exiſtentibus nec veras, nec falſas. His ſeſe opponit communis opinio cæterorum Philoſophorum, & Theologorum, Scot. *1. diſt.3. quæſt 4. §. Ad quæſt. igitur,* Lych. *ibid.* Antonij Andreæ. tum ibi, tum etiam *in expoſitione 1 Perih.* Ioannis de Magiſ. *quæſt. vltim. prædicam. & 1. Meteor. quæſt. 1. in fine, dub.3.* aliorum docentium eſſe propoſitiones ſempiternæ veritatis. Pro cuius commodiori captu, & maiori dilucidatione.

31. Not. primo ea Lych. *in comm.* & tangit Scot. *paſſu memorato,* & ego iam indicaui *lib.1. quæſt.2. art.2. not.4.* Bifariam aliquid poſſe inſpectari, vel in eſſe reali, ſiue in eſſe actuali, & eſſe exiſtentiæ, quo res potitur, cum à ſuis cauſis eſt producta, vt patet *Geneſis* 1. de cælo, & terra, aliiſque à Deo conditis, quæ adhuc in ſuo eſſe actuali, quod à Deo acceperunt, perſeuerant: vel in eſſe obiectiuo, & poſſibili, quod eſſe intelligibile, quidditatiuum, & eſſentiale nuncupatur, præſcindens ab omni exiſtentia, & circumſtantia temporis, loci, & huiuſmodi: ſiue, vt de ſinceris veritatibus particulatim loquitur Doct. *cit.* 5. abſtrahens ab omnibus per accidens coniunctis, cum eis Primum eſſe dicitur temporaneum, quia res conditæ ſunt in tempore, illudque eſſe in tempore participant, vt teſtatur diuinus Croniſta præcit. his verbis, *in principio creauit Cælum, & terram.* Secundum eſſe dicitur æternum, & perpetuum, propterea quod res fuere producibiles. ab æterno, ſiue nulla exiſtit repugnantia ea parte rerum, vt ab æterno fuerint productæ, omnique tempore, in eſſe perdurent, vt monſtraui abunde *Tractat. de creatione diſput.3.* Vel quia creaturæ eſſe cognitum, & intellectum à Deo acceperunt ab æterno, ſcribente Scot. *vbi ſuprà,* quod eſt eſſe diminutum, & ſecundum quid: idcircò dicuntur æternæ ſecundum quid. & ſortiuntur exiſtentiam ſecundum quid, vt *eo in loco poſt P.* monet Doct. Lych. & Vigerius Paſſio autem rei in eſſe realis exiſtentiæ præexigit eius eſſe reale exiſtens: atque paſſio entis obiectiui præexigit eſſe obiectiuum, vt diligenter notat Lych. cit. Cum autem vnumquodque eſſe gaudeat propria veritate, tanquam eius paſſione, iuxtà duplex eſſe præaſſignatum, duplex exoritur veritas, nempe entis realis, & entis obiectiui, ſiue potiùs vna veritas, quæ conſequitur eſſe obiectiuum, & eſſe reale poſitiuum, quia quod eſt obiectiuum, & in potentia obiectiua, eſt illud idem: deinde, quod eſt in actu, & poſitum extrà ſuas cauſas.

32. Not. ſecundò, propoſitiones eſſe perpetuæ veritatis dupliciter intelligi poteſt, vt tangit Scot. 1 *d.39. §. contra iſtud, infrà B.* aut penes eſſe exiſtentiæ rerum, de quibus efformantur: aut penes eſſe obiectiuum rerum, de quibus efferuntur. Hæc autem difficultas non ventilatur, de eſſe rerum primo modo capto: aut enim res ſunt generabiles. & corruptibiles, de quibus, cum ſemper non exiſtant, haud eſſe poteſt perpetua veritas, ſecundum hoc eſſe exiſtentiæ actualis: aut res ſunt ingenerabiles, & incorruptibiles, & de his, quamuis eſſe queat perpetua veritas à parte poſt, non tamen à parte ante, quia ab æterno creatæ non fuere: maximè quia Deus ſuâ potentiâ abſolutâ poteſt eas deſtruere, & annihilare: & ſi perirent earum entitates, vtique perirent earumdem veritates: atqueadeò ex hoc capite dici nequeunt propoſitiones æternæ veritatis, de ipſiſmet fabricatæ, eo modo, quo communiter ſentiunt Philoſophi. Nec præſtat dicere cum quibuſdam, res quidem nõ eſſe æternas; connexiones verò prædicatorum eſſentialium, & quidditatiuorum eſſe æternas. Quandoquidem ſi res non ſunt æternæ, vti genera æternæ non ſunt vt liquet *ex Tract. de creatione diſput.3.* nec earum connexiones æternitate fruuntur. Nam connexio nihil aliud eſt quàm vnio, vnio autem eſt relatio, relatio verò poſtulat extrema, ex quibus conſurgit: atqui res, earumque prædicata eſſentialia, quæ ſunt relationis extrema, non ſunt æterna, vt illi Authores concedunt: ergò,

nec connexiones, quæ inter dicta prædicata reperiuntur ſunt æternæ. Prætereà, quod ab aliquo emanat, præſupponit illud, à quo emanat, vt conſtat de de effectu, qui præexigit cauſam à qua producitur: vnio autem ex approximatis, & vnitis extremis reſultat, vt de omni relatione extrinſecùs adueniente ſcripſi *l.3. q. de relatione*. Cùm ergo extrema harum connexionum ſint prædicata rerum eſſentialia, quæ haud ab æterno extant, perſpicuè euincitur, connexiones dictorum prædicatorum nequaquam eſſe æternas, penès quas enuntiationes cenſeantur eſſe ſempiternæ veritatis. Tota itaque dubitatio verſatur circa eſſe 2. modo acceptum, videlicet, vtrùm propoſitiones de eſſe rerum obiectiuo ſint neceſſariæ, & æternæ veritatis, cui occurrendum eſſe videtur, ſi dicatur, propoſitiones, quarum ſubiecta includunt eſſentialiter prædicata, vt *homo eſt animal*: aut identicè, vt *homo eſt riſibilis*, eſſe perpetuæ veritatis, ſiue earum extrema exiſtant, ſiue non exiſtant: cæteræ verò, quarum ſubiecta nec eſſentialiter, nec identicè claudunt prædicata veritate æterna non gaudent. Ita deducitur, ex Scot. 3. *d. 21. q. vn. §. ſed quid logicè, ſub M. & 1. d. 3. q 4 §. Quantum ad 3. I. & quol. 7. §. Ad argumenta. infra X.* & traditur a Baſſolio *ibid.* & Sarn. *q. 1 t. vniuerſ. pag.* 178.

33. Not. 3. ex Doct. *in 1. alleg. ante §. De ente a. circà* 5. Boneto cit. *non longè ab initio cap.* 2. obiectum ſenſibile actu exiſtens in ſenſibus externis, & internis, præſertim in phantaſia, producere ſpeciem confuſam repræſentantem vnum per accidens, hoc eſt, obiectum indutum quantitate, colore, aliiſque accidentibus materialibus. Cum autem ſpecies, ſeu phantaſma repræſentet obiectum confusè, & per accidens duntaxat, propterea non pauci percipiunt ſolum ens per accidens. Verùm, qui per intellectum abſtrahunt obiecti eſſentiam, & quidditatem ab omnibus eius accidentibus, & perluſtrant eius prædicata eſſentialia, & quæ ab eiuſdem eſſentialibus principiis profluunt, componentes ſubiecta cum prædicatis efformant enuntiationes æternæ veritatis. Idque exemplo declaratur in iſta propoſitione, *omne totum eſt maius ſua parte*: quæ primò vera non eſt, vt totum eſt in ligno, aut lapide; ſed vt præſcindit ab omnibus, quibus per accidens connectitur. Ideò intellectus, qui nunquam intelligit totalitatem, niſi in conceptu per accidens, nempè in totalitate lapidis, aut ligni, nunquam intelligit puram, & ſinceram veritatem eius principij, quia nunquam intelligit præciſam rationem termini, per quam eſt veritas.

34. Aſſertio, dantur propoſitiones æternæ veritatis. Hanc tenet Scot. *vbi ſuprà*, quam indicarat *in Log. 1. periher. q. 8. §. Ad 2. q. & §. Ad aliam quæſt.* Probatur primo ex Ariſtot. qui 1. *poſt. T.* 21. oſtendit demonſtrationem habere concluſionem, quæ perpetuò vera eſt, quia eſt ex eis, quæ ſunt per ſe, hoc eſt ex neceſſariis, & æternis. Idem ſcribit 1. *perih c. 6. & 9. Met. c. 6.* & inde, & Scot. *ibi pag.* 280. ſecundum editionem Cauelli. Hoc ipſum videtur ſentire Porph. *in Iſag. c. 6.* in comparatione differentiæ cum proprio. 2. *ex SS. PP. Aug. 6. retract. c. 4. & 2. de lib. arbitrio cap. 5.* vbi hæc profert verba. *Quamdiu futura ſunt, cælum eſt, terra eſt, neſcio: ſeptem verò, & tria decem ſunt, non ſolùm nunc, ſed etiam ſemper, nec vllo modo ſeptem, & tria non fuerunt decem, aut aliquando ſeptem, & tria non erunt decem.* Et ſubdit, *nihil eſſe magis æternum, quam duo, & tria eſſe quinque.* Et Anſelm. *in Dialogo de veritate cap.* 14. qui expreſsè præallatam aſſertionem ſuſtinet. 3. illæ cenſentur propoſitiones æternæ veritatis, quæ ſunt de obiectis æternis, & neceſſariis: nonnullæ autem enuntiationes ſunt huiuſmodi: ergo tales ſunt perpetuæ veritatis. Maior eſt Philoſophi 1. *Poſt. cap. 6.* vbi probat demonſtrationem eſſe ex neceſſariis, & ſemper veris. Demonſtrationem autem confici ex tribus propoſitionibus neceſſariis, certum, & indubitatum eſt apud omnes. Igitur enuntiationes ſyllogiſmi demonſtratiui ſunt perpetuæ veritatis. Minor eſt in promptu ex nunc illato de propoſitionibus demonſtrationis, quæ ſunt ſemper veræ, vt *omne animal eſt ſenſitiuum: omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt ſenſitiuus.* 4. quæ perpetuo connectuntur vinculo, perpetuò ſunt vera: ſed ſubiecta, & prædicata propoſitionum neceſſariarum perpetuo nexu coniunguntur: ergo enuntiationes de his efformatæ ſunt æternæ veritatis. Maior conſtans eſt doctrina Philoſophi 2. *Met. T. 4.* ſcribentis, *ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad veritatem.* Minor induci poteſt per ſingulas propoſitiones neceſſarias, ego vnâ tantùm pro nunc contentus ſum, putà *animal eſt ſenſitiuum*, animal, quod eſt ſubiectum, & ſenſitiuum, quod eſt prædicatum eius enuntiationis ſic ſe habent ad inuicem, vt vnum ab alio nunquam ſeiungi valeat, quod eſt apertum indicium vinculi indiſſolubilis eorum. 5. vbi eſt perpetua conformitas intellectus cum re intellecta, ibi eſt perpetua veritas; in neceſſariis autem propoſitionibus eſt perpetua conformitas intellectus cum re intellecta. In his ergo eſt perpetua veritas. Maior nota eſt; ex veritatis deſcriptione præallata. Minor effulget, nam verbi gratia cum intellectus percipiens hanc propoſitionem, *omne totum eſt maius ſua parte*, ita eam ſemper intelligit, ſicut eſt à parte rei, terminis præexplicitis. Hinc ſubiungit Aquenſium Archipræſul 1. *d.* 39. veritas propoſitionis accipitur penès veritatem rei, quia veritas ſigni decerpitur penès conditionem ſignati. Additque idem Author veritatem immutabilem eſſe non poſſe in propoſitione, niſi ſignificatum ſit immutabile in eſſendo.

35. Opp. 1. veritas propoſitionis petitur penès veritatem rei, de qua aſſeritur; vt patet *ex c. de ſubſtantia*: nulla autem veritas rei eſt æterna, quia nihil præter Deum eſt æternum, vt docet Fides orthodoxa, & planũ feci, *in 2. not.* Ergo nulla propoſitio eſt ſemper vera. Diſtinguo maiorẽ: veritas propoſitionis habetur de re in eſſe exiſtentiæ actualis, nego: in eſſe obiectiuo poſſibili, & aptitudinali, concedo. Ad diſtinctionem maioris, diſtinguenda eſt minor. Hæc autem diſtinctio, & ſolutio hauritur ex Doct. 6. *Met. q. 1. in ſolutione 3. principalis*, dicente, concluſiones demonſtrationis intelligendæ ſunt de aptitudine, non verò de actuali exiſtentia. Id ipſum tradit Mauritius *q. 30. vniuerſ. fol. 56. colum.* 2. ſatiſque explicui *in 1. & 2. not.*

36. Oppones 2. enuntiationes neceſſariæ, ideò perhibentur æternæ veritatis, vel quia ea, de quibus efformantur, ſemper ſunt; aut quia inter earum extrema adeſt neceſſaria, & indiſſolubilis connexio: ſed neutrum dici poteſt, ergo nullæ ſunt concedendæ enuntiationes æternæ veritatis. Maior à me recipitur, ob duplicem cauſam in ea ſub diſtinctione aſſignatam Minor oſtenditur, & quidem quoad primam partem eius, iam patet ex prima oppoſitione: ſoli quippè Deo competit ſemper eſſe, teſte Dauid Pſal. 101. *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.* Et annuente Philoſopho loco nuper cit. *Corruptis primis ſubſtantiis, corrumpuntur & ſecunda.* Quoad 2. partem monſtratur, tùm quia vnio præexigit extrema exiſtentia, per quam vniuntur adinuicem, vt liquet de vnione materiæ, & formæ, aliarúmque rerum naturalium, & artificialium. Ratio eſt, quia nihil vniri poteſt alicui, niſi præexiſtat: tùm etiam quia, quæ inter ſe vniuntur, ab aliqua cauſa efficiente vniuntur: nulla autem cauſa efficiens inuenitur, quæ ſemper talium propoſitionum extrema vnierit. Negandæ ſunt ergo tales propoſitiones æternæ veritatis. Conceſſa maiore, neganda eſt minor: ad eius probationem dico, res ſemper eſſe, non quidem in eſſe exiſtentiæ actualis:

ſed

ſed in eſſe obiectiuo, paritérque earum connexiones neceſſarias in dicto eſſe obiectiuo, quod ſufficit, vt propoſitiones de eiſdem perhibeantur æternæ veritatis, vt rectè aduertunt Mauritius: *paulò poſt locum alleg.* & Vulpes *Tom. 1. diſputat. 28. artic. 1.* & egregiè expreſſit Baſſolius prænominatus, his verbis: *Id non verificatur in actu, quod in re, hoc ſit illud: ſed de potentia, vel aptitudine, vel non repugnantia, quia res ſignificata v. g. per hominem, quoties ponitur in re, non repugnat eſſe animal, immo ipſa poſita, neceſſariò eſt animal: ita vt ſit verificatio actualis de aptitudine, aut verificatio potentialis & actualis.*

37. Oppones 3. Scot. 1. *diſt. 3. quaſt. 4. Ad quaſt. infrà P.* aſtruit æternitatem eſſe conditionem exiſtentis: res autem in eſſe obiectiuo nullam ſortiuntur exiſtentiam, vt conſtat ex dictis ſuprà: ergo propoſitiones de rebus in huiuſmodi eſſe obiectiuo, nulla æterna veritate fruuntur. Conf. idem Doct. 3. *diſt. 22. quaſt. vn. §. Sed quid logicè M.* negat illam propoſitionem fuiſſe veram, *Chriſtus in triduo fuit homo*: ergo, nec iſta vera eſt, *Adam eſt homo* nullo homine exiſtente. Conſequentia deducitur, quia de vtriſque par ratio eſſe videtur, cum Chriſtus per humanitatem à Verbo aſſumptam verè fuerit homo, ſicut extitit Adam. Reſpond. Scot. ſeipſum explicare; loquitur enim ibi de rebus, prout habent eſſe intelligibile, ſiue eſſe cognitum, vt notat. Tatar. præcit. cui eſſe, cum ſit diminutum, & ſecundum quid competit exiſtentia, & æternitas ſecundum quid: quemadmodum eſſe ſimpliciter, & actuali Diuino conuenit exiſtentia, & æternitas ſimpliciter. Ad Conf. occurrit idem Doct. *ibid.* adducens diſcrimen, falſitatis illius, & veritatis huius. In ea namque *Chriſtus eſt homo*, alterum extremum, putà Chriſtus, non habet vnum conceptum, teſte S. Damaſc. à Doct. cit. Chriſtus eſt nomen duarum naturarum ſignificatiuum, humanæ, & diuinæ, ſicque duos conceptus, ſcilicet Deum, & hominem deſignat: verum in iſta, *Adam eſt homo*, vnum tantùm conceptum denotat. Quare, cum ad veritatem propoſitionis requiratur, vt ſubiectum vnum conceptum duntaxat præſeferat: hinc eſt, vt illa, cuius ſubiectum plures conceptus includit, ſit falſa: hæc verò, cuius ſubiectum, vnum conceptum ſignificat, ſit vera. Vide Lych. cit.

Articvlvs VI.

An Enuntiatio vera mutari queat in falſam.

38. NOnnulli, vt Hurtadus *diſputat. 9. de anima ſect. 4.* & Arriaga *diſp. 14. Log. ſect. 2. ſubſect. 1.* negant veram propoſitionem, in falſam, & econtrà in veram, ex falſa poſſe transferri; ſecuti quoſdam, quibus arridet Bonet. 5. *Met. c. 2. § Amplius autem habet dubitationem* Commune autem placitum eſt Scot. 4. *d. 8. q. 2. §. Aliter, ſub V.* Conimb. & Tol. *in fine comment. c. de ſubſtantia:* necnon Suarez *diſp. 8. Met. ſect. 2. n. 9.* & aliorum affirmantium, enunciationem poſſe mutari è vera, in falſam, & è contra.

39. Not. primò. Omnes confiteri, propoſitiones neceſſarias, de quibus ègi in antecedente artic. nullam ſubire mutationem veritatis, aut falſitatis: vocare autem in dubium, vtrùm propoſitiones contingentes, ſignificantes certam, aut incertam temporis partem, de veris in falſas tranſire valeant?

40. Not. ſecundò. Aliquid mutari poſſe bifariam, per ſe, & ratione ſui: per accidens, & ratione alterius. Primò modo enuntiatio non recipit mutationem; quia cum ſit formaliter ens rationis, ſecunda intentio, & relatio rationis, vt liquet ex dictis, ad eam nequit eſſe per ſe motus: iuxta Ariſtotelis pronunciatum, ad relationem non eſt per ſe motus, vt patet 5. *phyſic.* 10. Bene autem enuntiatio ſecundo modo mutatur, ad mutationem ſcilicet obiecti, de quo perhibetur. Veluti habita mutatione per ſe in ſignificato, cadit mutatio in nomen per accidens; destructo quippe termino, destruitur quoque relatio ad terminum. Conformitas enim v. g. huius propoſitionis, *Petrus ſcribit*, quæ eſt eius veritas, ſortitur pro ſuo termino ſcriptionem Petri, & quando Petrus non ſcribit, deſinit eſſe illa conformitas. Quare priùs facta mutatione per ſe in ſcriptione Petri, per accidens efficitur mutatio in præfata enuntiatione. Præterea, memoria repete ex Doct. cit. propoſitionem eſſe naturaliter priorem veritate, & falſitate, & fortè ſubdit Scot. proprietate temporis; ac proinde propoſitionem in ſuo conceptu formali, & quidditatiuo, veritatem, & falſitatem non includere; ſed ab ea præſcindere, vt ſubiectum abſtrahit ab omni accidente, quod in ipſo recipitur, & fundamentum, ab omni relatione, quæ in ipſo fundatur.

41. Aſſertio, propoſitiones contingentes, ſiue quæ de obiectis contingentibus efformantur, certam, aut incertam temporis differentiam ſignificantes, tranſmutatis earum obiectis, ex veris tranſire valent in falſas, & è contra. Hanc defendit Doct. præcit. & indicat 1. *diſt. 3 quaſt. 4 §. De tertiis & §. De ſexto ante Y.* Probatur 1. & Ariſtotele *cap. de ſubſtantia, & 1. Perih. c. 8. & 9. Met. cap. 22.* qui apertè eam docet. 2. veritas formalis dependet à veritate fundamentali, veluti cognitio dependet à re, cuius eſt cognitio: obiecto autem mutato, veritas fundamentalis mutatur, ſicut paſſio mutatur ad ſui ſubiecti mutationem: ergo, propoſitio transferri poteſt è vera in falſam, penes ſubiecti mutationem de quo effertur. 3. Subiectum mutatur per acceſſum, vel receſſum accidentium, quæ in eo recipiuntur, vt liquet de pariete, qui mutatur per aduentum, aut receſſum albedinis, vel nigredinis: paritérque cognitio, quæ de eo habetur: ergo per mutationem ſubiecti, de quo enuntiatur propoſitio, contingit in ea mutatio veritatis eius, in falſitatem, aut è regione falſitatis eius in veritatem. Adde, quod ſi propoſitiones contingentes forent immutabilas, nullum adeſſet diſcrimen inter propoſitiones neceſſarias, & contingentes, quia tam illæ, quàm iſtæ forent à mutatione immunes, quod planè falſum eſt. Eò magis, quia ad mutationem termini mutatur relatio; cum autem veritas ex dictis ſit relatio, deducitur euidenter præfatas propoſitiones mutationem ſubire.

41. Oppones primò. Proprium quarto modo ſubſtantiæ, eſt ſuſcipere contraria, docente Ariſt. *c præalleg.* at ſi enuntiatio de vera in falſam meare queret, ipſi quoque attribueretur contrariorum ſuſceptio, putà veritatis, aut falſitatis, vt àrguit idem Philoſophus *ibid.* non ergo talis proprietas propoſitioni videtur eſſe appingenda. Reſp. per diſtinctionem ma. ſola ſubſtantia ſuſcipit contraria, vt ſubiectum quod, & vltimatum, concedo: vt ſubiectum quo, & non vltimatum. nego. Nam ſuperficies, quæ eſt quantitas tanquam ſubiectum quo, & immediatum recipit albedinem, aut nigredinem, aut alia contraria, vt liquet experientia: ſic exponi poteſt Ariſtoteles præcit. Vel dicito ſubſtantiam eſſe ſubiectum contrariorum per ſe, & ratione ſui: orationem verò eſſe ſuſceptiuam contrariorum per accidens, & ratione alterius, hoc eſt obiecti, de quo dicitur, vt in 2. not. planum feci: maximè quia veritas, vel falſitas formaliter non inter contraria, ſed inter relationes collocatur, vt *art. 2. huius quaſt.* deciſum eſt.

43. Oppones 2. proprietas rei per Scot. 2. *d. 16. q. vn.* ſeparari nequit à re, cuius eſt proprietas, quandoquidem inter ea ſolùm interuenit diſtinctio formalis, quæ habetur de illis, quæ ab inuicem ſunt inſeparabilia: veritas autem, vel falſitas eſt proprietas enuntiationis: ergo ſi propoſitio poſſet tranſire de vera in falſam; ipſa vtique poſſet reperiri abſque ſua proprietate, hoc eſt,

ſine

ſine veritate, aut falſitate, quòd videtur abſurdum. Conceſſa ma. ad min. dico, veritatem, aut falſitatem propoſitionis, diſiunctiua eſſe proprietatem, ob id alterutram ipſi ſemper ineſſe, veluti contingentia, vel neceſſitas eſt paſſio entis diſiunctiua ex Scot. 1. *diſt.* 39. §. *Viſo* & Lycb. *ibid.* § *Quantum ad* t. omnéque ens eſt neceſſarium, aut contingens; non autem omne ens eſt neceſſarium, & contingens ſimul. Vel dici poteſt, præfatam non eſſe proprietatem Enuntiationis quarto modo, vt probat argumentum, & inſinuat Doct. 4. *diſt.* 8. *quæſt.* 2. *ante X.* inquirens, qualis ſit propoſitio conuerſiua, aut vera, aut falſa, occurrit, tunc neutram eſſe, & priorem eſſe naturaliter, & fortè tempore ſua veritate.

44. Oppones tertiò. Quod præſignat aliquid fieri, vel fore, penes aliquam certam, aut incertam temporis differentiam, non poteſt mutari: propoſitiones autem de obiecto contingente ſignificant aliquid fieri aut fore, aliquo temporis interuallo determinato, aut confuſo. Igitur huiuſmodi propoſitiones prænominatam mutationem pati nequeunt. Ma. Probatur, quia ex communi Philoſophorum adagio, *omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe*: ergo propoſitio de præſenti ita eſt vera, vt nequeat eſſe falſa: pariter, quod eſt futurum, vt futurum neceſſariò eſt futurum: ergo, propoſitio de futuro etiam variari non poteſt: de propoſitione autem de præterito nemo ambigit, quia præteritum eſt neceſſarium. Ob id Philoſophus 6. *Eth. cap.* 2. ſcribit, *hoc ſolo priuatur Deus, ingenita facere, quæ facta ſunt.* Min. induci poteſt per aliquas propoſitiones certi momenti temporis, vt Petrus ſcribit, & Petrus leget cras manè in inſtanti A. vel B. per dimidiatam horam: aut incerti temporis, & inſtantis, vt Franciſcus hora tertia pomeridiana audiet lectionem momento talis horæ non ſeruato, quo ille lectioni operam dabit. Nego ma. ad eius probationem diſtinguo, in ſenſu compoſito, & neceſſitate conſequentiæ, concedo: in ſenſu diuiſo, & neceſſitate conſequentis, nego. Hæc autem diſtinctio depromitur ex Scot. 1. *diſt.* 40 *quæſt. vn.* §. *Ad iſtam quæſt.* B. & *diſt.* 39. § *Ad* 1. Z. ſic ferè ſoluuntur omnia, quæ ab aduerſariis opponuntur, & maximè de futuris contingentibus reſpectu diuinę præſcientię, de quibus latè, & acutè diſſerit Scot. *diſt. proximè alleg per quinque qq.*

45. Oppones quartò. Mutato obiecto, mutatur eius cognitio: ergo non eſt eadem propoſitio, ſi obiectum eius, de quo enuntiatur, mutetur. Ant. patet, quia obiectum, ſiue ſpecies, quæ eſt eius vicaria concurrit ad notitiam pariendam: ergo, eodem obiecto variato variatur vtique eius cognitio. Nego ant. ad eius probationem diſtinguo, per ſe, nego: per accidens, concedo, vt patet ex 2. not. Itaque ad mutationem obiecti, manet eadem cognitio, ſecundum ſubſtantiam, non verò ſecundum accidentia, hoc eſt, ſecundum veritatem, aut falſitatem.

ARTICVLVS VII.

An Enuntiationes de extremo coniuncto poſſint eſſe neceſſaria.

46. DVas lego in præſenti art. magnorum Virorum contradicentes opiniones, quarum vna affirmat enuntiationes de extremo coniuncto eſſe neceſſarias, & eſſentiales, ita Alen. S. Bon. Rich. Th. 3. *diſt.* 7. *quæſt.* 1. *art.* 1. & alij à Conimb. alleg. *quæſt.* 6. *c.* 4 *art.* 6. Altera verò negat prærecenſitas propoſitiones, eſſe neceſſarias, & eſſentiales, quam tuentur Scot. 3. *diſt.* 11. *q.* 3. §. *Hic ſunt.* B. & clariùs *diſt.* 22. *q.* 1. §. *Sed quid Logicè* Baſſ. Mayr. *ibid.* & ex Schola Thomiſtica Capr. *eadem d.* & Sonc. 9. *Met. q.* 5. quibus conſentiunt Nominales cum Och. & alij complures.

47. Not. primò. titulum præpoſiti art. dupliciter poſſe intelligi, aut de propoſitionibus, quæ ſortiuntur ſubiecta connexa, cum duobus per accidens vnitis, vt *equus niger eſt hinnibilis, & leo rufus eſt rugibilis*: aut de enuntiationibus, quæ habent prædicata coniuncta cum duobus per accidens coniunctis, vt *Petrus eſt homo magnus, & paulus eſt homo paruus.* De poſterioribus vix eſt difficultas, cùm omnes teneant, eas propoſitiones eſſe contingentes, propterea quod ea prædicata, cum talibus ſubiectis contingenter connectuntur. De prioribus itaque tota lis viget inter Dialecticos, ſintne propoſitiones hoc modo ſumptæ neceſſariæ, aut contingentes.

48. Not. 2. ex *Report.* 3. *d.* 22. §. *Sed quid*: ad hoc, quod aliqua propoſitio ſit vera, de aliquo, neceſſe eſt, priùs in ſe ſit vera, vt conſtat ex 5. *Met. T.* 29. & 34. *c. de falſo*, vbi habetur, orationem falſam de nullo eſſe veram, veluti hæc eſt falſa & impoſſibilis, *homo eſt irrationalis*, quia irrationalitas eſt oppoſita differentia, per quam brutum conſtituitur in eſſe bruti, & diſtinguitur ab homine, qui conſtituitur in eſſe per rationalitatem oppoſitam irrationalitati, & per eammet diſtinguitur à Bruto, & ab omni alio, quod non eſt homo: duobus autem modis eſſe valet propoſitio falſa, aut cum ea, de quibus enunciatur, repugnantiam inuoluunt, vt liquet in præadducta propoſitione *homo eſt irrationalis*; aut quando ea, de quibus perhibetur, actu non coniunguntur, poſſunt tamen coniuncta exiſtere, vt hæc, *Petrus ſcribit*, ſi Petrus actu non ſcribat, propoſitio eſt falſa, licet poſſit eſſe vera. Subdit autem Scot. ibi, ſi nullus homo ſit albus, hæc eſt falſa, *homo albus eſt homo*, quamuis vera eſſe queat. Quod autem ſit falſa; claret; nam infertur, homo albus eſt homo: ergo homo eſt homo albus: ſi ergo homo albus eſt homo, ergo homo eſt albus: at nullo homine exiſtente albo, hæc eſt falſa, homo eſt albus, quia dici poteſt de nullo prioriſtico. Quare de oratione in ſe falſa nihil verè dicitur. Vera autem eſt propoſitio neceſſariò, cum prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti, vt *homo eſt rationalis*, aut eius paſſio, vt *homo eſt riſibilis*, aut realiter cum eo identificatur, vt *riſibile eſt rationale*. Contingenter autem eſt vera, cum actu prædicatum coniungitur cum ſubiecto; quamuis abſque illo eſſe valeat, vt *homo eſt albus*, albedine in homine actu exiſtente.

49. Not. 3. ex Doct. nuper alleg. & Pelbar *Tom.* 5. *verbo communicatio idiomatum* §. 8. prædicatum reſpiciens ſubiectum coniunctum, poteſt illud iſti attribui, aut ratione totius ſubiecti, vt *animal rationale eſt riſibile* vbi riſibile non dicitur de ſolo animali, ſecùs de bruto prædicaretur: nec de ſolo rationali, alioquin anima rationalis à corpore ſeiuncta foret riſibilis: verùm toti ſubiecto, putà animali rationali accómodatur: aut ratione partis, vt *paries albus diſgregat viſum*, vbi diſgregare attribuitur parieti, ratione albedinis in eo inhærentis duntaxat. Prætereà, obſerua Scot. *d.* 22. *loci cit.* valde inclinare in eam ſententiam, quæ affirmat propoſitionem per ſe flagitare ſubiectum per ſe vnum, ad hoc vt aliquid per ſe de eo enuntietur. Ratio eſt, quia de illo, quod per ſe vnum non eſt, per ſe aliquid prædicari nequit, quo pacto, hæc nō eſt per ſe, *homo albus eſt homo*, quia ſubiectum huius duos conceptus includit, nempè conceptū humanitatis, & conceptum albedinis. Item, ſecundum Scot. hæc non eſt per ſe, *Chriſtus eſt homo*, propterea quod Chriſtus duos conceptus includit; idem enim eſt Chriſtus, ac verbum homo. Cùm ergo propoſitiones de ſubiecto cōiūcto nō ſint per ſe, ob rationē præaſſignatā, perſpicuè infertur eas nec eſsētiales, nec neceſſarias eſſe.

50. Aſſertio, enuntiationes de ſubiecto coniuncto ſunt contingentes. Ita Scot. *locis prænarratis*, & 1. *d.* 39. *ante* §. *Sed contra. Sub H.* Probatur 1. ex Ariſt. 7. *Met. cit.* à Doct. *in Rep. præadductis* §. *Ad rationes principales*, vbi legitur. Quod quid eſt hominis albi non eſt idem cum homine albo: ratio eſt, quia ſi homo albus eſſentialiter foret idem cum homine albo, homo albus eſſet idem eſſentialiter cum homine, quod eſt falſum, quia albedo non ingreditur eſſentiam hominis, ſequela

patet

patet *ex ſecundo & tertio not.* Secùs non viſitur diſcrimen inter compoſitum per ſe, & compoſitum per accidens. 2. propoſitio neceſſaria, & eſſentialis non reſpicit copulam, ſine vnionem contingentem: ſed in præfatis propoſitionibus eſt vnio contingens, ex parte ſubiecti coniuncti: ergo ſunt contingentes. Ma. eſt nota *ex ant. art.* & fulcitur canone illo dialectico, tradito à me *in Epit. l. 2. q. 3. art. 2.* Ad falſitatem enuntiationis copulatiuæ ſufficere, ſi alterutra pars eius ſit falſa. Min. conſtet, quia albedo per accidens, & contingenter hæret in homine, contingenſque eſt hoc ſubiectum coniunctum homo albus: atque homo albus eſt homo æquiualet copulatiuæ, id eſt homo eſt albus, & eſt homo. 3. vt aliquid eſſentialiter, & neceſſariò prædicatur de aliquo ſubiecto, requiritur, vt rationalis ſubiecti ſit priùs ei eſſentialis, neceſſaria, & vera vt planum feci *in 2. not.* ergo vt prædicatum enuntiationis de ſubiecto coniuncto perhibeatur, de eo ipſo ſubiecto, oportet rationem talis prædicati includi in illo ſubiecto eſſentialiter, & neceſſariò: at ratio prædicati eſſentialiter, & neceſſariò non includitur in ſubiecto coniuncto, vt in adducta propoſitione, *homo albus eſt rationalis*, liquet. Rationale quippè neceſſariò, & eſſentialiter non includitur in albedine, quia per accidens eſt, vt albedo ſit in homine, per quam homo accidentaliter, & contingenter denominatur albus. Etſi enim rationale ſit homini eſſentiale, accidentale tamen ipſi eſt eſſe album, ratione cuius propoſitio appellatur contingens, & accidentaria. Denuò, cuius ſubiecti partes repugnantiam, & impoſſibilitatem ad inuicem inuoluunt propoſitio eſt falſa, & impoſſibilis, vt *homo irrationalis eſt riſibilis*, & cuius ſubiecti partes neceſſariò coniunguntur, propoſitio eſt neceſſaria, vt *homo riſibilis eſt rationalis*, ergo, cuius ſubiecti partes per accidens, & contingenter connectuntur, propoſitio eſt accidentaria, & contingens: ac proindè immerito Carthuſianus 3. *d. 22. q. 2.* putat Scot. ſententiam nec authoritate, nec ratione cõmuniri.

51. Oppones 1. ex Ariſt. 7. *Met. c. 10. T. 33.* ſtatua lutea eſt compoſitum accidentale, & ſubditur *ibid.* lutum eſſe de ratione eiuſdemmet ſtatuæ: ergo, ſecundum Ariſtotelem propoſitio de ſubiecto ex duobus per accidens coniunctis eſt eſſentialis. Conf. 1. ipſemet Ariſtoteles huiuſmodi propoſitiones inter enuntiationes ſimplices, & categoricas collocat *l. 2. perih. 2.* eſſe neceſſarias, nullus dubitat. Conf. 2. *ex 6. Top. c. 1. loco 25.* ens per accidens eſſentialiter definitur. Igitur nihil obſtat, quin propoſitiones ex ente per accidens conflatæ, vti ſunt enuntiationes prænominatæ, ſint neceſſariæ, & eſſentiales. Reſp. Ariſt. *eo in loco*, nequaquam velle lutum eſſe de intrinſeca ratione ſtatuæ, quia conceptis verbis tradit, ſtatuam luteam eſſe ens per accidens, ac proindè lutum eſſe rationem eius accidentalem: poſito autem quod ſtatua ſit ex luto, vtique vera eſt propoſitio, *ſtatua eſt lutea*, ſicut poſito, quod homo ſit albus, iſta eſt vera, *homo eſt albus*, tametſi ſit accidentalis, & contingens, vti eſt illa. Idque expreſſit Ariſt. in eodem opere à me alleg. ad probandam præmiſſam aſſertionem, inquiens: *quidquid eſt hominis albi, non eſt idem cum homine albo.* Ad 1. conf. dico eas eſſe ſimplices ex parte prædicati, non autem ex parte ſubiecti, ita exponitur Philoſophus. Ad 2. conf. eum ibi verba facere de definitione latè ſumpta, quæ cum notificatione ſiue deſcriptione coïncidit; nam rectè obſeruat Orbel. 7. *Met. c. 2.* ens per accidens non habet quid, cùm ſit aggregatum ex rebus diuerſorum generum; ideóque frui non valet definitione eſſentiali, & quidditatiua.

52. Opp. 2. nihil magis eſt eſſentiale alicui toti quàm partes ex quibus conflatur: at homo albus eſt aliquod totum compactum ex humanitate, & albedine. tanquam eius partibus. Igitur hæc propoſitio eſt eſſentialis, *homo albus eſt homo.* Reſp. ma. habere locum in toto, & partibus eſſentialibus: non autem in toto accidentali, partibuſque accidentalibus, veluti ſunt naturæ integræ, & perfectæ in ſuo genere; ac proinde vna alteri accidentaliter coniungitur, & propoſitio de eis efformata eſt accidentalis. Præterea, etſi dicta propoſitio vera ſit ratione hominis, non tamen ratione albi, vt aſſerit Doct. *in Rep. cit. §. Ad 1.*

53. Opp. 3. quando aliquod abſolutum & eſſe, & intelligi nequit abſque alio, neceſſariò, & eſſentialiter illud aliud includit, vt ex ſe notum eſt: ſed homo albus nec eſſe, nec intelligi valet abſque albedine: ergo neceſſariò, & eſſentialiter in eo includitur albedo: atqueadeò, cum dicitur homo albus eſt homo, eſt enuntiatio neceſſaria. Reſp. ma. poſſe habere duplicem ſenſum: ſi intelligatur abſolute, ita vt repugnantiam includat, vnum eſſe abſque alio, conceditur: quod ſi intelligatur, ex ſuppoſitione negatur. Ad diſtinctionem ma. diſtinguenda eſt min. abſolutè conceditur: ex ſuppoſitione negatur. Siquidem homo abſque albedine, & albedo ſine homine abſolutè eſſe poteſt; tamen poſita albedine, in eo vt ſic, homo albus neceſſariò, neceſſitate ex ſuppoſitione eſt albus, & hæc neceſſitas ſtat cum contingentia, veluti cum dicitur, *Petrus ſedet*, vt ſedet, neceſſariò ſedet; quia ex Scot. 1. *d. 30. §. ſed contra*, poſt Ariſt. 1. *perih. c. vlt.* omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe: ſimpliciter tamen Petrus ſedet contingenter, ita vt poſſit non ſedere, cum ſeſſio per accidens, & contingenter in ipſo inhæreat.

54. Dices, cum Conimb. *ſuprà commemoratis*, huiuſmodi enuntiationem poſſe bifariàm conſiderari, aut in eſſe exiſtentiæ, & ſic eſt propoſitio contingẽs, & accidentalis: aut in eſſe obiectiuo, & poſſibili, & hoc pacto eſt neceſſaria, & eſſentialis. Contra, neceſſitas, & veritas propoſitionis petitur ex neceſſitate, & veritate rerum, de quibus enuntiatur, vt liquet *ex ſuperiori art.* vbi dicebam cum Ariſt. ex eo, quod res eſt, vel non eſt, oratio eſt vera, vel falſa: ſed homo albus, niſi exiſtat, nullam habet neceſſitatem, nec veritatem: quia inter has res, quæ ſub his terminis ſignificantur, nullus intercedit nexus neceſſarius; homo enim eſt ſubſtantia, & albedo eſt accidens, quod realiter à ſubſtantia diſſidet; vt conſtat *in Met. q. de accidente*, ergo nec vlla neceſſitas, nec veritas in eſſe obiectiuo. Ideò namq; propoſitio eſt vera in eſſe obiectiuo, quia habetur de iis, quæ ſunt eſſentialia, vel ſaltem inſeparabilia: eſſe autem hominẽ, & eſſe album nec ſunt eſſentialia, nec indiſſolubilia, cum per accidens ſint coniuncta. Igitur tales enuntiationes ſunt contingẽtes. Quod videntur olfacere Conimb. *c. 8. q. vn. a. 2. in ſolutione 1. & a. 5. in reſponſ. 1. & 2. obiectionis, & propè finem illius art. in dilatione quartæ obiectionis.*

55. Opp. 4. propoſitio idemtica eſt neceſſaria, & eſſentialis: propoſitio autem de ſubiecto ex duobus per accidẽs vnitis eſt idemtica: ergo eſt neceſſaria, & eſſentialis. Si concedatur ma. neganda eſt min. vt enim ſcribit Doct. *cit. §. Ad 1. principale*, nullo homine exiſtente, *homo albus eſt homo*, & falſa propoſitio: quia ratio ſubiecti in ſe falſa eſt, nempè homo albus, ſequitur enim per conuerſionem homo albus eſt homo: ergo homo eſt homo albus, & vltrà homo eſt homo albus: igitur homo eſt homo, & ita *art. 1. ad vltimum.* nullo homine exiſtente, hæc eſt vera, *aliquis homo eſt*, quam nullus Dialecticorum recipit.

ARTICVLVS VIII.

An duarum ſingularium enuntiationum contradictoriarum de futuro contingenti, vna ſit determinatè vera, & altera determinatè falſa.

56. IN iſta perardua, & perobſcura difficultate nanciſcor duas extrèmas, & oppoſitas ex diametro ſententias, quarum priorem defendunt eminentiſſimus Cardinalis Aquenſium Archiepiſcopus 1. *d. 38. art. 3.*

propoſitio

propoſitione 1. Cordubenſis 61. *quæſtionarij*, *q*. 55. *dub*. 1. Catherinus *opuſc. de veritate enuntiationum*. & Raconius 2. *p. de enuntiatione ſect* 4. *q*. 1. *prop*. 1. aientes duarũ enuntiationum ſingularium cõtradictoriarum de futuro contingente neutrã eſſe determinate veram, vel falſam. His fauent Fonſ. 4. *Met. in explanatione c*. 7. Bonet. 5. *Met. c*. 1. & alij à Recentioribus alleg. Poſteriorem amplexantur Doctor ſubtilis 1. *d*. 39. §. *viſo N*. & §. *Ad argumenta principalia*, & *in Rep. eadem d. q*. 2. & *Quol*. 14. §. *Hic* 5. & *T*. Gadius *ibid. fol*. 149. *colum*. 4. Tatar. 1. *periher. q. vlt*. Alenſ. 1. *p. q*. 15. *m*. 7. S. Bon. 1. *d*. 38. *q*. 1. *art*. 4. Och. *q*. 1. *Ad principale*, Rich. *q*. 5. *art*. 1. Trombet. *Opuſc. de praeſcientia contingentium*, & Moderni complures, docentes ex duabus propoſitionibus ſingularibus contradictoriis de futuro contingenti, alteram eſſe determinatè veram; alteram verò determinatè falſam.

57. Not. 1. ex Scot. 1. *d* 3. *q*. 4. §. *De tertiis*, *G*. & 2. *d*. 7. *q. vn*. §. *contra*, *d*. & Maiore 1. *Poſt. fol*. 61. §. *Quartò arguitur*, duplex eſſe agens, naturale, & liberum. Agens naturale eſt, quod poſitis omnibus requiſitis ad agendum non poteſt non agere (vt ignis debitè approximatus materiæ combuſtibili, & non impeditus non poteſt non comburere talem materiam combuſtibilem ſibi proximam. Agens verò liberum, datis omnibus neceſſariis ad agendum) ita dominatur actui ſuo, & modo agendi, vt in eius poteſtate ſit agere, vel non agere. Itemque agere intensè, aut remiſsè, hoc eſt maiore, aut minore conatu: ſic agit voluntas, quæ eſt domina ſuorum actuum, libera ad oppoſitos actus, obiecta, & effectus, vt ſubtiliter proſequitur Scot. 1. *d*. 39. §. *Quantum ad* 1. *E*. Contingens autem ad vtrumlibet, de quo nunc eſt ſermo, reſpicit cauſam liberam; & neceſſarium, ſiue naturale reſpicit cauſam neceſſariam, ſeu naturalem. Itaque cùm cauſa libera ſit indifferens, & indeterminata ad vtramque partem, & ad alterutram declinare valeat, ipſa ſe determinans ad vnam partem, libere, & contingenter elicit actum, & per eum tendit liberè in obiectum, pariterque liberè producit effectum, quem voluerit producere. Stat autem voluntatem ad vnum ſe determinare, poſſéque oppoſitum eius velle in eodem inſtanti, & in hoc maximè elucet libertas; cum enim v. g. ſcribit, habet potentiam non ſcribendi eodem tempore, & momento, quo ipſe ſcribit. Vide quæ dixi *in phyſ. l. de cauſis q*. 3. *Tract. de ſcientia Dei diſp*. 3. & *Tract. de voluntate Dei diſp* 1.

58. Not. 2. ex eodem Doct. *proximè alleg*. §. *Ad argumenta principalia*, *P*. adeſſe diſcrimen inter determinatam veritatem enuntiationum de præterito, & præſenti, ac determinatam veritatem de futuro. Siquidem *ex* 4. *d*. 45 *q*. 3. § *Circa iſtum*, *ſub B*. præteritum plus habet de veritate, quam futurum, quia veritas futurorum eſt contingens, præteritorum verò neceſſaria, teſte Ariſt. 6. *Eth. c*. 2. deindè *ex* 2. *d*. 5. *q*. 2. § *Reſpondeo primo*, *C*. propoſitio de præſenti eſt magis determinata quam enuntiatio de futuro; ideò Philoſophus 1. *periher. c*. 7. admittit in propoſitionibus de præſenti determinatam veritatem, non autem in propoſitionibus de futuro. *Et in Report*. 1. *d*. 38. *q*. 2. §. *Ad* 1. *principale*, non eſt ſimilis veritas in futuris, ſicut in præterito, & præſenti, quia quòd eſt præſens, vel præteritum, ſic eſt determinatum vt non ſit in poteſtate eius oppoſitum. Ea quippè eſt veritas certa, & determinata in præteritis, & præſentibus, vt falſitas ei ſubeſſe nequeat, vt *Chriſtus natus eſt*. Ratio eſt, quia quod ſemel poſitum eſt extra ſuas cauſas, non ampliùs eſt in poteſtate agentis illud ponendi, vel non ponendi. Verùm quidem eſt, cauſam liberam ſuaptè natura eſſe priorem ſuo effectu, & vt ſic poſſe producere ſuum effectum, vel non producere: attamen, vt poſitus eſt in eſſe effectus, & productus, non poteſt ipſum non produxiſſe. In enuntiationibus autem de futuro, talis eſt veritas determinata, penès vnam partem, vt in eis poſſit eſſe falſitas, quia in poteſtate cauſæ eſt, pro eo inſtanti, ponendi & efficiendi oppoſitum: & hæc indifferentia, & indeterminatio cauſæ liberæ valet ad conſiliandum, & negotiandum. Quare optimè notant Trombet. & Tatar cum cæteris, Scotiſt prænominatam propoſitionem de futuro bifariam perhiberi poſſe determinatè veram, nimirum determinatione de ineſſe, & determinatione de poſſibili. Illa autem enuntiatio de futuro eſt determinatè vera determinatione de ineſſe, quæ deſignat rem fore, vt futura eſt; atque propoſitio determinatè vera determinatione de poſſibili, quæ rem denotat ita fore, vt oppoſitum eius accidere nequeat, qualis non eſt enuntiatio de futuro contingenti, quia hæc ſic eſt vera, vt poſſit eſſe falſa in eodem inſtanti, quo eſt vera. Vnde determinatio de poſſibili tantùm adaptatur propoſitionibus neceſſariis, & eſſentialibus Quod vt diſtinctius, & profundius percipiatur, & facilius Aduerſariorum argumenta diſſoluantur.

59. Not. 3 ex eiſdem Authoribus præalleg. indeterminationem agentis liberi eſſe duplicem oppoſitam duplici determinationi, videlicet indeterminationem de ineſſe, & indeterminationem de poſſibili, & vtramque pariter eſſe duplicatam penès cauſam, & effectum. Indeterminatio de ineſſe ex parte cauſæ eſt, qua cauſa eſt indeterminata ad agendum, vel non agendum: indeterminatio de poſſibili eſt, qua cauſa eſt indeterminata ad poſſe agere, vel non poſſe agere. Indeterminatio de ineſſe ex parte effectus eſt, qua effectus eſt indeterminatus ad produci, vel non produci: vt indeterminatio de poſſibili ex parte effectus eſt, qua effectus eſt indeterminatus ad poſſe produci. Vna autem ex prælibatis indeterminationibus, & determinationibus vocatur de ineſſe, quia extrema ſunt de ineſſe: & altera nuncupatur de poſſibili, propterea quod extrema ſunt de poſſibili. Vt autem indeterminatio ex duobus capitibus oriri poteſt, videlicet ex indeterminatione cauſæ, & effectus: ita etiam determinatio ex duplici capite euenire poteſt, & ex parte cauſæ, & ex parte effectus, benè verò cohæret indeterminatio de poſſibili, cum determinatione de ineſſe, vt *in fine* 2. *not. monebam*.

60. Not. 4. aliquid neceſſariò euenire dupliciter, aut neceſſitate ſimpliciter, & abſoluta, ſeu neceſſitate conſequentis, qua aliter accidere nequit, ſic neceſſariò ſtellæ fulgent, luna ſplendet, & ſol illuminat: aut neceſſitate ſecundum quid, & ex ſuppoſitione, ſeu neceſſitate conſequentiæ, qua aliquid eſt, poteſt tamen eſſe: ex ſuppoſitione autem, quod ſit, neceſſariò eſt, hac neceſſitate conſequentiæ, vt *Petrus ſedens poteſt non ſedere*, poſita verò hypotheſi, quòd ſedeat, neceſſariò ſedet, neceſſitate ex ſuppoſitione. Prima neceſſitas tollit libertatem, & rerum contingentiam: ſecunda verò rectè cum libertate, & contingenti rerum euentu cohæret; ita cum immutabilitate, & infallibilitate diuinæ ſcientiæ ſtant futura contingentia, vt latè proſequutus ſum *Tract. de ſcientia Dei diſp*. 3. *q* 5. Deus quippè prænoſcit futura contingentia, eo modo quo ſunt futura: cum autem contingenter ſint futura, quia poſſunt aliter euenire, conſequenter ea ita præſcit, quoniam verò ſic erunt, vt præſcit, & ita præſcit, vt erunt: idcircò eius ſcientia dicitur infallibilis, & immutabilis, eaque euenire neceſſariò neceſſitate conſequentiæ, perhibente Scot. *cit*. § *ſed contra l*. & §. *Ad* 1. *pro* 2. *opinione Z*. & *quol*. 16. § *De primo*, *ſub H* quæ non tollit contingentiam, & libertatem cauſæ liberæ: Quapropter licet Deus præuideat omnia futura contingentia, iuxta illud Hebræorum 4. *omnia ſunt nuda*, & *aperta oculis eius*: nihilominus eius præuiſio vim libero arbitrio non infert, quia eſt ipſi extrinſeca: verùm potiùs indicatur præſtantia & eminentia ſcientiæ Dei, quæ omnia quæcumque illa ſint perſcrutatur; etiam profunda abyſſi. Idque exemplo manifeſtatur, quemadmodum enim peritiſſimus medicus, febre maligna ægrotantem præſcie morituram, non eſt cauſa eius mortis, nec vim vllam ei infert. Pariter Deus præuidens v. g. Antichriſtum mo-

nturum finaliter in peccato mortali, eius præſcientia non eſt cauſa eius æternæ mortis: ſed eius peccatum mortale finale, veluti medici prognoſticum non cogit febricitantem e vita migrare, ſed febris maligna mortem ei affert.

61. Aſſertio, duarum enuntiationum ſingularium contradictoriarum de futuro contingenti, altera eſt determinatè vera, altera eſt determinatè falſa. Ita Scot. *locis præmemoratis*, cui maior Philoſophorum, & Theologorum pars adſtipulatur. Probatur primò, propoſitiones Prophetarum & articulorum fidei Orthodoxæ ita ſunt veræ, vt eis ſubeſſe falſum non poſſit: huiuſmodi autem propoſitiones ſunt de futuro contingenti. Igitur de futuro contingenti datur determinata veritas, aut falſitas. Maior eſt fundamētum præcipuum Chriſtianæ Religionis. Min. inducitur per quaſdam propoſitiones, præſertim per ſubſequētes *Eſa.7. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* Hęc cum ab Eſaia prolata fuit, erat de futuro contingenti determinatè vera, ita vt eius oppoſita. Ecce virgo non concipiet, fuerit determinatè falſa. Item, illæ Chriſti Domini Mat. 26. *Antequam Gallus cantet, ter me negabis.* Et ibid. *Qui intingit manum mecum in parapſide, hic me tradet.* *Luc.*19. excidium futurum Ciuitatis Ieruſalem. Mat. 24. *Carnis reſurrectio, & dies iudicij futurus.* Tales autem, & conſimiles propoſitiones ſunt de futuro contingenti, determinatè veræ, & eis oppoſitæ ſunt determinatè falſæ. Eò magis, quia ſi præallatæ propoſitiones non forent determinatè veræ, nullum interueniret diſcrimen inter veros Prophetas, & pſeudoprophetas, quia nemo eorum foret mendax, aut verax: at in ſacris paginis coarguuntur falſi prophetæ, & veri Prophetæ laudibus euehuntur, vt Ezech. 13. legitur de falſis prophetis. *Vident vana, & diuinant mendacium dicentes, ait Dominus, cum Dominus non miſerit eos, & perſeuerauerunt confirmare ſermonem* Deut. 18. *Hoc habebis ſignum, quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non euenerit.* Et Mat. 24. *ſi ergo dixerint vobis, ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus eſt, nolite credere.* Igitur enuntiationes ſingulares contradictoriæ de futuro contingenti ſunt determinatè veræ, aut determinatè falſæ. Secundò, omnia quæ ſciuntur à Deo, ſunt determinatè vera: ſcientia quippè eſt verorum *ex primo Poſt. c.* 24. *T.* 14. futura autem contingentia ſciuntur à Deo, iuxtà illud Pſal. 138. *Intellexiſti omnes cognitiones meas de longè, & omnes vias meas prænidiſti* Sap. 8 *Qui ſcit præterita, & de futuris æſtimat, ſcit verſutias ſermonum, & diſſolutiones argumentorum*, &c. Eccl. 23. *Antequam crearentur omnia ſunt agnita, & poſt factum reſpicit omnia.* Quem locum adducens, & expendens S. Aug. 15. *Trin. cap.* 13. ait. *Nouit Deus, quid nobis neceſſarium ſit, priuſquam petamus ab eo, nec iſta ex aliquo tempore cognouit, ſed futura omnia temporalia, antequam in eis, & quid, & quando ab eo petituri fuerimus, & quos, & de quibus exauditurus, vel non exauditurus eſſet, ſine initio, antè præſciuit.* Tertia illa propoſitio eſt vera, quæ conformatur ſuo obiecto, ideſt quæ enunciat id eſſe, quod eſt, & fore, quod erit: & è regione iſta eſt propoſitio falſa, quæ enunciat id eſſe, quod non eſt, & fore, quod non erit: atqui vna ex propoſitionibus ſingularibus contradictoriis de futuro contingenti enunciat fore, quod erit, ſi eſt affirmatiua: vel non fore, quod non erit, ſi eſt negatiua: ergo ex prænominatis propoſitionibus altera eſt determinatè vera, altera determinatè falſa. Ma. eſt Philoſophi 1. *Perih. cap.* 4. Et corroborari poteſt definitione veritatis, quæ eſt conformitas intellectus cum obiecto. Min. probatur, hæc propoſitio nudiuſtertius à me prolata eſt determinatè vera, *perendiè ſcribam*, quia enunciauit fore quod nunc eſt, quia verè nunc ſcribo. Eò vel maximè, quia veritas, aut falſitas propoſitionis non decerpitur penes exiſtentiam rei actualem, ſecùs propoſitio de præterito non eſſet vera, quia non habetur de obiecto exiſtente: nec etiam Deus verè, & determinatè res cognoſceret, niſi exiſterent, quod pugnat locis Scripturæ præallatis in prima ratione. Atque iure optimo Theologi ferè omnes de medio tollunt coëxiſtentiam æternam rerum cum æternitate Dei, quam Caiet. 1 *part. quæſt.* 14. *art.* 13. teſte Lych. & alij pauci in Scholas inuehere conantur. Quartò, vbi eſt vera contradictio, ibi nullum eſt medium, ex Ariſtotele 4. *Met. cap.* 5. *T* 27. & Scot. 1. *diſtinct.* 2. *q.* 2. *ante §. oſtenſo ſub T.* & ego palam feci *lib. antecedente quæſt.* 9. *art.* 7. Inter autem propoſitiones ſingulares de futuro contingenti extat vera contradictio, vt *Franciſcus ſcribet, aut non ſcribet*: ergo, ſicut ratione contradictionis, in propoſitione de præſenti eſt determinata veritas, aut falſitas, *Petrus ſedet, aut Petrus non ſedet*; atque in propoſitione de præterito, *Petrus ſcripſit, aut Petrus non ſcripſit*, pariter extat determinata veritas, vel falſitas, ita aſtruendum eſt in propoſitionibus de futuro contingenti. Demùm, inter eſt, & non eſt, non interuenit medium iuxta primum principium, *quodlibet eſt, vel non eſt*: ergo inter erit, & non erit, non interponitur medium.

62. Oppones primò, futurum contingens ſuaptè natura eſt indifferens, & indeterminatum ad eſſe, vel non eſſe: ergo enuntiatio de futuro contingenti efformata, non eſt determinatè vera, aut falſa. Conſequentia tenet, quia veritas propoſitionis præſupponit veritatem rei, vt *ad finem cap. de ſubſtantia* ſcribit Ariſtoteles, & 10. *Met. T.* 5. Ant. eſt probatu facile, tum ex deſcriptione futuri contingentis, tum etiam ex eius cauſa, quæ eſt indeterminata ad illud producendum, aut non producendum: cum ergo futurum contingens nec in ſe ſit determinatum, quia nondum eſt, nec in ſua cauſa; quia nondum ſe determinauit, nec ſe determinat ad agendum, apertè deducitur, de eo nullam eſſe certam notitiam, & veritatem. Reſpond. per diſtinctionem antecedentis, futurum contingens eſt indeterminatum, indeterminatione de poſſibili, concedo: eſt indeterminatum, indeterminatione de ineſſe, nego. Hæc diſtinctio non indiget maiore explicatione, quàm ea quam ſuprà attuli not. 3.

63. Oppones ſecundò, ſicut res ſe habet ad entitatem, ita ad veritatem *ex* 2. *Met. cap.* 1. *T.* 4. & Scot. *ibidem in textus expoſitione*: ſed futurum contingens nullam habet entitatem, quia nondum à ſua cauſa eſt productum, ſed ſolùm futurum eſt, vt ab ea producatur. Igitur futurum contingens nullam ſortitur determinatam veritatem. Conceſſa ma. diſtinguenda eſt min. in eſſe exiſtentiæ actualis, concedo: in eſſe obiectiuo, nego. Ita reſpondet Doctor illuminatus Franciſcus de Mayronis, & ante eum Doctor ſubtilis *quæſt.* 8. *primi Perih. §. Ad aliam quæſt. verſ. Ad* 3. vbi interpretatur proloquium Ariſtotelis adductum in ma. videlicet, *quod ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad veritatem*; oportet enim ad veritatem talis propoſitionis, eſſe vnionem in re talem, qualis ſignificatur in ſermone. Natura autem ſignificata per hoc, quod *eſt Cæſar*, eſt ens per intellectum, alioquin intellectus de eo non faceret compoſitionem, & ſic eſt compoſitio exiſtentis apud intellectum, cum ſeipſo, & talis compoſitio ſufficit ad veritatem, vbi res non eſt exiſtens, vt patet in iſtis, *chymera eſt chymera. non ens. eſt non ens.* Præſertim quia Deus certò prænouit futura contingentia in eſſe obiectiuo, ex determinatione ſuæ voluntatis, vt tradunt Scot. 1. *diſtinct.* 39. *§. Viſo O.* Lych. Vigerius, & alij *ibidem.*

64. Opp. 3. ſi futura contingentia forent determinatè vera, aut falſa. cognoſcerentur ab aliquo intellectu: à nullo autem intellectu cognoſcuntur: ergo haud ſunt determinatè vera. Ma. eſt Scot. 4. *diſt.* 10. *quæſt.* 8. *ante §. Ad argumenta ſub N.* dicentis, quod habet determinatam veritatem, pollere determinata cognoſcibilitate, in quouis intellectu totum ens ſpeculante. Min. oſtenditur, non enim ſcitur ab intellectu creato, qui non va-

let perſcrutari, quid facturum, aut non facturum ſit liberum arbitrium, niſi fortè coniecturaliter, vt tangit Doct. 4. *diſt*. 45. *quæſt* 3. §. *Circa iſtam ante B.* Nec ab intellectu increato: *Eſa* 38. Deus prædixit mortem Ezechię. & *Ionæ* 3 exitium Niniuitarum, & tamen non euenit. Ergo determinatè non nouerat. Conf. ſi Deus ea certò prænoſceret, ab æterno eadem prænouiſſet, cum eius ſcientia ſit æterna, immutabilis, & inaugmentabilis: quod autem eſt ab æterno, eſt neceſſarium, & infallibile, ac proindè non eſſet vllum futurum contingens, vt putabant Stoïci. Conceſſa ma. & prima parte min. videlicet intellectum creatum non poſſe determinatè cognoſcere futurum contingens, dum eſt in ſua cauſa, vt aduertit Doct. *in* 4. *mox cit*. Etſi hoc non nouit intellectua creatus, tribuendum eſt eius imbecillitati, & infirmitati: neganda eſt ſecunda pars min. ad eius probationem dico, eam locutionem fuiſſe comminatoriam, aut conditionalem, hoc eſt ea euentura fuiſſe, niſi per pœnitentiam ſe emendarent: quoniam verò pœnitentiam egerunt, & quidem ille flendo; verſus enim ad parietem fleuit, & iſti ieiunando, & humiliando ſe, in prædicatione Ionæ, vt teſtatur Chriſtus Dominus *Matt*. 12. Propterea veniam à Deo impetrarunt, nihilque eorum, quæ prænunciata fuerunt eis, acciderunt: veluti *Act*. 8. Simon magus precabatur Apoſtolos, vt ipſorum orationibus nihil veniret ſuper eum horum, quæ ipſimet dixerant. Ad conf. dico, ſolùm probare futurum contingens relatum ad diuinam præſcientiam eſſe neceſſarium neceſſitate conſequentiæ, quæ optimè cohæret cum rerum contingentia, & libero arbitrio: non verò neceſſitate conſequentis, quæ adimit creatam libertatem, & tollit contingentes effectus, vt *in* 4. *not. obſeruaui*.

65. Opp. 4 ſi foret determinata veritas de futuro contingenti, cum ipſum poſſit non eſſe, & oppoſitum eius contingere, vt eius nomenclatura, eiuſque deſcriptio 1. *Priorum cap*. 4. deſignat, vtique ei ſubeſſe poteſt determinata falſitas: ſed poſſibili poſito in eſſe, nullum ſequitur poſſibile. Igitur ſi ponatur eius oppoſitum, quod à Deo præſcitum fuerat, ipſe Deus falleretur, quia res accideret aliter, quàm fuerit ab ipſomet præcognita. Deum autem falli non poſſe, conſtans eſt veritas, quam nemo iure negare poteſt. Reſpond. cum determinatione de ineſſe ſtare indeterminationem de poſſibili: ideóque damus oppoſitum quidem poſſe euenire, non tamen eueniet, & ſi euenisſet, à Deo fuiſſet præſcitum; propterea Deus falli non poteſt, quia falli eſt opinari rem aliter fore quam futura ſit, pro tunc, pro quando creditur eſſe. Deus autem ita præſcit rem futuram, vt futura erit, & quoque prænouit rem poſſe aliter euenire, non tamen aliter eueniet v. g. Deus præuidit me hodie ſcripturum, & pro hoc tempore, ſicut re vera nunc ſcribo, & poſſe pro nunc non ſcribere, non tamen pro nunc id euenire, vt ſcilicet nunc ſcriptis non dem operam, vt latè explicat, & egregiè proſequitur Doct. *in primo alleg*. §. *Ad* 1. 5. *quæſt. ſub Q. & diſtinct*. 40. *quæſt. vn. in ſolutione* 2. *infrà*. D. *& in Report. eadem diſt. quæſt*. 2. *propè finem*, vbi ſubiungit eſſe fallaciam conſequentis: idem ſentit Doctor reſolutus Ioannes Bacco *ibid*. Ad illud, quod adiicit, poſſibili poſito in eſſe, nullum ſequitur impoſſibile, occurrit Scot. *vbi ſuprà*, quidem ex poſitione in eſſe abſolutè, non ſequitur impoſſibile: at ex poſitione cum alia propoſitione de ineſſe ſtante, ſequitur impoſſibile, quia ſupponitur eius oppoſitum conſeruari in eſſe v. g. poſſum ſcribere cras, poſito, quod cras ſcribam, nullum habetur impoſſibile: verùm ſi iungatur alteri, nempè poſſum non ſcribere, ſequitur impoſſibile, quia pro eodem inſtanti fieri non poteſt, vt ſcribam, & non ſcribam: ſic data hypotheſi quod Deus præuiderit me ſcripturũ, pro hoc inſtanti quidem ſcribo, poſſum tamen non ſcribere: poſito autem, quod nunc ſcribam, in ſenſu compoſito non poſſum non ſcribere, bene tamen in ſenſu diuiſo. Quare licet aliquid ſimpliciter non repugnet ex ſe; nihilominus ex alterius poſitione poteſt repugnare. Quo in ſenſu futurum contingens poteſt non euenire; poſita tamen præſcientia Dei, qua præſciuit ipſum futurum, vt futurum eſt, implicat ipſum non eſſe futurum, quia Deus res præuidet in eſſe obiectiuo ex determinatione ſuæ voluntatis, eo modo, & tempore, quo ſunt futuræ; & ſi futuræ non ſunt, eas non præuidet, vt futuras, ſed vt poſſibiles, nec determinatæ ſunt à diuina voluntate, quæ eſt radix omnium futurorum, vt cum Doctore, & Scotiſtis ſcribit Lych. *locis prænominatis*.

66. Opp. 5. ſi futurum contingens eſſet determinatè verum, non oporteret conſiliari, nec negotiari, vt arguit Ariſtoteles *in fine primi Perih*. ſublatis autem conſiliis, & negotiis, tollitur humana libertas: meritum, aut demeritum: laus aut vituperium, quod eſt hæreticum, & abſurdum. Non ergo futurum contingens eſt determinatum. Sequela ma. probatur; ſi enim res ſunt iam determinatæ ad fore, vel non fore, nulla eſt humana ſollicitudo. Nam ſiue homo conſilietur, & negotietur, ſiue non, huiuſmodi res erunt aut non erunt, quia iam ſunt determinatæ ab omni ęternitate ad fore, vel non fore, & à Deo qui decipi non poteſt, ab æterno ſic futuræ pro tali tempore præuiſæ ſunt. Nego ſequelam ma. ad eius probationẽ dico, etſi res futuræ ſint determinatæ determinatione de ineſſe; ſunt tamen indeterminatæ, indeterminatione de poſſibili, ſicque ſaluatur humana libertas, & manet indifferẽtia rerum contingentium, valentque conſilia, & negotia; quandoquidem etſi agentia libera ſint determinata ad agendum; potiuntur tamen potentia non agendi, ſiue oppoſitum faciendi: veluti qui actu ſcribit, habet potentiam non ſcribendi. Ideóque manet liber ad actus ſuos promendos, operaque ſua exercenda, vt præclarè docent Scot. *præcit*. §. *Ad argum. principalia P*. Tatar. tum ibi, tum etiam *in Log*. 1. *Perih. quæſt. vlt*. Quid verò de his ſenſerit Ariſt. digladiantur Scholaſtici, quorum iurgiis omiſſis, fortaſsè dici poteſt, quando Ariſt. *loco alleg*. aſtruit futura contingentia ad vtrumlibet eſſe indeterminata, ipſum loqui de indeterminatione de poſſibili; non autem de indeterminatione de ineſſe. Hæc expoſitio videtur Doct. *cit*. cum ait. Iſta indeterminatio (ſeu de poſſibili) ſufficit ad conſiliandum, & negotiandum. Si autem neutra pars eſſet futura: non oporteret conſiliari, vel negotiari: ergo, quod altera pars ſit futura: dum tamen reliqua poſſit euenire, non prohibet conſiliationem, & negotiationem. Verùm ſi Philoſophus hunc ſenſum non patiatur, velitque prorsùs contingentia futura eſſe indeterminata, vt planè videtur opinari eo in loco, & eum ſic exponit Antonius Andreas *ibidem*, & anteà indicauit Scot. *in Reportat. prææddučtis* §. *Ad rationem Philoſophi*, in hoc, & in aliis quibuſdam, præſertim in opificio mundi ab æterno ſtatuto, vt videre licet 8. *Phyſ. cap*. 1. & 1. *Cœli T*. 103. ei non eſt adhærendum, ſed potiùs Authoribus oppoſitæ ſententiæ, quæ hoc tempore eſt communis.

LIBER QVINTVS.

De Syllogiſmo.

RESTAT in hoc poſtremo libro agere de Syllogiſmo, quem Ariſtotelis eſſe ſcopum, eiuſque Logicæ obiectum, præmonui *in Præfatione Epitomes*, & aſſerui *lib. 1. quæſt. 3. art. 7.* Cum enim præmiſerim libros Prædicabilium, & Prædicamentorum, in quibus edocui terminos ſimplices, & incomplexos, qui ſunt partes remotæ Syllogiſmi: atqi in proximo libro perluſtrauerim enunciationē, quæ eſt eius pars proxima, vt decidit Doct. 1. *Priorum quæſt. 2. §. Quantum ad 3. not.* Nunc non abs re Syllogiſmum ex prænarratis conflatum aggredior examinandum. Ordo quippè naturæ poſtulat, vt peruestigatis partibus, poſtmodum totum, ex quibus coaleſcit, perquiratur: quod non impigrè peregiſſe Stagiritam 1. *Phyſ.* aliiſque locis *in præludio libri primi Epit.* obſeruaui.

QVÆSTIO I.

De Syllogiſmo in communi.

ARTICVLVS I.

An Syllogiſmus ſit ſubiectum librorum Priorum Ariſtotelis.

1. ISTVD dubium *lib. 1. quæſt. 5. art. 7.* ferè à me decisum eſſe videtur; tamen hoc loco ex inſtituto exponendum eſſe iudicaui, tum quia hic eſt proprius eius locus: tum etiam quia de ipſo concors non eſt Dialecticorum opinio, vt licet intueri apud Conimbr. & Ruuium in proœmio. Marſilius namque argumentationem, Auer. cum Alex. demonſtrationem. Scot. verò 1. *Priorum quæſt. 2.* Tatar. *ibid. quæſt. 1. dub. 1.* & alij communiter ſyllogiſmum faciunt huius operis ſubiectum attributionis.

2. Not. 1. ex Ariſt. Interpretibus, quatuor hos libros, quos diſcutiendos præ manibus habemus, deque his quinque prænominatas qq. proponimus decidendas, appellari latinè reſolutorios, & græcè analyticos. Et quidem duo primi inſcribuntur ab Ariſt. & eius expoſitoribus ἀναλυτικῶν προτέρων, ſiue priorum analyticorum: duo autem poſtremi ἀναλυτικῶν ὑςέρων, ſiue poſteriorum analyticorum, vt notant Zabarel. *in comm. 1. poſt.* Maior *ibid.* & Conimbr. poſt Galenum ab ipſis cit. Cur autem hi libri analytici, id eſt reſolutorij inſcribantur, cauſa redditur, quia in iſtis traditur norma, & modus reſoluendi concluſiones in ſua principia. Quoniam verò, vt aiunt Scot *præcit.* & Maior *Tract. de ſyllog.* bifariàm concluſio reſolui poteſt in ſua principia, videlicet ſecundum formam, & ſecundum materiam: idcircò Ariſtoteles vtriuſque modi reſoluendi regulas, & præcepta præbet, cum quidem primum reſoluendi modum, in lib. Priorum; ſecundum verò in lib. Poſteriorum adducit. Cum autem reſolutio concluſionis, in ſua principia penes formam ſit in præmiſſas propoſitiones debitè diſpoſitas, in modo, & figura, *vt explicui in Epitome libro 3. articulo 5. quæſtione 1.* Ideò ab hac reſolutione vocati ſunt libri priores reſolutorij. Et quia reſolutio penes materiam concluſionis in ſua principia petitur, ex neceſſaria connexione extremorum cum medio termino ad inferendam concluſionem: propterea cæteri libri nuncupantur poſteriores reſolutiui. Quare autem illi Priores, & iſti Poſteriores nominantur. Ratio non ſpernenda affertur, quia ſermo de ſyllogiſmo generatim ſumpto præire debet diſcurſum de ſyllogiſmo particulatim accepto; veluti tractatus de genere, præcedit tractatum de ſpecie, & vniuerſè communiora minus communibus ſunt præmittenda, vt non ſemel in ſuperioribus præmonui, & notauit Maior in explanatione librorum primi Poſt. Vnde quia in eis de ſyllogiſmo in genere, & in his de ſyllogiſmo in ſpecie, qui eſt demonſtratio agitur, primum de ſyllogiſmo, & poſtmodum de reliquis diſceptare conſtitui.

3. Not. ſecundò, ex Doct. 1. *Priorum, quæſt. 6. §. Reſpondetur*, & Tatar. cit. *dub. 1.* duo in ſyllogiſmo reperiri, quorum nonnulla nuncupantur principia formalia ſyllogiſmi, putà modus, & figura, ex quibus veluti forma in eſſe formali conſtituitur ſyllogiſmus. Quemadmodum enim, anima eſt forma corporis animati, ita præfata videntur eſſe forma ſyllogiſmi: aut ſi mauis, eſſe differentiam eſſentialem eius, veluti rationalitas eſt differentia eſſentialis, & quidditatiua hominis: quædam verò appellantur principia materialia, cuiuſmodi ſunt propoſitiones, ex quibus veluti ex materia componitur ſyllogiſmus. Atque ex his tanquam ex materia, & forma totus ſyllogiſmus conflatur.

4. Aſſertio, ſyllogiſmus penes ſuam rationem formalem genericam, ſiue vt loquitur Scot. quantum ad proprietates communes ſe tenentes ex parte neceſſitatis illationis decernitur obiectum lib. Priorum Ariſt. Ita Scot. cit. § *Quantum ad 3. verſ. ſi autem fiat conſideratio.* Probatur primò ex Ariſt. *hoc loco cap. 4.* vbi proponit ſe prius acturum de ratiocinatione: & deindè de demonſtratione, cuius rationem reddit, quia ratiocinatio eſt communior, & latior demonſtratione. Siquidem demonſtratio eſt quidem ratiocinatio; non tamen omnis ratiocinatio eſt demonſtratio; nam ſyllogiſmus topicus eſt planè ratiocinatio, non autem demonſtratio, vt apud omnes eſt in confeſſo: atque ratiocinatio coïncidit cum ſyllogiſmo, vt patet *ex 1. cap. huius lib.* Ergo, cum per Ariſtotelem in hiſce libris tractetur de ratiocinatione tanquam materia circà quam, conſequenter ratiocinatio eſt eorum obiectum. Secundò cuius definitio, partes, & proprietates expenduntur, eſt eius operis obiectum, vt liquet ex conditionibus præexactis, ad ſubiectum à me traditis, & explanatis *lib. 1. quæſt. 5.* Syllogiſmi autem definitio, partes, & proprietates pertinentes ad neceſſitatem illationis in hoc opere conſiderantur, vt patet legenti. Igitur, ſyllogiſmus, penes formam genericam aptè collocatur iſtorum lib. ſubiectum.

5. Oppones 1. in animo Ariſt. eſt *in initio 1. Priorum*

agere de demonſtratione, deque ſcientia demonſtrandi, ergo ſecundum mentem Ariſt. ſubiectum horum librorum eſt demonſtratio. Reſp Ariſt. eo loco propoſitum eſſe agere de demóſtratione, non quidem in hoc opere, ſed in proximè ſequenti, hoc eſt in opere poſterioriſtico, vt idem Philoſophus apertè indicat *c.4. huius lib.* vbi conceptis verbis ſancit ſe diſcurſurum priùs de ratiocinatione, & poſteà de demonſtratione, quæ inter cæteras argumentationes primum tenet locum; huiuſque cauſam inſinuat *ibid* quia cognitio ſuperioris inſeruit, cognitioni inferioris.

6. Opp. 2. ſubiectum ſcientiæ non tranſcendit limites ſcientiæ, cuius eſt obiectum, vt conſtat ex dictis *l.1. q.3. ar 1.* Syllogiſmus autem tranſilit notitá huius operis prioriſtici; ſtabilitur quippè à Doctore totius Logicæ ſubiectū primum, & adæquatū, vt patet ex eius 3 *q. vniuerſalium.* Ergo ſyllogiſmus non eſt ſubiectum horum librorum. Concedo ma. diſtinguo min. penes omnes eius partes, & proprietates, concedo: penes formam, ſiue neceſſitatem inferendi, nego. Sic enim tantum conſiderat, tanquam ſubiectum præſentis operis. Ad id, ex Scot ſatisfeci loco nunc *alleg. art. 7. oppoſitione 3.*

7. Opp. 3. Scot nunc cit. remouet argumentationem, à ſubiecto Dialecticæ, ibique ſtatuit ſyllogiſmum, cuius veſtigiis inhærens ego quoque præſtiti *vbi ſuprà aſſert. 1.* Verùm 1. *Priorum q. 8.* in relatione partium omnium Log. eiuſque totalis obiecti, idem Doct aſtruit obiectum operæ prioriſticæ eſſe argumentationem, quantum ad eius proprietates generales pertinentes, ad neceſſariam illationem Ergo aut Scot. ſibi contradicit, aut ſyllogiſmus horum lib non eſt ſubiectum. Reſp. Scotum in dicto *lib. Priorum* ſumere argumentationem, prout coïncidit cum ſyllogiſmo, aduertentibus Scotiſtis, qui arbitrantur eius operis ſubiectum eſſe ſyllogiſmum; etſi tamen ibi Doct. aſſeruerit *ad finem eius quæſt.* eſſe argumentationem: quod clarè colligitur ex eodem, qui *ibidem ante §. Ad 2. nos.* ait, oppoſitum arguitur per communiter exponentes iſtum lib. qui ponunt, quod ſyllogiſmus eſt ſubiectum huius. *At quæſt. 3 vniuerſ.* amplè accipit argumentationem, prout à ſyllogiſmo diſtinguitur, ſicque ibi noluit aſtruere argumentationem eſſe obiectum Logicæ traditæ ab Ariſtotele, propter rationes ab ipſo adductas eo in loco, & à me receptas.

Articvlvs II.

Quid ſit ſyllogiſmus.

8. Qvamquā iam ferè pateat definitio ſyllogiſmi à me allata, & explanata, quoad omnes eius voculas *in Epit. lib. 3. q. art. 3.* attamen nunc ſolerti examine, & impigra indagine præfatam definitionem, eiuſque oppoſitiones potiſſimùm cum Scot. *lib. 1. Priorum q. 5.* perſcrutari libet. Ad huius autem faciliorem captum memoria repetenda ſunt, quæ docui *in prænominata Epit. lib. 2. quæſt 7. art. 2.* de definitione, eiuſque conditionibus neceſſariis, necnon, quæ notat Scot *quæſt. alleg. præſertim §. Quantum ad 1. not.* videlicet definitionem eſſe duplicem, vnam quidditatiuam ſimpliciter, quæ ſoli ſubſtantiæ compoſitæ adaptatur, ſecundum Ariſt. 7. *Met. T. 15.* Alteram per additamentum; ſic definitio accidentis, quæ nedum ipſius accidentis eſſentiam, verumetiam ſubiectum, in quo inhæret, exprimit. Addi poteſt tertia, purà deſcriptiua, quam Doct. *ibid.* videtur vocare definitionem quid nominis, eamque variis effici modis oſtendi *loco præcit. in Epit.* Rurſùs ad hoc declarandum iuuat diſtinctio in 2. not. præcedentis art. adducta in partes ſyllogiſmi formales, & materiales, tam proximas, quam remotas, ex quibus totus conficitur ſyllogiſmus. Vnde conſtat ſic ſyllogiſmum non eſſe quid ſimplex, & incomplexum: ſed quid complexum, & ex pluribus aptè diſpoſitis coagmentatum. Licet autem ſyllogiſmus materialiter loquendo plura includat, tamen propriam eſſentiam, & vnitatem ſortitur, formaliter, qua etiam potitur quodlibet ens rationis logicum, ſiue ſecundà intentio logica. Nam vt acutiſſimè obſeruat Scot. 4. *diſt. 1. quæſt. 2. §. Ad 1. arg.* O quantumcunque diuerſa poſſunt concurrere in fundamento vnius relationis rationis Neceſſe enim eſt, multa concipiantur quaſi vnum, in ordine ad aliquod ſignatum. Hoc ſic patet, quia huius relationis vnius, quæ eſt ſignare bonum muſtum, bene poteſt eſſe fundamentum totum iſtud, ſeu circulus coopertus foliis hæderæ in cruce poſitus, &c. Nec omittendum eſt diſcrimen, quod Scot. cit. & clarius 1. *Priorum quæſt. 16. §. Secundo nos.* & tetigi *in Epit. lib 3. quæſt. 1. art. 2.* & alij vulgò afferunt inter conſequentiam formalem, & materialem Si enim concluſio ex præmiſſis inferatur ratione formæ ſyllogiſticæ, quæ conſiſtit in modo, & figura, vocatur conſequentia formalis: quod ſi concluſio deducatur ſolùm penes extrema adinuicem cum medio neceſſariò connexa, nuncupatur conſequentia materialis. Atque, iuxtà hanc duplicem conſequentiam notatur pariter duplex reſolutio, prioriſtica ſcilicet, & poſterioriſtica, quæ patet ex dictis *in ſup. art. not. 2.*

9. Aſſertio, ſyllogiſmus materialiter captus non definitur eſſentialiter, & quidditatiuè: ſecus verò ſi formaliter vſurpetur. Hanc indicat Doct. *quæſt. alleg. §. Quantum ad 2. & 4. cit.* & non obſcure ediſſerit 1. *Poſt. q. 5. §. Ad 1. rationem.* Prima pars, quæ locari videtur à Doct. citato *in præſenti lib. concluſione 1. & 2.* probatur ab eodem, quia ſola ſubſtantia ex genere, & differentia conſtituta definitur eſſentialiter, & quidditatiuè *ex 7. Met.* vt ſuperiùs animaduerti. Syllogiſmus autem eſt accidens intentionale: ergo eius definitio ſic accepta non eſt eſſentialis. Quod ſi dicas, accidens definiri eſſentialiter, dummodò conſtet ex genere, & differentia, vt conſtare debet omnis bona definitio. Contra, definitio accidentis ſubiectum tanquam additum exprimit: verum in adducta ſyllogiſmi definitione nullum ſubiectum explicatur: propterea non eſt cenſenda quidditatiua, ſi eo modo, quo dixi accipiatur. Præterea, ſyllogiſmus ex pluribus propoſitionibus conflatur *in Epitome citat.* explicatis, quæ inter ſe diſtinguuntur. Vna autem definitio vnius rei tantùm eſt declaratiua. Syllogiſmi ergo definitio materialiter ſumpti inter eſſentiales definitiones non eſt numeranda. Secunda pars, tangitur *ibidem concluſ. 3. verſ. His igitur præmiſſis*: vbi genus, & differentiam aſſignat, quæ ſunt præcipuè conditiones definitionis eſſentialis, ex omnium ſententia, eſtque expreſſa doctrina eius *in 4. nuper memorato*: eamque explicite tenent Conimbr. *quæſtione 2. cap. 1. artic. 2.* & ſuaderi poteſt, ea eſt eſſentialis definitio, quæ gaudet genere, & differentia, nemine inficiante: ſed prædicta ſyllogiſmi definitio pollet genere, & differentia, vt patet ex eius particulis, *in Epitome* explicatis: ergo &c. Rurſùs, & videtur in idem recidere, quod ex partibus materialibus, & formalibus coaleſcit, definitur eſſentialiter, ſiue illæ partes ſint phyſicæ, ſiue metaphyſicæ: ſyllogiſmus autem componitur ex partibus materialibus, & formalibus, vt declaraui *in ant. artic. not. 2.* Ergo eius definitio eſt eſſentialis. Accedit, definitio generis, & aliarum ſecundarum intentionum logicalium ſuo modo eſt quidditatiua, vt probaui *lib. 2. quæſt. 1. artic. 2.* & de omnibus ſecundis intentionibus logicalibus ſcribit Doct. *in 4 cit. §. De a. I. & §. Ex his K.* Syllogiſmus autem eſt vna ſecunda intentio logicalis cæteras ſecundas intent. complectens, vt innuit Sarn. *Tract de primis & ſecundis intentionibus art. 1. & 2.* Inſuper, operationes intellectus ſuo modo quidditatiuè definiuntur, vt *in præcedente lib.* patet de definitione enuntiationis, quæ eſt ſecunda

operatio

operatio intellectus paſſiuè ſumpta. Nihil itaque obſtat, quin ſyllogiſmi definitio ſit eſſentialis, & quidditatiua.

10. Oppones primò, definitio datur de incomplexis duntaxat, vnius quippe rei, vnica eſt definitio, præſertim cum definitio fuerit adinuenta ad res diſcernendas, diſtinctéque declarandas: ſyllogiſmus autem eſt quid complexum: eſt enim oratio ex pluribus orationibus ad inuicem coniunctis compoſita, vt conſtat ex dictis: ergo ſyllogiſmus eſſentialiter definiri non poteſt. Diſtinguo min. definitio eſt de incomplexis formaliter captis, concedo: materialiter, ſiue fundamentaliter acceptis, nego. Poſſunt enim plura ad vnum diſponi, & ordinari, & de eo vt ſic, cæteris præſuppoſitis, tradi definitio, vt cum Scot. *cit. & in Report. ibid.* patefeci, ante præpoſitam aſſertionem. Idipſum luculenter declarat Sarn. prænominatus inquiens, intellectus cognoſcit duas propoſitiones aptè diſpoſitas, ſecundum regulas ſyllogiſticas, & comparat eas ad aliam propoſitionem, quæ ex illis præmiſſis probè infertur: huiuſmodi autem comparatio ambarum præmiſſarum, ad concluſionem eſt ſecunda intentio Logica, quæ nuncupatur ſyllogiſmus. Maximè quia ſyllogiſmus dicitur vna oratio propter vnam extremorum connexionem, vnumque iudicium illatiuum.

11. Oppones ſecundò, bona definitio omni definito competit, vt patet ex legibus idoneæ definitionis traditis à Doct. *in præſenti q.* Sed præallata definitio ſyllogiſmi non conuenit omni ſyllogiſmo, nominatim enthymemati, quod *ex primò Poſt.* eſt ſyllogiſmus, quamuis duabus tantum conſtet propoſitionibus: at ſyllogiſmus tres poſtulat propoſitiones: illa ergo non eſt germana ſyllogiſmi definitio. Concedo ma. ad min. dico enthymema eſſe ſyllogiſmum truncatum, & imperfectum, in quo ſubticetur vna propoſitio, quæ in eomet virtualiter continetur, fierique poteſt ſyllogiſmus perfectus, ſi eidē alia propoſitio, quæ ſupprimitur, addatur.

12. Oppones tertiò, vitioſa extat definitio, in qua locatur genus remotum *ex 4. diſt. 11. quæſt. 3. ſub CC.* In præfata autem ſyllogiſmi definitione ponitur genus remotum, nempè oratio, cum ſit ponendum in ea genus proximum, quod eſt argumentatio: non ergo illa eſt apta ſyllogiſmi definitio. Propter hoc argumentum nonnulli, vt Burana, loco orationis transferunt rationem, ſiue ratiocinationem, quæ ab illis cenſetur eſſe genus proximum ſyllogiſmi: verum ego communem verſionem approbans reſpondere poſſum, negando orationem eſſe genus remotum ſyllogiſmi, cum ratiocinatio, argumentatio, diſcurſus, & huiuſmodi promiſcuè accipiantur, vt notat Hurt. *diſp. 9. ſect. 10.* & indicant Maſtrius, & Bellutus *diſp 11. quæſt. 1.* & non diſſentit Arriag. *diſp. 15. ſect. 2.* licet *ſect. 1. eiuſdem diſp.* putet demonſtrationē eſſe genus ad ſyllogiſmum. Magiſque patebit *infrà ar. 4.* Quare ad formam arg. concedo ma. nego min. quæ ab vllo Dialectico, quem viderim, non probatur. Adde quod in ſubſequenti art. oſtendetur ſyllogiſmum non eſſe genus, reſpectu demonſtratiui, topici, &c.

13. Quæres, an prædicta ſyllogiſmi definitio adaptetur tā ſyllogiſmo illatiuo, in quo ſola forma illatiua reperitur, quoue in hoc opere nonnunquam vtitur Ariſtoteles per litteras initiales, vt *omne A. eſt B. ſed C. eſt A. ergo C. eſt B.* quàm probatiuo, qui de aliqua propria materia, ſiue certa, & peculiari re efformatur, vt *omnis virtus eſt laudanda: modeſtia eſt virtus: ergo modeſtia eſt laudanda.* Reſpond. eam vtrique congruere: ſiquidem vterque eſt oratio tribus conſtans propoſitionibus: attamen probatiuo magis competit, tum quia ſcientiis prodeſt; tum etiam quia præcipuus ſyllogiſmi ſcopus eſt veritatis indagatio.

Articvlvs III.

An diuiſio ſyllogiſmi in Dialecticum, & Demonſtratiuum ſit generis in ſpecies.

14. Communis fere Dialecticorum opinio, ſyllogiſmum diſtribui in dialecticum, & demonſtratiuum, tanquam genus in ſuas ſpecies: Oppoſitum autem placitum tuentur Scot. 1. *Priorum q. 6.* Tatar. *ibid. q. 1. dub. 1.* Maior *Tract. de ſyllogiſ antè c. 1.* & alij negantes præallatā diuiſionem ſyllogiſmi eſſe generis in ſpecies.

15. Ad huius autem dilucidationem, & enodationem plurimum facit duplex ſyllogiſmi differentia tradita, & explicata 1. *art. huius quæſt not. 2.* vtputa formalis, & materialis illa eſt figura cum modo inferendi, ſiue illatio concludens, ex præmiſſis: hæ verò ſunt propoſitiones, ex quibus ſyllogiſmus conſtituitur, tanquam ex eius materia. Neceſſitas quippè demōſtratiui, & probabilitas topici ſyllogiſmi, ratione quarum fit antedicta diuiſio, petuntur penes propoſitiones, quæ ſunt eiuſdem materia: Etſi illæ fuerint neceſſariæ, ſyllogiſmus ex eis compoſitus, eſt demonſtratiuus: quod ſi contingentes extiterint, & veriſimiles, ex ipſis conflatur ſyllogiſmus topicus. Quapropter illæ partes ſyllogiſmi non ſunt ipſi eſſentiales, & formales, ſed accidentales, & materiales: atque ſyllogiſmus non genus, ſed totum in modo, quia determinatur determinatione accidentali, & materiali à Doct. *vbi ſuprà* nuncupatur. Atque ita exponendus eſt Ariſt. 1. *Top c. 1.* qui enumerans ſyllogiſmos, dialecticū, & demōſtratiuum, plane fatetur eſſe ſpecies ſyllogiſmi.

16. Aſſertio, diuiſio ſyllogiſmi in Dialecticum, & demonſtratiuum non eſt generis in ſpecies. Ita Scot. *cit. §. Reſpondetur, concluſione 1.* Probatur primò, diuiſio generis, in ſpecies efficitur, per differentias formales, & eſſentiales *ex 1. Met T. 43.* Atqui ſyllogiſmi diſtributio in topicum, & analyticum fit per differētias materiales, & accidentales, vt ante aſſertionem monebam Igitur, talis diuiſio non eſt generis in ſpecies. Secūdo enim non ſunt ſpecies, nec eſt genus, reſpectu eorum, quorum nequit eſſe genus: ſyllogiſmi autem topicus, & analyticus non ſunt ſpecies ſyllogiſmi genericè ſumpti: ergo ſyllogiſmus non eſt eorum genus, ac proinde partitio ipſius, in eos haud eſt eſſentialis. Ma. clatet ex definitione generis. Min probatur, entia complexa à categoriis ſecluduntur, vt patet ex lib prædicam. vbi ens incomplexum in decem ſcinditur categorias; ſyllogiſmi autē dialecticus, & demonſtratiuus ſunt entia complexa; conflantur enim ex pluribus orationibus, vt patet ex definitione ſyllogiſmi in communi: ergo ſyllogiſmus ad topicum, & analyticum non eſt genus.

17. Oppones primò, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid, eſt verum genus eorum, de quibus ſic prædicatur: ipſiuſque diuiſio in ea eſt eſſentialis: ſyllogiſmus autem præciſè ſumptus prædicatur in quid, de ſyllogiſmis topico, & analytico: ergo eſt eorū genus, prædictaq; diuiſio eſt formalis, & eſſentialis. Ma. eſt conſpicua ex generis definitione Min. probatur, definitio ſyllogiſmi rectè eis adaptatur, qui inter ſe non differunt numero, ergo ſpecie Concedo ma. diſtinguo min. Si talis definitio ſumatur, penes partes materiales, concedo: ſi vero accipiatur, penes partes formales, nego. Totum hoc non indiget alia clariori explicatione, præter eam, quam in 1. art attuli, vide eam ibi.

18. Opp. 2. ex 1 *Poſt. T. 43.* ſubiectum ſcientiæ eſt vnum genere: ſed ſyllog. eſt ſubiectū Logicæ Ariſt. ex aſſertis *l. 1. q. 3 ar. 7.* ergo ſyllog. eſt vnum genere: atqui non apparet eſſe genus, niſi ſub ſe cōprehēdat ſpecies, quę aliæ eſſe non videtur, quā ſyllogiſmi, dialecticus, & analyticus: ergo ſyllogiſmus eſt vtriſq; propriū genus. R. ſyllogiſmū quidē eſſe genus ſub ſe ſpecies cōprehēdens, nego autem eas eſſe ſyllog. topicum, & analiticum.

Poteſt

Poteſt namque ſyllogiſmus quatenus eſt genus diſtribui in quatuor ſpecies, quæ vocabulis *Barbara, Celarent, Dary, & Ferio* nuncupantur, ita probabiliter defendunt Tatar. & Maior in præiens. Vel dici poteſt vſurpari à vulgo Philoſophorum differentias materiales accidentales, loco differentiarum eſſentialium, & formalium, vt in ſimili alibi ex Ariſt. & Scot. adnotaui. Quo in ſenſu fortaſſis Doct. 3. *diſtinct.* 23. *quæſt. vn.* R. vocat inductionem ſpeciem argumentationis.

Articvlvs IV.

An diſcurſus, ſyllogiſmus, & argumentatio ſint idem.

19. Pleriqne putant diſcurſum eſſe genus ad argumentationem, ſiue ſyllogiſmum, enthymema, inductionem, & exemplum, quibus ſuffragantur Conimb. *c.1. primi prio. q. 2. art.* 1. & Arriag *diſp.* 15. *ſect.* 1. Alij verò autumant diſcurſum, ratiocinationem, & reliqua prænarrata, ex S. Bon. 3. *d.* 23. *q.* 5. etſi voce differant, re tamen conuenire: ita videntur ſentire Lych. *quæſt.* 3. *prol. & 4. lat. § Iuxtà hoc.* Barg. Viger. & cæteri Scotiſtæ *ibid.* quibus adſtipulatur Raconius *Tract. de argumentatione ſect.* 1. & non longè diſtat Scot. infrà citandus.

20. Not. 1. diſcurrere trifariàm poſſe contingere. Primò, quatenus idem eſt ac vnum poſt aliud intelligere, & hoc modo ſolus Deus, qui ſimul vnico actu omnia intelligit, immunis eſt à diſcurſu. Secundò, quatenus idem eſt ac vnum per aliud intelligere, ſic ait D. Aug. *l. de diuinatione*, dæmonem ex aëris affectione, atque inordinatione ſibi nota, futuras præuidere tempeſtates. Tertiò, vt comprehendit vtrumque, ſeu cognoſcere vnum poſt aliud, & per aliud, quod eſt dictu, ex cognitione vnius noti deuenire ad cognitionem alterius ignoti; propterea dicitur diſcurrere, metaphora deſumpta ex curſu, & motu animalis, vt cum Alb. obſeruant Conimbr. *præalleg.* Sicut enim animal cum tranſit ex vno loco, ad alium locum perhibetur diſcurrere: ita intellectus creatus cum vnum poſt aliud, aut per aliud cognoſcit, dicitur diſcurrere, ex notitia prioris ſibi noti ad cognitionẽ poſterioris ſibi ignoti. Vnde diſcurſus deſcribitur, progreſſio intellectus à cognitione rei notæ, ad rei ignotæ cognitionẽ habendam, vt cum ex præmiſſis ſibi ignotis gradum facit ad cõcluſionem ex eis illatam, inquiſitam, & poſtmodũ ipſi conſpicuam. Hæc diſcurſus deſcriptio non differt ab ea, quam affert Doct. 2. *d.* 3. *q.* 9 §. *Contrà 2. A. & q.* 10. *ante N.* inquiens, *diſcurſus eſt à cognito, ad incognitum cognitio.* Nec abſimilis eſt illi; quam habet Lych. cit. & ego recipio, *Tract. prol. diſp 3. de ſcientia Dei, diſp.* 1. *q.* 4. *& de Angelis diſp* 6. *q.* 1. §. 5. Diſcurſus eſt illatio conſequentis, ex antecedẽte, includens fũdamẽtaliter duas præmiſſas diſpoſitas cũ debitis modo, & figura: & terminatiuè concluſionẽ ex illis hauſtam, & idipſum inſinuatur à Scot. *Quol.* 15. § *De* 2. *ſub V.*

21. Nota ex Mauritio *q.* 16. *vniuerſ.* & Barg *q* 4. *prol.* diſcurſum tres petere conditiones. Prima eſt, vt vnum poſt aliud ab intellectu cognoſcatur, id eſt habita cognitione præmiſſarum, acquiratur notitia concluſionis. Huius cauſa redditur, quia cum diſcurſus ſit tranſitus, ſiue proceſſio ab vno ad aliud, ac proindè motus ſpiritualis, neceſſe eſt includat duos terminos, à quo, & ad quem. Terminus à quo ſunt principia, & terminus ad quem eſt concluſio. Secunda, vt vnum, per alterum intelligatur, quia cùm extrema cùm medio coniungantur, quoad eſſe, pariter quoad cognoſci, ea eſt dependentia, vt vnum abſque alio plenè non percipiatur, præſertim quia cognitio vnius eſt cauſa cognitionis alterius. Tertia, vt alia præmiſſæ, alia verò notitia cognoſcatur concluſio. De diſtinctis namque obiectis, diſtinctæ per ſpecies acquiſitas gignũtur cognitiones, vt monſtratur *in lib. de anima.* Præmiſſæ ſiquidem à concluſione differunt, veluti cauſa, ab effectu: & ſanè de cauſa, & effectu haberi diſtinctas notitias nemo ignorat, & *ex art. infrà examinandis* apertiùs fiet. Hoc luculenter tradit Scot. *quæſt.* 5. *primi Poſt.* eſtque eius expreſſa ſententia *in Prol. quæſt. alleg.* vbi clare docet ſcientiam cauſari per diſcurſum ſyllogiſticum, eſſeque effectum æquiuocum præmiſſarum. Idem ſcribit 3. *diſt.* 14. *quæſt.* 3. *antè §. Ad 2 quæſt.* quem ſequuntur Gadius *Quol.* 15. *fol.* 163. & alij Scotiſtæ. Quod aduerto propter Conimb. prænominatos, qui ex Caiet. 1. *p. q.* 58. *art.* 3. arguunt Scot. propterea quod *q.* 4 *Prol. &* 2. *d.* 27. *q.* 1. exiſtimant, affirmare ad diſcurſum plures cognitiones neceſſarias non eſſe: ſed immeritò hoc ipſi Scot. affingunt, cum oppoſitum ibi apertè legatur, defendántq; Pelbar. *Tom. 1. verbo ſcientia*, §. 7. Vulpes *Tom.* 1. *prima p. diſp.* 24. *art.* 1. *& diſp.* 2. *art.* 7. Duo Iuniores *diſp.* 11. *quæſt.* 1. & cæteri Scotiſtæ tam veteres, quàm recentes.

22. Dices, Scot. 3. *diſt.* 14. *quæſt.* 2. *& Quol.* 15. aſſerere Beatum poſſe vnica viſione videre diuinam eſſentiam, & creata obiecta, quæ in ipſa eſſentia eminenter relucent. Igitur in ſententia Doct. ad diſcurſum vnus actus ſufficit, quo præmiſſæ, & concluſio attinguntur. Occurrendum eſt, data hypotheſi, eam viſionem cauſari à diuina voluntate in intellectu Beati, non tamen propriè eſſe diſcurſiuam, quia Beatus ea videt in eſſentia diuina, vt in ſpeculo lucidiſſimo, & non per eſſentiam Diuinam, vt benè notat Gadius *fol.* 163. Vide ipſum *quol. cit.*

23. Not. 3. ex eodem Scot. *in prol. alleg.* diſcurſum effici poſſe dupliciter, ſucceſſiuè, aut in inſtanti. Fit autem in tempore, cum habetur cognitio vnius prius tempore, quàm cognitio alterius, quod nobis accidit ob infirmitatem, & imperfectionem intellectus noſtri, qui cognito effectu, non ſtatim venit in cognitionem cauſæ, vt patet ex Ariſtotele 1. *Met.* 2. narrante homines ex effectibus ſibi notis, & ignoratione cauſarum Philoſophari cœpiſſe. In inſtanti verò poteſt effici diſcurſus, cum priùs natura præmiſſæ cognoſcuntur, quàm concluſio, & hoc modo Angelos diſcurrere fatentur Pariſienſes 1. *Phyſ. in fine*, poſt Scot. 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 6. *& diſtinct.* 7. *quæſt. vn.* allegantes D. Auguſt. ſuprà Gen. dicentem, Beati cognoſcendo Deum, conſequenter cognoſcunt creaturas. Et ego de hoc fusè *Tract. de Angelis diſp* 6. *quæſt.* 1. §. 5. Quare ad diſcurſum, vllum temporis interuallum non exigitur, ſed ordo naturæ, hoc eſt (affirmante Scot. cit.) vt principium diſcurſus ſit naturaliter prius notum, & vt ſic, ſit cauſatiuum alterius extremi diſcurſus.

24. Aſſertio, diſcurſus & ſyllogiſmus: argumentatio, & ſyllogiſmus, necnon ratiocinatio ab inuicem eſſentialiter non differunt. Prima pars deducitur ex Scot. *quol.* 15. *art.* 2. *ſub V.* & probatur, diſcurſus formaliter, aut virtualiter comprehendit tres propoſitiones, vt patet ex eius deſcriptione *in* 1. *not.* adducta: diſcurſus autem conflatus ex duabus propoſitionibus eſt ſyllogiſmus imperfectus, qui nominatur enthymema: atque diſcurſus ex tribus propoſitionibus compoſitus eſt ſyllogiſmus perfectus, vt declarat eius definitio. Iterum Log. vocatur ſcientia diſcurſiua, præcipuè, quia occupatur circà ſyllogiſmum tanquam eius ſubiectum. Eò magis, quia omnes diſcurſus, qui virtute diſpoſitionis terminorum aliquid euidenter inferunt, id ſolùm efficiunt, quatenus in ſe virtualiter capiunt ſyllogiſmum, qui ſolus propriè eſt diſcurſus formalis, & perfectus. Secunda pars quoque colligitur ex Doct. qui *ad finem q.* 2. *primi Priorum*, vſurpat argumentationem pro ſyllogiſmo, enumerans eius partes, & proprietates: ratiocinationem verò coincidere cum ſyllogiſmo tenet Philoſophus 1. *Priorum c.* 1. vbi proponit ſe diſcurſurum de ratiocinatione, id eſt ſyllogiſmo, vt paulo palam facit, afferens eius definitionem, vbi iuxta communem verſionem ponitur ſyllogiſmus; alij vt Conimbr. tranſferunt ratiocinationem: idemque præſtant *cap.* 4. *eiuſdem operis.* Ratio eſt, quia Log. nuncupatur rationalis,

& ratiocinatrix, propterea quod circa opus rationis, ſiue ſyllogiſmum laborat: ergo ratiocinatio, & ſyllogiſmus idem ſignificant. Et ſi qua fortè differentia interuenit, illa accidentalis eſt. Adde quod, vocabula ſecundum communem Authorum vſum ſunt vſurpanda, vt monet Scot. 1. *d.14. & 15. q.vn. ſub E.* Atque dialectici ferè omnes promiſcuè præfata nomina ſumunt, vt eos paſſim legenti pateſcit: non ergo inter ea collocandum eſt eſſentiale diſcrimen, vt innuit Philoſophus 2. *priorum c.29. & 34.*

25. Oppones 1. de quibus habentur diſtinctæ definitiones, eſſentialiter diſtinguuntur, ſed de diſcurſu, ſyllogiſmo, & ratiocinatione traduntur diſtinctæ definitiones; ergo diſcurſus, ſyllogiſmus, & ratiocinatio eſſentialiter differũt: Ma. eſt perſpicua. Min. ex dictis eſt in cõfeſſo, diſcurſus quippè definitur à noto, ad ignotum proceſſio, ſyllogiſmus verò, & ratiocinatio deſcribuntur orationes ex tribus propoſitionibus in modo, & figura diſpoſitis, conſtantes: eſſe autem ex vno ad aliud progreſſionem, eſſéq; orationem complexam, & huiuſmodi indicant diſtinctas definitiones. Admitto ma. reſpuo min. ad eius probationem dico, non eſſe diſtinctas deſcriptiones quoad rem, ſed quoad vocem, vt ex ſuperioribus adductis, & explanatis liquidò conſtat.

26. Opp. 2. ad ſyllogiſmum, & ratiocinationẽ vſquequaq; perfectã duæ requiruntur notitiæ, quarũ vna eſt præmiſſarũ, altera verò cõcluſionis, *vt ſuprà dixi, & notauit Gadius cit.* ſed diſcurſus vnico actu, ſiue cognitione effici valet, vt videntur tenere Scot. & eius interpretes præalleg. Ergo prænumerata pluſquam accidentali differẽtia inter ſe diſſident. Data ma ſatisfactum eſt min. *in fine 2. not.* Vel dici poteſt eſſe quidem vnum actũ, eſſe tamen diſtinctas terminationes, & attingentias; aut ſi placet eſſe vnum actum complectiuè, quia eſt 3. operatio intellectus, ſiue iudicium illatiuum formaliter; initiatiuè verò eſſe notitiam præmiſſarum quam præſupponit concluſio. Itaque diſcurſus formaliter vnam præſefert cognitionem, in qua formaliter conſiſtit, & materialiter alteram denotat, & præſupponit, quæ ex principiis, ſiue præmiſſis proficiſcitur.

ARTICVLVS V.

An concluſio ſit de eſſentia ſyllogiſmi.

27. Ex diuerſa loquendi formula, & difformi locorũ Ariſt. allegatione, tum de præmiſſis, tùm etiã de concluſione, vt *in 1. not.* patefaciam, diſcordes, & diuerſę exoriuntur Dialecticorum opiniones: Auer. namque & Alb. 1. *Priorum T.1.c.5.* ſolas pręmiſſas putant eſſe partes ſyllogiſmi eſſentiales, concluſionẽ, ab eiuſdẽ eſſentia excludentes. E regione nonnulli, quibus ſubſcribitur Zabarel. 1. *Poſt. ad tex.4.* totam ſyllogiſmi eſſentiam in concluſione ſitam eſſe arbitrantur. Cõmuniter autem ſententia eſt Doctoris ſubtilis *q.45. Elench. §. Ad q.* Orbel. 1. *Priorum c.1.* Raconij *Tract. de argum. ſect.3.* & aliorum exiſtimantium, tam præmiſſas, quàm concluſionem ingredi eſſentiam ſyllogiſmi.

28. Not. 1. ex Maiore *Tract. de ſyllog. not.2.* quandoque apud Ariſt. ſyllogiſmum accipi pro ſolis præmiſſis benè diſpoſitis, vt 2. *Priorum, & 1. poſt. c.2.* Interdum verò pro concluſione tantum, vt 1. *Priorum in initio 1. figuræ, & 1. de anima T 48.* nonnunquam pro præmiſſis, & concluſione cum nota illatiua, vt 1. *Priorum c.1. & 2. Phyſ. T.31.* & alibi frequenter. Syllogiſmus autem hoc poſtremo modo captus conſiderari poteſt dupliciter, puta primò intentionaliter, ſic eſt oratio cõpoſita ex duabus præmiſſis, & vna concluſione, cum nota illationis: & ſecundò intentionaliter, & ſic eſt relatio rationis fundata in præmiſſis, & ad concluſionem terminata, vt innuunt Scot. *Quol.15. art.2. infra V.* Gadius, & Lych. tum *ibi*, tum etiam *in prol. cit. in ant. art.*

29. Not 2. ex Doct. 1. *Poſt. q 10. §. Ad rationem*, concluſionem bifariàm poſſe conſiderari, vno modo, quatenus eſt quædam propoſitio conſtans ſubiecto, prædicato, & copula verbali, nulla alia habita ratione, & ſic appellatur concluſio materialiter. Quãuis enim concluſio colligatur ex præmiſſis, ab eiſq; in eſſe dependeat, nihilominus cum ſit vna propoſitio ab aliis diſtincta, poteſt ab intellectu immediatè cognoſci in ratione obiecti, vt præclarè aduertit Gadius *quol. cit.* poſt Sot. *ibid.* Altero modo, quatenus eſt quædã propoſitio deducta, & collecta, ex duabus præmiſſis, & ita vocatur concluſio formaliter, propterea quod cõcludit, & terminat diſcurſum ſyllogiſticum, vt iidem Authores aduertunt ex Ariſt. 1. *Poſt.* 2. & elicitur ex eodem *ibid t.16.* vocante concluſionem, ſyllogiſmi demonſtratiui terminum. His addit Zabarel. præcit. concluſionem eſſe formam ſyllogiſmi. etenim cum forma educatur de potentia materię, ſitq; eius actus, & terminus formalis: & præmiſſæ ſint eius materia, rectè concluſio nuncupatur ſyllogiſmi terminus. Deinceps cum motus duos depoſcat terminos à quo, & ad quem, & diſcurſus ſit quidam motus ſpiritualis intellectus creati, ei conſequenter aſſignandi ſunt termini, à quo, qui ſunt præmiſſæ, & ad quem, qui eſt concluſio, vt ſuprà monebam.

30. Aſſertio 1. ſyllogiſmus primò intentionaliter, ſiue materialiter captus includit concluſionem, tanquam eius partem eſſentialem. Eſt Scot *vbi ſuprà*, & probatur 1. ex Ariſt. 1. *Priorum c.4. & l.2. eiuſdem operis*, qui inter partes ſyllogiſmi numerat concluſionem. 2 ſyllogiſmus perfectus eſſentialiter conflatur ex tribus propoſitionibus aptè adinuicẽ ordinatis, vt conſtat ex eius definitione: quod autem ingreditur definitionem alicuius, eſt de eius eſſentia, cũ ergo cõcluſio ſit vna ex ſyllogiſmi propoſitionibus, infertur eam eſſe de eiuſdẽ eſſentia. 3. materia, & forma ſunt partes eſſentiales compoſiti, vt patet in Phyſ. præmiſſæ autem propoſitiones ſunt veluti materia, & concluſio tanquam forma totius ſyllogiſmi, ſiue illatio, quæ eſt in concluſione, quamve eſſe ſyllogiſmi formam aſtruit Doct. *q.6. 1. Priorum § Reſp.* Accedit iudicium illatiuum, quo diſtinguitur 3. operatio intellectus, ab ambabus præcedentibus, potiſſimum extat in concluſione formaliter ſumpta: nam vocula ergo, per quam exprimitur iudicium illatiuum ſoli concluſioni accommodatur Igitur euidenter concluditur, concluſionem ab eſſentia ſyllogiſmi non ſeparari.

31. Aſſertio 2. ſyllogiſmus ſecundò intentionaliter, ſiue formaliter ſumptus nec præmiſſas, nec concluſionẽ in ſua intrinſeca, & formali ratione includit: colligitur, ſimúlq; probatur ex Doct, 2. *d.3. q.9. § Contra 2. A. & Quol. cit §. & litteris alleg.* vbi indicatur, diſcurſum, ſeu ſyllogiſmum eſſe quemdam motum animæ ſpiritualẽ, qui à præmiſſis incipit, & in concluſione deſinit: de ratione autẽ motus intrinſeca, nõ ſunt termini eius à quo, & ad quem, vt probaui *in Phyſ. l. de motu*: ergo nec præmiſſæ, nec concluſio, quæ ſunt termini ſyllogiſmi ſunt de eius eſſentia. Ampliùs in eſſentia relationis non clauduntur fundamentum eiuſq; terminus, cùm ad eam præexigantur, & præſupponantur, & quandoque ſint ſubſtantialia. vt perhibui *l.3. q de relatione* 1 ſyllogiſmus autem formaliter captus, eſt relatio rationis fundata in præmiſſis, & ad concluſionem terminata, éſtque 2. intentio logicalis, ſicut reliqua, quæ per ſe conſiderantur à Log. vt ſcribit Sarn *Tract. de 1. & 2. intentionibus c.1.* Iterum, comparatio paſſiua vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum eſt ens rationis, & 2. intentio logicalis ex Scot. *4. d.1. q 2. §. Hic primò, B.* At ſyllogiſmus eſt comparatio præmiſſarum inter ſe, & ad concluſionem, vt optimè affirmat Sarn. cit. Tatar. 1. *Priorum q* 1. & communiter cæteri Scotiſtæ. Non igitur præmiſſæ, & concluſio in ſyllogiſmi formaliter capti eſſentiam ingrediuntur.

32. Opp. 1. contra 1. Aſſert. Ariſt. 1. *Prior c.1* definiens ſyllogiſmum vocat concluſionem, aliud à præmiſſis, vt patet intuenti dictum locum; ſed eſſe aliud, ab alio

denotat diuerſitatem eſſentiæ, vt animaduerti *l.2. q. de differentia*: ergo cum concluſio per Ariſt. ſit aliud à præmiſſis, ſequitur ipſam haud eſſe partem eſſentialem ſyllogiſmi. Reſp. Philoſophum quidem velle concluſionem eſſe aliud à præmiſſis, quia eſt earum effectus, vt *infrà* monſtrabitur, non verò aſſerit eam eſſe aliud à ſyllogiſmo, vt diligenter obſeruat Scot. *propè finem q.45. Elench.* quinimò eum locat in eius definitione; quod eſt ſignum euidens, ipſum ab eſſentia ſyllogiſmi non ſecernere. Nec obſtat, aliquid eſſe effectum alicuius, eiuſque compartem reſpectu tertij: nam caro ex ſanguine producitur, & vtrumque eſt pars animalis, vt patebit *l.2. de anima.* Itaque non repugnat concluſionem eſſe effectum præmiſſarum, eſſéque partem, vna cum eis ad ſyllogiſmum conſtituendum, ſcribente Scot. 2. *Prio. q.2. in fine.*

33. Oppones 2. ex 1. *Prio. c.21. & 1. Poſt. c.19.* ſyllogiſmi ſunt tres termini, & duæ propoſitiones: ſed abſque concluſione ſunt tres termini, & duæ propoſitiones: ergo concluſio non pertinet ad eſſentiam ſyllogiſmi. Reſp. Ariſt. loqui de propoſitionibus neceſſariis ad inferendam concluſionem, non verò de omnibus propoſitionibus neceſſariis, vt perfectus habeatur ſyllogiſmus. Hoc enim modo ad eum complendum neceſſariò requiritur concluſio, tanquam eius pars præcipua. Vel dicito, iuxta primam not. Ariſt. ibi accepiſſe ſyllogiſmum pro ſolis præmiſſis, ſumendo partem pro toto, veluti nonnunquam pro toto ſyllogiſmo vſurpauit ſolam concluſionem, vt *ibid.* ex eodem Philoſopho animaduerti.

Opp. 3. eadem manente concluſione, variari poteſt ſyllogiſmus: igitur concluſio non ſpectat ad eſſentiam ſyllogiſmi. Ant. probatur, poteſt eſſe vna concluſio duorum ſyllogiſmorum, vt aſtruit Ariſtot. 2. *Prio. c.1.* & exprimit Zabarel. *l. de 4. figura, cap.10.* exempli gratia, ſi fiat argumentum in *Dariſi*, quod ad 1. figuram ſpectat, & in *Datiſi*, quod ad 3. figuram attinet, duplex conſeruetur ſyllogiſmus, cuius vna erit tantum concluſio, puta *homo eſt riſibilis*, quæ manet in vtroque modo prædicto, vt ad oculum in his licet intueri; primò in *Darij* omne animal rationale eſt riſibile; aliquis homo eſt rationalis: ergo aliquis homo eſt riſibilis. Secundò in *Datiſi*, omne animal rationale eſt riſibile: aliquod animal rationale eſt homo: ergo aliquis homo eſt riſibilis. Reſp. data hypotheſi, eſſe vnam concluſionem materialiter, duas verò formaliter, ſicuti ſunt duo formales ſyllogiſmi. Maneat igitur ſolas præmiſſas non eſſe partes eſſentiales ſyllogiſmi, nec ſolam concluſionem; ſed præmiſſas in ordine ad concluſionem: itidémque concluſionem, in ordine ad præmiſſas.

34. Opp. 4. contra 2. aſſert. quod per ſe ponitur in alicuius definitione, eſt de eius intrinſeca ratione, vt non rarò inculcaui: præmiſſæ, & concluſio per ſe ſtatuuntur in definitione ſyllogiſmi, cum ex dictis *in 1. aſſert.* ſint partes eius eſſentiales: ergo ſunt de eius intrinſeca, & formali ratione. Reſpondeo hoc argumentum concludere de ſyllogiſmo materialiter ſumpto, de quo verba feci in 1. aſſert. non autem de ſyllogiſmo formaliter accepto, de quo diſſerui *in 2. aſſert.*

35. Inſtabis, Ariſt. in ſuo organo, cæteriſque eius operibus, aliam naturam, aliamve definitionem ſyllogiſmi ab ea, quam adduxit diſſitam, non agnouit: ergo ſi præmiſſæ, & concluſio ſunt partes eſſentiales ſyllogiſmi, ab eodem Philoſopho adinuenti, teſte Alex. 1. *Prior. ſect.2. & 3.* vtique ſunt de eius intrinſeca, & formali ratione, quod negatur in poſteriori aſſert. Occurrendum eſt Ariſtotelem ex inſtituto tantum pertractaſſe ſyllogiſmum materialiter captum, quia eſt commodior, & facilior cognitu. Hinc idem Philoſ. licet diſſerat de 2. intentionibus, quas Logicus per ſe meditatur: tamen nonnunquam de rebus affert exempla ad eas declarandas, præſertim *l. prædicamentorum c.3.* vt ibi notat Scot. *q.9. § Ad 9.* Idque etiam exercere Porphy. præmonui *l.2. q.1. art.1. in reſponſione 3. oppoſitionis.* Hoc ipſum præſtitiſſe Ariſtotelem 4. *Phyſ. T.39.* locum materialiter tantùm definientem, eo in loco, cum Noſtratibus obſeruaui.

Articvlvs VI.

An admittenda ſit quarta figura ſyllogiſmi.

36. Celebris Medicorum Academia enixè defendit quartam ſyllogiſmi figuram, quam eorum Principem Galenum, in Dialecticorum ſcholam inuehere contra Ariſt. teſtatur Auer. 1. *Prior. c 8.* tametſi in operibus Galeni, quæ ad nos peruenerunt, nihil de quarta figura reperiatur, vt poſt Zabarel. *præcit. c.1.* notant Conimb. *c.7. q.1. art.1.* Aut vt ait Maior *Tract. de ſyllog. c.2. dub.2. § Ad 2.* dictus Galenus voce, & non re fortaſſis ab Ariſt. non diſcordat. Quidquid ſit de mente Galeni, proculdubio præſtantes viri rationibus validis muniti, robuſtiſque argumentis ſuffulti, eam quartam figuram tueri conantur. Lyceum autem Peripateticorum omnium, nominatim Scot. 1. *Prio. q.34.* Titel. *l.4. c.3.* Raconij *3. p. de arg. q.2. ſect. vlt.* & Hurt. *diſp 10. ſect.20.* impugnat, & expugnat Galenicam figuram, tanquam inutilem, & innaturalem. Ad cuius maiorem captum.

37. Not. 1. ex Auer. *cit. & in Epit. c.1.* ad idonei, verique ſyllogiſmi constructionem, priuſquam componantur præmiſſæ, neceſſe eſt, determinatum proponatur thema, ſiue aliquod problema, ad quod feratur diſſenſus, ſiue quod ſit futurus terminus ſyllogiſmi faciendi, ſiue concluſio, quæ deducenda eſt ex præmiſſis. Propoſito autem themate, quod maiore, & minore extremis conſtat, puta omnis homo eſt ſenſitiuus aſſumendus eſt medius terminus, vt *animal*, ex quo adiuncto præfatis extremis, præmiſſæ efformantur, cum debitis qualitate, & quantitate, ex quibus talis eruitur concluſio, qualem præmiſſæ natæ ſunt cauſare. Si enim medium nectatur prædicato problematis gignit maiorem propoſitionem: quod ſi iungatur ſubiecto problematis, facit propoſitionem min. & ex ambabus cauſatur concluſio, quæ eſt thema in principio propoſitum: ſic habetur ſyllogiſmus perfectus. *Omne animal eſt ſenſitiuum: omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt ſenſitiuus.* Vnde Ariſt. ex trina tantum medij termini, cum extremis complicatione, in præmiſſis, tres nactus eſt figuras duntaxat, quarum explicatio, definitio, ſufficientia, & exempla petenda ſunt *ex Epit. l.3. quæſt.1. art 5.* Quartam verò figuram addit Gal. ex quarta complicatione medij, quæ fit, quando medium prædicatur in ma. eſt ſubijcitur in min. vt ad oculum conſpicitur in hoc ſyllogiſmo: *Omne animal eſt ſenſitiuum: omne ſenſitiuum eſt corpus: ergo aliquod corpus eſt animal.* Hæc argumentandi illegitima forma non latuit Ariſtot. 1. *Prior & 2. eiuſdem operis*, teſtante Zab. *cap.8 loc. cit.* eam tamen neglexit, & deſpexit, tanquam obliquam, & innaturalem, quidquid dicant duo iuniores Scotiſ. 1. *p. Tract 3. cap.5.*

38. Not 2 ex Zab. mox cit. *cap.5* Ariſtotelem iuxta normam Log. naturalis adinueniſſe Log. artificialem, hoc eſt imitantem naturam, & ſeruantem ordinem naturalem: ob eandem cauſam ipſemet Ariſtoteles alium ſyllogiſmum non eſt contemplatus, quàm eum, qui via naturali procedit. Eos autem ſyllogiſmos, quos à naturali via deflectere inſpexit, ad naturales ſyllog. atque ad eorum vim, neceſſitatem, & euidentiam, reducendi modum, regulámque præſcripſit: quamuis dici queant artificiales, propterea quod ad artem redacti ſunt. Ob id vt eorum naturalitas firma-

retur, & eluceret *l.* 1. *Prior. c.* 1. adduxit dicta *de omni, & de nullo,* à me iam expoſita *loco alleg. art.* 4. in quibus tanquam certiſſimis, & firmiſſimis fundamentis, totum ædificium perfectorum ſyllogiſmorum fundatur, eiſque innituntur omnes ſyllogiſmi naturales, & perfecti affirmantes, & negantes: Naturalitas autem, vel innaturalitas ſyllogiſmi non depromitur, penes prædicationem non naturalem, vt ſpeciei de genere, & ſubiecti de accidente; alioquin innaturalitas accideret modis primæ figuræ indirectè concludentibus, vt hæc concluſio in *Baralipton*: aliquod corpus eſt ſenſitiuum, & in conuerſionibus propoſitionum, vt *omne riſibile eſt homo*, ſed penes formam illatiuam, quæ habetur, cum id, quod prædicatur in præmiſſis, pariter prædicatur in concluſione: & quod in præmiſſis ſubiicitur, quoque in concluſione ſubiicitur: quod nobis innoteſcit per dicta de omni, & de nullo; oppoſitum autem efficitur in 4. figura. Quod enim ſuperius eſt in præmiſſis, fit inferius in concluſione. Ideò, dictam figuram nunquam illegitimam Ariſt. non recipit, nec de ea, eiuſque modis argumentandi diſſerendum eſſe iudicat.

40. Aſſ. tres tantùm figuræ ſyllogiſmi naturales ſunt admittendæ: quarta verò, vt obliqua, & innaturalis eſt reiicienda. Hanc cum Ariſt. 1. *Prior c.* 22 & 33. tenet Scot. *vbi ſupra* 1. pars probatur 1. quot ſunt cõbinationes naturales diſtinctæ medij termini in præmiſſis totidem ſunt diſtinctæ figuræ: tres autem ſunt diſtinctæ combinationes naturales medij termini in præmiſſis duntaxat, ergo tres ſunt tantùm diſtinctæ figuræ naturales. Ma. patet *ex* 1. *not.* Numerus quippè figurarum, ex numero complicationum naturalium medij in præmiſſis ab Ariſt. collectus eſt. Min. elucet, in fabricandis ſyllogiſmis viam naturalem ſequentibus. Aut enim medium ſubiicitur in ma. & prædicatur in min. aut prædicatur in vtraque, aut in vtraque ſubiicitur. Vnde ex hac triplici naturali diſpoſitione medij, triplex enaſcitur figura. Quod ſi quarto modo diſponatur medium, vt ſit prædicatum ma. & ſubiectum min. quod deſideratur vltimò diſponendum, vt omni modo, & loco, quo fieri poteſt, medium complicetur in præmiſſis: vnde conſurgit 4. figura: argumentum eſt obliquum, & à naturali tramite diſcurrendi deflectit, quod Ariſt. non curaſſe, aduerti *in* 2. *not.* vel dicito cum Scot. 1. *Prio. q.* 34. non dari 4. figuram, quia diſpoſitio medij nequit eſſentialiter diuerſificari, niſi tribus modis prædictis: quarta enim figura inducit primam medij combinationẽ. Ideò à 1. tantum accidentaliter diſſidet. Tranſpoſitis quippè præmiſſis fit 1. figura, vt, *Omne animal eſt ſubſtantia: omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt ſubſtantia.* Et in 4 figura. *Omnis homo eſt animal: omne animal eſt ſubſtantia, ergo omnis homo eſt ſubſtantia.*

41. Reſpondent Medici non ignobiles 4. figuram non eſſe reſpuendam, nec eſſe illegitimam: ſiquidem, tres diuerſas diſpoſitiones medij in præmiſſis cauſare tres figuras, cõcedunt Ariſtotelici, ergo quarta complicatio ab eis tribus diſtincta medij in eiſdem præmiſſis cauſare debet 4. figuram, à trib. præoſtenſis diſtinctam. Nec iſta cenſenda eſt innaturalis. Etenim ſola præmiſſarum compoſitio variat modum figuræ, vt conſtat *in Ceſare, & Cameſtres,* qui ſunt duo modi 2. figuræ: & concluſio in eis eſt naturalis, vt non diffitetur Ariſt. Pariter, tranſlocatis præmiſſis 1. figuræ, mutato medij ſitu, planè reſultat 4. figura naturalis, vt patet in hoc exemplo. *Omne animal eſt ſenſitiuum: omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt ſenſitiuus.* Hic ſyllogiſmus eſt 1. figuræ *in Barbara.* Quod ſi tranſmutentur eius præmiſſæ, & medium aliam ſedem teneat, hoc eſt, minor fiat maior, maiórque euadat minor, mediúmque fit ſuperius in ma. & inferius in min. emergit 4. figura, vt: *Omnis homo eſt animal: omne animal eſt ſenſitiuum, ergo quoddam ſenſitiuum eſt homo.* Illatio huius eſt naturalis, vt in modis indirectè concludentibus 1. figuræ, nominatim *Baralipton.* Verùm hæc reſponſio non eneruat præallatę robur: quandoquidem, & illatio eius figurę naturali ordini repugnat, & ſedes eius medij eſt naturę aduerſa: ideo per talem tranſpoſitionem propoſitionum, diuerſúmque medij ſitum non conſtituitur alia figura à tribus diſtincta. Illæ quippè 3. figuræ obſeruant viam naturalem, quam ſuprà deſcripſi, etſi eam euidentiam non ſortiantur duæ poſtremæ, qua pollet prima. Prætereà licet actu non habeant *dictum de omni, aut dictum de nullo,* tamen alterutrum potentia continent. Hæc autem à Gal. excogitata ab ordine naturali declinat; quod namque prædicatur in præmiſſis, non prædicatur in concluſione: itemque quod ſubiicitur in illis, non ſubiicitur in iſta: ſed in hac inuertitur ordo naturalis prædicationis, & ſubiectionis terminorum, proptereà iure obliqua, innaturalis, & monſtruoſa, à Peripateticis iudicatur.

42. Secundò probatur aſſertio, quod eſt per accidens non numeratur inter ea, quæ ſunt per ſe, vt patet de cauſa per accidens, quæ ab Ariſtotele 2. *Phyſ. T.* 33. non reponitur inter cauſas per ſe: quarta autem figura eſt per accidens, quia per ſe non intenditur à natura, immò repugnat naturali, & recto ordini diſcurſus ſyllogiſtici, vt ſuprà exemplo firmatum eſt. Non eſt ergo recipienda. Rurſùs ars imitatur, & perficit naturam *ex* 2. *Phyſ. T.* 79. non verò inuertit naturam, eique aduerſatur, ſyllogiſmi autem per legem artificialem elaborati, ſunt artificiales, ſiue arte conſtructi, eo modo, quo ſuprà dixi, ergo proceſſu naturali debent procedere; quod non præſtant ſyllogiſmi 4. figuræ. Ideò optimè ſubdit Auer. *in concluſione ſyllogiſmi 4. figuræ cogitatio naturalis non cadit.* Deinceps, modi obliquè, & indirectè concludentes primæ figuræ ſunt eiuſdemmet figuræ, & ad directè concludentes reuocantur, vt omnes docent, ergo idem exiſtimandum eſt de excogitatis modis 4. figuræ, quos refert Hurt. *cit.* § 153. Ea quippè propoſitionum tranſpoſitio, & medij diſpoſitio inuerſa in dictis præmiſſis non facit diuerſam figuram à prima: ſed quod in ea eſt inordinatum, & imperfectum, ad 1. figuram ordinari, reducique debet.

Oppones 1. cui competit propria figuræ definitio, eſt propria figura: ſed figuræ Galenicæ competit propria figuræ definitio: ergo eſt vera figura, numero quarta. Ma. patet per locum à definitione, ad definitum. Min. oſtenditur, figura communiter deſcribitur complicatio medij termini cum extremis, in præmiſſis, ſecundum debitam prædicationem, & ſubiectionem: ſed 4. figura ſortitur talem combinationem medij termini in præmiſſis, à reliquis figuris diuerſam: in ea quippè medium prædicatur in ma. & ſubiicitur in min. Ergo quartus locus inter figuras ſyllogiſticas eſt ei attribuendus. Conceſſa ma. nego min. ad eius probationem dico, illi deeſſe naturalem concluſionem, vt abundè *in* 2. *not.* explicaui; proptereà, non ſtatuitur alia figura à prænominatis diſſita; ſed ad primam redigenda eſt, annuente Scot. *cit. in initio huius art. concl.* 4.

Oppones 2. illi cenſentur ſyllogiſmi idonei, & in bona figura, quibus adaptatur definitio ſyllogiſmi allata ab Ariſtotele 1. *Prior cap.* 1. ſyllogiſmis autem in Galeni figura conſtructis conuenit definitio ſyllogiſmi generatim ſumpti: ergo 4. figura à Galeno excogitata, & à Medicis propugnata eſt legitima. Maior à nemine negatur. Minor oſtenditur, ex duabus præmiſſis affirmatiuis in tali figura ſequitur concluſio affirmatiua, vt *Omnis homo eſt animal: omne animal eſt corpus: ergo aliquod corpus eſt homo.* Iterum, in eadem figura, ex duabus præmiſſis negatiuis infertur concluſio negatiua, vt *nullus homo eſt lapis: omnis lapis eſt corpus: ergo aliquod corpus non eſt homo* Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, eorum ſyllogiſmorũ illationem eſſe obliquã, & illegitimã: ob id illis definitio ſyllogiſmi quæ datur tantum de ſyllogiſmis naturalibus, minimè accommodatur.

43. Opp.

43. Oppones 3. effici poſſunt plerique ſyllogiſmi legitimi, & idonei nullius figuræ ex tribus enumeratis: ergo numerus ternarius figurarum mancus eſt, & inſufficiens. Ant. multis probatur à Doct. 1. *Prior. quæſt.* 34. Tatar. *ibid.* & Conimb *cap.* 7. *quæſt.* 1. *art.* 2. *de* ſyllogiſmis hypotheticis, vt *Omnis homo eſt rationalis, aut irrationalis: nullus homo eſt irrationalis: ergo omnis homo eſt rationalis.* Item, de ſyllogiſmo adducto ab Ariſtotele 2. *Prior.* Rurſus de ſyllogiſmo ex obliquis, & ex oppoſitis, quorum exempla vide apud cit. Authores. Reſpondeo cum Scot. *ibid.* præpoſitam aſſertionem eſſe intelligendam de omni ſyllogiſmo categorico, cum terminis rectis, & finitis; non autem de omni ſyllogiſmo hypothetico, vt probant allatæ inſtantiæ. Ratio eſt, quia tantùm in ſyllogiſmo categorico extat debita ordinatio medij cum extremis, penès prædicationem, & ſubiectionem, in præmiſſis, ad inferendam concluſionem.

Articvlvs VII.

An aſſenſus concluſionis differat ab aſſenſu præmiſſarum.

44. Eumdem eſſe actum, eumdémque aſſenſum, quo aſſentimur præmiſſis, & concluſioni opinantur Nominales *quæſt.* 8. *prol.* relati à Maſtrio, & Belluto *diſp.* 11. *quæſt* 2. & innuant Lych *quæſt* 3. *prologi*, & Aure. Atque in eamdem ſententiam citant Scotum nonnulli Recentiores, ſed immeritò, vt ex eius locis infra ſubiiciendis liquidò conſtat. Nec deſunt, qui licet aſſenſum præmiſſarum, ab aſſenſu concluſionis diſtinguant: nihilominus præhabitu vtróque aſſenſu per iteratum concluſionis aſſenſum, cognoſci præmiſſas arbitrentur, itavt ille principiorum, in hoc concluſionis formaliter comprehendatur. In hanc opinionem abire S. Thom. 1. 2. *quæſt.* 8 *art* 3. Dur. 2. *d.* 38. *quæſt.* 3. *ad* 3. & alios teſtatur Rubius 1. *Poſt. cap.* 1. *quæſt* 6. Scot. autem 1. *Poſt. quæſt.* 1. §. *Ad aliud*, & *quæſt.* 8. & 9. necnon *quæſt* 3. *Prol.* & 4. *lat. A.* Vige. & alij *ibid.* aſtruunt aſſenſum concluſionis differre ab aſſenſu principiorum, húncque in illo formaliter non includi.

45. Not. 1. Authores 2. placiti pro comperto habere, actum intellectus, quo aſſentimur præmiſſis diſtingui ab actu, quo concluſioni aſſenſum præbemus, quia vterque fertur ad diſtincta obiecta: atque principia propter ſe, hoc eſt propter ſolam terminorum explicationem; concluſioni verò adhæremus propter principia, quæ dicuntur eſſe priora, notiora, cauſæque concluſionis. Hoc tanquam explorato ſuppoſito, inquiritur, num intellectus in habitione aſſenſuum principiorum, & concluſionis quieſcat, an verò neceſſe ſit, ipſum regredi, & reſpicere eadem principia tanquàm rationem, per quam fit aſſenſus concluſionis.

46. Not 2. principia, & concluſionem eorúmque aſſenſus bifariàm poſſe inſpectari: vno modo, vt ſunt propoſitiones obiectiuæ, ſiue quædam obiecta inter ſe diſtincta, nulla habita ratione eorum connexioni & dependentiæ, vt accidit, cum quiſpiam alicui cõcluſioni aſſenſum præbet, ſola authoritate viri fide digni ſuffultus: ſic opinatur Aur. *in Prol. de rebus Theologicis.* Altero modo, quatenus inter ea extat connexio, & dependentia quædam, vt concluſioni adhæreatur, propter præmiſſas, tanquàm eius cauſas: huiuſmodi autem dependentia, inquiunt defenſores 2. opinionis includitur eſſentialiter, & formaliter in aſſenſu concluſionis, vt ratio eius formalis obiectiua. Sed licet eorum 1. aſſertum ſit verum, non tamen 2. quandoquidem concluſio, præter eſſentialem dependentiam, quam habet à præmiſſis, veluti effectus à ſua cauſa, ipſa quoque vt propoſitio obiectiua conſideratur in ratione obiecti, docente Scot. *quol.* 15 §. *De* 2. *infra V.* Nec præmiſſæ ſunt rationes formales eius aſſenſus, ſed effectrices, vt in ſequenti art. oſtendetur. Præterea huiuſmodi aſſenſus eſt actus intellectus, qui vt probat Doct. 13. *quol.* eſt de genere qualitatis, dependentia verò eſt relatio; nullum autem abſolutum eſſentialiter, & formaliter includit relationem. Igitur in aſſenſum concluſionis non ingreditur intrinſece dependentia eius a principijs, quæ eſt formaliter relatio.

47 Aſſertio 1 aſſenſus concluſionis non coïncidit, cum aſſenſu præmiſſarum. Eſt Scot. 1. *Prior. quæſt.* 8. & 9. & *quæſt.* 4. *lat prol.* & *quol.* 15. & 3. *d.* 18. *q. vn.* §. *At* 1. *ſub G.* Probatur 1. ex Ariſtotele 1. *Prior. cap.* 1. vbi definiens ſyllogiſmum appellat concluſionem aliud quid à præmiſſis: diſtinctio autem aſſenſus petitur penes obiecti diſtinctionem, à quo partialiter cauſatur: ergo cùm per Ariſtotelem concluſio ſit diſtinctum obiectum à præmiſſis, plane deducitur eius aſſenſum, vtique ab earum aſſenſu diſcrepare. Præterea Philoſophus *ibid* formam ſyllogiſticam præſcribens monet medium bis in præmiſſis, nunquam verò in concluſione eſſe collocandum. Et 1. *Poſt cap.* 1. ſubiungit, omnem doctrinam, omnémque diſciplinam fieri ex præexiſtente cognitione: igitur, cum ſecundum Ariſtotelem aſſenſus præmiſſarum præcedat aſſenſum concluſionis, nequaquam ille in hoc eſſentialiter clauditur. 2. ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci, *ex* 1. *Met T.* 4. ſed præmiſſæ ſunt diſtinctæ in ratione obiectiua à concluſione; ſunt enim ambæ propoſitiones obiectiuæ ſpectantes ad 2. operationem intellectus, & concluſio eſt 3. propoſitio ex illis collecta pertinens ad 3. operationem intellectus: ergo aſſenſus præmiſſarum ab aſſenſu concluſionis ſecernitur. 3 cauſa, & effectus ſortiuntur diſtinctos aſſenſus, vt nemo ignorat: præmiſſæ autem ſunt cauſæ concluſionis, & concluſio eſt earum effectus ex probandis in proximo art. Quare aſſenſus, qui de vtriſque habentur, inter ſe diſcriminantur.

48. Aſſertio 2. in aſſenſum concluſionis, haud formaliter aſſenſus præmiſſarum ingreditur, adeò vt, nullus fiat regreſſus concluſionis ad eius principia. Hanc apertè inſinuat Doct. *Quol. cit.* & 1. *d.* 1 *q.* 3. §. *Quantum ad primum A.* Probatur 1. ex communi Philoſophorum elogio, *acquiſito termino, ceſſat motus*, ſyllogiſmus autem ex dictis ſupra, eſt quidam motus ſpiritualis, cuius terminus eſt concluſio, vt *ibid.* ex Scot. alleg. perhibui: igitur habita concluſione ſtat intellectus in eius immediata cognitione, ac proinde non exigitur repetitio intellectus, concluſionis ad præmiſſas. 2. prius vt prius non includitur in eſſe poſterioris, quia licet poſterius dependeat à priori, non tamen prius in eſſe dependet à poſteriori: ergo aſſenſus principiorum, qui eſt prior aſſenſu concluſionis, formaliter in ipſo concluſionis aſſenſu non clauditur: alioquin concluſio notior & euidentior foret ſuis principijs, atque vno, eodémque actu intellectus præmiſſas, & concluſionem ſimul attingeret, quæ & conſimilia, quæ intuli in 2. not. ſunt planè falſa, & abſurda.

49. Oppones 1. contra 1. aſſert. intellectus diuinus omnia vnico actu ſimplici perluſtrat, ſcribente Scot. *in Prol. cit.* ergo intellectus creatus, qui ei aſſimilatur, ſi non omnia, ſaltem multa vno actu pertingit: tum quia intellectus creatus Beati omnia vnico actu in diuina eſſentia nouit, *ex* 3. *d.* 14. & *quol* 15. tùm etiam quia ſapientia, quæ eſt vnus ex quinque habitibus intellectus, quæ ab vno actu ſpecie gignitur, nedum principia; verumetiam concluſionem ex eis cauſatam ſpeculatur, *ex* 6. *Eth. cap* 8. quapropter intellectus creatus terminari valet ad præmiſſas, earúmque concluſionem. Admiſſo ant. negatur conſequẽtia. Ratio eſt, quia Deus ab omni diſcurſu eſt alienus,

probaui *Tract. de ſcientia Dei diſp.* 1. Mens autem creata vnum per aliud, & ex alio cognoſcit, einſq; cognitio à rebus cauſatur; ideò ſecundum obiectorum rerumq; diuerſitatē, per diuerſas ſpecies, diuerſas ſibi cōparat notitias. Locis autem Scot. ſatisfeci *art. 4. huius q. not.* 1. Ad aliud quod ſubiicitur de ſapiētia, pro eius deciſione obſeruo, eā poſſe bifariàm vſurpari, aut quatenus Philoſophi eam deſcripſerunt, teſte Aug. 14. *de Trin.* his verbis, ſapientia eſt humanarum, diuinarúmque rerum cognitio, & ita à ſcientia non diſtinguitur: aut quatenus eam definit Ariſt. 1. *Met.* t. puta, ſapientia eſt cognitio primarum, & altiſſimarum cauſarum, ſicque conſtituit vnum peculiarem habitum intellectus, à ſcientia & cæteris diſtinctum. Quouis autem modo accipiatur, ſi reſpiciat præmiſſas, & concluſiones, ex illis illatas, & collectas, nego effici poſſe vno, eodémque ſimplici actu, vt clarè demonſtrant, quæ ſuperiùs adduxi.

50. Opp. 2 contrà 2. aſſert. quæuis potentia cognoſcitiua vno actu tendit in obiectum, rationémque eius formalem cognoſcendi, vt patet de potentia viſiua, quæ eodem actu videndi fertur in colorem, qui eſt obiectum viſus, & lumen, quod eſt eius ratio formalis videndi: aſſenſus autem principiorum eſt ratio formalis obiectiua aſſenſus concluſionis, quia per notitiam præmiſſarum aſſentimur concluſioni. Igitur aſſenſus præmiſſarum formaliter clauditur in aſſenſu concluſionis. Reſpondent nonnulli Recentiores ma. veram eſſe de ratione cognoſcendi in qua, vt rectè exemplificant de lumine, & colore; non autem de ratione cognoſcendi ex qua, vti ſunt principia, reſpectu concluſionis. Vel ſi admittatur ma. ad minorem dici poteſt, præmiſſas non eſſe rationes formales, & obiectiuas cognoſcendi concluſionem, ſed rationes eius effectrices, vt ſpopondi me oſtenſurum in ſubſequenti art.

51. Opp. 3. eo ferè modo diſſerendum eſt de actibus intellectus, quo Philoſophamur de actibus voluntatis, penes eorum medium, & finium aſſequutionem: eodem autem actu voluntas tendit in media, ad finem, & ad ipſum finem: ergo pariter intellectus eodem actu principia, eorúmque concluſionem attingit. Reſpondet Scot. 3. *d.* 28. *q. vn.* §. *Ad* 1. *ſub G.* quem ſequuntur Conimb. 1. *Poſt. q.* 4. *c* 1. *art.* 5. *ad* 2. negando paritatem. Siquidem reſpectu finis, & mediorum, eſt vna tantum bonitas, quam actus voluntatis reſpicit, ratione cuius voluntas mouetur per media, ad finis conſequutionem. Verùm in præmiſſis, & concluſione duæ extant rationes obiectiuæ mouentes intellectum ad earum adeptionem, ſcilicet veritas principiorum, quæ habetur ex terminis, & vocatur veritas immediata: & veritas concluſionis parta per præmiſſas, quæ veritas mediata perhibetur. Ob eam rem duo ſunt actus intellectus, vnus, quo tendit in principia, alter verò, quo tendit in concluſionem ex illis hauſtam.

52. Inſtabis, Scot. 1. *d.* 8. *quæſt.* 4. ait, veritas concluſionis nihil aliud eſt, quàm quædam participatio veritatis principiorum, ſiue præmiſſarum: igitur nec alius aſſenſus concluſionis ab aſſenſu præmiſſarum, in doctrina eius eſt diſtinguendus. Reſpondeo, Scotum *ibi* velle veritatem concluſionis virtualiter contineri in veritate præmiſſarum, veluti effectus virtualiter continetur in cauſa: idcirco aſſerit veritatem concluſionis eſſe participationem veritatis principiorum: formaliter autem concluſio gaudet propria veritate diſtincta à veritate præmiſſarum, vt præter loca ſuprà citata, conſpicuè declarat Doct. 6. *Met. q.* 1. *&* 1. *d.* 2. *quæſt.* 3. §. *Quantum ad* 2. *A.*

Articvlvs VIII.

An præmiſſæ ſint cauſa concluſionis.

53. OMnes Dialectici vnanimi conſenſu affirmant principia eſſe cauſam concluſionis: in quo autem genere cauſæ collocentur, extat inter eos non modica diſceptatio. Etenim, quidam vt Rubionius *in Prol. quæſt.* 8. *art.* 4. arbitrantur præmiſſas eſſe cauſas concluſionis in genere cauſæ materialis duntaxat. Alij vt Hurt *diſp.* 7. *de anima ſect.* 8. & Arriaga, *in Log. diſp* 15. *ſect.* 5. cauſalitatem principiorum reſpectu concluſionis ad genus cauſæ formalis reuocant. Scot. autem 1. *Poſt. q.* 2. §. *Ad* 1. *& q.* 8 §. *Ad* 2. *& q.* 9. §. *Ad q. & q.* 1. *Prol.* §. *Ad* 2. *ante* 5. Maior 1. *Poſt. cap.* 2. *dub.* 1. Tarat. *ibid. q.* 1 *dub.* 3. *&* 2. *Prio. in fine q.* & Ruuius 1. *Poſt. q.* 5. docent præmiſſas cauſare concluſionem in genere cauſæ efficientis, & materialis. Idem ſentiunt Thomiſtæ, cum D. Th. 1. *Poſt. lect.* 3.

54. Not. ex Scot. 1. *Poſt. præſertim q.* 1. § *Quantum ad* 3. principia eſſe cauſam concluſionis bifariàm poſſe conſiderari, aut ſecundùm ſe, aut vt applicantur concluſioni. Primo modo principia perhibentur cauſæ concluſionis virtualiter, & potentialiter duntaxat, 2. verò modo principia dicuntur cauſæ concluſionis virtualiter, & ſub propria ratione. Alios cauſandi modos principiorum in ordine ad concluſionem ſubiungit, & expendit Maior *vbi ſuprà*, qui apud ipſum videri poſſunt, cum nobis duo modi prælibati ſufficiant ad hanc difficultatem enodandam. Præterea obſeruo cum Doct. 1. *d.* 5. *quæſt.* 2. *G.* præpoſitionem *Ex* nonnunquam denotare ſubiectum, ſiue cauſam materialem ex qua aliquid fit, quo pacto ex potentia materiæ educuntur formæ naturales, & ex compoſitis naturalibus formæ artificiales, puta ex ligno imago Cæſaris, ſic *Gen.* 6. Deus præcepit Noë, vt conſeruaret arcam ex lignis leuigatis. Interdum verò ſignificat principium effectiuum. ſiue originatiuum, vt Eccli. 24. *Ego ex ore altiſſimi prodiui primogenita.* Et Pſalm. 10. *Ex vtero ante Luciferum genui te.* Aliquando autem vtrumque ſimul, ſic ex patre ſemen ſubminiſtrante, filius dicitur produci & generari, vbi deſignatur principium materiale, & effectiuum: pariter in re noſtra ex principiis tanquam cauſis materialibus, & effectiuis producitur concluſio.

55. Aſſertio, principia dici valent cauſæ materiales, & effectrices concluſionis. Hæc aſſertio quoad ambas partes traditur à Doct. *locis cit.* ex; reſſius 1. *Poſt. quæſt.* 8. *verſ. Ad aliud.* Prima pars probatur 1. ex Ariſtotele, qui 1. *Poſt. in initio cap.* 1. hoc proloquium ſcriptis relinquit, *Omnis doctrina, & omnis diſciplina ex præexiſtenti fit cognitione*, vbi maior interpretum pars per doctrinam, & diſciplinam intelligunt notitiam diſcurſiuam, quæ de concluſione habent, & ex præmiſſis cauſatur: at, quod eſt præſuppoſitum ſubiectum, ad aliquid efficiendum eſt cauſa materialis, vt patet ex definitione materiæ 2. *Phyſ. T* 28 Ergo cum maior, & minor ad concluſionem præexigantur, earúmque partes, nempè maius & minus extrema per copulam verbalem coniuncta, apertiſſimè deducitur, præmiſſas in producenda concluſione, cauſalitatem materialem exercere. 2. particula *Ex* interdum denotat cauſam materialem, ex qua aliquid fit, vt monui *in not.* omnes autem concedunt concluſionem deduci ex præmiſſis, tanquàm eius principiis, & præter medium reliquos terminos in concluſione collocari. 2. pars probatur 1. ex eodem Philoſopho *ibid. cap.* 2. *primi Poſt.* palàm concedente, præmiſſas demonſtrationis eſſe cauſas concluſionis: proptereà, vſur-

pans

pans ſyllogiſmum pro ſolis præmiſſis, ſubdit demonſtrationem eſſe ſyllogiſmum facientem ſcire, ſiue generantem ſcientiam: ſcientia autem eſt cognitio per cauſam, ergo cùm nomen cauſæ, & effectus abſolutè ponatur ibi, *& 2. Phyſ. T.21.* ab Ariſtotele, de cauſa efficiente effectúque eiuſdem cauſæ efficientis, ipſemet Philoſophus eſt exponendus. 2. certitudo, & euidentia concluſionis dependet ex certitudine, & euidentia præmiſſarum, vt *eodem loco* expreſſo docet Stagirita, adducens illud axioma, *propter quod vnumquodque tale, & illud magis:* ergo non videtur eſſe vlli dubium, quin præmiſſæ effectiuè, ad moliendam concluſionem concurrant. Iterum, in demonſtratione potiſſima medium & definitio ſubiecti, vt *in propria q* oſtendetur, & prædicatum concluſionis eſt dicti ſubiecti propria paſſio, quæ ab ipſo ſubiecto cauſatur: atque definitio quidditatiua ſemper habet partem eſſentialem rei, quæ præſefert cauſam talis paſſionis, vt in hac demonſtratione euidenter conſpicitur: omne rationale eſt riſibile: omnis homo eſt rationalis: ergo omnis homo eſt riſibilis. Rurſus concluſio quoquo modo aſſimilatur præmiſſis: aſſentimúrque concluſioni propter præmiſſas: quocirca, præmiſſæ probè cenſentur cauſæ effectrices concluſionis.

56. Oppones 1. quod eſſe poteſt abſque alio, non cauſatur ab illo, quia effectus neceſſariò præexigit ſuam cauſam, à qua accipit eſſe, etſi non in facto eſſe, ſaltem in fieri: poteſt autem eſſe concluſio ſine præmiſſis, vt patet de proponente concluſiones logicas diſcutiendas, puta *Logica eſt ſcientia, Log. eſt ſpeculatiua*, & huiuſmodi, in quibus maiores, & minores earum haud extant: ergo concluſio à præmiſſis non cauſatur. Data ma. diſtinguenda eſt min. poteſt eſſe concluſio abſque præhabita præmiſſarum efficientia, negatur. Vt enim effectus non poteſt produci, aut eſſe productus, abſque ſua cauſa producente: ſic concluſio nequit habere eſſe, ſine principiis: poſtpoſita præmiſſarum efficientia, conceditur: ſic omnis effectus, qui non pendet in eſſe, & in fieri à ſua cauſa, permanet in eſſe, abſente aut pereunte cauſa eius, vt claret de domo ab ædificante conſtructa, quæ eo diſtante, aut defuncto, in eſſe perſeuerat. Vel dici poteſt eas eſſe concluſiones non formaliter, ſed materialiter ſumptas, vt declaraui *art.5. huius q. not.2.* Vel dicito huiuſmodi propoſitiones reuerà non eſſe concluſiones, ſed concluſionum nomina ſibi vendicare, propterea quod præmiſſæ in defendentium ſcriptis ſupponuntur applicatæ ad formam ſyllogiſticam, aut ſaltem memoria retinentur ab eiſdem, ſi non actu, ſaltem habitu.

57. Opp. 2. comparari poteſt ſcientia, ſine cognitione adhæſiua præmiſſarum: ſcientia autem eſt habitus concluſionis *ex 1. Poſt. cap.2.* Ergo ſi ſcientia eſſe valet ſine præmiſſarum notitia, vtique concluſio eſſe poteſt abſque præmiſſis. Ma. probatur, quidquid Deus poteſt vna cum cauſa 2. efficere, poteſt ſe ſolo efficere, vt communiter tenent Theologi: atqui Deus cum intellectu creato ſcientiam concluſionis producit: igitur abſque intellectu creato illam valet producere: talis autem ſcientia careret præmiſſis, quia ab intellectu diſcurſiuo non prodiret, cum Deus, à quo longè eſt omnis diſcurſus eam immediatè produceret: ergo haberi poteſt concluſio, præmiſſis non præhabitis. Reſpond. argumentum valere de virtute ſupernaturali; non autem de virtute naturali. Vel quod in idem videtur recidere, inſtantia procedit de ſcientia infuſa: non verò de ſcientia acquiſita, de qua Dialectici loquuntur.

58. Oppones 3. ſi 3. intellectus operatio, quæ nomine concluſionis exprimitur, à principiis producatur, pariter 2. operatio à prima operatione efficeretur, cùm æqua ratio de vtraque eſſe videatur: ſecunda autem operatio à prima non producitur. Non enim ſimplicium apprehenſio, & incomplexorum cognitio eſt cauſa eorumdem terminorum compoſitionis: ergo nec 3. à duabus primis, quæ dicuntur præmiſſæ, producitur. Conceſſa ma. diſtinguo min. de terminis ſuaptè natura euidentibus, nego: de terminis ineuidentibus, concedo. Hæc ſolutio hauritur ex *Doct. 3. d.23. quæſt. vn. §. Aliter E.* Quilibet namque terminus euidens parit notitiam ſui in intellectu per propriam ſpeciem, deindè intellectus huiuſmodi terminos componit, vel diuidit, & talis compoſitio, vel diuiſio dicitur 2. operatio ex eiſdem terminis incomplexis actiuè partialiter, ad eam eliciendam concurrentibus promanans.

59. Oppones 4. quod determinat, & actuat ſubiectum indeterminatum, & indifferens ad aliquid recipiendum, ſpectat ad genus cauſæ formalis: aſſenſus autem præmiſſarum actuat, & determinat intellectum ad hanc, vel illam concluſionem, quia ex his, vel illis præmiſſis, hæc aut illa concluſio deducitur: ergo concurſus præmiſſarum ad inferendam concluſionem reuocatur ad genus cauſæ formalis. Data ma. diſtinguenda eſt min. præmiſſæ tantùm determinant intellectum nego: præmiſſæ determinant, & ſimul concurrunt ad efficiendam concluſionem concedo. Exemplum eſt in promptu de ſpecie intelligibili obiecti, quæ nedum determinat intellectum ad intellectionem obiecti, cuius eſt ſpecies, verumetiam vnà cum intellectu actiuè concurrit ad cauſandam eiuſdemmet obiecti notitiam.

ARTICVLVS IX.

Quomodo præmiſſæ præcedant concluſionem.

60. PRo cóperto habetur apud Ariſtotelem, omneſque eius interpretes in hoc opere præmiſſas eſſe concluſione priores: lis verò inter eos extat, de quanam prioritate intelligi debeat, num de prioritate temporis, vt putat Capreolus *2. d.3. quæſt.2.* an verò de prioritate naturæ, vt communior fert Dialecticorum opinio, nominatim Scot. *1. Poſt. q.8. & 9. & q.3. prol. principali*, & *4. lat. paulo poſt A.* Lych. Vig. & Tatar. *tum ibi, tum etiam 1. Poſt. q.1. dub.3.* necnon Maioris *1. Poſt. cap.1. dub. 3.* affirmantium præmiſſas prioritate naturæ præcedere concluſionem.

61. Not. 1. *in hoc art.* in dubium non vocari, vtrùm notitiæ præmiſſarum prius tempore acquiri valeant, quàm cognitio concluſionis: cùm enim ex dictis ſint diſtincti aſſenſus, conſequenter interpoſitâ aliquâ morâ temporis, vnus poſt alterum comparari poteſt. Nec etiam ambigitur, num præmiſſæ quatenus ſunt quædam propoſitiones ſeorſim ſumptæ in modo, & figura haud diſpoſitæ, prius tempore cognoſci queant, quam concluſio? id enim certum eſt effici, aut poſſe effici, vt non inficiatur Doct. *1. Poſt. quæſt.8. §. Ad primam.* Verùm difficultas eſt, vtrum præmiſſæ aptè diſpoſitæ, ſecundùm formam, & figuram, abſque vllo obice interpoſito, cognitione apprehenſiuâ, aut adhæſiuâ, priùs tempore, aut naturâ cognoſcantur, quàm concluſio?

62. Not. 2. ex Doct. præcit. cauſam, & cauſatum dupliciter poſſe inſpectari, formaliter, hoc eſt, quatenus ſe mutuò reſpiciunt, & vt ſunt correllatiua: aut materialiter, hoc eſt prò fundamento, & termino cauſæ, & cauſati. Hæc diſtinctio ſatis conſtat ex dictis *quæſt. de relatione*: ideò eam hîc non amplius explano. Denuò obſerua ex eodem *ibid. quæſt. 1. & 8.* poſt Ariſtotelem *2. Prior. cap.26.* concluſionem poſſe ſciri in vniuerſali, & in particulari, ſine habitu, ſiue actu. Scitur autem concluſio in vniuerſali, quando cognoſcitur maior, non cognitis ſecundum ſe minore, & concluſione; ſi enim

hæc

vniuerſali, quando cognoſcitur maior, non cognitis ſecundum ſe minore, & concluſione; ſi enim cognoſcatur, *omnis mula eſt ſterilis*, cognoſcitur in vniuerſali, quòd *hæc mula eſt ſterilis*. Cognoſcitur verò concluſio in particulari, & habitu, cùm cognoſcuntur maior, & minor, non tamen aduertitur minorem actu ſubeſſe maiori, & hoc duplici modo præmiſſæ priùs naturâ, & tempore cognoſcuntur, quàm concluſio in actu. Denique, cognoſcitur concluſio actu, cum præmiſſæ acto ſunt debitè diſpoſitæ, & applicatæ ad concluſionem promendam: ſicque cognitis præmiſſis, ſimul tempore cognoſcitur concluſio.

63. Aſſertio, præmiſſæ, & concluſio formaliter ſumptæ ſunt ſimul natura: materialiter verò acceptæ ſunt ſimul tempore cum concluſione, priores tamen naturâ ipſa concluſione. Aſſertio eſt tripartita, & traditur à Doct. *vbi ſupra*. Prima pars probatur, relatiua ſunt ſimul naturâ *ex cap. de Ad aliquid*, præmiſſæ autem & concluſio ſunt relatiua, ſunt enim cauſa & effectus ex aſſertis ſupra, quæ inter relatiua numerari patet *ex 5. Met. cap. de relatione*: igitur gaudent ſimultate naturæ. 2. pars probatur, *ex 1. Poſt. cap.7.* cognita ma. ſimul tempore cognoſcitur concluſio, vt in dicto loco aduertit Maior: dummodo intellectus non ſit indiſpoſitus, & voluntas eum ab eiuſdem obiecti conſideratione non diuertat. 5. cauſa naturalis ſufficiens, & non impedita, poſitis omnibus requiſitis ad agendum habet effectum ſibi coæuum, vt patet de ſole reſpectu luminis, & de igne reſpectu caloris, quod latè proſequitur Doct. 2. *d.1. q.3.* Præmiſſæ autem vnà cum intellectu ſunt cauſæ naturales efficientes & non impeditæ ſi ſint ordinatæ in modo, & figura: ergo eodem momento temporis producunt concluſionem: atque ita cognitis præmiſſis, ſimul tempore cognoſcitur concluſio. Quare rectè ſubiungit Scot. *cit.* 1. *Poſt.q.8. §. Ad 2.* præmiſſæ ſic applicatæ continent concluſionem virtute, ſicut efficiens diſpoſitum continet effectum; efficiens autem ponit effectum actu, in omni materia diſpoſita &c. Tertia pars probatur, cauſa ſaltem natura præit ſuum effectum, vt dixi *l. de cauſis*: præmiſſæ autem ſunt cauſæ concluſionis, vt probaui *in ant. art.* Iterum à quo aliquid eſſentialiter dependet, eſt prius natura eo, à quo dependet, vt patet ex Poſtprædicamentis: concluſio autem eſſentialiter à præmiſſis dependet, ergo præmiſſæ præcedunt natura concluſionem.

64. Oppones 1. cauſa materialis antecedit tempore effectum ab ea prodeuntem, in eáque inhærentem, vt probat Ariſt. 7. *Met. T 4.* de ſubſtantia, quæ præcedit omne accidens cognitione, definitione, & tempore: præmiſſæ autem ſunt cauſæ materiales concluſionis, vt cum Scot. *in ſuperiori art.* aſſerui: ergo præmiſſæ ſunt priores tempore concluſione. Conf. *ex 1. Prior. cap.26.* contingit cognoſcere omnem mulam eſſe ſterilem, & dubitare an habeat aliquid in ventre: ergo perſpectis præmiſſis, ignorari poteſt concluſio, atque ita non ſimul tempore ſciuntur præmiſſæ, & concluſio. Reſpondeo cùm Scot. cit. præmiſſas nedum ſortiri rationem cauſæ materialis, verùm etiam rationem cauſæ efficientis, reſpectu concluſionis; ideò nihil obſtat, quin eodem momento temporis, vnà cum illis cognoſcatur iſta. Locus autem Ariſt. adductus explicatur à me *in Met. & l.2. q.6.* propediem in lucem emittenda. Interim vide Scot. *in eo text.* Ad Confirmat. dico, cum eodem Doctore, inſtantiam valere de præmiſſis non applicatis ſecundum formam ſyllogiſticam: non verò de præmiſſis idoneè diſpoſitis in modo, & figura, & rectè applicatis ad concluſionem inferendam. Hanc reſponſionem approbat, & confirmat Maior alleg. obiectione 5.

65. Oppones ſecundò, motus fit ſucceſſiuè, & in tempore, vt cum Ariſtotele 8. *Phyſ. cap.1. T.10.* docent omnes Philoſophi: diſcurſus autem eſt quidam motus, vt patet ex dictis *art.5. huius quæſt.* a præmiſſis quippe vt termino a quo, intellectu diſcurrendo tranſit ad concluſionem, vt terminum ad quem: ſicque primò nouit principia, & poſtmodum concluſionem, quod abſque vlla temporis intercapedine effici nequit: Conceſſa ma. ad min. dico diſcurſum non propriè, ſed tranſumptiuè appellari motum. Quamuis autem exigatur motus in conſtruendis, diſponendis, & cognoſcendis præmiſſis, vt probat argumentum: tamen habita cognitione præmiſſarum benè diſpoſitarum, ſublatis omnibus impedimentis, ſimul tempore acquiritur cognitio concluſionis; & hoc eſt, quod affirmat Ariſtoteles *propè initium huius lib.* & recipit Scot. *ad calcem quæſt.8. alleg.*

66. Oppones tertiò, intellectus noſter, cum ſit finitæ, & limitatæ virtutis, cognitione ſua nequit attingere plura, vt plura ſunt *ex 2. Top. cap.9. loco 33.* vbi legitur, *contingit plura ſcire, cogitare autem non*: ſed præmiſſæ, & concluſio ſunt plura intelligibilia; ergo ſimul tempore ab intellectu haud cognoſci valent. Reſpond. proloquium Stagiritæ, quo firmatur maior, eſſe interpretandum de multis, quæ nullum ordinem & habitudinem ad inuicem ſortiuntur: quo in ſenſu, licet multa ſciantur habitu, non tamen actu: dato autem quod multa actu percipiantur, non tamen æque perfectè, & clarè; veluti ſi vnum actuali cognitione pertingeretur, iuxtà illud vulgatum *pluribus intentus, minor eſt ad ſingula ſenſus* & dicatur à *Doct. 2. d.42. q. 1. §. Reſpondeo G.* De pluribus autem, quæ nullam habent inter ſe connexionem, concedi poteſt, intellectum non ferri cognitione ita intenſa, & perfecta, ac ſi ad vnum obiectum tantùm terminaretur, vt conſtat de intellectu circa multa detento, & occupato. Præſertim quia veriſimile eſt, intellectum multa diſparata actu intelligere, vt patet de ſenſu viſus, qui in papyro ſimul intuetur nigredinem, & albedinem, quod potiori iure aſtruendum eſt de intellectu, qui eſt virtus ſuperior, & eminentior, vt poſt Scot. cit. notant Maior, & Tatar. *vbi ſuprà*. Idque confirmant hi Authores de actu intellectus comparatiuo, quo plura intelliguntur, cùm per eum conferatur vnum obiectum cognitum, ad aliud obiectum cognitum. Poteſt igitur intellectus plura ordinata, & inordinata ſimul intelligere, eo modo, quo nunc eſt expoſitum.

67. Opp. quarto, ſi eodem temporis inſtanti, præmiſſæ vnà cum concluſione cognoſcerentur: ergò nullum ſophiſma, nulluſque error contingeret, quia in omni paralogiſmo ſtatim præcognitis præmiſſis inferretur concluſio. Neganda eſt conſequentia, ſophiſma quippè committitur, quando non fit recta applicatio præmiſſarum in modo, & figura, ad inferendam concluſionem. Præhabita verò idonea earum applicatione, ſimul tempore bonus Logicus benè nouit, quæ concluſio ex talibus præmiſſis deducatur, quæ verò non deducatur, vt diligenter aduertit Doctor. 1. *Poſt. in fine q.8.*

Articvlvs X.

An habitis præmiſſarum aſſenſibus, intellectus neceſſitetur ad aſſenſum concluſionis.

68. Status præſentis art. eſt, vtrùm præhabitis aſſenſibus præmiſſarum euidentium, aptè diſpoſitarum, ac debitè ordinatarum penès modum, & figuram ſyllogiſticam, intellectus neceſſariò concluſioni aſſentiatur: aut ei diſſentiri, impediri, inhiberi valeat, voluntatis imperio. Qua in re duæ oppoſitæ ſententiæ recitantur, & celebrantur à Nuperis Dialecticis. Altera, quam tuentur Ruuius 1. *Poſt. cap.* 1. *quæſt.*8. & Auerſa *quæſt* 25. *ſect.* 3. affirmantes admiſſis aſſenſibus præmiſſarum voluntatem poſſe ſuſpendere aſſenſum concluſionis, & diuertere intellectum ad aliorum obiectorum conſiderationem. Altera eſt Scot. tùm 1. *Poſt. quæſt.*8. §. *Ad* 4. *&* §. *Ad primam & q.*9. §. *Ad primam*, tùm etiam 1. *d.*1. *quæſt.*4. §. *Ad argumenta. Et* 2. *d.*6. *quæſt.*1. §. *Reſpondeo. H.* Et *d.*41. *quæſt.*4. §. *Quantum ad* 1. *E.* Et *Quol.*16. §. *de* 1. *circa C. & D.* Maioris 1. *Poſt. dub.*3. §. *Quarto arguitur.* Lyeb. Gadij *in commentariis.* Scot. præcit. Fonſ. 1. *Met. cap.*2. *quæſt.* 3. *ſect.* 7. & aliorum opinantium intellectum præhabitis principiorum aſſenſibus ab aſſenſu concluſionis non poſſe voluntatis iuſſu cohiberi, & ad alia obiecta diuerti.

69. Not. 1. etſi ex S. Aug. 2. *de lib. arb.* relato à Scot. 2. *d.*42. *q.*4. § *Ad qq. iſtas. B.* voluntas ſit motrix in toto regno animæ, ipſique omnia pareant, hoc eſt, omnes potentiæ eius tam organicæ, quàm inorganicæ eidemmet voluntati obſequantur: nihilominus in quibuſdam earum operibus, nequaquam voluntatis imperio ſubiici videntur. In primis, ſicut voluntas in eſſe præexigit intellectum, ita operatio voluntatis præſupponit operationem intellectus, iuxta illud vulgatum, *nihil eſt volitum, quin præcognitum.* Item omnes primi motus cæterarum potentiarum haud ſunt ſub poteſtate voluntatis; quo in ſenſu exponit Doct. *cit.* §. *Ad* 1. *ſub R.* illud Apoſtol. Rom. 7. *non quod volo bonum facio.* Id ipſum aſtruit Auguſt. alleg. *cap.*15. *Non eſt in poteſtate noſtra, quin viſis tangamur*, & recipit Doctor. *loco memorato* §. *Quantum ad* 1. *circa D.* qui hoc ſic probat, aliqua cogitatio præcedit neceſſariò omne velle, ſaltem natura, quod autem præcedit omne velle, & eſt prius natura, ſaltem non eſt in poteſtate noſtra: poteſt autem voluntas ſibi in ea complacere, firmare intellectum in eius conſideratione, auertere ipſum ab ea, & conuertere ad aliam, & ad alias multas indiſtinctè, & imperfectè, vt diſertè tradit Doctor. *ibid.* §. *Reſpondeo F. & G.* Præterea reliquæ potentiæ animæ, ſiue etiam totius coniuncti, vt generatiua, nutritiua, vegetatiua, & ſenſitiua voluntati obtemperant, quatenus dependent à potentia motiua, vt nutritiua depoſcit appoſitionem nutribilis, & approximationem actiui, ad paſſiuum, & penès hoc, & conſimilia opera, dici queunt eſſe ſub iugo voluntatis. Cæterùm poſitis omnibus ad agendum neceſſariis, nullo obice interueniente, cum ſint potentiæ naturales, & neceſſariæ cohiberi non poſſunt, vt oculi aperti rectè diſpoſiti, præſente obiecto viſibili, poſito in debita diſtantia, haud voluntas efficere valet, vt non videant huiuſmodi obiectum. Similiter, nolente voluntate, auris debitè diſpoſita, non poteſt non audire, in debita diſtantia ſonum vehementem: & quiuis ſenſus ab obiecto maximè ſenſibili, vim magnam ſibi inferente, non poteſt non dolere ſi ſit nociuum, ſibique aduerſum: aut non gaudere, ſi fuerit delectabile, vt inſinuat Doctor. 3. *diſt.*15. *quæſt. vn.* Id ipſum dicito de intellectu, qui cum ſit potentia naturalis propoſito ſibi obiecto euidente, cum reliquis neceſſariis, non poteſt cohibere, ne actum intelligendi efferat, voluntate etiam ipſi obſiſtente. Poſt verò emiſſionem actus, poteſt voluntas intellectum auocare, vt deſiſtat ab eius contemplatione, aut in ea perſiſtat, aut ad alterius cognitionem ſe conuertat, ſcribente Scot. 1. *d.*1. *quæſt.*4. §. *ſi tenendo.*

70. Not. 1. ex omnium Theologorum recepta doctrina, præcipuè Scot. 1 *d.*10. *quæſt. vn.* necnon *Quol.*16. *art.*2. Gadij *ibid. fol.*168. *& in Report primi d* 40 *q. vn.* duplicem eſſe libertatem voluntatis, nempè libertatem contradictionis, & contrarietatis. Libertas contradictionis, quæ & libertas exercitij nuncupatur, eſt, qua poſitis omnibus requiſitis ad agendum, voluntas poteſt velle, vel non velle, nolle, aut non nolle hoc, vel illud: & vocatur libertas contradictionis, proptereà quod actus volendi, & non volendi: pariter actus nolendi, & non nolendi ſunt contradictorij. Libertas contrarietatis, quæ & libertas ſpecificationis nominatur, eſt qua voluntas poteſt oppoſitos actus elicere, qui ſunt velle, & nolle: amare, & odiſſe. Voluntas autem ſe determinat determinatione ſpecificationis in eliciendo actum eiuſdem rationis, circa obiectum ſibi præſentatum, videlicet actum volendi, non autem ſimul actum contrarium, putà actum nolendi: ſic ſuo modo intellectus determinatur determinatione ſpecificationis ad aſſenſum obiecti ſibi oblati, non autem ad eius diſſenſum. Deinceps voluntas ſe determinat determinatione exercitij ad vnum actum duntaxat, ſic nonnulli aiunt, voluntatem neceſſitari in amando bonum in communi. Item intellectus determinatur, determinatione exercitij, cum ita aſſentit obiecto, vt ab eo diſſentire nequeat: & in hoc ſita eſt tota difficultas, vtrùm intellectus euidenter præmiſſis aſſentiens, neceſſitetur ad aſſentiendum concluſioni: an verò voluntatis iuſſu ab eius aſſenſu diſtrahi valeat, aut attrahi ad alia obiecta perluſtranda.

71. Aſſertio, præhabito aſſenſu præmiſſarum de rebus neceſſariis, & euidentibus, intellectus ita neceſſitatur ad præbendum aſſenſum concluſioni, vt voluntas eum à dicto aſſenſu diuellere, & in contrarium adducere non valeat. Ita Scot. cit. Probatur 1. ex Ariſt. 2. *Phyſ. T.*89. *&* 7 *Eth. cap.*3. affirmante, datis præmiſſarum aſſenſibus, intellectum ſimpliciter tendere in concluſionem. Secundò concluſio neceſſariò ſequitur ex præmiſſis conceſſis, vt clarè patet ex definitione ſyllogiſmi, quam affert Philoſophus 1. *Prior. c.*1. Ergo poſitis præmiſſis intellectus cogitur aſſentiri concluſioni, etiam nolente voluntate, virtus quippè naturalis, vti eſt intellectus, præparatis omnibus ad agendum neceſſariis, ſtatim agit, vt pateſeci *in* 1. *rat.* Præſertim quia obiectum, & intellectus ſolum ſunt cauſæ notitiæ, non autem voluntas: maiórque efficacia, vis, & pondus eſt obiectum euidens, quàm voluntatis imperium. 3. quod eſt idem eſſentialiter, aut realiter cum alio, eſt inſeparabile ab illo, vt communiter cum Scot. docent noſtri Formaliſtæ *Tract. Formalitatum*: concluſio autem eſt idem realiter, aut eſſentialiter cum præmiſſis in ſyllogiſmo demonſtratiuo, vt palam fiet *in q. de demonſtratione*, & ratio eſt, quia per medium poſitum in præmiſſis, duo extrema inter ſe neceſſariò vniuntur in concluſione. Igitur ſicut præmiſſis per medium aſſumptum præſtatur aſſenſus neceſſarius: ita concluſioni, in qua talia extrema demonſtrantur vnita, neceſſariò ab intellectu præbetur aſſenſus, adeò vt velit, nolitve voluntas, ab eo intellectus reſilire nequeat. Quod luculenter ediſſ. 1. *ante* §. *Ad* 1. *principale*, ſerit Doctor. 2. *d* 6. *quæ ſub H.*

72. Dices, id totum verum eſſe, voluntate non ei

oppugnante;

oppugnante; quod ſi voluntas velit; poteſt intellectum impedire, ne aſſenſum præſtet concluſioni. Contrà, quemadmodum voluntas non valet cohibere appetitum ſenſitiuum ab obiecto vehementer delectabili, aut triſtabili ſibi debitè approximato: nec facultatem vegetatiuam, generatiuam, & ſenſitiuam, omnibus præexactis ad earum opera, ab earumdem operationibus amouere, vt in nobis ipſis quotidiano comprobamus experimento; alioquin voluntas poſſet impedire, ne homo hyeme algeret, & æſtate calleret, mulierque eo in dolore pareret, atque ne ab incommodis, aſſiduiſque ærumnis, & laboribus afficeretur: ita intellectum præhabitis præmiſſarum aſſenſibus, ab aſſenſu concluſionis diuellere voluntas minimè poteſt.

73. Oppones 1. ſicut ſe habet voluntas ad ſuum obiectum, quod eſt bonum: ita ſe habet intellectus ad ſuum obiectum, quod eſt verum. Quæuis enim potentia eodem ferè modo videtur reſpicere obiectum, circa quod occupatur: eaſdemque ſuo modo conditiones depoſcere: voluntas autem neceſſariò non fertur in bonum, etiamſi fuerit ſummum bonum, vt aſſerit Scot. 1. *d.1, quæſt.4.* §. *Quartum, & quol.16.* Ergo nec intellectus neceſſariò tendit in verum euidens, & apparens. Nego maiorem, ratio eſt, quia licet vtriuſque potentiæ idem, & commune ſit obiectum, haud per veritatem, vel bonitatem contractum, & coanguſtatum, vt cum Scot. probaui *Tract. de cognoſcibilitate Dei, diſp.1.* Tamen adeſt diſcrimen non exiguum inter iſtas potentias. Siquidem intellectus eſt potentia naturalis, & voluntas eſt potentia libera, quæ ſortiuntur oppoſitum principiandi modum, ex Doct. *in 1. cit.* §. *Iſta quæſt.* Idcirco ille neceſſariò, & naturaliter: hæc verò liberè circa obiectum ſuum laborat.

74. Oppones 2. voluntas dominatur omnibus animæ viribus, tam materialibus, quàm ſpiritualibus, veluti Rex abſolutè imperat omnibus ſuis clientibus, maioribus, & minoribus, vt cum Aug. ſuprà dicebam: ergo voluntas poſt aſſenſum principiorum, impedire quit intellectum, ne præſtet aſſenſum concluſioni. Conſequentia probatur, qui poteſt maius, poteſt minus, vt patet *ex Epit. l.3. q.3. art.4. numero* 11. voluntas autem iuſſu ſuo poteſt intellectui inhibere, ne tribuat aſſenſum præmiſſis, in quibus eſt maior euidentia: ergo quoque efficere valet, nè intellectus aſſentiatur concluſioni ex illis deductæ, in qua eſt minor euidentia, vt fatetur Ariſtoteles 1. *Poſt. cap.3.* Ma. eſt nota, qui enim poteſt ferre pondus quindecim librarum, vtique poteſt ferre pondus decem librarum, vt patet experientia. Min. ſuadetur, tum quia nemo experitur ſe cogi in aſſentiendis primis principiis; tum etiam quia quædam circa illa videtur eſſe contentio, vt oſtendit Orbel. 4. *Met. q.5.* Reſponderi poteſt ant. eſſe verum in rebus obſcuris: non autem in rebus euidentibus. Vel dato ant. diſtinguo conſequens, directè nego: indirectè, concedo. Quod expreſſit Doct. nuper alleg. §. *Si tenendo.* Et ego explanaui *ſupra not.1.* Ad eius probationem dico ma. habere locum in iis, quæ ſunt eiuſdem rationis, vt apertè monſtrat exemplum de pondere præadductum: non autem de iis, quæ ſunt alterius rationis. Non enim ſequitur, quod ſi homo poteſt generare hominem, quoque gignere valeat culicem aut plantam, quod eſt eo minus opus. Vel ſi id fortaſsè valeat habere locum in aſſentiendis præmiſſis: non tamen poſthabitis præmiſſarum aſſenſibus de rebus clarè, & diſtinctè cognitis, vt innuit Doct. *3. d.23. q. vn.* §. *Aliter poſt F.*

75. Oppones 3. eadem eſt ratio operandi neceſſariò, & neceſſariò perſeuerandi in operando, ſi ſimpliciter, ſimpliciter; ſi quando poteſt, quando poteſt, vt arguit Doct. *in 1. alleg. quæſt.4. verſ. Item ad principale.* Intellectus autem retrahi poteſt à voluntate, ne perſiſtat in aliquarum rerum cognitione, admittente Scot. tùm *ibi*, tùm etiam *Quol.16. & 4. d.49. quæſt.10.* Igitur, præmiſſis conceſſis, voluntas ipſum compeſcere poteſt, ne in aſſenſum concluſionis rapiatur. Conceſſo ma. diſtinguo min. directè nego: indirectè, concedo, ita exponendus eſt Doct. *locis prealleg.*

76. Inſtabis, *ex 2. Phyſ. T.89. & 7. Eth. cap.32.* ſicut principium in ſpeculabilibus, ſic finis in practicis; intellectus autem neceſſariò aſſentitur principiis: ergo & voluntas fini, ac proindè poſito dictamine practico, voluntas ei neceſſariò aſſentitur, annuente Stagirita 1. *Eth. cap.1.* ac proindè nec directè, nec indirectè voluntas valet ſuſpendere, & compeſcere operationem intellectus. Eo vel maximè, quia in naturalibus, & neceſſariis non eſt admittendus habitus, vt conſtat ex Doct. 2. *d.2. quæſt.10.* Igitur, ſi intellectus neceſſariò aſſenſum præbet concluſioni, nullus dandus eſt habitus de concluſione, quod eſt abſurdum. Reſpondeo proloquium Ariſtotelis exponi à Doct. *in 4. cit.* §. *Ad primum M.* videlicet paritatem in hoc eſſe poſitam, quod ſicut veritas concluſionis ordinatur ad veritatem præmiſſarum: ita bonitas eorum, quæ ſunt ad finem ordinatur ad finem: atque illud eſt verum comparando principia ad obiecta, & fines; non autem ad potentias: Nam intellectus eſt vis naturalis, & voluntas eſt potentia libera: ideò ille neceſſariò, hæc verò liberè agit. Ad id quod ſubditur ex eodem Ariſtotele dico, illud non eſſe verum abſolutè, ſed ex ſuppoſitione, hoc eſt ſi ſit recta, & inclinationem naturalem ſequatur, veluti homo dicitur neceſſariò velle beatitudinem, ideſt, Scot. interprete, naturali appetitu, non autem actu elicito appetitus liberi. Ad aliud dico ant. eſſe verum de iis, quæ cognoſcentia non ſunt; talia quippè habitus ſunt capacia: falſum de cognoſcentibus, quibus ineſt habitus ad faciliter, delectabiliter, intensè & promptè operandum, vt ſcribit Scot. *3. d. 33. q. vn. B. & in Report. d. & q. alleg.*

Opp. quartò, quod eſt indifferens ad aliquid agendum, aut recipiendum, ab aliquo eſt determinandum (exceptâ voluntate. quæ ſeipſam determinat) vt patet de materia, quæ cum ſit indifferens, & indeterminata, per formam aduenientem determinatur, & limitatur: intellectus autem quandoque eſt indeterminatus ad duas eſſerendas concluſiones, directam nimirùm, & indirectam, vt liquet cum præmiſſæ ſunt diſpoſitæ in modis primæ figuræ, quorum nonnulli directè; aliqui verò indirectè concludunt, à quibus non determinatur magis ad vnam, quam ad aliam concluſionem. Igitur à voluntate ad alterutram determinatur: atque adeò datis præmiſſis, voluntas poteſt ipſum intellectum ſuſpendere, ac auocare, ne concluſioni aſſenſum præbeat.

Conceſſa ma. ad min. dico. intellectum à præmiſſis determinari ad eſſentiendum neceſſariò concluſioni directæ, primariò, & immediatè: concluſioni verò indirectæ, ſecundariò, & mediatè. Hocque explicari poteſt de lumine, quod directè fertur ad ſpeculum, indirectè verò ad nos, tale ſpeculum inſpicientes.

QVÆSTIO II.

De præcognitis, & præcognitionibus.

IN hac, & ſubſequentibus qq. poſteriora analytica nobis planè, & plenè expendenda occurrunt, quæ tanta dignitate, & nobilitate fulgent, vt cæteris Logicæ partibus præluceant, tantæque molis, & momenti extant, vt his neglectis, & ignoratis Philoſophica, & Theologica dogmata ferè ignorari videantur, affirmantibus Maiore in Prooemio huius operis, Zabar. *in fine epiſtola dedicatoria ad comment. libr. Poſt.* & Sarn. *q.1. vniuerſalium pag.15.* In hoc autem ita eluxit ingenium Ariſtot. vt ipſum demonſtrando docuiſſe palàm perhibeat Alexander Peripateticus. Ideò fortaſſe, ne tantum opus omnibus foret peruium, conſultò præfatum Philoſophum occultaſſe ipſumque obſcuraſſe opinatur Themiſtius inſignis Peripateticus in principio ſuæ Paraphraſis: aut quod magis placet, id præſtitit ob huius præſtantiam, & eminentiam: non enim omnes ſublimia poſſunt attingere, iuxta illud vulgatum: *non omnibus datum eſt adire Corinthum*, cui accommodatur illud Mat.19. *non omnes capiunt verbum iſtud*, licet ad rem aliam inſinuandam prolatum ſit. Itaque nonnullus Doctor ait, viſenda eſſe à cunctis Vitriaci magalia. Quod eſt dictu, vnuſquiſque ſecundum ingenij ſui captum ſi non ſublimium præſentis operis, ſaltem humilium cognitionem ſibi poteſt comparare. Idque de veritatibus ſinceris cum D. Aug. 9. *de Trin. c.6.* palam ediſſerit Scot. 1. *d.3. q.4. § Ad q. ante V.* paucorum enim eſt, docente eodem Aug. 12. *Trin. c.14.* mentis acie peruenire ad rationes intelligibiles, & non niſi puræ animæ illas pertingunt. Quare cum Ariſt. & Scot. hic poſteriorum notitiam demonſtratiuam impigrè, & accuratè perluſtramus, ab eius elementis, & principiis auſpicantes, ex quibus eius eſſentia componitur, ipſam paſſioneſque eius, quantum ingenioli noſtri infirmitas patitur, perſcrutabimur, ſi primùm horum librorum obiectum ſtatuerimus.

ARTICVLVS I.

Quodnam ſit ſubiectum huius operis.

1. NOnnulli, vt Auer. & Theophraſtus *hoc loco*, arbitrantur demonſtrationem vnà cum definitione, eſſe proprium, & adæquatum obiectum iſtorum librorum. Communis autem ſententia eſt Scot. 1. *Prio. propè finem, q.2. ac* 1. *Poſt. in calce q.2.* Maioris *ibid.* Zabarel. *in comm.* Fabri *Theor.* 19. & aliorum docentium demonſtrationem eſſe ſubiectum attributionis, & totale huiuſce operis, cum quibus ſtabilimus.

2. Aſſertio, ſola demonſtratio eſt primum, & adæquatum obiectum horum lib. Poſt. Hanc tenet Scot. *vbi ſuprà*, quam probo 1. ex Ariſt. 1. *Prio. c.4.* vbi *in lib. Prio.* proponit ſe acturum de ſyllogiſmo in communi; *in lib. verò Poſt.* de ſyllogiſmo demonſtratiuo, cuius rationem reddit; quia vniuerſalior eſt ſyllogiſmus generatim ſumptus, quàm ſyllogiſmus demonſtratiuus, qui eſt ſpecialis, de materia neceſſaria, ſub eóque communi comprehenditur, velut particularis & inferior, ſub communi, & ſuperiori. Prætereà in his Philoſophus præbet modum reſoluendi ſyllogiſmum in materiam neceſſariam, totúſque eſt in tradenda demonſtrationis natura, proprietatibus, conditionibus ad eam neceſſariis, eiuſque effectu, qui eſt ſcientia, vt legenti patet. Cùm ergo ex dictis *in Prolegomenis quæſt. 3.* obiectum ſcientiæ ſit illud, circa quod tota ſcientia occupatur, vnà cum cæteris conditionibus ibi aſſignatis, quæ demonſtrationi rectè aptantur, apertè deducitur iſtorum ſubiectum eſſe demonſtrationem.

Ampliùs æqua eſt ratio de obiecto totius ſcientiæ, ac de obiecto partis: vnius autem ſcientiæ totalis vnum eſt obiectum totale, vt communiter, & vnanimiter conclamant omnes Philoſophi, & Theologi. Ergo cum totius Logicæ vnum ſit ſancitum ſubiectum totale: pariter huius partis demonſtratiuæ vnum obiectum partiale eſt ſtabiliendum, quod eſt ſola demonſtratio, vt magis illuceſcet, ex ſolutione rationum compoſitæ ſententiæ.

3. Oppones 1. Ariſtoteles 1. *Poſt. cap.7. &* 2. *eiuſdem operis cap.3. & indè*, quædam de definitione pertractat, eámque ibi à demonſtratione ſegregat tanquam diſtinctum ſciendi inſtrumentum: ergo in hiſce lib. nedum demonſtratio, verumetiam definitio conſtituitur obiectum adæquatum. Reſpondeo Ariſtotelem eis in locis agere de definitione, quatenus demonſtrationi inſeruit, vt præ aliis obſeruat Faber *Theor.6. cap.3.* eſt enim eius medium, aut concluſio, aut tota demonſtratio ſola poſitione terminorum differens, vt habetur 1. *Poſt. mox alleg.*

4. Oppones 2. tres referuntur ſciendi modi inter ſe diſtincti ex communi Dialecticorum conſenſu: ergo iuxta horum diſtinctionem, diſtinctus tractatus, locúſque proprius eis eſt aſſignandus, in quo expendantur: peculiaris autem alius locus eſſe non videtur, quàm in hac analytica poſterioriſtica. Nam 6. *Top.* vbi memoratur definitio, potiùs ibi exercetur, quàm doceatur, vt cum Alex. notant Conimb. *in initio Comm.* Atque *in Met.* conſiderantur communes rerum quidditates, definitio verò vt modus ſciendi Logicæ, ab ipſamet relinquitur diſcutienda: ergo horum librorum ſubiectum eſt definitio, ſimul cum demonſtratione. Conf. definitio nobilitate ſuperat demonſtrationem, quia illa quid rei, iſta verò qualis res ſit perueſtigat: nobilior autem eſt quidditas rei, quàm eius qualitas, ex 7. *Met. T.4.* Igitur, non definitio propter demonſtrationem, ſed potiùs demonſtratio propter definitionem à Logica inſpectatur. Reſpondeo Ariſtotelem quidem promiſcuè in hoc opere agere de demonſtratione, & definitione; tamen per ſe, & immediatè non diſſerit de definitione, ſed quatenus hæc illi famulatur, vt paulò antè dicebam. Concedendus autem eſt proprius, & peculiaris locus definitioni, in quo ipſa definitio conſideretur, quod Philoſophum præſtitiſſe per quinque libros narratur in eius operum ſyllabo: tametſi illi libri ad nos non peruenerint, ſicut & quidam alij, qui in eodem indice recenſentur, nominatim *l. Diuiſionis*, quem poſtmodum Boëtius ad Logicæ complementum confecit: Ad conf. nego ma. demonſtratio quippe includit definitionem, aut vt partem, aut vt principium, aut vt concluſionem, aut denique quia ab ea tantum differt, penès formam ſyllogiſticam, vt aduertit Scot. *quæſt. proximè alleg.* Ariſtoteles autem vult nobilius eſſe ſpeculari quidditatem rei tantum, quàm eius qualitatem: verumtamen demonſtratio vtrumque comprehendit, ideóque illi præſtat.

ARTICVLVS II.

An omnis doctrina, & diſciplina fiat ex præexiſtenti cognitione.

5. ZAbarella 1. *Poſt. ſtatim in initio cap.*1. typis mandat, hanc propoſitam difficultatem, penes varias interpretum expoſitiones, quæ videri poſſunt apud Iuniores Dialecticos, eſſe obſcuriſſimã: penes verò ipſum textum in ſe ſpectatum, eſſe clariſſimam, quam citò expediam, ſi primum quædam, quæ ad eius captum faciunt præmiſero.

6. Not. primò, ex Maiore 1. *Poſt. propoſitione* 2. Tatar. *ibid. quæſt.*1. *ſcibili* 1. & aliis, doctrinam, & diſciplinam in idem ferè coïncidere, ratione verò, ſiue diuerſo reſpectu abinuicem diſſidere: vna quippè & eadem ſcientia hoc duplici nomine nuncupatur, doctrina ſc licet, & diſciplina, diuerſimodè tamen; perhibetur námque doctrina, quatenus à Doctore, voce, aut ſcripto promanat; & diſciplina, quatenus in diſcipulo recipitur. Hoc idem Philoſophus aſtruit 3.*Phyſ. ſumm* 2. *capit.*6. *T.*19. inquiens, doctrinam, & diſciplinam eſſe eamdem ſcientiam, veluti actio, & paſſio ſunt idem motus, tametſi inter iſta non exiguum diſcrimen interueniat; nam doctrina, & diſciplina ſunt eiuſdem generis, atque realiter, & formaliter identificantur: actio verò, & paſſio licet realiter ſint idem, vt ſuo loco patebit, formaliter tamen abinuicem diſtinguuntur.

7. Not. ſecundò. Cognitionem vniuersè ſumptam eſſe duplicem, ſenſitiuam, & intellectiuam. Senſitiua autem ſubdiuiditur in externam, quæ fit à ſenſu externo, obiecto ſibi præſente, putà viſio à viſu de colore exiſtente ipſi oblato: & internam, quæ efficitur à ſenſu interno, præuia cognitione ſenſus externi, de obiecto ſenſibili, vt ſenſatio ſenſus communis, vel phantaſiæ. Intellectiua quoque eſt bipartita, incomplexa ſcilicet, & complexa. Incomplexa eſt, quæ habetur de aliqua re ſimplici, & incomplexa media ſpecie ſenſibili, & intelligibili præuiis notitiis ſenſus externi, & interni. Cognitio verò complexa eſt, quæ poſitis omnibus prænarratis, habetur de aliqua re complexa, ſiue compoſita per intellectum, ſiue à parte rei ſit capax, ſiue expers compoſitionis.

8. Not. tertiò. ex Maiore prænominato, poſt Scot. hîc, *quæſt.*1. §. *Ad quæſt.* Ariſtotelem ſtatuiſſe hanc propoſitionem, *omnis doctrina, & omnis diſciplina fit ex præexiſtente cognitione*, contra veteres Academicos, præſertim Heraclitum, Cratylum, & Socratem, exiſtimantes omnia ignorari, vt nominatim de Socrate refert Ariſtoteles 4. *Eth. cap.*7. necnon aduerſus Recentes Academicos, putà Platonicos, arbitrantes quidem aliqua à nobis, nihil tamen de nouo ſciri, ſed per reminiſcentiam. Per has autem particulas, *omnis doctrina, & diſciplina*, idem Ariſtoteles reiicit priores: per alias verò, refellit poſteriores Philoſophos.

9. Aſſertio prima. Omnis cognitio vt intellectiua fit ex præcedente cognitione ſenſitiua interna, cognitio verò ſenſitiua interna ex cognitione ſenſitiua externa, & in hac ſtatur. Ità Scotus *loco nunc recenſito*, idque experientia teſtatur, maximéque elucet in modo à me oſtenſo, quo fit, & cognoſcitur vniuerſale formaliter *capite ſecundo, quæſtione* 1. *artic.*8. Potentiæ quippè cognoſcitiuæ animæ ſic à natura ſunt diſpoſitæ, & colligatæ, vt ſuperiores, & nobiliores pro hoc ſtatu præexigant, & præſupponant in operando operationem inferiorum, & ignobiliorum. Hinc celebratur illud elogium Philoſophi *lib. de ſenſu, & ſenſato, cap.*1. adductum, & explicatum à Doctore *q.*2. *Vniuerſalium: Nihil eſt in intellectu quin prius fuerit in ſenſu.*

10. Aſſertio ſecunda. Cognitio intellectiua complexa præſupponit notitiam incomplexam terminorum: & complexa concluſionis præexigit cognitionem præmiſſarum. Hæc aſſertio traditur à Doctore quoad ambas partes *loco cit. Ad* 1. *dicitur.* Prima pars eſt in confeſſo, compoſitum diſtinctè non cognoſcitur, niſi eius partes cognoſcantur, à quibus eſſentialiter dependet: cognitio autem complexa eſt quoddam totum, & compoſitum logicum, vt peculiariter de enuntiatione oſtendi *lib.*4. conflatur enim ex ſubiecto, & prædicato per copulam verbalem coniunctis: igitur cognitio intellectiua complexa præſupponit cognitionem incomplexam.

Denuò, ex Ariſtotele 1. *poſt. T.*21. ex Scot. *ibid. q.*2. principia cognoſcimus, quatenus terminos cognoſcimus: principia autem, quæ ſunt præmiſſæ Syllogiſmi demonſtratiui, ſunt notitiæ complexæ: ergo cognitionem incomplexam terminorum præexigit cognitio complexa propoſitionum, quæ dicuntur principia concluſionis demonſtratæ.

Secunda pars liquet ex dictis. Nam effectus præſupponit ſuam cauſam, à qua ſuum eſſe accipit: ergo, cum præmiſſæ ſint cauſæ concluſionis, eas hanc præire apertum eſt.

11. Aſſertio 3. Doctrina, & diſciplina, quam memorat Ariſtoteles in allata propoſitione, capienda eſt pro notitia diſcurſiua, ſiue ſcientia concluſionis duntaxat. Hauritur ex Doct. *proximè cit.* & probatur 1. ex eodem Ariſtotele, qui vt habetur in codice græco, vocat doctrinam, & diſciplinam διανοητικὴν, id eſt diſcurſiuam, & rationalem, vt ibi optimè aduertunt Zab. & Conimb. Siue vt legunt Themiſtius, & ſimplicius λογικὴν, hoc eſt rationalem, & Syllogiſticam, quæ nihil aliud ſibi vult quam doctrinam concluſionis, vt confirmant apertè, quæ habet idem Philoſophus *ibid. T.* 1. *& l.* 2. *eiuſdem operis c. vlt.* necnon 6. *Eth. c.* 3. *Et* 1 *Met. T.*48. vbi hanc eamdem propoſitionem repetit, claréque oſtendit ſe hîc loqui de doctrina concluſionis; eſtque communior Græcorum, & Latinorum interpretatio.

Secundò Ariſtoteles reſolutiua vtitur methodo, vt claret ex inſcriptione iſtorum, & præcedentium librorum: ergo auſpicatur à notitia concluſionis, quæ eſt prima ordine analytico, & vltima ordine compoſitiuo. Huic mirum in modum conſonant exempla ab Ariſtotele hoc in loco adducta, ſiue potius (vt aliis placet) inductio in ſcientiis, & artibus: primò quidem in Mathematicis diſciplinis, quæ ex præcedente cognitione ſuorũ principiorum cauſantur: ſecundò, in Logica, quæ paritur per Syllogiſmum præſupponentem cognitionem ma. & min. ac notitiam terminorum. Tertiò in Rethorica, quæ potiſſimum vtitur enthymemate, & exemplo, quæ cùm ſint Syllogiſmi imperfecti, vtique ex aliorum præuiis cognitionibus efficiuntur. Idque etiam artibus effectricibus nonnulli attribuunt, quæ ex quibuſdam rerum præcognitionibus procedunt, vt exemplis illuſtrat Themiſtius, tametſi hoc non ſit ad mentem Philoſophi, cuius propoſitum, & finis fuit docere inſtrumentum ſciendi, quod eſt demonſtratio, eiúſque effectum, qui eſt ſcientia, vt intueri licet in eius textu.

12. Oppones 1. Angelus, Adamus, & alij, qui ſcientia diuinitùs elargita pollent, eam non acceperunt ex antecedente cognitione, vt patet. Igitur propoſitio Ariſtotelis præallata non eſt vniuerſaliter vera, etiam ſumendo doctrinam, & diſciplinam pro ſcientia concluſionis. Reſpond. cum Scoto *quæſtione ſecunda*, §. *Ad oppoſitum*, aſſertum Philoſophi eſſe interpretandum de ſcientia humanitùs acquiſita, non verò de ſcientia infuſa, vt probat argumentum.

13. Oppones ſecundò. Sicut ſe habet ſenſus ad ſenſibilia; ità intellectus ad intelligibilia: ſenſus autem poteſt aliquid ſentire, nulla præuia ſenſatione.

Nam vbi primum puer natus eſt, ante quácumque cognitionem, & perceptionem, ſi admoueatur linguæ eius mel, ſtatim percipit dulcedinem : quod de viſo, cæteriſque ſenſibus eſt affirmandum : ergo & intellectus poteſt aliqua ſcire, ſine præexiſtente cognitione. Nego ma. quia vt ſcribit Doct. *quæſt*. 1. §. *Ad* 1. obiectum ſenſibile habet natiuam proportionem, cum ſenſu externo, ita vt aptum ſit attingi ab eo, abſque vlla præuia diſpoſitione, & cognitione. Verùm idem obiectum ſenſibile conditionibus ſingularibus, & materialibus indutum, nullam ſortitur proportionem cum intellectu immateriali, & ſpirituali : ideò eget aliqua præuia cognitione, vt intelligat, quæ à ſenſibus ſibi præſentantur. Eò magis, quia intellectus eſt virtus diſcurſiua à principiis, ad concluſionem : ob id vt cognitionem concluſionis adipiſcatur, neceſſe eſt, cognitione præmiſſarum polleat.

14. Oppones tertiò. Ariſtoteles 1. *Met. T.* 48. hanc ipſam propoſitionem adducit, & extendit ad doctrinam definitionis : non ergo ea reſtringenda eſt ad ſolam concluſionis doctrinam, vt ſcriptum eſt *in* 3. aſſertione.

Reſpond. quidem *eo in loco Met. cit.* pati illum ampliorem ſenſum, fundique tam ad cognitionem definitionis, quàm concluſionis. Verùm *in initio primi Poſt.* tantùm capit doctrinam diſcurſiuam, propter dictionem ibi oppoſitam, quæ Græcè *διανοητική*, Latinè verò *diſcurſiua* perhibetur, vt præ aliis notat ibi Zabarella.

ARTICVLVS III.

Quot ſint præcognitiones, & præcognita.

15. PRæcognitio ex vi nominis, notante Maiore 1. *poſt. dub.* 7. nihil eſt aliud, quam præ aliis cognitio, ſiue cognitio habita, ante aliam cognitionem, propriè tamen, vt ad rem noſtram, & ad hunc locum ſpectat, eſt notitia prærequiſita ad habendam ſcientiam concluſionis. Præcognitum verò penes nomen, eſt quod ante aliud cognoſcitur : quatenus autem in præſenti accipitur, deſcribi poteſt id, quod eſt cognitum præexactum, & prærequiſitum ad ſcientiam concluſionis pariendam, vt patet ex Scot. 4. *diſt*. 1. *quæſt*. 2. § *Ex his. K.* Cupiens enim Ariſtoteles præbere normam demonſtrandi, & aperiendi viam ſciendi, docet quot ſint præcognitiones, quæue ſint præcognita, ſiue quæ præmittenda, & præcognoſcenda ſunt. Duplex autem eſt præcognitio, nempe an ſit, & quid ſit. An ſit, duplex eſt, ideſt an exiſtat, vel poſſit exiſtere; & an ſit, hoc eſt, an ſit verum. Quid ſit, quoque duplex eſt, videlicet quid nominis, & quid rei : quid nominis, id eſt, quid ſignificetur per nomen, & quid rei, hoc eſt, quid ſit res, ſiue natura, & eſſentia nomine ſignificata. Præcognita verò tria numerantur ab Ariſt. *ſubiectum, paſſio, & principia, ſiue præmiſſæ.* De paſſione præcognoſcitur, quid nominis, de principiis an ſint vera, & de ſubiecto vtrumque, an ſit, & quid ſit.

16. Aſſertio, duæ ſunt tantum præcognitiones, tria verò præcognita prænumerata. Ita Scot. 1. *Poſt. q.* 4. § *Ad quæſt.* cum Ariſtotele *hoc loco cap.* 1. *T.* 2. quem citat Doct. 3. *diſt* 14. *quæſt*. 2. §. *Contra rationem, ſub H. & collatione* 13. §. *Ad quæſt.* Prima pars probatur, de qualibet re ſcienda per demonſtrationem, debemus prænoſcere an ſit, & quid ſit : ergo duæ ſunt præcognitiones prærecenſitæ. Ant. eſt in promptu. Nam, vt aliquid demonſtratiuè ſciatur, neceſſe eſt præcognoſcatur, vtrùm exiſtat, vel poſſit exiſtere? Item quid ſit eius quidditas, & natura, ſecùs haud ſciri poteſt. Secunda pars probatur, in ſcientia demonſtratiua acquirenda, tria ſunt neceſſariò præcognoſcenda : ergo tria ſunt præcognita ad demonſtrationem habendam. Ant. oſtenditur; ſiquidem demonſtrari debet paſſio de ſubiecto per principia, ſeu præmiſſas, quæ ſunt cauſæ concluſionis ſcientificæ. Vnde patet eſſe tria præcognita ad demonſtrationem, nempe ſubiectum, de quo ſit demonſtratio, paſſio, quæ demonſtratur in eſſe ſubiecto, atque principia concluſionis effectiua : cùm ergo nihil aliud prærequiratur prænoſcendum ad ſcientiam concluſionis generandam, apriſſimè deducitur, non plura, quàm tria eſſe præcognita, vt luculenter exprimit Zab. *l. de trib. præcognitis cap.* 1. Addo, quod cum demonſtratio dimidatur in principia, & concluſionem, & concluſio in ſubiectum, & paſſionem, oportet hæc tria eſſe præcognita duntaxat.

Oppones primò. De ſubiecto præcognoſcitur, quid rei, ſeu quid rei ſimpliciter, & de paſſione quid nominis, ſeu quid ſecundum quid : quid autem rei, & quid nominis ſunt diſtinctæ præcognitiones : ergo ſunt tres præcognitiones, quia illis duabus mox recenſitis iungitur alia, putà an ſit. Reſp. cum Doct. *prope finem q. cit.* vtramque præcognitionem, quid nominis, & quid rei comprehendi ſub vna præcognitione generali quid ſit, ideò *in initio huius art.* partitus ſum præcognitionem quid eſt, in quid nominis, & quid rei.

17. Oppones 2. Tot ſunt præcognitiones, quot ſunt quæſtiones : ſunt autem quatuor quæſtiones *ex* 2 *Poſt. c.* 1. an ſit, quid ſit, qualis ſit, & propter quid ſit : Ergò & quatuor præcognitiones. Maior videtur eſſe nota, quia quæſtiones præexigunt præcognitiones : cùm omnis quæſtio vnum ſupponat, ſiue præexigat, & aliud quærat. Reſpondet Doct. alleg. §. *Ad primam obiect.* eſſe duas præcipuas quæſtiones nempe an ſit, & quid ſit; reliquas verò ad iſtas reuocari, nempe propter quid ſit reduci ad quid ſit, & qualis ſit, ad an ſit, quod planè olfacit Zabar. *ſuprà cit. c.* 5. Vel dicito eſſe duas generales, & quatuor ſpeciales : & hæc reſponſio non videtur diſtare à præcedente. Aut ſi mauis eſſe duas neceſſarias; cæteras verò nequaquam.

18. Oppones tertiò. Tria ſunt præcognita, ſubiectum, paſſio, & dignitas : ergo ſunt 3. præcognitiones. Ant. eſt noſtrum aſſertum. Conſequentia tenet, quia præcognitiones numerandæ ſunt, iuxtà præcognitorum numerum. Sunt námque relatiua, dicuntúrque ad conuertentiam. Conceſſo ant. nego conſequentiam. Siquidem nõ eſt neceſſarium multiplicari ſubiectum, ad multiplicationem formarum in ipſo exiſtentium, vt pater habens plures filios per plures numero paternitates in ipſo exiſtentes ad eos refertur, vnus tamen pater eorum eſt.

19 Oppones quartò. Præter illa tria relata, præcognoſcenda ſunt medium, & bonitas conſequentiæ : ergò ſunt plura, quàm tria præcognita. Nego conſequentiam; medium quippè non facit diſtinctum præcognitum à ſubiecto, & prædicato, ſed ſemper alterutrum eſt in prima figura, in aliis verò figuris aut ſemper prædicatum, vt in ſecunda figura; aut ſemper ſubiectum, vt in tertia figura. Forma autem ſyllogiſtica, ſiue illatiua non ad poſterioriſticos, ſed ad prioriſticos libros ſpectat : Ob id hîc non cenſetur peculiare præcognitum ab illis tribus diſtinctum. Vel dici poteſt cum Maiore in præſenti, bonitatem conſequentiæ, in principiorum prænotione includi.

20. Dices, ſubiectum, & paſſio referantur in principiis, tanquàm partes in toto : igitur, ſi medium non conſtituit diſtinctum præcognitum, quia ponitur in præmiſſis, eſtque earum ſubiectum, aut prædicatum, idem ſanè aſtruendum eſt de ſubiecto, & paſſione, quæ in eiſdem præmiſſis comprehenduntur. Dico diſparitatem eſſe, quia ſubiectum, & paſſio diſtinctis præcognitionibus præcognoſcuntur à præcognitione principiorum : non autem medium. Ideò hoc ab illis non eſt diſtinctum præcognitum : illa verò maximè, vt magis pateſcet in ſubſequentibus articulis.

ARTIC.

ARTICVLVS IV.

Quid præcognoſcendum ſit de Principiis.

21. ARiſtoteles *1. Poſt. cap. 1.* ſingulum præcognitum examinans, eique propriam prænotionem attribuens ſcribit, de principiis præcognoſcendum eſſe, quod ſint vera; de paſſione quid nominis, & de ſubiecto vtrumque, nimirum an ſit, & quid ſit. Hæc ſingulatim ſunt à nobis diſcutienda, cum Scoto *1. Poſt. q. 5. 6. & 7.*

22. Not. 1. Hæc tria, ſubiectum, paſſionem, & principia, ad gignendam ſcientiam demonſtratiuam quidem neceſſaria, diuerſimodè tamen conſiderari. Subiectum quippe ſpectatur, quatenus cæteris omnibus ſubſternitur, & ſubiicitur: paſſio verò, quatenus ſubiecto ineſt, ab eóque prodit, & eſſentialiter pendet. Principia autem quatenus ſunt cauſæ, à quibus cæterorum notitia proficiſcitur. Cùm autem demonſtratur paſſio de ſuo ſubiecto, per principia, vt acquiratur ſcientia, oportet ea tria prænoſcere, non quidem eadem prænotione, cùm diuerſa reſpiciant, ſed diſtinctis prænotionibus, vt per ea, quæ ſubiiciemus, magis conſtabit.

23. Not. ſecundò. Principium vniuersè ſumptum diuidi in ſimplex & complexum. Simplex, ſeu incomplexum eſt, quod vna dictione exprimitur, (de quo nonnihil *in Epitome lib. 1. quæſt. 1. art. 4.*) ſubdiuiditur in principium eſſendi, & cognoſcendi, de quo in *Phyſ. lib. de principiis*. Complexum quod pluribus dictionibus ſignificatur, vt patet *in Epit. cit.* eſt axioma, ſiue propoſitio vniuerſalis, quæ indemonſtrabilis, per ſe nota, communis animi conceptio, & dignitas perhibetur, ſubſecatur autem *in hoc lib. cap. 3.* in commune & particulare. Principium commune eſt principium Metaphyſicæ, quæ dicitur ſcientia communis, vt conſtat ex *3. Met. T. 3. & 4. eiuſdem T. 5.* Præterea, commune ex Ariſtotele *1. Poſt. cap. 8.* duplex eſt, communiſſimum, & minus commune, illud ad omnia ſe extendit, vt *quodlibet eſt, vel non eſt*: hoc non ad omnia funditur, vt *contraria nequeunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto*: quod à Phyſica, & Medicina conſideratur.

Proprium eſt, quod vni tantum concluſioni, ſiue ſcientiæ competit, vt natura eſt principium motus, & quietis, quod ſoli Phyſicæ adaptatur. Rurſus obſerua ex Doct. *quæſt. 5. loci allegat.* complexum ſub ratione complexi non habere quid, & per conſequens definitionem ſecundum Ariſtotelem *7. Met. T. 12. & inde.*

24. Aſſertio, de principiis præcognoſcitur, quod ſint vera. Ità Scotus *quæſt. nunc allegat. §. Ad quæſt.* cum Ariſtotele *ibid. cap. 1.* Probatur, principia ſunt cauſæ concluſionis, vt ſuprà oſtendi: ergo de ipſis præcognoſcendum eſt, quòd ſint: quod enim nihil eſt, vllius nequit eſſe cauſa. Iterùm, ſi aliud de principiis foret præcognoſcendum, maximè quid ſint; cùm non detur alia præcognitio, vt liquet ex *præcedente artic.* Non poteſt autem de ipſis principiis præcognoſci quid ſint, quia non habent quid, cùm ſint complexa, & aggregata ex pluribus quid, quæ non habere quid ſimpliciter adnotaui ex Ariſt. *in fine 2. not.* Ampliùs, ante aſſenſum concluſionis, præexigitur aſſenſus præmiſſarum, quæ ſunt eius principia: igitur de principiis præcognoſcitur quod ſint vera.

25. Oppones primò. Ariſtoteles *cap 8. huius libr.* fatetur de omnibus principiis præcognoſcendum eſſe quid nominis: ergo de principiis prænoſcitur quod ſint & quid ſint; & ita ſentiunt Conimbr. *quæſt. 3. art. 4.* & Raconius *art. 5. diſput. 1. parte 3. ſect. 1.* Reſp. eſſe exponendum non de ipſis principiis præciſè, quia cùm ſint complexa non habent quid: ſed de eorum partibus, putà ſubiecto, & paſſione: alioqui Philoſophus ſibi contradiceret, qui expreſsè *cap. 1. eiuſdem l.* tradit, de principiis ſolùm eſſe præcognoſcendum quod ſint. Hanc interpretationem indicat Doct. *vbi ſuprà in fine.*

26. Oppones ſecundò. Syllogiſmus, & propoſitio ſunt complexa, & habent quid, quia definiuntur, vt patet *1. Prior. cap. 1.* Ergo quamuis principia ſint complexa, non eſt inficiandum, ea habere quid, ipſúmque quid de eiſdem præcognoſci. Reſpondet Scot. *citat. §. Ad 1. rationem,* & ſignificat *4. diſt. 1. quæſt. 2.* Syllogiſmum bifariàm conſiderari, aut ſub ratione complexi, & ita negatur Syllogiſmum habere quid: aut ſub ratione incomplexi, & vt eſt ſecunda intentio per hoc nomen, *Syllogiſmus*, ſignificata, & hoc modo conceditur Syllogiſmum habere quid, & definitionem. Idipſum aſtruendum eſt de propoſitione, quæ quoque accipi valet ſub ratione complexi, vel incomplexi; & pariter de principiis.

27. Oppones tertio. Exiſtentia præſupponit, & præexigit eſſentiam, ſicut modus præſupponit rem, cuius eſt modus: principia autem habent exiſtentiam, cum apud omnes ſit in confeſſo de eis præſupponi, quod ſint; præſertim quia cum ſint cauſæ concluſionis, debent præexiſtere, quia nihil cauſat, niſi præexiſtat, ergo & eſſentiam: quod autem habet eſſentiam, habet quid, quia eſſentia, & quidditas vel non differunt, vel ſi differunt, ſaltem ab inuicem ſegregari nequeunt: igitur, ſi de principiis prænoſcitur quod ſint, vtique præcognoſcendum eſt quid ſint. Reſpond. idem Doct. citatus, quid propriè eſſe ſolius incomplexi, déque ipſo eſt tantum definitio, quæ explicat quid rei: Ob id Ariſtoteles prꝏallegatus rectè negat entia per accidens, & aggregata habere quid. Itaque ad argumentum in forma, conceditur totum: ſubſumptum autem negat Scotus, quia eſſentia competit tam complexis, quàm incomplexis. Vel dicito eſſe verum de eſſentia ſimplici, non autem de eſſentia ex multis aggregata, vt in re noſtra euenit.

ARTICVLVS V.

Quid prænoſcendum ſit de paſſione.

28. NOnnulli, inter quos eſt Raconius *diſp. 1. de Demonſtratione art. 4.* opinantur duas eſſe præcognitiones paſſionis, an ſit, & quid ſit: his fauent Maſtrius, & Bellutus *2. parte Introd. Tract. 1. capit. 1.* Communis autem ſententia eſt Ariſtotelis *1. Poſt. c. 1.* Scot. *quæſt. 6. §. Ad quæſt.* Fuentes *quæſt. 19. diff. 1. a. 1.* Conimbr. *art. 4.* & aliorum *ibid.* affirmantium de paſſione præcognoſci quid nominis duntaxat.

29. Not. Paſſionem ineſſe ſubiecto, déque eo demonſtrari per demonſtrationem; non tamen eſſe propriè accidens, veluti accidens quod dicitur quintum prædicabile, quodvè à ſubiecto realiter diſſidet, & in eo met planè inhæret, & accidentaliter perficit: ſed eſſe accidens ſumptum pro extraneo, quia eſt extra ſubiecti eſſentiam, ab eo oritur, realitérque ipſi identificatur, vt patet *lib. 2. quæſt. de proprio.* Quamuis autem Doctor hoc loco videatur loqui de paſſione, tanquam accidente communi, vt notat Fuentes citatus; nihilominus non videtur ambigendum, an hoc opus ſit Doctoris, vt præſtat idem Fuentes ibi. Nam in re conſimili putà *de lib Prior.* ipſe Fuentes *quæſt. 3 art. 5. diff. 3.* reprehendit noſtrum Fabrum negantem eos libros eſſe Scoti, propterea quod in eis multa ſunt, quæ pugnant libr. Met. & ſententiarum; & tamen eos attribuit Doctori. Idipſum hic obiicio eidem Fuenti; & dico cum Bargio alias recenſito, in his plerúmque Scotum locutum fuiſſe ſecundum communem opinionem, cuius inditium apertum eſt, quia in iſtis, non ait, *dico* ſed *dicitur*

in aliis verò poſterioribus operibus, euidenter ſuam in medium protuliſſe ſententiam, firmis, & ſubtilibus rationibus communitam.

30. Aſſertio, de paſſione tantum præcognoſcendum eſt, quid nominis, ſiue quid vocabulo ſignificetur. Hanc tenet Scotus cum Ariſtotele locis prænominatis, & probatur: fieri nequit, vt aliquid de aliquo oſtendatur, ſi eius nomen ignoretur: ignorato quippe nomine, rem quoque ignorari oportet ſignificatam per nomen, vt innuit Scot. *quæſt.* 4. *huius libri*, & Zab. *ibid. T.* 2. *& l. de tribus præcognitis cap.* 3. poſt Themiſtium ab eo cit. aſſerentem, ſignificationem nominis eſſe principium inquiſitionis: & ego præmonui *in Epitome lib.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 1. Paſſio autem demonſtratur de ſubiecto in concluſione, per propriam cauſam, vt patet in hac demonſtratione, *omne rationale eſt riſibile: omnis homo eſt rationalis: ergo omnis homo eſt riſibilis.* Vbi riſibilitas, quæ eſt paſſio hominis, oſtenditur de ipſo homine per rationalitatem, quæ eſt eius propria cauſa. Itaque de paſſione præcognoſcitur quid nominis. Præterea, neceſſe eſt, quoquo modo cognoſcere paſſionem, priuſquam demonſtretur ineſſe ſuo obiecto in concluſione. Eſt enim principium, ſiue pars vnà cum ſubiecto conſtituens concluſionem: antequam verò conſtituamus totum, oportet nos aliquam cognitionem de eius partibus habere: ergo de ea præhabetur, & præſupponitur notitia nominalis, dico notitiam nominalem; quandoquidem prius acquiritur cognitio rei indiſtincta, & confuſa, quàm gignatur cognitio rei diſtincta. Puer enim cognoſcit, quid ſignificatur per equum; tametſi naturam equi diſtinctè non nouerit. Item, de non ente habemus cognitionem nominis, non verò cognitionem rei, cum nihil ſit. Amplius, quod quæritur, non præſupponitur an ſit, ſecùs fruſtrà quæreretur, vt obſeruat Zab. *lib. de trib. præcognitis cap* 3. In demonſtratione autem quæritur, num paſſio ſubiecto inhæreat? & concluditur in eſſe. Igitur de paſſione prænoſcitur tantùm quid nominis.

31. Oppones primò, ſecundum Ariſtotelem, & Scot. *in præſenti*, de paſſione præcognoſcitur quid ſit: ergo quoque de ea præcognoſcitur, an ſit. Conſequentia tenet, quia quid eſt, præſupponit quod eſt. Vt enim patet 2. *Poſt cap.* 1. Prima quæſtio eſt, an ſit: ſecunda verò quid ſit: priorque præcognitio *ex* 1. *Poſt. cap.* 1. eſt, an ſit; poſterior verò quid ſit. Igitur ſi de paſſione præcognoſcitur quid ſit; vtique de ipſa prænoſcitur, an ſit. Conceſſo ant. negatur conſequentia, ad eius probationem dico, quid rei quidem præſupponere an ſit, non tamen quid nominis.

Inſtatur, *ex* 4. *Met. T.* 28. quod ſignificatur per nomen eſt vera definitio: ergo ſi de paſſione prænoſcitur quid nominis; pariter & quid rei. Occurrendum eſt ex Doctore *præallato*, §. *Ad* 1. interdum quidem rationem, quam nomen denotat eſſe definitionem rei, & veram definitionem, vt vult Philoſophus *locis alleg.* Interdum verò rationem, quam præſefert nomen eſſe deſcriptionem, non autem veram rei definitionem, ſed vocari definitionem quid nominis, vt patet ex probatis, in præpoſita aſſertione.

32. Oppones ſecundò, idem Philoſophus 2. *Poſt.* ſubdit duplicem eſſe definitionem, vnam quam vocat quid rei; & alteram, quid nominis, quam non entibus attribuit. Paſſio autem eſt ens reale, cùm pullulet à ſubiecto, quod eſt ens reale: ergo paſſio habet definitionem quid rei, & non quid nominis: ac proindè ipſa præcognoſcitur quid rei.

Reſpondeo definitionem quid nominis, nedum non enti; verumetiam enti conuenire, quod quoque potitur vera definitione ſibi congruente. Ad Ariſt. dico, quidem ipſum aſſerere definitionem quid nominis competere non enti; non tamen negat eam enti adaptari. Paſſio autem cum ſit ens, ſortitur vtramque definitionem, quid nominis, & quid rei. Prior, ante demonſtrationem prænoſcitur: non autem poſterior.

33. Oppones tertiò, quod coniungitur in vna præmiſſarum cum medio, neceſſe eſt, præcognoſcatur an ſit, vt liquet de ſubiecto, quod ponitur in vna ex præmiſſis, de quo prænoſcitur an ſit. Paſſio autem connumeratur cum medio in alterutra præmiſſa, vt licet conſpicere in præadducta demonſtratione in prima probatione aſſertionis: ergo de paſſione prænoſcitur an ſit.

Reſpondeo paſſionem bifariàm conſiderari, in ſe quatenùs eſt aliquitas, nulla habita ratione ad ſubiectum, in quo eſt: aut reſpectiuè, quatenùs deſignat ordinem, & habitudinem ad ſubiectum, in quo eſt. Primo modo ponitur in præmiſſis, & connectitur cum medio, cuius prænotio à præmiſſarum prænotione non differt: Secundo modo locatur in concluſione, & coniungitur cum ſubiecto, cuius inhærentia, ſiue inexiſtentia oſtenditur in ipſamet concluſione: ideò vt paſſio eſt, non præcognoſcitur de ea an ſit, ſed probatur in eſſe ſubiecto: ita videtur inſinuare Scot. *loco memorato*, §. *Contrà iſtam.* Nec vlla extat paritas de ſubiecto, & paſſione, quia ſubiectum à paſſione, non dependet, veluti paſſio à ſubiecto dependet. Quodlibet autem ens cognoſcitur ſicuti eſt; & cùm paſſio inexiſtat ſubiecto, haud cognoſci valet abſque reſpectu, & ordine ad aliud, vt bene ſubiicit Scotus *vbi ſuprà.*

34. Maſtrius, & Bellutus prænominati *in principio huius artic.* hanc reiiciunt reſponſionem, nihilominus ſubiungunt de paſſione prænoſci debere, an ſit, confuſè, & indiſtinctè; Ariſtotelem verò huius non meminiſſe, propterea quod eius inexiſtentia in ſubiecto, clarè in demonſtratione oſtenditur. Verùm hoc Ariſtoteli, & Scoto apertè pugnat, vt patet legenti textum. Siquidem cum præcognitio quid eſt paſſionis, ſit cognitio confuſa, & indiſtincta, vt ſcribit Doctor citatus *paulò ante* § *adductum*, ſi admittitur præcognitio eiuſdem paſſionis an ſit confuſa, proculdubio vtraque prænotio concedenda eſt ipſi paſſioni, cum ambæ ſint confuſæ, & indiſtinctæ: quod ſubiecto ſolùm accommodari docent Ariſtoteles, & Scotus *prædlegati*, vt mox palam fiet.

Articvlvs VI.

Quot ſint prænotiones ſubiecti.

35. Omnes etſi cum Ariſtotele 1. *Poſt. T.* 1. libenter admittant, de ſubiectu prænoſci quod eſt, & quid eſt: nihilominus quo modo, quaue ratione id accipiendum ſit, non omnium eſt vnus ſenſus, tum de priori, tum etiam de poſteriori præcognitione. Etenim Caietanus, Toletus *cap præſenti quæſt. vn. Ad* 5. & alij à Conimbricenſibus *quæſt.* 3. *art.* 3. citati, putant primam prænotionem quod eſt, interpretandam eſſe de exiſtentia actuali ſubiecti, adeò vt, præſupponendum ſit ſubiectum actu exiſtere, tempore à natura ſibi conſtituto. Oppoſitum autem tutantur Scotus tum hîc *quæſt.* 7. *& quæſt.* 3. *vniuerſ.* §. *Dicitur* tum etiam 3. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 2. §. *Ex his H.* Sarn. *quæſt.* 1. *vniuerſ.* Faber *Theor.* 2. Conimbr. nunc allegati, & alij communiter, & vnanimiter docent, neceſſariò præſupponendam non eſſe exiſtentiam ſubiecti actualem, ſed ſufficere poſſibilem, & potentialem exiſtentiam, ſiue non repugnantiam ad exiſtendum. Quoad ſecundam ſubiecti prænotionem *quid eſt*, altercantur quoque Dialectici inter ſe. Nam Zab. *lib. de tribus præcognitis cap.* 2. cui conſentire videtur Tol. *alleg. Ad* 2. per quid eſt, intelligit, & exponit quid nominis: Scoto 3. *diſt.* 14. *quæſt.* 2. §. *Contrà infrà H.* aliiſque Authoribus prænominatis reclamantibus, qui opinantur de ſubiecto præcognoſcendum eſſe quid rei

36. Not. hoc geminatum dubium agitari, tam de

ſubiecto

ſubiecto totali, & adæquato, quàm de ſubiecto partiali, & inadæquato. Par quippè ratio extat de vtroque, cum vtrumque ſit baſis, & fundamentum totius ædificij demonſtratiui, ab eóque neceſſariò prodeant paſſiones demonſtrabiles; ſtabiliantúrque ſubiecta perpetua, neceſſaria, & incorruptibilia, vt indicaui *lib.* 1. *quæſt.* 3. Quo fit, vt ſubiecti prænotio an ſit, non de eius natura, & eſſentia intelligatur; quæ cum ſit neceſſaria, & æterna in eſſe obiectiuo, haud præſupponitur exiſtere: ſed de exiſtentia poſſibili, & non repugnante, vt optimè interpretatur Doct. *in* 4. *prælleg.* Bonet. 1. *Met. cap.* 3. Tatar. 2. *Poſt. quæſt.* 1. *dub.* 3. & Sarn. *citat. pag.* 75. Prænotio autem quid eſt, capi poteſt de conceptu quidditatiuo, & de definitione: de vtriſque enim confici queunt demonſtrationes, vt patet de ente, quod cum expers ſit generis, & differentiæ, definitione caret, gaudet tamen conceptu quidditatiuo, ac de ipſo paſſiones demonſtrantur, vt abundè oſtendi *in Met. lib.* 2. Item, Deus *ex* 3. *quæſt. prol.* eſt ſubiectum Theologiæ, de quo, cùm ſit ſimpliciſſimus, definitio dari nequit, benè verò conceptus quidditatiuus, vt *in* 1. *Tract. noſtræ ſummæ Theologicæ* liquidò conſtat.

37. Aſſertio prima. Prior prænotio ſubiecti *quod eſt* intelligi debet de exiſtentia eius poſſibili. Ita Scotus *cit.* Probatur primò, *ex* 2. *Poſt. T.* 1. *&* 7. *Met. T.* 20. *& indè*, vbi Ariſtoteles ſcribit, demonſtrationem cuius medium eſt definitio, eſſe de non exiſtente: igitur ſecundum Ariſtotelem, prima prænotio ſubiecti capienda eſt de exiſtentia poſſibili. Secundum obiectum ſcientiæ eſt neceſſarium *ex primo Poſt. T.* 5. *&* 28. Et vniuerſale ex eodem *ibid. T.* 29. Vniuerſale autem abſtrahit ab omni exiſtentia; cum exiſtentia ſit contingens, principiumque mutationis, quæ à ſcientiæ ratione eſt aliena: immò ipſamet ſcientia abſtrahit ab omni exiſtentia *ex ſecundo, diſtinct.* 3. *quæſt.* 9. §. *Ad quæſt. B.* Igitur de ſubiecto præcognoſcitur exiſtentia poſſibilis duntaxat.

38. Aſſertio ſecunda, per poſteriorem ſubiecti prænotionem, quid eſt, intelligitur quid rei. Tenet Doctor *vbi ſuprà, & in* 3. *citat.* Probatur primò, ex Ariſtotele 6. *Met. cap.* 1. *&* 1. *de anima T.* 11. dicente definitionem ſubiecti eſſe caput, & fundamentum totius ſcientiæ: atque definitionem ſubiecti eſſe medium demonſtrationis potiſſimæ: ergo, ſecundum Ariſtotelem, de ſubiecto præcognoſcitur quid rei. Secundò, de ea definitione capiendus eſt Philoſophus, quæ in nobis gignit ſcientiam; cùm in hoc Opere, ſcopus eius ſit docere modum, & dare inſtrumentum aptum ad gignendam ſcientiam: definitiò autem quid rei, & non quid nominis, in nobis parit ſcientiam: ergo de ſubiecto prænoſcendum eſt quid rei. Eò magis, quia vt ait Scot. *in* 3. *nuper alleg. &* 11. *Met in expoſitione Tex. cap* 1. *ſumma* 3. *numer.* 54. in ratione, & quidditate ſubiecti, virtualiter includitur tota ratio ſcientiæ. Nec per ipſam demonſtrationem acquiritur quodam modo quid eſt, immò totaliter præſupponitur, ſolúmque per demonſtrationem paritur cognitio paſſionum ſibi inhærentium.

39. Oppones primò, contra 1. aſſert. Ariſtoteles *lib. prædicam. cap. de Ad aliquid*, tradit ſcientiam, eiuſque obiectum ſcibile eſſe correlatiua, quæ mutuam ſortiuntur exiſtentiam: addiſque, ſcientia non exiſtente, ſcibile exiſtere non poſſe: ergò ſcientia exiſtens actu eſt de ſubiecto actu exiſtente: ac proindè de ſubiecto præcognoſcitur quod eſt exiſtens. Confirmatur; idem 2. *Poſt. T.* 8. ſubiungit vanum eſſe quærere quid eſt, niſi priùs habeatur quod eſt, cùm hoc illud includat: igitur non poteſt demonſtrari, paſſionem ineſſe ſubiecto, niſi ſubiectum actu præexiſtere dignoſcatur.

Reſpondeo ſcientiam, & ſcibile eſſe de tertio modo relatiuorum quæ ſunt non mutua: ideò Ariſtoteles ibi ait, ſi ſcibile tollatur, tollitur & ſcientia: ſcientia verò ſi tollatur, non tollitur ſcibile. Nam ſi ſcibile non ſit, ſcientia non eſt, nullius enim prorſus ſcientia erit. Scientia verò etiamſi non ſit, ſcibile eſſe nihil prohibet. Quare nego conſequentiam. Ad conſ. exponendus eſt locus ille, non de actuali, ſed de exiſtentia poſſibili, vt conſtat ex propoſito not.

Inſtabis, ſyllogiſmus, qui eſt ens rationis, à Logica tanquam eius obiectum conſideratur, cui nulla exiſtentia poſſibilis à parte rei competit: ergo aſſertum Philoſophi non capitur de exiſtentia poſſibili. Dico obiecto ſcientiæ realis conuenire exiſtentiam poſſibilem: obiecto autem ſcientiæ rationalis, vti eſt ſyllogiſmus competere exiſtentiam tantùm obiectiuam. Sicut ſuo modo ei attribuitur definitio, vt de ſecundis intentionibus in vniuerſum perhibent Scot. *in* 4. *cit.* §. *De* 2. *principali infrà H.* & Bonet 1. *Met. cap.* 2. §. *Quarta proprietas.*

40. Oppones ſecundò, quod experientia, & ſenſuum miniſterio acquiritur, præſupponitur habere actualem exiſtentiam, quia tam experientia, quàm ſenſus verſantur circà ſingularia actu exiſtentia, vt luce clarius eſt: Scientia autem ſenſu, & experientia paritur, affirmante Philoſopho *in principio* 1. *Met. cap.* 1. Ergo de ſubiecto eius præexigitur actualis exiſtentia. Conf. Scientia Dei eſt de ipſomet Deo actu exiſtente, tanquam eiuſdem ſcientiæ ſubiecto *ex* 3. *quæſt. Prol.* Ergo idipſum aſtruendum eſt de ſubiecto cuiuſcumque alterius ſcientiæ. Conceſſa ma. diſtinguo min. Per accidens, & occaſionaliter, ratione modi cognoſcendi huius ſtatus, in quo nequimus ſcientiam vllam adinuenire, niſi præuio ſenſu, & experimento concedo: per ſe, & abſolutè, & de ſcientia iam adinuenta nego: ita videntur ſentire Scot. & Lych. *cit. quæſt.* 3. *Prol.* § *Ad argumenta alterius.* Ratio eſt, quia ſcientias Dei, Angelorum, & aliorum, quas didicimus à noſtris progenitoribus voce, aut ſcripto, abſque illo modo cognoſcendi habemus. Ad conſ. dici poteſt exiſtentiam Dei, cum eius eſſentia eſſe prorſus idem, vt probabiliter oſtendi *Tract. de Deo vno diſp.* 1. exiſtentiam verò creatam ab eius eſſentia formaliter negatiuè differre.

41. Oppones tertiò, contrà 2. aſſert. Ariſtoteles *T.* 2. *huius lib.* expreſsè ait, de ſubiecto prænoſcendum eſſe quid ſignificet: ſignificare autem ſpectat ad nomen quod ex dictis *in Epitome lib* 5. *quæſt.* 1. *lib.* 5. deſcribitur vox ſignificatiua ad placitum, &c. Ergo de ſubiecto non eſt prænoſcendum quid rei, ſed quid nominis. Præſertim quia Philoſophus vult ibi vtramque prænotionem eſſe tribuendam ſubiecto quam adſcribit dignitati, & paſſioni: at dignitati quòd ſit, & paſſioni quid nominis expreſſis verbis præbuerat: ergo eaſdem prænotiones aptat ſubiecto, ſecùs non videtur loqui conſequenter. Admiſſa ma. ad minorem dici poteſt cum Fabro *Theor.* 3. *ad* 1. nedum nomen, verumetiam definitionem ſignificare: adeò ab omnibus conceditur, quod nomen, ſeu definitum confusè ſignificat, definitio clarè, & diſtinctè ſignificat. Idque ſe ipſum exponens aſtruit Ariſtoteles, cum *T.* 70. *eiuſdem lib.* ſcribit definitionem ſubiecti eſſe ſuppoſitionem ſcientiæ, cuius eſt ſubiectum. Ad id, quod ſubiicitur, dico, ſicut an ſit eſt duplex, putà complexum, & incomplexum: pariter quid ſit eſt duplex, nempè quid nominis, & quid rei. An ſit incomplexum competit ſubiecto, non autem complexum Item quid ſit rei, & non quid ſit nominis ſubiecto accommodatur. Itaque, quemadmodum quod eſt complexum, quod dignitati tribuitur, ſubiecto non congruit: ſic & quid nominis, quod eſt paſſionis, non eſt ſubiecto affingendum. Cùm enim an ſit, & quid ſit ſtatuantur prænotiones generales, vt cùm Scoto in ſuperioribus animaduerti, ſubſecantur in ſpeciales, quarum vna principiis, altera paſſioni, & vtraque modo ſibi congruente, & explicito, ſubiecto adſcribitur.

Articvlvs VII.

An ſubiectum in ſcientia demonſtrari queat.

42. TRes in boc articulo præcipui dicendi modi litterarum monumentis commendantur, quorum primus eſt Niphi 1. *Met. quæſt.*1. Zab *lib. de trib. præcognitis cap.*9. Raconij *diſp.*1. *de demonſtratione art.*3. *propoſ* 5. & ante iſtos, Bonet. 1. *Met. cap.*3. §. *Septima proprietas*, negantium, ſubiectum in ſcientia, cuius eſt ſubiectum, vllo modo poſſe demonſtrari. Secundus eſt eorum, quorum nomina ſupprimit Zab. præreeenſitus, exiſtimantium, ſubiectum in ſcientia poſſe à priori demonſtrari, à quibus non videntur diſtare Baſſ. *quæſt.*3. *Prol.*§. *Ad rationes*, & Tatar. 1. *Poſt. quæſt.*1. *dub.*2. Tertius eſt ferè communis Scoti *quæſt.*3. *Elench.* §. *Ad aliam quæſt. & quæſt.*3. *Prol.* §. *Ad* 1. *argum. V.*Fabri *Theor.*2. & aliorum tam Scoticæ, quàm Thomiſticæ diſciplinæ ſectatorum, arbitrantium poſſe ſubiectum ſcientiæ, ab eademmet ſcientia, cuius eſt ſubiectum demonſtrari à poſteriori.

43. Not. principia ad ſcientiam attinentia eſſe duplicia, notante Orbello 1. *Met. cap.*1. annuente Scoto *quæſt.*3. *Prol.* 5. complexa, & incomplexa: illa dicuntur principia cognoſcendi, propterea quòd nihil eſt in ſcientia eiſdem notius, & euidentius, per quod demonſtrentur, cum ſint indemonſtrabilia, ſaltem in illa ſcientia, cuius ſunt principia. Vnde vocantur prima principia, & ſcientiarum ianuæ, iuxtà illod Philoſophi 2. *Met. cap.*1. *in ianuis quis aberrabit?* Hæc verò appellantur principia eſſendi, eo quod ex his veluti partibus eſſentialibus conſtituitur ſubiectum ſcientiæ, vt corpus naturale, quod ex materia, & forma, tanquam eius principiis intrinſecis, & eſſentialibus conflatur. Priora neceſſariò exiguntur ad conſtruendam demonſtrationem, cauſandamque ſcientiam, quia per ea demonſtrantur paſſiones de ſubiecto: poſteriora verò haud ſemper. Poteſt námque eſſe ſubiectum ſcientiæ, tametſi principiis eſſendi careat, vt patet de ente, quod eſt ſubiectum Metaphyſicæ, & extat principiorum eſſendi expers. Item de Deo qui eſt obiectum Theologiæ, cuius multæ ſunt partes; ſcribente Scoto *vbi ſuprà*, quem ſequitur Zab. *citat. cap.*2. Non ergo neceſſe eſt, ſubiectum ſcientiæ habere principia eſſendi: ſed ſolùm principia cognoſcendi, ex quibus oſtenditur inhærentia paſſionis de eius ſubiecto, in concluſione ex illis deducta, & cauſata. Rursùs ſupponitur ex dicendis, in ſubſequente quæſt. duplex demonſtratio, quia, & propter quid, ſeu à poſteriori, quæ eſt per effectum, & à priori, quæ eſt per cauſam.

44. Aſſertio prima, ſubiectum ſcientiæ demonſtrari non poteſt à priori ab eamet ſcientia, cuius eſt ſubiectum. Hanc apertè inſinuat Doctor *quæſt.*3. *Elench. in ſolutione* 1. *rationis*, & alibi ſupponit, cuius contrariam vanam, & ridiculam omni ratione carentem indicat Zab. *prænominatus*.

Probatur primò, quod demonſtratur à priori, demonſtratur ex ſuperioribus, & notioribus, vt ex Ariſtotelis definitione demonſtrationis exploratum eſt: nihil eſt autem prius, nihilque notius ſubiecto ſcientiæ, cùm ſit prima radix, primum conſideratum, ſubſtractum, omniúmque receptaculum, quæ ad eam quoquo modo pertinent: igitur ſubiectum demonſtrari nequit à priori. Secundò, quod à priori demonſtratur, venit in quæſtionem, oſtenditurque eſſe per propriam cauſam, nemine reluctante: ſubiectum autem eſt præcognitum, & præſuppoſitum, non verò quæſitum, vt liquet ex ſuperioribus aſſertis. Demùm in omni demonſtratione ſunt tres termini, maius extremum, minus extremum, & medium: at ſubiectum non eſt medium, quia oſtenderetur per medium, nec maius extremum quod eſt prædicatum: repugnat autem ſubiectum eſſe prædicatum; & quod per ſe ſubſtat, in alio inhærere. Reſtat, vt ſit minus extremum in concluſione, quod non demonſtratur, ſed eſt id, de quo aliud demonſtratur, ſcilicet paſſio, quæ in ipſo ineſſe concluditur. Amplius, in demonſtratione tria præcipuè interueniunt, dignitas, ſubiectum, & paſſio: ſicut autem dignitas, & paſſio nequeunt eſſe ſubiectum: pariter ſubiectum nequit eſſe paſſio, aut dignitas, cum ex dictis de eo præcognoſcatur an ſit, & quid ſit: ac proinde à priori demonſtrari non valet.

45. Aſſertio ſecunda, ſubiectum ſcientificum demonſtrari quit à poſteriori, ſiue ſit partiale, ſiue totale. Prima pars de ſubiecto partiali eſt Scoti *vbi ſuprà*, & probatur ex Philoſopho à Doctore cit. *ibid.* qui oſtendit ſyllogiſmum ſophiſticum per ſimilitudines 1. *Phyſ. T.*80. materiam exiſtere per formam, quæ haud ſine ea eſſe valet 1. *Cæli cap.*4. eſſe cælum per motum circularem: dari ignem elementarem per motum ſurſum; & *in Met.* eſſe ſubſtantias abſtractas, &c. Secundò per effectum demonſtrari poteſt cauſa: immò Philoſophia cœpit ab effectuum cognitione, & cauſarum ignoratione, vt aduertit Stagirita 1. *Met. cap.*2. ad aquarum indagationem moti ſunt Philoſophi: ſunt autem aliqui effectus neceſſariò ſuis cauſis, & principiis coniuncti, vt patet ex Cælorum motibus, ſyderum influxibus, aliiſque huiuſmodi, quos quotidianum experimentum nobis ſuppeditat. Igitur partiale ſcientiæ obiectum à poſteriori demonſtrari poteſt. Secunda pars, quæ eſt Scoti tum *in prol. cit.* tum etiam 1. *Met. quæſt.*1. Probatur primò, ex Ariſtotele, qui 2. *Phyſ.* demonſtrat à poſteriori dari corpus naturale, quod eſt ſubiectum totale Phyſicę, per motum. Idémque inſinuat 6. *Phyſ. T.*32. Secundò Deus eſt totale obiectum ſacræ Theologiæ ex *Prologo citat.* & ab ea demonſtratur à poſteriori, vt ex Scoto 1. *diſtinct.*2. *quæſt.*2. patet. Idque confirmant ſacræ Paginæ, præſertim *Sap.*13. *A magnitudine ſpeciei, cognoſcibiliter poteſt creator horum videri.* Hoc ipſum ſuadent authoritates, & rationes allatæ ad probandam primam partem huiuſce aſſertionis. Æqua enim eſt ratio vtrobique. Nam ſicut obiectum partiale ſortitur aliquos effectus neceſſariò ipſi coniunctos, vt multis ſuprà firmatum eſt: ita ſubiectum totale quoſdam proprios habet effectus ipſi neceſſariò connexos, per quos à poſteriori demonſtrari poteſt, vt de corpore naturali ſuperiùs manifeſtatum eſt.

Hinc refelluntur Maſtrius, & Bellutus, *qui diſp.*12. *quæſt.*2. *art.*1. etſi totam hanc doctrinam recipiant, ſubinferunt tamen, quod ſi ſcientia ſtrictè ſumatur pro cognitione concluſionis parta per demonſtrationem potiſſimam, nec à priori, nec à poſteriori demonſtrari poſſe eius ſubiectum. Siquidem id fieri non poſſe à priori in prima aſſertione ſatis manet probatum: poſſe verò à poſteriori, efficaciter ſuadent, quæ attuli ad iſtam ſecundam aſſertionem ſtabiliendam, & confirmandam. Nec excipi debet ſubiectum ſcientiæ per demonſtrationem potiſſimam acquiſitæ; cum Ariſtoteles, & Scotus *locis memoratis*, vniuersè de ſubiecto ſcientiæ poſteriori demonſtrabili loquantur: maximè quia hi Recentiores ad omne ſubiectum totale, & partiale diffundont, & ampliant, exempliſque Phyſicæ, & Metaphyſicæ illuſtrant, quarum ſubiecta demonſtrari liquidò conſtat, ſúntque ſcientiæ præcipuæ, præſertim Metaphyſica, quæ immeritò ſcientiarum regina nuncupatur. Sicut autem in methodo compoſitiua proceditur à cauſa nota, ad effectum ignotum: ita in methodo reſolutiua proceditur ab effectu noto, ad cauſam ignotam. Cùm autem plures paſſiones ab vna certa ordinatè pullulent, vnáque alteram præexigat, & præſupponat, vt de admirabilitate, & riſibilitate hominis, à rationalitate promanantibus haud eſt obſcurum. A prima ergo paſſione auſpicantes, medias pertranſeuntes, ad poſtremam ſubiecti, in quo inexiſtunt demon-

ſtrando

ſtrando peruenire valemus, vt diſertè proſequitur Orbel. 1. *Met. cap.* 1. §. *Ad cuius euidentiam*: Sic quo à poſteriori de ſubiecto ſcientiæ anguſtè captæ conficitur demonſtratio. Propterea Philoſophus *cap.* 1. *huius lib. & 2. de anima cap.* 2. per definitionem animæ à poſteriori, oſtendit eius definitionem à priori, & econtrà, vt ibi palam feci. Gratis ergo, nulloque fulti fundamento prænominati Nuperi inficiantur de ſubiecto ſcientiæ habitæ per demonſtrationem: affirmant verò de ſubiecto cuiuſcumque alterius ſcientiæ: nolenteſque prolabuntur in ſententiam Zab. & cæterorum, quos impugnant. Locus autem Ariſtotelis *T.* 2. *eiuſdem lib.* ab illis adductus, nempè de ſubiecto præcognoſcitur quid ſit, & non demonſtratur, intelligitur à priori, & non à poſteriori, vt cum Scoto interpretantur ferè omnes eius diſcipuli, à quibus non diſcrepant Conimbr. *quæſt.* 3. *art.* 3. aliique non pauci veteres, & recentes Philoſophi.

46. Oppones primò, contrà 2. aſſert. aliquod ſubiectum alicuius ſcientiæ potitur principiis extrinſecis, & eſſentialibus, ex quibus coaleſcit, vt patet ex propoſito not: ergo per ea huiuſmodi ſubiectum poteſt à priori demonſtrari: illa quippè ſunt cauſæ, & partes huius conſtitutiuæ, vt liquet de materia, & forma, quæ conſtituunt corpus naturale, quod eſt Phyſicæ ſubiectum. Conceſſo ant. nego conſequentiam. Quamuis enim talia principia oſtendi valeant à poſteriori, hoc eſt per aliquos effectus naturales, qui ſunt ſenſibiliores, & ſenſibus propinquiores: nihilominùs, cùm cauſam non habeant à priori, haud demonſtrari queunt.

Quod ſi inferas, ſaltem per ea ſubiectum poſſe probari a priori, propterea quod ſunt eius cauſæ intrinſecæ. Occurrendum eſt in primis demonſtrationem à priori effici ex notioribus, euidentioribus, cauſiſque concluſionis: non verò ex principiis ſubiecti, quæ ad eius definitionem ſpectant. Definitiones autem ſubiectorum, ſeu ſubſtantiarum eſſe indemonſtrabiles, patet, quia ſunt ſuppoſitiones ſcientiarum; eſtque expreſſa mens Ariſtotelis 2. *Poſt. cap.* 4. 1. *Top. cap.* 1. & 6. *Met. cap.* 1. Maximè quia demonſtratio paſſionem in ſubiecto inhærentem oſtendit, non autem ipſius ſubiecti cauſam, & principium intrinſecum, vt accuratè obſeruat Zab. prænominatus.

47. Oppones ſecundò, contra ſecundam aſſert. Quod eſt ſuppoſitum, & præcognitum in ſcientia, non eſt quæſitum, & ignotum: ſubiectum autem in ſcientia eſt ſuppoſitum, & præcognitum *ex T.* 2. *cap.* 1. *primi Poſt.* imò eſt fundamentum, & radix omnium, quæ à ſcientia conſiderantur: ergo ſubiectum ſcientiæ venire nequit in demonſtrationem, etiam à poſteriori, alioquin idem foret ſuppoſitum, & quæſitum: idemque notum, & ignotum, quod manifeſtam inuoluit repugnantiam. Conceſſa ma. ad min. Dico id, & conſimilia, quæ ab aduerſæ opinionis propugnatoribus adducuntur, interpretanda eſſe à priori, non autem à poſteriori, iuxtà ea, quæ in duabus præcedentibus aſſertionibus perhibui, & probaui.

48. Oppones tertiò, eius munus eſt conſiderare exiſtentiam rei, cuius eſt conſiderare eſſentiam rei, quia exiſtentia conſequitur eſſentiam, tanquam eius modus: pertinet autem ad Metaphyſicam perluſtrare eſſentias, & quidditates rerum, cùm ſit ſcientia vniuerſaliſſima: ergo ad eamdem met ſpectat expendere, & probare eſſentiarum exiſtentias; ac proindè nulla particularis ſcientia demonſtrat exiſtentiam ſui ſubiecti à poſteriori. Admiſſa ma. diſtinguenda eſt minor, penes rationes communes, & tranſcendentales, concedo: penes rationes particulares, & proprias, nego. Vnaquæque enim cùm ſit diſtincta ſcientia, diſtinctum ſortitur obiectum circa quod occupatur. Ideóque Metaphyſica propria aliarum ſcientiarum obiecta nec quoad eſſentiam, nec quoad exiſtentiam eorum contemplatur, nec cum eis commiſcetur, vt apertius fiet ex iis, quæ *lib.* 1. & 2. *Met.* litteris committam.

ARTICVLVS VIII.

An ſubiectum contineat virtualiter omnes veritates ſcientiæ, cuius eſt ſubiectum.

49. OPpugnatur, non expugnatur firmiſſimo nixa fundamento, & ſtabiliſſimo firmata præſidio, validiſſimiſque munita rationibus definitio ſubiecti ſcientifici à Scoto allata, *quæſt.* 3. *Prol.* §. *De* 1. *B.* his verbis. *Ratio primi ſubiecti eſt continere in ſe primò virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius eſt ſubiectum.* At illa quidem captu, & difficilis explicatu, tum ratione ſui, tum etiam ratione ineundi certaminis, non ſolum aduersùs Exteros, qui eam labefactare conantur, inter quos recenſentur Aureolus *in prol. artic.* 1. *pag* 57. Greg. *ibid. quæſt.* 3. Bacco *quæſt.* 3. cum Ochco *in loco quæſt.* 9. & Caiet. 1. *part. quæſt.* 1. *artic.* 7. Verùm etiam contrà Noſtrates, qui non parum altercantur, de quonam ſubiecto intelligatur, quóue ſenſu exponatur. Nonnulli ſiquidem, vt Canonicus *quæſtione prima* 1. *Phyſ.* & Orbel. *ibid* ſubiecto generico, & ſpecifico: Alij, vt Faber *Theor* 5. ſoli ſpecifico ſubiecto eam eſſe adaptandam concedunt. Nec minor eſt lis inter eoſdem Authores de ipſiuſmet ſubiecti veritatum continentia: quibuſdam, vt Bargio *quæſt.* 3. *prol.* opinantibus veritates contineri in ſubiecto in eſſe reali: aliquibus verò, vt Vigerio *ibid.* exiſtimantibus tantum in eſſe cognito: aliis autem vt Lych. *in Commentario*, iudicantibus, præciſe quoad earum euidentiam. Quid autem nobis ſecundum veritatem, & Scot. in præſentia dicendum ſit, per ea, quæ apponemus, palam fiet.

50. Not. primò, & recol. ea dictis *lib.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 1. id, circà quod ſcientia verſatur, plura ſortiri nomina, pluresque conditiones petere, de quibus non eodem modo, in omnibus ſuis ſcriptis Doct. videtur eſſe loquutus. Enim verò *quæſt.* 3. *vniuerſ.* § *Dicitur*, tres tantùm enumerat conditiones ad ſubiectum ſcientiæ requiſitas: at *quæſt.* 2. *primi Prio.* Sex ei attribuit. Deindè 1. *Reportat. quæſt.* 1. *Prol.* §. *Dicitur*, deſcribit ſubiectum, quod determinat, & dignificat ſcientiam, diciturque de aliis determinatis in ſcientia, ſiue in recto, ſiue in obliquo, exponentibus Mauritio *quæſtione* 3. *vniuerſ.* & Maiore *lib. prædicabilium quæſt.* 3. *not.* 3. At verò 6. *Met. quæſt.* 1 & *quæſt.* 3. *Prol.* definit ſubiectum eo modo, quo dixi *in initio huius artic.* quodque repetit 3. *diſtinct.* 36. *quæſt. vn.* § *Quantum ad iſtum L.* aliiſque in locis ſuæ doctrinæ. Licet autem horum textuum Doct. diuerſitas in eius operibus reperiatur de ſubiecto ſcientifico totali, & adæquato: nihilominus nulla repugnantia in eis inuoluitur, ſed rectè vnus textus per alium explicari, vel vnus in alio includi, aut alter ad alterum reduci poteſt. Illæ quippè ſex conditiones 1. *Prio.* recenſentur in tribus traditis *quæſt.* 3. *vniuerſ.* vt oſtendi *loco cit. propoſitione* 3. Iſtæ verò tres indicantur in deſcriptione ſubiecti allata *quæſt.* 3. *Prol.* Quod enim adæquatè comprehendit virtualiter omnes veritates de ipſo demonſtrabiles, præcognoſcitur an ſit, & quid ſit: demonſtrantur que de ipſo paſſiones, necnon ad ipſum met rediguntur omnia, quæ in ſcientia pertractantur. Itidem probè congruit, quod Scoto ſubiicit *in Reportat. primi, quæſt.* 1. ab obiecto ſiquidem ſcientiam determinari, & ſpecificari, communis eſt Philoſophorum ſenſus: atque ab eomet ſuam dignitatem, nobilitatémque decerpi, vno ore conclamant omnes Philoſophi cum Ariſtotele 1. *de anima*, *cap.* 1. & 6. *Met. cap.* 1. quem allegat Scot. *in prol. quæſt.* 3. §. *Ad* 1. *T.*

51. Not. ſecundò, ex Pariſienſibus 1. *Phyſ. quæſt.* 4 poſt Scot. mox cit. §. *De* 2. *B.* Sicut illud appellatur

primum

primum ens, quod ab alio non dependet, ſed alia ab ipſo: ita primò continere nihil aliud ſibi vult, quàm ab aliis non dependere, ſed alia ab ipſo, vt ſecundum dependet quidem à primo, non tamen primum à ſecundo. Etſi per impoſſibile quoduis aliud ſecluderetur, ipſum verò ſubiectum adbuc remaneret, tale ſubiectum etiam virtualiter contineret omnes veritates de ipſomet ſcibiles: adeò vt huiuſmodi veritates non niſi in eodemmet comprebendantur. Capitur autem hîc primò pro primitate adæquationis, cuius meminit Ariſtoteles 1. *Poſt. T.* 11. & 14. ita vt idem ſit primò continere, ac adæquatè continere, notante Scoto *vbi ſuprà.* Rursùs, pro huius commodiori captu obſeruatur à Scotiſtis multiplex continentia, prima vocatur continentia eſſentialis, quà vnum continet aliud in primo modo dicendi per ſe, ſic definitum continet ſuam definitionem, & inferius ſuum ſuperius. Secunda dicitur continentia vnitiua, qua vnum continet aliud ſibi realiter identificatum, formaliter tamen diſtinctum, quo pacto ſubiectum continet ſuas paſſiones, & anima ſuas potentias. Tertia potentialis, quà ſuperius continet paſſiones ſuorum inferiorum, ſic animal continet paſſiones hominis, & bruti. Quarta virtualis, quâ continens poteſt producere contentum in eſſe: & hæc ſubdiuiditur in eam, quà continens poteſt producere contentum in eſſe ſimpliciter, ſiue in eſſe exiſtentiæ realis: & in illam quà continens poteſt producere contentum in eſſe ſecundum quid, ſeu in eſſe cognito, & diminuto. Illa prior continentia biſariàm efficitur, aut per motum, & mutationem, & hoc modo continens, & contentum, producens, & productum realiter differunt, vt Deus, & creatura, pater, & filius: aut per ſimplicem emanationem, & pullulationem, & hoc pacto continens, & contentum formaliter tantùm differunt, vt Deus, eiuſque attributa, ſubiectum, eiuſque paſſiones. Iſta poſterior quoque habetur multis modis, aut in eſſe cognito, & effectiuo, veluti intellectus perhibetur continere obiectum virtualiter in eſſe cognito, producens eius cognitionem, ſiue illud ſit ſubſtantia, ſiue accidens: aut arguitiuè, vt accidens continet ſpeciem ſubſtantiæ, quia per eius cognitionem deuenimus in cognitionem ſubſtantiæ, iuxtà illud 1. *de anima T.* 11. accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendam ſubſtantiam: aut à poſteriori, vt effectus continet ſpeciem cauſæ: aut terminatiuè, & accidit dupliciter, vel adæquatè, & totaliter, vt obiectum continet euidentiam rei in eſſe cognito: quamuis enim cognitio gignatur ab obiecto, & potentia, tanquam duabus cauſis partialibus: nihilominus euidentia præcisè, & totaliter cauſatur ab obiecto. Quinta eſt eminentialis, qua vnum dicitur continere aliud perfectiori modo, quàm ſit in ſe ipſo, quæ tametſi in Deo coïncidat cum continentia virtuali: in creatis verò cum virtuali continentia haud identificatur, vt liquet de auro, quod eminenter continet argentum, licet argentum producere nequeat. Veritates autem, quas ſubiectum ſcientiæ continet, ex Doct. *in prol. cit.* ſunt in duplici differentia, immediatæ, & mediatæ. Immediatarum nonnullæ conſtant ex ſubiecto, eiuſque definitione, vt *homo eſt animal rationale*, quas tale ſubiectum continet eſſentialiter actualiter: quædam verò integrantur ex ſubiecto, & paſſione, quas tale ſubiectum continet virtualiter, quæve appellantur immediatæ immediatione cauſæ, quia cauſa earum immediata aſſignatur, vt *rationale eſt riſibile.* Mediatæ ſunt, quæ conſtituuntur ex ſubiecto, & paſſione, quæ perhibentur mediatæ, quia earum cauſa immediata non traditur, *vt homo eſt riſiblis.* Loquimur autem hîc de paſſionibus intrinſecis, quæ præter ſubiectum, nihil aliud denotant: non verò de extrinſecis, quæ ſemper aliquid extrinſecum reſpiciunt, vt eclypſibilitas lunę, beatificabilitas creaturę rationalis, vt benè aduertunt Pariſienſes præcit. aliique Scotiſtæ, pro ſolutione argumentorum Ocb. Greg. & cæterorum Nominalium.

52. Not. tertiò, cùm ſcientia ſit notitia certa, & euidens intellectus de obiecto: ab vno, eodemque ſcientiam ea omnia non accipere. Nam vt ſit notitia, babet ab intellectu, & ab obiecto, tanquam à duabus eius cauſis partialibus vnam totalem integrantibus. Vt verò ſit certa, & euidens, ab obiecto tantùm decerpit. Ex quo enim intellectus concipit eſſentialem habitudinem prædicati ad ſubiectum, ſtatim virtute terminorum, certa, & euidens efficitur propoſitio. Quapropter, cùm dicimus ſcientiam eſſe cauſatam à cauſa intellectui euidente, non loquimur de ſcientia, quatenus eſt notitia: ſic enim ab intellectu paritur, ſed de ſcientia, vt eſt certa, & euidens: hoc quippè modo cauſatur à cauſa intellectui nota, quia nihil per ignotum ſcitur. Similiter cùm dicitur, ſcientiam eſſe effectum demonſtrationis, exponitur penes euidentiam veritatis, non verò abſolutè penes notitiam, quæ potiſſimùm ab intellectu pendet. In demonſtratione autem propriè non demonſtratur conclusio, quia hæc non prædicatur de ſubiecto, ſed propriè demonſtratur inhærentia, ſiue habitudo prædicati ad ſubiectum, per medium, quod eſt definitio eiuſdemmet ſubiecti: adeò vt poſita cauſa, omnique alia ſecluſa, ponatur talis habitudo, ea verò ablata, tollatur. Ob id ſubiectum includens formaliter, & eſſentialiter ſuam definitionem, quæ eſt præciſa cauſa inhærentiæ paſſionis, adæquatè virtualiter continet veritatem, euidentiam, & certitudinem talis propoſitionis. Quocircà non eſt idem veritas, & notitia: notitia quippè eſt quædam qualitas, in cuius eſſentia non includitur relatio: veritas autem eſt relatio conformitatis neceſſariò conſurgens, ex terminorum compoſitione vt pateſeci *in præcedenti lib. quæſt. de veritate.*

53. Not. quartò, ex Doct. *in quæſt. Prol. alleg.* §. *Contrà iſtud D.* Sicut obiectum poteſt ad duo comparari, vel ad potentiam, cuius eſt obiectum: vel ad actum, & habitum ab ipſo obiecto productum: ita duplicem ad inuicem habere proportionem, vnam motiui ad mobile, ſeu actiui, ad paſſiuum: alteram cauſæ ad effectum. Prior proportio conſiſtit in hoc, quod ſicut obiectum mouet potentiam, aliquid in ipſa producendo: ſic potentia mouetur ab obiecto, recipiendo aliquid, ab eo, putà ſpeciem. Poſterior verò proportio ſita eſt in eo, quod quemadmodum obiectum cauſat actum, & habitum: ſic actus, & habitus ab ipſomet obiecto partialiter cauſantur. Inter has autem proportiones adeſt hoc diſcrimen.

Prima, extrema prioris proportionis reſpiciunt omnia per ſe contenta ſub illis extremis. Ratio eſt, quia quando aliquod agens agit in aliquod paſſum, quodlibet agens eiuſdem rationis poteſt agere in illud paſſum, & econtrà, quia paſſum poteſt pati ab aliquo agente, quodlibet paſſum eiuſdem rationis poteſt pati ab illo agente. Vnde ab omnibus actiuis eiuſdem rationis poteſt abſtrahi vnus conceptus prædicabilis, de ipſis. Itidem, ab omnibus paſſiuis poteſt præſcindi vnus conceptus de ipſis enuntiabilis: v. g. quia hic color videri poteſt à potentia viſiua; pariter omnis color ab eadem potentia cerni poteſt: & econtrà, quia iſta potentia viſiua videt hunc colorem, conſequenter omnes aliæ potentiæ viſiuæ hunc colorem intueri valent. Id autem in poſteriore proportione non contingit, nec in ea huiuſmodi conceptus communis abſtrahi poteſt, nec quoque ſequitur, quod ſicut obiectum commune cauſare poteſt euidentiam actus, vel habitus adæquati; ſimiliter hoc obiectum ſub illo contentum, talem pariter euidentiam efficere valeat. Ratio eſt, quia cauſa euidentiæ reperitur per ſe primò in illo communi, non verò in particulari contento ſub illo. Ideo v. g. Petrus eſt riſibilis, quia homo eſt riſibilis, cui per ſe competit riſibilitas, vt exhauritur *ex* 1. *Met. cap.* 1.

54. Not. quintò, & recol. ex dictis *lib.* 1. *quæſt.* 3. vnitatem ſcientiæ depromi, penes vnitatem generis ſubiecti, partes, & proprietates habentia, vt clarè docent

cent Ariſtoteles 1. *Poſt. T.*19. & 4. *Met. T.*2. & Aureolus *art* 1. *Prol. pag.* 56. Quod intelligitur de ſcientia generica, quia eius obiectum eſt genericum à quo partialiter cauſatur. Idem tradit Doctor *in Prol. citato*, §. *De tertio ſub D.* & apertius *in* 3. *diſtinct.* 25 *quæſt.* 2. § *Ad* 2. *C.* & *diſtinct.* 26. *quæſt. vn.* §. *Quantum ergo L.* & *in Reportat.* 3. *diſtinct.* 25. *quæſt. vn.* §. *Sed quæritur. Necnon* 6. *Met. quæſt.* 1. Cùm autem ex eodem Doct. *in Prol. alleg.* duplex ſtatuatur ſcientia, generica, & ſpecifica, vtique duplex habetur ſubiectum ſcientificum, genericum, & ſpecificum, ac proindè duplex definitio, vna ſubiecto generico: altera verò ſubiecto, ſpecifico accommodata Communiter autem ſubiectum genericum deſcribitur quod potentialiter continet veritates de ipſo demonſtrabiles, & ſuprà notum feci quidem non incongruè, quoniam genus eſt quoddam totum potentiale, vt alibi declaraui, continens ſua inferiora potentia. Ob id tale ſubiectum genericum potentialiter comprehendere perhibetur veritates de ipſo ſcibiles. Subiectum autem ſpecificum eſt, quod per ſe primò continet virtualiter veritates de ipſo demonſtrabiles, vt ſuprà notum feci. Inter has duas deſcriptiones ſolum extat diſcrimen, quod genericum, potentialiter, & ſpecificum ſuas capit veritates ſcibiles virtualiter. Poteſt autem virtualis continentia bifariàm vſurpari, vno modo latè, prout coïncidit cum continentia remota, & potentiali, ſic ſumpſit Doctor *locis nuper allegatis*, & *in Reportat.* vt exponunt quidam Recentes, ſecuti Orbellum 1. *Met. cap* 1. §. *Ad* 2. & 6. *einſdem operis cap.* 1. & Braſauolam *quæſt.* 5. *vniuerſalium.* Altero modo ſtrictè pro continentia proxima, & immediata, & hæc tantum competit ſubiecto ſpecifico, cuius videtur eſſe definitio ſubiecti *in initio huius art.* adducta, vt interpretantur Aureolus *in Prol. paulò antè ar.* 1. *pag.* 57. Faber *Theor.* 5 aliique cõplures.

55. Aſſertio 1. aptè deſcribitur ſubiectum ſcientiæ adæquatum, quod in ſe primò continet virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius eſt ſubiectum. Hanc expreſsè tenet Doct. *in prol. memorato quæſt* 3 *lat.* §. *De ſecundo ſub A.* quam approbant omnes eius interpretes *ibidem*, & dupliciter. Primò, quod continet omnes propoſitiones immediatas, & mediatas, continet virtualiter omnes veritates eius ſcientiæ, cuius eſt ſubiectum, quia non dantur aliæ propoſitiones ſcibiles, præter immediatas, & mediatas: ſubiectũ autem ſcientiæ adæquatum continet propoſitiones immediatas, quia harum ſubiectum continet prædicatum, earum lemque euidentiam: propoſitiones verò immediatæ continent mediatas, putà concluſiones: ergo ſubiectum primum, & adæquatum ſcientiæ continet eius veritates, cuius eſt ſubiectum. Secundò, cauſa adæquata alicuius effectus, continet virtualiter eum effectum, vt liquet *ex* 2. *not.* Subiectum autem eſt cauſa adæquata partialis habitus, cuius eſt ſubiectum, iuxta illud vulgatum, *ex potentia, & obiecto pariter notitia.* Rectè igitur definitur ſubiectum primum, & adæquatum continens virtualiter omnes eius veritates, cuius eſt ſubiectum. Maximè quia, cum ab eo ſubiecto plures pullulent paſſiones ordinem inter ſe ſeruantes, vna demonſtrari poteſt per aliam vſque ad primam ab ipſo immediatè promanans, vt innui ſuprà ex Orbel. 1. *Met. cap.* 1. Tale ergo eſt ſubiectum ſcientiæ adæquatum quale ſuperius deſcriptum eſt.

56. Aſſertio 2. definitio ſubiecti tradita à Scot. *in prol. cit.* & à me adducta *in principio huinſce art.* licet ſubiecto ſpecifico propriè conueniat, fundi tamen poteſt ad ſubiectum genericum. Hæc aſſertio duas complectitur partes, per quas tota lis inter Scotiſtas conciliari, & ſedari videtur. Prima pars probatur primò ex Doct. *cit. B.* & 3. *diſt.* 14. *quæſt.* 1. *A.* qui exponens quomodo intelligatur primitas ſubiecti virtualiter continentis, ſubdit primitas hîc accipienda eſt, eo ferè pacto, quo ſumitur 1. *Poſt. T.* 11. & 14. in definitione vniuerſalis, quod eſt poſterioriſticum, adæquatum, & conuertibile cum ſuis paſſionibus, vti eſt ſubiectum ſpecificum duntaxat: genericum namque adæquatè non reciprocatur cum paſſionibus ſuorum inferiorũ. non valet quippè dicere, eſt animal; ergo eſt riſibile, quia riſibilitas non eſt eius paſſio adæquata, atque ab vno ad aliud non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia: ergo præfata definitio tantùm competit ſubiecto ſpecifico a. idem Scot *ibid. D.* aſtruit inter obiectum, actum, & habitum, quorum euidentiam perhibetur ſubiectum virtualiter adæquatè continere, adeſſe proportionem ſolùm cauſæ ad effectum, addictã ſoli illi cauſæ, quæ per ſe, primò continet rationem eius effectus: ſubiectum autem genericum non eſt huiuſmodi, reſpectu paſſionum inferiorum, quæ in eo tantùm potentialiter continentur: ergo debet eſſe ſubiectum ſpecificum. Addo, quod genus eſt totum potẽtiale, confuſum, & imperfectum vt patet *quæſt. de genere*: igitur continet paſſiones ſuarum ſpecierum potentialiter, & imperfectè duntaxat, atqueadeò continentia virtualis propria, & proxima ei non aptè tribuitur.

57. Dices, cur Doct. non præbet definitionẽ ſubiecti generici? Dici poteſt, quia huiuſmodi definitio ad rem, de qua ait, non pertinet; diſſerit enim ibi de obiecto Theologiæ, quod nullo modo eſt genericum Item quia ex illa definitione poteſt facili negotio hauriri definitio ſubiecti generici, vt in ſimili præſtat idem Doct. *ibid. q.* 4. definiens praxim bonam, non autem praxim generatim ſumptam: quod Porphyrium ferè de differentia feciſſe animaduerti *in Epit. d.* 1. *q.* 3 *a.* 5 *antè n.* 11. Secunda pars probatur primò, ex Scot. 1. *d.* 3. *q.* 2. § *Quantum, ad* 1. *a. l* & *q.* 7. & 8. *necnon quol.* 7. *N.* affirmãte ens eſſe primum obiectum intellectus noſtri virtualiter continens ſuas paſſiones de ipſo demonſtrabiles: ens autem non eſt obiectum ſpecificum, cùm ſit tranſcendens: igitur ſecundum Scot continentia virtualis nedum obiecto ſpecifico, ſed etiam generico, aliiſque obiecti. competit. Secundò, idem Doct 6. *Met. quæſt* . expreſſe docet continentiam virtualem competere ſubiecto generico, & non obſcurè innuit 1. *Poſt. q. vlt.* § *Ad* 1 *q.* & 3. *diſt* 36 afferens exemplum de Geometria, quæ cum non ſit vna ſpecie, ſubiectum ſpecificum non ſortitur in quo virtualiter eius veritates comprehendantur. Rurſus *diſt.* 36. *einſdem lib.* hoc ipſum repetit de Geometriæ, prudentiæ, aliorumque habituum obiectis. Inſuper *in Prol. recenſito*, haud immemor obiecti ſpecifici, & generici *ante E.* aliam præter traditam non præbuit definitionem, quod eſt inditium ſub illa obiectum genericum compleſum fuiſſe, eo ferè modo, quo *in vlt. not.* declaraui. Tandem quia debet conſurmari Ariſt. qui 1. *Poſt. cap.* 23. loquitur de ſubiecto generico, vt probè notat Aureolus præcitatus, & videtur tenere Scot. 1. *Poſt quæſt. alleg.*

58. Aſſertio tertia, licet ſubiectum virtualiter contineat ſuas paſſiones, tam in eſſe reali, quàm in eſſe cognito, non benè tamen eius ratio, quatenus eſt obiectum primum per alterutram expenditur. Prima pars cui fauet Scoto *loco nuper citato* opponitur Nominalibus adductis *in principio iſtius art.* & probatur primò, quoad eſſe reale, continere virtualiter vt ſic, eſt poſſe producere aliquid in eſſe exiſtentiæ, ſiue per motum, & mutationem, vt patet producit filium, ſiue per ſimplicem emanationem, vt ſubiectum producit ſuam paſſionem, quatenùs ad eius poſitionem neceſſariò emanat: & pullulat paſſio: ergo obiectum continet virtualiter ſuam paſſionem in eſſe reali. Secundò ſuadetur quoad eſſe cognitum: res ſicut ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci *ex* 2. *Met cap.* 1. *T.* 4. paſſio autem pendet à ſubiecto in eſſe; ergo & cognoſci, ſi non adæquatè ſimpliciter, ſaltem adæquatè obiectiuè, cùm eius notitia ab obiecto, intellectuque producatur. Secunda pars aduerſatur quibuſdam Scotiſtis, nuncupatim Bargio, & Vigerio citato, & probatur primò ex Scoto allegato, qui conſtituit rationem ſubiecti in ordine ad ſcientiam, cuius eſt ſubiectum: ergo virtualis continentia, penes quam poſita eſt ratio ſubiecti non fertur ad eſſe eius reale incomplexum ſed ad veritates complexas; atque ita non bene expli-

catur ratio ſubiecti, ſecundum eſſe reale productum paſſionis ſecundò, ex eodem, ſubiectum continet omnes veritates, tam immediatas quam mediatas eius habitus, cuius eſt ſubiectum: itaque virtualis ſubiecti continentia non conſideratur penes eius eſſe reale incomplexum. Nec pariter intelligitur ſecundum eſſe cognitum: etenim Doctor *ibi* non ait ſubiectum continere primò cognitionem, vel habitum; ſed continere virtualiter veritates: veritas autem non eſt cognitio, ſed euidentia, & certitudo cognitionis, ex dictis ſuprà: ideò non rectè declaratur per ſolam cognitionem actualem, aut habitualem. Deinceps, Doctor *ibidem*, apertius perluſtrans, quid per veritatem virtualiter in obiecto contentam intelligatur; ſubdit rationem, quia ſubiectum continet prædicatum, & euidentiam totius propoſitionis: euidentia autem formaliter non eſt cognitio, ſed ſuperaddit ad illam, habitudinem neceſſariam, ſiue conformitatem contentorum. Atque *paulò Poſt.* § *Contrà iſtud D.* reſpuit proportionem cauſæ ad effectum interuenire inter ſubiectum primum, eiuſque actum, & habitum, quia ſolùm in obiecto primo, & communi, adeſt continentia virtualis veritatum, non autem in obiecto particulari, quod ſpectat ad euidentiam, & veritatem habitus. Quapropter virtualis continentia ſubiecti primi, & adæquati, non cognitionem, ſed euidentiam eius propoſitionum reſpicit. Accedit, quia ratio præciſa, & formalis alicuius debet eſſe illi adæquata, & intrinſeca, ita vt eâ poſitâ, eius effectus ponatur: eáque ablatâ, eius effectus remoueatur, cuius oppoſitum etiam per abſolutam Dei potentiam effici nequit. Igitur, virtualis continentia, quatenùs præciſè tendit ad notitiam, non poteſt eſſe ratio formalis obiecti ſcientifici; quandoquidem tota cognitio, nedum actualis, verùm etiam habitualis immediatè à Deo, independenter ab obiecto produci poteſt: ratio autem formalis eius, cùm ſit intrinſeca, ſuppleri nequaquam poteſt.

59. Dices, poſſe eam ſuppleri quoad motionem, non verò quoad terminationem obiecti, quia illa eſt accidentalis; hæc verò eſſentialis obiecto *ex 3. diſt. 15. quæſt. 2. in fine*. Deinceps, Deus quidem rationem formalem ſupplere nequit: bene tamen eius effectum. Verùm hæc reſponſio non mihi placet. Siquidem terminare cognitionem, haud eſt eam virtualiter continere, cùm ſit ſimplex reſpectus attingentiæ obiecti à potentia, per actum in ſe, aut in alio: continere autem virtualiter eſt poſſe producere, vt patet ex dictis ſuprà. Quare noſtra ratio per allatam reſponſionem non infirmatur. Contra id, quod ſubiungitur ſic inſto, ratio formalis continentiæ virtualis eſt poſſe producere: ſin autem Deus non poteſt ſupplere primum, nec pariter ſecundum.

60. Aſſertio quarta, ratio continentiæ virtualis obiecti ſcientifici aptè, & præciſè exprimitur per euidentiam, & veritatem actualem, vel habitualem ſcientiæ, cuius eſt ſubiectum. Hæc aſſertio conſpicuè, & accuratè defenditur à Lycb. *in comm. Prol. citato*, quam priùs eo docere videntur Baſſolius, & Rubionius, quos ſequitur Faber *Theor. 5. cap. 3.* aduerſus Bargium Pedemontanum, oppoſitam mordicùs tutantem, & propugnantem. Probatur primò, *locis prællegatis in ſuperiori aſſert.* in quibus Doctor planè ediſſerit, ſubiectum virtualiter continere veritatem, & euidentiam propoſitionum eius habitus cuius eſt ſubiectum. Item, eſſe cauſam adæquatam eius, veluti vniuerſale poſterioriſticum, reſpectu ſuæ paſſionis: hæc autem omnia præciſè perhibentur de euidentia actus, & habitus: ergo per huiuſmodi veritatem, & euidentiam idoneè declaratur continentia virtualis obiecti primi, & adæquati ſcientifici. Secundò, veritas, & euidentia eſt effectus adæquatus ſubiecti, non modò in genere ſubiecti, ſed etiam abſolutè: ergo ratio continentiæ virtualis obiecti benè explanatur per euidentiam præfatam. Conſequentia tenet, ratio quippè formalis ſubiecti, cùm ſit intrinſeca, & diſcretiua eius, ab omni illo, quod non eſt tale, debet eſſe eidem adæquata, & per ſe primo conuenire. Ant. probatur, veritas, & euidentia cùm aliud non ſit, quàm conformitas prædicati ad ſubiectum, ex alio neceſſariò non oritur, niſi ex intrinſeca habitudine vnius ad aliud, ab intellectu cognita.

61. Oppones primò, ens rationis non eſt obiectum ſcibile, vt patet *l. 1 quæſt. 3. & lib. poſtremo Met quæſt. 1.* ens autem rationis non continet virtualiter veritates de ipſo demonſtrabiles, quia nulla pollet virtute producendi eas in eſſe reali, & eſſe cognito: mala ergo eſt definitio ſubiecti præaſſignata. Tatar. *in proœmio Log. quæſt. 1. ſcibili 3.* facili negotio ab hoc argumento ſe expedit inquiens, allatam definitionem eſſe interpretandam de ſubiecto ſcientiæ realis, non verò de ſubiecto ſcientiæ rationalis, cuiuſmodi eſt ens rationis, quod nihil continet virtualiter, nec in eſſe reali, nec in eſſe cognito, nec partialiter, nec totaliter; cùm productio ſit actus entis realis, qui non niſi rei exiſtenti conuenire poteſt. Melius fortaſſis reſponderi poteſt, prænominatam definitionem quoque enti rationis eſſe adaptandam, propterea quod ens rationis ſuo modo gaudet propria entitate, & exiſtentia tantum obiectiua & intentionali, ac cauſalitate maximè ex eius fundamẽto prouenientẽ, ſortiturque proprias paſſiones de ipſo oſtenſibiles, vt videre eſt locis paulò ante memoratis.

62. Oppones ſecundò, ſi ſubiectum virtualiter contineret ſuam paſſionem: ſubiectum, & paſſio realiter diſtinguerentur, veluti inter producens, & productum adeſt diſtinctio realis, & ſubiectum eſt productiuum ſuæ paſſionis, vt non inficiatur Scot. *vbi ſuprà*: ſubiectum autem realiter differre à ſua paſſione, pugnat Scot. 2. *diſtinct. 16. quæſt. vn.* & latè oſtendi *in Met. lib. 1. quæſt. 2.* Præſertim quia diſtinctio realis cadit inter res, & res: multæ autem ſunt paſſiones, quæ non ſunt res diſtinctæ à ſuis ſubiectis, vt creabilitas, corruptibilitas, & annihilabilitas: perperam igitur aſſeritur ſubiectum continere virtualiter ſuas paſſiones. Nego ſequelam ma. Id enim locum habet in productionibus per motum, & mutationem: non verò in productionibus per ſimplicem emanationem, ſicut paſſio prodit ſeu ebullit à ſubiecto, vt notant Pariſienſes cit. *in ſolutione 1.* & ego obſeruaui *in 2. not.* Vel melius, iuxta vlt. aſſert. dicito, virtualem ſubiecti continentiam petendam eſſe, penes veritatem, & euidentiam propoſitionum immediatarum, & mediatarum: non autem penes productionem incomplexi in eſſe reali, & in eſſe cognito. Per hanc diſtinctionem corruunt, quæ fusè congerunt Greg. Bacon, aliique Nominales, vt videre licet apud Fabrum præcit.

63. Oppones tertiò, nihil creatum poteſt quidquam virtualiter continere, ergo ſubiectum non continet veritates de ipſo ſcibiles. Ant. probatur, ſecundum communem Theologorum doctrinam, quidquid Deus virtualiter continet, immediatè ab ipſo, tanquam à cauſa prima, & vniuerſali tantum produci poteſt. Nego ant. ad eius probationem diſtinguo, vt à cauſa ſimpliciter effectiua, concedo: vt à cauſa effectiua, & obiectiua, nego. Nam Deus continet quidem omne creabile, continentia effectiua, non tamen obiectiua. Siquidem paſſiones creaturarum non ſunt ſcibiles per deitatem, ſed per rationem formalem obiecti, à quo profluunt.

64. Oppones quartò, ſi ſubiectum continet virtualiter omnes veritates de ipſo demonſtrabiles: ergo materia, quæ eſt ſubiectum primum rerum phyſicarum ſtatuendum eſt ſubiectum Phyſicæ, Deus, qui ſua infinitate virtualiter omnia capit, erit omnium ſubiectum: atque ſubſtantia, quæ eſt cauſa cognitionis virtualiter *ex 4. Met.* nihil dubium, quin ſit ſubiectum Met. Hæc autem, & conſimilia perabſurda ſunt: ergo &c. Reſpondeo hæc, & conſimilia argumenta, quæ in hunc modum formari queunt, concludere de continentia virtuali in eſſe reali: non autem de continentia virtuali veritatis, & euidentiæ habitus ſcientifici.

QVÆSTIO

QVÆSTIO III.

De Demonſtratione.

ARTICVLVS I.

An ſit, & quid ſit demonſtratio.

1. DAri demonſtrationem exceptis Scepticis, quorum meminit Raconus *diſp. 1. ſect. 2. quæſt. 2.* docent ferè omnes Philoſophi, potiſſimùm illi, qui ſcientiam admittunt, allegandi *in quæſt. de ſcientia art. 1.* Ob cuius gratiam perhibetur excogitata ipſa demonſtratio. Eſt enim eius inſtrumentum, & cauſa: ab exiſtentia autem effectus, ad eius cauſæ exiſtentiam in promptu extat argumentum, pro veteres, & Recentes Philoſophi in ſcientiis adipiſcendis non rarò vtuntur. Deinceps, peculiares demonſtrationes, quæ in vnaquaque ſcientia afferuntur, indubiam fidem huiuſce aſſertionis. Quare, ſuppoſita demonſtrationis exiſtentia, accuratè eius eſſentia perueſtiganda eſt, quæ per eius definitionem clarè nobis innoteſcet. Duæ autem adducuntur demonſtrationis definitiones ab Ariſtot. *cap. 2. T. 8.* quarum prima his verbis exprimitur, *demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire*, quæ vt obſeruat Doct. *quæſt. 11. eiuſdem operis, §. Ad q.* datur per cauſam finalem. Demonſtrationis quippè finis eſt ſcientia, omneque inſtrumentum per finem, ad quem inuentum eſt, deſcribi ſolet, vt inſinuant Conimb *quæſt. 2. ad finem art. 1.* Itaque cùm demonſtratio ſit inſtrumentum ſcientificum; iure per finem eius ſcientialem definitur. Secunda habetur ibid. *demonſtratio eſt ex veris, primis, immediatis, prioribus, notioribus, cauſiſque concluſionis*, cuius meminit Scotus tum *loco cit.* tum etiam *1. diſt. 24. q. vn. in fine §. Ad quæſt. ante E.* Et hæc traditur per cauſam materialem. Quemadmodum domus ex lapidibus, calce, aliiſque ipſi neceſſariis, tanquam ex rebus materialibus conſtruitur; ita ex prænarratis, tanquam ex cauſa materiali conficitur demonſtratio. Vtramque refert Maior *1. Poſt fol. 70* aduertẽs vnam poſſe demonſtrari per aliam, putà materialem per finalem, vt in ſimili oſtendi *lib. 2. de anima.* In idem videtur recidere illa, quam affert Ariſt. *1. Top. c. 1.* & recipit Doct *in hoc lib. q. alleg. §. Item*, demonſtratio eſt ex immediatis, & ex his, quæ ſunt immediata principia, quamuis veriſimile ſit hanc eſſe demonſtrationis definitionem vniuersè ſumptam congruentem demonſtrationibus propter quid, & quia, vt notant geminati Scotiſtæ *1. p. Inſt. Tract. 1. cap. x.* & explicat Doct *in fine q. cit.* demonſtratio eſt ex immediatis finaliter reſoluendo omnes demonſtrationes ad prima principia, quæ ſunt immediata. Itaque demonſtratio abſolutè effici poteſt ex immediatis vel mediatis; diciturque communiter eſſe ex immediatis, quia ſi ex mediatis conſtet, finaliter ad immediata principia reſolui poteſt.

2. Aſſertio, præfatæ demonſtrationis definitiones ſunt exactæ. Ita cum omnibus Ariſt. interpretibus docent Scot. *vbi ſuprà*, & eius diſcipuli, eas ab oppoſitionibus aduerſariorum egregiè tuentes, & plenè ſatisfacientes. Poteſt autem hæc aſſertio ſuaderi vulgari, & communi medio. Illæ ſiquidem cenſentur bonæ definitiones, quæ genus, & differentiam participant: cuiuſmodi ſunt præallatæ demonſtrationes: ergo ſunt legitimæ. Licet autem ſyllogiſmus nequeat eſſe genus ad topicum, & analyticum, vt probaui *q. 1. huius lib. art. 2.* & non diſſentit Zab. *in com. T. 8. & lib. de ſpeciebus demonſtrationis cap. 5.* gerit tamen vicem generis in priori definitione: in poſteriori verò ſubauditur: & reliquæ particulæ tenent locum differentiæ, quæ conſtituit demonſtrationem in ſuo eſſe eſſentiali, diſtinguitque eam ab omni alio, quòd non eſt demonſtratio, vt præſtat quæuis alia quidditatiua, & eſſentialis differentia.

3. Oppones primò, idonea, & exacta definitio omni definito aptari debet, vt petunt leges bonæ definitionis: eſſe autem ſyllogiſmum ſcientiæ effectiuum, quod eſt demonſtrationis definitio, haud omni competit demonſtrationi, videlicet demonſtrationi quia, quæ cùm non ſit à cauſa, vt poſtulat ſcientia, ab Ariſtotele deſcripta, conſequenter eius cauſa effectiua eſſe nequit: atque adeò demonſtrationis definitio non eſt probè tradita. Conceſſa ma. ad minorem dico, allatam definitionem conuenire demonſtrationi propter quid duntaxat, quæ à Doctore *in fine quæſtionis* appellatur demonſtratio ſimpliciter. Idque etiam de ſcientiæ definitione eſt aſtruendum, vt exponit Tatar. *quæſtione 2. articulo tertio*, & eleganter explicat Zab. *loco vltimo citato.*

4. Oppones ſecundò, ſcientia pariter ab obiecto ſcibili, & potentia intellectiua tanquam à duabus cauſis partialibus vnam totalem conflantibus, ex communi Philoſophorum placito; perperam igitur in definitione demonſtrationis locatur, ſcientiam eſſe demonſtrationis effectum. Conceſſo ant. nego conſeq. Prærequiritur namque efficientia obiecti, & intellectus, ad cauſandam ſcientiam; eaque habita intellectus format propoſitiones præmiſſas neceſſarias, quæ ſunt cauſæ effectrices concluſionis.

5. Oppones tertiò, nihil ſuperflui, nihilque diminuti ponendum eſt in definitione, vt manet ſancitum per canones definitionis adductos *in Epitome l. 2. quæſtione 7. artic. vlt.* In poſteriori autem demonſtrationis definitione nonnulla extant, quæ ſuperuacanea, & inania videntur, nempè prima, & immediata. Prima namque ſunt immediata, quæve immediata ſunt prima. Iterùm perhibetur, demonſtrationem fieri ex prioribus, & notioribus: immediata autem ſunt priora, & notiora: igitur illa demonſtrationis definitio non eſt recta. Admiſſa ma. nego min. Vt enim inquit Doctor non omnia principia ſunt immediata, v. g. hæc eſt per ſe primò, *homo eſt animal*: medio tamen pollet, per quod demonſtratur, hoc eſt per ſenſitiuum. Bene itaque demonſtrationi apponitur, quod fiat ex primis, & immediatis, vt pariter interpretantur Conimbr. *quæſt. 2. art. 3.* Ad aliud quod ſubiicitur, dico cum Doctore, principia in ſe, & abſolutè eſſe prima, & nota; vocari verò priora, & notiora, reſpectu concluſionis, quæ eſt poſterior, & minus nota.

ARTICVLVS II.

Quotuplex ſit demonſtratio.

6. FVsè, & eruditè hanc peragunt difficultatem Zab. *libro de ſpeciebus demonſtrationis*, vbi per multa capita totus eſt in ea enodanda, & enucleanda, Faber *Theor. 10. & 11.* Maſtrius, & Bellutus *diſp. 13. quæſt. 1. art. 5.* aliique complures tria præcipua placita recenſentes: quorum primum eſt Auic & cæterorum, quos noſtri Iuniores allegant, arbitrantium vnam eſſe tantum ſpeciem demonſtrationis, quæ nuncupatur *demonſtratio propter quid.* Secundum eſt Auerrois *1. Poſt. com. 95.* eiuſque ſectatorum admittentium tres demonſtrationis ſpecies, nempè demonſtrationem *Quod ſeu Quia*, demonſtrationem, *propter quid*, ac demonſtrationem. *Quia, & propter quid* ſimul. Tertium eſt quod amplectuntur Scotus *quol. 7. §. Hic præmittenda ſunt A.* Gadius, Lych. *ibidem* Zab. citatus, & alij communiter aſtruentes, duas eſſe ſolùm ſpecies demonſtrationis, *Quia, & propter Quid.* Pro cuius faciliori, & commodiori captu.

7. Not. primò, quatuor eſſe potiſſimùm demonſtrationis

tionis

tionis diuiſiones. Prima quæ à Scot. 1. *Poſt quæſt.* 13 §. *contra iſtud & q.* 34. §. *vnde* ex Ariſtotele *ibid. c.* 18. *T.* 39. refertur, eſt in vniuerſalem, & particularem: & hæc notante Aur. 1. *d.* 35. *a.* 4. decerpitur, penes vniuerſalitatem & particularitatem ſubiecti. Illa namque habetur de ſubiecto vniuerſali: hæc verò de ſubiecto particulari. Secunda ex eodem Doct. *ibid q.* 21. §. *Ad q.* poſt Ariſt. in eodem opere *c.* 19 *T.*40. eſt in affirmantem, & negantem, quæ ex dictis *l.* 2. *Epit. q.* 2. *a.* 3. pateſcit. Illa eſt dignior, & præſtantior iſta, vt ibi quoque aſtruit Philoſophus, tum quia eſt ſimplicior, tum etiam quia eſt notior, vt ſcribit idem Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 39. Tertia ex 1. *Poſt. c.* 20. *T.* 41. in oſtenſiuam, & ducentem ad impoſſibile, quam memorat Scot. *Quol.* 2. §. *de* 2. *H.* & ego explico *in Epit. l.* 4. *q.* 1. *a.* 11. Tantùm hîc animaduertendum cenſeo, primam eſſe veram demonſtrationem: ſecundam autem vix nomen demonſtrationis mereri, ſed potius redargutionis, vt vult Ariſtoteles *vbi ſuprà T.*40. Et vulgò appellatur *argumentum ad hominem.* Ratio eſt, quoniam oſtenſiua à prioribus progreditur, & directè infert concluſionem. Ducens verò ad impoſſibile obliquè, & indirectè procedit. Non enim à veritate ad veritatem, ſed à falſitate oppoſitæ, ad falſitatem oppoſitæ graditur. Quandoquidem demonſtrat falſitatem propoſitionis veræ, ex falſitate concluſionis propoſitæ, vt exemplo fuit illuſtratum *paſſu præallegato.* Quarta ex Doct. 1. *Poſt q* 51. §. *Ad q.* in demonſtrationem propter quid, & quia, quarum alteram *τοῦ διότι*, alteram verò *τοῦ ὅτι* vocat Ariſtoteles *cit. c.* 10. Hæc autem diuiſio, cum ſi præcipua, non ſegniter à me eſt perſcrutanda in præſenti. Inter vtramque autem duplex interuenit diſcrimen aſſignatum ab Ariſtotele *c.* 4 *eiuſdem lib.* Primum demonſtratio *propter quid* ſemper procedit per cauſam proximam: at demonſtratio *quia* nunnunquam per cauſam remotam. Secundum demonſtratio quia procedit per effectum: demonſtratio verò propter quid nequaquàm. Ex his colligo 1. fieri poſſe demonſtrationem quia per effectum conuertibilem, vt patet in his duab. ſubſequentibus: *omne non ſcintillans eſt propè: planeta non ſcintillant: ergò planetæ ſunt propè:* Omne, cuius lumen ſphericè augetur, eſt ſphericum: luna eſt, cuius lumen ſphericè augetur: ergo luna eſt ſpherica. Colligo 2. effici poſſe demonſtrationem negatiuam per effectum non reciprocum cauſa communiorem, vt *omnis ignis eſt deſiccatiuus: nulla aqua eſt deſiccatiua: ergo nulla aqua eſt ignis:* vel per effectum minus communem, quam cauſam, & habetur demonſtratio affirmatiua, vt *omne conſtans tribus angulis eſt figura: omnis triangulum conſtat tribus angulis: ergò omnis triangulum eſt figura* Colligo 3. quoque haberi poſſe demonſtrationem quia per cauſam remotam, vt *ſuprà* dicebam; *v. g. omne reſpirans eſt animal: nullus lapis eſt animal: ergo nullus lapis reſpirat.*

8. Not. ſecundò, data duplici cauſa, proxima, & remota; concedendum eſſe duplicem effectum, proximum, & remotum: quia cauſa, & effectus ſunt correlatiua, quæ eſſe ſimul natura ſcribit Stagirita *c. de Ad aliquid.* Inter autem cauſam proximam, eiuſque effectum proximum adeſt neceſſaria, & eſſentialis connexio, itavt poſita cauſa proxima, neceſſariò ponatur eius effectus, & contra ſublata cauſa proxima, vtique eius effectus proximus neceſſariò aufertur; vt ſi tollatur forma à materia, remouetur eius informatio; & ſi anima à corpore ſeparetur, eius animatio, & quæ ab ipſa eſſentialiter dependent, remoueri oportet. Verùm huiuſmodi nexus indiſſolubilis haud ſemper reperitur inter cauſam remotam, eiuſque effectum, quia vtplurimum eſt eo amplior. Ideò ea poſita, non eſt neceſſe ponatur eius effectus. Hinc Ariſtoteles præcipit eam non affirmatiuam, ſed negatiuam eſſe efformandam in *Cameſtres*, qui eſt modus 2. figuræ, vt conſtat exemplo à me adducto *in fine* 1. *not.* in quo affertur cauſa remota reſpirandi, putà animal, quod non eſt cauſa præciſa, ſed habere pulmones, vt explicat Doct. 16. *vniuerſ.* §. *Ad* 3. *in ſolutione quinti*: piſcis quippè eſt animal non tamen reſpirat, quia caret pulmonibus, vt tangit Doct. 2. *d.* 34 *ante* §. *Ideò meritò.*

9. Not. tertiò, demonſtrationem propter quid conſtrui poſſe per cauſam extrinſecam, vt *quoties terra interponitur inter ſolem, & lunam, toties luna eclipſatur: quando autem ſol, & luna ſunt in capite, aut in cauda draconis, terra interponitur inter ſolem, & lunam: ergò tunc luna eclypſatur.* Aut per cauſam intrinſecam, quod euenit, cum medium eius eſt definitio ſubiecti, vt *omne rationale eſt riſibile: omnis homo eſt rationalis: ergò omnis homo eſt riſibilis.* Cùm autem demonſtratio efficiatur per quatuor cauſarum genera, vt probat Scot. *q.* 57. quarum duæ ſunt extrinſecæ, efficiens, & finalis: aliæ verò intrinſecæ materialis, & formalis. Ea autem eſt demonſtratio potiſſima, quæ ab Ariſtotele & Scot. demonſtratio ſimpliciter nuncupatur, quæ habetur per cauſam formalem, proximam, & immediatam. Reliquæ verò demonſtrationes ſunt ignobiliores, & viliores, eò quòd aliquibus conditionibus ad perfectam demonſtrationem neceſſariis deſtituuntur; aliquibus verò potiuntur, ratione quarum demonſtrationes nominantur non abſolutè, ſed cum addito, ſiue demonſtrationes ſecundariæ, & ſecundi generis, vt obſeruat Zab. *lib. de ſpeciebus demonſtrati* 5. *c.* 1. Quare diuidi poteſt demonſtratio vniuerſè ſumpta, in demonſtrationem propter quid, & quia: demonſtratio propter quid in primariam, & ſecundariam: illa conſtituitur per cauſam proximam, & immediatam; hæc per aliam cauſam alterius generis cauſarum à nobis prænarratarum. Rurſùs demonſtratio Quia diſpertitur in demonſtrationem ab effectu, & demonſtrationem per cauſam remotam. Iterum ſubſecari poteſt in eam, quæ eſt ab effectu immediato, necnon ab effectu remoto.

10. Aſſertio, duæ extant demonſtrationis ſpecies *Propter quid, & Quia,* ſumptæ eo modo, quo ſuprà ſunt explanatæ. Ita Scot. *quol. cit. & q* 5 *poſt* §. *ad q.* poſt. Ariſt. 1. *Poſt. c.* 4. *&* 10. eſſeque ſententiam veriſſimam non dubitat, Zab *c.* 1 *præalleg.* Probatur 1. omne verum neceſſarium, non notum ex terminis, habens connexionem neceſſariam cum alio vero neceſſario duplici tantummodo demonſtrari poteſt: ergò duplex ſolum ſtatuitur demonſtrationis ſpecies. Ant. probatur; aut enim demonſtratur à priori, id eſt à cauſa, & habetur demonſtratio Propter quid: aut demonſtratur à poſteriori, id eſt ab effectu, & eſt demonſtratio Quia. Igitur cum non ſuperſit alia connexio rerum neceſſaria, præter has duas, iure optimo infertur duas eſſe demonſtrationis ſpecies duntaxat. 2. duplex eſt tantum ſcientia ex 1. *Poſt T.* 41. *&* 2. *eiuſd. operis T.* 25. Ergò & duplex eſt ſolùm inſtrumentum ſciendi, ſiue duplex demonſtratio. Ant. eſt in promptu, aut enim ſcitur res per cauſam, & habetur ſcientia *propter quid*: aut ſcitur res per effectum, & oritur ſcientia *Quia.* Conſeq. tenet, quia iuxtà ſcientiæ ſpecies numerandæ videntur eſſe demonſtrationis ſpecies; cum ſcientia à demonſtratione, vti effectus à ſua cauſa proficiſcatur. Addo, quod omnis ferè diuiſio eſt bimembris, aut ad bimembrem eſt reuocanda, vt ex Doctore declaraui *l.* 2. *q. de differentia.*

11. Oppones primò, poteſt res ſciri nedum ſcientia *Quia*, vel *propter quid*; verum etiam ſcientia *Quia*, *&* *Propter quid* ſimul: ergò ſecundum triplicem ſcientiam, triplex recenſenda eſt ſpecies demonſtrationis. Ant. legitur 2. *Poſt. T.* 39. & diſertè ibi exponitur à Zab. Reſpondeo per accidens eſſe, vt eadem res ſciatur ſimul demonſtratione *Quia*, & *propter quid.* Non enim gignitur peculiaris, & 3. ſcientia, ratione cuius admittenda ſit 3. demonſtrationis ſpecies à duabus prænominatis diſtincta: cum non remaneat 3. connexio neceſſaria, & eſſentialis rerum, præter connexiones cauſæ, ad effectum, & effectus, ad cauſam, vt ſupra firmatum eſt.

12. Opp.

11. Oppones ſecundò, datur tertius cognoſcendi modus rem certò, & euidenter progrediendo ab effectu ad effectum, & ab æquali ad æquale: ergo admittenda eſt tertia ſpecies demonſtrationis à Themiſtio adinuenta. Ant. ſuadetur, cum duo effectus neceſſariò pendent ab vna, & eadem cauſa, & cum eam et reciprocantur, vnus per alium demonſtrari poteſt, procedendo ab æquali, ad æquale, vt à febre putrida duo accidentia promanant, nempè inæqualitas pulſus, & certi caloris in ægro reſidentis, veluti duo eius effectus cum ipſa febri conuertibiles, quorum vnus non eſt cauſa alterius, neceſſariò tamen coniunguntur, & ſic poteſt formari argumentum, ſiue demonſtratio ab effectu ad effectum. Habito tali calore in homine, adeſt inæqualitas pulſus: in Petro autem v. g. ineſt dictus calor: ergo & inæqualitas pulſus. Nego ant. ad eius probationem dico, inter eos effectus non haberi vllum per ſe nexum neceſſarium, niſi per accidens, & ratione tertij; cum vnus non ingrediatur definitionem alterius, nec vnus ſit cauſa, vel paſſio alterius. Idcircò à demonſtratione eſt alienum, vtpotè quæ petit per ſe vinculum neceſſarium vnius extremi, cum altero extremo: ac proinde huiuſmodi argumentatio in numero demonſtrationum haud eſt adſcribenda.

13. Oppones tertiò, à cauſis remotis nonnunquam prodeunt effectus cum ipſis conuertibiles: ergo ex eis conſtrui poteſt demonſtratio affirmatiua, in prima figura, quòd cum Ariſtotele ſuprà aſſertum eſſe videtur. Conceſſo ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia quæ rarò contingunt, ſunt per accidens, & à ſcientia per ſe non conſiderantur. Intuens autem Ariſtoteles, quod neceſſarium, & perpetuum eſt, aſſerit fieri demonſtrationem per cauſam remotam, vt in *Cameſtres*, vbi maior eſt vniuerſalis affirmatiua, minor, & concluſio vniuerſales negatiuæ.

14. Oppones quartò, quædam ſunt demonſtrationes, quæ non ſunt per cauſam, nec per effectum, vt *omnis homo eſt animal: Ioannes eſt homo: ergo Ioannes eſt animal.* Igitur diuiſio demonſtrationis præadducta manca, & diminuta eſt. Ant. eſt in confeſſo, cum animal nec ſit cauſa hominis, nec eius effectus. Conf. cum definitio per definitum, aut è contrà definitum per definitionem demonſtratur, non eſt vlla demonſtratio ex duabus præaſſignatis: ergo præfata diuiſio eſt inſufficiens. Quidam hoc argumento preſſi conuincuntur, & concedunt eam diuiſionem eſſe inadæquatam, & inſufficientem. Verùm ego hoc non anguſtor; ſiquidem huiuſmodi argumentationes tenent per locum intrinſecum à toto vniuerſali, ad partes ſubiectiuas, vt explicui *in Epitome lib. 3. quæſt. 3. art. 3.* Præſertim quia hæ procedunt à principiis eſſentialibus, quæ ſe habent veluti cauſæ fusè ſumptæ, maximè Logicè loquendo, vbi genus ſe habet vt materia, & differentia vt forma, ad conſtituendum totum, quod eſt ſpecies ex illis conflata, vt dixi *lib. 2.* Ideóque ſub præfata diuiſione capiuntur.

ARTICVLVS II.

An demonſtratio ſit ex præmiſſis veris.

15. QVinque conditiones recenſentur in definitione demonſtrationis materialis *art. præcedente* adducta, nunc ſigillatim examinandæ; inter quas principem locum tenet præmiſſarum veritas: demonſtratio quippè ex veris conſtare debet, quod eſt commune aſſertum Ariſt. *in præſenti*, Scot. *ibid. q.* 11. & aliorum. Probatur autem 1. effectus nos ducit in cognitionem ſuæ cauſæ, vt tradunt Philoſophi cum Ariſt. 1. *Met. c.* 2 effectus autem demonſtrationis eſt verus, nempè ſcientia, cuius finis, præcipuè ſi fuerit ſcientia ſpeculatiua, eſt veritatis contemplatio, *ex 6. Met. c.* 1. Ergo & cauſæ, eius, quæ ſunt præmiſſæ, debent eſſe veræ. Secundò, vulgò receptum eſt apud Dialecticos concluſionem ſequi debiliorem partem, vt ſi vna præmiſſarum ſit negatiua, concluſio erit negatiua; ſi particularis, concluſio quoque fiet particularis: ac proinde ſi præmiſſarum aliqua extet falſa, concluſio vtique falſa euadet: at ſcientia, quæ poſita eſt in concluſione nec falſa, nec de falſo eſſe valet, vt patet ex eius deſcriptione habita 1. *Poſt. cap.* 2. Ob id ſubdit Philoſophus *ibid.* interprete Philopono, falſi nulla eſt ſcientia, igitur demonſtratio procedit ex veris. Maior autem excitat difficultas, vtrùm præmiſſæ ſint concluſione veriores. Nam à parte negante ſtant Hurt. *diſp.* 11. *ſect.* 2. Arriaga *diſp.* 13. *ſect.* 3. & Fuentes *quæſt.* 19. *diff.* 1. *art.* 2. Partem verò affirmantem tuentur communiter alij à præfatis Nuperis allegati. Hanc litem diſtinctione iudico eſſe dirimendam, videlicet præmiſſæ fundamentaliter, ſumptæ ſunt veriores concluſione, non autem formaliter, vt plenum feci *lib.* 4. *quæſt.* 4. *art.* 2.

16. Aſſertio, demonſtratio ex præmiſſis concluſione verioribus fundamentaliter ſumptis procedit, non autem ex eiſdem formaliter acceptis. Hanc aſſertionem quoad ambas partes probant patroni vtriuſque ſententiæ prærecenſitæ; & quidem: Prima pars ſuadetur 1. ex Ariſt. tum hîc, tum etiam 4. *Met. T.* 18. *cap.* 4. & Scot. *ibid. & 2. diſt.* 16. *quæſt. vn.* §. *Ad* 1. *tertia via paulò poſt AA.* affirmantibus, aliquid poſſe eſſe verius alio, aut falſius. Probatur ſecundò, veritas eſt conformitas intellectus cum obiecto: ſed aliqua propoſitio de obiecto eſt verior alia, vt verius eſt hominem eſſe animal rationale, quam hominem eſſe album: quare præmiſſæ conflatæ ex terminis de obiectis verioribus ſunt veriores concluſione, quæ ex eis deducitur. Tertiò falſius eſt dicere tria, & duo eſſe mille, quàm dicere tria, & duo eſſe ſex: falſiúſque eſt dicere hominem eſſe lapidem, quam canem. Quamobrem verius eſt dicere tria & duo eſſe quinque, quam dicere Petrum ſcribere, aut currere. Conſequentia tenet fulta illo axiomate, *oppoſitorum eadem eſt ratio, & diſciplina.* Ant. patet, quia illa eſt neceſſaria; hæc verò contingens. Quartò, Authoribus plerumque inter ſe decertantibus de vna, eademque re aduerſas opiniones tutantibus, indicatur alterutra verior, quæ nimirum eſt conformior rei, de quâ agitur. Amplius, docente philoſopho in præſentia, concluſio eſt vera propter præmiſſas veras: ergo præmiſſæ ſunt concluſione veriores: Conſeq. liquet ex illo elogio, *propter quod vnumquodque tale, & illud magis*, infrà gloſſandum, & explanandum. Secunda pars eſt conſentanea Scoto 1. *Poſt. quæſt.* 13. *ad finem*, & Scotiſtis alleg. *lib.* 4. *quæſt.* 4. *art.* 2. *aſſert.* 2. docentibus veritatem formaliter eſſe relationem: hinc probationem huius ſic depromo, relatio formaliter capta non ſuſcipit magis, & minus, ſiue in concreto, vt *vnus pater non eſt magis pater, quam alius pater:* ſiue in abſtracto, vt *vna paternitas non eſt magis paternitas, quàm alia paternitas*: veritas autem formaliter eſt relatio, vt loco nunc cit. oſtendi: ergo veritas præmiſſarum formaliter non eſt maior, vel minor veritate concluſionis ex illis cauſatæ, & collectæ. Denuò, veritas eſt commenſuratio, & adæquatio actus intellectus cum obiecto: huiuſmodi autem adæquatio conſiſtit in indiuiſibili. Si enim obiectum adæquatur actui intellectus, aliud obiectum magis ei adæquari nequit, ſecùs non ei adæquaretur, quod eſt contrà ſuppoſitum. Deinceps indiuiſibile non ſuſcipit magis, & minus: cùm ergo veritas ſit indiuiſibilis, æqualis eſt formaliter in præmiſſis, ac in concluſione. Iſta ratio non videtur fauere illis, qui veritatem ab actu intellectus non diſtinguunt, quos commemoraui *loco nuper cit.* Siquidem cum per illos actus intellectus ſit qualitas, cui competit ſuſcipere magis, & minus, veritati huiuſmodi proprietas non videtur eſſe deneganda.

17. Oppones primò, contra 1. aſſert. nonnunquam ex falſo ſequitur verum, vt legitur *in l. conſequentiarum*

*Ioannis Maioris,reg.*1.& aſtruitur à Doct *quæſt.*15 §. *Ad quæſt.* & decerpitur ex Ariſtotele 1. *Priorum* citato à Lych. 1. *diſt.*2. *quæſt.*2. §. *Secundo principaliter.* Igitur neceſſe non eſt demonſtratio conſtruatur ex veris. Ant. patet in hoc ſyllogiſmo, *omne animal eſt nigrum: coruus eſt animal: ergo coruus eſt niger.* Vbi ex ma. falſa, & min. vera, colligitur concluſio vera. Conf. primò, Ariſtoteles 8. *Phyſ. T.*45. ex motu, quem falsò ab æterno ſtatuit, infert primum Motorem eſſe æternum; quod verum eſt. Conf. ſecundò in demonſtratione ad impoſſibile, vna præmiſſarum eſt ſemper falſa, vt arguit Doctor *vbi ſuprà*: non igitur omnis demonſtratio ex veris conficitur. Diſtinguo ant. per ſe, nego. per accidens, conced. Quod autem per accidens eſt, in ſcientiam non cadit, vt ſuprà monebam: ita interpretandi ſunt Scot. Maior, & alij dictum canonem recipientes. Ad 1. conf. adhibenda eſt eadem diſtinctio, & interpretatio; præſertim quia, ſecundum veritatem, & fidem Catholicam, Deus non neceſſarius, ſed liber primus extat motor, quod palam inſinuauit condens mundum in tempore, vt vberè oſtendi *Tract. de Creatione diſp.*1. Ad 2. conf. dici poteſt præmiſſam aſſert. capiendam eſſe de demonſtratione oſtenſiua, non verò de ducente ad impoſſibile, cuius cauſam attuli *in ant. artic. not.*1. & innuit Doctor præcit. *ante* §. *Contrà.* Vel dicito, cum eodem *ibidem*, huiuſmodi demonſtrationem ex veris fieri quoad tertium proceſſum, qui eſt ab interemptione hypotheſis, ad oſtendendum principale propoſitum eſſe verum.

18. Oppones 2. contra eamdem aſſert. fiunt demonſtrationes de vacuo, de infinito, & alio, quæ ſunt entia, ſiue falſa entia: non ergo ex veris ſemper demonſtratio componitur. Conſeq. tenet, quia verum eſt paſſio entis: igitur non ens, non eſt verum; cum oppoſita eiſdem proprietatibus non fruantur. Ant. ſuadetur, illa ſunt quoquo modo ſcibilia, cum à Phyſica conſiderentur, quæ eſt ſcientia realis; præſertim quia, de non ente ſciri poteſt, quod opponitur enti. Itaque de eo, aliiſque præcenſitis effici valet demonſtratio ſcientifica, ac proindè demonſtratio non ſemper ex veris formatur. Reſpondeo cum Doctore *eo in loco* §. *Ad primum*: de illis, & conſimilibus haberi demonſtrationem, & ſcientiam negatiuam, non autem poſitiuam, quæ ſemper eſt ex veris, & ſic cum Ariſtotele in præſentia loquimur.

19. Oppones tertiò, contra ſecundam partem aſſert. vna ex proprietatibus relatiuis, ab Ariſtotele *cap. de Ad aliquid*, numeratis, eſt ſuſcipere magis, & minus: ergo, cum veritas ex aſſertis ſit relatio, deducitur indubiè hanc proprietatem ei congruere; atque adeò præmiſſæ eſſe queunt veriores concluſione. Confirmatur, vbi eſt maior vnio, maiorque conformitas extremorum in aliquo tertio, ibi eſt maior veritas, vt colligitur ex Doctore *in primo præcit.* in quibuſdam autem præmiſſis id contingit: ergo veriores extant præmiſſæ concluſione. Reſpondeo eam proprietatem attribui relationi non formaliter ſed fundamentaliter, hoc eſt ratione fundamenti, in quo fundatur, v. g. quia albedo, & nigredo ſuſcipiunt magis, & minus: ideò relationes ſimilitudinis, & diſſimilitudinis quæ in eis fundantur, perhibentur ſuſcipere magis, & minus. Quod etiam de contrarietate affirmatur, vt poſt Scotum *quæſt.*26. *prædicam* §. *De prima proprietate,* & Boëtium, notant Conimbr. *in comment cap.*7. Ad conf eadem valet reſponſio, & interpretatio, quæ mox eſt adducta.

ARTICVLVS IV.

An Demonſtratio ſit ex primis, & immediatis.

20. SEcunda conditio demonſtrationis ab Ariſtotele tradita eſt, quod ſit ex primis, & immediatis, quæ ab aliquibus duplex, vt inſinuat Doctor 1. *Poſt. quæſt.*11. §. *Ad* 1. *rationem*: à cæteris verò communiter, nuncupatim à Zab. *in com. T.*9. Arriaga, & Maſtrio, & Belluto *part.*2. Inſt. *Tract.*1. *cap.*4 *& diſp.*13. *quæſt.*3. *art.*1. vna tantùm conditio eſſe videtur, & non abnuit Doct. *loco nunc cit.* tametſi nonnullum inter iſta locet diſcrimen, ex diuerſa proprietate deſumptum: propterea alterutrum ſuperuacaneum, & diminutum iudicandum non eſt, vt vtriuſque vocabuli notio, & ſignificatio apertè demonſtrat, & non obſcurè indicat Doct. tum hic, tum etiam *quæſt* 1. *art.*1. ſiue ergo iſta differant, ſiue coïncidant, hanc proculdubio patiuntur expoſitionem dictis Doctoris conſentaneam. Demonſtratio eſt ex primis, id eſt principiis, interprete Scot. cit. *quæſt* 11. §. *Ad quæſt.* Ex immediatis, ſupple finaliter, vt *ibid. in fine loci cit.* Doct. explicat. Quamuis enim interdum demonſtratio fiat ex mediatis: nihilominus tandem ad immediata reducitur. Itaque demonſtratio conficitur ex principiis, quæ eſſe valent indemonſtrabilia, & communia, imò communiſſima, quorum meminit Stagirita *cap* 8 *huius lib.* Atque demonſtrabilia, & propria, quæ idem Philoſophus refert *ibid. &* 4. *Met. cap.*3. omnia autem patent in ſcientiis tam ſubalternis, quàm non ſubalternis. In his enim, præcipuè in Metaphyſica habentur principia communiſſima, & indemonſtrabilia: in illis verò principia demonſtrabilia, quæ licet à ſubalternatis non probentur, bene tamen à ſubalternantibus oſtenduntur, vt fusè in quæſtione de ſcientia ſum dilucidaturus. Prætereà, animaduerto propoſitionem appellari immediatam, & indemonſtrabilem, propterea quod caret medio; idque tripliciter poteſt contingere: primò quia caret medio à priori, & à poſteriori, vti ſunt principia omnium prima, quæ prorsùs ſunt indemonſtrabilia, vt *impoſſibile eſt idem de eodem affirmari, & negari,* & quæ conſiderantur à Philoſopho 4. *Met. cap.*3. *& indè.* Secundò quia medij eſt quidem expers à priori, non tamen à poſteriori, vt *homo eſt animal rationale*, hæc nullo potitur medio, per quod demonſtretur à priori: nihilominus per eius paſſionem, & quaſi effectum demonſtrari poteſt à poſteriori, vt *omne riſibile eſt rationale: omnis homo eſt riſibilis: ergo omnis homo eſt rationalis.* Tertiò quia medio à poſteriori ſpoliatur, tametſi eo gaudeat à priori, veluti ſe habet propoſitio mox allata, quæ cauſam ſortitur per quam demonſtretur à priori, non autem à poſteriori. Quod de neceſſariis aſſeritur, idipſum de contingentibus eſt aſtruendum.

21. Aſſertio, demonſtratio conficitur ex primis, & immediatis actu, vel virtute, ſiue finaliter. Eſt Scot. *in q. cit.* quoad ambas partes, quem ſequuntur Raconius *diſp.*1. *art.*4. Hurt. *diſp.*11. *ſect.*5. & Arriaga *diſp.*16. *ſect.*6. Prima pars probatur, nonnullæ demonſtrationes fiunt ex præmiſſis indemonſtrabilibus, tam à priori, quàm à poſteriori, vt ſuprà notaui, & exemplo illuſtraui: ergo huiuſmodi demonſtrationes, quæ ex illis conflantur, conſtant ex primis, & immediatis actu. 2. pars probatur, in effectibus, & cauſis per ſe non abitur in infinitum, vt patet *in Phyſ. l. de cauſis*, alioquin nihil ſciretur, vt infert Scot. *vbi ſuprà* §. *Ad q.* quædam autem ſunt propoſitiones demonſtrabiles per alias; vt cum fiunt propoſitiones, & argumentationes ex paſſionibus inuicem ordinatis, quarum vna oſtenditur per aliam, vt flebile, per riſibile, riſibile, per admiratiuum; & admiratiuum, per diſcurſiuum, &

rationale

ratione, in quibus tandem deuenitur ad principium immediatum, & indemonſtrabile. Igitur, finaliter demonſtratio conſtat ex primis, & immediatis.

22. Oppones 1. omnis demonſtratio eſt ex immediatis: ergo nulla demonſtratio fit ex mediatis; quia immediatum, & mediatum opponi videntur: nullam autem demonſtrationem conflari ex mediatis pugnat Ariſt. tū hic, tùm etiam 1. *Top.* 1. ac rationi, quia cùm quædã principia ſint immediata, quædam verò mediata, vt patet ex ſuperioribus, conſequenter deducitur, demonſtrationes eſſe mediatas, quæ ex mediatis principiis conſtruuntur. Diſtinguo ant. omnis demonſtratio fit ex immediatis proximè, aut remotè, ſiue actu, aut virtute concedo: proximè, & actu ſemper, nego; nam vt probat inſtantia, nonnullæ ſunt demonſtrationes, quæ actu, & proximè ex mediatis conſtant, quæ finaliter ad immediata reſoluuntur, vt ſcribit Doct. *in calce q. allegata.*

23. Opp. ſecundò, ſi omnis demonſtratio ex primis, & immediatis principiis componitur: ergò omnis demonſtratio eſt à priori, & à cauſa, nullaque à poſteriori, & ab effectu, quod contradicit Stagiritæ 1. & 2. *lib. huius operis*, communique Philoſophorum doctinæ. Reſ. cum Scot. præcit. per diſtinctionem conſequentis, de demonſtratione ſimpliciter quam definit Ariſtot. concedo, de demonſtratione ſecundum quid, vti eſt demonſtratio à poſteriori, & ab effectu, nego.

ARTICVLVS V.

An Demonſtratio ſit ex prioribus, & notioribus.

24. DE prima parte tituli propoſiti, non decertant Dialectici, cum luce verius ſit, præmiſſas propoſitiones antecedere concluſionem, quod quo modo intelligatur, quæue prioritas reperiatur inter eas, exploratum, & probatum eſt *q. 1. huius l a. 9.* & nonnihil tangetur *infrà in 1. not.* De 2. verò parte huiuſce art. video non omnes eſſe concordes, præſertim Neotericos, qui intentis à veteribus cupientes aliquid addere, in eorum ſententias non abire, noua in ſcholas inuehere conantur, defendentes principia nec certitudine, nec euidentia, nec perfectione concluſionem ſuperare, inter quos ſunt Arriaga *diſp. 16. ſect. 4. ſubſectione 2.* qui in præfatione ſui curſus Philoſophici monet Lectorem ab opinionum nouitate non eſſe formidandum: & Hurt. *diſp. 11. ſect. 3.* & alij quorum nomina ipſe Hurt. *ibi*, & Ruuius *c. 2. q. 5* retinent. Ipſum quoddam nouitatis amatores, & ſtudioſos præſtitiſſe in aliis rebus ſuo tempore, refert Aureolus *in Prol. fol 57. art. 2.* qui placiti ſui rationem ſectantes ab Ariſtotelica, communique doctrina declinarunt, præſertim Och. eiuſque diſcipuli, quos non tarò imitantur præfati Iuniores. Vulgus autem Philoſophorum eſt, Ariſtot. 1. *Poſt. c. 2.* Scot. *q. 11. §. Ad q. & q. 13. §. Ad q. dicitur* Inſeparatorum *diſp. 13. q 3. a 1.* Fuentes *q. 19. diſſ. 1. a. 3.* Racon. *diſp. 1. q. 3. a. 2. ſect. 1* Conimb. *a. 5. q. 2. c. 1.* & cæterorum docentium, præmiſſas eiſe notiores, euidentiores, & perfectiores concluſione, ſiue diuiſim, ſiue coniunctim accipiantur.

25. Not. 1. ex Doct. *q. 11 §. Ad 1. rationem.* primum bifariam vſurpari, vno modo in ſe, & abſolutè, hoc eſt per negationem prioris, ſic categoriæ perhibentur prima genera, quia ſuprà ipſa genera ſuprema non locatur aliud genus: altero modo per comparationem ad poſterius, hoc eſt primi, ad ſecundum: ita præmiſſæ dicuntur priores in ordine ad concluſionem, quæ eſt eis poſterior, veluti eſt effectus reſpectu ſuæ cauſæ. Hanc eamdem acceptionem patitur nomen *primogenitus*, vt obſeruant *Tract. de Deo Trino, diſp. 1. q 7.* Rurſus ex Ariſtot. nuper cit. *T. 5. c. 2. &* Scot. *q. 10 §. Ad primam.* prius, & notius dupliciter dicuntur: prius, & notius natura, & eſt quod longius diſtat à ſenſibus, vt vniuerſale: prius, & notius nobis, & eſt illud quod ſenſibus eſt proximius, vt ſingulare: nonnunquam quod eſt notius natura, quoque eſt notius nobis, vt ſunt multa diſciplinarum Mathematicarum, putà *omne totum eſt maius ſua parte.* Item *angulus rectus eſt maior angulo acuto.* Demonſtratio autem propter quid procedit ex prioribus, & notioribus natura: non ſic demonſtratio quia.

26. Not. 2. ſcientiam per demonſtrationem cauſatam, duo potiſſimum includere, certitudinem, & euidentiam, quæ ſe habent adinuicem, ſicut ſuperius, & inferius, ſiue magis commune, & minus commune. Omnis quippè euidentia includit certitudinem, non ècontra. Nam, fides eſt quidem certa, non tamen eſt euidens. Certitudo autem deſcribitur firma adhæſio intellectus alicui obiecto, vt certus ſum, Deum eſſe trinum, & vnum, quia firmiter adhæreo paginæ mihi atteſtanti. Euidentia verò eſt patens, & clara notitia de obiecto. Totum hoc elicitur ex Doct. *q 3. prol. & 3. d. 24. q. vn. §. Ad q. infrà D* adducens conditiones ſcientiæ, inter quas præcipuè locat certitudinem & euidentiam, inquiens, ſcientia eſt cognitio certa, & euidens. Perfectio autem dici poteſt integritas rei, quæ conuertitur cum bonitate, & pulchritūdine tranſcendentaliter ſumptis, vt ſignificant Sacri Interpretes *Gen. 1.* perfectum verò eſt, cui nihil deeſt, vt cum Scot. ſentiunt Gadins *Quol. 18. fol 182.* Pelbartus *Tomo 1. verbo perfectio.* & Vorilong 1. *d. 36.* quod alibi eſt diligenter perſcrutandum.

27. Not. 3. hoc axioma, *propter quod vnumquodque tale, & illud magis*, quo in præſentia vtitur Ariſtot. *T. 5. cap. 2.* & meminit 4. *Met. T. 4.* ad probandas præmiſſas eſſe notiores, & euidentiores concluſione à pleriſque anguſtari multis conditionibus, quarum quinque recenſet Maior 1. *Poſt. fol 69. §. Nota & §. Epilogando*, concludit illud tantum habere locum in genere cauſæ efficientis, & finalis. Tatat. *ibi l. q. 2. ſcibili 4.* ad eius explicationem, & veritatem tres conditiones adducit, duas ponit Ariſtoteles *in Met cit.* & tertiam addunt alij Prima eſt, vt quod de cauſa, & effectu prædicatur, formaliter vtrique conueniat: obid non valent hæ inſtantiæ, aër eſt calidus propter ſolem: ergò ſol eſt magis calidus. Item, petrus eſt ebrius propter vinum: ergò vinum eſt magis ebrium; quia nec ſoli formaliter competit calor, nec vino ebrietas. 2. vt quod de cauſa, & effectu perhibetur, ſuſcipiat magis, & minus, propterea non rectè deducitur, Franciſcus eſt homo propter patrem eius: ergo pater eius eſt magis homo. 3. vt vnum reſpectu alterius, inter quæ fit comparatio, ſit cauſa totalis, & adæquata, defectu cuius non ſequitur, compoſitum naturale eſt perfectum propter formam: ergò forma eſt perfectior compoſito, quia forma eſt eius cauſa partialis, ipſo toto, quod eam includit, imperfectior, affirmante Scot. 1. *d. 5. q. 2. §. Loquendo. Sub M.* Has moderationes attingit doct. 1. *Perib § Ad partem oppoſitam. Et 1. Poſt. q. 12. §. Ad q & §. Ad primam* inquiens prænominatum proloquium capiendum eſſe de cauſa efficiente, & vniuoca per ſe eſſentiali, & totali.

28. Aſſertio, præmiſſæ demonſtrationis ſunt notiores, euidentiores, & perfectiores concluſione. Ita Scot. *locis prallegato 1. not. cum* Ariſtot. *paſſu memorato.* Probatur 1. illud eſt alio notius, euidētius, & perfectius ſecundū ſe, quod eſt cauſa alterius, vt aſſerui *l. 5. Phyſ. q. 1. a. 5.* De ratione quippè cauſæ videtur eſſe, vt quidquid extat in effectu præſtātius & excellētius reperiatur in cauſa, cū cauſa virtualiter contineat ſuum effectū: præmiſſæ autem, ex alibi dictis ſunt cauſæ cōcluſionis: ergo concluſione exiſtente nota, certa, euidente, & perfecta, præmiſſæ ſunt notiores, certiores, euidentiores, & perfectiores. Conſeq. patet per regulā præaſſignatā, *propter quod vnūquodq; tale, & illud magis*, quæ concinnè noſtræ aſſertioni congruit, vnà cum conditionibus præ-

 esplicatis,

ſit. tribuſque modificationibus magiſtratum, & firmatum: hoc autem in multis cernitur falſum, potiſſimum in hoc, ferrum eſt calidum propter ignem: ergo ignis eſt magis calidus. Ant. eſt verum, & conſequens falſum. Ferrum autem magis lædit ipſum tangentem, quam ignem, ergo ferrum eſt calidius. Quod non prouenit, niſi à maiore calore, qui extat in ferro. Reſpondet Scot. *quæſt.* 12. Id eſſe per accidens: etſi enim ferrum magis calefaciat, quam ignis, hoc non oritur à maiore calore inhærente in ferro; ſed à denſitate materiæ, in qua virtus caloris eſt vnita, ac proindè actiuior, iuxta illud vulgatum, *virtus vnita fortior ſeipſa diſperſa*, vt innuit Doctor 2. *diſtinct.* 42. *quæſt.* 4. §. *Reſpondeo G.* & ediſſerit Maior *fol.* 69. *colum.* 4. Reliqua demonſtrationis conditio eſt, quod ſit ex cauſis, quam examinaui *quæſt.* 1. *art.* 8. Cum enim demonſtratio ſit perfectus ſciendi modus, debet ex cauſis conſtare, quia ſcientia eſt cognitio rei per cauſam ex 1. *Poſt T.* 5. ſiue cauſa ſit actualis, ſiue virtualis, vt præſtat Philoſophus 2. *Cœli T.* 13. Siquidem cum ibi probaſſet orientem eſſe dextrum, ſeu principium motus, ſibi obiicit, motum cœli nunquam cœpiſſe, quia in eius ſententia mundus eſt æternus, reſpondet, quod ſi motus inchoaſſet, ab oriente ſuum duxiſſet exordium. Vnde patet eo in loco Ariſtotelem, ad demonſtrandum vti cauſa virtuali, quæ deſcribitur ea, quæ effectum re vera non producit, tamen ſi effectus produceretur, non ab alia, quam ab illa, quæ aſſignatur, promanaret, vt in Deo incomprehenſibilitas ab infinitate, & æternitas ab immutabilitate prodiret, affirmantibus geminatis Scotiſtis 2. *part. Inſt. Tract.* 1. *cap.* 4.

Articulus VI.

An præmiſſæ demonſtrationis ſint ex neceſſariis, & de omni.

36. Quidam Recentes, inter quos numerantur Hurt. *diſp* 9. *ſect.* 6. & ex parte Arriaga *diſp.* 16. *ſect.* 7. necnon Conimbr. *cap* 7. *quæſt.* 1. *art.* 3. *ad* 2. penes ſingularia tantùm, conſtanter aſſeuerant demonſtrationem poſſe effici ex contingentibus, ſingularibus, & corruptibilibus. Quibus ego oppono vniuerſam pene Philoſophorum Scholam, in primis Ariſtotelis 1. *Poſt. cap.* 4. 8. & alibi, Scot. *quæſt.* 14. Maioris *ibidem*, *fol.* 70. §. *Ad* 2. Fuentes *quæſt.* 19. *diſſ.* 1. *art.* 7. & aliorum docentium, demonſtrationem confici ex neceſſariis, vniuerſalibus, & æternis.

37. Not. primò, Ariſtotelem citat. *cap.* 4. *&* 7. *T.* 44. afferre alias demonſtrationis conditionis, videlicet demonſtrationem conſtare ex *neceſſariis*, *propriis*, *de omni*, *per ſe*, *& de prædicato vniuerſo*, quas non adducit, nec memorat *cap.* 2. *eiuſdem lib.* vbi demonſtrationem definit, præcipuaſque eius conditiones explorat, rationem reddit Zab. *libro de ſpeciebus demonſtrationis cap.* 3. quia illæ ab his non diſtinguuntur, at iſtæ, illas implicitè continent, quas *cap.* 4. *alleg.* explicitè docet. Enim verò, principia eſſe vera, immediata, priora, & notiora eſſe nequeunt, niſi ſint propria, *de omni*, *per ſe*, *& ſecundum quod ipſum*, vt magis ex dicendis conſtabit. Vnde notantur tres gradus neceſſitatis ad demonſtrationem requiſiti, quorum primus eſt, vt demonſtratio ſit, *de omni*: ſecundò, vt ſit *per ſe*, & tertiò, vt ſit *de prædicato cum ſubiecto conuertibili.* Hi autem ſigillatim à nobis ſunt explanandi, & quidem primus in præſenti, & cæteri in duobus proximis articulis.

38. Not. ſecundò, ſyncategoremata, ſiue ſigna vniuerſalia, putà *omne*, vel *nullum*, cuilibet ſubiecto oppoſita reddere propoſitionem vniuerſalem, vt *in Epitomè* admonui *lib.* 2. *quæſt.* 5. *art.* 3. Cùm ergo ait Ariſtot. demonſtrationem aut propoſitionem demonſtrationis, vt exponit Zab. *lib.* 1. *de propoſitionibus neceſſariis in fine cap.* 2. *&* 1. *Poſt. in comm. cap.* 4. debere eſſe, *de omni*, ideſt de ſubiecto vniuerſali, ratione cuius appellatur vniuerſalis. Quoniam verò vniuerſalitas penes duo peti poteſt, hoc eſt, penes ſubiectum, de quo eius prædicatum vniuerſaliter enuntiatur: & penes temporis perpetuitatem: proptereà exoritur duplex prædicatio, videlicet de *omni prioriſtico*, *& de omni poſterioriſtico.* Illa eſt, cum prædicatum dicitur de omni ſubiecto, nulla habita ratione vniuerſalitatis temporis, vt ſi modò omnes homines forent albi, hæc eſſet de omni prioriſtico, *omnis homo eſt albus.* Quod ſi nedum omni ſubiecto, verumetiam omni tempore prædicatum adaptatur, & enuntiatur de ſubiecto, ſic habetur propoſitio de omni poſterioriſtico, vt *omnis homo eſt animal.* Prior nuncupatur de omni prioriſtico, eo quod *in libro Priorum*, ſola forma ſyllogiſtica, abſque temporis perpetuitate attenditur. Poſterior autem nominatur de omni poſterioriſtico: proptereaquod attenditur in ea temporis vniuerſitas, & perpetuitas. Quamobrem iſte primus neceſſitatis gradus duas expoſtulat conditiones, alteram, quæ eſt ſubiecti vniuerſitas, & perpetuitas: alteram verò, quæ eſt perpetuum vinculum ſubiecti cum prædicato, de quo egi *libro quarto.*

39. Aſſertio prima, præmiſſæ demonſtrationis debent eſſe neceſſariæ. Hanc expreſsè cum Ariſtotele tenet Scotus citatus *in principio art. &* 1. *diſtinctione* 3. *quæſtione* 4. §. *Ad* 2. *artic.* Probatur primò, quæ ſunt principia immediata, aut mediata ſunt neceſſaria: præmiſſæ autem demonſtrationis ſunt principia immediata, aut mediata: ergo eius præmiſſæ ſunt neceſſariæ. Ma. luce meridiana eſt clarior: & quidem principia eſſe neceſſaria, maximè immediata legitur 2. *Met. cap.* 1. Prima principia ſunt nota omnibus ſicut ianua in domo, quia ianua neminem latet, vt allegat Doctor *in primo mox citato* §. *Iſta rationes.* Et exponit *in Met. paſſu memorato*, vbi Antonius Andreas, Orb, & alij. Mediata quoque eſſe neceſſaria conſpicitur, quia ſuam ex primis, & immediatis hauriunt neceſſitatem. Min. ſatis liquet ex præcedentibus articulis, & definitio materialis demonſtrationis apertiſſimam eam facit. 2. *ex primis precitatis* §. *De ſecundis E.* effectus naturalis, & neceſſarius habet cauſam naturalem, & neceſſariam, veluti effectus liber, & contingens, cauſam liberam, & contingentem: effectus autem præmiſſarum demonſtrationis eſt neceſſarius, putà concluſio, quæ neceſſitatem formæ ſyllogiſticæ, & materiæ ſortitur, vt patet *in prol. quæſtione* 4. Et in hoc differt ſyllogiſmus demonſtratiuus à topico, quia hic ſolam formam ſyllogiſticam participat: ille verò vtraque gaudet. Demonſtratio igitur conflatur, ex principiis neceſſariis.

40. Aſſertio ſecunda, demonſtratio exigit præmiſſas *de omni poſterioriſtico.* Ita Scotus cum Ariſtotele *vbi ſuprà*, & ſequitur *ex ant. aſſert.* Ea quippe eſt propoſitio *de omni poſterioriſtico*, cuius prædicatum de omni parte ſubiectiua eius ſubiecti, quo conſtat, enuntiatur, eſtque inter ambo eius extrema perpetuus nexus, vt declaraui *in ſecundo not.* Præmiſſæ autem demonſtrationis ſunt huiuſmodi, vt probaui *in* 1. *aſſert.* ergo demonſtratio contexitur ex præmiſſis *de omni poſterioriſtico.*

41. Aſſertio tertia, demonſtratio ex vniuerſalibus, & incorruptibilibus, & perpetuis confici debet. Prima pars eſt Ariſtotelis *hoc loco*, *&* 3. *de anima T.* 80. 7. *Met. T.* 53. & alibi frequenter. Et Scot. *ibidem in fine quæſt.* 34. *& collatione* 36. §. *Ad* 1. *iſtorum.* Probatur primò, demonſtratio ſit ex præmiſſis de omni, vt patet ex ſuperiori aſſert. Nequit autem eſſe de omni, niſi ſit ex vniuerſalibus, vt claret *ex* 1. *not.* Ergo demonſtratio conſtat *ex vniuerſalibus.* Secundò, ſcientia eſt vniuerſalium *ex* 2. *de anima T.* 60. Ideò Plato ad-

inuenit

inuenit rerum ideas, negaret vniuerſalia, de quibus eſt ſcientia, vt notum feci *l. 2. quæſt. 1. art. 3.* Iterum, ſingularium non ſunt propriæ paſſiones diſtinctæ à proprietatibus naturæ communis, vt fatentur Conimb. *c. 7. q. 1. a. 1.* poſt Scot. *2. d. 9. q. 2. §. Ad argumenta X* Ergò ex illis non conſtruitur demonſtratio. Secunda pars defenditur ab Ariſtotele. *1. Poſt. c. 7. T. 21.* & Scot *ibid. q. 14. §. Ad 5. dicitur.* Probatur 1. neceſſaria ſunt incorruptibilia, & perpetua, vt deducitur ex definitione ſcientiæ allata ab Ariſtotele *1. Poſt. c. 2. T. 5* Et ratio eſt, quia abinuicem ſunt indiſſolubilia, & inſeparabilia. Demonſtratio autem fit ex neceſſariis, vt oſtendi *in 1. aſſert.* ergò quoque ex æternis, & perpetuis. 2. concluſio demonſtrationis eſt de æternis, & incorruptibilibus, quia eſt ſcientifica, ſcientia autem eſt de incorruptibilibus, & æternis, ex eodem Ariſtotele *vbi ſupra*: ergo & præmiſſæ debent eſſe incorruptibiles, & æternæ, cum ſint vniuerſales: at ſi vna præmiſſarum foret ſingularis, concluſio pariter eſſet ſingularis, ac proindè corruptibilis, vt arguit Philoſophus cit. *T. 22.*

42. Oppones primò contra 1. aſſert. Ariſtoteles *1. Poſt. c. 24. T. 44.* & Scot. *1. d. 3. quæſt. 4 §. De ſecundis E.* ſcribunt, omnem ſyllogiſmum fieri, aut per propoſitiones neceſſarias, aut per eas, quæ vtplurimùm, vt pluuiæ hyeme, & calores æſtate: quæ autem fiunt vtplurimùm, ſunt contingentia: ergò demonſtratio non ſemper conſtat ex præmiſſis neceſſariis. Conſ. 1. Phyſica, quæ ab omnibus fere Philoſophis defenditur eſſe ſcientia, eſt de mutabilibus, putà elementis, & mixtis, quæ perennem ſubeunt mutationem, & viciſſitudinem, vt quotidiana patet experientia: non ergò ſyllogiſmus demonſtratiuus ex neceſſariis, & immutabilibus conflatur. Conſ. 2. lunam pati eclypſim, rarò contigit: quod autem rarò euenit, contingens eſt; & tamen habetur per demonſtrationem; ac proindè demonſtratio confici poteſt ex contingentibus. Reſpondet Auerr. aliique interpretes, duplex eſſe genus demonſtrationum, quædam enim ſunt mathematicæ, quæ fiunt ex neceſſariis ſimpliciter: nonnullæ verò ſunt naturales, quæ componuntur ex iis, quæ fiunt frequenter, vt de cauſa naturali eiuſque effectu affirmat doct. præcit. Quod ſi per oppoſitionem obicis impediatur, id eſt per accidens, quod ſcientifica cognitione non eſt dignum. Idque deducitur ex Ariſtotele, qui *1. Prior. c 13. ſect. 1.* inquit, neceſſarium illud eſſe, quod vtplurimum fit. Vel dicito, Ariſtotelem *ibi* loqui diſiunctiuè, nempè omnem ſyllogiſmum demonſtratiuum effici ex neceſſariis: Dialecticum verò ex iis, quæ ſæpè fiunt: ſic tollitur omnis contradictio in dictis Philoſophi. Ad 1. conſ. quid dicendum ſit patet *ex l. 1. Phyſ. quæſt. 1.* vbi oſtenſum eſt, quomodo res phyſicæ cadunt ſub ſcientiam, ratione connexionis neceſſariæ, quæ inter eas habetur, notante Fuente præ nomin. Ad 2. conſ. dico cum Scot. cit. eam inniti illi principio per ſe noto: putà, opacum interpoſitum inter luminoſum, & perſpicuum impedit luminis multiplicitatem, ad tale perſpicuum: terra autem eſt tale opacum interpoſitum inter ſolem, & lunam: ideò demonſtratione propter quid ſcitur, lunam eclypſari. Itaque quoties fit talis interpoſitio, deliquium patitur luna, quia cauſa eſt naturalis ad effectum eius naturalem cauſandum, reclamante Ruuio *c. 4. quæſt. 1.*

43. Oppones ſecundò, ex effectibus contingentibus, & ſingularibus à Deo productis, demonſtratur exiſtentia ipſius Dei, quæ eſt neceſſaria, iuxta illud Sap. 13. *A magnitudine ſpeciei, & creaturæ cognoſcibiliter poteſt creator horum videri.* Et Rom. 1. *Inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna eius virtus, & diuinitas*: ergo ex contingentibus, & neceſſariis effici valet demonſtratio. Confirmatur, Theologia, quæ numeratur inter ſcientias, eſt de contingentibus, & ſingularibus, vt de Deo creante, & conſeruante, naturam humanam aſſumente, & cæteris, quæ ſunt contingentia, & ſingularia. Reſpondeo præfatos effectus inſpectari poſſe dupliciter, penès exiſtentiam, & productionem eorum liberam: aut penès dependentiam eſſentialem, quam habent à Deo. Primo modo in demonſtrationem non veniunt: 2. verò modo, maximè; quia impoſſibile eſt eſſe creaturam, & à Deo eſſentialiter, & neceſſariò non dependere. Hinc rectè ſubdit Fuentes, ex exiſtentia creaturæ neceſſariò inferri exiſtentiam Dei, à quo neceſſariò ipſa creatura dependet. Ad conſ. occurrit Scot. *quæſt. 4. prol. §. ſed aliud. C* Theologiam eſſe ex neceſſariis de poſſibili, nempe quod Deus eſt creatiuus, & ſuſceptiuus naturæ humanæ, ſic intelligendo, quod vt ſumuntur ſecundum potentiam ſunt neceſſaria; quamuis ea poni in effectu, non ſit neceſſarium. Non enim neceſſarium eſt Deum creare, ſed Deus neceſſariò eſt creatiuus.

44 Oppones tertiò, conſtruuntur demonſtrationes de ſole, luna, & Deo, vt aſſerit Doct. *1. d. 2. q. 5. §. Ex his C.* Huiuſmodi autem ſunt ſingularia: ergo demonſtratio effici poteſt ex ſingularibus. Reſpondet Doct. *collatione 36.* ex Ariſtotele *5. Met. 55.* ſi aliqua ſcientia eſt de vno, vt de Deo, vel ſole, eſſe de Deo ac ſi eſſent mille Dij, vt patet ſecundum Auer. *6 Eth.* Ideò Theologia eſt de Deo vt de vniuerſali, ac ſi eſſent plures Dij, licet Deus ſit ſingularis. Hæc reſponſio licet, de ſole, & luna, aliiſque, quorum ſpecies vno tantùm indiuiduo actu exiſtente gaudent, locum habeat, quia earumdem ſpecierum multa indiuidua ſunt poſſibilia: veruntamen de Deo valere non videtur, propterea quod multitudo Deorum repugnat, vt oſtendam *in Met.* Dici poteſt. Ariſtotelem, & Auer. in quorum ſenſu loquitur *ibi* Scot. differere ſecundum vulgarem opinionem admittentium Deorum multiplicitatem, & poſſibilitatem. An verò ſingulari æterno, & neceſſario, de eo poſſit eſſe ſcientia, non negat Scot. idque fortaſſis non renuerent Ariſtoteles, & Auer. vt contrà Vaſquez *1. p. q. 1. a. 1. c. 7.* obſeruat Faber *in prol. q. 3. diſp. 6. c. 1. num. 5.*

ARTICVLVS VII.

An demonſtratio fiat ex præmiſſis per ſe.

45. MVltus eſt Doctor ſubtilis *1. Poſt. à q. 15. ad 29.* in ſtabiliendis, & declarandis modis per ſe traditis ab Ariſtotele *cit. c. 4. T. 30.* de quibus etiam copioſè differunt Pelbartus *Tom. 1. verbo modus intrinſecus.* Formaliſtæ cum. Sirecto *art. 3. partiali, & 2. principali Tract. Form.* Maior *1. Poſt. fol. 71.* Tatar *q. 3.* Ioannes de Magiſtris *ibid.* & ego nonnihil tetigi *in Epit. l. 1. quæſt. 2. a. 2.* Pro iſtorum autem faciliori captu.

46. Not. primò, vulgò vnum alteri dicitur per ſe conuenire, vt innuunt Doct. *quol. 1 §. de 2. P.* Gad. *ibid. &* Orbel. *5. Met. c. 7.* quod intrinſecè, & neceſſario ei congruit, vt eſſe rationale per ſe competit homini: è contra per accidens aliquid alicui dicitur adaptari, quod extrinſecè, & contingenter ei aduenit, ſic eſſe album, aut nigrum per accidens accommodatur homini. Aduertit autem Scot. *q. 15. præcit.* & inſinuat *quol. 9. A.* hanc conditionem per ſe poſſe bifariàm accipi, nimirum in propoſitionibus, & in rebus. Primo modo facit modum inhærendi: 2. verò modo conſtituit modum eſſendi, & vtroque modo talis conditio per ſe eſt poſſibilis. Eſt autem poſſibilis in propoſitionibus, quia in aliquibus enunciationibus ſubiectum eſt cauſa prædicati, & in quibuſdam prædicatum eſt cauſa ſubiecti. Exemplum primi, in ſecundo modo dicendi per ſe *homo eſt riſibilis*, quia à principiis ſubiecti eſſentialibus prodit paſſio. Exem-

plum

plum ſecundi in 1. modo dicendi per ſe *homo eſt animal* quando ſcilicet pars definitionis prædicatur de definito, aut tota definitio de toto definito, vt *homo eſt animal rationale*. Iudem hæc conditio eſt poſſibilis in rebus, & conſtituit modum eſſendi, excluditque principem cauſam, ſecundum Linconienſem. Idque tripliciter; aut enim excludit cauſam efficientem, & finalem, ſic tantum 1. cauſa eſt per ſe, quia nec efficientem, nec finalem cauſam ſortitur, cùm ſit efficiens, & finis omnium. Aut excludit cauſam materialem, & ita Intelligentiæ ſunt per ſe, quia ſunt materiæ expertes. Aut per ſe excludit eſſe in ſubiecto, & hoc modo ſubſtantia eſt ens per ſe; & hic modus reduci poteſt ad cauſam materialem, quia ſubſtantia eſt ſuſceptiua accidentis.

47. Not. ſecundò, de numero modorum dicendi per ſe, non vnum eſſe omnium Dialecticorum ſenſum. Quidam namque vt Linconienſis in præſenti, teſte Scot. *quæſt.* 16. duos tantum modos dicendi per ſe admittunt. Alij, vt S. Thom. ab eodem Doct. *ibid.* relatus tres ſolùm modos dicendi per ſe recipiunt. Nec deſunt, qui plures quam quatuor excogitent, inter quos eſt Themiſtius, qui quintum dicendi modum adiicit. Communis autem opinio eſt Ariſtotelis *c.4. primi Poſt.* Scot. cit. Tromb *Tract. Form. fol.* 45. & aliorum eo in loco quatuor dicendi modos per ſe connumerantium. Huius quaternarij numeri ratio adduci poteſt ex Tromb. *cit. in fine pag.* 2. Quidquid dicitur per ſe de alio, aut dicitur, vt prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti, & habetur 1. modus dicendi per ſe, *vt homo eſt rationalis*; aut vt prædicatum eſt propria paſſio ſubiecti, ac exurgit 2. modus dicendi per ſe, *vt ſubſtantia eſt ſubſiſtens*; aut denique per prædicatum exprimitur propria cauſa effectus ſubiecti, ſiue vt ait Tatar. quando ſubiectum includit cauſam, per quam productum ſibi ineſt, & oritur 4. modus dicendi per ſe, vt *ignis calore calefacit*, explicante Scot. 1 *d.* 32. *quæſt.* 1. §. *Contra.* Omnes autem huiuſmodi communi nomine dicendi per ſe gaudent, & meritò, iudice Zab. *lib. de propoſitionibus neceſſariis. c.* 3. quia Logica *in* 1. *Poſt.* conſiderat modos dicendi per ſe, *in lib. Perih.* modos enunciandi, relinquens modos eſſendi ad 5. *Met c.*28. *T.* 33. Quilibet verò iſtorum proprio potitur vocabulo. Etenim 1. modus appellatur modus per ſe prædicandi, ac fortaſsè de cauſa, quia definitio eſſentialiter, & quidditatiuè prædicatur de definito. 2. modus vocatur per ſe inhærendi, ita dictus, proptereà quod paſſio, quæ de ſuo ſubiecto prædicatur, ipſi neceſſariò, & naturaliter ineſt. 3. nominatur per ſe eſſendi, quia perhibetur de iis, quæ per ſe ſunt, ſiue per ſe ſubſiſtunt, quem etiam competere 2. ſubſtantiis ſcribit Doct. 1. *Poſt. quæſt.* 31. Quartus nuncupatur modus per ſe cauſandi, quia denotat cauſam coniunctam cum ſuo actuali effectu, vt monſtratur de igne calore calefaciente, & indicat Doct. 3. *diſt* 7. *quæſt.* 1. §. *Quarto.*

48. Not. 3. ex Scot. mox cit. *&* 1. *d.* 8. *q.* 3. *T ex* 1. *Poſt. q.* 10. Tromb. & aliis Formaliſt. Prænominatis, hos modos ſuos ſortiri gradus, & conditiones. Primi modi duæ extant potiſſimùm conditiones ab Ariſtotele *T.* 30. inſinuatas: altera eſt, vt prædicatum inſit ſubiecto, hoc eſt, vt fiat prædicatio naturalis, defectu cuius, hæc non eſt primi modi, *animal eſt homo*, notante Scot. *quæſt* 18. *primi Poſt.* Altera, vt prædicatum dicatur de ſubiecto in quid, ideſt, vt ſit definitio integra, vt *homo eſt animal rationale*: aut pars definitionis, vt *homo eſt rationalis*: aut quoduis aliud proximum, aut remotum pertinens ad eius eſſentiam, ſiue ſit tranſcendentale *vt homo eſt ens*, ſiue prædicamentale, vt *homo eſt corpus*. Ad hunc quoque modum reuocantur propoſitiones identicæ, cùm idem de ſeipſo prædicatur, vt *homo eſt homo*, vt patet ex Scot. *q* 15. & elicitur ex Ariſtotele 1. *Top c.*4. aliiſque locis à Recentibus alleg. Ratio eſſe poteſt, quia in prædicatione identica particeps cauſa excluditur; ſenſus enim eſt dictæ propoſitionis *homo eſt homo*, videlicet homo per ſe eſt ſic homo, vt non requiratur alia cauſa, vt ſit homo. Hinc Philoſophus 7. *Met.* ſubdit, quæſtio cur *homo eſt homo*, nulla eſt, quia quæſtio vnum præſupponit, & aliud quærit: in prædicta autem propoſitione nihil præſupponitur, nullaque eſt eius alia cauſa. Ideò Bruliſer *Tract. Form. fol.* 17. *pag.* 2. exiſtimat huiuſmodi propoſitiones identicas impropriè eſſe primi modi, quia ex Ariſtotele cit. & communi Doctorum ſenſu, ea eſt propoſitio 1. modi, cùm prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti: idem autem non eſt de eſſentia ſuimet. Eò magis, quia in 1. modo, aut prædicatum eſt tota definitio, aut pars definitionis ſubiecti. Idque videtur aſtruere Doct. 1. *Poſt. quæſt* 10. *&* 1. *d.* 8. *quæſt.* 3. *T. &* 3. *d.* 7. *q.* 1. *D.* Huc quoque pertinent propoſitiones negatiuæ, vt *homo non eſt irrationalis*, vt tenet Scot. *quæſt.* 21. *& quol.* 4. *E.* Atque propoſitiones modorum intrinſecorum, vt cum Neotericis aſtruit Smiſinc *Tract.* 2. *diſp.* 1. Ratio eſt, quia vt dixi *Tract. de Deo vno*, modos intrinſecus perfectè, & adæquatè intelligi nequit abſque re, cuius eſt modus. His quatuor modis per ſe correſpondent quatuor modi per accidens, tametſi tres tantum modos per accidens adducant Scot. *quæſt.* 18. & alij Authores ſub 1. comprehendentes ſecundum. Primus modus per accidens eſt, cum prædicatum nòn eſt de eſſentia ſubiecti, nec continetur ſub vllo ex illis gradibus prærecenſitis, vt *animal eſt rationale.* Secundus eſt, cùm prædicatum nec eſt de eſſentia ſubiecti, nec conſequitur eiuſdem ſubiecti eſſentiam, vt, *homo eſt albus.* Tertius eſt, cum aliquid alicui per ſe non exiſtenti adaptatur, vt *nigredo eſt.* Quartus cùm effectus à cauſa, quæ aſſignatur, non proficiſcitur, niſi accidentaliter, vt *homine deambulante fulgurauit.* Corruſcatio quippè non eſt cauſa deambulationis hominis, ſed caſu accidit, & nonniſi ſimultas temporis, vtriuſque habetur, hoc eſt, eodem tempore fiunt corruſcatio hominiſque deambulatio, vt liquet 1. *Poſt. T* 9.

49. Aſſertio, demonſtratio effici debet ex præmiſſis per ſe. Ità Scot. cum Ariſtotele loco prænarrato. Probatur, demonſtratio conſtat ex neceſſariis, ex dictis *art.* 5. *huius q.* Omnis autem propoſitio neceſſaria eſt in aliquo, ex quatuor modis per ſe, vt patet ex prępoſitis notabilibus: ergò demonſtratio fit ex præmiſſis per ſe. Accedit, omnis propoſitio vel eſt per ſe, vel per accidens: præmiſſæ autem demonſtrationis non ſunt per accidens: ergo ſunt per ſe. Maior eſt nota, quam tradit Ariſtoteles vbi ſuprà, reiiciens modos per accidens tanquàm ad demonſtrationem ineptos. Min. quoque eſt conſpicua: quæ enim ſunt per accidens, ſunt contingentia, & caſualia, quæ in demonſtrationem non cadunt.

50. Oppones primò, per ſe denotat cauſam, vt cum Ariſtotele aduerti *in* 1. *not.* ſi autem præmiſſæ demonſtrationis forent per ſe, alia earum foret falſa, vt *homo eſt animal*, quia inſinuatur idem eſſe cauſam ſuipſius, quod eſt abſurdum: non ergo oportet præmiſſas demonſtrationis eſſe per ſe. Reſpondet Zab. *l.* 2. *de propoſitionibus neceſſariis prope finem c.* 17. aliquando vnam ex præmiſſis non eſſe per ſe in ſyllogiſmo demonſtratiuo. Verùm quoniam concluſio ſemper ſequitur debiliorem partem, non eſſet demonſtratio, quia non eſſet ſcientifica, ſi alterutra ex præmiſſis non eſſet per ſe. Itaque aliter reſpondeo, conceſſa ma. negando min. licet enim animal ſit idem cum homine: tamen ratio animalis & ratio rationalis conſtituentes hominem, ſunt formaliter diſtinctæ: ideò hæc eſt per ſe, *homo eſt animal*, quia ratio animalis eſt pars eſſentialis ipſius hominis: & eſt in primo modo dicendi per ſe. Vide quæ dixi in confirmatione præfatæ propoſitionis *art.* 1. *huius quæſt. oppoſitione* 4.

51. Oppones ſecundò, per ſe excludit cauſam compar-

participem

participem, vel ergo amouet cauſam efficientem,& ſic ſola prima cauſa erit per ſe,quod eſt falſum : aut tollit cauſam materialem,& ita ſubſtantia materialis non eſſet per ſe , quod eſt abſurdum : aut excludit quamlibet aliam cauſam , quo pacto nullum ens cauſatum ab aliis cauſis , erit ens per ſe , quod pariter eſt inconueniens. Reſpondeo per ſe in rebus diuerſis excludere diuerſam cauſam , non autem à quacumque re , quamlibet cauſam amouere. Enim verò in Angelis auferre cauſam materialem , in ſubſtantiis corporeis cauſam inhærendi in ſubiecto , vt aſtruit Doctor *citato* , §. *Ad 1. rationem.* An verò fiant demonſtrationes in omnibus quatuor modis per ſe relatis , altercantur Authores. Etenim Raconius *diſp.1. de demonſtratione art.3. propoſitione 3.* negat in tertio modo effici demonſtrationem. Faber *Theor.14.* ait quartum modum eſſe demonſtrationi inutilem. Arriaga *diſp.16. ſect.8. concl.2.* non concedit omnes demonſtrationes conſtare ex modis per ſe. Noſtri Iuniores *part.2. Intr. Tract.1. cap.* ſubiungunt non ſemper confici demonſtrationes in tertio , & quarto modis dicendi per ſe. Scotus autem affirmat in cunctis quatuor modis formari demonſtrationes , & quidem in primo , & ſecundo modo, nemo inficiatur,in tertio oſtendit *quæſt.31.& in 4.quæſt 32.*

Articvlvs VIII.

An præmiſſa demonſtrationis fiant ex prædicato vniuerſali.

52. POſtremus neceſſitatis gradus ad demonſtrationem requiſitus affertur,& explicatur ab Ariſt. 1.*Poſt. cap.4. T.11.* qui vocatur prædicatum vniuerſale. Cum enim iam in ſuperioribus duo neceſſitatis gradus, nempè *de omni, & per ſe*, fuerint expreſſi,nunc tertius reſtat explicandus. Principio autem obſeruo primum neceſſitatis gradum poſſe eſſe abſque ſecūdo,& tertio, non tamen è contra,vt indicat Scot. *poſt. quæſt.28.* Pariter ſecundum eſſe valet ſine tertio , non verò tertius abſque ſecundo,vt aſtruit Doct. *quæſt.33. §. Ad quæſt.* Adeò vt gradatim per has tres conditiones , præmiſſæ demonſtrationis ad ſummam perueniant neceſſitatem. Præterea, ne in æquiuoco laborem , aduerto vniuerſale hoc loco non accipi pro eo , quod eſt vnum aptum, prædicari de multis , de quo fusè *lib.2.* Sed pro prædicato,quod adæquatè,& reciprocè conuenit ſubiecto, interprete Scoto *loco proximè allegato* , vt riſibile eſt prædicatum vniuerſale reſpectu hominis , cui adæquatè , & conuertibiliter adaptatur. Vnde vniuerſale deſcribitur ab Ariſtotele nuper citato , & recipitur à Doct. *quæſt.35.* Quod de omni ſit, & per ſe, & ſecundum quod ipſum.Et paulò *poſt.T. cit.* vniuerſale autem tunc eſt,quando in quolibet , & primò demonſtratur. Huic tres attribuuntur conditiones neceſſariæ, quarum prima eſt , vt ſit de omni , ſupple poſterioriſtico. Secunda per ſe,intellige aliquo ex quatuor modis in præcedente art. adductis,& expoſitis. Tertia,vt prædicatum ſit ſecundum quod ipſum,ideſt,vt reciprocetur,& adæquetur ſubiecto , exponente Scoto *quæſt.33. § Ad quæſt.* Hinc patet poſtremam conditionem non coïncidere cum ſecunda, vt nonnulli ſuſpicantur, à quibus non videtur recedere Zab. *loco citato,& lib.1. de propoſitionibus neceſſariis,cap.2.* quandoquidem multæ ſunt propoſitiones per ſe , quæ non potiuntur prædicato ſecundum quod ipſum , vt ſenſitiuum quidem per ſe dicitur de homine, non tamen ſecundum quod ipſum, quia non ei adæquatur , & aliis ab ipſo competit , attribuiturque ei , non vt homo, ſed vt animal eſt. Quare non puto ab Ariſtotele affirmari duas vniuerſalis prædicati deſcriptiones , ſed vnam duntaxat , cuius conditiones duobus in locis exprimuntur , magiſque in poſteriori , quàm in priori. Idem quippè eſt , in quolibet , & primo monſtrari, ac de omni , & ſecundum quod ipſum prædicari. Quoniam verò prædicatum ſecundum quod ipſum includit modum dicendi per ſe , vt ſuprà monui : idcircò in primo loco Philoſophus eum non expreſſit. Amplius infero , non idem eſſe prædicatum immediatè ſubiecto conuenire , ac vniuerſaliter eidem competere , vt putant quidam Thomiſtæ citati a Rubio *quæſtione tertia, cap.4.* ſecuti Themiſtium *in præſenti.* Siquidem prædicatum vniuerſale competit ſubiecto primò , ideſt, adæquatè , vt exponit Doctor *quæſtione 34.* & apertè docent Auct. & Zab. *ibidem.* Genus autem etſi immediatè conueniat ſpeciei , non tamen adæquatè , quia ipſam excedit. Idem , differentia immediatè generi ſubiicitur , quamuis non ſit eius prædicatum vniuerſale , propter rationem nunc allatam. Non ergo idem eſt dicere , prædicatum ſubiecto immediatè conuenire , ac idem vniuerſaliter conuenire. Ne autem quiſpiam tribuendo alicui ſubiecto prædicatum vniuerſale labatur in errorem , Ariſtoteles *cap.5. huius lib. T.12. & inde* , admonet , improuidè poſſe committi tres errores , quos etiam adducit Scot. *quæſt.35. paulò ante §. Ad 1. rationem.* Primus poteſt contingere,cum tantum extat vnum indiuiduum alicuius ſpeciei , vti ſunt ſol, & luna, & vni eorum primò attribuitur paſſio , ac ſi foret ſpecies , putà ſi huic lunæ eclypſabilitas adaptetur primò : cùm enim aliæ lunæ ſint poſſibiles , propterea ei talis paſſio primò , ideſt adæquatè accommodari nequit. Secundus error accidit , quando propria paſſio alicuius generis de ſuis ſpeciebus demonſtratur , & quiſpiam imaginatur talem demonſtrationem eſſe vniuerſalem, cùm reuera non ſit. Talis autem deceptio euenit , quando genus , ſub quo multæ ſpecies comprehenduntur, eſt innominatum , & paſſio talis generis , cuius nomen ignoratur, non ipſi, ſed ſpeciebus ſub eodem contentis conceditur , vt ſi quis commutatam proportionem,quæ eſt paſſio mathematica,lineis,numeris,temporibus,& ſolidis primò tribuat, cùm ipſorum generi planè conueniat,tametſi ſit anonymum. Tertius committitur , quando propria paſſio alicuius ſpeciei,eius generis propria affectio creditur, vt ſi quis opinetur riſibilitatem homini congruere , quia eſt animal.

53. Aſſertio,ambæ præmiſſæ demonſtrationis propter quid eſſe debent de prædicato vniuerſali, aut ſaltem alterutra.Hanc tradunt Ariſt.*c.4.*Scot. *quæſt.34. §. Ad 9.* & Maior *ibid fol.71.§ In 7.cap.*Prima pars probatur in concluſione demonſtrationis propter quid demōſtratur propria paſſio de ſuo ſubiecto,per medium quod eſt definitio ipſiuſmet ſubiecti, ex infra dicendis:huiuſmodi autem concluſio deduci non poteſt,niſi ex præmiſſis de prædicato vniuerſo, vt liquet in hac demonſtratione, *omne rationale eſt riſibile : omnis homo eſt rationalis : ergo omnis homo eſt riſibilis.* Rurſus ſubiectum , de quo demonſtratur propria paſſio,eſt eius cauſa immediata, & adæquata,vt patet:præmiſſæ ergo,quæ ſunt cauſæ talis concluſionis , in qua propria paſſio oſtenditur de ſuo primo ſubiecto,conſtant ex prædicato vniuerſo.Secunda pars probatur,poſſunt fieri demonſtrationes propter quid,licet vna præmiſſarum non ſit ex prædicato vniuerſo : ergo ad demonſtrationem propter quid non ſemper requiritur vtraque præmiſſa de prædicato vniuerſali Ant.oſtenditur in hac demonſtratione : *omne animal eſt viuens : omnis homo eſt animal : ergo omnis homo eſt viuens.* Vbi liquidò conſtat maiorem non eſſe de prædicato vniuerſo, & palam feci antè præpoſitam aſſertionem.

54. Opponęs primò , idem eſt per ſe , & quatenus ipſum:ergo prædicatum vniuerſale non diſſidet a prædicato per ſe Ant.liquet per Ariſt. *T.11.* dicentem,per ſe , & quatenus ipſum idem eſt , vt per ſe ineſt lineæ punctum, & rectum , quatenus eſt linea.& triangulo, quatenus eſt triangulus,ſunt duo recti,&c. Idē legitur

cap.7.

cap.7. eiuſdem lib.& recipitur à Themiſtio *ibidem*, annuente Scot. *quæſt.*34 §. *Intelligendum.* Diſtinguo ant. idem eſt per ſe, & quatenus ipſum realiter, ſicut prædicatum inferius identificatur realiter, cum ſuperiori, concedo: idem eſt per ſe,& quatenus ipſum formaliter, primò, & conuertibiliter, nego, vt explicui *propè initium huius art.* & tangit Doct. *quæſt.*32. & 39. §. *Item ſi* Et videtur exprimere Ariſtot. *T. alleg.* cum conditioni per ſe addit tertiam, quæ eſt ſecundum quod ipſum; alioqui vana foret tertia conditio, ſi prorſus cum ſecunda coïncideret. Atque *T.*36. aſſignat canonem, prædicati vniuerſalis reſpectu ſubiecti primi, & adæquati, videlicet illud, quo ablato auferetur,& quo poſito ponitur, eſt ſubiectum primum prædicati vniuerſalis, vt patet de homine,& riſibili, qui pares,& conuertibiles extant termini, poſitoque homine, ponitur riſibile, eoque ablato, pariter tollitur riſibile.

55. Opp.2. idem eſt prædicatum vniuerſale, ac prædicatum reciprocum, & adæquatum, vt ex Ariſt nunc obſeruabam: definitio autem competit definito, tãquam prædicatum conuertibile,& adæquatum, vt omnis homo eſt animal rationale: omne animal rationale eſt homo: ergo eſt eius prædicatum vniuerſale, ac proindè genus quod eſt pars definitionis ſpeciei, vniuerſaliter, & adæquatè ipſi congruit, quod eſt falſum, & ſuprà reiectum eſt. Conceſſo toto argumento, negatur poſtremum illatum, quia genus eſt vna pars definitionis ſpeciei, quæ eſt latior altera parte, quæ eſt differentia ipſi ſpeciei par, & æqua Ob id eidem ſpeciei reciprocè, & adæquatè ratio generis non competit, veluti tota definitio definito, vt ſignificat Doctor 1. *Poſt. quæſt.*16. §. *Ad hæc.*

ARTICVLVS IX.

An demonſtratio ſit ex propriis.

56. ACceptiones proprij petendæ ſunt *ex Epitome lib.*1. *q.*3. *art* 6. Solùm hoc loco recolo cum Hurt. *diſſ.*11. *ſect.*7.& Fuente *diſp.*11. *quæſt.*19 *diff.*1. *art.*6. proprium opponi alieno, & communi: adeò vt proprium ſic ſumptum ſit illud, quod non ab extraneis, ſiue extrinſecis, ſed ab intrinſecis, & eſſentialibus principiis rei, cuius eſt proprium promanat, eique ita neceſſariò competit, vt alteri conuenire nequeat, vt declaraui *loco mox citato*, & attigit Doctor *quæſtione* 25. §. *Ad quæſt.* Diffundi quoque poteſt proprium ad proximum, & immediatum immediatione ſubiecti, aut cauſæ, de quo mentionem facit Scotus *quæſt.*34. §. *Huic dicitur.* Sic genus, & alia prædicata quidditatiua dici valent propria rei, tametſi multis aliis conueniant: quo in ſenſu illæ demonſtrationes conſtare ex propriis perhibentur, quæ fiunt in primo, & ſecundo modo dicendi per ſe: cæteræ verò, quæ fiunt in aliis modis dicendi per ſe non videntur eſſe ex propriis, vt ſignificat Doctor *quæſtione* 26. Quod ſi paſſio ab obiecto nec oriatur, nec inſit in ipſo, niſi accedat cauſa extrinſeca, eaque poſita, neceſſariò ponatur, eave ablata, neceſſariò tollatur, proculdubio inter tale ſubiectum, & paſſionem adeſt neceſſarius nexus, deque his effici valet demonſtratio, vt patet de luna, cuius paſſio eſt eclypſis ab obiecta terra inter ipſam lunam, & ſolem cauſata. Huiuſmodi quippè demonſtratio habetur ex principio per ſe noto, videlicet opacum interpoſitum inter luminoſum, & perſpicuum impedit luminis multiplicationem, ad tale perſpicuum: terra autem eſt tale corpus opacum interiectum inter ſolem, & lunam: ergo ob præmiſſum principium,& cauſam præallatam euidenter oſtenditur lunam pati eclypſim, vt diſertè intulit Scotus 1. *diſtinctione tertia, quæſtione* 4. §. *De* 1. *cognoſcibilibus ante E.*

57. Aſſertio, demonſtratio ex propriis conficitur. Ita Ariſtoteles 1. *Poſt. cap.*1.& Scoto *ibidem, quæſt.*39. *paulò ante* §. *Ad* 1. Probatur, demonſtratio, vt oſtendi in præcedentibus debet conſtare ex præmiſſis de omni, per ſe, & de prædicato vniuerſali; hæc autem ſunt propria, quia competunt ſubiecto, de quo fit demonſtratio in primo, aut ſecundo modo dicendi per ſe, vt liquet ex dictis: ergo demonſtratio fit ex propriis. Accedit, præmiſſæ neceſſariò ſunt coniungendæ concluſioni, veluti cauſa neceſſaria coniungitur neceſſariò cum ſuo effectu, vt exploratum eſt, ex ſuperioribus: id autem effici nequit, niſi præmiſſæ ſint ex propriis. Communia namque, & aliena non neceſſariò adinuicem connectuntur, vt patet ex iis, quæ arguit Ariſtoteles *cap.*7. & recitat Maior *ibidem*, §. *In quinta, fol* 72. *pag.*2. contra Bryſonem demonſtrantem per cauſam communem quadraturam circuli. Quare, demonſtratio ex propriis conficienda eſt.

58. Oppones primò, quibus plures ſcientiæ vtuntur, ſunt principia communia, vt patet ex ſuperioribus aſſertis: plures autem ſcientiæ vtuntur iiſdem principiis, vt de ſubalternis oſtendam *in vlt. quæſtione huius libri*, & monſtrari quoque poteſt de non ſubalternis, nuncupatim de Logica, Phyſica, & Metaphyſica, quæ ad ſuas demonſtrationes conſtruendas adhibent hoc, aut conſimile principium; putà definitio idonea conſtat ex genere, & differentia: non ergo demonſtratio neceſſariò ex propriis conficitur. Conceſſa ma. ad min. de ſubalternis concedit Philoſophus *cap.*7. *præallegato.* De ſcientiis diſparatis pariter recipi poteſt, dummodo non cauſentur per demonſtrationem potiſſimam.

59. Oppones ſecundò, quod fit ex iis, quæ per accidens inſunt alicui, haud fit ex propriis: nonnullæ autem demonſtrationes texuntur ex iis, quæ per accidens inſunt alicui: ergo non omnis demonſtratio fit ex propriis. Ma. eſt nota: min. probatur ex Ariſtotele 2. *Poſt. cap.*1. qui (vt ibi aduertunt Græci Interpretes) admittit ea, quæ de quibuſdam per accidens prædicantur, ſpectare ad demonſtrationem Exemplum afferunt præfati Græci de eclypſi lunari, quæ per accidens dicitur de luna, quia non ſemper ei competit. Conceſſa ma. nego min. ad probationem dico, lunam poſſe bifariàm conſiderari, vno modo abſolutè, hoc eſt, nullo habito reſpectu ad terræ obiectionem, & ſic per accidens lunæ adaptatur eclypſis: altero modo, vt reſpicit terræ interpoſitionem, & ſic per ſe, & neceſſariò ipſi lunæ attribuitur eclypſis, tanquam eius paſſio, vt patenter ſignificat Ariſtoteles *loco allegato*, affirmans eclypſim demonſtrari de luna demonſtratione propter quid, eſſeque ſecundi modi per ſe, & oculatè docet Zab. *cap.*16. *lib.*2. *de propoſitionibus neceſſariis.*

ARTICVLVS X.

An demonſtratio fiat ex per ſe notis.

60. DE hac difficultate propoſita non videtur eſſe nimis elaborandum, nec in ea diſſoluenda diu immorandum, cùm apud omnes ſit in confeſſo, nonnullas demõſtrationes componi ex per ſe notis, vt *omne totum eſt maius ſua parte: corpus eſt totum, ergo corpus eſt maius ſua parte.* Quaſdam verò haud conſtrui ex per ſe notis, vt *omne flebile eſt riſibile: omnis homo eſt flebilis: ergo omnis homo eſt riſibilis.* Maius autem certamen cernitur inter Scholaſticos externos, & noſtros, quid ſit propoſitio per ſe nota, & quænam eius diuiſio idonea cenſeatur. Etenim D. Th. 1. *part. quæſt.*2. *art.*1. Caiet. *ibid.* Ferr.1. *contra Gentes cap.*10.

& alij eiuſdem ſcholæ aſtruunt propoſitionem per ſe notã eſſe illam, in qua prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti, atque omnem propoſitionem immediatam eſſe per ſe notam conſtanter, & incunctanter defendunt. Doctor autem ſubtilis *d. 2. quæſt. 2. §. quoniam A. & in Report. ibid. §. dico* Lych. Barg. Orbel. *eo in loco*, & Pelb. *Tom. 1 verbo Deus, §. 4.* necnon Nominales, inter quos ſunt Aur. *eadem d. art. 5.* & maior pars iuniorum affirmant propoſitionem per ſe notam deſcribi eam, quæ ex ſola propriorum terminorum notitia cognoſcitur. Vtrum autem ad propoſitionem per ſe notam ſufficiat cognitio confuſa terminorum eius, vt putant Faber *Theor. 7. c. 1. & 1 diſp 14. c. 1.* Fuentes *diſſ. 2. a. 2. quæſt. 19.* & indiuiſi Scotiſtæ *diſp. 13. quæſt. 3. art. 1.* Aut cognitio diſtincta eorumdem terminorum, vt cenſent Lych. Poſnanienſis *d. alleg.* Vulpes *Tom. 1. diſp. 5. art. 1.* & alij, quos malè Fuentes *vbi ſuprà* in oppoſitam ſententiam citat: quid nobis ſecundum veritatem, & Scoti mentem dicendum ſit, per ſubſequentia notabilia notum fiet.

61. Not. 1. propoſitionem per ſe notam deſcribi à Doct. nunc alleg. his verbis. *Dicitur propoſitio per ſe nota, quæ ex terminis propriis, qui ſunt aliquid eius, vt ſunt eius, habet veritatem euidentem, & non propter aliquid aliud, quod ſit extrà terminos proprios habet euidentiam, ſed ex ſe tantum, vt omne totum eſt maius ſua parte.* Breuius, & elatius definiri poteſt propoſitio per ſe nota: *quæ ex ſola & ſimplici terminorum notitia cognoſcitur.* Hanc in ſubiè tradit Philoſophus *1. Poſt. c. 3. T. 6.* inquiens *principia cognoſcimus quatenus terminos cognoſcimus*: quod eſt dicto, ſolis terminis intellectis, putà ſubiecto, & prædicato, quouis alio ſecluſo, illicò intelligitur propoſitio per ſe nota, vt ſi cognoſcatur quid ſit totum & quid ſit eius pars, ſtatim cognoſcitur, omne totum eſt maius ſua parte. Ab ea autem non excluditur cauſa eius efficiens, quæ eſt intellectus partialiter concurrens ad producendam cuiuſcumque rei notitiam, affirmante Scot. *1. d. 3. quæſt. 4. & quol. 15.* Nec dicitur propoſitio per ſe, ad differentiam propoſitionis per accidens; alioquin omnis propoſitio per ſe, foret per ſe nota; ſicque non darentur propoſitiones per ſe mediatæ, quod planè falſum eſſe, in ſuperioribus monſtratum eſt. Sed ideò dicitur per ſe, vt omnes intelligant, cognitionem propoſitionis per ſe notæ, quoad euidentiam, ab illa cauſa intrinſeca, medioque probatiuo, præterquam à terminorum eius cognitione haud dependere. Quapropter ad propoſitionem propriè per ſe notam duæ præcipuè conditiones requiruntur, vt benè notat Tatar. *1. Poſt. quæſt. 2. dub. 1.* Prima, vt ſit propoſitio immediata, & indemonſtrabilis carens medio, ad eius probationem, authore Scot. *vbi ſuprà §. Ex his*, quia per ſe, & non per aliud cognoſcitur. Quamuis non omnis propoſitio immediata ſit per ſe nota, *Ex eodem ibid §. quoniam ſub A.* oſtendente per id, quod quidditate confuſè intellecta per definitum, non eſt nota, niſi eadem diſtinctè concipiatur per definitionem. Ampliùs, niſi ita eſſet, quæuis propoſitio neceſſaria primi modi, vt *homo eſt animal*, vſque ad ſubſtantiam, foret per ſe nota, quod tanquam falſum infert Doct. præcit. quia ex ſola terminorum cognitione non habet euidentiam. Secunda, vt talis propoſitio nata ſit habere euidentem veritatem, ex propriis terminis, quia termini, quatenùs ſunt termini propoſitionis huiuſmodi per ſe notæ oſtendunt euidenter complexionem eſſe conformem rationibus propriis terminorum, eorumque habitudini, vt ſubtiliter deducit Doct. *in quæſt. §. Ad argumenta principalia in ſolutione vlt. ſub F.* vndè enunciationes contingentes non ſunt per ſe notæ, quia natæ non ſunt habere euidentiam ex terminis; cùm non ſint conformes habitudini, & rationibus terminorum, *ex 1. Poſt. cap. 3.* Præſertim quia à nobis cognoſcuntur per ſenſum, & experientiam: à Deo verò per decretum ſuæ voluntatis, vt abundè ſcripſi *Tract. de ſcientia Dei.* Huic autem aduerſantur Aureolus Maſtr. *1. d. 2. quæſt. 5. &* Valentia *1 p. quæſt. 2. puncto 1.* aientes, prænominatam definitionem propoſitionis per ſe notæ eſſe inſufficientem: quandoquidem licet vera ſit in cognitione abſtractiua, non tamen habet locum in cognitione intuitiua, vt hæc *nix eſt alba.* Verùm iſta, & conſimiles propoſitiones ſenſu, & experientia noſcuntur, & ſaltem diuina virtute effici poteſt, vt ex cognitione terminorum haud notæ fiant, vt non deſtructa niue, ſi Deus ab ipſa niue auferret albedinem, quod eſſe poſſibile fatetur idem Maſtr. Itaque data hypotheſi, hæc foret falſa *nix eſt alba*, & ex ſe non haberet euidentiam, quod ipſemet Maſtr. æquoque putat formaliter conuenire propoſitioni per ſe notæ. Prætereà Ariſt. *1. Poſt. c. 3.* negat propoſitionem contingentem immediatam eſſe per ſe notam, aſſerens omnem propoſitionem per ſe notam eſſe neceſſariam: ob id Scot. *in quæſt. Paulò ante D.* negat hanc eſſe per ſe notam *homo eſt albus.* Apta igitur eſt deſcriptio propoſitionis per ſe notæ à Scot. præadducta.

62. Not. 2. ex Doct. *in quæſt. 5. quoniam A.* proprios terminos propoſitionis per ſe notæ eſſe definitionem eius, ſiue termini accipiantur pro vocibus ſignificantibus, ſiue pro conceptis ſignificatis. Nam *ex 1. Poſt. T. 10. & 20* definitio ſubiecti eſt medium in demonſtratione potiſſima, in qua oſtenditur propriam paſſionem inhærere ſubiecto, ſiue definito per definitionem tanquam per medium. Si ergo definitio non eſt alius terminus à definito in præfata demonſtratione foret petitio principij, vtraque præmiſſarum non differret, à concluſione, vt licet intueri in hoc argumento: *omne animal rationale eſt riſibile: omnis homo eſt animal rationale: ergo, omnis homo eſt riſibilis* Vbi maior non diſſidet à concluſione niſi vt definitio à definito: cùm tamen maior ſit indemonſtrabilis, & concluſio demonſtrata, habeaturque proceſſus à noto de definitione ad ignotum de definito. Quare alius terminus eſt definitio, alius verò definitum; alioqui in præadducto ſyllogiſmo duo tantùm extarent termini, cùm tamen ad omnem perfectum ſyllogiſmum, tres termini exigantur, ex communi Dialecticorum conſenſu. Accedit, prius cognoſcitur res confuſè quam diſtinctè ordine naturali, vt liquet *ex 1. Phyſ. T. 3.* definitum autem confuſè, & definitio diſtinctè rem repræſentat: idem autem nequit eſſe prius, & poſterius, ſimul confuſè, & diſtinctè cognitum. Idcircò Pariſienſes *quæſt. 4. primi Phyſ. §. Innata.* & Bruliſer *in Epit. Form.* ſubiungunt, inter definitum, & definitionem eſſe diſtinctionem formalem, quæ nonniſi inter diſtinctos terminos intercedere poteſt. Igitur termini propoſitionis per ſe notæ ſunt definitio, & definitum. Cùm autem huiuſmodi termini rem eodem modo non exprimant, quia quod definitum confuſè, definitio diſtinctè explicat: proptereà non abs re Scotiſtæ *in principio huius art.* recenſiti perquirunt; num propoſitio per ſe nota flagitet terminos confuſè, an verò diſtinctè cognitos. Hanc litem dirimendam, Authoreſque conciliandos eſſe arbitros, ſi dicatur in ſcientia vniuerſali, & ſuprema, qualis eſt Met. propoſitionem per ſe notam exigere terminos diſtinctè notos, quia eius munus eſt quidditates rerum diſtinctè cognoſcere, ad eamque ſtat vltima reſolutio. In ſcientia verò ſpeciali ad propoſitionem per ſe notam ſufficiunt termini confuſè cogniti, proptereà quod prior eſt cognitio rerum confuſa quam earumdemmet diſtincta. Cum ergo ſcientiæ ſpeciales ordine doctrinæ præcedant ſcientiam vniuerſalem, ſeu Met. vt eo in loco monſtraui, eique dignitates, & propoſitiones per ſe notæ inſeruiãt, inuentque ad earũ concluſiones formandas, & firmandas, euidenter deducitur, cognitionẽ terminorũ confuſã ad huiuſmodi propoſitiones per ſe notas ſufficere. Hæc doctrina eſt tota Scot. *1. d. 2. q. 2. §. quoniam ſub A. verſ.*

ſimiliter

ſimiliter. Et Tertius 2. *diſt,* 24. *quæſt. vn. ante §. Ad aliud ſub R.* his verbis, *ſimiliter ſcientia naturalis, prout præcedit Met. habet ſuos terminos confuſe notos: ſed Methaphyſicus mediante definitione exprimit diſtinctè notitiam illorum, & tunc eſt perfectior, quādo eſt cum Met.* Id ipſum quoque aſſeuerat *in Report. tertio eadem diſt. §. Ad 3.* quem ſequuntur Lych. eiuſque Interpretes præcipui. Quocirca mihi videtur dicendum, & concludendum, propoſitionem per ſe notam vniuersè ſumptam eſſe, quæ ex ſola terminorum notitia habet euidentem veritatem, vt patet ex Doct. *cit. A. & infrà* verſ. *Igitur.* Et duplex eſſe poteſt, vna quæ ex terminis confusè notis tantùm cognoſcitur: altera verò, quæ ex terminis diſtinctè notis ſolùm cognoſcitur.

63. Not. 3. ex eodem Scot. *paulò ante §. Ex his. verſ. Ex hoc patet*, haud eſſe congruam partitionem propoſitionis traditam à S. Th. 1. *p. q.* 2. *a.* 1. *in ſolutione princip.* in per ſe notam, & per ſe noſcibilem ſiquidem membra bonæ diuiſionis non debent coincidere, vt canon eius expoſtulat. Huius autem primum membrum coincidit cum 2. Etenim propoſitio non perhibetur per ſe nota, quia actu cognoſcitur, ſecùs nullo intellectu cogitante, nulla foret propoſitio per ſe nota. Sed dicitur per ſe nota, quia quantum eſt ex natura terminorum nota eſt habere euidentem veritatem ex terminis, in quouis intellectu terminos concipiente. Quod ſi nullus intellectus terminos concipiat, non minus propoſitio eſt per ſe nota quantum eſt ex ſe. Per id pariter conſtat, nullam eſſe ſectionem propoſitionis per ſe notæ, in ſe, & in nobis, quia quæcumque eſt per ſe nota, eſt per ſe nota cuicumque intellectui terminos eius apprehendenti, tametſi actu non cognoſcatur, cùm ſit euidenter nota ex terminis, ſi ipſi termini concipiantur. Quemadmodum enim ſyllogiſmus eſt perfectus, qui nullius indiget vt appareat neceſſarius, nullumque extrinſecum requirit, vt extremorum eius neceſſitas eluceat, cùm ſit de rebus neceſſariis, quarum habitudo inter eius extrema eſt eſſentialis, & indiſſolubilis, ſiue actu à nobis cognoſcatur, ſiue non: ita ea eſt propoſitio per ſe nota, quæ ex eius terminis ſolùm explicitis euidenti potitur veritate, ſiue actu, ſiue non à nobis cognoſcatur. Ruſsùs, cum Ariſtoteles ſcindit propoſitionem in dialecticam, & analyticam, non eam ſubſceat in dialecticam in ſe, & in nobis, nec in analyticam in ſe, & in nobis. Non igitur legitima eſt præadducta diuiſio propoſitionis per ſe notæ. Eadem de cauſa exploditur diuiſio Ægidij in propoſitionem notam ſapientibus, & inſipientibus: necnon partitio Varronis Scoti præceptoris, in propoſitionem per ſe notam primi generis, & ſecundi ordinis. Nam ratio formalis, & intrinſeca propoſitionis per ſe notæ conſiſtit in ſola per ſe terminorum euidentia, abſque vllo prorſus medio, vt patet ex dictis. Igitur impertinens eſt ad propoſitionem per ſe notam, vt ſit nota ſapientibus, vel inſipientibus, ſitque primi, aut ſecundi ordinis, dummodò propriis terminis euidentia fruatur. Eò magis, quia Scot. loquitur de propoſitione obiectiua, & non formali ſiue mentali, vt cum Theodoro aduertit Fuentes *queſtione* 19. *diff. ſecunda, art. tertio*, contrà Suarez *diſp. vigeſimanona, Met. ſect. tertia, numero trigeſimotertio*, interpretantem dictum Scot. de propoſitione formali. Ipſe enim Doct. non diſtinguit propoſitionem per ſe notam à per ſe noſcibili, quam certum eſt eſſe propoſitionem obiectiuam, & non formalem. Item ſubdit idem Scot. propoſitionem eſſe per ſe notam, quæ ex terminis ſuis nata eſt habere euidentiam: quod dubio procul obiectiuæ propoſitioni tantum congruit. Inſuper colligitur, contentionem inter S. Thomam & Scotum non eſſe de nomine, vt imaginantur Vaſquez 1 *p. diſp.* 16. *ſect.* 20. *num.* 8. *Mol. ibid. art.* 2. Hurt. *diſp.* 11. *ſect.* Suarez cit. & duo Iuniores noſtri *diſp.* 13. *quæſt.* 3. *a.* 1. Enimverò probabile non videtur quo pacto quæſtio de ſolo nomine tam diligenter proponatur & accurate expendatur, tantoperè ingenia doctiſſimorum virorum exagitet, & ſubtiliſſimorum Doctorum ſtudia exerceat, vt obiicit Valent. *Tractatu de Trinitate quæſt. prima, p.* 4. Ego autem oppono authoritates, & rationes paulò ante adductas, quæ rem ipſam, & non ſolum nomen attingere planè oſtendunt.

64. Aſſertio, quandoque demonſtratio fit ex per ſe notis: quandoque verò nequaquam. Hæc aſſertio eſt communis Ariſtoteli, Scot. cit. & 1. *d.* 3. *quæſt. quarta, §. primo* 4º. Prima pars probatur, interdum demonſtratio componitur ex ambabus præmiſſis, quæ ex propriis terminis duntaxat habet euidentiam, *vt omne totum eſt maius ſua parte*: corpus autem naturale eſt totum: ergò corpus naturale eſt maius ſua parte. Secunda pars pariter elucet, quia plerumque demonſtratio conſtat ex præmiſſis mediatis, & demonſtrabilibus: ergò non ſemper demonſtratio conficitur ex per ſe notis. Ant. claret in hac demonſtratione: *omne riſibile eſt flebile: omnis homo eſt: riſibilis: ergo omnis homo eſt flebilis.*

65. Oppones primò, Scotus *in q. § Ex his ſub B.* affirmat hanc eſſe per ſe notam, *Deus eſt*, cuilibet concipienti perfectè eius terminos: concipere autem perfectè terminos, perinde eſt ac diſtinctè ipſoſmet terminos apprehendere: igitur, ad propoſitionem per ſe notam, neceſſe eſt, termini eius diſtinctè cognoſcantur. Reſpondent nonnulli eum textum non eſſe Doctoris, ſed additionem Marginiſtæ eius. Verùm omnes ferè diſcipuli, & interpretes Scot. eſſe eius propriam litteram aſſeuerant, & ſane id apertè cernitur *in* 1. *d.* 24. *q. vn. ante § Ad aliud infrà R* vt ſupra obſeruaui Itaque admittendo præfatum textum, dico quandoque propoſitionem per ſe notam efflagitare, vt termini perfectè & diſtinctè concipiantur, vt *in Met.* ac etiam in Theologia, quæ eſt ſcientia ſuprema: præſertim quia præfatæ propoſitionis proprij termini cognoſci nequeunt, niſi diſtinctè apprehendantur. Quare non omnis propoſitio per ſe nota exigit terminos diſtinctè notos, vt loco præallegato abundè declaraui.

66. Oppones ſecundò, ex eodem Doct. *ibid.* qui *ante* D. ait, *homo eſt albus* non eſt propoſitio per ſe nota, niſi per ſe notum ſit, hominem, & album actu coniungi, quod ſi actu non vnirentur, eius conuerſa foret vera, *nullus homo eſt albus.* Ex quo euidenter colligitur, ſecundum Scot. ad propoſitionem per ſe notam non requiri extrema neceſſariò coniungi, cùm ſit contingens, hominem eſſe album. Reſpondeo Scotum id afferre exempli cauſa, vt in eius texto licet intueri, corroborantem, quod ibi aſſerebat, putà ad propoſitionem per ſe notam requiri extrema verè inter ſe vniri, quia nulla ratio eſt de aliquo vera, niſi in ſe ſit vera, ſicut legitur 5. Met. c. de falſo. *Ratio in ſe falſa, eſt de omni falſa.* Itaque negatur, quod infertur, vt patefeci *in prima not.* contrà Mayr. & Aur.

67. Opp. tertiò, idem Scot. *in q. ſub A verſ. Ex hoc patet*, reprobat diuiſionem propoſitionis per ſe notæ, in propoſitionem notam in ſe, & in nobis, quam apertè approbare videtur *ibid. §. Ex his. B.* inquiens, hanc eſſe per ſe notam, *Deus eſt*, non verò nobis. Igitur Scot. non ſibi cohæret, ac proinde præfata diuiſio propoſitionis per ſe notæ non eſt reiicienda. Quidam, vt facilius ab hac Scoti difficultate ſe expediant, vt Canellus, quem ſequitur Fuentes *cit. art.* 2. *in reſp.* 2. *obiectionis* radunt illum text. aſſerentes eſſe quamdam additionem, nō verò Doct. litteram. Sed reuerà dictus tex. non videtur eſſe à codice Scot amouendus, cum ſanè non ſit additio, vt conſtat ex eius originali.

Idipſum habetur *in Reportat. ead. diſtinctione* & *quaſtione*, recipiturque ab omnibus eius Interpretibus duobus præcitatis exceptis. Ideò dico, nullam repugnantiam in Scot. aſſertis inuolui. Ait enim Doctor hanc eſſe per ſe notam *Deus eſt*, quia extrema eius nata ſunt cauſare euidentiam apprehendenti perfectè talia extrema. Quoniam autem nos non concipimus Deum ſub ratione Deitatis, ſiue vt hanc diuinam eſſentiam, ſed ſub ratione communi, & attributali, vt aptè deducit Doctor: propterea, hæc non eſt per ſe nota nobis, *Deus eſt*, ſed demonſtrabilis à poſteriori, vt præſtat idem Scot. *eo in loco*.

68. Inſtabis, ad propoſitionem per ſe notam ex dictis in fine vlt. not. ſufficit, vt termini eius confusè apprehendantur: ergo cùm confusè termini huius, *Deus eſt*, à nobis concipiantur, erit propoſitio per ſe nota nobis: vel concedenda eſt præcitata diuiſio propoſitionis per ſe notæ ex ſe, & nobis. Dico cum Fuente citat. ad hanc *Deus eſt*, requiri diſtinctam apprehenſionem terminorum, non quia id neceſſariò propoſitioni per ſe notæ competat, vt ſuprà oſtendi: ſed quia debet cognoſci ex propriis terminis, & quia huius, *Deus eſt*, apprehendi nequeunt proprij termini, niſi diſtinctè ipſimet termini innoteſcant: propterea Scotus ad illam exigi diſtinctam terminorum cognitionem perhibet. Cum ergo Deus ſub propria ratione diuinitatis à nobis cognoſci non valeat, ſed ſub conceptu communi, vt *in* 1. *quaſt. Prol. & in Tract. de cognoſcibilitate Dei fusè monſtraui*: ob id relata propoſitio non eſt per ſe nota nobis.

Articvlvs XI.

An Demonſtratio fieri valeat in cunctis cauſarum generibus.

69. Zab. 2. de medio demonſtrationis *cap.* 5. cenſet tria tantum genera cauſarum, putà efficientis, finalis, & materialis poſſe eſſe media demonſtrationis. Alb. 2. *Poſt. Tract.* 1. *cap.* 12. arbitratur cauſam finalem non valere eſſe medium ad demonſtrandum, alij efficientem, & materialem eximunt. Quibus aduerſantur Ariſt. 2. *Poſt. cap* 6. *T.* 11. 48. Scot. *ibid. quaſt.* 37. § *Ad quaſt.* Faber *Theor.* 15. *cap.* 2. Conimb. *quaſt.* 3. *artic.* 2. & 3. & cæteri communiter, docentes demonſtrari poſſe per omnia quatuor genera cauſarum.

70. Not. primò, cum ſcientia, quæ eſt effectus demonſtrationis ſit cognitio rei per cauſam ex Ariſtotele 1. *Poſt. cap* 2. & 2. *eiuſdem operis cap.* 8. *T.* 11. iure optimo perueſtigandum eſſe, quænam cauſa ad eam requiratur, numnè in omni cauſarum genere formari valeat demonſtratio? In primis pro certo habetur ad demonſtrationem exigi cauſam proximam, & adæquatam, vt copiosè probaui in ſuperioribus, & egregiè proſequitur Zab. *vbi ſuprà cap.* 4. Maius autem, & difficilius dubium extat, quod nondum enodatum, & explicatum fuiſſe ſatis à Dialecticis arbitratur idem Zab. *citat. cap.* 1. vtrùm medium, quod ad demonſtrandum aſſumitur, ſit in genere cauſæ efficientis, finaliſve, an materialis, vel formalis? Sitne vna cauſa ſufficiens, vel omnes, vel plures cauſæ ad demonſtrandum ſint neceſſariæ?

71. Not. ſecundò, ſecundum Scot. alleg. *in principio huius artic.* ex quatuor cauſarum generibus relatis, nonnullas eſſe cauſas in fieri, veluti ſunt efficiens, & finalis: quaſdam verò in facto eſſe, cuiuſmodi ſunt materialis, & formalis. Et iſtæ vocantur pariter cauſæ intrinſecæ, quia ingrediuntur eſſentiam compoſiti, & per eas conſtituti: illæ verò ſunt extrinſecæ, propterea, extra ipſum compoſitum, & conſtitutum manent, de quibus omnibus fusè in Phyſica. Hoc autem loco perquiritur, vtrum ad demonſtrationem exigatur cauſa intrinſeca, vel extrinſeca, & an alterutra ſufficiat, aut vtraque requiratur.

72. Aſſertio, confici poteſt demonſtratio per omnia quatuor cauſarum genera: pluresque cauſæ concurrere queunt ad idem demonſtrandum. Ita Scot. cum Ariſt. *locis cit.* & 2. *Phyſ. cap.* 7. & Ferch. *veſtig.* 2. *cap.* 4. *numero* 11. *lib.* 1. Prima pars probatur primò, medium, & cauſa idem ſunt, vt patet 2. *Poſt. cap.* 1. demonſtratio autem fit per omne medium debitum, & neceſſarium ex eodem Ariſt. nunc alleg. Ergo, & per omnem cauſam. Secundò, demonſtratio eſt ſyllogiſmus ſcientiæ generatiuus: poſſumus autem ſcire per omnem cauſam, quia effectus neceſſariò pendet ab omni cauſa à qua producitur: demonſtrare ergo valemus per omnes cauſas. Tertiò, inductione per ſingulas cauſas, & quidem per cauſam materialem: ſic omne habens materiam eſt corruptibile, vt patet 1. *Phyſ. T.* 82. homo autem habet materiam; componitur enim ex materia, & forma, veluti quodlibet compoſitum naturale: ergo homo eſt corruptibilis. Deinde per cauſam formalem *omne quod habet animam, vegetat: arbor habet animam: ergo arbor vegetat*. Amplius per cauſam efficientem. *Quod impedit, ne cibi ad os ventriculi aſcendant, cauſat ſanitatem: deambulatio poſt cœnam impedit, ne cibi ad os ventriculi aſcendant: ergo deambulatio poſt cœnam efficit ſanitatem.* Ma. eſt in promptu, quia, vt fiat bona concoctio cibi ad fundum ventriculi debent deſcendere. Denique per cauſam finalem, quod eſt bonum, & cauſatiuum ſanitatis eſt præſtandum ad ipſam ſanitatem acquirendam: deambulatio poſt cœnam eſt bona, & effectiua ſanitatis: ergo poſt cœnam eſt deambulandum ad valetudinem adipiſcendam. Secunda pars ſanè ſequitur ex priori, & corroborari poteſt ex illo Philoſophi in initio 1. *Phyſ. Vnumquodque tunc noviſſe cenſemus cum omnes eius cauſas, & principia, vſque ad elementa nouerimus.* Iterum, eadem concluſio materialis per diuerſa media, diuerſaſque cauſas, à diuerſis principiis, ſiue præmiſſis cauſari poteſt, vt euidenter oſtendi *in iſto libro quaſt.* 1. *articulo quinto*. Rurſus plures cauſas diuerſi ordinis poſſe producere eundem effectum, cum communi Philoſophorum doctrina monſtraui *in libro de cauſis*. Eò magis, quia quodlibet eſt ſcibile per plures cauſas, à quibus neceſſariò, & eſſentialiter dependet, vt deducebam *in prima parte huius aſſertionis*. Igitur ad ſciendum plenè, & perfectè quodlibet obiectum, neceſſe eſt, omnes eius cauſæ ſciantur, ac proindè plures cauſæ ad idem demonſtrandum coagere queunt.

73. Oppones primò, contra primam partem aſſertionis: medium demonſtrationis debet præcedere effectum, quia medium, & cauſa coïncidunt, vt ſuprà obſeruaui. Cauſam autem præcedere ſuum effectum, nulli dubium eſt: at cauſa finalis eſt poſterior ſuo effectu, quia finis vltimò acquiritur: non igitur in omni cauſarum genere fit demonſtratio. Reſpondeo cum Scotum *in quæſtione*, §. *Ad* 2. conceſſa ma. diſtinguo min. in executione, concedo, in intentione nego, quod explicandum remitto *in Phyſ. quæſtione de cauſa finali*.

74. Oppones ſecundò, medium demonſtrationis neceſſariò connectendum eſt cum extremis eius, vt liquet ex conditionibus præaſſignatis: ſed inter cauſam efficientem, eiuſque effectum non interuenit vlla neceſſaria connexio: ergo demonſtratio non efficitur in genere cauſæ efficientis. Min. probatur, poſito ædificatore non neceſſariò ponitur domus, & econtra, poſita domo, neceſſe non eſt ponatur ædificator, quia domo perſiſtente, interit ædificator. Conf. demonſtratio conſtat ex propriis, & intrinſecis, vt claret

ex

ex dictis: cauſa verò efficiens eſt extrinſeca, veluti etiam cauſa finalis, vt aduerti *in* 2. *not.* Reſpondeo cum Scoto *ibidem*, conceſſa ma. nego min. ad eius probationem dico ædificantem actu eſſe cauſam domus in fieri, non verò in facto eſſe: ideò mirum non eſt, ſi non exiſtente domo, exiſtat ædificator, & exiſtente domo, poſſit non eſſe ædificator. Ad confirmationem, nego demonſtrationem ſemper procedere ex propriis, & intrinſecis, vt de demonſtratione eclypſis lunæ, aliiſque infrà adducendis notum erit.

75. Oppones tertiò, idem non demonſtratur per ſe ipſum, alioqui fieret petitio principij, vt cum Scot. *in præſentia* arguit Zab. *cap.* 3. *&* 4. *lib.* 2. *de medio demonſtrationis*: at ſi efficeretur demonſtratio per cauſam formalem, idem per idem demonſtraretur, forma quippè deſignat rei eſſentiam, cum præbeat eſſe rei: igitur demonſtrari non poteſt in genere cauſæ formalis. Conceſſa ma. neganda eſt min. ſiue enim per formam intelligatur forma partia, quæ vnà cum materia conſtat compoſitum, ſiue intelligatur differentia rei eſſentialis, & quidditatiua; licet præcipuam, & præſtantem partem eſſentiæ rei præſeferat, attamen haud eſt tota rei eſſentia, vt *in* 2. *libro huius operis, quæſtionibus de genere, & differentia, & in Phyſ. quæſtionibus de materia, & forma* exploratum eſt.

76. Oppones quartò quod aſſumitur ad aliquid demonſtrandum, debet eſſe neceſſarium, cùm demonſtratio ex neceſſariis progrediatur, vt patet ex ſuperioribus: cauſa autem materialis neceſſaria non eſt: authore enim Ariſtotele, materia eſt, qua res poteſt eſſe, & non eſſe: ergo per cauſam materialem non habetur demonſtratio. Conf. primò, à quo emanat paſſio eſt cauſa, ſeu medium demonſtrationis: paſſio autem non à materia, nec à forma, ſed à compoſito profluit: ergo &c. Conf. ſecundò, concluſio nequit eſſe medium demonſtrationis, quia concluſio eſt mediata: medium verò non eſt mediatum: atqui cauſa materialis concluditur per cauſam formalem, perhibente Philoſopho: ergo per cauſam materialem non efficitur demonſtratio. Conceſſa ma. nego min. ad eius probationem dico Philoſophum exponendum eſſe de materia ſumpta pro differentia indiuiduali, quæ à Noſtratibus appellatur hæeceitas: non verò de materia partia, ſiue phyſica, ſiue metaphyſica. Ad 1. conf. dico, etſi à compoſito potiſſimùm paſſiones ſcibiles egrediantur: nihilominus materiam, & formam ſuas habere paſſiones, oſtendi *in Phyſ. qq. de materia, & forma.* Ad ſecundam conf. dico poſſe demonſtrari cauſam materialem, per formalem mediatè mediatione cauſæ: immediatè autem poteſt demonſtrari per propriam paſſionem. Nec inconuenit vnum eſſe prius, & poſterius reſpectu diuerſorum.

ARTICVLVS XII.

An in demonſtratione excludendus ſit circulus, & admittendus regreſſus.

77. PLerique veteres Philoſophi, nuncupatim Pyrrhonici omnium rerum ſcientiam confitentes, circulum, & regreſſum demonſtratiuum concedunt, quos allegant Conimbr. 1. *Poſt. cap.* 3. *quæſt.* 5. *art.* 1 poſt Zab. *lib. de regreſſu c.* 1. eiſque ex parte conſentiunt inſeparati Scotiſtæ *diſp.* 13. *quæſt.* 4. E regione alij, quos ſuppreſſo nomine refert idem Zab. *ibidem*, quos ſequitur Sueſſanus 1. *Poſt. com.* 35. à demonſtratione circulum, & regreſſum prorſus ablegant. Cæteri autem, inter quos ſunt Scot. 1. *diſt.* 28. *quæſt.* 3. §. *Aliter E. &* 2. *diſt.* 42. *quæſt.* 4. §. *Ad argumenta antè I. & quol.* 7. §. *Hic præmittenda A. &* 2. *Priorum quæſt.* 4. *in fine.* Faber *Theor.* 9. *cap.* 1. Maior 1. *Poſt. fol.* 70. *dub.* 1. Tatar. *quæſt.* 2. *dub.* 3. Tol. *ibidem quæſt. de regreſſu*; & alij reiiciunt circulum propriè captum, & recipiunt regreſſum.

78. Not. primò, circulum ex vi nominis eſſe tranſitum, ſiue reditum ab eodem, ad idem, vt patet in circulo mathematico, in quo initium capitur ab vno puncto lineam circumducendo, & ad idemmet punctum fit reditus, vt perſpicuè explicat Scot. *in quæſt* §. *Notandum.* Ampliuſque declarari poteſt de motu circulari, qui efficitur redeundo ad illud, à quo mobile ſuum inchoauit motum. Inſtar huiuſmodi motus appellatur ſyllogiſmus circularis, ex Ariſt. 1. *Poſt cap.* 3. *& a eiſdem operis T.* 15. & Scotum *nunc alleg.* cum à duabus præmiſſis, ad concluſionem, & viciſſim ab eadem concluſione, ab ambas præmiſſas monſtrandas reiteratur diſcurſus. Quatuor autem modis contingere poteſt circulus, quorum meminere Maior, & Tatar. præcit. indicatque Scot. *vbi ſuprà.* Primò namque fit circulus, cùm à cauſa, ad effectum, & econtrà ab effectu, ad cauſam habetur progreſſus, vt *omne animal rationale eſt riſibile: omnis homo eſt animal rationale: ergo omnis homo eſt riſibilis*: Et habetur demonſtratio à cauſa, ad effectum. E contrà verò ab effectu ad cauſam; *omnis homo eſt riſibilis: omne animal rationale eſt homo: ergo omne animal rationale eſt riſibile.* Secundò, in diuerſis cauſarum generibus. Cum enim *ex* 2. *Phyſ. T.* 50. cauſæ ſint ſibi inuicem cauſæ, propterea per vnam cauſam, oſtendi poteſt alia cauſa, vt *omnis ſyllogiſmus faciens ſcire procedit ex primis, veris, immediatis, cauſiſque concluſionis: demonſtratio autem eſt ſyllogiſmus faciens ſcire: ergo demonſtratio procedit ex primis, veris, immediatis, cauſiſque concluſionis.* Præterea, *omnis ſyllogiſmus procedens ex primis, veris, immediatis, cauſiſque concluſionis eſt ſyllogiſmus faciens ſcire: ſed demonſtratio eſt huiuſmodi: ergo demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire.* Primus ſyllogiſmus procedit per cauſam formalem: ſecundus verò per cauſam materialem. Tertiò, cum aliqua materialis concluſio, de qua mentionem feci ſuperiùs pluribus demonſtrationibus demonſtratur: ergo, per eamdemmet concluſionem vna præmiſſarum demonſtratur, per quam dicta concluſio erat demonſtrata. Quartò, cum idem per idem, eodem modo, eadem ſpecie demonſtrationis ex immediatis demonſtratur concluſio. Hoc exemplum affert Ariſtoteles ad huius captum, puta, ſi per A. demonſtratur B. & poſtmodum regrediendo per B. demonſtratur A. & vtraque ſit demonſtratio propter quid. Iſte autem poſterior circulus appellatur circulus vniformis, & ſimpliciter; tres verò priores nuncupantur circuli difformes, & ſecundum quid, quos tanquam poſſibiles omnes ferè Philoſophi admittunt, & vltimum ſolùm tanquam impoſſibilem reſpuunt.

79. Not. ſecundò, regreſſum deſcribi progreſſum ab effectu, ad cauſam: & à cauſa, ad effectum; vt ſi demonſtretur hominem eſſe rationalem, quia eſt riſibilis: eſſeque riſibilem, quia eſt rationalis. Prior proceſſus eſt demonſtratio quia: ſecundus verò, eſt demonſtratio propter quid. In primo, proceditur ab effectu diſtinctè noto, ad cauſam confusè notam: in ſecundo verò proceditur à cauſa diſtinctè nota, ad effectum diſtinctè notum. Ex his licet colligere diſcrimen, quod extat inter regreſſum, & circulum ſimpliciter. Siquidem in regreſſu reperiuntur duæ demonſtrationes diuerſæ rationis, vt exemplis ſuprà planum feci: in circulo autem ambæ demonſtrationes ſunt eiuſdem rationis, & ſpeciei, vtraque enim eſt demonſtratio propter quid, vt patet *in ant. not.* & pariter aduertit Faber *Theor. citato cap.* 1. Præterea regreſſus, & circulus differunt penes finem. Nam circuli idem eſt principium, ac finis, vt inſpicitur in exemplo allato ab Ariſtotele: at in regreſſu principium à fine diſſidet, vt quoque conſtat ex his, quæ mox perhibui. Plura doctè, & eruditè Zab. *libro prænominato*, ex quibus refelluntur duo noſtri Iuniores allegati, ſuſpicantes circulum latè ſumptum eſſe genus,

reſpectu regreſſus, & circuli propriè dicti. Enimverò nec ſyllogiſmus eſt genus ad topicum, & analyticum, vt patet ex dictis *in proprio art.* Nec vlla inuenitur ratio communis generica conueniens regreſſui, & circulo propriè dicto: cenſendum ergo non eſt circulum, ad illa duo eſſe genus.

80. Not. 3. in regreſſu tria conſideranda occurrere, primum, proceſſum ab effectu ad cauſam. Etenim, cum effectus ſint ſenſibiliores, & euidentiores ſuis cauſis, vt cum Ariſtotele 2. *Poſt.* 1 *&* 1 *Met. cap* 1. docent Philoſophi, præſertim Scot. tùm *ibi in com.* tùm etiam 1. *d.* 3. *quæſt.* 4. *&* *quol.* 7. ſecundùm examen cauſæ inuentæ, eiuſque collatio cum ſuo effectu à nobis præcognito. Habitâ enim cognitione effectus pergimus ad notitiam eius cauſæ, expendentes eiuſdem conditiones, & proprietates, vt præſtat Ariſtoteles 1. *Phyſ. T.* 82. de materia, animaduertens eam eſſe ſubiectum contrariorum, generationis, corruptionis, formarum ſubſtentaculum, naturæ fundamentum, & huiuſmodi, ex quibus eſſentia materiæ planè nobis innoteſcit, hæc conſiderantibus penès ingenij perſpicacitatem, aut tarditatem, paucùm, aut multùm temporis inſumitur. 3. à cauſa ad effectum, & habetur demonſtratio propter quid, gignens ſcientiam in nobis propriè ſumptam. Idque totum poſt Scot. *Quol. cit. ante B.* eleganter ediſſerit Zab. *cap.* 9. *lib. alleg.*

81. Aſſertio, amplectendus eſt regreſſus, & abnuendus eſt circulus. Hæc aſſertio eſt bipartita. Prima pars traditur à Doct. *proximè memorato*, qui licet ibi nomine regreſſus non vtatur, reuera tamen ipſum concedit, & oſtendit, vt legenti eius tex. apertiſſimè conſtat. Idem ſcriptis ab eodem mandatur 2. *Prior. q.* 4. *& l. de primo principio cap.* 2. Probatur 1. ex Ariſtotele *qui cap.* 3. *primi Poſt.* reiiciens circulum, admittit idem diuerſis modis demonſtrari poſſe, vt contingit in regreſſu per demonſtrationem à poſteriori, & à priori. Idem clarius docet 2. *Poſt cap.* 15. adducens diſcrimen inter demonſtrationem, *quia & propter quid*, per quas habetur regreſſus, quem exemplo vtriuſque præfatæ demonſtrationis ad ipſum neceſſariæ illuſtrat, putà *omne non ſcintillans propè eſt: planeta non ſcintillant: ergo planeta ſunt prope*, quæ eſt demonſtratio quia; deindè, *quod propè eſt, non ſcintillat: planeta propè ſunt: ergo planeta non ſcintillant*, quæ eſt demonſtratio propter quid. Idipſum pariter indicat 1. *&* 8. *Phyſ* aliiſque in locis. 2. ſcientia bifariam à nobis poteſt comparari, aut per effectum ad cauſam cui inſeruit demonſtratio *quia*, aut per cauſam ad effectum, cui famulatur demonſtratio *propter quid*: hæc autem duplex ſcientia fit per regreſſum, vt liquet ex deſcriptione regreſſus tradita in 2. not. Igitur regreſſus eſt recipiendus. Ma. eſt doctrina vulgata omnium Dialecticorum, à Doct. noſtro probata *Quol. alleg.* vt eo in loco videre licet. 3. effectus poteſt eſſe notus, cauſa verò eius ignota, vt patet de ſcientia, quæ acquiritur per experientiam, quæ parta eſt ſenſuum miniſterio per notitiam multorum effectuum ſingularium atque Prioribus Philoſophis effectus innotuerunt, eorum verò cauſæ ipſos latuerunt: ob id moti ſunt ad venandas eorumdem cauſas, teſte Ariſt. *vbi ſuprà.* Húcque oſtendi poteſt non incommodè de motu Cœli, de acceſſu, & receſſu maris, aliiſque effectibus nobis notis, eorum verò cauſis ignotis. Igitur diligenti examine, & accurata indagine adhibita, ſi cauſæ innoteſcant à cauſis ipſis, ad earum effectus retrocedi poteſt, quo pacto efficitur vtilis regreſſus in ſcientiarum comparatione. Secunda pars expreſsè defenditur ab Ariſt. 1. *Poſt. cap.* 7. & Scot. cit. *in initio art.* & probatur 1. idem reſpectu eiuſdem ſimul nequit eſſe prius, & poſterius; notius, & ignotius eodem: at ſi concederetur circulus ſimpliciter, & formaliter ſumptus, idem reſpectu eiuſdem ſimul foret prius, & poſterius; notius, & ignotius eodem: ergo circulus ſimpliciter, & formaliter eſt impoſſibilis. Ma. eſt in promptu ex legibus contradictionis alibi adductis. Min. oſtenditur: præmiſſæ ſunt priores, & notiores concluſione, ex dictis *ſuprà*; per circulum autem concluſio efficitur per tranſpoſitionem, vna ex præmiſſis, & præmiſſarum altera fit concluſio: ea itaque abſurda prærecenſita probè inferuntur. 2. impoſſibile eſt idem per ſeipſum demonſtrari: ſi autem detur circulus, ſimpliciter idem per ſeipſum demonſtraretur, ergo circulus ſimpliciter eſt impoſſibilis. Ma. eſt nota ex iis, quæ ad demonſtrationem exiguntur. Min. probatur, ſi enim v. g. A eſt cauſa B. & rurſus B. eſt cauſa A. etiam A. erit cauſa ſuiipſius, quia quod eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati, in eodem genere cauſæ: præmiſſæ autem nempe A, ſunt cauſa concluſionis ideſt B. & deinceps concluſio eſt cauſa præmiſſarum, quia per concluſionem præmiſſæ demonſtrantur: ergo concluſio B. erit cauſa ſuiipſius, quia eſt cauſa ſuæ propriæ cauſæ: ſicque idem per ſeipſum demonſtraretur, quod eſt abſurdum. 3. circularis demonſtratio fit tantum in terminis paribus, & reciprocis, vt ſcribit Stagirita *in præſenti, &* 2. *Prior. cap.* 5. ſicut namque patet *ex* 1. *not.* efficitur circulus, quandocumque cum concluſione, & conuertente maioris deducimus minorem: aut cum eadem concluſione, & conuertente minoris colligimus maiorem. Pauci autem ſunt termini reciproci, & conuertibiles: plura verò ſunt demonſtrabilia: non tamen omnia in demonſtrationem cadunt, vt imaginantur illi Antiqui *in initio huius art.* recenſiti, contra quos Ariſtoteles format hæc tria argumenta. Vanus igitur, & inanis eſt circulus demonſtrationis.

82. Oppones 1. contra 1. partem aſſertionis prępoſitæ, cùm ab effectu progredimur ad cauſam, aut nouimus cauſam, aut neſcimus: ſi ſecundum, ſicut fruſtra quiſpiam procedit ad id, quod ignorat, quia etſi obuiam ei fiat, illud noſcere nequibit: pariter incaſſum quis cauſam alicuius effectus perueſtigat, ſi eam ignoret, quia licet ei ſeſe offerat, attamen eam noviſſe non poterit. Si primum inutiliter procedimus à cauſa, ad effectum; quandoquidem iam per priorem progreſſum, cauſam, & effectum nouimus, húncque ab illa pendere planè ſcimus; atque adeò irritus, & ſuperuacaneus eſt regreſſus. Reſpondeo in 1. proceſſu à nobis cognoſci cauſam confuſè: in 2. verò proceſſu diſtinctè. Quapropter progredimur à cognitione confuſa, ad cognitionem diſtinctam: & hunc ordinem natura præſtat, & ſeruat Ariſt. potiſſimùm in rebus phyſicis, vt patet 1. *Phyſ.* Falluntur ergo, qui tali argumento nituntur, non agnoſcentes inter ſcientiam, & ignorantiam, mediare cognitionem confuſam, vt optime diſtinguit Philoſophus 1. *Poſt. cap.* 1. occurrens cauillo Menonis ſcientiam de nouo tollentis.

83. Oppones ſecundò, contra ſecundam partem aſſertionis, in cauſis efficitur circulus ſimpliciter; ergo & in demonſtrationibus. Conſequent. eſt in promptu, quia demonſtratio habetur per cauſam. Ant. fulcitur authoritate Philoſophi 2. *Phyſ. cap.* 3. *T.* 30. *&* 5. *Met. cap.* 1. *T.* 2. cauſæ ſunt ſibi inuicem cauſæ; efficiens quippe cauſat formam, & finis, efficientem. Item materia formam, atque forma materiam. Rurſus 2. *Poſt. cap.* 15. ex vapore demonſtratur pluuia, & ex pluuia vapor. Deinceps 2. *Cœli T.* 59. oſtenditur, ſtellas eſſe immobiles, quia ſunt ſphæricæ, eſſéque ſphæricas, quia ſunt immobiles: vbi apertus cernitur circulus. Reſp. argumentum concludere quidem in diuerſo genere cauſæ: non autem in eodem genere cauſæ, de quo tota extat difficultas.

84. Inſtabis, actus eſt cauſa efficiens habitus, atqui habitus ab actibus iteratis, genitus eſt cauſa effectrix actus, vt probat Scot. 1. *d.* 17. *quæſt* 2.

ergo

ergo valet tam de diuerſo, quàm de eodém gen re cauſæ. Dico, ſanè eſſe probabile, habitum effectiuè concurrere ad productionem actuum ſubſequentium: attamen oppoſitum etiam veriſimile eſt, vt *loco præcit.* oſtendit Doct. & adhuc lis ſub iudice eſt. Data autem parte affirmante, quæ eſt communior, & probabilior, magiſque in hanc propendet Doctor. dico habitum eſſe productiuum, & effectiuum actuum poſteriorum, non verò anteriorum, qui nimirum præcedunt ipſum habitum. Ob id, nullum deducitur abſurdum, quoniam in eodem genere cauſæ efficientis idem reſpectu diuerſorum poteſt eſſe cauſa, & effectus, vt Petrus eſt pater Franciſci: deindè Franciſcus eſt pater Antonij: at reſpectu vnius, & eiuſdem ſimul, idem nequit eſſe cauſa, & effectus in eodem genere cauſæ.

Articvlvs XIII.

Quodnam ſit medium Demonſtrationis potiſſimæ.

85. EX multis Dialecticorum placitis adductis, & reiectis à Balduino *quæſt. de medio demonſtrationis cap.* 1. Fabro *Theor.* 10. *cap.* . Conimb. 2. *Poſt. quæſt. vn. art.* 2. & aliis, quatuor præcipua examinanda propono, quorum vnum tuetur Zab. cit. *l.* 2. probans per plura capita quoduis genus cauſæ poſſe eſſe medium demonſtrationis potiſſimæ. Alterum eſt Alb. & Ægidij 2. *Poſt. quæſt. de medio demonſtrationis*, & tribuitur Auer. 1. *Poſt. com.* 12. qui affirmant medium in demonſtratione potiſſima ſemper eſſe definitionem paſſionis, nunquam verò definitionem ſubiecti. Tertium eſt, quod defendunt Doctor 1. *Poſt. quæſt.* 56. *&* 7. *d.* 3. *quæſt.* 6. §. *Ad quæſt. ſub M. &* 3. *d.* 12. *quæſt.* 1. *A. & ante quæſt* 1. *Vniuerſ.* vt notat *ibi* Sarn. *pag.* 23. quem ſequuntur omnes eius diſcipuli, & ex parte Conimb. alleg. *art.* 3. à quibus non diſcrepare S. Th. *lect.* 1. *ſecundi Poſt.* obſeruat Zab. *cap.* 2. *l.* 1. prærecenſiti docentes medium demonſtrationis potiſſimæ eſſe definitionem ſubiecti. Quartum eſt medium inter duo proximè allata, quorumdam Recentiorum, nominatim Thomitani, & Conimbr. cit. affirmantium medium demonſtrationis perfectiſſimæ ſimul eſſe cauſam, & definitionem vtriuſque extremi, ſcilicet ſubiecti, & paſſionis.

86. Not. 1. & recol. ex dictis *ſuprà art.* 10. *huius quæſt.* in omni cauſarum genere quidem effici poſſe demonſtrationem, ibi tamen non fuiſſe ſtabilitum, in quo genere cauſæ fiat demonſtratio potiſſima: ſed hoc loco eſſe enodandum, & decidendum. Quod vt expeditius, & commodius fiat, in memoriam reuocanda ſunt, quæ dixi in ſuperioribus de demonſtratione, eiuſque ſpeciebus, necnon conditionibus ad ipſam requiſitis. Potiſſimum autem prætereundum non eſt, quid veniat nomine demonſtrationis potiſſimæ, & quomodo ab aliis demonſtrationibus diſcriminetur. In primis non eſt exiſtimandum demonſtrationem potiſſimam conſtituere ſpeciem demonſtrationis diſtinctam, à demonſtratione propter quid, quæ ſubdiuiditur in primariam, & ſecundariam. Illa fit per cauſam formalem proximam, & immediatam, habens omnes conditiones prærequiſitas, hæc verò per aliam cauſam alterius generis, carens aliqua, aut aliquibus ex conditionibus ad eam neceſſariis. Nomen autem hoc demonſtrationis potiſſimæ non reperitur in ſcriptis Ariſtotelis, vt diligenter aduertit Zab. *cap.* 17. *lib. alleg.* ſolum quippè à poſterioribus Philoſophis fuit adinuentum, quod vt congruum, & aptum ab omnibus recipitur. Eò magis, quia iam demonſtratio ſit inſtrumentum ſciendi, ab eius fine potiſſimo, qui eſt ſcientia præſtantiſſima per cauſam proximam, intrinſecam, & formalem acquiſita, iudice Ariſtotele, 1. *Poſt. cap* 10. ſuam iure optimo ſortiri debet denominationem. Quapropter demonſtratio potiſſima, quæ abſolutè nomen demonſtrationis, ſiue demonſtrationis ſimpliciter meretur, teſte Zab. cit. perhibetur ea, quæ pollet medio, ſeu cauſa intrinſeca immediata, & adæquata, cum reliquis conditionibus traditis, & examinatis *in anterioribus art.*

87. Not. 2. & recol. ex dictis in Summulis, in omni ſyllogiſmo ſiue topico, ſiue analytico reperiri tres terminos, quorum vnus maius extremum, ſeu paſſio: alter minùs extremum, ſiu à ſubiectum, & tertius medium nuncupatur, quod aſſumitur ad demonſtrandam paſſionem de ſubiecto, vt rationale eſt medium, quod accipitur ab Argumentante ad demonſtranda viſibilitatem de homine, ſeruatis debitis modo, & figura, ad bonam ſyllogiſmi conſtructionem requiſitis. A ſubiecto autem emanat paſſio realiter cum ipſo identificata, perhibente Scot. *quæſt. cit.* medium verò, per quod demonſtratur inhærentia, ſeu inexiſtentia paſſionis in ſuo ſubiecto, vocatur forma eiuſdemque ſubiecti definitio, vt ex Ariſtotele 2. *Poſt cap.* 11, adnotant Conimb. *ibid. art.* 1. *loci præcit* Ratio eſt, quia forma intrinſeca, & eſſentialis ſubiecti, quæ eſt vltima differentia eius conſtitutiua eſt nobilior, & præſtantior eius pars, atque denominatio fit à parte nobiliori, vt cum Ariſtotele 7. *Met. ad T* 14. *&* 15. obſeruant eius Interpretes. Quare cum medium demonſtrationis ſit pars ſubiecti præcipua, cauſa ue intrinſeca paſſionis, ſeu per emanationem, vulgóque paſſio nominetur accidens proprium, conſequenter demonſtratio potiſſima participat medium, ſiue cauſam intrinſecam, & formalem: reliquæ verò demonſtrationes non potiſſimæ poſſunt gaudere medio, quod eſt cauſa extrinſeca, quæ dicitur cauſa per tranſmutationem, quam accidens commune ſortitur, vt aduertit Scot. *in quæſt.* §. *Sed ſi paſſio.* ſic eclypſis Lunæ prouenit à cauſa extrinſeca, nempè à terra interpoſita inter ipſam Lunam, & Solem: pariter tonitrua fiunt per cauſam extrinſecam, hoc eſt per extinctionem exhalationis in nube. Quod vt clarius fiat.

88. Not. 3. ex Scot. cit. §. *Ad quæſt* duplex eſſe accidens, vnum commune, & aliud proprium: illud conſequitur ſubiectum ſingulare; hoc verò ſubiectum vniuerſale: cauſatur námque à principiis eſſentialibus ſpeciei, éſtque demonſtrabile per eius ſubiecti formam intrinſecam: non ſic accidens commune, inter quod, eiuſque ſubiectum nulla extat neceſſaria connexio, qualis exigitur inter demonſtrabilia. Rurſus ſubiungit Doctor. *quæſt.* 40 §. *Ad* 1. *arg.* hæc Luna eclypſatur, contingens eſt ac etiam illa, terra interponitur inter Solem, & Lunam, & in vniuerſum, ea quæ frequenter fiunt, contingentia ſunt. Quæ autem in demonſtrationem cadunt, ſunt neceſſaria, & vt ait Linconienſis, accipiuntur cum circumſtantiis, quibus neceſſitantur, vt oſtendi *art* 8. *huius quæſt.* magiſque illuſtratur eodem exemplo *ibid.* allato, videlicet, quando Sol eſt in capite, aut in cauda Draconis, & Luna in eodem ſitu, propter interpoſitionem terræ inter ipſum Solem, & Lunam, eclypſatur ipſa Luna. Eò vel maximè, quia non de eclypſi actuali, ſed aptitudinali loquuntur Philoſophi, vt præ aliis notant Ioannes de Magiſtris 2. *Poſt. quæſt. vlt.* Venetus *cap.* 4. *primi Poſt* & facit Zab. 2. *de medio demonſtrationis cap.* 7. Ex his colligitur cum Scot. *quæſt.* 57. non omnem demonſtrationem propter quid eſſe per cauſam intrinſecam, ſed quan-

doque per cauſam extrinſecam, vt eſt demonſtratio præallata, monente Gadio *Quol.7. fol.79. colum.*1. quæ tamen non eſt potiſſima iudice Fabro *Theor.*14. quem ſequuntur indiuiſi Scotiſtæ *diſp.*13. *quæſt.*2. *art.*2. Eſſe verò demonſtrationem *propter quid*, apertè declarat Doct. *quæſt.*54. *&* 57. reclamantibus dictis Iunioribus cum Fabro cit. & ſuperius abundè expreſſi. Denique obſerua ex eodem Doct. *q.*56 §. *Ante ad* 1. *arg* paſſionem diuerſimodè vocari primum, & vltimum terminum. Dicitur quippè primus terminus penes prædicationem, quia paſſio directè ſemper prædicatur, nunquam verò ſubiicitur, niſi indirectè. Perhibetur autem vltimus terminus penès ordinem naturæ, quandoquidem paſſio eſt poſterior natura ſubiecto, ac principiis eius, cùm ab eiſdem ſuam ducat originem, vt in ſuperioribus oſtendi.

89. Aſſertio prima, definitio paſſionis non eſt medium demonſtrationis potiſſimæ. Ità Scot. *loco proximè alleg.* §. *Ad quæſt.* Probatur 1. quo cognito, inquiritur propter quid, non eſt medium demonſtrationis potiſſimæ: cognita autem paſſione de ſubiecto per definitionem ipſiuſmet paſſionis remanet inquirendum propter quid inſit ſubiecto: ergo definitio paſſionis non eſt medium demonſtrationis potiſſimæ. Maior eſt in promptu, quia demonſtratio, de qua in præſentia eſt ſermo, procedit ex primis, & immediatis. Minor quoque eſt conſpicua, cùm huiuſmodi definitio non ſit ratio ipſius inexiſtentiæ in ſubiecto. 2. quod parit ſcientiam perfectiſſimam, adeò vt ipſum in eſſe, & in cognoſci ab alio non dependeat, eſt medium demonſtrationis potiſſimæ: definitio autem paſſionis dependet in eſſe, & in cognoſci à ſubiecto, atque ab eiuſdem principiis eſſentialibus cauſatur, vt ſuprà notaui. Igitur definitio paſſionis nequit eſſe medium demonſtrationis perfectiſſimæ. Rurſus, cauſa & medium in idem recidunt ex ſuprà aſſertis: ergo cum cauſa paſſionis ſit ſubiectum, ipſius paſſionis definitio nequit eſſe præfatæ demonſtrationis medium. Iterum, ſi definitio paſſionis foret medium dictæ demonſtrationis, fieret petitio principij; pari quippè modo quiſpiam admittit hominem eſſe riſibilem, ac hominem eſſe ridendi capacem, quæ eſt definitio formalis ipſius riſibilitatis, quæve extat hominis paſſio. Tandem, Aduerſarij ideò inficiantur medium talis demonſtrationis eſſe definitionem ſubiecti, propterea quod cum præmiſſæ eius eſſe debeant immediatæ, minor foret mediata, atqui medio exiſtente definitione paſſionis, minor eſſet mediata, quia paſſio definitioni ſubiecti ineſt, mediante propria definitione: igitur retorquendo argumentum contrà Antigoniſtas, concluditur paſſionis definitionem haud eſſe medium demonſtrationis potiſſimæ.

90. Aſſertio 2. definitio ſubiecti ſtatuitur medium demonſtrationis potiſſimæ. Tenet Scot. *vbi ſuprà*, præſertim *quæſt.*56. *poſt* §. *Ad q.* Probatur 1. ex Ariſt. 2. *Poſt.* à Tatar alleg. ſcribente, medium in demonſtratione eſſe rationem vltimi termini, qui eſt ſubiectum, propter cauſam præaſſignatam in calce 3. *not.* Ac etiam, vt aduertit Doct cit. ex eodem Ariſtotele, ſi aliqua paſſio debeat demonſtrari de ſubiecto, potius debet v. g. demonſtrari per C. quod eſt definitio ſubiecti, quàm per B. quod eſt definitio paſſionis, huius cauſam reddit Ariſt. *ibid* quia C. quod eſt definitio ſubiecti eſt cauſa ipſius A. paſſionis, ac quoque ipſius B. quod eſt definitio paſſionis. Idipſum confirmat 4. *Phyſ. T.*51. *&* 1. *de anima T.*11. *&* 2. *eiuſdem operis T.*12. Secundò, quod eſt proxima, & immediata cauſa paſſionis demonſtrabilis de ſubiecto, à quo immediatè prodit, eſt medium demonſtrationis potiſſimæ: definitio autem ſubiecti eſt huiuſmodi: ergo definitio ſubiecti eſt medium demonſtrationis potiſſimæ. Maior probatur, ſcientia perfectiſſima, quæ eſt effectus demonſtrationis potiſſimæ eſt per cauſam proximam, & immediatam, vt liquet ex definitione ſcientiæ 1. *Poſt. cap.*2. & ex conditionibus principiorum, ſiue præmiſſarum, de quibus abundè in ſuperioribus. Quodque ſignificatur *in fine* 2. *Poſt.* teſtante Scot. *loco ante cit.* Minor oſtenditur, tùm quia poſito ſubiecto, protinus emanat eius paſſio, eóque ablato, aufertur ipſamet paſſio: tùm etiam quia ex principiis ſubiecti quidditatiuis fluit, atque ab ipſomet ſubiecto eſt inſeparabilis, ac proindè ſubiectum eſt proxima, & immediata cauſa propriæ paſſionis. 3. demonſtratio potiſſima eſt ex primis, veris, immediatis, cauſiſque concluſionis ex ſuprà dictis: ſyllogiſmus autem, in quo concluditur paſſio de ſubiecto, per definitionem ſubiecti, eſt ex veris, primis, &c. Ergo definitio ſubiecti eſt medium talis demonſtrationis. Accedit, quod eſt radix, & prima cauſa omnium demonſtrabilium, eſt medium demonſtrationis perfectiſſimæ, quæ ex primis, & immediatis componitur: definitio autem ſubiecti eſt radix, cauſáque immediata omnium affectionum demonſtrabilium de ſubiecto: ergo &c. Maior ſuaderi poteſt ex illo 2. *Met. cap.*4. quod eſt principium, & cauſa aliorum, vt ſint talia, eſt maximè tale, ſupple, in cauſis vniuocis, vt ſi ignis eſt cauſa, vt alia ſint calida, ipſe ignis eſt maximè calidus. Minor oſtendi poteſt, de flebilitate, viſibilitate, & admirabilitate, quæ in ſententia multorum ſunt affectiones de homine demonſtrabiles adinuicem ſic ordinatæ, vt vna per aliam demonſtretur, vſque ad vltimam quæ per rationalitatem, quæ eſt definitio hominis, ſiue pars eius præcipua demonſtratur, vt inſinuat Ariſtoteles 1. *Poſt. cap.*20.

91. Aſſertio 3. medium demonſtrationis potiſſimæ non eſt vtraque definitio maioris, & minoris extremi. Sequitur ex dictis in duab. antecedentibus aſſertionibus, ſupponitúrque à Doct. & indicatur ab Ariſtotele 1. *Poſt. T.*22. *&* 2. *eiuſdem operis T.*2. Probatur 1. vnius effectus vna eſt cauſa totalis, & adæquata, vt patet *in Phyſ lib de cauſis*, & traditur à Philoſopho 2. *Poſt. cap.*17. vnde Auer. 1. *Poſt. com.*46. ſubdit vnius rei vnam eſſe demonſtrationem, vnámque definitionem, quia vna cauſa formalis: ergo medium demonſtrationis potiſſimæ eſſe nequit vtraque definitio ſubiecti, & paſſionis, ſed alterutra ſancita in ſuperioribus. 2. medium demonſtrationis eſt vnum per ſe, vnáque per ſe cauſa: ambæ autem definitiones vtriuſque extremi non ſunt vnum per ſe, vt patet: igitur medium dictæ demonſtrationis ex vtraque definitione extremorum relatorum non integratur. Ex his, anterioribuſque aſſertis ſanè colligitur, medium demonſtrationis perfectiſſimæ, non eſſe alterius generis, quàm cauſæ formalis, quæ ſubiecti quidditas, & eſſentia nuncupatur: cæteræ verò cauſæ ſunt extrinſecæ, vt cauſa materialis, & ignobilior, & inferior.

92. Oppones 1. contrà 1. aſſert. quod eſt ratio primi termini, eſt medium demonſtrationis potiſſimæ: definitio autem paſſionis eſt ratio primi termini: ergo definitio paſſionis eſt medium demonſtrationis potiſſimæ. Maior innititur authoritati Ariſtot. 2. *Poſt. T.*25. eam demonſtrantis hac ſimilitudine, ſcilicet folia fluere de vite demonſtratur per hoc medium, ſuccum condenſari in contactu foliorum ad ramos, referente Scot. *quæſt.*56. *ferè in initio.* Conf. ex eodem, qui *ibid. cap.*1. ait Lunæ eclypſim demonſtrari per definitionem ipſius eclypſis, & conſonantiam vocum per ipſius conſonantiæ definitionem: atque *T.*10. *eiuſdem lib.* ſubiicit medium ad demonſtrandum tonitruum, eſſe eiuſdem tonitrui definitionem: igitur definitio paſſionis eſt medium demonſtrationis potiſſimæ. Nego maiorem ad eius probationem dico cum Scot. *cit.* §. *Ad* 1. *arg.* quidem Ariſtotelem *ibi*

aſſerere

aſſerere definitionem paſſionis eſſe medium demonſtrationis, quod etiam ego cum eodem *Doct.* admitto; non tamen eſſo medium demonſtrationis potiſſimæ, vt contendunt Authores primæ ſententiæ. Idipſum reſponderi poteſt ad confirmationem. Vel dicito hoc arg. eiuſque confirmationem concludere de definitione paſſionis cauſali, non autem de definitione eius formali, de qua in præſentia ſi. eſt.

93. Oppones 2. demonſtratio perfectiſſima procedit ex immediatioribus, & prioribus: demonſtratio autem, cuius medium eſt definitio paſſionis, eſt ex immediatioribus, & prioribus: ergo eius medium eſt definitio paſſionis duntaxat. Ma. patet ex dictis. Min. oſtenditur; ſiquidem immediatius paſſio prædicatur de ſua definitione, vt cùm dicitur, *idoneum ad diſciplinam eſt diſciplinabile*, quàm de definitione ſui ſubiecti, vt *animal rationale eſt diſciplinabile.* Conf. 1. ex Ariſt. 1. *Poſt. cap.* 6. extrema, & medium debent eſſe eiuſdem generis: paſſio autem eſt prædicamenti qualitatis, ergo & medium erit eiuſdem generis, & prædicamenti qualitatis, quod eſſe non poteſt, niſi definitio ipſiuſmet paſſionis, cum definitio ſubiecti ſit prædicamenti ſubſtantiæ, veluti ipſummet ſubiectum. Conf. medium demonſtrationis potiſſimæ, oportet eſſe medium prius poſitione, hoc eſt prius paſſione, & poſterius ſubiecto: ſola autem paſſionis definitio eſt huiuſmodi. Eſt enim poſterior ſubiecto, & prior paſſione: igitur, definitio paſſionis eſt medium perfectiſſimæ demonſtrationis. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, propoſitionem appellari immediatam, non quia ſit per cauſam effectui proximam, vt infertur in argumento, verùm quoniam aliam cauſam, per quam de ſubiecto demonſtrari queat, non ſortitur, cuiuſmodi non eſt paſſionis definitio, cum ipſa queat demonſtrari per definitionem ſubiecti, quæ eſt eius cauſa proxima, & immediata, ac etiam omnium demonſtrabilium prima, vt ſuperius obſeruaui: Ad 1. conſ. occurrit Scot. alleg. inquiens, extrema, & medium dici eiuſdem generis, id eſt generantis, quia ab eodem generante promanant principia ſubiecti, eiuſque proprietates; producens enim hominem, conſequenter eius proprietates dicitur producere, nempè flebilitatem, riſibilitatem, & huiuſmodi. Vel dicito paſſionem ſubiecti reduci ad genus, ſeu prædicamentum in quo locatur eius ſubiectum, vt cum Scoto alibi docui. Ad 2. conf. concedo ma. nego min. ſatis quippè eſt, vt ſit medium cognoſcibilitatis, hoc eſt vt ſit cauſa cognoſcendi inhærentiam paſſionis in ſubiecto: non autem neceſſe eſt vt ſit prius, aut poſterius ordine: idque liquidò patet de demonſtratione à poſteriori, in qua effectus, qui eſt poſterior ſua cauſa, eſt medium, vt benè notant duo noui Scoti Interpretes præcitati poſt Tatar. ab ipſis allegatum.

94. Oppones 3. ſcientia, quæ gignitur per demonſtrationem potiſſimam, eſt ſcientia paſſionis: ergo medium huiuſmodi demonſtrationis eſt cauſa paſſionis: atqui definitio paſſionis includit cauſam paſſionis, quia definitio perfecta accidentis includit ſubiectum, cuius eſt accidens: ergo definitio paſſionis eſt medium perfectiſſimæ demonſtrationis. Diſtinguo ant. ſcientia per demonſtrationem potiſſimam parta, eſt ſcientia paſſionis, per definitionem paſſionis formalem, nego: per definitionem paſſionis cauſalem, quæ eſt forma ipſius ſubiecti, concedo. Sic enim definitio paſſionis includit ſubiectum, veluti omnis definitio accidentis quietatiua, & perfecta inuoluit ſubiectum. Idcirco appellatur definitio per additamentum, vt notaui *in Epit. art. de definitione.*

95. Oppones 4. contra ſecundam aſſert. ſi definitio ſubiecti foret medium demonſtrationis potiſſimæ, peteretur principium. Idem quippè probaretur per idem, quia definitio, & definitum idem ſunt, quod apertè tradit Ariſtoteles 8. *Top. cap.* 4. *loco* 80. inquiens, vnum ex modis petendi principium eſſe, cùm probatur definitum per definitionem, & econtra. Confirmatur, demonſtratio perfectiſſima conficitur ex primis, vt ſæpè præmonui: ſi autem eius medium foret ſubiecti definitio, non eſſet ex primis, quia ſubiectum eſt vltimum: igitur definitio ſubiecti non extat medium demonſtrationis potiſſimæ. Neganda eſt ſequela, quia definitio, & definitum differunt formaliter, vt cum Scot. tenent Bruliſer, & cæteri Scotiſtæ *Tract. Formalitatum.* Item arguitur à notitia diſtincta, quæ habetur per definitionem, ad notitiam confuſam, quæ habetur de definito, vt diligenter obſeruat Doctor. cit. *in ſolutione huius arg.* Ad Ariſtotelem; inquit Scot. ipſum exponens: ſi oſtenditur prædicatum de definito per definitionem, quod notius ineſt definito, petitur principium: verùm ſi illud prædicatum notius inſit definitioni, ſanè non fit petitio principij. Ad confirmat. dico cum eodem Doctore, demonſtrationem effici ex primis, id eſt ex præmiſſis per ſe notis, ſiue alio modo ſuperius explicato; an verò ſubiectum dicendum ſit primum, aut vltimum, planum feci *in fine* 3. *not.*

96. Oppones 5. contra tertiam aſſert. Ariſtot. 2. *Poſt. cap* 4. *T.* 5. *& ibi T.* 1. ſcribit idem eſſe quid eſt, & propter quid eſt, quod exemplo illuſtrat de eclypſi, & aliis ibi videndis. Igitur medium in potiſſima demonſtratione complectitur definitionem ſubiecti, & paſſionis: Siquidem medium debet eſſe cauſa, vt paſſio ſit ſimpliciter, & hoc ratione definitionis eius formalis: & vt ſubiecto inexiſtat, idque ratione definitionis cauſalis ſubiecti, ac proindè medium vtrámque definitionem continet. Confirmatur, medium eſt, per quod paſſio, & ſubiectum inter ſe neceſſariò connectuntur: ergo medium eſt definitio vtriuſque extremi; quia connexio neceſſaria ab vtroque extremo pendet. Reſpondeo præfatas quæſtiones eſſe idem ſecundum rem; differre verò penès modum quærendi, vt aduertunt Scot. 1. *Poſt. quæſt.* 54. §. *Ad quæſt.* & Tatar. 2. *Poſt. quæſt.* 1. *dub* 2. Itaque præfatæ quæſtiones dici poſſunt identificari, quia cauſam rei ſiue ſimplicis, ſiue complexæ perquirunt, tamen, iudice Auer. propriè non coïncidunt, quia propter quid propriè reſpicit cauſam externam, ſiue effectiuam, ſiue finalem, vt patet ex Ariſtotele, qui affert exemplum de eclypſi, quæ fit per cauſam externam, putà terræ obiectionem: quid autem reſpicit cauſam internam, quæ eſt forma, & eſſentia ipſius rei. Quare ad argumentum in forma, admiſſo ant. negatur conſequentia, quia medium huiuſmodi demonſtrationis eſt definitio cauſalis ſubiecti, vt *ſuprà* oſtendi. Ad conf. concedo ant. nego conſequentiam, quandoquidem à definitione ſubiecti, tanquam à cauſa proxima, & immediata pendet connexio, non verò à paſſione, tametſi ab vtroque extremo quoque pendeat.

QVÆSTIO IV.

De effectu Demonſtrationis.

CVM in ſuperiori *quæſtione de demonſtratione*, quæ eſt cauſa ſcientiæ abundè egerim, nunc de eius effectu, qui eſt ipſamet ſcientia, in hac poſtrema quæſtione differere opportunum duxi, multa ex dictis,

&

& dicendis alibi examinanda ſuppones, vt tandem hoc opus à me cœptum, & elaboratum perficiatur, & compleatur.

Articvlvs I.

An ſit Scientia.

1. TRes olim viguerunt Philoſophorum ſententiæ, duæ prorsùs extremæ memoratæ, & refutatæ, ab Ariſtotele 1. *Poſt. cap. 3.* & à Doctore *ibid. in initio eiuſdem lib. & 1. diſtinct. 3. quæſt. 4. §. Primo infrà A.* Et tertia media, quam optimè inuenit, & edicit Stagirita *in præſentia* cui poſteriores Philoſophi libenter adſtipulantur, & obſequuntur. Primi placiti Authores ſunt Pyrrhonici, qui pariter Sceptici, Aporetici, & Ephectici nominantur, teſtibus Conimbr. *in comm. præfati cap.* Et à Scoto præciſato perhibentur Academici, omnium rerum ſcientiam dementes, omniumque ignorantiam admittentes. Patroni verò ſecundi placiti dicuntur Platonici, referente Doctore *vbi ſuprà*, ſiue Empedoclæi, vt volunt Conimb. mox allegati, ſuſpicantes omnium rerum eſſe ſcientiam. Qui autem medio gradiuntur itinere ſunt omnes Peripatetici, cum duo duce, capite memorato, ducentes de quibuſdam rebus eſſe ſcientiam, contrà Aſſertores prioris opinionis: de quibuſdam verò nequaquam, contrà poſterioris ſententiæ defenſores. Vide Ferch. *veſtig. 6. cap. 4. numero 11.*

2. Præſupponendæ ſunt acceptiones ſcientiæ ex Scoto adductæ *lib. 1. quæſt 2. artic 2. not. 2.* Solumque monendum eſt, hoc in loco potiſſimùm nos agere de ſcientia propriè, & anguſtè capta, vt eſt effectus demonſtrationis, cuius definitio *in proximo articulo* eſt afferenda, diligenter, & accuratè diſcutienda.

3. Aſſertio, quædam cadunt ſub ſcientiam: multa verò à nobis ignorantur. Hæc aſſertio eſt bipartita, & quoad ambas partes defenditur ab Ariſtotele, & Scot. præcit. cæteriſque Philoſophis Iunioribus. Prima pars probatur primò, ex Sancto Auguſtino *lib. de vera religione*, qui dubitat an aliquid ſciri contingat, ſe dubitare non dubitat, ſed certus eſt, non eſt autem certus, niſi de eo quod ſcit: ergo ipſum, qui ſe ſcire dubitat, neceſſe eſt concedere, ſe aliquid ſcire. Item ex eodem Sancto *lib. 2. contra Academicos*, cum Academici nihil nos verum, ſed id tantùm, quod veriſimile eſt, cognoſcere autumant, quid dicant, non attendunt; ſi enim verum ipſum. quod ſit, neſcimus, conſequens fit, vt id, quod veriſimile eſt, ignoremus. Quemadmodum fieri nequit, vt Chryſippum Socrati ſimilem eſſe quis ſciat, ſi Socratem ipſe nullo modo agnoſcat. Huc quoque pertinent alia loca eiuſdem Aurelij allata à Scoto *in primo nuper cit. A.* quibus addo 11. *Ciuit. cap 26. & 19. cap* 18. Secundò, quædam ſunt, quæ inter ſe neceſſariò, & perpetuò connectuntur, quorum vnum de alio demonſtratur, putà paſſio de ſuo ſubiecto: ergo de quibuſdam habetur ſcientia. Ant. probatur, demonſtratur enim triangulum habere tres angulos, hominem eſſe riſibilem, & cætera huiuſmodi. Adde, quæ Euclides in ſuo opere, & quæ Ariſtoteles, aliique Philoſophi paſſim demonſtrant. Ad rem noſtram facit, quod tradit Scotus proximè recenſitus, cuilibet eſt naturaliter euidens forma ſyllogiſmi perfecti, vt patet ex eius definitione 1. *Prio. cap. 1.* Scientia autem concluſionis non dependet, niſi ex euidentia principiorum, & ex euidentia ſyllogiſticæ illationis. Ergo, cuilibet naturaliter ſcita poteſt eſſe quæcunque concluſio demonſtrabilis ex præmiſſis per ſe notis. Quare habens ſyllogiſmum perfectum demonſtratiuum, qui eſt cauſa ſcientiæ, pariter de re demonſtrabili demonſtranti cognita, vtique ſcientia potitur. Rursùs generatur ſcientia de ſcibilibus per experientiam, vt aſtruunt Ariſtoteles 1. *Met cap. 1.* & Scot. *vbi ſuprà*, atque de aliis, quæ latè, & doctè proſequitur Doct. tum ibi, tum etiam 4. *diſtinct 43. quæſt. 2. § Reſpondeo infrà D.* Inſuper, deſiderium ſciendi à natura nobis innatum *ex 1. Met. cap cit.* fruſtratorium eſſe non debet, quia Deus, & natura nihil faciunt fruſtrà ex 1. *de Cælo T. 32 & tertio de anima T. 45.* Denique ſcientia eſt hominis perfectio: atque in vera ſcientia Dei potiſſimùm, initiatiuè conſiſtit felicitas eius. Quædam igitur à nobis ſciri, haud eſt inficiandum. Secunda pars eſt probatu facilis; cùm enim ſcientia ſit cognitio rei per cauſam, multarumque rerum cauſas ignoremus, vt cur magnes trahat ferrum, ſuccinum paleam, remora ſiſtat nauim, torpedo obſtopeſaciat manum piſcatoris, & huius formæ alia, quæ non latent, planè deducitur, de omnibus nos ſcientiam non habere. Deinceps, ſcientia eſt de æternis, neceſſariis, & vniuerſalibus, vt non rarò ſuprà inculcaui, & probaui: atqui multa ſunt contingentia, temporanea, & ſingularia: & quæ à diuina voluntate pendent, nobis ſunt occulta, iuxtà illud Rom. 11. *Quis enim cognouit ſenſum Domini? aut quis conſiliarius eius fuit?*

4. Oppones primò, cum Scoto 1. *Poſt. quæſt. 10. pro Academicis*, ſcientia propriè ſumpta efficitur per demonſtrationem, ex omnium conſenſione: ergo cum principia ſciantur, ſciri debent per demonſtrationem: principia autem demonſtrari non valent, ergo nec ſciri. Prima conſequentia elucet, quia præter ſcientiam demonſtratiuam, non inuenitur alia ſcientia: ſubſumptum probatur; vel enim principia ſunt immediata. Si primum, ergo non ſciuntur, quia medio carent, quod ad ſcientiam exigitur. Si ſecundum, aut ſciuntur per alia media, & illa per alia, & ſic deinceps abitur in infinitum: ergo nulla de eis datur ſcientia, cum infinitum à nullo intellectu creato ſciri queat. Conceſſo ant. nego conſequentiam: Siquidem principia prima, & immediata ſunt indemonſtrabilia, ſcribente Ariſtotele 1. *Poſt. cap. 2. & 4 Met. T. 26.* quem citat. Doctor 1. *diſtinct. 3. quæſt. 4. §. De tertiis ante G.* Diſtincto quippè habitu cognoſcuntur principia, ac concluſio. Illa namque habitu intellectus, iſta verò habitu ſcientiæ. Atque ita nulla eſt inſtantia pro Academicis elaborata.

5. Oppones ſecundò, omnis noſtra cognitio, ſenſuum miniſterio paritur iuxtà illud Ariſtotelis libro de ſenſu, & ſenſato, *nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu*, experimur autem ſenſum plerumque falli, tum in ſomnis, tum etiam in vigiliis, vt multa probat Raconius, *diſp. 1. de demonſtratione, ſect. 3. quæſt. 2. artic. 1.* Præſertim de viſu, qui baculum in aqua fractum, & obliquum iudicat, licet verè ſit integer, & rectus. Item, apprehendit ſolem tanquam pedalem, cum tamen magnitudine vniuerſam terram ſuperet. Rursùs, quæ reuerà ſunt alba, aut nigra per vitrum rubeum intuemur rubea. Et id genus alia adducenda, & expendenda *in lib. de anima.* Ergo nihil certi, nihilque indubitati, & euidentis eſt aſſerendum. Reſpondeo cum Scoto citato *ante G & quæſt 3. vniuerſ. in ſolutione tertij*, noſtram intellectiuam notitiam prouenire à ſenſu, vt occaſione, non verò vt cauſa. Sic diſtinguitur ma. & exponitur Philoſophi elogium. Ad min. dico ſenſum male affectum quidem allucinari, at ſenſum benè diſpoſitum, & debitè approximatum, medio non vitiato, circa proprium ſenſibile nequaquam decipi, vt optimè docet Scot. *loco citato, § Quantum ad 3. L. & M.* Maximè quia ſenſum errantem intellectus poteſt corrigere, vt *loco nunc allegato* abundè ſum oſtenturus. Vide Bonet 3. *Met. cap. 5.*

6. Oppones tertiò, poſſibile eſt, vt ſicut concluſio per præmiſſas demonſtratur: ſic principia per concluſionem demonſtrentur: atque mutua, & circulari demonſtratione omnia oſtendantur: ergo omnia ſciri

queunt

queunt per demonſtrationem circularem. Reſpondeo hoc argumentum iam eſſe dilutum. Siquidem *art.* 11. antecedentis quæſtionis reiectus eſt a me circulus demonſtratiuus, tanquam inutilis, & inanis.

ARTICVLVS II.

Quid ſit Scientia.

7. DOctor ſubtilis 1. *Poſt quæſt.*1. *&* 10. *eiuſdem operis*, ex Linconienſi recenſet, quatuor ſcientiæ acceptiones, quæ non videntur multùm diſtare ab eis, quas *in præeunte artic.* ſuppoſui *ex locis ibi à me citatis.* Ideò in earum indagine, & explicatione non immoror, videndæ quippè ſunt eis in locis: ſolùm hic moneo apud Ariſtotelem ſcientia latè ſumpta, principia, & concluſiones ex illis deductas ſciri. Inquit enim idem Philoſophus *in tex.* principia magis ſciri, quàm concluſionem: Scientia verò ſtrictè ſumpta, dicitur ſciri concluſio duntaxat, cum ex eodem Philoſopho tum *hic*, tum etiam 6. *Eth.c.* 3. & Bonet. 1. *Met.cap.* 1. Scientia ſit concluſionum, & intellectus principiorum. Quoniam verò duplex eſt demonſtratio *Quia*, *& Propter quid*, duplex quoque extat ſcientia *Quia*, *& Propter quid*, hoc eſt per effectum, & per cauſam. Scientia autem propriiſſimè capta definitur ab Ariſtotele 1. *Poſt. cap.* 2. *Cognitio rei per propriam cauſam*; hoc eſt (Scoto interprete) *Scientia eſt cognitio certa, & euidens rei neceſſariæ per propriam cauſam, parta per diſcurſum ſyllogiſticum.* Hæc eiuſque conditiones decerptæ ſunt ab Ariſtotele citato adductæ, & explicatæ a Doctore 1. *Poſt. quæſt* 1 *&* 3. *Reportat. diſtinct* 14. *quæſt.*1. §. *Ad quæſt.* Diuiditur ſcientia ſic accepta ex Scoto 1. *Poſt quæſt. nunc alleg.* in actualem, & habitualem. Actualis eſt, *cognitio certa*, *& euidens per propriam cauſam de obiecto neceſſario, actu acquiſita per diſcurſum ſyllogiſticum*: habitualis verò eſt *qualitas ex frequentatis actibus ſcientificis comparata, facilitans intellectum ad ſcientificè operandum.* Præterea obſerua, ex Pariſienſibus *quæſt.*1 *primi Phyſ.* poſt Scot. 2. *Poſt. quæſt.* . propoſitionem propter ſcibilem, eſſe propoſitionem neceſſariam dubitabilem, quæ nata eſt fieri euidens per propoſitiones euidentes, ad ipſam applicatas per diſcurſum ſyllogiſticum, quæ cùm coincidat cum concluſione ſcientifica, de qua eſt ſcientia, alia explicatione, & conditionibus ab enumeratis diſtinctis non indiget.

8. Aſſertio, definitio ſcientiæ prælata eſt probè tradita. Hanc expreſſè Scot. 1. *Poſt. quæſt.* vn. §. *Ad quæſt.* aliiſque in locis; & videtur conſpicua, in eam namque aſſignantur genus, putà cognitio, & differentia, quam indicant reliquæ eius particulæ præoſtenſæ. Item in ea nihil ſuperflui, nihilque diminuti continetur, per eamque diſtinctè, & clarè explicatur natura ipſiuſmet ſcientiæ: ergo eſt legitima, & idonea definitio.

9. Oppones primò, principia magis ſciuntur, quàm concluſio, vt probat Ariſtoteles *in præſenti cap.* 2. per illud axioma, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*: Scientia autem principiorum indemonſtrabilium non efficitur per cauſam, ſiue medium, quo carent: pariter ſcientia concluſionis non acquiritur per cauſam. Conf. primò, noſtra cognitio exordium ſuum ſumit à notioribus nobis, *ex* 1. *Phyſ. T.* 2. notiora autem nobis ſunt cauſæ, ſed effectus, vt patet: ergo ſcientia noſtra non habetur per cauſam. Conf. ſecundò, ſi ſcientia foret per cauſam, nunquam haberetur perfecta ſcientia, niſi perfectè cognoſceretur prima cauſa: atqui prima cauſa non niſi imperfectè, & confusè à nobis cognoſcitur penes prædicata communia, vt patet *ex prima quæſtione Prologi.* Reſpondeo argumentum concludere de ſcientia latè ſumpta: non autem de ſcientia ſtrictè capta, vt *propè initium huius art.* animaduerti. Ad conf dico, valere de ſcientia à poſteriori, non verò à priori, de qua datur præfata ſcientiæ definitio. Ad 2. conf. dico ſcientiam eſſe per cauſam, ſupple, proximam, & propriam rei ſcitæ, non autem per maximè remotam, & vniuerſalem, cuiuſmodi eſt cauſa prima. An verò ad perfectam ſcientiam vſquequaque requiratur cognitio omnium cauſarum, tactum eſt *ſuprà art.*10. & ex inſtituto expendetur *in Phyſ.*

10. Oppones ſecundò, Deus omni ſcientiâ pollet, quæ ab omni diſcurſu eſt immunia, vt fusè oſtendi *Tract. de ſcientia Dei*, *diſp* 1. Ergo neceſſe non eſt ſcientiam generatim ſumptam eſſe genitam per diſcurſum ſyllogiſticum, vt exprimitur in præfata ſcientiæ definitione. Conceſſo ant. dico ſcientiam creatam ſolùm inuoluere diſcurſum, ſecumque vehere imperfectionem, quæ longè eſt à Deo, vt fusè ibi monſtraui.

11. Oppones tertiò, nonnunquam habetur ſcientia de obiecto contingente, vt de eclypſi lunæ, quæ eſt contingens: ac de obiecto corruptibili, & mutabili, vt de rebus phyſicis: ergo perperam aſſeritur, ſcientiam potiri obiecto ſemper neceſſariò, incorruptibili, & immutabili. Reſpondeo cum Scoto *antè* § *Vnde*, quod licet eclypſis poſſit aliter ſe habere ſecundum ſe: reſpectu tamen ſuæ cauſæ non poteſt aliter ſe habere: poſitâ enim interpoſitione terræ inter ſolem, & lunam, neceſſariò habetur eclypſis lunæ. Ad aliud, quod ſubiicitur, dico ſcientiam non eſſe de obiecto incomplexo, ſed de complexo, ſiue de concluſione inter cuius ſubiectum, & prædicatum interuenit habitudo neceſſaria, æterna, & incorruptibilis, vt ait Doctor *locis prœcitatis*, & ſatis declaraui *libro primis, quæſt.* 2. *artic.* 2.

ARTICVLVS III.

An euidentia ſit de eſſentia Scientiæ.

12. QVidam vt Canus *lib.*12. *de locis cap.*2. & Maſius *cap.*10. *primi Poſt. quæſt.*3. *conc.*1. *&* 2. negant euidentiam eſſe de eſſentia ſcientiæ. Scot. autem *quæſt.*3. *principali*, *&* 4. *coll. prol.* §. *Sed aliud*, *&* 3. *diſtinct.*24. *quæſt. vn.* §. *Ad quæſt. ſub D.* Rubius *Tract.*2. *de habitu ſcientia*, & Conimbr. *cap.*16 *quæſtione prima*, *articulo tertio*, euidentiam ingredi eſſentiam ſcientiæ affirmant.

13. Not. ex Seraphico Bonet. 3. *diſtinct.*26. *quæſt.*4. certitudinem deſcribi, *firmam adhæſionem intellectus alicui obiecto abſque formidine*: hæcque eſt duplex, apparens, & vera. Apparens eſt, quando intellectus ex aliqua ratione probabili, & efficaci applicatione voluntatis tenaciter adhæret alicui obiecto. Quò reſpiciens Ariſtoteles 7. *Eth. cap.*3. inquit: *ita firmiter adhærent nonnulli ſuis opinionibus falſis, aut erroribus, ſicut alij adhærent ſcientiis.* Vera autem eſt, quâ intellectus ob ſolidam, & firmam rei cauſam aut infallibilem authoritatem adhæret alicui obiecto, ſic Philoſophus firmum aſſenſum præbet huic: *homo eſt riſibilis*, quia eſt rationalis: aut iſti, *dies iudicij eſt futurus*, quia Chriſtus Dominus teſtatur. Neceſſitas propoſitionis eſt, quâ propoſitio ita eſt vera, vt falſa eſſe nequeat propter nexum indiſſolubilem, qui inter eius extrema reperitur. Euidentia verò præter firmam adhæſionem addit manifeſtationem veritatis. Dicitur namque euidentia, hoc eſt clara rei videntia, quâ pollent principia abſolutè, & ex ſe: ſcientia verò participatione principiorum. Præterea, euidentia ſcinditur in euidentiam obiecti, quæ eſt, *clara manifeſtatio obiecti potentiæ cognoſcenti*: & in euidentiam cognitionis, quæ eſt *clara manifeſtatio notitiæ obiectum attingentis.*

14. Aſſer

14. Aſſertio, euidentia eſt de eſſentia ſcientiæ. Ita Scotus præcitatus. Probatur primò ex definitione ſcientiæ, quæ eſt *certa*, *& euidens cognitio*, &c. Quod autem ingreditur definitionem alicuius præcipue in recto, eſt de eius eſſentia: ergo cum euidentia in recto includatur in definitione ſcientiæ, perſpicuè euincitur eſſe de eiuſdem quidditate. Secundò, quod eſt principium eſſentiale alicuius ab aliis diſtinctiuum, vtique eſt principium eius eſſentiale conſtitutiuum, vt explicui *in Epitome libro* 1. *quæſt*.3. *artic*.5. *numero* 10. *& Tract. de Deo Trino diſp. vlt.* Euidentia autem eſt principium diſtinctiuum ſcientiæ à fide, quæ eſt ineuidens, & obſcura: igitur euidentia eſt principium eſſentiale conſtitutiuum ſcientiæ. Tertiò, principia, quæ ſunt cauſæ ſcientiæ, ſunt eſſentialiter euidentia ex terminis, vt patet ex dictis: ergo ſcientia eſt eſſentialiter euidens. Conſequentia deducitur, quia ſi cauſa eſt euidens, vtique effectus eius eſt euidens: immò effectus ſunt nobis euidentiores ſuis cauſis. Per eos quippè manuducimur in euidentem cauſarum cognitionem, ac proindè ſcientia eſſentialiter includit euidentiam.

15. Oppones primò, ſcientia ſubalternata eſt vera, & propria ſcientia, & tamen non eſt euidens, cùm eſſe queat abſque ſcientia ſubalternante, à qua ſuam depromit euidentiam: ergo euidentia non eſt de intrinſeca ratione ſcientiæ. Reſpondeo eatenus ſubalternatam eſſe ſcientiam, quatenus habens eam poteſt habere euidentiam principiorum, quæ traduntur in ſubalternante. Quod ſi non valeat reſoluere, ſed tantùm teſtimonio alicuius innitatur, haud erit verè ſciens, nec habitus eius erit propriè ſcientia, vt inferius monſtrabo.

16. Oppones ſecundò, Theologia noſtra eſt verè ſcientia, tametſi ſit ineuidens, & procedat ex principiis Fidei catholicæ, quæ ſunt ineuidentia: non ergo euidentia ſpectat ad eſſentialem rationem ſcientiæ. Reſpondeo negando Theologiam noſtram eſſe propriè, & ſtrictè ſcientiam, quàm Noſtrates vocant *de primo Poſt.* vt latè proſequutus ſum *Tract.* 1. *ſummæ Theologicæ* Scotus *in prolog. quæſt*.4. Reſtaret nunc agendum de vnitate ſcientiæ: Verùm quoniam commodè intelligi poteſt ex dictis de vnitate Logicæ *lib*.1. *quæſt*.7. *art*.4. Propterea his ſuperſedendum cenſeo.

ARTICVLVS IV.

An diuiſio Scientiæ in practicam, & ſpeculatiuam ſit eſſentialis.

17. GOtfredus de Fontibus, Nominales, & Thomiſtæ non pauci citati a Fabro *quæſt*.4. *prol. diſp*.9. *cap*.6. putant ſcientiæ partitionem in practicam, & ſpeculatiuam eſſe accidentalem, ita vt vna, & eadem ſcientia eſſe valeat ſimul practica, & ſpeculatina. Huiuſmodi eſſe Theologiam, Medicinam, & Logicam aſſeuerant nonnulli, quos recenſet, & defendit Suarez *diſp*.44. *Met. ſect*.13. *numero* 54. Et enixè patrocinatur Ferchius 1. *veſt*.9. Quibus ſeſe opponunt Scotus, & cum eo omnes Scotiſtæ *quæſt*.4. *Prol*.§. *Ad* 2. *quæſt. E E.* Complut. Didacus *diſp*.1. *quæſt*.6. aliique complures exiſtimantes præfatam diuiſionem eſſe eſſentialem, & quidditatiuam, datam ſcilicet per differentias eſſentiales, & quidditatiuas. Pro huius difficultatis declaratione, & deciſione.

18. Recognoſcenda, & rememoranda ſunt, quæ copioſè pertractaui *lib*.1. *quæſt*.2. *& Tract*.1. *ſummæ Theologicæ*. Potiſſimùm autem *hoc loco* aduertimus ex Doctore tum *quæſt. præcit.* tum etiam *diſt*.28. *quæſt. vn. primi*, §. *Quamuis*: habitum practicum dupliciter vſurpari, aut pro duplici reſpectu aptitudinali prioritatis naturalis, & conformitatis; aut pro ratione intrinſeca ipſi habitui, quæ eſt fundamentum illius duplicis reſpectus. Speculatiuum verò bifariàm etiam poſſe accipi, aut pro carentia eius duplicis reſpectus prænominati, aut pro ratione intrinſeca, & eſſentiali conſtitutiua ſcientiæ ſpeculatiuæ, ex qua conſequitur, & conſurgit negatio illius duplicis reſpectus, veluti eius paſſio. Itaque ſcientia ſpeculatiua expers eſt præfati duplicis reſpectus, prioritatis naturalis, & conformitatis; practica verò illo potitur, diciturque practica per denominationem ad praxim, quæ propriiſſimè ſumpta eſt actus voluntatis naturaliter poſterior actu intellectus, cui conformari debet, vt abundè *in paſſu alleg.* explanaui.

19. Aſſertio prima, ſi practicum ſumatur pro gemino reſpectu prærecenſito, & ſpeculatiuum pro carentia vtriuſque dicti reſpectus, prælata diuiſio ſcientiæ non eſt eſſentialis. Deducitur ex Doctore *in prol. quæſt. citata*. §. *Ex hoc D.* Probatur primò, diuerſorum generum non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt differentiæ, *ex canone antepradicamentali*: Scientia autem eſt de genere qualitatis, vt patet ex eius ſerie tradita *in Epitome lib*.1. *quæſt*.4. *art*.7. Duplicatus verò reſpectus memoratus eſt de genere relationis: ergo practicum, & ſpeculatiuum non ſunt differentiæ ſcientiæ eſſentiales. Secundò, nullum relatiuum ingreditur eſſentiam abſoluti, cùm ſint membra entis oppoſita: ſcientia autem eſt de genere abſolutorum, cùm ſit qualitas, quæ eſt eus abſolutum: practicum verò primo modo acceptum eſt quid relatiuum, & ſpeculatiuum expers eſt duplicatæ relationis prænarratæ: igitur ſic acceptis practico, & ſpeculatiuo, talis ſcientiæ partitio haud eſt quidditatiua Dici autem poſſunt paſſiones disiunctæ ſcientiæ, veluti par, & impar ſunt paſſiones numeri, vt ſcribit Doctor *vbi ſupra*, quem ſequitur Mayr. *ibidem*.

20. Aſſertio ſecunda, practicum, & ſpeculatiuum ſumpta ſecundo modo extant differentiæ ſcientię eſſentiales. Ità Scot. *loco in antecedente aſſertione memorato* §. *Ad* 2. *quæſt. E E.* Probatur primò ex Ariſtotele 6. *Met. cap*.1. *&* 6. *Eth. cap*.1. necnon 1. *Magnorum moralium cap*.33. & inde diuidente ſcientiàm in practicam, & ſpeculatiuam, penes diuiſionem, & diſtinctionem obiectorum extrinſecam, quæ arguit diſtinctionem intrinſecam, & eſſentialem ſcientiarum, vt contra Vaſquez 1. *p. diſp*.9. argumentantur duo noſtri Iuniores *diſp*.12. *quæſt*.5. *art*.3. Secundò, omne genus ſubalternum ſcinditur in differentias eſſentiales, vt liquet de corpore, & viuente in Arbore Porph. ſcientia autem eſt genus ſubalternum, vt intueri licet, in ſyllabo Qualitatis, à me adducto, *loco citato in Epit.* Et non apparent aliæ differentiæ eius eſſentiales, præter rationes ſpeculabiles, & practicabiles. Sunt ergo, iſtæ rationes differentiæ eſſentiales, & quidditatiuæ. Ampliùs, quæ conſtituunt diſtinctas ſpecies, ſunt differentiæ eſſentiales: rationes autem practicæ, & ſpeculatiuæ conſtituunt diſtinctas ſpecies ſcientiæ, ergo ſunt eius differentiæ eſſentiales. Ma. nota eſt, de rationali, & irrationali, quæ conſtituunt hominem, & brutum. Min. quoque eſt in promptu de Phyſica, & Ethica, quæ ſunt ſpecies ſcientiæ diſtinctæ, vnaque eſt ſpeculatiua, & altera practica. Ex his euidenter colligitur, non dari ſcientiam mediam per participationem extremorum inter practicam, & ſpeculatiuam, vt cum quibuſdam opinatur Suarez *præcitatus numero* 51. Sed non rectè, & in multis videtur deceptus. In primis non aduertit, vnam ſpeciem non poſſe participare rationem alterius ſpeciei, ſicut lapis nequit participare rationem ſpecificam hominis. Quamuis enim homo, & lapis conueniant in communi ratione entis, & ſubſtantiæ: attamen, in ratione lapidis, & hominis, nullo modo communicant. Pariter, cùm ſpeculatiuum, & practicum ſint veluti differentiæ, reſpectu ſcientiæ in communi, aut etiam veluti ſpecies eius, probè ſcientia diuiditur in practicam, & ſpeculatiuam,

latiuum, quemadmodum genus, in ſuas ſpecies, aut potius in ſuas differentias. Quocumque modo dicatur, planè deducitur, nullam ſcientiam poſſe eſſe ſimul practicam, & ſpeculatiuam, & non ſegniter inſtatur *lib* 1. *quæſt*.2. *art*.5. *dub*.2. *aſſert*.2. Eò magis, per Suarez *ibidem*, illa diuiſio, in practicam, & ſpeculatiuam, eſt ſimpliciter ſufficiens, ergo non eſt admittenda alia ſcientia media per participationem vtriuſque. Vnde Ariſt. diuidens ſcientiam generatim ſumptam, duo eius membra affert duntaxat, quæ ſunt practicum, & ſpeculatiuum. Quod ſi concedatur ſcientia media, ſanè illa partitio manca, & diminuta foret. Denuò. ſecundum eumdem Suarez *num*.43. practicum, & ſpeculatiuum ſunt differentiæ eſſentiales, quæ faciunt differre eſſentialiter vnam ſcientiam ab alia: vnus autem, idemque habitus participare nequit duas differentias eſſentiales, eſſentialiter ab inuicem diſtinctas, vt de rationalitate, & irrationalitate, reſpectu hominis, loco allegato oſtendi. Quare, nulla inuenitur ſcientia, quæ mediet inter practicam, & ſpeculatiuam.

Dices, cum Suarez, poſſe duas ſcientias in hoc conuenire, quod vtraque agat de re operabili, vt ſic, differre verò, quia vna agit adæquatè de re operabili, alia verò non adæquatè, ſed ſuperiori, & vniuerſaliori modo. Itaque practicum ſumi poteſt vel vt abſtrahit ab adæquato, & in adæquato, & vt ſic eſt tantùm differentia ſubalterna, vel vt definitur, & limitatur, ad habitum adæquatè practicum, ſicque eſt differentia vltima, & idem proportionaliter dicendum eſt de ſpeculatiuo. Quamobrem, illæ differentiæ non cauſant diuerſitatem eſſentialem, niſi vt vltimæ ſunt, & hoc modo, nunquam coniunguntur, in eodem habitu: vt autem ſunt ſubalternæ, poſſunt coniungi, quia eadem res poteſt habere differentias ſubalternas, ac proindè idem habitus poteſt eſſe ſimul practicus, & ſpeculatiuus.

Contrà, omnis ſcientia fertur ad ſpeculationem, vel praxim. Finis enim ſpeculatiuæ eſt veritatis contemplatio, practicæ verò opus, 2. *Met. cap*.1. Quamuis autem in ſcientia practica, extent nonnulla principia, quæ videntur eſſe ſpeculatiua; tamen reuera non ſunt ſpeculatiua, ſed practica, quia tendunt ad praxim mediatè, aut immediatè, formaliter, aut virtualiter. Ideóque tota ſcientia eſt practica. Id verò, quod dictus Suarez ſubdit, practicum præſcindere ab habitu adæquatè, vel inadæquatè practicu, vel ſpeculatiuo falſum eſt. Nam, aut illud eſt primum genus in ratione practici, vel ſpeculatiui, aut non. Si primum, ergo nec eſt practicum, nec ſpeculatiuum formaliter, quia ab vtroque abſtrahit, ſicut ens præciſè ſumptum, nec eſt finitum, nec infinitum, nec creatum, nec increatum. Impoſſibile autem eſt, vt ſit aliqua ſcientia, quæ conſtituatur ſub genere practici, & ſpeculatiui, & ſit practica, & ſpeculatiua ſimul; ſicut impoſſibile eſt, vt ens creatum, ſit quoque increatum, cùm ſub ente in communi contineatur. Rurſus, falſum eſt aſſerere, practicum, prout includit differentiam eſſentialem diſtinctam à ſpeculatiuo, eſſe differentiam vltimam, quia ſub vno genere ſcientiæ formaliter practicæ, aut ſpeculatiuæ, plures comprehenduntur ſpecies, vt patet ex Doctore 3. *diſtinct*. 34. *quæſt*.1. Deindè, ratio inadæquata alicuius rei non conſtituit genus ſubalternum. Quodlibet quippè genus, ſiue ſubalternum, ſiue infimum habet propriam rationem adæquatam, ſecundum ſuum eſſe. vt corpus, quod eſt genus, in ratione corporis eſt adæquatum: igitur, ratio illa adæquati, vel inadæquati habitus, impertinens eſt, vt habitus ſit ſimul practicus, & ſpeculatiuus. Inſuper, duo contradictoria ſimul vni, eidemque nequeunt conuenire: practicum autem, & ſpeculatiuum videntur eſſe duo contradictoria. Siquidem, ſpeculatiuum ad opus non extenditur: practicum verò ad opus extenditur, vt patet 3. *anima cap*.10. *&* 2. *Met. paſſu præalleg.*

Dices, id verum eſſe de habitu adæquatè practico, aut adæquatè ſpeculatiuo: non autem de habitu, qui inadæquatè eſt practicus, & inadæquatè ſpeculatiuus, diuerſo reſpectu, & conſideratione.

Contrà, quicunque habitus ille ſit, vel ordinatur, ad opus, vel non, ſi primum, eſt ſimpliciter practicus. Si ſecundum, eſt formaliter ſpeculatiuus. Non ergo inter vtrumque interuenit vllus medius habitus, vt ſubinfert Doctor *in prol. citato*, §. *Quarta via ſub M.* ſiue per extremorum participationem, vt hactenùs probaui, ſiue per extremorum abnegationem, vt mordicùs tenet Ferch. *veſtig*.9. *num*.17. In quem acriter inuehuntur indiuiſi Scotiſtæ prænominati. Enimverò Ariſt. ſæpè diuidit ſcientiam, in ſpeculatiuam, & practicam duntaxat, vt 6. *Eth. cap*.1. *Et* 2. *Met. T*.2. *Et* 6. *eiuſdem operis*, *cap*.1. aliiſque locis Ratio eſt, ex eodem Philoſopho 1. *Met. cap*.2. *T*.17. omnis ſcientia, aut eſt gratia ſui, aut gratia operis. Itemque ex Scot. *in prol. citato*, omnis habitus ſcientificus, aut extenditur ad praxim, aut non extenditur ad praxim. Addo, *ex* 3. *anima T*.49. *Et* 6. *Eth*.2. omnis intellectus aut eſt practicus, aut ſpeculatiuus. Non ergo inuenitur medium per abnegationem extremorum, inter practicum, & ſpeculatiuum.

Nec vos conturbet, nec timorem incutiat inſtantia Ferch. ex Ariſtot. ſæpè vtente diuiſione trimembri ſcientiæ, in ſpeculatiuam, actiuam, & factiuam, vt 8. *Top. cap*.1. Et 6, *Met*. 1. *&* 11. *eiuſdem operis cap* 1. Licet enim practicũ anguſtiſſimè captum, apud Ariſt. & Græcos omnes, vt patet in Lexicon. perindè ſit ac actiuum, & oſtendunt loca Philoſophi adducta à Ferch. *vbi ſuprà*, à quo Scotiſtarum nemo deflectit, recipientium definitionem praxis propriiſſimè captæ, quæ ex dictis, eſt operatio voluntatis: nihilominus, negari non poteſt; quin practicum vſurpetur pro operatione præſcindente ab actiua, & factiua. Profero textum Ariſt. (quem ſummoperè cupit Ferch. *num*.12. *cap*.3. illudens Vaſquez *diſp*.8. *cap* 5. qui pro tex. Philoſophi, affert teſtimonium Greg *quæſt*.5 *prol*.) 1. *Met. c*.1. *αἱ δὲ πράξεις δὲ αἱ γενέσεις πᾶσαι, περὶ τὸ καθέκαστόν εἰσιν.* Vbi Fonſ. transfert, actiones verò, generationes quæ omnes in ſingularibus verſantur. Scot. eiuſque alumni legunt, actiones ſunt ſingularium. Thomiſtæ verò, *actiones ſunt ſuppoſitorum*. Patet autem ibi, praxim abſtrahere ab actione, & factione, cum ſingularium quædam actionem, quædam verò factionem promant. Et paucis interiectis, idem Ariſt. manibus laborantes vocat *πρακτικούς*. Palam eſt ergo, etiam apud Peripateticorum ducem nomen practicum fundi, ad actiuum, & factiuum. Et ſanè, non incongrue, cùm id ex eius notione deducatur. Addo 2. *Met. cap*.1. *T*.3. contemplatricis finis veritas eſt, *πρακτικῆς δ' ἔργον*. ideſt, practicæ autem opus. Deinde ſubiicit. Etſi practici conſiderant. Græcè legitur, *πρακτικοί*. Nec videtur eſſe potior ratio de ſpeculatiuo, quod de omnibus ſcientiis ſpeculatiuis enunciatur, quàm de practico, quod commune quoque debet eſſe ſcientiis practicis, in quod improuidè videtur cadere prædictus Ferch. *cap*.4. *arte num*.17. Prætereà *veſtig* 2. *num* 59. *ex* 7 *pol*.2. aliiſque locis aduertit, ſpeculationem dici actionem, & operationem, ſiue praxim, viroſque ſpeculatiuos appellat actuoſos, ſi hoc ergo conceditur ipſi Ferch. cur nobis, non licebit, ex eodem Stagir. citato ſcientias actiuas, & factiuas nuncupare practicas? Rurſus, idem Author *cap*.3. *veſtig* 9. *num* 11. planè fatetur, nomina eſſe vſurpanda, ex vſu Ariſt. & aliorum inſignium virorum: cùm igitur Ariſt. & communiter cæteri Philoſophi, præadductis nominibus vſi fuerint, reprehendendi non ſunt, qui eiſdem vocibus vtuntur, in Schola Peripatetica. Deinceps, quamuis actio preſsè

ſumpta non ſit factin 6. *Eth.* 4. Nam actio eſt Πρᾶξις græcè : & factio eſt Ποίησις ; tamen , vtrumque vocabulum aliquando Philoſophus confundit , & valdè ambiguè loquitur de eis , vt obſeruat Suarez *diſp.* 44. *Met ſect.* 13. *num* 58. Quare vſus inualuit , apud omnes, vt practicum comprehendat actiuum, & factiuum, & in ea distribuatur , veluti operatio communis eſt actioni, & factioni, & in eas diſpertitur, notante Tatar. 6, *Eth. quæſt.* 2. Ampliùs, Diogenes in vita Ariſt refert, duplicem eſſe rationem Philoſophiæ , alteram verſari, circà actus, appellariq; Πρακτικὸν, alteram in intelligentia, & ſpeculatione conſiſtere, & θεωρητικὸν dici. Iterum, Dialectica quidem pro Topica, & Logica pro Analytica accipiuntur, tamen Philoſophorum Recentium vulgus, vtrumque nomen aptè, pro tota differendi doctrina vſurpare, euidenter oſtendi *lib.* 1. *q.* 1. Præterea, Ariſt. *c. de qualitate*, diſpoſitionem facit communem habitui, & diſpoſitioni, ab ipſo habitu differenti. Et 3. *phyſ. cap.* 2. *T.* 6. motum definit, qui mutationis, & motus continui eſt genus ; Atque motus abſolutè, pro ipſo motu continuo, præſertim locali, accipitur, vt ibi obſeruaui. Non ergo tanta eſt religio , in vocabuli acceptione, vt practicum adaptari non valeat tam actiuo, quàm factiuo. Eò magis, quia vt monet Scot. 3. *diſtinct.* 6. *quæſt.* 1. §. *Concedo ſub D.* ex Aug. 5. Trin. *cap.* 7. *Et* 1. *Retract. cap.* 15. Quando res conſtat, non eſt vis facienda in nomine. Idem 2. *contrà Creſconium cap.* 2. cum de re conſtat, non eſt laborandum de nomine. Fauet Tullius relatus ab Auguſt. *lib.* 1. *contra dictum Creſcon. cap.* 11. *Et* 8. *Ciuit. cap.* 5. Verbi controuerſia iamdiu torquet homines Græculos , contentionis cupidiores , quàm veritatis. Denique monet Bartolus in *lib. de nomine*, §. *Plurimum.* In quæſtionibus de nomine , communis opinio facit veritatem. Ob id Doctor 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 1. iure inſtantiam de nomine vocat puerilem.

Oppones primò , ſicut ſe habent affirmatio, & negatio : ita ſpeculatiuum , & practicum : Negatio autem , & affirmatio non ſunt differentiæ eſſentiales ſcientiæ. Paritas maioris eſt in confeſſo : ſiquidem, practicum affirmat duplicem reſpectum, iam præexplicitum in eſſe ſcientiæ: ſpeculatiuum verò negat huiuſmodi duplicem reſpectum. Reſpondeo hoc argumentum valere de practico, & ſpeculatiuo primo modo, non autem ſecundo modo captis. Idque, quoquo modo declarari poteſt per diuiſionem enuntiationis , in affirmatiuam, & negatiuam, necnon per differentias, rationalis , & irrationalis , quarum prior affirmationem , poſterior verò negationem præſefert. Nomine quippè negationis , poſitiua , & realis entitas ſubintelligitur, pro qua ſubrogatur negatio.

Oppones ſecundò , extendi & non extendi ad praxim ſunt contradictoria, vt ſuprà arguebam, quorum vnum negat aliud , ideò nequeunt eſſe oppoſitæ differentiæ reales poſitiuæ. Practica autem ſcientia extenditur ad praxim, & ſpeculatiua non extenditur ad praxim : igitur practicum , & ſpeculatiuum non ſunt differentiæ ſcientiæ eſſentiales. Diſtinguo ma. ſi non extendi ad praxim accipiatur pro pura negatione extenſionis ad opus, concedo : quod ſi ſumatur , ſicut in re noſtra accipitur , pro poſitiua entitate ſignificata per negationem , vt in ſolutione præcedentis oppoſitionis explicabam , nego.

Oppones tertiò , practicum , & ſpeculatiuum ſunt differentiæ intellectus accidentales. Idem quippè intellectus eſt ſimul practicus , & ſpeculatiuus , per habitum practicum , & ſpeculatiuum in ipſo receptos : ergo pariter practicum , & ſpeculatiuum ſunt differentiæ ſcientiæ accidentales. Concedo ant. nego conſequentiam. Cauſa diſparitatis eſt , quia intellectus eſt omnium ſcientiarum ſubiectum inhæſionis , proptereà rationes ſpeculabiles , & practicabiles ſunt ei accidentales. Verùm , cùm ſcientia ſit genus ſubalternum qualitatis , ſortitur rationes ſpeculabiles , & practicabiles , tanquam differentias eſſentiales , in quas diuiditur.

ARTICVLVS V.

An ſcientia dicatur practica vel ſpeculatiua, à fine , vel ab obiecto.

IN præſentia nullum extat dubium de eſſe intrinſeco, & formali ſcientiæ practicæ , aut ſpeculatiuæ ; pro comperto enim habetur apud omnes , ſcientiam eſſe practicam , aut ſpeculatiuam , per ſuam propriam, intrinſecam , & quidditatiuam rationem ſpeculabilem, aut practicabilem , vt docet Scoto *queſtione quarta, prol. articulo quarto* , §. *Contra iſtud GG.* Sed de eſſe extrinſeco , & effectiuo , à quo nimirum ſcientia primariò, efficiatur practica , vel ſpeculatiua , à fine, an verò ab obiecto ? Qua in re Gotfredus *quol.* 10. *quæſt.* 11. aſſerit actum , & habitum eſſe practicos ab obiecto . intellectum verò à fine. Henr. *quol.* 8. *quæſt.* 1. Greg. *in Prol. quæſt.* 5. *art.* 3.. & alij autumant , actum habitum , & intellectum eſſe practicos à fine ad quem extenduntur , qui eſt ipſa praxis. Scotus autem *quæſt.* 4 *prol.* Faber *ibidem.* Vigerius , & alij Scotiſtæ *in eodem loco* , huiuſmodi differentias habitus practici , vel ſpeculatiui ab obiecto , intellectus verò ab actu , & habitu practicis , vel ſpeculatiuis in eo receptis depromunt.

26. Not. 1. ſcientiam ab intellectu, & obiecto gigni, vt ſcripſi in *lib. de anima , & Tract. de cognoſcibilitate Dei diſp.* 2. Sunt namque duæ cauſæ partiales eius , vnam totalem integrantes , & conſtituentes , tametſi vna ſit magis præcipua alterà , nempè intellectus, qui cum ſit cauſa vniuerſalis, ab eo ſcientia non ſpecificatur, ſed ab obiecto, de quo eſt ſcientia, vt patet de Deo, & ſole , qui cum ſint cauſæ vniuerſales, res ab eis productæ haud ſpecificantur , ſed à cauſa inferiori , & particulari ad effectum communem coagente cum cauſis vniuerſalibus , vt fusè monſtraui *lib. de cauſis quæſt.* 3. Quapropter obiectum particulariter concurrit ad ſcientiam producendam, ab eóque denominatur, & ſpecificatur , vt ſcientia de corpore naturali dicitur naturalis , & ſcientia de Deo perhibetur diuina. Obſeruo prætereà , hic ſermonem eſſe de obiecto formali, non autem de obiecto materiali , circà quod plures laborant ſcientiæ, vt ait Algazel *lib.* 1. *cap.* 1. & monui *lib.* 1. *quæſt.* 3. *artic.* 1.

27. Not. 2. *ex* 2. *T.* 35. *de anima,* finem eſſe duplicem , finem cuius ſeu gratia cuius aliquid fit, & finem cui , mediante quo aliquid fit. Primus eſt obiectum, quod per operationem attingitur, vt Deus, quem Beati viſione , & fruitione attingunt. Secundus eſt operatio, qua obiectum attingitur, putà viſio, & fruitio, qua Beati vident , & fruuntur Deo. Solet quoque finis diuidi in finem ſcientiæ , ad quem ſuaptè natura ſcientia tendit , vt finis Metaphyſicæ eſt ſpeculatio entis vniuersè ſumpti : & finem addiſcentis , quem ſibi proponit , qui ſcientiam aliquam addiſcit , vt honorem, lucrum , aut aliquid aliud. Quidam autem , quos citat Suarez *vbi ſupra num.* 32. Putant vtrumque finem neceſſarium eſſe ad rationem habitus practici , ſed non bene : ſiquidem, vt arguunt Och. *quæſt.* 4 *prol. art.* 2. Gabriël *ibidem, quæſt.* 11. & Greg. *quæſt.* 5. hoc modo practicum, & ſpeculatiuum forent in ſcientia ſola denominatio extrinſeca à voluntate ſcientis proueniens ; ac proindè ſola mutatione intentionis ſcientis idem habitus, ex practico, fieret ſpeculatiuus, & è contrà. Aduerto inſuper, finem ſcientiæ non eſſe cauſam, niſi quatenùs amatum,

amatum, & deſideratum, propter quem mouetur efficiens ad agendum.

28. Aſſertio prima, actus, & habitus non ſunt practici penes extenſionem ad praxim tanquam ad finem. Probatur primò: ſi propter extenſionem ad praxim, tanquam ad finem actus, & habitus forent practici, aut propter extenſionem actualem, aut aptitudinalem: non primū, alioqui artifex actu non operans non haberet notitiam practicam: nec ſecundū, quia aptitudo non competit alicui naturæ, & alteri repugnat, niſi propter aliquod intrinſecum in tali natura; ideò hæc natura eſt talis, & ſibi competit talis aptitudo; non ergo ob extenſionem aptitudinalem actus, & habitus cenſendi ſunt practici. Secundò, ſi à fine habitus eſt practicus, vel à fine in re habito, vel à fine cognito, & amato. Nō primū, quia finis in re eſt vltimus, & poſterior habitu, prius autem non habet eſſe à poſteriori: nec ſecundū, ſiue enim finis ſit concupitus, & amatus, ſiue non, plerique habent notitiam practicam harum propoſitionum, videlicet, *caſte viuendum eſt*, *proximus eſt diligendus*, qui tamen nec caſtè volunt viuere, nec proximum diligere. Denuò, poteſt quiſpiam diſcere Architecturam, eámque optimè callere, tametſi eam exercere nolit, quod eſt finis Architecturæ. Tertiò, ſi habitus eſſet à fine practicus, Moralis non foret practica, quia ſecundum Ariſtotelem, finis Moralis Philoſophiæ non eſt praxis, ſed ſpeculatio ſubſtantiarum abſtractarum, in qua hominis felicitatem conſiſtere imaginatur idem Philoſophus. Pro certo autem apud omnes eſt, Ethicam eſſe practicam; atqueadeò à fine ſcientia non eſt practica.

29. Aſſertio ſecunda, habitus non eſt practicus ab actu proprio tanquam à cauſa prima, & originaria. Hanc innuit Doctor *citato*, §. *Concedo G.* Probatur, actus non eſt practicus à ſe, ſed ab alio, putà ab obiecto practico, vt patet ex dictis: quod autē de ſe practicum non eſt, nequit eſſe alteri ratio eſſendi practicum: ergo habitus per actum primariò non eſt practicus.

30. Aſſertio tertia, habitus, & actus ſtatuuntur practici ab obiecto, circa quod verſantur. Sequitur ex duabus antecedentibus, quam explicite tenent Doct. *vbi ſuprà*, & Antonius Andreas 6. *Met. quæſt.* 1. Probatur primò, ex 6. *Eth. cap.* 1. vbi Ariſtoteles diſtinguit ratiocinatiuum à ſcientifico, penes obiectum neceſſarium, & contingens. Et 3. *de anima T.* 51. aſſignat obiectum practicum non quodcumque, ſed agibile, & contingens. Et 1. *Magnorum Mor. cap.* 33. ergo ſecundum Ariſtotelem ſcientia eſt per ſe practica ab obiecto. Secundò, à quo ſcientia habet duplicem reſpectum prioritatis, & conformitatis eſt practica ab eo: ab obiecto autem ſcientia practica habet illum duplicem reſpectum: ergo ab obiecto eſt practica. Ma. conſtat ex dictis. Min. eſt in promptu, ſcientia practica habet reſpectum prioritatis, nedum ratione potentiarum naturaliter ordinatarum, quatenùs intellectus eſt prior naturaliter voluntate, & praxis eſt actus elicitus, aut imperatus: verumetiam ab obiecto, quod præcedit notitiam practicam, veluti cauſa præit ſuum effectum; ipſaque cognitio practica præit praxim, veluti regula ſuum regulatum. Item ſortitur reſpectum conformitatis ab obiecto, quia obiectum vel eſt rectitudo praxis, vel aliquid virtualiter includens ipſam rectitudinem. Ideò namque ipſi ſcientiæ practicæ eſt praxis conformabilis, vt ſit recta, quia ſcientia practica eſt de tali obiecto.

31. Aſſertio quarta, intellectus perhibetur practicus denominatione ab actu, & habitu practicis in ipſo inhærentibus. Ita Scotus *citatus*, §. *Ad rationes ſub EE.* Facilèque ſuadetur: in intellectu reſident actus, & habitus practici, veluti in papyro inhærent albedo, aliique colores: ergo ſicut papyrus denominatur alba, & colorata per colores in ipſa receptos: pariter intellectus dicitur practicus, vel ſpeculatiuus per actus, & habitus practicos, vel per actus, & habitus ſpeculatiuos in eomet inhærentes.

32. Oppones primò, Ariſtoteles 1. *Met. cap.* 1. *&* 2. *Met cap.* 3. *&* 6. *eiuſdem operis*, ſcribit, finis ſpeculatiuæ eſt veritas practicæ verò eſt opus. Confirmatur *ex* 3. *de anima T.* 49. intellectus ſpeculatiuus, & practicus differunt fine. Et 6. *Eth. cap.* 9. Bonum intellectus practici eſt confeſsè ſe habere appetitui recto. Reſpondeo cum Scoto citato, §. *Ad argum.* 2. *quæſt. ſub DD.* exponendo Ariſtotelem hoc modo, ſi finis ſumatur non in ratione finis, ſed in ratione obiecti, concedo habitum eſſe practicum, vel ſpeculatiuum à fine: quod ſi accipiatur in ratione finis, nego habitum eſſe practicum, vel ſpeculatiuum à fine, niſi manifeſtatiuè, & à poſteriori. Licet autem ſpeculatiua, & practica ſcientiæ ſortiantur diuerſos fines; attamen hi fines non primò diſtinguunt ipſas ſcientias, ſed prior diſtinctio earundem petitur penes obiecta. Ad conf. dico cum eodem Doctore §. *Ad rationes EE.* intellectum ſpeculatiuum, & practicum non impendere operam ſuam, circà idem obiectum formale, nec intellectum ſpeculatiuum quacumque extenſione effici practicum. Siquidem Ariſtoteles tres gradus intellectus ſtatuit, quorum primum eſt conſiderare tantum ſpeculabilia. Secundum eſt conſiderare agibilia in vniuerſali abſque dictamine de proſequutione, aut eorum fuga. Tertium eſt capere media in particulari ad finem aſſequendum, aut fugiendum. Intellectus ergo exiſtens in ſecundo gradu, in quo eſt imperfectè practicus, extendit ſe ad tertium, & fit perfectè practicus, dictando proſequutionem, aut fugam finis; itavt illa extenſio ſit intellectus imperfectè practici ad conſiderationem perfectè practicam. Etſi intellectus ſpeculatiuus euadere poſſit practicus, eo modo, quo nunc explicabam: non idem tamen aſtruendum eſt de habitu, quandoquidem practicum, & ſpeculatiuum, reſpectu intellectus ſunt differentiæ accidentales. Verùm reſpectu habitus ſunt differentiæ eſſentiales. Ad aliud de 6. *Eth.* dico Ariſtotelem ibi verba facere non de fine in re poſito, ſed de fine cognito, qui reciprocatur cum obiecto operabili. Vel ibi oſtendere diſcrimen à poſteriori inter habitum ſpeculatiuum, & practicum.

33. Oppones ſecundò, ſcientia non vocatur practica ab obiecto: ergo à fine, conſequentia tenet. Ant. probatur circà idem obiectum verſari poteſt habitus practicus, & ſpeculatiuus. Medicina namque diuiditur in ſpeculatiuam, & practicam, quæ laborat circà idem obiectum, vtpotè corpus ſanabile. Conf. principia practica depromuntur à fine in re poſito: ergo habitus eſt practicus penes finem. Nego ant. ad eius probationem dico, Medicinam eſſe abſolutè, & ſimpliciter practicam; licet comparatiuè, & ſecundum quid dici queat ſpeculatiua, vt copioſè explanaui *libro primo*, *quæſtione ſecunda*, *articulo quinto dub.* 2. *not.* 3. Ad conf. dico valere de fine, quatenùs habet rationem obiecti: non autem de fine, quatenùs ſortitur rationem diſtinctam ab obiecto, vt ſuprà notum feci.

34. Oppones tertiò, Ratio quidditatiua deſumitur à cauſis eius per ſe, à quibus habet eſſe per ſe, & eſſentialiter: finis autem per ſe notitiæ practicæ, eſt per ſe cauſa eius: igitur ratio quidditatiua notitiæ practicæ decerpitur à per ſe fine eius, qui eſt opus, ſiue praxis. Conf. primò, practica notitia eſt illa, quæ conformiter ſe habet appetitui recto, *ex* 6. *Eth. cap.* 2. appetitus autem rectus eſt appetitus finis vt intenti, & amati: ergo ratio notitiæ practicæ accipitur ex appetitu recto, tanquam ex regula. Conf. ſecundò, actus practicus dicitur bonus, vel malus moraliter: bonitas autem vel malitia potiſſimùm inſunt actui, ex circum-

ſtantia finis. Igitur à fine habitus eſt practicus. Reſp. conceſſa ma. diſtinguendo min. de fine quo nego: de fine qui concedo: hic enim cauſat notitiam practicam, habetque rationem obiecti. Ad primam conf. explico locum illum, practica notitia ſe habet ad appetitum rerum conformiter paſſiuè, nego: actiuè, concedo: habet enim rationem dirigentis, & regulantis, non verò directi, & regulati, vt ex dictis liquidò conſtat. Ad ſecundam conf. concedo ma. nego min. vt enim ait Scotus allegatus *ſub E E.* actus primò eſt bonus ex obiecto, ſecundò verò ex fine, vt amare Deum eſt ſimpliciter bonum abſque aliis circumſtantiis. Quare non à fine vt finis eſt primò deſumitur bonitas actus moralis, niſi quatenus cum obiecto coïncidit, vt ſatis in ſuperioribus manet explanatum.

Articvlvs VI.

An diuiſio trimembris ſcientiæ ſit legitima.

35. CVm ex Ariſtotele 1. *Poſt. T.* 43. *&* 3. *de anima T.* 38. *&* 1. *Magn. Mor. cap.* 35. Scientiarum diuiſio penes res, ſiue obiecta deſumatur, earumque origo ex eodem Authore ſit à ſenſu, totidem conſequenter numerandæ ſunt ſcientiæ præcipuæ, via ſenſus acquiſitæ, quot ſunt res, & obiecta primaria, vt diligenter obſeruant Scotiſtæ, cum Scot. 6. *Met. q.* 1.

36. Aſſertio, ſcientiæ ſpeculatiuæ partitio in phyſicā, Math. & Met. eſt idonea, & ſufficiens. Hanc tradunt Ariſtoteles 6. *Met. cap.* 1. Scotus *ibidem, &* 3. *diſt.* 34. *quaſt. vn.* §. *Notandum D.* Probatur, tot ſunt ſcientiæ ſpeculatiuæ primariæ, quot obiecta ſpeculabilia primaria: tria autem ſunt tantum obiecta ſpeculabilia primaria: ergo tres ſunt tantum ſcientiæ ſpeculatiuæ primariæ præenumeratæ. Ma. liquet ex aſſerto Ariſt. *in principio huius art.* allato. Min. oſtenditur, primum quod nobis occurrit ſpeculandum eſt ens, iuxtà illud Auic. 5. *cap.* 5. *Ens, & res prima impreſſione nobis imprimuntur,* & de ente, cum cæteris tranſcendentibus prædicatis, & quidditatibus rerum communibus eſt Metaphyſica. Ens ſubſequitur potiſſimùm ſubſtantia, quæ ſcinditur in incorpoream, & corpoream. Quia verò ſubſtantia incorporea penes prædicata communia ſolùm à nobis cognoſcitur: ideò de ea in nobis non gignitur peculiaris, & diſtincta ſcientia ab aliis: ſed eius conſideratio quoque ſpectat ad Met. tanquam ſcientiam generalem, & vniuerſalem. Subſtantia verò corporea bifariam inſpectari poteſt, vel quatenùs afficitur quantitate, & de hac conſtituitur Mathematica: ſcribente Scot. 6. *Met. citato,* §. *Sed hæc ratio,* vel quatenùs eſt principium motus, & de ipſa extat Phyſica. Ergo, cum non ſuperſit aliud obiectum primarium ſpeculabile ab illis tribus recenſitis diſtinctum, de quo habeatur alia ſcientia, clarè euincitur, præallatam ſcientiæ diſtributionem eſſe legitimam, & ſufficientem.

37. Oppones primò, præter trinum obiectum theoricum præcenſitum datur aliud obiectum ſpeculabile, putà modus ſciendi, qui ex dictis *lib.* 1. *quaſt.* 3. eſt obiectum Logicæ, quam inter ſcientias ſpeculatiuas retuli *ibidem, quaſt.* 2. *dub.* 1. *art.* 5. Manca eſt igitur, & illegitima præadducta diuiſio ſcientiæ ſpeculatiuæ. Reſpondent Alex. 1. *Priorum,* Philop. *ibid.* Themiſt. 1. *Poſt.* c. 2. & Pariſienſ. 1. *Phyſ. quaſt.* 2. huiuſmodi diuiſionem traditam eſſe de ſcientia ſpeculatiua reali: non autem de rationali, qualis eſt Logica. Vel de ſcientia ſpeculatiua principali, non vero de inſtrumentali, veluti eſt Logica.

38. Oppones ſecundò, de ſubſtantia corporea habetur vna ſcientia contemplatiua, quæ eſt phyſ. ergo de ſubſtantia incorporea conſtituenda eſt altera ſcientia ſpeculatiua proindéque quatuor ſaltem ſunt ſcientiæ ſpeculatiuæ. Reſp. datam iam à nobis eſſe cauſam, cur de ſubſtantia incorporea non ſit peculiaris ſcientia ſpeculatiua à tribus præenumeratis diſtincta, videlicet, propter illam trinam diuiſionem inuentam, & aſſignatã, via, & miniſterio ſenſus: quo pacto, notitiam ſubſtantię incorporeæ venari nequimus, cùm paſſiones eius nos lateant. Ideò de ea nequaquam quarta ſcientia ſpeculatiua conceditur.

39. Oppones tertiò, ens diſtribuitur adæquatè in ſubſtantiam, & accidens: ergo ſicut de ſubſtantia corporea habetur vna ſcientia ſpeculatiua; ita de accidente corporeo, & materiali, alia ſcientia ſpeculatiua eſt ſtatuenda. Conceſſo ant. neganda eſt ſecunda pars conſequentis. Ratio eſt, quia ſcientia eſt de concluſione, cum ſcilicet propria paſſio demonſtratur ineſſe ſubiecto. Accidens autem, ſiue proprium, ſiue commune nequit eſſe tale ſubiectum: propterea, de eo non acquiritur vlla ſcientia ſpeculatiua à tribus relatis diſſita.

Articvlvs VII.

An vna ſcientia alteri ſubalternetur.

40. INter ſcientias, nonnullas eſſe diſparatas, nullam habitudinem, nullamve connexionem, & dependentiam adinuicem habentes, vti ſunt Phyſica, & Met. quaſdam verò eſſe ſubalternas, ſiue ſubordinatas, quarum vna dependet ab alia, diſertè, & apertè docent Ariſt. 1. *Poſt. cap.* 2. Scot. *in prol. vtriuſque operis,* Oxonienſ. *quaſt.* 4. *principali, &* 5. *later. Report. quaſt.* 3. *&* 3. *diſt.* 24. *quaſt.* 1. & amborum interpretes, *ibidem.*

41. Not. 1. ſubalternationem nihil aliud præ ſeferre, penes nominis etymologiam, quàm poſitionem vnius ſcientiæ ſub alia, ſiue ſubordinationem, continentiam, ac dependentiam vnius ſcientiæ ab alia, quoad certitudinem, & euidentiam, vt inſinuat Doct. 4. *diſtinct.* 44. *quaſt.* 3. §. *Hic dicitur D.* Multos autem modos, quibus ſcientiæ inter ſe ſubalternari valent, afferunt Bonet. 2. *Met. cap.* 6. & Tatar. 1. *Poſt. quaſt.* 5. *ſcibili* 4. Tres memorant Conimbr. *eo in loco, quaſt.* 7. *art.* 1. Fonſ. 4. *Met. cap.* 1. *quaſt.* 1. & Suarez *diſp.* 2. *Met. ſect.* 5. *n.* 47. Primus efficitur ratione finis, ſic ea ſcientia perhibetur alteri ſubalternari, cuius finis eſt ſub fine alterius, hæcq; illi imperat, vt in operando ſibi miniſtret, quæ ad finis conſequutionem opportuna, & neceſſaria ſunt, vt 5. *Eth. cap.* 1. Frænefactiua, Equeſtri; hæc Militari, & iſta Politicæ. Secundus ratione principiorum, cum principia inferioris probantur per ea, quæ ſunt ſuperioris, vt patet de Chirurgia, & Geometria. Tertius ratione obiecti, quo pacto, ea ſcientia alteri ſubalternatur, cuius ſubiectum ſub alterius ſubiecto comprehenditur, ab eoque eſſentialiter dependet, vt Muſica, & Arithmetica. Hæc autem eſt vera, & propria ſcientiarum ſubalternatio, de qua Scot. cit. *&* 3. *diſtinct.* 34. *quaſt. vn.* §. *Quaſtio ante A. &* §. *Ad* 1. *ante F.*

42. Not. ſecundò, ad germanam ſcientiarum ſubalternationem, tres exigi conditiones ex Ariſtot. cit. collectas, vt notat Ouied. *contr.* 1. *puncto* 4. quarum prima eſt, vt obiectum ſubalternantis, & ſubalternatæ ſit quoquo modo idem. Cum enim ſcientiæ ab obiecto ſpecificentur: iſtæque ſcientiæ adinuicem ſubordinentur, neceſſe eſt obiectum ſubalternatæ contineatur ſub obiecto ſubalternantis, ſicque ambæ gaudeant eodem obiecto eſſentiali, accidentaliter tantum diuerſo. Sunt namque diſtinctæ ſcientiæ habentes diſtinctas concluſiones. Principia quippè ſubalternatæ ſunt concluſiones ſubalternantis. Vnde Scot. *in prol. alleg.* §. *Sed quid.* Profert illud vulgatum, vbi deſinit ſubalternans, ibi incipit ſubalternata. Secunda vt obiectum ſubalternatæ contrahatur per aliquam differentiam accidentalem, vt linea eſt ſubiectum Geometriæ: linea verò viſualis eſt ſubiectum Perſpectiuæ. Idem, numerus eſt ſubiectum

ctum Arithmeticæ, numerus autem ſonorus eſt ſubiectum Muſicæ,& vt exprimit Scot.1.*Prio.q.*2. §.*Quantum ad* 3. Et colligitur ex Ariſt. *vbi ſupra* affirmante, ſubiectum ſubalternatæ eſſe alterum à ſubiecto ſubalternantis. Notaui enim,*lib.*2. *quæſt. de differentia*,ly alterum deſignare differentiam accidentalem, & aliud differentiam eſſentialem. Eò magis,ſi ſubiectum vnius ſcientiæ ſubalternæ eſſentialiter differret ab alterius ſubiecto,nullum adeſſet diſcrimen, inter ſcientias ſubalternas,& diſparatas. Quia cùm ſcientiarum diſtinctio eſſentialis ab obiectis depromatur: ſi harum obiecta eſſentialiter diſtinguerentur, veluti obiecta earum, vtique hæ,ab illis haud diſtarent. Tertia, vt ſubalternata decerpat ſua principia à ſubalternante, vt quidam declarant de Medicina,quam putant ſubalternari Phyſicę, proptereàquod ſumit ſua principia à Phyſica,puta calida frigidis curantur.Eſt diſciplinæ medicæ vera propoſitio innixa illi aſſerto à Phyſica deprompto, contraria ab eodem ſubiecto ſe mutuò expellunt. Cum enim,inter has ſcientias interſit dependentia, quam deſiderare ſubalternationem ſuperius aſſerui,conſequenter perhibetur, principia ſubalternatæ eſſe concluſiones ſubalternantis; atque vbi hæc deſinit,illa incipit. Authore Ariſt. *l.de ſenſu,& ſenſili Met.c.*1. Nec quiſpiam probè callet ſubalternatam, niſi ſciat reſoluere concluſiones ipſius ſubalternatæ in principia immediata,vel mediata ſubalternantis: omnis namque certitudo, & euidentia concluſionum,ex earum principiis petitur. Vnde ſubdit Ariſt. principia veriora eſſe concluſionibus, quia illæ, propter iſta,veritate potiuntur.Qui autem ſubalternãte nõ pollet,nequit reſoluere cõcluſiones in ſua principia à quibus illæ deſumunt ſuã certitudinem,& euidentiã.

43. Aſſ nonnullæ ſcientiæ adinuicem ſubalternantur. Ita Ariſt.1.*Poſt c.*12.& Scot.tum 1.*Prio.q.*2 § *Quantum ad* 3. tum etiam *q.*4. *prol. &* 5. *lat.* Probatur,illæ ſunt ſcientiæ ſubalternæ,quæ gaudent omnibus conditionibus requiſitis ad veram,& genuinam ſubalternationem ſcientiarum: quædã autem ſcientię ſunt huiuſmodi,ergo dantur ſciẽtiæ ſubalternæ.Ma. eſt nota.Mi.eſt in promptu,de Arithmetica,& Muſica,necnon de Geometria,& perſpectiua,quibus conditiones prænarratæ adaptãtur, quæ explicitæ fuere in 2.not. Rursùs,ſcientia generatim capta ſcinditur in diſparatam, & ſubalternam, ex Ariſt. *paſſu alleg.* quia quædam ab aliis non dependent eſſentialiter,vt Phyſ.Math.& Met.quædam verò abinuicem eſſentialiter dependent,vt paulo antè declaraui. Adde,quod Bonet. Suarez,& alij præcit. ſuadent Met. non ſibi ſubalternare reliquas ſcientias, vt planum faciam *l.*1. *Met.q.*2.*a.*2.tum quia abſque Met.aliæ ſcientiæ acquirũtur,vt conſtat ex vſu docendi,& addiſcendi ſcientias: tum etiam quia ſubiectum cæterarum diſciplinarum non contrahitur per differentiam accidentalem. Ideò,cum ente, quod eſt ſubiectum Met.non fieri vnum per accidens.Atque reliquæ doctrinæ ſortiuntur propria principia independenter à principiis Met.proptereà illi non ſubordinantur, nec ſubalternantur.

44. Opp.1. *ex* 6. *Met T.*4.& inde de ente per accidens non datur ſcientia; obiectum autem ſubalternatæ eſt ens per accidens,vtpotè contractum per differentiã accidentalem,vt patet *ex* 2.*not*.Igitur nulla extat ſcientiarum ſubalternatio.Diſtinguo ma de ente per accidẽs caſuali,& fortuito,concedo: de ente per accidens, quod deſignat ſubiectum cum accidente in ipſo inhærente, ſiue vno ſiue pluribus nominibus perhibeatur,nego.Ita ex Scot.6.*Met.*reſpondent Orbellus *ibid.c.*1. & Tatar. *eo in loco.* Idem ſentiunt Conimb. *in proœm. Phyſ q.*2. *a.*4.*ad* 3.& tangit Doct.*in Report.q* 7.*prologi*.Ratio eſt, quia ſcientiæ ſubalternę participant idem obiectum eſſentiale,& formale,tantùm ſubiecto;ſubalternatæ additur differentia accidentalis,per quam, hoc ab illo accidentaliter differt,vt lineæ, quæ eſt ſubiectum Geometriæ,adiungitur viſualitas,quæ eſt differentia accidentalis conſiderata à Perſpectiua. Siquidẽ multa probat Perſpectiua, quæ præcisè lineæ non congruunt,multaque oſtendit,non per ſolam viſualitatem, ſed per vtramque rationem,quæ eſt linea viſualis.Quare ſcientia ſubalternata eſt de ente per accidens, quia ſic poſtulat eius natura, quæ gaudet obiecto accidentaliter tantùm diſtincto ab obiecto ſubalternantis. Itaque hoc videtur eſſe proprium eius,veluti competit quantitati prædicari denominatiuè de ſuis ſpeciebus,vt aduerti quæſt.de quãtitate. Atque motus cæli, eſt regularis, prætetquam in circulis epicyclis,vt notaui *lib.de cælo quæſt.*1.*art.*10.Similiter,de 2.intentionibus,quæ prædicantur de primis, ac de illis eſſe Logicam, quæ eſt propriè ſcientia tradit Doct.4.*d.*1.*q.*2.Inſuper ſubalternata non cenſetur ſciẽtia,niſi cauſetur ab obiecto ſubalternantis. Ideóque perſpectiuus non eſt ſciens, niſi ſit Geometer, vt infert Scot.3. *Report. d.*24.§.*Ad* 2. Denique licet obiectum ſubalternatæ ſit vnum per accidens entitate: eſt tamen vnum per ſe ordine, quod definiri, & demonſtrari, ac ſciri quit.

45. Opp 2. Ariſt.1.*Poſt c.*7.*T.*20.ſcribit Muſicum,& Perſpectiuũ verſari circa eaſdem demonſtrationes,quas Arithmeticus,& Geometra ſpeculatur: ergo non datur ſubalternatio diſtinctarum ſcientiarum:poſtmodũ,idem Philoſophus ſubiicit hoc diſcrimen,quod ſubalternans demonſtrat à priori,ſubalternata verò à poſteriori: Atq; appellat eas vniuocas,quas alij vocãt affines,& cognatas. Reſp. perperàm à quibuſdam dictum tex. allegari. Tantùm quippe Ariſt.ibi aſſerit,omnem ſcientiam procedere ex propriis principiis,nec in eis effici tranſitum de genere,in genus,prætetquam in ſubalternis,ob ipſarum cognationem ac dependẽtiam quam habent adinuicem. Ad aliud, quod ſubnectitur,dico Philoſophum ibi ſolùm velle,ſubalternantẽ fieri ex immediatis principiis,ſubalternatã verò ex mediatis duntaxat:proptereaquòd concluſiones illius ſunt principia iſtius. Ad vltimũ dico,ab eodem Stagir. vocari vniuocas,propter ſubordinationem,& connexionem,quæ inter illas reperitur.

Articvlvs VIII.

An ſubalternata ſit propriè ſcientia.

46. D.Th.in *lib.*Boëtij *de Trin.q.*2.*a.*3. *ad* 5.& 8.*p. q* 1.*art.*2.Caiet.& alij eiuſdẽ familię *ibid* affirmant, principia ſubalternatæ ſola fide humana teneri, quatenus habens ſcientiam ſubalternatam credit ea eſſe certa,& vera à ſcientia ſubalternante demonſtrata.Scot. autem *q* 4 *prol.*§.*Ad* 2 *q.* & *in Report q.*3.*ac in vtroque opere* 3.*d.*24.*q.vnica,*eiuſque diſcipuli *ibid.*quibus ſubſcribit Bannez 1 *p q* 1 *art.* 2.*dub.*2. docent huiuſmodi principia cognoſci à ſcientia ſubalternata, cognitione certa,& euidente,adeò vt habens ſubalternatam non ſit verè ſciens,niſi eorum euidentiam calleat.

47. Aſſ.1. ſubalternata eſt verè,& propriè ſcientia à ſubalternante diſtincta Hanc defendit Scot.*locis prænominatis* Probatur 1 ex Ariſt.1.*Poſt.c.*10.qui ſupponens in ſubalternata effici veras demõſtrationes per quas vera ſcientia gignitur,tantùm inueſtigat modum, quo efformantur.Cum ergo propriæ,& diſtinctæ demõſtrationes propriam,& diſtinctam ſcientiam generent: clarè euincitur,per Ariſt.ſubalternatam eſſe propriè ſcientiam.s. ſubalternata eſt de concluſionibus propriè ſcitis,à concluſionibus ſubalternantis diſſitis,vt patet ex illo à me præaddudcto *in præeunte art.* Vbi ſubalternata incipit, ibi ſubalternans deſinit.Iterum obiectum vtriuſque eſt ſcientificum,& quoquo modo diſtinctum,vnaque ſupponit aliam,ac dependet ab alia,vt ſuperiùs explicitum eſt,igitur ſubalternata inter alias ſciẽtias eſt numerãda.

48. Aſſ.2. ſubalternata non eſt ſcientia, niſi nouerit principia ſubalternantis,habenſque ſubalternatam ſibi comparare quiuerit ſubalternantem.Ita Scot.*in Report. q.*3.*prol.& in* 3.*nuper memorato.* Probatur 1.ex Ariſt.1. *Poſt.cap.*2. ſcribente,vt quis habeat ſcientiam alicuius concluſionis demonſtratæ oportet principia ſibi eſſe

euidentia ex terminis, & indemonſtrabilia: vel ſi demõſtrabilia extiterint, ſciat ea reducere ad indemõſtrabilia: Qui verò hoc præſtare neſcit, nec demonſtrationem, nec ſcientiam habet: principia autem ſubalternatæ ſunt demonſtrabilia per ſciẽtiam ſubalternantem, cum ſint eius concluſiones, ergo ſi neſciat, aut nequeat ea reducere, non erit verè ſciens, nec ſubalternata verè ſcientia. 2. certitudo, & euidentia ſunt de ratione intrinſeca ſcientiæ, vt ſupra ſancitum eſt, ex Scot. 3. *Report. d.* 24. *q. vn.* §. *Dico* Ergo, cum concluſio, de qua extat ſcientia, ſuam certitudinem, & euidentiam à principiis depromat, infertur, eam proprie non eſſe ſcientiam, niſi eius principia nota, & euidentia habeat, eaque reſoluere valeat.

49. Opp. 1. Theologia noſtra ſubalternatur Theologiæ Beatorum, vt aſtruit D. Th. 1. *p. q.* 1. *art.* 2. Et tamen nullam habemus euidentiam de eius principiis, cum videamus nunc in ænigmate, 1. *Cor.* 13 Ergo neceſſe non eſt, ſubalternata poriſti, nota, & euidentia ſint principia ſubalternantis Nego ant. cum Scot *q.* 3. *prol.* cauſa eſt, quia vtraque Theologia eſt de eiſdem principiis; cum hoc tamen diſcrimine, ſcilicet, Beatis principia ſunt euidentia, nobis verò obſcura, & ænigmatica.

50. Opp. 1. ſcientiarũ identitas, & diuerſitas, ab identitate, & diuerſitate obiectorum petuntur, vt non ſemel ſuperiùs inculcaui; ſubalternatæ autem, & ſubalternãtis idem eſt obiectum eſſentiale, ac formale, vt cõſtat *ex amor.* Igitur ſcientiæ ſubalternæ haud diſtinguuntur. Concedo ma ad min. dico, quod licet vtriuſq; idem ſit obiectum eſſentiale, nihilominus obiectum ſubalternatæ accidẽtaliter differt ab obiecto ſubalternãtis, quod ſufficit ad diſtinguendas ſcientias ſubalternas, & ſubordinatas.

ARTICVLVS IX.

An ſcientia poſsit de nouo comparari.

51. PLato 10. *de Rep.* aliiſque in locis, Origenes 1. *Periarchon. c.* 7 & alij, à quibus non longè videtur diſtare Auic. & Auer. 3. *de anima*, ſuſpicãtur animas rationales fuiſſe creatas à Mundi primordio, omnibus ſciẽtiis exornatas, proindéque hoc æuo nullam de nouo in eis ſcientiam gigni, ſed omnem ſcientiam eſſe per reminiſcentiam eorum, quæ antequam ipſæ animæ corporibus vnirentur, iam callebant; per vnionem verò, eùm eiſdem corporibus, eorum omnium fuiſſe oblitas, & quaſi obnubilatas, & obrutas. Oppoſitum autem tuentur Ariſt. 1. *Poſt. T.* 4. Et 2. *eiuſdem operis, c. vlt.* Et 1. *Met. T.* 49. Scot. 1. *Poſt. q.* 1. 2. *&* 3. *Quol.* 13. §. *Nunc ante* S. 3. *d.* 14. *q vn.* §. *Contrà infrà B.* Et 4. *d.* 34. *q.* 1. §. *Hic paulò ante G.* Gadius *Quol. alleg fol.* 136. Lych. Tatar. *ibid.* & cæteri Philoſophi, tam Ethnici, quam Orthodoxi, præſertim Aug. 12. *Trin. cap.* 15. cum quibus ſit.

52. Aſſ. ſcientia de nouo à nobis comparatur, nullaq; rerum cognitio eſt nobis congenita. Ita Scot. *locis prænominatis.* Suaderi poteſt ex ſacris litteris, Gen. 3. *Experimento didici.* Rom. 16. *Doctrinam quam vos didiciſtis.* 1. Corinth. 14. *vt omnes diſcant.* Et Ioan. 7. Iudæi audiẽtes Chriſtum Dominum in Templo docentem, quem ſciebant, Scholas non frequentaſſe mirabantur, dicentes. *Quomodo hic litteras ſcit, cùm non didicerit?* Si autem rerum ſciẽtiæ nobiſcum connatæ eſſent, nec docere, nec diſcere oporteret, cùm iam eis potiremur. Iterum, *lib. Geneſeos*, narrantur primi artium, & ſcientiarum inuentores, qui immeritò earum Authores, & inuentores perhiberentur, ſi omnes illæ ab initio Mundi extitiſſent. 2. ſi animabus noſtris forent concreatæ ſcientiæ, haud nos laterent, vt arguit Stagit. *in fine* 2. *Poſt.* Fieri quippè nequit, vt ſcientem lateat ſe ſcire, cum ſciẽtia ſit cognitio clara, & euidens: ſicut impoſſibile eſt, habere quempiã lumen ſibi præſens, & obiectum debitè approximatum, omni obice ſublato, non videre. Nullam autem in nobis experimur ſcientiam à natura nobis inditam. Immò, ſi quam habemus, labore, ſudore, & ſtudio acquirimus. 3. nulla forma detrimẽtum patitur, per materiæ vnionem, cùm ad eam naturaliter propendeat: anima autem rationalis eſt forma corporis, vt ſancit Conc. Later. ad Leone decimo: ergo anima rationalis à corpore non impeditur, quin opera ſcientiæ non exerceat. atque adeò ſi à natura frueretur ſcientiã, eius actus eliciet, nec Magiſtro, nec ſtudio indigeret homo, quod experientiæ pugnat. Quare, cum experimento comprobetur, omnem ſcientiam in nobis generari, aut per inuẽtionem, aut per doctrinam, cuius primi duces ſunt ſenſus ſingularium perceptioi, ex quorum notitia fit experientia, deindè ex experientia generatur ſcientia, vt aperte tradit Ariſt 2. *Poſt in calce, &* 1 *Met c.* 1. Ergo, conuincitur ſcientiã non eſſe in nobis, per reminiſcentiam. Eò magis, quia fundamentum Platonicum eſt falſum, & erroneũ: Fides quippè Orthodoxa nos docet, animam rationalem, eo tantum momẽto creari à Deo, quo corpus humanum eſt debite organizatum in vtero matris, in quod ab ipſo Deo infunditur, vt ex vtroque homo conſtituatur, & cõponatur: eſſeq; tone, veluti tabulã raſam, in qua nihil eſt depictum, fatentur Peripatetici, cum eorum Principe, 3. *de anima* 14. Igitur naturaliter nobis nulla eſt inſita notitia ſcientifica, ſed ſi qua pollet homo, arte, & ſtudio ſibi eam acquirit, & comparat.

53. Opp. 1. aut quiſpiam rem ſibi propoſitã iam nouit: aut ignorat. Si nouit, non eſt opus, eam ampliùs inquirere. Si ignorat, fruſtra eam inquirit, cũ non noſcat, quod quærit, quia licet ei obuiã fiat, adhuc ſe inueniſſe ignorabit Nulla ergo de nouo à nobis acquiri poteſt ſcientia. Hoc dilẽma Memnonis refertur, ac refellitur ab Ariſt 1. *Poſt c.* 1. & à Doct. *ibid. q.* 2. & tangitur ab eodẽ 4. *d* 45. *q.* 3. § *De* 2. *ſub F.* cum quibus Reſpondeo, dato caſu, eum noſſe rem confuſè, & virtualiter, quia nouit principia, in quibus virtualiter includuntur concluſiones: neſcire autem diſtinctè, & actualiter. Inter autem ignorantiã, & ſcientiam mediat cognitio confuſa, quam Plato non agnoſcens, inficiatur ſcientiã acquiri poſſe de nouo. Ariſt. verò eam admittens, concedit ſcientiam pari à nobis de nouo, ad cuius adeptionem opus eſt iudicio intellectus, vt ex principiis euidenter notis, ex cognitione terminorum, concluſiones ſciẽtificæ deducãtur, per applicationẽ congruam præmiſſarum, ad ipſas concluſiones, vt rectè contra Platonẽ aduertit Scot. 1. *Poſt. in fine q.* 1.

54. Opp. 2. ſi vlla notitia rei ſcientifica poſſet à nobis de nouo cõparari, aut acquireretur ſenſuum interuentu: aut Magiſtri opera: neutrum autẽ effici poteſt: ergo omnis ſcientia habetur per reminiſcentiam. Ma patet. Min. oſtenditur quoad vtramq; partem. Non ſenſuum miniſterio, quia ſenſus ſæpè falluntur, multaq; ſenſum effugiunt, quorum ſcientiam habemus: Nec Magiſtri induſtria, ſiquidem ad res intelligendas præter naturale lumẽ intellectus, requiruntur ſpecies intelligibiles, quas Magiſter in intellectum Diſcipuli non poteſt transferre, & infundere, vt arguunt Platonici, referente Scot. 1. *Poſt. q.* 1. §. *Ad q* Reſp. vtroq; modo in nobis gigni ſciẽtiam, & quidem 1 modo, ad cuius acquiſitionem, ſatis eſt ſi per ſe motiuè, ſiue occaſionaliter res fuerint in ſenſu. Atq; etiam 2. modo Præceptor namq; proponit Diſcipulo axiomata, & principia per ſe nota, ad quorum cognitionem ſola exigitur terminorum notitia, deinde, per externa ſigna, ſenſibilia exempla ab eodem Magiſtro præſentata, facilè mens diſcipuli excitatur ad res ſciendas, adiuuatur, & edocetur, vt non minus Doctè quam eruditè tradit Doct. *paſſu nuper citato.*

ARTICVLVS X.

An ſcientia, & fides poſsint eſſe ſimul in eodem intellectu, de eodem obiecto.

55. SCientiam ſubalternantem, & diſparatam non poſſe ſimul coexiſtere, cum fide de eodem obiecto, in eodem intellectu, cõmunis fert Scholaſticorum, opinio, 3. *d.* 24 *q vn.* Verùm, ſcientiam ſubalternantem

poſſe

poſſe ſimul ſtare cum fide, de eadem re, in vno, eodemq; intellectu, tenent D.Th. 1.p.q.1.a.2. & alij ibid. exiſtimantes, Theologiam noſtrã eſſe ſcientiã, Theologiæ Dei, & Beatorum ſubalternatam. Scot. autem, & mox alleg. Baſſ. Lych. & cæteri ibid. inficiantur, ſcientiam, ſiue ſubalternantem ſiue ſubalternatã, de eodem obiecto, in eodẽ intellectu, & fidẽ poſſe ſe cõpati. An verò Theologia noſtra ſit ſcientia, necne? Item, vtrum ſit ſubalternata Theologiæ Dei, & Beatorum, vide quæ late ſcripſi Tr. 1. ſumma Theolog. diſp. 2. q. 2. & 3. Breuiter nunc perſtringam, quæ opportuna, & neceſſaria ſunt, ad propoſitam difficultatem diſſoluendam, remittens reliqua ad proprium eorum locum prænominatum.

Not. 1. iſtam dubitationem poſſe agitari, tam de fide diuina, quàm humana. Eſt autem fides vniuerſe ſumpta, aſſenſus firmus, & determinatus teſtimonio fide digni fultus. Ponitur aſſenſus tanquã genus. Additur firmus, & determinatus, ad differentiã ambiguitatis, ſuſpicionis & opinionis. Subiciuntur reliquæ voculæ, propter ſcientiam, quæ habetur per cauſam propriã, & euidentẽ. Cum autem teſtimonium, quo fulcitur fides, ſit duplex, putà diuinum, & creatum, vtiq; duplex ſtatuitur fides, diuina & creata. Fides diuina deſcribitur, Hebr. 11 ſubſtantia ſperandarum rerum argumentũ non apparentiũ. Hæc autẽ ſubdiuiditur in infuſam, quæ eſt habitus nobis infuſus à Deo, de rebus credendis: & acquiſitã, quæ eſt habitus acquiſitus in nobis, ex auditu credendorũ diuina authoritate fultus. Fides verò creata, ſiue Angelica, ſiue humana eſt aſſenſus certus rei habitus, teſtimonio fide digni, de qua Scot. Quol. 14. & Gadius eo in loco.

57. Not. 2. quãlibet fidẽ duobus inniti principiis, vnũ eſt, vt res credẽda ab aliquo perhibeatur: alterũ verò, vt dicens ſit verax, vt cõſtat ex fidei deſcriptione in 1. not. allata. Vtrumq; autem, vel eſt obſcurũ, vt cũ vtrumque cognoſco ex coniecturis: vel vtrumq; eſt conſpicuum, vt cum audio dicentem, eiuſq; dictũ eſt planum. vel vnũ eſt obſcurum, aliud verò conſpicuũ, vt quando res credenda conſtat, non tamen teſtis verax. Notat autẽ Doct. præcit. fidem acquiſitam excedere opinionẽ, quia fides firmiter adhæret vni parti: opinio autem etſi vni parti adhæreat, tamen cum formidine partis alterius. Superatur autem fides à ſcientia, quia ſcientia eſt euidens fides verò ineuidens, & ænigmatica.

58. Aſſ. ſciẽtia, & fides, tã diuina, quã humana de eadẽ re, in eodem intellectu ſimul eſſe nequeunt. Tenet Doct. vbi ſup. Probatur 1. ex definitione fidei tradita ab Apoſtolo, & à me memorata, in 1. not. quæ eſt argumentum non apparentiũ: ſcientia autem eſt apparentiũ, & euidẽtiũ, vt patet 1. Poſt. c. 2. vel ergo res non apparent, & de iis eſt fides, vel apparent, & de eiſdem extat ſcientia, vt diuinè concludit S. Greg. hõ in c. 20. Ioan. Atque adeò, de eodẽ obiecto, in eodem intellectu, ſciẽtia, & fides ſimul ſtare non poſſunt. Adde illud eiuſdẽ S. Doct. ab omnibus receptũ. Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimẽtum. Si igitur in nobis de articulis diuinis foret ſcientia, nullo merito digni eſſemus. Fidẽ autẽ de eiſdẽ habentes, meremur, imò abſq; fide impoſſibile eſt placere Deo. Nõ ſumus autẽ ſcientes arcana Dei, ſed credentes duntaxat, ac proinde ſcientia, & fides ſimul in eodẽ intellectu, de eodem obiecto, ſe non patiuntur.

Reſp. Hurt. diſp. 10. de anima, ſect. 5 §. 57. & Arr. ibid. diſp. 6. ſect. 6. ſubſ. 1. n. 97. poſt Valent. t. 3. diſp. 1. q. 1. p. 4. diſtinguentes, per eamdem rationẽ formalem obiectiuã, concedũt, quia motiuũ fidei eſt diuina reuelatio, aut authoritas humana, aut angelica, quæ ſunt obſcura, & ineuidentia: per diuerſam rationẽ formalem obiectiuã, negãt, quia per motiuũ ſcientificum, eadẽ res clara, & euidens eſſe poteſt. Contrà in primis, hi videntur tranſilire limites propoſiti thematis, aiẽtes de eodẽ obiecto materiali, penès diuerſas rationes formales ſuam aſſertionẽ ſtatuere, cum in præſentia, vt aduertit Tarar. aliiq; præcit. lis vigeat, de obiecto propinquo, & non remoto, cuiuſmodi eſt obiectũ materiale: ac etiã de obiecto ſpecifico, & numerico, vt indicãt Hurt. cit. §. 65. & Arr. ſubſ. 2. n. 107. Præſertim quia, apud omnes eſt in cõfeſſo, circa idẽ obiectũ materiale, plures habitus verſari, vt explicui l. 1 q. 3. a. 1 Deinde Hurt. §. 59. aſſerit nõ poſſe ſimul eſſe ſcientiã, & fidem actualẽ. Ex cuius aſſertione argumentor ſic. Fides actualis, & ſciẽtia fiunt per diuerſa media, vt ipſe Hurt ſup. apertè fatetur, ob id ſcientia. & fides cõponi nequeunt. Vel ergo reſp. & diſt. prę allata nulla eſt, vel dicta Hurt aſſertio falſa eſt, ſibiq; contradictoria. Nec iuuat eũ dicere, fidẽ actualem, & ſcientiã inuoluere contradictionẽ: non ſic fidẽ habitualẽ, & ſciẽtiam. Etenim reſpõderet facilè quiſpiã in doctrina dictorum Recentiorũ nullã eſſe repugnantiã, quandoquidẽ vtraque haberetur per diuerſa media. Si ergo diuerſitas mediorũ ſimultaneã exiſtentiã fidei habitualis, cũ ſcientia facit poſſibilẽ, vtiq; fidei actualis cum ſcientia. Quod ſi occurrat Hurt inquiẽs, nemo ſibi poteſt perſuadere duo contradictoria ſimul: at per ſcientiã habet obiectũ euidens, & per fidẽ, obiectum ineuidens. Euidens autẽ, & ineuidẽs ſunt contradictoria idipsũ quoq; accidit, tã in fide actuali, quã habituali cum ſcientia. Abſolutè ergo negandũ eſt fidem cum ſcientia componi. Præterea cõtradictio eſt de eodem, reſpectu eiuſdem ſimul negatio, & affirmatio, vt admittit Hurt. §. 63. ex 4. Met T. 9. Aliquis autem in ſentẽtia eius, & aliorũ poſſet obuiã fieri: & dicere, nullam exiſtere contradictionem in ſimultate fidei actualis, & ſcientiæ, quia contradictio non inuenitur penes diuerſa media, vt nunc arguebam.

Probatur 2. idem ſimul nequit eſſe clarũ, & obſcurũ, vt liquet de aëre, qui aut lucidus eſt aut tenebricoſus: per fidem autem, obiectum redditur obſcurum, & per ſcientiam clarum, vt confirmat Doct. alleg. ante §. Quæſtio, authoritate Apoſtoli Tarſenſis 2. Cor. 5. Per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem. Igitur fides, & ſcientia ſimul manere nequeunt.

Reſpondent prænominati Nuperi diſtinguẽdo ma per eumdem actum, concedunt: per diuerſum actum, negãt. Inquiunt enim, claritatẽ, & obſcuritatem reſpicere actũ, non verò intellectũ, qui eſt capax actus clari & obſcuri. Vndè ſubdunt, nullam eſſe paritatẽ de aëre lucido, & tenebroſo, quandoquidẽ, obſcuritas deſignat priuationem claritatis in eodẽ actu, non verò in eodẽ intellectu: & in hoc habetur diſparitas de tenebris, quę denotant priuationẽ luminis in aëre, non autem in ipſa luce. Contra idẽ Hurt. §. 59. expreſsè inquit, intellectus non poteſt ſimul affirmare, aut negare vno actu, vel duob. quia nõ poteſt ſibi duo contradictoria perſuadere. Ergo licet ſint duo actus, quos concedit ipſe Hurt adhuc adeſt cõtradictio. Per fidem namq; affirmat obiectũ eſſe obſcurũ, & ineuidens & per ſciẽtiã negat tale obiectũ eſſe obſcurũ, & ineuidens. Eſſe autẽ obſcurum, & nõ obſcurũ: clarũ, & non clarũ: euidens, & non euidens ſimul idem obiectũ, apertã includit repugnantiã, quam diuerſitas mediorum vel actuũ adimere nequit. Rurſus, ſi actuũ dualitas tollit contradictionẽ, circa idẽ obiectum, in eodem ſubiecto, planè aſſenſus, & diſſenſus de eadẽ re, in eodẽ intellectu ſimul ſunt poſſibiles, quia per vnũ actũ intellectus pręber aſſenſum, & per alterũ actum, diſſenſum, circa idem obiectũ, quod negãt Hurt. diſp. 7. de anima, ſect. 2. & Arr. diſp. 6. ſect. 6. n 87. Iterũ, eadem voluntas poſſet velle idẽ per actum volendi, ſimulq; nolle per actũ nolendi, quia ſunt diſtincti actus. Quod non concedit idẽ Arr. vbi ſup. Igitur, ob diuerſitatem actuum ſcientiæ, & fidei, circa idẽ obiectũ, non ſoluitur argumentum, præſertim quia actus clarus, & obſcurus ſunt oppoſiti, veluti lux, & tenebræ. Vt ergo lux & tenebræ ſimul in eodẽ aëre recipi nequeũt: ſic actus clarus & obſcurus in eodẽ intellectu, qui eſt vtriuſq; ſubiectum, & in hoc extat paritas. Vnde in patria non eſt actus fidei propter ipſius obſcuritatem: bene verò actus ſcientiæ propter eius claritatem. 1. Cor. 13. Tunc autẽ facie ad faciem. Et Apoc. 1. Facies eius ſicut ſol lucet. Ob id Hurt cit. § 73. concedit lumen gloriæ, & fidem habitualem ex natura rei repugnare.

59. Opp. 1. Idem obiectum, ab eodem intellectu ſimul cognoſci valet, cognitione abſtractiua, quæ habetur per ſpeciem de obiecto abſente: & cognitione intuitiua, quæ extat de obiecto præſente, vt ſcribit Scot. 1. d. 3.

*q.9.§.Ad q.B.Et ibid.q.*8.in Beatis cócedit cogn.tioné matutinã & veſpertinã. Atq; *3.d.14.q.3.*ſtatuit ſciétiam infuſã,& acquiſitã,ac beatam. Cognitio auté abſtractiua eſt obſcura,intuitiua verò eſt clara. Non implicat ergo ſimul eſſe fidẽ, & ſciẽtiam in eodem,ac de eodẽ ſubiecto. Conſ. Thom. Apoſt. de Chriſto Domino ſimul habuit|fidem & ſcientiam, vt legitur Ioan.20. *Quia vidiſti me Thoma credidiſti.* Item Ioannes Euãgeliſta vidit Chriſtum Crucifixum,de quo extat articulus fidei. Igitur ſcientia, & fides inter ſe in eodem, & de eodem ſubiecto non repugnant.

Reſpondeo,licet vtraque notitia eſſe queat in eodem intellectu,non tamé ſimul Ratio eſt,quia idem non poteſt eſſe ſimul eidem præſens, & abſens,exiſtens,& nõ exiſtens,viſum,& non viſum. Ad Conf. Dico cũ Scot. *3.d.24.q.vn.§ ad 1. ante M.ex D.Greg. hom. in octana Paſchatis,* Thomã aliud vidiſſe,& aliud credidiſſe. Vidit quippè humanitatem, & credidit Diuinitatem Chriſti. Ob id ſubdit idem Apoſt. *Dominus meus, & Deus meus.* Sic etiam Ioan. dilectus,& alij viderunt Chriſtum, vt hominem paſſum, & crediderunt vt Deum. Pariter, B. Virgo etſi pro certo nouerit ſe concepiſſe hominem, abſque virili ſemine,tamen ſe concepiſſe Deum Hominem,per fidem. Itaque, qui viderunt Chriſtum natum, Crucifixum,& reſuſcitatum,non de his,ſed de aliis myſteriis fidem habuerunt;etſi illa non vidiſſent,habitu fidei poterant eis credere,vt doctè inſert Scot.*vbi ſuprà.*

Inſtabis 2.*Cor.*12.D.Paulus vidit Diuinam eſſentiam, déque ea habuit fidem. Non enim per talem viſionem amiſit habitum fidei: Ergo fides, & ſcientia in eodem ſimul conſiſtere valent. Occurrendum eſt, Apoſtolum habuiſſe fidẽ de illis,quæ non vidit,cũ talis viſio fuerit tranſiẽs,& horaria;ob id veriſimile eſt,nõ omnia vidiſſe,quæ credimus:ſed quædã vidiſſe,quædã verò crediſſe.proptetea retinuit habitũ fidei,de iis,quę nõ vidit.

60. Opp.2. vnuſquiſque, ſiue peritus,ſiue imperitus tenetur credere Deum eſſe. Iuxta illud Hebr.11.*oportet accedẽtem ad Deum,credere,quia eſt.* Numeratur nãque inter articulos fidei,vt patet ex Symbolis Apoſt.Nicé. & Athan. Imperitus autem ſola fide cognoſcit Deum: peritus autem Philoſophus,nedum fidem, verumetiam ſcientiã habet de exiſtentia Dei,vt oſtendi *in Met.l.4. q.vn.& Tract.de Deo vno, diſp.*1.*q.*1. Ergo fides poteſt ſimul cũ ſcientia in eodẽ manere. Reſp.accedẽte ſciẽtia, recedere fidẽ,veluti adueniente luce,abſcedũt tenebræ. Ideò,Philoſophus habens ſcientiam,quod Deus ſit,de eius exiſtentia nõ habere fidẽ, ſed de aliis articulis, vt quod De⁹ ſit vnus,& trinus,reparator generis humani, & id genus alia, quæ ſola diuina reuelatione fulciũtur.

61. Opp.3. Ariſt.& alij Philoſophi nonnunquã poſt demonſtrationem,quæ ſcientiam parit,adducunt authoritates veterum Philoſophorum, quæ fidem gignunt. Igitur,fieri poteſt, vt fides, & ſcientia ſimul in eodem degant. Hanc rationem magni facit Doct. illuminatus *3.d.24. q.vn.art.6.* inquiens, mos fuit Philoſophorum inſtruendi diſcipulos per authoritates,& dicta aliorum, deinde per rationes probabiles,& poſtremò,per demõſtrationes. Authoritates autem fidem,rationes probabiles,opinionem, & demonſtrationes, ſcientiam pariunt. Reſp. authoritates ſubſequentes demonſtrationem de obiecto ſcibili,nihil cauſare,in habente de eodem obiecto demonſtrationem,& ſcientiã,veluti de medio Dialectico,reſpectu medij analytici,affirmat Doct.*in 3.cit.§.Ad 1. princip.M.* Quòd ſi teſtimonia præcedant demonſtrationem,faciunt fidem,& accedente demonſtratione,tollitur fides,& ſola ſcientia remanet. Cum autem aliquid demonſtratur,plerúmque aliorum aſſerta afferũtur,non quia cauſent fidem in demonſtrante:ſed vt palam fiat,talem doctrinam eſſe aliis conſentaneam,oſtendaturque alios Authores præceſſiſſe,qui huiuſmodi doctrinæ patrocinantur: Ariſt. verò, aut alterum Philoſophorum, non eſſe eius primarium inuentorem, ac Authorem. Subiungit Scot *1.d.2.q.3 §.Ad illa ante C.* ea, quæ poſſunt demonſtrari, vtile eſt communitati, tradi per authoritates, tum ob incuriam Reipublicæ, in inquirendo veritatem,tum ob intellectus impotentiam,tũ etiam,ob errores venantium,per demonſtrationem,qui veritatibus ſuis multa falſa permiſcent, vt aſtruit Aug. 18.*ciuit.c* 41. Cum autem ſimplices talibus demonſtrationibus innixi,poſſent quidem dubitare,cui aſſentiendũ,& aſſiſtẽdum foret,idcircò tuta eſt via facilis,& cõmunis authoritas certa,quæ non poteſt fallere,nec falli.

62. Opp.4.lumen ſolis,& lumen ſyderum reperiuntur in eadem parte medij, tametſi illud ſit maius, iſtud verò minus, & vtrumque vnum conſtet lumen: Ergo pariter in eodem intellectu authoritas, & demonſtratio cauſant eundem aſſenſum de eodem obiecto. Neganda eſt paritas,quia,cùm illa lumina ſint qualitates eiuſdem ſpeciei,ſe intendũt:hæc verò ſunt alterius ſpeciei,ſuntque habitus oppoſiti,ideóque ſimul ſtare nequeunt.

ARTICVLVS XI.

An ſcientia & opinio de eodem obiecto, in eodem intellectu ſimul eſſe valeant?

63. QVamquam hæc difficultas *ex ſuperiori art* ferè decisa maneat, totidémque ſint ſententiæ in præſenti,quot in antecedente relatæ fuere. Nihilominùs libet ſpeciatim inquirere,nùm ſcientia, & opinio ſimul in eodem perſiſtere valeant? Doctores, Irrefragabilis *3.p q.75. n.3.* & Seraphycus *3.d.24.q.3. art.*1 quibus adhærent Rubionins, Ric. Mayr. Baſſ. & plerique alij veteres,& Recentes Scholaſtici affirmant, per diuerſa media, nempè,demonſtratiuum,& topicum,tam quoad habitus,quàm quoad actus,de eodem obiecto,in eodem intellectu, poſſe ſimul cohærere ſcientiam, & opinionem. Aduerſam autem ſententiam tuentur Doctores, Subtilis *3.d.24 q.vn.* Angelicus 1.*Poſt.lect.44 & de veritate q.14.a.9 ad 6.* & vtrinſque Diſcipuli, priſci, & moderni, negantes, penes actus, & habitus ſimul de eadem re, in eadem mente, ſcientiam & opinionem poſſe manere.

64. Not. Duo reperiri genera habituum intellectualium. Quidam enim ſunt certi, & euidentes: alij verò ſunt incerti, & ineuidentes. Priores ſunt tres recenſitĩ ab Ariſt.*6.Eth.c.3.* intellectus,ſapientia,& ſcientia. Poſteriores verò ſecernuntur in eos, qui verſantur circa falſum, vt error, & ignorantia: atque in illos,quibus non repugnat ſubeſſe falſum,aut verum,cuiuſmodi sũt opinio,ſuſpicio,& dubitatio. Opinio autem generatim capta deſcribitur aſſenſus determinatus vnius partis,cũ formidine partis oppoſitæ: quæ vel diuidi poteſt in immediatam, & mediatam. Ratio huius eſt,quia ſicut in neceſſariis,quædam ſunt immediata,quædam verò mediata,de quibus habentur diſtincti habitus: ſic de opinabilibus & contingentibus,nonnulla extant immediata, & altera mediata, vt obſeruat Doct.*in prol.q.5 laterali, & 3.d.24.ad finem,* & Ioan.de Magiſtris 1.*Poſt.q.vltima.* De primis eſt opinio immediata: de ſecundis verò eſt opinio mediata. Definitur autem opinio immediata ab Ariſt.1.*Poſt T 44* aſſenſus immediatæ propoſitionis, & nõ neceſſariæ,ſiue certus aſſenſus rei probabilis notæ ex terminis, cum formidine partis oppoſitæ, vt mater diligit filiũ, quæ cõmuniter ab omnibus recipitur,tanquam vera,in ſyllabo contingentiũ repoſita. Mediata eſt certus aſſẽſus pręſtitus alicui probabili per mediũ Dialecticũ,vt homo,quia eſt lætus, pergratũ tibi faciet. An verò,formido ſit de eſſentia opinionis altercãtur nõnulli Scotiſt. Nominatim Tatar.& Ioãnes de Magiſt.præcit. qui affirmantes formidinem, non quidem actualem,ſed aptitudinalem,& radicalem ingredi eſſentiã opinionis decertant,contra Mayr. & Baſſ.*vbi ſupr* inficiantes abſolutè formidinem ſpectare ad opinionis eſſentiam, & quidditatem. Fundamentum autem partis affirmantis eſt, quia formido ponitur in definitione opinionis, ac etiam,per eam,à ſcientia diſtinguitur. Siquidem opinio eſt de contingentibus, quæ poſſunt aliter ſe habere. Scientia verò eſt de neceſſariis,quæ aliter ſe habere nequeunt.

queunt. Neceſſaria quippe ſunt certa, & infallibilia, contingentia verò incerta, & fallibilia. Ob id ſubnectit Ariſt. 1 *Poſt. T.* 16. opus eſſe, vt quæ ſcimus, ſint immutabilia: quæ autem opinamur, aliter euenire valeant. Dubitatio autem eſt hæſitatio intellectus neutri parti oppoſitæ adhærentis. Suſpicio eſt, qua intellectus probabiliter coniectat, hoc aut illud fieri aut non fieri.

65. Aſſ. Scientia, & opinio de eodem obiecto, in eodem intellectu ſimul eſſe nequeunt. Ita Scot. 3. *cit.* §. *Ad 1. principale M.* Probatur 1. ex Ariſt. qui paſſu memorato expreſſe præpoſitam aſſertionem defendit, afferens diſcrimina, quæ interſunt inter ſcientiam, & opinionem, quæ fideliter, & eleganter adducuntur, & exponuntur, à Zabarel. aliiſque eius interpretibus. 2. diuerſi habitus, & actus eſſe non valent circa idem obiectum formale, quia vt pluries repetij, habitus, & actus, ab obiectis ſuis proximis, & formalibus, ſuam dedenominationem, & ſpecificationem accipiunt. Obiectum autem ſcientiæ eſt vniuerſale, neceſſarium, immutabile, & infallibile: obiectum verò opinionis eſt ſingulare, contingens, mutabile, & fallibile, vt ex Ariſt. aduertit Zabar. *vbi ſuprà*. Non ergo opinio, & ſcientia ſimul de eodem obiectu eſſe queunt.

Dices, ſimultatem præfatorum habituum, & actuū, de eodem obiecto eſſe poſſibilem penes diuerſa media, vnum topicum, & alterum analyticum. Verùm, prætérquamquod id de fide, & ſcientia *in antecedente art.* iam impugnaui, quod pariter de ſcientia, & opinione vulgò aſtruitur, ſpeciatim arguo eum Ariſt. cit. Implicat idem obiectum poſſe aliter ſe habere, ſimulque non poſſe aliter ſe habere. Obiectum autem opinionis poteſt aliter ſe habere, quia eſt contingens: obiectum verò ſcientiæ non poteſt aliter ſe habere, quia eſt neceſſarium. Igitur, ſiue per idem, ſiue per diuerſum medium, vnum, & idem obiectum non eſt ſimul ſcientificum, & opinatiuum. 3. fieri nequit, vt idem obiectum ſimul exiſtimetur ab eodem intellectu certum & incertum, neceſſarium & contingens, quia duo iudicia contradictoria ſimul de eodem, in eodem admitterentur: aſſenſus autem ſcientiæ eſt iudicium de concluſione, quo iudicatur obiectum eſſe certum, & non poſſe aliter ſe habere: aſſenſus verò opinionis eſt iudicium de eadem concluſione, quo iudicatur obiectum eſſe incertum, & poſſe aliter ſe habere. Quod ſi quiſpiam de obiecto opinabili aliter ſentiat, id prouenit ex temeritate, & præſumptione ſpiritus, vt notat Tatar. cit. aut ex proteruia, & ignorantia, vt aduertit Ariſt. 7. *Eth. cap.* 3.

Dices, intellectum poſſe ferre vtrumque iudicium per diſtincta media, ratione quorum nulla eſt implicatio contradictionis. Contra, intellectus non poteſt iudicare rem aliter quàm ſit à parte rei, alioqui falleretur, falſumque faret eius iudicium. Prædicatum autem concluſionis ſcientificæ neceſſariò coniungitur cum eius ſubiecto: ergò intellectus non poteſt iudicare idem prædicatum non neceſſario coniungi cum ſubiecto eiuſdem concluſionis, ne prorumpat in iudicium contradictorium, atque ita mediorum diuerſitas non tollit præaſſignatam repugnantiam. Addo, quod intellectus eſt conuictus per veritatem ſcientificam, & non conuictus, per apparentem, & probabilem veritatem, quæ habetur per medium topicum: repugnat autem, eundem intellectum eſſe conuictum, & non conuictum, reſpectu eiuſdem obiecti, ergo &c. 4. idem non poteſt eſſe euidens, & ineuidens ſimul, & ſemel, reſpectu eiuſdem, vt monſtraui in ſuperiori art. Per ſcientiam autem obiectum eſt euidens: per opinionem verò obiectum eſt ineuidēs, vt liquet ex eius definitione in not. allata. Igitur ſcientia, & opinio, de eodē in eodē ſimul eſſe nō valent.

Dices, argumentum concludere de actu ſcientiæ, & actu opinionis, non autem de habitu vnius, & actu alterius, aut de habitu vtriuſque. Contra, actus, & habitus laborant circa idem obiectum, & per idem medium habentur. Eſt enim habitus facilitas ad promendos actus circa obiectum penes quod verſatur per idem medium, vt patet ex dictis *l. 3. q. de qualitate*: ergo eandem prorſus repugnantiam ſortiuntur habitus inter ſe, quam habent actus adinuicē: ſed actus ſcientiæ, & opinionis nequeūt eſſe ſimul de eadem re, vt probant rationes mox allatæ, ergo quoque habitus vtriuſque de eodem obiecto ſimul non cohærent in eodem intellectu. Amplius, medium ſcientificum tollit medium opinatiuum: ſublato autem obiecto, perſiſtere nequit habitus. Qui ergo elicit actum ſcientificum, nequit retinere ſimul habitum opinionis de eadem re. Ma. eſt nota ex dictis: opinionis namque obiectum eſt incertum, & fallibile, quia eſt contingens: obiectum verò ſcientiæ eſt certum, & infallibile, quia eſt neceſſarium. Certitudo autem, & infallibilitas expellit incertitudinem, & fallibilitatem, cum inter ſe opponantur. Min. ſuadetur non videntur habitus, & potentiæ minùs pendere ab obiecto, quàm à ſubiecto, cùm ab vtroque neceſſariò pendeant. Denique intellectus per ſcientiam firmatur, & ſtabilitur in obiecto: per opinionem verò infirmatur, & vacillat circa obiectum. Non ergo ſimul conſiſtere valent. Occurrunt nonnulli, apud Conimb. 1. *Poſt c.* 16. *art.* 3 *q.* 2. quos ſequuntur duo noſtri Iuniores *q.* 1. *diſp* 14. & Ponc. *diſp.* 22. *concl.* 6. diuina virtute poſſe manere ſimul in eodem ſcientiam, & opinionem. Verùm, id in ſententia communi non eſt poſſibile, nec in Schola Scot. eſt ferendum. Quod enim repugnat, à nulla potentia, etiam diuina abſoluta effici poteſt, vt communi conſenſu tenent omnes Scholaſtici: hactenus autem dicti Scotiſtæ aſſeruerunt ſcientiam, & opinionem non poſſe ſimul perſiſtere propter repugnantiam, quam adinuicem præſeferunt, præſertim ſecundum Scot. qui *loco cit.* § *contra hec ante B. & ibid. ſed ſi. Sub G. & in Report. eadem diſt. tertij*, apertè docet, ſcientiam, & opinionem habere repugnātiam ad inexiſtendum ſimul in eodem intellectu, de eodem obiecto: Quæ autem repugnant, etiam ſupernaturali virtute fieri non poſſunt. Deinde, iſti duo indiuiſi Scotiſtæ ad finem quæſtionis allegatæ approbant placitum Tatar. quem paulò antè impugnarant. Rurſùs *q.* 2. *eiuſdem diſp.* recipiunt generalem opinionis deſcriptionem, quæ formidinem includit, quam poſtmodum diſſiteri videntur. Præterea, per incertitudinem diſtinguitur opinio à ſcientia, quæ incertitudinem, & euidentiam includit. Si ergo incertitudo, & formido referantur in definitione opinionis, ſemper ſimul connectuntur, proindéque abinuicem ſeparari, & ſegregari nequeunt. Deinceps, ſicut dè eſſentia ſcientiæ eſt certitudo, & euidentia, & de eſſentia dubitationis eſt hæſitatio vtriuſque partis: ita de intrinſeca ratione opinionis eſt formido. Aſſenſus autem probabilis fidei, dubitationi, ſuſpicioni, & opinioni competit: ergo vt ab illis hæc diſcriminetur, formidinem ingredi opinionis eſſentiā, aſſeuerandum eſt. Atqueadeò, talis aſſenſus, vt præſcindit à formidine, non eſt opinio, veluti animal, vt abſtrahit à rationali, non eſt rationale. Inſuper, data horum ſententia, inferuntur omnia contradictoria, & abſurda, quæ ſuprà ex Ariſt. Scot. & aliis adduximus. Nec iuuat eos dicere opinionem formaliter opponi ſcientiæ, ratione actualis formidinis, quia actualis formido non eſt de eſſentia opinionis, nec eius paſſio, veluti actualis riſibilitas non eſt hominis paſſio, ſed per accidens eſt, quod homo actu rideat. Præterea, ſpecies vnius generis non opponuntur penes earum eſſe actuale, ſed penes intrinſecas, & eſſentiales earundem differentias, vt conſtat de homine, & bruto: ergo ſcientia, & opinio, quæ locantur ſub eodem genere qualitatis, non dicuntur potiſſimùm in eodem, & de eodem incompoſſibiles, ſecundum ipſarum actualem certitudinem, & formidinem, ſed ſecundum earum eſſe eſſentiale, & quidditatiuum, vt palam demonſtrant, quæ ſuperiùs attuli.

66. Oppones 1. idem probari poteſt per medium Dialecticum, quod gignit opinionem, atque demonſtrari poteſt per medium analyticum, quod parit ſcientiam,

tiam,

tiam, ergo non repugnat per diuerſa media, de eodem obiecto ſimul in eodem intellectu haberi ſcientiam, & opinionem. Ant. oſtenditur, de homine æquiri poteſt opinio, per medium topicum, putà lætum, & ſcientia, per medium demonſtratiuum, nempe riſibile. Conf. 1. habens ſcientiam habitualem poteſt ea non vti actu: liberum quippe homini eſt, exercere, aut non exercere habitus, quibus exornatur, ergo dum actu non cogitat de concluſione ſcientifica, poteſt aſſentiri eidem concluſioni, per medium topicum: ſicque ſimul habebit ſcientiam, & opinionem. Conf. 2. ſi præfata aſſertio foret vera, non eſſent ſuppeditandæ rationes probabiles antè, vel poſt demonſtratiuas, cum nihil nobis prodeſſent, quas tamen afferre non ſemel Ariſt. aliosque Philoſophos, ſcripta ipſorum planè teſtantur. Diſtinguo ant. ſimul nego: ſucceſſiuè, concedo. Nam impoſſibile eſt, vt idem ſimul cognoſcatur, vt euidens, & non euidens, certum, & non certum, neceſſarium, & non neceſſarium. Ad 1. conf. occurrit Scot. 2. *d.* 42. *qu.* 4. *D.* illa duo media ſimul eſſe incompoſſibilia in cauſando aſſenſum, & ſi vnum cauſet, aliud nihil cauſabit impeditum à fortiori, vt ſi adſit medium analyticum, quod eſt fortius, & efficacius, medium dialecticum nullum cauſabit aſſenſum ab illo impeditum. Cur autem adhibeantur authoritates, & rationes topicæ dictum eſt reſpondendo ad 2. oppoſitionem præcedentis art. Ad 2. conf. *ibid.* reſponſum, & ſatisfactum eſt.

67. Opp. 2. vna eademque potentia inclinat ad oppoſitos actus, vt intellectus ad aſſenſum, & diſſenſum, voluntas ad velle, & nolle, ergò & ad oppoſitos, & diuerſos habitus, cuiuſmodi ſunt ſcientia, & opinio. Conſeq. tenet, quia habitus à potentia ex frequentatis actibus generantur, ergò ſicut potentia poteſt elicere, & recipere diuerſos, & oppoſitos actus, ita & habitus. Diſtinguo ant. ſimul, & ad idem obiectum, nego: ſucceſſiuè, & ad diuerſum obiectum concedo. Addo, fortaſsè hoc in voluntate non habere locum, vt mox patebit.

Inſtabis, Lubricus, aut aliqua ſpecie intemperantiæ irretitus, ſi pœniteat prauæ ſuæ vitæ, & promat actum continentiæ oppoſitum habitui libidinis, quem adhuc retinet; non enim habitus per vnicum actum ipſi oppoſitum, repentè corrumpitur, ergò habebit habitum, & actum ſimul eidem habitui oppoſitum: proindeque habitus, & actus oppoſiti ſimul eſſe queunt de eodem obiecto in eodem ſubiecto. Hæc inſtantia, quæ tangitur à Doct. 3. *d.* 33. *quæſt. vnic. ſub B.* recipitur à Poncio *diſp.* 22. *concl.* 7. magnique fit ab eodem *ibid.* non aduertente eſſe contrà Scot. apertè, tùm ibi, tum etiam 6. *Met. quæſt.* 1 non longè ab initio; negari poteſt paritas ex eodem Doct. in eo loco, præſertim *in* 2. quandoquidem ſcientia, & opinio ſunt habitus intellectuales: temperentia autem, & intemperantia ſunt habitus morales. Intellectus quippè neceſſitatur, & conuincitur ab obiecto neceſſario, & euidente: voluntas autem, quæ eſt appetitus rationalis ſuaptè natura eſt indifferens, & pro ſuo libito poteſt hoc, aut illud cupere, & ab eo deſiſtere, tametſi habens vnum habitum magis inclinet in obiectum, de quo eſt talis habitus, quàm in oppoſitum, cuius habitu caret.

68. Opp. 3. qualitates contrariæ in gradibus remiſſis poſſunt ſe compati in eodem ſubiecto, vt patet de aqua tepida, in qua ſimul ſubiectantur calor, & frigus, penès gradus remiſſos: ergò potiùs ſcientia, & opinio valent eſſe ſimul, cùm tantam non ſortiantur ad inuicem repugnantiam, quantam ſubeunt præfatæ qualitates. Neganda eſt paritas, quia contrariæ qualitates non cauſantur ab obiecto, de quo Scot. benè autem ſcientia, & opinio, ideò de eodem ſimul eſſe nequeunt.

PHILOSOPHIA NATVRALIS,

SEV PHYSICA

F. BONAVENTVRÆ COLVMBI NICIENSIS
Minoris Conuentualis, Sacræ Theologiæ Profeſſoris.

Ad mentem Doctoris ſubtilis.

PRÆFATIO.

PRÆMISSIS, quæ ad modi ſciendi, ſiue Dialecticæ perfectam notitiam faciunt, ordinem doctrinæ ſequentes nunc Deo Duce, Phyſicam aggredimur: ſi enim, teſte Philoſopho 2. *Met. T.*15. abſurdum eſt ſimul quærere ſcientiam, & modum ſciendi. Sanè commodum, & proficuum eſt, habito ſciendi modo, ſcientiam, ſeu Phyſicam perueſtigare, & comparare. Itaque pertranſitis aridis, & arenoſis aruis, campiſque ſpinoſis Dialecticæ, ingredimur fœcunda, florida, & amœna Philoſophiæ naturalis promptuaria, quæ faciliori cognitione attingemus, oblectamento non exiguo afficiemur, gradumque ad ea quæ ſupra naturam ſunt, faciemus, præmonente Aug. 1. *de ordine cap.*11. Et 1. *Retract.cap.*6. Ampla autem extat tractatio Phyſ. Quippe, quæ comprehendit corpus naturale, de quo, eiuſque paſſionibus vniuersè ſumptis agitur *in octo lib. de phyſico auditu.* Corpus cœleſte, & elementare, de quo *in 4. lib. de cœlo, & mundo.* Corpus generabile, & corruptibile, de quo *in duobus lib. de generatione & corruptione.* Corpus imperfectè mixtum, de quo *in 4. lib. Meteor.* Corpus perfectè mixtum, de quo *in lib. de metallis, & lapidibus.* Corpus animatum, de quo *in lib. de anima. De generatione animalium, & in iis, qui parua naturalia nuncupantur.* Iuxta autem præpoſitum ordinem, ab opere de phyſico auditu ducentes exordium, octo lib. inſtituemus. Primum, De procemialibus Phyſicæ. Secundum, De principiis corporis naturalis. Tertium, De natura, & arte. Quartum, De cauſis. Quintum, De quantitate. Sextum, De loco. Septimum, De tempore. Et Octauum, De motu.

LIBER PRIMVS.

De Prolegomenis Phyſicæ.

ORDINI præoſtenſo, & à nobis præfixo innitentes, quæſtiones procemiales *in præſenti libro* afferimus, & diſcutimus: ſicut in Logica aliiſque noſtris Operibus, quâ poſſumus diligentiâ, præſtamus. Perſpectis enim origine, nomine, vtilitate, præſtantia Phyſicæ eiuſdemque naturâ, & obiecto, cæterorum omnium notitiam faciliùs, & exactiùs adipiſcemur.

QVÆSTIO I.

De inuentione, & vtilitate Phyſicæ.

ARTICVLVS I.

Quiſnam ſit inuentor Phyſicæ.

1. 2. VARIOSNES denominationes, & genera Philoſopborum, eorum ſectas, ſucceſſores, & capita: eorumdem mores, pbiloſophandi rationes, & tempora, quibus hi floruerunt, vbertè, & diſertè ex Laër. & Auguſt. referunt Viues *in comm.*8. *Ciuit. eiuſdem Auguſt.* Conimbr. *in proœm. Dia.* & Fonſ. pariter *in proœm. Met.*

3. De nomine autem Philoſopbiæ, eiuſque acceptione, & diuiſione, breuiter egi in Log. *lib.*1.*quæſt.*2. *art.*10. & copioſius Auguſt. *loco nunc memorato.* Atque de artium ſcientiarumque inuentione nonnulla attigi *ibidem*, *quæſt.*5. *art.*4. Hæc autem, quam modò pertractare in animo eſt, abſolutè perhibetur Philoſophia, & vulgò Philoſopbia naturalis, vt indicat eius vocis nomenclatura. Phyſica namque, quæ & Phyſiologia dicitur, idem eſt ac ſermo, ſeu ſcientia de natura. Quod enim Græcis eſt φύσις, Latinis eſt natura. Hæc quippè contemplatur corpus naturale, eius principia, cauſas, & proprietates, vt in toto eius decurſu, liquidò conſtabit. Non eſt autem ſilentio prætereundum, priſcos Philoſophos, ante Socratem, omnem ſuam curam impendiſſe in rerum naturalium cognitione, teſte Laër. *in Plat.* Philoſophiæ ratio olim circà vnam tantùm Pbyſicæ ſpeciem verſabatur, acceſſit Socrates, & Ethicam adiecit, & Dialecticam Plato. Idem ſcribunt Auguſt. *vbi ſuprà cap.*3. Et Viues *ibidem.* Et certè, cum naturalia, & materialia priùs à nobis cognoſcantur, quàm ſupernaturalia, & ſpiritualia, magiſque pateant ſenſibus noſtris, qui ſunt primi duces cognitionis noſtræ, iuxtà illud in Scholis ſæpè decantatum, depromptum *ex libro de ſenſu, & ſenſato cap.*1. *Nihil eſt in intellectu, quin priùs fuerit in ſenſu.* Propterea, primi Philoſophi iure de his primùm Philoſophati ſunt, vt poſtmodum iſtis cognitis, quaſi quibuſdam greſſibus, ad ſpirituales, ſupernaſque mentes, & ſummum Deum cognoſcendum peruenire valerent, notante Aug. 6. *Muſica*, & 8. *Ciuitat. propè finem cap.*3. *Et* 1. *Retract. cap.*11. A quo non deflectit Doctor 1. *diſtinctione* 17. *quæſt.*1.

4. Aſſertio, primarius Phyſicæ inuentor eſt Deus: eius verò ſecundarius auctor ſtatuitur Thales Mileſius. Prima pars deducitur ex Scot. *libro de primo rerum omnium principio, aliiſque locis*, vbi docet, Deum eſſe primariam originem, & fontem ſcientiarum omnium. Probatur eo ferè modo, quo probatum eſt, *paſſu proximè citato*, Logicam à Deo, tanquam à primo fonte promanaſſe. *Vnus quippè eſt Magiſter noſter Deus.* Matt. 23. *Qui docet hominem ſcientiam. Pſal.*93. Siquidem, *non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra à Deo eſt.* 2. Corinth. 3. *Quid habes, quod non accepiſti? & ſi accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* 1. Corinth. 4. Confirmatur ex Hiſtoriis: Pro certo enim habetur apud omnes Latinos à Græcis, ingenuas artes, & Philoſophiam didiciſſe, vt patet ex Tullio 1. *off.* Græcos verò, ab Ægyptiis accepiſſe, teſtantur Hieronym. *in Epitome ad Paulinum*, & Laër. *lib.*7. Nam inter alios Græcos, diſcendi causâ Platonem in Ægyptum veniſſe, Auguſt. 8. *Ciuitatis* 3. affirmat. Deinde Ægyptios, & Chaldæos ab Hebræis, nominatim Abrahamo, & Moyſe fuiſſe eruditos, narrant Ioſephus 1. *contrà Apionem* Euſebius 10. *de præparatione Euang.* & Beroſus 3. *Hiſt.* Inſuper Hæbræos à filiis primorum parentum, hoſque ab Adamo, & ipſum à Deo Phyſicam, cæteraſque doctrinas hauſiſſe, vno calamo conſcribunt Mundi Annaliſtæ. Ampliùs, *Gen.*2. Adam impoſuit nomina rebus, *omne quod vocauit Adam, ipſum eſt nomen eius.* Quod præſtare non valuit, abſque earumdem rerum naturalium notitia, quæ indubiè ſpectat ad Phyſicam. Et qui adduxit animalia ad ipſum Adamum, vt eis nomina tribueret, eorum idem quoque notitiam, & ſcientiam ipſimet planè elargitus eſt, abſque qua, propriis nominibus minimè ea vocare potuiſſet.

5. Secunda pars traditur à Doctore *in comm.*1. *Met.* Probaturque teſtimonio Philoſophi mox alleg. *cap.*3. facientis Phyſicæ inuentorem Thaletem Mileſium, vnum ex ſeptem Græciæ Sapientibus, qui vixit tempore Ezechielis, & Danielis Prophetarum. Idem ſcribunt Auguſt. 8. *Ciuitatis* 2. Viues *ibidem*, aliique poſteriores Chroniſtæ. Iterùm, Phyſicam valde locupletaſſe Pythagoram, eamque in meliorem frugem Ariſt. redegiſſe, tenet Philoſophorum vulgus. Rursùs omittendum non eſt, quod ſcriptis reliquit Themiſtius. Quanquam Thales, & alij ſcientiarum inuentores ab omnibus celebrentur, exiſtimandum non eſt, eos extitiſſe primos earum Auctores: ſed quod poſt diluuium Theſſalicum, quod ſub Deucalione penè totam Græciam deleuit, illi ingenio perſpicaciores, ab Ægyptiis edocti, eas inſtaurarunt.

6. Fuit autem inuenta Phyſica per actum rectum intellectus, vt liquet ex Ariſt. 1. *Met. cap.*2. Admiratio quippè, ex qua ortum ſuum duxiſſe Philoſophiam, Stagirites ait, eſt actus rectus intellectus. Denuò, Phyſica ſpeculatur ſenſibilia, quæ cùm à ſenſibus noſtris directè attingantur, euidenter infertur, ipſam nactam eſſe per actum rectum intellectus.

ARTICVLVS II.

An Phyſica ſit vtilis.

7. OMnem ſcientiam eſſe bonã, cum Ariſtotele 1. *de anima* 1. communi calamo ſubſcribunt eius interpretes. Siquidem cùm omnis homo ſcientiam ſuaptè natura deſideret 1. *Met.* 1. & appetitus naturalis feratur in bonum: planè infertur, ſcientiam in bonorum ſyllabo eſſe numerandam. Cùm autem bonum diſpeſcatur in vtile, delectabile, & honeſtum 1. *Eth.* 8. Scientia trinum bonum prærecenſitum participare videtur, vt clarè ediſſerit Philoſophus *paſſu citato de anima.* Et quidem ſcientia bono honeſto potitur, vtpotè, quam intellectus rectè appetit, & voluntas benè cupit. Atque, bono delectabili gaudet, in cuius exiſtentia, & præſentia noſter intellectus valdè delectatur: necnon bono vtili fruitur, cùm ordinetur ad ſpeculandum, ſi extet ſpeculatiua, vel ad operandum, ſi ſit practica. Non enim ſcientiæ vtilitas, pecuniarum lucris eſt metienda, ſed eminentia, dignitate, & perfectione cognitionis rerum, qua mens noſtra ornatur, illuſtratur, & perficitur, vt poſtmodum ab obiecta præſtantiora, & digniora cognoſcenda euehatur. Proptereà Sanctus Auguſt. 1. *de doctrina Chriſtiana* ſcribit: *Rebus, quibus vtendum eſt, tendentes ad beatitudinem, adiuuamur, & quaſi adminiculamur, vt ad illas, quæ nos beatos faciunt, peruenire, & in his inhærere poſſimus.*

8. Aſſertio, Phyſica prodeſt reliquis ſcientiis. Hanc

indicant

indicant Ariſt. *1. animæ T.1.* Scotus, & vtriuſque aſſeclæ *ibidem*, affirmantes Animaſticam, quæ eſt præcipua pars Phyſicæ eſſe de genere honorabilium. *Et T.1.* eam conducere ad omnem veritatem, & maximè ad ſcientiam naturalem. Si autem ſpecies proficit aliquibus, haud dubium eſt, quin eius genus pariter eiſdem proſit. Propterea, quod à Deo factum eſt, planè vtile eſt, iuxta illud vulgatum *1. Cæl.T.31. Deus, & natura nihil agunt fruſtrà.* Phyſicam autem à Deo prodiiſſe oſtendi *in ant. art.* Rurſus, cognitione rerum naturalium, intellectus noſter perficitur, & præparatur, præſertim, ad aliarum rerum notitiam recipiendam. Hinc Aug. *1. Trin.1. Verbis, & rebus corporeis vtitur ſacra pagina, vt quaſi gradatim ad diuina, & ſublimia intellectus noſter aſcendat.* Subiungunt Pariſienſes *fol.1. primi Phyſ.* Huius vtilitatem eſſe, habere perfectam cognitionem de rebus naturalibus, quæ eſt vltima diſpoſitio hominis ad felicitatem, & vitam æternam. Inſuper, huius vtilitas, & emolumentum ſuaderi poteſt inductione, per ſingulas ſcientias. Inprimis, iuuit Dialecticam, quæ agit de ſecundis intentionibus, quæ fundantur in primis. Complures autem primas intentiones pertinere ad Phyſicam exploratum eſt. Deindè, cognitio reflexa, & comparatiua præexigit notitiam rectam: illa autem ad Logicam, iſta verò ad Phyſicam ſpectat. Iterùm, cognitio noſtra à ſenſibilibus, quæ ſunt Phyſicæ conſiderationis, exordium ſumit: & experientia rerum ſingularium materialium ſ[gignitur] in nobis ſcientiam, eaaratur *1. Met.1.* Itaque, cum ſecundæ intentiones Log. in hiſce primis, quæ ſunt Phyſicæ innitantur, palam fit, hanc illi prodeſſe. Denuò, confert Ma[thematicis] diſciplinis, quandoquidem iſta meditatur quantitatem materiæ immenſam, eiuſque paſſiones, & accidentia: illæ verò, quantitatem à materia ſeiunctam contemplantur. Idque induci poteſt in ſingulis: in Aſtrologia, quandoquidem, Phyſiologia diſputat de cœlo, & mundo, eorumque proprietatibus, & accidentibus. In Muſica, quia ſonum, vocemque, & eius inſtrumenta perluſtrat. In Geometria, & Arith propterea quod, quantitatem continuam illa, & diſcretam hæc perueſtigat. Inſeruit quoque Medicinæ, cum naturas, vireſque herbarum, plantarum, animalium, corporis humani, & aliorum, quæ ſunt ipſi adiumento, perquirat. Hocque non obſcurè indicat Philoſophorum proloquium adductum, & explicatum à me *lib 5. Log. quæſt.4. art.7. Vbi deſinit Phyſicus, incipit Medicus.* Auxilio pariter eſt Morali, quoniam potentias naturales, & liberas, earumque actus, & habitus conſiderat. Nec obeſt Metaphyſicæ, cum per cœlorum motum, ad Angelorum mouentium, Deique primi mouentis exiſtentiam veniamus. Atque Theologiæ non eſt inutilis. Nam vt diſertè proſequitur D. Aug 8. *Ciuit.6. Ex mobilibus, ad vnum immobile, ex mutabilibus, ad Deum immutabilem, ex corporeis, ad ſupremum incorporeum, & ex viſibilibus creatis, ad inuiſibilem creatorem cognoſcendum peruenimus.* Scribente Apoſt. Rom 1. *Inuiſibilia Dei, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur ſempiterna eius virtus, & diuinitas.* Addo, quod multa phyſica occurrunt in ſacris litteris, quæ abſque huius notitia percipi nequeunt, vt de artibus, & nuncupatim de Dialectica, eas plurimum valere ad penetranda, & diſſoluenda, quæ ſunt in ſacro codice, aptè docet Auguſt. *2. de doctrina Chriſtiana cap.31.* Vnde ipſius vtilitatem agnoſcentes, & percipientes Mileſius, & alij huius claſſis, multos labores, ſudoreſque paſſi, eiuſdem ſtudio ſe totos conſecrarunt, vt luculenter oſtendit Vorrilong. *in Prol. primi ſentent.*

9. Quanto autem oblectamento, & delectamento, hæc hominem afficiat, ſolito ſuo eloquio, litteris committunt Cic. *2. Acad. quæſtionum* & Ariſtot. *10. Eth.1. & inde.* Quæ ſanè fuerunt experti illi, qui huius amore, & decore, mundi illecebris, ſæculique voluptatibus vale dixerunt, quorum longum catalogum texit Vorrilong. *vbi ſuprà.* Eſt enim ſcientia ſpeculatiua, per ſe expetenda, cuius iucundo, ſuauique pabulo anima noſtra veſcitur, alitur, & augetur in præſenti, vt in futuro alio cibo inuiſibili nutriatur, fruaturque vita beata, inſinuantibus Auguſt. *1. de doctr. Chriſt. cap.1.* & Hugone vict. *libro primo de Arca Noë.*

10. Oppones primò, D. Paulus adductus ab Auguſt. *8 Ciuit. cap.9.* monet, & arcet nos à Philoſophiæ ſtudio *Coloſſ.2* his verbis. *Ne quis vos decipiat per Philoſophiam, & inanem fallaciam.* Accedunt Tertul. contra Hermog. *Philoſophi ſunt Hæreticorum Patriarchæ.* Nazian. orat. de modeſtia ſeruanda: *In Eccleſia, velut plagæ Ægyptiacæ perniciosè irrepſerunt Philoſophi* Hieron. in Epiſt. ad Iulia. *Philoſophus eſt gloria animal, & popularis auræ vile mancipium.* Et Hugo vict. alloquens animam ſuam, inquit. *Imago te fallit ò anima mea. Iſta enim ſunt non ſapientia ſed dementia humana ſtudia, in quibus imprudentes, & ſtulti, tam inutili, quàm pertinaci labore naturas rerum inquirunt; Authorem verò ſuum, & omnium naturarum artificem ignorant.* His, & conſimilibus ſanctorum teſtimoniis, concluditur, Philoſophiam naturalem, & quamlibet aliam non proficuam, ſed noxiam eſſe Reip. Chriſtianæ. Reſpondeo locum Pauli allegati ſecum vehere ſolutionem. Ibi enim eaaratur, per inanem fallaciam. Id eſt, ſophiſticam, quæ reſpuitur, Eccleſiaſt. *37. Qui ſophiſticè loquitur, odibilis eſt.* Deindè ſubiicitur: ſecundum traditionem hominum, ſecundum elementa mundi, & non ſecundum Chriſtum. Quare, Philoſophia, quæ à Deo non eſt, nec Chriſto conſentanea, ſed ab homine fallente, & per eam errores inducente callide, certè vt mala, & noxia reiicienda eſt. Hinc Auguſt. *3. conf.4.* ait, *ſunt, qui ſeducant per Philoſophiam, magno, & blando, & honeſto nomine colorantes, & fucantes errores ſuos.* Ad quos cauendos valet monitio Pauli, & aliorum, quorum verba ſuperius addixi. Eò magis ex eodem Auguſt. *1. de ordine cap.11. Non omninò Philoſophos, ſed Philoſophos huius mundi euitandos, atque irridendos, ſacra littera præcipiunt.* Denique, Moyſem fuiſſe eruditum omni ſapientiâ Ægyptiorum, à qua non excluditur Phyſ. refert ipſemet Auguſt. *2. Doct. Chriſt. cap.40.*

11. Oppones ſecundò, magia eſt pars Phyſicæ, quippè, quæ mutuos conſenſus, vires rerum abſtruſas, cauſaſque naturales intimas, & reconditas reſpicit, quæ ſimul copulatæ, & colligatæ, miros edunt effectus, quibus homines in admirationem, ſtuporemque inducuntur: vt patet apud Alenſ. *3 part. quæſt.16. num.3.* Et S. Bon. *2. diſtinct.9. quæſt.3.* Hæc autem tanquam nefaria, hominique pernicioſa damnatur à iure ciuili, vt conſtat *Cod. de maleſ. leg. Nemo, leg. culpa. Et iure Can. quæſt.6.* Igitur, Phyſica non prodeſt homini, ſed obeſt. Concedo ma. ad min. dico reprobari magiam maleficam, quæ præſtigiis, veneficiis, dæmonumque commerciis immiata eſt, vt videre licet apud Auguſt. *10. Ciuit. cap.9. & 10.* Alenſ. & pleroſque alios: non verò Magiam naturalem, quæ docet applicare actiua paſſiuis, ex quorum applicatione, & approximatione admirabiles eauſantur effectus, abſque vllo interuentu, & patrocinio Cacodemonis, vt palam fiet *lib. de natura, & arte.* Vſus tamen huius prohibetur ab Eccleſia Catholica, vt legitur *in quadam Bulla Sixti quinti*, propter magnum periculum, quod incurrunt homines in ea diſcenda, exercenda, & profitenda: *Qui enim amat periculum, peribit in illo.* Eccleſ. 3. Timendum quippè eſt, ne in iis, quæ captu, & factu ſunt difficilia, ſciendi, & faciendi cupiditate affectus homo, & deceptus miſceatur demoni, magicas artes docenti, & implenti.

12. Oppones tertiò, Phyſica auocat à forenſibus actionibus, hominumque ſocietate, & ſtudio ſacræ paginæ, ac aliarum rerum, quæ plurimum ad communem vtilitatem conferunt. Qui enim Phyſicæ vacat,

in rimando eios obiecto. paſſionibuſqoe totus eſt:non ergò Phyſ. homioi prodeſt, ſed officit. Adde, quod, omnes hæreſes a Philoſophis promanaſſe, teſtantur Hierony. *l. contrà Pelag.* & Tertul. nuper allegat. Reſpondeo in omni Republica benè inſtructa, & conſtructa, quoſdam ciuilibus, aliquos diuinis, nonnullos practicis, & alios ſpeculatiuis operam nauare, quorum omnium ſtudia, & labores in communem cedunt vtilitatem, vt inſinoat Apoſtol. 1. *Cor.* 12. Et *Eph.* 4. Et habetur *Luc.* 10. nominibus Marthæ, & Magdalenæ, qoibus vita actiua, & contemplatiua deſignantur, vt ibi aduertont ſacri interpretes. Ad aliud, quod ſubiicitor, dico non Philoſophos abſolotè, ſed malè Philoſophantes, increpandos eſſe, & damnandos, vt dicebam *in reſponſione* 1. *opp.* Itaque, Phyſica in ſe bona eſt, tametſi mali malè eà vtantur: ſic etiam ſacra Scriptura, cum ſit à Deo, optima eſt, quamuis Hæretici falſas, & erroneas ex ea propoſitiones deducant, vt declarat Auguſt. *l. de vera Religione cap.* 50. *&* 1. *contrà. Creſconium cap.* 23. Multa occurrunt, qoæ quamuis bona ſint, & ad vtile aliqood Inſtituta, non omnibus tamen habentibos ſint vtilia, ſed tantummodò benè vtentibus. Nam, cum eadem luce, & ſani oculi perfunduntur, & ſaucij, iſtis adiumentum eſt illis tormentum. Idem cibus alias valetudines alit, alias lædit. Idem medicamentum hos curat, illos debilitat. Eadem arma alios muniont, alios impediunt. Eadem veſtis aliis tegumento, aliis implicamento; ſic & Baptiſmos aliis valet ad regnom, aliis ad iudicium.

ARTICVLVS III.

Quem ordinem ſibi vendicet Phyſica inter alias ſcientias.

13. MVlta, diuerſaqoe narrantur Philoſophorom placita, à Recentioribos nuncuparim Tol. *in prol. Phyſ. c.* 3. Et Conimb. *ibid. quæſt.* 5. *art.* 1. *De ordine, & loco,* quem Philoſophiæ partes inter ſe occupant, quem tetigi *l.* 1. *Log. q.* 1. *art.* 6. Ibique prælibaoi, breuiterque explicaui duplicem ordinem naturæ, & Doctrinæ. Obiernò autem hîc, ordinem doctrinæ quidem homines inuexiſſe, ordinem verò naturæ non inſtitoiſſe, ſed animaduertiſſe: teſte Aug. 2. *Doct. Chriſt. c.* 32. Sicut enim, qui narrat ordinem temporum, non eum ipſe componit, & locorum ſitus, aut naturas animalium, vel ſerpentium, vel ſtirpium, qui oſtendit, non res oſtendit ab hominibos inſtitutas: & ille qoi demonſtrat ſydera, eorumque motus, non à ſe vel ab homine aliqoo, rem inſtitotam demonſtrat. Sic, cum ſcientiæ eumdem naturæ ordinem ſortierit, quem earum obiecta ſortiuntur: ſtatis ſtatuendus eſt ordo naturæ inter eas, qualis extat ioter earumdem obiecta. Quare Metaphyſica naturæ ordine eſt prima: obiectum namque eius, quod eſt ens, primum eſt. Poſt autem Metaphyſicam adeſt Phyſica qoæ ſubſtantiam corpoream meditatur, quam ſubſeqoitur Ethica quæ cùm mores hominum inſtruat, poſt conſiderationem humanæ naturæ, eios facoltatem, & actuum phyſicorum, qui ad Phyſicam ſpectant, accedere debet ſermo, de eorumdem moralitate, ſiue bonitate, & malitia, de qoibos diſſerit Ethica. Deindè occurrit Mathematica, qoæ quantitatem perloſtrat, qoam præcedit ſubſtantia, 7. *Met* 1. Poſtremum locum naturæ tenet Dialectica, quæ à prioribos præcenſitis orta eſt, vt aſſerui *vbi ſuprà art.* 5. Hoic autem opponi videtur ordo doctrinæ. Quæ enim ſunt priora naturæ ſerie, perhibentur poſteriora ſyllabo Doctrinæ. Vndè, hac tempeſtate, communi Philoſophorum aſſenſo, in ſcholis, ordine doctrinæ primùm traditor Logica, deindè Mathematica, poſteà Phyſica, deinceps Ethica, demùm Metaphyſica.

14 Aſſ. 1. Mathematica ordine doctrinæ, præponenda eſt Phyſicæ. Inſinuatur a Doct. qui 3. *d.* 34. *D.* enumerans tres præfatas ſcientias, ſpeculatiuas, à Mathematica initium ſumit. Et 6. *Met. q* 1. ſoſſicientiam dictarum ſcientiarum decerpens, ex trino obiecto theorico, priùs aggreditur obiectom Mathematicæ quàm Phyſicæ. Accedit Orbel. *in proœm. conſiderationis Mathematicæ*, proteſtans, ſe in omnibus Scotum ſequi, apertè docet, Mathematicam præcedere Phyſicam. Idem ſentiunt Aug. 2 *de ordine* 15. Et indè Plato. 7. *de Rep.* Et alij complures. Probatur 1. ex Ariſt. 6. *Eth. c* 8. affirmante, pueros poſſe eſſe mathematicos, non autem ſapientes, vel phyſicos. Ratio eſt, qoia Phyſica petit longam rerum experientiam, quæ ad percipiendam Mat neceſſaria non eſt. 2. Mat. diſſerit de euidentioribus, & notioribus. Ideò demonſtrationes eius maiorem euidentiam dicuntur participare, quàm demonſtrationes Phyſicæ, vt ex 5. *Met.* 16. *&* 8. *Top.* 2. probaui *l.* 1. *de anima q.* 5. *art.* 2. Siquidem Phyſica eſt de rebus naturæ intimis, & reconditis. Rurſus, accidentia ſunt notiora ſubſtantia. Vt enim legitur 1. *animæ*, *Top.* 31 accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendam ſubſtantiam. Cum ergò Mat. verſetur circa quantitatem, quæ eſt accidens: & Phyſica circa corpus naturale quod eſt ſubſtantia, liquidum fit, Mathematicam eſſe addiſcendam antè Phyſicam.

15. Aſſ. 2. Phyſica prædocenda eſt antè Ethicam. Elicitur, & munitur ex Doct. *Quol.* 18 *art.* 1. Et Gadio *ibid. fol.* 183. *colum.* 4. qui agentes de bonitate actus naturalis, & moralis, priùs explicant natoralem, qoàm moralem: atque ex deſcriptione illius, colligunt deſcriptionem iſtius: & meritò quidem, qooniam moralis à naturali ortum ſoum ducit, veloti Medicina à Phyſ. Ideò. ſicut Phyſica priùs edocetur, quàm Medicina: pariter doctrinæ ordine Phyſica præferenda eſt Ethicæ. Accedit Aug. 8. *Ciuit* qoi *c.* 4. adducens tricipitem Philoſophiæ partitionem, in rationalem, naturalem, & moralem, primùm de Phyſica 6. *eiuſdem lib* deinde, de Morali *cap.* 8. *&* 10. Prætereà, priſci Philoſophi priùs phyſicis, quam moralibus operam dabant, vt patet de Socrate, apud S. Doct. cit. *cap.* 3. qui relictis phyſicis, totus incubuit moralibus, cuios ordinem, & conſuetudinem retinet Ariſtot. vt conſtat ex librorum eios deſcriptione. Ideò, 1. *Eth* 3. ſcribit, iuuenem non eſſe aptum moralis Philoſophiæ auditorem. Et apud Aug. 4. *Conf.* 15. Quidam Epiſcopus prudenter noloit agere, cum ipſo Aug. (licet mater eius vehementer ſuaderet) & de eiuſdem conuerſione diſſerere, quia adhuc dictus Aog. erat iuuenis, nimis ardens, indocilis, & inflatus nouitate hæreſis Manichæorum. Ad corrigendos, componendoſque mores, firmom iudicium de rebus agendis, experientia, & prudentia, animos imperturbatos, & pacatus, qualis non eſt adoleſcentis, multæque circumſtantiæ deſiderantur, qoas enumerat & explanat Scot præcit. Et tangit *q.* 4. *prol. antè DD.* Deindè, prius intellectus illuminatur lumine cognitionis rerum, qoàm voluntas inflammetur flamma amoris, & bonitatis earum. Vndè, extat commune elogium. *voluntas non fertur in incognitum* Et de S. Bon. in vita eius legitur, omnem veritatem, quam percipiebat intellectu, ruminabat affectu. Amplius, perhibetur à Philoſophis Medicina corporis, qnia ad curandum morbum corporis, qui eſt ignorantia rerum naturalium iouenta eſt. Ethica verò dicitur Medicina animi, eò qnod ad medendam animi ægritudinem, quæ eſt malitia, reperta eſt. Priùs autem cognoſcitur corpus, quàm anima, cum ſit ſpiritus à ſenſu remotior eſt Igitur, Moralis ordine doctrinæ poſterior eſt ſcientia naturali.

16. Aſſertio 3. Metaphyſica vltimo loco eſt addiſcenda. Ita Scotos 1. *d.* 3. *quæſt* 3. §. *Loquendo. ſub M.* poſt Auic. 1. *Metaphyſica, cap.* 3. Probatur 1. ab imis ad celſa, à paruis ad magna, ab infimis ad ſuprema

ſuprema, à corporeis ad corporea, & à naturalibus ad ſupernaturalia cognitione euehimur, vt probe philoſophatur Aug. 8. *Ciuit.* 6. Et 1. *Retract.* 3. Et 7. *conf.* 17. Et 6. *de vera Religione* 29. Metaphyſica autem eſt de celſis, magnis, ſupremis, incorporeis, & tranſnaturalibus, vt nomen eius indicat. Quippè quæ ex vi nominis, perinde eſt ac tranſnaturalis, annuente Ariſt. 1. *Met.* 2. Ergò Metaphyſica doctrinæ ordine cæteris diſciplinis eſt poſtponenda. 1. quæ à ſenſibus ſunt remotiſſima, abſtractiſſima, & vniuerſaliſſima, ſunt cognitu difficillima, & poſtremo loco à nobis cognoſcuntur: Metaphyſica autem occupatur circà ea, quæ longiſſimè à ſenſu diſtant, ſuntque tranſcendentia, maximèque vniuerſalia, teſte Philoſopho *vbi ſuprà*. Ampliùs, quod eſt primùm ordine cognitionis diſtinctæ, eſt vltimum ordine cognitionis confuſæ, vt liquidò conſtabit *in proxima quæſt.* Metaphyſica autem eſt prima in ſerie cognitionis diſtinctæ. Eſt namque prima Philoſophia, ſcientia ſuprema, & vniuerſalis, quæ confirmat, & communit principia cæterarum ſcientiarum, lumine naturali adinuentarum, vt idem Philoſophus, & cæteri, communi ore confitentur. Doctrinæ ergò ordine Metaphyſica inter diſciplinas poſtremum obtinet locum.

17. Opp. 1. contrà 1. aſſ. ex parte Tatar 1. *Phyſ. quæſt.* 1. *ſcibili* 2. & Pariſienſium *ibid. q.* 2. *conc.* 2. Ab extremo ad extremum non pertranſitur, niſi per medium, vt arguit Scot. *in Report.* 2. *d.* 1. *q.* 7. poſt Aug. 5. *Muſica, c.* 12. Et poteſt declarari de motu continuo, à cuius termino à quo non fit tranſitus ad terminum ad quem, niſi pertranſito eius medio: atque à domus fundamentis, ad eius culmen non conſcenditur, niſi permeentur eiuſdem mediæ partes: inter autem Phyſicam & Metaphyſicam mediat Mathematica: ſi quidem Phyſica nec re, nec ratione abſtrahit à materia. Metaphyſica & re, & ratione, à materia præſcindit. Igitur, priùs perdiſcenda eſt Phyſica quàm Mathematica. Conſ. à faciliotibus, & notioribus eſt incboandum, 5. *Met. cit. à Pariſienſ. vbi ſuprà.* Quæ autem à Phyſ. tractantur, ſunt cognitu faciliora, quia à ſenſibus proximiora. A Phyſ. ergò exordiendum eſt potiùs quàm à Mat. Reſponderi poteſt, cum Scot. alleg. *in ſol.* 1. §. *Ad aliam probationem* Maiorem valere de medio neceſſario ad aſſequutionem vnius extremi, vt oſtendunt inſtantiæ præallatæ: non autem de medio non neceſſario, vt Deus agit mediis cauſis 2. ſine eis tamen agere poteſt. Vel ſi concedatur ma. diſtinguenda eſt minor. Mathematica eſt media inter Phyſicam & Metaphyſicam, penès abſtractionem, concedo: penès aſſequutionem, & doctrinæ ordinem, nego. Ad conſ. concedo ma. nego min. Mat. quippè, eſt de euidentioribus, & cognitu facilioribus: vt manet probatum *in* 1. *aſſ.*

18. Opones 2. contrà 2. aſſ. ex parte Zenonis, Diogenis, aliorumque Antiquorum. Non niſi bonis moribus imbuti ſunt idonei ad Phyſicam capeſſendam. Vitiorum quippè colluuies impedit, & comprimit mentem, ne rerum veritatem contempletur. Ideò, qui liber à mundi illecebris, vitiorumque corruptela, non eſt, non poſſe philoſophari, monent Plato in Phædone, & Seneca. A Morali ergò, & non à Phyſica auſpicandum eſt. Reſpondeo haud dubiè multum iuuare eum, qui Philoſophiæ præcepta cupit addiſcere, vt à vitiis ſit ſeiunctus, prauiſque moribus alienus. Sic enim abiectis mundi voluptatibus, repreſſiſque animi affectibus, liberiùs, & commodiùs, veritatem contemplatur, vt exemplo Socratis, & aliorum *ſuprà art* 1. ſignificaui, & eleganter proſequutus eſt Aug. 8. *Ciuit.* 3. Cæterùm, hoc neceſſarium non eſt; cùm multi terrenis cupiditatibus implicitì, & irretiti, Phyſica aliiſque ſcientiis excellant, in quorum numero fuiſſe Aug. ante ſui conuerſionem patet, *ex eius lib. Retractat. & Conf.* præſertim *l.* 3. *c.* 4. *& l.* 8. *c.* 7.

19. Dices, Sap. 1. *In maleuolam animam non introibit ſapientia.* Ergò malus, prauiſque moribus imbutus non eſt capax Philoſophiæ moralis, quæ non incongruè dici poteſt ſapientia. Dico, illud effatum capiendum eſſe de charitate, ſiue de ſcientia, quæ coniuncta eſt cum gratia, quæve perhibetur ſapida ſcientia vt obſeruaui *l.* 5. *Philoſophia Moralis q.* 3. *art.* 2. *dub.* 1. Et indicaui *in Log. l.* 1. *quæſt.* 4 *art.* 1. *in reſp.* 1. *oppoſ.* Non eſt autem neceſſe Philoſophum Moralem eſſe charitate refertum, vt liquet de Philoſophis Ethnicis, gratiæ & charitatis expertibus.

20. Oppones 3. contrà 3. aſſ. Ex Bonet. 1. *Phyſ. cap.* 1. & Mirand. 3. *de ſing. cert. ſect.* 2. Metaphyſica, ſpeculatur tranſcendentia, & prædicata maximè vniuerſalia, cauſaſque rerum altiſſimas, & ſupremas, ſine quibus obiecta aliarum ſcientiarum, lucidè, & diſtinctè cognoſci nequeunt: igitur doctrinæ ordine, Metaphyſica reliquis ſcientiis eſt anteponenda. Reſpondeo cum Scoto præcit. ſub N. argumentum concludere de ordine naturæ, & cognitionis diſtinctæ: non verò de ordine doctrinæ, & cognitionis confuſæ. Quare Metaphyſica in priori ordine eſt prima, & in poſteriori ordine eſt vltima.

Articvlvs IV.

De ordine dignitatis Phyſicæ & reliquarum ſcientiarum.

21. MAior, aut minor dignitas, & nobilitas perueſtigatur in præſenti, tam inter ſcientias ſpeculatiuas, quàm practicas: & perquiritur, vtrùm ſcientiæ ſpeculatiuæ nobilitate vincant practicas, & inter has, ac illas, quænam primum obtineat locum? Quoniam verò ſcientiæ præſtantia, & excellentia, ex eius obiecto petitur: ob id ea ſcientia cenſetur nobilior: quæ nobilius ſortitur obiectum, 6. *Metaphyſica* 2. *&* 11. *eiuſdem operis*, 6. Et Scot. *ibidem.* Ad cuius accuratiorem indaginem, faciliorem que captum, neceſſum eſt noſſe, ſcientiæ ſpeculatiuæ in vniuerſum obiectum eſſe ſpeculabile, & practicæ operabile. Trinum autem ſtatuitur obiectum ſpeculabile, *ex dictis in Log. lib.* 5. *quæſt.* 4 *art.* 6. quod triplicem conſtituit ſcientiam ſpeculatiuam. Primum eſt ens vniuerſè ſumptum, ſub quo continentur Deus, & ſubſtantiæ, quæ à Metaphyſica conſiderantur. Secundum eſt ſubſtantia corporea naturalis, quam Phyſica ſpeculatur. Tertium eſt ſubſtantia quanta, quæ ſpectat ad Mathematicam. Obiectum verò operabile, ſiue practicum decernitur duplex, per quod habetur duplex ſcientia practica, actiuum ſcilicet, & factiuum, illud ad ſcientiam actiuam, quæ dirigit mores: hoc ad factiuam pertinet, quæ circà externa, & manualia opera occupatur.

22. Aſſertio ſecunda, ſcientiæ practicæ dignitate præeminet ſcientia ſpeculatiua. Eſt Ariſtot. 1. *Metaphyſicæ. cap.* 2. Et 6. *eiuſdem operis*, *cap.* 1. *&* 2. Et Scot. *ibidem & quæſt.* 4. *prol.* Probatur primò ab eiſdem Authoribus. Nobilius eſt eſſe per ſe, & ſui gratiâ, quàm ad aliud ordinari, eique miniſtrare: quia illud independentiam quamdam, hoc verò dependentiam ab alio deſignat: ſimpliciter autem nobilius eſt eſſe non dependere, quàm ab alio dependere, vt patet de Deo, qui eſt independens abſolutè, & de creatura, quæ eſt dependens. Speculatiua autem eſt ſui gratia, & ſeipſa expetitur: practica verò eſt gratia operis, & vſus. Ergò ſpeculatiua nobilitate præcedit practicam. Secundò, ſpeculatiua inuenta eſt ob fugam ignorantiæ; practica verò ob indigentiam operis, & neceſſitatem vitæ tranſigendæ. Vnde Stagi-

rita *vbi ſupra* teſtatur, homines ex admiratione effectuum, & cauſarum ignoratione euocatos, & prouocatos fuiſſe ad philoſophandum. Atque habitis omnibus neceſſariis ad vitam ducendam, operam nauaſſe otio fruentes in nanciſcendis doctrinis ſpeculatiuis, nominatim Mathematicis, quarum Inuentores fuiſſe otioſos, putà ſacerdotes Ægyptios, refert idem Ariſt. *ibidem.* Tertiò, nobilitas ſcientiæ maior, aut minor, ex maiore, aut minore præſtantia eius obiecti decerpitur, vt ſtatim *in initio huius articuli* inſinuaui, & aperui. Speculatiuæ autem obiectum dignius eſt obiecto practicæ, vt induci poteſt in cuiuſque ſcientiæ ſpeculatiuæ, aut practicæ, adducto, & explicito *ante iſtam aſſertionem.* Denuò, finis practicæ eſt opus, ſpeculatiuæ verò eſt veritas, in cuius gaudio ſitam eſſe beatitudinem, confitetur Auguſt. 10. *conf. cap.* 23.

23. Aſſertio ſecunda, inter ſpeculatiuas, dignitate præſtat Metaphyſica. Deinde Phyſica: ſubſequitur Mathematica. Inter practicas verò actiua dignior eſt factiua. Aſſertio eſt quadripartita. Prima pars exprimitur ab Ariſtot. 1. *Met. cap.* 2. Ibidem ab eodem munitur: & à Scoto *eodem loco*, & 1. *diſt.* 3. *quaeſt.* 2. §. *Loquendo ſub N.* Quæ eſt de nobiliſſimo obiecto, nobiliſſima extat ſcientia, vt paulò antè dicebam: Metaphyſica autem ſpeculatur nobiliſſimum obiectum, putà Deum, & ſubſtantias abſtractas ex eodem Ariſt. *vbi ſuprà.* Ideò vocatur Diuina, prima ſcientia, prima Philoſophia, primorum principiorum, cauſarumque contemplatrix, & ſapientia, quam maximè habere, & perfectiſſimè ſolum Deum poſſidere, ſubdit ipſemet Ariſt. præcit. Secondò, melius, & nobilius eſt imperare, quàm ſubiici, præcipere, quàm parere. Ob id idem Auctor *paſſu memorato.* ait. *Nec ſapiens præceptis ſubiici, ſed præcipere, nec idem alterius ſententiam, ſed minus ſapiens ſententiam illius ſequi debet.* Metaphyſica autem eſt ſcientiarum regina, & domina, cui reliquæ ſcientiæ, tanquàm eius ancillæ obtemperant. 3. *Met. cap.* 2. *T.* 3. Deindè, 1. *Poſt. cap.* 8. *T.* 23. Metaphyſica reſpicit communia, & prima principia reliquarum ſcientiarum. Conſiderat enim quidditates rerum omnium in communi, & in vniuerſali, vt eum Ariſt. ſcribit Doctor citat. ab Orbel. 1. *Met. cap.* 4. Rurſùs, Metaphyſica explanat, confirmat, & corroborat aliarum ſcientiarum principia, vt poſt Auic. aſtruit idem Doctor *in primo allegato.* Inſuper, Metaphyſica eſt prima ordine naturæ, & methodo cognitionis diſtinctæ: meritò igitur inter ſcientias tenet primatum.

24. Secunda pars eſt Ariſt. & Scot. 6. *Met. in cap* 1. *T.* 3. dicentium, ſi nulla foret ſubſtantia ſpiritalis, naturalis Philoſophia inter ſcientias inueniretur prima, veluti modò Metaphyſica inter omnes eas tenet arcem. Probatur autem primò, ſubſtantia eſt dignior accidente, 7. *Met. T.* 4. vbi Doctor *quaeſt.* 2. Et inter ſubſtantias corporeas, nobilior eſt naturalis, quàm quanta, quia illa eſt principium motus, & quietis: hæc verò præcisè nullius actionis ſtatuitur principium, cum quantitas haud ſit de genere actiuorum. Igitur, cum Phyſica contempletur corpus naturale, & Mathematica corpus quantum, aptè inter partes Philoſophiæ, Phyſicæ ſecundus tribuitur locus. Secundò Phyſica differit de corpore animato, vt patet *ex libro de anima*: Mathematica verò de corpore, trina dimenſione conſtante, quod præcisè animæ eſt expers. Quodlibet autem viuens, & animatum præferendum eſſe cuilibet inanimato, & non viuenti, tradit Auguſt. *lib. de vera Relig. cap.* 29. Et recipit Doctor *Quol.* 1. Ergo, poſt Metaphyſicam excellentior eſt Phyſica, quam veluti ſoror non deſerit Medicina, à latere eius aſſidens.

25. Secunda pars ſequitur ex præcedentibus, quam tuentur Ariſtot. & Scotus *vbi ſupra.* Cùm enim ſubſtantia quanta ſit Mathematicæ obiectum, ex loco nunc recenſito, conſequenter Mathematica in numero ſcientiarum ſpeculatiuarum, tertiam tenet dignitatis ſedem, quæ iuxtà tertium locum, quem obiectum eius, inter ſpeculabilia occupat, ipſi datur. Præſertim quia nulla alia ſcientia ſpeculatiua realis viribus naturæ parta reperitur, illis tribus prænumeratis exceptis: proindéque ordo ille nobilitatis præaſſignatus, retinendus eſt. Quoniam verò Mathematica potiſſimùm duplex eſt, Arith. ſcilicet, & Geometria, dubitari poteſt, quænam earum princeps ſit. Huic difficultati occurrunt Orbel. citatus, & Conimbr. *articulo quarto*, affirmantes Arith. Geometriæ dignitate eſſe anteponendam, quibus ego libenter ſubſcribo. Nam 1. *Met. cap.* 2. ea eſt certior, & accuratior, quæ circà ſimpliciora, & abſtractiora verſatur. Arith. autem differit de vno: quod eſt principium numeri, eſt prius puncto, quod eſt principium lineæ: ſiquidem, punctum præter vnitatem, addit poſitionem in continuo. Deinceps, Geometria demonſtrationes ab Arith. deſumit. Proportio quippe in magnitudinibus à proportione in numeris depromitur. Vnde Euclides meritò Arithmeticam Geometriæ præpoſuit. Propè verò Arithmeticam aſtat Muſica, illi ſubalternata, quæ conſiderat numerum ſonorum, quæve ab Auguſtino per ſex libros, piè, & fructuosè pertractatur. Geometriam autem aſſectatur Perſpectiua ei ſubalternata, quæ reſpicit lineam viſualem, de qua fusè in Perſpectiua Alacis citat. à Doctore 2. *diſtinct.* 13. *quaeſt. vn.* §. *Quantum D.* Ab his, non longè diſtat Aſtrologia, quæ motus Aſtrorum meditatur, principiiſque mathematicis vtitur ad eorum effectus, naturaleſque eorumdem facultates perſcrutandas. Ideò ab Orbello prænominato, media inter Phyſicam, & Mathematicam cenſetur.

36. Quænam autem contemplantium certitudine, & euidentia emineat? in dubium vocari poteſt. Cui ſatisfit, ſi dicatur, quoad nos, Mathematicas eſſe certiores, & euidentiores, quia res mathematicæ patentiores nobis ſunt, minoríque indigent experientia, quam res naturales, & diuinæ. Suffragantur Ariſtoteles 1. *Eth.* 3. *Et* 2. *Met.* 3. Scotus aliique Philoſophi *ibidem.* Abſolute verò Metaphyſica eſt certior, & euidentior. Ratio affertur ab Ariſtotele 1. *Met. cap.* 1. Ea ſcientia eſt certiſſima, quæ circà vniuerſaliſſima occupatur: atque ex principiis ſimpliciſſimis conficit demonſtrationes: talem eſſe Metaphyſicam lucidè conſtat, vtpote quæ contemplatur tranſcendentia, & diuina, quæ certiſſima, firmiſſima, ſuâptéque natura euidentiſſima ſunt: quamuis, parum à nobis attingantur: quoniam intellectus noſter ad ea ſe habet, veluti oculus Nicticoracis ad lumen ſolis, 2. *Met* 1. Hanc doctrinam perſpicuè docet Scot. 1. *d.* 3. *quaeſt.* 2. §. *Nunc* 5. De ordine perfectionis diſtinguo, quod perfectius intelligibile à nobis poteſt intelligi dupliciter, aut ſimpliciter, aut ſecundum proportionem. Exemplum, viſio Aquilæ de ſole eſt ſimpliciter perfectior reſpectu ſolis, quàm viſio noſtra, reſpectu candelæ: & tamen viſio noſtra perfectior eſt proportionaliter; hoc eſt plus habet ipſa de ratione viſionis, ſecundum proportionem ad viſibilitatem candelæ, quàm viſio Aquilæ habeat de ratione viſionis, reſpectu viſibilitatis ſolis. Iſta diſtinctio habetur à Philoſopho *primo de partibus animalium cap.* 5. vbi vult, quod licet de immaterialibus habeamus minimam cognitionem: quod eſt intelligendum proportionaliter, tamen, illa eſt deſiderabilior cognitione magna, quæ poteſt haberi de materialibus, quæ eſt magna, in comparatione ad illa cognoſcibilia.

27. Porrò de Logica dicendum eſt, quod ſicut inuentione eſt vltima, ex dictis *in Log. lib.* 1. *quaeſt.* 1. *art.* 5. Ita videtur cæteris diſciplinis dignitate poſterior ſimpliciter. Ratio eſt in promptu, quoniam diſputat de 2. intentionibus, quæ ſunt entia rationis: reliquæ verò diſciplinæ, circa entia realia laborant. Ens autem reale ſimpliciter præſtantius eſſe, ente rationis, neminem fugit. Deinde cauſam nobilitate vincere ſuum effe-

ctum

ctum, & dominam dignitate præire famulam ſuam, commune extat philoſophorum aſſertum. Cum ergo ex dictis *loco citato*. Logica ſit aliarum ſcientiarum partus, & effectus, atque earum ancilla, non iniuria, ſedes vltima ei tribuitur Poteſt autem dici præſtantior practicis, ſecundum quid, quia eſt ſpeculatiua, quam præſtare practicis, patet *ex prima aſſertione*. Iterum Logica verſatur circa fabrum mentis, diudicatque verum, a falſo, quod ſane indicat aliquam eius præſtantiam, ſuprà opera mæchanica, quæ à factiuis habitibus efficiuntur. Quare Logica ſecundum quid excellit practicis, veluti accidens ſpirituale, ſecundum quid perhibetur nobilius ſubſtantia materiali, & cælum, viuente ſublunari.

28. Quarta pars traditur ab Ariſtot *6. Met. cap.* 1. Et Scoto *ibidem*. Et alibi, qui fere ſemper factiuam poſtponunt actiuæ. Cauſa eſt, quia actio dignitate anteit factionem. Actio enim propriè eſt operatio moralis à voluntate promanans: factio verò eſt operatio manualis, tranſiens in externam materiam. Rursùs actio preſsè ſumpta eſt ſpiritualis, factio verò materialis: cum ergo actiua circa actionem, & factiua circa factionem, operam impendant; proculdubio, actiua præfertur factiuæ. Deinceps, actiua perhibetur Medicina animi, & factiua medicina corporis: atque, illa hominis opera dirigit: iſta verò, circa mæchanica opera, etiam alia, ab hominis curis ſeſe exercet, Ideò, ait Scotus *quæſtione quarta Prol. antè DD.* actiuam, ſeu moralem inuentam eſſe, propter neceſſaria intrinſeca, hoc eſt, ad moderandas noſtras paſſiones, & operationes. Denique, actiua agit de fine vltimo hominis, deque eius felicitate, & ſummo bono, vt aduertit Diuus Auguſt. 8. *Ciuit*. 3. Quod ſanè eius præſtantiam, inter alias ſcientias, maximè factiuam demonſtrat, vt videre licet *lib.* 1. noſtræ Philoſophiæ moralis.

29. Oppones primò, contrà primam aſſertionem, Theologia, communi omnium aſſenſu, nobilitate cæteris ſcientiis prælucet, quæ ſecundum Scotum proximè citatum eſt practica. Non ergo ſpeculatiua præeminet practicæ. Reſpondeo præpoſitam primam aſſertionem capiendam eſſe de ſcientiis humanitus partis: non autem de ſcientiis diuinitus inſpiratis, cuiuſmodi eſt Theologia, quæ à Scoto ſtatuitur practica. Hæc reſponſio deducitur ex eodem Doctore *quæſt. tertia ſub T. & quæſt. allegata ſub BB.* quam recipiunt Orbel. Faber, & alij *eo in loco*.

30. Inſtabis, nobilius eſt, eſſe ſui gratia, quam gratia alterius, annuente Ariſt. 1. *Met* 1. & admiſſum eſt, *in prima aſſertione*. Speculatiua autem eſt gratia ſui, & practica gratia alterius, *ex eodem ibidem*. Ergo ſiue à natura, ſiue à Deo ſcientia habeatur, ſemper ſpeculatiua dignitate ſuperat practicam. Diſtinguenda eſt ma. ſecundum Scotum *memoratum CC.* Si fuerit gratia alterius inferioris, & ignobilioris, concedo: quod ſi extiterit gratia alterius nobilioris, & excellentioris, nego. Hæc reſponſio declaratur, & roboratur *ex 7. Pol.* 14. Nobilitatis eſt in inferiore, attingere ſuum ſuperius. Vnde ſenſitiua hominis eſt nobilior ſenſitiua bruti, quamvis hæc ſit per ſe, & ad aliam ſuperiorem facultatem non ordinetur: illa verò ſit gratia alterius, hoc eſt, ordinetur ad aliam præſtantiorem, putà intellectiuam. Similiter, ſcientia cenſenda eſt nobilior, quæ fertur ad actum nobiliorem alterius potentiæ, quàm ea, quæ ſiſtit in intellectu, nec vlterius progreditur. Sic Theologia, cum tendat ad praxim, ſeu amorem, & dilectionem Dei, quæ eſt actus nobilior voluntatis actu intellectus noſtri. Ideò dignitate præit doctrinas ſpeculatiuas. Ariſtoteles autem putat ſpeculatiuam præeminere practicæ, proptereàquod non ſtatuit aliquam ſcientiam eſſe conformem praxi voluntatis circa finem. Non enim exiſtimat voluntatem circà vltimum finem habere praxim, ſed quamdam motionem naturalem. Ideircò non arbitratur, vllam eſſe nobiliorem per conformitatem ad finem.

31. Vrgebis, ſi valet adducta reſponſio, Ethica foret dignior aliis ſcientiis, quia illa dirigit praxim, quæ eſt operatio voluntatis conformabilis recto dictamini intellectus: iſtæ verò in ſola ſpeculatione manent, aut ſi extra intellectum egrediuntur, ad operis externi affectionem feruntur. Patet autem ex ſuprà aſſertis, Ethicam poſt ſcientias ſpeculatiuas locum ſuum habere. Itemque, ſequitur Metaphyſicam eſſe practicam, quia eſt de Deo, per operationem attingibili, hoc eſt, per viſionem intellectus viſibili, & per amorem diligibili, atque fruibili; quod communi Philoſophorum doctrinæ, & potiſſimùm Scoti Scholæ contradicit. Si forte detur ſequela ma. nullum videtur ſequi inconueniens ex conceſſis. Quandoquidem, cum Ariſtot. 10. *Eth.* 7. *&* 8. felicitatem locauerit in contemplatione ſubſtantiarum abſtractarum, proindéque nullam admiſerit praxim circà vltimum finem; mirum non eſt, ſi ſpeculatiuam morali, omnique practicæ præferat. Nos autem lumine fidei illuſtrati, agnoſcentes vltimum finem eſſe à nobis per operationem attingibilem, præcipuè per amorem, & fruitionem: atque noſtram beatitudinem, potiſſimùm conſiſtere in fruitione Dei, quæ eſt operatio voluntatis, ſeu praxis, libenter, & patenter aſtruimus, practicam ſpeculatiuæ excellere, eo modo, quo ſuprà dictum eſt. Eò magis, quia practica ſic ſumpta, non præcisè Ethica perhibetur, ſed Theologica, & diuina, cùm Deum reſpiciat per operationem attingibilem. Ad aliud quod ſubiicitur de Metaphyſica dico, eam conſiderare ens, Deum, Angelum, & reliqua tranſcendentia, vt ſpeculabilia, non verò vt operabilia; ideo ſimpliciter Metaphyſica eſt ſpeculatiua.

32. Dices, dignitas ſcientiæ ex obiecti præſtantia depromitur, vt pluries inculcaui. Speculatiua autem participat nobilius obiectum, quàm practica, vt Metaphyſica Deum, qui eſt ſubſtantia præſtantiſſima: practica verò, vt Ethica pro ſuo obiecto habet actionem moralem, quæ eſt accidens. Et ſi ipſi aſſignetur aliqua ſubſtantia pro obiecto, nulla alia dabitur, quàm humana, quam inferiorem eſſe ſubſtantiâ Dei, & Angeli, nemo it inficias. Ergo nulla practica præcedit ſpeculatiuam. Conceſſa ma ad min. dico Ethicam, prout eam tradidit Ariſtot. ſortiri pro ſuo obiecto hominem bonis moribus imbuendum, vt dixi *libro primo Philoſophiæ Moralis, quæſtione tertia articulo vn. aſſert.* 3. Verùm practicam, quam dignitate ſuperare ſpeculatiuam aſtruimus, fertur ad Deum, ſummum bonum, à nobis per viſionem, & fruitionem attingibile. Ideò formaliter, & obiectiuè ſcientiis ſpeculatiuis antecellit. Hancque propriè non Ethicam, ſed Theologicam ſcientiam nuncupari, ſuperiùs præmonui.

QVÆSTIO II.

De natura Phyſica.

ARTICVLVS I.

An Phyſica ſit ſcientia.

1. ARISTOT 4. *Met. cap.* 5. *T* 22. Scot *ibi*, *&* 1. *Poſt. quæſt.* 1. *&* 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 4. Lych. *eo in loco*, & Barg. Parienſes 1. *Phyſ. quæſt.* 3. Tatar. *ibidem, quæſt.* 1. Ioannes de Magiſtris, & alij, quibus præiuit Auguſtin. 1.

*Retract.*1. *& tribus lib. contrà Academicos*, referunt, & refellunt veterum, & Recentium Academicorum ſententiam, ſuſpicantium omnia eſſe ambigua, & incerta; probabilia, & apparentia; mutabilia, & inconſtantia, de quibus,nec naturalem, nec vllam aliam eſſe ſcientiam: veritatemque rerum naturalium inquiri, ſed non acquiri, in tenebris latere, nunquam verò luce micare. Sicque Academici potiùs inſcitiæ, quàm ſcientiæ Magiſtri videbantur, quos acerrimè arguunt, & redarguunt, vincunt, & reuincunt Authores prænominati, aſſeuerantes de naturalibus eſſe ſcientiam, certamque notitiam de eis, à nobis comparari, atque de eiſdem veritatem nobis elucere.

2. Not. primò, ex Scoto *in prol. quæſt.*5. *lat.*§. *Sed aliud ſub C.* & recolendum ex dictis in Log. *libro primo, quæſt.*2. *artic.*2. Vnam ex conditionibus ad ſcientiam requiſitis eſſe, vt ſit de obiecto neceſſario, neceſſitate ſe tenente, non quidem ex parte ſcientiæ,quia ipſa in ſe poteſt eſſe contingens, & per obliuionem deleri; ſed ex parte obiecti. Quod intelligendum non eſt penes exiſtentiam, & entitatem; cum habeatur ſcientia de Homine, Leone, & aliis, quæ contingentia, & corruptibilia ſunt, & quandoque non exiſtentia: ſed penes eſſe obiectiuum, & quidditatiuum, non quidem incomplexè, ſed complexè, hoc eſt,ſecundum neceſſariam connexionem, & habitudinem quam extrema inter ſe ſortiuntur, vt hæc propoſitio eſt neceſſaria, *homo eſt riſibilis.* Quia inter eius prædicatum,& ſubiectum extat neceſſarius nexus. Siquidem propoſitio ſcibilis deſcribitur à Tatar. & Pariſien. *citat. quæſt.*1. Propoſitio neceſſaria, quæ eſt nata fieri euidens, per propoſitiones neceſſarias,ad ipſam applicatas per diſcurſum ſyllogiſticum. Huius ſunt tres neceſſariæ conditiones, quarum prima eſt: vt ſit neceſſaria, ad excludendam propoſitionem contingentem, vt *Homo eſt albus*.Secunda vt ſit dubitabilis, ad remouendam propoſitionem per ſe notam, quæ ex ſola terminorum explicatione cognoſcitur.Tertia,vt gignatur,& euidens efficiatur, per diſcurſum ſyllogiſticum, ad differentiam habitus principiorum, de quibus non habetur ſcientia.

3. Not. ſecundò, ſcientiam non eſſe de ſingularibus (exceptâ fortaſsè Theologiâ)ſed de vniuerſalibus,quia ſingularia non ſortiuntur paſſiones diſtinctas ab vniuerſalibus, per quas valeamus acquirere ſcientiam. Deindè, ſingularia materialia corruptibilia,& temporalia ſunt, ſcientia verò, 1. *Poſt. cap.*7. *T.*21. eſt de incorruptibilibus, & æternis. Ideò, quanquam ſingularia naturalia ortui,& interitui obnoxia ſint, Phyſica à ſcientiarum cœtu haud eſt tollenda. Quandoquidem non verſatur circa illa, vt ſingularia ſunt, ſed circa eorum naturas communes, habentes paſſiones neceſſariò, & perpetuò eis cohærentes, & vt ſic, non ſunt tales naturæ corruptibiles, niſi mediatè, & per accidens, authore Ariſtot.1. *Met. in proœm.* Quatenùs ſcilicet earum ſingularia corrumpuntur. Quocirca Scotus 3. *diſtinct.*22.*quæſt.vn.*§. *Ad* 1. *argumentum ſub H.* ſubiicit, ſcientiam haberi de mutabilibus, generabilibus, & corruptibilibus, non in ſingulari, ſed in vniuerſali, ſciendo talia eſſe mutabilia, generabilia,& corruptibilia. Siue, vt alij inquiunt, de mutabilibus datur ſcientia,non reduplicatiuè,ſed ſpecificatiuè.Nam 1. *Poſt.*2. Res corruptibiles (ſupple, reduplicatiuè) non ſunt ſcibiles. Corruptibile quippè,nequit eſſe incorruptibile, veluti mutabile non poteſt eſſe immutabile,& contingens neceſſarium. Scribente eodem Doctore *quæſt.*5. *lat.*§. *Sed aliud H* Et reclamante Pererio *lib.*2. *Phyſ. cap.*3.*in reſp.*6. *dub.* Etenim cognoſcere contingens, vt neceſſarium, non eſt cognoſcere contingens, & cognoſcere mutabile, vt immutabile, non eſt cognoſcere mutabile, vt contrà Henr. arguit Scotus mox citatus §. *Primò* Atque cognoſcere corruptibile, vt incorruptibile, non eſt cognoſcere corruptibile: alioqui omnia caderent ſub ſcientiam,cum nihil ſit, quod non valeat conſiderari, ſub illa particula reduplicatiua, *vt* vel *quatenus* tale, quod amplè in Logica reiectum eſt. *lib.*5. *quæſt.*4. *art.*1. Addo, quod intellectus falleretur cognoſcendo res aliter, quam ſint: ſi ergo res ſunt mutabiles, cognoſcit eas mutabiles,& ſic de reliquis,vti ſunt.

4. Not. tertiò, quod licet Philoſophus perperàm exiſtimauerit, Mundum eſſe æternum, necnon materiam primam, motum, intelligentias, neceſſitatem naturalem Dei in agendo, & huius formæ alia: ob id non eſt cenſendum, Phyſicam magna ex parte non eſſe ſcientiam, vt putat Perer. *vbi ſuprà ad* 8. Etenim, de præfatis rebus, ſecundum earum exiſtentiam, non habetur ſcientia, ſed penes earumdem eſſentiam præſcindentem ab exiſtentia, vt rectè notat Orbel.7.*Met. cap.*3. proindéque non aufertur ratio ſcientiæ, ſiue ab æterno, ſiue in tempore res extiterint. Ampliùs etiam nos luce fidei colluſtrari, ea ferè non valemus demonſtrare, quæ ipſe Philoſophus fortè non demonſtrauit. Idcircò, non magis noſtra videtur eſſe ſcientia, quàm illa Philoſophi. Licet autem idem Auctor quædam falſa admiſerit, quædam verò probabilia inſeruerit; non propterea rationem ſcientiæ ademit: veluti in Logica tractantur multa probabilia, tametſi ipſa Logica ſit abſolutè, & ſimpliciter ſcientia. Siquidem ea abſolutè ſcientia perhibetur, quæ reſpicit ſubiectum abſolutè ſcibile, cuiuſmodi eſt corpus naturale.

5. Aſſertio, Phyſiologia eſt verè, & propriè ſcientia. Ita Scot. *quæſt.*3. *vniuerſ. in ſolut.*2. Et 3. *diſt.*22. *quæſt. vn.* §. *Rationes ſub D.* Et *diſtinct.*34. *quæſt. vn. Et quæſt.*3. *prol.* Cui præiuit Ariſt.3. *Phyſ. cap.*4. 2. *Met. T.*8. *&* 22. Et 6. *eiuſdem operis cap.*1. diuidens ſcientiam ſpeculatiuam, in Phyſicam, Mathematicam, & Metaphyſicam. Probatur primò, ex illa vulgata diuiſione Philoſophiæ, & ſcientiæ, relata ab Aug.8. *Ciuit. cap.*4. & Plat. tradita, hauſta ex Hebræis in naturalem, ſeu Phyſicam Moralem, ſeu Ethicam, & Rationalem ſeu Logicam,& Metaphyſicam. Secundò, de obiecto verè ſcibili, datur vera ſcientia, 1. *Poſt.*2. Phyſica autem habetur de obiecto propriè ſcibili, quod ex dicendis *in proxima quæſt* eſt corpus naturale, de quo multa demonſtrantur, & ſciuntur, quorum nonnulla affert Doct.3. *diſtinct.*22. *cit.* Omne corpus conſtans ex elementis, eſt corruptibile, quia ex contrariis conflatur: corpus autem humanum eſt huiuſmodi, vt patet: ergo corpus humanum eſt corruptibile. Item, quod componitur ex materia, & forma eſt generabile, & corruptibile, cum prima radix corruptionis, teſte Doctore *vbi ſuprà* ſit materia, cum priuatione ipſi coniuncta, quæ eſt in potentia tranſmutationis ad aliam formam, quâ caret, vt materia aëris, ad formam aquæ,& èconuerſo. Omne autem mixtum compoſitum conficitur ex materia, & forma: ergo omne compoſitum mixtum eſt generabile, & corruptibile. Tertiò, demonſtratio, & ſcientia ſunt de vniuerſalibus, 1. *Poſt. T.*43. Et 7. *Met. T.*53. Phyſica autem eſt de corpore naturali, quod eſt vniuerſale. Abſtrahit enim ab animato, & inanimato, à ſimplici, & mixto; ab hoc, & illo, vt vniuersè induxi *in præfatione huius operis.* Addo, reliquas ſcientiæ conditiones à nobis in Logica citata adductas, & explanatas quæ huic mirificè congruunt. Phyſica enim *eſt cognitio certa, & euidens rei neceſſariæ naturalis parta per diſcurſum ſyllogiſticum.* Nec minus in Phyſica demonſtratur, hominem eſſe riſibilem, quam in Mathematica, triangulum habere tres angulos. Vtrobique;namque æqua affertur ratio, nempè à natura hominis, & à natura trianguli neceſſariò propriam dimanare paſſionem, ac inter vtramque, eiuſque proprietatem,nexum indiſſolubilem intercedere. Demùm, præpoſitam aſſertionem apertè demonſtrant, quæ fusè, & acutè adducit Scot. 1. *diſtinct.*3. *citatus.* Et quæ contrà Academicos congerit Auguſt. poſt Ariſtot. allegatum, *in initio huius art.* lucidè, & nitidè conuincunt quoſcumque,

etiam

etiam proteruos : adeò vt à tanta falſitate, & abſurditate philoſophandi, tantos viros prænominatos vindicare nitantur nonnulli, inter quos eſt Tullius 5. *Tuſc. quæſt.* cuius verba affert Auguſt. 3. *contrà Academ. cap.* 10. Ipſique conſentire videtur idem Auguſt. tum ibi, tum etiam 8. *Ciuit. cap* 4. Ferunt enim, illis morem fuiſſe occultandi ſententiam ſuam, nec eam cuipiam, niſi, qui ſecum, ad ſenectutem vſque vixiſſent, aperire conſueuiſſe.

6. Oppon es primò, omnia noſtræ intellectionis, & cognitionis ſcientificæ primi duces ſunt ſenſus, vt indicat illud Philoſophi *lib. de ſenſu, & ſenſato cap.* 1. *Nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu.* Senſus autem plerumque circà ſenſibilia falluntur, & deluduntur, vt viſus baculum poſitum in aqua indicat eſſe diſtortum, & fractum, cum tamen verè rectus ſit, & integer. Guſtus ægroti indicat cibum dulcem eſſe amarum, & tactus digitis decuſſatis, manu mouente vnum tantùm globum, indicat eſſe duos globos. Igitur, de ſenſibilibus nulla certa, & ſcientifica cognitio haberi poteſt. Reſpondeo ex Doctore *in primo allegato.* §. *De tertiis.* Intellectum noſtrum ſuam auſpicari cognitionem à ſenſu, non tanquam à cauſa, ſed tanquam ab occaſione. Ideò, licet omnes ſenſus errarent, ipſe tamen intellectus non erraret, adhibitis certis, & debitis conditionibus circà proprium ſenſibile, *in lib. de anima* explicandis, præſertim quia habet terminos apud ſe, qui ſunt cauſa veritatis. Itaque ait Doct. cit. *ſub D.* ſi alicui cæco nato imprimerentur miraculosè in ſomnis ſpecies albedinis, & nigredinis, ipſo deindè euigilante, intellectus eius abſtrahens ab eis, poſſet componere hanc propoſitionem, *Album non eſt nigrum.* Et penes iſtam enuntiationem non deciperetur intellectus, quamuis termini non accipiantur à ſenſu errante; quia ratio formalis terminorum, ad quam deuentum eſt, extat cauſa neceſſaria veritatis præallatæ propoſitionis negatiuæ. Quare intellectus allucinari nequit, nixus illi propoſitioni veræ vniuerſali affirmatiuæ à cauſa neceſſaria, & naturali debitè applicata, & non impedita, effectus neceſſarius, & naturalis emanat. 1. *Phyſ. T.* 48. Hinc ad inſtantiam de baculo, qui in aqua videtur obliquus, & fractus, dico intellectum firmari, & certificari hâc propoſitione euidente, nullum durius frangitur, ad tactum alicuius mollis ſibi cedentis. Baculum autem duriorem eſſe aquâ, hancque illi cedere, tam viſus, quàm tactus apertè nouit: ſicque intellectui planè conſtat baculum non eſſe fractum, ſicut viſus indicat. Ad aliam inſtantiam dico, id prouenire ex indiſpoſitione guſtus, qui humore amaro affectus, indicat alimentum dulce eſſe amarum. Plura ſuo loco.

7. Opponens ſecundò, ſcientia eſt de obiecto rato, determinato, & neceſſario, 1. *Poſt* 2. Phyſica autem verſatur circà rem ignotam, indeterminatam, & contingentem, putà materiam, quæ eſt ignota, 7. *Met.* 35. Indifferens ad omnes formas recipiendas, & contingens, cum ex eodem *ibidem T.* 22. Materia ſit, quâ res poteſt eſſe, vel non eſſe. Non ergo Phyſica inter ſcientias recenſetur. Hæc ratio eſt vna ex præcipuis, quibus ſe eſſe victos, palàm confeſſi ſunt præfati Philoſophi, non diſtinguentes potentiam ab actu: exiſtentiam ab eſſentia; & ſingulare ab vniuerſali. Concedo ma. nego min. Ad eius probationem, quæ fulcitur teſtimonio Ariſtot. Occurrit Doctor *in expoſitione illius tex. & 3. diſtinct.* 22. *quæſt. vn.* §. *Ad* 1. *argumentum ſub H.* Materia dicitur ignota, propterea quod, forma quoquo modo eſt ratio cognoſcendi ipſam materiam. Vel dicito, Philoſophum loqui de materia ſumpta pro differentia indiuiduali, quæ non cognoſcitur cognitione ſcientifica, vt notat idem Doctor *vbi ſuprà.*

8. Opponens tertiò, de mutabilibus, & inconſtantibus, deque temporalibus, & fluxibilibus, ſcientia non gignitur, 1. *Poſt.* 2. & 7. Phyſica autem contemplatur mutabilia, & variabilia, vt elementa, & elementata, quæ perennem ſubeunt mutationem: conſiderat quoque durabilia, & mobilia, cœlorum motus, ſyderum ortus, & occaſus, ſolis, & lunæ deliquia, rerum ſublunarium perpetuam generationem, & corruptionem, animantium vitam, & mortem, & cætera, quæ in decurſu Phyſiologiæ peraguntur. Haud igitur Phyſica inter ſcientias eſt adſcribenda. Hæc eſt altera ratio fundamentalis præfatorum Authorum, qui perſpicientes, nihil ſub ſole firmum, nullumque gradum entis creati fixum, omniaque irrequieto motu cieri, acquiri, & deperdi à ſenſibilibus, & mobilibus: omnem certitudinem, veritatemque eliminandam eſſe arbitrati ſunt. Diſtinguo ma. Incomplexè, & in eſſe exiſtentiæ, concedo: complexè, & in eſſe eſſentiæ, nego. Sic exponitur authoritas Ariſtot. citati. Mutabilitas quippè, & corruptibilitas ſunt paſſiones rerum mutabilium, & corruptibilium, veluti viſibilitas eſt paſſio coloris, perhibente Scot. *in tertio citato ſub G.* Quemadmodum enim illa eſt vera, & in ſecundo modo dicendi per ſe, *color eſt viſibilis*: ita iſtæ ſunt veræ, & in ſecundo modo dicendi per ſe, *Homo eſt corruptibilis, cœlum eſt mobile, & Luna eſt eclypſabilis*: Siquidem, inter ipſarum extrema habetur perpetua habitudo, & neceſſaria connexio. Poteſt enim intellectus apprehendere terminos ſimplices, deinde inter ſe componere, de ſubiecto paſſionem egredientem pernoſcere: atque ex principiis, ſiue præmiſſis veris, & neceſſariis deducere concluſiones veras, & neceſſarias, vt oſtendit Doctor *ibidem*, ſubnecto cum eodem 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 4. §. *De tertiis circa H.* Licet obiectum ſit corruptibile, & mutabile, attamen eſt immutabile à vera entitate in falſam.

ARTICVLVS II.

An Phyſica ſit ſpeculatiua.

9. Recognoſcenda ſunt, quæ vberè tractaui, *in Log. lib.* 1. *quæſt.* 5. *art.* 5. Et *lib* 5. *quæſt.* 4. *artic.* 4. 5. & 6.

Aſſertio, Philoſophia naturalis eſt ſpeculatiua. Defenditur ab Ariſtot. 6. *Met. cap.* 1. *T.* 5. Et 11. *eiuſdem operis, cap.* 2. Scoto *ibidem* Et 3. *diſtinct.* 34. *quæſt. vn.* D. Orbel. 6. *Met. cap.* 1. Antonio Andrea *eo in loco.* Pariſien. 1. *Phyſ. quæſt.* 5. Tatar. *quæſt.* 1. *ſcibili* 2. Et aliis, vna voce approbantibus, & confirmantibus diuiſionem ſcientiæ ſpeculatiuæ in Mathematicam, Phyſicam, & Metaphyſicam: ſuffragatur Aug. 8. *Ciuit. cap.* 4. qui adducens, & recipiens Platonicam Philoſophiæ tripartitam diſtributionem, in moralem, naturalem, & rationalem, ſubdit, Moralem maximè in actione verſari, Naturalem contemplationi deputari, & Rationalem diſcernere verum à falſo. Secunda ſpeculatiua eſt, quæ reſpicit obiectum ſpeculabile, practica verò, quæ ſortitur obiectum operabile, ex aſſertis in Logica *lib.* 5. *quæſt.* 4. *art.* 5. & 6. Atqui Phyſica contemplatur corpus naturale, quod per Ariſt. 6. *Met. cap.* 1. eſt vnum ex tribus obiectis contemplatiuis. Habetur enim de iis, quorum non eſt nobis ars, nec electio. Tertiò omnis ſcientia, vel eſt ſpeculatiua, vel practica, cum inter vtramque non intercedat medium, ſiue per extremorum participationem, ſiue per eorumdem abnegationem, vt fuſè probaui *loco proximè citato art.* 4. Phyſica autem non eſt practica, quia non eſt actiua; ſeu Moralis: nec factiua, ſeu Manualis: ergo inter ſpeculatiuas eſt connumeranda.

10. Opponens primò, Ariſt. 1. *de partibus animalium cap.* 1. videtur Phyſicam expungere à ſcientiis theoricis, inquiens, Phyſicæ demonſtrandi modum, & certitudinis rationem diuerſam eſſe ab illa, quæ reperitur in ſcientiis ſpeculatiuis. Igitur, in doctrina Peripate-

tica, Phyſica non habet locum inter ſcientias ſpeculatiuas. Reſpondeo Philoſophum ibi tantùm intendere, Phyſicam non gaudere demonſtrandi modo, ita facili, & euidente, veluti potiuntur diſciplinæ Mathematicæ, de quibus *eo in loco* apertè verba facit. Cauſa redditur, quia illa res materiæ immixtas, ad quarum comparationem, longâ experientiâ indigemus, contemplatur: hæ verò à materia ſenſibili abſtrahunt, ad quarum acquiſitionem, propter manifeſtam certitudinem, & euidentiam, experientia non videtur eſſe neceſſaria. Ideò, modum magis ſpeculatiuum induere perhibentur. Quarè, Ariſt. nullibi negat, Phyſicam eſſe ſpeculatiuam, imò expreſsè affirmat, vt patet ex eius teſtimoniis præallegatis, ad communiendam noſtram præpoſitam aſſertionem.

11. Opp. 2. Phyſica fertur, & ordinatur ad praxim: ergò eſt practica. Conſequentia tenet, Ant. probatur, ex rebus phyſicis, & ſenſibilibus euehimur ad cognitionem 1. cauſæ, nempè Dei, eiuſque amorem, vt poſt Doctorem Gentium, *Rom.* 1. planè tradit Aug. 1. *Retract.* 6. Et disertè 2. *de ordine.* Et *in ſoliloq.* Homo quippè, boni, & pulchri cupidus ſummoperè capitur, & maximè delectatur in magnitudine, bonitate, & pulchritudine rerum ſenſibilium, & viſibilium: è quarum cognitione, & amore, ad earumdem opificem, & Authorem Deum cognoſcendum, & diligendum proculdubio excitatur, & prouocatur. Hinc, iure idem Paulus cit. Philoſophis ethnicis exprobrat, quod non ſicut cognouerunt, ita Deum glorificauerunt. Nego ant. ad eius probationem diſtinguo. Per ſe, nego: per accidens, concedo. Finis enim Phyſicæ, non eſt praxis, nec eius obiectum practicum: ſed ſpeculatio rerum naturalium eſt eius finis proximus, eiuſdemque obiectum ſpeculatiuum eſt corpus naturale. Quamobrem, per accidens eſt, vt quiſpiam ex rerum ſenſibilium ſpecie, & forma, ad amorem conditoris efferatur: veluti quoque, accidit Metaphyſicæ, ſi quis, ex eius prædicatorum tranſcendentium, & diuinorum attributorum, ad Deum, & Angelos diligendos emoueatur.

12. Inſtabis, illa pars Phyſicæ, quæ tractat, quomodo fiant nubes, pluuia, nix, grando, aliaque meteora, in media aëris regione, à numero practicarum eximi non videtur: & quæ circà operationes humanas verſatur, non minùs eſt practica, quàm pars Ethicæ, quæ circà eaſdem operationes laborat. Igitur Phyſica non eſt prorſus ſpeculatiua. Dico, Phyſicam proprias dictarum rerum naturas, quidditates, & formalitates ſpeculari: accidit autem ipſi earum effectio, in qua per ſe non ſiſtit, veluti Aſtrologia, in Aſtrolabij opificio, Geometria in efformatione trianguli, & Logica in conſtructione ſyllogiſmi. Talia quippè opera præfatas ſcientias à choro ſpeculatiuarum diſciplinarum non excludunt, cùm ipſis accidant.

13. Opp. 3. Medicina eſt practica, ergò & Phyſica. Conſequentia tenet. Nam illa eſt pars huius, cùm conſideret corpus humanum, quod ſub corpore naturali, tanquam eius ſpecies continetur. Ant præterquamquod eſt Scot. *quæſt.* 4. *prol.* §. *Ad rationes oppoſitas. F.F.* ſuadetur, ea quippè operam ſuam impendit in curandis ægris corporibus, medendi legibus, & antidotis. In eadem corpora ſanitatem inducere, & conſeruare conatur, quod habitui practico accommodatur. Concedo ant. nego conſeq. Etenim, ſunt ſcientiæ diſtinctæ, diſtincta obiecta formalia poſſidentes, cum Phyſica ſpeculetur corpus naturale ſub formali ratione naturalitatis, quæ eſt ſpeculabilis. Medicina verò inſpicit corpus naturale ſub ratione ſanabilitatis, quæ eſt ratio practicabilis formalis, diſtincta à naturalitate. Ideò, illa inter ſpeculatiuas, hæc verò inter practicas aptè collocatur. Licèt autem Medicorum vulgus ſecernat Medicinam in theoricam, quæ de vniuerſalibus cauſis, curiſque à praxi remotioribus diſceptat: & in practicam, quæ de particularibus curis, proximè, & immediatè praxi conformibus tractat; & hæc omnimodè eſt practica, illa verò, quanquam reſpectiuè dicatur ſpeculatiua: nihilominus ſimpliciter eſt practica. Cuius rationem affert Doctor. citat. quia virtualiter includit dictam particularem, formaliter. & proximè conformem. Non me fugit autem *Ariſtot. l. de ſenſu, & ſenſibili cap.* 1. Phyſicam, & Medicinam appellare ſorores, fortè non ob aliam cauſam, quam propter affinitatem, & ſimilitudinem, quam adinuicem ſortiuntur, quæ in eo poſita eſſe videtur, quod vtraque medetur, diuerſimodè tamen ex eodem Authore. Medicina quippè corpori medicamenta parat, Phyſica verò animæ medelam adhibet. Vniuerſa namque Philoſophia dici poteſt Medicina animæ, vt præ aliis notat Perer. 1. *Phyſ. cap.* 2. cit. à Ferch. *veſtig.* 9. *cap.* 2. *num.* 7. Duplex autem extat morbus animi, putà morbus intellectus, & voluntatis. Prior eſt ignorantia veri, quæ per ſpeculatiuam tollitur: poſterior verò, eſt morum corruptela, quæ per practicam, ſeu Ethicam aufertur. Demùm cùm Phyſica, & Medicina circà idem obiectum materiale, hoc eſt corpus naturale occupentur, & hæc ab illa multa mutuetur, induatque plerumque perſonam eius, non incongruè Philoſophus eas nuncupauit ſorores.

ARTICVLVS III.

An Phyſica ſit vna ſcientia.

14. HEnr. *Quol.* 9. *quæſt.* 4. Caiet. cum D. Thom. 12. *quæſt.* 54. *art.* 4. Ferr. 1. *contrà Gentes,* & Recentiores non pauci, nominatim Rubius *in procem. Phyſic.* affirmant, Phyſicam eſſe vnam ſimplicem qualitatem, quæ ſe extendit ad omnes partes in ipſa conſideratas. Vel vt quibuſdam placet, eſſe vnam ſimpliciſſimam qualitatem, quæ tota gignitur, in 1. demonſtratione phyſica, quoad intentionem, & poſtmodum extenditur ad alias concluſiones ſcientificas, per alias demonſtrationes conſtruendas, ſiue augetur, quoad extenſionem, nulla entitate, nulloque gradu ipſi de nouo accedente: veluti, cum vnus & idem calor per varias corporis partes extenditur, nullam nouam entitatem, gradumve intenſionis accipiens. Nonnulli, quorum meminit Soncinas 6. *Met. quæſt.* 9. arbitrantur eſſe qualitatem quidem ſimplicem, diuerſo tamen modo eam explicant, quàm Authores mox allegat. Inquiunt enim, ſicut ex multis partibus heterogeneis, videlicet capite, brachiis, &c. conficitur vnum corpus, quatenùs conueniunt in vna materia, & forma: ita omnes habitus partiales Phyſicæ, per ſingulas generati demonſtrationes, tametſi ſpecie inter ſe diſtinguantur, cum verſentur circa diuerſa ſubiecta ſpecie diſtincta, nempè Cælum, terram, & huiuſmodi: veruntamen, quatenùs in vna quaſi forma ſcientiæ conueniunt, quæ eſt ratio formalis obiecti, ſiue naturalitas, ſiue mobilitas, dicuntur conſtituere vnam ſimplicem qualitatem. Cæteri autem putant, Phyſicam eſſe qualitatem compoſitam ex partialibus entitatibus verè inter ſe vnitis, quoniam abſque vlla additione, nequit eſſe verum augmentum & ſine vnione vera vnitas habitus. Nominales verò, Ocham. *in prol. q.* 9. Gabriel *ibidem quæſt.* 8. Et Gregor. *quæſt.* 3. *artic.* 1. tenent, quamlibet ſcientiam, in naturæ viribus acquiſitam, eſſe vnam per aggregationem. In hanc ſententiam citantur Scot. *quæſt.* 3. *Prol.* Antonius Andreas, & vniuerſa ſubtilium ſchola, licet iſti haud doceant, Phyſicam, & quamlibet aliam ſcientiam eſſe vnam per aggregationem, ſed vnam vnitate generis remoti, vt videre licet, apud Anto-

nium

nium Andream 6. *Metaphyſica, quæſtione 3. articul.* 1. Tatar. *hoc loco, quæſtione proœmiali, dubio* 2. Et Scoto tùm *text. citat.* tùm etiam 6. *Metaphyſica, quæſt.* 1.

15. Not ex Scoto citato & recol. ex dictis *in Logica l.* 1. *quæſt.* 2. *artic.* 4. vnitatem ſcientiæ eſſe duplicem, vnam intrinſecam, & alteram extrinſecam. Vnitas intrinſeca perhibetur ea, quæ conſequitur ſcientiæ entitatem, & eſſentiam, quoniam omne ens eſt vnum, cùm vnum ſit paſſio entis, ex alibi dicendis. Vnitas extrinſeca ſcientiæ decerpitur penès obiectum, quod reſpicit. Ideóque, ſi obiectum eſt vnum ſpecie, ſcientia de eo eſt vna ſpecie. Quod ſi eſt vnum numero, vtique ſcientia eſt vna numero. Si verò eſt vnum genere, ſcientia pariter de eo eſt vna genere. Hinc oritur diſtinctio ſcientiæ in formalem, virtualem, & potentialem. Scientia formalis eſt cognitio particularis concluſionis demonſtratæ, ſiue demonſtratio ſit propter quid, ſiue quia inclinans præciſè intellectum ad ſpeculationem illius concluſionis. Virtualis eſt cognitio primi, ſeu adæquati ſubiecti continentis in ſe virtualiter omnes concluſiones ſcibiles de tali ſubiecto inclinans formaliter ad eius ſpeculationem, & virtualiter ad cognitionem eorum omnium, quæ virtualiter in eo includuntur, quod contingit, quando ſubiectum eſt ſpecificum. Potentialis eſt cognitio ſubiecti, & eorum omnium, quæ potentialiter clauduntur in eo, & hoc euenit, quando ſubiectum eſt genericum, quod potentialiter continet ſuas ſpecies. Quapropter, ſcientia dici poteſt vna numero, aut ſpecie, aut genere proximo, ſiue remoto, vt rectè notat Antonius Andreas *loco prænominato*. Quid autem, & quotuplex ſit continentia, & reliqua, quæ ad huius difficultatis plenum captum, & intellectum faciunt, recognoſcenda ſunt in Logica *libro* 5. *quæſt.* 2. *artic.* 8. *notat.* 1. *& indè.*

16. Aſſer. prima, Phyſica non eſt vna ſimplex qualitas, quæ per primam demonſtrationem gignitur, quoad intentionem, & poſteà augetur quoad extenſionem per cæteras demonſtrationes. Deducitur ex Scot. *locis præcit. propè initium artic.* Probatur primò, eadem extat ratio de vna demonſtratione, ac de cæteris omnibus, ergò ſi intellectus per primam demonſtrationem acquirit nouam ſcientiam, quoque per ſecundam & tertiam recipiet nouam ſcientiam. At ſecundum Aduerſarios, per primam demonſtrationem, accipit nouam cognitionem ſcientificam, ergò & per reliquas ſubſequentes. Ant. liquet, quia demonſtratio, ſiue prima, ſiue ſecunda, ſiue tertia, eſt naturale inſtrumentum ſciendi: ſi ergò prima demonſtratio generat ſcientiam, pariter nullo interpoſito obice, ſecunda, & tertia ſcientia gignitur. Secundò admiſsâ illâ Thomiſtarum ſententiâ, qui primam demonſtrationem amitteret, vtique totam ſcientiam, per alias demonſtrationes partam perderet, cum totam, ſecundum præfatos Authores, per priorem demonſtrationem ſibi comparauerit. Id autem experientiæ pugnat. Qui enim obliuiſcitur modos demonſtrandi primæ figuræ, & ea quæ docentur in Analytica, non ſequitur obliuioni dare modos argumentandi ſecundæ, & tertiæ figuræ, atque ea, quæ *in lib. Top. & Elench.* traduntur, cum illa, ab his minimè dependeant. 3. In ſententia dictorum Thomiſt. actus naturaliter ſunt generatiui habitus per hoc, quod naturaliter relinquunt ſuam ſimilitudinem in paſſo: agentium autem ſpecie differentium ſunt reales ſimilitudines ſpecie diſtinctæ, vt actus ſpecie diuerſi, cuiuſmodi ſunt intellectiones diuerſorum principiorum, & diuerſarum concluſionum, de quibus non habetur idem ſpecie habitus. 4. Vbi eſt eadem cauſa, quoque idem eſt effectus: obiecta autem, & actus morales ſpecie differentes, putà temperantiæ, & iuſtitiæ, gignunt habitus ſpecie diuerſos, propterea quod ſecundum proprias rationes ſpecificas imprimunt potentiæ ſimilitudes naturales ſpecie differentes, nullo ergò modo vnica demonſtratione acquiritur tota Phyſica.

17. Aſſertio ſecunda, Phyſica non eſt vna, ex variis gradibus eiuſdem ſpeciei conflata. Sequitur ex principiis Scoti. Et aduerſatur quibuſdam Recentibus. Probatur primò, quæ ſunt diuerſæ ſpeciei, nequeunt vnum ſpecie conſtituere, vt conſtat ex terminis: cognitiones autem, ſiue actus ſcientifici de diuerſis obiectis ſpecificis ſunt diuerſæ ſpeciei, veluti eorum obiecta differunt ſpecie, ergò ex dictis actibus ſpecie diſſitis, vna ſcientia ſpecie haud coaleſcit. Secundò, datâ illâ opinione, nulla foret ſcientia generica, ſed omnes ſcientiæ eſſent ſpecificæ. Quod contradicit 1. *Poſt. T.* 43. *Vna ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis ſubiecti.* Non igitur Phyſica eſt vna ſcientia, ex multis gradibus eiuſdem ſpeciei conflata.

18. Aſſertio 3. Phyſica non eſt vna per aggregationem: nec vna vnitate ordinis, cuiuſmodi dicitur domus vna, nauis vna. Colligitur ex Doctore *paſſu allegato*. Prima pars probatur 1. Quæ in vnum aggregantur, ſunt entia per accidens, vt aceruus tritici, & cumulus lapidum, quæ in ſcientiam non cadunt, 6. *Metaphyſica*, *T* 5. cum ſcientia per ſe in categoria qualitatis reſideat, vt patet *in Epitome libro* 1. *quæſt.* 4. *art.* 7. *in fine.* Non eſt ergò ad ea, quæ ſunt vnum aggregatione reuocanda. Secundò, ſcientia eſt de concluſione, diciturque effectus demonſtrationis ex principiis, cauſiſque per ſe proueniens, vt fusè ex Ariſtot. 1. *Poſt. oſtendi in Logica, leg.* 5. *quæſt.* 3. Addo, ſubiectum ſcientiæ, quod potentialiter, aut virtualiter continet omnes eius veritates ſcibiles, eſt vnum per ſe, cùm ſit ſpecies, aut genus, quod eſſe ens per ſe, nemo diffitetur. Igitur Phyſica quæ verſatur circà corpus naturale, tanquàm eius ſubiectum quod eſt genus ſubalternum, vt videre licet in arbore Porph. adducta *in Epitome libro* 1. *quæſt.* 3. *artic.* 4. *num.* 6. non eſt vna vnitate aggregationis, quidquid dicat Ponc *diſp.* 10. *quæſt.* 2. *concl.* 4.

19. Secunda pars probatur 1. Quæ ſunt vnum ordine, ſunt diuerſi generis, & ſpeciei, vt patet de Mundo, qui cùm ſortiatur vnitatem ordinis, affirmantibus Ariſtot. 12. *Metaphyſica*, *T.* 51. & Scoto *ibidem.* Et *lib. de primo principio cap.* 3. *Poſt.* Pythagoram tradentem Mundum eſſe vniuerſorum complexionem, continet omnia genera, & ſpecies rerum diuerſas. Phyſica autem eſt vnius generis duntaxat, putà prædicamenti qualitatis. Igitur, non eſt vna ordine. Secundò, quæ participant vnitatem ordininis, in ſola relatione conueniunt, quia ordo eſt relatiu, ex Scoto 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. Eſt enim parium, diſpariumque habitudo: Phyſica autem, cum ſit ſcientia, eſt de genere qualitatis, quæ eſt ens abſolutum, ergo non eſt cenſenda vna ordine. Tertiò, relatio, cuiuſmodi eſt ordo, per ſe non cauſatur, ſed reſultat ex poſitis terminis, ex alibi dictis: Phyſica autem per ſe cauſatur ex principiis. Eſt enim effectus demonſtrationis, 2. *Poſt. cap.* 2. Atque terminus actionis intellectus, 9. *Met. T.* 16. phyſica igitur non conſtituitur vna per vnitatem ordinis.

20. Aſſertio 4. Philoſophia naturalis vniuersè ſumpta eſt vna vnitate generis remoti. Ita deducitur ex eodem Doct. vbi ſuprà. Probatur 1. ex 1. *Poſt. T.* 43. *vna ſcientia eſt vnius generis ſubiecti.* Et 4. *Met. cit. à Doct. quæſt.* 2. *primi Priorum. Sicut vnus ſenſus eſt vnius generis ſenſibilis: ita vna ſcientia eſt vnius generis ſcibilis, ideſt ſubiecti.* Idem colligitur, ex 1. *Poſt.* 2. *ex* 3. *de anima. T.* 51. Si ſcientiæ ſecantur, ſicut res circà quas verſantur, & ab eiſdem decerpitur ea:

rum vnitas : ergo pro rerum diuerſitate , extat ſcientiarum diuerſitas , atque penes earum vnitatem , aptè depromitur earumdem vnitas Multa autem ſunt in Phyſica quæ differunt ſpecie,& conueniunt in eodem genere. Vt enim monſtrabitur *in proxima quæſtione*, corpus naturale ſtatuitur totale obiectum Phyſicæ; quod eſt genus, reſpectu corporis ſimplicis, & mixti, animati,& inanimati : ergo naturalis Philoſophia,quæ de his omnibus agit,eſt vna genere.

21. Opponès primò , habitus voluntatis , quales ſunt virtutes , & vitia , inter ſimplices qualitates referuntur, tametſi penes diuerſa obiecta laborent , vt temperantia circa cibum , & potum : ergo idipſum dicendum eſt de habitibus intellectus, in quorum numero inuenitur Phyſica. Negandum eſt ant. Vt enim ait Doctor *3. diſtinct. 34. quæſt. 1.* Temperantia non eſt vna ſpecie. Siquidem , quot valent eſſe diſtinctæ voluptates , quas voluntas poteſt compeſcere , tot queunt eſſe ſpecies temperantiæ , quæ moderatur eas voluptates , ſiue circa guſtabilia , ſiue circa tangibilia : atque nedum circa ſenſibilia , quibus voluntas coniuncta delectatur : verumetiam circa inſenſibilia, & propria , quibus voluntas præcisè ſumpta ſibi complacet.

22. Opponès ſecundò , non eſt potior ratio , cur plura lumina adinuicem miſceantur , & conſtituant vnum lumen ſimplex : atque multi gradus caloris coaleſcant in vnum perfectum , & intenſum calorem, quàm plures demonſtrationes , quæ ſunt lumina intellectus , vnam ſimplicem , & perfectam ſcientiam ſpecificam conficiant , proindéque nihil impedit,quin omnes demonſtrationes Phyſicæ in vnum conueniant, faciantque vnam ſcientiã ſpecificam. Nego paritatem. Ratio eſt , quia lumina , & gradus caloris ſunt eiuſdem ſpeciei , & ab obiectis diuerſis ſpecie non cauſantur. Verùm habitus partiales Phyſicæ ſpecie inter ſe diſſident , & ab obiectis ſpecificis partialiter gignuntur , propterea illi in vnum ſpecie coaleſcunt, non verò iſti.

ARTICVLVS IV.

An Phyſica ſit ſcientia ſubalterna.

23. OMnes reliquas ſcientias ſubalternari Metaphyſicæ , cenſent nonnulli , apud Fonſ 4. *Met. quæſt. 2. cap. 1.* Et Suarez *diſp. 1. Met. ſect. 5. numero* 45. Quibus nuperrimè adſtipulantur Complut. *quæſt. 2. Proœmali.* Alij, quorum meminit Peter. *lib. 2. cap. 4.* affirmant, Medicinam ſubalternari Phyſicæ, & Phyſicam Metaphyſicæ. Nec deſunt , qui exiſtimant Logicam , & Moralem , Phyſicæ ſubalternatas eſſe. Communis autem opinio eſt cæterorum Philoſophorum negantium præfatas ſcientiarum ſubalternationes.

24. Not. primò , & recolen. ex dictis in Logica *lib. 5. quæſt. 4. artic. 7.* quid , & quotuplex ſit ſubalternatio ,quæve conditiones ad eam propriè ſumptam requirantur. Primò namque , vera ſubalternatio ſcientiarum exigit , vt obiectum ſubalternatæ contineatur ſub obiecto ſubalternantis , defectu cuius Medicina non ſubalternatur Geometriæ , quia corpus ſanabile, quod eſt obiectum Medicinæ non comprehenditur ſub linea , quæ eſt obiectum Geometriæ. Secundò , vt ſubiectum ſubalternatæ addat differentiam accidentalem. Ob id ſcientia de ſpecie non ſubalternatur ſcientiæ de genere ; quia licet ſpecies ſit ſub genere,tamen ſuprà ipſum , non accidentalem ſed eſſentialem addit differentiam : qua de cauſa Antonius Andreas 1. *Met quæſtione prima ad 5. Poſt.* & Scotus *ibidem , quæſt. 9.* notant, illos, qui ſanciunt ens mobile ſumptum pro paſſione corporis naturalis , obiectum Phyſicæ non poſſe euadere, quin aſtruant , Phyſicam ſubalternari Metaphyſicæ , cum mobilitas ſit quaſi differentia eius accidentalis. Tertiò, vt principia ſubalternatæ ſint concluſiones probatæ , & demonſtratæ in ſubalternante , vt patet de Perſpectiua , quæ probat res à longinquo videri minores , quam ſi forent propè , per hoc principium , quia triangulus,qui habet duo latera maiora , facit duos angulos ad baſim minores , & eum , qui eſt in puncto , minorem , hoc eſt , illæ duæ lineæ , quæ rem viſam attingunt , quò res eſt remotior , eò faciunt angulum minorem , in re viſa ; & quò propinquior , eò maiorem , vt videre licet in hac figura.

Quod principium eſt concluſio in Geometria , in qua demonſtratur ; in Perſpectiua verò non probatur, ſed tanquàm verum probatum præſupponitur.

25. Not. ſecundò , ex Tromb. *quæſt. 6. Met.* vnam ſcientiam alteri ſubalternari , duobus modis contingere. Primò per denominationem extrinſecam , hoc eſt , penes ſubiectum , quod extrinſecè denominat ſcientiam ſubalternatam. Secundò per denominationem intrinſecam , quod accidit , cum vna ſcientia ſuaptè natura alteri ſubiicitur , veluti minus commune magis communi. Nec prætereundum eſt ex Scoto *in Prol. quæſt. 4. principali, & 5. laterali §. Ad 2. quæſt. dico ſub E.* quod licet eadem propoſitio poſſit à duabus ſcientiis conſiderari diuerſimodè , hoc eſt ab vna clarius , & ab altera obſcuriùs ; nihilominùs inter eas non cadit propria ſubalternatio , vt quanquam Metaphyſica diſtinctiùs , & perfectiùs cognoſcat quidditatem lineæ , quàm Geometria , non ob id ei ſubalternatur. Quandoquidem vtrique conditiones propriæ ſubalternationis prælatæ deſiderantur. Hinc ob eamdem cauſam , quamuis Metaphyſica probet , & confirmet cæterarum ſcientiarum principia , quidditates, rerumque eſſentias in communi limpidius perſpiciat; non ideò reliquæ ſcientiæ ipſi Metaphyſicæ ſubalternantur.

26. Aſſertio prima , Medicina non ſubalternatur Philoſophiæ naturali. Probatur primò ex Scoto , qui *quæſt. 4. Prol. § Ad rationes pro opinione oppoſita A A.* ſcribit Medicinam totam eſſe practicam effectiuam. Et *6. Met. quæſt. 1.* præmiſerat phyſicam eſſe ſpeculatiuam : Practica autem ſpeculatiuæ non ſubalternatur, quia per eumdémet Doctorẽ nunc citatũ *in primo loco* differunt eſſentialiter. Non ergo in Phyſicam , & Medicinam cadit vera ſubalternatio. Secundò, obiecta formalia vtriuſque præfatæ ſcientiæ ſunt diuerſa formaliter, & eſſentialiter : Medicina quippè non ſpeculatur corporis naturalis principia , cauſas , & paſſiones : ſed tendit ad effectionem , hoc eſt , fertur ab corpus naturale vt ſanabile. Phyſica verò contemplatur eſſentiam, cauſas , paſſiones , & ſpecies corporis naturalis , abſque vllo reſpectu , & ordine ad effectionem , aut actionem : ergò cum earum obiecta accidentali diſcrimine non potiantur , vt petit propria ſubalternatio, planè deducitur , prænominatas diſciplinas veram ſubalternationem non ſubire.

27. Aſſertio ſecunda , Logica , nec Moralis ſubalternantur Phyſicæ , colligitur ex principiis Scoti *paſſu allegato.* Probatur , propria ſubalternatio exigit in ſcientiis ſubalternis idem ſubiectum eſſentiale, accidentaliter tantum diſtinctum in ſubalternata , ex

notatis

notatis ſuprà. Tres autem præenumeratæ ſcientiæ poſſident tria ſubiecta formaliter, & eſſentialiter ab inuicem diſtincta. Phyſica namque contemplatur corpus naturale, vt naturale; Logica ſyllogiſmum, vt ſic; & Ethica reſpicit hominem bonis moribus imbuendum, annuente Scoto *quæſtione tertia, prol.* 5. Rurſùs, ens reale accidentaliter non contrahitur per ens rationis, & è contra, cum ens ſit æquiuocum enti reali, & rationis, vt oſtendunt Formaliſtæ *Tractatu Formalitatum*. Syllogiſmus autem eſt ens rationis: cætera verò aliarum ſcientiarum obiecta ſunt entia realia.

Deinde, ens naturale præſupponit entia, artificiale, & morale, vt patet *Quol.* 18. Inter quæ adeſſe eſſentiale diſcrimen, nemo ambigit. Ampliùs, concluſiones Phyſicæ non videntur eſſe principia Dialecticæ, nec Ethicæ, vt forent, ſi eſſent ſubalternæ: præfatæ ergo ſcientiæ à ſubalternatione ſunt immunes.

28. Aſſertio tertia, Phyſica non ſubalternatur Metaphyſicæ. Deducitur ex Doctore *quæſtione tertia prol.* §. *Ad* 1. *argum.* 2. *quæſt. T.* Quam expreſsè tenent Tromb. *vbi ſuprà*. Et Canonic. 1. *Phyſ. quæſt.* 1. *art.* 2. Probatur primò, defectu conditionum, quæ ad veram ſcientiarum ſubalternationem deſiderantur, quæ numero ternario præaddncto, & præexplicito continentur, & quidem dictis ſcientiis deeſt prima conditio, cum iſtæ diſtincta ſubiecta eſſentialia ſortiantur, quorum vnum eſt ens, Metaphyſicæ proprium; alterum verò, corpus naturale, Phyſicæ adaptatum. Deficit quoque ſecunda. Quoniam, ſubiectum Phyſicæ, non accidentali, ſed eſſentiali differentia, quæ eſt naturalitas, contrahitur. Nec reperitur tertia. Siquidem Phyſica propriis gaudet principiis, per ſe euidentibus, & per ſe notis, vt plura ſunt entia, motus eſt, datur natura, & huiuſmodi, quæ à Metaphyſica non dependent. Secunda notante Scoto *præcitato*, §. *Sed quid*. Habens ſubalternatam, non eſt vere ſciens, niſi nouerit reſoluere ſuas concluſiones in principia ſubalternantis, quæ ſunt immediata, & indemonſtrabilia. Patet autem, Phyſicam habere propria principia, & immediata à Metaphyſica independentia, igitur illa huic non ſubalternatur.

29. Oppones primò, contra primam aſſertionem, Ariſtotelem *fere in initio libri de ſenſu, & ſenſibili*, affirmat Phyſicam cognoſcere prima principia ſanitatis, & infirmitatis, profertque illud vulgarum, *vbi incipit Medicina, deſinit Phyſica*. Quod ſcientiis ſubalternis competere, aſtruit Doctor mox allegatus. Eò magis corpus humanum, quod eſt ſubiectum Medicinæ, comprehenditur ſub corpore naturali quod eſt ſubiectum Phyſicæ contrahiturque per differentiam accidentalem, quæ eſt ſanabilitas. Inficiandum ergo non eſt, Medicinam, & Phyſicam eſſe ſubalternas.

Peter. præcitatus, quamuis nobiſcum ſentiat, nullam eſſe ſubalternationem Medicinæ comparatione Phyſicæ: attamen notat ille, Medicinam, quæ verſatur circa vniuerſalia, prorſus coïncidere cum Phyſica. At illa Medicina, quæ laborat, circa ſingularia, exercitium, & experientiam, quam idem Auctor vocat practicam, ait eſſe diuerſum habitum à Phyſica, proindéque eam huic non ſubalternari. Verùm, iſte Doctor eſt audiendus; quandoquidem Medicina, & Phyſica ſunt diſtinctæ ſcientiæ, diſtinctaque ſortiuntur obiecta eſſentialia. Et ſi tantùm vſus, exercitium, & experientia rerum medicarum pertinerent ad Medicinam, quam ille practicam nominat, ipſa Medicina foret ars, & facultas, immò formaliter non eſſet ars, quia vſus formaliter eſt relatio extrinſecus adueniens, vt in ſimili aſſerui, *in Log. libro primo, quæſt.* 2. *art.* 3. *dub* 2. Iterum, tota Medicina ſimpliciter eſt practica, vtpotè, quæ tota fertur ad inducendam ſanitatem in ægrum corpus, quod eſt opus externum factiuum, cuius meminit Doctor *quæſtione quarta prol.* §. *Ad rationes, pro oppoſita ſub EE.* Rurſùs, Medicina gaudet propriis legibus, & demonſtrationibus, atque principiis diſtinctis ab eis, quæ ſunt Phyſicæ. Addo, quod licet Phyſica aperiat primas cauſas ſanitatis, & ægritudinis: nihilominus non agit de illis, quatenùs ſanitatis, & infirmitatis ſunt capaces, ſed quatenùs ſunt res naturales, ſicque extat ſpecies ab illa diſtincta. Itaque reſpondeo ego, admittendo id omne, quod aſſertur ex Ariſtot. cum id nobis non officiat. Etenim, præfatis principiis Phyſicæ communibus, ac vniuerſalibus exiſtentibus, veluti principiis Metaphyſicæ adaptantur cæteris diſciplinis, in eiſque ſupponuntur, minimeque probantur, tametſi aliæ ſcientiæ non ſubalternentur Metaphyſicæ, vt ſuperiùs perhibui. Iterum, vbi deſinit Metaphyſica, incipit Theologia, quamuis neutra ſit ſubalterna, inſinuante Doctore *vbi ſuprà*, §. *Si obiiciatur*. Ad aliud quod ſubiicitur, nego ſanabilitatem eſſe differentiam corporis naturalis accidentariam, vt palàm feci in ſuperioribus.

30. Oppones ſecundò, contrà tertiam aſſertionem. Illa ſcientia, ſibi reliquas doctrinas ſubalternat, quarum ſubiecta poteſt demonſtrare, & confirmare: Metaphyſica autem poteſt oſtendere, & roborare ſubiectum Phyſicæ: ergo Metaphyſica ſibi ſubalternat Phyſicam. Maior videtur nota. Min. ſuadetur ex 1. *Poſt.* 8. Et 1. *Phyſ.* 2. Et 4. *Met.* 3. Vbi Philoſophus cum ſuis interpretibus aſſeuerat, Metaphyſicam ſuppeditare principia cæteris diſciplinis, eaque probare, & corroborare. Vnde ex eodem Philoſopho ſubnectit Orbel. 1. *Met.* 3. omnes ſcientias ad Metaphyſicam, ordinariſſimmò ei ſubalternari apertè tradunt Themiſ. Simplic. alijque non pauci, inter quos citatur Aquinas *Opuſc. de natura generis cap.* 4. Conf. prima cauſa conſideratur à Metaphyſica in qua continetur virtualiter effectus omnium rerum. Ipſaque Metaphyſica probare poteſt, primam cauſam exiſtere: ergo probare poterit in prima cauſa virtualiter comprehendi quemcumque effectum cuiuſcumque rei. Reſpondeo ma. poſſe concedi de impropria, & ſecundum quid ſubalternatione: non verò de propria, & ſubalternatione ſimpliciter, quæ potiſſimùm exigit differentiam accidentalem additam, ſuprà ſubalternantis obiectum. Cæterarum autem ſcientiarum obiecta participant rationalem formalem, & differentiam eſſentialem, qualis in ens, quod eſt Metaphyſicæ obiectum cadere nequit; præſertim in doctrina Scoti, diuidentis ens, non in differentias, ſed in modos, 1. *diſtinct.* 8. *quæſt.* 3. *N.* Deniò, Metaphyſica non demonſtrat obiecta reliquarum ſcientiarum, demonſtratione oſtenſiua, ſed ſolùm demonſtratione ducente ad impoſſibile, quæ eſt demonſtratio indirecta, & obliqua, vt patet *in Epitome, libro tertio, quæſt.* 1. *artic.* 11. Ampliùs, quælibet alia ſcientia à Metaphyſica pollet propriis principiis per ſe notis, à Metaphyſica independentibus. Ideò ei propriè non ſubalternatur, cum ſubalternata mutuetur ſua principia à ſubalternante, quæ ſunt eius concluſiones: ſicque concluſio in Phyſica, foret verum principium in Metaphyſica, quod tanquàm inconueniens intulit Doctor *in Rep. quæſt.* 4. *prol.* Ad conf. nego Met. agere de Deo, quatenus eſt cauſa effectuum naturalium vt ſic, ſed præcisè, quatenus ſunt entia; atque adeò nulla propria inter dictas ſcientias inuehendas eſt ſubalternatio.

QVÆSTIO

QVÆSTIO III.

De obiecto Phyſicæ.

1. **D**E Phyſicæ ſubiecto Philoſophi in varias, & diſcrepantes ſententias abeunt, quæ laconicè tanguntur, & refelluntur, à Bonet. 1. *Phyſ. cap.* 1. & fusè à duobus noſtris Neotericis, *quæſt. procemiali*, ad vniuerſam Philoſophiam diſcutiuntur. Ego celebriores ſeligo, in proximis articulis, quantum in me erit, breuiter, diligenterquo examinandas.

ARTICVLVS I.

An ens mobile, aut corpus mobile ſit adæquatum obiectum Phyſicæ.

2. **D**. Th. 1. *Phyſ.* in procemio aſtruit, ens mobile eſſe ſubiectum totale Phyſicæ. Idem ſcribit 1. *Met. & inde.* At verò, 1. *Cæli lect.* 1. ſancit, eiuſdem Phyſicæ obiectum adæquatum eſſe corpus mobile. Ideò, Thomiſtæ inter ſe diuiſi ſunt. Quidam enim, vt Pomponatius, aiunt. D. Th. quidem, dum erat iuuenis, *loco cit.* 1. *Phyſ.* tenuiſſe, obiectum phyſiologiæ eſſe ens mobile: Iterum ſenior effectus, *paſſu de Cælo alleg.* mutaſſe ſententiam, illicque decreuiſſe, huius ſcientiæ obiectum, corpus mobile. Antiquiores autem Thomiſtæ, teſte Iauello 1. *Phyſ. quæſt.* 1. putant, abſolutè, mentem Aquinatis fuiſſe, ens mobile, & non corpus mobile eiuſdem diſciplinæ obiectum ſtatuendi. Ita ſentiunt Caiet. *Tract. de ſubiecto Philoſophiæ naturalis*, Fonſ. 2. *Met. cap.* 3. *quæſt.* 5. *ſect.* 2. Et Conimb. *quæſt.* 4. *art.* 1. Albert. verò *Tract.* 1. *cap.* 3. Auic. *cap.* 5. *ſua ſufficientiæ* Ægid & Linconienſis arbitrantur phyſ. obiectum adæquatum eſſe corpus mobile, à quibus Angelicum non diſcrepare, planè ediſſerunt nonnulli, ipſum allegantes, 1. *p. quæſt.* 84. *art.* 1. & *quæſt.* 14. *de veritate art.* 8. *ad* 18. Sed quidquid ſit de mente Th. quidvè prępoſitæ difficultati occurrendum ſit, viderint eius Diſcipuli. Nos autem pro certo habemus, Doctorem ſubtilem, eiuſque Aſſeclas infrà citandos ens mobile, aut corpus mobile, haud locare huius diſciplinæ obiectum.

3. Not. primò, & recol. ex dictis *lib.* 1. *Log quæſt.* 1. *art.* 5. multiplices ſubiecti ſumptiones, diuiſiones, deſcriptiones, ac conditiones ad obiectum formale, & adæquatum ſcientiæ pertinentes: necnon, quæ perhibui *lib.* 5. *eiuſdem operis, quæſt.* 2. *artic.* 8. de continentia ſubiecti, eiuſque multiplicitate, ibi fusè oſtenſa, & declarata. His omnibus præſuppoſitis, & præcognitis, inueſtigatur *in præſenti quæſtione* obiectum materiale, & formale huius doctrinæ: licet Auerſa *quæſt.* 5. *de obiecto Philoſophiæ ſect.* 4. nec aduertat, nec admittat vllam rationem formalem obiectiuam obiecto materiali Phyſicæ, ipſum materiale obiectum reſtringentem. Quod *in art.* 4. *huius quæſt.* commodius examinandum reiicio.

4. Not. ſecundò, apud pleroſque Philoſophos, permiſtè accipi, & confundi ens mobile, ens naturale, corpus mobile, ſubſtantiam corpoream, & corpus naturale, vt videre licet, apud Hurt. *in procem. Phyſ.* Fuentem *diſſ.* 5. *art.* 5. Et Conimbr. *quæſt.* 4. *art.* 1. Propterea, de nomine potiùs, & modo loquendi, quàm de re, iidem Authores cit. ſuſpicantur hanc eſſe litem. Quod videtur habere fundamentum in doctrina Ariſt. qui 2. *Met. T.* 1. & 6. *eiuſdem cap* 1. deſignat ens mobile conſiderari à Phyſ. At 1. *Cæli* 1. innuit, circà corpus mobile ipſam laborare. Quo pacto præfati Philoſophi cenſent cæteros omnes in concordiam vocare. Verumtamen, iſti procul dubio intentum ſuum haud conſequuntur: Siquidem, vterque Th. & Iauel. & alij eiuſdem Scholæ in dictam concordiam venire nolunt, ſancientes diſcrimen inter ens mobile, & corpus mobile, hoc repellentes, illud verò recipientes, tanquam proprium, & adæquatum Phyſicæ obiectum, vt aperui ante 5. *not.* Et aduertit Fuent. *citat. art.* 1. & 2. Enim verò, ens mobile eſt quid communius, & abſtractius corpore mobili, & naturali: Angelus quippè eſt mobilis, & eſt incorporeus. Ens autem bifariam accipi poteſt. Vno modo tranſcendentaliter, ſicque eſt latius corpore, & quouis alio prædicamentali. Altero modo particulariter, hoc eſt pro ente phyſico, quod videtur coïncidere cum corpore naturali, innuento Philoſopho 3. *Phyſ. T.* 15. *Motus eſt actus entis in potentia, vt in potentia.* Vbi non capitur ens tranſcendentaliter, alioqui ea motus definitio foret vitioſa, quia aſſignaretur per genus remotum, quæ reſpuitur, 6. *Top. cap.* 1. *loco* 27. Atque *ibidem loco Phyſicæ allegato.* Motus eſt actus illius entis, quod eſt partim actu, & partim potentia, & quod motus eſt actus illius entis, non ex ea parte, quà eſt actus, ſed ex ea parte, qua eſt potentia. Ob id pronunciat illud axioma. *Illa ſunt entia Phyſica, quæ mota mouent. Quia partim ſunt actu, & partim potentia.* Ex his probè infertur contra Riuium, & Conimbr. allegatos iure Scotiſtas reprehendere Thomiſtas, decernentes, obiectum Phyſicæ eſſe ens mobile in tota ſua latitudine, præſcindens à corpore, & accidente. Sic enim ens per accidens, & tranſcendens conſtitueretur Phyſicæ obiectum, quod falſum eſſe, clarè demonſtrant, quæ hucuſque perhibui, & latè proſequutus eſt Faber *Theor.* 20. *cap.* 5. Ampliùs, rectè deducitur contra Peter. *libro primo de communibus rerum naturalium principiis*, non immeritò Scotiſtas inſectari Thomiſtas, non quia ipſi Thomiſtæ accipiant ens mobile pro mobilitate, quæ eſt paſſio corporis mobilis, ſed pro principio interno motus, quod eſt corpus mobile, & naturale: cum præfati Thomiſtæ nominatim Caiet. & Iauel. citati nolint vllo modo, ens mobile, corpuſque mobile, & naturale coïncidere. Non ergo hi inuiti trahendi ſunt ad communem ſententiam, & quæſtionem de nomine, vt ſæpè præſtant dicti Recentes, vtrique Scholæ morigerentes. Præterea, Philoſophi reales, & inſignes, vti ſunt Thomiſtæ, & Scotiſtæ oppugnantes Nominales, quibus non raro iſti Moderni fauent, & adhærent, de voce, modoque loquendi, cum res conſtat, ex Auguſt. 5. *Muſica* 2. contendere dedignantur.

5. Not. 3. *ex* 2 *phyſ. c.* 1. *t.* 4 ens naturale eſſe, quod conſtat materia, & forma, cuiuſmodi eſt corpus naturale, notante Tatar. 5. *phyſ. q. vn. procemiali, not.* 1. Corpus autem duplex ſtatuitur, phyſicum, & mathematicum, vt colligitur ex Doct. 4. *d.* 1 5. *q* 5. & *d.* 49. *q* 16. contra Riu. Conimb. cit. & Peter. *l.* 2. *c.* 3. addentes tertium, quod vocant corpus metaphyſicum. Imprimis, Ariſt. 5. *Met. T.* 17. ſolùm illa duo recenſet, à quo non deflectit Auer. 3. *phyſ. com.* 40. inquiens, duo eſſe genera corporum, vnum intelligibile, ſiue mathematicum, quod eſt trina dimenſio: & aliud ſenſibile, ſiue phyſicum, quod ex materia, & forma coaleſcit. Nec iuuat dicere, Ariſt. loqui de corporibus, quæ reuerà exiſtunt, caduntque ſub noſtros ſenſus, non autem, quæ cogitatione apprehenduntur, & ab accidentibus abſtrahuntur, cuiuſmodi extat corpus metaphyſicum. Nam, præterquamquod, mancus eſſet Ariſt. corpus metaphyſicum nullibi memorans, quoque diuiſio eius foret inſufficiens, ſi tale corpus metaphyſicum non eſt reale, ſed ſolâ cogitatione confictum, non conſtituit tertium corpus, à duobus illis diſtinctum, vt ſubſtantia, quæ eſt imaginaria, & ens rationis non facit aliam categoriam à genere ſubſtantiæ diſtinctam, adeò vt verum

ſit

ſic dicere, ſunt duo ſubſtantiæ genera, vnum ſubſtantiæ realis, aliud verò ſubſtantiæ rationis. Deinceps, corpus, aut eſt intelligibile, & eſt mathematicum: aut ſenſibile, & eſt phyſicum; dicere autem, dari corpus abſtractum, non compactum ex materia, & forma, à motu, ac qualitatibus ſenſibilibus ſeiunctum, id veritatem non ſapit, quoniam verum corpus eſt reale, ex materia, & forma conflatum. Quod autem materia, & forma conſtat, mobile eſt, & ſenſibile. Nequit ergò corpus ſegregari ab eis accidentibus, & proprietatibus ſenſibilibus, ſaltèm radicaliter.

6. Dices, corpus metaphyſicum eſſe quidem reale, ex materia, & forma compoſitum, ſed conſiderari à Met. quatenùs naturæ ordine præit accidentia ſenſibilia, ab eiſque præciſum expenditur, ad ea tamen habens habitudinem, & propenſionem, tanquàm eorum ſubiectum. Verùm id minimè ſatisfacit, quandoquidem ex eo ſolùm arguitur diuerſus reſpectus, differenſque conſideratio eiuſdem corporis ſicut dixi in Log. *l. 2. q. 1. art. 4. &* 6. de natura communi in ſe, & vt eſt abſtracta, & comparata ad ſua inferiora: non autem vlla vera, & realis diſtinctio, & diuerſitas corporis, per quam tertium corpus à duobus prænarratis diſtinctum efficiatur. Ponitur autem corpus in categoria ſubſtantiæ, non quia eius conſideratio ad Metaphyſicam pertineat, ſed vt oſtendatur diſtinctio, & ordinatio rerum, quòd eſt Met. munus. Aut dici poteſt, Met. conſiderare corpus, non præcisè vt corpus, ſed vt ens, & penes eius prædicata communia, & tranſcendentia. Inſuper, illa trina diuiſio ſcientiæ ſpeculatiuæ in Mat. Met. & Phyſ. depromitur ex tribus obiectis ſpeculabilibus. Met. quippè verſatur circà ens vt ens. Mat. circa corpus quantitate affectum. Et Phyſ. circà corpus naturale: at ſi concedatur aliud corpus ab his duobus diſtinctum, aut dabitur 4. ſcientia ſpeculatiua, à dictis tribus diſtincta, aut Met. aget de corpore, quod tranſilit eius limites, & fines.

7. Dices dari corpus metaphyſicum, conſtans genere, & differentia, veluti eſt omne compoſitum metaphyſicum. Contrà, per Perer. & Rua. alleg. idem eſt corpus phyſicum compactum ex materia & forma, ac corpus metaphyſicum, ſolumque abſtractum à motu, qualitatibuſque ſenſibilibus, & in hoc differt à corpore phyſico. Multa autem componuntur ex genere, & differentia, quæ haud ſunt corpora, vt Angeli. Non præſtat ergò recurſus ad id, quod ex genere, & differentia conficitur, vt ſaluetur corpus metaphyſicum.

8. Aſſ. 1. ens mobile non eſt Phyſicæ obiectum proximum, & adæquatum. Ita Scot. 6. *Met. q.* 1. Probatur 1. ſubiectum ſcientiæ adæquatum, & proximum conſtituitur in eſſe, per ſuum genus proximum, & differentiam proximam, alioqui eius definitio foret vitioſa, vt poſt Ariſt. 6. *Top. loco* 27. *c.* 1. ſcribit Doct. 1. *poſt. q.* 24. Ens autem diſtat à mobili, latiuſque funditur ens, quàm mobile, cum ſit tranſcendens. Non ergò ens mobile eſt Phyſ. obiectum proximum, & adæquatum. 2. Mobile aut eſt differentia entis, aut modus eius, quoniam inter hæc non interponitur medium: mobile autem non extat differentia entis, quandoquidem, ens ſecundum Scot. non ſcinditur in differentias, ſecùs eſſet genus, quod communiter negatur. Quod ſi concedatur eſſe modum, cùm ad eam ſcientiam pertineat conſideratio entis, & modorum eius, atque Metaphyſica contempletur ens, Phyſica verò mobile; planè deducitur, Phyſicam eſſe partem Met. proindéque, non eſſe tres ſcientias ſpeculatiuas genere diſtinctas. 3. Mobile, vel eſt paſſio entis, vel eius eſſentia, & differentia intrinſeca, vel extrinſeca, accidentalis. Non 1. alioquin phyſica ſubalternaretur Metaphyſicæ, vt benè contrà Aquinatem arguit Ægidius. Nec 2. vt probatur per 2. rationem præadductam. Quod ſi præſtat dicere, mobile vſurpari pro radice, & principio interno motus, vt ſic ſumpſiſſe Thomiſ. aduerſus Scotiſt. obiiciunt memorati Recentes, quibus ſubſcribunt Complut *diſp.* 1. *q.* 1. Oppono, radicem, & principium intrinſecum motus non eſſe ens mobile, niſi dicant, omne ens eſſe mobile, quod falſum eſſe, ipſi admittunt. Nec 3. quia cum paſſio egrediatur à principiis eſſentialibus ſubiecti, reciprocatur cum ipſo ſubiecto, cuius eſt paſſio, ſicque datâ mobilitate, tanquàm paſſione entis, omne ens foret mobile, quod veritati, & Ariſt. pugnat: veritati quidem, nam Deus eſt ens, & immobile ens: Angelus quoque eſt ens, & ſecundum Ariſt. eſt ens immobile.

9. Aſſ. 2. nec corpus mobile decernitur Phyſicæ ſubiectum formale. Deducitur ex Doct. 6. *Met. q.* 1. probatur 1. nulla ſcientia probat ſuum ſubiectum à priori, ſed ipſum præſupponit, 1. *poſt* 1. Phyſica autem 1. *Cæli T.* 5 probat, & demonſtrat corpus mobile, hoc ſyllogiſmo. ***Quod habet principium internum motus, eſt mobile: ſed corpus naturale habet principium internum motus***, quod eſt natura 2. *phyſ. T.* 3. ***Ergo corpus naturale eſt mobile.*** 2. nullum ens per accidens eſt alicuius ſcientiæ obiectum, quia, 7. *Met.* 12. ens per accidens non eſt definibile: corpus autem mobile eſt ens per accidens; conflatur quippè ex corpore, quod eſt ſubſtantia, & mobilitate, quæ eſt accidens proprium, ſiue eius paſſio, quæ de corpore eſt demonſtrabilis, 1. *Cæli T.* 5. Ergo corpus mobile non extat obiectum Phyſ.

10. Dices, cum Iauello 4. *Met.* quod licet mobilitas ſit accidens, tamen gerit vicem differentiæ, veluti de diuiſibilitate quantitatis, & de primis qualitatibus elementorum, præſtat Ariſt. alibi à nobis cit. Verum nihil iuuat hoc reſponſum contrà noſtrum aſſertum. Nam hoc modo, non mobilitas, ſed ratio illa, cuius locum tenet mobilitas extat differẽtia formalis, & eſſentialis obiecti Phyſicæ. Vndè ſic argumentor. Ea eſt ratio formalis obiectiua Phyſicæ, quæ formaliter, & eſſentialiter conſtituit obiectum Phyſicæ, & diſtinguit ipſum à quouis alio obiecto ſcibili, vt liquet ex dictis in Log. *loco cit. not.* 1. Mobilitas autem non eſt huiuſmodi, cum ſit paſſio corporis, vt non inficiatur Iauel. alleg. Igitur, adinuenienda eſt alia ratio formalis obiectiua, aliudque formale obiectum Phyſ. *in* 4. *art. huius q.* nominandum, & ſtabiliendum.

11. Opp. 1. contrà 1. aſſ. Ariſt. 6. *Met. t.* & 11. *eiuſdem operis* 3. ſcribit, Philoſophiam naturalem occupari circà ens mobile. Idem præmonuit, 1. 2. & 6. *Phyſ.* necnon 1. *Cæli* 1. Nec id videtur incongruum: quemadmodum enim prima Philoſophia verſatur circà ens, vt ens: ſic ſecunda Philoſophia penès ens mobile curã ſuam impendit. Quod idem Stagirita 6. *Met. T.* 3. ſignificauit, inquiens, ***ſi nulla foret ſubſtantia abſtracta, Phyſica eſſet prima Philoſophia.*** Igitur, ſi inter vtramque doctrinam propter ſubſtantias ſeparatas adeſt diſcrimen, non ineptè infertur, ambas conſiderare ens, & quidem Metaphyſica ens vt ſic, & Phyſica ens mobile. Conf. ex 3. *phyſ. T.* 6. motus definitur, ***Actus entis in potentia,*** non verò actus corporis mobilis. Et *ibid. in explicatione prællata definitionis*, datur exemplum de generatione, & corruptione, quarum ſubiectum extat materia prima, quæ quidem eſt ens, non autem corpus. Igitur, ens mobile ſtabilitur Phyſicæ totale obiectum. Reſp. præterquamquod notauit Fuente, *vbi ſupra, in fine art.* 1. nulla præfatarum authoritatum expreſſè reperitur in verſione Perionij; datis, & admiſſis iis teſtimoniis, Ariſt. paulo poſt ſeipſum explicare; ſubdit enim, Phyſicam ſpeculari ſubſtantiam naturalem, vt præter Scot. aduertunt Conimb. *vbi ſuprà in calce* 1. *art.* Et anteà inſinuauit idem

 Stagir.

Stagir. 1. *Cæli* 1. *&* 2. *phyſ.* 12. *aliiſqué locis* , quæ ſi recte ponderentur , magis nobis quàm Aduerſariis ſuffragantur. Ad aliud quod ſubiicitur, dico, amotâ tractatione à Met. de ſubſtantiis abſtractis , prima primitate dignitatis foret Phyſica , quia poſt ſubſtantias abſtractas , & ſpirituales , primum locum tenet ſubſtantia corporea, & materialis, vt conſtat ex ſyllabis rerum omnium adductis *in Log. l.* 2. *&* 3. Proindéque , data hypotheſi , cæteris omnibus diſciplinis, Phyſica prælucerет. Idque ex inſtituo probaui *in præcante q. a.* 4 Rurſus, ordine naturæ quoque Phyſica præïret reliquas philoſophiæ partes, quoniam ſublatis tranſcendentibus, & abſtractionibus, *à materia* indubiè primò nobis occurrit ſubſtantia corporea, & materialis, in cuius agnitione incumbit Phyſica; ſicque verum eſſet aſſertum Ariſt. demptis ſubſtantiis à materia ſeiunctis , Phyſica foret prima Philoſophia , quam ſic extitiſſe apud vetuſtiores Philoſophos , teſtantur Conimb. cit. *a.* 3. *ad* 2. non diſtinguentes Phyſicam à Met. Ad conf. patet *ex* 2. *not.* ſumitur quippè in definitione motus ens mobile pro compoſito ex materia, & forma , quod eſt corpus naturale. Ad aliud , de generatione , & corruptione , de quibus exempla adducit Ariſt. dico , in hiſce accidere motum. Nam in generatione proceditur ab imperfecto ad perfectum: & in corruptione; à perfecto, ad imperfectum. Quamuis autem materia ſit quoquo modo mobilis, quia tamen eſt pars corporis naturalis , & mobilis vt quo, reducitur ad ipſum corpus naturale , quod eſt totum , & mobile vt quod.

12. Opp. 2. quod eſt ſubiectum primum & adæquatum primæ paſſionis Phyſicæ , eſt ſubiectum primum , & adæquatum philoſophiæ naturalis: ſed ens mobile eſt huiuſmodi, ergò ens mobile conſtituitur obiectum totale, & adæquatum Phyſicæ. ma. eſt nota , inducique poteſt in cunctis ſcientiarum obiectis formalibus , proximis , & immediatis. min. oſtenditur. Prima paſſio phyſica eſt mobilitas , quæ aut eſt ſubiectiua , aut terminatiua totalis ſubſtantialis , quæ compoſito ſubſtantiali adaptatur , aut partialis ſubſtantialis, quæ materiæ, & formæ accommodatur , cum ſint naturæ , natura autem 2. *phyſ.T* 3. *eſt principium internum motus & quietis* : atque conſpicuè cernitur in anima rationali , quæ à corpore ſeiuncta cietur. Aut totalis accidentalis. Totum quippè accidentale eſt tranſmutabile. Fit enim ex priuatione formæ accidentalis , proptereà Philoſophus 1. *Phyſ.* 17. agit in vniuerſum de principiis rerum naturalium , comprehendentibus generationem tam ſubſtantialem , quàm accidentalem, præſertim quia accidentia ſunt per ſe mobilia , vt patet de accidentibus ſacroſanctæ Euchariſtiæ , quæ à ſuis ſubiectis ſeparata mouentur. Vndè Ariſt. totum id , quod adduxi ſignificans, 3. *phyſ.* 6. *&* 9. ens ſtatuit ſubiectum motus adæquatum, ſubiicitque 1. *Cæli* 1. ſcientiam naturalem ſpeculari corpora, magnitudines , eorumque affectus. Iterum. 4. *Met.* 1. legitur, quaſlibet ſcientias particulares, ſibi abſcindere partem entis, eamque meditari. Ex his & conſimilibus congeſtis à Caiet aliiſque eius aſſeclis, concludi videtur , ens mobile eſſe totale Phyſicæ obiectum. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico , materiam, & formam eſſe mobilia , vt quo , redigique ad corpus naturale , quod eſt mobile vt quod , veluti partes ad totum reuocantur. Licet autem anima , vel alia pars ſeiungi queat à corpore , tamen ſiue ſemper coniuncta cum corpore , ſiue ab eo abiuncta , ſit mobilia, ſemper ordinem , & dependentiam ſiue inclinationem ad ipſum præſefert, proindeque ad totum reducetur , vt integrum , & perfectum. Accidentia verò quoque referuntur ad corpus naturale , tanquam eorum ſubiectum adæquatum , ad quod ordinantur authore Scot. 4. *d* 12. *q.* 2. *§. Ad quaſtionem.* Non igitur Ariſt. recte poterat dicere, Phyſ. ſubiectum adæquatum, ſubſtantiam materialem præſcindentem à materia, forma & compoſito: nec compoſitum abſtrahens à toto ſubſtantiali , & accidentali , vt noſtri duo nuperi cit. gratis dant Auerſæ , & Caiet. *ab eiſdem alleg.* quia ſcientia eſt vnius generis ſubiecti, 1. *poſt.* 33. quod eſt totum, non autem quid à toto , partibuſque præſcindens. Immò præter Met. quæ tranſcendentia proſpicit, cæteræ ſcientiæ ſubiectum aliquod genericum ſortiuntur , vt de ſpeculatiuis liquet ; ex earum obiectorum diſtributione habita 6. *Met. c.* 1. cauſa eſt, quia ſubiectum cuiuſcumque ſcientiæ continet potentialiter , ſiue virtualiter omnes veritates ſcibiles de ipſo demonſtrabiles , *ex* 2. *q. prol.* Quod procul dubio eſt totum , & perfectum : non verò imperfectum, partiale, & incompletum. Vndè à Scotiſ. *librorum de anima* , ſubiectum totale , & adæquatum , non anima , ſed corpus animatum ſtatuitur, quod eſt totum perfectum. Pariter in Logica non enunciatio, nec enthymema, ſed ſyllogiſmus qui eſt totum ab eiſdem , dictæ Logicæ ſubiectum proximum decernitur. Teſtimonia verò Philoſophi ab illis ſubiuncta , iam fermè fuere explicita *in* 2. *not.* Præfatus quippè Philoſophus accipit plerumque ens mobile pro corpore naturali, ac vtrumquè confundit , vt præ aliis obſeruant Conimb cit. *ex.* 1. *Cæli* 1. *&* 3. *eiuſdem operis T.* 1. *ac* 10. *Met.* 1. nec non 11. *eiuſdem voluminis capite etiam* 1. Quem ſequitur Auer. 4. *Met. com.* 2. *& l.* 12. *com.* 5.

13. Opp. 3. contrà 2. *aſſ. Scot. q.* 3. *&* 33. *vniuerſ. §. quantum ad* 1. Et 1. *poſt. q.* 47. *§. ad* 1. *argumentum.* expreſsè ſcribit, corpus mobile eſſe ſubiectum Phyſicæ. Ergò in ſubtilium ſchola non eſt inueſtigandum aliud ſubiectum Phyſicæ, à corpore mobili diſſimm. Reſp. cum Anglico, *in expoſitione eius loci*, Scotum loqui non in propria, ſed in aliorum ſententia, vt præſtare Ariſtotelem *c. de quantitate.* Notant eius Expoſitores. Præſertim quia Doctor affert illud, gratia exempli. In dandis autem exemplis, non eſt nimis curandum, *ex.* 1. *Prio.* Subnectit Veglia *veſt.* 6. *c.* 9. *l.* 1. *ante n.* 40. In exemplis non eſt veritas, ſed ſola manifeſtatio veritatis perquiritur vel dici poteſt, Doct. eſſe interpretandum circumloquutiuè , ſumendo mobile pro corpore naturali, hoc eſt, proprietatem, pro ſubiecto eius , quod fecit Ariſt. 5. *Met. c. de quanto.* Definiens quantum, per diuiſibilitatem, quæ eſt eius prima paſſio. Huic congruit , quod ſubiicit Scot. 1. *Met. q.* 9. vbi adducens illud Ariſt. *Phyſica conſiderat mobilia , in quantum mobilia* , occurrit illud dixiſſe Philoſophum, tùm quia motus eſt magis notus, tùm etiam quia deſignat conuertibilitatem , & reciprocabilitatem paſſionis cum ſubiecto , vt mox dicebam.

Articvlvs II.

An corpus generabile, & corruptibile ſit totale Phyſicæ obiectum.

14. NOnnulli, quorum ſuppreſſo nomine meminit Faber *Theor.* 20. *c.* 1. & reiicit *ibid. c.* 3. Et inter eos, à geminis Scotiſ. *in initio q. proœm.* referuntur Galen. 1. *de elementis ſimpl.* 1. *Phyſ.* & Raguſeus *diſp.* 1. Perip. arbitrantur, corpus generabile, & corruptibile eſſe obiectum Phyſicæ. A quibus non multum diſcrepant illi, qui cit. à Fuent. *diſſ.* 1. *art.* 1. *num.* 4. autumant , eiuſdem ſcientiæ obiectum eſſe ſubſtantiam ſenſibilem; omne quippè ſenſibile ſublunare, ortui , & interitui eſt obnoxium : atque ita generabile , & corruptibile , cum ſenſibili per ſe,

aut

aut per accidens coïncidere videatur. Oppoſitum autem tuentur Faber, Fuentes præall. cæteriqoe Philoſophi negantes, tam corpus generabile, & corruptibile, quàm corpus ſenſibile, eſſe naturalis Philoſophiæ obiectum.

15. Not. quod licet ad libitum cuiuſcumque Authoris ſit, ab hoc, aut illo obiecto partiali, aut totali tractationem exordiri: hocque aut illud obiectum explorare, & excutere: nihilominus ad eius arbitrium non eſſe ſcientiis aſſignare obiecta, eiſque formalem ac eſſentialem rationem præbere, & conſtituere, vt velle videntur indioiſi Scotiſ. cit. *a.* 1. & apertè *diſp.* 12. *Log. q.* 3. *a.* 1. Ad ſectionem namque rerum, ſecantur ſcientiæ. 3. *anima T.* 48. Ab eiſqoe ſuam vnitatem decerpunt, 1. *poſt.* 32. Ac ab eiſdem ſpecificantur, vt patet, *ibid. Vna ſcientia eſt vnius generis ſubiecti.* Atque penès tria obiecta formalia ſpeculabilia habentur tres ſcientiæ ſpeculatiuæ genere diſtinctæ, 6. *Met.* 1. cauſa eſt, quia cum ſcientiæ ab obiectis ſuis formalibus ſuam depromant entitatem, planè deducitur ab eiſdem obiectis, ipſaſmet ſuam vnitatem & diſtinctionem deſumere. Denuò, obiecta formalia ſi ſint generica potentialiter, ſi verò ſpecifica extiterint, virtualiter continent veritates ſcibiles, de eiſdem demonſtrabiles, vt ſuprà perhibui. Iterùm demonſtrationes, quarum effectus ſunt ſcientiæ, penès diuerſa obiecta, de quibus paſſiones ſcibiles demonſtrantur, diſcriminantor. Deinceps eſſe ſcibile dependet ab eſſe rei, & quæuis notitia ab obiecto cuius eſt notitia partialiter cauſatur. Nec me fugit, quoſdam ex vetuſtis, & Recentibus nominatim Antonium Mirand. 13. *de euerſione ſingularis cert.* vnam ſcientiam de omnibus rebus conſtantes, eamque in partiales diuidentes. Verùm ad tollendam rerum confuſionem & inducendam earum diſtinctionem conſultò Ariſt. & ferè omnes poſteriores Philoſophi, iuxta obiectorum formalium diſtinctionem, ſcientiarum diſcretionem maximè inuexerunt. Et qui ad obiectorum diſtinctionem, ſcientias non diſtinguebant, antè Ariſt. ad plenam, & perfectam rerum notitiam non peruenerunt, potioſque balbutire, quàm aptè philoſophari videbantur, 1. *Met.* 6. Denique, alius eſt finis ſcientiæ, alius verò ſcientis, vt tetigi *in Log. ad finem lib.* 1. Locus autem Scot. à noſtris nuperis adductus, eis non patrocinatur, tum quia eſt extrà, & in additione, & ſub dubio relictus, vt fatentur dicti Authores; tùm etiam quia totum quod prænotaui, reperitur in Scot. *quæſt.* 3. *prol.* aliiſque eiuſdem Doct. ſcriptis. Nec in hoc, & reliquis, quæ fidei non repugnant, Scotus, ab Ariſt. voluit declinare.

16. Aſſ. 1. ſubſtantia ſenſibilis non eſt obiectum Phyſiologiæ. Colligitur ex Scot. 6. *Met. q.* 1. Probatur 1. ſcientiæ obiectum eſt vnum per ſe, veluti ipſa ſcientia vtique eſt vnum per ſe, dependenter ab obiecto, à quo gignitur, & à demonſtratione, cuius eſt effectus. 1. *poſt. T.* 5. ſubſtantia autem ſenſibilis non eſt vnum per ſe, cum ſenſibilitas ſit accidens, atque ex accidente, & ſubiecto fiat vnum per accidens, 6. *Met. T.* 4. Tum quia, 7. *Met. T.* 12. non habet definitionem: tùm etiam quia, aduertente Bonet. 1. *Met. cap.* 3. non eſt ens neceſſarium, eum eorum vnio extet contingens. Non aptè ergò obiectum Phyſicæ decernitur ſubſtantia ſenſibilis. 2. accidentia ſunt per ſe ſenſibilia, 2. *anime. T.* 65. ſubſtantia verò dicitur per accidens, & remotè ſenſibilis. Huc quoque pertinent, quæ dixi *ſuprà, in ant. art.* videlicet, ſubſtantiam materialem præcisè ſumptam, quatenus abſtrahit à materia, & forma, & compoſito locari non poſſe huius ſcientiæ obiectum formale: quandoquidem, ſubſtantia incompleta, & partialis, ad completam, & totalem redigitur. Itaque, cum ſubſtantia ſenſibilis, de præfatis ſubſtantiis perhibeatur, ſequitur incunctanter, ipſam non eſſe huius diſciplinæ obiectum.

17 Aſſ. 2. corpus generabile, & corruptibile haud extat Phyſicæ obiectom adæquatum. Deducitur ex Doct. *paſſu præalleg.* & probatur 1. ex Ariſt. qui 2. *phyſ. T.* 71. ſcribit, quæ mota mouent, ſiue corruptibilia ſiue incorruptibilia, cuiuſmodi eſt cœlum, pertinere ad Phyſ. Iterùm 1. *Celo* 1. & 1. *Meteor.* 1. ſubdit, omnia natura conſtantia, & mobilia eſſe Phyſicæ conſiderationis. Rurſus, 5. *Met.* 7. & 8. *eiuſdem operis*, inter ſubſtantias ſenſibiles; & corpora naturalia recenſet cælum, quod eſt perpetuum, & incorruptibile. 2. omne corpus mobile ſpectat ad Phyſicam, quia mobilitas propriè capta eſt paſſio corporis mobilis; habet enim corpus naturam, quæ eſt *principium motus, & quietis.* Cum ergò cœlum habeat naturam, 1. *Celi.* 5. clarè infertur, ipſum Cœlum ſpectare ad Phyſ. Idque indicans Philoſophus, ſtatim poſt octo lib. phyſ. adiicit libros de cælo. 3. ea ſcientia, quæ agit de genere, vtique de eius ſpeciebus diſſerit, quia genus potentialiter continet ſuas ſpecies. Phyſ. autem tractat de corpore naturali genericè ſumpto, cuius ſpecies ſunt corpora cæleſtia, & ſublunaria, vt aduerti *in præfatione huius operis.* Addo, quod niſi cœlum caderet ſub Phyſ. obiectum, inſufficiens foret trimembris ſcientiæ ſpeculatiuæ diuiſio, 6. *Met.* 1. Quartò quippè, ſcientia ſpeculatiua danda eſſet, quæ de cæleſtibus orbibus diſceptaret, quod Philoſophorum torrenti opponitur. Deinceps, ratio formalis obiecti Phyſ. nequit eſſe corruptibilitas, & generabilitas, ſed potiùs paſſio corporis ſublunaris. Hinc Ariſt. agens de ſcientiæ ſubiecto in vniuerſum, negat eſſe ens corruptibile. Cuius cauſam affert Bonet. 1. *Met.* 3. §. *Quinta.* quia corrupto ſubiecto, corrumpitur ſcientia eius ſubiecti, cum ab eomet ſubiecto, ſcientia conſequenter dependeat.

18. Opp. 1. contrà. 1. aſſ. Ariſt. 12. *Metaphyſica ſum.* 1. *capite* 2. partitur ſubſtantiam ſenſibilem, in temporariam, & æternam, vultque Phyſicam in vtriuſque contemplatione incumbere. Ratio eſſe poteſt, quia ſubſtantia ſenſibilis mouet intellectum noſtrum ad ſui conſiderationem, ergò ſubſtantia ſenſibilis ſtatui debet obiectum Phyſicæ. Reſp. præfatam ſubſtantiæ diuiſionem non eſſe generis in ſpecies, ſed accidentis in ſubiecta. Senſibilitas enim per ſe conuenit accidenti; per accidens verò ſubſtantiæ materiali. 2. *anima*, 65. Itaque cum ſenſibilitas nequeat eſſe ratio formalis ſubſtantiæ ſenſibilis, conſequenter ipſa ſubſtantia ſenſibilis non valet eſſe obiectum Phyſicæ. Hoc quoque ſtabiliunt quæ dixi *in ſuperiori artic.* reſpondens ad 2. oppoſitionem.

19. Opp. 2. contrà 2. aſſ. cuius principia, & paſſiones tractantur in 8. *Libris Phyſ.* decernendom eſt Phyſicæ obiectum, quia ea tanquam communia adaptantur reliquis, quæ in ipſa Phyſ. conſiderantur: principia autem, & affectiones corporis generabilis, & corruptibilis, in dicto opere traduntur, vt liquet 1. *Phyſ. T.* 56. *& indè*, vbi agitur de materia, forma, & priuatione, quæ haud conuenire Cælo, patet, cum ſit incorruptibile. Eò magis, quia Ariſt. putat Cælum eſſe corpus ſimplex à materia immune, notante Scot. 2. *d.* 14. *q.* 1. Idque oſtendetur, *in lib. de Cælo*, concendo ma: ad min. dico, quod licet aſſignentur huiuſmodi principia, & paſſiones *in præfato opere*; nihilominus, non ſequitur, totam Phyſicam occupari in corpore generabili, & corruptibili, ſed in corpore naturali abſtrahente à corruptibili, & incorruptibili, vt apertè ediſſerit Philoſophus 2. Phyſ. *T.* 71. Id ipſum ſignificat 1. *Cæli*,

T. 5. Et exponunt Cnoimb. 1. *phyſ. capite* 5.*quæſt.* 1.*a.* 4.

20. Inſtabis, in ſenteotia Ariſt. cælum non eſt compoſitum ex materia, & forma, vt *ſuprà* cum Scoto retigi. Nec gaudet principio interoo motus, cum ab extrinſeco, ſeu ab intelligentia moueatur. Dico quidem, per Ariſt. cælum eſſe corpus ſimplex: verumtamen, ſecundum Theologos, cælum conflatum eſſe ex materia, & forma: eſſeque proximè incorruptibile, non verò remotè, propterea quod, oon datur aliud agens oaturale, quod valeat vincere eius virtutem, ac introducere aliam formam diſtioctam ab ea quâ fruitur, docente Scot. 2. *diſt.* 14.*quæſt.* 1.*&* 4. *d.* 49.*quæſt.* 6. §. *Hic duo ſunt ſub B.* Habet autem cælum, priocipium ioternum motus, de quo ſuo loco.

21. Opp. 3. ſubiectum ſcientiæ debet eſſe vniuocum, cùm ſit genericum, aut ſpecificum, ex dictis *ſuprà*: corpus autem, quatenùs comprehendit corpora cæleſtia, & ſuhlunaria, oon eſt vniuocum. Etenim, 10. *Met. ad finem*, corruptibile, & incorruptibile differunt, pluſquam genere: cum ergò cælum ſit iocorruptibile, & ſublunaria corruptibilia, planè ſequitur, Phyſicam laborem ſuum impendere in ſolo corpore ſublunari, quod eſt generabile, & corruptibile. Concedo ma. Nego mio. Ad teſtimonium Ariſt. dico, ipſum eſſe interpretandum de genere Phyſico, quod eſt materia, non autem de genere iogico, aut metaphyſico. Vel dicico, ipſummet Philoſophum loqui de genere proximo, non verò de genere remoto, perhibeote Scot. 4. *d.* 6. *quæſt.* 11. §. *Ad quæſt. propè medium.* Hucque declarari poteſt de lapide, & homine, qui licet diſcriminentur io genere proximo; tamen conueniunt in genere remoto, putà in communi ratione corporis, & ſubſtantiæ categoricæ.

Articvlvs III.

An ens finitum ſit Phyſicæ obiectum.

22. Tripartitos cerno Scotiſ. *in hoc art.* Quidam enim vt Bonet. 1. *Phyſ. cap.* 1. §. *perſcrutandum.* Et Tatar. *ibid. quæſt. vn. ſcibili.* 4. quibus ſaltem verbis conſentire videtur Tol. *eo loci quæſt.* 1. arbitrantur, ſubiectum adæquatum totius Philoſophiæ naturalis, in ſe inſpectæ, & io tota ſua latitudine, eſſe ens finitum naturale, generatim captum. Alij, inter quos numerantur Canonicus 1. *Phyſ. quæſt.* 1. & Trumb. 6. *Met. quæſt.* 1. quibus adhærent gemini Scotiſ. *quæſt. proœm. a.* 2. Phyſicæ in ſe conſideratæ totale ſubiectum ſtatuunt, ſubſtantiam finitam naturalem. Cæteri verò, nominatim Faber *Theor.* 20. *cap.* 1. Fuen. *quæſt.* 1. *proœm. a.* 2. inficiantur, tam ens finitum naturale, quàm ſubſtantiam finitam naturalem, Phyſicæ in ſe aut quouis alio modo inſpectatæ, eſſe adæquatum, & proximum ſubiectum. Reuocanda eſt in memoriam trina ſpeculatiuarum ſcientiarum diſtributio, miniſterio ſenſus partarum, tradita 6. *Met.* 1. & à me explicita in Logica *lib.* 5.*quæſt.* 4. *a.* 6. Præterea, ſicut admittitur vna ſcientia ſpeculatiua de ſubſtantia corporea: ita concedenda eſt altera ſcientia ſpeculatiua de ſubſtantia incorporea. Verùm quoniam propria prædicata, & paſſiones ſubſtantiæ incorporeæ per ſenſum non ſunt à nobis ſcibiles, & demonſtrabiles: & quæ de tali ſubſtantia oouimus, ſunt prædicata communia, & tranſcendentia: idcircò, de eamet ſubſtantia non habemus aliam ſcientiam à Metaphyſica diſtinctam. Metaphyſica quippè tanquàm doctrina vniuerſalis, & communis contemplatur prædicata communia, & vniuerſalia vtriuſque ſubſtantiæ, & cuiuſcumque alterius. Iterum obſerua, tam naturam quam habens naturam, eſſe ſubſtantiam 2. *Phyſ. T.* 4. non quidem incorpoream, quam Phyſica non curat, ſed corpoream, & materialem, quam ipſa Phyſica meditatur, 1. *Cæli* 1. & 1. *de partibus animalium* 1. *aliiſque locis*, quæ accumulat Veglia *veſt.* 6. *cap.* 1. *& indè.* Inſuper, idem ſub diuerſis formalib. rationibus, tractari à diuerſis ſcieotiis, poſt Ariſt. 2. *Phyſ.* 18. notat Orbel. cit. *in fine*, vt Phyſica perpendit quantitatem, tanquam corporis naturalis affectionem, Met. præcisè, quatenùs eſt quantitas, & Met. vt eſt ens.

23. Aſſ. 1. ens finitum, & limitatum, non eſt obiectum Phyſicæ. Elicitur ex Scot. 6. *Met. quæſt.* 1. Et conſonat Ariſtoteli, locis proximè alleg. Probatur 1. Phyſica non verſatur, in inſpectione entis finiti, cùm ſit muneris Met. vt patet 5. *Met. T.* 14. vbi Ariſt. diuidit ens finitum in decem categorias, quæ etiam per Bonet. cit. à Phyſica tanquàm eius obiectum non conſiderantur. Si ergo Met. expendit decem prædicamenta, in quæ tanquam in decem modos, ens finitum diſtribuitur, profectò ens quoque finitum, ipſa Met. perluſtrat, cum eiuſdem ſcientiæ ſit, veſtigare membra diuidentia, eiuſque diuiſum. Vndè, idem Bonet. fatetur, ſe attuliſſe, 9. *Met. cap.* 2. partitionem entis in infinitum, & finitum. Secundò ex obiectorum diſtinctione, ſcientiarum diuiſionem depromi, tanquàm commune effatum recipit, & defendit idem Booet. *ibid.* Finitum autem, & infinitum ſunt modi entis, vt monſtrabo *in Met.* Non igitur ens finitum decernitur Phyſicæ obiectum, alioqui duplex ſtatuetur tantum ſcientia, vna de infinito, & altera de finito, cum tamen ipſe Bonet. admittat Met. vt ſcientiam à cæteris diſtinctam, cuius curæ eſſe vult, ſpeculari ens, quod vocat primam naturam originis, & primam intelligentiam, quam nominat primam naturam perfectionis, quæ eſt Deus infinitus. Si enim de ſecundà natura conſtituitur vna ſcientia, procul dubio de prima natura ſancienda eſt altera ſcientia. Ampliùs, ens finitum comprehendit accidens, quod nullius ſcientiæ eſſe obiectum, præ aliis notat Orbel. præcit. Huc pariter pertinent, quæ adduxi, *in* 1. *art. huius quæſt.* ad repellendum ens mobile ab obiecto Phyſ.

24. Aſſ. 2. ſubſtantia finita naturalis haud eſt obiectum Phyſicæ proximum, & adæquatum. Sequitur ex dictis Doct. cit. & ſuadetur. 1. de ſubiectu præſupponitur an ſit & quid ſit, deque ipſo demonſtrantur paſſiones ſcibiles, 1. *poſt.* 1. de ſubſtantia autem finita in Phyſica non præſupponitur an ſit, & quid ſit. Nulla quippè in parte Phyſicæ definitur ſubſtantia finita naturalis, nec affectiones eius demonſtrantur, vt liquet percurrenti omnes libros Phyſicæ. Igitur ſubſtantia finita naturalis haud ſtabilitur Phyſicæ obiectum.

25. Dices, hoc argumentum probare tantùm de obiecto Phyſicæ ab Ariſt. traditæ: non autem de obiecto eius in tota ſua amplitudine captæ, vt loquuntur prænominati Scotiſ. Verùm hæc reſponſio non videtur eſſe vllius ponderis. Nam, præterquamquod dicti Authores faciunt Ariſtotelem mancum, & diminutum in ſtabiliendo obiecto Phyſicæ: ſubiectum cuiuſcumque ſcientiæ, cùm præcedat ſcientiam, eiuſque Authorem, ad arbitrium, placitumque eiuſdem, non conſtituitur, vt ponderaui, & confirmaui, *in præeunte articulo* præſertim quia reſpectus Authoris ſcientiæ eſt prorſus extrinſecus, tam ipſi ſcientiæ, quàm eiuſdem obiecto. Eò vel maximè omnes ferè Philoſophi fatentur Ariſt. completam, omnibuſque numeris abſolutam tradidiſſe Phyſicam, vt conſtat ex eius par-

tium

tium enumeratione, in initio huius operis breuiter aſſignata.

Excogitare autem, aliam Phyſicam ampliorem, obiectumque eius latius, nec vlla authoritas, nec ratio alicuius momenti affertur ad id ſuadendum, vt patebit, ex ſolutione oppoſitionum infrà adducendarum. Licet autem in Log. hac diſtinctione vtamur, in ſtabiliendo Logicæ obiecto: attamen ibi ſufficiens iacitur fundamentum, & ratio ſatis firma redditur, ad eam diſtinctionem non improbandam. 2. vulgatum, & receptum ab omnibus extat diſcrimen inter Phyſ. & Met. hauſtum à Philoſopho paſſim in ſuis ſcriptis, nuncupatim 2. *Phyſ.* 18. & 6. *Met.* 2. & 1. *de partib. animalium*, 1. cuius ſunt hæc verba. *Rem à materia abſtractam nulla poteſt ſcientia naturalis contemplari, cum natura rei alicuius gratia faciat omnia. Rebus autem abſtractis abiunctum eſt id, quod ſub hoc vnius gratia verbo intelligimus.* Deindè 12. *Met. cap.* 1. idem Philoſophus agit de ſubſtantia finita, & infinita, vt aduertit Doct. *ad finem quol.* 7. Non ergò Phyſicæ obiectum ſancitur ſubſtantia finita naturalis, ſecùs Phyſ. à Met. non differret. Denuò, Ariſt. 6. *Met. poſſu recenſito*, diſtinctionem ſcientiarum ſpeculatiuarum inter quas memoratur Phyſ. non decerpit ex finitate, aut infinitate ſubſtantiæ, vt ibi intueri licet, & ego expreſſi in Log. *loco prælato*. 3. data illa opinione, Angeli caderent, ſub Phyſicæ obiecto, cum ſint ſubſtantiæ finitæ, & concedunt præfati Doctores: at non comprehenduntur ſub Phyſicæ obiecto, nec ipſa Phyſica eorum proprias paſſiones demonſtrat ſenſibus quippè non ſubiiciuntur, materiæ, formæque expertes: potiuſque alia ſcientia de eis foret aſſignanda, quàm eos ſub Phyſica claudere. Addo, locum eorumdem eſſe definitiuum à circumſcriptiuo diſſitum, vt vigilanter obſeruat Veglia *veſt.6. l.* 2. *c.* 5. *num.*93. Et 1. *Cæli T.* 100. dicuntur non eſſe in loco. Pariterque, motus eorum eſſe alterius rationis, vt dubitatiuè inquit Tatar. & aſſertiuè tenent alij ſcholaſtici. Ideò, non ſunt Phyſicæ conſiderationis.

26. Dices cum Tromb. & indiuiſis Scotiſt. cit *4.* 2. motum Angelorum. etſi ſubiectiuè ſit ſpiritualis, tamen ratione ſpatij, & rerum, circà quas efficitur, eſt extenſus, & materialis, proindeque penès hunc reſpectum, ad Phyſ. ſpectat. Verum, hæc reſponſio, ſubſtantiam Angeli quæ eſt finita, ab obiecto Phyſicæ tollit, motum verò eius ſub eiuſdem obiecto includit, ſicque perperam ſtabilitur ſubſtantia finita huius ſcientiæ obiectum, ſed potiùs ens mobile, quod dicti Doct. nobiſcum reſpuunt. Et ſi motus Angeli continetur ſub huius obiecto propter ſpatium materiale, & extenſum, vtique intellectio eiuſdem de re quanta, & materiali, obiectiuè, & terminatiuè ad Phyſ. pertinet, cum vtrobique, æqua ſit ratio. Iterùm, ſi motus fieret in inſtanti, quem eſſe poſſibilem non inficiatur Doct. 2. *d.* 2. *q.* 11. Itidemque, ſi Deus deſtrueret ſpatium illud poſitiuum, & materiale, nihil certè foret, ratione cuius motus perhiberetur materialis, ac extenſus. Demùm etiam motus, quo Deus mouet materialia, & corporea reſpiceretur à Phyſ. Atqueadeò, nedum finita, ſed etiam infinita ſubſtantia eſſet ſubiectum Phyſ. quod nemo opponentium audet dicere, quodue eſſe apertè falſum omnes conſpiciunt.

27. Opp. 1. contrà 1. aſſ. ſcientiarum diſtinctio ex obiectorum diſtinctione depromitur, 1. *poſt. T.* 43. obiectum autem Met. eſt ens 4. *Met.* 1. Ergo, obiectum Phyſicæ, quæ, illam immediatè ſubſequitur, eſt ens finitum. Conſ. nedùm ſubſtantia finita eſt mobilis, verumetiam accidens, vt patet, in Euch. Igitur, obiectum Phyſicæ adæquatum comprehendit tam ſubſtantiam finitam, quàm accidens, quod eſt ens finitum. Reſp. non à finitate aut infinitate entis, quæ ſunt modi eius ad Met. ſpectantes, Phyſica, aliæque ſcientiæ ſortiuntur obiecta ſpecificatiua, & diſtinctiua, ſed à ſubſtantia penès ſuas rationes formales. Accidens autem vllius ſcientiæ non eſt ſubiectum, vt inter alios notat Orbel. præcit. *ex* 6. *Met. T.* 5. Quia nequit eſſe primum, & vltimatum ſubiectum paſſionum demonſtrabilium; ordinatur quippè ad ſubſtantiam, à qua producitur, & in eſſe dependit. Ideò eius ens perhibetur, 1. *Eth. cap.* 6. Quare, ad conſ. dico, accidens non à ſe, ſed dependenter à ſubſtantia, eſſe mobile, & cum referatur ad ſubſtantiam, in qua ſubiectatur, propterea ſub ſubſtantia continetur; atque ita, non eſt aſſignandum pro obiecto Phyſicæ quid communius, latiuſque ſubſtantia corporea, & corpore naturali.

28. Opp. 2. in quo adæquatè ſubiectatur mobilitas, quæ eſt prima paſſio ſubſtantiæ naturalis, ſanciendum eſt obiectum totale Phyſicæ in tota ſua latitudine: ſubſtantia autem finita, quæ comprehendit ſubſtantiam incorpoream, putà Angelum, qui eſt mobilis, & ſubſtantiam corpoream, vt totum Phyſicum, eſt primum, & adæquatum ſubiectum mobilitatis; ergò totale, & adæquatum obiectum Phyſicæ eſt ſubſtantia finita. Conſ. Ariſt. ſecernit à Phyſica ſubſtantias abſtractas, propterea quod cenſet eas eſſe immobiles, & immutabiles, 1. *Cæli T.* 100. Et 12 *Met. T.* 5. ſi ergò ſciret eſſe mobiles, vt verè mobiles eſſe oſtendit Doct. 2. *d.*2. *quæſt.* 9. indubiè eas in Phyſicæ obiecto includeret. Reſp. per diſtinctionem ma. de mobilitate ſenſibili, & materiali, quæ à compoſito Phyſico prodit, in eoque potiſſimùm ſubiectatur, concedo: de mobilitate inſenſibili, & ſpirituali, non quidem ex parte ſpatij pertranſeundi, ſed ex parte mobilis, nego. Ad diſtinctionem ma. diſtinguo min. vt enim apertè tradit Stagirita 12. *Met. cap.* 2. *ad. T.* 6. ſubſtantia ſenſibilis, eiuſque motus, ad naturalem Philoſophiam attinent; ſubſtantia verò inſenſibilis, & à materia ſeparabilis ad Met. Mobilitas quippè huius eſt alterius rationis, à mobilitate illius, vt ſignificat Tatar. cit. cum Doct. 2. *d.* 2. *quæſt.* 6. §. *Ad propoſitum. O.*

29. Inſtabis, anima rationalis alteratur in corpore, in eoque mouetur, recipitque talem motum, qui etiam pertinet ad Phyſicam. Ergò idem aſtruendum eſt de Angeli motu. Addo, Scot. cit. *quæſt.* 11. §. *dico ſub. O.* rationem loci eſſe communem vniuocam loco circumſcriptiuo, qui corpori naturali, & loco definitiuo, qui Angelo adaptatur: pariter, nullum extat incommodum, rationem vniuerſalem mobilitatis vniuocè conuenire mobilitati vtriuſque, eo ferè pacto, quo humanus intellectus, & Angelicus participant rationem communem principij intellectiui: atque viſus bouis, & Aquilæ eiuſdem ſunt ſpeciei, affirmante Scot. cit. *d.* 1. *quæſt* 6. §. *poteſt etiam. D.* Igitur, præallata diſtinctio de mobilitate diluit argumentum, tametſi eorum naturæ ſpecie differant. Neganda eſt paritas. Siquidem anima eſt pars materiæ informatiua, conſtitutiua, & perfectiua corporis; eidem autem ſcientiæ curæ eſt ſpeculari totum, in quo incumbit, ac eius partes, principia, & paſſiones. Quapropter, cum Phyſica corpus animatum contempletur, vtique partes eius, inter quas præcipua fulget anima. Itemque meditatur ipſius animæ facultates, & affectiones, in quarum numero repetitur mobilitas. Cum autem Angelus ſit à materia ſeiunctus, nec quidpiam materiale habeat, conſequenter, nec eius eſſentia, nec eiuſdem principia, & proprietates, inter quas exiſtit mobilitas, ſunt Phyſicæ conſiderationis, inſinuante Doct. mox alleg. §. *concluſio.*

Ad aliud quod ſubiicitur, dico, etſi definitio loci tradita, 4. *phyſ. T.* 41. loco circumſcriptiuo tantum adaptetur, quam etiam Gilbertus *l. Sex princip.* & alij recipiant, atque licet admittatur, ſubſtantiam materialem & immaterialem participare communem rationem loci præſcindentem à loco circumſcriptiuo, & definitiuo, ob id non infertur vtrumque locum eſſe eiuſdem rationis, veluti homo, & Angelus ſortiuntur communem conceptum ſubſtantiæ tranſcendentalis, & prædicamentalis, ſpecie tamen inter ſe differre fatentur omnes. Similiter ſubſtantia, & accidens vniuocantur in communi conceptu entis, ſecundum Scot. nihilominus eſſe alterius rationis, ambigit nemo. Itaque, dato quod ſubſtantia abſtracta, & coniuncta cum materia potiatur communi, & generali ratione mobilitatis, non benè deducitur vtriuſque mobilitates eſſe eiuſdem rationis, cum procedant à diuerſis principiis, & ſubiectis, quorum diuerſæ ſunt vires, & proprietates. Nec aduerſæ ſententiæ ſuffragatur Doct. Etſi enim velit intellectum Angeli, & hominis participare eamdem rationem, id fortaſſe aſtruit, quia vterque intellectus eſt ſpiritualis, & ſortitur ſpirituale principium intelligendi, ac penes idem obiectum laborat. Pariter, ſubdit Doct. *ibid.* viſum bouis, & Aquilæ non differre ſpecie, quia ambo ſunt materiales, circa idem obiectum verſantes. Veruntamen, cum mobilitas Angeli ſit formaliter, & ſubiectiuè ſpiritualis; ac mobilitas corporis naturalis ſit materialis, non videtur, niſi valde remotè eſſe eiuſdem ſpeciei, nec ab vna, eademque ſcientia expendi. Ad conf. demus, Ariſt. cenſere, præfatas ſubſtantias eſſe neceſſarias, & immobiles, immò & incauſatas, quod veritatem non ſapere, monſtrat Doct. 1. *d.* 8. *q.* 5. Et *quol. præcit.* & fusè ego oſtendo *Tract. de creatione diſp.* 1. *q.* 17. ſolus námque Deus eſt immobilis, immutabilis, & incauſatus, 8. *Phyſ. T.* 34. 37. *&* *indè*, necnon 12. *Met. T.* 38 41. *&* 49 Tamen, præciſa cauſa, cur tales ſubſtantiæ expendantur à Met. non eſt earum immobilitas, ſed quia ſunt materiæ expertes, & ab ea ſeparatæ, vt luculenter edisserit Philoſophus 2. *Phyſ. T.* 26. Et 1. *Phyſ. T.* 83. *&* 6. *Met. T.* 3. ſi nullæ forent ſubſtantiæ abſtractæ, Phyſica foret prima philoſophia, quoniam data hypotheſi, eſſent tantum ſubſtantiæ materiales, quæ à Phyſ. pertractantur.

ARTICVLVS IV.

An corpus naturale ſit Phyſicæ obiectum.

30. QVidam pauci, quos ſequitur Auerſa relatus a geminatis Scotiſt. *a.* 3. *q. cit.* negant corpus naturale, vt naturale eſſe Phyſicæ ſubiectum formale & proximum. Communis autem opinio, hoc tempore, ſtrenuè defenditur à Fabru *Theor.* 20. Fuente in *proœm. Phyſ. a.* 3. Hurt. Arr. & aliis *ibid.* Quibus præiuerunt Scot. 6. *Met. q.* 1. Antonius Andreas, & reliqui *eo in loco*, qui affirmant, corpus naturale, vt naturale, eſſe obiectum attributionis adæquatum & formale Philoſophiæ naturalis.

31. Not. naturale deriuari à natura, quæ multis modis accipitur, vt patet *q.* 1. *prol. Q.* Et 2. *d.* 18. *q. vn. B.* plures autem ſumptiones ſortitur naturale, 4. *d.* 43. *q.* 4. §. *Intelligendum A.* quæ tanguntur *Quol.* 17. *prope initium*, & à me adducuntur *l.* 3. *de natura & arte q.* 1. *a.* 1. Præterea, obſeruo naturale, ſiue rem naturalem eſſe totum phyſicum, quod nominatur compoſitum ex materia, & forma 2. *Phyſ.* 1. *&* 1. *Cæli* 1. Deindè, Philoſophus 2. *Phyſ. paſſu alleg.* diuidit naturam in materiam, & formam: priuationem verò, quoquo modo facit naturam: conſtans autem natura eſt compoſitum ſubſtantiale, quod habet materiam & formam, quæ vtraque natura eſt. Vndè idem Ariſt. 1. *Phyſ. in proœ.* præmonuerat, agendum ſibi eſſe de principiis ſcientiæ naturalis, quæ ſunt materia, forma & priuatio. Et *ibid. c.* 2. quæſtiones de his appellat naturales. Atque in *fine eius lib* remittit ſermonem de formis ſeparatis, ad 1. Philoſophiam, eò quòd non eſt naturalis. Idipſum tradit *l.* 2. *Phyſ. c.* 2. Amplius, *t. diuinorum*, opus Met. inſcribit poſt naturalia. Quocircà, natura propriè, & naturale, in 2. Philoſophia, haudquaquam diffunditur, & extenditur ad ſubſtantias à materia ſeiunctas, & entia inſenſibilia, & immaterialia. Atque, qui aliter de his differunt, innaturaliter loqui videntur, vt ubiicit Caiet. *in præſenti quæſt.*

Inſuper, recolo ex dictis *in Log. q.* 3. *a.* 1. *l.* 1. ſubiectum ſcientificum, quod eſt nimis amplum, à pluribus ſcientiis inſpectum reſtringi, & limitari per rationem formalem, & intrinſecam, per quam determinatur, & tantùm vni ſcientiæ appropriatur: ſic corpus naturale, quod eſt materiale obiectum Phyſicæ, circà quod & Medicina verſatur per ſanabilitatem, quæ eſt ratio formalis corporis naturalis ſanabilis, determinatur, adæquatur, & à ſola Medicina reſpicitur: pariter per naturalitatem, corpus naturale contrahitur, coarctatur, & à ſola Phyſiologia conſideratur. Quamobrem, ab obiecto formali, ſcientiam, ſuam vnitatem, & ſpecificationem decerpere, commune eſt Philoſophorum adagium.

32. Aſſ. corpus naturale, vt naturale ſtatuitur obiectum formale, & adæquatum totius Phyſicæ. Hanc eſſe ad mentem Doct. 6. *Met. q.* 1. aſſeuerant Pariſienſes *in fine q. alleg.* Probatur 1. ex Ariſt. 2. *Phyſ.* & 1. *Cæli præcit.* dicente, Phyſicam in eo, quod natura conſtat, incumbere. Natura autem conſtans, eſt corpus naturale, vt paulò antè explicabam. Deindè 6. *Met.* 1. ſcientia naturalis ſpeculatur ſubſtantiam corpoream, in qua eſt motus, & quietis principium. Idem legitur 11. *Met.* 1. *&* 12. *eiuſdem operis. T.* 6. Secundò, corpus naturale habet omnes conditiones requiſitas ad formale & proximum obiectum Phyſ. Ergo decernendum eſt eius obiectum totale, & adæquatum. Ant. ſuadetur ex dictis in Log. *loco nuper memorato*, tres extant conditiones neceſſariæ ad formale ſubiectum ſcientiæ. 1. vt de ſubiecto præſupponatur, an ſit, & quid ſit. 2. vt habeat paſſiones de eius principiis demonſtrabiles. 3. vt ad illud, omnia quæ tractantur in ſcientia, reuocentur. Hæ autem tres conditiones corpori naturali accommodantur. Prima quidem: nam cum 2. *Phyſ.* 1. Ariſt. tradat definitionem corporis naturalis; hoc pacto præſupponitur de ipſo corpore naturali, an ſit, quia numquam quæritur, quid ſit res, niſi præſupponatur an ſit. 2. verò, quia traduntur eius principia incomplexa, quæ ſunt materia, forma, & priuatio, 1. *phyſ. T.* 56. complexa, quæ ſunt eius axiomata, vt natura facit, quod melius eſt, deque ipſo demonſtrantur paſſiones ſcibiles, vt mobilitas 1. *Cæli*, 1. Tertia denique quoniam omnia comprehenduntur ſub corpore naturali, vel vt partes, vel vt paſſiones, vel vt ſpecies, vel per ſe, vel per accidens, vt conſtat legenti libros Phyſ. Tertiò, quod eſt radix, & principium originatiuum omnium affectionum, & paſſionum Phyſ. ab omnibus vnanimiter, & incunctanter cenſetur eſſe obiectum formale, & totale Phyſ. corpus autem naturale eſt huiuſmodi: ab ipſo quippè promanant quantitas, qualitas, locus, tempus, motus, & id genus alia. 4. ex refutatione aliorum. Cum enim ex ſuprà probatis, *art.* 1. *huius q.* non ſit ens mobile, nec corpus mobile: nec corpus generabile, & corruptibile vt patet *ibid. a.* 2. Nec ens finitum,

&

& ſubſtantia finita, vt liquet, *eò loci*, *a.* 3. conſequenter, & ſufficienter concluditur, eſſe corpus naturale, vt naturale.

33. Opp. 1. obiectum non probatur, ſed ſupponitur à ſcientia, cuius eſt obiectum, 1. *poſt. c.* 1. Corpus autem naturale probatur, 2. *Phyſ.* 3. 1. Igitur corpus naturale non eſt Phyſ. ſubiectum. Concedo ma. nego min. ſolum namque ibi oſtenditur, omne mobile eſſe quantum, & diuiſibile: patet autem, quantum, & diuiſibile, haud cum corpore naturali coïncidere. Idque palam indicat Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 6. dicens non ſuaderi, ſed præſupponi eſſe naturam. Et 1. *Phyſ. T.* 11. quædam moueri manifeſtum eſt.

34. Opp. 2. obiectum formale eſt proprium, & diſtinctiuum vnius ſcientiæ ab alia ſcientia. Ab eo enim ſcientia decerpit ſuam vnitatem, & diſtinctionem, 3. *anima*, 38. Naturale autem eſt commune aliis ſcientiis: ſiquidem, Met. 5. *diuinorum T.* 5. *c.* 4. definit naturam eſſe *principium motus*, *&* *quietis*. Itemque, contemplatur quatuor genera cauſarum, *ibid. T.* 2. Rurſus, Aſtrologia corpus naturale, eiuſque motum, figuram, & ſitum conſiderat, 10. *Met.* 4. Amplius, Medicina ſcrutatur ipſum corpus naturale, vnà cum ſuis viribus, & affectionibus naturalibus. Non ergò corpus naturale extat primum, & adæquatum Phyſicæ obiectum. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, Metaphyſicam inſpicere naturam, cauſas, & id genus alia, non penès propria prædicata, ſub ratione naturalitatis, ſed penès attributa communia, & tranſcendentia: cum ſit ſcientia communis, & generalis peruestigans omnium rerum rationes communes, & tranſcendentales. Hinc patet quid dicendum ſit de Aſtrologia, quæ cæleſtia corpora perluſtrat, ſub ratione mathematica, perquirens eorum menſuram, ordinem, ſitum, æqualitatem, & huius formæ alia: non autem ſub ratione naturalitatis, vt præſtat Phyſica. De Medicina verò claret ipſam ſortiri rationem formalem, & obiectiuam, quæ eſt ſanabilitas diſtincta à ratione formali, & obiectiua Phyſ. quæ eſt naturalitas.

35. Opp. 3. obiectum formale eſt principium, & proximum fundamentum, ac origo omnium paſſionum, & accidentium, quæ tractantur in ſcientia, cuius perhibetur formale obiectum. Naturale autem comprehendit tantùm ea, quæ fiunt per motum, non per mutationem, & ſimplicem emanationem, quæue ſunt congenita, & coniuncta ſemper cum eis, quorum ſunt paſſiones, vt quantitas cum ſubſtantia corporea, potentiæ cum anima, & huiuſmodi. Igitur, naturalitas non eſt ratio proxima, & adæquata obiecti formalis Phyſ. Concedo ma. nego mi. Etenim, ſub illis verbis, *motus*, *&* *quietis*, poſitis in definitione naturæ continentur omnes paſſiones Phyſicæ, ſiue ſint congenitæ ſuis ſubiectis, ſiue non: ſiue per motum, ſiue per mutationem, & ſimplicem emanationem à corpore naturali proficiſcantur. Quod magis eluceſcet ſuo loco, in explicatione dictæ definitionis naturæ. Atque roborabitur, per definitionem cauſæ efficientis, quæ talis eſt *principium*, vndè *motus*, *&* *quietis*.

36. Quæres quodnam ſit obiectum octo librorum Phyſicorum? Reſpondet Scot. *q.* 3. *vniuerſ. ad* 2. eſſe corpus naturale præciſè ſumptum, quatenus à ſuis ſpeciebus præſcindit, de quo videndi ſunt Maſtrius, & Bellutus *quæſt. proœm.*

LIBER SECVNDVS.

De Principiis rerum naturalium.

MONITI, præceptique à ſe traditi, ſtatim *in initio* 1. *Phyſ.* 1. non ſegnis exequutor eſt Ariſt. putà *in omni doctrina ab eius principiis, cauſis, & elementis exordiendum eſt.* Et *ibid. paucis interiectis T.* 4. *A communioribus, vniuerſalioribus, ad minus communia progrediendum eſt.* Iis enim præcognitis, & perſpectis, cæterorum cognitionem, ſcientiamque, cuius ſunt principia & cauſæ, facilè quiſpiam adipiſcitur. Cognitis quippè cauſis, eius effectus cognoſci haud eſt arduum, & incommodum. Hanc ego methodum ſequor, quam etiam in Log. obſeruaui, & expreſſi *in Epit.* potiſſimùm *in præfatione eius, & in principio lib.* 1. Itaque, primùm de principiis rerum naturalium in communi; poſtmodum de eiſdem in particulari: Denique de reliquis, quæ ea ipſa conſequuntur, diſſerendum eſſe arbitror.

QVÆSTIO I.

De Principiis generatim ſmuptis.

1. NEMO Philoſophorum tam priſcorum, quàm modernorum in dubium vocat, num ſint principia naturalia? Id enim, manifeſtum habetur in tranſmutatione compoſitorum naturalium, quæ præexigunt principia, & partes, ex quibus gignuntur, & componuntur. Atque, in naturali agente, quod præſupponit ſubiectum, in quod agit, inducit, ſiue potius educit aliquid de ſubiecto, quo ipſummet ſubiectum priuabatur. Quid autem, quotve, & qualia ſint naturalia principia, multas, eaſque diſcrepantes ſententias, ac diſſentientes voluntates Antiquorum fusè recitat, & egregiè refutat Ariſt. 1. *phyſ. c.* 2. 3. *&* *indè*. Ego verò, quæ de his principiis opportuna, & neceſſaria iudico, per ſubſequentes articulos conſpicuè oſtendam, & pro viribus decidam.

ARTICVLVS I.

Quid ſint principia naturalia.

2. CVm Philoſophi prærecenſiti, ita variè, & obſcurè de principiis ratiocinati ſint, vt eorum nonnulli de his non naturaliter fuerint loquuti, quod illis exprobrat Ariſt. *vbi ſuprà, c.* 3. Alij verò, ita balbutientem, & diſcordem de eiſdem ſermonem habuerint, vt meritò de iſtis dici valeat illud,

Tot capita, tot ſententia. Placet mihi, enucleatè, & accuratè veſtigare, quæ de præfatis principiis generatim, & particulatim perhibentur. Vt autem illorum natura nobis lucidiùs pateat, diſtinctioque eorumdem ab inuicem, & ab aliis facilius innoteſcat.

3. Not. 1. ex Scot. 4. *Met. in tex. pag.* 96. Auer. 5. *Met. in com. c.* 1. Vorrl. 1. *d.* 29. & Fonſ. *l.* 5. *Met. in expoſitione c.* 1. hæc tria, principium, cauſam, & elementum ſe habere veluti ſuperius, & inferius, adeò vt principium ſuperius ſit, & eo inferior cauſa, & poſtremum elementum. Omnis quippè cauſa eſt principium, non tamen omne principium eſt cauſa, vt locus eſt quidem principium, vndè motus, non verò eius cauſa. Similiter, omne elementum eſt cauſa, ſed non omnis cauſa eſt elementum, vt liquet de cauſa finali, & efficiente, quæ non eſt elementum, cùm elementum intrinſecè pertineat ad elementatum, veluti litteræ, quæ ſunt elementa orationis ſpectant ad eius compoſitionem & integritatem. Idque ſuaderi, & declarari quoquo modo poteſt de hiſce tribus nominibus productum, creatum, & cauſatum, inter quæ productum latius patet quam creatum, & cauſatum, & illud, quàm iſtud, vt obſeruat Mayr. 1. *d.* 8. *q.* 7. Etenim Filius in diuinis eſt productus ſed non creatus, nec cauſatus, ſecundum Ath. *Non factus, nec creatus.* Idipſum notari poteſt de iſtis tribus verbis, emanare, produci, & generari. Siquidem attributa Dei ab eius eſſentia emanant, & pullulant, non tamen producuntur, nec generantur: atque Spiritus ſanctus producitur à Patre, & Filio, ſed ab eis non generatur. Plura *Tract. de Deo vno, diſp.* 3. *& tract. de Deo Trino. diſp.* 1. Cur autem non omne principium ſit cauſa, ratio reddi poteſt, quia poteſt eſſe principium alicuius, tametſi in illud non influat, vt conſtat de priuatione, quæ numeratur inter principia, quamuis in compoſitum haud influat. Cauſa autem apud Doctores Latinos ſemper concurrit ad effectus productionem ac influit in ipſummet effectum, ab ea ſpecie, aut numero diſtinctum, vt oſtendetur, cum de cauſis in communi inſtituetur ſermo. Non me latet Philoſophum nonnunquàm confundere principium cum cauſa, & vtrumque pro eodem vſurpare: ſi quidem 12. *Met. T.* 12. *cap.* 2. priuationem explicitè vocat cauſam. Et 5. *eiuſdem operis, t.* recenſitis variis principij acceptionibus, tandem infert. *Tot modis dicuntur cauſa quot principia.* Et. 4. *Met. cap.* 2. *T.* 3. præmiſerat, cauſam, & principium reciprocari, veluti ens, & vnum: ſequitur ergò per Ariſt. cauſam eundem babere ambitum, quem ſortitur principium. Veruntamen Suarez *diſp.* 12. *Met. ſect.* 1. *n.* 26. & inde, Fonſ. cit. *q.* 7. *ſect.* 1. & Peter. *l.* 3. *de principiis cap.* 1. afferunt, & reiiciunt multas magnorum virorum reſponſiones, ad præfata loca Philoſophi, tandem fatentur, nominatim Suarez *cit. num.* 30. principium quoquo modo captum communius, & vniuerſalius eſſe cauſa: ſicque dicta Philoſophi teſtimonia in ſuo robore manent, clamque negari videntur, eſtque modeſta conceſſio lapſus Ariſt. vt prænominatus Suarez aliis obiicit: ſi enim principium quouis modo ſumptum latiùs funditur, quàm cauſa; malè igitur Ariſt. ait principium conuerti, & reciprocari cum cauſa, veluti vnum cum ente: totidemque modis dici cauſam, quot principium: atque priuationem eſſe cauſam. Rurſus Patres Græci, Chyſoſt. Theod. *in com. Epiſt ad Hebr.* Damaſc. 1. *fidei*, 11. & alij cit. à Conimb. 1. *Phyſ. cap.* 5. *q.* 1. *a.* 1. idem ſentiunt. Ac in Conc. Nicæni actis, S. Ath. ſumpſit cauſam pro principio. Cur non licet etiam Ariſtoteli, qui Græcus erat eadem vti acceptione? Eò magis, quidam Latini, inter quos ſunt Aug. 7. *Trin.* 1. & *l.* 83. *qq. q.* 16. & Hierony. *ad c.* 3. *epiſt. ad Eph.* cauſam pro principio ſumpſerunt. Addo, quod iidem Authores non renuunt acceptionem cauſæ vulgarem, & popularem pro principio quolibet, etiam in effectum non influente, vt 4. *Met. T.* 3. olfacit Fonſ. & ex 12. *Met. T.* 12. admittit Suarez *num.* 29. Et ipſe Suarez id renuit concedere, ne cogatur aſtruere, cauſam, & principium æquè communia eſſe. Mihi autem, ad omnem difficultatem tollendam, litemque dirimendam in re, & in Ariſt. videtur eſſe dicendum, principium bifariàm poſſe capi, communiter, & propriè. Communiter ſumptum principium, & cauſa latè accepta coincidunt, quo in ſenſu intelligitur Ariſt. cum ait 5. *Met. T. cit.* Totidem modis dici cauſam, quot principium. Et 4. *Met. paſſu alleg.* cauſam conuerti cum principio, veluti vnum cum ente. Et 12 *eiuſdem operis* priuationem eſſe cauſam. Eodem modo exponitur Hieronym. præcit. *Pater ſui origo eſt, ſuaque cauſa ſubſtantia.* Et Aug. 4. Trin. c. 20. *Pater eſt principium totius deitatis.* Propriè verò principium eſt, quod influit in productum, & dicitur origo vnius ab alio, ſic in diuinis Pater eſt principium Filij: Pater, & Filius ſunt principium Spiritus ſancti. Principium ita captum, & cauſa, apud Græcos reciprocantur, vt patet ex Patrib. præcit. & recipitur in Conc. Florent. *ſeſ. vlt. in litteris ſancta vnionis*: apud Latinos verò nequaquam, ſumentes cauſam ſtrictius, prout præbet eſſe effectui, ab ipſa dependenti, & exiſtenti, alterius naturæ numericæ, aut ſpecificæ: quo pacto cauſa, & principium non conuertuntur, cum latius ſit principium, quàm cauſa. Ideóque, de cauſa poſtmodum fortè, vt diſtincta à principio, diſſerit Ariſt. *c.* 2. *l.* 5. *Met.* eo fere pacto, quo erat ratiocinatus 2. *Phyſ ſum.* 3. *c.* 1. vt ibi aduertunt Orbel. & Tatar. Amplius, in creatis principium, & principiatum diſtincta natura gaudent, ſicut cauſa, & cauſatum, vnumque ſemper ab altero dependet: nec cenſendum eſt Ariſt. agnouiſſe vnum ab alio produci, abſque dependentia, & principiatum non eſſe correlatiuum principij in Diuinis, vt ſanciunt Latini, de quo fusè *Tract. de Trinit. diſp.* 2. *q.* 6. Porrò illa duplex acceptio principij & cauſæ non videtur incongrua: affinis quippè videtur ſumptioni entis, & rei, quam affert Doct. *Quol.* 2. § *De* 1. & explicatur ab Orbel. 4. *Met. quæſt.* 1. *&* 2. Et indicat Ariſt. *loco proximè memorato*, ſubiiciente, communem principij definitionem, *in ſequenti not.* adducendam.

4. Not. 2. ex variis ſcriptis, diuerſiſque locis Ariſt. deduci quatuor principiorum deſcriptiones, tres in ſingulari, & quartam in plurali. Prima reperitur propè initium Poëticæ. *Principium eſt, quod ipſum quidem, poſt aliud, neceſſariò non eſt, poſt illud autem, aliud natum eſt eſſe, aut fieri.* Hæc principij ratio, à Fonſ. cit. *quæſt.* 1. *Sect. Prima*, reſtringitur ad principium rei quantę, & extenſę dumtaxat, vt ad vnitatem numeri, & punctum lineę, & inſtans temporis. Verùm ampliſſima eſt, & maximè æquiuoca, vt poſt Damaſc. *in Dialogo.* contrà Manich, ſcribit Suarez cit. *n.* 4. Fundi enim poteſt, nedum ad quanta, ſed etiam ad qualia, vt primus gradus qualitatis dicitur eius principium, fundamentum principium domus, locus ſuperior principium inferioris, litteræ principium Grammaticæ, exordium orationis, & termini Dialecticæ. Idque videtur olfacere quoque Fonſ. amplians eam principij definitionem ad ea, quæ ſunt actu, vel potentiâ principia, necnon ad eamet, à quibus alia ſunt vel fiunt. Secundà traditur, 5. *de generatione animalium c.* 7. *Hoc eſt enim principium eſſe, vt ipſum quidem cauſa ſit multorum, ſed ipſius nulla ſit ſuperior cauſa.* Iſta principij notificatio apparet latior præcedente. Cum enim principium definiatur per cauſam, veluti genus eius, & quid eo ſuperius, propterea cauſa principio ſuperior, & amplior eſſe videtur. Verum, licet in lata ſignificatione, cauſa, & principium æquo ambitu

cx

ex dictis potiantur:attamen,cum cauſa reſpiciat cauſatum,& effectum ab ipſa depédentem eſſentialiter, & principium propriè captũ quamuis ſemper influat in productum,ſiue communicet eſſe producto;nihilominus non ſemper productum dependet à producente,vt conſtat de Diuinis Perſonis productis,inter quas eſt quidem coëxigentia, non verò dependentia:eſtque prioritas originis,non autem prioritas naturæ,aut temporis. Conſequenter,cauſa propriè non eſt amplior principio, imò contractior, quia ſpectat ea, quæ tantùm ſortiuntur inter ſe eſſentialem dependentiam, cuiuſmodi ſunt multi effectus ab vna cauſa prodeuntes, quorum prima cauſa dicitur, eorumque principium in illa ſerie, & ordine, eo ferè pacto,quo decem prædicamenta perhibentur decem prima genera. Tertia exaratur 5. *Met.* 1. Principium eſt primum, vnde aliquid actu eſt, aut fit, aut cognoſcitur. Ibi autem Ariſt. eiuſque interpretes obſeruant, Ly *Primum* conuenire omnibus Principiis: omne quippè principium eſt primum; non tamen omne primum eſt principium, vt ens eſt omnium primum, de quibus prædicatur, veruntamen dici nequit Dei principium, quia Deus eſt abſque principio,imò omnium principium, & finis. Apoc. 1. Quare principium perhibetur primum ſimpliciter,atque in aliquo ordine dicitur aliquid principium,quod in eo ipſo ordine ab alio non præceditur. Quo pacto in ordine Diuinarum Perſonarum, Pater eſt principium totius deitatis,ſcribente *Aug.* 4. *Trin. cap.* 20. *Inter vniuerſalia genus; inter prædicamenta, ſubſtantia; inter principia naturalia, materia; inter homines Adam; & inter Minores, S. Franciſcus.* Similiter, principium dicitur primum ſecundum quid, in aliquo ordine, ſic punctum intermedium vocatur primum, & principium punctorum ſubſequentium lineæ, & inſtans temporis interiectum, quoque appellatur principium comparatiuè, hoc eſt, reſpectu inſtantium aliorum, ipſi ſuccedentium in tempore. Quocircà eſſentiale eſt principio, eſſe primum,eſſeque prius eo, quod eſt ab ipſo, ſiue abſolutè,ſiue reſpectiuè,& in quouis ordine,vt in creatis, cauſa eſt prior ſaltem natura effectu, & in Diuinis, Pater eſt prior origine Filio, de quo fusè *tract. de Deo Trino.*

In prælata autem definitione locatur *vndè*, quod deſignat conſequutionem, ſiue connexionem inter aliud, quod eſt à principio. Cum enim principium ſit relatiuum,annuente Vorr.cit.neceſſe eſt,reſpiciat aliud, quod ab ipſo quodammodo ſit, aut conſequutiuè, vt inſtans primum reſpicit ſecundum inſtans, aut originatiuè, vt pater reſpicit filium, aut cauſatiuè, vt cauſa intuetur effectum. Quod expreſſit Ariſt. ſubdens, *vndè aliquid eſt, aut fit, aut cognoſcitur.* vbi tria ſignificantur principia. Nonnulla, à quibus alia ſunt, tametſi nihil prorſus producant, & influant in ea,quorum ſunt principia, vt punctum dicitur lineæ principium,& priuatio generationis naturalis. Quædam verò quidem communicant eſſe producto, nihilominus non cauſant propriè productum,vt de Diuinis Perſonis producentibus, reſpectu productarum ſuprà dictum eſt. Et alia cauſant proprie productum,vt in creatis patet cauſat filium. Reliqua autem ſunt principia cognoſcendi, quæ appellantur dignitates, ſuppoſitiones, & doctrinarum axiomata, quorum meminit Ariſt. 1. *poſt. c.* 9. *&* 10.

5. Dices,vera definitio datur per genus, & differentiam, ex aſſertis *in Epiſt. l.* 2. *q.* 7. *art.* 2. Illa autem principij definitio traditur per membra, in quæ diuiditur, quæ potiùs videntur eius ſpecies, quàm eiuſdem genus,& differentia. Itemque aſſignatur per disiunctionem, ergò non eſt idonea definitio. Admitto ma. ad min. dico,id quandoque fieri, cum nobis non plenè innoteſcunt definiti genus, & differentia propria, vt præſtat Ariſt. 1. *prio.* 1. definiens propoſitionem per affirmatiuam,& negatiuam, quas conſtat eſſe eius ſpecies, vt adnotaui *in Epit. cit. qu.* 2. *a.* 2. Pariter in præſenti dici poteſt, Ariſt. aſſignaſſe,& declaraſſe præfatam principij definitioné per membra eius diuidentia, ſiue quaſi eius ſpecies, maximè quia de iis, quæ ita ſunt lata, & fuſa, æquiuoca & tranſcendentia, vix præbetur definitio, ſed ſolùm quædam deſcriptio,& notificatio. Poteſt autem dari communiſſima principij definitio,conueniens omnibus principiis, hiſcè verbis. *Principium eſt primum, vndè aliquid.* Vbi primum eſt veluti genus, & reliquæ voculæ gerunt vicem differentiæ. Sic captum principium diſtribuitur, in trina membra ſignificata per illa verba definitionis Ariſtotelicæ, *vndè aliquid eſt, vel fit, vel cognoſcitur.* Quarta legitur 1. *Phyſ. c.* 1. *T.* 42. *Principia ſunt, quæ nec ex aliis, nec ex ſe mutuò, ſed ex iis omnia fiunt.* Hæc eſt propria, & principiis rerum naturalium accommodata duntaxat, conſentientibus omnibus interpretibus ibi, præter Arr. *diſp.* 1. *ſect.* 2. *n.* 4. & Hurt. *ibid.* qui communem eam faciunt omni principio,extrà Phyſ. etiam Deo, vt eſt principium rerum creatarum, & Adamo, vt eſt principium hominum. Verùm præterquamquod non diſtributiuè, ſed collectiuè ea definitio ſumitur, vt benè aduertit Fonſ. *cit. q.* 2. *ſect.* 2. Non enim principium in ſingulari, ſed principia in plurali deſcribuntur. Qui autem, vt Melliſſus,& Parmenides, vnum principium immobile, vti eſt Deus, decreuerunt, tanquam innaturaliter loquuti arguuntur ab Ariſt. *cit. c.* 2. *T.* 8. De ipſo namque agitur 12. *Met. ſum.* 2. *c.* 2. & indè. Quod dicitur primum principium,& immobile, à quo omnia mouentur, dependent, & eſſentialiter ſubordinantur. Veſtigantur quoque ab eodem Philoſopho principia generationis,& compoſitionis naturalis, vt patet *loco nunc alleg.* & concluditur ab eodemmet *c.* 7. *eiuſdem lib. T.* 68. his verbis. *Quot igitur ſunt principia rerum naturalium, quibus generatio conuenit, & quonam modo ſunt tot, ſatis iam explicauimus.* Deindè, 5. *Met.* 2. cauſa efficiens deſcribitur *principium primum, vndè motus, & quietis*: ſiue à quo motus, & quies proficiſcuntur. Ex his ſatis ſignificatur, Deum, qui eſt cauſa efficiens creaturarum, eſſe principium earum extrinſecum. Cum ergò Ariſt. diſſerat in Phyſica de principiis rerum naturalium intrinſecis, apertè euincitur, præallatam definitionem Deo, vt principio rerum effectiuo haud conuenire. Denuò, præpoſitio *Ex*, in dicta definitione locata non deſignat habitudinem cauſæ efficientis ad effectum. Nam, licet quandoque ita accipiatur, vt ex ſacra Pagina nititur ſuadere Hurt. cit. Attamen propriè non vſurpatur à Philoſophis, quatenùs denotat ordinem ad cauſas extrinſecas; non enim propriè res dicitur effici ex agente, ſed ab agente, vt explicitè exaratur 1. *Phyſ. c.* 4. *T.* 40. Et 5. *Met. T.* 2. Et lucidius fiet *l. de cauſi*. Hinc communiter reprehenditur Dauid de Dinanto exiſtimans, Deum eſſe materiam primam, ex qua omnia ſunt condita. Ampliùs, omnes Philoſophi cum Ariſt. ex notatis ſuprà concedunt, principia eſſe contraria, & ex eis omnia fieri compoſita naturalia, ſiue vt termino à quo, ſiue vt partibus componentibus. Inſuper, tres conditiones neceſſariæ ad ea principia, poſitæ in dicta definitione,& declaratæ à Pariſienſibus palàm demonſtrant, nullo modo illam definitionem Deo, aut aliis principiis extrinſecis, ab Ariſt. memoratis poſſe adaptari. Prima namque eorum conditio eſt, vt nec ex aliis, ſupple, fiant. Ratio eſt, quia principia ſunt contraria, ex dicendis *infrà*: non igitur ex aliis fiunt, alioqui non eſſent prima, ſed alia darentur priora, ex quibus fierent ſecunda. Nec ex alterutris etiam, quia ſunt contraria, quæ ex ſe mutuò non fiunt, putà, tanquàm ex ſubiecto: ſic albedo non eſt ſubiectum nigredinis, vel tanquam ex parte componente, ſimiliter ex albedine non fit nigredo, vt ex

parte

parte eius conſtitutiua, benè tamen poteſt fieri, vt ex termino à quo, vt ex non albo fit album, ex non Muſico, fit Muſicus, teſte Ariſt. 5. *Phyſ. c. 5. T. 43. & indè* Et ſi ex nigro fiat album, id eſt, per accidens, vt ſubdit idem Philoſophus *ibi*, & explicant Pariſienſes *eo loco*. Per hanc diſtinctionem tollitur apparens contradictio, quæ involui videtur in ſcriptis Ariſt. qui *T. 43. c. 5.* ait, contraria ex ſeſe non fieri, & tamen *infra T. 47.* concludit, omnia gigni ex contrariis immediatis, aut mediatis. Soluitur, inquam, quia *T. 43.* ſcribit, nihil fieri ex contrariis, ſupple, tanquam ex ſubiecto, aut tanquam ex parte conſtitutiua, vt forma non fit ex materia, quoniam materia non eſt pars conſtitutiua formæ. At *T. 47.* aſtruit, ex contrariis, omnia gigni, vt ex termino à quo, ſiue ex eorum priuatione, vt ſeipſum explicat idem Philoſophus *ibid. T. 43. 44. & indè*. Tertia conditio, ſed ex his omnia fiunt. Naturalia omnia compoſita fiunt, ex dictis principiis, ex priuatione quidem, vt termino à quo, ex materia verò, & forma, tanquàm ex partibus componentibus. Quare, à definitione principiorum præallata ſecluduntur Deus, Angelus, accidentia, & cætera, ex quibus compoſita naturalia nec generantur, nec componuntur.

6. Aſſertio, rectè definiuntur principia Phyſica, quæ nec ex aliis, nec ex ſe mutuò, ſed ex his omnia fiunt. Ita Ariſt. cit. à quo non declinant Scot. *9. Met. q. 14. §. De aliis*, cæterique Scholaſtici. Probatur 1. ea cenſetur idonea definitio, quæ declarat definitum, gaudetque cunctis conditionibus ad ipſam requiſitis, & à me adductis *in Epitome l. 2. quæſt. 7. a. 2.* Talis autem viſitur præmemorata principiorum definitio, vt conſtat ex tribus eorum conditionibus paulò antè declaratis. Legitima ergò eſt definitio. Secundò in ea notantur quaſi genus, & differentia: dico quaſi genus, & differentiam, quia. quæ ſunt partialia, & incompleta, nequeunt ſimpliciter participare genus, & differentiam, vt aliàs obſeruaui. Eorum autem, quaſi genus eſt principium, ſiue principia: & reliquæ voculæ gerunt vicem quaſi differentiæ. Per eas quippe, principia Phyſica à reliquis principiis diſcriminantur: recta ergò eſt eorumdem prænominata definitio.

7. Opp. 1. forma fit ex priuatione, vt termino à quo, & ex materia, tanquàm ex ſubiecto, vt anteà declarabam: ergò vnum principium fit ex alio, proindéque, perperam locatur in dicta definitione, principia ex ſeſe non fieri. Hæc oppoſitio iam videtur diluta antè aſſert. Nihiluminus ad vberiorem doctrinam, & propter multiplicitatem reſponſionum, quæ videri queunt apud Noſtrates. libet eam exactiùs diſcutere. Reſpondent Suarez, Hurt. & Art. cit. poſt Tol. & alios, quibus videntur præiuiſſe Pariſ. prænominati, vnum principium effici ex alio, in diuerſo genere principij, vt probat inſtantia, non autem in eodem genere principij, hoc eſt, forma non fit ex alia forma, nec priuatio ex alia priuatione, nec materia, ex alia materia. Contrà. Hæc reſponſio pugnat Ariſt. qui *paſſu alleg.* reddens rationem, cur viciſſim principia ex ſe non fiant, inquit, quoniam ſunt contraria, & prima contraria per ſe primò ex ſe non fiunt, cùm ſint ſimplicia, ſecùs non forent contraria per ſe primò. Contraria verò, ex contrariis ſecundariò fieri, docet Ariſt. *vbi ſuprà*. Quapropter, ſecundum Ariſt. ex primitate ſimpliciter & contrarietate primaria, clarè oſtenditur, principia nec ex aliis, nec ex ſe mutuò confici. Rurſus, quãdo habetur expreſſa mens Ariſt. is in alium ſenſum non eſt trahendus; patet autẽ. Stagiritam explicitis verbis dicere omnia ex illis effici principiis, vt conſtat ex eorum definitione, ergò ipſa principia non fiunt. Deindè, *cap. 7. T. 64.* habentur hæc verba. *Ex his igitur, quæ dicta ſunt manifeſtum eſt, quidquid fit compoſitum ſemper eſſe.* Et *ibid. T. 81. Materia eſt ſubiectum primum vniuſcuiuſque ex quo fit aliquid*, ſubaudi compoſitum, *7. Met. c. 8. T. 26. Forma non fit, nec generatur.* Ex *l. 8. eiuſdem operis, c. 3. T. 8. Oſtenſum autem eſt, & declaratum quod ſpeciem, ſeu formam nullus facit, hoc fit autem quod ex his id eſt, compoſitum.* Idem legitur 12. *Met. T. 12.* Et confirmatur à Scot. 7. *Met. concl.* 22. Quod ſi quandoque materia, & forma dicantur fieri, vſurpatur verbum fieri in ampla ſignificatione, veluti cum dicitur, *ex nihilo, nihil fit*, &, *ex nocte fit dies.* ita capitur, 1. *Phyſ. T. 58. & 64.* vbi fieri tribuitur priuationi. In proprio autem, & ſtricto ſignificatu ſolum compoſitum fit, vt patet explicitè 1. *Phyſ. T. 65.* & aliis Text. præcit. Cauſa eſt, quia quod fit propriè, ex ſubiecto præexiſtente fit, ſi ergò materia fieret, ex præſuppoſito ſubiecto, fieret, abireturque in infinitum, & infert Ariſt. 7. *Met.* 26. & 27. Et 12. *eiuſdem operis* 12. Et vigilanter aduertit Veglia *veſt. 1. cap. 17. num. 50.* Et antè cum Bonet. 5. *Phyſ. cap. 3.* Hæc duplex acceptio verbi *Fieri* colligitur à Veglia *vbi ſuprà ex locis mox adductis*, Et 1. *cæli* 112. & 121. per quam præſenti oppoſitioni benè & plenè ſatisfit, & luculenter traditur à Doct. 1. *d. 3. quæſt. 6. §. Tertia quæſtio. X.* Et 2. *d. 17. quæſt. 1. §. Dimiſſa. A.* Denuò, inualida oſtenditur allata reſponſio Recentiorum ſic in eodem genere principiandi, vnum principium viciſſim fit ex alio, vt forma fit ex priuatione tanquam termino à quo, vt ex tenebroſo fit aër lucidus & ex forma, tanquam termino à quo fit priuatio, vt ex lucido fit aër tenebroſus. Nec præſtat dicere cum Hurt. cit. id habere locum in diuerſo ordine, videlicet in generatione, terminum à quo eſſe priuatiuum, & in corruptione, terminum à quo eſſe poſitiuum: ſiquidem hoc non tollit, quin in eodem genere principiandi, vnum principium fiat ex alio, quod eſt terminus à quo vndè incipit mutatio, quod idem Hurt. prænegarat: per accidens autem eſt, vt terminus à quo ſit poſitiuus aut priuatiuus, dummodo ab eo exordiatur mutatio. Eò magis ſi concedatur in diuerſo ordine, vnum principiũ effici ex alio, cum ſic habeatur diuerſa mutatio, planè inuoluitur diuerſus ordo, & palam liquet ex allata principiorum definitione, in qua explicitè ponitur particula *mutuò*, quæ talem ordinis diuerſitatem demonſtrat, quæve ab eis excluditur, per illam voculam præpoſitam. Hinc quoque exploditur reſponſum Iuniorum noſtrorum, *in fine quæſt. 4.* qui eo argumento conuicti, concedunt in diuerſo ordine, & genere mutationis acquiſitiuæ, & deperditiuæ, contraria principia ex alterutris fieri. Verum, id contradicit Ariſt. qui ſtatim *in initio* 5. *Phyſ.* proponit ſe acturum de principiis rerum naturalium. Et *capit. 7. eiuſdem lib. T. 68.* concludit ſe tradidiſſe principia rerum naturalium, quibus generatio conuenit. Quodque etiam Priores Philoſophos intendiſſe. patet *ex eodem lib. à capit. 2.* ferè *vſquè ad vlt.* vbi eorum opiniones rationeſque narrantur, de principiis generationis naturalis, déque eorum numero, vt prænominati Recentes non inficiantur, tum *loco citato*, tùm etiam *in expoſ. text.* Corruptio namquè & ſi quæ ſunt eius principia per ſe non intenduntur à natura, ſed per accidens, teſte Scot. 2. *dist. 1. quæſt. 3. §. Ad 1. argum. principale. L.* Addit Tatar. 2. *Phyſ. quæſt. 1. ſcib. 5.* corruptionem, & motum deperditiuum non eſſe naturalem. Dixi autem ſi quæ ſunt principia, quia talia non merentur nomen principij, cum ex eis non fiat aliquid, ſed potiùs deſinat aliquid, putà compoſitum quod corrumpitur. Non ergò definitio principiorum communiter recepta, poteſt eis adaptari, in qua expreſsè ponitur. *Ex his omnia fiunt.* Itaque abs re, & præter mentem Philoſophorum à dictis Authoribus excogitantur principia communia acquiſitiuæ, & deperditiuæ mutationibus, vt preſſi oppoſita inſtantia, veram, & Ariſtotelicam doctrinam deſerentes, & nouam

amplectentes,

amplectentes, datam reſponſionem mordicùs tueantur. Inſuper, inanis redditur diluuio Pontij *diſp.* 31. *quæſt.* 1. *num.* 6. exiſtimantis, noſtram reſponſionem eſſe nominalem. Irrita, inquam eſt, quia noſtra eſt Ariſt. Realium capitis, & Scoti Franciſcanorum Magiſtri, rationibus præallatis ſatis firmata, & vallata.

8. Opp. 2. materia fit, ex partibus integralibus, & entitatiuis, authore Scot. 2. *d.* 12. *quæſt.* 2. §. *Reſpondeo D.* Ergò principia fiunt ex aliis. Conf. 1. materia cum claudatur in prædicamento ſubſtantiæ, conſtat ex gradibus metaphyſicis, qui ſunt genus, & differentia. Conf. 2. principia particularia fiunt, ex communibus. Conf. 3. corpus quod eſt materia animæ, ſecundum Scot. 4. *d.* 11. *quæſt.* 3. fit ex alia materia; componitur enim corpus ex materia, & forma. Igitur principia, & ex aliis, & ex ſe inuicem fiunt. Negatur 1. pars antecedentis: ſiquidem cum partes integrales ſint partes quantitatiuæ, & quantitas ſupponat totum ſubſtantiale, quia eſt eius ſubiectum, conſequenter ex partibus materia conſtitui nequit. Ad 2. partem dico, partes entitatiuas non eſſe principia, ex quibus generatur compoſitum, cuiuſmodi ſunt principia, de quibus verba facimus, ſed ex quibus pars materialis conflatur. Quare, cùm ſolum compoſitum fiat ex dictis principiis, & materia creetur ac forma educatur vel inducatur in ipſam materiam; ſanè deducitur, eas partes entitatiuas haud eſſe principia Phyſica, ex quibus fit totum phyſicum. Ad 1. conf. dico, quamuis materia, vt ſubſtantia incompleta reducatur ad prædicamentum ſubſtantiæ, & componatur, quaſi ex genere, & differentia, vt patebit *in proxima quæſt.* Tamen ex illis non fit phyſicè ſed metaphyſicè, vt de anima rationali ſcribit Doct. 2. *d.* 1. *quæſt.* 6. Ad 2. conſ. patet per eamdem diſtinctionem. Verum namque id eſt metaphyſicè, non autem phyſicè. Addo, quod ſicut ex principiis communibus phyſicis fiunt communia compoſita phyſica; ita ex principiis particularibus fiunt particularia, vt ex principiis ignis, ignis; & ex principiis aquæ aqua, vt in præſentia notant Pariſienſ. Licet autem ea definitio non adaptetur ſingulis principiis; non ideò inepta cenſenda eſt, quia ſupponit ſimpliciter, non verò perſonaliter: veluti definitio generis quæ ſpeciebus ſigillatim haud competit: Non enim ſpecies, de qua prædicatur genus, eſt quod prædicatur de multis ſpeciè differentibus in quid. Ad 3. conſ. dico corpus organicum habere formam corporeïtatis ſubordinatam animæ, ideò hoc reſpectu eius ſe habere tanquam materiam proximam, & immediatam, vt tangit Doct. *vbi ſuprà*, & ex inſtituto 4. *d.* 11. *quæſt.* 3. de qua hìc non agimus, ſicut & de materia rerum artificialium, ſed de materia prima & remota, quæ aliam priorem non agnoſcit.

9. Opp. 3. cælum, quod eſt corpus naturale non fit ex præfatis principiis. Cùm enim ſit ingenerabile, & incorruptibile, ex priuatione, & materia, quæ machinatur maleficium, haud effici cenſendum eſt. Non ergò recta eſt præaddducta definitio. Fonſ. cit. *ſect.* 2. vbi vulgata habet *fiunt*, vertit, *ſunt*. Sic occurrit inſtantiæ, cœlum habere principia conſtitutionis, quæ ſunt materia, & forma, non verò principia generationis, inter quæ eſt priuatio. Verum, derelinquenda non eſt communis tranſlatio, vt ſatisfiat argumento. Nam 5. *Met. cap.* 1. in communi, & generali principij deſcriptione, annuente ipſo Fonſ. legitur *fit*. Et 1. *Phyſ. T.* 82. pariter in definitione materiæ exaratur *fit*. Atque verbum græcum γίνεται fundi poſſe ad verbum fiunt, ſunt, & conſtant, alij non ignobiles ſcriptores obſeruant.

Reſponderi poteſt in ſententia Philoſophi, cœlum non conſtare materia, & forma, cum ſit corpus ſimplex, vt ex eo oſtendit Doct. *in vtroque opere Oxonienſi, & Pariſienſi.* In communi autem doctrina ſcholaſticorum arbitrantium, cœlum eſſe compoſitum ex materia, & forma, negatur ant. Nam licet materia tempore non præceſſerit formam cœli, præiuit tamen natura, & in illo priori præfuit priuatio, tanquam principium, à quo cælum, vt termino à quo, dici poteſt principiari. Atque eius formam eductam eſſe de materia, ſiue ex illo chaoo, quod ſtatuitur à Theologis, attigiſſe vſque ad cælum empyreum, ſignificat Doct. 2. *alleg.* §. *Secundum. D.*

ARTICVLVS II.

Quibus principiis conueniat allata definitio.

10. IN hoc art. tres difficultates moueri queunt, quarum prima eſt, vtrùm principiorum præaddducta definitio conueniat tam principiis intrinſecis, quàm extrinſecis, ſub quibus comprehenduntur quatuor cauſarum genera. Secundà nùm definiantur principia generationis, & compoſitionis: & ſi generationis, nùm præciſè vt generatio, an verò vt eſt mutatio? Tertia vtrum principia reſpiciant ſubſtantialem, & accidentalem generationem? Not. 1. ex Scot. 1. *d.* 5. *quæſt.* 2. §. *Ideò tenendo. E.* Et *d.* 2. *quæſt.* 7. *K* generationem in creatis duo præſeferre ab inuicem diſtincta, productionem nimirum, & mutationem. Productio autem formaliter eſt producti, quod eſt compoſitum, 7. *Met.* 26. cui accidit, vt fiat cum mutatione alicuius partis ipſius compoſiti: mutatio verò formaliter eſt actus mutabilis, quod de priuatione formæ, tranſit ad formam; ſemper autem, & neceſſariò productionem concomitatur mutatio, in generatione rerum naturalium, ob imperfectionem potentiæ productiuæ, quæ nequit præbere totale eſſe, termino productionis, ſed aliquid eius præſuppoſitum tranſmutat ad aliam partem eiuſdem, ſicque producit compoſitum naturale. Verùm, ſi agens foret perfectum, & non præexigeret materiam ex qua vel in quam ageret, poſſetque producere effectum ex ſe, & per ſe, tunc eſſet productio abſque mutatione, vt patet in creatione, in qua propter perfectionem potentiæ creatiuæ Dei, ponentis primò totum in eſſe, verè extat ratio productionis, quatenùs per eam terminus productus accipit totale eſſe, non tamen in ea eſt ratio mutationis propriè dictæ, prout mutatio deſignat aliquid per eam aliter ſe habere nunc, quàm prius, ſcribente Stagirita 6. *Phyſ.* 32.

11. Not. 2. Ariſt. plures definitiones generationis naturalis afferre diuerſis in locis ſuæ doctrinæ, quas collegi *lib. de generatione quæſt.* 2. Et in omnibus ponitur mutatio, præſertim 5. *Phyſ. T.* 7. vbi expreſſè legitur, generatio eſt mutatio, ex non ſubiecto, in ſubiectum. Ideò plerique, vt Run. 1. *de generatione c.* 4. *Tract.* 1. *q.* 2. putant, generationem eſſe mutationem eſſentialiter, quo pacto vanum eſſet peruestigare, nùm præſcribantur ab Ariſt. principia generationis, aut mutationis? Verùm quoniam idem Philoſophus videtur præſcindere productionem à mutatione, quia abſtrahit potentiam ſimpliciter productiuam, à tranſmutatiua, vt multis oſtendit Veglia *veſt.* 2. potiſſimum *c.* 8. *n.* 31. ex 1. *Cæli T.* 100. *Æuum eſt & immortale, diuinum, vndè aliis communicatum eſt, his quidem clarius, his autem obſcurius eſſe, & viuere.* Propterea, meritò nonnulli perquirunt, vtrum principia generationis, aut mutationis 1. *Phyſ.* Philoſophus aſſignauerit.

12. Aſſ.

12. Aſſ.1. definiuntur principia generationis naturalis non præciſè, vt eſt productio & actio, ſed vt eſt mutatio. Hæc aſſ. in tres ſcinditur partes, quæ ſignificantur à Doct. *vbi ſuprà*, & 2.*d.*12. *quæſt.*1. prima pars probata eſt *in* 1.*art.* ex Ariſt. qui *in principio* 1. *Phyſ.* proponit ſe acturum de principiis ſcientiæ naturalis in vniuerſum, & qui ea tranſcendunt tanquam innaturaliter ratiocinatos eſſe, reprehendit *ibid. cap.* 2.*T.*8. & *cap.*7.*T.*68. concludit ſe tradidiſſe eamet principia generationis Phyſicæ, eorumdemque numerum. Et ego, ex aliis principiorum definitionibus, ad Phyſicam non ſpectantibus, ſatis declaraui, & firmaui illam præpoſitam partem. Nec nullus, quem viderim, ab hac diſſentire videtur.

13. Secundà pars indicatur à Dunſio *in* 2.*cit.* contra Auerſam *quæſt.*10.*ſect.*2. & Hurt. *ſect.*2.§.7. comprehendentes ſub ea definitione, omne genus cauſæ. Suadetur 1. generatio, vt productio eſt tranſcendens, vtpote quæ competit generationi diuini Verbi, aſſertore Scot. *vbi ſuprà*: atque creationi, quæ cùm ſit factio ex nihilo, nullam præiacentem materiam præſupponens, non eſt quidem propriè mutatio, eſt tamen verè productio: principia autem 1. *Phyſ.T.*62. definiuntur illa, ex quibus compoſita naturalia fiunt, tanquam ex termino à quo aut vt ex partibus totum componentibus, annuente Auerſ. *alleg. ſect.*1. Ergò non definiuntur, vt principia actionis, & cauſationis. Secundò, quæ abſtrahunt à motu, & mutatione non ſunt Phyſicæ conſiderationis, 2.*Phyſ.cap.*2. *&* 12. *Met.*6. Non ergò hoc loco tractantur principia generationis, vt eſt actio. Quod nobis clarè inſinuans Ariſt. 5.*Met.cap.*1. affert aliam definitionem principij generalem omnibus, & ſingulis principiis congruentem, vt patet *ex* 2.*not.* cum 1. Phyſ. *paſſu prælato* præmiſerit definitionem principiorum generationis, quæ ſemper mutationem inuoluit. Iterùm, potentia ſimpliciter productiua non pertinet ad Phyſ. vt nouiſſimè aduertit Veglia nuper cit. *veſt.*2. Ergò nec productio ſimpliciter expenditur à Phyſ. vt patet in Met. *loco proximè cit.*

14. Tertia pars ſequitur ex duabus prioribus, exprimiturque ab Ariſt. 8. *Phyſ.T.*57. & alibi, qui definiens generationem, in eius definitione ſemper ponit mutationem. Deindè ea tria principia inueniuntur, & probantur adeſſe in generatione naturali per mutationem. Cùm enim duo principia ſint contraria, & tertium ſit eorum commune ſubiectum, in ipſo ſubiecto ſunt ſimul incompoſſibilia, neceſſe eſt, fiat mutatio, à termino à quo ad terminum ad quem, id eſt, à priuatione ad formam, vt noua generatio habeatur. Idque monſtrat fusè, & clarè Stagir. 1. *Phyſ.T.*50. *ad T.*71. Et *antea T.*48. inſinuat his verbis. *Quæ generantur & corrumpuntur, fiunt ex contrariis.* Rurſus *ibid.T.*78. monet, eos Philoſophos à veritate aberrare, qui alia ſtatuunt principia. Præterea, *T.*80. reprehendit Platonem, qui in dictorum principiorum numero, priuationem non collocat. Amplius. *T.*82. definit materiam, omnis tranſmutationis naturalis commune ſubjectum. Demùm concludit, ea tria ſolummodò, nec plura, nec pauciora eſſe ſtabilienda principia. Idem tradit 12. *Met. T.*12. Patet igitur, per Ariſt. quatuor cauſarum genera, à principiorum naturalium catalogo excludi, eaque eſſe principia generationis non præciſè, vt productio eſt, ſed vt eſt mutatio.

15. Aſſ.2. definiuntur tam principia generationis, quàm compoſitionis. Deducitur ex Scot. *vbi ſuprà*: Et 2.*Rep.dict.*12. *quæſt.*1.§. *aliqui*. Et aduerſatur noſtris Iunioribus præcit. *quæſt.*2.*concl.*2. arbitrantibus, 1. Phyſ. tantum diſſeri ab Ariſt. de principiis generationis, & 2. Phyſ. de principiis compoſitionis. Probatur autem 1. *ex* 1. *Phyſ. cap.*6. *T.*31. *principia ſemper manere debent.* Nam priuatio recedit, accedente forma, quæ vna cum materia conſtituit compoſitum, & ambo in eo perſiſtunt, donec ipſum compoſitum corrumpatur. Et *T.*60. *Aliqua principia remanent, aliqua verò non remanent.* Quod eſt dictu, principia compoſitionis in compoſito manent, non autem principia generationis, vt priuatio. 2. in definitione eorum, vbi vulgò legitur, *Ex his omnia fiunt.* Ex græco contextu deducitur, *omnia ſunt* ſiue *conſtant*. Quod ſanè nonniſi de principiis compoſitionis capi valet, cum totum, quod fit ex principiis, non ſit, nec conſtet ex priuatione, ſed ex materia, & forma duntaxat. 3. Philoſophus *hoc loco*, de principiis compoſitionis diſceptare debet, tum quia *in initio* 1. *Phyſ.* ipſe pollicetur ſe acturum de principiis in vniuerſum; tum etiam quia id confirmat *T.*58. & *T.*66. ſubijcit. priuationem eſſe principium per accidens, cui ſubſcribit Doct. 2. *diſt.*12. *quæſt.*1. *ſub I.* Quod planè exponitur de principio compoſitionis. Ideo *T.*82. *Illa enim*, id eſt, materia, *permanens eorum, quæ fiunt, vnà cum forma, cauſa eſt perindè atque mater.* At verò, 2. *Phyſ.* vbi putant noſtri Recentes, eum agere de principiis compoſitionis, ibi de materia & forma ratiocinatur, vt ſunt naturæ. & cauſæ, quas non contineri ſub allata principiorum deſcriptione ingenuè confitentur dicti Auctores cit. *conc.*1. contrà Hurt. ab eiſdem alleg. Quare, in præfata principiorum definitione capiuntur ſimul principia generationis & compoſitionis.

16. Aſſ.3. traduntur ab Ariſt. primariò principia generationis ſubſtantialis, & ſecundariò principia generationis accidentalis. Colligitur ex Doct. *loco præmem.*§. *Ad argumenta ſub I.* probatur 1. ea principia per ſe primò deſcribuntur, ab Ariſt. *cit.T.*42. *ex quibus compoſita per ſe primò fiunt*, vt claret, ex illis vocibus, *Ex his omnia fiunt.* Compoſita autem ſubſtantialia per ſe tantùm fiunt, vt legitur, *ibid.T.*62. ſoli ſubſtantiæ propriè conuenit fieri. Deindè accidenti; vt præoſtenditur *T.*58. Ex alio, aliud: ſubaudi, compoſitum ſubſtantiale. Et ex altero, alterum: ſupple, compoſitum accidentale fit. Iterum, 8.*Met. cap.*1. *&* 12. *eiuſdem operis capit.*3. diuiditur ſubſtantia in materiam, formam, & compoſitum. Ibique ſubijcitur, compoſitum eſſe tertium ex his, id eſt, ex materia, & forma, cui ſoli competit generatio, & corruptio. Rurſus, definitio materiæ, 1. *Phyſ. T.*82. tantùm materiæ primæ, quæ eſt ſubſtantia accommodatur. Deinceps, quæſtiones, quæ mouentur à Philoſophis 1. *Phyſ.* de eiſdem principiis generationis ſubſtantialis potiſſimum excitantur. Amplius, compoſitum dicitur natura conſtare, id eſt, forma ſubſtantiali, & materia, quæ quoque eſt natura, 2. *Phyſ.T.*4. Et pleraque alia perhibentur de eiſdem, quæ non niſi de principiis generationis ſubſtantialis intelligi valent. Si quæ autem de generatione accidentali adducuntur, ſolùm declarationis gratia, & conſequenter dicuntur. Quandoquidem accidentia ſunt per ſe ſenſibilia, & per eorum cognitionem, ad cognoſcendas ſubſtantias perducimur, veluti per artificialia ad naturalia, præſtante Philoſopho 1. *Phyſ. T.*69. Prætereà, compoſitum accidentale eſt ens per accidens, quod in ſcientiam non cadit, atque obiectum Phyſ. ex aſſertis, eſt compoſitum naturale. quod eſt ſubſtantia. Denique noſtri Recentes, in quos fertur noſtra aſſ. hanc veritatem coguntur fateri *q.proœm.a.*1. *in ſolut. obiectionum*, aientes accidentia indirectè ad Phyſicam pertinere.

17. Opp.1. contrà 1. aſſ. in generatione naturali, duæ rationes inſpectantur, ratio productionis, ſiue actionis, quæ reſpicit agens, & ratio mutationis, quæ deſignat, ſubiectum tranſire ex priuatione formæ, ad ipſius formæ habitationem. Ratio autem mutationis *in toto* 1. *Phyſ.* nunquam memoratur: benè verò ratio actionis, ſub verbo *fieri*, vt *T.*43. *& indè.* Aut ſub titulo generationis, vt *T.*68. Igitur, dantur

principia

principia generationis, vt eſt actio, & productio duntaxat. Conf. 1. ea deſcribuntur principia eo in loco, de quibus Philoſophus ſe tractaturum *in initio lib. alleg.* decernit: ibi autē in animo eius eſt, diſſerere de principiis, cauſis, & elementis, à quibus principiatio, ſeu productio, & actio prodeunt: igitur, ea ipſa ſunt principia generationis præcisè, vt eſt productio. Conf. 2. principia, vt prima præſeferunt primitatem, & originem, nullamque ab alio principiationem inuoluunt, teſte Tullio 3. *Tuſc.* ſecus non forent prima principia. Cùm ergò allata definitio ſit omnibus principiis conueniens, aptè infertur, ea conſiderari, tanquam principia generationis productionis, non autem mutationis. Concedo ma. nego. min. vt liquet *T. 68.* Ad faciendam enim mutationem, contrariorũ altero, cum præſente, tùm abſente ſatis erit. Et *T. 78.* Et tandem *ad fin. eius lib.* definit materiam primam, ſubjectum primum omnis mutationis naturalis; & priuatio, quæ eſt vnum eorum principiorum, non niſi generationis, vt eſt mutatio, eſſe quit principiũ. Ad 1. conf. concedo ma. ad min. dico, propoſitum ibi eſſe, diſſerere de principiis, non abſolutè, & vniuersè, quia de his, vt ſic ſermonem inſtituit, 5. *Met. c. 1.* ſed de principiis phyſicis, vt ſe ipſum declarat his verbis. *Patet, naturalis quoque ſcientia ea primùm definire, enitendum eſſe, quæ ad principia attinent.* Principia autem phyſica inuoluunt mutationem, vt ſuperiùs adnotaui.

Nec refert ibi exarari principia, & cauſas. Quandoquidem, ibi nomen cauſa non ponitur, vt principia, quæ eſt traditurus, comprehendant quatuor cauſarum genera, cum 12. *Met.* 12. priuationem, quæ re vera non eſt cauſa, vocet cauſam, triaque aſſignentur principia, quatuor verò cauſæ, atque cauſæ præcisè non ad Phyſ. ſed ad Met. ſpectent, vt videre licet 5. *Met. cap. 2.* Ad 2. conf. dico, vniuerſalem principij definitionem haberi 5. *Met mox. cit. c. 1.* quam ſuprà expendi *art. 1. not. 2.* Hic verò adduxi definitionem peculiarem principiis generationis naturalis, quæ inuoluit mutationem.

18. Opp 2. contra 2. aſſ Ariſt. 1. *Phyſ. T. 68.* concludit, ſe præbuiſſe principia generationis, ſiue quæ ad generationem naturalem exiguntur, ergò ſolùm ibi deſcribuntur principia fieri, quæ ſunt principia generationis: & non in facto eſſe, quæ ſunt principia compoſitionis. Conf. 1. idem Philoſophus *ibi* ſemper conſiderat materiam, quatenus eſt ſubiectum tranſmutationis, & formam, quatenus eſt terminus eiuſdem. Conf. 2. principia compoſitionis pertractantur 2. *Phyſ. T. 7.* ſub nomine naturæ: *&* *T. 27.* ſub titulo cauſarum, ergò 1. *Phyſ. cit.* ſtatuuntur tanquam principia generationis duntaxat. Concedo ant. nego conſeq. Vtraque enim tribuit, vt patet *T. 51. & 81. & in fine eius lib.* Ad 1. conf. dico, ibi nedum materiam conſiderari, vt eſt ſubjectum mutationis naturalis: verumetiam vt eſt pars intrinſeca compoſiti naturalis. Ad 2. conf. nego ant. ſiquidem *eo in loco* diſceptatur de natura, & arte, deque vtriuſq; differentiis. Atque *ibid.* inſpicitur natura, vt eſt principium paſſiuum motus, & quietis, quod competit tam materiæ, quàm formæ, quo pacto forma non eſt principium compoſiti, nec pars eiuſdem. Itemque *in dicto lib.* diſputatur de cauſis, prout influunt in effectum, non autem prout conſtant totum tanquam partes intrinſecæ, & eſſentiales eius.

19. Opp. 3. contra 3. aſſ. abſtrahi poteſt vnus conceptus communis vniuocus conueniens ex æquo generationi ſubſtantiali, & accidentali. Ergò in definitione principiorum tradita, continentur tam ſubſtantialia, quàm accidentalia principia. Conf. in nullo alio loco aſſignatur alia definitio congruens principiis generationis accidentalis, ergò ne mācus videatur Ariſt. aſtruendum eſt in illa includi omnia. Conceſ. ant. diſtinguo conſ. æquè primò ſubſtantialia, & accidentalia nego: primariò ſubſtantialia, & ſecundariò accidentalia concedo. Ideò vocantur prima principia, quia ſubſtantia eſt primum ens, & fundamentum aliorum: accidens verò perhibetur entis ens, ac in ſubiecto inhærens. Ad conf. idem eſt dicendum. Quemadmodum enim directè agitur de ſubſtantia, & indirectè de accidente, quod ipſam conſequitur: ita primò tractatur de principiis ſubſtantialibus, ſecundò verò de principiis accidentalibus, vt præſtitit Ariſt. *vbi ſuprà.*

ARTICVLVS III.

Quot ſint Principia naturalia.

20. DE naturalibus principiis, eorumque numero, diſſentientes, diſcrepantes, ac balbutientes adeò cernuntur antiqui Philoſophi apud Ariſt. 1. *Phyſ. à cap. 2. ferè vſque ad finem eius lib.* vt non immeritò de iſtis dici valeat illud, *Tot capita, tot ſententia.* Piget eorum placita, ſomniaque recitare, & refutare; cum ea omnia ab Ariſt. fuſè, & egregiè fuerint enarrata, & rejecta, eorumdemque iurgia ſic ſedata, & conuicta, extincta, & ſepulta, vt vix vllus, ampliùs ab interitu ea vindicare auſus fuerit, & quiuerit. Itaque, de hiſce communis Doctrina Ariſt. tanquàm ſolida, & acuta recipienda, & retinenda eſt.

21. Ad huius autem difficultatis deciſionem, & confirmationem facit diſtinctio principiorum, in intrinſeca, & extrinſeca, ab Ariſt. 5. *Met.* 1. tradita, & à me memorata *in duobus præcedentibus art.* Principia intrinſeca ſunt, quæ ad eſſe, aut fieri alicuius intrinſecè, & formaliter exiguntur, ſic materia, & forma ad eſſe totius compoſiti, & priuatio vnà cum materia, & forma ad eius fieri, intrinſecè, & formaliter deſiderantur, & clauduntur. Cum illæ ſint partes eſſentiales compoſiti: hæc verò terminus à quo generationis eiuſdem. Extrinſeca ſunt, quæ in eſſe alicuius non ingrediuntur, vt cauſa efficiens, & finalis, quæ nec ad generationem compoſiti, nec ad eiuſdem compoſitionem faciunt. Intrinſeca autem ſubſecantur, in principia compoſitionis, quæ ad totum componendum requiruntur, tanquam partes eius intrinſecæ, quæ ſunt materia, & forma, & hæc appellantur principia in facto eſſe, ita dicta, quia remanent in toto, poſtquàm ipſum totum factum eſt, & quamdiù in eſſe perſiſtit: & in principia generationis, vt priuatio, quæ præter duo prænominata principia, ad generationem totius requiruntur: & iſta nuncupantur principia in fieri, eo quod neceſſaria ſunt ad totius factionem, quamuis in ipſo toto non permaneant omnia, putà priuatio. Quare priuatio perhibetur principium intrinſecum, non quidem compoſitionis, cum à compoſitione rei naturalis abſcedat, forma aduueniente: ſed generationis, quia eſt terminus à quo, & intrinſecus generationis naturalis. Itemque, priuatio dicitur principium per accidens compoſitionis, ſiue quoad eſſe rei: & principium per ſe generationis, ſiue quoad fieri.

22. Aſſ. 1. tria tantùm principia generationis rerum naturalium numerantur, quæ ſunt materia, forma, & priuatio. Sic Ariſt. 1. *Phyſ. cap. 6. & 7.* necnon 12. *Met. T. 12.* Et Scot. *in vtroque opere* 2. *d.* 12. *quæſt.* 1. probatur 1. generatio naturalis neceſſariò eſt mutatio, quæ eſt tranſitus de non eſſe, ad eſſe, 5. *Phyſ. T. 7.* Mutatio autem tria poſcit, terminum à quo, qui eſt priuatio; terminum ad quem, qui eſt forma; & ſubiectum vtriuſque, quod eſt materia, quæ de non habente formam, fit habens formam. Tria

igitur tantum ſtatuuntur principia generationis naturalis. Secunda duo extant principia cōtraria, forma, & priuatio eius, ex probandis *in proximo art.* Præter autem illa duo, decernitur commune amborum ſubjectum, quod eſt materia. Contraria quippè idem ſubiectum participant, tametſi ſimul in eomet ſe non compatiantur. Tria ergò ſunt principia naturalia præenumerata. 3. totidem ſunt diſtincta principia naturalia, quot ſunt diſtinctæ rationes naturales principiandi: extant autem tres rationes diuerſæ principiandi naturales, ergò & tria principia naturalia. Ma. eſt nota. Min. eſt in promptu: priuatio quippè principiat, vt terminus à quo, & per modum abjectionis, forma verò vt terminus ad quem, & materia, vt ſubjectum vtriuſque receptiuum. Tot ergo ſunt principia nec plura, nec pauciora, quot ſunt ſuprà recenſita.

23. Aſſ. 2. Duo ſunt principia compoſitionis naturalis duntaxat, nempè materia & forma. Ita etiam Ariſt. cit. *c. 7.* & Scot. *vbi ſuprà*, & inſinuat 1. *poſt. qu. 57. §. ad 1. arg* Et 7. *Met. qu.* 10. §. *Ad* 1. Probatur 1. duo ſunt tantùm principia, quæ intrinſecè, & eſſentialiter componunt totum, faciuntq; vnum per ſe, 2. *animæ T. 7. &* 8. *Met.* 15. Ergò duo ſunt tantùm principia compoſitionis. 2. tot ſunt principia eſſentialia, & partes intrinſecæ totius, quot ſunt ea, in quæ ipſū totum reſoluitur. Eadem quippè ſunt principia compoſitiua, & reſolutiua vt patet 1. *Prio.* vnde hauritur, illud effatum, *ex quibus aliquid conſtat, in ea reſoluitur*, vt homo componitur ex corpore, & anima, & in corpus, & animam reſoluitur. Duo autem ſolum ſunt principia conſtitutiua compoſiti phyſici præmemorata: ſunt igitur tantùm duo principia cōpoſitionis. 3. duo ſolummodò principia ſunt cōtraria (annuentibus veteribus, & recentibus Philoſophis, 1. *Phyſ. T.* 48.) ſimul in eodem ſubjecto incompoſſibilia, ſcil. forma, & priuatio eius. In compoſito autem perdurante, non exiſtit priuatio. Siquidem, in eo exiſtente forma, priuatio ab eo abeſt. Inſuper, totum quod eſt poſitiuum ens, & ſubſtantia completa, ex poſitiuis principiis coaleſcit, cuiuſmodi non eſt priuatio: duo ergo principia præfata compoſitionis ſanciuntur duntaxat.

24. Opp. 1. à quo eſſentialiter aliquid pendet in fieri, extat eius principium, vt ex fuſa, & anguſta principij definitione ſuperiùs allata notatur: compoſitum autem phyſicum, nedum ab eis tribus prælatis principiis eſſentialiter pendet in fieri, verumetiam, ab agente, abſq; quo effici nequit; ergò præter illa tria, admittendum eſt quartum principiū, quod eſt agens. Conf. 1. materiæ potentia, eius quantitas, & præuiæ diſpoſitiones ad compoſiti effectionē exiguntur, ergò ſunt eius principia ab aliis tribus diſſita. Conf. 2. ad compoſiti conſtitutionē, præter materiam, & formam, neceſſaria eſt vnio vtriuſq; quam eſſe quid diſtinctum ab eis ſimul vnitis, oſtendam, *q. 4. huius lib.* Conf. 3. totum quoque conflatur, ex ſubſtantia, ergò plura ſunt, quàm tria, principia generationis naturalis. Concedo ma. diſtinguo min. compoſitum pendet ab agente tanquam à principio eius extrinſeco, concedo: tanquàm à principio intrinſeco, nego. Hic autē cum Ariſt. verba facimus de principiorum intrinſecorū numero. Eò magis *in præcedente art.* manet probatum, definitionem principiorum accommodandam eſſe, non generationi, vt productio, & actio eſt, quæ reſpicit agens, ſed vt eſt mutatio, quæ nec agens, nec actionem in ſua definitione includit.

25. Inſtabis, priuatio eſt principium extrinſecum, cum non ingrediatur compoſitionem totius. Si ergo cauſa efficiens à numero principiorū remouetur, quia eſt principium extrinſecum, vtiq; ab eorumdē catalogo eximenda eſt priuatio. Neganda eſt paritas, quia licet priuatio ſit principium extrinſecum compoſitionis: tamen eſt principium intrinſecum generationis, quæ eſt mutatio de non eſſe, ad eſſe, 5. *Phyſ. T.* 7.

26. Vrgebis, termini à quo, & ad quem ſunt extrinſeci motui; cum enim motus formaliter ſit relatio, ex dicendis *l. 8. q.* 1. quæ ex poſitis extremis conſurgit, infertur extrinſecè ipſi aduenire. Priuatio autem eſt terminus à quo generationis naturalis, ergò priuatio eſt principium extrinſecum, tam compoſitionis, quàm generationis. Occurrendum eſt, priuationem dici principium intrinſecum generationis, non conſtitutiuè, ſed terminatiuè; quòd eſt dictu, generatio neceſſariò poſtulat terminum à quo, qui eſt priuatio formæ, vt nouum gignatur compoſitum. Ad 1. conf. dico, potentiam materiæ idemtificari realiter cum ipſa materia; ideò non facit aliud principiū ab ipſamet diſtinctum. Cætera verò, quæ ex parte materiæ deſiderantur, non per ſe principium, ſed potiùs principij appendices nominari valent. Præſertim quia quantitas & reliqua accidentia non in materia, ſed in compoſitio proximè ſubiectari, monſtrabo, *l. 5. q.* 1. Ad 2. conf. dico, ad conſtruendum cōpoſitum, exigi quidem vnionem, nō tanquam eius principiū, ſed tanquam eius conſtituentium principiorum vinculum: eo ferè pacto, quo in Log. verbum eſt copula ſubjecti, & prædicati, non autem inter terminos numeratur, vt oſtendi *in Epit. l. 1. art. 2. qu.* 1. Ad 2. conf. Arr. *diſp.* 1. *Phyſ. in fi. ſect.* 2. hâc inſtantiâ conuictus concedit, in re ſubſiſtentiam eſſe principium compoſiti, non verò in opinione Ethnicorū Philoſophorum, quos ſubſiſtentia latuit. Ideò arbitratur, litem de numero principiorum eſſe de nomine duntaxat. Verùm, ob tam leue argumentum, à communi Philoſophorum placito haud eſt recedendum, & nulla cogente neceſſitate, aliud principium à præfatis tribus diſtinctum, inuehendū non eſt, alioqui ipſe Arr. multiplicet alia principia, ſcil. exiſtētiam, quæ à ſubſiſtentia differt: cum diuinum Verbum quidem humanitatem exiſtentem aſſumpſerit, non tamen ſubſiſtentē. Nec ſanè ſubſiſtentia meretur nomen principij, imò potiùs termini, cum terminet, & compleat naturam ſubſtantialem vt aſtruit idem Arr. *diſput.* 4. *Met.* ſubſiſtentia quippè conſequitur materiam, & formā ſimul vnita, ipſumq; ex illis compoſitum, cuius eſt terminus, & complementum; potiſſimum in ſententia dicti Arr. non admittentis ſubſiſtētias partiales materiæ, & formæ. Iterùm, ſubſiſtentia nō eſt res, ſed modus qui cōcomitatur rem, cuius eſt modus, vt contrà prænominatū Arr. *in Met.* monſtrabo. Quare ad arg. nego ant. tum quia ſubſiſtentiæ materiæ, & formæ ſunt partiales, conſequentes eas, veluti modi, res modificatas: tum etiam quia ſubſiſtentia totalis, quæ eſt totius compoſiti conſequitur pariter totum, cum ſit vltimus eius terminus.

27. Opp. 2. ex 1. *Phyſ. cap. 6. T.* 50. principia ſemper manere debent. Priuatio autem non ſemper manet, quia aduentu formæ recedit: non ergò priuatio numeranda eſt inter principia rerum naturalium, atque ita præadductus ternarius principiorum numerus recipiendus non eſt. Conf. 1. quod non influit in rem naturalem, non eſt eius principium, quandoquidem principium principiat influendo in principiatum: Priuatio autem influit in rem naturalem, quia eſt non ens; nullo igitur modo, priuatio locanda eſt inter principia rerum naturalium. Conf. 2. ſi concedatur priuationem eſſe principium, quia præcedit compoſitum generandum, vtique admittendum eſt quartum principium, nempè forma abeunda, quæ pariter præit compoſitum generandum: hæc autem inter principia Phyſica non recenſetur; ergò nec illa. Reſpondeo exponendum eſſe Philoſophum, de principiis compoſitionis, & diſparatis, quæ tamdiù perſiſtunt, in compoſito, quamdiù compoſitum perdurat, non verò, de principiis generationis: & contrariis, cuiuſmodi eſt priuatio. Ad 1. Confirmationem, dico maiorem valere de principiis

per

per ſe, & intrinſecis ipſi compoſito, teſtibus Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 66. 75. *&* 7. & Scot. 2. *d.* 12. *q.* 1. *infra l.* Ad 2. conſ. nego ſequelam ma. Id enim eſt per accidens, quia ſi forma præcedens non abiret, quod poſſibile eſſe diuinitùs arbitrantur plerique, tunc indubiè forma expellenda non foret principium. Priuatio autem ſemper prærequiritur ad nouam compoſiti generationem vt terminus à quo. Atque per acceſſum nouæ formæ, ipſa priuatio recedit. Ideò hæc & non illa ſancitur principium generationis naturalis. Sic deducitur ex Ariſt. 5. *Phyſ. T.* 7. & Scot. *qu.* 4. *prol.* §. *contra hoc.* Et 2. *d.* 1. *q.* 5. *in fine.*

28. Opp. 3. ea tria principia non adæquantur generationi naturali. Etenim competunt creationi Adæ, quæ dici nequit generatio naturalis. Nec tamen principia in omni generatione interueniunt. Quandoquidem, ſi hoſtia conſecrata putrefiat, & ex ea gignatur vermis, tunc erit vera generatio, nulla præexiſtente materia, ex qua tanquam principio materiali producatur talis vermis, quia ſecundum fidem, in ea hoſtia nulla extat ſubſtantia panis, ſed tantùm eius accidentia manent diuinitùs ſuſtentata. Igitur ternarius principiorum numerus, nec generationi naturali adæquatur, nec eidem ſunt neceſſaria. Reſp. procreationem Adæ, etſi extrinſecè, hoc eſt, reſpectu Dei procreantis perhibeatur ſupernaturalis: attamen, intrinſecè eſt naturalis, quoniam reuerà ad eam tria principia naturalia interuenerunt. Veluti viſus à Deo reſtitutus cæco, ſupernaturalis eſt, quia eſt à Deo agente ſupernaturali cæcum illuminante. Cæterùm, cæcus illuminatus naturaliter videt, eiuſque viſio naturalis eſt, ſcribente Scot. 3. *d.* 14. *quæſt.* 2. §. *In quæſt. infra C.* Et *in Rep. ibidem.* Ad aliud de hoſtia conſecrata dico, data hypotheſi, accidentibus eius hoſtiæ non valentibus attingere productionem ſubſtantiæ, nec vllo agente naturali, Deus, qui omnem poteſt ſupplere cauſalitatem cauſæ ſecundæ, & omne id, quod ipſa cauſa 2. efficere nequit, immediatè crearet nouam materiam, nouamque ſubſtantiam compoſitam congruentem eis accidentibus diſponentibus ad eius productionem, ſicque ex hoſtia conſecrata gigneretur vermis, annuentibus Scot. *Quod* 10. §. *Ad argumentum principale.* Et 4. *d.* 12. *q.* 6. §. *Dico* D. Vorr. & Orbel. *ibid.*

29. Dices, prænominata productio, ſiue generatio non eſt propriè mutatio, vt tradit Doct. 2. *d.* 5. *quæſt.* 2. *l.* Et 3. *d.* 2. *quæſt.* 3. *E & d.* 7. *quæſt.* 2. & 4. *d.* 41. *quæſt.* 5. Et ex dictis præfata principia extant ſub ratione mutationis: igitur allata reſponſio inualida eſt. Dico, quamuis huiuſmodi productio non ſit rigoroſè mutatio, veluti eam capit Philoſophus, qui conſueto curſu res generari tantùm agnouit, nihilominus à mutationum ſerie eximi non videtur, vt innuit Doct. 4. *d.* 11. *q.* 1.

30. Opp. 4. principium prius eſt eo, cuius eſt principium, vt indicat eius vulgata ethymologia, & definitio: forma autem non eſt prior generatione, cum ſit eius terminus ad quem: ergò nec eſt eius principium. Poncius *diſp.* 31. *quæſt.* 2. *concl.* 2. *num.* 14. hoc preſſus argumento concedit formam non eſſe principium generationis naturalis. Verùm id opponitur torrenti Philoſophorum docentium, tria principia in fieri, & duo in facto eſſe: & veritati, ſiquidem, cum generatio verè ſit mutatio, flagitat tria principia. Non enim poteſt effici tranſitus per ſubjectum, quod eſt materia, niſi initium ſumat à termino à quo, qui eſt priuatio, & feratur ad terminum ad quem, qui eſt forma, vt ſatis claret ex dictis *ſuprà*, ſicque inficiandus non eſt ternarius principiorum numerus. Suarez verò occurrit *diſp.* 12. *Met. ſect.* 1. *num.* 9. cui adhæret Hurt. *diſp.* 1. *ſect.* 2. §. 1. Formam priorem eſſe generatione in ordine intentionis, non autem in ordine exequutionis. Contra, ordo intentionis non ad formalem, ſed ad finalem cauſam ſpectat. Ponere autem finalem pro formali, eſt excludere formalem, & includere finalem, ac inuehere principia extrinſeca, quæ ſunt cauſæ efficiens, & finalis, & reijcere principia intrinſeca, quæ ſunt materia, & forma, quod falſum eſt. Deindè, potiùs compoſitum in intentione priùs eſt, quàm forma, cùm ſit terminus eius totalis, & vltimus finis, atque poſterius in exequutione. Quæ autem ſunt poſteriora in exequutione, priora eſſe in intentione, commune extat Philoſophorum proloquium. Nemo autem hucuſque auſus eſt aſtruere, compoſitum eſſe principium in intentione, cum reuerà ſit principiatum, & conflatum ex principiis. Igitur forma vt eſt prior in intentione, haud cenſeri debet principium generationis. Itaque reſp. ego, ſicut materia eſt prior generatione, quia eſt ſubjectum, in quo ſubjectatur ipſa generatio: ita forma eſt prior generatione, tum quia generatio formaliter eſt relatio, ſecundum Scot. quæ præexigit duo extrema, ex quibus conſurgit: tum etiam quia, generatio eſt via ad compoſitum, cuius propriè eſt generatio, ex Scot. *in Rep.* 2. *d.* 8. *q.* 1. §. Dices. Obid generatio, quæ toti ſolùm aſcribitur, præexigit principia inter quæ extat forma. Proindeque forma verè nuncupatur principium generationis naturalis.

Articvlvs IV.

An principia ſint contraria.

31. PArs affirmans authoritate firmatur, ratione comprobatur, & veritate communitur: & quidem authoritate priſcorum Philoſophorum, qui omnes, ſiue vnum, ſiue plura, ſiue finita, ſiue infinita ſtatuerint principia, communi calculo conſetibunt, principia eſſe contraria. 1. *Phyſ. cap.* 5. *T.* 48. deinde ratione: quoniam quod fit, tranſit à non eſſe, ad eſſe, hoc eſt à priuatione ad formam; priuatio autem, & forma ſunt contraria. Poſtmodum veritate, quia, vt legitur *ibid.* dicti Philoſophi, veritate compulſi id aſſeruerunt. Pars autem negans, etſi olim prorſus tanquam falſa, ab omnibus derelicta, & deſpecta fuerit; attamen, nunc patronos habet nonnullos, eam vt veram comprobantes, & celebrantes, inter quos citantur Aquatius, & Auerſa, à noſtris Recentibus *diſp.* 1. *q.* 5.

32. Not. 1. ex Ariſt. 5. *Met. cap.* 10. *T.* 16. & Scot. *q.* 14. & 23. *vniuerſ.* contraria bifariàm accipi: 1. propriè, ſic definiuntur, quæ ſub eodem genere, ab eodem ſubjecto, ſe mutuò expellunt, vti ſunt primæ qualitates, de quibus Antonius Andreas 10. *Met. qu.* 6. & ego fusè egi in Log. *l.* 3. *qu.* 9. *a.* 5. Secundò, impropriè pro iis nimirum, quæ repugnant, ſimulq; non ſe compatiuntur in eodem ſubjecto, quo pacto contraria perhibentur habitus, & priuatio eius. Exiſtente enim formâ in materia, ſimul eſſe nequit eius priuatio in eademmet materia. Sic loquuntur Philoſophi in præſentia, aſtruentes principia eſſe contraria. Vbi exponente Auct. Ariſt. vtitur nomine contrarietatis, vt funditur ad priuatiuè oppoſita, atque ad differentias cuiuſcumque generis, 10. *Met. T.* 23. Siquidem, quodlibet genus diſtribuitur in duas differentias inæqualis perfectionis, quarum perfectior deſignatur nomine habitus; & imperfectior, nomine priuationis, vt conſpicuè edicitur de differentiis animalis; quarum vna, quæ eſt rationale, inſtar habitus: altera verò, quæ eſt irrationale, inſtar priuationis ſignificatur.

33. Not. 2. cũ ſubſtantia nominetur ens ſimpliciter, quia eſt ens per ſe ſubſiſtens, & prius accidẽte, natura, tempore, & definitione, 7. *Met.* 1. Et accidens dicatur ens ſecundũ quid, quoniã accidens à ſubſtãtia accipit

ſuum eſſe, in eaque inhæret, & ſuſtentatur; ideò entis ens perhibetur: eſſe duplicem contrarietatem, vnam inter formam ſubſtantialem, eiuſque priuationem, quæ vocatur contrarietas ſimpliciter, & prima: alteram, inter formam accidentalem, eiuſque priuationem, quæ nuncupatur contrarietas ſecundum quid, & ſecunda. Hæc duplicata contrarietas inſinuatur ab Ariſt. 10. *Met. cap. 7. T. 15.* his verbis. *Prima verò contrarietas habitus, & priuatio eſt, non tamen omnis priuatio, ſed quæcumque perfecta ſit. Cætera verò contraria, ſecundum hæc dicentur.* Rurſus obſerua, contraria quædam eſſe ſe totis contraria, ſiue per ſe primò, & adæquatè, vt forma hominis, & priuatio eius: quædam verò eſſe contraria non ſe totis, ſed ratione partium, ſiue inadæquatè, vt homo, & non homo. Ideò quippè homo contrariatur non homini, quia homo habet formam, quâ non homo caret. Quæ autem ſe totis contrariantur, aut ratione partium, dicuntur per ſe contraria: quæ verò nec per vtrumq; nec per aliquid ſibi additum contrariantur, contraria per accidens nuncupantur. Vt autem vſquequaque pateat oppoſitio, quæ interuenit inter formam, & priuationem eius.

34. Not. 3. triplicem eſſe mutationem ſubſtantialem, vna eſt deperditiua duntaxat, in qua forma obijcitur, nihilque poſitiui acquiritur, & iſtius mutationis forma abijcienda eſt terminus à quo, & priuatio eius terminus ad quem. Altera eſt tantum acquiſitiua, in hac nihil deperditur, ſed acquiritur aliquod poſitiuum, & huius terminus à quo eſt priuatio formæ acquirendæ, & terminus ad quem forma habita. 3. eſt acquiſitiua, & deperditiua ſimul, cuius extat duplex forma, duplexque priuatio, iuxta duplicem mutationem prænominatam. Siquidem, eſt priuatio formæ habitæ, quæ contrariatur formæ habitæ: eſtque priuatio formæ habendæ, quæ contrariatur formæ habendæ. Quare, in omni mutatione ſemper adeſt contrarietas formæ, & priuationis eius, omniſque mutationis termini ſunt oppoſiti priuatiuè, quorum vnus deperditur, alter verò acquiritur.

35. Aſſ. 1. principia rerum naturalium ſunt contraria. Ita Ariſt. 1. *Phyſ. c. 5. T. 42.* & Scot. *vbi ſuprà,* Et 2. *d.* 1. *qu.* 2. 5. *Respondeo ſub A.* Probatur 1. ea ſunt contraria, quæ in eodem ſubiecto ſimul eſſe nequeunt, vt patet *ex primo not.* principia autem naturalia, in eodem ſubiecto, ſiue in eadem materia, ſimul ſe non patiuntur. Recedit enim priuatio à materia, per acceſſum formæ, & è contra: rectè ergò principia phyſica contraria ſtatuuntur. 2. termini à quo, & ad quem mutationis ſunt contrarij, vt euidenter conſpicitur in terminis à quo, & ad quem motus localis, qui ad inuicem ſunt incompoſſibiles 5. *Phyſ. T.* 26. Alioqui, mobile non moueretur de vno loco ad alium locum, niſi relinqueret vnum vbi, à quo motus incipit, & acquireret aliud vbi, in quo eius motus deſinit: vnum autem Principiorum naturaliũ eſt terminus à quo generationis naturalis, putà priuatio, & aliud eſt terminus eius ad quem partialis, nempè forma, vt claret ex dictis *ſupra*: probè ergo principia ſanciuntur contraria.

36. Aſſ. 2. Duo tantum ſunt principia contraria, forma, & priuatio. Hanc tenet Doct. præcit. ex Ariſt. 1. *Phyſ. c. 7. T. 67.* tanquam indefinitam, veluti illam, quæ legitur, *ibid. T. 50. principia ſemper manent.* Non quidem omnia, ſed duo tantum, ſeu materia, & forma. Et quæ exaratur, 2. *Phyſ. T. 30. Cauſæ ſunt ſibi inuicem cauſa.* Non etiam omne ſed ſolùm efficiens, & finalis, exponente Lych. 2. *d.* 12. *q.* 3. Atque 1. *poſt. c. 3. T. 6. Quorundam eſt demonſtratio: quorundam verò non eſt demonſtratio.* Probatur autem propoſita aſſ. 1. quæ ſunt incompoſſibilia ad inuicem, commune ſortiuntur ſubiectum, in quo ſimul exiſtere nequeunt, vt conſtat de propriis contrariis, quæ ab eodem ſubiecto viciſſim ſe pellunt: principia verò naturalia, ex probatis *in 1. aſſ.* ſunt contraria, quæ gaudent communi ſubjecto, hoc eſt materia, in qua exercent ſuam contrarietatem, & pugnam: ipſum ergò ſubjectum contrariorum receptiuum, cùm aliis contrarium non ſit, & ſtatuatur vnum principiorum, planè deducitur, duo eſſe tantùm principia contraria. 2. omnis mutatio exigit duos terminos à quo, & ad quem, qui extant incompoſſibiles in eodem ſubiecto, in quo habetur mutatio, vt explicui *in 3. not.* Illi autem duo termini ſunt duo principia inchoantia generationis naturalis, priuatio ſcilicet, & forma. Addo, contraria nequeunt ſimul ingredi eſſentiam alicuius, quia inter ſe pugnant, ſeque interimunt. Quare, cum compoſitum conſtituatur in eſſe ex principiis, neceſſe eſt, vnum contrarium abire, quod eſt priuatio, & aliud manere ad eius compoſitionem, quod eſt forma, quæ vna cum materia conficit totum phyſicum: proindeque euincitur, duo eſſe tantùm principia contraria præmemorata.

37. Aſſ. 3. principia ſunt contraria prima. Tradit Ariſt. 1. *Phyſ. cap. 5. T. 42.* à quo non deuiat Doct. *vbi ſuprà.* Suadetur 1. ex probatis *in 1. aſſ.* principia ſunt contraria: nequeunt autem eſſe, niſi prima contraria, quia definiuntur, *quæ nec ex aliis, nec ex ſeſe, ſed ex his omnia fiunt.* Principia ergò ſunt prima contraria. 2. contrarietas priuatiua eſt reliquis contrarietatibus latior, & communior, ad quã cæteræ rediguntur, etiam poſitiuæ, quia vna eſt altera perfectior, putà caliditas frigiditate, quæ deſignat priuationem perfectionis alterius, vt luculenter ediſſerit Ariſt. 10. *Met. T. 16. ſum.* 2. *c.* 3. Denuò, cùm iſta contrarietas adſit inter ſubſtantiam, & priuationem eius, & ſubſtantia ſit ens ſimpliciter, & primum prædicamentum, apertè deducitur, eſſe omnium contrarietatũ primam. Hinc Ariſt. 7. *Met. c.* 1. aſtruit ſubſtantiam eſſe omni accidente priorem, tempore, naturâ, & definitione, cum extet eius ſubjectum, baſis, & fulcimentum.

38. Aſſ. 4. prima contrarietas per ſe primò competit formæ ſubſtantiali, eiuſque priuationi: ſecundò verò formæ accidentali, & priuationi eius. Hæc aſſ. conſentanea, & conſectaria eſt 3. aſſert. quam locaui *ſuprà, art.* 2. *huiuſce quæſt.* colligiturque ex Scot. *ibi alleg.* & militat contra duos ex noſtris Nuperis *diſput.* 1. *q.* 5. Probatur autem 1. ex Ariſt. cit. qui potiſſimum *in præſenti* diſſerens de principiis compoſiti ſubſtantialis, *T.* 51. inquit, *ex non ſubſtantiis, non fit ſubſtantia.* Ergo *eo in loco*, primò agitur de eorum contrarietate, & poſtmodum de contrarietate principiorum totius accidentalis. Vndè Philoſophus 10. *Met. cap. 7. T.* 15. explicitis verbis ſubijcit: *prima contrarietas, habitus, & priuatio eſt. non tamen omnis priuatio, ſed quæcumque perfecta ſit.* Atque *T.* 16. ſuadet, omnia gigni ex contrariis, & contrarietatem in quouis genere reperiri, planè inducit. Cum ergò ſubſtantia ſit primum genus, ei proculdubio prima contrarietas adaptatur. 2. propriè generatio eſt compoſiti ſubſtantialis, ex Ariſt. 7. *Met. T.* 22. *& indè,* & Scot. 1. *d.* 3. *quæſt.* 6. 5. *Tertia quæſt. ſub X.* Atque dicti noſtri Recentes *propè finem quæſt. cit. ex T. 50. primi Phyſ.* ingenuè fatentur, prima contraria eſſe in genere ſubſtantiæ. Non ergò per Ariſt. prima contrarietas æquata, & adæquata eſt vtrique formæ, ſubſtantiali, & accidentali, ac priuationi vtriuſque.

39. Opp. 1. contra 1. aſſ. Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 47. ſubinfert, principia eſſe contraria, quia omne quod fit, ex contrario fit: quod autem fit ex alio, non eſt principium, ſed principiatum, ſeu compoſitum; ergò principium per ſe contrariatur principiato, non verò principia inter ſe contrariantur. Conf. 1. terminus à quo contrariatur termino ad quem, vt liquet ex dictis: principiatum autem eſt terminus ad quem. Igitur contrarietas adeſt inter principium, & principiatum, non verò inter

principium,

principium,& principium. Conf.2.terminus à quo reperitur etiam in factione rerum non phyſicarum, vt Angelus ſit ex non eſſe Angeli,tanquam à termino à quo. Et ſi id admittatur,quodlibet fiet ex quolibet,quod pugnat Ariſt.*cit.T.*45. Quarè aſtruendum eſt, principia per ſe, & directè non eſſe contraria. Reſp.illud aſſertum ſubillatum ab Ariſt.interpretandum eſſe,non per ſe primò de termino à quo totali, ſed partiali,vt manet explicatum *in* 2.*not*.Eſtque expreſſa mens Philoſophi *cit.T.*45. inquientis, Muſicum fieri ex non muſico, ſed non ex quolibet, ſed ex eo,in quo Muſicæ eſt priuatio.Et *T.*46.*Quæ formæ ſunt figurata,ex figuræ priuatione*. Itaque non muſicum non per ſe primò, & adæquatè contrariatur muſico,ſed ratione priuationis, quæ eſt in non muſico contraria Muſicæ, quæ eſt in Muſico; ſicque principia per ſe, & adæquatè contrariantur inter ſe: principiata verò non ſe totis, ſed ratione ipſorum principiorum contrariantur:veluti in contrariis poſitiuis, non ipſa ſubjecta qualitatum contrariarum per ſe primò contrariantur, ſed ipſæmet qualitates contrariæ,putà calor,& frigus per ſe primò inter ſe dimicant.Ad 1.conf.dico, terminum à quo partiali, qui eſt priuatio,præcisè contrariari termino ad quem partiali,qui eſt forma: non autem termino ad quem totali, qui eſt principiatum ſeu compoſitum. Ad 2. conf.dico,in creabilibus, & nō phyſicis terminum à quo eſſe nihil,ſeu negationē:in generabilibus verò, & tranſmutabilibus, terminum à quo eſſe priuationem. Quapropter, non ſequitur ex quolibet effici quodlibet, quandoquidem vnaquæque forma habet priuationem ſibi præcisè oppoſitam, à qua tanquam termino à quo incipit generatio, vt clarè ediſſerit Stagir.*vbi ſuprà T.*45.

40. Opp.2.in generatione elemēti ſymboli,ex ſymbolo,qualitas ſymbola,quæ erat in corrupto,perdurat in genito.2.*de gener.T.*34.Ideò,facilior eſt tranſmutatio ſymboli in ſymbolū,quā diſſymboli, in diſſymbolum:ergò principia non ſunt contraria.Idque confirmari poteſt, cum ex vino rubeo,aut albo fit acetum. Tunc enim ex rubeo, vel albo, fit rubeum,vel album;quoniam rubedo, quæ erat in vino rubeo, & albedo, quæ erat in vino albo, perſiſtunt in aceto, quod eſt rubeum,aut album Itemque ex figurato fit figuratum:ergò,non quæuis generatio ſortitur principia contraria. Reſp.in dicta generatione,non perſiſtere in genito eamdem numero,ſed ſpecie qualitatem; ſiquidem accidens non migrat de ſubiecto in ſubiectum.Verùm hoc exactè eſt perſcrutandum *in l.de elementis*. Ad conf.dico,id non poſſe,ſed per accidens effici.Etenim per ſe, ex non aceto,fit acetum, per accidens verò, ex rubeo, fit rubeum, ex albo, album,& ex figurato, figuratum, vt in ſimili aſtruit Stagir.1.*Phyſ.T.*43.*c.*5.Et annuit Doct.2.*d.*1.*qu.*3.§. *Ad* 5.*&* 9.5.*ad firm.*

41. Opp.3. ſi dari queat naturæ viribus productio tendens ad aliquid præexiſtens,ſiue tranſmigratio animarum de corpore in corpus diuerſæ ſpeciei, vt volebant Pythagorei, qui memorantur 1. *anima T.*53.ſiue eiuſdē ſpeciei,quam non reprobaſſe Ariſt. indicat Ferch. *veſt.*6.*l.* 2. *n.*527. Declarari poteſt de motu circulari inchoante ab vno puncto, & terminante ad idem punctum, à quo talis cœpit motus; ſicque habetur ea circulatio abſq; terminis contrariis:ac proindè,non oportet, principia naturalia eſſe contraria. Data hypotheſi,noua eſſet generatio,nouumque genitum; propterea quod materia tranſiret de vna forma,quâ priuaretur, ad aliam formam,quâ informaretur,quo pacto principia ſemper inuenirentur contraria. Ad exemplum de motu, dico huiuſmodi motum circularem redire ad idem punctum, & vbi ſpecie, diſtinctum verò numero. Sed de hoc *lib. de motu.*

ARTICVLVS V.

An principia vniuocentur.

42. TRes in hoc art. cerno diſcrepantes Philoſophorum ſententias, quarum vna eſt duorum recentium Scotiſt. *diſputat.*5. *Phyſ. quæſt.*1. *concluſ.*2. A quibus non longè diſtat Fuent. *ibidem quæſtion.*3. *artic.*3. qui exiſtimant, tria prææmemorata principia, vniuocam participare communem principij rationem. Altera eſt Fonſ 5. *Met. cap.*1. *quæſt.*5. *ſect.*1. Suarez *diſputat.*12. *Met. ſect.*1. *numer.*13. & Poncij *diſputat.*31.*quæſt.*1. *Quæſt.*1. arbitrantium, principium ſit eſſe eis analogum. Tertia debet eſſe communis Scotiſtarum, nominatim Formaliſt. *artic.*1. *Tract. eorum*, docentium enti, & non enti, reali, & rationis, nihil eſſe commune vniuocum. Cum enim priuatio propriè non ſit ens, cætera verò principia ſint entia realia poſitiua, conſequenter principium ipſis tribus eſt æquiuocum. Fauent Hurt. *diſp.*1. *ſect.*2.§.17. & Arr. *ibid. in fine ſect.*3.

43. Recognoſcendæ ſunt acceptiones, & definitiones principiorum allatæ, & expoſitæ *artic.*1. *huius quæſt.* Et ſi enim ab Antiquis vox principium videatur eſſe impoſita potiſſimùm ad deſignandum initium motus, & temporis, quod eſt nobis notius, & ſenſibilius, ac ad res repræſentandas, faciendaſque accommodatius: propterea initium, medium, & finem ſtatuerunt, & diſtinxerunt. Quod non obſcurè inſinuat Stagir.5. *Met. cap.*1. qui varias principij ſumptiones recenſens, ab ea, à qua incipit motus, exordirur, vt ibi obſeruant eius expoſitores. Nihilominus multa alia ſignificata ſortitur, funditurque, tam ad entia realia, quàm rationis; poſitiua, & priuatiua; per ſe, & per accidens, necnon creata, & increata. Ob id dubitari poteſt, vtrum principium, reſpectu horum omnium, dici valeat vniuocum, analogum, aut æquiuocum? Rurſus, principium bifariàm inſpectari poteſt, formaliter, hoc eſt, pro relatione principij, quâ formaliter perhibetur principium, & reſpicit principiatum, vt relatiuum reſpicit ſuum correlatiuum: aut materialiter, hoc eſt pro eo, quod eſt fundamentum huiuſmodi relationis, ac per eam denominatur principium, vt oſtendi *tract. de Deo Trino diſputat.*4. *quæſtion.*7. vbi probaui, principium ad intra de eſſentiali, notionali, & perſonali, quidem eſſe vniuocum: verumtamen, principium ad intra, & ad extra, nequaquam. Quoniam illud formaliter eſt reale poſitiuum: illud verò formaliter eſt ens rationis. Enti autem reali, & rationis nihil eſſe commune vniuocum, expreſsè tradit Doct.1. *diſt.*29. *qu. vn.* quem ſequuntur Vorr. & Orbel. *ibid.* & alij præter Bonet.1. *Met.c.*6.

44. Aſſ. materia,& forma vniuocantur in ratione principij,non tamen priuatio. Hæc aſſ.duas continet partes,quæ indicantur à Scot.nunc memorato. Prima pars ſuadetur 1.materia, & forma ſunt entia realia poſitiua, influentia realiter in compoſitum, ipſumq; conſtituentia:indubiè ergò,hæc duo principia vniuocātur in cōmuni ratione principij.2.vtrūq; eſt natura,2.*Phyſ.T.*11.ſubſtantia incompleta,& partialis,*ibid.T.*21.Atq; duæ cauſæ intrinſecæ,*ibid.T.*28. deinceps, definitio principiorum præallata optimè his duobus adaptatur, igitur iſta duo in ratione communi principij,vniuocantur.2.pars oſtenditur 1. ex Ariſt.1.*Phyſ.T.*66.& 75.aſtruente priuationē eſſe principi per accidens. Et 2.*Phyſ.T.*15.& 5.*Met.c.*4. recenſens naturas,inter eas non collocat priuationē.2. enti,& nō enti nihil eſt cōmune vniuocū,vt ex Scot.

ſuadent Formaliſtæ nuper alleg. Materia autem, & forma ſunt entia realia poſitiua, partes intrinſecæ totum conſlantes: priuatio verò eſt non ens, 1. *Phyſ. T.*75. Non ergò illis tribus principium conuenit vniuocè. 3 Aut vniuocantur in ente reali, aut in ente rationis, quia inter ens reale, & rationis non intercipitur medium: in neutro autem conueniunt, non in ente reali, quia ens reale non determinatur, nec contrahitur per non ens; veluti eſt priuatio, *ex loco mox alleg.* Nec in ente rationis, quia ens reale non contrahitur per ens rationis, alioqui differentia entis realis foret ens rationis, quod implicat in adiecto. 4. Si quod magis videtur ineſſe, & non ineſt, nec quod minus videtur ineſſe, inerit, vt patet *in Epit.l.3.qu.3. a.4.* Ens autem reale, & rationis magis videntur conuenire, quàm ens poſitiuum, & priuatiuum, quia illa participant ſuo modo rationem entis: hæc verò, minimè. Nam ſi ens priuatiuum foret ſuperius, includeretur in poſitiuo, & ſi poſitiuum eſſet ſuperius, clauderetur in priuatiuo, quod repugnat. Denique, aut hæc principia vniuocantur penès eſſe formale principij, quod eſt relatio, aut penès eius eſſe fundamentale, quod eſt natura, & eſſentia dictorũ principiorũ. Non primũ quia formalis ratio principij materiæ, & formæ eſt relatio realis: ratio verò formalis principij priuationis, aut nihil eſt, aut ens ſecundum quid; iam verò patet enti, & non enti, poſitiuo, & priuatiuo nihil eſſe commune vniuocum. Igitur ratio principij, tribus prænumeratis eſt æquiuoca. Hinc refellitur Fuentes, qui *quæſt.3.huius lib.a.3.* licet haſce rationes deguſtaſſet *num.5. tamen num.6.* peruertens Scot. terminos, vt intueri licet *3.d.7.an.1.§. Quartò. C.* ſcribit, principium quidem non eſſe prædicatum vniuocum, prædicari tamen de præfatis tribus vniuocè. Sed profectò fallitur, quia cùm prædicari vniuocè, nihil aliud ſibi velit, quàm prædicari eſſentialiter; nihilque eſſentiale queat eſſe commune materiæ, formæ, & priuationi, ob rationes præadductas, euidenter concluditur, principium nec eſſe vniuocum prædicatum, quod ille concedit, nec vniuocè de eiidem prædicari, quod ipſe Fuentes aſſeuerat. Nec iuuat eum dicere, principium ſe habere, vt ſcibile, reſpectu entis realis, & rationis, quod de iſtis, putat ille vniuocè prædicari. Iiidemque, opppoſitionem dici vniuocè de ente, eiuſque priuatione. Etenim, quemadmodum ens præſcindens ab ente reali, & rationis, non eſt vniuocum, in ſchola Scoti: ita nec ſcibile abſtrahens à ſcibili entis realis, & rationis, eſt vniuocum, cum proprietas, vt eſt ſcibilitas, maiori priuilegio non gaudeat eo, cuius eſt proprietas. Quod autem ſubdit de oppoſitione, patet eam eſſe æquiuocam, veluti homo dicitur æquiuocè de viuo, & mortuo; de vero, & picto, vt patet *l.prædicam.c.1.*

45. Opp.1. eadem eſt ratio, quæ affertur à Doct.1.*diſt.3.quæſt.2. R.* ad ſuadendam vniuocationem entis, ac quæ adduci poteſt ad inuehendam vniuocationem principij, de tribus prænominatis. Valet enim, quiſpiam eſt certus priuationem eſſe principium, & ambigit, nùm ſit principium inſtar termini à quo, vel inſtar termini ad quem? Huiuſmodi autem conceptus communis principij quidditatiuè includitur in ſingulis, & peculiaribus principiis; ergò, principium eſt illis vniuocum. Neganda eſt paritas, quoniam ens, quod ponitur à Scot. cit. vniuocum eſt ens reale poſitiuum, quod vniuocè prædicatur de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente. Principium autem, reſpectu illorum trium, haud eſt reale poſitiuum, propterea illa in hoc non vniuocantur.

46. Opp.2. priuatio eſt principium generationis, ſicut materia, & forma, eique rectè adaptatur definitio principiorum prælata: ergò ſicut à definitione, & numero principiorum non eximitur priuatio, ita nec ab vniuocatione principij expungitur. Conf. ex 1.*diſt.23.quæſt.1.* negatio infinitans, tam poſitiuo, quàm priuatiuo, & negatiuo, imò etiam impoſſibili accommodatur. Atqui perſona ſecundum Scot. præſefert negationem communicabilitatis vt quo, & vt quod vniuocè de ſuis inferioribus prædicabilem. Ergò quamuis priuatio non ſit ens poſitiuum, non ob id ab vniuocatione principij excluditur. Reſp. quidem priuationem eſſe principium generationis, non tamen vniuocari cum cæteris principiis poſitiuis, licet ei competat communis principiorum deſcriptio. Veluti æquiuoca communi deſcriptione deſcribuntur *capu.1. prædicam.* Nihilominus, ex hoc non ſequitur, æquiuoca per eam eſſe vniuoca, quia nomine, & non re conueniunt. Ad conſ. ſi admittatur illa impropriiſſima vniuocatio, neganda eſt paritas, quia ea omnia ſunt negatiua, & in communi negatione conueniunt: at verò poſitiua, priuatiua, & negatiua, in aliquo illis communi vniuocati, non eſt ferendum.

47. Opp.3. Ariſt.12. *Met. cap.4. T.19. & 23.* expreſsè aſtruit, principia participare rationem analogam communis principij, ergò in huiuſmodi communi ratione principij, principia non æquiuocantur. Reſp. dando principia eſſe analoga æquiuoca, non autem analoga vniuoca, aut ab vtriſque diſtincta, ſed omnia analoga ad alterutra eſſe redigenda, in Log. *lib.3.qu.1.a.7.* Et ita exponitur teſtimonium Ariſt. præadductum.

ARTICVLVS VI.

An ex nihilo aliquid fiat.

48. TRes propoſitiones proferuntur ab Ariſt.1. *Phyſ.* quæ (notante, & examinante Bonet.1.*Phyſ.cap.2.*) priſcis Philoſophis tanquam veræ & per ſe notæ videbantur. Prima habetur *loco mox cit.T.*41. & 42. Et 12. *Met.6. principia ſunt contraria.* Secunda legitur *ibid.T.*52. & 53. & 1.*cæli* 120. præter duo principia contraria, ſtatuendum eſt tertium, *quod eſt commune eorum ſubiectum, de quo fit omne, quod fit.* Tertia enarratur *eodem loco T.*64. Et 7. *Met.*26. Et 8. *eiuſdem operis* 3. necnon 12. *l.*12. & alibi. *Omne quod fit, ſeu generatur, eſt compoſitum.* Duæ iam à nobis fuere diſcuſſæ, & quidem prima, *art.4. huius qu.* Tertia verò *art.1. in reſponſione prima oppoſitionis*: reſtat nunc perſcrutanda ſecunda, non quidem, vtrum detur ſubiectum commune, quod eſt materia omnium formarum receptiua? Id enim *in ſeq.q.art* 1. reijcimus, ſed an omne quod fit, ex illo tertio fiat, an verò, ex nihilo aliquid fiat. Et certè naturaliter loquendo ſubdit Bonet. alleg. omnes perterruit Philoſophos, ex nihilo aliquid fieri, & videtur eſſe implicatio ex terminis. Verumtamen, nonnulli apud Auer. & nouiſſimè Ferchius *veſt.1.* multis conatur oſtendere, & in Doctrina Philoſophi, & in rei veritate, eam eſſe veram, & contrariam falſam.

49. Not.1. *ex* 1. *Phyſ.*33. & 34. Et 1. *de generatione* 11. & 12. necnon 11. *Met.ſum.2.c.4.* commune eſſe Philoſophorum proloquium, *Ex nihilo, nihil fit.* Proptereà, quidam eorum, inter quos refertur à Vorr.2.*d.1 a.2.concl.3.* Marcus Varro, putabant, Deũ omnia de ſua ſubſtantia produxiſſe. Nonnulli, vt Anaxag. ſtatuebant æternum chaos, in quo omnia erant immiata, & confuſa, ſiue, vt ait Phil. quodlibet erat in quolibet. Segregari verò, & ſeparari per perènnes genarationes. Alij vt Democritus ſuſpicabantur, omnia effici ex athomis, & ab æterno res moueri confuſè, & inordinatè, caſúque fieri, & generari. Nec defuere, qui arbitrarentur, materiam eſſe improductam, & ingenitam, ex ipſaque omnia produci,

&

& generari ita ſenſiſſe Ariſt. teſtatur Vorr. *vbi ſuprà* Erat ergò ante Ariſt. aſſertum ab omnibus Philoſophis receptum *Ex nihilo nihil fit.* Nec illud ab Ariſt. duxit originem. An vero reiectum, aut receptum ſit ab eo, verum, vel falſum, perſtrepit Fereh. cit. ſed vt clarè eniteat huius veritas.

50. Not. 2. controuerſiam exiſtere inter eoſdem Philoſophos de productione formarum naturalium. Forma enim, authore Platone, ab extrinſeco, ſeu Deo, quem idem Plato formarum datorem vocat, promanat. Alij, vt Anaxagoras, cenſebant, omnes formas præexiſtere, agenſque naturale ſolùm eas ſeparare, & ab inuicem ſegregare. Ariſt. verò, & cum eo omnes poſteriores Philoſophi docent formas naturales educi de potentia materiæ, hoc eſt, pendere in eſſe, & in fieri à materia. Hinc idem Philoſophus 1. *Phyſ. T.* 82. definiens materiam, inquit: *Materia eſt ſubiectum, ex quo omnia compoſita naturalia generantur, & in quod cuncta corruptibilia reſoluuntur*: vulgóque perhibetur materia ingenerabilis, & incorruptibilis, quoniam in omni generatione, & corruptione perſiſtit ſemper, tanquam eius commune ſubiectum. Idem apertè ſcribit *ibid. T.* 60. *omnia fieri ex ſubiecto, & hoc fieri, ex hoc.* Et 2. *Phyſ. T.* 28. *Et* 5. *Met.* 2. *Materia eſt ex qua aliquid fit.* Et 5. *Phyſ. T.* 15. ſupponitur commune ſubiectum, vt aliquid fiat, ſiue ſubſtantiale, ſiue accidentale. Idipſum legitur 7. *Met.* 8. *&* 11. *ac* 12. *eiuſdem operis c.* 12.

51. Not. 3. quod licet adhuc lis ſub iudice ſit, de mente Philoſophi, vtrum concesſerit (primo motore excepto) omnia eſſe creata, necnè, vt patet apud Scot. 1. *d.* 8. *quæſt.* 5. Et *Quol.* 7. Itemque, nùm prima cauſa, ad extra liberè, an verò neceſſariò agat, in eiuſdem Philoſophi ſchola? Doctor noſter nunc eir. aſtruit, ipſum arbitrari Deum naturaliter, & neceſſariò agere ad extrà, creaſſéque Mundum ab æterno, vt intueri licet 7. *&* 8. *phyſ.* Fides autem Catholica nos docet, & mundum à Deo in tempore conditum, & liberè ipſum ad extrà operari, vt latè oſtendi in *Tract. de creatione, quæſt.* 19. Prætereà, apud omnes philoſophos, & Theologos certum eſt, creationem, & generationem inter ſe diſſidere, potiſſimùm in eo, quod creatio eſt productio, ſeu factio rei ex nihilo ideſt, nullo præſuppoſito ſubiecto, 2. *d.* 1. *q.* 5. *infrà T.* Quo pacto Angelus perhibetur creatus ex nihilo. Generatio verò eſt productio, ſeu mutatio de non eſſe, ad eſſe, ſubiecto ſcilicet præſuppoſito, & præexiſtente, quod eſt materia.

52. Not. 4. ex D Anſel. relato à Vorr. *vbi ſuprà*, aliquid fieri ex nihilo tripliciter accipi poſſe. 1. materialiter, hoc eſt, vt nihil ſit materia factionis alicuius rei, & hoc eſt impoſſibile, quia materia, ex qua aliquid fit, eſt ens reale, quod nihilo opponitur, veluti affirmatio negationi. 2. cauſaliter, ideſt, vt nihil ſit cauſa alicuius, quod pariter eſt impoſſibile, quoniam omnis cauſa per ſe influens in effectum realem, eſt ens verum, reale, poſitiuum, quod nihilo opponitur. 3. ordinaliter, quod eſt dictu. poſt nihil aliquid fit, ſiue potiùs, ex nihilo, tamquam à termino à quo aliquid fit, veluti ex priuatione, vt termino à quo, effici compoſitum *ſuprà* aſſeueraui. Hunc ſenſum amplectuntur Theologi, admittentes creationem mundi factam in tempore, liberè à Deo. Et ſecundum Ariſt. etiam concedentem creationem ab æterno, ſine nouitate eſſendi, vt notat Bacc. 2. *d.* 1. Quoniam Ariſt. opinatur Deum neceſſariò, & naturaliter agere ad extra, vt ex Scot. *in* 3. *not. cit.* præmonui.

53. Aſſ. Aritoteles non reiicit illam enunciationem. *Ex nihilo nihil fit* tãquàm falſam. Non diſſentit Doct. 2. *d.* 1. *q.* 2. Probo autem eam 1. ex eodem Ariſt. qui 1. *Phyſ. c.* 1. in animo habet differere de primis principiis Phyſicis, in eiſque indagandis, & decernendis totus eſt, *in dicto libro.* Quæuè *c.* 5. *T.* 42. definit. Deindè *c.* 6. *T.* 56. ſubdit, ea eſſe numero tria, Poſtmodum, *ad finem eius lib T.* 82. concludit, materiam eſſe ſubiectum primum, ex quo omnes formæ naturales educuntur: in toto ergò illo libro haud reprobat præfatam propoſitionem. 2. idem Philoſophus non reiicit alias duas procerum Philoſophorum propoſitiones prætactas *in initio huius art*, nempè principia ſunt contraria, & compoſitum propriè fit. Nec tertia apparet, quo in textu ab eo refellatur. Etſi enim *T.* 33. eam adducat, tanquam dogma Anaxagoræ & aliorum, tamen non reprobat, vt malum aſſertum, ſed tantum in eo, quod memorati Philoſophi tollebant omnem generationem ſubſtantialem, locantes confuſionem rerum & ſegregationem, omneſque formas præexiſtere in materia, & quodlibet eſſe in quolibet, vt patet legenti paſſum alleg. & *T.* 74. Et 1. *de generatione T.* 8. 11. *&* 12. Et alibi frequenter. Vnde Stagir. præmiſerat *T.* 21. *c.* 2. *primi Phyſ.* eſſe vnum poteſtate, & actu. Deinde ſubiicit *T.* 78. alter eſt, quoniam actu & poteſtate; & tandem 12. *Met. T.* 44. concludit, ab agente nihil prouenit, niſi extrahere illud, quod eſt in potentia ad actum. Non ergò, vt malum principium, ſed vt malè intellectum, & applicatum non videtur recipere: nec vt proprium, ſed iam ab aliis prioribus decantatum affert, vt conſtat *ibid. T. cit. &* 34. *ac* 11. *Met. ſum.* 2. *c.* 4. ſic nonnumquam, ad aliquid demonſtrandum præter demonſtrationem, adducit anthoritates antiquorum Philoſophorum, vt oſtendat, doctrinam, quam tuetur, nec eſſe nouam, nec ab ipſo excogitatam, ſed ab aliis adinuentam, & corroboratam. Quod obſeruaui *l.* 3. *Log. q.* 4. *a.* 11. Tertiò, dogmata, & aſſerta Antiquorum, quæ vt falſa, & abſurda diſplicent Ariſtoteli, ipſe explicitè, & ſtrenuè explodit, & vſquequaque inſequitur, & conuincit, vt patet à *c.* 2. *ferè vſque ad c.* 9. vbi, qui vnum principium ſiue mobile, ſiue immobile: & qui plura, ſiue finita, ſiue infinita, & qui duo tãtùm locabant principia: & qui diſtinguere neſciebant, vt ille præſtat, *T.* 74. nedum ſolide & acutè reſpuit: ſed acriter, & incunctanter, erroris, & ignorantiæ redarguit, vt patet *c.* 8. *T.* 71. *&* 74. *&* 78. Nullo autem paſſu eius lib. vbi eſt proprius locus inquirendi veritatem eius aſſerti, nec alibi prænominatum dogma abſolutè repellit, niſi vt malò captum. Et 8. *Met.* 4. remittit ſe ad ea, quæ docuit in Phyſica de differentia, quę intercedit inter ea, quæ fiunt ſimpliciter, & non ſimpliciter. 4. Idem Autor aperit, & exprimit latè, & accuratè modos, quibus res naturales gignuntur, incipiens à *T.* 43. *primi Phyſ. ad* 48. proſequiturque *c.* 7. 8. & 9. Atque, in quibus priores Philoſophi allucinati ſunt, clarè demonſtrat *ibid.* In his autem, ad euellendos veterum errores, ſuamque doctrinam ſtabiliendam, mirè & ingeniosè duplicem modum præbet, quo ex non ente fiat ens. Vnus exaratur *T.* 75. Ex non ente per accidens, hoc eſt, ex priuatione, vt termino à quo fit aliquid, & in hoc diſſentit à prioribus Philoſophis, affirmantibus, omne fit ex ente, ſeu ex eo quod eſt. Ex non ente autem ſimpliciter, quod eſt nihil, ſiue negatio entis, nihil fit, & in hoc cõſentit priſcis Philoſophis aſſerentibus, ex nihilo nihil fit. Profero verba Tex. *Nos autem & ipſi dicimus, fieri quidem nihil ſimpliciter, ex eo, quod non eſt, ſed tamen ex eo, quod non eſt, vt ſecundum accidens. Ex priuatione enim, quæ eſt per ſe non ens, non ex eo, quod ineſt, fit.* Alter habetur *T.* 78. Et expreſſius 12. *Met. c.* 2. *T.* 8. Cum autem duplex ſciens, omne mutatur ex potentia ente, in actu ens, vt potentia albo, in actu album: eodem autem modo, & de augmentatione, & diminutione. Quare, non ſolùm per accidens, ex non ente fieri contingit, ſed etiam ex ente omnia fiunt: verùm potentia quidem ente: actu verò ex non ente. Eadem diſtinctio affertur ab Ariſt. 4. *Met. cap.* 5. *Textu.* 20. ad oſtendendum, in quo Antiqui benè, & in quo malè

fuerint philoſophati. Ad illos itaque, qui ex his ita arbitrantur, dicemus, quod quidem, verè dicunt quodammodò, & quodammodò ignorant. Ens namque dupliciter dicitur. Quarè aliquo modo quidem poſſibile eſt, aliquid ex non ente fieri, aliquo verò modo non eſt. Simulque, idem ens, & non ens eſſe, ſed non ſecundum idem ens: potentia namque contingit, ſimul idem contraria, actu verò minimè. Ex his conſpicuum eſt, quid ſentiat Ariſt. in quo concordet, in quoue diſcordet ab Antiquis. Recipit enim illam enunciationem, *ex nihilo nihil fit*. Sumendo nihil ſimpliciter, & per ſe, & prout deſignat non ens potentia, & actu: negat tamen, ſi accipiatur nihil per accidens, & in potentia, quia vult, ex non ente id eſt ex priuatione entis, ſiue ex priuatione formæ, vt termino à quo effici formam, & ex non ente actu, ente verò potentia fieri aliquid, vt ex materia, in cuius potentia, & non in actu eſt forma, poteſt fieri forma. Ideò, in omnibus operibus Phyſicis ſemper præexiſtere ſubiectum, ſiue materiam, vbique ſuæ doctrinæ prædicat, eoſque commendat, qui tertium hoc principium, quod eſt priuatio, inuexerunt: qui verò priuationem à materia tanquàm aliud principium non diſtinxerunt, reprehendit, vt patet 1. *Phyſ. T.* 79. *&* 80. Quintò, ars imitatur naturam, 2. *Phyſ.* 22. in multis, vt videre licet 1. *Phyſ.* 69. *&* 2. *eiuſdem operis*, 86. potiſſimum in eo, quod ſi natura ſemper præſupponit ſubiectum, ex quo agat, & ex cuius potentia formas naturales educat: ſic ars materiam præiacentem præexigit, ex qua formas artificiales educat: atqueideò, tam natura, quam ars, ex nihilo, nihil faciunt. Licet autem *ibid. T.* 24. *&* 25. dicatur, artes quaſdam ſuam facere materiam, id abſolutè non eſt accipiendum, cum luce clarius ſit, nullam artem, quidquam agere, abſque præiacta materia: ſed ſecundum quid, hoc eſt, quædam artes ſuam materiam proximam præparant, & diſponunt, vt Figulina lutum, Statuaria marmor. Quædam verò imperant aliis, vt Nautica, Dolatiua, lignique præciſiua. Itaque natura & ars, ex nihilo nihil faciunt. Denuò Ariſt. 1. *Cæli. cap.* 9. *T.* 95. cenſet alium mundum non eſſe poſſibilem, quia alia materia non eſt dabilis, ex qua fiant alia compoſita alterius mundi. Iterùm ſcribit, Deum, & Cælum omnia procreare per lumen, & motum, cauſamque efficientem eſſe primum principium, vnde motus, & quietis. 5. *Phyſ.* 17. potentia actiua eſt tranſmutatiua aliud, inquantum aliud. Quæ, & conſimilia, cum præexigant ſubiectum, apertè oſtendunt, ex nihilo, nihil fieri. His ſubſcribunt Auer. *in proœm.* 3. *Phyſ. &* 8 *eiuſdem operis com.* 4. Et 2. *Met. com.* 15. & 16. Bonet. 1. *Phyſ. cap.* 3. Bacc. 2. *d.* 1. & cæteri Peripatetici, tam veteres, quàm recentes, vt mirum ſit, cur in re tam manifeſta, & in ſchola Ariſt. nota, tantùm inuigilet, & inſudet Veglia *veſt.* 1. vt oppoſitum in Peripatum inducere nitatur.

54. Opponit 1. Ferchius *veſt.* 1. *cap.* 1. librum. Xenophanis, in quo Ariſt. affert enunciationem illam, *ex nihilo, nihil fit*, vt non rectam, & non ſuam, à Peripato alienam. Et patet etiam 1. *Phyſ.* 33. 34. & alibi non ſemel, ergò in ſchola Ariſt. præfata propoſitio recipienda non eſt. Reſp. præterquamquod, nonnulli exiſtimant illum librum eſſe fœtum Ariſt. *in dicto lib.* ipſe Ariſt. non aſſertiuè ſed dubitatiuè loquitur, vt patet ex particula, *Fortaſſe*, addita ab eodemmet Philoſopho. Subſcribit Malouius 2. *diſp.* 2. ſubiiciens, Ariſt. non aſſerendi, ſed diſputandi gratia ibi incedere. Quod ſi detur, ipſum aſſertiuè loqui, exponendus eſt, ſicut ſuprà videlicet tale dogma reiicere, non abſolutè, cum ipſum expreſſe admittat 1. *Phyſ. T.* 75. inquiens. *Nos autem, & ipſi dicimus, nihil quidem ſimpliciter omnino, ex eo, quod non eſt fieri.* Sed eo modo, quo Antiqui ſuſpicabantur, omnia actu exiſtere, tollentes omnem generationem, & nouam rerum productionem, quidquid fit ex aliquo in actu, at ex nihilo in actu nihil fieri. Sic cenſebant veteres Philoſophi, quos ſecundum hunc modum Philoſophandi refellit.

Occurrit Ferch. *veſt.* 1. *pag.* 40. *cap.* 15. *num.* 46. particulam *ſimpliciter* non eſſe annectendam non enti ſed verbo *fieri*. Verùm hæc expoſitio non conſonat dicto textui qui eſt huiuſmodi: *nihil quidem ſimpliciter, ex eo, quod non erat fieri.* Ideſt ex puro nihilo, aliquid fieri neqoit; ſic enim nihil deſignat negationem entis, eſtque non ens ſimpliciter. Porrò ex non ente per accidens, ſiue ex priuatione, benè poteſt aliquid effici: præſertim quia ſi ſimpliciter coniungitur, cum voce *ſubſtantia*, ſimpliciter tantum fit & accidens ſecundum quid: veluti generatio ſimpliciter eſt ſolius ſubſtantiæ, & ſecundum quid, accidentis, 4. *d.* 11. *quæſt.* 3. Id autem non intendit Philoſophus, cum ex priuatione formæ ſubſtantialis, accidentaliſque aliquid fieri, explicitè *ibi* oſtendat. Quocirca Stagir. ex priuatione fieri aliquid concedit, ex negatione verò, aliquid fieri non admittit.

55. Opp. 2. ea enunciatio profectò ex Ariſt. non prodit, quam pluries ipſe expreſſe ait, eſſe principium, & originem grauium errorum, & euidentium abſurdorum: huiuſmodi autem eſt præfata propoſitio. *Ex nihilo nihil fit.* Ergò &c. Ma. liquet. Min. oſtenditur, 11. *Met. cap.* 2. Heraclitus concedit, duo contradictoria ſimul vera eſſe. Ex Protagoras admittit, *Quæ cuique apparent, hæc vera eſſe.* Iſta autem duo maxima inconuenientia, ortum ducere, ex illo dogmate, ſcribit Philoſophus *ibi*. Item 4. *Met.* 19. ex eodem falſo principio promanaſſe aſſertum impoſſibile Anaxag. & Democ. contraria, & contradictoria eſſe ſimul. Ruſus, 1. *Phyſ.* 33. *&* 34. Non dari generationem ſubſtantialem, ſed ſegregationem rerum, ex eodem pernicioſo fonte prodiit. Inſuper, proloquium Meliſſi, *omnia eſſe vnum*. Amplius, *quidquid eſt, æternum eſt*, & cætera falſa, & abſona, ex eadem infauſta radice conſurgunt. Planè ergò enunciatio aliena eſt à Peripato, falſa, & abſurda, longè abdicanda, & explodenda. Reſp. hæc, & conſimilia, quæ tam ſedulo, & ſtudioſo labore veſtigauit, & congeſſit Ferch. facilè elidi, & dilui ex dictis, in præiactis fundamentis, & munimentis. Philoſophus quippè non repulit illud, ſed tanquam verum axioma recepit 1. *Phyſ. T.* 75. & 1. *de generat.* 22. omnes autem Antiquorum errores, abſurditates, & falſitates profluxere ex imperitia, & ignorantia ſecundi principij Phyſici, quod eſt priuatio, & explicitè tradit Stagir. mox cit. Ex priuatione enim fit, quæ eſt per ſe non ens. Et *T.* 81. Immò, in *duobus cap. vlt eius lib.* Et 12. *Met. T.* 8. Ex non ente actu, & potentia, non obiectiua, ſed ſubiectiua, omnia naturalia fiunt; vt conſtat ex definitionè materiæ 1. *Phyſ. T.* 82. Hoc autem effatum ab Ariſt. ingenioſè excogitatum, verum, & neceſſarium in Licæum inuectum, vt nouum, & inſcitum, mirabile, & impoſſibile Antiquis videtur: poſſibile verò, opportunum, & apprimè neceſſarium veræ Philoſophiæ ab eodem Ariſt. *T.* 75. prædicatur, & mirificè à poſterioribus Philoſophis recipitur, & commendatur. Ex hoc ergò, patet diſcrimen, inter Ariſt. & priſcos Philoſophos, & quomodo prænominatum elogium ſit amplectendum, quomodo verò reſpuendum.

56. Opp. 3. catenùs enunciatio negatur, quatenùs limitatur: prælata autem propoſitio dupliciter gloſſatur, & anguſtatur ab Ariſt. vt liquet *T.* 73. *&* 77. *Ex non ente ſimpliciter, ſiue ex non ente per ſe, quod eſt purum nihil, ſiue negatio entis, nihil fit: ex non ente verò per accidens, ſiue ex non ente ſecundum quid, quod eſt priuatio, fit aliquid.* Deinde *T.* 78. *&* 12. *Met.* 8. *Ex*

x   *non*

non ente, nec actu nec potentia, nihil fit: ex non ente autem actu, ſed ente potentia, aliquid fit. Igitur per ſe ex nihilo nihil fit: per accidens verò, ex nihilo aliquid fit. Nego ma. Siquidem pleræque propoſitiones limitantur, quæ tamen haud negantur, vt 1. *Poſt. cap.* 2. *T.* 5. *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* tribus conditionibus reſtringitur non autem reſpuitur. Pariter, 2. *de generat.* 56. *Idem manens idem, ſemper facit idem.* In cauſa naturali, & neceſſaria locum habet, non verò in cauſa contingente, & libera. Rurſus plura conceduntur in ſenſu diuiſo, quæ abnuuntur in ſenſu compoſito, vt explicui *in Epit. lib.* 3. *quæſt.* 4. *art.* 3. Itaque tantùm abeſt, vt limitatio Ariſt, ad falſitatem eius impellat, quin potiùs, in eiuſdem veritatem, nos oculatè, & induſtriosè inducat.

57. Opp. 4. Ariſt. *l. cit.* in Xenoph. explicitè inquit, ſe aliquando cum vulgo Philoſophorum eam propoſitionem tenuiſſe; deindè maturiùs, & conſultiùs re conſideratâ, eammet abieciſſe & à ſe abegiſſe. Idem ſcribit contrà Zenonem. Nec præſtat dicere, ex non ente ſimpliciter, ſiue ex negatione, nihil quidem effici: verùm, ex non ente ſecundum quid, ſiue ex priuatione, & ex ſubiecto præſuppoſito aliquid effici. Sic enim non eliditur, ſed inuertitur, & effugitur difficultas. Priuatio quippè eſt in ſubiecto, formaque non ex ſubiecto, ſed in ſubiecto fit. Hæc autem commutatio peruertit ſenſum text. Ariſtotelici. Maximè quia idem Stagir. *in dicto lib. contrà Xenoph.* proſequens probationem eius enunciationis à ſe propoſitæ, ipſam communit authoritate Heſiodi, qui quædam ex aliis genita, quædam verò ex nihilo producta eſſe planè ediſſerit. Hoc argumentum magni facit Veglia, putatque ſe conuincere oppoſitum ſentientes. Et ego, potiùs dormitaſſe, quàm vigilaſſe exiſtimans, dico ei plenè iam fuiſſe ſatisfactum, quandoquidem *ibi* Ariſt. non aſſertiuè, ſed dubitatiuè diſſerit, vt apertè vocula *fortaſſe* ab eo appoſita palam facit: vultque conſultò inducere Doctrinam ab ipſomet priùs traditam, & in ſuum licæum inuectam 1. *Phyſ. aliiſque locis praalleg. Ex non ente per accidens, & ex non ente actu, ſed potētia, aliquid fit.* Quod autem ſubdit Ferch. Non ex priuatione, nec ex ſubiecto præiacto, ſed in ſubiecto præſuppoſito, & ex nihilo fieri. Id euidēter pugnat Ariſtoteli paſſim, & communi Peripateticorum cœtui, arbitrantium formam educi de potentia materiæ, quod *infrà q. de forma* diſcutiendum eſt. Eò magis, quia dictus Author *veſt. alleg. pag.* 55. approbat, oppoſitum fieri ex oppoſito. Idque etiam ipſe ſuadet *ibidem cap.* 3. *num.* 4. *ex* 1. *Phyſ.* 43. & 47. necnon ex 12. *Met. T.* 6. Ad aliud dico, proferri in ſententia Heſiodi, vt patet legenti textum. Nec debet reclamare Ferch. qui vult Ariſt. illam propoſitionem pronunciaſſe in ſenſu veterum Philoſophorum: & pariter ego dico eammet enunciaſſe in Doctrina Heſiodi. Adde ex 1. *Met. cap.* 4. Heſiodus ante omnia putat fuiſſe chaos: deinde terram ſpatioſam, atque amorem. Rectè autem Tatar ad deciſionem totius difficultatis ſcribit, *Ex nihilo nihil fit naturaliter: ſupernaturaliter verò, ex nihilo aliquid fit.* Subnecto ſecundum Scot. & alios Scholaſticos, Ariſtotelem conceſſiſſe creationem ab æterno, quod etiam fatetur prænominatus Ferch. *ad calcem veſt. memoratæ.*

QVÆSTIO II.

De Materia.

PRIMVM rerum naturalium principium eſt materia, vtpote quæ primum, & commune extat ſubiectum formarum, & priuationum earum, 1. *Phyſ.* 82. Ad omnia naturalia ſupponitur tanquàm naturæ fundamentum, 1. *Met.* 17. Et indicant Auguſt. 1. *de Gen. ad lit. cap.* 15. *Et l.* 8. *cap.* 20. Scot. *Quol.* 10. §. *de ſecundo antè S.* & 3. *diſt.* 13. *quæſt.* 4. *L.* & *diſt.* 22. §. *Ad.* 1. *F.* & 4. *d.* 11. *quæſt.* 3. Ideò de ſingulis naturalibus principiis acturi, non immeritò à materia exordimur, cætera poſtmodum accuratè, & ordinatè proſequuturi.

ARTICVLVS I.

An ſit materia.

1. NOnnulli, quorum ſuppreſſo nomine meminit Doct. in vtroque opere 2. *d.* 12. *q.* 1. putantes omne generabile, & corruptibile eſſe ſimplex, inficiantur materiam, qui etſi profligati, & pænè conuicti, ab eodem Doct. *ibid.* Nihilominus adhuc defenduntur à Gomeſio cit. ab Arr. *diſp.* 2. *ſect.* 1. & quibuſdam aliis proſcriptis à Parlamento Pariſienſi, teſte Camerario *q.* 1. *part.* 2. de medio prorſus materiam tollentes. Communis autem veterum, & recentium Philoſophorum cœtus, apertè, & ſtrenuè tum 1. *Phyſ.* tum etiam 1. *Met.* & alibi paſſim, eſſe materiam tuetur.

2. Not. 1. multa eſſe epitheta materiæ, quæ duodenario numero comprehendi queunt, ſex impropria, ſex verò propria. Primò autem vocatur metaphoricè *mater,* 1. *Phyſ. T.* 81. Quia ex potentia materiæ, quaſi ex eius vtero omnes formæ naturales & corporeæ eruuntur ab agente naturali. 2. *fœmina* ibid. quia recipiens ab ipſo agente naturali formas, partialiter concurrit ad generandum compoſitum, veluti mulier, cum viro ad prolem procreandam. 3. *Turpis* etiam *ibid.* quia caret perfectione formæ, quæ vocatur pulchra, & ſpecioſa. Hinc *Gen.* 1. ſub nomine terræ inanis, & vacuæ, non incongruè nominatur materia, vt præ aliis notat Vorr. 2. *diſt.* 12. *art.* 1. Atque Lunæ ſimilis perhibetur. 4. Ab Ægyptiis *lex prima vita* nuncupatur, quia eſt ens infimum. Ob id ab Auguſt. 12. *conf.* 31. appellatur *propè nihil.* 5. *Sylua* ab eodem Auguſt. *l. de natura boni c.* 18. Quia ſicut in ſylua continentur in potentia formæ artificiales: pariter formæ naturales in potentia materiæ de qua educuntur, contineri dicuntur, 1. *Phyſ. T.* 69. Sextò. *ens in potentia,* 12. *Met.* 22. quoniam eſt in potentia receptiua omnium formarum. Cæterà verò ſex nomina propria materiæ recitantur ab Auic. 1. *ſufficientia.* 2. quorum primum eſt vulgatum, & familiare Philoſophis, nempè *materia,* ita dicta, quia ex ea fiunt omnia materialia. Secundum eſt *maſſa,* quoniam ex ea in varias portiones diſtributa, varia compoſita gignuntur. 1. *Phyſ.* 65. Tertium *origo,* quia eſt radix, & fundamentum generationis cunctorum naturalium, vt ſtatim *in initio huius q.* ex Ariſt. præmonui; Quartū *elementum* 12. *Met. c.* 4. quoniam ex ea componuntur omnia naturalia, & in eamdem poſtremò reſoluuntur. Quintum *Hyle,* ex Ariſt. 1. *Phyſ.* 56. & Auguſt. *lib.* 20. *contrà Fauſtum cap.* 14. Quia recipit formas, eaſque appetit, 1.

Phyſ.

Phyſ. 81. Secatum *ſubiectum*, quia in ea ſubiectantur omnes formæ, *ibid. T.* 82.

3. Not. 2. materiam multifariam accipi. 1. pro differentia indiuiduali, quam videtur attingere Philoſophus 1. *Cæli Textu* 92. cum dico cælum, dico formam; cum dico hoc cælum, dico materiam. Et expreſsè tradit Scot. *quol.* 2. *Met.* & 3. *d.* 12. *quæſt. vn. F.* Secundò pro ſubiecto mobilitatis, cuius meminit idem Philoſophus 8. *Met.* 12. inquiens: Fortaſſis etenim quædam non habent materiam, aut talem, ſed ſolum, quæ ſecundum locum mobilis eſt. Tertiò pro quouis ſubiecto accidentis materialis maximè quantitatis, ſiue illud ſit immobile, vt cœlum Empyreum, ſiue mobile, vt reliqui cœli. Hanc materiæ ſumptionem ex Auicembron *lib. fontis vitæ* referunt Pariſienſ. 1. *Phyſ. quæſt.* 4. *fol.* 22. Quartò, pro craſſitie, ſiue groſſitie alicuius, quo in ſenſu, homo hebetis ingenij, dicitur materialis. Huius mentionem facit Vorr. præcit. Quintò, pro ſubiecto receptiuo formarum ſubſtantialium, & de materia ſic capta cum Ariſt. loquuntur Philoſophi in præſentia, præſertim Doct. 3. *d.* 22. *quæſt. vn. B.* Et *quol.* 2. de cuius potentia forma educitur, & ex qua, vnà cum forma fit compoſitum.

4. Not. 3. multas exiſtere materiæ diuiſiones. Prima eſt in materiam ex qua, in qua, & circa quam. Iſta diuiſio accipi poteſt penes diuerſas habitudines & reſpectus. Si enim ſumatur materia, quatenùs ex ea agens educit, aut inducit formam, ipſa remanente, vere dicitur materia definita 1. *Phyſ. T.* 82. & 5. *Met. T.* 2. & 4. Materia in qua dicitur ſubiectum inhæſionis, in quo forma ſubſtantialis, vel accidentalis recipitur. ſic intellectus eſt materia, in qua ineſt ſcientia. Materia circà quam eſt ſubiectum, circà quod ſcientia occupatur. Secunda in materiam tranſeuntem, & manentem, de qua Doct. 1. *d.* 2. *quæſt.* 7. §. *Ad* 1. *arg. principale.* S. Materia manens eſt propriè materia, vt cõſtat eſt eius definitione. Materia eſt ex qua aliquid fit, cum inſit 2. *Phyſ. T.* 282. Tranſiens verò minimè, ſed potiùs videtur induere, terminum à quo, vt cum ex oppoſito fit oppoſitum, putà ex aëre ignis, & ex igne aqua Et hæc, à quibuſdam vocatur materia alterationis. Tertia, in materiam, quæ non eſt neceſſaria ad rei conſtitutionem; veluti materia ſyllabarum dicitur cera, quia ex ea fiunt ſyllabæ, tametſi & cera, & ſyllabæ valeant eſſe abinuicem diſtinctæ: & in eam quæ eſt quidem neceſſaria ad rem, non tamen eſt de eius eſſentia, vt ſemicirculus non eſt pars eſſentialis circuli, ſed integralis. Quarta, in materiam remotam, & proximam. Remota eſt ex qua res mediatè fit, ſic ex ære fit circulus. Proxima verò eſt ea qua res immediatè conficitur, ita ex ſemicirculo, tanquam ex materia proxima fit circulus, teſte, Scot. 3. *d.* 22. *quæſt. vn.* Quinta, in Metaphyſicam, & Phyſicam. Materia metaphyſica eſt genus; Phyſica verò eſt ſubiectum formarum, de qua in præſenti. Sexta in primam & ſecundam, illa definitur 1. *Phyſ. T.* 82. Hæc verò dicitur quodlibet aliud præparatum & diſpoſitum ad formam recipiendam.

5. Aſſertio, datur materia. Ita Scot. locis præcit. Probatur primò, principia naturalia ſunt contraria, ex probatis *in* 1. *quæſt. huius lib. art.* 4 contraria autem vnum petunt commune ſubiectum, in quo ſuas contrarietates exerceant, 1. *Phyſ. T.* 56. 68. & 70. Idquè potiſſimùm verum eſt de contrariis propriè dictis, quæ ab eodem ſubiecto ſe mutuò expellunt; igitur concedenda eſt materia. Secundò agens naturale ſemper ex aliquo præſuppoſito ſubiecto agit, ideò inualuit illud naturaliter, *ex nihilo nihil fit* exaratum ab Ariſt, ab eoque approbatum *vbi ſuprà*, *T.* 75. Id autem, ex quo ab agente naturali, aliquid fit, eſt materia, vt patet *ibid. T.* 65. & 82. Tertiò fit tranſmutatio ſubſtantialis ab vna forma ad aliam formam, cùm habeatur perennis generatio, & perpetua corruptio, tam ſimplicium, quàm compoſitorum; tam viuentium, quam non viuentium: huiuſmodi autem tranſmutatio exigit ſubiectum, quod eſt materia. 4. Subſtantia compoſita conſtat ex duobus, quorum vnum ſe habet per modum potentiæ, quod eſt materia, & aliud per modum actus, quod eſt forma. Hinc 2. *animæ T.* 2. ſubſtantia diuiditur in materiam, formam, & compoſitum. Item compoſitum cauſatur ex materia, & forma, tamquàm ex duabus cauſis intrinſecis, 7. *Met. ſum.* 2. *cap.* 1. *T.* 7. Denuò, ſicut ars præexigit materiam ad ſua artificia conficienda: ita natura præſupponit materiam, ad ad ſua naturalia peragenda. 1. *Phyſ.* 69. & *l.* 2. *T.* 11. Ampliùs, ſi nihil hominis viuentis, poſt eius obitum remanet, ſancta Eccleſia nec concederet, nec præciperet venerari Sanctorum reliquias, nec corpus Chriſti Domini in triduo, dum iacuit in ſepulchro, aliquo cultu fuiſſet dignum, vtpotè, quia nihil fuiſſet ipſius Chriſti, non anima, quæ deſcendit ad Inferos, nec materia, ex ſuppoſito quod non detur materia. Hanc veritatem confitetur Aug. 12. *Conf. c.* 32. & 7. *ſuper Gen. ad lit.*

6. Arriaga præmemoratus *num.* 3. ſubiicit, has rationes non conuincere Gomeſium aliter ſentientem de naturalibus, quàm exiſtiment communiter Philoſophi, & præfata argumenta concludant. Admittit enim dictus Gomeſius poſt mortem hominis, & cuiuſcumque animati aliquod ſubiectum, quod adhuc permanet. hocque putat non eſſe materiam primam, ſed quid ex quatuor elementis ad inuicem vnitis & permixtis coalitum, elementaque eſſe ſimplicia, & ab omni compoſitione aliena.

Verùm, ſi ita opinaretur Gomeſius, vt refert Arr. nolens concederet materiam primam, quia vt idem Arr. in initio *ſect.* 1. aduertit, per materiam primam vulgò intelligitur commune ſubiectum formarum ſubſtantialium. Illud autem compactum ex quatuor elementis, excogitatum à Gomeſio, eſt tale commune ſubiectum formarum, nominatim animarum, quod poſt ſeparationem animarum rationalium perſiſtit; ſic per explicationem Arr. non diſſentiret Gomeſ. à vera & communi Doctrina, quem tamen ab ipſa prorſus diſcordare fatetur idem Arr. *ibid. n.* 3. Atque, in Schola noſtra, corpus anima priuatum non eſt ſimplex ſubſtantia, ſed compoſita ex materia, & forma, ad cuius compoſitionem vnio, & permixtio elementorum præexigitur. Deindè, quæſtio an ſit materia, in quæſtionem quid ſit materia, verteretur. Scrutamur autem in præſentia, num ſit materia? Reſpondere verò, materiam conflari ex quatuor elementis, non eſt ſatisfacere quæſito. Vt enim infrà patebit, Empedocles, & alij veteres, quibus iunguntur nonnulli Recentes, arbitrantur materiam primam eſſe quatuor elementa: ſic autem opinari, non eſt negare materiā primam, ſed eſt diſſentire quæſito, quid ſit materia prima. Cùm ergò hîc non ſciſcitemur quid ſit materia, conſequenter, & euidenter deducitur, difficultati propoſitæ, & argumentis præpoſitis nec Gomeſ. nec Arr. in ſententia eius ſatisfacere. Eò vel maximè, quia ſi agens naturale poteſt aliquid creare, vt cum Gomeſio occurrit Arr. nullum exigitur ſubiectum formarum, nec ex elementis, nec ex aliis confectum; etiam poteſt aliquid annihilare: tuncque omnia, quæ dictus Arr. congerit, contrà Gomeſ. quia ea præſupponunt aliquod ſubiectum, vt videre eſt apud ipſum, quo ſuppoſito roborantur eius rationes. Agens verò naturale poſſe creare, decreto Antiquorum contradicit, 11. *Met. c.* 4. *ſum.* 2. & veritati pugnat, vt alibi ſum oſtenſurus.

7. Opp. 1. ſi daretur materia, foret in aliquo decem prædicamentorum repoſita, cùm enim non eſſet ens infinitum, quod eſt ſolus Deus, foret ens finitum

nitum, quod ex dictis in Log. *l.3.q.4.* & dicendis in Met. *l.2.q.1.* diſtribuitur in decem ſuprema genera. Materia autem in nullo eorum reſidet, cùm *ex 7. Met.* 8. non ſit quid nec quantum, nec aliquid eorum quibus ens determinatur: ergo non eſt concedenda materia. Concedo ma. nego min. ad teſtimonium Ariſt. dico ipſum ſecum ferre ſolutionem, cum ait, nec aliquid eorum, quibus ens determinatur. Vbi ſignificat, materiam non eſſe actum actuantem, & diſtinguentem, qualis eſt forma: ſed eſſe indifferentem, & indeterminatam ad recipiendam quancumque formam.

8. Inſtabis materia de nullo eſſentialiter prædicatur, ſed denominatiuè duntaxat *ex eodem Ariſt. vbi ſuprà, T.25.* Ergò cùm materia nihil ſit eorum, quæ ſunt, nihil omninò eſt. Concedo ant. nego conſeq. ſi enim materia prædicatur denominatiue, eſt aliquid, quia nihil non denominat aliquid, vt rectè infert Doct. *cit. 5. Ad arg. antè I.*

9. Opp. 2. ſi daretur materia, vel eſſet ens actu, vel potentia; cum ens ſufficienter partiatur in ens actu, & potentia 11. *Met. ſum. 2 c.4.* Materia autem neutrum eſt, non ergò materia eſt admittenda. Ma. patet, Min. eſt in promptu, 5. *Phyſ. c. 2. T. 8. Quod mouetur eſt, quod vero generatur, non eſt.* Materia autem non eſt quod mouetur, quia hoc eſt corpus naturale; nec quod generatur, quia propriè ſolius compoſiti eſt generatio, 7. *Met. T. 26.* Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, ſubiectum motus quidem eſſe compoſitum naturale, ſubiectum verò generationis eſſe materiam, quæ eſt ſubiectum formarum ſubſtantialium: ſicque patet mobile eſſe in potentia ad formam accidentalem, & generabile, ad formam ſubſtantialem.

Articvlvs II.

Quid ſit Materia.

10. Qvanquàm vulgus, omniſque Philoſophorum cœtus materiam agnouerint, ex qua omnia naturalia generantur: ab eis quippè ſancitum eſt illud proloquium, *Ex nihilo nihil fit.* Attamen quid ſit materia, eius natura, & quidditas latuit ipſos, quorum placita diſtinctionis, & claritatis gratiâ, in ſubſequentes partior dubitationes.

Dvbitatio I.

Quid ſenſerit vulgus de materia prima,

11. Antiqua vulgaraque extitit opinio, teſte Ariſt. 1. *Met. c. 7. T. 14.* terram eſſe rerũ omnium materiam, ex qua cuncta naturalia coaleſcunt; quam tenuiſſe Heſiodum refert idem Philoſophus *ibid.* & ſubſcribit Pherecides, narrante Theodoreto *lib. de materia.* Poſteriorum autem Philoſophorum neminem eam eſſe amplexatum affirmat, & probat eo in loco ipſemet Stagir. Quibus nos fauentes.

12. Aſſerimus, terram non eſſe materiam primam. Ratio eſt, quia terra eſt valdè denſa, & ſicca, aliaſque induit qualitates, quæ, ad facilè figuras, formaſque recipiendas, ipſam idoneam non reddunt. Præterea terra eſt compoſita ex materia, & forma, vt de cæteris elementis *infrà* oſtendetur. Non ergò terra cenſenda eſt materia prima.

13. Opp 1. *Gen.* 1. vbi vulgata legit, *Terra autem erat inanis, & vacua.* S. Aug. 1. *de Gen. ad lit. c.* 1. 2. 14. & 15. Necnon *l.* 2. *eiuſdem operis c.* 11. vertit, *Terra erat inuiſibilis, & incompoſita.* Atque per terram *ibid.* ſacrum textum inſinuaſſe materiam primam aſſirmat idem Doct. Non incongruè ergò terra nominatur materia prima. Reſp. etſi diuinus Chroniſta, per terrã voluerit ſignificare populo rudi materiam primam, imò & aquam; propterea quod, notante Aug. *lib. 1. cit. cap.* 15. hæc duo elementa, ad aliquid faciendum, operantium manibus, tractabiliora ſunt cæteris: tamen reuerà, nec terra, nec aqua eſt materia prima, cùm ex materia, & forma componantur. Veluti etiam idem Moyſes, per cœlum, omnem creaturam ſpiritualem (tametſi cælum ſit compoſitum Phyſicum) & per terram, omnem creaturam corpoream indicauit, interprete eodem Aug. *lib.* 1. *cit. cap.* 1. Quod ſancit Concilium *Later. c. Firmiter de ſumma Trinitate, & fide Catholica. Creauit Deus vtramque creaturam, cæleſtem, & mundanam.*

14. Opp. 2. omnia fiunt ex terra, & in ipſam terram reſoluuntur Gen. tertio: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es.* Rurſus, terra eſt in meditullio vniuerſi tanquam idoneum formarum omnium receptaculum. Deinde. ex ea gignuntur, nutriuntur, & fouentur viuentia. Ideò nunc *Veſta, nunc Ceres*, nunc verò *communis mater* nuncupatur. Reſp. quamuis homo, & reliqua animantia terreſtria in terram reſoluantur, ea tamen reſolutio non eſt vltima, ſed adhuc reſtat poſterior reſolutio in materiam primam, examinanda *lib. de generatione quæſt.* 3. *a.* 2. Terra autem ſituata eſt in medio mundi, propterea quod eſt centrum ipſius Mundi, vocaturque mater, non ob formarum receptionem, ſed propter alimenta, quæ præbet viuentibus terreis, veluti aqua dici poteſt mater piſcium, & aër auium.

Dvbitatio II.

Quid ſenſerit Thales Mileſius de materia prima.

15. Thales Mileſius naturalis Philoſophiæ inuentor, & ſator, 1. *Met. cap. 3. cap. 7. T.* 14. *eiuſdem lib.* primum materiale principium rerum naturalium conſtituit aquam, referentibus Aug. 8. *ciuit. cap.* 2. & Viue *ibid. in com.* qui in hanc ſententiam citat Cicer. Euſebium, & alios. Eamdem ſignificant Orpheus, Muſeus, & cæteri veteres Poëtæ, & Theologi, Oceanum, & Thetin rerum omnium parentes nuncupantes: immo ſacer tex. *Gen.* 1. ipſam videtur indicare. *Spiritus domini ferebatur ſuper aquas*: vbi Aug. 1. *de Gen. ad lit. cap.* 18 *in Syriaco idiomate*, ait legi, *fouebat.* Alij verò transferunt, *incubabat.* Idemque Doct. cit. *cap* 5. declarat hac ſimilitudine; *Sicut oua fouentur ab alitibus, vbi calor ille materni corporis etiam formandis pullis quodammodo adminiculatur, per quemdam dilectionis in ſuo genere affectum.* Inſinuatur quoquè Matt. 23. *ſicut Gallina congregat pullos ſuos*: ita Deus aquæ, tanquam primæ materiæ incubabat, vt ex ea omnes formas rerum quas voluit, educeret: Idque non diſplicet eidem Aug. *ibid.* nomine aquæ appellare totam materiam; cauſam huius reddit, quia ex humida natura videmus omnia in terra, per varias ſpecies formari, atque concreſcere. Hoc ipſum pariter idem ſanctus innuit, *in opere imperfecto de Gen. ad lit. cap.* 4. Et antè figurauit Aegyptus, idolo Serapidis, quod aquam repræſentabat. Ad Aegyptios, Thaletem diſcendi cauſa deſcendiſſe, ipſoſque ab Hebræis edoctos fuiſſe, retulit *lib.* 1. *quæſt.* 1. *a.* 1. Non improbabile ergò videtur, illud placitum de prima materia, ſub nomine aquæ mutuatum eſſe à ſacro codice.

16. Nec valet quod ſubiicit Fonſ. 1. *Met. cap.* 7. *quæſt.* 2. *ſect.* 2. per aquam in ſacris Litteris, non capi primam materiam, ſed vulgatum aquæ elementum, nec Aegyptij ſub ſimulachro Serapidis, materiam primam adumbrare, ſed aquam, quæ inter elementa numeratur, ob Nilum, eorum totam oram inundantem & irrigantem. Etenim D. Aug.

præallegatum

præallegatum paſſum Geneſeos, clarè interpretatur de materia prima,quam ipſemet vocat materiam informem, incompoſitam, & inuiſibilem, de qua Mundus, qui duabus maximè partibus, cælo ſcilicet, & terra conſtat, digeſtis elementis,& accepta forma, conditus eſt. Ibique ſubiungit, materiam præceſſiſſe formam, non tempore ſed origine, ſiue natura. Itaque congrua eſt expoſitio ſacri textus ſi nomine terræ, aut aquæ intelligatur materia prima. Hinc, *cap. 4. operis imperfecti cit.* ſubinfert. *Quocirca, congruentius aquæ nomine appellaretur materies, cum ſubdita operi artificis inſinuaretur, propter mobilitatem & conuerſionem in quaque naſcentia corpora, quam nomine aëris, in quo ſola mobilitas poſſit animaduerti.* Eò magis in ſacris litteris, ſub aliis, quam ſub nominibus terræ, & aquæ, materia prima proculdubio creata eſt à Deo, non ſignificatur. His tamen non obſtantibus, ſit.

17. Aſſertio, aqua non eſt materia prima. Tenent Ariſt. *vbi ſuprà* & Scot. *ibid.* Probatur 1. aqua præexigit, & præſupponit materiam, tanquam eius partem: eſt enim vnum ex quatuor vulgatis elementis, quæ ſunt corpora ſimplicia, ex materia, & forma compoſita, ex infrà probandis. 2. aqua eſt tranſmutabilis, ſicut reliqua elementa, quorum vnum tranſmutatur in aliud. Ex aëre quippè ignis, & ex aqua terra generatur; materia autem eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, cum ſit commune ſubiectum omnium tranſmutationum. Igitur, aqua non eſt materia prima.

18. Opp. 1. D. Aug. 1. *de Gen. ad litt. c. 5. & 1. de Gen. contra Manich. c. 7.* non improbare, ſed probare videtur placitum eorum, qui nomine aquæ, materiam informem intelligunt, igitur veriſimilis eſt ſententia Thaletis decernentis, aquam eſſe primum principium materiale rerum naturalium. Reſp. Aug. quidem affirmare nomine aquæ ſignificari poſſe in ſacra pagina materiam primam, quoniam cum certum ſit, materiam primam à Deo eſſe creatam, & expreſsè ſacer tex. non meminerit creationis eius: Ideò ſanctus Doctor ſcribit, congruenter poſſe deſignari per aquam: licet reuerà non ſit materia prima, ſed elementum ex materia, & forma compactum.

19. Opp. 2. ex 1. *Met. c. 3.* aqua eſt humida: nutrimentum autem omnium humidum eſt, etiam calidum humido alitur, animalia humido viuunt, eoque conſumpto intereunt: quin immò omnium ſemina ſortiuntur naturam humidam, ergò cùm aqua ſit humidorum principium, non ineptè aſſeritur, ipſam eſſe primum materiale principium. Reſp. hæc, & conſimilia motiua, quæ afferri poſſunt, ad inducendam aquam eſſe principium materiale rerum naturalium, tantùm ſuadere, ipſam eſſe neceſſariam omnibus mixtis alendis, eſſeque quoquo modo fomentum, & quaſi pabulum eorum: potiuſque materiam ſecundam, quàm primam eſſe nominandam. Quò fortaſſis reſpiciens Eccleſia, *Feria 5. ad veſperas*, canit.

Magnæ Deus potentiæ.
Qui ex aquis ortum genus
Partim remittis gurgiti,
Partim leuas in aëra.

DVBITATIO III.

An materia prima ſit aër.

20. ANaximander ſcholæ quidem Thaletis ſucceſſor, ſed non eiuſdem ſententiæ defenſor, ſtatuit pro rerum principio materiali, elementum infinitum, non definiens, quodnam ſit illud elementum. Eius autem auditor Anaximenes tertius in ſecta Ionica expreſsè affirmat eſſe aërem, referentibus Ariſt. 1. *Phyſ. c. 6. T. 54.* & 1. *Met. cap. 7.* Aug. 8. *Ciuit. cap. 2.* Cic. 1. *de natura Deorum*, & aliis à Viue *in Com. dicti Aug. alleg.* Per aërem autem *in lib. Geneſeos* non deſignatur materia prima, quàuis idem Aug. *in opere imperfecto de Gen. ad lit. cap. 4.* narret quoſdam nomine ſpiritus, elementum aëris intelligere. Sic aërem nominat Regius vates Pſal. 118. *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum.* Cur autem aër non ita congrua materia perhibeatur, veluti terra, & aqua, rationem tangit Aug. proximè memoratus, quia aër, vel ignis potiùs virtutem agendi, quàm patiendi ſortitur, quæ materiæ adaptatur.

21. Aſſertio, aër non eſt materia prima. Ità Scotus, cum Ariſt. *vbi ſuprà*, ſuadetur medio communi, aër eſt vnum ex quatuor elementis, vt communiter docent Philoſophi, & S. Aug. præcit. Elementa verò ſingula conſtare materia, & forma, liquet, quia ſunt corpora naturalia, quæ ex præfatis, materia, & forma componuntur. Ergò prima materia non eſt aër. Iterùm, aër eminet aquæ, & terræ: quod autem eſt ſuperius, actiuius eſt inferiore. Ob id ignis cum ſit reliquis eminentior, maximè actiuus eſt: materia verò prima perhibetur ens infimum, & paſſiuum: ergò exiſtimādum non eſt, aërem eſſe materiam primam.

22. Opp. proprium materiæ eſt recipere omnes formas, ex communi Philoſophorum aſſenſu: aër autem faciliùs, quam aqua, externas, & peregrinas impreſſiones caloris, frigoris, odoris, & huiuſmodi ſuſcipit, ergò aër cenſeri debet materia prima. Conf. 1. aër eſt calidus, & humidus, in quo vtroque vita animalis conſiſtit, & conſeruatur. Conf. 2. aër ex dictis, vocatur ſpiritus, & in ſemine inexiſtunt ſpiritus, proptereà fortaſsè ſemen vocatur diuinum à Galeno. Eò magis, dæmones qui ſunt ſpiritus, perhibentur aëreæ poteſtates, & animalia aërea, vt indicat Aug. 3. *de Gen. ad lit. c. 10. & 8. Ciuit. 15.* Reſp. maiorem valere de formis ſubſtantialibus, non verò de accidentalibus, cuiuſmodi ſunt illæ, quas aër recipit, quæve adducuntur ad minorem roborandam. Ad 1. conf. dico id ſolum probare, animalia potiſſimum terreſtria indigere aëre, ad viuendum, & reſpirandum, quod libenter admitto. Ad 2. conf. dico aërem vocari ſpiritum, propter eius tenuitatem, & ſubtilitatem, quo fortè pacto dæmones perhibentur aërei, vel quia in aëre degunt, vt legitur apud Aug. *vbi. ſuprà.*

DVBITATIO IV.

An ignis ſit materia Prima.

23. ARiſt. 1. *Phyſ. c. 2. T. 6.* meminit eorum, qui cenſent ignem eſſe primum principium, eorum tamen nomina ibi reticet: Verùm 1. *Met. c. 3.* explicitè ſubiicit, eos eſſe Hippaſum Metapontinum, & Heraclitum Epheſinum: eorumdemque ſententiam ibid. *c. 7. T. 13.* & rationem cæteris præcedentibus anteponit.

24. Aſſertio, ignis nequit eſſe materia prima. Tenent Ariſt. & Scot. *vbi ſuprà.* Præter commune medium ſuaderi poteſt ſic, ignis eſt ſuperior aëre, cæteriſque ſublunaribus, teſte Aug. 2. *de gen. ad lit. c. 3.* Materia verò prima eſt cunctis inferior; ideò dicitur quaſi fæx, & quaſi nihil. Denuò, ignis eſt maximè actiuus, materia verò eſt paſſiua: ignis nobilitate cæteris elementis præponitur; materia verò omnibus ſubiicitur. Iterùm, ignis medio calore congregat homogenea: materia verò indiſcriminatim omnes formas recipit, propter vniuerſalem appetitum, quem ad illas habet. Denique, cum ſiccitas, & caliditas igni adaptentur, & ſiccitate vrgente, & calore æſtuante, animata ferè pereant, incommodum videtur, cenſere ignem eſſe eorum principium conſtitutiuum, quorum eſt deſtructiuum.

25. Opp. ignis tenuiſſimus & ſubtiliſſimus eſt. Ideò in ſuam ſphæram non patitur externas impreſ-
ſiones

ſiones ingredi; reliqua verò elementa ſunt craſſa, & impura: peruadit quoque, & penetrat omnia, ſcinditurque in minutiſſimas partes, notante Philoſopho, *vbi ſuprà T.* 13. ſubnecto ignem eſſe fontem caloris: in calido autem potiſſimum vitam conſiſtere, nemo eſt, qui non videat. Veriſimile ergo videtur, ignem eſſe rerum phyſicarum primum principium. Reſp. hanc inſtantiam ſolum oſtendere, præſtantiam, & excellentiam ignis præ aliis elementis: non autem probare, ipſum eſſe primam materiam, rerumque principium.

Dvbitatio V.

An materia prima ſit quid medium inter elementa.

26. Qvidam materiam primam faciunt medium quid inter ignem, & aërem, quos memorat Ariſt. 1. *Phyſ. cap.* 4. *T.* 32. Alij verò, aliquid medium inter ignem, & aquam, teſte eodem Philoſopho, 1. *Met. cap.* 7. *T.* 14. Atque, vtrumque placitum refert ipſemet Stagir. 2. *de generatione cap.* 5. *T.* 32. Et probabilius cæteris antecedentibus 1. *Phyſ. c.* 6. *T.* 54. Cur autem Philoſophorum nemo locauerit quidpiam interpoſitum inter aquam, & terram, cauſa fortaſſis eſt, quia terra eſt craſſa, & denſa, haudque idonea ad quaſcumque formas ſuſcipiendas.

27. Aſſertio, nullum interiectum ſiue inter ignem & aërem, ſiue inter aërem & aquam, ponendum eſt principium primum rerum naturalium. Doct. Ariſt. & ſupponit Scot. *locis prælatis*. Probatur 1. materia prima eſt indeterminata, & indifferens ad quaſlibet formas recipiendas, cùm ſit commune ſubiectum, & vniuerſale earum receptaculum: non ergo aptè aſtringitur ad eſſe medium interpoſitum inter ignem, & aërem, vel inter aërem & aquam, cum complecti, & amplecti debeat cunctas formas cuiuſlibet rei naturalis. 2. tale medium inter prænominata excogitatũ à præmemoratis Philoſophis aut eſt compoſitum, aut non: ſi primum, ergò non eſt materia, quæ ferè ab omnibus præſupponitur eſſe pars compoſiti. Si ſecundum, non magis debet mediare inter illa elementa, quàm inter alia. Nedum enim ignea, aërea, & aquea participant materiam, verùmetiam terrea, & cætera compoſita naturalia. Ampliùs, non explicatur quid ſit illud medium interceptum, nec probatur, nec ad ipſum aſtruendum, quidquam ſcitu dignum affertur. Dicere autem, illud eſſe infinitum, vt vult Anaximander, nihil iuuat, quandoquidem infinitum actu non dari, conuincit Ariſt. *multis in locis*, nuncupatim 3. *Phyſ. cap.* 5. & 1. *de gener. cap.* 3. & *lib.* 2. *cap.* 1. & *inde*.

28. Opp. materia rebus ſenſibilibus non addicitur, nec contrariarietatibus afficitur, cum ſit fundamentum naturæ ab eis immune, & ſubiicitur cunctis transmutationibus: ergò materia videtur eſſe illud intermedium inter prænarrata elementa, præoſtenſum. Dato ant. nego conſequentiam, propter rationes præadductas, in præpoſita aſſ. per ea quippè non deſignatur perfecta natura materiæ, nec traduntur reliqua, quæ ſpectant ad eius integritatem, eiuſdemque perfectam notitiam.

Dvbitatio VI.

An omnia ſint vnum principium materiale.

29. Qvi vnum principium inuexerunt, Ariſt. 1. *Phyſ. cap.* 2. & 1. *Met. cap.* 3. bipartios eſſe teſtatur. Quidam enim vt Meliſſus, & Parmenides innaturaliter loquentes, putant illud vnum principium eſſe immobile. Cùm enim natura ſit principium motus, 2. *Phyſ. T.* 3. & huiuſmodi vnum principium ſit motus expers, meritò eos eſſe innaturales, arbitratur Stagir. vt potè negantes principia naturalia. Alij verò, quos retuli *in præcedentibus dub.* ſtatuunt illud vnum principiũ mobile, ſcilicet aquam aut aërem, aut ignem, aut aliquid interiectum, de quibus ſatis *ſupra*. Hi autem naturaliter loquuntur, quoniam mobilitas eſt prima paſſio corporis naturalis. Nunc verò, libet proſequi breuiter eos, qui illud faciunt immobile, qui inter ſe non cohærent. Meliſſus quippè infinitum, Parmenides verò finitũ eſſe putat. Ambo autẽ, aſſeuerant omnia eſſe vnum, quos acriter redarguit, & euidenter cõuincit Ariſt. præcit. metaphyſicum agens, vt præ aliis obſeruat Alex. *ibid.*

30. Aſſertio, omnia non ſunt vnum principium. Ita. Ariſt. *vbi ſuprà*, & ſupponit Doct. *ibid.* Prob. 1. dicere omnia eſſe vnum principium, extat contradictio in adiecto; ſi enim eſt principiũ, vtique eſt principiatum. Principium quippè, & principiatum ſunt correlatiua, veluti cauſa, & cauſatum: ſed principiũ, & principiatum nequeũt eſſe vnum, & idem. Quod nãque eſt ab alio, neceſſe eſt diſtinguatur ab eo, quod ab alio non eſt, quoniam idem nequit eſſe à ſe, & ab alio dependens, & independens, origo, & originatum, faciens, & factum, cauſa, & cauſatum. Secundò ens diuiditur in infinitum, & finitum, illud nullo clauditur limite, iſtud termino coërcetur. Eſſe autem interminatum, & terminatum, indubiè vnum, & idẽ non ſunt. Deindè, ens ſcinditur in ſubſtantiam, & accidens: ſubſtantia eſt ens per ſe ſubſiſtens, accidens verò eſt ens in alio hærens: eſſe autem ens per ſe ſubſiſtens, & eſſe in alio inhærens, planè non coïncidunt. Deinceps, ens finitum deſcendit ad decem genera ſuprema, quæ ab inuicem ſecerni, euidenter conſtat. Iterum, ſi omnia ſunt vnum, conſequenter omnia ſunt eiuſdẽ ſpeciei, ſicque plãta, arbor, equus, leo, & homo ſpecie non differrent, quæ, & pleraque alia eſſe abſurda, nemo eſt qui non videat. Ideò benè ſubiicit Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 10. & 22. dato vno abſurdo, plura ſequuntur. Inſuper, ſi omnia ſunt vnum, aut vnitate continuitatis, & hoc non, quia cõtinuum eſt diuiſibile in partes, quarum vna non eſt alia: vel vnitate indiuiſibilitatis, nec iſtud cohærere poteſt, quia indiuiſibile non eſt quantum, proindéque non foret infinitum vt dicebat Meliſſus. Quantitati autem finitas, aut infinitas competit. Nec etiam vnum definitione, aliuqui idem eſſet ſimul album, & nigrum, bonum, & malum, contraria, & contradictoria ſimul eſſent vera, & falſa, quæ tanquàm abſurda oſtendit Ariſt. 4. *Met. T.* 19.

31. Opp. 1. ex parte Meliſſi, quidquid eſt, aut eſt genitum, aut ingenitum: ſed non eſt genitum, ergò eſt ingenitum. Ma. patet. Quod enim eſt, vel eſt à ſe, vel ab alio, improductum, vel productum. Min. ſuadetur, quod eſt genitum, aut eſt genitum ex alio, aut ex nihilo: non ex alio, quia iam eſſet ens priuſquã eſſet, quod repugnat: nec ex nihilo, quia ex nihilo nihil fit. Si ergò eſt ingenitum, non habet principium: quod autem non habet principium, vtique nec finẽ: & quod principij, & finis eſt expers, eſt infinitũ: quod verò eſt infinitum, ſecum aliud non compatitur, ergò eſt vnum ens, & quod infinitum eſt, omnem locum replet, ergò non datur locus, in quo moueatur, proindéque concludit Meliſſus, eſſe vnum tantum principium infinitum, & immobile. Reſpondet Ariſt. hoc argumentum peccare in forma, & in materia. Et quidẽ in forma, quia minor eius eſt negatiua, ex qua in 1. figura, nullam ſequi concluſionem, obſeruaui *in Epit. l.* 3. *q.* 5. *a.* 10. vel vt alij inquiunt, diſcurſus procedit ab inferiore ad ſuperius negatiuè; veluti, ſi quis ita ratiocinetur, *non eſt homo, ergò non eſt animal*, quod reprehenditur 3. *Elench.* 4. In materia verò deficit, arguendo à principio temporis, cum dicitur, *quod non habet principium, non habet finem*, ad principium magnitudinis, cum infertur continere omnia, & occupare omnem locum, quia eſt infinitum.

32. Opp. 2. ex parte Parmen. relati 1. *Phyſ. c.* 2. & 3.

necnon 1. *Met. c. 5. ante Tex. 1. Quidquid eſt, præter ens, eſt non ens: ſed non ens eſt nihil, ergo quidquid eſt, præter ens, eſt nihil: ſed ens, & vnum reciprocantur, ergò, quidquid eſt, præter vnum, eſt nihil;* atque ita vnum eſt tãtum ens, hocque immobile, quia non habet, à quo moueatur. Reſp. hoc argumentum Parmenidis licet iudicio Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 23. non ſit ita vanum, ſicut illud Meliſſi: attamen captioſum, & ſophiſticum eſt, peccans ſophiſmate æquiuocationis. Ens quippè, & vnum multis modis dicuntur, vt cum Ariſt. obſeruat Tatar. 1. *Phyſ. q.* 2. *ſtib.* 2. Si enim accipiantur tranſcendentaliter, inſtantia quidem vera eſt, ſed non concludit intentum, quandoquidem propoſitum prænominati Parmenidis erat probare, eſſe vnum ens numero duntaxat actu exiſtens, hocque immobile, vt cum cæteris interpretibus notat Tolet. *in tex. proximè cit.*

33. Dices, ſi veteres Philoſophi veritate coacti decernunt principia eſſe contraria, teſte Stagir. *Vbi ſuprà c. 5. T.* 48. quomodo præfati Authores aſtruunt vnum eſſe tantùm principium, cum vnum, & plura, hæcque contraria non cohæreant? Occurrendum eſt, eos exiſtimare eſſe vnum principium, ſecundum veritatem, & rationem: eſſe verò plura principia, ſecundum ſenſum, & apparentiã, ſic eorum nonnulli calidum, & frigidum, aliqui humidum, & ſiccum, quidam par, & impar, & alij rarum, & dẽſum locant. Hi namque exiſtimant, omnia eſſe eiuſdẽ naturæ, & ſpeciei, diſcrimenque inter ea ſolùm eſſe accidentale. Vndè elementa in raritate, & denſitate, aliiſque accidentibus diſcriminant: mixta verò penès diuerſas combinationes dictorum elementorum, eaque ab hiſce veluti aqua tepida à calida, & frigida. Nec accidens nomen entis mereri, nec inter entia collocandum eſſe opinantur, vt notat Fonſ. 1. *Met. cap.* 7. *quæſt.* 2. *ſect.* 3.

Dvbitatio VII.

An ſint plura principia materialia.

34. POſt accuratum examen, diligentemque indaginem præcedentium opinionum, reliqui Philoſophi perſpicientes earum incommoda, & abſurda, eaque euadere peroptantes, ſuſpicantur plura eſſe principia materialia, quorum nonnulli infinita, quidam verò finita eſſe putant, 1. *Phyſ. cap.* 2. *T.* 6. 1. *de generat. c.* 1. *&* 1. *Met. c.* 4. Priorum in præſenti dubitatione, poſteriorum verò placitum in ſubſequenti diſcutiemus. Qui autem ponunt infinita principia, præ aliis citantur Leucippus, Democr. & Anaxag. aientes ea principia eſſe corpuſcula, ſiue athomos inſectiles, & indiuiſibiles mathematicè, aut phyſicè, ex quarum compoſitione, & aggregatione, penès diuerſam figuram, ordinem, & ſitum fieri generationes perennes, ex earumdem verò diſſipatione, & diſgregatione perpetuas corruptiones rerum accidere. Deinde, quidam eorum, vt Democr. ſubdunt, omnes athomos eſſe ſimilares, ex quibus homogenea gignuntur: alij verò, vt Anaxag. dictas athomas cenſent eſſe diſſimilares, ex quibus hetherogenea componuntur. Addunt alij, nedum ex his, vt ſunt quid plenum, verumetiam, ex inani, ſiue vacuo naturalia corpora conſtitui. Itemque quod mirum eſt, ex his infinitos mundos conflari autumant, naturaliter omnia gigni, & corrumpi, cum tales athomi, per infinita ſpatia circulariter cientur, ac caſu conlutæ in orbem, modò in hæc corpora adunantur, modò verò diſgregantur, proindéque generationes, & corruptiones rerum naturalium contingunt. Vndè deducunt omnia caſu effici, & vniuerſum fortuitò regi, & gubernari, tandemque diſſolui.

35. Aſſertio, principia materialia rerum naturalium non ſunt infinita, ſiue ſimilaria, ſiue diſſimilaria cenſeantur. Tradit Ariſt. 1. *Phyſ. cap.* 4. *T.* 35. nec diſſentit Scot. *in com. Met. ad T.* 15. Probatur 1. naturalia ſunt ſcibilia; de his quippè eſt ſcientia phyſ. Principia autem rei ſcibilis ſunt nota. Tunc enim arbitramur rem ſcire, cum principia eius nouimus, 1. *Phyſ. in initio.* Et totum perſpectum nobis eſt, cum partes eius ſunt nobis notæ. Infinitum autem eſt ignotum, vt rectè proſequitur Philoſophus 1. *Met. cap.* 2. Non ergò dantur infinita rerum naturalium principia. 2. naturalia animata certo limite ſuæ magnitudinis, aut paruitatis præfiguntur, 2. *anima T.* 41. Non ergò conſtant principiis infinitis. Si enim principia, & partes eorum forent infinitæ, ipſa quoque infinita eſſent. Euidenti autem experientia cernitur ea certis terminis ſuæ magnitudinis, aut paruitatis coërceri. Eò magis, quia infinitum actu non datur, nec dabile eſt, ex probandis *l. de quantitate, q. vult.* Præterea, à quouis compoſito naturali, ſi partes adimantur, minuitur, & tandem conſumitur, inditium eſt manifeſtum, in eo non eſſe partes actu infinitas, nec principia pariter infinita. Deindè, non apparet, quomodo tales athomi indiuiſibiles, ſint ſubiecta receptiua formarum diuiſibilium, & materialium. Nec ex his, & inani, ens reale poſitiuum, cuiuſmodi eſt compoſitum naturale conſtare valeat. Denuò, non euitantur incommoda priorum Philoſophorum. Datis quippè huiuſmodi athomis, & principiis infinitis, adhuc naturalia accidentaliter ab inuicem differrent, figurâ, ſitu, aliiſque accidentibus. Cum generationes nihil aliud ſibi vellent, quàm alterationes, & congregationes rerum: corruptiones verò, ſecretiones, diſgregationeſque earumdem. Tandem, fatuum, & abſurdum eſt, hanc firmiſſimam, & pulcherrimam Mundi molem, caſu eſſe conditam, & fortuitò regi, & conſeruari. Vnde, Democritus omnia ridens, præfata defendens, omnibus planè ridiculus effectus eſt. Atque iure inſcitiæ, & imprudentiæ nota inuritur tacitè 1. *Phyſ. T* 39. Et redarguitur 1. *de gener. c.* 1. Et poſtponitur Empedocli *loco nunc cit. T.* 40. *&* 1. *Met. c.* 3.

36. Anaxagoras præiactis duobus fundamentis, quorum primum eſt, *Ex nihilo nihil fit.* Secundum, *contraria fiunt ex contrariis*, ſic ſuam probat ſententiam, & veriſimilem reddit. *Omne quod fit, ex non ente, aut ex ente fit*: at non ex non ente, quia ex 1. fundamento ab omnibus recepto, *Ex nihilo nihil fit.* Nec ex ente, aliqui iam ens præeſſet. Quod autem fit, ex ente fit, ex contrario, vt calidum ex frigido, & humidum ex ſicco, vt liquet ex fundamento ſecundo. Non fit autem ex contrario manente in genito, vt patet. Nam frigidum, ex quo calidum eſt productum, non perſiſtit in calido, nec ſiccum in humido; ergò ex ente, quod inerat, ſeu latebat in contrario. Huiuſmodi autem ens eſt congeries infinita athomorum, quæ vulgò dicitur chaos, in quo omnia miſceri, confundi, & delitеſcere ſuſpicabantur. Reſpond. hoc argumentum iam eſſe dilutum *quæſt.* 1. *huius lib. art.* 7. ibi enim ſecundum Ariſtot. ſtatutum eſt, ex non ente ſimpliciter, & per ſe, nihil quidem fieri, quo in ſenſu, intelligitur illud aſſertum, *Ex nihilo nihil fit.* Ex non ente verò per accidens, & ente in potentia, benè poſſe aliquid effici, ſic ex priuatione, tanquam termino à quo, educitur forma de potentia materiæ, atque ex materia, & forma fit compoſitum.

Dvbitatio VIII.

An quatuor elementa ſint materia prima.

37. ARiſtoteles 1. *Phyſ. capite* 4. *Textu.* 40. approbat opinionem Empedoclis, plura principia, eaque finita decernentis: reprobat verò eiuſdem placitum arbitrantis, ea principia eſſe quatuor vulgata elementa, adinuicem tranſmutabilia, vt licet intueri, 1. *Met. cap.* 7. *T.* 15. aliiſque locis.

38. Aſſertio, quatuor elementa non ſunt materia prima rerum naturalium. Deducitur ex Scoto *in com.* 1. *Met. ad. T.* 15. Probatur 1. materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis cùm ſit commune ſubiectum generationis, & corruptionis, vt explicat Doct. *in* 1. *Rep. d.* 5. *quæſt.* 2. Elementa autem adinuicem ſunt tranſmutabilia. Ex aqua enim fit aër, & ex aëre ignis, & ſic de cæteris habentur perennes generationes, & perpetuæ corruptiones eorum 3. *Cæli & 2. gener.* Idque apertè indicant qualitates eorum continuè depugnantes, ſeque viciſſim, ab eodem ſubiecto depellentes. Huiuſmodi autem alterationes, generationes, & corruptiones petunt idem commune ſubiectum, quod eſt communis eorum materia. Non ergò quatuor præfata elementa valent eſſe materia prima. Secundò, principia ſunt contraria, 1. *Phyſ. capite* 5. *T.* 48. contraria verò idem, communeque ſubiectum ſortiri, in quo ſuam exerceant contrarietatem, liquet ex eorum definitione: præexigunt ergò, & præſupponunt commune ſubiectum, quod eſt materia, vt acutè ſubinfert Ariſt. num. cit. *cap.* 7. proindeque elementa nequeunt eſſe materia rerum naturalium. Tertiò arguit Philoſophus in *Met. paſſu alleg.* Si Empedocles non admittit communem materiam elementis, proculdubio tollit alterationem, quæ eſt motus eiuſdem ſubiecti, ſecundum qualitates contrarias, aut medias, 1. *de gener. cap.* 4. *T.* 24. dari autem alterationem, luce clarius eſt; & ſi auferatur alteratio, quæ naturaliter tendit ad corruptionem, corruptio quoque tolleretur, & conſequenter generatio, quia corruptio vnius eſt generatio alterius 1. *de gener. cap.* 4. *T.* 17. Deinceps, ſi elementa eſſent materia naturalium, forent formaliter in mixto, veluti materia exiſtit formaliter in eo, cuius eſt materia: atque materia eſſet diuerſæ rationis, ſicut elementa ſunt diſtinctæ ſpeciei. Amplius, darentur quatuor materiæ primæ, ſicut habentur quatuor elementa, & materia exiſteret ſine forma, cum ipſa elementa eſſent materia formæ expertia. Quæ, & conſimilia valdè abſona, & abſurda eſſe videntur. Addo, *ex loco cit.* 1. *Phyſ. cap.* 4. *T.* 32. Empedocles conueniebat cum Anaxag. in ſtatuendo confuſo chao, ſeu ſphæro, ex quo omnia fieri putabant, licet in aliquibus diſcriminarent, vt *ſuprà* innui, & explicuit. Tatar. *in exp. prænominati cap.* Potius igitur illud chaos, quam elementa, quæ ex eo oriuntur, eſt prima materia. Demum, *lib. de elementis* oſtendam, elementa componi ex materia & forma: nequeunt igitur ipſa elementa eſſe materia prima.

Opp. 1. mixta eſſentialiter differunt, de quorum eſſentia extat materia, ex infrà probandis, ergò eorum materia debet eſſentialiter diſtingui, quorum diſtinctio penès quatuor elementa petitur, ac proindè, elementa ſunt omnium naturalium propria materia. Concedo ant. nego conſequentiam, quia differentia eorũ eſſentialis, ab eorumdem formis depromitur.

39. Opp. 2. mixta gignuntur ex elementis inter ſe pugnantibus, vt communis fert Philoſophorum opinio, ergò elementa ſunt materia cunctorum naturalium. Diſtinguo ant. diſpoſitiuè, concedo: effectiuè principaliter, nego. Niſi dicatur, elementa eſſe materiam, non quidem primam, ſed ſecundam.

Dvbitatio IX.

An numeri ſint materia prima.

40. TAntum poteſt, ac valet conſuetudo in rebus contemplandis, aut faciendis, vt naturæ æquipollere videatur, iuxta illud vulgatum, *conſuetudo eſt altera natura.* Hinc Pythagorici mathematicis diſciplinis aſſueti, in hiſque exerciti, vnitatem, ſiue numerum putabant eſſe primam materiam, teſte Ariſt. 1. *Met. cap.* 5. *&* 7. *eiuſdem operis Textu.* 19. *& indè.* Cum enim in magnitudine nihil prius ſit vnitate, & numero, conſequenter, omnia ex vnitatibus componi, cunctaque eſſe numeros, tanquam ex ſubiecta materia arbitrabantur, imitati fortaſſe quoſdam, qui ſecretiores Theologi, & apud Hebræos Cabaliſtæ nuncupantur, vt videre eſt *in Harmonia Mundi Franciſci Georgij.*

41. Aſſ. numeri nequeunt vllo modo eſſe materia rerum naturalium. Tenet Doct. cum Ariſt. *textibus præallegatis.* Probatur 1. ſubſtantia corporea non componitur ex accidente, ſecus compoſitum foret ens per accidens: vnitas autem, & numerus ſunt accidentia in genere quantitatis repoſita: materia verò redacta eſt ad prædicamentum ſubſtantiæ, tanquam pars compoſiti Phyſici: non ergò numeri conſtituuntur materia rerum phyſicarum. 2. Subſtantia eſt prior accidente, natura, tempore & definitione, 7. *Met. cap.* 1. *T.* 4. Numerus autem ſupponit res numerandas. Ex eo enim, quod res præexiſtunt, numerari poſſunt. Cum ergò numerus ſubſequatur res numerandas, earum materia haud eſſe quit. 3. numerus, nedum in naturalibus quæ ſunt mobilia, verumetiam in cæteris, quæ ſunt immobilia repetitur. Iterùm Mathematicæ non differtent à naturalibus, quod pugnat 2. *Phyſ. capite* 2. Inſuper, principia ſunt contraria, numeri verò nullam ſubeunt contrarietatem. Ampliùs, proprium materiæ eſt recipere quamlibet formam: numeri autem non ſunt capaces recipiendi quaſlibet formas. His ergò, & aliis, quæ adducit Ariſt. *cap.* 7. *loci præmemorati*, apertè deducitur, abſurdam, & improbabilem eſſe Pythagoreorum ſententiam prærecenſitam.

42. Opp. Platonem multa accepiſſe à Pythagora, conſignatum eſt: eumdemque Platonem benè ſenſiſſe de materia, patet ex iis, quæ ſcribit in perſona Timæi. Quod etiam videtur fateri Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 80. *cap.* 9. Ibique ſolum dictum Plat. reprehendit, propterea quod ipſe Plato priuationem deſpexerit, nec eam ab hac diſtinxerit. Igitur Pythagoras, & Plato in re conueniunt cum Ariſt. licet in verbis differant, & dictam materiam ſub vnitate, & numero ſub magno, & paruo adumbrarint. Reſp. etſi Pythagoras nonnullam notitiam de materia habuerit, eius tamen naturam plenè non videtur attigiſſe, cum non phyſicè, ſed mathematicè eam tractauerit. Atque opinio de materia ſic propoſita *in principio huius art.* proculdubio falſa eſt. Plato verò, etſi ipſi multa eruditio deneganda non ſit, nihillominus eſſentiam materiæ prorſus non videtur agnouiſſe, cùm eam à priuatione non ſecreuerit, vt ipſi obiicit Ariſt. *loco mox cit.* Et poſtmodum *in Timæo alleg.* eamdemmet materiam nominauerit hoc aliquid, quod rectè dictum non eſt. Nam, vt probè Ariſt. 2. *animæ capite* 1. *&* 7. *Met. capite* 3. ſubiungit, hoc aliquid non eſt materia, ſed compoſitum.

Dvbitatio. X.

Quid ſit materia, ſecundum Ariſtotelem, & veritatem.

43. DEuictis, & profligatis veteribus Philoſophis, non benè de materia prima ſentientibus, Ariſtoteles in medium profert ſuam ſententiam duobus in locis, ſcilicet 1. *Phyſ. cap. 9. Titul.* 82. & 7. *Met. cap. 3. Tit.* 8. Et quidem primo loco definit materiam poſitiuè. *Materia eſt ſubiectum primum vniuſcuiuſque, ex quo fit aliquid cum inſit, & non ſecundum accidens, & ſi corrumpitur aliquid, in hoc abit vltimum.* Secundo autem loco, negatiuè. *Materia non eſt quid, nec quantum, nec quale, nec aliquid eorum, quibus ens determinatur.* Sic pariter Deus cognoſcitur poſitiuè, & negatiuè, vt ait Doct. 1. *diſt. 3. quæſt.* 1. Quod eſſo priuilegium entis perfectiſſimi, & imperfectiſſimi, præ aliis notat Seraphicus, 2. *diſt. 3. quæſt.* 2. *art.* 1. Quare Deus dicitur continere cumulum omnium bonorum, & perfectionum Exo. 33. *Veni, & oſtendam tibi omne bonum.* Et D. Anſel. *in proſol. cap.* 5. ſubiicit, *Deus eſt, quo maius excogitari non poteſt.* Vtrumque etiam definiendi modum ſeruat Porph. *in Iſag. c. de accidente.* Accidens eſt, *quod adeſt, & abeſt, ſine ſubiecti corruptione.* Deindè, *Accidens eſt, quod non eſt genus, nec ſpecies, nec differentia, nec proprium.* Conſonat Aug. qui 12. *conf. c.* tertio confitens, materiam eſſe quid reale poſitiuum infimum, eam tamen per negationes exprimit, his verbis. *Nonne tu Domine docuiſti me, quod priuſquam iſtam informem materiam formares, atque diſtingueres, non erat aliquid, non color, non figura, non corpus, non ſpiritus, non tamen omninò nihil: Erat quadam informitas, ſine vlla ſpecie.* Et *ibid. cap.* 5. de eadem materia ſubiicit. *Conetur humana cogitatio, eam vel noſſe ignorando, vel ignorare noſcendo.*

44. Aſſ. materia probè deſcribitur. *Subiectum primum vniuſcuiuſque, ex quo fit aliquid, cum inſit, & non ſecundum accidens, & ſi corrumpitur aliquid, in hoc abit vltimum.* Explicatur quoad omnes particulas, antequàm probetur. Ponitur *ſubiectum* propter formam, quæ eſt in ſubiecto, veluti pars in ſua comparte, & perficiens, in ſuo perfectibili. Additur, *primum* vt differat à materia ſecunda, de qua *in 1. art. huius q.* Locatur, *vniuſcuiuſque*, ideſt formæ ſubſtantialis. Subditur, *ex quo fit aliquid*, ſupple, compoſitum. Apponitur, *cum inſit* ad excludendam priuationem quæ recedit adueniente forma, interprete Scoto 1. *diſt. 2. quæſt. 7. §. Ad 1. arg. principale. ſub S.* Et 3. *d.* 12. *quæſt.* 1. *antè §. Hic dicit.* Adiicitur *non ſecundum accidens*, tum quia materia eſt principium per ſe, tum etiam quia ex ipſa materia, & forma fit vnum per ſe. Denique, ſubiungitur, *& ſi corrumpitur aliquid, in hoc abit vltimum*, propterea quod materia eſt commune ſubiectum generationis, & corruptionis. Ex materia quippè generantur & in eammet reſoluuntur tandem omnia naturalia. Proindéque ingenerabilis, & incorruptibilis perhibetur. Sic explicata aſſertio ſuadetur primò, ea definitio apta eſt, quæ declarat naturã rei definitæ, ex dictis *in Epit. l. 5. quæſt. 7. art.* 2. præallata autem materiæ definitio eſt huiuſmodi, vt liquidò conſtat ex ſingularum eius vocum explicatione præpoſita. Secundò, illa definitio cenſetur idonea de iis, quæ non ſunt naturæ completæ ſpecificæ, ſed partes ſpeciei, & incompletæ, quæ conſtant ex quaſi genere, & differentia: definitio autem materiæ præadducta eſt huiuſmodi. Materia quippè eſt pars compoſiti phyſici. Ideò, ſubiectum ſe habet inſtar generis, & reliquæ particulæ locum tenent differentiæ. Talis ergo definitio eſt legitima.

45. Opp. 1. definitio ſecundum Scot. 4. *d.* 1. *q.* 2. eſt entis realis poſitiui, per ſe, compoſiti, & vniuerſalis: materia autem non eſt ens reale poſitiuum, & compoſitum, 7. *Met. cap.* 3. *Materia non eſt quid, nec quantum, nec quale, nec aliquid eorum, quibus ens determinatur.* Non ergò definitio materiæ rectè adaptatur. Reſp. maiorem eſſe gloſſandam de definitione anguſtè capta, omnibuſque numeris abſoluta, quæ tenerà materiæ, cum ſit pars compoſiti, competere nequit. Admiſſa tamen ma. dici poteſt cum Scot. *præcit. §. Ad arg. 1. H.* Ariſtotelem loqui in perſona antiquorum Philoſophorum, vt patet ex proceſſu tex. ſubdit enim *ibi* hæc verba. *Sic quidem intendentibus accidit, materiam ſubiectum eſſe: ſed impoſſibile.* Mos autem Ariſtot. aſſerentis aliquid, non eſt ſubiicere *ſed impoſſibile.* Vel dicito cum eodem Doct. *ibid.* Quod ſi Ariſt. loquatur in propria ſententia, præfata inſtantia ſecum fert ſolutionem. Verba namque illa, quibus ens determinatur denotant naturam materiæ, quæ eſt eſſe indifferentem, & indeterminatam ad quamcumque formam recipiendam. Quod verum eſt, & nemo, quem viderim, ab hac explicatione diſſentit. Et inſinuat Aug. *cit. c.* 3. Non tamen omnino nihil, ſed quædam informitas ſine vlla ſpecie.

46. Opp. 2. abſolutum non definitur per relatiuum, ſecùs non foret abſolutum, ſed relatiuum, vt patet ex vtriuſque deſcriptione allata *in Epit. lib.* 1. *quæſt.* 1 *art.* 6. Materia autem definitur per ordinem, & relationem ad formam. Eſt enim commune ſubiectum omnium formarum. Ergò, præadducta materiæ definitio non eſt idonea. Diſtinguo maiorem; de abſoluto totali, & perfecto, concedo: de abſoluto verò partiali, & imperfecto, nego. Vt patet de anima, quæ 2. *anima Tit.* 6. definitur per ordinem, & habitudinem ad corpus organicum. Eſt enim anima *actus primus corporis organici.* Pars autem, vt pars reſpicit ſuam compartem, vnaque alteri relatiuè opponitur notante Fuent. 1. *Phyſ. q. 1. dif. 1. art. 3. n.* 10. *poſt Ariſt. 2. Phyſ.* 36.

Articvlvs III.

An materia ſit ſubſtantia.

47. PArs affirmatiua hic certa eſſe videtur, vt Priores Philoſophi relati ab Ariſt. 1. *Met. cap.* 3. totam ſubſtantiam compoſiti ſubſtantialis, ſolam eſſe materiam cenſuerint, reliqua verò accidentia; proindéque compoſita ſubſtantialia accidentaliter differre duntaxat, putà elementa in raritate, aut denſitate, & cætera alio modo præindicato *ſuprà*, & 1. *Phyſ. cap.* 5. & 6. Poſteriores autem Philoſophi, etſi materiam inter ſubſtantias collocent, eam tamen ſubſtantiam partialem, & incompletam eſſe opinantur, ex qua vnà cum forma conflatur compoſitum, quod eſt ſubſtantia totalis, completa, & perfecta. Hinc diſtribuitur ſubſtantia in totalem, quæ eſt compoſitum, & partialem, quæ ſubſecatur in materiam, & formam, illa eſt perfectibilis, indifferens, & indeterminata ad omnes formas recipiendas. Hæc verò eſt perficiens, determinans, & actuans materiam. Ideoque ex vtraque, tanquam perfectibili, & perficiente, actuabili, & actuante, ſiue, vt vulgò dicitur, ex potentia, & actu fit vnum per ſe, quod eſt totum ſubſtantiale, vt clarè ediſſerit Ariſt. 2. *anima T.* 7. & 8. *Met. c.* 6. *T.* 15.

48. Aſſ. 1. materia eſt ſubſtantia. Ita Scot. 2. *d.* 15. *q.* 1. Probatur 1. ex Ariſt. 2. *anima, T.* 2. & 7. *Met. c.* 3. *T.* 7. diuidente ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum. 2. Subſtantia ſcinditur in ſimplicem,

&

& compoſitam : ſubſtantia autem compoſita, vt diſtinguitur à ſimplici, non componitur niſi ex materia, & forma, quia ſubſtantia, ex ſubſtantiis conſicitur, 1. *Phyſ. cap.* 6. *T.* 52. Alioqui tolleretur omnis compoſitio ſubſtantialis, quæ præexigit partes ſubſtantiales, quarum vna eſt materia, & altera forma. Auferretur quoque corruptio ſubſtantialis, quæ quamdam partem ſubſtantialem ſuperſtitem relinquit, ſecùs non corruptio, ſed annihilatio fieret. Pars autem ſubſtantialis, quæ poſt corruptionem compoſiti manet, eſt materia. Igitur materia eſt ſubſtantia.

49. Aſſ. 2. Materia eſt ſubſtantia partialis, & incompleta. Defendit Doct. *vbi ſuprà*, §. *Dico igitur* & §. *ſequitur*. Suadetur primò ex Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 18. & 5. *Met. T.* 2. materia eſt cauſa intrinſeca compoſiti. Et 7. *Met T.* 7. *cap.* 3. materia eſt pars compoſiti ſubſtantialis. Igitur, per Ariſt. materia eſt ſubſtãtia partialis, & incompleta. Secondò partes totius ſunt imperfectæ, quia ordinantur ad illud complendum, & perficiendum. Materia autem eſt pars compoſiti, quia ex hac, & forma componitur totum, 7. *Met. T.* 7. & 9. Igitur materia eſt ſubſtantia partialis. Tertiò compoſitum eſt per ſe vnum, conſtans ex perfectibili, & perficiente, recipiente, & recepto, determinabili, & determinante, 8. *Met. T.* 15. & 16. Et in hoc differt ab eis, quæ ſunt vnum per aggregationem, aut per ordinem. Sequitur ergò, materiam eſſe partialem, & imperfectam ſubſtantiam.

50. Opp. 1. contra 1. aſſ. receptiuum alicuius generis, nihil eſt illius generis, cuius eſt receptiuum, vt patet in ſingulis generibus accidentis. Suſceptiuum quippè coloris, non eſt in genere coloris. Nam color eſt in categoria qualitatis, eius verò ſubiectum immediatum eſt ſuperficies, quæ eſt de prædicamento quantitatis, ergò ſubiectum receptiuum formæ ſubſtantialis, quod eſt materia, non reſidet in genere ſubſtantiæ; atqueadeo, materia non eſt ſubſtantia. Reſp. maiorẽ non eſſe vniuerſaliter, & perenniter veram. Quodlibet namque genus habet proprium potentiale, & actuale, itavt v. g. albedo, licèt ſit forma ſimplex, componitur tamen ex principiis intrinſecis, 12. *Met.* 2. quo pacto ſuſceptiuum alicuius generis eſt in eodem genere, reductiuè, veluti quantitas interminata ſortitur proprium potentiale in genere quantitatis. Cur autem ſuſceptiuum coloris non extet in eodem genere, ſed in priore genere, quod eſt quantitas, ratio redditur, quia color participat potentiale, quod ſecundum totum genus eſt prius toto genere coloris. Verùm quoniam ſubſtantia eſt primum genus, conſequenter eius ſuſceptiuum, quod eſt materia, eſt eiuſdem generis reductiuè.

51. Opp. 2. Materia dicitur propè nihil, authore Aug. 12. *Conf. c.* 31. adeò vt non detur aliquid, nihilo proximius, quàm materia; ſubſtantia autem eſt ens per ſe ſubſiſtens, vt patet ex dictis in Log. *lib.* 3. *q.* 4. *a.* 1. Non ergò materia inter ſubſtantias eſt collocanda. Reſp. materiam vocari propè nihil, non quia non ſit ens verum, reale, poſitiuum ſubſtantiale : verùm quoniam inter ſubſtantias tenet infimum locum, eſtque perfectibilis, carens omni forma, perfectione, & pulchritudine, vt clarè monſtrat idem Aug. *cit. c.* 3.

Articvlvs IV.

An materia ſit creata.

52. QVidam, inter quos numeratur Ariſt. teſte Vorr. 2. *d.* 1. & alij relati à Suarez *diſp.* 13. *Met. ſect.* 4. *num.* 15. putant materiam eſſe ingenitam, & increatam, quam chaos nominant, ex quo omnia facta eſſe ſuſpicantur. Communis autem ſententia eſt Scot. 2. *d.* 12. *quæſt.* 1. & cæterorum ſcholaſticorum *ibid.* docentium, materiam eſſe creatam.

53. Præſupponendum eſt ex dicendis, *l. de mundo, & Tract. de creatione, diſp.* 1. *q.* 1. creationem propriè ſumptam eſſe productioné rei & ex nihilo, hoc eſt, nullo præſuppoſito ſubiecto nullavé præexiſtente materia. Ideoque ſoli Deo, qui eſt à ſe, & independens, adaptatur : reliqua verò agentia, cum ſint dependentia, præexigunt ſubiectum, & præſupponunt materiam, vt valeant ſuas operationes exercere.

54. Aſſ. materia eſt à Deo creata. Probatur 1. ex Aug. *l. de natura boni*, contrà Manich. *c.* 18. & *l.* 12. *Conf. cap.* 7. vbi Deum alloquens ait, *Tu eras, & aliud nihil. Vnde feciſti cælum, & terram, duo quædam, vnum prope te, & alterum propè nihil.* Hoc eſt, interpretẽ Scot. 4. *d.* 11. *q.* 6. §. *Quarta opinio* B. Materia, quæ dicitur propriè nihil, non quidem abſolutè, quia eſt ſubſtantia, ſed reſpectiuè, ſi comparetur cum anima & corpore, & quia caret omni ſpecie nihil dicitur teſte eodem Aug. *l.* 83. *qq. q.* 54 Atque *eodem lib. Conf. c.* 8. ipſemet Sanctus ſubnectit. *Tu enim Domine feciſti mundum de materia informi, quam feciſti de nulla re.* Idem repetit *l. de vera religione c.* 18. *ſi de aliqua informi materia factus eſt mundus, hæc ipſa facta eſt omninò ex nihilo.* 2. quòd propriè fit, aut fit per creationem, aut per generationem : ſed materia effici nequit per generationem; ergò fit per creationem. Ma. patet, quia non inuenitur alius producendi modus, præter illos duos recenſitos. Aut enim res producitur abſque præiacto ſubiecto, & fit per creationem, aut ex ſubiecto præſuppoſito, & fit per generationem. Min. ſuadetur, materia eſt ſubiectum generationis, ſiue fundamentum præſuppoſitum generationi, vt ait Doct. præcit. Eſt namque generatio mutatio, quæ ſemper præexigit ſubiectum. Ampliùs nullam inuolui repugnantiam ex parte materiæ, quin fuerit à Deo creata, oſtendit Ferch. *veſt.* 1. *c.* 8. probatque multis, hanc eſſe Ariſt. ſententiam, quod à me alibi eſt expendendum.

55. Opp. *Ex nihilo nihil fit*, ſecundum commune Phyſicorum decretum 11. *Met. c.* 5. creatio autem ex dictis ſuprà, eſt factio ex nihilo; ergò materia non eſt creata. Diſtinguo maiorem &, interpretor illud proloquium virtute agentis naturalis, quæ in agendo dependet à ſubiecto, concedo : virtute agentis ſupernaturalis, quod eſt independens, & poteſt agere abſque præſuppoſito ſubiecto, nego. Idque confirmat Aug. 1. *de Gen. ad lit. c.* 15. *Non eſt dubitandum, ita eſſe iſtam informem materiam prope nihil, vt non ſit facta, niſi à Deo, & de rebus, quæ de illa facta ſunt, ſimul concreta ſit.*

Articvlvs V.

An materia habeat actum entitatiuum.

56. DEcertant ſtrenuè duæ nobiliſſimæ ſcholæ, de difficultate propoſita, vna S. Th. 1. *p. q.* 66. *art.* 1. eiuſque diſcipulorum Capr. Fer. Caiet. Complut. *in præſenti diſput.* 3. *quæſtione* 1. §. 1. Bacc. 2. *diſt.* 12. *artic.* 2. Zab. *lib.* 2. *de materia, capite* 2, & Ruu. *Tractatu* 1. *de materia, quæſtione* 2. affirmantium, materiam ita eſſe puram potentiam, vt nullum includat actum entitatiuum. Altera Scoti 7. *Met.*

quæſt. 5. *&* 2. *d.* 12. *quæſt.* 1. *&* 4. *d.* 15. *quæſt.* 3. Antonij Andreæ, Mayr. *ibid.* Pariſ. 1. *Phyſ. fol.* 25. *quæſt.* 2. Hurt. *diſp.* 2. *Phyſ. ſect.* 2. §. 24. Arr. *ibid. ſect.* 5. *ſubſect.* 2. Suarez *diſp.* 13. *Met. ſect.* 4. *&* 5. Fab. *Theor.* 22. & aliorum Scotiſt. & Nom. docentium, materiam non eſſe puram potentiam, ſed habere actum entitatiuum.

Not. 1. ex Scot. 7. *Met. quæſt.* 5. §. *Reſponſio. &* 9. *eiuſdem q.* 2. *&* 2. *d.* 12. *q.* 1. §. *Eſt quoque videndum.* B. Baco. *ibid. d.* 1. *q.* 5 poſt Ariſt. 7. *Met. T.* 22. 6. *&* 8 *eiuſdem T.* 15. Necnon 9. *ipſiuſmet operis. T.* 13. & Auguſtinus 12. *Confeſſionum* 32. potentiam ſcindi in obiectiuam, & ſubiectiuam. Potentia obiectiua eſt, quæ reſpicit producibile, & factibile; à potentia effectiua, veluti roſa modò non exiſtens, eſt in potentia obiectiua, vt cauſetur à ſua cauſa, tanquam eius obiectum, & terminus. Atque huiuſmodi potentia radicatur non in potentia paſſiua materiæ, ſed in potentia actiua agentis. Potentia verò ſubiectiua eſt; qua aliquid eſt capax recipiendi formam, ſic paries participat potentiam ſubiectiuam recipiendi albedinem, & corpus organicum animam. Subdit autem Scotus citatus *in* 2. fortaſſè non eſſe abſolutè geminatam potentiam, ſed vnam, eandem, reſpectiuè diuerſam duntaxat, vt enim reſpicit ſubiectum exiſtens, dicitur potentia ſubiectiua: vt verò reſpicit agens, nuncupatur obiectiua: tametſi abinuicem ſeiungi queant. Nam creabile eſt quidem in potentia obiectiua; non autem in potentia ſubiectiua, cum creatio nullum præſupponat ſubiectum. Quod verò eſt in potentia obiectiua non eſt aliquid reale actu exiſtens, cùm ſit producibile, & factibile ab agente, ſed eſt purum nihil actu: at quod eſt in potentia ſubiectiua, eſt aliquid reale actu exiſtens cauſatum ab efficiente. Non enim paries in ſe ſuſciperet albedinem, niſi actu exiſteret, cum ſubiectum præexigatur, & præſupponatur ad ea, quæ in ipſo recipiuntur. Hinc benè ait Doct. *Quol.* 10. §. *De ſecundò ante G. Et* 3. *d.* 13. *quæſt.* 4. *L.* materiam eſſe priorem formâ, quia eſt ſubiectum & fundamentum eius, in quo fundatur, & originatur.

58. Not. 2. potentiæ opponi, actum, ex Ariſt. 9. *Met. ad T.* 10. & Scot. 2. *d.* 2. *quæſt.* 10. §. *Ad* 1. *H.* propterea, geminæ potentiæ prærecenſitæ opponitur duplex actus, entitatiuus ſcilicet, & formalis. Entitatiuus eſt, quo res habet eſſe exiſtens extrà ſuas cauſas; ab ente quippè deriuatur, proindeque id dicitur habere actum entitatiuum, quod habet eſſe cauſatum ab efficiente, actuque exiſtit. Actus verò formalis eſt, quod vnum conſtituitur in eſſe ſpecifico, diſtinguiturque à quouis alio, quod non eſt ipſum: forma enim dicitur, quæ tribuit eſſe rei ſpecificum, & eſſentiale: quò fit vt vulgò eſſe actu tribuatur formæ, eique approprietur, quia rem determinat, ſpecificat, & diſtinguit. Materia verò, quia eam recipit, eſtque in potentia ad eam recipiendam, & ab eamet determinatur: ob id dicitur, & definitur potentia 2. *Phyſica T.* 12. Et 5. *eiuſdem operis T.* 8. Necnon 8. *Met. T.* 3. Idque innuit Doct. *lib. de* 1. *principio capite* 2. *concluſ.* 6.

59. Not. 3. ſicut potentia ſubiectiua duo præſefert, nempè aptitudinem in ſubiecto, & carentiam formæ recipiendæ (id enim perhibetur eſſe in potentia, quod eſt idoneum ad recipiendam formam quâ caret,) ita potentialitas duo deſignare valet, putà aptitudinem recipiendi formam, quæ eſt quædam realis, & actualis entitas, quidquid dicat Bac. 2. *d.* 12. Atque negationem formæ, & actus, quo pacto potentialitas non eſt realis, & actualis entitas, immò ab ipſa actualitate diſtinguitur, ſicut priuatiuum à poſitiuo. Hinc facilè diluitur dilemma Bac. aientis, vel potentialitas materiæ eſt actualitas, vel realiter ab actualitate diſſidet: cui ſatisfit reſpondendo, potentialitatem eſſe radicaliter, & realiter entitatem actualem reipſa ab actualitate formæ diſſitam: quoniam ſicut habet proprium eſſe, ſic ſortitur propriam entitatem. Nec ob id rectè infertur, materiam eſſe compoſitam ex actualitate, & potentialitate; quandoquidem potentialitas conſequitur ex materia, veluti paſſio ex ſubiecto, à quo emanat; aut ſicut relatio ex fundamento, vt indicat Doct. 1. *d.* 7. *quæſt. vn.* §. *Ad quæſtionem ſub. L.*

60. Aſſ. materia non eſt pura potentia, ſed habet actum entitatiuum. Tenet Scot. *locis cit. in initio huius articuli*, & ſuadet ex Ariſt. 1. *Phyſici, Titul.* 52. *Materia eſt per ſe principium rerum naturalium.* 2. *Phyſica Titul.* 7. *Materia eſt natura.* 5. *Metaphyſica Titul.* 2. *Materia eſt per ſe cauſa* 7. *Metaphyſica T.* 18. *Materia eſt pars ſubſtantiæ compoſitæ.* 1. *Phyſic. Titul.* 82. *Materia eſt ſubiectum formarum.* *Et* 1. *Metaphyſica, Titul.* 17. *Materia eſt fundamentum naturæ.* Hæc autem, & conſimilia munera nequit exercere materia, niſi ſit entitas realis actualis. Principium quippè non principiat, nec cauſa cauſat, nec natura naturat, nec pars componit, nec ſubiectum recipit formam, nec fundamentum fundat, quæ in eo ſunt, niſi ſit actu ens reale. Igitur, in ſchola Ariſt. & veritatis, materia actu potitur entitatiuo. Idem inſinuat Auguſtinus *lib. de natura boni, contra Manich. capite* 18. Et *libro* 1. *contrà Aduerſ. legis, & Proph. capite* 8. Et 12. *confeſſionum capite* 7. Hoc ipſum veritate pulſus videtur fateri Th. *quæſt.* 3. *de veritate articulo* 5. *ad* 1. inquiens materiæ eſſe, habere imitationem primi entis, quod aliud non ſibi vult, quàm eſſe actu, quod conuenit Deo, qui ſolus dicitur actualiſſimus, ipſum ergò Deum imitatur materia, non in eſſe potentiali, quod longè eſt ab illo, ſed ineſt actuali, quod ipſi indepedenter competit. Nec valet, quod ſubiiciunt Complut. *diſp.* 3. *quæſt.* 2. §. 3. Th. inſtantiæ occurrere, aientem, materiam habere eſſe debile, & infimum. Nam, licet eſſe materiæ ſit eſſe debile, & imbecille, actualitatem tamen participat, in qua Deum imitatur, & aſſimilatur vt intendit dictus Doctor.

Reſpondent Thomiſ. cunctis præfatis locis & teſtimoniis, & aiunt, materiam omnibus officiis prænarratis fungi, vt eſt potentia, non verò vt eſt actus, quo caret. Cùm enim materia eſſentialiter ſit potentia, & ens partiatur in potentiam, & actum, conſequenter materia non ſub ente actuali, ſed ſub ente potentiali comprehenditur.

Contrà, materia, aut eſt potentia obiectiua, aut ſubiectiua. cum inter vtramque medium non intercipiatur, ſicut inter ens, & nihil. Non primum, quia materia non eſt nihil, ſed extat terminus potentiæ obiectiuæ, cuius eſſe per huiuſmodi potentiam expletur, & terminatur: ſi ſecundum, ergò materia gaudet actu entitatiuo & Thomiſt. nuncupatim Complut. *in fine* §. *cit.* nolentes incidunt in ſententiam Scot. aſſerentis, materiam eſſe potentiam ſubiectiuam & receptiuam formarum. Præterea P. *Phyſica Titul.* 69. *&* 2. *eiuſdem operis, Titul.* 86. Et 1. *de partibus capite* 1. Et 2. *de generatione Titul.* 57 ſicut ſe habet materia artificialis ad formas artificiales, ita ſe habet materia naturalis, ad formas naturales. Ea autem potentia, quâ pollet materia artificialis recipiendi formas artificiales non adimit eſſe eius actuale, ergò nec à materia naturali tollitur eius eſſe actuale, tametſi præſeferat ordinem, & reſpectum ad formas naturales recipiendas. Rurſus, materia actu eſt in rerum natura, cum ſit à Deo condita, & perpetuò perſeueret, ergò ſortitur actum qui perhibetur actus entitatiuus, vt non obſcurè indicat Ariſt. 7. *Met. T.* 39.

Secundò

Secundò probatur aſſ. quod actu terminat dependentiam actualem alicuius entis actualis, eſt ens actu exiſtens. Non enim valet terminare actualem dependentiam eius, niſi actu exiſtat, quia terminatio præſupponit exiſtentiam eius, quod terminat, ſicut relatio ſupponit id, quod ad aliud refertur. Materia autem terminat actualem dependentiam formæ, cum ea educatur, & in ea ſubjectetur. Quod fieri nequit, niſi ipſamet materia actu exiſtat: igitur materia habet actum entitatiuum.

Tertiò quod inexiſtit actu compoſito, debet actu exiſtere, quia prius eſt exiſtere, quam inexiſtere, ſicut prius eſt eſſe, quàm ineſſe. Materia autem compoſito inexiſtit, quia eſt pars eius eſſentialis, ex qua vnà cum forma ipſum compoſitum coaleſcit actu; igitur materia eſt actualis entitas, proindeque fruitur actu entitatiuo.

Reſpondet Ruuius *Tract.* 1. *qu.* 2. entitatem realem diuidi ab Ariſt. 9. *Met. T.* 1. *& 6. eiuſdem T.* 4. in actum, & potentiam; ideoque non valere conſequentiam à diuiſo, ad vnum membrũ diuiſionis ſumptum per ſe. Sicut, non ſequitur, eſt animal, ergò eſt rationale. Contra, nam vt ait Doct. *in exp. Tex.* Illa diuiſio entia in actum, & potentiam, eſt diuiſio diſtrahens, veluti hæc, *homo alius verus, alius pictus*. Homo autem pictus verè non eſt homo: ſic ens in potentia ſimpliciter non eſt ens. Verùm materia propriè eſt ens, cùm ſit ſubſtantia, & pars eſſentialis compoſiti. Ideò, non continetur ſub illo membro entis in potentia, ſed ſub altero, putà entis actu. Rurſus ipſe Ruuius *cit. quæſt.* 3. aſtruit cum Scot. materiam habere propriam exiſtentiam independentem ab exiſtentia formæ, & compoſiti, ergò participat propriam entitatem, quia exiſtentia ſequitur eſſentiam, & entitatem. Nihil quippe exiſtit, quin habeat eſſe. Ampliùs, dictus Ruuius ad probandum materiam poſſidere propriam exiſtentiam, inquit id deduci ex principiis Ariſt. qui tria docet de materia. Vnum, quod ſit entitas realis, & actualis extrà ſuas cauſas, diſtincta à quacumque forma, & compoſito. Alterum quod ſit primum ſubjectum cuiuſuis generationis.

Tertium quod deſtructis omnibus formis, & compoſitis, eadem perſeuerat, proindéque ſit ingenerabilis & incorruptibilis. Hæc autem omnia dici nequeunt de pura potentia, quia competunt rei actuali, & exiſtenti: igitur Ruuius non ſibi cohæret. Nec præſtat dicere cum præfato Authore *cit. quæſt.* 3. *in reſp.* 2. materiam eſſe puram potentiam penes eſſentiam, non verò penès exiſtentiam: ſiquidem eſſentia, & exiſtentia ſunt vna, & eadem res participans diſtinctas formalitates, quas Ruuius alijque Thomiſ. haud concedunt. Si ergò materia ſecundum exiſtentiam eſt actus entitatiuus, vtique & ſecundum eſſentiam. Eò magis, quia ab inuicem ſeiungi nequeunt, cum formaliter inter ſe diſtinguantur duntaxat. Tandem, materia ſublunarium, in ſchola d. Th. ſpecie diſſidet, à materia cæleſtium: huiuſmodi autem differentia eſt penès eſſentiam, & actum. Differentia quippè actuat, & determinat rem, cuius eſt differentia, ergò quoque penès eſſentiam materia fruitur actu entitatiuo. Nec iuuat dicere cum Complut. *cit. quæſt.* 3. §. 5. tantum adeſſe differentiam negatiuam. Etenim, differentia conſtitutiua vnius poſitiui eſt principium reale conſtitutiuum eius, vt rationalitas hominis, & irrationalitas bruti: ſtabiliendum igitur eſt, abſolutè materiam actu entitatiuo pollere.

64. Opp. 1. quod ingreditur alicuius definitionem in recto eſt eius eſſentia, vel de eius eſſentia: potentia autem in recto locatur in definitione materiæ: ergò materia eſt pura potentia. Ma. patet, definitio enim eſſentiam rei denotat, & explicat. Min. fulcitur teſtimoniis Ariſt. præſertim 8. *Met. cap.* 2. *T.* 5. *Materia eſt potentia.* Et 12. *eiuſdem Met. cap.* 4. *T.* 22. *Materia primò, & per ſe eſt potentia.* Eſtque in ore omnium illud proloquium, *ex actu, & potentia fit compoſitum.* Hinc 7. *Met. T.* 8. idem Philoſophus addit, *Materia non eſt quid, nec quantum, nec aliquid eorum, quibus ens determinatur.* Fauet Scot. 1. *poſt. quæſt.* 25. §. *Aliter dicitur.* Vbi habet hæc verba, *Materia ex ſe eſt in potentia paſſiua nullum actum in ſua eſſentia includens.* Idem ſcribit *quæſt.* 15. *Elench.* §. *Ad quæſtionem dicendum.* Concedo ma. Diſtinguo min. materia eſt potentia objectiua, negò: ſubjectiua concedo. Ad ſubſumptum *ex* 7. *Met.* iam dilutum, & explanatum eſt *ſuprà artic.* 2. *dub.* 10. *in reſponſ.* 1. *opp.* videlicet, materiam eſſe ens indifferens, & indeterminatum ad formas recipiendas. Ad Scot. dico, vel eius loca alleg. pati præadductam diſtinctionem de potentia: vel ibi loqui in aliorum ſententia, vt in ſimili notat Angelicus, & poſt ipſum Barg. *q.* 3. *prol.*

65. Opp 2. actus actuat, & diſtinguit, & quia forma eſt actus, ideò dicitur dare eſſe rei, ipſamque diſtinguere à quauis alia re: materia autem nec actuat, nec diſtinguit, cum ſit fundamentum naturæ, in quo nihil eſt diſtinctum, 1. *Met. T.* 15. Ergò materia nec eſt actus, nec habens actum. Diſtinguo ma. actus formalis, concedo: actus entitatiuus euiuſmodi eſt materia, nego: Ad min. dicito materiam habere actum diſtinguentem metaphyſicè, non verò phyſicè, vt patet de anima rationali, vt Angelis, qui materiæ, & formæ expertes, ſortiuntur abinuicem diſtinctionem metaphyſicam, cum quidam ſpecie differant, alij verò numero, vt latè oſtendi *Tract. de Angelis diſp.* 1.

66. Opp. 3. ex duobus entibus in actu non fit vnum per ſe, 7. *Met. T.* 59. Forma quippè adueniens enti in actu eſt accidentalis: at ſi materia foret actus entitatiuus ex ipſa, & forma tanquam ex duobus actibus fieret vnum per accidens. Quod pugnat *loco citato T.* 59. vbi habetur ex potentia, & actu fit vnum per ſe, id eſt, ex materia, & forma coaleſcit compoſitum. Igitur materia omni actu, etiam entitatiuo ſpoliatur. Reſpondeo cum Scot. 3. *diſt.* 32. *quæſt. vnic.* §. *contra iſta. H.* diſtinguendo maiorem; in actu completo, & perfecto, concedo: in actu incompleto, & partiali, nego. Siquidem ex actu entitatiuo partiali & incompleto, & actu formali quoque partiali, & incompleto conflatur compoſitum, quod eſt vnum per ſe.

67. Opp. 4. datur purus actus excludens omnem potentiam tam objectiuam, quàm ſubjectiuam, cuiuſmodi eſt Deus. Ergò & pura potentia, à qua longè eſt omnis actus entitatiuus, & formalis, veluti eſt materia. Concedo ant. nego conſequentiam. Ratio eſt, quia etſi detur ſummum bonum, repugnat tamen ſummum malum, vt aduertit Doct. 2. *diſt.* 34. *quæſt.* 1. Quod enim eſt, participat aliquam entitatem, proindéque aliquam bonitatem; quia omne ens eſt bonum. Pariter non admittitur pura potentia nihil actualitatis habens, propterea quod omne ens increatum, & creatum habet eſſe actuale, & exiſtens, ſi fuerit à parte rei.

Articvlvs VI.

An materia habeat exiſtentiam diſtinctam ab exiſtentia formæ.

68. ETſi ex dictis *artic. præcedente* liquidò conſtet, quid in præſenti dicendum ſit: nihilo-

minùs, vt diſtinctius, & exactius eniteat, & effulgeat veritas doctrinæ Scot. liber hunc artic. vigilanter veſtigare, & diligenter examinare. Præſuppoſitia autem, quæ *in allegat. artic.* attuli, & explicui: ſolùm hic obſeruo, celebriores, & veriores Thomiſt. conuenire cum Scotiſt. in hoc, quod per actum entitatiuum intelligunt exiſtentiam, adeò vt idem ſit perquirere, vtrum materia habeat actum entitatiuum, ac inueſtigare, nùm materia gaudeat exiſtentia ab exiſtentia formæ diſſita. Deinde ſuppono ex Met. eſſentiam, & exiſtentiam realiter identificari, diſtingui verò formaliter negatiuè tanquam modum à re modificata.

69. Aſſ. materia participat exiſtentiam diſtinctam ab exiſtentia formæ. Ita Doct. eiuſque diſcipuli, & Nomin. *n 1. paſſu præmemorato*, quibus ſuffragatur maior pars Recentiorum. Aduerſus Thomiſt. Cajetan. *lib. de ente, & eſſentia capit. 5. quæſt.* 8. Ferr. 1. *contrà Gentes capit.* 4. Sonc. *capit. 7. Met. quæſt.* 17. & Complut. 1. *Phyſ. diſput. 3. quæſt. 5.* §. 2. Probatur primò, materia eſt fundamentum naturæ 1. *Met.* 17. & ſubjectum formarum, earumque pandochium 1. *Phyſ.* 82. necnon pars, & cauſa compoſiti 5. *Met. T.* 2. Hæc autem munera exercere nequit materia, niſi propria exiſtentia exiſtat, ergò materia habet diſtinctam exiſtentiam ab exiſtentia formæ. Ma. claret. Min. facilè probatur, ſubjectum, non poteſt recipere in ſe quidquam, niſi exiſtat, nec cauſam cauſare effectum, & pars componere totum cum ſua comparte, niſi exiſtant; actiones quippè ſunt ſingularium exiſtentium, & ſubſiſtentium 1. *Metaphyſ.* 2. vt non abnuunt Aduerſarij.

Reſpondent Complut. nunc alleg. §. 4. *ad* 4. conceſſa maiore, negando min. ſatis enim eſt, vt materia iis fungatur officiis, dummodò habeat eſſentiam ſuam potentialem quæ realiter differt ab exiſtentia. Tunc enim materia habet eſſe in via, ſiue in egredi, quod propriè non eſt exiſtere, cum exiſtentia ſit vltimus terminus rei. In illo autem priori materia fertur ad formam, & compoſitum, proptereà nullam habet exiſtentiam, niſi à forma mutuatam.

Contra, cauſa actu cauſans actu eſt, quod autem actu eſt, actu exiſtit. Exiſtere quippè, & actu eſſe coïncidunt. Materia autem actu eſt, quia actu cauſat, & componit, & ex ea ab agente educitur forma: atque ex eadem, & forma fit compoſitum. Non ergò eliditur ſed eluditur argumentum: extatque implicatio in terminis, vt materia actu ſit cauſa, quia verè cauſat, & non actu cauſet, cum per eos non exiſtat. Quod enim eſt extra nihil, & extrà ſuas cauſas exiſtit. Materia autem, vt ex ea educitur forma, & partialiter concurrit ad cauſandum totum, eſt extrà nihil, & extrà ſuas cauſas, verè à Deo creata, cùm ſit terminus creationis, ergò vera, & propria exiſtentia exiſtit. Dicere autem ipſam tunc habere eſſe eſſentiæ, & non eſſe exiſtentiæ, eſſe viæ, & non eſſe termini, ridiculum eſt, ac vanum. Quandoquidem ſi eſſentia eius eſt actu, quia actu producta ab agente, verè exiſtit, cum exiſtentia ſit rei actualitas. Implicat namque dicere, eſſentiam eius actu eſſe, & non exiſtentiam eius, cum eſſe actu rei, ſit eius exiſtentia. Eſſentia verò materiæ conceditur actu eſſe, quia eſt in via, & quod eſt in via actu eſt, ergò quoque admittitur eius exiſtentia.

70. Nec præſtat dicere, exiſtentiam eſſe vltimum rei terminum materiamque tunc ferri ad formam, & compoſitum. Nam; etſi præſeferat talem ordinem, & habitudinem, non ob id ſequitur, ipſam non eſſe actu, imò eſſe actu, quia ordinatur ad aliud. Prius quippè res eſt actu quàm ad aliud ordinetur, & referatur. Tantum itaque infertur, ipſam habere eſſe incompletum, & imperfectum, eiuſque exiſtentiam eſſe incompletam, & partialem, tendereque ad ſuum complementum, & eſſe ſpecificum, quod habet per formam. Idque dicti Authores nolentes videntur admittere, cum aiunt, eius eſſe viale eſſe, & in egredi; propterea ex ipſa, vnà cum forma fit vltimus terminus, qui eſt compoſitum, quod eſt ens completum, & perfectum: atque exiſtentia perhibetur vltimus eius terminus. Eò magis, anima rationalis ſeparata à corpore, gaudet propria exiſtentia, tametſi propendeat ad corpus organicum, quod eſt eius materia. Secundò materia eſt commune ſubiectum formæ, eiuſque priuationis. Hæc enim duo principia naturalia in ea ſucceſſiuè reperiuntur, cùm ſit ſubiectum mutationis naturalis, maneatque ſub vtroque extremo. Ideò extat ingenerabilis, & incorruptibilis, 1. *Phyſ. cap.* 9. Quod obire nequit, niſi propria exiſtentia exiſtat. Igitur, materia fruitur ſua exiſtentia independente ab exiſtentia formæ. Maior liquet. Min. eſt in confeſſo. Materia, vt eſt ſub priuatione, actu eſt, cùm in ea extet priuatio, velut tenebræ ſunt in aëre, cum non eſt: poſt priuationem aduenit forma. Quemadmodum autem vas exiſtit, quod aquam capit, ita & materia actu eſt, cum formam recipit. Nihil autem aliud ſibi vult actu eſſe, quàm exiſtere. Igitur, cum materia actu ſit, quia ſubeſt priuationi, & formæ, planè deducitur, ipſam verè exiſtere abſque exiſtentia formæ. Reſpondent quidam Thomiſ. Materiam ſolummodò eſſe ſubiectum vtriuſque principij præmemorati, quoad eſſentiam, non verò quoad exiſtentiam, quam à forma decerpit.

71. Contrà, mens Ariſt. & cæterorum Philoſophorum aſſerentium materiam eſſe ſubiectum mutationis naturalis, eſt, ipſam nedum eſſe huiuſmodi ſubiectum, penès eſſentiam, verumetiam penès exiſtentiam. Quoniam ipſi inquiunt, ex ipſa materia educi formas: formæ autem non educuntur ab agente ex materia, vt eſt poſſibilis exiſtere, ſed vt exiſtit in rerum natura, cum ex eadem, vt iam à Deo creata, & non vt poſſibili creari, hauriantur formæ, ipſæque formæ materiales ab eadem pendeant in eſſe, & in fieri. Quod autem ab alio pendet, præſupponitur exiſtere, & in ſe ſiſtere, vt denotat vox exiſtentia. Præſertim quia, 1. *Phyſ.* 69. materia naturalium ſe habet ad formas naturales, ſicut materia artificialium, ad formas artificiales. Indubiè autem materia artificialium ſortitur propriam exiſtentiam, vt liquet de ligno, quod eſt materia conficiendi formam Mercurij: pariter ergò materia naturalium ſuâ potitur exiſtentiâ. Rurſus, ſubiectum formarum accidentalium propriè exiſtit, vt paries, in quo ſubiectatur albedo. Idipſum quoque aſtruendum eſt de ſubiecto formarum ſubſtantialium, quod eſt materia. Ampliùs, cum anima rationalis ſeparatur à corpore, quod eſt eius materia; ipſum corpus verè exiſtit, non exiſtentia animæ, quæ ſupponitur ab eo longè abeſſe, nec exiſtentia alterius formæ, cum Schola Thomiſtica in homine, præter animam, non agnoſcat aliam formam. Igitur corpus, quod eſt materia animæ, abſque ipſa anima, ſuam poſſidet exiſtentiam.

72. Occurrunt Complut. *vbi ſuprà ad* 2. materiam exiſtere non per exiſtentiam formæ præcedentis, ſed per exiſtentiam formæ ſubſequentis. Ideò materia nunquam caret exiſtentiâ, ſed modò ſub vna exiſtentia vnius formæ, modò ſub alia alterius formæ coëxiſtit. Veluti idem lumen permanet, licèt non à corpore luminoſo, quod ipſum produxit, ſed ab alio conſeruetur. Contra eo momento, quo perit forma præcedens, & adeſt priuatio, ac nondum

dum aduenit formà ſubſequens, materia eſt actu, cum in ea ſit priuatio, atque ex ea educenda, vel inducenda ſit forma noua, ergò materia tunc exiſtit, non exiſtentia formæ veteris, aut nouæ, quia neutra ibi adeſt, ergò exiſtentia propria. Deindè, materia non ſemper eadem perſiſteret in mutationibus naturalibus, ſed ſicut priſtina forma perit, quia eius exiſtentia deficit, ita exiſtentia materiæ periret, pereunte formâ priſtinâ. Falſum autem eſt materiam deſinere eſſe, cum ſit incorruptibilis, ergò & abſurdum eſt, ei denegare propriam exiſtentiam. Nec præſtat dicere, eam deſtrui penès exiſtentiam, non verò penès eſſentiam. Siquidem hoc ipſum diceretur de forma, quæ deficeret ſecundum exiſtentiam, non verò ſecundum eſſentiam, cùm par vtrobique videatur ratio. Iterùm, cum anima rationalis à corpore ſepararetur, non deſineret exiſtentia eius corporis, cum ipſa anima exiſteret ſeparata, à qua corpus, quod eſt materia eius, capit ſuam exiſtentiam, ſecundum præfatos Authores. Addo, in motu locali ſubiectum eius actu exiſtit, in artificialibus fundamentum eorum quoque exiſtit, vt patet in domibus, & mænibus vrbis: ergò, cum materia ſit fundamentum, & ſubiectum formarum naturalium, ipſam ex ſe exiſtere neceſſe eſt. Exemplum autem de lumine non eſt ad rem. Eſt enim in genere cauſæ efficientis, & adducendum erat in genere cauſæ formalis, vti eſt exiſtentia, quæ ab eſſentia tanquam modus à re modificata prodit, vt præ aliis notat Auerſa.

Tertiò, quæ producuntur diſtinctis actionibus, gaudent diſtinctis exiſtentiis, quia diſtincta actio fertur ad diſtinctum terminum exiſtentem, vt non inficiantur Thomiſ. Materia autem, & forma producuntur diſtinctis actionibus. Etenim materia per creationem, & forma per generationem proficiſcitur. Igitur materia ſortitur diſtinctam exiſtentiam, ab exiſtentia formæ.

Reſpondent Complut. præall. conceſſa ma. negando min. ſiquidem materia, & forma per ſe non ſunt producta, ſed comproducta, ad productionem totius.

Contrà, materia eſt terminus creationis, ſcribente Aug. *lib. de natura boni,* contra Manich. *c.* 18. *&* 12. *Conf. capit.* 7. *&* 8. forma verò eſt terminus formalis generationis, vt oſtendi *quæſt.* 1. *artic.* 3. *huius lib.* Rurſus, ſi Deus produceret prius formam, vt animam rationalem, quàm materiam eius, deindè ſimul vnirentur, diſtinctis actionibus producerentur, & fruerentur diſtinctis exiſtentiis, penès diſtinctas actiones. Concludo ergò, materiam participare propriam exiſtentiam, ab exiſtentia formæ diſſitam, vt conuincunt præadductæ actiones, fatentibus Conimb. 1. *Phyſ. cap.* 9. *quæſt.* 6. *art.* 2. Et recipiente Suarez *diſp.* 15. *Met. ſect.* 8. tanquam veram doctrinam.

74. Opp. 1. pluribus in locis, nominatim 1. *de gener. T.* 22. *&* 2. *Phyſ. T.* 12. necnon 5. *Met. T.* 15. inquit, *forma dat eſſe rei.* Idem ſcribit Boet. 1. *Trinit. capit.* 2. & Dionyſ. *lib. de diuinis nominibus capit.* 5. hæc profert verba: *Exiſtere eſt perfectiſſimus effectus, qui videtur eſſe effectus formæ.* Expono præfata teſtimonia per diſtinctionem de eſſe, & exiſtere ſpecifico, & completo, concedo: de eſſe, & exiſtere partiali, & incompleto, nego.

75. Opp. 2. eſſe eſt propter operari 2. Cæli *T.* 17. Materia autem nullam promit operationem, cum ſit paſſiua, & receptiua duntaxat, ergò nec vllam exiſtentiam. Reſpondeo maiorem non eſſe vniuerſaliter veram. Nam relationes habent eſſe, tametſi actiuæ non ſint. Ad min. dico ex materia oriri paſſiones eius, ac etiã ex ipſa partialiter cauſari compoſitũ.

76. Opp. 3. ſi materia haberet certam, determinatam, & propriam exiſtentiam, foret indeterminata ſpecie, & indiuiduaretur per differentiam indiuidualem: id autem falſum conſpicitur, quia eſſe ſpecificum eſt à forma. Igitur materia ſuaptè natura eſt expers exiſtentiæ. Concedo ſequelam maioris; Diſtinguo min. in ſpecie incompleta, & partiali, concedo, quod etiam de anima rationali, quæ eſt pars hominis, tradit Scotus 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 6. *concluſio. ante A.* In ſpecie verò completa, & totali, nego. Hoc namque accipitur à forma, vt ſuprà cum Ariſt. dicedam. Deindè, admitto ipſam indiuiduari per hæcceitatem, vt idem Doct. *cit. diſt.* 3. *quæſt.* 6. probat.

ARTICVLVS VII.

An materia habeat ſubſiſtentiam partialem.

77. QVi materiæ exiſtentiam negant, ab ea quoque ſubſiſtentiam adimunt, de qua fusè, & exactè *in Metaphyſica.* Quoniam autem hæc difficultas in æquiuocatione poſita eſſe videtur, propterea Scotiſt. *Quod* 4. §. *contra illud M. & Quol.* 5. §. *Ad* 1. *iſtorum. V.* notat nomen ſubſiſtentia eſſe æquiuocum, cuius tres acceptiones affert. *Quol.* 9. §. *de ſecundo. A.* Et poſt ipſum Baſſ. 2. *diſt.* 12. *quæſt.* 1. *art.* 3. *ad* 3. & Tromb. *in initio Form.* qui in terminis hoc exagitant dubium, primò pro perſeitate, ſiue exiſtentia alicuius, abſque coëxiſtentia alterius. Sic albedo actu non inhærens ſubiecto, dicitur per ſe ſubſiſtens, ſiue per ſe exiſtens, quia actu non dependet à ſubiecto, quamuis habeat aptitudinem ab ipſo ſubiecto dependendi. Huius meminit Stagir. 1. *poſt.* 9. adducens tertium dicendi modum per ſe, vt albedo eſt. Quod pacto accidentia Euch. per ſe ſubſiſtunt, & exiſtunt, cùm actu à nullo ſuſtententur ſubiecto, vt ingenuè fatetur Hurt. *diſputat.* 5. *ante ſect.* 8. §. 128. Secundò, pro perſeitate, & exiſtentia alicuius exiſtentis, abſque vlla inhærentia actuali, & aptitudinali in ſubiecto, ſic omnis ſubſtantia, tàm completa, quàm incompleta per ſe ſubſiſtit, quia nec actu, nec aptitudine inhæret ſubiecto. Licet enim inexiſtat in alio, tanquam pars in alia comparte, putà forma in materia, non tamen inexiſtit per inhærentiam, ſed per informationem, cum ſit actus ſimpliciter. Ideò ex vtraque fit vnum per ſe, quod eſt compoſitum: at accidens, quod ineſt ſubiecto per inhærentiam, & eſt actus ſecundum quid, propterea ex ipſo, & ſubiecto fit vnum per accidens, 8. *Metaphyſicæ* 10. atque per id accidens diſcriminatur à ſubſtantia. Hanc ſumptionem memorat D. Ath. *in Contr. habita, contra Arium, in Concilio Nicæno. III.* pro exiſtentia incommunicabili alteri, nec ordinabili ad alterum actum ſimpliciter, cum ſit vltima rei actualitas, vt quo, & vt quod. Hanc recitat Doct. 1. *diſt.* 23. *quæſt. vnic.* §. *Ad quæſt. reſpondeo ante C.* Quod autem hac ſubſiſtentia ſubſiſtit, in natura irrationali perhibetur ſuppoſitum, vt hypoſtaſis: in natura verò rationali, & intellectuali nuncupatur perſona. Hæc eſt preſſior, & proprior ſubſiſtentiæ acceptio, vt monet Doct. *Quol.* 4. *&* 5. *pranom.*

78. Aſſ. materia participat ſubſiſtentiam partialem primo, & ſecundo, non autem tertio modo ſumptam. Elicitur ex Scotiſt. *vbi ſuprà in* 2. *memorato,*

rato, contrà Vaſquez 1. *p. Tom.* 2. *diſput.* 147. Eſtque tripartita. 1. pars ſuadetur 1. Materia ex dicendis *in proximo artic.* poteſt diuinitùs exiſtere, ſine forma, ergò & per ſe exiſtere, ab alioque non ſuſtentari. Secundò accidens, quod ſubiecto non nititur, ſubſiſtit hoc 1. modo, vt ſuperiùs declaraui. Materia autem ſe ſola poteſt exiſtere, vt accidens in piaide per ſe exiſtit, ergò & ſubſiſtere in 1. ſenſu.

79. Secunda pars probatur 1. omnis ſubſtantia ſubſiſtit ſecundo modo. In hoc enim ab accidente diſſidet, cum accidens actu, vel aptitudine ſubiectum depoſcat: ſubſtantia verò ſiue completa, ſiue incompleta immunis eſt ab omni inhærentia tam actuali, quàm aptitudinali. Igitur materia cum ſit ſubſtantia, hâc ſubſiſtentiâ ſubſiſtit. 2. ſubſtantia à ſubſiſtendo deriuatur, vt cum S. Bonauent. 1. *diſt.* 23. *quæſt.* 2. aduerti *in Epit. lib.* 1. *quæſt.* 4. *artic.* 3. *numer.* 9. Ergò, cum materia ſit ſubſtantia, hâc ſubſiſtendi ratione non priuatur; præſertim quia eſt ſubiectum, & vehiculum formarum, quod ſubſiſtentiam 2. modo captam proculdubio poſtulat.

Non me latet, quoſdam quidem huiuſmodi ſubſiſtentiam materiæ concedere, negare verò formæ, præter animam rationalem, vt præſtant duo noſtri Recentes *diſputat.* 2. *quæſt.* 2. *artic.* 2. qui in primis pugnant Scoto *Quol.* 9. expreſsè docenti, formam ſubſtantialem indefinite ſic ſubſiſtere, cuius affert cauſam, inquiens, *Forma ſubſtantialis licet inſit materia informando, non tamen inhæret, quia inhærere dicit non per ſe informare, quia inhærens non eſt actus ſimpliciter, ſed ſecundum quid, nec cum illo, cui inhæret, facit per ſe totum: oppoſita conueniunt ei, quod per ſe informat.* Patet ergò ſecundum Scot. formam ſubſiſtere ſecundo modo, propterea quod differt ab accidente, quod eſt in ſubiecto per inhærentiam; forma verò, per informationem, tanquam pars in ſua comparte, ex quibus conflatur totum, quod eſt vnum per ſe: ex accidente verò & ſubiecto, efficitur vnum per accidens. Denuò ſecundum Scot. *ibidem*, illud per ſe ſubſiſtit hoc modo, quod nec actu, nec aptitudine ſubiecto fulcitur: forma autem ſubſtantialis qualiſcumque ſit, nec actu, nec aptitudine ſubiecto, ſeu materiæ inhæret, cum penès hoc ſubſtantia differat ab accidente; malè ergò ipſi denegatur prædicta ſubſiſtentia.

80. Dices, forma quæ educitur de potentia materiæ non ſubſiſtit, propterea quod præſefert dependentiam à materia. Contrà, prænominata ſubſiſtentia excludit duntaxat inhærentiam, vt declarat Scotus *vbi ſuprà*, ergò licèt forma à materia dependeat, non tamen caret illâ ſubſiſtentiâ. Iterùm, ſi vi Diuina ſeiungatur forma à materia, per ſe exiſtet independenter à materia. Quamuis igitur forma inexiſtat actu materiæ, dicta ſubſiſtentia non exuitur. Deinceps, partes integrales licet in toto integrali inſint, nihilominùs non amittunt ſuam ſubſiſtentiam. Idipſum quoque dicendum eſt de parte ſubſtantiali eſſentiali, cuiuſmodi eſt forma inexiſtens materiæ. Denique, omnis ſubſtantia dependet à Deo, quâ non obſtante ſuâ potitur ſubſiſtentiâ; proindeque quamuis forma dependeat à materia, tamen propriâ non caret ſubſiſtentiâ.

81. Tertia pars oſtenditur 1. *ex* 2. *anima capit.* 2. vbi ſcribit Ariſt., totum ex materia, & forma ſimpliciter eſſe hoc aliquid, id eſt, interprete Scoto citato per ſe ſubſiſtens. Accedunt Concilia adducta à Mol. 1. *p. diſputat.* 3. in quibus ſancitur, in Sancta Trin. eſſe tres ſubſiſtentias perſonales, & incommunicabiles, atque in Chriſto vnam ſubſiſtentiam Verbi Diuini. Suffragantur PP. Græci ac Latini à Vaſquez cit. qui conformes, & vnanimes ſunt in præbendo propriam ſubſiſtentiam naturæ compoſitæ, quæ eſt totum totaliter ex materia, & forma. 2. ſubſiſtentia totalis, & completa eſt incommunicabilis exiſtentia vt quo, & quod, ex Rich. Vict. alleg. & expoſito à Doct. *in* 1. *recenſito.* Quæ materiæ, & formæ non congruit, cùm ſint toti communicabiles. Tertiò, ſubſiſtentia tertio modo capta eſt vltimus terminus naturæ completæ, cum ſit id, quo vltimatè ſubſiſtit, nec ad vlteriorem actum ſimpliciter fertur. Itaque, cum ſubſiſtentia materiæ tendat ad totum componendum, & complendum vnà cum forma, apertè deducitur, ſubſiſtentiam haud materiæ competere in tertia ſumptione.

82. Opp. 1. contrà ſecundam partem aſſ. Scotus *Quol.* 4. *ad finem artic.* 2. *M.* ſcribit, duplicem eſſe ſubſiſtentiam, vnam quæ excludit inhærentiam, & inexiſtentiam in alio, vt pars exiſtit in toto: alteram verò, quæ perinde eſt, ac incommunicabilis exiſtentia: neutra autem ſubſiſtentia materiæ competit, non prima, quia exiſtit, vt pars in toto: non ſecunda, quia eſt communicabilis toti, nulla igitur extat materiæ ſubſiſtentia. Reſpondeo Scot. ibi occurrere teſtimonio Aug. aientis, diuinam eſſentiam ſubſiſtere ſubſiſtentiâ perfectâ, & abſolutâ communi tribus Perſonis, veluti Deitas à tribus participatur: nihilque eo in loco tradere de ſubſiſtentia partiali: verum *Quol.* 9. euidenter ſubijcit, materiam, & formam ſubſiſtere ſubſiſtentiâ partiali à nobis præexplicitâ.

83. Opp. 2. ſubſiſtentia eſt vltimus terminus naturæ completæ, & perfectæ, per quam redditur incommunicabilis alteri, vt vno ore confitentur omnes ſcholaſtici: exiſtentia autem materiæ fertur ad ſubſiſtentiam totius, tanquam pars ad totum: ergò nulla aſſignanda eſt materiæ ſubſiſtentia. Diſtinguo maiorem; ſubſiſtentia totalis, & completa, concedo: ſubſiſtentia partialis, & incompleta, nego. ſubſiſtentia quippè magis funditur, quàm ſuppoſitalitas, & perſonalitas. Ideò non incongruè illa parti, iſta verò toti adaptatur. Nam ſubſiſtentia latè ſumpta diuiditur in partialem, & totalem, propriéque, & rigoroſè totalis eſt ſubſiſtentia, monente Scot. *Quol.* 9. *ſub A.*

84. Opp. 2. forma non eſt ſubſiſtens, ergo nec materia. Ant. probatur, forma pendet in eſſe, vt in fieri à materia, quia ex eius potentia educitur. Nego ant. ad eius probationem dico etiam materiam penès eſſe ſpecificum pendere à forma: nihilominùs retinet ſuam ſubſiſtentiam, quæ ſuaptè naturâ ipſi conuenit, vt eſt ſubſtantia ab accidente diſtincta. Quare, licet forma ſit dependens à materia, non propterea expers eſt ſubſiſtentiæ, quæ ab ipſa fluit, tanquam modus à re modificata. Addo formam materialem poſſe diuinitùs exiſtere ab omni materia ſegregatam: hacque datâ hypotheſi, per ſe ſubſiſteret, non ſubſiſtentia noua ſibi adueniente, nec nouo influxu ipſi adiuncto, vt *infrà* oſtendetur: ſed ſubſiſtentiâ antecedente, quâ inexiſtens materiæ ſubſiſtebat.

ARTICVLVS VIII.

An materia poßit exiſtere ſine forma.

85. THumiſtæ cum D. Thom.1. *p. quaſt.66. artic.*1. & D. Bon.2. *diſt.*12. *quaſt.*1. quibus iunguntur Aur. & Dur. *ibidem,quaſt.*2. negant materiam, virtute naturali, aut ſupernaturali poſſe exiſtere abſque forma. Scotiſtæ verò cum Scot.2. *diſt.*12. *quaſt.*2. Rich. *ibidem*, *quaſt.*4. & Gabriel *quaſt.*1.*artic.*3. quibus adhærent ex Thomiſ. Scot.1. *Phyſ. quaſt.*6. & Bannez 1. *p.quaſt.* 66. *artic.*1. *dub.*2. docent naturaliter quidem materiam non poſſe exui omni forma, verumtamen ſupernaturaliter ab omni forma poſſe ſeparari.

86. Not.1. eſſentiam nihil aliud ſibi velle, quàm rei naturam, & quidditatem. Eſt enim illud, de quo dicitur, *definitio declarat diſtinctè naturam rei*, præſcindens ab actualitate eiuſdem, extra ſuas cauſas. Exiſtentia verò, prout diſtinguitur ab eſſentia, nihil aliud eſt, quàm propria rei actualitas extrà ſuas cauſas, cuius meminit Doct.3. *diſt.*6. *quaſt.*1. *B.* Et vocatur modus eſſentiæ, formaliter negatiuè ab ipſa diſtinctus. Ideoque exiſtentia ſequitur eſſentiam. Sicut autem res habet propriam eſſentiam, à cæteris diſſitam: ita gaudet propria exiſtentia. Sicque, iuxta duplicem eſſentiam, totalem, & partialem, ſtatuetur duplex exiſtentia, totalis, quæ compoſito, & partialis, quæ materiæ, & formæ congruit.

87. Not.2. materiam interdùm vocari informem, bifariàm poſſe capi, vt tangit Doctor Seraphicus *pracit. quaſtione tertia*, vno modo per excluſionem omnis formæ, tam elementorum, quàm cæterarum rerum ornantium vniuerſum. Sic materia nunquam fuit informis, vt tenent Hugo *libro primo de Sacramentis,parte prima,capite quarto*, Boëtius, 1. *Trinitatis*, *capite ſecundo*, & cæteri Doctores, teſte Richardo, *citata quaſtione quinta*. Cuius rationem reddit, quia materia, & forma feruntur ad conflandum compoſitum. Vt ergo forma nunquàm extitit ſine materia: ſic materia ſine forma. Altero modo, præſuppoſitis formis ſubſtantialibus cæli, terræ, & reliquorum per excluſionem aliorum, quæ ex elementis gigni quiuerunt: quo pacto exponi poſſunt nonnulla teſtimonia Sanctorum arbitrantium materiá fuiſſe priorem formâ, ſupple prioritate naturæ, non verò temporis, vt notant S. Bonauent. *vbi ſuprà quaſtione prima.* & Scotus, *ibidem*, *quaſtione ſecunda*, §. *Reſpondeo ſub A*. poſt Auguſtinum, *duodecimo. Confeſſionum.* Ratio eſt, quia materia eſt ſubiectum, & fundamentum formæ, quod ipſam formam præit, & origine præcedit. Quo ſenſu, in primordio Mundi, nondum erat terra generans herbam virentem, nec aqua piſcibus, nec aër volucribus ornatus, vt planè inſinuat Auguſtinus citato *capite tertio*, his verbis Deum alloquens. *Nonne tu docuiſti me, quia priuſquam iſtam materiam informem formares, atque diſtingueres, non erat aliquid, non color, non figura, non corpus, non ſpiritus, non tamen omnino nihil, erat quædam informitas ſine vlla ſpecie.*

88. Not.3. ex Scot. 1. *diſtinctione* 44. *quaſtione vnica*, §. *Reſpondeo. A.* in Deo diſtingui duplicem potentiam, vnam ordinatam, & alteram abſolutam. Illa deſcribitur principium exequendi aliquid conformiter legi, penès ordinem ab ea lege ſancitum: iſta verò eſt principium agendi præter, aut contrà illam legem, dummodò nulla inuoluatur contradictio.

89. Aſſertio, 1. vi naturali, materia nequit exiſtere abſque forma. Tenet Doctor 2. *diſtinctione* 12.*quaſtione ſecunda*, §. *Ad primam rationem, antè, G.* Probatur primò, ex modo operandi agentium naturalium, quæ non poſſunt vnam formam in materiam introducere, niſi præexiſtentis formæ expulſione. Hinc ortum ſuum duxit illud effatum alleg. ab Ariſtotele 4. *Phyſ. Titulo* 17. *& primo de generat. Titulo* 17. *generatio vnius eſt corruptio alterius.* Et contrà. *Corruptio vnius eſt generatio alterius.* Quod illuſtrat Doctor 1.*diſtinctione* 27.*quaſtione* 3.§. *contra iſta generatio, Ad C.* Cum ergò agens naturale nequeat materiam omni forma priuare, & denudare: ſanè deducitur, ipſam materiam omni forma ſpoliatam haud poſſe exiſtere.

90. Dices cum Arr. *diſputatione ſecunda, ſectione ſexta, ſubſectione tertia, numero* 116. hanc rationem non premere. Quandoquidem, etſi materia ſemel producta, ſemper coniuncta ſit cum aliqua forma: nihilominus, id non obſtat, quin in exordio mundi potuerit à Deo creari formæ expers. Contrà, ipſe Arr. *citat. numero* 111. aſtruit cum communi ſententia, materiam non poſſe exiſtere naturaliter ſine omni forma: nunc verò ſubdit, potuiſſe creari à Deo, ſpoliatam omni formâ. Verùm lis noſtra non eſt de poſſibili, quod ſtabilietur in proxima Aſſertione, ſed de facto. Si ergò de facto, materia nunquam forma caruit, ratio præadducta ſuadet efficaciter, & modò, & in eius primordio, materiam participaſſe aliquam formam.

Secundò, ex exilitate, & debilitate materiæ, & formæ. Sunt namque duæ partiales entitates ſuaptè natura tendentes ad tertiam, & totalem entitatem compoſiti, vnaque abſque altera non valet conſiſtere. Materia quippè eſt ſuſtentaculum, & ſubiectum formæ. Illa eſt perfectibilis, iſta verò perfectiua. Nihil autem naturaliter extat abſque ſua perfectione eſſentiali. Cum ergò forma ſit perfectio, & complementum materiæ, ſequitur hanc abſque illa non exiſtere.

Hanc quoque rationem conatur infringere Arr. *vbi ſuprà*, inquiens, *ſicut manus poteſt eſſe ſine corpore, ita materia ſine forma.* Contrà, materia, & forma ſunt partes eſſentiales compoſiti: at manus eſt pars integralis corporis humani. Ideo mirum non eſt, ſi abſque corpore, maneat; præſertim quia manus à corpore ſeiuncta, non eſt manus, niſi æquiuocè, vt clarè tradit Stagir.1. *Pol.c.*2.

Tertiò, non minus dependet materia à forma, quàm ſubiectum ab accidente. Vtrumque enim eſt ſubiectum, licet cum hoc diſcrimine, quia materia eſt ſubiectum formæ ſubſtantialis, vt corpus eſt ſubiectum formæ accidentalis. Nunquam autem corpus reperitur ſine accidente, putà quantitate, qualitate, & huiuſmodi, vt conſtat experientia, ergò pariter materia non extat, abſque forma.

91. Aſſertio 2. diuinitùs materia exiſtere valet ſeiuncta ab omni forma. Ita Scotus .1. *citat.* §. *Reſpondeo. A.* quam probat primò. Omne prius abſolutum realiter diſtinctum, eſſentialiter ab alio non dependens, ſuperna Dei virtute poteſt exiſtere ſeparatum ab eo. Materia autem eſt prior forma, realiter diſtincta, abſoluta, ab ea non dependens eſſentialiter; igitur vi diuinâ materia poteſt exiſtere abſque forma. Maior videtur nota, in qua habetur prius realiter diſtinctum à poſteriori. Nam, ſi realiter identificaretur prius cum poſteriori, vt paſſio cum ſubiecto à quo fluit,

ab

ab eo ſeiungi nequiret, ponitur abſolutum, propter relatiuum, quod formaliter exiſtere non valet, ſine ſuo correlatiuo. Additur eſſentialiter non dependens, ad differentiam compoſiti, quod cùm à ſuis partibus eſſentialiter dependeat, haud ſine illis eſſe poteſt. Min. eſt in promptu. Materia ſiquidem cum ſit ſubiectum formæ, & ex ea hæc educatur, proculdubio antecedit ipſam naturâ, & origine, eſtque ſubſtantia, & ab ea eſſentialiter non dependet, cum ſit ei extrinſeca, habens ſuum eſſe entitatiuum independenter ab illa.

92. Reſpondent Thomiſ. negando materiam ſine forma participare vllum eſſe entitatiuum, ſiue eſſentiæ, ſiue exiſtentiæ. Quandoquidem cùm ſit pura potentia, totum ſuum eſſe decerpit à forma. Contrà, præterquamquod *in artic.6. præcedente*, manet efficaciter probatum, & euidenter monſtratum, materiam habere propriam eſſentiam, & exiſtentiam abſque forma. Si materia caperet exiſtentiam à forma, adhuc diuinitùs quiret eſſe abſque illa. In ſententia namque Thomiſ. humanitas Chriſti mutuatur exiſtentiam à Diuino Verbo, & tamen illa humanitas poteſt eſſe ſine Verbo. Igitur, licet materia deſumeret exiſtentiam à forma, adhuc ſupernaturaliter poſſet eſſe ſine illa. Quo fortè reſpiciens Augoſtinus *lib.5. de gen.ad lit. capit.*8. ait. *Dum quiſpiam putat fieri non poſſe, quod factum eſſe ſcriptura commemorat, vel reſiliat à fide, vel non accedat ad fidem.* Eſtque ſancitum in Vniuerſitate Pariſienſi, vt refert Gadios *Quol.16. artic.1.* In realiter diſtinctis, & eſſentialiter ordinatis, & abſolutis, per Dei potentiam, poteſt prius eſſe ſine poſteriori.

Secundò, non magis dependet accidens à ſubiecto, quàm forma à materia: accidens autem poteſt exiſtere vi Diuina ſine ſubiecto, ergò & materia ſine forma. Min. eſt de fide. Creditur enim à Fidelibus, in Euchariſt. accidentia manere abſque ſubiecto. Ma. oſtenditur, accidens eſt poſterius ſubiecto: materia verò eſt prior forma. Poſterius autem magis dependet à priori, quàm prius à poſteriori; omne quippè poſterius ſortitur rationem dependentis, & prius, vt prius participat rationem independentis. Iterùm eſſe per ſe magis competit ſubſtantiæ quàm accidenti, cum ſubſtantia ſit ens per ſe ſubſiſtens: accidens verò in alio inhærens. Materia autem eſt ſubſtantia, cum ex non ſubſtantiis, non fiat ſubſtantia, 1: *Phyſ.*53.

93. Reſpondent Thomiſ. nominatim Caietanus, adductus à Complut. *citat.* §. *tertio ad ſecundum.* negando paritatem, quoniam accidens habet rationem entis actualis, & actus completi in ſuo genere: at materia eſt ens incompletum, & potentiale; propterea accidens poteſt exiſtere abſque ſubiecto, non autem materia ſine forma. Contra: materia eſt ens magis actuale, quàm accidens, quia illa eſt per ſe exiſtens: hoc verò, in alio inhærens. Vndè habetur illud proloquium, *Accidentis eſſe eſt ineſſe.* Stat ergò firma, & inconcuſſa præallata ratio.

Tertiò, quod Deus immediatè poteſt creare, vtique immediatè poteſt conſeruare. Deus autem poteſt creare, imò de facto creauit immediatè materiam; ergò ipſam poteſt conſeruare ſine vlla forma. Maior eſt conſpicua, cum æquæ, eiuſdemque potentiæ ſit conſeruare, ac creare materiam, ex alibi dicendis. Minor manet probata *articulo quarto huius quæſtionis.* Deinceps, Deus eſt agens liberum, cuius potentia eſt eius voluntas. Poteſt autem Deus velle creare materiam, abſque eo quod in ipſa inexiſtat forma. Denique, Deus poteſt perimere formam, quâ materia informatur, & impedire, ne agens naturale educat aliam formam de potentia ipſius materiæ, quâ datâ hypotheſi, exiſtet materia abſque forma. Concludamus igitur non repugnare, quin materia ſine forma exiſtere valeat.

94. Opp.1. contra 1. aſſ. Gen.1. *Terra autem erat inanis, & vacua*, id eſt, informis, vt quidam eum locum exponunt. Ergò de facto materia naturaliter extitit abſque forma, proindéque poteſt materia viribus naturæ manere abſque forma. Reſpondeo cum Lyrano, eum locum eſſe interpretandum, non de materia terræ, ſed de elemento ipſius terræ, quod componitur ex materia, & forma, veluti cætera elementa: ſicque patet, terram fuiſſe creatam à Deo cum ſua forma ſubſtantiali. Pariter corpora cæleſtia informia in initio mundi dicebantur, non quia ſuis carebant formis, ſed quia aliquo ornatu priuabantur. Quo etiam ſenſu, terra inanis, & vacua perhibebatur, quoniam erat non adhuc herbis, plantis, & arboribus ornata. Idem videtur ſentire Augoſtinus 12. *Conf.cap.*21. *& ſerm.* 34. *de tempore. Quod autem inuiſibilis, & incompoſita, nondum fuerat ordinata, nec diuerſis fructibus plena.*

95. Opp.2. contra 2. aſſert. quod inuoluit repugnantiam, non clauditur ſub obiecto diuinæ potentiæ: materiam autem ſeiungi realiter ab omni forma contradictionem implicat: ergò impoſſibile eſt, materiam exiſtere omni forma exutam. Ma. eſt commune Theologorum aſſertum. Min. patet, datâ hypotheſi, materia foret actu, quia exiſteret, & non eſſet actu, quia eſt pura potentia. Implicat autem idem eſſe actu & non actu: ergo &c. Concedo ma. nego min. Ad probationem dico, materia tunc foret actu entitatiuo, non verò formalis. Ideò nulla extat contradictio, quin materia habens actum entitatiuum ſeparetur ab omni forma, ſiue actu formali.

Inſtabis, materia exiſtere nequit ſine dependentia à Deo, vnione ſuarum partium, diſtinctione ab aliis rebus, & cæteris enumeratis à Canon.1. *Phyſ. quæſt.*9. §. *Iſta opinio*: præfata autem huiuſmodi ſunt formæ. Fieri ergò non poteſt, vt materia ab omni forma ſegregetur.

Pontius 1. *Phyſ. quæſtione* 5. *numero* 81. concedit de formis accidentalibus: negat verò de formis ſubſtantialibus. Contrà, præpoſita difficultas capitur, nedum de formis ſubſtantialibus, verumetiam de formis accidentalibus, vt videre licet apud Scot.2. *citato*, §. *Reſpondeo.* Et rationes præallatæ de vtriſque formis probant. Aliter ergò præadductæ inſtantiæ occurrendum eſt, cum Scot. *vbi ſuprà antè* §. *Ad argumenta*, *ſub D.* videlicet, eas formas eſſe realiter identificatas cum materia, & formaliter ab ea diſtinctas, vocatique tranſcendentales, de quibus non eſt difficultas, ſed de formis phyſicis realiter à materia diſtitis, abſolutis, & non relatiuis, de quarum numero non eſt vnio, nec reliqua allata à prænominato Pontio.

96. Opp.3. quò aliqua ſunt magis vnum, eò minus ſunt ſeparabilia abinuicem, quàm ea, quæ ſunt minus vnum: materia autem, & forma ſunt magis vnum, quàm ſubiectum, eiuſque paſſio: ſiquidem ex materia & forma fit vnum per ſe: at ex ſubiecto, & paſſione fit vnum per accidens: ergò materia à forma nullo modo ſeparari poteſt. Concedo ma. diſtinguo min. vnitate vnionis, ſiue compoſitionis, concedo: vnitate identitatis realis, nego. Etenim ſubiectum eiuſque paſſio realiter identificantur: materia verò, & forma diſtinguuntur realiter, faciunt tamen vnum per ſe, quod eſt compoſitum.

97. Opp.4. Si materia poſſet exiſtere ſine forma, foret alicuius ſpeciei, quia nihil exiſtit in re-

rum

rum natura, quod non locetur ſub aliqua ſpecie: materia autem nullam participat ſpeciem, cùm ratio ſpecifica depumatur à forma, quæ tribuit eſſe ſpecificum, & eſſentiale. Potius ergò dicendum eſt, materiam nullam poſſe partielpare exiſtentiam, abſque forma. Concedo ma. diſtinguo min. Materia non ſortitur rationem ſpecificam, completam phyſicam, concedo: metaphyſicam, & incompletam, nego. Sic anima rationalis perhibetur eſſe alterius ſpeciei ab anima negatiua, & ſenſitiua. Pariter Angeli, licèt careant formâ phyſicâ, tamen quidam ſpecie, & alij numero differunt, *vt dixi tract. de Angelis, diſputat.* 1. Addo, in ſchola Thomiſ. materia ſublunaris eſt diuerſæ ſpeciei à materia cæleſti. Quare, nihil infertur in hac oppoſitione, quod nobis aduerſetur.

ARTICVLVS IX.

An materia à forma ſeiuncta egeat nouo eſſe, & influxu, vt exiſtat, & conſeruetur.

98. PRior opinio eſt Henr. *Quol.* 5. *quæſtione* 10. & Conimb. 1. *Phyſ. capit.* 9. *quæſtione* 6. *artic.* 3. arbitrantium, materiam à forma ſeiunctam, vt ſic exiſtat, indigere nouo eſſe, peculiarique auxilio. Quibus videtur fauere D. Thom. 4. *diſtinctione* 12. *quæſtione* 1. *in ſolutione* 3. *artic. Quæſtiunc.* 3. inquiens, vt accidens in Euchariſt. ſine ſubiectu exiſtat, nouum eſſe à Deo elargitum expoſcere. Idem fortaſsè diceret de materia, ſi per ſe exiſteret, ſine forma.

Poſterior opinio eſt Scot. in vtroque opere Oxon. & Pariſ. 2. *diſtinctione* 12. *quæſtione* 2. *propè finem*, Baſſ. Tatar. & cæterorum Scotiſt. *ibidem*, docentium, ſi materia ab omni forma ſegregaretur, nec nouum eſſe, nec peculiarem Dei influxum reciperet. Suffragantur Ruuius 1. *Phyſ. quæſtione* 5. *art.* 1. *num.* 15. Hurt. *diſp.* 2. *ſect.* 9. §. 55. & Arr. *ibid. ſect.* 6. *ſubſect.* 4.

99. Not. 1. materiam trifariàm poſſe inſpectari, vno modo, vt habet propriam eſſentiam, & exiſtentiam à quouis alio diſtinctam. Altero modo, vt recipit eſſe formale, ſeu ſpecificum à forma, cum qua vnitur ad conſtituendum totum. 3. vt concipitur exiſtens per ſe, ſeparata ab omni forma. Quo pacto inueſtigatur in præſentia, vtrum in eo ſtatu ei adueniret aliquod nouum eſſe, aut peculiaris influxus, quem prius non præhabuiſſet.

100. Not. 2. ex Doct. præalleg. materiæ per ſe exiſtenti omni forma ſpoliatæ, accedere aliquod eſſe, biſariàm poſſe capi, poſitiue, & negatiuè. Poſitiuè, vt ipſi annectatur quædam entitas de nouo, & hunc ſenſum reijcit Scot. & recipit Henr. Negatiuè, vt materia ſit per ſe exiſtens, abſque eo quod forma, eidem materiæ quidquam communicet, itavt huiuſmodi eſſe perindè ſit, ac negatio præfati eſſe communicari à forma. Quo in ſenſu, ait Scot. cit. admitti poteſt, materiam ſeparatam habere tale eſſe, ſcilicet per ſe eſſe negatiuè. Quod materiæ inexiſtenti compoſito, non competit. Quoniam, vt compoſitum ſit per ſe vnum, poſtulat vnionem materiæ, & formæ, ex quibus cauſatur. Idem aſtruit Doct. 4. *diſtinctione* 12. *quæſtione* 6. §. *Ad Argumenta.* de quantitate ſeparata in Euchariſt. quæ nullum habet modum poſitiuum exiſtendi per ſe, ſed negatiuum duntaxat, ſiue non eſſe actu in ſubiectu, Deo manutenente, & conſeruante ipſam, ſicut conſeruabat, & manutenebat, quando ſubiecto nitebatur, & inhærebat, vt præclarè exponit Baſſ. *in* 4. *cit. q.* 1. *a.* 3.

101. Aſſertio, materia, ſi ab omni forma ſeiungeretur, nec nouum eſſe, nec peculiarem influxum participaret. Hæc aſſertio ſcinditur in duas partes, quam tradit Doct. *paſſu nuper citat.* 1. pars ſuadetur 1. materia gaudet ſua eſſentia, & exiſtentia, necnon ſubſiſtentia partiali, à forma, cæteriſque diſtincta; ergò ſi ſepararetur à forma, retineret idem eſſe præcedens abſque vllo ipſi addito. Ant. probaui in ſuperioribus. Conſequentia tenet. Idem eſſe, quod habet coniuncta, inſeparata, perſiſtit. Non enim mutatur, niſi de ſtatu coniunctionis, in ſtatum ſeparationis, qui ab ipſa haud ſuum eſſe tollit, nec nouum inuehit. Secundò, anima rationalis, cum à corpore ſegregatur, permanet eadem abſque acceptione noui eſſe, cum fruatur eſſentia & exiſtentia diſtincta, & à materia independente: ergò idem aſtruendum eſt de materia, quæ eſt prior forma, minuſque dependens ipſa formis, perhibente Scot. 2. *citat. ad calcem quæſtionis* 2. Tertiò, accidenti, in Euchariſt. à ſubiecto ſejunctu, non communicatur aliud eſſe, quàm quod habuit in ſubiecto, vt efficaciter, & ſubtiliter probat Doct. *in* 4. *præmemorato, quæſtione* 1. §. *Hic dicitur antè A.* Idipſum ergò affirmandum eſt de materia, ſi abſque forma exiſteret, cùm par vtrobique extet ratio. Accedit, conſeruatio rei eſt continuata actio eiuſdem, ex dicendis *lib. de cauſis.* Si ergò ſepararetur materia à forma, conſeruaretur à Deo in eſſe eius, ipſam manutenendo in ſuo eſſe, veluti ſi ſol luce ſuâ orbaretur, cum ſuaptè natura ſit ea prior, in ſuo eſſe perſiſteret, nullo ſibi de nouo addito. Similiter, ſi à planta flores, ab arbore fructus, & veſtis ab homine auferantur, permanent idem homo, & res præfatæ, abſque alterius acceſſu.

102. Secunda pars probatur 1. ea virtus, aut influxus foret creatus, aut increatus. Non ſecundum, quia eſſet Deus, cum nihil Deo excepto, ſit increatum. Nec primum, etenim vel eſſet ſubſtantia, vel accidens, quia inter accidens, & ſubſtantiam non interponitur medium. Non ſubſtantia, cum ſupponatur ſola materia per ſe exiſtens: nec accidens, quia non valet ſuſtentare ſubſtantiam, cuiuſmodi eſt materia. Ergò nullus eſſet influxus, aut virtus ad conſeruandam materiam per ſe exiſtentem abſque forma. 2. ſubiectum, quod tranſit à priuatione ad habitum, mutatur, cum mutatio nihil aliud ſibi velit, quàm huiuſmodi tranſitum: ſolà autem exiſtente materiâ, nulla mutatio interueniret, non generatio, nec accretio, &c. vt patet. Declarari poteſt de quibus baculis ſimul iunctis à manu latis, & ſuſtentatis, ſi vnus ab alio ſeparetur, & ab eadem manu feratur, & conſeruetur, ſanè, abſque vllo ipſi adiuncto exiſteret per ſe ſine alio. Idem dicito de materia, ſe ſola exiſtente amota à forma. Rurſus, eſt eadem actio, quâ Deus conſeruat materiam iunctam cum forma, & ab ipſa forma ſeiunctam, cùm ſit idem terminus. Quod ſi foret noua actio, & peculiaris influxus, vtique eſſet nouus terminus. Quare cum eadem materia per ſe exiſtens perſeueret, concedendum eſt, nullam ibi adeſſe nouam virtutem, nullumque ſpecialem influxum.

103. Oppones 1. contra 1. partem aſſer. accidens nequit exiſtere ſeiunctum à ſubiecto, niſi ei tribuatur nouum eſſe, ergò quoque materia non poteſt exiſtere abſque forma, niſi recipiat nouum eſſe à Deo. Conſequentia tenet à pari. Ant. probatur, accidens inexiſtens ſubiecto, ſuum eſſe

ſumit ab ipſomet ſubiecto; adeò vt accidentis eſſe ſit ineſſe ſeu inhærere ſubiecto. ergò vt exiſtat ſine ſubiecto petit nouum eſſe. Nego ant. ad eius probationem diſtinguo, accidens capit eſſe à ſubiecto, ita vt eius eſſe coïncidat cum eſſe ſubiecti, nego: quia accidens participat proprium eſſe ab eo diſtinctum: cum ens diuidatur in ſubſtantiam, & accidens, 5. *Met.* 15. Membra autem bonæ diuiſionis, non coïncidere, monui *in Epit. lib.* 2. *qu.* 7. *art.* 1. Accidens ſumit eſſe à ſubiecto, id eſt, cauſatur à ſubiecto, in eoque inhæret actu, vel aptitudine, concedo. Quandò autem diuinitùs ſeiungitur à ſubiecto, vt quantitas in Euchariſt. retinet proprium ſuum eſſe accidentis, ſolumque priuatur inhærentia actuali in ſubiecto. Quod non eſt poſitio noui eſſe, ſed negatio actualis inhærentiæ in ſubiecto, vt præ aliis notat Doctor. 4. *citat.* §. *Ad argumenta. ante G.*

Dices, accidens à ſubiecto abiunctum habet eſſe per ſe, quia exiſtit ſine ſubiecto: ergò ſic exiſtens habet hoc nouum eſſe, quod eſt exiſtere, abſque ſubiecto. Concedo ant. ad conſequentiam dico, non eſſe nouum eſſe, ſed eſſe præexiſtens accidentis, quod priùs actu inhærebat, poſtmodum verò actu non inhæret in ſtatu ſeparationis eius. Quare ſeparatio accidentis à ſubiecto, non eſt actio poſitiua termini eius quod ſeparatur, ſed potiùs deſitio eius inhærentiæ actualis in ſubiecto, vt benè aduertit Baſſ. *cit. in fin. art.* 2.

104. Oppones 2. pars integralis ſeparata à toto integrali induit nouam rationem totius, vt ſi pars aquæ a tota aqua ſeparetur, huiuſmodi pars recipit nouam rationem totalitatis. Pariter ergò, pars eſſentialis, cuiuſmodi eſt materia, ſi à forma abſtrahatur, ſuſcipit nouum eſſe, quod prius non habebat. Concedo ant. nego conſequentiam: cauſa diſparitatis eſt, quia pars integralis eſt ens completum; ideò abiuncta ab aliis partibus gaudet modo poſitiuo totalitatis. At pars eſſentialis, cùm ſit ens incompletum, ſegregata à ſua comparte, etiam eſt incompleta. Quocircà ſolùm ſortitur in eo ſtatu modum negatiuum inexiſtendi cum ſua comparte.

105. Opp. 3. nouum miraculum non extat, abſque noua actione ad id, circà quod patratur: actio autem noua petit nouum terminum: cum ergò ſeparatio materiæ à forma ſit miraculoſa, & ſupernaturalis actio, planè deducitur, in ſeparata materia à forma eſſe aliquod nouum. Nego ma. Interdum namque miraculum efficitur per ſubſtractionem diuini concurſus, vt ignis fornacis Babylonicæ, non concurrente Deo, nec calefecit, nec combuſſit tres Pueros Hebræos in ipſum projectos. *Daniel.* 3. ſol non feſtinauit occumbere contra Gabaonem. *Ioſue* 10. ſic in re noſtra, ſi Deus non conſeruaret formam, nec totum, ſed ſolam materiam, tunc materia per ſe ſtaret, & exiſteret. Hinc ſolùm deducitur modus eius negatiuus præexplicitus *in* 2. *not.*

Dices, tunc materia non haberet eſſe naturale, ſed ſupernaturale, quandoquidem eſſe naturale eius eſt vniri, & coniungi cum forma. Eò autem in ſtatu foret diſiuncta à forma, ergò participaret nouum eſſe, quod eſt ſupernaturale. Dico, data hypotheſi, materia quidem haberet eſſe naturale, quoad ſubſtantiam, non verò quoad modum. Quia potiretur modo negatiuo ſupernaturali, cum nec vnita, nec coniuncta eſſet, cum forma.

106. Opp. 4. contra 2. partem aſſ. vi naturali materia ſine forma nequit exiſtere, propter coëxigentiam vtriuſque, vt patet ex dictis ſupra: ergò vt ſe ſola ſubſiſtat, exigitur virtus ſupernaturalis, & peculiari Dei concurſus. Concedo ant. nego conſequentiam. Eâ quippè virtute, & concurſu Dei, quo erat coniuncta cum forma conſeruatâ, ipſamet materia ab omni forma abſtracta conſeruaretur: tametſi modus foret ſupernaturalis negatiuus, ſicut ſuperiùs explicitum fuit.

ARTICVLVS X.

An materia ſit de eſſentia compoſiti.

107. PLeriquè, tum ex veteribus vt Auer. 7. *Metaphyſica com.* 21. & Iand. *ibidem, quæſtione* 12. Tùm etiam ex recentibus, vt Zabarel. 1. *de natura cæli, capit.* 8. & Rich. *primo de elementis*, ſuſtinent, materiam non ingredi eſſentiam compoſiti. Dur. 4. *diſtinctione* 44. *quæſtione* 1. aſtruit, materiam communem quidem in eſſentia compoſiti communis claudi, at materiam ſingularem excludi ab eſſentia compoſiti ſingularis. Scotus verò 7. *Metaphyſica, quæſtione* 16. Anton. Andr. *ibidem, quæſtionis* 12. & 3. *diſtinctione* 22. *quæſtione vnica, artic.* 1. Rich. 2. *diſtinctione* 12. *quæſtione* 3. Alen. 3. *p. quæſtione* 6. & Faber. *Theor.* 28. aſſeuerant materiam eſſe partem eſſentialem compoſiti tam vniuerſalis, quàm ſingularis.

108. Not. 1. prætermiſſis variis acceptionibus materiæ, & formæ adductis à Scot. & Baſſ. *vbi ſuprà*, duobus modis ſumi formam, & totidem materiam. Cum enim relatiuè opponantur, 2. *Phyſ. T.* 16. Et tot modis dicatur vnum relatiuum, quot & reliquum 1. *Top. capit.* 12. conſequenter eaſdem patiuntur acceptiones. Exordior à forma, quæ eſt notior materiâ, & per eam hæc à nobis cognoſcitur. Itaque primò forma ſumitur pro forma totius, quæ eſt tota eſſentia, & natura rei, quæ nomine abſtracto ſignificatur vt humanitas eſt forma totius, ſiue eſſentia tota hominis. Atque ſicut album per albedinem eſt album, ita homo per humanitatem eſt homo, qui eſt eius nomen concretum. Secundò, pro forma partis, quæ partialiter principaliter concurrit ad cauſandum, & conſtituendum totum, vt anima rationalis eſt forma hominis, per quam homo conſtituitur in eſſe hominis, & diſtinguitur à quouis alio, quod non eſt homo: ſimiliter materia capitur pro materia totius, quæ eſt id, quod habet formam totius, putà homo habens humanitatem. Deinde pro materia partis, quæ vnà cum forma conflat totum, vt de hac eſt præſens difficultas, nùm ſcilicet materia partis claudatur in eſſentia compoſiti, necnè? Rurſus, tam forma quàm materia ſecundo modo capta diuiduntur in vniuerſalem, quæ toti in communi congruit. Et in ſingularem, quæ toti ſingulari adaptatur. Amplius, differentia indiuidualis ſolet vocari materia vt ex Ariſt. *infrà* allegando, obſeruant Scot. & Baſſ. *cit.*

109. Not. 2. nomen *quidditas* expreſsè non inueniri apud Ariſt. ſed tantùm quod quid eſt 7. *Metaphyſica, T.* 11. & alibi frequenter. Quod aliquando ſumitur pro ſola forma. 2. *Phyſ.* 28. & 5. *Met.* 2. Quandoque verò pro tota eſſentia, & natura rei 1. *de anima* 11. Et 7. *Metaphyſica* 39. necnon 8. *eiuſdem operis* 15. Quarè, varius videtur Ariſt. loquens de quidditate rei, vt indicant textus prææadducti, proindéque non eſt ferendum iudicium, verum illi qui ſolam formam vocant quidditatem, ſint magis

Peripatetici,

Peripatetici, quàm qui totam eſſentiam quoque appellant quidditatem, vt præſtat Peter. *lib.6. capite* 1. ſiquidem in multiplici acceptione, diuerſoque vſu nominum, poſita haud eſt doctrina Ariſt. vt patet de Philoſophia rationali, quam quidam totam nominant dialecticam: alij verò partem duntaxat, quæ de probabilibus diſſerit. Dixerim ego, quidditatem, quæ a quid deriuatur, communiorem, ac vniuerſaliorem eſſe formâ, & totâ eſſentiâ, ab ijſque præſcindere, & abſtrahere, veluti ſubſtantia, à prima & ſecunda, vt explicaui, & probaui in Logica *libro* 3. *quæſt.* 4. *art.* 2.

110. Not. 2. ex Scot. *loco precit.* §. *Ad* 1. *arg. G.* corruptibile bifariàm accipi, corruptibile potentiâ remotâ, & corruptibile potentiâ proximâ. Illud perhibetur corruptibile potentiâ remotâ, quod in ſe habet corruptionis principium, attamen nequit exire in actum, niſi prius ſit in potentia propinqua, veluti calefactiuum dicitur, quod habet vim calefaciendi, nihilominùs nequit calefacere, niſi ab eo remoueatur obex, & paſſo approximetur: ſic ignis eſt corruptibilis, & color eſt viſibilis 2. *anima Titul.* 66. Iſtud verò eſt corruptibile in potentia proxima, quod habet propriam exiſtentiam à parte rei. paſſum aptè diſpoſitum nullo interpoſito impedimento, ſic ignis exiſtens, nullo impediente eſt proximè corruptibilis. Hinc facilè intelligitur, & exponitur illud 7. *Met. Titul.* 22. *Materia eſt, quâ res poteſt eſſe, & non eſſe, omniaque materia conſtantia eſſe generabilia & corruptibilia*, cum tamen *ibid.* velit, quidditatem non poſſe generari, nec corrumpi. Et 5. *Met. capite* 2. præmiſerat omnes partes definitionis eſſe formas. Ibi enim pro materia ſumit rem exiſtentem ſingularem, quæ generatur, & corrumpitur, nec in definitionem cadit: pro forma verò rem in vniuerſali & abſtrahente ab exiſtentia, quæ definitur, & ſcitur, eſtque ingenerabilis, & incorruptibilis obiectiuè, vt optimè proſequitur Doct. *vbi ſuprà.*

111. Aſſertio 1. materia communis eſt de eſſentia compoſiti communis. Hanc præter Scot. & alios prænominatos, tuetur Auic. 5. *Met. capite* 5. Atque ita vera euincet, vt oppoſita iam videatur antiquata obſoleta, & profligata. Probatur autem primò ex Ariſt. qui 2. *Phyſ. Titul.* 21. & 7. *Met.* 39. ſcribit, pertinere ad Phyſicum, agere de materia, quia totum phyſicum conflatur ex materia, & forma, tanquam principiis eius intrinſecis conſtitutiuis. Vnde Paulò antè arguit eos, qui materiam de medio tollebant admittentes ſolam formam, de natura totius ſubſtantiæ materialis.

Deindè, 8. *Met. Titul.* 6. valdè commendat eos, qui in definitione totius, complectuntur materiam, & formam. Idque præmonuerat 1. *anima, Titul.* 16. Rurſus, 7. *Met. Titul.* 24. & *Titul.* 33. 34. & indè aſtruit materiam, & formam eſſe partes compoſiti: forma autem proculdubio eſt de eſſentia totius, ergò & materia Prætereà, 2. *Phyſ. Titul.* 28. & 5. *Met. Titul.* 2. Materia eſt cauſa intrinſeca compoſiti, definitur enim *ibid.* id, *ex quo inexiſtente aliquid fit.* Amplius, 7. *Met. Titul.* 17. definitio eſt compoſitorum, compoſita verò eſſentialiter integrantur ex materia, & forma. Vndè *ibid. Titul.* 34. ſimilitudine id declarat de ſyllaba, quæ ſicut ex litteris conficitur, ſic totum ex materia, & forma componitur. 2. totum eſſentiale differt à toto integrali in eo, quod totum eſſentiale conſtat partibus ipſum eſſentialiter conſtituentibus, totum verò integrale fit ex partibus ad eſſentiam eius minimè pertinentibus, vt manus, pedes, & cætera membra integrantia corpus animalis: totum autem phyſicum eſt totum eſſentiale, nemine negante, quod ex materia & forma, tanquam eius partibus eſſentialibus efficitur, vt patet 2. *anima*, 2. & 8. *Met.* 3. Materia igitur eſt vna ex partibus eius eſſentialibus.

3. Quod per ſe ponitur in definitione alicuius, ingreditur eius eſſentiam, cùm definitio ſit oratio eſſentiæ rei declaratiua. Materia autem locatur in definitione totius, vt liquet ex locis mox citatis in quibus legitur totum eſſe tertium conflatum ex materia & forma: ergò materia eſt pars eſſentialis totius.

Quartò naturalia, & corporea differunt, ab incorporeis, & ſpiritualibus penes materiam. Ideò Deus, & Angeli qui ſunt incorporei, & ſpirituales dicuntur immateriales & puri ſpiritus: at ſi materia in eſſentia naturalium compoſitorum non contineretur, hæc ab illis, penès materiam non differrant: ſi quidem ab illis ablatâ materiâ, adhuc ſuam totam eſſentiam participarent. Fingere autem aliud diſcrimen eſſentiale, eſt voluntarium penitùs, atque vanum, communique omnium ſenſui repugnans.

Quintò, ſi forma foret tota eſſentia compoſiti, anima rationalis, quæ eſt forma hominis, eſſet tota eius natura, nempè humanitas, ſicque mortuus homo, cum perſiſtat anima rationalis, quæ eſt immortalis, eſſet quoque humanitas, & cum homo humanitate ſit homo, veluti paries albedine eſt albus, ſequitur non mori hominem cùm non pereat eius natura, quæ eſt humanitas, in ſola rationali conſiſtens, ſecundum Aduerſarios. Quod quàm falſum ſit, nemo eſt, qui non videat, niſi pertinax, & proteruus. Accedit Ariſt. 7. *Met. Titul.* 36. *Anima non eſt animal.* Subiicit Aug. 3. *Ciuit. capite vlt. Non totus homo, ſed pars melior eſt anima: nec totus homo corpus, ſed inferior pars hominis.*

Sextò, ſicut artificialia conſtant ex materia, & forma, tanquam ex duabus eorum partibus eſſentialibus, ita compoſita naturalia componuntur ex materia, & forma, authore Ariſt. *cit. Titul.* 26. Hinc definiuntur per materiam, & formam, 8. *Met. Titul.* 9. Atque compoſitum Met. fit ex genere, & differentia, quæ ſe habent vt materia, & forma. Denique ſacramentis aſſignantur materia, & forma vt partes ipſorum eſſentiales, vt præ aliis Docet. Scot. 4. *diſtinctione* 1. *q.* 2. Meritò igitur materia inter partes eſſentiales totius connumeratur.

112. Aſſertio 2. Materia ſingularis ingreditur eſſentiam compoſiti ſingularis. Defenditur à Doct. *paſſu præalleg. ſub. B.* Et probatur 1. ex Ariſt. 7. *Met. Titul.* 36. & 39. Quemadmodum totum commune fit ex communi materia, & forma: ſic totum ſingulare fit ex hac materia, & forma: materia autem communis eſt pars eſſentialis totius communis, ergò & materia ſingularis eſt pars eſſentialis totius ſingularis. 2. cauſæ vniuerſales effectuum vniuerſalium ſunt effectrices, & ſingulares ſingularium, 5. *Met. capite* 2. Hæc autem materia, & hæc forma ſunt cauſæ ſingulares intrinſecæ, veluti materia, & forma generatim ſumpta ſunt cauſæ vniuerſales intrinſecæ: ergò ſicut ex his fit compoſitum commune, ita ex illis cauſatur compoſitum ſingulare. 3. in ſerie prædicamentali conſpiciuntur genera, & ſpecies, ac indiuidua: illa autem ſortiuntur principia, & cauſas conſtitutiuas, & diſtinctiuas eſſentiales communes, & vniuerſales: pariter iſta participant cauſas intrinſecas, & eſſentiales ipſorum con-

ſtitutiuas : proindéque , quemadmodum compoſita metaphyſica ex illis cauſis , & principiis conſtituuntur : ita compoſita phyſica. Cum ergò indiuiduum metaphyſicum conſtet ex natura ſingulari contracta per differentiam indiuidualem, conſequenter ſingulare phyſicum conflatur eſſentialiter ex hac materia, & ex hac forma. Denique, indiuidua vnius ſpeciei differunt abinuicem numero : Propterea quod vnum conſtituitur ex hac materia, & hac forma : aliud verò ex alia materia, & ex alia forma. Concludo igitur , materiam ſingularem claudi eſſentialiter in eſſentia totius ſingularis.

513. Oppones 1. contra 1. aſſert. Ariſt. 7. *Met. Titul.* 35. *Anima eſt ſpecies , & ratio , & quod quid eſt animati :* anima autem eſt forma , & quod quid eſt quidditas : ergò per Ariſtotelem materia non eſt de quidditate totius. Conf. 1. *ex* 1. *anima* 8 & alibi non raro : forma eſt quod eſt , & quod dat eſſe rei. Conf. 2. ex 7. *Met.* 9. compoſitum ex materia, & forma dimittendum eſt, quia huius ſubſtantia poſterior eſt quidditate rei. Vbi Stagir. expreſsè excludit materiam ab eſſentia, & quidditate compoſiti. Conf. 3. *ex eodem lib. Titul.* 50. in conceptis ſine materia idem eſt quidditas , & habens quidditatem , vt humanitas , & homo , qui habet humanitatem : at in conceptis cum materia differt quidditas , & habens quidditatem : ſi ergò ſecundum Ariſtotelem materia eſt cauſa , vt quidditas non coincidat cum habente quidditatem, euincitur in doctrina Ariſtotelis materiam non eſſe partem eſſentialem totius materialis. Occurrendum eſt, ac exponendum vnica diſtinctione : forma eſt quidditas partialis præcipua & completiua , concedo : forma eſt quidditas tota, & completa , nego. Hæc expoſitio eſt ad mentem philoſophi, 7. *Met. Titul.* 36. ſcribentis , *anima non eſt animal , ſed pars animalis.* Et 1. *anima Titul.* 50. fatetur aperte animam , & corpus eſſe partes animalis , non tamen eſſe animal , quod ex vtriſque efficitur. Poteſt etiam à ſimili confirmari de vltima differentia metaphyſica ſpeciei , quæ dicitur quidem eius quidditas non tota , & completa , ſed completiua , & conſtitutiua , vt rationalitas eſt vltima differentià hominis , non autem totalis , cum homo eſſentialiter conſtet ex animalitate , & rationalitate. Ad 1. & 2. conf. idem eſt dicendum. Ad 3. dico , eum locum ſic eſſe interpretandum : in abſtractis à ſingularibus , & indiuiduis , eſſentia , & habens eſſentiam identificantur , quia adæquantur, tam enim latè patet humanitas ac homo, ſolum verò extat diſcrimen in modo ſignificandi; nam humanitas ſignificatur , nomine abſtracto, & homo, nomine concreto. Verùm ſingulare non adæquatur vniuerſali , vt hic homo cum homine , & humanitate ſpecificè ſumpta , propter differentiam indiuidualem , per quam quidditas , ſiue natura communis contrahitur , & determinatur ad eſſe ſingulare , & indiuiduale. Quare prææallata inſtantia laborat æquiuocatione , ſumendo nimirum materiam partis , pro differentià indiuiduali , cuius meminit Ariſtoteles 1. *Cæli* 9. & 12. *Met. T.* 49.

514. Oppones 2. materia eſt principium, quo res poteſt eſſe , vel non , cum enim ipſi ſit annexa priuatio , eſt cauſa corruptionis , & generationis rerum , 7. *Methaphyſica* 22. *& indè* : quidditas autem eſt neceſſaria , æterna , & incorruptibilis, cum abſtrahat ab omni exiſtentia , ratione cuius res eſt in potentia proxima generationis , aut corruptionis , vt obſeruaui *in* 3. *not.* Igitur materia non eſt pars quidditatiua totius. Conf. quidditas ſpectat ad definitionem , quæ eſt declaratiua eius: materia autem non pertinet ad definitionem totius, cum partes definitionis haud ſint materiales, ſed formales 7. *Met.* 35. amouenda eſt ergò materia à quidditate ſubſtantiæ materialis. Reſpondeo per diſtinctionem maioris. Materia eſt cauſa generationis , & corruptionis , penes ſuam eſſentiam , in vniuerſali , & eſſe ſuo quidditatiuo , negò , niſi remotè , vt *loco nuper cit.* explicui : penes exiſtentiam , & in ſingulari , & in potentia propinqua , concedo. Actiones quippè , vt generatio , & corruptio ſunt ſingularium exiſtentium. Quare , cum materia in ſuo eſſe eſſentiali , & quidditatiuo abſtrahat ab exiſtentia , proindéque ab actuali generatione , & corruptione , non ſecluditur à ratione quidditatiua. Per id quoque ſatisfit confirmationi. Partes namque definitionis dicuntur formales , hoc eſt de conceptu formali rei definitæ, vel definibilis. Ob id non excluditur materia ab eſſentia compoſiti , cum ibi non ſumatur forma , prout à materia diſtinguitur, ſed pro eſſentia , & natura definiti , vt aduerti in vlt. not.

515. Oppones 3. Quod non eſt quid , nec quantum, nec quale, nec quidpiam aliud, non eſt de eſſentia compoſiti : materia autem eſt huiuſmodi 7. *Met.* 8. Ergò materia non pertinet ad totius quidditatem , & eſſentiam. Concedo maiorem, diſtinguo minorem : materia non eſt quid completum, & totale , concedo : incompletum , & partiale, nego. Eſt enim propriè ſubſtantia , patet 7. *Met. Titul.* 5. & 2. *anima* 1.

516. Oppones 4. Homo , & Brutum differunt eſſentialiter , cum ſint alterius ſpeciei , non penès materiam, quam participant, cum ſint eiuſdem ſpeciei in ſublunaribus , & cæleſtibus , docente Scoto 2. *diſtinctione* , 14. *quæſtione* 1. Ergò penès formam , atqueadeò tota quidditas rei à forma decerpitur. Reſpondeo licet præcipua , & ſpecifica differentia depromatur à forma : non tamen totalis , vt indicat Ariſtoteles 12. *Met.* 27. Alia eſt materia tua , alia mea. Præſertim , quia totum eſt quid tertium diſtinctum realiter à ſuis partibus , vnamque ſortitur differentiam eſſentialem totalem , ratione cuius , ab alio toto ſpecifico diſtinguitur eſſentialiter. Sic equus irrationalitate , & equinitate ab homine differt, qui pariter rationalitate , & humanitate ab eo diſſidet.

517. Oppones 5. quod fluit, & refluit in compoſito , non eſt eius quidditas , quæ ſemper eadem perſeuerat, cum ſit ingenerabilis & incorruptibilis : materia autem fluit per continuam nutritionem animalis. Per eam quippè quædam partes deperduntur , quædam verò loco earum acquiruntur , vt reparetur , quod deperditur , & reſtauretur animal. Ergò materia nullo modo facit ad eſſentiam totius. Conf. Eadem materia informari poteſt diuerſis formis , vt liquet de iis, qui veſcuntur humanâ carne : atque in Reſurrectione , eadem numero materia , à diuerſis animabus informabitur , cum eam habuerint anteà, dum viuerent , eamdem reaſſument , cum ad vitam redibunt. Diſtinguo maiorem : quod fluit , & refluit ſecundum totum , non eſt de eſſentia ſubſtantiæ materialis , concedo : ſecundum partes, nego. Totum enim viuens perſiſtit in decurſu ſuæ vitæ , licet partes eius per nutritionem perennem mutentur. Quod nedum verùm eſt de materia , ſed etiam de forma materiali , ex alibi probandis. Eò magis , quia etſi id locum habeat in ſingulari , & penes exiſtentiam ; non tamen in vniuerſali , & penès eſſentiam , cùm actiones ſint

ſingularium

ſingularium exiſtentium. Ad conf. dico, non ſimol ſed ſucceſſiuè poſſe eamdem materiam à diuerſis formis informari: nihilominùs non ſequitur, in reſurrectione totam vnam materiam numero eſſe ſub diuerſis animabus ſimul. Quamuis enim anteà ſub eis ſucceſſiuè extiterit: attamen poſt reſurrectionem ſpectabit ad priorem, à cuius anima priùs informata fuit, vt poſt Auguſtinum *in Ench. capite* 85. ſcribit Doct. 4. *diſtinctione* 44. *quæſt.* 1. §. *de ſecundò O.* & §. *Ad argumenta Q.* cauſam reddit, per animationem ea materia propria eſt priori homini, propterea, ſi ab homine poſteriore vſurpetur, reddenda eſt priori, cuius hic antè extitit poſſeſſor, quemue priùs reſpicit, quàm alterum ſubſequentem. Veluti ſi contingat, mulierem duos duxiſſe viros, adhuc ambos viuentes, illa relinquet poſteriorem, & adhærebit priori.

Articvlvs XI.

An materia ſublunarium ſit vna ſpecie.

118. HÆc difficultas in præſentia ſolùm agitatur de materia ſublunarium, ſiue corruptibilium. Nam de materia cæleſtium orbium, ſermo erit, cùm de cælo diſceptabitur. Duplex autem extat placitum in hoc articulo. Primum eſt Gandauenſis *primo Phyſ. quæſtione vigeſima quarta*, & Zimara *Theor.* 96. arbitrantium, materiam horum omnium inferiorum eſſe vnam numero duntaxat. Secundum verò defenditur à Scot. *ſecundo diſtinctione decimaquarta, quæſtione prima*, §. *Reſpondeo. ſub A.* Et 3. *diſtinctione vigeſimaſecunda, quæſtione vnica*, §. *contra iſta. B.* Et 4. *diſtinctione vndecima, quæſtione tertia*, §. *De ſecundo. H.* Rich. 2. *diſtinctione duodecima, quæſtione nona.* Mayr. *ibidem quæſtione tertia.* Bonet. *primo Phyſ. capite tertio*, §. *Habetur autem* Hurt. *diſputat. ſecunda ſect. quinta.* Arr. *ibidem, ſect. vndecima, ſubſect. prima*: & Suarez *diſputat. decimatertia Metaphyſica, ſect. quinta, numero octauo*, affirmantium, materiam ſublunarium eſſe vnam vnitate ſpecifica. Quamuis autem Authores huius ſecundæ ſententiæ communi conſenſu aſtruant materiam corruptibilium participare vnitatem ſpecificam: nihilominùs inter ſe altercantur. Siquidem nonnulli, vt Canon. *primo Phyſ. quæſtione nona, dub. ſexto, prop. tertia* & Complut. *diſputat. tertia, quæſtione tertia*, §. *tertio*, putant, eam vnitatem ſpecificam eſſe negatiuam: Alij verò, vt Faber. *Theor.* 27. & duo Iuniores *diſputat.* 2. *quæſt.* 4. aſſeuerant, præfatam vnitatem eſſe poſitiuam.

119. Not. 1. materia, quæ prima, & ſecunda diuerſimodè perhibetur, ex dictis, *artic. primo, huius quæſt. in fine not.* 3. Et quidem prima in ſe, & abſolutè inſpecta: ſecunda verò, quatenùs idoneis, & opportunis affecta eſt diſpoſitionibus ad ſuſcipiendam formam, vocari poteſt vna poſitiuè, & negatiuè. Quod enim habet entitatem, ex qua oritur vnitas poſitiua, dicitur eſſe vnum poſitiuè, vt homo participat animam rationalem, per quam eſt quid vnum poſitiuè: quod verò caret huiuſmodi entitate, & principio, ex quo proficiſcitur talis vnitas poſitiua, nuncupatur vnum negatiuè. Quo pacto, qui ſtatuunt materiam omnis actus entitatiui, & formalis expertem, aſtruunt eam eſſe vnam ſpecie negatiua. Idque declaratur, vt enim Deus habens eſſentiam infinitam, & immenſam eſt vbique poſitiuè, quia replet omnia: vniuerſale verò eſt vbique negatiuè, quia nullo loco determinatur, ſed aſtrahit ab omni loco: ita ſi materia ſortiatur entitatem realem actualem ſpecificam, à qua prodeat vnitas ſpecifica, vna ſpecie poſitiua decernetur: at ſi prænominata entitate priuetur, à qua egredi nequeat huiuſmodi vnitas, vna ſpecie negatiua cenſebitur.

120. Not. 2. vnum vniuersè ſumptum ſcindi in tranſcendentale, & prædicamentale. Vnum tranſcendentale omni enti competit, quia vnum eſt paſſio entis, *quarto Metaphyſica, Titulo tertio.* Quo pacto quod eſt ens, vtique vnum eſt huiuſmodi vnitate. Vnum autem prædicamentale eſt, quod conuenit ei, quod in aliquo decem prædicamentorum locatur: & eſt triplex, *quinto, Phyſ. Titulo trigeſimotertio*, vnum genere, ſpecie, & numero, de quibus abundè *in Log. libro tertio & quarto.* Additur quartum, quod nominatur vnum integritatis, & continuitatis, quod congruit eis, quæ ſunt homogenea, vt tota aqua maris eſt vna vnitate integritatis, & ſi omnes aquæ, quæ ab ipſo mari diſtant, congregarentur ſimul in vnum locum, forent vnum prædictâ vnitate integritatis: & ſi partes, & portiones totius integralis ab inuicem diſiungantur, ſortiuntur propriam vnitatem numericam & inter ſe numero diſſident. Deindè, aliquid eſt vnum vnitate intrinſeca, veluti hæc materia eſt vna numero, per ſuam hæcceitatem, ipſam contrahentem, & determinantem ad eſſe ſingulare: vel vnitate extrinſeca, ſic materia dicitur vna extrinſecè per formam in ipſa receptam, eademmet actuantem, & ſpecificantem.

121. Not. 3. iuxtà entitatem rei conſequi vnitatem. Si enim res ſit incompleta, & partialis, vtique eius vnitas eſt incompleta, & partialis: Quod ſi res ſit totalis, & completa, concomitatur eius vnitas totalis, & completa. Cum autem materia ex dictis *ſuprà*, ſit ſubſtantia partialis, & imperfecta, ex ipſa conſequenter proficiſcitur vnitas imperfecta, & partialis, veluti quoque eius exiſtentia, & ſubſiſtentia eſt partialis, & incompleta. Ratio huius adduci poteſt, quia paſſio nobilitate, & perfectione, naturam, & quidditatem, à qua emanat, nequaquam ſuperat, imò ab ipſa eſſentia ſuperatur, cùm ſit ipſimet extranea, & conſequens.

122. Aſſertio 1. materia ſublunarium eſt vna ſpecie. Ita Scot. *vbi ſupra.* Probatur *primo* ex Ariſt. *duodecimo Metaphyſica, Titulo vigeſimoſexto.* Alia eſt materia tua, alia mea, ratione vniuerſali eadem. Tua autem, & mea materia ſunt ſingulares, & numero diſtinctæ, conuenientes in ratione ſpecifica, & quidditate materiæ, veluti Petrus, & Paulus, ſunt duo homines numero diſtincti, participantes eamdem naturam ſpecie, quæ eſt humanitas. Secundò, materia 1. *Phyſ.* 82. definitur, definitio autem non eſt ſingularium ſed vniuerſalium, 7. *Met.* 53. potiſſimum ſpecierum, *ibidem Titulo* 13. Ergò, cum materia definiatur, ſequitur ipſam vnitate ſpecifica potiri. Idem hauritur ex 1. *de gener.* 14. & 2. *eiuſdem operis*, Tertiò, idem numero ſimol eſſe non poteſt in diuerſis, diſtantibuſque locis: at ſi materia foret vna numero, in cunctis ſublunaribus, eſſet ſimul in pluribus locis diſſitis & longuinquis: ergò non eſt vna numero, ſed ſpecie. Ma. patet, idem nequit

eſſe præciſum, & diuiſum à ſeipſo. Min. eſt in confeſſo, eadem numeto materia eſſet ſimul Romæ ſub forma Petri, & Pariſiis ſub forma Franciſci, & ſic de cæteris. Eò magis, ſi Deus auferret, & ſepararet formam, quæ eſt Romæ, à materia, quæ eſt ibi manens integra: ac etiamſi ſeiungeret formam à materia, quæ informatur Pariſiis, perſiſtente eadem materia, euidenter conſtaret eamdem numero materiam occupare ea loca diſſita, & diſtantia. Iterùm, eadem numero materia informaretur formis contrariis, puta forma ignis, & aquæ: ſimulque foret in genito, & corrupto, tolleretur tranſmutatio naturalis, & alia abſurda deducerentur, quæ reddunt prænarratam ſententiam falſam, & inopinabilem, teſte Canon. Præmemotato. Amplius, ex hac materia conttacta cum hac forma fit hoc indiuiduum, 7. *Metaphyſica* 39. Ergò ex materia & forma in communi fit compoſitum, quod eſt vnum per ſe. Huiuſmodi autem compoſitum eſt ſpecificum, putà ignis: ergò ſicut ignis ſpecificus habet formam ſpecificam, ita & materiam ſpecificam. Nam 2. *Phyſ. capite* 2. cauſa & effectus proportionantur, ſi genere, genere; ſi numero, numero. Atque ſi principiata, & compoſita differunt, quoque principia differre neceſſe eſt, ſiue genere, ſiue ſpecie, ſiue numero: patet autem compoſita ſublunaria diſtingui genere, aut ſpecie, aut numero: ergò & eorum principia, inter quæ eſt materia, ſortiuntur eadem diſcrimina, differentias, vel vnitates. Denique, quemadmodum ab hac, & illa forma abſtrahitur ratio ſpecifica, & quidditas formæ: ſic ab hac, & illa materia præſcinditur ratio ſpecifica, & quidditas materiæ conueniens ſingulis, & particularibus materiis, deque illis prædicabilis.

123. Aſſertio 2. vnitas materiæ ſpecifica non eſt negatiua, ſed poſitiua. Hæc proculdubio traditur à Doct. cit. poſt Ariſt. *vbi ſuprà*. ſuadetur primò: ab ente reali poſitiuo profluit paſſio poſitiua, vt induci poteſt in cunctis, & ſingulis entibus: materia autem eſt ens reale poſitiuum, & de eſſentia totius, vt probaui *in ſuperioribus*: ergò eius vnitas ſpecifica extat realis poſitiua.

Reſpondet Malius, & cum eo Complut. *præalleg.* §. 3. concedentes de vnitate tranſcendentali, & anologa: negantes verò de vnitate categorica, & ſpecifica materiæ, quæ cùm ſit expers omnis actus poſitiui, conſequenter caret vnitate ſpecifica poſitiua. Contrà, nam præterquamquod id gratis dicitur, cum æqua eluceat ratio de tranſcendentali, ac prædicamentali: vtraque entitas eſt poſitiua. Ergò ab vtraque prodit vnitas poſitiua, præſertim quia ex probatis, materia habet actum entitatiuum, exiſtentiam, & ſubſiſtentiam realem poſitiuam: ergò & vnitatem realem poſitiuam. Iterùm, forma gaudet præfata vnitate poſitiua, tametſi ex ipſa educatur, atque dependeat: ergò quoque materia præfatâ fruitur vnitate. Denuò, ſingularis materia eſt vna vnitate poſitiuâ per ſuam hæceitatem, ergò & ſpecies eius poſſidet vnitatem poſitiuam; ſi enim Petrus eſt vnus vnitate poſitiua per petreitatem, homo quoque qui eſt eius ſpecies, eſt vnus vnitate poſitiua ſpecifica ab humanitate promanante. Ergò cùm materia ſit ſpecies incompleta ſubſtantiæ compoſitæ materialis, & eius indiuidua participent vnitatem numericam poſitiuam, non eſt ipſi deneganda vnitas poſitiua ſpecifica.

2. Omne negatiuum reuocatur ad poſitiuum, vt non inficiantur Antigoniſtæ, ergò ſi materiæ tribuitur vnitas ſpecifica negatiua, huiuſmodi vnitas redigenda eſt ad vnitatem ſpecificam poſitiuam: non poteſt reduci ad ſpeciem ſubalternam corporis, nec infimam, quia non reſpicit vllam ſpeciem, niſi per formam informetur, ergò materia non caret vnitate ſpecificâ poſitiuâ.

Reſpondent Complut. præmemorati, *numero* 37. reduci ad ſpeciem poſitiuam, non quidem poſitiue, ſed negatiuè. Hoc eſt non ſicut ſpecies imperfecta poſitiua, ad perfectam, ſed veluti negatiuum, ad poſitiuum, negatiuè. Ratio eſt, quia materia ſuam actualitatem, & vnitatem mutuatur à forma. Quare, materia ex ſe, & nudè capta nullam habet vnitatem poſitiuam. Contrà Materia eſt ſubſtantia partialis, & incompleta, & reſpicit compoſitum, cuius eſt pars eſſentialis poſitiua: pars autem poſitiua redigitur ad totum poſitiuum: ergò non negatiuè, ſed poſitiuè materia reuocatur ad ſpeciem completam poſitiuam. Rurſus, materia locatur in prædicamentu ſubſtantiæ, reductiuè, vt obſeruaui in Logica *libro* 3. *quæſt.* 3. *articulo* 4. propterea quòd eſt pars ſpeciei completæ, cum ex ipſa, per ſe, & forma coaleſcat corpus naturale, quod eſt vnum per ſe, & ſubſtantia completa; imperfectum autem poſitiuum reducitur ad perfectum poſitiuum: igitur cum materia ſit ens imperfectum poſitiuum, reducitur poſitiuè ad perfectum poſitiuum, ac proindè eius vnitas eſt poſitiua ſpecifica.

124. Oppones 1. Ariſt. 1. *Phyſ.* 60. *&* 66. *ac* 2. *Met. capite* 2 ſcribit, materiam eſſe vnum numero ſubiectum tranſmutationum rerum naturalium, quod manet ſub vtroque extremo: huiuſmodi autem ſubiectum eſt materia: ergò ſecundum Ariſt. materia eſt vna numero. Reſpondeo exponendo Philoſophum ſic, materia eſt vnum ſubiectum numero formarum ſimul, nego: ſucceſſiuè concedo: ſiquidem hoc corpus, quod modò eſt ſubiectum animæ, poſt obitum animalis erit ſubiectum formæ vermis: & quod nunc eſt ſub forma aquæ, poſtmodum erit ſub forma ignis. Quare, hæc numero materia ſucceſſu temporis, multis, & diuerſis ſubeſt formis.

Dices, materia, & priuatio ſunt vnum numero: ergò non ſolum ſucceſſiuè, verumetiam ſimul materia eſt vna numero. Dico, eſſe vnum numero vnitate ſubiecti, & extrinſeca, non verò intrinſeca, de qua loquimur in præſentia.

125. Oppones 2. ſi materia omni formâ priuaretur, omneſque eius portiones, quæ extant in mundo in vnum confluerent, foret vna numero: ergò licet modò in multis, diſtantibuſque locis reperiatur, ab vnitate numerica non recedit. Conf. 1. materia eſt terminus creationis, quæ reſpicit ſingulare. Conf. 2. quod eſt vnum ſpecie, prædicatur in quid de ſuis indiuiduis: materia autem non prædicatur de ſingularibus in quid, tum quia non eſt quid 7. *Met. T.* 8. tum etiam quia ſingularia præexigunt ſpeciem, & præſupponunt genus: nullum autem genus aſſignari poteſt, quod congruat materiæ: ergò &c. Reſpondeò datâ hypotheſi, materia eſſet vna vnitate integritatis, & continuitatis; non autem vnitate numerica, vt ſuprà de mari expoſitum eſt. Ad 1. conf. dico terminum creationis immediatum eſſe ſingularem, mediatum verò eſſe vniuerſalem. Idque in cæteris rebus creatis locum habet. Homo ſiquidem perhibetur terminus creationis, tametſi immediatè creetur hic homo, mediatè verò homo. Ad 2. conf. dico, materiam non eſſe quid totale, ſed

pattiale,

partiale, minus principale, eſſeque partem ſpeciei, reducique ad genus ſubſtantiæ.

126. Opp. 3. ſi principiata genere, vel ſpecie, vel numero inter ſe diſſident, principia quoque differunt ſecundum genus, ſpeciem, aut numerum, 12. *Met.* 27. Idémque præmittitur 5. *Me. cap.* 2. *T.* 3. principiata autem ſeu compoſita quædam genere, quædam verò ſpecie, & cætera numero abinuicem diſcriminantur: ergò id ipſum aſtruendum eſt de materia: præſertim quia materia concurrit ad conſtitutionem eſſentialem compoſitorum, ſicut forma: atqui forma, & compoſita ex vtraque ſortiuntur præallatas vnitates, & differentias: ergò & materia. Eo vel maximè, quia materia ſuum eſſe depromit à forma: ſicut ergò forma eſt vna genere, aut ſpecie, aut numero, ſic & materia. Reſpondeo, ea loca interpretanda eſſe de materia ſecunda, quæ variis, & diuerſis diſpoſitionibus idoneis, & proximis ad varias, & diuerſas formas affecta, & induta, eas vnitates, vel differentias participat. Itaque non intrinſecè, ſed extrinſecè prænominatas ſuſcipit vnitates, vel differentias, hoc eſt à forma, & compoſito ex illis coalito.

Dices, ea Philoſophi adducta teſtimonia in præpoſitis aſſertionibus, ad ſuadendam vnitatem materiæ ſpecificam; nedum ſpecificam, verumetiam numericam vnitatem eius inuehunt. Dico, per ea probari vnitatem materiæ primæ intrinſecam vndè acceptæ: ac vnitatem genericam extrinſecam materiæ ſecundæ, ſumptæ cum proximis, & debitis diſpoſitionibus præmemoratis. Ideò nihil officiunt prælatis aſſertionibus.

ARTICVLVS XII.

De potentia materiæ.

127. MAteriam eſſe in potentia ad formam recipiendam, & ad cauſandum conſtituendumque compoſitum, non videtur eſſe vlla difficultas. Dubitatur verò, quæ & quotuplex ſit huiuſmodi potentia, & num ad omnem formam fundatur? quæ omnia per ſubſequentes dubitationes decidam, & expediam.

DVBITATIO I.

An potentia ſit de eſſentia materiæ.

128. TRiplicem nanciſcor Philoſophorum diſcrepantem dicendi modum. Vnus eſt Themiſ. 1. *Phyſ. digreſſ. vlt.* Auer. *ibid. com.* 69. & Iand. *quæſt.* 25. arbitrantium, potentiam materiæ eſſe accidens ei ſuperadditum, & aduentitium de genere qualitatis. Alter eſt D. Th. 1. *Phyſ. T.* 79. *&* 1. *P. quæſt.* 115, *a.* 1. *ad.* 2. eiuſque diſcipulorum, quibus iunguntur Rmi. *Tract.* 1. *de materia, quæſt.* 6. Hurt. *diſp.* 2. *quæſt.* 2. & alij, affirmantium, potentiam materiæ prorſus coïncidere cum eſſentia eius. Tertius defenditur à Doct. 2. *d.* 12. *quæſt.* 1. Mayr. *ibid. quæſt.* 4. Pariſ. 1. *Phyſ. quæſt.* 3. *fol.* 29. Canon. *quæſt.* 9. *dub.* 5. & Ioanne de Magiſtris *quæſt.* 12. *dub.* 1. aſſeuerantibus potentiam materiæ formaliter ab ea diſtingui.

129. Not. ex Scot. 4. *d.* 43. *quæſt.* 3. §. *Quantum ad iſtum art. H.* potentiam materiæ eſſe duplicem, fundamentalem vnam, formalem alteram. Formalis eſt relatio potentialitatis materiæ realiter inhærens, per quam ipſa materia formaliter dicitur potens recipere formam. Fundamentalis verò eſt principium potentiale, ſeu radix potentialitatis, à qua ſcilicet emanat potentia formalis, veluti riſibilitas prodit ab humanitate. Subdiuiditur autem potentia formalis in actualem, & aptitudinalem: actualis, per quam materia dicitur actu potens ſuſcipere formam: aptitudinalis verò, per quam materia perhibetur aptitudine potens ſuſcipere formam. Iterum, ſubſecatur in proximam, & remotam. Proxima, quâ materia exiſtit affecta his, vel illis debitis diſpoſitionibus, ad hanc vel illam formam ſuſcipiendam. Remota verò, quâ eadem materia vndè accipitur, ſine vllis diſpoſitionibus ad formam quamcumque recipiendam. Illa perhibetur particularis: iſta verò vniuerſalis. Nec ſpernenda eſt partitio potentiæ in receptiuam, quâ materia recipit formam, & cauſatiuam, quâ ipſamet materia partialiter cauſat compoſitum. Atque fortaſſe inanis non erit ſubſectio, in receptiuam, & ſuſtentatiuam, ſiquidem quamlibet formam materia recipit, ſuſtentare verò dicitur irrationalem non autem rationalem.

130. Aſſ. 1. potentia fundamentalis materiæ eſt de eius eſſentia. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Probatur 1. ex Ariſt. 2. *anima* 2. *Materia eſt potentia, forma verò eſt actus.* Ergò per Ariſt. ſicut forma eſſentialiter eſt actus: ita materia fundamentaliter ſumpta eſſentialiter eſt potentia. Et. 8. *Met.* inueſtigans Philoſophus *T.* 15. cur ex materia, & forma fiat vnum per ſe, reddit rationem, quia materia eſt per ſe potentia, forma verò eſt per ſe actus. Atque *in eodem lib. Titul.* 3. *&* 5. præmiſerat duas eſſe partes eſſentiales ſubſtantiæ compoſitæ materialis; quarum vna eſt potentia, ſeu materia, & altera eſt actus, nempè forma. 2. quod in recto locatur in definitione rei; eſt de eius eſſentia, cum definitio ſit inſtrumentum declaratiuum eſſentiæ rei: in definitione autem materiæ in recto ponitur potentia, vt patet *loco mox alleg.* Et 1. *Phyſ. capite* 9. *Titul.* 82. definiens materiam, ait eſſe ſubiectum receptiuum formæ, quod idem eſt, ac ſi diceret, eam eſſe potentiam capacem recipiendi formam, vt omnes interpretes eius exponunt. Hinc à Scot. & aliis rectè nominatur potentia ſubiectiua, veluti homo dicitur rationalis.

131. Aſſertio 2. potentia formalis materiæ non ingreditur eius eſſentiam, ſed conſequitur tanquam eius paſſio. Huic patrocinatur Doctor citat. Probatur 1. potentia formalis alicuius ſubiecti eſt potentia, & virtus, cùm de ſubiecto dicatur in ſecundo modo dicendi per ſe, ſitque eius paſſio: ergò cùm potentia formalis materiæ ſit huiuſmodi, non eſt de eius eſſentia. 2. quod à radice, & fundamento alicuius prodit, non participat eius eſſentiam, cùm radix, & fundamentum præexigatur, & præſupponatur ad ea, quæ ex ipſo oriuntur, & conſequuntur. Atqui potentia formalis materiæ emanat ab ipſa materia, tanquàm ab eius radice, & fundamento, vt hinnibilitas ab equinitate, & riſibilitas ab humanitate. Deinceps, relatio non intrat eſſentiam abſoluti, cum ex æquo ens diuidatur in abſolutum, & relatiuum: potentia autem formalis eſt relatio tranſcendentalis receptiui, ad receptum, ex Scot. *in* 4. *diſtinctione* 43. *quæſt.* 3. *and I.* Ergò potentia formalis non eſt de eſſentia materiæ, quæ eſt ens abſolutum, ſed ab ea formaliter diſtincta, ſicut paſſio eius, vt de omni paſſione tradit Doctor 2. *diſtinctione* 16. *quæſt. vnic. D. contra, quia.* G. Denique, præfata potentia eſt inclinatio, & aptitudo, & capacitas recipiendi formam, quæ ſanè præexigit materiam, cuius eſt inclinatio, & aptitudo, proindéque eſſentialiter non identificatur

cum ea, ſed realiter duntaxat teſte Scot. 4. *diſt.* 49. *quæſt.*10. *A.*

132. Aſſertio 3. potentia actualis materiæ eſt accidens ab ea ſeparabile. Defenditur à Doctore 4. *diſtinctione* 43. *quæſt.*3. *l.* §. *Quantum ad iſtum.* Suadetur 1. accidens definitur, quod adeſt & abeſt, ſine ſubiecti corruptione, ex Porph. *in Iſag. c. de accidente.* Potentia autem actualis adeſt, & abeſt ſine materiæ corruptione. Eadem quippè manente materia, deſinunt eſſe priſtinæ, & præcedentes formæ cum ſuis diſpoſitionibus, eique adueniunt nouæ, & ſubſequentes formæ, cùm ſuis proximis, & debitis qualitatibus, vt quotidiana nos docet experientia, in perenni generatione, & corruptione rerum ſublunarium: igitur potentia materiæ actualis eſt ei accidens. Secundò, vi diuina poteſt materia ſeparari, & exiſtere ſine forma, & qualitatibus eius: quâ datâ hypotheſi, foret materia ſine potentia, & vnione actuali cum forma: ergò prænominata potentia eſt ei accidens in categoria qualitatis repoſitum vt præ aliis obſeruant Pariſ. præcit.

133. Oppones 1. ſi potentia eſſentialiter, aut realiter identificaretur cum materia, manente materia, maneret potentia, illa verò deſinente, quoque iſta deſineret eſſe. Perſiſtit autem materia, pereunte potentia; ſiquidem, adueniente forma, & materiam informante, in ipſa materia non eſt amplius potentia ad eam formam, alioqui illa ſtante, poſſet eam recipere, ſicque bis ſimul eamdem habere valeret, quod repugnat. Eò magis, appetitus materiæ eſt ad rem non habitam, ergò habitâ formâ, ceſſat is appetitus, & deſiderium eam habendi. Cum autem appetitus materiæ, eiuſque potentia coincidere videantur, ſi deſinit appetitus, vtique & potentia deſinit eſſe in materia per aduentum nouæ formæ, atqueadeò potentia nec eſſentialiter, nec realiter cum materia identificatur. Concedo maiorem, diſtinguo minorē: de potentia proxima, & actuali concedo: de potentia remota fundamentali, & aptitudinali, nego. Cùm enim homo ridet, habet potentiam ridendi, & cùm currit, habet potentiam currendi, vt rectè contra Megarenſes arguit Ariſtoteles 9. *Met. cap.*3. negantes actum ſimul eſſe coniunctum cum potentia. Quare, cum agens ſuam operationem exercet, non amittit potentiam eam exercendi, imò tunc maximè habet, quia eam ad actum redigit, & coniungit cum actu. Ad id quod ſubiicitur de appetitu, dico etſi accedente formâ, ceſſet in materia appetitus deſiderij, non tamen appetitus complacentiæ: Nec cenſeo appetitum coincidere cum potentia materiæ, quandoquidem potentia eius eſt receptiua formæ, & cauſatiua partialis compoſiti, quod de appetitu haud affirmari poteſt.

134. Oppones 2. potentia formalis eſt relatio, vt concedit Doctor *in* 4. *citat.* Reſpicit enim terminum, ferturque ad ipſum, à quo ſpecificatur. Materia autem eſt ſubſtantia, & pars eſſentialis totius ſubſtantialis, 8. *Met. Tit.*3. Ergò cùm relatio ſit accidens, non identificatur realiter cum materia. Alioquin forma reciperetur in materia mediante accidente, cuiuſmodi eſt eius potentia formalis, fieretque vnum per accidens, quod eſt falſum. Reſpondeo potentiam formalem eſſe relationem non prædicamentalem, ſed tranſcendentalem realiter identificatam cum materia, eſſeque accidens proprium, non verò commune, de quo eſt difficultas. Ideò non ſequitur fieri vnum per accidens, ſicut ex anima, eiuſque facultatibus realiter cum ea identificatis, cum vnitur corpori, non vnitur media accidente, nec ex ea, & corpore organico efficitur vnum per accidens. At ex accidente communi realiter à ſubiecto diſtincto, cum ſimul vniuntur, reſultat ex eis vnum per accidens.

135. Oppones 3. potentia formalis eſt accidens prædicamentale. In 2. enim ſpecie qualitatis reponitur potentia, & impotentia naturalis. Ergò potentia formalis non eſt paſſio materiæ, nec realiter cum ea identificatur. Nego ant. vt enim ſcribit Doctor 2. *diſtinctione* 16. *quæſt. vnic. in fine*, in ſecunda ſpecie qualitatis non reſidet principium operandi, ſed facilitas, aut difficultas operandi.

Dubitatio. II.

Quotuplex ſit potentia materiæ.

136. Qui ſtatuunt vnam numero materiam omnium ſublunarium, vt retuli *art.* 11. *huius q.* conſequenter cenſent, vnam eſſe numero potentiam ad omnes formas ſuſcipiendas. At verò, qui docent materiam eſſe vnam ſpecie, vtique ei attribuunt potentiam vnam aptitudinalem, & vniuerſalem, ac quot ſunt numero formæ in materia recipiendæ, totidem ſunt numero potentiæ proximæ, & particulares, ad eas quaſcumque, & ſingulas recipiendas.

137. Aſſertio 1. datur in materia potentia remota, & vniuerſalis indiſcriminatim reſpiciens omnes formas. Tenent Scot. 4. *diſtinctione* 43. *q.*3. *l.* & *ibid in Report. quæſt.*4. & præmonſtrauit 4. *diſt.*1. *quæſt.*1. *ad finem.* Vigerius, Orbel. Lych. *ibid.* Pariſ. 1. *Phyſ. quæſt.* 3. *fol.*20. Ioannes de Magiſ. *ibid. quæſt.*11. *dub.* 1. Tatar. *quæſt.*7. *dub.*3. & Canon. *q.*9. *dub.*1. *in ſolutione diff.* 2. Probatur 1. ex Ariſtotele 1. *Phyſ. cap.* 9. *Tit.* 82. qui definiens materiam, inquit eſſe *vnum, & primum ſubiectum omnium formarum*: non eſt autem vnum numero, quia definitio non eſt ſingularium: ergo vnum ſpecie, quod eſt capax recipiendi cunctas formas: huiuſmodi autem capacitas eſt potentia vniuerſalis eius. Iterum, 7. *Met. Tit.* 8. eamdem materiam deſcribens ait eſſe *ſubiectum indifferens, & indeterminatum, ad quamlibet formam ſuſcipiendam*, ergò cum ex ſe non magis inclinet ad vnam, quàm ad alteram, clarè deducitur, potentiam eius eſſe vniuerſalem. Idipſum inſinuat 12. *Met.* 27. ſubiiciens eſſe ſingulares materias, quibus conuenit vna ratio communis, & vniuerſalis materiæ, à qua prodit potentia aptitudinalis ad omnes formas indifferens, & indeterminata.

Secundò, qualis eſt entitas, talis eſt eius paſſio, quia ab entitate oritur paſſio, vt patet de ente, cuius paſſio eſt vnitas: entitas autem materiæ eſt communis, & vniuerſalis, cum ſit vna ſpecie, ergò eius paſſio, quæ eſt potentia receptiua formarum, eſt vna vniuerſalis, & communis.

Tertiò, inclinatio rei ſequitur rem, cuius eſt inclinatio, vt inclinatio ad locum ſurſum ſequitur ignem, & propenſio ad locum deorſum ſequitur terram. Vna autem extat inclinatio vniuerſalis ignis ad locum ſuperiorem, & terræ ad locum inferiorem: ergò pariter materiæ extat vna inclinatio, capacitas, & potentia paſſiua cunctarum formarum. Quare ſicut habetur in homine vna aptitudo ridendi, in equo vna aptitudo hinniendi, & ſic de cæteris; ita in materia continetur vna potentia aptitudinalis ad omnes formas.

138. Aſſertio 2. tot numero potentiæ proximæ adaptantur materiæ, quot in ea formæ numero ſunt receptibiles. Fauet Doctor cum ſuis, *vbi ſuprà & in Rep.*2. *diſtinctione* 12. *quæſt.*1. quibus ferè omnes extra eius ſcholam ſubſcribunt. Suadetur 1. *ex* 12. *Met paſſu proxime alleg. Alia eſt materia tua, alia verò*

materia

materia mea. Hæ autem materiæ ſingulares ſortiuntur ſuas paſſiones ſingulares, vt hic homo hanc riſibilitatem, & hic equus, hanc hinnibilitatem. Atque hæc materia, quæ nunc eſt ſub forma hominis, habet potentiam exiſtendi ſub forma vermis, & quæ eſt ſub forma vermis, poteſt eſſe ſub forma terræ, & ſic deinceps: ergò penès multitudinem formarum numerantur potentiæ materiæ, & apertius 3. *Phyſica* 10. poſſe ſanari, & poſſe ægrotari differunt, ſicut ſanari, & ægrotari. Notante Scoto; *in Rep.cit.*

Secundò, tot ſunt potentiæ numero in materia, quot ſunt eius tendentiæ naturales ad formarum receptionem, quia potentia formaliter nihil aliud ſibi vult, quam reſpectum, & relationem receptiui ad receptum, authore Scot. *in 4. cit. infra H.* Eius autem tendentiæ naturales multiplicantur ſecundum multiplicationem formarum; vnumquodque enim tendit, ferturque ad ſuam perfectionem, & complementum. Iterùm, relatio multiplicatur ſecundum multiplicationem terminorum in vno numero fundamento: potentia autem quæ fundatur in materia, terminatur ad formam, à qua ſpecificatur, determinatur, & actuatur. Deinde, ſunt in eadem materia tot appetitus, quot ſunt formæ in ipſamet receptibiles, per quas eſt perfectibilis. Denuò, vna ſpecies reſpicit omnia eius indiuidua, & ſingularia, vnus intellectus omnia intelligibilia, & vnus ſenſus omnia ſenſibilia: ergò & vna materia tot afficitur potentiis numero, quot ſunt formæ in ipſa receptibiles.

139. Oppones 1. contrà 1. aſſertionem actus, & potentia ſunt eiuſdem generis, 9. *Metaphyſica Tex.* 7. Actus autem eſt forma, potentia verò eſt materia: ergò cum forma ſit multiplex genere, & ſpecie, idipſum pariter aſtruendum eſt de materia, proindéque non eſt vna potentia materiæ remota, & aptitudinalis. Reſpondeo per interpretationem maioris, de potentia obiectiua de qua eſt ſermo in præſentia, nego. Ità exponit Doctor 2. *diſtinctione* 12. *quæſtione* 1. §. *poſitio iſta. A.* Et 4. *diſtinctione* 11. *quæſtione* 3. §. *Alij concedentes. ante X.* Et exemplificat *in Report. 2. diſtinctione cit.* de albedine, quæ eſt eadem actu exiſtens, quæ fuerat ante in potentia agentis.

140. Oppones, 2. relationes multiplicantur, penes multiplicationem terminorum, authore Scoto 3. *diſtinctione* 8. *quæſtione unica*: potentia autem materiæ formaliter eſt relatio, ex aſſertis ſuprà, & terminus eius formalis eſt forma: ergò cùm ſint multæ formæ genere, & ſpecie, vtique multæ ſunt potentiæ materiæ genere, & ſpecie; atqueadeò non vna eſt potentia materiæ remota, & aptitudinalis. Reſpondeo argumentum concludere de vnitate, & multiplicitate extrinſeca, non autem intrinſeca, de qua loquimur. Sic vnus intellectus reſpicit intelligibilia genere, & ſpecie differentia, vnus ſenſus communis multa ſenſibilia longè inter ſe diſtantia, ac vnus viſus pléraque viſibilia multùm ab inuicem diſcrepantia. Itaque non inconuenit vnam potentiam materiæ aptitudinalem ferri ad multas formas, tùm genere tùm etiam ſpecie diſſidentes.

141. Oppones 3. potentia materiæ actualis, nihil eſt, teſte Doctore. 2. *Rep. diſtinctione* 1. *quæſtione* 7. *propre finem.* Et 4. *Oxon. diſtinctione* 43. *quæſtione* 3. K. cuius cauſam affert Tatar. *ad calcem* 2. *Phyſ.* quia huiuſmodi potentia perit, poſito eius termino, nempè forma, vt ſcribit Auer. 1. *Phyſ. com.* 70. Relatio autem manente eius termino, & fundamento, manet, cum ex vtriſque emergat. Si ergo nulla eſt potentia actualis, quoque ſequitur nullam eſſe eius multiplicationem numericam penès multiplicationem numericam formarum. Reſpondeo dictam potentiam nihil eſſe poſitiuum, ſi ſpectetur vt præcedit formam, ſic enim eſt priuatio formæ, qua accedente perit eius priuatio ſignificata per talem potentiam. Ita occurrit Doctor *in 4. cit. I.* quem ſequuntur Tatar. *vbi ſuprà*, & Toletus *quæſtione* 12. *ad* 1. Cæterum potentia actualis ſumpta cum capacitate materiæ actuali ad hanc, vel illam formam actuantem, & informantem ipſam, eſt quid reale poſitiuum; veluti hæc potentia ridendi in Petro, & illa potentia hinniendi in Bucephalo.

Dices, ſi vera eſt prælata reſponſio, plurificarentur potentiæ materiæ, ad plurificationem priuationum; totque eſſent potentiæ, quot priuationes. Dico, id non eſſe inconueniens, non quia forma deſignet formaliter priuationem, ſed connotatiuè duntaxat. Eò magis, quia nequit educi forma de potentia materiæ, niſi præcedat priuatio in materia. Siquidem terminus à quo generationis naturalis eſt priuatio. Vt ergò acquiratur terminus ad quem partialis præcipuus, qualis eſt forma, neceſſe eſt, procedatur à priuatione ad formam.

142. Oppones 4. ſi materia reſpiceret omnes formas futuras, & poſſibiles, cum ſint ferè infinitæ, foret infinitæ capacitatis: infinitas autem maximam inuoluit perfectionem, quæ materiæ non congruit, quæ minima eſt inter ſubſtantias: non igitur videtur inuoluere ordinem, & habitudinem ad cunctas formas. Diſtinguo maiorem: de capacitate, & potentia actiua, concedo: de capacitate, & potentia paſſiua, cuiuſmodi eſt potentia materiæ, nego. Hæc reſponſio deducitur ex Doct. 3. *diſtinctione* 14. *quæſt. vn. ad finem.*

Dvbitatio III.

Ad quaſnam formas potentia materiæ diffundatur.

143. POtentiam materiæ reſpicere omnes formas præſentes, futuras, & poſſibiles, concordant omnes Philoſophi: diſcordant verò de formis præteritis iam amiſſis, & deperditis. Complures namque, inter quos eſt Arr. *diſputatione* 2. *Phyſica ſect.* 4. negant materiam habere vllam potentiam ad formam corruptam, & iam deſtructam. E regione Scotus 4. *diſtinctione* 43. *quæſtione* 3. Baſſæus Tatar. & alij Scotiſt. *ibidem* affirmant, materiam habere potentiam ad formam præteritam, & amiſſam. Quibus adhærent Hurt. *diſputatione* 2. *ſect.* 3. Ruu. *tractatu* 1. *de materia, quæſtione* 2. *dubitatione* 4. Racun. *diſp.* 2. *articulo* 3. *ſect.* 1. *memb.* 3. Et inſinuant Aut. 2. *diſtinctione* 12. *quæſtione* 1. *articulo* 5. & Pariſ. 1. *Phyſ. q.* 2. *fol.* 29.

144. Not. 1. in ſententia eorum, in quorum numero eſt Scot. cit. qui putant, quædam naturaliter poſſe reproduci, reſpectu eorum nulla extat

difficultas,

difficultas, quin potentia materiæ extendatur ad formas præteritas, & deperditas; Quod an verum ſit, necnè? *in libro de generatione* oſtendam, & decidam: apud illos autem, qui renuunt naturali virtute, quidpiam poſſe reparari, viget lis in præſentia. Quare, hoc ſuppoſito placito negatiuo, inueſtigatur, num in materia exiſtat potentia, & inclinatio naturalis, ad ante actam, & ſemel corruptam formam? de qua re referuntur duo præallati dicendi modi inter ſe oppoſiti.

145. Not. 2. aliquid effici non poſſe in alio ex duplici capite poſſe contingere. Primò ab intrinſeco, ſi nulla in eo reperiatur capacitas, & inclinatio, vt lignum videre nequit, quia in eo nulla inuenitur idoneitas, & propenſio ad recipiendum viſum. Secundò ab extrinſeco, ſi interponatur obex, aut agens naturali vi ſuâ in ſubiectum, haud formam inducere valeat, ſic in animam rationalem ab homine nequit gratia introduci, quia gratia non in hominis, ſed in Dei poteſtate eſt, iuxtà illud pſal. 85. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.*

146. Not. 3. materiam trifariàm poſſe inſpectari. Vno modo, vt eſt affecta idoneis, & debitis diſpoſitionibus ad formam ſuſcipiendam, ſic vocatur materia proxima. Altero modo, nullâ habitâ congruâ diſpoſitione, & prauiâ qualitate ad formæ receptionem, quo pacto dicitur materia remota. Tertiò, quatenùs caret & dictis qualitatibus, & non inuenitur agens naturale, quod in eam inducere, aut ex ea educere formam valeat, quo in ſenſu perhibetur materia remotiſſima. Rurſus, omittendum non eſt potentiam receptiuam reſpicere agens, & formam. Si ſpectet agens, nominatur naturalis, ſi agens ſit naturale, & conſueto more eam producat; & nuncupatur ſupernaturalis, ſi agens ſit ſupernaturale, aut inſolito modo eam producat. Quod ſi conſideretur in ordine ad formam, aut ad eam inclinat, & eſt naturalis, aut reluctatur, & eſt violenta, aut nec propendet, nec reſiſtit eius receptioni, & eſt neutra.

147. Aſſertio, potentia materiæ extenditur etiam ad formas habitas & iam amiſſas: defenditur à Doct. 4. *diſtinctione* 43. *quæſt.* 3. *Ha &*. K. Probatur 1. anima rationalis, quæ eſt forma corporis humani, ſeparata à corpore, naturaliter inclinat ad idem corpus informandum: corpus autem humanum eſt materia dictæ animæ: ergò materia reſcipit formas præteritas, & corruptas. Ma. eſt Auguſtini tum 12. *de gen. ad litt. capite* 35. tum etiam 22. *Ciuit. capite* 22. referentis Virg. 6. Æneid.

Rurſus & incipient in corpora velle reuerti.

Et Scot. *Quol.* 13. 5. *Ad argumentum principale. MM.* Et 4. *diſtinctione* 49. *quæſt.* 3. *F.* apertè tradit animam rationalem à corpore ſeiunctam ſuaptè natura propendere ad vnionem corporis priùs ab ipſa informati.

Dices cum Arr. *diſp.* 10. *de anima ſect.* 2. animam inclinare naturaliter ad reunionem corporis, non abſolutè, ſed conditionatè, hoc eſt, ſi talis vnio naturaliter foret poſſibilis: eſt autem naturaliter impoſſibilis, quoniam nullum agens naturale eam efficere valet.

Contra, materia ex ſe, & intrinſecè participat huiuſmodi naturalem inclinationem, vt ingenuè ibi fatetur Arr. Quod autem nullum agens creatum queat reunionem eius cum anima præſtare, non obſtat. Nam, nullum agens naturale poteſt attingere creationem animæ, cùm à Deo ſolo creetur & infundatur in corpus rectè organizatum, quod ad ipſam abſolute inclinat. Iterum homo nequit producere gratiam & gloriam quam Deus ſolus elargitur, & tamen ad eam ſimpliciter habere potentiam paſſiuam, & naturalem receptiuam oſtendit Doct. *quæſtione* 1. *Prol.* Eò magis, quia non quæritur, vtrum detur agens naturale, quod poſſit reunire materiam cum forma corrupta: ſed nùm in materiam exiſtat potentia ad eam? admittit autem Arr. *paſſu allegat.* talem potentiam in materia ad eam formam: ergò & inclinationem ſimpliciter, & abſolutè.

2. Materia perfectibilis, & incompleta fertur ad ſuam perfectionem, & complementum ſuaptè natura: forma verò eſt eius perfectiua, & completiua: ſpecificat namque, & actuat eam: ergò ſi amittat formam quæ perficiebat eam, manet perfectibilis, & incompleta, ſicut erat prius quam formam reciperet, proindéque ad eam adhuc habet potentiam, & inclinationem.

Dices, ad impoſſibile nullam eſſe potentiam, nullamuè inclinationem: forma autem corrupta eſt impoſſibilis, quia nulla virtus creata eam quit reparare, & reſtaurare. Hinc Ariſt. in Log. *cap. de oppoſitis* ſubdit, *à priuatione ad habitum non datur regreſſus.* Quare materia non amplius ad formam amiſſam propendet. Contrà, forma deperdita non eſt impoſſibilis ſimpliciter, nec vllam inuoluit contradictionem, quin reproducatur, & reparetur à Deo, vt non inficiantur Aduerſarij: ſi autem Deus eam reſtauret, ea ea, & materia ſimul vnitis fit vnum per ſe, non ob aliam cauſam, niſi quia illa eſt actus, & hæc potentia: ergò licet vires naturales reproductionem eius attingere nequeant: non ob id à materia tollitur potentia naturalis ad eam iterùm recipiendam.

3. Potentia materiæ aut eſt eius eſſentia, vt cenſent Thomiſt. aut eius paſſio, vt putant Scotiſt. Quocumque modo dixeris eam auferri, illa nequit ab iſta, ergò ad formam deperditam adhuc inclinat materia.

Dices, potentiam materiæ formaliter includere negationem primæ productionis formæ: quoniam verò, forma corrupta fuit iam producta; idcircò ad eam ampliùs potentia materiæ non tendit naturaliter. Contrà, potentia materiæ nihil aliud ſibi vult, quam capacitatem recipiendi formam: ergò abſque vlla authoritate, & ratione fingitur eam formaliter includere dictam negationem, vt vis argumenti tollatur: ſiue enim forma nondùm ſit producta, ſiue producta ſit, manet in materia potentia ad eam recipiendam, ſi producatur, aut reproducatur: ſiquidem ſi Deus reproducat formam, eamque vniat materiæ, per potentiam ſuam materia recipiet talem formam, ergò futilis & impertinens eſt negatio in potentia materiæ, reſpectu productionis formæ, quandoquidem eâ remotâ materia ſemper retinet præfatam potentiam. Quod videtur olfacere Arr. *diſp.* 10. *de anima cit.* inquiens materiam ea ſe inclinare ad recipiendam animam à corpore ſegregatam.

4. Poſt corruptionẽ formæ, extat priuatio eius in materia, veluti poſt lucem, eſt priuatio lucis in aëre: ergò ad eam iterum habendam fertur materia. Ant. eſt in promptu. Nam priuatio non reperitur niſi in

ſubiecto

ſubiecto idoneo, & capaci recipiendi formam quâ caret.

Reſpondet Arr. negando, tunc in materia remanere propriè priuationem, appetitum, & potentiam ad formam recuperandam. Sicut ad præteritum tempus nulla eſt potentia; ita ad formam; corruptam, nulla eſt potentia materiæ. Contra inprimis, idem Author *paſſu de anima cit.* ingenuè fatetur, materiam ex ſe frui potentia ad formam iam habitam, vt corpus ad animam, nunc verò *in Phyſ. allegat* inficiatur. Deindè, materia tunc propriè eſt priuata forma, veluti eâ carebat, antequam eam reciperet, etſi eam iterùm nequeat poſſidere, non eſt defectus eius, ſed agentis naturalis, non valentis eam reproducere; veluti cælum ſimpliciter eſt corruptibile, quamuis nulla virtus creata illud deſtruere queat. Denuò, licet præteritum, vt præteritum, fieri non poſſit, vt non ſit præteritum, tamen illud quod fuit præteritum, poteſt iterùm eſſe futurum, ad quod eſt potentia. Sic forma deperdita, quamuis effici nequeat quin fuerit deperdita, nihilominùs ad eam, vt poſſet redire, & reparari à Deo, eſt potentia, & capacitas in materia, eamdem recipiendi, & informa capacitas denuò ipſam informandi, vt non obſcurè indicat Doct. *vbi ſuprà.*

148. Opp. 1. omni potentiæ actiuæ naturali correſpondet potentia paſſiua naturalis, vt deducitur ex 5. *Met. Tutul.* 17. vbi Ariſtoteles deſcribit potentiam paſſiuam per habitudinem ad actiuam. Et 3. *animæ* 17. ſuadet, animæ competere intellectum patientem, quia ei adaptatur intellectus agens. Deinceps, 2. *Cœli cap.* 8. ſubiicit, ſi natura tribuiſſet aſtris virtus progreſſiua, dediſſet eis inſtrumenta, quibus eam virtutem exercerent: ſed in rerum naturalium ſerie non inuenitur potentia actiua naturalis formæ deperditæ, ergò nec potentia paſſiua ad eam recipiendam. Reſpondeo maiorem pati inſtantias. Nam, in corpore humano eſt potentia paſſiua ad recipiendam animam rationalem, non tamen actiua, cum à Deo ſolo producatur, & in illud inducatur. Item in cæco eſt potentia paſſiua ad viſum, non tamen actiua. Atque in materia cæli eſt potentia paſſiua ad aliam formam, nihilominus non datur actiua creata, quæ eam poſſit educere, & præexiſtentem deſtruere. Vt autem ea propoſitio vniuerſaliter ſit vera, exponenda, & diſtinguenda eſt cum Doctor 4. *d.* 49. *quæſt.* 11. §. *Ad argumenta.* K. *& diſt.* 43. *quæſt.* 3. Et *quæſt.* 1. *Prol. ſub Q.* in ſyllabo naturæ creatæ, nego, vt palam faciunt præallatæ inſtantiæ; in tota coordinatione entis creati, & increati concedo. Deus enim omnium ſupremus poteſt omnem formam producere, & reproducere, ad quam potentia paſſiua eſt proclinis. Itaque, licet illud proloquium in multis rebus creatis verum ſit, non tamen in omnibus, niſi declaretur eo modo, quo nunc explicabam.

149. Opp. 2. potentia non tendit ad impoſſibile: formâ autem deperditâ eſt impoſſibile reparari ab agente naturali, ergò ad eam nulla eſt potentia materiæ. Concedo maiorem, diſtinguo, minorem: ab agente creato, concedo: ab agente increato, nego.

Dices, ea forma non eſſet naturalis, vt ſupponitur, ſed ſupernaturalis, quia fieret ab agente ſupernaturali. Dico abſolutè fore naturalem, quia reciperetur in natura quæ eſt materia, ad eam naturaliter inclinata: & reſpectiuè, & extrinſecè fore ſupernaturalem, quia fieret à Deo agente ſupernaturali.

150. Oppones 3. relatio non eſt, niſi ſit eius terminus, à quo ſpecificatur: potentia autem materiæ eſt formaliter relatio: & forma corrupta, quæ deberet eſſe eius terminus non eſt: ergò nec ipſa potentia eſt in materia ad illam. Diſtinguo maiorem: relatio prædicamentalis, concedo: tranſcendentalis, nego, vt patet ex dictis in Log. *l.* 3. *q.* 6. *art.* 11.

ARTICVLVS XIII.

De appetitu materiæ.

DVBITATIO I.

An materia appetat formam.

151. AVic. 1. *ſua ſufficientia* 2. & Iuſtinus Martyr *in conf. dogmatum Ariſtotelis*, negant materiam appetere formam. Quibus ſuffragari Alb. *tractat.* 3. *cap.* 17. videtur, inquiens, appetitum non eſſe in materia, ſed in dirigente, & mouente ipſam, ad formam. Affirmant verò Ariſtoteles eiuſque interpretes 1. *Phyſ. Titul.* 81 nominatim Scot. 1. *diſtinctione* 2. *quæſt.* 1. *ad finem.* Et *quæſt.* 10. *quarti*, *d.* 49. §. *Reſpondeo ſub* 4.

152. Not. 1. appetitum prodire à natura appetente tanquam eius paſſionem, vniuerſéque ſumptum deſcribi *inclinationem rei in bonum ſibi conueniens, & proportionatum*; Multiplicatur autem appetitus penès rerum, & naturarum multiplicitatem. Quoniam verò natura, altera eſt expers cognitionis, & altera cognitionis compos, propterea ex eis duplex naſcitur appetitus, naturalis, & elicitus. Naturalis eſt inclinatio naturæ in bonum ſibi congruum, abſque vlla præuia cognitione, ſic terra appetitu naturali appetit locum deorſum, & ignis ſurſum. Elicitus eſt, quo natura tendit in bonum ſibi conueniens, cognitione eius præexiſtente. Cùm autē natura cognoſcens duplicetur, ſenſitiua & intellectiua, geminatur quoque eius appetitus, ſenſitiuus, qui & animalis dicitur, & intellectiuus, qui & rationalis nuncupatur. Ille eſt *tendentia naturalis in bonum ſibi conueniens, præcedente eius cognitione*, ſic equus auenam, & bos fœnum appetunt: hic verò eſt *inclinatio & pronitas naturæ intellectualis, notitiâ intellectiuâ antecedente, in ſuam perfectionem*, ita homo ſuâ voluntate appetit honorem, Angelus felicitatem. Hoc totum tangit Doctor 1. *diſtinctione* 1. *quæſt.* 5. §. *Ex his patet.* Et indicat Gadius *Quol.* 13. *fol.* 185.

153. Not. 2. hæc tria, appetitus, deſiderium, & gaudium ſic videntur ſe habere, hocque modo differre. Scilicet appetitus præſcindit à re præſente, & futura. Deſiderium eſt de re abſente duntaxat, vt tradunt S. Bonau. 3. *diſt.* 26. *in expoſ. lit.* Et Scot. *ibid quæſt.* 31. *quæſt. vnic.* §. *Reſpondeo ſub E.* poſt Aug. *in Pſal.* 118. dicentem. *Deſiderium eſt rerum abſentium concupiſcentia. Gaudium verò, ſeu complacentia de re præſente, & poſſeſſa, qua quis fruitur, & potitur.* Huius meminit Doctor 3. *diſt.* 17. *quæſt. vnic.* & exprimit Tatar. 1. *Phyſ. quæſt.* 7. *not.* 4. & decidunt Pariſien. *ibid. q.* 3. *fol.* 59.

154. Aſſertio 1. materia appetit formam appetitu naturali. Ita Scotus 4. *diſtinctione* 49. *quæſt.* 10. §. *Reſpondeo ſub A.* allegans illud Ariſtotelis 1. *Phyſ. capite* 9. *Titul.* 81. *Materia appetit formam, ſicut turpe pulchrum & fœmina marem.* Suadetur primò: omne perfectibile appetit ſuum perfectiuum naturaliter. Vnumquodque enim propendet in bonum ſibi conueniens, vt explicui *in* 1. *not.* Materia autem eſt perfectibilis, cum ſit ſubſtantia infima,

omni

omni carens ornatu, ſignificata per terram inanem, & vacuam, *Gen.* 1. interprete Lyr. *ibid.* Forma verò eſt perfectiua, vtpotè, quæ determinat, actuat, & ſpecificat materiam: eamque quaſi nudam, & obſcuram, veste ſuâ regit, & ſplendore illuſtrat, & vt ſignificat Plato in Phædro. Iure ergò materia formam expetit.

Secundò, omne pulchrum, & diuinum maximè expetitur teſte Plat. nunc alleg. Forma autem eſt quid pulchrum, & diuinum, annuente Stagir. *paſſu nuper allegato.* Eſt namque participatio quædam, & ſimilitudo diuini eſſe, quia ſicut omne eſſe eſt à Deo, iuxta illud 1. *Cæli capite* 9. *Tit.* 100. ab eo deriuatum eſt eſſe, his quidem clarius, iis verò obſcurius; ita à forma habetur eſſe, ſecundum commune effatum: *Forma dat eſſe rei.* Rurſus, pars cupit vnionem ſuæ compartis, & ens incompletum, ſuum complementum: materia autem eſt pars totius, & forma, ſua compars, ex quibus totum conſlatur. Atque materia eſt valde incompleta, & imperfecta, quæ nonniſi à forma perfici, & compleri poteſt: veluti materialia naturalia per formas artificiales decorantur, & colluſtrantur, vt inſinuat. Ariſt. *loco cit. T.* 69. Appetit ergò naturaliter materia formam.

155. Aſſertio 2. Materia indiſcriminatim appetit omnes formas. Tenet Doct. 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. *in fine.* Et 2. *diſt.* 18. *quæſt. vnic.* §. *contra primum infrà D.* Probatur 1. Materia definitur 1. *Phyſ. Tit.* 82. ſubiectum primum vniuſcuiuſque, puta formæ, vt exponunt ibi omnes interpretes Ariſtotelis. Ergò cum materia habeat capacitatem vniuerſalem, & inclinationem communem ad omnes, & ſingulas formas, ſequitur ipſam eas indifferenter reſpicere, & appetere. Secundò, materia ex ſe eſt indifferens, & indeterminata. In hoc enim differt à forma, quæ determinat, & actuat eam. Qualis autem eſt natura rei, talis ei correſpondet potentia & appetitus, vt ſuprà *in* 1. *notat.* exponebam. Ergò cùm eſſentia materiæ ſuapte naturâ ſit indifferens, vtique eius appetitus ad formas extat indifferens. Deinceps, omnis forma eſt perfectio materiæ: ſiquidem à qualibet forma ſpecificatur, & actuatur; ergò quamlibet indifferenter expetit: veluti materia artificialis, non magis reſpicit formam Mercurij, quàm Iouis, aut alterius, vt indicat Stagir. 1. *Phyſ. T* 69.

156. Aſſ. 3. Materia appetit formam, quâ caret, appetitu deſiderij. Eſt conſentanea Doct. 4. *d.* 49. *quæſt.* 4 *ante D.* Et 3. *d.* 31. *quæſt. vn.* §. *Reſpondeo. C.* Et diſſentanea Arr. *diſp.* 2. *Phyſ. ſect.* 4. *ſubſect.* 1. Probatur 1. ex Ariſt. *cit. T.* 81. vbi explicitè inquit, materiam appetere, & deſiderare formam. 2. deſiderium eſt appetitus rei non habitæ, vt cum Aug. & Scot. cit. in 2. *not. animaduerti*: multas autem formas non habet materia, ad quas tamen propendet tanquàm eius perfectionem, & complementum; ergò eas appetit non appetitu complacentiæ, quæ eſt de re præſente, ſed deſiderij, quod extat de re non habita, & abſente. Rurſus, deſiderium naturale fertur in bonum conueniens, & bonum eſt, quod ab omnibus appetitur 1. *Eth. cap.* 1. forma autem non exiſtens in materia, eſt quid eius bonum, & pulchrum, vt claret *ex* 1. *aſſertione* Ampliùs, tot ſunt appetitus materiæ, quot formæ in ea receptibiles aſſerente Scot. 1. *diſtinctione* 1. *quæſt.* 1. Appetitus autem materiæ ad formam nondum in ea receptam, non eſt appetitus complacentiæ, cum eâ non potiatur, ergò eſt appetitus deſiderij, cum inter vtrumque prærecenſitum, non intercipiatur medium.

Dices, materiæ habentis, & poſſidentis actu vnam formam, ſatiatur appetitus, adeò vt non deſideret alteram formam. Nam, cùm materia ſit incompleta, & compleatur per formam, fruens actu vnâ formâ, haud aliam cupit: Proindéque, cum ſemper alicui formæ ſubſit, appetitu deſiderij, formam non appetit. Contra, materia actu participans vnam formam, prorſus non ſatiatur, nec extenſiuè completur, niſi eſſet forma perfectiſſima comprehendens in ſe reliquas omnes, inquit Doctor *in* 1. *citat. in ſolut.* 4. Etenim eadem materia ſortitur alium appetitum ad aliam formam, propterea quod multiplicatur eius appetitus, penès formarum receptibilium in ea multiplicationem: atque exiſtente in eatenet vna forma, ineſt quoque priuatio alterius formæ, ratione cuius illam educibilem deſiderat. Præſertim quia forma futura, & poſſibilis eſt quid bonum, quod concupiſcitur à materia eius experte.

157. Inſtabis, ſi materia gaudens vnâ formâ aliam deſideraret, deſtructionem ſui cuperet. Quandoquidem potiri nequit formâ futurâ, niſi præſens expellatur, cum duæ formæ non ſubordinatæ ſimul in eadem materia haud eſſe valeant. Dico id eſſe per accidens, quoniam duæ formæ ſimul in eadem numero materia exiſtere nequeunt, propter earum ſimultaneam incompoſſibilitatem, vt tangit Doctor 2. *diſtinctione* 18. *quæſt. vnic.* D. poſt Ariſtotelem 1. *Phyſ. Titul.* 81. Porrò, de identitate, aut diſtinctione appetitus à materia, eiuſdemque pluralitate, idem eſt dicendum, quod de potentia ipſius materiæ, *in ant. art.* aſſertum eſt, mutato vocabulo potentiæ, in nomen appetitus duntaxat, vt inſinuat Fuentes 1. *Phyſ. quæſt.* 2. *diſ.* 3. *art.* 3.

158. Oppones 1. contra 1. aſſertionem, appetitus præexigit cognitionem rei appetitæ, annuente Ariſtotele 1. *magnorum mor. cap.* 12. Materia autem expers eſt omnis cognitionis, cùm careat anima, & mente, ergò & appetitus. Reſpondeo maiorem valere de appetitu elicito, animali, & rationali, vt deducitur ex tex. Ariſtotelis *citat.* Non autem de appetitu innato, & naturali, de quo hîc loquimur, cum Scot. 1. *d.* 1. *q.* 5 *in fine.*

159. Oppones 2. materia vel appetit formam, quam habet, vel formam, quam non habet. Non primum, quia nemo cupit, quod tenet, & poſſidet. Non ſecundum, alioqui tædio afficeretur, foretque ſub ea violenter: nullo igitur modo materia appetit formam. Reſpondeo materiam appetere vtramque formam appetitu tamen differenti: ſiquidem appetitu complacentiæ appetit formam, quam actu participat, & appetitu deſiderij formam, quâ priuatur. Nec ſequitur violenter ſubeſſe formæ, à qua informatur, quoniam in oppoſitam formam determinatè non propendet, vt eueniret, ſi violenter eſſet ſub illa. Quare cum materia ex ſe non magis inclinet in vnam formam, quàm in alteram, ſequitur omnes indifferenter reſpicere, ad eaſque naturaliter inclinare, docente Scoto 1. *diſtinctione* 1. *quæſtione* 1. *in ſolut. vult.* Et 2. *diſt.* 18. *quæſt. vnic. D.*

160. Oppones 3. appetitus naturalis eſt inclinatio rei in bonum ſibi conueniens, teſte Scoto 1. *diſt.* 1. *in fine quæſtionis* 5. At ſi materia appeteret formam, quam non habet, eius appetitus tenderet in malum, putà in corruptionem formæ habitæ, cum ea forma, quam deſiderat, frui nequeat, niſi pereat illa, quam poſſidet. Nullus ergò extat appetitus in materia. Concedo maiorem, diſtinguo minorem: per ſe, nego: per accidens concedo, vt indicat Scotus *in* 2 *mox alleg.* ſiquidem materia per ſe fertur in formam in ipſam inducendam, vel educendam, & hoc bonum eſt illi connaturale: deſitio

autem

autem formæ præexiſtentis accidit ei, propter agens non valens in eam introducere nouam formam, niſi priſtina corrumpatur.

Dvbitatio II.

Quotuplex ſit appetitus materiæ.

161. VAlde diſcordes apparent recentes Philoſophi in decidenda propoſita difficultate. Etenim nonnulli, inter quos refertur Sghemma 1. *Phyſ. digreſſ.* 5. *quæſt.* 6. autumant, vnum eſſe appetitum materiæ tendentem ad formam in communi, & vniuerſal: non verò in particulari, & ſingulari. Nec deſunt, qui aſtruant, appetitum materiæ multiplicari ad multiplicationem formarum, tam in eſſe vniuerſali, quàm in eſſe ſingulari. Huius placiti videtur eſſe Fuentes 1. *Phyſ.* *q.* 2. *diff.* 3. *a.* 4. vulgus autem Neotericorum eſt, vnum eſſe appetitum materiæ vniuerſalem, ſpecificum, & indeterminatum, reſpicientem formam in communi, & ſingulas formas in particulari.

162. Not. 1. ex Ioanne de magiſtris 1. *Phyſ.* *quæſt.* 13. *ſcibili* 3. *dif.* 3. & Pariſienſ. *quæſt* 1. *fol.* 28. duplicem eſſe appetitum tactum à Scot. 1. *d.* 1. *quæſt.* 1. *&* explicitum à Viget. *ibid.* vnum aptitudinalem, & indeterminatum: alterum verò actualem, ſingularem, & determinatum. Primus conuenit materiæ, nudè, & ſpecificè ſumptæ, tanquam eius paſſio fluens ab eiuſdem eſſentia, realiter ipſi identificata, veluti potentia vniuerſalis, & remota eiuſdemmet materiæ. Secundus adaptatur materiæ affectæ his, aut illis diſpoſitionibus, ad hanc vel illam formam proximè recipiendam. Huiuſmodi autem appetitus realiter diſtinguitur à materia, ſicut potentia proxima reipſa diſſidet à materia, & ab eadem ſeparari valet, vt præ aliis notat Canun. 1. *Phyſ.* *q.* 9. *dub.* 5.

163. Not. 2. ex Pariſienſ. *cit. quæſt.* 2. materiam ſuo appetitu ferri in formam, poſſe bifariàm capi, adæquatè ſcilicet, & inadæquatè. Et quidem materia adæquatè reſpicit formam genericè ſumptam, tanquam eius complementum, & perfectionem connaturalem illi adæquatam. Inadæquatè verò proſpicit quamlibet formam particularem, per quam vnà cum ipſa conſtituitur vnum per ſe ſingulare, quod eſt compoſitum ſingulare, veluti vniuerſale ſpectat ſingularia, & nuncupatim ſpecies, indiuidua, & relatiuum, correlatiuum, vt inſinuat Ariſt. 2. *Phyſ.* 26.

164. Aſſertio, materia appetitu ſuo vniuerſali fertur ad formam, nedum penes gradum eius genericum, & ſpecificum: verumetiam penes gradum eiuſdem ſingularem, & indiuidualem. Deducitur ex Scot. 5. *Met. quæſt.* 7. §. *contrà confirmationem.* Et 1. *d.* 1. *quæſt.* 1. *a.* 4. §. *Ad* 1. *principale.* Et 4 *diſtinctione* 43. *quæſt.* 3. §. *Quantum ad iſtum.* Tenent explicite Pariſienſ. *prælleg. quæſt.* 2. quibus adhærent Ruui. *tract.* 5. *de materia, quæſt.* 7. *dub.* 1. & duo noſtri Iuniores *diſp.* 2. *quæſt.* 6. *a.* 1. ſuaderi poteſt. 1. ex 1. *Phyſ.* *Titul.* 81. Materia appetit formam, ſicut turpe appetit pulchrum: turpe autem non ſolum appetit pulchrum in communi, ſed etiam in particulari, vt pomum, & hoc pomum pulchrum viſu, & aſpectu delectabile: ergò materia appetit formam, & hanc formam, quæ reddit eam pulchram, & venuſtam. Deinde, *ibid. Titul.* 81. materia definitur ſubiectum primum vniuſcuiuſque formæ, igitur eius appetitus funditur ad omnes, & ſingulas formas, proindeque in Licæo Ariſt. reſpicit formam in communi, ac in particulari. Atque 2. *Phyſ. Titul.* 26. materia perhibetur eſſe de genere relatiuorum, & tendere ad formam, & ad aliam formam eſſe aliam materiam. Vbi ſignificatur, materiam ordinari ad formam vniuerſalem, & particularem, vt bene infert Doct. *in Met. paſſu præmemorato.* 2. appetitus materiæ fertur ad formam, tanquam eius terminum perfectiuum, & completiuum, vt ex vtraque fiat vnum per ſe, quod eſt totum: non tantum autem ex materia, & forma vniuerſali fit vnum per ſe vniuerſale: ſed etiam ex materia, & forma particulari conſurgit vnum per ſe particulare, vt ex materia, & forma ignis fit ignis, & ex hac materia, & hac forma ignis coaleſcit hic ignis. Igitur appetitus materiæ reſpicit formam communem, & particularem. Tertiò appetitus datur materiæ, vt perficiatur, & compleatur: at non ſolum materia perficitur, & completur per formam vniuerſalem, ſed etiam per particularem: ſingulare namque perfectius eſt vniuerſali, quia vltra perfectionem eius, propriam includit, atque actiones ad ipſum terminantur, 1. *Met. in proœmio.* Quartò, paſſio adæquatur ſubiecto, cuius eſt paſſio, eiſque competit quæ illud participant, vt riſibilitas homini, & ſingularibus eius adaptatur, cum homo, & quilibet homo ſit riſibilis: appetitus autem ad formam eſt paſſio materiæ, veluti potentia eius ad eamdem, vt ſuprà monſtraui: ergò cum extet forma vniuerſalis, ad vtramque fertur appetitus eius. Addo, relationem reſpicere terminum adæquatum, & inadæquatum, vt relatio ſpeciei naturam ſpecificam, quæ eſt terminus eius adæquatus, & ſingulare eius, quod eſt terminus eius inadæquatus: ſimiliter appetitus materiæ tendit ad formam vniuerſalem, tanquam eius terminum adæquatum, & ad formam particularem, tanquam eius terminum inadæquatum, vt animaduerti *in* 2. *not.* Ampliùs, materia perficitur à forma, ſecundum eſſe ſpecificum, & indiuiduale, ergò eius appetitus completur, & ſatiatur per vtramque prænominatam formam.

165. Oppones 1. non vnus, ſed multiplex eſt appetitus materiæ, ergò eodem appetitu materia non appetit formam vniuerſalem, & particularem Ant. affirmatur à Doct. 1. *d.* 1 *quæſt.* 1. *ad* 4. tot ſunt apppetitus materiæ, quot ſunt formæ in ea receptibiles. Et 3. *d.* 8. *quæſt. vn.* §. *contra.* In ſubiecto ſunt plures potentiæ, ad plures formas, potentia autem materiæ, ab appetitu eius, parùm, aut nihil differre videtur. Occurendum eſt, appetitum aptitudinalem eſſe vnum, ſicut potentia ridendi in homine eſt vna, & potentia hinniendi quoque in equo eſt vna: actualem verò eſſe multiplicem, iuxta diſpoſitionum multiplicitatem, ſic exponendus eſt Scot. præcit. Et obſeruaui, & explicaui *in* 1. *not.*

166. Oppones 2. ſi materia appeteret formam ſingularem naturaliter, ſi hanc actu poſſideret, ſub alia violenter maneret: at materia violenter ſub forma eſſe nequit, ergò non appetit formam ſingularem, ſed vniuerſalem duntaxat. Nego ſequelam ma. quia violentia diſignat renitentiam ſubiecti, in quo forma recipitur: materia autem ſubſtans vni formæ, non reluctatur alteri formæ in ea receptibili, immò ad eam inclinat; propterea non manet in ſtatu violentu, vt ſcribit Doctor 1. *d.* 1. *quæſt.* 1. *in fine.* Et 2. *diſt.* 18. *quæſt. vnic. D.*

167. Oppones 3. appetitus materiæ non tendit ad impoſſibile, alioqui fruſtrà eſſet: at ſi materia appeteret formas ſingulares, eius appetitus

ferretur ad impoſſibile, quandoquidem aliquæ formæ adinuicem ſunt contrariæ, & incompoſſibiles: igitur materia non appetit formas indiuiduas & ſingulares, ſed tantum communes, & vniuerſales. Si concedatur maior, negatur ſequela minoris. Etenim, licet ſimul formæ oppoſitæ in eadem materia exiſtere nequeant, poſſunt tamen ſucceſſiuè, vt patet de qualitatibus contrariis, quæ non ſimul, ſed ſucceſſiuè idem ſubiectum afficiunt. Itaque, ex parte materiæ nulla extat repugnantia, & impoſſibilitas, cum ex ſe ſit indifferens, & indeterminata ad quaſcumque formas recipiendas. Sed ex parte ipſarum formarum, quæ ſimul ſunt in eodem incompatibiles & incompoſſibiles, vt præclarè monſtrat Doct. 5. *Met. q. 7. § pro ſolutione notandum.*

Dubitatio III.

An appetitus materiæ ſit æqualis ad omnes formas.

168. Prior opinio eſt Tol. 1. *Phyſ. quæſt.* 15 *in fine*, Arr. *diſp. 2. ſect. 4. ſubſect.* 1. & Ruuij *tract.* 1. *de materia quæſt.* 7. *dub.* 2. exiſtimantium materiam appetere æquali appetitu omnes formas, tam nobiles quàm ignobiles. Poſterior opinio eſt aliorum, quorum nomina ſupprimit Ruu. præcit. Et enixè defenditur à geminis Scotiſ. *diſp. 2. quæſt. 6. art.* 1. & Pontio *quæſt. 7. de materia conc.* 1. & aliis arbitrantibus materiam inæqualiter appetere formas, magis ſcilicet nobiliores, quàm ignobiliores.

169. Not. 1. & recol. ex dictis *dub. 1. huius art.* duplicem eſſe appetitum, innatum, & elicitum. Ille eſt inclinatio potentiæ appetentis, ad finem, & perfectionem ſuam conſequendam, abſque vllo actu elicito, vt bene monſtrat Baſſol. 4. *diſt. 49. quæſt.* 6 Iſte verò eſt coniunctus cum actu elicito potentiæ appetentis, ſic voluntas actu elicito proſequitur, quod ſibi bonum, & conueniens eſt. Primus ſemper manet cum natura, & potentia, cuius eſt appetitus, cum identificentur realiter, & formaliter differant duntaxat. Secundus verò, quandoque adeſt, quandoque verò abeſt, tum quia realiter diſſidet à natura, cuius eſt appetitus, tum etiam quia potentia appetens non ſemper elicit actum. Hinc eſt, vt appetitus intellectiuus, qui eſt voluntas, habeat ſemper appetum naturalem, cum naturaliter conſequentem, & concomitantem, qui aliud non ſibi vult, quàm inclinationem voluntatis in bonum ſibi conueniens, vt aduertit Tatar. 1. *Phyſ. quæſt. 7. ſcibili 4. in fine.*

170. Not. 2. ex Antonio Andr. 1. *Met. q. 1. §. Reſpondeo.* multiplicem differentiam appetitus naturalis, animalis, & rationalis. Primò, appetitus rationalis formaliter eſt liber, non ſic appetitus animalis, & naturalis. Secundò, appetitus animalis, & rationalis interdum nominant potentiam, interdum verò actum elicitum: at appetitus naturalis neutrum nominat, quia quodlibet ex ſe, abſque vllo ſibi addito propendet in finem ſuum naturalem. Tertiò, appetitus naturalis latior eſt animali, & rationali. Ille quippè omnibus competit, tam animatis, quàm inanimatis: iſti verò ſolum cognoſcentibus, & vita fruentibus Quartò, hi præexigunt priorem actum potentiæ cognoſcentis, vt voluntas actum intellectus, & appetitus ſenſitiuus, actum potentiæ cognoſcentis: ille autem nullum actum alterius potentiæ præſupponit, ſic graue deorſùm, & leue ſurſùm appetit, nullo actu præcedente.

171. Not. 3. vnam formam nobilitate alteram vincere penès differentiam ſpecificam, & gradum eſſentialem, vt forma ignis eſſentialiter præſtantior eſt formâ terræ; & anima ſenſitiua, vegetatiuâ: vnam verò alteri excellere penes gradum indiuidualem, & perfectionalem, vt anima Chriſti Domini nobilior eſt animâ Iudæ. Quare inter formas, vna alteri præſtat, & inter naturas forma materiæ præcellit, magiſque eſt natura forma, quàm materia, 2. *Phyſ. T.* 12.

172. Aſſertio 1. materia magis appetit nobiliorem, quàm ignobiliorem formam: colligitur ex Scot. 4. *d. 49. quæſt. 10. §. Reſpondeo. B. & diſt. 50. quæſt. 5.* Probatur primò, perfectibile appetit perfectionem, magis perfectibile maiorem perfectionem, & maximum perfectibile maximam perfectionem, vt ex Ariſt. 1. *Met. in initio,* agnit Scot. *ibidem*, exponens illud, *omnis homo natura ſcire deſiderat.* Si omnis homo ſuaptè natura ſcientiam deſiderat, ergò maximam ſcientiam maximè deſiderat: ſed Met. eſt maxima ſcientia, cùm ſit ſcientiarum regina, & doctrinarum apex; ergò ipſam maximè cupit. Hoc autem dato, à ſimili ſic argumentor. Materia appetit formam, ſicut turpe pulchrum, & imperfectum perfectum 1. *Phyſ. T* 81. Ergò materia magis appetit formam nobiliorem, tanquam eius maiorem perfectionem, quàm ignobiliorem, quæ eſt minor eius perfectio: conſeq. tenet, quia natura per ſe tendit ad melius, & perfectius, 2. *de gener. T.* 59.

Secundò, quod magis perficit, complet, & ſatiat appetitum materiæ, magis appetit materia, quia cum appetitus naturalis ſit capacitas, & inclinatio ad bonum connaturale, magis bonum & perfectum, magis ſatiat, & terminat eius tendentiam. Hinc ſubiicit Doct. 1. *d. 1. quæſt. 1. ad* 4. ſi foret forma perfectiſſima, continens virtualiter cæteras formas, veluti anima rationalis continet ſenſitiuam, & vegetatiuam, compleret, & ſatiaret prorsùs appetitum materiæ. Igitur ſi forma perfectiſſima maximè perficit, forma perfectior magis perficiet, & ſatiabit appetitum materiæ, quàm imperfectior. 3. materia appetit formam, vt fiat vnum per ſe, & vnum perfectum, quod eſt compoſitum, vt indicat Philoſophus 2. *Phyſ. Titul.* 80. ex forma autem nobiliori conflatur totum nobilius, & perfectius; ergò materia magis appetit formam nobiliorem, quàm ignobiliorem. 4. materia magis appetit formam ſubſtantialem, quàm accidentalem, vt etiam fatentur Aduerſarij, non alia de cauſa, niſi quia forma ſubſtantialis eſt præſtantior accidentali; ergò inter formas ſubſtantiales, ea magis expetitur à materia, quæ eſt nobilior, & perfectior.

Nec iuuat dicere cum Pontio citat. materiam appetere formam ſubſtantialem, non quia præciſè perfectior eſt, ſed quia per eam acquiritur accidentalis. Siquidem in ſententia Aduerſariorum aſſerentium materiam immediatè recipere accidentia, materia non ſuſcipit formam ſubſtantialem propter accidentalem, ſed potius econtrà.

Deindè, materia non perficitur per formam accidentalem, niſi ſecundum quid, præſertim quia ſuſceptiuum ſubiectum eius eſt compoſitum, atque ex ea, & ſubiecto fit vnum per accidens. Addo, naturam agere propter finem, 2. *Phyſ. T.* 75. *& inde*; finis autem præcipuus materiæ non eſt forma accidentalis, ſed ſubſtantialis: igitur materia receptrix non eſt formæ ſubſtantialis, propter accidentalem.

Quintò, appetitus elicitus tendit ad maius bonum, ergò & appetitus naturalis fertur ad perfe-

ctius

ctius bonum, huiuſmodi eſt forma perfectior, & excellentior. Ant. patet 2. *Phyſ. T.76. & 78.* Natura per ſe intendit quod melius, aptius, & perfectius eſt.

Dices cum Pontio *vbi ſuprà* eſſe diſparitatem de appetitu elicito, ſeu libero, & de appetitu naturali. Quandoquidem agens appetitu elicito agit ex delectu, & iudicio diſcernit vnum bonum ab alio, & præfert nobilius, & perfectius ignobiliori, & imperfectiori. Verùm appetitus naturalis materiæ, nullâ præuiâ cognitione, & diſcretione vnius boni ab alio, propendet in formam, ideò æqualiter appetit tam nobilem, quàm ignobilem. Contra, libertas, quæ appetitui elicito, & libero competit, vt diſtinguitur ab appetitu naturali, non eſt cauſa, vt ille tendat in maius bonum. Nam quandoque voluntas eligit pro ſuo libitu minus bonum, immò malum, vt monſtraui in Philoſophia morali, *quæſt.3.art.3.l.2.* Paritas ergo valet in hoc, quod ſicut appetitus elicitus vt plurimúm magis fertur in maius bonum; ita appetitus naturalis propendet in bonum perfectius, & ſibi conuenientius. Ideò Scot. *in 4. diſt. 49. cit.* aſſerit voluntatem appetitu innato inclinare in beatitudinem, quæ eſt ſumma eius perfectio. Quare, iudicium & diſcretio ad maius bonum, vel minus expetendum extrinſecè, & impertinenter ſe habent. Eò magis, quia appetitus præcisè captus eſt naturalis tendentia in bonum appetenti conueniens, ergò in maius, & aptius bonum maior eſt tendentia, præcisâ quacumque diſcretione, & iudicio, ſic grauius pondus maiori curſu, & velociori impetu ruit ad centrum, vt cernitur experientia.

173. Aſſertio 2. materia habens formam nobiliorem, vtique appetit ſubeſſe formæ ignobiliori. Deducitur ex Doct. *in 1. nuper alleg.* docente, in materia ineſſe tot appetitus, quot ſunt formæ in ea receptibiles. Suadetur primò, vnumquodque cupit ſuam perfectionem, vt ſuprà inculcaui: forma autem ignobilis eſt perfectio materiæ, quia ex hac, & illa fit vnum perfectum, puta compoſitum: ergò materia informata per formam nobilem, cupit formam ignobilem. Secundò, appetitus perinde eſt ac capacitas idonea recipiendi formam non habitam: materia autem exiſtens ſub forma præſtantiori pollet huiuſmodi capacitate, cùm ſit ſubiectum receptiuum omnium formarũ, 1. *Phyſ.* 82. Ergò ſic exiſtens deſiderat formam minus præſtantem. Tertiò, niſi materia participans formam ſuperiorem, cuperet inferiorem, ceſſaret perennis generatio, & corruptio rerum ſublunarium, perpetuumque foret totum ex materia, & forma excellentiori coalitum, atque prorſus perirent, quæ formas infimas, & imas poſſident, cùm tamen experiamur continuatam rerum exilium generationem, & corruptionem: talem autem ortum, & interitum prouenire ab appetitu materiæ teſtatur Ariſt. 9. *Met.* 17. & præmiſerat 7. *eiuſdem operis* 22.

174. Aſſert. 3. ſi materia gauderet forma perfectiſſima virtualiter comprehendente reliquas omnes formas, terminaretur appetitus materiæ. Tenet expreſsè Scot. *paſſu proximè cit.* contrà Pontium, *vbi ſuprà concluſ. 3.* cui præiuerunt noſtri Recentes præadducti ad finem. Probatur primò. Ideo non ſatiatur materia exiſtens ſub vna forma, quia non perficitur, nec completur eius appetitus intenſiuè, & extenſiuè, vt oſtendit Doct. *vbi ſuprà*: per formam autem perfectiſſimam virtualiter cæteras omnes continentem perficitur, & completur eius appetitus, tam intenſiuè, quàm extenſiuè, vt tradit Scot. 2. *d.* 14. *quæſt.* 1. §. *Reſpondeo. B.* Ergò prorſus materia per eam ſatiatur. Secundò, intellectus Beati videns Deum omnia formaliter, aut virtualiter continentem omninò perficitur, & ſatiatur, iuxta illud Pſal. 16. *ſatiabor, cùm apparuerit gloria tua*: pariter ergo materia prorſus ſatiatur per formam prænominatam. Deinceps, id dicitur vndequaque ſatiari, quod habet quidquid expetit, vt patet ex illo Aug. 1. *Trin. c. 5. Beatus eſt, qui habet quidquid vult*: materia autem dictâ formâ informata poſſidet quidquid deſiderat, cùm ea cunctas alias formas virtualiter capiat.

Dices, anima rationalis virtualiter continet vegetatiuam, & ſenſitiuam, & tamen vtriuſque materiæ appetitus tendit ad eas formaliter in ſe recipiendas, immò ad imperfectiores. Iterùm, forma mixti virtualiter continet formas elementorum, nihilominus forma mixti non ſic ſatiat appetitum materiæ, quin eſſe non cupiat ſub altera forma ſiue elementi, ſiue mixti. Occurrendum eſt, licet præfatæ inſtantiæ valeant de illis formis, quæ prorſus non ſatiant materiam quam informant: non tamen de forma perfectiſſima, qualis deſcribitur à Doctore, quia hæc ſupponitur omnimodè explere appetitum materiæ intenſiuè, & extenſiuè, veluti appetitus voluntatis in obiecto ſummo, & beatifico, prorſus quietatur, vt non vltrà extendatur, vt notat Viger. nuper alleg.

175. Opp. 1. contra 1. aſſertionem, materia eſt indifferens, & indeterminata ad quamcumque formam, ergò non magis appetit perfectiorem, quàm imperfectiorem. Concedo ant. nego conſeq. quia cum eius indifferentia, & indeterminatione ſtat, magis appetere nobiliorem, quàm ignobiliorem, veluti lux ſolis, & lucernæ eſt indifferens ad illuminandas omnes partes aulæ, magis tamen illuminat proximiores, quàm remotiores eius.

176. Dices, ſuperficies quæ eſt indifferens ad albedinem, vel nigredinem non plus hanc, quàm illam cupit. Item materia artificialis, quæ eſt indeterminata ad formam Iouis, vel Mercurij, non amplius ad iſtam quàm ad illam prona eſt. Ergò id ipſum dicendum eſt de materia naturali, reſpectu ſuarum formarum. Neganda eſt paritas, quoniam tam ſuperficies, quàm materia artificialis ſunt in potentia neutra ad dictas formas; at materia naturalis eſt in potentia naturali ad prænarratas formas naturales.

177. Opp. 2. contrà 2. aſſertionem, ſi materia ſubſtans formæ nobiliori cuperet ignobiliorem, ad malum tenderet eius appetitus, quia forma vilior, & imperfectior, reſpectu nobilioris eſt quid malum. Perdere quippè perfectum, vt quiſpiam imperfectum adipiſcatur, malum videtur, nedum in naturalibus, verumetiam in moralibus: ergò cum materia ſubeſt formæ perfectiori, non expetit imperfectiorem. Nego ſequelam ant. Forma enim vilis, & imperfecta, eſt ſubſtantia; ideò ſimpliciter, & per ſe eſt bona: tametſi ſecundum quid, & per accidens dici queat mala, quia vt ea introducatur in materiam, neceſſe eſt, corrumpatur præcedens nobilior, & compoſitum eius, vt indicat Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 81.

178. Opp. 3. contra 3. aſſ. nullius appetitus compleri, & ſatiari poteſt, niſi in obiecto infinito, continente omne bonum, vt præ aliis obſeruat Viger. præcit. Nulla autem forma poteſt eſſe infinita: ergò nulla forma (licet perfectiſſima) valet explere appetitum materiæ. Diſtinguo maiorem: de appetitu rationali, qui eſt capacitatis infinitæ reſpicientis Deum infinitum, concedo: de appetitu naturali, vel animali, nego. Hic enim completur in obiecto finito, & ſatiatur in forma nobiliſſima virtualiter cæteras formas comprehendente ſi daretur.

Articvlvs XIV.

An materia ſit per ſe cognoſcibilis.

279. MAteriã per ſe non eſſe cognoſcibilem, tradunt Auer. 4. *Phyſ.com.* 17. D. Th. 1. *p.q.*87. & Aegid. *Quol.* 2.*q.* 13. oppoſitum autem tuentur Scot. 2.*d.*12.*q.*1.§. *Ad argumentum paulò ante R.* Et 3.*d.*22.*q.vn.*§. *Ad* 1.*arg.H.* Faber *Theor.* 25. Pariſ. 1. *Phyſ. q.*4 *fol.*17. Ioannes de Magiſtris *q.*11.*ſcib.d.* Tatar. *q.*7.*ſcib.*2. & alij *ibid.* aſtruentes materiam per ſe eſſe cognoſcibilem.

180. Not. 1. materiam à nobis cognoſci, per tranſmutationem naturalem vnius formæ in aliam; cum enim huiuſmodi tranſmutatio poſcat ſubiectum in quo exerceatur, tale ſubiectum nominatur materia: hacque methodo deprehenditur ab Ariſt. 1. *Phyſ.T* 51. Et definitur ab eodem *ibidem Titul.*82.*cap.* 9. ſiquidem experimur, ſemper aliquid corrumpi, & in corruptione eius, aliquid deperdi, putà formam, & aliquid remanere, nempè materiam. Vnde arguimus eſſe materiam, nunc huius, nunc verò illius formæ receptricem: ſicque arguitiuè, & à poſteriori, cognitio materiæ à nobis comparatur, vt ſignificat Doct. *in* 2. *cit. poſt I.*

181. Not. 2. aliquid eſſe cognoſcibile, bifariàm poſſe capi, vno modo per ſe, & abſolutè, penès ſuam entitatem, nullo alio præcognito requiſito, ſiue ſit cognoſcibile à priori, ſiue à poſteriori: altero modo comparatiuè, hoc eſt per ordinem, & ſimilitudinem alterius. Idque accidit, cùm quidpiam, ita nos latet, vt à nobis cognoſci nequeat per cauſam, aut per affectum, ſed duntaxat per alterius ſimilitudinem, & analogiam, ratione cuius manuducimur in eius notitiam, vt innuit Doct. 7. *Met.q.*2.§.*contrà de inſeparabilibus.* Et *q.*5. *prope finem.*

182. Aſſ. 1. materia per ſe eſt cognoſcibilis. Ita Scot. *vbi ſuprà.* Et 2. *Met. quaſt.*2. & Antonius Andreas 7. *Met. quaſt.* 12. Probatur primò, omne ens poſitiuum eſt per ſe cognoſcibile, quia cognoſcibilitas eſt paſſio entis, 2. *Met. T,* 4. Materia autem eſt ens reale poſitiuum, cum ſit ſubſtantia, 12. *Met. cap.*1. Ergò eſt per ſe cognoſcibilis. Corroboratur, omnis color per ſe eſt viſibilis, cùm ſit obiectum viſus, ergo & omne ens eſt cognoſcibile, cùm ens ſit obiectum intellectus, materia autem eſt ens, & pars ſubſtantialis entis phyſici completi, 8. *Met. Titul.*3. Ab entium ergò ſyllabo per ſe cognoſcibilium non excluditur materia. Secundò, quod eſt definibile, eſt per ſe cognoſcibile, quia definitio eſt inſtrumentum cognitionis ſcientificæ: materia autem definitur poſitiuè, 1. *Phyſ. Titul.* 82. & negatiuè, 7. *Met. T.* 8. Ergò eſt per ſe cognoſcibilis.

183. Aſſ. 2. materia eſt à nobis cognoſcibilis per ſimilitudinem & analogiam ad formam. Tenet Doct. *in* 2. *cit. propè finem eius q.* Probatur 1. ex Ariſt. 1. *Phyſ.T.* 69. *&* 2. *eiuſdem operis, T.* 86. & 2. *de generatione T.* 53. ſic diſſerente; ſicut ſe habet ſtatua ad æs, & lectus ad lignum, ita ſe habet forma ad materiam: à nobis autem cognoſcitur æs eſſe materiam ſtatuæ, lignumque eſſe materiam lecti: ergò per analogiam artefactorum, cognoſcitur à nobis materia. Vt enim ars in ſuis operibus præſupponit materiam: ſic & natura ad ſua opera obeunda præëxigit materiam: ex hac igitur ſimilitudine artefactorum, deuenimus in cognitionem naturalium, vt aptè exponit Auer. textum 69. *primi Phyſ.* Suadetur ſecundò, forma eſt magis à nobis cognoſcibilis, quàm materia: non cognoſcitur autem à nobis forma, niſi per operationem, ergo nec materia: ſed effectus materiæ eſt ſuſtentare formam, & vnà cum ipſa cauſare compoſitum: igitur materia à nobis cognoſcibilis eſt per habitudinem ad formam. Maior eſt conſpicua. Minor eſt in promptu, quia ex noua, & diuerſa operatione, arguimus nouam & diuerſam formam: pariter, ex noua tranſmutatione, cum idem perſiſtat ſubiectum, venimus in notitiam materiæ, quæ eſt dictum ſubiectum. Denuò, ſunt duo principia contraria, quorum contrarietas exercetur in communi ſubiecto, quod vocatur materia. Ampliùs, ex forma accidentali ſenſibili cognoſcitur eius ſubiectum, iuxtà illud 1. *anima T.* 11. *Accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendam ſubſtantiam.* Planè infertur, nos venari cognitionem materiæ ex habitudine, & analogia ad formam.

184. Opp. 1. ex 3. *de anima T.*9. *&* 7. *Met.c.de partibus definitionis* Philoſophus recenſens per ſe cognoſcibilia, meminit quidem formæ, & compoſiti, non verò materiæ. Immò 7. *Met. T.* 35. ſubiicit, materiam per ſe ipſam eſſe ignotam. Accedit Aug. *l.*20. *contra Fauſtum cap.*14. *Materia prima nec ſentiri, nec intelligi per ſe ipſam poteſt.* Reſpondeo ad duo priora loca, Ariſt. quidem affirmare formam, & compoſitum à nobis cognoſci, non verò aſſerere materiam à nobis ignorari. Quare vnum affirmat, & alterum non negat. Argumentum autem depromptum ab authoritate negatiuè non concludit. Ad poſtremum ait Doct. *in expoſitione eius text.* *&* 3.*d.*22.*quaſt.vn.*§. *Ad* 1. *arg. ſub H.* Materiam vocari ignotam, quia non eſt prima nec potiſſima ratio cognoſcendi, ſed forma quæ eſt cauſa cognoſcendi materiam eo modo, quo ſuprà dictum eſt. Per idem ſatisfit Aug. qui difficultatem eius cognitionis ſignificans *l. de natura boni cap.* 18. ſcribit materiam per nullam ſpeciem, ſed per priuationem omnis ſpeciei, cogitari vix poſſe. Et 12. *conf.c.*5. nos conari, materiam cognoſcere ignorando, vel ignorare noſcendo.

185. Opp. 2. quod eſt proprium formæ, non eſt tribuendum materiæ; ſed cognoſci ab intellectu eſt proprium formæ, ergò non adaptatur materiæ. Maior patet. Minor oſtenditur, recipi in ſubiecto, terminare, & informare ſubiectum competit formæ. Ob id ſubiungit Ariſt. 3. *anima. T.* 6. *Anima eſt locus formarum.* Concedo maiorem, nego minorẽ, omni quippè enti conuenit cognoſcibilitas, 2. *Met. T.*4. Ad teſtimonium Philoſophi dico, eſſe exponendum de formis intentionalibus, cuiuſmodi ſunt ſpecies intelligibiles.

186. Opp. 3. quod non eſt actus, nec habens actum, non eſt per ſe cognoſcibile, quia potentia eſt quædam latentia & occultatio: materia autem eſt potentia, 8. *Met.T.*5. nullum actum participans, ergò non eſt per ſe intelligibilis. Poteſt negari maior, quia ens quod diuiditur in ens actu, & ens potentia, 6. *Met.T.*4 *&* 9. *eiuſdem operis T.* 1. eſt per ſe intelligibile. Quod ſi detur maior, diſtinguenda eſt minor; materia eſt potentia ſubiectiua, nullum habens actum formalem, concedo: eſt potentia obiectiua nullum participans actum entitatiuum, nego: ſic teſtimonium Philoſophi adductum interpretandum eſt.

ARTICVLVS XV.

An materia ſit ingenerabilis, & incorruptibilis.

187. VVlgus Philoſophorum, cum Ariſt. 1. *Phyſ. c. 9. T.* 82. concedit materiam eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem terminatiuè, & obiectiuè: generabilem verò, & corruptibilem ſubiectiuè. Hic autem loquendi modus licet ſit communis Thomiſtis, & Scotiſtis, tam veteribus, quàm recentibus; nihilominus non placet duobus noſtris Iunioribus *diſp. 2. q. 8. art.* 2. vt autem veritas eius eniteat, & vulgatus dicendi modus, tanquàm verus, & germanus appareat.

188. Not. 1. *ex* 5. *Phyſ. T.* 4. & 1. *de gener. T.* 53. generationem eſſe tranſitum, ſeu mutationem de non eſſe, ad eſſe ſubiecto præſuppoſito, & corruptionem eſſe mutationem ab eſſe, ad non eſſe, remanente ſubiecto. Hinc non obſcurè deducitur, generabile obiectiuè, ſiue terminatiuè nihil aliud ſibi velle, quàm eſſe obiectum, ſiue terminum generationis; adeò vt, quod tranſit de non eſſe ad eſſe, ſit generabile; & quod tranſit ab eſſe, ad non eſſe, ſit corruptibile. Huiuſmodi autem terminus eſt duplex, ſcilicet terminus quo, & eſt forma, & terminus quod, & eſt compoſitum. Quoniam verò materia poſtquam creata eſt à Deo ſemper manet, & perpetuò durabit, propterea ingenerabilis, & incorruptibilis perhibetur. At verò generabile, & corruptibile ſubiectiuè eſt quod præexigitur, & ſubiicitur generationi & corruptioni, & hoc nuncupatur materia, in qua ſit tranſitus de non eſſe ad eſſe, & de eſſe, ad non eſſe, ipſa ſemper perſiſtente, & permanente, vt præclarè ediſſerit Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 80. & 81. & alibi non rarò. Hunc ſenſum amplectuntur communiter, hancque doctrinam libenter confirmant Scot. 7. *Met. quæſt.* 8. & 10. Et 1. *Rep. d.* 5. *q.* 2. Antonius Andr. 7. *Met. q.* 9. Canon 1. *Phyſ. q.* 9. *art.* 1. *dub.* 1. Pariſienſ. 1. *Phyſ. q. vlt.* Ioannes de Magiſtr. *ibid. dub.* 1. *Tatar. q.* 7. *ſcribili* 3. Rich. 2. *d.* 12. *q.* 2. Bon. 1. *d.* 8. *q.* 2. *a.* 2. Th. 1. *p. q.* 46. *a.* 1. Et cæteri omnes præter duos nuperos præalleg. qui communi ſenſui ſe opponentes, putant Ariſt. loqui de generatione, & corruptione actiuè, & non paſſiuè, in ratione productionis, vel deſtructionis, ſicque exiſtimantes alios falli, falluntur ipſi. Explicitè namque dicti Authores materiam eſſe ſubiectum commune omnium generationum naturalium, & corruptionum affirmant, non autem eſſe ſubiectum, aut terminum earum, & ab eis, quatenùs in ea tanquam in ſubiecto communi denominari generabilem & corruptibilem. Legant ſolùm præadducta loca, & euidenter conſpicient veritatem vulgati proloquij. Addo ex Aug. 5. *Trin. c.* 7. & Scot. 3. *d.* 6. *q.* 1. *D. Cum res conſtat, non eſt vis facienda in nomine.* Subiicio ex Bartolo *in l. de nom. §. plurimum. In quæſtionibus de nomine, communis opinio facit veritatem.* Cum ergo dicti Recentes liberè fateantur, per diſtinctionem *in initio huius art.* allatam, hanc dirimi, & ſolui difficultatem, de vocabulo, & loquendi modo, haud curandum eſt, præſertim, cúm ſit aſſertum Scot. cuius doctrinam ſe profiteri palam prædicant.

189. Not. 2. generationem, & corruptionem bifariàm accipi. Primò latè, & impropriè pro quacumque productione, ſeu inceptione & deſitione: ſic tam ea, quæ propriè creantur, & annihilantur, quàm alia, quæ alio modo prodeunt in lucem, & deſinunt eſſe, perhibentur generari, & corrumpi. Huius acceptionis mentio ſit Gen. 2. *Hæ ſunt generationes cæli, & terræ.* Et indicatur 1. *Cæli T.* 112. & 113. Secundò, anguſtè, & propriè pro progreſſione ſubſtantiali à non eſſe ad eſſe, ſubiecto manente: & ab eſſe ad non eſſe, perſiſtente eodem ſubiecto, & vocatur generatio naturalis, & corruptio, notante Ioanne de Magiſ. nuper alleg. Hanc geminam acceptionem ſubit verbum, *fit*, & quidem primam, vt Gen. 1. *Fiat lux* Et 1. *Phyſ. T.* 58. *Ex immuſico fit muſicus.* Et 1. *de gener.* 13. *Ex tota genitura fit ſanguis.* Secundam verò, *Gen.* 2. *Factus eſt homo in animam viuentem* Et 1. *Phyſ. T.* 64. & 8. *Met. T.* 8. *ſolum compoſitum fit, ideſt generatur.*

190. Aſſ. 1. materia obiectiuè eſt generabilis, & corruptibilis lato ſumpto vocabulo. Deducitur ex Scot. 2. *d.* 15. *q.* 1. §. *dico igitur.* Et fauet expreſsè Ioannes de Magiſ. *paſſu memorato.* Probatur 1. ex ſacra pag. Ioan. 1. *omnia per ipſum facta ſunt.* Materia autem eſt facta, ſiue creata, vt probaui *art.* 4. *huius q.* Ergò antequam fieret, erat factibilis, & producibilis, & generabilis, & corruptibilis, lato ſumpto vocabulo. Secundò, omnia præter Deum prædicto modo ſunt generabilia, & corruptibilia. Solus quippè Deus eſt ſummè neceſſarius, improducibilis, & incorruptibilis: ergò cum materia in ſerie rerum creatarum reſideat, ſequitur, ſic eſſe generabilem, & corruptibilem. Huc quoque pertinent, quæ attuli *tract. de creatione diſp.* 1. *q.* 17. vt oſtenderem, Deo excepto, omnia eſſe cauſabilia, & factibilia etiam per Ariſt.

191. Aſſ. 2. materia eſt generabilis, & corruptibilis ſubiectiuè. Tenet Doct. 7. *Met. q.* 10. Probatur 1. ex Ariſt. 8. *Met. T.* 4. vocante materiam ſublunarium generabilem, & corruptibilem. Et 3. *Phyſ. T.* 6. definiens motum, exemplificat de generatione & corruptione. Generatio eſt actus generabilis, vt generabilis eſt: & corruptio eſt actus corruptibilis, vt corruptibilis eſt: quod autem recipit huiuſmodi actus eſt materia: ergò in ſchola Peripatetica materia eſt generabilis, & corruptibilis ſubiectiuè. Secundò, forma inexiſtens ſubiecto formaliter, denominat ſubiectum in quo inexiſtit, vt patet de albedine hærente in pariete, denominante ipſum album: generatio autem, & corruptio formaliter ſunt in materia, cum materia ſit commune ſubiectum generationis, & corruptionis, 1. *Phyſ. T.* 81. Ergò denominant ipſam generabilem, & corruptibilem: atque ita materia eſt generabilis, & corruptibilis. Tertiò, quidquid mutatur à non ſubiecto in ſubiectum, eſt generabile, cum generatio ſit mutatio à non ſubiecto in ſubiectum, 5. *Phyſ. T.* 7. Et quod mutatur à ſubiecto, in non ſubiectum, eſt corruptibile, quia corruptio eſt mutatio à ſubiecto in non ſubiectum, *ibid.* Materia autem mutatur de non ſubiecto, in ſubiectum, vt à non aqua ad aquam: & à ſubiecto in non ſubiectum, vt ab aqua, ad non aquam: ergò materia ſubiectiuè eſt generabilis, & corruptibilis.

192. Aſſ. 3. materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis terminatiuè. Defenditur à Doct. 7. *M. q.* 8 *& in Report. præalleg.* 9. Et 1. *d.* 2. *q.* 3. §. *Ad* 2. *arg. principale ſub* K. eſtque expreſſa doctrina Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 81. ſuadetur primò, omni generationi, & corruptioni ſubiicitur materia: & agens naturale non agit, niſi in præiactam materiam. Ideò deſcribitur 2. *Phyſ.* 28. & 5. *Met.* 2. Ex qua inexiſtente aliquid fit. Quod enim generatur, ex materia gignitur, & quod corrumpitur, in materiam reſoluitur, 1. *Phyſ. T.* 82. Igitur materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis terminatiuè. Secundò, quod eſt creabile, & annihilabile, eſt ingenerabile, & incorruptibile terminatiuè, vt patet de Angelo, & anima rationali: materia autem eſt creabilis, immò de facto creata eſt in mundi exordio, vt oſtendi *art.* 4.

art.4.huius q. Tertiò, terminus generationis, aut eſt totalis, aut partialis: materia non eſt terminus generationis totalis, quia eſt compoſitum: nec partialis, quia eſt forma. Igitur materia eſt ingenerabilis terminatiuè. Eò magis, generatio, & corruptio rebus ſublunaribus, vt plurimum accidunt ex contrariis & repugnantibus: materiæ autem nihil eſt contrarium, immò ipſa libenter contrariorum eſt commune ſubiectū, & omnium formarum fundamentum, non ergò eſt generationi, & corruptioni obnoxia.

193. Opp. 1. contrà 3. aſſ. *ex 7. Met. T.* 22. *Et* 8. *eiuſdem operis T.* 4. Materia horum inferiorum perhibetur generabilis, & corruptibilis: ergò poſtrema aſſertio pugnat Ariſt. Reſpondeo per allatam diſtinctionem, materia eſt generabilis, & corruptibilis ſubiectiuè, & denominatiuè, concedo: obiectiuè, & terminatiuè, nego. Ita exponenda ſunt Philoſophi teſtimonia præadducta.

194. Opp. 2. quod eſt cauſa generationis, & corruptionis, eſt generabile, & corruptibile: materia eſt huiuſmodi, ergò &c. Maior fulcitur illo axiomate 1. *poſt. c.* 2. *propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Compoſitum eſt corruptibile propter materiam aliam formam appetentem, ergò ipſa magis eſt corruptibilis. Minor eſt Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 80. Materia formâ cauta machinatur maleficium, putà compoſiti corruptionem. Diſtinguo maiorem, in cauſis vniuocis, & efficientibus, concedo, vt ſi manus eſt frigida, propter gelu, gelu eſt magis frigidum: in cauſis æquiuocis, & materialibus, nego. Non enim ſequitur, homo eſt ebrius propter vinum: ergo vinum eſt magis ebrium. Ita exponitur maxima Philoſophi.

195. Opp. 3. quod poteſt in perfectius, poteſt & in imperfectius. Nam quod poteſt maius, poteſt & minus, vt conſtat ex loco à maiori ad minus: agens autem naturale poteſt agere in compoſitum, ipſum generando, & corrumpendo, quod eſt perfectius materia: ergò quoque poteſt generare, & corrumpere materiam. Corroboratur. principiati corruptibilis, principia ſunt corruptibilia, cum ergò totum ſit corruptibile, eius principia, in quorum numero ſtatuitur materia, ſunt corruptibilia. Ant. eſt Ariſt. 1. *Cæli*, 61. deinde, generatio eſt mutatio totius in totum, nullo ſenſibili remanente, 1 *de gener.* 24. Ergò ſi totum corrumpitur, cuius altera pars eſt materia, vtique ipſa materia corrumpitur. Diſtinguo maiorē, ſi fuerit eiuſdē rationis, & intra ſphæram eius actiuitatis, cōcedo: quod ſi extiterit diuerſæ rationis, & extrà ſphæram eius actiuitatis, nego. Non enim ſequitur, homo generat hominem, qui eſt perfectior cane, ergò & gignet canem, qui eſt eo imperfectior. Ad diſtinctionem maioris, diſtinguenda eſt minor. Ad conf. negatur ant. vniuerſaliter, ad eius probationem. dico effatum Philoſophi eſſe indefinitum. Nam licet illud verùm ſit de forma, & priuatione, non tamen de materia: ſicut principia ſunt contraria, putà forma, & priuatio, ſed non materia.

Ad aliud, quod ſubiicitur, dico id eſſe intelligendum, quoad tertiam entitatem, quæ tota corrumpitur, & alia noua generatur tota: non autem quoad omnes partes; quædam enim perſiſtit, quæ eſt ſubiectum commune generationis, & corruptionis, vt notat Ariſt. 1. *Phyſ.* 60. Et 8. *Met. c.* 1. Et Scot. 4. *d.* 11. *q.* 1. *§. De primo. A.* Et Antonius Andr. *ad finem exp. 6. princ.*

196. Opp. 4. incorruptibile dignitate præcellit corruptibili, ſicut immortale, mortali, & perpetuum temporaneo: forma autem, & compoſitum præſtantiora ſunt materia, cum hæc ſit ens infimum, & defæcatum: ergò materia non eſt incorruptibilis, alioqui perfectione, & dignitate vinceret formam, & compoſitum, quæ ſunt corruptibilia. Diſtinguo maiorē: ſimpliciter, nego: ſecundum quid; concedo, vt patet de cælo, quod eſt incorruptibile, cui quodlibet viuens animatum præfertur, tametſi illud ſit incorruptibile, iſtud verò corruptibile. Itemque elementū ſecundum totum eſt incorruptibile, quod poſtponitur mixto corruptibili.

Dices, materia indiget forma, vt exiſtat, & ſubſiſtat, cum ſit ſubſtantia partialis, & imperfecta, ergò ſi omni forma priuaretur quod præſtare Deus poteſt, periret, & corrumperetur, ergò à corruptione non eſt aliena. Dico quamuis ex ordine rerum creatarum à Deo præfixo, materia numquam ſit abſque forma, & expleatur eius appetitus, per formam ac perficiatur: nihilominus data hypotheſi, concurſu Dei generali per ſe exiſteret, cùm gaudeat propria exiſtentia, & ſubſiſtentia, vt oſtendi *art. 6. & 7. huius quæſt.*

ARTICVLVS XVI.

Quænam ſit radicalis cauſa corruptionis rerum naturalium.

197. CVm perennis rerum interitus, & corruptio continua cernatur à nobis, libet inueſtigare, & perſcrutari, quænam ſit eius cauſa originaria, an forma? vel materia? vel aliud quidpiam? A contrariis impeti, & corrumpi ſublunaria cenſet Auic. 1. *ſuff. cap.* 5. Auer. verò *l. de ſubſtantia orbis*, à contrario, & materia, rerum exitium prouenire putat. At Canon. 1. *Phyſ. q.* 9. *a.* 2. *dub.* 1 & Ioannes de Magiſtris *ibid. quæſt.* 13. *dub.* 2. exiſtimant corruptionem, & perditionem compoſitorum à forma ortum ducere: à ſola autem materia radicem corruptionis oriri tradit communis Philoſophorum cætus cum Ariſt. 1. *Phyſ. c.* 9. *T.* 81. Non refero hîc varios modos, & gradus corruptionis à me explicitos in Morali *l.* 3. *q.* 2. *art.* 10. Tantum animaduerto ex Ariſt. *l. de longitudine, & breuitate vitæ*, & Scot. 1. *Rep. d.* 12. *q.* 1. principium & cauſam corruptionis eſſe duplicem, actiuam, quâ corrumpens corrumpit corruptibile: & paſſiuam, quâ corruptibile corrumpitur. Deinde diuiditur in intrinſecam, quâ aliquid habet internum principium corruptionis, & extrinſecam, quâ aliquid ab externo principio corrumpitur, & ſubdiuidi poteſt in primariam, quæ eſt prima origo corruptionis; & ſecundariam, quæ ſubſequitur, & conſequitur primam radicem eius. Rurſus in remotam, quâ aliquid caret præuiis diſpoſitionibus ad corruptionem: & in proximam, quâ aliquid participat idoneas qualitates ad corruptionem. Amplius in ſubiectiuam, quâ ſubiectum ſubiicitur corruptioni: & obiectiuam, quâ aliquid eſt obiectum, ſiue terminus corruptionis. Denique moneo omnes ferè iſtas cauſas corruptionis ad vnam fontalem, & radicalem reuocari, quæ intrinſeca eſt: ſiquidem non foret corruptio extrinſeca, niſi eſſet intrinſeca, non enim principium actiuum ageret in ſubiectum, niſi ipſum ſubiectum foret capax recipiendi eius actionem, pariter, corrumpens nihil corrumperet, niſi ſubiectum eius ſubiret corruptionem, annuente Doct. 2. *d.* 15. *q.* 1. *& 3. d.* 12. *q. vn. §. Rationes. ante. C.*

198. Aſſ. fons, & prima radix corruptionis rerum naturalium eſt materia priuatione induta. Tenet Doct. mox alleg. cum ſuis diſcipulis *ibid.* Probatur 1. ex Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 80. Materia priuata formâ machinatur maleficium, id eſt corruptionem compoſiti, vt exponunt ibi eius interpretes.

Secundò

Secundò quæ ſunt immaterialia, ſunt incorruptibilia, vt Angelus, & anima rationalis: quæ verò ſunt materialia, ſunt corruptibilia: ergò materia eſt origo, & cauſa corruptionis.

Dices, cælum eſſe materiale, compoſitum ſcilicet ex materia, & forma, & tamen eſt incorruptibile, *2. cæli T.* 1. Nun ergò prima, & adæquata ratio corruptionis eſt materia. Occurrit Scot. *2. d.* 14. *q.* 1. *&* 4. *d.* 49. *q.* 6. §. *Hic duo ſunt ſub B.* cælum remotè, & ſimpliciter eſſe corruptibile: proximè verò, & ſecundum quid eſſe incorruptibile, propterea quod nun inuenitur vllum agens naturale, quod valeat vincere eius virtutem, & ipſum corrumpere.

Tertiò, materia appetit formam, quâ caret, tanquàm eius bonum conuenicns: eam autem nequit poſſidere, niſi ea, quâ fruitur, corrumpatur, quæ-ue non corrumpitur, niſi totum corrumpatur. Iterùm, materia eſt in potentia contradictionis, ad eſſe ſcilicet, & ad nun eſſe, 7. *Met T.* 22. & alibi frequenter. Habet enim capacitatem recipiendi formam, quâ priuatur, veluti locus eſt capax recipiendi locatum. Eò magis, quia materia recipit contraria, quorum vnum ſimul cum altero non compatitur, ſic recedente formâ, accedit priuatio eius: quod autem recipit, quod alteri obeſt, & nocet, eſt cauſa eius interitus, & corruptionis; cùm ergò materia ſit commune receptaculum principiorum contrariorum, putà formæ & priuationis, 1. *Phyſ T.* 68. Indubie ergò materia eſt radix corruptionis.

199. Opp. 1. vbi non eſt contrarium, ibi nulla extat corruptio, 1. *Cæli T.* 20. & *l de long. & breuis. vita.* Materiæ nihil eſt contrarium 1. *Phyſ. T.* 67. Ergò non eſt cauſa corruptionis. Conf. materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, ex aſſertis *in ant. art.* Ergò non eſt corruptionis origo. Reſp. ma. valere de corruptione prodeunte ab extrinſeco, non verò de corruptione manante ab intrinſeco, de qua verba facimus in præſenti. Ideò Scot. nuper cit. ait, cælum ideò de facto eſſe incorruptibile, quia non reperitur vllum agens naturale quod vi ſuâ queat illud corrũpere. Ad conf. concedo ant. diſtinguo conſequens, ex ſe, & abſolutè concedo, iuncta cum priuatione & ſuâ potentialitate, nego, vt declarat Doct. 3. *d.* 22. *q. vn. ante C.*

200. Opp. 2. quod eſt cauſa mutationis, eſt cauſa corruptionis, quia corruptio eſt mutatio, 5. *Phyſ. T.* 6. ſed forma eſt cauſa mutationis, 1. *Phyſ. T.* 68. ſiquidem, cum forma informat materiam, generatur compoſitum, & cum in ea perſiſtit, conſeruatur totum: at verò, cum ſeparatur, & abeſt, corrumpitur totum, vt fatetur Philoſophus *paſſu proximè alleg.* Ergò forma eſt cauſa corruptionis. Conf. ſi forma præcedens compateretur ſecùm formam ſubſequentem, nulla contingeret corruptio, quia nulla foret mutatio: ergò cùm accidat corruptio per ſeparationem aut deſitionem formæ, infertur planè formam cauſare corruptionem. Concedo ma. diſtinguo min. primaria, & radicalis, nego: ſecundaria, & per accidens, concedo. Vt enim nauta per ſui præſentiam eſt cauſa conſeruatiua nauis, & per ſui abſentiam eſt cauſa eius ſubmerſionis, vt tangit Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 50. & recipit Doct. 2. *Rep. d.* 34. *q.* 1. ſic adſente forma, conſeruatur, abſente verò corrumpitur. Ad conf. idem eſt dicendum, etſi enim permanente formâ, compoſitum non ſit proximè corruptibile, eſt tamen corruptibile remotè, propter potentiam contradictionis, quæ extat in materia, vt ex Ariſt. & Scot. præcit. firmatum eſt.

201. Opp. 3. ſi forma plenè expleret appetitum materiæ, non accideret corruptio, quæ contingit, propterea quod per formam non ſatiatur appetitus materiæ. Hinc ſubdit Doct. 1. *d.* 1. *q.* 1. ſi daretur forma perfectiſſima, continens virtualiter cæteras formas, ceſſaret deſiderium materiæ: ergò à forma non ſatiante appetitum materiæ, deriuatur corruptio. Conf. forma ex dictis eſt generabilis ubiectiuè, & terminatiuè, cùm ſit obiectum, & terminus quo generationis: ergò quoque eſt corruptibilis terminatiuè, ac proinde cum ſit poſſibilis, & in potentia contradictionis, ſequitur ipſam eſſe originem corruptionis. Reſpondeo data hypotheſi, quamuis actu non eueniret corruptio, foret tamen potentia: quandoquidem maneret radix eius, quæ eſt inſeparabilis, & intrinſeca materiæ, quæ eſt eius potentia contradictionis, vt ex *2. de gener. T.* 58. notat Scot. 2. *d.* 12. *q.* 1. *infrà A.* Exiſtens quippè materia ſub illa forma perfectiſſima, etiam quiret eſſe ſub alia forma, vel æquali, vel inferiori, proindéque à corruptione non eximeretur. Ad conf. concedo quidem formam eſſe corruptibilem terminatiuè: nego autem ipſam eſſe primam originem corruptionis, de qua extat tota contentio.

Articvlvs XVII.

An materia ſit tantum paſſiua.

202. Materiam nulla prorſus actiuitate gaudere, arbitrantur nonnulli, apud Mayr. 2. *d.* 12. *q.* 1. *art.* 5. quos ſequuntur Tol. 1. *Phyſ. q.* 11. Ruu. *tract.* 1. *de mat. q* 9. & Vaſquez 1. *p. diſp.* 196. n. 13. E regione Manichæi relati ab Aug. *lib. de natura boni cap.* 18. omnium corporum effectricem materiam ſtatuunt; immò quidam eam eſſe Deum omnium rerum opificem, ſuſpicantur, teſte Th. 1. *p. q.* 3. *art.* 8. Cæteri verò, vt Scot. 3. *d.* 12. *q.* 1. *&* 2. *d.* 14. *q.* 1. Mayr. præcit. Arr. *diſp.* 2. *Phyſ. ſect.* 9. & Pont. *ibid. ad finem diſp.* 32. ſic paſſiuam faciunt materiam, vt tamen ab ipſa non omnem actiuitatem adimant.

203. Not. 1. non vnum eſſe dubium de actiuitate materiæ. Inueſtigari namque poteſt, num materia ſit origo, & cauſa ſuarum paſſionum? deinde, vtrùm actiuè ſe habeat ad educendam formam, quæ de eius potentia educitur. Rurſus, an concurrat ad generationem totius? deinceps, ſitne partialis cauſa operationum, quæ à toto proficiſcuntur? denique, vtrum effectiuè moueat intellectum ad ſui notitiam, ſicut præſtant cætera obiecta cognoſcibilia.

204. Not. 2. ex Doct. 1. *poſt. q.* 25. §. *Ad quæſtionem reſpondeo.* Duplicem eſſe cauſam, alteram agentem per tranſmutationem, ſic planta flores, & arbor producit fructus ſuos: alteram per emanationem, quo pacto riſibilitas ab humanitate, & Diuina attributa à Diuinitate prodeunt. Iterum, cauſa ſcinditur in phyſicam, ſeu realem, quæ extra ſe effectum emittit, vt ignis calorem: & in intentionalem, quæ in ſe recipit operationem ab ipſa productam, ita intellectus producit intellectionem, quæ actio intentionalis nuncupatur, ex alibi aſtruendis, & declarandis.

205. Not. 3. inter paſſiones materiæ, has eſſe præcipuas, ingenerabilitatem, & incorruptibilitatem, perpetuitatem, & paſſibilitatem, appetibilitatem formarum, & cognoſcibilitatem per earum analogiam, quæ ſatis ex ſuperioribus pateſcunt, exponunturque à Recentibus, nominatim Ruu. & Arr. prælleg.

206. Aſſ. 1. materia eſt ſuarum paſſionum cauſa. Deducitur ex Doct. tum 2. *loco cit. & ibid. d.* 16. *q. vn.* tum etiam 4. *diſtinctione* 12. *q.* 3. §. *Dico ergò ſub E.*

Et diſtinctione 13. *quæſt.* 1. §. *De tertio art. antè CC.* Suadetur 1. à natura ſpecifica potiſſimùm profluunt paſſiones, ſeu proprietates, vt declaraui *in Epit. lib.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 6. Materia autem eſt natura ſpecifica, tametſi imperfecta, & partialis, vt probaui *articulo* 11. *huius quæſt.* Ergò ab ipſa oriuntur eius proprietates, proindéque eſt earum cauſa, & origo. Secundò, omnis effectus poſtulat cauſam; ſunt enim correlatiua, quorum vnum coëxigit alterum: ſunt autem plures paſſiones, quaſi effectus materiæ, ab alia cauſa non promanantes, quàm ab ipſa materia. Non enim à forma, nec à compoſito, quæ ſunt generabilia, & corruptibilia, ergò à materia.

Dices, ab actu, vel includente actum, quidem prodire paſſiones, non autem à pura potentia cuiuſmodi eſt materia. Contrà, materia habet actum entitatiuum, vt oſtendi *in præſenti quæſt. articulo* 5. Eſtque ſubſtantia, cuius proprietates narrantur in Logica *capite de ſubſtantia.* Denuò, ex ipſa emergunt relationes ſimilitudinis, & diſſimilitudinis. Eſt namque vna materia alteri ſimilis, aut diſſimilis: non ergò à materia omnis virtus actiua eximitur.

207. Aſſ. 2. materia in ſuo genere materiali concurrit ad educendam formam ex eius potentia. Deducitur ex Scot. *locis in ant. aſſ. recenſitis,* & apertius 4. *Met. in expoſ. Titul.* 20. *&* 8. *eiuſdem operis, in Titul.* 14. Probatur primò: Materia eſt, ex quo aliquid fit cum inſit, 2. *Phyſ. Titul.* 28. ſi ergò ad generationem compoſiti cooperatur materia: ergò & ad eductionem formæ, cum hæc, ab illa in eſſe, & in fieri dependeat. Secundò forma immaterialis inducitur in materiam, forma verò materialis ex ea educitur, ergò quoquo modo coagit ad eius productionem. Ideò fortaſſe perhibetur materialis, quia ex materia cauſatur. Ampliùs, ſi materia ſolùm præſupponeretur ad productionem formæ, nihilque circà eam cauſaret, vtique ſi forma præëxiſteret, & præſupponeretur materiæ, diceretur fieri ex forma præſuppoſita, ſicut perhibetur effici ex præiacente materia. Id autem falſum eſt: ergò nihil ampliùs ſibi vult educi de potentia materiæ, quàm concurſum ad formæ productionem, vt bene vidit Mayr. nuper memoratus.

Dices, ſi materia cauſat formam, cum vtraque ſit principium; ergò vnum principium fit ex alio, quod contradicit 1. *Phyſ. Titul.* 42. Negatur ſequela: ſiquidem, vt dixi *quæſt.* 1. *huius lib. articulo* 1. *not.* 1. fieri propriè adaptatur compoſito; ideò nonniſi impropriè forma dicitur fieri, propriè verò educi ex potentia materiæ ab agente.

208. Aſſ. 3. materia actiuitatem partialem exercet in generatione totius. Huic patrocinatur Doct. 3. *diſtinctione* 2. *quæſt.* 2. *art.* 1. §. *Quantum ad* 1. *C.* Probatur primò ex 7. *Met. Titul.* 7. *&* 8. *eiuſdem, capite* 2. *Titul.* 3. compoſitum dicitur tertium cauſarum ex materia, & forma, tanquàm duabus cauſis partialibus vnam totalem integrantibus. Secundò materia eſt vna ex quatuor generibus cauſarum, 2. *Phyſ. Titul.* 28. cauſat autem partialiter compoſitum, quia ex hac, & forma, totum coaleſcit: ergò materia munus cauſæ adminiſtrat in generatione compoſiti. Plura alibi cum de compoſito.

209. Aſſertio 4. materia ad operationes totius haud cooperatur. Pugnat Pontio prænominato, fauet verò Doct. qui 3. *in ſup. aſſ.* adducto, totum facit diſtinctum à ſuis partibus ſimul ſumptis: ergò per ipſum actiones, quæ prodeunt à toto, nequaquam à partibus eius, præſertim à materia, quæ eſt paſſiua, proficiſcuntur. Probatur primò ex 1. *de anima Titul.* 64. actiones quæ toti conueniunt, vt ædificare, texere, & quæ homini tribuuntur, negat animæ competere: ergò ad ea opera, nec forma, nec materia concurrunt, alioqui quoquo modo eis accommodarentur. Secundò, ſi materia coageret ad opera totius, cognoſceretur ex illis operibus, veluti forma cognoſcitur per ſuas operationes: at materia non eſt cognoſcibilis à nobis, niſi per analogiam ad formam, vt monſtraui *ſupra articulo* 14. *iſtius quæſt.* Ergò nihil coagit in operibus totius. Tertiò, ſi materia actiuè concurreret ad effectus compoſiti, non diſcriminarentur mixta ab elementis, nec dignoſcerentur diſtincta animata, ab inanimatis, nec foret diſcrimen inter has, & illas ſpecies rerum, cùm eamdem communem materiam participarent, idem, & opus agentem. Conſtat autem diuerſa eſſe rerum genera, ſpecies, & indiuiduа, diuerſaſque facultates, & operationes rerum. Hinc canit Lucretius.

Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni.
Quod certis in rebus ineſt ſecreta facultas.

210. Aſſertio 5. materia poteſt agere intellectum à ſenſibus ſolutum actione intentionali. Indicatur à Doct. 2. *diſtinctione* 12. *quæſt.* 1. *Ad arg. R.* Probatur primò, obiectum mouet potentiam ad ſui notitiam intuitiuam, ſi ſit præſens; vel per ſpeciem ſui repræſentatiuam, ſi ſit abſens: materia autem eſt obiectum per ſe intelligibile, cùm ſit ens ſubſtantiale: ergò poteſt agere intentionaliter in intellectum. Secundò, ſicut ſe habet ſenſitiuum ad ſenſibilia, ita intellectiuum ad intelligibilia 3. *anima capite* 1. *Titul.* 3. ſenſus autem patitur à ſenſibili: mouetur enim ab ipſo ad ſenſationem: ergò & intellectus ab intelligibili, cuiuſmodi eſt materia. Tertiò, quantitas ab omnibus cenſetur eſſe de genere paſſiuorum: attamen actione intentionali mouet potentiam cognoſcitiuam ad ſui notitiam: cognoſcitur quippè à nobis vt primum accidens ſubſtantiæ corporeæ, & materialis: ergò quamuis materia ſit paſſiua, ab actiuitate intentionali haud eſt ſecludenda.

211. Opp. 1. *ex* 1. *de gener. Titul.* 55. *&* 2. *eiuſdem Titul.* 52. Materiæ eſt pati. Ratio affertur ab Auguſtino *lib. de natura boni, capite* 18. comparante materiam ſyluæ. Sicut enim ſylua apta eſt, vt ex ea aliquid fiat, non verò, vt aliquid faciat, ſic materia nihil facit, ſed ex ipſa aliquid fit, putà compoſitum. Confirmatur, efficiens, & materia non coincidunt, quia ſunt duæ cauſæ genere diſtinctæ, 2. *Phyſ. Titul.* 35. Ergò nec materia eſt effectiua ſuarum paſſionum, nec alterius rei. Explico teſtimonia Ariſt. per diſtinctionem. Materia patitur, quatenùs recipit formam, concedo: quatenùs verò cauſat ſuas paſſiones, aut compoſitum, aut aliud quidpiam, nego: ſic ſentire dicitur pati, & intelligere. Vt enim ſenſus recipit ſenſationem, eſt paſſiuus; vt verò eam cauſat, eſt actiuus: pariter intellectus patitur, vt recipit intellectionem: agit autem, vt ipſam producit. Eodem modo ſatisfit authoritati Auguſtini & confirmationi, cui ſuffragatur Scot. 1. *diſtinctione* 25. *quæſt. vn.* §. *Ad* 1. *ſub V.* afferens exemplum, de medico, qui vt arte ſua inducit ſanitatem in ſe ipſum, dicitur actiuus; vt verò eam recipit, perhibetur paſſiuus.

212. Oppones. 2. actus ſecundus, qui eſt actio, ſupponit actum primum, qui eſt eius principium: materia autem nec eſt actus primus, nec includens actum primum, cùm ſit pura potentia 8. *Met. Titul.* 5. *Et* 12. *eiuſdem, Titul.* 11. Ergò materia nullius eſt actiua. Conf. paſſiones oriuntur à natura ſpecifica, quæ conſtituitur, & determinatur per propriam differentiam, vt ab equinitate hinnibilitas:

hinnibilitas: materia autem nullius eſt ſpeciei, cùm ſit indifferens, & indeterminata: ergò non eſt productiua ſuarum paſſionum.. Concedo ma. diſtinguo min. non eſt actus formalis concedo: non eſt actus entitatiuus, nego. Eſt autem potentia, non qudem obiectiua ſed ſubiectiua, vt palam feci *art. 5. iſtius quæſt.* Ad conſ. data ma. dico ad min. materiam eſſe vnam ſpecie incompleta, non autem completa, ex dictis ſupra *art.* 11.

213. Opp. 3. ſi nulla extaret materia, adhuc cauſarentur effectus, qui modò cauſantur, vt calor cauſaret calorem & nix frigus: ergò materia nullius eſt cauſa, vtpotè quæ nullum cauſat effectum. Conſ. materia, non continet virtualiter formam, nec aliquid aliud: ergò eſt paſſiua duntaxat. Reſpondeo licet non omnes effectus prodeant à materia, cùm forma ſit magis actiua: nihilominus abſque materia, nec forma materialis, nec compoſitum, nec alia opera efficerentur, vt optimè demonſtrat Doctor 2. *diſtinctione* 12. *quæſt.* 1. §. *poſitio iſta.* Ad conſ. nego ant. gratis enim id dicitur. Ideò eadem facilitate, qua aſſentitur, repellitur.

Articvlvs XVIII.

An in materia ſit ratio ſeminalis ipſi coæua.

214. PErdifficilis, & ardua videtur hæc difficultas apud veteres, & recentes Philoſophos, tum propter eius non exiguam obſcuritatem, tum etiam propter multiplicem magnorum virorum diſcrepantiam, vt præ aliis notat Mauritius *in 7. Met. quæſt.* 12. Et tangit S. Bon. 2. *d.* 18. *quæſt.* 3. Extat autem in præſenti art. duplex placitum præcipuum, vnum affirmatiuum, quod affingitur Alb. à Marginiſtis Scot. 2. *d.* 18. *quæſt. vn.* & Henr. *Quol.* 4. *quæſt.* 14. aſſerentibus in materia præexiſtere formam ipſi coæuam, coagentem generanti extrinſeco, ad generandum compoſitum Huius ſententiæ quinque modi adducuntur, & repelluntur à Scot. 7. *Met. quæſt.* 12. & Antonio Andrea *ibid. q.* 11. Et duo à Seraphico Doct. *paſſu alleg.* Vnicus verò à Dur. 2. *d.* 12. *quæſt.* 2. qui eſt de puro poſſibili in materia exiſtente, ab ipſa diſtincto tranſmutabili in formam. Idque appellatur ratio ſeminalis, ſiue inchoatio formarum. Hi autem modi ita conuicti, & profligati, deleti, & penè exincti ſunt à Doct. tum *loco cit.* tum etiam 2. *d.* 18. *quæſt. vn.* Baſſ. *ibid.* Rich. & aliis, vt ferè pigeat aliquid aliud addere, & vix repetiatur hoc tempore, qui eos tueri conetur.

Alterum verò placitum eſt negatiuum, quod amplectuntur Authores mox alleg. docentes, nihil formæ actu in materia præëxiſtere. Pro huius captu, obſeruo cum Canon 2. *Phyſ. quæſt.* 1. ens diuidi in actuale, & potentiale: potentiale verò ſubſecari in ſubiectiuum, & obiectiuum, quorum declaratio ex ſuperioribus nota eſt. Deindè, animaduerto cum eodem *ibid.* cum dicitur, principium actiuum reperiri in materia, bifariàm poſſe accipi, vno modo pro tota forma generali, vel particulari, ſicque nullum extat principium actiuum in materia: altero modo pro quadam præuia diſpoſitione formæ generandæ, & ita concedi poteſt huiuſmodi principium in materia actiuum inſtrumentale ad formæ nouæ productionem. Quo in ſenſu fortaſſe loquitur Aug. 5. & 9. *ſuper Gen. propè finem*, inquiens, in grano tritici eſſe virtutem vt ex eo producatur potiùs triticum quàm faba, & in faba eſſe virtutem, vt ex ea non triticum, ſed faba fiat. Hocque notat Canon 2. *Phyſ. quæſt.* 1. *dub.* 4. ex Auer. 6. *Met.*

215. Aſſertio, non exiſtit in materia quidpiam actuale, aut poſſibile formæ ante generationem. Aſſertio eſt bipartita, cui patrocinatur Scot. *locis prænarratis.* Prima pars ſuadetur 1. ex 1. *Phyſ. T.* 82. vbi Ariſt. ſolam materiam facit ingenitam, & incorruptam. Eſt namque primum ſubiectum, ex quo omnia naturalia fiunt, & in quod vltimum cuncta ea reſoluuntur. Et 7. *Metaphyſica Textu.* 29. ſubiicit, ſicut domus ſolùm à principio extrinſeco fit, putà ab agente intellectuali: ita ignis generatur non à principio intrinſeco, ſed ab extrinſeco duntaxat: nihil ergò per Ariſt. inuenitur actu in materia, quod ſecum ſemper permaneat ad productionem formæ nouæ, & generationem compoſiti. Secundò, principia contraria non ſimul perſiſtunt in eodem ſubiecto, præſertim ſi fuerint contraria priuatiua, quorum vnum dicit carentiam alterius in ſubiecto apto, & idoneo, vt declaraui in Logica *lib.* 5. *quæſt.* 9. *articulo* 6. Priuatio autem, & forma ſunt principia contraria priuatiua 1. *Phyſ. Textu.* 66. & 67. Ergò in materia cum adeſt priuatio, nihil formæ in ea exiſtit.

Dices, eſſe in materia aliquid formæ imperfectæ. Contrà: inter oppoſita priuatiua non intercipitur medium, veluti inter oppoſita contradictoria, 10. *Metaphyſica Textu.* 15. Ergò inter formam, & priuationem eius non extat aliquid formæ imperfectæ, ſiue inchoatio formæ, vel enim eſt forma in materia, vel priuatio eius, vt arguit Philoſophus 1. *Phyſ. cit.* ſed ante generationem in materia non eſt actu forma, ergò in ea tantum extat priuatio eius. Tertiò termini motus ſunt incompoſſibiles, 5. *Phyſ. Textu.* 26. & *ad finem eius libri.* Priuatio autem, & forma, ſunt termini generationis. Priuatio quippè eſt eius terminus à quo, & forma terminus eiuſdem ad quem, & vtriuſque ſubiectum commune eſt materia, 1. *Phyſ. Textu.* 60. Nihil ergò formæ in materia ſemper permanet ipſi coæuum, Quartò forma eſt impartibilis, & inuariabilis, ex *libro ſex principiorum capite* 1. Idque ſignificatur 8. *Metaphyſica, capite* 3. *Textu.* 10. *Subſtantia ſunt ſicut numeri:* quibus nulla fit additio aut detractio, alioqui, iidem non perſiſtunt. Forma autem eſt ſubſtantia, quæ penes eſſe eſſentiale, & ſpecificum non ſuſcipit magis, & minus, ſed tantum penes eſſe indiuiduale: ergò vna pars eius nequaquam eſt coæua materiæ, & altera de nouo à generante producitur, cùm ſit ſimplex, & indiuiſibilis. Addo incompoſſibilitatem ſimultaneam in eadem materia, earumque infinitatem Syncategorematicam, necnon paritatem de forma accidentali, quæ antè eductionem ex ſubiecto actu non præcedit: atque de forma artificiali, quæ de ſubiecto extrahitur ab artifice, cùm nihil eius in ipſomet ſubiecto præiuerit, vt cum Auctore ſex principiorum oſtendit Antonius Andreas *in expoſitione capitis allegati.*

216. Secundà pars probatur, primò omne potentiale, & poſſibile, aut eſt ſubiectiuum, aut obiectiuum, vt non longè *ab initio huius articuli* obſeruaui: illud autem purum poſſibile, quod Aduerſarij collocant in materia, nè forma fiat ex nihilo, non eſt ſubiectiuum: quandoquidem præter materiam, aliud ſubiectiuum non ſtatuit Ariſt. 1. *Phyſ.* præſertim *c.* 9. Nec obiectiuum, cùm hoc ſit terminus potentiæ actiuæ, cuiuſmodi non

eſt

eſt præfatum purum poſſibile in materia locatum.

Dices, non eſſe materiam, ſed quid in materia poſſibile tranſmutabile in formam. Contrà, quod eſt in materia, vel eſt eius paſſio, & hoc non, quia paſſio in ea ſemper manet: illud verò in ea non ſemper manet, cùm tranſmutetur in formam: vel eſt quid realiter à materia diſtinctum, quod non eſt priuatio, quæ non abit in formam, cùm ſit eius terminus à quo, nec forma, quæ eſt terminus ad quem, nec compoſitum, quod eſt terminus totalis, & adæquatus generationis. Ergò nihil eſt, ſicque Aduerſarij non vitant creationem formæ, quam per illud purum poſſibile fugere nituntur.

Secundò omne ens, aut eſt actu, aut potentia, 9. *Met. T.* 5. purum autem poſſibile in materia excogitatum, non eſt ens actu, vt nomen eius denotat: nec ens potentiâ, quia hoc vel eſt ſubiectiuum, vel obiectiuum, & recurrit primum argumentum.

Tertiò illud purum poſſibile reſidet in materia antequàm ex eo producatur forma, ſicut priuatio ineſt materiæ, forma abſente: ergò ſi actu eſt in materia, eſt ens actu, quia non reperitur ens in alio, niſi actu ſit ens. Igitur ſi eſt ens actu, vel eſt increatum, & eſt Deus, vel creatum, & productum ex nihilo, quod dicti Authores inficiantur: quod ſi aſſerant eſſe ens potentiâ, cùm poſſibile nondum ſit, vel ſit ex aliquo, & niſi abeatur in infinitum, aſſignandum eſt illud, ex quo fiat, quod nequit eſſe aliud, quàm materia, cùm tamen hoc ab ea diſtinguant realiter, & infactibile aſſerant. Eò magis, purum poſſibile actu nihil eſt, ergò ſi forma ex eo fiat, ex nihilo fiet, quod illi renuunt.

217. Opp. 1. contrà 2. partem aſſ. Ariſt. 7. *Met. T.* 29. *capite* 9. ſcribit, in materia præcedere partem rei generandæ: ergò in licæu Peripatetico, aliquid formæ præexiſtit in materia ante generationem totius. Accedit Aug. 7. *cap. lib.* 3. *de Trin.* inquiens, omnium, quæ naſcuntur, occulta quædam ſemina, in mundi elementis latere. Hinc idem Aug. *lib. de natura boni capite* 18. vocat eam ſyluam, quia ſicut in ſylua ex arboribus conſitis fiunt opera artificialia: ſic ex formis præexiſtentibus in materia gignuntur compoſita naturalia. Eapono text. Philoſophi cum Scot. *ibi in com.* per partem intelligere virtutem coagentem generationi formæ, ſicut virtutes præuiæ diſponentes materiam, & concurrentes inſtrumentaliter ad productionem formæ. Pariter potentia & facultates animæ ab eodem vocantur partes eius, 3. *anima* 1. notante Scot. 2. *diſtinctione* 16. *quæſt. vn.* cum Seraph. *ibid. diſtinctione* 24. *quæſt.* 1. *art.* 2. Ob id Boët. *lib. diuiſ.* partitur animam, ſicut totum in partes virtuales. Per idem patet ad 2. locum Aug. Nam idem ſanctus 5. *de Gen.* & 5. & 9. *eiuſdem operis* palam fatetur præfatam virtutem actiuam in generandis arboribus, & animantibus, vt bene vidit Rich. 2. *diſtinctione* 18. *quæſt.* 2. *art.* 5. Ad 2. paſſum dico, ſimilitudinem valere in hoc, quod ſicut artifex ex arboribus in ſylua poſitis educit formas artificiales, ſic agens naturale educit ex materia formas naturales. Non ſunt autem in ſylua formæ artificiales actu, quoque in materia actu non reperiuntur formæ naturales, vt ſignificat Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 69. & 2. *eiuſdem operis*, *T.* 86.

218. Opp. 2. niſi quoquo modo præexiſtat forma in materia, non foret generatio ſed creatio, quandoquidem forma ex nihilo ſui produceretur; creatio autem eſt productio rei ex nihilo, ergò pars, aut tota forma præit in materia ipſi coæua. Nego ſeq. ma. Ratio eſt, quia forma non ex nihilo, ſed ex præexiſtente materia producitur, ideò non eſt creatio, quæ eſt productio ex nullo præſuppoſito ſubiecto, vt tradit Doct. 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 2.

219. Opp. 3. ſi forma penes aliquod ſui eſſe, non præcedit generationem, generatio non eſſet naturalis, ſed violenta, quia non haberet principium intrinſecum quod exigitur, vt ſit naturalis, ſed extrinſecum, quod reddit eam violentam, cùm violentum ſit, cuius principium eſt extrinſecum, 3. *Eth.* 5. Ergò ſecundum aliquid ſui eſſe, forma generationem antecedit. Nego ſequelam ant. participat namque principium intrinſecum, non quidem actiuum, ſed paſſiuum, ad ipſam ſuapté natura propendens, quod requiritur ad naturale propriè dictum, vt acutè explicat Doct. 2. *diſtinctione* 18. *quæſt. vn.* §. *Contra. D.*

QVÆSTIO III.

De priuatione.

1. CVM in materia priuatio præcedat formam, notante Scot. 3. *diſtinctione* 3. *quæſt.* 1. §. *ſi autem G.* Quia priuatio eſt terminus à quo generationis, vt ait Ariſt. 5. *Phyſ. Titul.* 7. & exprimit Antonius Andreas 10. *Met. quæſt.* 4. Forma verò eſt terminus ad quem partialis præcipuus, qui indubiè illo poſterior eſt; proptereà prius de priuatione, quàm de forma diſſerimus.

ARTICVLVS I.

An ſit priuatio.

2. NOn deſunt qui priuationem à parte rei denant, in quorum catalogo ſcribuntur Soncinas 10. *Met. quæſt.* 15. & alij Thomiſtæ, arbitrantes eam tantùm pendere ab intellectu, proindéque eſſe ens rationis. Communior autem ſententia eſt Scot. 1. *d.* 23. *quæſt. vn.* §. *Item arguo. H.* Et 4. *d.* 12. *quæſt.* 1. §. *De primò. A.* Et *Quol.* 18. §. *Ex iſto. Y.* Ant. 2. *d.* 2. *art.* 2. Mayr. *Quol.* 7. *punct.* 5. Pariſ. 1. *Phyſ. fol.* 25. & cæterorum Scotiſt. *ibid.* eaiſtimantium priuationem eſſe à parte rei nullo intellectu cogitante.

3. Not. primò ea Scot. 1. *d.* 23. *quæſt. vn.* §. *Item arguo. H.* Et *in Rep. d.* 28. *quæſt.* 1. §. *A. quæſt. dico.* Et Dur. *d.* 23. *quæſt.* 3. priuationem trifariàm accipi: vno modo pro carentia rei, cuius aliquid eſt capax, non ſecundum genus aut ſpeciem, ſed ſecundum rationem communem & tranſcendentem, ſic homo dicitur priuatus ſummâ, & infinitâ perfectione, quam ens, ſeu Deus natus eſt participare, & hæc vocatur priuatio extra genus: altero modo pro carentia rei, quam aliquid natum eſt habere, ſecundum genus ſuum, vt talpa dicitur cæca, quia vt eſt animal, eſt capax viſus, & iſta dicitur priuatio in genere. Tertiò pro carentia rei in ſubiecto apto, ſecundum ſpeciem vt homo non videns, dicitur propriè priuatus viſu, ſeu cæcus. Duæ priores acceptiones ſunt impropriæ, & appellantur potiùs negationes, quàm priuationes. Tertia verò eſt propria, de qua fit ſermo in præſentia.

4. Not. ſecundò priuat. & negat. non ſemel inter

ſe

ſe confundi; diſtinguuntur autem in eo, quod negatio nullam præſefert aptitudinem, & capacitatem in ſubiecto, de quo dicitur, ſic lapis dicitur non videns, quoniam nullo modo eſt capax viſus. Priuatio verò propriè denotat capacitatem, & idoneitatem in ſubiecto, de quo enunciatur, quo pacto homo viſu priuatus perhibetur cæcus, vt inſinuat Aug. *lib.* 3. *de lib. arb. cap.* 24. plura in Log. *lib.* 3. *q.* 9. *a.* 6.

5. Aſſ. conceditur in rerum natura priuatio independenter ab opere intellectus. Ita Scot. cit. & 2. *d.* 12 *q.* 2. §. *Ad* 1. *rationem ſub F. Et* 5. *Met. cum Ariſt. c.* 22. ſuadetur 1. ex ſacris litteris, Gen. 1. *Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi.* ideſt priuationes lucis. Lyrano interprete *ibi*. Secundò ex PP. Aug. *lib. de decem categ. capite* 18. Et *in imperfecto de gen. ad lit. cap.* 5. *Aliud eſt lux, aliud illæ priuationes lucis, quas in contrariis tenebris ordinauit Deus* Anſel. *lib. de caſu Diaboli capite* 41. Et Damaſc. *capite* 2. *ſuæ Philoſophiæ.* Tertiò, oppoſita ſunt à parte rei, vt patet de oppoſitis contrariis, putà calore, & frigore: priuatio autem, & forma ſunt oppoſita vt patet in poſtprædicam. *capite de oppoſitis.* Itemque, priuatio ſtatuitur ſecundum principium generationis naturalis 1. *Phyſ.* 75. & 79. & terminus mutationis, 5. *Phyſ.* 7.

Deinceps, priuatio ex dictis nihil aliud ſibi vult, quàm carentiam formæ in ſubiecto idoneo: reperitur autem nonnumquam huiuſmodi carentia in rerum natura, vt nox eſt priuatio lucis in aëre, cæcitas eſt priuatio viſus in homine cæco, necnon ſurditas eſt priuatio auditus in ſurdo, & ſic de reliquis; non ergò neganda eſt priuatio à parte rei.

6. Opp. 1. non ens non eſt à parte rei, quia non ens perinde eſt ac nihil: priuatio autem eſt non ens, 1. *Phyſ.* 75. & *indè*: ergò priuatio non eſt à parte rei. Diſtinguo ma. abſolutè ſicut illud, quod participat poſitiuum eſſe in rerum natura, concedo: aliqualiter, vt terminus à quo entis poſitiui, nego: ſic eſt priuatio, vt indicat Ariſt. 4. *Met. Titul.* 2. & Scot. *ibi*, numerantes priuationes & negationes ſubſtantiarum, & accidentium, ad ipſa habentes habitudinem, quæ ve eſſe dicuntur, quatenus præfata entia poſitiua quoquo modo reſpiciunt, vt *ibid.* notat Doct.

7. Opp. 2. omne quod eſt, vel eſt ens reale, aut rationis: priuatio autem non eſt ens reale, cùm ſit negatio formæ realis: ergò eſt ens rationis. Reſp. maiorem eſſe inſufficientem. Ei quippè addendum eſt, vel priuatio, vel negatio entis realis. Nam Ariſt. *paſſu mox cit.* inter entia collocat priuationes, & negationes. Quod non præſtaret, ſubdit Scot. *eo in loco*, niſi negationi, & non enti, aliqualiter competeret ipſum ens.

8. Opp. 3. affirmatio, & negatio tractantur à Logica differente de ente rationis, ſuntque actus rationis, ſeu intellectus. Ergò ſi negatio eſt ens rationis, pariter & priuatio. Reſp. ſi affirmatio, & negatio ſumantur pro actibus actiuis intellectus, ſunt reales, & ſpectant ad Animaſticam: ſi verò accipiantur pro actibus paſſiuis, pertinent ad Log. & ſunt entia rationis. Verum tamen conueniunt quoque priuationi, ſecluſo quouis opere intellectus, vt nox eſt, cæcus eſt, homo non eſt lapis, planta non eſt leo, vt inſinuat Doct. 1. *d.* 23. *quæſt. vn. E.* Et 2. *d.* 12. *quæſt.* 2. *ante G.* Et *Quol.* 19. §. *de tertio Y.*

ARTICVLVS II.

Quid ſit priuatio.

9. Canonicus 1. *Phyſ. q.* 10. *art.* 2. & Pariſien. *ibid. quæſt.* 1. *de priuatione, propoſitione* 2. referunt, Thomam Anglicum putare, priuationem eſſe ens reale poſitiuum; oppoſitum autem tuentur Scot. 1. *d.* 25. *quæſt. vn.* §. *Item arguo. H.* Et *in Rep. d.* 28. *quæſt.* 1. Aur. 2. *d.* 2. *quæſt* 2. *art.* 2. Ioannes de magiſ. 1. *Phyſ. quæſt.* 13. Tatar. *ibid. quæſt.* 1. *dub.* 1. & cæteri negantes, priuationem eſſe quid reale poſitiuum.

10. Not. 1. priuationem propriè ſumptam duo præſeferre, vnum in recto, ſeu formale, quod eſt carentia formæ; aliud verò in obliquo, ſeu materiale, quod eſt ſubiectum aptum, & idoneum ad formam recipiendam. Per primum priuatio, & negatio conueniunt, quia vtraque eſt carentia formæ: per ſecundum verò ab inuicem diſſident, cum negatio nullum depoſcat ſubiectum idoneum. Hinc S. Aug. 3. *de lib. arb. c.* 24. ſubiungit. *Cæcitas in catulis naſcentibus vitium non eſt, nec propriè cæcitas dici poteſt: ſic infans non dicitur imprudens, quia nondum prudentiæ capax eſt.* Quare in his eſt negatio viſus ante nonum diem, & tempus indebitum: poſtmodum autem ſi dictis formis fuerint deſtituti, priuati perhibentur; adeò vt illi cæci; iſti imprudentes nominentur, & ſint. Idque ſignificat Doct. 1. *d.* 5. *q.* 2. §. *Tertio principaliter infrà P.* Et *diſtinctione* 28. *quæſt.* 2. §. *Quantum ad* 1. *B. &c.*

11. Not. 2. ens vniuersè captum, prout abſtrahità poſitiuo priuatiuo, & negatiuo eſſe æquiuocum, vt inſinuat Canon. cit. & Doct. *in Rep.* 1. *d.* 42. *quæſt.* 2. A quibus non diſſentiunt Antonius Andr. 4. *Met. quæſt.* 2. §. *Ad argumenta.* Et Ioannes de Magiſ. 1. *Phyſ. vbi ſuprà*, recipientes diuiſionem entis realis in poſitiuum, priuatiuum, & negatiuum. Fauent Ferr. 3. *contrà Gentes* & Ruu. *tract.* 3. *de priuatione quæſt.* 1. admittentes primam partitionem entis realis eſſe in membra nunc recenſita. Quare ens reale bifariàm capitur, vno modo impropriè, ſic priuatio, & negatio dicuntur entia realia: altero modo propriè, & ita ens poſitiuum eſt reale duntaxat.

12. Aſſ. 1. priuatio non eſt ens poſitiuum. Tenet Doct. *locis prælleg.* Probatur 1. ex Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 75. vocante priuationem non ens, ſupple, non ens poſitiuum, vt cum aliis interpretibus exponit Antonius Andreas *in Met. paſſu memorato.* Et 5. *Met. cap.* 22. *Priuatio eſt carentia formæ in ſubiecto apto*, vt cæcitas eſt priuatio viſus: cæcitas autem in homine cæco, nullam poſitiuam entitatem formaliter deſignat: igitur ſecundum Ariſt. priuatio non eſt ens poſitiuum. 2. oppoſita priuatiua ſic ſe habent, vt vnum ſit poſitiuum, aliud verò priuatiuum, vt lux, & tenebræ, *ex poſtprædicamentis cap. de oppoſitis.* Si autem priuatio foret ens poſitiuum, inter ea nulla eſſet oppſitio, quia eſſent poſitiua, & dicerentur habitus, non verò priuatio, & habitus, vt petit oppoſitio priuatiua. 3. ens poſitiuum creatum eſt terminus, & obiectum potentiæ productiuæ, & factiuæ, atque mutationis poſitiuæ: priuatio verò eſt terminus corruptionis, & mutationis deperditiuæ. 4. malum non eſt ens poſitiuum, ſed priuatio boni, vt oſtendi *in Morali, l.* 2. *q.* 2. *art.* 3. Priuatio autem eſt mala, quia per eam materia machinatur maleficium, ideſt corruptionem formæ ab illa poſſeſſæ. Igitur priuatio nihil poſitiui formaliter præſefert.

13. Aſſertio 2. priuatio rectè perhibetur ens priuatiuum. Subſcribit Scot. *vbi ſuprà*, præſertim 4. *Met.* cum Ariſt. *ibi T.* 2. affirmante priuationes, & negationes eſſe entia; non ſunt autem entia poſitiua, vt probaui *in ant. aſſ.* ergò ſunt entia priuatiua. Ideò Doct. *in Report. adductis*, expreſſè inquit *Entium quadam ſunt poſitiua, quadam priuatiua.* Probatur 1. ens eſt participium verbi ſubſtantiui *ſum, es, eſt*: priuatio autem eſt vt cæcitas in oculo viſu priuato, & cæcus eſt viſu orbatus. Valet enim dicere, cæcus eſt, ergò cæcus eſt exiſtens: non eſt autem exiſtens cæcus niſi per cæcitatem: atque quod eſt exiſtens eſt ens, cùm exiſtentia ſit eius modus. Itaque rectè deducitur, priuationem eſſe ens priuatiuum. 2. principium generationis naturalis eſt ens, quia ex eo, fit compoſitum naturale. Ex nihilo enim nihil fieri, commune extat Philoſophorum proloquium, 1. *Phyſ.* 33. *&* 34. à me ſatis diſcuſſum *hoc lib. quaſt.* 1. *articulo* 6. Iterum, priuatio eſt terminus à quo mutationis poſitiuæ, 5. *Phyſ.* 7. confirmante Scot. 4. *diſtinctione* 43. *quaſt.* 3. Atque eſt vnum ex principiis contrariis 1. *Phyſ.* 66. Rurſus, diſtinctio eſt paſſio entis: priuatio autem diſtinguitur ab aliis principiis, & à cæteris, quæ non ſunt priuatio. Ampliùs, tenebræ, quæ ſunt lucis priuationes, verè ſunt in aëre tenebroſo, *& Gen.* 1. dicebantur eſſe ſuper faciem abyſſi. Et Luc. 23. *Tenebra facta ſunt ſuper vniuerſam terram.* Si ergò priuatio eſt, & facta eſſe dicitur, ens ſanè eſt, non poſitiuum, ergò priuatiuum, vt olfacit Arr. *diſp.* 2. *ſect.* 11.

Dices cum Maſtrio eiuſque ſocio *diſp.* 4. *quaſt.* 1. *art.* 1. poſt Hurt. *diſp.* 3. *ſect.* 11. implicare in adiecto priuationem eſſe ens reale priuatiuum, quandoquidem ens reale perinde eſt ac poſitiuum, quod diſſidet à non ente, & ente rationis. Deindè pari modo dici poſſet, ægritudo eſt ſanitas priuatiua, & peccatum eſt iuſtitia priuatiua. Contrà, potiùs videtur repugnantia, dicere eſſe à parte rei realem priuationem, vt illi concedunt, & negare eſſe ens reale priuatiuum. Quod enim eſt in rerum natura, independenter ab opera intellectus, vt ſurditas in aure, & cæcitas in oculo, eſt ens reale. Tale quippè eſſe ſignificat copula, quale eſt eius prædicatum: eius autem prædicatum eſt reale priuatiuum, ergò huiuſmodi eſſe priuatiuum ſignificat. Ideò cùm quæritur an ſit vacuum, perindè eſt ac inueſtigare, non ſit locus corpore priuatus? Deinceps, communis vſus retinendus eſt, teſtante Maiore *l. Prædicabilium quaſt. de proprio.* Mos autem vulgatus eſt apud Antiquos, & Recentes, priuationes nominandi entia priuatiua, vt intueri licet apud Scot. cit. Fuent. *quaſt.* 3. *diſſ. vn. art.* 1. Ioan de Mag. Pariſ. & alios innumeros.

Nec eis proficit, quod ſubiiciunt de valetudine, & ægritudine, de peccato, & iniuſtitia, ſed potiùs officit: ſiquidem illæ ſunt qualitates, vt patet *capite de qualitate*, quæ ſunt entia poſitiua conuenientia vniuocè in ratione generica qualitatis: ob id dici nequit ægritudo eſt ſanitas priuatiua, nec peccatum eſt iniuſtitia priuatiua, cum tam ægritudo, quàm iniuſtitia ſint entia poſitiua repoſita in dicto prædicamento.

Nec etiam iuuat, quod alij cum Arr. 2. *d.* 2. *art.* 2. addunt melius eſſe dicere, non eſt forma, quàm priuatio eſt, putà, non eſt lux, quàm priuatio lucis ſit. Etenim apud omnes tanquam veræ admittuntur huiuſmodi locutiones. *Nox eſt, mors appropinquat, tenebra ſunt.* Vndè Auguſtinus 1. *contra Manich. capite* 4. ſcribit *vbi lux non eſt, tenebra ſunt.* Et Damaſc. 2. *fid. capite* 7. addit, *Nec aëris ſubſtantia ſunt tenebra, ſed luminis priuatio.* Ratio redditur non incongrua, quandoquidem, ſic intelliguntur & proferuntur, ſicuti ſunt à parte rei: ſunt autem tales priuationes à parte rei, nempè, nox eſt priuatio lucis, & cæcitas priuatio viſus: igitur ſpernendæ non ſunt huiuſmodi dictiones & locutiones.

14. Aſſertio 3. priuatio eſt carentia forma, in ſubiecto apto. Ita Scot. 1. *diſtinctione* 5. *quaſt.* 2. *infrà. P.* & alibi. Probatur 1. ex Ariſt. 5. *Met. capite* 22. qui priuationem propriè dictam eo modo quo ſuprà definit. 2. ea eſt recta, & idonea definitio, in qua habentur genus, & differentia, vel quaſi genus, & differentia in iis, quæ exactè definiri nequeunt, cuiuſmodi eſt priuatio: præfata autem definitio participat quaſi genus quod eſt carentia formæ, in quo priuatio, & negatio conueniunt: & quaſi differentiam, quam indicant eius ſubſequentes voculæ: ergò eſt probè tradita. Adde, quod nihil ſuperflui, nihilque diminuti continet, quod exigitur ad exactam, & germanam definitionem, vt non ſemel in ſuperioribus inculcaui.

15. Opp. 1. contrà 1. aſſ. quod creatum eſt, poſitiuum ens eſt, quia eſt terminus productionis poſitiuæ: priuationes autem creatæ ſunt, vt tenebræ, quæ ſunt priuationes lucis iuxta illud Eſa. 45. *Ego Deus, qui feci lucem, & creaui tenebras*: ergò priuatio eſt ens reale poſitiuum. Conf. priuationes inuitant ad laudandum, & benedicendum Dominum, vt patet in hymno trium puerorum. *Benedicite lux & tenebra Domino.* Signum ergò eſt eſſe entia poſitiua. Concedo ma. nego min. ad teſtimonium Eſa. reſpondet Auguſtinus *quaſt.* 106. *noui, & veteris teſt.* per lucem intelligi cælum, & per tenebras terram. Quod idem eſt ac illud Moyſis Gen. 1. *in principio creauit Deus calum & terram.* Exponi quoque poteſt de creatione impropria, & metaphorica, ſicut de laude, & benedictione quæ eis attribuuntur, quo etiam modo explicatur locus in confirmatione adductus, ac ille Ioſue 24. *Ecce. lapis iſte erit vobis in teſtimonium, quia audiuit omnia qua dicta ſunt à Domino.*

16. Oppones 2. effectus realis poſitiuus à cauſa, & principio reali poſitiuo proficiſcitur: principiari autem, fieri malum, corrumpi, & huiuſmodi ſunt effectus reales poſitiui prodeuntes à priuatione, vt patet 1. *Phyſ. Titul.* 80. *&* 81. Ergò priuatio eſt ens reale poſitiuum. Conf. priuatio ſenſu percipitur: nam viſus diſcernit tenebras, & lucem 2. *anima Titul.* 138. Ab ente ergò poſitiuo non eſt remouenda priuatio. Concedo ma. diſtinguo min. per ſe nego: per accidens, concedo, vt ibi explicat Ariſt. per eamdem diſtinctionem ſatisfit confirmationi. Siquidem viſus per ſe, & poſitiuè attingit lumen: tenebras verò per accidens, & negatiuè, quatenùs non intuetur lumen, cuius abſentia dicuntur eſſe tenebræ, ſicut ſilentium dicitur, vbi ſonus non eſt, & nuditas, vbi non eſt tegumentum, & vacuum, & inane, vbi corpus non eſt, declarante Aug. *lib. de natura boni, c.* 16. *& contrà epiſt. fundament. capite* 30. *&* 31. *in fine.*

17. Oppones 3. quod nihil eſt, nihil determinat: priuatio autem determinat ſubiectum, ob id nonnunquam dicitur, *cæcus deambulat, vel amat*: non quia cæcitas ſit ratio deambulandi, vel amandi: ſed quia illud, in quo eſt talis priuatio eſt ſubiectum eius prædicati, hoc eſt, ſubiectum determinatur ab eo prædicato, vt ſcribit Doct. 1. *diſtinctione* 33. *quaſt. vn. infra H.* Igitur priuatio eſt ens poſitiuum. Conf. oppoſita priuatiua diſſident à contradictoriis, non ratione negationis in qua conueniunt, tanquam in genere, ergò ratione alterius extremi quod eſt poſi-

tiuum

tiuum proindéque priuatio formaliter importat poſitiuum. Concedo ma. diſtinguo min. poſitiuè nego: priuatiuè, concedo. Siquidem priuatio præter carentiam formæ, connotat ſubiectū idoneum ad recipiendam formam, quâ priuatur. Ideò, ratione connotati attribuuntur ei præfatæ actiones, vt optimè explicat Doct. paſſu alleg. Ad conf. dico contradictoria diſcriminari à priuatiois, in eo, quod hæc in vno extremo deſignat carentiam formæ, in ſubiecto apto, quæ priuatio propriè nuncupatur: illa verò carentiam formæ abſque vlla ſubiecti capacitate de quo enunciatur, vt aduerti *in* 1. *not.* & fusè declarat Doct. 1. *d.* 28. *q.* 2. §. *Quantum ad* 1.

18. Opp. 4. contrà 3. aſſ. D. Aug. *lib. de natura, & gratia, contrà Pelagianos cap.* 51. docet, per cæcitatem, potentia videndi amiſſa eſt, ergò priuatio non eſt carentia formæ in ſubiecto apto. Vbi enim nulla eſt potentia, ibi nulla eſt aptitudo. Nego conſeq. poteſt namque in ſubiecto eſſe aptitudo ad formam recipiendam, tametſi in eo non extet potentia eam producendi, vt in corpore debitè organizato eſt aptitudo, & capacitas recipiendi animam: non extat autem in ipſo potentia creandi illam, & infundendi in ipſum corpus. Vel diſtinguo ant. amiſſa eſt potentia proxima videndi, concedo: remota, & radicalis, nego. Hæc enim eſt inſeparabilis à ſubiecto, in quo eſt: cum formaliter ab eo diſtinguatur duntaxat.

ARTICVLVS III.

Quotuplex ſit priuatio.

19. QVidam omnem prorſus entitatem à priuatione tollentes, ab ea cōſequenter omnem pluralitatem, & diſtinctionem auferunt. Cæteri verò, qui eſſe priuationi, ſuo modo tribuunt, eidem vtique debitam vnitatem, pluralitatem, ac diſtinctionem concedunt, iuxtà vnitatem & multiplicitatem formarum oppoſitarum. Pro cuius captu, & intellectu, quoquo modo faciunt, quæ dixi *in antecedente quæſt. de potentia materiæ, art.* 12. Et *de appetitu eiuſdem ibid. art.* 13. Nunc autem non erit inutile obſeruare duplicem priuationem, vnam remotam ſiue indeterminatam: alteram verò proximam, & determinatam. Exemplo declaratur. Materia poteſt in ſe recipere omnes formas, præter eam quam actu poſſidet, & quoniam eas non habet, dicitur eis priuata, priuatione remotâ: quandoquidem eas participare nequit, niſi præuiis diſpoſitionibus, quibus quaſi eis approximatur. Ob id eas proximè haud reſpicit, quia indifferenter, ac non magis vnam, quàm alteram intuetur. Cùm autem idoneis qualitatibus diſponitur, & præparatur ad alicuius formæ receptionem, ei approximari perhibetur, & ſortiri proximam, & determinatam priuationem eius potiùs, quàm alterius formæ.

20. Aſſ. 1. priuatio multiplicatur ad multiplicationem formarum oppoſitarum. Subſcribit Doct. 2. *diſtinctione* 12. *quæſt.* 2. §. *Ad argumenta F.* Et *Quol.* 18. §. *Ex iſto T.* Suadetur 1. ex Ariſt. 1. *perih. cap.* 5. Vbi Philoſophus vult numerum negationum peti à numero affirmationum, quæ denotant formas poſitiuas, quibus immediatè opponuntur priuationes earum. Authore Scot. 2. *d.* 2. *quæſt.* 1. §. *Hic dicitur.* Et *quæſt.* 9. *ante M.* Igitur priuatio plurificatur penès plurificationem formarum oppoſitarum. Secundò oppoſitorum eadem eſt ſcientia, & ratio, 1. *Top. capite* 14. & 2. *priorum ſect.* 3. *capite* 1. Priuatio autem, & forma ſunt oppoſita priuatiua, *capite de oppoſitis.* Ergò, ſecundum multiplicationem vnius, multiplicatur aliud. Tertiò, non eſt terminus ad quem, niſi præcedat terminus à quo, vt patet in motu progreſſiuo: priuatio autem eſt terminus à quo tranſmutationis naturalis, & forma terminus ad quem: ergò hoc multiplicato, multiplicatur ille: atque ita tot ſunt priuationes, quot ſunt earum formæ oppoſitæ.

21. Aſſ. 2. priuationes abinuicem differunt, veluti habitus, ſeu formæ, quibus opponuntur. Tradit Scot. 2. *diſtinctione* 37. §. *Ex iſta ſolutione. E.* Et *Quol.* 18. §. *Ex iſto. T.* Suadetur 1. per id aliquid à quocumque alio diſtinguitur, per quod conſtituitur. Idem quippè eſt principium conſtitutiuum, ac diſtinctiuum, 1. *diſtinctione* 26. *quæſt. vn.* priuatio autem conſtituitur per carentiam formæ in ſubiecto capaci eam recipiendi, 5. *Met. capite de priuatione.* Ergò per eam diſſidet, potiſſimum à forma ipſi oppoſita. Atque ſicut hæc participat ſuas quaſi ſpecies, & indiuidua, vt patet de formis elementaribus, & mixtis, necnon de animabus vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua: ſic illa ſuo modo ſortitur ſuas ſpecies, & indiuidua, vt ſurditas, & cæcitas differunt inter ſe quaſi ſpecie priuatiua: hæc verò ſurditas ab illa ſurditate; ſimiliter hæc cæcitas ab illa cæcitate quaſi numero diſſident. Secundò, vmbra ſequitur corpus opacum, ad lucem ſolis, aut alterius corporis lucentis: ergò ſicut corpus ſortitur ſuam differentiam ſpecificam poſitiuam, pariter vmbra habet ſuam differentiam ſpecificam priuatiuam. Proindéque hoc corpus, & iſta vmbra numericum participant diſcrimen. Tertiò ens rationis ſuis non caret ſpeciebus, & indiuiduis, veluti ens poſitiuum, in quo fundatur. Similiter ergò ens priuatiuum, quod eſt priuatio ſuis non orbatur ſpeciebus, & indiuiduis priuatiuis. Addo, oppoſita eſſe adæquata, vt de contrariis ſpeciatim liquet, vnumque in alterius definitione locatur in obliquo, vt conſtat in horum definitione; atque iſta, per ſua oppoſita poſitiua dignoſcuntur, ad eaque rediguntur, vt cum Scot. obſeruat Antonius Andreas 4. *Met. quæſt.* 2. §. *Ad argumenta.* Ergò pari modo philoſophandum eſt de diſtinctione iſtorum, ac illorum.

22. Opp. 1. contrà 1. aſſ. Ariſt. 1. *Phyſ. Text.* 79. priuationem facit vnam numero, cum materia: ergò per Ariſt. priuatio non multiplicatur, penès formarum multiplicationem. Conf. 1. vna eſt potentia numero in materia ad omnes formas, ergò & vna eſt priuatio omnium formarum. Conf. 2. vna relatio poteſt ferri ad plures terminos, ergò & vna priuatio ad plures formas. Reſp. per diſtinctionem, & explicationem tex. præallati. Priuatio, & materia ſunt vnum numero ſubiectiuè, concedo: formaliter, & intrinſecè, nego. Ad 1. conf. diſtinguo ant. ſpecie, concedo: numero, nego. Tot enim ſunt potentiæ numero in materia, quot ſunt formæ in ea receptibiles, vt tradit Doct. 1. *diſtinctione* 1. *quæſt.* 1. §. *Ad* 1. *G.* Ad 2. conf. nego ant. Siquidem relationes multiplicantur penes terminorum multiplicationem, vt probaui in Log. *lib.* 3. *q.* 6. *art.* 7.

23. Opp. 2. multæ priuationes opponi queunt vni tantùm formæ, vt tenebræ luci ſolis, quâ pelluntur, nedum ipſæ, verumetiam aliæ, quæ aduerſantur luci ignis, cæterorumque corporum lucentium. Igitur, neceſſe non eſt, ad horum plurificationem, eas plurificari. Conf. in morali-

bus, vitia extrema, quæ ſunt priuationes virtutis, opponuntur vni ſoli habitui virtutis, vt prodigalitas, & auaritia liberalitati, ergò à pari in naturalibus multæ priuationes reluctari valent vni formæ duntaxat; atqueadeò implurificata forma, plurificari poſſunt priuationes. Nego ant. cum tot ſint tenebræ, quot ſunt luces eis oppoſitæ. Alia quippè eſt lux ſolis, alia ignis, & ſic de reliquis luminoſis, quæ ſpecie differunt. Ad conf. negò ant. ſunt namque plures virtutes formaliter diſtinctæ, quia ſunt plura obiecta formaliter diſtincta, diuerſæque regulæ, & documenta de eis traduntur, inſinuante Scot. 2. *d.*17.*q.* 2.*&* 3. *d.* 36. *q. vn.*

24. Opp. 3. contra 2. aſſ. quæ differunt ſpecie, aut numero reponuntur in prædicamentis, quæ ſunt ſeries generum, ſpecierum, & ſingularium: nullæ autem priuationes reſident in prædicamentis, quia hæc ſunt entia poſitiua; illæ verò entia priuatiua, ergò non eſt in eis perquirenda diſtinctio ſpecifica, vel numerica, ſicut in formis illis oppoſitis. Diſtinguo ma. quæ differunt poſitiuè concedo: priuatiuè, nego. præſertim quia priuationes reducuntur ad categorias, in quibus collocantur habitus eis oppoſiti, veluti vmbræ ad corpora, quorum ſunt vmbræ.

ARTICVLVS IV.

An priuatio diſtinguatur à materia.

25. PRiores Philoſophi, teſte Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 79. priuationem, & materiam faciunt vnum: poſteriores verò, cum eodem Ariſt. *ibid.* priuationem à materia ſecernunt.

Not. diſtinctionem eſſe paſſionem entis, 4. *Met. capite* 1. *&* 5. *eiuſdem, capite* 9. quæ non diffunditur pluſquam eius ſubiectum quod eſt ens. Quoniam verò ens diuiditur ex Scot. *in Rep.* 1.*d.*42.*q.*2. in poſitiuum, & priuatiuum, conſequenter inter entia realia poſitiua adeſt diſtinctio realis poſitiua; & inter ens poſitiuum, & priuatiuum diſtinctio realis priuatiua, ſiue negatiua, vt aduertit Canon. 1. *Phyſ. quæſt.* 1. *art.* 4. quem ſequitur Ruu. *Tract.* 3. *de priuatione, ad finem quæſt.* 3.

26. Aſſ. priuatio diſtinguitur à materia realiter, negatiuè. Aſſ. eſt bimembris, & conformis Scot. 2. *diſtinctione* 12. *quæſt.* 1. *&* 4. *Met. Titul.* 2. *&* 12. *eiuſdem Titul.* 12. quam expreſsè tuentur. Canon *vbi ſupra.* Tatar. *ibid. quæſt.* 1. *dub.* 2. & Pariſienſ. *quæſt.* 1. *de priuatione, propoſ.* 3. *fol.* 25. Prima pars probatur 1. quorum vnum manet, alterum verò non manet, diſtinguuntur realiter, vt declarat Scot. 2. *diſtinctione* 1. *quæſt.* 4 §. *contrà iſtam.* Materia autem ſemper manet, quia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis 1. *Phyſ.* 81. priuatio verò abit, adueniente forma *ibid. Titul.* 60. Ergò priuatio realiter differt à materia. Secundò. ſubiectum, & id quod eſt in ſubiecto realiter ſecernuntur, vt patet de accidente, quod eſt in ſubſtantia, & de anima, quæ eſt in corpore: priuatio autem eſt in materia, quæ eſt commune ſubiectum eius, & formæ: ergò priuatio, & materia realiter diſſident. Rurſus, priuatio eſt cauſa maleficij ſeu corruptionis compoſiti, 1. *Phyſ.* 81. Eſtque terminus à quo generationis, & non ens: materia verò eſt ſubſtantia, pars eſſentialis compoſiti, omnium formarum receptaculum, quæ, & conſimilia arguunt diſtinctionem realem inter hanc, & illam: Inſuper, ſi materia omnes formas poſſideret, nulla in ea foret priuatio, ergò inter ea cadit diſtinctio, cum euidens indicium diſtinctionis realis ſit ſeparatio vnius ab alio. Idque ſignificans Ariſt. *in poſtprædicamentis* monet, non eſt idem cœcum eſſe, & cœcitas. Homo quippè eſt cœcus, at cœcitas eſt priuatio viſus. Diſcriminantur igitur realiter materia, & priuatio in ea inſidens.

Secunda pars oſtenditur, contrà Arretinum 1. *Phyſ. in annot. q.* 21. inter duo entia realia poſitiua extat diſtinctio realis poſitiua, vt inter Petrum, & Ioannem, ergò inter poſitiuum ens, cuiuſmodi eſt materia, & priuatiuum, vt eſt priuatio, interuenit diſtinctio realis priuatiua, ſeu negatiua. Deindè, dicuntur oppoſita priuatiua, ſumpta denominatione ab vno extremo, quod tantum eſt priuatiuum, licet alterum ſit poſitiuum, ergò pariter dicitur dinſtinctio negatiua inter materiam, & priuationem, quia priuatio eſt ens priuatiuum, ſiue negatiuum. Amplius, diſtinctio ex prænotatis eſt paſſio entis, ergò, quale eſt ens, talis eſt diſtinctio, priuatio autem eſt ens priuatiuum, ergò inter hanc, & materiam, intercipitur diſtinctio priuatiua, ſeu negatiua.

27. Opp. 1. eadem diſtinctione diſtinguuntur priuatio, & materia, quâ forma, & materia: hæc autem abinuicem ratione diſtinguuntur, ergò & illa. Maior valet à pari, quia vtraque eſt principium diſtinctum in materia receptibile. Min. fulcitur authoritate Philoſophi 1. *Phyſ. T.* 60. dicentis, formam, & materiam ratione differre. Concedo ma. nego min. ad teſtimonium Ariſt. dico interpretandum eſſe de ratione ſumpta pro eſſentia, & definitione, non verò pro ſolo opere intellectus, vt præmonſtrat *ibid. T.* 29. Et *in antepredicamentis*, cum rationem vniuocorum eſſe eamdem, ideſt eſſentiam, & quidditatem palam doceat.

28. Opp. 2. diſtinctio eſt paſſio entis, & relatio realis, vt *ſuprà* notaui: priuatio autem non eſt ens reale: ergò inter ipſam, & materiam non adeſt diſtinctio realis. Concedo ma. diſtinguo min. non eſt ens reale poſitiuum, concedo: non eſt ens reale priuatiuum, nego. Ideò inter materiam, & priuationem cadit diſtinctio realis negatiua.

29. Opp. 3. per nullam potentiam, etiam abſolutam Dei, poteſt eſſe materia ſine priuatione: quandoquidem materia nequit in ſe recipere omnes formas poſſibiles, maximè eas, quæ ſunt ſimul incompoſſibiles, ergò inter ea non extat diſtinctio realis, quæ cadit in ea, quæ ab inuicem ſaltem diuinitùs ſeparari queunt. Reſp. etſi illud valeat collectiuè, non tamen diſtributiuè, veluti partes integrales realiter diſſident inter ſe, & ſingulæ abinuicem poſſunt ſeparari, non tamen omnes ſimul, alioqui totum ex eis conflatum deſtrueretur. Vel dicito id oriri, non ex parte materiæ, quæ eſt omnium capax, quantum eſt ex ſe: ſed ex parte ſimultaneæ incompoſſibilitatis earum, vt innuit Doct. 2. *d.* 12. *q.* 1. *F.*

Dices, materia ſecluſo quocumque, quod non eſt ipſa, eſt priuata forma, ergò in eſſentia ſua includit priuationem; ac proindè priuatio à materia non diſſidet. Diſtinguo ant. cum Canon. præcir. formaliter, nego: fundamentaliter concedo, veluti ens præciſè, & formaliter non eſt finitum, nec infinitum: ſed fundamentaliter, & radicaliter, maximè, quia ens eſt fundamentum, & origo, à qua prodeunt finitas, & infinitas: ſic materia in ſe, & in ſua eſſentia non claudit priuationem formaliter, tamen ipſa ratione appetitus, quem habet ad formas eſt radix, & fundamentum, à

quo priuatio emanat, in quoue ſubiectatur, & reſidet.

Articvlvs V.

An priuatio ſit verè principium generationis naturalis, & quomodo.

30. NEgat Plato apud Ariſt. 1. *Phyſ. Tit.* 80. A quo non videntur deflectere Nominales, referentibus Pariſienſ. *quæſt.* 1. *de priuatione fol.* 24. vnum principium facientes materiam, & priuationem duntaxat. Affirmant Ariſt. mox cit. eiuſque interpretes *ibid.* conſtituentes priuationem ſecundum principium tranſmutationis naturalis, & diſtinguentes eam, à materia, & forma, quæ ſunt reliqua principia eiuſdem generationis naturalis.

31. Not. 1. & recol. ex dictis, priuationem eſſe quidem principium rerum naturalium in fieri, non verò in facto eſſe, quod eſt dictu, eam eſſe principium generationis, inſtar termini à quo, & per modum originis, vt rectè explicat Tatar. 1. *Phyſ. capite* 3. *quæſt.* 1. *dub.* 1. Non autem compoſitionis, quoniam in compoſitionem totius tantùm ingrediuntur materia, & forma, tanquam partes eius eſſentiales, & quidditatiuæ. Deinceps, non eſt prætermittendum; principium latiùs patere, quàm cauſam. Etenim cauſa influit in effectum; neceſſe autem non eſt principium effectui præbere influxum, ſed ſatis eſt, vt ſit prius eo, quod ab ipſo principiatur, adeò vt præciſa ratio principij ſit prius eo, cuius eſt principium, patet de puncto initiante, quod lineam principiat, tametſi nihil in eam influat: de termino à quo motus, qui eſt eius principium, nihil in ipſum influens.

32. Not. 2. ex Scot. 2. *diſtinctione* 1. *quæſt.* 2. §. *Reſpondeo Ad A.* prioritatem eſſe duplicem, durationis, & naturæ. Prioritas durationis competit ei, quod præcedit aliud tempore, vt Adam eſt prior tempore Abel. Prioritas naturæ bipartitur in prioritatem poſitiuam & negatiuam, illa eſt, quâ vnum altero præit actu, & ponitur prius in ordine rerum, vt animal eſt prius naturâ poſitiuè rationali, & rationale riſibili, & vniuerſè cauſa ſuo effectu. Iſta verò adaptatur ei, quod verè aliud anteceſſiſſet, niſi ab agente impeditum fuiſſet, vt in primordio mundi, materiæ prius infuiſſet priuatio, niſi à Deo, in ea comproducta & concreata fuiſſet forma. Idem ſcribit Doct. *quæſt.* 3. §. *Tenentes autem H. Et in Rep. quæſt.* 3. §. *Ad* 4. *dico.* Et *quæſt.* 4. § *prima iſtarum in ſolutione.* 3.

33. Not. ex *eodem* 2. *diſtinctione* 1. *quæſt.* 3. §. *Ad rationes E.* Et *diſtinctione* 7. *quæſt.* 2. §. *Ad argumenta. E.* Et clarius *in Rep.* 3. *diſtinctione* 3. *quæſt.* 3. *in fine*, mutationem bifariàm accipi, latè, & ſtrictè. Primo modo ſumitur pro tranſitu quocumque rei, ſic creatio dicitur mutatio, 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 5. §. *Secundum T.* Et 4. *diſtinctione* 10. *quæſt.* 1. §. *Quantum. G.* noua præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia vocatur mutatio. Atque 1. *diſtinctione* 39. §. *Ad* 2. *argumentum* 3. *quæſt.* 5. progreſſus de vno contradictorio, ad aliud contradictorium quoque mutatio perhibetur. Secundo modo pro tranſitu de priuatione formæ in materia ad formam, ita materia mutatur, quia de non habente formam fit habens formam, & aliter ſe habet nunc, quam prius, vt poſtulat propria ratio mutationis tradita ab Ariſt. 5. *Phyſ. T.* 7. recepta à Scot. *locis prælleg.* & explicita à Lych. tum *ibi*, tum etiam 2. *diſtinctione* 2. *quæſt.* 9. §. *Reſpondeo ad* 1. *contrà.* Quapropter mutatio propriè requirit, vt priuatio tempore in materia præcedat formam, quâ accedente recedit priuatio, & materia mutatur à priuatione formæ, ad formam. Cùm duo oppoſita priuatiuè ſimul eſſe nequeant in eodem ſubiecto, conſequenter, prius eſt priuatio, & poſtmodum forma, vt ait Doct. 3. *diſtinctione* 7. *quæſt.* 2. *E.* Et 4. *diſtinctione.* 43. *quæſt.* 5. §. *De tertio. H.* Et annuit Baſſ. 3. *diſtinctione* 7. *quæſt. vn.* §. *Ad* 1. *in oppoſitum.* Per hanc duplicem acceptionem mutationis poſſunt venire in concordiam Maſtrius, & Pontius. Ille namque *diſp.* 4. *quæſt.* 3. exiſtimat priuationem eſſe principium generationis naturalis, quatenùs in materia præcedit formam duratione; Iſte verò *quæſt.* 1. *de priuatione diſp* 34. opinatur, ſufficere, vt priuatio præcedat naturâ, ſi non poſitiuè, ſaltem negatiuè. Conciliari, inquam, poſſunt, ſi dicamus, Pontium loqui de mutatione impropriè ſumpta, & de generatione, vt eſt productio, quo in ſenſu, prærequiritur priuatio, vt præcedat ſolùm natura priuatiuè, ſeu negatiuè, vt ſi generatio ignis fuiſſet ab æterno, & de rerum generatione in initio mundi, in qua ſimul tempore cum materia fuere productæ formæ cælorum, elementorum, & miztorum, atque de verme genito per corruptionem Euch. producta à Deo noua materia cum forma in inſtanti, vbi ſolùm natura præcedit priuatio: Idque tantùm probant argumenta, quæ congerit prænominatus Pontius *Vbi ſuprà.* Maſtrius autem verba facit de mutatione propriè capta, & de generatione vt eſt mutatio, non verò vt eſt productio, vt ſeipſum declarat *ibid.* Nec authoritates, & rationes, quas accumulat, aliud ſuadent. Siquidem, non fit propria mutatio, niſi ſubiectum aliter ſe habeat nunc, quàm prius, per receptionem nouæ formæ, quâ antè carebat. Sicque potiùs lis de nomine eſſe videtur, quam de re, in qua communis vſus Authorum retinendus eſt, vt alibi monui.

34. Aſſ. 1. priuatio eſt principium per ſe generationis naturalis. Ita Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 67. *&* 79. Et 12. *Met. T.* 12. *&* 22. Et *ibi* Scot. *in com.* Probatur primò, principium per ſe alicuius eſt, ex quo aliquid oritur, & incipit, vt patet *ex* 1. *not.* ſed ex non ente, quod eſt priuatio, oritur generatio naturalis, putà ex non equo gignitur equus, & ex non homine homo, vt contra Antiquos arguit Stagir. *vbi ſuprà*, igitur priuatio eſt principium per ſe generationis naturalis. Secundò, mutatio naturalis flagitat duos terminos à quo, & ad quem, primus eſt à quo incipit, ſecundus verò in quem deſinit; ille autem eſt priuatio, 5. *Phyſ.* 7. iſte verò forma. Tertiò, quando aër à tenebris tranſit ad lucem, principium eius, & terminus à quo non eſt aër, quia eſt ſubiectum, nec forma expellenda, quia agens per ſe non intendit eam expellere, ſed introducere nouam formam, etſi præcedens perſiſteret, ab ipſa non manaret noua generatio: igitur terminus à quo, ſiue principium ſtatuuntur tenebræ, quæ ſunt priuationes lucis.

Dices, priuatio eſt principium per accidens, 1. *Phyſ. Tit.* 81. occurrit Doct. *in com.* 12. *Met. T.* 12. priuationem eſſe principium per accidens rei genitæ, quia in ea nec exiſtit, nec permanet: eſſe verò principium per ſe generationis, quia ab ea incipit generatio, vt linea à puncto, & motus localis, à termino à quo.

35. Aſſ. 2. priuatio duratione præcedit in materia formam per generationem ex ipſa educendam, aut inducendam. Tenet. Doct. 3. *diſtinctione* 7. *quæſt.* 2. *E.* Et 4. *diſtinctione* 43. *quæſt.* 5. *H.* poſt Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 43. *&* 44. Suadetur 1. agens natu-

rale non agit inſtantaneè, ſed ſucceſſiuè, cùm ſit virtutis finitæ ; & limitatæ. Diſponit namque, & præparat primùm ſubiectum præuiis, & idoneïs qualitatibus, deindè expellit priſtinam formam, vt in idem ſubiectum introducat nouam formam: hæc autem tota progreſſio fit in tempore. Fit enim tranſitus à priuatione ad formam : igitur priuatio in materia, duratione præit formam. Secundò, generatio eſt mutatio inter terminos oppoſitos, quorum vnus dicitur priuatio, & alter habitus, ſeu forma : hi autem termini ſimul in eodem ſubiecto non ſe compatiuntur. Impoſſibile quippè eſt vt ſimul in eodem ſit non forma, ſeu priuatio, & ipſa forma, quæ priuationi aduerſatur, veluti impoſſibile eſt contradictoria eſſe ſimul in eodem, & de eodem, vt ſcilicet idem ſimul fit, & non fit. Tantùm autem ad inuicem repugnant priuatiua, quantùm contradictoria, licet hæc illis ſint ampliora, & latiora, vt rectè notat Doctor *in Rep. 2. d. 1. q. 6. in fine.*

Dices, priuationem naturâ præire formam, itavt in primo inſtanti naturæ ſit priuatio, & in ſecundo inſtanti naturæ ſit forma, vtraque verò ſimul in vno eodemque momento temporis. Idque maximè elucet, quoniam generatio eſt mutatio inſtantanea ; quo pacto nulla extat repugnantia, & implicantia inter præfata oppoſita, cùm ſint diſtincta ſigna naturæ, quæ valent ad contradictionem tollendam. Contra, huiuſmodi ſigna naturæ, etſi valeant, ad præconcipiendum, & præſcindendum vnum ab alio, non tamen ad diuidendum. Poſſum enim concipere ſolem ſine luce, & hominem, ſine riſibilitate : verùm tamen nequeo rectè diuidere ſolem à luce, & hominem à riſibilitate, negare ſolem eſſe lucidum, & hominem riſibilem : ſimulque in eodem inſtanti temporis dicere ſolem non eſſe lucidum, & eſſe lucidum, hominem non eſſe riſibilem, & eſſe riſibilem, quia hæc adinuicem contradicunt : pariter in re noſtra : in eodem inſtanti temporis componi nequeunt forma, & priuatio eius, alioqui eadem forma ſimul foret cum priuatione eius, & non foret : ſicque contradictoria eſſent ſimul, vt arguit Doct. 3. *d.* 3. *quæſt.* 1. *E.* Porrò generatio perhibetur inſtantanea ſumpta pro ſola introductione formæ, in materiam ; non autem pro tota progreſſione, quæ ad eam requiritur, vt oſtendi in *lib. de gener.* Tertiò, eodem ferè modo philoſophandum eſt de forma artificiali, eiuſque priuatione, ac de forma naturali, & priuatione eius, vt crebrò aduertit Ariſt. potiſſimùm, 1. *Phyſ. Tutul.* 69. & 12. *Met. Tutul.* 12. priuatio autem formæ artificialis in ſubiecto antecedit ipſam formam. Priuſquam enim efformetur forma Mercurij ex ligno, in ipſo ligno præcedit carentia eius formæ, & antè verum erat dicere lignum non habet præfatam figuram, & formam : ergò à ſimili præexiſtit in materia priuatio, antequam educatur ab agente forma illi oppoſita, proindéque oppoſita priuatiua ſucceſſiuè ſubiectantur in materia, atque in generatione prior duratione eſt priuatio, forma.

36. Aſſertio 3. priuatio principiat, inſtar termini à quo, & per modum originis : quòd alij vocant per ſuum non eſſe. Deducitur ex Scot. 12. *Met. in com. Tutul.* 11. & 12. & 2. *diſt.* 1. 5. §. *ſecundum. T.* Necnon 4. *diſt.* 11. *quæſt.* 1. §. *Dico ergo. E.* Probatur primò, priuatio tunc principiat, cùm educitur forma de potentia materiæ, quoniam tunc generatio incipit, quæ abſque principio principiari nequit : cùm autem forma educitur de materiæ potentia, priuatio non eſt, quia cedit formæ aduenienti, ſicut tenebræ fugiunt, accedente luce, igitur priuatio principiat per modum originis, ſiue per ſuum non eſſe. Secundò, priuatiua oppoſita ſimul non ſe compatiuntur in eodem ſubiecto ; vnum quippè eſt negatio alterius in ſubiecto apto : cùm autem oritur generatio per vim agentis extrinſeci, priuatio non manet, quia forma cum qua ſimul conſiſtere nequit, accedit ; & ipſa forma adueniente, recedit, veluti terminus à quo perit in motu, per acquiſitionem termini ad quem, cui ille opponitur. Tertiò, terminus à quo creationis, quod eſt nihil, ſeu negatio extra genus, cùm res creatur, non eſt, quia nihil, & res ſimul eſſe non poſſunt: ſicut ergò dum cæpit creatio rei, non eſt negatio eius, pariter, quando res generatur, priuatio effugit, pulſa à ſuo contrario, quod eſt forma, atqueadeò priuatio conſtituitur generationis principium per ſuum non eſſe & per modum originis.

37. Opp. 1. contra 1. aſſertionem, principia ſunt, ex quibus omnia naturalia fiunt, 1. Phyſ 42. *Ex priuatione autem nihil fit, quia eſt non ens ibid. Tutul. 75. Ex non ente autem nihil fit, quia non ens eſt nihil, & ex nihilo nihil fieri, commune adagium eſt Philoſophorum, eo in loco, Tutul.* 53. Priuatio ergo non eſt principium generationis naturalis. Conf. 1. principium eſt nobilius principiato, ſicut cauſa effectu, 3. *animæ*, 19. cit. à Doct. 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 7. & 4. *diſt.* 44. *quæſt.* 2. priuatio autem præſtantior non eſt compoſito, quod eſt principiatum, cùm hoc ſit reale poſitiuum, illa verò reale priuatiuum. Conf. 2. Principium producit, & influit in principiatum, quod ab eo producitur: priuatio autem non producit ſed corrumpit, non conſtruit, ſed deſtruit productum, cùm ſit cauſa corruptionis rerum naturalium, 1. *Phyſ T.* 81. In numero ergò principiorum non eſt locanda priuatio. Concedo ma. diſtinguo minorem : tanquam ex termino à quo generationis, nego : tanquam ex parte intrinſeca compoſitionis, concedo. Vt enim creationis terminus à quo eſt nihil, ſeu negatio extra genus : ſic generationis naturalis terminus à quo eſt priuatio, ſeu negatio in genere, quæ eſt priuatio, aliquid fit, tanquam termino à quo, phyſicè : verumtamen ex negatione extrà genus, ſeu ex nihilo, naturaliter nihil fit, vt abundè explicui *lib.* 2. *quæſt.* 1. *art.* 6. Ad 1. conf. diſtinguo maiorem, ſimpliciter, & vniuerſaliter, nego : ſecundum quid, & indefinitè, concedo. Vt materia, quæ cauſat partialiter compoſitum, ſecundum quid, & in ratione principij, eſt nobilior : ſimpliciter autem, & abſolutè compoſitum eſt præſtantius ea, vt totum ſua parte. Ad 2. conf. diſtinguo maiorem, principium compoſitionis, & in facto eſſe, concedo : principium generationis, & in fieri, cuiuſmodi eſt priuatio, nego, vt de puncto lineæ principio, in ipſam lineam nihil influente, declaraui *in* 1. *not.* Ad min. dico cum Ariſt. ibi, & Scot. 2. *diſt.* 12. *quæſt.* 1. *I.* id eſſe per accidens, non ratione rei producendæ, cuius priuatio eſt principium, ſed ratione rei productæ, de qua non habet rationem principij.

38. Opp. 2. contra 2. aſſ. 7. *Phyſ.* 1. *&* 8. *eiuſdem, quoque* 1. Nec non 1. *Cæli*, 103. Ariſt. ſtatuit motum, tempus, & cætera creata ab æterno. Et Scot. 2. *d.* 1. *quæſt.* 3. tanquàm problema defendit potuiſſe à Deo mundum condi ab æterno. Datâ autem hypotheſi, generationes rerum extitiſſent ab æterno. In æternis autem non eſt prius, nec poſterius duratione : non ergò in materia præfuiſſet priuatio antè formam, atqueadeò vt ſit generatio, non eſt neceſſe, priuatio tempore præcedat formam. Conſ. generatio eſt mutatio momentanea, veluti illuminatio, 2. *diſtinctione* 1. *quæſt.* 9. *ſub L.* In hac autem ſemper exiguntur duo

termini

termini à quo, & ad quem, abſque vlla prioritate, & poſterioritate durationis, ſicut relatio poſtulat duo extrema ſimul naturâ exiſtentia, ex quibus emergit. Igitur non oportet priuationem præexiſtere ante formam. Reſpódeo etſi in hoc, & in quibuſdam aliis Philoſophus allucinatus fuerit, nihilominus datâ hypotheſi ea productio, ſiue generatio non eſſet propriè mutatio, ſed impropriè. Ob id non prærequirit priuationem poſitiuè, ſed negatiuè, vt cum Scot. planum feci *ſuprà not.* 3. Per idem patet ad conſ. generatio namque, quatenùs non eſt propriè mutatio, ſed productio duntaxat, non poſtulat priuationem, præcedentem in materia poſitiuè, ſed negatiuè. Ideò inter priuationem, & formam in materia recipiendam, nulla intercipitur temporis mora.

39. Opp. 3. contrà 3. aſſ. actio non eſt ſine agente, ergò nec principiatio, abſque principio: & principiante: vt ergò cauſa in actu habet effectum in actu, 2. *Phyſ.* 38. ſic principium in actu, habet principiatum in actu, & econuerſò, ergò ſi priuatio principiat, per ſuum eſſe actu principiat. Conſ. 1. priuatio principiat, cum pellitur à forma; tunc autem exiſtit priuatio, quia pollens, & pulſum debent ſimul exiſtere. Conſ. 2. priuatio decernitur principium, vt terminus à quo generationis: terminus autem à quo exiſtit, cum ab eo aliquid progreditur, vt patet de illo, qui iter agit ab vna, ad aliam vrbem. Conſ. 3. ex 4. *Met.* 22. Abiiciens habet aliquid eius, quod abiicitur, ſimiliter ergò cum priuatio abiicitur, remanet aliquid eius, quod exiſtit, ac proindè principiat per ſuum eſſe exiſtens. Reſp. argumentum concludere de principio influente in principiatum reali influxu, atque de principio intrinſeco conſtituente & permanente in principiato: at non de principio nihil cauſante in principiato, extrinſeco, abeunte, & recedente à ſubiecto, & principiato, vt innuit Canon. 1. *Phyſ. quæſt.* 10. *art.* 3. Cui præiuit Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 68. & 60. & 61. Ad 1. conſ. dico, id habere locum in pulſione, & conflictu effectiuo oppoſitorum contrariorum, vt de calore, & frigore, quæ ſe mutuò expellunt ab eodem ſubiecto: non autem de oppoſitis priuatiuis, quorum vnum dicitur expellere aliud, per ſui poſitionem, vt poſitâ formâ in materia, abit priuatio, quæ immediatè ante formam, erat in ipſa materia. Quemadmodum adueniente luce, excutiuntur tenebræ, non per vllam efficientiam lucis aduerſus tenebras, ſed per ſolam lucis poſitionem & præſentiam, fugantur tenebræ, quæ immediatè ante ipſam lucem, erant in aëre. Ad 2. conſ. concedo ma. diſtinguo mi. de termino à quo permanente, de quo exemplo illuſtratur, concedo: de termino à quo abeunte, & recedente, vti eſt priuatio, nego, & patet de nocte, quæ die appropinquante, euaneſcit. Ad 3. conſ. dico cum Scot. *ibi in com.* eum locum intelligi de iis, quæ mouentur, & mutantur; quorum partes quædam perſiſtunt vt materia, quædam verò deſinunt eſſe, vt forma. Vel de intenſibilibus, & remiſſibilibus, quorum aliquæ partes creſcunt, nonnullæ verò decreſcunt. Vndè orta eſt opinio Heracliti, & aliorum, exiſtimantium omnia ſenſibilia continuè moueri.

ARTICVLVS VI.

An à priuatione ad habitum detur regreſſus.

40. ARiſt. *in poſtprædicamentis, cap. de oppoſitis* pronunciat hoc effatum frequens in ore Peripateticorum, *à priuatione ad habitum, non eſt regreſſus.* Quod varie à variis interpretibus exponitur, & illuſtratur, vt videre eſt apud. Conimb. *ibid. quæſt. vn. art.* 5. Aduertit autem Baſſ. 4. *diſtinctione* 43. *quæſt.* 2. *art.* 2. illud eſſe quidem à Philoſopho probatum, non tamen demonſtratum, quandoquidem non vniuerſè, ſed indefinitè proponitur, vt innuunt Antonius Andreas *in expoſitione illius paſſus*; & Scot. 8. *Met. in cap.* 5. Veluti principia ſunt contraria, 1. *Phyſ.* 41. & 42. Indefinitè, ideſt non omnia principia ſunt contraria, putà materia, quæ recipit contraria, ſed forma, & priuatio. *ibid. T.* 67. pariter in re noſtra, quandoque à priuatione ad habitum fit regreſſus, vt à tenebris, ad lucem: quandoque verò, nequaquam, vt à morte, ad vitam. Ideoque præfatum proloquium non in omnibus eſt verum. Quod vt eluceat, in quibus ſit verum, & in quibus falſum, obſeruo cum Scot. *loco præcit.* & *quæſt.* 41. *prædicam.* Forma, quæ opponitur priuationi, vel prouenit à principio intrinſeco, eſtque rei innata, & congenita, vt viſus in homine, cuius priuatio eſt cæcitas, ſicque in hoc, & conſimilibus, verum eſt elogium Philoſophi, à priuatione ad habitum, non habetur regreſſus, quod illuſtrat dicto exemplo de cæcitate, & viſu, de caluitie, & coma, in quibus non extat reditus. Vel oritur à principio extrinſeco, vt lux à ſole in aëre, quo pacto aër tenebroſus fit lucidus, tranſitque à priuatione, ad habitum, per ſolem illuminantem ipſum aërem: Et huiuſmodi reditus eſt poſſibilis, cauſa eſt, quia agens extrinſecum non operans in ſubiecto capaci formæ ab eo inductæ, priuat ipſum eâ formâ, eaque dicitur priuatum: veruntamen, ſi idem agens iterùm accedat, & operetur in præfato ſubiecto, reſtituit ei eamdem formam, quomodo à priuatione ad habitum fit regreſſus, putà à tenebris, ad lucem: in prioribus autem contrarium euenit, quoniam in rerum naturalium ſyllabo, non inuenitur agens, quod præfatam formã ſemel in ſubiecto amiſſam, in eo reparare valeat, vt homini vita orbato, eam nemo reſtituere quit. Quapropter in iſtis, à priuatione ad habitum, non datur regreſſus. Subiiciunt alij, inter quos eſt Antonius Andreas, has poſteriores priuationes priuare formis ſubiecta, in quibus ſunt potentia, & actu: illas verò priores, actu duntaxat; ideò ad has reditus eſt impoſſibilis, viribus naturæ, ad eas verò poſſibilis. Denuò, aduerto duplicem regreſſum, immediatum, & mediatum. Prior eſt, cum vnum per vnicam mutationem vertitur in aliud, quod anteà erat, vt cum ex aqua, fit aër, & immediatè ex aëre redit aqua, Itemque, ex vigilia fit ſomnus, & ex ſomno reuertitur vigilia. Poſterior verò eſt, cum per multas mutationes rerum, idem, quod priùs extiterat, regreditur, vt 2. *Poſt. cap.* 7. *T.* 15. Ex pluuia in terram cadente ſurgunt vapores, ex vaporibus gignuntur nubes, & ex nubibus redit pluuia. Idem inſinuant Aug. 6. *de Geneſi ad lit. cap.* 13. Et *lib. de ſpiritu, & anima cap.* 15. Et Scot. *in Met. paſſu præmemorato.* Vterque autem regreſſus non fit ad idem numero, ſed ad idem ſpecie 2. *de gener. T.* 70 *in fine.* Diminutùs

verò ad idem numero eſt poſſibilis, *Ioan.* 11. Lazarus, qui fuerat mortuus, reuixit ad vocem Chriſti Domini eum vocantis, *Lazare veni foras.*

Aduerſus præallatam doctrinam, quidam, vt Conimb. nuper cit.

41. Opponunt 1. frigiditas eſt forma aquæ congenita, & concreata, at ſi tollatur ab aqua, in ſe relicta, iterum redit frigiditas eius, & vt patet de aqua calefacta, quæ poſtmodum ad priſtinam frigiditatem reducitur. Igitur haud verum eſt præfatum documentum. Data ma. ad min. dico, aquam calefactam priuari actu frigiditate, non autem potentia. Ob id in ſe relicta, expulſo calore, ad natiuam redit frigiditatem. Quarè documentum allatum habet locum in priuatione priuante actu, & potentia, non verò in priuatione priuante actu duntaxat. Propterea Stagir. affert exemplum de cæcitate, quæ viſu priuat hominem actu, & potentia, vt explicitè tradit Aug. *l. de natura, & gratia, contra Pelagianos c.* 51. per cæcitatem potentia videndi eſt amiſſa.

42. Opponunt 2. priuatio, & forma ſunt duo principia tranſmutationis naturalis, 1. *Phyſ. T.* 67. *& inde:* atque duo termini eiuſdem 5. *Phyſ. T.* 7. Terminus à quo eſt priuatio, & terminus ad quem eſt forma: ergò cùm ad hos terminos ſit tranſmutatio, conſequenter poſſibilis eſt regreſſus à priuatione ad habitum. Reſp. eam propoſitionem non eſſe vniuerſalem, ſed indefinitam, vt paulò poſt initium huius art. monui. Ideò, in quibuſdam recipitur, in quibuſdam verò reiicitur, vt exemplis præallatis patefeci, authoritatae, & ratione firmaui.

43. Opponunt 3. vnum contrariorum includit priuatiuè oppoſitum alterius eorum, 10. *Met.* 15. *&* 16. Inter verò contraria eſt tranſmutatio, vt à calore ad frigus, & èconuerſo: ergò quoque inter priuatiuè oppoſita. Reſp. in præpoſito Themate, & elogio propoſito & à nobis diſcuſſo, Philoſophũ verba facere de priuatione perfecta, quæ eſt vnius extremi, ad aliud extremum, quod eſt forma, non autem de priuatione imperfecta, quæ eſt ratione vnius contrarij imperfecti, vt nigri, quod reſpectu albi dicitur priuatum aliqua perfectione, qua pollet album, vt benè notat Scot. *loco proximè cit. Met. in com.* Vel dicito id non euenire præciſè, ratione priuationis, ſed ratione contrarij illi coniuncti. Vel poteſt negari paritas. Nam tranſmutatio contrariorum fit ſemper cum motu propriè dicto, & in tempore: non ſic ſemper in priuatiuis oppoſitis, vt conſtat de illuminatione, quæ fit in inſtanti, 2. *anima, T.* 70.

QVÆSTIO IV.

De Forma.

1. FORMA inter principia tertium occupat locum. Licet enim ſit prior dignitatis ordine: nihilominùs generationis ordine eſt poſterior priuatione. Cùm enim priuatio, & forma ſint contraria, conſequenter præexigunt & præſupponunt commune eorum ſubiectũ, quod eſt materia primum principium; deinde ſubſequiter priuatio ſecundum principium, quod eſt terminus à quo generationis, & poſtmodum forma tertium principium quod, eſt terminus ad quem eiuſdem formalis, & præcipuus, de quo poſtremus reſtat diſſerendi locus.

ARTICVLVS I.

An ſit forma ſubſtantialis.

2. INter veteres Philoſophos vix inueniuntur, qui formam ſubſtantialem agnoſcant, vt videre licet 1. *Met. ſum.* 2. *cap.* 1. Poſt verò Ariſt. ita inualuit placitum affirmatiuum in ſcholis de forma ſubſtantiali, vt ſit dogma non incertum, & ineuidens: immò oppoſitum cenſeatur erroneum, ſcribente Scot. *in com.* 7. *Met. ſum.* 2. *cap.* 1.

3. Not. 1. ob diuerſa, & præclara munia, quæ forma exercet, pleraque ſortiri nomina, & epitheta. In primis perhibetur vnum, quia materiam indifferentem, & indeterminatam, ad certam, & determinatam ſpeciem trahit, & conſtituit potiſſimùm vnum per ſe, quod eſt compoſitum. Deinde vocatur ſpecies, tum quia ſpecificat, materiam, tum etiam quia eam ſpecioſam, & pulchram reddit, ob id ſpeciem, & formam coincidere, ſcribit Aug. *lib. de vera religione cap.* 18. Nec abs re præmiſerat Ariſt. 1. *Phy.* 81. *Materia appetit formam, ſicut turpe appetit pulchrum.* Ampliùs, nuncupatur ratio, quia præſertim ab ea depromitur definitio rerum naturalium: quo etiam pacto quandoque dicitur quod quid eſt, & quidditas. Præterea, nominatur exemplar, lux, character, actus, endelechia, finis, terminus: & huiuſmodi, quibus mirificè inſignitur, & illuſtratur.

4. Not. 2. formam diuidi in naturalem, & artificialem 1. *Phyſ. T.* 69. hæc per artem producitur, illa verò per naturam de potentia materiæ educitur. Forma verò naturalis ſubſecatur in ſubſtantialem, & accidentalem, 7. *Met. Titul.* 7. & alibi, & exprimitur à Scot. 4. *d.* 11. *q.* 3. §. *Alij. T. & AA.* prior eſt ens ſimpliciter, & actus primarius, vnà cum materia conſtituens vnum per ſe: poſterior verò eſt ens ſecundum quid, & actus ſecundarius, vnà cum ſubiecto faciens vnum per accidens. Rurſus, forma ſubſtantialis ſubdiſtribuitur in aſſiſtentem, & informantem, indicante Ariſt. 1. *de partibus cap.* 1. aſſiſtens mouet ſubiectum ab extrinſeco, ipſum dirigendo, vt nauta nauim, & auriga currum. Informans verò mouet ſubiectum in quo eſt ab intrinſeco, vt anima monet corpus, quod informat. Denique forma informans diſpertitur in coniunctam cum materia, & ab ipſa inſeparabilem, vt forma equi: & in ſeparabilem à materia, vt anima rationalis, cuius meminit Stagirita 3. *anima* 19.

5. Aſſ. datur forma ſubſtantialis. Ita Scot. præcit. cui præiuit Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 65. & non rarò alibi. Probatur 1. ex materia, & forma, tamquam ex duabus partibus ſubſtantialibus coaleſcit vnum per ſe ſubſtantiale, quod eſt totum: ergò forma eſt ſubſtantia partialis. Ant. patet 8. *Met.* 2. conſequentia tenet, 1. *Phyſ.* 51. *Ex non ſubſtantia non fit ſubſtantia.* Supple, tanquam ex partibus, & principiis intrinſecis conſtituentibus vnum per ſe compoſitum ſubſtantiale. At ſi omnis forma foret accidens, fieret vnum per accidens: ſiquidem ex ſubiecto, & accidente conflatur vnum per accidens, 7. *Met. Titul.* 16. Secundò, res naturales ſpecie inter ſe diſſident, vt homo, & brutum: huiuſmodi autem differentia ſpecifica non petitur penès materiam, quæ eſt vtrique communis,

munis; ergò decerpitur à forma, quæ vtique eſt ſubſtantia, ſicut materia, immò magis petitur penès materiam, quæ eſt vtrique comſubſtantia, 7. *Met. Titul.* 8. Et magis natura, 2. *Phyſ. Titul.* 12. Tertiò, fiunt tranſmutationes ſubſtantiales, vt ignis tranſmutatur in aërem, aër in aquam, & ſic de cæteris, cernuntur generationes perennes ſubſtantiales. Sol enim, & homo generant hominem, 2. *Phyſ.* 26. Atque continuæ ſublunarium corruptiones, præſertim receſſu ſolis, vt conſtat de herbis, plantis, animalibuſque ex putri materia genitis. Huiuſmodi autem non accidunt, abſque productione nouarum ſubſtantialium formarum, & interitu priſtinarum. Cùm enim materia ſit ingenita, & incorrupta, 1. *Phyſ.* 82. Et totum ſubſtantiale producatur. Sanè ipſum totum ſubſtantiale non producitur de nouo, niſi aliqua eius pars ſubſtantialis producatur, putà forma, quæ tranſit à non eſſe, ad eſſe.

Rurſus, diuerſæ operationes à diuerſis agentibus prodeuntes arguunt diuerſas eorum formas ſubſtantiales, formæ quippè potiſſimùm cognoſcuntur per operationes ſenſibiles, docente Scot. 7. *Met. quæſt.* 6. *ad finem & quæſt.* 12. §. *contrà mouens.* Vt enim materia nobis innoteſcit per tranſmutationem, ſic forma per operationem.

Dices, ad hoc ſaluandum ſufficere formas accidentales. Conſtat enim ignem calefacere per calorem, & aquam frigefacere per frigiditatem, quæ ſunt formæ accidentales. Nulla ergo ratio cogit nos inuehere in ſcholam, formam ſubſtantialem. Contra, ignis ignit, non per calorem, cùm per eum tantum calefaciat, ſed per principium ignitiuum, quod eſt forma eius ſubſtantialis. Item aqua producit aquam, non frigiditatem, quæ eſt accidens, ſed per ſuam formam ſubſtantialem: ſi enim aqua calefiat, & ferueat, amittatque ſuam frigiditatem, in ſe relicta redit ad natiuam frigiditatem, non per frigiditatem, quæ remota erat per calorem in ipſa inexiſtentem, nec per materiam quæ eſt paſſiua, ergò per principium ſibi intrinſecum, quod eſt forma eius ſubſtantialis. Demùm, de fide ſancitum eſt in Conc. Later. ſub Leone X. *ſeſ.* 8. Et in Vien. ſub Clem. V. Et legitur in Clem. vnic. *de ſum. Trin.* §. 2. Animam rationalem eſſe formam hominis ſubſtantialem. Ergò idipſum aſtruendum eſt de reliquis animabus, & formis, tam elementorum, quàm mixtorum.

6. Oppones 1. motiua priſcorum Philoſophorum tacta ab Ariſt. 1. *Met. ſum.* 2. *cap.* 1. Et explicita à Doct. ſubtili ibi *in com.* quibus mouebantur, ad inficiandam formam ſubſtantialem, & admittendam materiam cunctorum naturalium, ſolum & vnicum principium primum eſt, materia eſt id, ex quo omnia naturalia fiunt. Secundum, in materiam omnia reſoluuntur. Tertium, ex ea per ſe primò omnia fiunt. Quartum, ſola materia permanet, cæteris incipientibus, & deſinentibus: ergò præter materiam, nulla eſt ſubſtantia, quæ principiet rem naturalem, & ſi qua eſt forma, eſt accidentalis. Reſpondeo prænarrata media oſtendere, materiam eſſe primum principium rerum naturalium, ſubiectum primum formarum, ingredi eſſentiam earum, in ipſam tandem reſolui, perpetuóque durare. Hæc omnia quidem admittimus: reſpuimus verò ipſammet eſſe ſolum principium ſubſtantiale, & ſtatuimus formam ſubſtantialem, ex qua vnà cum materia conflatur totum ſubſtantiale, tanquam ex partibus intrinſecis, & eſſentialibus.

7. Opp. 2. Ariſt. 2. *de gener. cap.* 7. & 8. ſcribit formas elementorum eſſe primas qualitates, quæ ſunt formæ accidentariæ: ergò id ipſum aſtruendum eſt de formis mixtorum, cùm æqua ſit ratio in vtriſque. Conf. Idem Stagir. comparat plerumque naturalia artificialibus, vt patet 1. *Phyſ. Titul.* 69. & 2. *eiuſdem, Titul.* 35. Necnon 7. *Metaphyſica* 26. & 8. *eiuſdem.* 15. Formæ autem artificialium ſunt accidentales, ergò & naturalium. Reſpondeo Philoſophum loqui ibi circumlocutiuè, ſumendo nimirum qualitates, ſiue proprietates elementorum, prò eorum formis ſubſtantialibus, quia hæ nos latent, illæ verò patent. Quod etiam præſtat 5. *Metaphyſica Titul.* 18. definiens quantitatem, per diuiſibilitatem, quæ eſt eius paſſio. Ad confirmationē dico, paritatem conſiſtere in hoc, quod ſicut artifex educit formas artificiales de ſubiecto præiacto, & vt præſuppoſito eius arti; ita agens naturale educit formas naturales de potentia materiæ: in reliquis verò eſt diſparitas, præſertim, quia formæ naturales ſunt ſubſtantiæ, artificiales verò accidentia, vt apertius fiet lib. ſubſequente.

8. Opp. 3. omnis ſubſtantia per ſe exiſtit, & ſubſiſtit. Hoc enim nomen *ſubſtantia* deriuatur à per ſe ſubſiſtendo, vt dixi in *Epit. dia. lib.* 1. *quæſt.* 4. *articulo* 3. *ante num.* 10. Forma verò, quæ educitur de potentia materiæ, per ſe non exiſtit, nec ſubſiſtit, quia ab ea dependet in eſſe, & in fieri, vt liquet de anima canis, leonis, & cæteris: igitur nulla inuenitur forma ſubſtantialis. Confirmatur, ſubſtantia non eſt in ſubiecto, vt tradit Ariſt. *in Antepradicam.* omnis autem forma eſt in ſubiecto, putà in materia, quæ eſt eius primum ſubiectum 1. *Phyſ.* 82. Igitur, nulla extat forma ſubſtantialis. Concedo maiorem, diſtinguo minorem: actu, concedo: potentia, nego. Quamuis enim forma educta de potentia materiæ gaudeat actu conſortio materiæ eius compartis; tamen poteſt diuinitùs ſeiungi, & ſeparari ab ea, & ſic ſeiuncta, & ſeparata ſe ſola exiſtere, docente Scot. 2. *diſtinctione* 12. *quæſt.* 1. *in fine.* Ad confirmationem concedo maiorem, diſtinguo minorem: per inhærentiam, nego: per informationem, vt pars extat in ſua comparte, concedo, vt patet de ſecundis, & vniuerſalibus ſubſtantiis, quæ ſunt in primis, & ſingularibus per inexiſtentiam; non autem per inhærentiam, quæ accidenti competit.

ARTICVLVS II.

Quid ſit forma.

9. NOn vna omnium de forma extat definitio. Etenim Plato eam ſic definit. Forma eſt *Diuini exemplaris imago rebus impreſſa.* Arabes, *participatio primi actus*, ſeu Dei, *rebus impreſſa.* Porretan. *libro ſex Principiorum capite* 2. *Forma eſt compoſitioni contingens, ſimplici, & inuariabili eſſentia conſiſtens.* Ariſtoteles 5. *Phyſ. Titul.* 28. Forma eſt *ratio quidditatis, & eſſentiæ.* Complut. *diſpoſitione* 4. *Phyſ. quæſt.* 1. Forma eſt *actus primus corporis.* Cæteri verò communius, & exactius: Forma eſt actus primarius materiæ, vnum de per ſe cum illa conſtituens. Deducitur ex Doct. 4. *diſtinctione* 11. *quæſt.* 3. Y Et eius particulæ ſingulæ explanantur. Dicitur actus propter materiam, quæ eſt potentia. Additur primarius,

vt differat à forma accidentali, quæ eſt actus ſecundarius? Locatur materiæ, ſi non præexigat aliam formam ſubordinatam, vt forma elementi, quod ſi præſupponat aliam formam, etiam reſpectu formæ non ſubordinatæ, habet locum materiæ, vt animæ quæ præſupponit formam corporeitatis, reſpectu cuius eſt actus. Ob id definitur actus corporis organici, 2. *anima*, 6. ſubiiciuntur reliquæ voculæ, ad differentiam compoſiti accidentalia, quod eſt vnum per accidens. Sic explicata formæ definitio facilis eſt probatu, vulgari, & communi medio, pollet quippè genere, quod eſt actus, & differentia, quæ indicatur per ſubſequentes particulas: nihilque ſuperflui, & diminuti continet, vt poſtulat proba & idonea definitio, notante Porr. *in præællata ſua definitione.*

10. Opp. 1. abſolutum non definitur per relatiuum, cum vtrumque ſit diſtincti generis. Ergò cum forma ſit ens abſolutum, malè definitur per relationem ad materiam, vt fit in præfata definitione. Diſtinguo ant. in recto, concedo: in obliquo, nego. Sic accidens definitur per ordinem ad ſubſtantiam, in qua ſubiectatur, ſcientia per habitudinem ad ſcibile, & anima, per relationem ad corpus. Præſertim quia, dicta definitio non eſt quidditatiua ſed deſcriptiua, vt præ aliis aduertit Fuent. 1. *Phyſ. q.* 4. *diff.* 1. *art.* 2. *n.* 7.

11. Opp. 2. ſimplex non eſt definibile, quia definitio conſtat partibus correſpondentibus partibus definiti, 7. *Met. T.* 33. Forma autem eſt ſimplex, & para ordinabilis ad totum conſtituendum: ergò eius nulla eſt adducenda definitio. Diſtinguo ma. definitione exacta, & completa, concedo: definitione incompleta, & pingui minerua, nego. Maximè, quia forma licet ſit ſimplex ſimplicitate oppoſita compoſitioni phyſicæ: non tamen eſt ſimplex ſimplicitate oppoſita compoſitioni metaphyſicæ. Cùm ſit in prædicamento ſubſtantiæ, & coaleſcat ex quaſi genere, & differentia partiali, cùm ipſa ſit incompleta, & partialia ſubſtantia.

12. Opp. 3. apta definitio alteri non competit à definito: definitio autem formæ præadducta conuenit Deo, quia eſt actus primus, & ſimplex: ergò ea definitio eſt incongrua. Concedo ma. nego min. Deus namque eſt purus actus nulli componibilis, ſiuè Phyſicè, ſiuè metaphyſicè: eſtque ſummè ſimplex ſimplicitate omni compoſitioni oppoſita.

ARTICVLVS III.

An forma de nouo in materia producatur.

13. PArisienſes 2. *Phyſ. q.* 1. Ioannes de Magiſtris *ibid.* Conimbr. 1. *Phyſ. c.* 9. *quæſt.* 12. *art.* 3. & Dur. 2. *d.* 18. *q.* 2. recenſent tres præcipuas claſſes priſcorum Philoſophorum inter ſe diſcrepantium, de formæ origine, & productione, quarum duæ ſunt extremæ, & tertia media. Prima eſt Anaxagoræ, & ſectatorum eius, arbitrantium formas prodire ab intrinſeco, omneſque actu eſſe in materia, in eiuſque quaſi gremio contineri, occultas tamen, & confuſas, quas vi ſua agens naturale in lucem edit, diſtinguit, & patefacit. Inſtar argenti luto immerſi, quod per abſterſionem artificis apparet, enitet, & emicat. Secunda eſt Platonis in Phædone, eiuſque diſcipulorum exiſtimantium, formas promanare ab extrinſeco, ſeu ab ideis, tanquàm cauſis effectricibus vniuerſalibus ſingularium ſublunarium ſeiunctis ab eis realiter. Subiungit Auic. 1. *ſuff. cap.* 10. formas proficiſci à quadam intelligentia, quam cholcodeam, ſeu formarum datricem appellat. Tertia conſiſtit in medio, quæ eſt Ariſt. & Peripateticorum omnium docentium, formas partim eſſe ab intrinſeco, partim verò ab extrinſeco. Quod eſt dictu, formæ non præexiſtunt actu in materia, ante generationem, ſed in potentia eius continentur duntaxat, de qua educuntur per virtutem agentium naturalium.

14. Not. 1. agens diſpertiri in agens æquiuocum, quod eſt alterius rationis ab effectu, quem producit, vt ſol eſt cauſa æquiuoca generationis hominis, 2. *Phyſ.* 26. Agens vniuocum participat eamdem rationem, & ſpeciem, cum effectu, quem producit. Hocque diſtribuitur in agens immediatum, quod immediatè attingit effectum, vt ignis immediatè generat ignem: & mediatum, quod mediante ſemine ab ipſo deciſo gignit effectum, vt homo mediu ſemine generat hominem.

15. Not. 2. ex Tatar. 1. *de gener. quæſt.* 1. *Sci-bili* 1. inter creationem, & generationem hoc intercipi diſcrimen. Creatio eſt productio ex nihilo, ideſt ex nullo præſuppoſito ſubiecto, adeò vt terminus à quo creationis ſit nihil, hoc eſt negatio entis. Generatio verò eſt productio rei ex præiacente materia, ſeu ex præſuppoſito ſubiecto, ita vt terminus à quo generationis ſit priuatio formæ, quæ inducitur, aut educitur de potentia materiæ. Educi autem de potentia materiæ, nihil aliud ſibi vult, quàm in fieri, & in eſſe ipſam formam dependere à materia, vt palam fiet in proximo art.

16. Aſſ. 1. formæ non proueniunt ab intrinſeco, vt cenſet Anaxag. cum ſuis. Defenditur à Doctoribus in com. Ariſtotelis 1. *Met. T.* 16. *ſum.* 3. *cap.* 2. *Et* 7. *eiuſdem T.* 28. Manetque iam probata *art.* 18. *quæſt.* 1. *huius libri.* Nec ad eius corroborationem, quippiam addendum eſſe indico, præſertim cùm ſit antiquata, profligata, & abſoleta.

17. Aſſ. 2. nec dictæ formæ prorſus ab extrinſeco oriuntur, vt putant Platonici. Traditur à Doctoribus 1. *poſt. quæſt.* 3. §. *ad quæſt.* Et reiicitur à nobis in Log. *l.* 2. *quæſt.* 1. *art.* 3. quoad ideas, quas ſtatuit Plato cauſas vniuerſales effectrices ſingularium, ſi verum eſt, quod illi affingit Ariſt. paſſim in ſuis ſcriptis, quorum quædam adduxi *paſſu alleg.* quoad verò Cholcodeam excogitatam ab Auic. damnatur tanquam opinio erronea ab Vniuerſitate Pariſienſi *cap.* 7. collectionis eius, quæ habetur ante 1. ſententiarum Seraphici Bon. Et teſtatur Tromb. 12. *Met. quæſt.* 6. Deindè agens naturale vniuocum gignit effectum ſibi ſimilem, 7. *Met. cap.* 7. & 8. vt ignis generat ignem, & homo, hominem: ergo formæ rerum naturalium non ab intelligentia, ſed ab agente naturali producuntur. Eò magis, quia nulla intelligentia valet producere ſubſtantiam, vt probat Scot. 4. *d.* 1. *quæſt.* 1. §. *Iſta ergò M.* Et §. *Secunda. T.* Ratio potiſſima eſt, quia Angelus intellectu, & voluntate agit, quæ ſunt potentiæ productiuæ accidentia, non verò ſubſtantiæ. Quæ autem ſubſtantiæ ab eo fiunt, per applicationem actiuorum paſſiuis producuntur, vt patet de ranis productis à Magiſ. Pharaonis. *Exo.* 8.

18. Aſſ. 3. formæ materiales educuntur de potentia materiæ, virtute agentium naturalium. Docet Scot. 2. *diſtinctione duodecima, quæſt.* 1. *ante* §. *Ad argum.* 1. G. Et 4. *d.* 12. *quæſt.* 3. *I.*

Et

Et *d.* 13. *q.* 1. §. *ex dictis*. Et inſinuat Aug. 12. *Confeſſ. c.* 32.

18. Suadetur autem 1. quod pendet in fieri, & in eſſe à materia, educitur de eius potentia, vt obſeruaui in 2. not. formæ autem materiales pendent in fieri,& in eſſe à materia, ſine qua nec producuntur, nec conſeruantur, ab eaque ſeparari nequeunt, ſecùs forent creabiles, immortales, & incorruptibiles, veluti anima rationalis, quæ à Deo creatur, ab eoque in corpus debitè organizatum infunditur. Igitur formæ materiales de potentia materiæ educuntur ab agente naturali. Secundò eo modo philoſophandum eſt de forma naturali, quo de artificiali, 1. *Phyſ. T.* 69. Et 2. *einſdem operis T.* 36. forma autem artificialis educitur ex præiacente materia, vt ex lapide forma Mercurij. & ex ligno forma bouis. Ergò id ipſum aſtruendum eſt de forma naturali.

19. Opp. 1. idem eſt, quod eſt in potentia, ac quod eſt actu, vt idem eſt homo, qui erat creabilis, ac qui modò formatus eſt, 8. *Met. T.* 13. vbi Auer. & Scot. Ergò formæ ſunt actu in materia; ſicut ſunt in potentia, proindéque de potentia materiæ non educuntur. Conf. 1. præſtantius, & nobilius non educitur ex ignobiliori, & depreſſiori: forma autem eſt præſtantior materia, ergò ex hac non educitur illa. Conf. 2. ex Scot. quol. 9. formæ ſubſtantiales non dependent à materia; ſed ſolæ accidentales. Ratio eſt, quia *ex eodem* 1. *d.* 35. *Nihil habens perfectius eſſe in aliquo genere, ad illud, quod habet minus perfectum eſſe, in tali genere dependet.* Reſpondeo exponendo cum Scot. præadductum teſtimonium de potentia obiectiua; non autem de potentia ſubiectiua, de qua nunc verba facimus. Ad 1. conf. negari poteſt ma. Nam ex terra aurum, ex aqua coralium, ex grano frumenti mortuo, viuum, & alia ex aliis extrahuntur, quæ planè nobilitate ſuperant ea, ex quibus educuntur. Ad 2. conf. dico, etſi explicitè illud non extet in Scot. cit. tamen occurrendum eſt, formas ſubſtantiales quidem non dependere à materia vt ſubiecto inhæſiuo, ſicut accidentales, ſed tanquam à ſubiecto ſuſtentatiuo, vt pars dependet à ſua comparte. Ad motiuum ex eodem, dico ipſum ſe explicare. Ait enim, in eodem genere. Siquidem in diuerſo genere id non habet locum. Cum autem forma dependeat à materia, non in genere cauſæ formalis, ſed materialis, conſequenter, non inconuenit illam, ab iſta ſic dependere. Idque explanari poteſt de toto, quod licet ſit nobilius ſuis partibus, ab eis tamen eſſentialiter dependet.

10. Opp. 2. quod continet aliud, eſt in illo actu illud aliud, vt patet de dolio continente vinum actu: materia autem continet formas, cum ſit earum ſubiectum, 1. *Phyſ.* 81. Ergò formæ actu, & non virtute ſunt in materia. Conf. ex 5. *Met. T.* 2. Ex materia fit aliquid, vt inexiſtente, vt æs ſtatuæ & argentū fialæ. & horū genera. Si ergò manent materia, & forma; ex quibus conſtatur totum, infertur, formam præexiſtere actu in materia. Reſp. argumentum concludere de continentia virtuali, qualis eſt continentia materiæ, reſpectu formæ de ipſa educibilis, virtute agentis naturalis. Ad conf. dico, quidem ex materia præexiſtente, tanquam cauſa materiali, & forma, tanquam altera cauſa formali, effici compoſitum: nego verò formam inexiſtere in materia actu, abſque eductione ex ea, ab agente naturali, vt indicat Scot. *in commento loci cit.*

21. Opp. 3. animæ vegetans, & ſentiens ſunt formæ materiales, quæ ſecundum Scot. 2. *d.* 18. *quæſt. vn.* à Deo originem ſuam trahunt: ergò non omnes formæ materiales educuntur de potentia materiæ. Concedo ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia oriuntur quidem à Deo, veruntamen, non ſine interuentu, & concurſu materiæ; ob id non creantur, ſed educuntur de potentia materiæ, per Dei potentiam.

Articvlvs IV.

Quid ſit formam educi de potentia materia.

22. Complures recitantur, & refutantur dicendi modi in præſenti articulo ab inſeparatis Scotiſ. *diſp.* 2. *quæſt.* 7. *art.* 2. Pontiu *diſp.* 33. *quæſt.* 2. & Suarez *diſp.* 15. *Met. ſect.* 2. *num.* 14. *& indè*, quorum quatuor præcipuos adduco, & exprimo in proximis quatuor aſſertionibus.

23. Aſſ. 1. educi formam de potentia materiæ, non eſt educi de potentia agentis naturalis. Deducitur ex Doct. 2. *d.* 18. *q. vn.* §. *contra*. Et aduerſatur Gerardo de Odonis, teſte Canon. 1. *Phy. q.* 1. *dub.* 1. Suadetur 1. eductio de potentia materiæ deſignat habitudinem cauſæ materialis; non verò efficientis, vt benè vidit Fuentes 1. *Phyſ. q.* 4. *diſ.* 2. *art.* 1. Ergò huiuſmodi eductio non eſt de potentia agentis naturalis, ſed de potentia materiæ patientis. Secundò, ſi Deus educeret formam de materia, vt educit animas vegetantem, & ſentientem ſecundum Scot. *vbi ſuprà*, §. *Dico igitur. I.* Talis eductio non foret de potentia agentis naturalis, cùm tamen eſſet vera, & propria eductio: non ergò eductio de potentia materiæ conſiſtit eſſentialiter in efficientia agentis naturalis. Tertiò, data opinione prænominati Gerardi, forma non ab intrà, ſed ab extrà prorſus prodiret, vt putabant Plato, & Auic. *ſuprà* reiecti. Produceretur quippè forma ab agente, quod eſt extrinſecum: materia non concurrente, de qua extrahitur, cum in ea, virtute contineatur.

24. Aſſ. 2. Formæ eductio de potentia materiæ, non petit materiam prius tempore, ſub priuatione eius exiſtentem, ſed natura duntaxat. Eſt conformis Scot. 1. *d.* 39. §. *quantum ad* 1. *ſub E* Et explicitè eam tradit 2. *Rep. d.* 17. *q.* 3. §. *Item quare contrà Conimbr.* 1. *Phyſ. q.* 12. *art.* 5. Et Complut. *ibid. quæſt.* 2. §. 3. Probatur 1. productiones inſtantaneæ, vt illuminatio ſolis in aëre, ſunt veræ eductiones formarum de potentia materiæ, immò & omnes generationes rerum ſublunarium, ſemotis præuiis diſpoſitionibus fiunt in inſtanti. vt dixi *l. de gener. q.* 2. *a.* 3. poſt Scot. 2. *d.* 2. *q.* 9. *ſub L.* Igitur eductio formæ de materia non præexigit prioritatem durationis in ipſa materia ſpoliata forma. Secundò, ſi Deus in Euch. ex noua materia educeret formam vermis, tunc nulla eſſet duratio, nec ſucceſſio, cùm talis eductio foret in inſtanti, nec retardaretur à præcedentibus diſpoſitionibus, cum ibi nullæ eſſent, ergò haud neceſſe eſt, materia priuata præcedat tempore formam educendam. Tertiò, formæ accidētales, quæ à ſubiectis ſuâ naturâ emanant, vt calor ab igne, & frigus ab aqua educuntur de eorum potentia, ſicut formæ ſubſtantiales de potentia materiæ: illas autem non præcedunt tempore ſubiecta, ergò nec iſtas antecedit materia priuata. Æqua enim eſt ratio vtrobique, vt inſinuat Scot. 8. *Met. c.* 6. *ſum. vnic.*

23. Aſſ.

23. Aſſ. 3. nec eductio formæ de potentia materiæ conſiſtit in eo, quod forma & compoſitum eadem, & vna actione producantur. Hæc aſſ. militat contrà Fuen. 1. *Phyſ. quaſt.* 4. *dif.* 2. *art.* 1. Et Suarez nuper alleg. *n.* 15. cui patrocinantur Lych. 2. *diſtinctione* 17. *quaſt. vn.* Et Maſtrius *diſp.* 2. *Phyſ. quaſt.* 7. *articulo* 2. Suadetur 1. ex Doct. 4. *diſtinctione* 13. *quaſt.* 1. §. *Ad huius autem F.* eductio eſt actio diſtincta à generatione, quia illa fertur ad formam, vt terminum eius: hæc verò ad ad compoſitum, tanquam eius terminum totalem & adæquatum: relationes autem diſtingui penès diſtinctos terminos, deciſum eſt in Log. *quaſt. De relatione art.* 7. Idem colligitur ex eodem 4. *diſtinctione* 1. *quaſt.* 1. *ante. HH.* & *diſtinctione* 43. *quaſt.* 2. §. *poteſt dici.* Necnon 2. *diſtinctione* 17. *quaſt.* 1. Et *diſtinctione* 18. *quaſt. vn.* Secundò prius vt prius cauſatur antè poſterius, vt patet de cauſa, quæ producitur antè effectum: forma autem eſt prior compoſito, cùm ſit cauſa eius intrinſeca, & eſſentialis, ergò eductio non eſt eadem actio, quâ producitur compoſitum. Tertiò forma per ſe non generatur, ſed compoſitum, 7. *Met. Titul.* 26. & *indè*, ergò aliâ actione producitur forma, & aliâ compoſitum. Ampliùs compoſitum præëxigit vnionem materiæ, & formæ, tanquam eius principia conſtitutiua: ſimplex, vt eſt forma, præcedit compoſitum. Atque ſi Deus educeret formam de potentia materiæ, eámque ipſi non vniret, cùm reipſa differant, produceretur forma, & non compoſitum. Igitur per diſtinctas actiones forma & compoſitum producuntur.

26. Aſſ. 4. educi formam de potentia materiæ, nihil aliud ſibi vult, quam illam ab hac in fieri, & in eſſe dependere. Deducitur ex Scot. *locis præalleg.* Et *in Rep.* eiſdem paſſibus, quibus in ſcriptis Oxonienſibus. Cui ſubſcribunt. Canon. 2. *Phyſ quaſt.* 1. Baſſ. 2. *diſtinctione* 18, *quaſt. vn. art.* 2. & Tromb. 12. *Met. quaſt.* 5. Probatur primò ex refutatione aliorum præadductorum modorum dicendi in præcedentibus aſſ. quibus melior, aptior, & commodior eſt iſte. Secundò eductio formæ de materia ſic à nobis expoſita diſtinguitur à creatione, perhibente Scot. 2. *Rep. diſtinctione* 17. *quaſt.* 3. necnon à generatione, & aliis productionibus, 4. *diſtinctione* 13. *quaſt.* 1. §. *Ad huius.* Ergò recipienda eſt. Tertiò, eductio formæ accidentalis de ſubiecto eſt huiuſmodi, vt patet 7. *Met. T.* 16. & alibi paſſim: pariter forma artificialis ita educitur de præiacente materia, putà ligno, aut marmore, vt rectè proſequitur Antonius Andreas *in exp. lib. ſex principiorum, capite* 1.

27. Opp. 2. contrà 2. aſſ. eductio formæ de materia claudit in ſe alterationem. Neceſſe quippè eſt ad educendam formam de materia, præcedant aptæ, & idoneæ diſpoſitiones, quæ haud effici queunt, niſi ſucceſſiuè, & in tempore. Ergò materia cum priuatione formæ, , præcedit tempore formam educendam de materia. Conf. prius eſt forma in potentia, quàm in actu. Igitur ad eductionem formæ de materia præexigitur præfata prioritas temporis. Diſtinguo ant. præcisè, & formaliter, nego: antecedenter, & extrinſecè, concedo. Poteſt namque Deus educere formam de materia abſque vllo temporis interuallo, & durationis intercapedine. Addo generationem fieri in inſtanti ſumptam pro productione totius conſtituti ex materia, & forma: pariter eductio eſt momentanea, capta pro ſola productione formæ in materia. Ad conf. dico, argumentum inferre prioritatem naturæ duntaxat. Satis enim eſt cauſam natura præcedere ſuum effectum, vt patet ex Aug. 6. *Trin. capite* 1. Si ſol fuiſſet ab æterno, ſplendor eius fuiſſet ab æterno: præceſſiſſet autem ſol non tempore, ſed natura duntaxat, vt bene proſequitur Scot. 2. *diſtinctione* 1. *quaſt.* 3. §. *Hic dicitur.* Et §. *Tenentes autem M.*

28. Opp. 2. contrà 3. aſſ. Ariſt. 7. *Met. Titul.* 26. & *indè*, ſcribit, formam produci eadem actione, quâ fit compoſitum, hoc eſt confieri cum compoſito, ergò eductio formæ eſt eadem actio, quâ fit compoſitum. Conf. Scot. 2. *diſtinctione* 17. *quaſt.* 1. §. *Dimiſſa. A.* Et §. *Ad* 1. *C.* Et *in Repor. ibid.* aſtruit eam formam educi de potentia materiæ, quæ producitur eadem productione, quâ totum: quæ verò alia productione producitur, creari. Reſpondeo Ariſt. ibi tantum velle; formam per ſe non fieri, nec generari. Cuius rationem reddit Doct. *eo in loco*, quia ſi forma generaretur, cùm genitum fiat ex materia, & forma: ſequeretur formam fieri ex forma, quod eſt falſum, & abſonum. Ait autem Philoſophus formam confieri, & congenerari, non quia alia actione, ab actione totius non producatur, cùm ſit eo prior, & cauſa eius, ſed quia alia actione extra materiam non producitur, & euenit de forma; quæ creatur actione agentis ſupremi. Per idem patet ad confirmationem. Siquidem, vt liquet *ex locis præalleg.* reuerà forma producitur alia productione, à productione compoſiti: veruntamen, quia non tranſit, ſed manet intrà materiæ limites. Ideò eadem actione effici, quâ compoſitum, perhibetur, ſignificante Lych. nuper memorato.

29. Opp. 3. contrà poſtremam aſſ. anima rationalis vtique præſupponit materiam, putà corpus debitè organizatum: ergò ſi vera eſt noſtra ſententia, anima rationalis quoque educitur de potentia materiæ, quod ſuprà reiectum eſt. Non ergò videtur verum, formam educi de potentia materiæ, eſſe, ab ipſa in fieri, & in eſſe dependere. Nego conſequentiam, cauſa eſt, quoniam ad eius efficientiam non concurrit materia, veluti concurrit in genere ſuo ad educendam formam corpoream, & materialem, vt oſtendit Doct. 2. *diſtinctione* 18. *quaſt. vn.* §. *contrà primum. A.*

ARTICVLVS V.

An formæ Cælorum, & elementorum educantur de potentia materiæ, in prima rerum productione.

30. QVamuis vulgus Philoſophorum, animâ rationali exceptâ, cunctas formas cenſeat educi de potentia materiæ: nihilominus à Neotericis peculiaris excitatur dubitatio, nùm formæ Cælorum, & elementorum in prima rerum molitione de poteſtate materiæ à Deo fuerint euocatæ? Quidam enim quos citant, & ſequuntur Complut. 1. *Phyſ. quaſt.* 3. §. 1. & *q.* 4. Et Conimb. *ibid. in cap.* 9. *q.* 12. *art.* 5. negant tam formas Cælorum quàm Elementorum educi de potentia materiæ. Alij, quibus adhæret Suarez *diſp.* 15. *Met. ſect.* 2. etſi renuant formas cæleſtium corporum fuiſſe eductas de potentia materiæ: admittunt tamen de formis corporum elementarium. Cæteri verò, vt Fuentes *dif.* 2. *quaſt.* 4. *articulo* 3. Hurt. *diſp.* 4. *ſect.* 2. Et Rum. *Tract.* 2. *de forma. quaſt.* 2. aſtruunt prænominatas formas educi de potentia materiæ.

31. Aſſ.

31. Aſſertio 1. formæ cælorum in initio mundi eductæ fuere de potentia materiæ. Deducitur ex Doct. 2. *d.* 17. *quæſt.* 1. §. *Dimiſſa B.* Probatur. Primò, dictæ formæ pendent in fieri, & in eſſe à materia, ſicut petit vera, & germana eductio formæ de materia, ex dictis *in præcunte art.* Ergò eductæ ſunt de potentia materiæ. Ant. adhuc ſuaderi poteſt. Si enim prænuminatæ formæ forent independentes à materia, eſſent incorruptibiles, veluti anima rationalis, quod falſum, & erroneum eſt. Conſeq. tenet: ſiquidem materia prius natura fuit creata, quàm eorum formis ornata, vt inſinuat Doct. 2. *diſt.* 12. *quæſt.* 1. poſt Aug. 12. *Conf. c.* 7. *&* 8. Secundò omnis forma vel creatur vel educitur de potentia materiæ, vt tradit Doct. cit. *d.* 18. *q. vnica*, §. *contra.* Formæ autem elementorum non fuere creatæ, cum ex præſuppoſita materia productæ fuerint, ab eaque in eſſe; & operari pendeant, ergò fuerunt eductæ de potentia materiæ. Maior patet, quia inter creationem & eductionem non interuenit medium. Tertiò, potuit Deus in primordio mundi creare materiam, vnà cum debitis diſpoſitionibus ad formam cæli; cum forma, & materia realiter abinuicem ſecernantur: deindè ex materia ſic diſpoſita educere formam cæli, vt inter Aduerſarios concedit Fonſ. 5. *Met. cap.* 2. *quæſt.* 4. *ſect.* 1. Ergò tunc verè fuiſſet forma illa de poteſtate materiæ euocata, ergò & de facto, cùm nulla ratio in contrarium vrgeat, vt claret *ex præcedente art.*

32. Aſſertio 2. formæ quoque elementorum, in ſua prima ſui productione fuerunt eductæ de potentia materiæ. Colligitur ex eodem Doct. *vbi ſuprà*, probaturque iiſdem rationibus, quibus præcedens aſſertio fuit firmata, & roborata. Fundamentum autem Suarez cit. & aliorum futile, & inane eſt, iam euerſum in ſuperiore art.

33. Oppones 1. *Gen.* 1. *creauit Deus cælum, & terram:* ergò cùm per cælum intelligantur corpora cæleſtia, interprete Lyran. Et per terram, corpora elementaria, inferunt, formas eorum haud fuiſſe eductas ſed creatas. Conf. quidquid eſt productum, aut eſt creatum, aut generatum: cælum autem eſt ingenerabile, & incorruptibile, 1. *Cœli ſum.* 6. *Tiud.* 20. Ergò eſt creatum, proindequè forma eius non eſt educta de potentia materiæ, ſed creata ex nihilo. Reſpondeo ibi ſumi verbum creauit latè non verò anguſtè pro producere rem ex nihilo, vt patet ex textu illo ſacræ Paginæ. *Creauit Deus cete grandia, & omnem animam viuentem, atque motabilem, quam produxerant aquæ, in ſpecies ſuas.* Deindè, *Creauit Deus hominem.* Et poſtmodum *c.* 2. *Formauit Deus hominem de limo terræ.*

Ex his, & conſimilibus locis liquidò conſtat, creationem amplè accipi *paſſu Scripturæ alleg.* prout eſt productio cuiuſcumque ex præiacente materia: preſsè verò, & propriè creatio eſt productio ex nihilo, hoc eſt ex nulla præſuppoſita materia, cuiuſmodi eſt productio Angeli, & animæ rationalis. Per id patet ad conf. ſi enim admittatur maior ſumendo creatum duplici illo modo præexplicito: minor eſt diſtinguenda. Per ſe, negatur: per accidens verò, conceditur. Cælum quippè nec habet contrarium, nec in rerum natura inuenitur agens creatum, quod vi ſuâ valeat ipſum deſtruere; aut conſtruere, vt benè aduertit Doct. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 6. §. *Hic duo. B.* Et 11. *Met. ſum.* 2. *in exp. cap.* 3. Quem ſequitur Maur. *in annot. Theor. ibid.*

34. Oppones 2. corpora cæleſtia, & elementaria vnico temporis momento, vnà cum ſuis partibus fuêre producta: adeo vt creatio priùs ad illa tota, deindè, ad eorum partes fuerit terminata: ergò fuere creata, eorumque partes concreatæ. Conf. affectiones, vireſque rerum non educuntur de illis, tanquam de materia, vel quaſi materia. Atque ſubſiſtentia, non educitur de ſubſtantia, cuius eſt ſubſiſtentia. Itemque exiſtentia, & vniuersè rerum modi haud extrahuntur de potentia earum rerum, quarum ſunt modi. Ergò idipſum aſtruendum eſt de formis cælorum, ac elementorum.

Reſpondeo, licet eodem temporis inſtanti ea corpora, cum ſuis partibus fuerint producta: nihilominus prius natura fuêre productæ partes, quàm compoſita ex eis conflata, præcedunt enim origine partes compoſita ex illis conſtituta, veluti principia, principiata, & cauſæ cauſata, atque diuiſa, membra diuidentia, vt tangit Doct. 1. *diſt.* 5. *quæſt.* 1. *&* 2. Ad conf. concedo ant. nego conſeq. cauſa eſt, quia illa emanant, fluunt, & pullulant ex naturis rerum, non ſic formæ. Quandoquidem ad illas non eſt neceſſarium agens externum, cùm ex principiis rerum intrinſecis effluant: iſtæ verò præexigunt agens extrinſecum, vt extrahat ipſas de poteſtate materiæ. Idem ferè dicito de ſubſiſtentia, quæ eſt vltimus terminus naturæ ſubſtantialis. Atque de exiſtentia, cæteriſque modis res modificantibus.

35. Quæres, vtrùm eductio idemtificetur cum vnione? Reſpondeo negatiuè. Cauſa eſt, quia eductio præcedit vnionem. Siquidem, vt forma vniatur materiæ, debet eſſe educta de potentia materiæ. Præſupponuntur quippè extrema vnibilia, priuſquam vniantur, ſicut de partibus totius nuper dicebam. Addo, eductionem eſſe relationem intrinſecùs aduenientem: vnionem verò eſſe reſpectum extrinſecùs aduenientem: atque terminum illius eſſe formam, iſtius verò, minimè. Denuò poteſt eſſe vnio abſque eductione, vt liquet de anima rationali, quæ quidem corpori vnitur, non autem educitur. Quæ, & conſimilia apertè oſtendunt contra Suarez *diſput.* 13. *Met. ſect.* 9. *num.* 10. eductionem ab vnione diſcriminari.

Articvlvs VI.

An formæ accidentales educantur de potentia materiæ.

36. MOneo in præſentia, non capi materiam, pro materia prima, ſed pro materia ſecunda, quæ eſt totum, quod dicitur materia, propterea quod in ipſo ſubiectantur formæ accidentales. Deindè, aduerto, formas accidentales quaſdam eſſe reales, cuiuſmodi eſt calor: quaſdam verò intentionales, vt lumen. Reales autem ſubdiuiduntur in naturales, quæ prodeunt ab agente naturali, vt albedo, & ſupernaturales, quæ à Deo immediatè proficiſcuntur, vt gratia. Itaque cùm agens duplex ſit, naturale, & ſupernaturale, penès hunc duplicem reſpectum, forma perhibetur naturalis, ſi ab agente naturali; vel ſupernaturali, ſi ab agente ſupernaturali producatur. Penès autem ſubiectum, in quo recipitur, eſt naturalis, ſi ad eam ſubiectum inclinet; violenta, ſi reluctetur; & neutra, ſi nec inclinet, nec reluctetur. Hæc doctrina traditur à Doct. *quæſt.* 1. *Prol.* §. *ad q. igitur. L.* Porrò, quædam formæ ſunt artificiales, quæ arte ab opifice elaborantur, vt forma domus.

37. Aſſ.

37. Aſſ. 1. forma accidentalis, naturalis, realis educitur de potentia ſubiecti. Eſt communis; quam tuentur nuncupatim Scot. 4. *d.* 5. *q.* 5. §. *Ideò dici poteſt.* *GG.* Et Mayr. 2. *d.* 13 *q.* 4. Probatur primò, omnis præfata forma pendet in fieri, & in eſſe à ſubiecto cuius eſt accidens, vt poſtulat propria, & germana eductio formæ, de potentia materiæ, ergò educitur de potentia ſubiecti Ant. eſt in promptu, quandoquidem, accidentis eſſe eſt ineſſe, hoc eſt inhærere ſubiecto, à quo aut naturaliter prodit aut ab alio extrinſeco producitur, & ſubiectatur, ſiue in ipſo, ſiue in altero. Secundò, huiuſmodi forma non creatur. Nam cùm producatur ab agente creato, haud fieri poteſt per creationem, cùm agens creatum nec principaliter, nec inſtrumentaliter attingere creationem valeat, docente Scot. paulò antè cit. Nec generatur; ſoli quippè compoſito adaptatur generatio, 7. *Met. Titul.* 27. Ergò educitur. Tertiò, quod prodit à materia, aut à compoſito educitur, cùm eductio ſit dependentia formæ à materia, aut alio ſubiecto in fieri, & in eſſe: omnia autem forma accidentalis proficiſcitur à materia, in qua inhæret, ſecundum aliquos: aut à compoſito, ſecundum Scot. & alios Philoſophos: materia verò, vel compoſitum haud poteſt concurrere ad aliquid creandum, cùm creatio ſit ſummi agentis independentis. Cuncta ergò forma naturalis præmemorata educitur de poteſtate materiæ.

38. Aſſertio 2. forma naturalis intentionalis educitur de potentia ſubiecti. Hanc ſupponit Doct. 2. *d.* 13. *quaſt. vnic.* quam ex inſtituto defendunt May. *vbi ſuprà*, & Rich. *eadem d. art.* 2. *q.* 1. quos ſequitur maior pars Recentiorum. Probatur primò, forma intentionalis eſt naturalis, veluti forma realis. Producit namque effectum naturalem realem, vt lumen illuminat medium, ſpecies ſenſibilis partialiter concurrit ad ſenſationem, & intelligibilis, ad intellectionem: forma verò naturalis realis educitur de potentia ſubiecti, ex probatis *in* 1. *aſſ.* Ergo & forma intentionalis. Secundò, quod producitur, concurrente ſubiecto educitur de eius potentia, vt indicat vox eductio. Lumen autem concurrente ſole producitur, & ſpecies intentionalis, concauſante obiecto, cuius vicem gerit, ergò quævis forma intentionalis extrahitur de poteſtate ſubiecti. Accedit Reſp. Hugo Vict. *lib. de ſacr. part.* 6. *cap.* 26. *Opus creationis, & multiplicationis, & annihilationis, ſoli Deo poſſibilia ſunt:* ergò cum lumen à corpore luminoſo, & ſpecies intentionales ab obiectis proueniant, apertè infertur huiuſmodi formas educi de potentia ſubiecti.

39. Aſſertio 3. actus ſupernaturales, putà actus Fidei, Spei, & Charitatis eliciti ab agente creato educuntur de potentia ſubiecti. Tradit Doct. 3. *d.* 17. *quaſt.* 2. §. *Ad argumenta pro opinione. PP.* Probatur primò, præfati actus eliciuntur ab agente creato dependenter à ſubiecto, veluti actus naturales cauſati partialiter ab habitu, & potentia elicitiua: hi autem educuntur de potentia ſubiecti, ergò & illi. Secundò, ſolus actus immediatè à Deo productus, dicitur propriè creatus, quia ſolius Dei eſt agere independenter à materia, & ſubiecto: huiuſmodi autem actus cauſantur ab habitu ſupernaturali, & potentia naturali, putà intellectu, aut voluntate. Igitur non propriè creantur, ſed de potentia ſubiecti educuntur.

40. Aſſertio 4. habitus ſupernaturales, vt Fides, Spes, gratia, & lumen gloriæ à Deo creantur. Tenet Doct. 3. *d.* 17. *q.* 2. §. *Ad ſolutionem.* Et §. *ſexto q.* 3. Et 2. *d.* 34. §. *Iſta quaſtiones A.* Et 4. *d.* 5. *q.* 5. §. *Ad primam ergo.* Suadetur primò, quod à ſolo Deo immediatè producitur, creatur, cum creatio ſit productio ex nullo ſubiecto præſuppoſito, & ſolus Deus agat independenter à materia, & ſubiecto: præſati autem habitus à ſolo Deo promanant, vt de gratia, & lumine gloriæ particulatim habetur, *Pſal.* 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Ergò creantur. Secundò, prædicti habitus non educuntur de potentia ſuorum ſubiectorum, ergò creantur. Conſequentia tenet, quia non eſt alius producendi modus eorum. Ant. probatur, formæ quæ educuntur de potentia ſubiecti ſunt naturales: illi autem habitus ſunt ſupernaturales, & ita eminentes in ſuo ordine, ſicut anima rationalis in ſuo ſyllabo, hæc autem creatur, ergò & illi.

41. Aſſertio 5. formæ artificiales educuntur de potentia ſubiectorum, ex quibus extrahuntur, & ſubiectantur. Deducitur ex Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 69. Et 7. *Met. ſumma* 2. *cap.* 7. *Titul.* 27. *Et Scot. ibidem* qui comparant formas naturales, artificialibus: ſed illæ ex aſſertis ſuprà educuntur de potentia materiæ, ergò & iſtæ. Deindè, ars nihil poteſt moliri, niſi ex præiacente materia, vt conſtat experientia de fabro lignario, qui vt conficiat ſedem, præſupponit lignum, & ferrario ferrum, & ſic de cæteris. Ruſus ars præſupponit naturam, cuius eſt imitatrix, 2. *Phyſ. T.* 79. Natura autem ex nihilo formam non producit, cùm ex nihilo nihil fiat naturaliter, ergò nec ars, proindéque formæ artificiales educuntur de potentia ſubiecti, ſicut formæ naturales.

42. Opp. 1. contrà 2. aſſ. eductio formæ de materia eſt actio realis habens terminum realem, & proficiſcens ab agente reali phyſico: lumen autem eſt forma intentionalis, vt concedit Doct. 2. *d.* 13. *q. vn.* Ergò forma intentionalis non educitur de potentia ſubiecti. Reſp. cum Scot. mox cit. lumen, vtrumque eſſe participare. Eſt enim forma realis, quia realiter medium illuminat: eſtque forma intentionalis, quia illo medio obiectum luce reſperſum à nobis videtur.

43. Opp. 2. contrà 4. aſſ. accidentis eſſe eſt ineſſe ex Ariſt. 7. *Met. cap.* 1. *T.* 2. & Scot. 4. *d.* 12. *q.* 3. §. *Ad q. reſpondeo. Sub E.* Habitus autem ſupernaturales ſunt accidentia: ergò inſunt ſubiecto, ab ipſoque dependent in eſſe, & in fieri, atque adeò non creantur. Conf. 1. creatio eſt rerum ſubſiſtentium: dicti autem habitus non ſubſiſtunt, quia non ſunt ſubſtantiæ, ergò non creantur. Conf. 2. quæ à Deo creantur perſeuerant in æternum, vt anima rationalis, & Angelus: præfati autem habitus non ſemper durant, vt fides, & ſpes non manent in patria: gratia verò peccato perit: ergò huiuſmodi habitus non creantur. Reſp. inhærentiam in ſubiecto aptitudinalem, quidem eſſe paſſionem accidentis. Hoc tamen non tollit, quin dicti habitus, qui ſunt accidentia, creentur à Deo. Siquidem anima rationalis eſt in corpore, ipſumque informat, & tamen creatur: pariter dicti habitus ſunt in ſubiecto, quod informant; & à Deo creantur Ad 1. conf. nego ma. nulla ratione firmatam. Ideò, qua facilitate adducitur, repellitur. Ad 2. conf. dico maiorem non eſſe vniuerſaliter veram; etſi enim vera ſit de anima rationali, & Angelo, non tamen de gratia, quæ ob demeritum peccatoris, à Deo annihilatur, vt ſcribit Doct. 2. *diſtinctione* 35. §. *Ex iſta ſolutione Ad* 2. *in ſine* Et 3. *diſtinctione* 23. *q. vn.* §. *Ad* 1, *principale. ſub. K.*

44. Opp. 3. contrà 5. aſſ. quod educitur de potentia ſubiecti, propria, diſtinctaque actione agentis educitur, vt denotat verbum educor. Formæ autem artificiales reſultant ex inciſione, dolatione, & expolitione,

expolitione, quæ ſunt motus locales, quibus mouentur inſtrumenta artificum, & approximantur partes materiæ, ex quibus conſtituitur totum artificiale, vt ſtatua, & domus: ergò prædictæ formæ non educuntur de potentia ſubiecti. Concedo maiorem, nego minorem. Etſi enim præexigantur illi prænarrati motus: nihilominus prænominatæ formæ propria actione producuntur ab artifice, cùm ars ſit habitus cum recta ratione factiuus, atque educantur de poteſtate ſubiecti, ſicut cæteræ formæ, perhibente Antonio Andrea *in exp. l. ſex principiorum.*

Articvlvs VII.

An plures formæ ſubſtantiales poſſint ſimul informare eamdem numero materiam.

45. Lis non extat in præſentia de formis ſubordinatis, quarum vna ſupponitur, & ordinatur ad aliam, vt forma corporeitatis, & forma viuentis, de quibus in 2. de anima: ſed de formis diſparatis, & impertinentibus, quarum altera non reſpicit alteram, vt forma canis, & leonis. Bifariàm autem agitari poteſt præpoſita, & propoſita difficultas, naturaliter ſcilicet, & ſupernaturaliter. De primo vix eſt qui aſtruat, plures formas ſimul poſſe informare vnam numero materiam, tum quia vna forma ſufficienter, & totaliter complet, & perficit materiam, quam actu informat: tum etiam quia ex illis fieret vnum per accidens. Vna quippè alteri adueniret, toto iam conſtituto, quod eſt accidens. Iterùm, vna non ſecum ſimul alteram compatitur, experientia comprobante, *Generatio vnius eſt corruptio alterius*, vt legitur apud Ariſt. 1. *de gener. cap.* 3. *T.* 17. Et Scot. 2. *d.* 1. *q.* 5. §. *Ad* 1. *arg. L.* Neceſſe namque eſt, ad generandum nouum compoſitum, ab agente expellatur forma priſtina, vt recens in eamdem materiam introducatur: ſiquidem vtraque ſimul in eodem ſubiecto eſt incompoſſibilis, ſcribente Scot. 2. *d.* 2. *q* 7. §. *Ideò ante D.* Et 5. *Met. q.* 7. §. *pro ſolutione.* Et 2. *d.* 15. *q. vn.* §. *Dico ergò. ſub. A.* Et *d.* 1. *q.* 3. *ſub L.* De ſecundo verò non modica viget altercatio inter ſcholaſticos. Affirmant enim Greg. 2. *d.* 12. *q.* 3. *art* 2. Fonſ. 5. *Met. c.* 4. *ſect.* 5. *q.* 4. Rou. *tract.* 2. *de forma q.* 7. quibus adhærent Gemini Scotiſ. *diſp.* 5. *q.* 7. *art.* 2. Et Pontius *diſp.* 33. *q.* 33. *q.* 3. *concl.* 2. ſecuti Sghemmam 2. *Phyſ. digreſſ.* 7. Negant autem Fuentes 1. *Phyſ. q.* 4. *dif.* 3. *art.* 1. Complut. *ibid. diſp.* 4. *q.* 6. §. 1. Vaſquez *de incar. diſp.* 24. & Arct. *in annot. q.* 19. *primi Phyſ.* Et plures alij vtriuſque ſcholæ alumni.

46. Aſſertio, vi increata effici nequit, vt duæ formæ ſubſtantiales informent ſimul eamdem numero materiam. Hanc verbis explicitis tuetur Doct. 4. *d.* 49. *q.* 16. §. *Ad* 1. *argum. propè finem.* Nec poteſt dici, quod ſit ibi in aliena materia, quia duæ formæ ſubſtantiales ſpecificæ non poſſunt ſimul perficere eamdem materiam. Idem innuit *in eodem* 4. *d.* 11. *q.* 3. §. *Alij concedentes.* Et *d.* 10. *q.* 2. §. *Dico ergò.* Et 2. *d.* 2. *q.* 7. §. *Et ideò. D.* Et *quol.* 9. §. *De ſecundo.* Fauent. Lych. & Gadins eis in locis.

47. Dices, vel Scotum proponere, & opponere argumenta, aduerſus aſſertionem, quam tenet, vt in primo loco adducto; vel loqui naturaliter; ideò Scot. haud fautor eſt præfatæ aſſ. Contrà, ipſe Scot. ſatisfacit in priori paſſu eis, quæ pugnant ſuæ Doctrinæ, refellitque contraria. Verùm, ad incompoſſibilitatẽ duarum formarum ſimul in eadẽ materia, nihil reſpõdet, ergo indicium eſt, eam nequaquàm admittere, vt poſtmodum patet *in cæteris locis præmemoratis*, in quibus ratiocinatur de virtute naturali: vt conſtat legenti adducta teſtimonia. quarè Pontius cit. immeritò trahit ipſum Scotum in oppoſitam ſententiam, vt quoque palam faciunt rationes mox adducendæ conformes principiis eius, ad ſuadendam præpoſitam noſtram aſſ. Probatur itaque primò, aſſ. quod eſt per ſe ſimpliciter, & vltimatè ſubſiſtens per vnam formam ſubſtantialem, & materiam, nequit aliam formam ſubſtantialem in eadem numero materia compati, quia id eſt ſuppoſitum, ſiue perſona quæ eſt incommunicabilis, vt quo, & vt quod, vt declarat Doct. *quol. cit.* compoſitum autem ex materia, & vna forma ſubſtantiali eſt ſimpliciter ſubſiſtens, cùm ſit ſuppoſitum, ergò in ea materia nequit exiſtere, niſi illa vna forma, quæ talem materiam informat; proindéque duæ formæ ſubſtantiales haud valent coëxiſtere ſimul in eadem materia. Hæc ratio eſt affinis illi primæ, quam affert Doct. vbi ſuprà, ad probandum, Angelum non poſſe informare materiam.

48. Dices, argumentum non concludere, quandoquidem ſuppoſitum eſt adæquatè ſubſiſtens, independens, & incommunicabile: compoſitum verò ex materia, & forma, non eſt ſubſiſtens, niſi per ſuppoſitalitatem, quæ eſt eius vltimus terminus. Ideò, nihil obſtat, quin materia, quæ non ſubſiſtit ſubſiſtentia formæ, ſed totius, queat duplicem formam in ſe ſimul ſuſcipere. Contrà, ſubſiſtentia ſuppoſitalis eſt terminus vtriuſque naturæque ex illis coalitæ: ergò, ſi vna forma in ſuo genere, & ordine, totaliter, & ſimpliciter eam cauſat, alia nequit ſimul eamdem cauſare, ſecùs idem effectus ſimul cauſaretur à duabus cauſis eiuſdem ordinis & rationis: quod negat Scot. 3. *præcit.*

49. Dices, id habere locum in cauſis totalibus, & adæquatis, non autem in partialibus, & inadæquatis. Contrà, ſicut duæ cauſæ totales nequeunt totaliter ſimul producere eumdem numero effectum: ita nec duæ cauſæ partiales eiuſdem ordinis, & rationis ſimul partialiter, & inadæquatæ poſſunt attingere eumdem numero effectum. Suo quippè modo, vtrobique æqua currit ratio. Secundò, ſi duæ formæ ſubſtantiales ſimul informarent eamdem numero materiam, aut ei præberent actum ſimpliciter, aut actum ſecundum quid: non hoc, quoniam iſtud competit formæ accidentali, quæ aduenit rei iam completæ, & perfectæ in ſuo eſſe eſſentiali, & ſubſtantiali: nec illud, quia ex duplici actu ſimpliciter fieri vnum per accidens, commune éxtat adagium Philoſophorum: ergò nullo modo ſimul in eadem materia duæ formæ ſubſtantiales poſſunt conſiſtere. Hæc ratio ſimilis eſt illi poſteriori, quâ vtitur Doct. *quol. memor.* ad oſtendendum Angelum materiæ non poſſe vniri tanquàm formam informantem.

50. Dices cum Pontio cit. id valere naturaliter, non autem ſupernaturaliter. Contrà, quæ exiguntur ad alicuius eſſentiam, ſupernaturaliter tolli non poſſunt; niſi eius eſſentia deſtruatur. Fieri quippè nequit, vt ſit homo, niſi conſtet ex corpore, & anima. & ſit binarius, niſi ex duobus conflctur. Ex actu autem, & potentia, hoc eſt ex materia, & forma fit vnum per ſe, 8. *Met.* 15. quia illa eſt potentia, & iſta eſt actus, & non redditur alia ratio: atque ex duplici actu diſparato fit vnum per accidens: &

non affertur alia cauſa, niſi quia vterque eſt actus, vnúſque ad alterum non ordinatur, ſed vuus alteri accidit. Ergò impoſſibile eſt duas formas ſimul informare vnicam materiam: ſecùs, vna ordinaretur ad aliam, eſſentque ſubordinatæ, quod eſt contra Theſim. Deindè, vel materia per vnam formam perfectè, & completè actuatur, aut non: ſi non, ergò totum ex vtraque coalitum, non eſt completum, quod eſt falſum: ſi ſic, ergò ſtante illâ formâ in materia, non extat in ipſa aptitudo, & capacitas ad recipiendam ſimul aliam formam, ſicut manente albedine in pariete, non eſt capacitas in eo ad ſimul recipiendam nigredinem.

Tertiò, ſi vna numero materia ſimul quiret informari à duabus formis, poſſet quoque à tribus, immò ab infinitis, ſi darentur, cum non eluceat potior ratio de duabus, quàm de infinitis. Hoc autem eſt impoſſibile, ergò & illud. Sequela majoris oſtenditur ea Doctore 3. *diſtinctione prima, quæſtione ſecunda*, §. *Contra.* adhibente eamdem arguendi formulam, contrà Varr. ſi enim inquit, natura humana poſſet ſuppoſitari pluribus ſuppoſitis, ergò & infinitis, cum non videatur determinatio ad certum numerum: pariter ſi vna materia poſſet actuari à duabus formis ſimul, ergò & ab infinitis, ſicque foret infinita, cùm eſſet infinitarum formarum receptria. Nec præſtat dicere cum Pontio recenſito, non argui talem infinitatem in materia, ſicut non arguitur infinitas loci, licet infinita corpora recipere queat. Etenim, præterquamquod ita argumentatur Doctor. *vbi ſuprà*. locus recipiens corpora plura, id non habet ab intrinſeco, vt haberet materia, data hypotheſi, ſed ab extrinſeco, vt rectè exponit ibi Lych. ea Scot. 4. *diſtinctione decima, quæſtione ſecunda*, §. *Dico ergò. K.* Quartò, repugnat naturam humanam, & quamvis aliam naturam ſubſtantialem, ſingularem, & numericam ſuppoſitari tribus ſuppoſitis ſimul, ergò implicat eamdem numero materiam pluribus formis actuari, & ſimul informari. Ant. eſt Scot. *in 3. paſſu nuper alleg.* Impoſſibile namque eſt, eamdem naturam adæquatè, & totaliter à multis ſuppoſitis dependere, veluti impoſſibile eſt vnum effectum cauſari ſimul à multis cauſis totalibus eiuſdem generis, & ordinis, alioquin cauſaretur ſimul ab eis, & non cauſaretur, dependeretque ab eis ſimul eſſentialiter, & non dependeret, vt optimè infert Doct. *vbi ſuprà.* Conſeq. probatur, vna forma eſt totale principium informatiuum, & completiuum vnius materiæ, & determinatiuum totale eiuſdem in certa ſpecie, & indiuiduo, ergò ipſamet materia ſimul actuari, informari, & determinari adæquatè, & totaliter nequit ab alia forma, ſecùs actuaretur, & informaretur totaliter, & non actuaretur, nec informaretur ab ea totaliter, quandoquidem ab alia totaliter actuatur, & informatur.

51. Dices, forma non plenè, & adæquatè complet appetitum materiæ, nec adæquatè eam perficit. Igitur nulla eſt paritas adducta de pluralitate ſuppoſitorum, ac formarum. Ant. eſt commune effatum Philoſophorum, nuncupatim Scot. 2. *diſtinctione prima, quæſtione ſecunda ad finem. Et 2. diſtinct. 14. quæſt. 1.* §. *Reſpondeo B.* Contrà, quia licet materia reſpectu alterius formæ inclinet ad eam, eamque appetat, non tamen eodem appetitu, & ſimul, ſed diuiſim diſtincto appetitu. Ideò Doctor *in prima citatione* præmittit tot eſſe appetitus in materia, quot ſunt formæ in ipſa receptibiles. Stat ergò paritas, & manet argumentum in ſuo robore, quidquid in oppoſitum conentur ſuadere noſtri Recentes prænominati.

52. Opp. 1. materia eſt ſubiectum receptiuum omnium formarum, non magis ad vnam, quam ad aliam determinata, cùm vnaquæque ſit eius perfectio, & complementum: ergò vna materia numero poteſt informari duabus formis, ad quas ipſa diſponitur, & præparatur. Diſtinguo ant. ſucceſſiuè, concedo; ſimul nego, veluti lignum idoneum eſt, vt ex ipſo ab artifice educatur forma Iouis, aut Mercurij, non quidem ſimul, ſed ſucceſſiuè dictæ imagines in ipſo ligno efformari valent. Pariter Scot. in tertio loco memorato concedit quidem vnam naturam diuiſim poſſe à tribus perſonis, non tamen coniunctim aſſumi hypoſtaticè, & perſonaliter.

53. Opp. 2. potentia Dei abſoluta, duo corpora poſſunt ſimul exiſtere in eodem loco, ſecundum Scot. 4. *diſtinctione quadrageſimanona, quæſtione decimaſexta.* plures relationes in eodem fundamento. Et 3. *diſtinctione octaua, quæſtione vnica.* Et pleraque accidentia in eodem ſubiecto. 5. *Metaphyſ. quæſtione ſeptima.* Ergò & duæ formæ ſubſtantiales in eadem materia. Concedo antecedens, nego conſequentiam. Cauſa diſparitatis eſt, quia illa omnia ſunt extrinſeca ſubiectis, quibus inſunt, aduenientque eis completis, & perfectis in ſuo eſſe; ideò ſunt formæ ſecundum quid; at verò forma ſubſtantialis intrinſecè conſtituit, & eſſentialiter actuat materiam, determinatque in certa ſpecie & indiuiduo: ob id eſt forma ſimpliciter, proindéque vna manente in eadem materia, ſimul altera non poteſt in eamet conſiſtere; propter incompoſſibilitatem, & repugnantiam earum.

54. Opp. 3. ſuperna Dei virtute duo contraria in ſummo ſimul poſſunt exiſtere in eodem ſubiecto, vt ſummus calor, & ſupremum frigus, ergò quoque duæ formæ ſimul valent eamdem materiam numero informare. Nego antecedens cum Scot. 1. *diſtinctione decimaſeptima, quæſtione tertia*, §. *Contra iſtam opinionem.* Et 3. *diſtinctione quarta, quæſtione vnica.* §. *Ad argumenta. H.* Poſt Ariſtotelem, 4. *Metaphyſ. Titulo nono & vigeſimoſeptimo.* Si enim contraria in ſummo quirent idem ſubiectum ſimul informare, vtique contradictoria ſimul de eodem vera forent: ſi ergò contradictoria ſimul de eodem verificari nequeunt, nec pariter contraria ſimul in eodem hærere valent.

ARTICVLVS VIII.

An vna forma valeat ſimul informare plures materias.

55. TOt tunc ferè ſenſus Philoſophorum in præſenti, quot in antecedente articulo prælati ſunt. Enimverò, naturaliter nullam formam poſſe ſimul informare multas materias, nemo in dubium vocat. Supernaturaliter autem eſſe poſſibile, aſſeuerant Fonſ. 5. *Metaphyſ. capite quarto, ſectione tertia, quæſtione quarta*, Ruu. *Tractatu ſecundo de forma, quæſtione ſeptima.* Et indicant Aur. 3. *diſtinctione prima, quæſtione quarta, articulo ſecundo*, & Dur. *ibid. quæſtione tertia*, quos ſequitur Pontius *diſputatione trigeſimatertia, quæſtione quarta.* Impoſſibile verò indicat Scot. 3. *diſtinctione prima, quæſtione ſecunda*, §. *Ad quæſ.*

quæſt. 4. Lich. *ibid.* Faber *diſputatione quarta*, Fuentes 1. *Phyſ. quæſt. 4. dif. 3. art. 3.* Et Maſtrius *diſputatione quinta, quæſtione ſeptima, articulo ſecundo.* Et anteà innuit Rich. 3. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 4.

56. Not. 1. formam diſtribui in partialem, ſeu inadæquatam, vti eſt forma capitis, vel pedis? & totalem ſeu adæquatam, vt forma totius corporis. Iterùm, in coniunctam, quæ ex omnibus partibus ſimul integratur, vt formæ quæ omnes partes corporis ſimul vnitas informat; & diſiunctam, vt ſi forma informaret quaſdam partes à toto diſiunctas, & loco ſemotas. Rurſus indiuiſibilem, ſeu materialem, quæ educitur de potentia materiæ, vt anima canis; & indiuiſibilem, quæ creatur à Deo, vt anima rationalis. Dubitatur autem potiſſimùm, vtrum vna forma integra, & totalis valeat informare plures numero materias, totales, & adæquatas? Nunne etiam plures materias partiales diſiunctas, & loco diſſitas?

57. Not. 2. quò forma eſt fuſior, & illimitatior ad plura informanda, & perficienda, eò eſt præſtantior, & perfectior, vt liquet de anima rationali, quæ per ſe primò. & adæquatè perficit totum corpus, & inadæquatè ſingulas eius partes, cùm ſit tota in toto, & tota in cunctis eius partibus. Cùm autem forma tribuat eſſe eſſentiale, & perfectionale ſuo corpori, quod informat, ſi poſſet adæquatè ſimul informare plura corpora, foret perfectior, & ſi infinita ſimùl, eſſet infinita, quia præberet eſſe perfectionale infinitis, quod ipſa nequiret. niſi eſſet infinita, vt de natura dante eſſe infinitis ſuppoſitis, probè intulit Lich. ex Scot. præcit.

58. Aſſ. 1. Vna forma virtute naturæ nequit ſimul perficere duas materias adæquatas; nec duas inadæquatas loco diſtantes. Concluſio eſt bipartita, quam inſinuat Doctor. 8. *Met. in com. cap. 6. Titul.* 15. ex Ariſtotele *ibid.* Et 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 3. §. *Ad* 2. *L.* Et *diſtinct.* 12. *quæſt.* 1. §. *poſitio:* Et alibi frequenter, prima pars probatur 1. Perfectio adæquata ſuapte natura poſtulat perfectibile adæquatum. Vnum quippè alteri adaptandum, proportionandumque eſſe, experientia cernitur: forma autem eſt perfectio adæquata materiæ, & ipſa materia eſt eius perfectibile adæquatum, cum ex vtraque ſimul iuncta fiat vnum per ſe. vt ait Philoſophus paſſu nunc memorato, non alia de cauſa, niſi quia materia eſt potentia, & forma eſt actus. Quod ſi addatur altera forma eiuſdem ordinis efficitur vnum per accidens: ex duplici enim actu fit vnum per accidens, 7. *Met. T.* 56. Vna ergò forma petit vnam materiam duntaxat. Secundò, duæ tantùm cauſæ intrinſecæ requiruntur ad conſtituendum compoſitum, quod diſtinguitur à ſimplici in eo, quod illud conſtat partibus duabus, putà materia & forma, iſtud verò partium eſt expers, vt benè proſequitur Doct. *ad finem.* § *poſitio iſta. diſt.* 12. *ſecundi q.* 1. Tertiò, compoſitum metaphyſicum ſolùm coaleſcit ex genere, & differentia, & indiuiduum ex natura, & differentia indiuiduali, vt homo ex animali, & rationali, & hic homo ex humanitate, & hæcceitate, vt docet Scot. 2. *d.* 3. *q.* 6. §. *Ad q.* Ergò compoſitum vtique phyſicum contentum eſt vnica forma, & materia. Iterùm palam eſt in rerum ſublunarium perenni motu, & viciſſitudine, nec-non in ortu, interituque earum tàm elementarium, quàm mixtarum deprehendi vnam tantùm materiam, vnamque formam, vt cùm ex aëre fit aqua, & ex aqua aër. In his namque, & aliis, eadem eſt materia in genito, quæ erat in corrupto, notante Doct. 5. *Met. in exp. capitis ſexti. Titulo duodecimo.* Denique, agens, vt introducat recentem formam in materiam, neceſſe eſt expellat priſtinam formam. Vnde originem trahit illud vulgatum 1. *de gener. Titulo vigeſimo. Generatio vnius, eſt corruptio alterius.* Ergò vna forma, vnam tantùm comprehendit materiam.

Secunda pars eſt conſpicua: ſi enim amputetur manus ab homine, ea manus moritur, & ſi abſcindatur ramus ab arbore, perit is ramus. Ratio eſt, quia anima informat corpus organicum, membra, & partes eius continuas, & contiguas, vnitas ſimulque copulatas: ſi ergò huiuſmodi partes ab eo diſiungantur, & ſeparentur, deſinit eas informare, vitamque eis præbere, proindè intereunt & pereunt.

59. Aſſ. 2. repugnat, vnam formam adæquatè plures materias totales perficere. Tenet Doct. in 3. *præadducto*, §. *contra hoc obiicitur.* Suadetur 1. quod eſt de intrinſeca, & formali ratione alicuius, non poteſt etiam diuinitùs aliter ſe habere, vt de eſſentia hominis eſt, eſſe animal rationale, fieri nequit, vt ſit homo, & non participet naturam animalis rationalis, adeò vt neceſſe ſit, conſtet his duobus, animalitate, & rationalitate, nec pluribus, nec paucioribus: totum autem phyſicum componitur ex materia, & forma, eſtque quid tertium eſſentialiter, ex vtraque coalitum, 7. *Met. Tit.* 7. *cap.* 1. *ſumma ſecunda.* Sic enim extat eius definitio eſſentialis: quod autem ingreditur definitionem rei, eſt de eius eſſentia. Præſertim quia materia, & forma ſunt cauſæ, partes, & principia conſtitutiua totius, 2. *Phyſ.* 52. & 5. *Met.* 1. Igitur, inuoluit repugnantiam, vnam formam totaliter informare multas materias adæquatas. Secundò, materia, & forma relatiuè opponuntur, 2. *Phyſ. Titulo vigeſimoſexto.* Et forma eſt terminus generationis, à quo ſpecificatur relatio. Atque tot modis dicitur vnum oppoſitorum, quot & reliquum, 1. *Top. capite duodecimo.* In præcedenti autem articulo oſtendi, vnam materiam, virtute creata, & increata non poſſe pluribus formis informari, ergò nec vnam formam ſimul informare plures materias. Tertiò, illa ſunt vnum numero, quorum materia eſt vna, 5. *Metaphyſ. capite ſexto, Titulo duodecimo.* quod à Scot. ibi exponitur de differentia indiuiduali, per quam natura ſingularizatur, & indiuiduatur: ſi ergò vna differentia indiuidualis requiritur ad eſſe ſingulare, & ad eſſe ſuppoſitale, vna ſuppoſitalitas, ita vt plures ſuppoſitalitates, & ſingularitates in vno, & eodem ſimul repugnent. Id ipſum aſtruendum eſt de pluribus materiis, reſpectu vnius formæ. Hùc quoque pertinent, quæ attuli in ſuperiori articulo, ad corroborandam aſſ. eius.

60. Opp. 1. Nonnulli Sanctorum, vt Mitrius Aquis, & Dionyſius Pariſiis, amputatum caput, in propriis manibus tulerunt, ad quædam milliaria, & populo ſermonem tunc habuerunt, qui fieri haud potuit, niſi anima informaſſet caput à corpore abſciſſum: ergò non implicat contradictionem, formam plures materias ab inuicem loco diſſitas ſimul informare, & perficere. Reſpondeo id præſtitum fuiſſe per miraculum, non quidem, vt vna, & eadem anima informaſſet plura corpora totalia, & adæquata, ſed ſolùm membra quædam, quæ ſunt partes corporis & materiæ eius inadæquatæ, vt eſt caput, de quo fit mentio in argumento.

61. Opp. 2. Locus eſt forma accidentalis, & poteſt eſſe ſimul in duobus ſubiectis, eaq; informare, vt ſi duo corpora exiſterent ſimul in eodem loco.

Quod vi diuina eſſe poſſibile arbitratur Scot. 4. *d. 49. quaſt.* 16. §. *Reſpondeo. F.* ſi ergò vna forma accidentalis ſimul inhærere poteſt in duobus ſubiectis adæquatis, vtique & vna forma ſubſtantialis poteſt ſimul duas materias totales perficere. Paritas conceditur à Doct. 3. *citat.* Reſpondet Doct. proximè alleg. §. *Ad argumenta. D.* eſſe vnum locum materialem, & duplicem formalem: datâ enim hypotheſi duo corpora ambirentur eadem ſuperficie, quæ eſt locus materialis: forent tamen duæ actiuæ circumſcriptiones, & locationes duorum dictorum corporum, quæ ſunt loca formalia, vt innuit Gilbertus *lib.* 16. *ſex principiorum, cap.* 5.

Dices, eadem ſuperficies circumdat ea duo præmemorata corpora, in quibus cum ſit accidens, indubiè inhæret: ſuperficies autem eſt forma accidentalis de genere quantitatis. Ergò, vna forma poteſt ſimul informare plura ſubiecta totalia, & adæquata Dico, ſuperficiem ſolum ambire corpus, quod eſt circumſcriptiuè in loco, non autem aliud, quod præſcindit à repletione locali, vt aſtruit Doct. 4. *paſſu memorato.* Sicque non ſequitur, vnum accidens ſimul inhærere in duobus ſubiectis adæquatis.

62. Opp. 3. vna ſuppoſitalitas, ſiue perſonalitas poteſt terminare dependentiam duplicis naturæ ſuppoſitabilis, ſiue perſonabilis, authore Scot. 3. *d.* 1. *q.* 3. Ergò & vna forma ſimul valet perficere duplicem materiam adæquatam. Reſpondeo, conceſſo ant. negando conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia forma eſt realis poſitiua, realiter informans materiam, cuius eſt forma: ſuppoſitalitas verò formaliter tantum præfert duplicem negationem vt quo, & vt quod. Et ſi defendatur perſonalitatem deſignare formaliter quid reale poſitiuum, vt probabile tuetur Doct. dicito eam ſe habere, tanquam cauſam reſpectu naturæ ſuppoſitabilis & perſonabilis Non repugnat autem vnam cauſam habere ſimul plures effectus, vt patet de patre habente ſimul plures filios. Addo Scot. in hoc, & in aliis non paucis, eſſe problematicum, & oſtendere oppoſitam ſententiam non carere probabilitate, quam defendunt Baſſ. Mayr. Pontius, & alij permulti. In negatiuam tamen videtur propendere, vt præ aliis obſeruat Fuentes recenſitus, *art.* 3. Atque indicant eius principia, & fundamenta.

Dices, Scot. cit. Ingenuè fatetur ſuppoſitum diuinum poſſe ſuppoſitare ſimul plures naturas, & de facto in vnitate ſuppoſiti diuini Verbi vniuntur naturæ, diuina & humana: ergò abſolutè nulla extat implicantia. Dico, eſſe diſparitatem, ſiquidem ſuppoſitum creatum duplici tantum gaudet incommunicabilitate: at ſuppoſitum diuinum triplici, de qua fusè *Tract. de Incar.*

QVÆSTIO V.

De Vnione materiæ, & formæ.

1. VNIO præexigit extrema, quæ vnit, & ſimul connectit, vt ex illis fiat vnum, quod eſt tertium ex illis conflatum. Ideò perluſtratis materia & forma, quæ ſunt duo extrema ſimul coniungenda ad cauſandum compoſitum, aptè de vtriuſque vnione diſceptandum modò eſt.

ARTICVLVS I.

An detur vnio à materia, & forma diſtincta.

2. PRior opinio eſt Och. 1. *diſtinctione* 30. *quaſt.* 1. Greg *ibid. diſtinctione* 26. *quaſt.* 2. Ant. 2. *diſtinctione* 22. *quaſt.* 1. *art.* 3. Et cæterorum. Nominalium, & multorum Thomiſtarum, affirmantium, materiam, & formam ſeipſis vniri, ita vt inter vtramque nullum interponatur vinculum ab eis diſtinctum. Poſterior eſt Scot. 2. *diſtinct.* 1. *quaſt.* 5. §. *contrà iſtam opinionem antè A.* Et 3. *diſtinctione* 2. *quaſt.* 2. Et aliis in locis, & diſcipulorum eius, & non paucorum Thomiſt. docentium vnionem materiæ, & formæ, eſſe quid ab illis diſtinctum.

3. Not. vnionem trifariàm accipi. Primò pro aggregatione, ſiue coniunctione aliquorum, ſic vniuntur multi lapides ad conſtruendam domum, & multi milites ad conficiendum exercitum. Secundò pro concordia multorum, & amore eorum, ſic *Ioan.* 17. Chriſtus dominus precatur patrem, vt diſcipuli eius ſint vnum, ſupple, in amore, & charitate. Et Aug. à Calepino allegatus ſubiicit. *Nam hoc fieri poſſe in tanta animorum vnione, quis dubitet.* Tertiò pro nexu, ſeu vinculo materiæ, & formæ, ad componendum totum, & de vnione ſic ſumpta, diſſerunt in præſentia Philoſophi.

4. Aſſ. 1. materia, & forma non ſeipſis vniuntur ad faciendum compoſitum, ſed media vnione ab eis diſtincta. Tenet Doct. *locis prærecenſitis.* Probatur 1. Vnio eſt duorum extremorum ab inuicem diſtinctorum nexus. Nihil quippè ſibi vnitur, ſed alteri, Cum ex Scot. 4. *diſtinctione* 43. *quaſt.* 3. §. *Hic duo ſub B.* vnio ſit habitudo entis ad ens, hoc eſt perfectibilis, ad perficiens, & perficientis, ad perfectibile, ſiue reſpectus materiæ ad formam, & contrà, vt magis patebit in proximo art. Habitudo autem ſiue reſpectus differt ab extremis, quorum eſt reſpectus, quoniam illa ſunt abſoluta; hic verò ens relatiuum, quod ab abſoluto differre, commune extat Philoſophorum dogma. Igitur vnio à materia, & forma diſſidet. Secundò, niſi vnio addat aliquid reale poſitiuum ſuprà extrema vnita, ſeparata abinuicem forent vnita, & vnita ſimul eſſent ſeparata, quod implicat in adiecto, ergò vnio ab extremis vnitis ſecernitur. Sequela ant. oſtenditur: ſi namque vnio non differt ab extremis, cùm ſint extrema ſeparata inter ſe, ſiue coniuncta ſemper eadem, retinentia prorſus eamdem eſſentiam, & exiſtentiam, rectè deducitur diſiuncta eſſe coniuncta, & econtrà, quod repugnantiam inuoluit.

Dices, quandò ſunt vnita, vnum eſt in alio, putà forma in materia, & vtrumque mutua præſentia gaudet. Contrà, ſaltem diuinitùs, poteſt forma eſſe in materia, eidemque præſens, abſque vlla informatione, & cauſalitate, vt patet de Angelo, & Deo, qui adſunt rebus abſque informatione. Eò magis, quia approximatio, & præſentia, ſecundum Nominales, contrà quos diſputamus, nihil reale poſitiuum præſeferunt, ergò argumentum manet in ſua vi, & robore. Subnecto, approximationem, præſentiam, & huiuſmodi potius eſſe conditiones prærequiſitas, quam eſſentiales dictis principiis.

Tertiò res non mutatur, niſi aliquid in ſe reale

recipiat

recipiat de nouo, vt aduertit Doct. 2. *diſtinctione prima, quæſtione quinta, §. ſecundum primam. T.* Materia autem, & forma, cùm ſimul vniuntur, mutantur, fit enim materia de non informata, actu informato, & forma, de non informante, actu informans. Impoſſibile quippè eſt, tranſire de vno contradictorio, ad aliud contradictorium, abſque mutatione, vt arguit Doct. 1. *diſtinctione trigeſimanona §. Ad tertiam quæſtionem.* Ergò vnio importat quid diſtinctum ab extremis ſimul iunctis. Quartò diuinum Verbum, & humanitas ſunt ſimul vnita, in vnione hypoſtatica, quæ ab eis ſimul iunctis diſſidet, vt patet in triduo, in quo dempta fuit, cùm Chriſtus verè mortuus fuit. Itemque in Logica vnio ſubiecti, & prædicati diſſidet ab eis: quodque de reliquis aliarum rerum vnionibus facilè inducitur.

5. Aſſ. 2. vnio realiter diſtinguitur à materia, & forma ſimul vnitis. Deducitur ex Scot. *vbi ſuprà.* Probatur 1. quorum vnum manet, altero pereunte, hæc procul dubio realiter inter ſe diſſident, vt Petrus, & Paulus realiter ab inuicem ſecernuntur. Quandoquidem viuit Petrus, mortuo Paulo: vnione autem diſſoluta, poſſunt manere extrema eius, vt patet in obitu Chriſti Domini, in quo perempta fuit vnio humanitatis, cum Verbo, & perſtiterunt ipſum Verbum, & anima rationalis eius. 2. Quæ abinuicem ſeparata poſſunt exiſtere, ſaltem diuinitus, realiter differunt: materia autem, & forma, vi diuina exiſtere queunt ſeparata, vnione vtriuſque deſtructa, vt liquet in morte hominis, in qua perit vnio animæ, & corporis, ipſis permanentibus. Igitur inter extrema vnita, & vnionem eorum intercipitur diſtinctio realis.

Dices, vnio nequit eſſe abſque extremis vnitis, veluti relatio non poteſt eſſe ſine fundamento, & termino: ſi ergò impoſſibile eſt ſeparari vnionem ab extremis eius, planè infertur, eam haud realiter ab ipſis differre. Contrà, relatio prædicamentalis ex dictis in Logica, re ipſa diſſidet à ſuis extremis, & tamen ab eis eſt inſeparabilis. Itemque, compoſitum realiter diſtinguitur à ſuis partibus ſimul vnitis, & tamen ab eis diſiungi nequit, ob dependentiam eſſentialem, quam ab illis ſortitur: ita dicendum eſt de vnione, quæ cùm ſit relatio, actualem dependentiam habet ab extremis, quæ connectit: Ob id ſegregari non valet ab illis, tametſi inter ea, & hanc cadat diſtinctio realis.

6. Opp. 1. contrà 1. aſſ. materia, & forma ad inuicem ab agente immediatè vniuntur, ad cauſandum totum: ergò inter vtramque nulla intercedit vnio. Ant. oſtenditur, 8. *Metaphyſ. Titul.* 15. *&* 2. *de anima, Titulo ſecundo.* Ea materia, quæ eſt potentia & forma, quæ eſt actus, fit vnum per ſe, nihilque aliud requiritur, quod ſit medium, ad illa duo extrema connectenda. Diſtinguo ant. materia, & forma immediatè vniuntur, vt quod, concedo, vt quo, nego. Ad eius probationem, patet per eamdem diſtinctionem: ſiquidem vnio non vnitur, ſed eſt id, quo materia, & forma vniuntur, veluti actio non agitur, ſed eſt id, quo agens agit: atque locus non locatur, ſed eſt id, quo corpus locatur; Quare ex materia, & forma, tanquam ex partibus eſſentialibus, & immediatis fit vnum per ſe, quas agens connectit per vnionem, tanquàm earum vinculum.

7. Opponet 2. ſi daretur vnio ad vinciendam ſimul materiam, & formam, aut præcederet in materia formam aut concomitaretur, aut ſubſequeretur eam. Non primum, quia cùm vnio ſit relatio, præexigit extrema, quorum alterum eſt forma. Nec ſecundum, quia materia prius, & immediatius reſpicit formam, quàm vnionem, quia illa eſt ſubſtantia, hæc verò accidens. Ordo autem ſubſtantialis præcedit ordinem accidentalem, vt oſtendam *l.* 5. *q.* 1. Nec tertium, quia nullum poſterius coniungit neceſſariò prius, à quo realiter ſecernitur. Igitur, nulla eſt admittenda vnio materiæ, & formæ ab ipſis diſtincta. Reſpondeo vnionem ſubſequi materiam, & formam, ex quibus tanquàm eius extremis conſurgit: Nec inconuenit poſterius neceſſariò ſequi, ſicut exiſtentia ſequitur eſſentiam, ſubſiſtentia ſubſtantiam, relatio extrema, & Deum creatura.

8. Opponet 3. ſi daretur vnio à materia, & forma differente, vel eſſet ſubſtantia, vel accidens: neutrum dici poteſt, ergò non eſt concedenda. Major patet, quia ſubſtantia, & accidens immediatè diuidunt ens. Minor eſt in promptu, non eſt ſubſtantia, quia ſubſtantia ſufficienter ſecatur in materiam, formam, & compoſitum, 2. *Anima. Titulo ſecundo*: Nec accidens, alioqui foret vnio accidentalis, proindeque totum eſſet ens per accidens, quod pugnat 8. *Metaphyſ. Titulo decimo quinto.* Concedo majorem, primamque partem minoris, nego verò ſecundam partem, eiuſque ſequelam. Licet enim vnio formaliter ſit accidens, nihilominus eſt ſubſtantialis, quia eius extrema ſunt ſubſtantiæ, vt generatio dicitur ſubſtantialis, non formaliter, cùm ſit actio, ſed terminatiuè, quia terminus eius eſt ſubſtantia. Pariter vnio hypoſtatica diuini Verbi vocatur ſubſtantialis, ex Scot. 3. *diſtinctione ſeptima, quæſtione prima, articulo quinto*, quia extrema eius ſunt ſubſtantiæ, & vnita in ſubſiſtentia ipſius Verbi, tametſi ea formaliter ſit accidens, putà relatio extrinſecus adueniens, ex eodem *ibid. d.* 1. *q.* 1. *art.* 1. *A.* §. *de primo dico.*

ARTICVLVS II.

Quid ſit vnio materiæ, & formæ.

9. Plerique Recentes, vt Suarez 3. *p. diſp.* 8. *quæſt.* 2. & Vaſquez *ibid. diſputatione decimaoctaua, capite tertio*, arbitrantur, vnionem prænominatam eſſe modum ſubſtantialem, qui eſt fundamentum relationis tranſcendentalis, aut prædicamentalis, vt alij opinantur. Scotus autem, tum *locis cit. in ſuperiore articulo*, tum etiam 3. *diſtinct.* 22. *quæſt. vn.* §. *Ad* 2. *arg. L.*, Et 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 1. §. *Ad q. N.* Et *d.* 43. *q.* 1. *ante* §. *Aliter ponitur. ſub B.* Baſſ. 2. *diſt.* 12. *quæſt.* 2. *&* 3. *diſt.* 1. *q.* 1. Ouandus *ibid. dub.* 2. & Maſtrius & Bellutus *diſp.* 5. *Phyſ. q.* 9. docent hanc vnionem eſſe relationem extrinſecus aduenientem prædicamentalem.

10. Not. vnionem dupliciter accipi. Primò actiuè, ſic vnio perindè eſt ac actio vnitiua agentis naturalis vnientis materiam cum forma. Neceſſè quippè eſt, materiam, & formam, prius inter ſe vniantur, quàm gignatur compoſitum, annuente Scot. 1. *Rep. d.* 1. Etenim, cauſæ ſemper, ſaltem naturâ præcedunt ſuum effectum. Secundò paſſiuè, quo pacto vnio eſt effectus vnitionis, ſeu actionis agentis vnientis materiam, cùm forma, hæcque eſt nexus, ſeu vinculum vtriuſque. Hæc autem doctrina præclarè declaratur, & corroboratur à Fabro 3. *diſputat.* 3. *cap.* 3.

de vnione hypoſtatica diuini Verbi, cum natura humana, in qua per actionem ſanctiſſimæ Trinitatis nihil eſt productum præter relationem extrinſecus aduenientem naturæ dependentis, & ſuſtentificatæ, ad Verbum independens, & ſuſtentificans perſonaliter, & hypoſtaticè, *vt optimè aduertit Doct. in Rep. 3. d. 1. q. 2.*

11. Aſſ. 1. vnio non eſt modus ſubſtantialis. Defenditur à Doct. *3. d. 1. q. 1. §. De prima. A.* Et *in Rep. q.* 2. Probatur 1. modus ſubſtantialis eſt intrinſecus rei, cuius eſt modus, cùm conſequatur naturam eius, ſitque ab ipſa inſeparabilis, & diſtinguatur ex natura rei, ſiue modaliter ab ea, vt videntur concedere Aduerſarij: vnio autem materiæ, & formæ deſtrui poteſt, ipſis permanentibus, vt corrupto compoſito, perit vniò, manent autem materia, & forma ſeparata ab inuicem in morte hominis, & in cæteris diuinitùs poſſunt ſeparata perſiſtere, cùm realiter differant, ſignificante Doct. 2. *d.* 12. *in fine q.* 2. Igitur vnio non eſt modus ſubſtantialis. 2. omne ens, vel eſt ſobſtantia, vel accidens, 5. *Met. T.* 14. Modus autem ille non eſt accidens, vt concedunt Aduerſarij: nec ſubſtantia, quæ 2. *anima T.* 2. ſufficienter diuiditur in materiam, formam, & compoſitum. 3. Si vnio eſt modus ſubſtantialis, & quid abſolutum, vel eſt tantùm in vno extremo, vel in duobus, non primum quia vtrumque extremum vnitur, & mutuò referuntur. Neceſſe autem eſt, vt ſit in vtroque fundamentum, vt conſurgat relatio in ambobus: ambò autem ad inuicem referuntur, ergò is modus extat in vtriſque, cùm ſit fundamentum dictæ relationis. Nec ſecundum, quia eadem forma ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis duo ſubiecta ſimul informare non poteſt: & ipſi Antigoniſtæ admittunt, vnionem in vno extremorum reperiri duntaxat. Inſuper, illud abſolutum debet vniri materiæ, & formæ, vt infert Doct. 8. *Met. q.* 4 ſicque non vnio eſt, ſed vnibile per vnionem, vt in humanitate aſſumpta à Verbo, quod falſum eſſe probat Doct. *vbi ſuprà*, & efficaciter proſequitur Faber nuper alleg.

12. Aſſ. 2. vnio eſt relatio, non quidem intrinſecùs, ſed extrinſecùs adueniens. Aſſertio eſt bimembris, quam tenet Doct. *paſſibus prealleg.* Prima probatur 1. ex Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 26. appellante materiam, & formam ſimul vnitas, entia relatiua: non ſunt autem entia relatiua, niſi per vnionem ipſis aduenientem, cùm ſint ſubſtantiæ, quæ eſſe abſolutum ſortiuntur, ergò eſt relatio. 2. Vnio eſt vnitorum habitudo & nexus. Vnum quippè non ſibi, ſed alteri vnitur: igitur vnio non eſt ens ad ſe, ſed ad aliud: reſpectus autem ad aliud eſt relatio, ergò & vnio eſt relatio. 3. Vnio hypoſtatica diuini Verbi cum humanitate aſſumpta nihil aliud ſibi vult, quàm relationem naturæ humanæ dependentis ad Verbum independens, in ratione perſonalitatis, vt oſtendit Doct. proximè cit. Ergò vnio quoque materiæ, & formæ formaliter nihil aliud eſt, quàm præfata relatio. Secunda pars ſuadetur, relatio intrinſecus adueniens emergit neceſſariò poſitis eius extremis: poſitis autem materia, & forma non reſultat relatio, niſi ſimul coniungantur, & ſi abinuicem ſeparentur, perit dicta relatio vnionis, ergò vnio non eſt relatio intrinſecùs adueniens, ſed extrinſecùs adueniens, quæ non naſcitur ex natura extremorum, ſed poſitâ aliquâ conditione præſentiæ, adproximationis, aut alterius circunſtantiæ, vtriuſque extremi.

Deindè, vnio accidentis cum ſubiecto, in quo inhæret, eſt relatio extrinſecùs adueniens; poteſt namque Deus ſeparare accidens à ſuo ſubiecto, ipſumque ſic ſeparatum conſeruare, quod etiam præſtare poteſt de materia, & forma, vt probè tradit Doct. 4. *d.* 12. *q.* 1 *§. Ad q. ante* O. Igitur hæc vnio numeratur inter relationes extrinſecùs aduenientes.

13. Opp. 1. contra 1. aſſ. quod ingreditur conſtitutionem, & compoſitionem alicuius, ſi hoc eſt ſubſtantia, vtique & illud eſt ſubſtantia, vt patet de materia, & forma, quæ cùm conſtituant ſubſtantiam compoſitam, ipſæ ſunt pariter ſubſtantiæ: per vnionem autem conſtituitur totum, quod eſt ſubſtantia, ergò vnio eſt ſubſtãtia, ſiue potiùs modus ſubſtantialis: Conf. ſi vnio non eſt ſubſtantia, ergò eſt accidens: accidens autẽ non poteſt vnire extrema, niſi accidentaliter, ſi autem vnit accidẽtaliter, ergò facit vnum per accidens, quod pugnat 8. *Met. T.* 15. vbi Philoſophus aſtruit ex materia, & forma ſimul iunctis effici vnum per ſe. Concedo ma. Diſtinguo min. vt pars ingrediens eſſentiam totius nego: vt conditio præexacta concedo. Neceſſe enim eſt partes priùs ſimul vniantur, quàm cauſent totum. Sicut neceſſaria eſt approximatio rei in loco, vt ponatur in loco, & ignis ſtupæ, vt ipſa ſtupa comburatur. Quare vnio non eſt pars eſſentialis totius, ſed nexus partium duntaxat, vt rectè declarat Doct. 2. *d.* 1 *q.* 2. *§. quantum ad 3 F.* Ad conf. concedo conſeq. ad ſubſumptum, dico vnionem vnire extrema ſubſtantialiter, tum quia extrema eius ſunt ſubſtantiæ, à quibus ſortitur ſuam denominationem, veluti generatio, quæ eſt actio, proindeque accidens denominatur ſubſtantialis à ſubſtantia, quæ per eam gignitur: tum etiam quia terminus eius totalis eſt ſubſtantia, putà compoſitum.

14. Opp. 2. contra 2. aſſ. ex 5. *Phyſ. T.* 10. ad relationem non eſt per ſe motus: at ſi per vnionem aliquid produceretur, ad eam eſſet per ſe motus, quoniam per actionem agentis produceretur: ergò vnio non eſt formaliter relatio, vtpotè quæ eſt de genere ſterilium. Reſpondeo per diſtinctionem ma. Ad relationem extrinſecùs aduenientem, nego: ad relationem intrinſecùs aduenientem, concedo, ità exponitur aſſertum Ariſt. adductum. Nam ibi Philoſophus exẽplificat de vbi, quod eſt relatio extrinſecus adueniens, vt præ aliis obſeruat Faber nuper allagatus.

Articvlvs III.

Quotuplex ſit vnio inter materiam, & formam.

15. IN hoc, veluti in ſuperiori articulo Philoſophi ſunt bipartiti; Quidam enim, vt Suarez *diſp.* 13. *Met. ſect.* 9 & Complut. 1. *Phyſ. diſp.* 6. *q.* 3. exiſtimant, vnicam eſſe vnionem connectentem ſimul materiam, & formam. Cæteri verò, vt Scot. 2. *d.* 1. *q.* 5. *§. ſecundum primam.* 5. *& ibid. in Rep. q.* 6. *§. Ad aliud, cùm dicitur.* Et 8. *Met. q.* 4. Maurit. *ibid. in annot.* & Mayr. 3. *d.* 1. *q.* 3. quibus adſtipulantur noſtri Recentes 1. *Phyſ. diſp.* 5. *q.* 10. & Pontius *diſp.* 34. *q.* 3. *n.* 31 ſtatuunt duplicem vnionem inter materiam, & formam, & quidem vnam fundatam in materia, & terminatam ad formam alteram verò in forma ad materiam.

16. Not. & recol. ex dictis *in Epit. l.* 1. *q.* 4. *a.* 8. relationem alteram eſſe mutuam, quæ eſt realis in vtroque extremo, vt relatio ſimilitudinis in duobus albis: alteram verò non mutuam quæ in vno extremo eſt realis, in altero verò rationis, vt relatio ſcientiæ, ad ſcibile, quæ in ſcientia eſt realis: in ſcibili autem eſt rationis. Priores relationes dicuntur eſſe primi, vel ſecundi modi, quæ fundantur ſuper vnum & multa,

vel

vel ſuper potentiam actiuam, & paſſiuam. Poſteriores verò ſunt tertij modi, quæ fundantur ſuper menſuram, & menſurabile, vt patet 5. *Met. cap.* 15. *T.* 20.

Porrò recognoſce, *ex eodem paſſu præmemorato*, relationem ſubſecari in relationes æquiparantiæ quæ eamdem communem rationem participant, vt relationes ſimilitudinis, quæ dicuntur eſſe eiuſdem rationis, propterea earum extrema æquiparantur, hoc eſt æqualiter ſe habent in illa communi ratione: Et relationes diſquiparantiæ, quæ diuerſam rationem ſortiuntur: quæue perhibentur diſquiparantiæ, quia earum extrema inæqualiter ſe habent penès rationem fundandi, vt relationes paternitatis & filiationis. Relatio quippè paternitatis fundatur in potentia actiua; relatio verò filiationis in potentia paſſiua. Nec cenſeo omittendum nonnullum diſcrimen, quod intercedit inter relationes mutuas ac non mutuas: atque relationes æquiparantiæ, & diſquiparantiæ. Enimuero, licet omnes relationes mutuæ ſint æquiparantiæ, vel diſquiparantiæ, vt conſtat in exemplis præadductis: non tamen aptè deducitur, eſt mutua, ergò eſt æquiparantiæ, quoniam poteſt eſſe diſquiparantiæ. Relatio autem non mutua latius patet, quàm relatio æquiparantiæ. Ob id in his argumentum valet, non affirmatiuè, ſed negatiuè, non eſt mutua, ergò non eſt æquiparantiæ.

17. Aſſ. inter materiam, & formam extat duplex vnio, vna quidem inexiſtens in materia, reſpicit formam, & altera in forma, fertur ad materiam. Tradit Doct. *locis prærecenſitis.* Suadetur primò ex Ariſt. 2. *Phyſ. Titulo* 26. appellante materiam & formam relatiua, quæ eſſe non valent, niſi mutua. Sunt enim ſecundi modi relatiua, quæ fundantur ſuper potentiam actiuam, & paſſiuam. Materia quippè eſt paſſiua, & forma actiua. Igitur ſunt relatiua mutua, proindéque ſicut ex materia conſurgit relatio vnionis ad formam, ita ex forma pariter reſultat relatio vnionis ad materiam: atque ita duplex decernitur vnio, inter materiam & formam ſimul vnitas ad conflandum compoſitum. Secundò partes diſpoſitæ, & ſimul ordinatæ ad totum conſtituendum vniuntur, ſeque mutuò complectuntur ad illud cauſandum: materia autem, & forma ſunt partes totius eſſentiales, ordinatæ ad ipſum cauſandum, ergò ſi ex vna parte emergit relatio realis reſpiciens alteram partem, vtique ex altera parte correſpondet relatio: cum autem ex dictis vnio formaliter ſit relatio, planè infertur vnionem geminari, iuxta partium geminationem.

18. Dices, in creatura extat relatio realis ad Deum, Dei verò ad creaturam, nulla habetur relatio realis, docente Scot. 1. *diſtinctione* 30. *quæſt.* 2. *M.* Itidemque, humanitatis aſſumptæ ad Verbum aſſumens in vnitate hypoſtaſis eſt relatio realis, non verò Verbi ad humanitatem, authore eodem Doct. 3. *diſtinctione* 1. *quæſt.* 1. §. *De primo. A.* pariter, nemini mirum eſſe debet, ſi ex vna parte compoſiti conſurgat relatio realis, ex altera verò, nequaquam. Contrà, Ideò, Dei ad creaturam non eſt relatio realis, quia eſt actualiſſimus, & perfectiſſimus, cui nihil de nouo poteſt aduenire, vt aſtruit Doct. mox cit. partes autem totius ad inuicem ordinantur, ſeque mutuò perficiunt. Quemadmodum enim materia eſt potentialis, & perfectibilis; ita forma eſt perficiens, actuans, & informans. Hinc idem Doct. *in* 1. *prologo*, *Q.* inquit, omnes partes vniuerſi ordinari ad totum vniuerſum, quia ſunt potentiales ad formam ordinis, qui eſt parium, diſpariumque diſpoſitio, ex Aug. 19. *Ciuit. cap.* 13. Igitur materia, & forma, reciproca relatione ſe intuentur; atque adeò, nulla exiſtit paritas de Deo, ad creaturam, & de Verbo, ad humanitatem ab ipſo hypoſtaticè aſſumptam, vt defendatur vnica vnio, in alterutra parte totius exiſtens duntaxat.

Tertiò, tot ſunt vniones, quot ſunt termini ad quos fertur vnio: Quia, cum vnio ſit relatio, multiplicatur iuxtà terminorum multiplicationem. Sunt autem duo termini vnibiles. Nam, vt vnio materiæ terminatur ad formam: ita vnio formæ reciprocè tendit ad materiam, ergò duplicatur vnio, iuxtà earum duplicitatem. Non enim potior ratio videtur, cur vnio intrinſecè afficiat vnam partem potius quàm alteram, cùm vtraque ſimul reuera ſit vnita, ergò inter vtramque mutua extat relatio.

19. Dices cum Complut. cit. *in initio huius art.* eſſe vnicam vnionem, ambas partes ſimul intrinſecè afficientem, vt vnum punctum vnit, & copulat duas partes continui, vnum inſtans duas partes temporis, atque vnum gluten, duas partes tabulæ. Contrà, repugnat vnum, & idem accidens ſimul ſubiectari in duobus ſubiectis, vt patet ex aſſertis in ſuperioribus: vnio autem eſt accidens, cùm ſit relatio, vt quoque concedunt Complut. Atque materia, & forma ſunt duo ſubiecta diſtincta, vtpote duæ ſubſtantiæ, tametſi incompletæ, & partiales. Igitur vnica vnio non poteſt ſimul intrinſecè illas afficere. Similitudines autem præadductæ non iuuant: quandoquidem punctum eſt quid abſolutum, & copulat partes integrales & non eſſentiales, de quibus lis eſt in præſentia. Quodque de cæteris etiam aſtruendum eſt, vt infrà planiùs fiet. Addo, vnio quà vnitur corpus, & intrinſecè eſt in corpore, nequit vnire animam rationalem, cùm hæc ſit ſpiritualis, illa verò materialis: corporeum autem, & materiale, quodcumque illud ſit phyſicè non attingere, nec afficere intrinſecè ſpiritum, indicat Auguſtinus 12. *in Gen. capite* 29. poſt Ariſtotelem 1. *de gen. Titul.* 43. & indè. Et ex inſtituto Doct. Scot. 4. *diſtinctione* 44. *quæſt.* 2.

20. Opp. 1. vnio deſcribitur duorum nexus, & vinculum, quo ſcilicet duo extrema vinciuntur, ac ligantur: ergò vna tantùm eſt vnio materiæ, & formæ ſimul iunctarum. Ant. eſt conſpicuum: conſeq. tenet: ſi enim foret duplicata vnio, vnaquæque pars ſortiretur ſuam vnionem, proindéque duo extrema non vnica vnione vnirentur, nec ſimul coniungerentur ad totum cauſandum. Confirmatur 1. Verbum diuinum, & humanitas ab ipſo hypoſtaticè aſſumpta vnica vnione vniuntur in perſonali ſubſiſtentia: ergò id ipſum aſtruendum eſt de materia, & forma ſimul iunctis. Confirmatur 2. in naturalibus, & artificialibus, vnica vnio ſufficit ad duo extrema vnienda, vt vnus funis vincit duo corpora, ergò vnica vnione vniuntur ſimul materia & forma, vt cauſent compoſitum. Concedo ant. nego conſeq. Ad eius probationem dico, ex parte vtriuſque extremi conſurgere geminatam relationem vnionis, vocatique eius vinculum, veluti relatio ſimilitudinis eſt duorum ſimilium aſſimilatio, & relatio æqualitatis duorum æqualium habitudo, tametſi ex parte cuiuſcomque extremi emergat relatio realis ſimilitudinis in ſimilibus, & æqualitatis, in æqualibus. Ratio eſt, quia cum ſint relatiua mutua, fieri nequit, vt ex cunctis extremis poſitis, & ſimul iunctis non reſultet relatio vnionis, & intrinſecè ea afficiat. In abſolutis verò vincolis

alia eſt ratio, propterea vnus nexus, vnaque vnio ſufficit ad ea coniungenda, vt duæ partes lineæ copulantur & vniuntur eodem puncto, vt tradit Ariſt. *in Log. c. de quantitate*, quia punctum, quod eſt earum vinculum, & copula; eſt abſolutum indiuiſibile. Ad 1. conf. concedo ant. nego conſeq. ratio diſparitatis eſt, quia Verbum cùm ſit actualiſſimum, & perfectiſſimum, ex parte ipſius nequit exurgere relatio realis vnionis, ad humanitatem ab ipſomet perſonaliter aſſumptam : at ex materia, & forma, cùm ſint partes, ſubſtantiæque incompletæ tendentes ad participandam perfectionem totius, ſi ſimul coniungantur, neceſſariò conſurgit duplex relatio vnionis, vt ſignificat Doct. 3. *d.* 1. *q.* 1. §. *De primo. A.* Et *Quol.* 9. §. *De tertio. M.* Ad 2. conf. diſtinguo ant. in naturalibus quæ ſortiuntur partes eſſentiales, ergo : in naturalibus, quæ participant partes integrales, concedo. Cauſa diſparitatis eſt, quia partes eſſentiales ordinantur ad totum, perficiuntur, & complentur perfectione eius : verùm non ſic partes integrales, quæ coniunctæ cum toto integrali, aut ab eo diſiunctæ, non maiore vel minore potiuntur perfectione, vt ait Doct. *Quol. nunc cit. paulo ante N.* de artificialibus verò non valet paritas, quia vel nexus eſt eiuſdem entitatis cum extremis vnitis, vt cùm plures funes vno fune ligantur : vel ſi alterius rationis extiterit, eſt quid abſolutum, quod partes, extremaque diſiuncta, opere agentis poteſt connectere, ſic fune duo corpora vinciuntur, & filo, duæ veſtes ligantur.

21. Opp. 2. vnio partes ſimul exiſtentes vnit, & non præſupponit eas iam inter ſe vnitas, ſecùs foret ſuperuacanea : relatio autem vnionis præexigit extrema iam ſimul vnita, ex quibus poſtmodum conſurgit, vt patet de quacumque relatione, quæ reſultat ex poſitione extremorum : non ergo duplicatur vnio in materia & forma ſimul iunctis. Reſpondeo, argumentum valere de vnione, quæ eſt quid abſolutum interiectum inter duo extrema vnibilia & de hac nonnulla exempla ſuperius adducta fuere : non verò de vnione relatiua, quæ præſupponit extrema fundamentaliter vnita, & non formaliter, quia ipſa eſt qua formaliter vniuntur, veluti ſimilia ſimilitudine formaliter aſſimilantur, & æqualia, æqualitate æquantur formaliter. Iſta reſponſio indicatur à Doct. 2. *d.* 1. *q.* 2. §. *Ad* 2. *E.* Et exprimitur à Lych. *ibid.* Et recipitur à geminis Scotiſ. cit.

22. Opp. 3. vnionis relatio, quæ emanat ex corpore humano tendens ad animam rationalem, nequit nectere ipſam animam rationalem, quia materiale, cuiuſmodi eſt illa vnio corporis, non poteſt vnire ſpirituale, vti eſt anima rationalis, nec è contrà : Igitur, ſtabilienda eſt tantùm vna vnio, quâ materia, & forma ſimul connectuntur. Diſtinguo ant. vt ſubiectum concedo, vt terminum nego. Etenim relatio vnionis ex parte corporis ſubiectatur in corpore, & terminatur ad animam : relatio verò vnionis ex parte animæ, reſidet in anima, tanquam in ſubiecto, & fertur ad corpus, tanquam eius terminum. Spiritum autem in ſubiecto materiali recipi, patet de anima, quæ eſt actus corporis 2. *anima T.* 6.

QVÆSTIO VI.

De compoſito ex materia, & forma.

1. EGI in ſuperioribus de partibus generatim, & ſpeciatim ſumptis, earumque nexu, ac vnione : nunc verò de toto ex partibus illis conflato potiſſimùm diſſero.

ARTICVLVS I.

An compoſitum ſit vnum per ſe.

2. OMnes vno corde, & ore clamant, & affirmant totum ex materia, & forma coalitum, eſſe vnum per ſe : tametſi de hoc, in reddenda ratione nonnulli diſcrepent, vt licet inueniri apud duos noſtros Recentes *diſp.* 5. *Phyſ. q.* 11. *a.* 1.

3. Not. primò, vnum eſſe paſſionem entis, 4. *Met. cap.* 2. *t.* 3. Ideò omnem entitatem conſequitur ſua vnitas, notante Scot. 8. *Met. q.* 4. ſi enim entitas ſit ſimplex, ſortitur vnitatem ſimplicem : ſi verò compoſita, participat vnitatem compoſitam. Quare, materia & forma, necnon compoſitum, cum ſint entia diſtincta, vtique pollent ſuis propriis, ac diſtinctis vnitatibus, ipſis conformibus, & proportionatis.

4. Not. Secundò, gradus vnitatis adduci ab Ariſt. 5. *Met. cap.* 6. & exponi à Scot. tum ibi, tum etiam 1. *d.* 2. *q.* 7. §. *ſed hic reſtat HH.* Potiores autem, & aptiores ad rem noſtram facientes affero, & explico. Vnum autem vniuerſè captum diſtribuitur in vnum per ſe, quod ex ratione intrinſeca rei profluit, & in vnum per accidens, quod ab extrinſeco rei aduenit. Vtrumque multiplex ſtatuitur ab Ariſt. paſſu memorato. *Vnum aggregatione eſt minimum*, quia abſque vlla rei additione, multa ſimul coaceruantur, vt cumulus lapidum. Vnum verò ordine addit reſpectum, & habitudinem, qua multa ad vnum ordinantur, vt omnes res mundi ſunt vnum ordine ad vnum Deum creatorem, & exercitus eſt vnus ordine Militum, ad vnum Ducem. Tertium eſt vnum per accidens, quod præter ordinem denotat ſubiectum, quod à forma accidentali informatur, & perficitur. Quartum eſt vnum compoſitione, quod competit toti ex materia & forma conflato, quodvè in præſentia veſtigatur. Quintum eſt vnum vnitate identitatis, quod conuenit iis, quæ realiter identificantur, & hac vnitate pollent natura, eiuſque paſſio. Sextum eſt vnum vnitate formali, quam poſſident ea, quæ eamdem quidditatem, & rationem formalem ſortiuntur, vt Petrus & Paulus in ratione ſpecifica, ſunt vnum, & idem formaliter.

5. Aſſertio, compoſitum eſt vnum per ſe. Tenet Doct. paſſim, nuncupatim 3. *d.* 22. *q. vn.* §. *Contrà iſta. ſub. B.* & 8. *Met. q.* 4. & Antonius Andreas *ibid. q.* 7. poſt Ariſt. 2. *anima T.* 7. & 8. *Met. T.* 17. Probatur primò, quod conſtituitur ex perfectibili, & perfectiuo ſubſtantiali eſt vnum per ſe : compoſitum autem conſtituitur ex perfectibili, & perfectiuo ſubſtantiali, nempè ex materia, quæ eſt perfectibilis, & forma, quæ eſt perfectiua, ergò compoſitum eſt vnum per ſe. Ma. & Min. tanquam veræ communi conſenſu ab omnibus Philoſophis recipiuntur.

Secundò, ex partibus eſſentialibus, & incompletis ſubſtantiis, quarum vna eſt per ſe potentia, & altera per ſe actus, fit vnum per ſe, vt docet com-

munis

munis ſchola: compoſitum autem conſtat ex partibus eſſentialibus, & incompletis ſubſtantiis, quarum vna eſt potentia, putà materia, & altera eſt actus, nempè forma. Igitur, compoſitum eſt vnum per ſe.

Tertiò ex actu primario, dante eſſe primum, & ſimpliciter, & potentia primaria recipiente illud eſſe, fit vnum per ſe: è regione verò ex actu ſecundario præbente eſſe ſecundum quid, cuiuſmodi eſt forma accidentalis, & ſubiecto huiuſmodi eſſe recipiente, fit vnum per accidens, vt benè ſpeculatur Doct. 4. *d.* 11. *q.* 3. §. *Alij concedentes.* Y. Compoſitum autem fit ex actu primario, & ſimpliciter, & materia primaria illud eſſe recipiente, vt conſtat experientia. Nam ex materia, & forma ignea fit ignis, qui eſt vnum per ſe. Itemque ex materia, & forma mixti fit mixtum, quod eſt vnum per ſe. Igitur, rectè concluditur, totum eſſe vnum per ſe nec alia redditur ratio, niſi quia materia eſt potentia, & forma actus, ait Philoſophus *vbi ſuprà* ſubdit autem Scot. 2. *d.* 12. *q.* 1. §. *Dico igitur. D.* Ideò ex materia, & forma conficitur vnum per ſe, quia ſunt cauſæ intrinſecæ compoſiti: non ſic ex ſubiecto, & accidente, quia accidens eſt ſubiecto extrinſecum, propterea ex hoc & illo fit vnum per accidens.

6. Opp. 1. ex duobus entibus in actu fit vnum per accidens, 7. *Met. T.* 49. Materia autem, & forma ſunt duo entia in actu, præſertim in ſchola Scoti docentis, materiam habere actum entitatiuum, quia reuera exiſtit, & ſubſiſtit independenter à forma ex aſſertis *in hoc lib. q.* 2. *art.* 5. *& indè*, ergò compoſitum ex materia, & forma non eſt vnum per ſe. Diſtinguo maiorem cum Scot. 2. *d.* 12. *q.* 1. *ſub D.* ex duobus exiſtentibus in actu formali, & completo, concedo: ex duobus exiſtentibus in actu, quorum vnum eſt in actu entitatiuo, & incompleto: alterum verò in actu formali incompleto, & imperfecto, nego. Sic exponitur teſtimonium prælatum. Materia quippè eſt actus entitatiuus, & forma eſt actus formalis, & vtraque, actus incompletus, & imperfectus.

Dices, ſubiectum eſt imperfectum, perfectibile tamen per accidens, quod in eo poteſt inhærere: ex ſubiecto autem, & accidente non fit vnum per ſe, ergò nec ex materia, & forma, proindéque nulla eſt reſponſio præallata. Diſtinguo maiorem, ſubiectum eſt perfectibile per accidens in ipſum receptibile, ſimpliciter, & intrinſecè nego: ſecundum quid, & extrinſecè concedo. Ita deducitur ex Doct. *in* 4. *nuper alleg.* Hinc ex ſubiecto, & accidente fit vnum per accidens: ex materia verò, & forma fit vnum per ſe.

7. Opp. 2. quæ maximè diſtant, nequeunt ſimul vniri, & facere per ſe vnum, vt patet de partibus ſimilaribus, quæ cum ſint proximæ, & eiuſdem rationis, faciunt vnum per ſe: at partes diſſimilares abuinicem diſtantes, diuerſæque rationis exiſtentes faciunt minus vnum: materia autem, & forma maximè diſtant, ſunt enim diuerſæ rationis. Materia quippè eſt potentia, & forma eſt actus: potentiam autem, & actum plurimum inter ſe differre, tradit Ariſt. 1. *omma. Titul.* 6. Ergò ex iſtis non conflatur vnum per ſe. Diſtinguo ma. quæ valde differunt, nequeunt facere vnum, vnitate identitatis, concedo, qualis reperitur, inter ſubiectum, eiuſque paſſionem, quæ ſunt vnum realiter: quæ valdè differunt, nequeunt facere vnum, vnitate compoſitionis, nego. Etſi enim multum diſtinguantur, dummodo natiuam habeant proportionem aduinicem, ſunt vnibilia ſimul, & vnius per ſe cauſabilia, cuiuſmodi ſunt materia & forma, reſpectu compoſiti, vt annuit Doct. cit. T. Quòd verò ſubiicitur de partibus homogeneis, & heterogeneis, dico eſſe diſparitatem, quia iſtæ pertinent ad totum integrale; illæ verò ad totum eſſentiale, de quo hîc diſſerimus. Ità occurrit Doct. *in Met. cit. in fine quæſtionis.*

A R T I C V L V S II.

An totum realiter à ſuis partibus diſtinguatur.

8. DVæ extant in hoc art. præcipuæ ſententiæ ex diametro oppoſitæ, quarum prior tribuitur Auer. 5. *Phyſ. com.* 9. & aliis Peripateticis, quos referunt, & ſequuntur Tolet. *hoc loco q.* 6. & Complut. *diſp.* 6. *quæſt.* 4. §. 2. Suarez *diſp.* 36. *Met. ſect.* 3. Hurt. *diſp.* 6. *Phyſ.* §. 16. Arr. *diſp.* 5. *ſect.* 1. citantur Nomin. & plerique Thomiſt. cum D. Th. 4. *contra Gent. c.* 81. *ad* 2. & 1. *p. q.* 77. aliiſque in locis, negantes totum à ſuis partibus haud realiter differre. Poſterior eſt Doctoris ſubtilis 3. *d.* 2. *quæſt.* 2. §. *Quantum ad* 5. *oſtendo C.* Et *in Report. q.* 1. §. *De primo dicit.* Mayr. *quæſt.* 10. Ioannis de Onando *ibid. in comm.* Bonet. 1. *Phyſ. c.* 4. Pariſienſ. *fol.* 52. *quæſt.* 1. Tatar. *quæſt.* 2. *dub.* 1. Ioan. de Magiſ. *q.* 5 & aliorum affirmantium, totum realiter à ſuis partibus diſſidere. Quibus fauent Conimbr. 5. *Phyſ. in cap.* 2. *quæſt.* 1. & non pauci, ex celebrioribus Thomiſt. ab ipſis allegati.

9. Not. 1. præpoſitum titulum huiuſce art. duplicem poſſe pati ſenſum, vnum, an totum diſtinguatur realiter à ſuis partibus ſeorſim ſumptis? quod alij vocant totum ſyncategorematicum, & id omnes concedunt, cum certum ſit, totum reipſa differre, à quauis eius parte diuiſim capta: alterum, nùm totum realiter ſecernatur à ſuis partibus ſimul, & coniunctim acceptis? quod nonnulli appellant totum categorematicum, & de hoc extat duplex prænarrata opinio.

10. Not. ſecundò, totum eſſe multiplex, vniuerſale, quod habet partes ſubiectiuas, de quibus prædicatur, vt genus eſt totum vniuerſale, quod de ſuis ſpeciebus enunciatur. Totum integrale, quod conſtat partibus integrantibus, & quantitatiuis, quodve duplex eſt; alterũ homogeneum, quod habet partes eiuſdem rationis, vt ignis, aqua: alterum verò heterogeneum, quod habet partes diuerſæ rationis, vt corpus organicum conflatur ex capite, brachiis, manibus, pedibus, & cæteris. Totum eſſentiale, quod pollet partibus eſſentialibus, & diuiditur in metaphyſicum, quod conſtituitur ex genere, & differentia, putà ſpecies, quæ ex realitate generis, & realitate differentiæ componitur: & phyſicum, quod ex materia, & forma coaleſcit, vt homo conſtans ex corpore, & anima, & de huc potiſſimùm viget præſens controuerſia.

11. Not. tertiò, tertiam entitatem diſtinctam à materia, & forma, quam in ſuam ſcholam inuehere nititur Scot *paſſu præalleg.* §. *Quantum ad* 3. *E.* nuncupari formam, non quidem partis, ac ſi alia forma ſuperueniat formæ iam præexiſtenti in materia ipſam formam partis informans, & perficiens: ſed formam totius ſiue naturam, & quidditatem totius compoſiti, quam ſignificat Ariſt. 5. *Met. c.* 2. & declarat Auic. *ibid. c.* 1. inquiens, equinitas eſt tantum equinitas. Quod eſt dictu, natura equi præciſè, & abſtractè conſiderata, dicitur æquinitas; & natura, & quidditas hominis, eo quoque modo inſpectata, nuncupatur humanitas. Ipſa enim eſt tota natura, & eſſentia hominis, qua homo eſſentialiter, & quidditatiuè conſtituitur formaliter in eſſe hominis. Quarè tertia entitas eſt tota natura compoſiti,

per

per quam eſſentialiter, & quidditatiuè ipſum compoſitum conſtituitur formaliter in eſſe compoſiti, à quave paſſiones, & actiones totius profluunt & proueniunt, annuente Ariſt. 1. *anima T.* 64. cit. à Doct. 4. *d.* 49. *q.* 7. *ante* §. *Reſpondeo.*

Moneo inſuper hanc controuerſiam ita intellectu, & iudicatu arduam, difficilemque eſſe, vt duo viri magno ingenio præditi, Ariſt. ſcilicet, & Aug. eam ferè inindicatam, & ſub dubio relinquere videantur, & quidem ille 1. *Phyſ. T.* 17. dubitatiuè loquitur, proponens dubitationem, num totum ſit idem, an verò diſtinguatur à ſuis partibus. Ite verò *l.* 1. *de moribus Eccleſiæ, contrà Manich. c.* 4. ſubiicit, difficile eſſe diiudicare, quid ſit homo, an anima, aut corpus, aut quid aliud ab ipſis diſtinctum.

12. Aſſ. 1. totum eſſentiale realiter diſtinguitur à ſuis partibus ſimul vnitis, & coniunctim ſumptis. Ita Scot. *vbi ſuprà.* Suadetur 1. ex Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 17. *c.* 2. qui ad probandam præmiſſam aſſ. hanc adhibet rationem. Si totum non differret realiter à ſuis partibus ſimul captis, partes ſimul ſumptæ forent eædem inter ſe. Hoc autem falſum eſt, quia totum foret indiuiſibile, ergò & illud. Sequela maioris fulcitur illo vulgato, quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe: ſi enim totum, & partes ſimul vnitæ prorsùs coincidunt, indubiè totum eſt ſuæ partes: quod tanquam inconueniens, infert ibi Philoſophus. Deinde, idem Stagirita 2. *anima, T.* 2. *c.* 1. & 7. *Met. ſum.* 2. *c.* 1. *T.* 7. diuidit ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum: membra autem bonæ diuiſionis non coincidunt, cùm ſint oppoſita, ex dictis *in Epit. l.* 2. *q.* 7. *art.* 1. Igitur, cum totum ſit ſubſtantia diſtincta à materia, & forma, ſecundum Ariſt. & *ibid.* aſſerat primam ſubſtantiam eſſe materiam, ſecundam formam, & tertiam compoſitum, ſicut tertium differt à primo, & ſecundo, ita totum à materia, & forma ſimul ſumptis, ex quibus coaleſcit. Rurſus 8. *Met. ſum vnit. c.* 6. *T.* 15. apertè ſubiicit, totum eſſe quid à partibus ſimul ſumptis diſtinctum, inquiens totum ſubſtantiale non eſſe ſimile aceruo lapidum, qui præter partes ſimul vnitas, & aggregatas, nihil eſt aliud, ſed eſſe quid ab eis ſimul vnitis diſſitum. Hæc, & conſimilia teſtimonia Philoſophi collecta, & adducta à Noſtris, oſtendunt doctrinam præpoſitam eſſe conformem, & conſentaneam ſcholæ Peripateticæ, vt præ aliis aduertit Tol. 1. *Phyſ. q.* 6. Nec diſcrepare videtur Aug. qui 13. *Ciuit. c.* 13. diſtinguit mortem animæ, corporis, & totius hominis. Idque non incongruè, cùm *ibid. capite antecedente aſtruat*, hominem conſtare anima, & corpore. *ibid. cap.* 15. & 24. Et *lib.* 83. *qq. q.* 1. Quia anima eſt aliud à veritate, infert aliud eſſe animam, aliud verò veritatem. Secundò probatur, omnis effectus realiter cauſatus à cauſa reali, realiter ab ea diſtinguitur, quia idem nequit efficere ſe ipſum, 2. *animæ T.* 47. nec vllum maius inconueniens excogitatur, quàm idem cauſare ſe ipſum, idemque ſimul, reſpectu eiuſdem eſſe prius, & poſterius; compoſitum autem eſt reale effectum, à materia, & forma cauſatum, 1. *Phyſ. T.* 13 & 5. *Met. c.* 1. Ergò ab eis ſimul vnitis realiter diſſidet.

13. Dices, argumentum concludere de cauſis extrinſecis, cuiuſmodi ſunt efficiens, & finis; non autem de cauſis intrinſecis, quæ ſunt materia, & forma. Contra, cauſa generatim capta conueniens tam cauſis extrinſecis, quàm intrinſecis, definitur *principium, ad cuius eſſe ſequitur aliud, ſiue principium per ſe influens in effectũ*, vt quoque fatentur Aduerſarij, nominatim Hurt. *diſp.* 8. *Phyſ. ſect.* 1. §. 1. Cùm ergo omnis effectus cauſatus à quacumque cauſa, ſiue intrinſeca, ſiue extrinſeca ſit aliud ab ea, planè infertur diſtingui realiter ab eamet cauſa, à qua cauſatur. Eò magis inter effectum realem, & cauſam eius, adeſt relatio realis, quæ poſcit extrema realiter diſtincta; igitur cum totum ſit effectus realis materiæ, & formæ, realiter ab eis ſecernitur. Hæc ratio adeò efficax eſt, vt vix inueniatur qui ei ſatisfaciat, vt notat Ioan. De Ouando præcit. Inprimis Hurt. *diſp.* 6. *ſect.* 2. §. 13. & 14. pondere huius argumenti preſſus ingenuè fatetur, materiam, & formam non eſſe propriè cauſas. Verùm id Ariſt. & torrenti cæterorum Philoſophorum pugnat, inter cauſas propriè dictas numerantium materiam, & formam, atque ſuo loco euidenter monſtrabo.

14. Dices cum eodem & aliis, partes vnitas quidem efficere totum, non collectiuè, id eſt non ſimul ſumptas: ſic enim nihil aliud ſibi volunt, quàm totum, nihilque cauſant, cùm ſint ipſummet totum, veluti partes ſimul aggregatæ ſunt aceruus lapidum: ſed diſtributiuè captas, hoc eſt, vnam alteri vnitam conſtituere totum, putà, materiam informatam forma, veluti lapides ſigillatim capti, hoc eſt vnus in ordine ad alium facit aceruum.

Contrà, effectus totalis, & adæquatus expoſcit cauſam totalem, & adæquatam, cum cauſa, & effectus adinuicem ſuam debitam ſeruent proportionem. Totum autem eſt effectus totalis, & adæquatus materiæ, & formæ ſimul vnitarum, vt tetigi *in primo, not.* Ergò ambas ſimul, & collectiuè poſtulat, non verò diſtributiuè: ſiquidem effectus in fieri pendens à duabus cauſis partialibus, produci nequit, niſi huiuſmodi cauſæ ſimul coniungantur, ſimulque cauſent talem effectum, vt patet de ſpecie intelligibili, & intellectu ſimul producentibus intellectionem, & de patre, & matre ſimul gignentibus prolem.

Iterùm, materia, & forma ſimul iunctæ diſtributiuè acceptæ nihil aliud videntur præſtare, quàm informationem actiuã, & paſſiuam, quæ non eſt effectus earum, cùm illæ ſint ſubſtantiæ, hæc verò accidens, ſiue relatio: compoſitum autem eſt ſubſtantia, quæ non niſi à ſubſtantia producitur, ergò præfata diſtinctio impertinens eſt ad diluendam præfatam inſtantiam. Demùm, ſi vna cauſat in ordine ad aliam, vel realiter influit in effectum, vel non, non ſecundum, quia non eſſet vera, & realis cauſa, vt ſupponitur: ergò primum, ſicque totum diſtinguitur realiter à ſuis partibus ſimul ſumptis, cùm ſit quid aliud ab eis ſimul vnitis productum, & cauſatum.

Tertiò, paſſio fundatur in toto, tanquàm ſubiecto eius adæquato, eique ſoli conuenit, vt patet de riſibilitate, quæ homini, non verò animæ, aut corpori eius competit: paſſio autem partibus ſeorſim, aut coniunctim ſumptis non accommodatur, ſignificante Ariſt. 1. *anima T.* 64. tùm quia hæ non ſunt perfectæ, nec in recta linea prædicamenti reſidentes: tum etiam quia non ſunt terminus generationis, aut corruptionis totalis, & adæquatus, veluti eſt totum 1. *Phyſ. T.* 64. & 7. *Met. T.* 27. Ergò, totum ab eis ſimul vnitis realiter diſſidet.

Nec præſtat dicere, paſſionem conuenire partibus ſimul vnitis, quæ vt ſic, ſunt totum? ſiquidem vnio, quæ ex dictis, eſt relatio, non conſtituit rem in eſſe perfecto, & abſoluto, nec cauſat totum, quod eſt ſubſtantia integra, & completa, cùm ſit de genere ſterilium: partes ergò vnitæ haud ſunt ſubiectum, & fundamentum paſſionis. Addo, vnionem quidem eſſe conditionem prærequiſitam ad cauſandum, non tamen ipſam eſſe cauſam totius, eiuſque paſſionis.

Quartò, quorum vnũ poteſt exiſtere abſque alio, inter ea adeſt diſtinctio realis authore Scot. 2. *d.* 1. *q.* 4. §. *Contra iſtam.* Materia autem, & forma poſſunt exiſtere toto non exiſtente, vt in triduo mortis Chriſti, humanitas eius verè fuit deſtructa, quia

verè

verè Chriſtus mortuus eſt: eius verò partes integræ permanſerunt, nempè anima eius quæ deſcendit ad Inferos, & corpus eiuſdem, quod iacuit in ſepulchro incorruptum *Pſal. 15. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Negandum ergò non eſt, totum diſtingui realiter à ſuis partibus ſimul ſumptis.

15. Dices cum Rnu. *1.c.3.q.* 1. in corruptione totius tantum deſinere vnionem partium vnitarum inter ſe, ſicque ſeparatas abinuicem perſiſtere, vt accidit in morte Chriſti Domini. Contra in morte hominis corrumpitur humanitas, quæ eſt ſubſtantia completa, & abſoluta, non autem vnio, quæ eſt accidens relatiuum, cuius propriè non eſt corruptio, nec generatio: ergò in interitu totius, ſola vnio partium non diſſoluitur, ſed deſtruitur totum, quod eſt tertia ſubſtantia diſtincta à ſuis partibus ſimul acceptis.

16. Aſſ. 2. totum non eſt idem realiter cum ſuis partibus tranſactis in tertiam entitatem, cum partes in ipſo toto permaneant. Tenent Doct. cit. & 2.*d.*22.*q.*1. & alibi non rarò, & omnes eius diſcipuli, præter vnum Fabrum, tum Theor. 22. *tùm etiam* 3.*diſp.9.c.3.* Probatur 1. ex Ariſt. 1. *Phyſ.c.7.* docente, materiam, & formam eſſe principia in facto eſſe, quia perſiſtunt in compoſito. Et 2. *eiuſdem operis, T.*28 *ac* 5. *Met.cap.* 2. definitur materia, ex qua inexiſtente aliquid fit, & forma, quod quid eſt rei. Igitur in Licæo Peripatetico, partes non tranſeunt in totum, ſed in ipſo permanent. Secundò partes, quæ ſunt cauſæ totius, non tranſeunt in eius entitatem. Cauſa quippè non tranſit in ſuum effectum. Repugnat enim, vt cauſa fiat effectus, & effectus cauſa: ſiquidem ſi eſt cauſa, cauſat aliquid: ergò illud, quod cauſatur, non eſt cauſa præciſè, alioqui, idem faceret ſe ipſum, ac in ſeipſum tranſiret. Propterea Scot. *in 4.cit.* ait, materiam, & formam non eſſe cauſatas, quia ſunt prima principia, & primæ cauſæ rei. Quare diſtinctio allata à Fabro de partibus non tranſactis in tertiam entitatē, & de partibus tranſactis in tertiam entitatē aduerſatur Scot. & veritati. Nec iuuat eius reſpõſio dicentis, eam colligi ex paſſu alleg. §. *Quantum ad* 3.*art.* quandoquidem nihil aliud ibi tradit Doct. niſi vnionem præexigi ad productionem totius, eamque non eſſe totum, cùm ſit relatio; ideoque totum non eſſe partes ſimul vnitas. Quod verò ſubdit idem Faber, Scot. illam diſtinctionem admittere, quoniam *diſt. memorata, in ſolutione q.*2. vult, totum primò aſſumi à Verbo, animamque eſſe medium quo, nec vllam aliam vnionem ſuperuenientem, aut præcedentem partium ponit in Chriſto viuente. Ob id, ſecundum Scot. vnio totius, & partium eſt vna, eademque vnio, ſicque partes, & totum ſunt idem. ſecus ſi, re ipſa diſtinguerentur, forent duæ vniones, eſſetque aliquis ordo in tali aſſumptione. Id autem ipſi nihil prodeſt, quia, vt docui *Tract. de Incar. diſp.* 5. *q.*1. in Chriſto extiterunt tres vniones, ſecundum Scot. priùs tamen fuit vnio immediatè ad totum, & poſtmodum ad partes, ſeu ad animam & corpus. Quapropter præfatus Faber apertè Scot. & rationi contradicit. Tertiò partes, quæ ingrediuntur, & conſtituunt compoſitum, non corrumpuntur, ſed manent in ſuo eſſe reali, in eoque perſeuerant, vt patet de materia, quæ eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, & forma, præſertim anima rationalis quæ eſt immortalis: ergò partes non tranſeunt, nec mutantur in tertiam entitatem. Nec præſtat dicere cum dicto Authore, animam rationalem mutari quoad eſſe ſuſtantiale, non verò quoad ſubſtantiã, quia in corpore habet operationes ſentiendi, & vegetandi, quas extrà corpus minimè exercet. Nam, cum anima rationalis ſit immortalis, manet in corpore, penès ſuum eſſe, ergò nec mutatur, nec tranſit in tertiam entitatem, cum illud compoſitum ex anima rationali, & corpore, ſit quid diſtinctum ab ipſa anima, vt claret in hominis obitu. Tunc enim corrumpitur homo: non autem anima rationalis. Deindè, tranſire in tertiam entitatem, vel eſt tranſire ſecundum ſuam ſubſtantiam, vel ſecundum eſſe ſubſtantiale, vel ſecundum eſſe accidentale. Non tertium, quia de hoc nullum extat dubium. Nec ſecundum, quia aut per eſſe ſubſtantiale, intelligit principium operationum totius, vt ſunt vegetatio, & ſenſatio, & hoc eſt impertinens ad hanc controuerſiam, cùm certum ſit animam ſeiunctam à corpore, operationes non adminiſtrare, quas cum corpore coniuncta exercet. Neque primum, quandoquidem, negari non poteſt, ſubſtantiam animæ in cõpoſito remanere incorruptam. Quartò, in dictis Fabri videtur repugnantia in adiecto; ſi enim partes non manent, ſed totum euadunt, ergò non eſt admittenda diſtinctio realis inter partes, & totum, quæ reperitur inter extrema realia poſitiua, actu exiſtentia: ſi enim partes non ſunt in toto, ergò non diſtinguuntur, proindèque ſuperfluum eſt quærere, nùm totum re ipſa à partibus ſecernatur? Quod ſi occurras, eas diſtingui, quando ſunt ſolùm vnitæ, & non tranſactæ in totum. Contrà. cùm tantùm ſunt vnitæ, non eſt totum, quis vnio partium præexigitur ad cauſandũ totum: neque quando eſt totum, ſunt partes, vt ipſemet fatetur, ergò vana, & inanis eſt eius diſtinctio. Denique verum eſt dicere, partes ſunt in toto, vt anima, & corpus in homine, ergò non mutantur, nec euadunt totum, ſed cauſant, & conſtituunt totum, tanquàm eius partes intrinſecæ, & eſſentiales in eo perſiſtẽtes quamdiu ipſum totum durat, & perſeuerat.

17. Aſſ. Tertia, inter partes vnitas, & totum adeſt diſtinctio realis poſitiua mutua. Hæc aſſ. duas comprehendit, partes prima pars deducitur ex Scot. 3. *d.*2.*q.*2.§. *Quantum ad* 3.*F.* Et *d.*22.*q.vn.D.*§. *Quantum ergò.* Contrà Fabrum præcit. admittentem diſtinctionem negatiuam. Suadetur, inter entia realia poſitiua realiter diſtincta adeſt diſtinctio realis poſitiua, quia hæc ab eis ſuam mutuatur entitatē, & denominationem: præfata autem diſtinctio extat inter extrema realia poſitiua realiter diſtincta, quæ ſunt partes vnitæ, & totum ab illis cauſatum, vt ſuprà oſtendi, ergò inter dictas partes, & totum interponitur diſtinctio realis poſitiua. Deindè, quod eſſentialiter ab alio dependet, reali poſitiua diſtinctione ab eo diſſidet, vt patet de creatura, quæ eſſentialiter à Deo dependet, ab eoque realiter poſitiuè ſecernitur: totum autem eſſentialiter dependet à ſuis partibus, annuente Scot. *locis præalleg.* Ergò & realiter poſitiuè ab eis diſtinguitur.

Secundà pars colligitur ex Doct. *vbi ſuprà*, quam ex inſtituto tenet Fuentes 1.*Phyſ.q.*6.*diſ.vn.art.*5. cũ aliis ab ipſo alleg. aduerſus Tromb. *Tract. Form. quarta part. art* 4.*concl.* 2. & alios nonnullos ex prioribus Scotiſt. Probatur, relatio pertinens ad 2. modum relatiuorum eſt mutua 5. *Met.c.*15.*T.*20. diſtinctio autem inter partes vnitas, & totum eſt relatio ſecundi modi, cùm habeatur inter cauſam, quæ ſunt partes, & cauſatum ab illis, quod eſt totum. Deinceps, totum cùm ſit finitum & limitatum eſt capax relationis, & diſtinctionis realis, veluti partes vnitæ: ſi ergò ex parte harum conſurgit diſtinctio, & relatio realis ad totum: paritet ex parte eius reſultat diſtinctio & relatio realis ad dictas partes illud concauſantes.

18. Opp. 1. contra 1. aſſ. Ariſt. 1. *Phyſ. ſum.*2.*c.*3. *T.*17. videtur nõ diſtinguere totũ à partibus ſimul ſumptis. Et 4. *Phyſ.T.*23. perſpicuè ait, totum nihil aliud eſſe, præter partes. Et 2. *anima T.*7.*c.*1. ſubiicit, corpus, & animã vnum eſſe. Et *ibidem T.*10. adiicit,

ſicut

eius. Partes autem ſunt eſſentia totius, cum totum definiatur, quod habet partes, ergo nullum extat diſcrimen inter totum, & partes eius ſimul vnitas. Occurrendum eſt per diſtinctionem, partes vnitæ ſunt eſſentia totius in obliquo, concedo: in recto verò, nego: ſi quidem homo non eſt corpus, & anima, ſed conſtans corpore, & anima: proindeque totum non eſt partes, ſed habens partes, cum includat partes, ſitque quid tertium ab eis diſtinctum.

21. Oppones quartò, vel totum eſt ſimplex, vel compoſitum: ſed non eſt ſimplex, quia conſtat partibus, ergò eſt compoſitum: compoſitum autem eſſentialiter includit partes: ergò ab illis realiter non diſtinguitur. Diſtinguo ſubſumptum totum includit partes, tanquam cauſas eius intrinſecas, concedo: tanquam eius eſſentiam, & quidditatem, nego. Cum enim hoc, ab eis ſit cauſatum, conſequenter eſt aliud, ab eiſdem realiter diſtinctum.

Dices, aut ſola forma cauſat totũ, aut ſola materia, aut vtraq; ſimul. Nullum autem horũ dici poteſt: ergò partes non ſunt cauſæ totius, ſed ipſummet totũ. Ma. patet, à ſufficienti diſtributione prælata. Min. eſt in promptu, non primũ quia, cum forma ſit cauſa partialis, partialiter tantum, concurrit ad totius effectionem. Nec ſecundum, tum propter eamdem rationem, tum etiam quia, materia eſt paſſiua duntaxat. Nec tertium, quia, cùm in homine ſit anima rationalis, & corpus, compoſitum eius foret corporeum, & incorporeum, materiale & ſpirituale, mortale, & immortale, diuiſibile, & indiuiſibile quod implicat. Dicõ, vtramque ſimul in ſuo genere cauſare totum, nec vlla ſequitur implicantia in homine. Quandoquidem, cum anima rationalis ſit incorporea, immaterialis, immortalis, & indiuiſibilis, ratione eius, de homine præfata prædicata enunciantur: ratione verò corporis, de ipſo cætera prædicata perhibentur. Homo quippè conſtatur ex ſpiritu, & corpore. Verum tamen abſolutè dicitur corporeus materialis, mortalis & diuiſibilis, vt præ alijs notat Mayr. *Quol.* 10. *ad finem*, quia effectus ſequitur debiliorem partem, & vulgò in logica habetur, *concluſio ſequitur debiliorem partem.* Ideò homo per ſe, & directè reſidet in ſyllabo corporeæ ſubſtantiæ.

22. Oppones quintò, quod aduenit rei iam in ſuo eſſe conſtitutæ, facit vnum per accidens: Totum autem aduenit partibus iam in ſuo eſſe conſtitutis, & ſimul vnitis: ergò ſi totum foret quid reipſa diſtinctum à ſuis partibus, eſſet vnum per accidens, quod pugnat *art.* 1. *huius quæſt.* Concedo ma. Nego min. Totum quippè partibus non eſt aduentitium, ſed ex illis intrinſece conſtitutum, veréque cauſatum, perfectum, & completum.

Inſtabis, quod aduenit enti in actu, eſt ei accidentarium: totum autem accedit materiæ actuatæ per formam, ergò eſt ei accidentarium, & aduentitium. Concedo ma. nego min. ſiquidem, vt iam dixi totum non aduenit partibus, ſed cauſatur ab illis.

23. Opp. quintò, contra ſecundam aſſertionem, materia, & forma conſtituunt vnum per ſe, 8. *Met.* 15. Ergò totum realiter non differt à partibus. Conſeq. tenet, quia diſtinctio realis cadit inter duo: materia autem, & forma faciunt compoſitum, quod eſt vnum, ergò tranſeunt in tertiam eius entitatem. Conſ. repugnat, quidpiam realiter ſecerni ab eo, quod intrinſecè, & eſſentialiter conſtituit, ſi enim eſt ei intrinſecum, non eſt aliud ab eomet. quod ſi eſt aliud, ei planè eſt extrinſecum. Potiùs ergò aſtruendum eſt, partes tranſire in totum, quam totum realiter à partibus diſtingui. Concedo ant. nego conſeq. Etenim, materia, & forma ſunt duo principia conſtituentia, duæque cauſæ partiales vnam totalem integrantes: totum verò eſt vnum principiatum conſtitutum, vnumque ab eis cauſatum: cauſam autem, & cauſatum realiter differre, aſtruit Philoſophorum vulgus. Ad conf. dico, inſtantiam concludere de partibus, & cauſis extrinſecis, vt eſt cauſa efficiens: non verò de partibus, & cauſis intrinſecis, huiuſmodi ſunt materia & forma totum cauſantes, & eſſentialiter conſtituentes, à quibus in fieri, & in eſſe dependẽt, eſtque ab eiſdem inſeparabile, etiam virtute diuina, vt inſinuat Doct. 1. *d.* 17. *quæſt.* 2. *ſub CC.*

Dices, partes dependent etiam à toto, & tamen ab eo ſeiungi queunt, ergò idem aſtruendum eſt de toto. Neganda eſt paritas: ſiquidem totum dependet à partibus dependentia ſimpliciter: partes verò à toto, dependentia ſecundum quid: ob id hæ poſſunt ſeparari ab illo, non verò illud ab iſtis, vt bene vidit Vorr. 3. *d.* 33. *art.* 3. *ad* 2. Et *tangit Ariſtot.* 6. *Top. cap.* 3. *&* 1. *pol. cap.* 1. Partibus quippè corruptis, totum corrumpi oportet; verumtamen, toto corrupto, neceſſe non eſt corrumpi partes.

ARTICVLVS III.

An totum integrale, & per accidens diſtinguatur à ſuis partibus.

24. INuenio in hoc art. Scotiſtas valdè diſcordes & diſcrepantes. Quidam enim, vt Maſtrius, & Bellutus *diſp.* 5. *quæſt.* 13. *art.* 2. ac Pontius *diſp.* 35. *quæſt.* 2. negant totum, ſiue integrale, ſiue per accidens, diſtingui realiter à ſuis partibus ſimul ſumptis. Alij, à quibus longè diſtare non videtur Fuentes *q.* 6 *diff.* 2 *art.* 7. concedunt vtrumque totum præominatum realiter à ſuis partibus ſimul acceptis differre. Cæteri verò vt Sitecius. *Tract. form. ad finem art.* 4. *partialis*, Vallo *ibid.* Mayr. 3. *d.* 2. *q.* 10. *in calce* Tatar. 1. *Phyſ. quæſt.* 2. *dub.* 2. Et Pariſienſes *ibid.* *q.* 4. *fol.* 13. admittunt quidem totum integrale realiter à partibus ſimul vnitis diſcriminari: inficiantur verò, de toto per accidens.

25. Aſſertio prima, totum integrale realiter diſtinguitur à ſuis partibus ſimul ſumptis. Ita Scot. 2. *d.* 16. *quæſt. vn.* §. *Alia opinio E.* Et *ibid. in Repor.* §. *Item ſi ſint partes.* Et 3. *d.* 22. *quæſt. vn. ante* §. *ſed quid logice ſub L.* probatur 1. ex Ariſt. 7 *Met. T.* 60. dicente, ſyllabam Ba, non eſſe A. & B. ſed quid diſtinctum ab A. & B. Nam ſi A. & B. ab inuicem ſeparentur, manent quidem illæ liberæ, non tamen dicta ſyllaba. Pariter, caro non eſt terra, nec ignis, ex quibus conflatur, ſed quid diſtinctum ab eis, ſi enim diſſoluatur, extant quidem præfata elementa, non autem caro, vt optimè ibi exponit Doct.

Reſpondet Maſtrius, cum ſocio cit. ea teſtimonia capienda eſſe de toto integrali diſtincto à ſuis partibus ſeorſim, non verò coniunctim acceptis. Contra, id eſt extra litem, vt iidem Authores, cum reliquis omnibus ingenuè confitentur, & ipſimet cum Scot. adducunt eumdem paſſum Ariſt. ad ſuadendum totum eſſentiale diſtingui realiter à ſuis partibus ſimul vnitis, vt patet *ibid. ex eorum art.* 1. *ratione quarta* præfatis; ergò locis Philoſophi, Doct. minimè ſatiſfaciunt, potiúſque ſibi pugnare videntur, dum ea ſoluere nituntur. Secundò hæc propoſitio à nemine negatur, totum integrale componitur ex partibus. Aut ergò in iſta, totum ſupponit pro ſuis partibus, aut pro alio. Si hoc, ergò ab eis diſtinguitur. Si illud, ergò idem ex ſeipſo componitur, hoc eſt, partes, ex partibus quod eſt abſurdum.

Occurrunt Authores præalleg. totum integrale non diſtingui à ſuis partibus vnitis, ſiue cum vnione acceptis: benè verò à partibus ſeorſim acceptis. Verum non ſoluunt argumentum, ſed petunt principium. Id namque vertitur in dubium, vtrùm totum integrale differat à partibus coniunctim ſumptis, necnè? Eo magis, dicti Authores *cit. art.* 1. *ratione prima,*

hanc impugnant reſponſionem, tanquam irritam, & vanam. Tertiò totum integrale, aut eſt homogeneum, aut heterogeneum, vtrumque autem reipſa diſſidet à ſuis partibus, & quidem heterogeneum, vt homo, de quo exemplificat Scot. 3. *ſuper alleg. infrà L.* & homogeneum vt caro, de qua exemplum affert idem Doct. cum Ariſt. 7. *Met. T. vlt.* Totum ergò integrale à ſuis diſcriminatur partibus.

26. Aſſ. 2. totum quantitatiuum quoque eſt aliud à ſuis partibus. Deducitur ex Scot. 2. *d. 3. q. 4. §. Ad primam rationem. ſub I.* & 3. *paſſu præmemorato.* Quem ſequitur Sirectus, & Vallo *vbi ſuprà*, contrà Tromb. & gem uos Scotiſt. cit. ſuadetur primò diſcrimen extat inter totum vniuerſale, quod diuiditur in partes ſubiectiuas, & totum quantitatiuum, quod ſcinditur, in partes quantitatiuas, Totum quippè vniuerſale verè & rectè prædicatur de ſuis partibus ſubiectiuis, vt animal de homine, & bruto: totum verò integrale nequaquam; vt hæc pars aquæ non prædicatur de tota aqua, cùm verè ſit pars aquæ, & non tota aqua. Ergò totum quantitatiuum eſt aliud à ſuis partibus. At totum vniuerſale cùm identificetur cum ſuis partibus, de ipſis probè enunciatur. Secundò pars ſubiectiua nequit eſſe abſque toto vniuerſali, vt Petrus, abſque homine: verùm pars quantitatiua eſſe valet ſine toto quantitatiuo, vt iſta pars aquæ, ſine tota illa aqua. Igitur, totum quantitatiuum, à ſuis diſtinguitur partibus. Inſuper, totum quantitatiuum aut eſt continuum, aut diſcretum: patet autem illud diſcriminari à ſuis partibus, ex iam probatis, iſtud quoque monſtrante Ariſt. 5. *Met. c.* 14. bis tria non ſunt ſex. Sed ſemel ſex ſunt ſex: Et ibi Scot. *in exp. tex.*

27. Aſſertio tertia, totum per accidens non diſſidet à ſuis partibus. Tenet Doct. 3. *d. 2. quæſt. 2. § quantum ad 3. ſub E.* à quo declinat Ioannes de Magiſtris 1. *Phyſ q. 5. ſcibili primo.* Probatur primò, tertium reſultaua ex duobus ipſum cauſantibus, aut eſt ſubſtantia, aut accidens. Nihil quippè mediat inter hæc duo membra, cùm ens adæquatè diſtribuatur in ſubſtantiam, & accidens, 5. *Met. T.* 14. ſi ergò totum per accidens foret aliud à ſubiecto, & accidente in eo inhærente, vel eſſet ſubſtantia, vel accidens: neutrum autem eſſe poteſt, alioqui ſubſtantia eſſet para accidentis, & accidens pars ſubſtantiæ, quod implicantiam inuoluit, vt ſubſtantia inhæreat in ſubiecto, & accidens per ſe ſubſiſtat.

Secundò, ſubiectum, & accidens, quæ faciunt vnum per accidens, in ſuo genere ſunt completa, & perfecta, ergò non tendunt ad cauſandum tertium ab eis diſtinctum. Vt enim id agerent, eſſent imperfecta, & incompleta. vt liquet de materia, & forma cauſantibus compoſitum.

Deinceps, principia conſtituentia aliud à ſe, ſunt eiuſdem generis, & prædicamenti, vt conſtat inductione de principiis totius vniuerſalis, quæ ſunt materia, & forma, necnon de principiis, & partibus totius integralis, & quantitatiui: ſubiectum autem, & accidens in eo inhærens ſunt alterius generis & prædicamenti.

28. Oppones primò, contra 1. aſſ. ſi totum integrale foret aliud a ſuis partibus, materia, quæ conſtat partibus integralibus, & entitatiuis, ex Doct. 2. *d. 12. q. 2. Reſpondeo. D.* eſſet generabilis, & corruptibilis. Etenim, ſi in partes diuideretur, corrumperetur eius tertia entitas: etſi eædem partes iterùm reunirentur, vtique tertia eius entitas generaretur: id autẽ pugnat 1. *Phyſ T.* 82. Ergò totum integrale haud à ſuis diſſidet partibus. Conſ. 1. ſi gutta aquæ caderet in mare, gigneretur noua entitas aquæ per vaſtum pelagus fuſa, & ſi gutta aquæ, ab eodem mari tolleretur, noua entitas aquæ periret, quod mirum eſt, & inauditum. Conf. 2. idem numero naturaliter poſſet reproduci, vt ſi partes aquæ diuiſæ, denuò coniungantur, tota aqua quæ prius erat, redibit. Id autem abſonum, & abſurdum videtur, ergò &c. Reſpondeo per diſtinctionem ma. ſimpliciter, nego: ſecundum quid concedo Illud autem dicitur ſimpliciter, notante Canon 1. *Phyſ q. 9. art. 2. dub.* 1. quod corrumpitur ſecundum partes, & totum, vt in obitu bruti, perit brutum, necnon anima, & corpus eius: aut ſaltem aliqua pars totius deſtruitur, vt in morte hominis, corrumpitur eius corpus, anima verò eius perſiſtit. Quod autem deſinit eſſe penès tertiam entitatem, manent tamen eius partes, perhibetur corruptibile ſecundum quid, vt in re noſtra, ſi materia in ſuas partes ſubſtantiales, & entitatiuas diſpertiretur, corrumperetur ſecundum quid. Nec mirum, cùm ipſa materia vulgò dicatur corruptibilis, & generabilis ſubiectiuè, etſi non obiectiuè. Atque partes indiuidui nutrientis fluant, & refluant, penès eſſe materiale, ac formale, vt tradit Doct. 4. *d. 44. quæſt.* 1.

29. Dices, ſi corrumpitur totum, licet partes eius maneant, ergò corrumpitur ſimpliciter, tum quia totum eſt partibus præſtantius, tum etiam quia, perempto toto, ſimpliciter res dicitur perire, & deſtrui: ſic Chriſtus abſolute mortuus eſt, quia humanitas eius, quæ erat eius tertia entitas tunc periit, quamuis partes eius omnes remanſerint incorruptæ, proindéque materia ſimpliciter, & abſolutè eſſet corruptibilis & generabilis. Neganda eſt conſeq Ratio eſt, quia ſi maneant partes, toto deſtructo, adhuc ad inuicem ab agente poſſunt reuniri, & cùm ſint principia integrantia, & conſtituentia, iterùm queunt cauſare totum, vt patet de tota aqua, quæ ſi diuidatur in ſuas partes, perit totalitas eius: verumtamen, quia eædem partes permanentes denuò vniri valent ab agente, & cauſare totam aquam, ſicut erat: ideò, tunc corrumpi ſecundum quid perhibetur. Quòd ſi destructo toto, pars, aut partes non perſiſtant, ſed pereant, conſequenter totum redire nequit, hac de cauſa dicitur non incongruè corrumpi ſimpliciter Nec alia videtur eſſe difficultas, niſi forſaſsè de nomine, quidquid contendat Maſtrius, cum eius ſodali cit. Ad 1. conf. neganda eſt ſeq. data enim hypotheſi, gutta aquæ vnietur mari, ſicut pars vnitur toti, & pars carnis aggeneratæ per nutritionem coniungitur toti carni præexiſtenti. vt tradit Doct. *paſſu proximè cit.* Ad 2. conf. conceditur ma. ex eodem Doct. 4. *d. 43. q. 3 §. Quantum ad iſtum E.*

30. Opp. 2. non ob aliam cauſam præcipuam defenditur in Schola Scot. totum eſſentiale eſſe aliud a ſuis partibus, niſi quia partes eius cauſant ipſum totum: partes autem integrales non cauſant totum integrale Non enim vna ſe habet per modum perfectibilis, & altera per modum perficientis, veluti materia, & forma. Igitur totum integrale non differt à ſuis partibus. Concedo ma. nego min. ex Doct. 2. *d. 16. quæſt. vn. §. Alia opinio. F.* ſic ſcribente. *Quia ſemper partes integrales faciunt aliquod totum, aliud à qualibet partium, per aliquod formaliter concurrens.*

31. Opp. 3. contra 2. aſſ. ſi totum quantitatiuum ſtatuimr aliud a ſuis partibus, in diuiſione eius noua quantitas deperderetur, & in oppoſitione, & continuatione eius noua quantitas acquireretur. Hoc autem contradicit Scot. 4. *d. 12. quæſt. 1. §. Ad quæſt. reſpondeo. K* affirmanti, in diuiſione partium, perire habitudinem partium vnitarum, & in earum appoſitione acquiri huiuſmodi habitudinem partium vnitarum. Ergo, ſecundum Scot. totum quantitatiuum non differt a partibus ſimul coniunctis. Reſpondeo quidem Scot. vnum ibi affirmare, & aliud non negare. Affirmat enim, in continui partitione perire præfatam habitudinem partium, & in appoſitione partium eam acquiri. At verò non inficiatur totum quantitatiuum eſſe aliud à partibus. Immò *ante K.* planè, & apertè oſtendit, in toto continuo eſſe tertiam entitatem à partibus diſſitam, his verbis. *Illa autem tertia entitas quæ præfuit, non manet nunc.* Eandemque amittit euidenter, *locis præadductis in ſecunda aſſ.*

32. Oppones quartò, ſi totum quantitatiuum diſſider à ſuis partibus, ternarius foret quaternarius, & duæ libræ eſſent tres libræ, aliaque inferrentur in- commoda memorata, & adducta à Tatar. citat. Si quidem ternarius præter tres partes includit quartam, per quam conſtituitur in eſſe ternarij, & præter dualitatem duarum librarum additur tertia entitas ab eis diſtincta. Neganda eſt ſequela. Etenim ea tertia entitas ternarij non numeratur tanquam pars diſtincta: veluti quidditas, & ratio communis, non refertur, vt quid diſtinctum à particularibus. Non enim valet dicere, ſunt tres homines, & illi tres conueniunt in communi ratione, & natura hominis, ergò ille communis diſtinguitur, à particularibus; quoniam communia non numerantur ad numerationem particularium, vt tangunt Scot. 1. *d.* 24. *quæſt. vnic.* D. & Maurit. *quæſt.* 24. *vniuerſ. §. de tertio.* Cauſa huius reddi poteſt, quia ea communis ratio eſt eſſentia, & natura particularium, quæ nullum in eis poteſt facere numerum.

33. Oppones quintò, contra tertiam aſſer. omne compoſitum diſtinguitur à partibus, ex quibus coaleſcit: totum autem per accidens conflatur ex ſubiecto, & accidente, ex quibus fit vnum per accidens; vnumque horum ſe habet per modum potentiæ, vt ſubiectum: aliud verò, puta accidens, per modum actus, annuentibus Ariſtot. 8. *Metaphyſ. T.* 15. & Scot. *ibid. in expoſ. Top.* Ergò totum per accidens eſt aliud à ſuis partibus. Conf. 1. omnis mutatio habet ſuum terminum, à quo ſpecificatur: alteratio autem eſt mutatio, 5. *Phyſic. cap.* 4. cuius terminus eſt totum per accidens, quod ſanè à partibus ſuis eſt diſtinguendum. Conf. 2. Scot 3. *diſt.* 2. *quæſt.* 2. §. *Quantum ad* 3. *infrà E.* ſcribit, totum per accidens eſſe vnum quid, ſicut totum eſſentiale: vt enim hoc fit ex potentia, & actu per ſe: ita illud efficitur ex potentia, & actu per accidens. Ob id paulo antè præmiſit totum per accidens non eſſe ſuas partes, ſicut totum per aggregationem. Vndè Ariſtot. 7. *Metaphyſ. T.* 11. *&* 12. ſuadet, hominem album, qui eſt totum per accidens eſſe quid vnum, ergò eſt aliud à ſuis partibus. Diſtinguo ma. compoſitum compoſitione ex his, concedo: compoſitum compoſitione cum his, vt eſt totum per accidens nego. Sic reſpondet Canon. 1. *Phyſic. quæſt.* 5. *art.* 4. & Pariſienſ. *quæſt.* 3. *fol.* 13. *Ad* 2. *&* 4. Ad 1. conf. dico alterationem ſpecificari à termino formali, ſic cum albedo ponitur in pariete, perhibetur dealbatio, 5. *Phyſic. T.* 5. ab albedine, quæ eſt eius terminus formalis. Ad conf. dico eſſe paritatem in hoc, quod ſicut materia perficitur per formam: ita ſubiectum perficitur per accidens in ipſo receptum, diſparitatem verò eſſe, quia forma perficit materiam ſimpliciter; accidens verò perficit ſubiectum ſecundum quid: atque ex illis reſultat tertium, non autem ex his, ob rationes præaſſignatas in 3. aſſ. Deinde, totum per aggregationem habet minimam vnitatem, ex Doct. 1. *d.* 2. *quæſt.* 7. § *ſed hic reſtat.* Et totum per accidens addit ſupra illud vnitatem informationis. Hinc propter hanc vnionem, & vnitatem Philoſophus cit. ait hoc non eſſe ſuas partes etiam ſimul ſumptas: bene verò illud, Scot. autem affert exemplum potiùs de toto per aggregationem, quàm de toto per accidens, quia illud eſt iſto notius, & apertius.

LIBER TERTIVS.

De Natura, & Arte.

ARISTOTELES 2. *Phyſ.* differit de Natura, & Arte: & quidem primùm de Natura, poſtmodum verò de Arte, cùm Natura Artem præcedat, quam ipſa Ars imitatur.

QVÆSTIO I.

De Natura.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Natura.

1. PHILOSOPHVS 2. *Phyſic. cap.* 1. mouet, ambigendum non eſſe, an ſit natura: cùm experientiâ pateat, & per ſe notum ſit, dari motum naturalem, cuius principium eſt natura. Si quis autem vellet probare, eſſe naturam, ſimilis eſſet cæco à natiuitate, qui conaretur euidenter probare videntibus, dari colores viſibiles. Clarius quippè eſt videntibus eſſe colores, quàm rationes eius ſuadere valeant. Quare omittitur quæſitum, an ſit natura, & inquiritur, quid ſit.

2. Not. primò ex Ariſtot. 5. *Metaphyſ. cap.* 4. *T.* 5. & Scot. *ibid. in com.* naturam multis accipi modis. Primò pro Deo, rerum omnium parente, & opifice, ſic capit naturam D. Auguſt. 15. *Trin. cap.* 1. quæ à quibuſdam dicitur natura naturans, & res à Deo creata, perhibetur natura naturata, vt videre eſt apud Conimb. 2. *Phyſic. quæſt.* 1. *art.* 1. Hinc mundus à Deo conditus, à nonnullis vocatur *opus naturæ, & intelligentiæ.*

Secundò, pro eſſentia cuiuſcumque rei, ſic inquit Doct. 2. *d.* 1. *quæſt.* 5. § *contra iſta. l.* poſt Ariſt. 7. *Metaphyſ. T.* 41. *&* 42. *definitio eſt oratio diſtinctè explicans naturam rei.* Pariter, Fideles aiunt in Diuinis eſſe vnam naturam: atque diuini Verbi vnionem factam eſſe non in natura, ſed in perſona eiuſdem Verbi. Tertiò, pro tota congerie rerum creaturam, quo pacto, aliquid dicitur fieri, aut eſſe in rerum natura, & quod vires creaturarum ſuperat perhibetur miraculum. Huius acceptionis meminit Auguſt. *l.* 26. *contrà Fauſtum cap.* 4. *&* *l.* 29. *contrà eumdem cap.* 7. ſi aliqua Deus faciat, contrà ſolitum naturæ curſum, magnalia, & mirabilia vocantur: quæ verò non excedunt modum, & vſum naturæ, appellantur naturalia. Quartò, pro natiuitate, quæ eſt generatio viuentium. Deriuatur quippè naturà, à naſcendo, notante Scot. nuper cit. Cùm enim generatio ab interno principio prodeat, ortum eſt nomen naturæ, ad deſignandum internum cuiuſcumque rei principium, vt patet apud Stagir. proximè allegat. Quare propriè natura, de qua in præſenti agimus,

ſumitur pro origine, & principiu intrinſeco motus, & quietis.

3. Notat. ſecundò, naturam definiri, 2. *Phyſic. cap* 1. *T.*3. his verbis, *natura eſt principium, & cauſa motus, & quietis, eius in quo eſt primò, & per ſe, & non ſecundum accidens.* Explicatur quoad omnes eius particulas. Ponitur *principium*, tanquam genus. Additur *cauſa*, propter priuationem, quæ quidem eſt principium, non tamen cauſa. Subditur, *motus*, & *quietis*, ſupplè, diſiunctiuè, & pro *vel.* Quædam enim corpora, vt Cælum ſemper mouentur: quædam verò ſemper quieſcunt, vt terra. Poteſt quoque capi copulatiuè, nam omnia naturalia idonea, & capacia ſunt motus, & quietis, licet actu quædam ſolùm moueantur; quædam verò quieſcant duntaxat. Dicitur, *eius in quo eſt*, vt differat à principio extrinſeco; vt eſt cauſa efficiens. Adiicitur *primò*, ob accidentia, quæ quoquomodo concurrunt ad motum, & quietem, vt grauitas, in graui, & leuitas in leui: atque deſignatur naturam eſſe principium radicale, & principale mouendi, & quieſcendi. Subnectitur *per ſe, & non ſecundum accidens*, propter artem, quæ eſt principium per accidens motus, & quietis, vt ſcamnum mouetur, vel quieſcit, non vt eſt ſcamnum, ſeu opus artis, ſed vt corpus naturale, ſeu lignum, in quo extat natura, quæ eſt præfatum principium mouendi, & quieſcendi.

4. Aſſertio, propria, & genuina naturæ definitio eſt præallata, & mox præexplicata. Recipit Doct. 2. *d.*2. *quæſt.*10. §. *Reſpondeo. F.* cum tota ſchola Peripatetica. Suadetur communi medio. Ea eſt bona definitio, in qua aſſignantur proprium genus, & differentia, ex aſſertis *in Epitome l.* 1. *quæſt.* 7. *artic.* 2. Hæc autem eſt huiuſmodi. Vox enim principium eſt loco generis, & reliquæ particulæ tenent locum differentiæ: ergò eſt proba, & exacta definitio. Deindè competit omni contento, ſub definito, & nulli alteri: nihilque ſuperflui, diminutique continet, ſicut poſtulant leges bonæ definitionis, ergò eſt rectè tradita.

5. Oppones primò, abſolutum non definitur per relatiuum, quia ſunt oppoſita, principium autem eſt relatiuum, & natura eſt ens abſolutum, cùm ſit de genere ſubſtantiæ, ergò natura ineptè definitur per principium. Diſtinguo ma. formaliter, & eſſentialiter, concedo: fundamentaliter, & materialiter, nego. Sic materia definitur per potentiam, & forma per actum, quæ ſunt relatiua, monſtrante Ariſtot. 2. *Phyſ. T.*26.

6. Oppones ſecundò, idem nequit eſſe cauſa oppoſitorum, maximè priuatiuorum, vt patet 4. *Metheor. ſum.*2. *cap.*3. Motus autem, & quies ſunt oppoſita priuatiua. Quies enim eſt carentia motus, perperam igitur natura definitur principium *motus, & quietis.* Concedo ma. diſtinguo min. ſi quies ſumatur pro priuatione motus, concedo: ſi verò accipiatur pro conſiſtentia in loco, vt capitur in præſentia, nego. Hæc reſponſio deducitur ex Scot. 4. *d.*48. *q.*2. §. *Ad argumenta. O.* & tangitur ab Aug. 2. *de lib. arb. ante cap* 8.

7. Oppones tertiò, definitio recta conuenit omnibus contentis ſub definito, 6. *Top. cap.*4. prælata autem definitio non eſt huiuſmodi, tum quia non competit animæ rationali, nec Angelis, qui ſunt formæ ſeparatæ, tum etiam quia non adaptatur terræ, quæ in æternum ſtat, *Eccleſiaſtes* 1. Nec cœlo, quod ſemper mouetur. Ergò aſſignanda eſt alia naturæ definitio. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, animam rationalem eſſe naturam, cùm ſit vera forma corporis humani, quæ licet ab eo ſeparata valeat exiſtere, nihilominùs ad illud ſemper habet aptitudinem, & inclinationem. Angelus verò non eſt forma phyſica, cùm ſit pars corporis, ſed eſt natura completa, & perfecta, ideò ei non congruit definitio naturæ. Ad aliud de terra, dico, quamuis de facto quieſcat, ei tamen motus non repugnat, cum in ſe habeat principium motus, quod eſt natura. Pariter, licet cælum ſemper moueatur, poteſt tamen quieſcere, vt tempore Ioſue quieuit, donec pugna contra Gabaonem peracta eſt. Et poſt diem iudicij non amplius mouebitur. Quare cælum, & terra in ſe habent principium mouendi & quieſcendi.

ARTICVLVS II.

An natura ſit principium paſſiuum.

8. TRipartiti ſunt Philoſophi, *in hoc art.* Quidam enim, vt Valleſius *controuerſ.* 11. *Phyſic.* & Vaſquez 1. 2. *diſp.* 25. *cap.* 3. putant, naturam eſſe tantùm principium actiuum. Alij, inter quos Maſtrius, & Bellutus *diſp.*6. *Phyſ. quæſt. prima*, opinantur, naturam eſſe principium actiuum, & paſſiuum. Reliqui verò, vt Scot. 2. *d.*2. *q.*10. §. *Reſpondeo. F.* Et *d.*18. *quæſt vn.* §. *Contrà primum.* Et 4. *d.*43 *q.*4. §. *Intelligendum.* Faber, *Theor.* 33. & Pontius *diſp.*36. *q.*2. *num.*9. aſſeuerant, naturam propriè ſumptam eſſe principium paſſiuum duntaxat. Video autem hanc contentionem ferè eſſe de nomine, & conſiſtere in multiplici acceptione nominis naturæ, & naturalis. Quidam enim latiùs, alij verò preſſius ſumunt, ſicut dictum eſt de praxi, in Log. *l.*1. *q* 2. *art.*5. *dub.*1. Et de actione *in opere de gener l.*3. *q* 1. *art.*1. Quare, vt ſatisfiat præpoſitæ difficultati, præmemorato quod obſeruaui *in ant. art.*

9. Not. primò ex Scot. *q.* 1. *prol.* §. *Ad quæſt. L.* ſubiectum receptiuum alicuius formæ bifariàm poſſe comparari, ſcilicet ad formam, quam recipit, vel ad agens, à quo eam recipit. Si reſpiciat formam, aut propendet in illam, vt ignis ad locum ſurſum, & dicitur naturalis: aut non inclinat ad illam, ſed reluctatur, vt ignis ad locum deorſum, & vocatur violenta: aut nec inclinat, nec reluctatur, vt ſuperficies parietis ad recipiendam albedinem, & nuncupatur neutra. Quod ſi referatur ad agens, vel agens ſolet producere eam formam, & huiuſmodi forma perhibetur naturalis: at ſi agens non conſueſcit eam producere, & eam producat, nominatur ſupernaturalis, vt ſi Deus immediatè produceret ignem, talis ignis vocaretur ſupernaturalis. Itemque, ſi cæco reſtituat viſum, erit miraculum, vt præſtitit Chriſtus Ioan 9. *A ſeculo non eſt auditum. vt quis aperuerit oculos cæci nati.*

10. Not. ſecundò ex eodem Doct. 4. *diſt.*43. *q.*4. §. *Intelligendum. A.* Naturale eſſe nomen æquiuocum, quod diſtinguendum, & exponendum eſt, penes eius multiplices acceptiones, 1. *Top. c* 12. ſumitur autem. 1. naturale, vt opponitur ſupernaturali, quo pacto omne quod continetur in ſerie rerum creatarum, dicitur naturale: ſolusque Deus nominatur ens ſupernaturale, quia ſuprà omnia creata exiſtit, excedit, & excellit, tanquam eorum cauſa, & author. Secundò, vt opponitur libero, quo pacto omne agens neceſſarium voluntatis, & libertatis expers, ſeu omne non liberum, nuncupatur naturale; ſic ignis eſt agens naturale, & naturaliter calefacit, & comburit, atque homo naturaliter diſcurrit, ridet, aliaque opera naturaliter adminiſtrat, quatenùs pollet intellectu, & aliis potentiis neceſſariis, ac naturalibus, à voluntate, quæ eſt potentia libera, diſſitis. Tertiò vt opponitur violento, & neutro, quo in ſenſu, naturale eſt, quod inclinat ad aliquam formam ſuſcipiendam. Hinc Auguſt. 3. *de lib. arbit. cap.* 1. ſcribit, motus lapidis deorſum eſt naturalis, cùm ad eum locum ſuaptè naturâ feratur: & ita propriiſſimè na-

tura,

tura, à qua deriuatur naturale, definitur 2. *Phyſic. T. 3* principium mouendi, & quieſcendi intrinſecum, & per ſe.

11. Aſſertio, natura preſſiſſimè, & anguſtiſſimè capta, eſt principium paſſiuum duntaxat, ſecundum Ariſt. Scot. & veritatem. Aſſertio hæc in tres ſecatur partes. Prima pars ſuadetur primò Ariſt. proximè cit *cap. 3. T. 5.* nobis oſtendens, quodnam principium ſit natura, actiuumnè, an verò paſſiuum? exemplum affert de igne, qui naturaliter ſurſùm fertur, putà penes principium paſſiuum, vt plane indicat verbum fertur, Et paulo ante præmiſit *T. 3. cap. 1.* ſimilitudinem de medico infirmo, qui ſanatur, non vt medicus, quia per accidens eſt, vt ægrotus ſit medicus, quia non ſanatur, vt habet principium actiuum, hoc eſt artem medicam, ſed quatenùs habet principium paſſiuum recipiendi ſanitatem. Idem innuit 8. *Phyſ. T.* 27. 28. *&* 29. Atque 2. Phyſ. 71. *&* 3. *eiuſdem operis*, 8. inquit, mouentia mota eſſe phyſicæ conſiderationis, non verò mouentia non mota. Idque ſecundùm græcum codicem, in definitione naturæ 2. *Phyſ. T 3.* planè præſignificanir, qui, aduertentibus Conimb. *ibid. in cap* 1 *quæſt.* 2. ait, *natura eſt principium, & cauſa in eo, quod mouetur.* Vbi locatur verbum *mouetur*, quod eſt paſſiuum.

12. Secunda pars oſtenditur, Scot 2. *d. 2. quæſt.* 10. §. *Reſpondeo ſub F.* ſcribit. Motus non eſt naturalis, ex eo quod habet principium actiuum, ſed ex eo, quod habet ſolum principium paſſiuum, naturaliter inclinans ad motum. Idem expreſsè docet *d. 18. quæſt. vn. §. contrà.* 4. *& in Reſp. d. 17. q. 3.*

Occurrit Maſtrius, cum eius ſocio præcit. illa Scot. teſtimonia exponenda eſſe potiſſimùm de principio paſſiuo, & poſtmodum de actiuo, quatenus actiuum annexum eſt paſſiuo. Contra, Doct cit. explicitè ait ſolum principium paſſiuum eſſe naturam deſcriptam 2. *Phyſ. cap. 1.* ergò, cùm particula *ſolum* ſit exclusiua, indubie excluditur principium actiuum. Addo, 5. *Met. in expoſ. cap.* 4. euidenter tollit allatam reſponſionem, his verbis. *Principium motus, quod dicitur natura, à quo dicitur motus naturalis diſtinctus, contrà violentum, accipitur, non pro principio actiuo, vt quidam dicunt: ſed pro principio paſſiuo.* Et idem 7. *Met. q.* 12. § *Ad* 1. ſubiicit, *Numquam motus dicitur naturalis, propter principium actiuum intrinſecum, ſed tantum, propter paſſiuum.*

Nec præſtat dicere cum Maſtrio, Scot. *q.* 1. *prol.* §. *Ad argumenta pro opinione Ariſt.* Q. fundere definitionem naturæ traditam 2. *Phyſ. T.* 3. ad principium actiuum. Ait enim *ibi* Doct. Multa eſſe ſubiecta naturaliter receptiua alicuius perfectionis, quæ non habent principium intrinſecum actiuum, vt corpus organicum, eſt quidem receptiuum animæ, non tamen eius principium effectiuum. Itemque anima eſt receptiua gratiæ, & gloriæ, non verò earum effectiua. Amplius, 5. *Metaphyſica in fine comm. cap.* 4. ſubdit, formæ, vt eſt natura, non repugnare principium actiuum. Ergò, Doct. ſub natura videtur comprehendere vtrùmque principium, tàm actiuum, quàm paſſiuum. Etenim, Doct. *ibi*, quidem docet, in ſyllabo rerum creatarum, quædam eſſe habentia capacitatem recipiendi aliquam perfectionem, non tamen habere in ſe virtutem actiuam producendi eam. Verùm, vtrùm natura propriiſſimè ſumpta ſit principium actiuum, vel paſſiuum, vel vtrumque ſimul, non decidit *eo paſſu*, ſed *locis præcit.* Iterum, quamuis aliquid in ſe potiatur principio actiuo naturali producendi quidpiam, vt graue tendendi deorsùm, & leue ſursùm, nihilominus, non propter illud principium actiuum perhibetur natura preſsè ſumpta, ſed propter principium paſſiuum. Per accidens enim eſt, vt gaudeat principio actiuo, vt ſuprà de Medico ægroto planum feci. Sic pariter ſatisfit teſtimonio adducto 5. *Metaphyſicæ.* Formam dici propriè naturam, non ob principium actiuum, ſed paſſiuum. Eò magis, quia non demonſtratè, ſed opinatè Scot. nemo negat: propterea fortè *ibi* locat verbum, *non repugnat.* Tametſi ipſe opinioni recitatæ firmiter, & euidenter adhæreat.

13. Tertia pars probatur primò ex Scot. 5. *Metaphyſicæ, nunc citat.* Mutatio naturalis eſt, penès quam, paſſum mutatur, hoc eſt, ſicut aptum natum eſt mutari à quouis agente, vt patet 8. *Phyſic. T.* 32. vbi legitur, leuia ſurſùm, & grauia deorſum ferri, quia ſic apta nata ſunt moueri: nunquam autem paſſum ſic aptum natum eſt moueri, ob principium actiuum ſibi inexiſtens, ſed ob principium paſſiuum duntaxat, vt ſi aqua ab igne calefiat, ea calefactio non eſt aquæ ipſi naturalis, non quia producitur ab igne, ſed quia ad eam naturaliter non propendet, & ſi eadem aqua frigefiat, huiuſmodi frigefactio eſt naturalis, non quia ab ipſa aqua, aut ab alio agente producitur, ſed quia ad eam ſuaptè natura inclinat. Secundò ex eodem, 4 *diſt.* 42. *quæſt.* 4. §. *Intelligendum. D.* illud eſt per ſe cauſa alicuius effectus, quo poſito, & quouis alio ſecluſo, aut mutato, ſequitur effectus: poſitâ autem naturali inclinatione ſubiecti, ad eum recipiendum, etſi in illo nullum ſit principium actiuum ad eum producendum, & propriè perhibetur naturalis, & non è contrà, vt ſanitas homini dicitur naturalis, non quia in ſe habet principium eius actiuum, quia id eſt per accidens, 2. *Phyſic. T.* 3. ſed quia ad eam ſuaptè naturâ inclinat: ergò propriè natura extat principium paſſiuum. Addo, fieri non poteſt, vt principium actiuum motus ſit in moto, primò, & per ſe: ſiquidem, per accidens eſt, vt mouens, & motum ſimul in eodem concurrant; poſſunt quippè ab inuicem ſegregari. Est ergo, naturam propriè ſumptam eſſe principium paſſiuum duntaxat.

14. Opponcs primò contra 1. partem aſſer. Forma eſt natura 2. *Phyſic. T.* 11. Forma autem eſt principium actiuum. Nam *loco nunc allegato*, *T.* 7. *&* 13. ſi fodiatur lectus, & putreſcat, & poſtmodum germinet, germinabit non lectum, ſed lignum. Iterum, *cap. de partibus animalium*, *cap.* 1. anima, quæ eſt forma, eſt natura, quamvè vult eſſe principium actiuum, *ibidem.* Inſuper, 9. *Metaphyſica*, *T.* 13. Natura eſt eiuſdem generis, cum potentia actiua. Ampliùs, 8. *Phyſic. T* 27. Animalia naturaliter à ſeipſis moueri, quia in ſe habent principium actiuum mouendi, quod eſt anima, quæ eſt natura. Igitur in Liceo Ariſtot. natura perhibetur de principio actiuo. Concedo. ma. diſtinguo min. vt eſt natura nego. Sic enim eſt principium paſſiuum, ex Scot. 5. *Metaphyſica*, *in comm. cap.* 4. *&* 7. *Metaphyſica*, *quæſt.* 11. §. *Ad omnes.* Vt diſtinguitur ab arte, & principio libero, concedo. Scribente Scot. *quæſt.* 1. *prol.* § *Ad argumenta pro opinione Ariſtot.* Q. Per hanc diſtinctionem exponuntur omnia prææallata teſtimonia Ariſt. Et declaraui ſuprà not. 1.

15. Oppones ſecundò, naturalia differunt ab artificialibus in eo, quod artificialia non ſortiuntur principium actiuum, veluti naturalia, 2. *Phyſic. cap.* 1. *T.* 3. At ſi natura foret principium paſſiuum, nullum eſſet præfatum diſcrimen, quia tam naturalia, quàm artificialia participarent principium paſſiuum. Conf. 1. *ex* 6. *Metaphyſica*, 1. principium artificialium eſt in cognoſcente, & principium naturalium eſt in moto: atqui principium artificialium, quod extat in cognoſcente, eſt actiuum, ergò pariter principium naturalium eſt actiuum. Conf. 2. in definitione naturæ locatur cauſa: cauſa autem eſt actiua, vtpotè, quæ influit in effectum: ergò natura eſt principium actiuum. Reſpondeo cum Scot. 2. *d.* 18. *quæſt. vn. §. contrà.* C. Et 6. *Metaphyſ. in com. cap.* 1.

in fine. Et *Met. quæſt.* 2. §. *Ad aliud de differentiis* Naturalia, & artificialia diſcriminari penes id, quod naturalia habent principium paſſiuum inclinans ad perfectionem recipiendam, quam recipiunt: artificialia verò ſortiuntur principium neutrum, & indifferens ad hanc, vel illam formam ſuſcipiendam, vt lignum eſt indifferens, vt ex eo artifex conficiat formam Iouis, aut Mercurij. Ad 1. conf. dico principium non vniformiter, ſed difformiter accipi, puta in artifice, eſt actiuum, in naturali verò eſt paſſiuum, vt tradit Doct. 1. præalleg. *antè D.* Ad 2. conf. dico, vſurpari cauſam in definitione naturæ pro cauſa paſſiua, & receptiua habente inclinationem ad formam recipiendam, vt patet de materia, quæ inter cauſas adſcribitur, tametſi ſit paſſiua.

16. Opponés tertiò, *ex 3. Eth.* 1. violentum eſt, cuius principium eſt extra, non conferente vim paſſo: ergò per oppoſitum, naturale eſt cuius principium eſt intrà, habens aliquam vim, ſeu virtutem agendi, proindeque, natura eſt principium actiuum. Reſpondeo cum Doct. *in Met* nuper cit. *in fine quæſt* 12. & 4. *d.* 19. *quæſt. vn.* §. *de primo B.* ea verba Philoſophi, non conferente vim paſſo, capienda eſſe, non negatiuè, ſed contrariè. Quod eſt dictu, violentum eſt, cuius principium eſt extrà, paſſo reſiſtente, & reluctante formæ in ipſo recipiendæ, ad cuius contrariam inclinat: naturale verò eſt, cuius principium eſt intrà inclinans ad formam recipiendam.

17. Opponés quartò, contrà tertiam partem, naturale denominatur à natura, à qua deriuatur: à principio autem actiuo, perhibetur naturale, vt ignire eſt naturale igni, & ignitio eſt actio naturalis proueniens ab igne, actiuè igniente, vt ſignificant Aug. *in pſal.* 104. & Damaſc. 4 *fidei c.* 41. Ergò natura eſt principium actiuum. Hoc argumentum magni facit Maſtrius cit. ſed mihi videtur eſſe parui momenti, & exigui roboris. Peccat enim ſophiſmate æquiuocationis poſitæ in multiplici acceptione vocis naturalis, cuius ſuprà memini, & notat Scot. 7. *Met. quæſt.* 12. *prope finem.* Et inſinuat *quæſt.* 1. *prol.* 9. Valet enim de natura, & naturali, vt opponitur libero, & ſpontè agente: non autem de natura, & naturali, 2. *Phyſ. T.* 3. vt opponitur violento, & neutri.

ARTICVLVS III.

Quibuſnam ratio naturæ competat.

18. DVbitatio eſſe poteſt de materia, forma & compoſito, necnon de anima, præſertim rationali, quæ per ſubſequentes aſſ. breuiter decidetur, & abſoluetur.

19. Aſſertio prima, materia eſt natura. Ita contrà Valleſ. *contr.* 11. & Vaſquez 1. 2. *diſp.* 25. *num.* 22. docent Phyſiologi, cum Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 4. & 10. Et 5. *Met. T.* 5. Et Scot. *ibid. in com.* Et 2. *d.* 18 *quæſt. vn.* §. *contrà ſub C.* Probatur primò ratione tacta ab Ariſt. cit. quod conſtituit compoſitum naturale eſt natura, quia naturale non fit ex non natura: materia autem partialiter conſtituit compoſitum naturale; quippè quod ex materia, & forma conflatur, ex dictis *l. præcedente, quæſt.* 6. *art.* 1. Ergò materia eſt natura. Secundò cui competit definitio naturæ, eſt natura, vt patet per locum à definitione ad definitum: materiæ autem conuenit definitio naturæ. Eſt enim ſubiectum primum omnis tranſmutationis naturalis, & primum principium cuiuſcumque motus naturalis. Igitur materia eſt natura.

20. Aſſertio ſecunda, forma eſt natura tam non viuentium, quam viuentium etiam anima rationalis. Aſſertio eſt tripartita. Prima pars traditur ab Ariſt. & Scot *in præcunte aſſ.* & ſuadetur primò. Quod denominatur denominatione intrinſecà, vtique eſt tale intrinſecè, vt patet de homine, qui denominatione intrinſecà denominatur rationalis, & de pariete albo, qui perhibetur albus. Forma autem denominatur natura, 2. *Phyſ. T.* 11. Ergò, verè eſt natura. Secundò quod eſt magis tale, in eo ordine eſt tale, vt quod eſt magis album. Forma autem eſt magis natura, quàm materia, 2 *Phyſ. T.* 12. & hæc eſt natura ex dictis *ſuprà*, ergò & illa. Tertiò totum fit ex naturis, *ibid.* inter quas præcipua eſt forma. Atque *ibid. T.* 14. generatio eſt via ad naturam, ſeu ad formam, quæ rectè dicitur magis natura, tum quia eſt perfectior natura, tùm etiam quia perfectiori modo principiat: ratio ergo naturæ probè adaptatur formæ.

21. Secunda pars defenditur ab Ariſt. cit. *T.* 1. & 15. Necnon 1. *de anima*, *T.* 1. & 1. *de partibus animalium cap.* 1. Scot. *Quol.* 9. *art* 2. & 3. & reliquis Philoſophis, contrà Alber. 1. *Phyſ. Tract.* 1. *cap.* 1. & *Simplicium in præſenti.* Probatur primò, anima viuentium vita vegetante, & ſentiente eſt vera forma corporis organici. Nunc autem *in* 1. *parte huius aſſ.* manet probatum, formam vniuerse ſumptam eſſe naturam, ergò anima ſiue vegetans, ſiue ſentiens eſt natura. Secundò, anima generatim ſumpta eſt principium, & cauſa motus, & quietis: ergò eſt natura. Conſeq. tenet. Ant. oſtenditur, anima eſt principium, & cauſa receptiua mutationum naturalium ſibi conuenientium, putà nutritionis, accretionis, ſenſationis, & huiuſmodi, quæ à natura prodeunt, à ratione ergò naturæ, anima non eſt eximenda.

22. Tertia pars inſinuatur ab Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 12. numerante hominem, inter naturâ conſtantia: homo autem, potiſſimùm eſt homo per animam rationalem, quæ eſt eius forma, & pars præcipua. Et 1. *de anima T.* 1. vocante animam vniuersè captam, naturam: ſub anima autem, tanquàm ſub ſuo quaſi genere comprehenditur anima rationalis. Atque 2. *eiuſdem operis, T.* 24. Anima eſt principium primum vegetandi, & intelligendi: anima autem rationalis eſt huiuſmodi principium, præſertim intelligendi, ratione cuius ab aliis diſcriminatur. Subiicitur palàm à Doct. præcit. & 2. *d.* 18. *quæſt. vn. ſub C.* §. *contrà.* Et 4. *d.* 43. *quæſt.* 2. *art.* 1. Et alibi. Probatur primò, omnis forma informans, vnà cum materia, conſtituens totum phyſicum, eſt natura, 1. *Phyſ.* 12. Anima autem rationalis eſt forma informans, tum quia ſancitum eſt in Conc. Later. ſub Leone X. & Vien. ſub Clement. V. Tum etiam quia conſtituit hominem in eſſe hominis, ipſumque ab aliis ſecernit, ergò eſt natura. Secundò animæ rationali accommodatur definitio naturæ; eſt enim principium, & cauſa naturalium mutationum, & operationum, ſcilicet vegetandi, ſentiendi, & intelligendi: ergò eſt natura, non quatenùs eſt earum actiuum, ſed quatenùs receptiuum, & paſſiuum.

Amplius, *in* 1. *l. de anima quæſt.* 1. *art.* 1. oſtendam, animam rationalem, penès gradum ratiocinandi, & intelligendi pertinere ad Phyſicum, cùm ſit vera, & propria forma corporis humani, per quam integratur homo.

23. Aſſertio tertia, forma totius, & compoſitum non eſt natura. Ab hac declinant Fuentes 2. *Phyſ. quæſt.* 1. *dif.* 2. *art.* 8. & Maſtrius *diſp.* 6. *quæſt.* 2. *art.* 1. Inclinant verò cæteri omnes Philoſophi, cum Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 12. & 5. *Met. T.* 5. *cap.* 4. & Scot. *ibi in com.* Hinc refellitur Maſtrius cit. qui fatetur quidem eam eſſe Ariſt. non verò Scot. Nam Scot. *paſſu allegato* perſpicuè eam tradit, & defendit, inquiens, cum Ariſt. *in illo loco* loquitor de forma, eſſe interpretandum, de forma partis: non autem de forma totius. Quare cum Scot. appellat formam totius, eſſentiam, & quidditatem rei, naturam *locis adductis* a Maſtrio, accipit ibi naturam lato ſumpto vocabulo, vt ſeipſum declarat idem Doct. *in explicatione modorum naturæ, in com. illo Met.* Iam verò ſuadetur aſſ. primò, quod

ſit

fit ex alio , non eſt id , ex quo fit , vt patet in naturalibus filius. qui fit ex patre,non eſt pater , & in artificialibus, arca, quæ fit ex ligno , non eſt lignum. Forma autem totius , & ipſum totum conſtat ex naturis, puta materia , & forma , quæ ſunt naturæ, ex probatis ſupra , ergo non eſt natura. Secundò natura *eſt principium primum motus , & quietis 2. Phyſ. T.3.* Forma autem totius,& compoſitum non eſt primum principium, ſed principiatum ex primis principiis,ergo non eſt natura loco nunc citato definita. Inſuper, Ariſtot. 2. *animæ T.4.* Probat animam non eſſe corpus , quia eſt in corpore. Idemque innuit Auguſt. *lib de immortalitate animæ,cap.7. & lib.83. qq. quæſt.54.* In compoſito autem eſt natura, veluti pars in toto : non ergo totum eſt natura, ſed habens naturam.

24. Oppones primò,contra primam aſſert. Ariſt 5. *Met.cap.4. T.5.* ait materiam eſſe naturam metaphoricè, cuius cauſam reddit, quia omnis ſubſtantia dicitur natura propter formam. Conf. 1. natura , præter principium paſſiuum denotat inclinationem ad id,quod in ipſa eſt recipiendum: materia autem ex ſe eſt indifferens, & indeterminata ad quamlibet formam,docere Scot. 4. *diſtinct. 43. quæſt 3. l.* Ergo non eſt natura. Præſertim quia authore Ariſtot. 2. *Phyſ. T 5. & 8. eiuſdem operis T.31.* motus naturalis eſt determinatus , vt motus elementorum : ſi ergo materia foret natura, omnis motus eſſet naturalis,quia inclinat ad omnem,nullus vero eſſet violentus , cùm materia violentari nequeat. Conf. 2. natura eſt principium receptiuum motus ; materia autem non eſt ſubiectum motus , ſed compoſitum, quod ſecundum Scotum ſtatuitur ſubiectum omnium accidentium. Igitur materia non eſt cenſenda natura. Reſpondet Doct. *in expoſitione eius textus* Ariſtotelem quidem dicere , omnem ſubſtantiam extenſiuè , & impropriè eſſe naturam, quia natura eſt ſubſtantia: paulò antè verò iam affirmarat , materiam eſſe propriè naturam. Atque præmiſerat 2. *Phyſ. T.4. & 10.* Quare ibi tantùm innuit , formam eſſe præſtantiorem , nobilioremque naturam , confirmans , quod iam dixerat in *Phyſ. citat. T.12.* Forma eſt magis natura, quàm materia. Ad 1. conf. concedo ma. ad min. dico materiam participare inclinationem vniuerſalem , & illimitatam ex ſe ad omnem formam , quæ limitatur , & determinatur per hanc , vel illam formam , ſic materia lapidis propter eius formam , & grauitatem inclinat ad motum deorſum, vt clarè ediſſerit Doct. *in vtroque opere 2. diſt. 18. quæſt. vn.* Hinc idem Doct. *in Met. cit.* cum Ariſtot. *ibid.* tradit materiam eſſe naturam, quia eſt ſuſceptiua formæ: omnemque naturę modum reuocari ad formam, quæ eſt præcipua natura. Ad 2. conf. concedo ma. diſtinguendo min. materia non eſt ſubiectum motus quod,concedo: non eſt ſubiectum quo,nego. Maximè quia eſt ſubiectum commune cuiuſcumque generationis,& corruptionis,vt patet 1. *de generatione T.1.*

25. Oppones ſecundò,contra primam partem 2 aſſ. Forma eſt principium actiuum operationum naturalium nemine inficiante : natura verò ex aſſertis ſuperiùs , eſt principium paſſiuum : ergo forma non eſt natura. Occurrit Doct. *locis nuper allegatis* , formam appellari naturam , non penes principium actiuum , ſed penes paſſiuum : ſic motus deorſum in graui perhibetur naturalis , non quatenùs mobile mouet ſed quatenus mouetur ab intrinſeco principio,quod eſt paſſiuum.

26. Oppones tertiò , contra 2. partem dictæ aſſert. Animæ non competit naturæ definitio. Ergo anima non eſt natura. Ant. oſtenditur , ſiquidem anima definitur *actus primus corporis organici potentià vitam habentis. Secundo animæ T.6.* Reſpondeo animam bifariàm conſiderari , vno modo vt eſt natura, ſic conuenit ei definitio naturæ , cùm ſit principium primum , & cauſa motus naturalis , putà vegetandi , ſentiendi , & intelligendi, non quidem vt prodeunt ab ipſa actiuè , ſed vt in ea paſſiuè recipiuntur. Altero modo , vt conſtituit corpus viuens , præbens ei vitam , & eſſe animatum , & ita definitur *paſſu allegato 2. de anima.* Nec inconuenit idem diuerſas ſortiri definitiones , vt patet in Logica de genere , differentia , & aliis. Etenim penes diuerſas rationes formales , petuntur illæ diuerſæ definitiones.

27. Oppones quartò,contra 3. partem eiuſdem aſſ. Natura ſtatuitur principium motus Phyſici , qui eſt materialis , & corporeus : anima autem rationalis , penes gradum intellectiuum non pendet à materia , nec à corpore in eſſe , & operari. Voluntas quippè , & intellectus , ac vtriuſque operationes ſunt prorſus immateriales, & ſpirituales : ergo anima rationalis ſecundum præfatum gradum non extat natura. Reſpondeo non oportere naturam eſſe ſubiectum immediatum motus , vt patet de materia, quæ licet ſit natura : attamen alterationes, augmentationes, alioſque motus non recipit immediatè , ſed compoſitum viuens , & animatum. Idque pariter aſtruendum eſt de anima materiali, vegetatiua, & ſenſitiua quæ immediatè non ſuſcipiunt prænominatos motus. Quare ſufficit, vt ſit pars eſſentialis compoſiti phyſici, ad hoc vt ſit natura. Cum autem anima rationalis etiam penes dictum gradum intellectiuum ſit huiuſmodi forma phyſica corporis humani, propterea probè gaudet ratione naturæ , vt ſignificat Doct. *Quol.9. §. De ſecundo antè* D.

28. Oppones quintò , contra 3. aſſert. 2. *Phyſ. 1.* exarantur hæc verba. *Natura ſunt quidem , vt animalia , & partes ipſorum , & plantæ , & ſimplicia corpora, vt terra , ignis , &c.* Idem habetur 5. *Met cap. 4. T. 5.* Natura quidem igitur , quod ex his vtriſque eſt , vt animalia , & eorum partes. Animalia autem, & cætera prænarrata ſunt compoſita , habentia formam totius: ergo forma totius, & totum eſt natura. Satisfacit Scot. *in com eius tex. Met.* inquiens , per naturam ibi intelligenda eſſe habentia naturam , vt quoque explicat Ariſt. 2. *Phyſ. T.5.* nimirum compoſita non eſſe naturam,ſed habentia naturam.

29. Quæres primò , num priuatio ſit natura ? Reſpondeo , eſſe naturam ſecundum quid , non verò ſimpliciter , annuente Ariſtotele *proximè citat. T.15.* Ratio eſt , quia priuatio eſt quodammodo forma, cùm ſit in ſubiecto, veluti forma, in materia.

30. Quæres ſecundò , num materia , & forma vniuocentur in communi ratione naturæ? Reſpondeo affirmatiuè cum Doct. 2. *Report. diſtinct. 17. quæſt. 3.* cauſa eſt , quia definitio naturæ , ex æquo vtrique adaptatur. Quæ autem eandem definitionem participant, vniuocantur,

QVÆSTIO II.

De Arte.

1. ARs definitur ab Ariſtot. *6. Eth. 4.* Et Scoto *Quol. 8. §. Ad iſta E.* Et 1. *diſtinct. 18. quæſt. vn F. Habitus cum recta ratione factiuus.* Cuius particulæ expoſitæ , eiuſque acceptiones allatæ ſunt in Logica *lib. 2. quæſt. 2. artic. 1.* Hîc autem ſolùm agimus de arte , vt magis eſſentia naturæ nobis innoteſcat , eiuſque ſimilitudo, aut diſſimilitudo eniteat.

ARTICVLVS I.

Vtrum ars imitetur naturam.

2. NEmo ambigit, quin ars naturam imitetur, cum vulgata ſit propoſitio, 2. *Phyſ. T.* 22. In quibus tamen veritas eius eluceat dubitari poteſt, num ſcilicet in effectibus agentenè, an in forma vtriuſque.

3. Aſſertio, ars in quibuſdam imitatur naturam: in quibuſdam verò ab ea declinat. Aſſertio eſt bimembris, & inſinuatur a Doct. 2. *diſtinct.* 18. *quæſt. vn.* §. *Contra C.* Prima pars probatur primò, ſicut natura aſſimilat ſibi effectum quem producit: hocque perfectiſſimum eius opus perhibetur, iuxtà vulgatum proloquium. *Naturaliſſimum opus eſt generare ſibi ſimile*: ſic ars, opus quod edit, ſimile reddit formæ, ſiue ideæ, quam artifex in mente gerit. Quò reſpiciens Ariſt. 7. *Met. T.* 22. *&* 12. *eiuſdem operis*, 24. ait, ſanitatem, & domum ad extrà, effici a ſanitate, & domo, quæ eſt intrà, ſeu in mente artificis. Secundò, vtraque præexigit ſubiectum, ex quo producat ſuos effectus, cùm ex nihilo nequeat operari, vt oſtendit Doct. 4. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 1. Tertiò, vtraque ab imperfecto, ad perfectum progreditur, vt quotidianâ comprobatur experientiâ, & aduertit Ariſtot. 1. *de generatione animalium cap.* 3. *&* 2. *de hiſtoria eorum.* Quartò, ambæ ſunt menſura rerum ab ipſis agendarum; certis quippè regulis, & legibus operantur, vt patet de arte ſaltandi, canendi, & huiuſmodi. Quintò, in vtriſque accidunt caſus, & monſtra, de quibus, *in ſubſequenti lib.*

4. Secunda pars oſtenditur primò, natura eſt ſubſtantia, 2. *Phyſ. T* 4. ars verò eſt accidens in categoria qualitatis reſidens. Secundò, natura eſt *principium internum motus, & quietis*: ars verò extrinſecum, & directiuum duntaxat, monente Scot. 1. *diſt.* 38. *quæſt. vn.* §. *Ad authoritates F.* Tertiò, natura eſt verarum, & propriatum rerum opifex: ars verò ſimilitudinarium, & apparentium duntaxat. Hinc formæ naturales ſunt viuæ, & actuoſæ: at formæ artificiales quaſi emortuæ, nulla agendi vi potientes. Quartò, natura in abditis, & reconditis elaborandis verſatur: ars autem in externis, & patentibus occupatur. Quintò, natura eſt perfectibilis per artem, & ars eſt eius perfectiua. Hinc naſcitur illud adagium, a *Phyſ. T* 79. *Ars perficit naturam*, vt ex rudi lapide efformatur pulchra ſtatua, & ex permixtione colorum effinguntur res pulchriores, quam natura fecerit. Iterùm docet perfectè operari, quæ ſolo naturæ ductu imperfectè fiunt, vt patet de Muſica. Deinceps, quæ à natura effici nequeunt, ab arte elaborantur, vt domus. Ampliùs, quæ naturâ ſuâ videntur immobilia, arte mouentur, vt horologium. Denique, quod vis naturæ non attingit, arte mirificè perſoluitur, vt conſtat de bombardis, aliiſque arte factis admirandis, quæ homines in ſtuporem inducant.

5. Oppones, natura propriè capta, eſt tantum principium paſſiuum: ergo realium effectuum non eſt cauſa, proindeque ab arte non differt. Dico in præſentia ſumi naturam nedum quatenùs violento opponitur: verumetiam vt ab agente libero diſcriminatur, vt aduertit Doct. 5. *Met. in com. cap.* 4.

ARTICVLVS II.

An ars poſſit efficere opera naturæ.

6. PRior opinio eſt Alberti 3. *Miner. cap.* 9. & Henr. *Quol.* 5. *quæſt.* 1. affirmantium, artem poſſe moliri opera naturæ. Poſterior verò eſt Scot. *Theor.* 18. Et 2. *diſtinct.* 18. *quæſt. vn.* §. *Dico ſub K.* Et 4 *diſt.* 1. *quæſt.* 3. *in ſolutione* 3. *H.* D. Th. 1 2 *quæſt.* 77 *artic* 2. *ad* 1. Et vtriuſque diſcipulorum, negantium artem per ſe, & vi propria poſſe præſtare opera naturæ.

7. Not. artem bifariàm accipi, vno modo, pro notitia practica, & directiua factibilium; ſic ars eſt vnus ex quinque habitibus intellectus, recenſitis 6. *Eth* 3. Altero modo, pro forma artis in materia ab artifice impreſſa, & elaborata, vt imago S. Franciſci in pariete efformata. Deinde, in opere artefacto, duo inſpici queunt, vt in arca, lignum, quod eſt à natura, & modus ſeu figura, quæ eſt ab arte. Rursùs opus ab arte fieri, dupliciter poteſt contingere, per ſe, & propriâ virtute: aut per accidens, & applicationem actiuorum paſſiuis.

8. Aſſertio, ars vi ſuâ nequit attingere effectus naturæ. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò, ex Ariſtot. 2. *Phyſ. T.* 2. qui ſtatuens diſcrimen inter artem, & naturam, ſcribit, naturam habere in ſe principium motus, & ſtatus: artem verò huiuſmodi principio carere. Secundò, omnis vera, & propria cauſa continet effectum ab ipſa producendum virtualiter, alioqui nequiret eum producere: ars autem virtualiter non continet effectus naturæ, quia hi ſunt ſubſtantiæ: illa verò accidens, quod non poſſe efficere ſubſtantiam, alibi oſtendam. Tertiò, ars non operatur, niſi dirigendo, regulando, & modificando opera naturæ, vt declaraui in præmiſſo not. directio autem, regulatio, & modificatio, cum ſint accidentia intentionalia, haud naturæ fœtus, & effectus valent attingere: ars ergo própria virtute eos non poteſt producere.

9. Oppones primò *Exod.* 7. arte magicâ ſapientes Ægyptiorum fecerunt ſerpentes, quos fuiſſe veros ſerpentes, ſicut ſerpentem factum à Moyſe teſtatur Aug. pluribus in locis, nominatim 10. *Ciuitat. cap.* 8. Et *lib.* 2. *qq. ſuper Exod. quæſt.* 21. Iterum Viues *in com.* 4. *Ciuitat. cap.* 19. ex Liuio, & Plut. narrat ſimulachrum fortunæ bis loquutum eſſe, his verbis. *Ritè me Matrona vidiſtis, ritéque dedicaſtis.* Pleraque alia mira, arte fabrefacta referunt Hiſtorici, quæ videntur opera naturæ attigiſſe. Reſpondeo ea, & conſimilia adducenda ab Aduerſariis eſſe interpretanda per diſtinctionem præallatam *in prepoſito not.* ſcilicet. effici ab arte non per ſe, & per proprium virtutem, ſed per accidens, & per applicationem actiuorum paſſiuis annuente Scoto 2. *diſtinct.* 18. *quæſtion. vn. ante* §. *Ad argumenta. L.*

10 Oppones ſecundò, arte quâdam eduntur nonnulli effectus, quos natura pertingere non valet: ergo multò magis ars poteſt condere effectus, quos facit natura. Conſequentia patet per locum à maiori, ad minus. Ant. ſuadetur de iconibus, & annulis aſtronomicis, quorum virtute patrantur multa, quæ vires naturæ ſuperant. Nego ant. ad eius probationem dico, ea opera præſtari non virtute talium imaginum, & figurarum, ſed ope dæmonum, qui pacto expreſſo, aut tacito accurrunt, vt homines ludificent, & decipiant, eoſque à veri Dei cultu auocent ac detrahant. Hinc Auguſt. *lib.* 2. *ad Simplicianum, quæſt.* 3. *ex* 1. *Reg.* 28. credit poſſibile Dei permiſſu, dæmonem per pythoniſſam, excitaſſe Samuelem, vt loqueretur cum Saul.

11. Oppones tertiò, arte fiunt vitrum, butyrum, & id genus alia, quæ ſunt effectus ſubſtantiales: ergo arte effectus naturæ effici queunt. Concedo ant. nego conſequentiam, quia huiuſmodi effectus non proficiſcuntur ab artis virtute, ſed à virtute rerum naturalium adhibita iuxtapoſitione, permixtione, & applicatione actiuorum paſſiuis, vt indicant Doct. 4. *diſt.* 3. *quæſt.* 3. §. *Ad* 1. *G. & H.* Et antè Auguſt. 3. *Trin.* 8. inquiens. *Homo qui plantat, non creat ſegetem, nec Iacob applicans virgas in riuis, ex quibus biberant oues, creauit colorem fœtus.*

ARTIC.

ARTICVLVS III.

An formæ artificiales diſtinguantur à naturalibus.

12. PAriſienſes 2. *Phyſ. quæſt*.4. referunt. Nominales exiſtimare formas artificiales confundi cum naturalibus, nec inter eas eſtare diſcrimen, niſi penes voces, & nomina. Cæteri autem, quos ſequuntur præfati Pariſienſ. & Antonius Andr. *in cap*.1. *lib. ſex principiorum*, ſtatuunt reale diſcrimen inter prænominatas formas.

13. Aſſertio prima, forma artificialis eſt quid reale poſitiuum. Tenet Doct.8 *Met. in com cap*.3. *&* 4. *diſtinct*.1. *quæſt*.1. §. *Tertia ratio K.* & alibi citatus à Lych.2. *diſtinct*.1. *quæſt*.1. § *Dicitur ab Henrico in comm. ante ſolutionem quorumdam aubiorum*. Quibus præiuit Port. *lib. ſex principiorum, cap*.1. Probatur primò, ex Ariſtot.2. *Phyſ. T*.11. dicente: Lectus nondùm habens formam artis, eſſe quid artificiale tantùm in potentia, fieri verò actu artificiale per formam artificialem de nouo ipſi aduenientem. Secundò, quod cadit ſub obiecto ſenſus eſt reale poſitiuum, cum ſenſus ſit ſingolariom 2. *Poſt. T*.27. *cap*.11. quæ ſunt realia poſitiua, vtpote, quæ per ſe generantur, & ſentiuntur: forma autem artis continetur ſub obiecto ſenſus. Figura quippè eſt ſenſibile commune, 2. *anima T*.64. Ergo forma artis eſt ens reale poſitiuum. Tertiò, actionis realis poſitiuæ terminus eſt realis poſitiuus, cùm ad nihil haud feratur. Forma autem artificialis eſt terminus actionis realis poſitiuæ artificis. Quandoquidem artifex verè agit in præiacentem materiam, vt in ipſam introducat formam artis ab eo intentam. Quartò, ars definitur habitus cum recta ratione factiuus 6. *Eth*.4. Ergo opus eius eſt reale poſitiuum, quod eſſe nequit abſque forma reali poſitiua, quæ eſt forma artificialis

14. Aſſertio ſecunda, forma artis diſtinguitur realiter à forma naturæ. Deducitur ex Ariſtot 2. *Phyſ. T*.3. *&* 11. & Scot 6. *Met in com. cap* 1 *in fine*. Et 7. *eiuſdem quæſt*.12. §. *Ad aliud*. Et 2. *diſtinct*.18. *quæſt. vn*. §. *Contrà ſub C.* Suaderi poteſt primò, differentiis vtriuſque adductis in 1. *art. parte ſecunda aſſertionis*. Secundò, quod manet alio deſtructo realiter diſtinguitur ab illo, vt ſubtiliter, & efficaciter ex Ariſtot. probat Doct.2. *diſtinct*.1. *quæſt*.4. §. *Contra iſtum* Manet autem forma naturalis, perit verò forma artificialis, vt patet de ſtatua in marmore figurata, quæ in ipſo marmore deſtruitur, remanente eadem formâ marmoris, ſicut erat antè impreſſionem dictæ figuræ: ergo hæc ab illa realiter differt. Tertiò, inter accidens, & ſubſtantiam adeſt diſtinctio realis, vt patet 7. *Met. ſum*.1. *cap*.2. Ars autem eſt accidens, & forma eius, quia poteſt adeſſe, & abeſſe, ſine ſubiecti corruptione: natura verò, eiuſque forma eſt ſubſtantia 2. *Phyſ. T*.4. Ergo inter dictas formas intercipitur diſtinctio realis.

15. Aſſertio tertia, forma artificialis non eſt vbicatio Exhauritur ex Doctore præcit. contra Arr. *diſp*.6. *ſect*.1. Probatur primò, ſi forma artis foret vbicatio, mutato artefacto localiter duntaxat, mutaretur vtique eius forma, quia mutatur vbicatio. Id autem planè falſum eſt, quandoquidem idem vas artificiale, pluries ſecundum locum, mutatum retinet eamdem formam artificialem: ergo, &c. Secundò, forma artificialis efficitur ab artifice, ſicut forma naturalis ab agente naturali: artifex autem non efficit vbicationem, ſed ſupponit: locatum enim ſupponit locum, in quo exiſtit. Eò magis, idem lignum in vno, eodémque loco manens recipit plures formas artificiales, vt formam Iouis, Mercurij, & huiuſmodi: euincitur ergo euidenter formam artificialem non eſſe vbicationem.

16. Aſſertio quarta, forma artificialis eſt *qualitas terminatiua quantitatis, ab artifice elaborata per intellectum pract.cum, & voluntatem*. Ab hac non videtur declinare Doctor *in comm*.12. *Met. T*.13. *&* 4. *diſt*.1. *quæſt*.1. §. *Tertia ratio*. Quam ex inſtituto tuentur Ioannes de Magiſ. 2. *Phyſ quæſt*.2. & Pariſienſ. *ibid. quæſt* 4. Nec diſſentit Bonet. *lib. de quali ate, digreſ. vlt* Explicatur, priuſquam probetur. Dicitur qualitas tanquam genus. Additur *quantitatis terminatiua*, vt differat, tum a forma ſubſtantiali, quæ eſt materiæ terminus, tum etiam à forma, ſeu figura quantitatis, quæ eſt de genere eius, vt triangulum. Subnectuntur cæteræ particulæ, vt magis innoteſcat eius natura, & ab aliis rebus animaduertatur differentia eius, præſertim à forma intellectuali, quæ eſt in mente artificis, cuius inſtar producitur dicta forma, ratione cuius appellatur forma externa, vt inſinuat Ariſtot.7. *Met. T*.21. Domus extra fit à domo intrà, ſeu ab exemplari, & forma, quam artifex in mente habet. Sic explicita aſſertiò, & definitio formæ artificialis, facilis eſt probatu, communi, & vulgari medio. Ea quippe extat bona definitio, quæ genus, & differentiam participat: huiuſmodi autem eſt prææallata definitio. Nam genus eius eſt qualitas, & reliquæ eius voculæ gerunt locum eius differentiæ. Nec quidquam diminutum, vel ſuperfluum eiſdem annectitur, vt petit proba definitio, ſicque rectè ſe habet.

17. Oppones primò, contra primam aſſertionem, multæ formæ artificiales fiunt per ſubtractionem materiæ, vt patet de imaginibus, & figuris ſculptis in marmore: quæ autem per ſubtractionem emergunt, nihil poſitiui præſeferunt. Potiùs namque demitur poſitiuum præcedens, quàm nouum ſubſequens exoriatur: ergo formæ artificiales non ſunt entia realia poſitiua. Concedo ma. diſtinguo min. penes primum terminum, concedo: penes verò ſecundum, nego: vt patet de corruptione quæ eſt motus priuatiuus, & deperditiuus, quem ſubſequitur generatio, quæ eſt motus poſitiuus, & acquiſitiuus: ſic per ſubtractionem partium ſubiecti naturalis præcisè, nullum poſitiuum producitur: attamen ex illa præciſione, inciſione, & ſubtractione eius exurgit forma artificialis, quæ reuera eſt quid poſitiuum.

18. Oppones ſecundò, contra ſecundam aſſertionem, quod ſortitur eaſdem proprietates cum aliquo, non differt ab illo, quia identitas paſſionum arguit identitatem naturæ: forma autem artificialis potitur eiſdem proprietatibus, ac forma naturalis. Eſt enim leuis, aut grauis, calida, vel frigida, humida, vel ſicca: ergo nullum cadit diſcrimen inter prænominatas formas. Concedo ma. diſtinguo min. per ſe, nego: per accidens, concedo, hoc eſt ratione ſubiecti naturalis, quod verè participat dictas paſſiones. Veluti, ſi exiguum graue leui magno alligaretur, & ſursùm ageretur graue illud, talis motus ſurſum non ei per ſe, ſed leui tribueretur.

19. Oppones tertiò, contrà quartam aſſertionem, Scot.4. *diſtinct*.12. *quæſt*.4 §. *Ad quæſt. F.* ſcribit, figuram, quæ eſt forma artificialis, eſſe quamdam relationem ſuperuenientem diuerſis partibus quantitatis, quæ mutari poteſt partibus manentibus eiſdem in ſe, & in toto. Ergo forma artis non eſt qualitas, quæ eſt ens abſolutum. Reſponderi poteſt, figuram, & quamuis aliam formam artificialem præexigere, ac ſupponere præfatam relationem poſitionum partium quantitatis: cæterùm ex eis conſurgere, & conſequi formam artis impreſſam in eis, & in toto ex eiſdem conflato, quæ eſt entitas abſoluta, in categoria qualitatis repoſita. Ita imago ſculpturæ præſupponit partium inciſionem, ex qua poſtmodum emergit imago, quæ perhibetur ſtatua.

Poteſt quoque probabiliter concedi, formam artis eſſe

eſſe formaliter dictam relationem, vt videtur ſentire Doctor citatus; denominatiuè verò eſſe qualitatem, vt ſignificaui in Logica *quæſtione de qualitate, ad finem articuli ſecundi.*

ARTICVLVS IV.

An per Archymiam poſsit fieri verum aurum.

20. BEatus Angelus de Caluaſio *in ſua ſumma, verb. Alchymia.* Secutus Auer. Auic. & alios à Recentibus citatos, opinatur efficientiam veri auri eſſe per Alchymiam impoſſibilem. Oldradus verò in ſuis conſiliis, & cæteri non pauci, poſt Alb. 3. *Miner. cap.*8. & Thom. 22. *quæſt.*77. *artic.*2. Putant artem chymicam poſſe attingere molitionem veri auri.

21. Not. in iis, quæ perardua, & difficilia ſunt, quæve maximè ab hominibus expetuntur veluti aurum, & argentum, iuxta illud Virg. 3. Æneid.

Quid non mortalia pectora cogis.
Auri ſacra fames? Et Ouid. 1. Met.
Effodiuntur opes irritamenta malorum.
Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius auro.
Prodierat.

Periculum eſt, ne dæmon ſe intromittat, qui optimè nouit applicare actiua naturalia paſſiuis, & ferè omnia ſublunaria nutui eius obſequuntur, notante Scoto 2. *diſtinct.* 18. *quæſt. vn.* §. *Dico igitur L.* Ob id Eccleſia, tanquam mater prouida, nè Chriſti fideles per huiuſmodi effectionem pereant, præfatam artem chymicam reprobat, & damnat, *in extrauaganti Spondet.* Declaratque vendentes aurum chymicum teneri ad reſtitutionem. Ratio eſt, quia vtplurimum Alchymiſtæ eam artem non bene callent, deque eis dici poteſt illud 2. Thimot. 3. *Semper addiſcentes, & nunquam ad veritatis ſcientiam peruenientes.* Hinc in ore omnium extat adagium, Alchymiſtæ non implent ſed exhauriunt crumenas, non conficiunt, ſed conſumunt aurum.

22. Aſſertio, arte chymicâ confici poteſt verum aurum, & argentum, per debitam applicationem naturalium actiuorum, paſſiuis. Non eſt diſſentanea principiis, & fundamentis Doctoris nuper citati. Probatur primò: ars imitatur naturam 2. *Phyſ. T.*22. Natura autem ex ſulphure, & mercurio, medio calore ſolis, concurrentibus elementis, in ſinu terræ producit aurum, vt exaratur *in lib. de proprietate rerum, c. de Alchymia.* Ergo vtique ars ex eiſdem principiis, & cauſis, per calorem ignis, qui eſt eiuſdem rationis, cum calore ſolis poteſt elaborare, & conficere verum aurum. Secundò, crudum poteſt coqui, & impurum purgari, 4. *Meteor. ſumma* 3. *cap.*2. & 3. & *ſumm.*2. *cap.*3. & *inde*: Plumbum autem, & ſtannum ſunt cruda, æs verò, & ferrum ſunt impura: ergo adhibitis debitis requiſitis, per varias concoctiones, & purgationes reddi poſſunt cocta, & pura, cuiuſmodi ſunt aurum, & argentum.

Tertiò, opera præſtantiora, & excellentiora conduntur beneficio artis, quàm ſit auri, & argenti fabrum: ergo ſi ars illa attigit, quoque & iſtud. Quod enim poteſt maius, vtique poteſt minus efficere. Ant. oſtenditur, per artem, ex iuuencolo iugulato gignuntur apes, teſte Scot. *vbi ſuprà*, poſt Auguſt. 2. *de gen. contra Manich. cap.* 17. Ex baſiliſco, & capillis mulieris naſcuntur Scorpiones, & cætera, quæ narrat Plin. *lib.* 11. *cap.*20. Hæc ſuperant efficientiam auri, & argenti, quæ ſunt inanimata, quæ ab animatis nobilitate vincuntur, vt tradit Auguſt. *lib. de vera religione cap.*55. *ad finem*, & *cap.*37. Addo, virtute quarumdam herbarum vitrum, & hominum arte puluis tormentarius, bombarda, & conſimilia fabricantur, quæ nedum auri, & argenti effectioni videntur æquare, verumetiam quamcumque aliam operam ſuperare, & diuinæ aſſimilari, vt eleganter proſequitur Paulus Areſius *Tomo* 2. *ſuorum operum.* Atque hanc artem quoſdàm bene calluiſſe, verumque aurum, & argentum condidiſſe referunt viri fide digni, & non ignobiles ſcriptores, quibus pars maior Recentiorum aſſentit.

23. Oppones primò, perfectum in ſuo genere non habet cauſam vagam, & indifferentem ſed certam, & determinatam, vt patet de homine, Leone, & cæteris in ſpecie ſua perfectis: aurum autem, & argentum ſunt in genere ſuo perfecta, vt tangit Ariſtoteles *vbi ſuprà*: ergo cum aurum producatur in terræ gremio, virtute ſolis, non alio modo gigni poteſt, puta arte chymica. Reſpondeo maiorem non eſſe vniuerſaliter veram. Nam ignis elementorum perfectiſſimus, & ab alio igne, & radiis ſolaribus, & colliſione duorum corporum generatur; vt indicat Doct. 1. *diſt.*2. *quæſt.*7. §. *Ad* 1. *S.*

24. Oppones ſecundò, diuturna experientia comprobatum eſt, nondum Alchymiſtas confeciſſe verum aurum, tametſi valde inſudauerint, & multum conſumpſerint in eius indagine, & adeptione. Quod autem adhuc factum non eſt, non videtur amplius factibile, & poſſibile. Reſpondeo quamuis ob eius operis præſtantiam, & difficultatem, complures eius efficientiam non attigerint, quia virtus, & ars circà ardua, & difficilia occupatur, perhibente S. Bon. 3. *diſtinct.*40. *quæſt.* 3. Nihilominus inficiandum non eſt, id infactibile, & impoſſibile. Multa quippè ſunt factibilia, & poſſibilia, quæ adhuc facta non ſunt, vt quadratura circuli, Antichriſtus, & id genus alia. Eò magis, quia reuerà nonnulli illud peregerunt, & modum eius faciendi optimè nouerunt, quibus ſuffragantur D. Th. citat. *in initio huius art.* & Caiet. *ibid.*

25. Oppones tertiò, aurum chymicum non habet proprietates veri auri; ſiquidem non confortat cor, nec eſt ductile in tenuiſſimas laminas: ergo ſi tale eſt aurum, non eſt niſi aurum fucatum, & adulterinum, vtpote ab illegitimo patente genitum. Reſpondeo, etſi quandoque huiuſmodi aurum non ſortiatur affectiones veri auri, fortaſſe, quia ignoratur ab agente proprius efficiendi modus, tamen abſolutè factibile eſt cum omnibus eius paſſionibus, & affectionibus, vt benè ſuadent, quæ ſuperius adduxi.

LIBER QVARTVS.

De Cauſis.

EX effectuum cognitione, cauſarumque ignoratione ortam eſſe Philoſophiam, teſtatur Ariſtot. 1. *Met. cap.* 2. ſunt enim cauſæ veluti perennes fontes à quibus riuuli rerum naturalium promanant. Ob id Virg. *ad finem* 2. *Georg.* à D. Auguſt. *in Enchir. cap.* 16. *citat.* canit.

Felix, qui potuit rerum cognoſcere cauſas.

Atque res cognoſci non poteſt, niſi cognitis cauſis eius, vt poſt Ariſtot. 2. *Met. T.* 11. ſcribit Scot. 3. *diſtinct.* 22. §. *Rationes, quas, Paulo ante C.* Ob id de cauſis agendum eſt.

QVÆSTIO I.

De cauſis generatim ſumptis.

ARTICVLVS I.

Quid ſit cauſa.

1. NON dubitatur, vtrum ſit cauſa, quia cum euidenter cernantur effectus, cauſam eſſe oportet. Quid verò ſit cauſa Philoſophi non ſunt concordes, tametſi eorum altercatio parui ſit momenti, & ad bonum, & ligitimum ſenſum reduci queat, vt per ea, quæ nunc apponemus, liquidò conſtabit.

2. Not. cauſam dupliciter accipi. Primò, pro omni eo, à quo aliquid quoquo modo procedit: ſic cauſa confunditur cum principio, cuius acceptionis meminit Ariſtot. 12. *Met. T.* 12. *cap.* 1. appellans priuationem cauſam, cùm conſtet aperte ipſam eſſe ſolum principium in fieri, abſque vllo influxu in effectum: quo fortaſsè in ſenſu videntur loqui Patres Græci aſſerentes in Diuinis, Patrem eſſe cauſam Filij; itemque Patrem & Filium eſſe cauſam Spiritus ſancti, ſumentes nimirùm cauſam pro principio.

Secundò, pro eo, quod influit in aliud, aut ad cuius eſſe ſequitur aliud diſtinctum, ſcilicet in natura, ſiue numerica, ſiue ſpecifica. Ita exponuntur patres Latini, negantes in Diuinis, Patrem eſſe cauſam Filij, quia licet Pater generet Filium, communicans ei eſſe, tamen Filius non eſt aliud à Patre, cùm eadem prorſus naturâ fruatur.

3. Aſſertio, cauſa propriè eſt *principium per ſe influens in effectum.* Hanc indicant Ariſtot. 4. *Met. in fine T.* 3. & Author *lib. de cauſis*, cum quibus eſt Mayr. *Quol.* 1 11. §. *Circa* 1. *partem.* Eamque expreſsè tuetur Scot. 5. *Met. in com. T.* 1. *cap.* 1. inquiens, cauſa eſt quæ neceſſariò influit ad eſſe cauſati. Et tangit *lib. de primo principio cap.* 1. Necnon *Theor.* 19. Explicatur, antequam ſuadeatur. Ponitur *principium*, tanquam genus. Additur *per ſe*, vt diſtinguatur à cauſa per accidens. Dicitur *influens* propter priuationem, quæ nihil influit, quæve perhibetur cauſa populariter, & non Philoſophicè, vt explicant Conimbr. 1. *Phyſ. cap.* 5. *quæſt.* 1. *artic.* 1. *in fine.* Subditur, in *effectum*, vt innoteſcat diſcrimen, inter diuinas Perſonas productas, quæ non ſunt effectus producentium, quia eamdem numero eſſentiam participant. Sic expoſita aſſ. facilis eſt probatu. Conſtat enim genere, & differentia, declarat explicitè naturam cauſæ, nihil ſuperflui continet, nec alteri accommodatur: ergo eſt recta definitio.

Dices, Scot. *Theor. alleg* ſcribit, eam non eſſe definitionem, ſed notificationem, cuius rationem affert, quia cauſa eſt nomen æquiuocum, quod non definitur ex dictis in Log. Reſpondeo Doct. eſſe interpretandum de cauſa amplè ſumpta, vt coïncidit cum principio: non verò de cauſa preſsè capta, quam nunc pertractamus.

4. Oppones primò, finis numeratur inter cauſas, 2 *Phyſ. cap.* 3. Finis autem nihil influit in effectum, cum ſit terminus rei: ergo non benè definitur cauſa, *principium per ſe influens in effectum.* Concedo ma. diſtinguo min. ſecundum eſſe reale, concedo: ſecundum eſſe intentionale, nego, vt palam fiet *quæſtione de cauſa finali.*

5. Oppones ſecundò, Verbum diuinum eſt cauſa humanitatis aſſumptæ ab ipſo, quia eſt Deus, per quem omnia facta ſunt: Verbum autem nihil cauſat in humanitate: ergo præallata cauſæ definitio non eſt legitima. Ma. patet. Min. fulcitur communi Theologorum elogio deprompto ex Auguſt. *in Ench. cap.* 38. Et *tract.* 13. *in Ioan. Opera Trinitatis ad extrà ſunt indiuiſa.* Diſtinguo ma. Verbum cauſat humanitatem ſibi hypoſtaticè vnitam, vt Deus, concedo: vt perſona Verbi, nego. Sicque vera eſt minor, quandoquidem ſolum Verbum terminat dependentiam humanæ naturæ, cum tantum Verbum ſit incarnatum.

6. Oppones tertiò, ſi cauſa eſt, ad cuius eſſe ſequitur aliud, punctum erit cauſa lineæ, quia ad primum punctum ſequitur linea, & priuatio cauſa compoſiti, quia ad priuationem ſequitur generatio eius, immò etiam Verbum diuinum erit effectus Patris, quia ad eſſe Patris ſequitur Filius: id autem à Doctoribus Latinis reiicitur, ergo &c. Neganda eſt ſequela ma. ſiquidem vt ſit cauſa, nedum debet influere in effectum, verum etiam exigitur, vt quod à cauſa producitur, ſit aliud in natura, quod Verbo non adaptatur, cum Pater, & Filius eadem natura fruantur. Ideò oppoſitè locatur *Aliud*, quod deſignat diſcrimen eſſentiale. & quidditatiuum, vt notaui in Log. *quæſt. de differentia.*

7. Inſtabis D. Auguſt. *qq. noui teſtamenti, quæſt.* 18. vocat Filium Dei effectum Patris. ergo præfata reſponſio nulla eſt. Occurrunt nonnulli dicentes, illud opus non eſſe Auguſt. cum eius phraſim haud redoleat. Vel dicito Auguſt. loqui in ſenſu Græcorum, ſumentium cauſam, & effectum fuſo, & lato vocabulo, vt ſuprà inſinuaui, & præoſtendit Doctor Seraphicus 1. *diſt.* 10. *quæſt.* 2. *propè finem.*

Articvlvs II.

Quotuplex ſit cauſa.

8. DE numero generum cauſarum, olim vehemens extitit decertatio, vt videre licet, apud Raconium *tract. de cauſis diſp.*5. *ſect.*1. *quæſt.*2. *art.*1. Conimbr.2. *Phyſ. cap.*7. *quæſt.*2. *art.*1. & Complut. *ibidem, diſp.*8. *quæſt.*2. Nunc verò inualuit opinio Ariſtot.2. *Phyſ. cap.*3. *T.*28. Et 5. *Met. cap.*1. *T.*2. Scot. *ibidem*, & aliorum communis, docentium nec plura nec pauciora, quàm quatuor eſſe genera cauſarum, materialis, formalis, efficientis, & finalis.

9. Not. primò, ex Doct.1. *Met. in com. cap.*2. Et 9. *eiuſdem quæſt.*4. §. *Hi ſunt.* Prænominatas cauſas tractari, tum à Phyſica, tum etiam à Metaphyſica, tametſi diuerſimodè eas inſpectent. Siquidem Metaphyſica de illis agit, quatenùs præſcindunt à motu, & mutatione: Phyſica verò, quatenùs motum, mutationemque includunt.

10. Not. ſecundò, has cauſas bifariàm adinuicem poſſe comparari, & ordinari. Primò, penes eſſe reale, ſic. Prima cauſa eſt materia, quia eſt primum ſubiectum motus. Secunda eſt forma, quæ de materiæ potentia educitur. Tertia eſt efficiens, à qua oritur motus. Et quarta finis, quæ eſt terminus motus. Secundò, penes eſſe intentionale, & ità contrarius, & inuerſus eſt ordo cauſarum ordini præcedenti. Quæ enim inter eas erat vltima, in hoc fit prima. Siquidem, quæ ſunt poſteriora in exequutione, ſunt priora in intentione, vt ex Ariſtot.7. *Met. tradit* Scot.1. *Reportat. diſt inct.*41. *quæſt. vn.* §. *Dices.* Quare, in iſto ordine, finis eſt prima cauſa, quia ab agente intellectuali primò intenditur, ſecunda eſt efficiens, tertia forma, & quarta materia.

11. Aſſertio, quatuor ſunt cauſarum genera prærecenſita. Tenet Doct.1. *diſtinct.*2. *quæſt.*2. §. *Oſtenſo.*5. Et *diſtinct.*3. *quæſt.*7. §. *Contra iſtam opinionem A.* Et 1. *Poſt. quæſt.*57. §. *Ad* 1. *arg.* Necnon 1. *Met. in com. cap.*2. Probatur primò, ex Ariſtot 2. *Phyſ. cap.*7. Tot ſunt genera cauſarum, quot ſunt quæſtionum genera, quandoquidem cauſa eſt, quæ adducitur ad explanandam quæſtionem: de re autem phyſica, quatuor quæruntur, & petuntur, à quo ſit, & eſt efficiens, ex quo fit, & eſt materia, per quod ſit, & forma, & propter quid ſit, & eſt finis. Igitur, quatuor ſunt genera cauſarum. Secundò, omnis cauſa vel eſt intrinſeca, & conſtitutiua rei phyſicæ, vel intrinſeca, non pertinens ad eius eſſentialem compoſitionem, vt innuit Doct.2. *Reportat. diſtinct.*34. *quæſt.*1. §. *Item illud malum.* Et *lib. de primo principio cap.*2. *concluſ.*8. Si intrinſeca eſt materia, & forma, quæ intrinſecè, & eſſentialiter integrant, & conſtituunt totum compoſitum phyſicum Si extrinſeca, eſt duplex, putà efficiens, & finis. Tertiò, compoſitum phyſicum fit per generationem: ergo ſupponit materiam, ex qua fit, formam per quam ſpecificatur, & completur materia, efficientem cauſam, à qua fit, & finalem, propter quam efficitur. Dandus ergo eſt quaternarius cauſarum numerus.

12. Oppones primò, Sanctus Auguſtinus *lib.*83. *qq. quæſt.*18. ſcribit, omnem cauſam eſſe efficientem: ergo vnum tantum ſtatuendum eſt genus cauſæ, putà efficientis. Reſpondeo Auguſtinum eſſe interpretandum non per excluſionem aliarum cauſarum, quas ibi admittit, ſed per antonomaſiam, quia cauſa efficiens habet nobiliorem influxum, & præſtantiorem modum realem cauſandi, qui Deo etiam tribuitur: Ob id perhibetur omnis cauſa ab Auguſt. Hoc loquendi formula vtitur Chriſtus Dominus *Mar.*16. *prædicate verbum omni creaturæ.* Hoc eſt homini, qui eſt cunctarum rerum creatarum præſtantiſſimus. Interprete Greg. Vel dicito Auguſt. exponendum eſſe de omni cauſa extrinſeca, quæ ſemper expoſcit cauſam efficientem. Nam licet finis ſit cauſa extrinſeca, nihilominus, nulla eſt cauſa finalis, quin etiam ſit cauſa efficiens, vt ſubtiliter vidit Scot.1. *diſtinct.*1. *quæſt.*5. §. *Ad argumenta.* Et poſt ipſum Suarez, *diſp.*12. *Met. ſect.*3. *numero quinto.*

13. Oppones ſecundò, præter dictas cauſas, dantur aliæ, putà diſpoſitiua, & inſtrumentalis, ergo ſunt pluſquam quatuor cauſarum genera. Conf. obiectum mouet potentiam ad ſui notitiam: ergo conſtituit aliud genus cauſæ. Reſpondeo reuocari ad cauſam efficientem, ex infra probandis. Ad conf. dico obiectum gaudere duplici ratione motiua, & terminatiua, prior reducitur ad efficientem, vt patet 3. *diſtinct.*27. *quæſt.*1. *& Quol.*13. poſterior verò, cum nihil influat, nullo modo eſt cauſa, vt aiunt Scolaſtici 3. *ſententiarum,* ſolum Verbum terminaſſe dependentiam humanitatis aſſumptæ abſque vllo peculiari influxu, & cauſalitate.

14. Oppones tertiò, cauſa exemplaris diſtinguitur à cæteris cauſis, ergo conſtituit quintum genus cauſæ. Nego ant. cum Doct.1. *diſtinct.*2. *quæſt.*2 § *Quantum ad* 1. *art ſub G.* Et *diſtinct.*36. *quæſt.*1. §. *Contra iſta B.* & dico cauſam exemplarem redigi ad cauſam efficientem: efficiens quippè cauſa, alia eſt naturalis, alia verò intellectualis, quæ per ideam, & exemplar, quod habet in mente operatur, vt liquet 7. *Met. Tract.*12.

Articvlvs III

Quid ſit cauſalitas.

15. DIfficilis ſanè, & ſubtilis eſt dubitatio, de qua propter eius difficultatem, modicamque notitiam, variæ diuerſæque extant Philoſophorum ſententiæ. Nominales enim, nuncupatum Rubion.1. *diſtinct.*1. *quæſt.*1. *art.*1. non diſtinguunt cauſalitatem, à cauſa effectum cauſante. Alij, quos ſequitur Pontius *diſp.*37. *quæſt.*3. opinantur cauſalitatem nihil aliud ſibi velle, quàm vnionem. Recentes non pauci putant eſſe actionem, ſiue, influxum, & modum quemdam abſolutum medium inter cauſam actu cauſantem, & effectum. Vulgus autem Scotiſtarum ſtatuit formalem cauſalitatem in relationem cauſæ, & effectiua, ex illis reſultante.

16. Not. cauſam duobus modis poſſe inſpectari. Primò, formaliter, quatenus includit habitudinem, & reſpectum ad cauſatum, quo pacto cauſa, & effectus ſunt correlatiua Secundò, fundamentaliter, hoc eſt, pro entitate cauſæ, in qua fundatur prædicta relatio cauſæ, & ita cauſa eſt quid abſolutum, videlicet ſubſtantia, vel qualitas.

Obſeruat autem Gadius *Quol.*8 *fol.*93. *pag.*1. cauſam primo modo ſumptam eſſe côcretum relatiuum, cui proximè correſpondet potentia cauſandi. Eius verò abſtractum eſſe cauſalitatem, quæ formaliter importat relationem cauſantis ad cauſatum. Inſuper, aduerte, idem non eſſe inquirere per quid cauſa cauſet, & per quid cauſa formaliter denominetur cauſa. Siquidem cauſa cauſat per ſuam virtutem, & potentiam, quæ eſt quid abſolutum, reſidens, in categoria ſubſtantiæ, aut qualitatis. Denominatur verò formaliter cauſa per relationem, quæ neceſſariò reſultat ex ipſa cauſante, & effectu ab ipſa cauſato, vt ſignificat Doct.2. *diſtinct.*1. *quæſt.*1. §. *Ad* 1. *ſub D.*

17. Aſſertio prima, cauſalitas diſtinguitur à cauſa. Deducitur ex Scot. nunc citat. Et 4. *diſtinct.*13. *quæſtione* 1. § *Ad huius autem F.* Et *Quol.*8. Probatur primò, quod eſſe poteſt abſque alio, non identificatur cum illo. Id enim eſt ſignum manifeſtum diſtinctionis realis

realis vnius ab alio; Cauſa autem eſſe quit, abſque cauſalitate, nempe, quando cauſa non cauſat, vt cum ædificator dormit, habetur quidem cauſa ad ædificandum idonea, ſed non cauſalitas. Non ergo cauſalitas coïncidit cum cauſa. Secundò, quod ab alio oritur, diſſidet ab eo, à quo emanat. Idem quippè ſimul reſpectu eiuſdem nequit eſſe principium, & principiatum, cauſa, & cauſatum, vt ſol, qui eſt cauſa radiorum, non poteſt eſſe cauſatus ab ipſis radiis, cauſalitas autem procedit a cauſa. Cum enim cauſa cauſat, dicitur ſuam exercere cauſalitatem. Igitur cauſa, & cauſalitas idem non ſunt.

18. Dices, concretum, & abſtractum idem ſignificant, differunt verò in ſolo modo ſignificandi, vt patuit in Logica; cauſa autem eſt nomen concretum, & & cauſalitas eius abſtractum; ergo reuerà abinuicem non differunt. Dico, id valere de abſolutis duntaxat, non verò de relatiuis, de quibus ſermo eſt in præſentia.

19. Aſſertio ſecunda, cauſalitas non eſt vnio cauſæ, quocumque modo accipiatur. Exhauritur ex Doct. *vbi ſuprà*, & explicitè videtur ab eo defendi, 3. *diſt*.1. *quæſt*.2. §. *Quantum ad* 1. *F* Probatur primò, eadem planè extat ratio de cauſalitate cauſæ efficientis, ac cæterarum cauſarum, cum definitio cauſæ vniuocè competat cunctis cauſis: cauſalitas autem cauſæ efficientis non eſt vnio, vt præ aliis ſignificant Conimbr. 8. *Phyſ. cap*.7. *quæſt*.7. Ratio eſt, quia poteſt eſſe cauſalitas ſine vnione cauſæ efficientis cum effectu, vt cùm agens agit in diſtans, vel cum pereunte agente, effectus producitur, vt defuncto parente, filius naſcitur: ergo nec in reliquis cauſis, vnio eſt earum cauſalitas. Secundò, vnio præcedit cauſalitatem cauſæ: ergo non eſt cauſalitas eius. Conſeq. tenet. quod enim præcedit, non eſt idem cum eo, quod ſubſequitur. Ant. probatur, neceſſe eſt partes prius inter ſe vniri, quam cauſent totum, ſicut oportet ignem approximari priùs combuſtibili, quàm ipſum comburat. Idque quoque patet in artificialibus, quæ priùs vniuntur, & applicantur, antequàm edantur ea opera. Tertiò, poteſt eſſe vnio cauſarum intrinſecarum, abſque earum cauſalitate, ergo euincitur apertè, vnionem haud eſſe cauſalitatem. Ant. ſuadetur, anima rationalis vnitur materiæ ſine vlla cauſalitate. Cùm enim creetur, materia ad eius productionem nullam exhibet ei cauſalitatem. Idemque contingeret de aliis animabus promiſcuè, ſi à Deo crearentur, & poſtmodum vnirentur materiæ. Quartò, res prius debet exiſtere, quàm alteri vniatur, vt ad oculum cernitur, nedum in naturalibus, verumetiam in artificialibus: forma autem vnienda eſt materiæ, vt fiat totum: ergo debet exiſtere, quia vnio eſt exiſtentium nexus: ergo præſupponitur iam cauſata, & educta de potentia materiæ, antequàm ei nectatur, ac proindè præceſſit eius cauſalitas, cùm cauſari nequeat, niſi per cauſalitatem: atqueadeò vnio non eſt cauſalitas.

Quod autem ſubdit Pontius citatus, id non valere, quando vnio eſt ratio ponendi formam in eſſe exiſtentiæ, eſt gratis dictum, & nullo fundamento fultum. Nunquam enim vnio poteſt eſſe ratio ponendi formam cùm præexiſtere queat forma, ſine vnione; atque vnio ſit accidens, & habitudo vnibilium, quæ ſaltem natura ipſam vnionem debent præire. Neceſſariò quippè præexiguntur, & præſupponuntur fundamentum, & terminus, vt ex ipſis emergat relatio: vnio autem eſt relatio formæ, & materiæ, ergo non eſt ratio ponendi formam, ſed ex materia, & forma poſitis, & ſimul coniunctis conſurgit.

20. Aſſertio tertia, nec cauſalitas eſt modus ſubſtantialis excogitatus à quibuſdam Recentibus Ab hac non deflectit Doct. citat. & patet *ex lib*.2. *quæſt* 5. *art*.1. vbi ex inſtituto repulit huiuſmodi modum ſubſtantialem. Ampliùs, ſuaderi poteſt, in toto nihil aliud reperitur, quam materia, forma, & vnio vtriuſque, ſecundum dictos Nuperos: nullum autem horum trium eſt cauſalitas, vt iidem Authores aſſeuerant, & patet, quia materia, & forma ſunt ſubſtantiæ, & vnio eſt accidens. Denuò, actio, quæ per nominatos Doctores, eſt cauſalitas efficientis, non eſt ſubſtantia, ſed accidens. Locum quippè ſuum tenet in categoria qualitatis, vel in peculiari eius prædicamento, quod nuncupatur actio. Inſuper adeſt, & abeſt abſque ſubiecti corruptione, & quidem adeſt, cùm cauſant totum præfatæ partes: abeſt verò, cùm illæ eædem permanent ſimul in toto, aut ab inuicem ſeparantur. Igitur cauſalitas non eſt modus ſubſtantialis dictarum cauſarum.

21. Aſſertio quarta, cauſalitas cauſæ formaliter eſt relatio ad cauſatum, poſterior quidem naturâ fundamento, prior verò naturâ termino. Hæc aſſert. eſt bimembris. Prima pars traditur à Doct. 9. *Met. quæſt*.4. § *Sciendum*. Et *Theor* 22. *ac* 4. *diſtinct*.13. *quæſt*.1. §. *Ad huius autem*. Probatur primò, cuius concretum eſt relatiuum, eius abſtractum eſt relatio, quia ſunt eiuſdem generis, & ab oppoſito, cuius concretum eſt abſolutum, eius abſtractum eſt forma abſoluta, vt patet de homine, & humanitate de albo, & albedine: cauſa autem eſt concretum relatiuum. Reſpicit enim cauſatum, vt obſeruaui *ſuprà in not*. Ergo cauſalitas, quæ eſt eius abſtractum, eſt relatio cauſæ ad effectum. Secundò, relatio eſt, quæ totum ſuum eſſe habet ad aliud. Eſt enim habitudo ad aliud, vt dixi in Logica, cauſalitas autem habet eſſe ad aliud. Siquidem eſt alicuius effectus cauſalitas. Addo, ſuper actionem, & paſſionem fundari ſecundum genus relatiuorum, 5. *Met. cap. de relatione*. Atque actionem, quæ eſt vnum ex decem prædicamentis eſſe purum reſpectum, & entitatem relatiuam, tenet ſubtiliſſima Schola: actionem verò eſſe cauſalitatem cauſæ efficientis extat communis Recentiorum opinio. Aſtruendum ergo eſt, cauſalitatem eſſe relationem.

22. Secunda pars inſinuatur à Doct. 1. *diſtinct*.7. *quæſt. vn*. Et 2. *diſtinct*.1. *quæſt*.2. Et *Quol*.1. & expreſſè defenditur à Canon. 3. *Phyſ. quæſt*. 2 *art*. 1. Baſſ. 1. *diſtinct*.7. *quæſt* 4. Et Paſſero, *quæſt*.18. *ſua Pinacotheca*, contrà Fuentem 2. *Phyſ. diſp* 3. *quæſt*.1. *art*.2. & Maſtrium *diſp*. 5. *quæſt*.2. Probatur primò, ex Ariſtot. 2. *Phyſ T*.14. affirmante generationem eſſe viam ad naturam. Et 3. *eiuſdem operis T*.21. *citat*. & explicito à Scot 4. *diſtinct*.13. *quæſt*.1. *ſub L*. actio, & paſſio ſunt idem, ſicut via ab Athenis, ad Thebas, &, è conuerſo à Thebis, ad Athenis. Si ergo actio, quæ eſt cauſalitas efficientis, eſt via ad effectum, qui eſt eius terminus, proculdubio ipſa actio præcedit terminum, veluti via præit limitem, ad quem ducit, ſicque in ſententia vtriuſque Authoris cauſalitas quæcumque ſit, antecedit effectum per ipſam producendum. Secundò, cauſa eſt, quæ per ſe influit in effectum, per ſuam cauſalitatem, vt efficiens per actionem influit, & producit effectum, putà ignis per calefactionem cauſat calorem, & ſol per illuminationem, lumen: Fluxus autem ille, ſeu cauſalitas cauſæ effectricis præcedit effectum, veluti motus antecedit terminum ad quem ab agente præfixum. Acquiſito enim termino, ceſſat motus; igitur cauſalitas eſt prior naturâ effectu, per ipſam producto. Hinc rectè ſubiicit Scot. *Quol*.13. *art*.2. §. *De tertio BB*. actionem eſſe productiuam termini, vel eductiuam, vel inductiuam. Addit quoque in diuinis, per generationem actiuam, quæ eſt in Patre, Filium, qui eſt eius terminus, accipere eſſe, quod etiam aſtruit de ſpiratione actiua per quam producitur Spiritus ſanctus. Demùm, cauſalitas efficientis, putà elicitio, quæ eſt actio voluntatis de genere actionis, per quam producitur praxis ad cauſam ipſam effectricem reuocatur, vt ſcribit Doct. *in prol. quæſt*.4. *antè* §. *Iſtæ tres viæ N*. Quod confirmant Viger. & Lych. *ibidem*. Id autem, quod ſpectat ad principium effectiuum, cuiuſmodi eſt cauſalitas efficientis, præcedit effectum, qui eſt eius terminus, quo medio ipſe terminus producitur, vt quo-

que aſtruit idem Doctor 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 6. §. *Tertia quæſtio Y.* Et luculenter explicat eius fidus Achates Antonius Andr. *in com. lib. ſex principiorum, cap.* 2. inquiens, actionem de genere actionis, quæ eſt relatio tranſmutantis, ad tranſmutatum eſſe principium non quod, vt ignis generat ignem, nec principium quo formale, vt calor gignit calorem, ſed principium quo productiuum, veluti calefactio eſt principium quo productiuum caloris.

23. Oppones primò, contra primam aſſertionem, agens increatum agit res ad extrà, abſque vlla actione, & cauſalitate media inter potentiam eius, & creaturas ab ipſo conditas Ergo idipſum aſtruendum eſt de agente creato, proindéque cauſalitas à cauſa non diſtinguitur. Neganda eſt paritas, ſiquidem illud propter ſuam infinitatem nihil de nouo in ſe poteſt recipere, alioquin mutaretur: iſtud verò propter ſuam finitatem capax eſt recipiendi aliquid de nouo, putà actionem, quæ eſt relatio reſidens in agente, & reſpiciens terminum, cuius eſt productiua, vt patet 1. *diſt.* 30. *quæſt.* 2. §. *Ad argumenta, quæſt.* 2. *R.*

24. Oppones ſecundò, contrà ſecundam aſſertionem, poſità vnione materiæ & formæ, protinùs cauſatur compoſitum: ergo vnio eſt cauſalitas vtriuſque. Ant. eſt inpromptu, quo enim poſito ponitur, & quo ablato aufertur eſt cauſa, & cauſalitas eius: cum ergo huiuſmodi ſit vnio, ſtatuenda eſt cauſalitas præfatarum cauſarum. Reſpondeo per diſtinctionem ant. vt conditione neceſſaria, & prærequiſita ad totius effectionem, concedo: vt eius cauſalitate, & principio productiuo, nego. Nam approximatio combuſtiui ad combuſtibile requiritur quidem, vt fiat combuſtio, non tamen eſt eius cauſa, ſed conditio duntaxat, vt ſuprà palàm feci.

25. Oppones tertiò, contrà primam partem aſſert. 4. relatio nullius rei eſt principium effectiuum, & productiuum, cùm ſit de genere ſterilium, ergo cauſalitas nequit eſſe relatio. Conf. ex Doct. 3. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 1. §. *Ad* 1. *argum. D.* Ad abſolutum in cauſa immediatè ſequitur abſolutum in effectu: relatio verò inter cauſam, & effectum ſubſequitur, & ex illis poſitis, conſurgit, & reſultat: ergo ſecundum Scot. cauſalitas non eſt relatio. Diſtinguo ant. relatio intrinſecùs adueniens, concedo: relatio extrinſecùs adueniens, cuiuſmodi eſt actio, nego. Ita reſpondet Antonius Andr. *paſſu prælleg.* Per idem patet ad conf. & addo verum eſſe de principio quod, & quo fundamentali, vt quidam aiunt, non autem de principio quo formali productiuo, vt antè primam oppoſitionem declarabam.

26. Inſtabis, omnis relatio præëxigit, & præſupponit fundamentum, & terminum, ex quibus oritur, & emanat; ergo relatio etiam extrinſecus adueniens nequit eſſe productiua termini. Diſtinguo ant. cum Canon. *vbi ſuprà*, relatio per modum actus primi, & in eſſe quieto, vt paternitas, & filiatio, concedo: relatio per modum actus ſecundi, & in motu, & fluxu, vt generatio actiua, actio, & huiuſmodi, nego. Occurrit Maſtr. citat. & dicit hanc doctrinam aduerſari Scot. & veritati, & quidem Scot. qui 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 2. *E.* & 4. *diſtinct.* 13. *quæſt.* 1. & alibi, apertè aſſerit relationem ſubſequi extrema eius, & ex ipſis poſitis in eſſe conſurgere. Atqui veritati pugnat, quandoquidem relatio eſt ad aliud, putà ad terminum: ergo ſupponit terminum iam exiſtentem, ac proindè per eam haud accipit eſſe. Contrà Scot. præfatam doctrinam palàm tradit, tum *locis allegatis ante primam oppoſitionem*, tum etiam 2. *diſtinct.* 25. *quæſt. vn.* Necnon 4. *diſtinct.* 11. *quæſt.* 1 §. *Ad argumenta Ad* 1. *ſub B.* Quam libenter recipiunt, & defendunt præſtantiores, & ingenioſiores eius diſcipuli Baſſ. & Canon. prænominati. Fauet ratio, & veritas. Etenim hæc enuntiatio vera eſt; agens actione agit, vt ignis calefactione calefacit, & intellectus dictione producit intellectionem. Huiuſmodi autem actio eſt de genere actionis, & influxus, per quam terminus eius accipit eſſe: per dictionem quippè intellectio, quæ eſt eius terminus, capit eſſe, & per calefactionem calor producitur. Quare Scot. & ratio nobis ſuffragantur, & teſtimonia Scot. adducta à Maſtr. ei non proſunt, quia in eis Doct. verba facit de relatione primi generis, quæ ſupponit extrema ambo producta, ex quibus reſultat; vel potiùs de relatione intrinſecùs adueniente. Minus quoque eum iuuat ratio ab ipſo allata: Siquidem relatio eſt ad aliud, ſupple, iam productum, aut per eam producendum, vt mox dicebam de dictione quæ fertur ad intellectionem per ipſam generandam. Quod etiam habere locum in diuinis, aſtruit Doct. *in* 4. *alleg. D.* inquiens, per generationem actiuã Filius Dei accipit eſſe. Eſt autem generatio actiua relatio ſui termini productiua. Firma ergo, & ſtabilis manet præadducta diſtinctio, & doctrina relationis primi, & ſecundi generis, tam in creatis, quàm Diuinis.

Si iterum vrgeas, relatio dependet à termino à quo ſpecificatur: ergo per eam non producitur. Dico dependere à termino non producto, ſi fuerit ſecundi generis, ſed per ipſam producendo.

Contrà, relatio, vt cauſa eſt, & terminus non eſt, ſed per eam erit, quia eſt producendus: à non ente autem, & non exiſtente, non poteſt quidpiam dependere. Dico datâ hypotheſi, terminum non eſſe in facto eſſe, benè tamen in fieri, quod ſufficere ſuprà exemplis eſt monſtratum.

Articvlvs IV.

An cauſa ſit prior effectu.

27. MOdi prioris adducuntur, & expenduntur, ab Ariſtot. tum *in poſtprædicam.* tum etiam 5. *Met. ſum. vn cap.* 18. *T.* 16. & Scot *ibid.* De duobus in præſentia tantum dubitatur, num ſcilicet cauſa ſit prior naturâ, vel tempore ſuo cauſato? Qua in re, ſolùm inuenio Paulum Sonc. *in* 5. *Met. quæſt.* 7. arbitrantem, cauſam nec naturâ, nec tempore præire effectum: ſed eſſe ſimul nedum tempore, verumetiam naturâ. Cæteri verò communiter, & vnanimiter aſſeuerant, cauſam ſemper præcedere effectum, ſi non tempore, ſaltem naturâ.

28. Not. cauſam bifariàm inſpectari, vno modo, penes ſuam entitatem abſolutam, quæ denominatur cauſa, vt perſona cui per generationem filij competit, & aduenit relatio paternitatis. Altero modo, penes rationem ſeu relationem ipſius cauſæ, quâ reſpicit effectum; cauſa enim ex dictis *ſuprà* eſt nomen concretum relatiuum, cui correſpondet effectus, tanquam eius correlatiuum. Id omne inſinuat Doct. 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 2. §. *Ad* 1 *E.* Et *Theor.* 18. & 19.

29. Aſſertio prima, cauſa neceſſariò eſt prior naturâ cauſato; tempore verò per accidens, & contingenter. Aſſ. eſt bipartita, quam indicat Ariſt. 8. *Phyſ.* *T.* 9. Et 5. *Met T.* 1. & 11. Et recipit Doctor *vbi ſuprà*, & 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 3. §. *Tenentes ante F* Et 3. *diſtinct.* 18. *quæſt. vn* §. *Ad* 1. *K.* Prima pars probatur primò ex Auguſt. 6. *Trin. cap.* 1. ſi ignis extitiſſet ab æterno, ſplendor ab eo cauſatus fuiſſet ei coæternus. Præceſſiſſet tamen ignis ſplendorem eius, non tamen tempore, alioquin non fuiſſet ei coæuus; ergo naturâ duntaxat. Et explicitè Baſil. 1 *contra Eunomium.* Priorem eſſe cauſam dicimus, poſterius verò quod ab ipſa eſt, ſupple effectum, non interuallo hæc inuicem diſcrepantia. Idem ſentire Aquin. *hoc loco lect.* 6. referunt Complut. *diſp.* 8. *quæſt.* 4. §. 1. Secundò, quod communicat præbetque eſſe alteri, eſt prius eo ſaltem naturâ, ſi ab ipſo non diſtinguatur, vt patet de prædicatis eſſentialibus, & vniuerſalibus, reſpectu particularium, & ſingularium. Illa quippè ſunt his naturâ priora. Et patet ex deſcriptione prioritatis naturæ, adductæ

ductæ *in Epiſt. l.1. quæſt.4. art.*14. *num.*36. Cauſa autem tribuit eſſe effectui, quia ab ea cauſatur; ergo eſt eo prior naturâ. Tertiò, à quo aliud pendet in fieri, eſt priùs eo naturâ. Dependentia namque alicuius ab aliquo arguit prioritatem, & poſterioritatem naturæ, negante nemine: à cauſa autem in fieri pendet effectus, vt à ſole lux, ab igne calor, ab homine riſibilitas, & ſic de reliquis. Quartò, ſuaderi poteſt inductione, in ſingulis cauſarum generibus: Siquidem, cùm materia ſit primum principium rerum naturalium, eſſeque nequeat ſine forma, quæ ex illa educitur, præcedit ipſam naturâ, atque forma, quæ eſt alterum principium, præit naturâ compoſitum. Vtraque enim eſt cauſa eius intrinſeca, & conſtitutiua eius, ab efficiente inuicem vnita. Deinceps, finis mouet agens ad agendum, priuſque ab ipſo intenditur, & ſibi proponitur conſequendus: proptereà, rectè deducitur, cauſam ſiue intrinſecam, ſiue extrinſecam, ſemper neceſſariò anteire effectum, qui ab ea proficiſcitur.

30. Secunda pars oſtenditur, Deus eſt cauſa efficiens rerum creatarum, eas tempore antecedens, vt patet *Gen.* 1. *in principio*, ideſt in tempore, exponunt ſacri interpretes, *creauit Cœlum, & terram.* Quandoque ergo cauſa efficiens duratione effectum ſuum, præcedit. Secundò, natura ab imperfecto ad perfectum, temporis interuallo progreditur, vt conſtat in formatione hominis, qui priùs viuit vita plantæ, deindè vita animalis, & poſtmodum vita hominis 1. *de generatione animalium, cap.* 3. Idque etiam claret in cunctis rebus ſucceſſiuis, quarum menſura eſt tempus. In his quippè cernitur euidenter, cauſam tempore antecedere ſuum effectum, vt pater filium, arbor fructum, ac in artefactis artifices, vt pictor imaginem ab ipſo delineatam, & domificator domum ab ipſo conſtructam, tempore priore durant, & extant.

31. Aſſertio ſecunda, cauſa, & effectus, vt ſunt correlatiua, ſimul ſunt naturâ. Tenet Doctor. 2. *d.*1. *quæſt.* 2. §. *Ad* 1. *E. & Theor.*19. Probatur 1. *ex l. prædicam cap.de Ad aliquid.* Et 5 *Metaphyſica*, *T.*10. *cap.* 14. vbi referuntur relatiua ſecundi modi, cuiuſmodi ſunt relationes cauſæ, & cauſati. Secundò, relatiua ſe mutuò ponunt, ſeque mutuò deſtruunt, vt poſito patre, ponitur filius, & pereunte patre, perit filius, penès relationem filiationis: atqui ſimul cointelliguntur, ſimulque conſurgunt ex poſitione extremorum: gaudent ergo ſimultate naturæ.

32. Oppones primò, contrà primam aſſertionem Ariſt. 2. *Phyſic. T.*28 & 5. *Metaphyſica*, *T.*3. ſcribit hæc verba. *Cauſa in actu habet effectum in actu*, ergo inter cauſam, & effectum nulla extat prioritas, & poſteritas naturæ, ſed ſimultas naturæ, & temporis. Reſpondeo exponendo prælatum proloquium ex Doctore 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 10. §. *Etſi dicatur ſub B.* cauſam actu cauſantem influere actu in effectum, qui ab ea actu cauſatur: vt cùm actu graue deorſum deſcendit in centrum, huiuſmodi motus, & deſcenſus actualis, à cauſa actuali influente, & cauſante talem deſcenſum proficiſcitur, alioqui foret effectus abſque cauſa, quod eſt impoſſibile. Licet ergo cauſa, & effectus ſint ſimul tempore, prior tamen naturâ extat cauſa, effectu ab ipſa promanante. Hanc interpretationem, tanquam veram, & textui Philoſophi conformem amplectitur Suarez *diſp.*26. *ſect.*2. *n.*20.

33. Oppones ſecundò, quod eſt alio prius naturâ, poteſt ab eo ſeparari. Prioritas quippè naturæ arguit prioritatem independentiæ: quod autem ab alio non dependet, ſeiungi ab eo poteſt. Si ergo materia non dependet à forma, poteſt vna eſſe ſine iſta, quod naturaliter eſt impoſſibile. Itemque materia, & forma ſimul iuncta ſine compoſito eſſe quirent, quod quoque effici non poteſt. Reſpondeo ma. non eſſe vniuerſaliter verum, multa enim natura præcedunt alia, quæ nihilominùs abinuicem ſunt ſeparabilia, vt humanitas, & riſibilitas, & quæcumque ſubiecta, à quibus fluunt paſſiones inter ſe ſeiungi nequeunt, licet illa his naturâ ſint priora, vt patet apud Doctor. 1. *diſt.* 16. *quæſt. vnic.* Rursùs, quamuis materia non dependeat à forma, quia in eſſe præit illam, attamen, quia eſt ens infimum, imbecille, & partiale, nunquam naturaliter inuenitur ſine ea, quia forma actuat, & perficit dictam materiam.

34. Oppones tertiò, *eſſe, eſt propter operari* 2. *Cœli*.17. res autem non poteſt operari in inſtanti. Ideò celebratur illud, *Natura non agit in inſtanti*, ergo cauſa producens effectum tempore ipſum antecedit. Conf. voluntas, quæ eſt cauſa libera in momento non poteſt agere: poſtulat quippè tempus ad deliberandum, quid ſit agendum, quæve media opportuna, & neceſſaria ad finis adeptionem: ergo cauſa, vt producat effectum, neceſſe eſt, eum tempore præcedat. Concedo ma. diſtinguo min. interueniente obice, virtute imbecilli, & per motum operante, concedo: remoto quouis impedimento, ſufficiente virtute adhibita nego: ſic exponitur prænominatum effatum. Per id quoque ſatisfit confirmationi, voluntas enim perfecta habens quidquid opus eſt ad agendum, vt voluntas Angeli, non expoſcit tempus ad operandum; ſe enim protinùs determinat ad alterutram partem, authore Scot. 2. *d.*5. *quæſt.*2. § *Reſpondeo primò. A.* Et 11 *d.*39. §. *Quantum ad* 1. *E.*

Articvlvs V.

An cauſa ſit nobilior effectu.

35. Dubitatur de cauſa extrinſeca, & intrinſeca, æquiuoca, & vniuoca, partiali, ac totali. Quoniam verò nobilitas, & præſtantia ex duplici capite peti poteſt, nimirum ex collatione cauſarum inter ſe, atque inter cauſas, earumque effectus; propterea, penes vtramque comparationem mouetur difficultas. Deinceps, cauſa inſpici, & conſiderari valet dupliciter, primò in ratione cauſæ, quatenùs tribuit, & communicat eſſe effectum, & ita cauſa ſimpliciter, & abſolutè nobilitate ſuperat effectum, iuxta illud ſæpè decantatum, *Melius eſt dare, quàm accipere.* Inſinuatum *Act.*20. & defenſum à Lyr. *ibid.* & Auguſt. 3. *contrà Maximin. cap.* 34 inquiens, *id verum eſſe in hac vita, vbi eſt inopia, quà vtique melior eſt copia. Melius enim eſt habere, quàm egere, meliuſque donare, quàm accipere, erogare, quàm mendicare.* Secundò in ſua entitate abſoluta, & hoc modo, interdum effectum nobilitate vincere ſuam cauſam, vt ex *infrà* dicendis liquidò conſtabit.

36. Aſſertio prima, cauſa perhibetur abſolutè nobilior, & perfectior effectu. Eſt communis, quam tuetur in primis Doctor, cum ſuis 4. *diſt.*49. *q.* 10. §. *Reſpondeo antè F.* probatur primò, principium actiuum nobilitate, & præſtantia prælucet principio paſſiuo, iuxta vulgatum elogium: *nobilius eſt agens, patiente*: cauſa autem eſt principium actiuum; influit namque in effectum, vt liquet ex eius definitione præallata *art.*1. *huius quæſt.* Ergo cauſa eſt præſtantior effectu. Secundò, prius, & independens nobilitate excellit poſteriori, & dependenti, excellentius quippè eſt eſſe à ſe, quàm ab alio: cauſa autem eſt prior, & independens: effectus verò dependens, & poſterior ergo illa; hunc præſtat nobilitate.

37. Aſſertio ſecunda, cauſa formalis eſt perfectior causâ materiali. Hanc quoque communiter defendunt Philoſophi, potiſſimum Scot. *in vtroque oper* 2. *d.*12.*q.*2. *in calce.* probatur 1. ex Ariſt. 12. *Met.T.*55. Forma eſt præcipuum principium. Et 9.*eiuſdem operis*, *T.*19. Actus nobilior eſt, quàm potentia; forma autem eſt actus, & materia eſt potentia, vt ſuo loco oſtendi, igitur cauſa materialis eſt ignobilior formali. Secundò materia eſt propè nihil, ens infimum, & defæcatum: forma verò eſt ens pulchrum, diuinum, & quod quid eſt rei. Iterum, materia eſt perfectibilis, forma verò perfectiua, & operatiua, materia autem paſſiua: ergo cauſa formalis perfectione præſtat materialem.

38. Aſſertio tertia, compoſitum vtriſque prædictis cauſis, ſiue coniunctis, ſiue diſiunctis præcellit. Iſti patrocinatur Doctor *Quol.* 9. *artic.* 3. & 3. *diſt.* 1. *quæſt.*2. & *diſt.*22. *quæſt. vn.* probatur primò ex Ariſtot.7.*Metaphyſ. cap.*3. *T.*7. Vbi ſtatuit formam eſſe præſtantiorem materia, & compoſitum, quod ex vtriſque coaleſcit, eis præcellere, vt cum Alex. ibi interpretatur Scot. Secundò quod includit perfectiones materiæ, & formæ, & aliquid ampliùs, eſt eis perfectius, vt ſi luci præexiſtenti addatur noua lux, fit maior, & præſtántior: compoſitum autem continet materiam, & formam tanquam partes eius intrinſecas, & eſſentiales, & tertiam entitatem cauſatam ab eis, quæ eſt totum formaliter, & diſtinctum ab eiſdem realiter. Ergo &c. Tertiò, compoſitum eſt ſubſtantia perfecta, & completa, partes verò eius ſunt ſubſtantiæ imperfectæ, & incompletæ, ordinatæ ad totum, vt perficiantur, & compleantur. Ampliùs, totum eſt terminus totalis, & vltimus generationis ſubſtantialis, quod ſubſiſtit ſubſiſtentiâ vltimâ, & ſuppoſitali. Denique totum logicum, & metaphyſicum, vt ſpecies, putà homo perfectior eſt ſuis partibus, quæ ſunt genus, & differentia. Ergo idipſum aſtruendum eſt de toto phyſico, quod eſt compoſitum, cui per ſe competunt paſſiones, & actiones, vt totali, & completo principio quod.

39. Aſſertio quarta, cauſa efficiens æquiuoca præſtantior eſt effectu: vniuoca verò eſt æqualis perfectionis cum ſuo effectu. Deducitur ex Doctore 1. *diſt.*3. *quæſt.*7. §. *Ad argumenta.* R. Prima pars probatur, quæ poteſt producere plures effectus, non ſolùm eiuſdem, verùm etiam diuerſæ ſpeciei, eſt cauſa perfectior, & eminentior. Maior quippè virtus arguit maiorem præſtantiam, & excellentiam. Cauſa autem æquiuoca poteſt cauſare diuerſos effectus eiuſdem, ac diuerſæ ſpeciei, vt patet de ſole, qui eſt cauſa omnium viuentium, & de intellectu, qui concurrit ad productionem intellectionum diuerſarum rerum, & obiectorum: cauſa ergo æquiuoca eminet aliis cauſis.

Secundò, continere plura virtualiter denotat maiorem perfectionem, & potentiam, vt conſtat de Deo virtualiter continente omnia factibilia: cauſa autem æquiuoca eſt huiuſmodi, vtpotè quæ poteſt cauſare multos effectus alterius rationis, & ſpeciei, vt videre eſt apud Doct. 1. *d.*2. *quæſt.*7. §. *Ad* 1. *arg. principale. R.* Ergo inter alias cauſas tenet primum locum, vt expreſsè tradit Doct. 1. *d.*17. *quæſt.*2. *ſub* ſi. & 4. *d.*49. *quæſt.*4. *M.* & 2. *d.* 25. *quæſt. vn. Q.* Secunda pars indicatur ab eodem Doct. *ibid.* & 1. *d.*2. *quæſt.*7. *R.* & *d.* 3. *quæſt.* 7. *R.* Et probatur primò, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, ſunt æqualis perfectionis eſſentialis, vt patet de Ioanne, & Franciſco, qui participant eamdem naturam ſpecificam: cauſa autem vniuoca, eiuſque effectus ſunt eiuſdem ſpeciei, vt patet ex definitione cauſæ vniuocæ, ergo parem ſortiuntur perfectionem eſſentialem. Secundò, cauſa naturalis vniuoca, non impedita nequit agere extra ſphæram ſuæ actiuitatis, ergo præbens eſſe effectui non excedit ipſum, nec exceditur ab ipſomet in dignitate, & perfectione.

40. Aſſertio quinta, cauſa finalis quandoque præſtantior eſt effectu: quandoque verò ignobilior. Non eſt diſſentanea Scot. potiſſimùm 1. *d.* 1. *quæſt.*4. & *d.*49. *quarti quæſt.*4. §. *Ad argumenta. F.* prior pars ſuadetur, Deus, qui eſt cauſa finalis hominis, eſt omnium nobiliſſimus, ſuperans longè omnes eius actus, & opera ad ipſum tendentia, quæ ſunt eiuſdemmet effectus valdè eomet inferiores, & depreſſiores. Interdùm ergo, finis effectu ſuo extat ſuperior, & excellentior. Poſterior pars eſt in promptu. Siquidem, nonnunquam homo præſumit ſibi finem, cuius effectus eſt deterior illo, vt qui philoſophiæ operam nauat, lucrandi causâ. Lucrum, quod eſt eius finis, inferius, & ignobilius eſt Philoſophiæ exercitio, quod eſt eius effectus.

41. Oppones primò; contra 1. aſſertionem: plerique effectus præeminent ſuis cauſis, penès ſuam entitatem abſolutam, vt magna ignis, ingenſque flamma, à paruo igne, & modica flamma producta: ſic paruus ignis magnam ſyluam incendit, *Iac.* 3. Pariter, verbis, herbis, & lapidibus, mirabiles eduntur effectus, qui procul dubio excedunt vires ſuarum cauſarum. Reſpondeo eos effectus exoriri ex applicatione cauſæ approximatæ materiæ debitè diſpoſitæ, proptereà quod ignis, & conſimilia creſcunt per appoſitionem nouæ materiæ, præexiſtenti, quæ ue ſortiuntur maiorem perfectionem non eſſentialem, ſed accidentalem, & gradualem, vt innuit Doctor. 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 3. & antè Auguſt. *l.* 1. *de ſermone Domini in monte cap.* 23. Ad id quod ſubditur, dico effici per applicationem naturalium actiuorum, paſſiuis, & nonnunquam extat pactum tacitum aut expreſſum Dæmonis, vt nuper obſeruant Conimb. 2. *Phyſic. cap.*1. *quæſt.*6. *art.*2. poſt Auguſt. 10. *Ciuit. cap.*11.

42. Oppones ſecundò: contrà 2. aſſertionem prius, & independens præſtat poſteriori, & dependenti, vt ſuprà arguebam *in* 1. *aſſ.* Materia autem eſt prior, & independens, à Deo condita: forma verò poſterior, dependens, & ab agente creato educta, & producta ex illa, ergo materia eſt eminentior formâ. Diſtinguo ma. prius perfectione, & independens perfectum, & completum, vt Deus, concedo: prius origine, & naturâ imperfectum, & incompletum independens, tendens ad perfectionem ſibi congruam, vt eſt materia, quæ fertur ad formam, tanquam eius complementum nego. Ad diſtinctionem ma. diſtinguenda eſt min. ſic totum dependet à partibus, & ſpecies à genere, & differentia, quibus ipſa, perfectione prælucet. Tangitur à Doct. *Quol.*9. *art.*3. & 3. *d.*2. *q* 2. §. *Quantum ad* 3. Et 4. *d.*12. *q.*2.

43. Oppones tertiò, contrà 3. aſſ. *ex* 7. *Met.*7. ſi forma eſt prior, & perfectior materia, vtrique & compoſito, quia forma eſt actus formaliter, compoſitum verò eſt in actu per formam. Conf. omnem perfectionem, quam totum participat, mutuatur à forma, quæ dat eſſe rei, ergò forma eſt eo nobilior. Reſpondeo textum Philoſophi eſſe contrarium, vt enim vulgus expoſitorum nominatim Alex. & Scot. ibi legit, quod ex ambobus, ideſt compoſitum, eſt magis ſubſtantia, ideſt perfectior, quàm materia, & forma. Quod ſi dicatur, Ariſtot. verè ibi in ſuo codice, & textu habere formam eſſe priorem, & magis ens, quàm compoſitum, occurrit Doct. *Quol. præcit.* non intelligi prius, & maius, penes perfectionem, ſed penès principalitatem, & independentiam, quia eſſe principij principalioris eſt independens, reſpectu principiati, & reſpectu principij minus principalis. Ad conf. nego ant. nedum enim forma, verùm etiam materia, licet forma ſit principalior, & efficiens, influunt in totum, vt probè tradit Scot. 1. *d.*8. *q.*1. §. *Ad quæſt. D.*

44. Oppones quartò, contrà 4. aſſ. à cauſa æquiuoca prodeunt effectus eâ præſtantiores, & excellentiores, vt ex putri materia, virtute ſolis giguuntur

mures,

mures, ranæ, & huius formæ alia, quæ cùm ſint animata, præponuntur inanimatis, quæ ſunt eorum cauſæ æquiuocæ. Conf. 1. à parentibus tardi ingenij naſcuntur filij ingenij ſublimis, & perſpicacis. Atque ex aſino, & equa generatur mulus, qui aſino præeminet. Conf. 2. obiectum siue eius ſpecies, quæ eſt vitæ expers, concurrit ad productionem intellectionis, quæ eſt actio vitalis, & ſpiritalis: ergò cauſa æquiuoca poſtponenda eſt ſuo effectui. Reſpondeo præſtantiam, & excellentiam, ſuprà cauſam particularem, in prædictis effectibus, cauſæ ſuperiori, vniuerſali eſſe tribuendam, veluti præſtantia, & nobilitas mixti, quod ex pugna elementorum oritur agenti vniuerſali affingitur, vt innuit Doct. 2. *d.* 15. *quæſt. vn.* §. *Dico ergo.* Pariter, exceſſus nobilitatis præfatorum viuentium, in cauſam primam, efficientiam, & inſufficientiam cauſarum particularium ſupplentem, diſponentibus materiam præiactam aliis cauſis vniuerſalibus, refunditur, Authore Scot. 1. *d.* 18. *quæſt. vn.* Ad 1. conf. dico animas à Deo creatas eſſe inæqualis perfectionis, vt *ſuprà* tetigi. & indicat Salomon *Sap.* 8. inquiens, *puer eram ingenioſus, & ſortitus ſum animam bonam.* Et Ariſtot. 2. *anim. cap.* 9. *T.* 94. Molles carne, benè aptos mente eſſe animaduertat. Iuuant quoque orbium cæleſtium influxus, variæque materiæ diſpoſitiones, propterea idem Philoſophus ſubiicit *in problem. ſect.* 30. *quæſt.* 1. Ingenioſiores melancholicos ſæpè viſos. Et 7. *polit.* 7. Aſiaticos Europæis aſtutiores eſſe, viciſſimque Europæos Aſiaticis robuſtiores. Quandoque verò nobilitas effectus pendet ab alterutra cauſa, vt muli præſtantiâ ab equa, & excellentiâ intellectionis, ab intellectu. Ad 2. conf. patet non enim ſpecies intentionalis eſt cauſa totalis intellectionis, ſed partialis minùs principalis. Ideò vitalitas, & ſpiritualitas eius ab altera cauſa partiali principali quæ eſt intellectus, proficiſcitur, vt egregiè proſequitur Doctor. 1. *d.* 3. *q.* 8. & 7.

45. Quæres, quænam cauſæ primum obtineant locum dignitatis? Reſpondeo inter cauſas, extrinſecas eminere intrinſecis; hæ namque potentialitatem, & imperfectionem præſeferunt. Vna quippè ordinatur ad alteram complendam, & perficiendam, & ambæ ad tertium; putà compoſitum conficiendum, & conſtituendum. At verò cauſæ extrinſecæ præſtantiam, & perfectionem deſignant, vtpotè, quæ Deo adaptantur omnium perfectiſſimo, qui eſt omnium efficiens, & finis. Idque luculenter tradit Doctor. 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 2. §. *Quantum ad.* 1. *art. L.* ſic autem ordinantur ad inuicem ordine dignitatis. Prima eſt finis, ſecunda efficiens, tertia formalis, & quarta materialis: ordine verò naturæ, & exiſtentiæ primam ſedem occupat efficiens, deindè materia, ſubſequitur forma, & poſtremo finis.

Articvlvs VI.

An cauſæ ſibi mutuò ſint cauſæ.

46. CVm Ariſtot. 2. *Phyſic. cap.* 3. *T.* 30. Et 5. *Metaphyſicæ*, 2. hanc enunciationem, non vniuerſalem, ſed indefinitam protulerit, *Cauſæ ſunt ſibi inuicem cauſæ.* Ideò eius interpretes pro eius veritate, ac explicatione valdè laborant, in duas claſſes diuiſi. Plerique enim recentes, vt Suarez *diſp.* 27. *Metaphyſicæ*, *ſect.* 2. & Ruu. 2. *Phyſic. Tract.* 8. *quæſt.* 2. effundunt eam propoſitionem ad omnes cauſas, tam extrinſecas, quàm intrinſecas, ac tanquam vniuerſalem recipiunt. Veteres autem, nuncupatim Tatar. *quæſt. vlt. prædicam. ad finem ſcibilis primi*, & 2. *Phyſic. in com.* Ioan. de magiſtris, *ibid. quæſt.* 4. *ſcibili* 2. Lych. 2. *diſt.* 12. *quæſt.* 2. nec diſcrepant Pariſ. 2. *Phyſic. quæſt.* 1. *fol.* 37. quibus adſtipulantur Conimbr. *ibid. cap.* 7. *quæſt.* 9. *art.* 2. & Fonſ. 5. *Metaphyſicæ*, *cap.* 2. *quæſt.* 16. *ſect.* 3. reſtringunt dictam propoſitionem propriè, & ſimpliciter ad cauſas extrinſecas, efficientem ſcilicet, & finalem duntaxat.

47. Not. ex Doctore irrefragabili 5 *Metaphyſicæ, in com. cap.* 2. & ſubtili *ibid. & quæſt.* 1. *eiuſdem lib.* ac Antonio Andrea *eodem loco*, *quæſt.* 2. bifariàm vnam cauſam dici cauſam alterius cauſæ, aut quoad eſſe, aut quoad cauſalitatem: viciſſim autem vna cauſa nequit eſſe cauſa alterius penès eſſe, & exiſtere, quandoquidem, vt cauſa cauſet, neceſſariò debet eſſe, & exiſtere, ſic actio agens, & calefactio calefaciens præexigit, & præſupponit. Quare fieri non poteſt, vt cauſa cauſans habeat eſſentiam, & exiſtentiam ab altera cauſa, quæ ab ipſa cauſatur, vt forma. quæ ex potentia materiæ educitur, producat ipſam materiam, ex qua adducitur. & producitur. penes verò cauſalitatem, effici poteſt, vt vna cauſa moueat aliam cauſam ad cauſandum, ſic finis amabilis, vel amatus excitat, & monet agens ad agendum, illumque adipiſcendum, & poſſidendum.

48. Aſſertio prima, cauſæ non ſunt ſibi mutuò cauſæ, penes eſſentiam, & exiſtentiam. Ita Doctor. citat. Et *Theor.* 19. ſuadetur primò, vnumquodque in ſe priùs eſt, & exiſtit, quàm agat, & operetur, quia prior eſt actus primus, quàm ſecundus, atque eſſe, eſt propter operari, 2. *Cæli T.* 17. Ergo viciſſim vna cauſa nequit eſſe cauſa alterius: ſi enim cauſa eſt, & exiſtit iam, non accipit eſſentiam & exiſtentiam ab alia cauſa, quia iam habet ſuam eſſentiam, & exiſtentiam independenter ab altera cauſa, alioquin eſſet, & non eſſet, quod implicat. Et quidem eſſet, ex hypotheſi, & non eſſet, quia acciperet eſſe ab alia cauſa. Ne ergo in noſtris aſſertis admittamus, & includamus repugnantiam, & contradictionem, aſtruendum eſt, quoad eſſe, & exiſtere, cauſæ ad inuicem non ſunt ſibi cauſæ.

49. Dices, id habere locum, in eodem, non autem in diuerſo genere cauſæ. Contrà, conſtitutum iam, ſiue cauſatum in ſuo eſſe, tam in eodem quam in diuerſo genere cauſæ, non eſt ampliùs conſtituendum, ſiue cauſandum in eſſe, cùm præſupponatur iam conſtitutum, & cauſatum: ſi ergo quoad eſſe vna cauſa iam eſt conſtituta, & cauſata, non eſt ampliùs conſtituenda, & cauſanda in eſſe ab alia cauſa, ſecùs non foret cauſata, vel bis cauſaretur, quod vtrumque eſt falſum. Iterum, cauſa, vt cauſet, & communicet eſſe effectui, debet exiſtere. Actiones quippè ſunt exiſtentium, 1. *Metaphyſicæ* 1. Ergo effectus, cui cauſa tribuit eſſentiam, & exiſtentiam, non poteſt mutuò eſſentiam & exiſtentiam præbere ſuæ cauſæ, à qua illam deprompſit, vt materia, quæ influit in formam, ipſa forma non dat eſſe materiæ ſubiectiuum, & potentiale, quod iſta, antè illam præhabuit. Secundò cauſa natura prior eſt effectu, ex probatis *artic.* 4. *huius quæſt.* ſi autem dicta propoſitio foret vera, cauſa eſſet prior, & non prior, reſpectu eiuſdem, dependens, & non dependens, & quidem prior vt cauſa, & non prior, vt effectus alterius cauſæ; dependens, vt effectus, & non dependens, vt cauſa. Tertiò idem foret cauſa ſui ipſius, quod reſpuit Auguſt. 1. *Trin.* 1. *Quidquid enim eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati.* Et *Quidquid eſt prius priore, eſt prius poſteriore*, vt rectè proſequitur Doct. *in Met. cit.*

50. Aſſertio ſecunda, cauſæ ſunt mutuò cauſæ, non in eodem, ſed in diuerſo genere cauſæ penès cauſalitatem. Tenet Doctor. *vbi ſuprà.* Probatur primò, finis excitat, & mouet metaphoricè cauſam efficientem ad agendum, quæ agit ex appetitu finis: efficiens verò eſt cauſa finis, quoad aſſequutio-

tionem, & poſſeſſionem eius. Secundò materia cauſat formam. Hæc enim ex illa educitur, forma verò præbet materiæ eſſe formale, & eſſe ſpecificum. Nec vlla cernitur repugnantia, cùm hæc mutua cauſalitas extet in diuerſis cauſarum generibus penès rationes diuerſas.

51. Oppones primò, Ariſtot. 2. *Phyſic. T.* 30. loquitur in particulari de cauſis, efficiente, & finali, deque eis affert exemplum duntaxat, vt labor moderatus eſt cauſa ſanitatis efficiens, & ſanitas eſt cauſa finalis laboris. Ergò præfata enunciatio non habet locum in cauſis materiali, & formali. Concedo ant. nego conſequent. Argumentum quippè deſumptum ab authoritate negatiua non concludit. Etſi enim affirmet de prioribus cauſis, tamen non negat de poſterioribus. Præſertim quia magis elucet in illis, quàm in iſtis, maxime in opinione eorum, qui totum à ſuis partibus ſimul vnitis non diſtinguunt.

52. Oppones ſecundò, in eodem genere cauſæ efficientis, actus eſt cauſa habitus, è contrà, habitus eſt cauſa actus. Iterum, vapor eſt cauſa pluuiæ, & è conuerſo, pluuia eſt cauſa vaporis. Amplius, piper eſt cauſa caloris in ſtomacho, & è diuerſo piper calefacit ſtomachum in genere cauſæ effectricis. Valet ergo dicta propoſitio, tum in diuerſo, tum etiam in eodem genere cauſæ. Reſpondeo prælata exempla eſſe vera, non reſpectu eiuſdem, ſed reſpectu diuerſorum. Atque reſpectu diuerſi temporis, vt qui olim erat alicuius diſcipulus, nunc euadit eius magiſter diſcipulus, & qui quondàm erat alicuius Dominus, nunc efficitur eius ſeruus.

53. Oppones tertiò, finis eſt cauſarum omnium prima: ſi autem præadducta propoſitio foret vera, non eſſet omnium prima, ſed aliquando poſtrema. Igitur non eſt vera etiam in cauſis extrinſecis, cuiuſmodi ſunt finis, & efficiens. Diſtinguo maiorem, in intentione, & perfectione, concedo: in exequutione, & in eſſe reali nego, vt *infrà* apertiùs fiet.

54. Quæres primò, vtrum illud axioma depromptum *ex* 2. *de gen. T.* 56 *allegat. à Doctor.* 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 3. *antè* §. *Hic dicitur. Idem manens idem ſemper facit idem, ſit verum?* Reſpondeo affirmatiuè, dummodò tribus potiatur conditionibus. Prima vt cauſa ſit neceſſaria, & naturalis, quoniam cauſa libera, & voluntaria mutatur, diuerſoſque edit effectus; ſic voluntas modò amat, modò verò odit, de qua Scot. 2. *diſt.* 25. *quæſt. vnic.* §. *contrà concluſionem.* Reſpondeo ſecundò, vt ſit cauſa particularis: cauſa quippè vniuerſalis naturalis producit diuerſos effectus, ſol namque indurat lutum, & liquefacit ceram, aliaque oppoſita cauſat opera, quorum meminit Doctor. 9. *Metaphyſica, cap.* 2. *T.* 4. *in com. tertia*, vt ſit cauſa per ſe. Per accidens enim ab vna cauſa, plures oriri queunt effectus, ſic gubernator ſua præſentia eſt cauſa ſaluationis nauis, abſentia verò eſt cauſa perditionis, notante Scot. 5. *diſt.* 37. *quæſt. vnic.* §. *Tertiò modo.* Et *in Report.* 2. *diſt.* 34. *quæſt.* 1.

55. Quæres ſecundò, vtrùm idem ſit cauſa contrariorum? Reſpondet Ariſt. 5. *Met. cap.* 2. affirmatiuè, & Scot. *ibi* exponit præfatum elogium, non eodem, ſed diuerſo modo, ita gubernator eſt cauſa per ſe ſalutis nauis, & per accidens eſt cauſa eius periclitationis.

QVÆSTIO II.

De cauſa efficiente.

PRIMA cauſa in exequutione eſt efficiens, quæ per anthonomaſiam cauſa nominatur, quamve dari, conſpicuum eſt per effectus rerum ſublunarium, ac per vnionem materiæ, & formæ, quæ per efficientem habetur. Non enim vniuntur materia, & forma, & ex vtraque totum non coaleſcit, niſi cauſæ effectricis interuentu, vt rectè nonnulli apud Bonet. 2. *Phyſ. cap.* 1. animaduertunt, inter quos eſt Scot. 2. *d.* 2. *q.* 2. *ante M.*

ARTICVLVS I.

Quotuplex ſit cauſa efficiens.

1. AD rei quidditatem adipiſcendam plurimùm iuuare diſtinctionem, ſeu diuiſionem aduertit Aug. 3. *de Doctr. Chriſtiana c.* 2. Ideò ſubuectit Doct. 1. *d.* 3. *quæſt.* 2. §. *Loquendo. N.* prius eſſe diuidendum, quàm definiendum, cuius præceptum exequentes, antequam definiamus cauſam effectricem, in præſentia, eàm potiſſimum in ſubſequentia, & proxima membra diſtribuimus.

2. Primò in cauſam per ſe, & per accidens ex Doct. 1. *d.* 2. *quæſt.* 2. §. *Quantum ad* 2. *I* poſt Ariſt. 5. *Met.* 2. Illa eſt, quæ ſuâ naturâ, & propriâ virtute attingit effectum, vt ædificator ædificat: iſta verò, quæ per aliquid ſibi accidentaliter coniunctum cauſat, vt muſicus ædificat.

3. Secundò, in principalem, & inſtrumentalem, 2. *Phyſ.* 29. & Scot. *d.* 6. *quæſt.* 5. §. *Ad iſtam quæſt. D.* principalis eſt, quæ habet virtutem agendi in eſſe quieto, quâ attingit effectum, vt homo ſcindens lignum: inſtrumentalis, quæ agit in virtute alterius, vt ſerra ſecans lignum.

4. Tertiò in Phyſicam, & Moralem 5. *Met.* 2. vbi Scot. *in com.* & 4. *d.* 1. *quæſt.* 4. & 5. prior eſt, quæ verè producit effectum, vt homo hominem: poſterior vere, quæ quidem non influit in effectum, ſed excitat, hortatur, aut conſulit, vt altera cauſa producat effectum, vt qui ſuadet, vel dat conſilium alicui, occidendi hominem.

5. Quartò, in æquiuocam, & vniuocam. Hauritur ex 2. *Met. T.* 4. & explicatur à Doct. *ibid.* Æquiuoca eſt, quæ producit effectum ſibi diſſimilem: vniuoca verò, quæ gignit effectum ſibi ſimilem, & eiuſdem ſpeciei, & rationis, vt ignis, ignem.

6. Quintò, in vniuerſalem, & particularem. Elicitur *ex* 5. *Metaphyſica*, 2. & expreſsè adducitur à Doctor. *ibi.* Vniuerſalis multorum effectuum diuerſæ rationis eſt operatrix, putà Deus, & ſol. Particularis autem ad vnum effectum eiuſdem rationis producendum determinatur, vt arbor, fructus, & planta flores edit duntaxat.

7. Sextò, in primam, & ſecundam. Deducitur *ex* 7. & 8. *Phyſ.* necnon 12. *Metaphyſica.* Traditur à Doct. 4. *d.* 1. *quæſt.* 1. *in fine*, & alibi frequenter. Cauſa prima eſt à ſe, & prorſus independens, cuiuſmodi eſt ſolus Deus. Cauſa verò ſecunda eſt ab alio, & dependens in ſuo eſſe, & operari, vbi ſunt omnes res creatæ.

8. Septimò, in cauſam immediatam, ſeu proximam, quæ abſque alterius interuentu, & medio attingit effectum, vt ignis generat ignem: & mediatam, ſeu remotam, quæ alio mediante concurrit ad productionem

effectus

effectus, vt ſol medio lomine calefacit terram. Tangitur ab Ariſt. 2. *Phyſ. T.*53. Et 5. *Poſt. cap.*13. *T.*30. & à Scot. 2. *diſtinct.*39. §. *Tertia poſitio.* Et 2. *diſtinct.*37. *quæſt. vn.* §. *Ad argumenta principalia. A A.*

9. Octauo in totalem, & partialem. Fundatur in Ariſtot. citat. & traditur a Doct. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.*7. & alibi non rarò. Totalis eſt, quæ in ſuo genere, abſque alterius ope cauſat effectum, vt ignis ignem: partialis verò, quæ indiget alterius auxilio, & concurſo ad effectum producendum, vt intellectus expoſcit ſpeciem intelligibilem ſecum coagentem ad cauſandam intellectionem.

10. Nono in naturalem, quæ abſqoe vlla præuiâ directione attingit effectum, vt ignis comburens ſyluam: artificialis verò, quæ præuiâ cognitione & directione edit effectum, vt ædificator conſtruit domum. Inſinuatur ab Ariſtotele, & Scoti *locis prælle-gatis.*

11. Decimò in neceſſariam, & liberam. Illa eſt quæ poſitis omnibus requiſitis ad agendum, non poteſt non agere, vt ignis debite approximatus ſtupæ eam neceſſariò comburit: hæc autem eſt, quæ habens omnia neceſſaria ad agendum, poteſt agere, aut non agere, aut ſuſpendere ſuam actionem, cuiuſmodi extat voluntas ſuorum actuum domina. Significatur 2. *Perih. cap.*3. *&* 9. *Met. T.*2. 10. *&* 11. Et exprimitur à Doctor *ibidem.*

12. Vndecimò, cauſam, quæ dicitur principium quo, vt intellectus eſt principium quo intelligendi, & in cauſam, quæ perhibetur principium quod, vt homo eſt cauſa, ſiue principium quo intelligendi, & cætera opera vitæ exercendi. Ponitur ab Ariſtot. 1. *anima T.*64. Et recipitur a Doct. 4. *diſtinct.*49. *quæſt.*7. *ante* §. *Reſpondeo.*

13. Duodecimò, in cauſam alteri eſſentialiter ſubordinatam, quarum vna in agendo dependet ab alia, vt homo, ſol, & Deus: & in cauſam accidentaliter alteri ſubordinatam, quarum vna neutiquam ab altera dependet, vt proauus, auus, pater, & filius. Innuitur à Philoſopho 2. *Met. cap.*1. & à Doctore explanatur 5. *diſt* 2. *quæſt.*2. §. *Quantum ad* 1. *H.*

14 Oppones, inueniuntur aliæ cauſarum diſtributiones, apud Ariſtot. tum 2. *Phyſ.* tum etiam 5. *Met. cit.* Ergo inſufficienter à nobis ſunt enumeratæ. Ant. patet, ſunt enim cauſæ vniuerſales, particolares, ac cauſæ actuales, & potentiales, & præciſæ, & non præciſè cauſæ. Reſpondeo potiores, & celebriores eſſe relatas, ad quas reliqua reuocari poſſunt, vt vniuerſales, ad æquiuocas, & particulares, ad vniuocas.

ARTICVLVS II.

Quid ſit cauſa efficiens.

15. NOnnulli, vt Hurt. *diſp.*9. *Phyſ. ſect.*1. & Arr. *ibid.* prorſus reſpuunt definitionem cauſæ efficientis à Philoſopho adductam. Alij inter quos eſt Suarez *diſp.*17. *Met ſect.*1. tot tantiſque difficultatum tenebris contegunt, & induunt eam, vt altera à Peripatetica planè eſſe videatur. Communis autem opinio eſt Scot. 5. *Met. in expoſ. cap.* 2. & aliorum docentium, illam eſſe idoneam, & legitimam.

16. Aſſ. aptè definitur cauſa efficiens *principium primum vndè motus, & quietis.* Ita Ariſt. 2. *Phyſ. cap.* 3. *T.*19. *&* 5. *Met.* 2. necnon 1. *de gener. animalium, cap.*1. & Scot. *in com.* 5. *Met. prælleg.* Explicatur, quoad omnes eius voculas. Locatur *principium*, tanquam genus. Additur *primum*, propter appendices eius. Subnectitur *vnde*, ideſt à quo, vt denotetur eius differentia à cæteris cauſis. Nam materia eſt id, ex quo fit aliquid: forma per quod aliquid cauſatur, & finis propter qood fit aliquid. Subduntur cæteræ particulæ, motus, & qoietis, lato ſumpto vocabulo, vt ſignificetur via eius, quæ eſt productio, & terminus eius, qui eſt effectus. Sic expoſita aſſ. probatur communi medio, definitio apta eſt, quæ ex genere, & differentia coaleſcit, vt crebrò dictum eſt: huiuſmodi autem eſt præallata definitio, vt præexplicui: ergo eſt recta, & idonea. Addo, eam nihil ſuperflui, nihilque diminuti continere, qood pertinet ad leges, & documenta probæ definitionis.

17. Oppones primò, Ariſtot. 1. *Cæli T.*100. definit cauſam efficientem, his verbis, *cauſa efficiens eſt principium, vnde eſſe communicatur.* Hinc dicitur communicatum eſſe his quidem clarius, his verò obſcurius eſſe, & viuere, vt rectè aduertit Ferchius, *veſtig.*1. *cap* 11. *num.*30. Idipſum innuit 9. *Met. T.*30. *&* 12. *eiuſdem operis, T.*30. Ergo præallata definitio eſt mala. Reſpondeo iuxta explicationem à nobis præadductam, hanc, ab illa reuerà non diſtingui, niſi verbis, & quia illa videtur contractior, & anguſtior: iſta verò latior, & amplior, conueniens nedum ſoblunaribus, quæ per tranſmutationem fiunt, verumetiam cæleſtibus, & quæ per creationem cauſantur.

18. Oppones ſecundò, definitio vnius non competit alteri: æquatur enim rei definitæ: definitio autem prærecenſita conuenit naturæ, quæ à cauſa effectrice diſcriminatur. Natura quippè 2. *Phyſ.* 3. definitur *principium primum motus, & quietis.* Ergo non eſt rectè tradita. Concedo ma. nego min. Siquidem natura eſt principium intrinſecum paſſiuum, cauſa verò efficiens eſt principium intrinſecum actiuum.

19. Oppones tertiò, cauſa efficiens adaptatur Deo omnium opifici, qui per motum, & mutationem non cauſat, ſed per creationem, quæ minime eſt mutatio: ergo prænominata definitio legitima, & genuina non eſt. Concedo ant. nego conſequentiam, quandoquidem, etſi creatio propriè non ſit mutatio, tamen impropriè dici poteſt mutatio, quatenùs eſt tranſitus de non eſſe, ad eſſe rei, vt ſignificat Doct. 2. *diſtinct.*1. *quæſt.*5. *in fine, & in Reportat. ibidem, quæſt.*6.

20. Quæres, vtrum prædicta definitio ſit vniuoca omnibus cauſis per ſe efficientibus prænarratis *in præeunte art.* Reſpondeo affirmatiuè, quod deducitur ex Philoſopho, qui 2. *Phyſ. &* 5. *Met. citat.* affert exempla de omnibus illis: innuitque Doct. *ibidem*, & expreſsè tenet Suarez *diſp.*17. *Met. ſect.*1. reluctante Maſtrio *diſp.*7. *phyſ quæſt* 1. Ratio eſt, quia vnaquæque ex præenumeratis cauſis eſt principiom, à quo pendet effectus, ſuoque modo quælibet influit in effectum, vel vt principalis, vel vt inſtrumentalis, vel vt præcipiens, & dirigens, vel vt exequens, vel conſulens, vel adiuuans, vel quouis alio modo, quo cauſa producit effectum in genere, & ordine cauſæ effectricis. Hinc à SS Patribus, & ſacris Theologis Sacramenta dicuntur propriè, & veræ cauſæ gratiæ, tametſi in Schola Scot. eius ſiot cauſæ morales duntaxat.

ARTICVLVS III.

An plures cauſæ poſſint ſimul producere eumdem numero effectum.

21. TItulus præſentis articuli intelligi poteſt de cauſis ſubordinatis, & diſparatis, necnon de cauſis partialibus, & totalibus diuerſi, aut eiuſdem ordinis, & ſpeciei. Hæc autem dubitatio agitari poteſt duplici ſenſu. Primò naturaliter, cuius partem affirmatiuam tenere videntur Och. 3. *quæſt.*1. & *Quol.*4. *quæſt.*8. Gabriel 3. *diſtinct.*1. *quæſt.*1. *dub.*4. & cæteri Nomin. parti verò negatiuæ adhærent alij omnes mox allegandi. Secundò, ſupernaturaliter, de quo prior opinio eſt Bonet. 2. *Phyſ. cap.*3. Mayr. 4. *diſtinct.*5. *quæſt.*3. Suarez

diſp.26. Met. ſect.4. & alicontra arbitrantium diuinitùs poſſe eumdem numero effectum produci ſimul à duabus cauſis totalibus eiuſdem ordinis, & ſpeciei. Poſterior verò opinio eſt, quam loquuntur Scot.2. *diſtinct.1. quæſt.2. & lib. de primo principio, cap.3.* Ioannes de magiſ.2. *Phyſ. quæſt.4. artic.3. dub.1.* Pariſ. *ibidem, quæſt.2. fol.27.* & ex Thomiſ. non pauci, exiſtimantes id eſſe impoſſibile.

22. Aſſertio prima, duæ cauſæ totales diuerſi ordinis ſimul concurrunt ad producendum eumdem numero effectum. Eſt communis, quam inſinuat Doctor 2. *diſtinct.3. quæſt.7. §. Ad authoritatem ſub BB.* & probat *ex illo 2.Phyſ.26.* ſol, & homo generant hominem: ſol autem, & homo ſunt cauſæ totales diuerſi ordinis eſſentialiter ſubordinatæ: ergo plures cauſæ totales diuerſi ordinis ſimul coagunt ad cauſationem vnius numero effectus. Præterea, creator, & creatura ſunt duæ cauſæ totales diuerſi ordinis concurrentes ſimul nedum ad vnum numero, verumetiam ad omnes effectus naturales cauſandos, vera ergo extat præfata aſſertio.

23. Aſſertio ſecunda, duæ cauſæ partiales ſiue eiuſdem, ſiue diuerſæ ſpeciei, ſimul producunt eumdem numero effectum. Tradit Doctor prænuminatus *in ſuperiori aſſert. §. Ad quæſt. reſpondeo K.* & ſignificat Ariſtot.2. *Phyſ. T.31. & 5. Met. cap.2.* Probatur ex illo vulgato, *duo homines ſimul trahunt eamdem numero nauem, itemque ferunt idem numero pondus.* Rurſùs, *pater, & mater ſimul concurrunt ad procreandam eamdem numero prolem.* Atque intellectus, & ſpecies intelligibilis, vt duæ cauſæ partiales vnam totalem integrantes producunt eamdem numero intellectionem, exploratum ergo eſt duas cauſas partiales cauſare ſimul eumdem numero effectum.

24. Aſſertio tertia, duæ cauſæ totales eiuſdem ordinis, & ſpeciei coniunctim nequeunt producere eumdem numero effectum, ſiue naturaliter, ſiue ſupernaturaliter. Ita Scot. *vbi ſuprà*, aliiſque in locis. Oſtenditur primo hoc argumento, quod a Bonet. præcit. cenſetur eius Achilles. Idem reſpectu eiuſdem, non poteſt ſimul ab aliquo eſſe, & non eſſe. Hoc enim manifeſtam inuoluit repugnantiam: ſi autem vnus numero effectus cauſaretur ſimul, & ſemel a duabus cauſis totalibus eiuſdem ſpeciei, idem reſpectu eiuſdem ſimul foret, & non foret, & quidem foret ea hypotheſi, quod ab illis ſimul cauſaretur, & non foret, quia alterutra non exiſtente, non cauſaretur, quandoquidem ab illa non haberet eſſe, poſſetque cauſari abſque ea, quia ab alia totaliter, & adæquate produceretur v. g. ſi Plato generatur à Sorte, & ſimul à Socrate, tanquam à duabus cauſis totalibus coniunctim, poteſt eſſe ſine alterutro exiſtente. Si namque Plato non generatur à Sorte, gignitur à Socrate, itéque eſt abſque eo à quo ſupponitur etiam generari. Repugnat autem aperte ipſum Platonem ſimul, & ſemel generari ab vtroque, cùm vterque ſit cauſa eius adæquata, & gigni ab alterutro duntaxat, quia altero eorum non exiſtente, adhuc generatur, cùm ſit cauſa eius totalis. Impoſſibile igitur eſt vt ambæ cauſæ prædicto modo concurrant ad eumdem numero effectum producendum.

25. Occurrit Bonet. & cum eo Suarez *paſſu allegatu*, negando ſequelam min. Siquidem effectus poſtulat duntaxat eſſe à ſuis cauſis in ipſum influentibus; ideò habet ſuum eſſe, tametſi altera eius cauſa non exiſtat: veluti ſi idem numero lumen acciperet eſſe ſimul à duabus lucernis accenſis, ſi alterutra extingueretur, idem tamen lumen perſiſteret, quia ab altera accenſa conſeruaretur. Idipſum aſtruendum eſt in re noſtra, ſi aliqua cauſa non exiſteret, exiſtente eius effectu, huiuſmodi effectus dependeret ab alia cauſa ſuperſtite, & adhuc permanente. Sic eneruatur Scoti ratio, quæ inuincibilis videbatur. Contrà, effectus accipit eſſe à cauſis à quibus manat, cùm cauſa per ſe influat in effectum, quem cauſat: prodit autem idem effectus ſimul à duabus cauſis totalibus, ſecundum Aduerſarios, ab illis ergo accipit eſſe, ac ſine eis eſſe nequit. Quod innuens Ariſtot.2. *Phyſ.37.* ſcribit *cauſa in actu habet effectum in actu.* Si ergo ambæ cauſæ totales ſimul cauſant, & influunt in effectum, effectus planè ab ipſis exiſtentibus cauſatur, ab eiſque eſſentialiter dependet, non niſi ergo ab ipſiſmet exiſtentibus ſuum eſſe poteſt ſortiri. Probat autem præfatum argumentum, datâ hypotheſi, effectum poſſe eſſe, & exiſtere, alterutrâ cauſâ non exiſtente, in ſuo igitur robore manet argumentum. Exemplum verò præadductum non prodeſt, ſed obeſt: ſiquidem aliud eſt effectum cauſari, aliud verò conſeruari. Poteſt quippe conſeruari ab vna cauſa remanente, effici autem non poteſt, niſi à duabus cauſis, poſito, quod totaliter ab illis duabus cauſis totalibus prodeat, & eſſentialiter pendeat. Quare lumen à duabus lucernis cauſatum, quamuis poſſit exiſtere, vnâ tantùm lucernâ lucente remanente, & alterâ extinctâ: nihilominùs eſſe non poteſt, niſi cauſatum à duabus lucernis præfatis, vtpote, quæ ad ipſum cauſandum ambæ ſimul ex æquo coëgerunt, ſecundum placitum Aduerſariorum.

Secundò, terminus alicuius cauſæ totalis, & adæquatus nequit eſſe terminus alterius totalis, & adæquatus, vt patet ex vi nominis termini totalis, & adæquati, & induci poteſt in creatis: compoſitum eſt terminus totalis materiæ, & formæ vnius, vt non valeat eſſe effectus totalis alterius materiæ, & formæ: & ſecundum Ariſtot.1. *Cæli, cap 9. T.95.* Mundus iſte eſt terminus adæquatus materiæ, vt non poſſit eſſe alter mundus, cum tota materia in eius conditione exhauſta fuerit: atque in Diuinis, Filius Dei eſt terminus adæquatus potentiæ generatiuæ Patris, ita vt repugnet eſſe alium Filium Dei naturalem, vt rectè proſequitur Doctor *Quol.2.* Effectus autem vnius cauſæ totalis eſt terminus eius adæquatus, & totalis, vt nemo negat, ipſa enim cauſa totalis explet omnem prorſus indigentiam eius effectus, à qua totale, & adæquatum eſſe decerpit, atque in eius cauſatione exhauritur tota vis, & potentia ipſius cauſæ. Ergo effici nequit, vt ſit terminus totalis, & adæquatus alterius cauſæ totalis.

26. Quidam ex Mayr. & Bonet. citat. aiunt Deum præbere effectui, vt ab alia cauſa dependeat, non quidem ex indigentia, ſed ex abundantia, veluti vnum corpus naturaliter occupat vnum locum duntaxat: ſupernaturaliter verò eſſe quit in pluribus locis adæquatis, & totalibus, authore Scot.4. *diſtinct.10. quæſt.2.* Contrà, quod ex ſe, & ſuaptè natura eſt incapax alicuius fieri, non poteſt etiam diuinitus, vt compos eius ſit, vt brutum cum ſit ex ſe irrationale, fieri nequit rationale, & oculus corporeus, cùm ſit materialis, nequit attingere viſione ſua diuinam eſſentiam, quæ eſt ſpiritualis, & immaterialis: pariter cùm effectus totalis, & adæquatus ſit incapax influxus alterius cauſæ totalis, non valet eſſe eius terminus totalis, & adæquatus. Locus autem corpori eſt intrinſecus, nec corpus à loco dependet eſſentialiter; immò poteſt eſſe corpus ſine loco, vt vltimum Cælum non eſt in loco, non ſic effectus ſine cauſa à qua producitur, & eſſentialiter dependet.

Tertiò, idem effectus eodem inſtanti bis produceretur totaliter, & adæquatè, ſemel ab vna cauſa totali, & ſemel ab altera cauſa totali. Nam cùm quælibet cauſa ſortiatur ſuam cauſalitatem, & actionem totalem, quoque & terminum totalem per eam productum: duplex autem extat cauſalitas, & actio, iuxta duplicem cauſam totalem producentem: ergo, & duplex terminus, ſeu effectus totalis, & adæquatus productus, à binis cauſis totalibus, & adæquatis ſimul producentibus.

27. Reſpondent quidam Recentes, ambas cauſas totales ſimultaneo, & totali concurſu influere in vnum eumdemque numero effectum: veluti duæ cauſæ totales eſſentialiter ſubordinatæ, putà ſol, & homo ſimul

ſimul

mul confluunt, & coagunt ad procreandum vnum hominem ſingularem. Contrà, vel vna cauſa totum producit effectum, & alter eſt ſuperuacaneus, nihil ei communicans, & hoc eſt, extrà præſentem litem, vel binæ aliquid eius particulatim producunt, ſicque extant cauſæ partiales, de quibus hæc dubitatio non mouetur, vel ambæ ſimul totaliter cauſant, & redit præfatum argumentum, quod bis ab eis ſimul cauſatur effectus ſecundum illarum geminatam cauſalitatem. Nec iuuat prælata ſimilitudo, quandoquidem cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ ſunt alterius ordinis, & rationis, vnaque vniuerſalis, & altera particularis, quæ illam ad idoneam & peculiarem materiam contrahit, & determinat. Addo, idem eſſe dicendum de duabus cauſis finalibus, ac efficientibus, reſpectu eiuſdem numero effectus, cùm æqua ſit de vtriſque ratio, authore Scot. 1. *d.* 2. *quæſt.* 3.

28. Oppones primò, contrà aſſertionem, quod non repugnat, fieri poteſt à Deo, vt tradit vulgus ſcholaſt. nuncupatim Doct. 4. *d.* 10. *quæſt.* 2. *Dico ergo. F.* Non autem repugnat eumdem numero effectum ſimul produci à duabus cauſis totalibus, & adæquatis, ergo id eſt poſſibile. Ma. patet: min. oſtenditur; ſi Deus crearet duos ſoles, & ambo ſimul illuminarent noſtrum hemiſpherium, ea illuminatio foret vna numero ab eis, tanquam cauſis totalibus ſimul emanans, ac cauſata. Concedo ma. nego min. ad eius probationem, bini ſoles tunc partialiter ſimul cauſarent eam illuminationem, & per lumen alterius ſolis de nouo conditi creſceret illuminatio, veluti plura lumina poſita in eadem domo, magis illuminant, & clarificant eam domum, experientià comprobante.

29. Oppones ſecundò, duo ſacerdotes poſſunt ſimul eumdem numero paruulum baptizare, vnamque numero hoſtiam conſecrare: ergo duæ cauſa totales ſimul eamdem numero effectum producere. Reſpondet Doct. 4. *d.* 6. *quæſt.* 2. §. *de primo* argumentum includere de duabus cauſis moralibus, ac etiam de cauſis inſtrumentalibus, non verò principalibus, & totalibus phyſicis. Ratio eſt, quia cauſæ morales, & inſtrumentales propriâ virtute, & peculiari influxu non agunt, nec attingunt effectum, cuiuſmodi ſunt præfati ſacerdotes, reſpectu gratiæ baptiſmalis, & corporis Chriſti in Euchariſtia exiſtentis. Idem ſcribit *in Rep. quæſt.* 4.

30. Oppones tertiò, ſint duo ignes æqualis virtutis, æqualiter diſpoſiti, debite approximati vni ſtupæ numero, ſublatis omnibus impedimentis, totaliter, & adæquatè in eam introducent, & producent vnum numero calorem, & ignem, ex æquo ad eum gignendum concurrentes, cùm ſint cauſæ naturales totales: ergo vnus, & idem effectus numero ſimul produci valet à duabus cauſis totalibus & adæquatis. Reſpondeo ex Scot. 4. *d.* 10. *quæſt.* 2. §. *Dico ergo ante Q.* datâ hypotheſi vtrumque ignem agere partialiter: ſiquidem cauſæ naturales agunt, quantum poſſunt. Quoniam verò vnaquæque conatur aſſimilare ſibi effectum, & non valens totaliter ipſum reddere ſibi ſimilem, própter alteram cauſam ſecum coagentem ad eumdem effectum; propterea partialiter huiuſmodi effectus ab eis cauſatur: veluti duo homines ferentes idem pondus ſimul, partialiter, & inadæquatè ſe habent in eius latione, tametſi quilibet eorum poſſit tale ferre podus.

31. Oppones quartò, cauſa prima, & ſecunda ſunt duæ cauſæ totales producentes ſimul eumdem numero effectum, vt Deus, & homo producunt vnum, & eumdem numero hominem, cum tamen Deus ſit cauſa ex ſe ſufficiens totaliter eum producendi, ſicut ſe ſolo creauit Adamum. *Gen.* 1. Nulla ergo eſt implicantia, quin duæ cauſæ totales ſimul ex æquo, & totaliter coagant ad cauſationem vnius numero effectus. Reſpondeo argumentum concludere de cauſis diuerſi ordinis, & eſſentialiter ſubordinatis, non verò de

vna·

cauſis eiuſdem ordinis, & accidentaliter ordinatis. Ita reſpondet Lych. 2. *d.* 37. *quæſt. vn.* §. *Tertio modo.* Et innuit Doct. tum ibi, tum etiam 2. *d.* 2. *quæſt.* 3. §. *In iſta quæſt. B.* Et expreſsè tenet *in Rep.* 2. *d.* 37. *quæſt.* 2. §. *Teneo igitur*, de deuotione, quam ait eſſe à duabus cauſis eſſentialiter ordinatis, puta à voluntate Dei, & hominis. Vel dicito cum Mayr. 2. *d.* 43. *quæſt.* 4. primam, & ſecundam cauſam eſſe cauſas partiales concurrentes ad productionem vnius numero effectus.

32. Dices, cauſa partialis deſignat imperfectionem, & inſufficientiam potentiæ, non valentis totum effectum cauſare; Deus autem ab omni imperfectione diſtat, cùm ſit perfectiſſimus, omniumque perfectionum cauſa, igitur cauſa prima non ſe habet vt cauſa partialis in concurſu cauſæ 2. ad cauſandum effectum communem.

Dico, id locum habent in cauſa partialiter coagente ex impotentia, & indigentia: non verò de cauſa ſponte, & voluntariè ſic agente, vim habente totum effectum cauſandi, ſi vellet, cuiuſmodi eſt cauſa prima cum ſecunda cooperante.

ARTICVLVS IV.

An plures cauſæ totales poſsint diuiſim producere eumdem numero effectum.

33. STatus huius difficultatis eſt, num effectus, qui productus eſt ab vna cauſa totali, potuerit produci ab alia cauſa totali, vt igni A, qui cauſatus eſt ab igne B. potuerit cauſari ab igne C. de quo duplex placitum inuenio potiſſimum. Vnum eſt Auer. 7. *Met com.* 41. Iand. 1. *de gener. q.* 12. Marſilij *ibid. quæſt.* 8. Maſij 2. *Phyſ. cap.* 3. *ſect.* 5. *quæſt.* 3. Complut. *diſp.* 13. *Phyſ. quæſt.* 4. & aliorum Thomiſtarum arbitrantium contradictionem implicare, eumdem numero effectum prodire à duplici cauſa totali eiuſdem ordinis diuiſim. Alterum eſt Scot. 2. *d.* 20. *quæſt.* 2. Gabrielis *ibid.* Suarez *diſp.* 26. *Met. ſect.* 5. Ruu. 2. *Phyſ. tract.* 7. *quæſt.* 2. Fabr. *Theor.* 42. & aliorum docentium vi creatâ, & increatâ, id eſſe poſſibile.

34. Not. ex Scot. *præcit.* §. *Dico quod B.* ad vnitatem, & identitatem alicuius, potà compoſiti exigi tantùm partes eius eſſentiales, & intrinſecas, ita vt illud ſit idem compoſitum, quod conſtat eadem materia, & forma remotis quibuſcumque aliis extrinſecis loco, tempore, aliiſque circumſtantiis, ac etiam efficiente. Siue enim habeat eadem accidentia, vel diuerſa, ſiue producatur ab vna, vel altera cauſa, ſemper manet idem compoſitum eſſentiale, & ſubſtantiale participans eaſdem partes eſſentiales, & intrinſecas.

35. Aſſertio, idem numero effectus diuiſim produci poteſt à duabus cauſis totalibus, & adæquatis eiuſdem ordinis. Defenditur à Doct. *vbi ſuprà & 4. d.* 43. *quæſt.* 2. *& in Rep.* 2. *d.* 20. *quæſt.* 2. Probatur primò, ſi ſtatus innocentiæ permanſiſſet, omnes filij à parentibus electis procreati fuiſſent, nunc verò in ſtatu culpæ, quidem filij nati ſunt à patribus reprobis, vt SS. Martinus, Barbara, & Chriſtina; vt teſtantur eorum acta; ergo qui geniti ſunt à reprobis, generari quiuerunt ab electis ac prædeſtinatis, proindéque diuiſim poteſt idem numero effectus produci à binis cauſis totalibus eiuſdem ordinis. Idque fulcitur teſtimonio Greg. magn. 4. *Mor. cap.* 22. inquientis. *Si parentem primum nulla peccati rubigo corrupiſſet, nequaquam ex ſe filios gehennæ generaret; ſed illi, qui nunc per Redemptorem ſaluandi ſunt, ſoli ab illo electi naſcerentur.* Firma igitur eſt prima ratio Scot. quam reiicientes Suarez, & Ruu. cit. doctrinam Greg. &

dogma

dogma antiquum Scolaſticorũm,vt nouum inuehant,de ſcientia media reiiciant,neceſſe eſt.

Secundò, quod alicui eſt intrinſecum, & extraneum non tollit eius vnitatem, & idemtitatem eius eſſentialem, vt liquet ex præpoſito notabili, cauſa autem efficiens eſt extrinſeca effectui, quia eſſe poteſt ſine illo. Igitur idem effectus diuiſim effici poteſt à pluribus cauſis. Si enim hic calor non fuiſſet cauſatus à ſole, potuiſſet cauſari ab igne, & ſi Abel non fuiſſet genitus ab Adamo, potuiſſet gigni à Noëmo. Corroboratur, idem Lazarus, qui à ſuis progenitoribus generatus eſt, virtute Chriſti Domini reſurrexit. Ioan. 11. *ſtatim prodiit, qui fuerat mortuus.* Idque fides docet, de omnibus hominibus reſurgendis in die iudicij.

Ratio huius redditur, quia præfatæ cauſæ pollent æquali, & ſufficiente virtute producendi eumdem numero effectum.

36. Dices, Deum quidem, vt cauſam vniuerſalem eminenter, & virtualiter omnia continentem, id poſſe, non verò creaturam, quæ vt cauſa particularis determinata eſt ad vnum effectum particularem, quem altera nequaquam poteſt cauſare. Contra, vniuerſalitas cauſandi omnia ſolum infert, Dei potentiam diffundi ad effectus tam eiuſdem, quam diuerſæ ſpeciei; non impedit autem, vt cauſa particularis attingat effectus omnes eiuſdem ſpeciei, & ſi altera aliquem non cauſaret, altera eumdem cauſaret, quia is effectus continetur intrà ambitum ſuæ actiuitatis. Si enim hic cibus non comedatur à Petro, poteſt comedi à Paulo, & conuerti in ſubſtantiam aliti, & ex ſuperſtite fit ſemen, ex quo Paulus generat Franciſcum, qui potuit gigni à Petro, ſi talem cibum manducaſſet.

37. Dices iterum, id fieri non poſſe, propterea quod quælibet cauſa habet certam, & determinatam ſeriem effectuum, quos altera cauſa pertingere nequit. Contra, quæ participant eamdem naturam ſpecificam, gaudent vtique eadem proprietate, & virtute, vt patet de indiuiduis naturæ humanæ, quorum ſi vnum poteſt ridere, & intelligere, vtique & alterum; & quoddam vnà cum ſerra poteſt ſcindere hoc lignum, quoque & alterum, & ſi aliquod id opus non præſtat, aliud præſtabit. Itemque, vanum, & ridiculum videtur, hunc puluerem tormentarium, quem hic ignis combuſſit, alterum ignem non potuiſſe comburere. Si eidem pulueri fuiſſet debitè applicatus, & approximatus. Ordo ergo, & ſeries effectuum vnius cauſæ, non obſtat, quin huiuſmodi effectus valeant ab alia cauſa eiuſdem ſpeciei produci, maximè quia inter eos non eſt ſubordinatio eſſentialis, ſed accidentalis, notante Ariſtot. 2. *Met. 2. & 3. eiuſdem cap. 11.* quæ non tollit, quin quod vnum indiuiduum eiuſdem ſpeciei poteſt, pariter poſſit & aliud, cùm comprehendatur intra ſpheram eiuſdem actiuitatis.

Secundò, cauſa quæ poteſt conſeruare, poteſt quoque producere eumdem numero effectum, quandoquidem non minoris eſt virtutis conſeruare, quàm efficere: duæ autem cauſæ totales valent conſeruare eumdem numero effectum, vt idem calor qui conſeruatur ab hoc igne, poteſt conſeruari ab alio igne, ac etiam à ſole, & aëre calido, vt liquet experientia. Tertiò, cauſa efficiens nihil facit ad idemtitatem, aut diuerſitatem eſſentialem effectus, cùm ſit ei extrinſeca; atque idem cadauer fiat, ſiue homo veneno, ſiue morbo, ſiue iugulo intereat: non implicat ergo eumdem numero effectum diuiſim proficiſci à duplici cauſa totali.

38. Oppones primò, effectus determinatus habet cauſam determinatam, ſic homo generat hominem, & Leo Leonem, ergo idem numero effectus non poteſt diuiſim oriri à duplici cauſa totali. Reſpondeo ant. non eſſe vniuerſaliter verum, vt patet de auro, quod fit à ſole, & ab arte chymica, & de quibuſdam animalibus, quæ ex putri materia, vel ex ſemine generantur, affirmante Scot. 1. *diſtinct. 2. quæſt. 7. §. Ad 1. R. & S.* poſt Auguſt. *in epiſt. ad Deogratias.*

39. Oppones ſecundò, ſi idem numero diuiſim produceretur à geminis cauſis totalibus, dependeret eſſentialiter ab eis, & non dependeret, quod implicat, vt arguit Doct. *cit. in ſuperiori art.* Ergo, &c. Nego ſequelam antecedentis. Siquidem contradictio eſt repugnantia de eodem, reſpectu eiuſdem, pro eodem tempore, & loco: non ſic euenit in re noſtra: nam datâ hypotheſi, idem effectus eſſet productus non ab vtraque ſimul, & ſemel, ſed ab alterutra duntaxat, tametſi potuerit fieri diuiſim ab vtraque, vt ſubtiliter, & conſequenter infert Doct. *vbi ſuprà.*

Dices, datâ hypotheſi, is effectus per ſe non dependeret à cauſa, ſed per accidens. Dico eſſe omonimiam in particula per ſe. Si enim per ſe intelligatur effectum poſtulare vnam cauſam, vt ab alia produci nequeat, nego: ſi verò denotet huiuſmodi vocula, cauſam influere in effectum, & ſic concedo; ſi tamen vna cauſa ei non communicaret eſſe, altera eidem eſſe communicaret. Cauſa autem per accidens deſcribitur quæ propria virtute effectui haud eſſe præbet, vt à Doct. 1. *diſt. 2. quæſt. 2. l. §. Quantum ad 1.*

40. Oppones tertiò, omne agens agit per ſuam actionem, quæ eſt medium quo agens agit, & attingit effectum: vna autem numero actio habet vnum tantum numero terminum, & effectum: ergo idem numero effectus à duplici cauſa, & actione non valet egredi. Concedo ma. ad min. dico actionem eſſe extrinſecam effectui, ab eaque non decerpere effectum ſuam vnitatem, & idemtitatem eſſentialem; ideò idem effectus poteſt oriri ab hac, vel illa cauſa, per hanc, vel illam actionem, immò eſſe valent diſtinctæ actiones ad eumdem terminum, & effectum, ſcribente Scot. 4. *diſtinct. 43. quæſt. 3. §. Tertia opinio. Et diſt. 13. quæſt. 1. §. Ad huius autem D.*

41. Inſtabis, *ex* 8. *Met. 12.* Si agens idem, & materia eadem, effectus erit idem: ergo ad vnitatem effectus requiritur vnitas efficientis, & actionis. Occurrit Scot. *in* 4. *citat. diſtinct. 43.* Si agens eſt aliud, & materia diuerſa, quidem effectus oriens ex illis eſt alius, & diuerſus; è regione verò non rectè deducitur, quod ſi idem eſt agens, eademque materia, idem ſit effectus, quandoquidem nequaquam penes vnitatem, & idemtitatem agentis petitur vnitas, & idemtitas effectus, cùm vna, & eadem cauſa efficiens plures numero effectus edere queat, putà vnus pater plures filios, & vna arbor plures fructus.

QVÆSTIO III.

De cauſis prima, & ſecunda.

VNA ex potioribus cauſarum diuiſionibus præenumeratis *in præcedente quæſtione, art. 1.* eſt in primam, quæ eſt Deus omnium opifex; & ſecundam, quæ eſt omnis res creata: de quarum cauſalitate, & concurſu ſubſequentes libet perquirere, & decidere articulos.

ARTICVLVS I.

An cauſa prima conſeruet cauſam ſecundam in ſuo eſſe.

1. NOnnulli apud Aug. 5. *de generi ad litt. cap. 20.* opinantur Deum condidiſſe Mundum, eique præbuiſſe virtutem agendi, ſicque eum reliquiſſe, vt media potentia ab eo elargita, & communicata ageret, nihilque ampliùs circa ipſum operari, nec conſeruare. Horum placitum tangit Scot. 2. *diſt. 37. quæſt. vn. §. Si hac*

hac via ante O. & ibid. in Report. quæſt.2. §. Secundo eſt declarandum. Et innuit Aur. *ibid. quæſt.vn. art.vn.* Oppoſitum autem tuetur Theologorum, & Philoſophorum vulgus, Scot. nunc allegatus, & *Quol.21. & Quol.12. §. De primo B.* S. Bon. 1. *diſtinct.37. artic.1. quæſt.1. & 2. diſtinct.7. quæſt.2.* Alen. 1. *part. quæſt.10. mem.2.& 3.* S. Th. *ibid.quæſt.8. art.1.* & Henr. *Quol.7. quæſt.3.* docentium, Deum conſeruare cunctas res, ſemperque eas manutenere, adeò vt abſque eius ope, & manutenentia nè momento quidem conſiſtere valerent.

2. Not. ex Vallon. *tract. form. fol.4. pagin.2.* poſt Ariſtotelem 7. *Met.T.*59. omnis quæſtio vnum ſupponit, & aliud quærit. In præſenti autem ſupponitur cauſam ſecundam agere, ex infrà dicendis, & inueſtigatur, verùm ſe ſolâ, & vi propriâ operetur, an verò egeat ope, & concurſu Dei, tam in eſſe quam in operari? Deindè ſupponitur, cauſam ſecundam accepiſſe eſſe à Deo, cùm anteà non fuerit: Et quæritur, num illud eſſe, quod Deus ei communicauit, conſeruetur ab ipſomet Deo, perenni, & continuo influxo eiuſdemmet eſſe, quod in initio creationis habuit? Conſeruatio quippè nihil aliud ſibi vult, quàm continuationem eiuſdem eſſe à Deo iam accepti, & præhabiti, vt alibi fusè eſt oſtendendum.

3. Aſſertio, Deus conſeruat omnes creaturas, itavt abſque eius ope, & conſeruatione, in nihilum redigerentur. Ita Scotus citatus, & 1. *diſtinct.2. quæſt.2. §. Quantum ad 1. art. & 4. diſtinct.1. quæſt.1. PP.* Probatur primò, ex ſacra pagina Iſaïæ 40. *Qui appendit vniuerſum orbem tribus digitis.* Hebr.1. *Portans omnia verbo virtutis ſuæ* Et act.17. *Non longè eſt ab vnoquoque noſtrum. in ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus.* Amplius Sap.8. *Attingit à fine, vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.* 2. ex SS. Patribus, Auguſt.6. *de gen. ad litt. cap.3. & 8. eiuſdem operis, cap.16. Si virtus Dei ab eis, quæ creata ſunt, aliquando ceſſaret, ſimul & illorum ceſſaret ſpecies, omnis natura concideret.* Et *tract.106. in Ioan.* Scribit Deum eſſe omnitenentè, quem Græci vocant παντοκράτωρ. Et Greg. *in 2. cit. à Seraph. vbi ſuprà. Cuncta in nihilum cederent, niſi manus conditoris ea contineret.* Accedit Diony. 10. *de diuinis nomin.* inquiens, Deum eſſe omnia tenentem, id eſt, conſeruantem, ne in nihilum ruant. Hancque fuiſſe mentem Ariſtot. eiuſque Comment. teſtatur Canon. 2. *Phyſ. quæſt.2. §. Iſta tamen opinio.*

Tertiò, non minus dependet lumen à corpore luminoſo, quam creatura à Deo, quoniam creatura in fieri, & in eſſe dependet à Deo; ſolus quippè Deus eſt independens, & cætera omnia dependentia, notante Scot. 4. *nuper alleg.* lumen autem nequit eſſe abſque corpore luminoſo, vt conſtat experientia: ergo nec creatura, ſine Deo. Idque declaratur à Doct. Seraph. *primo præcitato*, duplici exemplo, de imagine impreſſa in aqua à ſigillo, & de pondere in aëre ſuſtentato à mano. Tandiu namque remanet imago in aqua, quandiu ſigillum, & amoto ſigillo, protinùs euaneſcit. Itemque tandiù pondus in aere perſiſtit, quandiù manus illud ſuſtentat; quod ſi manus ampliùs illud non ſuſtentaret, illicò in terram caderet: pariter, creatura ſine Dei conſeruatione, & manutentia in nihilum abiret.

Rursùs, mutabile, ad immutabile redigitur; temporaneum, ad æternum; dependens, ad independens; ſecundum, ad primum; potentia, ad actum; vita, ad viuens; & accidens, ad ſubiectum: Deus autem eſt immutabilis, & creatura mutabilis; Deus eſt æternus, & creatura temporalis; Deus independens, cauſa prima purus actus, vita, & per ſe ſubſiſtens, creatura verò dependens, cauſa ſecunda potentialis, imperfécta, nihil habens à ſe, ſed omnia à Deo accipiens, ergo niſi à Deo conſeruaretur, periret, & in nihilum rediret.

4. Oppones primò, agens increatum non eſt minus potens, quam agens creatum, cùm illud ſit infinitæ, hoc verò finitæ virtutis: agens autem creatum non conſeruat opus ſuum, poſtquam illud in lucem edidit, vt ædificator relinquit domum iam ab ipſo conſtructam, nihilque ampliùs circà ipſam operatur: ergo quoque Deus poſtquam condidit creaturam, relinquit eam, nec quidquam ampliùs circà ipſam præſtat, vt ſignificat. *Eccleſiaſtici* 15. *Dereliquit eum in manu conſilij ſui.* Neganda eſt paritas, quandoquidem opera agentis creati pendent ab ipſo in fieri duntaxat, à Deo verò in fieri, & in eſſe. Ideò aſſidua, & continua eius manutenentia indigent. Cauſam non incongruam adducit Seraphicus proximè citatus, agens ſecundum præſupponit principia, ex quibus principiata & compoſita conſtruit, vt Domificator præexigit lapides, arenam, calcem, ligna, & id genus alia ad domum conſtruendam: agens autem primum tam principia, quàm principiata efficit, propterea ab ipſo peſeanitus omnia pendent, & abſque quo in nihilum deciderent.

5. Oppones ſecundò, quædam ſunt cauſæ ſecundæ, quæ non poſſunt decidere, nec perire, vt Angelus, & anima rationalis, quæ ſunt incorruptibiles, & immortales: ergo non omnes res creatæ conſeruantur à Deo. Reſpondet Scot. 4. *diſtinct.49. quæſt.6. §. Hic duo. D.* dictas creaturas, etſi non ſint corruptioni obnoxiæ, quia carent materia, quæ cum priuatione ſibi coniuncta extat origo corruptionis, eſſe tamen à Deo annihilabiles. Sicut enim ex nihilo eas creauit, ita in nihilum eàs redigere valet. Idem ſcribit *Quol.7. O.*

6. Oppones tertiò, cauſæ ſecundæ niſi à Deo conſeruarentur, in nihilum tenderent, vt enim ex non eſſe conditæ ſunt, ſic in non eſſe ferrentur: eſt autem contra naturam rei in non eſſe tendere, quia natura appetit eſſe, & facit, quod melius eſt: igitur ei non videtur eſſe opus continuâ Dei conſeruatione. Concedo ma. diſtinguo min. tendere in non eſſe eſt contra rei naturam, ſi res cuperet naturaliter non eſſe, concedo, quia vnicuique innatum deſiderium eſt ſemper ſe conſeruandi, quantum poteſt: tendere in non eſſe, naturæ aduerſatur, ex defectu ſui, hoc eſt, res ex ſe non poteſt conſiſtere ſi ſibi relinquatur, ſed eget Dei ope, & manutenentia eius, concedo. Ita intinuat Seraphicus *vbi ſuprà.*

ARTICVLVS II.

An cauſæ ſecundæ ſint actiuæ.

7. TRipartitos inuenio Scholaſticos *in hoc articulo.* Nonnulli namque, quorum placitum non improbabile cenſet Gabriel 4. *diſtinct.1. quæſt.2. dub.3.* à cauſis ſecundis omnem efficientiam, actiuitatemque auferunt, arbitrantes ſolum Deum agere, ad præſentiam ignis, & frigefacere, ad præſentiam aquæ. Alij, quorum princeps eſſe Auicembron *l. fontis vitæ*, ſuſpicantur ſpiritualia agendi vi quidem potiri, corporea verò eius prorsùs eſſe expertia. Cæteri verò, tam antiqui. quam moderni palam defendunt cauſas ſecundas, ſiue ſpirituales ſiue corporales planè agere, veréque operari.

8. Not. ex Scot. *Quol.7. §. Sed licet P.* poſſe à Deo entitates, & eſſentias rerum vnà cum ipſarum viribus, & facultatibus deſtrui, aut earum integris, & illæſis eſſentiis manentibus, ſuſpendere actiones earum potentiarum, vt præſtitit in fornace Babylonica, non tamen aptitudinem, & virtutes ab eis tollere, ne agere, & operari queant, proptereàquod realiter identificantur, & formaliter tantùm ab eis, & ab inuicem diſcriminantur, *ex 2. diſtinct.16. quæſt.vn.* Quare, ignis poteſt quidem præueniri à Deo, aut impediri nè actu calefaciat, & comburat præiacentem materiam rectè diſpoſitam, & debitè approximatam, non tamen ab eo adimere, & auferre aptitudinem, & idoneitatem

virtualem

virtualem calefaciendi, & comburendi ſubiectum aptè diſpoſitum.

9. Aſſertio, cauſæ ſecundæ verè, ac propriè ſunt actiuæ, & operatiuæ. Ita Scot. præcit. & 1. *diſt. 7. quæſt. vn. §. Ad 2. principale, & diſt. 4. & 2. diſt. 15. & 37. §. Si hac via eſt vera, & 4. diſt. 1. quæſt. 1. PP. & Quol. 21.* Probatur primò, ex ſacra pagina Gen. 1. *Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen, & lignum pomiferum, faciens fructum iuxta genus ſuum.* Vbi habetur Dei præceptum operandi, & paulò poſt, eius exequutio. *Et protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen, iuxtà genus ſuum, lignumque faciens fructum.* Deinde *cap. 2. eiuſdem libri, Poſuit Deus hominem in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum, mandauitque ei, ne comederet de ligno ſciẽtiæ boni, & mali,* cuius tranſgreſſione pœnâ plectitur Adam, cum vxore eius. Et quia ſerpentis ſuaſione id præſtitum eſt, ait ei Dominus. *Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ.* Et *c. 22. eiuſdem operis*, idem Deus præcepit Abrahæ, vt ſibi Filium immolaret, cui confeſtim, obediens, benedicitur ab eo dicente *Quia feciſti rem hanc, & non pepercisti filio tuo vnigenito, propter me. Benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenam, quæ eſt in littore maris.* Ex his clarè patet, cauſas ſecundas vi propria agere, cùm quædam vt Adam, pœnâ plectantur, aliæ verò, vt Abraham, præmio afficiantur, quia ille malè, hic verò bene egit; alioqui iniuſtè, & ſine cauſa id fieret. Item. *Luc. 6. & Mat. 7. Arbor bona bonos fructus facit: mala autem arbor malos fructus facit. Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos.* Quod exponens D. Auguſt. *lib. contra Fortunatum,* ſcribit, *Per arborem bonam, & malam non intelliguntur naturæ, ſed voluntates noſtræ*, vt legitur Matt. 12. Aut facite arborem bonam, & fructum eſſe bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum: Siquidem ex fructu arbor agnoſcitur, ſubdit Auguſt. etc. Noſtrum eſt eligere, quod volumus.

Secundò, ex SS. Patribus, Baſilio *Hom. 9. in Hexam.* Damaſ. 3 *fidei, cap. 15.* & Aug. *Tom. 4. ſuorum operum lib. 5. qq. quæſt. 13. Operatur ille*, id eſt Deus, *cooperamur nos. Nos enim aufert, ſed adiuuat bona voluntatis arbitrium.* Extatque illud eiuſdem Doct. vulgatum 7. Ciuit. 30. *Sic Deus res cunctas adminiſtrat, vt ſuos motus agere ſinat.* Hinc ſubiicit Scot. 4. *diſt. 49. quæſt. 12. §. Reſpondeo E. Deus pro ſtatu iſto diſpoſuit rebus coagere, & actiones eis proprias ſinere habere.* Accedit Concilium Trid. *ſeſſ. 6. can. 4.* expreſsè damnans eos, qui exiſtimant liberum arbitrium creatum nihil omninò agere, & merè paſſiuè ſe habere. De quo fusè, & eruditè Alphonſ. *libro 9. aduerſus hæreſes, verb. libertas.*

Tertiò, ex Philoſophis. Ariſtot. cum ſuo Lycæo 1. *Perih. cap. vlt. 2. Phyſ. 2. & 8. eiuſdem operis*, necnon 5. 9. & 12. *Met.* Plat. cum ſua Academia citat. à D. Damaſc. 9. *ſuæ Phyſicæ.* Triſmeg. & cæteris, qui conſtanter, & vnanimiter hanc veritatem amplexantur, & tuentur. Quibus ſubſcribit Auer. 12. *Met.* deridens Sarracenos tollentes à rebus operationes.

Quartò, quod conſtat experientiâ, & patet ſenſibus, inficiandum non eſſe: experientiâ autem comprobatur, & ſenſibus cernitur, cauſas ſecundas agere, id ergo negandum non eſt. Ma. liquet, & illuſtratur ab Ariſtotele 1. *Met. cap. 1.* Min. eſt in confeſſo, ignem calefacere, & comburere, & aquam frigefacere, & ſic de cæteris. Quod ſi negetur ab aliquo, proiiciendus eſt in ignem donec fateatur, ignem comburere, vt ex Auic. 1. *Met. cap. vlt.* conſulit Scot. 1. *diſt. 39. §. Quantum ad* 1. Huic conſonat quod ait Stagirita 1. *Top. ad finem cap. 9.* Qui dubitat, vtrum oporteat Deos honorare, & parentes diligere, an non? pœnâ indiget. Qui verò, vtrum nix alba ſit, an non, ſenſu caret.

Quintò, ex 1. *Eth. 7. & 2. Cœli 17. cit.* à Doct. 4. *Reportat. diſtinct. 49. quæſt. 1. propè initium*, eſſe eſt propter operari, quod eſt dictu, vnumquodque eſt propter ſuam operationem, ſic plantæ ad florendum, arbor ad fructificandum, homo ad laborem, & auis ad volatum, vt legitur *in libro Iob. cap. 5.* ſunt autem cauſæ ſecundæ conditæ à Deo, vt patet Gen. 1. *In principio creauit Deus cœlum, & terram.* Et quid, in cœlum ad influendum, & terra ad germinandum. Hocque apertè in animantibus demonſtrant varia, & diuerſa organa, & inſtrumenta apta ad diuerſas functiones, & operationes exercendas, ſic homo habet manus, bos cornua, Aquila roſtrum, & ſic de ſingulis, in quibus natura nihil ſuperfluum, nihilque otioſum permittit. Addo, figuræ, & formæ artificiales à naturalibus diſſident potiſſimùm, quia hæ viuæ, actuoſæ ſunt: illæ verò emortuæ, & actionis expertes. Rursùs, nemo pœna, vel gloria dignus foret. Denique, prima cauſa non eſt dormiens, ſed ſemper operatur, contemplans, & amans ſeipſam; eique aſſiſtentes, & miniſtrantes Angeli, ac cæteri beati ſunt in continua, & perenni operatione, viſione ſcilicet, & fruitione diuinæ eſſentiæ. Atque id quotidie, & clarè oſtendunt Cœlorum motus, elementorum conflictus, mixtorum vires, totaque natura, quæ eſt *principium motus, & quietis.* Iſtæ, & conſimiles rationes indubiè conuincunt aduerſæ ſententiæ fautores, nedum ſpiritualia, verumetiam corporalia agendi virtutem participare: quas fortè dependens Gabriël nuper allegatus, non audet eis adhærere, ſed communem ſequi proteſtatur. Vnde non immeritò quidam relatus Authores inſcitiæ, & ſtultitiæ arguunt, & inter Hæreticos ſcribunt.

10. Oppones primò, Ioan. 1. *Sine me nihil poteſtis facere.* Et 1. Cor. 12. *Qui operatur omnia in omnibus.* Et 2. Cor. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis.* Et ante Hieremiæ 10. *Non eſt hominis via eius, nec viri eſt, vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos.* Ex his, & conſimilibus ſacræ Paginæ teſtimoniis concludi videtur, Deum operari, proindéque nihil creaturas prorſus agere. Reſpondeo exponendo ea loca, non valet cauſa ſecunda ſine prima quidpiam agere, quia ſecunda eſt primæ eſſentialiter ſubordinata, & in ſuo ordine, hoc eſt independenter omnia prima operatur, & niſi ipſa concurrat, ſecunda agere nequit: non autem in ordine cauſæ ſecundæ, quæ agit dependenter a prima. Quare, vt cauſa ſecunda cauſet, requiritur concauſatio cauſæ primæ. Quod inſinuat Chriſtus Dominus *paſſim allegato*, inquiens. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis.* Idem inſinuat D. Paulus citatus, cap. 3. *Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet, ſecundum ſuum laborem Dei enim adiutores ſumus.* Et ibid. 15. *Non ego, ſed gratia Dei mecum.* Maximè in operibus meritoriis, quæ haud fieri valent abſque auxilio, & gratia Dei præueniente, & concomitante, vt oſtendit idem Apoſtolus vbi ſupra, cap. 13. *Si habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam; & ſi habuero omnem fidem, itavt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Et Deinde cap. 15. *Gratia autem Dei ſum, id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui.*

11. Oppones ſecundò, perfectiſſimus agendi modus tribuendus eſt Deo, qui eſt opifex perfectiſſimus: agere, autem ſe ſolo, eſt perfectior modus agendi, quàm agere ope, & conſortio alterius. Igitur Deus omnia peragit, creaturis ſecum non concauſantibus. Concedo ma. diſtinguo min, agere ſe ſolo eſt modus perfectior, quam agere conſortio alterius, ſi hoc proueniat ex impotentia, & imbecillitate virtutis, concedo: quod ſi oriatur ex communicatione potentiæ, & virtutis collatæ, quâ cauſa ſecunda poteſt coagere cum prima, ad effectum ſimul producendum, nego. Id enim arguit maiorem virtutem, & perfectionem

in

in agente potente communicare vim agendi effectui, vt ſecum cooperetur: quod artifices ſuis operibus artificioſis præſtare nequeunt, vt innuit Scot. *quol.7. §. Sed licet P.* poſt D. Paulum *Galat.3.*

12. Oppones tertiò, ſi corpora agerent, vel agerent per materiam, vel per quantitatem, ſed tam materia, quam quantitas ſunt paſſiua, & de genere ſterilium; ergo corpora vi agendi non potiuntur. Hinc ſubiicit Auguſt. 1. Ciuitat. 19. corporeas cauſas non numerari inter efficientes. Conf. actio fit per intimum illapſum in paſſum: corpora autem nequeunt intimè illabi in paſſum; propter quantitatem, quæ eſt impenetrabilis, ergo corpora ſunt actionis expertia. Reſpondeo maiorem eſſe inſufficientem. Siquidem corpora agunt per formam, vt principium quo, & ipſa corpora, vt principium quod, notante Philoſopho 1. *anima T64.* Ad Auguſt. dico, ipſum actiuitatem à rebus corporeis non adimere, cum eas nominet cauſas, ſed indicare eas, non eſſe potiores, & citiores, cuiuſmodi ſunt cauſæ ſpirituales, & immateriales. Ad conf. dico, corpora agere, non per illapſum, ſed per contiguitatem. Conſtat enim ignem agere in aquam, & econtra, ſi contigua extiterint, & debitè approximata.

Articvlvs III.

An cauſa prima concurrat cum cauſa ſecunda ad omnem effectum producendum.

13. Etſi omnes Scholaſtici libenter confiteantur, & firmiter tueantur, primam cauſam, cum ſecunda coagere ad quemlibet ipſius cauſæ ſecundæ promendum effectum: nihilominùs altercantur de modo, quo fit huiuſmodi concurſus, an mediatè an verò immediatè? Aureolus quippè 2. *diſtinct.38. quæſt. vn. artic. vn.* Dur. *ibidem, diſtinct.1. quæſt.5.* & nonnulli apud Auguſt. *in initio art.1. huius quæſt. allegat.* autumant, Deum præſtare ſuum concurſum creaturæ mediatè duntaxat, quatenùs in principio motionis eius, communicauit illi virtutem, & potentiam agendi, quâ poteſt totaliter ipsâ ſolâ quemcumque effectum edere ei præportionatum. Cæteri autem omnes, inter quos præcipuè ſunt Doct. ſubtilis 2. *diſtinct.37. quæſt. vn. §. Propter igitur ſub P. & 4. diſtinct.1. ad finem, quæſtione 1.* Seraphicus 1. *diſtinct.45. quæſt.1. art.2. & 2. diſtinct.37. primo princ. quæſt.2.* Angelicus 1. *parte quæſt.105. artic.5. & 3. contrà Gentes cap.70.* Irrefragabilis 1. *p. quæſt.9. num.2.* Illuminatus 1. *diſtinct.43. quæſt.7.* Et princeps Nomin. *Quol.3. quæſt.4.* docent Deum eſſe cauſam immediatam omnium effectuum cauſarum ſecundarum.

14. Not. primò, & recol. ex dictis, inter cauſam primam, & ſecundam adeſſe ſubordinationem eſſentialem, adeovt ſecunda operari nequeat abſque prima, tametſi prima agere valeat ſine ſecunda. Ratio eſt, quia hæc eſt inferior, & dependens; illa verò ſuperior, & independens. Deindè aduertendum eſt, cauſam primam liberè, & ſponte cauſare, & operari quoſcumque effectus rerum creatarum, quamuis quædam earum concurrant ad eos naturaliter, & neceſſariò, vt ignis ad generationem ignis: quædam verò liberè, & voluntariè, vt ſe habet homo in actibus ſuæ voluntatis, ſiuè elicitis, ſiuè imperatis.

15. Not. ſecundò, licet prima cauſa ſit prior prioritate exiſtentiæ, & perfectionis: non tamen eſt prior prioritate cauſalitatis, & concurſus: vtraque enim ſimultaneo concurſu producit communem effectum. Quod quidam Scotiſtæ deducunt ex Scot. 2. *diſtinct.37. quæſt. vn.* his verbis. *Cauſa prima agit prius prioritate à quo, quia independenter, & perfectius: non prioritate in quo, itavt prius attingat effectum, quam cauſa ſecunda.* Exemplo illuſtrari poteſt de materia, & forma. Etſi enim materia prior ſit in eſſendo, & exiſtendo, quàm forma; nihilominùs haud prior eſt in influendo, & producendo compoſitum, ſed ambæ ſimul concurrunt ad ipſum cauſandum, vt aptè proſequitur Doct. *mox alleg. §. Ad ſolutionem V.* Cùm autem duæ cauſæ concauſant eumdem effectum, ſi quis defectus accidat ipſi effectui, huiuſmodi defectus poteſt ab vna, & non ab altera ſimul concurrente prouenire, vt 2. *Phyſ.26.* Sol, & homo ſunt duæ cauſæ concurrentes ad generationem hominis; ſi eueniat monſtrum, tale monſtrum non attribuitur Soli, ſed homini, propter exuperantiam, vel penuriam materiæ, vel ob alias cauſas infrà tradendas: ſic cauſa prima, & ſecunda ſimul producunt eumdem effectum, quod ſi aliquis defectus in eo contingat, ille defectus non primæ, ſed ſecundæ cauſæ imputatur, vt poſt D. Bon. citat. innuit Doctor *vbi ſuprà §. Propter Q.* Ratio eſt, quia cauſa prima eſt perficiens, ſecunda verò deficiens, vt Dauid pœnitens de ſe ipſo liberè, & publicè fatetur Pſal. 118. *Defecit in ſalutare tuum anima mea.* Cauſa namque prima quantum eſt ex ſe perficeret effectum, ſi cauſa ſecunda coagens vellet eamdem perfectionem, & rectitudinem ipſi effectui præſtare. Quoniam verò ſecunda cauſa non vult cum prima cauſare, & à regula ſibi à Deo præfixa deflectit, proptereà accidit defectus, ſeu peccatum, quod iſti ſoli attribuitur, quæ tenetur parere illi, & non paret vt ſignificat Auguſt. *Pſal.70. conc.2. & lib. de cantico nouo, cap.8* qui habetur *Tom.9. operum eius.*

16. Not. tertiò, ex communi Placito Theologorum, nuncupatim Scot. *prænom. §. Iſta quæſtiones & §. Ex iſta ſolutione, & in Reportat. 1. diſtinct.35* in peccato conſiderari duo, putà materiale, & formale. Materiale peccati, quod & ſubſtractum, & eſſe phyſicum nominatur, eſt illud poſitiuum, quod realiter efficitur à prima, & ſecunda cauſa. Formale verò peccati eſt carentia rectitudinis debitæ in eſſe actui ſecundo, & non ineſt, quod eſſe morale malum, & deforme perhibetur. Explicatur exemplo, de vulneratione, & occiſione hominis, ad cuius ſectionem carnis concurrit Deus, non verò ad deformitatem homicidij, quatenùs probibetur ab ipſo Deo in Decalogo, Exod. 20. *Non occides.* Quare peccatum formaliter nihil aliud ſibi vult, quam priuationem rectitudinis, vtilitatis, ordinis, & entitatis, authore D. Bon. 2. *diſtinct.37. art.2. quæſt.1.* cui præiuit D. Auguſt. tract. 1. in Ioan. *Peccatum nihil eſt. & cum peccant homines, nihil fiunt.* Et in Pſalm 68. *Non eſt ſubſtantia, quia eſt iniquitas, quæ nihil eſt.* Et innuit Dauid Pſal. 14. *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus.*

17. Aſſertio prima, Deus concurrit ad omnes effectus rerum creatarum immediatè. Eſt communis Scot. citat. *in initio articuli.* Rich. 1. *diſtinct.45. art.1. quæſtion.1.* & cæteris, *ibidem.* Probatur primò, ex ſacris litteris. Iſa 26. *Omnia opera noſtra operatus es nobis.* Deut 2. *Dominus Deus noſter, qui procedet, antè faciem veſtram, ipſe ſimul debellabit eos vobiſcum.* Et Ioan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Et 15. *ſine me nihil poteſtis facere.*

Occurrunt nonnulli exponentes præfata teſtimonia, & conſimilia adducenda de mediato influxu, & concurſu cauſæ primæ, cum ſecunda. Contra, in eis locis legitur, Deum omnia in omnibus, & cum omnibus operari, quæ haud effici queunt, abſque eius immediata concauſatione, vt apertè oſtendit Chriſtus Dominus paſſu vltimo Ioan. prælato inquiens. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemet ipſo, niſi manſerit in vite: ſic nec vos, niſi in me manſeritis.* Vitis autem in palmitem influit immediatè, alioqui ipſe palmes

areſcet, ſi ab ea diſiungeretur aut quidpiam inter hunc, & illam interciperetur. Ergo de concurſu immediato exponenda ſunt prænarrata loca.

Secundò, ex PP. Aug. lib. 1. qq. Deut. cit. quæſt. 1. *Satis oſtenditur, ita eſſe adiutorem Deum, vt etiam homines agant aliquid.* Idem in Deut. 20. quæſt. 30. Et in Pſal. 143. *Si enim per te impleres totum, non eſſet neceſſarius adiutor.* Rurſus: *Si tu ipſe, ſuâ voluntate nihil ageres, non vocaretur adiutor. Adiutor enim aliquid agentem adiuuat.* Idem *ſerm. 14 de verbis Apoſtoli.* Si ergo Deus in cunctis operibus adiuuat hominem, vt ait ſanctus Doctor, planè infertur ipſum eſſe immediatam cauſam eorum, veluti qui iuuat aliquem ad ferendum idem pondus, aut trahendam eamdem nauim. Et Bern. 1. *Meditationum*: Deus intimior eſt operibus internis, quàm externis: creatura autem eſt ſibi ipſi immediatè præſens, ſuorumque effectuum immediata cauſa: ergo & Deus, qui eſt immediatior, & intimior, ſecundum D. Bern.

Tertiò *ex 2. Met. cap. 2.* in eſſentialiter ſubordinatis, cauſa inferior agere nequit abſque ſuperiore: cauſa autem ſecunda eſt eſſentialiter ſubordinata primæ cauſæ, cùm ab hac, illa cauſetur, & in eſſe pendeat, ſitque eos per participationem: ergo hæc immediatè influit in omnes eius effectus.

18. Dices, id non rectè deduci, quandoquidem inter cauſam primam, & effectus cauſæ ſecundæ, mediat ipſamet cauſa ſecunda, à qua immediatè effectus proficiſcuntur. Contra ſi pereat cauſa ſecunda, & perſiſtat eius effectus, vt ſi deſtruatur ignis generans, & maneat ignis genitus, proculdubio ignis genitus dependet ab aliqua cauſa, quia eſt ens dependens, cum quo dependentia realiter identificatur, non ab igne generante, cùm ſit deſtructus: ergo à Deo immediatè, cùm inter eum, & Deum ampliùs non interſit medium.

Quartò, prima cauſa abſolutè, & plenè dominatur in cauſam ſecundam, cùm ſit omnipotens, adeò quando vult ſubtrahit ſuum concurſum, ipſaque cauſa ſecunda nihil poteſt agere, vt *Daniel. 3* ignis ardens non calefecit, nec combuſſit tres pueros Hebræos. At ſi immediatè cauſa prima, cùm ſecunda, non cauſaret eius actionem, non poſſet impedire, haberet enim ex ſe totam agendi virtutem, & quidquid ad eam requiritur, cuius oppoſitum elucet, tum *paſſu allegato*, tum etiam *aliis Scripturæ locis*.

Quintò, Deus certè, & indubiè non calleret, quid facturа eſſet cauſa ſecunda, quia cùm ſit omniſciens ex determinatione ſuæ voluntatis, qua ſtatuit concurrere ad omnem efficientiam cauſæ ſecundæ, vt dixi ex Scot. *Tract. de ſcientia Dei*, ſi cauſa ſecunda operatur independenter ad influxu primæ, cùm ſit libera, putà homo, poterit agere oppoſitum, quod præſcit Deus, proindéque non foret omniſciens, quia poſſibili poſito in eſſe, nullum ſequitur impoſſibile, 1. *Perib. ad finem.*

Addo, magis dependeret cauſa ſecunda à prima, quàm eius effectus, quia illa immediatè, hic verò mediatè, videtur incommodum, principiatum independentius, & abſolutius eſſe principio: igitur operationes cauſæ ſecundæ immediatè à prima dependent. Idque affirmat, Author de cauſis, *propoſ. 1.* & confirmat Auer. *ibidem*, inquientes, cauſa prima plus influit in effectum, quàm ſecunda. Atqui ſecunda cauſa influit in effectum immediatè, ergo & prima. Influere autem perindè eſt, ac cauſare; ſi ergo prima immediatè influit, ergo immediatè concauſant omnes effectus cauſæ ſecundæ.

19. Aſſertio ſecunda, ſententia negans concurſum immediatum Dei cum rebus creatis, & affirmans concurſum mediatum duntaxat, non videtur erronea, nec hæretica. Deducitur ex Doct. *nuper alleg.* qui argumenta hanc probantia adducit quidem, ſed non diluit, & 2. *Rep. diſt. 37. quæſt. 2. §. Secundo eſt declarandum:* palàm inquit præfatam opinionem eſſe probabilem, tametſi affirmatiuam, & communem, ipſe cum ſuis tuea-tur. Hanc autem ex inſtituto docent duo claſſici Doctores, Aureolus eminentiſſimus, & Doctiſſimus Cardinalis, & Dur. ſacri palatij Magiſter peritiſſimus, & Epiſcopus eruditiſſimus. Nec valde diſplicet Arr. *diſp. 10. Phyſ. ſect. 1. ſubſect. 2.* nitens ſoluere argumenta illi aduerſantia. Quod antè Hurt. *ibid. ſect. 1. ſubſect. 1.* præſtiterat, licet poſtmodum *ſubſect. 2.* incautè, & improuidè eam reprobet, cum Suarez *diſp. 12. ſect. 1.* & aliis ab eo allegato. Nec longè diſtant, qui aſtruunt Deum immediatè non concurrere ad materiale peccati, inter quos ſunt inſignes Theologi relati à Seraph. 1. *diſtinct. 37. quæſt. 1. art. 1.* quoſve nec ipſe, nec Magiſter ſententiarum auſus eſt arguere, & oppoſitum aſſertioni eorum decernere. Si autem per iſtos Authores primum agens immediatè non coagit cum ſecundo agente ad actum phyſicum, qui dicitur materiale peccati, non videtur, cur ad alios actus phyſicos eodem modo ſe gerat. Accedit ſacra pagina *Gen. 1.* vbi legitur, Deum vim agendi terræ, aliiſque rebus tribuiſſe, eaſque ſic cum ſuis potentiis reliquiſſe, vt propria opera, abſque eius immediato influxu operarentur, *Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen, &c.* Deinde *cap. 2. eiuſdem lib.* Subiicitur. *Requieuit ab omni opere, quod patrarat*, ideſt, exponente Lyr. ceſſauit à conditione rerum, & compleuit opus ſuum. Et Eccleſiaſtici 15. *Reliquit eum in manu conſilij ſui.* Inclinant Auguſt. 7. Ciuit. cap. 30. *Sic Deus res cunctas adminiſtrat, vt ſuos motus agere ſinat.* Et Anſel. l. de concordia, parte prima, cap. 8. *Deus facit omnes actiones, & omnes motus, quia ipſe facit res, à quibus, ex quibus, & in quibus fiunt, & nulla res habet vllam poteſtatem volendi, aut faciendi, niſi ipſo dante.* Ex parte ſecunda ſubiungit. *Non Deus, qui prædeſtinat, facit voluntatem cogendo, aut voluntati reſiſtendo, ſed in ſuo eſſe dimittendo.* Denuò in nullo Concilio damnatur, nec ab vllo ſancto Patre, quem viderim expreſſè reprobatur, vt de principiis, & proprietatibus abſolutis diuinarum Perſonarum conſtitutiuis oſtendit Scot. 1. *diſt. 26. quæſt. vn.* Ampliùs, aduerſa teſtimonia, & argumenta vnica diſtinctione ſolui queunt, putà valere de concurſu mediato, non autem immediato; ſicque facilè reſpondetur illi graui difficultati, Deum non eſſe authorem mali, & cauſam peccati, quia non concurrit ad huiuſmodi actum. Ob id ſancit Concil. Trid *ſeſſ. 6. can. 6.* proditionem Iudæ non eſſe à Deo, ſicut eſt vocatio Pauli: Adducuntur rationes huius probabilitatem ſuadentes. In primis, cauſa ſufficiens, poſitis omnibus requiſitis ad agendum, quouis alio ſecluſo, edit effectum ſuæ virtuti congruum, & proportionatum, vt ignis comburit, aqua frigefacit, planta floricat, & arbor fructificat: Ergo non exigitur alia virtus ſufficiens, & totalis productiua, & ſecum concauſans immediatè idem opus; ſic paſſio nullo alio interpoſito egreditur a ſubiecto, cuius eſt paſſio, putà lux à corpore luminoſo, & riſibilitas ab homine. Iterùm, agens increatum, & creatum, aut vtrumque ſimul, & immediatè cauſat effectum totaliter, & ita effectus bis produceretur, vel alterutra cauſa ſuperflueret: aut ambo forent cauſæ partiales partialiter eum cauſantes; & hoc derogat potentiæ Dei, quæ eſt ſumma, & infinita, cuiuſcumque effectus ſufficienter productiua. Deinceps, ad effectum cauſæ materialis, & formalis Deus immediatè non concurrit, propter annexam imperfectionem cauſalitatum earum, vt nemo inficiatur, ergo id quoque aſtruendum eſt de effectu cæterarum cauſarum. Denique non dantur duo fines immediati: ergo nec duæ cauſæ efficientes ſimul, & immediatè eumdem effectum cauſantes.

20. Hæc adduxi non aduerſando ſententiæ communi, ſed diſputando pro vtraque, non aſſerendo, ſed opinando, & vindicando ab errore, & hæreſi prænominatos orthodoxos Doctores. Me autem ſubmitto meliori iudicio, & ſacroſanctæ Eccleſiæ, & ſequor affirmatiuam partem. Ideò reſpondeo ad ea, quæ affe-

runtur

runtur pro parte negatiua, & dico ſcripturæ loca, & PP. teſtimonia, vnum affirmare, & alterum non negare. Affirmant quippè creaturas à Deo accepiſſe vim agendi, in principio ſuæ molitionis, vt indicat Lyran. præmemoratus. Non negare autem Deum immediatè, cum eis cauſare, immò id præſupponere, cùm ſint entia dependentia, participata, & eſſentialiter ſubordinata. Quod verò faceſſit negotium, eſt decretum Synodi Trid. citat. negantis, Deum ad malum, & peccatum coagere, cùm ſit bonorum author, & non malorum cauſa, cui ſatisfit ex Auguſt. 12. *Ciuit. cap.7.* & Bon. 2. *diſtinct.4. art 1. quæſt.2.* aientis peccatum, & malum culpæ habere cauſam non efficientem, ſed deficientem, quæ Deo, qui eſt perficiens, competere nequit. Ad primã rationem idem eſt dicendum, nempè cauſas ſecundas agere quidem, ſed dependenter à concurſu Dei immediato, quem ſemper exigunt, & continuè depoſcunt, abſque quo operari non poſſunt. Ad 2. dico ambas eſſe totales in ſuo ordine, & communem effectum cauſare: aut eſſe partiales, nec ob id Deo imperfectio vlla tribuitur, quoniam partialiter cauſat non ex defectu virtutis, ſed ex beneplacito ſuæ voluntatis ſic volentis cooperari, ad efficientiam omnium effectuum creaturarum. Ad 3. dico Deum concurrere in genere cauſæ efficientia, quod nullam imperfectionem deſignat. Ad 4. dico eſſe duos fines ſubordinatos, ſicuti cauſæ ſunt eſſentialiter ſubordinatæ, propterea nulla extat implicantia.

ARTICVLVS IV.

An cauſa prima concurrat cum ſecunda immediatè immediatione virtutis, & ſuppoſiti.

21. QVidam Thomiſtæ, nominatim Ferr. 1. *contra Gentes, cap.7.* aſtruunt Deum operari cum rebus creatis immediatè immediatione virtutis, & non ſuppoſiti. Communis autem opinio eſt Doct. 2. *diſt.37. quæſt vn §. Ad ſolutionem.* Fuent. 2. *Phyſ. quæſt.5 art.2. diff.1.* Conimb. *ibid cap.7. quæſt.14. art.1.* & aliorum docentium primam cauſam agere cum ſecunda vtroque modo immediatè immediatione virtutis, & ſuppoſiti.

22. Not. in quolibet agente duo diſtingui, virtutem agendi, quæ dicitur principium *quo*, & ipſum agens, quod perhibetur principium *quod*, vt virtus ſolis illuminandi eſt principium, *quo* ſol illuminat, & ipſe ſol eſt principium, *quod* illuminandi. Cùm autem in ant. art. ſtatutum ſit primum agens agere cum ſecundo. immediatè, reſtat in præſenti veſtigandum, num operetur immediatè immediatione virtutis, & ſuppoſiti, an non? Tunc autem agens agit immediatè immediatione ſuppoſiti, cùm inter agens, & paſſum nullum interponitur ſuppoſitum, vt orbis lunæ agit immediatè immediatione ſuppoſiti in ſphæram ignis ſibi contiguam: è regione agere mediatè mediatione ſuppoſiti eſt, quando inter agens, & paſſum mediat aliud ſuppoſitum, ſic Luna agit in aerem, aquam & reliqua corpora inferiora. Agere verò immediatè immediatione virtutis eſt, quando agens agit in paſſum virtute propriâ ſibi inexiſtente, ſic ignis immediatè immediatione virtutis calefacit, & comburit lignum ſibi proximum: è contrà agere mediatè mediatione virtutis, eſt quando agens agit virtute ab alio emendicata, & in ſe non exiſtente, ſic artifex operatur virtute actiuorum naturalium applicata paſſiuis. Addunt quidam alium modum agendi immediatè immediatione virtutis, cum agens agit à ſe, & independenter à quouis alio, quo pacto ſolus Deus operatur, quia ſolus eſt independens, cætera verò ab ipſo dependentia, proindéque mediatè agentia, ſecundum virtutem à Deo eis elargitam, & communicatam.

23. Aſſertio, cauſa prima concurrit cum ſecunda, vtroque modo prærecenſito. Tenet Doct. *vbi ſuprà, & ibid. in Report. quæſt.2.* Idem ex eo tradit Aretinus 2. *Phyſ. in annot.2.* *Phyſ. quæſt.8.* Probatur primò, prima cauſa eſt indiſtans à cauſa ſecunda, cum ſit vbique per ſuam immenſitatem, vt ſignificatur Pſalm.15. *Si aſcendero in cœlum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades.* Et Act. 17. *Non longè eſt ab vnoquoque noſtrûm, in ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus.* Ergo prima cauſa cauſans cum ſecunda immediatè agit duobus illis modis prænarratis. Secundò, quod operatur per virtutem ſibi inexiſtentem, nullo interpoſito medio, immediatè cauſat dictis modis, vt patet *ex præmiſſo not.* Prima autem cauſa per virtutem propriam, immò independentem à quouis alio, cum ſecunda operatur, nullo interiecto medio, cùm illa ſit iſti intimè præſens. Tertiò, actio egrediens immediatè ab agente arguit binam præfatam immediationem, quoniam effectus cauſari nequit, immediatè, niſi per actionem ab ipſo agente immediatè egredientem, maximè cùm ſuppoſitum, eiuſque virtus realiter idem ſ ſicentur. Actio autem Dei cauſantis cum creatura, ab eo immediatè exit, quia ſimul eumdem attingunt effectum communem, ergo vtraque agit duplici modo præmemorato.

24. Opp. in ore omnium extat, Deum agere mediis cauſis ſecundis, ergo neutro modo Deus immediatè cauſat cum rebus creatis. Reſpondeo, ant. eſſe diſtinguendum, vt innuit Mauritius *in cap 2. de primo principio*: Si enim ſic capiatur, vt cauſæ ſecundæ eſſentialiter dependeant à prima in eſſe, & operari, conceditur: quod ſi intelligatur, Deum agere mediante virtute eis ab initio communicata, negatur communiter à Scholaſticis.

25. Dices, inter vtramque cauſam extat eſſentialis ſubordinatio: ergo vna cauſat, mediante alia. Dico huiuſmodi ſubordinationem non tollere præfatum duplicem modum agendi immediatè, quia licet ſecunda cauſa nequeat operari ſine prima, tamen prima non prius cauſat quàm ſecunda, ſed ambæ ſimul immediatè communem edunt effectum, abſque vlla interiectione alterius virtutis, & ſuppoſiti.

ARTICVLVS V.

An cauſa prima prædeterminet, & præmoueat cauſam ſecundam ad agendum.

26. FAmilia Dominicanorum, nuncupatim Bannez 1. *p. quæſt.14. art.13. & quæſt.23. art.3.* Rip. *ibid. quæſt.19. art.8. dub.1. cap 11.* Aluarez 3. *de auxiliis diſp.19.* & aliorum ex D. Th. 1. *part. quæſt.105.* autumat primam cauſam præmouere ſecundam, præmotione reali, & phyſica ad operandum, adeovt abſque tali præmotione agere nequeat. Hi autem Authores inter ſe ſunt diuiſi, & bipartiti. Nonnulli namque opinantur, Deum præmouere agens creatum per præuiam qualitatem phyſicam in ipſo receptam, quâ potens redditur ad operandum, & abſque quâ impotens, & inſufficiens eſt ad agendum. Cæteri verò arbitrantur, nihil quidem reale præuium in creatura poni, & recipi in ipſa intrinſecum, ſed extrinſecum, quod eſt prædeterminatio diuinæ voluntatis prædeterminantis phyſicè ipſammet ad agendum. Quibus ſeſe opponunt Scot. 4. *diſtinct.1. quæſt.1. propè finem, & diſtinct.12. quæſtion.3. §. Quantum ad argum. Principale, & diſtinct.43. quæſtion.3. §. Tertia opinio.* Faber *in ſupp.14 diſp.57. cap.2. & inde*, & alij Scotiſ. Quibus auſtipulantur Mol. 1. *part. quæſtion.14. art.13. diſp.6.* & Suarez *in opuſcul. lib.1. de concurſu*, & Conimbr. 2.

Phyſ. quæſt. 12. cap. 7. artic. 2. & alij communiter, & firmiter negantes prænominatam phyſicam præmotionem, & prædeterminationem.

27. Not. primò, hanc controuerſiam æquè agitari de agente ſecundo naturali, & neceſſario, ac de libero, & ſpontaneo, nedum penes effectus vi naturæ attingibiles: verumetiam penes opera, ad quæ ſuperna exigitur virtus. In præſenti autem de meritoriis, & ſupernis non mouemus vllam dubitationem, & difficultatem, cùm de fide ſancitum ſit dari gratiam præuenientem, qua Deus hortatur, excitat liberè, mouetque moraliter liberum arbitrium, & voluntatem creatam ad benè agendum, & meritoriè operandum, vt conſtat ex verbis Conc. Trid. *can. 4. & 5. ſeſ. 6.* & catech. Rom. *de 1. art. Symb. 1. part. num. 22.* *Quamuis ſecundarum cauſarum efficientiam non impediat, præuenit tamen.* Idque annuunt Sacræ Litteræ Pſal. 20. *præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis.* Et Pſal. 26. *Miſericordia eius præueniet me.* Confirmant SS. PP. præſertim Auguſt. 1. ad Simplicianum, quæſt. 2. in fine. *Nec velle, nec currere, niſi eo mouente, atque excitante, poterimus.* Et ſubſcribit Author *de fide ad Petrum, capit. 32.*

28. Not. ſecundò, cauſam ſecundam in ſe, & in ſuo ordine eſſe perfectam. Eſt enim opus Dei, cuius opera ſunt perfecta, *Deut. 32.* Et ante Gen. 2. *Igitur perfecti ſunt Cœli, & terra, & omnis ornatus eorum. Compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuum, quod fecerat.* Cùm autem perfectio rei creatæ duplex ſtatuatur, notante Lyr. *paſſu allegat.* vna ad actum primum, & altera ad actum ſecundum, illa eſt eſſentia rei, iſta verò eius operatio, prior ordinatur ad poſteriorem; quia eſſe eſt propter operari, *2. Cœli 17.* cauſa ſecunda eſt perfecta, & completa in actu primo, & in ſuo eſſe eſſentiali: incompleta verò, & inſufficiens ad effectum cauſandum, propterea indiget concurſu primæ cauſæ, ad hoc, vt producatur effectus. Adeſt quippè inter eas cauſas eſſentialis ſubordinatio in eſſe, & in operari; itavt cauſa ſecunda nihil prorsùs agere valeat ſine auxilio cauſæ primæ, vt benè proſequitur Doct. 2. *diſtinct. 37. quæſt. vn. §. Si hæc via, & §. Ad ſolutionem.* Et *in Reportat. quæſt. 2.* Duo autem ſecernuntur in cauſa cauſante, actio, & effectus per actionem productus, vt per calefactionem cauſatur calor ab igne: actio alia prodit à cauſa prima, alia verò à cauſa ſecunda; ſicut enim cauſæ diſtinguuntur, ita actiones, in Schola Doctoris locantis actionem in agente: effectus verò vnus eſt vtriuſque cauſæ. Ambæ namque cauſæ conueniunt, & concauſant communem effectum, vt duo homines ſimul trahunt vnam, & eamdem nauim. Quapropter, cauſa voluntaria libera eſt in actione elicienda, & emittenda. Poteſt namque eam elicere, & non elicere, eamque ſuſpendere. Emiſsâ autem, & elicitâ actione, vnà cum actione cauſæ primæ producitur effectus communis, ita dictus, quoniam ab vtraque cauſatur.

29. Not. tertiò, ex Doct. 4. *diſtinct. 43. quæſt. 3. §. Tertia opinio.* eſſentialem ſubordinationem inter primam, & ſecundam cauſam non eſſe quidpiam abſolutum prius productum à cauſa prima, & receptum in cauſa ſecunda; ſed nihil aliud ſibi velle, quàm ordinem, & relationem, quæ nomine dependentiæ cauſæ ſecundæ à prima exprimitur. Cum enim cauſa ſecunda ſit dependens à prima, tam in eſſe, quàm in operari, propterea illi ſubordinatur eſſentialiter, adeò vt ſine illa neutiquam operari queat, vt tradit Scot. 4. *diſt. 1. quæſt. 1. in fine.* Licet autem dicatur prima cauſa mouens, & ſecunda mota, nihilominùs haud prior eſt in influendo, & cauſando, ſed in perfectione, nobilitate, & independentiâ, vel quia tribuit virtutem cauſæ ſecundæ, quæ ſimul cum Dei influxu attingit effectum communem, atque prima non agente, ipſa nequaquam agere poteſt, tametſi ipſamet nihil in ſe recipiat exponente Lych. 1. *diſt. 2. quæſt. 1. §. Sed in hoc occurrunt.*

30. Aſſertio prima, in Lycæo Peripatetico cauſa prima non præmouet phyſicè, nec prædeterminat cauſam ſecundam ad agendum. Deducitur ex Scot *Quol. 7. & 1. diſt. 8. quæſt. 5.* & alibi contra Fuent. 2. *Phyſ. quæſt. 5. diff. 2. art. 1.* & Complut. *ibid. diſp. 11. quæſt. 2. §. 2.* Probatur primò, *ex 8. Phyſ. T. 32.* grauia, & leuia mouentur à ſeipſis, vt ignis ſurſum, & terra deorſum. Et *T. 33.* homo mouet baculum virtute propriâ, & ſibi intrinſeca.

31. Dices, grauia, & leuia moueri à generante, non autem à ſeipſis. Et exemplum de baculo à manu moto eſt ad oppoſitum: Siquidem illud affert Ariſtot. vt probet præmiſſam propoſitionem, *quidquid mouetur, ab alio mouetur,* ſubiicit, ſicut baculus mouetur à manu hominis. Contra, Stagirita *eo in loco*, exemplificat de diſcente, & ſciente, qui habet potentiam ad diſciplinam, & doctrinam, huiuſmodi autem potentia ad actum ſciendi, & ſpeculandi eſt ſibi intrinſeca, putà intellectus eius, qui eſt virtus intrinſeca eius animæ. Si ergo grauia, & leuia mouentur, ſicut ſciens cietur ad actum ſciendi, quia ſciens ad huiuſmodi actum mouet ſe per potentiam ſibi innatam, ita illa à ſe, ſiue à virtute ipſis intrinſeca mouentur ad proprium locum, & centrum, ſi auferatur impedimentum, quod ne ad illud ferantur, retinent, vt ſubnectit idem Philoſophus. Quod verò additur de baculo à manu moto, dico valere de motu locali in eis, quæ non habent potentiam intrinſecam actiuam mouendi ſe localiter, ſed mouentur à principio extrinſeco, vt baculus mouetur à manu; homo autem mouet baculum vi propria, & intrinſeca. Secundò, *ex 3. Phyſ. T. 18.* cauſa ſecunda agens non mutatur: at ſi priuſquam ageret in ſe reciperet præuiam qualitatem, indubie mutaretur: ergo in ſententia Ariſtot. cauſa ſecunda non præmouetur phyſicè ad operandum. Nec valet expoſitio Complut. agens non mutari per ſuam actionem, ſiquidem cum de non agente fiat agens, ſanè mutatur per ſuam actionem, quam emittit. Tertiò, in Schola Ariſtot. cauſa ſecunda eſt determinata ad agendum, vt ignis ad comburendum, aqua ad humectandum: ergo impertinens eſt qualitas præuia, ad hæc agentia determinanda in ſuis operibus, & effectibus. Nec iuuat reſponſio Complut. hæc agentia habere quidem vim determinatam, in ſe, & in ſuo ordine, non verò in ordine ad cauſam primam. Quandoquidem, qualitas præuia à Thomiſt. excogitata non reſpicit cauſam primam, ſed ſecundam, per quam præmoueri dicitur. Iterum animata mouent ſe à principio intrinſeco, vt explicatius elucet in iis, quæ mouentur motu progreſſiuo. Rursùs, aqua calefacta reducit ſe ad priſtinam frigiditatem, per vim ipſi innatam, & intrinſecam. Denique 2. *Phyſ. T. 3.* natura eſt principium internum motus, & quietis. Quod plerique interpretantur de principio actiuo. Etſi natura non ita anguſtè ſumatur, ſortitur principium actiuum, vt natura facit quod melius eſt 2. *de gener. T. 59.* Igitur à Peripato explodenda eſt præmotio, & prædeterminatio phyſica prænominata.

32. Aſſertio ſecunda, cauſa ſecunda naturalis à prima nec præmouetur, nec prædeterminatur phyſicè. Tenet Doct. *in initio huius art.* & ſubſcribit Recentiorum vulgus. Prima pars probatur primò, cauſa ſecunda in ſuo genere, & ordine eſt perfecta, & completa, habens potentiam idoneam, & virtutem ſufficientem operandi, & promendi quoſlibet effectus ſibi congruos, & proportionatos, vt oſtendi *in primo not.* Ergo vllam qualitatem phyſicam præmouentem ad agendum non præexigit. Reſpondent Thomiſt. cauſam ſecundam quidem habere vim agendi per modum habitus, & potentiæ, non tamen per modum actus ſufficientis ad operandum in ſuo ordine, ſed à Deo eam accipit per dictam qualitatem in ſe receptam, per quam completur eius virtus in actu primo, & per modum principij ſufficiens red-

ditur

ditur ad agendum in ſuo ordine, & genere. Contra, cauſa ſecunda in actu primo, & in ſuo genere habet quidquid requiritur ad agendum, vt terra virtutem germinandi, & ignis vim ignendi, quibus Deus mandat, vt operentur ſecundum ſuam virtutem Gen. 1. *Germinet terra herba virentem.* Quòd ſi foret incompleta virtus penes actum ſecundum, inane, & irritum eſſet illud præceptum, & mandatum operandi, vtpotè quia per eam non poſſent operari, cùm peterent aliam præuiam virtutem. ſiue prænominatã qualitatem phyſicè ipſam præmouentem, & excitantem ad agendum. Deinde, res in ſua natura, & eſſentia completa, & perfecta, vtique in potentia & virtute ſortitur ſuum complementum. quia virtus egreditur ab eſſentia tanquam ab eius fonte, & radice: ſecunda autem cauſa participat eſſentiam perfectam, & completam: ergo vtique potentiam, & virtutem agendi perfectam, vt Angelus qui potitur naturâ intellectuali, perfecta pariter & intellectu perfecto, qui eſt eius potentia: atque iuxta rerum naturas habentur earum potentiæ, & virtutes operandi. Si ergo cauſa ſecunda per modum habitus habet virtutem ſufficientem, quoque & per modum actus.

Secundò, ſi cauſa ſecunda ad agendum præëxigit qualitatem prædictam ſibi inhærentem, eâ habita, & in ipſa recepta produceret effectus ſibi proprios, & conſentaneos abſque Dei auxilio, & concurſu, quia haberet quidquid requiritur ad operandum, ſicque independenter ageret, veraque eſſet opinio Aur. & Dur. *ſupra* reiecta. Occurrunt Thomiſ. negantes ſequelam. Quandoquidem, illa præuia qualitas non excludit concurſum cauſæ primæ, cum ſecunda ad efficientiam communium effectuum: datur namque ad mouendam, excitandam, & applicandam cauſam ſecundam ad operationem, quæ ſine illa præexiſtente non operaretur. Contra, cauſa ſecunda ſufficienter abſque alterius ope, eiuſque potentiæ mouentur ab obiectis, penes quæ laborant, vt viſus à colore, & auditus à ſono; atque ignis ſibi oblato combuſtibili, debitè approximato, & diſpoſito, comburit illud, nullo alio principio ſibi de nouo indito. Immò vanum, & ridiculum videtur, ignem in præfatum obiectum non poſſe agere, niſi priùs in eo inſit qualitas præuia à Deo cauſata, maximè cum aſſignentur naturales qualitates præexiſtentes ad præparandum, & aptandum ſubiectum, circa quod agens naturale debet operari.

Tertiò, ſi cauſa ſecunda in ſe ſuſcipiat qualitatem, per quam actu operetur, & ſine qua operari nequeat, eſſet inſtrumentum, quod accipit virtutem, actualemque motionem à cauſa principali, vt liquet de ſerra ſecante lignum, aliiſque artis inſtrumentis. Cauſa autem ſecunda non eſt propriè inſtrumentum, quandoquidem participat propriam virtutem agendi in ipſa permanentem in eſſe, & in fieri, vt præclarè oſtendit Doct. 4. *diſtinct.* 13. *quæſt.* 1. *art.* 3. Ergo nulla præuia qualitas in ea ſtatuenda eſt, vt operetur, cùm propriam operandi vim in ſuo ordine poſſideat. Accurrunt Thomiſ. concedentes, cauſam ſecundam eſſe inſtrumentum Dei, proindéque à Deo principali agente mutari virtutem agendi, veluti inſtrumentum artis, vim agendi decerpit ab artifice tamdiu durantem, quamdiu ab eo actualiter mouetur, cuius motione ceſſat eius virtus, & operatio. Contra, cauſa ſecunda eſt cauſa non inſtrumentalis, ſed principalis. Siquidem, ab Ariſtotele 8. *Phyſ. T.* 33. & 12. *Met. T.* 34. cauſa principalis diuiditur in primam, quæ eſt independens; & ſecundam, quæ eſt independens, & eſſentialiter primæ ſubordinata; vtraque autem pollet propriâ vi agendi in ipſa perdurante, quamdiu ipſa durat, eſique productiua termini, & effectus, quem reſpicit; inſtrumenti verò virtus eſt tranſiens, & tantùm diſpoſitiua ſubiecti, termini; & effectus producendi. Accedit, dicta qualitas cùm ſit condita à Deo, in ſerie rerum creatarum reſidet, & extat cauſa ſecunda: ſi ergo omnis cauſa ſecunda ad operandum indiget præuia qualitate præmouente, ſanè hæc quoque vt operetur, eget alia præexiſtente qualitate, & cùm ſit æqua ratio de cæteris, fiet proceſſus in infinitum ab omnibus fugiendus 2. *Met cap.* 2. Denique, huiuſmodi qualitas cùm ſit accidens, non poterit attingere terminum ſubſtantialem, cùm accidens non producat ſubſtantiam. Atque nulla eius neceſſitas apparet nec vtilitas nec probabilitas. Igitur explodenda, & ab Scholis eſt ableganda.

53. Secunda pars probatur primò, non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, 1. *Phyſ. T.* 52. ſufficit autem æternum decretum, & determinatio Dei, qua ſtatuit ab æterno condere res in tempore, iuxta illud Pſal. 14. B. *Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt.* Suaque potentia, quæ eſt voluntas, quæcumque voluit, creauit in cælo, & in terra, & in omnibus abyſſis *Pſalm.* 134. Eiſque tribuit virtutem, quâ vnà cum ipſo agerent, propriòſque effectus ederent, ſecundùm præſcriptionem, & definitionem, inſinuante ſacra Pagina Luc. 22. *Filius hominis ſecundum quod definitum eſt, vadit, veruntamen væ homini illi, per quem tradetur.* Irritum ergo, & vanum eſt addere nonam prædeterminationem phyſicam cauſas ſecundas prædeterminantem ad agendum. Secundò, *ex* 8. *Phyſ. T.* 18. & 1. *de gener. T.* 56. cauſa ſecunda naturalis ſuaptè natura determinatur ad ſuos effectus promendos, nullo ſibi de nouo indito, vt ignis ad calefaciendum, & aqua ad frigefaciendam ſibi appoſito, & diſpoſito ſubiecto: ſuperfluum ergo, & ſuperuacaneum eſt fingere, & inuenire nonam prædeterminationem efficientem, & præmouentem ipſam, ad operandum.

54. Aſſertio tertia, cauſa ſecunda libera à prima phyſicè nec præmouetur, nec prædeterminatur ad operandum. Defenditur à Doct. 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 2. §. *Ad* 1. Et *diſtinct.* 16. *quæſt. vn.* §. *Alij dicunt.* Et *diſtinct.* 37. *quæſt.* 1. §. *Quantum ad* 1. Atque indicatur ab Auguſt. 3. *de libero arbitrio, cap* 3. & *lib. de gratia, & libero arbitrio in initio.* Et *de cantico nouo cap* 8. Probatur primò, cauſa ſecunda naturalis nullâ afficitur præuia qualitate, nec prædeterminatione phyſicâ ad ſua opera perſoluenda, ergo nec cauſa ſecunda libera. Ant. oſtenſum eſt in præcedente aſſertione: conſequentia ſuadetur. Si quid impediret, eſſet eius indeterminatio, & indifferentia ad agendum: hæc autem non obſtat, ſed iuuat, cum ſit plena facultas, & abſoluta potentia ad vtrumlibet, ſeque liberè, & ſponte ipſa cauſa libera determinet ad quodcumque voluerit, cùm ſit domina ſuorum actuum, vt patet Eccleſiaſtici 15. *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui.* Subiungit Auguſt. paſſu poſtremò citato. Primus ille homo accepit liberum arbitrium rectum, & poſuit Deus antè eum ignem, & aquam, ad quod volueris porrige manum tuam. Elegit ignem, reliquit aquam, videte iuſtum iudicem. Quod elegit homo, liber accepit, malum voluit, hoc illum ſecutum eſſe. Quapropter indifferentia, & indeterminatio cauſæ liberæ non eſt paſſiua, cuiuſmodi eſt potentia materiæ, ad plures formas in ipſa receptibiles; ſed actiua ad oppoſitos actus, effectus, atque obiecta.

Secundò, data præuia qualitate, prædeterminatione phyſica læditur, & prorſus aufertur humana libertas; quæ conſiſtit in eo, quòd poſitis omnibus neceſſariis ad agendum, voluntas poteſt agere, vel non agere, & ſuſpendere ſuum actum; poſita quippè huiuſmodi prædeterminatione, voluntas operatur id, ad quod prædeterminatur, adeò vt aliud operari nequeat, alioqui non foret prædeterminata. Si ergo voluntas aliud facere non poteſt, niſi ad quod prædeterminatur, ſanè libera non eſt, cum libertas reſpiciat oppoſita, & ita vnum

agat, vt aliud poſſit agere, vt decernit ſynodus Trid. *ſeſ.6 cap.5.*

Reſpondent Thomiſ. voluntatem creatam determinari a prima cauſa: ſeipſam verò determinare ad agendum, quo pacto manet libera, quia cum ſe determinat ad vnum, poteſt ſe ad oppoſitum eius determinare. Contra, contradictionem inuoluit, vnam, & eamdem voluntatem ſimul, & ſemel phyſicè eſſe prædeterminatam, & non eſſe prædeterminatam ad vnum, & quidem foret prædeterminata per dictam qualitatem, & foret non prædeterminata, quia ſeipſam determinaret, quod manifeſtam implicat repugnantiam.

Tertiò, liberum arbitrium duplici fungitur munere, vtpotè, quod omittere actum, vel eum exercere, aut ſuſpendere valet: poſita autem, & admiſſa tali prædeterminatione ampliùs non eſt in manu eius ſic eumdem actum adminiſtrare, cum prædeterminatio ſtatuatur ab aduerſariis vt ſic fiat, & non aliter. Stante ergo prædeterminatione, demitur eius libertas tam exercitij, quam ſpecificationis. cum cogatur id ſolum agere, ad quod prædeterminatur.

Reſpondent Thomiſ. argumentum robur habere in ſenſu compoſito, non autem in ſenſu diuiſo, ſicut à Scholaſticis communiter conceditur, prædeſtinatus in ſenſu compoſito non poteſt damnari, in ſenſu autem diuiſo poteſt damnari. Atque in ore omnium eſt, Petrus ſedet, vt ſedet, in ſenſu compoſito, non poteſt non ſedere: at in ſenſu diuiſo, poteſt non ſedere. Contrà, prædeterminatio ſecum fert contradictionem, & repugnantiam, non verò eam auſert, vt præſtat ſenſus diuiſus. Siquidem eadem voluntas per eam eſt prædeterminata, & non prædeterminata ſi quiret oppoſitum agere; ſicut idem eſſet album per albedinem, & non eſſet album per eam, idemque eſſet prædeſtinatus, & non prædeſtinatus, quod repugnat. Etenim per aduerſarios Deus prædeterminat creatam voluntatem ad aliquid operandum, itavt aliud, & oppoſitum tali prædeterminationi, nullo tempore eueniat, nec poſſit euenire, cùm ea prædeterminatio neceſſariò attingat effectum. Causâ autem prima neceſſariò agente, inquit Scot. 1. *diſtinct.*2. *quæſt.*2. §. *oſtenſo*, cauſa ſecunda neceſſariò quoque agit. Si ergo illa qualitas eſt cauſa neceſſaria, & non eſt in poteſtate voluntatis, ſequitur ipſam voluntatem non poſſe exire in actum oppoſitum. Atque eadem voluntas in malis actibus non foret culpabilis, cùm non à ſeipſa moueretur, ſed à Deo præmoueretur ad illos actus promendos. Atque peccatum non homini, ſed Deo imputaretur, & tribueretur, quod eſt falſum, & blaſphemum.

35. Oppones primò, contra primam aſſertionem, *ex* 7. *Phyſ. cap.*1. *&* 8. *eiuſdem operis cap.*5. *T.*35. & alibi, *quidquid mouetur, ab alio mouetur.* Cauſa autem ſecunda mouetur ad operandum, ergo à cauſa prima mouetur, proindéque admittenda eſt qualitas præmouens, & prædeterminans cauſam ſecundam ad operandum. Conf. ex eodem 7. *Moralium ad Eudemum, cap* 11. ſe habet anima ad corpus, ſicut artifex ad inſtrumentum, & ſeruus ad Dominum. Anima autem præmouet corpus, & artifex inſtrumentum ad agendum. Addo ex *Iſa.* 10. Sennacherib perhibetur inſtrumentum Dei contra Iudeos. Si ergo cauſa ſecunda eſt inſtrumentum cauſæ primæ, ſequitur illam ab hac phyſicè præmoueri, & determinari. Reſpondeo Ariſtotelem interpretandum eſſe de motu locali orbium cæleſtium, qui fit ab extrinſeco, hoc eſt ab intelligentiis à Deo ipſi deputatis ad mouendum, quod declarat exemplum ab illo adductum de baculo, qui localiter ab homine mouetur. Ideò 12. *Met. T.*48. ex numero motuum localium colligitur numerus cælorum. Eò magis, 8. *Phyſ. citat.* ſubiicitur, quædam, vt grauia, & leuia mouentur non ab alio, ſed a principio intrinſeco, ſeque determinant, non autem ab alio prædeterminantur.

Vel dicito, id exponendum eſſe penes actum primum, *quidquid mouetur ab alio mouetur*, ideſt producitur, quo in ſenſu pariter dicitur cauſa ſecunda eſt mota mouens, & quidem mota, ideſt producta, & mouens, ideſt producens. Cùm autem non detur proceſſus in infinitum 2. *Met. cap.*2. deueniendum eſt ad vnum à ſe, improductum, infinitum, & independens, quod eſt prima cauſa ſeu Deus, omnia producens, regens, & gubernans, cùm entia nolint malè gubernari. 12. *Met. in fine.* Atque penes actum ſecundum, quia prima cauſa mouente, & agente, ſecunda cauſa exit in actum in ſuo ordine, & ambæ ſimul concurrunt ad communem effectum producendum, non per aliquid prærium receptum in cauſa ſecunda, ſed per virtutem à Deo illi communicatam in principio ſuæ molitionis, vt probè aduertit Doct. 4. *diſtinct.*1. *in calce quæſt.*1. *&* 2. *diſtinct.*3. *quæſt.*8. § *Ad quæſt. E. in ſolutione* 3. Hàc quoque ratione intelliguntur, & accipiuntur aliæ quædam propoſitiones, puta, cauſa agit in virtute cauſæ primæ, hoc eſt, per virtutem ſibi à Deo datam in eius creatione. Iterum, cauſa ſecunda agit per applicationem primæ, ideſt primâ ſe applicante ad operandum, ſecunda vtique ſe accingit ad agendum, & vtraque propriis viribus attingit idem commune opus. Prima namque exhibente ſuum concurſum: ſecunda quoque, ſi eſt naturalis, præſto eſt ad operandum, omni remoto obice. Rursùs, cauſa prima facit, vt ſecunda faciat, ſcilicet per communicationem potentiæ, & exhibitionem concurſus neceſſarij ad faciendum. Sic capitur illud Philip. 2. *Qui operatur in nobis velle, & perficere.* Ideſt interprete Auguſt. 22. Ciuitat. cap. 1. *Suos id volentes facit, ſicut dicitur cognouiſſe, quod vt cognoſceretur, facit, à quibus ignorabatur.* Per virtutem illis collatam, & concurſum neceſſarium exhibitum. Ad conf. dico, verum eſſe de inſtrumento latè ſumpto. Nam propriè inſtrumentum in ſe nullam ſortitur vim agendi in ipſo permanentem, ſed ſi qua ſit virtus, accipit per actualem motionem agentis principalis, notante Scot. *in* 4. *citat. & diſtinct.* 13. *quæſt.* 1. §. *De tertio CC.* Quod autem ille locus patiatur hunc ſenſum, patet, quia corpus eſt compars animæ, & ex vtriſque conſtituitur totum animatum, quod edit opera vitæ, quæ nuncupantur operationes totius. *primò animæ T.*64. Atque famulus vi propriâ agit, licet imperio Domini ſubiaceat. Idem dic ad teſtimonium Scripturæ, vt conſtat *ex* 14. *eius libri.* Vbi facinora patrata à Sennacherib narrantur.

36. Oppones ſecundò, contra ſecundam aſſertionem, cauſa ſecunda excitatur, mouetur, & applicatur à prima cauſa ad operandum, cùm ſit ens dependens, participatum, nihil valens agere abſque concurſu cauſæ primæ: ergo illa ab hac phyſicè præmouetur, & prædeterminatur. Negari poteſt ant. niſi intelligatur eo modo, quo ſuprà explicui. Etenim ignis ſtupæ approximatus, abſque vlla alterius excitatione, & motione eam comburit concurrente primo agente ſimultaneo concurſu, quo eget omnis cauſa ſecunda vt operetur, vt optimè declarat Doct 2. *diſtinct.* 37. §. *Ad ſolutionem. V.*

37. Oppones tertiò, contra tertiam aſſertionem, multa ſacræ Paginæ teſtimonia, præſertim Iob. 12. *Qui immutat cor Principum.* Prouerb. 21. *Cor Regis in manu Dei, & quocumque voluerit, vertet illud.* Hierem. 10. *Non eſt in homine via eius, & à Domino greſſus hominis dirigentur.* Idem videtur innuere Conc. Trid. *ſeſ.*6. *can.*2. & non longè diſtat Auguſt. *ſer.*94. *de tempore.* His verbis. *Quia ſic Deus in nos operatur, vt & nos operemur.* Et Scot. 4. *diſtinct.* 49. *quæſtion.*6. §. *Dico ergo K.* inquiens, voluntatem Beati eſſe impeccabilem, quia à diuina voluntate præuenitur, nè in peccatum prolabatur. Reſpondeo ea, & conſimilia adducenda, vera eſſe de operibus bonis, & meritoriis, ad quorum efficientiam requiri

gratiam

gratiam præuenientem, animaduerti *in 1. not.* Itaque, ſi qua præmotio datur eſt moralis, & non phyſica. Maximè quia, quædam vult Deus abſoluta, cuius voluntati nihil poteſt reſiſtere. *Rom 9.* Atqui Deo non concurrente, creatura nihil poteſt operari, ſic Deus vult ſemper cogere ad actum beatificum, non verò ad oppoſitum eius, ex quo poteſt ſubſequi culpa, ideò in ſenſu compoſito Beatus eſt impeccabilis, authore Scot. præcit. F. Et ex profeſſo oſtendi in Morali Philoſophia, *dub. 7. art. 2. l. 4. q. 2.*

38. Oppones quartò, idem Doct. mox. cit. K. ſcribit, non eſſe contra naturam voluntatis creatæ determinari in voluntate increata. Igitur ſecundum Scot. præmotio, & prædeterminatio phyſica eſt conſentanea cauſæ ſecundæ, atque ab eius ſchola non expungitur. Concedo ant. nego conſeq. ſiquidem cauſa ſecunda eſſentialiter ſubordinatur cauſæ primæ, tenetùrque ei conformari, & ſubijci; ideò quando vult in quibuſdam operibus, vt in beatifico præuenit voluntatem creatam, ne in oppoſitum actum prodeat. Cæterùm, in aliis operationibus per nihil intrinſecum, aut extrinſecum phyſice prædeterminatur.

Articvlvs VI.

An vna ſit actio primæ cauſæ, & ſecundæ.

39. DVo extant dicendi modi in hoc articulo. Vnus eſt Thomiſt. quos ſequuntur Suarez *diſp. 22. Met. ſect. 3* Hurt. 2. *Phyſ. diſp. 10. ſect. 3.* aliique Iuniores, arbitrantes vnicam eſſe actionem primæ cauſæ, & ſecundæ concurrentium, ad cauſandum communem effectum. Alter verò eſt Scot. 2. *d. 37. quæſt. vn. §. Ad ſolutionem* Lych. *ibid.* Mayr. *d. 43. quæſt. 4. & 1. d. 43. & 44. quæſt 7.* Raconij 2. *Phyſ. tract. de cauſis, ſect. 3. quæſt. 1. in ſolutione 2. obiectionis*, & omnium defendentium actionem eſſe in agente, qui docent duplicem eſſe actionem primi, & ſecundi agentia, producentium communem effectum. Supponendum eſt ex alibi dicendis, actionem bifariàm accipi, pro actione de genere qualitatis, & vocatur actio acta, quæ eſt terminus, & effectus agentis, vt intellectio eſt terminus intelligentis, & viſio videntis: vel pro actione de genere actionis, quæ productio, cauſalitas, & influxus agentis perhibetur, vt calefactio eſt actio calefacientis, & frigefactio frigefacientis.

40. Aſſ. diſtinctæ ſunt actiones cauſæ primæ, & ſecundæ concauſantium communem effectum. Deducitur ex Scot. *vbi ſuprà, & in Rep. quæſt. 2.* Probatur primò, diſtincta agentia diſtinctas participantia virtutes, diſtinctas ſortiuntur actiones, cùm ſimul cauſant eumdem effectum, vt patet de duabus lucernis eamdem domum illuminantibus, & de ſideribus colluſtrantibus noſtrum hemiſpherium, à quibus egredi cernuntur diſtinctæ luces, illuminationes, & ſplendores: & ſi vna virtus tantùm extiterit in vno, vel duobus agentibus, & ſuppoſitis, vna tantùm actio ab eis prodit, ſic in diuinis Pater, & Filius vnâ vi ſpiratiuâ gaudentes, vnicâ ſpiratione ſpirant Spiritum ſanctum, vnuſque ſpirator perhibentur: pariter tres Perſonæ vnicâ potentiâ creatiuâ potientes, in vnam exeunt ſimul creationem, dicunturque vnus creator. Deus autem, & creatura ſunt duo agentia participantia diſtinctas agendi virtutes, ergo eorum actiones ſunt diſtinctæ ad communem effectum tendentes.

Reſpondet Hurt. præcit. argumentum valere de diſparatis, non verò de eſſentialiter ſubordinatis, cuiuſmodi ſunt primum, & ſecundum agens. Contra, ſubordinatio eſſentialis nihil aliud ſibi vult, quàm ordinem, & habitudinem inferioris, ad ſuperius, & dependentis, ad independens, quæ eſt de genere ſtatiuum, & impertinens ad vnitatem, aut multiplicitatem actionis, vtpotè quæ petitur penès vnitatem aut pluralitatem virtutis, & principij productiui, vt clarè monſtrat argumentum.

Secundò, à cauſis diſtinctis emanant diſtincti influxus, cauſalitates, & actiones, vt liquet ex definitione cauſæ, quæ eſt principium per ſe influens in effectum: primum autem, & ſecundum agens ſunt cauſæ diſtinctæ; vna quippè eſt increata, & infinita; altera verò creata, & finita, & diſtinctis actionibus cauſant eumdem effectum.

Tertiò, cauſæ particulares attingentes ſimul eumdem effectum, diſtinctis actionibus coagunt, vt conſtat de obiecto & intellectu concauſantibus eamdem intellectionem, deque patre, & matre gignentibus eamdem prolem. Deus autem, & creatura ſunt veluti duæ cauſæ partiales concauſantes eumdem communem effectum, vt non inficiatur Doct. *paſſu memorato*: ambæ ergo cauſæ diſtinctis coagunt actionibus. Addo, ſi vna ambarum eſt actio, ſicut actio diuina eſt independens, imparticipata, & infinita, cum Deo identificata; ſic erit quoque actio creata, quæ cum illa coïncidit, ſecundum Aduerſarios. Inſuper ex Doctoribus Scholaſticis, & ſacris Conc. in Chriſto Domino, iuxtà duplicem naturam in vno eius ſuppoſito exiſtentem, diſtinguitur duplex actio, diuina, & humana; illa expers meriti, hæc verò meriti particeps; illa æterna, iſta verò temporanea. Hæc, & conſimilia prædicata diſcrimen non exiguum arguunt inter prænominatas actiones.

41. Oppones primò ex ſcriptura, 1. Cor. 12. *Qui operatur omnia in omnibus.* Et Philip. 2. *Qui operatur in nobis velle, & perficere.* Quem paſſum exponens Aug. 1. *de gratia Chriſti, contrà Pelagium c. 5. & l. 2. cap. 25.* ait, *Deum concurrere ad poſſe, velle, & operari.* Et *l. de prædeſtinatione, & gratia cap. 11.* ſubijcit. *Ab ipſo habemus velle, quia vocat, & illuminat, ab ipſo perficere, quia ad nos pertinet conari bona, quæ donauit, & velle.* Velle autem, & perficere deſignant actionem: ergo Deus nedum ad effectum, verumetiam ad actionem concurrit, ac proindè actio creaturæ ab actione Dei non diſſidet. Reſpondeo ad 1. teſtimonium, Deum operari omnia in ordine cauſæ primæ, non verò in ordine cauſæ ſecundæ. Ibi enim enumerantur diuiſiones gratiarum, & talentorum, penès quæ vnuſquiſque debet operari, & gloriæ coronam adipiſci. Ideò, ex illo loco nequaquam colligi poteſt, vnam eſſe Dei, & creaturæ actionem, in producendo effectum communem. Ad 2. dico, Apoſtolum ibi loqui de bonis, & meritoriis operibus, ad quorum efficientiam exigitur gratia præueniens, vt indicat Auguſtini interpretatio prælata, ſine qua nemo benè ſperare, credere, & agere poteſt, vt ſancit Conc. Trid. *ſeſ. 6. can. 5.* Vel loqui de actione de genere qualitatis quæ eſt terminus, & effectus productionis vtriuſque cauſæ, vt ſuprà in præſuppoſito monſtraui: non autem de actione de genere actionis, quæ geminatur penès cauſarum geminationem, vt innuit ibidem Apoſtolus inquiens, *cum metu, & tremore, ſalutem veſtram operamini.*

42. Oppones ſecundò, Deus eſt cauſa immediata omnium rerum creatarum, vt oſtendi *in præcenti art.* Actio autem cauſæ ſecundæ connumeratur in ſerie rerum creatarum, ergo eius cauſa immediata eſt Deus, atqueadeò ab actione Dei non diſcriminatur. Diſtinguo ma. ſi ſint termini, & effectus eius, concedo: quod ſi ſint viæ ad terminos, & effectus eius, nego, vt patet de relationibus, quæ à Deo immediatè non producuntur, ſed conſurgunt ex poſitione extremorum: pariter actio, quæ eſt relatio extrinſecus adueniens, ex Scot. 4. *d. 13. quæſt. 1.* haud immediatè procedit à Deo.

Dices, ſi actio cauſæ ſecundæ non immediatè pendet à cauſa prima, ergo eſt independens, & imparticipata, cuiuſmodi eſt actio primæ cauſæ. Neganda eſt conſequentia. Ratio eſt, quia actio creaturæ non poteſt attingere effectum, niſi concurrente cauſa prima. Ideò eſt dependens, & participata.

Inſtabis, ſi hoc verum eſt, vtique actio Dei eſt dependens, quia non exit in effectum, niſi concauſante cauſâ ſecundâ. Negatur paritas, quandoquidem, cauſa prima ex ſuo beneplacito ſic concurrit, cùm tamen, ſi velit, totum effectum producere queat: at ſecunda cauſa niſi iuuetur, nequit in effectum egredi, propterea, ſemper in eſſe, & operari eſt dependens.

43. Opponens tertiò, ſi diſtinguamus actionem creaturæ, ab actione Dei concurrentis ad eundem effectum, prolabitur in opinionem Aur. & Dur. communiter repulſam: ſiquidem creatura ſuâ potentiâ, & actione poterit attingere effectum abſque Dei auxilio, vt dicti Authores ſuſpicantur. Occurrendum eſt, latum intercipi diſcrimen inter nos, & illos Doctores. Etenim illi putant, cauſam ſecundam per virtutem ſibi à Deo traditam, in principio ſuæ conditionis, abſque vllo Dei concurſu, cauſare totum effectum: verùm, nos arbitramur, nullum prorſus effectum fieri poſſe à creatura, niſi ad eum Deus cooperatur, & influat.

Articvlvs VII.

An prima cauſa determinet ſecundam quoad ſpecificationem, & exercitium actuum.

44. Dvo proponuntur, & inſeruntur in titulo præſentis articuli, quorum vnum eſt, vtrùm prima cauſa determinet ſecundam, penès actuum ſpecificationem, an verò ſecunda primam? vt homo determinet concurſum Dei ad generationem hominis, & non alterius, & ſic de cæteris, ſecundum ſuas ſpecies. Alterum verò, vtrùm cauſa prima determinet ſecundam, quoad exercitium actuum, & ſingularitatem, vt Petrus gignat Franciſcum, & non Antonium, à quonam fiat hæc determinatio generationis Franciſci, & non Antonij, à Deo-ne, an verò à Petro? De priori parte, omnes ferè aſtruunt, actuum ſpecificationis determinationem proficiſci à cauſa ſecunda. Ignis quippè generat ignem, & non aquam, quod tribuitur igni generanti, & non Deo concurrenti ad eius generationem. De poſteriori verò parte inter ſe diſcrepant ſcholaſtici. Nonnulli namque quos ſequitur Racon. *quaſt.3. de concurſu Dei cum cauſis ſecundis, propoſitione 2. ſect. 3.* determinationem actuum ſingularium, attribuunt circumſtantiis, & conditionibus obiecti, ac diſpoſitionibus ſingularibus. Cæteri verò communiter in cauſam primam refundunt.

45. Not. primò, vnum determinari per aliud, bifariam contingere, vno modo, per principium intrinſecum, & eſſentiale, ſic ſpecies, per differentiam, & indiuiduum per hæcceitatem determinatur, & de hoc in Metaphyſica. Altero modo, per principium extrinſecum, & effectiuum, de quo in præſenti. Cum enim communis effectus cauſetur à prima & ſecunda cauſa, abs re inueſtigatur, à quanam cauſa ſuum eſſe ſpecificum, & indiuiduale decerpat, à primanè, an verò à ſecunda cauſa? Idque exemplis iam illuſtratum eſt in initio huius art.

46. Not. ſecundò, indeterminationem tactam à nobis *in ſuperiori art.* ex Doct. *1. d.3. quaſt. 7. §. Ad authoritatem. BB.* duplicem eſſe, paſſiuam, & actiuam. Illa competit materiæ, quæ ſuaptè naturâ eſt receptiua omnium formarum, tanquam eius perfectionum, & cuilibet quoque ſubiecto, ſiue ſubſtantiali, quod in ſe ſuſcipit accidentia communia, ſiue accidentali, vt quantitati qualitatum ſuſceptiuæ. Ita verò conuenit cauſæ æquiuocæ, & vniuerſali reſpicienti plures effectus diſparatos, vt ſoli producenti herbam, plantam, & arborem; vel contrarios, vt eidem indurantì lutum, & liquefacienti ceram: atque cauſæ vniuocæ producenti plures effectus eiuſdem ſpeciei, vt homini generanti plura indiuidua naturæ humanæ. Denuò, cauſæ naturali, cuius indifferentia determinatur ab obiecto, vt intellectus, qui eſt indifferens ad intelligendum quodlibet intelligibile, determinatur ab obiecto ſibi præſentato, putà à roſa ſibi oblata, circà cuius conſiderationem occupatur, atque ſol cuius virtus funditur ad cunctos effectus ſublunares, determinatur à diſpoſitionibus proximis præiacentis materiæ, vt ſi in ea extiterint præuiæ, & neceſſariæ diſpoſitiones ad gignendam plantam, gignit plantam; ſi verò fuerint debitæ præparationes ad generandam ranam, generat ranam, & ſic de reliquis. Necnon cauſæ liberæ, & voluntariæ, quæ indifferens eſt ad actus contrarios, vt velle, & nolle: ac contradictorios, vt velle, & non velle. Quod notat Doct. *9. Met. q. 15. & 4. d. 12. q. 3. §. Dico ergo. M.* Hæc autem eſt, quæ ſeipſam ſpontè determinat ad agendum, vel non agendum, quod eſt potiſſimum diſcrimen interceptum inter cauſam naturalem, ac liberam.

47. Not. tertiò, *ex tract. de ſcientia Dei diſp. 3. quaſt. 4.* Deum ab æterno omnia & ſingula præſcire, & decreto voluntatis ſuæ determinare, quæ in tempore fecit, & facturus eſt cum cauſis ſecundis, ſiue liberis, adeò vt concurſus Dei ſit certus, & determinatus, non quidem antecedens, nec ſubſequens, ſed ſimultaneus, & concomitans, iuxta exigentiam rerum, & determinationem earum. Perſpiciens enim, & præuidens Deus tendentias naturales, ac liberas cauſarum ſecundarum ad obiecta, relinquens eas in manu ſua, & poteſtate, voluntate ſuâ ſtatuit ad earum opera peragenda concurrere, & concauſare ſecundum dictas earum tendentias, & vires, vt præclarè aduertit, & tradit Scot. *4. d. 17. quaſt. vn. a i a. F.* & indicant Hilarius *9. Trin. & Aug. in Ench. 95.*

48. Aſſertio prima, concurſus primæ cauſæ, quoad ſpeciem limitatur, & determinatur per actionem cauſæ ſecundæ, ad concauſandum communem effectum. Deducitur ex Doct. *1. d. 3 quaſt. 7. §. Ad authoritatem. BB.* probatur primò *ex lib. Geneſeos primo,* vbi iubente Deo, *protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen, iuxtà genus ſuum, lignumque faciens fructum, & habens vnumquodque ſemen, ſecundum ſpeciem ſuam.* Et paulò poſt. *Quam produxerant aqua in ſpecies ſuas, & omne volatile, ſecundum genus ſuum.* Secundò ex D. Dionyſ. *cap. 4. de diuinis nominibus,* ſcribente, Deum vniformiter operari omnia, diuerſitatem verò eſſe à cauſis ſecundis. Tertiò, *ex 2. Phyſ 26.* ſol, & homo generant hominem. Vbi actio hominis, qui eſt cauſa inferior limitat, & determinat actionem ſolis, qui eſt cauſa vniuerſalis. Deus autem eſt cauſa ſuperior, & vniuerſalior: creatura verò eſt cauſa inferior, & particularis; ergo actio huius determinat actionem eius ſecundùm ſpeciem. Quartò, effectus à prima, & ſecunda cauſa ſimul productus redditur ſimilior cauſæ ſecundæ, quàm primæ, vt liquet in cauſis potiſſimùm vniuocis. Leo quippè, cooperante Deo, gignit leonem, homo hominem ſibi ſimilem. Idem euenit in cauſa libera, quæ ſeipſam determinat ad actum ſpecificum, putà amorem, aut odium, vt deducitur *ex 9. Met. T. 3.* & Scot. ibi, & *quaſt. 15. eiuſdem lib.*

49. Aſſertio ſecunda, quoad exercitium, & ſingularitatem actuum, cauſa ſecunda determinatur à prima. Colligitur ex Scot. *4. d. 43. quaſt. 1. §. Quantum ad illum art. I. & §. de 2. art. N. & ibidem. Report.* Suadetur primò, cauſa ſecunda indifferens eſt, & indeterminata

determinata ad plures numero actus, & effectus, quorum diuiſim, & non coniunctim eſt productiua, vt Petrus indifferens eſt, & indeterminatus ad generandum Paulum, vel Ioannem, vel alios homines ſingulares, quorum habet potentiam generatiuam, cuius indifferentiæ, & indeterminationi occurrens Deus, & ſupplens defectum cuiuſcumque cauſæ ſecundæ, ipſum limitat, & determinat priùs ad generationem Pauli, deinde Ioannis, & cæterorum. Hinc, tempore opportuno voluit, & ſtatuit, vt ex S. Monica, cuiuſque viro gigneretur D. Auguſtinus, quo poſtmodum veteretur, ad profligandas hæreſes eius temporis. Item, ex Petro Bernardono, cuiuſque vxore Pica naſceretur S. Franciſcus, qui frigeſcentem mundum, igne diuini amoris inflammaret. Atque, ex talibus Parentibus procrearetur D. Bonauentura, qui Religionem Minoriticam illuſtraret, & ad meliorem frugem redigeret. A prima ergo cauſa ſtat determinatio ſingularium actuum, & indiuiduorum cauſæ ſecundæ.

50. Dices, ſi prima cauſa determinat ſecundam ad actus ſingulares, & effectus indiuiduos, ergo admittitur phyſica prædeterminatio ſuprà reiecta. Negatur conſeq. latum quippè eſt diſcrimen, inter determinationem, & prædeterminationem. Hæc enim reſpicit actum primum, ſiue virtutem creaturæ, vt iungat eius inſufficientiam, compleatque eius potentiam, vt aiunt Thomiſtæ. Illa verò ſpectat ad actum ſecundum, vt hic, aut ille effectus à creatura prodeat. Ideò omnia eſſe à Deo determinata ab æterno, notaui *ſuprà in tertio not.* non autem eſſe prædeterminata. Id enim videtur, & contingentiam rerum, & libertatem creatam adimere, vt ſatis ſuprà manet oſtenſum. Secundò, ſicut ſe habet Rex in ſuo regno, ita ſe habet Deus in mundo, annuente Ariſt. *in calce* 11. *Met.* Rex autem in regno ſuo determinat hæc, vel illa munera à ſuis clientibus peragenda, ſuiſque ſubditis adminiſtranda. Et pater de Centurione *Matt.* 8. *Dico huic vade, & vadit, & alteri fac hoc, & facit.* Conſtat quoque de artifice, qui determinat ceram ad hanc, vel illâ figuram, & cretam ad hoc vel illud vas efformandum: pariter ergo Deus omnium ſupremus Rex, cuius prouidentia in ſui diſpoſitione non fallitur, quiuè diſponit omnia ſuauiter, decernit, ac determinat creaturam, ad hunc, aut illum effectum perſoluendum: atque vt ſapientiſſimus artifex ſtatuit, vt creatura conficiat hoc vas in honorem, & illud in contumeliam, cùm apud ipſum ſolum cognitus ſit numerus electorum in ſuperna felicitate locandus. Tertiò, ſi quid obſtaret, quod ad Deum non pertineret hoc munus, maximè ob circumſtantias loci, temporis, & huiuſmodi, à quibus peti videntur determinationes, & ſingularitates actionum, & effectuum cauſæ ſecundæ. Hæ autem non impediunt, cùm indiuidua, & ſingularia ab his abſtrahant, ac præſcindant, atque in eodem loco, & tempore, plura ſimilia, vel diſſimilia eſſe valeant, necnon in alio, diuerſoque loco, ac tempore. Qui enim nunc gignitur Niciæ, antè generari potuit, tum hîc, tum etiam alibi. Itaque præfatæ circumſtantiæ ſunt valdè remotæ, & impertinentes ad determinationem ſingularium effectuum cauſæ ſecundæ, proindeque id totum reliciendum, & refundendum eſt in primam cauſam: eædem autem rationes valent de ſpontaneo, ac libero agente, quibus hanc ſubnecto. Cum intellectum noſtrum lateant differentiæ indiuiduales ſingularium, & voluntas in incognitum non feratur, conſequenter ipſa voluntas non ſe determinat potiùs ad hunc, quàm ad illum actum promendum, ſed à prima cauſa determinatur.

51. Oppones primò, contrà primam aſſertionem: æqua videtur eſſe ratio de actibus cauſæ ſecundæ in ſpecie, ac de eiſdem in indiuiduo, & ſingulari: ad hos autem cauſa ſecunda determinatur à prima, ergo & ad illos. Min. probata eſt in prima aſſertione: Maior verò ſuadetur, vtraque cauſa ex æquo, & in ſuo ordine præbet, & exhibet ſuum concurſum ſimultaneum ad eorum omnium efficientiam: atqui in coagendo cauſa ſecunda ſemper eſt inferior, & contractior cauſa prima, cùm ſit huic eſſentialiter ſubordinata. Conf. *ex* 2. *Phyſ. T.* 38. Et 5. *Met. cap.* 2. *T.* 3. à cauſis vniuerſalibus prodeunt effectus vniuerſales, & à cauſis particularibus emanant effectus particulares, ergo ſi ad illos eliciendos cauſa ſecunda determinat primam, quoque ad iſtos. Nego ma. ad eius probationem dico, etſi concurſus Dei ſit vnus, & idem formaliter, tamen multiplex eſt virtualiter, penès effectuum multiplicationem. Ideò diuerſimodè ſe habet in actibus cauſæ ſecundæ in ſpecie, & in indiuiduo, propter diſcrimen à me præoſtenſum. Ad conf. dico Ariſt. *in eo text.* quidem aſſerere cauſas vniuerſales cauſare effectus vniuerſales, vt ſol cauſat effectus ſublunares, tam viuentium, quàm non viuentium, & cauſas particulares attingere effectus particulares, vt hic artifex cauſat hoc artefactum: tamen nihil perhibet, vtrum ad illos determinet cauſam ſecundam, necnè? Quare teſtimonium Ariſt. nobis non officit, ſed proficit, præſertim ſecundum interpretationem Scot. exponentis illud de vniuerſalitate in prædicando, non autem in cauſando, quem ſequuntur Conimb. *hoc loco cap.* 7. *quæſt.* 15. *in fine art.* 3.

51. Oppones ſecundò, potentia actiua ſuaptè naturâ indifferens, & indeterminata ad oppoſitos actus, & effectus, non determinatur ab vllo agente, ſiue primo, ſiue ſecundo: voluntas autem cauſæ ſecundæ ſuaptè naturâ eſt indifferens, & indeterminata ad oppoſitos actus, tam in ſpecie, putà amorem, vel odium, quàm in indiuiduo, ſcilicet, hunc amorem, aut hoc odium, alioqui tolleretur eius indifferentia, & libertas ſpecificationis, & exercitij, ſiue contrarietatis, & contradictionis. Ergo cauſa ſecunda libera non determinatur à prima, quoad exercitium actuum. Conf. datâ determinatione huiuſmodi, prima cauſa determinaret ſecundam ad malum, & peccatum, ſicque ipſum peccatum non creaturæ, ſed creatori tribueretur, & imputaretur, vtpotè, qui determinaret creaturam ad illum actum, qui eſt malus, vel quem ſubſequitur malitia, & peccatum. Diſtinguo ma. determinatione antecedente conçedo: concomitante, nego. Ad diſtinctionem ma. diſtinguo min. Voluntas quippè, etſi fuerit determinata ad vnum actum, habet tamen virtutem eliciendi oppoſitum actum, vel eum ſuſpendendi. Idcircò manet integrè, & planè libera, vt fusè oſtendi in Log. *l.* 4. *art. vlt.* Ad conf. neganda eſt ſequela. Deus quippè determinat actum poſitiuum, & phyſicum, non verò carentiam, & priuationem rectitudinis debitæ illi actui, quæ eſt deformitas, ſiue defectus cauſæ ſecundæ, qui formale peccati perhibetur; propterea non Deo, ſed creaturæ imputatur peccatum; quæ cùm teneatur cooperari, & agere cum Deo præſtante ipſi ſuum concurſum, non coagit, ſed deficit, quod eſt formaliter peccare, vt videre eſt abundè apud Scot. 2. *d.* 37. *quæſt. vn.* §. *Ad ſolutionem. T. & V.*

QVÆSTIO IV.

De cauſa exemplari.

CAVSA exemplaris nobis conſpicua eſſe nequit, niſi idea nobis innoteſcat, quæ cum ea coincidere videtur. Ideò nonnulla de ipſamet idea differenda ſunt, vt cauſa exemplaris planior, & notior habeatur, præſertim quia, teſte Aug. 4. *Trin. allet.* à Scot. 1. *d.* 3. *quæſt.* 4. *ſub R.* 9. *Ad quæſtionem igitur*, ſine ideis intellectis, ſapiens eſſe poteſt nemo. Subdit Clemens Alexand. 4. *ſtrom.* callens ideas ferè diuinam ducit vitam in-

ter

ter homines. Quod indicat Auguſtinus *lib.* 83. *qq. quæſt.*46.

Articvlvs I.

An idea ſit conceptus obiectiuus.

1. DVæ celebriores effulgent in hoc art. opiniones, quarum prima eſt Alen. 1. *p. quæſt.* 23. *in* 4. *art.*1. & præcipuorum duorum diſcipulorum eius, Bon. 1. *d.* 35. *quæſt.* 1. *art.* 1. & Th. 1. *p. quæſt.* 15. *art.* 1. arbitrantium ideam eſſe conceptum formalem. Secunda defenditur à Scot. 1. *d.* 35. *quæſt. vn.* §. *Ad iſta.* Barg. *ibid.* & Baſſ. *quæſt.* 2. *art.* 2. Och. *quæſt.* 5. & cæteris Nomin. & Scotiſ. docentibus, ideam eſſe conceptum obiectiuum.

2. Not. 1. nomen idea duas ſortiti nomenclaturas, quarum prior notatur ab Alen. 2. *p. ſuæ ſummæ* adducto à Vorril. 1. *d.* 35 *art.* 1. videlicet idea deriuatur ab ὕδωρ, quod idem eſt ac aqua. Sicut enim per aquam repræſentantur, & inſpectantur diuerſæ rerum imagines: ita per ideas artifici intellectuali obiiciuntur, & offeruntur variæ, & diuerſæ res faciendæ, & efformandæ ab ipſomet artifice. Poſterior affertur à Ludouico Viues *in* 7. *lib. Ciuit. cap.* 28. Idea ſuam ducit etymologiam à verbo Græco εἴδω, quod perindè eſt ac ſcio, inſpicio, & cognoſco. Quoniam, qui aliquid eſt acturus, exemplar inſpicit, cuius inſtar opus ſuum perſoluit, vt conſtat de pictore, qui imaginem delineat, iuxtà exemplar ſibi propoſitum, & hoc perhibetur idea, ratio, forma, ſpecies, & huiuſmodi, de quibus fuſe *Tract. de ſcientia Dei, diſp.* 4. *q.* 1.

3. Not. 2. ex Scot. 4. *d.* 1. *quæſt.* 4. bifariam aliquid eſſe in mente artificis intellectualis, ſubiectiuè, aut obiectiuè. Quod enim ſubiectatur, & inhæret in intellectu, dicitur eſſe in eo ſubiectiuè, putà intellectio, ſpecies intelligibilis, & habitus intellectualis. Quod autem offertur, & præſentatur eidem intellectui cognoſcendum, & conſiderandum perhibetur eſſe in eomet intellectu obiectiuè, cuiuſmodi eſt corpus naturale, & quodcumque aliud ens eidemmet obiiciendum, & intelligendum. Hinc originem trahit diuiſio conceptus, in formalem, & obiectiuum. Qui enim reſidet in intellectu, appellatur conceptus formalis: qui autem offertur eidem cognoſcendus, & expendendus, nuncupatur conceptus obiectiuus. In præſenti autem in dubium vocatur, nùm idea ſit conceptus formalis, an verò obiectiuus.

4. Not. 3. ideam generatim ſumptam definiri exemplar, ad quod aſpiciens artifex operatur. Ponitur exemplar, tanquam genus. Adduntur reliquæ particulæ loco differentiæ. Vt enim artifex rationabiliter operetur, neceſſe eſt, vt habeat exemplar, ad cuius imitationem, opus artificioſum ab ipſo intentum curet efformandum, & elaborandum. Cùm autem artifex intrà, vel extrà ipſius intellectum, queat inſpicere formam, cuius inſtar opus ſuum intendit efficere; hinc oritur diuiſio tacta à Doct. 4. *d.* 50. *quæſt.* 3. §. *Reſpondeo. C.* in exemplar internum, quod eſt in mente artificis, vt domus, aut ſanitas intrà, quæ eſt idea domus, aut ſanitatis extrà 7. *Met. cap.* 7. *T.* 23. Et externum, quod oculis cernitur, de quo Exod. 25. *Inſpice, & fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.* An verò iſta duplicata exemplarium partitio ſit vniuoca, necnè? licet Philoſophi non videantur concordes, tamen conciliari poſſunt per diſtinctionem Scot. *in fine prol.* inquientis non eſſe vniuocam vniuocatione completa, benè tamen vniuocatione diminuta, vt tangit Ariſt. 7. *Met. T.* 30. & 15. *einſdem*, *T.* 13. cuius explicationem attuli *in Epiſt. dialect. l.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 5. *num.* 17. Porrò, cùm idearum quædam ſint diuinæ, quædam verò creatæ, dubitari poteſt, vtrùm prædicta ideæ definitio vtriſque competat, an non? cui ſatisfieri arbitror, ſi reſpondeatur affirmanuè. Quamuis enim ideæ diuinæ ſint rationes æternæ, incommutabiles, primæque formæ, inſtar quarum res ſunt ad extrà factibiles, vt optime proſequitur Doct. 1. *d.* 35. *quæſt. vn.* & lucidè exponit Barg. *ibid.* nihilominus ſunt vera exemplaria, & obiecta cognita à mente diuina, ad quorum ſimilitudinem diuina voluntas producit res in eſſe reali, & exiſtentiæ, vt probè inſinuat Lyran. *in expoſitione text. Ioan.* 1. Atque eis rectè adaptatur prælata definitio: quæ verò eis poſtmodum attribuuntur, ſignificant diſcrimen, quod inter has, & creatas ideas intercipitur.

5. Aſſertio, idea eſt conceptus non formalis, ſed obiectiuus. Ita Scot. mox cit. *in vtroque opere.* Et 7. *Met. in com. T.* 23. probatur primò ex Ariſt. *paſſu nunc memorato.* Sanitas, & domus extrà mentem artificis fit ex ſanitate, & domo, intrà eiuſdem intellectum. Conſtat autem ex eo Textu, id non eſſe conceptum formalem, cum Philoſophus *ibi* aſſerat, eſſe quod quid eſt, inſtar cuius ſanitas, & domus conſtruitur verè extra intellectum artificis. Non redditur autem ſimilis iſta domus cognitioni, quâ pollet artifex, ſed illi domui obiectæ in eius mente, penès quam conatur efficere à parte rei. Deindè, Ariſt. tum hic, tum etiam alibi redarguit Platonem, non quia tradit ideas eſſe rerum quidditates, ſpecies, & rationes, quia ipſe hoc non inficiatur; ſed quoniam eas ſtatuit ſeiunctas & ſeparatas realiter ab indiuiduis, & ſingularibus, vt ex inſtituto monſtraui in Log. *l.* 2. *quæſt.* 1. *art.* 3. Igitur in Peripato idea non eſt conceptus formalis, ſed obiectiuus. Suffragatur D. Aug. *l.* 83. *qq. q.* 46. qui Platonem imitatus, locat ideas in diuina intelligentia ipſas continente: intelligentia autem, & cognitio, ſiue intellectio coincidunt cum conceptu formali, continens verò non eſt contentum. Si ergo ſecundum Aug. conceptus formalis, ſiue intelligentia Dei continet ideas, apertè euincitur, in eius ſententia, ideam non eſſe conceptum formalem, ſed obiectiuum: Eò magis, idem ſanctus ſubiicit *ibid.* Alia ratione, ſeu idea eſſe conditum hominem, & alia equum. Vnus autem eſt tantùm Dei conceptus formalis, ſeu vna ſimpliciſſima intellectio: plures verò ſunt ideæ, iuxtà rerum faciendarum pluralitatem: ergo idea non eſt conceptus formalis, ſed obiectiuus. Hoc ipſum videntur aſtruere Dionyſ. *de diuinis nominibus, cap.* 5. Senec. *l.* 3. *Epiſt. epiſt. prima* ad Lucil. & Gerſon *l. de vita ſpirituali, lect.* 1. *corol.* 15. Secundò, cui competit ideæ definitio, eſt idea, vt patet per locum à definitione ad definitum: ideæ autem definitio conceptui obiectiuo, & non formali congruit. Ille quippè, & non hic eſt, quem intendit, & ſibi proponit imitandum artifex, vt Medicus intendit introducere ſanitatem in ægrotum, iuxtà eam, quam in mente gerit, quæ eſt ſanitas cognita ab eo, non autem eius cognitio. Tertiò, idea eſt idolum, & exemplar rei faciendæ, quod aſpiciens artifex intendit producere rem ei ſimilem in rerum natura: conceptus autem formalis eſt quo, non verò quod aſpicit artifex, veluti viſio eſt quo videns videt, non autem, quod videt. Quartò, exemplar externum indubiè, non eſt conceptus formalis, vt apertè conſtat de imagine externa, cui ſimilem pictor nititur delineare, & efformare, ergo idipſum aſtruendum eſt de interno exemplari, quod cum illo vniuocè conuenire, oſtendi *in tertio not.* Deniquè, quod præſupponitur ad aliquid præſtandum, non eſt illud, quod præſupponit, vt liquet de toto, quod præſupponit partes, quæ non ſunt ipſum totum, ſed præexiguntur ad totum faciendum: conceptus autem formalis præſupponitur ad ideam. Vt namque cognoſcat artifex, quod non ignoranter, ſed rationabiliter faciendum eſt, neceſſe eſt, priùs illud cognoſcat, ergo non eſt idea. Inſuper, nomen ſignificat id, quod eius inuentor inſtituit, & ſtatuit ſignificare: inuentor

autem huius nominis idea extitit Plato, teſte Auguſt. præcit. qui per ideas deſignauit res ipſas, inquiens, ideam hominis eſſe hominem per ſe, & ideam equi, equum per ſe, & ſic de cæteris rebus, & naturis ſpecificis. Demùm, fauet D. Paulus Hebr. 11. *Fide intelligimus, aptata eſſe ſæcula verbo Dei, vt ex inuiſibilibus, viſibilia fierent*, vbi Doctor Litteralis ſubdit, ſancti autem ponunt ideas in mente diuina, quæ ſunt inuiſibiles formæ, à quibus prodeunt omnia viſibilia, ſicut artificialia viſibilia, ab exemplari inuiſibili, quod eſt in mente artificum. Ex his liquidò conſtat, ideam eſſe conceptum obiectiuum, quem imitandum ſibi proponit ad operis ab ipſo intenti efficientiam.

6. Oppones primò *ex 7. Met. T. 23.* Idea eſt forma: forma autem pertinet ad conceptum formalem, & non obiectiuum, ergo idea eſt conceptus formalis. Reſpondeo Ariſtot. aliosque Authores, qui vocant ideam formam exponendos eſſe non de forma informante, quæ ſpectat ad conceptum formalem, ſed de forma repræſentatiua, & obiectiua, ad cuius ſimilitudinem artifex opus ſuum præſtat, vt liquet in text. exemplis ſanitatis, & domus in mente artificis, inſtar cuius extrà ab ipſo conſtruitur.

7. Oppones ſecundò, idea eſt exemplar expreſſiuum, & declaratiuum rei: exprimere autem, & declarare eſt conceptus formalis, & non obiectiui: ergo idea eſt conceptus formalis. Diſtinguo ma. præſuppoſitiuè, concedo, formaliter, nego: quo pacto etiam ideæ à S. Dionyſ. *cap. 5.* nuncupantur prædeſtinationes, & bonæ voluntates. Atque ab Auguſt. rationes æternæ, incommutabiles, & beatificæ, ac vita artificis.

8. Oppones tertiò. Idea vel eſt quid diſtinctum à re facienda, vel eſt ipſamet res facienda, quia inter idem, & diuerſum, nihil mediat, 10. *Met. T.* 15. Idea autem non diſtinguitur à re facienda, quandoquidem plerumque artifex operatur, nullà in eius mente præexiſtente ideâ: nec cum illa coincidit, alioqui idem foret cauſa ſui ipſius, quod eſt falſum, & abſurdum. Concedo ma. ad min. dico cum Baſſ. cit. ideam eſſe eamdem rem faciendam, non quidem eodem, ſed diuerſo modo, putà res in eſſe intentionali, & ideali eſt cauſa ſuimet in eſſe reali: ſicut finis intentione eſt cauſa ſui ipſius in exequutione, inſinuante Philoſopho paulò ante cit. & Scot. *ibid.*

ARTICVLVS II.

Quid, & ad quod genus cauſæ reducatur cauſa exemplaris.

9. ASſertio prima, cauſa exemplaris rectè definitur *principium per ſe influens in exemplatum, penès eſſe obiectiuum, quod artifex in mente gerit, inſtar cuius producit ipſum exemplatum ad extrà.* Eſt conſentanea Doct. 1. *d. 5. quæſt. 2. §. Ad 1. quæſt.* Et *diſt. 36. quæſt. 1. §. contra iſta.* Et 1. *Rep. d. 5. quæſt. 1.* Et deducitur ex Ariſt. 7. *Met. 30. & 15. eiuſdem*, 8. probatur facili, & communi medio. Id aptè, & congruè definitur, quod genere, & differentia conſtat, vt crebrò repetij; præfata autem cauſa ſortitur genus, & differentiam, vt patet percurrenti ſingulas memoratas particulas. Nec quidquam ſuperflui, aut diminuti continet, vt ex eiſdem vocibus licet intueri, probè igitur ſic definitur.

10. Aſſertio ſecunda, cauſa exemplaris eſt realis, & phyſica cauſa. Ab hac non declinant Ariſt. & Scot. *in præeunte aſſ. cit.* ſuaderi poteſt primò de cauſa finali, quàm eſſe veram, & propriam cauſam phyſicam ſuo loco monſtrabo, & id ipſum aſtruendum eſſe de cauſa exemplari non negant oppoſitum ſentientes, nominatim Fuent. 5. *Phyſ. quæſt. 8. diff. 3. art.* 1. Deindè, à quo effectus realiter dependet in eſſe, eſt propria, & phyſica cauſa, vt liquet ex definitione cauſæ vniuerſè ſumptæ: à cauſa autem exemplari effectus artificialis verè, & phyſicè dependet: Siquidem artifex fabricat opus inſtar idoli, quod in mente habet. Hinc D. Auguſt. ſcribit *tract. 1. in Ioan.* Faber facit arcam. Primò in arte habet arcam. Si enim in arte non haberet, non eſſet, vnde fabricando illam proferret, ſed arca ſic eſt in arte, vt non ipſa arca ſit, quæ videtur oculis. Hoc ipſum habet *ibid. Tract.* 2. Inſuper, illud eſt vera, & phyſica cauſa alicuius, ad cuius eſſe ſequitur aliud, vt notat Doct. *in com 4. Met. T.* 3 Et 1. *eiuſdem T.* 1. Ad cauſam autem exemplarem ſequitur aliud, putà exemplatum, vt apertè conſpicitur in eis, qui inſtar ſuorum exemplarium perſoluunt ſua opera artificialia; cauſa ergo exemplaris ſtatuitur vera, & realis cauſa.

11. Aſſertio tertia, cauſa exemplaris reuocatur ad cauſam efficientem. Ita Scot. *vbi ſuprà.* Et 1. *diſt. 35. quæſt.* 1. Et deducitur ex Ariſtot. 5. *Phyſ. T* 33. Et 7. *Met. T. 30. & 9. eiuſdem T.* 3. contra Complut. 2. *Phyſ. diſp. 9. quæſt.* 5. Conimbr. *ibid. cap. 3. quæſt. 5. art.* 1. & Alb. 1. *diſtinct.* 10. *art.* 1. Probatur primò, ex Dionyſ. 4. *de diuinis nom.* & Auguſt. 12. *Ciuit. cap.* 25. affirmantibus ideas eſſe rerum exiſtentium cauſas effectrices. Secundò, ſicut ſe habet forma naturalis ad ſuos effectus naturales promendos, ita ſe habet cauſa idealis, & artificialis, reſpectu operum artificialium: forma autem naturalis eſt cauſa effectrix ſuorum effectuum, vt liquet de anima rationali, cæteriſque formis naturalibus, ergo idipſum aſtruendum eſt de forma artificiali, quæ eſt cauſa idealis, & exemplaris. Deinde, cauſa efficiens ſubſecatur in naturalem, quæ abſque ideis operatur, & in intellectualem, quæ ideas expoſcit, ſecundum quas ſua edit opera. Deniquè, cauſa exemplaris non ſpectat ad cauſam materialem, vtpotè quæ reperitur in materiæ expertibus, puta Angelo, & Deo. Nec ad formalem, quæ imperfectionem importat, nempè informationem, & partem compoſiti; cauſa verò exemplaris, cùm Deo competat, nullam per ſe inuoluit imperfectionem. Nec ad finalem, cùm finis nobilior ſit iis, quæ ſunt ad finem; multa verò ſunt exemplata ignobiliora exemplaris, nec exemplatum dependet ab exemplari tanquam à fine, cùm exemplar tendat ad exemplatum, vt ad eius terminum. Reſtat ergo cauſam exemplarem redigi ad efficientem.

12. Oppones primò, ideas, penes ſuam nomenclaturam, idem eſt ac forma, vt notat Auguſt. *lib. 83. qq. quæſt.* 16. Ergo cauſa exemplaris, ad formalem reducitur. Hinc Ariſtot. 2. *Phyſ* 28. & alibi eam in genere cauſæ formalis locare videtur. Reſpondeo ideam ſortiri talem denominationem, non ratione principij informatiui, cùm ſit in Deo à quo longè eſt omnis informatio, ſed ratione principij effectiui: forma quippè eſt principium, & origo operationum. Ità exponendi ſunt Auguſt. & Ariſtot. cit.

13. Oppones primò, idea eſt exemplar, ad quod aſpiciens artifex operatur, vt præbeat eſſe formale, & ſpecificum rei: retribuere autem eſſe formale, & ſpecificum rei, pertinet ad cauſam formalem: ergo idea redigitur ad cauſam formalem. Concedo priorem partem ma. nego verò eius poſteriorem, vt patet de diuinis ideis, quæ ſunt effectrices, non autem formales cauſæ. Quare ſi quid affine habet idea cum formâ, non ad principium formale, ſed effectiuum pertinet.

QVÆSTIO

QVÆSTIO V.

De cauſa inſtrumentali.

ARTICVLVS VNICVS.

An inſtrumentum ſit actiuum.

1. MVLTA de inſtrumento congerunt Fuentes 2. *Phyſ. quaſt.6. diff.2.* Poncius *quaſt.8.* & Maſtrius *ibidem*, *quaſt.5.* quæ cum non pauca ſint Theologica, & alia alibi commodiùs ſint expendenda, tantùm hoc loco difficultatem propoſitam ſtatuo, & decido.

2. Not. ex Scot. 4. *diſtinct.1. quaſt.1.* §. *Ad quaſt. ergo.* DD. Et *quaſt.5.* §. *Ad primam ergo* F. Et *diſtinct.6. quaſt.5.* §. *Ad iſtam quaſt.* E. & Suarez *diſp.17. Met. ſect.2. num 7.* inſtrumentum eſſe æquiuocum, quatuorque pati acceptiones. Primò quippè ſumitur pro cauſa ſecunda, vt diſtinguitur à cauſa prima, quo pacto Deus dicitur agere mediis cauſis ſecundis tanquam eius inſtrumentis, vt præ aliis obſeruat D. Damaſc. *in ſua Phyſ. cap.9.* Atque ſola cauſa prima eſt principalis, quia ſola eſt independens. Secundò, pro parte corporis viuentis, ſic Ariſtot. 2. *animæ T.16.* vocat organa ſenſuum, ſiue potentias ſenſitiuas, inſtrumenta, quibus vtitur anima, ad ſua vitæ opera exercenda. Tertiò, pro aliqua præuia qualitate diſponente, & præparante ſubiectum ad introducendam in ipſum aliquam formam, vt calor ignis appellatur eius inſtrumentum, quia per eum diſponitur lignum ad recipiendam formam ignis. Quarto, pro eo, quo vtitur artifex ad opera ſuæ arti conformia obeunda, ſicque ab arte ſuam ducit etymologiam, authore Scot. 2. *Reportat. diſtinct.1. quaſt.1.* §. *Item hoc vocabulum*, aliiſque locis præcit. Inſtrumentum enim propriè, eſt quod mouetur ab artifice ad opus artificiale condendum, vt ſerra, enſis, & id genus alia, & de hoc extat præcipua dubitatio. Quare Mayr. 4 *diſt.6. quaſt.2.* aptè diſtinguit inſtrumentum in artificiale, quod propriè perhibetur inſtrumentum: in naturale, quod minus propriè dicitur inſtrumentum, vt calor ignis: morale, quod latè nominatur inſtrumentum, vt habitus, & ſupernaturale, vt ſacramenta appellantur inſtrumenta gratiæ, & ignis inferni inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ. Deindè in ſeparatum, vt ſemen deciſum, & coniunctum, vt frigus aquæ.

3. Aſſertio, inſtrumentum propriè ſumptum non eſt actiuum. Tenet Doct. *vbi ſuprà, & Theor. 17.* Suadetur primò, actus primus ſupponitur ad actum ſecundum, quia hic ab illo egreditur: inſtrumentum autem ex ſe non habet actum primum, putà virtutem, & potentiam agendi, vt patet de ſerra, quæ poſita in angulo domus ex ſe nihil agit, niſi præmoueatur ab artifice, ad aliquid ſcindendum: igitur inſtrumentum non eſt propriè actiuum. Secundò, inſtrumentum, vt inſtrumentum nihil aliud habet, quàm figuram, & duritiem: hæc autem ſunt de genere paſſiuorum. Figura quippè vel eſt quantitas, vel relatio, putà ordo partium in toto: quantitas autem, & relatio actiua non ſunt. Nec durities, quia reſiſtitiua, non verò actiua eſt.

4. Oppones primò, quod comprehenditur ſub genere cauſæ efficientis, eſt actiuum: inſtrumentum autem continetur in ſyllabo cauſæ effectricis, quæ diuiditur in cauſam principalem, & inſtrumentalem, vt patet *quaſt.2. art.1. huius lib.* Ergo inſtrumentum eſt actiuum. Reſpondeo concedendo ma. ad min. dico inſtrumentum eſſe actiuum, non per ſe, ſed per actualem motionem, & influxum cauſæ principalis. Ob id ad genus cauſæ efficientis reducitur, vt poſt Ariſtot. 5. *Met. cap.2. & 2. Phyſ. T.31.* ſcribit Scot. 4. *diſt.12. quaſt.3.* §. *Dico ergo D.*

5. Oppones ſecundò, inſtrumenta naturalia ſunt actiua, vt patet de ſemine, quod eſt cauſa generationis. Itemque inſtrumenta ſupernaturalia, vt ſacramenta ſunt effectiua gratiæ, ergo idipſum aſtruendum eſt de inſtrumentis artificialibus. Neganda eſt conſequentia ob rationes præallatas in aſſert. præſertim quia inſtrumenta naturalia diſpoſitiuè tantùm agunt, & non attingunt terminum principalis agentis. Atque ſacramenta non phyſicè, ſed moraliter perhibentur gratiæ productiua authore Scot 4. *diſtinctione 1. quaſt. one 4. & 5.*

QVÆSTIO VI.

De cauſa materiali.

ARTICVLVS VNICVS.

Quid ſit, & quid cauſet cauſa materialis.

1. CAVSA materialis definitur ab Ariſt. 2. *Phyſ. T.28. & 5. Met T.2* Scot *ibid. in com. & Theor.20.* id, *ex quo aliquid fit, cùm inſit*, vt ex ære ſtatua, & ex argento phiala. In hac definitione, ſubauditur principium, quod eſt eius genus, & adduntur reliquæ voculæ, vt diſtinguatur à cæteris cauſis. Potiſſimùm verò ſubditur, *cùm inſit.* Propter priuationem, quæ per aduentum formæ recedit; cauſa autem materialis permanet cum forma, cùm ſit eius ſubiectum, & pars intrinſeca totius, veluti æs manet cùm ex eo fit ſtatua, & quoque argentum cùm conficitur ex eo phiala. Quænam autem ſint munera, & effectus materiæ, per ſubſequentes aſſert. oſtendam.

2. Aſſertio prima, cauſa materialis ſuſtentat formam. Deducitur ex Doct. 2. *diſtinct.12. quaſt.1. & 2.* Probatur primò, ex Ariſtot. 1. *Phyſ. T.70.* Materia eſt commune ſubiectum contrariorum principiorum, quæ ſunt priuatio, & forma, cùm autem abeſt à materia priuatio, adeſt in ea forma, quæ perſiſtit in eamet, perſiſtente compoſito ex vtraque.

Secundò, omne ſubiectum ſuſtentat id, quod eſt in ſubiecto, vt patet de ſubiecto accidentium; cauſa autem materialis eſt ſubiectum formæ, vt ſcribit Philoſophus 1. *Phyſ. T.82.* Vbi materia definitur, *ſubiectum omnium formarum*, fulcimentum ergo formæ extat cauſa materialis.

3. Aſſertio ſecunda, cauſa materialis influit proprium influxum in compoſitum, partialem tamen, & exiguum. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Prima pars, omnis cauſa aliquid cauſat, vt conſtat ex definitione cauſæ, quæ eſt *principium per ſe influens in effectum*: cauſa autem materialis eſt verè cauſa. Numeratur quippè inter quatuor cauſarum genera, ergo habet proprium influxum, & cauſalitatem, reſpectu compoſiti. Secundo compoſitum eſt quid productum, & intrinſecè cauſatum à cauſis intrinſecis, quæ ſunt materia, & forma, vt oſtendi *lib.1. quaſt.6. art.2.* Totaliter autem, & intrinſecè cauſari nequit à ſola forma, cùm ſit tertium ex duabus partibus coalitum: ergo partialiter cauſatur à materia. Deinceps cauſa materialis definitur *id, ex quo aliquid fit*, ex dictis *in initio huius art.* compoſitum autem conflatur ex materia, vt ex parte. Ex

ligno quippè, tanquam ex materia, ab igne fit ignis; igitur cauſa materialis exercet ſuam cauſalitatem partialem, circà compoſitum.

4. Secunda pars ſuadetur, qualis eſt entitas, talis eſt eius virtus, & potentia, quia virtus ab entitate promanat, eamque conſequitur: entitas autem materiæ eſt partialis, imperfecta, & exigua, cùm ſit infimum ens, ex dictis: ergo eius influxus, & cauſalitas eſt partialis, exilis, ac tenuis.

Nùm autem vnio, & eductio formæ ſint effectus cauſæ materialis? perſcrutantur Moderni. Ego verò puto ſatisfaciendùm eſſe, ſi dicatur neutrum eſſe effectum eius. Siquidem, vnio eſt relatio, quæ non producitur, ſed comproducitur, & conſurgit ex poſitione extremorum: atque forma proprie non fit, ſed educitur, vel inducitur in materiam, ſolumque compoſitum propriè fit, vt abundè monſtraui *l. 2. quæſt. 1. art. 1. in reſponſione 1. oppoſitionis*.

5. Oppones, improbabile, & incredibile videtur, materiam tam imperfectam, & infimam concurrere ad producenda tot compoſita numero, & dignitate præſtantia, cuiuſmodi ſunt cæleſtia corpora, & ſublunaria, ergo circa ea paſſiuè ſe haber duntaxat. Nego ant. experientiâ namque comprobatur, ex minimo ſemine gigni ingentem arborem, ex paruis granis effici plantas, herbas, & id genus alia non exigua. Quare magis elucet potentia Dei, in præbendo virtutem materiæ enti infimo, vt partialitér tot cauſet compoſita.

QVÆSTIO VII.

De cauſa formali.

ARTICVLVS I.

Quid ſit, quidve cauſet cauſa formalis.

1. CAVSA formalis definitur *id per quod aliquid ſit, cùm inſit.* Iſta definitio faciliter intelligitur, ex definitione cauſæ materialis præadducta in præcedente quæſtione. Tantùm namque additur *per quod*, vt differat à reliquis cauſis. Siquidem cauſa formalis eſt, per quam rei tribuitur eſſe ſpecificum. Quemadmodum autem cauſa materialis duplici munere gaudet, pariter, & cauſa formalis. Informat enim materiam, & partialiter cauſat compoſitum.

2. Aſſertio prima, cauſa formalis informat materiam. Traditur ab Ariſt. & Scot. cit. *in ſuperiore quæſt. aſſ. 1.* & probatur, forma eſt actus perficiens, determinans materiam, ex dictis *l. 2. quæſt. 4.* Ergo cauſa formalis informat materiam, quæ eſt indifferens, indeterminata, informabilis, & perfectibilis.

3. Aſſertio ſecunda, cauſa formalis habet propriam cauſalitatem partialem; reſpectu compoſiti. Tenet Doctor cum Ariſt. *vbi ſuprà.* Suadetur primò: cauſa formalis locatur inter quatuor cauſarum genera, ex aſſertis in hoc *lib. quæſt. 1. art. 2.* Ergo ſortitur propriam cauſalitatem à cæteris diſtinctam.

Secundò, per quod fit aliquid, habet propriam cauſalitatem, quia cauſalitas fertur ad effectum; per cauſam autem formalem producitur partialiter principaliter compoſitum, vt liquet ex definitione eius allata ſtatim *in initio huius art.*

Rurſus, cauſa formalis præbet eſſe intrinſecum, & eſſentiale rei, iuxtà illud ſæpè decantatum, *forma dat eſſe rei*: nequit autem dare eſſe rei, niſi participet propriam cauſalitatem, veluti agens ſine actione non poteſt agere. Deinceps, compoſitum eſt effectus materiæ, & formæ, quia conficitur ex actu, & potentia, *2. animæ T. 7.* Et 8. *Met.* 15. per actum autem intelligitur cauſa formalis: igitur cauſa formalis potitur peculiari, & principali influxu, & cauſalitate circà compoſitum.

4. Oppones primò, forma nullum eſſe tribuit materiæ, quandoquidem materia habet ſuam eſſentiam, & exiſtentiam independentem à forma, cùm illa abſque iſta exiſtere queat, vt docui *l. 2. quæſt. 2. art. 8.* Ergo cauſa formalis in materia nihil prorſus cauſat. Diſtinguo ant. forma non præbet materiæ eſſe entitatiuum, concedo: eſſe ſpecificum, & perfectiuum, nego. Quia ipſa materia per formam determinatur, & ſpecificatur. Dici quoque poteſt materiam à forma haud mutuari eſſe intrinſecum, ſed extrinſecum duntaxat.

5. Oppones ſecundò, ſi cauſa formalis informaret materiam, & cauſaret compoſitum, vtique foret duplex cauſa, quia duplicem ederet effectum: nequit autem eſſe duplex cauſa, vt omnibus eſt exploratum; ergo non informat materiam, nec cauſat compoſitum. Neganda eſt ſequela ma. Eſt namque vna cauſa habens geminatam rationem cauſandi, veluti lux ſortitur duplicem vim cauſandi, putà illuminandi, & calefaciendi.

ARTICVLVS II.

An Deus ſupplere valeat cauſalitatem cauſæ materialis, & formalis.

6. EXtat opinio Fonſ. 5. *Met. cap. 2. quæſt. 8. ſect. 4. & quæſt. 12. ſect. 2.* exiſtimantis Deum poſſe ſupplere vicem cauſalitatum cauſarum materialis, & formalis. Cui ſeſe opponunt Scot. 1. *d. 5. quæſt. 2. §. contra iſtam. C.* Et *d. 8. quæſt. 4. §. contra iſtam ſolutionem X.* Lych. Barg. *ibid.* Fuentes 2. *Phyſ. diff. 5. art. 1.* Maſtrius *diſp. 5. quæſt. 5.* & alij communiter inficiantes Deum poſſe exercere cauſalitates prædictarum cauſarum.

7. Not. hanc difficultatem bifariàm poſſe agitari, in genere proprio, vtrùm ſcilicet Deus queat fungi muneribus harum cauſarum, penes proprias, & germanas ipſarum cauſalitates: aut in diuerſo genere, putà in genere cauſæ efficientis, vel finalis, quæ proculdubio Deo attribuuntur. Itemque poteſt eſſe concertatio de mutuis earum cauſalitatibus. Materia quippè ſuſtentat formam, hæcque ex eius potentia educitur: atque forma informat materiam, ipſique eſſe ſpecificum tribuit: aut de cauſalitate compoſiti; vtraque enim concurrit ad cauſandum, & conſtituendum compoſitum, cùm ſint principia, & partes eius intrinſecæ, & eſſentiales.

8. Aſſertio prima, Deus nequit obire munera cauſarum materialis, & formalis, quibus mutuò funguntur. Eſt conſentanea Doctori *vbi ſuprà.* Et 4. *diſtinct. 12. quæſt. 1. §. Ad quæſt. E.* Probatur primò, Deus eſt cauſa perfecta perfectè cauſans, cùm ſit infinitum perfectionum pelagus, ex dictis *tract. 1. ſumma theologicæ, diſp. 2.* cauſa autem materialis, & formalis ſunt imperfectæ, imperfectè cauſantes. Siquidem illa ſubiicitur iſti, atque illa per hanc perficitur, & actuatur: ergo Deus earum cauſalitates haud exercere valet.

Secundò, Deus nec refertur, nec ordinatur ad aliud, cùm ſit infinitus, abſolutus, omnium terminus, & finis: præfatæ autem cauſæ ſunt mutuò referibiles: vna quippè viciſſim ordinatur ad alteram, vt imperfectum, ad perfectum, & potentia ad actum.

Tertiò materia, & forma vniuntur adinuicem, vt cauſent compoſitum, ſintque in eo perſiſtente partes eius intrinſecæ, & conſtitutiuæ: implicat autem

Oo Deum

Deum eſſe de eſſentia, & quidditate compoſiti, vt patet, ergo pariter repugnat ipſum exercere cauſalitates dictarum cauſarum.

9. Aſſertio ſecunda. Nec Deus poteſt ſupplere cauſalitatem materiæ, & formæ, in ordine ad compoſitum. Eſt conformis Scot. *locu precit.* Probatur primò: materia, & forma ità cauſant compoſitum, vt prorſus ingrediantur eius eſſentiam, fiantque eius partes eſſentiales, vt conſtat de anima, & corpore, in homine: Deus autem nequit eſſe eſſentia, nec de eſſentia, nec pars eſſentialis compoſiti, alioqui foret imperfectus, cùm pars ſit imperfecta: totumque ea perfectius. Secundò, pars fertur ad totum, vt ipſum integret, conſtituat, & compleat, vt liquet de partibus corporis humani: Deus autem eſt irreferibilis ad aliud, & incomponibilis cum alio, cum ſit ſimpliciſſimus, vt aſſerui paſſu *nuper alleg.* Tertiò, materia, & forma ſic conſtant compoſitum, vt intrinſecè, & eſſentialiter hoc ab eis dependeat, adeò vt iſtud ſine eis eſſe nequeat, putà homo, abſque anima, & corpore: id autem Deo repugnat, à quo longè eſt omnis imperfectio; igitur ab ipſo nulla earum cauſalitas ſuppleri valet, concludente Scot. 1. *d.* 1. *q.* 2. §. *Quantum ante M.*

10. Aſſertio tertia, in genere cauſæ efficientis Deus poteſt prædictarum cauſarum cauſalitates exercere. Deducitur ex Doct. *in quarto loco memorato.* Probatur primò, omne ens creatum dependet à Deo, in fieri, & in eſſe, cùm ſolus Deus ſit independens, & à ſe: cauſalitates autem præfatarum cauſarum ſunt in ſerie rerum creatarum, & in proprio genere nequeunt adminiſtrari a Deo, vt manet probatum in præcedentibus aſſertionibus. Ergo in genere cauſæ efficientis, quæ vnà cum cauſa finali Deo competit, vt ſuadet Doct. *in primo mox alleg.* Secundò, in Euch. Sacr. Deus abſque ſubiecto ſuſtentat accidentia, ſicut præſtaret ſubiectum, ſi ibi adeſſet, ſemotâ omni imperfectionis fæce, vt de fide docent ſcholaſt. 4. *d.* 10. Huiuſmodi autem ſuſtentatio, & conſeruatio reducitur ad genus cauſæ efficientis. Ergo idipſum aſtruendum eſt de præmemoratis cauſalitatibus materiæ, & formæ, annuente Scot. 1. *d.* 5. *q.* 2. §. *contra iſtam C.*

11. Oppones primò, *Philip. ſecundo*: Deitas dicitur *forma Dei*; & *ibid.* humanitas Chriſti domini, *forma ſerui*: ergo ſi forma tribuitur Deo, vtique eius cauſalitas. Hinc perhibetur Deus formaliter ſapiens, & formaliter iuſtus, propter ſapientiam, & iuſtitiam, quibus verè pollet, & potitur. Reſpondeo illa, & conſimilia perhiberi de Deo, non per proprietatem, ſed per metaphoram, vt ſignificat D. Dionyſ. *l. de diuinis nom. cap* 8. *& indè.* Vt enim forma dat eſſe rei, eamque viuificat: ſic Deus omnibus præbet eſſe, & viuere. Cùm verò ſubiicitur, Deum vocari formaliter ſapientem, & iuſtum, deſignatur, huiuſmodi attributa verè, & realiter ipſi Deo conuenire.

12. Oppones ſecundò, nihil cauſari poteſt à cauſa ſecunda, niſi prima cauſa coagente, vt ſatis in ſuperioribus fuit oſtenſum: compoſitum autem cauſatur à materia, & forma, quod ſecundum Scot. realiter ab eis diſſidet. Igitur earum cauſalitates exercet Deus. Reſpondeo ma. capiendam eſſe de cauſa efficiente, & finali, non verò de cæteris, propter imperfectionem, quam ſecum ferunt, & repugnantiam ſuprà oſtenſam. Si quis verò extat in eis concurſus Dei, ad cauſam effectricem reuocatur.

13. Oppones tertiò, abſque vlla imperfectione Deus poteſt obire cauſalitates cauſarum materialis, & formalis: ergo nulla extat repugnantia. Ant. prob. poteſt Deus conſeruare ſine forma, & è contrà, necnon ſuſtentare naturam, abſque propria ipſius perſonalitate, vt præſtitit in vnione hypoſtatica diuini Verbi cum humanitate ab ipſo aſſumpta. Nego ant. ad probationem, dico reuocari ad cauſam efficientem. Ad aliud, quod ſubditur, dico eſſe ſolam terminationem perſonalem, quam nullam imperfectionem præſeferre, nullamque peculiarem cauſalitatem, fusè monſtraui *tract. de incar.*

QVÆSTIO VIII.

De cauſa finali.

CAVSA finalis definitur 2. *Phyſic. T.* 29. *&* 31. *cuius gratia aliquid fit*, quæ vè tanti fit ab Ariſt. tum *loco mox cit. cap.* 8. tùm etiam 1. *de partibus animalium, cap.* 1. vt eius ignoratione priſci Philoſophi in multos errores inciderint. Ob id ne vlli errori ſuccumbamus, à nobis examinanda eſt, præſuppoſitis iis omnibus, quæ de hac late egimus *in Philoſophia morali l.* 2. *q.* 5.

ARTICVLVS I.

An finis ſit vera cauſa realis.

1. NEgant Hurt. *diſp.* 13. *de anima ſect.* 5. Cauel. *ibid. diſp.* 1. *ſect.* 19. Fuent. 2. *Phyſ. quæſt.* 7. *dif.* 2. & Maſtrius *diſp.* 7. *quæſt.* 8. *art.* 5. finem eſſe veram cauſam phyſicam, & aiunt eſſe cauſam moralem. Affirmant autem Scot. 1. *Met. in com. cap.* 1. Et *l. de* 1. *principio cap.* 2. Et 5. *Met. quæſt.* 1. Antonius Andr. *ibid. quæſt.* 1. Tromb. Complut. 2. *Phyſ. diſp.* 14. *q.* 2. Suarez *diſp.* 23. *Met. ſect.* 2. & cæteri communiter perhibentes finem eſſe veram & realem cauſam.

2. Not. hanc litem potiùs eſſe de voce, quàm de re. Etenim in acceptione entis realis, & intentionalis conſiſtit. In præſenti autem ens reale perhibetur quod habet eſſe extrà intellectum, vt calor ignis eſt ens reale. Ens verò intentionale dicitur, quod habet eſſe in intellectu: quoniam verò eſſe in intellectu bifariàm poteſt contingere ſubiectiuè, vt ſcientia hæret in mente, eſtque ens reale, aut obiectiuè, idque dupliciter, vno modo obiectiuè, ſicut obiectum cognoſcendum obiicitur, & præſentatur intellectui, & hoc etiam eſt ens reale, putà lapis menti obiectus: altero modo obiectiuè tantùm quod tantùm obiicitur, & fit ab intellectu, & hoc eſt ens rationis ab ente reali diſtinctum, vt oſtendi in Log. *l.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 5. & latius *in Met. l.* 5. *quæſt.* 1. *art.* 2.

3. Aſſertio finis eſt vera, & realis cauſa. Tenet Doct. *locu prærecenſitu*, & innuit Ariſt. 2. *Phyſ. c.* 3. *T.* 29. *&* 5. *Met. c.* 2. ſtatuens finem in ſerie aliarum cauſarum realium. Probatur primò, definitio cauſæ realis phyſicæ adaptatur fini. Eſt enim principium per ſe influens in effectum, cùm moueat agens ad agendum, propter eius exequutionem, & poſſeſſionem: ergo finis eſt cauſa realis phyſica.

Secundò effectus realis cauſatur à cauſa reali: non enim ab ente rationis fit ens reale; effectus autem finis eſt realis, vt ſanitas à Medico in ægro cauſata, & felicitas à beato acquiſita & poſſeſſa.

Tertiò cauſa generatim capta eſt vniuoca quatuor prænarratis, inter quas eſt finis; definitio quippe eius, vniuocè iſtis accommodatur, deque ipſis æquè prædicatur. Inſuper, finis ex inſtituto tractatur in Phyſica, & Metaphyſica, quæ ſunt ſcientiæ reales. Deniùm à fine eſſentialiter pendet effectus realis. Vt enim effectus eſt ab efficiente, vt à cauſa reali; ita propter finem, in cuius gratiam effectus producitur, habetur huiuſmodi effectus realis, proindeque finis ſtatuitur vera, & realis cauſa. Quod non obſcurè indicat S. Auguſtinus *quarto contra Iulianum cap.* 3. Et contrà Aduerſarium legis. Finis

quippè

quippè dicitur, propter quem fiunt omnia quæcunque aliquo fiunt officio. Nam inter officium, & finem, hoc diſtat, quod officium eſt in eis, quæ facere debemus, finis, propter quem facimus.

4. Oppones primò, Ariſtot. 1. *de gener. T.* 55. ſcribit cauſam efficientem eſſe veram cauſam: finem verò eſſe cauſam tranſlatitiam, & metaphoricam Ergo in Peripato finis non eſt vera, & realis cauſa Reſpondeo Ariſtotelem eſſe interpretandum non abſolutè, ſed reſpectiuè. Cauſa namque efficiens anthonomaſticè perhibetur omnis cauſa, vt ex Auguſtino obſeruaui *quæſt. prima huius lib. artic.* 2. quia habet euidentiorem modum cauſandi, magiſque influxum realem. Ideò cauſa finalis comparatione eius dicitur tranſlatitia, eiuſque influxus metaphoricus, cùm tamen verè ſit realis, & verus influxus, licet intentionalis, & animalis, ratione cuius mouetur animal ad eius adeptionem, vt ſuprà declaraui.

5. Oppones ſecundò, quod non exiſtit realiter actu, non eſt cauſa realis actu: finis autem non exiſtit realiter actu, ergò finis non eſt cauſa realis actu. Ma. patet, cauſa in actu habet effectum in actu 2. *Phyſic.* 28. Min. eſt in promptu, ſanitas non eſt, & deambulatio eſt, quæ eſt cauſa eius. Concedo ma. diſtinguo min. quoad intentionem, nego, quoad exequutionem, concedo.

6. Inſtabis, ens intentionale nequit eſſe cauſa entis realis, ergo ſi finis eſt in intentione, non poteſt cauſare rem in exequutione, quæ eſt ens reale. Nego ant. Domus quippè intrà, quæ eſt ens intentionale, eſt cauſa Domus extrà, quæ eſt ens reale. 7. *Met. T.* 23. Quare, ſi cauſa exemplaris, quæ eſt intentionalis, verè, & realiter influit in effectum, cur hoc fini negabitur?

7. Oppones tertiò, cauſa eſt principium, vt liquet ex eius definitione: finis autem non eſt principium, quia finis, & principium opponuntur. Siquidem principium eſt à quo res incipit, & finis, in quo definit. Reſpondeo per eamdem diſt. conceſſâ ma diſtinguendo min. in intentione, nego: in executione, concedo. Quare principium non opponitur fini in intentione, ſed in exequutione duntaxat.

8. Dices, cauſa, & effectus adinuicem referuntur, cùm ſint correlatiua, 5. *Met.* 20. Finis autem non ſic refertur, quia non exiſtit, ergo non vera cauſa realis eſt. Concedo ma. Ad min. dico etſi non exiſtat extrà, exiſtit tamen intrà, quod non tollit veram eius realitatem, & exiſtentiam, vt patet à ſimili de cauſa exemplari, quæ licet ſit in mente artificis, verè tamen exiſtit, veréque, & realiter influit in effectum, mutuóque referuntur cauſa, & effectus eius.

Articvlvs II.

An finis cauſet ſecundum eſſe intentionale, an verò ſecundum eſſe reale.

9. PHiloſophi potiùs de modo dicendi, quàm de re contendere videntur in præſenti, ſicut & in antecedente articulo: Quidam enim, vt Och. 2. *quæſt.* 3. *art.* 2. Gabriel *ibid. diſtinct.* 1. *quæſt.* 1. *artic.* 2. Tol. 2. *Phyſic. quæſt* 14. & Conimb. *cap.* 7. *quæſt.* 23. autumant finem cauſare penes eſſe reale, quod habet à parte rei, & extrà mentem artificis. Cæteri autem vt Tromb. 5. *Met. quæſt.* 1. Poncin. *ibid quæſt.* 3. & Capr. *d.* 25. *quæſt.* 1. ſecundi, arbitrantur finem cauſare penes eſſe intentionale, quod in mente gerit artifex, & agens intellectuale.

10. Not. primò, duplici eſſe reali poſitiuo, & obiectiuo, quod res poteſt habere, duplicem reſpondere exiſtentiam, realem poſitiuam, & obiectiuam, atque duplicem actionem realem, quæ à reali poſitiuo prodit, vt calefactio ab igne, & intentionalem, quæ ab ente obiectiuo in mente agentis exiſtente promanat, cuius meminit Ariſtot. 7. *Metaphyſica, T.* 23. inquiens, *Domus extra fit à domo intrà.* Quod eſt dictu, domus, quæ exiſtit à parte rei, fit a domo idealiter exiſtente in intellectu ædificatoris. Nunc autem inueſtigatur, num finis ſuam exerceat cauſalitatem, quatenùs exiſtit obiectiuè, & intentionaliter in intellectu agentis, an verò quatenùs exiſtit à parte rei poſitiuè realiter.

11. Not. ſecundò, in quacumque cauſa tria poſſe interuenire, principium quod, putà ignem, principium quo, ideſt calorem, quo ignis calefacit, & approximationem, quæ eſt conditio, ſine qua ignis nequit calefacere obiectum calefactibile. In præſenti autem quæritur, vtrum principium quo in cauſa finali ſit eſſe intentionale, an verò eſſe reale, vel conditio duntaxat, ſine qua finis non finalizaret. Cùm autem dicitur eſſe intentionale, non intelligitur tantùm eſſe cognitum, ſiue apprehenſum, id enim cùm ſit ens rationis, nequit cauſare ens reale, ſed intelligitur ens reale obiectiuè conceptum, ſiue exiſtat à parte rei, ſiue non, poſſit verò exiſtere, vt cum quiſpiam laborat, propter virtutis adeptionem, quam actu non habet, poteſt tamen habere, & poſſidere, ea obiectiuè exiſtit in ipſo, ad quam ſibi comparandam mouetur, eiuſque deſiderio, & amore trahitur. Quapropter eſſe cognitum, ſiue apprehenſum abſolutè non eſt ratio formalis cauſandi, ſed ſolùm prærequiritur, vt voluntas, quæ non fertur in incognitum, valeat agere, finemque ſibi præpoſitum præuio intellectus lumine acquirere, & gaudere queat.

12. Aſſertio finis cauſat non penes eſſe reale, ſed penes eſſe intentionale. Deducitur ex Doct. *quæſt.* 4. *prol. §. contra iſtam* 4. *d.* 49. *quæſt.* 8. *§. ſecundo videndum* 5. *Met. quæſt.* 1. *antè §. Ad quæſt.* Et 2. *poſt quæſt.* 57. *§. Ad* 1. *arg.* vbi leguntur hæc verba, *Non oportet cauſam præcedere realiter effectum, ſed ſufficit, quod res præcedat effectum in intentione, quæ tamen intentio finis non eſt cauſa, reſpectu effectus, ſed res ipſa finis ſub intentione, & hoc ſufficit, quod effectum realiter cauſet.* Probatur 1. cauſa eſt prior effectu, vt oſtendi *quæſt.* 1. *art.* 4. *huius lib.* Finis autem ſecundum eſſe reale non eſt prior effectu, ſed poſterior, ſecundum verò eſſe intentionale eſt prior effectu. Ideò celebratur illud apud Scot. 1. *Rep. d.* 41. *quæſt. vn. §. Dices ex* 7. *Met. T.* 7. Quæ ſunt priora in intentione, ſunt poſteriora in executione, ergo finis eſt cauſa ſecundum eſſe intentionale.

Secundò, per illud finis cauſat, propter quod agens mouetur ad agendum, vt patet ex definitione finis: ſed propter eſſe intentionale mouetur agens ad agendum. Finis quippè mouet in ratione diligibilis, & appetibilis: eſſe autem amabile, & appetibile ab intellectu apprehenſum eſt ens intentionale: ergo, &c.

Tertiò, idem nequit eſſe cauſa, & effectus, reſpectu eiuſdem, & in eodem genere cauſæ: finis autem ſecundum eſſe reale eſt effectus, ergo nequit eſſe cauſa, niſi penes eſſe intentionale. Ma. eſt conſpicua. Min. claret. Etenim finis in eſſe reali eſt terminus actionis agentis, & complementum rei. Ergo finis non in eſſe reali, ſed in eſſe intentionali eſt cauſa. Denique, plerumque finis non eſt in eſſe reali, vt ſuprà obſeruaui, & tamen agens eum intendit, ac propter eius aſſequutionem mouetur ad agendum. Addo nonnumquam finem eſſe tantùm apparentem, & aliquando impoſſibilem, vt patet de Lucifero appetente æqualitatem Dei, quæ eſt impoſſibilis.

13. Opponis primò, *ex* 2. *Phyſ. cap.* 3. *finis habet rationem optimi*, quò fortè reſpiciens Eccleſiaſticus *cap.* 7. ſubnectit. *Melior eſt finis, quàm principium* Id autem fini in eſſe intentionali non adaptatur, ergo in eſſe reali. Reſpondeo ma. eſſe interpretandam de

fine ſumpto pro complemento, & in eſſe reali, non verò de fine, vt eſt cauſa, & in eſſe intentionali. Ideò argumentum nobis non officit, ſed proficit.

14. Oppones ſecundò, finis mouet agens ad agendum, eius quippè deſiderio, & amore allicitur ad eius conſequutionem: eóque acquiſito, ceſſat eius actio, ſcribente Ariſtot. 1. *de gen.* 55. Eſt autem cauſa realis ex dictis *in ant. art.* Ergo mouet ſecundum eſſe reale. Reſpondeo, eius motionem, eſſe intentionalem, & metaphoricam, vt ait Ariſtot. mox citat. Eſt autem cauſa realis, quia non intentio, ſed res ſub intentione mouet agens ad operandum, authore Scoto nuper allegato.

15. Quæres primò, vtrum finis ſit omnium cauſarum prima? Reſpondeo affirmatiuè, cum Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 31. Et 12. *Met. T.* 36. & Scot. *tract. de primo principio, cap.* 2. *concl.* 4. Suadetur primò, illud eſt primum, quod ab agente intellectuali primò intenditur: finis autem primò intenditur ab agente intellectuali: Siquidem, in intentione prior eſt finis, quàm ea, quæ ſunt ad finem. Ideò, homo priùs ſibi proponit beatitudinem, deindè nauat operam mediis opportunis, & neceſſariis ad eius conſequutionem. Secundò, quod mouet aliud ad agendum, prius eſt eo, quod mouetur; mouens quippè, vt mouens prius eſt moto veluti cauſa prior eſt effectu: finis autem mouet agens ad agendum, cùm agens in gratiam finis operetur: poſtmodum efficiens vnit materiam, & formam, quæ cauſant compoſitum, atque ita finis in cauſatum numero inuenitur prima.

16. Quæres ſecundò, vtrùm finis ſit nobilior cæteris cauſis? Reſpondeo affirmatiuè cum Ariſt. citat. & Scot. *vbi ſuprà concluſione* 5. tum quia finis eſt mouens, & non mota, vt *ſupra dixi*, & notat Doctor *quæſt.* 4. *prol.* Et 1. *diſtinct.* . *quæſt.* 3. §. *Ad argumenta* tum etiam quia propter finem agens operatur. Hinc bene ſubiicit Comm. 5. *Met in com. cap.* 2. *Complementum, & largitas, & bonum non inuenitur in rebus, niſi propter cauſam finalem: & ideò, quod caret cauſa finali, caret omni bono.*

ARTICVLVS III.

Quænam agant propter finem.

17. DE multis moueri poteſt dubitatio, de Deo, Angelo, homine, bruto, cæteriſque naturæ conſtantibus. Inter hæc autem maior eſt difficultas de bruto, de quo variæ recenſentur opiniones à Tol. 2. *Phyſ. quæſt.* 12. Quid autem nobis ſecundum veritatem, & Scotum dicendum ſit, per ea quæ mox ſubiiciemus, aperiemus.

18. Not. primò, animantium quædam memoriæ eſſe expertia, Phantaſia verò, ſiue æſtimatiua pollere, quâ ſibi conuenientia appetunt, & diſconuenientia reiiciunt, hæcque in obiecta præſentia feruntur duntaxat: quædam verò memoriâ valere, quæ nedum præſentia, verùm etiam futura proſpiciuntur, vt liquet de formicis grana frumenti congregantibus, & auibus nidum conſtruentibus, in quibus quædam prudentiæ ſpecies elucet, perhibente Ariſt. 1. *Met. cap.* 1. & Scot. *ibid quæſt.* 3.

19. Not. ſecundò, triplicem eſſe ordinem, & gradum eorum, quæ tendunt in finem. Primus eſt eorum, quæ non ſolùm apprehendunt finem ſub ratione boni, & conuenientis, verumetiam cognoſcunt habitudinem, & proportionem mediorum ſufficientium, ad eum obtinendum, & hæc ex delectu, & ſpontè agunt, vt Angelus, & homo. Secundò eſt eorum, quæ percipiunt quidē finem ſub ratione conuenientis, non tamen diſcernunt media, nec ea inter ſe conferunt, num ſint apta, idonea, & ſufficientia, ad eum conſequendum, ſed motu phantaſiæ, ſeu æſtimatiuæ in eum naturaliter feruntur, veluti bruta, quæ potiùs agi in finem, quam agere dicuntur 2. *Phyſ. T.* 39. Tertius eſt eorum, quæ finem non agnoſcunt, vtpotè ſenſus, & intellectus expertia, quæ naturaliter, ſiue naturali pondere, in eum tendunt, vt graue deorſum, quâ lapis centrum petit.

20. Not. tertiò, quamlibet rem ſortiri ſuum finem, 2. *Phyſ. cap.* 8. *T.* 81. adeò vt cauſæ particulares tendant in finem particularem, vt Leo ad generationem Leonis; cauſæ verò vniuerſales ad finem vniuerſalem, vt cæli ad ſublunarium procreationem, & conſeruationem perennem in ſpecie, & in genere. Horum prætereà quidam ſunt fines proximi, quidam verò remoti, alij intermedij, cæteri verò vltimi, de quibus abunde *lib.* 1. *Philoſophia moralis, quæſt.* 3. *art.* 1.

21. Aſſertio prima, Deus agit propter finem, non quidem reſpectu ſui, ſed reſpectu aliorum à ſe. Hæc aſſ. eſt bipartita, quam tradit Scot. 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 5. §. *Ad argumenta.* Prima pars probatur primò, quod non habet cauſam ſui efficientem non habet finalem, propter quam excitatur ad operandum, quoniam finis cauſalitas eſt mouere metaphoricè agens ad operandum. Deus autem non habet cauſam efficientem ſui, cùm ſit ineffectibilis, & incauſabilis, vt demonſtrat Doct. *cit. diſt.* 2 *quæſt.* 2. §. *Quantum ad* 1 *H. & inde.* Secundò, in Deo, vnum non eſt in gratiam alterius, nec vnum ordinatur ad aliud, cùm omnia ſint infinita, ſumméque perfecta formaliter, aut realiter: penes igitur diuina prædicata, & attributa, Deus non agit propter finem. Secunda pars probatur primò, ex ſacra pagina. Prouerb. 16. *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Et Apoc. 1. *Ego ſum alpha, & omega, principium, & finis.* Vbi Lyran. ſubiicit. *Deus eſt principium omnium effectuum, & finis, ad quem omnia ordinantur.* Secundò, multa operatur Deus propter electos, vt patet 1. Cor. 13. *Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.* Hinc ſubnectit Auguſt. *lib* 83. *qq. quæſt.* 56. & *lib. de ſpiritu, & anima, cap.* 42. *Ex corpore, & anima conſtat homo, & quidquid oculis corporeis videtur propter corpus factum eſt, corpus propter animam, anima verò propter Deum.* Addi poteſt illud Rom. 8. *Quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iuſtificauit, quos autem iuſtificauit, illos & magnificauit,* ſupple per gloriam, exponit Lyran. ibi. Qui operatur propter alicuius amorem, operatur propter finem, vt liquet ex definitione finis: Deus autem multa operatur propter amorem hominis, potiſſimùm, humani generis ſalutem, Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret.* Et Eph. 2. *Propter nimiam charitatem ſuam, quâ dilexit nos.* Atque Symb. Nicæn. *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis.* Deinde omnia ſunt in gratiam hominis. Ideò 2. *Phyſ.* 24. citat. à Doct. 4. *diſt.* 45. *quæſt.* 2. *ante* §. *Oppoſitum. Nos ſumus quodammodo finis omnium* Rurſus, ordinatè volens, prius vult finem, quàm media ad finem aſſequendum, ex 1. *diſt.* 41. *quæſt vn.* Deus autem eſt in cunctis ſuis operibus ordinatiſſimus. Deminùm, cauſa finalis nullam, inuoluit imperfectionem, vt probat Doct. 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 2. *art* 1 & 2. Ergo tribuenda eſt Deo, proindéque Deus agit propter finem, concludente eodem Doctore *ibid. P.* Et 3. *diſt* 32. *quæſt. vn.* §. *Tertium patet.*

22. Aſſertio ſecunda, Angelus & homo agunt propter finem. Tenet Doct. cum Ariſtot. 2. *Met. T.* 9. *in com.* Qui pollet intellectu, agit alicuius gratiâ, hoc eſt propter finem. Angelus autem, & homo participant intellectum, & rationem: ergo propter finem operantur. Prætereà, Angelus, & homo ſunt amoris capaces, ratione cuius multa operantur. Deincepa, vterque eligit media idonea, & opportuna ad finis conſequutionem, nominatim Medicus eligit, & ordinat medicinam, vt ægrotus ſanitatem recuperet, ergo operatur propter finem.

23. Aſſertio tertia, Bruta propriè non agunt propter finem.

finem. Tradit Doct. *paſſu proximè cit.* inquiens, agens rationale ſolum agere propter finem, ergo ab oppoſito, agens rationis expers, vt eſt brutum, non agit propter finem. Idem indicat. 1. *Met. cap.* 1. *& ibid. quæſt.* 3. *&* 2. *d.* 42. *quæſt.* . *&* 4. *d.* 45. *q.* 1. S. Bon. 2. *d.* 25. *quæſt.* 1. Maior. *ibid.* Idipſum innuit D. Aug. 3. *Maſic. cap.* 3. Et 1. *de lib. arb. c.* 7. Probatur primò, quibus propriè non eſt amor, non agunt propter finem, quandoquidem agere propter finem, nihil aliud ſibi vult, quàm operari amore finis: brutis autem propriè non eſt amor, qui eſt propriè ſolius voluntatis, quâ carent bruta. Secundò, quæ agunt propter finem, cognoſcunt ipſum finem, applicant media apta & efficacia ad eum obtinendum, conferunt, & diſcernunt ea ab aliis, & diſcurrunt de eiſdem: bruta autem hæc præſtare nequeunt, cum ſint mentis, & rationis expertia; igitur bruta propter finem propriè non operantur.

24. Oppones primò, agentia naturalia cognitionis expertia agunt propter finem, 2. *Phyſ. T.* 80. Ergo id brutis non eſt denegandum, quæ ſunt cognitionis capacia. Ant. firmatur recto rerum ordine, pulchritudine, prouiſione, & conſeruatione perenni, quæ temerè, & caſu eſſe nequeunt, vt contra quoſdam veteres Philoſophos oſtendit Ariſtot. vbi ſupra. Diſtinguo antecedens, ex ſeipſis, nego: ex directione primæ cauſæ, concedo. Siquidem Deus omnia dirigit in ſuos fines, ratione cuius naturalia perhibentur agere propter finem. Quo in ſenſu profertur illud vulgatum, *opus naturæ eſt opus intelligentiæ.* Et illud. *Omnia quæ naturâ, & arte fiunt, ratione aliqua fiunt.*

25. Oppones ſecundò, hirundo colligit lutum, paleam, & cætera neceſſaria ad conſtruendum nidum, & fouendos pullos ſuos. Item canis obiecto ſibi pane, accedit, præſentato verò ſibi baculo, fugit. Similiter ouis lupum, muſca araneam, vitis laurum fugiunt: ergo hæc agunt propter finem. Reſpondeo hæc, & conſimilia efficere inſtinctu naturæ, & quadam adumbrata ratione, ſimilitudinariâ ſcientiâ, & prudentiâ, vt benè aduertunt D. Aug. 11. *Ciuit. cap.* 17. *&* 11. *de geneſi ad lit. cap.* 2. Scot. 1. *Met quæſt.* 3. & Antonius Andr. *ibid. quæſt* 4.

QVÆSTIO IX.

De cauſis per accidens.

26. CASVM, & fortunam eſſe cauſas per accidens tradit Scot. 1. *d.* 2. *q.* 2. §. *Iuxta eres ſub N.* Et 2. *d.* 37. §. *de modo ponendi.* Et indicat Aug. 1. *contrà Pelagianos cap.* 6. Et 2 *ad Bonifacium cap* 7. Atque pertractat Ariſt. 2. *Phyſ. c.* 4. 5. *&* 6. *à T.* 39. *vſque ad T.* 68. Vbi Pariſienſ. & alij eius interpretes fuse, & eruditè de hiſce diſſerunt.

ARTICVLVS I.

An ſint caſus, & fortuna.

QVidam Philoſophi, quorum nomina ſupprimit Ariſt. 2. *Phyſ. cap.* 4. *T.* 40. Quoſve eſſe Stoïcos teſtantur Fuentes *ibid. q.* 10. *dif.* 1. *art.* 1. & Complut. *diſp.* 13. *q.* 1. & anteà Delphinos 1. *de rerum euentu non longè à principio,* tollunt de medio caſum, & fortunam, ſuſpicantes omnia neceſſariò fieri, & determinatè produci. Oppoſitum autem tuentur Ariſt. cit. Scot. *Quol. vlt.* & cæteri Philoſophi, & Theologi cum quibus.

27. Aſſertio, admittenda ſunt caſus, & fortuna. Tenet Doct. *vbi ſuprà, &* 1. *d.* 2. *quæſt.* 2. §. *oſtenſo. &* 11. *Met. in com. T.* 13. *&* 5. *eiuſdem operis, quæſt.* 2. §. *Reſpondeo.* Idque videtur non ratione ſuadere Ariſt. ſed communi conſenſu ſupponere, vt quoque præſtat in Logica de denario prædicamentorum numero, vt ibi aduertit Mayr. & de immobilitate loci & aliis, notat Gadius *in expoſitione Quol.* 21. *fol* 213. *colum.* 4. poteſt autem ſuaderi ſic. Cauſa rectè diuiditur in cauſam per ſe, & per accidens, 2. *Phyſ. T.* 50. cauſæ autem per ſe ſunt, quæ vi propriâ, & intentione influunt in effectum, & cauſæ per accidens, quæ præter intentionem cauſant effectum, cuiuſmodi ſunt fortuna, & caſus. Rurſus, dantur effectus fortuiti, & caſuales, ergo concedenda ſunt fortuna, & caſus. Ant. patet experientiâ de multis, quæ interdum inconſultò, a nobis fiunt, & caſu accidunt, putà inuentio theſauri fodientibus vineam, & deſcenſus lapidis à tecto domus, in caput tranſeuntis, & id genus alia, quæ rarò, & præter intentionem agentium contingunt.

28. Oppones primò, D. Aug. 1. *Retract. prima,* ſeipſum reprehendit, quia aliquandò vſus eſt his nominibus, caſus, & fortuna, ergo in ſchola Chriſtifidelium tradenda non ſunt caſus, & fortuna. Reſpondet Scot. *Quol. alleg.* §. *Quantum ad* 1. *B.* reiicere fortunam, vt quoddam diuinum numen, & Deam ſtatutam ab Ethnicis, & vulgaribus pauperibus, ſubdit Tatar. 2. *Phyſ. quæſt. vlt. ſcibili primo,* tanquam rerum omnium caſualium, & fortuitarum opificem, non verò vt eam docent Catholici, vt patet apud S. Doctorem 4. *Ciuit.* 18. *&* 19 *&* 1. *qq. ſuper Gen. q.* 9.

29. Oppones ſecundò, omnes effectus habent ſuam cauſam determinatam, annuente Plat. *in Thimeo.* Et ex Cic. concedit Aug. 5. *Ciuit.* 9. Ergo nihil caſu, nihilque fortuitò efficitur. Diſtinguo ant. de cauſa remota, & vniuerſali, concedo: de cauſa proxima, & particulari, nego. Sic enim multa eueniunt præter agentium particularium mentem, & intentionem, vt ſuperiùs monſtraui, & in hoc ſenſu exponendi ſunt Authores memorati.

30. Oppones tertiò, nihil in vniuerſo extat inordinatum, incompoſitum, & præpoſterum, cùm omnia in menſura, numero, & pondere diſpoſuerit Dominus, *Sap.* 11. Ergo nullum extat caſuale, nullumque fortuitum. Diſtinguo ant. reſpectu Dei, concedo: reſpectu noſtrùm, nego. Ita occurrit Doct. cit. & 9. *Met. q.* 9. § *Ad* 1. Et inſinuat Aug. *l.* 83. *qq. q* 24. *&* 27. *& l.* 3. *de conſenſu Euangeliſtarum c.* 13. Deo nihil fortuitū eſt.

ARTICVLVS II.

Quid ſint caſus, & fortuna.

31. MVlti ſunt, & copioſi in hiſce tractandis Ariſt. 2. *Phyſ. cap.* 4. *& inde,* Scot. *Quol.* 21. & Viues 5. *Ciuit. cap.* 1. perarduum autem eſt, & difficile ſcitu, peruestigare quid iſta ſint, adeò vt veteres Philoſophi in varias abeant opiniones, & errores. Nonnulli namque, quorum præcipuus patronus cenſetur Democritus, orbium cæleſtium, & elementarium molitionem, & effectionem, caſui, fortunaque tribuunt: à ſublunaribus autem mixtis, & animatis ea eximunt complures, quibus Ethnicorum vulgus ſaoet, fortunam arbitrantur eſſe Deam, iuxtà illud Iuuen. Satyr. 10.

Te facimus fortuna Deam, cæloque locamus.

Ariſt. *l. de bona fortuna,* cui ſuffragari videtur Bonet. 3. *Phyſ. cap.* 1. §. *conſequens autem.* Putat eſſe quemdam impetum in categoria qualitatis repoſitum. Cæteri verò, nominatim Scot. præcit. eiuſque diſcipuli docent, fortunam eſſe cauſam per accidens in iis, quæ ex electione agunt.

32. Not. primò ex Scot. 11. *Met. in exp. T.* 7. duplici cauſæ per ſe agenti propter finem, puta naturæ, & voluntati correſpondere geminam cauſam per accidens, caſum ſcilicet, & fortunam. Caſus quippè ad cauſam naturalem, & fortuna ad cauſam liberam reuocatur. Vna autem cauſa, penes diuerſos effectus dici poteſt cauſa per ſe, & per accidens. Eſt enim cauſa per ſe, vt producit effectum intentum, vt ædificator conſtruens domum dicitur cauſa per ſe eius domus, quam ædificat. Eſt verò cauſa per accidens, vt producit effectum ab illa non intentum, vt ædificator eſt cauſa per accidens lætitiæ, aut triſtitiæ in dicta domo habitantium. Rurſus, aduerte, cauſa per ſe perhibetur, quæ vi propria influit in effectum, aut quæ intendit effectum, quem edit: pariter cauſa per accidens, eſt, quæ verè effectum non producit, ſed coniungitur illi, qui tribuit eſſe effectui, vt Muſicus, ædificat, vbi Muſica eſt cauſa per accidens ædificij, quia connectitur cum eo, qui propria virtute ædificat: vel cauſa per accidens eſt, quæ quidem producit effectum, ſed ab ipſa non intentum, & ſi extiterit cauſa naturalis, dicitur caſus. Si verò libera, nominatur fortuna.

33. Not. ſecundò, caſum, & fortunam interdum promiſcuè accipi, & confundi, quo in ſenſu, vt quoque aduertit S. Damaſc. 2. *fidei cap.* 25. Fortuna enunciatur de inanimatis, & animatis, deque naturalibus, ac liberis, ſic lapides templi, & altaris appellantur fortunati, & beati. Nec omittendum eſt caſum latiùs patere, quàm fortunam. Quæ enim à fortuna fiunt, dicuntur quoque caſu fieri: non autem è contrà propriè, quæ fortuitò accidunt, caſu eueniunt: ſiquidem propriè fortuna agenti voluntario ex delectu operanti, non intendenti effectum adaptatur; at caſus agenti naturali effectum non intendenti, conuenit, vt præ aliis obſeruat Doct. 5. *Metaphyſ. quæſt.* 1. § *Reſpondeo.*

34. Not. tertiò ex Doct. *Quol. nuper recenſito ſub D.* poſt Ariſt. *lib. de bona fortuna cap.* 1. fortunam præſcindere à bona, & mala, veluti genus abſtrahit à ſuis ſpeciebus, & vſurpari pro cauſa, quæ effectum non intentum producit, & pro effectu non intento ab ea producto, & ſi fuerit bonus, perhibetur bona fortuna; ſi verò malus, mala fortuna nominetur. Deinceps, de his, quæ in manu noſtra non ſunt, vt ſanitas, pulchritudo, & huiuſmodi, propriè non dicimur benè fortunati, cum propriè fortuna ſit de iis, quæ agimus præter noſtram intentionem. Addo, penès vnum bonum euentum quiſpiam benè fortunatus non vocatur, ſicut vna hirundo non facit ver, nec vna beata dies reddit hominem beatum, 1. *Eth.* 9. Nec etiamſi quis ſemper bona ſortiatur, ſed ſolum qui rarò præter intentum bona, & proſpera ſuſcipit, vel qui mala fugit. Si quis verò in bello, lucro, vel negotio, vt plurimum bona, & proſpera capiat, nominatur benè fortunatus, & è contrà malè fortunatus ſi in prædictis, vt in pluribus mala ei accidant. Nùm verò hæc proueniant ab intrinſeco, vel extrinſeco? non exigua extat difficultas infrà dirimenda.

35. Aſſertio prima, orbes cæleſtes, & elementares à caſu, & fortuna haud conditi ſunt. Hæc præſupponitur à Doct. cit. & expreſsè cum Ariſt. traditur ab eodem *in com.* 11. *Met. antè T.* 8. Probatur primò, cauſa per ſe præcedit cauſam per accidens, quia hæc, ad illam reuocatur: natura autem, & intellectus ſunt cauſæ per ſe, caſus verò, & fortuna ſunt cauſæ per accidens, ergo caſus, & fortuna nequeunt eſſe primæ cauſæ rerum, cuiuſmodi ſunt orbes præmemorati. Secundò, ſi res inferiores ſortiuntur cauſas per ſe, vt fatentur Philoſophi, contrà quos diſputat Ariſtot. *cit. & 2. Phyſ.* 44. potiori iure cæli, qui ſunt res ſuperiores benè ordinatæ, & mirè diſpoſitæ, proindeque caſus, & fortuna haud ſunt primæ cauſæ dictorum orbium.

36. Aſſertio ſecunda, fortuna non eſt Dea, bonorum euentuum effectrix, ab Ethnicis excogitata. Ita Scot. *Quol. alleg. B.* poſt Aug. 4. *Ciuit. cap.* 18. & 7. *eiuſdem, cap.* 3. Probatur, forent duæ deæ, vna bonorum euentuum, & altera malorum, vt Manichæi imaginabantur duo eſſe prima principia effectiua rerum, vnum bonarum, & alterum malarum. Deinde laberemur in politheiſmum, quem eſſe impoſſibilem oſtendam *in Met. l.* 4. *quæſt. vn art.* 4.

37. Aſſertio tertia, bona fortuna eſt impetus naturæ, ſine ratione ad bonum; quod præter intentionem quiſpiam aſſequitur. Ita refert Scot. cit. 1. Secundum Ariſt. *l. de bona fortuna.* Huiuſmodi autem impetus dicitur cauſa intrinſeca boni euentus, qui ineſt homini bene fortunato, inclinans ipſum bonum, præter eius intentum, & conſequens eius eſſe indiuiduale, ſicque vnus eſt bene fortunatus, non verò alter, vt conſtat experientia: nec ille impetus ſufficit, ſed requiruntur cauſæ extrinſecæ boni euentus concurrentes, & inclinantes ipſum ad tale bonum, cuiuſmodi ſunt ſeptem planetæ in certa coniunctione, & aſpectu, & inter ſe, & cum aſtris in determinato ſitu, & domo: quando autem ſoluitur illorum coniunctio, ceſſant boni effectus, & euentus proſperi: quo pacto quidam ad trigeſimum, aut quadrageſimum annum ſunt fortunati, poſtmodum verò infelices, & infortunati decedunt, vt plerique non ignobiles ſcriptores obſeruant. Cæterùm ſecundum Theologos, nominatim Scot. ad finem loci nominati omnes boni euentus hominis tribuendi ſunt ſpeciali prouidentiæ Dei, qui ſecundum beneplacitum ſuæ voluntatis dona ſua, vni, & non alteri elargitur, nec iniuſtè, cùm ſit Dominus omnium. Plura Richar. *Quol.* 3. *quæſt.* 7. & Faber. *de prædeſt. diſt.* 57. *cap.* 5. *ad finem.*

38. Aſſertio quarta, fortuna rectè definitur *cauſa per accidens ex electione in his, quæ rarò contingunt.* Ita Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 52. & Scot. nuper cit. *Quol. vlt.* dicitur *cauſa*, vt genus, *per accidens*, vt differat à cauſa per ſe. *Ex electione* propter caſum. Adduntur reliquæ particulæ, vt diſcriminetur à natura, cuius effectus ſunt intenti, & determinati. Caſus autem definitur cauſa per accidens abſque electione, in iis, quæ rarò contingunt. Patet diſcrimen fortunæ, & caſus Siquidem illa liberis, iſte verò naturalibus adaptatur, vt probè declarat Doct. 5. *Metaphyſ. quæſt.* 1. §. *Reſpondeo.*

39. Oppones primò. Ariſt quandoque, vt 7. *Mor. ad Eudem. c.* 18. videtur aſſerere fortunam eſſe Deam, vt præſtiterunt Antiqui ab ipſo relati, & non reiecti 2. *Phyſ. T.* 47. Hinc Romani eam vt numen diuinum colebant, & Valerius maximus narrat eius ſimulacrum fuiſſe loquutum. Reſpondeo Ariſt. in vulgi, & non in propria ſententia ibi loqui, fortaſſe enim ſi eam refelleret, mortem ei intuliſſent. Patet autem expreſſa eius mens locis à nobis adductis *in* 3. & 4. *aſſ.*

40. Oppones ſecundò. Idem Philoſophus *l. de bona fortuna cap.* 2. ſcribit fortunam eſſe naturam, abſque ratione. Ergo fortuna non eſt cauſa per accidens ex delectu, quæ cauſæ liberæ competit duntaxat. Reſpondeo Philoſophum eo in loco iudicare, effectus fortuitos effici nobis ſine ratione deliberante, interprete Scot. vbi ſuprà, & quia inquit eſſe impetum, & inclinationem ad bonum, ad quod cauſæ naturales ſuperiores, putà Cæli concurrunt, propterea naturam appellauit abſque ratione. Atque ibi ſubiicit, vbi plurimum de intellectu, parum de fortuna, & è contrà, vbi plurimum de fortuna, parum de intellectu.

41. Oppones tertiò, plerique effectus, vt Eclypſes ſolis, & lunæ rarò accidunt, & tamen fortunæ non attribuuntur, ergo non benè ſuprà definitur fortuna conueniens eis, quæ vt plurimum non eueniunt. Reſpondeo conceſſo ant. negando conſeq. Quia tales effectus ſunt à cauſa determinata, qua poſita, ponuntur: Verùm effectus fortuiti per ſe non intenduntur,

tur, nec determinantur à cauſa, ſed ex aliis effectibus incertis, & determinatis oriuntur per accidens, hoc eſt nullum cum eis habentes neceſſarium nexum, & vinculum.

Articvlvs III.

An ſit, & quid ſit fatum.

42. CAuendum, immò inficiandum eſſe abſolutè fatum tanquàm odioſum, & Chriſtianæ fidei pernicioſum monent Greg. *hom. de Epiph.* Caſtrenſis 7. *aduerſus hæreſes, ver. Fatum.* Suarez *diſp.* 19. *Met. ſect.* 11. *num.* 4. *&* Pontius *diſp.* 40. Addo S. Auguſt. Tract. 37. in Ioan. *ſi cor tuum non eſſet fatuum, non crederes fatum.* Sic enim fatum deſcribitur ab Antiquis colligantia cauſarum ex aſtrorum motibus, & viribus efficaciam trahens. Vndè quidam Poëta canit.

Te tua fata trahunt, ne capta relinquere poſſes.

Deinde,

Namque ipſe volens, faciliſque ſequetur, ſi te fata vocant: alter

Non viribus vllis

Vincere, nec duro poteris conuellere ferro.

Contrà iſtos egregiè diſputat D. Aug. enarratione in *pſal.* 31. his verbis. *Multi dicunt, fatum mihi fecit. Quid eſt fatum? ſtellæ me fecerunt. Quid ſunt ſtellæ? certè iſta, quas in Cœlo conſpicimus. Et quis eas fecit? Deus. Quis eas ordinauit? Deus. Ergo vides, quod voluiſti dicere, Deus fecit, vt peccarem: ita ille iniuſtus, tu iuſtus, quia niſi ille feciſſet, tu non peccaſſes. Tolle iſtas excuſationes in peccatis, & dicito cum Dauid pſal.* 140. *Ne declines cor meum, ad excuſandas excuſationes in peccatis. Cum hominibus operantibus iniquitatē:* Aliter definitur fatum apud Senec. *l.* 2. *qq. naturalium cap.* 36. ſcilicet, *indeclinabilis rerum ordo, & ineuitabilis earum catena, quam nulla vis poteſt irrumpere, propterea quòd à Iouis diſpoſitione, & definito Deorum conſilio pendeat.* Quò reſpiciens Virg. 4. *Æneid.* canit.

Me ſi fata meis paterentur ducere vitam.

Auſpiciis, & ſpontè mea componere curas.

Huiuſmodi autem fatum damnatur in Conc. Bracar. I. *c.* 9. Et refellitur ab Aug. *l. hæreſum cap.* 35. Et 5. *Ciuit. c* 1. & inde, vbi Viues, & Alfon. 7 *aduerſus hær. ver. Fatū.* Atq; ratione conuincitur. Sic enim læderetur humana libertas; tolleretur negotiatio, & conſultatio admiſſa 2. *perih. cap. vlt.* Nec homo laudandus, aut vituperandus, nec præmio afficiendus, aut pœna plectendus, vt fuse, & eruditè oſtendit Alfon. *vbi ſuprà.* Si namque omnia neceſſariò, & ineuitabiliter accidunt, nulla foret rerum contingentia, nullavè indifferentia, & indeterminatio ad oppoſita, quæ & conſimilia ſunt falſa, abſurda, & hæretica, proindéque fatum in hac acceptione, quæ eſt vſitata teſte, Bonauent. 2. *d.* 14. *quæſt.* 3. *num.* 79. eſt deteſtandum, & execrandum. Tertiò deſcribitur fatum à Bon. 3. *Phyſ. cap.* 2. Aur. 1. *d.* 40. *art.* 3. Gadio *quol.* 21. & Mol. 1. *p. quæſt.* 14. *art.* 13. *diſp.* 1. ordo, & connexio cauſarum ſecundarum præuiſa à Deo, penès quam Deus ſinit res agere, & euenire. Iſta deſcriptio decerpitur ex nominis notione. Etenim fatum à fando deriuatur, notante Aug. *tract.* 47. *in Ioan.* Et 4. *contrà Iulianum cap.* 8. Et *quæſt.* 115. *noui, & veteris teſtamenti.* Ideò fato fieri cenſentur, quæ ab aliquo antè fuere prælocuta, ex eodem Aug. 5. *Ciuit. cap.* 1. *& contrà Fauſtum* 2. *cap.* 5. cum ergo factum perinde ſit, ac prælocutum, præuiſum, & prædictum, iuxtà vocis nomenclaturam, planè ordo certus, & determinatus cauſarum omnium concurrentium ad effectuum productionem, earumque diſpoſitio præſcita, & præuiſa à Deo, perhibetur fatum. Sic fatum amplè, & generticè captum, præſcindens à bono, & malo, Boët. 4. *de conſ. proſ.* 6. reſtringit ad bonum dumtaxat, & ſpecificat ad eos tantum effectus, qui diuinæ prouidentiæ ſubiiciuntur, ita vt fatum ſecundum hunc Authorem ſit ordo cauſarum ſecundarum diuinam prouidentiam exequentium. Ad hunc autem ſenſum quidam interpres Plinij *l.* 20. *cap.* 1. reuocat ſententiam Antiquorum, inquiens. Homeri illa catena, & annuli apud Plat. nihil aliud ſunt, quàm ſeries rerum, ac ordo diuinæ prouidentiæ deſeruiens. Series quippè, & ordo diuinæ prouidentiæ eſt infallibilis, libertatem creatam non lædens, nec rerum contingentiam tollens. Vndè concinne Manilius canit.

Nec quidquam in tanta magis mirabile mole,

Quàm ratio, & certis, quod legibus omnia parent.

43. Dices, quæ à Deo præſcita, præuiſa, & ordinata ſunt, firma, ſtabilia, & infallibilia ſunt: ergo ſi concedatur fatum, vt eſt certa, & determinata ſeries cauſarum à Deo præuiſa, & prouiſa, planè neceſſariò earum effectus euenient, quia ità fient, vt Deus præuidit eſſe futuros, atque ità admittitur fatum; ſicut conceditur ab Antiquis. Concedo ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia præſcientia Dei non aufert contingentiam, nec libertatem, cum ſit rebus extrinſeca. Ideò ſolùm infertur res infallibiliter euenturas, non verò ineuitabiliter, & neceſſariò futuras neceſſitate conſequentiæ, non autem conſequentis, vt oſtendi in Log. *l.* 4. *art. vlt.*

Articvlvs IV.

De monſtris.

44 MOnſtrum, quod à monſtrando deriuatur, notante Aug. 21. *Ciuit. cap.* 8. ſiue quia futurum aliquem euentum monſtrat, & prædicit, vt inquit Cic. 2. *de natura Deorum,* ſiue quia digitis quaſi monſtrat quidpiam tanquam mirum, & inſolitum ab omnibus ſpectandum, vt aliis placet; nuncupatur peccatum naturæ ab Ariſt. 2. *Phyſ.* 82. Defectus, & deformitas eiuſdem, 7. *Met. c* 9. *T.* 32. Ac etiam malum ipſiuſmet naturæ, à Scot. 1. *Rep. d.* 2. *q.* 3. §. *Ad* 1. *principale.* Potiſſimùm verò definitur *effectus naturalis à recta, & ſolita ſecundum ſpeciem diſpoſitione degenerans.* colligitur *ex* 1. *Phyſ cit. &* 4. *de gener. animal. tum cap.* 4. Et exprimitur, quoad omnes eius particulas. Dicitur *effectus,* tanquam genus: ponitur *naturalis,* quia in artefactis, ſi aliquis defectus contingat, non monſtrum, ſed error appellatur. Adduntur reliquæ particulæ, loco differentiæ. Cùm enim vnaquæque ſpecies habeat indiuidua, quæ more conſueto conſtituuntur, & integrantur ex certis partibus, ac determinatis membris, ſi aliquod eius indiuiduum gignatur habens omnia membra, vel aliqua inſigniora & notabilia declinantia à recto, & ſolito modo, quo cætera fiunt, nominatur monſtrum. Vt accidit ad annum Chriſti nonageſimum primum, quo repertum fuit quoddam monſtrum capite canino, & cæteris membris humanis, quod præſignauit ſæculum illud, viris ingenio, & doctrina fore exhauſtum, vt aduertit Genebr. 4. *Chronol. p.* 317. *decimo ſæculo.* Quamuis antè Pariſienſes 2. *Phyſ. q.* 2. *fol.* 45. ſcribant ferè in cunctis creatis euenire monſtra, ego exiſtimo ea propriè fieri in animatis, vt in plantis, & arboribus; ſic fert Plin. *l.* 7. *c.* 2. ſub vmbra vnius ficus recubuiſſe vnum, & integrum exercitum: potiſſimum autem in hominibus, & brutis, vt: contigit anno Chriſti 1105. quo, ſus edidit fœtum humana facie. Gallus Gallinaceus quatuor pedibus ratus eſt: biceps infans ſexu duplex prodiit. Teſte Geneb. *cit. pag.* 356. *ſæculo duodecimo.* Monſtrorum autem cauſa præcipua aſſignari poteſt qui tuplex, abundantia materiæ, eius inopia, intemperies

eiuſdem defectus continentis fœtum, & commixtio animalium diuerſæ ſpeciei: quarum meminit Plin. *lib.6. hiſt. cap* 30.

45. Primò, itaque naſci poteſt monſtrum ex exuberantia materiæ, idque bifariàm, aut enim exceſſus materiæ fit in omnibus partibus, & membris animalis; ſic narrat August. 16. *Ciuit. cap* 23. Romæ quoſdam habuiſſe corpora mole gigantea Et anno 1649. menſe Iulij. Aquis viſa eſt teſtudo tantæ magnitudinis, vt in ſtuporem conſpicientes induceret: aut exceſſus materiæ habetur in aliquo tantum membro, vel aliquibus membris, ſic ſcribit Geneb. 2. *Chronol. ad annum vrbis Romæ conditæ* 512. Romæ puer ex ancilla natus quadrupes, quatuor item habens oculos, & aures, & duplicem maſculinum ſexum Pariter nonnunquam viſuntur Hermofroditi, ſeu Androgyni ſexum maſculinum, & fœmineum habentes, quos memorat Augoſt. 12. *Trin. ante cap.*7. & Ariſtot. 4. *de gener. animalium, cap* 2. & Angelus *verbo Hermofroditus.*

46. Secundò, ex penuria, & paruitate materiæ, & hoc dupliciter, vel enim deficit materia proportionaliter in cunctis partibus, & membris animalis, ſicque gignitur nanus. Vnde Nicephorus 12. hiſt. capit. 37. refert in Ægypto quemdam ex exiguæ quantitatis extitiſſe, vt tantum perdicis magnitudinem attigerit. Vel deficit in aliqua parte, & membro: quo pacto oriuntur monoculi, vnipedes, vmbripedes, de quibus Plinius 7. *Hiſt. cap* 2. Hinc aiunt Pariſienſ nuper alleg. ſuo tempore filiam quamdam natam eſſe oculis, & naſo orbatam, tantumque loco narium habuiſſe duo foramina.

47. Tertiò, ex intemperie materiæ. Si enim materia ſit nimis calida, & fertilis, interdum infantes naſcuntur dentati, cuiuſmodi fuit Marcus Curius, teſte Plin. citat. Et Barbati, ſic Albert recenſitos à Pariſienſ. *vbi ſuprà*, teſtatur ſe vidiſſe natam filiam habentem vbera pendentia, & piloſam ſub aſellis, capite, & inguinibus. Quod ſi materia nimis frigida extiterit, generantur frigidi, & maleficiati, inepti ad coëundum, & generandum, de quibus Angelus *verbo Matrimonium impedimento* 16. & Lyran. *ad finem. c.* 1. *Geneſeos.*

48. Quartò, ex defecto continentis fœtum in vteru matris viſuntur monſtra. Si namque continens, quod eſt quædam ſubtilis pellicula, quæ ſecundina appellatur, violenter comprimatur, aut frangatur, tunc vnus fœtus coniungitur cum altero fœtu, ſimulque iuncti ex aluo matris egrediuntur. Ita ad annum 1623. apparuerunt duo infantes ſimul iuncti in aluo, quorum vnus alium geſtabat, vnuſque comedebat, bibebat, & loquebatur, alter verò non, ſed tantum ſpumam ex ore ſundebat. Simile quid refert Doct. 4. *diſtinct.* 6. *quæſt.* 2 §. *De quarto I.*

49. Quintò, ex commixtione animalium diuerſæ ſpeciei, vt accidit in Africa, in qua ob fontium paucitatem, animalia diuerſæ ſpeciei congrediuntur ad bibendum ſimul, ibique commiſcentur, & coëunt, diuerſaque monſtra gignunt, vt aſſerit Ariſtot. 8. *de generatione animalium, cap.* 28. Quo pacto nonnunquam naſcuntur ſemi-homines, ſemi-beſtiæ. Itemque mulier ſerpentem peperit, teſte Luciano, & bos agnum, auctore Ioſepho 7. *de bello Iudaico cap.* 12.

50. Quæres primò, vtrum monſtrum habens geminata membra, nempè duo capita, quatuor manus, & pedes ſit vnum animal, aut plura? Reſpondeo cum Ariſtot. 4. *de generatione animalium*, ſi cor ſit vnum; eſt vnum animal, ſi verò cor ſit duplex, vtique geminatur animal. Ratio eſt, quia cor eſt origo, & ſedes vitæ, vb id ex vnitate eius, vel duplicitate eius ſtatuitur vnum, vel duplex animal. Idque dignoſcitur ex pulſu, ſubiicit Scot. 4. *diſtinct.* 6. *quæſt.* 2. §. *De quarto. I.* Atque in adultis, ex intellectu, & voluntate. Cum enim homo ſit vnum animal ab vnitate animæ rationalis, quæ vno intellectu, & voluntate pollet, conſequenter ex his facilè cognoſcitur, num vnum, vel multiplex ſit animal?

51. Quæres ſecundò, vtrum natura intendat monſtrum? Reſpondeo per ſe non intendere monſtrum, ſed per accidens. Ratio eſt, quia monſtrum ex dictis eſt malum, quod per ſe non intendit natura, ſed per accidens propter impedimenta prærecenſita. Ita videtur tradere Seraphicus 2. *diſtinct.* 7. *quæſtion.* 3. & in ſimili ſcribit Scot 1. *diſtinct.* 41. *quæſt. vn.* §. *Contra iſtam poſitionem.* Addo, natura intendit rectum, & perfectum, iuxtà illud, *natura facit, quod melius eſt.* Quod ſi impediatur per cauſas præenumeratas, fertur ad obliquum, & imperfectum, cuiuſmodi eſt monſtrum.

LIBER QVINTVS.

De Quantitate.

RÆSVPPONENDA ſunt, quæ diſputaui de quantitate, eſſentia eius, ſpeciebus, affectionibus, & ſerie, *in Logica lib.*3 *quæſt.*4. Quibus præſuppoſitis. & praiactis, cætera, quæ ibi deſiderantur, hîc adiicienda curamus, præſertim quia quantitas eſt paſſio corporis naturalis, ad hanc doctrinam pertinentis.

QVÆSTIO I.

De quantitate in communi.

ARTICVLVS I.

An ſit quantitas abſque extenſione externa ad locum.

1. VIRTVTE naturæ extenſionem internam exiſtere non poſſe ſine externa, ſiue commenſuratione locali, nemo ambigit, quia hæc præſupponit illam, veluti effectus ſuam cauſam, putà lumen, corpus luminoſum. An verò id effici queat ſuperna Dei virtute, extat controuerſia inter Catholicos, & Hæreticos. Siquidem Lutherus, & Caluinus 4. *inſtit. cap.*17. quibus videtur ſuffragari Dur. 4. *diſt.*10. *quæſt.*2. Putant repugnare, quantitatis extenſionem externam ad locum, ſeiungi ab interna extenſione partium in toto. Scot. autem 4. *diſtinct.*10. *quæſt.*1, *art.*1 §. *Dico ergo aliter Ad.* Baſſ. *ibid.* Mayr. *quæſt.*2. & cæteri Doctores Orthodoxi docent diuinitùs effici poſſe, vt extenſio interna quantitatis corporis quanti exiſtat, abſque extenſione externa ad locum

2. Nut. extenſio, quæ ex vi nominis perindè eſt ac extràtenſio, vt notat Mayr. *vbi ſuprà, quæſt.*3. eſt poſitio partium, quæ ve duplex eſt; vna quippè eſt interna, quæ eſt poſitio partium in toto: altera verò externa

terna, quæ eſt poſitio partium in loco. Prior eſt de genere quantitatis, poſterior verò de genere ſitus: illaque eſſe valet, abſque iſta. Poteſt quippè Deus efficere, vt corpus quantum loco non commenſuretur, & conſcribatur, vt ſi ponatur extrà cælum: atque ſi exiſtat intrà cælum, priore poſitione gaudeat, & non poſteriore.

3. Aſſertio, vi diuina extenſio interna quantitatis eſſe valet abſque extenſione externa ad locum. Tenet Doct. cit. *& in Report. eadem diſt.* Probatur primò, ex ſacra pagina Lucæ 4. *Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat.* Et Ioan. 8. *Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo.* Vbi ſubdit Lyran. Chriſtus virtute diuinitatis ſe reddit eis inuiſibilem: non potuit autem id præſtare, niſi per ſeparationem extenſionis externæ, ab extenſione interna quantitatis, vt fit quotidiè in Euch. in qua corpus Chriſti nullam habet extenſionem externam ad locum, actualem, ſed aptitudinalem duntaxat, vt quoque aſtruit Suarez *diſp 40. Met. ſect. 4. num. 14.* Secundò in eſſentialiter ſubordinatis poteſt eſſe prius abſque poſteriori, vt claret de Deo, ſole, & homine, necnon de cauſa, eiuſque effectu: extenſio autem interna quantitatis partium in toto, ac extenſio externa localis, & commenſuratiua partium totius in loco ſubordinantur inter ſe, priorque ſtatuitur extenſio interna, quæ eſt ratio eſſentialis quantitatis, vt probaui *in Log. præcit. art. 2.* Et cauſa extenſionis externæ localis, & circumſcriptiuæ. Poteſt autem eſſe cauſa, abſque ſuo effectu, vt ſcribit Doct. 4. *diſtinct. 49. quæſt. 13. & 16. §. Dicunt quidam.* Quod præſtitum eſt in fornace Babylonica, in qua poſiti tres Pueri Hebræi non fuere combuſti.

Tertiò, prædicamenta ſunt impermixta, & ferè omnia ab inuicem realiter diſtincta: præfatæ autem extenſiones pertinent ad diuerſa prædicamenta. Siquidem extenſio interna ſpectat ad prædicamentum quantitatis, & extenſio externa ad prædicamentum ſitus, vt obſeruaui in præpoſito not. Ergo ab inuicem ſegregari poſſunt, proindéque prior extenſio quantitatis eſſe valet, abſque poſteriore.

4 Oppones primò, D. Auguſt. *epiſt. 49. ad Dardanum*, hæc litteris conſignat. *Tolle ſpacia locorum, à corporibus, & nuſquam erunt, & ſi nuſquam erunt, non erunt.* Ex quibus verbis, apertè S. Doctor innuit, corpora non poſſe exiſtere, abſque extenſione locali, quæ eſt extenſio externa. Reſpondeo Auguſt. ibi verba facere de naturali virtute: non verò de diuina potentia, quæ reſpicit id omne, quod non inuoluit contradictionem.

5. Oppones ſecundò, continuum eſt, quod habet partes extenſas, vnaque pars eſt extra aliam, ac in eas diuidi poteſt, 5. *Met. cap. 13. T. 18.* Huiuſmodi autem partium extenſio reſpicit locum, quia non videtur, quo pacto totum corpus, eiuſque partes extendi queant niſi in ordine ad locum. Igitur extenſio interna quantitatis ſeiungi haud poteſt ab extenſione externa, quæ eſt localis, & commenſuratiua. Concedo ma. nego min. Siquidem apud Deum non eſt impoſſibile omne verbum, Luc. 1. Ideò, licet id naturaliter effici nequeat, ſupernaturaliter verò eſſe impoſſibile, oſtenditur per rationes poſitas, ad probandam præmiſſam aſſertionem.

6. Oppones tertiò, quantum continuum exiſtere nequit abſque figura, figura autem penes ſuam rationem petit extenſionem localem: ergo eſſe non valet quantum, ſine extenſione locali. Reſpondeo in primis quantum poſſe exiſtere abſque figura, quæ eſt in quarta ſpecie de genere qualitatis. Deindè quantum eſſe poteſt ſine figura externa, & ſituali; non autem abſque figura interna, quæ eſt eius terminus intrinſecus, quæve reſidet in categoria quantitatis.

7. Oppones quartò, non inuenitur aliquid ſine ſua paſſione, ſeu proprietate, vt homo ſine riſibilitate: extenſio autem externa eſt paſſio quantitatis: ergo hæc eſſe non poteſt ſine illa, & è contra. Concedo ma. nego min. quandoquidem extenſio externa eſt effectus extenſionis internæ: cauſam verò poſſe reperiri ſine ſuo effectu, patuit ſupra. Vel dicito, poſſe exiſtere extenſionem internam, ſine actuali, vt homo ſine actuali riſibilitate, non verò ſine extenſione externa aptitudinali, ad locum: veluti homo eſſe nequit abſque potentia, & aptitudine ad ridendum.

ARTICVLVS II.

An quantitas realiter à ſubſtantia diſtinguatur

8. SCot. 4. *diſtinct. 12. §. Ad quæſt. ergo ſub I.* duas recenſet opiniones: vna eſt, quam ſequuntur Nomin. Ocham. 4. *diſt. 4. & Quol. 4 quæſt. 29.* Gabr. *in can. lect. 43.* & cæteri eiuſdem Scholæ aſtruunt quantitatem coïncidere, & identificari cum ſubſtantia corporea, & accidentibus materialibus, adeò vt tot ſint quantitates in compoſito, quot ſunt ſubſtantiæ, & accidentia materialia eius. Itaque, ſecundum hos Authores ſubſtantia materialis ſe ipſa eſt quanta, quatenus habet partes extra partes, & color pariter ſeipſo eſt quantus, quatenus habet ſuas partes per ſe extenſas. Altera verò eſt communis, quam amplectuntur Doct. præcit. Mayr. Baſſ. & alij *ibid.* quibus adſtipulantur Thomiſt. ex D. Th. citat. à Complut. *diſp. 13. Phyſ. quæſt. 1.* & Suarez *diſp. 40. ſect. 1. num. 7.* docentes quantitatem realiter diſtingui à ſubſtantia, & quouis accidente materiali. Idipſum tradit S. Bon. 4. *diſtinct. 12. art. 1. quæſt 3.* prope finem. Nec diſſentit Dur. *ibid. quæſt. 1. ad 2.*

9. Præſupponenda eſt diuiſio entis in ſubſtantiam, quæ eſt ens per ſe ſubſiſtens, & accidens, quod eſt ens in alio inhærens. Quod ſubdiuiditur in abſolutum, & relatiuum, illud poteſt abſque ſubiecto exiſtere, iſtud verò nequaquam, cum in fieri, & in eſſe ab eo dependeat, vt fusè oſtendi in Log. *lib. 3. quæſt. 6 art. 5.*

10. Aſſertio, quantitas realiter diſſidet à ſubſtantia corporea. Ita Scot. *paſſu alleg.* Et 2. *diſtinct. 1. quæſt 9.* Et *diſtinct. 12. quæſt. 1.* necnon 5. *Met. quæſt. 9.* poſt D. Auguſt. 5 *Trin. cap. 10. & 8. eiuſdem operis, cap. 2.* Suadetur primò ex Ariſtot. tum *in Log. cap. de quantitate*, tum etiam *in Met. lib. 5. cap. de quanto.* Vbi Philoſophus diſtinguit quantitatem à ſubſtantia. Item 1. *Phyſ. T. 15.* diſputans contra Parmenidem, & Meliſſum ſcribit, quæ ſunt alia à ſubſtantia, prædicantur de ſubſtantia, quantitas autem prædicatur de ſubſtantia. Valet enim dicere, ſubſtantia eſt quanta, ergo quantitas à ſubſtantia ſecernitur. Idem 7. *Met. T 5. & ibid. ſum. 2. cap. 1. T 8.* explicitis verbis ſubdit. *Longitudo, & latitudo, & profunditas, quantitates quædam ſunt, ſed non ſubſtantia. Quantitas enim non ſubſtantia.* Rurſus ipſemet Stagirita non rarò vt 1. & 7. *Met.* aliiſque locis redarguit Pythagoricos, & Platonicos ſubſtantias rerum ſtatuentes numeros, & quantitates. Atque, niſi diſtingueret quantitatem à ſubſtantia, ſicut ad quantitatem eſt per ſe motus, pariter ad ſubſtantiam foret per ſe motus, quod inficiatur apertè 5. *Phyſ. T. 18.* Secundò, ea realiter differunt, quorum vnum perſiſtit, aliud verò perit, vt acutè arguit Doct. 2. *diſtinct. 1. quæſt. 4. §. Contrà iſtam.* In Euchariſtia autem non manet ſubſtantia panis, vt Fides docet, & declarat Conc. Trid. *ſeſ. 13. can. 2.* Eius verò quantitas perſeuerat, vt patet ſenſibus, & ratio ſuadet. Vna quippè cernitur quantitas huius hoſtiæ, in qua color, ſapor, odor, & cæteræ qualitates tanquam in communi ſubiecto reſident.

11. Dices, eſſe tot quantitates, quot ſunt qualitates,

tates, cum ipſis realiter identificatæ. Contra, illæ qualitates non ſunt disiunctæ, & diſperſæ, ſed vnitæ, & ordinatæ adinuicem: ergo vniuntur, & ordinantur in communi ſubiecto, quod eſt quantitas ſeipſa ab eis diſſita. Idque in ſcamno, aliiſque artefactis elucet, quæ ea tant communia ſubiecta eorum, quæ in illis collocantur. Tertiò, nullum accidens identificatur cum ſubſtantia, cum ens apertè diſtribuatur in ſubſtantiam, & accidens, tanquam in oppoſita membra: quantitas autem eſt accidens, & ſtatuitur vnum ex nouem prædicamentis accidentis, ergo quantitas realiter ſecernitur à ſubſtantia. Occurrit Ocham. *Quol. citat.* concedens ma. & diſtinguens min. Si quantitas accipiatur perſonaliter, vt ſupponit pro ſingulari, putà Petro nego: Sic enim coïncidit cum ſubſtantia eius: quod ſi ſupponat ſimpliciter, concedo: ſumitur namque pro voce, ſeu conceptu, qui eſt accidens. Contrà, ſi quantitas ſupponat perſonaliter, ſumitur pro hac vel illa quantitate ſingulari: Si verò ſupponat ſimpliciter, accipitur pro quantitate communi generifica, vel ſpecifica ſignificata per nomen. vt explicui *in Epitome lib.1. quæſt.2. art.3.* Quouis ergo modo capta quantitas eſt accidens. Deindè, quantitas qualitercumque accipiatur eſt ens in alio, putà ſubiecto, quod eſt ſubſtantia: ergo ita eſt accidens, vt nullo pacto ſit ſubſtantia. Quartò, quæ ſunt diuerſi generis, & ſpeciei, differunt inter ſe, iuxtà regulam antepraedicamentalem, diuerſorum generum diuerſæ ſunt differentiæ, ſpecies, & indiuidua: ſubſtantia autem, & quantitas ſunt diuerſi generis, cum ſint diuerſi prædicamenti, vt ignis eſt in genere ſubſtantiæ, eius verò longitudo, & latitudo in genere quantitatis, igitur quantitas à ſubſtantia diſcriminatur. Reſpondet præfatus Ocham, ex D. Damaſc. ab ipſo allegato concedendo ma. diſtinguendo min. penes eamdem intentionem negat: penes diuerſam intentionem concedit, ſic ignis vt eſt ſubſtantia, locatur in prædicamento ſubſtantiæ, vt verò quantus, in categoria quantitatis. Contrà, vel eadem diuerſa intentio, ſiue conſideratio non identificat, vel diuerſificat res, ſed ad eas fertur, ſicuti ſunt à parte rei. Ideò dicitur eadem intentio, quia tendit ad idem obiectum, & diuerſa, quia pertingit diuerſum obiectum: ſubſtantia autem, & quantitas ſunt res diſtinctæ, vt liquet ex earum definitionibus, ergo reuera ab inuicem differunt. Damaſc. autem loquitur de iis, quæ ſola ratione diſſident, vt ſignificat *lib.1. fides, cap.11.* non verò quæ à parte rei ſegregantur, cum prior ſit res, quam eius ſignificatio, & diſtinctio, innuente Auguſt. quæſt.2. veteris teſtamenti.

12. Oppones primò, *ex 1. Phyſ. T.52.* non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate: Si autem quantitas ſtatuatur quid diſtinctum à ſubſtantia materiali, multiplicarentur entia abſque neceſſitate. Siquidem ſubſtantia ex ſe eſt extenſa, & ſectilis in partes, nullo alio ſibi addito, ergo hæc ab illo realiter haud diſſidet. Concedo ma. nego min. eiuſque probationem. Nam ſubſtantia corporea eſt extenſa, & diuiſibilis in partes quantitatiuas per quantitatem, ſicut eſt alba per albedinem, & inducta per habitum.

13. Oppones ſecundò, quæ potiuntur eiſdem proprietatibus, non differunt inter ſe; eadem quippè proprietas arguit eamdem eſſentiam: ſubſtantia autem, & quantitas participant eamdem proprietatem. Vtraque enim ſuſcipit contraria, putà albedinem, nigredinem, & huius formæ alia, ergo inter eas nullum interuenit diſcrimen. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, diuerſimodè ſubſtantiam, & quantitatem ſuſcipere contraria. Etenim quantitas eſt eorum ſubiectum quo, ſeu proximum, & immediatum: ſubſtantia verò eſt ſubiectum quod, ſiue remotum, & mediatum, ac vltimatum. Vel dicito argumentum valere de proprietate quarto modo, non verò aliis modis, cuiuſmodi eſt ſuſceptio contrariorum conueniens ſubſtantiæ, & quantitati. Proprium autem ſubſtantiæ quarto modo eſt non eſſe in alio, & proprium quarto modo quantitatis eſt, eſſe æquale, aut inæquale, vt dixi *in Epitome lib.1. quæſt.4.*

14. Oppones tertiò, ſi quantitas à ſubſtantia realiter differret, in rarefactione acquireretur noua quantitas, cum per eam fiat noua partium extenſio: & in condenſatione deperderetur quantitas, quia per hanc partes conſtringuntur, & minorem locum occupant. Id autem videtur inconueniens, ergo &c. poteſt concedi ſequela ma. vt patebit *lib.2. de intenſione, & remiſſione, quæſt.2. artic.1. aſſert.3.* Et negari minor ex dicendis ibi.

Articvlvs III.

An quantitas diuidat ſubſtantiam materialem in ſuas partes.

15. Alb. *Tract.5. cap.4.* Dur. *2. diſtinct.34. in calce, quæſt.1.* & alij, quos citant, & ſequuntur Complut. *diſp.13. Log. quæſt.3.* negant ſubſtantiam corpoream eſſe diuiſibilem in vllas partes, antè quantitatem. Scot. autem *2. diſtinct.12. quæſt.2. §. Reſpondeo D.* Ocham. *Quol.4. quæſt.14.* & vtriuſque aſſeclæ aſſeuerant, ſubſtantiam materialem priùs conſtare partibus ſubſtantialibus, & entitatiuis, quàm diuidatur in partes quantitatiuas.

16. Not. primò, *ex Epitomè lib.2. quæſt.7. art.1.* totum potiſſimùm eſſe duplex, eſſentiale, & integrale: illud ſubdiuiditur in phyſicum, quod cõſtat materia, & forma: & metaphyſicum, quod conflatur ex genere, & differentia. Illud verò in homogeneum, quod habet partes ſimilares, & eiuſdem rationis, vt aqua in partes diuiſa ſortitur partes, quarum quælibet re, & nomine eſt aqua: & hetherogeneum, quod participat partes diſſimilares re, & nomine diuerſas, vt corpus, quod diſpertitur in caput, collum, brachia, manus, & huiuſmodi partes organicas. In præſenti autem ſolùm controuertitur de toto phyſico, tam homogeneo quam hetherogeneo, num partes præfatas à quantitate mutuetur.

17. Not. ſecundò, ſubſtantiæ materiali conuenire extenſibilitatem tanquam eius paſſionem, priuſquam ei aduenіat quantitas. Aliud namque eſt eſſe extenſibile, aliud verò eſſe extenſum: primum ſubſtantia materialis habet à ſe, cum fluat ex principiis eius eſſentialibus, ſecundum verò accipit à quantitate. Hinc non rectè Complut. prænominati putant Noſtrates allucinari tribuentes dictæ ſubſtantiæ partibilitatem in partes entitatiuas. Siquidem admittimus in ea ſubſtantia capacitatem recipiendi quantitatem, & in eadem, ante ſuſceptionem quantitatis eſſe priuationem eius: ſtatuimus autem præter quantitatem, ſubſtantiam materialem eſſe diuiſibilem in partes entitatiuas, ſicut in partes eſſentiales, putà genus & differentiam, & accedente quantitate in partes quantitatiuas, & loci commenſuratiuas, ac circumſcriptiuas.

18. Aſſertio, ſubſtantia materialis priùs eſt diuiſibilis ex ſe in partes entitatiuas, quàm in partes quantitatiuas, beneficio quantitatis. Tenet Doct. *vbi ſupra,* cui adhærent Ant. Maior, Suarez *diſp 40. Met. ſect.4.* Fonſec. *5. Met. cap.13. quæſt 2. ſect.3.* Probatur primò, totum ſubſtantiale priùs conſtituitur, & componitur ex partibus intrinſecis, & ſubſtantialibus, quàm extrinſecis, & accidentalibus. Prius quippè res eſt in ſe, & in ſuo eſſe conſtituta, quam aliud reſpiciat, vt patet de ſubiectu, quod præcedit accidentia, quæ in ipſa ſubiectantur, atque cauſa effectum, qui ab ea proficiſcitur: ſubſtantia autem materialis eſt totum integrale conſtans partibus entitatiuis, & ſubſtantialibus ipſi intrinſecis, vt patet *in primo not.* & adhuc declarari, & corroborari poteſt de qualitate gradibus intrinſecis

potiente,

potiente, antequam quantitate afficiatur: priùs ergo ſubſtantia materialis eſt partibilis in partes ſubſtantiales, quàm in quantitatiuas.

Reſpondent Complut. prænominati negando ſubſtantiam materialem habere vllas partes actu, præter quantitatem, ſed à quantitate oriri, per quam illa extenditur, & in partes diuiditur: ſolumque illa ſortitur capacitatem recipiendi huiuſmodi extenſionem partium. Itaque ipſa ſubſtantia antè quantitatem nec eſt totum integrale, nec vllæ eius actu ſunt partes. Contrà, ſubſtantia materialis verè eſt ſubſtantia, cùm ſit ens per ſe ſubſiſtens in categoria ſubſtantiæ reſidens, parteſque eius quoque ſint ſubſtantiæ ad idem prædicamentum ſpectantes, vt pars aquæ eſt aqua, & ab altera parte aquæ ſubſtantialiter differens, vel ergo huiuſmodi ſubſtantia accipit eſſe ſubſtantiale à quantitate, vel non. Non primum, quia præſupponitur iam eſſe ſubſtantia, antequam ei adueniat quantitas. Si ſecundum: ergo ſecluſa quantitate præexiſtunt in ea ſubſtantia præfatæ entitates ſubſtantiales: Siquidem per Aduerſarios quantitas eis tribuit extenſionem duntaxat: vt autem quid extendatur, debet præſupponi, & præexigi, quo diffundatur. Cum ergo quantitas extendat dictas partes, planè deducitur, huiuſmodi partes præire quantitatem. Eò magis, ſi ab aliquo toto, puta ligno, diuinitùs auferatur eius quantitas, quod eſſe poſſibile non inficiantur Antigoniſtæ, cum quantitas realiter differat à ſubſtantia, & de facto in Euch. extat quantitas panis, abſque eius ſubſtantia, permanerent eius partes ſubſtantiales, & entitatiuæ. Hoc argumentum tanto pondere veritatis firmatur, vt flectat Thomiſt. nominatim Ioannem à S. Th. ad admittendum præfatas partes entitatiuas, tametſi inordinatas, & confuſas. Verùm id nihil eos iuuat, quandoquidem, ſi Deus eas exiſtentes ſinat, vt erant prius, cum quantitate afficiebantur, forent diſpoſitæ, & ordinatæ inter ſe, licet inextenſæ, & non quantæ. Nec præſtat dicere, eas deſinere eſſe partes, quia licet deſinant eſſe quantæ, & extenſæ, non tamen deſinunt eſſe ſubſtantiæ, cum earum eſſe ſuſtantiale à Deo conſeruetur, deniq; eis eſſe extenſum duntaxat. Quod olfacere videntur Complut. *paſſu alleg. num.* 41. definientes quantitatem, accidens ſubſtantiæ extenſiuum. Secundò, accidens diuiſibile ſupponit, & petit ſubiectum diuiſibile, vt tradit Auct. 3. *cæli*, & ratio eſt, quia inter recipiens, & receptum adeſt proportio, quæ non interueniret, niſi vtrumque foret diuiſibile: quantitas autem eſt accidens diuiſibile, cuius ſubiectum eſt ſubſtantia materialis, igitur ſubſtantia materialis ex ſe eſt partibilis in partes ſubſtantiales. Reſpondent Complut. *citat. num.* 39. diſtinguendo, potentia, & priuatiuè concedunt: actu, & poſitiuè negant. Contra, ſubſtantia materialis à ſpirituali differt, quia hæc eſt inſectilis, vt anima rationalis eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis: illa verò eſt ſectilis, puta anima ſentiens eſt in toto corpore tota, & pars in parte corporis. Nam ſi eſſet tota in quacumque parte corporis, ea abſciſſa, tota periret, quod eſt falſum, & experientiæ repugnans, ergo actu, & poſitiuè ſubſtantia materialis eſt in partes ſubſtantiales diuiſibilis. Deindè per nutritionem toti animato præexiſtenti aggeneratur noua pars ſubſtantiæ, quæ ſaltem natura præcedit quantitatem eius. Deniquè, *ex* 2. *de generatione T.* 37. ex pugillo aëris fiunt decem pugilli ignes: huiuſmodi autem pluralitas non depromitur à quantitate, quia penes quantitatem duo pugilli ſunt æqualea, ergo penes ſubſtantiam, proindéque ſubſtantia materialis eſt partibilis in ſuas entitates. Addo, ſi ſacerdos conſecraret mediam partem hoſtiæ, & alteram mediam non conſecraret: ſubſtantia panis media deſineret eſſe in parte conſecrata, & ſeiungeretur à ſubſtantia panis, quæ maneret in altera medietate non conſecrata, & tamen quantitas totius hoſtiæ maneret integra, & indiuiſa, ergo data hypotheſi foret partitio ſubſtantiæ in partes entitatiuas.

Nec ſatisfacit dicere eſſe eamdem quantitatem non ſecundum rem, ſed ſecundum apparentiam. Id enim eſt ridiculum, abſonum, ſenſui, & experientiæ aduerſum. Nec pariter præſtat reſpondere non eſſe propriè ſeparationem vnius partis ab altera, ſed deſitionem. Nam ſi Deus eam partem ſubſtantiæ panis extra hoſtiam conſeruaret abſque quantitate, ſicut conſeruat quantitatem abſque eius ſubiecto, & ſubſtantia, procul dubio eſſet vera, & realis ſeparatio ſubſtantiæ in ſuas entitates, integra manente quantitate.

19. Opp. primò, eſſentia quantitatis eſt partium extenſio, eiuſque paſſio eſt diuiſibilitas, ex communi Philoſophorum placito: ſubſtantia autem realiter à quantitate ſecernitur, ex aſſertis in præeunte art. Ergò ſubſtantia non niſi beneficio quantitatis eſt diuiſibilis in partes, vt ſignificat Ariſtot. 1. *Phyſ. T.* 15. Conf. nullum principium indiſtinctum eſt diuiſibile, quia omne diuiſibile eſt in plura diſtinguibile: ſubſtantia autem, præſertim materia eſt principium indiſtinctum, cum ſit potentia, actus verò diſtinguit, & ſeparat 7. *Met.* 49. Ergo ſubſtantia non eſt partibilis in plures entitates. Diſtinguo ma. in partes entitatiuas, nego: in partes quantitatiuas, concedo, vt abundè ſupra planum feci. Per eamdem diſtinctionem ſoluitur inſtantia confirmationis.

20. Oppones ſecundò, antè quantitatem nulla exiſtere quit in ſubſtantia compoſitio partium entitatiuarum, ergo ſubſtantia ex ſe non eſt diuiſibilis, ſed per quantitatem duntaxat. Ant. probatur, compoſitio partium ſubſtantialium eſt accidentalis, quia non conſtat actu, & potentia ſimpliciter, cum vna pars alteri eſſe non præbeat, nec conſtituat. Diſtinguo ant. de compoſitione ſtrictè ſumpta, quæ dicitur eſſentialis, concedo: de compoſitione latè accepta, nego. Ad probationem nego ant. cauſa eſt, quia habet partes ſubſtantiales, quæ integrant totam ſubſtantiam: Ob id non accidentalis, ſed ſubſtantialis nuncupatur, tametſi earum vnio ſit accidens reſpectiuum, ſicut & in compoſitione eſſentiali ex materia, & forma, contingit.

21. Oppones tertiò, materia vel eſt ſimplex, vel compoſita: non ſimplex, ſic enim extat indiuiſibilis: nec compoſita, non enim conflatur ex actu, & potentia, cum ipſa ſit potentia, nec ex ſubiecto, & accidente, cum ſit ens per accidens: ergo nullo modo eſt diuiſibilis. Reſpondeo, materiam conſtare ex partibus entitatiuis, quæ cum ſint eiuſdem rationis non denotant veram compoſitionem, quæ habetur ex materia, & forma, vt probat argumentum: veluti qualitas perhibetur ſimplex, quamuis ex pluribus gradibus eiuſdem rationis coaleſcat.

ARTICVLVS IV.

Quodnam ſit ſubiectum quantitatis.

22. CVm ex ſupradictis quantitas ſit accidens, & omne accidens depoſcat ſubiectum, in quo inhæreat, iure merito in præſentia inueſtigatur, quodnam ſtatuatur ſubiectum quantitatis? De duobus extat altercatio inter Philoſophos, videlicet de materia, & compoſito. Auerroïſtæ enim, & Nomin. quos ſequuntur Achilinus *lib. de elementis, cap.* 17. Zabarel. 2. *de materia, cap.* 8. Suarez *diſp.* 14. *Met. ſect.* 3. & alij arbitrantur quantitatem proximè, & immediatè ſubiectari in materia. Scotiſtæ autem cum ſuo Doct. 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 4. §. *Ad* 5. *rationem ante M.* Et *diſt.* 15. *quæſt. vn.* §. *Dico ad quæſt. A.* Et 4. *diſtinct.* 12. *quæſt.* 4. §. *Ad quæſt. ergo G.* & Thomiſt. cum ſuo duce 1. *p. quæſt.* 76. *art.* 6.

art.6. aliiſque locis, ſubſcribunt Dur. 1. *diſt.8. quæſt.4. parte ſecunda.* Et 2. *diſtinct.* 12. *quæſt.2.* Et 4. *diſt.* 12. *quæſt.1.* Rich. 4. *d. eadem, quæſt.1.* & S. Bon. *ibidem, art.1. quæſt.1.* & Rimin. 1. *de gener. cap.4. Tract.3 quæſt.8.* docent quantitatis ſubiectum eſſe compoſitum.

23. Not. primò, ex Scot. 4. *diſtinct* 12. *quæſt.2.* §. *Ad quæſt. ergo l.* accidentia eſſe in duplici differentia, quædam relatiua, quæ habent eſſe ad aliud, ſine quo eſſe non valent, nec abinuicem ſeparari, & hæc dicuntur imperfecta, & minimæ entitatis: quædam verò ſunt abſoluta a ſubiectis, in quibus exiſtunt realiter diſtincta, hæcque perhibentur accidentia perfecta, cuiuſmodi ſunt quantitas, & qualitas, quæ ab inuicem à ſubiectis in quibus inhærent ſeparari queunt diuina virtute.

24. Not. ſecundò, ſubiectum aliud eſſe inhæſionis, aliud verò denominationis. Illud eſt in quo accidentia ſubiectantur, puta anima eſt ſubiectum inhæſionis intellectionis, quia in ipſa inhæret intellectio: illud verò eſt ſubiectum denominationis, quod per tale accidens denominatur, tametſi in eo toto non hæreat, ſed in parte eius, vt homo dicitur intelligens, quamuis intellectio in ſola anima eius inſit, vel ad illud terminetur, ſic ſcamnum, vocatur opus humanum, quia actio hominis ad illud faciendum terminatur. Rurſus, ſubiectum ſubſecatur in adæquatum, ſiue totale; & in inadæquatum, ſiue partiale, quorum explicatio habetur *in Log. lib.1. quæſt.3. art.1.* Itemque in immediatum, ſeu proximum, & mediatum ſeu remotum, de quibus *vbi ſuprà.*

25. Aſſertio, non materia, ſed compoſitum eſt ſubiectum immediatum, & proximum quantitatis, cæterorumque accidentium. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Et in Report. *ibid.* Et *Theor.* 22. Probatur primò, variis Ariſt. teſtimoniis, ex quibus tria potiora, & efficaciora ſeligo. Primum depromitur ex Log *cap. de ſubſtantia.* Corruptis primis ſubſtantiis, impoſſibile eſt aliquid remanere. Loquitur autem ibi Philoſophus de ſubſtantiis perfectis, & completis, quæ ſunt ſingularia, & indiuidua prædicamenti ſubſtantiæ, quæve dicuntur maximè ſubſtare, propterea quod ſubſtant, ſiuè ſubiciuntur omnibus prædicatis eſſentialibus, & accidentalibus. De petro namque ſubſtantia viuens, animal rationale, magnum, album, & huiuſmodi prædicantur, quæ vere ſunt in ipſo, aliiſque ſingularibus eiuſdem generis. Et ne quis dicat, ea competere dictis ſubſtantiis, ratione partis, ſeu materiæ, quam continent, ſubdit eo in loco præcludens viam diluendi vim huius inſtantiæ, licet partes ſint ſubſtantiæ, ſunt tamen incompletæ, & referuntur ad totam ſubſtantiam, quæ eſt indiuidua, & maximè ſubſtantia, quia omnibus prædictis ſubſiſtat, deque ea prædicantur omnia, ipſa verò de nullo prædicatur. Quod ſi eamet ſubſtantia deſtruatur, vtique deſtruuntur omnia, quæ inſunt in illa, inter quæ ſunt accidentia, præſertim quantitas. Materia verò, quæ eſt pars eius non deſtruitur, cum ſit incorruptibilis 1. *Phyſ. T.*82. proindéque quantitas non in materia, ſed in compoſito immediatè inhæret, ex Ariſtot. ſecundum ex 5. *Phyſ. cap.1. T.3.* ſubiectum motus eſt compoſitum, putà lignum, aut homo. Et 1. *de gener. cap.4. T.*23. ſtatuens diſcrimen inter generationem, & alterationem, inquit ſubiectum generationis eſſe materiam, alterationis verò compoſitum, ſic homo alteratur, cum ex ægro fit ſanus, & ex calido frigidus, & ex malo bonus. Nec præſtat dicere, totum eſſe ſubiectum denominationis, materiam verò eſſe ſubiectum inhæſionis. Quandoquidem patet perſpicuè in tex. Stagiritam loqui de ſubiecto inhæſionis, alteratio quippe inhæret in toto, putà motus, ſanitas, & huius formæ alia in homine, aut alio animali. Tertium ex *Met. lib.7. T.4. & lib.12. T.*41. ſubſtantia præcedit accidens natura, cognitione, & tempore. Diſſerit autem ibi præcipuè de ſubſtantia compoſita. Exempla enim affert de elementis, & mixtis, maximè de plantis, & animalibus, quæ ſunt ſubſtantiæ compoſitæ, & integræ. Atque *T.9.* ſpondet ſe prætermittere ſermonem de tertia ſubſtantia, quæ eſt compoſitum. Nec iuuat reſpondere cum Suarez *citat. num.*55. non repugnare quamdam ſubſtantiam eſſe poſteriorem natura aliquo accidente, putà formam ſubſtantialem, quantitate. Etenim licet id locum habeat in quibuſdam accidentibus relatiuis, putà vnione: nihilominus de abſolutis, nempè quantitate, vt contendit Suarez verum eſſe nequit, quia quantitas conſequitur ſubſtantiam materialem completam in ſuo eſſe eſſentiali, & ſubſtantiali: in quacumque autem coordinatione, & ſerie prædicamentali prius conſtituitur in ſuo eſſe intrinſeco, quàm reſpiciat intrinſeca, & res alterius generis, cum ergo quantitas ſit alterius generis à ſubſtantia, ſit quid ei conſequens, & extrinſecum: forma verò ſubſtantialis reſpiciat materiam, vt eius compartem, & illa, hanc ſubſtantialiter compleat, & perficiat, quia ex vtraque conſtituitur integra, & perfecta ſubſtantia, planè deducitur quantitatem non præire, ſed ſubſequi ſubſtantiam compoſitam, vt rectè arguit Doct. 2. *diſt.3. quæſt.4* §. *Ad 1. rationem L.* Et §. *Contra iſtam concluſionem A.*

Secundò, prius eſt vnum per ſe, quàm vnum per accidens, priorque ordo ſubſtantiarum, quam accidentium, vt videre licet in ſyllabis prædicamentorum adductis *in Epiteme lib* 1. *quæſt.4.* Materia autem, & forma ſunt ſubſtantiæ incompletæ, & partiales ordinatæ ad vnam ſubſtantiam totalem conſtituendam, & complendam: ergo ſubiectum receptiuum, quantitatis, & reliquorum accidentium decernitur compoſitum, quod ex materia, & forma coaleſcit. Reſpondent Suarez præcit. *num* 56. & Arriag. *diſp* 5. *Phyſ. ſect.2. ſubſect* 1. argumentum concludere de ordine intentionis, non verò de ordine exequutionis. Quæ autem ſunt priora in intentione ſunt poſteriora in exequutione, ex Scot. 1. *Reportat. diſtinct.* 41. *quæſt. vn.* §. *Dices poſt Ariſtot.7. Met. T.7.* Atque natura in ſuis operibus ſic incedit, vt incipiat ab imperfectioribus, & progrediatur ad perfectiora. Vnde ſi generetur ignis in ligno, priùs diſponitur lignum calore, & ſiccitate, quæ ſunt præuiæ diſpoſitiones ad eius generationem, quaſve ſubſequitur ignis genitus, qui eſt ſubſtantia, illæ verò præcedunt, quæ ſunt accidentia. Contrà, ſubſtantia nedum partialis, verumetiam totalis ordine exequutionis præcedit quantitatem cæteraque accidentia, prius enim ordine exequutionis eſt ſubiectum, quam illa, quæ in ipſo ſubiectantur, ab ipſometque dependent in eſſe, & conſeruari: ſubſtantia autem totalis eſt dicto ordine ſubiectum quantitatis, quia eſt ens ſimpliciter, & independens ab illa, & cauſa eius: præſertim quia prius res completur, & perficitur in ſuo genere, quàm reſpiciat alia alterius generis ordine exequutionis: forma autem, a qua materia ſpecificatur, & perficitur, eſt eiuſdem generis cum ipſa materia, cum vtraque ſit ſubſtantia, ergo materia præſupponitur informata ſua forma ſubſtantiali, proindè totalis ſubſtantia, quàm recipiat quantitatem. Quare, illud elogium, quæ ſunt priora intentione, ſunt poſteriora exequutione, & priora generatione, ſunt poſteriora perfectione, non habet locum in eodem genere, ſed in diuerſo. Accidens quippè eſt poſterius ſubſtantia generatione, & pariter perfectione, & exequutione. Præuiæ autem qualitates diſpoſitiuæ non ſubiectantur in toto generando, cum nondum ſit, ſed in toto corrumpendo, quod verè extat. Ideò inſtantia de præuiis diſpoſitionibus nullius eſt ponderis, ad eneruandum prælatum argumentum.

Tertiò, *ex 1. anima T* 66. *& lib. de ſenſu, & ſenſato, cap* 1. operationes ſenſitiuæ ſunt totius coniuncti, vt texere ædificare, & huiuſmodi; ſunt hominis, videre, audire, & id genus alia reſident in organis,

putà

putà viſio in oculo, auditio in aure: organa autem ſunt compoſita in parte corporis, & animæ. Igitur hæc, & alia accidentia in toto ſubiectantur. Reſpondent Aduerſarij, præfata accidentia eſſe in toto tanquam in ſubiecto denominationis, in parte verò materiæ, vt in ſubiecto inhæſionis. Contra, organum viſus, quod componitur ex materia, & forma non ſolum denominatur videns per viſionem, qua videt oculus, ſed etiam per eamdem viſionem in ipſo receptam; ſentire enim eſt pati, ſicut, & intelligere, 3. *animæ T.* 12. Eò magis, viſio fit à ſpecie viſibili in oculo recepta, & à potenti: viſiua tanquam duabus cauſis partialibus vnam totalem integrantibus: ſpecies autem viſibilis inhæret immediatè non in materia, ſed in oculo, qui eſt organum totius coniuncti, ſiue compoſiti. Denuò operationes immanentes inter quas eſt viſio, ſunt fines, & termini potentiarum perfectiui, 9. *Met. T.* 16. perfectio autem immediatè, & proximè hæret in perfectibili: ergo præfatæ operationes, ſicut & alia accidentia in toto ſubiectantur. Quartò, in eo proximè extat quantitas, in quo immediatè exiſtit motus, qui ad eam acquirendam fertur, vt patet 5. *Phyſ.* 3. *&* 8. ſubiectum autem motus proximum, & immediatum eſt compoſitum, vt clare exprimit ibi Stagir. de ligno recipiente motum caloris, & frigoris. Deindè, ſi motus immediatè reciperetur in materia; nullus motus foret violentus, ſed omnis motus naturalis, aut neuter, vt deducit Doct. 2. *diſt.* 18. *quæſt. vn.* §. *contrà primum. D.* Rurſus, ſecundum Auerroïſtas in Cælo non eſt materia, eſt tamen in eo motus, & quantitas. Inſuper, ſi materia omni forma exuta foret, quod diuinitus eſt poſſibile, loco circumſcriberetur, propter quantitatem in ea exiſtentem, quæ eſt ratio loci circumſcriptiua. Atque ſi admittatur quantitas vt materiæ paſſio, nequiret ab ea ſeiungi, cum paſſio à re cuius eſt paſſio formaliter tantum differat, proindeque in Euch. quantitas panis non eſſet ab eius materia ſeiuncta, quod communi ſcholaſticorum placito contradicit, vt patet ex Doct. 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 2. Hæc, & alia quæ adduci poſſunt ad confirmandam, & corroborandam præallatam aſſ. reddunt eam nedum probabiliorem, ſed etiam veriorem, maximè cum in hac tres præcipui Doctores Claſſici Scot. Th. & Dur. conueniant, qui rarò in controuerſiis concordes inueniuntur.

26. Oppones primò, Ariſt. 1. *de gener. T.* 31. ſcribit materiam eſſe inſeparabilem à magnitudine, ſeu quantitate. Atque 6. *Phyſ. T.* 32. præmiſit, primum ſubiectum motus eſſe diuiſibile, quod eſſe nequit, niſi quantitatiuum: hocque eſſe materiam. Addo, ex eodem *ibid. cap.* 1. ex non quanto, non fit quantum: ſi ergo materia non eſſet quanta, compoſitum, quod ex ea, vnà cum forma conflatur, non foret quantum, quod liquet eſſe falſum. Reſpondeo ad 1. locum, quidem naturaliter materiam non poſſe conſiſtere abſque quantitate, & pariter formam materialem, & compoſitum ex vtraque: verumtamen Ariſt. ibi non decidit materiam eſſe ſubiectum immediatum quantitatis. Ad 2. locum, vel Philoſophus verba facit de ſubiecto quantitatis remoto, & non proximo: vel quod magis placet, loquitur non de materia prima, ſed de materia ſecunda, ſumpta pro compoſito, vt ante declarauit, 5. *Phyſ. T.* 3. *&* 8. differit de punctis, quæ ſunt indiuiſibilia, & prorſus non quanta actu, & potentia, ſic ex non quanto, ſeu puncto, non fit quantum, cum quantum ſit diuiſibile, punctum verò indiuiſibile. Materia verò ante formam, & compoſitum non præſupponatur, & præintelligatur quanta actu, eſt tamen quanta potentia, & capax quantitatis. Idque liquet 1. *gen.* 8.

27. Oppones ſecundò, eadem eſt quantitas hominis viui, ac mortui, vt conſtat ſenſibus: quantitas autem hominis mortui inhæret in materia, quia cum anima in eius obitu ſeparetur, remanet cadauer, quod eſt eius materia, ergo quantitatis ſubiectum immediatum, ac proximum eſt materia. Conf. anima rationalis non eſt quanta, nec quantitatis compos, igitur quantitas hominis in corpore, quod eſt eius materia inſidet. Concedo ma. nego min. quia recedente anima, perſiſtit compoſitum ex materia, & forma corporeitatis coalitum, in quo hæret quantitas, ſecundum Scot. 4. *diſt.* 11. *quæſt.* 3. *art.* 2. Ad conf. dico, quantitatem eſſe in homine, qui eſt quid tertium realiter ab anima, & corpore diſtinctum, veluti ſenſationes non ſunt animæ, nec corporis, ſed totius coniuncti, 1. *animæ. T.* 64. *&* 66. vt quoque bene vidit, & expreſſit Dur. præcit. *ad finem quæſt.*

28. Oppones tertiò, ad introducendam nouam formam in materiam, neceſſe eſt, materia diſponatur per præuia accidentia, inter quæ reperitur quantitas, ergo quantitas reponitur in materia. Ant. eſt in promptu, materia namque præparanda, & diſponenda eſt per præuias diſpoſitiones, & qualitates actiuas, quæ agant ad deperdendam priſtinam formam, & nouam in materiam inducendam. Reſpondeo, materiam diſponi, & præparari non per accidentia, quæ immediatè in ipſa recipiuntur, ſed in compoſito corrumpendo. Quare actio eorum non attingit materiam, ſed compoſitum corrumpendum, niſi ſumatur materia, pro materia ſecunda, veluti Artifices dicuntur operari in materia, quæ reuera eſt compoſitum præſuppoſitum, ſic ex lapide formant ſtatuam, & ex ligno ſcamnum, tanquam ex materia præiacta.

ARTICVLVS V.

An diuiſio quantitatis in continuam & diſcretam ſit generis in ſuas ſpecies.

29. PErmulti, inter quos ſunt quidam Scoti diſcipuli, Baſſ. 1. *diſt.* 24. *quæſt. vn.* Paulus ſcriptor *ibid.* Och. *quæſt.* 2. & cæteri Nomin. quos ſequuntur gemini Scotiſ. *diſp.* 7. *Log. quæſt.* 2. *art.* 1. & Poncius *diſp.* 14. *quæſt.* 4. negant præfatam diuiſionem eſſe generis in ſuas ſpecies, exiſtimantes diſcretam eſſe eius ſpeciem adumbratam, & ſimilitudinariam duntaxat. Scot. autem *quæſt.* 16. *prædicam.* §. *Ad quæſt. dicendum*, *&* *quæſt.* 17. Et 5. *Metaphyſicæ*, *in com. cap. de quanto.* Et *eo in libro quæſt.* 9. Et 1. *Rep. diſt.* 24. §. *circà quæſtionem*, expreſsè ait omnes conuenire, numerum eſſe ſpeciem quantitatis diſcretæ. Mayr. Viger. *ibid.* Antonius Andreas 5. *Metaphyſicæ*, *quæſt.* 10. Ioannes de Magiſtris *cap. de quantitate quæſt.* 1. *dub.* 1. Tatar. *ſcibili* 3. Pariſienſes, & alij, quibus adſtipulantur Thomiſ. affirmantes eſſe veram, & germanam partitionem quantitatis in continuam, & diſcretam, vt generis, in proprias ſpecies. Eſtque expreſſa mens Ariſt. tùm *in Log. cap. de quantitate*, tùm etiam 5. *Metaphyſicæ*, *cap.* 13. *T.* 18. diuidentis quantitatem in continuam, & diſcretam. Suadetur autem ſic: omne genus ſcinditur in duas differentias oppoſitas, quæ conſtituunt duas ſpecies, vt ſcripſi *in Log. l.* 2. *quæſt.* 2. *de genere*, *& quæſt. de differentia*, vbi aſſerui differentiarum quaſdam eſſe diuiſiuas, quæ diuidunt genus, & alias conſtitutiuas, quæ conſtituunt ſpecies: quantitas verò eſt verè genus, & vnum ex decem ſupremis generibus, vt oſtendi *ibid. l.* 3. *quæſt. de quantitate*: ergo continua, & diſcreta ſunt propriæ ſpecies quantitatis. Deinceps Arithmetica verſatur circà quantitatem diſcretam, tanquam eius proprium ſubiectum: quæuis autem ſcientia, vt ſuum ſubiectum reſpicit genus vel ſpeciem; cum ergo quantitas diſcreta non ſit genus ſupremum, ſed ſpecies generis ſupremi, aptè deducitur, eam eſſe genuinam quantititatis ſpeciem.

30. Dices, vera generis ſpecies eſt entitas poſitiua:

tina : diſcreta verò quantitas deſcribitur per negationem, cum dicitur eſſe, cuius partes non terminantur, ſiue copulantur termino communi, ergo non eſt propria quantitatis ſpecies. Conceſſa ma. ad min. dico per negationem intelligi entitatem poſitiuam, veluti ſignificatur per incorporeum, & irrationale, authore Stagir. 6. *Top. cap.* 3. *&* 1. *de partibus cap.* 3.

Inſtabis, ſpecies generis realis, eſt realis, at quantitas diſcreta non eſt realis, ergo non eſt vera ſpecies quantitatis. Ma. eſt perſpicua. Min. fulcitur teſtimonio Ariſtot. 8 *Met cap.* 3. diſcreta quantitas conſiſtit in ordine vnius ad aliud, ordo autem efficitur per operationem intellectus, ergo &c. Concedo ma. nego min. vt patet de ordine rerum mundi, qui eſt verus, & realis, nemine cogitante : de quo Ariſt. 12. *Met.* propè finem.

31. Dices, ſpecies eſt vnum per ſe, at diſcreta quantitas eſt vnum per accidens. Conſtat namque ex multis entitatibus completis, quarum vna ad aliam non habet habitudinem, ergo non eſt vera ſpecies quantitatis. Concedo ma, nego min. ad eius probationem dico quaſdam eſſe vnitates materiales, & vnam formalem, quæ faciunt vnum per ſe : affirmante Scot. 3. *d.* 22. *q. vn. ante* §. *ſed quid logicè L.* vt binarius continet duas vnitates materiales, & vnam formalem, per quam conſtituitur in eſſe binarij : ſicque elucet quantitatem diſcretam eſſe vnum per ſe, ac veram ſpeciem quantitatis. Quod magis patebit *infrà quæſt.* 3.

QVÆSTIO II.

De quantitate continua.

ARTICVLVS I.

Quot ſint ſpecies quantitatis continuæ.

32. PERIPATETICI numerantes ſpecies quantitatis continuæ in varias abeunt ſententias, propter diuerſitatem textuum Ariſt. ſiquidem Philoſophus *in Log. c. de quantitate* recenſet quinque ſpecies quantitatis continuæ, quæ ſunt linea, ſuperficies, corpus, tempus, & locus. At verò 5. *Met. c. de quanto T.* 18. ſolùm enumerat lineam, ſuperficiem, corpus, & addit pondus, ac etiam motum.

33. Aſſ. 1. nec locus, nec pondus ſtatuitur ſpecies quantitatis continuæ. Aſſ. eſt bipartita. 1. pars traditur à Doct. *q.* 23. *prædicam.* §. *Ad* 2. *quæſitum.* Et 5. *Met q.* 9. *contrà Maſium diſp. de quantitate ſect.* 3. *q.* 4. Et *Alb. tract.* 8. *prædicam. c.* 5. ſuadetur primò. Locus *ex* 4. *Phyſ. T.* 30 eſt ſuperficies corporis ambientis, ergo locus non conſtituit ſpeciem quantitatis à ſuperficie diſtinctam. Secundò, locus formaliter captus ſecundum Scot *Quol.* 11. *art.* 3. eſt relatio extrinſecùs adueniens corporis continentis, ad contentum : quantitas autem eſt de genere abſolutorum, igitur locus formaliter non eſt ſpecies quantitatis. 2. pars deducitur ex eodem Doct. cit. *in expoſitione Tex. contrà Simplicium, & alios.* Probatur, pondus perindè eſt ac grauitas deorſum corpus propellens, cui annectitur : grauitas autem a Philoſophorum vulgo locatur in categoria qualitatis : ergo pondus non cadit ſpecies quantitatis continuæ Accedit, pondus conſiſtit in intenſione, quantitas verò in extenſione : intenſio autem gradualis pertinet ad prædicamentum qualitatis. Atque interdum ; quæ ſunt eiuſdem quantitatis, ſunt tamen diuerſi ponderis, vt claret de auro, quod ſi polleat æquali quantitate, ac argentum, aut aliud metallum, nihilominus eſt maioris ponderis : igitur pondus poſitum eſt in intenſione quæ ad qualitatem ſpectat.

34. Aſſ. 2. tres numerantur ſpecies quantitatis continuæ permanentis, linea, ſuperficies, & corpus. Defenditur à Doct. *q.* 17 *prædicam.* §. *Ad* 9. *dicendum.* Et 5. *Met. in com. c.* 13. poſt Ariſt. *vtroque in loco. aduerſus Dur.* 2. *d.* 2. *q.* 4. & Hurt. *diſp.* 13. *Met. ſect.* 6. Probatur 1. quantitatis eſſentia eſt extenſio partium : triplex autem ſolùm habetur partium extenſio, ergo & triplex ſpecies quantitatis continuæ permanentis. Ma. patet ex definitione quantitatis. Min. eſt in promptu, extenſio partium vel tantum fit penes longitudinem, & eſt linea, vel penes latitudinem, cum longitudine, & eſt ſuperficies, vel penes profunditatem, cum longitudine, & latitudine, & eſt corpus. Secundò, omne genus potitur ſuis ſpeciebus, de quibus eſſentialiter prædicatur, vt liquet ex eius definitione : quantitas autem continua eſt genus ſubalternum, vt patet in Log. Ergo ei aſſignandæ ſunt ſpecies, quæ ſunt tres præenumeratæ.

35. Aſſ. 3. motus, & tempus ſunt propriæ ſpecies quantitatis continuæ ſucceſſiuæ. Hanc ſignificat Doct. *q.* 23. *prædicam* § *Ad* 1. *arg. prima q.* & expreſſe tuetur 5. *Met. q.* 9. §. *Concedo ergo quod formaliter ſunt quanta à ſeipſis.* Sequuntur Antonius Andreas tùm *in Log. c. alleg.* tùm etiam 5. *Met. q.* 10. § *Reſpondeo.* Ioannis de Magiſtris, Tatar. & alij, contrà Maſtrium *diſp* 7. *Log. q.* 2 *art.* 2. & Poncium *diſp.* 14. *q.* 5. necnon Suarez *diſp.* 40. *Met. ſect.* 8. *&* 9. Probatur primò, ex Ariſt. cit. diuidente quantitatem continuam in permanentem, & ſucceſſiuam, illius ſpecies aſſignante lineam, ſuperficiem, & corpus, iſtius verò motum, & tempus. Reſpondet Suarez mox alleg. *ſect.* 9. *n.* 13. negans quantitatem ſucceſſiuam, & exiſtimans omnem quantitatem eſſe permanentem. Contrà, præterquamquod hæc reſponſio pugnat teſtimonio Philoſophi præadducto, contradicit quoque rationi ; nam omne ens aut eſt permanens, aut ſucceſſiuum, & vtrumque participat propriam extenſionem, & menſuram : extenſio autem, & menſura pertinent ad prædicamentum quantitatis, ergo ſi Suarez non inficiatur quantitatem permanentem, nec etiam reſpuere debet quantitatem ſucceſſiuam.

Fonſeca verò 5. *Met. cap.* 13. *quæſt* 8. *ſect.* 3. admittit quidem quantitatem ſucceſſiuam, veruntamen putat ſucceſſionem competere motui, & tempori, non vt differentiam eſſentialem, ſed vt eius paſſionem. Contrà, per quod aliquid conſtituitur, & diſtinguitur eſſentialiter ab alio, eſt eius differentia intrinſeca, & eſſentialis : at per ſucceſſionem quantitas ſucceſſiua conſtituitur, & diſtinguitur à quantitate permanente. Siquidem quantitas continua benè diuiditur in permanentem, & ſucceſſiuam, vt genus in ſuas ſpecies ; ergo ſucceſſio illi congruit in primo modo dicendi per ſe, & non in ſecundo modo. Quod inſinuans Ariſt. 3. *Phyſ.* 1. ſcribit motum eſſe de genere continuorum. Cum enim continuum ſit genus quantitatis ſubalternum, aptè diſtribuitur in permanens, & ſucceſſiuum, tanquam in ſuas ſpecies.

Secundò probatur, diſtincta partium extenſio arguit diſtinctam ſpeciem quantitatis : motus autem, ac temporis diſtinctæ ſunt partium extenſiones, tùm ab inuicem, tùm etiam a magnitudine, in qua efficitur motus eiuſque menſura : ergo motus, & tempus ſunt diſtinctæ ſpecies quantitatis. Ma. eſt conſpicua. Idem quippè eſt principium rei diſtinctiuum, ac conſtitutiuum. Min. oſtenditur, partes motus, & temporis ſunt fluxibiles, priores, & poſteriores, atque nunquam ſimul extant, cum ſint de genere ſucceſſiuorum : partes verò magnitudinis ſimul omnes exiſtunt, cum ſint de genere permanentium. Huic rationi, quæ affertur à Doct. *in Metaphyſ. paſſu memorato*, reſpondent duo noſtri Iuniores cit. motum, & tempus tantum addere partibus magnitudinis nouum modum extenſionis oppoſitum, permanentiæ, quatenus partes eius ſimul perſiſtunt at iſtorum partes continuè labuntur. Atque huiuſmodi ſucceſſio oritur tàm ex imperfectione agentis nequientis totum terminum ſimul inducere, quàm ex contrario obſtante, ratione cuius in

paſſo

paſſu ſimul non poteſt forma introduci. Contrà, Nam., prӕterquamquod iſti Authores pugnant Scot. qui loco prӕlato, per eam rationem, planè oſtendit, motum, & tempus eſſe genuinas ſpecies quantitatis, quoque in ſua reſponſione repugnantiam inuoluunt affirmantes motum, & tempus addere nouam extenſionem partibus magnitudinis, ergo & nouam quantitatem, cum extenſio ſit ratio, & eſſentia quantitatis. Deinceps, ſucceſſio eſt de eſſentia motus non abſolutè ſumpti, ſed continui; ſiquidem fieri nequit motus continuus medio pertranſito abſque ſucceſſione. Ideò benè ait Stagir. 3. *Phyſ.* 1. motum eſſe de genere continuorum; proindeque motus, & tempus a veris quantitatis ſpeciebus haud ſunt eximenda.

Tertiò, vbi eſt paſſio, ibi eſt eſſentia, à qua emanat, & diſtincta paſſio arguit ſpeciem diſtinctam: in motu autem, & tempore eſt paſſio quantitatis, putà maius, & minus, ӕquale, vel inӕquale, ergo & quantitas. Immò, alia eſt paſſio motus a paſſione temporis. Etenim, in ӕquali ſpatio poteſt fieri motus velocior, vel tardior, tempus breuius, aut longius, atque continuitas motus ſolet eſſe magna, cum temporis eſt parua: ergo motus, & tempus ſunt diſtinctӕ ſpecies quantitatis ſucceſſiuӕ. Obuiam fit Suarez cit. *ſect.* 9. *num.* 11. inquiens duplex eſſe tempus, extrinſecum, & vniuerſale, quo menſurantur motus primi mobilis, & omnium inferiorum, & de hoc concedit argumentum: intrinſecum, & particulare, & de illo putat non currere argumentum. Ait enim, ӕquali tempore in motu celeri moueri idem mobile, ac in motu tardo, quia in vtroque ſunt eӕdem partes pertranſeundӕ, & exemplificat de calefactione, vt octo celeri, aut tarda. Contrà, ӕqua planè eſt ratio de vtroque tempore, tametſi vnum ſit vniuerſale, aliud verò particulare. Quandoquidem, vtrumque menſurat ſuum motum, cuius eſt menſura, & quidem illud motum vniuerſalem, iſtud verò particularem: ergo impertinens eſt prӕfacta diſtinctio, ad diluendam dictam rationem. Idem quippè mobile per ӕquale ſpatium poteſt moueri celerius, aut tardius, & iuxtà motum eius metiri breui, aut longo tempore. Exemplum autem de calefactione eſt ad oppoſitum. Si enim calefactio vt octo citiùs fiat, tempore breui, ſi verò tardiùs, longo metitur tempore, quia partes, ſiue gradus eius acquiri poſſunt celeriter, vel tardè, proindeque motus eius celeris, aut tardus eſſe valet. Quin etiam prӕciſo tempore vniuerſali, & extrinſeco, ſi Aquila motu celerrimo volaret ab ortu, ad occaſum, vnius diei ſpacio, quidem foret magna continuitas motus, breuis tamen eſſet eius propria duratio, & intrinſecum tempus eius: ergo de vtroque tempore currit ratio.

Quartò, continuum definitur, cuius partes terminantur termino communi: partes autem magnitudinis copulantur puncto, partes motus copulantur mutato eſſe, & partes temporis inſtanti: ergo cum diſtinguantur harum quantitatum termini, vtique & ipſӕ quantitates ab inuicem differunt. Occurrit Maſtrius cum eius ſodali *vbi ſuprà*, per diſtinctionem Suarez mox adductam, concedens id de tempore extrinſeco, non autem de tempore intrinſeco, quod cum motu coincidere arbitratur. Contrà, ratio communis temporis vniuocatur vtrique tempori, vt tangit Antonius Andreas 5. *Met. quӕſt.* 12. poſt Scot. *ibid q.* 10. Siquidem vtrumque eſt menſura motus, habet partes extrà partes, non ſimul, ſed ſucceſſiuè, ergo participat communem terminum, qui eſt inſtans, veluti magnitudo ſiue communis, ſiue particularis puncto gaudet, ac motus mutato eſſe. Iterùm, ſpecies vnius generis diſtinctӕ ſortiuntur diſtinctas differentias, & paſſiones, vt liquet per regulam anteprӕdicamentalem: motus autem, & tempus ſunt ſpecies diſtinctӕ quantitatis continuӕ ſucceſſiuӕ, vt clarè ediſſerit Doct. nunc alleg. non longè ab initio eius quӕſt. Non ergo potiuntur iiſdem partibus indiuiſibilibus ac terminis, vt contendunt Authores nominati.

36. Oppones primò, contrà 1. aſſ. Ariſt. *cap. de quantitate*, ſtatuit locum inter ſpecies quantitatis continuӕ. Atque 5. *Met. cap. de quanto.* Omittit locum, & ponit pondus. Ratio autem communis eſt, quia vtrumque participat paſſionem prӕcipuam quantitatis, penes quam tàm locus, quàm pondus dicuntur ӕqualia, vel inӕqualia, ergo referuntur in ſyllabo ſpecierum quantitatis. Reſpondeo Ariſt. non in propria, ſed aliena ſententia fuiſſe loquutum. Vt enim notant eius Interpretes, tunc erat quӕdam popularis, & famoſa opinio recenſens locum in numero ſpecierum quantitatis, cum tamen à ſuperficie non diſtinguatur, ratione cuius perhibetur ӕqualis, aut inӕqualis. Pondus verò vocatur ӕquale, vel inӕquale, non quia ſit ſpecies quantitatis, ſed ratione quantitatis ſibi adiunctӕ: tenera autem pertinet ad qualitatem; cum enim ſit graue, aut leue, quod eſt proprium qualitatis ad ipſam qualitatem eſt reuocandum.

37. Oppones ſecundò, contrà 2. aſſ. vna ſpecies vnius generis non ordinatur ad conſtituendam ſpeciem alteram eiuſdem generis, quia quӕlibet ſpecies infima eſt completa, & perfecta, linea autem ordinatur ad conſtituendam ſuperficiem, quippè quӕ conficitur ex longitudine, & latitudine; atque ſuperficies, & linea ingrediuntur corpus, quod conſtat trina dimenſione, putà longitudine, latitudine, & profunditate: ergo linea, ſuperficies, & corpus non ſunt propriӕ ſpecies quantitatis permanentis. Diſtinguo ma. formaliter, concedo: materialiter, nego. Ex binario enim fit ternarius, & ex ternario quaternarius, & vterque eſt ſpecies numeri. Pariter corpus organicum eſt ſpecies ſubſtantiӕ, tametſi ordinetur ad animam recipiendam, & conſtituendum compoſitum animatum, quod ſubeſt generi ſubſtantiӕ.

38. Oppones tertiò, contrà 3. aſſ. Ariſt. 5. *Met.* c. 13. & Scot. *ibi* aſtruunt motum, & tempus eſſe quanta per accidens, ergo motus, & tempus non ſunt verӕ ſpecies quantitatis, quӕ ſunt quantӕ per ſe. Reſpondeo exponendo teſtimonium Ariſt. duplex eſt quantum per accidens, vnum quod caret extenſione, & extenditur per extenſionem alterius, vt album quantum; albedo namque ex ſe nullam participat extenſionem, ſed eam à quantitate mutuatur, ideò album dicitur quantum per accidens. Alterum verò habet quidem propriam extenſionem, tamen per aliud efficitur, ſic ſuperficies per lineam, & corpus per ſuperficiem quanta efficiuntur: hoc pacto tempus perhibetur quantum per accidens, quia eius quantitas efficitur à motu, & ipſius quantitas à magnitudine, vt rectè interpretantur Scot. *eo in loco q.* 9. *&* 10. Antonius And. *tum in Log. in exp. c. de quantitate*, tum etiam 5. *Met. q.* 10. S. Th. Fonſ. & alij *ibid.* quidquid dicant Recentes Scot. prӕnominati.

ARTICVLVS II.

An in continuo ſint indiuiſibilia realia poſitiua.

39. PLerique, inter quos referuntur Och. *in prædicam. quantitatis, Tract. de Euch. cap.* 1. *&* 2. Et *Quol.* 1. *quӕſt.* 9. maior 1. *d.* 24. *quӕſt.* 1. Dur. 2. *d.* 2. *quӕſt.* 4. Pererius 10. *Phyſ. cap.* 6. Auerſa *quӕſt.* 12. *ſect.* 4. & Gregor. 2. *d.* 2. *quӕſt.* 2. *art.* 1. negant in continuo adeſſe indiuiſibilia realia poſitiua, ſi quӕ verò ſint, eſſe negatiua, & per imaginationem apprehenſa. Aiunt enim punctum eſſe negationem longitudinis, lineam negationem latitudinis, & ſuperficiem negationem profunditatis. Alij, vt Fonſ. 5. *Met.* c. 16. *q.* 6. admittunt quidem indiuiſibilia poſitiua terminantia

reſpuunt verò continuantia. Cæteri autem, vt Scot. 2. d. 2. *quæſt.*9. §. *Ad argumenta quæſt. T.* Lyeb. *ibid.* Tatar. tùm ibi, tùm etiam *in Log. cap. de quantitate dub.*2. Pariſienſes 6. *Phyſ. quæſt.*1. Complut. *diſp.* 24. *quæſt.*1. §. 2. & alij ab ipſis alleg. aſſeuerant in continuo ſtatui indiuiſibilia realia poſitiua, tàm continuantia, quàm terminantia.

40. Not. indiuiſibile deſcribi illud, quod caret partibus entitatiuis, aut quantitatiuis. Duplex quippè extat indiuiſibile, vnum ſubſtantiale, aliud verò quantitatiuum. Indiuiſibile ſubſtantiale eſt expers partium entitatiuarum, cuiuſmodi ſunt Angelus, & anima rationalis. Indiuiſibile quantitatiuum eſt expors partium quantarum, quæ vulgò perhibentur integrales, veluti eſt punctum in linea, inſtans in tempore, & mutatum eſſe in motu. Punctum autem inuenitur duplex, vnum terminans quantitatem continuam, veluti vltimum punctum lineæ, aliud verò continuans, quod copulat partes quantitatis continuæ. Siquidem continuum eſt, cuius partes termino communi copulantur: & contiguum cuius vltima ſunt ſimul, ſiue in eodem loco, vt videre licet 5. *Phyſ. T.*26. *&* 6. *eiuſdem operis, T.*1.

41. Aſſertio prima, puncta ſiue terminantia, ſiue continuantia ſunt entia realia poſitiua. Tenet Doct. *paſſu præalleg* ex Ariſt. nunc cit. *&* 5. *Met.cap.*6. Probatur primò, ex D. Aug. *l. de quantitate animæ*, c.11. Et 12. vbi explicitis verbis ait. Ab ipſo (ideſt puncto) incipit linea, ipſo terminatur, & figuram rectis lineis, nullam videmus fieri poſſe, niſi ipſo angulus claudatur. Et paucis interiectis ſubiicit. Nulla linea lineæ, niſi per ipſum copulatur. Vbi apertè conſtat, ſanctum Doctorem docere puncta realia poſitiua continuatiua, & terminatiua in continuo. Scio hoc Aug. teſtimonium afferri à Maiore prænominato pro aduerſo placito. Cenſet enim Maior, admittere indiuiſibilia in continuo imaginaria, & à mente noſtra excogitata, non verò realia poſitiua. Verùm licet ſanctus Aug. ibi contempletur indiuiſibilia, more mathematico, vt patet *cap.*10. libri memorati, & inde; quodque manifeſtant figuræ mathematicæ ab eo delineatæ. Et 7. *de geneſi ad lit. cap.* 17. idipſum oſtendat: nihilominus non inficiatur ea eſſe poſitiua, & phyſicè inſpectari, cum aſtruat per ea lineam incipere, & deſinere, ac partes eius copulari, & continuari, vt palam faciunt verba eius à nobis prælata.

Secundò, continuum ex *cap. de quantitate* definitur, cuius partes copulantur termino communi, qui in omnium ſententia, eſt punctum: partes autem alicuius totius non coniunguntur negationi, vel priuationi, ſed enti reali poſitiuo, ſicut ipſæ partes ſunt reales poſitiuæ, ergo cum partes continui puncto vniantur, euidenter euincitur, punctum eſſe reale poſitiuum. Reſpondet Fonſ. 5. *Metaphyſicæ, cap.* 13. *quæſt.*6. *ſect.*5. planè in continuo nullum eſſe punctum actu, quo partes eius ſimul coniungantur, quandoquidem ſe ipſis copulantur, & inter ſe cohærent: finguntur verò dictæ partes punctis copulari, ad hoc vt ſint ſigna quædam ad diuiſiones partium in infinitum faciendas. Contrà, quod locatur in definitione entis realis poſitiui, eſt ens reale poſitiuum, non autem fictum, & mente fabricatum, vt luculenter ediſſerit Doctor. 4. *diſtinct.*1. *quæſt.* 2. §. *Hic primo. B.* punctum autem ſtatuitur in definitione continui expreſſum per terminum communem, ergo reuera punctum inexiſtit continuo. Deindè 6. *Phyſic.* 1. Ariſtot. diſcutit, num continuum componatur ex punctis: quæ autem aliquod totum componunt, actu in eo reperiuntur, veluti materia, & forma, quæ conſtant totum, in ipſo actu exiſtunt: cum ergo Philoſophus ſupponat eſſe puncta in continuo, & quærat, vtrum ex illis conſtet, indubiè vult puncta actu in continuo reperiri. Atque ficta non eſſe, quia ad alicuius realis totius conſtructionem, & compoſitionem figmenta vlla haud pertinent. Denuò, terminus entis realis poſitiui, eſt ens reale poſitiuum: non enim poſitiuum ens negatione, aut priuatione, aut fictione terminatur, ſicut enim ens eſt, ità & eius terminus: continuum autem eſt ens reale poſitiuum, cum ſit accidens, & ſpecies generis realis, cuiuſmodi eſt quantitas, ergo eius terminus qui eſt punctum, eſt ens reale poſitiuum. Occurrit Dur. ſuper memoratus inquiens, inſtantiam nullius eſſe roboris, quia continuum non finitur, nec terminatur puncto, ſed ſeipſo. Quod enim finitur, & terminatur, finitur, & terminatur ſeipſo, non verò aliquo ſibi extrinſeco, veluti eſt punctum. Contrà, hæc reſponſio pugnat Aug. loco præcit. admittenti poſitiua puncta continuantia, & terminantia, pugnat quoque Philoſopho ſtatuenti puncta moueri ad motum eius, in quo extant, 6. *Phyſ. cap.*9. *T.*86. Et habere poſitionem in continuo 1. *animæ cap.*4. *T.* 70. Et corpus perfectè ſphæricum tangere perfectè planum in puncto, 3. *Cæli cap.*8. *T.*69. Motus autem, tactus, & huiuſmodi enti poſitiuo competunt duntaxat. Necnon pugnat rationi, punctum locatur in definitione lineæ, vt patet apud Euclid 1. *Elem.* Linea eſt longitudo, ſine latitudine, & profunditate, cuius extrema ſunt duo puncta. In definitione autem entis poſitiui, cuiuſmodi eſt linea, non niſi ens poſitiuum ſtatuitur, vt ſignificat Doct. 4. *diſt.*1. *quæſt.*2. Deindè, diuiſibile poſitiuum vti eſt continuum non terminatur, niſi per indiuiſibile. Sic enim expoſcit ratio quantitatis continuæ, cuius partes copulantur per indiuiſibile, & pariter per indiuiſibile finiuntur, ac terminantur.

42. Dices, 3. *Phyſ. T.* 31. ſcribit, finitum non finiri alio, ſed ſeipſo, ergo continuum, quod eſt finitum, nullum ſortitur terminum, qui ſit punctum. Contrà, Stagirita ibi diſſerit non de termino proprio continui, ſed de termino alieno, & extrinſeco, vt bene interpretantur Tol. & Conimb. vt ſi terra terminatur ab aqua, & aqua ab aëre, & ſic de cæteris, inquit Philoſophus, nullus foret terminus ſi ſemper oportet terminari alterum ad alterum.

Tertiò, ſicut ſe habet inſtans in tempore, & mutatum eſſe in motu, ità ſe habet punctum in continuo inſtans autem in tempore, & mutatum eſſe in motu ſunt entia, realia poſitiua, ergo vtique punctum eſt reale poſitiuum. Obuiam it Dur. *vbi ſuprà* concedens ma. & negans min. ſiquidem mutatum eſſe non eſt indiuiſibile intrinſecum motui, vel ei adiunctum, ſed eſt priuatio vlterioris continuationis in motu: & ſi tempus finiret, inſtans eius foret carentia vlterioris continuationis. Contrà, tempus eſt menſura motus 4. *Phyſ. T.*101. ſuntque idem realiter, vt tradit idem Author *ibid.* Inſtans autem temporis, ſecundum eum, non eſt priuatio vlterioris durationis, ergo nec mutatum eſſe eſt priuatio vlterioris continuationis in motu, vt enim tempus eſt continuum, ſic motus eſt continuus, cum illud ſit huius menſura. Rurſus, quædam durant per inſtans, vt generatio, & illuminatio, ergo inſtans temporis eſt reale poſitiuum. Inconueniens quippè eſt, entia poſitiua momentanea habere durationem, quæ ſit priuatio, aut negatio: cum cætera durent duratione reali poſitiua.

43. Aſſertio ſecunda, cætera indiuiſibilia, putà linea penes latitudinem, & ſuperficies, penes profunditatem, ſunt realia poſitiua Huic patrocinatur Doctor. 2. *diſt.*2. *quæſt.*9. & ſuadetur primò ex Ariſt. *l. prædicam. cap. de quantitate*, Et 5. *Met. cap.*13. Scot. *ibid. & aliis*, qui de prædictis diſſerunt communiter, tanquam de entibus realibus poſitiuis. Secundò, generis realis poſitiui ſpecies ſunt reales poſitiuæ. Species namque non deflectit à genere, cuius eſt ſpecies: linea autem, & ſuperficies ſunt ſpecies generis quantitatis continuæ, vt probaui *art.*1. *huius q. aſſ.* 2. Ergo ſunt entia

realia

realia poſitiua. Tertiò, niſi præfata indiuiſibilia forent ſpecies quantitatis continuæ, vna tantum foret eius ſpecies, nempè corpus: vnius autem generis duæ ſaltem ſunt ſpecies conſtitutæ per duas oppoſitas differentias, in quas diuiditur genus, vt alibi monſtraui. Quartò, obiecta ſcientiarum realium ſunt realia, quia ab obiectis realibus denominantur ſcientiæ reales: linea autem, & ſuperficies ſunt obiecta ſcientiarum realium, videlicet Geometriæ, & Perſpectiuæ. Inſuper, quædam qualitates in ſola hærent ſuperficie, vt figura, 3. *Met.* 17. ſubiectum autem entis realis poſitiui eſt reale poſitiuum, cum ergo ſuperficies ſtatuatur ſubiectum qualitatum realium, planè ſequitur, ipſam eſſe realem poſitiuam.

44. Oppones primò, tria potiſſimum Ariſt. teſtimonia, quorum primum habetur 8. *Phyſ. T.* 68. puncta non actu, ſed potentia ſunt in continuo. Secundum, 3. *Met. T.* 17. ſuperficies eſt in ſolido, veluti Mercurius in rudi lapide: patet autem Mercurij figuram eſſe in rudi lapide, potentia duntaxat, ergo idipſum aſtruendum eſt de ſuperficie, & puncto, eſſe in continuo potentia. Tertium exaratur 3. *anima T.* 25. punctum priuatione cognoſcitur. Ergo punctum, & reliqua indiuiſibilia in ſchola Ariſt. non ſunt realia poſitiua. Expono duo prima loca per diſtinctionem, indiuiſibilia ſunt in continuo potentia, penes exiſtentiam, nego, quia in eo verè exiſtunt, ſicut eius partes, partes autem actu exiſtere in continuo, nemo ambigit: penes diuiſionem, concedo. Vt enim eiuſdem partes perhibentur eſſe in eo potentia, quia non ſunt actu diuiſæ, & diſtributæ; pariter puncta, & cætera indiuiſibilia dicuntur eſſe in eodem potentia, quia actu non ſunt diuiſa. Sic ſatisfacit Bonet. *libel. de quantitate*, quem ſequuntur Suarez *diſp.* 40. *Met. ſect.* 5. *n.* 34. & alij recentes. Ad 3. dico, quædam poſitiua negatione, ſiue priuatione cognoſci, vt Ariſt. ibi exemplificat de nigro, quod conſtat eſſe ens poſitiuum, & de materia prima, 7. *Met. T.* 8. Atque de Deo oſtendi *tract. de cognoſcibilitate Dei diſp.* 1. Quare licet punctum priuatiuè cognoſcatur, hoc eſt per priuationem longitudinis, non tamen ab ente poſitiuo eximendum eſt.

45. Oppones ſecundò, continuum ſeipſo terminatur, ergo punctum non eſt eius terminus. Ant. probatur à ſimili. Sicut qualitas finitur ſeipſa, non autem alio ſibi addito: ita quantitas finitur ſeipſa, & non puncto ſibi adiuncto. Conf. ſi Deus a linea tolleret puncta ipſam terminantia, vtique foret finita, & terminata, non per puncta, quia ab illa ſupponuntur ablata, ergo per ſeipſam, proindeque vanum, & irritum eſt fingere in continuo puncta realia poſitiua. Nego ant. ad eius probationem, diſpar eſt ratio de qualitate, & de quantitate. Siquidem qualitatis non eſt terminus intrinſecus, veluti quantitatis continuæ, vt patet ex definitione eius, in qua expreſsè ponitur terminus, qui eſt punctum. Ad conf. data hypotheſi, linea foret finita, non poſitiuè, ſed priuatiuè: atque licet non haberet terminum intrinſecum, haberet tamen terminum extrinſecum. Vel negatur hypotheſis, quia puncta clauduntur in definitione lineæ, quod fortè ſignificans Ariſt. 1. *poſt cap.* 4. *T.* 9. ſcribit lineam fieri ex punctis.

46. Oppones tertiò, omne ens reale poſitiuum aut eſt ſubſtantia, aut accidens, quia omne quod eſt, vel per ſe ſubſiſtit, & eſt ſubſtantia, vel inhæret in ſubiecto, & eſt accidens: punctum autem non eſt ſubſtantia, vt oſtendit Stagir. 3. *Met. cap.* 6. *T.* 17. nec accidens, quod petit ſubiectum, quo fulcitur; at punctum cum ſit inſectile, non participat proprium ſubiectum, cum nulla pars ſubſtantiæ materialis ipſi correſpondeat: ergo punctum, & quælibet alia indiuiſibilia inter entia poſitiua nullam ſedem tenent. Reſpondeo ma. non eſſe prorsùs immediatam, & ſufficientem, quia poteſt eſſe aliquitas ſubſtantiæ, vel accidentis, cuiuſmodi ſunt paſſiones vtriuſque, & modi. Ideò licet punctum non ſit ſubſtantia, nec accidens, eſt tamen aliquitas accidentis, puta terminus continui, ſic punctum perhibetur eſſe in continuo, tanquam terminus in terminato, vt tangit Maior *paſſu prænominato*, & annuit Canon. 6. *Phyſ. q.* 1. *art.* 1. §. *ſed contrà*, & confirmat Lych. 2. *d.* 2 *quæſt.* 9.

Articvlvs III.

An continuum componatur ex indiuiſibilibus.

47. Viguit, ac floruit vehementer opinio Zenonis, Pythagoræ, Democriti, Platonis, & complurium aliorum exiſtimantium componi continuum ex indiuiſibilibus. Quibus ex noſtris fauent Gerardus Odonus Generalis, & Bonet. *libello ſecundo, de quantitate*. Hi autem, quamuis omnes conueniant, continuum conſtare ex indiuiſibilibus, attamen nonnulli vt Plato diſcrepant in eo, quod putant lineam componi ex punctis, ſuperficiem ex lineis, & corpus ex ſuperficiebus: alij verò, vt Democritus cenſet, continuum conflari ex quantitatibus indiuiſibilibus, putà corpus ex corpuſculis indiuiſibilibus, quæ dicuntur athomi, ſuperficiem ex ſuperficiebus indiuiſibilibus, & lineam non ex punctis, ſed ex lineis indiuiſibilibus coaleſcere. Aduerſam autem ſententiam tuentur Ariſt. 6. *Phyſ.* 1. Scot. 2. *d.* 2. *q.* 9. Et 2. *Met. q* 6. Antonius Andreas 5. *Met. q.* 10. & cæteri Philoſophi communiter negantes continuum ex ſolis indiuiſibilibus conſtare, & affirmantes continuum confici ex partibus diuiſibilibus, in diuiſibiles in infinitum.

48. Not. primò, duplex poſſe excogitari continuum, vt obſeruat Canon. 6. *Phyſ. q.* 1. *art.* 2. poſt Scot. mox cit. §. *Ad argumenta. E.* mathematicum, & phyſicum. Illud abſtrahit ab omni qualitate ſenſibili, aliiſque naturalibus, quo pacto ſubiicit Doct. 4. *d.* 49. *q.* 16. §. *Ad* 1. *D.* Mathematici ſpeculantur quantitatem. Præciſè, vt quantitas eſt. Iſtud verò coniungitur, cum qualitate ſenſibili, motu, & cæteris naturalibus. Partes autem continui duæ traduntur, aliquotæ, & proportionales. Illæ ſunt partes certæ, & determinatæ quantitatis, quæ aliquoties ſumptæ finiunt totum continuum, vt ſi tota tabula diuidatur in quatuor partes æquales, huiuſmodi partes nominantur aliquotæ, & à quibuſdam appellantur partes non communicantes, propterea quod vna non continet aliam, nec vna in alia includitur, ſed prorſus vna ab alia diſtinguitur. Iſtæ verò ſunt inæquales, quæ adinuicem quamdam ſeruant proportionem, vt ſicut ſe habent tria, ad ſex, ſic ſe habent ſex ad duodecim: & dicuntur partes communicantes, quia vna includit aliam, vnaque participat entitatem alterius, vt ſi tabula ſcindatur in duas partes, & iſtæ in alias, & ſic deinceps in alias partes minores, ſemper ſuperſunt aliæ partes iterum diuidendæ, ratione quarum continuum dicitur diuiſibile in ſemper diuiſibilia.

49. Not. ſecundò, res quaſdam eſſe nobis euidentes, vt prima principia, & quæ ſenſibus patent: quaſdam verò eſſe ineuidentes, ſenſibuſque noſtris ignotas, & latentes, in quarum numero eſt continuum, de quo in præſentia ſermonem inſtituimus. Eius quippè compoſitio, & reſolutio ita captu difficilis videtur, vt vix eam præſtantiſſima ingenia attingant, nihilominus ab eius indagine non eſt recedendum. Monet enim Stagir. *l. de lineis inſecabilibus* in hanc incidens difficultatem, abſurdum eſſe, quempiam præ ignauia ſuccumbere, propterea quod non audeat oblatas argumentationes plenè diluere, atque ſic imbecillitatem ſuam fouendo grauioribus inſuper fallaciis ſe decipere. Præmiſerat autem 8. *Phyſ. T.* 22. Tardi, & ignaui eſſe, apparenti rationi adhærere, & ſenſum, à quo noſtra oritur cognitio, deſerere.

Pars negatiua quæ eſt Ariſt. & Scot. probatur primò, continua ſunt, quorum vltima ſunt vnum 6. *Phyſic.*1. Indiuiſibilia autem non habent vltima: quia ipſa ſi ſint terminantia, ſunt vltima, ideò linea deſcribitur longitudo, cuius extrema ſunt duo puncta. Aliud autem eſt eſſe vltimum, & aliud habere vltimum, quidem continuum habet vltimum, non verò eſt vltimum: cum ergo illa, ex quibus componitur continuum, diuidantur in vltimum, & habentia vltimum, planè deducitur continuum ex indiuiſibus non componi. Aduerſæ opinionis fautores reſpondent diſtinguendo ma. penes partes ea componentes, negant: penes verò differentias diſcretiuas ſitus, ſiue loci, vel temporis concedunt. Idque palam faciunt de ſingulis indiuiſibilibus, vt de puncto, quod exiſtens in medio quadrati poteſt terminare diametrum prodeuntem ex parte dextra, non terminans eum qui prodit à parte ſiniſtra: ſicque in puncto licet indiuiſibili aſſignantur dextrum, & ſiniſtrum, antè, retrò, & huiuſmodi. Deindè in ſuperficie, quæ eſt indiuiſibilis, ſecundum profunditatem facilè oſtenditur, ipſa quippè terminatur per intrà, & extrà, corpus namque ſuperficie contentum eſt intrà ſuperficiem, & corpus continens, eſt extrà eius ſuperficiem, quo pacto ſuperficies vt eſt indiuiſibilis participat latera extrinſeca, ratione quorum diuiditur. Iterùm de mutato eſſe, quod eſt indiuiſibile, & terminus motus, tametſi fiat continuatio motus prioris cum poſteriore. Denique de inſtanti temporis, quod licet ſit indiuiſibile, nihilominus eſt finis præteriti temporis, & principium futuri: in eoque relationes principij, & finis conſurgunt. Huic reſponſioni obſtat, & inſtat Canon. 6. *Phyſic. quæſt.*1. *art.*1. inquiens, præfatæ differentiæ diſcretiuæ loci, & temporis vel præſeferunt entitates abſolutas, vel relatiuas: non primum, quia indiuiſibilia forent diuiſibilia, vtpotè quæ diuiderentur in plures entitates: nec ſecundum, quia plures relationes exigunt plura fundamenta, in quibus fundentur, igitur in puncto eſſe nequeunt prænominati reſpectus, & differentiæ ſituales. Verùm hæc inſtantia non euertit præfatum fundamentum, nec eneruat robur eius, conceſſa enim prima parte. min. nego 2. quandoquidem in vno, eodemque fundamento eſſe queunt plures reſpectus, vt in eodem patre plures relationes paternitatis, iuxtà pluralitatem filiorum ab ipſo genitorum: atque partes continui reſpiciunt eumdem terminum commune, qui eſt punctus, cui copulantur, vt tradit Ariſt. *l. prædicam. c. de quantitate.* Non inconuenit ergo indiuiſibile ſortiri prænominatos reſpectus. Idque maximè in ſententia Democr. confirmat D. Aug. 2. de lib. arb. c.8. *Quantumcumque illud corpuſculum ſit, habet certè aliam partem dextram, aliam ſiniſtram, aliam ſuperiorem, aliam inferiorem, aut aliam vlteriorem, aliam citeriorem, aut alias finales.*

Secundò, quæ componunt continuum, ſe tangunt, tactu continuitatis, alioqui non continuum, ſed diſcretum eſſet: indiuiſibilia autem non ſe tangunt, ſecundum totum, alioqui non facerent quid maius, nec ſecundum partem, cum ſint impartibilia, non ergo continuum coaleſcit ex indiuiſibilibus. Occurrunt prænominati Authores concedentes ma. & diſtinguentes min. indiuiſibilia, putà puncta non ſe tangunt extrà, concedunt, extrà negant. Siquidem ſe tangunt penes latera extrinſeca, adeò vt penes vnum latus ſe tangant, & non penes aliud, quia vnum punctum eſt iuxta aliud ſibi proximum. Dices, huiuſmodi differentias diſcretiuas competere corpori, in cuius partibus habentur earum rationes fundamentales, non autem indiuiſibili, quod cum careat partibus, nequit eſſe earum fundamentum. Contrà, licet corpori animato propriè accommodentur, & metaphoricè inanimato, vt patet de cælo: tamen ſuo modo etiam indiuiſibili adaptantur. Punctum quippè in medio circuli exiſtens reſpicit ortum, occaſum, auſtrum, & aquilonem, partem dexteram, ſiniſtram, & huiuſmodi: Veluti quoque Angelus, tametſi indiuiſibilis, & in vrbe exiſtens prædicatas poſitiones ſpectare valet. Imò Ariſt. in definitione continu. ſtatuit punctum, quod omnes eius partes reſpicit, vnit, & copulat: igitur indiuiſibili haud ſunt inficiandæ prænominatæ relationes.

Tertiò, ſit continuum ex tribus punctis coalitum, pertranſeundum à duobus mobilibus, quorum alterum ſit duplo velocius alio, & alterum duplo tardius, data hypotheſi mobile velocius pertranſibit illud, tribus temporis inſtantibus: mobile verò tardius idem percurret vno inſtanti, cum ſemi, ergo ex placito Zenonis, & aliorum infertur indiuiſibile, eſſe diuiſibile: hoc eſt impoſſibile, ergo & Stoicorum aſſertum falſum, & improbabile. Obuiam eunt contrariæ opinionis patroni, & negant ſequelam. Nam, etſi diuiſio effici valeat ſecundum dictas differentias, non tamen ſecundum indiuiſibilia, cum partium ſint expertia. Ideò, nego tranſitum fore per vnum inſtans, cum ſemi, cum tàm inſtans temporis, quàm punctum ſpatij percurrendi ſint impartibilia, & inſectilia.

52. Dices ergò æque citò permeabit mobile tardum, ac mobile velox vnum, & idem ſpatium pertranſeundum Negatur conſequentia, mobile namque velocius curſum citius perſoluet, mobili tardiori, non tamen indiuiſibile diuidetur propter repugnantiam, quam deſignat, veluti impoſſibile non poteſt fieri, ſic indiuiſibile non poteſt diuidi.

Quartò, ſuadetur ex Scot. cit. Circulus minor æquari nequit circulo maiori in eo contentus, vt cernitur oculis, delineando dictos circulos: data autem doctrina Zenonis, minor circulus foret æqualis maiori. Nam ſi à circumferentia circuli maioris protrahantur duæ lineæ tendentes ad centrum circuli minoris, aut è contra à puncto minoris circuli, ad maiorem, illæ lineæ tranſeuntes minorem circulum, ſecant minorem circulum in vno puncto, aut in duobus: non primum, alioqui indiuiſibile diuideretur, & angulus totalis æquaretur partiali, necnon duæ lineæ parallelæ in vnum confluerent, quod non videtur, cum in progreſſu magis abinuicem diſtent. Nec ſecundum, ſecùs tot erunt puncta in minori, quot in maiori circulo, ſicque pars æquaretur toti, minuſque maiori, quod pugnat illi vulgato, *omne totum eſt maius ſua parte.* Reſpondet Bonet. cum Gerardo cit. conceſſa ma. negando min. data enim hypotheſi, licet dictæ lineæ penes ſpatium interceptum æquarentur, non tamen penes reliqua, ſuperponerentur enim in minori circulo, vt anguſtiori, & minori continenti, vt in cæteris ſimilibus conſpicitur. Quod autem ſubiicitur de lineis parallelis, dico id habere locum in diſiunctis, & diſtantibus, non verò in ſuperpoſitis, vt accidit in minori circulo.

Quintò, diameter quadrati foret æqualis coſtæ, quod pugnat ſenſui. Si enim duæ lineæ ab vna coſta ducantur ad aliam coſtam, vel ſecant lineam diametralem in in vno pũcto, aut in duobus: non in vno, alioqui coſta eſſet maior diametro, cum duobus punctis coſta correſpondeat vnum tantum punctum diametri: nec in duobus, alioqui coſta menſuraretur diametro, vtpote quæ haberet tot puncta, quot diameter, extaretque tanta diſtantia inter vnam coſtam, & alteram, quanta intercedit inter vnum angulum diametri, ac alterum angulum eius, quod planè falſum eſt. Negatur ſequela à prænominatis Authoribus, vt enim maior circulus plures habet partes, & puncta, quàm minor, vt illatum eſt in reſponſione præcedentis argumenti: ſic longior linea, cuiuſmodi eſt diametralis plura continet puncta breuiori, vti eſt linea coſtalis. Hinc ait Arr. *diſp* 16. *Phyſ. ſect.*8. *ſubſect.*5 diameter quædam habet puncta ad latera manentia, ratione poſitionis diametri, propterea neceſſariò linea protracta à coſta, in coſtam, quandoque percurrerit duo puncta eius.

Sextò,

Sextò, oppoſita ſententia refertur inter errores Ioannis Hus damnati in Conc. Conſtantienſi, vt licet intueri *ſeſ.* 12. Accedit Auguſt. *lib. de quantitate animæ, cap.* 11. *&* 12. qui hanc doctrinam Ariſt. de compoſitione continui amplecti videtur, ergo contraria, quæ eſt Stoïcorum Sacroſanctæ Eccleſiæ definitioni, & authoritati PP. nominatim Aug. nunc cit. pugnat, & contradicit. Reſponderi poteſt, mentem eius Concilij non fuiſſe, damnandi placitum Zenonis, & aliorum Philoſophorum de continui compoſitione, quod Orthodoxæ fidei, & bonis moribus non adnectatur. Præſertim, quia teſte Art. in toto corpore Concilij prædicta ſententia non inuenitur, niſi in quadam appendice, ex codice cuiuſdam Canonici Colonienſis, quem Typographus teſtatur eſſe mendoſum. Nec in vllo alio Concilio præcedente, aut ſubſequente fit mentio eius. Vnde Lych. 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 9. affirmat multos ſuo tempore dictum aſſertum propugnaſſe, nec modò deſunt, qui illud tanquam problema tueantur firmis nixum fundamentis, rationibuſque efficacibus munitum, vt infrà conſtabit. Ad Auguſt. dico, illud non expreſsè tenere, cum videatur ſentire puncta non eſſe entia realia poſitiua, notante Maiore 1. *diſt.* 24. *quæſt.* 1. Deindè, ſi tradat puncta lineæ eſſe poſitiua, hancque illis terminari, nihilominus, nùm continuum ex indiuiſibilibus coaleſcat, nec vel verbum quidem profert pro alterutra parte. Addo Auguſt. vt plurimum magis Platoni, cuius eſt præfatum dogma, fauere, quàm Ariſtoteli, qui ferè in omnibus, non tam ratione, quam voluntate ſtuduit illi contradicere, vt præ alijs teſtantur Bonet. citat. & Mayr. 1. *diſtinct.* 47. *quæſt.* 3. *art.* 2. Quod fortaſsè ſignificans Plato inquit apud Fonſ. 1. *Met. cap.* 1. Ariſtoteles in nos recalcitrat, non ſecus, atque in matrem pupilli, quos peperit.

53. Pars affirmatiua, quæ eſt Zenonis, Platonis, & aliorum antiquorum ſuadetur primò, & opponitur primò, contrà partem negantem, *ex* 1. *Poſt cap.* 4. Linea conſtat, ex punctis. Et 7. *Met. T.* 32. partes definiti ponuntur in definitione eius, cum ergo punctum locetur in definitione lineæ, vt patet apud Euclidem 1. *elem.* & Ariſtot. 1. *gener.* 8. *&* 9. apertè euincitur, lineam ex punctis componi, & quodlibet aliud continuum effici ex indiuiſibilibus, etiam in Schola Ariſtot. Reſponderi poteſt dupliciter, primò Philoſophum in eis locis loqui in aliorum opinione. Nam 6. *Phyſ.* expreſsè, & conſtanter refellit eos, qui exiſtimant, continuum ex indiuiſibilibus conflari: ibi autem extat proprius locus examinandi, & decidendi hanc controuerſiam, & alterutri parti adhærendi. Secundo dici poteſt, punctum poni in definitione lineæ, non vt pars, ſed vt vinculum, aut terminus eius, veluti ſubiectum locatur in definitione accidentis, tanquam additum, & quid extrinſecum.

54. Oppones ſecundò, ſicut ſe habet vnum ad numerum, ità punctum ad lineam, 1. *Top. cap.* 14. Numerus autem ex vnitatibus conſtituitur: ergo & linea componitur ex punctis. Obuia, & in promptu fit reſponſio, ſi dicatur, paritatem vnius, & puncti conſiſtere in hoc, quod ſicut vnum eſt principium numeri, ita punctum eſt initium, & terminus lineæ: Cæterum extat diſparitas, quia vnum eſt pars numeri, at verò punctum haud eſt pars lineæ.

55. Oppones tertiò, ſi corpus perfectè ſphæricum voluatur ſuprà perfectè planum, deſcribet lineam compactam ex punctis, ergo continuum conflatur ex indiuiſibilibus. Ant. eſt Ariſtot. 1. *anima T.* 13. corpus ſphæricum tanget planum in puncto, vt quoque aſtruit Scot. 3. *Met. ante expoſitionem, cap* 2. Atque Mathematici inquiunt lineam eſſe fluxum puncti, ſuperficiem lineæ, & corpus ſuperficiei, idque indicat Stagirita 1. *Cœli T.* 4. & explicat Auer. 3. *Phyſ. comm* 60. Reſpondetur, quidem data hypotheſi, corpus ſphæricum tangeret planum in puncto; negatur autem fore lineam ex punctis compactam. Quoniam poſt punctum, ſubſequitur pars lineæ, vt ſcribit Doctor 2. *Met. quæſt.* 7. Veluti poſt inſtans, ſequitur pars temporis, 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 9. Nec videtur inconueniens ſubdit Mayr. 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 12. indiuiſibile tangere partem in fluxu, & per modum viæ, ſicut carbo accenſus celeri motu inter vtramque manum reciprocè volutatus neutram comburit, quod quidem præſtaret, ſi in ea permaneret. Ad id, quod ſubiicitur de fluxu puncti, ſuperficiei, & corporis, dico Mathematicos tantum nobis indicare fluxibilitatem, & continuitatem partium continui, non verò exiſtimare ipſum continuum conſtare ex indiuiſibilibus.

56. Oppones quartò, puncta ſunt ſibi inuicem proxima, & immediata, ergo linea fit ex punctis. Ant. oſtenditur, ſi duæ tabulæ ſimul coniunctæ immediatè ſe tangant, earum puncta immediatè ſe tangunt, ergo puncta ſunt ſibi proxima, & immediata. Satisfacit Doct. 11. *Met. concluſ.* 67. *In eodem continuo, inter duo puncta intercedit pars lineæ, ſicut inter duo inſtantia mediat pars temporis.* Ad probationem dico id habere locum in diuerſis, & diſtinctis continuis, cuiuſmodi ſunt duæ tabulæ ſimul iunctæ, non autem in eodem continuo, de quo extat nunc difficultas.

ARTICVLVS IV.

An continuum diuidatur in ſemper diuiſibilia.

57. EX antecedentis art. deciſione pendet præſentis difficultatis ſolutio. Qui enim affirmant, continuum ex ſolis indiuiſibilibus coaleſcere, conſequenter aſſerunt continuum diuidi in indiuiſibilia certa, determinata, & finita: Qui autem negant continuum componi ex ſolis indiuiſibilibus, tenere debent continuum diuidi in ſemper diuiſibilia, incerta, & indeterminata.

58. Not. primò, in præſentia minimè eſſe dubium de partibus aliquotis, ſed proportionalibus. Illæ quippè, cum ſint æqualis quantitatis, ſunt certo numero determinatæ: iſtæ verò, cum ſint inæquales, haud certo limite, ac numero cohibentur, propterea dicuntur infinitæ in potentia, & finitæ in infinitum, adeò vt nec prima nec vltima inueniri queat, ſed ſi huiuſmodi partes diuidantur, ſemper reſtant aliæ diuidendæ, aliæque iterum accipiendæ.

59. Not. ſecundò, bifariàm aliquid eſſe poſſe infinitum, primo in actu, quod alij nominant infinitum in facto eſſe, & in accepto eſſe, cuius tot ſunt accepta, vt alia plura accipi nequeant, quo pacto linea perhibetur infinita, cui nihil addi poteſt, ſic Ariſt. 3. *Phyſ. T* 24. oſtendit non poſſe dari corpus infinitum. Secundò in potentia, quod alij vocant infinitum in fieri, & in accipi, à quo ſi plura accipiantur, remanent plura accipienda in infinitum, adeò vt eorum nullus ſit limes, nulluſvè terminus. Præterea obſerua diuiſibile non denominare actum, ſed potentiam. Siquidem diuiſibile idem ſonat ac id, quod poteſt diuidi, ſicque continuum non habet partes in accepto eſſe, quæ conſtituant infinitum in actu, ſed in accipiendo vnam, poſt aliam, quæ faciunt infinitum in potentia.

60. Not. tertiò, totidem modis aliquid dicitur eſſe in potentia, quot in actu. Dupliciter autem aliquid eſt in potentia. Vno modo in potentia obiectiua, ſic quod non exiſtit, poteſt tamen exiſtere, eſt in potentia obiectiua, & in virtute cauſæ producentis, hoc modo erant creaturæ in potentia Dei, antequam crearentur. Altero modo in potentia indeterminata, & indiſtincta, quod perindè eſt, ac non habere eſſe diſtinctum, & determinatum ab alio, ità genus dicitur habere ſuas ſpecies in potentia, & totum homogeneum

ſuas partes, quia ſunt confuſæ, & indiſtinctæ. Primo autem modo eſſe in actu idem eſt ac exiſtere, ita vt quidquid exiſtit, ſit in actu. Secundo verò modo eſſe in actu ſignificat habere eſſe diſtinctum, & ſeparatum ab alio, adeò vt propria exiſtentia, & ſubſiſtentia exiſtat, & ſubſiſtat. Quare, licet partes in continuo exiſtant, non tamen dicuntur ſubſiſtere, & eſſe in actu, ſed in potentia, propterea quod abinuicem ſeiunctæ, & ſeparatæ non ſunt, quia actus diſtinguit, & ſeparat, vt ex 7. *Met. T.*49. deducit Canon. 6. *Phyſ. quæſt.*1. *art.*2.

61. Pars affirmans, continuum diuidi in ſemper diuiſibilia, quæ eſt Ariſtot. & Scot. citat. *in ſuperiori art.* Probatur primò, ex quibus aliquid componitur, in ea diuiditur: continuum autem componitur ex ſemper diuiſibilibus: ergo diuiditur in ſemper diuiſibilia. Ma. eſt communis, & vulgata; vt enim homo componitur ex anima, & corpore, ſic diuiditur in corpus, & animam. Min. oſtenſa eſt in præeunte art.

Huic, patroni contrariæ ſententiæ reſpondent per negationem minoris, ſtatuentes continuum conſtare ex indiuiſibilibus. Qua namque facilitate, ea propoſitio proponitur, eademque refellitur.

Secundò, partes continui, aut ſunt diuiſibiles, aut indiuiſibiles, quia inter diuiſibile, & indiuiſibile non interponitur medium: non ſunt autem indiuiſibiles, quia ſunt quantæ, & omne quantum eſt diuiſibile, cum diuiſibilitas ſit paſſio quantitatis, ergo ſunt diuiſibiles, proindéque continuum eſt diuiſibile, in ſemper diuiſibilia. Siquidem, non eſt maior ratio, cur aliquæ partes ſint diuiſibiles, & non aliæ, cum ſint eiuſdem rationis, ergo quacumque data parte, ſcindi poteſt in alias partes, & ſic deinceps in infinitum. Occurrunt Antigoniſtæ, & dicunt, quaſdam eſſe diuiſibiles, quaſdam verò indiuiſibiles, adeò vt detur vltima pars in diuiſione continui, quæ ſit inſectilis, & indiuiſibilis, vt infrà palàm fiet.

62. Pars autem negans, quæ eſt priſcorum Philoſophorum, & quorumdam modernorum, continuum, non coaleſcere ex diuiſibilibus, in ſemper diuiſibilia, oſtenditur primò, ſi continuum foret diuiſibile in ſemper diuiſibilia, conſtaret partibus infinitis, quia infinitum non eſt partibile in partes finitas, alioqui foret finitum, quod enim finitur, finitum eſt: quod autem habet partes infinitas, eſt infinitum: infinitum autem non datur, 3. *Phyſ. T.*35. *& inde*, ergo continuum non eſt diuiſibile in infinitum. Reſpondetur ſecundum Ariſtot. per diſtinctionem maioris, continuum conſtatur ex partibus infinitis in potentia, conceditur, in actu negatur. Contrà, partes in quas ſecari poteſt continuum ſunt in eo actu, reuerà enim in eo exiſtunt, vt patet 5. *Met. cap.*13. & alibi non ſemel. Quantum eſt diuiſibile in ea, quæ inſunt, ergo partes eius ſunt infinitæ actu, & non potentia. Poteſt ſatisfieri ſi dicatur, ex notabili ſupra poſito ſecundo, & tertio, eas partes eſſe in diuidi, quia continuum eſt diuiſibile, & non diuiſum. Quare ſicut eius partes non ſunt diuiſæ, ſed diuiſibiles, ità dicuntur non eſſe in eo actu, ſed potentia. Hæc reſponſio indicatur ab Auguſt. 2. *de libero arbitrio, cap.*8. Ideò non eſt ſpernenda.

Secundò, data hypotheſi, nemo poſſet vnquam diuidere continuum in vltimas partes, immò folium arboris in tota æternitate diuidi nequiret ab Angelo, in omnes eius partes, quod nedum incredibile, verumetiam impoſſibile omnibus apparet, atque ridiculum, & maximum abſurdum; ficta ergo, & imaginaria eſt præfata diuiſio continui in partes ſectiles in infinitum. Huic obuiam it Maſtrius *diſp.*6. *Phyſ. quæſt.*2. *art.*6. *ad finem*, inquiens nullum eſſe inconueniens, quia licet hoc ſenſus non valeat percipere, intellectus tamen benè capit, quia quantum eſt ſemper diuiſibile, quod phyſicè, & mathematicè demonſtratur. Contrà, ſenſui, & intellectui id apertè pugnat: nam omne finitum, vt eſt continuum, ablatione partium tandem finitur, & conſumitur, propterea cum dicitur, continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia, verum eſt duntaxat, quovſque ad minimas partes peruenitur. Quod videtur olfacere ægre Tolet. 6. *Phyſ in T.*23. inquiens id ſe non intelligere de diuiſione reali, ſed rationis, quod eſt dictu, nulla eſt quantitas, in qua non poſſimus intellectu concipere duas partes, & plures ſitu diſſitas, & ſic in infinitum. Inanis ergo, & vana videtur eſſe huiuſmodi partitio partium continui in infinitum, vtpotè, quæ nunquam fieri valet, ab vllo ſiue creato, ſiue increato.

Tertiò, Deus cognoſcit diſtinctè omnes partes, in quas continuum eſt diuiſibile, cum nihil eum lateat, Hebr. 4. *Omnia ſunt nuda, & aperta oculis eius*, ergo cognoſcit vltimas partes in quas diuidi poteſt continuum, ſicque continuum tandem finitur per vltimas partes. Conceditur ant. negatur conſeq. Quia Deus cognoſcit res, ſicuti ſunt, & quia in continuo non ſunt partes vltimæ, propterea non cognoſcuntur à Deo, vt Deus nouit partes temporis non quidem permanentes, quia in eo nullæ extant permanentes, ſed fluxibiles, quia ſunt in perenni fluxu: ſic Deus nouit partes continui non inſectiles, ſed ſectiles, & partibiles in infinitum. Contra ſapientiæ 11. *Omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuit Deus.* Ergo partes continui ſunt numero finitæ, cum ſint in numero eorum, quæ fecit Deus, quæ multitudine, & magnitudine finita ſunt. Proindéque in continuo admittendæ ſunt partes vltimæ impartibiles, & inſectibiles.

Quartò, ex Ariſtot. placito, nullus foret motus mobilis in ſpatio, quod experientiæ contradicit, ergo non dantur huiuſmodi partes in continuo. Sequela ant. probatur, mobile prius pertranſit priores partes ſpatij, quam poſteriores, vt cernitur ad oculum; in opinione autem Ariſtotelis, nullæ ſunt partes priores, & poſteriores, ſed infinitæ, infinitæ autem pertranſiri nequeunt, ergo mobile, quod reuera per ſpatium mouetur, moueri non poteſt, cum tranſire nequeat partes, quæ in continuo ſunt infinitæ. Negatur ſequela ant. ad eius probationem dico, mobile per motum tranſire ſpatium extenſum, quod requiritur, vt mobile conficiat motum: quod autem ſpatium conſtet partibus aliquotis, & proportionalibus numero finitis, aut infinitis, nihil facit ad rationem motus, veluti motus fit ſuper arenam maris, tametſi numerari non poſſit; ſic etiam auis per aërem volando mouetur, quia eſt extenſus, quamuis ſit tenuis, & ex minutis confletur partibus, quæ ad motum non pertinent, tametſi ad ipſum aërem, & extenſionem eius conducant.

Quintò, in omni ordine eſſentialis dependentiæ eſt ſtatus ad aliquod independens, & primum in eo ordine, vt demonſtrat Ariſtot. 2. *Met. cap.* 2. alioqui fieret proceſſus in infinitum, qui à rectè philoſophante vitandus eſt: totum autem continuum eſſentialiter dependet à medietatibus, veluti compoſitum à materia, & formæ: hæ autem medietates ab illis, illæque ab aliis, & ſic conſequenter vſque ad vltimam, quæ eſt impartibilis, & indiuiſibilis.

Nec præſtat dicere cum Canon. præcit. maiorem habere locum in cauſis extrinſecis, non verò in cauſis intrinſecis. Etenim Ariſtot. *paſſin nunc allegat.* eam in omni cauſarum genere probat, & ibi explicat Doctor ſubtilis. Idque quoque patet de relationibus, quarum ſi vna fundat aliam, nihilominus ad vltimam deuenitur, quæ alterius haud extat fundamentum; nec linea eſt, niſi duobus claudatur punctis, vt conſtat ex eius definitione allata ab Euclide 1. *Element.* Hinc mirum non eſt ſi oppoſitum ſentientes maximis difficultatibus preſſi, & grauiſſimis argumentorum ponderibus inclinati, in incommoda inaudita, & abſurda ingentia prolabantur, ac variis contradictoriis irretiantur, quæ verè, & plenè haud ſoluere, ingenuè

fatentur

fatentur Ariſtot. *lib. de lineis inſec.* Tol. Maſtr. & alij, qui mordicùs illud ſequuntur placitum. Neceſſe quippè eſt admittant, infinitum actu in multitudine, putà infinita puncta in linea, ac infinitas partes actu, in quolibet continuo, quod ſibi planè de facto negant. Iterùm, neceſſe eſt, inficiantur vulgatum, & verum axioma, *fruſtra eſt potentia, quæ non reducitur ad actum*, cum ſecundùm illos, ad actum diuiſionis vltimæ partium, continuum minimè perueniatur. Rursùs coguntur reſpuere maximam euidentem, totum eſt maius ſua parte, cùm capillum huminis tot partes habere aſſerant, ac totum hominem, immò, & vniuerſum mundum: atque plura alia incredibilia, & fortè impoſſibilia, quæ piget recenſere. Addo, ipſus valdè deprimere creatum ingenium, & deiicere potentiam Dei, quæ partes vnius actus in tota æternitate non poſſit educere, earumque primam, aut vltimam reperire, cum ipſe eas omnes condiderit, & ſimul copulauerit in continuo.

QVÆSTIO III.

De quantitate Diſcreta.

OSTENDI *in ſuperiori quæſt.* diſcretam quantitatem eſſe veram, ac germanam quantitatis ſpeciem: nunc verò inueſtigandum eſt, quænam ſint ſpecies quantitatis diſcretæ. Cùm enim diſcreta quantitas ſit genus ſubalternum, iure expenduntur in præſentia ſpecies eius, quæ perhibentur numerus, & oratio.

ARTICVLVS I.

An numerus ſit ens reale aut rationis.

1. QVi inter genuinas quantitatis ſpecies non referunt numerum, quos adduxi *in prima quæſt. huius lib. art.* 5. collocant numerum formaliter ſumptum inter entia rationis: qui autem docent numerum eſſe germanam ſpeciem quantitatis diſcretæ, conſequenter aſſerunt numerum eſſe ens reale.

2. Not. *ex* 4. *Phyſ. cap.* 12. numerum diſtribui in numerum numerantem, & numerum numeratum. Ille eſt actus intellectus numerantis, quæ ſunt numerabilia, vt cum Dux numerat milites ſui exercitus: alter eſt res ipſa, quæ numeratur vt milites à ſuo duce numerari. Deinde numerus ſubſecatur in materialem, & formalem: numerus materialis ſunt vnitates ſimul aggregatæ, ex quibus conſurgit ipſe numerus. Numerus formalis eſt vnitas formalis reſultans ex præexiſtentibus vnitatibus materialibus per quam ipſemet numerus formalis conſtituitur, vt vnitas formalis binarij eſt, per quam binarius conſtituitur formaliter in eſſe binarij. Inſuper alius eſt numerus tranſcendentalis, alius verò prædicamentalis. Tranſcendentalis, qui & numerus ſecundum quid nuncupatur, eſt qui attribuitur multis non quantis quantitate molis, ſicque dicuntur tres Perſonæ diuinæ, & vnus Deus, Michaël, & Raphaël duo Angeli. Prædicamentalis eſt qui reſultat ex diuiſione continui, vt *ex* 3. *Phyſ. cap.* 7. *T.* 68. deducit Scot. su. *Met. in expoſitione T.* 21. Et 4. *Met. quæſt.* 2. Et coincidit cum numero formali ſuperiùs deſcripto. Hic autem tantum rebus corporeis, quæ quantitatis ſunt compotes, adaptatur.

3. Aſſertio numerus eſt *ens reale poſitiuum*. Defenditur à Doct. *quæſt.* 16. *prædicam.* 4. *Met. quæſt.* 2. Et 5. *eiuſdem operis, quæſt.* 9. Et 1. *diſtinct.* 14. licet videatur problematicus, tamen pollicetur alibi ſe hanc difficultatem decreturum, & deciſurum, idque præſtat 3. *diſt.* 22. *quæſt. vn. antè* §. *Sed quidquid Logicè ſub L.* Et 1. *Reportat. diſtinct.* 24. & notant Marginillæ eius, in ſcripto Oxonienſi, *paſſu alleg.* Hæc attuli propter geminos Scotiſt. qui *diſp.* 7. *Log. quæſt.* 2. *art.* 1. oppoſitam ſententiam tenentes inquiunt, præpoſitæ aſſertioni firmiter non adhærere, & quamuis conſtanter eam tueretur, nihilominùs conuicti euidentia rationum eius, vt quoque fatetur Canon. 4. *Phyſ. quæſt.* 7. *art.* 2. liberè, & libenter ipſam amplecti, & tueri perhibent, & palàm profitentur. Verùm ita firma, & argumentis fulta non videtur, vt contraria, quæ eſt communis, teſte Scot. *in Reportat. cit.* & Och. 1. *diſtinct.* 24. *quæſt.* 1. facilè, & commodè defendi non poſſit, vt ex oppoſitorum argumentorum ſolutione infrà liquidò conſtabit.

Iam verò ſuadetur noſtra aſſertio, prima ſpecies cuiuſlibet prædicamenti eſt ens reale poſitiuum, tùm quia prædicamenta ſunt ſeries entium realium poſitiuorum, tum etiam quia ens reale poſitiuum ſcinditur in decem prædicamenta, 5 *Met. cap.* 7. *T.* 14. Numerus autem eſt ſpecies vera, & germana quantitatis, vt manet probatum paſſu memorato *in initio huius artic.* Ergo numerus eſt ens reale poſitiuum. Canon. *vbi ſuprà*. diſtinguit ma. inquiens, numerum eſſe ens reale quidem obiectiuum in intellectu, non verò effectiuum, & extrà intellectum, cuiuſmodi eſt lapis. Contra, ſecluſo quouis actu intellectus, numerus eſt à parte rei, ergo nedum eſt obiectum in intellectu, verumetiam extrà intellectum. Hinc ſubdit D. Auguſt, *duo, & tria ſunt quinque, eſt neceſſaria, & æterna veritas*, atque propoſitio nota ex terminis, proindéque nullo modo ab intellectu dependens.

Alij, vt Maſtrius, cum Belluto negant min. quæ reuera non eſt neganda, tum quia Ariſtot. *in prædicam. cap. de quantitate*, & 5. *Met. cap de quanto*, & Scot. *ibid. & locis prænarratis*, clarè, & diſertè eam tanquam veram admittunt.

Secundò, obiectum ſcientiæ realis eſt reale, tùm quia ſcientiæ ſecantur ſicut res, 3. *anima T.* 38. tùm etiam, quia ab obiecto ſcientia ſuam capit ſpecificationem, & determinationem: numerus autem eſt obiectum ſcientiæ realis, putà Arithmeticæ, quæ eſt vna ex diſciplinis mathematicis, quas eſſe reales, cæteriſque euidentiores, nemo ambigit, ergo numerus eſt ens reale.

Reſpondent Authores nunc allegat. Arithmeticam, non tantum contemplari numerum prædicamentalem, ſed etiam tranſcendentalem cum proportionibus, & proportionalitatibus ſuis, cum tamen numerus tranſcendens nihil addat ſuprà res numeratas, ſicque ens per accidens ſufficeret ad obiectum ſcientiæ, vt ſentit Pontius *diſp.* 14. *quæſt.* 4. non autem requireretur, vt eſſet vnum per ſe, cuius oppoſitum cernitur in cunctis, & ſingulis obiectis ſcientiarum. Contrà, Arithmetica conſiderat ſolum illum numerum, qui ex diuiſione continui cauſatur, vt nuper ex Ariſtotele, & Scot. retuli: numerus autem, qui ex partitione continui efficitur, eſt tantùm prædicamentalis, & quantitatiuus: tranſcendentalis verò ſpectat ad Metaphyſicam, cuius eſt ſpeculari omnia tranſcendentia. Quare nulla eſt reſponſio, cùm numerus prædicamentalis ſit vnum per ſe, & ſortiatur ſuam propriam vnitatem ſpecificam ad ſcientiæ realis obiectum requiſitam: proindéque Arithmeticæ obiectum, non eſt ens per accidens, quod non cadit ſub ſcientiam, cum non habeat paſſiones ſcibiles, & de ipſo demonſtrabiles, vt patet 6. *Met. T.* 6. Addo, cum Arithmetica ſit ſcientia ſubalternans, & præcipua ſpeculatur numerorum per ſe cum ſuis paſſionibus: verùm Muſica, quæ eſt ſcientia ſubalternata illi, reſpicit numerum ſonorum, ſiue contractum per differentiam accidentalem. Ideò Suarez *diſp* 41. *ſect.* 1. *num.* 16. intuens imbecillitatem huius ſolutionis, conatur aliam adducere, videlicet numerum

præter

præter vnitates numeratas rerum numerabilium, quæ dicuntur vnitates materiales, nullam prorſus habere vnitatem formalem realem ſpecificam, niſi opere intellectus concipientis, & fabricantis huiuſmodi vnitatem communem dictis rebus numeratis: & ità numerus cum tali vnitate ab intellectu elaborata ſtatuitur obiectum Arithmeticæ.

Verùm, per hanc reſponſionem in maius inconueniens, quam præcedens labitur Suarez, quandoquidem ſi obiectum formale, & adæquatum Arithmeticæ ſit, & pendet ab opere intellectus, ipſa Arith. non foret ſcientia realis, ſed rationis, cum ab obiecto ſcientia ſuam entitatem, & denominationem deſumat.

Facere autem Arithmeticam ſcientiam rationalem abſurdum eſt, ac facere Logicam ſcientiam realem. Hoc autem incommodum Suarez, & Maſtrius nolunt euadere, nè concedant numerum eſſe vnum per ſe, quod clarè admittunt Ariſt. cit. Et 5. *Met. T.* 19. *Sex non ſunt bis tria, ſed ſemel ſex.* Quod eſt dictu, numerus ſenarius eſt vnum per ſe conſtitutum per propriam vnitatem in eſſe ſenarij, & per hanc ab aliis numeris diſtinguitur. Scot. 3. *diſt.* 22. *quæſt vn. ſub L.* Nec quinarius eſt vnitates quinque, ſed eſt illud totum, quod reſultat ex quinque vnitatibus, aliter ſi eſſet illæ vnitates, eſſet vnum ſicut aceruus. Et præmiſit 5. *Met. quæſt.* 9. *Numerus eſt vnus forma ſua ſpecifica, à qua eſt propria diſcretio exiſtens in quinque vnitatibus, vt vna materia, ſicut homo à forma ſua ſpecifica eſt vnus.* Et *in vltimo opere Pariſienſi* 1. *diſt.* 24. *quæſt.* 1. Dicitur vno modo ſic, quod numerus habet ſimpliciter vnitatem, & vna vnitas eſt, & formalitas ex vltima vnitate, ſecundum determinatam diſtantiam. Et D. Th. 8. *Met. lect.* 3. *Eſt enim per ſe vnum numerus, inquantum vltima vnitas dat numero ſpeciem, & vnitatem.*

Tertiò, obiectum ſenſus eſt reale, vt patet, quia eſt ſenſibile, & ſenſus attingit ſingularia, quæ ſunt realia primò, & immediatè exiſtentia: numerus autem cadit in obiectum ſenſus, cum ſit vnum ex quinque ſenſibilibus communibus, 2. *anima T.* 64. Occurrit Canon. citat. cum Maſtr. id verum eſſe penes eſſe materiale numeri, non verò penes eius eſſe formale, quod eſt per intellectum.

Contrà, numerus formaliter eſt à parte rei, vt nemine cogitante, ſunt quatuor elementa, tria principia phyſica, & ſic de reliquis, & intellectus cognoſcit, ea, vti ſunt à parte rei: ergo numerus ſecundum eſſe materiale, & formale eſt ens reale independenter ab intellectu. Denique, numerus tranſcendentalis eſt ens reale pertinens ad Metaphyſicam, quæ eſt ſcientia realis, ergo, & numerus prædicamentalis eſt ens reale: quod enim per ſe ponitur in prædicamento, cuiuſmodi eſt numerus, eſſe ens reale, ſuperiùs apertè intuli.

4. Oppones primò, Ariſt. 3. *Phyſ. T.* 68. ſcribit numerum eſſe multas vnitates. Et 8. *Met. c.* 4 *ſum. vn. T.* 10. ſubiicit numerum non eſſe vnum, ſed ſicut cumulum: ergo in Peripato numerus non eſt vnum per ſe reale poſitiuum. Reſpondeo explicando loca Philoſophi de numero materiali, non autem de numero formali. Addo ſecundum teſtimonium Philoſophi non rectè, & fideliter adduci ab Aduerſariis: eo enim paſſu ſic legitur. Numerum oportet eſſe aliquid, quo vnus, quod nunc non habent dicere: quo vnus ſiquidem eſt vnus, aut enim non eſt, ſed vt aceruus, aut ſiquidem eſt dicendum quid, quod eſt faciens vnum, ex multis, & definitio vna eſt. Potius hic locus proficit nobis, quam obſit. Enim ibi fit comparatio inter numerum, & definitionem, in eo potiſſimùm, quia ſicut numerus conſtat multis vnitatibus, ſic definitio multis partibus, eſt tamen vna, pariter numerus eſt vnus, non vnitate materiali, ſed formali, per quam conſtituitur in ſuo eſſe formali, & ſpecifico, ſicut homo per ſuam formam eſt vnus, perhibente Scot. 8. *Met. in exp. T.* 10. *&* 5. *eiuſdem, quæſt.* 9.

5. Oppones ſecundò, vt numerus ſit vnum per ſe reale, debet gaudere aliqua vnitate, ſicut multa gaudent multitudine, eadem, identitate, & diuerſa, diuerſitate, nullam autem participat vnitatem, ex quinque recenſitis à Doct. 1. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 7. 9. *Sed hic reſtat. HH.* Siquidem non ſortitur vnitatem aggregationis, quæ eſt minima, nec vnitatem ordinis, nec vnitatem per accidens, nec vnitatem compoſitionis, nec ſimplicitatis, vt patet ſpeculanti, & ſingulas particulas percurrenti, ergo numerus non eſt vnum per ſe reale. Concedo ma. nego min. Numerus quippe cum per ſe collocetur in prædicamento quantitatis, ſitque eius ſpecies, componitur ex genere, & differentia, vt inſinuat Doct. proximè nominatus, proindéque potitur vnitate compoſitionis.

6. Oppones tertiò, ſi detur forma ſpecifica numeri, neceſſe eſt, exiſtat in rebus numeratis, veluti forma exiſtit in materia, quam informat: nequit autem effici, formam numeri eſſe in omnibus rebus numeratis, vt formam numeri eſſe in tribus lapidibus, quorum vnus ſit Romæ, alter Pariſiis, & tertius Taurini, alioqui forma informaret multas materias loco, & ſitu diſſitas, & accidens ſubiectaretur in variis, & diuerſis ſubiectis diſtinctis, ac diſtantibus. Diſtinguenda eſt ma. inadæquatè concedo: adæquatè, nego, vt patet de natura communi reali, quæ exiſtit inadæquatè in vno, aut duobus ſuis inferioribus, adæquatè verò in omnibus. Vide quæ dixi *in Log. lib.* 2. *quæſt.* 17. *art.* 5. *&* 6. Vel ſi concedatur ma. & negetur min. dici poteſt, id eſſe priuilegium, & proprium quantitati diſcretæ, veluti peculiare eſt generi quantitatis prædicari denominatiuè, & concretiuè de ſuis ſpeciebus, vt obſeruaui *loco cit. l.* 3. *q.* 5. *art.* 1. Atque relationi conuenit conſurgere ad poſitionem terminorum, ſiue termini ſint præſentes, ſiuè abſentes, vt *ibid.* aſſerui *q.* 6. *art.* 7. pariter naturale eſt numero eſſe in diuerſis ſubiectis: & ſi omnia identificarentur, non foret numerus, qui rerum ſemper poſtulat pluralitatem, & diuerſitatem, notantibus Pariſienſibus, *c. de quantitate, &* Vigerio *in com.* 1. *diſt.* 24. *quæſt vn.*

7. Oppones quartò, numerus tranſcendentalis nullam entitatem, & vnitatem addis ſuprà ſuas entitates materiales, vt patet de numero ternario diuinarum Perſonarum: ergo idipſum aſtruendum eſt de numero prædicamentali. Negatur conſequentia, ratio diſparitatis eſt, quia ille eſt numerus ſecundum quid, & in diuinis omnia ſunt vnum, & idem, propterea in eis non eſt propriè numerus. Nam, numerus propriè, & ſimpliciter oritur ex diuiſione continui, & non reperitur abſque potentialitate vnitatum materialium ad vnitatem formalem, vt tangit Doct. 1. *diſt.* 24. *quæſt. vn. non longè ab initio. A.*

ARTICVLVS II.

An oratio ſit vera, & realis ſpecies quantitatis diſcretæ.

8. SChulaſtici, qui in ſuperiori art. inter ſe de numero diſſentiunt, vtique in hoc, de oratione diſcrepant. Nam qui numerum à veris quantitatis ſpeciebus amouent, pariter orationem à ſyllabo verarum quantitatis ſpecierum excludunt, ita Ioannes de Magiſtris, *cap. de quantitate*, & Suarez *diſp.* 41. *Met. ſect.* 3. E regione, qui numerum inter veras ſpecies quantitatis ſtatuunt, quoque in earum ſerie, orationem collocant, vt Scot. *quæſt.* 19. *prædicam.* Rus. *cap.* 6. *de quantitate, quæſt.* 9. & Complut. *ibid. diſp.* 13. *quæſt. vlt.*

9. Not. primò, orationem multas pati acceptiones. Primo enim ſumitur pro eleuatione mentis in Deum, per pium, & humilẽ affectum, vt videre eſt, apud Aug. *lib. de ſpiritu, & anima.* 2. pro voce ſignificatiuà ad placitum, de qua diſſerit Ariſt. 1. *Perih. c.* 4. Tertiò, pro ſermone ornato ad perſuadendum, quo pactu Cic. 2. *de oratore,*

tore, vocat orationem omnium rerum reginam. Quartò, pro voce articulata pluribus ſyllabis, & non pluribus dictionibus conſtante, penes quas, prolatio ſucceſſiuè fiat, vt homo, & cæteræ dictiones, quæ dicuntur orationes, idoneæ ad concentum, & harmoniam condendam. Et de oratione ſic capta ſermo eſt in præſentia.

10. Not. ſecundò, latiùs fundi ſonum, quam orationem ſic acceptam. Omnis quippè oratio eſt ſonus, non verò è contra. Siquidem ſonus eſt verberatio aëris ex colliſione duorum corporum cauſata, oratio verò eſt articulata, vtpotè, quæ labijs dentibus, lingua, aliiſque inſtrumentis efformatur. ſicut autem quæcumque percuſſio aëris eſt ſonus: ſic quælibet prolatio ſyllabarum eſt vox, adeo vt tot ſint voces, quot ſyllabæ ordinatæ, & ſucceſſiuè prolatæ, ex quibus integratur oratio, quæ eſt diſcontinua, & diſcreta, non quidem ſubiecto, aut tempore, ſed forma ſua intrinſeca, & eſſentiali. Deindè in oratione duo potiſſimùm diſtinguuntur, ſonus ſcilicet, qui eſt qualitas, eius affectiones, nempè vt ſit acutus, vel grauis: atque eius extenſio diſcretiua. quæ & dilatatio & prolongatio nominatur; ſi enim oratio tardè, & pedetentim proferatur, magis extenditur, quàm ſi citò, & promptè edatur; atque extenſio magis eſt in vna, quàm in altera, ratione cuius vna eſt breuis, & altera longa, vt patet apud Poëtas, & Muſicos.

11. Aſſertio, oratio eſt vera, & genuina ſpecies quantitatis diſcretæ. Tenet Doct. præcit. quam teſtatur eſſe Ariſtot. *cap. de quantitate*, qui eam duplici ratione munit, & oſtendit primò; cuius partes ſunt menſurabiles menſura intrinſeca diſcretiua, eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, cuius propria ratio, & forma ſpecifica eſt diſcretio, vt ſuprà monebam: orationis autem partes menſurantur menſura intrinſeca, quæ ſunt eius ſyllabæ, vt patet ex prætactis fundamentis, ergo oratio inter ſpecies quantitatis diſcretæ eſt numeranda. Reſpondent Suarez citat. & Fonſ. 5. *Met. cap.* 13. *quæſt.* 4. *ſect.* 3. partes orationis intrinſecè quidem eam metiri, attamen quia non conſtituunt ad conſtituendum vnum per ſe quantum, à cæteris diſtinctum, ideò oratio non recenſetur inter veras, & reales ſpecies quantitatis diſcretæ. Contra, ſicut ex vnitatibus materialibus numeri, eiuſque vnitate formali, & ſpecifica fit vnum per ſe, vt probaui in præeunte art. ita ex ſyllabis orationis, eiuſque diſcretione intrinſeca, & ſpecifica, quam Scot. *vbi ſuprà* ſcribit eſſe innominatam, conflatur vnum per ſe. Præterea, quod definitur, participat vnam rationem formalem, & ſpecificam, quia definitio eſt oratio diſtinctè explicans naturam rei: oratio autem definitur quantitas ſyllabarum diſcretiua, ergo eſt vnum per ſe; atqueadeò germana quantitatis diſcretæ ſpecies.

Secundò, quod eſt per ſe quantum quantitate diſcreta, ſortitur rationem quantitatis intrinſecam, & ſpecificam: oratio autem eſt per ſe quanta quantitate diſcreta, eſt enim breuis, vel longa, ſecloſa breuitate, vel longitudine temporis, ergo non eſt à veris ſpeciebus quantitatis diſcretæ amouenda. Occurrit Fonſ. *paſſu memorato*, id omne pendere ex inſtituto, & beneplacito hominum, veluti vocum ſignificationem, non autem ex intrinſeca orationis natura. Contrà, circumſcripta ſignificatione vocum hominumque voluntate, adhuc ſuapte natura manet oratio breuis, aut longa, coarctata, aut dilatata, propter extenſionem diſcretiuam ipſi propriam, & intrinſecam, vt benè infert Scot. prælleg. Ergo non tempore, nec ab alio intrinſeco petitur longitudo, vel breuitas orationis.

12. Oppones primò, Ariſt. 5. *Met. cap. de quanto* referens quantitatis ſpecies, non meminit orationis: ergo oratio ſecundum Ariſtot. non eſt ſpecies quantitatis, ſiue diſcretæ, ſiue continuæ. Accedit Scot. 1. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 2. §. *Ad* 1. *O.* negans orationem contextam ex multis ſyllabis facere vnum per ſe, proindéque eſſe veram quantitatis ſpeciem. Reſpondeo argumentum ab authoritate negatiue depromptum non concludere, præſertim quia iam in Log. *cap. de quantitate* retulerat Ariſt. orationem in ſyllabo ſpecierum quantitatis. Ideò non erat neceſſe iterum eam enumerare, tùm quia prius eammet aſſeruerat, & rationibus confirmarat, ratione cuius excluditur communis reſponſio, ipſum famosè, & populariter fuiſſe loquutum, quod enim ait in aliorum ſententia rationibus munire non ſolet, vt præſtat de oratione. Quo fortè reſpiciens Doct. ibi ſcribit ab ea aſſertione ſe non declinare, propter authoritatem Ariſtotelis. Ad Scot. dico, eo in loco ex profeſſo non agere de oratione, ſed gratia exempli, in quo non exigitur omnimoda veritas, alioqui non foret ſimilitudo, ſed identitas; in Logica autem cit. ex inſtituto tractat de oratione, & planè, & apertè aſtruit eſſe ſpeciem quantitatis diſcretæ.

13. Oppones ſecundò, quod per ſe non eſt quantum, non eſt vera ſpecies quantitatis, quia ſpecies propria cuiuſcumque rei eſt vnum per ſe: oratio autem non eſt per ſe quanta, ſed ratione ſyllabarum, penes quas perhibetur longa, vel breuis, ergo oratio non eſt germana ſpecies quantitatis diſcretæ. Conf. in oratione reperiuntur ſonus, motus, ordo ſyllabarum, & ſignificatio, quæ, & conſimilia nequeunt conſtituere vllam ſpeciem quantitatis. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, non ſolum ſecundum ſyllabas, ex quibus componitur, orationem eſſe quantum, ſed etiam ſecundum ſuam rationem ſpecificam, quam ſuprà diximus eſſe extenſionem diſcretiuam. Ad conf. dico, præter illa enumerata, in oratione eſſe præfatam diſcretionem, quam Scot. ait eſſe eius propriam differentiam eſſentialem.

QVÆSTIO IV.

De terminis rerum naturalium.

ARTICVLVS I.

An viuentia naturalia habeant certos terminos ſuæ magnitudinis, vel paruitatis.

1. PAVLVS Venetus 1. *Phyſ. cap.* 4. & alij Philoſophi non ignobiliores, teſte Tol. *ibid. quæſt.* 8. autumant viuentia naturalia nullo limite ſuæ magnitudinis, aut paruitatis cohiberi. Communis autem ſententia eſt Scot. *quæſt.* 14 *prædicam.* §. *ad quæſt.* 5. *Met. in expoſitione. cap.* 15. *T.* 21. & 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 9. § *Ad argumenta ſub N* Och. 3. *diſt.* 7. Gabriel *ibid. diſtinct.* 13. *quæſt. vn.* Dur. 2. *diſt.* 18. *quæſt.* 1. Rich. *quol.* 3. *quæſt.* 5. & cæterorum docentium animata naturalia certis, & determinatis ſuæ magnitudinis, aut paruitatis limitibus claudi, quos egredi nequeunt.

2. Not. primò, ex Scot. *quæſt.* 19. *Elench* § *Ad* 2. *quæſt.* Et 4. *diſtinct.* 44. *quæſt.* 1. §. *De ſecundo ante M.* totius naturalis animati duas eſſe partes integrantes, & hetherogeneas, & homogeneas. Illæ ſunt diuerſæ rationis ob id diſſimilares dicuntur, vt oſſa, caro & huiuſmodi: iſtæ verò ſunt eiuſdem rationis, ideò ſimilares perhibentur, vt quælibet pars carnis eſt caro, ſicut quælibet pars aquæ eſt aqua.

3. Not. ſecundò, terminorum rerum naturalium, quoſdam eſſe intrinſecos, & affirmatiuos, quoſdam verò extrinſecos, & negatiuos, numeroque quaternario comprehendi duos magnitudinis, duoſvè paruitatis: prior eſt intrinſecus, poſterior verò extrinſecus. Terminus intrinſecus magnitudinis eſt, quo viuens poteſt attingere tantam magnitudinem, ſed non maiorem, vt ſi homo

homo perueniat ad quantitatem ſex cubitorum, non verò ſeptem, vel octo, & vocatur maximum quod ſic, quia inter magnitudines, quas homo participare valet, hæc eſt omnium maxima. Terminus autem magnitudinis extrinſecus eſt, quo viuens nequit habere tantam magnitudinem, poteſt verò habere minorem, vt ſi homo nequeat attingere quantitatem ſeptem cubitorum, poſſit verò habere minorem, nempè ſex, vel quinque cubitorum, & nuncupatur minimum quod non, quia inter magnitudines, quas homo ſortiri non valet, iſta eſt minima. Terminus intrinſecus paruitatis eſt, quo animatum poteſt exiſtere ſub tali exigua quantitate, ſed non ſub minore, vt ſi homo poſſit viuere ſub quantitate vnius palmi, non verò ſub quantitate dimidiati palmi, & nominatur minimum quod ſic, quia inter quantitates minores, quas homo poſſidere quit, hæc eſt minima. Terminus extrinſecus paruitatis, eſt quo animatum non poteſt viuere ſub tam parua quantitate, poteſt bene ſub maiore, vt ſi homo eſſe nequit ſub quantitate dimidiati palmi, poteſt verò eſſe ſub quantitate vnius palmi, & appellatur maximum quod non, quia inter quantitates exiguas, ſub quibus homo eſſe nequit, hæc eſt minima.

4. Aſſertio, viuentia naturalia terminis intrinſecis ſuæ magnitudinis, aut paruitatis coërcentur, Ita Scot. *vbi ſuprà*. Probatur primò, ex Ariſtot. 1. *Phyſ. cap*.4. *T*.36. Et 4. *de gener. animalium, cap*.5. *&* 2. *anima, cap*.4. *T*.41. omnium natura conſtantium certus eſt terminus augmenti, & decrementi. Atque 7. *polit. cap*.4. Vrbes determinatis vallantur terminis, veluti animalia, & plantæ. Secundò, quodlibet animatum expoſcit determinata organa, & membra certa ad ſuas vitales operationes exercendas, & homo inſtrumenta determinatæ magnitudinis, aut paruitatis elaborat, vt opera artificialia conficiat, ergo certus eſt limes animatorum, penes magnitudinem, aut paruitatem, quem excedere nequeunt. Tertiò, *ex ſecundo animæ T*.37. Anima eſt actus primus corporis organici potentia vitam habentis: virtus autem eius, vires, & facultates eiuſdem ſunt finitæ, & limitatæ, 1. *Cæli T*.116. Atque experientia comprobatur, vnumquodque animatum poſtquam peruenit ad propriam, & idoneam magnitudinem, non amplius creſcere, ſed paulatim decreſcere, deficiente calore naturali, & humido radicali: calor enim naturalis agens in humidum radicale debilitatur, & reagendo tandem conſumitur, & finitur, vt abundè ſuo loco oſtendemus: ſtabilitur ergo, & firmatur animatis certus limes, & terminus, magnitudinem, aut paruitatem versùs. Idque planè, & disertè tradit Auguſt. *lib. de beata vita*.

5. Oppones primò, *Gen*.6. narratur floruiſſe Gigantes, qui inſolitæ fuere magnitudinis, & eximiæ fortitudinis, igitur animata certo limite ſuæ magnitudinis aut paruitatis non præfiguntur. Reſpondeo, quamuis Gigantes fuerint proceri, excedentes homines reliquos in ſtatura, & robuſti viribus, interprete Lyran. & ſecundum aliquos, monſtruoſi, tamen non ſuperauerunt terminum hominis, magnitudinem verſus. Non enim extiterunt inſtar montis, ſed fortaſsè attigerunt maximum quod ſic, veluti Pygmei minimum quod ſic.

6. Oppones ſecundò, detur certus limites magnitudinis hominis, adhuc poteſt tumefieri, proindéque creſcere, & exſiccari, proindéque decreſcere, ergo non datur certus terminus magnitudinis, aut paruitatis viuentium. Conf. perueniat homo ad maximum quod ſic, tunc comedendo amplius augebitur, quia per nutritionem acquirit nouas partes conuerſas in ſui ſubſtantiam, ergo non eſt ei ſtatuendus certus terminus ſuæ magnitudinis, aut paruitatis. Reſpondeo datâ hypotheſi, illud augmentum non foret intrinſecum, & per ſe, ſed extrinſecum, & per accidens. Ad conf. ſi eſſet in ætate conſiſtenti reparetur ad æquale, penes partes deperditas, quod ſi eſſet in decrepita, decreſceret, penes partes, quæ deficiente calore naturali, paulatim defluunt, ac deficiunt.

7. Oppones tertiò, quædam animalia ſemper creſcunt, vt fertur de Cocodrillo. Atque quædam plantæ terminis non cohibentur, vt vitis, hædera, & huiuſmodi: non eſt ergo viuentibus naturalibus tribuendus certus terminus magnitudinis ſuæ, aut paruitatis. Nego ant. quidquid dicant nonnulli, potiùs fabuloſi, quàm hiſtorici. Ratio eſt, quia ad maiorem magnitudinem efficiendam, requiritur maior virtus, quæ in viuente ſemper augeri nequit, quandoquidem vita conſiſtit in humido, & calido. Debilitatur autem per continuam nutritionem, & deperditionem calidi, & humidi. Vnde veteraſcunt, & poſtmodum intereunt.

Articvlvs II.

An naturalia non viuentia ſint terminata penes magnitudinem, aut paruitatem.

8. HÆc dubitatio bifariàm agitari poteſt, de facto ſcilicet, & de poſſibili. De facto autem omnia naturalia quidem ſic ſunt ordinata, & diſpoſita, vt ſuis terminis & limitibus claudantur, & coërceantur, iuxtà illud *Sap*.11. *Omnia in numero, pondere, & menſura fecit Dominus*. Hinc ignis ſphæram ſuam non prætergreditur, ſed continetur inter orbem Lunæ, & ſupremam aëris regionem. Item aër comprehenditur inter ignem, aquam, & terram, & ſic de cæteris. De poſſibili verò eſt contentio, vtrùm inanimata poſſint comprehendi certis limitibus, & ſtatutis terminis intrinſecis, quoad magnitudinem, aut paruitatem. Et certè penes magnitudinem extat communis opinio Scot. 2. *diſtinct*.2. *quæſt*.9. §. *Ad argumenta ſub N*. Och. 1. *quæſt*.7. & vtriuſque ſectatorum, præter Iand. 1. *Phyſ. quæſt*.16. & paucos alios, quibus nuper iunguntur Complut. *diſp*.17. *quæſt*.2. §. 1. negantium naturalia inanimata, magnitudinem verſus, vllis terminis limitari, & cohiberi. Penes autem paruitatem maius viget iurgium. Quamuis enim Scot. & Ocham. idem doceant, nihilominus Thomiſt. à Complut. *citat. quæſtione* 3. aliique complures extrà eorum Scholam, tenent ſecundum paruitatem inanimata eſſe finita, & limitata, itavt perueniant ad vltimum terminum, quem prætereire nequeant, paruitatem verſus.

9. Aſſertio prima, inanimata ſecundum magnitudinem ſunt interminata, & illimitata. Ità Doctor *vbi ſuprà*. Suadetur primò, ex Ariſtotele 2. *animæ T*.41. explicitis verbis affirmante, ignem creſcere in infinitum, ſi ei ſemper combuſtibilia apponantur. Et exaratur *Prouerb*.30. *Ignis verò nunquam dicit ſufficit*. Quia, vt ibi ſubiicit Lyran. Ea appoſitione combuſtibilium ſemper creſcit virtus eius, ad amplius comburendum.

Secundò, huiuſmodi non viuentia augentur ſemper, & corroborantur per intrinſeca ſibi appoſita, vt pluuia, imbreque cadente, & fluuium ingrediente, ſi ea continuò creſcat, creſcit ipſe fluuius; quandoquidem inanimata non per vnius ſuſceptionem augentur, vt animata, ſed per iuxtà poſitionem creſcunt, ideóque eorum augmenti nullus eſt finis, nulluſque terminus.

Tertiò, ſi ignis attingeret maximum quod ſic, eique apponeretur ſtupa, vel eam combureret, aut non, non ſecundum, alioqui, agens debitè diſpoſitum, & approximatum paſſo rectè diſpoſito

naturaliter

naturaliter non ageret, quod palàm falſum eſt: ſi primùm, ergò creſceret, nulloque limite coërceretur. Adde ex dicendis *quæſtione ſequenti* dari infinitum ſyncategorematicum, poſſeque Deum finitos effectus, in infinitum producere, quod ſanè indicat, inanimata quoque in infinitum augeri poſſe.

Occurrunt Complut. cit. §. 4. dupliciter, & dicunt primò, data hypotheſi, ignis quidem combureret ſtupam, non tamen ſibi vniret ignem de nouo genitum, tantumque ei foret contiguus, fieretque vnum per aggregationem. Contrà, quæ ſunt eiuſdem rationis, ſi adinuicem accedant, ſimul vniuntur, vt patet de aqua fluminis iuncta aquæ maris, aliiſque homogeneis: ignis autem de nouo productus eſt eiuſdem rationis, cum igne præexiſtente, nec diſcerni poteſt vnus ab alio cùm vnus integer videatur. Iterùm, paruus ignis poteſt vniri alteri igni, ergò & magnus ignis eamdem vnionem ſubire valet. Si enim minor virtus effectum poteſt producere, à fortiori maior virtus poteſt huiuſmodi effectum cauſare, igitur ſi exiguus ignis alteri vnitur igni, vtique maior ignis, cuiuſmodi eſt ille præſuppoſitus, pati poteſt eamdem vnionem cum alio igne, aut à ſe producto, aut ab alio: Idque experientia, & ſenſu conſtat, oppoſitum verò de viuentibus apparet, & ab Aduerſariis iure negari non poteſt. Secundò reſpondent, dato caſu, ignis foret in ſtatu corruptionis, & in via interitionis. Contrà, quod ad ſummum peruenit, non eſt in ſtatu corruptionis, ſed perfectionis, vt patet de igne in ſua ſphæra exiſtente, de homine gloriam poſſidente, & Chriſto ſummam gratiam habente: inanimatum autem ſi attingeret maximum quod ſic, foret in ſummo ſtatu, quem participare quiret, vt liquet de Gigantibus *Gen. 6.* qui fortaſsè ad maximum quod ſic euecti, fuere robuſtiſſimi, & celeberrimi, ita vt eleuarentur contrà Deum, niterenturque imponere Pelion, oſſæ. Si ergò inanime præfatum terminum conſequitur, gaudet ſtatu non corruptionis, ſed perfectionis: deindè, huiuſmodi inanime in tali limite, & ſtatu eſt fortius, & actiuius, vt liquet de magno igne, & ardenti fornace: vi autem magna fruens à contrariis ſe liberat, & ab omni corruptione ſe defendit magis, quàm ſi virtute exigua polleret, vt liquet de magno, & paruo igne, ille quippè impetitur à contrariis, & vincitur: hic verò reſiſtit, & victor perſiſtit. Rurſus, cauſa corruptionis in viuentibus eſt, quia aluntur per intus ſuſceptionem, ratione cuius agendo, patiendo, reagendo, & repatiendo tandem intereunt, & conſumuntur: at non viuentia per iuxtà poſitionem creſcunt, ergò ſi inanimatis plura iuxtà ponantur: ampliùs augentur, & roborantur, proindè ab omni corruptione vindicantur.

10. Aſſ. 2. inanima penes paruitatem nullum limitem, metamque agnoſcunt. Traditur à Doctor. 2. *diſtinctione ſecunda*, *quæſtione nona*, *Met.* & decerpitur ex Ariſtotele, *l. de ſenſu, & ſenſili, capite tertio.* Suadetur primò, inanimata ſunt continua, quæ ex dictis *quæſtione ſecunda huius libri, articulo quarto*, ſunt diuiſibilia in ſemper diuiſibilia, ergò eis nullus aſſignari poteſt terminus, quoad paruitatem. Conſequentia tenet, ſi daretur minimum, cùm illud eſſet quantum, vtique foret diuiſibile in alias partes, & medietates, & ſic deinceps, proindéque non eſſet minimum, quia adhuc in minores & minores partes diſtribueretur. Huic reſponderent Aduerſarij, argumentum concludere, de quanto Mathematico, non verò naturali, quandoquidem naturale, vt retineat ſuam formam, petit certam, & determinatam quantitatem, qua cárens exiſtere, & conſeruari non poteſt, nec vllas exercere operationes, vt videtur concedere Ariſt. nunc alleg. *c. 6.* & Scot. *vbi ſuprà.*

Secundò, penès magnitudinem non viuentia termino non cohibentur, vt ferè omnes admittunt, ergò nec penès paruitatem. Conſequentia patet, quia vtriuſque eadem eſt ratio, cùm ſint homogenea augmenti, & decrementi capacia. Fautores contrarij placiti negarent paritatem, quia verſus magnitudinem extat quantitas, ſub qua exiſtere poteſt forma, non autem verſùs paruitatem, vt paulò antè monebam, & Scotus citatus exemplificat de naturali, quod ſi ita exile extat, non amplius cadit ſub ſenſum.

11. Oppones primò, Ariſt. 1. *Phyſ. Titulo trigeſimooctauo*, ſcribit, dari minimam carnem, ex qua non poteſt alia extrahi. Et 2. *animæ Titulo quadrageſimoprimo*, omnium natura conſtantium certus eſt terminus magnitudinis, & paruitatis. Reſpondeo Ariſtotelem ibi verba facere de partibus viuentis, cuiuſmodi eſt caro. In præeunte autem articulo ſtatutum eſt viuentia participare terminum ſuæ paruitatis, & magnitudinis. Idipſum quoque aſtruit in poſteriori loco inquiens, id conuenire animatis, non autem inanimatis, vt igni animæ experti.

12. Oppones ſecundò, idem Philoſophus 2. *cæli, Titulo decimoſeptimo*, & 1. *Eth. capite ſeptimo*: litteris conſignat, vnumquodque naturale eſt propter operationem: niſi autem præfigatur enti naturali certus terminus ſuæ paruitatis, reduceretur ad eam paruitatem, vt amplius non poſſet vllam edere actionem, ergò inanimatis non eſt denegandus certus terminus ſuæ paruitatis. Conceſſa majore ad minorem dico. Si tale naturale amplius operari nequiret, id non proueniret ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco, vt experimur de exiguo igne, qui diù non poteſt exiſtere, eo quod ab aëre impetitur, & debilitatur, & tandèm conſumitur.

13. Oppones tertiò, ſi inanime naturale eſt interminatum, & illimitatum quoad eſſe, & operari, ergò pariter quoad perfectionem, quia hæc ſequitur illud. Ideò, cùm Deus ſit infinitus in entitate, vtique in perfectione; Atque ita ſi inanimatum ſuæ paruitatis non habet limitem, ergò nec ſortitur terminum ſuæ perfectionis. Reſpondeo argumentum concludere de perfectione ſecundum quid, & accidentali: non verò de perfectione ſimpliciter, & eſſentiali, cuiuſmodi eſt perfectio Dei.

QVÆSTIO V.

De Infinito.

ARTICVLVS I.

An ſit Infinitum actu.

1. ANTIQVI Philoſophi relati, & reiecti ab Ariſt. 3. *Phyſ. Tit.* 40. *& indè*, & 7. *cæli c.* 5. ſuſpicantur dari actu infinitum in naturalibus. Immò Democritus adductus à Fonſ. 2. *Met. cap. 2. quæſt. 1. ſect. 4.* cenſet eſſe actu infinitos

nitos mundos, quod audiens Alex. Magnus eſt lachrymatus, propterea quod tunc vnum mundum ſibi non comparauerat. Oppoſitum autem tradunt Philoſophus præeit. Scot. 2. *Metaphyſ. quæſt.* 6. aliiſque in locis, & cæteri poſteriores Philoſophi negantes in phyſicis eſſe vllum actu infinitum.

2. Not. 1. infinitum ex vi nominis perindè eſſe ac carens fine, ſine termino. Multiplex autem recenſetur infinitum: vnum quippè dicitur infinitum à parte antè, quod caret initio, aliud verò infinitum à parte poſt, quod finem non habet. Aliud infinitum pes eſſentiam, vt Deus, aliud per participationem, quod ſubdiuiditur in infinitum in ſubſtantia, & in accidente, & hoc in infinitum in quantitate, ſiue in magnitudine, ſiue in multitudine, & in infinitum in qualitate, ſeu in intenſione. Atque celebratur diuiſio infiniti in infinitum actu, quod nominatur categorematicum, & infinitum in potentia, quod vocatur ſyncategorematicum, de quibus hîc acturi ſumus.

3. Not. 2. infinitum multas pati deſcriptiones. Siquidem primò, definitur id, à quo, ſi aliquid accipiatur, reſtat ſemper aliquid accipiendum, & hoc dicitur infinitum in potentia, & ſincategorematicum. Secundò, infinitum eſt, cui multa poteſt fieri additio, vel detractio, & iſtud eſt infinitum actu, & categorematicum. Tertiò, infinitum eſt, quod ſuperat omne finitum, vltrà omnem portionem determinatam, vel determinabilem. Idque fortaſſe vtrique præfato infinito poteſt accommodari.

4. Aſſ. 1. datur infinitum actu, in ſubſtantia, & in perfectione, vt eſt ſolus Deus. Hanc tradit, & oſtendit Doct. 1. *diſtinctione ſecunda, quæſtione ſecunda.* §. *oſtenſis.* Et denotat Ariſtoteles 8. *Phyſ. Tit.* 78. *&* 12. *Metaphyſ. Tit.* 41. Probatur primò ex ſacra pagina. *Pſal.* 144. *Magnitudinis eius non eſt finis.* Secundò, *ex D. Anſel. in Monol. capite decimo quinto. Deus eſt, quo maius excogitari non poteſt*, hoc eſt, interprete Scot. 1. *Rep. diſtinct.* 2. *quæſt.* 3. Deus eſt infinitus in actu. Et Auguſt. 1. *de doctrina Chriſtiana capite ſeptimo*, Deus eſt, quo nihil melius, atque ſublimius cogitatur. Tertiò, Deus eſt à ſe, per ſe, & independens, ergò cùm à nemine finiatur, & limitetur, extat illimitatus, & infinitus. Plura Scot. *paſſu immemorato*; atque ita habetur infinitum actu in entitate, & perfectione.

5. Aſſ. 2. nullum creatum eſt actu infinitum. Defenditur à Scot. *vbi ſuprà*, poſt Ariſt. 3. *Phyſ. Tit.* 40. *vſque ad* 56. Suadetur primò ex ſcriptura, *ſapientia* 11. *Omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti*, ac ſi dicatur, omnia, ſecundum has rationes, actu eſſe finita, & nihil infinitum, ſubiicit Tirelmanus *l.* 4. *cap.* 5. Secundò, omnia creata in decem clauduntur prædicamentis: quæ autem in categoriis collocantur, finita, & limitata ſunt, vtpotè quæ ſunt genera, vel ſpecies, vel indiuidua, quævè continent differentias potentia, vt genera, vel actu, vt ſpecies, & indiuidua: differentias verò contrahere, limitareque illa, omnibus eſt exploratum. Tertiò, quidquid eſt, aut eſt Cælum, aut ſub Cælo, aut extrà Cælum. Cælum autem, & quæ in eius ambitu capiuntur, finita ſunt, menſurantur namque ab Aſtrologis, vt patet in ſphæra: nihil verò eſt extrà cælum, & ex nihilo nihil fieri conſtans eſt Phyſicorum dogma exaratum ab Ariſtotele 1. *Phyſ.* 33 *&* 34. Inſuper, naturalia ſi ſint compoſita, non excedunt materiam, & formam, tanquam eorum partes, & limites: ſi ſimplicia extent, finita ſunt, ſic materia limitatur per formam, ipſaque forma actuatam materiam non ſupergreditur: accidentia verò cùm ſubiecta conſequantur, extrà eorum terminos non exeunt. Denique compoſita naturalia ſortiuntur formam, & figuram: quæ autem figurata ſunt, terminata eſſe, & finita, omnibus conſtat. Hinc Ariſt. 1. *poſt. ante T.* 35. *c.* 16. *rectè ait*, neceſſe eſt omnia eſſe finita.

6. Opp. 1. *Num.* 10. *habetur infinita multitudo.* Iob. 8. *infinita erunt.* Et Eccleſiaſtes 1. *ſtultorum infinitus eſt numerus.* Conf. ex Ariſt. 6. *Top. cap.* 3. linea infinita nec medium, nec fines habet. 1. *Elench. cap.* 3. Nomina quidem finita ſunt, & orationum multitudo, res verò numero infinitæ ſunt. Et *ibid. cap.* 4. Meliſſi oratio, quod vniuerſum eſt infinitum. Et *eodem loco cap.* 8. Infinitæ fortaſſe ſunt ſcientiæ. Reſpondeo, ea loca exponenda eſſe de ingenti multitudine, & de numero valdè excedente numerum aliarum rerum, vt probè aduertit Lysan. in Eccleſiaſt. præcit Quo pacto dicitur populus infinitus. & theſaurus infinitus. Ad 1. locum Ariſt. occurrit Scot. 2. *Metaphyſ. in com. Titulo* 11. interpretans de linea infinita, potentia, non verò actu. Ad reliqua teſtimonia vel Philoſophus loquitur in aliorum ſententia, vt 1. *Elench. cap.* 4. vel exponendus eſt de numero rerum, quæ ferè à nobis ſupputari nequeunt, vt arenæ maris, & id genus alia, quæ numerari vix poſſunt.

7. Opp. 2. ex 1. *Phyſ. T.* 15. proprium quantitatis eſt, eſſe finitum, aut infinitum, ergò ſi datur finitum, nemine inficiante, vtique concedendum eſt infinitum quantum. Paſſio quippè non reperitur abſque re, cuius eſt paſſio. Satisfacit Scot. 2. *Met. q.* 6. affectionem quantitatis, eſſe finitum, aut infinitum actu, vel potentia, & conuenire quantitati infinitatem non actu: ſed potentia, eo modo, quo diximus ſuprà de partibus continui.

8. Opp. 3. motus, & tempus ſunt infinita, quia æterna, 7. *&* 8. *Phyſ.* Ergò habetur infinitum actu. Conf. puncta, & partes proportionales in continuo ſunt actu infinitæ, & animæ rationales quoque ſunt infinitæ actu, cùm mundus ſecundum Ariſt. mox cit. ſit æternus. Reſpondeo, loquendo in opinione Ariſt. quæ falſa eſt apud Catholicos, vt legitur Gen. 1. *In principio creauit Deus cælum, & terram.* Non habetur infinitum actu, quia cùm infinitum actu ſit, cui nihil poteſt addi: atque cum præexiſtenti motui, & tempori, partes de nouo adiunguntur, necnon animabus rationalibus, aliæ addantur, quia aliæ fiunt, ſiue creantur de nouo, propterea non rectè infertur eſſe actu infinitum, vt clarè indicat Scot. 2. *Met. q.* 6. §. *Ad rationes.* Quidquid dicant nonnulli Moderni appingentes contradictionem Philoſopho, in ſuis aſſertis. Per id quoque patet ad conf.

ARTICVLVS II.

An ſupernaturaliter poßit eſſe actu infinitum in multitudine.

9. OCham. 2. *q.* 8. Aliacenſis 1. *d.* 42. *q.* 13. *art.* 3. Greg. *ibid. d.* 43. *q.* 4. Mayr. Baſſ. Ma. Paſſerus Pinacotheca *q.* 10. Vulpes *Tom.* 2. primæ partis *diſp.* 42 *a.* 10. & alij non pauci partem affirmatiuam amplexantur. Scot. autem 2. *d.* 1. *q.* 3. *& d.* 3. *q.* 5. *&* 7 *& Quol.* 2. *&* 3. *d.* 13. *q.* 2. *&* 1. *Rep. d.* 36. *q.* 4. S. Bon. 1. *d.* 43. *q.* 3. Rich *ibid. q.* 5. *&* 6 Barg. *d.* 8 *q.* 2. Dur. & alij quamplures partem negatiuam tuentur.

10. Not. 1. ex Scot. 1. *d.* 17. *q.* 2. §. *De ſecundo* Et *d.* 34. *vn.* §. *Reſpondeo A.* Potentiam Dei eſſe duplicem, ordinatam & abſolutã. Ordinata eſt, qua Deus agit ſecundum leges, ab ipſo ſtatutas ab æterno, ſic Deus ſua potentia ordinata præmiat bonos, & caſtigat

malos

malos. Potentia verò ordinata eſt, quæ nulli adſtringitur, ſed præciſè reſpicit omne poſſibile, quo pacto Deus efficere valet quidquid non implicat contradictionem: ita Deus poteſt liberare damnatos à pœnis, quas in inferno patiuntur, & alia huiuſmodi, quæ ſunt præter ordinem præfixum ab ipſomet Deo. Hoc in ſenſu aiunt Iuriſtæ, multa fiunt de facto, ideſt abſoluta potentia, quæ non fiunt de iure, hoc eſt potentia ordinata.

11. Not. ſecundò, hanc, & ſubſequentes controuerſias ita eſſe arduas, multiſque difficultatibus implicitas, vt quidam Scotiſ. nominatim Mauritius *in annotat. q. 6. ſecundi Metaphyſ.* Cauel. *ibib. ſchol:* 1. & Poncius *diſp.* 43. *quæſt.* 1. *concl.* 2. exiſtiment Scot. in hac præſertim eſſe dubium, & problematicum. At verò ipſum in partem negantem propendere conſpicuum eſt ex 2. *Met. quæſt.* 6. *§. Dicendum aliter.* & 3. *diſt.* 13. *quæſt.* 4. *§. Ad* 2. *q. ſub C.* aliiſque locis ſuæ doctrinæ. Hinc ſubdunt Scotiſtæ indiuiſi *diſp.* 10. *q.* 3. contrarij placiti aſſertores, potiùs ingenia exercere, quàm veritatem docere, cùm noſtra ſententia ſit communis veteribus & recentibus, & vera. Et addit Doct. 3. *d.* 14 *q.* 2. *§. poteſt dici. ante N* eam opinionem opponi multis authoritatibus Philoſophorum, & Sanctorum. Nec iuuat dicere cum Vulpe alleg. Philoſophos arbitrari, Deum agere ad extra ex neceſſitate naturæ. Nam hoc dato adhuc apud ipſos quæritur, nùm ſit actu infinitum, maximè admittentes æternitatem mundi: ob id quidam nuperi contradictionem in ſuis ſcriptis ipſos conceſſiſſe palam perhibent, cùm negent infinitum actu, quod coguntur fateri, ſi mundus eſt ab æterno, cum præceſſerint infinitæ generationes, & potiſſimùm actu perſiſterent infinitæ animæ rationales. Eò magis, quia neceſſitas naturæ non impediret Deum à productione rerum infinitarum, cùm ſit infiniti vigoris, & virtutis, 8. *Phyſ.* 78. & 12. *Met.* 41. Quod autem ſancti Patres non loquantur de infinitate rerum ſpecifica, nec de infinitate actuali, patet apud D. Aug. 12. *ciuit. c.* 18. & D. Th. 1. *p. q.* 7. *a.* 4. Nec Scot. pro ſe illos allegaret, cùm ipſi nihil prorſùs facerent.

12. Aſſ. 1. infinitum ſyncategorematicum in multitudine concedendum eſt. Hæc aſſ. ſtatuitur, contra Hurt. *diſp.* 13. *ſect.* 1. §. 7. qui oppoſitam affingit Scot. 3. *d.* 13. *q.* 4. docenti, in Chriſto ſummam gratiam extitiſſe: verùm ab hac calumnia facilè, & apertè vindicatur, ſi legatur Doct. *Quol.* 2. *& q.* 6. *ſecundi Met.* necnon 2. *d.* 3. *q.* 6. *&* 7. & 2. *d.* 2. *q* 1. §. *oſtenſo propoſito. ſub Z.* Præthereà Hurt. allucinatur, quia in paſſu, in quem citat Scot. loquitur de qualitate intenſibili, non verò numerabili: aliud autem eſt infinitum in intenſione, aliud verò in multitudine, de quo nunc ſit ſermo. Quare licet Scot. tradat gratiam Chriſti fuiſſe ſummam, non tamen negat eſſe multiplicabilem in multis; poteſt enim Deus aliam ſummam cauſare in Petro, & deinceps aliam in indiuiduis multiplicabilibus in infinitum. Id autem, quod adducit ex Conc. Conſtantienſi non aduerſatur Scot. quandoquidem decretum Concilij eſt contra Vvicleſſum & Ioannem Hus, ponentes limitem diuinæ potentiæ, vtpotè quæ nequeat quidquam annihilare, mundo aliquid addere, aut detrahere, totque animas creare, & non plures. Quantum autem hæc, & conſimilia diſtent à ſchola Doctoris, patet legenti eius opera, & ſectatorum, nominatim Lich. 3. *d.* 13. *q.* 1. Fuent. 3. *Phyſ. q.* 3. *diff.* 2. *a.* 3 & duorum recentiorum *diſp.* 10. *q.* 3. Iam verò probatur noſtra præpoſita aſſ. 1. ex Ariſt. 3. *Phyſ. T.* 68. ſcribente, numerum poſſe creſcere in infinitum. Et 2. *Met. cap.* 2. dari proceſſum in infinitum in accidentaliter ordinatis, cuiuſmodi ſunt indiuidua, tàm ſubſtantiæ, quàm accidentis. Deinde, quantitas diſcreta cauſatur ex continua, ergò ſicut hæc eſt diuiſibilis in infinitas partes ſyncategorematicè; ſic illa pariter eſt ſyncategorematicè infinita. Secundò, generatio rerum ſublunarium eſt perpetua, veluti cauſa eius extat perpetua, putà cælum: ſtante ergò & perdurante cauſa naturali, cum omnibus eius requiſitis, ab ea effectus ſemper prodeunt finiti in infinitum. Tertiò, intellectus creatus poteſt ſucceſſiuè plura, & plura in infinitum intelligere, cùm ab intellectione eorum non defatigetur, ſed roboretur, & perficiatur. Atque in præcedente quæſtione, articulo ſecundo ſancitum eſt, naturalia non viuentia haud ſortiri terminum ſuæ magnitudinis, aut paruitatis: ſi ergò eorum partes ſunt infinitæ potentia, procul dubio habetur infinitum ſyncategorematicum in multitudine.

13. Aſſ. 2. repugnat fieri infinitum actu in multitudine. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò, infinito in actu nihil poteſt addi, vel detrahi, vt poſt Ariſt. 3. *Phyſ. T.* 41. tradit Scot. 4. *d.* 49. *q.* 1. §. *Ad* 1. *q. ſub Q. & Quol.* 5. §. *De primo. infrà A.* Datâ autem quacumque multitudine & numero rerum ſingularium, aut Deus poteſt ei aliquid addere, aut non? ſi primum, ergò non eſt actu infinita multitudo, quia ei aliquid additur, contra rationem infiniti actualis; ſi ſecundum, ergò potentia Dei eſt exhauſta, cùm nihil poſſit aliud vltrà producere, quod eſt falſum, cùm potentia Dei ſit infinita. & in producendis rebus, nullus ſit ei limes ſtatuendus, proindeque actu infinitum penès multitudinem non eſt poſſibile. Obuiam fiunt Conimb. 3. *Phyſ. c.* 8. *q.* 2. *art.* 4. & Poncius *ibid. diſp.* 41. *quæſt.* 1. *num.* 18. negantes ma. & dicentes, nihil obſtare, quin Deus à numero hominum infinito, tollat vnum hominem, & deſtruat, perſiſtente eodem numero infinito, ac etiam ſtante eodem infinito numero, alium hominem producat, eique adiungat. Verùm. præterquamquod hæc reſponſio valet de infinito ſyncategorematico, à quo ſi quid dematur, reſtat aliquid accipiendum, vt conſtat ex eius definitione adducta, articulo primo huiuſce quæſtionis, non verò de infinito categorematico, vt patet ibid. alioqui aſſignanda foret alia definitio, quæ tamen ab aduerſariis ei congrua, & idonea adhuc non datur: arguo, vel tota collectio infinita hominum neceſſariò exigitur, ad eſſe infiniti actualis, vel non? ſi primum, ergò dempto vno homine, tollitur ille numerus infinitus: deſtructa quippè eſſentia alicuius, deſtruitur & illud: ſi ſecundum, ergò ſi vnus homo poteſt tolli ab ea multitudine infinita, quoque alius, & alius: & cùm non extet potior ratio de vno, quàm de alio, auferri ſinguli quirent, permanente ipſo numero infinito, quod eſt abſurdum, & ridiculum.

Secundò, infinitum actu non eſt pertranſibile, vt ſcribunt Philoſophus, eiuſque expoſitores 3. *Phyſ.* 41. & 1. *poſt. cap.* 16. *Titulo trigeſimoquinto, & cap.* 3. *Titulo ſexto*, alioqui infinitum haberet limitem, & menſuram: omnis autem numerus eſt pertranſibilis, & numerabilis, vt indicant Ariſt. cit. & Scot. 2. *Metaphyſ. quæſt.* 6. Reſpondent nonnulli per negationem maioris, & minoris, & inquiunt, mobile per ſummum motum percurrere infinitas partes proportionales. Atque in ſententia Ariſtotelis, data æternitate mundi iam pertranſiiſſet infinitum tempus, infinitæ generationes, & numerus animarum infinitus. Contrà, ad motum conficiendum, non eſt neceſſe, partes ſint finitæ, aut infinitæ, ſed ſpatium à mobili pertranſeundum extenſum duntaxàt, vt dixi *art.* 4. *q.* 2. *huius lib.* inanis ergò, & futilis eſt prælata inſtantia: quod autem ſubiicitur de placito Ariſt.

eſt ad oppoſitum, quia tunc non extitiſſet infinitum actu, & categorematicum, ſed infinitum potentia & ſyncategorematicum, ſcribente Scot. proximè cit. Tertiò, data hypotheſi, quod foret numerus actu infinitus, diuidi poſſet in decem medietates, & decem vnitates, tum ſic argueretur, aut illæ partes eſſent infinitæ, aut finitæ: nequeunt autem eſſe infinitæ, alioqui pars æquaretur toti, quia eſſet infinita, ſicut totum, cum tamen infinitum ſit, quo non eſt maius, 1. *Cæli Tit.* 140. Neque finitæ, quia quod ex finitis conflatur, finitum eſt, igitur infinitum actu in multitudine eſt impoſſibile. Conimb. *vbi ſuprà* ex Mayr. cit. negant ſequelam & aiunt æqualitatem, & inæqualitatem, magis & minus competere quantitati finitæ, non verò infinitæ. Contrà, paſſio alicui generi conueniens competit omnibus, quæ ſub illo genere continentur, vt conuenit qualitati eſſe ſimile, aut diſſimile, hæc proprietas adaptatur omni qualitati: conuenit autem quantitati eſſe æquale, vel inæquale, & eſt eius proprietas quarto modo, ergò omni quantitati competit ſiue finitæ, ſiue infinitæ. Deindè propoſitio per ſe nota & primum principium ſemper eſt verum, vt quodlibet eſt, aut non eſt: hæc autem propoſitio eſt per ſe nota, & vnum ex primis principiis diſciplinarum Mathematicarum, *totum eſt maius ſua parte*, & ad oculum cernitur, ergo vt paradoxum defendatur, non eſt ad alienum, & falſum ſenſum reducendum, vt præſtant infiniti Defenſores, in quorum numero eſt Poncius exiſtimans hanc oppoſitionem eſſe inſolubilem, vt patet loco præcit. num. 17.

14. Oppones 1. in vnica hora ſunt infinita inſtantia, veluti in linea ſunt infinita puncta: in quolibet autem inſtanti Deus poteſt producere vnum hominem, cum non eluceat potior ratio de vno, quàm de alio, ergò cum potentia Dei ſit infinita, iuxtà infinita inſtantia erunt infiniti homines, atqueadeò infinitum actu in numero contradictionem haud implicat. Reſpondeo argumentum concludere diuiſim, non verò coniunctim, & quia illa inſtantia ſunt in potentia, & ſyncategorematicè, ideò nequit produci, niſi infinitum potentia, & ſyncategorematicè. Vel dici poteſt ſecundum placitum Antiquorum eſſe finita momenta in tempore, & finitas partes in continuo, propterea nonniſi finitos, & determinatos homines poſſe a Deo creari.

15. Oppones ſecundò, in vno, eodemque loco diuinitùs poſſunt exiſtere plura corpora, vt oſtendetur in ſubſequenti lib. Sicut autem poſſunt eſſe in eodem loco plura corpora, ita & infinita, cum vtrobique æqua ſit ratio. Ergò multitudo actu infinita non repugnat. Concedo maiorem, nego minorem, propter repugnantiam, non ex parte Dei, ſed ex parte corporum, quæ infinita actu eſſe nequeunt, ſed finita in infinitum, vt benè vidit Canon. 3. *Phyſ. quæſt.* 3. *art.* 3.

16. Oppones tertiò, cauſa exemplaris reuocatur ad cauſam efficientem, vt probaui *l.* 4. *quæſt.* 4. *art.* 2. itavt hæc illam non excedat: Deus autem eſt exemplar infinitorum producendorum, quia in eius eſſentia extant omnes ideæ factibilium; quæ ſunt infinita, ergò ſaltem datur infinitum actu in mente diuina, quæ omnia actu nouit. Concedo maiorem, nego minorem, quia diuina eſſentia non eſt exemplar infinitorum, quia hæc non ſunt factibilia, nec poſſibilia, immò nec ſcibilia, vt notat Doct. Q. 2 *prol.* §. *ſed dubium eſt. AA.* Quare Deus cognoſcit res ſicuti ſunt, & quia ſunt finitæ in infinitum, ſic eas cognoſcit, & pertingit actu ſua cognitione infinita ad ipſas terminata.

Dices, per totam æternitatem innumeræ ſunt cordium affectiones, infinitæ hominum cogitationes, & illimitatæ Angelorum intellectiones actu à Deo cognitæ, ergò ſaltem in mente diuina, & in eſſe cognito habetur infinitum actu in multitudine. Accedit Scot. qui 1. *d.* 2. *quæſt.* 2. §. *oſtenſo propoſito Sub Y.* monſtrat diuinum intellectum eſſe actu infinitum, quia cognoſcit actu infinita cognoſcibilia. Et 3. *diſt.* 14. *quæſt.* 2. §. *Tertia ad L. & §. poteſt dici ſub M.* ſubiicit, intellectum animæ Chriſti poſſe infinita actu attingere, ergò nec rationi, nec ſcholæ Scot. infinitum actu in multitudine aduerſatur.

Dico hæc, & conſimilia ſolum arguere & probare infinitum ſyncategorematicum. Nam cum Deus ea cognoſcat ſicuti ſunt, & ſint finita in infinitum, quod ſpectat ad infinitum ſyncategorematicum, conſequenter nullum faciunt actu infinitum, veluti partes continui à Deo cognitæ ſunt finitæ in infinitum. Ad 1. Scot. teſtimonium, dico ibi ipſum incedere arguitiuè, non autem aſſertiuè, cum eo in loco ex inſtituto non diſputaret, num detur actu infinitum, in proprio autem loco, cum id ex profeſſo inueſtigat, ſubſcribit parti negatiuæ, vt patet *ex* 2. *not.* vbi ſatisfeci ſecundo teſtimonio ex Scot. præallato.

17. Oppones 4. quæ à Deo producuntur ſucceſſiuè, poſſunt ſimul produci, quandoquidem potentia Dei eſt actu infinita: Deus autem ſucceſſiuè producit res numero finitas, ergò eas ſimul poteſt producere, quæ tunc erunt actu infinitæ, ſicque infinitum actu non eſt impoſſibile. Nego ma. propter repugnantiam ortam ex parte rerum ſucceſſiuarum, quæ ſuaptè natura ſimul eſſe nequeunt, vt partes motus, & temporis. Itemque de partibus continui, quæ omnes ſimul non poſſunt actu eſſe diuiſæ, vt præ aliis obſeruat Tromb. *quæſt. de præſcientia Dei art.* 4. Idque Scot. 1. *diſtinctione* 2. *quæſt.* 1. declarat exemplo de pictore, qui quidem pollet potentia pingendi in tabella album, & nigrum, non tamen ſimul, propter contrarietatem, & incompoſſibilitatem ſimultaneam quæ extat inter album, & nigrum. Ob id neceſſe eſt, vnum poſt aliud efformet. Pariter omnes rerum multitudines quidem poſſunt exiſtere, non tamen ſimul coëxiſtere propter incompoſſibilitatem earum ſimultaneam.

ARTICVLVS III.

An infinitum actu in magnitudine repugnet.

18. Idem ſcholaſtici qui in antecedente art. altercantur, quoque in præſente diſcrepant, præter Nolanum *cit. quæſt.* 10. & Vulpem *diſputatione* 27. *quæſt.* 8. *prima ſuæ partis*, qui admittentes infinitum actu in multitudine, negant infinitum actu in magnitudine.

19. Aſſertio, infinitum actu in magnitudine eſt impoſſibile. Tenent Doct. 2. *Metaphyſicæ quæſt.* 6. & 2. *diſtinctione* 2. *quæſt.* 9. *Ad tertium*, & alibi. Rich. 1. *diſtinctione* 43. *quæſt.* 5. Et Ant. *ibid. diſtinctione* 44. *art.* 2. probatur primò ex Ariſt. 3. *Phyſ. Tit.* 37. 40. *& indè*, qui planè inficiatur huiuſmodi infinitum. Cui arbitratur ſatisfacere Fuentes *eo in loco quæſt.* 3. *dif.* 2. *art.* 5. inquiens, Philoſophum latere potentiam Dei abſolutam; ideò mirum non eſt, ſi id exiſtimauerit impoſſibile. Verùm, licet dictam potentiam non agnouerit, optimè autem nouit repugnantia, abſurda, & inconuenientia, quæ ex conceſſione eius deducuntur, quæue ibi adducit, & explanantur ab eius interpretibus. Deinde, ſi ex

ex eius ignoratione negaret præſatum infinitum, ergò ex cognitione eiuſdem admitti deberet, at ferè omnes eam cegnoſcentes illud reſpount: pars quippè negans eſt communis, vt quoque eius fautores palam fatentur, eius ergò authoritas eſt magni ponderis, & momenti.

Secundò, ſi foret linea actu infinita, vel eſſet diuiſibilis in partes vel indiuiſibilis: nequit autem eſſe indiuiſibilis, quia eſt quanta, & omne quantum eſt diuiſibile, ex dictis: nec diuiſibilis, nam vel eſſet diuiſibilis in partes infinitas, ſicque totum non eſſet maius ſua parte, quod ſenſui pugnat, & Auguſt. 1. *de immortalitate animæ capite quarto*: pars quippè foret infinita, ſicut totum: nec in partes finitas, quod enim ex finitis coaleſcit, non eſt infinitum, vt probè proſequitur Stagirita *vbi ſuprà*, ergò huiuſmodi infinitum non eſt poſſibile. Occurrit Pontius *loco nuper alleg.* per diſtinctionem, ſi inſpectetur pars, vt pars, neceſſariò eſt minor toto, cuius eſt pars: at ſi in ſe conſideretur, modò ſit infinita, poteſt eſſe æqualis toti. Contrà, pars quocumque modo inſpectata ſemper minor eſt toto, cuius eſt pars, vt ſenſu, & aperta monſtratur experientia; diuidatur totus, & integer panis in duas partes, hæc, & illa pars panis ſeorſim ſumpta minor eſt toto pane, alioqui ſi pars æquaretur toti, tantum manducaret, qui manducaret partem panis, quantum qui manducaret totum panem, ſicque ſufficiebat ſancto Paulo Eremitarum patri, & ſancto Antonio dimidiata pars panis, quam abhinc ſexaginta annis quotidiè accipiebat, cùm tamen in aduentu D. Antonij, integrum panem coruus detolerit. Addo, æqualitatem competere quantitati, penès partes aliquotas, & determinatas, non verò penès partes proportionales, & indeterminatas, ſecùs magnum ſpatium æquaretur minori, tantumque locum occuparet digitus hominis, quantum totum eius corpus, quod, & alia conſimilia ſunt vana, irrita, & impoſſibilia.

Tertiò, omne continuum eſt figurabile: figura quippè reſultat ex terminatione partium quantitatis continuæ: omne autem figuratum neceſſariò eſt finitum, quia eſt terminatum, ergò infinitum actu, penès magnitudinem haud eſt poſſibile. Reſpondet Fuent. præcit. dupliciter. Primò, negat ma. inquiens figuram eſſe qualitatem realiter diſtitam à quantitate, ideò hæc ſine illa eſſe poteſt. Secundò, concedit ma. & diſtinguit min. figuratum eſt finitum, & terminatum termino ſpectante ad genus quantitatis, negat, ſi infinitum extiterit, admittit verò de termino ad aliud prædicamentum pertinente, cuiuſmodi eſt figura, quæ reſidet in categoria qualitatis. Contra primam reſponſionem arguo, nullum eſt quantum continuum interminatum: ſi enim eſt linea, terminatur punctis, ſi ſuperficies finitur lineis, quòd ſi extiterit corpus ſuperficiebus limitatur: omne autem terminatum, finitum & limitatum, figuratum eſt, quia figura conſurgit ex terminata quantitate, veluti relatio ex poſitis extremis: ob id Scot. 4. *diſtinctione duodecima, quæſtione quarta*, §. *Ad 4.* figuram non immeritò inter relationes collocat, quæ abſque ſuis extremis exiſtere nequeunt. Non ergò continuum carere poteſt figura. Contrà 2. reſponſionem argumentor, figura non eſt terminus, ſed oritur ex termino partium quantitatis, vt patet ex definitione eius, ergò infinitum eſt interminatum tùm proprio, tùm etiam alieno termino. Deindè, proprium eſt qualitatis qualificare, non verò terminare, quod ſpectat ad quantitatem, ſi ergò infinitum eſt interminatum proprio termino, vtique & alieno. Inſuper, ablata cauſa figuræ, tollitur figura: cauſa autem figuræ eſt quantitas terminata, ergò cùm infinitum ſit quantum interminatum, euincitur infinitum, nullam poſſe participare figuram.

Quartò, corpus naturale eſt mobile: mobilitas quippè eſt eius propria paſſio: at ſi foret corpus infinitum, eſſet naturale, & immobile 1. *Cæli cap. 5. & 6.* Ergò &c. occurrit Fuent. *vbi ſuprà* etiam dupliciter. Primò inquit, data hypotheſi, corpus infinitum, fore immobile per accidens, ratione infinitatis, quæ ipſum impediret, ne moueretur. Primò, eſſet mobile, non quidem per ſpatium actuale, ſed per ſpatium poſſibile. Contra priorem reſponſionem, vbi non eſt paſſio, nec eſſentia, cuius eſt paſſio, quia hæc ſe mutuò inferunt; vbi enim eſt riſibile ibi eſt homo, ergò ſi corpus non eſt mobile, nec eſt naturale, & ſi impeditur ne ſit in loco mobile, vtique impeditur ne ſit. Rurſùs, infinitas cùm ſit modus ſecundum Scot. poſterior corpore, non impedit vires, & functiones corporis naturalis, immò cùm corpus infinitum ſit præſtantius, nobiliori modo deberet exercere ſuas facultates, & operationes, non verò obicem eis apponere. Potiùs videtur non dari corpus infinitum, quàm ſi eſſet, fore impedimentum, ne moueretur, & operaretur. Contra poſteriorem reſponſionem, dato alio ſpatio, à corpore infinito non contento, non eſſet locus actu infinitus, in quo extat tale corpus, ipſumque corpus non repleret omnem locum, ſicque nec corpus, nec locus actu forent infinita, quia eis poſſet fieri additio, quæ pugnat infinito actu. Prætereà, quidpiam non denominatur tale, per id, quod eſt poſſibile, alioqui homo diceretur diues, per diuitias ei poſſibiliter, eſſetque beatus, quia beatitudo ei non repugnat. Quod verò non intendit Ariſt. tum quia cenſuit Deum neceſſariò agere ad extrà, tùm etiam quia putauit totam materiam protſùs fuiſſe productam in molitione mundi: non ergò vnquam ſomniauit Philoſophus corpus infinitum eſſe mobile per ſpatium poſſibile.

20. Opp. 1. Si Deus ageret ad extrà neceſſariò, vt ſuſpicatur Ariſt. produceret actu infinitum, cùm eius potentia ſit infinita, ergò cum agat liberè, ſi vult, actu infinitum valet producere. Neganda eſt ſequela ant. propter repugnantiam ex parte creaturæ, quæ infinita actu eſſe nequit. Idque benè vidit Ariſt. qui etiamſi cenſuerit ipſum Deum operari neceſſariò, attamen nullum actu infinitum admiſit, vt patet 3. *Phyſ. T. 40. & indè.*

21. Oppones ſecundò, principium productiuum poteſt habere productum ſibi adæquatum, vt in diuinis Pater generat Filium ſibi æqualem, & vterque ſpirat Spiritum ſanctum, qui eſt terminus potentiæ ſpiratiuæ adæquatus, & in creatis, potentia intellectiua fertur ad ens, tanquam terminum, & obiectum illi adæquatum, viſus reſpicit calorem, & auditus ſonum, vt terminum adæquatum, & talem: ergò cum potentia Dei creatiua ſit infinita, poteſt producere effectum ſibi adæquatum, cuiuſmodi eſt infinitum actu, ſecundum magnitudinem concedo ant. nego conſequentiam, ob contradictionem petitam penès effectum, qui repugnat, vt ſit infinitus actu, non verò penès potentiam Dei, quæ ex ſe produceret infinitum, ſi foret producibile. Itaque, cùm potentia reſpiciat tantum poſſibile, & infinitum actu ſit impoſſibile, ad quod nulla eſt potentia, 1. *d.* 1. *q.* 7. *ſub H.* concluditur, nullum eſſe admittendum infinitum actu, nec de facto, nec de poſſibili.

ARTICVLVS IV.

An infinitum in intenſione ſit poßibile.

22. BIfariàm hæc dubitatio agitari poteſt, vno modo, vtrum infinitum ſyncategorematicũ in intenſione fieri poſſit? Altero modo, nùm dictum infinitum categorematicum repugnet? De priori affirmant duo noſtri Iuniores *diſp.* 10. *q.* 5. *a.* 1. & Poncius *diſp.* 43. *q.* 1. *concl.* 1. reclamantibus Scot. *in vtroque opere* 3. *d.* 13. *q.* 1. Ouand. *ibid.* Lych. Fabr. & vulgò Scotiſt. De poſteriori verò pars affirmans placet Nominalibus in ſuperioribus præcit. Diſplicet verò Scot. cit. S. Thom. 21. *quaſt.* 14. *art.* 7. & vtriuſque aſſeclis. Quibus ſuffragantur Aur. 1. *diſtinct.* 44. *art.* 5. *propoſitione* 2. & Dur. 3. *d.* 13. *q.* 1.

23. Not. 1. ex Doct. mox cit. dupliciter aliquid poſſe eſſe ſummum poſitiuè, & negatiuè. Poſitiuè ſummum perhibetur, quod omnia ſuperat, vt eſſe nequeat aliud ipſi æquale, quo pacto Deus eſt ſummum ens, quod cuncta excedit in entitate, perfectione, & virtute. Negatiuè ſummum extat illud, quod quidem ab alio non ſuperatur, tametſi habeat, aut poſſit habere æquale, ſic decem prædicamenta ſunt ſumma genera, quia nullum genus ea ſuperat, & gratia Chriſti Domini à Scot. vbi ſuprà vocatur ſumma negatiuè, quia omnem aliam excedit, quamvis Deus aliam æqualem creare valeat. Inter autem ſummum, & infinitum adeſt diſcrimen: ſummum quippè nihil aliud ſibi vult, quàm id, quod à nullo exceditur; infinitum verò quippiam interminatum præfefert, ſiue in magnitudine, ſiue in intenſione.

24. Not. 2. ex Doct. *vbi ſuprà*, & 2. *diſtinctione prima*, *quaſtione nona*, *ad* 1. duplicem eſſe proceſſum, vnum ad materiam, alterum verò ad formam. Prior dicitur in fieri, & in partes materiales, quia ſicut materia eſt interminata, & illimitata; terminatur verò, & limitatur per formam, ita per huiuſmodi proceſſum itur in infinitum, quo pacto proceditur in diuiſione continui, quod diuiditur in ſemper diuiſibilia, nec vnquàm ad vltimam partem deuenitur. Poſterior autem dicitur in facto eſſe, quò itur ad perfectionem, quæ (diuina excepta) eſt finita, & limitata. Vndè Scot. 4. *diſtinctione quadrageſima-quarta*, *quæſtione prima*, *articulo primo*, ſubiungit, pars ſecundum formam eſt pars ſecundum ſpeciem, & pars ſecundum materiam, eſt ſecundum quantitatem, quatenus quantitate prædita eſt.

25. Aſſ. ſecundum intenſionem infinitum tàm ſyncategorematicum, quàm categorematicum eſt impoſſibile. Aſſertio eſt bipartita, quam tuetur Doct. 3. *prææallegat.* & 2. *Metaphyſ. quæſtione ſexta.* Prima pars, quæ militat aduerſùs Maſtrium oſtenditur apertè in Scot. cit. ex profeſſo probante gratiam Chriſti Domini eſſe ſummam negatiuè, proindèque finitam, quod autem ait de gratia Saluatoris, idem aſtruendum eſſe de qualibet alia qualitate vno ore fatentur ſcholaſtici omnes. Inquit autem Doct. gratiam Chriſti eſſe inintenſibilem, & inaugmentabilem, cùm ſit maxima, ſicut & eius vnio hypoſtatica, ob id ſubiicit. §. *Ad ſecundam quæſtionem H.* In commendando Chriſtum, malo excedere, quàm deficere à laude ſibi debita, ſi propter ignorantiam oporteat in alterum incidere: Quod confirmat ex Auguſt. 3. *de libero arbitrio*, *capite quinto*: *Quidquid enim tibi vera ratione melius occurrerit, ſcias feciſſe Deum, tanquam bonorum omnium conditorem.* Eò magis, *Chriſtus eſt Dei Patris unigenitus filius naturalis*, Ioan. 1. & eiuſdem Ioan. 3. *Non enim dat Deus Spiritum ad menſuram.* Et *ibid. De cuius plenitudine nos omnes accepimus.* Hæc autem teſtimonia exponuntur à Scot. & Lyran. de gratia Chriſti ſumma à Deo creabili. Et ratio eſt, quia ſi pater Filio omnia ſumma donauit ad intrà, eidem vtique ad extrà omnia ſumma poſſibilia, potiſſimùm ſummam gratiam largitus eſt, vt præ aliis tradit Magiſ. *diſtinctione memorata.* Accedit Auguſtinus *in Enchirid. cap.* 121. vbi charitatem, quæ ſecundum Scot. coincidit cum gratia, ſcribit quandoque attingere terminum maximum, quem ampliùs excedere nequit. Et vt præludatur via reſponſionis Maſtrij cit. Auguſt. loqui de charitate, qua quis ita diligit Deum, vt paratus ſit pro ipſo Martyrium ſubire. Idem ſanctus Doctor citatus à Gloſſa *de pœnitentia parte prima*, reſpondens obiectis Pelagianorum, probabile cenſet quoſdam perueniſſe ad ſummum gradum charitatis & gratiæ, vltrà quam ſcandere non potuerint. Igitur opinio Scot. nedum pia, & deuota, verum etiam probabilis, & rationabilis cenſenda eſt. Nam ſummo eſſe, ſummus habitus, & operatio debetur: Saluator autem habuit ſummum eſſe, putà vnionem hypoſtaticam diuini Verbi, ergò ei correſpondet ſumma gratia, quæ vnà cum eius voluntate poteſt elicere ſummam operationem meritoriam, qua major eſſe nequit. Fauet Ariſtoteles 3. *Phyſ.* 68. & 69. inquiens, proceſſum ſecundum materiam fieri poſſe in infinitum; at verò proceſſum ſecundum formam habere ſtatum & terminum. Nec præſtat dicere cum Maſt. id Ariſt. latuiſſe pertinens ad potentiam abſolutam Dei, quam ille non agnouit. Nam mirum eſt Philoſophum ingenio magnum nouiſſe illum progreſſum quoad materiam, iſtum verò quoad formam ignoraſſe, cum tamen hic, eo ſit facilior; nouimus quippè materiam, per formam, quia hæc operatiua, illa verò paſſiua. Atque idem Ariſtoteles, vt ſuo loco patebit, arbitratur totam materiam eſſe exhauſtam in fabricatione mundi, Deumque ad extrà neceſſariò, & naturaliter agere: igitur optimè quidem nouit vtrumque præfatum proceſſum, vnumque, qui eſt ſecundum materiam nullum ſortiri terminum, alterum verò, qui eſt penès formam, & perfectionem habere ſtatum, & limitem, qui excedi non poteſt, vt ipſemet Ariſtoteles perſpicuè aſſerit. Rurſùs, ens permanens eſt totum factibile vnica factione, ens verò ſucceſſiuum pluribus factionibus eſt factibile, ratio eſt, quia illud poteſt habere totum ſuum eſſe ſimul, niſi obex adſit, & agentis infirmitas non valentis illud totum ſimul, & perfectum ſtatim cauſare, vt euenit in naturalibus, quæ progrediuntur ab imperfecto, ad perfectum, ob imbecillitatem, & finitatem virtutis & ipſorum; iſtud autem habet vnam partem, poſt aliam, quæ perenniter labuntur, quævè nunquam ſimul coëxiſtere queunt, vt conſtat de partibus motus, & temporis: Qualitas autem eſt ens permanens vnica factione factibilis, cuius gradus omnes ſimul vniri & coëxiſtere non repugnat, nec ex parte ſubiecti, quorum eſt capax, cum ipſum perficiunt, nec ex parte Dei, qui potentia pollet Infinita, nec ex parte ipſius qualitatis, quæ eſt potentiæ demonſtratæ, ſimulque producibilis. Deinceps, ens participatum eſt terminatum & limitatum, imitans gradum certum, & determinatum perfectionis diuinæ; qualitas au-

tem

tem, ſiue materialis, ſiue ſpiritualis eſt ens participatum, limitatum, & finitum, certum, & determinatum gradum diuinæ perfectionis participans: non enim poteſt potiri infinita perfectione, ſicut Deus, igitur poteſt creſcere ad certum gradum, quo maiorem adipiſci non valet; atqueadeò nequit eſſe infinita ſyncategorematicè.

26. Dices, quantitas extendi poteſt in infinitum, ergò pariter qualitas intendi poteſt in infinitū. Conſequentia tenet, quia ſicut illa eſt extenſibilis, & diuiſibilis in partes ſemper diuiſibiles: ſic iſta eſt intenſibilis, & augmentabilis in gradus in infinitum producibiles. Dico eſſe diſparitatem, quia progreſſus illius eſt penès materiā: at verò progreſſus iſtius eſt penès formam, & perfectionem. Ideò in hac eſt ſtatus, non verò in illa, vt obſeruaui *in* a. *nat.* Prætereà, perfectio eſt intrinſeca, & naturalis qualitati, eſtque de genere actiuorum: quantitas verò cum ſequatur materiam eſt de genere paſſiuorum, & ſterilium. Ob id hæc eſt interminata. illa verò certo limite cohibetur, ex quo egredi nequit.

27. Secunda pars ſequitur ex prima; ſi enim non datur minus nec maius: non admittitur autem infinitum ſyncategorematicum in intenſione, ergò nec infinitum categorematicum, quod eo eſt maius. Deindè, non conceduntur alia infinita actu, putà in multitudine, & in magnitudine, ergò nec concedendum eſt infinitum actu in intenſione. Atque rationes, quæ valent ad illa improbanda, ſolo nomine mutato, conferunt ad iſtud refellendum. Idque apertius, & euidentius fiet ex dicendis in proximo art.

28. Opp. 1 proprium qualitatis eſt ſuſcipere magis, & minus, eſſeque intenſibilem, & remiſſibilem, vt litteris conſignat Ariſt. *c. de qualitate.* Creſcit autem ſecundum Scot. 1. *d.* 17. *q.* 3. per additionem gradus ad gradum, qui ſunt ſimul vnibiles, & compoſſibiles, cum ſint homogenei, & æqualis virtutis, & perfectionis, ergò per eorum additionem perennem qualitas poteſt augeri in infinitum; atqueadeò nullum prorſus habet limitem ſui augmenti, aut decrementi. Conf. detur ſumma qualitas, putà gratia, aut Deus ei poteſt addere nouum gradum, aut non: ſi non, ergò potentia Dei eſt exhauſta; ſi ſic, ergò adhuc eſt intenſibilis, & cum non ſit potior ratio de vno, quàm de alio, poterit creſcere in infinitum. Reſpondeo ea ſua limitata perfectione, ſuaque intrinſeca ratione habere certum, & determinatum numerum graduum, quem præterire non poteſt, veluti vnaquæque ſpecies rerum ſortitur propriam differentiam, & perfectionem ſpecificam vltrà quam exire nequit, alioqui bruta poſſent ſortiri perfectionem hominum, & homines perfectionem Angelorum, necnon Angeli ad diuinam aſcendere, quod eſt impoſſibile. Ad conf. dico, data hypotheſi, qualitas ſumma, nullum amplius gradum valet ſuſcipere, veluti vas vndique plenum aqua, nequit aliam aquam recipere, vt notat Lyran. in expoſitione Ioan. 1. ſic etiam cauſa producens effectum ſibi adæquatum, alium non poteſt cauſare, & ſcientia, præter ſuum obiectum adæquatum, aliud obiectum nequit reſpicere, & ſumma genera, aliud genus ſuprà ſe non habent, quo etiam pacto Beati dicuntur eſſe in termino.

29. Opp. ſecundò Nulla extat repugnantia, quin qualitas in infinitum augeri queat, ergò infinitum ſyncategorematicum in intenſione eſt poſſibile. Ant. oſtenditur, ex triplici capite veſtigari poteſt repugnantia, putà ex parte agentis, qualitatis, eiuſque ſubiecti: non repugnat autem ex parte agentis, nempè Dei, qui eſt virtutis infinitæ, & illimitatæ: nec ex parte qualitatis, quæ eſt intenſibilis: nec ex parte ſubiecti, quod habet capacitatem infinitam, & potentiam obedientialem ad omnia, quæ Deus voluerit. Reſpondeo implicantiam peti penes ipſam qualitatem, quæ cum locetur in prædicamento, & conſtet ex genere, & differentia, poſſidet certam, & limitatam perfectionem, quam tranſgredi non poteſt: ideò ad ſummum gradum perueniens, vlteriùs augeri nequit.

30. Opp. 3. in non viuentibus non ſtatuitur certus terminus, magnitudinem, aut paruitatem verſus. Ob id Ariſt. 2. *anima T.* 41. ſcribit ignem poſſe creſcere in infinitum per appoſitionem combuſtibilium; ſi autem ità creſcit ignis; vtique eius calor, qui eſt qualitas, non ergò ei præfigendus eſt terminus. Reſpondet Aur. paſſu alleg. ignem abſolutè non eſſe interminatum, ſed reſpectiuè, ideſt, vltra omnem quantitatem determinatam, quæ in plantis, & animalibus reperitur, vt interpretatur ibi Auer. Cauſa eſſe poteſt, quia virtus ignis eſt finita, & limitata, ſicut aliorum naturalium. Et ad hunc ſenſum fortaſsè trahi poteſt Scot. 2. *d.* 2. *q.* 9. *ad* 2. citans & approbans illum tex. Philoſophi.

Inſtabis Scot. ibi probat partes materiæ, & formæ eſſe diuiſibiles in infinitum, & indiuidua poſſe multiplicari in infinitum, ergò prædicta reſponſio haud ei congruere poteſt, cum ipſe Doctor apertè admittat infinitum ſyncategorematicum in magnitudine, & in multitudine. Dici poteſt in quantitate, & eis, quæ exigua potiuntur perfectione, vt relationes, & differentiæ indiuiduales, quæ dicuntur materiales, & indiuidua per eas conſtituta perhibentur partes ſubiectiuæ, habere locum: in reliquis verò, vt qualitatibus, quæ præſtantem perfectionem præſeferunt, non valere.

31. Opp. 4. in Concilio Viennenſi ſub Clem. V. inter errores damnatos Begardorum, & Beguinarum refertur iſte, homo poteſt peruenire ad ſtatum, in quo amplius non poteſt proficere, nec vlla bona opera edere: ergò ſententia admittens ſummam qualitatem, putà ſummam gratiam videtur accedere ad errorem & hæreſim præfatorum ſectariorum. Reſpondet Alphonſus *l.* 11. *aduerſus hæreſes ver. Opera. Hæreſi Tertia* damnari illos, aſſerentes opera eſſe neceſſaria imperfectis, non verò perfectis, cum ſcriptum ſit Apoc. 22. *qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* Atque Chriſtus, & alij viri perfecti in operibus virtutis in toto ſuæ vitæ curriculo ſe exercuerint. Quarè nihil determinatur in dicto. Conc. quod Scotico placito aduerſetur.

ARTICVLVS V.

An Deus poſsit producere ſpeciem perfectiorem in infinitum.

32. DOctor irrefragabilis 2 *Met. in com. T.* 12. *q.* 1. Seraphicus 1. *d.* 44. *quæſt.* 1. Illuminatus *ibid. q.* 9. *art.* 2. Angelicus 1. *p. q.* 25. *art.* 6. Ric. *quol.* 2. *q.* 5. Conimb. 3. *Phyſ. quæſt.* 3. *art.* 2. Fönſ. 2. *Met. c.* 1. *ſect.* 4. *q.* 1. & noſtri duo nuperi *diſp.* 10. *Phyſ. q.* 2. *a.* 2. parti affirmanti adhærent; parti verò neganti fauent Scot. 2. *Met. q.* 6. & 3. *d.* 13. *q.* 4. & *in Rep. eadem diſt.* Aur. 1. *d.* 44. *art.* 4. *propoſitione prima.* Dur. *ibid. q.* 2. & ex parte Rich. *paſſu mox alleg.* Quam eſſe communiorem Scotiſt. refert, & tenet Poncius *diſp.* 43. *q.* 2. *concl. ſecunda.*

33. Aſſ. data quacumque ſpecie perfecta, repugnare fieri aliam, & aliam perfectiorem in infinitum. Defenditur à Doct. cit. tametſi Mauritius *in annot.* 2. *Met. q.* 6. velit Scot. firmiter ei non adhærere. Suadetur primò ex Ariſt. 2. *poſt. c.* 16. *T.* 14. & Scot. 2. *d.* 3. *q.* 4. §. *contra iſtam concl. D.* quidquid creatum, aut creabile reſidet in prædicamento, quod eſt ſeries generum, ſpecierum, & indiuiduorum,

in cuius aſcenſu, & in ſupremo loco extat ſummum genus, in intermedio ſpecie, & infimo indiuiduum Genus autem diuiditur in ſuas differentias, & per eas determinatur: & ſpecies per eas conſtituuntur: atque indiuidua per differentias indiuiduales contrahuntur, & indiuiduantur, proindéque hæc omnia ſunt finita, & limitata nedum penès entitatem, verùm etiam penès perfectionem. Itaque ſi extrema ſunt finita, vtique media finita ſunt in perfectione.

34. Dices, cum Maſtrio cit. poſſe reperiri extrema finita in ſerie categorica, & interiecta infinita, vt ſpecies Bruti eſſe queunt infinitæ, licet ſubſtantia quæ eſt ſupremum genus ſit finitum: atque poſſunt eſſe infinita indiuidua, quamuis eorum ſpecies ſit finita, ſitque in eis non per inexiſtentiam, ſed per indifferentiam. Contrà, differentiæ ſiue ſuperiores, ſiue inferiores ſunt finitæ, & vtplurimum duæ ſunt tantum diuidentes genus, vt corporea & incorporea diuidunt ſubſtantiam, & conſtituunt corpus, & ſpiritum, & vtraque finita, & limitata ſunt, vt quoque ſunt intermedia, ſubalterna, & poſtrema, vt intueri licet in arbore Porphyrij. Imaginari autem alias differentias diuiſiuas, & conſtitutiuas varium eſt, & abſque fundamento; negaret enim eas Philoſophus, vt tangit Doct. 1. *d.* 2. *q.* 2. *ad X.* Nec vlla ratione firma ſtatuerentur. Quod verò adiicitur de differentiis ſingularium non concludit, quia illæ ſunt materiales perfectionem eſſentialem non præſeferentes, propterea hæ poſſunt multiplicari in infinitum, non autem illæ, quæ ſunt eſſentiales, & perfectionem deſignantes

Secundò habentur infima & ſuprema creatura, vt non obſcurè tradit Aug. 12. *conf. cap.* 7. *alloquens Deum. Duo feciſti Domine, vnum propè te, ideſt Angelum, & aliud prope nihil, ideſt materiam primam*, vt omnes ſcholaſtici interpretantur. Idque ſignificat Ariſt. 2. *Met. cap.* 2. in eſſentialiter ordinatis non abitur in infinitum. Igitur in naturis ſpecificis ſtabilitur limes & terminus. Reſpondet Maſtrius vbi ſuprà Aug. loqui de facto, non autem de poſſibili, de quo extat controuerſia. Ariſt. autem diſſerit de cauſis eſſentialiter ſubordinatis, non verò de ſpeciebus earumque proceſſu. Contrà, Idem Aug. *in Ench. c.* 10. quærens, vtrùm Mundus condi poſſit melior, & pulchrior, reſpondet negatiuè, cuius reſponſio non intelligitur, ſecundum eſſe accidentale, & ſingulare; hoc enim non negaret ſanctus Pater, ſed ſecundum eſſe eſſentiale, quod inuenitur inter ſpecies; ergò non ſolum de actu, ſed etiam de potentia verba facit Aug. Ariſt. verò etſi expreſſè ratiocinetur de cauſis ſubordinatis, quoque loquitur de eſſentialiter ordinatis, cuiuſmodi ſunt ſpecies, quæ ita incedunt, vt parem perfectionem non ſortiantur.

Tertiò, quædam ſunt, quæ adulteriorem gradum, & terminum gradi nequeunt, vt vnio hypoſtatica Diuini Verbi cum humanitate Chriſti, viſio beatifica, maternitas Dei & ſecundum aliquos Euchariſtia: ergò in naturis ſpecificis non poteſt procedi in infinitum. Obuiam fit Maſtr. *ibid.* in quibuſdam id eſſe verum, ſed non in cæteris. Contrà, eadem currit ratio de omnibus, cum enim omnia ſint creata, vel creabilia, conſequenter habent ſuum terminum quem tranſilire nequeunt; cur enim potius hæc, quam illa in entitate & perfectione terminantur nulla ab eo redditur ratio: ideò ſine vrgenti cauſa recedit à Doct. eiuſque ſchola, vt partes alienas, præſertim Recentiorum tueatur, eiſque non rarò obſequatur.

35. Opp. 1. infinitum ſyncategorematicum non repugnat, nec ex parte Dei, qui eſt omnipotens, nec ex parte rei, quæ eſt creabilis, ergò in ſpeciebus eſt quoque poſſibile. Diſtinguo ant. de infinito in magnitudine & in multitudine concedo: in intenſione & in ſpeciebus, nego. Repugnat quippè ex parte ſpecierum, quæ fieri nequeunt perfectiores in infinitum.

36. Opp. ſecundò, ex S. Aug. 12. *Ciuit. cap.* 18. in numeris poteſt eſſe proceſſus in infinitum, ergò & in ſpeciebus. Conſequentia tenet, quia ex 8. *Met.* 10. ſpecies ſe habent ſicut numeri. Concedo ant. nego conſeq. ratio eſt, quia additio, quæ fit in numeris non eſt formalis, & per acceſſum maioris perfectionis; ſed materialis, ſeu per multiplicationem vnitatum, quæ ſunt materiales. Hinc ſpecies numerorum non eſſe de perfectione vniuerſi perhibentur: Eſſentiæ autem rerum comparantur numeris, penès variationem duntaxat, non autem penès multiplicationem ſpecierum. Si enim quidpiam addatur, vel detrahatur à numero ternario, tollitur ipſe numerus ternarius, fitque quaternarius, aut binarius: ſic, ſi à ſpecie aliquid eſſentiale adiungatur, aut auferatur, auſertur ipſa ſpecies, vt bene, & fuſè explicat Scot. *in expoſitione illius textus.*

37. Opp. 3. data quacumque ſpecie perfecta, vel Deus poteſt perfectiorem producere in infinitum, vel non: ſi primum, habetur intentum; ſi ſecundum, ergò potentia Dei foret exhauſta, quam cum ſit infinita exhauriri non poſſe, ſuprà inculcaui. Conf. diuina eſſentia eſt infinitis modis imitabilis, cùm ſit infinitè bona: ergò non repugnat pluralitas ſpecierum perfectiorum in infinitum. Reſp. non poſſe produci ſpeciem perfectiorem in infinitum, impoſſibilitate & repugnantia petita non ex parte Dei, ſed ex parte ſpeciei, quæ eſt impoſſibilis, vt perfectior & perfectior ſyncategorematicè condatur: ad impoſſibile autem nulla eſt potentia notante Scot. 1. *d.* 2. *q.* 7. *ante* §. *Tenendo igitur, ſub. H.* Ad conſ. negari poteſt antecedens, vt enim in eſſentia diuina non ſunt ideæ infinitæ rerum factibilium, ita nec infinitæ ſpecies producibiles, vt ſuprà oſtenſum eſt. Vel ſi detur ant. neganda eſt conſeq. ſiquidem Deus eſt infinitis modis intelligibilis, & viſibilis, quos nulla creatura poteſt attingere, cum Deum comprehendere nequeat, nec ei adæquari.

38. Opp. 4. in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 15. anathemate feriuntur, & damnantur Ioannes Hus, eiuſque alumni, exiſtimantes Deum non poſſe mundum meliorem vel priorem moliri, nec alia creare vel annihilare, præter ea quæ fecit. Ergò aſſerentes Deum non poſſe alias, & alias ſpecies perfectiores condere prolabuntur in errorem & hæreſim præfatorum Huſſitarum. Reſp. latum diſcrimen adeſſe inter nos, & illos ſectarios prærecenſitos, vt aduertunt Rub. *Tract.* 2. *de infinito q.* 5. & Arr. *diſp.* 13. *ſect.* 2. ſiquidem dicti Hæretici cum Abailardo, Vuicleff. & Luthero, teſte Alphon. 7. *Aduerſus hær. ver. Futurum contingens.* putant Deum creaſſe ea, quæ creata ſunt, alia verò non poſſe creare, præter ea quæ condidit, cum neceſſariò in eorum molitione ſe habuerit. Nos autem arbitramur Deum liberè cuncta produxiſſe, poſſeque alia moliri, quæ ſunt apud ipſum poſſibilia, iuxtà beneplacitum voluntatis ſuæ. Quare Deum ſua voluntate, quæ eſt omnipotentia poteſt alia indiuidua, cuiuſcumque generis, & ſpeciei efficere, tametſi ſpecies perfectiores in infinitum propter repugnantiam ex parte earum vi ſua attingere non valeat, cum eius potentia, factibilia & poſſibilia cuncta tantum reſpiciat, vt cum Scot. proximè cit. monebam.

LIBER SEXTVS.

De Loco.

ARISTOTELES 4. *Phyſ. cap. primo & indè*, diſſerit de Loco, eiuſque attributis, & affectionibus, cuius veſtigia imitantes, nos quoque de Loco, Vacuo, eiuſque proprietatibus hoc in libro diſceptabimus.

QVÆSTIO I.

De natura Loci.

ARTICVLVS I.

An ſit Locus.

1. CONSTANS eſt doctrina cunctorum Philoſophorum dari locum, vt infrà apertè monſtrabitur; pro eius autem faciliori, & commodiori captu & explicatu.

2. Not. locum trifariàm accipi. Primò impropriè pro eo, ex quo eruitur argumentum, quo in ſenſu Boëtius eum deſcribit his verbis, locus eſt ſedes argumenti, & ſic de loco loquuntur Rhetores, & Dialectici, & vocantur loci topici. Ad hanc acceptionem fortaſſis reduci poteſt acceptio loci pro receptaculo alicuius, quo pacto 3. *anima T. 6.* anima vocatur locus ſpecierum intelligibilium, materia locus formæ, & amphora locus vini.

Secundò, pro cōtentiuo rei locatæ, vnà cum influxu naturali proficuo, aut noxio, ita vocatur locus bonus, & ſalubris, aut malus, & inſalubris. Vndè celebratur illud, locus eſt conſeruatiuus rei locatæ. Quò fortè reſpiciens Virg. 1. *Georg.* canit.

Hic ſegetes, illic veniunt felicius vuæ.
Arborei fœtus alibi, atque iniuſſa vireſcunt,
Gramina.

Tertiò, pro eo, quod circūſcribit, & continet rem locatam, & de loco ſic ſumpto in præſentia ſermo eſt.

3. Aſſ. datur locus. Ità præſupponit Scot. *Quol. 11. & 2. d. 2. q. 6.* Suadetur 1. datur locatum, putà corpus quod eſt in loco, ergò datur locus. Ant. eſt manifeſtum: conſeq. tenet ferè à concreto, ad abſtractum, valet enim, eſt album, ergò eſt albedo, eſt veſtitum, ergò eſt veſtis. Secundò, grauia deſcendunt deorſum, leuia ſurſum, tanquam ad propria loca, in quibus quieſcunt. Deindè, ex tranſmutatione ſubſtantiali venimus in notitiam materiæ, quæ ſucceſſiuè recipit formas: ergò ex mutatione locali corporum nouimus eſſe locum: patet enim experientia, cum vnum corpus deſerit locum, aliud in eius locum ſubintrare & cum aliud aduenit, alterum ab eo loco recedere: cum ſimul in eodem loco eſſe non valeant: indubitatum igitur & euidens eſt, dari locum.

4. Opp. primò, omne quod eſt, vel eſt corpus, vel ſpiritus: locus autem non eſt corpus, quia corpus eſt in loco, & contentum non eſt continens: nec ſpiritus, quia ſpiritus loco non commenſuratur, ergò reiiciendus eſt locus. Reſp. maiorem eſſe inſufficientem, addendum enim ei eſt, aut aliquid corporis, aut ſpiritus, & ità conceſſa ma. ad min. dico, etſi locus non ſit corpus, aut ſpiritus, eſt tamen terminus corporis circūſcriptiuus, aut definitiuus, ſi fuerit ſpiritus creatus.

5. Opp. 2. ſi locus eſt aliquid, ſequitur ipſum eſſe in loco, quia quod eſt, alicubi eſt: locus autem non eſt in loco, alioqui locus locaretur, dareturque locus loci, quod eſt falſum: ergò &c. Reſp. diſtinguēdo ma. ſi fuerit corpus, aut ſpiritus creatus, concedo: ſi verò fuerit ratio exiſtendi in loco, nego. Locus autem non eſt id, quod eſt in loco, ſed id, quo aliquid extat in loco, veluti actio non agitur, ſed eſt, qua res agitur: ſic locus non locatur, ſed eſt, quo res eſt in loco.

ARTICVLVS II.

An Locus ſit ſpatium inter latera corporis continentis interceptum.

6. INter varias priſcorum Philoſohorum de eſſentia, & quidditate loci opiniones, celebratur illa, quæ recitatur, & refutatur, 4. *Phyſ. T. 56. & indè* affirmans locum eſſe interuallum, ſeu ſpatium incluſum, quod intercedit inter latera corporis ambientis, vt ſi à vaſe aqua pleno amoueatur omne aliud, quod in eo reperitur, ſpatium, quod relinquitur, ſecundum præfatos Authores nuncupatur locus. Huiuſmodi autem ſpatium bifariàm accipitur, vno modo pro trina dimenſione, longitudine ſcilicet, latitudine, & profunditate: ſic nonnulli eorum aſtruunt locum eſſe præfatam trinam dimenſionem, quæ dicitur corpus mathematicum de genere quantitatis: altero modo, pro illo vacuo, in quo corpora recipiuntur, & ingreſſa poſtmodum per motum ab eo recedunt, in quorum loco alia corpora ſuccedunt, quo pacto, recedente aqua à vaſe, aduenit aër: & huiuſmodi ſpatium alij non pauci, tam veteres, quàm recentes arbitrantur eſſe locum. Oppoſitum autem tradunt Ariſt. cit. Scot. *Quol. 11.* & reliqui poſteriores Philoſophi negantes ſpatium illud quouis modo captum eſſe locum.

7. Aſſ. locus non eſt ſpatium, ſiue ſumatur pro trina dimenſione, ſiue pro vacuo, in quo corpora recipiuntur. Tenet Scot. *vbi ſuprà §. De ſecundo. F.* & præſupponit 2. *d. 2. q. 6. & in Rep. ibid. q. 2.* Prima pars probatur primò, penetratio dimenſionum ab omnibus Philoſophis cenſetur impoſſibilis: at, ſi locus foret ſpatium captum pro trina dimenſione corporis continentis, daretur penetratio dimenſionum: Siquidem dimenſiones corporis locati penetrarent dimenſiones loci, in quo locaretur; cum tamen locus non ſortiatur dimenſiones diſtinctas à locato, vt bene proſequitur Ariſt. cit. & aduertit Scot. 4. *d. 49. q. 16. §. Ad argumenta. N.* Secundò, illa quantitas præcedit locatum, præexigitur namque ſubiectum alicuius ſuſceptiuum, vt liquet de materia, quæ præcedit formam in ipſa receptam: cum autem ſit accidens, nequit exiſtere abſque ſubiecto, quod eſſe debet ſubſtantia corporea, cui aſſignandus eſt locus, & peto, nùm eius locus ſit illa quantitas dimenſionalis, aut non; ſi non ergò locus non eſt trina dimenſio; ſi ſic, ergò illa præcedit ſubiectum in quo inhæret, eſtque prior, & poſterior illo quod implicat. Deindè, dicta quantitas eſt ſeparata à locato, vel non? ſi primum, ergò accidens exiſtit naturaliter abſque ſubiecto: ſi ſecundū, ergò locatum ſemper eſt in eodem loco, quià ſecum habet illam quantitatem coniunctam, & annexam. Denuò, in omnium ſententia, locus eſt immobilis: trina autem dimenſio mouetur ad motum corporis locati: motis enim nobis mouentur omnia

nia, quæ ſunt in nobis : illa autem quantitas eſt accidens , ergò cum exiſtat in corporibus mobilibus,ipſis motis vtique illa mouetur, proindeque locus moueretur,quod eſt falſum. Secunda pars quæ à Tol. 4. *Phyſ.q.* 3. & ab aliis non paucis , teſte Arrer. *ibid. q.* 2. probabilis æſtimatur , quæve quidem impugnatur,ſed non expugnatur,refelliturque,ſed non conuincitur. Probatur 1.locus eſt aliquid reale poſitiuum,cuius proprietates ſunt reales,vt continere locatum, eique æquari, & huiuſmodi : ſpatium autem eſt inane,& vacuum,imaginarium,& confictum,ad nullum pertinens prædicamentum , ergò locus non eſt præfatum ſpatium.

8. Dices, eſſe quamdam capacitatem recipiendi corpora,ſi in ea ponantur,veluti extrà cælum admittuntur à pleriſque ſpatia imaginaria,in quibus Deus ſi velit, poteſt creare alium Mundum, & transferre quædam corpora creati mundi , ad dicta ſpatia , in quibus poſſe exiſtere,inficiatur nemo. Contrà , illa capacitas aut eſt aliquid, aut nihil:ſi eſt aliquid, aut eſt ſubſtantia aut accidens,neutrum verò eſſe poteſt, vt patet:ſi nihil, ergò non eſt locus,qui in prædicamento collocatur vt quid reale. Secundò vnũquodque corpus fertur ſuapte natura ad proprium locum, vt grauia deorſum,& leuia ſurſum:corpus autem non fertur ad vacuum, & inane, cũ locus proprius ipſum alliciat, foueat,atque conſeruet.4. *Phyſ.T.*40.*& indè*, igitur locus nequaquam eſt prænarratum ſpatium.

9. Opp. primò, corpus eſt in loco per trinam dimenſionem,ratione cuius circumſcribitur, & commenſuratur loco : ergò locus eſt ſpatium ſumptum pro trina dimenſione corporis continentis. Conf. Porr. *l.ſex principiorum c.*1.ſcribit locum eſſe corpus, quod planè non poteſt intelligi , niſi de corpore mathematico, quod eſt trina dimenſio. Diſtinguo ant. fundamentaliter, concedo,quia ratio fundamentalis per quam corpus eſt in loco eſt quantitas, ſiue trina dimenſio:formaliter, nego:quia locus formaliter ex infrà dicendis eſt actiua circumſcriptio corporis locantis. Ad conſ. exponitur per allatam diſtinctionem , nimirum corpus mathematicum eſſe locum fundamentaliter , non verò formaliter. Vel dicito illum authorem loqui in aliena & non in propria ſententia. cum *c.* 5. præfati operis ſubiiciat , locum eſſe circumſcriptionem corporis continentis.

10. Opp. ſecundò , ſi locus non foret prænominatum internallum,Mundus non eſſet in loco, quia extra Mundum nihil eſt, quam vacuum ſiue inane, in quo ipſe mundus locari videtur:Mundum autem exiſtere in loco , apparet inconueniens , quia omne creatum alicubi eſt , quod autem eſt alicubi, eſt in loco. Conf. proprietates,quæ locu tribui ſolent,congruunt dicto ſpatio:Continet namque, & recipit in ſe locatum,ac etiam realiter diſſidet à locato:remanet enim, abeunte locato, æquatur illi, eſtque prorſùs immobile:ergò locus eſt ſpatium præexplicatum. Reſpondeo per diſtinctionẽ maioris:ſi Mundus inſpectetur ſecundũ ſe totum,ſiue vt alij inquiunt,categorematicè captus, concedo maiorem:purà Mundum non eſſe in loco, quia non habet aliquid, quod ipſum contineat,& circumſcribat : Quod ſi conſideretur ſecundum ſuas partes,nego maiorem:quia præter vltimum cælum,partes Mundi loco clauduntur. Idque fit non ratione ſpatij prærecenſiti,ſed ratione corporis continentis, & circumſcribentis. Ad conf. nego ant. Siquidem tales proprietates ſunt reales poſitiuæ:ſpatium verò negatiuum,& imaginarium, atque accedente corpore tollitur, locus autem perſiſtit locatu permanente.

11. Opp. tertiò, locus eſt,in quo diuerſa corpora recipiuntur, vnumque corpus ſuccedit in loco alterius recedentis , vt aër ſuccedit in loco aquæ , & in loco petri Ioannes : huiuſmodi autem corporum ſibi inuicem ſuccedentium receptaculum eſt illud interuallum, & ſpatium:ergò locus nihil aliud ſibi vult, quam dictum ſpatium. Diſtinguo maiorem,præciſè, negò;ſic enim nihil eſt reale poſitiuum , proindéque illud munus obire nequit:præſertim quia aduenientè corpore, tollitur ſpatium, locus verò manet, manente corpore locato : ſi verò ſumatur pro concauo corporis ambientis, concedo. Hoc enim pacto,cum corpus circumſcriptum recedit à corpore circumſcribente,relinqui dicitur ſpatium,in quo locatur,& chymericum eſt excogitare aliquod ſpatium , & interuallum interiectum inter corpora locantia, & locata , præter eorum circumſcriptiones actiuas , & paſſiuas.

Articvlvs III.

An locus ſit quid abſolutum aut relatiuum

12. Complures putant locum eſſe aliquid abſolutum,tametſi inter ſe non conueniant. Etenim Iand. *in præſenti, q.*4. arbitratur locum duo præſeferre, vnum materiale, quod eſt ſuperficies corporis continentis,aliud verò formale,quod eſt qualitas rei locatæ conſeruatiua. Tolet. autem *ibid. q.*4.*concl.*4. Cooimb. *c.* 5. *q.* 1.*art.* 2. & cæteri communiter,& conſtanter aſſeuerant,locum formaliter , & propriè aliud non ſibi velle,quàm ſuperficiem corporis continentis , quæ eſt de genere abſolutorum. At verò Scot *Quol.*11.Gadius Lych. Tatar.& cæteri einſdem claſſis affirmant quidem locum pro materiali importare quid abſolutum , putà præfatam ſuperficiem : tamen pro formali ſtatuunt locum deſignare entitatem relatiuam,hoc eſt relationem extrinſecùs aduenientem corporis locantis , ad corpus locatum, ſiue circumſcriptionem actiuam corporis continentis,ad corpus contentum , & poſitum in loco.

13. Not. 1. eſſe in loco,tribus modis contingere. Primò , circumſcriptiuè, & competit corpori, quod circumſcribitur, & commenſuratur loco , per circumſcriptionem actiuam corporis circumſcribentis. Quo in ſenſu S. Aug. 1. *ſoliloq. prope finem*, & *l.* 83. *qq. quæſt.* 20. ſcribit,eſſe in loco,nihil aliud eſſe videtur , præter corpus. Duplex autem extat circumſcriptio,vna actiua,altera verò paſſiua. Prior conuenit corpori locanti , & poſterior corpori locato. Hinc non incongruè diſtinguitur duplex vbi, actiuum ſcilicet & paſſiuum. Secundò , definitiuè, quod eſt ità eſſe hîc , & non alibi , quod competit ſubſtantiis ſpiritualibus,putà Angelo, & animæ rationali. Tertiò,immenſiuè,& vbique,quod ſoli Deo accommodatur , qui ſolus eſt immenſus, & vbique per eſſentiam,præſentiam, & potentiam,vt ex Pſal. 138. benè deducit Alen. 1.*p.q.* 10.*m.*2.& poſt ipſum Brulifer *tract.formalit.fol.*49.

14. Not. ſecundò,locum eſſe nomen concretum, cuius abſtractum eſt localitas. Omne autem concretum ex dictis *in Epit. l.* 1. *q.* 1.*art.*6. duo ſignificat, vnum materiale, & aliud formale. Materiale loci eſt ſuperficies corporis continentis , eius verò formale eſt relatio extrinſecùs adueniens corporis continentis,ad corpus contentum, ſiue circumſcriptio actiua corporis locantis. Ampliùs obſerua , in definitione accidentis,7. *Met. T.*12. poni ſubiectum, tanquam additum , idcircò huiuſmodi definitio dicitur definitio per additamentum,vt ibi inſinuat Doct. & 4. *d.*1. *q.* 2. Atque in definitione loci,qui eſt accidens, locatur ſuperficies,tanquam eius ſubiectum,& additum proximum , & fundamentum immediatum, in quo fundatur circumſcriptio actiua corporis circumſcribentis, quæ eſt locus formaliter. Ratione autem præfati fundamenti, quod dicitur à Doct. locus materialiter, enunciantur nonnullæ propoſitiones affirmatiuæ,

matiuæ,

matiuæ, vt locus eſt ſuperficies, locus eſt æqualis locato, & huiuſmodi.

15. Not. tertiò, multa loco tribui. Primò, localem continentiam, quia locus continet, & circumſcribit locatum. Secundò æqualitatem, locus quippè, & locatum ſunt æqualia, non quoad extenſionem, ſed quoad continentiam. Tertiò, locum eſſe extrinſecum locato, poſſunt namque ab inuicem ſeparari. 4. locum eſſe immobilem, ſiquidem, moto locato, remanet locus, & tranſeunte ex vno loco, ad aliũ, ipſa loca perſiſtunt immobilia, aliter verò contingeret, ſi locus foret mobilis.

16. Aſſ. 1. locus formaliter non eſt qualitas conſeruatiua locati. Defenditur à Doct. 2.d.2.q.6.§. *Ad 9. H.* accidere loco. Probatur primò, poteſt eſſe locus abſque qualitate conſeruatiua locati, immò poteſt eſſe in illo qualitas deſtructiua, vt ſi animal terreſtre locetur in aqua, & diù in ea maneat, aut in igne, aut aquatile locetur in aëre, & in eo perſiſtat, moritur, & deſtruitur, ergò qualitas conſeruatiua non eſt formaliter locus. Secundò, locus vel ponitur in prædicamento quantitatis, vel in prædicamento vbi, igitur non eſt formaliter qualitas conſeruatiua locati, alioqui collocaretur in categoria qualitatis, quod nemo adhuc auſus eſt aſſerere. Tertiò, qualitati conſeruatiuæ locati non adaptantur paſſiones loci prærecenſitæ in tertio not. Non enim continet locatum, nec ei adæquatur. Deinceps locus non ſuſcipit magis, & minus: vnus quippè locus non eſt magis locus altero, licet poſſit eſſe maior: qualitas autem ſuſcipit magis, & minus, vt patet in Log. *c. de qualitate.* Igitur formalitas loci non conſiſtit in qualitate conſeruatiua locati.

17. Aſſ ſecunda, locus materialiter ſumptus eſt quid abſolutum, nempè ſuperficies corporis continentis. Hanc tuentur omnes Peripatetici cum Ariſt. *4. Phyſ. T. 41.* nuncupatim Scot. 2. *præcit. D.* & *Quol. 11. §. De ſecundo. D.* & *§ De tertio. G.* contrà Hurt. *diſp. 14. ſect. 1.* aientem præpoſitam aſſ. non ratione ſed ſola authoritate Ariſt. fulciri. Probatur primò, locus definitur ſuperficies corporis continentis, vt intueri licet paſſu nunc alleg. ſuperficies autem eſt ens abſolutum, vtpotè de genere quãtitatis, ergò locus pro materiali deſignat entitatem abſolutam. Secundò, locus eſt aliquid, cum ſit à parte rei, vt conſtat ex *primo art. huius q.* ſed non eſt ſpatium inter latera corporis continentis interpoſitum, vt probaui *art. 2.* Nec materia, nec forma, nec quidpiam aliud, præter dictã ſuperficiem, vt ſuadet Philoſophus vbi ſuprà. Tertiò proprietates entis abſoluti, cuiuſmodi eſt ſuperficies, competunt loco materialiter capto, vt continere locatum, eique æquari: atque iſtæ proprietates alteri à quantitate, quæ eſt ens abſolutum haud accommodantur: conueniunt enim ſoli ſuperficiei concauæ corporis ambientis, ergò locus ſic captus eſt ſuperficies prænominata.

18. Aſſ. 3. locus formaliter eſt entitas relatiua. Traditur à Doct. *locis prælatis*, & *5. Met. q. 9. §. Ad aliud. n. 15* contrà Tol. Conimb. cit. & alios quamplures. Fauet Author *ſex principiorum c. 5.* appellans locum circumſcriptionem corporis circumſcribentis, ad corpus circumſcriptum. Et indicat Ariſt. nuper memoratus, qui in definitione loci, præter ſuperficiem, ponit continentiam, quæ eſt relatio continentis ad contentum. Iam verò ſuadetur primò, relatiua dicuntur ad conuertentiam, ex *c. de ad aliquid*, Locus autem, & locatum ſunt huiuſmodi: nam locus eſt locati locus, & locatum eſt loco locatum, ergò locus formaliter eſt entitas relatiua. Secundò, locus formaliter non reponitur in categoria quantitatis, vt aduertit Doct. *q. 13. & 14. prædicamentali*, necnon *5. Met. q. 9. §. Ad aliud n. 15.* ſed in prædicamento vbi, quod conſtituitur per relationem extrinſecùs aduenientem, ſicut reliqua poſtrema prædicamenta, vt probaui *in Log. lib. 3. quæſt. 8. art. 1.* Tertiò, poſita relatione circumſcribentis ad circumſcriptum, ponitur locus, ea verò ablata tollitur locus, ſic cætera corpora infrà vltimum Cælum ſunt in loco, propterea quod ſortiuntur Dictam relationem continentis, ad contentum, ipſum verò poſtremum cælum, quia eius relationis eſt expers, non eſt in loco, vt patebit *quæſt. ſequenti art. 1.* Igitur formalitas loci poſita eſt in prænominata relatione continentis ad contentum.

19. Oppones 1. contra 1. aſſ. ex 4. *Phyſ. T. 40.* & *de hiſtoria animalium cap. 28. & 29.* locus trahit locatum, fouet, & conſeruat: ſuperficies autem, & circumſcriptio corporis continentis hæc munera præſtare nequeunt, cum ſint de genere ſterilium, igitur locus nec eſt ſuperficies, nec dicta relatio, ſed qualitas conſeruatiua locati. Reſpondeo maiorem eſſe diluendam, & explicandam per diſtinctionem. Præciſè, nego: ſic enim tantum continet locatum: vnà cum qualitatibus rerum naturalium ſalubrem influxum præbentium locato, concedo: ità expouitur teſtimonium Ariſt. præallatum, & Scot. *q. 13. vniuerſ.*

20. Opp. 2. contra 2. aſſertionem, ſi locus materialiter eſt ſuperficies, cum aliquid circumſcribi valeat à multis ſuperficiebus, putà à ſuperficiebus aquæ, & aëris, eſſet in pluribus locis, quod naturaliter repugnat: ergò &c. Reſpondeo argumentum concludere de pluribus locis partialibus, & inadæquatis, vt cum homo habet pedes in aqua, & reliqua membra in aëre: non autem de totalibus, & adæquatis; ſic enim ſimul nequit eſſe totus in aqua, & totus in aëre.

21 Oppones 3. Angelus perhibetur eſſe in loco, à nulla tamen ſuperficie ambitur. Itemque corpus Chriſti eſt in Euchariſtia, quod nulla circumdat ſuperficies, atque Beatus in empyreo ſuperficie haud circumſcribitur. Ergò perperam locus definitur ſuperficies corporis continentis. Reſpondeo Angelum in loco exiſtere definitiuè, & corpus Chriſti ſacramentaliter, quod fortaſsè idem eſt ac definitiuè. Nos autem in præſentia loquimur de loco circumſcriptiuo, & commenſuratiuo, qui tantummodo corpori circumſcripto accommodatur.

22. Oppones 4. contra 3. aſſert. Ariſtoteles. *4. Phyſ. paſſu alleg.* locum definiens inquit, locus eſt ſuperficies corporis continentis: ergò malè aſſeritur à Scot. locum formaliter eſſe formam relatiuam, alioqui, cum definitio explicet naturam rei, rationemque eius formalem, & Philoſophus eam non attigiſſet, inepta foret eius definitio, & ab ignorantia dictus Ariſt. non eſſet liber. Reſpondeo etſi eam relationem Ariſt. non expreſſit, eam tamen indicauit, cum ait locum abſolutè non eſſe ſuperficiem, ſed cum addito, putà corporis continentis. Nec id debet eſſe mirum, quandoquidem *7. Met. cap. 14.* concretum per materiale definitur, vt *ibidem cap. 3.* præſtat de vniuerſali, & Porph. *in Iſag. de proprio, & accidente.* Verè ergò, & peripateticè diſſerit Scot. *de loco* ſtatuens eius rationem formalem in relatione continentiæ, quidquid reclamet Tolet. præcit.

ARTICVLVS IV.

Quomodo locus ſit immobilis.

23. INdubitatum eſt apud omnes Philoſophos, locum eſſe immobilem, quod palàm fit ex motu locali. Cum enim corpus localiter mouetur, ex vno loco, venit ad alium locum, priorem deſerit locum, & acquirit

acquirit poſteriotem : at ſi locus non eſſet immobilis, ipſe locus cum cotpore localiter moueretur, ſicque non mutaret locum, ſed in eodem loco perſiſteret, qood falſum eſſe, ad oculum cernitur.

Dubitatur autem, quonam modo, & ratione, locus ſit immobilis? Auer. 4. *Phyſ. in com. T.* 41. & Iandom. *ibid. q.* 6. arbitrantur, locom non moueri per ſe, ſed per accidens, ad motum corporis, cuius eſt accidens, vt ſuperficies aëris circomſcribentis turrim mouetor ad motum aëris, in quo ſubiectatur. Bonet. 8. *Phyſ. c.* 4. *§. perſcrutandum*, & Perer. *l.* 11. *de loco c.* 3. exiſtimant, loci immobilitatem non omnibus locis conuenire, ſed locis naturalibus elementorum duntaxat, ad quæ naturaliter mouentur cotpora, de quibus conſtat non poſſe moueri, veluti moueri nequit ordo præfixus inter præcipua corpora vniuerſi, ex quibus componitur. Addit Bonet. *ibid.* locom mathematicom eſſe immobilem, non verò phyſicum. Alij, vt Sot. *q.* 1. & Tol. *q.* 5. ex D. Th. *in T. cit.* putant, immobilitatem loci petendam eſſe, penes eamdem diſtantiam, ad polus, & centtum Mundi. Scot. autem cum ſuis 2. *d* 2. *q.* 6. & *Quol.* 11. docet locum eſſe immobilem, immobilitate oppoſita motui locali.

24. Not. 1. Ariſt. 4. *Phyſ. T.* 41. non ſemel cit. definire locom his verbis. Locos eſt *vltimum corporis continentis immobile primum*. Explicatur quoad omnes particolas Dicitur *vltimum*, ideſt, vltima ſuperficies, nun quidem connexa, ſed concaua; *corporis continentis*, vt locos terræ eſt ſuperficies concaua aquæ, & locos aquæ eſt ſuperficies concaua aëris, & ſic de cæteris, vſque ad vltimum Cælum. Ponitur *primum*, ideſt immediatum, & adæqoatum, quia immediata; & adæquata ſuperficies corporis continentis eſt locus corporis contenti. Additur *immobilis*, quia locus non mouetur localiter, vt ſtatim oſtendi *in initio huius art.* Quare definitio ſic explicata eſt huiuſmodi. Locus eſt *ſuperficies concaua, & immediata corporis continentis, immobiliter ſe habens.*

25. Not. ſecundò, non eſſe idem locum eſſe immobilem, & eſſe incorruptibilem, vt quidam falsò affingunt Scot. ſiquidem Scot. affirmat quidem locum eſſe immobilem, negat verò eſſe incorroptibilem, quia cum locus ſit accidens, corrupto eius ſubiecto, vtiqoe corrumpuntur omnia, qoæ ſunt in ſubiecto, inter quæ extat locus. Ob id, ſi ſoperficies corporis continentis pereat, quoque & locos, qui pro materiali ſignificat talem ſuperficiem. Eò magis, quia accidens non migrat de ſubiecto in ſobiectum, vt præ aliis notat D. Aug. 6 *contrà Iulianum, c.* 7. Igitur locos corruptibilis eſt, ad corruptionem ſobiecti, in quo inhæret. Deindè locus formaliter eſt præfata relatio, quæ poſitis fundamento, & termino, non inſurgit, niſi approximentur; illis verò ablatis, aufertur; igitur reuerà locus eſt corruptibilis. Grauior autem viget difficultas de eius immobilitate, potiſſimum com ex dictis locus ſit ſuperficies corporis continentis, & ſuperficies aëris, flante vento, aut aqua labente circa palum fixum, vel turrim, quo pacto turris immota manet, & circa ipſam mutantur variæ ſuperficies corporis ambientis, & continuè fluentis; vtrùm dicta turris ſit in eodem loco necnè? cui difficultati ſatisſacit Scot. cit. *in* 2. *§. Ad q. F.* & dicit eam turrim eſſe in eodem loco per æquinalentiam, qoandoquidem recedente vna ſuperficie numero corporis ambientis, accedit altera ſuperficies, quæ æquiualet præcedenti, ſicut vox homo dicitur vna, quamuis multoties proferatur, totque ſint voces, quot ſint prolationes eius; quia verò vna prolatio æquiualet alteri, & vtráque eſt de eodem homine, ideò nuncupatur vna vox per æquiualentiam. Idque indicat D. Aug. 19. *contrà Fauſtum c.* 16. Deinceps, dici poteſt, præfatam turrim eſſe in eodem loco, quia licet ipſa mutet vbi actiuum, nihilominus non mutat vbi paſſiuum, ſed in eomet perſiſtit; propterea perhibetur eſſe in eodem loco. Addit Scot. *Quol. cit. a.* 3. *H.* ſicot eſt vnum, & idem ſimile, tametſi plures de nouo ei aduenient ſimilitudines, per productionem nouorum ſimilium, vt ſi molta alba fiant, albo præexiſtenti accedunt multæ relationes ſimilitudinis: ſic idem ſobiectum recipiẽs plures relationes locales, propter plures ſuperficies corporis ambientis ei ſuccedentes, dicitur eſſe in eodem loco, quia manet idem relatum, idemque fundamentum. Eſt enim commune, & verum docomentom, concretum non multiplicatur penès multiplicationem ſolius formæ: neceſſe quippè eſt ad plurificationem concreti, plurificetor ſubiectum, ſiue ſuppoſitum, in quo inexiſtit forma. Quare palus, & turris prænominata ſunt in eodem loco, tametſi circumfluant circà ipſa variæ ſuperficies, quia retineur vnitatem, & identitatem ſuppoſiti perſiſtentis in eodem vbi, & ſitu, & ſpatio à quo minimè recedunt..

26. Aſſ. 1. locus non eſt immobilis ſolummodò per immobilitatem locorum elementorum. Deducitur ex Scot. *vbi ſuprà*. Probatur primò, definitio loci tradita ab Ariſt. comprehendit cuncta loca, tàm ſimpliciom, quàm mixtorum corporum, ergò immobilitas, quæ ponitur in loci definitione non eſt anguſtanda, & reſtringenda ad loca elementorum duntaxat. Ant. eſt in conſeſſo, definitio namque adæquatur definito, & cum eo reciprocatur. Itaque, cum immobilitas locetur in definitione loci, quæ conuenit omnibus, & ſingulis locis, apertè euincitur tantum elementorum locis haud competere. Secundò. ſi ſolus elementorum locos eſt immobilis, ergò locus mixtorum eſt mobilis, ſicque corpus mixtum manens immotum, moueretur ſimul, & eodem tempore, quia locus eius moueretur, ad motum eius: atque mutaret locum, & non mutaret locum, & quidem mutaret locum, quia ex vno loco, tranſiret ad alium, & non mutaret locum, quia ſecum ferret eumdem locum, qui in ſententia Aduerſariorum, mouetur ad motum corporis, cuius eſt locus, ſi detur locus mobilis: id autem & conſimilia, quàm abſurda ſint, liquidò conſtat, ergò immobilitas loci non petitur penès immobilitatem elementorum duntaxat.

27. Aſſ. 2. nec locus eſt immobilis, ſecundum ordinem, & habitudinem, quam habent corpora ad polos, & centrum Mundi. Propugnatur, 2. *d.* 2. *q.* 6. & probatur primò, locus in ſententia Thomiſt. contra quos militat præcedens aſſ. eſt quid abſolutum, cum ſit ſuperficies in genere quantitatis repoſita, ergò locus eſſentialiter non includit reſpectum ad polos, & centrum mundi. Conſeq. tenet, idem quippè nequit eſſe ad ſe, & ad aliud, abſolutom, & relatiuum eſſentialiter. Secundò, non repugnat, polos Mondi mutari: ſiquidem fieri poteſt, vt firmamentum, quòd modò voluitur ab ortu ad occaſum, moueatur ab Aquilone ad Aoſtrum, quo pacto mutarentur poli, & tamen idem palus, & turris manet immobilis, ergò impertinens eſt reſpectus ad polos mundi, vt ſaluetur immobilitas loci, maximè cum hæc loco videatur intrinſeca, illi verò, eorum reſpectus ſint extrinſeci, & ab eo amouibiles. Rurſus, poli, puncta, & cætera, quæ in ſphæra deſcribuntur, ſunt conficta à Mathematicis, ab eiſque excogitata: locus autem eſt quid reale poſitiuum, eiuſque immobilitas, cum ponatur in eiuſdem definitione, igitur immeritò recurritur ad polos Mundi, vt ſaluetur loci immobilitas com poſſit benè ex alio capite defendi.

28. Aſſ. 3. locus eſt immobilis, immobilitate oppoſita motui locali. Patrocinatur Scot. *locis prememoratis*, & probatur 1. ex aliorum refutatione, cum enim apud omnes, tàm priſcos, quàm modernos, locus cenſeatur immobilis, non propter loca elementorum immobilia, nec propter partes Mundi fixas, aut aliud quidpiam prærecenſitum, deducitur efficaciter, & ſufficienter eſſe immobilem immobilitate oppoſita

motoi

motui locali: Secundò termini à quo, & ad quem motus localis, ſunt immobiles, oportetque mobile relinquere terminum à quo, & pertranſito ſpatio interiecto, acquirere terminum ad quem, vt liquet experientia, igitur cum locus non moueatur localiter, rectè dicitur immobilis immobilitate oppoſita motui locali. Tertiò, ſi locus foret mobilis, vnus numero locus eſſet ſub diſtinctis ſpeciebus loci, vt ſi eſſet ſurſum, ſi ab hoc loco moueretur corpus, traheret ipſum deorſum, ſicque ſimul eſſet ſurſum, & deorſum, quæ ſunt duo loca ſpecie diſtincta. Denuò, ſolum corpus per ſe mouetur, & acquirit locum: at ſi locus moueretur, locus acquireret locum, eſſetque locus in loco, atque loci foret locus, quod increpat Ariſt. 4. *Phyſ. T.* 12.

29. Oppones primò Ariſt. mox *cit. T.* 41. negat nauim, quæ eſt in flumine continuò labente eſſe in loco, vultque eſſe in eo, tanquam in vaſe: at ſi vera eſt Scot. opinio, cum ſuperficies circumdans nauim mutetur, vnique ſuperficiei corporis ambientis, ſuccedat altera ſuperficies, dicetur nauis eſſe in eodem loco per æquiualentiam, quod videtur pugnare teſtimonio prætalleg. Reſpondeo Ariſt. quidem ibi tradere, nauim in fluuio haud eſſe tanquam in loco, ſed vt in vaſe, quatenus contentum mouetur à continente: verumtamen ſi conſideretur, vt circumſcribitur à ſuperficie aquæ fluuij circumdantis, Philoſophus non inficiatur eam eſſe in loco: ſic enim mutat locum, deſeritque vnum locum, & alterum acquirit.

30. Oppones ſecundò, ſecundum Scot. doctrinam de identitate loci per æquiualentiam, qui ex vna parte aëris, ad aliam tranſiret, eſſet in eodem loco, proindeque locum non mutaret. Nàm, licet mutaret multas ſuperficies aëris, nihilominus, cum illæ ſibi inuicem ſint æquiualentes, ſequitur eum occupare eumdem locum per æquiualentiam. Reſpondeo negando ſequelam. Quandoquidem, data hypotheſi, ille tranſiret ſpatium interiectum inter terminum à quo, & ad quem, & mutaretur localiter. Ideò eſſent duo loca eſſentialiter, non verò vnus locus per æquiualentiam.

31. Oppones tertiò, accidens, quod inhæret in ſubiecto mobili, mouetur ad motum eius, vt patet 2. *Top. cap.* 3. motis nobis, mouentur omnia, quæ ſunt in nobis: locus autem eſt in ſubiecto mobili, putà in corpore mobili, ergò eſt mobilis, ſi non per ſe, ſaltem per accidens. Reſpondeo per diſtinctionem, & explicationem maiàe accidente, quod motui locali non repugnat, concedo, vt albedo inhærens equo, ſi equus moueatur, vtique ad motum eius, ipſa albedo mouetur: Quod ſi repugnat motui locali, vt eſt locus, nego, vt ſi ſedeo iuxtà oſtium, ſi poſtmodum ab eo recedam, ſeſſio, quæ erat in me dum ſedebam, non mouetur ad motum meum, cum perierit, me non ſedente, & repugnantiam inuoluat ſimul cum motu locali totius corporis mobilis, vt optimè docet Canon. 4. *Phyſ. quæſt* 1. §. *his viſis.*

QVÆSTIO II.

De Locato.

ARTICVLVS I.

An vltimum Cælum ſit in loco.

1. QVatuor ſunt præcipui dicendi modi in hoc art. vnus eſt Philoponi exiſtimantis ſupremum Cælum eſſe in loco, quia eſt in ſpatio, ſeu vacuo ipſum circumdante, & ambiente, de quo egi in antecedente *q. art.* 2. Alter eſt Themiſtij, D.Th. 4. *Phyſ. in T.* 43. *& inde*, & Ægid. arbitrantium, vltimum Cælum eſſe in loco, ſecundum ſuas partes. Tertius eſt Auer. 4. *Phyſ. com.* 43. opinantis præfatum Cælum eſſe in loco, ratione ſui centri, hoc eſt, quia centrum ſuum habet in loco. Quartus eſt Scot. *Quol.* 11. *art.* 1. *C.* & 4. *diſtinct.* 49. *quæſt.* 16. §. *Ad* 1. *argumentum. B.* Antonij Andreæ *in cap.* 5. *lib. ſex principiorum.* Bonet. 8. *Phyſic cap.* 4. Canon. 4. *Phyſic. q.* 2. Pariſienſ. Tatar. Ioan. de Magiſ. & aliorum *ibid.* docentium vltimam ſphæram verè, & propriè non eſſe in loco.

2. Not. primò, ex Canon. cit. Tatar. *ibid. q.* 1. *dub.* 3. & Conimb. *q.* 2. *art.* 1. hanc difficultatem bifariàm poſſe excitari, vel in ſententia Theologorum ſtatuentium vltimum Cælum empyreum immobile, domicilium Beatorum, ibi æterna requie, & perpetua luce perfruentium: vel in opinione Ariſt. & ſuorum, exiſtimantium, poſtremum Cælum eſſe primum mobile, quod ſuo motu trahit cæteros orbes inferiores.

3. Not. ſecundò, ſuperficiem eſſe duplicem, conuexam, & concauam, hæc, & non illa pertinet ad locum, quia continet, & ambit locatum; ideò, vt corpus ſit propriè in loco, neceſſe eſt, contineatur, & circumſcribatur à ſuperficie concaua alicuius corporis continentis, & circumſcribentis, ſic ignis in ſua ſphæra exiſtit in loco, quia continetur, & circumdatur à ſuperficie concaua orbis lunæ. Deindè duplex notatur circumſcriptio, vna actiua, qua corpus circumſcribens circumſcribit, & continet corpus circumſcriptum, & contentum: altera verò paſſiua, qua corpus circumſcribitur, & continetur. Prior dicitur ab aliis vbi actiuum, poſterior verò vbi paſſiuum. Hinc orta eſt vulgata diſtinctio Scot. vltimum cælum eſſe in loco quoad locare, non verò quoad locari, hoc eſt actiuè, quia cætera locat, non autem paſſiuè, quia non locatur, cum ab alio non ambiatur, quod requiritur ad locum, propriè dictum. Hæc autem explicatio habetur apud Scot. cit. Licet enim expreſſè non dicat, vltimum Cælum eſſe in loco, quoad locare, & non quoad locari, tamen ex eò apertè colligitur, cum dicat præfatum cælum moueri quoad locare, & non quoad locari, quia locare deſignat actiuam locationem, ſiue vbi actiuum, ſicut locari ſignificat locationem paſſiuam, ſiue vbi paſſiuum, vt magis idem Doct. declarat 4. *diſt.* 10. *q.* 1. §. *quantum ergo I. & K.* vbi ait dari vbi præſcindens ab vbi actiuo, & paſſiuo, à circumſcriptiuo, & definitiuo. Quare non eſt reijcienda, nec deſpicienda præadducta diſtinctio Scotiſ. cum Scot. doctrina, & ratione fulciatur, & adinuenta ſit ab inſignibus Doct. nominatim Tatar. cit. Val. *Tract. Form. fol.* 43. Gadio *in com. Quol.* 11. Lich. ibid. & aliis veteribus, & recentibus Scotiſ. quamuis diſpliceat Maſtrio, & Socio eius *diſputat.* 11. *quæſtion.* 4. *artic.* 1. ſed immeritò ſpernunt diſciplinam Noſtratum, ſeque opponunt torrenti ſubtilium, vt exteris morem gerant, & faueant, vt in aliis multis præſtant.

4. Aſſertio prima, omnia corpora infrà vltimam ſphæram exiſtunt in loco. Tenet Doct. 2. *d.* 2. *quæſt* 6. §. *Ad quæſt. ſub C.* Et indicat S. Auguſt. *Tract.* 31. *in Ioan.* Probatur primò. quod continetur, & circumſcribitur ab alio, eſt in loco, cum ex dictis, locus circumſcribat, & contineat locatum: omnia autem corpora, præter ſupremum Cælum circumſcribuntur, & continentur ab aliquo: ergo ſunt in loco. Ma. eſt conſpicua, ex definitione loci, Min. patet inductione. Terra quippè continetur ab aqua, aqua ab aëre, aër ab igne, & ſic de cæteris, vſque ad vltimum Cælum. Secundò, illa participant locum, quæ ſortiuntur proprietates loci; alia autem corpora ab vltimo Cælo habent proprietates loci, ergo à loco non eximuntur. Ma. liquet, vbi eſt paſſio

alicuius, ibi eſt natura eius; hanc enim illa conſequitur. Min. eſt in promptu, paſſiones loci præcipuæ ſunt, continere locatum, eique æquari: præfata autem corpora comprehenduntur à loco, eique æquantur, vt peruium, & apertum eſt ſpeculanti, & diſcurrenti.

5. Aſſertio ſecunda, non ſtatuitur primum Cælum in loco, propterea quod extrà ipſum eſt vacuum, & ſpatium imaginarium, nec penes centrum Mundi. Aſſ. eſt bimembris, & deducitur ex Scot. *Quol.* 11. *art.* 1. *&* 2. prima pars probatur, extrà Cælum eſt ſolum inane, quod eſt nihil, in nihilo autem, vt in loco, nullum corpus eſſe valet. Huc pertinent, quæ dixi *in ſuperiori quæſt. art.* 2. *aſſ.* 2.

Secunda pars oſtenditur, locus non intrà, ſed extrà locatum exiſtit, vt claret ex definitione loci: centrum autem mundi continetur à primo Cælo, quod omnia circundat, & ambit, alioqui cor hominis foret locus eius, & axis plauſtri eſſet locus rotæ, quod eſt falſum, ergo &c.

6. Aſſertio tertia, nec dictum Cælum ponitur in loco, per ſuas partes. Colligitur ex Doct. *in* 5. *cit. ſub D.* Probatur primò, eadem extat ratio exiſtendi in loco, de toto, ac de partibus eius: at ſecundum Aduerſarios, poſtremum Cælum non eſt in loco, ſecundum totum, ergo neque ſecundum partes. Ma. oſtenditur, ſicut totum corpus menſuratur à toto loco: ità partes corporis menſurantur à partibus loci, præfatum autem Cælum totum non menſuratur à loco ſiue totali, ſiue partiali, ergo nec eius partes. Secundò, quod eſt in loco, eſt in continente extrinſeca, cum locus contineat locatum; partes autem poſtremi Cæli ab vllo extrinſeco non continentur, cum extrà ipſum nihil ſit: ergo Cælum illud non locatur ratione partium.

7. Aſſertio quarta, Cælum prænominatum verè, & proprie non exiſtit in loco. Ita Scot. *vbi ſuprà*, & ſuadetur primò ex Ariſt. 4 *Phyſ. T.* 43. 45. *& indè*, explicitè affirmante vltimum Cælum non exiſtere in loco. Ratio eius affertur, extrà ipſum Cælum non datur aliud, quod ipſummet circumſcribat, & ambiat, locus autem eſt contentiuus, & commenſuratiuus corporis locati, ergo propriè in loco non extat. Deindè, reliqua corpora à primo Cælo ſunt in loco, quia circumſcribuntur, & continentur à ſuperficiebus concauis aliorum corporum, vt oſtendi *in* 4. *aſſ.* ergo è regione, primum Cælum, quia à nullo alio corpore circumcingitur, nec circumuallatur, propriè loci non eſt particeps.

8. Oppones primò, Ariſt. 4. *Phyſ. T.* 45. verbis explicitis ait, cælum eſſe in loco per partes, ergo aduerſa ſententia pugnat ſcholæ Peripateticæ. Reſpondent Themiſt. Auer. Tolet. & alij communiter *ibid.* Per cælum accipi à Philoſopho vniuerſum, cuius partes, præter vltimam ſphæram ſunt in loco, vt idem Philoſophus explicat *eo in loco T.* 46. de terra, quæ eſt in aqua, & aqua in aëre, tanquam in loco, & ſic de reliquis partibus mundi, quæ verè locantur, excepto vltimo Cælo, quod extrà ipſum non habet aliud corpus continens, & circumſcribens.

9. Oppones ſecundò, quod mouetur localiter, eſt in loco, quia motus corporis tendit ad locum: ſupremum autem Cælum ſecundum Ariſt. mouetur localiter, putà ab ortu, ad occaſum, perſoluens ſuum curſum; ſpatio viginti quatuor horarum, quæ conficiunt diem naturalem, ergò primum Cælum eſt in loco. Diſtinguo ma. ſi continetur, & circumſcribatur ab alio, concedo: ſi verò ab alio non ambiatur, nec circumſcribatur, vt accidit in primò Cælo, affirmante Ariſt. nunc cit. nego. Motus autem localis non neceſſario terminatur ad locum, vt accidit in præſenti, idque etiam contingeret, ſi Deus extrà Cælum conderet corpus, illudque moueret.

ARTICVLVS II.

An naturaliter duo corpora poſſint ſimul exiſtere in eodem loco.

10. ALexander opuſc. de mixtione, & Fernelius 3. *ſua phiſiologiæ c. vlt.* commemorant quoſdam exiſtimare, naturæ viribus duo corporum poſſe ſimul occupare eumdem numero locum: oppoſita verò Aſſertio eſt communis Scot. 4. *diſtinct.* 49. *quæſt.* 1. *& quæſt.* 16. *antè* §. *Alij dicunt.* & §. *Ad argumenta.* Et *Quol.* 11. Aur. *diſt.* 48. *art.* 3. Conimb. 4. *Phyſ. cap.* 5. *quæſt.* 4. *art.* 1. Ruu. *tract. de natura loci quæſt.* 5: & aliorum negantium virtute naturali, duo corpora poſſe ſimul conſtitui in eodem loco. Probatur primò ex 4. *Phyſ. T.* 87. vbi Ariſt. tanquam inconueniens, ac impoſſibile infert duo corpora ſimul exiſtere in vno eodemque loco.

Secundò, penetratio dimenſionum apud omnes Philoſophos cenſetur impoſſibilis facultate naturæ: ſi autem duo corpora forent ſimul in eodem loco, daretur penetratio dimenſionum: quantitatis quippè vnius foret in quantitate alterius, quod vi naturæ effici nequit.

Tertiò, experientia conſtat, vnum corpus ſi fuerit validius, & fortius expellere aliud ab eodem loco. Hinc fit perennis ſucceſſio corporum, cum enim vnum accedit, aliud recedit, & quando vnum ingreditur in vnum locum, aliud egreditur ab eo, veluti formæ in materia, quæ ſimul in ea ſunt incompoſſibiles, ideò agens naturale, vt nouam formam in materiam introducat, neceſſe eſt priſtinam, & præexiſtentem expellat ab eadem materia. Quapropter miraculum extat, ſi duo corpora ſimul ſint in eodem loco, vt euenit in natiuitate Chriſti Domini, eiuſque reſurrectione, & aſcenſione.

11. Oppones primò, ſæpè experimur duo corpora occupare ſimul eumdem locum, vt ignis eſt ſimul cum ferro candente. Nàm ſi apponatur ſtupa, eam accendit, & comburit. Vinum extat ſimul cum pane madefacto, vt indicat eius humiditas, quæ à proprio ſubiecto non ſeperatur, 2. *anima T.* 113. Deindè, vapores cum aëre tenent eumdem locum, vt quotidiè à nobis cernitur. Rurſus, alimentum, & alitum ſortiuntur eandem ſimultaneam exiſtentiam. Atque veſica vnico contenta foramine, aqua plena, ſi in aëre ſuſpendatur, aqua non exit, niſi concitetur. Hæc, & alia conſimilia planè oſtendunt eumdem locum duo corpora poſſe ſimul capere. Occurrunt Scot. *in* 4. *cit.* §. *Alius eſt intellectus ſub E.* & Aur. *vbi ſuprà*, ferrum eſſe in vltimo gradu calidum, debitaque diſpoſitione, vt igniatur, in eiuſque poris latere ignem, qui appoſitam ſibi ſtupam accendit, & comburit, propterea non ſequitur, ignem, & ferrum eumdem locum ſimul participare. Idipſum dicito de pane, in cuius poris extat vinum. Quædam enim partes illius ſunt ſolidæ, quæ aliud corpus à ſe expellunt, quædam verò ſunt poroſæ, quæ recipiunt vinum, aquam, & alia fluida, & ſubtilia, vt patet de ſpiritibus vitalibus, qui per eas partes permeant, & diſcurrunt. Aër autem qui eſt tenuis, & rarus, cedit locum vaporibus, minorem locum occupat, vt patet de cineribus in ſcypho madefactis, & conſtipatis ad minorem locum redactis. Pariter de nummis proiectis in vas aqua plenum, quibus cedit aqua, quæ intumeſcit, dummodò labia eius ſicca maneant, alioqui ad eorum ingreſſum, ipſa aqua deſluit. Reliqua verò, quæ adduntur de nutrimento, & nutrito, & de veſica aëre, aut aqua plena, magis obſunt, quàm proſint. Siquidem patet alimentum eſſe extra locum nutriti, quia neceſſe

eſt

eſt conuertatur in ſubſtantiam aliti: atque veſica abſque concitatione, & fragore, edere nequit aërem, aquam, aut liquorem, quo repletur, quod inditium manifeſtum eſt duo corpora ſimul in eodem loco non ſe compati. Idque etiam ſignificant tonitrua, terræmotus, & huiuſmodi, de quibus alibi.

12. Oppones ſecundò, non ob aliam cauſam duo corpora nequeunt ſimul eodem loco gaudere, niſi ob eorum quantitates, quia quantitas vnius corporis expellit quantitatem alterius ab eodem loco: quantitas autem quantitati opponitur, cum actiua non ſit, ergo duo corpora ſimul ab vno loco circumſcribi, & contineri valent. Concedo ma. diſtinguo min. formaliter concedo, virtualiter, nego. Quid autem ſit oppoſitio formalis, & virtualis quantitatis, in proximum art. explanandum relinquo.

13. Oppones tertiò, corpus, eiuſque accidentia in eodem loco ſimul perſiſtunt: accidentia autem quantitate prædita ſunt, quia ſunt extenſa, vt ad oculum cernitur, ergo nihil obſtat, quin duo corpora ſimul ab vno loco ambiantur. Concedo ma. diſtinguo min. accidentia ſunt quanta, quantitate diſtincta à quantitate corporis, in quo inhærent, nego: eadem quantitate, concedo. Extenduntur quippè ad extenſionem corporis, in quo inſunt. Propterea eodem loco potiuntur, quo corpus.

Articvlvs III.

An ſupernaturaliter duo corpora poſſint ſimul exiſtere in eodem loco.

14. HÆc controuerſia fusè, & exactè diſcutitur, & dicitur in Philoſophia Morali, de beatitudine corporis, *artic.* 30. ideò hìc obiter, & breuiter tractanda, & expedienda à nobis eſt. Pro cuius deciſione non modicum conducit diſtinctio oppoſitionis in formalem, & virtualem allata à Scot. 4. *diſtinct.* 49. *q.* 16. §. *Ad primum in ſolutione* 2. *B.* & *quæſt.* 12. §. *Reſpondeo. antè C.* Formalis eſt inter ea, quæ viciſſim ab eodem ſubjecto ſe expellunt, cuiuſmodi ſunt contraria, calor, frigus, humiditas, & ſiccitas: aut quia formæ inter ſe opponuntur, itavt in eodem ſubiecto, ſiue materia ſimul non ſe compatiantur, vt forma ignis, & forma aquæ. Virtualis adeſt inter illa, quæ quidem ad inuicem penès ſuas eſſentias, & naturas non repugnant, ſed penès ſuos effectus, qui ab eis prodeunt, quique ſimul in eodem non ſe compatiuntur, vt effectus vnius quantitatis eſt repletio loci, quæ ſecum non fert aliam ſimultaneam repletionem localem alterius quantitatis. Quocircà quantitas opponitur quantitati penès ſuum effectum, qui eſt repletio localis. Quod ſi vna quantitas abſoluatur à repletione locali, tunc poteſt exiſtere ſimul cum alia quantitate in eodem loco: proindéque duo corpora poſſunt ſimul ſortiri eumdem locum, ſi alterutrum præſcindat à repletione locali.

15. Aſſertio, diuina virtute duo corpora poſſunt ſimul exiſtere in eodem loco, dummodo vnum eorum abſoluatur à repletione locali. Ità Doctor. *locis prænominatis*, & *Quol.* 11. §. *de quarto M. & inde.* Hæc aſſertio duas comprehendit partes: prima pars eſt communis omnium ſcholaſt. *in* 4. cit. vno excepto Dur. *ibid. diſtinct.* 44. *quæſt.* 6. prima pars probatur primò, ex præcipuis myſterijs noſtræ fidei, obſeratis virgineis clauſtris, Chriſtus Dominus ex vtero Matris exiuit, in reſurrectione, clauſo ſepulchro, egreſſus eſt. Ioan. 20. *Et ibid.* ianuis clauſis venit ad Diſcipulos. Et in Aſcenſione, penetrauit Cælos. Hebr. 4. *Habentes Pontificem, qui penetrauit Cœlos Ieſum.* Penetratio autem Cælorum, lapidis ſepulchri, vteri virginalis, & forum cænaculi haud effici potuit, niſi duo corpora ſimul extiterint in eodem loco, putà corpus Chriſti, & Virginis, & cæterorum præfatorum, vt tangit Aug. *lib. de agone Chriſtiano cap.* 24. recenſens prædicta myſteria, *& ſerm.* 159. *de tempore*, ad finem ſubijcit. *Deus eſt, qui fecit, conſidera Authorem, & tolle dubitationem.* Accedit Hugo Victorin. *de ſacramentis l.* 2. *parte* 8. *cap.* 2. *qui fecit hanc legem, vt vnus locus vnum locatum contineret, poteſt in ea diſpenſare, quia eius lex eſt, vt vnum corpus vnum locum occupet duntaxat.*

Secundò, poſſunt multiplicari priora, abſque multiplicatione poſteriorum. Nam prius, vt prius non dependet à poſteriori: corpora autem ſecundum ſe ſunt priora loco, cum locus ſit accidens, & corpora ſubſtantiæ.

Tertiò, non implicat vnum corpus ſimul exiſtere in pluribus locis adæquatis, vt monſtrabitur in ſequenti artic. ergò nec duo corpora ſimul in eodem loco, cum illud difficilius, aut æquæ difficile hoc videatur.

16. Secunda pars probatur, vnum corpus totaliter, & adæquatè replet vnum locum totalem, & adæquatum, ergò duo corpora ſimul nequeunt eumdem locum occupare, niſi alterutrum præſcindat à repletione locali. Conſeq. tenet. Ant. ſuadetur, vnus effectus totalis non poteſt produci à duabus cauſis totalibus, & adæquatis eiuſdem ordinis, & ſpeciei, vt oſtendi *l.* 4. *quæſt.* 2. *art.* 2. ergò nec idem locus poteſt repleri ſimul à duobus corporibus, alioqui idem locus foret totaliter repletus, & non repletus, & quidem repletus totaliter, vt conceditur ab Aduerſarijs, & non repletus totaliter, quia aliud corpus ipſummet totaliter replet. Huic rationi reſponderi poteſt eſſe diſparitatem de effectu à duabus cauſis prodeunte, & de repletione locâli à duobus corporibus emanante: quandoquidem hæc à quantitate oritur, quæ non eſt actiua, ille verò ab effectrice cauſa proficiſcitur, quæ verè, & propriè influit in effectum. Quare oppoſita ſententia eſt probabilis, quam enixè, & egregiè tuentur Baſſ. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 3. gemini Scotiſ. *diſp.* 11. *quæſt.* 7. eſtque communis hoc tempore, quæuè non diſplicet *Scot. Quol.* 11. §. *De quarto M. & N. alijſque locis.* Addo, magis congruum, & poſſibile eſt, duo corpora eſſe ſimul cum ſuo modo naturali, quàm abſque illo, quia ſic vnum extat tantum miraculum, putà duo corpora exiſtere ſimul in eodem loco: aliter verò, duo patrantur miracula, ſcilicet ſimultanea exiſtentia duorum corporum in eodem loco, & abſtractio vnius à repletione, & circumſcriptione loci. Plura vide in Morali paſſu præalleg.

17. Oppones 1. D. Greg. *hom. paſch.* ſcribit ad vocem ſacerdotis, aperitur Cælum. Quod planè fit, cum per conſecrationem, Corpus Chriſti Domini è Cœlo adducitur in hoſtiam. Ergò idem euenit in Aſcenſione eius, & aliis myſterijs. Sic etiam *Act.* 7. Stephanus vidit cælos apertos. *Et Pſal.* 23. portæ Cælorum dicuntur attolli & eleuari. Ergo nuſquam duo corpora extiterunt, vel exiſtere queunt ſimul in eodem loco. Reſp. vtrumque poſſe fieri à Deo, immo factum eſſe, vt ad orationem Stephani cæli aperti ſint, & in inſtanti prolationis verborum conſecrationis à ſacerdote: cætera quoque prænarrata præſtita fuiſſe ab eodem Deo, tum quia ſacræ paginæ teſtantur, tum etiam quia ſub diuinæ potentiæ obiecto comprehenduntur. Hinc D. Aug. allegans illud Matt. 19. *Facilius eſt camelum intrare per foramen acus, quam diuitem in regnum Cælorum*, ſubiungit in Pſal. 121. quæ hominibus impoſſibilia ſunt, Deo ſunt facilia.

18. Opponea ſecundò, partes quantitatis ſucceſſiuæ nequeunt ſimul durare, ergo nec partes quantitatis permanentis poſſunt eſſe ſimul in eodem loco. Ant. liquet, de ratione intrinſeca quantitatis ſucceſſiuæ eſt ſucceſſio partium poſt partes: conſeq. oſtenditur, ſicut ſe habet ſucceſſio ad quantitatem ſucceſſiuam, ita extenſio localis ad quantitatem permanentem. Concedo ant. nego conſeq. quoniam extenſio externa non eſt de eſſentia quantitatis permanentis, veluti ſucceſſio ſpectat eſſentialiter, ad quantitatem ſucceſſiuam.

19. Oppones tertiò, duæ formæ ſimul non valent informare eamdem numero materiam, ergo nec duo corpora poſſunt ſimul occupare eumdem locum. Ant. manet probatum *l.2.quæſt.4. art.7.* conſeq. deducitur, ſicut duæ formæ ſimul non ſe compatiuntur in eadem materia, ſic duo corpora ſimul in eodem loco. Concedo ant, nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia duæ formæ adinuicem opponuntur oppoſitione formali: at duo corpora reſpectu eiuſdem loci opponuntur oppoſitione virtuali, vt planum feci in præpoſito notat.

Articvlvs IV.

An ſupernaturaliter vnum corpus poſſit eſſe ſimul in pluribus locis adæquatis.

20. VNumquodque corpus naturaliter vno ſolo loco potiri, manifeſto comprobatur experimento. Nam, quodlibet corpus, cum ſit finitum, & limitatum, loco vno, & ſimili locali cohibetur, & continetur, vt præ aliis notat Scot. 2. *diſt.2. quæſt.7.* & 4. *diſt.10. quæſt.2.* Maxima autem viget contentio, num id effici valeat abſoluta Dei potentia, ſcilicet, vtrum vnum corpus poſſit ſimul exiſtere in pluribus locis totalibus, & adæquatis? Partem negantem amplectuntur ſectarij, nuncupatim Lotherus, Caluinus, & alij, apud Bellarm. 3. *de Euch. cap.3. & 4.* oppugnantes ſacroſanctum Euch. Sacramentum: partem verò affirmantem tuentur omnes Doctores orthodoxi, tametſi de modo inter ſe non cohæreant. Etenim ſancti Bon. 4. *diſt. 49. de dote ſubtilitatis quæſt. 2.* Th. *ibid. diſt.10. quæſt.2. ad 3. & 3. part. quæſt 76. art.1.* & vtriuſque aſſeclæ aſſeuerant vnum corpus poſſe exiſtere ſimul in duobus locis in vno circumſcriptiue, & in alio Sacramentaliter, ſiue definitiuè. At Doctor noſter 4. *diſtinct. 10. quæſt. 2.* Rich. *Quol. 2.* Aleuſ. 4. *parte quæſt. 11. artic. 1. §. vlt.* Och. 4. *q. 4. dub. 2.* Mayr. *diſtinct. 11. quæſt. 1.* Canon. 4. *Phyſic. quæſt.3.* Pariſienſ. *ibid. quæſt.2. fol. 59.* & reliqui Scotiſ. & Nomin. quibus adſtipulantur complures Neoterici, docent communiter, & vnanimiter vnum corpus ſimul poſſe diuinitus circumſcribi, & commenſurari à multis locis adæquatis, & totalibus.

21. Not. primò, ex Scot mox citat. §. *Dico ergo ad quæſt.* axioma receptiſſimum, & dogma veriſſimum eſſe, Deo eſt poſſibile id omne, quod contradictionem non inuoluit. Siquidem obiectum totale, & adæquatum omnipotentiæ Dei eſt omne poſſibile, & ad impoſſibile nulla datur potentia. Cum autem dicitur idem corpus localiter poſſe occupare plura loca, nihil aliud in corpore ponitur, niſi multiplex reſpectus extrinſecus adueniens, cum ex dictis locus formaliter ſit reſpectus extrinſecus adueniens locantis ad locatum, vt circumſcribentis, ad circumſcriptum; reſpectus verò poſſe plurificari in eodem fundamento, ad diuerſos terminos, probat efficaciter, & euidenter Scot. 3. *diſtinct. 8. quæſt. 1. §. Hic dicitur.* In vno namque albo poſſunt eſſe plures relationes ſimilitudinis ad multa alba de nouo producta, & in vno patre plures relationes paternitatis, ad plures filios ab ipſo genitos: pariter in vno corpore fundari queunt plures relationes locales, ſiue plures circumſcriptiones diuerſorum corporum ipſum circumſcribentium. Quare, non vana imaginatio, ſed vera ratio ſequenda eſt. Nam, licet imaginatio non ſeparet vnum ab alio, nec percipiat, vnum plurificari abſque alio, non ideò, eſt impoſſibile, vnum corpus plura loca poſſidere. Siquidem, hac inani imaginatione relicta, & ſenſu abiecto, ratio ſuadet, & oſtendit, poſteriora poſſe multiplicari, ſine multiplicatione prioris, ſic cauſa vna exiſtens plures edit effectus, & vnus pater plures filios, vnuſque ſol plures radios. Cum autem loca poſteriora ſint corpore locato, vtpotè accidentia contingenter ei aduenientia, planè infertur, poſſe vnum corpus, multa ſortiri loca.

Dices, id verum eſſe, quando termini non adæquantur fundamento, at ſi relatio termini ſit adæquata ſuo fundamento, vt locus adæquatur corpori locato, non valet. Contrà, relatio intrinſecus adueniens, quæ ex natura fundamenti oritur, non adæquatur ipſi fundamento, ergo nec relatio extrinſecus adueniens, cuiuſmodi eſt locus. Ant. eſt in promptu, in vna quantitate extant duæ relationes æqualitatis, ad duo æqualia, & in vna qualitate duæ relationes ſimilitudinis, ad duo ſimilia: ergo in vno corpore duæ circumſcriptiones locales. Idquê corroboratur, non magis adæquat quantitatem ſua præſentia ad locum, quam ſubſtantiam ſua præſentia ſibi conueniens: ſubſtantia autem, vt corpus Chriſti in Euch. habet plura vbi, ſeù præſentias Sacramentales, & definitiuas, in omnibus hoſtiis conſecratis, tametſi in cælo circumſcribatur, & commenſuretur loco, igitur non repugnat vnum corpus plura loca ſimul participare.

22. Not. ſecundò, ex Scot. *vbi ſuprà*, *H.* & Canon. cit. §. *His viſis.* Primò ad ſoluenda argumenta opponentium, tres exigi regulas, & documenta; quorum primum eſt, quæ præcedunt locum conuenire corpori locato in cunctis locis, in quibus exiſtit, eodem modo, quo ſi exiſteret in vno tantum loco, vt ſi corpus eſt viuens in omnibus locis, in quibus locatur, eſt viuens. Itemque ſi corpus in vno loco eſt altitudine ſex palmorum, vtique & in alio loco eadem quantitate gaudet; cauſa eſt, quia prius non variatur, nec multiplicatur, ad variationem, & multiplicationem poſterioris; ideò poteſt multiplicari poſterius, potà locus, ſine multiplicatione prioris nempè corporis permanentis cum omnibus illis, quæ ipſum conſequuntur. Secundom abſoluta, & à loco non dependentia, ſi corpus recipiat in vno loco, quoque & in altero loco; ratio eſt, quia vna eſt eius potentia paſſiua, proptereà ſi ab agente in eo imprimatur formam abſolutam approximato in vno loco, eadem etiam forma recipietur ab ipſo, in altero loco, propter vnius corporis identitatem, vt planum fiet in ſequenti not. ſecùs verò res ſe habet de forma relatiua, quæ multiplicari poteſt, penes locorum multiplicationem; ratio redditur, poteſt aliquod obiectum eſſe præſens vni corpori poſito in vno loco, quod nequaquam præſens eſt eidem corpori locato in alio loco; ſic homo idem replicatus Romæ, & Pariſiis, poteſt adeſſe Romæ, coram ſummo Pontifice, & Pariſiis, coram Chriſtianiſſimo Rege. Tertium quæ agit, & operatur in vno loco, pariter & in alio, ratio eſt, quia vtrobique eadem virtute, & potentia pollet, ob id ſi meretur in vno loco, etiam in alio loco, quoniam habet vnum, & idem principium merendi, quæ eſt eius voluntas: quod vt planius fiat.

13. Not. tertiò, pleroſque allucinari exiſtimantes, ad pluriſicationem loci, quoque plurificari virtutem actiuam, & paſſiuam vnius corporis in multis locis exiſtentia, ac etiam arbitrantes ob diſtantiam locorum, non poſſe corpus replicatum recipere quamcunque paſſionem, vt ſi ignis Taurini approximetur corpori ibi exiſtenti, & calefaciat, non poſſe Pariſiis idem corpus calefacere. Nam, licet agens naturaliter non agat extrà ſphæram ſuæ actiuitatis, tamen ignis Taurini non calefacit Pariſiis, ſed idem corpus exiſtens in vtroque loco calefit abſolutè, quia calefactio abſolutè non pendet a loco. Quare, eſt quidem diſtantia, quoad locum, non verò quoad corpus, cum ſit tantum vnum corpus, ergo ſi patitur in vno loco, quoque & in alio, & vbicumque fuerit replicatum, vt patet ex primo canone tradito *in 2. not.* Hinc ſubdit Doct. cit. *in ſolutione 3. M.* ſi corpus vulneretur in vno loco, non vulnerari in altero loco, quia vulneratio præſefert diuiſionem continui, ab aliquo hic, & non alibi diuidente, at vtrobique corpus habet vulnus, cum vulneratio ſit partium diſcontinuatio, quæ eſt in eodem corpore, vbicumque reperitur.

14. Aſſertiò prima, vi diuina vnum numero corpus poteſt ſimul exiſtere in vno loco circumſcriptiuè, & in alio definitiuè, ſiue Sacramentaliter. Ità Scot. *vbi ſuprà*, & *quæſt.* 3. & *in Rep. 4. diſt.* 10. *quæſt.* 2. *&* 3. & *Quol.* 11. Et ponitur *de conſecrat. diſtinct.* 2. *cap. prima hæreſis.* Probatur primò, ex S. Chryſoſt. *tertio de Sacerdotio*, ſic exclamante. *O miraculum! ô Dei benignitatem, qui cum Patre ſurſum ſedet, & in illo ipſo temporu articulo, hominum manibus pertractatur.* Et *hom.* 17. *in epiſt. ad Hebræos. An quia in multis locis affertur, multi Chriſti ſunt? nequaquam, ſed vnus vbique eſt Chriſtus.*

Secundò, Chriſtus Dominus in vltima cæna, cum Apoſtolos communicauit, erat in loco circumſcriptiuè, & ſimul verè in omnibus partibus panis Sacramentaliter, quas illis manducandas tribuit, vt patet Matth. 26. *Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum.* Et 1. Cor. 11. *Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Atque nunc idem corpus Chriſti eſt in cælo ſedens ad dexteram Patris, circumſcriptiuè, & in Euch. ſacramentaliter. Ruſſus, à corpore quanto diuinitùs tolli poteſt extenſio externa, quæ eſt eius effectus, ſicque corpus erit in loco definitiuè; tunc enim abſoluetur à repletione locali, eſſetque extenſio interna quantitatis, abſque extenſione externa, vt ſcripſi *l.* 5. *quæſt.* 1. *art.* 1. Idque euenit in omnibus, & ſingulis hoſtiis conſecratis. Infertur ergo, idem corpus poſſe eſſe in vno loco circumſcriptiuè, & in alio definitiuè, veluti corpus Chriſti, quod eſt in pixide ſacramentaliter, & in Empireo circumſcriptiuè.

15. Aſſertio ſecunda, potentia Dei abſoluta, idem corpus poteſt conſtitui ſimul in duobus locis circumſcriptiuè. Defenditur à Doctore *locis prænarratis*, eſtque communis hoc tempore, quam Rich. cit. *quæſt.* 2. vocat tutiorem, ab errore alienam, authoritati, & veritati conſonam. Subdit Gabriel *in can. lect.* 46. eam magnificare potentiam Dei. Addit Suarez 3. *part. Tom.* 3. *diſp.* 8. *ſect.* 4. eſſe valdè conſentaneam principiis fidei catholicæ. Et Valentia *T.* 4. *diſp.* 6. *quæſt.* 3. *p.* 1. §. 23. ſcribit, aduerſam ſententiam à Catholicis refelli, tanquam minus congruentem veritati fidei orthodoxæ. Probatur primò, ex Hug. Victorino 2. *de Sacrament. parte* 8. *cap.* 11. *Si corpus vnum eodem tempore in diuerſis locis ſimul eſt, noli mirari, qui fecit vt vnum corpus in vno loco eſſet, fecit, ſicut voluit, & aliter, ſi voluiſſet, facere potuiſſet, nam & quando vult, aliter facit.* Deindè ſubiicit. *Cogita facientem, & deſinet eſſe mirabile, quidquid illud fuerit.* Hoc ipſum innuit D. Auguſt. 3. *de conſenſu Euangeliſtarum ad finem cap.* 25. vbi expendens *Act.* 9. *&* 22. viſionem, quam habuit S. Paulus de Chriſto Domino, & antè S. Petrus, aliique Apoſtoli participes eius fuere, vt legitur 1. *Cor.* 15. ſcribit, ſed hoc iam de Cælo, poſt non paruum tempus Aſcenſionis ſuæ. Ex quo infero, ſicut illis verè, & realiter Chriſtus viſus eſt, ita & iſti. Cum tamen Chriſtus idem non reliquerit Cælum ex quo ad ipſum aſcendit, Authore eodem Auguſt. *Tract.* 30. *in Ioan. Donec finiatur ſeculum, ſurſum eſt Dominus.* Et deducitur ex ſacra pagina, *Act.* 3. *Quem oportet Cælum ſuſcipere, vſque in tempora reſtaurationis omnium.* Vbi Lyran. exponit, à die Aſcenſionis, vſque ad diem iudicij vniuerſalis Chriſtum ſeſſurum ad dexteram Dei Patris: ergo cum idem Chriſtus in cælo ſit circumſcriptiuè, ipſumque non deſerens, alibi etiam in loco circumſcriptiuo viſus ſit, clarè euincitur, idem corpus circumſcriptiuè poſſe exiſtere in pluribus locis. Dicere autem cum Complut. *diſp.* 19. *quæſt.* 8. § 5. *ad quartum*, tunc Chriſtum dereliquiſſe Cælum, breui temporis interuallo, & veniſſe in terram, non congruit præfatis teſtimoniis, quia etiam in die iudicij, exiguo temporis interſtitio Cælum deſereret, quod ſacer codex notat, ergo cum abſolutè aſſerat, illum non venturum, niſi veniat ad iudicium, illicque ſemper manſurum, vſque ad illud præfinitum tempus, infertur, nec breui temporis mora, ipſum à cælo abeſſe, nec abfuiſſe, nec abſuturum, alioqui voluntariè vis dictis authoritatibus infertur, ſicut ab eis, qui imaginarias, & non reales faciunt præfatas, aliaſque ſanctorum viſiones.

Secundò, quod non repugnat, poteſt à Deo fieri, vt obſeruaui in primo, not. & ſignificatur *Matt.* 19. *apud Deum omnia poſſibilia ſunt.* Et inſinuatur ab Aug. *l. de natura, & gratia, contrà Pelagianos cap.* 7. & *l. de ſpiritu, & lit. cap* 5. *quæ ſunt apud nos impoſſibilia, apud Deum ſunt facilia* Idem autem corpus ſimul occupare plura loca circumſcriptiuè, & commenſuratiuè, non repugnat: quia definitiuè, & Sacramentaliter efficitur, vt patet de corpore Chriſti exiſtente in multis hoſtiis conſecratis, ergo circumſcriptiuè fieri quoque poteſt. Thomiſtæ, quos ſequuntur Complut. cit. id concedunt ſacramentaliter, & definitiuè, negant verò quantitatiuè, & circumſcriptiuè, quandoquidem locatum circumſcriptiuè adæquatur loco, extrà quem exire nequit, itavt implicet ab alio ambiri, & contineri: non ſic eſt præſentia Sacramentalis, quæ conuenit corpori non ratione quantitatis, ſed ratione ſubſtantiæ, quatenus ſubſtantia panis conuerſa eſt in ſubſtantiam corporis Chriſti. Contrà, ſicut corpus Sacramentaliter, & definitiuè continetur à loco definitiuo: ita ambitur, & continetur à loco circumſcriptiuo, quia vtrumque tàm corpus, quàm locus eſt limitatum: & licet corpus, vel ſpiritus ſit in vno loco definitiuè, poteſt quoque eſſe in alio definitiuè, vt de fide ſancitur de corpore Chriſti exiſtente in cunctis hoſtiis conſecratis: ergo idipſum aſtruendum eſt de quocumque corpore, quod ſcilicet eſſe valeat ſimul in multis locis circumſcriptiuè, cum par vtrobique extet ratio. Nec conuerſio panis in corpus Chriſti eſt cauſa, qua ipſum eſt ſic in Euch. Sacramentaliter. Nam tranſacta conuerſione, adhuc illud corpus participat illum locum, & præſentiam Sacramentalem: atque ſi panis non tranſubſtantiaretur in corpus ipſum, ſed maneret idem panis, adhuc poſſet ibi eſſe tale corpus, vt oſtendit Doct. 4. *d.* 11. *q.* 3. Quin etiam nihil obſtat, quod ſicut conuertitur ſubſtantia panis, in ſubſtantiam corporis Chriſti; ſic à Deo conuertatur quantitas, in quantitatem, quo pacto corpus erit in eo loco quantitatiuè, & dimenſiuè, ſicut locatur in cælo. Deinceps, commodiùs, & faciliùs eſt vnum corpus eſſe in duobus locis circumſcriptiuè, quàm in vno circumſcriptiuè, & in alio definitiuè: ſiquidem in primo modo eſt tantum vnum miraculum, purà replicatio vnius corporis, in duplici loco: in ſecundo autem ſunt duo miracula,

replicatio eiuſdem corporis in duobus locis, & abſtractio quantitatis eius ab externa extenſione, & commenſuratione locali. Potius ergo corpus poteſt ſimul ſtatui in duobus locis vna cum ſuo modo naturali, hoc eſt circumſcriptiuè, quàm in vno loco, cum modo naturali, id eſt commenſuratiuè, & in alio ſine modo naturali, nempe definitiuè, ſiue ſacramentaliter. Corpus in Euch. eſt totum integrum, & perfectum ſicut eſt in cœlo, ſolum præſcindit à repletione locali, quæ eſt effectus quantitatis inhærentis in illo: poteſt autem Deus à dicta quantitate non amplius abſtrahere, & ſuſpendere eius effectum, vt præſtitit in fornace Babylonica, cuius ignis combuſſit lictores Regis, cum ante non combuſſiſſet tres pueros Hebræos in eum proiectos, Deo cum dicto igne non coagente: ſicque quantitas eius corporis repleret locum, in quo foret circumſcriptiuè: rectè ergo deducitur, quod ſi corpus poteſt exiſtere in loco definitiuè, vtique, & circumſcriptiuè, & negantes hoc ſecundum, quoque primum refellerent, niſi ad id tenendum Fides orthodoxa eos aſtringeret, perhibente ingenioſo Baſſ. 4. *diſt.* 10. *quæſtion.* 3. *artic* 2. *in fine.* Addit alter Doctor ab eo allegato. *Mirum eſt, apparentes magis ſequi inanem imaginationem, & puerilem phantaſiam, quam certam, & veram rationem noſtræ fidei conformem, & conſentaneam.* Tertiò, magis, aut æquè poſſibile eſt, duo corpora ſimul exiſtere in eodem loco circumſcriptiuè, ac vnum corpus eſſe in duobus locis ſimul circumſcriptiuè: ſed illud conceditur ab Aduerſariis, vt patuit in antecedente art. ergo & illud ab eiſdem eſt concedendum. Ma. ſuadetur, prius non multiplicatur, ad multiplicationem poſterioris, vna quippè cauſa habet plures effectus, vt vnus Deus, plures creaturas, vnus ſol, plures radios; & vnus pater, plures filios: igitur, non inconuenit vnum corpus, quod præcedit quodcumque accidens, quod in ipſo inhæret, habere plura loca, in quibus ſimul exiſtat. Deindè, non magis limitatur corpus ad locum, quàm locus ad corpus, quia vtrumque eſt finitum, & limitatum: locus autem poteſt recipere ſimul duo corpora, ex dictis, ergo & corpus ſimul plura loca. Occurrunt Complut. *vbi ſuprà*, negantes paritatem. Inquiunt enim Deum poſſe impedire effectum ſecundarium quantitatis, qui eſt excluſio alterius corporis ab eodem loco, non verò primarium, qui eſt repletio localis, & circumſcriptio adæquata corporis vnius, alioqui non eſſet vnum corpus, ſed multiplex, quod eſt extrà theſim. Contrà, Deus non impedit effectum primarium à duobus corporibus ſimul occupantibus eumdem locum, vt fatentur Antigoniſtæ, ergo nec eum impediet ab vno corpore exiſtente ſimul in duobus locis, cum hoc corpus quantitatem, & reliqua omnia participet, ac ſi in vno loco tantùm exiſteret. Igitur, ſi duo corpora ambiuntur circumſcriptiuè ab vno loco, pariter vnum corpus à duobus locis commenſurari poteſt. Nec ſequitur eſſe multiplex, tum quia corpus per locum non indiuiduatur, cum ſit eo prius, tum etiam quia multiplicatur locus, non verò corpus, veluti accidentia inhærentia ſimul in vno ſubiecto, multiplicantur quidem ea accidentia, ipſum verò ſubiectum manet vnum duntaxat. Demum omnia opponentium argumenta facilè diluuntur, vt mox patebit, & commodè contra ipſos retorquentur è Rubion. & Baſſ. cit.

26. Oppones primò, S. Auguſt. 20. *contra Fauſtum*, *cap.* 11. ſcribit, Chriſtum commenſuratiuè non potuiſſe ſimul exiſtere in ſole, & Luna, & in cruce. Idem videtur ſentire D. Anſel. *in Monol. cap.* 25. inquiens vnum totum non poſſe eſſe in locis diuerſis: corpus autem eſt vnum totum conflatum ex materia, & forma. Igitur vnum corpus ſimul nequit plura loca poſſidere. Reſpondeo Auguſt. *eo in lib.* non autem *lib.* 11. *contra Fauſtum*, vt perperam allegant Complut. *vbi ſupra*, loqui de facto, non verò de poſſibili, potentia abſoluta. Agit namque contrà prænominatum Manichæum ſtatuentem tres Chriſtos, quorum vnum in ſole, & luna extenſum locabat, contra quem ſic arguit Sanctus-Doct. Chriſtus verè in cruce paſſus eſt, & ex quo natus eſt ex Virg. ſemper degit in terra, donec poſt reſurrectionem aſcendit in cœlum, ergo pendens in cruce, non erat ſimul diſtentus in ſole, & luna, vt imaginabatur Fauſtus, contra quem, idem Auguſt. inſurrexit. Ad Anſel. dico ipſum loqui de virtute creata, non verò de increata, & diuina, interprete Rich. 4. *diſt.* 10. *art.* 2. *quæſt.* 2.

27. Oppones ſecundò, ſi vnum corpus poteſt eſſe circumſcriptiuè ſimul in duobus locis, vtique in decem locis, immò vbique, quia non magis poſſibile eſt eſſe in duobus, quam in omnibus locis, & virtus, quæ illud locare poteſt in duobus, in omnibus quoque ponere valet: eſſe autem vbique ſoli Deo competit, per ſuam immenſitatem, & infinitatem; igitur repugnat vnum corpus ſimul manere quantitatiuè, & extenſiuè in duobus locis. Conf. vnum corpus nequit duplici tempore durare, ergo nec in duplici loco locari. Conceſſa ſeq. ma. diſtinguenda eſt min. eſſe vbique conuenit tantum Deo, ex ſe, virtute ſua, & immenſitate, concedo: virtute alterius, nego. Id namque adaptari poteſt corpori potentia Dei in cunctis locis replicato. Sic Chriſtus vi propria ſurrexit, *Marci* 16. Lazarus verò potentia Dei, *Joann.* 11. Ad conf. concedo ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia ſucceſſio eſt de eſſentia temporis, non verò de eſſentia loci, qui materialiter ſumptus eſt ſpecies quantitatis permanentis, vt patet 4. *Report. diſt.* 10. *quæſt.* 3.

28. Oppones 3. corpus eſſe in loco circumſcriptiuè eſt ita commenſurari vni loco, vt non commenſuretur alteri loco: vnum autem corpus vni tantum loco commenſuratur: igitur alteri loco commenſurari nequit, proindéque vnum corpus neutiquam ſimul duo loca occupare valet. Conf. Quantitas eſt ratio formalis occupandi locum, & forma non multiplicata, eius effectus formalis non multiplicatur, ergo cum in vno corpore vna ſit tantùm quantitas, planè ſequitur, vno tantum loco poſſe circumſcribi. Nego. ma. eſſe enim in loco circumſcriptiuè perinde eſt, ac commenſurari, & circumſcribi à loco, non autem deſignat negationem alterius loci: veluti eſſe in loco Sacramentaliter, non importat negationem alterius loci, vt patet de corpore Chriſti, quod verè, & realiter reperitur in cunctis hoſtiis conſecratis. Quare capacitas naturalis vnius loci, eſt duntaxat ad vnum tantum corpus recipiendum, obedientialis verò, reſpectu virtutis ſupernaturalis eſt ad plura corpora recipienda. Poteſt quoque declarari de vno obiecto, quod multis cognitionibus cognoſcitur, vnus color multis viſionibus videtur, vnuſque ſonus multis auditionibus auditur. Ad conf. dico, quantitatem eſſe rationem occupandi locum non proximam, & formalem; ſed remotam, & fundamentalem: in vno autem fundamento fundari queunt plures relationes, vt in qua potentia generandi actiua plures relationes paternitatis, ad plures filios ab eodem patre genitos.

29. Oppones quartò, ſi vnum corpus ſimul eſſe quiret in duobus locis, vna materia ſimul poſſet informari diuerſis formis: id autem, tanquam impoſſibile reiectum eſt ſuprà, quæſtione de forma; ergo & iſtud refellendum eſt. Sequela ma. ſuadetur, idem cibus replicatus in diuerſis locis poſſet comedi à diuerſis animalibus, proindéque informaretur diuerſis eorum formis, putà eorum animalibus. Conf. datâ hypotheſi, idem animal in ſe reciperet ſimul contraria, in vno quippè loco frigeret, ſi ei gelu apponeretur, & in alio caleret, ſi ei approximaretur ignis. Itemque, in vno loco ægrotaret, ſi aër ei foret noxius, & in alio, benè valeret, ſi aër ei eſſet ſalubris: hæc autem, & conſimilia apparent abſurda, & impoſſibilia, ergo &c. Nego ſequelam ma. ad eius probationem dico, eum cibum partialiter comedi à diuerſis animalibus, ac ſi in

eodem

eodem loco exiſterent, vnumquodque partem eius acciperet, ſicque vna materia nequaquam duabus formis ſimul informaretur. Siquidem, idem ferendum eſt iudicium, de cibo poſito in pluribus locis, ac ſi foret in vno loco, & ſimul adeſſent diuerſa animalia ibi ad illum comedendum. Per hoc patet ad conf. Idem quippè exiſtimandum eſt de corpore exiſtente ſimul in duobus locis, ac ſi exiſteret in vno tantùm loco, præſentatis ſibi contrariis. Si enim, vnum contrarium eſt fortius, & validius alio, vt ignis eſt potentior gelu, corpus calefiet, quia vnum contrarium fortiùs reportat victoriam de alio contrario minùs forti. Proptèrea, non ſequitur, idem ardere, & algere, ægrotare, & valere. Cauſa huius tradita eſt in ſecundo not. quia idem eſt corpus, quod eſt abſolutum independens à loco, ob id ſi patiatur in vno loco, vtique patitur in alio.

30. Oppones quintò, idem nequit ſimul viuere, & & mori, ſaluari, & damnari, mereri, & demereri: Si autem idem homo duo loca ſimul occuparet, in vno poſſet viuere, & in alio mori, in vno eſſe in Dei gratia, & in alio in peccato, in vno loco occidi ab inimico, & in alio ab amico defendi. In vno habens confeſſarium, & moriens contritus, ſaluus fieret: in altero, carens confeſſario, & moriens impœnitens damnationem incurreret. Rursùs, ſi in vno loco offeratur ſibi obiectum peccati, peccaret: alibi verò, haud ſibi præſentato obiecto peccati, non peccaret, ſicque foret ſimul Deo acceptus, & non acceptus, quod implicat: ergo &c. Concedo ma. nego min. Ratio eſt, quia vnica eſt tantum vita vnius hominis viuentis, vna anima, vnaque voluntas: ideò ſi moreretur in vno loco, vtique & in alio, & ſi peccaret in vno, quoque & in alio, & ſi foret Deo gratus hic, pariter alibi. Vna quippè eſt voluntas vtrobique exiſtens, quæ eſt cauſa meriti, & demeriti, ſalutis, & perditionis.

31. Dices, ſi quis vulneretur Romæ, non vulneratur Pariſiis, cum hoſtis eius adſit Romæ, non autem Pariſiis. Similiter, ſi furtum committat Pariſiis, & ſuſpendatur, non furabitur Romæ, nec ibi ſuſpendetur, cum occaſio furandi ſeſe offerat Pariſiis, non verò Romæ. Actio autem non fit in diſtans.

Dico quidem, vulnerationem contingere Romæ, ſeù diuiſionem carnis eius: verùm, quia corpus vnum eſt, vulneratum apparet, tam Pariſiis, quam Romæ. Quod alij inquiunt, per ſe primò vulneratur Romæ, & pariſiis concomitanter, veluti relationes ſimilitudinis, per concomitantiam conſurgunt in locis proximis, ac diſtantibus. Idipſum aſtruendum eſt de furto, quod quidem fit pariſiis, ibique is ſuſpenditur, tamen peccatum furti imputatur voluntati eius, qui quoque adeſt Romæ, cum ſit idem vtrobique.

32. Quæres, ſi Petrus replicatus Mediolani, & Taurini, veniret Mediolano Taurinum, & Taurino Mediolanum, dum in eadem ſemita ſibi occurreret, quid fiet tunc, ſi aduerſa facie ſecum ipſe congrederetur? fieretne alter Ianus? Dico, non fieret alter Ianus, vt indicat Scot. *in fine, quaſt. citat*, quia vnum corpus, ſiue homo vna tantum pollet facie, & deſineret tunc eſſe in pluribus locis, veluti ſi brachium à corpore auferatur, anima deſinet eſſe in brachio, & Theologi communiter docent, ſtatim ac corruptæ ſunt ſpecies ſacramentales in Stomacho ſacerdotis, corpus Chriſti in eis deſinere eſſe.

QVÆSTIO III.

De Vacuo.

ARTICVLVS I.

An ſit vacuum.

1. PYTHAGORICI teſte Ariſt. 4. *Phyſ. cap. 6. T. 56.* & alij pauci arbitrantur dari vacuum in rerum natura: aduerſus quos decertant Philoſophus nunc cit. Scot. 4. *diſt. 49. quæſt. 16. §. Alij dicunt ante E.* Et *diſt. 13. §. Ad rationes H.* & cæteri poſteriores Philoſophi, negantes à parte rei eſſe quidpiam vacuum.

2. Not. vacuum trifariàm vſurpari. Primò, pro inani, ſiue negatione loci, quo in ſenſu extrà cælum dicitur eſſe vacuum, ſiue ſpatium imaginarium, cum tamen extrà ipſum cælum, nihil prorſus ſit. Secundò, pro carentia corporis opaci, ſolidi, & ſenſibilis, cuius meminit S. Bon. 2. *diſt. 13. art. 2. quæſt. 3.* Sic domus carens bonis mobilibus dicitur vacua, & crumena, expers pecuniæ quoque perhibetur vacua. Tertiò, pro priuatione corporis contenti, & hoc eſt propriè vacuum, quod definitur 4. *Phyſ. cap. 7. T. 60.* locus priuatus corpore, & de vacuo ſic accepto in præſentia diſſerimus, vt ſi Deus deſtrueret omnia corpora à concauo orbis Lunæ vſque ad terram, illud interuallum, inter lunam, & terram interpoſitum, eſſet propriè vacuum, quia foret priuatum corpore.

3. Aſſ. non datur vacuum in rerum natura. Tenet Doct. *vbi ſuprà*, & inſinuat 3. *d. ſt. 27 § Iſtæ rationes*, & expreſsè *Quol. 11. art. 1. ante E.* Probatur primò, res creatæ ita ſunt diſpoſitæ, & connexæ, vt vna contineatur ab alia, eique approximetur, vt patet de terra, aqua, aëre, & reliquis ſibi inuicem contiguis, & proximis, ac vnitis. Hinc iure ſubiicit Ariſtot. 1. *Meteor. 1. Oportet Mundum hunc ſubiectum eſſe ſuperioribus lationibus.* Atque addit S. Aug. 8. *Ciuit. cap. 11. Elementorum catenata, & colligata ſeries extat.* Vbi Viues exponit. *Coniunguntur elementa inter ſe, veluti annuli in catena* Ideò celebratur illud à Philoſophis; *Natura abhorret vacuum.* Secundò, experientia comprobatur, ne fiat vacuum, grauia aſcendere ſurſum, & leuia deſcendere deorſum, vt aqua per attractionem aëris in fiſtula ſurſum fertur. Atque ſi os phialæ calefiat, & ponatur ſupra aquam, videtur ipſa aqua aſcendere in phialam. Iterùm, per fumum lucernæ extinctæ, ignis deſcendit ad eam reigniendam, & reaccendendam. Denuò. audiontur tonitrua, terremotus, bombardarum fragor, & id genus alia, ne permittatur vllo modo vacuum.

4. Opp. 1. antè fabricationem Mundi, erat quoddam ſpatium vacuum, in quo ipſe mundus conditus eſt, & modo extrà eumdem, eſt aliud ſpatium, in quo Deus ſi velit poteſt creare alium Mundum, ergo à parte rei non eſt inficiandum vacuum. Conf quod à ſuperiori, ad inferiorem locum cadit, aut recipitur in pleno, aut in vacuo, non primum, alioqui duo corpora forent ſimul in eodem loco, ergo ſecundum, ſicque habetur vacuum. Diſtinguo ant. ſi vacuum accipiatur propriè, pro carentia corporis contenti, nego: quod ſi ſumatur pro inani, concedo, quia antè, & extrà Mundum, nihil eſt. Ad conf. dico, recipi in pleno, vnumque alteri locum cedere.

5. Oppones ſecundò, ſi vas aqua impleatur, & vndique obfirmetur, ponaturque in loco frigido, congelabitur illa aqua, locumque minorem occupabit, & cum aër ingredi nequeat illuc, ſequitur aliquod vacuum, naturaliter, ergo effici poteſt vacuum. Reſpondeo data hypotheſi, vel aqua non congelabitur, vel vas frangetur, ne fiat vacuum, vt conſtat experientia.

6. Oppones tertiò, ſi fuerint duæ tabulæ æquè planæ ſimul iunctæ, ita vt inter eas, nec aqua, nec aer interueniat, ſi ſtatim vna ab altera diſiungatur, in aliqua earum parte continget vacuum: ergo vacuum eſt poſſibile. Reſpondeo, ſi huiuſmodi tabulæ æqualiter planæ extiterint, & ſimul iunctæ moueri nequirent, niſi oblique, alioqui, vna ſequetur aliam, ne concedatur vacuum. Addo, quod Ariſtot. 2. *animæ T.* 113. putat impoſſibile, dari corpora perfectè plana ſe immediatè tangentia. Neceſſe quippe eſt, inter duo corpora opaca intercedat aliquid aeris, vel aquæ, cum omnia ſublunaria ſint adinuicem permixta.

Articvlvs II.

An per aliquam virtutem poſſit effici vacuum.

7. Viribus naturæ, vacuum effici non poſſe, manet deciſum, & probatum in præcedente art. in præſenti autem ambigitur, num virtute Angeli, aut potentia Dei vacuum dari queat, necne.

8. Aſſertio 1. per virtutem Angeli non poteſt fieri vacuum. Deducitur ex Scot. 2. *d.* 2. *q.* 12. §. *Hic dicunt C.* Et 4. *d.* 49. *q.* 13. *Reſpondeo C.* Suaderi poteſt ex ſacris litteris, *Iob.* 34. *Quem conſtituit alium ſuper terram, aut quem poſuit ſuper orbem quem fabricatus eſt?* Ac ſi dicat, vt colligitur ex Poſtilla Lyr. nec Angelus, nec homo, nec vlla creatura poteſt inuertere, & mutare ordinem rerum à Deo ſtatutum, & ſtabilitum, proindéque nec tantillum vacui præſtare. Item *Hebr.* 2. *Non enim Angelis ſubiecit Deus orbem terræ.* Addit Scot. *in* 4. *proxime cit.* cauſæ corporales non obediunt Angelis ad nutum, quantum ad actionem, & alterationem earum. Fauet D. Aug. 3. *Trin.* inquiens, corpoream materiam non ſubiici Dæmonis potentiæ. Secundò, vbi extat cauſa eiuſdem rationis, ibi habetur effectus eiuſdem rationis: cauſa namque naturalis non impedita, cum omnibus requiſitis ad agendum, vniformiter ſuum edit effectum: propter autem eamdem rationem datur vacuum, ac duo corpora ſimul ponuntur in eodem loco, vt rectè proſequitur Mayr. 4. *diſt.* 11. *quæſt.* 6. §. *Aduertendum.* Quia vtrobique diſſoluitur connexio rerum, & demitur ordo vniuerſi. Angelus verò nequit ſimul ſtatuere duo corpora in eodem loco, cum ordinem à Deo præfixum immutare non valeat, teſte Scot. 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 12. §. *Hic dicunt C.* Ergo nec in Mundum inuehere vacuum. Tertiò, ſi maior virtus aliquem effectum non poteſt attingere, nequit minor, vt patet per locum à maiori, ad minus: maior autem virtus virtute Angeli, cuiuſmodi eſt tota potentia vniuerſi, nequit vacuum inducere, vt oſtendi in præcedente art. Ergo nec Angelus id præſtare valet.

9. Aſſertio 2. per Dei potentiam poteſt eſſe vacuum. Ita Scot. *Quol.* 11. *art.* 2. *ſub D.* Et 4. *diſt.* 43. *quæſt.* 5. *art.* 2. D. Et *in Report. ibid.* §. *Sed hic occurrit.* Quem ſequuntur omnes Scotiſt. præter vnum Vulpem 1. *part. diſp.* 18. *art.* 3. *n.* 6. *& inde.* Probatur primò, omnia ſubduntur, & obſequuntur diuinę voluntati: *Voluntati enim eius quis reſiſtet? Rom.* 9. Ergo ſi Deus velit, poteſt amouere aliquod corpus à ſuo loco, & impedire, ne in eum locum ingrediatur aliud corpus, ſicque natura patietur vacuum. Secundò, qui poteſt conſtruere, poteſt quoque deſtruere: immò facilius eſt deſtruere, quam conſtruere, 2. *Top. cap.* 9. Deus autem conſtruxit vniuerſum: ergo ſi velit poteſt deſtruere, & annihilare quædam corpora, putà aërem, & ignem, & impedire, ne alia corpora, locis eorum ſuccedant, quo pacto fieret vacuum. Inſuper, faciliùs eſt naturam pati vacuum, quam duo corpora ſimul occupare eumdem locum: Siquidem in primo, impeditur naturæ operatio, quæ eſt ſuccurrere rei deficienti, vel deſerenti aliquem locum. In ſecundo autem obſiſtitur eius inclinationi, quæ fertur ad vnum proprium locum: iſtud verò poteſt Deus, vt patet ex ſuperioribus aſſertis, ergo & illud.

10. Opp. 1. de primo Angelo ſcribitur *Iob.* 41. *Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei.* Vbi Lyran. inquit, Luciferum virtute omnes creaturas corporeas, vincere. Et *Apoc.* 2. *Qui non cognouerunt altitudinem ſatanæ.* Si ergo tanta eſt eius potentia, nihil obſtat, quin valeat inducere vacuum, priuans aliquod corpus ſuo loco. Reſpondeo exponenda eſſe prælata teſtimonia non abſolutè, ſed reſpectiuè, hoc eſt reſpectu cuiuſcumque creaturæ particularis: non verò reſpectu totius naturæ, ſiue vniuerſi ſimul colligati.

11. Opp. 2. Angelus mouet ſeipſum localiter poteſtque ciere corpora ſublunaria, & in eorum motu impedire ne quædam ſubintrent in locum aliorum, quo pacto haberetur vacuum: igitur efficientiam vacui Angelo non eſt deneganda. Reſpondeo quidem Angelum & mouere ſeipſum, & corpora prædicta, ne autem vnum corpus ſuccedat in locum alterius corporis, præſtare nequit, ratione cuius accideret vacuum, quia non poteſt mutare ordinem rerum à Deo ſancitum, nec ſuperare vniuerſalem potentiam totius naturæ ſimul vnitæ, & connexæ.

12. Opp. 3. contra 2. aſſ. Deus nequit agere, contra ordinem rerum ab ipſo conſtitutum, & regulas ab æterno præſcriptas, alioqui foret quidpiam inordinatũ, & præpoſterum, quod diuinæ ſapiẽtię repugnat: at ſi Deus faceret vacuum, immutaret rerum ordinem, & inconnexam faceret mundi machinam, reclamante Ariſt. *ad finem* 12. *Met.* Diſtinguo ma. de facto, & potentia Dei ordinata, concedo: de poſſibili, & potentia abſoluta, quæ nulli legi aſtringitur nego.

13. Opp. 4. ſi pars præcipua à parte totius tollatur, totum deſtruitur, vt ſi caput à collo hominis auferatur, perit homo, ac ſi elementa, quæ ſunt pars præcipua mundi auferantur, dato vacuo, ſequitur Mundum periturum, quod apud Ariſtot. eſt impoſſibile. Conf. 1. nequeunt latera continentis diſtare, niſi interponatur medium, vacuo autem admiſſo, nullum interciperetur medium, ergo & c. Conf. 2. inter duo inſtantia mediat pars temporis, ergo inter duo extrema corpora, non poteſt eſſe vacuum, cum neceſſe ſit medium eſſe plenum. Reſpondeo argumentum valere de toto eſſentiali, & integrali, non verò de toto accidentali, & vno ordine, cuiuſmodi eſt Mundus: ſic ſi pereat pars exercitus, vel Ciuitatis, quæ eſt vna ordine, non perit totus exercitus, vel tota Ciuitas. Pariter ſi aër, aut altera pars Mundi deſtruatur, dato vacuo, non ſequitur vniuerſum totum deſtrui, ſed deſtruitur ſolum illas pars, per admiſſionem vacui. Ad 1. conf. diſtinguo ma. niſi adſit medium poſitiuum, nego: priuatiuum concedo. Per hanc diſtinctionem patet ad 2. conf. poteſt enim eſſe tempus priuatiuum, ſiue imaginarium, ſicut poſt diem iudicij, ceſſante motu Cæli, tempus poſitiuum non erit amplius, vt euenit tempore Ioſuë, cum ſol ſtetit, nec feſtinauit occumbere, teſtante ſacro codice, *Ioſue* 10.

Articvlvs III.

An dato vacuo, corpus in eo poſitum moueri poſſit localiter.

14. Hæc difficultas, quæ eſt hypothetica, & conditionalis duas includit dubitationes nunc examinandas, & decidendas, quarum prima eſt, vtrùm ſi concedatur vacuum, in eo effici queat motus? ſecunda verò, num, ſi in vacuo fiat motus; talis motus ſit inſtantaneus, aut ſucceſſiuus? Quoad priorem dubitationem, Ariſt. 4. *Phyſ. c.* 8. *&* 9. parti negatiuæ adhæret, arbitraturque ſe eam demonſtrare tribus demonſtrationibus à *T.* 64. *ad T.* 83. allatis, & ſolutis à Bonet. 5. *Phyſ. cap.* 1. §. *Diſſolutio-*

Diſſolutio. Pariſien. 4. *Phyſ. quæſt.* 1. *fol.* 40. Tatar. *ibid. quæſt.* 2. Cano *quæſt.* 4. *art.* 2. Ioan. de magiſtris, & aliis *in eo loco.* De poſteriori verò, ſcilicet dato motu in vacuo, idem Philoſophus ibi aſſerit eum motum effectum in non tempore, hoc eſt in inſtanti, cui ſtipulantur Auer. *com.* 71. Suarez. & alij permulti *in eodem paſſu*: reclamantibus Scot. 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 9. *ad* 4. *ſub* Y. Th. 4. *Phyſ. lect.* 12. Tol. *quæſt.* 9. & aliis communiter, qui affirmant motum in vacuo fore ſucceſſiuum.

15. Not. ex Doct. mox alleg. §. *Ad argumenta* Z. diuiſibilitatem, continuitatem, & ſucceſſionem motus ex duplici cauſa poſſe prouenire. Prima ex reſiſtentia mobilis ad motorem, cum enim mouens ſit virtutis finitæ, & limitatæ, nequit mouere ſtatim mobile, & protinus transferre ipſum à termino à quo, ad terminum ad quem ſed exigit tempus, & debitam moram, vt acquirat locum propoſitum, & intentum, præſertim quia id ſtatutum eſt à Deo, vt creatura ſucceſſiuè agat in ſuis operibus. Idque conſpicitur in productione formarum naturalium, quarum vna ſuccedit alteri, & proceditur ab imperfecto, ad perfectum. Secunda, ex reſiſtentia medij: Siquidem, cum mobile debeat pertranſire medium, vt attingat terminum ad quem, ipſi medium reſiſtit, vt patet in excluſione bombardæ, in qua fit fragor, reſiſtente ipſi aëre, in volatu auis, & natatu piſcis, ipſi obſiſtente aqua. Prior dicitur eſſentialis, poſterior verò accidentalis, & vtraque rectè explicatur, & illuſtratur à Bonet. *vbi ſuprà*, §. *De ſpatio autem.* Rurſus, diſtantia vnius extremi, ad aliud, ſtatuitur duplex, vna poſitiua, quæ habetur, cum medium eſt plenum, & altera priuatiua, cum medium eſt vacuum, addi poteſt tertia, putà negatiua, quando medium eſt inane, ſeù nihil. Hinc ſpatium denominari poteſt poſitiuum, vel priuatiuum, vel negatiuum, penes diſtantias præallatas, & præexplicitas.

16. Aſſ. 1. ſi foret vacuum, corpus in eo poſitum poſſet moueri. Ita Scot. cit. Probatur primò, ex 1. *Cæli, ſumma* 8. *cap.* 2. ſi forent duo Mundi, terra vnius Mundi cieretur ad terram alterius: inter autem illos duos mundos interciperetur vacuum: ergo in vacuo eſſet motus. Secundò, vbi ſunt mouens, & motum debitè approximata, & non impedita, ibi eſt motus: cauſa quippe naturalis ſufficiens, cum omnibus circumſtantiis edit effectum ſibi proportionatum: in vacuo autem poſſunt eſſe mouens, & motum abſque vllo obice, cum vacuum ſit priuatio corporis contenti duntaxat, vt ſi Deus in vacuo poneret hominem, & baculum in manu eius, indubiè ipſe homo in eo poſitus talem baculum mouere quiret. Quis enim eum ab huiuſmodi motu impediret, & retraheret: Ergo, in vacuo fieri poteſt motus. Tertiò ſi Deus annihilaret aërem huius aulæ, fieret certè vacuum, ſi impediret, ne aliud corpus in locum eius ſuccederet, & ſi ſurſum foret lapis, omni impedimento remoto, deorſum caderet, cum ſit grauis: omne quippè graue extrà ſuum centrum dummodò nihil ei obſit, deorſum fertur. Deinde, ſi quid obſtaret maximè, quia deeſt medium plenum: at medium plenum non eſt cauſa motus; immò ſi eſt denſum, & craſſum, retardat ipſum motum. Ideò mobile citiùs, & velociùs mouetur in aëre, qui eſt rarus, & ſubtilis, quam in aqua, vel terra, quæ eſt denſa, & craſſa: igitur à vacuo motus non eſt remouendus.

17. Aſſ. 2. motus in vacuo eſſet ſucceſſiuus. Tenet Doct. *vbi ſuprà*, & 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 12. §. *Hic dicunt* C. Suadetur primò, mouens finitum, & limitatum relinquens terminum à quo, & acquirens terminum ad quem agit in tempore, & ſucceſſiuè operatur: ideò extat illud vulgatum, natura non agit in inſtanti. & Ariſt. *paſſu memorato*, pro inconuenienti habet, motum fieri in non tempore ſeù in inſtanti, ergo mobile in vacuo, ſi daretur, ſucceſſiuè moueretur. Secundò, ſi Deus ab orbe Lunæ, vſque ad ſuperficiem terræ, & in hac ſtatueret columnam aſcendentem, & attingentem dictum Lunæ orbem, deſtrueret, & annihilaret cuncta corpora inter media, & poneret lapidem vnum in ſummo eius, & alterum in medio eiuſdem, ſi vterque ſimul caderet, qui eſt in medio citius centrum terræ attingeret, quàm qui eſt in ſummo: ergo motus in vacuo continuitatem, & ſucceſſionem ſubit. Tertiò, ſi quid impediret ſucceſſionem motus in vacuo, ſanè indiſtantia extremorum, & irreſiſtentia medij, vt ſignificat Philoſophus cit. per ſua argumenta oppoſitum probantia: neutrum autem obſtat, & quidem extrema manent diſtincta, & diſtantia, ac ſi foret plenum, vt patet in præallato exemplo de orbibus Lunæ, & terræ, quæ diſtant, vacuo intercepto: etſi medium non reſiſtat, nihilominus motus extat temporaneus, & ſucceſſiuus, ſic de facto motus cæli eſt ſucceſſiuus, nulla ei facta medij reſiſtentia: pariter motus Angeli à Cælo, in terram, fit in tempore, & ſucceſſiuè, tametſi medium illi non obſiſtat: concludo igitur motum in vacuo fore ſucceſſiuum.

18. Opp. 1. corpus tranſiens à termino à quo, ad terminum ad quem exigit aliquam diſtantiam; vt enim fiat motus localis, vnus terminus debet ab alio diſtare, alioqui extrema ſimul eſſent, & in vnum confluerent, ſicq; motus eſſet in inſtanti: in vacuo autem nulla adeſt diſtantia, ergo in vacuo nullus fieret motus continuus, & ſucceſſiuus. Conf. corpus, quod localiter mouetur, transfertur ab vbi, quod habet, ad vbi, quo caret: in vacuo autem nullum extat vbi, cum ſit priuatio loci: ergo nullus extat motus. Con. ma. diſtinguo min. in vacuo nulla reperitur diſtantia poſitiua, concedo: priuatiua, nego, vt patet ex ſine præmiſſi not. per eamdem diſtinctionem reſpondetur ad conf. Licet enim in vacuo non ſit vbi poſitiuum, eſt tamen vbi priuatiuum, quod ſufficit ad motum.

19. Opp. 2. qualis inuenitur proportio medij ad medium, in ſubtilitate, & denſitate, talis eſt proportio motus ad motum, in velocitate, & tarditate, & temporis in longitudine, & breuitate: Si autem corpus moueatur tam per medium plenum, quam per medium vacuum, nulla foret proportio medij, ad medium in raritate, & denſitate, cum in vacuo nulla extet raritas, aut denſitas: ergo &c. Nego ma. ratio redditur, ſucceſſio motus potiſſimùm non petitur penes reſiſtentiã medij, ſed penes ordinem formarum, & terminorum per motum acquirendorum, vt ſuprà illuſtraui de motu cæli ſucceſſiuo, nullo ipſi obſiſtente medio.

20. Opp. 3. ſicut ſe habet motus, ad motum in velocitate, & tarditate, ita ſe habet graue, ad graue: Si ergo foret motus in vacuo, magis graue citius, & velocius non deſcenderet quam minus graue, quod eſt falſũ, quia grauius eſt fortius, & potentius ad ſcindendum mediũ: in vacuo autem nullum interponitur medium, ergo &c. Reſp. deſcenſum velociorem, aut tardiorem huiuſmodi grauium deſumi ex eorum maiori grauitate, vel minori, ob id medio nihil conferente ad illorum deſcenſum, grauius ex ſua grauitate, qua pollet velocius deorſum tenderet, quàm minus graue, & ad eam partem moueretur, ad quam ipſius grauitas propelleret, ſicut leue ad illam partem cieretur, ad quam eius leuitas ferretur.

21. Quæres 1. à quonam moueatur graue, cum ſurſum aſcendit, & leue, cum deorſum deſcendit ne detur vacuum? Dico moueri à corpore contiguo, cæteris proximia concurrentibus. Cur autem contiguum trahat ſibi proximum, eſt vnio, & connexio partium vniuerſi, quæ eſt maxima, vt ſignificat Scot. 3. *d.* 27 & Mayr. 4. *d.* 10. *quæſt.* 2. poſt Aug. 8. *Ciuit. cap.* 21. Hic autem motus dici poteſt motus tractionis, annuente Philoſopho 4. *Cæli, T.* 39. & dicente, aqua non aſcendit, niſi tracta. Deindè experientia oſtendit, ne fiat vacuum, vnum plenum, alteri pleno ſuperimpoſitum ſecum aliud trahit, ſicque appellandus eſt motus attractionis.

22. Quæres 2. vtrum motus in vacuo ſit naturalis, aut violentus? Dico, poſſe diuerſimodè naturalem, & violentum nuncupari, ſecundum Scot. 4. *d.* 49. *q.* 13. §. *rationes ante I* & quidem naturalem, ſi graue vt aſcendit ſurſum, ſpectetur, vt eſt pars vniuerſi, quia magis naturale eſt, quod toti conuenit, quàm quod parti adaptatur:

catur : Si verò conſideretur penes ſuum eſſe proprium, & particulare, dico, huiuſmodi motum grauis, dum fertur ſurſum, & leue deorſum, eſſe violentum, quia inclinationi eius naturali aduerſatur.

ARTICVLVS IV.

An extrà Cælum ſit vacuum.

23. HÆc difficultas ſub alio titulo mouetur ab aliis Scholaſticis, videlicet, vtrùm extra Cælum ſint ſpatia imaginaria, in quibus Deus exiſtat, & in eis poſſit condere alios mundos, ſi velit? Qua in re duos naneiſcor dicendi modos, quorum prior eſt Maioris 1. *d.* 37. *q. vn.* Mol. 1. *p. q.* 8. *art.* 1. *diſp.* 3. Hurt. *diſp* 14. *Phyſ. ſect.* 3. Suarez *diſp.* 30. *Met ſect.* 7. *n.* 36. Conimb. 8. *Phyſ. c.* 10. *q.* 2. *art.* 1. *&* 3. Arr. *diſp* 14 *ſect.* 4. *n.* 69. & aliorum Recentium affirmantium, extra Cælum eſſe vacuum, & ſpatia imaginaria, in quibus Deus exiſtit, & poteſt creare in eis, quidquid vult. Poſterior eſt Scot. 1. *d.* 37. *q. vn.* S. Bon. *ibid. q.* 1. *&* 2. Rich. *q.* 4 Quos duos Doctores malè pro oppoſita ſententia negat Suarez mox. citat. Dur. *q.* 2. Andr. de Caſtro nouo, *ibid.* & Alen. 1. *p. q.* 9. *ar.* 4. communiter docentium, extrà cælum non eſſe ſpatia imaginaria, in quibus Deus exiſtat.

24. Not. 1 vt certa, ab incertis ſecernamus, omnes primò conuenire, Deum non eſſe in rebus impoſſibilibus. Inconueniens quippè eſt, Deum exiſtere in chymera, aliiſque repugnantiam inuoluentibus. Secundò, Deum non eſſe in hoc Mundo circumſcriptiuè, cum non ſit corpus, cui competit circumſcriptio localis. Tertiò, ſi crearetur aliquid extrà Cælum, protinùs in eo eſſet Deus abſque vlla ſui mutatione, quod exemplu declarat Seraphicus de cryſtallo, qui ſi produceretur, & illuminaretur à ſole, nullam ſubiret mutationem, pariter Deus immotus manens exiſtit in illis, quæ ſingulis diebus creat. Ambigitur autem in præſentia, num Deus ſit actu in ſpatiis imaginariis, non quidem, vt in loco, quia ibi non eſt locus, ſed ſecundum ſuam immenſitatem independentem ab omni loco, an verò ſolum ibi dicatur eſſe in potentia, nulloque pacto dici valeat eſſe ibi actu? Quo fit, vt Authores hoc dubium agitantes, non diſſentiant ſolo nomine, vt putant Valen 1. *p. q* 8. *p.* 2. & Hurt. præcit. Nam authores ſecundæ ſententiæ aſſerunt, quod ſicut Deus antè Mundi fabricationẽ, nullibi actu erat, ſed tantùm in ſeipſo: ita quoq; nunc ſe habet extrà Cęlũ, & in ſpatiis, quę Doctores primi placiti fingunt, & ſtatuunt, vt perſpicuè conſtabit ex argumẽtis, quę ad id ſuadendum, & corroborandũ adhibent.

25. Not. 2. duo exigi, vt vnum ſit in alio: primum, debent eſſe duo, hoc eſt, vnum, quod eſt in alio, & id, in quo aliud eſt: ſecundum, vt ſint entia realia: ſiquidem præſentia vnius, ad aliud, eſt relatio realis, quæ poſtulat extrema realia, putà fundamentũ & terminum: quod autem nihil eſt, quomodo fũdare, aut terminare valet relationem realem præſentialitatis? Quapropter, cum ſpatia imaginaria actu nihil ſint, præſentia, & exiſtentia Dei in eis, eſt vana, & cõmentitia, proindéque potius Deus diceretur nullibi eſſe, quam alicubi, quia nihil, & nullibi conuerti videntur. Itaque ea præſentia non eſt actu realis, cum extrema actu non exiſtant, ſed tantùm poſſibilis, & non repugnant, ſicque Deus non eſt extrà Cælum, ſed poteſt eſſe, id eſt non repugnat, Deum eſſe extrà ipſum Cælum, veluti, non repugnauit ab æterno eſſe in Mundo, quem in tempore condidit.

26. Aſſ. 1. extrà Cælum haud eſt vacuum, nec vlla extant ſpatia imaginaria. Tenet Doct. cit. §. *Reſpondeo B.* & indicat Auguſt. in proxima aſſ. adducendus, poſt Ariſt. 1. *Cæli T.* 99. *&* 100. vbi verbis explicitis ait, *Manifeſtum eſt, extrà cælum, quod neque locus, neque vacuum nec tempus eſt.* Et ſignificat 4. *Phyſ. c.* 5. & inde, reiiciens illud vacuum Antiquorum ab ipſis excogitatum, tanquam omnium rerum locum, & receptaculum, quod Vigerius *in com.* 1. *paſſu memorato* vocat inanem imaginationem Poëtarum ethnicorum, & Rich. *vbi ſuprà,* iudicat eſſe falſam opinionem. Probatur primò, ſpatia imaginaria, quæ Authores prærecenſiti imaginantur, vel ſunt entia realia, aut rationis, neutrũ autem eſſe queunt, ergo nihil ſunt. Ma. claret, inter ens reale, & rationis non cadit medium. Min. quoad primum ſuadetur, quia omne ens reale præter Deum, eſt creatum, vel creabile: illa autem ſpatia non ſunt creata, nec creabilia, vt fatentur Aduerſarij, ergo non ſunt entia realia: Quoad ſecundum, quoque oſtenditur, entia rationis pendẽt in fieri, & in eſſe ab intellectu, in ipſoque tantùm habent eſſe obiectiuè, *ex 4. d.* 1. *q.* 2. Ergo dicta ſpatia non ſunt entia rationis, præſertim cum Authores relati arbitrentur ea eſſe, nullo intellectu cogitante.

Dices, cum Mol. cit. præfata ſpatia eſſe quaſdam capacitates, & aptitudines recipiendi corpora, ſi Deus vellet in eis creare, aut collocare. Contrà, capacitas, & aptitudo aliquid recipiendi ſupponit ſubiectum, cuius eſt capacitas, & aptitudo, cum ſit eius paſſio, ſeu proprietas: atqui extrà Cælum, nullum extat ſubiectum, cum nihil ſit creatum, ergo nec vlla capacitas alicuius receptiua, atque adeò nulla ſunt ſpatia imaginaria. Secundò, poſterius non habens eſſentialem dependẽtiam à priori poteſt eſſe ſine illo, & abinuicem ſeparari, vt conſtat de accidẽte, quod eſt poſterius ſubiecto, in quo inhæret, poteſtque abſque eo exiſtere, vt euenit in Euch. Corpus autem eſt prius, vbi, cum hoc ſit accidẽs, illud verò ſubſtantia: ſubſtantiam autem præcedere accidens, ſcribit Ariſt. 7. *Met. T.* 4. Ergo, ſi forent ſpatia imaginaria extrà Cælum, in quibus eſſet Deus, ea forent Deo poſteriora, ſicut locus locato, & cum eſſent improducta, à Deo non depẽderent, cum tamen ſolus Deus ſit improductus, & independens, igitur tanquam impoſſibilia, & figmenta reiicienda ſunt huiuſmodi ſpatia. Deinde, extrà Cælum non priuatio, ſed negatio loci eſt, & vno verbo nihil: dicere autem nihil eſſe ſpatia, & receptacula corporum, ſi in eis ponerentur, vacuum, & ridiculum apparet, immò impoſſibile, cum nihil nullam ſortiatur capacitatem alicuius ſuſceptiuam; nihil quippè, & aliquid oppoſitionem, & repugnãtiam inuoluunt, ſi ergo ſpatia imaginaria non ſunt aliquid, ergo nihil ſunt, in quæ haud quidpiam exiſtere valet.

27. Aſſ. 2. Deus non exiſtit extrà mundum in ſpatiis imaginariis. Defenditur à Doct. paſſu præmemorato, & ſequitur ex dictis in 1. aſſ. ſi namque nulla extant extrà vniuerſum ſpatia imaginaria, vt mox probaui, apertè deducitur, Deum in eis non exiſtere, quia Deus non perhibetur exiſtere in nihilo. Probatur primò, ex SS. Patribus, nominatim Aug. *q.* 2. noui, & veteris teſtamenti. *Ante omnia ſolus, ac æternus erat Deus.* Serm. 1. de tempore. *Qui in principio erat intra ſe, concludit omne principium.* Et expreſſius *in Pſal.* 122. reſpondens cuidam petenti, vbi erat Deus, ante Mundum conditum, ait. *In ſe habitabat Deus, apud ſe habitabat, & apud ſe eſt Deus.* Tertul. l. contrà Praxeam, c. 5. *Ante omnia Deus erat ſolus, & ipſe ſibi.* Idipſum videtur ſcribere Bern. 5. *de conſideratione Ad Eugenium.* Et explicitè tradit Magiſter *diſt. prænominata,* cum Ast. *in expoſitione eius litteræ.* Secundò, vt vnum ſit in alio, oportet eſſe duo extrema realiter diſtincta, vt obſeruaui in ſecundo not. ſed extra Cælum nihil eſt, vt oſtendi in præcedente aſſ. Idem quippè cenſendum eſt de eſſe, extrà Cælum, ac de eſſe, antè Mundi fabricam: ante autem creationem Mundi nihil erat, nec modo extrà cælum aliquid inuenitur in quo exiſtat Deus. Tertiò, ex duobus, quorum alteri coexiſtit cõſurgit relatio præſentialitatis vnius, cum altero, vt ſuprà monebam: at extrà Cælum nulla prorsùs relatio præſentialitatis emergere valet, cum extrema eius ibi non adſint, ſed omninò inane, & nihil, quod nequit eſſe fundamẽtum, nec terminus vllius relationis. Quartò, Deus non exiſtit in rebus poſſibilibus, immò res poſſibiles dicuntur eſſe in Deo, iuxtà illud Ioan. 1. *Om-*

nia

nia in ipſo vita erant. Cum ſint in potentia obiectiua, Deus verè exiſtit in ſe, illa verò non exiſtunt, non ergo in eis exiſtit Deus, coëxiſtere, vel inexiſtere ſupponit exiſtentiam alterius, atque adeò cum ſpatia recenſita nihil ſint, euincitur ſanè in illis Deum non exiſtere.

28. Opp. 1. ex ſacris lit. Iob. 11. *Excelſior cælo eſt.* Et 22. *Nonnè cogitas, quod Deus excelſior Cælo eſt, & ſuprà ſtellarum verticem ſublimatur?* Et 3 Regum 8. *Si cæli Cælorum te capere non poſſunt, quanto minus domus hæc.* Hinc cantat Eccleſia ad honorem B. Virginis. *Quem Cæli capere non poterant, tuo gremio contuliſti.* Ex his, aliiſque teſtimoniis adductis à Neotericis concluditur dari ſpatia imaginaria extrà Mundum, in quibus extat Deus. Conf. 1. ex PP. ab eiſdem allatis, præſertim Aug. 11. *Conf. c. 12. & indè,* & 11. *Ciuit. c. 5.* vbi aſſerit, extra Cælum eſſe infinita ſpatia, in quibus Deus poteſt creare infinitos Mundos, ſi velit: ergo Aug. docet ſpatia imaginaria extrà Mundum. Conf. 2. ex Ariſtot. 1. *Cæli T.* 100. ſtatuente Deum in extima parte Cæli. Adde Trimegiſt. proferentem illud effatum, *Deus eſt circulus, cuius centrum eſt vbique, circumferentia nuſquam.* Igitur, cùm Deus ſit immenſus, & infinitus, exiſtit extrà Mundum in ſpatiis imaginariis. Reſp. præfata loca optimè à Rich. cit. exponi negatiuè, non verò poſitiuè, quod eſt dictu, Deus non clauditur in Mundo, tanquam eius limite, & termino, ſed quantum eſt ex ſe habet potentiam exiſtendi in aliis rebus, ſi ab ipſo conderentur: Quia autem extrà Mundum nihil eſt creatum, conſequenter non exiſtit extrà ipſum Mundum. Idque egregiè exprimit Aug. 7. *Ciuit.* 30. *Idem Deus vbique totus, nullis incluſus locis, nullis vinculis alligatus, in nullas partes ſectibilis, in nullam partem mutabilis, implens Cælum, & terram, præſente potentia, non abſente natura.* Ad 1. conf. dico Aug. ea verba proferre in ſententia veterum Philoſophorum admittētium talem intercapedinem, & ſpatium infinitū, vt cum Ariſt. *ſuprà* indicaui. Ait enim ibi Aug. *Nam ſi infinita ſpatia temporis, antè Mundum cogitant, in quibus non videtur eis Deus ab opere ceſſare potuiſſe, ſimiliter ergo cogitent extrà Mundum infinita ſpatia locorum.* Hoc ipſum inſinuat S. Doct. *contrà epiſtolam fundamenti, c. 18. &* 20. Accedit Faber cit. inquiens, verba prælata conficta eſſe à Mol. vt ipſum traheret in ſuam ſententiam. Ad 2. conf. dico Ariſt. ibi tantū velle, Deum non ſubiici Cælorum influxibus, nec eorum qualitatibus nociuis, propterea ſubdit, entia illa, quæ ſunt in ſuperiore parte Cæli, nec alterari, nec ſeneſcere, ſed felicem vitam ducere. Ad Trimeg. dico, eum ſignificare, Deum nec finiri, nec limitari Mundi limite, & termino, ſed quantum eſt ex ſe, ob ſuam immenſitatem, poſſe exiſtere in infinitis rebus, ſi darentur.

29. Opp. 2. niſi Deus foret in ſpatiis imaginariis, mutaretur: Deus autem eſt immutabilis. Malach. 3. *Ego Deus, & non mutor.* Ergo Deus in ſpatiis imaginariis reperitur. Sequela ma. probatur, ſi Deus crearet aliquid extrà Cælū, proculdubio eſſet in illo, cum non valeat eſſe quidquam creatum, quin in eo exiſtat Deus: Tunc autē de nouo eſſet præſens illi, in quo anteà non fuerat. Igitur mutaretur de non eſſe, ad eſſe nouiter in illo. Conf. 1. vt agens operetur, neceſſe eſt, prius exiſtat ſecundum ſuam eſſentiam, eique approximetur, 7. *Met. T.* 10. Deus autem extrà Cælum poteſt agere, ſi velit, ergo Deus eſt extra Cælū. Conf. 2. extrà Mundum reperitur capacitas recipiendi corpora, ſi Deus ea moliretur: huiuſmodi autem capacitas eſt ſpatium imaginarium, ergo in eo extat Deus. Nego ſequelam ma. ad eius probationem dico, Deum nullam prorsùs ſubire mutationem, quamuis exiſtat in re de nouo producta, veluti ſol non mutatur, tametſi illuminet corpus nouiter fabrefactum. Ratio eſt, quia mutatio propriè eſt, quando ſubiectum in ſe recipit aliquid, quod prius nō habebat: Deus autem nullius poteſt eſſe ſubiectum, idcò in eum non cadit mutatio. Ad 1. conf dico, agens poſſe operari in diſtās: ſol quippè longè diſtat à terra, nihilominus in ea multos edit effectus, vt quotidiè experimur. Proloquium autem Ariſt. intelligitur de iis, quæ agunt per contactum duntaxat. Ad 2. conf dico, extrà Cælum, non eſſe capacitatem poſitiuam, aut priuatiuam, ſed tantum negatiuam, ſiue non repugnantiam, quam ſuperius expreſſi.

30. Opp. 3. ſi Deus non eſſet extrà Mundum moueretur localiter; Deo autem pugnat motus localis, docēte Aug. l. contra Adimantum, c. 13. *Dei autem ſapientia, cum tota vbique præſto ſit, nullo pacto migrare de loco in locum poteſt,* ergo &c. Sequela ma probatur, ſi Deus produceret corpus extra Cælum, moueretur ad motum corporis, cum enim eſſet in corpore, moto corpore, vtique Deus moueretur, iuxtà illud motis nobis, mouētur omnia, quæ ſunt in nobis. Conf. 1. ſi homo poneretur extrà Cælum, poſſet extendere brachium: huiuſmodi autem extēſio ſupponit ſpatium, in quo fieri poſſit: ergo extrà Cælum non eſt negādum ſpatium, in quo exiſtat Deus. Conf. 2. Deus eſt extrà omne tēpus, teſte Anſel. *in proſol. c. 19. & in Monol. c. 20. Deus tranſcendit omnia tempora, & ſemper eſt vltra illa.* Quia eſt æternus, ergo eſt extrà omnem locum, quia eſt immenſus: ſed eſſe extrà omnem locum, eſt eſſe in ſpatiis imaginariis: ergo Deus eſt in illis. Nego ſequelam ma. ad eius probationem dico, corpus quidem moueri, Deum autem non moueri localiter, propter ſuam immenſitatem: ſolum namque exiſtit in re de nouo producta, & deſinit exiſtere in re corrupta. Hinc Aug. 16. *Ciuit. cap. 5.* ait. *Non loco mouetur Deus, qui ſemper vbique eſt totus, ſed deſcendere dicitur, cum aliquid facit in terra, quod præter vſitatum naturæ curſum, mirabiliter factum, præſentiam eius quodammodo oſtendit, vt Gen. 11. Deſcendit Deus videre Ciuitatem, & turrim, quam ædificauerant filij hominum.* Sic Exod. 33. *Non aſcendam tecum, ne fortè diſperdam te in via.* Subnectit Auguſt. *lib. 1. quæſtionum ſuper Exod. quæſt. 150. Deus nuſquam abſens eſſe poteſt, tamen dicitur abſens, cum peccatores non punit, & gratiam non largitur, & quando punit, dicitur eſſe præſens,* ſic Pſalm. 50. *Auerte faciem tuam à peccatis meis.* Et Pſalm. 67. *Sicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei.* Ad 1. conf. dico data hypotheſi, hominem poſitum extrà Cælum poſſe quidem extendere brachium, ob non repugnantiam, quæ eſt extrà illud, ſiue capacitatem negatiuam, veluti in vacuo effici poteſt motus, quamuis in eo ſit capacitas priuatiua. Ad 2. conf. concedo ant. diſtinguo conſequens, poſitiuè, nego: negatiuè, concedo, vt manent explicatum in reſponſione oppoſitionis primæ.

LIBER SEPTIMVS.

De Tempore.

POST tractationem de loco, aggredimur diſputationem de tempore: hæc enim duo nonnullam cognationem adinuicem ſortiuntur, vt indicat S. Bon. 1. *diſt.* 37. *quæſt.* 1. Addo tertium, nempe motum, de quo *in ſequenti libro.* Naturale enim corpus mouetur, durat, & locatur: quæ omnia ſunt phyſicæ conſiderationis.

QVÆSTIO

QVÆSTIO I.

De natura Temporis.

ARTICVLVS I.

An ſit Tempus.

1. ARVVM ac difficile eſſe, perueſtigare naturam temporis, indicat Auguſt. 11. *conf. cap.* 15. vbi alloquens Deum, inquit. *Domine Quid ſit tempus, adhuc neſcio.* Per tempus autem intelligimus quandam durationem ſucceſſiuam, qua naturalia durant. Poteſt autem tempus diuidi in actuale, & potentiale, vt ſignificat Scot. *Quol.* 11. *art.* 2. Deindè, in præteritum, præſens, & futurum. Rursùs, in annum menſem, diem, & horam.

2. Aſſertio, datur tempus. Ita Scot. nunc memoratus §. *De ſecundo F* & 2. *diſt.* 2. *quaſt.* 1. *ſub D.* & 9. *P.* & *inde*, & 4. *diſt.* 48. *quaſt.* 2. Probatur primò, ex ſcriptura, *Geneſeos primo. Fiant luminaria in firmamento Cæli, & diuidant diem, ac noctem, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.* Act. 1. *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta.* Eccleſiaſt. 3. *Omnia tempus habent, & ſuis ſpatiis tranſeunt vniuerſa ſub Cælo.* Apoc. 10. *Tempus non erit amplius.* Secundò, ex PP. nuncupatim Dionyſ. *lib. de diuinis nominibus, cap.* 13. & Auguſt. 11. *conf. cap* 14. *Nihil eſt notius tempore.* Tertiò, quædam ſunt permanentia, quædam verò ſucceſſiua, quæ durant tempore. Vnde in ore omnium eſt tempus, nihilque nobis magis familiare videtur, propterea non eſt tetendum amplius tempus, in ſuadenda, & oſtendenda exiſtentia temporis, cum omnibus pateat, & clareat.

3. Oppones, omne totum coaleſcit ex ſuis partibus, vt homo ex anima, & corpore: tempus autem ſi daretur, foret aliquod totum, cuius partes non exiſtunt, vt poſt Ariſtot. 4. *Phyſ. cap.* 10. ſcribit Auguſt. *lib.* 83. *qq. quaſt.* 17. inquiens, *præteritum iam non eſt. futurum nondum eſt, nec præſens, quia labitur*: ergo non eſt tempus, cum partes eius non ſint. Concedo ma. nego min. Licet enim tempus non habeat partes actu permanentes, & ſimul coëxiſtentes: nihilominus participat partes continuò labentes, & fluentes, cum ſit continuum ſucceſſiuum, vt ſignificat Ariſtot. citat. & Auguſt. *vbi ſuprà*, & *Pſal.* 38. & 135. & olfacit Scot. 5. *Met. quaſt.* 8. & 2. *diſt.* 2. *queſt.* 9. §. *Ad argumenta B.* & confirmat Vines *in* 8. *Cinst. cap. cum anthoribus ab ipſo recenſitis.*

ARTICVLVS II.

An tempus ſit ens reale.

4. AVreolus 2. *diſtinct.* 2. *quaſt.* 2. *art.* 2. Peterius *lib.* 12. *cap.* 13. ſecuti Auer. 4. *Phyſ. com.* 189. & Galenum cit. à S. Th. *opuſc. de tempore. cap.* 5. Iand. *in præſenti, quaſt.* 27. & Antonius Andreas 5. *Met. quaſt.* 9. tuentur tempus eſſe opus animæ, & fabrum mentis. Quibus fauent Doctor Angelicus 4. *Phyſ. lect.* 13. & alij eiuſdem familiæ ſuſpicantes, tempus ab intellectu ſuum decerpere complementum. Communior autem, & verior ſententia ex Doctoris ſubtilis 2. *diſt.* 2. *quaſt.* 1. & 9. necnon 4. *diſt.* 48. *quaſt.* 2. Mayr. 2. *d.* 14. *q.* 10. Canon. 4. *Phyſ.* 5. *art.* 2. Tatar. Ioan. de Magiſ. Pariſienſ. Tol. Ruu. & aliorum docentium tempus eſſe ens reale, ſecluſo quouis opere intellectus.

5. Not. primò, tempus multas pati acceptiones. Primò namque ſumitur pro diſpoſitione, & temperie aëris, quo in ſenſu dicere ſolemus, tempus eſſe clarum, aut obſcurum, ſerenum, aut nebuloſum, ſalubre, aut inſalubre. Secundò, pro iucunditate, & felicitate vitæ, quam ducunt nonnulli fruentes bonis, quo pacto *Iob.* 25. legitur. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernum deſcendunt.* Tertiò, pro opportunitate rerum faciendarum, ſic Eccleſiaſt. 3. *Tempus plantandi, & tempus euellendi, quod plantatum eſt.* Quartò, pro duratione ſucceſſiua rerum, & de tempore ſic accepto in præſentia diſſerimus.

6. Not. ſecundò, ex Canon. cit. & Tatar. 4. *Phyſ. quaſt. vlt. ſcibili* 1. tempus bifariàm poſſe inſpectari. Vno modo penes ſuam entitatem, & continuitatem ſucceſſiuam, ſic eſt à parte rei independens ab anima, eiuſque intellectu, cum fuerit ante eius creationem, vt patet 1. *Gen.* vbi fit mentio temporis, priuſquam formaretur homo, qui omnium vltimus eſt conditus. Altero modo, penes diſcretionem, & partitionem eius in annos, menſes, dies, & horas: ita enim hæc ab homine diſtinguuntur, & partiuntur, acſi abinuicem forent diſtincta, & diuiſa à parte rei, cum tamen ſuper coniungantur, & connectantur, abſque vlla partium diuiſione, & partitione cum perenni fluxu, & continua ſucceſſione, quæ eſt de ratione temporis, quod eſſentialiter eſt continuum, & ſucceſſiuum. Quo in ſenſu exponuntur Ariſtot. 4. *Phyſ. cap.* 14. *T.* 131. Auguſt. 11. *confeſ. cap.* 28. Scot. 5. *Met. quaſt.* 9. & alij, affirmantes tempus formaliter captum eſſe opus animæ, & ens rationis. Siquidem cum partes temporis ſint indiuiſæ, & inſeparatæ inter ſe, intellectus verò eas diuidat, & inter ſe ſeparet, hoc proculdubio pendet ab anima, & iure cenſetur eius effectus.

7. Aſſ. tempus non eſt ens rationis, nec ſuum complementum depromit ab anima, ſed eſt ens reale exiſtẽs à parte rei, nemine cogitante. Ita Scot cit. *in initio huius art.* Probatur primò, ex teſtimoniis ſcripturæ adductis, *in antecedente art.* Quòd reſpiciens Eccleſia canit, ad Matutinum in hymno dominicæ primæ Quadiageſimæ. *Rex, atque factor temporum.* Secundò, ex PP. Aug. *lib* 4. *qq. ſuper numeros, quaſt.* 23. *vocante.* Deum temporum creatorem, & ordinatorem. Et *in pſal.* 43. Tempora mutata video, creator temporum non mutatur. Et *l. contrà ſermonem Arrianorum, c.* 1. *Tempus vtique creatura Dei eſt.* Et Damaſc. 1. *fidei, c.* 11. & 2. *eiuſdem operis, c.* 1. *in fine.* Omnium igitur ſæculorum factor eſt Deus. Tertiò, ex Ariſt. qui *l. prædicam. c. de quãtitate*, & 5 *Met. c. de quanto*, recenſet tempus, inter ſpecies quantitatis Quantitas autem habet ſpecies reales, cum ſit genus reale, & primum inter genera accidentium, quæ ſunt realia: igitur tempus eſt ens reale. Quartò, quod habet proprietates reales, eſt reale, proprietas namque prodit à natura, cuius eſt proprietas. Ideò ſi illa eſt realis, hæc, quæ illam conſequitur, quoque eſt realis. Tempus autem ſortitur proprietatos reales, putà longitudinem, aut breuitatem, quæ indubiè ſunt entia realia. Deinceps, motus eſt ens reale, vt pro comperto habetur apud omnes, ergo & tempus. Conſeq. tenet. Tempus eſt mẽnſura motus, vt patebit in proximo art. Demò, nemine cogitante res ſublunares ſucceſſiuè durant: Duratio autem ſucceſſiua eſt tempus. Accedit vniuerſitas Sorbonica reprobans oppoſitam ſententiam, tanquam erroneam.

8. Opp. 1. Ariſt. 4. *Phyſ c. vlt.* ſcribit, tempus ita pendere ab anima, vt ſi hæc deficeret, vtiq; illud deſineret eſſe: ergo in Schola Ariſt. tẽpus eſt ens rationis. Idipſum videtur ſentire D. Aug. 11. *Ciuit. c* 26. & 11. *conf cap* 28. Reſp. Philoſophum ibi loqui dubitatiuè, poſtmodum verò aſſertiuè ſubiicit tẽpus non eſſe fixum, & permanens, ſed labile, & ſucceſſiuum. Vel dico ipſum conſiderare tempus non ſecundum ſuam entitatem, continuam, & ſucceſſiuam, ſed ſecundum aſſignationem, & diuiſionem partium diſcretarum, quam ab intellectu effici animaduerti *in* 2. *not.* Ita quoque interpretandus eſt Aug. cit. vt ipſemet ſignificat *in Pſal.* 100. & tract. 31. in Ioan.

Omnis

Omnis dies in hoc tempore, ideò venit, vt non ſit, omnis hora, omnis menſis, omnis annus, nihil horum ſtat, antequam veniat, erit, cum venerit, non erit, cum non venerit.

9. Opp. 2. quod conflatur ex partibus rationis, eſt ens rationis: quale enim eſt totum, tales ſunt eius partes: tempus autem componitur ex partibus rationis: ergò eſt ens rationis. Ma. liquet. Min. ſuadetur, tempus integratur ex præterito, quod non eſt, ex futuro, quod pariter non eſt, & ex præſente, quod non exiſtit, niſi in inſtanti. Idque confirmat Aug. 11. *conf. c.* 15. inquiens, totius temporis vnum tantum nunc ſiue inſtans habemus. Concedo ma nego mi. ad eius probationem dico quidem tempus non habere partes permanentes, & actu ſimul coexiſtentes, ſed fluxibiles, & continuè labentes, cum ſit ens ſucceſſiuũ. Quod expreſſit Aug. in pſal. 76. *Dum ſyllabas loquor. ſi duas ſyllabas dicam, altera non ſonat, niſi cum illa tranſierit, ipſa denique ſyllaba. ſi duas litteras habeat, non ſonat poſterior littera, niſi prior abierit.* Quare Ariſt. & Aug. denotant fluxibilitatem temporis, non autem ipſum conſiſtere in momento, & nunc præſenti, & indiuiſibili.

Inſtabis, Pſal. 76. *cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui:* Si ergo dies ſunt æterni, cum æternitas ſit tota ſimul, non ſunt labiles, ſicut nec tempus. Dico cum Aug. eos dies, quorum meminit regius Pſaltes, eſſe dies Dei, de quo legitur. *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.* Vndè idem ſanctus Doct. ſubiungit pſal. 101. *Totum hoc tempus ab Adam, vſque in finem ſeculi, exigua gutta eſt comparata æternitati.* Quocircà, nõ abſolutè, ſed reſpectiuè loquitur idẽ ſanctus.

10. Opp. 3. tempus deſcribitur numerus motus, ſecundum prius, & poſterius, vt patebit in proximo art. Numerus autem pendet ab anima, ipſa enim eſt, quæ numerat, & aſſignat, ac ſecat partes temporis, ergo tempus eſt opus animæ, ac proindè ens rationis. Reſpondeo per explicationem, & diſtinctionem ma. tempus eſt numerus numerans, nego: numerus numeratus ſeu potiùs menſura, interprete Scoto, concedo. Vt autem hoc magis eniteat, & elucescat, ſit.

ARTICVLVS III.

Quid ſit tempus.

11. VAldè, & variè inſudant, & laborant Philoſophi in indaganda, & perquirenda natura, & eſſentia temporis. Antiqui ſunt tripartiti, teſte Ariſt. 4. *Phyſ. c.* 10. Nonnulli, inter quos refertur Plato in Timeo, autumant tempus nihil aliud ſibi velle, quam circolationem, ſiue circularem reuolutionem mundi cæleſtis. Alij, quos ſequitur Greg. 2. *d.* 2. *q.* 1. *art.* 1. arbitrantur tempus eſſe Cælum. Cæteri, vt Nominales quibus adhærent Fuentes 4 *Phyſ. q.* 3. *diff.* 3. *art.* 2. & 3. & Suarez *diſp.* 50. *Met. ſect.* 9. exiſtimant tempus cum motu coincidere. Ariſt. autem nunc memoratus *T.* 101. omneſque eius interpretes aſſerunt tempus eſſe numerum motus ſecundum prius, & poſterius.

12. Not. ſucceſſionem temporis proficiſci à ſucceſſione motus, ac motus ſucceſſionem prodire à magnitudine corporis mobilis, & ſpatij pertranſeundi. Siquidem ex eo, quod corpus eſt tantæ magnitudinis, ac molis, tantaque, intercapedo permeanda, conſequenter motus eſt tantum continuus, ac ſucceſſiuus, cuius menſura eſt tempus, ea quippè mora, quæ efficitur in motu corporis menſuratur tempore. Quapropter rectè tempus perhibetur menſura motus, ſecundum prius, & poſterius.

13. Aſſ. 1. tempus non eſt circulatio, nec Cælum, nec motus. Aſſertio eſt tripartita. 1. pars, quæ eſt Ariſt. nuper cit. *T.* 93. & recipitur à Doct. *q.* 15. *prædicam. non longè ab initio, verſ. Item quælibet pars.* Suadetur. 1. nulla pars circulationis eſt circulatio, vt ex ſe patet: omnis autem pars temporis eſt tempus, vt præteritum, præſens, & futurum ſunt tempora, ergo tempus non eſt circulatio. 2. pars quæ ſupponitur à Doct. 2. *d.* 2. *q.* 1. non impugnatur ab Ariſt. ratione, ſed ab eo indicatur inſulſa, & ſtulta. Poteſt autem improbari ſic, quia Cælum eſt ſubſtantia, tempus verò accidens. Itemque poteſt exiſtere Cælum abſque tempore, vt poſt diem iudicij tempus ceſſabit, cælum verò perſiſtet, cum ſit incorruptibile, tempus ergo non eſt cælum. 3. pars deducitur ex Scot. *vbi ſuprà* & 4. *d.* 48. *q.* 2. cui fauet Aug. 11. *conf. c.* 24 & probatur: proprietas rei non eſt res, cuius eſt proprietas, vt riſibilitas non eſt homo: tempus autem eſt paſſio motus, cum ſit eius menſura: igitur tempus non eſt motus. 2. quorum paſſiones non identificãtur, non coincidunt, vt conſtat inductione: paſſiones autem motus non ſunt eædem ac paſſiones temporis, vt motus eſt velox, aut tardus, tempus verò eſt breue, aut longum, magnũ, aut paruum, igitur tempus non eſt motus.

14. Aſſ. 2. Tempus aptè diffinitur *numerus motus, ſecundum prius, & poſterius.* Eſt Ariſt. cit. *T.* 101. & ſignificatur à Doct. *vbi ſuprà.* & 5. *Met. q* 8. Explicatur, priuſquam probetur. Dicitur *numerus*, id eſt menſura continua ſucceſſiua. Ponitur *motus*, tanquam ſubiectum eius, à quo ſcilicet tempus profluit, vt paſſio eius. Additur, *ſecundum prius, & poſterius*, nempe ſecundum partes priores, & poſteriores motus, vt manet explicatum *in præmiſſo not.* ſic autem explanata concluſio ſuadetur 1. ex Ariſt. *paſſim prælleg.* qui huiuſmodi definitionem temporis affert, & tuetur, eiuſque expoſitores ab Aduerſariorum calumnijs, & iaculis vindicant, & defendunt. 2. præmiſſa definitio ſuo modo conſtat genere, & differentia, ergo eſt legitima. Ant. eſt in promptu. Numerus quippè, ſiue menſura ſubrogatur loco generis: cæteræ verò voculæ ſtatuuntur loco differentiæ. Deinceps, vnicuique enti aſſignanda eſt propria menſura, vt Deo, æternitas: enti creato incorruptibili, & permanenti, æuum, ergo enti corruptibili, & ſucceſſiuo attribuendum eſt tempus, quod eſt menſura labilis, & ſucceſſiua.

15. Opp. 1. Numerus eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, vt patet *l. prædicam. c. de quantitate:* tempus autem eſt ſpecies quantitatis continuæ ſucceſſiuæ, *ex eodem ibid.* Ergo in definitione temporis perperam locatur numerus. Reſp. cum Scot. loco numeri, ponendam eſſe menſuram, per quam clarè percipitur natura temporis, puta menſura motus. Vel dici poteſt, tempus appellari numerum, eo quod habet partes non quidem in quantitate diſcretas, quia in ſe, & eſſentialiter ſunt continuæ ſucceſſiuæ, ſed in qualitate, hoc eſt opportunitate, & commoditate hominum ſunt diſcretæ, & diſiunctæ, intellectus opera.

16. Opp. 2. menſura debet eſſe notior menſurato, quandoquidem per eam deuenimus in cognitionem menſurati, vt benè declarat Doct. 10. *Met. in expoſitione tex. ad finem c.* 2. Motus autem eſt notior tempore, malè ergo tempus deſcribitur menſura motus. Diſtinguo ma. in ratione menſuræ, concedo: in ratione talis entis, nego. Non enim neceſſe eſt cognoſcere, cuius naturæ ſit talis menſura, ad hoc, vt aliquid per eam menſuretur, ſed ſufficit, vt menſura deducat in notitiam menſurati, tameſi eſſentia eius lateat: idque explicari poteſt de ſpecie intelligibili, quæ ducit nos in cognitionem obiecti, cuius eſt vicaria, quamuis ipſius natura ignoretur.

17. Opp. 3. *Gen.* 1. narratur, Deum feciſſe ſolem, & lunam, vt eſſent in ſigna, & tempora. Et pſal. 103. *Fecit lunam in tempora.* luna autem, & ſol ſunt infrà primum mobile. Igitur tempus nequit eſſe menſura primi mobilis, ſed potius ſolis, & lunæ. Reſp. cum Aug. 1. *de geneſi ad lit c.* 14. & 12. *Ciuit c.* 14. eis in locis accipi tempus pro opportunitate rerum faciendarum, ob id ſubijcitur ibi, vt præeſſent diei, & nocti, hoc eſt, vt tempeſtiuè homines ſuas res agerent, ſeminando, colligendo, nauigando, & id genus alia. Nos autem ſumimus tempus pro menſura motus primi mobilis, quod dicitur tempus commune, vniuerſale.

18. Opp. 4. Tempus nedum eſt menſura motus, ve-

qui non eſt ouum. Soboles autem, ſiue effectus realiter diſtinguitur à ſua cauſa:ergo tempus realiter diſſidet à motu. Reſp.tempus nuncupari ſobolem motus non per realem mutationem productum,ſed per ſimplicem emanationem, veluti paſſio prodit à ſubiecto, cuius eſt paſſio : ideò motus, & tempus formaliter tantum diſcriminantur.

ARTICVLVS V.

An ſit tempus diſcretum diſtinctum à tempore continuo.

27. DOctor Angelicus i *p.q.*10.*art.*5.Henr.*Quol.*12. *q.*8.Caiet.& cæteri Thomiſtæ in ſcholam conantur inuehere tempus diſcretum diſtinctũ à tempore continuo, quo putant metiendas eſſe operationes Angelorum : contra quos inſurgunt Doct. ſubtilis 2. *d.*2. *q.*2.§.*contrà* & 2. *Rep. ibid. q.*1. Lych. Gratianus Brixienſis, Rada *contr.* 4. & cæteri negantes huiuſmodi tempus diſcretum, à noſtro tempore diſſitum.

28. Not.1.operationes Angelorum bifariàm conſiderari à Thomiſ. vno modo omnes ſimul collectas, & conſeruatas.tametſi vna præcedat alteram, vnaque alteri ſuccedat : & ita prænominati ſcholaſtici cenſent tales operationes menſurari tempore diſcreto, quod nihil aliud eſt,niſi duratio operationum Angelorum ſimul iunctarum. Altero modo dicti Authores contemplantur angelicas operationes ſeorſim ſumptas, vnamque poſt aliam, ſicque arbitrantur eas menſurari inſtanti temporis diſcreti.

29. Not.2. præcipuas rerum menſuras vulgò quatuor recenſeri,æternitatem, æuum, tempus, & inſtans, quas tangit Aug *l.*83.*qq.q.*19. Æternitas deſcribitur à Boet.1.*de conſol. proſa* 6. *metro* 10. *interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio.* Hoc eſt, æternitas eſt duratio principij,& finis expers,qua ſolus Deus durat, cum ſolus ſit æternus, principium, ac finem non habens.Hinc ſubiicit Aug.in Pſal.2.*In æternitate nec præteritum quidquam eſt,quaſi eſſe deſierit,nec futurum,quaſi nondum ſit, ſed præſens tantum, quia quidquid æternum eſt,ſemper eſt.*Et in Pſal.146.in fine. *Æternitas in verbo quatuor ſyllabis conſtat, in ſe ſine fine eſt.* Et *in Pſal.*100.alloquens Deum ait.*Anni tui æterni,anni tui, qui non mutantur, in generatione generationum erunt.* Æuum definitur *duratio entis permanentis, indefectibilis actu,defectibilis verò potentia.*Cuius meminere Ariſt. 1.*Cæli T.*100.& Aug.*l.*83.*qq q.*72.vbi æuum vocat ſtabile.Hæc menſura competit Angelis, animabus rationabilibus,& reliquis in ſuo eſſe permanentibus.Tempus eſt duratio rei ſucceſſiui, & continuò labentis. Hocque ab Aug. proximè cit.perhibetur mutabile. Inſtans eſt duratio momentanea rei inſtantaneæ, vt generatio,illuminatio,& reſurrectio,1.*Cor.*15.*In momento,in ictu oculi.* His nonnulli ſubnectunt inſtans naturæ, & inſtans originis, ſed reuera non ſunt durationes, ſed potius præſuppoſitiones, & præexactiones;prius enim natura,& origine præſupponuntur,& præexiguntur ad poſterius natura,& origine. Inſtans enim naturæ conuenit eis, quæ ſunt quidem ſimul tempore, vnum tamen alteri præſupponitur, vt animal eſt prius natura homine, atque magis vniuerſalia ſunt priora natura, minus vniuerſalibus. Inſtans originis adaptatur illis, quorum vnum ab alio originatur,tametſi vtrumque ſit ſimul natura:quo pacto Theologi inquiunt,in diuinis, Pater eſt prior Filio origine : atque in primo inſtanti originis eſt Pater, in ſecundo verò inſtanti originis eſt Filius, & in tertio Spiritus ſanctus.

30. Aſſ.non eſt admittendum tempus diſcretum à tempore, continuo differens. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Probatur 1.ex Ariſt.4.*Phyſ ſumma* 3. *c.*6. qui copioſè, ex exacte agens de tempore, vſque ad finem eius libri, haud meminit temporis diſcreti, nec in vllo opere eius quidpiam de ipſo tempore diſcreto perhibet, ergo à Lyceo, huiuſmodi tempus eſt explodendum.

Dices, Ariſt. exiſtimare Angelos, quos ille intelligentias vocat, eſſe quoſdam Deos, propterea mirum non eſt, ſi ipſe Philoſophus operationes eorum noluit menſurari tempore diſcreto, ſed determinatè, quâ dij menſurantur : ob id aliud tempus, præter continuum, in Peripatum non inuexit.

Contrà,Ariſt.non eſt lapſus in polytheiſmum,immò fortè quia plures Deos nõ coluit,ne vt Socrates ſupplicio afficeretur,reliquit Athenas,& petiit Chalcidẽ,vbi morti proximus veniam ſuorum delictorum poſtulauit à Deo,teſtãte Fonſ.*in proœmio Met.ad finem c.*1 ex aliis ab ipſo alleg.Quare Philoſophus vnum verum, & ſolum Deum agnouit,quem palam fatetur eſſe principem, rectorem,& gubernatorem vniuerſi, 12. *Met. in calce.* Atque,idem Philoſophus admittit *ibid.T.*47 *ſum.*2.*c.*4. plures intelligentias, iuxtà pluralitatem Cælorum mobilium, cauſatas à Deo, quem vocat primam cauſam, primum motorem,& primum ens, vt oſtendit Scot. 1. *d.*8.*q.*5.*& Quol.*7.§.*ſed quia.FF.*Addo,1 *Cæli T.*100.recenſet æuum,quo præfatæ intelligentiæ durant:nullum ergo in eius ſchola extat tempus diſcretum.2.non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, nulla autem videtur eſſe neceſſitas multiplicandi tempus diſcretum, à continuo diuerſum, ergo tempus diſcretum vnum, & irritum eſt.Ma.eſt Ariſt.1.*Phyſ.T.*52.& à nemine negatur.Min.probatur,ſi qua ratio cogeret concedendi huiuſmodi tempus maximè ratio S.Th.aientis, operationes Angelorum non dependere à Cælo,ob id non tempore continuo, ſed diſcreto eſſe metiendas. Hæc enim ratio nullius eſt ponderis,quia rationes Chriſti Domini,poſt eius reſurrectionem non dependebant à Cælo, & tamen menſurabantur tempore continuo. Itemque actiones Beatorum, & poſt diem iudicij operationes cunctorum hominum non menſurabuntur tempore diſcreto, vt non renuunt Thomiſ. ergo nec modo metiuntur tempore diſcreto,cum ſint eiuſdem rationis,& ſpeciei,ac proinde non eſt adinuenienda alia menſura, ad eas metiendas,præter illas prænarratas.

31. Dices,eas Beatorum operationes,putà viſionem, & fruitionem metiri æternitate participata.Cum enim ſint ordinis diuini,& ſupernaturalis,ei debetur menſura quoquomodo diuina,quæ iure nuncupatur æternitas participata, quia ſemper erunt, & perpetuo durabunt, ſicut Deus.Contrà,2.*Cor.*12.legitur D.Paulum habuiſſe huiuſmodi operationes,cum raptus eſt in Paradiſum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui: Tunc enim fuit beatus beatitudine, quam ſcholaſtici appellant horariam,& temporariam : huiuſmodi autem felicitas non eſt menſurata æternitate participata, quia non diù durauit,ſed raptim tranſiit,ergo nec beatitudo aliorum Beatorum, quæ eſt perpetua menſuratur æternitate participatata,cum vtraque ſit eiuſdem ſpeciei,& ordinis. 3. omne ens aut eſt permanens, quod perſiſtit in ſuo eſſe, aut ſucceſſiuum, quod continuò dilabitur: permanens autem menſuratur æuo,& ſucceſſiuum tempore:atqui operationum Angelorum quædam ſunt permanentes, vt viſio,& fruitio Dei, quædam verò ſunt ſucceſſiuæ,vt eorum mutuæ locutiones, & eorumdem motus locales : illæ autem metiuntur æuo : iſtæ verò tempore : ergo non eſt excogitandum tempus diſcretum, ad eas omnes dimetiendas.

32. Dices,operationes Angelorum eſſe permanentes, vnamque alteri ſuccedere, finemque habere ; ideò non æuo, quod eſt menſura permanentium finis expertium, ſed tempore diſcreto, quod eſt menſura permanentium finem, & terminum participantium.

Contrà, menſura eſt vnigenea menſurato, 10. *Met. T.*4. & vtriuſque modus manendi eſt vniformis, permanenter,ſcilicet vel ſucceſſiuè,pondereque pondus,& vlna menſuratur tabula : Angeli autem ſubſtantia æuo metitur,quia eſt permanens, ergo pariter eius operatio

immanens æuo menſuratur, quia eſt permanens, licet hæc finem habeat, illa verò careat. Si namque Deus crearet Angelum æuo duraret, quamdiu exiſteret, quod ſi Deus eum annihilaret, finiret eius ſubſtantia, & non obſtaret, quin æuo duraſſet, ergo quamuis operatio Angeli immanens terminetur, nihil impedit, quin aut menſuretur. Præthereà, ſi forma ſubſtantialis ſemper informaret materiam, æuo metiretur, ergo eadem quoque æui menſura dimetitur, licet à materia ſeparetur, quia ſortitur eumdem exiſtendi modum, & manendi, ſiue inexiſtat in materia, ſiue ab ea ſeiungatur. Deindè, ſi motus nunquam finiret, tempore metiretur, ergo ſi ens permanens ſit compos finis, quoque æuo menſuratur. Conſeq.tenet, quia, ille tempore menſuratur, quia eſt ſucceſſiuus, ergo iſtud æuo metitur, quia eſt permanens. Rurſus Angelus locatur in cathegoria ſubſtantiæ, 5. *Met. T.* 15. quia eſt ſubſtantia finita, ergo eius menſura reſidet in cathegoria quantitatis, pariter quia eſt finita, non verò tranſcendens, vt arbitratur Caiet. Huiuſmodi autem menſura non eſt tempus continuum, ergo eſt æuum Inſuper, tempus diſcretum à Thomiſ. adinuentum componitur ex inſtantibus eius, cum nihil aliud ſibi velit, quàm plura inſtantia eius ſimul vnita, & aggregata, ſecundum ipſos, ergo & tempus continuum conflatur ea indiuiſibilibus, cum par vtrique ſit ratio: hoc autem ipſi non admittunt, ergo nec illud debent concedere.

33. Opp. 1. D. Aug. 4. *ſuprà Gen. ad lit.* c. 11. & 8. *eiuſdem operis* c. 2 t. cit. à Conimb. *art. vlt.* 4. *Phyſ. in margine*, videtur ſignificare tempus diſcretum, inquiens, Deum mouere creaturam ſpiritualem per tempus, ergo præter tempus continuum, ſecundum Aug. adinuenienda eſt alia menſura, qua menſurentur operationes Angelorum, quæ appellatur tempus diſcretum. Reſpondet Scot. D. Aug. ibi accipere tempus pro omni eo, quod poteſt habere eſſe, poſt non eſſe, quo pacto omne aliud à Deo dici poteſt temporale, quia omne creatum, antè non erat, poſt verò creationem, eſt Itaque, nego conſeq. Nihil enim ibi affert Aug. quod faueat Thomiſ.

34. Opp. 2. nonnulla æternitate menſurantur, vt Deus, qui principij, & finis eſt expers: quædam menſurantur æuo, vt Angelus principij quidem compus, fine autem carens: alia menſurantur tempore, vt motus ſucceſſiuus, & continuus: reſtant operationes Angelorum permanentes, & immanentes, quæ non metiuntur æternitate, quis principio pollent, nec æuo, quia finem habent, nec tempore, quia ſunt permanentes, ergo excogitanda eſt alia menſura, qua dimetiantur, quæ nuncupatur tempus diſcretum. Reſp. operationes Angelorum permanentes æuo durare, quod eſt menſura cuiuſcumque entis creati, ſiue ſemper perſiſtat, ſiue aliquando deficiat: tranſeuntes vero durare tempore continuo, quod eſt metrum, & menſura omnium ſucceſſiuorum.

35. Opp. 3. poſt diem iudicij tempus non erit amplius, *Apoc.* 10. quia primum mobile, & cæteri Cæli non amplius mouebuntur: operationes autem Beatorum durabunt, non quidem tempore continuo, quia non erit, ergo tempore diſcreto, quod eſt earum menſura. Reſpondeo tunc non fore tempus extrinſecum, & vniuerſale, benè verò tempus intrinſecum, & particulare, quæ metiuntur operationes Beatorum, ſiue ante, ſiue poſt iudicium vniuerſale. Vel dicito eas duraturas eſſe, non tempore poſitiuo, ſed priuatiuo, veluti ceſſante motu, quies, quæ eſt eius priuatio, menſurari dicitur priuatiuo tempore: pariter & ipſe motus, ſi fieret in vacuo, cæteris motibus ceſſantibus.

QVÆSTIO II.

De Temporaneis.

ARTICVLVS I.

Quænam ſint in tempore.

1. HÆc difficultas ſub alio titulo à Philoſophis examinatur, videlicet, quænam menſurentur tempore: eſſe nàque in tempore. perinde eſt, ac menſurari tempore, teſte Ariſt. 4. *Phyſ T.* 114. Certum autem eſt, Deum non eſſe in tempore, cum æternitas eatet eius menſura Idque expreſſit S. Aug. 2. *de moribus Manich.* c. 1. inquiens, *Deus non ſubiicitur tempori.* Nec etiam Angelus metitur tempore, quia durat æuo, 1. *Cæli T.* 100. Itidemque nec Cælum, & omnia permanentia incorruptibilia, propter eamdem rationem. Tota verò controuerſia agitatur, de ſubſtantiis generalibus, & corruptibilibus. Pars enim affirmans defenditur à D. Th. 1. *p. q.* 10. *a.* 4. *ad* 3. Caiet. *ibid. a.* 5. Sonc. 10. *Met. q.* 54. Fonſ. 5. *Met. c.* 13. *q.* 12. *ſect.* 4. & Tol. 4 *Phyſ q.* 15. Neganti autem patrocinantur Scot. 2. *d.* 1. *q.* 4. § *Concedo.* Et *in Rep. ibid q.* 1. Suarez *diſp* 50. *Met. ſect.* 2. Canon. 4. *Phyſ. q.* 8. Bonet. 6. *Phyſ. c.* 3. Run. *Tract. de tempore q.* 1. Fuent *q.* 1. 3. *dif.* 2. *art.* 2. & alij complures.

2. Not ex Doct *cit. B.* ſubſtantiam corpoream bifariàm inſpectari, vno modo in ſe, prout præſcindit à motu, & fluxu, & ita eſt permanens habens totum ſuum eſſe ſimul: 2. vt ſubeſt motui, & mutationi, aliiſque accidentibus, quæ ipſam conſequuntur, & concomitantur, quo pacto dicitur mutabilis, labilis, & temporalis. Totum hoc poteſt illuſtrari de Cælo, quod ex ſe eſt permanens, & incorruptibile: eſt verò mutabile per motum, quo ſemper voluitur ab ortu ad occaſum. Ratione primi, cælum durat æuo, quod ea dictis eſt menſura indefectibilis, permanens, & totum ſimul: ratione autem ſecundi. tempore metitur, quod eſt menſura ſucceſſiua habens partes priores, & poſteriores. Quod autem in præſentia faceſſit negotium eſt, quod ſubſtantia generabilis, & corruptibilis potiſſimùm animata, modò creſcit, modò decreſcit, partes eius quædam per nutritionem aggenerantur, & acquiruntur, quædam verò præexiſtentes fluunt, & deperduntur: & tandem tota ſimul interit, & perit. Ideò videtur eſſe in tempore, quod omnia conſumere, & conficere perhibetur: at verò cum habet totum eſſe ſimul, non videtur ſubeſſe tempori, quia permanens, & ſucceſſiuum adæquatè diuidunt quantitatem continuam, ſicut ſpecies ſuum genus, veluti homo, & brutum immediatè, & adæquatè diſtribuunt animal: propterea ei debetur menſura permanenti conueniens, quæ appellatur æuum.

3. Aſſ. ſubſtantiæ generabiles, & corruptibiles non tempore, ſed æuo metiuntur. Ita Scot. *vbi ſuprà.* 1. pars ſuadetur 1. ex 4. *Phyſ. c.* 12. *T.* 118. *&* 119. corpus mobile non eſt in tempore, vt quantum, ſed vt eſt quantus motus: ergo ſecundum Ariſt. ſubſtantia corporea ſublunaris menſuratur tempore, quatenus ſibi annexus eſt motus, qui per ſe tempore metitur, non verò vt ſubſtantia exiſtens quantitate continua permanente affecta. Occurrunt Cõplut. cit. ſubſtantiam in ſe omni carere menſura; ideò Ariſt. ait corpus mobile non ſubiici tempori, niſi quatenus ſubeſt motui, ratione cuius idem Philoſophus fatetur corpus ſublunare eſſe in tempore. Verum iſti Authores non rectè expendunt text. Philoſophi, quandoquidem non abſolutè, & præciſe ſcribit Stagir. corpus mobile non menſurari tempore, ſed expreſsè ait, corpus vt quantum: quantum autem continuum permanens cuiuſmodi eſt corpus, ſua gaudet

menſura,

menſura, igitur non probè exponunt text. nec vllo modo diluunt argumentum ipſis oppoſitum.

Fonſ.cit.aliter reſpondet,& dicit,corpus generabile, & corruptibile ſemper moueri motu ſaltem improprio, qui eſt fluxus partium eius, quæ per nutritionem acquiruntur, loco deperditarum, quæ in ipſo præexiſtebant: ob id per huiuſmodi motum, & fluxum eſt in tempore,à quo patitur,& demùm conſumitur. At hæc reſponſio non congruit paſſui alle;. Negat ibi Stagir. corpus vt quantum tempore menſurari,ergo huiuſmodi corpus nullum ſortitur motum etiam improprium; qui enim aufert poſterius actu, tollit & prius actu, à quo illud neceſſariò emanat. Ergo cum Ariſt. à dicto corpore adimat tempus,quod eſt poſterius motu, conſequenter tollit & ipſum motum, qui eſt cauſa eius. Amoto namque ſubiecto, vtique eius paſſio remouetur, vt ſi tollitur riſibilitas,quoque tollitur rationalitas. Tempus autem eſt paſſio motus, 8.*Phyſ.T.*11.Ergo ſublato tempore à corpore quanto,quoque defertur motus per tempus menſuratus.Subnecto,nullam fore præallatam diſtinctionem Philoſophi. Nam, ſi corpus vt quantum menſuratur tempore, & idem corpus pariter eadem fruitur menſura temporis, vt participat quantum motum,ad quid diſtinguere corpus, vt quantum,& vt eſt quantus motus?ſed dicendum eſſet.vtroque modo corpus inſpectum tempore metiri,quod non aſtruit Ariſt.vt nos doceret, corpus ſimpliciter vt quantum non menſurari tempore.

Secundò, menſura eſt eiuſdem rationis, cum menſurato,10.*Met T.*4. corpus autem ſublunare eſt quantum quantitate permanentē, cum ſit totum ſimul, habens ſuas partes ſimul copulatas termino communi:ergo eius menſura eſt permanens, non verò ſucceſſiua, vti eſt tempus.Hæc ratio adeò eſt efficax, vt induxerit D.Th. *opuſ.*41. *de tempore c.*3. in noſtram præpoſitam aſſertionem,vt patet ex verbis eius adductis Complut. *vbi ſupra*, §. 1. Tametſi Maſius neget illud opuſculum eſſe Thom. Verùm cum redoleat ſtylum eius,non eſt negandum, ſed potius dicendum, vi argumenti conuictum mutaſſe ſententiam,vt præſtat in aliquibus aliàs notatis, & non erubeſcunt Aug.& alij ſancti,& docti viri proteruiam,& pertinaciam in ſuis opinionibus deſerentes,magis verò adhærentes rationi,& veritati. Addunt Complut. vt allato argumento ſatisfaciant, ſubſtantias ſublunares, & corruptibiles ſubeſſe tempori, quia ſunt mutabiles, & transmutabiles, ac in perenni fluxu partium,quarum quædam recedunt,aliæ verò accedunt, & ſuccedunt. Contrà, tota ſubſtantia pollet quantitate permanente. vt patet in homine, & lapide, ergo eius menſura non eſt tempus,quod totum intrinſecè, & eſſentialiter eſt ſucceſſiuum. Deindè, illa ſubſtantia metitur tempore,vt ſubeſt motui,& mutationi, vt fatentur dicti Authores,ergo non ratione ſubſtantiæ quantæ, ſed ratione motus quanti ſortitur menſuram temporaneam,quod eſt aſſertum Ariſt.Scot.& aliorum, quos refellunt. Rurſus, quamuis nonnullæ partes eius ſubſtantiæ fluant,nihilominus totum perſiſtit,ideò tempore non metitur, vt licet quædam partes à lapide, vel ab arbore auferantur, tamen eſt idem lapis, & perſiſtit eadem arbor continua permanens,menſurabilis eadem meſura,qua prius,cum eis partibus conſtabat.Præterea, aurum,& alia metalla, quorum partes omnes ferè ſemper manent, lapides, & corpora Beatorum poſt diem iudicij perſiſtent ſemper in ſuo eſſe,abſque vllo prorſus fluxu partium,non tamen tempori ſubiicientur,nec ab eo continebuntur,nec ſuperabuntur,ergo nec modò menſurantur illo, cum ſemper gaudeant eadem menſura, quia ſemper ſunt permanentia, quorum menſura non eſt tempus.

4. Secunda pars eſt contrà Suarez,& Ruu.cit. pro Scot.& Scotiſ.*vbi ſuprà*. Probatur 1.omnis menſura vel eſt æternitas,vel æuum,vel tempus,ex dictis *in ant.art.* ſubſtantia autem ſublunaris non menſuratur æternitate, vt patet,nec tempore, vt oſtendi in 1. parte præpoſitæ aſſ.ergo metitur æuo. 2.omne ens aut eſt increatum,aut creatum:ſi increatum participat æternitatē:ſi creatum, aut eſt permanens,& habet æuum,aut ſucceſſiuum, & ſubeſt tempori: corpus autem corruptibile eſt permanēs,ergo eius menſura eſt æuum.Obuiam fiunt Aduerſarij, & dicunt, corpus corruptibile non mereri æuum pro menſura,quoniam æuum tantum accommodatur illis,quæ ſunt incorruptibilia,& immortalia,perpetua,& finis expertia, non verò ipſi ſubſtantiæ ſublunari, quæ finitur,& conſumitur.Verùm,hoc non obſtat quin dicta ſubſtantia æuo menſuretur, quandoquidem, ſicut omne ſucceſſiuum tempore menſuratur,tametſi aliquod parum, aliquod verò multùm duret: ſic omne permanēs æuo metitur,quāuis aliquod perpetuò duret,quoddam verò citò deſtruatur,& pereat.Iterùm,motus ſi foret æternus,vt ſentit Ariſt.tempore metiretur,& eadem menſura temporis potitur apud nos,cum reuera finiendus ſit: ergo omne permanens pro menſura ſortitur æuum,licet quoddam ſit perpetuum, & incorruptibile, vt Cælum: quoddam verò corruptibile,& finibile, vt ſubſtantia ſublunaris. Denuò,ſi Angelus annihilaretur à Deo, & Cælum ab eodem deſtrueretur, attamen vtriuſque menſura eſſet æuum, licet finem haberent pariter ſubſtantia ſublunaris æuo durat,tametſi tabeſcat & pereat. congruè ergo, & appoſitè Scot. menſuram ſubſtantiæ generabilis,& corruptibilis nominat æuum.

5. Opp. 1. Ariſt.4.*Phyſ.T.*20 explicitè inquit,ea eſſe in tempore,eoque menſurari,quæ capiuntur,vincuntur, & ſuperantur ab eodem, necnon quæ generantur, & corrumpuntur: ſubſtantiæ autem ſublunares generantur,& corrumpuntur,ergo earum menſura eſt tempus. Reſp.exponēdam eſſe ma.per diſtinctionem:ſi ſubſtantiæ ſublunares ſumantur penes ſuum eſſe ſubſtantiale, & quantitatiuum permanens,nego,ſic enim habent totum ſuum eſſe ſimul, omneſque earum partes ſunt ſimul copulatæ termino communi: quod ſi accipiantur penes motum quantum,qui eis conne.titur, concedo. Hoc enim pacto tempore metiuntur propter motum, qui immediatè,& per ſe tempore menſuratur. Hæc reſponſio,& diſtinctio eſt Ariſt.*cit.T.*118. a me explicata,& adducta in initio noſtræ aſſer.& à Scot confirmata *paſſu memorato*,& 11.*Met.in expoſ.c.*3*.ſum.*1.

6. Opp 2. viuentia naturalia dicuntur viuere tanto tempore,& poſteà mori, vt *Gen.*5.*Factum eſt omnē tempus,quod vixit Adam,anni nongenti triginta,& mortuus eſt.* Et paulò poſt. *Facti ſunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus eſt.* Et ſic de reliquis,in quibus diſtinguitur iuuentus, & ſenectus, nouitas, & vetuſtas, vita,& mors, ergo corpora ſublunaria, & potiſſimùm viuentia dimetiuntur tempore. Reſp.iuxta diſtinctionem præallatam,animata,& quæcumque alia naturalia generabilia, & corruptibilia ſubiacere tempori, non ſecundum ſuum eſſe ſubſtantiale,& quantitatiuum permanens,ſed ſecundum motum,qui eſt eis adiunctus, qui per ſe tempori ſubeſt.Idque conſtat de Cælo,quod non menſuratur tempore, vt eſt ſubſtantia incorruptibilis, ſed per motum ipſi annexum, quo continuè, & ſucceſſiue mouetur.

ARTICVLVS II.

An ſit vnum, & idem nunc in toto tempore.

7. HÆc difficultas originem trahit ex Ariſt.4.*Phyſ. T* 104.proferente iſtam propoſitionem: *In toto tempore eſt idem nunc ſecundum ſubſtantiam, differens verò ſecundum eſſe.* Quæ cum ſit obſcura,& ardua intellectu,eius interpretes in varios ſenſus,diuerſaſque,opiniones abeunt. Aur.2.*d.*2 *art.*5.cenſet eſſe reipſa vnum nunc in toto tempore, tantùm differens, ſecundum diſpoſitionem, & rationem. A quo longè non videntur diſtare Alb.& Th.cit.à Tol.4.*Phyſ.q.*14. Alij,quo uti

ſuppreſſo nomine allegat idem Aor. *vbi ſuprà* putant eſſe vnum nunc, vnitate ſubiecti, in quo extat. Cæteri autem in quorum numero ſunt Scot. 3. *Met. in fine expoſ. T.* 17. & 2. d. 2. q. 2 §. *Iſtam inſtantiam.* & *in Rep. q.* 1. Antonios Andr. 2. *Met. q.* 3. Canon. 4. *Phyſ. q.* 6. Bonet. 6. *Phyſ. c.* 1. Tolet. cit. & Run. priori Tract. de tempore, *q.* 2. *dub de inſtanti*, docent vnum nunc eſſe quaſi ſpecie, plura verò numero, in omni tempore.

8. Not. 1. idem eſſe ſecundum ſubſtantiam, perinde eſſe ac idem in ſe, & abſolutè conſideratum, & differens ſecundum eſſe, nihil aliud ſibi velle, quàm idem ad diuerſa comparari, interpre Lych. *paſſu memorato* ex Scot. *ibid.* ſic enim inſtās, ſeu nunc ſortitur diuerſas cóparationes, quatenus eſt finis præteriti, & principium futuri, notante Ariſt. 4. *Phyſ. T.* 106. vel vt expouit Bonet. cit. eſſe idem ſecundum ſubſtantiam, ſignificat eamdem eſſentiam, & rationem qoidditatiuam, & ſpecificam, ſic capitur, *l. predicam. c.* 1. Vniuoca ſunt quorum nomen eſt commune, & ratio ſubſtantiæ, ſecundum illud nomen eſt eadem. Differens verò ſecundum eſſe deſignat eſſe indiuiduale, & ſingulare, quod eſt multiplex, ioxtà multiplices differentias indiuiduales. Quarè in tempore idem eſt nunc ſpecie, & multiplex numero.

9. Not 2. ex Ariſt. præcit. *T.* 136 *& indè* nunc bifariàm accipi, nonnunquam proximo tempore, quo quidpiam factom eſt, aut faciendum eſt, qoo in ſenſu freqoens eſt apud homines, nunc venit Petrus, aut nunc veniet Petrus. Hoc confirmat Aug *in Pſal.* 55. vbi loquens de Iob à dæmone tentato, ait *Permiſſus eſt tentator, tentare ſanctũ virum Iob, vno puncto temporis abſtulit omnia, ideſt breui tempore omnia perdidit.* Et *tract.* 107. *in Ioan. An non quotidiè dicimus, iam non eſt hîc, de aliquo quamtocius abituro?* E regione, quæ abhinc multo tempore peracta ſunt, nequaquam dicimus nunc facta eſſe, vt non dicitur, nunc Chriſtus natus eſt, nec nunc paſſus eſt. Propriè autem nunc ſumitur pro inſtanti temporis, quod mediat inter partes eius, eaſque vnit, & copulat, veluti punctom intercipitur in partes lineæ, eaſque vincit, & copulat, & de nunc hoc ſecundo modo capto, dubitator in præſentia.

10. Aſſ. in toto tempore eſt vnum nunc quaſi ſpecie, plura verò numeru diſtincta. Tenet Doct. locis præadductis, eſtque germanus ſenſus Stagir. *cit. T.* 110. concedentis plura nunc in tempore. Et clariùs 3. *Met. in fine T.* 17. ſi ergo in ſententia Philoſopbi, in tempore extāt plura nunc numero, ergo per ipſommet, eſt vnum nunc ſpecie. Iam verò probatur 1. ſi foret tantùm vnum nunc numero in toto tempore, omnia eſſent in eodem nunc, & quæ extiterunt ab initio Mundi, & quæ futura ſunt, vſque ad finem eius ſimul exiſterent, quia forent ſub eodem nunc numero: hoc autem quàm vanum, falſum, & abſurdum ſit, omnibus patet, ergo non eſt vnum nunc in omni tempore, ſed vnum ſpecie. 2. Ita philoſophandum eſt de nunc reſpectu temporis, ſicut de poncto reſpectu lineæ, & de mutato eſſe, reſpectu motus, vt deducit Ariſt. mox alleg. plura autem numero locantur puncta in linea, & mutata eſſe in motu: ſiquidem inter duas partes lineæ mediat punctum, & inter duas partes motus adeſt mutatum eſſe, pariter ergo inter duas partes temporis intercipitur nunc, ſeu inſtans: atqui ſunt plures partes temporis, ergo & plura nunc, ſiue inſtantia, vnom verò nunc, & inſtans ſpecie. 3. multiplicato ſubiecto, multiplicatur quoque paſſio, quæ ab illo promanat, vt plurificato homine, vtique plurificatur riſibilitas, quæ eſt eius proprietas: in motu autem multiplicantur mutata eſſe, quia inter duas partes motus adeſt mutatum eſſe, ergo & plurificatur nunc, quod ſequitur mutatum eſſe, veluti paſſio ſuum ſubiectum, a quo prodit. Atqueadeò plura ſunt nunc numero, vnum autem ſpecie. Adde, ſi eſſet tantum vnum nunc in toto tempore, adæquaretur ipſi tempori. Tempus namque eſt vnum, pariter & vnum inſtans eſſet, fieri autem nequit, vt nunc, quod eſt indiuiſibile adæquetur toti tempori, qoud eſt diuiſibile in infinitum, ergo etiam impoſſibile eſt, eſſe vnum nunc dontaxat in omni tempore.

11. Opp. 1. Ariſt. cit. *text.* 101. explicitè videtur aſtruere in toto tempore eſſe ſolum vnum nunc numero, quia nunc cauſat tempus, veluti punctum lineam, idque exemplo illuſtrat de Coriſco, qui vnus & idem numero eſt, tametſi ſucceſſiuè exiſtat in domo, & in foro. Idem ſemper ſubſtantialiter manet, quamuis accidentaliter mutetur: ſimiliter nunc eſt idem ſemper in tempore ſubſtantialiter, licet penes diuerſos reſpectus, & accidentia diſcriminetur. Reſp. præter expoſitionem iam præallatam, quæ eſt Ariſt. conformior, & veritati proximior, teſte Bonet. cit. dici poteſt Philoſophum loqui ibi more Mathematicorum. Qui putant punctum fluere per lineam, ſic nunc per tempus permeare indicat, velut Coriſcus modò domum petit, modò verò in theatrum aſcendit: pariter nunc reſpicit præteritum, cuius eſt finis, & futurum, cuius eſt principium.

12. Opp. 2. niſi perſiſteret idem nunc toto tempore, ſecundum ſubſtantiam, certè corrumperetur: idem enim aut permanet, aut corrumpitur: non poteſt autem corrumpi: nam vel corrumperetur in ſeipſo, vel in alio inſtanti, hocque vel præcedente, vel ſobſequente, immediato, vel mediato, nullo autem iſtorum modorum corrumpi valet, non in ſeipſo, alinqui idem ſimul eſſet, & non eſſet: nec alio inſtanti præcedente, ſecus corrumperetur, priuſquam eſſet: nec in inſtanti immediato, cum non dentur inſtantia immediata: nec in inſtanti mediato, quia inter duo inſtantia adeſt pars temporis: ergo manet idem nunc in omni tempore. Reſp. generationem, & corruptionem propriè competere ſubſtantiæ ſoblunari, vt alibi obſeruaui, cuius productio menſuratur inſtanti: inſtans autem non menſuratur inſtanti, veluti tempus tempore non metitur, cum menſura à menſurato diſtinguatur. Quare nunc, & alia indiuiſibilia dicuntur incipere, & deſinere eſſe: latiùs namque patent inceptio, & deſitio rerum, quàm generatio, & corruptio.

13. Quæres, verum tempus ſit cauſa corruptionis rerum? vulgus exiſtimat tempus omnia euertere, & vorare, ideò dicitur tempus edax rerum: verùm per ſe non eſt cauſa corruptionis earum, cum ſit de genere quantitatis, quæ non eſt actiua, ſed per accidens, quatenus quæ tempore durant, aut tempori coëxiſtunt, corrumpuntur, vel à principio intrinſeco, per extinctionem caloris naturalis, aut conſumptionem humidi radicalis, vt ab aqua, igne, de quibus habetur quotidiana experientia ortus, & interitus ſublunarium, & ſignificatur ab Ariſt. 4. *Phyſ. T.* 128. Non omitto monitum D. Aug. de verbis Domini ſerm. 39. *Dies autem ipſi properantes tranſeunt, quia hodiernus dies heſternum excluſit, ipſi dies non ſtant, tu quare cum illis vis ſtare?* Et de verbis Domini, ſerm. 42. ſecundum Ioan. *Verba currunt, & horæ volant, ſic ætas noſtra, ſic iſta felicitas noſtra, totum tempus noſtrum tranſit, & verbum Domini manet in æternum.*

LIBER OCTAVVS.

De Motu.

DE motu diſſerit Ariſt. tum 3.*Phyſ.*tum etiam 5.*einſdem operis*, quoniam eſt præcipua paſſio corporis naturalis, quove ignorato, naturam ignorari, monet idem Philoſophus *in initio* 3. *lib. citat.* Atque conducit, ad perueſtigandas Intelligentias cœleſtium orbium motrices, necnon Dei optimi maximi notitiam adipiſcendam, qui omnis motus eſt principium, & finis. *In ipſo* namque *viuimus*, *mouemur*, *&* *ſumus.* Act.17.

QVÆSTIO I.

De natura motus.

ARTICVLVS I.

An ſit motus.

1. QVAMVIS luce clarius ſit, dari motum, nihilominùs, propter rationes, ſeu potius cauillos Zenonis infrà diſſoluendos, præſens ſtatuitur articulus. Ipſe enim Zeno, referente Ariſt. 8. *Top.* *c.*3. & 6. *Phyſ.c.*9. *T.*75. negat eſſe motum: cui ſeſe opponunt idem Ariſt. omne cit. & reliqui omnes Philoſophi admittentes motum, cum quibus ſit.

2. Aſſertio, datur motus. Præſupponitur à Doct. 9. *Met. quæſt.*14. & 11. *einſdem operis, ſum.*4. *cap.*1. *in com.* & 2. *diſt.*1. *quæſt.*9. & *in Rep quæſt.*2. *primi diſt.*2. §. *Ad* 2 *rationem.* Patet ſenſu, & cernitur ad oculum. Videntur enim quotidiè cæleſtia, & ſublunaria moueri: Ob id nonnullus inquit, contra Zenonem inficiantem motum, non ratione, ſed deambolatione vtendum eſt. Immò ſi quiſpiam nunc pertinaciter vellet motum reſpuere, verberandus eſſet, donec fateretur, verberantem mouere baculum ad eum percutiendum. Deindè, vnumquodque ſortitur ſuam virtutem, ad conſequendum ſuum finem, alioqui eſſet huiuſmodi virtus ſuperuacanea. Vnde extat illud vulgatum, *Fruſtra eſt potentia, qua non reducitur ad actum.* Naturale autem corpus pollet potentia mouendi ſe de loco, ad locum. Cum enim omnia naturalia ſint finitæ, & limitatæ perfectionis, conſequenter mouentur ad comparandum ſibi commodum, & perfectionem, qua carent, vt bos ad comedendum fœnum, Leo ad deuorandam carnem equus, ad auenam, homo ad aurum, & ſic de reliquis: manifeſtus eſt ergo motus, & potius eſt præſupponendus, quàm probandus. Subnecto cum Scot. 4. *diſtinct.*12. *quæſt.*2. §. *Quantum ad iſtam*: *ante A. ex* 8. *Phyſ.* *ſumm.*2. *cap* 1. *T.*26. fatuum eſſe ibi quærere rationem, vbi habemus aliquid certius ratione, cuiuſmodi eſt verus ſenſus, & indubia experientia. Hinc idem Doct. *in Reportat. prealleg.* eſſe motum, collocat inter poſitiones per ſe notas, contingentes.

3. Oppones primò, ſi daretur motus, mobile ſuo motu pertranſiret, finito tempore, infinitum ſpatium: infinitum autem non eſt pertranſibile, 3. *Phyſ.* 40. Ergo nullus eſt motus. Sequela ma. oſtenditur, ſi moueatur mobile per aliquod ſpatium, neceſſe eſt pertranſeat omnes partes eius ſpatij: partes autem ſpatij ſunt infinitæ, quia ſpatium eſt diuiſibile in alias, & alias partes in infinitum. Nego ſequelam ma. ad eius probationem dico, ſpatium pertranſiri à mobili, penes partes aliquotas, quæ ſunt determinatæ quantitatis, & finitæ, ratione quarum ſpatium denominatur magnum, aut paruum: non autem penes partes proportionales, quæ ſunt ſemper diuiſibiles, & nunquam ad vltimam deuenitur. Quare argumentum Zenonis non concludit, tranſit enim à partibus aliquotis, ad partes proportionales, quod eſt manifeſtum ſophiſma.

4. Oppones ſecundò, ſi foret motus, aut mobile moueretur in termino à quo, aut in termino ad quem: neutro autem modo moueri poteſt, ergo non eſt admittendus motus. Ma. ſuadetur, non poteſt mobile moueri in termino à quo, quia ab eo incipit motus, nec in termino ad quem, quia in eo deſinit motus, non videtur ergo eſſe affirmandus motus. Reſpondeo, mobile moueri in via, ſiue in illa intercapedine, quæ extat inter terminum à quo, & ad quem. A termino autem à quo incipit motus, & ad terminum ad quem deſinit. Reliqua, quæ à Zenone, & alijs adducuntur vide apud Ariſtotelem citat. eiuſque interpretes, quæve ita euerſa, & profligata ſunt, vt nemo amplius ſit, qui ea ab interitu velit, & poſſit iure vindicare.

ARTICVLVS II.

Quid ſit motus.

5. REcondita planè, & ardua captu videtur eſſe natura, & eſſentia motus, vt ſignificat Ariſtot. 3. *Phyſ. ſumm.*2. *cap.*1. *T.*12. ex varietate, & multiplicitate opinionum veterum Philoſophorum, in tradenda, & aſſignanda eius definitione, & explicanda quidditate eiuſdem. Quidam enim ſuſpicantur, motum eſſe alterationem, nonnulli diuerſitatem, alij inæqualitatem, nec deſunt, qui velint eſſe non ens. Cæteri verò cum Ariſtot. *paſſim allegat.* *T.*6. *cap.*2. docent motum eſſe actum entis in potentia, vt in potentia. Et *T.*16. motum eſſe actum mobilis, vt mobile eſt. Atque *T.*24. motum eſſe eius, quod agere, & pati poteſt, quatenus tale eſt. Iſtæ tres motus definitiones quidem ferè idem ſonant, & aptæ ſunt, tamen prior eſt celebrior, exactior, ac melior, ideò recipienda, retinenda, & ab Aduerſariorum iaculis, quibus impetitur, eſt defendenda.

6. Aſſertio, rectè motus definitur *actus entis in potentia, vt in potentia.* Ita Scot. cum Ariſtot. 11. *Met.* *T.*8. *ſumm.*4. *cap.*1. *Quol.*3. *H.* Declaratur, antequam probetur. Dicitur *actus*, ideſt actio inchoata, & imperfecta, exponente eodem Ariſtot. 3. *Phyſ T* 5. Mobile quippè mouetur ad aliquid acquirendum, propterea motus, qui eſt via, & tendentia ad illud, appoſitè extat actus, ſiue operatio incepta, & imperfecta. Additur entis putà phyſici, ſiue corporis naturalis; vt indicat Ariſtot. 8. *Phyſ.* *T.*10. & 11. *Met.*

ſum. 4. T 8. & ibi Scot. *in com.* ſubiectum enim motus eſt corpus naturale exiſtens, à quo vt præcipua paſſio profluit mobilitas. Subijcitur, *in potentia, vt in potentia.* Quia mobile habet potentiam ad illud quo actu caret, & quatenus participat talem potentiam mouetur ad id ſibi comparandum. Ob id Deus qui omnia habet, eſtque actualiſſimus, & perfectiſſimus, nulli motui ſubeſt. Sic explicata motus definitio ſuadetur. Primò, ea eſt idonea definitio, quæ conſtat ex genere, & differentia, vt ſupra non ſemel inculcaui: huiuſmodi autem eſt præadducta motus definitio. Actus quippè eſt eius genus, & reliquæ particulæ gerunt vicem differentiæ eius, ergo eſt recta, & idonea definitio, Secundò, probatur ab Ariſtot. inductione, in ſingulis motibus. Sex namque ſunt præcipui motus, quorum meminit Stagir. *in poſtprædicam. cap.* 14. alteratio, generatio, corruptio, accretio, decretio, & loci mutatio. Hi autem omnes, & ſinguli motus participant præfatam motus definitionem, vt alteratio eſt actus alterabilis, vt alterabile eſt, generatio eſt actus generabilis, vt generabile eſt, & ſic de reliquis, probè igitur tradita eſt definitio motus.

7. Oppones primò, præallata definitio non comprehendit omnem motum, ergo non eſt bona. Ant. probatur, intellectio, & volitio ſunt motus quidem, non tamen corporis naturalis, ſed naturæ intellectualis. Itemque illæ operationes conueniunt Deo, qui nulli motui ſuccumbit. Nego ant. ad eius probationem dico, cum Ariſtot. 9. *Met. T.* 16. eas operationes non eſſe propriè motum, de quo in præſentia loquimur, ſed terminos, & fines potentiarum, intelligentis, & volentis, maximè in Deo, cum realiter cum ipſo identificentur: ad hominem verò pertinent, cùm prodeant ab anima rationali, quæ eſt pars intrinſeca, & eſſentialis ipſius hominis, qui ſub corpore naturali continetur.

8. Oppones ſecundò, ſi motus eſt actus, qui græcè perhibetur ἐνδελέχεια cum anima ſit actus, vtique anima erit motus, quod falſum eſt, igitur motus non eſt actus, vt ſuprà ſtatuitur. Reſpondeo motum eſſe actum ſecundum, & formaliter accidens, animam verò eſſe actum primum, & ſubſtantialem. Endelechia verò eſt nomen commune vtrique actui prænominato conueniens. Ideò Scot. 11. *Met. paſſu memorato* notat nomen endelechia in definitione motus poſitum, nihil aliud ſibi velle, quàm viam ad perfectionem, ſiue commodum, ad quod aſſequendum, mouetur mobile.

ARTICVLVS III.

An præfata definitio motus competat omni motui.

9. IAndun. 5. *Phyſ. quæſt* 5. & 3. Peret. *lib.* 13. *cap.* 5. Fonſ. 5. *Met. cap.* 13 *quæſt.* 9. *ſect* 1 & Conimbr. 3. *Phyſ. cap.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 1. autumant, præfatam definitionem ſoli motui ſucceſſiuo conuenire. Scot. autem *quæſt.* 44. *prædicam.* Antonius Andr. 11. *Met. quæſt. vn.* Canon. 5. *Phyſ. quæſt.* 1. *artic.* 3. Pariſienſ. *ibid. quæſt.* 1. *fol.* 59. Fuent. 3. *Phyſ. diff.* 1. *artic.* 1. & Complut. *diſp.* 16. *quæſt.* 2. §. 5. *num.* 16. ſub ea definitione comprehendunt omnem motum, tam ſucceſſiuum, quam inſtantaneum.

10. Not. ex Doct. nunc alleg. motum duobus modis accipi. Vno modo generice, prout abſtrahit ab omni mutatione ſiue momentanea, ſiue temporanea. Altero modo ſpecificè, pro motu ſucceſſiuo duntaxat, de quo diſſerit Ariſt. 5. *Phyſ. cap.* 1. & 11. *Met. ſum.* 4. *cap.* 3. negans generationem eſſe motum, cui conſentit Doctor tum ibi, tum etiam 5. *d.* 15. *q.* 1. §. *Ad argumentum.*

11. Aſſ. definitio motus præadducta cohæret motui ſucceſſiuo, & inſtantaneo. Tenet Doct. cit. *in prædicam.* Suadetur primò, ex Ariſt. *qui* 3. *Phyſ. T.* 6. Dictam motus definitionem illuſtrat exemplis de motu inſtantaneo, cuiuſmodi eſt generatio, & ſucceſſio, cuius eſt alteratio. Et ante *in poſtprædicam.* affert ſex ſpecies motus, inter quas locat generationem, quæ eſt motus ſubitaneus, & alterationem, quæ eſt motus temporarius, ergo per Ariſt. ſub præfata definitione comprehenduntur motus ſucceſſiuus, & momentaneus.

12. Dices, cum Fonſ. cit. generationem capi dupliciter, vel pro præuiis diſpoſitionibus ad ipſam generationem neceſſariis, vel pro formæ ſubſtantialis introductione in materiam præiacentem, & hæc eſt inſtantanea, de qua non diſſerit Stagir. locis memoratis: ſed de illa ipſam præcedente, quæ eſt ſucceſſiua, & temporaria, quæve coïncidit cum alteratione. Contrà, alteratio, & generatio abinuicem diſcrepant tanquam duæ ſpecies ſub eodem genere contentæ, authore Ariſt. *in poſtprædicam. citat.* ergo, cum idem Philoſophus 3. *Phyſ. cit.* numerat ipſaſmet ſpecies motus, & de ſingulis exemplificat, non accipit vnam, pro altera, ſed cum ſint inter ſe diſtinctæ, de eiſdem, vt diſtinctis, diſtincta affert exempla.

13. Dices cum Scoto *in præſenti, quæſt* 1. Ariſt. ibi verba facere de generatione non propriè, & formaliter vt generatio eſt, ſed de eius termino, quem præit alteratio, ideò præmiſit alterationem, quam ſubſequitur generatio ſumpta pro ipſius termino, qui in inſtanti producitur, & à quo ſpecificatur. Contra, terminus generationis eſt ipſi extrinſecus, ſicut & terminus cuiuſlibet alterius motus, quia ille eſt iſto poſterior, motus quippè eſt via, & tendentia ad terminum, ergo cum Ariſt. loquatur de motu formaliter capto, deque ſpeciebus eiuſdem exemplificet, non diſcurrit de termino generationis, nec de terminis cæterorum motuum exempla adducit, vt licet intueri, *in T.* 51. vbi diſtinguit ædificationem, quæ eſt motus, à termino eius, qui eſt domus. Et *T.* 25. ſecernit doctionem, quæ eſt motus à diſciplina, quæ eſt eius terminus: proindéque idem præſtat de generatione, cuius terminus eſt forma ſubſtantialis in materia producta. Deindè, quilibet motus ſortitur ſuum terminum, à reliquis diſtinctum, vt alteratio, qualitatem, accretio quantitatem, & generatio formam eductam, vel inductam, non vſurpauit ergo Stagir. generationem, pro termino eius.

Secundò, *in tex. prælato* Philoſophus diſſerit de motu, & de eo ibid. ponderat ſe acturum *T.* 1. & 3. *Phyſ. T.* 1. in definitione naturæ. In eis autem locis tractat de motu vniuersè ſumpto, præſcindente à motu ſimultaneo, & ſucceſſiuo, cuius vtriuſque natura eſt principium, ergo definitio de eo data, vtrique congruit: alioqui afferenda eſſet alia motus definitio generalis, & communis, cum tamen alia ab ipſo non ſit adducta: immò 11. *Met. ſumma* 4. *cap.* 3. de motu in vniuerſum inſtituens ſermonem Philoſophus, & de ſingulis eiuſdem ſpeciebus, eam ipſam definitionem motus affert, quam attulerat, & explicauerat 3. *Phyſ. T.* 6. Inſuper, dicta definitio rectè adaptatur tam motui inſtantaneo, quàm temporaneo. Renera enim generatio eſt actus generabilis, vt generabile eſt, ſicut alteratio eſt actus alterabilis, vt alterabile eſt.

14. Dices in Met. paſſu proximè citat. expreſsè Ariſtot. negat generationem eſſe propriè motum, ergo generatio, & quivis alius motus inſtantaneus non capitur ſub illa definitione. Occurrendum eſt, ibi Philoſophum remouere generationem à ſerie motuum ſucceſſiuorum, vt iam præſtiterat 5. *Phyſ. T.* 8. & ego monui *in præmiſſo not.*

15. Oppones primò, ex 3. *Phyſ. T.* 1. Motus eſt de genere continuorum, non quidem permanentium, ergo ſucceſſiuorum. Idem habetur 4. *eiuſdem operis. T.* 99. & 5. *Met. T.* 18. Ergo præallata definitio ſoli motui ſucceſſiuo adaptatur. Reſp. id protuliſſe Ariſt. quia motus ſucceſſiuus eſt apertior, & euidentior, non autem negaſſe

generatio

generationem, & reliquas ſpecies prærecenſitas motus in dicta definitione contineri, cum ipſe ibid. dicat ignorato motu, quoque ignorari naturam, conſtat autem naturam eſſe principium, & cauſam, nedum motus ſucceſſiui, verumetiam inſtantanei.

16. Oppones ſecundò, eſſe actum in potentia, vt in potentia denotat motum partim fieri, partim verò faciendum eſſe: fieri autem, & faciendum eſſe præſeferunt ſucceſſionem: ergo illa definitio tantùm motui ſucceſſiuo accommodatur. Reſp. per ea verba ſolummodo deſignari motum eſſe actum inchoatum, & imperfectum intrinſecè, & reſpicere actum perfectiorem. Ideò ſolus Deus eſt immobilis, quia ſolus eſt perfectus: cætera verò ſunt mobilia, & ad vlteriorem perfectionem, ſiue ſubſtantialem, ſiue accidentalem tendentia.

ARTICVLVS IV.

An motus ſit quid abſolutum, aut relatiuum.

27. COmplures ſtatuunt motum eſſe ens abſolutum qui tamen ſunt bipartiti; nonnulli namque putant motum locari in genere quantitatis, eſſeque ſub ſpecie quantitatis ſucceſſiuæ. Alij verò exiſtimant eſſe quemdam modum abſolutum, veluti indicant de ſex vltimis prædicamentis, quorum memini in Log, *lib.* 3. *q.* 8. *art.* 1. Scot. autem 2. *d.* 14. *q.* 2. §. *Ad* 1 *arg. L.* & *in Rep ib d.* & 4. *d.* 13. *q.* 1. § *Ad huius autem.* Mayr. 2. *d.* 8. *q.* 2 Baſſ. 4. *d.* 48 *q. vn.* Vorril. *ibid. d.* 10. *termino* 2. Ioan. de Magiſ. 3. *Phyſ. q.* 2. & Pariſienſ. *eo in loco.* §. *In oppoſitum. fol.* 47. affirmant motum eſſe ens relatiuum.

18. Not. 1. In quocumque motu duos potiſſimum interuenire terminos, à quo, & ad quem. Terminus à quo eſt, vnde incipit motus, terminus verò ad quem eſt, in quo deſinit motus. Deinde, quidam ſunt termini primi, vt habitus, & priuatio eius: alij verò ſunt termini concomitantes, qui conſequuntur terminos priores, quive habentur in augmentatione qualitatis. Gradus quippè, qui conſequuntur qualitatem in ſuo augmento, vt quinque, aut vt ſex nuncupantur termini concomitantes. priores ſunt ſimul in eodem ſubiecto incompoſſibiles: priores verò ſunt compoſſibiles.

19. Not. 2. motum bifariàm accipi. Primò materialiter, hoc eſt pro forma acquiſita, vel acquirenda per motum. Secundò, formaliter, ideſt pro relatione extrinſecus adueniente mobilis, ad mouens: Quod vt melius percipiatur, obſerua, ſex reperiri entitates in quolibet motu. Prima eſt mouens, ſecunda eſt mobile, tertia forma fluens quarta fluxus formæ, quinta relatio extrinſecus adueniens mouentis ad mobile, & ſexta relatio extrinſecus adueniens mobilis, ad mouens. Nunc verò dubitatur, quænam ex prædictis entitatibus ſit formaliter motus.

20. Aſſertio, motus formaliter non eſt quid abſolutum, ſed relatio extrinſecùs adueniens mobilis, ad mouens. Tradit Doct. *locis præmemoratis.* Suadetur primò, abſolutum cenſetur illud quod eſt ad ſe, & relatiuum, quod fertur ad aliud, vt abundè explicui *in Epit. lib.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 6. Motus autem eſt ad aliud: eſt enim via, & tendentia ad terminum ad quem, vt ſupra notaui, ergo motus eſt ens relatiuum. Secundò, motus deſcribitur actus entis in potentia, vt in potentia: actus autem, ſiue actio eſt forma relatiua, de genere actionis, extrinſecus aduenientis, vt docui *paſſu memorato, quæſt* 4. *art.* 10. Ergo motus eſt præfata relatio. Hæc ratio inſinuatur ab Ariſt. 3. *Phyſ. T.* 11. vocante motum ædificandi actionem, quæ eſt ædificatio. Et *ibid. T.* 27 & 22. motum docendi appellat doctionem, quæ quoque eſt actio reſidens in prædicamento actionis. Atque 5. *Phyſ. cap.* 1. *T.* 5. motum dealbandi nominat dealbationem, quæ pariter eſt actio eiuſdem generis. Tertiò, motus non eſt mouens, quia hoc eſt cauſa eius, nec mobile, quia eſt eius ſubiectum, nec forma fluens, cum hæc poſſit eſſe ſine illo, vt albedo, ſine actuali dealbatione, vt ſcribit explicitè Stagir. *loco proximè cit.* nec fluxus, cum fluxus includat ſucceſſionem, quæ non eſt de intrinſeca ratione motus, ex dicendis in ſequenti art. nec relatio mouentis, ad mobile, alioqui, cum Deus ſit omnium motor, in ipſo foret motus, quod eſt falſum. Relinquitur ergo motum eſſe relationem extrinſecus aduenientẽ mobilis, ad mouens.

21. Oppones primò, Ariſt. 5. *Met. T.* 18. & Scot. *ibid.* & *Quol.* 11. reponunt motum in categoria quantitatis: quod autem collocatur in iſto prædicam. eſt abſolutum, ergo motus eſt quid abſolutum. Conf. ex D. Auguſt. *lib.* 83. *qq. quæſt.* 35. Amor eſt quidam motus: amor autem eſt ens abſolutum, cum ſit de genere qualitatis: ergo & motus. Reſpondeo per explicationem, & diſtinctionẽ ma. Ariſt. & Scot. eo in loco verba facere de motu materialiter capto, hoc eſt pro forma per motum acquiſita, vel acquirenda, vt monui *in* 2. *not.* Ob id idem philoſophus agit de motu, eiuſque ſpeciebus, in poſtprædicam. non autem de motu formaliter accepto, de quo in præſentia diſſero. Ad conf. idem eſt dicendum. Ibi namque ſubiicit Aug. motum eſſe ad aliquid, vt nobis ſignificaret amorem eſſe quidem qualitatem, ſi motus eius materialiter ſumatur: eſſe autem relationem, ſi formaliter capiatur.

22. Oppones ſecundò, motus nonnullam denotat perfectionem. Quæ enim mouentur, ob aliquam perfectionem acquirendam mouentur: relatio autem nullam præſefert perfectionem: ergo motus non eſt dicta relatio. Concedo ma. diſtinguo, min relatio non importat perfectionem ſimpliciter, concedo: ſecundum quid, nego. Maximè quia ſatis eſt, ſi per motum acquiratur forma abſoluta, quæ includit perfectionem. Vnde in diuinis, relationes originis formaliter nullam deſignant perfectionem, benè tamen realiter, cum identificentur realiter cum diuina eſſentia, quæ omnium perfectionum eſt pelagus infinitum.

23. Oppones tertiò, quod eſt cauſa abſoluti, eſt abſolutum: Siquidem abſolutum non niſi ab abſoluto producitur, & cauſatur, cum relatiuum ſit eò imperfectius, quod nequit eſſe cauſa eius, ab eoque eſſentialiter dependere, authore Scot. 2. *diſt.* 14. *quæſt* 2. *in fine*: motus autem eſt cauſa abſoluti. Ideò habetur illud ſæpè decantatum, motus eſt cauſa caloris. Atque Cælum influere perhibetur in hæc inferiorà præcipuè: per motum à genere ergo abſolutorum motus non eſt, expungendus. Concedo ma. diſtinguo min. per ſe, nego: per accidens, concedo; eo ferè pacto, quo ſuprà dixi, tempus non per ſe, ſed per accidens, eſſe cauſam corruptionis rerum naturalium, vt ſentit Ioan. de Magiſ. 1. *Metheor. quæſt.* 3. *dub* 2.

ARTICVLVS V.

An ſucceſſio ſit de eſſentia motus.

24. NOnnulli, quos ſequitur Raconius *diſp. de motu, quæſt.* 2. *propoſitione prima,* & fauent duo noſtri Recentes *diſp.* 15. *quæſt.* 1. aſſerunt, ſucceſſionem ingredi eſſentiam motus. Scot. autem 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 9. §. *Ad argumenta poſt L.* cui adhærent eius interpretes *ibid.* & ex Nuperis Tol. 5. *Phyſ. q.* 1. Conimb. 3. *Phyſ. c.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 3. Fonſ. 5. *Met. cap.* 13. *quæſt.* 8 *ſect.* 3. & non diſſentit Suarez *diſp.* 49. *ſect.* 2. & 4. negant ſucceſſionem includi in eſſentia, & natura motus.

25. Not. hanc difficultatem agitari de motu generatim ſumpto, nam de motu ſpeciatim capto, extat alia dubitatio, nuncupatim de motu locali, *infrà quæſt.* 3. *art.* 2. examinanda, & decidenda. Deindè, recolendum eſt ex dictis, ſucceſſionem motus bifariàm poſſe contingere, aut ex parte mobilis, quod eſt continuum, & ſectile in partes priores, & poſteriores: aut ex parte

ſpatij. quod vtique eſt continuum, habens partes poſt partes in infinitum diuiſibiles.

26. Aſſertio, ſucceſſio non eſt de eſſentia motûs, nec eius paſſio. Deducitur ex Doct. præcit. & ſequitur ex dictis *in quæſt. iſta in huius lib. art. 3.* in quo ſtatui definitionem motus omni motui competere. Prima pars probatur primò, ex Ariſt. 3. *Phyſ. T.6.* qui dictam definitionem motus inductione probat de alteratione, quæ eſt motus ſucceſſiuus, ac de generatione, quæ eſt motus inſtantaneus: Si autem ſucceſſio in eſſentia motus clauderetur, proculdubio generationi non adaptaretur, quæ eſt ſubitaneus. Secundò, Deus, cum miracula patrat à rebus non tollit ſuas eſſentias, & naturas, ſed eas integras, & illæſas conſeruat, vt patet de igne Babylonico, & de mari ſuprà quod Chriſtus ambulauit: poteſt autem Deus efficere motum abſque vlla ſucceſſione, vt in Schola Scot. cum corpus Chriſti adducitur è cælo in hoſtiam conſecratam in inſtanti, prolatis verbis conſecrationis, motus ergo non eſt eſſentialiter ſucceſſiuus. Tertiò, vi diuina ſeparari poteſt prius à poſteriori, dummodo hoc ab illo eſſentialiter non dependeat, vt ſubſtantia ab accidente, quod in ipſa inhæret: motus autem præcedit ſucceſſionem, vt ſuprà intuli, nec vlla adeſt inter ea dependẽtia eſſentialis, cum motus poſſit eſſe non ſucceſſiuus, præſcindatque à ſucceſſiuo, & inſtantaneo, igitur ſucceſſio motui non eſt intrinſeca, & eſſentialis.

27. Secunda pars eſt in promptu, ſiquidem paſſio ſecundum Scot. 2. *diſt. 16. quæſt. vn.* reali et identificatur cum re, cuius eſt paſſio, eſtque ab ea inſeparabilis: motus autem ex dictis exiſtere valet, abſque ſucceſſione, ergo non eſt eius paſſio. Deinde, paſſio, quæ exit ab eſſentia ſpeciei, non eſt paſſio generis, vt riſibilitas, quæ eſt paſſio hominis, non eſt paſſio animalis, alioqui ſi animali genericè ſumpto competeret, pariter omnibus ſpeciebus, quæ ipſi ſubſunt, quod patet eſſe falſum. Succeſſio autem congruit motui ſpeciatim accepto, putà continuo, & temporario, ergo motui generatim ſumpto non adaptatur.

28. Oppones primò, contra primam partem Ariſt. *lib. prædicam. cap. de quantitate*, locat motum inter ſpecies quantitatis ſucceſſiuæ. Ait enim ibi quantitatis ſucceſſiuæ duas eſſe ſpecies motum, & tempus. Idemque videtur repetere 5. *Met. cap. 13, T. 18.* Ergo ſecundum Ariſt. ſucceſſio pertinet ad eſſentiam motus. Reſp. exponendum eſſe Philoſophum de motu non formaliter, ſed materialiter ſumpto, hoc eſt de forma per motum acquiſita, quæ eſt continua & ſucceſſiua.

29. Oppones ſecundò, motus eſſentialiter aut eſt inſtantaneus, aut temporeus, & ſucceſſiuus; nam inter hæc non intercedit medium: ſed motus eſſentialiter non eſt inſtantaneus. Siquidem agens naturale operando non mouetur in inſtanti. Ob id celebratur illud adagium, natura agit in tempore. Ergo eſſentialiter ſucceſſiuus, & temporarius. Reſpondeo motum in ſe ſpectatum abſtrahere ab vtroque, veluti animal præſcindit à rationali, & irrationali, & corpus ab animato, & inanimato. Natura autem non operatur in inſtanti, propter infirmitatem, & debilitatem virtutis eius. Agens autem ſupernaturale, quia pollet maxima virtute, & potentia infinita, ideò in inſtanti operatur.

30. Oppones tertiò, menſura debet eſſe vnigenea menſurato, 10. *Met. T.4.* Tempus autem, quod eſt menſura motus, eſt ſucceſſiuum, vt liquet ex eius definitione, ergo motus, qui tempore menſuratur, eſt continuus, & ſucceſſiuus. Concedo ma. diſtinguo min. de motu continuo, & ſucceſſiuo, concedo: de motu in ſe, & generatim capto, nego. Tempus autem eſt menſura motus continui, & ſucceſſiui, non autem motus in ſe, & generatim ſumpti.

ARTICVLVS VI.

Quotuplex ſit motus.

31. MVltæ extant motus diuiſiones, quarum nonnullæ dicuntur eſſentiales, quædam verò accidentales. Inter eſſentiales prima inuenitur partitio in motum inſtantaneum, & ſucceſſiuum, cuius meminit Doct. 2. *d. x. q. 9.* Secunda in motum, cuius ex terminis ambo ſunt poſitiua, & in motum, cuius terminus à quo eſt priuatio, & terminus ad quem eſt eius habitus hoc eſt terminus poſitiuus, quam tangit Scot. 4 *d. 10 q. 1.* Tertià in motum ſubſtantialem, cuius terminus eſt ſubſtantia, & accidentem, cuius terminus eſt accidens: & hanc ſignificat Doct. *in comm. 11. Met. ſum 4. c. 3.* Quarta in naturalem, violentum, & neutrum: quam indicat Scot. 2. *d. 2. q 6 §. Ad propoſitum O. & 4. d. 48. q. 2.* Ad dignoſcendos autem quotcumque motus eſſentialiter diſtientes, valet certus canon, & indubitatum documentum, allatum ab Ariſt. 5. *Phyſ. c. 4. T. 31.* & Scot. . *d. 2. q. 7. §. Ad primum T.* & *d. 13. q. vn. §. Hic ſunt A.* & 3. *d. 14 ſ. Ad 1. argum ante F.* Motus à termino ad quem ſpecificatur, adeò vt tot ſint motus eſſentialiter differẽtes, quot ſunt termini inter ſe eſſentialiter diſtincti: & ratio eſt in promptu, quia motus formaliter eſt relatio, ex dictis, *art. 4. huius q.* Relationem autem à termino ſpecificari, oſtendi in Log. *l. 3. q. 6. art. 7.* Ex iſta regula commodè conſpici poteſt, quænam ex præfatis motus diſtributionibus ſint eſſentiales, necne? Enim verò, ſi termini primæ diuiſionis ſint eiuſdem ſpeciei, ſiue fiant in inſtanti, ſiue ſucceſſiuè, motus eorum pariter erunt eiuſdem ſpeciei, vt ſi albedo producatur in inſtanti, aut ſucceſſiuè, nihil refert, dealbationes eius eſſentialiter non differunt, licet vna ſit inſtanti, & altera in tempore. Idque apertè monſtrat Stagir. *paſſu nuper alleg.* Secunda quoque diuiſio non videtur eſſe eſſentialis, quia petitur penes terminum in quo, qui non pertinet ad rationem motus eſſentialem, vt patebit *in proxima, quæſt.* Quod inſinuans Ariſtot. numerat motum, eiuſque ſpecies inter poſtprædicamenta, necnon oppoſita, eorumque membra, contraria, priuatiua, contradictoria, & relatiua, in quibus efficitur motus, & non obſcurè tangit 5. *Phyſ. T.7.* aſſerens quadripartitum modum, quo poteſt fieri motus. Quare, ſiue motus præſupponat terminum à quo poſitiuum, ſiue priuatiuum, aut negatiuum, non ſpectat ad eius eſſentiam, & quidditatem. Tertia autem extat eſſentialis, quoniam termini ad quos eorum motuum eſſentialiter differunt. Sunt namque ſubſtantia, & accidens, quæ eſſentialiter differre, nemo eſt, qui non videat. Quarta eſt accidentalis, quia decerpitur ex diuerſa habitudine, quam ſortitur ſubiectum ad formam in ipſum ſubiectum per motum inducendam. Etenim ſi ſubiectum inclinat ad eam, motus eius dicitur naturalis; ſi reluctetur, perhibetur violentus, & ſi neutro modo ſe habeat, appellatur neuter. Igitur, illa diuiſio nihil importat, quod ad motus eſſentiam conferat, proindéque non ſtatuitur eſſentialis. Subnecto vnam diuiſionem trimembrem eſſentialem, iuxtà præfatum canonem, *ex 5. Phyſ. ſum. 1. cap. 3. T. 10.* in motum ad quantitatem, cuius ſpecies ſunt accretio, & decretio, ad qualitatem, quæ eſt alteratio, cuius ſpecies ſunt intenſio, & remiſſio, & ad vbi, ad quod eſt motus localis, cuius ſpecies referuntur, 7. *Phyſ. T. 10.* pulſio, tractio, vectio, volutatio.

Porrò, diuiſiones accidentales motus, præter recenſitas plures aliæ extant, vna eſt in motum velocem, & tardum, 4. *Phyſ. T.96.* Altera, in rectum, & reflexum, 8. *Phyſ. T.64.* Tertia in ſimplicem, & mixtum, 1. *Cæli, T.7.* Quarta, in regularem, ſeu vniformem, & irregularem, ſeu difformem, 2 *Cæli, T.36.* De quibus omnibus, ſuis in locis diſſeremus.

32. Quæres

12. Quæres primò, in quonam prædicamento reſideat motus? Reſpondeo per diſtinctionem, motus materialiter captus locatur in prædicamento, in quo ponitur eius terminus, ſeu forma per ipſum acquiſita, vt ſi terminus eius ſit quantitas, motus eius reponitur in prædicamento quantitatis, ſi verò ſit qualitas, motus eius ſcribitur in prædicamento qualitatis, quod ſi exter vbi, ſedem ſuam habet in categoria vbi, vt inſinuat Scot. *Quol.* 11 §. *De quarto ſub l.* poſt Ariſt. 5. *Phyſ.* 10. *&* 18. Motus autem formaliter ſumptus, collocatur in prædicamento paſſionis, ratio eſt, quia quo patiens refertur ad agens eſt paſſio, teſte Ariſt. 5. *Met. c.* de relatione, qui ſtatuit ſecundum genus relatiuorum fundari ſuprà potentiam actiuam, & paſſiuam, ſiue ſuper actionem, & paſſionem: mobile autem, quod eſt patiens, refertur ad mouens, quod eſt agens, per motum, ergo motus formaliter inſidet in categoria paſſionis. Ita ſentiunt Canon. 3. *Phyſ. quæſt.* 1. *art.* 2. & Pariſienſ. *ibid. quæſt.* 2. *fol.* 48. à quibus non videtur declinare Suarez *diſp.* 49. *Met. ſect.* 2. *&* 4.

13. Quæres ſecundò, ad quot prædicamenta ſit per ſe motus? Reſpondet Ariſt. 5. *Phyſ. T.* 10. & Scot. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 7. §. *Ad argumenta pro 1. opinione infrà R.* ad tria duntaxat, quantitatem, qualitatem, & vbi. Ratio eſt, quia motus per ſe, & ſpeciatim ſumptus, de quo ſermo inſtituitur paſſu nunc memorato, eſt continuus, & ſucceſſiuus, qui ſolum in dictis tribus categoriis effici valet: in cæteris verò mutatio, & non motus contingit, vt de relatione tradit Doctor 5. *Met. quæſt.* 6. §. *Ad aliud de relatione.* Vnde, duo noſtri Nuperi *diſp.* 15. *quæſt.* 6. *art.* 4. ponentes motum per ſe in categoria ſubſtantiæ, apertè pugnant Ariſt. Scot cit. & 11. *Met. ſumma* 4. *cap.* 3. & rationi præadductæ.

QVÆSTIO II.

De diſtinctione, & vnitate motus.

ARTICVLVS I.

Quomodo diſtinguatur motus.

1. DE tribus ambigitur, mouente, mobili, & termino ad quem. Ocham. 1. *quæſt.* 9. eiuſque diſcipuli nullam agnoſcunt diſtinctionem, inter motum, & illa tria mox recenſita. Alij, quos ſequuntur Conimb. 3. *Phyſ. c.* 2. *quæſt.* 3. *art.* 2. & Racon. *diſp. de motu, quæſt.* 3. *propoſ.* 2. inter motum, eiuſque terminum ad quem ſtatuunt diſtinctionem formalem. Communis autem opinio eſt Scot. 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 5. *Secundum primam T.* & 3. *diſt.* 14. *quæſt.* 1. §. *Ad* 1 *ante F.* & 4. *diſt.* 43. *quæſt* 1. §. *Aliter ponitur* D. Canon. 3. *Phyſ. quæſt.* 1. *art.* 1. *propoſ.* 1. Tatar. *ibid. dub.* 1. Ioan. de Magiſ. *quæſt.* 2. Pariſienſ. Rub. *tract.* 1. *de motu, quæſt.* 4. & Aur. 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 1. affirmantium motum realiter diſtingui à mouente, mobili, & termino ad quem.

2. Aſſertio prima, motus realiter diſſidet à mouente, & mobili. Præſupponitur à Doct. cit. Prima pars probatur: cauſa efficiẽs realiter diſtinguitur à ſuo effectu: ſi enim illa cum hoc identificaretur, idem foret cauſa ſui ipſius, quod tanquam magnum inconueniens, & abſurdum, infert D. Aug. 1. *Trin. c.* 3. Mouens autem eſt cauſa, quaſi efficiens motus: à mouente quippè exoritur motus: igitur motus realiter à mouente ſecernitur. Deindè, poteſt exiſtere mouens abſque motu, veluti agens abſque actione, & ſubiectum abſque accidente quæ autem exiſtere, & ſegregari abinuicem poſſunt, realiter differre, tradunt Ariſt. 7. *Top. c.* 8. *&* 9. & Scot. 2. *d.* 1. *quæſt.* 4. §. *Contrà iſtam ante A.* Iterum motus eſt relatio mobilis, ad mouens, ex aſſertis *in prima quæſt. huius lib. art.* 4. relationem autem, diſtingui realiter à fundamento, ex quo promanat, ſcripſi in Log. *lib.* 3. *quæſt.* 6. *art.* 4. Extat igitur inter mouens, & motum realis diſtinctio. Prima pars ſuadetur primò, quod eſt in ſubiecto, realiter ſecernitur ab ipſomet ſubiecto, in quo ſubiectatur, vt conſtat de accidente, & ſubſtantia, de locato, & loco, & in vniuerſum de contento, & continente: motus autem eſt in mobili, tanquam in ſubiecto, vt claret ex definitione eius: motus quippè definitur actus mobilis, vt mobile eſt, 3. *Phyſ. T.* 6. Secundò, poteſt eſſe mobile, ſine motu: non enim neceſſe eſt, mobile ſemper actu moueatur: poteſt namque ceſſare à motu, & quieſcere, vt quodlibet in ſuo centro quieſcit: inter autem ea quorum vnum poteſt exiſtere, altero non exiſtente, intercipi diſtinctionem realem, apertè habetur 7. *Top. cap.* 1. *loco* 12. Ergo cum mobile, & motus ſic ſe habeant, euidenter euincitur, abinuicem realiter diſſidere.

3. Aſſertio ſecunda, motus reipſa differt à termino ad quem. Defenditur à Doct. *vbi ſuprà*, & probatur primò, quod eſt prius alio prioritate temporis, realiter diſcriminatur ab eo, quod eſt tempore poſterius: motus autem præcedit tempore terminum ad quem, quia per illum, hic ſucceſſiuè acquiritur, vt potiſſimùm euenit in motu locali: ergo realiter inter ſe differunt. Secundò abſolutum realiter ſegregatur à relatione, præſertum extrinſecùs adueniente, præexigitur namque, & præſupponitur ad illam: motus autem eſt relatio extrinſecùs adueniens mobilis ad mouens, vt patet ex dictis: terminus verò ad quem, vt plurimum eſt quid abſolutum, vt quantitas, aut qualitas, aut ſubſtantia. Inſuper accidens reipſa diſcriminatur à ſubſtantia, vt clarè oſtendit Stagit. 7. *Met. T.* 4. Motus autem eſt accidens, cum inhæreat in mobili, & terminus ad quem in generatione ſubſtantiali eſt ſubſtantia. Denique, multa attribuuntur motui, quæ nequeunt competere termino ad quem: motus enim eſt via, & progreſſio ad terminum, eſtque velox, aut tardus, & huiuſmodi, quæ haudquaquam termino ad quem accommodantur: ergo hæc pluſquam ratione, & formaliter abinuicem ſeiunguntur.

4. Oppones primò, ex 3. *Phyſ. cap.* 1. *T.* 4. Motus coincidit cum rebus, ad quas eſt, ergo per Ariſtot. motus identificatur cum termino ad quem. Conf. res in fieri non diſtinguitur ab ipſa re in facto eſſe, veluti imperfectum, à perfecto non differt, vt patet de homine, quatenus generatur, & genitus eſt: motus autem eſt res in fieri, & terminus ad quem eſt eadem res in facto eſſe. Idque videtur ſignificare Philoſophus 5. *Phyſ.* 5. inquiens, motus non eſt albedo, ſed dealbatio. Reſpondeo Philoſophum exponendum eſſe de motu materialiter, non verò formaliter capto. Ait enim ibi motum poni in prædicamento, in quo eſt eius terminus: & quoniam ad tria tantum prædicamenta eſt per ſe motus; ideò in eis tribus collocatur. Ad conf. concedo ma. nego min. Motus namque eſt via ad rem faciendam, & perficiendam, non verò ipſa res in fieri, aut in facto eſſe: acquiſito enim termino, ſiue re genita, ceſſat motus, & eadem re permanente, is euaneſcit, 1. *de gener. T.* 55.

15. Opp. 2. ea realiter abinuicem ſecernuntur, quorum vnũ poteſt ſeparari ab alio, vt non ſemel ſuprà inculcaui; motus autem ſeiungi non poteſt à mobili, ſicut accidens nequit à ſubiecto ſeparari, & relatio, à termino, ergo inter motum, & mobile, atque terminum ad quem non cadit diſtinctio realis. R. ma. non habere locum in relatione, cuiuſmodi eſt motus, propter eſſentialem dependentiam, quam ipſa relatio importat ad ſuum terminum vt dixi in Log. *paſſu nuper memorato.* Eò magis, quia nõnulli, vt Tatar. cit. *dub.* 1. *in fine* non putant inconueniẽs motum eſſe abſq; mobili, quod videtur innuere Scot. 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 4. *antè*, §. *Ad quæſt.* D. & *in Report. quæſt.* 5.

6. Quæres, vtrum motus diſtinguatur ab actione, & paſſione? Reſpondeo diſtinguendo cum Scot. 4. *diſt.* 13. *quæſt.* 1. §. *Ad huius autem H.* Canon. 3. *Phyſ. quæſt.* 2. *art.* 2. & Ioan de Magiſt. *ibid. quæſt.* 3. *ſcibili* 3. Si tria

præenumerata ſumantur materialiter pro re acta,& forma acquiſita in paſſu ſunt idem : quod ſi accipiantur formaliter, abinuicem diſtinguuntur. Nam, actio eſt relatio extrinſecus adueniens agentis, ad paſſum, ſiue tranſmutantis, ad tranſmutatum : paſſio verò eſt relatio patientis, ad agens, ſiue tranſmutati, ad tranſmutans : motus autem eſt relatio mobilis, ad mouens: Atque poſſunt eſſe actio, & paſſio, ſine motu, vt creatio actio, & creatio paſſio. Pariter, ceſſante motu, poſſunt elici actio, & paſſio, vt patet de graui, & leui in ſuis centris, in quibus agunt, & operantur, tametſi in eis quieſcant. Deinceps,Deus,& Beati agunt, abſque motu, & mutatione. Quare, actio, & paſſio non niſi in ſublunaribus, & tranſmutabilibus cum motu coniunguntur potiſſimùm, in reliquis ferè ab eo videntur abſtrahere. Nec improbabile eſt, motum formaliter non differre à paſſione, cum ſint eiuſdem generis, vt inſinuat Ioan. de Magiſt. citat. à quo non diſcordat Suarez allegat. *in reſp. quæſiti primi, ſuperioris articuli.*

ARTICVLVS II.

A quo depromatur vnitas motus.

7. AB vtroque termino à quo, & ad quem deſumendam eſſe vnitatem motus genericam, & ſpecificam, tuentur Saxonia 5. *Phyſ. quæſt.6.* Burlæus *ibid. quæſt.2.* & Franciſcus Sampſon *quæſt.6.* Communis autem opinio eſt Scot.1. *diſt.13. quæſt.vn.§. Ad argumenta principalia R.* & 3. *diſt.14. quæſt.1. §. Ad 1. ſub E.* Et 4. *diſt.43. quæſt.1. §. Aliter ponitur D.* Pariſienſ. Tatar.Ioan. de Magiſt.& aliorum Ariſt. interpretum 5. *Phyſ. cap 4. T.31.* affirmantium præfatam motus vnitatem petendam eſſe,penes terminum ad quem. Vnitatem verò numericam motus à tribus potiſſimùm decerpi, hoc eſt, ab vnitate mobilis, temporis, & termini ad quem, fert Philoſophorum vulgus, cum Ariſtot. citat. *T.34.*

8. Not. primò, duplicem eſſe vnitatem, intrinſecam,& extrinſecam : vnitas intrinſeca, eſt,quæ conſequitur rem, cuius eſt vnitas. Quodlibet enim ens eſt vnum, quia vnum eſt paſſio entis, 4. *Met. cap 2.T.3.* Subſecatur in vnitatem tranſcendentalem, & prædicamentalem:prior omni enti competit, poſterior verò iis duntaxat,quæ in categoriis collocantur, quæve triplex eſt,generica,ſpecifica,& numerica,5.*Met.T.12.* Vnitas autem extrinſeca eſt, quæ decerpitur penes aliquod vnum,quod eſt extrà rei eſſentiam,cuiuſmodi eſt vnitas ſcientiæ ubiectiua, 1. *Poſt. T. 43.* & 3. *animæ, T. 38.* Ac etiam vnitas motus, penes terminum eius ad quem, quæ eſt ipſi motui extrinſeca, quæve triplex eſt generica, ſpecifica, & numerica, vt indicat Stagir.5. *Phyſ. T.31.* Per illa tria prædicamenta, ad quæ tantum vult eſſe per ſe motum, iuxtà triplicem terminum ad quem, genericum, ſpecificum, & numericum, in dictis prædicamentis repoſitum. De extrinſeca autem vnitate diſſerimus, quia nobis notior, & apertior eſt, noſque manuducit in notitiam intrinſecæ vnitatis:propterea, tanquam proloquium iam inualuit apud Philoſophos,motus ſpecificantur à terminis,in quos tendunt.

9. Not.ſecundò,ex Scot.4.*diſt.10. quæſt.3. §. Ad 1. propè finem, ad E.*& *diſt.43. quæſt.1.§. Aliter ponitur ſub D.*geminam eſſe vnitatem numericam,vnam identitatis, alteram verò continuitatis. Illa conſequitur naturam ſingularem,ex hæcceitate,ſiue differentia indiuiduali potiſſimùm originem trahens:hæc verò ex partibus confluentibus in vnum totum,exoritur, etſi partes ſimul perſiſtant,& coëxiſtant,reſultat vnitas totius permanentis : Si verò dilabantur, vnaque alteri ſuccedat, conſurgit vnitas totius ſucceſſiui, vt accidit in motu, & tempore, quod eſt eius menſura. Inſuper, multa in motu interueniunt, quorum quædam ſunt neceſſaria, quædam verò contingentia. Mobile, & terminus ad quem ſunt motui neceſſaria, & ab Auer. nuncupantur intrinſeca ipſi motui. Motor autem,& tempus ſunt eidem extrinſeca. Reſiſtentia verò mobilis ad motorem, regularitas,& irregularitas,necnon vniformitas,& difformitas motus, ei ſunt accidentia, & contingentia. Quandoque enim nulla interuenit reſiſtentia,vt in motu Cæli : quandoque verò extat reſiſtentia mobilis, & medij, vt in motu ſublunarium : atque nonnunquam nulla ipſimet motui contingit irregularitas, & difformitas,vt comprobatur experientia.

10. Aſſertio prima, vnitas motus generica,vel ſpecifica petitur à termino ad quem. Ita Ariſt.& Scot.cit. *in initio huius art.* Et 1. *Reportat.diſt.13.quæſt.vn.* Suadetur primò à quo res denominatur,ab eo ſpecificatur, ſuamque ſumit vnitatem, vt patet de ſcientia, quæ ab obiecto denominatur, ſpecificatur, & ſuam capit vnitatem : motus autem denominatur à termino ad quem, vt generatio ſubſtantialis à ſubſtantia genita, quæ eſt eius terminus ad quem, pariter calefactio denominatur à calore, qui eſt eius terminus ad quem : necnon dealbatio ab albedine,quæ quoque extat eius terminus ad quem : igitur à termino ad quem depromitur vnitas generica, aut ſpecifica motus. Secundò, ab aliquo deſumenda eſt vnitas generica, vel ſpecifica motus, vt nemo negat : ſed non accipitur à mouente, quia plures valent concurrere ad edendum eundem motum, vt plures trahunt vnam nauim, plures ferunt idem pondus, & id genus alia : nec à medio, quia medium per accidens ſe habet ad motus vnitatem, aut diuerſitatem : nec à termino à quo, cum idem poſſit eſſe terminus à quo diuerſorum motuum, putà frigefactionis, & calefactionis, ergo rectè deducitur, præfatam vnitatem decerpi à termino ad quem. Eò magis, quia motus eſt via ad ipſum.

11. Aſſertio ſecunda, vnitas numerica motus petitur ab vnitate mobilis, temporis, & termini ad quem: Ita Ariſt.5.*Phyſ.T.34.*& 11.*Met.ſum.4.cap.3* quem ſequitur Scot.ibi,& indicat 4.*diſt.43 quæſt.3.§. Tertia opinio ſub D.* Probatur,vnum vnitate numerica continuitatis ſucceſſiuæ exigit idem ſubiectum,tempus,& terminum ad quem : vnus autem numero motus eſt quid vnum vnitate continuitatis ſucceſſiuæ : ergo ad vnitatem numericam motus tria illa præenumerata requiruntur. Ma.eſt in promptu, quia tale vnum eſt accidens, quod non migrat de ſubiecto, in ſubiectum : ergo poſtulat idem numero ſubiectum, in quo inhæret. Deindè cum ſit continuum ſucceſſiuum deſiderat idem tempus,cum hoc ſit menſura eius, atque menſura, & menſuratum, ſint vnigenea,10. *Met. T.4.* poſtmodum ei neceſſarius eſt terminus ad quem,à quo præcipuè ſuam numericam vnitatem decerpit. Min. eſt conſpicua, cum motus ſit accidens,& de genere continuorum ſucceſſiuorum, & menſuretur tempore, ſitque via, & progreſſio ad terminum ad quem. Addo, ſicut motus ſpecificus ſuam vnitatem ſpecificam capit à ſpecifico termino ad quem vt oſtendi in prima aſſertione, ita motus numericus à termino numerico ad quem, ſuam depromit vnitatem numericam, vt dealbatio ab albedine, & hæc dealbatio ab hac albedine : atque denigratio, à nigredine, & hæc denigratio, ab hac nigredine ſuam mutuantur vnitatem, & quidem illæ ſpecificam à termino ad quem ſpecifico : iſtæ verò numericam, à termino ad quem numerico, igitur tot requiruntur ad vnitatem numericam motus, quot ſuprà recenſita fuere.

12. Oppones primò, ſi fiat motus ab albo in fuſcum, aut rubeum, aut alium medium calorem, & iterum à nigro in eundem colorem : foret vnus, & idem terminus ad quem, tametſi multi eſſent motus, ergo à termino ad quem non decerpitur vnitas motus. Reſpondeo data hypotheſi eſſet quidem vnus, & idem

idem terminus ad quem materialiter, tamen eſſent plures formaliter, ſicut dixi in Log. *cap. 5. quæſt. 1. art. 5.* ſi aliquid probetur per diuerſa media, ſintque quatuor præmiſſæ, & vna concluſio erit materialiter, duplex verò formaliter: vel dici poteſt eſſe duos motus numero diſtinctos, vnum verò ſpecie, propter vnitatem ſpecificam termini ad quem. Vel eſſe duos motus intrinſecè, vnum verò extrinſecè.

13. Opp. 1. plures motus ſpecie diſtincti poſſunt habere eumdem terminum ad quem, vt motus localis rectus, & circularis tendunt ad idem vbi, quod eſt eius terminus ad quem, ergo vnitas ſpecifica motus non capitur ab vnitate termini ad quem. Ant. eſt Scoti 1. *d. 2. quæſt. 7. §. Ad 1. T.* & *3. d. 14. quæſt. 1. §. Ad 1. antè F.* & *4. d. 43. quæſt. 1. §. Aliter ponitur. D.* Nego ant. ad eius probationem dico, eos motus non eſſentialiter, ſed accidentaliter differre. Sunt enim omnes motus locales eiuſdem ſpeciei: ſi qua verò in eis extat differentia, eſt accidentalis. Vndè ſicut curuitas & rectitudo ſunt differentiæ lineæ accidentales: ita circularitas, & perpendicularitas, accidunt motui. Itemque veluti homo albus, & homo niger accidentaliter diſtinguuntur, ſic motus rectus, & circularis, teſte Tatar. 5. *Phyſ. q. 2. ſcibili 3.* ex Scot. *vbi ſuprà.*

14. Inſtabis, Ariſt. 1. *cæli cap. 3. & 4.* probat, præter quatuor elementa, dari quintum corpus, nempè cælum ex diuerſitate ſpecifica motus recti, & orbicularis: ergo motus rectus, & circularis differunt inter ſe differentia eſſentiali, alioqui Philoſophus non probaret eſſe corpus cæleſte eſſentialiter diſſitum ab elementis. Occurrendum eſt, ſolum inferri diſtinctionem accidentalem inter illos motus, quamuis dicta corpora eſſentialiter ab inuicem differant, quia argumentum illud eſt dialecticum, & à poſteriori, non autem demonſtratiuum, & à priori, ſic ex accidente deuenimus in cognitionem ſubſtantiæ, & ex operatione in notitiam formæ; ſicque exponitur Ariſt. 5. *phyſ.* 13.

15. Opp. 3. ex 8. *phyſ. T. 49. & 82.* demonſtratur, per vnitatem motus primi mobilis, eſſe vnum primum motorem, primam cauſam, & primum ens, inſolutum, incauſatum, & independens: ergo ad vnitatem motus, requiritur vnitas mouentis. Reſpondeò Ariſt. ibi demonſtrare eſſentialem rerum ordinem ad vnam primam cauſam, & primum motorem, qui eſt Deus, omnium opifex, à quo omnia creata dependent in eſſe, & operari, non autem velle vnitatem motus ab vnitate mouentis depromi: cauſa enim efficiens, præſertim vniuerſalis res non ſpecificat, nec diſtinguit, vt patet de intellectu, qui eſt cauſa ſcientiarum vniuerſalis, à quo ſcientiæ non ſpecificantur, ſed ab earum obiectis, quæ ſunt cauſæ particulares eo magis, quia plures eſſe queunt cauſæ vnius, & eiuſdem numero effectus, vt liquet de iis, quæ æquiuocè generantur, gignunturque per propagationem, & putrefactionem, docente Scot. *in 1. prædicg.* cum Aug. *in Epiſt. ad Deogratias.*

16. Opp. 4. motus pro[illegible]eſſiuus animalis non exigit ſemper idem mobile. [illegible] vna eius parte quieſcente, altera mouetur, vt ſtantibus pedibus, mouet caput: ergo ad vnitatem numericam motus non requiritur vnitas numerica mobilis. Reſpondeo motum animalis eſſe mixtum, ex motu tractus, & pulſus: nos autem loquimur de motu ſimplici continuo, cui neceſſaria eſt vnitas ſubiecti, ſeù mobilis.

Inſtabis 5. *phyſ. T. 23.* motus primæ chordæ, & vltimæ vnico tempore eſt continuus, & tamen plura habet mobilia, quæ ſunt illæ plures chordæ, quæ mouentur motu continuo ſimplici, ergo diſtinctio præallata de motu mixto, & ſimplici nulla eſt. Satisfit, ſi dicatur, Philoſophum verba facere de motu pulſantis, qui verè continuus eſt, non autem de motu chordarum, qui eſt diſcontinuus iuxta earum pluralitatem, & diuerſitatem, vt tangunt Ariſt. & Scot. 5. *Met. c. 6. T. 8.*

17. Opp. 5. ſi canis cadens ab alta turri, in medio caſus moriatur, eſſet idem numero motus continuus, non tamen idem mobile, quia canis viuus, & mortuus ſunt diuerſa corpora mobilia: Alterum, virga, cuius vna pars eſt ſicca, altera verò viridis, ſi moueatur, vnico motu continuo moueretur, tametſi forent diſtincta mobilia, ſecundum partium diſtinctionem, ergo vnitas numerica motus, ab vnitate mobilis non petitur. Reſpondeò data hypotheſi, eſſet idem mobile, non quidem denominationis, ſed inhæſionis, quia perſeuerat idem mobile corpus informatum forma corporeitatis, veluti ſunt eadem accidentia communia corpori viuo, & mortuo, in quo inhærent, ſcribente Scot. *2. d. 2. q. 4. §. Ad 1. ſub L.* & *4. d. 12. q. 3.*

Inſtabis, Scot. 5. *Met. in com. c. 6. T. 9. in fine* ſcribit, quædam eſſe continua, quæ in ſubiecto ſunt diuerſa, penes ſpeciem, & formam, vt in arbore ramus ſiccus ramo virenti, & in homine manus arida coniuncta brachio viuenti: ergò per Scot. ad vnitatem numericam motus non exigitur vnitas mobilis. Reſpondeo quocumque modo illa ſe habeant, ſiue viua, ſiue mortua, ſortiuntur idem ſubiectum, & idem mobile, proptereà quod informantur communi, & eadem forma corporeitatis, tametſi formæ partiales ſint diſtinctæ inter ſe. Ideò Scot. nihil ibi aſtruit, quod nobis obſit, vt patet meditanti illum paſſum.

ARTICVLVS III.

A quo ſumatur contrarietas motus.

18. ARiſt. fusè, & exactè diſſerit de motus contrarietate, 5. *phyſ. c. 5. & 6. à tex. 46. vſque ad vlt.* ſupponitur autem in præſentia, tanquam certum, dari motus contrarios, vt calefactionem, & frigefactionem: & quæritur vnde accipiatur eorum oppoſitio, & contrarietas. Totidem autem vigent philoſophorum ſententiæ de ſpecificatione contrarietatis motus, quot de eiuſdem diſtinctione, & vnitate relatæ fuere, in ſuperioribus. Nonnulli namque præcitati autumant à terminis à quo, & ad quem, motum ſuam contrarietatem mutuari: cæteri verò, inter quos ſunt Scot. 2. *d. 2. q. 7. §. Et ideo ad D. & E.* eiuſque diſcipuli, & interpretes affirmant, oppoſitionem, & contrarietatem motus, potiſſimùm deſumendã eſſe à termino ad quem.

19. Not. Ariſt. paſſu alleg. adducere quinque modos, quibus duo motus ad inuicem opponi, & contrariari queunt. primus eſt, cum terminus à quo vnius eſt terminus ad quem alterius, vt motus ab ægritudine, & motus in ægritudinem. Secundus cum termini à quibus vtriuſque motus ſunt contrarij, vt motus à ſanitate, & ab ægritudine. Tertius cum termini ad quos eorumdem motuum ſunt contrarij, putà motus in ſanitatem, & ægritudinem. Quartus cum terminus à quo vnius, contrariatur motui ad quem alterius, vt motus ab albedine, & motus ad nigredinem. Quintus cum omnes termini, ſiue à quibus, ſiue ad quos ſunt contrarij, vt motus ab albedine, in nigredinem, & motus à nigredine, ad albedinem. Inter autem præfatos modos contrarietatis motus, duo propriè ſunt contrarij: nempè tertius, & quintus, vt benè concludit Philoſophus cit. *T. 48* & quidem tertius, quia vterque motus reſpicit terminos ad quos inter ſe contrarios: & quintus, quoniam ambo motus ſortiuntur terminos à quibus, & ad quos contrarios, vt patet in exemplis præallatis.

20. Aſſ. motus contrarietas decerpitur præcipuè à terminis ad quos. Tenet Doct. *vbi ſuprà*, poſt Ariſt. proximè cit. Suadetur primò, ab eo ſumitur motus contrarietas, à quo eius vnitas, & diſtinctio petitur, quia vnitas, diuerſitas, oppoſitio, & contrarietas cõſequuntur ſpecificationem rerum: motus autem ſuam vnitatem, & diſtinctionem eſſentialẽ accipit à termino ad quem, vt probaui in duobus præcedẽtibus art. Ergò ab eodẽ ter-

mino ad quem depromit ſuam contrarietatem a.à quo res nomen, & definitionem capit, ab eo ſumit ſuam diſtinctionem, & contrarietatem, ſcribente Ariſt. nunc memorato: motus autem nomen, & definitionem ſuam mutuatur à termino ad quem, ex eodem *ibid.* ergo & ſuam contrarietatem. Inſuper, relatio ſpecificatur a termino, vt non ſemel inculcaui: motus autem formaliter ſumptus eſt relatio, ergo à termino ad quem oritur eius oppoſitio, & contrarietas.

21. Opp. 1. Ariſt. paſſu nunc recenſito quintum modum contrarietatis præ aliis approbat, quia motus eius participant terminos à quibus contrarios, ſuntque à contrariis, in contrarios, ergo motuum contrarietas à terminis à quibus, & ad quos decerpitur. Reſpondeo per explicationem, & diſtinctionem ant. ſi ſermo fiat de omnimoda, & extenſiua contrarietate motus, concedo: ſi verò de potiſſima, & eſſentiali eius contrarietate, nego. Nam ſi termini à quibus duorum motuum ſint contrarij, & termini ad quos eorum ſint idem, motus non erunt contrarij, vt ſi fiat motus ab albo, ad fuſcum, & à nigro, ad idem fuſcum, haud motus hi propriè contrarij haberentur, vt ait Ariſt. *tit.*48. excludens ſecundum modum, à propria motus contrarietate.

22. Opp. 2. Idem Philoſophus cit. *tit.*33. *tradit*, motum rectum, & circularem differre ſpecie, tametſi ferantur ad eumdem terminum ad quem, qui eſt vbi: ergo motus contrarietas ab vtroque termino à quo, & ad quem deſumitur. Reſpondeo exponendo teſtimonium Ariſt. per diſtinctionem, ſi accipiantur rectitudo, & circularitas in ſe, & abſolute, concedo: ſi verò reſpectiue, & in ordine ad motum nego, vt patet de linea recta, & curua, in quas cadit differentia accidentalis: rectitudo autem & curuitas præciſè differunt eſſentialiter: pariter homo albus, & niger accidentaliter diſſident, albedo verò, & nigredo eſſentialiter, & ſpecificè ab inuicem diſcriminantur.

23. Quæres, quænam contrarietas adſit inter motum, & quietem? Reſpondeò cum Ariſt. *cap.*6. *loci alleg.*, intercedere contrarietatem priuatiuam. Eſt enim quies priuatio motus, veluti cæcitas priuatio viſus, inter quæ ſtatuitur oppoſitio priuatiua.

ARTICVLVS IV.

Quomodo motus incipiant, & deſinant.

24. ANſa deſumpta ex inceptione, & deſitione motus propoſitis in titulo huius art. examinandis, libet generalem perueſtigare inceptionem, & deſitionem rerum, tam permanentium, quàm ſucceſſiuarum, & omiſſis quiſquilius breuiter decidere & in lucem edere: quod eſſe difficile indicat D. Aug. qui 13. *ciuit. cap.*11. valdè laborat, & agitatur, vt ſimili, & affinj difficultati ſatisfaciat.

25. Not 1. inceptionem rei, nihil aliud ſibi velle, quàm initium durationis eius, & deſitionem, finem & terminum durationis einſdem, adeò vt inceptio, & deſitio rei ſint duo extrema, & termini, intra quos clauditur ipſiuſmet rei duratio. Quoniam verò, ex dictis *in l. antecedente, quaeſt.*1. *art.*5. *not.*2. quatuor ſunt menſuræ præcipuæ, quibus res durant, & venimus in earum cognitionem, proptereà afferendi ſunt modi omnes, quibus res inſtantaneæ, & temporaneæ, permanentes, & ſucceſſiuæ, diuiſibiles, & indiuiſibiles incipiunt & deſinunt, quibus notis, & perſpectis, non erit difficile, & arduum earumdem notitiam attingere, & acquirere, vt inſinuat Tatar.8. *phyſ. q.*3. *dubit.* 2.

26. Not.2. ex Scot. *Quol.*12. *art.* 3. *antè* §. *Ad* 1. *arg. M.* duos eſſe modos rebus communes incipiendi, & totidem deſinendi. Primus modus incipiendi eſt poſitiuus, & intrinſecus, quo res incipit per primum inſtans ſui eſſe, in quo verum eſt dicere, nunc res eſt, & immediatè antè non erat, & nuncupatur poſitiuus & intrinſecus, proptereà quod in eo momento ponit rem incipere, & gaudere propria, & intrinſeca exiſtentia. Secundus eſt negatiuus, & extrinſecus, quo incipit per vltimum inſtans ſui non eſſe, quovè affirmatur, nunc res non eſt, & immediatè poſt erit. Vocatur autem negatiuus, quoniam negat rem eſſe in eo inſtanti, & extrinſecus, quia eſt extra illudmet inſtans. Prior verò modus deſinendi eſt poſitiuus, & intrinſecus, quo res deſinit per vltimum ſui eſſe, quovè affirmatur, nunc res eſt, & immediatè poſt, non erit: poſterior autem eſt negatiuus & extrinſecus, quo res deſinit per primum non eſſe ſui, quovè perhibetur, nunc res non eſt, & immediatè antè erat.

27. Aſſ. 1, ſucceſſiua, cuiuſmodi ſunt motus, & tempus incipiunt per primum ſui non eſſe, & deſinunt per vltimum ſui non eſſe. Defenditur a Scot. 2. *d.*2. *quaeſt.*9. §. *Ad argumenta ſub N.* quem ſequuntur Gadius *Quol.*12. Ioan. de Magiſ.8. *phyſ. quaeſt.*6. *ſcibili* 1. Pariſien *quaeſt.*2. *fol.*87. Tatar *cit* & alij communiter. Probatur 1. quę ſortiuntur continuas partes priores, & poſteriores perenniter fluentes incipiunt, & deſinunt extrinſecè, hoc eſt, per primum ſui non eſſe, & per vltimum ſui non eſſe: motus autem, & tempus habent partes priores, & poſteriores in perenni, & continuo fluxu, ergo incipiunt, & deſinunt extrinſecè per primum ſui non eſſe, & per vltimum ſui non eſſe. Ma. eſt in confeſſo, quia ea ſunt ſucceſſiua, partibilia, & diuiſibilia in partes in infinitum partibiles, & diuiſibiles, quibus repugnat dimetiri, menſura indiuiſibili, & inſectili, cuiuſmodi ſunt inſtantia, & momenta. Min. liquet ex definitionibus motus, & temporis præallatis. Secundò, menſura, & menſuratum debent proportionari, cum ſint vnigenea 10. *Met. tit.*4. Tempus autem & motus ſunt continua ſucceſſiua, ergo eorum inceptio, & deſitio metienda ſunt menſura continua ſucceſſiua, quæ exprimitur per primum, & vltimum ſui non eſſe, eo ferè modo, quo in 2. not. declaraui.

28. Quietis autem inceptio, & deſitio eadem gaudent menſura. Ratio eſt, quia quies, & motus ſunt oppoſita, & oppoſitorum eadem eſt diſciplina, 2. priorum, *cap.*1. *ſect.*3. & 1. *Top. cap.*14. *alleg.* à Scot. 1. *Met. in com. cap.* 1. Sic ergo quies incipit, & deſinit, ſicut motus ei oppoſitus, inſinuante Scot. *loco proximè cit.* O. & 2. *d.* 2. *quaeſtio* 4. §. *concedo. C.*

Inſtabis, ex 6. *phyſ. cap.*3. *T.* 31. vbi videtur velle Philoſophus, quietem incipere, & deſinere in inſtanti: quod autem incipit, & deſinit in momento, intrinſecè per primum & per vltimum ſui eſſe incipit & deſinit, ergo inceptio, & deſitio quietis non eſt dimetienda, ſicut motus, qui extrinſecè incipit, & deſinit. Occurrendum eſt, Philoſophum quidem ibi in dubium vocare, vtrùm quidpiam in momento moueatur, & quieſcat, tamen in fine eius Tex. concludit & ſtatuit, motum, & quietem eſſe in tempore: proindeque mobile moueri, & quieſcere in tempore, nullo autem modo in inſtanti.

29. Aſſ. 2. indiuiſibilia, inſtantia temporis, mutata eſſe motus, generatio, illuminatio, & huius formæ alia, per primum incipiunt & per vltimum ſui eſſe deſinunt. Ita Scot. *Quol.*12. *art.* 3. *L.* & 2. *d.* 2. *q.* 4 §. *Ad* 1. *arg. H.* Probatur, quale eſt ens, talis eſt menſura eius, cum per hanc veniamus in cognitionem eius, hæcque illi proportionetur: momentanea autem ſunt indiuiſibilia, & impartibilia, ergo menſurantur menſura indiuiſibili, & impartibili, cuiuſmodi eſt inſtans: quæ autem hac menſura dimetiuntur, incipiunt per primum, & deſinunt per vltimum ſui eſſe:

ergo

ergo prænominata entia ſic incipiunt, & deſinunt. Deinde quæcumque incipiunt, & deſinunt, intrinſecè, aut extrinſecè, incipiunt, & deſinunt, vt palam feci *in* 2. *not.* ſed inſtantanea,& indiuiſibilia non incipiunt, & deſinunt extrinſecè, alioqui fuiſſent ſucceſſiua, & partibilia, ergo intrinſecè, quod eſt incipere per primum, & deſinere per vltimum ſui eſſe.

30. Aſſ. 3. Permanentia, quæ habent totum ſuum eſſe ſimul & perfectum, incipiunt, & deſinunt intrinſecè: quæ verò acquirunt eſſe ſucceſſiue, incipiunt,& deſinunt extrinſecè. Tenet Doct *Quol.* 12. §. *De tertio. L.* prima pars eſt in promptu. Talis eſt menſura, qualia eſt entitas, quæ per eam menſuratur, 10. *Met. tit.* 4. Inceptio autem rei permanentis, habentis totum ſuum eſſe ſimul durat inſtanti, quod intrinſecè incipit, ergo pariter eius eſſe intrinſecè incipit, ac deſinit. 2. Pars patet, quæ tempore durant, extrinſecè incipiunt, & deſinunt, vt ſuprà declaraui: quæ autem ſucceſſiuè fiunt, tempore metiuntur, quod eſt ſucceſſiuorum metrum: ergo extrinſecè incipiunt, ac deſinunt.

31. Dices permanentia menſurantur æuo, quod eſt menſura, à tempore diſſita, ergo eorum inceptio, & deſitio non fit per extrinſecum, ſed per intrinſecum. Satiſfit, ſi dicatur id valere de permanentibus quæ ſortiuntur totum eſſe ſimul, non autem de permanentibus, quorum eſſe ſucceſſiuè paritur.

32. Inſtabis ex 8. *phyſ. tit.* 69. corruptio formæ ſubſtantialis deſinit extrinſecè, hoc eſt, per primum non eſſe ſui, & tamen eſt ens permanens, ergo præfatum documentum non eſt vniuersè verum. Dico id non peti penes ipſam ſubſtantiam, eiuſque corruptionem, ſed penes mouens, & mobile, quorum actio, & paſſiu ſucceſſiuè, & in tempore accidunt. Maximè quia agens ſimul, & in eodem inſtanti nequit corrumpere præexiſtentem formam, & recentem in idem ſubiectum inducere, atque inſtantia immediata non ſunt, vt probè proſequitur Doctor *vbi ſuprà*, & fusè oſtendunt Lych. & Gadius *ibidem.*

QVÆSTIO III.

De mobili.

ARTICVLVS I.

An indiuiſibile poſsit moueri localiter.

1. PRIOR opinio eſt Auer. 6. *phyſ com.* 86. Iand. *quæſt.* 12. Conimb. *ibid. cap.* 10 *q. vn. art.* x. & Rui. negantium, indiuiſibile poſſe per ſe moueri. Poſterior eſt Scot. 2. *d.* 2 *quæſt.* 9. *Ad* 1. *principale.* Mayr. *ibid. quæſt.* 15. Baſſ. *quæſt.* 4. *art.* 2. Tatar. 6. *phyſ. quæſt. vlt. dub.* 1. Pariſienſ. *quæſt.* 3. *fol.* 75. Ioan. de Magiſt. & aliorum, eo in loco affirmantium indiuiſibile poſſe per ſe localiter moueri.

2. Not. 1. non controuerti in præſentia de indiuiſibili ſubſtantiali, cuiuſmodi eſt Angelus, & anima rationalis. Hæc namque per ſe moueri bene non dubitatur: ſed de indiuiſibili quantitatis, veluti ſunt punctum in linea, inſtans in tempore, & mutatum eſſe in motu: non quidem quatenus indiuiſibile eſt coniunctum continuo: ſic enim mouetur ad motum continui, ſed quatenus ſeiunctum, & ab eo ſeparatum: ſicque perueſtigatur, num indiuiſibile à continuo ſegregatum moueri queat motu locali, aut alio motu, ſiue alterationis, ſiue generationis, ſiue corruptionis?

3. Not. 2. trifariàm aliquid poſſe moueri primò per ſe, quia indiuiſum à ſe, & diuiſum à quolibet alio mouetur, vt homo. Secundò per partem, ſic totum dicitur moueri, quia aliqua eius pars mouetur, vt homo mouetur, quia manus eius mouetur: Tertiò per accidens, quo pacto motis nobis mouentur omnia, quæ ſunt in nobis, proindeque moto vaſe, mouentur omnia, quæ ſunt in vaſe. Præterea, recolendum eſt, ſucceſſionem, & diuiſibilitatem motus deſumi tum ex diuiſibilitate mobilia, tum etiam ex diuiſibilitate ſpatij pertranſibilis; poteſt autem eſſe vtrumque diuiſibile, vel alterutrum duntaxat, vt obſeruat. Doct. nuper alleg.

4. Aſſ. ſi indiuiſibile quantitatis ſepararetur à continuo, poſſet per ſe localiter moueri. Tenet Doct. cit. Probatur primò: quod per accidens mouetur, poteſt per ſe moueri, vt conſtat de aqua, quæ mouetur per accidens, ad motum vaſis, quæve moueretur per ſe, ſi à vaſe ſepararetur; ſic enim ad locum decliuem ferretur, & centrum ſuum peteret. Idque de parte quoque exemplificari poteſt, quæ per accidens mouetur, ad motum totius, quæve ſi ab eo tolleretur, per ſe moueri quiret, vt patet *ex* 2. *not.* Indiuiſibile autem quantitatis mouetur per accidens ad motum continui: ergo ſi ab eo ſegregaretur, per ſe moueretur. Neo iuuat dicere, eſſe diſparitatem, quia moueri per ſe, eſt moueri motu in re exiſtente, & moueri per accidens, eſt moueri motu in alio ſubiecto exiſtente. Quandoquidem, in ſeparato indiuiſibili, foret motus, cum ſit ens phyſicum, & omne phyſicum ſit mobile. mobilitas quippe eſt eius paſſio. Eo magis, ſi corpus perfecte ſphæricum moueretur ſupra planum, tangeret illud in puncto, quod poſſibile eſſe cenſet Ariſt. 1. *animæ*, *tit.* 13. *cap.* 1. Illud autem punctum localiter cieretur, veluti corpus localiter cieretur: imò, ſi ab eo, iſtud ſepararetur, vtique moueretur, tum quia non eſt immobile, alioqui eſſet Deus, tum quia ſeparatio vnius ab alio, motum denotat: ſi ergo indiuiſibile poteſt à continuo ſeparari, vt ex data hypotheſi, admittunt Aduerſarij, vtique per ſe moueri poteſt. Rurſùs, cum circulus mouetur, punctum in eo exiſtens, aliam & aliam relationem præſentialitatis acquirit, ergo mouetur, cum aliter ſemper ſe habeat: & ſi deſtrueretur circulus, perſiſtente puncto, poteſt transferri huiuſmodi punctum, ad alium circulum de nouo productum, proindeque ipſum punctum moueretur. Secundò, Angelus poteſt exiſtere in puncto, ſcribente Scot. 2. *d.* 2. *quæſt.* 6. §. *Ad propoſitum K*, quem plures Theologi ſequuntur, inter quos ſunt Och. *Quol.* 1. *quæſt.* 4. Gabriel 2. *d.* 2. *q.* 2. & Conimb. cit. *art.* 3. datâ autem hypotheſi, Angelus moueret punctum, poſſetque ipſum punctum transferre de vno loco ad alium locum: ergo indiuiſibile, cuiuſmodi eſt punctum, poteſt per ſe localiter moueri. Occurrunt Conimb. præcenſiti, admiſſo caſu, Angelum mouere punctum, non motu continuo, ſed diſcreto, & quaſi per ſaltum: veluti punctum quod mouetur in globo, non continuè, ſed diſcretè mouetur. Contra, Angelus nequit per ſpatium continuum moueri, niſi motu continuo; neceſsè enim eſt, pertranſeat priores partes, antequam poſteriores percurrat, & prius medium, quam extremum, ergo non motu diſcreto, ſed continuo punctum moueret de vno loco, ad alium. Ant. eſt in promptu, motus dicitur continuus, ſi ſpatium, in quo fit, extiterit continuum, at ſpatium eſt continuum, vt nominati Authores fatentur, ergò & motus continuus eſt: etiamſi per ſaltum habeatur, quia non fit tranſitus ab vno extremo, ad aliud, niſi pertranſito medio. Iterùm, anima rationalis, quæ eſt indiuiſibilis mouet corpus, quod informat, motu continuo,& ſi exiſteret in puncto eius, adhuc poſſet ipſum mouere continuè per partes eiuſdem corporis, ergo id ipſum poteſt Angelus, pollens maiore virtute.

Tertiò, indiuiſibile quantitatis ſortitur propriam

grauitatem aut leuitatem, tametſi exiguam: graue autem & leue mouentur localiter, & ſi à propriis locis extrahantur, omni ſublato obice, ad ea ſuaptè natura cientur: nec vlla cernitur repugnantia. Si ergò à continuo auferretur indiuiſibile, ipſum localiter moueri haud implicat.

5. Dices cum Racon. *diſp. de motu, art.* 5. *quæſt.* 5. præfatam grauitatem, aut leuitatem indiuiſibilis non ſufficere ad hoc, vt punctum deorſùm, aut ſurſùm tendat propter ſuam exilitatem, & carentiam extenſionis: ad motum quippè exigitur extenſio mobilis, cuius punctum eſt expers. Contra, omne graue fertur deorſùm, & leue ſurſùm, ſiue ſit magnum, ſiue paruum, ſicut omnis homo eſt riſibilis, ſiue grandis, ſiue exilis ſit, ergo indiuiſibile poteſt moueri, quamuis exiguam participet leuitatem, aut grauitatem. Dicere autem, ex parte mobilis requiri extenſionem, & magnitudinem, eſt petitio principij, iamque ſupra ſatis repuli, & profligaui.

6. Oppones 1. Ariſt. 6. *phyſ. c.* 3. *&* 4. *tit.* 33. expreſsè negat, indiuiſibile poſſe per ſe moueri. Idem repetit 8. *phyſ. cap.* 5. *tit.* 40. Ergo noſtra aſſertio pugnat doctrinæ Peripateticæ. Reſpondeo Philoſophum exponendum eſſe de motu continuo, ratione mobilis, hoc eſt indiuiſibilis. Siquidem indiuiſibile, vt indiuiſibile, diuiſibiliter & continue moueri nequit. Idque etiam de Angelo, cæteriſque ſubſtantiis indiuiſibilibus affirmatur: non verò de motu continuo, ratione ſpatij pertranſeundi. Nam, cum ſpatium pertranſeundum ſit diuiſibile, & continuum, conſequenter ex parte eius, motus ſtatuitur diuiſibilis, & continuus, tametſi mobile ſit impartibile, & inſectile.

Inſtabis, Idem Ariſt. accumulat multas rationes, ad ſuadendum indiuiſibile non poſſe per ſe moueri. Patet autem ipſum indiuiſibile non moueri diuiſibiliter, cum ſit partium expers, ergo mens eius eſt, oſtendere huiuſmodi indiuiſibile, tam ex parte ſui, quam ex parte ſpatij non poſſe per ſe moueri. Dico, id valere de indiuiſibili coniuncto continuo, non autem de indiuiſibili ab eo ſeiuncto, de quo extat contentio, & fortaſſe Stagit. non nouit indiuiſibile poſſe à continuo ſeiungi; ideò ipſe abſolutè loquitur, nos verò conditionatè verba facimus; & adducimus præfatam diſtinctionem, ad ſoluendum oppoſitum argumentum. Vel dicito cum Scot. cit. eius rationes aliud non probare, niſi continuitatem motus indiuiſibilis ab ipſo indiuiſibili non depromi, vt maximè liquet ex quarta eiuſdem ratione, quæ ſic ſe habet, continuitas temporis, & mobilis ſunt ordinata. Siquidem, continuitas temporis eſt à continuitate motus, & continuitas motus à continuitate mobilis, indiuiſibile autem non eſt continuum, ergo ab ipſo, ſecundum Ariſt. non petitur continuitas, & ſucceſſio motus, ſed à ſpatio diuiſibili, & mobili continuo, ſicque valet noſtra præadducta diſtinctio, ad mentem Philoſophi.

7. Opp. 2. omne quod mouetur localiter, partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem: indiuiſibile autem nequit eſſe partim in termino à quo, & partim in termino ad quem: ergo indiuiſibile per ſe moueri localiter nequit. Ma. munitur authoritate Ariſt. & oſtenditur, ſi mobile foret totaliter in termino à quo, non moueretur, ſed mouebitur: ſi eſſet totaliter in termino ad quem, non moueretur, ſed iam motum eſſet: in vtroque autem termino eſſe non poteſt, quia ſimul eſſe nequit in duobus locis, nec in nullo terminorum, cum moueatur de vno, ad alium terminum. Mi. eſt in confeſſo, quia indiuiſibile caret partibus. Reſpondeo argumentum eſſe verum, & validum de mobili diuiſibili, & continuo, quod tam ratione ſui, quàm ratione ſpatij, ſortitur diuiſibilitatem & continuitatem: futile verò, & inane de mobili indiuiſibili, quod non ratione ſui, ſed ratione ſpatij diuiſibilis, diuiſibiliter, & continuè mouetur. Vel dicito, non eſſe neceſſe, mobile partibus conſtet, vt moueatur continuè, ſed ſufficit, ſi penès ſpatium partim ſit in actu, & partim in potentia, quod indiuiſibili competeret, ſi pertranſiret aliquod ſpatium, prius enim minus, deindè maius, & poſtmodum totum peruaderet.

8. Opp. 3. quod localiter mouetur, prius pertranſit minus ſpatium, quàm maius, & minus, quam æquale, atque æquale, quàm totum: indiuiſibile autem nequit eſſe maius, aut minus; hoc enim ſupponit continuitatem, & diuiſibilitatem mobilis, quæ inſectili congruere non valet. Igitur indiuiſibile eſt motus per ſe incapax. Concedo ma. diſtinguo min. ratione ſui, concedo; ratione ſpatij, nego. Indiuiſibile namque mouetur continuè, ratione ſpatij continui, & diuiſibilis.

ARTICVLVS II.

An aliquid poßit moueri localiter in inſtanti.

9. IN hoc perdifficili, & perarduo art. duo extant placita inter ſe oppoſita, quorum vnum tribuitur D. Th. 4. *d.* 44. *q.* 2. *art.* 3. & 6. *phyſ. alleg.* à Tol. *ibid. quæſt.* 3. *cap* 3. *in tex.* 32. Rich. 1. *d.* 37. *art.* 3. *quæſt.* 3. Racon. *diſp. de motu, ſect.* 3. *q.* 2. *propoſ.* 5. & aliis exiſtimantibus repugnantiam inuoluere, corpus localiter moueri in inſtanti. Alterum verò eſt Doct. ſubtilis 3. *d.* 2. *q.* 3 §. *quantum ad* 2. *C.* & *d.* 4. *q. vn.* § *poteſt dici. ſub B.* & 4. *d.* 43. *q.* 5. §. *de ſecundo C.* Ioannis de Magiſ. 6 *phyſ. quæſt* 2. Pariſienſ. *ib. d. fol.* 75. Conimb. 3. *phyſ. cap.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 3. Ruu 6. *eiuſdem operis, cap.* 3. *q. vn. propè finem*, & aliorum multorum affirmantium poſſe diuinitùs motum localem effici in inſtanti.

10. Not. motum localem fieri in inſtanti, bifariàm poſſe capi, vno modo, medio pertranſito, hoc eſt, pertranſita intercapedine illa, quæ extat inter terminum à quo, & ad quem, ſic motus nequit fieri in inſtanti, vt patet apud Ariſt. 6. *phyſ. cap.* 3. & 5. *Met. c* 13. *tit.* 18. & Scot. 2. *d.* 2. *q.* 9. *ſub N.* Etenim illud ſpatium, quod intercipitur, inter terminum à quo & ad quem, eſt continuum, & diuiſibile, ac proindè non niſi ſucceſſiuè, & in tempore pertranſiri poteſt. Altero modo, non pertranſito medio, adeò vt ſolummodò motus accipiatur pro acquiſitione formæ, in termino ad quem, & eſt difficultas, vtrùm aliquid in inſtanti, à termino à quo adduci, aut produci valeat in termino ad quem? Quo in ſenſu Authores ſecundæ ſententiæ affirmant motum localem poſſe fieri in inſtanti, reluctantibus patronis primæ opinionis.

11. Aſſ. ſupernaturali virtute, motus localis poteſt fieri in inſtanti. Tenet Doct. *vbi ſuprà*, ſuadetur primò ex 8. *phyſ. ſum.* 4. *tom.* 78. ſi virtus infinita foret in magnitudine, moueret in non tempore, quod perinde eſt ac in inſtanti: ergò motus localis in inſtanti non eſt impoſſibilis. Secundò, cauſa, cur motus localis, & forma, per eum acquirenda, non fit in inſtanti, aut eſt reſiſtentia contrarij, aut virtus finita mouentis, aut quid aliud recenſitum, à Seraphico Doct. 1. *d.* 37. *art.* 1. *quæſt.* 3. ſed ſupernæ virtuti nihil reſiſtit; eſt enim Dei omnipotentia, cuius voluntati, cui nihil poteſt reſiſtere, Rom. 9. Igitur vi diuinâ poteſt in inſtanti effici motus localis, ſiue forma illa, quæ per motum acquiritur. Ma. eſt in promptu; nam vbi non eſt obſiſtentia contrarij, motus habetur in inſtanti, vt illuminatio, & generatio. Atque virtus fortior agit citius, quàm potentia infirma, ergo potentia infinita, vti eſt diuina mouet, & agit in inſtanti, vt patet in rerum molitione, Eccleſiaſtici 18. *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul.* Et in reſurrectione mortuorum, 1. Cor. 15. *In momento, in ictu oculi.* Idipſum tradit D. Aug. *l.* 11. *contrà Fauſtum cap.* 7. & *ſerm.* 18. *de verbis Apoſtoli.* Atque *in Ench. cap.* 9. Idem ſcribit Bernar. *ſerm.* 4. *in*

feſto

feſto ſanctorum omnium. Rurſus, ex puriſſimis ſanguinibus Beatæ virg. in inſtanti facta fuit diuini Verbi incarnatio. cum ipſa virgo protulit ea verba, *Luc.* 1. *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Denique, vnum corpus vi diuinâ poſſe ſimul exiſtere in duobus locis adæquatis diſcontinuis, & diſtantibus, probaui *l.* 6. *q.* 2. *art.* 4. Huiuſmodi autem exiſtentia dictorum corporum non eſt, abſque motu locali, ergo motus localis poteſt fieri in inſtanti.

12. Opp. 1. ex 3. *phyſ.* 1. motus eſt de genere continuorum: continuum autem eſt diuiſibile, motuſque eius eſt ſucceſſiuus: ergo motus localis haud eſſe valet inſtantaneus. Reſpondeo Ariſt. ibi non loqui de genere proprio, ſed improprio, & latè ſumpto, ſicut dicitur Goliath de genere gigantum, & Bonauentura de genere Italorum. Ideò apponit verbum videtur, quod non eſt vox prorſus aſſerentis, ſed potiùs dubitantis.

13. Opp. 2. motus localis exigit aliquam diſtantiam, & ſpatium, quod intercipitur inter terminum à quo, & ad quem: huiuſmodi autem ſpatium pertranſibile eſt diuiſibile, in quo mobile diuiſibiliter, continuè, & ſucceſſiuè mouetur: ergo motus localis inſtantaneus repugnat. Reſpondeo per diſtinctionem Min. ſi motus fiat, medio pertranſito, concedo: quod ſi habeatur, abſque medij pertranſitione nego, vt ſuperiùs planum feci.

14. Opp. 3. mobile, quod localiter mouetur, aut totum eſt in termino à quo, aut totum in termino ad quem: ſed in termino à quo incipit moueri, & in termino ad quem ceſſat moueri: ergo interponitur aliqua mora, & ſucceſſio, vt mobile moueatur à termino à quo, & petat terminum ad quem: atque ita motus localis ſemper eſt ſucceſſiuus. Reſpondeo mobile moueri totum in termino à quo, & in vno inſtanti medio non pertranſito eſſe in termino ad quem. Ratio eſt, quia *ex* 6. *phyſ.* 28. in inſtantaneis non diſtinguitur fieri à facto eſſe, nec mutari à mutato eſſe, licet priùs natura dicatur moueri in termino à quo, & poſterius natura eſſe in termino ad quem.

ARTICVLVS III.

An quod mouetur, ab alio moueatur.

15. ARiſt. 7. *phyſ. T.* 1. & 2. *&* 8. *eiuſdem operis, T.* 29. & 12. *Met. c.* 8. *T.* 43. profert hanc propoſitionem, *quidquid mouetur, ab alio mouetur.* Quæ ſitne vera vniuerſaliter, an non? altercantur interpretes eius. Nam D. Th. *in com.* & alij permulti præfatam enunciationem, tanquam vniuerſaliter veram recipiunt. Scot. autem 9. *Met. q* 14. Antonius Andreas *ibid. q.* 1. & Recentiores non pauci arbitrantur eam eſſe indefinitam, putà in quibuſdam veram, & in quibuſdam falſam.

16. Not. aliquid poſſe moueri, dupliciter contingit, aut à principio extrinſeco, vt currus ab auriga, & cælum ab intelligentia: aut à principio intrinſeco, vt homo à propria virtute. Rurſùs, aliquid poteſt eſſe mouens, & motum, vt anima mouet, & mouetur à ſe ipſa. Deindè, aliquid poteſt eſſe motum, & non mouens, vt lapis iactus à proiiciente. Demùm, aliquid poteſt eſſe mouens, & non motum, ſic Deus immotus manens dat cuncta moueri. Inſuper, quidpiam moueri poteſt ad actum primum, hoc eſt ad eſſe eſſentiale, ſic nihil poteſt mouere ſeipſum ad actum primum, quia nihil poteſt ſeipſum producere: vel ad actum ſecundum, & ita benè aliquid moueri quit ad actum ſecundum, quia poſt eſſe, quod per productionem ab alio accepit, habet potentiam operandi, quo pacto, homo poſtquàm creatus eſt, pollet potentia intelligendi, volendi, & alia opera exercendi, quæ perhibentur actus ſecundi.

17. Aſſ. vniuerſaliter non eſt verum, *quod mouetur ab alio mouetur.* ita Scot. *vbi ſuprà*, & 2. *d.* 2. *q.* 10. Probatur primò *ex* 8. *phyſ. T.* 29. *&* 30. vbi habetur, animalia moueri à ſeipſis, id eſt forma, & virtute ſibi intrinſeca. Secundò, aqua calefacta ex ſe, & à propria forma reducit ſe ad natiuam frigiditatem. Itemque homo ſpontaneo motu mouetur, ſeque liberè ad agendum determinat. Adde, quod in proximo art. aſſeremus, grauia, & leuia à ſeipſis moueri. Quare dictum Philoſophi videtur valere tantùm de iis, quæ mouentur motu ſubordinato, vt ignis mouetur à cælo, cælum ab Angelo, & Angelus à Deo. Ideò ibi concludit ipſe Philoſophus, dari vnum primum motorem, vt monſtrabitur in ſequenti quæſtione. Eò magis; eo in loco, infertur duntaxat in quolibet motu dari vnum motorem, qui ab alio non moueatur, vt baculus à manu, & manus à corde.

18. Opp. 1. *ex* 7. *phyſ. T.* 2. quod ita mouetur, vt ſi aliqua eius pars quieſcat, totum ipſum quieſcit, non mouetur à ſe, ſed ab alio, quia motus eius, à motu illius partis dependet. Mouetur quippè ad motum partis, & quieſcit ad quietem eius: omne autem quod mouetur eſt huiuſmodi: ergò *omne quod mouetur, ab alio mouetur.* Concedo Ma. diſtinguo Mi. cum Scot. 9. *Met. q.* 14. §. *de aliis.* Poſt Simplicium *in præſenti* de motu inorganico, nego: de motu organico, & progreſſiuo animalis, concedo, vt patet de corde, quod mouet reliquas partes corporis animalis, ipſo verò corde quieſcente reliqua eius membra quieſcunt. Hanc reſponſionem indicat Stagir. 8. *phyſ* 29. & *l. de communi motione, cap.* 1. adducto, & expoſito à Fereh. *l.* 2 *veſtig.* 3. *num* 33. *&* 34.

19. Opp. 2. idem nequit eſſe ſimul in potentia & in actu. Repugnantiam quippè inuoluit idem ſimul moueri actu, & non moueri, ſed eſſe in potentia ad motum: at ſi quod mouetur, ab alio non moueatur, idem foret ſimul in actu, & in potentia: ergo præfatum elogium eſt vniuerſè verum, omne quod mouetur, ab alio mouetur. Diſtinguo Ma. cum Scot. 2. *d.* 25. *q vni* §. *Ad primam T.* idem ſimul nequit eſſe in potentia obiectiua, & actu entitatiuo, concedo: idem non poteſt eſſe in potentia formali, & ſubiectiua, & actu virtuali, nego. Idque elucet in agente non vniuoco, ſed æquiuoco, quod eſt in potentia ad formam alterius rationis ab ea, quam participat, vt fusè declarat. Doct. 9. *Met. q.* 14. § *contra reſponſionem iſtam, &* §. *quod additur.*

20. Opp. 3. *ex* 1. *de gener. T.* 52. *ſum.* 4. *cap.* 1. & 1. *anima T* 52. & 2. *eiuſdem, ſum* 3. *cap.* 2. *T.* 54. idem nequit agere, & pati ſimul: ſi autem quidpiam moueret ſeipſum. idem ageret, & pateretur, & quidem ageret, quia moueret & pateretur, quia moueretur à ſeipſo: ergo &c. Diſtinguo Ma. eodem modo, eademque ratione, concedo: diuerſo modo, diuerſaque ratione, nego. Idque patet de intellectu, qui producit intellectionem, ratione cuius dicitur agens & recipit ipſam intellectionem, per quam perhibetur patiens.

21. Quæres, vtrum mouens, & motum ſint ſemper ſimul? Reſpondeo aliquando eſſe ſimul ſimultate ſuppoſiti, & virtutis, vt orbis Lunæ, cum ſphæra ſolis: aliquando verò ſimultate virtutis duntaxat, ſic ſol virtute ſua attingit hæc inferiora, & ſublunaria.

ARTICVLVS IV.

A quo grauia, & leuia moueantur.

22. RIchardus 2. *d.* 14. *art.* 2. *quæſt.* 4. & Ioannes de Magiſtris 8. *phyſ. quæſt.* 4. *dub.* 1. de hac re multas, & diſcrepantes referunt ſententias, inter quas duas celebriores cerno, & affero, Prior eſt

D. Th. 1. *part. quæſt.* 18. *art.* 1. Caiet. *ibid.* Complut. *diſp.* 18. *Phyſ. quæſt.* 1. §. 2. & aliorum aſſerentium grauia, & leuia per ſe moueri à generante, per accidens verò à remouente prohibens. Poſterior autem defenditur à Scot. 9. *Met. quæſt.* 14. Antonio Andr. *ibidem, quæſt.* 1. & 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 10. & *diſtinct.* 25. *quæſt. vn.* §. *Ad primam ſub C.* Mayr. *diſtinct.* 14. *quæſt.* 6. & cæteris Scotiſtis docentibus, grauia, & leuia à ſeipſis moueri.

23. Not. moueri à ſe, perindè eſſe ac, habere principium intrinſecum actiuum ſui motus: veluti moueri ab alio nihil aliud ſibi velle, quam moueri à principio extrinſeco; exemplum primi, homo mouetur à ſe, hoc eſt à virtute ſibi inexiſtente, & 1. *de anima*, *T.* 67. ex Platone dicitur, anima eſt numerus ſe ipſam mouens: exemplum ſecundi, currus mouetur ab alio, nempè ab auriga. Cum autem experientia conſtet, grauia moueri deorſum, & leuia ſurſum, perueſtigatur in præſentia, num huiuſmodi motus efficiatur à principio, & virtute eorum intrinſeca, vel extrinſeca? Atque non eſt lis de principio remoto, & mediato, ſed de proximo, immediato, à quo ſcilicet motus actualis grauium, & leuium proficiſcatur?

24. Aſſertio, grauia, & leuia mouentur à ſeipſis. Ita Scot. *vbi ſuprà*, & ante ipſum diuinus Plato relatus à Bonet. 5. *Phyſ. cap* 3. Probatur primò, *ex* 8. *Phyſ. ſum.* 1. *cap.* 2. *T.* 32. Sicut ſe habet ſciens ad contemplationem, & ignis ad combuſtionem, ita ſe habent graue, & leue ad ſuos motus naturales: ſciens autem ſortitur principium internum, & actiuum contemplationis, & ignis, & combuſtionis: ergo quoque graue, & leue per Ariſt. participant intrinſecum principium ſuorum motuum naturalium. Deinde ſubiicitur, ſi leue impediatur, ne ſurſum tendat, & poſtmodum tollatur impedimentum agit, & ſuperiorem locum petit. Et 4. *Cæli cap.* 1. *T.* 2. ſcribitur graue, & leue habere quædam ſuſcitamenta motus. Et *T.* 25. *ſum.* 1. additur, graue, & leue ſortiuntur principia intrinſeca motuum ad ſua loca, ſanabile verò, & augmentabile principia extrinſeca. Palàm autem eſt, ibi verba fieri de principiis actiuis, & non paſſiuis, cum penes hæc nullum adſit diſcrimen, ſed penes illa duntaxat. Rursùs, 4. *Phyſ. ſum.* 2. *cap* 5. *T.* 85. Denſum, & rarum, vt graue, & leue ſunt, participant principium actiuum motus: vt verò durum, & molle ſunt, paſſiuum principium motus ſortiuntur.

25. Dices 1. *de gener T.* 8. inter principia actiua non numerantur graue, & leue, ergo, vel hæc actiuitate carent, vel Ariſtot. in dictis ſuis pugnantia admittit. Dico, nullam eſſe contradictionem in ſcriptis Philoſophi. Etenim 8 *Phyſ. citat. ait*, graue, & leue actiue ſe habere ad propria loca, & centra: Secundo verò *de gener.* negat iſta eſſe actiua, & productiua ſibi ſimilium in ſpecie, veluti homo producit hominem, & ignis, ignem, vt fusè, & eruditè declarat Scot. citat. Secundò, effectus in actu habet cauſam in actu, 2. *Phyſ. T.* 37. & 5. *Met. c.* 1. *T* 3. Ratio eſt, quia nihil actu cauſari poteſt, niſi cauſa ſit actu cauſans ipſum, ſiue actu exercens ſuam cauſalitatem: cum autem graue, & leue actu mouentur, effectus eorum eſt actu, hoc eſt motus actualis, generans verò non eſt, quia vel abeſt, vel iam periit, ergo graue, & leue non à generante, ſed à ſe mouentur. Reſpondent Conimbr. 8. *Phyſ. cap.* 4. *quæſt. vn. art.* 4. licet genitor non exiſtat, exiſtere tamen eius virtutem motricem, quam genito communicauit; ob id à genitore potiſſimùm dicitur moueri, dum effectus eius exit in motum. Contra, virtus, qua genitum mouetur diſtinguitur à virtute genitoris. Nam, ſicut natura huius ſaltem numero diſtinguitur à natura illius: ſic virtus huius, à virtute eius, ergo genitum à ſe mouetur, vtpotè à virtute in ipſomet exiſtente. Siquidem non inueſtigatur à quo poſſit moueri, ſed à quo actu moueatur: mouetur autem à virtute ſibi intrinſeca, ergo à ſe mouetur. Deinde, datur certa, & determinata ſphæra agentis, & mouentis: in quacumque autem diſtantia vel propinquitate ſit genitor, per virtutem ipſi inexiſtentem mouetur genitum. Denuò, ſi in animata cientur à genitore, propterea quod genitor eis virtutem indidit, planè etiam animata mouerentur à genitore, quia pariter ab eo vim ſe mouendi acceperunt, ſicut inanimata, at id de illis negant Aduerſarij: ergo quoque de iſtis inficiari debent, cum par in vtrumque currat ratio.

Secundò, ſi modicum leue ſit alligatum magno graui, hoc trahit illud: motus autem grauis eſt via deſcenſus leuis ſibi annexi, non per aliud, quam per principium tali graui inexiſtens, ipſique intrinſecum. Eò magis, notante Scot. 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 4. *ad ſi em*, §. *Contra* 2. *art.* Si graue ſurſum detineatur, & vincat virtutem impedientis, ne deorſum feratur, ſublato obice, deorſum deſcendit: ille autem motus, & deſcenſus non fit à generante, cum ſupponatur abſens, vel extinctum, nec ab impediente, niſi per accidens, nec ab alio extrinſeco, vt patet, ergo à ſe ipſo efficitur. Inſuper, magis graue citius deſcendit minus graui, quod aliunde non prouenit, quam à principio intrinſeco. Iſtæ, & aliæ rationes tanti ponderis extant, vt euidentes iudicauerit Suarez *diſp.* 28 *Met. ſect.* 7. *num.* 21. Atque Ferr. 4. *contra gentes*, *cap. vlt.* & alij apud Complut. præcit. ſubiiciunt, graue, & leue moueri à grauitate, & leuitate, vt à principio actiuo, tamen inſtrumentali. At ſi iſti concedunt de principio inſtrumentali, de principali pariter admittere debent, cum virtus inſtrumenti à principali ſuum robur trahat, & ducat. Idque fatetur D Th. 1. 2. *quæſtione* 6. *art.* 6. & aliis locis a Complut. adductis nuncupatim 2. *diſt.* 18. *quæſt.* 1. *art.* 2. Vbi explicitis verbis legitur. *Non eodem modo omnes motus dicuntur naturales, ſed quidam propter principium actiuum intus exiſtens, vt motus localis grauium, & leuium.*

26. Oppones primò, Ariſt. 8. *Phyſ. cap.* 5. *T.* 32. *ſum.* 2. expreſsè ait, grauia, & leuia, à generante, & non à ſeipſis moueri. Idque maximè aſſerit, propter elogium ab ipſo prolatum 7. *Phyſ. T.* 2. *omne quod mouetur, ab alio mouetur.* Hanc autem extitiſſe eius mentem, abundè, & doctè declarat, & probat Bonet. 5. *Phyſ. cap.* 3. aſſerens ſententiam Platonis ab eo met diſcrepantem. Reſpondeo exponendum eſſe de principio remoto, non autem proximo, de quo nunc eſt tota lis. Hæc diſtinctio deducitur ex 8. *Phyſ. T.* 32. eſſe in potentia bifariàm contingit, ad actum primum ſiue ad eſſe eſſentiale, & ad actum ſecundum, ſiue eſſe accidentale, vt planum feci in ant. art. vbi, & declaraui præfatum Ariſtot. proloquium.

27. Oppones ſecundò, quod mouet ad actum, primum, vtique mouet ad actum ſecundum. *Quod enim prebet eſſe, pariter dat conſequentia ad eſſe*, & vt inquiunt Iuriſtæ. *Qui dat principale, dat acceſſorium.* Generans autem tribuit actum primum, nempè eſſe graui, & leui, ergo & actum ſecundum, putà operari, cuiuſmodi eſt moueri, proindéque eorum motus à generante efficitur. Diſtinguo ma. proximè, & immediatè, nego: remotè, & mediatè, concedo. Quamuis namque generans præbuerit graui, & leui eſſe, & virtutem mouendi: nihilominus non eſt proximum, & immediatum principium motus eorum. Sufficit quippè eis tribuiſſe principium mouendi, quo habito, poſtmodum ſe ipſa mouent ad proprium locum, & centrum, remoto obice, etiam interempto generante, aut longè diſtante.

28. Oppones tertiò, ſi graue, & leue à ſeipſis mouerentur, nullum extaret diſcrimen inter motum animatorum, & inanimatorum, quandoquidem tam animata, quam inanimata cierentur à ſeipſis: id autem veritati, & authoritati Ariſt. 8. *Phyſ. T.* 29. pugnat, vbi legitur, animata ſe ipſa mouere, non ſic graue, & leue inanimata. Nego ſequelam ma. cum Scot. 4 *diſtinct* 49. *quæſt.* 14. §. *Reſpondeo hic*, animata quippè à ſe mouentur præuia cognitione, & ſi moueantur motu progreſſiuo

progreſſiuo

greſſiuo poſſunt ſe ſiſtere occurrente obiecto ab eis apprehenſo, vt patet de brutis, ac etiam moueri in proprio loco, & centro, quod non competit graui, & leui inanimatis.

ARTICVLVS V.

A quo moueantur proiecta.

29. VAldè diſſentientes inuenio Philoſophos, tam Antiquos, quàm Modernos in venanda, & aſſignanda cauſa motus proiectorum. Siquidem nonnulli, inter quos eſt Plato, teſte Ariſtot. 8. *Phyſ. T.* 82. autumant, motum proiectorum effici per antiperiſtaſim. Alij, vt Mayr. 2. *d.* 14 *q.* 7. Th 3. *cæli ad T.* 28. & Camer. aſtruunt, cauſam proiectorum petendam eſſe à medio, ſiue ab aëre ambiente, quibus fauet Ariſt. *paſſu præalleg. Phyſ.* Cæteri verò, vt Ioannes de Magil 8. *Phyſ. q. vlt. dub.* 2. Tatar. *ibid. ſcibili* 4. Conimb. *cap.* 2. *quæſt.* 1. *art.* 8. *Tol. ad tex.* 86. Racon. *diſp. de motu num.* 2. *art.* 1. & Maior pars Recentiorum docent proiecta moueri per virtutem impreſſam ipſis proiectis.

30. Not. in motu proiectorum multa interuenire, proiicientem proiectum, & medium, quod peruadit proiectum à proiiciente transfuſum. Certum eſt autem, proiectum pelli à proiiciente, vnamque partem medij pulſam ab alia pelli: lis autem non eſt de primo impulſu, qui fit à proiiciente habente ſibi proiectum coniunctum, ſed de impulſu, & motu, quo proiectum mouetur per medium, ab ipſo proiiciente emiſſum, & iaculatum à quo nimirum moueatur, num à proiiciente, à medio ne, an verò ab alio extrinſeco? vulgus philoſophorum aſtruit impulſum eſſe quamdam qualitatem de prima ſpecie qualitatis, ſub diſpoſitione contentam, inditam proiecto a proiiciente, qua durante, proiectum mouetur, quave deficiente, deſinit eius motus, ſiue proiiciens adſit, vel abſit, ſiue viuat, ſiue pereat. Non enim eſt de iis, quæ ab efficiente in eſſe, & in fieri pendent, vt lux à corpore luminoſo, ſed tantum in fieri, & non in eſſe, vt patet de ſono emiſſo, cuius cauſa licet intereat, ipſe tamen adhuc perſiſtit, & perſeuerat, ad modicum ſaltem tempus, vt fracto corpore ſonante, adhuc ſonus eius exiſtit, vt auditur,

31. Aſſertio prima, motus proiectorum non cauſatur per antiperiſtaſim. Ita Ariſt. 8. *Phyſ. cap.* 10. *T.* 82. & deducitur ex Scot. 4. *diſt.* 6. *quæſt.* 6. *in fine. E.* Probatur primò, antiperiſtaſis eſt obſeſſio, & circumvallatio debilioris, & infirmioris corporis obſeſſi, & circumuallati, à corpore fortiori, & potentiori obſidente, & circumuallante: huiuſmodi autem obſeſſio, & circumuallatio non cauſat motum proiectorum: ergo per antiperiſtaſim non fit proiectorum motus. Ma. eſt nota per locum à definitione ad definitum. Min. eſt in promptu, per antiperiſtaſim conſtringitur, & coanguſtatur duntaxat corpus obſeſſum, & circumuallatum ab obſidente, & circumuallante.

Secundò, antiperiſtaſis accidit, propter contraria inter ſe pugnantia, quorum vnum eſt alio fortius: datur autem antiperiſtaſis, abſque vllo proiectorum motu, vt hyeme, cum aqua in puteo caleſit, & æſtate, frigeſit. Deinceps, nonnunquam in nubibus fiunt antiperiſtaſes, vt ſignificant tonitrua, tametſi, nullus habeatur motus proiectorum, ergo per antiperaſtaſim, proiecta non cientur.

32. Aſſertio ſecunda, medium, ſiue aër, ſiue aqua non eſt cauſa adæquata, & ſufficiens motuum proiectorum, ſed coadiuuans duntaxat. Ab hac non videtur diſſentire Doct. *paſſu præalleg.* Probatur primò, aëre circumſtante, & ambiente immoto, mouetur proiectum, vt cum nullus ventus perflat, & tamen quiſpiam ſi proiiciat lapidem per aërem, in eo mouetur lapis proiectus: immò, aëre moto, proiectum ſi fuerit magni ponderis in eo non eietur, ergo apertum indicium eſt, aërem ambientem, aut quodlibet aliud medium non eſſe totalem, & adæquatam cauſam motus proiectorum. Eò magis, ſi in vacuo telum iaculetur, quod fieri poſſe, non eſt improbabile, tunc nullo intercedente medio, erit motus teli proiecti; à medio igitur non decerpitur proiecti motus. Secundò, rota, trochus, & quæ in gyrum voluuntur citiſſimè, ab aëre circumſtante non mouentur, vt cernitur ad oculum. Deindè, incredibile, immò impoſſibile videtur, ingentes lapides graueſque bombardarum globos moueri à circumſtante aëre. Hi quippe diruunt fortiſſima mœnia, deiiciuntque altas turres, ipſorumque ictibus ſquæcumque alia robuſtiſſima euertuntur. Atque, cymba contra ictum fluuij, ventumque aduerſum procedit, à medio ergo non prodit præcipue proiectorum motus.

33. Aſſertio tertia, proiectorum motus proficiſcitur à virtute proiectis impreſſa. Indicatur à Doct. *vbi ſuprà*, & inſinuat Ezechiel. 1. *Vbi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur.* Et Iacob. 3. *Ecce, & naues cum magna ſint, & à ventis validis mi[illegible]entur, circumferuntur à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit.* Probatur primò, omni effectui producto aſſignanda eſt aliqua cauſa, quæ ipſum produxerit; nihil quippè ſeipſum cauſare valet: motus autem proiectorum nonnullus eſt effectus, cuius cauſa non eſt antiperiſtaſis, nec aër ambiens, nec aliud quidpiam prænarratum, ergo à ſufficiente diſtributione eſt impulſus proiicientis, proiectis impreſſus.

Secundò, quo ma. eſt proiicientis impulſus, proiectis impreſſus, eò citius, & longius deferuntur proiecta, vt quotidiè experimur. Ergo huiuſmodi impulſus eſt cauſa præciſa motus proiectorum. Rurſus, ablato tali impulſu, non ampliùs proiectum mouetur, eo autem durante, vtique durat motus proiectorum: ergo ipſe extat præcipua, & præciſa cauſa eius.

34. Oppones primò, *ex* 8. *Phyſ. T. nuper memorato*, & 3. *Cæli T* 28. cauſa motus proiectorum refunditur, & reiicitur in medium, puta, aërem, vel aquam. Idque videtur veriſimile, propterea quod vna pars aeris concitata pellit aliam partem, & ſic deinceps de cæteris, ergo motus proiectorum à medio cauſatur. Reſpondeo fortaſsè Ariſt. verba facere de cauſa coadiuuante, quam eſſe medium, nemo inficiatur, non autem de cauſa præcipua, & præciſa, quam eſſe præfatam qualitatem, & impulſum, non negat. Quod ſi aliter ſentiat in hoc, & in aliis quibuſdam, dimittendus eſt, cum experientia, & rationibus præallatis, contrarium nobis innoteſcat.

35. Oppones ſecundò motus proiectorum velocior eſt in medio, quam in principio, & fine, vt omnibus clucet, hoc autem aliunde non oritur, quàm à medio circumſtante, ergo medium eſt cauſa motus proiectorum. Reſpond. hoc argumentum ſolùm probare corpus medium, ſiue aërem concitatum, parteſque eius adinuicem compulſas, & concuſſas adiuuare motum, & reddere eum citiorem, & velociorem in medio, quia plures eius partes in eo ſunt compulſæ, & concitatæ, quam in initio, & fine. Atque in motu animalis in principio, ſpiritus vitales nondum omnes ſunt ſimul iuncti, & expergefacti, ſicut in medio: in fine verò ferè langueſcunt, & diſſipantur, atque adeò tardior efficitur motus eius.

36. Oppones tertiò, quod eſt indifferens, & indeterminatum nequit determinare motum ad locum ſurſum, vel deorſum, vel in gyrum: impulſus autem proiiciens in proiecto eſt indifferens, & indeterminatus. Non enim magis reſpicit locum ſuperiorem, aut inferiorem. aut orbicularem, ergo prædictus impulſus nequit eſſe cauſa motus proiectorum. Concedo ma. ſed min. dico, huiuſmodi qualitatem impreſſam proiecto modificari, & determinari à proiiciente. Ob id, ad libitum eius, proiectum ſurſum, vel deorſum, vel in orbem voluitur.

37. Quæres, quænam ſit cauſa deſitionis præfatæ qualitatis? Reſpondeo eſſe reluctantiam, & violentiam ſubiecti, cui imprimitur, cum enim ſit aliena, violentia, ideò paulatim deficit, cum nullum violentum ſit diù durabile; cui accedit reſiſtentia medij, & repugnantia, quæ eam debilitat, & deprimit: ideò inſtar ſoni parùm durat, citóque deficit.

QVÆSTIO IV.

De Mouente.

1. NON ſupereſt vlla difficultas de mouente, quæ non ſit tacta, & diſcuſſa in ſuperioribus: ſolùm nonnulla pauca reſtant examinanda, & decidenda de primo motore, qui eſt Deus optimus maximus, ſub vno tantum art. cóprehendenda.

ARTICVLVS VNICVS.

An ſit vnus primus motor, immobilis & immaterialis.

1. DE primo motore diſſerit Ariſt. tum 8 *Phyſ propè finem*, tum etiam in calce 12. *Met.* vbi venatur, & perſcrutatur eius præcipua prædicata, & peculiaria eiuſdem attributa. Obſeruat autem Mayr. 1. *d.2. q 5.* exiſtentiam ipſiuſmet primi motoris oſtendi poſſe duplici medio, phyſico, & metaphyſico: tùm verò vtrumque ſimul, an verò alterutrum ſufficiens ſit ad eius demonſtrationem? non vna eſt omnium mens. Etenim D.Th. 1.*p.q.*8.*art.*1. Complut. *diſp.* 19. *q.*6. §.2. & Rub. 8. *Phyſ. Tract. de 1. motore*, arbitrantur medium phyſicum ſufficere ad illum demonſtrandum. Scot. verò 1. *d.2. q.1.* & *d.8. q.5. §. Huius excluſiua, ante A.* Conimb. 8. *Phyſ. c.6. q. 1. art. 3.* & alij non pauci aſſerunt primum non deficere, niſi adijciatur ſecundum. Immò Bonet. 2. *Phyſ. c. 7.* putat quidem vtrumque eſſe probabile, neutrum tamen eſſe demonſtratiuum neceſſarióque concludens.

3. Aſſertio prima, datur vnus primus motor. Ita Ariſt. 8 *Phyſ. T* 53 & 12. *Met. T.* 54. & Scot. tum *paſſu alleg.* tum *in Rep.*1.*d.*1.*q.*1. tum etiam *Tract.de* 1. *principio c.* 1. vbi Mauritius, & Cauellus. Probatur primò, omne quod mouetur, ab alio mouetur 7. *Phyſ. T.*1. & alijs locis adductis *art.* 3. *ſuperioris quæſtionis*: ergo cum in per ſe ordinatis non fiat proceſſus in infinitum, 2. *Met. T.* 5. *c.* 2. deueniendum eſt ad vnum primum motorem. Hæc ratio non videtur eſſe efficax & demonſtratiua, quandoquidem, pleraque ſe ipſa mouent, vt animalia grauia, & leuia, necnon agentia libera, vt paſſu præmemorato palàm feci. Deinde, ſi quid probat præfatum argumentum, ſuadet tantùm exiſtere vnum primum motorem primi cæli, qui non eſt Deus, ſed Angelus. Rurſus, per illud oſtendit primum motorem mouere motu æterno à parte antè, eoque generationes rerum eſſe perennes, & perpetuas: hoc autem dogma eſt falſum, & fidei orthodoxæ aduerſum. Igitur ratio phyſica Ariſt. non demonſtrat euidenter primi motoris, qui eſt Deus, exiſtentiam, & vnitatem eius.

Secundò, omne ens aut eſt cauſatum, & dependens ab alio, aut eſt incauſatum, & independens, & à ſe: ſi ſecundum, habetur intentum, nempè primum ens, prima cauſa, & primus motor, qui eſt Deus: ſi primum, vel illud à quo cauſatur, & dependet, eſt incauſatum, & independens, & habetur propoſitum: vel eſt cauſatum, & dependens ab alio, & ſic deinceps quæram de illo in infinitum, & quia non itur in infinitum, ex dictis 2. *Met. T.* 5. planè infertur eſſe vnum primum motorem à ſe, & quoruis alijs independentem, improductum, & incauſatum. Hæc ratio, quæ *ex Met.* depromitur eſt potior, & efficacior præcedente, teſte Scot. *q.3. prol.* § *Ad* 1. *arg.* 2. *q. V.* & fuſius *d.* 2. *q.* 2. §. *oſtenſis*, & § *Quantum ad* 1. *art.* Atque euidenter, & ſufficienter concludit, quidquid dicat Rub. ſupra cit. Adde, quod in Met. monſtrabitur, eſſe tantum vnum Deum, & politheiſmum eſſe impoſſibilem: aptè igitur, deducitur eſſe vnum primum motorem, vnamque primam cauſam ac ens independens.

4. Aſſ. 2. primus motor eſt immobilis & immutabilis. Traditur ab Ariſt. cit. & Scot. *d.* 30 *q.* 2. §. *Ad* 1. *q. M.* Probatur 1. ex ſacra pagina, Malach. 3. *Ego Deus, & non mutor.* Et Iacobi 1. *Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.* Accedunt Aug. *contrà epiſtolam fundamenti c.* 19 Et Damaſc 1 *fidei c.* 3. Eſtque ſancita de fide in Conc. Later. *c. Firmiter.* 2. quod eſt actualiſſimum, ſumméque neceſſarium nec moueri, nec mutari poteſt, quoniam mutatio præſupponit potentiam ad habendum, quod prius ſubiectum non habebat: Deus autem eſt ens actualiſſimum, ac ſummè neceſſarium, habens omnes perfectiones actu, & continens omne bonum, iuxta illud Exodi 33 *Ego oſtendam omne bonum tibi.* Ob id rectè infert D. Anſel *in proſol.* 3. *Deus eſt, quo maius excogitari non poteſt.* Igitur nulli motui, mutationi ue ſubeſt.

5. Aſſ. 3. primus motor eſt ſpiritualis, omniſque molis corporeæ expers. Defenditur ab Ariſt. *ad finem* 8. *Phyſ.* & 12. *Met.* & Scot. 1, *d.*8. *q* 1. & 3. & *in Rep. q.*2. & *d* 11. *q.*3. §. *Ad* 1 *principale* De qua re fusè, & eruditè multa fert Ferchius *veſtig* 2. *l.*4. *c.*3. & 6. *n.*20. Probatur 1. ex ſacro codice, Ioan.

Tertio, Deus perhibetur ſpiritus, qui immunis eſt à materia, & mole corporea. Hinc Saluator Luc. 14. ſubiicit. *Spiritus carnem & oſſa non habet.* ſuffragantur Origenes 7. *contrà Celſum.* Aug *epiſt.* 1. & Anſel. *in Monol. c.*20. & alij aſſerentes oppoſitum eſſe dogma Eccleſiaſticæ fidei repugnans.

Secundò Deus eſt infinitæ virtutis: virtus autem infinita nequit exiſtere in quantitate finita: non enim finito limite terminatur, nec in quantitate infinita, quæ nec datur nec eſt dabilis, vt oſtendi *q.*5. *art.*3 1 5 Deinde, Deo tribuendum eſt, quod eſt melius, & perfectius, cum in eo ſit omnium perfectionum cumulus: melius autem, & perfectius eſt, illum eſſe ſpiritum, & incorporeum, quàm materialem, & corporeum, quia ſpirituale vincit materiale; igitur Deus ab omni materia eſt ſegregatus. Plura *Tract. de Deo vno diſp* 2.

6. Opp. 1. contra 1. aſſ. ab vno, eodemque principio nequeunt plura promanare, vt ſignificat Auerr. 8. *Phyſi com.* 46. plura autem ſunt creata, & mota, vt patet omnibus, ergo non vnus eſt creator, & motor eorum Reſpondeo illud elogium aſſumptum in maiore interpretandum eſſe de agente naturali, & neceſſario habente vnam tantum operandi virtutem, non autem de agente libero, & operante per plures virtutes & facultates in ipſo exiſtentes. Deus verò ſponte, & liberè omnia condidit, ſecundùm illud Pſal. 113. *Omnia quæcunque voluit, fecit.*

7. Opp. 2. contrà 1. aſſ. quod eſt alligatum peculiari loco, & particulari mobili, mouetur, & mutatur, ſi non per ſe, ſaltem per accidens ad motum eius mobilis: Deus autem, teſte Ariſt. 1 *Cæli T* 100. reſidet in extima parte primi mobilis, ergo mouetur ad motum primi mobilis, atqueadeò Deus eſt mobilis, & mutabilis. Reſp. conceſſa ma. ad min. eſſe exponendum Philoſophum de primo Angelo, qui aſſiſtit immediatè primo mobili ad illud voluendum, ideò recenſet tot Angelos, quot ſunt Cæli mobiles. 12. *Met. T.*47 *c.*2. *ſum* 2. Vel dicito, eum ibi ſignificare, Deum non ſubijci cæleſtium orbium influxibus, proptereà addit, non alterari, nec ſeneſcere, vitaque iucunda, & æterna perfrui, quam vtinam nobis concedere dignetur.

LIBRI DE CÆLO, MVNDO, ET ELEMENTIS.

AD MENTEM DOCTORIS SVBTILIS.

AVTHORE FRATRE BONAVENTVRA COLVMBO Nicienſi Minori Conuentuali ſacræ Theologiæ Doctore, eiuſdemque profeſſore.

PRÆFATIO.

PRÆSTANTIAM, venuſtatem, ac vtilitatem ſcientiæ horum librorum narrat, & nunciat euidenter, & eleganter Salomon *ſap.7.* cuius verba adducit aptè, & exprimit lucidè Doctor Seraphicus *in prologo ſecundi ſententiarum.* Ipſe enim dedit mihi horum, quæ ſunt, veram ſcientiam, vt ſciam diſpoſitionem orbis terrarum, & virtutes elementorum, initium, & conſummationem, & medietatem temporum, viciſſitudinum permutationes, & conſummationes temporum, & morum mutationes, diuiſiones temporum, anni curſus, & ſtellarum diſpoſitiones. Quæ omnia piè, & doctè ſignificat, & prædicat S. Aug. *l. de vtilitate credendi cap.16. & in expoſ. pſal.99. & l. de vera Religione cap.19.* Non enim fruſtrà, & inaniter intueri oportet pulchritudinem Cæli, ordinem ſyderum, candorem lucis, dierum, & noctium viciſſitudines, Lunæ menſtrua curricula, anni quadrifariam temperationem, quadripartitis elementis congruentem, tantam vim ſeminum, ſpecies, numeróſque gignentium, & omnia in ſuo genere modum proprium, motumque ſeruantia. Sobiiciunt Pariſienſes in principio huiuſce operis, ex Ariſt. ab ipſis cit. inquientes. Nunquam nos verecundiores eſſe debere, quàm cum de Diis agitur: ſi enim templa intramus, compoſiti; ſi ad ſacrificium acceſſuri, vultum ſubmittimus, & omni argumento modeſtiæ fungimur. Quantò magis hoc facere debemus, cùm de ſyderibus, de ſtellis, deque Cælorum natura diſputamus, ne quid temerè, ne quid imprudenter, aut ignoranter affirmemus. Quapropter, libet in horum diligenti indagine, ac accurato examine verſari, vt poſtmodùm huius vitæ tranſacto curriculo, eorumdem primarij Auctoris, & cauſæ, clarâ viſione, & perfectâ fruitione gaudere valeamus. Iuxtà autem tria illa à nobis propoſita, tres libros conſcribemus, quorum primus extabit de Mundo, ſecundus de Cælo, & tertius de Elementis.

LIBER PRIMVS.

De Mundo.

1. QVOD nos Mundum appellamus, Græci κόσμον vocant, quod idem eſt ac ornatum, & pulchrum: ſumitur autem Mundus in præſentia pro vniuerſitate rerum creatarum, cuius meminit Eccleſiaſt.43. *ſpecies Cæli gloria ſtellarum, Mundum illuminans in excelſis Dominus.* Ob id, nonnulli, vt Alexander, & Thom. arbitrantur præfatorum librorum ſubiectum totale eſſe vniuerſum. Alij verò, vt Ioannes de Magiſ. & Pariſienſ. 1. *Cæli*, *quæſt.*1. ſtatuunt eorum ſubiectum adæquatum, corpus ſimplex mobile ad vbi. Nos verò conſequenter loqui debemus, ſecundum ea, quæ docuimus *l.1. q.5. art.2.*

art. 2. & *in prologo eiuſdem operis.* Tres autem mouemus quæſtiones *in hoc lib.* Primam de Mundi creatore: Secundam de Mundi creatione: Et tertiam de Mundo à Deo creato.

QVÆSTIO I.

De Creatore Mundi.

ARTICVLVS I.

An Deus potuerit creare Mundum.

2. OMISSIS variis erroribus diuerſiſque hæreſibus relatis, & ſtrenue profligatis ab Alph. *l. 5. verb. creatura.* Et *l. 10. verb. Mundus.* Philoſophorum vulgus videtur ſentire, Deum non potuiſſe creare Mundum, propter illud vulgatum, & ab ipſis exaratum, 1. *Phyſ. T. 33. & inde*, & 1. *de gener. T.* 11. & alibi, *ex nihilo, nihil fit.* Oppoſitum autem tuentur Doctores Catholici, nominatim Scot. 2. *d.* 1. *quæſt.* 1. & 6. necnon 4. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. Orbel Gratianus, & cæteri communiter, & vnanimiter docentes, Deum potuiſſe ex nihilo condere vniuerſum.

3. Not. primò, creationem bifariàm vſurpari. Primò latè pro quacumque productione, quo in ſenſu, *Gen.* 1. homo dicitur creatus, tametſi fuerit formatus ex limo terræ, *ibid. cap.* 2. Huius ſumptionis meminit Apoſtolus *Rom.* 8. & vtitur Aug. *l. 83. qq. quæſt.* 67. & *l.* 1. *contra Aduerſarium legis, & Prophetarum cap.* 23. inquiens, creari Magiſtratus, & vrbes; ſic quoque dicitur, Papam creare Cardinales, & Epiſcopum Præsbiteros. Nec huius expers fuit Ariſt. vt patet 4. *de hiſtoria animalium, cap.* 5. & 2. *de partibus animalium cap.* 2. & 2. *de generatione animalium cap.* 4. *Fæmina ſemper materiam præbet, mas vim creandi.* Secundò, ſtrictè, & propriè pro productione, ex nullo præſuppoſito ſubiecto, & præiacente materia, quo pacto anima rationalis, & Angelus creari perhibentur.

4. Not. ſecundò, creationem, & factionem promiſcuè accipi, vt monet Ferehius *l.* 1. *deſ. cap* 2. *n* 9. ex Aug. *tom* 7. *ſuorum operum, l.* 1. *contrà Aduerſarium legis.* Idque apertè colligitur ex *lib. Geneſeos* Nam, *cap.* 1. diuinus Chroniſta ſcribit, & vtitur modo verbo creauit. *In principio creauit Deus cælum & terram.* modò verò verbo fecit, vt *cap.* 2. *eius libri, Fecit Deus Cælum, & terram.* Iterum, *cap.* 1. *præfati operis, Faciamus hominem.* Et paulò poſt, *Creauit Dominus hominem.*

5. Not. tertiò, ex Mayr *quæſt.* 9. *quolib poſt Anſel. in Monol. cap.* 8. aliquid fieri ex nihilo, quatuor poſſe capi modis. Primò ſubiectiuè, veluti forma fit ex materia, & accidens ex ſubiecto, & quia nihil nequit eſſe materia, & ſubiectum alicuius, propterea hic modus faciendi eſt impoſſibilis. Secundò ſucceſſiuè, hoc eſt, poſt nihil fit aliquid, ſicut ex nocte, dies, & ex tenebris, lux, vt rectè declarat Scot. 1. *d.* 5 *q.* 2. *R.* inquiens, creatura eſt poſt nihil, ideſt poſt non eſſe ſui, & cuiuſcumque in ea. Et in ſimili videtur ſignificare Stagir. 2. *Met. T.* 7. Et ludis Iſthmiis fiunt Olympici, ideſt interprete Scot. ibi, poſt ludos Iſthmios celebrantur Olympici, ſicut poſt feſtum S. Michaëlis, colitur dies feſtus S. Franciſci. Hic autem modus eſt poſſibilis, quia Deus poteſt tribuere eſſe creaturæ, cum eſſe non habuerit, veluti poteſt lucem creare, cum anteà ipſa lux non extiterit, & ita præſtitum eſſe, narratur *Gen.* 1. *Dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux.* Tertiò conuerſiuè, vt ſcilicet nihil conuertatur in aliquid, & hoc fieri nequit, quia vnum oppoſitum non fit aliud, vt priuatio non fit habitus, & nox non fit dies. Quartò negatiuè, vt cum quis tacet, dicitur loqui de nihilo, quia de nullo loquitur: hic quoque modus impoſſibilis cenſetur, veluti primus, & tertius, & tantum remanet ſecundus præexplicatus, quo Deus creare aliquid de nihilo perhibetur.

6. Aſſ. prima, Deus potuit Mundum creare. Ita Scot. *locis præcit.* & *in in Rep. ibid.* Probatur primò, qui poteſt immediatè agere, & independenter operari, poteſt creare, quia ex dictis *in* 1. *not.* creatio propriè ſumpta eſt productio ex nihilo, hoc eſt, ex nullo præſuppoſito ſubiecto: Deus autem poteſt immediatè agere & independenter operari, cùm ſit primum ens à ſe, & independens, ergo potuit Mundum creare. Secundò, Deus potuit producere materiam primã, cùm eius potẽtia ſit infinita omnium producibilium productiua: materia autem eſt creabilis, cùm ſit primum, & vltimum ſubiectum omnium formarum. Deinde, Deus poteſt conſeruare accidens abſque ſubiecto, & de facto conſeruat in Euch. vt fides docet, ergo & producere ſine ſubiecto: producere autem ſine ſubiecto, eſt creare, vt liquet ex definitione creationis. Denuò, Deus creauit Mundum, ergò potuit eum creare. Conſeq. tenet, quia ab actu, ad potentiam valet argumentum. Ant. oſtendetur *in prox. mo aſſert.* Inſuper, agens potentius, & perfectius paucioribus indiget agente infirmiori, & imperfectiori, vt induci poteſt in ſingulis agentibus: agens autem infirmius, & imperfectius vt agat, expoſcit ſubiectum, ergo agens potentiſſimum, & perfectiſſimum poteſt agere ſine ſubiecto, atqueadeò creare.

7. Secunda aſſ. Deus creauit Mundum. Tenet. Scot. *vbi ſuprà*, eſtque de fide, contrà Simonem Magum relatum ab Aug. *in cathalogo, hæreſ.* 1. Probatur primò, ex ſacra pagina Gen 1. *In principio creauit Deus cælum, & terram* Ioan. 1. *Mundus per ipſum factus eſt* Et Act. 7. *Deus, qui fecit Mundum, & omnia, quæ in eo ſunt.* Secundò, ex Conc. Lateran *c. Firmiter, de ſumma Trin. & fide catholica* Adde duo ſymbola Apoſtolicum, & Nicænũ, in quibus expreſsè ſancitum habetur, Deum eſſe creatorem Cæli, & terræ, viſibilium, & inuiſibilium. Tertiò, ex Patribus, nominatim Aug. *in operibus ſuprà Gen.* & *contrà epiſtolam fundamenti, c.* 25. & *l.* 2. *de actis cum Felice, c* 18 & 19. Et *l. de natura boni, contrà Manich.* c. 1. & *l. de fide, contrà Manich. c* 49. Accedit Genebr. 1. *Chronol. pag.* 2 Quartò, ſolus Deus eſt independens à ſe, & per ſe, nulla re indigens. ergò ſolus Deus ex nihilo hunc Mundum condidit. Idque apertè indicat regius Pſaltes Pſal. 9. *Dij Gentium dæmonia, Dominus autem Cælos fecit.* Vbi affert diſcrimen inter verum Deum, & falſos Deos, in eo, quod verus Deus creauit Cælos, & ea, quæ in ipſorum ambitu capiuntur: falſi verò Dij nequaquam, cum dependenter à ſubiecto operentur, virtutemque limitatam ſortiantur.

8. Opp. 1. ſi Deus poteſt aliquid creare, vtique poſſet mutari: Deus autem mutari nequit, ergò nec poteſt aliquid creare. Sequela ma. probatur, de non creante fieret creans, ergo in eum mutatio caderet. Min. oſtenſa eſt *l.* 8. *Phyſ. q.* 4. *art vn* Negatur ſequela ma. ad eius probationem dico, eadem voluntate, qua Deus ab æterno ſtatuit creare Mundum, creauit ipſum in tempore. Ideò, nullam ſubiit mutationem: præſertim quia, mutatio tunc accidit, cum ſubiectum aliter ſe habet, per receptionem alicuius in ipſo de nouo recepti: Deus autem nihil de nouo recipit per creationem, ſed ſolùm creatura ab ipſo Deo recepit eſſe. Exemplo declarat Scot. de corpore opaco de nouo producto, & expoſito luci Solis, quod quidem à ſole nouiter illuminatur, tametſi ſol per huiuſmodi illuminationem nullo modo mutetur. Idipſum quoque illuſtrat idem Doct. 5. *Met. q.* 2. his verbis. *Agens voluntarium voluntate antiqua non mutata poteſt cauſare, quandò placet, ſine mutatione ſui ſicut ſi*

ego

ego vellem modò ſedere cras, poſſum ſedere cras, ſine mutatione voluntatis meæ.

Dices, ſaltem Deus recipit nouam relationem producentis, ad productum, ſicut per nouam generationem habetur relatio generantis ad genitum. Vndè inquit Ambr. 1. *Trin.* ſi pater nouiter generaret filium, generationis acceſſione mutaretur: pariter, ſi creaturæ à Deo nouiter crearentur, ipſe per creationẽ mutaretur. Accedit Aug. *Serm.* 102. de tempore. *Vtinam, tam citò peccator homo reſurgat ad pænitentiam, quàm citò Deus etiam definitam velit mutare ſententiam.* Et ibid. Serm. 109. *Pænitentia in Deo dicitur mutatio ſententiæ.* Et paucis interiectis. *Mutatus eſt reus, mutauit Iudex ſententiam.* Negatur ſequela, ex dicendis quippè *infrà q.* 2. Dei, ad creaturam nulla extat realis relatio, propter ſuam infinitatem, cui nulla poteſt fieri additio, vt tradit Scot. 1. *d.* 30. *q.* 2. ad finem. Ad Ambr. dico ipſum loqui de creatis, non autem de diuinis, in quæ nulla poteſt cadere mutatio. Ad Aug. dico exponendum de mutatione non in Deo, ſed in peccatore, & non in cauſa, ſed in effectu, atque ira, dolor, & cæteræ paſſiones dicuntur de Deo non propriè, ſed ſimilitudinariè, vt bene interpretatur Lyr. *in c.* 6. *Geneſeos.* Vel vt alij inquiunt penes effectum, non verò penes affectum perhibentur de Deo.

9. Opp. 2. cauſa, quæ poteſt agere, & non agit, propter aliquod motiuum non agit: expectat namque opportunitatem agendi: Deus autem non creauit Mundum ab æterno, ſed in tempore, vt monſtrabitur in ſequenti art. Nulla autem ratio afferri poteſt, cur potiùs in tempore Mundum creauit, quàm ab æterno: ergo magis videtur ipſum non potuiſſe creare. Reſp. in cauſa libera non eſſe quærendam aliam rationem, quàm voluntatem eius liberè agentem, cuiuſmodi eſt voluntas Dei, quæ eſt omnium creatorum cauſa, authore Aug. 1. *de Gen. contra Manich. c.* 2. Aut bonitatem eiuſdem aſſertore eodem Aug. *l.* 1. *contrà Aduerſarium legis, c.* 7. Iſtorum faciendorum cauſa, ſola Dei bonitas fuit, quia neceſſitas eius nulla non fuit. Quare Mundum condidit in tempore, & non ab æterno, quia ſic voluit. Vt autem hoc magis eluceat, ſit.

ARTICVLVS II.

An Mundus ſit à Deo creatus in tempore.

10. DE origine Mundi multas, & diuerſas affert ſententias D. Aug. 11. *Ciuit. c.* 2. quas ibi exprimit Viues: & *q.* 106. *noui, & veteris teſtamenti.* Et memorat Genebrardus *l.* 1. *Chronol. pag.* 31. Inter eas autem celebrior extat opinio Ariſt. 7. *Phyſ.* 1. & 8. *eiuſdem operis, c.* 1. ac etiam 1. *Cæli, T.* 103. eiuſque diſcipulorum exiſtimantium Mundum eſſe ab æterno: quibus ſeſe opponunt omnes Doctores orthodoxi, docentes Mundum in tempore cæpiſſe, quibus præiuerunt Plato, eiuſque aſſeclæ, teſte Bonet. 7. *Phyſ. c.* 2. poſt Aug. 10. *Ciuit. c.* 31. *&* 12. *eiuſdem, cap.* 14. licet Viues ibi Platonicos inter ſe diſcrepare aſtruat.

11. Not. æternum quandoque accipi pro ſæculo, & longo tempore, vt Daniel. 5. *Rex in æternum viue.* Hinc ſubdit Horat. in Epiſt. cit. ab Aug. *l.* 1. *qq. ſuper Gen. q.* 31. *Seruiet æternum, qui paruo neſciet vti.* Quandoque, pro eo, quod à parte ante non habet initium, vt Micheæ 5. *Egreſſus eius à diebus æternitatis.* Quandoque pro eo, quod finis eſt expers, quod dicitur æternum à parte poſt, vt 2. Petri, 3. *Ipſi gloria nũc, & in diebus æternitatis.*

12. Aſſ. 1. Mundus conditus eſt à Deo in tempore. Præſupponitur à Doct. 2. *d.* 1. *q.* 3. aliiſque ſcholaſticis, vbi perquirunt, vtrum Mundus potuerit creari ab æterno? Probatur primò, ex ſacris litteris, Gen. 1. *In principio, creauit Deus Cælum, & terram* vbi Aug. *q.* 112. noui, & veteris teſtamenti transfert, *ab initio temporis.* Prou 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequã quidquam faceret.* Et Ioan. 17. *Clarifica me pater claritate, quàm habui priuſquam Mundus fieret.* 2. ex Concilio Lateran. *c. Firmiter, de ſumma Trin. In initio temporis Deus creauit vtramque naturam, ideſt cæleſtem, & mundanam, ſiue ſpiritualem, & corpoream, ex quibus totus Mundus compactus eſt.* Tertiò, ex Patribus, Aug. 1. contrà aduerſarium legis, & Prophetarum, *cap.* 2. Vt principium ſit, ex quo eſſe cæperunt: non enim Deo coæterna ſemper fuerunt, ſed facta initium, ex quo eſſe inciperent, acceperunt. Ath. oratione contra idola, & cæteris omnibus. Hancque veritatem agnouiſſe Pythagoram, & Stoicos refert Plut. 2. *de placitis*, ac etiam Virg. 2. *Georg.*

Non alios prima creſcentis origine Mundi.
Illuxiſſe dies, aliumque habuiſſe tenorem
Crediderim.

Quartò, primi inuentores cuiuſcumque artis, & ſcientiæ narrantur floruiſſe hoc, vel illo tempore, vt conſtat apud Moyſem *l. Geneſeos,* Athan præcit. & Ioſeph. 1. *Antiquit.* Si autem Mundus non incepiſſet, nulli forent primi inuentores artium, & ſcientiarum, cum præceſſiſſent infiniti homines, in quorum numero non inueniretur primus. Inſuper, iam natura humana valdè diminuta, & exhauſta fuiſſet, vt obſernat Aug. 15. *Ciuit. c.* 9. Addo, congruum fuit, Deum condidiſſe Mundum in tempore, vt oſtenderet ſe liberè agere ad extrà. Denique, decens fuit, creaturam creatori non eſſe coæuam, & coæternam, concluditur ergo, Mundum architectatum eſſe in tempore.

13. Aſſ. 2. Ariſtoteles expreſsè ſentit, & tradit Mundum eſſe ab æterno. Deducitur ex Scot. paſſu præalleg. & tenent cæteri ſcholaſtici, præter Vornlong. 2. *d.* 1. aientem, hanc maculam fuiſſe philoſopho impoſitam ab Auer. Idem ſcribit Ferch. *veſtig.* 8. *num* 1. & dicit Stagir. populariter eſſe loquutum. Mens autem ipſius Philoſophi explicita eſt 7. *&* 8. *Phyſ.* aliiſque locis, & munita rationibus non paucis infrà adducendis. Deinde, ſenſus expreſſus alicuius Authoris conſtat, cum ex inſtituto de aliqua re diſſerit: Ariſt. autem ex profeſſo diſputat locis præmemoratis de Mundi æternitate, quam ibi affirmat, & probat multis, ergo talis extat eius mens, & ſententia, à qua non longè videntur diſtare Anaxag. & Democritus, cum ille ſtatuat chaos, ſiue materiam æternam; iſte verò athomos itidem æternas.

14. Opp. 1. contrà 1. aſſ. *Tit.* 1. litteris conſignatur, Deum pollicitum eſſe vitam æternam, ſummam felicitatem, antè tempora æterna, vt legit Aug. vel antè tempora ſæcularia, vt habet vulgata: ergo ſi tempus eſt æternum, vtique motus, &. Mundus ſunt æterna. Reſp. ſecundum Lyrani interpretationem, Deum ab æterno promiſiſſe gratiam, & gloriam ſuis electis, quam poſtmodum temporibus ſtatutis ab ipſo, & ordinatis, per Verbum incarnatum communicauit, ac eis præbuit, Ideò ſubiicitur eo in loco. *Manifeſtauit autem temporibus ſuis Verbum ſuum, in prædicatione, quæ credita eſt mihi.* Vel vt inquit Aug. Contrà Priſcillianiſtas, ea vocari tempora æterna, antè quæ nullum fuit tempus, quaſi à conſtitutione Mundi.

15. Opp. 2. aut Deus potuit, & voluit fabricare Mundum ab æterno, & habetur intentum: aut voluit, & non potuit, & hoc non, cum Deus ſit omnipotens: aut potuit, & noluit, & hoc nequaquam, quia Deus foret inuidus, quod ipſi repugnat, cum ſit ſummum bonum, liberè ſe creaturis communicans. Reſp. Deum quidem potuiſſe condere Mundum ab æterno, tamen eum voluiſſe creare in tempore, tùm quia ita ſibi placuit, tùm etiam quia voluit oſtendere ſe liberè agere ad extrà, vt inſinuat Aug *l. de fide, contrà Manich. c.* 28. inquiens, *Nullam ergo neceſſitatem patitur Deus, nec neceſſitatem facit, quæ facit, ſed ſumma, & ineffabili voluntate, & poteſtate.* Et *l.* 83 *qq q.* 27. Qui quærit, quare Deus voluerit facere Mundum, cauſam quærit voluntatis Dei. Et 12. *confeſ. c.* 4. *Dei voluntas omnium eſt cauſa.*

16. Opp. 3. motus, & tempus ſunt ab æterno, ergo & &

& Mundus conſeq. tenet quia illa abſque iſto non exiſtunt. Ant. probatur, in motu non datur primum mutatum eſſe, nec in tempore primum inſtans, cū ſit menſura motus ſecundum prius, & poſterius: proindeque ante hoc tempus præceſſit aliud tempus, cum partes eius ſint priores, & poſteriores. Nego ant. ad eius probationem dico Mundum creatum eſſe in inſtanti, & inſtantanea ex dictis ſuprà incipiunt per primum ſui eſſe, & deſinunt per vltimum ſui eſſe. Sufficit ergo in creatione Mundi, cæpiſſe motum, & tempus, per primum ſui eſſe, cum anteà non extiterint.

Inſtabis, ſi Mundus fuit productus in inſtanti, cum inſtans ſit finis præteriti, & principium futuri, ſequitur, antè illud inſtans fuiſſe tempus, atque ita nullum haberi poteſt initium temporis. Dico, quidem Ariſt. aſſerere inſtans eſſe finem præteriti, & initium futuri, hoc autem non probat; ideò ea facilitate, qua illud aſſerit, refellitur. Hinc rectè ſubinfert Bonet. 7. *Phyſ. c. 3. §. Diſſolutio autem,* his verbis. Imaginatur quippè Ariſt. quod tempus ſit quædam linea circularis ſucceſſiua, quod verum non eſt, ſed ſe habet ad modum lineæ ſemicircularis, cuius principium eſt vnum nunc, & finis eſt aliud nunc, ſicut in linea ſemicirculari ſunt duo puncta ipſum terminantia.

17. Opp. 4 ſi ſemper tempus non fuit, verum eſt dicere, aliquando tempus non extitiſſe: ſed aliquando denotat tempus: ergo tempus eſt ante tempus, atque ita nunquam cæpit tempus, ſed eſt ab æterno. Concedo ma. diſtinguo min. negatiuè, concedo: poſitiuè nego. Vt enim ante creationem eſt nihil, ſeu negatio creaturæ: pariter antè Mundi fabricam, perhibetur eſſe aliquandò negatiuè. Atque Bacco 2. *d.* 1. *q.* 5. ait præceſſiſſe tempus imaginarium, & ante ipſum tetigit Doct. *Quol.* 11. §. *de ſecundo ſub F.*

18. Opp. 5. Cælum eſt habitaculum, & palatium Dei, iuxtà illud Pſal. 60. *Inhabitabo in tabernaculo tuo in ſæculum ſæculi.* Deus autem eſt æternus, ergo & cælum, in quo degit, alioqui non habuiſſet Deus vllum domicilium, in quo habitaſſet. Reſp. Cælum appellari domicilium Dei, quia in eo videtur, & colitur a Beatis, non autem quia eo egeat ad inhabitandum, cum modò ſit vbique, & antè terrarum urbis conſtitutionem in ſeipſo fuerit, vt tradidi *art. 4. q. 3. l. 6. Phyſ.*

19. Opp. 6. contrà 2 aſſ. Ariſt. 1. *Top. c. 9. & 12.* ſcribit eſſe problema, num Mundus ſit ab æterno? ergo Philoſophus 7. & 8. *Phyſ. ac* 1. *Cœli* non aſſertiuè, ſed dubitatiuè, & opinatiuè loquitur, cum ait Mundum eſſe ab æterno. Conf. idem Philoſophus 3. *Phyſ. ſum.* 3. putat ſe demonſtrare non dari actu infinitum: ſi autem Mundus factus eſſet ab æterno, ſecundum ipſum, foret actu infinitum, præceſſiſſent enim infinitæ animæ rationales, quæ per eundem videntur eſſe immortales, 3. *animæ* 6. deinde, 4. *pol. c.* 13. aſtruit, in exordio Mundi Reges extitiſſe, ob paucitatem gentium, ergo planè ſentit Mundum cæpiſſe in tempore. Reſp. eo in loco, & in aliis quibuſdam non loqui in propria, ſed in aliena ſententia, ſcilicet Pytagoricorum, & Platonicorum: mens autem eius aperta, & manifeſta eſt teſtimoniis præalleg in quibus ex profeſſo agitat illam quæſtionem. Ad conf. data hypotheſi, foret infinitum non actu, & categorematicum. Sed potentia, & ſyncategorematicum, vt fusè oſtendi *l. 4. Phyſ. quæſt.* 5. Ad aliud *de 4. pol.* dico id protuliſſe in aliorum opinione. Præſertim quia ibi de Mundi origine nec verbum quidem facit, & ſi de eius initio verba faceret, quærendus eſſet proprius locus, vbi ex inſtituto illud pertractat, vt præſtat *paſſibus prænarratis:* ideò iure damnatur ab Vniuerſ. Sorb. teſtanſtibus Pariſienſ. 8 *Phyſ fol.* 81. *q.* 2.

20. Quæres 1. vtrum ſucceſſiuè, aut ſimul, Mundus, & quæ in eo continentur à Deo fuerint creata? Reſp. fuiſſe producta ſimul, & in inſtanti, vt patet Eccleſiaſtici 18. *Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul.* Moyſes autem, qui texit ſeriē cunctarū rerū creatarū, dierū ſex interuallo, loquitur ad captū populi rudis, & multitudinis imperitæ. Idipsū ſentire Aug refert Orbel. 2 *d.* 12. & patet ex eo *l.* 11. *Ciuit. c.* 31. vt ibi notat Viuci. Et *4 de Gen. ad lit. c.* 33. *& l.* 1. *contra. aduerſarium legis, c.* 9.

21. Quæres 2. Quo menſe, & die Mundus fuerit cōditus? Reſpondēt nonnulli, inter quos ſunt Hebræi cit. à Genebr. *l.* 1. *Chronol. pag.* 1. *&* 2. orbē fuiſſe fabricatū, autūnali tēpore, menſe Septembri. Quod ſuaderi poteſt ex illo *Gen. c.* 1. *propè finem,* vbi ſacer text. meminit fructuum, quibus refertæ erant arbores, quoſve comederēt homines, ad viuendum: fructus autem autumni tēpore duntaxat idonei ſunt ad edendum, & veſcendū. Communior verò ſententia eſt cæterorum affirmantiū Mundum eſſe conditum vernali tempore, menſe Martio, die, qua Chriſtus Dominus conceptus, & mortuus eſt. Vndè cantat Eccleſia in 1. hymno Dominicæ ad Matutinū.

Primo dierum omnium,
Quo Mundus extat conditus;
Vel quo reſurgens conditor,
Nos morte victâ liberat.

Huius placiti patroni præcipui ſunt Aug. 4. *Trin. c.* 5. *& l.* 83 *qq. q.* 56. & *q.* 55. *&* 107. *noui, & veteris teſt.* Damaſc. & Genebr. cit. Idque congruum fuit, vt ſcilicet, ſalus mundo tunc redderetur, quando eam acceperat. Illud autem Gen. præallegatū pro priori opinione non cogit aliter ſentire, quandoquidē Dei perfecta ſunt opera, & creauit arbores floribus, & fructibus ſimul onuſtas.

22. Quæres 3 An Mūdus ſit periturus? Reſp. nō eſſe deſtruendum ſecundum ſe totum, & penes præcipuas partes, vt innuit Eccleſiaſtes; *Didici, quod omnia opera, quæ fecit Deus, perſeuerent in perpetuum.* Sed penes accidentia quia poſt diem iudicij non mouebuntur Cæli, nec erit amplius tempus, nec continuentur cæleſtes influxus: atque mixta præſertim animata corrumpentur.

Articvlvs III.

An Mundus condi potuerit ab æterno.

23. DVæ circūferuntur ſentētiæ extremæ in hoc articulo: quarū prior eſt S. Bonauent. 2. *d.* 1. *q.* 2. Ric. *ibid. a.* 3. *q.* 4. Henr. *Quol.* 1. *q.* 7. *&* 8 & aliorū negantiū Mundi machinā potuiſſe creari ab æterno. Poſterior eſt D. Th. 1. *p. q.* 46. *a* 2. Caiet. & Naz. *ibid.* Aur. 2. *d.* 1. *a.* 2. Dur *ibid.* Tatar. 8. *Phyſ. q.* 1. *dub.* 1. Suarez. *diſp.* 20. *Met. ſect.* 6. & aliorū multorū affirmantiū non repugnare orbē terrarū potuiſſe fabricari ab æterno. Scotiſtæ verò, cū Scot. 2. *d.* 1. *q.* 3. & *in Rep. q.* 4. Nominales cū Och. *eo in loco q.* 8 & *Quol.* 4. *q.* 1. vtramq; præfatā opinionem eſſe probabilē iudicant, diluentes rationes, & argumenta ambarū partiū, quamuis in affirmantē magis inclinēt, vt ibi notant Lych. & Fab. *diſp.* 8. ſcio autē nonnullos, vt Dur. cit. id concedere de rebus permanentibus, inficiari verò de ſucceſſiuis. Cæteros autē Doct. de vtriſq; affirmare.

24. Not. 1. non verti in dubiū, vtrùm ab æterno Deo cōpetat potentia creādi omne poſſibile, & creabile, quia cū ipſe Deus ſit omnipotēs, nihilq; ei in tēpore accidat, quia eſt ſummè perfectus, & immutabilis, planè huiuſmodi potētia ab æterno ei cōuenit: ſed inueſtigari, nùm talis potentia ab æterno in actū aliquid creādi exire valeat, necnè? Deinde, aliquid eſſe ab æterno productū bifariàm poſſe capi, aut ab intrinſeco, hoc eſt, quia neceſſariò eſt productū, vt Verbū Dei Patris, quo pacto nullum creabile potuit eſſe ab æterno: aut ab extrinſeco, quia ipſi non repugnat produci, ſi volūtas Dei, quæ eſt eius omnipotentia velit ipſum producere, & communicare eſſe illi. Hanc diſtinctionem indicat Scot. nuper alleg. § *Hic dicitur.* & explicat Suarez *vbi ſuprà, num.* 5.

25. Not. 2. vnū eſſe prius alio natura dupliciter poſſe euenire, poſitiuè, & priuatiuè, ſcribit Doct. 1. *d.* 1. *q* 2. §. *Reſp A. & q.* 3. §. *Tenētes autem. H.* Quod enim præcedit aliud in eſſe, ſine cuius entitas præit entitatē alterius, perhibetur prius natura poſitiuè, vt in homine animalitas prior eſt natura poſitiuè rationalitate: antecedit nāq; animal rationale ſicut genus ſuā differētiā, ac animal hominē

veluti

veluti genus ſuam ſpeciem. At verò, quod prius alio non præexiſtit, ſed præexiſteret, niſi aliud præeſſet, dicitur prius alio natura priuatiuè, quo pacto in materia præexiſteret priuatio, niſi agens induceret, aut educeret formam ex materia, per quam ipſa materia informatur: pariter in re noſtra non eſſe, ſiue nihil præcederet eſſe creaturæ, niſi cauſa agens tribuendo illo eſſe, impediret, ne nihil præcederet eſſe ipſius creaturæ, vt ſubtiliter proſequitur Doct. cit.& recipit Suarez *num.* 11.

26. Aſſertio, Mundus a Deo creari potuit ab æterno, nedum quoad eius entia permanentia, verumetiam quoad ſucceſſiua. Placet Scot. cit. quamuis eius oppoſita non diſpliceat. Probatur 1. ex S. Aug. 6. *Trin. c.* 1. alleg. à Scot. 1. *d.* 9. *q. vn.* §. *Ad q. dico ſub. A.* Si ignis, aut ſol fuiſſet ab æterno, ſplendor ab eo egrediens fuiſſet ab æterno: ſol autem eſt cauſa ſplendoris, & ſplendor eſt effectus: ergò cum Deus ſit ab æterno, potuit creare Mundum ab æterno, veluti ſi ſol extitiſſet ab æterno, potuiſſet vtique producere ſplendorem ab æterno. Hoc argumentum adducit Aug. aduerſus Arrianos negantes coæternitatẽ Filij Dei, cum Deo Patre, & affirmantes ipſum Dei Filium eſſe creaturam, tametſi cæteris nobiliorem, & præſtantiorem. Si enim producens, & productum in creatis, vt ignis, eiuſque ſplendor, ſol, eiuſque lux valent eſſe coæterna, vtique in diuinis Pater, & Filius ſunt coæterni, concludit Aug. alioqui huiuſmodi argumentum ſancti Doctoris foret elumbe, & imbelle, vt perperam concedit Poncius *diſp.* 50. *q.* 4. *concl. prima.* Itaque rectè arguit Aug. ſi vna creatura producta poteſt eſſe coæterna alteri creaturæ producenti, ergò Filius Dei Patri, qui eſt productus ab eo, poteſt ipſi Patri coæternus eſſe; immò eſt eidem producenti coæternus. Idque optimè exprimit idem ſanctus 3. *contrà Maximinum cap.* 30. his verbis. *Sicut ignis gignens, & ſplendor genitus coæui ſunt, ita & Deus Pater gignens, & Deus Filius genitus coæterni ſunt.* Subiungit præfatus Doctor ex Platonicis *lib.* 10. *Ciuit. cap.* 31. ſi pes fuiſſet ab æterno, veſtigium calcantis impreſſum in puluere fuiſſet ab æterno: pariter, cum Deus Pater ſit ab æterno, genuit Filium ſibi coæternum: atque potuit Mundum condere ab æterno.

Nec præſtat dicere cum Poncio prælleg. hypotheſim eſſe impoſſibilem, quandoquidem data impoſſibilitate hypotheſis, adhuc conſequentia Aug. eſt vera; vt enim aptè diſſerit Aut. *paſſu memorato*, ſi vtraque præmiſſa conditionalis propoſitio ſit falſa, & impoſſibilis, attamen conſequentia eſt vera, vt ſi equus haberet alas, volaret, categorica eius eſt vera, puta habens alas volat, vel poteſt volare: ſimiliter in re noſtra hæc categorica eſt vera. Producens habet, vel poteſt habere productum ſibi coæuum, & gignens genitum, vt aentè proſequitur Scot. *vbi ſuprà.* Secundò cauſa naturalis, & neceſſaria aptè diſpoſita & non impedita poteſt habere effectum ſibi coæuum, vt declarat, & exemplificat Aug. *tract.* 20. inquiens. Coæua eſt autem flamma generans luci, quam generat, nec præcedit tempore flamma generans, lucem generatam, ſed ex quo incipit flamma, ex illo incipit lux. *Da mihi flammam ſine luce, & do tibi Deum Patrem ſine Filio.* Idipſum ſcribit *lib. de ſymbolo ad Catechumenos, cap.* 3. & *ſerm.* 18. *ſecundum Ioan.* Ergò & cauſa libera poteſt habere effectum ſibi coæuum, quia libertas cum denotet perfectionem, non impedit, quin effectus ſuæ cauſæ ſit coæuus. Deus autem ab omni æternitate exiſtit, habetque principium producendi ad extrà liberum, quod eſt eius voluntas, ergò ab æterno potuit producere Mundum ſibi coæternum.

Dices, cauſa neceſſariò præcedit ſuum effectum, ideóque effectus cauſæ ſuæ nequit eſſe coæuus: Deus autem ab æterno fotet cauſa Mundi, propterea ipſe Mundus ei coæternus eſſe nequit. Contrà, non eſt neceſſe, cauſa præcedat effectum tempore, ſed ſufficit prioritas naturæ, quæ non tollit coæuitatem cauſæ, cum ſuo effectu, vt patet de homine, eiuſque riſibilitate, de ſole, eiuſque luce, & ſplendore. Ergò præallata inſtantia nulla eſt. Eò magis, Græci docent Deum Patrem eſſe cauſam Dei Filij, cum tamen aſtruant cum fide orthodoxa Filium eſſe coæternum Patri. Ant. oſtenſum eſt *lib.* 4. *Phyſ. q.* 1. *art.* 1.

Tertiò, non magis videtur repugnare, Mundum poſſe fieri æternum à parte poſt, quam à parte ante, cum vtrobique æqua ſit ratio: ſed à parte poſt Mundus poteſt eſſe æternus, nemine inficiante, ergò potuit eſſe æternus à parte antè.

Quartò, nulla extitiſſet contradictio, ergò id fuit poſſibile Ant. probatur, aut enim fuiſſet repugnantia ex parte Dei, aut ex parte creaturæ: ex neutro autem capite fuiſſet contradictio, & quidem non ex parte Dei, qui ab æterno fruitur omnipotentia: nec ex parte Mundi, qui fuit producibilis tam in tempore, quàm ab æterno. Correlatiua quippè ſunt ſimul natura, *cap. de ad aliquid.* Si ergò Deus ab æterno eſt Mundi productiuus, vtique ab æterno ipſe Mundus eſt producibilis, & creabilis. Denique, ſi extitiſſet aliqua contradictio, quin Deus ab æterno non potuiſſet condere Mundum, ab aliquo Philoſopho iam fuiſſet adinuenta: nemo autem Philoſophorum adhuc vllam excogitauit contradictionem de æternitate Mundi: immò Ariſtoteles Philoſophorum princeps enixè ſubſtinet, & ſtrenuè decertat pro parte affirmatiua, vt palam feci *in antecedente art.* Hoc autem argumentum pluris facit Ioannes Maior, præcit. ad corroborandam noſtram præpoſitam aſſertionem: & decerpitur ex Auguſtino 11. & 12. *Ciuit.* adducto à D. Th. *opuſc.* 27. *de æternitate Mundi.* Reſtaret nunc ſigillatim agendum de permanentibus, & ſucceſſiuis: verum quoniam præaddductæ rationes probant permanentia potuiſſe effici ab æterno: & de ſucceſſiuis de facto videntur ſuadere argumenta præallata oppoſitorum *in ſuperiori art.* quæ ſi probant de facto, potiori iuri de poſſibili. Statuitur autem ab Ariſtotele 8. *Phyſ.* aliiſque in locis motus ab æterno, qui eſt ſucccceſſiuus, ergò & tempus, quod eſt ſucceſſiuum, eiuſque menſura, proindéque nulla cernitur repugnantia, quin ſucceſſiua potuerint ab æterno fieri, & exiſtere.

27. Opp. 1. multa ſanctorum Patrum teſtimonia: inprimis Ambr. 1. Exam. *cap.* 3. *Quid tam inconueniens, quam æternitas operis coniungatur æternitati Dei.* Damaſc. 1. fidei, *cap.* 9. *Non eſt aptum natum, quod ex non ente deducitur coæternum eſſe ei, quod ſine principio & ſemper eſt.* Baſil. *hom.* 1. *Exam.* Id indicat eſſe blaſphemum. Hoc ipſum indicant Aug. 12. *Ciuit.* & Hugo Vict. 1. *de ſacram. cap.* 10. Fundamentum eorum præcipuum eſt, quia diſputabant contrà Arrianos ſuſpicantes Filium Dei eſſe creaturam, eſſeque Deo Patri coæternum: ſic autem arguebant, creatura non eſt coæterna creatori, Filius Dei eſt coæternus Deo Patri, ergò non eſt creatura. Min. concedebatur ab Arr. Ma. probabatur à dictis patribus, creatura eſt in tempore, vt liquet ex ſacra pagina, & palam feci, *art.* 2. *huius quæſt.* Reſpondeo præallegatas dictorum Patrum authoritates bifariàm exponi poſſe, primò, loqui de facto, non autem de poſſibili de quo eſt lis: ſecundò poſſe explicari de coæternitate à ſe, & independente, quo pacto abſurdum eſt exiſtimare, creaturam potuiſſe fieri ab æterno independenter à Deo. Sic enim ſolus Deus eſt æternus à ſe, & independens. Quapropter data hypotheſi, quod Mundus fuiſſet

conditus ab æterno, tamen non fuiſſet à ſe, ſed dependenter à Deo. Fundamentum antem Patrum poſitum eſt in eo, quod cum Filius Dei ſit genitus ab æterno à Patre, eique coæternus, & omnis creatura ſit in tempore, planè infertur Filium Dei non eſſe creaturam, vt putabant Arriani. Itaque illi Patres de facto ſermonem habebant, non verò de poſſibili, de quo extat contentio.

28. Opp. 2. creatio eſt tranſitus de non eſſe ad eſſe, cum ſit productio rei ex nihilo: nihil autem præcedit eſſe creaturæ. Ergò nulla creatura potuit creari ab æterno. Siquidem non eſſe præceſſiſſet eſſe: id autem æternum non eſt à parte antè, quo datur aliud prius, quod ipſum antecedit. Conf. ſi aliquid annihilaretur, eſſe eius præiret nihil, ergò pariter ſi aliquid conditum fuiſſet ab æterno, nihil antecederet eſſe eius, proindéque æternum non extitiſſet. Concedo majorem, diſtinguo minorem poſitinè nego, negatiuè concedo, vt manet explicatum in ſecunda notitia. Ad conf. neganda eſt paritas, quia annihilatio præſupponit eſſe rei poſitiuè, cùm ſit tranſitus de eſſe ad non eſſe: at verò creatio ſolùm præexigit nihil, quod eſt negatio entis realis poſitiui; ideò ſufficit vt ſit prius negatiuè, quod non impedit, quin potuerit res creata gaudere æternitate.

29. Opp. 3. ſi mundus produci potuit ab æterno, aut cæpiſſet eſſe, aut non cæpiſſet eſſe: neutrum autem eſſe potuit: ergò non potuit eſſe ab æterno. Ma. nota eſt. Min. oſtenditur, ſi cæpiſſet eſſe, non fuiſſet æternus, quia quod cæpit eſſe, eſt in tempore; quod ſi non cæpiſſet eſſe, non fuiſſet creatus, quod enim creatur, incipit eſſe, atque adeo eſt in tempore. Reſpondeo data hypotheſi, Mundus accepiſſet eſſe ab æterno, ſiquidem, inter cæpiſſe, & non cæpiſſe, extat accepiſſe eſſe ab æterno. Nihil autem præceſſiſſet non poſitiuè; ſed negatiuè, eo modo, quo dictum eſt ſuprà.

30. Opp. 4. ex 3. *Phyſ. Tit.* 32. & 9. *Metaphyſ. Tit.* 17. in perpetuis non differt eſſe à poſſe: Mundus autem ex dictis eſt perpetuus, ergò ſi potuit eſſe ab æterno, extitit ab æterno, ſi poſſe coincidit cum eius eſſe. Reſpondeo ſecundum Scot. in expeditione illius tex. cit. Met. & Iand. 3. *Phyſ. quæſt.* 9. illud eloginm valere, penès eſſe, & poſſe ſimpliciter, & ſubſtantiale: non autem penès eſſe, & poſſe ſecundum quid, & accidentale, vt ſol poteſt illuminare omne illuminabile, tametſi non ſit omne illuminabile: itemque Luna poteſt eclypſari, non tàmen ſemper eclypſatur. Deinceps, paries poteſt recipere albedinem, licèt non ſit albedo. Vel melius & aptius ad rem noſtram, in æternis, cuiuſmodi eſt ſolus Deus, & ea, quæ in ipſo ſunt, idem eſt eſſe, & poſſe ad intrà, concedo: ad extrà, nego: ſic idem eſt in diuinis poſſe generare, & generare, poſſe ſpirare, & ſpirare: at verò non idem ſunt poſſe creare, & creare. Etenim Deus potuit creare res ab æterno, non tamen eas creauit ab æterno, ſed in tempore. Ratio redditur, quia potentia generandi ad intra: potentia verò creandi ad extra reſpicit producibilia, & creabilia.

31. Opp. 5. ſi Mũdus potuit fieri ab æterno, non repugnat actu infinitus numerus animarum rationalium. Itemque non repugnat infinita actu rerum productio, & exiſtentia, necnon infiniti anni, menſes, dies, horæ, atque alia infinita actualia, quæ, & conſimilia videntur abſona, & abſurda, & contradictoria, igitur non fuit poſſibilis Mundus ab æterno. Negandæ ſunt præfatæ ſequelæ allatæ, & conſimiles afferendæ. Etſi namque fuiſſent infinita in potentia, non tamen in actu. Ratio eſt, quia ex dictis ſuprà quæſtione de infinito, infinitum actu eſt, cui nulla poteſt fieri additio, at numero animarum rationalium dato: & cæterarum rerum, poſſet aliquid addi, hoc eſt, potuiſſent creari aliæ res, cum potentia Dei infinita, & inexhauſta ſit. Iſta reſponſio deducitur, ex Scot. 2. *Met.* q. 6. §. *Ad rationes*. Quam amplectitur Trombet. *Tract. de pluralitate animarum*, tametſi Baſſ. contrariam ſequatur 4. *d.* 43. *q.* 2. & indicet Aug. 12. *Ciuit. c.* 20.

QVÆSTIO II.

De creatione Mundi.

1. SCHOLASTICORVM chorus, nuncupatim Scot. 4. *Rep. d.* 53. *q.* 1. Mayr. 2. *d.* 1. *q.* 3. Aur. Och. Gabriel. *ibid. q.* 1. & Gadi. *Quol.* 51. ſcindit creationem in actiuam, & paſſiuam, de qua in præſenti acturi ſumus.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Creatio.

2. DAri creationem, conſtat ex dictis, & oſtenſis, *art.* 1. *ſuperioris quæſtionis*, vbi aſſerui Deum potuiſſe orbem creare, ipſumque de facto creaſſe. Quod autem creatum eſt, creatione eſt creatum, veluti, quod productum, & generatum eſt, productione, & generatione eſt productum, & generatum. Quare conceditur creatio, quæ à D. Aug. 12. *Ciuit. cap.* 2. & Damaſc. 1. *fidei*, *cap.* 8. definitur productio rei, ex nihilo: & hæc definitio, quæ creationi propriè ſumptæ adaptatur, ab omnibus ſcholaſticis recipitur, nominatim Scot. 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 2. §. *Reſpondeo. ante A.* & 4. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. §. *Ad argumenta PP.* & *in Rep. ibid.* Non modica autem lis extat inter Doctores, num creatio ſoli ſubſtantiæ, an verò etiam accidenti accommodetur. Etenim D. Thom. 1. 4. *part. q.* 45. *art.* 1, eiuſque diſcipoli tuentur rei tantum ſubſiſtenti, quæ eſt ſubſtantia competere. Scot. verò 2. *diſt.* 34. §. *iſta qq. A.* & 4. *q.* 1. §. *Ideò dici poteſt. L L.* & 1. *d.* 17. *q.* 3. §. 6. *propter tertiam, Sub T.* eiuſque aſſeclæ docent nedum creationem fundi ad ſubſtantiam, verum etiam ad accidens, materiæ expers, & ſpirituale.

3. Not. quaſdam eſſe formas, quæ in eſſe, & in fieri pendent à materia, cuiuſmodi ſunt formæ materiales, ſiue ſubſtantiales, vt forma lapidis, ſiue accidentales, vt lumen ſolis: quaſdam verò è regione, nec in eſſe, nec in fieri à materia pendere, veluti eſt anima rationalis, quæ licèt ſit in materia, putà in corpore, tamen ab eo, poſt mortem hominis ſeparatur, & per ſe exiſtit, & ſubſiſtit. Hæc diſtinctio indicatur ab Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 18. docente quaſdam eſſe formas à materia abſtrahibiles, alias verò inabſtrahibiles. Deindè, prætermittenda non eſt diuiſio formarum, in naturales, quæ virtute agentis naturalis producuntur, quæve educi de potentia materiæ perhibentur: & in ſupernaturales, quæ ab agente ſupernaturali, nempè Deo conduntur, vt gratia, & cætera dona ſupernaturalia, de quibus nunc lis viget, nùm ſub creatione comprehendantur.

4. Aſſ. creatio, tàm ſubſtantiæ, quàm accidenti, à Deo immediatè producto conuenit. Aſſertio eſt bipartita, quam tuetur Doct. locis præallegatis. Prima pars conſtat ex præcedente *q. a.* 1. in quo probaui Deum creaſſe materiam primam, Angelum, & animam rationalem, & reliqua, quæ propriè

priè ſunt ſubſtantiæ. Eſt enim Deus agens independens, ergò poteſt abſque vllo præiacente ſubiecto agere, quod eſt creare. Secunda pars ſuadetur primò, quod immediatè producitur à Deo creatur: quædam autem accidentia immediatè producuntur à Deo, ergò creantur. Ma. patet, creare perindè eſt ac agere ſine vllo medio, & præſuppoſito ſubiecto. Min. probatur, ex Pſal. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Eſſeque cōmune proloquium Theologorum gratiam creari, etiam fatentur Aduerſarij, teſte Fabro 4. *diſp.* 2. *c.* 3. Et deducitur ex D. Paulo, *Eph.* 2. vocante gratiam, creaturam. Eſt enim donum ſupernaturale, à ſolo Deo productum, ergò propriè creatur. Secundò, eius eſt creatio, cuius eſt annihilatio, veluti eius eſt generatio, cuius eſt corruptio: gratia autem per peccatum in homine non corrumpitur, quia corruptio eſt mutatio vnius formæ, ad aliam formam, iuxtà illud axioma, corruptio vnius eſt generatio alterius. Cùm autem deperditur gratia, nihil de nouo generatur, ergò gratia non corrumpitur, ſed annihilatur. Nec migrat de vno, ad aliud ſubiectum, nemine negante: nec ad eius efficientiam concurrit vlla creatura, cùm intrà ſphæram ſuæ actiuitatis non contineatur; eſt enim participatio diuini eſſe, ergò creatio eam attingit, proindéque accidens, præſertim abſolutum, quod à ſubiecto realiter ſeiungi poteſt, in creationem cadit.

5. Opp. 1. accidentis eſſe eſt ineſſe, 7. *Met. T.* 3. Si autem aliquod accidens crearetur, participaret proprium eſſe, ergò nullum accidens poteſt creari. Reſpondeo Ariſtotelem ibi docere accidentium naturalium cauſam eſſe ſubſtantiam, interprete Scot. non verò loqui de accidentibus ſupernaturalibus, quæ ipſe non nouit.

6. Opp. 2. creatio eſt rerum ſubſiſtentium: nullum autem accidens per ſe ſubſiſtit: id enim proprium eſt ſubſtantiæ, ergò nullum accidens creatur. Neganda eſt ma. ſufficit enim, vt ſint entia ſimpliciter, & abſolutè, & ſaltem vi diuina per ſe exiſtere queant, vt fit in accidentibus ſacroſanctæ Euchariſtiæ.

ARTICVLVS II.

An creatio actio ſit ens reale.

7. AVreolus 2. *d.* 1. *q.* 2. Och. *ibid. q.* 1. Gabriel *concl.* 4. & cæteri Nominales arbitrantur creationem actionem eſſe ens reale. Scot. autem 4. *d.* 13. *q.* 1. *antè* §. *de ſecundo.* Faber 2. *diſp.* 3. *cap.* 2. Mayr. *quæſt.* 3. Gad. *quol.* 12. & alij, inter quos ſunt S. Th. eiuſque ſequaces exiſtimant creationem actionem eſſe relationem rationis.

8. Not. 1. quædam conuenire Deo ab æterno, vt ſapientia, infinitas, & reliqua tam eſſentialia, quàm notionalia: quædam verò in tempore, vt eſſe creatorem, gubernatorem, & dominum. Huiuſmodi autem dicuntur de Deo, non quia aliquid reale de nouo ipſi Deo adueniat, ſed quia ſic foret mutabilis, ſed propter nouam terminationem, ad creaturam in tempore conditam, & nouiter creatam. Idque illuſtrari poteſt exemplo de opere, quod appellatur humanum, non quia in eo ſit aliquid humanitatis, ſed quia tale opus ab homine factum eſt, potentiaque hominis factiua ad illud opus terminata eſt.

9. Not. 2. creationem actionem bifariàm vſurpari. Vno modo formaliter, hoc eſt, pro relatione rationis fundata in voluntate diuina, eiuſque actu volendi, & terminata ad creaturam. Altero modo fundamentaliter, videlicet pro diuina voluntate, eiuſque actu volendi, quo creaturam producit. Pariter, creatio paſſio dupliciter capitur, formaliter, pro dependentia, ſiue relatione reali creaturæ, ad creatorem: & fundamentaliter, ſiue pro eſſentia, & natura creaturæ à Deo creatore producta, & creata.

10. Aſſ. creatio actio formaliter eſt relatio rationis: fundamentaliter verò eſt ens reale. Aſſertio eſt bimembris, quam tuetur Doct. vbi ſuprà. Prima pars probatur primò, omne ens aut eſt reale, aut rationis, vt præ aliis notat Vallo *tract. form. fol.* 14. & 78. Creatio autem actio non eſt ens reale, quia cum Deo competat vel eſſet eius eſſentia, vel eius relationes originis, & cùm hæc ſint æterna, ipſi conueniret creatio actio ab æterno, quod veritati contradicit oſtenſæ in 1. art. antecedentis quæſt. Ergò creatio actio formaliter eſt ens rationis. 2. Independens, & dependens, infinitum, & finitum, ſic referuntur, vt finitum, & dependens reali relatione reſpiciat infinitum, & independens, at verò independens, & infinitum ſpectat illud relatione rationis, vt acutè, & perſpicuè oſtendit Doct. 1. *d.* 30. *q.* 2. §. *Ad argumenta* 2. *q. Q.* Tertiò, ſi creatori non accederet relatio rationis, procul dubio ei adueniret relatio realis, hæcque cùm ſit in tempore, ipſe creator haberet aliquid reale de nouo, quod anteà non habebat, atque ita in ipſummet creatorem caderet mutatio, quod falſum & abſonum eſt: potiùs ergò videtur eſſe ſtatuenda relatio rationis. Secunda pars eſt in confeſſo, ſiquidem creatio actio materialiter, & fundamentaliter capta, *ex* 2. *not.* nihil aliud ſibi vult, quam voluntatem diuinam, ſiue actum eius volendi, quem eſſe ens reale, nemo ambigit: ſic ergò ſumpta creatio actio eſt ens reale.

11. Opp. 1. quod verè, & realiter denominatur per aliud, ſecluſo quovis opere intellectus, illud aliud eſt ens reale: Deus autē verè, & realiter denominatur per creationem actiuam, creans, & creator, circumſcripto omni opere intellectus, ergò creatio actiua eſt ens reale. Diſtinguo ma. quod realiter denominatur denominatione intrinſeca, concedo: denominatione extrinſeca, nego: ad diſtinctionem ma. diſtinguo min. Deus per creationem actiuam denominatur denominatione intrinſeca, nego: denominatione extrinſeca, concedo. Deus quippè non denominatur formaliter creans, per creationem in ipſo exiſtentem, ſed per creationem ad creaturam terminatam, veluti ſcamnum dicitur humanum, propterea quod operatio hominis ad ipſum ſcamnum terminata eſt, vt patet *ex* 1. *not.*

Inſtabis, ſi Deus perhibetur creator, quia terminat relationem creaturæ, ergò creatio actiua non eſt relatio rationis. Neganda eſt conſeq. ſi fiat ſermo de creatione formaliter ſumpta, de qua lis eſt in præſentia: ſecus verò ſi diſſeratur de creatione fundamentaliter accepta, vt planum feci *in* 2. *not.*

12. Opp. 2. generans, & genitum in diuinis etiam mutua relatione referuntur, ergo quoque creator, & creatura viciſſim relatione reali ſe reſpiciunt, proindéque creatio actiua eſt relatio realis, veluti creatio paſſiua. Neganda eſt paritas, quandoquidem, præfatæ relationes originis ſunt diuinarum perſonarum conſtitutiuæ: relationes verò creatoris, & creaturæ ſunt aduentitiæ: Deo autem quidpiam reale de nouo accedere nequit, cùm ſit immutabilis, & infinitus, propterea creatoris, ad creaturam non extat relatio realis, benè verò genitoris, ad genitum, & ſpiratoris ad ſpiratum.

ARTICVLVS III.

An creatio ſit mutatio.

13. NOnnulli, inter quos eſt Doctor Seraphicus 2. *d.* 1. *art.* 3. *q.* 1. arbitrantur creationem eſſe mutationem. Scot. autem 1. *diſt.* 1. *quaſt.* 5. §. *Secundum primum* 5. *ad* 5. & 4. *diſt.* 11. *quaſt.* 1. *art.* 3. Mayr. 2. *d.* 1. *q.* 2. Faber *ibid. diſp* 3. *cap.* 2. & alij ſcholaſtici tradunt creationem non eſſe propriè mutationem.

14. Not. ex Scot. *in* 2. *paſſu alleg.* mutationem duobus modis poſſe vſurpari, primò latè, & impropriè, pro quauis noua acquiſitione rei, ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis, quo in ſenſu productio cuiuſcumque rei dici poteſt mutatio. Quò fortaſſis reſpiciens Ariſt. 5. *Phyſ.* 7. inquit, quadrifariàm aliquid poſſe mutari, aut ex non ſubiecto, in ſubiectum, aut ex ſubiecto, in non ſubiectum, prior eſt generatio, poſterior eſt corruptio: aut ex ſubiecto, in ſubiectum, vt alteratio, aut ex non ſubiecto in non ſubiectum, & hæc combinatio reuerà non eſt mutatio, cum eius termini nec contrariè, nec contradictoriè opponantur. Secundò preſſè, & propriè pro noua actuatione formæ, quam ſubiectum recipit, quare aliter ſe habet nunc, quam prius, 6. *Phyſ.* 32. & 74. Quo pacto, mutatio ſemper exigit ſubiectum, ſiue tranſeat ab vna forma, ad aliam formam, ſiue à priuatione, ad formam.

15. Aſſ. creatio non eſt propriè mutatio. Fauet Scot. præcit. Probatur 1. ex D. Greg. 5. *Mor. ad medium, & finem.* Mutatio eſt progreſſio ex vno, in aliud, hoc eſt, Rich. interprete ex vno extremo reali, ad aliud reale extremum: creatio autem non participat duo extrema realia, cum eius terminus à quo ſit nihil, ergò creatio propriè non eſt mutatio. Secundò. mutatio preſsè ſumpta, ex notatis ſuprà eſt, qua aliquid aliter ſe habet nunc, quàm prius, per alicuius formæ receptionem: creatione autem res non ſe habet aliter nunc, quàm prius, cum anteà res non extiterit, ſed per ipſam creationem acceperit eſſe. Deindè mutatio expoſcit ſubiectum, in quo fit: creatio verò excludit ſubiectum, cum ex dictis definiatur productio ex nihilo, hoc eſt, nullo præſuppoſito ſubiecto. Ergò creatio non eſt propriè mutatio. Inſuper, creatio ſub nulla ſpecie mutationis continetur, vt patet inductione. Non enim eſt generatio, nec corruptio, nec alteratio, nec mutatio localis, de quibus in poſtprædicamentis, & 5. *Phyſ. T.* 7. *& indè*, & mentionem feci *ſuprà in not.*

16. Oppones 1. D. Aug. 12. *Ciuit. cap.* 1. ſcribit, quæ ex nihilo facta ſunt mutabilia ſunt. Subdit verò S. Damaſ. 2. *fidei cap.* 3. creabilia eſſe vertibilia: ergò ſi creata verſioni, & mutationi ſubiiciuntur, vtique creatio eſt verſio, & mutatio. Reſpondeo has, & conſimiles authoritates accipiendas eſſe de mutatione amplè ſumpta, non autem de mutatione anguſtè capta.

17. Oppones 2. non fit tranſitus de contradictorio, in contradictorium abſque mutatione, vt conſtat de pariete, qui ex non albo, fit albus per mutationem, ſeu receptionem albedinis: creatura autem per creationem tranſit à non eſſe, ad eſſe: ergò creatio eſt mutatio. Reſpondet Doct. 1. *diſt.* 39. §. *Ad* 1. *arg.* 3. *q.* id valere ſucceſſiue, & non ſimul. Oportet enim parietem prius eſſe expertem albedinis, deindè ea eſſe ornatum. Cum autem creatura nullo modo exiſtat, antequam creetur, ideò creatio eius non eſt mutatio.

18. Oppones 3. mutatio eſt, qua res aliter ſe habet nunc, quàm prius, ex dictis ſupra: creatione autem creatura aliter ſe habet nunc, quàm prius. Siquidem anteà non erat, nunc verò eſt: ergò creatio eſt mutatio. Reſpondeo definitionem mutationis intelligendam eſſe præſuppoſita rei exiſtentia, res quippe, quæ mutationi eſt obnoxia eſt ſubiecta formæ receptæ, vel recipiendæ, eiuſque priuationi, propterea notaui ſuprà mutationem ſtrictè captam poſtulare ſubiectum exiſtens, in quo fiat. Cum verò creatio ſit productio ex nullo præſuppoſito ſubiecto, idcircò propriè non eſt mutatio.

ARTICVLVS IV.

An creatio ſit actio tranſiens.

19. BAnnez 1. *p. quaſt.* 45. *art.* 3. *dub.* 1. & alij ab ipſo relati defendunt creationem formaliter ſumptam eſſe actionem immanentem. Aur. autem 2. *diſtinctione* 1. *quaſt.* 2. *art.* 1. Greg. *ibidem quaſt.* 6. Ocb. 1. *diſt.* 43. *quaſt.* 1. & Conimb. 8. *Phyſ. cap.* 2. *quaſt.* 1. *art.* 3. aſtruunt creationem eſſe actionem tranſeuntem. Quid autem ſecundum Scot & veritatem in præſentia dicendum ſit, per ſubſequentia aperiemus, & decernemus.

20. Not. creationem non eſſe propriè actionem. Siquidem actio ex Auctore ſex principiorum *cap.* 2. definitur, ſecundum quam in id, quod ſubiicitur, agere dicimur. Et ex Scot. 4. *diſt.* 13. *quaſt.* 1. §. *Ad huius autem ſub H.* Actio eſt relatio extrinſecùs adueniens tranſmutantia ad tranſmutatum; creatio autem, cum nullum præſupponat ſubiectum, haud cenſenda eſt propriè actio, quæ ſubiectum, in quod agens agit, præſupponit. Quare, ſi creatio non eſt verè actio, vtique nec actio immanens, nec tranſiens, vt patet ex illo canone à nobis tradito, & explicito *in Epit. lib.* 3. *quaſt.* 3. *art.* 3. à quo remouetur genus, remouetur quoque ſpecies. Vocatur verò actio latè ſumpta, & pariter paſſio, reſpectu rei creatæ. Rurſus, reuocanda eſt in memoriam duplex acceptio actionis allata, & explanata *in* 2. *art. huius quaſt.* Fundamentaliter ſcilicet pro actu diuinæ voluntatis, & formaliter pro relatione rationis Dei creantis, ad creaturam. His ſuppoſitis, aliiſque ſupponendis, *ex l. de actione, & reactione.*

21. Aſſertio, actio fundamentaliter accepta eſt actio immanens: formaliter verò ſumpta eſt actio tranſiens. Deducitur ex Scot. *vbi ſuprà*. 1. pars patet, quia ſic accepta eſt actus diuinæ voluntatis, qui eſt ab æterno realiter cum ipſo Deo identificatus. Deindè, actio immanens non habet terminum, ſed ipſa eſt terminus productionis, 9. *Met. Textu.* 16. *vbi Ariſt.* operationes immanentes appellat terminos potentiarum: creatio autem actio fundamentaliter capta non habet terminum, ergò creatio fundamentaliter ſumpta eſt actio immanens. Secunda pars ſuadetur primò, actio tranſiens eſt, quæ reſpicit productum, extrà agens, à quo emanat, vt nomen eius indicat: creatio autem actio reſpicit creaturam, quæ eſt extrà Deum creantem: ergò eſt actio tranſiens. Primò, quæ ſunt in tempore; perhibentur actiones ad extrà, vt communiter tradunt Scholaſtici, diſtinguentes opera Dei ad intra, & ad extra: creatio autem eſt in tempore, & reſpicit opus ad extrà: ergò eſt actio tranſiens.

22. Oppones 1. creatio actio eſt volitio Dei: Deus quippè per actum ſuæ voluntatis creat quæcumque vult creare. Ideò D. Paulus *Eph.* 1. ſcribit, Deum omnia facere ſecundum beneplacitum voluntatis ſuæ: volitio autem Dei eſt immanens, ergò & creatio actio eſt immanens. Cócedo ma. diſtinguo min. volitio Dei eſt actio immanens, quatenus reſpi-

cit ea,quæ ſunt ad intrà,concedo:quatenus verò reſpicit ea,quæ ſunt ad extra,nego:vel dieito argumentum concludere de creatione fundamentaliter capta: non autem de creatione formaliter ſumpta.

23. Oppones 2. ſi creatio foret actio tranſiens, eſſet in creatura. Tranſiret namque à Deo,in ipſam creaturam : creatio autem non eſt in creatura, alioqui creatura crearet,ergo creatio non eſt actio tranſiens. Reſpondeo negando ſequelam maioris:ſiquidem ſolùm creatio paſſio ſubiectatur in creatura. Præſertim ſecundum Scot. opinantem actionem in eſſe agente.

Articvlvs V.

An creatio diſtinguatur à re creata.

24. NOn eſt difficultas de creatione actione, cum enim hæc ex dictis fundamentaliter ſit actus diuinæ voluntatis , & formaliter relatio rationis , proculdubio diſſidet à re creata , ſed de creatione paſſione , quæ eſt relatio realis dependentiæ creaturæ,ad creatorem. Nonnulli enim vt Aut. 2. *d.* 1. *art.* 2. defendunt creationem eſſe quid medium inter Deum, & creaturam, veluti via mediat inter duo extrema , quæ eam claudunt. Thomiſ.1. *part.q.*45.*art.*3. inter creationem,& creaturam ſtatuunt diſtinctionem realem. Scot. autem 2. *diſt.* 1. *quæſt.*5.§.*Ad q. iſtam.M.*S.Bon. *ibidem art.*3.*quæſt.*2. Ric. *art.*1.*quæſt.* 4. & alij permulti docent creationem paſſionem realiter identificari cum creatura, formaliter verò abinuicem diſcriminari.

25. Not. 1. ex Scot. 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 2.§.*Ad* 1. *arg. princip. D.* cauſam agere immediatè in paſſum, non agere media aliqua forma abſoluta , vel relatiua , ſed principio , & virtute ſibi inexiſtente:ideò ad abſolutum in cauſa , ſequitur immediatè abſolutum in effectu , cætera verò ad ipſa conſequuntur, putà relatio cauſæ ad effectum , & è contrà. Hinc, creatio non eſt quid medium inter Deum , & creaturam , quo ſcilicet creatura à Deo creatur , quandoquidem cum ſit relatio, non præcedit , ſed ſubſequitur eam , cum ex poſitione extremorum conſurgat.

26. Not. 2. ex eodem Doct. cit. *quæſt.* 4. §. *Ad illam primam quæſt. Q.* creationem præſeferre plures relationes , vnam quidem ad Deum creantem & cauſantem, & hæc realiter cum re creata identificatur : alteram verò ad non eſſe præcedens , hæcque eſt duplex,vel ad non eſſe præcedens immediatè eſſe creaturæ aliqua duratione , & hæc relatio diſtinguitur realiter à re creata,cum deſinat,creatura in ſuo eſſe perſiſtente : vel ad non eſſe præcedens mediatè , indiſtinctè,& indifferenter , & iſta relatio manet,manente creatura,proindéque illi realiter eſt idem.

27. Aſſertio 1. creatio paſſio non mediat inter creatorem,& creaturam Deducitur ex Scot.*in* 1.*prolog.q.*2. *D.* Probatur primò, omne quod eſt,vel eſt à ſe,vel ab alio:creatio autem paſſio non eſt à ſe,quia ſic eſt ſolus Deus, ergò eſt ab alio , atque ità non mediat inter creatorem, & creaturam. Secundò, ſi creatio paſſio foret quid interceptum inter Deum,& creaturam , aut eſſet quid æternum , aut temporaneum : neutrum autem eſſe valet : ergò non mediat inter illa. Ma. patet,min.eſt in promptu,nihil quippè præter Deum eſt æternum , nihilque temporaneum extat,niſi ſit creatum.Accedit Concilium Senonenſe ſanciens Ideas non mediate inter Deum, & ideata , & excludens prorſus medium inter creaturam,& creatricem eſſentiam.

28. Aſſertio 2. creatio paſſio non diſtinguitur realiter à re creata : ſed formaliter duntaxat. Aſſertio eſt bimembris,quam tuetur Doct. *vbi ſuprà, quæſt.*4. §. *Ad quæſt. iſtam. M.* prima pars probatur , quæ ad inuicem ſunt indiuiſibilia , & inſeparabilia,quacumque virtute , ſiue naturali , ſiue ſupernaturali, (præter ea , inter quæ extat dependentia eſſentialis , veluti totum , & partes eius) realiter non diſtinguuntur : creatio autem paſſio , & res creata ſunt huiuſmodi, ergò inter hæc non extat diſtinctio realis. Ma. præterquamquod alibi eſt explanata , & probata , ſuaderi quoque poteſt ab oppoſito : quæ enim ſunt diuiſibilia, & ſeparabilia inter ſe, realiter differunt , vt liquet de materia , & forma,de loco, & locato , de Petro , & Paulo , & huiuſmodi:è regione igitur indiuiſibilia,& inſeparabilia haud realiter ſeceruntur. Min. prob.creatio paſſio eſt relatio dependentiæ creaturæ ad creatorem : fieri autem nequit vt creatura ſit abſque illa dependentia, cum ſit formaliter ens dependens,& Deus independens. Ampliùs , illa , quorum vnum poteſt exiſtere, altero non exiſtente , realiter diſſident : idem quippè, ſimul non poteſt exiſtere , & non exiſtere , eſſe & non eſſe. Id namque opponitur primo principio,atque tuta eſt via arguendi , per contradictionem , vt videre licet 7. *Top.cap.*8.*& indè.* Econtrà verò,quorum vnum,abſque alio exiſtere nequit, realiter non differunt : creatio paſſio eſſe non valet,ſine re creata,& è contrario,cum illa ſit eſſentialiter dependentia eius , hæc verò dependens , igitur realiter non diſtinguuntur.

Secunda pars probatur 1. authoritate D. Aug.7. *Trin.* 2. omne , quod relatiuè dicitur, eſt aliquid, excepta relatione : ergò cum creatura referatur ad Deum , planè infertur creaturæ eſſentiam , & ſubſtantiam formaliter differre à relatione , qua refertur ad creatorem. Secundò , abſolutum ſaltem formaliter diſſidet à relatiuo , quia illud eſt ad ſe,iſtud verò ad aliud, annuente eodem Aug. *in initio lib.* 3. *einſdem operis cit.* eſſentia autem creaturæ eſt entitas abſoluta , maximè ſi fuerit ſubſtantialis , & creatio paſſio eſt entitas relatiua , ergò formaliter differunt. Tertiò , diſtincta definitio , ſiue deſcriptio indicat diſtinctam formalitatem , cum definitio ſit oratio explicans naturam , & formalitatem rei : creationis autem paſſiuæ altera eſt definitio à definitione creaturæ,quia illa eſt formaliter ens relatiuum,iſta verò ens abſolutum , ergò inter hæc cadit diſtinctio formalis.

29. Oppones 1. contra 1. aſſertionem inter generantem , & genitum adeſt medium , putà generatio, vt tradit Ariſt. 2. *Phyſ. Titul.*14 *&* 3.*einſdem operis, T.*21.*&* 5.*Titul.*3. *& alibi* : ergò inter creatorem & creaturam mediat creatio. Paritas deducitur , ſiquidem, ſicut generans per generationem generat , ita creans per creationem creat : illa autem ſtatuitur medium & via inter generantem, & genitum , ergò & iſta inter creantem , & creaturam. Conf. 1. quo , & quod inter ſe differunt , negante nemine , & conſtat apertè , nam generatio eſt quo genitum generatur,& genitum eſt,quod generatur. Itémque : actio eſt quo agens agit , & effectus per eam productus , eſt quod agitur : pariter creatio eſt quo creatura creatur , & creatura eſt quod creatur. Conf. 2. quod tranſit diſtinguitur ab eo , quod permanet , vt liquet de priuatione,forma , & materia , necnon de motu , & mobili. Etenim perſiſtente materia,accedit modò priuatio,modò verò forma: & permanente mobili , nunc motus in eo , nunc verò quies ineſt. Creatio autem tranſit , re creata , & creatura remanet poſt creationem : ergò hæc mediat inter eam , & creatorem. Neganda eſt paritas , quia in generatione ſemper aliquid præexigitur , & præſupponitur, vt in diuinis eſſen-

tia, & in creatis materia: verùm in creatione nihil præſupponitur, cùm ſit productio ex nihilo, ſoluſque eius terminus attingatur, vt egregiè proſequitur Doct. Seraphicus paſſu alleg. Ad 1. conſ. idem eſt dicendum. Ad 2. ſatisfit per duplicem acceptionem creationis allatam *in* 2. *not.* Si enim accipiatur creatio pro reſpectu creaturæ ad non eſſe præcedens eius immediatè, ſic re creata, tranſit, deſinitque creatio, veluti acquiſito termino, ceſſat motus: quod ſi ſumatur pro reſpectu creaturæ ad non eſſe præcedens mediatè, hæc manet, manente creatura.

30. Opp. 2. contra 2. aſſ. Aug. 5. *Trin. cap.* 5. ſcribit, in rebus creatis, quod non ſecundum ſubſtantiam dicitur, neceſſe eſt, dicatur ſecundum accidens: ergò cùm relatio creationis paſſiuæ non ſit ſubſtantia, ſed accidens, planè infertur realiter diſtingui à re creata. Respondeo Aug. ibi ſumere accidens non pro ente inhærente in ſubiecto, ſed pro extraneo, quod ſcilicet non ingreditur eſſentiam rei, ſed ipſam conſequitur. Dices, relatio locatur in prædicamento accidentis, quod verè ſubiecto inhæret: creatio autem paſſio eſt relatio, ergò eſt propriè accidens ſumptum pro re inhærente in ſubiecto. Respondeo inſtantiam habere locum de relatione prædicamentali, non autem tranſcendentali, cuiuſmodi eſt creatio paſſio, vt indicat Scot. 1. *d.* 2. *q.* 2. & 4. *d.* 43. *q.* 5. §. *De tertio.* Priùs namque ens diuiditur in increatum, & creatum, quam in decem prædicamenta, quæ ſunt ſeries entium creatorum.

Articvlvs VI.

An creatio, & conſeruatio ſint idem.

31. Quidam, quos ſequuntur Aur. 1. *d.* 1. *q.* 2. *a.* 2. & alij, quibus fauet Ric. *ibid. q.* 1. *art.* 2. aſtruunt creationem, & conſeruationem eſſe diuerſas habitudines, & relationes realiter diſtinctas. In hanc ſententiam citatur Doct. Seraphicus *in* 2. à Gadio *quol.* 12. ſed ibi nihil reperio, quod ei ſuffragetur. Scot. autem *quol. mox alleg. art.* 1. Lich. *ibid.* Faber 2. *diſp.* 8. *c.* 3. Mayr. *q.* 4. Orbel. & cæteri Scotiſ. aſſeuerant creationem, & conſeruationem eſſe vnam, eamdemque relationem realem prorſùs realiter diſtinctam.

32. Not. cum creatio ſit productio rei, ex nihilo immediatè præſuppoſito, & conſeruatio ſit eiuſdem rei præexiſtentis continuatio, præter relationem realem, qua creatura refertur ad Deum Creatorem, veluti effectus, ad ſuam cauſam efficientem, importare duas relationes rationis, & quidem vnam ad non eſſe præcedens immediatè, ratione cuius dicitur creari in primo inſtanti, quo creatur: alteram verò ad non eſſe præcedens mediatè, ratione cuius dicitur conſeruari, quoniam illud eſſe, quo res in primo inſtanti accipit per creationem, perſiſtit, & perducat in ſecundu, aliiſque inſtantibus ſubſequentibus, ideò dicitur conſeruari. Deinceps obſerua, has duas poſtremas vocari relationes rationis, non quia ſint ab intellectu fabricatæ, ſed quia vnum earum extremum non eſt reale poſitiuum, ſicut inquit Scot. *in poſtprædicam.* contradictionem, & priuationem eſſe relationes rationis, quia alterum earum extremum eſt negatiuum, aut priuatiuum. Relatio quippè realis emergit ex duobus extremis realibus poſitiuis, etſi alterutrum ſit negatiuum, vel priuatiuum, relatio rationis perhibetur.

33. Aſſ. creatio, & conſeruatio ſunt vnica relatio realis creaturæ, ad Deum creantem, & conſeruantem. Defenditur à Doct. cit. §. *De primo A.* Probatur 1. ex D. Aug. 8. *ſuprà Gen. ad lit. c.* 12. Aer præſente lumine, non eſt factus lucidus, ſed fit lucidus à ſole illum illuminante. Si enim factus eſſet lucidus, recedente ſole maneret lucidus: non manet autem lucidus, vt liquet experientia, ergò non eſt factus lucidus: pariter creatura non eſt facta à Deo, ſed fit, propterea quod eget Dei auxilio, & manutentia, abſque qua protinus in nihilum redigeretur, teſte Aug. 4. *de Geneſi cap.* 14. Si ergò creatura ſemper fit, cùm conſeruatur, creatio, & conſeruatio ab inuicem non diſtinguuntur. Accedit Auic. 6. *Metaphyſ. capite primo*, inquiens, effectus indiget datore ſui eſſe ſemper, & inceſſanter tamdiu, quamdiu habet eſſe. Si ergò conſeruari eſt ſemper accipere eſſe à conſeruatore, & creari, accipere eſſe à creatore, non videtur intercipi vllum diſcrimen inter creationem, & conſeruationem. Secundò, vnitas, & identitas relationis decerpitur ex vnitate, & identitate termini, & fundamenti, vt ſæpè inculcant: creationis autem, & conſeruationis idem prorſus eſt terminus, potà actus diuinæ voluntatis, quo creat creaturam, eamque conſeruat: idemque fundamentum, nempè creatura exiſtens: ergò creatio, & conſeruatio vna, & eadem extat relatio. Deinceps, vna, eademque extat dependentia vnius effectus totalis, ad vnam cauſam totalem efficientem: ergò quoque vna tantum eſt dependentia creaturæ ad Deum creantem, & conſeruantem. Ant. liquet ex *l.* 4. *de cauſis, quæſtione ſecunda, articulo tertio*, conſequentia deducitur. Conſeruatio quippè ſpectat ad cauſam efficientem, & patet de lumine, quod ſicut à corpore luminoſo pendet in fieri, & conſeruari, ità creatura à Deo, vt planè ediſſerit Aug. præcit.

34. Opp. primò, poteſt eſſe creatio, abſque conſeruatione, ergò creatio, & conſeruatio non ſunt vnus, & idem reſpectus, & relatio. Ant. ſuadetur, poteſt aliquid creari, & non conſeruari, vt inſtantaneum: ergò cùm creatio ſeparari queat à conſeruatione, ſequitur non identificari inter ſe. Reſpondeo per diſtinctionem ant. Si ſumantur creatio, & conſeruatio pro relatione dependentiæ creaturæ ad Deum creantem, & conſeruantem, nego: ſi verò accipiatur conſeruatio pro relatione ad non eſſe præcedens mediatè, ſic diſtinguitur à creatione, hæcque ſine illa eſſe valet, vt planum feci in præmiſſo not.

35. Opp. 2. nulla res præſupponit ſeipſam, alioqui eſſet, & non eſſet ſimul, & quidè eſſet, quia præſupponeretur eſſe; non eſſet verò, quia poſtmodum fieret. Conſeruatio autem præſupponit creationem, vt enim quid conſeruetur, prius debet eſſe creatum, ergò creatio, & conſeruatio non ſunt idem reſpectus. Occurrendum eſt per eamdem diſtinctionem, quâ ſoluta, & diluta eſt præcedens oppoſitio. Siquidem conſeruatio formaliter capta pro reſpectu rationis ad non eſſe præcedens mediatè, præexigit, & præſupponit creationem, ſecùs verò ſi accipiatur pro dependentia rei creatæ, quæ prorſus eadem eſt cum dependentiæ rei conſeruatæ.

36. Opp. 3. creatio eſt acceptio eſſe rei de nihilo, nullaque res accipit eſſe, quod iam habet. Nam 6. *Phyſ. T.* 7. fieri nequit, vt quiſpiam eat Thebas, & Thebis exiſtat. Sicque impoſſibile eſt, vt quid acceperit eſſe per creationem, & iterùm per conſeruationem capiat eſſe. Quod contingeret, ſi conſeruatio foret eadem relatio cum creatione, cò magis eſſe poteſt conſeruatio alicuius effectus, productione eius non exiſtente, vt figura in cera impreſſa conſeruatur, poſtquam à ſigillo impreſſa eſt, etiam ſigillo corrupto; ergò eſſe poteſt conſeruatio abſque creatione, atqueadeò eamdem reſpectum non præſeferunt. Hæc, & conſimilia quæ abundè,

&

& acutè accumulantur ab Aur. cit. eadem diſtinctione ſoluuntur qua præcedentia.

Articvlvs VII.

An per creationem Deo aduenıat aliqua relatio realis.

37. OCham 1. *d.* 30. *q.* 5. Gabriel, & cæteri Nomin. *ibid.* aſtruunt, Dei ad creaturam eſſe relationem realem, quibus contradicunt Reales omnes, Scot. 1. *d.* 30. *q.* 2. Rich. *cit. q.* 4. S. Bon. *q.* 1. Mayr. *q.* 2. Viger. Orbel. & Vorrilong. eo in loco, negantes Deo per creationem aduenire aliquam relationem, ſiue æternam, ſiue temporaneam, ſiue potentialem, ſiue actualem.

38. Not. 1. ex Scot. 1. *d.* 31. *q.* 1. §. *Ad q. A.* relationem realem tria expoſcere. Primò fundamentum, & terminus debent eſſe realia, ideò non entis ad non ens, non eſt relatio realis, nec etiam entis, ad non ens. Secundò, inter fundamentum, & terminum neceſſe eſt intercedat realis diſtinctio, ob id einſdem ad ſeipſum non adeſt relatio realis, 5. *Met. T.* 20. Tertiò, oportet relationem conſurgere ex natura extremorum, nemine cogitante; ſi enim fiat opere potentiæ collatiuæ, non realis, ſed relatio rationis erit.

39. Not. 2. quædam dicuntur de Deo in tempore, non quia ipſi aliquid de nouo accidat, ſed quia ſignificant, & connotant quæ fiunt in tempore, ſic Deus vocatur creator, & gubernator, propterea quod creat, & gubernat creaturas, quæ fiunt, & durant tempore, vt inſinuat Seraphicus *paſſu præalleg.* & poſt ipſum Subtilis 4. *d.* 13. *q.* 1. §. *Ad argumenta R.* inquiens, creare enim ſignificat relationem paſſionis, & connotat actum eſſentialem diuinum intrinſecum, non quidem abſolutè, ſed vt reſpicit creaturam: quædam verò denominatione extrinſeca, ſic opus dicitur humanum, non quia aliquid humanitatis ſit in eo, ſed quia ab homine factum eſt, pariter vrina perhibetur ſana, non quia formaliter in ea ſit ſanitas, ſed quia indicat ſanitatem, quæ formaliter eſt in homine: quoque Deus denominatur creans à creatione paſſiua, quæ extat in creatura, vt annuit Scot. 1. *cit.* §. *Reſpondeo ſub G.* Nam Deus vocatur creator, non quia in ipſo ſit formaliter relatio creationis, verùm quoniam terminat relationem creationis paſſiuæ, quæ eſt in creatura formaliter, & quia terminat relationem ſubiectionis creaturæ, nuncupatur dominus. Hinc May. *cit. q.* 1. *notat.* quatuor prædicata ea tempore competere Deo, vnum eſt ratione creationis, ob id vocatur agens & creans alterum, ratione ſimilitudinis, creatura quippè eſt Deo ſimilis, præſertim homo, qui dicitur factus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, *Gen.* 1. Tertium, ratione inæqualitatis, ſic enim Deus perhibetur maior, & perfectior creatura. Quartum verò eſt reſpectu diſtinctionis, quo pacto Deus à creatura diſtinctus appellatur.

40. Aſſ. 1. Deus non refertur ad creaturas, per relationem rationis: defenditur à Duſt. 1. *d.* 20. *q.* 2. §. *Reſpondeo. H* & *in Report. ibid.* Probatur primò, ſecluſo quouis intellectu, & præciſa quacumque relatione rationis: adhuc Deus appellatur creator, quia voluntate ſua, quæ eſt eius omnipotentia condidit creaturam, ergò Deus non ſortitur huiuſmodi denominationem, per relationem rationis: poſita quippè cauſa in actu, ponitur eius effectus in actu, & ſubſequitur denominatio cauſæ à tali effectu: cum ergò Deus voluntate ſua creat creaturam, denominatur creator per huiuſmodi creationem, circumſcripto quolibet intellectu, ac relatione rationis. Secundò ſi per impoſſibile, Deus foret intellectus expers, vt ſuſpicari videbantur, qui Deum putabant eſſe ſolem, nulla foret relatio rationis eius, & tamen adhuc eſſet creator, gubernator, & Dominus: igitur, à relatione rationis non deſumuntur huiuſmodi denominationes. Tertiò, relatio non terminatur ad relatiuum ſed ad abſolutum, vt probat Scot. cit. & egò fusè oſtendi *in Log. lib.* 3. *q. de relatione*, ergò ex parte Dei, qui eſt terminus relationis creaturæ, non exoritur vlla relatio rationis. Denuò, relatio rationis vel eſſet antiqua & æterna; vel noua, & temporaria. Non primum, quia creatura, ad quam illa fertur, non eſt æterna: nec ſecundum, quia non eſt tranſitus de contradictorio, in contradictorium abſque mutatione: Deus autem eſt immutabilis: ergò in tempore nequit in ſe recipere præfatam relationem rationis. Nec neceſſaria eſt ex parte intellectus creati, quandoquidem, nullo intellectu creato exiſtente, relationem rationis cauſante, ſi Deus crearet lapidem, aut aliam creaturam, aptè denominaretur creator: nulla ergò admittenda eſt relatio rationis in Deo, per quam perhibeatur creator.

41. Aſſ. 2. nulla extat relatio realis Dei, ad creaturam, æterna, aut temporanea. Ita Scot. *paſſu præalleg. H.* & quoad ambas partes non audet decidere Aug. 12. *Ciuit. cap.* 15. prima pars ſuadetur primò: relatio realis non emergit niſi poſitis extremis, fundamento ſcilicet, & termino, cum ſit extremorum habitudo: ab æterno autem nullus eſt terminus relationis Dei ad creaturas, cum ab æterno nulla ſit creatura, vt patet ex 1. *q. huius lib. art.* 2. Ergò nec vlla extat relatio Dei ad creaturas. Secundò relatiua ſunt ſimul natura, & intelligentia: ſe enim mutuò ponunt, ſeque mutuò deſtruunt, vt bene proſequitur Ariſt. *C. de ad aliquid.* Ad æterno autem, nulla condita fuit creatura, vt fides nos docet, ergò nec vlla relatio creatoris, ad creaturam eſt concedenda.

Dices, Deus eſt creatiuus, & creatura creabilis ab æterno vt probaui *art.* 3. *prima q. iſtius lib.* Ergò relationi Dei ad creaturas competit paſſio relationis, putà, eſſe ſimul natura, & cognitione. Dico quidem Deum eſſe creatiuum ab æterno, hoc eſt, habere potentiam actiuam creandi ab æterno, & creaturam habuiſſe potentiam paſſiuam, qua potuit creari ab æterno: nihilominus id non inuehit relationem realem, nec in Deum, nec in creaturam, quandoquidem creatura non extitit ab æterno, & Deo eſt impoſſibilis relatio accidentaria, & aduentitia creationis. Secunda pars oſtenditur 1. ex Aug. 5. *Trin. c. vlt* & Mag. cit. vbi noſtram aſſ. declarat hac ſimilitudine: ſicut nummus conſtituit pretium, nulla entitate reali ſibi addita, ſic Deus creat creaturam, nulla ſibi adueniente relatione. Et *ibid.* Nihil, nec abſolutum, nec relatiuum Deo aduenit in tempore. Secundò ex ſumma Dei ſimplicitate, neceſſitate, & infinitate, quæ nullam additionem nouæ entitatis realis patiuntur, alioqui componibilis, contingens, & finitus foret Deus, vtpotè, qui componeretur cum relatione ipſi adueniente, quæ eſt contingens, limitata. Tertiò relatio tertij modi eſt non mutua, vt patet 5. *Met. T.* 20. Relatio autem creationis eſt tertij modi, & non mutua, ſicut relatio ſcibilis, ad ſcientiam, ergò ex parte Dei, qui eſt infinitus, nulla exurgit relatio realis, ad creaturam. Inſuper, huiuſmodi relatio aut eſſet ſubſtantia, aut accidens, non primum, quia ſubſtantia eſt ad ſe, relatio verò eſt ad aliud, nec ſecundum propter eius potentialitatem, & inhærentiam, quæ imperfectionem præſeferunt. Nulla ergò relatio realis propter creationem rerum in Deo

collocanda eſt. Rectè ergò Magiſt. *paſſu memorato* concludit: Appellatio, qua creatura dicitur relatiuè ad creatorem, relatiua eſt, & relationem notat, quæ eſt in ipſa creatura: appellatio verò illa, qua creator relatiuè dicitur ad creaturam, relatiua quidem eſt, ſed nullam notat relationem, quæ ſit in creatore.

42. Opp. 1. contrà 1. partem aſſ. 2. quod Deo attribuitur, eſt æternum, vt liquet de bonitate, infinitate, & aliis, quæ de Deo prædicantur, æternaque ſunt: relationes autem creatoris, gubernatoris, & Domini Deo tribuuntur, deque ipſo dicuntur: ergò ſunt æternæ, eique ab æterno conueniunt. Diſtinguo ma. per realem identitatem concedo: per terminationem nego. Nam Deus dicitur à nobis dilectus, non quidem ab æterno, ſed in tempore, quia exiſtimus in tempore: ſic præfatæ relationes perhibentur de Deo in tempore, quia creaturæ ſunt in tempore, quarum relationes ipſemet Deus terminat. Vel, maior eſt vera de prædicatis, & attributis ad intra, non verò ad extrà, cuiuſmodi ſunt creator, conſeruator, & Dominus.

Inſtabis, creatura habet eſſe eſſentiale, & quidditatiuum ab æterno, de quo dantur propoſitiones æternæ veritatis, cum ſit eſſe neceſſarium, ergò prædicta prædicata competunt Deo ab æterno. Dico illud non eſſe ens ſimpliciter, ſed ſecundum quid, potentiale, & ideale, de quo non oritur relatio realis, cuius terminus ſit Deus, propterea quod nec ipſa, nec eius fundamentum exiſtit.

43. Opp. 2. contrà 2. eiuſdem aſſ. partem, relationes potentiæ actiuæ, & paſſiuæ, ex 5. *Met.T.*20. ſunt reales, & mutuæ: relationes autem creatoris, conſeruatoris, & Domini ſunt relationes fundatæ ſuprà potentiam actiuam, & paſſiuam, ergò ſunt mutuæ, & reales, tam ex parte creaturæ, quam, ex parte Dei. Reſp. maiorem habere locum in relationibus, quæ fundantur in potentia agentis, & patientis finiti, & limitati, non autem in relationibus, quæ fundantur in potentia agentis infiniti, & illimitati, cuiuſmodi extant relationes prænarratæ.

Inſtabis relationes diuinæ genitoris, & geniti ſunt reales, ex parte vtriuſque extremi. Itemque relationes æqualitatis, & ſimilitudinis inter diuinas perſonas: ergò idipſum dicendum eſt de memoratis relationibus, quæ ſunt relationes producentis, & producti, efficientis, & effectus, inæqualitatis, & ſimilitudinis. Concedo ant. nego conſeq. ratio diſparitatis eſt, quia earum vtrumque extremum eſt ſummè neceſſarium, & infinitum: iſtarum verò alterum extremum & contingens, & finitum.

44. Opp. tertiò, relationes diſquiparantiæ, & oppoſitæ ſunt in diſtinctis, & oppoſitis extremis, vt paternitas in patre, & filiatio in filio: prænominatæ autem relationes ſunt diſquiparantiæ, & oppoſitæ: ergò Deus denominari nequit creator à relatione, quæ eſt in creatura, nec dominus à relatione, ſubiectionis, quæ eſt in ſeruo. Reſp. id habere locum in relationibus primi, & 2. modi, non verò 3. modi: præſertim cum earum terminus eſt ſummè ſimplex, neceſſarius, & infinitus, cuiuſmodi eſt in hiſce relationibus.

Inſtabis, forma denominat rem, in qua eſt, vt liquet de albedine, quæ denominat parietem album, in quo inhæret: ergò cum Deus ab huiuſmodi relationibus denominetur, probè infertur eas in ipſo formaliter exiſtere. Dico id valere de denominatione intrinſeca, non verò extrinſeca & terminatiua, qua Deus ſic denominatur. Quare Deus nullam in ſe recipit formam relatiuam, nec vllam ſubit mutationem, ſed illa eſt in opere creato, vt bene tradit Aug. 5. *Trin. cap.* 15. ex exprimit his verbis. *Sic etiam, cum iratus malis dicitur, & placidus bonis, illi mutantur, non ipſe: ſicut lux infirmis oculis aſpera, & firmis lenis eſt, ipſorum ſcilicet mutatione, & non ſua.*

QVÆSTIO III.

De Mundi fabrica.

1. LIcat in Mundo ſectando, & veſtigando ea, quæ in ipſo continentur, vanus labor, & mala occupatio cenſeatur ab Eccleſiaſte 1. Nihilominùs eius indago, & ſcientia eſt per ſe bona, cum ſit à Deo, à quo omne bonum proficiſcitur, tametſi per accidens mala iudicetur, quatenùs ipſi annectitur nimium ſtudium, & magna animi afflictio, necnon pietatis, & orationis in Deum amotio, interprete Lyrano paſſu nunc memorato.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Mundus.

2. NOn deſunt, qui exiſtiment Mundum eſſe vnum compoſitum ex materia, & forma: Alij, vt Plato, eiuſque aſſeclæ, teſte Aug. 10. *Ciuit. cap.* 29. quibus ipſe Aug. 1. *de conſenſu Euangeliſtarum cap.* 23. non audet contradicere, ſed anceps ibi eſſe videtur, opinantur Mundum eſſe magnum animal. Communis autem ſententia defenditur à cæteris infrà citandis, docentibus Mundum eſſe vnum vnitate ordinis.

3. Not 1. mundum multas pati acceptiones. Primò enim ſumitur pro omni eo, quod capitur ſub concauo orbis Lunæ, quo in ſenſu ait Ariſt. 1. *Meteor. cap.* 3. *oportet mundum hunc continuè ſubiectum eſſe ſuperioribus lationibus.* Secundò pro creaturis corporis, tam cæleſtibus, quam ſublunaribus: ſic Author ſphæræ, eiuſque interpretes diuidunt mundum, in ſuperiorem, & inferiorem. Tertiò, pro incolis, & habitatoribus mundi, ita accepit Alph. 10. *aduerſus hæreſes, verbo Mundus poſt Aug. tract.* 3. *in Ioan. Malus mundus, quia mali homines habitatores mundi, ſicut mala domus non parietes, ſed inhabitantes* Et *ibid. tract.* 4. ſæpè autem vſurpatur pro homine prauo; vt intueri licet apud eumdem Aug. 6. *contra Iulianum cap.* 1. *& in Pſal.* 34. *conc.* 1. In peccatoribus dicitur mundus, & in eis, qui diligunt mundum, de quibus dictum eſt, *Ioan.* 1. *Mundus eum non cognouit.* & 1. *Ioan.* 1. *Totus mundus in maligno poſitus eſt.* Et exprimit Apoſtolus *Eph.* 7. *Cuius mundi eſſent rectores tenebrarum, inquit, harum, rectores mundi dico tenebrarum harum.* Et anteà Chriſtus Dominus *Ioan.* 7. *Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de eo, quia opera eius mala ſunt.* Quartò pro vniuerſitate omnium rerum creatarum, tàm materialium, quàm ſpiritualium, quo pacto dicitur, Deum creaſſe mundum, & per ipſum factum eſſe, & de mundo ſic accepto diſſerunt Philoſophi in præſenti.

4. Not. 2. varias afferri mundi deſcriptiones ab Authoribus, quæ abinuicem longè diſtare non videntur. Prima eſt huiuſmodi: Mundus eſt *compages ordinata ex cælis, elementis, & reliquis creaturis, quæ in eis continentur.* Quò fortaſſis reſpiciens Aug. *in Pſal. proximè cit.* ſubiicit: Mundus dicitur hæc fabrica, quam videmus. Secunda, Mundus eſt *perfecta, & abſoluta rerum omnium congeries, & ornamentum.* Tertia, Mundus eſt *corporum ordinatio, & diſtributio, quæ à Deo, & per Deum aſſeruantur.* Inſuper, definitur *ordo* ab Aug. 19. *Ciuit. cap.* 13. *parium, diſpariumque diſpoſitio, vnicuique ſua loca tribuens.*

5. Aſſ.

5. Aſſ. 1. Mundus non eſt vnum compoſitum ex materia,& forma. Præſupponitur à Doct. *in com.* 12. *Met.T.*52.& *tract.de* 1. *principio,c.* 3. Probatur primò, ſi mundus eſſet vnum compoſitum ex materia, & forma , omnia , quæ ſunt in ipſo, forent eiuſdem ſpeciei , quia participarent eamdem formam , eamdémque materiam mundi : multa autem eſſe genere, & ſpecie diuerſa , nemo eſt qui neget , non ergò mundus eſt quid vnum conflatum ex materia , & forma.Secundò quæ ſortiuntur eamdem formam,ac materiam , habent eaſdem operationes , quia forma eſt principium operationum : experimur xutem in vniuerſo eſſe diuerſas operationes nedum numero, & ſpecie , verum etiam genere , vt liquet de lapidibus,herbis, arboribus brutis, & hominibus,non eſt ergò mundus vnum quid ea materia, & forma coalitum.

6. Aſſ.2. nec mundus eſt magnum animal. Supponitur etiam à Doct. *vbi ſuprà* : oppoſita verò retractatur ab Aug. 1.*retract.cap.*11.Ideò fortaſſe *c.*2. *eiuſdem libri* idem ſanctus Doctor , pœnitet ſe tantùm Platonem eiuſque aſſeclas laudibus extuliſſe. Suadetur primò , omne xnimal ſaltem ſenſu tactus pollet,3. *anima Titul.*66.Mundus autem ſenſu tactus non potitur,vt patet de aqua, aëre,lapide,metallo,& conſimilibus tactus expertibus. Igitur mundus non eſt animal. Secundò, omne animal aut eſt rationale, aut irrationale : mundus xutem neutrum eſt , ergò non eſt animal.Ma.eſt nota,& conceſſa,apud omnes. Min. oſtenditur , non eſt irrationale , alioqui foret brutum, Platonici autem hoc renuunt : refert enim Aug.10.*Ciuit.c.* 29. Platone Authore *in Timæo* illos putare,mundum eſſe animal beatiſſimum,ac ſempiternum.Nec rationale,ſecùs eſſet homo,proindéque capax gratiæ, meriti, peccati,beatitudinis , damnationis, & huiuſmodi , quæ abſona , & abſurda maximè videntur. Negandum igitur eſt mundum eſſe animal. Idquè apertè demonſtrant determinata membra , & certa organa , quibus in animali exercentur operationes vitales & animales, vt ſignificat Ariſt.1.*Phyſ. Titul.* 36. & annuit Auguſt.*l.de beata vita* , quæ in vniuerſo cerni nequeunt.

7. Aſſertio 3. Mundus eſt vnum vnitate *ordinis.* Ità Scot.cit.& 1.*diſt.*30.*quæſt.*2.*ſub Q.* Et *Quol.*19. §.*De ſecundo F.* Et 2.*diſt.*1. *quæſt.*4.§. *Et quia antè C.* cui præiuit Ariſt. 12. *Met.Titul.*52. docuit Pythagoras, teſte Plut. 2. *de dogmatibus Philoſophorum*,& tetigit Aug. *quæſt.* 2.*veteris , & noui teſtamenti* , his verbis : *diſcretis abinuicem ſubſtantiis , facta compaginatione Mundus vocatur.* Probatur 1. mundus definitur congeries rerum creatarum ordinata , vt patet ex 2.not.congeries autem nihil aliud ſibi vult,quam ordinem rerum adinuicem ad vnum primum, igitur mundus eſt vnum vnitate ordinis. Secundò ità philoſophandum eſt de mundo , ſicut de exercitu , & regno , vt probè proſequitur Philoſophus proximè adductus : exercitus xutem eſt vnus vnitxte ordinis, nempè militum,ad vnum ducem,atque regnum eſt vnum pariter vnitate ordinis , hoc eſt ſubditorum, ad vnum Regem : ergò quoque mundus ſtatuitur vnus vnitate ordinis omnium creaturarum ad vnum Deum creatorem , gubernatorem , ac earumdem finem vltimum,

8. Oppones 1. contrà 1.aſſertionem, quæ participant eamdem materiam , vtique ſortiuntur eamdem formam : mundus autem potitur eadem materia , cum vna tantum ſit materia ſpecie , cæleſtium, ac terreſtrium , ergò vna conſtat forma. Atqui conſtans ex vna materia, & vna formx, eſt vnum compoſitum , cum ergò mundus ſit huiuſmodi , planè ſequitur eſſe vnum conflatum ea materia , & forma. Neganda eſt maior , quandoquidem vnitas compoſiti xb vnitate materiæ non decerpitur , ſed ab vnitate formæ,cum autem in vniuerſo rerum multæ ſint formæ , plura quoque compoſita exiſtere, oportet.

9. Oppones 2. quod melius , & perfectius eſt, tribuendum eſt mundo , quia mundus eſt opus Dei, cuius omne opus eſt perfectum : melius autem , & perfectius eſt, mundum conflari ex materia, & forma , quàm eſſe vnum vnitate ordinis , quia maior eſt vnitas compoſitionis,quàm vnitas ordinis:ergò &c. Reſpondeo maiorem valere , dummodò illud ſit capax talis perfectionis. Verum mundus non eſt capax vnitatis compoſitionis , ſed tantùm vnitatis ordinis. Vndè quiſpiam ineptè attribueret bruto rationalitatem, cuius eſt incapxx. Ita in ſimili occurrit Scot. 4.*diſt.*49.*quæſt.*7.§. *Ad* 1.*antè D.* inquiens, gaudium non eſſe de eſſentia beatitudinis , quia eſſentia beatitudinis ſtrictè ſumptæ non eſt eius capax , veluti ſapientia non ingreditur eſſentiam hominis.

10. Oppones 3. totum eſt nobilius,& perfectius ſuis partibus , vt dixi *q. de toto* : partes autem aliquæ mundi ſunt viuentes vitx animalis , vt cernitur ad oculum,ergò negandum non eſt, mundum eſſe anima : eò magis, quia Deus videtur eſſe anima Mundi , vt inſinuatur 1. *Regum* 2. *ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelem , qui iuxtà cor meum, & animam meam faciet*:ſi ergò Deus habet cor , & animam , ſanè eius corpus & materia,nequit eſſe,niſi in mundo ; quare anima ipſius mundi, eſt Deus. Diſtinguo ma.de toto totalitate compoſitionis , concedo:de toto totalitate ordinis,cuiuſmodi eſt mundus,nego.Ad aliud ; quod ſubiicitur, reſpondet Aug. 14.*Ciuit.Non arbitramur Deum habere animam , cum ſit conditor animæ , ſed ità hoc tropicè, & non propriè dicitur , ſicut dicitur habere manus,pedes,& cætera corporis membra.*

11. Quæres 1.an ſit tantum vnus numero mundus? Reſpondet Ariſt. 1, *Cæli* 8.affirmatiuè , & perſuaderi poteſt ex ſcriptura, Ioan.1.*Mundus per ipſum factus eſt.*Et eiuſdem 7. *Non poteſt mundus odiſſe vos.* Et Rom.5.*per vnum hominem,peccatum in hunc Mundum intrauit.* Et Marci vlt. *Euntes in mundum , prædicate Euangelium omni creaturæ.* Itaque ſacer textus de mundo in ſingulari diſſerit , vt oſtendat vnum eſſe numero mundum duntaxat. Idque congruum eſſe oſtendit Alenſ. 1.*p.quæſt.* 15. *m.*1.inquiens:*ſicut Deus eſt vnus , & cauſa prima vna eſt : pariter mundus vnus eſt,qui eſt apud omnes eius magna fabrica.* Suffragatur Auguſt. *ſerm.* 8. *de ſanctis* , his verbis, *Vnum Dominum communis natura teſtatur , quia vnus eſt mundus* Et *quæſt.*1.*noui, & veteris teſt.*ſubdit, *Ideò Deus vnus vnum fecit mundum, vt doceret , ab vno omnia eſſe.*

12. Quæres 2. vtrùm mundus ſit infinitus ? Reſpondet Ariſt.cit.negatiuè, & confirmat Aug. 12.*Ciuit.*6.Ratio eſt,quia infinitum actu non eſt poſſibile, vt monſtraui q.de infinito:deindè,quod menſuratur, finitum , & limitatum eſt:mundus autem à Mathematicis menſuratur quoad omnes partes,igitur mundus finitus eſt.

Articvlvs II.

An poſſint condi plures Mundi.

13. PHiloſophi,inter quos eſt Ariſt.8.*Phyſ.c.* 1.& 1.*Cæli, T.* 103. opinantes Mundum fuiſſe neceſſariò , & naturaliter productum , tuentur plures mundos non eſſe poſſibiles : à quibus declinare non videntur Abaylxrdus, Vvicleph,& Luterus relati ab Alphonſo 7. *aduerſus hæreſes,ver. Futurum contingens*: ſuſpicantes Deum non poſſe plures res creare, quàm creauit,nec aliter res facere,quàm fecit. Communis autem,& vera ſententia eſt,quam ſequuntur Rich. 1.

d.44.

d. 44. *q.* 4. Major *ibid.* *q.* 1. S. Bon. *q.* 4. Vulpes *tom.* 2. *p.* 1. *diſp.* 42. *a.* 13. Conimb. 1. *Cœli c.* 9. *q.* 1. *a.* 2. Run. *q.* 2. & cæteri *ibid.* docentes plures mundos eſſe à Deo creabiles.

14. Not. plures mundos eſſe poſſibiles, bifariàm poſſe intelligi, nempè, ſimul, aut ſucceſſiuè: deindè, concentricos, ideſt habentes idem centricos, aut excentricos, ideſt participātes diuerſa centra, ſeu quorum vnus foret extrà alium: ampliùs, plures numero, aut ſpecie differentes: inſuper plures finitos, aut infinitos.

15. Aſſ. Deus poteſt creare plures mundos ſimul, vel ſucceſſiuè, finitos tamen, & limitatos. Fauet Doct. 4. *Rep. d.* 50. *q.* 1. Probatur 1. ex Atban. *oratione contrà idola.* Ambr. 2. *exam. c.* 2. & Anſel. *l.* 1. *cur Deus homo c.* 1. *&* 2. allegato & recepto à Doct. *vbi ſuprà.* affirmantibus, virtute diuinâ condi poſſe multos mundos. Suffragatur vniuerſitas Pariſienſis, ſanciens contrariam ſententiam, tanquàm falſam, & erroneam, vt videre licet *in fine* 4. *Magiſt. ſententiarum*, & *in initio* 1. S. Bonauenturæ, vbi præfatus error recitatur inter errores, condemnatos à Domino Stephano Epiſcopo Pariſienſi. Secundò, eiuſdem potentiæ Deus nunc eſt, ac tunc antè mundum conditum, cùm idem ipſe ſit, & anni eius non deficiant: cum autem mundum creauit, extitit potentiæ infinitæ, quæ haud exhauſta eſt in fabricatione mundi: ergò cum virtute ſua poteſt attingere alios mundos producibiles. Tertiò, nulla extat repugnantia, quin alij mundi producantur, nec ex parte Dei, qui eſt potentiæ illimitatæ, & infinitæ, nec ex parte mundorum, qui ſunt producibiles, & creabiles. Vt enim hic mundus, ante ipſius molitionem, erat producibilis, ſic alius, & alius eſt producibilis, cùm non appareat potior ratio de iſto, quàm de aliis. Deindè, licèt ſit vnus ſol numero, & vna numero luna: tamen alius ſol, aliaue luna eſt creabilis: pariter, quamvis conditus ſit vnus numero mundus duntaxat, non repugnat tamen, quin alij mundi à Deo producantur. Quare plures Mundi ſunt creabiles à Deo differentes numero, ſi creaturæ in eis poſitæ numero differant, aut ſpecie, ſi creaturæ ſpecie diſtinguantur. Nequeunt autem eſſe infiniti actu, quandoquidem ex dictis, q. de infinito, nullum actu infinitum tàm in magnitudine, quàm in multitudine, & intenſione, eſt dabile, quidquid reclamet Vulpes præalleg.

16. Opp. 1. vnus eſt tantùm mundus archetypus, vnaque eius idea, inſtar cuius hic mundus fabricatus eſt, & architectatus: ergò alius mundus, præter iſtum, non eſt poſſibilis. Ant. notum eſt. Conſeq. probatur, nihil eſt factibile, niſi habeat ideam in mente diuina, vt commune extat Theologorum placitum, & proloquium. Reſpondeo majorem veram eſſe de mundo iam condito, non autem de aliis poſſibilibus, quorum tot ſunt in mente diuina ideæ, quot ſunt mundi creabiles, & factibiles.

17. Opp. 2. Ariſt. 1. *Cæli*, *c.* 9. *T.* 95. ſcribit, vnam eſſe Mundi materiam, quæ in ipſo iam facto euacuata, & conſumpta eſt tota: ſi autem alius mundus foret poſſibilis, non poſſet fieri abſque materia hac, quia alia ab iſta differens non eſt creabilis, ergò nec alius mundus eſt factibilis. Reſpondeo ma. valere apud Ariſt. exiſtimantem, Deum agere neceſſariò ad extrà, ipſumque creaſſe totam materiam: Non verò apud nos aſtruentes, Deum ad extrà agere liberè, & poſſe creare aliam materiam ab iſta diſſitam, ſecundum beneplacitum voluntatis ſuæ.

18. Opp. 3. nihil inordinatum, nihilque præpoſterum à Deo effici valet, cùm ſit artifex ordinatiſſimus, & ſapientiſſimus: ſi autem Deus condere quiret alium mundum, faceret quædam inordinata, & indiſpoſita. Forent quippè diuerſa loca ſpecie grauium, & leuium, plures primi motores, & primæ cauſæ, & alia, quæ repugnantiam inuoluunt. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, data hypotheſi, eſſent diſtincta loca ſpecie grauium, & leuium, & vnumquemque Mundum habiturum eſſe proprium centrum, ac locum grauium, & leuium. Ad id quod ſubiicitur, dico, vnicuique mundo conſtitueretur peculiaris primus motor in eo ordine, veluti in iſto mundo extat primus Angelus mouens immediatè primum Cælum: eſſet autem vnus ſupremus motor, vnaque prima cauſa à ſe, & independens, atque vnus monarcha vniuerſorum. Hoc explicari poteſt de regno, in quo ſunt plures vniuerſitates, quarum ſingulis, ſinguli deputantur primicerij: vnus autem eſt primarius talium vniuerſitatum, veluti vnus eſt Rex, vnuſque Dominus omnium, qui in regno degunt.

Articvlvs III.

An Mundus ſit perfectus.

19. Multa de pulchritudine, ordine, & perfectione vniuerſi ſcribunt Alenſis 2. *p. q.* 16. 17. *&* 18. Franciſcus Georg. *in opere de harmonia mundi*, Guilielmus Pariſienſis *in volumine de vniuerſo*, alijque complures. Vulgata autem, & vera doctrina eſt omnium doctorum, Mundum eſſe perfectum, pro cuius explanatione.

20. Not. dupliciter aliquid dici poſſe perfectum, vno modo ſimpliciter, & extrà genus, cui nulla deeſt perfectio, nec vlla perfectio addi poteſt, vel detrahi, ita eſt perfectus ſolus Deus, vt aduertit Doct. 4. *d.* 49. *q.* 14. §. *Ad* 1. *rationem M.* Et decerpi poteſt ex ſacro codice, Matt. 19. *Vnus eſt bonus Deus.* Et Marci. 10. *Nemo bonus niſi vnus Deus.* Ideſt, perfectus. Altero modo ſecundum quid, hoc eſt, in ſuo genere, quo in ſenſu, illud perhibetur perfectum, quod habet omnia, quæ ad eius eſſe, requiruntur. Cùm autem duplex ſtatuatur eſſe, ſubſtantiale, & accidentale, duplex vtique eſt perfectum, ſecundum eſſe ſubſtantiale, cui nihil ſubſtantiæ deficit, quod ſpectet ad eius naturam, quo pacto homo eſt perfectus, qui habet omnia requiſita ad eius eſſe ſubſtantiale, & eſſentiale. Atque ſecundum eſſe accidentale, ſic illud appellatur perfectum, quod participat omnes perfectiones, quæ ad eius eſſe accidentale exiguntur, vt ille vocatur perfectus Philoſophus, qui potitur omnibus, quæ ad perfectam Philoſophiam pertinent.

21. Aſſ. Mundus eſt perfectus. Præſupponitur à Doct. 1. *d.* 44. *q. vn.* vbi inueſtigat, nùm Deus queat producere res meliores, & perfectiores, quàm fecit; & reſpondet affirmatiuè. Si ergò Deus poteſt condere mundum perfectiorem, ſupponitur, mundum iam ab eo fabricatum eſſe perfectum. Probatur autem aſſ. 1. ex ſcripturs. Gen. 1. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona,* ideſt perfecta, vt quidam eum paſſum exponunt. Hæcque interpretatio deducitur ex *c.* 2. *eiuſdem libri*, vbi legitur. *Igitur perfecti ſunt cæli, & terra, & omnis ornatus eorum. Compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuum, quod fecerat.* Notat enim Berenrius *parte tertia ſui report.* Perfectum idem eſſe, ac completum, & perficere perindè eſſe ac complere. Si ergò Deus compleuit opus ſuum, quod eſt mundus, vtique ipſum perfecit, proindéque mundus eſt perfectus. Et Deuteronom. 32. *Dei perfecta ſunt opera.* Mundus autem eſt opus Dei, vt *loco præcit.* narratur, ergò eſt perfectus. Aug. 11. *Ciuit. c.* 21. qui allegans Platonem ait

ait *elatum eſſe Deum, gaudio mundi, vniuerſitate perfecta.* Et *quæſt.* 223. *Omnia ſunt perfecta in genere ſuo. & vnum dicitur reſpectu alterius, perfectius, vt homo perfectior eſt bruto. Deus autem per omnia perfectus eſt, quia eſt quaſi fons, & origo omnium.* Idipſum ſcribit *l. de perfectione iuſtitiæ, contrà Celeſt.* Et fauet Boët. 3. *de conſolatione, metro* 5. Suffragatur Ariſt. citatus, & receptus à Scot. *Quol.* 19. *art.* 2. *F.* qui 12. *Met. T.* 52. bonitatem, & perfectionem vniuerſi collocat in ordine, quem habent partes ad inuicem, & ad vnum primum ens, & primam cauſam. Secundò, *ex* 5. *Met.* 25. vnumquodque perfectum tunc eſt, cunctaque ſubſtantia tunc perfecta eſt, cum ſecundum ſpeciem propriæ virtutis, nulla deſit particula magnitudinis naturalis. Subiicit Scot. *ibid. in exp. c.* 6. perfectum eſt, cui nihil deeſt, & vocat ibi lineam circularem perfectam, non autem rectam, quia ei poteſt aliquid addi. Idem tradit *Theorem* 23. perfectum dicitur, cuius non eſt extra aliquid accipere. Mundus autem eſt rotundus, & figuræ circularis, vt conſpicitur in ſphæra, nihilque ei deficit, vt ex ſolutione oppoſitionum planum fiet. Deindè, perfectus artifex opus perfectum abſoluit, vt liquet de pictore, & ſculptore præſtante, & inſigni: Deus autem eſt perfectiſſimus artifex, à quo omnis ars, & omne bonum, & perfectum opus prodit. Rurſus, mundus perindè eſt, ac ornatus & pulcher, vt obſeruaui, *in initio libri huius:* apud autem Dionyſ. 4. *de diuinis nominib.* pulchrum idem ſonat ac perfectum. Idque indicant tot rerum genera, & ſpecies, atque indiuidua, quibus ornatur, & cumulatur, vt non immeritò cæcus nominari poſſit ille, qui venuſtatem, pulchritudinem, ac perfectionem eius non intuetur.

22. Opp. 1. in Mundo reperiuntur multa fœda, deformia, & mala. vt monſtra, ſcelera, iniquitates, iniuſtitiæ, calumniæ, & opprobria, quæ oſtendunt mundum nequaquam eſſe perfectum. Ideò clamat Hierem. 12. *via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus, qui præuaricantur, & iniquè agunt.* Reſpondeo multa, quæ nobis videntur mala, & deformia valdè iuuare pulchritudinem, & perfectionem vniuerſi, iuxtà illud elogium, *oppoſita iuxtà ſe poſita magis eluceſcunt* Deus quippè oppoſita condidit vt notat Eccleſiaſticus *c.* 3. *Contra malum, bonum eſt, & contra vitam, mors, & ſic contra virum iuſtum, peccator. Et ſic intuere in omnia opera altiſſimi. Duo contra duo, & vnum contrà vnum.* Dies autem pulcher elucet quidem, at pulchrior apparet reſpectu noctis, ac tenebrarum. Item, color albus reſpectu nigri videtur pulchrior, vt exprimit Aug. 15. *Ciuit. cap.* 23. inquiens: *Sicut pictura cum colore nigro loco ſuo poſita, ita vniuerſitas rerum, ſi quis poſſit intueri, etiam in peccatoribus, pulchra eſt, quamuis per ſe ipſos conſideratos, ſua deformitas turpet.* Idem habet *l.* 83. *qq. q.* 79. & *in Ench. c.* 15. *Malum benè ordinatum, & loco ſuo poſitum eminentius commendat bona, vt magis placeant, & laudabiliora ſint, dum comparantur malis.* Eò magis, quia ea omnia fiunt, vt Deus bonum eliciat. Permittit enim Deus hominem labi in peccatum, vt occaſione eius, bonum opus efficiat, nempè conuerſionem, penitentiam, & humilitatem. Hinc *Pſal.* 112. ait Dauid, *bonum mihi, quia humiliaſti me.* Et de peccato Adæ cantat Eccleſia. *O felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere redemptorem.* Addit Aug. *l.* 2. *de peccato Orig. contrà Pelagium cap.* 34. *Deus certè in opere hominum malo, facit ipſe opus bonum.* Et 11. *de gen. ad litt. c.* 21. *Deus de malo bonum elicit.* Amplius, in multis latet iudicium Dei, quod nemo hominum penetrare nequit. Vndè Eccleſiaſtes 5. præmonet. *Si videris calumnias egenorum, & violenta iudicia, & ſubuerti iuſtitiam in prouincia, non mireris ſuprà hoc negotio, quia excelſior eſt alius,* proptereà ſcribit Auguſt. *in annot. Iob. cap.* 12. *Non debes Deum reprehendere, cuius opera non comprehendis.* Idem litteris committit *libro* 4. *de Symb. ad Cathecumenos cap.* 2.

23. Opp. 2. in mundo quædam deſunt, vt multæ ſpecies rerum poſſibiles, & à Deo creabiles: quædam verò ſuperſunt, vt tot lapilli, tot grana arenæ, & huius formæ alia: ergò mundus non eſt perfectus. Reſpondeo ſpecies rerum producibiles non pertinere ad integritatem, & perfectionem Mundi, cum ſit perfectus ex iis, quas actu habet. Nec quidquam in ipſo ſuperuacaneum extat: ſiquidem ea omnia, quæ videntur ſuperflua, prædicant Dei potentiam, & magnificentiam. Licet autem ignoranti, & inſipienti ſuperflua appareant, non tamen ſcienti, & ſapienti: veluti ait Aug. *in Pſal.* 148. qui artem alicuius ignorat, aſpiciens tot inſtrumenta in eius officina, iudicat eſſe inutilia, & ſuperflua: ità, qui ordinem, & diſpoſitionem vniuerſi neſcit, arbitratur prænarrata eſſe ſuperuacanea, tametſi cuncta ſint rectè diſpoſita, & ordinata à Deo ſupremo omnium artifice, vt præclarè oſtendit Aug. *l. de natura boni, contrà Manich. c.* 8. *Sic ordinata ſunt, vt cedant infirmiora, firmioribus, inualidiora fortioribus, & impotentiora, potentioribus: atque ita cæleſtibus terrena cõcordent, tanquam præcellentibus ſubdita. Fit autem decedentibus, & ſuccedentibus rebus temporalis quædam in ſuo genere pulchritudo, vt nec ipſa, quæ moriuntur, vel quæ erant, eſſe deſinunt, turpent, aut turbent modum, ſpeciem, & ordinem vniuerſæ creaturæ, ſicut ſermo benè compoſitus vtique pulcher eſt, quamuis in eo ſyllabæ, atque omnes ſoni, tanquàm naſcendo, & moriendo tranſcurrant.* Et 3. *de libero arb.* 23. *Folium arboris nullum ſuperfluè creatur.* Etſi aliqua tibi videantur inutilia, noxia, & ſuperuacanea, conſule eumdem ſanctum Doctorem, qui 1. *de geneſi, contrà Manich.* 16. ait, & concludit. *Vſurpa ergò vtilia, caue pernicioſa, relinque ſuperflua.*

24. Opp. 3. ſi mundus foret perfectus, maximè quia partes eius ſunt Angeli, & homines: Angeli autem mentes ſupramundanæ, & homines ſunt incolæ, & finis mundi, non ergò mundus eſt perfectus. Concedo ma. nego min. Angeli verò dicuntur mentes ſupramundanæ, accipiendo mundum, pro congerie rerum ſublunarium duntaxat, ſecùs verò ſi ſumatur pro vniuerſitate rerum omnium creatarum. Sic enim Angeli ſunt partes mundi, quia inter creaturas conſcribuntur. Homines quoque extant mundi partes, & finis eius: quia non inconuenit in toto, vnam partem ordinari ad aliam, vt conſtat de partibus corporis humani, quarum quædam ad alias ordinantur, ſimulque omnes totum integrant. Quarè homo eſt pars mundi, & incola eius, & nuncupatur finis eiuſdem, proptereà quod omnia in gratiam eius condita fuere.

ARTICVLVS IV.

An Deus efficere valeat mundum meliorem, ac perfectiorem.

25. RIchardus 1. *d.* 44. *q.* 1. *art.* 1. ex Hugone Vict. & Conimb. 1. *Cæli cap.* 9. *q.* 2. referunt quoſdam exiſtimare ita fuiſſe à Deo mundum fabricatum, vt meliorem & perfectiorem effici nequeat. Quibus ſubſcribi videntur illi, qui arbitrantur, Deum ſemper facere, quod eſt optimum, citatur. Granadus à Pont. *diſp.* 54. *q.* 2. & impugnatur ab ipſo *ibid.* & à Lugo *diſp.* 2. *de Incarn. ſect.* 1. Communis autem opinio Scholaſticorum eſt 1. *d.* 44. Scot. *q. vn.* Bon. *q.* 1. 2. & 3. Aur. Ocb. *ibid.* & Alenſis 1. *p. q.* 11 *art.* 7. *m.* 3. Docentium, Deum poſſe mundum perfectiorem, ac meliorem reddere.

26. Not. 1. hanc difficultatem moueri poſſe, tam

ex parte facientis, quam ex parte operis facti, vel faciendi. Itemque de hoc mundo condito, aut de alio poſſibili numero, aut ſpecie ab iſto differente. Rurſùs, penès eſſe ſpecificum aut indiuiduale, ſubſtantiale, aut accidentale. Deinceps, cum mundus ſtatuatur vnus vnitate ordinis, nùm huiuſmodi ordo, & diſpoſitio concinnior, & pulchrior emergere queat, & valeat?

27. Not. 2. in agente libero, & voluntario duplicem diſtingui potentiam, alteram abſolutam, quæ nulli legi aſtringitur: alteram verò ordinatam, qua agens operatur, ſecundum leges præſcriptas, & præfixas. In Deo autem potentia abſoluta eſt, quæ reſpicit omne poſſibile, nullamque inuoluens contradictionem. Potentia verò ordinata eſt, qua Deus operatur quidquid ab æterno ſtatuit, & ordinauit in tempore faciendum, & præſtandum, vt planum feci *quaſt. de infinito, art.* 2.

28. Aſſertio 1. Deus non ſemper facit, quod melius, & perfectius eſt. Deducitur ex Doct. 3. *d.* 13. *quaſt.* 2. §. *Ad argumenta iſtarum qq. ſub. l. in ſolutione* 2. vbi ait in ordine gratiæ, dari ſummam, & perfectiſſimam gratiam in Chriſto: non autem in ordine naturæ, cum natura aliqua creari poſſit perfectior, & excellentior. Deinde *ibid. diſtinctione* 7. *quaſt.* 3. ſcribit, ſi Adam non peccaſſet, Verbum diuinum aſſumpſiſſet humanam carnem: melius tamen erat, ſi Adam in ſtatu innocentiæ permanſiſſet, cum hic, illo ſit præſtantior, & dignior: Deus autem, ſi voluiſſet efficaciter, præfatus ſtatus innocentiæ perduraſſet, nihilominus ſtatus culpæ perſiſtit, quamuis ſit inferior, & deterior. Suaderi quoque poteſt ex illo Chriſti Domini Matt. 26. *Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille.* Deus autem, ſi ipſi placuiſſet, eius hominis, putà Iudæ natiuitatem impedire quiuiſſet, & non impediuit, non ergò Deus ſemper præſtat, quod melius eſt. Præterea Marci 14. *Abba pater, omnia tibi poſſibilia ſunt, transfer à me calicem hunc, ſed non quod ego volo.* Optimum autem bonum erat paſſio Chriſti, cum tamen ab ipſa liberari idem Chriſtus cuperet, & vellet. Denuò, Deus eſt liber in quouis opere ad extrà, iuxta illud Pſal. 134 *Omnia quæcumque voluit, fecit in cælo, & in terra*: ſi autem tantum quiret optimum producere, cogeretur, & neceſſitaretur ad eius productionem duntaxat, quod pugnat præadducto Scripturæ teſtimonio.

Dices, Patrem, & Filium ſpirare Spiritum ſanctum neceſſariò, tametſi etiam liberè, vt tradit Scot. 1. *d.* 2. *quaſt.* 7. & *Quol. ib.* Ideò mirum non eſt, ſi Deus neceſſario vellet producere ſemper quod melius, & eminentius exrat. Dico eſſe diſparitatem, quandoquidem Spiritus ſanctus eſt bonum ſummum, & infinitum, à cuius amore, & productione non recedunt Deus Pater, & Filius: verùm quodlibet creatum eſt bonum finitum, & limitatum, proptereà in eius productione liberè, & contingenter ſe habet, nec quid perfectionis à creato opere accipit, nec eget, teſte Dauid, Pſal. 15. *Bonorum meorum non eges.* Igitur non ſemper optimum agere conſtringitur.

29. Aſſertio 2. Mundus poteſt fieri melior, & præſtantior nedum eſſentialiter, verùm etiam accidentaliter. Aſſertio eſt bimembris, quam tenet Doct. *in* 1. *paſſu alleg.* Prima pars probatur, Deus poteſt condere alias ſpecies rerum poſſibiles in mundo, quibus eſſentialiter ipſe mundus redderetur perfectior, cum potentia Dei ſit infinita, & inexhauſta. Deinde mundus eſt perfectus eſſentialiter per creaturas, quas continet eſſentialiter perfectas, & abinuicem eſſentialiter diſſitas, vt ſuprà obſeruaui: cum ergò Deus valeat alias creaturas condere ſpecie differentes, apertè deducitur, poſſe ipſum mundum eſſentialiter perfectiorem efficere. Inſuper, Verbum diuinum poteſt ſibi hypoſtaticè vnire aliam naturam intellectualem, putà Angelicam, immò aliæ diuinæ Perſonæ id ipſum poſſunt præſtare, vt dixi *tract. de Incar.*

Secunda pars probatur, Deus poteſt creare aliam ſummam gratiam æqualem gratiæ Chriſti, & conferre eam Petro, aut alteri homini, eique concedere ſummam fruitionem, vt tradit Doct. *in* 3. *loco cit.* Itemque aliæ qualitates augeri poſſunt, cum ſuſcipiant magis & minus: his autem mundus accidentaliter euaderet perfectior. Poſſent enim creari Angeli beatiores, homines doctiores, equi velociores, aues pulchriores, & id genus alia, quibus orbis terrarum illuſtrior videretur. Addit Scot. *in* 1. *Rep. d.* 44. *quaſt.* 2 poſſe fieri corpora cæleſtia clariora, limpidiora, ſubtiliora & recipere peregrinas impreſſiones non corruptiuas, ſed perfectiuas. Idque aliquando fore vaticinatur Eſa. 30. *Et erit lux Lunæ ſicut lux Solis, & lux ſolis erit ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum.* Prædicit Ioan. Apoc. 21. *Vidi cælum nouum, & terrã nouam.* Fauet Hugo Vict. 1. *de ſacr. parte* 3. *c. vlt.* Et confirmari poteſt, nam 3. *Top.* 32. quæ contrariis ſunt impermixtiora, ſunt magis talia, vt albius, quod nigro eſt impermixtius, pariter melius eſt, quod malo eſt impermixtius. Deus autem poteſt à mundo tollere omne malum, & omne noxium, vt contigiſſet in ſtatu innocentiæ, & ſit in regno Beatorum.

30. Aſſertio 3. penes ordinem, rerumque diſpoſitionem mundus effici valet melior, & præſtantior. Deducitur ex Scot. præcit, & probatur, Elementa quæ modò ſunt confuſa, & permixta, & nominatim terra, quæ in multorum ſententia, eſt mari eleuatior, poteſt deprimi, & ad imum locum, qui ipſi eſt proprius, redire, depurari, & diſtingui, ergò quoad ordinem, mundus perfici magis poteſt. Deinceps, ordo melior, & illuſtrior petitur ex melioribus, & nobilioribus creaturis ad inuincem aptius diſpoſitis, & rectius ordinatis: Deus autem ex dictis, poteſt nobiliores, & præſtantiores creaturas condere, & melius diſponere, & ordinare, cum id nullam includat repugnantiam: ergò mundus quoad ordinem partium melior, & excellentior euadere poteſt.

31. Oppones 1. contra 1. aſſ. Ab optimo, non niſi optimum prodire valet, ex Plat. & Dionys S. cit. ab Aur. *vbi ſuprà*: Deus autem eſt optimus, & maximus opifex, cum ſit infinitus, & immenſus, ergò ab eo ſolummodò optimum efficitur. Hoc ipſum tradit Damaſc. 2. *fidei c.* 29. Et confirmatur ex Aug. 3. *contrà Maximinum c.* 7. ſi pater potuit gignere filium ſibi æqualem, & non genuit, eſſet inuidus: ergò pariter ſi Deus potuit facere mundum meliorem, & perfectiorem, & non fecit, inuidiæ argueretur, quæ longè diſtat à Deo. Diſtinguo ma. de agente neceſſario, & tenente ſic agere, concedo: de agente voluntario, & libero nulli legi aſtricto, nego. Deus autem eſt agens liberum, & nulli debitor, ideo in manu eius eſt operari bonum melius, & optimum. Quod ſignificans Apoſt. *Rom.* 9. ait. *An non habet poteſtatem figu'us luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam* Ità interpretanda ſunt teſtimonia SS. Patrum, & confirmatio ex Aug. Deus enim Pater generat Filium neceſſariò, & naturaliter: creaturas verò ſponte, & liberè producit.

Dices, nihil inordinatè, præpoſterè, & iniuſtè à Deo effici valet, cum ſit agens ordinatiſſimus, prudentiſſimus, & iuſtiſſimus: at ſi ab eo mundus redderetur pulchrior, & illuſtrior, fieret contrà ordinem ab ipſomet ab æterno ſtatutum, contrà regulas ab eomet præſcriptas, & contrà id, quod natura exigit, & ratio expoſcit.

Dico, nihil eorum ſequi, cum Deus ſit omnium dominus,

Dominus, & voluntas eius prima regula, nemini-que debitor: Ideò ideſt ordinatum, iuſtum, & re-ctum, quod ipſe vult, & quod non vult, bonum, nec iuſtum eſt. Quare, licet id valeat de potentia ordinata, non tamen de potentia abſoluta, quæ reſpicit omne non inuoluens contradictionem.

32. Opponea 2. contrà 2. aſſ. quod non ſuſcipit magis, & minus, effici nequit melius, & perfectius: mundus autem non ſuſcipit magis, & minus, penes ſubſtantias, quibus conſtat, cum paſſio ſubſtantiæ ſit, non ſuſcipere magis, & minus vt patet *l. prædicam. c. de ſubſtantia* & 8. *Met. cap.* 4. Ergò perfici, & ornari magis nequit.. Concedo maiorem, diſtinguo minorem: in eſſe ſpecifico, concedo: in eſſe indiuiduali, nego, vt ibi aduertunt Antonius Andr. & Ioan de Magiſtris.

Dices in mundo extat Chriſtus Dominus homo Deus, quo nihil perfectius effici poteſt: ergò idipſum fatendum eſt de cæteris, quæ in mundo à Deo facta ſunt. Conceſſo ant. etiam de Euchariſtiæ Sacram. & aliis quibuſdam, quorum memini *q. de infinito, art. vlt.* nego conſeq. vt patet de gratia iuſtorum, & eorum fruitione, quæ non eſt ſumma, ſicut illa Saluatoris.

33. Opponea 3. datur ſuprema creatura, nempe primus Angelus, & infima, ideſt materia prima. Ergò Deus nequit creare mundum meliorem, aut deteriorem producto Ant. ſuadetur ex Auguſt. 11. *Conf. cap.* 3. vbi alloquens Deum inquit. *Duo feciſti Domine, vnum propè te, ideſt Angelum: & aliud propè nihil, ideſt materiam primam.* Diſtinguo ant. de facto, concedo: de poſſibili, nego. Ità cum Scot. in Rep. cit. exponendus eſt Auguſt. nedum *paſſu alleg.* verùm etiam *l. de quantitate animæ, cap.* 33. *Iuſtitia Dei factum eſt, vt non modò ſint omnia, ſed etiam ſic ſint, vt melius eſſe non poſſint.*

Dices, mundus eſt vnus ordine: ordo autem eſt relatio, quæ non intenditur nec remittitur, ergò nec mundus perfici poteſt. Dico mundum poſſe fieri perfectiorem, non præciſè penès ordinem, ſed penes ordinata. quæ in eo comprehenduntur.

Articvlvs V.

An creatura poſſit aliquid creare tanquam cauſa principalis.

34. HÆc dubitatio bifariàm agitari poteſt, de facto ſcilicet, & de poſſibili. De primo, vtrùm aliqua creatura quidpiam creauerit? Auic. 9. *Met. cap.* 4. exiſtimat in rerum creatione eſſe catenam auream inquiens, primam intelligentiam creaſſe ſecundam, & ſecundam tertiam, & ſic deinceps vſque ad vltimam, quæ condidit totam hanc Mundi molem. Fauet Plato *in Timæo*, qui teſte Aug. 12. *Ciuit. cap.* 26. *ait*, Deos minores, ideſt Angelos conditores extitiſſe corporum animalium: ſuffragantur Cerinthiani apud Aug. *in catalogo hæreſum, hæreſi* 8. arbitrantes ab Angelis fabricatum eſſe orbem terrarum. Verum autem, & vulgatum dogma extat, nullam creaturam quidpiam creaſſe. De ſecundo verò, num poſſit communicari alicui creaturæ principium, & potentia creandi? contendunt Scholaſtici. Nam, Maior 4. *diſt.* 1. *in fine q.* 1. Dur. 2. *diſt.* 1. *q.* 4. Gabriel *ibid. art.* 3. Arriaga *diſp.* 11. *Phyſ. ſect.* 5. *ſubſect.* 2 & Raco. *tract. de cauſis in append. ſect.* 1. *quæſt.* 2. aſtruunt potentiam creandi non repugnare creaturæ. Probabilior, & communior ſententia eſt Scot. 4. *d.* 1. *q.* 1. Th. 1. *p. q.* 45. *art.* 5. Aur. 4. *q. proœmiali art.* 3. Och. 2. *q.* 7. Mo in. 1. *p. q.* 45. *art.* 5. *diſp.* 1. Suarez *diſp.* 10. Met. *ſect.* 2. *n.* 12. & aliorum negantium creaturam poſſe participare virtutem creandi.

35. Not. 1. ex Scot. cit. §. *Ad q. ergò. DD* cauſam principalem eſſe duplicem, vnam independentem, & à ſe, agentem, & producentem totaliter effectum, abſque vllo concurſu alterius cauſæ, eiuſdem, vel diuerſi ordinis, quo pacto ſolus Deus nominatur, & eſt cauſa principalis, quia ſolus eſt à ſe, independens, & nulla re indigens ad cauſandum: alteram dependentem, quæ virtute propria, & ſibi intrinſeca agit, requirit tamen aliam cauſam ſuperiorem ſecum cauſantem, & concurrentem ad producendum effectum, cuiuſmodi eſt omnis cauſa ſecunda, quæ vi propria influit in effectum. & in hoc diſtinguitur a cauſa inſtrumentali, quæ virtute alterius, hoc eſt cauſæ principalis coagit ad productionem effectus, vt aſſerui *lib.* 4. *Phyſ. q* 5.

36. Not. 2. creaturam vniuersè ſumptam vel eſſe ſubſtantiam, vel accidens: ſubſtantiam verò diuidi in ſpiritualem, quæ aut eſt completa, vt Angelus, aut incompleta, vt anima rationalis: & materialem, quæ vel eſt partialis, vt materia, & forma, vel totalis, vt compoſitum. Accidens verò aliud eſt relatiuum, quod ex poſitione extremorum contingit, vt paternitas: aliud abſolutum, quod ſubſecatur in materiale, quod ex ſubiecti potentia educitur; & in ſpirituale, quod à Deo producitur, vt gratia. Rurſus obſerua, ſubſtantiam eſſe priorem quouis accidente, quod in ea ſubiectatur: ſubiectum quippè, cuiuſmodi eſt ſubſtantia præcedit id omne quod in ipſo recipitur, veluti eſt accidens. Quod fusè, & egregiè proſequitur Scot. *cit.* §. *Ita ergo.*

37. Aſſertio 1. de facto nulla creatura quidquam creauit. Deducitur ex Doct. *vbi ſuprà*, §. *Ad q. ergò*: & §. *Ideò dici poteſt.* vbi oſtendit potentiam creandi non competere creaturæ: ergò ſi de poſſibili creatio negatur creaturæ, vtique, & de facto.. Qui enim alicui negat actum primum, pariter & actum ſecundum, qui à primò promanat. Probatur 1. ex ſacro codice. *Gen.* 1. creatio omnium rerum attribuitur Deo. *Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt.* Et poſtmodum ſubditur. *Septimo die requieuit ab omni opere, quod patrarat.* Eccli. 18. *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul.* Et Hebr. 3. *Qui omnia creauit, Deus eſt.* Secundò, ex Conc. Later. *c. Firmiter*, de ſumma Trin. & fide catholica. Deus de nihilo condidit vtramque creaturam, ſpiritualem, & corporalem, angelicam videlicet, & mundanam. Accedunt Symb. Apoſt. *creatorem cæli, & terræ*, & Nicen. *Factorem cæli, & terræ, viſibilium omnium, & inuiſibilium.* Et Bracearenſe 1. *capite* 13. ſtatuens, creationem vniuerſæ carnis eſſe opificium Dei. Quare Scotus in *Reportatis paſſu alleg.* ingennè fatetur, ſe præpoſitam aſſertionem tenere magis fide, quàm ratione. Subſcribit Suarez cit. oppoſitamque eſſe damnatam, vt hæreticam teſtatur Alphonſus *lib.* 5. *aduerſus hæreſes, verbo creatura.* Reclamante Arr. *vbi ſuprà*, & dicente. Conc. non loqui de creatione ſtrictè ſumpta, ſed latè accepta, pro quacumque productione, ſiue ex nihilo, ſiue ex præiacto ſubiecto. Contrà Conc. potiſſimum Lateranenſe definit, Deum eſſe conditorem creaturæ corporeæ, & incorporeæ, ergò ſi Deus vtriuſque eſt opifex, vt narratur *Geneſis primo*, planè infertur nullam creaturam ſecundum fidem attigiſſe de facto creationem propriè acceptam, cum etiam creatio latè capta ſoli Deo tribuatur. Hinc Ioannis primo

habetur, *omnia per ipſum facta ſunt , & ſine ipſo factum eſt nihil.* Et Apoc. 4. *Quia tu creaſti omnia.* Inſinuatur ergo dictis in locis Deum produxiſſe omnia , tam quæ fiunt ex nihilo , quam quæ ex præſoppoſito ſubiecto producuntur. Poſtmodum entia creata virtute ab ipſo Deo ſibi communicata producere ſua opera , eodemmet Deo cum eis concurrente , non quidem ex nihilo, ſed ex præiacente materia. Tertiò, ex SS.PP. Aug. 1. *de gen. contra Manich. c.* 6. & 11. *Ciuit. c.* 24. *&* 25. & 1. *de lib. arb. c.* 3. & *in fine c.* 2. *omnia ex nihilo creauit Deus.* Anſel. in Monol. c. 13. *ſumma exiſtentia non eſt niſi vna, quæ ſola creatrix eſt.* Et Damaſc. 1. fidei, cap. 3. *omnium factor, & prouiſor, & contentor Deus eſt ſolus.* Idem ſcribunt Athan. *l. contrà Arrian.* Hilar. 8. *Trin.* & alij concorditer, & vnanimiter. Propterea Aut. præmem. teſtatur ſe præpoſitæ concluſioni adhærere, contrà Art. cit. aientem eam ſententiam non eſſe expreſſè à PP. traditam , eoſque fuiſſe loquutos de creatione, quæ eſt independens, & à ſe. Verùm, mens eorum explicita ſatis conſtat ex verbis eorumdem præadductis, præſertim quia diſputabant contrà ſectarios, nominatim Arrianos negantes Verbum eſſe Deum, aduerſus quos hac ratione inſurgebant, Verbum diuinum eſt creator rerum omnium , veluti Pater, ergò eſt Deus ſicut Pater. Si enim foret creatura, vt dicti Hæretici putabant , non foret creator, pollens virtute creandi , quandoquidem nulla creatura vi creandi fruitur. Quare licèt Dei Filius non ſit à ſe , ſed à Patre , habeatque potentiam creatiuam ab ipſomet Patre , non ob id creator non cenſetur, proindéque prænominati Patres non diſſerunt de creatione à ſe , & independente , vt arbitratur Art. Tertiò , agens creatum præſupponit ſubiectum , in quod agat , vt notat Scot. 7. *Met. quæſt.* 11. & ſcribit Stagir. tanquam verum, & vulgatum proloquium *ex nihilo , nihil fit.* 1. *Phyſ. Text.* 41. & alibi. Ratio eſt , quia agens creatum eſt dependens in ſuis operibus à materia : creatio autem eſt productio ex nullo præſuppoſito ſubiecto , ergò nulli conuenit creaturæ. Quintò , cui repugnat potentia , & actus primus , vtique eidem repugnat operatio , & actus ſecundus : potentia autem creandi impoſſibilis eſt creaturæ : ergò & creatio. Min. oſtendetur in proxima aſſ. in qua probabitur principium creandi non poſſe vlli creaturæ communicari, proindéque, ſi de poſſibili creatio non poteſt competere creaturæ, ergò nec de facto.

38. Aſſ. 2. nulla creatura , ſiue facta , ſiue factibilis poteſt quidpiam creare tanquàm cauſa principalis. Ita communis fert Theologorum ſententia , nuncupatim Scot. cit. in vtroque opere Oxon. & Pariſien. Probatur primò , ex D. Aug. 3. *Trin. cap.* 8. *Nulla creatura dici poteſt alicuius rei creatrix.* Et *ibidem cap.* 9. *&* *l.* 9. *de geneſi ad lit. cap.* 15. & *l.* 1. *qq. ſuper Exod. quæſt.* 21. Et Athan. *paſſu alleg. in ann. aſſert.* creaturam creatricem eſſe non poſſe, nulli eſt ambiguum. Secundò, omnis creatura facta, vel factibilis, aut eſt materialis , aut ſpiritualis , corporea, aut incorporea , vt explicui *in Epitome l.* 2. *q.* 3. *art.* 4 Neutra autem quidquam poteſt creare : & quidem materialis , quæ eſt materia , vel forma, vel compoſitum. De materia patet, quia eſt paſſiua , & cuiuſcumque formæ ſubiectum. Forma verò cum educatur de potentia eius , eo modo operatur quo habet eſſe : ſortitur autem eſſe per eductionem , ergò quoque agit dependenter à ſubiecto, ex quo educitur. Quare in eſſe , & in operari ab eomet pendet , proindéque creare nequit. Idipſum ſtatuendum eſt de compoſito , quod cum conſtet ex materià , & forma , eamdem planè rationem agendi participat , quam illa. Eſt namque vtriuſque cauſatum totale , & adæquatum , quod non tranſgreditur limites actionum dictarum cauſarum. Hæ autem creationem nequeunt attingere , ergò nec illud. De ſpirituali verò creatura , quæ eſt Angelus , vel anima rationalis idem eſt dicendum. Inprimis Aug. 9. *de gen. ad lit. cap.* 15. tradit, creare naturam tam nullus Angelus poteſt , quam nec ſeipſum. Anima verò rationalis eſt Angelo inferior natura , & virtute : ſi ergò ille non poteſt creare, nec iſta. Ratio redditur , omnis creatura ſpiritualis agit intellectione , & volitione , quæ ſunt accidentia, accidens verò vi propria, & intrinſeca nequit productionem ſubſtantiæ attingere , quæ per creationẽ efficitur. Nulla igitur creatura ſiue creata, ſiue creabilis poteſt aliquid creare. Hæc ratio diſplicet Suarez *diſput.* 20. *Met. ſect.* 2. *num.* 19. *&* Art. cit. Aiunt enim intellectionem, & volitionem , ad aliquid creandum poſſe præexigi , & concurrere inſtar dirigentis, & applicantis : ſiquidem agens intellectuale debet prænoſcere quid agendum per ſuam cognitionem , cum operetur propter finem, & per ſuam volitionem debet applicare potentiam ſuam exequutiuam , qua opus ab ipſo intentum producitur. Quare ſicut homo intelligit , & vult generationem , & potentia generatiua generat : ita dari poteſt creatura intellectualis , quæ præuiis intellectione, & volitione , crearet aliquid per potentiam , & virtutem creatiuam ſibi à Deo communicatam , & inditam. Verùm hæc Soarez inſtantia non coeruat , ſed corroborat argumentum Scot. cum apud ipſum cit. expreſſè habeatur , vt licet intueri , §. *ſecunda propoſitio. A A.* eique plenè ſatisfaciat inquiens, agens intellectuale non producit immediatè per ſuam naturam, & ſubſtantiam, alioqui in diuinis forent quatuor perſonæ , vna producta ex fœcunditate naturæ , præter tres alias, quod falſum , & hæreticum eſt. In creatis verò, ſi daretur potentia exequutiua , eſſet ſubordinata potentiis intellectiuæ , & volitiuæ , ac eis inferior, & ignobilior , à qua creatio , quæ eſt actio præſtantiſſima , prodire nequit. Homo autem generat hominem , non potentia aliqua conueniente ipſi per animam rationalem , ſed facultate naturali materiali, vt præſtant animalia irrationalia. Hinc eſt vt Angeli , tam boni , quàm mali non participantes eam virtutem , generare non valeant alios Angelos ſibi ſimiles.

Tertiò , nulla creatura facta , vel factibilis , potentia infinita inſigniri valet : nam potentia naturam , à qua prodit , non excedit : quælibet autem creatura eſt finita , & limitata , ergò & eius virtus , & potentia finita , & limitata eſt. Principium autem creandi eſt infinitum , quia eſt independens prorſus ab alio , hoc eſt , à ſubiecto , & materia, cum ex nihilo rem producat : ergò nulli creaturæ adaptari poteſt. Rurſus , præſtantior creatura , ſi quid mirabile operatur , fit applicatione actiuorum naturalium paſſiuis , vt legitur *Exod.* 7. de ſerpentibus productis à Magis Pharaonis , & trado *lib.* 3. *Phyſ. quæſt.* 2. *art.* 5. Deinceps , tot annorum ſpatiis , à primordio Mundi , vſque modò, non inuenitur vlla creatura , quæ aliquid ex nihilo produxerit , quod non exiguum ſignum eſt , nullam creaturam poſſe quidpiam creare , veluti à prima rerum molitione , nulla pars cæli fuit corrupta, quod ſignum eſt , ipſum cælum eſſe incorruptibile, vt *in proximo lib.* monſtrabo.

39. Opponet 1. contra 1. aſſert. D. Auguſt. *hom.* 80. *in Ioan.* & exaratur in Can. 1. quæſt. 1. Detrahe. *Quæ eſt tanta virtus aquæ , vt corpus tangat, & cor abluat* ? abluitur autem cor per gratiam, quæ creatur à Deo in anima , ſuſcipiendo ſacramentum Baptiſmi : ergò aqua baptiſmalis creat gratiam, ſicque creatura poteſt aliquid creare. Reſpondeo verba

Aug.

Auguſt. non eſſe capienda phyſicè, ſed moraliter, hoc eſt, ex pacto, quo Deus ſtatuit creare gratiam in ſuſcipiente ſacramenta, obicem non ponente. Quare Deus phyſicè creat gratiam, non verò aqua, vel alia quæcumque creatura.

Inſtabis, Concilium Florentinum in decreto Eugenij Papæ afferens diſcrimen inter Sacramenta veteris, & recentis legis, ſancit, huius Sacramenta cauſare gratiam, non autem illius: gratia autem, ſecundum Scot. 2. *d.* 34. §. *iſta qq. A.* creatur: ergò creatura attingit creationem. Dico quidem præfatum Conc. & alia definite Sacramenta dignè ſuſcipientibus conferre gratiam; de modo autem, quo cauſant, non determinant, ſed id ſcholaſticis diſputandum relinquunt, quorum quidam phyſicè: alij verò moraliter gratiam efficere opinantur.

40. Opp 2. idem ſanctus Doctor *l.* 83. *qq. q.* 78. ſcribit, Artifices nihil creant, quia agunt dependenter à materia: Angeli autem non dependent à materia, cum ſint incorporei, & immateriales: ergò Angeli poſſunt aliquid creare. Reſpondeo quidem agere dependenter à materia, eſſe vnam cauſam, ob quam Artifices creare nequeunt; nihilominus non eſt omnis cauſa, ſed potiſſima cauſa, eſt eſſe ab alio, & dependentia in eſſe, & operari. Quapropter, licet Angeli ſint à materia ſeiuncti, tamen quia non ſunt à ſe, & independentes, creare non poſſunt.

Inſtabis, agens materiale poteſt aliquid ex nihilo producere, putà formam vt tenent Philop. & Fetch. Veſtig. Peripat. Ergò & agẽs immateriale, cuiuſmodi eſt Angelus. Nego ant. Forma quippè educitur de potentia materiæ: eductio autem formæ de ſubiecto non eſt creatio, ſed productio ex aliquo, quæ à creatione diſtinguitur, vt patet ex dictis ſuprà.

41. Opp. 3. qui poteſt annihilare, poteſt quoque creare, vtriuſque enim æqualis eſſe potentiæ, cenſent omnes ſcholaſtici: creatura autem poteſt quid annihilare. Homo quippè per peccatum ab ipſo cõmiſſum, amittit gratiam, quæ eſt terminus creationis, & annihilationis: ergò &c. Concedo ma. diſtinguo min. effectiuè, nego: demeritoriè, concedo, cum Scot. 3. *d.* 13. *q. vn.* §. *Ad* 1. *principale L.* Quod eſt dictu, homo per peccatum demeretur, vt Deus ampliùs in eo gratiam non conſeruet: gratiam autem non conſeruare, perindè eſt ac annihilare.

Inſtabis, cum panis tranſubſtantiatur in corpus Chriſti, talis panis annihilatur, ergò ſi creatura aliquid valet annihilare, vtique & creare. Nego ant. latum quippè adeſt diſcrimen inter annihilationem, & tranſſubſtantiationem, vt indicat Alphon. *l.* 6. *aduerſus hæreſes, hær.* 5.

Vrgebis, ſi hoſtia conſecrata putrefiat, & gignatur vermis, fit noua materia, quæ ex dictis creatur, non implicat ergò creaturam aliquid creare. Dico, data hypotheſi, Deum creare nouam materiam autore Scot. 4. *d.* 12. *q.* 6. *D.* quem ſequuntur Och. cit. & alij complures.

Articvlvs VI.

An creatura poßit eſſe cauſa inſtrumentalis ad aliquid creandum.

42. PRior opinio eſt Magiſtri 4. *d.* 5. §. *Hic quaritur.* Gabriel. *ibid. d.* 1. *q* 1. *a.* 3. *dub* 2. Suarez *diſp.* 20. *Met. ſect.* 3 *n.* 7. Hurt. *diſp.* 12. *Phyſ. ſect.* 7. §. 128. & quorumdam aliorum arbitrantium creaturam poſſe eleuari à Deo, vt inſtrumentum ad aliquid creandum. Poſterior eſt Scot. in vtroque 4. *d.* 1. *q.* 1. Aur. *ibid. q. proœmiali. a.* 3. Th. 1. *p. q.* 45. *a.* 5. Mol. *ibid.* & cæterorum negantium vllam creaturam poſſe eſſe inſtrumentum alicuius creationis.

43. Not. 1. & recol. ex dictis *l.* 4. *q* 5. *a. vnic.* Quid, & quotuplex ſit inſtrumentum, & addo ex Scot. cit. §. *Ad q. ergo E E.* quod ſi alicui naturæ repugnat eſſe principium actiuum aliquarum actionum, fieri minimè per quamcumque potentiam, etiam diuinam abſolutam eſſe earumdem principium: Quamvis enim Deus abſolutè valeat creare frigus, non tamen poteſt ipſum frigus producere per calorem, itavt calor ſit per ſe cauſa effectiua frigoris. Idque inſinuat D. Damaſc. 2. *fidei, cap.* 7. inquiens, quod licet Deus efficere queat aliquid extrà ordinem rerum creatarum, nihilominus efficere nequit, vt homo ſit formaliter aſinus. Ratio eſt, quia natura, & eſſentia hominis repugnat naturæ, & eſſentiæ aſini, cum conſtituantur per oppoſitas differentias, putà homo per rationalitatem, & aſinus per irrationalitatem. Atque non ſolùm natura vnius pugnat naturæ alterius, ſed etiam paſſiones earum: obid implicat hominem gignere aſinum, vnumque participare principia, & proprietates alterius. Quare, ſi concedatur, inſtrumentum propriè agere ad effectum producendum, debet habere in ſe formam actiuam in eſſe quieto, ante motionem, veluti cauſa ſecunda, vel ſaltem in actuali motione recipere actiuam virtutem, qua in ſuo ordine agendi, agat, ad terminum principalem producendum, aut ad aliquam diſpoſitionem præuiam. Itaque tanquàm vera, & vniuerſalis propoſitio ſtatuenda eſt, omne inſtrumentum, quod eſt verè, & propriè actiuum, vel agit ad aliquam præuiam diſpoſitionem termini principalis: vel per aliquam formam ſibi intrinſecam attingit terminum principalem, tametſi in virtute principalis agentis, ſiue tale principium actiuum præcedat motionem, ſiue tantùm ſibi inſit, dùm actu mouetur. Quod ſi nec in eſſe quieto, nec in actuali motione, formam agendi ſortiatur, planè deducitur, nullo modo poſſe agere: etſi tantùm habeat ſuaptè natura principium paſſiuum, nequit habere principium actiuum, alioqui vt repugnans eius eſſentiam deſtrueret. Certum autem, & indubitatum eſt, Deum poſſe ſupplere actionem agentis creati, & ad eius effectum non concurrere, vt de facto præſtitit in fornace Babylonica, in qua ignis ardens non calefecit, nec combuſſit tres Pueros Hebræos: fieri tamen non poteſt, vt calor frigefaciat, quia eſt paſſio frigoris repugnans calori; & è regione, calefacere eſt paſſio caloris repugnans frigori. Cauſa huius adduci poteſt, quia hæ paſſiones fluunt naturaliter ab eſſentiis eorum, & ita ſicut eſſentiæ formaliter ad inuicem repugnant, ſic pariter eorum paſſiones, & proprietates, vt patet de homine, à cuius eſſentia emanat riſibilitas, quæ opponitur rudibilitati, quæ eſt paſſio prodiens ab eſſentia aſini.

44. Not. 2. ex Scot. 3. *diſtinctione prima, quæſtione prima.* §. *Non aſſerendo. ſub F.* & *quæſtione ſecunda. Ad argumenta principalia. infrà C.* naturam humanam (quod & de qualibet alia natura aſtruendum eſt) eſſe in perfecta obedientia ad dependendum è quocumque ſuppoſito, per actionem agentis ſupernaturalis, cui omnia ſubduntur, & faciunt verbum eius, nec quidquam poteſt reſiſtere voluntati eius, cum habeat plenum dominium, & poteſtatem in omnia. Vndè, ſicut Deus poteſt multa de potentia abſoluta, quæ non poteſt de potentia ordinata, hoc eſt, ſecundum legem ab ipſo inſtitutam, & ſancitam: ita quoque multa poteſt præſtare in creatura per potentiam obedientialem, quæ non poteſt præſtare modò, ſinendo ipſammet creaturam, iuxtà ordinem ſibi præſcriptum. Nihilominus, cenſendum non eſt, per hanc potentiam obedientialẽ, poſſe aſſumi crea-

tutam à Deo, ad promendos effectus ſibi repugnantes, & impoſſibiles, quandoquidem ad impoſſibile nulla extat potentia, ſiue creata, ſiue increata. Quamobrem Scot. loco memorato, *q.* 2. negat vnam naturam creatam ſingularem poſſe aſſumi ad vnionem hypoſtaticam coniunctim, à tribus diuinis Perſonis, quia id repugnat, poſſe tamen diuiſim, quia id non repugnat: quamuis enim Deus ſe ſolo, & immediate valeat producere frigus, aliaque accidentia abſoluta, nequit tamen efficere, vt calor actiuè concurrat ad producendum frigus, quia ei repugnat, cum ſit talis natura, vt non potiatur principio, & vi frigefaciendi, ſed virtute calefaciendi duntaxat. Poteſt quidem Deus conſtituere hoc pactum, vt appoſito calore producatur frigus, non à calore effectiue, ſed ab ipſomet Deo, quemadmodum dicimus de cauſalitate ſacramentorum, quæ phyſicè non attingunt gratiam, ſed moraliter, ideſt, quia Deus ſtatuit cum Eccleſia, vt per huiuſmodi ſacramenta, in recipiente, & obicem non ponente producatur gratia, non à ſacramentis phyſicè, ſed ab ipſo Deo.

45. Aſſ. nulla creatura poteſt aſſumi à Deo, tanquam inſtrumentum actiuum, ad aliquid creandum. Ita Scot. 4. *d.* 1. *quæſt.* 1. *§. Iaeo dici poteſt LL.* Probatur primò, quod nullam habet formam, ſeu principium actiuum in eſſe quieto, antè omnem motionem agentis: aut in fieri, cum actu mouetur, nullo modo poteſt agere: creatura autem nullum principium actiuum participat ad aliquid creandum, in eſſe quieto, quia nequit eſſe cauſa principalis creationis, vt oſtendi *in præcedente art.* aut in fieri, quia vel diſponeret ad creandum, & hoc eſt impoſſibile, quia nullum in creatione extat ſubiectum diſponendum, cum ſit productio ex nihilo, ſiue ex nullo præſuppoſito ſubiecto: vel attingeret terminum creationis, & hoc non, quia nullam in ſe poſſidet vim creatiuam.

Dices id effici, non propria virtute, ſed virtute Dei. Contrà, inſtrumentum priuſquam aſſumatur à Deo ad creandum, ex omnium ſententia, non habet virtutem creandi, ergò ſi eleuetur à Deo, & concurrat ad creandum, de nouo debet recipere virtutem creandi; ſiquidem, idem manens idem, abſque vlla ſui mutatione, nullo modo, nunc non eſt actiuum, nunc verò actiuum: creatura autem aſſumpta à Deo, tanquàm inſtrumentum non recipit in ſe vim creandi, cuius eſt incapax, cum ſit virtus actiua independens à ſubiecto, & omnia creatura agit dependenter à ſubiecto. Atque inſtrumentum quando agit, recipit influxum ab eo, cuius eſt inſtrumentum, nimirum motionem actualem, per quam agit in ſuo ordine: illa autem motio non prouenit ab inſtrumento, ſed à virtute mouentis principalis, ergò creatura non poteſt eleuari, vt inſtrumentum creationis.

Secundò, cui repugnat actus primus, vtique repugnat actus ſecundus, quia hic, ab illo promanat, & remoto principio, remouetur quoque principiatum: creaturæ autem, vt cauſæ inſtrumentali repugnat actus primus, ideſt potentia creandi, quia hæc eſt a ſe, & independens, ſoli Deo conueniens, ergò creatura aſſumi nequit à Deo, vt inſtrumentum creationis.

Dices, argumentum concludere de cauſa principali, non autem de cauſa inſtrumentali. Contrà, inſtrumentum propriè non eſt actiuum, vt probaui loco præcit in primo not. & ſi quid operetur, ſolùm præuiè diſponit ſubiectum, in creatione autem nullum ſubiectum ſupponitur diſponendum, cum ſit factio ex nihilo. Addo, potentia obedientialis quæ extat in creatura, non eſt actiua, ſed paſſiua, ergò creatura, vt inſtrumentum nequit attingere terminum creationis. Tertiò, duæ cauſæ propriè influentes in effectum, quoquomodo id fiat, ſiue principaliter, ſiue inſtrumentaliter, eſſerunt ſuam propriam actionem, & ſicut ſunt duæ cauſæ, ità & duæ actiones, quibus effectus communis producitur, vt tradit Doct. *in calce q. præcit.* ergò ſi creatura ſtatuatur cauſa inſtrumentalis creationis ſuo modo, & ordine debet promere ſuam actionem, & actiue concurrere ad terminum creationis; id autem præſtare nequit, quia agit dependenter à ſubiecto, ergò eleuari non poteſt, vt inſtrumentum creationis.

46. Opp. 1. non minor virtus requiritur ad faciendam vnionem hypoſtaticam diuini Verbi cum humanitate, quam ad aliquid creandum, quia vtrumque eſt opus ſupernaturale: creatura autem poteſt eſſe inſtrumentum præfatæ vnionis, ergò & creationis. Min. probatur. B. virgo extitit inſtrumentum myſterij Incar. ad hanc quippè cooperata eſt, cum fuerit vera mater Dei, & hominis. Vnde Eccleſia cantat, *ſancta Dei genitrix.* Concedo maiorem, nego minorem, ad eius probationem dico quidem Beatam Virg. fuiſſe cooperatam ad Chriſti humanitatem: totam verò ſacroſanctam vnionem Verbi, cum dicta humanitate fuiſſe peractam Spiritus ſancti virtute, ſicut prædixerat Angelus Luc. 1. *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Beata verò virgo nuncupatur Dei genitrix, propterea quod genuit Chriſtum, qui eſt Deus, & homo, tametſi non attigerit prænominatam vnionem. Idque declarari poteſt de homine generante hominem, quamuis animam rationalem non producat.

Inſtabis, ſacerdos eſt cauſa effectrix transſubſtantiationis corporis Chriſti, ad quam exigitur virtus ſupernaturalis, ſicut & ad creationem, dico eſſe inſtrumentum morale, non verò phyſicum, ſicut dictum eſt de ſacramentis gratiam cauſantibus, & de humanitate Chriſti patrante miracula, vt ſcribitur Luc. 5. *virtus de illo exibat, & ſanabat omnes.*

47 Opp. 2. æquè difficile, & arduum eſt, corpus agere in ſpiritum, ac creaturam eleuari vt inſtrumentum creationis, cum ſit vulgatum effatum, corpus non agit in ſpiritum. Primum autem eſt poſſibile, vt patet de igne inferni vrente animas damnatorum. Luc 16. *crucior in hac flamma.* Ergò & ſecundum. Concedo maiorem. Ad minorem dico, ignem ibi agere obiectiue duntaxat, hoc eſt, vt obiectum nolitum à damnatis: hæc autem eſt actio intentionalis, non verò realis phyſica. Vel dicito damnatos torqueri in inferno, tanquam in teterrimo antro, & carcere, in quo detinentur authore Scot. 4. *d.* 44. *q.* 1.

Inſtabis, 4. *Reg.* 20. narratur, morbum Ezechiæ Regis fuiſſe ab Eſaia curatum per ficus, qui potius aggrauant infirmitatem, quàm ſanent, notante Lyran. *eo in loco.* Atque *Ioan.* 9. cæcus natus viſum recepit per lutum, quod viſui nocet. Ergò ſi hoc poteſt Deus, quoque & illud. Dico, ea ad dictos effectus non concurriſſe phyſice, ſed moraliter, veluti ſi Deus oratione ſancti Franciſci crearet Angelum, illa oratio eſſet cauſa non phyſica, ſed moralis. Aur. cit. declarat hoc de apponente ſtupam igni, & de incendiario, qui dicitur cauſa combuſtiua domus, in quam proiecit ignem, cum ipſe ignis verè, & phyſicè eam comburat, non autem incendiarius.

47. Opp. 3. Aug. *ſerm.* 24. *de verbis Apoſt. illud Matt.* 11. *diſcite à me* ſcribit, *diſcite à me non Mundum fabricare, & creare naturas, nec illa quidem alia, quæ hic latens Deus, homo manifeſtus effecit:* ergò Aug. nō cenſet inconueniens, & impoſſibile, creaturā poſſe aliquid creare, maximè ſi vi diuina eleuetur tanquam inſtrumentum creationis. Reſpondeo exponendū eſſe Aug. moraliter, non verò phyſicè, ſicut dictum eſt in reſponſione 1. *oppoſitionis præcedentis art.* vel fiet ſatis, ſi dicatur, ibi Chriſtum Dominum nos docere humilitatem, quæ eſt fundamentum cæterarum virtutum, quæve vnita cum charitate nos conducit ad felicitatem

tem æternam, & requiem animabus noſtris ſempiternam. Ideò ipſe Saluator ſubiicit, *& inuenietis requiem animabus veſtris.* Et ſi nouerimus, quomodo creandus ſit mundus, & rerum omnium ſcientiam habuerimus, quæ in eo ſunt, abſque humilitate, & charitate, nequiremus eam gloriam, & requiem adipiſci. Vel idem ſanctus nobis innuit, quod ſicut impoſſibile eſt creaturam condere Mundum, ità impoſſibile eſt abſque humilitate cæleſtem beatitudinem ſibi comparare.

LIBER SECVNDVS.

De Cælo.

1 DE natura Cæli, eiuſque motu, ac influxu eiuſdem agentes, cætera relinquimus Aſtrologis conſideranda, & conſpicienda. Tres autem in hoc libro præcipuæ diluuntur quæſtiones: prima de natura Cæli, ſecunda de motu eius, & tertia de eiuſdem influxu. Antequàm autem has aggrediar difficultates, in animo eſt Cæli nomenclaturam exponere. Quidam enim putant Cælum deriuari à celando, propterea quod videtur nobis celare, quæ intrà, & ſuprà ipſum efficiuntur: cæteri verò, nominatim Vorrilong 2. *d.* 16. *art.* 1. notionem eius deducunt à verbo cælo, quod perinde eſt ac ſculpo: & certè in ipſo mirificè cernuntur ſtellæ ſculptæ, veluti in pulcherrimo campo lucentes, & micantes. Huius verò ſtatus eſt firmus, ordo certus, & ornatus perfectus, vt non incongruè pſallat regius vates Pſal. 18. *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.*

QVÆSTIO I.

De natura Cæli.

ARTICVLVS I.

An Cælum componatur ex materia, & forma.

2. AVer. 1. *de ſubſtantia orbis cap.* 2. & 3. *Cæli, ad tex.* 7. *&* 10. ex Ariſt. *locis infra citandis*, putat cælum eſſe corpus ſimplex, materiæ, formæque expert. Idem ſentiunt Gabriel 2. *d.* 12. *q.* 2. Aur. *ibid. d.* 14. *art.* 2. Dur. Mayr. & Arr. *diſp. vn. caleſ. ſect.* 1. à quibus non declinat Poncius *diſp.* 51. *q.* 1. *in fine.* Oppoſitum autem nimirum, Cælum conſtare ex materia, & forma docent cæteri, Alenſ. 2. *parte, q.* 44. *m.* 3. S. Bon. 2. *d.* 12. *quæſt.* 1. *art.* 2. Och. *quæſt.* 22. Th. 1. *p. quæſt.* 66. *art.* 2. Suarez *diſp.* 13. *Met.* Conimb. 1. *Cæli c.* 2. *quæſt.* 4. *art.* 2. & Hurt. *diſp.* 1. *ſect.* 1. §. 7. Scot. autem *in vtroque opere* 2. *d.* 14. *quæſt.* 1. hanc controuerſiam vnica diſtinctione dirimit, inquiens ſecundum Philoſophos cælum eſſe corpus ſimplex, ſecundum verò Theologos, eſſe compoſitum.

3. Not. 1. ex Scot. *in Report. cit.* §. *circà iſtam quæſt.* pro certo haberi, cælum non eſſe ſubſtantiam incorpoream, cum à nobis cernatur quantum, & ſenſibile: quantitas autem nonniſi in ſubſtantia materiali, & corporea ſubiectatur: dubitatur verò, vtrùm ſit ſubſtantia ſimplex, aut compoſita ex materia, & forma. Deinde obſerua cælum nonnunquam accipi pro aëre, vt Pſal. 8. *volucres cæli* ideſt aëris, interprete Aug. 12. *Conf.* 32. Et Pſal. 146. *Qui operit cælum nubibus, & parat terræ pluuiam.* Hinc Aug. *l. de natura boni, contrà Manich. c.* 33. ſubiungit, *Quandoque aer Cælum dicitur, non illud, in quo ſunt ſydera, ſed hoc inferius, cuius caligine nubila conglobantur, & vbi aues volitant, nam & cælum nubilum, & volatilia cæli appellantur.* Quò fortè reſpiciens Paulus Eph. 6. *ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus* nominauit. Addit Damaſc. 2. *fidei, c.* 6. conſuetudo diuinæ ſcripturæ, eſt, aërem cælum vocare. Propriè autem cælum eſt continentia rerum omnium viſibilium, & inuiſibilium, authore Scot. 2. *d.* 2. *q.* 6. *paulo ante B.* poſt Damaſc. mox alleg. de quo canunt Virg.

Maria, ac terras cælumque profundum

Et Lucan.

Nubes excedit Olympus.

Et de hoc in præſentia inſtituitur ſermo, quod Abrahæ monſtratum eſt, Gen. 15. *Suſpice cælum, & numera ſtellas, ſi potes.*

4. Not. 2. duobus modis vſurpari formam, & totidem materiam: ſumitur quippè forma pro parte compoſiti phyſici, quæ vnà cum materia cauſat compoſitum. Itemque pro tota natura, & eſſentia cuiuſcumque rei, ſic humanitas dicitur forma hominis, Philip. 2. *Formam ſerui accipiens*, ideſt humanitatem, ſeu humanam naturam, interprete Lyr. & vocatur forma totius. Hoc quoque in ſenſu Angeli perhibentur formæ ſimplices, nempè naturæ compoſitionis phyſicæ expertes. Materia pariter capitur pro materia partis, quæ vnà cum forma conſtat compoſitum: & pro materia totius, ſeu differentia indiuiduali, quæ dicitur materia, quia eſt ſuſceptibilis, & ſubiicibilis, veluti materia ſubiicitur omnibus formis, notante Scot. *in exp.* 1. *Met. cap.* 4. vndè Ariſt. 1. *cæli T.* 92. præmiſit: *Cum dico cælum, dico formam; cum dico hoc cælum, dico materiam.*

5. Aſſ. 1. ſecundum Ariſt. eiuſque aſſeclas: cælum à materia eſt ſeiunctum, & corpus ſimplex, quod quinta eſſentia Peripateticorum nuncupatur. Tenet Doct. *locis memoratis.* Probatur 1. validis, & efficacibus Philoſophi authoritatibus, & teſtimoniis, 9. *Met.* 17. cælum eſt æternum, & non eſt in potentia contradictionis ad eſſe, vel non eſſe: quod autem componitur ex materia, & forma poteſt eſſe, aut non eſſe, 1. *Phyſ.* 12. Ratio eſt, quia materia actuata, & informata per vnam formam inclinat, & appetit alteram formam, ideò ob priuationem ipſi annexam machinatur maleficium, ideſt corruptionem compoſiti, in quo extat, 1. *Phyſ.* 81. Ergò in ſchola Peripatetica, cælum non conſtat ex materia, & forma. Occurrunt Rub. *in com.* 1. *de cælo, c.* 2. *q.* 5. Conimb. & alij præcit. Ariſt. amouere à cælo potentiam diſiun-

ctam ab actu, ſeu forma, qua actuatur, & informatur, non verò potentiam coniunctam ſemper cum actu, & forma, qua actuatur, & informatur: hæc enim poteſt eſſe cum æterno, & perpetuo, cuiuſmodi eſt cælum. Contra idem Ariſt. *ibi* admittit ſolum potentiam in cælo, ad formam accidentalem, puta ad qualitatem, & ad vbi: at ſi ibi foret materia, eſſet quoque indifferens, & in potentia ad aliam formam ſubſtantialem, ad quam inclinat, & appetit ſi non proximè, ſaltem remotè: nulla quippè forma quantumcumque perfecta, poteſt ſatiare, & explere omnem appetitum aliarum formarum. Deindè ſi per Ariſt. cælum eſt corpus ſimplex, ſanè infertur carere materia, cum ſimplex compoſito ex materia opponatur. Idipſum exarat Philoſophus 8. *Met. T.* 4. *&* 14. *&* 12. *eiuſdem operis, T.* 10. Et *ibid. T.* 30 probat intelligentias materia carere, quia ſunt ſempiternæ: cælum autem eſt æternum, vt patet 1. *Cæli T.* 38. *&* 39. Ergò materiæ non eſt compos. Secundò, *ex l. de longitudine, & breuitate vitæ, cap* 2. quod conflatur ex materia, à contrariis non eſt alienum: corpus autem cæleſte caret contrariis, vt patet 1. *cæli, c.* 3. *&* 4. Ergò eſt expers materiæ.

Dices cum Ruu. cit. Cælum habere nonnullam contrarietatem. Eſt enim penes vnam partem, rarum, & penes aliam partem denſum, & motus eius velox, aut tardus. Contra, Ariſt. ibi verba facit de contrariis propriè dictis quæ ſunt primæ qualitates, quæ aduerſantur vitæ animantium, de quorum breui, & longa vita agebat: patet autem huiuſmodi contrariis carere cælum, ergò inepta eſt præfata reſponſio, ad textum Ariſt.

Tertiò, *ex* 2. *de gener. c.* 1. *&* 8. *Met.* 14. quæ comparantur ex materia, & forma, ſunt ad inuicem tranſmutabilia, vt liquet de elementis, quorum vnum tranſmutatur in aliud: cælum autem eſt intranſmutabile & incorruptibile, 1. *cæli,* 81. Ergò à Phyſica compoſitione eximitur. Nec præſtat dicere cum Ruu. cælum tranſmutari non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, hoc eſt ab vna forma accidentali, ad aliam, aut priuationem eius, vt à luce, ad tenebras, vt patet de nocte, & eclypſi ſolis, & lunæ. Siquidem Ariſt. eo in loco loquitur de tranſmutatione ſubſtantiali, per quam Philoſophi potiſſimum deuenerunt in notitiam materiæ. Nam, ſi daretur corpus ſimplex, poſſet in eo effici tranſmutatio accidentalis, & tamen foret expers materiæ, ergò Philoſophus eſt interpretandus de ſubſtantiali tranſmutatione; proindeque, in ſententia eius cælum caret materia.

6. Aſſ. 2. ſecundum Theologos, & veritatem cælum componitur ex materia, & forma. Defenditur à Doct. *locis prememoratis,* & probatur primò, ex ſacra pagina, ſap. 11. *qui creauit orbem terrarum eſt materia inuiſa.* Ideſt, vt exponit Lyra. ex materia prima, quæ dicitur inuiſa, propterea quod à nobis non eſt cognoſcibilis, niſi per analogiam ad formam, tametſi in ſe ſit cognoſcibilis ex aſſertis in Phyſ. *l.* 2. *q.* 1. *art.* 14. vel, vt interpretatur Aug. 2. *de gen. ad lit.* 11. *Fecit Mundum ex materia informi.* Quæ dicitur chaos pertingens à terra, vſque ad cælum empyreum, exprimente Scot. *vbi ſuprà,* poſt Alenſem præcit. ex quo Cælum, & cætera corpora fuere compacta 2. ex SS. PP. cit. ab Aut. *art.* 2. Suarez, & Conimbr. prærecenſitis, vnum nobis ſufficit nominare, & allegare Aug. tum *paſſu proximè adducto,* tum etiam 2. *de gen. contrà Manich.* 7. & *l.* 2. *contrà Aduerſarium legis, & prophetarum cap.* 8. noſtram concluſionem munientem authoritate iam à nobis allata *ſap.* 15. Quibus præiuerunt Plato, Democr. Empedoc. & alij vetuſtiores Philoſophi hanc veritatem complectentes, & confirmantes, teſte D. Th. 1. *p. q.* 66. *art.* 5. Tertiò, cælum habet eſſe in actu, cum verè cernatur exiſtere in rerum natura, aut ergò eſt actus, aut habens actum: non eſt autem actus ſiue perfectus, alioqui foret natura intellectualis, ſiue imperfectus, ſecùs eſſet forma, quæ nequit eſſe anima rationalis, vel alia ex ſublunaribus, vt per ſe conſtat, reſtat, vt ſit habens actum, quod autem habet actum, vtique pollet potentia ad illum ſuſcipiendum: & huiuſmodi potentia actus ſuſceptiua eſt materia, igitur cælum ex materia, & forma conflatur. 4. cælum eſt ſenſibile, & materiale, in ſe recipiens accidentia compoſito congruentia, putà magnitudinem, raritatem, denſitatem, diaphaneitatem, figuram, colorem, & id genus alia: igitur cælum eſt compos compoſitionis.

7. Opp. 1. contra 1. aſſ. Ariſt. 1. *cæli, c.* 2. *T.* 5. probat cæleſtes ſphæras moueri circulariter, quia conſtat ex naturis: naturæ autem ſunt materia, & forma: compoſitum verò eſt habens naturam, igitur cæleſtia corpora componuntur ex materia, & forma. Conſ. ex eodem ibid. T. 92. explicitis verbis ſcribit cælum conſtare ex materia. Et *ibid. T.* 94. & 95. cauſam adducit, cur non poſſit fieri aliud cælum, quia conflatur ex tota materia, ita vt in eius productione vniuerſa materia fuerit exhauſta. Deinceps 2. *de generatione c.* 9. *T.* 51. & 12. *Met. T.* 22. affirmat eadem eſſe principia ſublunarium, & cæleſtium, temporalium, & æternorum, corruptibilium, & incorruptibilium; non eſt ergò à cælo ablegganda materia. Reſpondeo Philoſophum eo in tex. aſſerere corpora naturalia eſſe mobilia, & cæleſtia cieri motu orbiculari; materiæ verò ibi non meminit, quidquid dicant Conimb. *in eius expoſitione.* Vel, data hypotheſi, quod illud aſſereret, exponendus eſt, non de materia partis, ſed de materia totius, ſumpta pro differentia indiuiduali, vt animaduerti, *in fine* 2. *not.* vel de materia ad vbi & circa quam, non verò de materia ex qua. Ad conſ. dico ibi Ariſt. verba facere de mundo, qui ſecundũ ipſum eſt effectus neceſſariò à Deo productus, itavt alius condi nequeat: etſi poſtmodum de cælo idem aſtruat, tamen non eſt interpretandus de materia partis, ſed de materia totius: ob id præmiſit *T.* 92. cælum eſſe eorum, quæ ſingularia ſunt. Et deindè, cum dico hoc cælum, quod eſt ſingulare, dico materiam: per hanc diſtinctionem quoquè ſatisfit cæteris locis præcit. Et addi poteſt, Ariſt. loqui de principiis metaphyſicis, quæ ſunt genus, & differentia, quæve dicuntur quodammodo materia, & forma. Quod planè aduertit, & expreſſè ſcribit 8. *Met.* 14. *inquiens.* Non omnis materia eſt, ſed quorum generatio eſt, & tranſmutatio adinuicem: quæcumque autem ſine tranſmutatione ſunt, horum autem non eſt materia.

8. Opp. 2. Idem Stagir. 2. *animæ, c.* 5. *T.* 2. diuidit ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum, & corpus naturale ait conſtare ex materia, & forma: cælum autem eſt corpus naturale: ergò conflatur ex materia, & forma. Reſpondeo exponendum eſſe de corpore ſublunari, generabili, & corruptibili, non autem de cæleſti, ingenerabili, & incorruptibili, atque de corpore naturali ſimplice, vti eſt cælum in ſententia eius.

9. Opp. 3. quod recipit eadem accidentia, quæ recipit corpus generabile, & corruptibile, participat eamdem materiam: cælum autem ſortitur eadem accidentia, quibus informatur corpus ſublunare. Eſt namque quantum, figuratum, coloratum, ſenſibuſque ſubiectum, etiam ex Ariſt. 1. *cæli* 22. ergò quoque eſt compoſitum ex materia, & forma. Reſpondeo hoc quidem eſſe probabile argumentum, non tamen eſt demonſtratiuum; nam, cum dicta accidentia ſint communia, nos non manuducunt in notitiam propriam, & euidentem naturæ corporis cæleſtis. Diceret enim Ariſt. corpus ſimplex eamet accidentia habere, & participare, quæ corpus compoſitum, ideò negaret ma. Præſertim quia, eorum ſubiectum proximum non eſt materia, ſed corpus, ſiue ſimplex ſiue compoſitum, vt deciſum eſt in Phyſ. *l.* 5. *q.* 1. *art.* 4.

Art. II.

Articvlvs II.

An cælum diſtinguatur ab elementis.

10. EXtitit opinio priſcorum Philoſophorum, antè Ariſt. exiſtimantium Cælum eſſe corpus ex elementis conflatum, tametſi inter ſe diſſentiant. Nonnulli enim,(vt videre eſt apud Conimb. 2. *Cæli, c.2.q.5.a.1.* & Rui. *ibid.q.4.*) putant eſſe igneum, quidam æreum, alij aqueum, & cæteri terreum. aut quidpiam a ſublunaribus minimè diſſitum. Communis autem ſententia eſt Ariſt. 1. *Cæli, c.* 2.*& 4.* & aliorum poſteriorum Philoſophorum, & Theologorum 2.*d.*14. docentium Cælum eſſe corpus ab elementis,& ſublunaribus cunctis diuerſum.

11. Not. ex S. Bon. 2.*d.*14.*a.*1.*q.*2. litem, quæ viget inter Peripateticos, & SS. Patres conſentientes cum veteribus Philoſophis, & arbitrantes Cælum ex elementis, aut ex aliquo elemento coaleſcere, potius eſſe de nomine, quàm de re. Licet enim D. Aug. 2.*de gen. ad lit. c.* 3. Ambr. 2. *Exam. c.*3. & alij non pauci dicant Cælum eſſe igneum: tamen non videntur exiſtimare, ipſum reuera eſſe naturæ igneæ, ſed penès conuenientiam, hoc eſt, quia eſt lucidum, ſicut ignis: pariter Cælum dicitur aqueum, vt idem ſanctus Doctor obſeruat, *vbi ſuprà, q.* 1. quia habet quandam ſimilitudinem, cum aqua, ſcilicet, quia eſt perſpicuum, veluti aqua, & quia etiam retinet lumen, ſicut aqua. Quod ſi hoc tibi non ſatisfacit, cape illud D. Aug. 19. *Ciuit. c.*3. *in fine.* Potius de rebus ipſis iudicare debemus, quam de hominibus, quid quiſque ſenſerit. Plerique namque SS.PP. Platonem fuere ſequuti exiſtimantem, Cælum participare naturam igneam. Sic ergò, vt Philoſophi præfatum dogma tuebantur, cuius oppoſitum Ariſt. primus in ſcholam inuexit, quem poſtmodum vulgus ſcholaſticorum amplexum eſt. Atque ſi vtraque pars incerta tibi videatur, ſume illud Seraphici Doct. proximè cit. In rebus dubiis melius eſt piè dubitare, quàm temerè aliquid definire.

12. Aſſ. Cælum eſt corpus diſtinctum, à quatuor elementis, & cunctis ſublunaribus. Tenet Doct. *in vtroque opere* 2.*d.*14.*q.*1. *non procul ab initio*, Gabriel *ibid.* Lyran. *in expoſ. Gen.* 1. & ſacti interpretes iuniores. Probatur 1. corruptibile, & incorruptibile differunt pluſquàm genere, 10. *Met.* 26. Cælum autem eſt incorruptibile, elementa verò corruptibilia, ſaltem penès partes, & cætera ſublunaria, ſecundum ſe tota, ortui, & interitui ſunt obnoxia, ergò cælum ab his omnibus diſſidet.

Dices, tàm ſublunaria, & inferiora, quàm cæleſtia, & inferiora ſunt corruptibilia, vt patet 2. Petri, 3. *cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent.* Occurrendum eſt cum Lyr. illum tex. eſſe exponendum, non ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum accidentia. Ideò ſubdit ſacer tex. *Nouos verò cælos, & nouam terrã, & promiſſa ipſius expectamus.* Poſt namq; diẽ iudicij, omnia ſunt immutãda, & renouãda, igneque purgãda, vt præfatus Poſtillator ibi animaduertit.

Secundò, quod mouetur motu proprio, & peculiari à motibus aliorum, eſt corpus ab eis diſtinctum, & diuerſum, vt arguit Ariſt. 1. *cæli cit.* Cælum antè cietur motu proprio, putà circulari, elementa verò, & alia corpora, motu recto, ſurſum, aut deorſum mouentur, vt patet experientia de igne, qui ſurſum fertur, & de terra, quæ deorſum cadit. Ergò hæc, ab illo diſcriminantur.

Dices, ignis etiam orbiculariter mouetur, vt cernitur in cometis ignitis, qui à nobis cernuntur in gyrum volui, ergò motus circularis non eſt cælo proprius, quo nobis innoteſcat eius diſcrimen ab igne, & reliquis ſublunaribus. Dico ignem quidem circulariter in ſua ſphæra moueri, tamen is motus non fit à principio intrinſeco, veluti cælum mouetur, ſed ab extrinſeco, hoc eſt a cælo, ad cuius motum trahitur ipſe ignis, veluti funis ad motum rotæ voluitur, ipſi annexus.

Tertiò, locus, ſitus, & influxus cæli, apertè demõſtrant, ipſum à cæteris prænominatis differre. Etenim locus eius eſt ſupremus omnia ſublunaria continens, & circumvoluens, ad concordiam contraria reuocans; eſt enim cauſa vniuerſalis mixtorum, tàm viuentium, quàm non viuentium, ab omni contrarietate ſemotum. Deindè, ad vniuerſi ornatum, & cõplementũ ſpectat, vt ſicut ſunt elementa pugnantia, & mixta ex eorum pugna reſultantia, ſic exiſtat corpus ea omnia continens, ſuperius, maius, & ſublimius, luminibus colluſtratum, ſtellis fixis, & erraticis prȩditum, & ab omni fæce, & perturbatione ſublunarium ſeiunctum, cuiuſmodi eſt cælum. Eò magis, cùm ſit domicilium Angelorũ, & omnium Beatorum, in quo Deus ab eis videtur, & poſſidetur. Accedit ratio Ariſt. 1. *Meteor.* 3. ſi cælũ foret igneũ, cùm ſit multo maius, & efficacius cæteris, omnia iam combuſſiſſet, & in cineres redegiſſet: quæ ratio licet ſit igni peculiaris; attamen accommodari poteſt reliquis elementis. Siquidem, ſi cȩlum eſſet aqueum, iam omnia inundaſſet, & deuaſtaſſet: idque pariter de aëre, & terra aſſeruaretur, cùm ſit ingentis magnitudinis, & virtutis. Tenenda ergò eſt ſententia Ariſt. docentis, cælum eſſe alterius naturæ ab elementis, & à cunctis ſublunaribus.

13. Opp. 1. eadem accidentia arguunt idem ſubiectum, eamdẽque ſubſtantiam, iuxtà illud 1. *de anima, T.*15. *Accidentia magnam partem conferunt, ad cognoſcendam ſubſtantiam*: eadem autem accidentia ſubiectantur in cælo, ac in ſublunaribus, nempè quantitas, denſitas, raritas, & id genus alia, ergò cælum, & ſublunaria abinuicem non differunt. Diſtinguo ma. eadem accidentia arguunt eamdem eſſentiam, & naturam à qua profluunt, propria, concedo; communia, nego, vt patet de ſaccharo, cygno, & aliis, in quibus ſubiectatur eadem albedo & alia accidentia, tametſi participent diſtinctam naturam, & eſſentiam.

14. Opp. 2. *Gen.* 1. legitur, Deum diuiſiſſe aquas, quæ erant ſub firmamento, ab aquis, quæ erant ſuprà firmamentum: ergò in cælo ſunt aquæ, vt clarè pſallit Dauid Pſal. 118. *Aquæ omnes, quæ ſuper cælos ſunt, laudẽt nomẽ Domini.* Proindẽq; cælũ ex elemẽto aquæ conflatur. Reſpondet Seraph. nuper alleg. *q.*1. & poſt ipſum Scot. 2. *Rep. d.*15. *ad finem q.* 1. per aquas, quæ ſuper cælos ſunt, intelligi cælum cryſtallinum, quod ob eius perſpicuitatem, & diaphaneitatem videtur eſſe aqueum, tametſi verè aqueum non ſit, ſed ſimilitudinariè duntaxat.

15. Opp. 3. Cælum appellatur æthereum, & empyreum, ita nominatur ab igne. Atque vbi Moyſes ſcribit, *In principio creauit Deus cælum, & terram.* Plato ſcribit Deum primò fecit ignem, ac terram: Per ignem intelligens cælum. Inſuper, tota cæli moles vocatur ignea, & calida: ergò cælum ex igne conflatur. Occurrit Seraphicus cit. cælum nuncupari igneum, per cõuenientiam, quia participat lucem emicantem, & ſplendeſcentem, veluti ignis. Atque empyreum dicitur igneum, non igne elementari, ſed igne amoris, quo ardẽt Beati. Hinc primus ordo Angelorum nuncupatur Seraphin ab ardore amoris, & charitatis, veluti Cherubin à ſcientia, notante Scot. 4 *d.*49.*q.*4.§. *Iuxtà. K.* Et ſignificatur Cant. 8. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem eius.*

16. Opp. 4. quod eſt capax contrariarum qualitatum, eſt elementum, aut elementatum, vt in confeſſo eſt apud omnes: Cælum autem eſt capax contrariarum qualitatum. Nam Saturnus eſt frigidus,

ſol calidus, Mars ſiccus, & luna humida. Ergò cælum à ſublunaribus non diſſidet. Concedo ma. diſtinguo min. cum Scot. *q.4.prol. GG.* Et *1. d. 3.q.7. ſub R. & Quol. 15. §. Ad 1. principale ante BB.* Et *2. d.25. q. vn. ſub G.* formaliter, nego: virtualiter, concedo.

Articvlvs III.

An materia Cæli ſit eiuſdem ſpeciei cum materia ſublunarium.

17. Qvi cum Dur. *2. d. 12. q. 1.* tenent cælum eſſe corpus ſimplex, & compoſitionis phyſicæ expers, liberi ſunt ab hac difficultate. Qui autem exiſtimant, cælum ex elementis, aut ex aliis componi, meritò inueſtigant, num materia eius ſit eadem ſpecie, aut diuerſa ab elementis, cæteriſque ſublunaribus. Qua in re duplex viget placitum, vnum eſt Alenſ. *2. p. q. 44. in 2.* Ric. *2. d. 12. q.8.* Th. *1. p. q 66. art. 2.* Caiet *ibid.* & aliorum arbitrantium materiam cæleſtium ſpecie differre à materia terreſtrium Alterum verò eſt Scot. *2.d.14.q.1.* S. Bon. *d. 12.q.1.* Ocham *q.22.* Aur. *d.14 q.1.art.2.* Racon. *tract. de principiis ſect. 1.art. 4.* Mul. *tract. de opere ſex dierum, diſp. 5.* & Arriag. *diſp.2. Phyſ.ſect. 11.ſubſect. 2.* docentium corpora incorruptibilia, & corruptibilia, ſuperiora, & inferiora participare eamdem ſpecie materiam. Quibus præiuerunt Trimeg. Empedo. Heracl. & alij à Rub. *1.Cæli cap. 2.q. 6.cit.* & à Conimbr. *ibid. q. 5. art. 1.*

18. Not. licet materia ex ſe ſit indifferens ad quamlibet formam recipiendam: tamen nonnullæ formæ ab agente creato ſunt ſeparabiles, & de facto ſeiunguntur, vt liquet in perenni ortu & interitu rerum ſublunarium: quædam verò ſunt inſeparabiles ab eodem agente, cum præuias diſpoſitiones contrarias ipſam materiam præfatis formis informatam inducere nequeant, vt quoquo modo videtur in adamante, & cætera, inter quorum formam, & materiam nexos extat neceſſarius, & ferè indiſſolubilis, cuiuſmodi eſt forma cæli: verumtamen abſolutè vna, ab alia ſeiungi valet, ſi daretur agens, quod vincere poſſet eius virtutem, & introducere oppoſitas & repugnantes præparationes & diſpoſitiones.

19. Aſſ. materia cæleſtis, & terreſtris ſunt eiuſdem rationis, & ſpeciei, Tenet Doct. cit. *in vtroque opere.* Probatur primò, quæ participant eamdem definitionem, ſunt eiuſdem rationis, & ſpeciei, quia definitio ſignificata per nomen, rationem deſignat, & explicat, *4. Met.* 28. Materiæ autem terreſtrium, & cæleſtium, corruptibilium, & incorruptibilium vna, & eadem extat definitio. *1. Phyſ.* 82. Vtraque enim eſt ſubiectum formarum, ſiue corruptibilium, ſiue incorruptibilium: nec alia in ſcriptis Philoſophi inuenitur definitio materiæ. Iterùm, in fundamento naturæ, cuiuſmodi eſt materia, nihil eſt diſtinctum, vt ex Auer. refert Dur. nuper alleg. poſt Scot. *q. 15. de anima, §. Ad 9.* foret autem quidpiam diſtinctum, ſi materia ſublunaris ſpecie diſſideret à materia cæleſti: inter vtramque enim intercederet diſtinctio ſpecifica, quæ deſtrueret præfatum elogium ab omnibus decantatum. Secundò huiuſmodi diſcrimen ſpecificum inter hanc, & illam materiam ſtatuitur, aut propter nobilitatem, aut propter incorruptibilitatem formæ: neutrum autem valet ad inuehendam talem diſtinctionem ſpecificam materiæ, in ſublunaria, & cæleſtia. Et quidem non formæ nobilitas, & præſtantia, quandoquidem anima rationalis præſtat, & excellit cæteris formis horum inferiorum, attamen materiæ huius, & earum ſpecie ab inuicem non diſſident: nec incorruptibilitas formæ: enimverò vna ſtella pollet forma incorruptibili diſtincta à forma alterius ſtellæ: nemo autem aſtruit materiam vnius differre ſpecie à materia alterius. Tertiò, communia, eademque accidentia arguunt idem ſubiectum, communemque materiam, vt ſignificat Ariſt. *2. anima* 11. corpora autem ſuperiora, ac inferiora ſortiuntur eadem accidentia, nimirum quantitatem, perſpicuitatem, denſitatem, raritatem, lumen, & id genus alia: ergò & idem ſubiectum, eamdemque materiam. Quartò non dantur duo primi efficientes, duoque vltimi fines, vt demonſtrat Scot. *1. d.2.q. 2.* Ergò nec duæ materiæ primæ, cum æqua ſit ratio vtrobique. Hæc doctrina corroboratur ex ſacra pagina. Enimverò *Gen. 1.* materia prima ſignificatur per terram, notante S. Bon. præcit. Vel per aquam, vt aduertunt alij Doctores. Certum itaque eſt apud omnes ſacros interpretes, Deum vnam duntaxat materiam creaſſe, ex qua omnia conſtant, vt exprimitur ſap. 11. *Qui creauit orbem terrarum ex materia inuiſa.* Quo argumento preſſus, & conuictus Mol. paſſu memorato noſtram ſententiam amplectitur, tametſi oppoſitam ſe alias tenuiſſe ingenuè fateatur. Accedit Aug. *2. de gen. ad lit. cap.* 21. inquiens, *Ex ipſa corporali materia, iam factum cælum narratur.* Hoc ipſum indicat ſanctus Doctor *2. de gen. contrà Manich. cap. 7.* Et *12. Confeſ. cap. 7. & 8.* ſubſcribunt Patres omnes præadducti in antecedente art. opinantes cælum ex elementis, aut ex aliquo eorum compactum eſſe; ſi enim Cælum participat materiam elementorum, conſequenter inferiorum, ac ſuperiorum corporum materia eſt eiuſdem rationis, ac ſpeciei.

20. Opp. 1. Ariſt. *1. de gener. cap. 10. T. 54. & inde*, plane ediſſerit, quæ participant eamdem ſpecie materiam, eſſe viciſſim tranſmutabilia: cælum autem eſt intranſmutabile, & omnia ſublunaria ſunt tranſmutabilia, ergò eius materia ſpecie diſcriminatur ab iſtorum materia. Idipſum indicat *8. Met. c. 4. T. 12.* In perpetuis, veluti ſunt cæli non eſt eadem materia, ac in caducis. Et *12. eiuſdem operis, cap. 2. T. 10.* In ſempiternis, vt ſunt corpora cæleſtia, extat materia plane diuerſa à temporaneis, & corruptibilibus. Idem ſignificat S. Dionyſ. *4. de diuinis nominibus. R.* exponendum eſſe Ariſt. de diſtinctione accidentali, non verò eſſentiali. In materia quippè cæli; nec ſunt, nec eſſe valent naturæ viribus diſpoſitiones proximæ, & præparationes idoneæ, ad aliam formam, veluti ſunt in hiſce inferioribus, propterea hæc ſunt ad inuicem tranſmutabilia, non autem illud. Vel exponi poteſt de materia in qua, non verò ex qua. Idque inſinuat explicitè paſſu poſtremo præalleg. inquiens, perpetua ſubire lationem, & mutationem vbi. Vel dicito ipſum loqui de materia, non partis, ſed totius, ſumpta pro hæcceitate ſeu differentia indiuiduali, vt ſuperius obſeruaui. Hoc quoque modo interpretandus eſt Dionyſ. *loco cit.* Eò magis, quia Ariſt. ſtatuit cælum, quintum corpus ſimplex, ab omni materia ſegregatum, vt patet ex probatis *art. 2. huius q. aſſ. 1.*

21. Opp. 2. materia cæli indiſſolubili nexu coniungitur cum eius forma, cum ſit neceſſarium & perpetuum: materiam verò ſublunarium diſſolubili, & contingenti vinculo coniungitur cum forma, vt palam facit continuus, & perennis rerum ortus, & interitus, ergò hæc ab illa ſpecie diſſidet. Reſp. id verum eſſe proximè, & ſecundum quid, non autem remotè, & abſolutè. Etenim, de facto cælum eſt incorruptibile, quia non datur agens creatum ipſi contrarium, quod vincere queat eius virtutem, ac in ipſummet introducere oppoſitas, & repugnantes

diſpoſitiones

diſpoſitiones, per quas præparari poſſit, ad recipiendam formam, aliam ab ea, quam habet, vt planum feci in præpoſito not. Et indicat Damaſc. his verbis; *Voluntate Dei cœlum eſt incorruptibile:* & ſatis argutè poſt Scot. proſequitur Och. nuper alleg.

Inſtabis, ſi materia cœli foret in potentia paſſiua ad ſuſcipiendam aliam formam, cum potentiæ paſſiuæ correſpondeat actiua, deducitur in rerum natura exiſtere agens creatum, quod huiuſmodi polla; virtute actiua informandi talem materiam forma diuerſa à forma cœleſti, proindeque cœlum de facto eſſe corruptibile, quod eſt falſum. Neganda eſt ſequela; ſufficit namque vt in tota entium coordinatione ſit tale agens, putà Deus, vt patet de corpore humano debitè organizato, ad recipiendam animam rationalem, quam ſolus Deus poteſt creare & in ipſum infundere, notante Scot. *q. 1. prol.* & *4. d. 43 q. 3. §. Ad arg. principalia.*

22. Opp. 3. materia cœleſtis eſt ſuſceptiua peregrinarum impreſſionum, aſtruente Philoſophorum, & Aſtrologorum vulgo 1. *Meteor*: terreſtris verò materia eſt talium accidentium capax: ergò ſpecie differunt, alioqui vtraque eorum omnium compos foret. Reſp. ea accidentia eſſe commonia, ex quibus non poteſt deprehendi diſtinctio ſpecifica vnius, ab alia: præſertim quia accidentium proximum, & immediatum ſubiectum eſt compoſitum, non autem materia, vel forma.

Articvlvs IV.

An Cœlum ſit animatum.

23. TAnto veterum Philoſophorum ferè omnium authoritatum pondere pars affirmans fulcitur, vt D. Aug. anceps videatur, vt præ aliis notant Scot. *2. d. 14. q. 1. §. ſecundum Theologos D.* & Aut. *ibid. q. 2. art. 2.* Atque tunc temporis ſic inualuit, vt Anaxagoras ſentiens ſolem eſſe inanimem impietatis crimine notatus, & damnatus fuerit ab Athenienſibus, teſte Laërtio in ejus vita: pars autem negans eſt nunc temporis communiſſima, & oppoſita cenſetur erronea à Doct. Seraphico *2. d. 14. art. 3. q. 2.* & damnata ab Vniuerſitate Pariſienſ. vt *in collect. errorum, cap.* 12. intueri licet, *in fine 4. Magiſtri*, & *in initio* 1. S. Bon. Necnon à D. Hierony. *in com. Deut. 32.* & *Iſa. 1. & 45.* recenſetur inter errores Orig. Immò, in V. Synodo generali anathemate feriuntur oppoſitam tuentes, referente Iouerio *tom. 2. ſumma Conciliorum.*

24. Not. & recole ex dictis *2. Phyſ. q. 4. art. 1.* formam diuidi in aſſiſtentem, & informantem, vt indicat Ariſt. *1. de partib* 1. Forma aſſiſtens eſt rei extrinſeca, cui aſſiſtit, mouet, & fouet, ſic nauta naui, & auriga currui perhibentur forma aſſiſtens: forma verò informans eſt rei intrinſeca, & eſſentialis, vtpotè quæ vna cum materia eſſentialiter, & intrinſecè cauſat, & integrat totum, quod verè per eam eſt actuatum, & animatum, ſi illa viuens, ſiue viuifica extiterit.

25. Aſſ. cœlum propriè non eſt animatum. Ita Scot. cit. & *in Report. ibid.* & *5. Met. in expoſ. cap.* 18. *Picol. lib. de cœlo, cap.* 19. & ceteri à Recentibus alleg. Probatur 1. ex SS. PP. Ambr. *2. Hexam. cap.* 4. Baſil. *ibid. homil.* 3. Cyril. *2. contrà Iulian.* Damaſc. *2. fidei*, 6. Lyran. *in cap. 10. Ierem* & Abul. *in cap. 23. Exod. q. 47.* & indè, præpoſitam aſſ. tuentibus, & profitentibus, quibus ſuffragantur Mayron. Ocham. Gabriel. Ric. Lych. Pelbar. & alij Scholaſticæ diſciplinæ profeſſores. Secundò ex Ariſt. *2. animæ cap. 1. T. 37.* Anima eſt actus primus corporis organici potentia vitam habentis: cœlum autem non eſt corpus organicum, & etherogeneum, ſed ſimilare, & homogeneum, ac immenſæ magnitudinis, in qua anima manere nequit, cum exigit determinata organa, & membra, ad opera vitæ exercenda, vt deciſum eſt *lib. 5. Phyſ. q. 4. art.* 1. Ergò orbes cœleſtes ſunt inanimes. Tertiò ſi cœlum foret animatum, aut animaretur anima vegetatiua, aut ſenſitiua, aut intellectiua: nulla autem harum trium animatur: ergò eſt inanime. Ma. eſt conſpicua, cum tria genera animarum dictarum dentur duntaxat. Min. oſtenditur, ſi informaretur anima vegetatiua, nutriretur, augeretur, generaret ſibi ſimile, atque quoad aliquas partes corrumperetur, cum præfatæ operationes effici nequeant abſque corruptione. Si verò anima ſenſitiua inſigniretur, eſſet ſenſitiuum, & ſaltem ſenſu tactus ornaretur, calori, frigori, aliiſque qualitatibus ſubiiceretur, proindéque foret paſſibile, veluti animal. Quod ſi poti-retur anima rationali, eſſet capax meriti, demeriti, gloriæ, & pœnæ, æternæ ſalutis, & damnationis: quæ, & conſimilia ei repugnant vt tangit Scot. *Quol. 9. §. de tertio.* Deinde, ſtatutum eſt in Conc. Later. *c. Firmiter*, Deum duas tantum creaturas intellectuales condidiſſe, Angelicam ſcilicet, & humanam: conſtat autem neutram eſſe cœleſtem molem, à qua nullum opus vitæ oriri cernitur. Motus enim localis abſolutè non eſt actio vitalis, cum etiam fiat à carentibus vita, & à forma aſſiſtente fieri valeat vt monui in præmiſſo not. Non poſſe autem noſtram aſſertionem demonſtrari, contendunt Aur. & Arr. præcit. & indicat Scot. *in fine q. ſcripti Oxonienſis alleg.* Et antè ipſum Aug. *1. Retract. cap.* 10. inquiens, *Aut eſſe iſtum Mundum, ſicut Plato cenſuit, & multi alij Philoſophi, nec ratione recta indagare potui, nec Diuinarum ſcripturarum authoritate perſuaderi poſſe cognoui.*

26. Opp. 1. illud Iſa. 1. *Audite cœli, quæ loquor.* Audire autē ſpectat ad animata anima ſenſitiua, vel intellectiua, ergò cœli, qui audiunt, ſunt animati. Accedit Pſal. 135. *Qui fecit cœlos in intellectu.* Qui autem intelligunt, viuunt. Adde Eccleſiaſtem 1. *In circuitu pergit ſpiritus.* Ideſt ſol ſuos peragit circulos. Spiritus autem viuit: ergò ſol eſt animatus. Reſp. cum Hierony. *in expoſ. eorum locorum*, Ric. Scot. & Bon. cit. capienda eſſe illa teſtimonia metaphorice, vt indicant verba ſubſequentia. Iſa. *Et auribus percipe terra.* Et Deut 32. *Audiat terra verba oris mei.* patet autem terram propriè non eſſe animatam, pariter nec cœlos. Declaratur *Daniel. 3.* vbi res inanimes inuitantur ad laudandum, & benedicendum Domino. *Benedicite glacies, & niues Domino.* Huiuſmodi autem laudatio, & benedictio eſt tranſlatitia, & metaphorica, quoque auditio cœlorum. Ad aliud pſalterij, *qui fecit cœlos in intellectu*, ideſt in ſapientia, interprete Aug. Nam vt habetur Pſal. 103. *Omnia in ſapientia feciſti.* Vel dicito cum eodem Doctore, per cœlos intelliguntur ſancti, quibus non tantum audire, verumetiam intelligere diuina donauit. Hoc ipſum tradit Damaſc. *2. fidei*, 6. explicans verba Pſal. 95. *Lætentur cœli, & exultet terra.* Angelos, qui ſunt in cœlo, & homines, qui ſunt in terra, ad lætitiam vocat. Ad Eccleſiaſtem dico, locum eius exponendum eſſe effectiuè, non verò formaliter, ſol quippè eſt cauſa æquiuoca, & vniuerſalis diſpoſitiua viuentium ſublunarium. Ideò ſubiicit Ariſt. *2. Phyſ.* 26. ſol & homo generant hominem.

27. Opp. 2. Ariſt. *2. Cœli T.* 13. expreſsè ait cœlum eſſe animatum. Et *ibid. T. 61.* & 68. *eiuſdem lib.* vitam cœlo tribuit. Ergò in Peripato cœlum eſt animatum. Reſp. cum Scot. *in Rep. cit.* Philoſophum tribuere animam cœlo, non per informationem, ſed per aſſiſtentiam. Aut loqui in ſententia Platonis,

&

& vulgari, nè fortè ſicut Anaxagoras, criminis accerſiretur, & damnaretur. Aut fortaſſe de hoc malè ſentit, ſicut de æternitate Mundi, & aliis nonnullis alibi recenſitis.

28. Opp. 3. S. Aug. *lib. de agnitione veræ vitæ*, ſcribit, qui dicunt cælos eſſe rationales, ipſi meritò ſunt irrationales, ergò Aug. non fauet oppoſitæ ſententiæ. Reſp. cum Scot. *paſſu. alleg.* eum lib. non eſſe Aug. Non enim redolet eius ſtylum, vt patet legenti.

Inſtabis, idem S. *lib. de duabus animabus* diſertis verbis ſcribit: *Muſca propterea quod viuit, nobilior eſt ſole.* Hoc ipſum videtur aſtruere 1. *Retract.* 5. & 2. *eiuſdem operis cap.* 7. Reſp. ibi eum non aſſertiuè, ſed dubitatiuè loqui & quandoque ad mentem Platonis, cui plurimum fauet, vt patet de Angelis, quos eſſe corporeos opinabatur, ſicut Plato. Quare firmiter vni parti non videtur adhærere, vt in ſimili præſtat 18. *Ciuit. cap.* 11. vbi relatis opinionibus de numero Eccleſiæ perſequutionum, non in vnam magis, quàm in alteram inclinat. Atque, *in eodem opere*, in multis diſſentit à D. Hieronymo, licet ſancto: & *lib.* 21. aliqua admittit vt vera ab aliis enarrata, alia verò non concedit, ſed de iis dubitat, vt patet *lib.* 22. *cap.* 13. *& lib. de beata vita*, & alibi fatetur ingenuè ſe plura ignorare. Illudque de eo dicere quimus, quod ipſe de S. Cypriano, contrà Donatiſtas, ait. *Non me terret authoritas, quia reficit humilitas eius.*

29. Opp. 4. anima definitur 2. *animæ T.* 13. principium mouendi: cælum autem mouetur vt quotidiè experimur: ergò ab anima qua informatur. Reſp. cælum non moueri à principio intrinſeco, ſed extrinſeco, ipſi aſſiſtente, vt palam feci in præpoſito not. Ideóque animatum non ſtatuitur.

ARTICVLVS V.

An cælum ſit fluidum, aut ſolidum.

30. NOnnulli tam ex veteribus, quàm ex recentibus Philoſophis, in eam abeunt ſententiam, vt aſſeuerent cælum eſſe fluidum, & penetrabile, adeò vt ſtellæ, & ſydera moueantur in eo, ſicut volucres in aëre, & piſces in aqua. Alij, quamvis admittant, firmamentum, ſiue cælum ſtellatum eſſe firmum, & ſolidum, inſtar lapidis, & ferri, tamen reliquos cælos, quibus inſunt planetæ, autumant eſſe permeabiles, & pertranſibiles, quibus videtur ſuffragari Seraphicus 2. *d.* 14. *art.* 1. *q.* 2. Communis autem opinio cæterorum Philoſophorum, in quam inclinat Scot. 2. *d.* 14. *q.* 2. ſtatuit cælos omnes eſſe firmos, ac ſolidos, & indicat S. Bonau. *ibid. q.* 2. *a.* 2.

31. Not. in ſacra ſcript. *Gen.* 1. inter orbes cæleſtes potiſſimum nominari firmamentum, ita dictum à firmitate, & ſoliditate qua pollet, vt aduertit Lyra *in poſtilla loci mox alleg.* poſt Aug. 2. *de gen. ad lit. cap.* 10. his verbis. *Firmamentum dicitur, non propter ſtationem, ſed ob firmitatem, aut ob incongreſſibilem terminum ſuperiorum, & inferiorum aquarum, vocatum intelligere licet.* Idem notat Calepinus *Verbo firmamentum.*

32. Aſſ. cælum eſt ſolidum ſiue ſit firmamentum, ſiue quodcumque aliud ſuperius eo, aut inferius. Inſinuatur à Doct. *paſſu memorato.* Suadetur 1. ex ſacra pagina, *loco precit.* & Iob: 37. *Tu forſitan cum eo fabricatus es cælos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt.* Vbi autem expreſſa ſunt verba ſcripturæ ſacræ, ad alterum ſenſum non ſunt extorquenda, vt quidam præſtant, aientes firmitatem cælorum non coincidere cum ſoliditate. Nam, ſi cæli ſunt ſolidiſſimi, vt teſtatur ſcriptura, ſanè habent ſoliditatem, ſicut parietes albi habent albedinem, præſertim quia ſubditur, quaſi ære fuſi. Patet autem æs eſſe ſolidum ergò cæli ſunt ſolidi, quia æri ipſi in ſoliditate aſſimilantur. Nec valet dicere cum Camerario, illud dictum à Deo non approbari, ſed reprehendi, quandoquidem non Heliu, qui eum protulit ſermonem, ſed Iob, cui Deus loquebatur, arguitur. Adde, illud idem in ſacra pagina recipi, vt Pſal. 32. *Verbo Domini, cæli firmati ſunt.* Deindè *Iſa.* 51. prænunciatur, cælos liqueſcendos eſſe, ergò nunc liquidi non ſunt, ſed ſolidi, alioqui vanum, & irritum foret illud vaticinium. Rurſus, Hebr. 4. *Habemus pontificem, qui penetrauit cælos.* Fluidum autem, & liquidum non penetratur, quia cedit corpori duro, & ſolido, vt conſtat de aëre cedente lapidi in ipſum proiecto, & de aqua cadenti plumbo cedente, & locum ei dante. Maximè, quia vt magnum miraculum narratur à D. Paulo, ac ſi cæli eſſent fluidi, non eſſet miraculum, ſicut non eſt miraculum piſces per mare tranſire, & aues per aërem permeare. Eò magis, ſignificatur ibi duo corpora fuiſſe ſimul in eodem loco, veluti, cum Chriſtus egreſſus eſt ex vtero Virginis, obſeratis clauſtris virginalibus, & ex ſepulcro, ipſo clauſo manente, & cum clauſis ianuis venit in cænaculum ad diſcipulos. Quare noſtra ſententia eſt conſentanea præcipuis myſteriis noſtræ fidei: oppoſita verò eſt eis diſſentanea, fauetque Dur. ex ſectariis alibi reiectis, & profligatis. Secundò ex SS. Patribus, quos citat, & accumulat Tannerus *tom.* 1. *de creatione Mundi*, *q.* 3. *dub.* 2. eiſque conſentit Lyr. quorum teſtimonia eſſe apertiora, & clariora oppoſitis, ſubſcribit Arr. *diſp. vn ſect* 3. *ſubſect.* 4 Tertiò, quod eſt fluidum, & penetrabile, eſt corruptibile ſaltem ſecundum partem, vt liquet de aëre, aqua, & cæteris huiuſmodi: cælum autem eſt incorruptibile, ex dicendis in proximo art. Igitur cælum non eſt fluidum & permeabile. Quartò ſi cælum foret fluidum, in eo daretur vacuum. Si enim mouerentur ſtellæ de vno loco ad alium, locus earum derelictus, non impleretur ab alio corpore, vt benè proſequitur Scot. cit. §. *Ad videndum. A.* Ergò naturaliter daretur vacuum, quod *q. de Vacuo* repulſum eſt. Alia plura non congero, quandoquidem perhibente Aug. nuper recenſito, vbi ſunt ſacræ paginæ aperta teſtimonia, addo ego, & perſpicuæ PP. authoritates, ſuperfluum eſt, argumenta plura ſuperaddere.

33. Opp. 1. D. Ambr. Baſil. & Nicænus *in Hexam*, & alij ab Arr. *ſubſect.* 2. *alleg.* planè aſſerunt cælos eſſe fluidos & permeabiles: Ergò aduerſa ſententia contradicit SS. Patribus. Reſp. eos Patres non loqui aſſertiuè, ſed dubitatiuè, & dialecticè, aut ſi id verè affirment, eis in hoc non eſt adhærendum, tum quia ſunt pro nobis alij PP. & authores non minoris nominis, & authoritatis, tum etiam quia nobis ſuffragantur ſacræ litteræ, atque rationes firmiores, & efficaciores.

34. Opp. 2. nonnunquàm viſa ſunt phænomena ſiue cometæ, aliaque metereologica, ſuprà orbem Lunæ: hæc autem fluida ſunt, vt patet, ergò & cælum fluidum eſt. Nego ant. Vt enim rectè ait Tann. cit. meteora, etſi interdum videantur tranſcendere Lunam, nihilominus reuera non tranſiliunt eam, ſed ſunt infrà eammet, quandoquidem non aſcendunt, niſi ad ſupremam regionem aëris. Quare inanis eſt apparitio eorum meteororum, quæ quoque videntur aſtra conſcendere. Immò quandoque nubes videntur exiſtere ſuprà ſolem, & ipſe ſol interdum videtur eſſe tripes, cuius oppoſitum apertè conſtat. Huiuſmodi ergò viſiones ſunt apparentes, & inanes.

ARTIC. VI.

Articvlvs VI.

An Cælum ſit incorruptibile.

35. QVi tenent cum Ariſt. cælum eſſe quintum corpus ſimplex diſtinctum ab elementis, cum eodem 1. *cæli cap.* 3. *T.* 20. & 2. *eiuſdem operis*, 1. affirmant ſuapte natura eſſe incorruptibile, & perpetuum. Qui verò tuentur cum priſcis Philoſophis, cælum componi ex elementis, aut ex aliquo eorum, faciunt cælum corruptibile, & temporale. Qui autem autumant cælum conſtare ex materia, & forma, non quidem elementari, & ſublunari, etſi fateantur eſſe incorruptibile, diſputant verò de modo, quo extat incorruptibile. Nonnulli namque, quos citant & ſequuntur Suarez *diſp.* 13. *Met. ſect.* 11. *n.* 13. Conimbr. 1. *cæli*, *lib.* 3. *q.* 1 *art.* 2. & Rua. *ibid. q.* 2. exiſtimant cælum intrinſecè, & ex propria natura eſſe ingenerabile, & incorruptibile. Cæteri verò, vt Scot. 11. *Met. ſum.* 2. *in expoſitione cap.* 3. & 2. *d.* 14. *q.* 1. & 4. *d.* 49. *q.* 6. §. *Hic duo ſunt ſub B.* Antonius Andr. 8. *Met. q.* 4 Mauritius *Theor.* 16. Ioannes de Magiſtris 1. *cæli q.* 2. Tatar. & Pariſienſes *ibid.* docent ex propriis, & intrinſecis principiis naturæ ſuæ cælum eſſe corruptibile, extrinſecè verò, & de facto eſſe incorruptibile, & ingenerabile.

36. Not. hanc controuerſiam bifariàm agitari poſſe, de facto ſcilicet, aut de poſſibili, ſiue vt alij inquiunt, proximè, aut remotè. Itidemque intrinſecè, aut extrinſecè, vtrum videlicet, cælum in ſe habeat principium corruptiuum, an verò principium extrinſecum, putà agens naturale, quod valeat ipſum corrumpere? num autem agens ſupernaturale id poſſit eſt extrà litem, cum ipſum, cæteraque creata voluntate ſua ſubſiſtant, & ſapientia regantur, & ſi ſubtraheret ab eis manum ſuam, in nihilum redirent. Iuxtà autem has duas præfatas diſtinctiones per duas proximas aſſertiones, tota hæc dirimitur, & diluitur difficultas.

37. Aſſ. 1. de facto cælum eſt incorruptibile. Tenet Doct. cit. & *in Rep. ibid.* & inſinuat. Aug. 3. *de libero arb. cap.* 23. Probatur 1. ex communi Philoſophorum & Aſtrologorum, necnon Theologorum placito, cui temerarium eſt ſe ſe opponere, ſecundum monitum Eccleſiaſtici 4. *Ne contris contrà ictum fluminis.* Maximè quia ſunt ſolidiſſimi, & firmiſſimi, vt ex ſacra pagina oſtendi *in præcedente art.* Secundò ſuadetur experientia tot millium annorum quibus ſemper durat, & conſeruatur incorruptum, ſecundum totum, omneſque eius partes: ſi autem foret corruptibile, aut totum, aut ſaltem aliqua eius pars iam corrupta, & conſumpta fuiſſet, cuius oppoſitum palam omnibus eſt. Tertiò, non datur in rerum natura agens aliquod, quod poſſit vincere eius virtutem, ipſumque deſtruere, cum maior ſit virtus eius virtute, & potentia cunctorum ſublunarium. Igitur de facto, & proximè cælum eſt incorruptibile.

38. Aſſ. 2. de poſſibili, & remotè cælum eſt corruptibile. Defenditur à Doct. cit. & potiſſimum 4. *d.* 49. *q.* 6. §. *Hic duo cap. in ſolut.* 2. ſuaderi poteſt primò ex ſacris litteris. Iob 14. *Homo poſtquam dormierit, non reſurget, donec atteratur Cælum.* Aliiſque teſtimoniis infrà adducendis, in quibus expreſſè habetur cælum eſſe corrumpendum & pereundum. Secundò ex Patribus, nominatim Baſilio, Ambr. 1. *Hexam. cap.* 6. & Aug. 26. *Ciuit. cap.* 18. affirmantibus cælum aliquando eſſe diſſoluendum, & deſtruendum. Fauent Plato, aliique priores Philoſophi aſtruentes cælum ex elementis conflari, proindéque corruptionem ſubire. Secundò, quod conſtat materia, ſubiacet corruptioni: ei quippè annectitur priuatio, quæ molitur compoſiti perniciem, & corruptionem 1. *Phyſ. T.* 81. cælum autem materiæ eſt compos, ergò corruptioni eſt obnoxium. Eò magis, quia forma cæli, quæ informat, & actuat eius materiam non continet formaliter, nec eminenter reliquas formas, ad quas ipſa materia inclinat, ac deſiderat, tanquàm eiuſdem perfectionem, ac complementum: ergò cælum ex ſe, & principiis ſuis intrinſecis eſt corruptibile, vt optimè proſequitur Scot. proximè memoratus.

39. Opp. 1. contra 1. aſſ. *Pſal.* 101. regius Vates loquens de cælis ait. *Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent.* Matt. 24. *Cæli, & terra tranſibunt.* Et 2. Petri 3. *Cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent.* Reſpondet Aug. 3. *de geneſi ad lit. cap.* 2. & 3. per cælum intelligi aërem, & per cælos partes aëris, vt notaui *art.* 1 *huius quæſt.* Vel reſpondeo cum Scot. 4. *d.* 43. *q.* 1. §. *Ad argumenta. H. in ſolut* 1. & Lyran. *in poſtillis eorum locorum*, poſt D. Greg. 17. *Mor. cap.* 5. cælos eſſe corrumpendos, penès eſſe accidentale, non autem penès eſſe ſubſtantiale, quandoquidem poſt diem iudicij, non ampliùs cæli mouebuntur, nec influent in hæc inferiora. Vndè *Eſa.* 30. prænunciat. *Et erit lux Lunæ, ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum.*

40. Opp. 2. Quod mouetur motibus contrariis, eſt corruptibile de facto, vt manifeſto comprobatur experimento in ſublunaribus: cælum autem mouetur motibus contrariis, nempè ab ortu ad occaſum, & ab occaſu ad ortum, vt patebit in ſubſequente quæſt: ergò cælum de facto eſt corruptibile. Diſtinguo ma. de eo, quod mouetur motibus alteratiuis, & violentis, concedo: de eo, quod mouetur motu neutro cuiuſmodi eſt cælum, ex dicendis *paſſu alleg.* nego.

41 Opp. 3. Aſtrologi non ignobiles referunt anno 1572. viſam fuiſſe nouam ſtellam in Caſſiopeia, quæ durauit per biennium, & poſtmodum diſparuit: hoc autem præſtitum non eſt, abſque vlla tranſmutatione ſubſtantiali: quod verò eſt tranſmutabile, vtique eſt corruptibile de facto, inficiandum ergò non eſt cælum actuali corruptioni ſubiacere. Occurrit Aug. 21 *Ciuit. cap.* 8. id effici per miraculum. Ipſe enim ex Varrone teſtatur, ſtellam Veneris aliquando mutaſſe colorem, magnitudinem, & curſum, ita vt nec anteà, nec poſteà id factum ſit. Quare ea ſtella prænarrata fuit miraculoſa, ſicut tempore Ezechiæ, ſol retroceſſit decem lineis. *Iſa.* 38. Et quando Chriſtus patiebatur, ſol obſcuratus eſt. *Luc.* 23. probabile namque eſt Deum produxiſſe de nouo eam ſtellam, ad ſignificandum aliquid magni, & excelſi, vt *Matt* 2. Deus per nouam ſtellam duxit Magos ad præſepium, vt viderent Chriſtum natum Hinc Aug. *ſerm.* 31. *de tempore*, qui habetur in feſto Epiphaniæ, ſubiicit, eam ſtellam fuiſſe magnificum ſignum cæli, quæ narraret Gloriam Dei. Atque nonnunquam Deus huiuſmodi iubar efficit, vt ſibi conſulant homines, ac prouideant, nè deinceps prauam viam ſequantur. Hæc reſponſio eſt pia, & theologica. Aliter autem, & philoſophicè reſponderi poteſt cum Clauio, Maurolico, aliiſque non minus præſtantibus Aſtrologis, non extitiſſe verè ſtellam, ſed cometam, cuius materia cum forma tenaciter, fortiterque erat connexa, & conglutinata, ideo tanto tempore permanſit, quinè paulatim decreuit, & poſtmodum euanuit, quod apertum indicium fuit eum concretum eſſe ex aëre, nubibus, aliiſque ſublunaribus, proindéque non fuiſſe propriè ſtellam. Quocircà, licet videbatur in Caſſiopeia, verè tamen erat infrà Lunam, veluti

veluti anno 1617. viſi ſunt duo cometæ, vnus igneus barbatus in oriente, alter verò albus, & argenteus in meridie, aliquos menſes perſiſtentes in eadem diſtantia, & curſu cum primo mobili, qui ne videbantur eſſe in firmamento, in quo extant ſtellæ fixæ; pariter ſuprà notaui, *art. 5. huius q.* interdum nubes conſcendere aſtra, ſolem, & lunam cerni à nobis, cum tamen ſit falſa, & irrita apparitio, ſic dicendum eſt de illo iubare, quod tunc videbatur eſſe in cælo, & reuera ſub ipſo erat, & infra Lunam.

Articvlvs VII.

An Cælum ſit nobilius quouis alio corpore.

42. DE duplici corpore moueri poteſt hæc dubitatio, nimirum de corpore inanimato, & animato, deinde num de animato anima imperfecta, vt animantur imperfecta animalia, an verò de animato anima perfecta, veluti animantur, quæ fiunt per generationem duntaxat? Quidam enim etſi concedant de imperfectis animãtibus, negant verò de perfectis: alij ſolum hominem excipiunt: cæteri verò communiter cælo præferunt nobilitate quodlibet animatum, ſiue fiat per propagationem, ſiue per putrefactionem, ſiue per vtrumque modum.

43. Aſſ. 1. Cælum nobilitate vincit omnia corpora inanimata. Deducitur ex Doct. 2. *d.* 14. *in fine q.* 1. vocante cælum corpus ita perfectum, cui apertè non videtur repugnare animatio. Deindè ipſe cum aliis ſcholaſticis, in dubium vocat, vtrùm, cum exiſtimetur eſſe inanime, ſit adhuc nobilius, & præſtantius animatis? Quod manifeſtum indicium eſt, ipſum arbitrari, cælum nobilitate ſuperare quodcumque corpus inanimatum. Idque præclarè tradit Aug. *l. de vera Relig. c.* 55. *ad finem, &* *c.* 37. Probatur autem primò, nobiliora accidentia arguunt nobilius, & præſtantius corpus. Primo enim animæ, *T.* 11. accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendam ſubſtantiam. Cælum autem pollet nobilioribus accidentibus, putà lumine, figura, motuque orbiculari, loco ſupremo, & huiuſmodi, ergò nobilitate præſtat reliquis corporibus non viuentibus. Secundò, effectus præſtantiores, & excellentiores denotant eminentiorem, & ſuperiorem cauſam. Ex effectibus quippè nos deuenire in cognitionem cauſæ. vulgatum extat Philoſophorum adagium, *Cælum autem ſortitur maiores, & nobiliores effectus,* vt patet 1. Meteor. 1. *Oportet Mundum hunc ſubrici ſuperioribus lationibus,* Continet enim, conſeruat, regit, influitque in hæc inferiora, atque pulcherrimis, & fulgentiſſimis ornatur ſyderibus, eſtque Beatorum Domicilium, in quo Deum vident ipſi, & fruuntur.

44. Aſſ. 2. Cælum nobilitate vincitur à quocumque animato, ſiue perfecto, ſiue imperfecto. Defenditur à Doct. 1. *d.* 8. *q.* 3. §. *Reſpondetur.* Et *d.* 13. *q. vn.* §. *Alia eſt. ante M.* Et *Quol.* 1. *art.* 1. *ſub G.* Et 4. *Rep. d.* 49. *q.* 7. contrà Pererium *l.* 2. *cap.* 6. Bannez 1. *p. q.* 3. *a.* 3. alioſque nonnullos. Suadetur autem 1. Eccleſiaſtes 9. *Melior eſt canis viuus leone mortuo.* Non alia de cauſa, niſi quia canis viuus eſt animatus, leo verò mortuus eſt inanimatus. Cælum autem ex dictis *art. 4. huius quaeſt.* eſt inanime, ergò poſtponitur cuilibet animato. Secundò, ex D. Aug. 15. *Trin. c.* 4. *&* 11. *Ciuit. c.* 16. & *l. de vera religione, c.* 55. quæcumque ſubſtantia viuens meritò præponitur, cuilibet ſubſtantiæ, naturæ lege, non viuenti. Et *l. de duabus animabus,* muſca, quia viuit, nobilior eſt Sole. Tertio, ſicut melius eſt eſſe, quàm non eſſe, ita melius, & perfectius eſt viuere, quàm non viuere. Gradus namque vitæ præfertur gradui naturæ; itidemque operationes vitales, animales, & rationales præcellunt naturalibus, & non vitalibus. Deinceps anima eſt forma perfectior, atque viuentia mouentur ab intrinſeco, cæli verò ab extrinſeco, ex infrà aſſerendis, ergò quæcumque animata, eos nobilitate ſuperant.

45. Opp. 1. Ariſt. 1. *cæli, T.* 16. & 1. *de partibus animalium c.* 1. vocat aſtra, & cæleſtes orbes præſtantiores cunctis, quæ ſub ſenſum cadunt. Idem innuit 2. *cæli c.* 3. *T.* 6. Atque 6. *Eth. cap.* 7. præmiſerat, alia eſſe homine longè diuiniora, vt ea, quæ oculis conſpicimus, ſcilicèt cæleſtia corpora. Ergò in ſchola Philoſophi, cælum præponitur omnibus ſublunaribus, tàm viuentibus, quàm non viuentibus. Reſpondeo, ſi Ariſt. cenſuit cælum eſſe animatum, vt videtur velle in ſententia multorum, procul dubio ſtatuit, ipſum cælum etiam nobilius omnibus creatis viuentibus: ſi verò exiſtimauit eſſe inanime, eius præadducta teſtimonia pati queunt hanc interpretationem, videlicet, cælum nobilitate præſtare animatis, etiam homine, ſi accipiatur pro aggregato ex orbe cæleſti, & intelligentia ipſi aſſiſtente: ſecus verò ſi ſumatur præcisè pro ipſo corpore cæleſti duntaxat.

46. Opp. 2. cauſa eſt nobilior ſuo effectu, 5. *Met.* 2. *&* 2 Cælum autem eſt cauſa viuentium, potiſſimum hominis, 2. *Phyſ.* 26. qui præſtat omnibus viuentibus ſublunaribus, ergò cælum eminet tàm inanimatis, quàm animatis. Diſtinguo ma. de cauſa totali, & principali, concedo: de cauſa partiali, & minus præcipua, nego, vt patet de ſpecie intelligibili, quæ eſt cauſa partialis, & minus principalis, intellectionis, licet ignobilior, & inferior ipſa intellectione. Cælum autem eſt cauſa animantium diſpoſitiua duntaxat. Siquidem ex alibi dicendis cælum non eſt cauſa productiua, & effectiua animarum eorum, ſed Deus præhabitis diſpoſitionibus, & idoneis præparationibus corporum eorum educit, & producit eorum animas, de potentia materiæ eorumdem informatiuas, perfectiuas, & completiuas.

Articvlvs VIII.

Quotuplex ſit Cælum.

47. DIuerſæ, diſcordeſque extant Philoſophorum, & Aſtrologorũ ſententiæ in ſtatuendo, ſtabiliendoque numero corporum, orbiumque cæleſtium. Siquidem D. Chryſoſtomus *hom.* 4. *in Geneſim,* & Andreas Ciſalpinus 3. *de orbibus q.* 4. putant vnum eſſe tantum cælum habens ſtellas, quæ per ipſum permeant, ac diſcurrunt, inſtar auium in aëre, & piſcium in mari, per eius cauitates, & canales. Nonnulli, quibus fauet Orbellus 2. *d.* 14. exiſtimant eſſe tres cælos, aëreum, æthereum & empyreum. Ariſt. 12. *Met. T.* 47. *cap.* 4. *ſumma* 2. octo recenſet cælos. Quidam recentes duodecim, & Baſilides relatus ab Aug. *in cathalogo hæreſum, hæreſi* 4. numerat trecentos ſexaginta quinque. Communis autem opinio Aſtrologorum, & Theologorum fert, eſſe decem cælos mobiles infrà numerandos, & nominandos.

48. Not. 1. nonnunquam cælum vſurpari pro toto globo cæleſti, comprehendendo omnes orbes cæleſtes, ſic loquitur diuinus Chroniſta Geneſeos. primo, *In principio creauit Deus cælum, & terram.* Et Ariſt. inſcribit libros de Cælo, & Mundo, deque

co

eo diſſerit Author ſphæræ, *in ſuo libello*. Aliquãdo verò, pro ſingulis orbibus cæleſtibus, quo in ſenſu ſacra pagina non rarò de cælo diſſerit in numero plurali, nominatim Pſal. 144. *Laudate eum Cæli Cælorum*. Et in præfatione Miſſæ Eccleſia cantat, *Cæli Cælorum*.

49. Not. 2. numerum Cælorum mobilium deprehenſum fuiſſe ab Aſtronomis, ex numero motuum eorum. Ideò ab illis tot ſtatuuntur cæli mobiles, quot reperti ſunt diuerſi eorumdem orbium cæleſtiũ motus. Idem quippè corpus diuerſis motibus haud cieri valet. Decem autem motus diuerſi in corporibus cæleſtibus ab Aſtrologis inuenti ſunt, vt præ aliis notat Scot. 2. *d*. 14. *q*. 2. propterea decẽ cælos eſſe aſſirmant.

Not. 3. ſtellas eſſe in duplici differentia. Quædam enim dicuntur fixæ, eo quod poſitæ in firmamento ſeu cælo ſtellato ſernant ſemper eamdem propinquitatem vel diſtantiam. Cæteræ verò perhibentur erraticæ quia non ſeruant ſemper eamdem diſtantiam, vel propinquitatem, ſed modò accedunt, modò verò recedunt, vt ſingulis diebus cernimus in ſole, & luna, & huiuſmodi ſtellæ nominantur Planetæ.

50. Aſſ. 1. non vnum tantùm eſt cælum. Tenet Doct. nuper alleg. probatur 1. ex ſacra pagina, Pſal. 148. *Laudate Dominum de cælis*. Eccleſiaſtici 24. *Ego feci in cælis vt oriretur lumen indeficiens*. Et Epheſ. 4. *Qui aſcendit ſuper omnes cælos*. Secundò, ex SS. PP. Auguſt. 10. *in Gen. cap*. 29. Ambr. 2. *Hexam*. 2. Damaſc. 2. *fidei*, 6. & aliis à Neotericis alleg. qui præpoſitam defendunt aſſertionem. Accedit Ariſt. 2. *cæli*, 59. *&* 12. *Met. Titul*. 48. qui tot enumerat intelligentias ſeu Angelos, quot ſunt cæli mobiles. Suffragantur Aſtrologi tam priſci, quam moderni adducti à Conimbr. 2. *cæli c*. 5. *q*. 1. *art*. 1. & Ruu. *ibid*. *q*. 2. Tertio pluralitas cælorum depromitur ex pluralitate, & diuerſitate motus, vt obſeruaui *ſuprà not*. 2. Non eſt autem vnus cæli motus, vt quotidie conſpicimus in ſole, luna, aliiſque planetis, & ſyderibus, ergò non vnum eſt cælum, ſed multiplex.

51. Aſſ. 2. Decem referuntur cæli mobiles, quos numerat, & nominat noſter Gadius *in com. Quol*. 11. *fol*. 117. *colum. tertia*.

10. Primum mobile, quod cælum cryſtallinum, ſiue aqueum dicitur.
9. Zodiachicum, ità dictum, quia eius motus fit ſupra polos Zodiaci, penès gradus eius, qui motus licet ſit tardus, verus tamen, & realis eſt.
8. Firmamentum, quod & cælum ſtellatum vocatur, eò quod in ipſo extant ſtellæ fixæ.
7. Cælum Saturni.
6. Cælum Iouis.
5. Cælum Martis.
4. Cælum Solis.
3. Cælum Veneris.
2. Cælum Mercurij.
1. Cælum Lunæ.

Præfatam aſſertionem eſſe veriſſimam, & receptiſſimam tradit Racon. *diſp. vnica de cælo, ſect*. 1. Eſtque conſentanea Scot. qui licet in vtroque opere 2. *d*. 14. *q*. 2. recenſeat nouem cælos mobiles, admitteret quoque decimum; quandoqnidem concedit nonum ex nono motu comperto ab Aſtrologis, qui eſt motus retrogadus, ergò pariter daret decimum, ex alio motu, qui eſt motus trepidationis, ſiue acceſſus, & receſſus, inuentus à poſterioribus Aſtronomis æquè inſignibus, ac expertis in ea arte, ac prioribus. Nam idem Doct. 3. *d*. 4. *q*. *vn*. *propè finem L*. in ſimili difficultate ait, expertis credendum eſſe. Cum ergò Recentiores Aſtrologi longa, & accurata indagine cõpererint decimum motum, vtique, & decimum Cælum. Nec mirum, cum etiam Chriſtophorus Columbus longa nauigatione, nouum orbem terrarum adinueneril, qui anteà nos latuit. Quare, ex decem diſtinctis, diuerſiſque motibus, rectè inferuntur decem ſphæræ & orbes cæleſtes diſtincti, ac diuerſi, quos placet ſigillatim recenſere, & explanare. Primũ mobile mouetur motu raptus, quo trahit ſecum omnes inferiores orbes, & peragit curſum ſuum, ſpatio viginti quatuor horarum, quibus fit dies naturalis. Cælum Zodiachicum mouetur motu trepidationis, & perſoluit curſum ſuum triginta ſex millium annorũ interuallo. Cælum ſtellatum centum annis motum ſuum terminat. Cælum Saturni, triginta annis. Cælum Iouis, duodecim annis, Cælum Martis, duobus annis, Cælum Solis, Veneris, & Mercurij, vno ferè anno. Et cælum Lunæ, quolibet menſe.

52. Aſſ. 3. præter decem cælos præenumeratos, admittendum eſt vndecimum immobile, quod empyreum nominatur. Inſinuat Scot. *paſſu præcit*. §. *Ad argumenta in ſolut*. 1. & tenent omnes Theologi cum Magiſtro *ibid*. ſuaderi poteſt ſic: concedendum eſt cælum, ad quod aſcendit Chriſtus Dominus, *Epheſ*. 4. ibique *ſedet ad dexteram Dei Patris*: iſtud autem cælum, in quo exiſtit Saluator, vocatur Empyreum: ergò concedendum eſt vndecimum cælum. Deindè, duæ extant ciuitates, damnatorum, vna Beatorum, altera, cuius meminit Ioan. Apoc. 21. *Ciuitas in quadro poſita eſt*: huiuſmodi autẽ ciuitas, ſiue Sanctorum domicilium, in quo ipſi Beati clarè Deum intuentur, & fruuntur, appellatur Empyreum, quod immobile cenſetur. Si enim huiuſmodi cælũ moueretur, vtique & ipſi Beati, qui in eo degunt, mouerentur; cum tamen congruum non ſit, illos moueri, & agitari, cum requieſcant à laboribus ſuis, Apoc. 6. ſintque in termino, vt cum Scot. tradunt Scholaſtici.

53. Opp. 1. contrà 1. aſſ. Ariſt. 12. *Met. T*. 48. ſcribit cælum eſſe propter motum Aſtri: in eodem autẽ cælo ſunt plura aſtra. Siquidem narratur *Gen*. 1. Deum feciſſe ſolem & lunam, & ſtellas, eaſque poſuiſſe in firmamento. Igitur vnum tantũ eſt cælum, in quo extãt omnes ſtellæ. Conf. 1. vnus, & idem eſt motus omniũ orbium cæleſtium, vt cernitur ad oculum, ergò vnũ eſt cælum duntaxat. Conf. 2. non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, 1. *Phyſ*. 52. Nulla autem vrget neceſſitas ſtatuendi plures cælos, cum omnes ſtellæ, tam fixæ, quàm erraticæ exiſtere queant in vno, eodemque cælo, purà firmamento, vnum ergò tantùm cælum affirmandum eſt. Reſp. quidẽ eſſe vnam cauſam vt cælum factũ ſit propter aſtrum, ſed eſſe præciſam, & totalẽ cauſam, plures quippè, ac diuerſi ſunt cæli ad cauſandos diuerſos effectus, & influxus, in hæc inferiora, vt infra patebit. Quod autem ita ſit, palam conſtat, cum Ariſt. *in* 1. *aſſert*. allegatus aſſerat eſſe octo cælos mobiles. Ad illud Gen. occurrit Doct. cit. ibi accipi firmamentum pro toto globo cæleſti inter ipſum, & orbes elementares. Idipſum indicat Lyran. ibi inquiens ſumi firmamentum, provt continet cæteras ſphæras inferiores, in quibus lucent Planetæ. Ad 1. conf. dico eſſe vnum motum communem primi mobilis, quo cæteri omnes inferiores orbes rapiuntur: eſſe verò plures motus proprios, quibus ipſi orbes inferiores voluuntur, vt ſuprà fuit oſtenſum. Ad 2. conf. conceditur ma. & negatur min. vt probaui in 2. aſſ.

54. Opp. 2. contrà 2. aſſ. legitur 2. *Cor*. 12. *D*. paulum raptum fuiſſe vſque ad 3. cælum, quod eſt empyreum, vbi audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui, ergò ſunt tantum tres cæli. Reſp. quidem ſacrum codicem ibi connumerare tres cælos, alios tamen plures non inficiari: argumentum autem deſumptũ ab authoritate negatiua non concludit. Vel melius, dico per tres cælos intelligi aërem, totum globum corporum cæleſtium mobilium, & empyreum. Vel vt exponit Lyran. *in poſtil*. per tertium cælum capi empyreum, ſecundum cryſtallinum, & primum ſydereum, comprehendens firmamentũ, & reliquas ſphæras cæleſtes inferiores. Aug. autem 12. *de gen. ad lit. c* 7. per tres cælos interpretatur tres viſiones, corporalem, ſpiritualem, & intellectualem.

55. Opp. 3. contra eamdem aſſ. ſi plurificantur cæli, ipſique excedant numerum octonarium, quem poſuit

Ariſt. maximè, propter retrogradum, & trepidationis motum quem poſteriores Aſtrologi obſeruarunt: iſti autem allucinari potuerunt. Vix enim percipitur ille motus, & effici poteſt ab Angelo, tali cælo aſſiſtente, & mouente: immò tanta intercipitur intercapedo, & diſtantia, vt attingi nequeat. Eò vel maxime, quia dicitur fieri per vnum gradum, centum annis. Quis autem Aſtrologus tamdiu viuit, quamdiu terminum eius motus perſpicere valeat? cum vita eius ita breuis ſit, vt ad eius metam peruenire haud poſſit. Non videntur ergò admittendi alij cæli, præter octo ab Ariſ. aliiſque Philoſophis traditos. Reſp. deligenti indagine, & diuturna obſeruatione, egregios, & præcipuos Aſtrologos verè eum motũ adinueniſſe, & notaſſe. Vtſi enim ſunt inſtrumentis idoneis & ita affabrè elaboratis, vt in euidentem eius notitiam deuenerint, tametſi ille motus ſit tardiſſimus, & minimus: eis autem magis fides danda eſt, quàm aliis in ea arte non multũ exercitis: atque primi inuentores eius tradiderũt, poſterioribus, & ſic deinceps iſti, nobis, nec mirum vlli eſſe debet, cum omnia prioribus non innotuerint, ſed ſucceſſu temporis, vti de quibuſdam minutis conſtat in correctione Conc. Nicęni & poſtmodum *Greg.* XIII. Quare, cum tres motus obſeruẽtur in firmamento, non ab Angelo ipſi aſſiſtente, & mouẽte, ſed ab aliis Angelis deputatis ſuperiorib. ſphæris pręfatis efficitur, cũ vni cęleſti corpori ſit proprius motus à cæteris diſtinctus, vnde depromitur eorũ numerus, ac influxus, cũ ſingulis cẽtũ annis maximæ reuolutiones in ſublunaribus fiant, atq; poſt magnum annum Platonicũ omnia eſſe reditura affirment nonnulli Philoſophi relati ab Aug. t 2. *Hic cou.c.*13. & meminit Scot. 4.*d.*43.*q.* 3.§.*ſciendũ. A.*

ARTICVLVS IX.

An cæli, & aſtra ſpecie diſtinguantur.

56. DVo inſeruntur dubia *in propoſito art.* quorum vnum eſt, vtrum cęli abinuicẽ ſpecie differãt: alterumq́ verò, nùm Aſtra, tum inter ſe, tũ etiam à cælis, quibus, inſident, ſpecificam ſortiantur diſtinctionẽ. De primo, Auer. 2.*cæli*, *com.* 48. Iand. *ibid.q.*12. & Dur. 2. *d.* 14. *q.* 2. negant ſpecificum diſcrimen in cælos: affirmãt verò Pariſienſes 2.*cæli*, *q.vlt.* Ioan. de Magiſt. *ibid q* 4 & Ric. 2.*d.*14.*a.*3 *q.*5. De ſecũdo autẽ pariter duæ vigent ſententiæ quarũ prior defenditur à Tatar. 2.*cæli*, *q.*2.*dub.*3. Run. *ibid.c.*7.*q.*1. & Mol. *tr. de operibus ſex dierũ*, *diſp.*15. ſtatuentib. ſpecificã diſtinctionẽ inter orbes, & aſtra in eis exiſtẽtia. Poſterior verò traditur à Racõ *diſp. de cælo*, *q.* 2.*a.*3. Ma.*q.*8. aliiſq; cõplurib. à quib. nõ videtur declinare Scot. 2.*d.*14.*q.*2. & *in Report. ibid.* qui aſtra, & orbes, quib. inſunt, eadẽ gaudere ſpecie arbitrantur, ſiue illa fixa, ſiue erratica extiterint.

57. Aſſ. 1. corpora cæleſtia inter ſe ſpecie diſſident. Nõ eſt diſſẽtanea Scot. mox alleg. Suadetur 1. diſtincti effectus ſpecie, diuerſæq; paſſiones, motus, & loca arguunt diſtinctas ſpecie cauſas, eſſẽtias, & principia, vt conſtat in iſtis ſublunaribus, tàm animatis, quàm inanimatis, quorũ diuerſi effectus, & virtutes, ac proprietates nos inducunt in notitiam diſtinctionis ſpecificæ illorum: orbium autẽ cęleſtiũ extant diſtincti effectus, paſſiones, motus, & loca; vnus quippè humectat, alter verò exſiccat: vnus calefacit, & alter frigefacit, & id genus alia, quę ſanè nobis indicant, & adnotant ſpecificam diſtinctionẽ, quę inter eos intercipitur. 2. Orbes ſublunares abinuicẽ ſpecie diſſident, vt patet de orbibus ignis, aëris, aquę, & terrę: ergò idipſum aſtruendũ eſt de orbibus cæleſtibus, cum vtrobiq; par ratio eluceat. Quod non obſcurè inſinuat D. Paulus 1. *Cor.* 15. vbi aſſerens diſcrimen ſpecificũ inter homines, & pecora, volucres, & piſces, idem aſſerit interuenire inter corpora cæleſtia, & terreſtria, ac etiã inter ipſa cæleſtia corpora, vt videtur explicare Auth. *de fide ad Petrũ c.* 3. & nõ diſſerit Lyrã. *ibid.* in *Poſtil.* Accedit ratio Seraphici 2.*d.*14.*a.* 2.*q.*1. deſũpta ex quadruplici cauſarũ genere, quę cũ ſit prolixa, pulchra tamẽ, videri poteſt apud ipſũ.

58. Aſſ. 2. Planetæ ſortiũtur diſtinctionẽ ſpecificã inter ſe, ſpecie tamen identificantur, cum orbibus, quib affigũtur, quodq; de ſtellis fixis eſt exiſtimãdũ. Ab hac non declinat Scot. *vbi ſuprà*, ſed eã indicat 4. *d.*49.*q.*15.§. *Ad primũ.C.* Eſt autem tripartita. 1. Pars de diſtinctione ſpecifica Planetarum eſt in promptu. Siquidẽ in 1. aſſ. manet probatũ, orbes cæleſtes inter ſe ſpecie differre, planetæ autẽ reſident in diſtinctis orbibus, ergò iuxtà diſtinctionẽ ſpecificam ſuorum orbiũ, vtiq; ipſi ſpecie inter ſe diſſidẽt. Deinde eadẽ currit ratio de Cælis, ac de Planetis. Planetæ namq; habent diuerſos, & diſtinctos effectus, & influxus. Saturnus quippè prouocat hominem ad triſtitiam, & auaritiam: Iupiter verò ad lætitiam, & liberalitatem, Mars ad bellum, & diſcordiã, Venus verò ad pacẽ & cõcordiã, & ſic de cæteris. 2. Pars probatur ex Ariſt. 2.*cæli*, *c.*7.*T.*41 dicẽte ſtellas participare eamdẽ naturã, cum orbibus, quib. inſũt. Ratio adducitur à Doct. paſſu proximè alleg. ſtellæ ſunt partes denſæ orbium cæleſtium: rarum autẽ, & denſum non mutãt ſpeciẽ. Inſuper, influxus, effectus, & paſſiones eædẽ promanãt à planetis, ac ab orbibus, in quibus exiſtunt, ergò apertè euincitur, eas eſſe eiuſdẽ ſpeciei, cũ dictis orbibus. 3. Pars quoq; eſt in cõfeſſo. Stellę quippè fixę ſunt partes cęli ſtellati, ſeu firmamẽti denſæ, & ſpiſſę, reliquę verò partes, in quib. non apparent ſydera; ſũt partes rarę ſed vt dixi, densũ. & rarũ, veluti magis, & minus non variãt ſpeciẽ, ergò ſtellæ fixæ participãt eamdẽ naturam ſpecificã cum cælo, cui inexiſtunt.

Opp. 1. contrà 1. aſſ. orbes cæleſtes habent eumdem motum, figuram, & huius formæ alia, quæ à nobis cernuntur. & probantur: ergò ſunt eiuſdem ſpeciei. Concedo ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia motus, figura, & cætera huiuſmodi ſunt accidentia communia, à quibus diſtinctio rerum ſpecifica non petitur. Vel diſtinguo ant. de motu diurno, quo omnes ſphæræ voluuntur, & rapiuntur, concedo: de alio motu, quo vnumquodq; cælum cietur, nego, vt palã feci in præeunte art. in quo proprij, & ſinguli motus cæleſtium corporum animaduerſi, & traditi fuere.

59. Opp. 2. Ariſt. 1 *cæli*, *c.* 2. *ſcribis*, præter quatuor elementa dari quintam ſubſtantiam ſimplicem, quę, vt ſuprà notaui, vulgò nuncupatur quinta eſſentia Peripateticorum: ſi ergò per Ariſt. vna tantum ſubſtantia ſtatuitur, planè infertur orbes cæleſtes eſſe eiuſdem ſpeciei. Reſpondeo Philoſophum quidem admittere quintum corpus ab elementis diſſitum, nùm verò ſit vnum genere, aut ſpecie, necne non decidere. Nos autem cum prænominatis Authoribus fulti præcedentibus fundamentis; & rationibus ſancimus eſſe vnum genere, multiplex verò ſpecie.

60. Opp. 3. contra 2. aſſ. ſtellæ, ſiue erraticæ, ſiue fixæ potiuntur luce: reliquæ autem partes corporum cæleſtium luce carent: ergò inter ſtellas, & orbes, quibus inſunt, adeſt diſtinctio ſpecifica. Conf. ſtellæ quibuſdam pollent viribus, quibus eorum orbes priuantur, vt Luna dominatur in humida, eique tribuuntur fluxus, & refluxus maris, non autem eius orbi, in quo extat. Item, Mercurius inclinat hominem ad litteras, non ſic eius orbis. Pariter, vrſa minor ad ſe trahit magnetem, quod reliquæ ſtellæ firmamenti non præſtant; ergò in eas cadit diſcrimen ſpecificum. Concedo ant. nego conſeq. Tantùm namque infertur differentia accidentalis, cum lux ſit accidens commune. Cur autem ſtellæ luceant, non verò reliquæ partes cælorum, cauſa eſt, quia illæ ſunt partes denſæ, quæ lucem in ſe recipiunt, iſtæ verò ſunt partes raræ, quæ ipſam lucem in ſe retinere nequeunt. Ad conf. dico, ex iis deduci diſcrimen accidentarium duntaxat, vt liquet de hominibus, quorum nonnulli habent virtutem ſanandi ægrotos, alij verò non: quidam proni ſunt ad litteras, alij verò inepti, cum tamen omnes ſint eiuſdem naturæ ſpecificæ. Addi poteſt orbes, quibus ſtellæ affiguntur gaudere eiſdem virtutibus, &

habere

habere eoſdem influxus, quos ipſæmet ſtellæ, tametſi harum ſit maior, & efficacior, veluti calor, & ignis exiſtens in ferri poris magis calefacit, & comburit, quàm exiſtens in ſtupa, propterea quod illud eſt denſum, iſta verò rara.

Articvlvs X.

An in motibus Planetarum ſint admittendi circuli eccentrici, & epicicli.

61. Abnegat Auer. 2. *cæli com.* 32. & 12. *Met. com.* 45 ſequutus Ariſt. 2. *cæli*, *T.* 46. quibus fauent S. Bon. 2 *d.* 14. *a.* 1. *q.* 2. & Ric. *ibid. a.* 3. *q* 2. Aſſirmant autem Scot. *eadem d. & q.* §. *De ſecundo.* Dur. *ibid. q.* 3. Tatar. 2. *cæli, q.* 2. *dub.* 1. & Ioan. de Magiſ. *q.* 3. *dub.* 3. Quibus præiuerunt Ptolomæus, & cæteri Aſtrologi, admittentes præfatos circulos tàm eccentricos, quàm epicicلos.

62. Not. 1. circulum diuidi in concentricum, & eccentricum. Concentricus perhibetur ille, cuius centrum idem eſt, cum Mundi centro. Eccentricus verò eſt, cuius centrum diuerſum extat à centro Mundi: & hic triplex eſt, vnus penès ſuperficiem conuexam, & dicitur eccentricus ſimpliciter, alter penès ſuperficiem concauam, & vocatur eccentricus ſecundum quid, tertius verò penès vtramque ſuperficiem, & perhibetur circulus differens, in quo mouetur, & defertur corpus Planetæ, ad motum eius. Pars autem huius circuli magis diſtans à centro Mundi nuncupatur Aux, ideſt eleuatio: pars verò à dicto centro minus diſtans, eique oppoſita, nominatur oppoſitum Augis, ideſt depreſſio: atque partes intermediæ appellantur ſtationes.

63. Not. 2. circulum epicyclum eſſe ſphærulam, intrà craſſitiem eccentrici ſimpliciter contentam, & exiſtentem ſuprà circumferentiam circuli deferentis. In epicyclo autem ab Aſtrologis deſcribuntur quatuor puncti, & ducuntur duæ lineæ procedentes à centro Mundi. Concludentes eum circulum, vnam orientem verſùs, alteram verò occidentem verſus. Punctum autem tangens lineam orientalem dicitur ſtatio prima, & punctum tangens lineam occidentalem nominatur ſtatio ſecunda. Planeta verò exiſtens in duobus illis punctis nominatur Stationarius. Arcus interceptus perhibetur directio, & planeta exiſtens in eo, directus: arcus inferior, retrogradatio, & planeta, qui in eo eſt, retrogradus nuncupatur.

64. Aſſ. 1. concedendi ſunt circuli eccentrici. Defenditur à Doct. loco præcit. Suadetur experientia compertum eſt, quemdam planetam citiùs pertranſire vnum ſignum, quàm aliud, tametſi vtrumque æqualis magnitudinis extiterit, & Planeta vniformiter moueatur. Ergò ſtatuendi ſunt circuli eccentrici. Ant. claret de ſole citius pertranſeunte ſignum Piſcium, quàm Leonis. Deindè, nonnullus planeta quandoque magis terræ approximatur, quandoque verò ab ea magis elongatur, ſtante æquali aëris ſerenitate, vt certis, idoneiſque inſtrumentis experti fuere Aſtronomi, & patet de ſole, qui aliquando maior, aliquando verò minor verè à nobis cernitur, quia vicinior terræ eſt interdum, & interdum remotior: atque vna Eclypſis in eodem ſigno diutiùs durat, quàm altera, non alia ſanè de cauſa, niſi quia dantur prænominati circuli.

65. Aſſertio ſecunda, admittendi quoque ſunt circuli epicycli. Non diſplicet Scot. *vbi ſuprà*, & 4. *diſtinct.* 43. *quæſt.* 3. §. *Hìc ſciendum*, *ſub B.* Probatur, obſeruarunt Aſtrologi, vnum & eumdem planetam citiùs pertranſire vnum, & idem ſignum vno tempore, quàm alio, quod non euenit, niſi quia in deferente extat epicyclus, in quo huiuſmodi planeta mouetur, extrà motum deferentis, taliſque motus, eſt motus epicycli, dandi ergò ſunt circuli epicycli. Plura Major 2. *diſtinct.* 14. *quæſt.* 5.

66. Opp. 1. Ariſt. *in initio huius art. cit.* negat præfatos circulos: ergò huiuſmodi circuli nec tradendi, nec recipiendi ſunt. Conceſſo ant. negatur conſeq. quoniam in hoc Aſtrologi ſequendi ſunt, vt experti in ſua arte, vt indicat Major nunc alleg. Addo cum Scot. *in expoſitione* 12. *Met. Tex.* 44. Ariſt. non fuiſſe multum Aſtrologiæ peritum. Ideò mirum non eſt, ſi dictos circulos non admiſit: pariter non ſtatuit, niſi octo cælos, cum tamen Aſtrologi plures, quàm octo doceant, vt ſcripſi *ſuprà, art.* 8. *huius q.*

67 Opp. 2. Si darentur circuli eccentrici, in Mundo forent diuerſa centra: grauia quippè haberent duo loca, ad quæ naturaliter tenderent: atque plures, quàm decem forent cæli mobiles. Negatur ſequela, etenim terra eſt centrum Mundi, ad quod ſuapte natura feruntur grauia: vnumque cælum gaudet proprio centro ab alio diſtincto: ſicque non eſſent plures cæli totales, præter enumeratos, licet partiales multo plures exiſtant.

68. Oppones 3. ſi planetæ mouerentur in epicyclo, deſcriberent circulum alium à circulo, quem conficit orbis, cui aſſiguntur, atque mouerentur extrà ipſum orbem, ſicque à ſe ipſis mouerentur, veluti animalia. Negatur ſequela. Siquidem huiuſmodi circulus efficitur in cælo partiali: non autem in totali, vt procedit argumentum.

69. Opp. 4. Luna non mouetur motu epicycli, ſicut de Sole omnes concedunt: ergò id ipſum aſtruendum eſt de cæteris planetis. Ant. oſtenditur, ea imago, quæ cernitur in ipſa luna, quamve vulgus putat eſſe iconem hominis ferentis pondus in dorſo, ſemper eodem modo apparet, aliter verò videretur, ſi in epicyclo cieretur, nunc enim cerneretur facies eius ſurſùm, nunc verò deorſùm, & modo diuerſo, & oppoſito. Reſpondent Ric. *loco cit. in initio huius art.* & Pariſienſes 2. *cæli in fine q.* 2. *fol.* 116. Lunam tantùm moueri penès centrum ſuum, quantum mouetur penès centrum epicycli, & quia motus huius eſt oppoſitus motui illius, propterea præfata imago in Luna eodem modo ſemper ſe habet, eodemque ſitu permanet, & apparet.

70. Quæres primò, nùm in cælo extent ſex poſitionum differentiæ quæ ſunt dextrum, ſiniſtrum, ſurſum, deorſum, antè, & retrò? Reſpondent Ariſt. 2. *cæli*, *Tex.* 13. affirmatiuè, quod intelligunt Seraphicus 2. *diſt.* 14. *art.* 1. *quæſt.* 2. & Subtilis *ibid. d.* 2. *q.* 6. §. *Alij autem A.* non propriè, ſed ſimilitudinariè, quandoquidem dextrum propriè eſt in animali, in cuius parte virtus mouendi, & agendi præcipua reſidet, in cælo autem, cum ſit animæ expers, impropriè perhibetur habere dextrum, ſicotiens, vnde incipit motus, dicitur eius dextrum, occidens ſiniſtrum, ſurſùm Polus Antarcticus, deorſùm verò Polus Arcticus, antè eſt eius pars, quæ recipit motum, & retrò pars ei oppoſita.

71. Quæres ſecundò, nùm cæli ſint colorati? Reſpondeo negatiuè, quod deducitur ex Scot. 2. *d.* 25. *q. vn. ſub G.* & 4. *d.* 49. *q.* 15. §. *Reſpondeo ſub A.* Ratio eſt, quia color cauſatur ex commixtione primarum qualitatum; quæ cum in cælo nullæ reperiantur, aptè infertur, nullum in ipſo eſſe colorem, color autem, qui in ipſomet cernitur cæruleus, non eſt verus color, ſed apparens duntaxat, veluti ille, qui in mari videtur. Cauſa eſt, quia vbi non eſt verus color, terminus eius videtur eſſe cæruleus.

72. Quæres ſecundò, vtrum cælum ſit graue, aut leue? Reſpondet Doct. 4. d. 49. q. 16. §. *Alij dicunt ante E.* negatiuè. Ratio eſt, vbi non ſunt primæ qualitates, nec ſecundæ, veluti grauitas, & leuitas, ſuprà autem ſtatutum eſt in cælo, non eſſe primas qualitates, vtique nec ſecundas.

73. Quæres quartò, vtrum cæli ſint contigui? Reſpondet Seraphicus nuper cit. & Lyran. *in* 1. *Gen.* affirmatiuè. Ita enim ordinatum, & diſpoſitum eſt vniuerſum, vt corpora eius ſint contigua, vnumque ſit alteri proximum, ac immediatum, nè vacuum inter ea accidat. Vndè Aſtrologi ſubiicunt, cælos eſſe contiguos, eo ferè pacto quo extant corticea, ac partes vnius cepæ.

74. Quæres quintò, vtrum ſtellæ erraticæ, & fixæ lumen à ſole recipiant? Occurrit D. Aug. 2. *de geneſi ad lit. cap.* 16. & *in Pſal.* 10. affirmatiuè poſt D. Paulum 1. *Cor.* 15. & Ariſt. 1. *Cæli T.* 100. affirmatiuè, & potiſſimum experimur in accremento, & decremento Lunæ, ac in eius eclypſi: ob id ſol poſitus eſt in medio cæleſtium orbium, vt ſuam lucem valeat effundere, & communicare ſtellis cunctis, veluti cor ſedem ſuam tenet in medio corporis animalis, vt vitam præbeat omnibus partibus, membriſque eius: quamvis nonnullum lumen ex ſe participent, à ſole minimè mutuatum, vt in dicto Lunæ deliquio euidenter cernitur.

QVÆSTIO II.

De motu Cæli.

ARTICVLVS I.

An omnes Cæli moueantur.

1. EXTITIT opinio quorumdam veterum Philoſophorum, quorum nomina referuntur apud Conimbr. 2. *Cæli, cap.* 5. *q.* 4. *art.* 1. exiſtimantium ſolùm terram moueri, orbes verò cæleſtes eſſe fixos, ac immobiles. Hæc autem ſententia mihi videtur ſtulta, falſa & erronea, vtpotè quæ ſenſui, experientiæ pugnat, & ſacræ paginæ non contradicit, quæ terram in æternum ſtare, immobilemque eſſe affirmat, vt *in ſequenti lib.* oſtendetur. Idque ſtatuunt omnes Philoſophi poſteriores, & Scholaſtici 2. *d.* 14. Ambigunt autem vtrum orbes inferiores moueantur motu primi mobilis, atque nùm etiam motu proprio cieantur diſtincto à motu primi mobilis? Quæ difficultas decidetur per duas aſſertiones proximè poſtponendas.

2. Aſſ. prima, cœleſtes ſphæræ inferiores mouentur motu 1. mobilis, defenditur à Doct. *in vtroque opere* 2. *d.* 14. *q.* 2. Suadetur primò experientia, ſtellæ quippè erraticæ, & fixæ viſuntur à nobis aſcendere ſuprà noſtrum orizontem, deinde occumbere, & poſtmodum reuerti ad ortum, & iterum circumagi ad occaſum ſpatio viginti quatuor horarum: huiuſmodi autem motus proficiſcitur à primo mobili; ideò appellatur motus diurnus, & raptus, quandoquidem ſecum rapit cæteras cœleſtes ſphæras inferiores. Secundò *ex* 10. *Met. T.* 2. in vnoquoque genere datur vnum, quod eſt metrum, & menſura aliorum, ergò in genere motus admittendus eſt motus primi mobilis, penès quem mouentur, menſurantur, & regulantur motus reliquorum orbium cœleſtium. Tertiò, quæ alicui ſunt proxima, & immediata, ſi illud moueatur, vtique cientur ea, quæ ſunt ipſi immediata, & proxima, vt in multis licet intueri: orbes autem cœleſtes inferiores ſunt ad inuicem proximi, & immediati, inſtar partium vnius cepæ, vt ſtatui in antecedente *q. art. vlt. quæſito tertio*: ergò motu primo mobili, neceſſe eſt moueantur reliqui orbes inferiores.

3. Aſſ. 2. orbes cœleſtes inferiores proprio agitantur motu, ab occaſu ad ortum. Tenet Doct. *vbi ſuprà*, cum communi Aſtrologorum placito, & indicat D. Damaſc. 2. *fidei*, 6. Probatur primò. Planetæ non ſemper ſeruant eamdem propinquitatem, vel diſtantiam adinuicem, vt quotidie cernitur ad oculum: id autem aliundè non prouenit, quàm ex motu proprio, quem ſortiuntur inferiores orbes diſtinctum à motu primi mobilis, alioqui eodem modo mouerentur, & æquè diſtarent, ac proximarentur. Secundò, diuerſo modo, diuerſoque tempore ſinguli orbes conficiunt, & perſoluunt ſuum curſum peculiarem, vt ſol vno anno, Mars duobus annis, & Luna quolibet menſe, vt obſeruaui *præcedente q. art.* 8. Hæc autem diuerſitas prodit ex diuerſitate motus cuiuſlibet corporis cæleſtis, ergò præfata corpora proprio gaudent motu. Tertiò effectuum diuerſitas arguit diuerſitatem motuum: quilibet autem prædictus orbis ſortitur proprium effectum, vt notaui, *loco mox cit. art.* 9. Ergò & proprio agitatur motu. Plura Maior 2. *d.* 14. *q.* 2.

4. Opp. 1. quod mouetur motu proprio, & motu alterius, neceſſe eſt, cohibeatur, ac retardetur motus vterque: motus autem primi mobilis retardari, & cohiberi nequit à motibus propriis cæterorum orbium, cum ſit iſtis fortior & vehementior, ergò reliqui orbes à primo mobili propriis motibus non circumaguntur. Occurrit Iſidor. 3. *Etymol. cap.* 34. concedens, motum primi mobilis retardari quodammodo à motibus propriis aliorum orbium. Aſtrologi autem reſpondent, motum primi mobilis modificari à motibus inferiorum orbium eo ferè pacto, quo modificamus motum, & impulſum alicuius corporis ſurſum, aut deorſum delati.

5. Opp. 2. quod mouetur in contriam partem, reluctatur, & cohibetur eius virtus, atqui inferiores orbes mouentur in contrariam partem per motum primi mobilis, videlicet ab ortu, ad occaſum, ergò eorum motus eſt ipſi oppoſitus, cum ſit ab occaſu, ad ortum. Reſp. maiorem habere locum in iis, quæ mouentur motu naturali, aut violento, non autem in illis, quæ cientur motu neutro, & indifferenti, cuiuſmodi voluuntur Cæli.

6. Opp. 3. idem ſimul moueri nequit motibus contrariis: at ſi orbes inferiores propriis motibus agitarentur, contrariis motibus mouerentur, putà ab ortu ad occaſum, & ècontrà, ergò motu primi mobilis circumuoluuntur duntaxat. Diſtinguo ma. ſi ille motus ſit ab vno puncto aſcendendo, & ab eodem deſcendendo, concedo eſſe motum contrarium, vnumque, & idem haud ſimul poſſe moueri motibus contrariis; quod ſi aliter res ſe habeat, vt in re noſtra, nego eſſe motum contrarium. Idque explicari poteſt de formica, quæ mouetur in rota proprio motu, idemque de nauta, qui deambulando per nauim mouetur proprio motu diſtincto, à motu nauis.

ARTICVLVS II.

An Cæli moueantur ab Angelis.

7. DVæ præcipuæ fulgēt Philoſophorū. & Theologorū ſententię, quarū vna eſt Maioris 2. *Cæli*

Saxois

Saxon. 8. *Phyſ. q. vlt.* Racon. *q.* 3. *de motu cæli art.* 1. & aliorum, quibus videntur fauere Auic. 9. *Metaphyſ. cap.* 1. & Aur. 2. *diſt.* 14. *art.* 2. arbitrantium cælos moueri à propriis formis ſibi intrinſecis: Altera verò eſt Scot. 2.*d.*14. *q.*1. Antonij Andreæ *ibid.* S. Bon. *art.* 3. *q.* 2. & cæterorum communis docentium cælos moueri ab intelligentiis ſibi à Deo deputatis.

8. Aſſ. 1. Cæli à propria forma non mouentur. Tenet Doct. cit. Probatur primò, motus proueniens à propria forma, aut foret violentus, aut naturalis: neuter autem eſſe valet, ergò cæli à propria forma non mouentur. Ma. patet, Min. eſt in promptu, non violentus, quia nullum violentum durabile, & ſecundum Ariſt. cælorum motus eſt in æternum duraturus: nec naturalis, alioqui quies foret eis violenta, ſicque poſt diem iudicij, cæli violenter quieſcerent. Secundò, omne inanimatum, cuiuſmodi eſt cælum, ex dictis in præeunte q. art. 4 in proprio loco ab intrinſeco localiter non mouetur, vt liquet de aqua, aëre, & cæteris, quæ non niſi ab extrinſeco agitantur, Cælum autem eſt in proprio loco, ergò à ſua forma non mouetur.

9. Aſſertio 2. Cæli circumaguntur ab intelligentiis. Tradit Scot. *vbi ſuprà.* & 4. *diſtinct.* 48. *quæſt.* 2. §. *Ad quæſt.* & 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 6. *paulò ante A.* Iob 9. *ſub quo curuantur, qui portant orbem*, ideſt Angeli, interprete Lyran. Cum ergò portitores orbis ſint Angeli, palam deducitur ipſos mouere cælos. Secundò ex Ariſt. 8. *Phyſ. T.* 52. & 12. *Met. T.* 43. numerante tot intelligentias motrices orbium cæleſtium, quot ſunt orbes mobiles. Subſcribunt Aug. 3. *Trin. cap.* 4. & Greg. 4. *Dialog. cap.* 4 Tertiò, quod non mouetur ab intrinſeco, neceſſe eſt, moueatur ab extrinſeco, cum motus principium ſit intrinſecum, aut extrinſecum: corpora autem cæleſtia non cientur ab intrinſeco, vt oſtendi in priore aſſertione, igitur circumuoluuntur ab extrinſeco, putà ab Angelis eis à Deo conſtitutis.

10. Oppones 1. ſi cælum ab intrinſeco non moueretur, forma eius foret otioſa, quia eſſe eſt propter operari, 2. *cæli, T.* 17. & 9. *Metaphyſ.* 15. & 16. Igitur, ſi eius forma non eſſet principium mouendi, foret irrita, & ſuperuacanea. Reſpondeo concedendo quidem illam formam non eſſe principium effectiuum motus localis, eſſe tamen cauſam aliorum effectuum, qui producuntur in hoc vniuerſo, ideò non eſt fruſtrà, maximè cum ſit cauſa intrinſeca ipſius cæli, quod ex materia, & forma conflatur.

11. Opp. 2. Deus immediatè mouet cælos, ergò Angeli non ſunt à Deo conſtituti ad eos voluendos. Ant. ſuadetur ex illo Iob. 34. *Quem conſtituit alium ſuper terram, aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt?* vbi Greg. & Lyran. ſubiiciunt, Deum immediatè regere, & gubernare vniuerſa, tantamque eſſe eius potentiam, vt immediatè ſe extendat ad omnia. Concedo ant. nego conſeq. ad eius probationem dico, id eſſe accipiendum de interna directione, non autem de externa exequutione. Vult namque Deus operari mediis cauſis ſecundis, vt oſtendi *l. de cauſis, art.* 4. *q.* 3.

12. Opp. 3. omni potentiæ paſſiuæ correſpondet potentia actiua, ex Ariſt. paſſu memorato: cœlum autem ſortitur potentiam paſſiuam, reſpectu motus, ergò quoque potẽtiam actiuam reſpectu eiuſdem motus. Reſpondeo cum Scot. *q.*1. *prol.* ma. gloſſandam eſſe per hanc diſtinctionem, in ſe, aut in tota coordinatione entis, quo pacto potentiæ paſſiuæ corporis humani organizati correſpondet potentia actiua Dei infundentis animam rationalem in ipſum debitè diſpoſitum, & rectè organizatum.: pariter potentiæ paſſiuæ cæli correſpondet potentia actiua Angeli, ad ipſum voluendum.

13. Opp. 4. vnus Angelus ſufficit, ad mouendos omnes cælos, cum nihil ei reſiſtat: ergò fruſtrà multiplicantur Angeli, ad multiplicationem cælorum mobilium. Nego ant. Quamvis enim nulla intercedat reſiſtentia qualitatis contrariæ, nihilominus extat reſiſtentia ex parte magnitudinum cælorum. Sunt namque ita magni, & vaſti, vt vnus Angelus nequaquam valeat eos omnes mouere, veluti vnus Angelus ſimul nequit exiſtere in pluribus locis totalibus, & adæquatis, ratio eſt, quia Angelus eſt ſubſtantia finita, & limitata, ratione cuius certo loco determinatur.

14. Quæres primò, vtrùm Angelus in mouendo cælum defatigetur? Reſpondeo, negatiuè, cauſa eſt, quia defatigatio eſt diminutio ſpirituum animalium, qui reparari poſſunt per quietem. Angelus autem eſt immunis à laxitudine, quia cum non ſit animal, caret ſpiritibus animalibus: & ob eamdem cauſam cælum quoque non eſt defatigabile. Addit Scot. *in Report.* 4. *diſt.* 45. *quæſt.* 14. §. *Dico, vt prius.* Nunquam accidit defatigatio, niſi cum paſſum vincit agens, quantum ad aliquid, licet ſimpliciter vincatur, ſed ibi nulla eſt repaſſio, ideò nulla fatigatio.

15. Quæres ſecundò, per quamnam potentiam Angelus moueat cælum? Reſpondeo Angelum non mouere per voluntatem, vt ſancitum eſt in Vniuerſitate Pariſienſi, ſed per potentiam exequutiuam, diſtinctam ab intellectu, & voluntate eius.

Articvlvs III.

An motus cæli ſit naturalis.

16. Prior opinio tribuitur S. Bon. 2. *diſt.* 14. *quæſt.* 2. *art.* 3. S. Th 3. *contrà Gentes, cap.* 23. & aliis cenſentibus motum cæli eſſe naturalem. Subſcribunt Conimb. 1. *cæli, cap.* 2. *q.* 3. *art.* 2. & Ægidius 2. *diſt.* 14. & Argent. *ibid. quæſt. vn. art.* 1. Poſterior defenſio à Doct. 2. *diſt.* 2. *q.* 6. *O.* & 4. *diſt.* 48. *q.* 2. *E.* Ric. 2. *d.* 14. *q.* 6. Dur *quæſt.* 2. Hurt. *in præſenti diſput. ſect.* 4. Arr. *ſect.* 5. & Auic. 9. *Met. c.* 2. ſtatuentibus motum cæli eſſe neutrum, & indifferentem.

17. Not. corpus moueri naturaliter ad locum, in quo naturaliter quieſcit, & è contrà violenter moueri ad locum, in quo violenter quieſcit. Naturale autem, vt à violento diſtinguitur, duo exigit copulatiuè, vnum, vt principium ſit intrinſecum, ſupplè principium paſſiuum, alterum verò, vt mobile naturaliter inclinet ad talem motum. Defectu autem vtriuſque, aut alterutrius motus nuncupatur neuter, & indifferens. Itaque, cum dicitur motus non eſt naturalis, capi poteſt, vel penès principium, vel penès terminum, potiſſimùm verò penès terminum, in quem tendit.

18. Aſſ. motus cæli non eſt naturalis, nec violentus, ſed neuter, & indifferens. Ita Scot. cit. quem ſequuntur Pariſienſes 1. *cæli, fol.* 111. Ioannes de Magiſtris *ibid. quæſt.* 1. *dub.* 3. & Tatar. *ſcibili primo.* Probatur primò, omnis motus aut eſt naturalis, aut violentus, aut neuter: motus autem cæli non eſt naturalis, ſecùs interdum cælum naturaliter quieſceret; acquiſito namque termino, ceſſat motus naturalis, vt patet de lapide petente centrum, in quo quieſcit: cælum verò nunquam quieſcit, ſed ſemper in gyrum vertitur, ergò eius motus haud eſt naturalis. Nec violentus, cum nullum violentum ſit durabile, 1. *cæli* 15. Cæli autem motus eſt æternus, tàm à parte antè, quàm à parte poſt, ſecundum Ariſt.

 Ergò

Ergò non eſt violentus, proindéque eſt neuter, & indifferens. Secundò, ſi cæli motus non eſſet neuter, foret ſimul naturalis, & violentus: fieri autem nequit, vt idem motus ſit ſimul naturalis & violentus, ergò eſt neuter. Sequela ma. oſtenditur, nam eſſet naturalis, quia ſuaptè natura tenderet ad ſuum terminum: eſſetque violentus, quia ab eo termino recederet, vt liquet de omni motu circulari, cuiuſmodi eſt motus cæli. Tertiò motus naturalis fertur ad aliquod cómodum corporis mobilis, vt patet de grauibus. & leuibus loca ſua petentibus, in quibus perficiuntur, & conſeruantur in ſuo eſſe, iuxtà illud vulgatum, locus eſt conſeruatiuus rei locatæ. Cælum autem nullum recipit commodum, perfectionemque à motu ſuo, cum ſemper æquali modo maneat, & cælum empyreum, quod eſt nobiliſſimum, non mouetur, ſed quieſcit. Deindè ſi perficeretur in motu, non videtur, cur potius perficeretur per motum ab ortu, ad occaſum, quam per motum ab occaſu, ad ortum.

Dices cum Gabriele 2. *d.* 14. *q. vn. art.* 3. *dub.* 2. quod licet cælum à motu ſuo vllam perfectionem propriam non recipiat, recipit tamen vniuerſum, fiunt quippè per eum perennes rerum generationes, varietates, & viciſſitudines. Contrà. Lis præſens non eſt de cómodo, quod res Mundi per motum cæli participant, ſed de proprio commodo, quod Gabriel ipſi cælo nullum attribuit, ſicut reuera nullum eſt attribuendum. Veluti quoque non diſputatur, vtrùm motus rerum vniuerſi ſit naturalis, necne? ſed num motus ipſiuſmet cæli ſit naturalis, aut non? reſpondere autem eſſe naturalem, ratione rerum vniuerſi, eſt extrà quæſtionem iſtam: veluti dicere, cum aqua aſcendit ſurſùm, ne detur vacuum, eum motum eſſe naturalem, ratione connexionis naturalis rerum, vt in ſimili occurrit Scot. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 14 cum abſolutè, & ſimpliciter ſit motus violentus.

Demùm motus ignis in orbem non eſt violentus, quia per eum non requiritur vbi, in quo violenter quieſcat, vt patet in ſua ſphæra, in qua orbiculariter mouetur: nec eſt naturalis, quia ſolùm naturaliter fertur ſurſùm. Ergò eſt neuter. Quod etiam de motu cæli aſtruendum eſt. Inſuper, ſuperficies eſt in potentia neutra, ad albedinem, aut nigredinem recipiendam, ergò & cælum, ad motum ortus, vel occaſus, & è contrà. Denique in Ethicis dantur actus indifferentes, vt latè oſtendi *in Moral. l.* 3. *q.* 2. *art.* 3. pariter in Phyſ. admittendus eſt motus neuter, qualis eſt motus cæli.

19. Opp. 1. Ariſt. 1. *cæli* 5. oſtendit, cælum habere motum naturalem, propterea quod eſt corpus naturale. Idipſum innuit 3. *eiuſdem operis*, 1. & 8. *Met.* 1. *&* 2. Conf. 2. *Phyſ.* 78. vnumquodque vt agitur, ſic aptum natura eſt, & vt aptum natura eſt, ſic agitur. Cum ergò cælum in orbem voluatur, ſequitur eius motum eſſe naturalem. Reſpondeo ea omnia loca exponenda eſſe de naturalitate penès principium corporis mobilis, non autem penès terminum ad quem, à quo præcipuè decerpitur naturalitas motus, obſeruaui in præpoſito not. Ad conf. dico, Philoſophum loqui de fine naturaliter intento ab agente. Vel dico, vocari motum naturalem, quatenùs non fit ab agente ſupernaturali, ſed ab Angelo, qui eſt agens naturale, & creatum, & finitum. Vel, quoad influxus naturales, quos cauſat in his inferioribus & ſublunaribus.

20. Opp. 2. *ex* 3. *Eth.* 1. violentum eſt, cuius principium eſt extrà: principium autem motus cæli eſt extrà ipſum, eo quod mouetur ab Angelo ſibi aſſiſtente, vt probaui *ſuprà art.* 2. *huius q.* Ergò motus cæli eſt violentus. Reſpondeo in ma. locandas eſſe alias particulas, quas ibi addit Ariſt. conferens vim, ideſt violentiam paſſo, cum ſcilicet mobile violentiam patitur per eum motum. Angelus autem licet ſit cauſa extrinſeca motus cæli, tamen ipſi cælo nullam vim infert, nec ad eum motum ipſummet cælum propendet. Ob id, huiuſmodi motus nec eſt naturalis, nec violentus, ſed neuter.

21. Opp. 3. Cælum non eſt deterioris conditionis, quàm corpus ſublunare: Corpus autem ſublunare mouetur motu naturali, ergò & corpus cæleſte. Reſpondeo cælum eſſe talis naturæ, vt valeat circulariter moueri. Motus autem circularis videtur eſſe nobilior cæteris motibus, veluti figura circularis, & rotunda reliquis figuris eminet. Quare, licet cælum naturale motu non agitetur, ob id non infertur eſſe deterius, & inferius, reliquis corporibus.

ARTICVLVS IV.

An motus cæli ſit regularis & vniformis.

22. NOt. regularitatem motus petendam eſſe penès æquale tempus, ita vt illud regulariter moueatur, quod mouetur æquali tempore: & è regione, quod mouetur inæquali tempore, irregulariter mouetur. Vniformitas autem motus depromitur ex motu partium corporis mobilis. Id enim mouetur vniformiter, cuius partes æquè velociter, aut æquè tardè cientur: & è regione illud difformiter mouetur, cuius vna pars velociùs, aut tardiùs alia parte mouetur.

23. Aſſ. motus cæli eſt regularis, & vniformis. Ita Ariſt. 2. *cæli* 35. & omnes Aſtrologi, & indicat Scot. 2. *d.* 14. *q.* 3. *ante §. dico ad q.* & 4. *d.* 48. *q.* 2. *§. In iſta q. C.* & *d.* 49. *q.* 13. *ante §. Ad rationes. G.* & *in Rep.* 4. *d.* 43. *q.* 4. Probatur primò experientia, ſiquidem motus diurnus 1. mobilis ſemper conficitur ſpatio viginti quatuor horarum. Itemque ſol per annum abſoluit ſuum curſum, & luna ferè per menſem. Secundò, Aſtrologi benè prædicunt Eclypſes lunares, ac ſolares, nedum quoad diem, verumetiam quoad horam, & minutum, in quo efficiuntur. Itemque multa alia pronoſticantur, quæ ſunt certa, & infallibilia: hæc autem omnia non poſſunt prædicere certò. & infallibiliter, niſi motus cæli foret regularis, & vniformis, vt ex ſe eſt exploratum.

24 Opp. 1. non omnes cæli tranſeunt æquale ſpatium, ſiquidem maiores maius, & minores minus ſpatium permeant, ergò motus eorum non eſt regularis, nec vniformis. Reſpondeo præfatam regularitatem motus petendam eſſe potiſſimum à motu primi mobilis, & poſtmodum à motu proprio cuiuſlibet orbis, non autem à motu alieno, & reſpectu aliorum, vt liquet ex aſſertis ſuprà.

25. Oppones 2. in motu cæli contingunt Eclypſes Solis, & Lunæ: huiuſmodi autem deliquia denotant irregularitatem, ac difformitatem motus: ergò cæli motus non eſt regularis, nec vniformis. Concedo majorem, nego minorem. Ratio eſt, quia tales Eclypſes proueniunt ex primæua conſtitutione corporum cæleſtium, ſuntque ad ornatum, & perfectionem vniuerſi, vt patet de nocte, die, luce, tenebris, aliiſque oppoſitis, iuxtà illud: oppoſita, iuxta ſe poſita magis eluceſcunt.

26. Opp. 3. nonnunquam Sol ſtetit, vt *Ioſue* 10. Interdum verò idem ſol retroceſſit decem lineis, vt *Eſa.* 38. Et aliquando in meridie, ipſemet ſol obſcuratus eſt, vt *Luc.* 23. Igitur cæli motus non eſt regularis, nec vniformis. Reſpondeo præfata omnia eſſe miraculoſa, & præter naturam,

de

de quibus in præſentia non loquimur. Hinc tempore paſſionis Domini, perſpiciens in plenilunio, & in meridie ſolem obſcuratum, exclamauit. *Aut Deus naturæ patitur, aut tota Mundi moles diſſoluetur.*

QVÆSTIO III.

De influxu Cœli.

ARTICVLVS I.

Vtrum Cœlum influat in hæc inferiora.

1. PRætermiſſis quibuſdam erroribus quos recitat, & refutat Mayr. 2. *diſt.* 14. *quæſt.* 4. & indicant Conimb. 2. *cœli cap.* 3. *quæſt.* 1. *art.* 2. & meminit Run. *ibidem tract.* 1. *quæſt.* 5. poſt D. Thom. 2. *d.* 15. *q.* 1. *art.* 2.

2. Aſſertio 1. cælum, & ſtellæ influunt in hunc Mundum inferiôrem. Eſt communis Scot. 2. *diſt.* 14. *quæſt.* 3. Maior. *ibid. quæſt.* 8. Ric. *art.* 3. *quæſt.* 5. Bon. *quæſt.* 2. *art. vlt.* Tatar. 1. *Meteor. quæſt* 1. *ſcibili* 3. Ioan. de Magiſt *ibidem quæſt.* 2. aliiſque Philoſophis, & Theologis. Probatur primò, ex Ariſt. 1. Meteor. c. 2. *Oportet Mundum hunc inferiorem ſubiectum eſſe ſuperioribus lationibus, vt indè vis eius vniuerſa regatur.* Et 1. *de gener.* 35. & 12. *Met.* 33. & 34. Suffragantur Aug. 3. Trin. c. 4. *Corpora craſſiora & inferiora, per ſubtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur*, & 5. *de ciuit.* Boët. 4. *de conſol.* Dionyſ. *de diuinis nominibus cap.* 4. & Baſil. 6. *Hexam.* 2. motu ſolis efficitur quadripartita anni diſtinctio, vt præ aliis aduertit Aug. *in præfatione Pſal.* 150. & Lyr. *in c.* 1. *Gen.* Diuiditur namque in duo æquinoctia, vernum, & autumnale, & duo ſolſtitia, æſtiuum, & hyemale. Deindè, ſol tranſiens per obliquum circulum Zodiaci eſt cauſa generationis, & corruptionis rerum. Acceſſus quippè eius ad nos eſt cauſa ortus rerum, & receſſus eiuſdem eſt cauſa Interitus earumdem rerum. Atque 2. phyſ. 26. *ſol, & homo generant hominem.* Inſuper, 1. Cæli 32. *Deus, & natura nihil agunt fruſtra:* Deus autem creauit Cælum, planetas, & reliquas ſtellas, igitur ne inutilia, & ſuperuacanea eſſe videantur, ſtatuendum eſt, ea communicare ſuos influxus iſtis inferioribus, & ſublunaribus.

3. Aſſertio 2. Cælum & ſtellæ influunt in elementa, quoad alterationem, & generationem. Ità Scot. *cit.* & 3. *diſt.* 16. *quæſt.* 3. §. *Rationes iſta artè A* Probatur experientia, ſiquidem, accedente ſole ad noſtrum Zenith, elementa ſuperiora, ignis, & aër augentur, & accreſcunt, ideò æſtiuo tempore abundant caliditas, & ſiccitas: elementa verò inferiora diminuuntur, & decreſcunt, ſic prædicto tempore æſtiuo, humiditas, & frigiditas deficiunt. Recedente autem ſole à noſtro Zenith, elementa inferiora, aqua, & terra augentur, & accreſcunt, ob id hyeme abundant aquæ, & frigus: elementa verò ſuperiora decreſcunt, propterea hyemali tempore caliditas, & ſiccitas deſunt.

4. Aſſertio 3. corpora cæleſtia concurrunt ad motum ſublunarium. Tenet Doct. *in* 2. *paſſu memorato*, & oſtendit ſic, cum elementa inter ſe confligunt, virtute cæli efficitur eorum motus, cauſaturque mixtum ex tali conflictu, per virtutem cæli, vt palam fiet in proximo lib. ergò cælum influit mouendo iſta inferiora. Prætereà, experientia conſtat Cometas cieri circulariter ad motum Cæli. Ergò ſublunaria mouentur ad motum Cæli.

5. Aſſertio 4. animata imperfecta, & perfecta participant effectus planetarum, & aliorum cæleſtium orbium. Defendit Scotus *vbi ſuprà in vtroque opere.* Probatur 1. ex Galeno *lib.* 3. *de diebus criticis*, qui mandat obſeruandas eſſe planetarum congreſſiones, & oppoſitiones, præſertim Lunæ, vt ægra corpora bene curentur, ob id ſubdit Doct. mox cit. Medicos debere eſſe Aſtrologos, vt opportunè ſua medicamenta præbeant ægrotis. Secundo oſtreæ marinæ, conchæ, cancri, & huiuſmodi alia inueniuntur plena in oppoſitionibus ſolis, & Lunæ, vacua verò in quadraturis eorum; ergò planetæ influunt in animata. Rurſùs, homines, qui Lunatici appellantur, magis agitantur vno tempore, quàm alio, quandoquidem maiores recipiunt influxus à Luna, in quadratura, quàm in oppoſitione eius. Iterum, æſtate, magis calor viget in plenilunio, quàm in nouilunio. Denique apparent euidentes, & mirabiles effectus in plantatione arborum, ſciſſione earum, in acceſſu, & receſſu maris, aliiſque permultis, quæ quotidiè oculis noſtris obiiciuntur, & fuſe à Doctore diſſeruntur.

6. Oppones 1. *Geneſis* 1. loquitur, Deum feciſſe ſolem, & Lunam, & poſuiſſe illa in firmamento cæli, vt eſſent in ſigna, & tempora, ergò non ſunt cauſæ horum inferiorum, ſed ſigna duntaxat. Idque videtur confirmare S. Damaſc. 2. *cap.* 6. *his verbis* Nos dicimus, quoniam ipſa Aſtra non ſunt cauſa alicuius eorum, quæ fuerunt, nec corruptionis eorum, quæ corrumpuntur. Signa autem ſunt magna imbrium, & aëris tranſmutationis. Reſpondeo cum Seraph. & Lyran. non eſſe tantum ſigna, ſed etiam cauſas, indicante ſacro textu, cum ſubdit, *vt luceant in firmamento cæli, & illuminent terram.* Veluti ſacramenta ſunt ſigna, & cauſæ gratiæ. Ad Damaſc. dico, ipſum negare illa eſſe cauſam primariam, & independentem, non verò cauſam dependentem, creatam, & concurrentem vniuerſalem cum cauſis particularibus iſtorum inferiorum, propterea Lyran. præcit. ait Moyſem conſultò narrare Deum feciſſe illa duo luminaria, ne populus Iudaicus pronus ad idololatriam, ea, vt Deos coleret. Vnde *Deut.* 4. habetur. *Ne forte oculis eleuatis ad cælum, videas Solem, & Lunam, & omnia aſtra Cæli, & errore deceptus adores ea, & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in miniſterium cunctis gentibus.*

7. Oppones 2. Ariſt. 7. *Phyſ. Textu* 26. ſcribit agens, & patiens debere eſſe ſimul, vt prodeat actio, & fiat effectus: cælum autem longè diſtat ab iſtis inferioribus, ergò in hæc nequit influere. Reſpondeo exponendum eſſe philoſophum per diſtinctionem, ſimultate ſuppoſiti, nego: ſimultate virtutis, concedo. Quamuis enim ſuppoſitum Cæli quam maximè abſit à terra, tamen virtus eius proxima illi eſt, ratione cuius producuntur effectus.

8. Oppones 3. idem Ariſt. 1. *de gener. cap.* 7. *T.* 51. & Dionyſ. 2. *de diuinis nominibus*, affirmant agens aſſimilare ſibi paſſum, quantum poteſt: cælum autem haud ſibi aſſimilat ſublunaria. Nulla quippè extat ſimilitudo inter hæc, & illud: ergò cælum non agit in hæc inferiora. Exponendum eſt præfatum teſtimonium per diſtinctionem, de agente vniuoco, conceditur: de agente æquiuoco, cuiuſmodi eſt cælum, negatur. Quare, non eſt neceſſe, interueniat nonnulla ſimilitudo, vt cæleſtia, in ſublunaria influant.

9. Quæres, num cælum empyreum aliquid influat in hunc Mundum ſublunarem. Reſpondet Doct. Seraphicus 2. *diſt.* 2. *parte ſecunda, art.* 1. *quæſt.* 2. problematicè. Affert namque rationes probabiles pro vtraque parte, eaſque ingenioſè diluit. Placet pars affirmans, tum quia nulla ſubſtantia in mundo eſt otioſa, tum etiam quia corpus nobiliſſimum, &

perfectiſſimum gaudet virtute præſtantiſſima agendi, & influendi in ſua inferiora, veluti eſt cælum empyreum.

Articvlvs II.

Per quid agat cælum in hunc Mundum.

10. DE tribus ambigi poteſt, ſcilicet de luce, motu, & occulta virtute, quam alij influentiam occultam, & latentem appellant, quæ omnia per tres ſubſequentes aſſertiones expediam breuiter, & euidenter.

11. Aſſertio 1. cælum agit in hæc inferiora per lucem. Eſt communis Scot. *in antecedente art. alleg.* & cæteris Scholaſt. & Philoſophis. Probatur, luce ſolis illuminantur, & calefiunt corpora ſublunaria, eius verò abſentia obſcurantur, & frigefiunt cernimus quippè lumine ſolis liquefieri ceram, & indurari lutum. Atque eius calor eſt cauſa diſpoſitiua generationis rerum, eiuſque priuatio eſt cauſa interitus earum, cum vita in calido, & humido conſiſtat. Deinceps, arbores, quæ luci ſolis ſunt expoſitæ, fructificant, quæ verò ea priuantur, nequaquam.

12. Aſſertio 2. Cælum quoque per motum influit in ſublunaria. Tenet Doct. *vbi ſuprà*, cum reliquis Scholaſticis. Probatur, acceſſus, & receſſus Solis à nobis, motuſque eiuſdem in circulo obliquo Zodiaci eſt cauſa ortus, & interitus rerum. Atque receptum extat axioma à philoſophis, motus eſt cauſa caloris, veluti quies eſt cauſa frigoris, calorem autem eſſe cauſam rerum ſaltem diſpoſitiuam, inficiatur nemo. Igitur Cælum motu ſuo agit in iſta inferiora.

13. Aſſertio 3. admittendæ ſunt occultæ cælorum influentiæ, ſiue propriæ vires, & virtutes eorum, quibus innumeri, & miri producuntur effectus. Eſt contra Mirandulanum 3. *contrà Aſtrologos*, c. 5. *&* 6. & alios nonnullos à Recentib. alleg. pro D. Bon. 2. *diſt.* 14. *parte* 2 *art.* 2. *quæſt.* 2. Ric. *ibidem art.* 3. *quæſt.* 5. *ad* 5. Mayr. *quæſt.* 4. Maior. *quæſt.* 8. Tatar. 1. *Meteor. quæſt.* 1. *ſcibi'i ſecundò*, & non diſplicet Scot. *paſſu præmemorato*, & fauet D. Aug. 21. *Ciuit. cap.* 4. 5. *&* 7. Probatur primò, de metallorum gignitione, præſertim argenti, & quæ attingi nequeunt à motu, & luce cælorum, ergò ab aliis eorum facultatibus, & viribus, quæ vulgò eorumdem influentiæ occultæ nuncupantur. Primò, acceſſus, & receſſus maris, potiſſimum oceani, qui latenti Lunæ virtuti tribuitur, quæ magnum dominium habet in corpora humida. Rurſus magnes trahitur ad polum arcticum, & à polo antarctico regreditur: & alia huiuſmodi, quæ produci non videntur, niſi à virtutibus corporum cæleſtium, quæ influentiæ occultæ appellantur. Secundò, ſublunaria viribus ſuis complures effectus mirabiles edunt, quæ nos latent, ſicut eorum formæ ſubſtantiales ſpecificæ, ergò & cæleſtia miros effectus producunt, quorum virtutes nobis ſunt occultæ, ſicut eorumdem formæ ſubſtantiales ſpecificæ, vt præclarè proſequuntur Seraph. Doct. *loco prærecenſito*, & alij. Denique, Aſtrologi diuerſos effectus attribuunt ſtellis, quædam enim frigefaciunt, vt Saturnus, nonnullæ calefaciunt, vt Sol, aliquæ humectant, vt Luna, & aliæ exſiccant. Hæc autem, & conſimilia non prodeunt, niſi à diuerſis viribus, & facultatibus, quæ quia nobis ſunt ignotæ, vocantur influentiæ occultæ. Quare immeritò Perer. & alij cit. à Ruu. 2. *cæli cap.* 3 *quæſt.* 2. has vocant delirantium figmenta, & ignorantiæ aſylum, cum nihil aliud ſibi velint, quàm vires, & facultates cælorum, à quibus miri emanant effectus. Siquidem, ſi ſublunarium virtutes attingunt effectus mirabiles, hæque non nobis ſunt notæ, vt conſtat de viribus multorum lapidum, herbarum, & plantarum, quantò magis facultates cæleſtium? quæ cum ſint nobiliſſima, & præſtantiſſima, proculdubio pollent viribus excellentiſſimis, & eminentiſſimis, à quibus prodeunt effectus nobiliſſimi, & præſtantiſſimi. Itaque, cum non negentur huiuſmodi virtutes cælorum, ſanè inficiandæ non ſunt præfatæ influentiæ occultæ, quæ prorſus adinuicem coincidunt.

14. Oppones 1. lux nobilitate, & cauſalitate vincit omnes qualitates, vt experimur in effectibus, & operibus horum ſublunarium, quæ à luce fiunt, ergò Cælum per lucem agit duntaxat. Ant. eſt in promptu, de floribus plantarum, & fructibus arborum, qui lucem, tanquam parentem, & cauſam agnoſcunt, ergò idem eſt aſtruendum de cæteris aliorum rerum effectis, & partis. Reſpondeo quamuis lux innumeros producat effectus, attamen non attingit opera metallorum, quæ gignuntur in gremio terræ, aliaque effecta, quæ luce ſunt eminentiora, & inſigniora: ideò venandæ ſunt aliæ præſtantiores cauſæ, quæ dicuntur influentiæ occultæ.

15. Opp. 2. motus ex dictis *lib.* 8. *Phyſ. q.* 1. *art.* 4. formaliter eſt relatio, quæ non eſt de genere actiuorum: ergo per motum in hæc inferiora non influit Cælum. Concedo ant. diſtinguo conſequens, vt per principium effectiuum concedò: vt per conditionem, ſine qua non, nego. Sic lux eſt quidem conditio præuia, & diſpoſitiua, ad producendam ſubſtantiam, ipſam tamen effectiuè non attingit.

16. Opp. tertiò, dedecet virum philoſophum aſſerere, quæ nec ſenſu, nec ratione probari queunt: dari autem influentias cæli occultas nec ſenſu, nec ratione ſuaderi poteſt, immò nec authoritate. Nam Ariſt. in ſuis ſcriptis huiuſmodi influentias non commemorat. Ergò concedendæ non ſunt. Concedo maiorem, nego minorem, vt patet ex 3 *aſſ. propoſita.* Multæ autem veritates latuerunt Ariſt. ſoli enim Deo omnia ſunt nota, iuxta illud Hæbr. 4. *Omnia ſunt nuda, & aperta oculis eius.*

17. Quæres, vtrùm ceſſante motu cæli, effici queat aliquis motus in his inferioribus? Reſpondeo affirmatiuè cum Scot. 2. *d.* 2. *q.* 11. §. *Dico ergo ſub A.* & 4. *d.* 48 *q.* 2. *ſub I.* contrà D. Th. 2. *cæli lect.* 4. & ſuos. Nam, ex Aug. 11. *Conf.* ſtante cælo, mouetur rotula figuli. Idque ſancitum eſt in vniuerſitate Pariſienſi, & ratio eſt, quia ſublunaria, præter motum cæli habent cauſam ſufficientem effectricem ſui motus. Igitur abſque motu cæli moueri poſſunt.

Articvlvs III.

An Cæli, & aſtra influant in animam humanam.

18. PLanetarij, & Aſtrologi iudiciarij exiſtimant Cælos, & ſydera ſic influere in animam humanam influxu naturali, ac neceſſario, vt aliter agere non valeat, niſi ſecundum eorumdem cælorum, ac ſtellarum influxum. Scot. autem 2. *d.* 14. *q.* 3. §. *Quarto dico H* S. Bon. *ibid. q. vlt.* Ric. *q.* 5. *art.* 3. Maior. *q.* 8. Gabriel *q. vn. dub vult.* Dur. *part. ſecunda q.* 2. & cæteri Scholaſtici, & orthodoxi Doct. negant cælos, & ſydera cogere humanam voluntatem ad promendas neceſſariò ſuas actiones, & operationes.

19. Not. ex Scot. mox cit. cælum, & aſtra agere in

in mixta ſiue inanimata, ſiue animata per ſuos influxus, alterando nimirum ea, per qualitates conuenientes, aut diſconuenientes: idcóque remotè, ac indirectè dici poteſt dicta corpora cæleſtia influere in humanam animam, quandoquidem præfatæ qualitates poſſunt lædere illa mixta, eorumque organa, temperiemque ipſorum diſſoluere. Læſis autem ſenſibus, intellectus, & voluntas poſſunt deordinari in ſuis actibus, & operibus. Hinc ſubiicit Orbellus 2. *diſt.* 55. *quæſt.* 1. læſo, & impedito organo phantaſiæ, vt patet in phreneticis, intellectus impeditur à ſua functione, & operatione.

20. Aſſertio 1. directè, & immediatè cæli, & aſtra non influunt in animam humanam. Tenet Doct. cit. & *quæſt.* 11. *de anima.* Probatur primò, corpus nequit directè agere in ſpiritum: agens quippè eſt nobilius patiente, vt præ cæteris tradit Aug. 12. *de gen. ad lit. cap.* 29. Cæli autem ſunt corporei, & anima humana ſpiritualis, 3. *animæ,* 19. & 2. *de gener. animalium, cap.* 3. Ergò illi, in hanc agere directè nequeunt. Secundò, anima humana eſt incapax accidentium materialium, ob id intellectus eius agens transfert ſpecies materiales in ſpirituales, quas intellectus patiens recipit, 3. *animæ,* 18. Inſuper, ex Damaſc. 2. *fidei cap.* 7. corpora cæleſtia, naturaliter, & neceſſariò operantur, ergò ſi influerent in animam humanam, eius læderet libertatem, cuius oppoſitum ſtatuemus *in* 3. *aſſ.*

21. Aſſertio 2. indirectè, & remotè cæli influere queunt in intellectum, & voluntatem hominis. Defenditur à Doctore *paſſu allegato.* Prima pars probatur ex Ariſt. 1. *animæ, Text.* 66. corrumpitur intellectus, quodam interius corrupto. Quod eſt dictu, offenſo ſenſu, præſertim phantaſiæ, indirectè offenditur, ac deordinatur intellectus. Secundò, experientia conſtat, læſo ſenſu communi, potiſſimum confuſa imaginatione, & phantaſia, confundi ac deordinari intellectum in ſuis actibus, & operibus, vt patet in phreneticis, & lunaticis, qui magis vno tempore, quàm alio agitantur, ſecundum maiorem, aut minorem influxum, quem à Cælo recipiunt. Prima pars ſuadetur 1. *ex* 1. *polit.* 3. appetitus ſenſitiuus naturaliter ſe habet ad partem rationalem, tanquàm ſeruus, ad Dominum. Interdum autem ſeruus indirectè ſaltem reluctatur Domino: ergò idipſum dicendum eſt de appetitu ſenſitiuo, qui ad ſe trahit voluntatem, tametſi quoquo pacto inuitam, & reluctantem. Vndè Rom. 7. *Non quod volo bonum, hoc ago, ſed quod odio malum, illud facio.* tractus à ſenſualitate, ſubiicit Lyran. ibi. Secundò, voluntas humana ſequitur appetitum ſenſitiuum, quandoquidem appetitus ſenſitiuus mouet efficaciter voluntatem ad proſequendum id, quod illi, ab ipſo appetitu ſenſitiuo offertur, & præſentatur, ſi eidem voluntati ſit commodum, & bonum: appetitus autem ſenſitiuus poteſt deordinari, & lædi, per noxium cæli influxum: ergò indirectè cælum poteſt agere in humanam voluntatem.

22. Aſſertio 3. Cæli, & ſydera non cogunt humanam voluntatem ad agendum, ſed eam relinquunt in pleno dominio ſuorum actuum, & operum. Patrocinatur Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò, ex Conciliis Brachar. 1. *cap.* 9. *&* 10. & Tolet. primo, in quibus damnantur Priſcillianus, eius ſectatores, ac fautores, exiſtimantes corpora cæleſtia ſuis influxibus humanam temerare libertatem. Quorum meminit Aug. *in catalogo hæreſum, hæreſi* 70. ſuffragantur SS. Patres, nuncupatim Dionyſ. 4. *de Diuinis nominibus,* Baſil. *hom.* 6. *in Hexamer.* & Auguſt. 13. *Trin. c.* 4. Et corroborari poteſt ex illo Deut. 4. *Solem, & Lunam, & omnia Aſtra cæli creauit Dominus Deus in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub cælo ſunt.* Quod autem creatum eſt in miniſterium hominis, non prædominatur ei in regimine, virtute, & voluntate, alioqui foret creatum in dominium, & non in miniſterium: itaque cum cæli, & aſtra creata fuerint ad ſeruiendum homini, planè deducitur nullam vim voluntati humanæ inferre. Addi poteſt vulgatum Ptolom. aſtrologi præſtantiſſimi in Almag.

Sapiens dominabitur Aſtris.

Secundò, ex Ariſt. 1. *Perih. propè finem,* affirmante, hominem habere potentiam ad oppoſita facienda, ideſt voluntatem, in cuius poteſtate eſt velle, aut nolle, aut non velle, alioqui fruſtrà forent conſilia, & negotia. Quartò, quod eſſentialiter alicui competit, eſt ab eo inſeparabile, ſecùs deſtrueretur eius natura: humana autem voluntas eſſentialiter eſt libera; per id enim diſtinguitur ab intellectu, cæteriſque potentiis naturalibus. Ergò, humana voluntas per influxum cæleſtium corporum ad agendum non cogitur. Demum ſi hominis voluntas in ſuis operibus neceſſitaretur, cum malè ageret, non foret homo culpandus, & puniendus, ſed incuſanda eſſent Aſtra, quæ ipſum neceſſariò impellerent ad mala perpetranda, ſicque tolleretur omnis ratio meriti, & demeriti, laudis, & vituperij, honoris, & opprobrij.

23. Opp. 1. ex Ariſt. *l. de elementorum proprietatibus,* Regna vacua facta ſunt, & terræ depopulatæ ſunt ob coniunctionem duarum magnarum ſtellarum, ſcilicet Iouis, & Saturni, ergò ſydera ſuo influxu neceſſitant homines ad bellandum, aliaque opera exercenda. Reſpondeo interpretandum eſſe diſpoſitiuè, non verò coactiuè: inclinant namque, ſed non conſtringunt homines ad hæc, aut illa obeunda.

24. Opp. 2. ſtellæ influunt in Dæmones, qui ſunt puri ſpiritus, ergò potiori iure in animam rationalem, quæ corpori vnitur. Ant. ſuadetur, certa experientia comprobatur, Dæmones magis vno tempore torquere energumenos, quàm alio tempore, vt patet in Lunæ accremento, & decremento; quod aliunde non prouenit, niſi ex maiori influxu, quem tunc Luna in illos emittit, ratione cuius phreneticos, & Lunaticos magis vexant, & exagitant. Nego ant. ad eius probationem dico, non Dæmones recipere huiuſmodi influxum, ſed dictos Lunaticos. Agnoſcunt quippè Dæmones opportunitatem temporis, qua facilius dicti homines poſſunt agitari & torqueri, nempè ob humorum copiam, idcircò magis tunc temporis eos perturbant, & diuexant.

Dices, Dæmones alliciuntur, & fugantur quibuſdam herbis, & lapidibus, & animantibus, quibus magicæ artis periti vtuntur, ergò non obſtat, quin corporum cæleſtium influxus recipere valeant. Dico, id effici ex pacto tacito, aut expreſſo eorum, applicantium actiua paſſiuis. Hinc D. Aug. 20. contrà Fauſtum, c. 55. ſic ſcribit, & ſubiicit. *Illi quippè ſuperbi, & impij ſpiritus non nidore, ac fumo, ſicut nonnulli vani opinantur, ſed hominum paſcuntur erroribus.*

25. Opp. 3. nonnulli pollent præſtantiori ingenio, quam alij, non alia ſanè de cauſa, niſi quia illi ingenioſiores concepti, & nati ſunt ſub nobilioribus, & proprioribus aſtris, vt qui ſub Marte, ad bellum, & qui ſub Mercurio ad ſtudium litterarum ſunt magis idonei, & proprij. Igitur cæleſtia corpora agunt in animam humanam. Concedo ant. diſtinguo conſequens, remotè, & indirectè, concedo: proximè, & directè nego. Iuuant quidem Aſtra, & diſponunt ad bonitatem, & præſtantiam ingenij, eius tamen cauſa præcipua eſt Deus creans animam nobiliorem, ex qua emanat nobilior intellectus, cum cæteris potentiis perfectioribus. Idque maximè elucet in ſchola Scot. docentis, ſubſtantiam ſingularem participare gradus perfectionales, ratione quorum vna anima eſt altera nobilior, & præſtantior, vt ſancitum eſt in vniuerſitate Pariſienſi.

ARTICVLVS IV.

An Aſtrologi ex obſeruatione ſyderum poßint certò futura prædicere.

26. QVi *in antecedente art.* alteroantur, quoque *in præſente* pugnant, pro cuius ſolutione, & deciſione iuuat diſtinctio de futuris euentis neceſſariis, & naturalibus, aut voluntariis, & liberis, iuxtà quam duplex ſtatuitur ſubſequens aſſ.

27. Aſſ. 1. ſi Aſtrologi agnoſcerent vires, & facultates naturales Aſtrorum, poſſent certò præcognoſcere, & prædicere eorum effectus neceſſarios, & naturales ſoturos. Ità Scot. 2. *diſt.* 14. *quæſt.* 3. §. *ſecundò dico. F.* Probatur primò cognita perfectè cauſa, cognoſcitor effectus eius, quia hic ab illa eſſentialiter dependet. Ideò, qui habet demonſtrationem per caoſam, facilè poteſt habere demonſtrationem per effectum. Igitur, ſi Aſtronomi benè, & perfectè callerent naturas, vireſque ſyderum, certè, & indubiè poſſent vaticinari eorum effectus naturales futuros. Secundò quotidiana experientia conſtat, Aſtrologos multa futura prænunciare, quæ à ſyderibus producenda, & fienda ſunt, vt congreſſiones, oppoſitiones eorum, eclypſes, ſerenitates, tempeſtates, pluuias, ſiccitates, copiam, inopiam rerum, terræ motus, ortus, interitus earumdem rerum, bellum, aut pacem Gentium, & id genus alia. Vndè Sixtus quintus io Bulla, quam edidit contrà Aſtrologos iudiciarios excipit effectus naturales, his verbis. *Futuris euentibus ex naturalibus cauſis neceſſariò, vel frequenter prouenientibus, quæ ad diuinationem non pertinent, duntaxat exceptis.* Subnectit Scot. *paſſu præmemorato*, Aogelom certò prænoſcere huiuſmodi effectus naturales, quia optimè nouit eorum cauſas naturales Igitur, ſi Aſtrologi benè, & plene cognoſcerent ſyderum eſſentias, & virtutes, procoldubio eorum effectos certò prædicerent. Hinc refelluntur Conimb. 1. *cæli c.* 3. *quæſt.* 9. *art.* 2. exiſtimantes dictos Aſtrologos tantum probabiliter poſſe prænoſcere eos effectus. Cum enim Aſtrologia ſit propriè ſcientia, qui eam benè callet, nouit cauſas vniuerſales naturales ad eam ſpectantes, proiodéque pollet ſcientia de eis, ac de ipſarum effectibus, atque ità neceſſariò, & euidenter prænunciare poteſt tales effectus futuros: tametſi nonnunquàm ob indebitam diſpoſitionem ſublunatium, aut aliud obſtaculum impediantur, nè fiant tales effectus.

28. Aſſertio 2. Aſtrologi ſaltem conicturaliter poſſont præſcire mores hominum, maximè ſi nouerint, ſob quorum planetarum dominio ſint concepti, & nati: non tamen, quæ pendent ex eorum libero arbitrio, & voluntate. Aſſertio eſt bipartita, quam tenet Doct. *vbi ſuprà*, §. *Quarto dico. H. & I.* prima pars probatur 1. qui ſunt in diuerſis climatibos diuerſos mores ſortiuntur, vt præ aliis obſeruat Ptolomæus tract. 2. qoadripart. & aperte intuemur in Italis, Germanis, Gallis, & Hiſpanis, aliiſque nationibus. Hinc Ariſt. in ſuis problem ſcribit, qui meridiei ſont proximiores, vtplurimum ſont præſtantioris ingenij, & perſpicacioris intellectos, & ad res agendas aptiores, ob circuli ſignorum, & ſtellarum errantium loco Zenith capitum eorum proximitatem, ergò Aſtrologi, hæc, & alia ſcitè adoertentes facilè poſſunt prædicere mores hominom. Deindè, cernimus qooſdam deditos eſſe Mathematicis vt Plat. nonnullos Hiſtoriis, vt Plin. aliquos proſæ & facundiæ, vt Cic. & alios poëticæ arti, vt Ouid. qui ipſemet ait,

Quidquid conabar dicere, verſus erat.

Secundò, ex parentibus ſumitur argumentum dignoſcendi eorum filios, quia filius eſt pars patris 5. *Eth.* 6. eique ſimilis; ideò ſpurius non promouetur ad ſacros ordines, quia ſi pater fuit incontinens, idem præſumitur de eius filio, vt patet, Extrau. de filiis presbiterorum. Igitur Aſtrologus benè verſatus, & peritus in ſua arte, poteſt conijcere mores alicuius, ſi cognoſcat originem eius, & influxum Iouis, aut Saturni, aut alterius ſyderis. Tertiò, mores ſequuntur temperamentum corporis, vt tradit Galeous in lib. ab ipſo ſic inſcripto: *temperies autem corporis humani ab influxu ſyderum non parum pendet. Ideò, qui naſcuntur ſub Ioue ſunt alacres, ob copiam ſanguinis, quem influit ille planeta; qui ſub Saturno ſunt melancholici, ob ſiccitatem, & frigiditatem ab illo planeta communicatam; qui ſub Marte ad bellum ſunt proni, qui verò Veneri ſubſunt, libidini dediti ſunt. Hinc Gen.* 8. *ſacer tex. monet: ſenſus, & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua.* Et Eccleſiaſtes 1. *Peruerſi difficilè corriguntur, & ſtultorum infinitus eſt numerus.* Quartò, voluntas hominis proſequitur, quod obicit, & ſeqoitur eius appetitus ſenſitiuus, vt dicebam *in præeunte art. Aſſ.* 2. Aſtra autem directè influunt in appetitum ſenſitiuum, ergò eorum influxibus cognitis, poſſunt Aſtrologi conijcere hominum mores. Præſertim quia, vt legitur Iacobi primo, *vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus.* Et Virgil. *Ecclog.* 2.

Trahit ſua quemque voluptas.

Secunda pars probatur primo, ex ſacra pagina, Deut. 18. *Gentes iſtæ Diuinos audiunt, tu autem à Domino Deo tuo aliter inſtitutus es.* Iſa. 46. *Non eſt vltrà Deus, nec eſt ſimilis mei, annuntians ab exordio nouiſſimum, & ab initio, quæ necdum facta ſunt.* Et 47. *Qui contemplabantur ſydera, & ſupputabant menſes, vt ex eis annuntiarent ventura tibi, ecce facti ſunt quaſi ſtipula, ignis combuſſit eos.* 2. Planetarij, & Aſtrologi iudiciarij damnantur, & anathematixantur ab Eccleſia, vt patet 2. parte Decretorum, cap. 26. Conc. Brach. 1. *cap.* 9. T. *primo.* Deniquè à Sixto V. in propria bulla excommunicantur aſtrologiam iudiciariam exercentes. Quocirca oon immeritò S. Bonauent. 2. *d.* 14. *quæſt. vult.* oppoſitam ſententiam vocat hæreticam, diabolicam rationi, & ſenſui pugnantem, ac non ſibi cohærentem. Tertiò, ex PP. Clem. 9. recognitionum, Greg. *homil.* 10. *in Euang.* Epiph. & Aog. 7. *Conf. cap.* 3. vbi reiiciens Mathematicorum diuinationes affert exemplum de geminis Eſau, & Iacob, qoi ſimul concepti, & nati ex eodem vtero matris, vita, & moribus valdè diuerſi ac diſſimiles fuere. Et 2. *de gen. ad lit.* 17. exemplificat de arbuſtis, plantis, ſeminibus, & herbis, quæ eodem tempore plantantur, & ſeruntur, eodemque momento temporis naſcuntur, & tamen patet eas eſſe diuerſas. Idem aſſerit 5. *Ciuit. cap.* 1. *in fine*, & *cap.* 2. 3. 4. *& inde.* Et *lib.* 83. *qq. quæſt.* 45. & 1. *ad Simplicianum, in ſol.* 2. *quæſt.* Hoc ipſom ſcribit, & aſtruit Genebr. 1. *Chron. pag.* 21. Quartò, voluntas humana ſuaptè natura eſt indifferens, & indeterminata ad oppoſita obiecta, actos, & effectus, vt latè ſum proſequutus in Philoſophia Mor. *libro* 3. *quæſtione* 1. & 2. & inſinuaoi *in ſuperiore articul.* Ergò nemo Aſtrologorum, ea ſyderum notitia poteſt ſcire, quæ ipſa voluntas factura eſt. Quamuis enim Aſtra inclinent eammet volontatem ad aliqoid præſtandum, non tamen cogunt, nec neceſſitant ad ſuas operationes obeundas.

29. Opp. 1. Cæli ſunt veluti libri, in quibus legi videntur omnes effectus futuri hominum, cunctorumque

rumque

rumque ſublunarium, ſic *Gen.* 1. Aſtra dicuntur eſſe poſita in firmamento cæli, vt eſſent ſigna futurarum rerum, per varios, & diuerſos aſpectus, interprete Orig. Eſa. 34. *Complicabuntur ſicut liber cæli.* Et Apoc. 6. *Cælum receſſit, ſicut liber inuolutus.* Ergò, ſi quis orbium cæleſtium characteres benè cognoſcat, & perfectè calleat, certò prænuntiabit futuros rerum euentus, & effectus. Conf. Matt. 2. *Magi mouerunt Chriſtum Regem natum per ſtellam ipſis apparentem.* Ioan. 2. *Nondum venit hora mea.* & cap. 7. *Nemo apprehendit eum, quia nondum venit hora eius.* Si ergò Chriſtus Dominus natus eſt ſub ſydere, & quoque mortuus, potiori iure aſtruendum eſt de cæteris hominibus, quorum ortus, actus, mores, & interitus pendent ab Aſtris; proindéque hæc omnia periti Aſtrologi prænoſcere queunt. Reſp. præfata loca, & conſimilia exponenda eſſe de effectibus neceſſariis, & naturalibus, vt oſtendi *in prima aſſ.* Non autem de effectibus contingentibus, & liberis, vt monſtraui *in 2. parte aſſ.* 2. Aut interpretanda ſunt de cognitione probabili & coniecturali: non verò de notitia certa, & infallibili.

Ad conf. dico, eam non extitiſſe veram ſtellam ex fixis, aut erraticis, ſed quid meteorologicum à Deo, vel ab Angelo compactum ad ducendum Magos ad præſepe Domini, & ſignum conſtitutum diuinitùs, ad indicandam eiuſdem Domini natiuitatem in carne. Atque priùs natus eſt ipſi Dominus, quàm facta ſit prædicta ſtella, proindéque ſub fatali ſydere non eſt ortus Chriſtus. Ad cætera ſcripturæ teſtimonia dico, ea ſignificare tempus præfinitum à Deo Patre, quo Chriſtus Dominus naſci, pati, & mori debebat, iuxtà vaticinia Prophetarum.

30. Opp. 2. Cometa apparens eſt ſignum mortis. Regis, aut alterius magni viri, vt Ariſt. & Aſtronomi aſtruunt. Ergò Aſtrologi ex ſyderum aſpectibus poſſunt vera prædicere. Reſp. Cometam ferè malorum euentuum eſſe ſignum, & cauſam, quia cum ex dictis in Meteor. ſit magna copia exhalationum ſimul iunctarum ad primam regionem aëris euecta, cadens poſtmodum multis nocet, mortemque affert, inter quos eſt Rex, aut alius vir potens, cuius mors præcipuè notatur & nominatur. Atque tunc excitantur tumultus, & bella, quorum exitus infelix, & infauſtus, Regi mortem infert. Vel dicito cum D. Damaſc. 2. *fidei cap.* 7. iuſſu Dei, Cometam eſſe præſagium interitus Regum, & magnorum virorum, vt ſe diſponant, & præparent quàm citius, ad reddendam rationem bonorum, malorumve, quæ in præſenti vita perpetrarunt.

31. Opp. tertiò, multa vera prædicunt Aſtrologi, vt Cæſarem fore Imperatorem, Neronem occiſurum matrem, Alexandrum veneno pereundum. Franciſcum futurum pauperem, & Chriſtiſigniferum, Bonauenturam Doctiſſimum, & huiuſmodi. Igitur Aſtrologi à præſagio verò futurorum non ſunt excludendi. Reſp. vtique aliquando. Aſtronomos multa vera prædicere, ſiue caſualiter, ſiue probabiliter, ſiue coniecturaliter: at multò plura falſa proferunt, ideò eis fides non eſt adhibenda, vt præ aliis aduertunt S. Aug. *l.* 83. *qq. q.* 45. S. Bon. & Maior præcit.

LIBER TERTIVS.

De Elementis.

1. DE elementis ſcitè, & vberè diſſerit Ariſt. 3. *&* 4. *de Cælo*, necnon 2. *de generat.* Nos autem quæ de eorum natura, numero, viribus, ac facultatibus traduntur, tum in communi, tum etiam in particulari, hoc vnico lib. comprehendimus.

QVÆSTIO I.

De Elementis in communi.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex ſit elementum.

2. ESSE elementum, nemo ambigit, quid verò ſit, omnes conueniunt, præter Arr. *diſp.* 4. *de elementis*, qui ſingularem affert elementi definitionem infra repellendam. Quot autem ſint elementa, non exiguum extat iurgium inter Philoſophos. Nonnulli namque infinita elementa numerant, alij verò etſi finita ſtatuant, tamen inter ſe non cohærent, quidam enim tria, & alij quatuor recenſent, nec deſunt, qui vnum faciant duntaxat.

3. Not. 1. elementum multipliciter accipi. Primò, pro principio cuiuſcumque rei: ſic litteræ dicuntur elementa ſyllabarum, & propoſitiones per ſe notæ appellantur elementa ſcientiarum. Hanc acceptionem tangunt Aug. *in Pſal.* 9. & Ariſt. 4. *Top. cap.* 1. & 1. *Phyſ. in initio*, & 5. *Met. cap.* 3. *T.* 4. & Scot. *ibi.* Secundò, pro prædicatis vniuerſalioribus ac principiis generationis, vt ſcribit Stagirita 12. *Met. cap.* 4. Tertiò, pro corpore ſimplici, quod valet ad generationem, & compoſitionem corporis mixti, & de elemento ſic ſumpto ſermo eſt in præſentia.

4. Not. ſecundò, duas adduci ab Ariſt. elementi definitiones, ſiue deſcriptiones, quarum prior habetur 5. *Met. cap.* 3. *T.* 4. Elementum dicitur, ex quo componitur primo inexiſtente indiuiſibili ſpecie, in aliam ſpeciem: cuius explicatio legitur apud Doct. *in com. loci pracit.* quamue ipſe Doctor non quatuor elementis, ſed materiæ primæ adaptari cenſet. Poſterior traditur 3. *Cali T.* 31. *ſum.* 5. Elementum eſt, in quod alia corpora reſoluuntur, quod ineſt potentia, aut actu. Hæc eſt propria, & exacta definitio elementi, ideò eſt retinenda: clarius autem definiri poteſt elementum, *Corpus ſimplex, in quod cætera corpora reſoluuntur.* Dicitur *corpus*, vt differat à materia, & reliquis, quæ rationem corpoream non ſortiuntur. Additur *ſimplex*, propter mixtum. Subditur, *in quod cætera corpora reſoluuntur*, vt diſtinguatur à cælo, quod licet ſit corpus ſimplex, tamen mixta corpora in ipſum non reſoluuntur, cum de facto ſit incorruptibile, & irreſolubile.

5. Aſſ. aptè definitur elementum corpus ſimplex, in

in quod cætera corpora reſoluuntur. Non declinat ab vlt. definitione Ariſt. nec pugnat Scot. 5. *Met. cit.* & 2. *d.* 15. *q. vn.* & *in Rep. ibid.* Suadetur, conſtat namque genere, & differentia. Eius quippe genus eſt corpus, reliqua verò ſunt eius differentia. Nihilque diminuti & ſuperflui continet, atque adæquatè eidem conuenit: proba ergò, & idonea eſt prætallata definitio. Hinc refellitur Arr. nuper alleg. definiens elementum, quod vnica qualitate, ex primis conſtat. Siquidem ſubſtantia, ſicut eſt elementum, non participat differentiam accidentalem, cuiuſmodi eſt prima qualitas, quam Arr. conſtituit differentiam eius conſtitutiuam, & diſtinctiuam. Deindè, infrà oſtendemus primas qualitates non eſſe differentias eſſentiales elementorum, vnumquodque elementum ſortiri duas qualitates, eſſeque quatuor primas qualitates, quatuor elementis congruentes: perperam ergò Arr. aliam venatur elementi definitionem à communi diſcrepantem.

6. Aſſ. 2. quatuor ſunt tantùm elementa, terra, aqua, aër, & ignis. Ita Ariſt. *locis præmemoratis*, & Scot. *vbi ſuprà* & 2. *d.* 14. *q.* 3. Quibus ſuffragantur Aug. *de gen. ad lit. cap.* 2. & 8. *Ciuit. cap.* 5. & 22. *eiuſdem operis cap.* 9. Baſil. *hom.* 2. *de Mundi opificio.* Damaſc. 2. *fidei capite* 7. & alij PP. & Doctores Scholaſtici. Probatur primò, ſunt quatuor qualitates primæ reſidentes in quatuor diſtinctis corporibus: ergò ſunt quatuor corpora prima, & ſimplicia, in quibus inhærent præfatæ qualitates, tanquam paſſiones in ſuis ſubiectis, quæ vulgò nuncupantur quatuor elementa. Ant. eſt in promptu, calor, frigus, humiditas & ſiccitas vocantur, & ſunt quatuor primæ qualitates, & quidem calor igni attribuitur, humiditas aëri, frigiditas aquæ, & ſiccitas terræ. Conſeq. tenet, ex accidentibus namque propriis deuenimus in cognitionem ſubſtantiæ, proindéque ex quatuor primis qualitatibus, rectè manifeſtatur quaternarius elementorum numerus. Secundò, dantur quatuor loca diſtincta, in quibus reponuntur quatuor dicta corpora ſimplicia, cum ex dictis *lib.* 6. *Phyſ. q.* 3. *art.* 1. non ſit vacuum in rerum natura. Ergò ſunt quatuor prænominata elementa. Ant. oſtenditur, duo ſunt loca ſuperiora, in quibus degunt ignis, & aër: cætera autem duo ſunt inferiora, in quibus manent aqua, & terra. Denuò, quatuor inueniuntur temperamenta viuentium, melancolicum, cui dominatur terra: phlegmaticum, in quo viget aqua: ſanguineum, in quo regnat aër: & colericum, in quo feruet ignis. Quatuor igitur elementa ſunt admittenda memorata à regio Pſalte *Pſal.* 148. & à Daniele 3.

7. Opp. 1. contrà 1. aſſ. cætera corpora non componuntur ex elementis, nec minus ipſamet elementa componuntur ex materia, & forma quàm illa, igitur inepta eſt vtraque definitio elementi prætallata. Reſp. elementa præexigi ad compoſitionem mixtorum, tanquam eorum principia effectiua, non autem formalia. Non enim elementa ſunt in mixtis formaliter, ſed virtualiter duntaxat. Ipſa autem elementa perhibentur ſimplicia, tametſi ex materia, & forma conſtentur, quia ad ipſorummet effcientiam, alia non præexigunt, vt fit in generatione mixtorum, vt in q. de mixtione, & mixto palam fiet.

Dices, in prima definitione Ariſt. ponitur elementum inexiſtere in eo, quod componit: & in ſecunda quoque elementum extare in mixto actu, vel potentia. Ergò reſponſio præadducta nullius eſt ponderis. Dico, poſſe reſponderi præfatam inexiſtentiam elementi in mixto, non eſſe formalem, ſed virtualem, & potentialem. Vel dicito eam non eſſe definitionem elementi propriè dicti, ſed materiæ primæ interprete Scoto, *ibi in expoſitione tex.* Ad aliud, quod ſubditur ibi problematicè loqui, nec litem decidere, num actu, vel potentia elementum ſit in mixto, niſi poſtmodum in opere de ortu, & interitu.

8. Opp. 2. contrà 2. aſſ. Moyſes *lib. Geneſeos* texens ſeriem omnium rerum à Deo creatarum, præſertim elementorum non meminit ignis: ergò non ſunt quatuor elementa. Reſp. argumentum ab authoritate negatiua depromptum non concludere. Vndè S. Bon. 2. *d.* 14. *art.* 1. *quæſt.* 2. notat diuinum Chroniſtam mentionem etiam non facere de aëre, quem eſſe vnum ex elementis, non negatur. Cur autem ignem non retulerit, rationem affert Lyran. quia loquebatur populo rudi, qui ſpiritualia, & quæ ſunt ſuprà nos, non capiebat. Itemque, non memorat creationem Angelorum, quos fuiſſe creatos à Deo notat Aug. 11. *Confeſ. cap.* 22. Atque, creatione cæli intelligi Angelos, qui ſunt creaturæ ſpirituales ſcribit idem Aug. 1. *de gen. ad lit. cap.* 17. & 2. *eiuſdem operis cap.* 18. Ex litteris conſignat Genebr. 1. *Chron. pag.* 2. Adde Damaſc. 2. *fidei cap.* 7. dicentem, per lucem prima die creatam intelligi ignem, quia non eſt aliud ignis, quàm lux.

Articvlvs II.

An formæ elementorum ſint primæ qualitates.

9. Galenus 1. *de vſu partium*, & 1. *de elementis* Philoponus 2. *de generat. com.* 7. & Alex. 12. *Met. com.* 12. putant eſſentiales formas elementorum eſſe primas qualitates. Aduerſam verò ſententiam inſinuat Ariſt. 2. *de generat. T.* 16. & 54. & tuentur Pariſien. *ibid.* Ric. 2. *d.* 14. *art.* 2. *q.* 1. & 2. Aur. *d.* 15. *art.* 1. & alij communiter negantes formas elementorum eſſe primas qualitates.

10. Aſſ. 1. elementa non conſtituuntur in eſſe ſubſtantiali elementari per primas qualitates. Hanc præſupponit Doct. 2. *d.* 15. *q. vn.* §. *dico ergò. A.* vbi aſtruit formas ſubſtantiales elementorum actu, & formaliter non remanere in mixto, ipſumque mixtum conſtitui per ſuam propriamque formam diſtinctam à formis elementorum. Ob id Ariſt. 2. *de gener.* proximè cit. Inuehitur in priſcos Philoſophos, eo quod egerunt de qualitatibus, non verò de formis ſubſtantialibus elementorum. Deindè, idem Philoſophus *lib. de ſenſu, & ſenſili cap. de ſapore* ſubiicit. Ignis calefacit, vt calidus, non autem ignit, vt calidus. Vbi Ariſt. perſpicuè oſtendit, formam ignis non eſſe calorem, alioqui ignis igniret, vt calidus, quod ipſe apertè reſpuit. Quare, ſecundum Ariſt. calefactio quidem prouenit à calore ignis, tanquam eius inſtrumento, ignitio autem promanat à forma ignis, per quam eſſentialiter ipſe in eſſe ignis conſtituitur. Hoc ipſum innuit S. Aug. *in expoſ. Pſal.* 147. Calidus calore calefacit, & frigidus frigore frigeſcit, & velox velocitate velox fit. Et *lib. de natura, & gratia contrà Pelag.* Calor, & frigus ſunt qualitates ſubſtantiarum, & ſubſtantia ſubſtantiæ contrariatur per ſuas qualitates. Prætereà, nulla ſubſtantia compoſita conſtituitur in eſſe ſubſtantiæ per formam accidentalem, alioqui non foret vnum per ſe, ſed per accidens, vt oſtendi *lib.* 2. *Phyſ. q.* 6. *art.* 1. At ſi primæ qualitates forent elementorum formæ, ipſa elementa, quæ ſunt compoſita ſubſtantialia, conſtituerentur in eſſe ſubſtantiæ per formas accidentales, cuiuſmodi ſunt primæ qualitates, quæ ſunt accidentia in prædicamento qualitatis repoſita. Nemo autem inficiatur, elementa eſſe compoſita ſubſtantialia, vt liquet ex definitione elementi adducta *in præcedente art.* Igitur formæ elementares non ſunt primæ qualitates. Rurſus, paſſio alicuius rei non eſt forma eſſentialis eius, cum

paſſio

paſſio præſupponat rem iam conſtitutam per ſuam formam eſſentialem: primæ autem qualitates videntur eſſe paſſiones elementorum. Ab igne quippè profluit calor, ſeu potius potentia calefaciendi, notante Bonet. 1. *Met.* §. *Iuxta.* Ab aqua frigiditas, ſiue facultas frigeſaciendi, ab aëre humiditas, ſiue virtus humectandi: & à terra ſiccitas, ſiue vis exſiccandi. Inſuper, quod ab alio ſeiungi poteſt, eo integro, & illæſo remanente, non eſt forma ſubſtantialis, quia ſeiuncta forma eius, cuius eſt forma, deſtruitur ipſamet res conſtituta per talem formam: poſſunt autem exiſtere elementa, ſine primis qualitatibus, ergò primæ qualitates non ſunt elementorum formæ. Ma. eſt nota. Min. oſtenditur, ignis in fornace Babylonica non calefecit, nec combuſſit tres Pueros in eam projectos. *Dan.* 3. Tunc autem erat ignis abſque calore, non tamen exiſtebat ſine ſua forma ſubſtantiali, ergò nec calor eſt forma elementi ignis, nec aliæ qualitates cenſendæ ſunt formæ cæterorum elementorum.

11. Aſſ. 2. vnumquodque elementum potitur propria ſua forma ſubſtantiali. Deducitur ex Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò, quod conſtat ex materia, & forma gaudet propria forma ſubſtantiali, vt patet ex dictis *in Phyſ. paſſu proximè cit.* Quodlibet autem elementum conflatur ex materia, & forma, quia elementum eſt corpus, ex aſſertis in ſuperiori art. Ergò quodlibet elementum ſortitur ſuam propriam formam ſubſtantialem. Secundò, quod eſt proximum, & immediatum ſubiectum accidentium materialium fruitur ſua propria forma ſubſtantiali ab aliis diſtincta: quodcumque autem elementum eſt proximum, & immediatum ſubiectum accidentium materialium, ergò quodlibet elementum pollet ſua propria forma ſubſtantiali. Ma. oſtenſa eſt *l.* 5. *Phyſ. quæſt.* 1. *art.* 4. Min. eſt liquida; ſiquidem quodlibet elementum eſt corpus ex materia, & forma conflatum.

12. Opp. 1. Ariſt. 2. *de gener.* 7. verbis explicitis ait, principia, & formas elementorum conſtitutiuas eſſe primas qualitates. Ergò in ſchola Ariſt. primæ qualitates ſunt formæ elementorum. Reſpondeo ea verba proferri à Philoſopho in ſententia veterum Philoſophorum, quos ibi acriter reprehendit, vt palàm fit ex eodem Stagir. *T.* 54. Aut ſi mauis, dicito cum tex. accipiendum eſſe circumlocutiuè, vſurpando paſſiones elementorum, pro eorum formis eſſentialibus, vt quandoque præſtant Philoſophi, potiſſimum, quando formæ ſubſtantiales nobis non innoteſcunt, vt patet 5. *Met. c. de quanto*, vbi ſumitur diuiſibilitas pro eſſentia quantitatis, quæ reuera eſt eius paſſio.

Dices, *ex* 2. *de partibus animalium*, *t.* 1. qualitates, & virtutes elementorum ſunt materia mixti, materia autem mixti eſt ſubſtantia, ergò & dictæ qualitates ſunt ſubſtantiæ. Occurrendum eſt, ipſas qualitates appellari materiam mixti, quatenus ſunt materiales diſpoſitiones ad mixtum faciendum.

Inſtabis, viuentia aluntur frigidis, calidis, humidis, & ſiccis, 2. *anima* 28. alimentum autem viuentium eſt ſubſtantia, ergò & qualitates elementorum. Satisfit ſi dicatur, viuentia nutriri ex calidis, frigidis, humidis, & ſiccis, hoc eſt, ex ſubſtantiis affectis caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate, vt ſignificat idem Philoſophus 3. *anima*, 10.

13. Opp. 2. à forma ſubſtantiali, quæ eſt principium actiuum exire debet aliqua operatio: à forma autem ignis non emanat alia operatio, quàm calefactio, ergò calor, & non alia forma conſtituit ignem in ſuo eſſe ſubſtantiali elementari. Concedo ma. nego min. Etenim à forma ignis egreditur ignitio, qua ignis ignit, & producit ignem, ſicut à calore emergit calefactio, qua ignis calefacit.

Dices, non inuenitur apud probatos Authores, verbum ignio, & vox ignitio, ſed fingitur ad eludendam vim præfati argumenti. Dico reperiri apud Aug. *l.* 3. *contrà litteras Petiliani Donatiſtæ c.* 4. Atque idem Doct. obſeruat *in expoſ. pſal.* 104. vbi vulgata habet eloquium domini inflammauit eum, alios legere, igniuit eum. Et Dam. 4. *fidei*, *c.* 14. vbi vtriuſque vocis meminit. Et Ariſt. 1. *Meteor. cap.* 4.

14. Quæres 1. vtrùm elementa differant inter ſe ſpecie? Reſpondeo affirmatiuè, quod apertè indicant eorum paſſiones, operationes, effectus, & loca diuerſa, quæ arguere diſtinctas naturas ſpecificas, ſæpè inculcaui.

15. Quæres ſecundò, nùm elementa ſint nobiliora, & præſtantiora mixtis? Reſpondeo negatiuè, cum Ariſt. 1. *de gener.* 84. & Scot. 1 *d.* 3. *q.* 7. §. *Ad argumenta, P.* & 2. *d.* 15. *q. vn.* §. *Dico ergò C.* Ratio eſt, quia forma mixti eſt actualior, ſuperior, & ordine poſterior. Quæ autẽ ſunt generatione poſteriora, ſũt priora perfectione, ſupple in eodẽ ordine, vt rectè explicat Scot. 4. *d.* 11. *q.* 3. *ante* §. *Ad rationes ergò AA.*

Articvlvs III.

An elementa ſint ingenerabilia & incorruptibilia.

16. Elementa eſſe ingenerabilia, & incorruptibilia tradunt Ariſt. 2. *de gener.* 51. & Scot. 2. *d.* 8. *q.* 5. §. *ſed pars. ſub B. & C.* quo autem modo id intelligatur, per ea, quæ ſubiiciemus, palàm fiet.

17. Not. trifariàm aliquid dici poſſe ingenerabile, & incorruptibile. 1. Quia eſt expers materiæ, veluti Angelus. 2. Quia non habet contrarium, quod vi ſua valeat ipſum vincere, vt cælum. 3. Quia habet æqualem virtutem in reſiſtendo virtuti actiuæ illius contrarij, eiuſmodi ſunt elementa. Rurſus, pro nunc quidpiam dici poteſt generabile, & corruptibile bifariàm. Vno modo, ſecundum partem, hoc eſt, quia aliqua eius pars generatur, aut corrumpitur: altero modo ſecundum totum, hoc eſt, totum perſiſtit ſemper, etſi aliqua eius pars in vno loco deperdatur, tamen in alio loco reparatur, & reſarcitur: quo pacto totum dicitur ſemper perdurare.

18. Aſſ. 1. elementa penès partes ſunt generabilia, & corruptibilia. Patrocinatur Doct. 2. *d.* 14. *q.* 3. §. *Dico ad q. ſub A.* & *Quol.* 11. *vbi* Gadios *fol.* 19. *pag.* 2. *colum.* 1. & 3. *d.* 16. *q.* 2. §. *Rationes iſtæ. ante A.* Probatur 1. ex Ariſt. 3. *cæli*, 52. & 2. *de gener.* 6. vbi ex profeſſo diſſerit de generatione, & corruptione, ſecundum partes. 2. Accedente ſole ſuprà Zenith alicuius regionis, elementa ſuperiora, putà ignis, & aër creſcunt, & inferiora, nempè aqua, & terra decreſcunt, vt ſingulis annis comprobatur experientia: è regione autem, recedente ſole à Zenith alicuius regionis elementa inferiora augentur, & ſuperiora diminuuntur: atqui accretio, & decretio haud efficiuntur abſque generatione, & corruptione quarumdam partium ipſorum elementorum: igitur elementa ſecundum ſuas partes generantur, ac corrumpuntur. 3. agentia contraria conantur viribus ſuis aſſimilare ſibi oppoſita: nequeunt autem agere in contraria, niſi fiat aliqua generatio, & corruptio partium, vt conſtat de igne, qui extinguitur ab aqua, quæve ab igne abſorbetur. Igitur elementa cenſenda ſunt generabilia, & corruptibilia ſecundum partes.

19. Aſſ. 2. elemẽta ſecũdũ ſe tota ſũt ingenerabilia,

& incorruptibilia. Defenditur à Doct. *in 1. nuper alleg.* & *in 3. proximè memorato.* Probatur primò, ex Ariſt. 2. *de gener.* 5 t. affirmante elemeuta eſſe æterna, & perpetua, veluti Mundum: Mundus autem eſt ingenerabilis, & incorruptibilis ſecundum totum. Ergò idem aſtruendum eſt de elementis. Accedit alius locus Philoſophi 1. *Meteor. c. 3.* vbi pro abſurdo habet, vnum elementum ſua virtnte ita aliud ſuperare, vt illud corrumpat & deſtruat. Igitur ſecundum Ariſt. elementa ſecundum ſe tota ſunt ingenerabilia, & incorruptibilia. Fauet ſacra pagina, Eccleſiaſtes 1. Terra autem in æternum ſtat: ergò ſi terra eſt perpetua, vtique & cætera elementa. Quod inſinuat idem Author ibidem c. 3. *Didici, quod omnia opera tua perſeuerent in æternum.* Quem paſſum Lyran. interpretatur, quoad opera præcipua, quæ ſunt corpora cæleſtia, & elementaria. Secundò, quæ ſunt æqualia in agendo, & reſiſtendo, quæve ſunt contemperata ad æquilibrium penès ſuas virtutes ſunt ingenerabilia, & incorruptibilia, quoniam corruptio proficiſcitur ab inæquali virtute, & facultate agentis ſuperantis potentiam patientis: elementa autem ſunt inter ſe æqualia, & contemperata, penès ſuas vires, vt liquet experientia tot annorum, quibus ipſa elementa incorrupta ſecundum ſe tota conſeruantur. Denique, vbi non datur agens creatum fortius, & potentius alio, non datur ibi pariter corruptio, & diſſolutio alterius, vt ex ſe patet; non habetur autem in rerum natura agens creatum fortius & potentius ipſis elementis, cum cæteris creatis ipſis auxiliantibus, & conſeruantibus: ergò, elementa ſecundum ſe tota ſunt ingenerabilia, & incorruptibilia.

20. Opponcs primò, quod eſt generabile, & corruptibile, ſecundum ſuas partes: quoque eſt generabile, & corruptibile, ſecundum totum: quia corruptis partibus, corrumpitur & totum, veluti genitis partibus, gignitur totum: in prima autem aſſertione ſtatutum eſt, elementa eſſe generabilia, & corruptibilia penès ſuas partes, ergò & penès ſe tota. Reſpondeo maiorem valere de toto, cuius omnes partes deperduntur, & deſtruuntur: non verò de toto, cuius aliquæ partes corrumpuntur, quædam autem generantur. Sic in re noſtra, ſi nonnullæ partes elementorum in vno loco deperduntur, in alio loco quædam aliæ partes acquiruntur, & reſarciuntur, ac reparantur.

21. Oppones ſecundò, vnum elementum ita poteſt creſcere, vt ſua virtute aliud deſtruere queat, ergò elementa ſecundum ſe tota ſunt corruptibilia. Ant. probatur, ſi enim ignis, qui reliquis eſt actiuior, oppoſito ſemper ei combuſtibili, ſemper augeretur, viquc ſua ſuperaret aërem, ipſumque deſtruere quiret. Reſpondeo quantum creſcit vnum elementum in vno loco, tantùm decreſcit In alio loco. Quare nego ſequelam ant. ſcilicet, vnum elementum ſic poſſe augeri, vt aliud comminuere, & euertere valeat, vt magis infrà oſtendetur.

22. Oppones tertiò, elementa conflantur ex materia, & forma, ergò ſunt corruptibilia. Ant. eſt in confeſſo ex definitione elementi. conſeq. tenet, quod namque componitur ex materia, & forma corruptioni eſt obnoxium, cum materia, cum priuatione ipſi annexa ſit radix, & origo corruptionis. 1. *Phyſ.* 80. Concedo ant. diſtinguo conſequens, proximè nego: remotè, concedo. Vel dicito, id verum eſſe de poſſibili, non autem de facto, ſicut dictum eſt de cælo, *l. 2. quæſt. 1. art. 6.*

Articvlvs IV.

Quodnam ſit elementum nobilius.

23. Aſſ. ignis nobilitate vincit cætera elementa, ſubſequitur aër, deindè aqua, & poſtmodum terra. Deducitur ex 4. *d.* 47. *q.* 2. §. *Ad argumentum. C.* Eſtque expreſſa ſententia D. Aug. *l. de ſpiritu, & anima, c.* 15. dicentis. Ignis, & aër ſunt corpora præcellentia. Et 2. *de gen. ad lit. c.* 3. ignis eſt ſuprà aërem. Et 8. *eiuſ. c.* 14. ſicut eis diuerſa dignitas eſt locorum, ita etiam naturarum. Suadetur primò, quod participat nobiliorem proprietatem, præſtantiuſque agendi principium, eſt nobilius, & excellentius inter elementa: paſſio quippè, & agendi virtus præſtantior indicat naturam nobiliorem, & excellentiorem, cum ab hac, illa oriatur: ignis autem gaudet præſtantiori virtute, cum ſit maximè actiuus. Hinc Ariſt. 2. *anima, T.* 50. ſubiicit, interuentu caloris omnia viuere, & conſeruari. Calor autem maximè competit igni, ergò ignis eſt elementorum nobiliſſimus. Secundò, præſtantiori, & eminentiori, locus præſtantior, & eminentior eſt tribuendus. Natura quippè ita eſt ordinata, & diſpoſita, vt tribuat vnicuique, quod ſuum eſt: igni autem præbetur locus ſuperior, qui eſt ſuprà aërem in concauo orbis Lunæ. Ideò ſcribit Starig. 5. Top. c. 1. *Ignis eſt corpus nobiliſſimum habens ſuperiorem locum.*
Et canit Ouid.

Ignea conuexi vis, & ſine pondere cæli.
Emicuit, ſummaque locum ſibi legit in arce.

24. Opp. 1. terra quieſcit in ſuo centro: ignis verò, & reliqua elementa ſemper mouentur, & agitantur, vt de igne potiſſimum nobis indicant Cometæ, qui ad motum eius voluuntur. Ergò terra nobilitate præponenda eſt cæteris elementis. Conf. terra præbet pabulum cunctis animantibus, ergò anteponenda eſt aliis elementis. Reſpondeo nobilitatem, & præſtantiam cuiuſcumq; rei, non ex quiete, aut motu eius depromendam eſſe, ſed ex natura, paſſione, ac virtute eius. Per accidens quippè eſt, vt aliquid moueatur, aut quieſcat. Eò magis, quia nemo ambigit, cælos eſſe præſtantiores terra, & tamen perpetuò circumaguntur. Ad conf. admitto quidem terram eſſe viuentibus vtiliorem, non tamen nobiliorem. Merces quippè ſunt vtiliores ſcientiis, non autem nobiliores eis.

25. Opp. 2. excellentius, & præſtantius temperamentum animantium eſt ſanguineum, quod conſtat ex calido, & humido: caliditas autem, & humiditas magis aëri, quàm aliis elementis congruit, ergò aër præferendus eſt igni. Reſp. præſtantiam, & eminentiam elementorum non eſſe petendam penès temperamenti nobilitatem, & excellentiam, ſed penès nobiliorem eorum naturam, virtutem, & locum, vt ſuprà inculcaui.

Dices, ſi locus facit ad nobilitatem elementi, aues quæ in aëre, & piſces, qui in aqua degunt, præponendi forent hominibus, qui in terra morantur. Reſp. ex loco tantùm inferri nobilitatem ſecundum quid, non verò ſimpliciter, ſic exponitur Aug. 8. *Ciuit. c.* 15. Homo autem abſolutè nobilitate præſtat cunctis animantibus, ratione naturæ humanæ, & præſertim ratione animæ rationalis, & quia in terra eſt vt in via, & tendit ad patriam, quæ eſt cælum, Beatorum domicilium. Vndè D. Paulus *Hebr.* 13. ſubiicit: *Non habemus hìc ciuitatem permanentem, ſed futuram inquirimus.* Concludo cum Auguſt. in exp. pſalmi noni. *Quoniam terra quaſi finis eſt rerum*

vltimum

vltimum elementum eſt , in quo homines ordinatiſſimè laborant. Idem ſcribit Plin. 2. *Hiſt*. c. 66.

ARTICVLVS V.

An elementa ſint inter ſe æqualia.

26. QVadrifariàm poteſt eſſe dubitatio. Primò, vtrum elementa ſint æqualia in quantitate molis, ſiue in magnitudine, & extenſione? ſecundò, num ſint æqualia in denſitate, & raritate? tertiò, an ſint paria in viribus actiuis, ac paſſiuis! quartò, vtrùm participent æqualem materiam. Quæ omnia quatuor ſunt ſtatuenda, & decidenda, per ſubſequentes aſſertiones.

27. Aſſ. 1. elementa ſunt imparia, & inæqualia, penès magnitudinem, & extenſionem. Indicatur à Doct. *in vtroque opere* 2. *d*. 14. *q*. 3. §. *Ad q. dico*. *A*. probatur primò, ex Ariſt. 2. *de gener*. 37. ea eſt proportio de toto elemento, penes quantitatem, ac de partibus eius: ſi qua autem pars terræ reſoluatur in partem aquæ, ipſa pars aquæ erit decuplo maior. Itemque, ſi pars aëris reſoluatur in partem ignis, huiuſmodi pars ignis erit decuplo maior, proindeque nonnulli ſupputant, ignem millecuplo excedere terram: ergò elementa ſuperiora magnitudine ſuperant inferiora. Secundò, continens eſt maius contento, inficiante nemine: elementa autem ſuperiora continent inferiora; ignis quippè continet aërem, aër aquam, & aqua terram. Deinceps, rarum magis extenditur, quàm denſum, maioremque occupat locum, vt palam eſt omnibus: elementa autem ſuperiora ſunt rariora inferioribus, vt liquet de terra; & aqua, quæ ſunt valdè denſa, & craſſa. Accedunt Mathematici, qui metientes cuncta elementa; teſtantur ignem magnitudine vincere aërem, itidemque aërem, aquam, atque aquam, terram. Igitur, elementa penès magnitudinem, & extenſionem inter ſe non æquantur.

28. Aſſ. 2. elementa ſunt imparia in denſitate, & raritate. Inſinuatur à Doct. *vbi ſuprà*, & 4. *d*. 47. *quæſt*. 2. *propè finem*. Suadetur primò, quæ ſunt magis materialia, & craſſa, ſunt magis denſa, vt patet de liquoribus, præſertim oleo: elementa autem inferiora ſunt magis materialia, & craſſa, quàm ſuperiora. Ideò conſtipatur terra, & aqua congelatur, non ſic aër, & ignis. 2. quæ ſunt magis pura, & impermixta, ſunt magis rara, quia denſitas naſci videtur ex aduuatione multarum rerum, quæ inter ſe permiſcentur: ob id aqua pura non poteſt congelari, præſertim mare, quia in eo non concurrunt, quæ faciunt ad congelationem, vt in lacubus, & ſtagnis: aër autem, & ignis ſunt immunia à conſtipatione, & congelatione; ergò ſunt rariora, & puriora vt quoque concludit, Mayr. 2. *d*. 14. *q*. 5.

29. Aſſ. 3. elementa æquantur adinuicem in virtutibus actiuis, & paſſiuis, atque in materia. Aſſertio eſt bimembris, quam oſtendit Doct. 4. *d*. 49. *quæſt*. 13. §. *Reſpondeo ſub B*. Prima pars probatur, elementa ſunt proportionata, & contemperata: ergò ſunt æqualia in potentiis actiuis, & paſſiuis. Ant. conſtat ex dictis *ſuprà art*. 3. *huius q*. conſeq. deducitur: ſi enim vnum elementum foret impar in virtute, aut ſuperaret aliud, aut ſuperaretur ab alio, ſicque vnum corrumperetur ab alio, & diſſolueretur, proindéque de facto elementa forent corruptibilia, quòd ſuprà repulſum eſt. Quocireà, tantum de caliditate eſt in igne, quantum de frigiditate eſt in aqua, & tantum eſt de humiditate in aëre, quantum eſt de ſiccitate in terra, vt bene proſequitur Ioan. de Magiſt. 1. *Meteor*. q 3. Secunda, pars probatur, æquales vires, ac virtutes potiri videntur æquali ſubiecto, ſed vt oſtendi *in prima parte huius aſſ*. virtutes elementorum ſunt æquales, ergò æqua extat materia eorum. Atquè ità, ſi quælibet materia cuiuſcumque ignis cogeretur in vnum, ſimiliter, ſi omnis materia cuiuſcumque aquæ in vnum locum confluеret, tanta foret materia aquæ, quanta foret materia ignis. Quod etiam affirmandum eſt de materia aëris, & terræ. Quapropter, mirum in modum ſunt ordinata, & diſpoſita elementa, penès materiam, ac vires, & virtutes.

30. Opp. 1. Nautæ demiſſa bolide inueniunt profunditatem maris oceani, ad tria milliaria duntaxat: & Geometræ terram metientes, inquiunt eius profunditatem eſſe ad ſexcenta octogintaocto milliaria, ergò elementa ſuperiora non excedunt inferiora magnitudine, ac extenſione. Reſpondeo argumentum non concludere de aqua ſimul in vnum congregata, ſed de aqua diſperſa, & diuiſa in eam, quæ ſuprà terram, & ſub terra, in tot maria, flumina, ſtagna, lacus, fontes, puteos, & huiuſmodi, vt mirum non ſit, ſi mare oceanum non ſortiatur tantam profunditatem, quantam participat terra, quæ ferè ſimul in vnum videtur congeſta.

31. Opp. 2. ſi ignis foret maior cæteris elementis, cum in maiori corpore videatur exiſtere maior virtus, iam alia elementa vſsiſſet, ac omnia deuaſtaſſet, quod eſt apertè falſum, ergò ignis magnitudine non ſuperat reliqua elementa. Reſpondeo ignis virtutem contemperari, ac cohiberi ab humiditate aëris, & ab aſtris, & cælis virtualiter frigidis, & humidis, necnon ab humiditate, & frigiditate aquæ, cuius vapores euehuntur ad ſecundam, & nonnunquam ad ſupremam regionem aëris. In idem videtur recidere reſponſio Scot. 4. *d*. 49. *quæſt*. 13. §. *Reſpondeo ſub B*. dicentis, id prouenire ex proportione, vel adæquatione aliorum in reſiſtendo virtuti eius in agendo, ſaltem concurrente Cælo, & cooperantibus aliis in reſiſtendo. Addo, eius virtutem non ita eſſe fortem, & vehementem, propter raritatem eius, in propria ſphæra, & centro.

ARTICVLVS VI.

An elementa ſint rotunda.

32. COrpora vniuerſi inſigniora, eiuſque partes præcipuas eſſe ſphæricas præ aliis notat Mauritius in margine Mayr. 2. *d*. 14. *ad finem q*. 5. eſtque commune Philoſophorum placitum.

33. Aſſ. elementa potiuntur figura rotunda. Deducitur ex Scot. 2. *d*. 14. *q*. 3. & *d*. 15. *q*. *vn*. & expreſſe, defenditur à Mayr. *ibidem, quæſt*. 5. aliiſque Scotiſt. quibus præiuerunt Plin. *lib*. 2. *hiſt. natur. cap*. 2. Plut. *l. de placitis*, & Ptholem. *in Almegiſ*. Probatur primò, totus mundus eſt ſphæricus, ergò & partes eius præcipuæ ſunt rotundæ, inter quas extant elementa. Ant. canitur à Manilio, ſubſequentibus verſibus.

Hæc eſt naturæ facies, ſic Mundus & ipſe,
In conuexa volans, teretes facit eſſe figuras.
Stellarum, ſoliſque orbem, lunæque rotundum
Aſpicimus tumidum quærentes corpore lumen.

Secundò, corpora cæleſtia inſigniuntur figura rotunda, ob id circulariter mouentur, ergò & elementa prædicta figura fruuntur. Conſeq. tenet, orbes inferiores conformantur orbibus ſuperioribus: orbes autem ſuperiores ſunt ſphærici, ergò & inferiores, aſſertore Ariſt. 2. *Cæli, cap*. 4. & inſinuante Auguſt. 2. *de gen. ad lit*. c. 19. exponente illud Pſal. 105. *Qui extendit Cælum, ſicut pellem*. Tertiò ſuadetur

 ſigillatim

ſigillatim & quidem terram eſſe rotundam fusè, & probè attendit Ariſt. 2. *Cæli, à T.104. vſque ad finem eiuſdem lib.* tum quia omnes partes terræ æqualiter recedunt à circumferentia Cæli, & accedunt ad medium eius; tum etiam quia grauia ex quacumque parte cæli deſcendant, mouentur ad terram, penes æquales angulos, argò ſignum apertum eſt, terram eſſe orbicularem. Ruríus, vmbra ſequitur figuram corporis, à quo prodit: vmbra autem terræ, quæ videtur in lunari eclypſi, ob interpoſitionem ipſius terræ inter ſolem, & lunam eſt ſphærica, ergò & terra rotunda eſt. Deinceps, qui habitant plagam orientalem, prius ſolem intuentur, ab eoque illuminantur, quàm qui morantur in ora occidentali, quod ſanè aliundè non prouenit, quàm ex rotunditate terræ, vt rectè aduertit Clauius, & alij *in expoſ. ſphera.*

Aquam verò eſſe ſphæricam, monſtrant guttulæ eius exiſtentes ſuprà folia herbarum, quæ apparent rotundæ: atque in ore cyphi intumeſcit aqua, ob eius rotunditatem. Deindè, qui ex alto nauigant mare, pergentes ad littus, prius vident cacumina montium, quàm valles, & planities, quod planè non proficiſcitur, niſi ex rotunditate terræ.

De aëre quoque eſt in promptu, ipſum eſſe rotundum. Aër quippè continet aquam, quæ cum ſit rotunda ex mox aſſertis, infertur ipſum etiam eſſe rotundum. Prætereà, aër circulariter mouetur, vt conſtat ex cometis, qui in eo exiſtentes orbiculariter cientur ad motum eius, & cæli.

Denique, ignis eſt ſphæricus, tum ex parte Lunæ, quæ vna cum ſuo orbe eſt ſphærica, tùm etiam ex parte aëris, qui ex nunc dictis eſt orbiculatis. Concludendum ergò eſt omnia, & ſingula elementa eſſe ſphærica, & orbicularia.

34. Opp. 1. quod mouetur circulariter, participat figuram rotundam, vt ſcribit Ariſt. 1. *cæli quintò*, elementa autem mouentur motu recto, vt patet de terra, quæ deorſum tendit, & de igne, qui ſurſum fertur, ergò elementa non ſortiuntur figuram rotundam. Concedo maiorem, diſtinguo minorem: extrà propriam ſphæram, concedo: in propria ſphæra, nego. Cernimus quippè ad oculum Cometas ignitos moueri circulariter exiſtentes in ſuprema aëris regione, & propè ignem.

35. Opp. 2. cum ſol oritur, non videtur à nobis circulariter moueri: ſi autem terra foret rotunda, cerneretur à nobis oriri orbiculariter: potius verò naſci videtur figura plana, & moueri motu recto: non ergò terra eſt ſphærica. Reſpondeo ad maiorem, quidem ſenſum noſtrum vix, aut non percipere in motu ſolis circularitatem circa terram. Ratio eſt, quia in magno circulo, ampliſſimoque circuitu partis exiguæ, exiliſque non deprehenditur curuitas, & ſphæricitas.

36. Opp. tertiò, in terra inſident montes, valles, planities, fontes, & flumina, quorum quædam ab ortu ad occaſum decurrunt: quædam verò ab occaſu ad ortum defluunt: ſi autem terra foret orbicularis nec flumina ſic fluerent, nec forent faſtigia montium, & id genus alia: non igitur terra rotunda cenſenda eſt. Conceſſa maiore, ad minorem dico, terram non eſſe rotundam, inſtar globi mathematici, vt probat argumentum, ſed quoquo modo, & imperfectè rotundam, vt nos contendimus.

37. Quæres primò, cur Mundus, & præcipua, quæ in eo ſunt ſphærica inſigniantur figura? Reſpondet Mayr. nuper memoratus id factum eſſe quadruplici de cauſa. Prima quia figura rotunda eſt ſimpliciſſima. Secunda, quia eſt maximè capax. Tertia, quia eſt maximè æqualis. Et quarta, quia eſt integerrima, & perfectiſſima.

38. Quæres ſecundò, num elementa in ſuis ſphæris ſint pura? Reſpondet Ariſt. 2. *M. teor. c. 3.* aliquid ignis puri reperiri in ipſius ſphæra. Ratio adducitur à Scot. 4. *d. 47. ad finem q. 2.* quia ignis eſt maximè actiuus. Ideò, ſi quid impuri, & extranei illuc fertur; protinùs abſumit, vel extrà ſe deiicit. Itaque, ignis eſt purior quocumque alio elemento, vt inſinuat D. Aug. 2. *de gen. ad lit. c. 3.* Addi poteſt, aliquid puri aëris exiſtere in ſuprema eius regione, aliquid puræ aquæ in profundo maris, & quidpiam puræ terræ in penetralibus eius, vt ſignificant Pariſienſes 2. *de gener. fol.* 135. Abſolutè autem hæc tria elementa, terra, aqua, & aër ſunt impura, & permixta, vt patet ex vaporibus, & exhalationibus; quæ eleuantur in aërem, ex ſalſedine, & dulcedine aquæ: necnon ex putredine, & vligine terræ: & cætera huiuſmodi, quæ prænominata elementa reddunt valdè impura, & permixta.

QVÆSTIO II.

De tranſmutatione elementorum.

ARTICVLVS I.

An elementa ſint adinuicem tranſmutabilia.

1. Difficultas non eſt de tranſmutatione accidentali, ſed ſubſtantiali elementorum, non quidem ſecundum ſe tota, cum ex aſſertis *in antecedente quæſt. art.* 3. ſint ingenerabilia, & incorruptibilia, ſed ſecundum partes. Cum enim ea dicta ibi elementa ſint generabilia, & corruptibilia ſecundum partes, pariter deducitur eſſe partialiter tranſmutabilia. Maior autem extat dubitatio, num elementa ſint immediatè, aut mediatè adinuicem conuertibilia? Tres namque in hac re recitantur diſcrepantes ſententiæ, quarum vna eſt eorum, quos memorant Marſilius 2. *de gener. quæſt.* 9. & Tolet. *ibidem quæſt.* 8. exiſtimantium elementa prius conuerti in aliqua mixta, puta vaporem aut exhalationem, quàm in ſe inuicem tranſmutentur. Altera eſt Themiſ. 5. *Phyſ. Textu.* 9. & Ruu. 2. *de gener. cap. 6. quæſt.* 1. opinantium vnum elementum ſymbolum quidem immediatè poſſe conuerti in aliud ſymbolum, non autem in diſſymbolum. Tertia defenditur à Tarar. 2. *de gener. quæſt.* 2. Ioan. de Magiſ. Pariſienſ. *ibidem*, aliiſque permultis ſcribentibus, & docentibus omnia, & ſingula elementa immediatè ad inuicem eſſe tranſmutabilia.

2. Not. primò, conuerſionem, ſiue tranſmutationem eſſe bipartitam, vnam immediatam, alteram verò mediatam. Illa eſt, qua vnum abſque alterius interuentu, in aliud vertitur, vt homo, in cadauer: iſta eſt, qua vnum non tranſmutatur in aliud, niſi aliquod intercipiatur, vt alimentum conuertitur in ſubſtantiam aliti viuentis, medio chylo, & ſanguine.

3. Not. ſecundò, elementa mutuò agere, & pati, mediis ſuis qualitatibus, quæ non attingunt eorum ſubſtantias, cum ſint accidentia, ſed diſponunt proximè ad eorumdem productionem, ac generationem. Inter autem primas qualitates arcem tenet caliditas, ſubſequitur frigiditas, deindè humiditas, & poſtremo ſiccitas in agendo: in reſiſtendo autem ordo eſt inuerſus; prior quippè eſt ſiccitas, poſtea humiditas, deindè frigiditas, & vltimum locum occupat caliditas, de quibus omnibus abundè *infrà q.* 3.

4. Aſſ. 1. elementa ad inuicem tranſmutantur. Tradit Ariſt. 2. *de gener. T. 7. &* 54. Necnon 1. *Met. c. 4.* & Scot. *ibi*, & 2. *d.* 14. *q.* 3. §. *Dico ad q. ſub A.* Probatur primò, contraria mutuò tranſmutantur, quia inter ſe pugnant. Illud autem, quod de alio victoriam reportat, in ſe tranſmutat, veluti viuens animatum in ſe conuertit nutrimentum. Elementa autem ſunt inter ſe contraria, continuamque exercent pugnam: ac quandoque vnum ſuperat alterum, vt æſtate ignis, & aër vincunt aquam, & terram: è regione terra, & aqua hyeme ſuperant aërem & ignem: ergò elementa mutuò tranſmutantur. Secundò, *ex* 1. *de gener. cap.* 4. *Tit.* 18. generatio vnius eſt corruptio alterius, & econtrà: quædam autem elementa generantur, quædam vè corrumpuntur, penès partes, videlicet temporibus mox recenſitis: ergò inter ea adeſt perpetua, & perennis tranſmutatio. Tertiò, cernimus ad oculum, quod ſi ignis in aquam proiiciatur, & minoris virtutis extiterit, extinguitur ab ipſa aqua: econtrà verò, ſi ignis fortiore virtute polleat, abſorbet aquam. Idque aſtruendum eſt de reliquis elementis: igitur inter elementa extat continua, & mutua tranſmutatio.

5. Aſſ. 2. elementa tam ſymbola, quàm diſſymbola immediatè adinuicem conuertuntur. Deducitur ex Doct. *vbi ſuprà*, & 2. *d.* 3. *q.* 4. §. *contrà. ſub F.* Videturque expreſſa mens Ariſt. *locis præcit.* Probat enim ibi elementorum omnium tranſmutationem, propterea quod ipſa elementa ſunt contraria, ſunt autem contraria immediata, vt aqua, & ignis, terra, & aër, ergò ſecundum Ariſt. elementa ſe tranſmutant immediatè. Deindè, cuncta elementa ſortiuntur virtutem huiuſmodi tranſmutationis immediatæ: ergò non eſt deneganda immediata elementorum tranſmutatio. Ant. eſt in promptu, ſiquidem vnum elementum participat virtutem, qua immediatè poteſt conuertere in ſe aliud elementum, vt aqua poteſt immediatè extinguere ignem, & è conuerſo ignis poteſt aquam abſumere. Nec iuuat dicere cum Poncio *diſp.* 56. *q.* 5. *concl.* 1. elementa non habere ſufficientes vires, & potentias conuertendi ſe mutuò immediatè. Siquidem natura non deficit in neceſſariis: cum autem elementorum conuerſio ſit neceſſaria ad vniuerſi conſiſtentiam, & perennem ſublunarium generationem, oportet ea poſſidere facultates idoneas, & ſufficientes ad talem mutuam tranſmutationem immediatam. Enimverò ſi elementa præuiis ſuis qualitatibus immediatè attingere valent productionem miſti, vt fatetur Pontius, iure potiore poſſunt gignere immediatè elementum, cum hoc ſit illo ignobilius, & deterius. Quod namque poteſt maius, vtique & minus. Eo magis, poſitis debitis diſpoſitionibus, quæ habentur per eorum qualitates, nihil obſtat, quin vnum immediatè cónuertatur in aliud, vt ſi caliditas ignis ſuperet frigiditatem aquæ, & ſiccitas eius humiditatem huius, nullo medio interpoſito fiet tranſmutatio aquæ in ignem. Denuò, ſi gutta aquæ proiiciatur in ingentem, & ardentem fornacem, protinùs ignis eam vorat, & immediatè in ſe conuertit: ergò concedenda eſt præfata elementorum mutua, & immediata tranſmutatio.

Dices cum Pont. cit. negando ant. Putat enim exiguam aquæ guttam iniectam in magnum rogum conuerti prius in fumum, aut aliud mixtum. Contrà, talis gutta aquæ ſtatim ab igne abſorbetur, vt indicat ſtrepitus, quem edit, nec fumus, aut aliud quidpiam egreditur, cum ſubitò deſtruatur, & pereat, vt cernitur ad oculũ, ergò nihil mixti producitur. Inſuper, qualitates elementorũ immediatè adinuicẽ agunt, vt calor in frigus, humiditas in ſiccitatẽ, ergò & elementorũ ſubſtantiæ, præhabitis idoneis diſpoſitionib. immediatè agũt, & mutuò cõuertũtur,

6. Opp. 1. extremum nequit tranſire in extremum, niſi priùs trãſeat in medium, 5. *Phyſ.* 52. Ignis autem, & aqua ſunt extrema elementa, diſſymbola, & maximè contraria, inter quæ mediat aër, veluti etiam aër, & terra ſunt extrema, inter quæ interponitur aqua, ergò ignis non poteſt verti in aquam, niſi prius vertatur in aërem, ſicut etiam aër non poteſt tranſmutari in terram, niſi prius tranſmutetur in aquam, proindéq; effici nequit immediata tranſmutatio elementorum, ſaltem diſſymbolorum. Diſtinguo ma. ſi tranſitus in medium ſit neceſſarius, vt in motu locali, & in formatione hominis, ex notatis *in* 1. *not.* concedo: ſi verò neceſſarius non ſit, vt in propoſito, nego, quod efficaciter oſtendunt probationes 2. Aſſ. prææallatæ.

7. Opp. 2. ſi aqua immediatè in ſe conuerteret ignem, prius ignis in ſe deberet recipere frigiditatem aquæ, quia neceſſe eſt, per eam diſponatur ad introductionem eius formæ: ignis autem nequit recipere frigiditatem aquæ, tùm quia eſt ſibi contraria, & repugnans, tùm etiam quia Ariſt. 2. *de partibus animalium, c.* 2. id expreſſè inficiatur. Ergò nunc elementum non poteſt immediatè conuerti in aliud. Concedo ma. diſtinguo min. ignis non poteſt in ſe ſuſcipere frigiditatem aquæ, tanquam ſibi propriam, & connaturalem, concedo: tanquam violentam, & ſibi repugnantem, nego, ſicut enim aqua in ſe recipit calorem ipſi contrarium: ſic ignis frigiditatem ipſi oppoſitam, & reluctantem. Sic esponitur Ariſt.

8. Opp. 3. ignis eſt leuiſſimus, & terra grauiſſima: ergò ex terra gigni nequit ignis. Ant. eſt peruium conſeq. oſtenditur. Siquidem oporteret leuitatem, & raritatem recipi in terra, cuius non eſt capax, cum ſit grauis, & denſa. Concedo ant. nego conſeq. ad eius probationem dico remitti eius grauitatem, & raritatem ignis eam vincentis, in tali via & diſpoſitione apta & congrua, vt formam ignis recipere queat, vt in ſimili notat Scot. 1. *d.* 17. *q.* 3. §. *Hic dicitur verſu. Tertiò ſic.*

ARTICVLVS II.

An elementa ſymbola facilius tranſmutentur ad inuicem, quàm diſſymbola.

9. VArij variè ſentiunt, & in diſcrepantes, ac oppoſitos ſenſus abeunt, vt videre licet apud Tol. 2. *de gener. q.* 9. & Rub. *ibid. c.* 6. *q.* 2. Nos autem communem ſequimur opinionem, quæ eſt affirmatiua, quamve prius amplexi ſunt Ioan. de Magiſtris *eo in loco quæſt.* 2. Tatar. *ſcibili primo*, & Pariſienſes *q.* 1 *fol.* 134.

10. Not. ea vocari elementa ſymbola, quæ in aliqua qualitate conueniunt, vt ignis, & aër, quæ ambo participant caliditatem. Itemque aqua, & terra, quæ ambo ſortiuntur frigiditatem. Elementa verò diſſymbola appellantur illa, quibus nulla qualitas eſt communis, vt ignis, & aqua. Nam ignis eſt calidus, & ſiccus: aqua verò eſt frigida, & humida. Itemque, aër. & terra ſunt diſſymbola, quandoquidem aër eſt calidus, & humidus: terra verò eſt ſicca, & frigida. Facilitas autem, vel difficultas mutuæ tranſmutationis elementorum peti poteſt penès primas qualitates, vel penès qualitates ſecundas. Itemque; penès actiuitatem, aut reſiſtentiam earum, aut penès vtramque ſimul.

11. Aſſ. elemẽta ſymbola facilius, & celerius adinuicem tranſmutãtur, quã diſſymbola. Deduci poteſt ex Doct. 2. *d.* 14. *q.* 3. §. *Dico ad q.* & traditur explicitè

ab Ariſt. 1. *de gener. c.* 4. *T.* 25. Probatur primò, commodius, & facilius eſt vincere vnum, quam duo, vt hauriri poteſt ex illo Eccleſiaſtes, 4. *Funiculus triplex difficilè rumpitur.* Et ex vulgato, *Nec Hercules contrà duos.* In tranſmutatione autẽ elementi ſymboli in ſymbolũ, vna tantùm virtus, & qualitas contraria eſt vincenda, in eis extat vna vis, & qualitas repugnans duntaxat: in diſſymbolis verò duæ virtutes, & qualitates oppoſitæ ſunt ſuperandæ, vt conſtat *ex praemiſſo not.* Ergò facilior, & celerior eſt tranſmutatio elementorum ſymbolorum, quàm diſſymbolorum. Major capienda eſt cæteris paribus. Nam propter exceſſum potentiarum, & qualitatum elementorum diſſymbolorum, citior, & facilior effici poteſt tranſmutatio eorum, vt ſi gutta aquæ iniiciatur in ingentem ignem citius, & celerius vertitur in ipſum ignem, quàm aër in ignem, aut aqua in terram, tametſi illa ſint diſſymbola, hæc verò ſymbola. Secundò, velociùs, & promptiùs introducitur forma, in materiam, cum vnum extat impedimentum tollendum, quàm ſi duo extiterint obſtacula non imparia, vt intueri licet in naturalibus, & moralibus, ac artificialibus: in conuerſione elementi ſymboli, in ſymbolum, vnum tantum obſtat, putà vna qualitas contraria: in tranſmutatione autem diſſymboli, in diſſymbolum duo obſtant, & pugnant, vtpotè duæ qualitates contrariæ. Inſuper plus poſſunt duæ ſubſtantiæ pugnantes, quàm vna: in ſymbolis autem vna tantùm pugnat, in diſſymbolis verò duæ: ergò horum tranſmutatio eſt difficilior, illorum verò facilior, & velocior.

12. Opp. 1. eadem eſt ratio de tranſmutatione elementorum ſymbolorum & diſſymbolorum: ergò elementa ſymbola facilius & citius non tranſmutantur, quàm diſſymbola. Ant. ſuadetur in vtriſque ſunt duæ qualitates, quæ non perſiſtunt in elemento tranſmutato, alioqui accidens migraret de ſubiecto, in ſubiectum. Nego ant. ad probationem dico eſſe diſparitatem, quia in diſſymbolis extant duæ qualitates contrariæ ſuperandæ: at verò in ſymbolis vna tantùm qualitas eſt vincenda, alia autem etſi pereat, non tamen per ſe, ſed per accidens, hoc eſt ad corruptionem ſubiecti, propterea quod corrupto ſubiecto corrumpuntur omnia quæ ſunt in ſubiecto.

13. Opp. 2. gutta aquæ in magnum rogum proiecta, citius & velocius voratur ab igne, quàm terræ particula: ignis autem, & terra ſunt ſymbola: aqua verò, & ignis ſunt diſſymbola. Ergò facilior eſt conuerſio diſſymbolorum, quàm ſymbolorum. Eò magis, actio exercetur inter contraria, ergò vbi habetur maior contrarietas, ibi citior, & facilior exit actio: diſſymbola autem magis pugnant, quàm ſymbola, quia hæc penès vnam qualitatem dimicant duntaxat: illa verò penès binas qualitates, ergò iſtorum breuior, & commodior eſt tranſmutatio. Reſpondeo præfatam noſtram propoſitionem accipiendam eſſe cæteris paribus, in argumento autem adducto extat imparitas, quia portio terræ plus materiæ ſortitur, quàm gutta aquæ, proindeque magis reſiſtit, & difficilius conuertitur: quod ſi æqua foret materia in vtriſque, citius conuerteretur portio terræ in ignem, quam aquæ gutta Ad aliud quod ſubiicitur, dico, quod licet actio habeatur inter contraria. quæ mutuò decertant: nihilominus vbi ſunt plura contraria, eaque fortiora ſuperanda, tardior, ac difficilior victoria reportatur, vt euenit in præſentia, quia duæ qualitates contrariæ in diſſymbolis ſunt vincendæ, in ſymbolis autem vna duntaxat, propterea horum facilior, eorum verò difficilior efficitur tranſmutatio.

Articvlvs III.

An ex duobus elementis effici poſſit tertium.

14. Titulus huiuſce articuli bifariàm capi poteſt, vno modo vtrum elementum poſſit corrumpere duo elementa, & gignere tertium elementum ab eis ſpecie diſſitum? Altero modo, nùm per actionem tertij effici queat elementum diſtinctum à duobus inter ſe pugnantibus, ſiue, an ex duobus elementis victis, vnum elementum valeat producere tertium ab illis diſtinctum? Vterque autem ſenſus intelligi poteſt tam de elementis diſſymbolis, quàm ſymbolis: & agitatur à Ioan. de Magiſ. 2. *de gener. q.* 1. *ſcholi* 2. & Tatar. *ibid.* aliiſque Scotiſ. ac nuperrimè à Poncio *diſp.* 56. *q.* 6.

15. Aſſ. 1. vnum elementum poteſt gignere aliud elementum ſpecie diſtinctum. Ab hac non videtur declinare Scot. 1. *d.* 14. *q.* 3. & *d.* 15. *q. vn.* Necnon *d.* 18. *q. vn.* §. *Dico igitur. Sub K.* Probatur 1. ex Ariſt. 2. *de gener. c.* 4. ſcribente dari mutuam elementorum tranſmutationem. Et *ibid. T.* 26. concludente eorumdem generationem circularem: ergò ſecundum Ariſt. vnum elementum poteſt gignere aliud. Nec ſatisfacit huic teſtimonio Philoſophi Ruuius in præſenti *c.* 6. *q.* 3. inquiens, ibi Ariſt. tantùm velle, ex quolibet elemento, vt termino à quo poſſe aliud generari, non autem vnum eſſe cauſam efficientem alterius. Siquidem Ariſt. ibi rationem adducens, cur elementa ſint adinuicem tranſmutabilia, inquit, quia ſunt contraria per primas qualitates pugnãtia: huiuſmodi autẽ cõtraria ſunt effectiua, & cauſatiua: ergò Stagir. loquitur non tantũ de termino à quo, ſed de vera efficientia eorum. Deindè ibid. docet, tranſitum eorum eſſe faciliorem, & citiorem in ſymbolis, quàm diſſymbolis: huiuſmodi autem tranſmutatio pertinet ad cauſam efficientem. Inſuper, ſymbolum verè cauſat ſymbolum, vt ignis ignem, ergò cùm quæritur, vtrum diſſymbolum poſſit gignere diſſymbolum, tale quæſitum ſpectat ad cauſam efficientem, proindéque incongrua, & inepta eſt præfata Ruu. interpretatio. Secundò, quatuor primæ qualitates ſunt veluti rationes ſeminales elementorum, vt cum D. Aug. 3. *Trin.* 9. aduertit Scot. 2. *d.* 18. *q. vn. ante L.* Ergò per eas elementa præparantur, ac diſponuntur ad prædictam eorum conuerſionem, ſicque vnum poteſt aliud cauſare, cum vnumquodque eorum duas, aut ſaltem vnam ex dictis qualitatibus participet. Occurrit Ruu. cit. vnam qualitatem non ſufficere, ſed duas neceſſariò exigi. Contrà, vna qualitas aliis validior, & efficacior, vt calor poteſt præparare, ac diſponere vnum elementum ad alterius corruptionem, & generationem, vt patet æſtate, cum calor feruet, & frigus languet: & econtrà hyeme, cum frigus dominatur, & calor perit: ergò ſiue vna, ſiue duplex qualitas ſufficit ad cuiuſlibet elementi generationem. Eò magis, quia affirmante Ariſt. 1. *Meteo. ſum.* 4. *cap.* 1. in cryptis, & antris terræ, ex aëre in eis incluſo generatur aqua, cuius cauſa effectrix alia non eſt, quàm terra, cuius frigiditas vincit calorem aëris, & diſponit ad introducendã formam aquæ. Vnde originẽ ducunt fontes, ac flumina Siquidẽ frigiditas terrę per ſe ordinatur, ac fertur ad expellendũ calorem aëris, & inuehendam formam aquæ, concurrente humiditate, & reliquis ad eius generationem prærequiſitis. Cum enim elemẽta non ſint pura, ſed permixta. frigiditas terræ haud eſt ſola, ſed eam concomitatur in dictis locis humiditas, & id genus alia, quæ faciunt ad aquæ productionem: ergò terra eſt per ſe cauſa generationis

nerationis aquæ. Denuò, maior conuenientia, & efficacia extat in vno elemento, ad aliud cauſandum, quàm in mixto ad generandum elementum: mixtum autem poteſt cauſare elementum, vt ſilex, & ferrum colliſa gignunt ignem: igitur non eſt inficiandum, vnum elementum poſſe aliud cauſare. Obuiam fit Rub. *loco memorato*, & negat à ferro, & ſilice colliſis egredi ignem, tanquam à cauſis per ſe eius, recurritque ad cauſas vniuerſales, cæleſteſque virtutes, quarum munus eſt ſupplere defectum cauſarum particularium cum hæ huiuſmodi effectus attingere non valent, vt contingit in generatione imperfectorum animalium, ex putri materia. Verùm, quotidiana experientia nos docet, ignem eo modo cauſari, ergò cum palam habeantur cauſæ particulares eorum effectuum, inanis, & vanus extat recurſus ad cauſas vniuerſales, & cæleſtes. Præſertim quia productio ignis ex dicta colliſione ferri, & ſilicis non excedit horum vires, ac virtutes: ſiquidem, iſta ſunt mixta, quæ nobilitate vincunt quodlibet elementum, ergò cùm ad oculum cernatur, ignem ab eis prodire, alia cauſa non eſt venanda, & veſtiganda. Quod autem affert Rub. de generatione imperfectorum animalium, non ipſum iuuat, quia terra putrefacta, aut quoduis aliud, quod adducitur, cum ſit dictis animalibus ignobilius, ac imperfectius, nequit ea cauſare, & generare, propterea ad cauſam vniuerſalem recurritur, non autem ſic in præſenti.

16. Aſſ. 2. vnum elementum poteſt corrumpere duo elementa, & gignere tertium ab eis diſtinctum. Non diſſentit Doct. *locis prærecenſitis*, nec Ariſt. 2. *de gener. Text.* 29. Probatur 1. fortior virtus vnius elementi poteſt ſuperare virtutes debiliores duorum elementorum, ergò per eam victoriam, quam reportat vnum elementum de aliis duobus, produci poteſt tertium ab illis diſtinctum. Ant. ſuadetur, magnus ignis vi ſua poteſt vincere aliquam partem aquæ, & portionem terræ, ex quibus poſtmodum producatur aër, ergò data hypotheſi vnum elementum corrumpere quit duo elementa, ex quibus aliud diſtinctum producatur. Secundò, nonnunquam in mixtis accidit, vt vnum deſtruat duo, ex quibus gignatur tertium ab eis diſtinctum. Ant. eſt in promptu, vnus horum poteſt occidere duos homines, ex quibus fiunt cadauera, vermes & huius formæ alia, quæ ab homine diſcriminantur.

17. Aſſ. 3. per actionem tertij, ex duobus elementis inter ſe pugnantibus, poteſt aliud generari. Non opponitur Scot. *vbi ſuprà*, nec Ariſt. cit. Probatur primò, ſi aqua, & terra confligant inter ſe, & debilitentur vires eorum, per actionem ignis ſuperuenientis, ex illis confractis produci poteſt aër, vt *ſuprà* inſinuaui. Ergò per actionem tertij, id eſt poſſibile. Secundò, in mixtis hoc non rarò contingit, vt ex ferro, & ære, per actionem ignis poteſt produci aurum, atque ex equo, & aſina gignitur mulus, qui ſpecie ab eis diſſidet, ergò id quoque fieri valet in elementis.

18. Opp. 1. contrà 1. aſſ. Si vnum elementum poſſet generare aliud ſpecie diſſitum vel foret cauſa eius vniuoca, vel æquiuoca: ſed neutra cauſa eſſe valet, ergò id cenſendum eſt impoſſibile. Ma. patet quia diuiſio cauſæ in vniuocam, & æquiuocam eſt adæquata. Min. oſtenditur, cauſa vniuoca eſt eiuſdem rationis, & ſpeciei ac effectus, quem cauſat: æquiuoca verò præſtantior effectu, quem producit, cum eminenter, & virtualiter eum contineat: vnum autem elementum non continet aliud eminenter, cum non ſit eo ſuperius, & excellentius. Concedo ma. & admiſſa prima parte mi. nego ſecundam partem: ignis enim eſt elementorum nobiliſſimus, & vniuocè, & æquiuocè gignitur, vt ſuprà oſtendi. Idem aſtruitur de animalibus, quæ per putrefactionem, & propagationem generantur.

19. Opp. 2. ſi ignis, & aër inter ſe confligant, cum ambo ſint calida, ſi producatur aqua per actionem tertij, perſiſteret calor in aqua, in aqua autem calor permanere nequit, cum ſit ei extrinſecus, & repugnans, ac ipſa redit ad ſuam frigiditatem: ergò ex duobus elementis non poteſt effici tertium. Reſp. data hypotheſi, calorem ignis, & aëris non perdurare in aqua, quæ eum expellit, vt contrarium, & corruptis eius ſubiectis, quæ ſunt ignis, & aër, vtique corrumpitur ipſe calor in illis ſubiectatus.

20. Opp. 3. idem ſecundum idem, & reſpectu eiuſdem non poteſt eſſe fortius, & debilius: ſi autem ex duobus elementis mutuò altercantibus, tertium gigneretur, idem foret fortius, & debilius: ergò id eſt impoſſibile. Ma. eſt euidens. Min. oſtenditur, idem eſſet fortius, quia vinceret aliud, & eſſet imbecillius, quia vinceretur ab alio: vtrumque quippè corrumperetur, quia ex vtroque tertium efficeretur. Concedo ma. nego min. ad probationem dico, id effici per actionem tertij, vt in 3. aſſ. manet explanatum, & probatum.

QVÆSTIO III.

De primis qualitatibus elementorum.

ARTICVLVS I.

Quot, & quid ſint primæ elementorum qualitates.

1. NONNVLLI, priſci, & moderni, quos ſequitur Arriaga *diſp. 4. de gener. ſect.* 2, duas tantùm conſtituunt qualitates primas, putà calorem, & frigus. Communis autem opinio eſt Ariſt. 2. *de gener. cap.* 2. *T.* 8. Pariſienſium. Ioan. de Magiſtris, Tatar. & aliorum *ibid.* quatuor enumerantium primas qualitates, calorem, frigus, humiditatem, & ſiccitatem.

2. Not. 1. primas qualitates non eſſe ab elementis inſeparabiles. poteſt namque ignis eſſe abſque calore, & aqua abſque frigiditate, non tamen ille ſine potentia, & virtute calefaciendi, & hæc ſine principio frigefaciendi. Quare dictæ qualitates ſiue ſint de ſecunda, ſiue de tertia ſpecie categoriæ qualitatis realiter diſtinguuntur ab elementis: horum autem vires, & facultates realiter cum ipſis identificantur, vt generatim de cunctis realiter rerum virtutibus tradit Doct. 2. *d.* 16. *q. vn.* §. *Ideò dico.*

3. Not. 2. quatuor præfatas qualitates vocari actiuas, non quia aliæ qualitates non ſint actiuæ, verum quoniam primæ qualitates ſunt productiuæ ſibi ſimilium, vt calor calorem producit, frigus frigiditatem, humiditas humiditatem, & ſiccitas ſiccitatem: non ſic cæteræ qualitates. Non enim grauitas cauſat grauitatem, nec leuitas leuitatem, ob id potius qualitates paſſiuæ, quàm actiuæ perhibentur. Rurſus aduerte, humiditatem, & ſiccitatem appellari paſſiuas qualitates nonquidem abſolutè, ſed reſpectiuè. Cum enim calor, & frigus ſint maioris actiuitatis, quàm humiditas, & ſiccitas, propterea iſtæ, reſpectu carum dicuntur paſſiuæ, quæuè ſunt maioris reſiſtentiæ, quam illæ. Quod autem eſt maioris reſiſtentiæ dicitur paſſiuum reſpectu eius, quod eſt minoris reſiſtentiæ, vt præ aliis notat Ioan. de Magiſtris 2. *de gener. q.* 1. *dub.* 1.

4. Aſſ. 1. Quatuor extant primæ qualitates poſitiuæ prærecenſitæ. Præſupponuntur à Scot. 4. *d.* 1. *q.* 5. §. *Ad primum. ſub F.* & indicantur ab eodem *q.* 40. *prædicamentali, in fine.* Et referuntur ab Aug. 1. *de doctrina Chriſtiana, c.* 24. & *in expoſitione Pſal.* 6. Suadetur 1. quatuor ſunt elementa, ex aſſertis *in* 1. *q. huius lib. art.* 1. ergò & quatuor ſunt primæ qualitates. Conſeq. deducitur, vnumquodque elementum participat ſuam propriam qualitatem in ſummo, vt ignis calorem, aër humiditatem, aqua frigiditatem, & terra ſiccitatem. Secundò quatuor ſunt humores, phlegma, ſanguis, atra, & flaua bilis, ex quibus quatuor conſurgunt complexiones animalium, melancholica, phlegmatica, ſanguinea, & cholerica, ergò rectè infertur quaternarius numerus primarum qualitatum. Deindè, qualitates elementis conceduntur, vt inter ea fiat mutua tranſmutatio, vt benè vidit Ariſt. 2. *de gener. cap.* 2. ad tranſmutationem autem quatuor requiruntur qualitates, duæ actiuæ, quæ ſunt calor, & frigus, duæque paſſiuæ, quæ ſunt humiditas, & ſiccitas. Denuò omnes qualitates ſunt quatuordecim relatæ ab eodem Philoſopho *ibid. T.* 8. Et reliquæ ad primas quatuor rediguntur, vt oſtenditur eo in loco, & explicatur à Ioan. de Magiſ. Ergò non plures quàm quatuor ſunt recitandæ primæ qualitates.

5. Aſſ. ſecunda, rectè diſtribuuntur primæ qualitates, quæ nec ex aliis, nec ex ſe inuicem, ſed ex his cæteræ qualitates tangibiles, & ſublunares oriuntur. Conſonat Ariſt. 2. *de gener. T.* 15. & non diſſonat Scot. cit. & aliis ſuæ doctrinæ locis. Suadetur, primæ qualitates diſponunt ad rei generationem, aliæ verò qualitates pertinent ad ornatum, & perfectionem rei, ergò ſicut res prius generatur, quàm ornetur, & perficiatur, ita illæ qualitates ordine naturæ iſtas præcedunt, atque ita non ſunt ex aliis, ſed ſunt primæ. Deindè, calor ſolùm gignit calorem, & frigiditas frigiditatem, & ſic de reliquis, ergò ex ſe mutuo non fiunt. Rurſus ex iſtarum permixtione procedunt cæteræ qualitates, vt de colore aſtruit Doct. 4. *d.* 49. *q.* 15. §. *Reſpondeo ſub A.* poſt Ariſt. *ſect. vlt. problem.* de ſapore *lib. de ſenſu, & ſenſibili, cap.* 4. & de odore *ibid. cap.* 5. & 2 *anima, cap.* 9. *de grauitate, & leuitate* 4. *Phyſ. T.* 85. & de ſono *ſect. vndecima problem.* Quapropter, cum præallata definitio ſit adæquata, & reciproca, nihilque ſuperflui ac diminuti contineat, tanquam recta, & idonea cenſenda eſt.

6. Aſſ. 3. non ſunt admittendæ qualitates virtuales elementorum, à quatuor præfatis diſtinctæ. Non eſt diſſentanea principiis Scot. & defenditur à Tatar. 2. *de gener. q.* 2. *ſcibili tertio*, Conimb. *cap.* 3. *q.* 1. *art.* 2. Pontio *diſp.* 54. *q.* 3. *concl.* 4. & aliis, tam ex antiquis, quam modernis. Probatur primò, ſi præter quatuor primas qualitates actuales, dentur quatuor virtuales, forent octo qualitates: id autem Ariſt. 2. *de gener. T.* 15. contradicit, tradenti quatuor qualitates duntaxat. Præthereà, primæ qualitates aut ſunt de ſecunda aut tertia ſpecie prædicamenti qualitatis: iſtæ autem ſunt tantum actuales, ergò nullæ dantur qualitates virtuales ab actualibus diſtinctæ. Secundò, aliæ qualitates à primis, proficiſcuntur ex ipſarum primarum permixtione, vt palam feci *in* 2. *aſſ.* ergò ſi admitterentur qualitates virtuales, inter qualitates ſecundas forent adſcribendæ. Inſuper, quidquid eſt vel realiter idemtificatur cum ſubſtantia, vel realiter ab ea diſſidet. Si primum, non eſt qualitas, quia cum qualitas ſit accidens, cum ſubſtantia non coincidit. Si ſecundum, ergò eſt accidens, quod in actuale, & virtuale non ſecernitur: proindéque perperam qualitates primæ diſtribuuntur in quatuor virtuales, & quatuor actuales.

7. Opp. 1. vna qualitas prima fit ex alia: ergò non bene definiuntur primæ qualitates, quæ nec ex aliis, nec ex ſe mutuò, ſed ex his cæteræ qualitates ſublunares fiunt. Ant. eſt in confeſſo. Nam æſtiuo tempore à calore vrgente, & feruente oritur ſiccitas, & ariditas terræ. Tunc enim herbæ, & plantæ, & pleraque alia exſiccantur, & areſcunt. Nego ant. ad eius probationem diſtinguo, per ſe, neg: per accidens concedo. Ex eo namque, quod calor tunc temporis conſumit humorem, per accidens efficitur ſiccitas, & ariditas terræ.

8. Opp. 2. aqua quando eſt calida reducit ſe ad priſtinam ſuam frigiditatem: ergò aqua habet virtualem qualitatem, per quam redit ad natiuum frigus: ea autem virtualis qualitas diſſidet ab illis quatuor actualibus prænumeratis: ergò concedendæ ſunt qualitates virtuales ab actualibus diſtinctæ. Reſp. aquam reduci ad ſuam natiuam frigiditatem non ab vlla qualitate virtuali diſtincta à quatuor primis actualibus, ſed à ſua forma ſubſtantiali, virtute cuius efficitur frigida, vt inſinuaui *ſuprà in fine* 1. *not.*

9. Opp. 3. in mixtis dantur qualitates virtuales, ergò, & in elementis. Ant. eſt in promptu de vino, & pipere, quæ quamuis actu, & formaliter ſint frigida, tamen ab homine ſuſcepta, & in eius ſtomachum iniecta calefaciunt: ſic quoque Medici experiuntur quaſdam herbas eſſe virtualiter calidas, quaſdam verò eſſe virtualiter frigidas. Concedo ant. nego conſeq. quia huiuſmodi virtutes prodeunt ex naturis earum rerum ſpecificis, & fortaſſe non ſunt propriè qualitates, & accidentia communia, ſed propria, reipſa identificata cum earum naturis ſubſtantialibus, vt animaduerti *in* 1. *not.*

ARTICVLVS II.

Quid ſint ſingulæ primæ qualitates.

10. IN antecedente *art.* adducta eſt definitio primarum qualitatum in communi: nunc verò *in præſente art.* ſigillatim ſingulæ qualitates deſcribendæ ſunt Ariſt. quippè 2. *de gener. cap.* 2. *T.* 8. & 4. *Meteor. cap.* 1. definit vnamquamque primam qualitatem in concreto. Ait enim, calidum eſt, quod congregat homogenea, & diſgregat heterogenea, vt calor in vnum cogit aurum permixtum cum aliis metallis, & ab iſtis illud diſiungit, ac ſeparat, vt conſtat in liquefactione metallorum. Frigidum eſt, quod congregat tam homogenea, quam heterogenea, vt patet in aqua congelata, in qua coadunantur ligna, lapides, paleæ, & id genus alia. Humidum eſt, quod difficulter proprio termino, faciliter autem alieno termino terminatur, vt aqua lapidibus, & aggeribus tanquam alienis terminis terminatur. Siccum eſt, quod facilè proprio, difficilè verò alieno præfigitur termino, vt patet de terra, & lapide, quæ proprio limite quidem terminantur facili negotio, at alieno termino non niſi labore, neceſſe enim eſt, excidantur & in partes diuidantur.

11. Aſſ. aptè, & congruè definitæ fuere ſingulæ primæ qualitates. Ad hac non declinat Scot. in ſuis ſcriptis. Suadetur, illæ præallatæ deſcriptiones lucidè declarant naturas primarum qualitatum, & benè explicant earum paſſiones, & effectus, ergò ſunt probè traditæ. Iterùm, in eis aſſignari queunt genus, & differentia. Conueniunt namque omnes in communi ratione qualitatis, diſcrepant verò in reliquis, vt conſtat diſcurrenti per earum voculas, & particulas præallatas.

12. Opp.

12. Opp. 1. per id debet aliquid definiri, quod eſt prius, & intimius ei: definito quippè intrinſecam rei naturam explicat: ſunt autem alia in primis qualitatibus priora, & intimiora, quàm congregare homogenea, adunare heterogenea, terminari alieno termino, & præfigi proprio termino. Ergò non benè ſingulæ qualitates primæ fuere deſcriptæ. Ma. patet. Min: probatur, calefacere eſt intimius calori, quàm congregare homogenea, frigefacere eſt prius frigori, quàm adunare heterogenea, ergò potiùs per hæc quàm per illa primæ qualitates ſunt definiendæ. Reſp. totum hoc argumentum eſſe verum, maluit autem Ariſt. deſcribere præfatas primas qualitates per alias proprietates, & effectus inferiores ac poſteriores, eo quod illi non ſunt ita noti & faciles, ſicut calefacere, frigefacere, & huiuſmodi. Nihil enim noui, & ſcitu digni dixiſſet, nec maiorem notitiam de dictis qualitatibus nobis præbuiſſet.

13. Opp. 2. calor vnit heterogenea, ergò non diſtinguitur à frigore, in eo, quod frigus congregat heterogenea, & homogenea, calor verò homogenea duntaxat. Ant. probatur, in liquefactione ceræ, & reſinæ, in qua coguntur in vnum tam homogenea, quam heterogenea. Iterùm, in generatione mixti ex calido, & humido componuntur partes heterogeneæ: atque in nutritione viuentis, per calorem naturalem alimentum vnius rationis coniungitur cum alimento alterius rationis. Denique, frigore, interdum rumpuntur ſaxa, & diſſoluuntur membra, vt patet experientia, hyemali tempore. Diſtinguo ant. ſimpliciter nego: ſecundum quid concedo: Ita quoque reſpondendum eſt ad reliquas probationes, quæ ſubiiciuntur. Ratione quippè alicuius qualitatis viſcoſæ, per calorem corpora heterogenea, cum homogeneis ſimul vniuntur. Abſolutè verò huiuſmodi vnio à calore non efficitur. Ad vlt. dico id non per ſe, ſed per accidens contingere, quatenus ſcilicet quædam partes nimis ſtringuntur, ſeque ſimul ſuſtinere nequeunt, proptereà laxantur, & collabuntur.

Articvlvs III.

An cuilibet elemento conueniat aliqua prima qualitas in ſummo.

14. Aſſertio prima, quatuor primæ qualitates in ſummo competunt quatuor elementis: ita communis fert Philoſophorum, & Medicorum opinio, à qua non deflectit Doct. 2. *d.* 15. *q. vn.* Probatur primò, quatuor ſunt elementa, ex dictis, *in* 1. *q. huius lib. art.* 1. Ergò & quatuor qualitates primæ in ſummo conuenientes eis. Conſeq. tenet, vnumquodque elementum ſicut ſpecie ab alia diſtinguitur, ita & qualitatem ſpecie diſtinctam à cæteris ſortitur, per quam agit, exercetque ſuam operationem. Secundò, quatuor primæ qualitates in ſummo non adaptantur mixtis, quia in his dicuntur eſſe refractæ, ac debilitatæ, ergò conueniunt ipſis elementis, quorum natura ſunt ſimplices. A ſimplici autem ſubſtantialiter, & virtualiter, nonniſi vna qualitas primò & immediatè proficiſcitur, proindéque vna ſimplex operatio exercetur.

15. Aſſ. 2. igni calor, & aëri humor in ſummo congruit. Deducitur ex Doct. cit. & 4. *d.* 47. *q.* 2. *ad finem.* Prima pars ſuadetur primò, nobiliori elemento debetur nobilior qualitas, quoniam qualitates diſtribuuntur iuxta naturarum diſtributionem: ignis autem eſt nobilius elementum, ex oſtenſis *art.* 4. *q.* 1. *iſtius lib.* & calor nobilitate vincit reliquas qualitates: rectè ergò igni attribuitur calor in ſummo. Secundò, origini, & fonti caloris debetur ſummus calor, veluti fonti lucis, ſumma lux: ignis autem eſt fons caloris, 2. *de gener. cap.* 3. *T.* 23. *&* 2. *Met. c.* 1. *T.* 4. Ergò ei competit calor in ſummo.

Secunda pars probatur ex Ariſt. 2. *de gener paſſa nunc alleg.* præbente aëri humiditatem, igni calorem, aquæ frigiditatem, & terræ ſiccitatem. Et *T.* 49. *eiuſdem lib.* ſubiiciente, ignem, & aërem reluctari aquæ, & terræ, quidem non ob aliam cauſam, niſi quia ignis eſt calidus, ratione cuius aduerſatur aquæ, & aër eſt humidus, ratione cuius opponitur terræ. Ergò per Ariſt. ſumma humidas aſcribitur aëri. Secundò humidum eſt, quod difficile proprio, & facilè alieno termino terminatur, vt conſtat ex præcedente art. Aër autem eſt huiuſmodi: difficile namque ipſi proprius terminus aſſignatur, alieno verò facilè clauditur, vt patet in veſicis, & follibus. Addo, quæ humida ſunt, per aërem humidiora redduntur, vt liquet de oleo, aliiſque humidis.

16. Aſſ. 3. aqua eſt frigida in ſummo: & terra eſt ſicca pariter in ſummo. Non pugnat operibus Scot. prima pars eſt Ariſt. proximè cit. *T.* 23. Probatur primò, aqua maximè frigefacit, vt patet experientia, cum quiſpiam aliquo temporis interuallo in ea degit, dentibus fremit. Secundò, aqua maximè opponitur igni, ſunt enim elementa diſſymbola: ignis autem eſt ſummè calidus, ergò ex oppoſito, aqua eſt ſummè frigida.

Secunda pars traditur ab Ariſt. *vbi ſuprà*, & oſtendi poteſt ex illo *Gen.* 1. Terra dicitur arida, id eſt maximè ſicca, interprete Baſilio, *hom.* 4. *Hexam.* Deindè niſi terra humectetur aqua pluuiali, aut fluuiali, maximè exſiccatur, & areſcit, ergò ſiccitas in ſummo terræ coaptatur.

17. Opp. 1. contra 2. aſſ. aqua magis humectat, quàm aër, ergò aquæ, & non aëri ſumma humiditas eſt adaptanda. Ant. eſt in confeſſo, experientia quippè compertum eſt, ea loca eſſe maximè humida, quæ aqua plena ſunt. Conf. 1. aër per flatum ventorum ſiccus efficitur, ergò maximæ humiditati non ſubiacet. Conf. 2. Luna vehementer dominatur in corpora humida: habet autem ipſa Luna magnum dominium in aquam, vt de acceſſu, & receſſu maris aſtruit Doct. 2. *d.* 14. *q.* 3. §. *Dico ad q. ad B.* potius ergò aqua dicenda eſt maximè humida, quàm aër. Reſp. id contingere, propterea quod aqua eſt magis craſſa, & denſa quàm aër: ob id aqua magis humectat, quàm aër, qui rarus eſt, tenuis, & ſubtilis. Idque explicari poteſt de ferro calefacto, quod magis calefacit manum, quam ignis, qui ſtupam comburit. Ratio eſt, quia ignis, & ſtupa ſunt corpora rara, ferrum verò denſum. Ad 1. conf. dico, eam ſiccitatem non ex aëre, ſed ex ventoſis exhalationibus promanare. Ad 2. conf. fateor in aquam, Lunam maximè dominari: ex hoc autem non infertur, aquam eſſe humidiorem aëre. Cur autem Luna ſic in aquam dominetur, diſquirit Doct. nuper cit. & ego ſuo loco.

18. Opp. 2. contra 3. aſſ. quò aliquid magis diſtat à cælo, eò eſt frigidius. Cælum quippè videtur eſſe cauſa caloris. Ideò à quibuſdam igniturn cenſebatur. Longius autem terra diſtat, à cælo, quàm aqua, cum ſit infimum elementum, ergò ſumma frigiditas terræ competit, non autem aquæ. Conf. 1. ſi aqua foret maximè frigida, eſſet congelata: oppoſitum autem teſtatur experientia: ergò ſumma frigiditas non eſt aquæ propria. Conf. 2. loca maritima ſunt calidiora locis mediterraneis. ſi autem aqua foret frigidiſſima, loca maritima, in quibus extat maxima copia aquæ, eſſent frigidiora: id autem euidenter eſt falſum: ergò &c. Nego ma. ſiquidem,

ſiquidem maior, aut minor diſtantia à Cælo non eſt cauſa maioris frigiditatis, aut caliditatis, cum cælum non ſit formaliter calidum, ſed virtualiter duntaxat. Ad 1. conf. neganda eſt ſequela maioris. Cauſa quippè congelationis aquæ eſt exhalatio terreſtris. Quoniam verò in mari non ſunt huiuſmodi exhalationes; ob id mare non congelatur. Paludes verò, & ſtagna maximè congelantur. Immò experimur aquam calidam citiùs congelari, quàm frigidam, cuius cauſa eſt, quia maior extat copia exhalationis in calida, quàm in frigida. Ad 2. conf. dico loca montoſa eſſe viciniora mediæ regionis aëris, quæ eſt frigidiſſima per antiperiſtaſim. Itemque per niues, quæ in dictis locis ferè ſemper manent: & per radios ſolares, qui ea directè non pertingunt: Maritima autem ſunt valdè ima & remota à 2. regionis era, niuiumque expertia. Itidemque ſol iſta immediatè illuminat; & directè ſua luce aſpicit, nullo interpoſito obice: idcircò calidiora exiſtunt.

19. Quæres, nùm quodlibet elementum habeat geminas qualitates: Reſpondeo affirmatiuè, non tamen æque primò, cum vna ſit prior altera. Sic enim ignis eſt calidus, & ſiccus, aër humidus, & calidus, aqua frigida, & humida, terra ſicca, & frigida, vt poſt Ariſt. 2. *de gener. T.* 23. & 4. *Meteor. cap.* 1. tradit D. Damaſc. 2. *fidei, cap.* 12.

Articvlvs IV.

An qualitates ſymbolæ elementorum ſint eiuſdem ſpeciei.

20. Nonnulli, quorum nomina ſubticent Tol. 2. *de gener. q.* 7. Conimb. *q.* 6. *art.* 1. *cap.* 3. & Run. *ibid. quæſt.* 10. arbitrantur qualitates ſymbolas elementorum ſpecie inter ſe diſtingui. Communis autem opinio eſt Tatar. *de gener. q.* 1. *ſcibili* 4. Marſil, *q.* 4. Racan. *q.* 3. *art. poſtremo*, & aliorum docentium præfatas qualitates eamdem ſpeciem participare.

21. Not. qualitatum elementarium quaſdam eſſe ſymbolas, quaſdam verò diſſymbolas. Illæ ſunt, quæ ſub eodem nomine multis competunt elementis, vt calor ignis, & aëris, humor aëris, & aquæ, frigiditas aquæ, & terræ, ſiccitas terræ, & ignis: iſtæ autem nomine, & re ab inuicem diſcrepant, vt caliditas ignis, & frigiditas aquæ, ſiccitas ignis, & humiditas aëris, humiditas aquæ, & ſiccitas terræ.

22. Aſſ. 1. qualitates elementorum ſymbolæ ſunt eiuſdem ſpeciei. Inſinuatur à Doct. *in vtroque opere* 2. *d.* 15. *q. vn.* Probatur 1. quæ ſe mutuò intendunt, ſortiuntur eamdem ſpeciem, vt patet de aqua addita aquæ, per quam ipſa aqua creſcit, ac de lumine addito lumini, per quod ipſummet lumen augetur: qualitates autem elementorum ſymbolæ ſe inuicem intendunt, vt frigiditas aquæ intendit frigiditatem terræ, & caliditas ignis intendit caliditatem aëris, ergò huiuſmodi qualitates ſunt eiuſdem ſpeciei. Secundò facilior extat tranſitus elementi ſymboli, in ſymbolum, quàm ſymboli, in diſſymbolum, vt manet probatum *in* 2. *q. huius lib. art.* 2. Quod ſi qualitates ſymbolæ eadem ſpecie non gauderent, æque facilis eſſet tranſmutatio diſſymbolorum, ac ſymbolorum, quia in vtriſque, vtraque qualitas foret vincenda. Immò nullum eſſet elementum ſymbolum, quia vtraque eius qualitas eſſet diuerſæ ſpeciei. Deindè non quatuor tantùm forent primæ qualitates, ſed octo, quod *art.* 1. *huius q.* reiectum eſt. Atque vni duo eſſent contraria, quod nondum Ariſt. 10. *Met. cap.* 9. *T.* 25. pugnat, verumetiam ſacræ paginæ Eccleſiaſtici 33. *Duo contra duo, & vnum contra vnum.* Sunt ergò qualitates elementorum ſymbolæ eiuſdem ſpeciei.

23. Aſſ. 2. calor elementaris videtur ſpecie diſſidere à calore naturali viuentis, itavt licet qualitates mixti ſint ſimiles qualitatibus elementorum, non tamen eamdem participant ſpeciem. Tenet Doct. præcit. §. *Ad* 1. *in oppoſitum. F.* & ſequitur Lych. *ibid.* Probatur primò, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei ſe mutuò iuuant, fouent, & intendunt, vt liquet de pluribus luminibus ſimul iunctis, & vnitis: calor autem elementaris, ſpeciatim febrilis conſumit, & exinguit calorem natiuum animantium. Hinc Stagir. 5. *polit. cap.* 8. ſubiicit, mortem eſſe extinctionem caloris naturalis in humido radicali: ergò calor elementaris, & vitalis non ſunt eiuſdem ſpeciei. Secundò, quæ producunt diuerſos effectus, ſunt diuerſæ ſpeciei, dignoſcitur quippè diuerſitas ſpecierum ex diuerſitate effectuum qui ab eis proficiſcuntur: calor autem natiuus diſponit ad conuerſionem alimenti in ſubſtantiam aliti, cauſaturque caro: calor autem ignis alium ſortitur effectum, putà diſpoſitionem & præparationem ad gignendum ignem, ergò calor ignis eſt alterius ſpeciei, à calore vitali.

24. Opp. 1. contrà 1. aſſ. quæ à naturis ſpecie differentibus promanant, ſunt diuerſæ ſpeciei. Siquidem naturæ ſpecie differentes, gaudent proprietatibus ſpecie diſtinctis: ſymbolæ autem qualitates prodeunt à naturis ſpecie diſſitis, vt calor ab igne, & aëre. Ignis autem, & aër ſpecie differunt: ergò calor ignis, & aëris pariter ſpecie ab inuicem ſecernuntur. Reſp. maiorem non eſſe vniuerſaliter veram, niſi de proprietatibus quarto modo. Etenim licet Bos, & Aquila ſpecie inter ſe diſcriminentur, nihilominus viſus huius, & illius ſunt eiuſdem ſpeciei. Similiter, quamuis homo, & Angelus differant ſpecie: attamen intellectus hominis, & Angeli ſpecie non diſtinguuntur, vt præclarè, & luculentè tradit Scot. 2. *d.* 1. *q.* 6. §. *poteſt etiam addi. D.*

25. Opp. 2. humiditas aquæ ignem extinguit, non autem humiditas aëris ignem abſumit: ergò apertum ſignum eſt humiditatem aëris, & aquæ non eſſe eiuſdem ſpeciei. Reſp. cauſam cur humiditas aëris ignem non extinguat, eſſe quia eſt tenuior, ac ſubtilior: humiditas autem aquæ eſt craſſior, & denſior, propterea ignem conſumit, ac deſtruit.

26. Opp. 3. calor ignis violenter manet in aëre, & in ipſo igne eſt naturaliter: quæ autem ſunt eiuſdem ſpeciei, violenter, & naturaliter non reperiuntur in eiſdem ſubiectis: ergò qualitates ſymbolæ elementorum ſunt diuerſæ ſpeciei. Diſtinguo ma. calor in ſummo violenter manet in aëre, concedo: ſic enim igni competit duntaxtat: calor in remiſſo, nego. Hoc enim pacto aëri adaptatur, qui eſt calidus in remiſſo, & humidus in ſummo.

27. Opp. 4. contrà 2. aſſ. Ariſtoteles *lib. de reſpiratione, capite* 7. vocat calorem naturalem, qui nutritioni inſeruit, calorem igneum, ergò calor natiuus, & igneus conueniunt in vnam, eamdemque ſpeciem. Reſpondeo adeſſe quidem affinitatem, & ſimilitudinem inter vtrumque calorem, vt notat Scot. 2. *diſtinctione* 15. *quæſt. vn.* §. *Ad primum.* nihilominus non gaudere eadem natura ſpecifica, veluti qualitates mixti ſunt ſimiles qualitatibus elementorum, non tamen ſunt eædem ſpecie, vt docet idem Doct. *ibid.* Quare Ariſtoteles præallegat. ſic exponit, vt palam indicat *lib. de iuuent. capite* 1. inquiens, animam in corde eſſe quaſi ignitam, hoc eſt, habere calorem ſimilem calori ignis, vt denotat particula quaſi ab eo conſulto appoſita.

28. Opp.

28. Opp. 5. calor igneus iuuat calorem naturalem, vt patet in medicinis ignis calore affectis, quæ decoctioni inſeruiunt: atque calore igneo, ex gallinarum ouis in clibano ſuppoſitis excludi pullos referunt Conimb. præcit. *in initio huius difficultatis, ar. 2.* Ergò hic calor ab illo ſpecie non diſcriminatur. Reſpondeo per id ſolùm probari inter dictos calores eſſe nonnullam ſimilitudinem, & conuenientiam, vt mox cum Scot. dicebam, non verò conuenire in eamdem ſpeciem, veluti homo, & brutum multa communia affinia, & ſimilia participant, cum tamen ſpecie differant. Ad aliud quod obiicitur, dico ex eo tantum argui, pullos gallinarum æquiuocè poſſe generari, veluti ignis æquiuocè gignitur, nimirum ab igne, à radiis ſolaribus, & colliſione duorum corporum.

Articvlvs V.

An duæ qualitates contrariæ poſsint eſſe ſimul in eodem ſubiecto.

29. Status huius art. bifariàm intelligi poteſt. Primò, vtrùm duæ qualitates contrariæ ſimul eſſe valeant in vno, eodemque ſubiecto, in gradu remiſſo. Secundò, num ineſſe ſimul queant in ſummo gradu. Atque vterque modus capi poteſt de virtute naturali, aut ſupernaturali.

30. Not. vulgus Philoſophorum appellare qualitatem in ſummo quæ attingit octauum gradum, vt ſummus gradus caloris eſt calor vt octo, & frigus in ſummo, eſt frigus vt octo: qualitatem verò in remiſſo vocare illam, quæ eſt infrà latitudinem octo graduum, vt calor vt quatuor, & frigus vt quatuor. Plura, cum de intenſione, & remiſſione qualitatis differemus. Præterea, ad huius deciſionem non modicum iuuant, quæ adduxi, & ſtabiliui, 2. *Phyſ. q.4. art.7.*

31. Aſſ. 1. plurea qualitates contrariæ in gradu remiſſo poſſunt ſe compati ſimul in eodem ſubiecto. Tenet Doct. 2. *d.* 18. *quaſt. vn.* §. *Ad argumenta M.* contrà Dur. *quaſt.* 2. *Prol. num.* 19. & alios cit. à Conimb. 2. *de gener. c.* 3. *quaſt.* 8. *art.* 1. Et deducitur ex Ariſt. 2. *de gener. T.* 48. Idemque inſinuatur 3. *Top. c.* 4. & 5. *Phyſ. T.* 19. Necnon 4. *Met. T.* 27. Suadetur primò, inter duo extrema intercipitur medium, vt inter album & nigrum habetur color medius, purà rubeus, aut viridis, ergò inter qualitates in ſummo, dantur qualitates in remiſſo Quandoquidem, non fit tranſitus naturaliter ab vno extremo, ad aliud extremum, niſi per medium, ſicque cum aqua calefit, non ſtatim eſt calida in ſummo, ſed paulatim vt monſtrat experientia de aqua lebetis, cui ſuppoſito igne, ſi manu tangatur, pedetentim recipit calorem, deindè ebullit, & feruet, & extra ipſum lebetem egreditur ignemque extinguit. Secundò, inter calidum, & frigidum habetur tepidum, vt patet de aqua tepida. Quod inſinuans Ioannes Apoc. 3. inquit: *Vtinam calidus, aut frigidus eſſes, ſed quia tepidus es, euomam te.* Poſſunt ergò qualitates contrariæ ineſſe ſimul in eodem, in gradu remiſſo: elementa ita viciſſim pugnant agendo, & patiendo, vt eorum vires, & facultates remittantur, & refrangantur, ad hoc vt mixtum producatur, in quo eorum qualitates ad quandam mediocritatem rediguntur congruam ipſi mixto 2. *de gener. cap.* 10. & 2. *de partibus animalium cap.* 1. Qualitatea namque contrariæ in ſummo diſponunt mixtum ad corruptionem, & deſtructionem, in remiſſo autem ipſum fouent, & conſeruant, vt qualitatea attemperatæ in animali quamdiu ſic manent, tamdiu ipſum animal viuit: Quòd ſi earum aliqua nimium excedat, moritur, vt liquet de febre ardente, & maligna, quæ cauſat eiuſdemmet animalis mortem. Deindè, in artefactis miſcentur colores, odores, ſapores, & aliæ qualitates ſecundæ, quæ inuicem in eodem manent ad quandam mediocritatem redactæ. Atque duo agentia contraria inter ſe pugnantia ſimul morantur æquis viribus gaudentia, vnumque vincere alterum nequit, nec ab eodem loco expellere, vt patet de duobus luctatoribus æque validis, ac robuſtis, nominatim Iacob, & Angelo ſecum luctante, *Gen.* 32. Inſuper, in moralibus habitus temperantiæ in eodem homine exiſtens ſimul compati valet actum intemperantiæ, immò plures alios actus, qui ſucceſſu temporis deſtruere poſſunt dictum habitum temperantiæ, & & gignere habitum intemperantiæ, actibus eius frequentatis. Ergò idipſum aſtruendum eſt de qualitatibus contrariis naturalibus, cum æqua in vtriſque ratio eluceat. Denique, qualitates contrariæ ex alibi dicendis ſunt intenſibiles, & remiſſibiles, ergò ità remitti queunt, vt vna alteram expellere ab eodem ſubiecto non valeat, puta calor vt quatuor, & frigus pariter vt quatuor, cum enim ſupponatur, ea participare æqualem virtutem, conſequenter altera alteram vincere, & pellere ab eo ſubiecto, in quo inhæret, neutiquam poteſt.

32. Aſſertio 2. qualitates contrariæ in ſummo nec naturaliter, nec ſupernaturaliter in eodem ſimul ſubiectari nequeunt. Aſſertio eſt bimembris, quam tradit Doct. 1. *diſt.* 17. *quaſt.* 3. §. *contra iſtam opinionem ſub VV.* Et 3. *diſt.* 1. *quaſt.* 1. §. *Ad argumenta in ſolutione* 3. Et 4. *diſt.* 49. *quaſtione* 16. §. *Ad* 1. *infrà C.* prima pars probatur primò, ex 2. *Top. cap.* 3. Impoſſibile eſt, contraria ſimul eidem ineſſe. Idem legitur 3. *eiuſdem operis cap.* 4. & 5. *Phyſ. Titul.* 19. ac 2. *de gener. Titul.* 16. Eſtque communis inter Philoſophos. Secundò, experientia nos docet, calorem expellere frigus, vt patet æſtiuo tempore, & èconttà frigus expellere calorem, vt liquet hyemali tempore: quodque de reliquis contrariis aſtruendum eſt, & quotidie in nobis, cunctiſque ſublunaribus comprobatur. Vnde ortum ducit illud effatum, contraria contrariis curantur, calida frigidis, humida ſiccis. Tertiò, vt increata id effici nequit, vt oſtendam proxima parte huius aſſertionis, ergò nec fieri poteſt virtute creata, & naturali. Conſeq. tenet per locum à maiori ad minus à nobis explicitum *in Epitome Dialect. lib.* 3. *quaſt.* 3. *art.* 4. Secunda pars quæ militat contrà Gabrielem *in can. lect.* 46. Conimb. 2. *de gener. cap.* 3. *quaſt.* 8. *art.* 5. Run. *ibidem, quaſtione* 6. *numero* 93. alioſque non paucos. Probatur primò, quæ inter ſe repugnant, ſimul in eodem ſecum compati nequeunt, quia obiectum diuinæ potentiæ eſt omne poſſibile, non autem impoſſibile, quod repugnantiam inuoluit, docente Scoto 4. *diſt.* 10. *quaſt.* 1. §. *ergò ad quaſt.* F. Duæ autem qualitates contrariæ in ſummo repugnant ſimul inexiſtere in eodem ſubiecto, vt liquidò conſtat ex eorum definitione. Definiuntur namque contraria, quæ ab eodem ſe mutuò expellunt; 10. *Met. Titul.* 14. ſi autem eſſentia qualitatum contrariarum talis eſt, qualis exprimitur per nunc allatam definitionem, planè ſequitur, ſimul non poſſe conſiſtere, etiam diuinitùs, quoniam Deus non mutat eſſentias, & naturas rerum, cum ſint immutabiles, & inuariabiles.

Dices, ſi hæc ratio valeret, qualitates contrariæ in gradu remiſſo nequirent ſimul ineſſe in eodem, quia

his quoque competit præallata definitio Iſtud autem contradicit primæ aſſertioni, in qua ſtatui dictas qualitates in remiſſo, poſſe ſimul exiſtere in eodem ſubiecto. Contrà, authore Scot. *in* 2. *diſtinctione* 17. *q.* 3. *VV.* eſt aliquod poſitiuum in illis, quod eis repugnat ſimul in eſſe, non autem in iſtis. Quandoquidem mutua expulſio ab eodem, & petentis contrarietas indicatur per earum definitionem præadductam, at ſimultanea earumdem coëxiſtentia in eodem, aut repugnantia reſpicit ipſarum gradus infimos, aut ſupremos. Nam, in gradu remiſſo poſſunt ſimul conſiſtere, non verò in gradu intenſo, & excellenti, veluti in vaſe tanta aqua capi poteſt, & non maior. Similiter, quiſpiam ferre poteſt tantùm pondus, & non maius: atque flumen pertranſire poteſt, vſque ad talem limitem, ampliùs autem peruadare non valet. Rurſus, creatura animata ſortitur certos, & determinatos terminos ſuæ magnitudinis, & paruitatis, quos excedere nequit: pariter, qualitates contrariæ intrà latitudinem talium graduum poſſunt ſimul ſe compati, non verò in ſumma latitudine intenſorum, & ſupremorum graduum.

Secundò, ſi contraria in ſummo poſſent ſimul exiſtere in eodem ſubiecto, vtique & contradictoria, infert Ariſt. 4. *Met. cap.* 4. *T.* 27. contradictoria autem ſimul de eodem verificari nequeunt, vt concors eſt omnium Philoſophorum ſententia, ergò nec contraria ſimul eidem in eſſe valent. Occurrit Gabriel nuper alleg. illud teſtimonium non eſſe capiendum de qualitatibus contrariis, ſed de propoſitionibus contrariè oppoſitis. Contrà, ibi Philoſophus ait, contraria impoſſibile eſt ſimul ineſſe, aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidem aliqua ex parte, alterum verò ſimpliciter: ergò non differit de incompoſſibilitate propoſitionum contrariarum, ſed de ſimultanea coëxiſtentia contrariarum qualitatum, quæ eſt impoſſibilis. Adde quod propoſitiones non inſunt in rebus, ſed dicuntur, & prædicantur, ſiue affirmantur, vel negantur de ſubiectis, contraria verò inſunt, vel non inſunt in ſubiectis, ergò expoſitio Gabrielis non congruit textui Ariſt. ſubnectit autem Scot. in expoſitione eius loci, vnum contrarium quod imperfectius eſt alio, deſignat priuationem alterius tanquam perfectioris, vt nigrum priuationem albi: priuatio autem eſt negatio eiuſdem eſſe, ergò conſequenter contraria præſeferunt eamdem repugnantiam oppoſitionis contradictoriæ.

Dices, cum eodem cit. quem ſequitur Suarez *diſ.* 45. *Met. ſect.* 4. *n.* 15. contraria non opponi oppoſitione immediata & formali penès incompoſſibilitatem formarum ipſorum; ſed virtuali duntaxat, penès effectus ſimul in eodem incompoſſibiles, Deus autem poteſt vi ſua abſoluta ſuſpendere eorumdem effectus, vt præſtitit in fornace Chaldaica ideò non ſequitur oppoſitio contradictoria, nec idem fore ſummè calidum, & ſummè frigidum. Contrà, implicat aliquam formam eſſe in ſubiecto, eique non præbere ſuum effectum formalem, vt albedinem eſſe in pariete, ipſique non dare ſuum eſſe formale, quod eſt facere ipſummet parietem album. Si autem contraria ſimul exiſtant in eodem ſubiecto, putà calor, & frigus, tribuunt ei ſuum eſſe formale, quod eſt eſſe calidum, & frigidum; Poteſt autem Deus impedire, ne ignis calefaciat, & aqua frigefaciat, quia horum effectuum ſunt cauſæ effectrices; verùm nequit efficere vt calor non habeat eſſe calidum; & frigus eſſe frigidum, quia hoc eſt eorum natura, & eſſentia. quæ non poteſt mutari, niſi deſtruatur. Inſuper, duæ formæ ſubſtantiales ſimul in eadem materia ſunt incompoſſibiles, ex aſſertis *lib.* 2. *Phyſ. quæſt.* 4. *art.* 7. Ergò id ipſum aſtruendum eſt de duabus qualitatibus contrariis ſimul in eodem ſubiecto.

33. Opp. 1. ideò duæ qualitates contrariæ in eodem non poſſunt ſimul ſubiectari, quia inter ſe opponuntur: at tam opponuntur in gradu remiſſo, quàm intenſo: ergò ſi nequeunt eſſe in gradu intenſo, vtique nec in remiſſo. Concedo maiorem, nego minorem, quia in ſupremo gradu qualitates habent maiorem vim expellendi ſe ab eodem ſubiecto, non ſic in gradu infimo, propterea quod earum vires ſunt refractæ, ac debilitatæ, vt fuſè declaraui ſuprà in 2. parte aſſ. in reſponſione inſtantiæ ibi allatæ.

34. Opp. 2. duo corpora diuinitùs poſſunt ſimul exiſtere in eodem loco, vt affirmaui *lib.* 6. *Phyſ. quæſt.* 2. *art.* 3. Ergò etiam ſupernaturaliter duæ qualitates in ſummo poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Concedo ant. nego conſeq. ratio eſt, quia illud eſt poſſibile: hoc autem contradictionem includit, vt oſtendi in 2. parte vltimæ aſſertionis.

QVÆSTIO IV.

De qualitatibus motricibus elementorum.

ARTICVLVS I.

Quid, quotuplex, & quibus conueniant qualitates motrices elementorum.

1. QVALITATES motrices elementorum perhibentur illæ, per quas elementa mouentur ſurſum, vel deorſum. Nam grauitas eſt qualitas motrix ad locum deorſum, & leuitas ad locum ſurſum. Quadruplex autem diſtinguitur qualitas motrix elementorum: prima, eſt leuitas ſimpliciter, quæ conuenit: ſecunda, eſt grauitas ſimpliciter, quæ competit terræ: tertia, eſt leuitas ſecundum quid, quæ congruit aëri: & quarta, eſt grauitas ſecundum quid, quæ adaptatur aquæ. Quarè, penès has qualitates elementa dicuntur grauia, vel leuia ſimpliciter, aut ſecundum quid. Leue autem ſimpliciter, eſt quod reliquis elementis ſupereminet, graue ſimpliciter, quod cæteris omnibus ſubiacet, leue ſecundum quid eſt, quod reſpectu aliquorum eleuatur, reſpectu verò aliorum ſubmittitur. Graue ſecundum quid deſcribitur illud, quod quidem terræ eminet, aliis verò elementis eſt inferius.

2. Aſſ. ignis eſt ſummè leuis, & terra ſummè grauis: aër autem eſt leuis ſecundum quid, & aqua eſt grauis ſecundum quid. Aſſertio eſt bipartita, quæ indicatur à Doct. 2. *diſtinctione* 14. *quæſt.* 3. §. *Dico ad quæſt. A.* Prima pars de igne traditur ab Aug. 22. *ciuit. capite* 9. & Damaſc. 2. *fidei capite* 6. & ſuadetur primò, ſupremo elemento attribuenda eſt ſuprema qualitas motrix. Id enim natura, & ordo rerum poſtulat: ignis autem eſt elementorum primus dignitate, & præſtantia. Eſt enim maximè actiuus, & purus, ergò ei debetur ſumma leuitas. Secundò, quod eſt in ſuperiore loco, eſt ſummè leue: ignis autem extat in ſuperiore loco, puta ſub concauo orbis Lunæ: igitur, ignis eſt ſummè leuis.

Ab oppſito autẽ, terrã eſſe grauiſſimã ſcribit Ariſt.

5. Top.

5. *Top. cap.* . & ratio eſt, quia terra eſt infimum elementum, ergo ipſi infima qualitas motrix eſt præbenda: hæc autem eſt ſumma grauitas: ergo terra eſt ſummè grauis. Rurſus, terra vltimum locum occupat inter elementa, ergo ei adaptatur vltima qualitas motrix, quæ eſt ſumma grauitas. Iterùm, extremis elementis, extremæ qualitates motrices ſunt concedendæ, ignis autem, & terra ſunt extrema elementa, vt patet, ergo eis congruunt qualitates extremæ, cuiuſmodi ſunt ſumma grauitas, & ſumma leuitas.

Secunda pars oſtenditur, intermediis elementis, intermediæ qualitates motrices accommodantur: aer autem, & aqua ſunt elementa media inter ignem, & terram intercepta, ergo eis quadrant mediæ qualitates motrices, quæ ſunt leuitas ſecundum quid, & grauitas ſecundum quid. Idque quoque ſuadent loca media, quæ occupant aer, & aqua, inter loca ignis, & terræ interpoſita. Igitur aer eſt leuis ſecundum quid, & aqua eſt grauis ſecundum quid.

3. Oppones primò, Ariſt. 1. *Meteor. cap.* 4. affirmat, interdum ex ignis ſphæra portiones quaſdam ignis deſcendere ad ima loca, ergo ignis non eſt ſummè leuis, vtpotè qui fertur ad loca infima. Reſp. illum ignis deſcenſum non affici ratione ipſius ignis, ſed ratione alicuius materiæ ponderoſæ cum eo compactæ virtute orbium cæleſtium adductæ: quod declarari poteſt de cometis, quorum partes quando diſſoluuntur, deorſum feruntur, & in terram decidunt.

4. Oppones ſecundò, ferrum, & plumbum ſunt terra grauiora: ergo terra non eſt ſummè grauis. Ant. experientia obfirmatur. Si enim portio ferri, aut plumbi æqualis portioni terræ libretur, magis illa, quam iſta ponderabit. Conf. 1. corpora mortua ſi proiiciantur in mare, in initio ad fundum tendunt, poſtmodum verò ſeſe efferunt ſuprà aquam: huiuſmodi autem corpora ſunt terrea, ergo terra non eſt grauior aqua. Conf. 2. pumex teſte Plinio, in aqua ſupernatat: eſt autem ipſe lapis terreus, ergo aqua videtur grauior terra.

Reſpondeo ant. verum eſſe de terra mixta, cum reliquis elementis, non autem de terra pura, quæ planè eſt grauiſſima, vt indicat Scot. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 14. §. *Reſpondeo. A.* Ad 1. conf. dico illud proficiſci ex corruptione partium terreſtrium, conſumpta enim ſanie, partibuſque grauioribus, corpus ad locum ſuperiorem aſcendit, quia oſſa, & alia eius membra ſunt aqua leuiores, vt deſignat idem Doct. *cit.* §. *Reſpondeo ergo ante I.* Eò magis, quia illæ partes ſunt poroſæ, & aere plenæ. Ad 2. conf. dico illum lapidem pollere proprietatibus ſuperiorum elementorum, veluti oleum, quod ſuprà aquam fertur, aut quia eſt maximè poroſus, & in eius poris aer includitur, qui eminet aquæ.

ARTICVLVS II.

An elementa in ſuis locis grauitent aut leuitent.

5. NOnnulli, quibus videtur fauere Ariſt. 4. *Cæli, T.* 39. arbitrantur, elementa in propriis locis grauitare, aut leuitare. Communis autem ſententia eſt veterum, & recentium Philoſophorum, quos ſequuntur Tatar. 4. *Cæli q. vn. ſcibili quarto.* Pariſienſes *quæſt.* 3. *fol.* 119. Conimb. *ibid. cap.* 6. *quæſt.* 2. *art.* 5. & Run. *quæſt. vlt.* exiſtimantium elementa in ſuis centris haud grauitare, vel leuitare.

6. Not. primò, grauitatem, & leuitatem diuidi in habitualem, & actualem. Grauitas habitualis, quæ & grauitas in actu primo appellatur, eſt qualitas, qua corpus graue poteſt moueri deorſum, & leuitas habitualis eſt qualitas, qua corpus leue ſurſum euehi poteſt. Grauitas autem actualis eſt, qua graue actu deorſum fertur: & leuitas actualis eſt, qua corpus actu ſurſùm cietur: atque vtraque dicitur grauitas, & leuitas in actu ſecundo, ſiue grauitatio, & leuitatio.

Not. ſecundò, elementum graue ſecundum quid, & leue ſecundum quid facilius deſcendere, quàm aſcendere: vt aqua, quæ eſt grauis ſecundum quid, magis fluit, quàm terra, & minus quàm aer, propterea, ſi aliqua pars terræ ſubtrahatur, aer ſubintrat in eum locum, dummodò non ſit obex. Quare aqua, & aer abſque vllo obſtaculo interpoſito deſcendunt, non verò aſcendunt, quia vnumquodque elementum certis limitibus, & ſuperficiebus circumdatur, & circumſcribitur. Ideoque graue à ſuperficiebus circumſcribentibus detinetur, ne aſcendat, non autem prohibetur, ne deſcendat.

7. Aſſertio, elementa in ſuis propriis, & naturalibus locis habent quidem grauitatem, aut leuitatem habitualem: non verò actualem. Exhauritur ex Doct. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 13. §. *Ad rationes principales. I.* Prima pars ſuadetur primò, vbi eſt eſſentia, & natura rei, ibi eſt eius paſſio, & virtus, quia paſſio, ac virtus eius conſequitur naturam cuius eſt proprietas, & facultas: in ſuis autem locis elementa gaudent ſuis eſſentiis, & naturis, ergo & proprietatibus, & virtutibus mouendi ſe ſurſum, aut deorſum, quæ ſunt grauitas, & leuitas habitualis.

Secundò, elementa extrà proprium centrum moueri queunt, vt liquet experientia, cum ignis quandoque cernitur a nobis à ſua ſphæra cadere, & enarratur 4. *Meteor. c.* 4. Ab actu autem, ad potentiam, valida eſt conſeq. Atque eamdem retinent potentiam mouendi ſe, cum exiſtunt in ſuis locis, ac cum manent extrà propria centra. Igitur, in propriis locis elementa participant grauitatem, aut leuitatem habitualem, ſiue in actu primo.

Secunda pars oſtenditur primò experientia de iis, qui deſcendunt ad fundum maris, quiue licet multum aquæ ſuprà ſeipſos habeant, nihilominus nullam aquæ grauitatem ſentiunt. Deinde, nos ſentimus vllam grauitatem aëris, tametſi ſuprà capita noſtra plurimùm ipſius aeris exiſtat. Denuò, cum vas aquæ plenum extat in puteo, non grauitat: ſi autem velimus illud ſic plenum ex puteo extrahere, pondus eius apertè experimur: igitur elementa in ſuis locis nec grauitant, nec leuitant.

Secundò, ſi elementa, vt ſunt in ſuis centris, grauitarent, aut leuitarent, in eis naturaliter non quieſcerent, ſed violenter exiſterent, quia in eiſdem mouerentur, cum euidenter conſtet, ſuiſmet locis naturalibus ſi moueantur, moueri ab extrinſeco, & ita violenter. Quare verum eſt commune effatum Philoſophorum, elementa in ſuis propriis locis nec grauitant, nec leuitant.

8. Oppones primò, Ariſtot. *paſſu in initio huius allegat.* videtur affirmare, elementa media, ideſt aërem, & aquam in ſuis locis grauitare, & leuitare. Ait enim vtres aqua, vel aëre plenos grauitare, quod aliunde non prouenit, niſi quia prædicta elementa in propriis locis grauitant, vel leuitant. Conf. 1. lignum centum librarum velocius per aërem deſcendit, quam libra plumbi, in aquam verò contrarius eſt eorum deſcenſus, citiùs quippè fertur ad fundum libra plumbi, quàm præfatum lignum, vt patet intuenti. Conf. 2. interdum aer infrà terram deſcendit, & aliquando ſuprà aerem effertur, ergo iſta elementa in ſuis centris grauitant, vel leuitant. Reſpondeo id Ariſtot. non aſtruere. Cur autem vtres aqua, vel aëre pleni grauitent, cauſa eſt, quia aër in eis eſt denſus, & denſa grauiora ſunt, quam rara: atque halitus terreſtres, & athomi commiſcentur

cum dicto aëre, propterea nonnullam ſortiuntur grauitatem, ſic exponitur Ariſt. præcit. Ad 1. conf. illud lignum eſſe grauius plumbo vnius libræ, propterea citius mouetur deorſum. Cur autem in aqua idem non contingat, ratio eſt, quia lignum ob poros aere plenos, & ob craſſitiem aquæ impeditur motuſque eius retardatur, præſertim, cum lignum eſt ſiccum, addo ipſum lignum eſſe magis aëreum, & plumbum magis terreum. Ad 2. conf. id euenire, ne fiat vacuum in rerum natura, vt oſtendi *quaſt. 3. art. 1. lib 6. Phyſ.*

9. Oppones ſecundò, partes terræ ſolidiores ſunt grauiores, quam eius partes rariores: ergo terra in ſuo centro grauitat. Conf. vas vacuum in aqua ſupernatat, at ſi aqua impleatur, fundum petit, ergo ſignum eſt, aquam in ſuo loco grauitare. Reſpondeo hoc oriri, ex eo quod partes ſuperiores terræ magis ſunt poroſæ, & ſiccæ, ac proximæ aëri: partes autem inferiores eius ſunt magis denſæ, & humidæ, ideóque grauiores. Ad conf. dico, vas, cum aqua impletur, ab ipſo expelli aerem, atque non ratione ſui, ſed ratione ferri ſibi annexi, aut alterius grauis ipſimet adhærentis deorſum ferri, vt liquet experientia de vaſe ferreo, aut plumbeo. Quod ſi vas prorſus ligneum extiterit, non cadit in fundum, aquæ, & non niſi violenter impletur aqua.

10. Oppones tertiò, experimur, quod ſi aliqua pars terræ exiſtat ſuprà caput noſtrum, in centro ipſiuſmet terræ, habere nonnullam grauitatem. ergo terra in ſuo loco naturali grauitat. Diſtinguo ant. Si illa pars diſiungatur à cæteris partibus, concedo: at ſi ea pars cum reliquis coniungatur, nego.

QVÆSTIO V.

De Elementis in particulari.

ARTICVLVS I.

An locus ignis ſit ſub concauo orbis Lunæ.

1. NEGANT Pythagorici, quos ſequuntur Arr. *diſp. 4. ſect. 3. num. 67.* & Poncius *diſp. 57. quaſt. 7.* Affirmant verò Ariſt. 2 *Cæl. cap. 3. T. 18.* & *cap.* 1. *T. 73.* eiuſque interpretes ibi, & Scholaſtici 2. *diſtinct. 17.* Scot. *quaſt. 2. §. Si ratio iſta B.* S. Bon. in dubiis litteralibus. Gabriël *quaſt* 2. *art.* 1. Ric. *quaſt.* 5 Orbel. & cæteri *in eodem loco*, docentes dari ſphæram ignis, propè orbem lunæ. Hanc.

2. Aſſertio, probat Scot. 2. *Reportat. diſt. 17. quaſt. 2. §. Item motus*, ex motu elementorum, ſiquidem aqua aſcendit ſuprà terram, aer ſuprà aquam, & ignis ſupra aërem, vt cernitur ad oculum: ergo conceditur ſphæra ignis in vacuo Lunæ. Quamuis autem, ſubdit Scot. ibi ignis exiguus nequeat ad eam peruenire, id prouenit ex magna virtute continentis, & parua virtute reſiſtentis, quod corrumpitur, priuſquam dictam ſphæram attingat. Immeritò igitur Poncius cit. inquit Scot. præfatam aſſertionem, non probare, ſed præſupponere. Addit Doct. ſuprema aeris regio eſt calidiſſima: huiuſmodi autem calor non prodit à media eiuſdem aeris ora, quia hæc frigida, nec à Luna, cum hæc quoque virtualiter ſit frigida, ergo ab igne, cuius ſphæra ſtatuitur ſuprà aerem. Suffragatur Sanctus Auguſt. 2. *de gen. ad litt. cap. 2. & 3.* adducens eam fere rationem. Ignis fertur ſurſum, vt monſtrat experientia: flamma quippè concitata petit locum ſuperiorem: igitur cum vnaquæque res ad proprium locum tendat apertè deducitur, ſphæram ignis eſſe ſuprà aerem.

Dices, cum Poncio prænominato, ignem in carbone accenſo, & in ferro candente haud aſcendere, immò quandoque deſcendere ad vorandum pabulum: etſi quid aſcendit eſt fumus, non autem ignis. Contra, carbo, & ferrum ſunt dura, & denſa; ob id non flammeſcunt, ſed candeſcunt, & ſi palea eis apponatur protinùs igneſcit, igniſque ſurſum eleuatur: Quod ſi interdum deſcendat ad ſumendum alimentum; id eſt per accidens, vt accidit, ne fiat vacuum. Flamma autem non eſt præciſe fumus, ſed ignis flammeſcens; atque fumus naturam ignis participat, propterea ſurſum tendit. Accedit ratio Ariſtotelis, quodlibet elementum ſortitur ſuam qualitatem, & paſſionem: igni autem competit ſumma caliditas, & ſumma leuitas: ergo & primus, & ſupremus locus inter elementa, qui eſt ſupra aërem. Rurſùs, & cætera elementa habent certa loca, & determinata centra, ergo, & igni debetur proprius locus, qui eſt ſub Luna. Dicere autem cum dicto Ponc. *vbi ſuprà*, hoc de reliquis elementis experimur, non autem de igne, futile eſt, quia ratio ſuadet, & conuincit omne corpus gaudere certo, & proprio loco, cumque oſtendunt Cometæ igniti, qui ab alio, niſi ab igne ibi exiſtente igniuntur, & inflammantur. Denique, omnia ſublunaria ſunt contemperata, vt vniuerſum ſubſiſtere valeat: niſi autem ignis exiſteret in concauo orbis Lunæ, vt in proprio loco, cuncta non forent contemperata, quandoquidem maior eſſet humiditas aeris, frigiditas aquæ, quam caliditas ignis ſubterranei, qui valde exiguus eſt, reſpectu prædictorum: concedenda ergo eſt præfata ſphæra ignis, nedum authoritate, verumenim ratione fulta, & munita, quidquid dicat Poncius prærecenſitus.

3. Oppones primò, Ariſtoteles 1. *Meteor. capit. 4.* ſcribit ignem, qui dicitur eſſe ſuprà nos, non eſſe verum ignem, ergo per Ariſtotelem non datur propria ſphæra ignis in concauo orbis Lunæ. Reſpondeo Ariſtotelem, ibi non negare abſolutè eſſe ignem, ſed ſecundùm quid, hoc eſt ignem feruentem, flammeſcentem, ardentem, & æſtuantem, ſicut eſt apud nos, vt patet legenti illum text. & loca citat. in principio huius art. vbi ex inſtituto probat eſſe propriam ſphæram ignis, ſuprà aërem.

Inſtabis, ſi ignis foret ſub concauo Lunæ, cum ſit maximè actiuus, & in agendo citiſſimus, iam omnia ſublunaria vorauiſſet, & conflagraſſet, vt infert Philoſophus mox alleg. Et ob eamdem cauſam concludit idem Philoſophus, cælum non eſſe igneum, alioqui iam omnia in cineres redegiſſet. Negatur ſequela, quia contemperatur ab aere circumſtante, à Luna Saturno aliiſque corporibus cæleſtibus virtualiter frigidis, ac humidis, notante Scot. 4. *diſtinct. 49. queſtion. 13. §. Reſpondeo ſub R.* Nec extat paritas de cælo, cum ſit multo maius cæteris, propterea rectè intulit Stagir. quod ſi cælum eſſet igneum, iam omnia conſumpſiſſet.

4. Oppones ſecundò, ignis vt conſeruetur, indiget pabulo, experientia quotidiana teſtante, & confirmante: in concauo autem Lunæ, nullum adeſt pabulum, & alimentum, quo nutriatur, & foueatur: ergo ibi nullus eſt ignis, ſed omnis ignis eſt ſubterraneus, & ad vſum hominum accommodatus, aut ad pœnam malorum reſeruatus. Diſtinguo ma. in propria ſphæra nego; locus enim naturalis eſt conſeruatiuus rei locatæ: extrà propriam ſphæram, concedo. Ratio eſt, quia proprium locum impetitur à contrariis; ideò eget pabulo, & alimento, vt conſeruetur.

5. Oppones tertiò, ſi daretur propria ſphæra ignis, in ea quædam habitarent animalia, vt patet de locis cæterorum elementorum, in aere quippe incolunt aues, in aqua piſces, & in terra homo,

&

& quadrupes: in igne autem nullum animal poteſt viuere, cum ſit maxime vorax, quodcumque ad eum accedit, deſtruit, & conſumit, inficianda ergo ſphæra ignis ſub orbe Lunæ. Si concedatur maior, neganda eſt minor. Nam, teſte Berchorio *l.10. Reduct. mor. cap. 9.* Salamandra viuit in igne, abſque vlla ſui conſumptione, veluti piſcis in aqua, ſine vlla ſui corruptione degit, quia eſt eius locus naturalis: pariter ſalamandra moratur in igne, tanquam eius centro. Vel dicito, non eſſe neceſſe, in omnibus elementis animalia exiſtere, quandoquidem terreſtria viuentia non in centro terræ, ſed in eius ſuperficie manent duntaxat.

Articvlvs II.

An aër ſit calidus.

6. Aſſertio: ſuaptè natura aër eſt calidus. Ita Ariſt. *2. de gener. cap. 3. T.16.* eiuſque diſcipuli, & interpretes ibi Ioannes de Magiſtris, Tatar. & Pariſienſes, aduerſus Stoïcos, Arr. *diſp. 4. ſect. 2. ſubſect. 3.* & Pontium *diſp.56. quæſt.4. concluſ. 4.* Deducitur ex Scot. *2. diſt.14. quæſt. . §. Dico ad quæſt. ſub A.* vocante elementa ſuperiora, quæ ſunt ignis, & aër, calida: & inferiora, quæ ſunt aqua, & terra, frigida. Probatur primò ratione Ariſt. paulo mox allegat. quatuor ſunt poſſibiles, ac vtiles combinationes qualitatum elementorum: vna eſt caliditas, & ſiccitas: altera frigiditas, & humiditas: Tertia humiditas, & caliditas. Quarta verò ſiccitas, & frigiditas, vnaque iſtarum in ſummo competit ſingulis elementis, putà caliditas in ſummo igni, & ſiccitas terræ, reſtant humiditas, & frigiditas, quarum vna aquæ, altera verò aëri conuenire debent, atqui frigiditas in ſummo nequit aëri adaptari, quia duo elementa immediata non ſunt diſſymbola, alioqui ſe mutuò deſtruerent, vel non niſi mixta eſſe quirent, ergo ei congruit ſumma humiditas cum caliditate, non in ſummo, proindéque aër eſt calidus. Nec iuuat negare ma. cum Poncio cit. ſiquidem, præterquamquod traditur ab Ariſt. nuper cit. ſuadetur, elementa inter ſe confligunt, congrediuntur, & contemperantur ad faciendum mixtum, iuxtà illud proloquium. *Concordia diſcors, & diſcordia concors*: ſi autem quatuor præfatæ combinationes non admittantur, nulla foret dictorum elementorum concordia, & contemperatio, elementaque media eſſent extrema, & extrema media, quod planè aduerſatur recto ordini vniuerſi, eiuſque conſeruationi, & perpetuitati.

Secundò, humidum eſt *ex 2. de gener. cap. 2. T. 8.* quod facile terminatur alieno termino, facilius autem terminatur aer, quàm aqua, ſiquidem ad terminandam aquam requiruntur lapides, ligna, aggerea, & id genus alia, quæ nonniſi ingenti labore fiunt: aër verò faciliori negotio limitatur, in follibus, veſicis, aliiſque vaſibus ipſum aërem recipientibus, & terminantibus. Quæ autem ſunt humida, dominante in eis äere, ſunt humidiora aqua, & calidiora, vt liquet de oleo, quod eſt calidum, de quo Plinius *l.15. hiſt. c.4.*

Tertiò, quæ ſunt rara, ſunt calida, etenim calor corporibus rarioribus adaptatur, funditque, & extendit corpora denſa: aër autem eſt rarus, & tenuis, ceditque cunctis corporibus opacis, ac denſis, ergo aër eſt calidus: atque ita noſtra aſſertio authoritate, & ratione firmatur, ac ſtabilitur, quidquid conetur dicere Ponc. præcit.

7. Oppones primò, aqua, quæ naturaliter eſt frigida, poſtquam calefacta eſt, redit ad priſtinam ſuam frigiditatem, vt conſtat experientia: aër autem eſt huiuſmodi, nàm abſente ſole, nocturno tempore, & hyemali redit frigidus, ergo aër ſuaptè natura eſt frigidus. Conf. media aëris regio eſt valdè frigida, propterea in ipſa gignuntur pluuiæ, niues, grandines, & huius formæ alia, quæ manifeſtam indicant aëris frigiditatem concedo ma. Diſtinguo mi. intrinſecè, & ratione ſui, nego: extrinſecè; & ratione vaporum, qui virtute ſolis attracti redeunt ad primæuam frigiditatem concedo. Ad conf. dico id effici per antiperiſtaſim: vapores quippè euecti ad præfatam oram, amittentes externam caliditatem, ad ſuam natiuam frigiditatem reuertuntur, & circumuallati, ac obſeſſi à ſuprema, & infima ipſius aëris regione, perfrigidi euadunt.

8. Oppones ſecundò, oleum, quod eſt aëreum citius congelatur, quàm aqua, ergo aër ſuaptè natura videtur eſſe frigidus. Concedo ant. nego conſequentiam. Cauſa namque, cur oleum facilius congeletur, quam aqua, eſt eius craſſities, & pinguedo. Quæ autem pinguia, & craſſa ſunt, faciliter, & celeriter congelantur.

9. Oppones tertiò, ventilatione aëris æſtate corpora noſtra refrigeſcunt, ergo ſignum non obſcurum eſt, aërem ex ſe frigidum. Concedo ant. nego conſeq. ratio eſt, quia tunc corpora noſtra ſunt calidiora aëre, ob id ventilatione ipſius aëris refrigerantur: præſertim quia, per dictam ventilationem partes calidiores aëris recedunt à nobis; partes verò frigidiores ad nos accedunt, vndè oritur refrigeratio.

Articvlvs III.

An terra ſit in medio Mundi.

10. Vnanimis extat Philoſophorum conſenſus, terram ſitam eſſe in medio Mundi. Ipſi autem Philoſophi dubitant, vtrùm ſit idem centrum Mundi, ac grauitatis. Itemque nùm ſit idem centrum quantitatis, ac magnitudinis.

Not. centrum Mundi eſſe punctum, à quo omnes lineæ ductæ ad circumferentiam primi mobilis ſunt æquales: centrum verò grauitatis eſſe punctum rectæ lineæ diuidentis corpus graue in duas partes æquales: atque centrum magnitudinis eſſe punctum rectæ lineæ diuidentis quantum aliquod in duas partes inter ſe æquales.

11. Aſſertio prima, terra poſita eſt in medio vniuerſi. Ita Ariſt. *2. Cæli cap.13. & 14 T.100.* Ptholemæus *in Almageſ.* Plin. *l.2. hiſt. cap.71.* Pariſienſ. Ioan. de Magiſt. Tatar. & alij *in com.* Ariſt. cit. & non diſſentit Scot. *2. diſt.14. quæſt.2. & 3.* Maior. *ibid.* Probatur primò, illud eſt centrum Mundi, ad quod per angulos rectos, ac perpendiculares grauia deſcendunt, ad terram autem grauia deſcendunt per angulos rectos, & perpendiculares, vt conſtat experientia, ergo terra eſt conſtituta in medio Mundi.

Secundò, niſi terra foret in medio Mundi, non acciderent eclypſes lunares, quia terra non interponeretur inter Solem, & Lunam, cum vterque planeta exiſtere quiret in puncto Zodiaci ipſi oppoſiti, abſque terræ interiectu. Hinc eleganter canit Mannilius.

Qui niſi librato penderet pondere tellus,
Non ageret curſus Mundi, ſubeuntibus aſtris
Phœbus ad occaſum, & nunquam remearet ad ortum,
Luna, vel ſubmerſos regeret per inania curſus.

12. Aſſ. ſecunda, idem ſtatuitur centrum vniuerſi, ac centrum grauitatis: non autem idem eſt centrum grauitatis, ac magnitudinis. Aſſertio eſt bipartita, quæve non eſt diſſentanea Scot. nuper alleg. prima pars oſtenditur, ſummè graue habet locum infimum in Mundo, vt patet ex dictis: locus autem infimus in vniuerſo eſt locus terræ, quæ eſt ſummè grauis: idem ergo eſt centrum Mundi, ac centrum grauitatis.

Secunda pars ſuadetur, in quibuſdam locis terra eſt grauior cæteris omnibus, vt in locis, in quibus terra tegitur aqua. Itemque, vbi terra eſt denſior. Deinde, terra non eſt perfectè ſphærica ex aſſertis ſuprà, igitur ergo centrum grauitatis non coincidit cum centro magnitudinis.

Oppones, terra eſt vaſta, & ingens, de cuius magnitudine abundè agunt Coſmographi, Geographi, centrum autem ex præpoſito notabili eſt punctum, quod ex dictis eſt indiuiſibile, & impartibile, ergo terra nequit eſſe centrum Mundi. Concedo ma. ad min. dico, terram eſſe inſtar puncti, non quidem abſolutè, & ſecundum ſe, ſed reſpectiuè, hoc eſt ratione orbium cæleſtium, qui ſunt vaſtiſſimi, & ingentis magnitudinis.

Articvlvs IV.

An terra ſit altior mari.

13. PRoblema extat, tam apud ſacros, quàm prophanos Philoſophos, núm terra mari emineat, necne? Nonnulli namque, vt Cic. 2. *de natura Deorum*, Burgenſis *in cap.*1. *Gen.* & Catharinus, quibus ſuffragantur D. Th. 1. *p. quæſt.*6 9. *art.*1. *ad* 2. exiſtimant terram mari eſſe depreſſiorem. Cæteri autem, vt Lyran. in poſtilla *cap.*1. *Gen.* & alibi, Maior 2. *diſt.*14. *quæſt.*4. Pariſienſes 2. *Meteor. quæſt.* 2. *fol.* 98. Iom. de Magiſ. *ibid. quæſt* 1. & fauent Magiſter 2. *d. præalleg.* nec ab his declinare videntur Doctor Seraphicus in expoſitione litteræ, & ſubtilis *ibidem quæſt.*5.§ *Dico ad quæſt. antè C.* docent terram eſſe eminentiorem mari. Suadent primò ex ſacra pagina. Gen. 1. *congregentur aquæ, quæ ſub Cælo ſunt in locum vnum, & appareat arida*, vbi Lyran. cit. & alij non ignobiles ſcriptores aiunt, aquas fuiſſe coactas in concauitates, & cauernas terræ, Deumque eleuaſſe dictam terram, nè ipſæ aquæ inundarent, & cooperirent totam ipſam terram, vt viuentia terreſtria poſſent vitam ducere, plantæ, arbores, & conſimilia germinare quirent: quò fortaſſe reſpiciens regius Pſaltes Pſal. 32. ſubiicit. *Congregans ſicut in vtre aquas maris* Et præmiſerat Pſal. 23. *Ipſe ſuper maria fundauit eum*, ſupple, orbem terræ. Et Pſal. 134. *Qui firmauit terram ſuper aquas.* Secundò, ex SS. Patribus, Aug. qui *l.* 1. *qq. ſuper Gen. quæſt.* 132. expendens locum vlt. ſcripturæ proximè allegatum, ſubnectit. *Secundum hanc locutionem rectè intelligitur, quid altior ſit terra, quàm aqua, altiùs quippè ab aquis ſuſtollitur, vbi habitent terrena animalia.* Idem ſcribit *quæſt.* 111. *& l.*1. *contrà aduerſarium legis, & Prophetarum. c.*13. & *in Pſal.*145. Hieronym. *in Pſal.* 32. & Chryſoſt. *hom.* 9. *ad populum Antiochenum*, qui eidem patrocinantur ſententiæ. Tertiò, quod prius à Sole illuminatur, eſt altius, & eminentius: experientia quippè nos docet, prius Solem ſuam lucem diffundere in ſublimioribus, & eminentioribus, quàm in depreſſioribus, & inferioribus. Sol autem prius illuminat terram, quàm aquam. Antè namque ſol apparet in montium faſtigiis, quàm in mari, ergo terra mari eminet. Quartò, flumina ad loca decliuiora pergunt, vt omnibus patet: fluunt autem flumina in mare, ergo ſignum euidens eſt, mare eſſe depreſſius terrà. Iterum, foret perenne, ac continuum miraculum, ſi mare totam terram non tegeret, ac inundaret: miracula autem non eſſe admittenda ſine neceſſitate, extat vulgatum proloquium, apud Theologos. Denique à montibus altis, & ſublimibus cernitur mare valdè imum, & depreſſum, quod planè ita non eſſet, ſi mare foret altius terrà.

14. Oppones primò, Pſal. 104. *Terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur, nec conuertentur operire terram.* Et ibid. *Super montes ſtabunt aquæ.* Iob. 38. *Vſque huc venies, & non procedes amplius. & hìc comprimes tumentes fluctus tuos.* Matt 6. *deſcendit ad illos de mari.* Et Lucæ 5. *Et aſcendente Ieſu in nauiculam.* Ergo mare eſt terra contermina altius. Reſpondeo duo prima teſtimonia nihil contrà nos concludunt. In his ſiquidem tantum habetur, Deum poſuiſſe limites mari, ſiue feciſſe concauitates intra quas ipſum mare continetur, nec extrà illas egreditur. Atque in primordio Mundi, aqua occupauit ſuperiorem locum, & extitit ſupra terram, cum locus naturalis aquæ ſit ſuprà terram, verùm ob viuentium terreſtrium neceſſitatem, & commoditatem, Deus extulit terram ſuper aquam, in eiuſque antris, & cauernis collocauit, & in eis manſit vſque ad tempus diluuij, quo aquæ ſtabant ſupra montes, vt obſeruant Aug. & Eugubinus, ibi poni futurum pro præterito, propterea quod Hebræi carent præterito imperfecto, & pro eo vſurpant futurum. Poſtmodùm autem iuſſu Dei receſſit aqua, à terra, manens vbi prius in initio, *nec erit amplius diluuium diſſipans omnem terram*, Gen. 9. Ad cætera loca dico ſolum ibi inferri, nauem eminere terræ conterminæ, ideò dicitur quiſpiam aſcendere ad nauem, non verò ad mare. Idque deducitur ex Pſal. 106. *Qui deſcendunt mare in nauibus.* Et Ionæ primo, *deſcendit Ioppem, & inuenit nauem euntem Tharſis.*

15. Oppones ſecundò, Eccleſiaſtes primò. *Ad locum, vndè exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant.* Cum ergo flumina ſuam trahant originem à mari, tanquam ipſorum principio, planè euincitur, mare altitudine terram ſuperare. Reſpondeo præfatum teſtimonium gloſſandum eſſe non immediatè, ſed mediatè duntaxat. Fontes quippè, à quibus flumina oriuntur, fiunt ex vaporibus in aquam conuerſis, authore Ariſt. 1. *Meteor. cap.*13.

16. Oppones tertiò, qui ex alto mari nauigant, & terram verſus, conſpiciunt ipſam terram depreſſiorem, & decliuiorem mari, ergo euidens ſignum eſt, mare terra eſſe ſuperius, & eleuatius. Reſpondeo tunc ſenſus eorum decipi: cauſa eſt, quia terra eſt atri coloris: quæ autem ſunt atra, & obſcura, videntur eſſe ima, & profunda: ob id pictores volentes effingere profunditatem putei, opponunt colorem atrum. Sic terra videtur eſſe depreſſior mari, quia eſt atri coloris. Addo nonnunquàm altum ſumi pro profundo, ideò illud Pſal. 68. *Veni in altitudinem maris*, Lyran. vertit *in profundum maris.* Et indicat Virg. 1. *Æneid.* hoc carmine:

Vix è conſpectu Siculi telluris in altum
Vela dabant læti.

17. Quæres, vtrùm terra ſit immobilis? Reſpondet Ariſt. 2. *Cæli T.*102. affirmatiuè, & confirmatur ex illo Eccleſiaſtes 1. *Terra autem in æternum ſtat*, id eſt immobilis interprete Lyran. Vnde Eccleſia *in hym. feria* 3. *ad Veſperas cantat*,

Terram dediſti immobilem.

Ratio eſt, quia terra eſt grauiſſima, & mundi centrum, proindéque immobilis extat, veluti centrum ſphæræ, & ſubſcribit Plin. 2. *hiſt. cap.*5. Recipe tandem ad complementum huius operis monitum S. Aug. in Pſal. 145. *Totum Cælum cogita, omnia iſta ſimul bona valdè, quia fecit Deus omnia bona valdè, vndique pulchritudo operis, quæ tibi commendat artificem, miraris fabricam, ama fabricatorem. Non occuperis in eo, quod factum eſt, & recedas ab illo, qui fecit.*

LIBRI DE GENERATIONE, ET CORRVPTIONE.

PRÆFATIO.

POST duo opera Philoſophiæ naturalis, quorum primum habetur *in 8. lib. Phyſicorum*: Et ſecundum *in quatuor lib. Cæli, & Mundi* continetur: traditur tertium ab Ariſtot. quod in duobus *lib. de generatione, & corruptione* comprehenditur, quodve nunc pertractandum ſuſcepimus. Horum autem ſubiectum proximum, & adæquatum in Scoti Schola ſtatuitur corpus generabile, & corruptibile. Vt enim *in lib. de cælo*, corpus ingenerabile, & incorruptibile ſtabilitur eorum ſubiectum immediatum, & totale, ita *in hiſce lib.* corpus generabile, & corruptibile extat proprium, & adæquatum obiectum. Ratio eſt, quia tota Phyſica reſpicit corpus naturale, tanquam genus, & partes eius ſpectant ſpecies eiuſdem corporis, inter quas numeratur corpus generabile, & corruptibile. Hanc autem totam materiam partior in quatuor libros, quorum primus eſt de generatione, & corruptione. Secundus de intenſione, & remiſſione. Tertius de actione, & reactione. Et quartus de mixtione, & mixto.

LIBER PRIMVS.

De generatione, & corruptione.

1. QVAMVIS *in præfatis libris* Ariſtoteles differat de alijs motibus prænarratis, nihilominus hi libri inſcribuntur de generatione, & corruptione, propterea quod generatio, & corruptio ſunt eorum partes præſtantiores, ac nobiliores: à nobiliori verò fieri denominationem, fatetur Auguſt. 2. *Retract. cap.* 43. Cum autem alteratio præcedat generationem, vt tradit Doct. 1. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 4. §. *Si tenendo.* poſt Ariſtot. 8. *Phyſ.* 1. cauſa eſt, quia non fit generatio niſi præuia alteratione. Prærequiritur namque actio agentis præuiam formam expellentis, vt noua forma per eiuſdem agentis actionem in materiam introducatur, ad hoc, vt nouum compoſitum generetur. Merito igitur alterationem præmittimus, priuſquam de generatione agamus.

QVÆSTIO I.

De alteratione.

ARTICVLVS I.

Quid ſit alteratio.

2. ESSE alterationem, nemo in dubium vocat, cum manifeſto comprobetur experimento. Quid autem ſit alteratio, non eſt concors Philoſophorum ſenſus. Quidam enim latius, alij verò preſſius nomen alterationis accipientes variè, ac diuerſimodè ipſam alterationem deſcribunt ac definiunt. Pro cuius commodiori, ac faciliori captu.

3. Not. primò, ex vi vocabuli, alterationem eſſe motum, quo ſubiectum redditur alterum, ſiue alteratum, hoc eſt mutatur accidentaliter, quo fortaſsè reſpiciens Porphyrius *in Iſagoge cap. de differentia*, inquit accidentalem differentiam facere alterum, & eſſentialem facere aliud, quia illa alterat tantum ſubiectum, quà differt ab alio accidentaliter, hæc autem conſtituit ſubiectum in eſſe quidditatiuo, & eſſentiali, diſtinguitque ipſum à quolibet alio. Bifariàm autem potiſſimùm vſurpatur alteratio. Primo latè pro quocumque motu ſucceſſiuo ſubiectum alterante, & mutante, quo pacto aër perhibetur alterari, cum ex tenebricoſo effi-

quæ lucidus, & homo de neſciente fit ſciens. Hinc Ariſt. 8. *phyſ. T.* 26. ſcribit animum imaginando, & opinando motum alterationis ſubire. Secundò preſsè, pro motu continuo ſucceſſiuo habente contraria, quo in ſenſu homo alteratur, quando ex frigido fit calidus, ex albo fit niger, & e contrà ita communiter de alteratione loquuntur Philoſophi cum Ariſt. 1. *de gener.* 1. & 1. *de cælo*, 20. cæli ſunt expertes alterationis, quia in eis non extant contrariæ qualitates. Et *ibid. cap.* 4. *T.* 14. ſecernitur alteratio ab augmentatione, diminutione, & motu locali.

4. Not. 2. *ex eodem ibid. cap.* 4. *T.* 23. definiente alterationem ſic, alteratio eſt, *motus penes qualitates contrarias extremas, aut medias eodem ſubiecto ſenſibili remanente.* Explicantur omnes iſtius particulæ. Dicitur *motus*, loco generis, quia in hoc cum aliis conuenit. Additur, *ſecundum qualitates contrarias extremas, vel medias*, pro differentia, in hoc quippè differt ab alteratione impropria, & tranſlatitia, cuius memini *in præmiſſo not.* ſubditur, *eodem ſubiecto ſenſibili remanente*, vt diſtinguatur à generatione, & corruptione, in quibus ſubiectum, hoc eſt compoſitum, de nouo gignitur vel corrumpitur, vt palam fiet in duabus proximis quæſtionibus.

5. Aſſ. alteratio rectè definitur ab Ariſt. cit. Non diſcordant Scot. 9. *Met. quæſt.* 14. §. *Quarto* & 4. *d.* 11. *quæſt* 1. § *De primo. A.* Et *in Report. ibid.* §. *Dico primo.* Pariſienſes 1. *de gener. in com.* Ioan. de Magiſtris, Tatar. & *alij ibid.* Suadetur, ea eſt apta definitio, quæ datur per genus, & differentiam, vt non rarò præmonui: huiuſmodi autem eſt prællata definitio, vt liquet ex 2. notabili, ergò probè tradita eſt. Deindè, per eam optimè explicatur natura, & eſſentia alterationis, & diſtinguitur ab omni alio, quod non eſt alteratio, gaudetque omnibus legibus bonæ definitionis, nihilque ſuperflui, & diminuti continet, ergo inter rectas definitiones eſt connumeranda.

6. Opp. præfata alterationis definitio videtur competere qualitati primæ, ac quartæ ſpeciei: alteratio autem propriè dicta qualitati 3. ſpeciei accommodatur duntaxat, vt indicat Ariſt. præcit. vbi meminit paſſionum, quæ ad 3. ſpeciem qualitatis tantùm ſpectant, ergo prællata definitio non eſt germana, & genuina. Concedo Ma. nego Min. Ariſt. quippè dictam definitionem illuſtrat exemplis de ſanitate, & ægritudine, quæ in 1. ſpecie qualitatis collocantur, & de metallo, quod modò eſt rotundum, modò verò angulare, cuius ſedes extat in 4. ſpecie qualitatis: quarè alteratio non videtur eſſe reſtringenda, & coanguſtanda ſolùm in 3. ſpecie qualitatis.

Occurrunt Complut. *diſput.* 4. *quæſt.* 1. §. 3. & dicunt, alterationem per ſe locari in 3. ſpecie qualitatis, per accidens verò in cæteris claſſibus qualitatis, præuiis ſcilicet aliis qualitatibus, veluti alteratione calidi, & frigidi, ex ſano efficitur æger, & è contrà. Verùm hæc reſponſio non tollit allatam inſtantiam, quandoquidem Philoſophus *l. prædicam. cap.* 4. contexens ſeriem qualitatum per ſe, inter eas in prima ſpecie refert ſanitatem, & ægritudinem, ergo ſanitas & ægritudo per ſe, & non per accidens reſident in prima ſpecie. Deindè definitio rectà datur de rebus per ſe: cum ergo Ariſt attulerit definitionem alterationis congruam, & exemplificauerit de ſanitate, & ægritudine, apertè ſequitur eas eſſe qualitates per ſe, & non per accidens, locatas in prima earum claſſe. Eò magis, idem Philoſophus conficiens ſyllabum 3. qualitatis ſpeciei, non recenſet ſanitatem, & ægritudinem, cum tamen eas debuiſſet referre, ſi ad eam per ſe pertinerent. Rursùs, quidam non vulgares eius interpretes, loco paſſionum vertunt affectionum: hoc autem vocabulum adaptari poteſt cunctis qualitatibus cuiuſcumque ſpeciei. Demum, alteratio adæquatè diſtribuitur in intenſionem, & remiſſionem, ſecundum dictos Complut. cit. *quæſt.* 1. § 2. ſanitas autem, & ægritudo ſunt intenſibiles, & remiſſibiles, ergo bene Ariſt. eas ſtatuit in prima ſpecie qualitatis, cum ſint qualitates per ſe: annuente Scot. *Quol.* 13. §. *Nunc tertiò.* 5. & *T.*

ARTICVLVS II.

An ſi generatio ſit impoſsibilis, alteratio quoque ſit impoſsibilis.

7. ÆGidius 1. *de gener. cap.* 1. Saxonia *ibid. q.* 11. autumant, tanquam ſimpliciter verum, quod ſi generatio foret impoſſibilis, vtique alteratio eſſet impoſſibilis. Alij autem, vt Pariſ. *in præſenti*, *dub.* 3. *fol.* 122. Tol. *quæſt.* 1. & Poncius *diſput.* 53. *quæſt.* 1. abſolutè admittunt alterationem poſſibilem, ſi generatio foret impoſſibilis.

8. Not. hanc litem non eſſe de alteratione non habente contrarium: ſic enim apertè conſtat, alterationem non coniungi cum generatione, cuiuſmodi eſt illuminatio. Nec de qualitate mediata, ſed immediata, quæ ſcilicet immediatè afficit ſenſum, vt inſinuat, & declarat Gadius *Quol.* 13. ex Scot. *ibi*, §. *Nunc tertiò ſub S.* Siquidem, cum homo de neſciente fit ſciens, habetur alteratio mediata, quam nec præcedit, nec ſubſequitur vlla generatio ſimpliciter, vt indicat Doct. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 6. §. *Tertia quæſtio ſub X.*

9. Aſſ. 1. abſolutè poteſt eſſe alteratio ſine generatione. Deducitur ex Scot. cit. Suadetur primò, prius poteſt ſimpliciter eſſe abſque poſteriori, maximè cum inter ea nulla extat eſſentialis dependentia: alteratio autem eſt prior generatione; neceſsè namque eſt, prius alterentur elementa, vt generetur mixtum: atque præparetur, ac diſponatur materia, ad nouam formam recipiendam & nouum compoſitum generandum, ergò ſi non eſſet generatio, poteſt vtique eſſe alteratio.

Secundò accidens poteſt ſimpliciter eſſe abſque ſubſtantia, vt patet in Sacramento Euch. ergo & productio illius abſque productione iſtius: alteratio autem cuiuſque terminus eſt accidens: generatio verò licet formaliter ſit accidens, eius tamen terminus eſt ſubſtantia, ergò cum inter iſta, nulla intercedat eſſentialis ordinatio, aptè concluditur, alterationem poſſe exiſtere, non exiſtente generatione.

10. Aſſ. 2. naturaliter, per locum à cauſa finali, ſi generatio foret impoſſibilis, pariter alteratio eſſet impoſſibilis. Ita videtur ſentire Ariſt. 1. *de gener.* 1. & anteà 8. *Phyſ.* 1. à quo non eſt alienus Scot. *locis præadductis* Probatur primò, non fit generatio abſque idonea præparatione, & debita materiæ diſpoſitione: huiuſmodi autem diſpoſitio, & præparatio materiæ non efficitur abſque alteratione, ergo niſi eſſet generatio, non eſſet alteratio.

Secundò non habetur generatio, ſine actione contrariorum: ſiquidem, corrumpi oportet præcedens compoſitum, vt nouum gignatur: id autem non contingit, abſque alteratione, vt liquet de igne alterante lignum per calorem, & conuertente ipſum, in ſuam ſubſtantiam, vt gignatur nouus ignis: ablata igitur generatione, aufertur alteratio.

11. Opp. 1. contra 1. aſſ. quæ ad inuicem eſſentialiter ordinantur, vnum nequit eſſe abſque alio: alteratio autem, & generatio eſſentialiter ordinantur. Ordo quippè præfixus à natura eſt, vt generatio non fiat, abſque præuia alteratione, ergo, &c. Concedo ma. nego

nego min. Etſi enim id naturaliter contingat; abſolute tamen haud verum eſt, quia interdum habetur alteratio, generatione non ſubſequente, vt patet de amygdalis celeriter florentibus, & non fructificantibus.

12. Oppones ſecundò, contra ſecundam aſſertionem, quævis forma, & materia exigit certas diſpoſitiones, & determinatas circumſtantias, quibus ablatis, aufertur, quibuſve poſitis, ponitur: huiuſmodi autem diſpoſitiones per alterationem inducuntur in materiam ab agente naturali, vt generetur nouum compoſitum, ergo ſi generatio eſt impoſſibilis, quoque alteratio eſt impoſſibilis. Reſpondeo argumentum concludere de facto, quia naturaliter inter ſe connectuntur, & vt plurimum ita euenit, non autem de poſſibili, vt ſuadent efficacites, quæ ſupra adduxi.

ARTICVLVS III.

An alteratio diſtinguatur à generatione.

13. HOc dubium mouet Ariſtot. 1. *de gener. cap.* 1. & 4. eiuſque interpretes, nuncupatim Pariſienſ. Tatar. & Ioannes de Magiſtris, *ibidem*, *quæſt.* 3. *ſcibili.* 2.

Aſſertio prima, alteratio, & generatio ab inuicem differunt. Tenet Doct. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 6. §. *Tertia quæſt. ſub X.* & *in Reportat.* 4. *diſt.* 11. *quæſt.* 1. §. *Dico primo.* Probatur potiſſimùm tripliciter, & primò, ex definitione vtriuſque, quæ diſtinctam ſortiuntur definitionem; ab inuicem diſcriminantur: alteratio autem, & generatio participant diuerſam definitionem, ergo inter ſe differunt. Ma. eſt conſpicua. Min. eſt in promptu: Siquidem generatio eſt mutatio totius in totum, nullo ſenſibili ſubiecto remanente. Alteratio verò eſt motus, ſecundum qualitates contrarias, eodem ſubiecto ſenſibili perſiſtente, vt patuit in primo art. huiuſce quæſtionis.

Secundò, ex terminis, quorum termini ſunt diſtincti, vtique inter ſe diſtinguuntur: Termini autem à quibus, & ad quos prædictarum tranſmutationum diſcriminantur, ergo & ipſæ tranſmutationes ab inuicem ſecernuntur. Ma. eſt nota ex 8. *Phyſ. quæſt.* 1. *artic.* 2. Min. elucet, terminus quippè à quo generationis eſt priuatiuus, cum generatio ſit tranſitus à non eſſe ſubſtantiæ, ad eſſe ſubſtantiæ, & alteratio ſit, tranſitus ab vna qualitate contraria, ad alteram, authore Ariſtot. *in poſtprædicam cap.* 4. terminus à quo ipſius eſt poſitiuus; atque terminus ad quem generationis eſt ſubſtantia, & alterationis eſt accidens qualitatiuum. A termino autem ad quem, motum ſpecificari, oſtendi loco mox allegato.

Tertiò, ex ſubiecto, nam generationis nullum ſubiectum perſiſtit: at verò alterationis idem ſubiectum perſeuerat. Iterum generatio eſt momentanea, alteratio verò eſt temporanea. Rurſus generatio eſt productio ſimpliciter: alteratio autem eſt productio ſecundum quid: diſcriminantur ergo ab inuicem generatio, & alteratio.

14. Aſſertio ſecunda, Alteratio differt à cæteris motibus. Tradit Ariſt. citat. *in fine*, *cap.* 4. à quo non declinat Scot. *vbi ſuprà.* Probatur, tum quia huius definitio, ab eorum definitionibus ſegregatur: tum etiam quia terminus ad quem iſtius diſcrepat à terminis ad quos illorum, vt probè inducit Philoſophus in poſtprædicam præcit. Bene ergo ſtatuitur diſcrimen inter alterationem, & reliquos motus.

15. Oppones primò, contra primam aſſertionem, omnis motus, quo aliquid aliter ſe habet nunc, quam priùs, alteratur: generatio autem eſt huiuſmodi, ergo non differt ab alteratione. Ma. claret. Min. oſtenditur, materia recipiens nouam formam aliter ſe habet nunc, quàm prius. Nec iuuat dicere, materiam recipere formam ſubſtantialem, compoſitum verò, quod alteratur recipere formam accidentalem: Etenim ſiue ſit forma ſubſtantialis, ſiue accidentalis, ſubiectum recipiens vtramque formam, aut alterutram, alteratur. Reſpondeo ma. eſſe inſufficientem, debet namque addi ſubiectum recipiens qualitatem, alteratio autem eſt qualitas. Cum autem materia recipiat nouam formam ſubſtantialem, propriè non dicitur alterari per eius receptionem.

Inſtabis ſubiectum generationis, & alterationis eſt commune vtrique putà materia, ergo nulla eſt reſponſio: dico generationis materiam eſſe ſubiectum immediatum, & proximum; alterationis verò mediatum, & remotum, atque partiale, non autem totale, veluti eſt compoſitum.

16. Oppones ſecundò, ſubiectum generationis, & alterationis eſt ens in actu, cum in ſententia Scot. materia participet actum entitatiuum: ergo generatio, & alteratio penes ſubiectum non differunt. Reſpond. etſi vtriuſque ſubiectum ſit actu ens, tamen in eo ſitum eſt diſcrimen, quod alterationis ſubiectum eſt ens completum, & perfectum, generationis autem eſt ens incompletum, & imperfectum.

ARTICVLVS IV.

An alteratio ſit motus continuus.

17. ÆGidius 1. *de gener. quæſt.* 16. cui videtur conſentire Ianduuus 8. *Phyſ. quæſt.* 8. putat alterationem eſſe motum continuum, penes intenſionem, non verò penes extenſionem. Alij citati à Conimbr. 1. *de gener. cap.* 4. *quæſt.* 2. *art.* 1. & Complut. *ibid. diſp.* 4. *quæſt.* 10. § *primo*, neutro modo defendunt alterationem eſſe continuam, exiſtimantes effici per quaſdam morulas, & diſcreta inſtantia, exempli cauſa, ignis, vt calefaciat lignum producit primum gradum caloris, & paulatim quieſcit, deindè poſt exiguam quietem cauſat ſecundum gradum caloris, & ſic deinceps alios gradus. Communis autem ſententia eſt Scotiſtarum, & Nominalium, docentium alterationem eſſe motum continuum: quibus ſubſcribunt Suarez *diſp.* 46. *Met. ſect.* 3. Tol. *in præſenti*, *quæſt.* 6. & Rui. *tract.* 3. *cap.* 4. *quæſt.* 2.

18. Not. primò, non eſſe in præſentia dubium, vtrum alteratio iam cœpta poſſit interrumpi; id enim poſſibile eſſe, & non rarò contingere experientia teſtatur. Ignis quippè incipiens calefacere lignum, ob contrarium fortius ipſi obſiſtens, & vincens, deſiſtit, aut alia de cauſa non continuat calefactionem in dicto ligno: ſed difficultatem eſſe, num ſuaptè natura alteratio perennia, & continua eſſe valeat, ita vt ipſi non aduerſetur, nec repugnet continuata ſucceſſio.

19. Not. ſecundò, ex duplici capite motum dici poſſe continuum primò, ex parte ſubiecti, quia ſcilicet ſubiectum per continuum fluxum formæ mutatur, & alteratur, vt lignum per continuum calorem ab igne productum, & emiſſum continuè, & ſucceſſiuè calefit. Secundò, ex parte formæ quæ videlicet continuè, abſque vlla intermiſſione intendit, & perficit ſubiectum in quo eſt, vt albedo per dealbationem à dealbante dealbat parietem, ipſumque per continuam dealbationem perficit, ſiue reddit magis album, eo quod ipſa albedo eſt intentior, & perfectior additione plurium nouorum graduum. Hinc duplex diſtinguitur alteratio, extenſiua, quæ reſpicit ſubiectum, & locum in quo diffunditur, & extenditur: & intenſiua, quæ reſpicit nouos gradus ipſi additos formæ, ratione quorum intendi perhibetur ipſamet forma.

20. Aſſertio alteratio eſt motus continuus, tam

quoad intenſionem, quàm quoad extenſionem. Traditur à Doct. 1. *diſt.* 17. *quæſt.* 3. §. *Hic dicitur, verſu. Item quarto.* Et 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 9. *ſub N.* Et inſinuatur ab Aug. *l.* 83. 99 *quæſt.* 9. *Cum capilli creſcunt ſine vlla intermiſſione fit.* Probatur primò ex Ariſt. 5. *Phyſ.* 39. omnis motus eſt continuus, & præmiſerat *in eodem lib.* 18. alterationem eſſe vnam ex ſpeciebus motus propriè dicti. Et 41. ſubiicit, motum non eſſe vnum numero, niſi ſit continuus: igitur in ſchola Peripatetica, alteratio eſt motus continuus.

Secundò, alteratio, & generatio diſcriminantur præcipuè in eo, quod generatio fit in inſtánti, & alteratio fit in tempore, vt patet ex præcedente art. Menſura autem debet correſpondere menſurato: cum autem alteratio menſuretur tempore, tempuſque ipſum ſit continuum, planè infertur alterationem inter motus continuos conſcribendam.

Tertiò, agens alterans aliquod ſubiectum, non deſiſtit à ſua actione, ſi ſubiectum, in quod agit ſit rectè diſpoſitum, & bene præparatum, vt conſtat de ligno, ſicco debitè igni approximato, quod continuè ab eodemmet igne calefit, & comburitur; Necnon de ipſomet igne aquam lebetis calefaciente, & numquam ceſſante, ſi ipſi ſuppeditentur ſufficientia combuſtibilia, nulluſque obex interponatur. Rursùs, incredibile, & improbabile eſt, agens neceſſarium, & naturale non impeditum non agere, & quieſcere habens ſubiectum idoneum, debiteque diſpoſitum: aſſignanda quippè eſſet cauſa huiuſcemodi quietis, & cur potiùs in hoc momento agat, quam in alio: quare, cum nulla probabilis ratio adduci queat, ad diluendum præfatum motiuum, apertè deducitur, alterationem eſſe motum continuum ſucceſſiuum.

21. Oppones primò, *ex* 8. *Phyſ. T.* 23. Dicere alterationem fieri continuè, eſt aduerſari valde manifeſtis. Ergo per Ariſt. alteratio non eſt motus continuus. Reſpondeo ibi Philoſophum arguere illos, qui exiſtimant, alterationem ſemper fieri, & nunquam deſiſtere, adeò vt nullum ſit interuallum vnquam aſſignandum, quo ſubiectum non alteretur, v. g. aquam ſemper calefieri, continuéque agitari, quod inficiatur Philoſophus. Aſſerit namque interdum alterationem deſinere, proindè ſubiectum eius nonnumquam ab ipſa alteratione eſſe immune.

22. Oppones ſecundò, cuius termini continuari nequeunt, motus non poteſt continuari: termini autem alterationis non poſſunt continuari, quia ſunt contrarij, ergo alteratio non eſt motus continuus. Vndè 6. *Phyſ.* 18. legitur, motus factos in contrariis, aut contradictoriis non eſſe continuos. Concedo ma. Diſtinguo min. ſi ſubiectum non ſit debitè diſpoſitum, & vnum contrarium ſit fortius alio, concedo: quod ſi ſubiectum ſit aptum, rectéque præparatum, & vnum contrarium alio ſit debilius, ac infirmius, nego. Ita exponendus eſt Ariſt. *paſſu alleg.*

23. Oppones tertiò, ſi ſubiectum paulisper non quieſcat, quando fit alteratio, ergo in quolibet inſtanti producitur nouus gradus, & cum inſtantia ſint infinita, quoque infiniti erunt gradus producti, aut producendi, atqueadeò daretur infinitum actu, quod reiectum eſt *quæſt.* 5. *l.* 5. *Phyſ.* Nego conſeq. quia alteratio non in inſtanti, ſed in tempore efficitur, ſicut quilibet alius motus continuus. Eo magis, quia illa inſtantia, veluti puncta, & partes proportionales ſunt in potentia in continuo, non autem in actu, ideò non ſequitur dari infinitum actu, ſi concedatur præpoſita conſequentia.

QVÆSTIO II.

De Generatione.

ARTICVLVS I.

An ſit generatio ſubſtantialis.

1. PHILOSOPHI Platone, & Ariſtotele antiquiores, nominatim Leucippus, Democritus, Empedocles, & Anaxagoras negant omnem generationem ſubſtantialem, exiſtimantes, omnes res actu præcedere, ſolumque moueri penes quemdam modum, hoc eſt per congregationem, vel ſeparationem, raritatem, vel denſitatem, vt litteris conſignatur 1. *Phyſ cap* 4. *T.* 33. Et 5. *de gen.* 1. *& indè.* Hæc ſententia ortum ſuum ducit ex illo axiomate, *Ex nihilo nihil fit.* Quod ſi de nouo res generaretur, videtur eis neceſſario talem rem ex nihilo fieri. His ſeſe opponunt omnes poſteriores Philoſophi, Academici, Peripatetici, iſtorumque ſequaces, docentes dari generationem ſubſtantialem.

2. Not. primò, & recole ex dictis *in* 2. *Phyſ. quæſt.* 4. *art.* 1. admitti formas ſubſtantiales realiter diſtinctas à materia; cum enim experiamur ab agentibus prodire varias, & diuerſas operationes; cumque materia ſit tantum paſſiua 1. *de gener.* 53. & 2. *eiuſdem*, 53. conſequenter aſtruendum eſt, eas actiones promanare à formis ſubſtantialibus. Forma quippè dat eſſe, & conſequenter operari. Atque compoſitum ex materia, & forma coalitum, eſt principium quod operationum, & forma eſt principium quo earumdem, vt alibi præmonui.

3. Not. ſecundò, ex Ariſt. 1. *de gener. cap.* 3. & Scot. 11. *Met. ſumma* 4. *in expoſit. cap.* 3. productionem naturalem ſubſtantiæ appellari generationem ſimpliciter, & compoſitum per eam genitum vocari ens ſimpliciter: productionem verò accidentia nuncupari generationem ſecundum quid, & accidens per eam productum, ens ſecundum quid. Nec obſtat Ariſt. proximè cit. ſubdere generationem terræ, eſſe generationem ſecundum quid, tametſi ipſa terra ſit ſubſtantia: id enim non dicit abſolutè, ſed reſpectiuè, ſcilicet reſpectu ignis, cuius generatio dicitur productio ſimpliciter, propterea quod eſt nobilior, & præſtantior generatione terræ.

4. Aſſertio admittenda eſt generatio ſubſtantialis. Defenditur à Doct. 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 6. §. *Tertia quæſtio. ſub X.* & *diſt.* 13. *quæſt. vn.* Ocham. Gabri. & aliis Scholaſt. *ibid.* quibus præiuit Aug. 3. *contrà Maximinum, cap.* 6. inquiens, *Homo generat hominem, & canis, canem.* Idem ſcribit *ibid. cap.* 14. Probatur primò, agentia naturalia producunt ſibi ſimilia, vt ignis gignit ignem, & homo hominem, vt ait Aug. mox cit. & antè Ariſt. 2. *Phyſ.* 26. huiuſmodi autem productio eſt generatio ſubſtantialis, quia per eam producitur compoſitum, quod eſt ſubſtantia completa. Ergo concedenda eſt generatio ſubſtantialis. Corroboratur, tria ſunt ſufficientia principia generationis ſubſtantialis, materia, forma, & priuatio, 5. *Phyſ. cap.* 6. & 7. Deinde accidens generat accidens, vt calor calorem, ergo & ſubſtantia gignit ſubſtantiam. Iterum, alteratio eſt poſſibilis, quæ ordinatur ad ſubſtantiam, ergo & ipſius generatio. Si enim medium eſt poſſibile, vtique & finis per ipſum medium acquirendus.

Secundò, materia appetit formam ſubſtantialem, 1. *Phyſ. T.* 81. Huiuſmodi autem appetitus non poteſt expleri,

expleri, niſi per generationem, per quam ab agente naturali educitur forma ſubſtantialis de potentia materiæ. Inſuper, eadem ſpecies conſeruatur, & perpetuatur, 2. *anima*, 34. Talis autem conſeruatio, ac perpetuatio ſpeciei non efficitur, niſi per generationem ſubſtantialem multorum indiuiduorum. Cernimus namque granum frumenti corrumpi, & ex eo corrupto gigni ſpicam, in qua producuntur multa grana eiuſdem frumenti, vt præmonuit Saluator Ioan. 12. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet, ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Concedenda ergo eſt generatio ſubſtantialis.

5. Opp. 1. ſi daretur generatio ſubſtantialis fieret ex non ente ſimpliciter, cum terminus eius ſit ens ſimpliciter putà ſubſtantia, atqui non ens ſimpliciter eſt nihil, & ex nihilo nihil fit, phyſicè ergo nulla admittenda eſt generatio ſubſtantialis. Reſpondeo ad Ma. per diſtinctionem, fieret ex non ente ſimpliciter, actu & potentia, quod eſt nihil, nego: fieret ex non ente ſimpliciter actu ſed potentia, concedo, quia ex eo quod non eſt actu ſed potentia, poteſt effici aliquid, quod ſit actu, vt patet ex dictis.

Inſtabis, quod generatur, ex aliquo ente in actu generatur, vt ex igne, qui eſt ens actu fit aër, ergo generatio non fit ex ente in potentia. Diſtinguo ant. ex aliquo ente in actu entitatiuo, qui eſt materia habens ipſum eſſe actu, & eſt in potentia ſubiectiua, concedo: ex ente in actu completo, & perfecto perſiſtente in genito, nego: ſola quippè materia, quæ eſt ens incompletum, & partiale perſeuerat in genito, quæ extiterat in corrupto.

6. Opp. 2. totum eſt, quod ex partibus coaleſcit, ergo tunc gignitur totum, cum omnes eius partes gignuntur. Nam *ex* 1. *de gener. cap.*4. *T.*23. generatio eſt mutatio totius in totum, nullo ſenſibili ſubiecto remanente: partes autem totius non generantur, præſertim materia, quæ eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, 2. *de gener. T.*51. Ergo, nulla habetur generatio ſubſtantialis. Concedo ant. nego conſeq. ſufficit namque ad generationem totius, vt partes ſimul vniantur, & conſtituant ipſum totum, quamuis aliqua eius pars præextiterit, putà materia, & altera pars, nempè forma de præiacente materia educatur, veluti in reſurrectione, quæ eſt quædam regeneratio, omnes partes compoſiti præeunt, & præexiſtunt, vt de Lazaro rediuiuo, Ioan. 11. litteris exaratur.

Inſtabis. Forma eſt nobilior materia, ergo ſi materia non fit, vtique nec forma. Si autem forma non fit, pariter nec generatio fiet, ſicque generatio eſt impoſſibilis. Dico propriè formam non fieri, ſed educi de potentia materiæ: compoſitum autem eſt, quod propriè fit, & generatur, 1. *phyſ. T.*64. *& indè.*

7. Opp. 3. *ex* 8. *Phyſ. T.*69. idem nequit eſſe, & fieri ſimul: ſi autem admitteretur generatio ſubſtantialis, idem eſſet, & fieret ſimul; quandoquidem generatio fit in inſtanti, potiùs igitur de medio tollenda eſt generatio, quàm concedere prætactum incommodum, & abſonum. Reſpondeo teſtimonium Philoſophi interpretandum eſſe de ſucceſſiuis; non verò de inſtantaneis, cuiuſmodi eſt generatio.

ARTICVLVS II.

Quid ſit generatio.

8. CONimb. 1. *de gener. cap.*4. *quæſt.*9. *art.*1. Rui. *Tract.*1. *quæſt.*2. & alij Iuniores aſſerunt generationem eſſe eſſentialiter mutationem. Contra quos ſtant Scot. 1. *d.* 2. *quæſt.* 7. Mayr. *ibid. d.* 4. *quæſt.* 1. Vorrilong. *eadem diſt.* Alen. 3. *p. quæſt.*7. *num.*9. Arr. *diſput.* 1. *de gener. ſect.*1. & Complut. *ibid. diſput.* 2, *quæſt.*2. §.4. negantes generationem præcisè, & abſolute, mutationem eſſentialiter includere.

9. Not. primò, generationem trifariàm vſurpari. Primò, pro productione cuiuſcumque entis, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, quo pacto Ariſt. 5. *Phyſ. T.*7. ſcribit, *Generatio eſt mutatio de non ſubiecto, in ſubiectum*, hoc eſt de priuatiuo, ad poſitiuum, vt de non homine, gignitur homo, & de non albo generatur album.

Secundò, pro productione viuentis duntaxat, ſic generatio deſcribitur *productio viuentis à viuente principio vitæ coniuncto, in ſimilitudinem naturæ.* Quo in ſenſu D. Auguſt. 2. *contra Maximinum, in fine* ait, Adam non eſſe genitum, ſed factum a Deo.

Tertiò, pro productione ſubſtantiæ tantum, ſiue id, quod per eam generatur ſit viuens, ſiue non viuens. Et de generatione hoc tertio modo ſumpta diſſerunt Philoſophi in præſentia cum Ariſt. 1. *de gener. T.*23. eam definiente his verbis. *Generatio eſt mutatio totius in totum, nullo ſenſibili ſubiecto remanente.* Hæc autem definitio non differt ab aliis allatis ab eodem Ariſt. vt monſtrat Ponc. *hoc loco.*

10. Not. ſecundò, hæc tria, originem, productionem, & generationem ſe habere ſicut ſuperius, & inferius, hoc eſt, veluti magis commune, & minus commune: Omnis quippe productio eſt origo, ſed non omnis origo eſt productio: nam diuina attributa originantur, & pullulant ab eſſentia diuina, non tamen producuntur. Itemque, paſſio originatur quidem à natura, cuius eſt paſſio, propriè tamen ab ea non producitur. Prætereà, omnis generatio eſt quidem productio, & origo, verumtamen non omnis productio, & origo eſt generatio. Quandoquidem Spiritus ſanctus producitur, quidem, & originatur, ſed non generatur, vt fusè oſtendi *Tract. de Deo trino, diſp.* 1. *quæſt.* 5.

11. Aſſertio prima, generatio eſſentialiter non eſt mutatio. Tenet Doct. *vbi ſuprà*, & *diſt.*5. *quæſt.*2. §. *Ideo tenendo E. & F.* & *diſt.*13. *quæſt. vn.* §. *Ad argumenta ante. Q.* Probatur primò, mutatio *ex* 5. *&* 6. *Phyſ. cit.* à Scot. 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 5. §. *Secundum primam opinionem T.* eſt, quia ſubiectum aliter ſe habet, per receptionem alicuius rei de nouo: generatio autem non eſt huiuſmodi, quia quod generatur prius non erat, & poſtmodum per generationem accipit eſſe totale de nouo, proindéque generatio non eſt eſſentialiter mutatio.

Dices, per generationem materia mutatur recipiens nouam formam, qua priùs carebat, ergo generatio eſſentialiter eſt mutatio. Contrà, ſi materia non præexiſteret, ſed vna cum forma produceretur, & gigneretur, tunc foret generatio, abſque mutatione, ſicque generatio eſſentialiter non eſt mutatio. Deindè, materia quidem per nouæ formæ ſuſceptionem mutatur, verumtamen non bene infertur generationem eſſe formaliter mutationem, vt latè proſequitur Fonſ. 5. *Met. cap.*13. *quæſt.*9. *ſect.*1.

Secundò, generatio diuini Verbi non includit eſſentialiter vllam mutationem, vt nemo Catholicorum negat, ergo generatio præcisè ſumpta formaliter non eſt mutatio. Siquidem mutatio præſefert imperfectionem, quæ longè eſt à diuinis: ergo cum generatio Deo Filio competat, rectè deducitur, generationem in ſuo eſſe eſſentiali mutationem non includere.

Dices, eſſe diſparitatem, quia illa generatio Filij Dei eſt æterna, & infinita: hæc verò quæ rebus creatis competit eſt temporaria, & finita, atqueadeò eſſentialiter mutatio. Contrà, licet enim penes ea diſcriminentur: verumtamen participant communem rationem vniuocam, veluti Deus, & creatura conueniunt in communi ratione entis vniuoca. Igitur ſicut diuina generatio non includit mutationem, ità & generatio creata.

Tertiò, ſi corrumpantur ſpecies ſacramentales, & ex

ex eis gignatur vermis, cum ibi nulla præexiſtat materia, tunc habetur generatio, abſque vlla mutatione, ergo generatio in ſe non includit mutationem.

Dices, data hypotheſi, non eſt generatio, ſed pura eductio formæ de materia, atqueadeò non ſequitur generationem eſſe abſque mutatione. Contra, quidquid producitur in creatis, vel creatur, vel generatur, vermis, dato caſu, non creatur, quia non fit ex nihilo, ergo generatur, quia producitur ex materia à Deo de nouo creata. Deinde, cum forma educitur de potentia materiæ, habetur generatio, quia per eam gignitur compoſitum. Iterum, ſi ſola foret eductio formæ à generatione diſſita, non foret generatio: atqui verè vermis eſt genitus ex prædictis ſpeciebus, ergo per veram generationem; & non per aliam actionem ab ipſa diſtinctam.

12. Aſſ. 2. generatio formaliter eſt productio de ſubſtantia alicuius, ſeu relatio intrinſecùs adueniens generantis, ad genitum. Ità Scot. 3. *d.* 8. *q. vn.* Suadetur primò, *ex* 5. *Met. cap. de relatione*, *T.* 20. vbi referuntur relationes, quæ fundantur in potentia actiua, & paſſiua, inter quas recenſentur generationes actiua, & paſſiua. Secundò, quo nonnulla referuntur ad inuicem, eſt formaliter, & intrinſecè relatio: generatione autem generans, & genitum ſe mutuò reſpiciunt, ergo generatio eſt prænominata relatio. Ma. patet ex dictis in Log. q. de relatione, & min. eſt conſpicua ex eodem loco. Tertiò, ex communi Theologorum ſenſu, & vniuerſali placito: generatio diuini Verbi eſt relatio, per quam Verbum ipſum conſtituitur in eſſe perſonali, igitur ſi generatio in diuinis eſt formaliter relatio, vtique & in creatis, cum æqua exter ratio vtrobique.

Dices, relatio eſt de genere ſterilium, vt crebrò in ſuperioribus inculcaui: generatio autem in generante eſt actiua, ergo generatio non eſt formaliter relatio. Concedo Ma. diſtinguo min. generatio dicitur actiua, tanquam principium productiuum, & effectiuum termini geniti, nego: extrinſecè verò, quia reſultat ex eo, in quo formaliter reſidet tale principium productiuum, concedo.

Inſtabis, actio, quæ ſecundum Scot. eſt relatio. eſt principium quo productiuum termini, vt calefactio eſt principium, quo ignis calefacit, ergò idipſum aſtruendum eſt de generatione Occurrendum eſt actionem, quæ eſt de genere actionis eſſe relationem extrinſecùs aduenientem, generationem verò eſſe relationem intrinſecus aduenientem, ideò mirum non eſt, ſi illa ſit productiua: hæc verè minimè.

13. Opp. 1. ex Ariſt. 1. *de gener. c.* 4. *T.* 23 generatio eſt mutatio totius in totum, nullo ſenſibili ſubiecto remanente. Et *c* 5. *eiuſdem lib. T.* 25. generatio, eſt mutatio à ſubſtantia in potentia ad ſubſtantiam in actu. Et 8. *Phyſ. c.* 7. *ad tex.* 57. *&* 58. generatio eſt mutatio de non eſſe, ad eſſe. Quod autem ingreditur definitionem alicuius in recto, eſt ei eſſentiale, & quidditatiuum: mutatio ingreditur definitionem generationis, ergo eſt ei intrinſeca, & eſſentialis. Reſpondeo generationem ab Ariſt. potius deſcribi quam definiri. Ipſe namque Philoſophus deſcribit, & declarat eam, per quaſda circumſtantias. Siquidem, ex eo, quod eſt generatio in creatis, eam conſequitur mutatio. Abſolute autem, & præcisè generatio non eſt mutatio, vt probatur *in* 1. *aſſ.*

14. Opp. 2. Idem Stagir. 5. *Phyſ. T.* 52. perquirens, & afferens diſcrimen inter alterationem, alioſque motus, & generationem ſubiicit, generationem eſſe mutationem. Si autem mutatio non foret generationi intrinſeca, & eſſentialis, præfatum diſcrimen eſſet nullum. Videtur ergo per Ariſt. mutationem claudi in eſſentia generationis. Reſpondeo illud quidem eſſe vnum diſcrimen, non tamen proximum, & præciſam cauſam; eo ferè pacto, quo in materia de creatione aſſerui, artifices non poſſe creare, quia operantur per corpus, cum tamen hoc non ſit præcipuum motiuum, ſed quoniam non ſunt independentes. pariter, generatio diſtinguitur ab alteratione, aliiſque motibus, quia eſt mutatio: veruntamen hæc non eſt præciſa cauſa: verùm quia motus eſt ſucceſſiuus, generatio verò eſt inſtantanea. Itemque per motum efficitur accidens, per generationem verò gignitur ſubſtantia: atque generatio eſt productio de ſubſtantia producentis.

15. Opp. 3. tria ſtatuuntur principia generationis naturalis, videlicet materia, forma, & priuatio: vbi autem priuatio eſt principium, ibi eſt mutatio; materia quippè tranſit à priuatione ad formam: ergo generatio eſt mutatio. Vndè Scot. 2. *d.* 1 *quæſt.* 3. § *Tenentes autem ab F.* ſubiungit, generationem neceſſario includere mutationem. Concedo Ma. diſtinguo min. per ſe, & eſſentialiter, nego: per accidens, & concomitanter, concedo: ſic exponitur Scot. cit. ſiquidem generatio creata ſecum fert mutationem, proptereà quod ſemper præcedit priuatio formæ, tranſitque materia, à priuatione formæ, ad ipſam formam. Cæterum abſolutè, & præcisè generatio nullam claudit mutationem.

ARTICVLVS III.

An generatio ſit inſtantanea.

16. NOnnulli, inter quos ſunt Thomas de Vio 1. *p. quæſt* 36. *art.* 6. & Heruæus *tract. de vnitate formarum q* 17. non diſtinguentes actionem alterationis, ab actione generationis, aſtruunt generationem eſſe ſucceſſiuam, fierique in tempore. Scot. autem 2. *d.* 2. *q.* 9. *ſub L.* Mayr. *ibid. d.* 19. *q. vn.* Lichet. *d.* 6. *ad finem*, Conimb. 1. *de gener. c.* 4. *q.* 12. *art.* 2. Ruu *ibid. tract.* 1 *q.* 5. & alij agnoſcentes actionem alterationis diſtingui ab actione generationis, docent generationem eſſe inſtantaneam.

17. Not. generationem bifariàm accipi: vno modo pro præuia diſpoſitione ſubiecti, vnà cum introductione formæ de nouo productæ in ipſummet ſubiectum, quo pacto generatio ſic accepta dici poteſt ſucceſſiua, & temporaria, quia eius diſpoſitiones, & præparationes ſunt ſucceſſiuæ, & temporaneæ. Altero modo, pro ſola introductione, & productione formæ ſubſtantialis in materia apte diſpoſita, & debitè præparata, & ità generatio eſt momentanea.

18. Aſſ. 1. alteratio, & generatio ſunt duæ actiones inter ſe diſtinctæ. Defenditur à Doct. 1. *d.* 3. *q* 6. *infrà* & 4. *Rep d* 11. *q.* 1. §. *Dico primò.* Probatur primò ex Ariſt *in poſtpredicamentis*, *cap.* 4. diſtinguente alterationem a generatione. Et 3 *Phyſ. cap.* 2. *T.* 6. & 5. *eiuſdem operis cap.* 1 *T.* 9. *& indè*, alii. que in locis idipſum confirmante. Ratio eſt, quia alteratio eſt inter terminos contrarios, vt à calido, in frigidum, & ab humido, in ſiccum: at generatio verſatur inter terminos contradictorios, vt à non ſubſtantia in ſubſtantiam, ergo ſecundum Ariſt. ſunt actiones diſtinctæ. Secundò, diſtincta principia ſortiuntur diſtinctas actiones, & principiationes, vt patet 1. *Phyſ.* ſubſtantia autem & accidentia ſunt diſtincta principia, cùm ſint diſtincta membra entis: generatio autem ſubſtantiæ tribuitur, vt 2. *Phyſ. T.* 26. homo, & ſol generant hominem, & alteratio accidens. Sic enim calore, & frigore, ſanitate, & ægritudine alteratur homo: atque paries albedine, & nigredine, quæ ſunt accidentia: alia ergo actio eſt alteratio à generatione.

Dices, ſi hæc ratio concluderet, ſubſtantia foret immediatè actiua, & operatiua, cum tamen ſoli accidenti actio, & operatio vulgò præbeatur. Occurritur huic inſtantiæ concedendo ſubſtantiam eſſe principium actiuum generationis ſubſtantialis. Nam licet ſubſtantia non operetur, niſi præuiis accidentibus diſponentibus & idoneè præparantibus

ſubiectum,

ſubiectum, ad introducendam formam ſubſtantialem in ipſum, attamen ipſa ſubſtantia eſt principium productiuum, & generatiuum ſubſtantiæ, vt infrà euidenter, & efficaciter monſtrabo. Tertiò, termini diſtincti arguunt diſtinctas vias, quibus ad ipſos tenditur, ac fertur: generationis autem terminus eſt ſubſtantia, & alterationis eſt qualitas: ergo generatio, & alteratio ſtatuuntur diſtinctæ viæ, & actiones quibus præfati termini fiunt, & acquiruntur.

Dices, id effici per naturalem reſultantiam. Ex eo enim quod ſubiectum per alterationem eſt aptè diſpoſitum, educitur noua forma, expulſa veteri, fit nouum compoſitum, vetuſto corrupto. Contra, præterquamquod illa reſultantia habetur per veram efficientiam, vt patet de paſſione, quæ ex ſubiecto conſurgit, & de relatione, quæ comproducitur poſitis extremis: illa eductio eſt alia actio ab alteratione, quia fertur ad alium terminum nempè ad formam ſubſtantialem; motum autem diſcriminari penes terminum ad quem deciſum eſt *lib.8. Phyſ. quæſt.2. art.1. & 2.* Deindè, poteſt fieri alteratio ſine generatione, ergo illa, ab hac diſſidet. Ant. patet, illa quippè eſt prior, hæc verò poſterior: prius autem eſſe poſſe abſque poſteriori, ſuprà oſtendi. Præterea, ſi agens alterans deſiſtat ab alteratione, vt cum dealbans parietem ceſſat à dealbatione eius. Tunc indubiè habetur alteratio, ſine generatione, proindéque iſta eſt actio, ab ea diſſita.

19. Aſſertio ſecunda, generatio eſt inſtantanea. Traditur à Doct. citat. *propè initium huius art.* & infirmatur ab Auguſt. 3. *Trin.* Suadetur primò, *ex 5. Phyſ. T.9. & 10.* Ad ſubſtantiam non eſt per ſe motus: generationis autem terminus eſt ſubſtantia, & motus fit in tempore, quia eſt ſucceſſiuus, ergo generatio, quæ eſt mutatio à motu diſtincta, fit in inſtanti. Secundò, menſura conformatur menſurato; debet enim eſſe vnigenea, generatio autem, eiuſque terminus eſt indiuiſibilis, cum ſit permanens: ergo eius menſura eſt impartibilis, & inſectilis, putà inſtans. Tertiò, niſi generatio foret inſtantanea, & momentanea, eadem numero materia ſimul informaretur pluribus formis: vnum, idemque indiuiduum participaret diuerſas ſpecies, eſſetque multiplex, & diuerſum indiuiduum, ſingulare, ac ſuppoſitum, quandoquidem eſſet ſub forma aquæ, ignis, & huiuſmodi, quæ benè intulit Mayr. *in principio iſtius art. alleg.* Inſuper, illuminatio habetur in inſtanti, notante Scot. 5. *Met. quæſt.7. §. Ad 2. argumentum.* Atque in inſtanti adducitur, vel producitur per verba ſacramentalia corpus Chriſti in hoſtia conſecrata: ergo pariter generatio fit in inſtanti.

20. Oppones primò, in poſtprædicam. generatio collocatur inter ſpecies motus: ergo cum motus ſit ſucceſſiuus, & temporaneus: vtique generatio ſucceſſiua eſt, & temporaria. Idem legitur 5. *Phyſ. cap.2. T.6.* Et *lib.6. eiuſdem operis, T.54. & 55.* Quod mutatur tempore, & non inſtanti mutatur. Conf. primò, ex Anſel. *in Miuol.* ſubſtantia, quæ paulatim deſtruitur ad minus, & minus eſſe producitur. Conf. ſecundò, ex Scot. proximè memorato, quædam illuminationes ſunt ſucceſſiuæ. Hoc ipſum quoque aſtruendum eſt de generatione. Reſpondeo in iis locis motum ſumi genericè, prout præſcindit à motu ſpecificè capto, & mutatione, veluti *cap. de qualitate*, diſpoſitio accipitur genericè, quatenùs comprehendit habitum, & diſpoſitionem propriè, & ſpecificè ſumptam. Ad vltimum teſtimonium dico, vel ibi Philoſophum loqui de mutatione locali, vel de mutatione prout comprehendit præuias diſpoſitiones ſubiecti, mutationem formæ ſubituri. Sic etiam exponitur Anſel pro 1. conf. adductus, & Scot. pro 2. conf.

21. Oppones ſecundò, agens creatum eſt virtutis, finitæ, & imbecillis: ad agendum verò in inſtanti requiritur virtus ſumma, & infinita. Ob id Ariſtot. 8. *Phyſ. 10. & 12. Met. 29.* Subnectit ſolum Deum agere in inſtanti. Et Scot. 2. *diſt.1. quæſt.1. & 4. diſt.1. quæſt.1.* omnem creaturam agere in tempore. Reſpondeo, id verum eſſe ſi loquamur de actione independente à ſubiecto, non autem de actione dependente à materia, haeque aptè diſpoſita, & debitè præparata, vt ſuprà obſeruaui.

22. Oppones tertiò, ſi generatio foret in inſtanti, vel ſubiectaretur in materia, vel in compoſito ex materia, & forma, cum enim ſit accidens expoſcit aliquod ſubiectum, in quo inhæreat: in neutro autem eſſe videtur, ergo non fit in inſtanti. Ma. patet. Min. eſt in confeſſo. Non enim eſt in toto generando, quod nondum eſt, nec in materia, quia videtur eſſe in re acta. Reſpondeo generationem, vt eſt actio eſſe in generante, vt verò eſt paſſio, eſſe in genito. Quod infrà abundè eſt oſtendendum, cum diſſeremus de actione, & paſſione.

Articvlvs IV.

Quiſnam ſit terminus generationis.

23. CVm omnis mutatio procedat à termino à quo ad terminum ad quem, & generatio ex dictis ſuprà ſit mutatio, meritò hic inquiritur eius terminus: omiſſo autem termino eius à quo, quem omnes concedunt eſſe priuationem ſubſtantiæ producendæ: veſtigatur terminus eiuſdem ad quem. De quo non vnus extat Philoſophorum ſenſus. Etenim nonnulli, quos ſequitur Hurt. *diſp.1. de gener. ſect.7. §.74.* cenſent terminum generationis eſſe vnionem materiæ, & formæ: cæteri verò ſtatuunt compoſitum ex materia, & forma, tametſi inter ſe diſcrepent: nam quidam, vt Run. *tract.1. cap.4. quæſt.5.* & Conimb *ibid. quæſt.15. art.2.* putant terminum generationis abſolutè eſſe totum ex materia, & forma conflatum, nulla habita ratione ſuppoſitalitatis eius. Alij verò, quibus adhærent Complut. *diſp.2. quæſt.3. §.3.* docent, totum ex materia, & forma coalitum, vnà cum exiſtentia, & ſubſiſtentia eius, conſtituendum eſſe terminum generationis totalem, & adæquatum. Nec deſunt, qui duplicem actionem agnoſcentes, vnam formæ, & alteram compoſiti; prioris terminum, formam; poſterioris verò terminum decernunt eſſe compoſitum.

24. Not. primò, ex Scot. 7. *Met. quæſt.10.* Antonio Andr. *ibid quæſt.9.* & 2. *diſtinct.17. quæſt 1.* terminum eſſe bipartitum in partialem, & totalem, ille dicitur terminus quo, & formalis, iſte verò terminus qui, & totalis, ac adæquatus generationis, vt anima rationalis eſt terminus quo, & homo eſt terminus qui generationis humanæ: ſic intellectus eſt terminus quo intellectionis, eſt homo vocatur terminus qui eiuſdem intellectionis. Pariter filiatio eſt terminus quo, & filius, eſt terminus qui generationis patris. Deindè obſeruat Doct. *in 2. pracit.* ſi forma diſtincta productione producatur à productione totius, vtique ad eam producendam requiritur diſtincta actio ab actione qua generatur totum: quoniam autem omnis actio eſt relatio, & relatio multiplicatur ſecundum terminorum multiplicationem, hinc eſt, vt peculiaris, & proprius terminus ſit productionis animæ, qui dicitur terminus formalis diſtinctus à productione totius, cuius terminus perhibetur totalis, & adæquatus.

25. Not. ſecundò, *ex eodem* Doct. 1. *diſt.4. quæſt.2. §. Reſpondeo B.* & §. *Ad 1. argum. E. in reſponſione 2.* vnicuique quo, correſpondere ſuum quod, veluti omne abſtractum habet ſuum concretum, putà humanitas, homo, & albedo, album, idque etiam in diuinis affirmatur, vt Deitas, Deus, tametſi vni quo correſpondere valeant plura quod inadæquatè, vt humanitati plura ſuppoſita hominis: nam hic homo, humanitate eſt homo, & ille homo humanitate eſt homo, quam-

uis

nis proprium quod hominis in communi ſit homo, & proprium quod adæquatum hominis in particulari ſit hic homo. Sicut enim homo humanitate eſt homo, ità hic homo hac humanitate eſt hic homo. Hinc eſt, vt non immeritò dubitetur, vtrùm terminus generationis totalis ſit totum includens ſolum exiſtentiam & eſſentiam materiæ & formæ, an verò ſimul ſubſiſtentiam ſuppoſitalem, & hypoſtaticam totius compoſiti.

16. Aſſ. 1. terminus formalis generationis ſtatuitur forma. Eſt Scot. *locis in initio huius art. præmemoratis.* Probatur 1. Tria extant principia naturalium rerum, 1. *Phyſ.* 52. *& indè*, materia priuatio, & forma: materia autem eſt commune ſubiectum priuationis, & formæ, priuatio verò eſt terminus à quo, ergò forma ei oppoſita eſt terminus ad quem, non totalis, cum ſit pars totius, ergo partialis, & formalis. Secundò, forma eſt natura, 2. *Phyſ.* 10. generatioque perhibetur naturalis, quoniam eſt via in naturam, non autem via in materiam, quia materia præexiſtit, nec in compoſitum, quia compoſitum eſt habens naturam, ergo eſt via in formam, tanquam in eius terminum formalem, à quo fit eius denominatio. Tertiò à quo aliquid in eſſe eſſentiali conſtituitur, & ſpecificatur, eſt eius terminus formalis: forma autem eſt huiuſmodi, ergo eſt terminus formalis. Ma. patet, terminus formalis dicitur terminus quo, nimirum quo res in ſuo eſſe eſſentiali, & quidditatiuo determinatur. Min. eſt lucida, iuxtà commune effatum, forma dat eſſe rei, puta eſſentiale, & ſpecificum.

27. Aſſ. 2. Terminus totalis generationis non eſt vnio materiæ, & formæ: ſed compoſitum ex illis. Inſinuatur vtraque pars à Doct. *vbi ſuprà*. Prima pars probatur primò, terminus totalis per ſe generatur, vt ſæpè inculcat Ariſt. nuncupatim 7. *Met.* 26. vnio autem materiæ, & formæ non generatur, cum ſit relatio, ex dictis *l.* 2. *Phyſ. quæſt.* 5. *art.* 2. quæ conſurgit ex poſitione extremorum. Secundò copula, & nexus terminorum non eſt terminus, vt oſtendi *in Epitome dialectica l.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 2. de verbo, quod eſt vinculum ſubiecti, & prædicati propoſitionis: vnio autem eſt vinculum, quo materia, & forma vniuntur, ad conflandum compoſitum. Tertiò, vnio eſt formaliter accidens, cum ſit relatio extrinſecùs adueniens: terminus autem generationis eſt ſubſtantia: in hoc namque potiſſimum diſſidet generatio ab alteratione, quia huius terminus eſt accidens, illius verò eſt ſubſtantia, vt vberè declaraui *in* 2. *art. primæ quæſt. huius lib.* Inſuper, vnio præcedit generationis terminum: prius quippè partes adinuicem vniuntur, quàm conſtituant, & cenſeant totum, cum cauſæ ſuos effectos ſaltem natura præeant, & antecedant: materia autem, & forma ſunt cauſæ intrinſecæ compoſiti: neutiquam ergo vnio extat generationis terminus.

Dices præter vnionem in toto genito, nihil de nouo caoiatur per generationem. Nam materia præexiſtit, forma verò vel inducitur, vel educitur de potentia materiæ, & ſi ſeorſim iam foret producta, & vniretur materiæ, foret nouum compoſitum per nouam vnionem vtriuſque, igitur vnio cenſenda eſt terminus generationis. Negatur ant. quandoquidem generatur compoſitum, quod ex aſſertis *lib. Phyſ. nuper alleg. quæſt.* 6. *art.* 2. diſtinguitur realiter à materia, & forma huius vnitis.

Secunda pars eſt communis Scholaſticis *in* 2. *cit.* & perſpicuè traditur ab Ariſt. 1. *Phyſ. c.* 7. *T.* 67. & 1. *Met. c.* 1. necnon 7. *eiuſdem, T.* 26. ſcribente, non materiam, nec formam, ſed compoſitum generari duntaxat: ergo in Peripato, terminus totalis generationis eſt compoſitum. Secundò quod per ſe fit, & generatur, ſtatuitur ab omnibus terminus totalis, & adæquatus generationis: ſolum autem compoſitum per ſe fit, & generatur. Nam materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis: forma verò vel educitur de potentia materiæ, aut in ipſam materiam inducitur: ergo compoſitum eſt terminus generationis adæquatus. Tertiò, in generatione accidentali, forma accidentalis per ſe non fit, vt albedo, ſed totum accidentale, puta album, nec fit muſica, ſed muſicus, 7. *Met. cap.* 8. *T.* 26. *&* 27. Igitur ſimiliter in generatione ſubſtantiali non gignitur per ſe forma ſubſtantialis, ſed totum ſubſtantiale. Deinde duæ cauſæ vnam totalem conſtituentes gaudent ſuo effectu totali, & adæquato, vt patet: materia autem & forma ſunt duæ cauſæ partiales vnam totalem integrantes, quarum effectus, & terminus eſt totum. Deinde, primus terminus generationis in intentione eſt compoſitum, ergo & vltimus terminus in executione eſt ipſummet compoſitum. Quod enim eſt prius in intentione, eſt poſterius in executione. Inſuper, corruptionis terminus totalis eſt priuatio totius compoſiti, vt liquet in hominis interitu, in quo non anima, nec corpus, ſed homo moritur, & corrumpitur coaleſcens ex anima, & corpore: ergo è contra, in generatione ipſius hominis, quæ opponitur eius corruptioni, terminus eiuſdem totalis decernitur ipſemet homo coalitus ex anima, & corpore.

28. Aſſ. 3. totum includens eſſentiam, & exiſtentiam, non autem ſubſiſtentiam ſuppoſitalem cenſetur eſſe terminus totalis, & perfectus generationis, indicatur à Doct. tùm locis præcit. tum etiam 2. *d.* 2. *q.* 5. & 3. *d.* 4. *q. vn.* Probatur 1. ex Ariſt. qui locis præadductis, & alibi loquens de compoſito inquit, compoſitum eſſe quid tertium conſtans ex materia, & forma præcisè: totum autem ſic conflatum eſſentiam, & exiſtentiam præcisè continet, non autem denotat ſubſiſtentiam ſuppoſitalem, vt eſt terminus generationis ſubſtantialis. Siquidem totum accidentale, quod eſt terminus generationis accidentalis, cuius meminit Stagir. *in Met. proximè cit.* nullam includit ſuppoſitalem ſubſiſtentiam, cum tamen veram rationem termini totalis ſortiatur, ergo idipſum aſtruendum eſt de termino totali generationis ſubſtantialis. Secundò actiones, & generationes ſunt ſingularium, 1. *Met. cap.* 1. ſingularia autem præcisè non includunt ſuppoſitalitatem, vt Ariſt. *ibid.* exemplificat de artificibus expertis, & ſcientibus, à quibus opera ſua prodeunt, non vt ſubſiſtunt, ſed vt exiſtunt. Hinc Scot 4. *diſtinct.* 12. *quæſt* 3. §. *Ad principales rationes. A A.* explicans præfatum teſtimonium Ariſt. ait ibi non haberi actiones eſſe ſuppoſitorum, ſed ſingularium. Et ſubdit ibi dici poſſe actiones eſſe ſuppoſitorum, tanquam vltimate denominatorum. Iterum, ratio ſuppoſitalis latuit Ariſt. & nobis innotuit per myſterium Verbi incarnati, in quo docemur Chriſtum vt hominem ſuppoſitari non humana, ſed diuina ſuppoſitalitate, & perſonalitate, tametſi ſit perfectus homo, & verè à B. Virgine genitus. Rursùs ratio ſuppoſitalis formaliter non præfert quidpiam poſitiuum, ſed negatiuum, vt problematicè tenet Doct. 3. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 1. §. *Non aſſerendo. Ad E.* & *Quol.* 19. *art.* 2. ergo terminus totalis generationis præcisè non includit ſuppoſitalitatem.

Dices, ſuppoſitalitas eſt terminus vltimus naturæ ſubſtantialis, ergo eſt realis poſitiuus terminus eius, non autem negatiuus, vt putat Scot. cit. Negatur conſeq. Nam priuatio eſt principium, & terminus à quo generationis realis, & poſitiuæ, & tamen eſt carentia, & negatio formæ in ſubiecto idoneo, & apto ad ipſam formam recipiendam. Pariter punctum eſt terminus lineæ, quæ eſt quid reale poſitiuum, cum tamen ipſum punctum in ſententia Nomin. quos adduxi, & repuli 5. *Phyſ. quæſt.* 2 *art.* 2. ſit negatio longitudinis.

29. Aſſ. 4. forma actione diſtincta producitur ab actione, qua producitur compoſitum. Probatur primò, ex Ariſt. 7. *Met. T.* 26. & Scot. *ibi in com.* docentibus compoſitum fieri, & per ſe generari, formam verò nec per ſe generari, nec fieri, niſi per accidens: actio autem

autem per ſe diſſidet ab actione per accidens, ergo ſecundum Ariſt. & Scot. actio, qua producitur forma eſt alia ab actione, qua gignitur compoſitum.

Secundò, actio formæ dicitur eductio, vel inductio in materiam præexiſtentem: actio verò compoſiti appellatur generatio: hæc autem ſubſequitur illam: prius quippè educitur forma, vel inducitur in materiam, quam generetur compoſitum, ergo huiuſmodi actiones abinuicem diſcriminantur.

Tertiò, actio in Schola Scot. eſt relatio extrinſecùs adueniens: relatio autem diſtinguitur penes diſtinctionem terminorum: atque eductionis vel inductionis terminus eſt forma: generationis verò terminus eſt totum realiter diſtinctum à materia, & forma coniunctim acceptis. Itemque terminus quo, & qui differunt, vt patet ex primo not. Forma autem eſt terminus quo, & compoſitum eſt terminus qui, ergo actiones, quibus hæc producuntur, inter ſe diſtinguuntur.

Dices Scot. 2. *diſtinct.* 17. *quæſt.* 1. §. *Ad* 1. ſcribit, formam, quæ educitur de potentia materiæ, produci productione totius, ergo actio, qua producitur forma, non differt ab actione, qua producitur compoſitum. Dico formam produci productione compoſiti, quia forma educta, vel educenda non poteſt eſſe, nec exiſtere abſque compoſito, diciturque generari generatione compoſiti, quatenus eſt pars alicuius, quod per ſe generatur, ſicque perhibetur generari per accidens, vt rectè exponit Lych. ibi. Quare licet huiuſmodi forma alia actione producatur ab actione compoſiti, tamen quia non exit extrà ipſum totum, propterea productione huius produci perhibetur: è regione, quia forma inducenda poteſt creari extrà compoſitum, ſiue extrà materiam, & priuſquam fiat totum, idcirco propria actione fieri dicitur alia, ab actione compoſiti.

30. Opponès primò, contra primam aſſertionem, 2. *Phyſ.* 70. & 8. *Met.* 12. forma & finis coincidunt: finis autem, ſiue terminus generationis ſi ſit forma, ergo eſt eius terminus totalis, & adæquatus. Conf. ex 2. *Phyſ.* 10. Forma eſt natura. Et *ibid.* 14. generatio eſt via in naturam, non quidem in materiam, quæ præexiſtit, nec in totum, quod non eſt natura, ſed habens naturam, ergo in formam, quæ eſt eius verus, & proprius terminus. Reſpondeo exponendum eſſe de fine, & termino quo partiali principali: non autem de fine, & termino totali, & adæquato, qui eſt compoſitum. Addo ex Doct. 7. *Met. quæſt.* 10. §. *Ad* 1. *rationem.* Forma eſt finis generationis, quia eſt quo compoſitum finit generationem: eſtque per ſe finis materiæ. Ad conf. dico, *ex eodem ibid.* & 8. *eiuſdem operis, quæſt.* 1. §. *Quod additur*, generationem nuncupari viam in naturam, tum quia fertur ad compoſitum naturale, quod eſt eius terminus qui: tum etiam quia tendit in formam, quæ eſt natura, & terminus eius quo. Quare, generatio bifariàm vocatur naturalis à termino eius totali, qui eſt totum, & à termino eius partiali, & formali, qui eſt forma.

31. Opponès ſecundò, contra tertiam aſſertionem, quod generatur, non eſt forma, nec quidditas, ſed totum ex materia, & forma conflatum, 7. *Met. T.* 27. Ergo in Schola Peripatetica, terminus qui generationis eſt ſuppoſitum. Conf. terminus qui generationis eſt completus, & perfectus, finiſque eius vltimus: ergo eſt ſuppoſitum, vtpotè quod eſt vltimus terminus naturæ ſubſtantialis. Negatur conſeq. quia quidditas, ſiue naturæ compoſitū ex materia, & forma eſt vnum quo, cui correſpondet ſuum quod, puta habens eam naturam, vt humanitati, homo, qui præcisè non eſt ſuppoſitum. Nam Chriſtus eſt verus, & perfectus homo, tametſi careat proprio ſuppoſito, ſupplente illud Verbo diuino. Quare huic humanitati Chriſti, quæ eſt vnum, quod correſpondet ſuum, quod nempe hic homo præcisè, abſque vlla ſuppoſitalitate, velnti quoque deitati correſpondet Deus præcisè, abſque diuinis perſonalitatibus, vt palam facit Doct. cit. *in* 2. *not.* Ad conf. diſtinguo ant. in ratione naturæ, concedo: in ratione ſuppoſiti, nego. Generatio namque fertur ad naturam integram, & perfectam, præciſa ſuppoſitalitate, quæ cum præſeferat formaliter duplicem negationem, vt quo, & vt quod, nullam denotat formaliter generationem.

Articvlvs V.

An Accidens poſsit generare ſubſtantiam.

31. TRes potiores legi opiniones in hoc art diſcrepantes, quarum vna commemoratur à Soncin. 7. *Met. quæſt.* 7. Run. 1. *Phyſ tract.* 4. q. 6. & Fonſ. 5. *Met. cap.* 2. *quæſt.* 6. *ſect.* 2. cui videtur fauere Maior 4. *diſt.* 12. q. 1. affirmans accidens poſſe immediatè gignere ſubſtantiam. Altera traditur à D. Th. 3. *p q.* 77. *art.* 3. Caiet. *ibid.* aliiſque compluribus, exiſtimantibus accidens poſſe attingere productionem ſubſtantiæ, in virtute ſubſtantiæ. Tertia eſt Scotiſtarum cum ſuo principe *in* 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 9. & Nominalium cum ſuo duce Ocham. 2. *quæſt.* 23. negantium accidens generare ſubſtantiam, vt cauſam principalem, aut inſtrumentalem. A quibus non longè diſtant Dur. 4 *diſt.* 12. *quæſt.* 2. Arriag. *diſp.* 11. *Phyſ ſect.* 2. *ſubſect.* 4. & alij non pauci, & indicat Ric. 1. *diſt.* 5. *quæſt.* 1. *ad* 7. tametſi 4. *diſt.* 14. *art.* 1. *quæſt.* 2. oppoſitum ſentire videatur. Et ante iſtos S. Bon. *ibid. art.* 2. *quæſt.* 1.

33. Not. primò, rerum creatarum quaſdam eſſe paſſiuas, nullam ſcilicet emittentes actionem, nullamque habentes efficientiam, in quarum numero ſtatuuntur materia, relationes, & id genus alia, quibus addi poſſunt formæ artificiales, quæ videntur emotiuæ: Ob id inquit Ariſtot. 1. *Phyſ. T.* 13. ſi fodiatur lectus non germinabit lectum, ſed lignum, propterea quod formæ præfatæ haud ſunt actuoſæ: quaſdam verò eſſe actiuas, quarum ſeries texitur *in lib. Geneſeos*, quæve nonnullæ producunt ſibi ſimiles, vt homo, hominem, aliæ verò ſibi diſſimiles, vt terra germinat herbam virentem, & ſol gignit aurum in ſinu terræ. Cum autem formæ nonnullæ ſint accidentales actiuæ, vt calor producit calorem, quædam verò non ſint actiuæ, vt quantitas: aliæ autem ſint ſubſtantiales, vt formæ vegetantium, & ſentientium, dubitatur vtrum iſtæ ſint actiuæ, ſicuti ſunt formæ accidentales, an verò actiones, & effectus tam accidentales, quàm ſubſtantiales, non ab illis, ſed ab iſtis prodeant? Plura Scot. 1. *diſt.* 7. *quæſt. vn* §. *Ad argumenta prima V.*

34. Not. ſecundò, agens ſubſtantiale interdum agere immediatè, vt ignis gignit ignem in ſtupa immediatè ſtatim ac ipſi apponitur: interdum verò mediatè, hoc eſt mediis præparationibus debitis, & diſpoſitionibus aptis ad introducendam ſuam formam in ſubiectum, ſic ignis prævia calefactione, & exſiccatione lignum viride diſponit ad ſuſcipiendam ſuam formam igneam. Idque indicat Ariſt. 2. *animæ, T.* 50. inquiens, animam vti calore naturali, quo alimentum diſponitur, vt conuertatur in ſubſtantiam aliti. Vnde alteratio præcedit generationem, quandoquidem priùs alteratur ſubiectum, & diſponitur, quàm in ipſum introducatur forma, à generante: Ob id ignis habet potentiam calefactiuam, qua diſponit ſubiectum, & ignitiuam, qua ſuam formam in ipſum diſpoſitum inducit.

35. Not. tertiò, ex Ocham. præcit. ad huius controuerſiæ cognitionem, & deciſionem, multum iuuare experientiam. Experimur namque ferrum calefactum non comburere ſtupam ſibi proximam, & appoſitam, quod nobis apertè oſtendit, calorem non eſſe cau-

ſam,

ſam, & principium igniendi, & comburendi, at ſi in ferro adſit ignis, in poris eius latens, protinùs ſtupam ſibi applicatam ignit, & comburit, propterea quod ipſe ignis habet in ſe vim, & facultatem producendi ſibi ſimile, quæ cum ſua ſubſtantia, & natura realiter idemtificatur, vt probat Scot. 2. *d.* 16. *quæſt. vn.* & ibi declarat Lych. & Gratianus Brix. Rurſus, quotidiana nos docet experientia, & ad oculum cernimus, plantas, herbas, arbores, & animalia ſibi ſimilia procreare. Vnde Ariſt. 2. *Phyſ.* 26. ſubiicit, ſol, & homo generant hominem: patet autem hominem, & cætera viuentia prænarrata eſſe ſubſtantias. Quare nedum forma quæ eſt ſubſtantia partialis, & principium quo, verumetiam, compoſitum, quod eſt ſubſtantia totalis & principium quod, eſt actiuum, annuente Stagir. 1. *anima*, *T.* 64.

36. Aſſ. 1. accidens non eſt immediatum principium productiuum ſubſtantiæ. Aduerſatur Pererio 6. *Phyſ. cap.* 13. pro Scot. cit. & 9. *Met. quæſt.* 7. §. *Ad quæſtionem.* Suadetur primò *ex* 7. *Met. cap.* 7. *T.* 32. adducto à Doct. nunc alleg. *in M.* & 2. *Rep. d.* 25. *quæſt. vn.* §. *Dicunt ſaltem.* Subſtantia præit accidens, & ad generationem ſubſtantiæ non præexigitur accidens: ſi autem accidens foret principium generatiuum ſubſtantiæ, dubio procul ipſum accidens prærequireretur ad eam, quia principium neceſſariò præcedit principiatum, & cauſa cauſatum: ergo cum Ariſt. ibi aſſerat, accidens non neceſſariò antecedere ſubſtantiam, imò ipſam ſubſequi, cum ipſamet ſit illo prior natura, cognitione, & tempore, authore eodem Philoſopho *ibid. cap.* 1. *T.* 4. Eſt enim hæc ſubiectum eius, quod præcedere neceſſarium eſt, proindeque iſta ab illo nullatenus gigni poteſt. Secundò, accidens eſt inferioris ordinis, & ignobilius, ac deterius ſubſtantia, ideò dicitur entis ens, & ens in alio: ergo cum ſubſtantia ſit nobilior accidente, quia eſt ens per ſe exiſtens, ab accidente, tanquam principio eius actiuo immediato haud producitur. Ant. eſt in confeſſo, conſeq. oſtenditur, omnis effectus, aut eſt vniuocus, & eſt æquè nobilis ac ſua cauſa, aut æquiuocus, & huius cauſa eſt nobilior, & præſtantior, quia cauſa æquiuoca virtualiter continet ipſius effectum æquiuocum: continere autem aliquid virtualiter, arguit nobilitatem, & præſtantiam maiorem, obid Deus, qui eſt perfectiſſimus, dicitur omnia virtualiter, & eminenter continere.

Occurrit Perer. cit. inquiens, accidens eſſe ignobilius in ratione entis, non verò, in ratione principij productiui. Sic enim accidens nobilitate vincit ſubſtantiam. Contrà, nobilitas, vel ignobilitas rei petitur ab eius entitate, quia illa hanc conſequitur, vt patet de Angelo, & homine, qui ſunt nobiliores cæteris rebus creatis, quia nobiliorem entitatem, & naturam participant: igitur ſi per Perer. ſubſtantia nobilitate præcellit accidenti, in entitate, pariter & in principio, & virtute agendi. Deindè, via cognoſcendi res in ſuis entitatibus, & eſſentiis depromitur ex viribus, potentiis & effectibus earum, vt monet Chriſtus Dominus Matt. 7. *A fructibus eorum cognoſcetis eos. Arbor quippe bona, bonos fructus facit, & arbor mala, malos fructus facit.* Et eius Apoſtolus *Rom.* 1. prædicat. *Inuiſibilia Dei* à creatura Mundi, *per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna eius virtus, & diuinitas.* Et Philoſophi vnanimiter proferunt hoc elogium, ex effectibus cognoſcuntur cauſæ. Atque ex his ortum ſuum habet Philoſophia, vt conſtat 1. *Met ſum.* 1. *cap.* 2. Quare ſi accidens in entitate vincitur à ſubſtantia, vtique & in virtute, & potentia agendi, atqueadeò vana, & irrita eſt prædicta diſtinctio Perer. ad diluendum prædictum argumentum. Tertiò nobilius, & præſtantius eſſe rei, eſt eius eſſe eſſentiale, & quidditatiuum: ſi autem accidens præberet ſuum eſſe eſſentiale, & quidditatiuum ſubſtantiæ, foret ignobilius, & deterius ipſa ſubſtantia, quandoquidem foret eſſe accidentale, quod eſt inferius eſſe ſubſtantiali, ergo cum accidens tribuat eſſe virtuale, quod eſt eſſe principium actiuum, quod conſequitur eſſe eſſentiale ipſius accidentis, neutiquam immediatè valet attingere productionem ſubſtantiæ.

Dices, ſubſtantiam gigni, & reſultare ex actione accidentis: poſt namque alterationem, ſequitur generatio, vt palam feci *in prima quæſt. huius lib.* propterea iure attribuitur immediata productio ſubſtantiæ, accidenti. Contrà, reſultantia ſupponit actionem, vt relatio, quæ reſultat ex extremis, ſupponit productionem extremorum. Præſupponuntur namque extrema producta, vt poſtmodum ex eis conſurgat relatio: ergo, ſi ſubſtantia reſultat poſt actionem accidentis, præexigit non ſolum actionem ipſius accidentis diſpoſitiuam, verumetiam actionem generantis, quæ eſt generatio, proindè generatio ſubſtantiæ, non accidenti, ſed ſubſtantiæ adſcribitur. Addo, quod alteratio eſt actio diſtincta à generatione, terminus namque illius eſt accidens, nempè qualitas, iſtius verò eſt ſubſtantia, vt ſuperiùs decretum, & ſtabilitum eſt.

Quartò, accidens nequit eſſe principium immediatum corruptiuum ſubſtantiæ, ergo nec eius principium productiuum. Conſeq. tenet, æqua namque requiritur virtus ad vtrumque præſtandum. Ant. oſtenditur, vnum non poteſt aliud corrumpere, niſi habeat maiorem proportionem, ac virtutem: accidens autem eſt inferius, & minus tam in entitate, quam in virtute, vt ante monſtraui, magiſque reſiſtit ſubſtantia, quam agat accidens, proindéque in ipſam nullum dominium, imperiumque habet.

Dices, incredibile videtur omnem frigiditatem, aquæ non poſſe extinguere minimam ſcintillam ignis, omnemque calorem ignis non poſſe abſorbere exilem particulam aquæ, propterea quod illa ſunt accidentia, hæc verò ſubſtantiæ. Dico, id non eſſe incredibile, nec impoſſibile, veluti virtus creaturæ, etiam ſupremæ nequit attingere creationem cuiuſlibet creabilis etiam minimi; atque ſi omnes vires omnium rerum creatarum ſimul coniungerentur, non poſſent vnam ſolam animam rationalem creare, nec diuidere omnes partes proportionales vnius continui, nec vacuum inducere, & id genus alia, quæ ſuperant facultatem earum omnium: ſic mirum, & abſurdum eſſe non debet, ſi cuncta accidentia ſimul iuncta minimam ſubſtantiam immediatè producere, aut deſtruere non valent, cum non cadant in ſphæram actiuitatis eorum.

37. Aſſertio ſecunda, nec accidens gignit ſubſtantiam, in virtute ſubſtantiæ. Patrocinatur Doctor citatus, quem etiam ex exteris multi ſequuntur, nuncupatim Hurtad. *diſp.* 9. *ſect.* 3. contra Suarez *diſp.* 18. *Met. ſect.* 1. & Thomiſtas. Probatur primò, illa virtus ſubſtantiæ, qua accidens à Thomiſt. dicitur attingere productionem ſubſtantiæ, aut eſt ſubſtantia, aut accidens, cum inter hæc, nullum interponatur medium. Si primum, habetur intentum, quia ſubſtantia, & non accidens, gignit ſubſtantiam. Si ſecundum, ergo Thomiſtæ incidunt volentes in opinionem, quam ipſi totis viribus conantur refellere, putà accidens gignere ſubſtantiam. Solis quippè verbis ab authoribus primæ ſententiæ diſſentire videntur. Illi enim cenſent accidens producere ſubſtantiam: iſti verò arbitrantur, accidens in virtute ſubſtantiæ gignere ſubſtantiam. Si quis autem flagitet ab ipſis, quid ſit producere ſubſtantiam in virtute ſubſtantiæ, ingenuè fatentur, & apertè reſpondent,

eam

eam ſubſtantiæ virtutem eſſe accidens repoſitum in categoria qualitatis, ſicque accidens immediatè gignit ſubſtantiam, quod eſt primum placitum ab ipſiſmet reiectum.

Secundò, prædicta virtus ſubſtantiæ aut eſt in accidente, aut extrà accidens: ſi primum, nihil eſt in accidente, quod non ſit accidens, vel aliquid accidentis, & recurrit primum argumentum. Si ſecundum nihil agit propria actione, per id quod eſt extrà ſe, vt nemo deambulat per virtutem deambulatiuam in alio exiſtentem, ſed per ſuam virtutem in ſeipſo exiſtentem: nullatenus ergo accidens attingit productionem ſubſtantiæ, in virtute ipſius ſubſtantiæ.

Dices, eam virtutem eſſe in accidente quid diſtinctum virtualiter ab ipſo, per quod eleuatur ad producendam ſubſtantiam, tametſi nobiliorem, & ſuperioris ordinis, veluti cum aſſumitur à Deo creatura tanquam inſtrumentum ad aliquid creandum. Contrà, illud virtualiter diſtinctum ab accidente, quod excogitatur à Complut. vi præfati argumenti preſſis, vel eſt accidens, vel ſubſtantia, cum inter hæc ex dictis non interſit medium: neutrum autem eſt, cum per ipſos ab his diſtinguatur, ergo nihil eſt, & fingitur aliquid eſſe, ob fugam argumenti. Nec eleuatio eius quidpiam iuuat, cùm nequeat accidens, quod eſt ſuaptè natura ineptum ad producendam ſubſtantiam facere ipſum aptum, & capax talis productionis, veluti inquit Scot. eleuari nequit muſca ad creandum Angelum: & huic non incongruit illud Chriſti Domini Matt. nuper alleg. *Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus?* Accidens igitur non tranſilit limites ſuæ virtutis, quæ non funditur niſi ad producendum accidens.

Dices iterum, id habere locum in accidente ſeparato à ſubſtantia, non autem de ipſo coniuncto cum ſubſtantia, cui ſubordinatur, & coniungitur. Multa quippè coniuncta cum aliis operantur, quæ ab eis diſiuncta non agunt: ſic etiam virtus vnita fortior, & mira fiunt applicando actiua paſſiuis, vt oſtendi *l. 3. Phyſ. quæſt.* 2. Contrà. Nihil de nouo additur accidenti coniuncto, niſi coniunctio, & ſubordinatio, quæ cum ſit relatio non eſt de genere actiuorum: igitur ſi accidens ſeparatum non pollet vi producendi ſubſtantiam, nec cum eſt ipſi ſubſtantiæ coniunctum. Non enim coniunctio poteſt ei præbere talem virtutem, cuius eſt incapax, vt muſca non potitur potentia ſcribendi etiam aſſumpta, & coniuncta manui hominis, quia ex ſe inepta eſt ad ſcribendum.

Quod ſi obuiam fias, & dicas accidens eſſe cauſam ſubſtantiæ inſtrumentariam: ſubſtantiam verò eſſe cauſam principalem. Contra, inſtrumentum non attingit terminum cauſæ principalis, ſed agit diſpoſitiuè duntaxat, vt tradidi *l. 4. Phyſ. quæſt. 5. art. vn.* Deindè, ſi ſubſtantia gignit ſubſtantiam, vt cauſa principalis, ergo eſt per ſe actiua, cum per ſe influat in effectum ſubſtantialem, quod negant Caiet. aliique præcipui Thomiſtæ.

Dices, accidens eſſe cauſam partialem, & vnà cum ſubſtantia concurrere ad generationem ſubſtantiæ, veluti ſpecies intelligibilis, & intellectus ſunt duæ cauſæ partiales intellectionis. Contra, vna cauſa partialis non agit, niſi ſimul concurrat altera cauſa partialis, ſic intellectus non intelligit, abſque concurſu ſpeciei intelligibilis, & pater non gignit prolem, abſque ſimultaneo concurſu matris: accidens autem priùs exſerit ſuam actionem, quàm ſubſtantia, alteratio quippè, quæ eſt actio accidentis, præcedit generationem, quæ eſt actio ſubſtantiæ, ergo accidens nequit eſſe cauſa partialis ſubſtantiæ. Rurſùs, ſubſtantia poteſt gignere ſubſtantiam, ſine accidente. Nam ſi ſubiectum foret aptè diſpoſitum, & debitè præparatum, nullo interueniente accidente, agens ſubſtantiale in ipſum ſuam formam ſubſtantialem induceret, vt ignis immediatè igniret ſtupam, & lignum ſiccum. Ergo accidens nequit eſſe cauſa partialis ſubſtantiæ, cum hæc, abſque cauſa altera partiali non valeat effectum producere.

38. Aſſertio tertia, ſubſtantia generat ſubſtantiam Author eſt Scot. *vbi ſuprà*. Probatur primò, terra gignit herbam, aqua piſces, planta flores, arbor fructus, & animalia ſibi ſimilia procreant, vt quotidie cernimus: hæc autem omnia ſunt ſubſtantiæ, vt videre licet in ſyllabo prædicamenti ſubſtantiæ, & narratur à diuino Chroniſta *in Pentat.* Suffragatur D. Damaſc. 3. *Fidei* 15. Actio eſt efficax, eſt ſubſtantialis naturæ motus. Et paulò poſt. Quorum natura eſt eadem, horum & actio eadem eſt, & quorum actio vna, horum quoque ſubſtantia vna eſt. Et infrà. Sancti autem Patres concorditer dixerunt, quæ einſdem ſunt ſubſtantiæ, & eiuſdem actionis. Subſcribit Ariſtot. 2. *Phyſ.* 26. Sol, & homo generant hominem. Sol autem, & homo quibus tribuitur generatio, ſunt ſubſtantiæ. 1. *de gener.* 54. 55. arguit eos, qui à formis ſubſtantialibus omnem efficientiam auferebant. 2. *anima, cap.* 1. Anima definitur actus primus corporis organici potentia vitam habentis. Et *cap. 2. eiuſdem lib.* Anima eſt principium, quo viuimus, ſentimus, intelligimus, & ſumus. Anima autem eſt ſubſtantia prædictarum operationum immediata cauſa, & origo: & vnita corpori conſtituit totum, cui competunt reliquæ actiones, potiſſimum generatio, 5. *Met. cap.* 1. *Generatio eſt ſingularium*, vt Sortis, Platonis, & aliorum humanæ naturæ indiuiduorum.

Dices, has, & conſimiles authoritates tantum probare ſubſtantiam eſſe principium radicale, & remotum generationis. non verò immediatum, & proximum. Contra 7. *Met. T.* 32. Ad generandam ſubſtantiam ſufficit ſubſtantiam præexiſtere, vt ſi generandum ſit animal, ſatis eſt, ſi præcedat animal, nulla exiſtente quantitate, & qualitate: ſic autem ſubſtantia immediatè, & proximè gignit ſubſtantiam. ergo præfata teſtimonia capiuntur de principio proximo, & immediato. Deindè, Deus immediatè agit per ſuam ſubſtantiam, cum accidentis non ſit capax, ergo idipſum agenti creato adaptatur. In primis enim à ſubſtantia creata immediatè prodeunt propriæ paſſiones, & vires, quæ cum ea realiter identificantur, vt oſtendit Doct. 2. *diſt. 16. quæſt. vn.* Atque herba, quæ eſt formaliter frigida, eſt virtualiter calida, pariter vinum eſt virtualiter calidum, & hyeme formaliter frigidum: necnon aqua calefacta redit ad priſtinam frigiditatem: hæc autem, & conſimilia promanant immediatè à ſubſtantia, cum nulla præexiſtant accidentia, quæ præfatos effectus præſtare valeant, ſubſtantia igitur eſt immediatum, & proximum agendi principium.

Secundò, accidens producit accidens immediatè, vt calor calorem: ergo ſubſtantia immediatè generat ſubſtantiam, conſeq. tenet, quandoquidem ſubſtantia non eſt inferioris, ac deterioris conditionis accidente, immò nobilioris, & excellentioris: ergo ſi illi competit actio immediata, vtique & iſti.

Dices, animam rationalem, & Angelum nobilitate vincere cuncta viuentia ſublunaria: tamen hæc generant: non autem illi: ſimiliter, licet ſubſtantia præſtantior ſit accidente, non tamen rectà infertur, quod ſi illud ſit immediatum principium operandi, quoque & iſta. Contra ratio, cur Angeli nequeunt generare ſibi ſimiles, eſt quia generatio præſupponit aliquid, ex quo oriatur: Angeli autem creantur, & creatio eſt productio ex nihilo, nullo ſcilicet ſubiecto præſuppoſito. Non obſtat itaque quin ſubſtantia ſit immediatum principium agendi. Præſertim, quia maior præſtantia extat in anima rationali, & Angelo, vt nullum agens creatum attingere queat

productionem eorum, authore Scot. *quæſt.*1. *Prol.* Id autem non aufert principium agendi à ſubſtantiis ſublunaribus.

Tertiò, illud eſt principium proximum productiuum ſubſtantiæ, cui effectus ſubſtantialis aſſimilatur, quoniam agens nititur aſſimilare ſibi effectum, quantum poteſt, eſtque celebre proloquium, naturale opus eſt generare ſibi ſimile: ſubſtantia autem genita aſſimilatur ſubſtantiæ generanti, vt filius patri, vel matri: ergo ſubſtantia immediatè, & proximè gignit ſubſtantiam.

Dices, argumentum concludere de principio radicali, & principali, non autem de principio proximo, & immediato, cuiuſmodi eſt accidens in generatione ſubſtantiæ. Contra. Forma ſubſtantialis immediatè dat eſſe, eſt enim actus primus tribuens eſſe formale, & eſſentiale materiæ, ipſamque determinat, ac ſpecificat, ergo & immediatè dat operari. Vnde anima, quæ eſt præcipua inter formas, eſt principium immediatum vegetandi, ſentiendi, & intelligendi, 2. *animæ*, *cap.*2. Denuò, aſſimilatio effectus competit cauſæ proximæ, non verò remotæ, particulari, & non vniuerſali, ſic ait Ariſtot. 1. *Met.* 1. generatio per ſe eſt huius hominis, putà ſoctis, hominis verò per accidens. Pariter homo genitus non aſſimilatur ſoli, ſed homini generanti, quæ eſt eius cauſa particularis, & proxima: igitur, ſubſtantia eſt immediatum principium generationis.

39. Oppones primò, Ariſtot. 1. *de ſenſu, & ſenſili*, *cap.*4. ſcribit, ignis agit, vt calidus, non verò vt ignis, calor autem eſt accidens, ergo calor eſt principium generatiuum ignis, qui eſt ſubſtantia. Conſ. primò, *ex primo de gener.* *T.*51. actio exercetur inter contraria: contrarietas autem accidenti, & non ſubſtantiæ congruit. Conſ. ſecundò, calor ferri producit ignem, quive etiam gignitur ex radiis ſolaribus reflexis, & attritione duorum corporum: ignis autem eſt ſubſtantia. Conſ. tertiò, animalia imperfecta, vt ranæ, muſcæ, culices, & pulices ex calido, & humido generantur, ergo accidens eſt principium effectiuum ſubſtantiæ. Reſpondeo ignem duas ſortiri actiones. Vna eſt calefactio, quæ oritur a calore ignis: altera verò eſt ignitio, quæ prouenit à ſubſtantia ignis. Quare cum Philoſophus inquit, ignem agere, vt calidum, exponendus eſt de prima, & non de ſecunda actione, & iam oſtendi *lib. de elementis*, *quæſt.*1. *art.*2. Ad 1. conſ. dico, actionem fieri inter contraria diſpoſitiuè, non autem effectiuè. Quapropter contrariæ qualitates diſponunt, non verò concurrunt actiuè ad generandam ſubſtantiam. Ad 2. conſ. dico, ignem non produci à calore ferri, ſed ab igne latente in poris eius. Ad alias experientias dico, lucem, & reliqua accidentia ſe habere diſpoſitiuè, & non actiuè in generatione ſubſtantiæ ignis. Ad 3. idem eſt dicendum; à quo verò dicta animalia procreentur, ſuo loco oſtendam.

40. Oppones ſecundò, ſubſtantia operatur, per ſuas potentias, & facultates: potentiæ autem ſunt accidentia, putà qualitates: recenſentur namque in ſecunda ſpecie qualitatis: ergo accidens pertingit productionem ſubſtantiæ: Conſ. ex 9. *Met.* *T.*3. & 12. *eiuſdem*, *T.*16. & 28. actus, & potentia ſunt eiuſdem generis, ſubſtantiæ ſcilicet, vel accidentis: igitur accidenti competit ſubſtantiæ generatio. Concedo *ma.* diſtinguo min. ſi ſumantur potentiæ pro facilitatibus, & agilitatibus agendi, concedo: quod ſi accipiantur pro principiis actiuis, & virtutibus agendi, nego. Sic enim realiter identificantur cum ſubſtantia, cuius ſunt potentiæ, 2. *diſtinct.*16. *quæſt. vn.* Ad conf. dico, eum locum interpretandum eſſe cum Scot. ibi de potentia obiectiua, & actu entitatiuo: non verò de potentia actiua, & actu formali.

41. Oppones tertiò, hoſtia conſecrata ſi debitè calefiat, & humefiat, gignit vermem, qui non fit ex ſubſtantia, quia ſecundum fidem, in ea nulla extat ſubſtantia panis, ergo ab accidente gignitur, putà calore, & humore. Reſpondeo data hypotheſi, Deum creaturum nouam materiam, ex qua præexiſtente generaretur præfatus vermis. Author quippe naturæ ſupplet defectum cauſæ ſecundæ, quando ipſa deficit. Ita in ſimili reſpondi *lib.* 2. *Phyſ. quæſt.*1. *art.* *ad* 5. cum Scoto 4. *diſtinction.* 12. *quæſtion.*6. *D.* & *Quol.*10.

Articvlvs VI.

An ſubſtantia poſſit gignere accidens?

42. Multa fusè, & exactè accumulant duo noſtri Nuperi *diſp.*7. *Phyſ. quæſt.*6. *art.*3. & 4. & Ponc. *ibid. diſp.* 38. *quæſt.* 3. Ego verò velociter, & breuiter me expedio, & diluo hanc difficultatem, verborum prolixitatem, & quiſquilias relinquens. Bifariam autem agitari poteſt nempe, vtrùm ſubſtantia producere valeat in ſe accidentia, necnon ac etiam, num efficere queat accidentia in alio ſubiecto? Qua in re duæ præcipuæ vigent Philoſophorum opiniones, quarum prior eſt Thomiſt. quos citant, & ſequuntur Complut. *diſp.*10. *Phyſ.* exiſtimantium, ſubſtantiam nullò modo eſſe productiuam accidentium, ſiue in ſe, ſiue in alieno ſubiecto. Poſterior eſt Scot. eiuſque diſcipulorum 2. *diſt.* 36. *quæſt. vn.* & 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 3. Quibus aſſtipulantur Suarez *diſp.* 18. *Met. ſect.* 5. Hurt. *diſt.* 9. *Phyſ. ſect.* 3. Arr. *diſp.* 11 *ſect.* 2. *ſubſect.* 5. & alij complures, docentium, ſubſtantiam eſſe immediatum principium productiuum accidentium.

Not. primò ex Scot. 1. *Poſt. quæſt.* 25. §. *Ad quæſt. verſ. ſed alio modo.* Satnano, *quæſt.* 1. *vniuerſ. pagin.* 16. & 17. bifariam aliquid poſſe ab alio prodire. Vno modo per tranſmutationem, ſeu per motum, & mutationem, ſic producuntur effectus naturales à ſuis cauſis, quæ realiter, & mutua diſtinctione diſtinguuntur: atque actio, per quam huiuſmodi effectus fiunt, deſcribitur relatio extrinſecùs adueniens tranſmutantis, ad tranſmutatum, vt ſcripſi *in Epitome lib.* 2. *quæſt* 4. *art.* 9. Altero modo per ſimplicem emanationem, veluti ſunt paſſiones, quæ ab eſſentiis, & naturis rerum oriuntur, putà riſibilitas, flebilitas, & cæteræ proprietates, quæ à natura humana effluunt, ac etiam potentiæ, vires, & facultates eius: necnon diuina attributa, quæ à diuina eſſentia pullulare dicuntur, quæve ab ea, & abinuicem formaliter differunt, vt monſtraui *Tract. de attributis*, *diſp.* 3. *quæſtione ſecunda.*

Addi poſſunt, quæ per naturalem reſultantiam, & ſequelam conſurgunt, vt relationes, quæ poſitis extremis emergunt, ita poſitis duobus parietibus albis, egreditur relatio ſimilitudinis inter illos, & relatio diſſimilitudinis inter alios parietes nigros.

43. Not. ſecundò, ab vna eadem eſſentia, & natura oriri plures paſſiones, & potentias, ordine quodam inter eas ſeruato, vt admirabilitatem, riſibilitatem, flebilitatem ab humanitate, & ab anima rationali intellectum, & voluntatem, non quia vna ſit cauſa alterius, ſed quia vna præſupponit aliam, vnaque præexigit actionem alterius; ob id celebratur illud proloquium, nihil volitum, quin præcognitum: ac etiam, nihil eſt intellectu, quin prius fuerit in ſenſu. Quandoquidem potentiæ ſuperiores, & ſpirituales præſupponunt actiones virium, ac virtutum inferiorum, & materialium, propter naturalem ordinem, & neceſſariam colligantiam, quam pro hoc ſtatu ſortiuntur adinuicem. Hæ autem vires, & facultates identificantur realiter cum ſubſtantia, à qua profluunt; proindéque ſunt realiter ſubſtantiæ, &

formaliter

formaliter diſtinguuntur, ex dicendis in lib. de anima.

44. Not. 3. actionum quaſdam eſſe vitales, nempè vegetationem, ſenſationem, & intellectionem: quaſdam verò non vitales, puta illuminationem, fulgurationem, & huiuſmodi. Itemque nonnullas eſſe immanentes, alias autem tranſeuntes, de quibus abundè ſuo loco.

45. Aſſ. 1. ſubſtantia immediatè producit accidens. Ita Scot. cit. quam probat *ex 7. Met. T. 31.* vbi legitur ad generandam ſubſtantiam neceſſariò præire ſubſtantiam, veluti cauſa præcedit ſuum effectum, vt ſi generandum ſit animal, præexiſtit animal, vt cauſa eius: ad productionem verò accidentis, putà quantitatis, & qualitatis, non eſt neceſſe, quantitas, & qualitas antecedant, quia borum cauſa proxima eſt præcedens ſubſtantia. Idem inſinuatur 4. *Meteor. cap. vlt.* Et citatur D. Damaſc. à Doct. *in 4. paſſu præadducto.* Hæc teſtimonia parui pendet Ponc. cit. Verùm, cum ſint dictorum grauiſſimorum Authorum, quorum veſtigia ſe ſequi profitetur, non ſunt ſpernenda, præſertim quia validiſſimis rationibus, & certiſſimis experientiis fulciuntur. In primis, in efficientibus, & effectibilibus accidentalibus ſtandum eſt ad primum, cum proceſſus in infinitum ſemper ſit vitandus: experimur autem calorem gigni ab igne, & frigus ab aqua, atque hunc calorem, ab illo calore, & calorem in manu à ferro calido cauſatum eſſe: ſi ergo hic calor ab illo calore efficitur, & ille calor à calore ignis, ſequitur calorem hunc vltimum ab igne immediatè effici, cum alia cauſa non præcedat præter ignem. Deindè, euidenti comprobatur experimento, aquam calidam ac feruentem reduci ad natiuam frigiditatem, cuius cauſa nequit eſſe alia, quàm ſubſtantia ipſius aquæ: nam ſi ab ipſamet aqua, Deus tolleret cætera omnia præter calorem, remanente ſola ſubſtantia eiuſdem aquæ, cum dicto calore, eamet aqua fieret frigida, non ab alia cauſa efficiente, quàm ab ipſamet aqua, cum nihil aliud ſupponatur eſſe, præter eamdemmet ſubſtantiam aquæ, & calorem ab igne in ea cauſatum.

Reſpondent Complut. *diſputat.* 10. *quæſt.* 7. §. 7. id per accidens & non per ſe contingere, ad remouendum ſcilicet impedimentum, quod eſt calor impediens, nè frigiditas exeat ab aqua per naturalem ſequelam, ex vi primi termini, & præcedentis facti eſſe. Aqua enim ex primæua ſua conſtitutione habet vt ſit frigida, cum ex natura eius reſultet frigiditas, ideò ſi calefiat, redit poſtmodum ad ſuam priſtinam frigiditatem. Contra, calore expulſo, qui obſtabat, nè aqua fieret frigida, quando aqua effecta eſt frigida, huiuſmodi frigiditas de nouo producta in aqua, à quo cauſata eſt? non à calore, qui perit, cum ſit eius contrarius, nec à præcedente eiuſdem frigiditate, quia conſumpta eſt à calore ſuperueniente, nec ab alia cauſa, quam à ſubſtantia eius. Siquidem prior frigiditas quam aqua in ſui productione accepit, à ſubſtantia eius fuit cauſata, ſicut etiam calor ignis humiditas aëris, & ſiccitas terræ: ergo & poſterior frigiditas ablata per calorem ignis, ab ipſa aquæ ſubſtantia producta eſt. Maximè, cum frigiditas poſterior diſtinguatur numero à priore: effectus quippè nouus, ſortitur nouam cauſam, habentem ſcilicet nouam cauſalitatem, licet ipſa cauſa in ſe eadem perſeueret, vt patet de planta nouos flores producente, & de arbore ſingulis annis recentes fructus faciente. Inſuper, ſi in prima ſui molitione Deus non concurreret ad talem frigiditatem, ſed poſt aliquod temporis interuallum, tunc frigiditas producta non eſſet ex præcedente facto eſſe, ſed ex ſubſequente facto eſſe: Pariter ſi primum eſſe interrumpatur, & fiat ſecundum eſſe, ex hoc ſecundo, & non ex primo prodiret frigiditas. Adde, cum accidens omne ſit entis ens, & præſupponat ſubiectum, conſequenter quodlibet accidens flueret ex priori facto eſſe: hoc autem non admittunt præfati Authores cum Thomiſt. ergo nec illud ab eiſdem admittendum eſt.

Ex his conſequitur paſſionem, quæ in Schola Thomiſt. eſt accidens produci alia actione ab actione ſubſtantiæ, & ſubiecti, à quo egreditur, tum quia eſt accidens per Thomiſt. quod diſtinguitur realiter à ſubiecto, in quo inhæret; tum etiam quia eſt alius terminus à ſuo ſubiecto, qui petit aliam veram, & propriam actionem, per quam producatur. Rurſus, ſi calor ab alio agente, putà à ſole producatur, alia planè actione cauſatur ab actione ignis, cùm ſint diſtincta agentia, vtique ergo cum à ſua ſubſtantia promanat, per aliam realem actionem efficitur. Idque maximè elucet, ſi priùs producatur ſubiectum, & vi diuina, poſt aliquam temporis intercapedinem fiat eius paſſio. Sic enim per priorem actionem ſubiectum accipit eſſe, & per poſteriorem actionem, paſſio eius. Aliter autem in ſententia Scot. eſt dicendum, docentis paſſionem realiter identificari cum ſuo ſubiecto, & ab inuicem formaliter diſtingui duntaxat. Nam, actio eſt relatio tranſmutantis ad tranſmutatum, quæ non poteſt cadere inter ſubiectum, & paſſionem eius. Habetur quippè ſolum inter ea, quæ realiter ab inuicem ſecernuntur.

46. Aſſ. 2. vnum accidens eſt cauſa alterius accidentis; non quidem inſtrumentalis, ſed principalis. Traditur à Doct. vtraque pars *in 4. loco præallegato.* Prima pars ſuadetur primò, calor ignis, qui eſt accidens producit calorem in aqua, lumen ſolis, quod pariter eſt accidens, cauſat calorem in aëre, & in terra, & vulgò dicitur, motus eſt cauſa caloris: eſt autem motus accidens, atque albedo diſgregat, & nigredo congregat viſum, necnon ab omnibus conceduntur actiuæ qualitates, quæ nonniſi aliorum accidentium ſunt cauſæ, & principia immediata.

Secundò *ex 1. cæli, cap. 3. T. 17.* eſſe eſt propter operari: accidentia autem ſunt, cum ens vniuersè captum diuidatur in ſubſtantiam, & accidens, ergo ſunt actiua, & operatiua. Vnde pleraque ſunt aliorum immediata principia, vt præter mox recenſita, multi putant, contemplationem cauſare delectationem, cognitionem, deſiderium, intentionem finis, mediorum volitionem, & aſſequutionem, atque principiorum notitia, concluſionis aſſenſum: non eſt igitur accidenti deneganda vis actiua immediata.

Secunda pars, quæ militat contrà Fonſ. 5. *Met. cap.* 1. *quæſt.* 6. *ſect.* 6. & Conimb. 2. *Phyſ. cap.* 7. *quæſt.* 18. *in fine artic.* 3. pro Scot. *vbi ſuprà*, & aliis, quos citant, & ſequuntur Complut *præalleg. quæſt.* 8. §. 2. Probatur primò, quod vi propria agit, eſt cauſa principalis, vt liquet ex deſcriptione cauſæ principalis, contradiſtincta à definitione cauſæ inſtrumentalis: accidens autem agit virtute propria, vt patet de calore, qui ſua virtute producit calorem, quod idem aſtruendum eſt de frigore, aliiſque qualitatibus actiuis, ergo accidens producit accidens tanquam cauſa principalis.

Dices, accidens agere in virtute ſubſtantiæ, cum ſit eius virtus, eique ſubordinetur, vt inſtrumentum principali agenti. Contra, ſi accidens ſeparetur à ſubiecto, quod vi diuina eſſe poſſibile, imò factum in Euch. credimus, ſua virtute agit, albedo namque hoſtiæ conſecratæ diſgregat viſum, & ſi calefiat, calor eius calefacit, abſque vllo ſubiecti concurſu, cum ibi non exiſtat, ergo accidens ſtatuitur cauſa præcipua productionis accidentis, ſiue ſit coniunctum, ſiue ſeparatum à ſubiecto. Subordinatio autem illa accidentis, à ſubiecto non tollit virtutem intrinſecam, qua pollet accidens, veluti ſubordinatio hominis, ſoli & Deo, non aufert ab ipſo ho-

mineſ nam virtutem, & potentiam, quam participant, ad ſuos effectus promendos. Secundò, cauſa præcipua conatur ſibi ſimilem reddere effectum, quem producit, hoc enim agenti naturali competit: accidens autem ab accidente productum aſſimilatur accidenti producenti, putè calor calori, & humor humori. Eò vel maximè, quia accidens productum non excedit vires producentis, cum ſint eiuſdem ſpeciei, & proportionata. Denique ſi ſubſtantia eſt cauſa præcipua generandi ſubſtantiam, vt non negant præfati Authores, incongruum, non videtur, accidens cauſare accidens, vt princeps, cauſa.

47. Aſſertio tertia, ſubſtantia in ſe, & extrà ſe poteſt gignere accidens. Ambæ partes inſinuantur à Doctore citato, & 2. *diſt.9. quæſt.2. §. Ad argumenta 2. quæſtionis. Q.* Prima pars ſuadetur primò, ignis eſt calidus calore à ſe emanante, & in ipſomet exiſtente, & inſidente: quodque de humiditate aëris, frigiditate aquæ, & ſiccitate terræ aſtruendum eſt. Potiſſimùm autem cernitur in aqua, quæ calefacta redit, ad frigiditatem ab eamet productam & receptam in ſemetipſa.

Secundò, ſenſatio, quæ eſt accidens producitur à ſenſu, & in eo reſidet, propterea ſenſus diuiditur in actiuum, & paſſiuum. Itidemque intellectio, quæ pariter eſt accidens cauſatur ab intellectu, & in eo manet. Hinc intellectus diſtribuitur in agentem, & patientem, qui realiter eſt ſubſtantia, ex dicendis *in lib. de anima.*

Secunda pars oſtenditur primò, de ligno, quod à colore ignis caleſit, de manu ab eomet calefacta, & de aqua feruida, & bulliente: in his quippè alienis ſubiectis ſubiectatur calor, quine etiam producitur à ſole, & in aëre, & terra reſidet: poteſt ergo accidens produci extrà proprium ſubiectum, præſertim quia ſol, qui eſt virtualiter tantum calidus, inducit calorem in ſublunaria, quo formaliter fiunt calida. Idem dici poteſt de pipere, vino, & cæteris, quæ cauſant calorem in ventriculo, aliiſque ſubiectis. Secundò, in ſententia Scot. 2. *diſt.9 quæſt.1. §. Ad quæſt. iſtam B.* vnus Angelus loquitur alteri, per immiſſionem conceptus obiecti, de quo loquitur: eſt autem conceptus accidens intentionale; atque non repugnat intellectionem, quamlibet recipi in intellectu eam non producente, cum ſit qualitas, proindéque accidens abſolutum realiter diſtinctum, tam à producente, quàm à recipiente ipſam. Inſuper, quod ſufficienter eſt in actu primo, non impeditum poteſt exire in actum ſecundum, & ipſum inducere in ſubiectum idoneum, aptéque diſpoſitum, ſubſtantia autem eſt ſufficiens principium, & immediata cauſa effectiua accidentis, vt ſuprà monſtraui, & extrà eam eſt ſubiectum capax, vt liquet de igne calefaciente manum, & aquam in lebete, igitur ſubſtantia poteſt cauſare immediatè accidens extrà ſe. Duplici quippè modo efficitur accidens, à ſubſtantia ſcilicet, & accidente, quidquid in oppoſitum contendat Ponc. contra Maſtr.

48. Aſſertio quarta, accidens propriè conſeruatur à ſubſtantia, cui eſt conſentaneum, & congruum. Indicatur à Doct. *in quarto cit.* & probatur, ſubſtantia eſt locus, & ſedes accidentis, cum ſit ſubiectum, & cauſa eius: locus autem eſt conſeruatiuus rei locatæ, & cauſa conſeruat ſuum effectum, quantum poteſt, vt liquet de fructibus ab arbore productis, de fœtibus animalium, & huiuſmodi aliis. Deinde accidens dependet in eſſe, & in fieri à ſubſtantia, ob id perhibetur entis ens, ergo ab ea hoc propriè conſeruatur. Rursùs, extrà proprium ſubiectum perit accidens, vt calor in aqua, frigus in igne, & humor in terra: at verò in ſuo ſubiecto conſeruatur accidens, vt calor in igne, frigus in aqua, humor in aëre, ſiccitas in terra, & lumen in corpore luminoſo, & lucido: Ob id extat ingens conflictus inter ſublunaria, vt vnumquodque ſuum tueatur accidens. Eò magis, accidens nedum inſeruit ſubſtantiæ diſponendo materiam, vt in ipſam introducatur eius forma, ſed etiam eſt eius ornamentum, & perfectio: quodlibet autem conſeruat ſua adminicula, & ornamenta, atque monilia, cuiuſmodi ſunt accidentia reſpectu ſubſtantiæ.

49. Oppones primò, contra primam aſſertionem, ſubſtantia ex aſſertis *in præcedente art.* producit ſubſtantiam: ergo non producit accidens. Conſeq. tenet, vnumquodque producit. effectus ſecundum genus ſuum, ergo ſicut accidens non attingit generationem ſubſtantiæ, in Schola Scot. pariter ſubſtantia non gignit accidens, quod eſt alterius rationis ab illa. Conf. ab vna, ſimplicique eſſentia, non prodeunt multa, diuerſáque principia, & opera: ſubſtantia autem eſt vna ſimplex eſſentia, quæ conſiſtit in indiuiſibili: ergo ab ea egredi nequeunt tot vires, potentiæ, & facultates, quæ ſunt accidentia de genere qualitatis. Concedo ant. nego conſequent. ad eius probationem dico, valere in vniuocis, non verò in æquiuocis cauſis, vt calor à luce ſolis, ab igne, & à motu efficitur: necnon quædam imperfecta animalia per putrefactionem, & propagationem generantur. Ad conf. nego, ma. ab vna quippè eſſentia diuina, quæ eſt ſimpliciſſima emanant multa attributa, ab vna anima rationali plures potentiæ, pariter ab vna radice plures propagines, & ab vna cauſa plures educuntur effectus. Mirum itaque non eſt, ſi ab vna ſubſtantia complura proficiſcantur accidentia.

50. Oppones ſecundò, contra ſecundam aſſertionem, inſtrumentum definitur, quod agit in virtute cauſæ principalis, vt liquet de calamo litteras, & dictiones efformante, virtute ſcribentis: accidens autem operatur in virtute ſubſtantiæ, vt lux calefacit in virtute ſolis, & calor quoque calefacit in virtute ignis, ergo accidens eſt cauſa inſtrumentalis, ad cauſandum accidens. Conf. ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad operari, iuxta vulgatum Philoſophorum adagium: accidens autem pendens à ſubſtantia in eſſe cum in ipſa inhæreat, ergo & in operari, ac proindè eſt cauſa inſtrumentalis in effectione accidentis. Concedo ma. diſtinguo min. per actualem motionem, veluti ſerra mouetur actu à ſecante lignum, nego: per actualem vim quam in ſe habet, concedo: ſit propriè accidens non eſt inſtrumentum ſubſtantiæ, quia pollet propria & intrinſeca virtute in eſſe quieto, qua inſtrumentum caret, vt tradit Doct. 4. *diſtinct.1. quæſt.1. DD.* & *quæſt.5. F. & diſtinct.6. quæſt.6. E.* Ad conf. dico, poſſe exponi ma. ſi res ſit naturalis, operatio eius eſt naturalis: Quod ſi res ſit libera, vtique operatio eſt libera: non autem ritè infertur, ſi res habet eſſe ab alio, quoque operetur vi eius propria, & intrinſeca. Sufficit namque ſi dederit, & communicauerit ei virtutem operandi, vt pater tribuit eſſe, & virtutem agendi filio, qua poſtmodum ipſe filius, abſque patre operatur. Vnde, præfatum proloquium interpretandum eſt, eo ferè pacto, quo illud 2. *Met. cap.1. T.4. Sicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci.* Cognitio quippè conformatur rei, de qua eſt, pariter operatio ſequitur rem, cuius eſt operatio. Ideò ſi res eſt naturalis, operatio eſt naturalis, & ſi eſt libera, vtique libera exiſtit operatio. Similiter ſi operatio exit à ſenſu, eſt ſenſatio: quod ſi prodit ab intellectu, extat intellectio.

51. Oppones tertiò, contra tertiam aſſertionem, qualitates, quæ nuncupantur actiuæ ſunt ſufficientia principia actiua, abſque conſortio ſubſtantiæ, in qua inſident, ergo ſubſtantia non influit in effectus, & opera earum. Ant. oſtenditur, ſi calor ſeparetur ab igne, in quo inhæret, proculdubio calefaceret abſque igne: ergo etiam dum eſt igni coniunctus, ſine vllo ipſius ignis concurſu calefacit. Conf. ſpecies ſacramentales ſi calefiant, reducuntur poſteà ex ſe ad

pristinam

priſtinam frigiditatem abſque ope, & influxu ſubiecti, cum proprio careant ſubiecto: ergo actiuæ qualitates ſe ſolis agunt abſque interuentu, & concurſu ſubſtantiæ, in qua ſubiectantur. Nego ant. ad eius probationem, dico, data hypotheſi, citò tranſiret, & periret, veluti lumen velociter perit, cum à corpore luminoſo ſeiungitur: quod eſt apertum indicium, ſubiectum influere cum accidentibus prænominatis, ad eorum effectus. Ad conf. dico, id effici ab ambiente aëre, aliiſque circumſtantibus: vel ab authore naturæ ſupplente defectum creaturæ ex vi præcedentis miraculi, cum dicta accidentia diuinitus ſint abſque ſubiecto, veluti ſi corrumpantur, & quidpiam ex eis generetur, Deus producet, & creabit nouam materiam, ex qua illud gignatur, vt ſupra dicebam ex Scot. 4. *diſtinction.* 12. *queſt.* 6. *D.*

QVÆSTIO III.

De Corruptione.

ARTICVLVS I.

An ſit, & quid ſit corruptio.

1. DARI corruptionem, præterquamquod experimento comprobatur, interitu animantium, cæterarumque rerum ſublunarium, quarum corruptio cernitur ad oculum, planè, & lucide oſtenditur, ex generatione rerum naturalium, quæ de nouo fiunt, quæve abſque præcedentium rerum pernicie, haud producuntur. Vt enim agens inducat nouam formam in materiam, cum duæ formæ ſint ſimul incompoſſibiles, neceſſè eſt expellat præcedentem formam: quod effici nequit, abſque priſtini compoſiti reſolutione, & corruptione. Patet ergo, admittendam eſſe corruptionem, quam præſupponit Scot. 4. *diſt.* 12. *queſt.* 6. *aliiſque in locis.* Præterea, generatio, & corruptio ſunt mutationes oppoſitæ: illa quippè eſt poſitiua, & acquiſitiua: hæc verò priuatiua, & deperditiua. Oppoſitorum autem eamdem eſſe ſcientiam, ſcribit Ariſtot. 1. *Top. cap.* 14. Quare cum *in prima, queſt. huius lib. art.* 1. monſtrauerim, eſſe generationem, conſequenter patet ab oppoſito eſſe corruptionem, admiſſo namque vno oppoſito, admittendum quoque eſt aliud oppoſitum. Quod verò ſit corruptio non ita euidens, & patens eſſe videtur: tamen ex dictis *vbi ſuprà, art.* 2. facilè præſenti difficultati poteſt ſatisfieri. Secundum enim Ariſt. 5. *Phyſ. cap.* 3. corruptio eſt mutatio de eſſe ſubſtantiali ad non eſſe ſubſtantiale, vt ab eſſe hominis, ad non eſſe hominis. Iuxta verò Scot. mentem, corruptio eſt relatio corrumpentis ad corruptum. Claret ab eius oppoſito. Sicut enim generatio præcisè eſt relatio generantis ad genitum: ita corruptio eſt reſpectus corrumpentis ad corruptum. Cætera verò, quæ de generatione ſuperiùs dicta fuere: pari modo, aduerſo tamen ordine, dicenda ſunt de corruptione. Idque etiam intelligendum, ac præſtandum eſt de oppoſitionibus, earumque ſolutionibus: nec his amplius quidpiam aliud addendum eſſe iudico.

2. Quæres primò, vtrum corruptio ſit naturalis? Reſpondeo corruptionem dici poſſe naturalem, quatenus eſt à cauſis naturalibus, & intrinſecè agentibus in mixto, quo pacto Scot. 2. *diſt.* 19. *queſt. vn.* § *Concedo A.* ſcribit mortem Adæ, etiam in ſtatu innocentiæ, ſi permanſiſſet, futuram eſſe naturalem, propterea quod calor naturalis agens in humidum radicale, & reagens, & repatiens tandem conſumitur, & extinguitur, ex quo accidit mors naturalis, vt patet in ſenibus, & decrepitis; propriè autem non eſſe naturalem, quia nec materia appetit per ſe corruptionem formæ, quam habet, ſed per accidens, quatenus nequit recipere nouam formam, niſi præexiſtente, & vetere repulſa. Atque ex oppoſito, mors perhibetur violenta, quatenùs eſt à cauſis extrinſecis mixto viuenti nocentibus, & necantibus, ſic qui perit veneno, aut gladio dicitur mori morte violenta.

3. Quæres ſecundò, vtrum corruptio per ſe intendatur à natura? Reſpondeo negatiuè. Natura quippè non intendit per ſe deſtructionem ſui, nec malum, cuiuſmodi eſt mors, quæ dicitur malum naturæ. Hinc Ariſtot. 1. *Eth.* 1. & Dionyſ. *de diuinis nominibus* 4. ſubiiciunt, *nemo intendens ad malum operatur.* Sic etiam monſtra perhibentur fieri non per ſe, ſed per accidens. Atque priuatio 1. *Phyſ.* 73. *& inde,* vocatur principium naturalium per accidens.

ARTICVLVS II.

An generatio vnius ſit corruptio alterius.

4. CElebratur, & plerumque à Philoſophis decantatur illud 1. *de gener. cap.* 3. *T* 17. *Generatio vnius eſt corruptio alterius*, quod quo pacto verum ſit, percipiatur, per ea, quæ ſubiiciemus, planum fiet.

5. Not. ex Scot. 2. *diſt.* 1. *queſt.* 3. § *Ad* 1. *argum. principale. K. in ſolutione* 3. præadductum proloquium non capi de prima, nec de vltima generatione. Etenim prima generatio eſt productio totius compoſiti primi, ad quam præcisè, & immediatè non ſequitur deſtructio eiuſdem, nec alterius, cum ſupponatur eſſe primum genitum: nec quoque de vltima corruptione, & generatione: Siquidem mixtum vltimò genitum, etſi in elementa diſſoluatur, nihilominus amplius vllum mixtum non generabitur, vt continget poſt diem iudicij cum ceſſabunt cunctæ ſublunarium generationes, & ampliùs tempus non erit, *Apoc.* 10.

6. Aſſertio, præfata propoſitio, generatio vnius eſt corruptio alterius, non eſt vera formaliter, nec identicè; ſed concomitanter, & illatiuè. Hæc aſſertio in duas ſcinditur partes, & deducitur ex Scot. *paſſu prealleg.* Prima pars probatur primò: quæ opponuntur priuatiuè, nec formaliter, nec identicè ſunt vera, vt patet; nam, nec videns eſt cæcus, nec cæcus eſt videns, ſiue formaliter, ſiue identicè: generatio autem, & corruptio opponuntur priuatiuè. Siquidem generatio eſt progreſſio de non eſſe ſubſtantiali, ad eſſe ſubſtantiale, & corruptio eſt tranſitus de eſſe ſubſtantiali, ad non eſſe ſubſtantiale: igitur præmiſſa propoſitio nec formaliter, nec identicè eſt vera.

Secundò, quæ diuerſas participant definitiones, non ſunt idem formaliter, vt crebrò inculcaui: generatio autem, & corruptio ſortiuntur diuerſas definitiones, vt ſuprà indicaui. Deindè, poteſt eſſe generatio abſque corruptione, vt eſt generatio diuini Verbi, & prior generatio in Mundi exordio: atque vltima corruptio in fine eius, vt in præpoſito not. inſinuaui: igitur nec in ſenſu identico, nec formali præadducta propoſitio eſt vera.

Secunda pars ſuadetur primò, ex ſacra pagina, Ioan. 12. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Vbi cernitur perennis frumenti generatio, eiuſdemque concomitans, & ſubſequens corruptio.

Secundò, agens vt generet aliquid, neceſſe eſt priorem formam expellat, & nouam in materiam introducat, quandoquidem duæ formæ ſimul nequeunt informare eamdem numero materiam; per expulſionem

autem priſtinæ formæ fit corruptio, & per aduentum recentis formæ habetur generatio, ergo concomitanter, ac illatinè, generatio vnius eſt corruptio alterius, & è contrà, corruptio vnius eſt generatio alterius, vt patet ex continua rerum mutatione, ac viciſſitudine.

7. Oppones primò, generatio, & corruptio ab inuicem non diſtinguuntur, ergo præfata propoſitio eſt vera formaliter, aut ſaltem idemticè. Ant. eſt in promptu. Sunt namque vna, eademque mutatio. Siquidem, ignis agens in aquam, ex ipſa aqua gignit aërem, ſicque habetur vna mutatio duntaxat: vnum quippè eſt tantùm agens, ab vno autem, vt vno, non prodit niſi vnum. Nego ant. eiuſque probationem. Sunt enim duæ mutationes, iuxtà duplicem terminum ad quem. Etenim vna eſt ab eſſe aquæ, ad non eſſe aquæ, & accidit corruptio, altera verò eſt à non eſſe aëris, ad eſſe aëris, & habetur generatio. Quomodo autem ab vno plura prodire valeant, ſuprà manet expoſitum.

8. Oppones ſecundò. Cum homo moritur, forma eius, quæ eſt anima, non perit, cum ſit immortalis, nec materia, quia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, 1. *Phyſ.* 82. Igitur præadductum proloquium haud eſt ſemper verum. Reſpondeo in obitu hominis, corrumpi hominem, qui eſt tertium diſtinctum ab anima, & corpore: & generatur cadauer, quod conſtat ex materia, & forma corporeitatis, atque ex cadauere gignuntur vermes, & ex vermibus terra, vt quotidiana monſtrat experientia.

Oppones tertiò, in nutritione corrumpitur forma alimenti, & non generatur vlla alia forma, cum permaneat anima rationalis, ergo effatum illud prærecenſitum non eſt vniuersè verum. Conf. quandoque fit aliquod genitum, abſque vllius rei corruptione, vt cum homo ex ſpeciebus ſacramentalibus nutritur, ergo in aliquibus deficit prænominata propoſitio. Negatur ant. corrupto namque alimento gignitur ſanguis, & ex ſanguine caro, vt planum fiet, cum de nutritione agemus. Ad conf. dico corruptis ſpeciebus ſacramentalibus, Deum creare nouam materiam, ex qua nouæ formæ educuntur, & fiunt noua compoſita dictis ſpeciebus conformia, vt patet Tract. de Eucharistia. Eò magis, quia id locum habet in accidentibus contrariis. Si enim corrumpatur frigus, generatur calor, & è regione, ſi calor corrumpatur, gignitur frigus, vt patet hyeme, & æſtate: in aliis verò accidentibus non videtur tenere: lumen quippè deſinit abſque eo, quod producatur aliud accidens. Cæterum, accidentium non eſt generatio ſimpliciter, ſed ſecundum quid duntaxat: 4. *d.* 11. *quæſt.* 3. *ſub P.*

Articvlvs II.

An in corruptione fiat reſolutio vſque ad materiam primam.

9. Doctor Irrefragabilis 4. *p. quæſt.* 57. *m.* 4. Alber. 2. *p. ſum.* de homine, & vtriuſque diſcipulus Aquinas 1. *p. quæſt* 16. *&* 17. aliique complures, in quocumque compoſito, ſiue animato, ſiue inanimato vnicam formam ſtatuentes, arbitrantur in omni corruptione reſolutionem effici vſque ad materiam primam. E regione ſubtilium princeps 4. *diſt.* 11. *quæſt.* 3. *art.* 2. & Nominalium dux *Quol.* 2. *quæſt.* 11. Plures formas in quolibet toto viuente agnoſcentes, negant in cuiuſcumque viuentis interitu fieri reſolutionem, vſque ad materiam primam. Suffragantur, qui accidentium ſubiectum proximum, & immediatum putant eſſe materiam, inter quos recenſentur Suarez *diſp.* 14. *Met. ſect.* 3. & Tol. 1. *de gener. quæſt.* 7. aliique nuperi non pauci.

10. Not. primò, compoſitorum quædam eſſe ſimplicia, vt elementa: quædam verò mixta, quæ ſubdiuiduntur in inanimata, vt lapis, & animata, vt homo. Cum autem hæc omnia ſint corruptioni obnoxia, certum eſt apud omnes materiam perſiſtere, quia eſt incorruptibilis; formam vero priorem perire, & poſteriorem produci, per nouam generationem; quod accidit propter ſimultaneam duarum formarum, in eadem numero materia incompoſſibilitatem: dubium autem extat, nùm in quacumque corruptione ſublunarium, aliqua forma ſubſtantialis, aut accidentalis remaneat in materia, aut nulla? ita vt corruptio proximè, & immediatè cadat in materiam, proptereа quod vnica forma ſubſtantiali informatur, nullamque patitur recipi in ſe immediatè formam accidentalem, ita vt nihil prorſus ſit in genito, quod præextiterit in corrupto. An verò, admittantur in materia plures formæ ſubſtantiales, quarum vna corrupta, altera in ipſa materia remaneat: aut ſi formarum pluralitas negetur ſubſtantialium, concedatur quædam accidentalis forma immediatè in materia inhærens, quæ poſt formæ ſubſtantialis corruptionem, in ipſamet materia perſeueret noui formæ ſubſtantialis informata. Priorem ſenſum tuentur Authores primæ ſententiæ: poſteriorem autem patroni ſecundæ ſententiæ proſequuntur.

11. Not. ſecundò, ex Scot. nuper cit. in toto animato eſſe duplicem formam ſubſtantialem, vnam, quæ vocatur forma mixti, & corporeitatis, quæ ve conſtituit mixtum in eſſe corporis: alteram verò, quæ nuncupatur anima, quæ ve conſtituit mixtum in eſſe animati, & viuentis, ex probandis in lib. de anima. Huiuſmodi autem formæ ad inuicem ſubordinantur, vnaque alteram ſupponit. Forma quippè mixti ordinatur ad animam, hæcque eam præexigit: adeò vt forma mixti reſpectu materiæ, quam informat, dicatur actus, reſpectu verò animæ, cui ſubordinatur, ſe habeat vt materia. Quod probè inſinuat Ariſt. *in calce* 4. *Meteor.* admittens formas intermedias, & ſubordinatas, quarum vltima abſolutè forma, & actus; reliquæ verò vicem materiæ videntur gerere, vt acutè probat Doct. *paſſu memorato*, §. *Alij concedentes.* 5.

12. Not. tertiò, admiſſa formarum pluralitate in viuente naturali, quædam accidentia conſequi vnam formam, quædam verò alteram. Ex eo enim, quod compoſitum participat animam, viuit, ſentit, intelligit, aliaque opera vitæ exercet: & ex eo, quod ſortitur formam mixti, & corporeitatis, eſt quantum, figuratum, album, vel nigrum, & huiuſmodi. Vnde, ſi anima a corpore ſeparatur, ab ipſo corpore non ampliùs exeunt actiones vitales: attamen perſiſtunt alia accidentia in eodem corpore, putà quantitas, qualitas, cicatrix, & id genus alia, quæ erant, dùm dictum corpus anima informabatur, & viuebat: quod eſt apertum indicium, in eo met adhuc permanere formam corporeitatis, quam præfata accidentia concomitantur, & in hoc toto ex materia, & forma mixti coalito, talia accidentia inhærent, & reſident: quod ſi prædicta forma pereat, & totum illud, & conſequenter prænominata accidentia deſtrui neceſſe eſt: deſtructo namque ſubiecto, deſtruuntur omnia, quæ ſunt in ſubiecto.

13. Aſſertio, in corruptione eius, quod vna tantum potitur forma, fit reſolutio vſque ad materiam primam: in cæteris verò, plures formas habentibus, ſi corrumpantur, non fit reſolutio vſque ad materiam primam. Inſinuatur à Doct. in vtroque opere, loco prærecenſito, Baſſol *ibid. q.* 4. Antonio Andr. 8. *Met. quæſt.* 3. Ioan. de Magiſ. 1. *de gener. quæſt.* 2. Tatar. Pariſienſ. & aliis in eodem loco. Prima pars eſt communis, faciliterque, & euidenter probatur: quod componitur ex vna numero materia, vnaque numero forma, in ea duntaxat reſoluitur, veluti propoſitio ex vnico ſubiecto, & prædicato conflata, in ea reſoluitur duntaxat, quia nihil aliud ſupereſt, in quod amplius reſoluatur:

totum

totum autem, quod vnica materia, & forma conſtat, ſi reſoluatur, immediate, in hæc duo tantùm reſoluitur: materia autem eſt incorruptibilis, & forma ei vnita perit, ergo pereunte compoſito ex his, in materiam efficitur reſolutio. Deinde, in huiuſmodi compoſito, aut perſiſtit forma ſubſtantialis, aut accidentalis, cum inter hæc non interſit medium: ſed non prior forma, alioqui non fieret corruptio: neceſſe enim eſt, pereat forma ſubſtantialis, ſi totum ſubſtantiale ſit reſoluendum: nec poſterior, quia cum forma accidentalis ſubiectetur in toto duntaxat, deſtructo toto, vtique deſtruitur quidquid eſt in ipſo toto, veluti forma accidentalis: ſicque in huiuſmodi toto, ſi deſtruatur, fit reſolutio in materia duntaxat.

Secunda pars probatur primò, ex Ariſt. *de gen.* 24. eadem accidentia, quæ erant in corrupto, remanent in genito: talia autem accidentia non inhærent immediatè in materia, ſed in compoſito ex alibi dictis, ergo in aliquo compoſito ex aliqua forma ſuperuite, quæ vocatur forma mixti, & corporeitatis, ergo totum animatum, ſi corrumpatur, non fit reſolutio, vſque ad materiam primam. Deinceps, 2. *animæ*, 6. Anima eſt actus primus corporis organici: corpus autem non eſt materia, cum ſit quid tertium ex materia, & forma coalitum: ergo corrupto animato, non fit reſolutio immediatè in materiam, cum adhuc permaneat forma corporeitatis, per quam corpus conſtituitur in eſſe corporis.

Dices, ibi Philoſophum per corpus in definitione animæ poſitum, intelligere materiam organis affectam, non verò quid totum ex materia, & forma aliqua compactum. Contrà, priuſquam anima vniatur corpori, neceſſe eſt, producatur, & formetur corpus, in cuius formatione natura valde laborat, & inſudat, ſic prius extat ſub forma ſeminis, deinde ſub forma embrionis, & poſtmodum ſub forma corporis debitè diſpoſiti, & idonee organizati, in quod inducitur, vel educitur anima: ante autem animæ aduentum non erat talis materia ſine forma, quia nunquam reperitur materia nuda, & exuta omni forma: & poſtquam viuens anima informatum corrumpitur, remanet præfatum corpus inanime, habens aliquam formam, non animam, quæ perit, ſi eſt materialis, vel abſcedit, ſi eſt ſpiritualis, ergo alia forma, quæ nuncupatur forma mixti, ſiue corporeitatis.

Secundò, omnis noſtra cognitio ortum ſuum trahit à ſenſibus. Ideò habetur illud ſæpe decantatum *nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu.* Senſus autem rectè diſpoſitus, & bene applicatus non fallitur. Cernimus autem in homine mortuo eamdem quantitatem, figuram, cicatricem, eademque membra, partes, capillos, & id genus alia, quæ erant in viuo, quæve clarè indicant, & apertè manifeſtant eſſe vnum, & idem corpus, vnitate, & identitate formæ corporeitatis, quæ quoque inerat, dum viuebat, ergo in corruptione hominis, & cuiuſcumque alterius animati, non fit reſolutio vſque ad materiam primam.

Dices non eſſe eadem, ſed ſimilia, & affinia. Contrà, nam præterquamquod id pugnat ſenſui, & experientiæ, qua ſentimus eumdem prorſus calorem, qui poſt diſceſſum animæ, adhuc manet in corpore mortuo, & videmus eum colorem numero, cuius erat particeps, dum viuebat, aſſignanda eſt cauſa effectrix talium effectuum de nouo productorum, quæ ſanè nulla tradi poteſt. Siquidem nequit eſſe cælum, nec Deus, nec aliud peculiare agens naturale, cum id non appareat, nec neceſſitas vrgeat, nec ratio ſuadeat, nec authoritas iubeat; immo oppoſitum euidenter cernatur. Eadem quippè herba mortua conſeruat eumdem colorem, odorem, ſaporem, & virtutem, qua vtuntur Medici ad curanda vulnera, & ſanandos morbos: igitur in corruptione animatorum non habetur immediata reſolutio in materia prima.

Tertiò, in triduo mortis Chriſti Domini, eius corpus erat idem, quod natum eſt ex Virgine, quod pependit in cruce, reſurrexit, & manet in cælo nunc, & conſecratur in hoſtia, vt ſcribunt S. Ambr. & alij Patres cit. à Baſſ. Erat autem idem non per animam, quæ deſcendit ad Inferos, ergo per formam corporeitatis, qua præditum erat, cùm viuebat. Ex his, aliiſque pluribus adducendis *l.* 2. *de anima*, concluditur pars negatiua, inanimatorum in exitu non efficitur immediata, & proxima reſolutio in prima materia.

14. Oppones primò, contrà primam partem aſſert. *ex* 1. *gener.* 24. cum ex aqua fit aër, remanent in ipſo aere diaphaneitas, & humiditas. Et 2. *de gener T.* 25. facilior eſt tranſmutatio elementorum ſymbolorum, quàm diſſymbolorum, quia qualitates ſymbolæ manent, non autem diſſymbolæ: igitur, ſecundum Ariſt. in corruptione ſimplicium, & inanimatorum non efficitur immediatà & proxima reſolutio in materiam primam. Reſpondeo non perſiſtere eadem accidentia numero, ſed ſpecie. Tranſmutatio autem corporum ſimplicium citior, & facilior extat in ſymbolis, quàm diſſymbolis, propterèaquod ex dictis *l. de elementis*, in illius minora, in iſtis verò maiora ſunt vincenda.

Dices, præfatum teſtimonium adductum eſt à me ad ſuadendam 2. partem Aſſert. præpoſitæ, ergo eadem accidentia numero perſeuerant in genito, quæ erant in corrupto, non autem eadem ſpecie duntaxat, ſecùs ea authoritas non ad propoſitum, ſed ad oppoſitum foret. Dico valere tantum pro mixtis animatis, non verò pro ſimplicibus, & inanimatis, quæ vna ſola forma gaudent.

15. Oppones ſecundò, *ex* 1. *eiuſdem operis cit. cap.* 4. *T.* 24. corruptio eſt tranſmutatio totius in totum, nullo ſenſibili remanente: ergo nullum accidens perſiſtit in genito, quod erat in corrupto: alioquin aliquod ſenſibile remaneret, quod expreſſe negat ibi Philoſophus. Eò magis, *l. prædicam. cap. de ſubſtantia*, idem Stagir. præmiſerat, corruptis primis ſubſtantiis, impoſſibile eſt aliquid remanere, ergo in quacumque rei naturalis corruptione, nihil aliud ſupereſt, quam nuda materia. Reſpondeo per interpretationem eius loci, ſcilicet, corruptionem vnius totius ſpecifici, in aliud ſpecificum, vt cum corrumpitur animal, corrumpitur hoc ſpecificum, quod dicitur animal, & efficitur aliud ſpecificum, quod informatur forma corporeitatis, & appellatur cadauer.

Inſtabis, ſi perſiſtit in corruptione illud mixtum, quod retinet eadem accidentia, ergo remanet aliquod ſenſibile, vt ſubiectum, quod apertè ibi inficiatur Ariſt. dico perdurare eadem accidentia non quidem in toto ſpecifico iam corrupto, quia & ipſum, & quæ erant in ipſomet corrupta ſunt, ſed in genito, quod eſt aliud ſpecificum, quod habet eadem accidentia, quæ ſequuntur formam mixti, vt ſuprà obſeruaui. Idem dicendum eſt ad aliud teſtimonium, corruptis quippè ſingularibus, cuiuſmodi ſunt primæ ſubſtantiæ, corrumpuntur quoque omnia, quæ in eis ſunt. Verum tamen ſi fuerit aliqua prima ſubſtantia, ſiue aliquod totum ſubſtantiale, cuius forma in eo perſeueret, vtique in eodemmet permanebunt accidentia, quæ dictam formam concomitantur, & in illo toto ſubiectantur.

16. Opponés tertiò, ſi plures formæ eſſent in eodem compoſito, ratione quarum, totum, dùm corrumperetur, non reſolueretur in materiam primam, planè deducitur compoſitum non eſſe vnum per ſe, ſed per accidens. Quod enim aduenit rei in actu, & iam conſtitutæ ex materia, & forma, eſt ens per accidens: hoc autem incommodum, & abſurdum ab omnibus cenſetur, in quod incidunt, qui parti negatiuæ huius quæſtionis adhærent: parti ergo affirmatiuæ potiùs, quam negatiuæ eſt ſubſcribendum. Neganda eſt ſequela ma. argumentum namque concludit de formis diſparatis, & perfectis: non autem de formis ſubordinatis.

dinatis, & intermediis. Forma enim corporeitatis eſt ſubordinata animæ, & imperfecta: ideò hæc, abſque illa non præſeruat totum à corruptione, immò ipſum totum, pereunte, aut abſcendente anima, eſt in continua corruptione, vt conſtat de cadauere.

LIBER SECVNDVS.

De Intenſione, & Remiſsione.

1. DVABVS quæſtionibus hic liber abſoluitur, quarum prior eſt de intenſione, & remiſſione: poſterior verò de rarefactione, & condenſatione. Quoad primam moueri poteſt triplex dubitatio, de ſubſtantia ſcilicet, de quantitate, & qualitate: & quidem de quantitate difficultas iam præmiſſa eſt, & deciſa, tùm in Log. *quæſt. de quantitate*, tùm etiam in Phyſ. *l.* 5. *quæſt.* 1. ſuperſunt verò reliquæ duæ hoc loco perſcrutandæ, & dirimendæ.

QVÆSTIO I.

De Intenſione.

ARTICVLVS I.

An ſubſtantia ſuſcipiat magis, & minus.

2. VIDEO Philoſophos in hoc articulo eſſe bipartitos: nonnulli namque, vt Tol. 3. *de anima, quæſt.* 18. Complut. *diſp.* 12. *Log. quæſt.* 5. & Dur. 2. *d.* 32. *quæſt.* 3. negantem tuentur partem. Alij verò, vt Antonius Andr. 12. *Met. q. vn.* & *in expoſ. l. ſex principiorum*, Ioannes de Magiſ. *cap. de ſubſtantia quæſt.* 3. *dub.* 1. & Caiet. 1. *p. q.* 85. *art.* 7. affirmantem amplectuntur partem: quibus fauent Scot. 8. *Met. quæſt.* 3. & Mauritius ibi.

3. Not. primò, ex Doct. mox cit. ſuſcipere magis, & minus in quacumque forma nihil aliud ſibi velle, quàm eſſe maius, aut minus alio. non quidem maioritate molis, ſed maioritate perfectionis in natura rei, ſeu in complemento perfectionis. Vnde, omnis forma ſpecifica participat quamdam latitudinem graduum, eius indiuiduis communicatam, ſecundum magis, & minus. Vnum quippè indiuiduum plures eius gradus ſortitur, quàm aliud, ratione quorum dicitur alio præſtantius, ac perfectius, quod vt melius percipiatur.

4. Not ſecundò, gradus eſſe in duplici differentia, ſpecificos ſcilicet, & indiuiduales. Gradus ſpecifici ſunt intrinſeci, & eſſentiales, per quos ſpecies conſtituitur in eſſe talis ſpeciei: vnaque ſpecies extat nobilior altera, vt homo per ſuum gradum intrinſecum, eſſentialem, & ſpecificum conſtituitur in eſſe hominis, & diſtinguitur a bruto, & quolibet alio, quod non eſt homo. Gradus verò indiuidualis eſt portio perfectionalis, ratione cuius vnum indiuiduum eſt alio perfectius, vt Petrus nobilitate ſuperat Andream, penes ipſum gradum perfectionalem, propterea nobiliores actiones, & præſtantiores eſſerit, ac depromit operationes. Vt autem apertius fiat, quid ſit huiuſmodi gradus.

5. Not. tertiò, gradum, ſeu modum intrinſecum formæ deſcribi à Scotiſ. *nuncupatim* Antonio Andr. 8. *Met. q.* 6. & Tromb. *tract. formalit. parte* 2. *fol.* 35. *pag.* 2. *Portionem perfectionalem formæ ſpecificæ, extrà eius conceptum quidditatiuum, ipſam formam ſpecificam infrà ſuum conceptum eſſentialiter includentem, incluſam realiter intrà conceptum indiuidui.* Hæc verba, licet plura, non prolixitatis, ſed claritatis, & explicationis gratia ſtatuuntur. Dicitur enim *portio*, quia non eſt tota forma, ſed eius perfectio; ponitur *extrà eius conceptum quidditatiuum*, quia natura ſpecifica abſtrahit, & præſcindit à quocumque gradu perfectionali, quamuis de omni gradu prædicetur, vt ſuperius de omni inferiori. Additur *incluſa realiter intra conceptum indiuidui*, quandoquidem omne indiuiduum huiuſmodi naturæ ſpecificæ includit aliquem gradum eius. Alia quoque vulgaris adducitur deſcriptio gradus, ſeu modi; nempè, qui additur rei, non variat rem. Cum enim gradus eſſentiam rei non ingrediatur, ſed eam conſequatur, propterea ſiue ei addatur, ſiue ab ea abſtrahatur, ipſa natura ſpecifica non mutatur eſſentialiter, ſed accidentaliter duntaxat, vt ſi albedini habenti tres gradus adiungatur quartus gradus, ipſa albedo non mutatur, ſecundum ſuam eſſentiam, ſed ſolum perficitur penes illum gradum ipſi de nouo aduenientem, & perficientem.

6. Aſſ. ſubſtantia ſuſcipit magis, & minus, non penes eſſe ſpecificum, ſed penes eſſe indiuiduale. Annuit Doct. *vbi ſuprà*, & 1. *d.* 17. *q.* 3. Probatur 1. ex Ariſt. *l. prædicam. c. de ſubſtantia*, affirmante, primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam, quàm ſecundam. Quod ſi dicas, hoc eſſe capiendum, quoad receptionem accidentium, hoc eſt, quia prima ſubſtantia magis ſubſtat accidentibus, quàm ſecunda: non ſatisfacis, quia ſubſtantia à ſubſiſtendo dicta non ſubiacet accidentibus, vt patet de Deo. Deinde quantitas pluribus accidentibus ſubeſt, quàm qualitas, & tamen non dicitur illa magis accidens, quàm iſta; nec ſi vna quantitas plura recipiat accidentia, quàm alia quantitas, putà quantitas ſingularis, quàm vniuerſalis, dicetur magis quantitas: igitur præmiſſa interpretatio non videtur congruere textui, & menti Ariſt. Accedit articulus Pariſienſis, in quo leguntur hæc verba, *Si quis dixerit, animam Chriſti in puris naturalibus non eſſe perfectiorem anima Iudæ. Error.* Anima autem eſt ſubſtantia, vnaque eſt præſtantior, & nobilior altera, vt ſancit vniuerſitas Sorbonica, ergo inficiandum non eſt, ſubſtantiam ſuſcipere magis, & minus. Nec præſtat dicere, eum articulum eſſe exponendum penes eſſe accidentale, non verò penes eſſe ſubſtantiale, videlicet, animam Chriſti excellere animæ Iudæ, proptereà quod participat præſtantiorem ſcientiam, alioſque habitus nobiliores: quandoquidem id non eſt ad mentem illorum Doctorum, qui præfatum condiderunt art. Nemo eſt, qui neget in donis gratuitis, nobilioribuſque accidentibus animam Chriſti ſuperare animam Iudæ, ſed ille canon extat de naturalibus, & ſubſtantialibus, vt patet intuenti, & legenti.

Dices, dictus articulus non tranſit Sequanam, veluti articulus Colonienſis Rhenum, & Oxonienſis

Tameſiam.

Tameſiam. Contrà, in ſimili arguit Scot. 2. *d.* 2. *q.* 6. §. *Contrà hoc.* Propè initium, ſententia publicè damnata in aliqua Vniuerſitate, etſi non ſit hæretica, tamen eſt ſuſpecta: cùm ergo celeberrimus Pariſienſis cœtus præallatum canonem ſtatuerit, ei oppoſitus videtur ſuſpectus, aut ſaltem non ita probabilis, & veriſimilis. Nec ab hoc declinat D. Aug. *l.* 1. *de ſermone Domini in monte, cap.* 23. inquiens: *Omnes naturæ in ordine ſuo, gradibus ſuis pulchræ ſunt.* Si ergo naturæ ſubſtantiales gradibus potiantur, vnaque alteri emineat, plane deducitur, eas ſuſcipere magis, & minus, in ſententia Aug. Idem inſinuat Magiſter 2. *diſt.* 32. & Ric. ibi *art.* 4. *quæſt.* 1. Nec diſſentit Ariſt. 2. *de gener. animalium, cap.* 3. inquiens, *ſicut anima eſt perfecta magis, vel minus, ita corpus præparat.* Subnectit Scot. 3. *diſt.* 9. *quæſt. vn.* naturam Chriſti eſſe optimam, eiuſque animam omnium eſſe perfectiſſimam. Vnde, meritò Simplic. *in prædicam. cap. de quantitate*, commendat Archytam præpoſitæ aſſertioni patrocinantem.

Secundò, natura pluribus communicabilis, ſecundum plures rationes, & gradus, ſuſcipit magis, & minus: ſubſtantia autem à multis eſt participabilis, ſecundum varias rationes, & diuerſos gradus, ergo ſuſcipit magis, & minus. Ma. ſuadetur ab oppoſito. Nam ſi communicaretur pluribus, vno, æqualique gradu, omnes eius partes ſubiectiuæ, eiuſque inferiora forent æqualia, & paria: quod eſt falſum, & experientiæ contrarium, hominum quipppè vnus eſt altero ſubtilior, ingenioſior, & fortior, arborum vna fructuoſior, altera plantarum floridior, & herbarum vegetior, & ſic de reliquis. Min. claret, de natura humana, quæ participatur à multis ſingularibus, & indiuiduis, & de natura ignea, quæ pluribus ignibus ſingularibus communicatur inæqualiter, vnus quippè actiuior eſt altero, remotis omnibus impedimentis, etſi duo ſimul coniungantur, citiùs, & velociùs calefaciunt, & comburunt, quod prouenit ex maioritate, & pluralitate graduum, quos ſimul vniti poſſident.

Dices, ea omnia proficiſci, ex variis, diuerſis diſpoſitionibus, & præparationibus ſubiectorum, in quæ præfata agentia naturalia agunt, vt patet de lignis ſiccis, quæ facilius, quam humida, & madida ab igne accenduntur, & comburuntur. Atque de organis idoneis, aptéque diſpoſitis, quibus aliquis vtens, commodiùs, prompriùs, & meliùs operatur, quàm alter vtens eiſdem malè affectis, & impeditis. Hinc Scot. 1. *poſt. quæſt.* 2. §. *Ad quæſtionem dicitur*, ſubdit, animam intellectiuam per ſe non ſuſcipere magis, & minus, ſed per accidens, ratione corporis melius diſpoſiti, & aptius complexionati; ob id vnus eſt altero eminentior, & ingenioſior. Contrà, poſitis omnibus requiſitis ad agendum cauſa naturalis neceſſariò agit, quantum poteſt, & ſi eodem tempore, & momento plantentur duæ arbores in eadem terra, ab eodem agricola, eodem modo colantur, tamen vna erit vegetior, maior, & fructuoſior altera, & gemini ab eiſdem parentibus procreati, ab eiſdemque Magiſtris inſtructi, parique cibo alti diuerſimodè operantur, vnus quippè bonus, & litteris deditus, alter verò malus, & vitiis irretitus, etiamſi fuerint ambo pari modo diſpoſiti, & in omnibus æquales, veruntamen varias, ac diuerſas efferunt actiones, vnuſque eminet alteri: huiuſmodi autem eminentia, & præſtantia non prodit niſi à præſtantiori natura, & nobiliori anima, proindéque ſubſtantia eſt plurium, maiorumque graduum ſuſceptrix. Scot. autem prælleg. in opinione non propria, ſed aliena loquitur, vt plerumque in eo opere præſtat, propterea ſcribit, Ad quæſtionem dicitur.

Tertiò, natura illuminata, pluribus communicabilis, eſt graduum multorum capax; quidquid enim eſt illimitatum, & infinitum, eſt graduum particeps, vt patet de natura diuina, quæ tribus Perſonis communicatur, infinitate graduum perfectionis continente, & poſſidente: ſubſtantia autem ſpecifica eſt illimitata, & indeterminata ad plura ſingularia, & indiuidua, ergo multorum graduum perfectionalium eſt compos.

Dices, limitari, & contrahi per varias, ac plures hæcceitates, non autem per graduum perfectionalium multitudinem, ac varietatem. Contrà, actiones præſtantiores, & excellentiores non prodeunt ab hæcceitatibus, & ſingularitatibus, quæ ſunt conditiones agentis, non verò principia agendi, ſed à natura principiis, & potentiis agendi prædita, & ornata, ergo natura, & non ſingularitas eſt graduum particeps, tametſi per differentias indiuiduales contrahatur, & limitetur. Deinde, natura perfectior eſt ſi pluribus ſit communicabilis, quam vni ſoli, authore Aug. 4. *Trin. cap* 1. ſubſtantia autem ſpecifica eſt in plura indiuidua diuiſibilis, eiſque communicabilis. Rursùs, vna ſpecies ſubſtantiæ eſt perfectior altera, vt Angelus homine, & homo bruto, ergo & vnum indiuiduum eiuſdem ſpeciei, aliud nobilitate, & perfectione vincit. Denique, ad ornatum. Vniuerſique pulchritudinem facit, vt indiuidua ſint imparia virtute, nobilitate, & perfectione, veluti ſunt rerum ſpecies, quarum vnam, alteri excellere, ac eminere palàm cernimus, & experimur.

7. Opp. 1. Ariſt. *l. prædicam. c. de ſubſtantia* ſcribit, proprium eſſe ſubſtantiæ, non ſuſcipere magis, & minus. Et 8. *Met.* 10. ſubiicit, ſpecies ſe habent ſicut numeri: numero autem nihil poteſt addi, aut minui, quin mutet ſpeciem: ergo idipſum aſtruendum eſt de ſubſtantia, quod verum non eſt, ſi graduum foret ſuſceptiua. Reſpondeo per diſtinctionem, & expoſitionem eorum locorum, penes eſſe ſpecificum, concedo: penes eſſe indiuiduale: nego. Quod videtur olfacere idem Philoſophus 3. *Met.* 11. & 10. *eiuſdem operis*, 26. agnoſcens in ſpecie perfectionis æqualitatem.

Dices, Scot. *quæſt.* 15. *prædicam. propè finem* ait, primam ſubſtantiam vocari maxime ſubſtantiam, non quia ſit compos graduum: verum quoniam ſubſtat pluribus accidentibus quàm ſecunda ſubſtantia. Occurrendum eſt, Scot. *ibi* tantum velle primam ſubſtantiam plura continere, quàm ſecundam ſubſtantiam, veluti ſpecies plura continet, quàm genus, quod verum eſt: & ſi nomenclatura ſubſtantiæ à ſubſtando deriuetur, proculdubio prima ſubſtantia magis ſubſtat, quàm ſecunda, ſecus verò ſi à per ſe ſubſiſtendo notionem ſuam ducat, vt ſuprà arguebam.

8. Opp. 2. quod aduenit rei iam in ſuo eſſe conſtitutæ eſt accidens. Dicitur namque accidens, propterea quod accidit rei, non autem ipſam conſtituit, nec in eiuſdem eſſe intrinſecum ingreditur: præfati autem gradus accidunt ſubſtantiæ primæ iam in ſuo eſſe ſingulari, & ſubſtantiali conſtitutæ, ergo ſunt ei non ſubſtantiales, & intrinſeci, ſed accidentales, & extrinſeci. Diſtinguo ma. ſi fuerit alterius generis, & realiter diſtincti ab eo, cui aduenit, concedo: quod ſi extiterit eiuſdem generis, & realiter cum eo identificati, nego, cuiuſmodi ſunt gradus perfectionales, & indiuiduales, annuente Scot. 1. *d.* 17. *q.* 3. §. *Ad iſtam q. TT.* & *Quol.* 6. § *contra iſta, ad M.* Idque declarari poteſt de gradibus albedinis, qui ei aduenientes, ipſam perficiunt, quive eidem accidere non dicuntur. Quare ad diſtinctionem ma. diſtinguo min.

9. Opp. 3. ſi ſubſtantia eſſet capax graduum, ad ſubſtantiam foret per ſe motus, quod negat Ariſtot. 3. *Phyſ.* 10. Ergo, &c. Reſpondeo cum Scot. negando ſeq. Licet enim ad ſubſtantiam non ſit per ſe motus continuus, & ſucceſſiuus, quia non temporaneè, & ſucceſſiuè dictos gradus ſubſtantia non acquirit, veluti qualitas: eſt tamen ad eam per ſe mutatio, quia eo inſtanti, quo indiuidua ſubſtantia producitur, comproducuntur, & conſequuntur tales gradus perfectionales.

ARTIC

Articvlvs II.

An qualitas intendatur, & remittatur.

10. COmmune extat Philoſophorum placitum, qualitatem eſſe formam intenſibilem, & remiſſibilem, quod vt rectè, & commodè percipiatur.

11. Not. accretionem eſſe duplicem, extenſiuam vnam, intenſiuam alteram. Illa eſt, qua qualitas extenditur per partes ſubiecti, in quo inhæret, cum calor diffunditur ad calefaciendas omnes partes ligni. Intenſiua verò eſt, qua qualitas perficitur, & maioratur, per nouorum graduum ſuſceptionem, vt calor habens quatuor gradus, ſi quintus gradus ei addatur, intenditur, & maioratur: è regione, ſi ab eodem calore tollatur aliquis gradus, remittitur, & minoratur. Præterea obſerua, terminum accretionis extenſiuæ eſſe quantitatem molis: intenſiuæ verò eſſe qualitatem, quam alij vocant quantitatem virtutis, ſeu perfectionis. Rurſùs, in qualitate duæ reperiuntur partes eſſentiales, ſeu ſpecificas, quæ non intenduntur, nec remittuntur, quandoquidem eſſentia conſiſtit in indiuiſibili, non ſuſcipiens magis, & minus: & materiales, ac indiuiduales, quæ intenſionis, & remiſſionis ſunt capaces.

12. Aſſertio, qualitas eſt forma intenſibilis, & remiſſibilis. Defenditur à Doct. 8. *Met. quæſt.* 8. *q.* 3. in qua multa vtilia, & ſubtilia pertractat. Et 1. *diſt.* 17. *quæſt.* 3. eſtque communis cæteris Scholaſticis *ibid.* Suadetur primò, ex Ariſt. qui *lib. prædicam. cap. de qualitate*, ſcribit, proprium qualitatis eſſe, ſuſcipere magis, & minus. Quodque tradit 4. *Phyſ.* 84. & 4. *Top. p.* 10. his verbis, ſi ad ſimpliciter, ſequitur ſimpliciter, ad magis, ſequitur magis: ad album autem ſequitur, quod ſit albedine album, ergo ad albius ſequitur, quod ſit magis albedine album: proindéque, ſi forma in ſubiecto eſt intenſibilis, & remiſſibilis, vtique in ſe eſt intenſibilis, & remiſſibilis. Secundò, cernimus aërem lucidiorem, parietem albiorem, ſentimus aquam calidiorem, niuem frigidiorem, audimus cantum ſuauiorem, & hominem doctiorem, & huiuſmodi, quæ patenter, & euidenter nobis oſtendunt, qualitatem intenſionis, ac remiſſionis eſſe compotem. Inſuper fieri nequit, vt aliqua forma participetur à multis penes multiplicem rationem, graduumque varietatem, niſi ſuſcipiat magis, & minus: poſſe enim habere graduum pluralitatem, nihil aliud ſibi vult, quam poſſe intendi, & remitti: qualitas autem eſt huiuſmodi, nunc enim magis viget frigus, quia ſortitur plures gradus frigiditatis, lux quoque eſt intenſior, & calor feruidior, non alia ſanè de cauſa, niſi quia plures gradus participat. Concludo itaque, qualitatem eſſe intenſibilem, & remiſſibilem, ſubſcribit Auguſt. *Ad Bonifacium, & ante.* Apoſt. Ad Philip. 1. *Oro, vt charitas veſtra magis ac magis abundet.* & Apoc. 22. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.*

13. Oppones, ſi qualitas poſſet intendi, & remitti, vna albedo foret magis albedo, quam altera. Siquidem albedo intenſa potiretur aliquo gradu, quo careret albedo remiſſa: id autem falſum eſſe videtur, ergo & iſtud. Negatur ſequela ma. data namque hypotheſi, eſſet quidem maior albedo: ſed non magis albedo, propterea quod magis dicitur de participantibus formam, non autem de forma, quæ à multis participatur. Vel dicito, maiorem valere de eſſe indiuiduali, non verò de eſſe ſpecifico.

Articvlvs III.

Quonam modo fiat intenſio qualitatis.

14. MAgna, & ardua extat hæc tractatio, tum ob huius rei difficultatem, tum etiam ob opinionum multiplicitatem, quæ adducuntur, & refelluntur ab Aur. 1. *diſt.* 17. Mayr. Maiore, aliiſque Scholaſt. *ibid.* Quatuor autem celebriores, & potiores affero, & examino: quarum prima tribuitur Goſred. *Quol.* 11. *quæſt.* 3. Burleo *Tract. de intenſione form.* & Dur. *diſt.* 17. *quæſt.* 7. *num.* 15. exiſtimantibus qualitatis intenſionem effici per præexiſtentis corruptionem, & ſubſequentis productionem, ita vt ſi fuerit albedo vt quatuor, & accedat albedo vt quinque, deſinit illa vt quatuor, & manet hæc vt quinque: in remiſſione oppoſitum contingit: nam qualitas perfectior corrumpitur, & imperfectior perſiſtit, vt manet albedo vt quatuor, & corrumpitur albedo vt quinque.

Secunda, defenditur ab Ægidio *quol.* 2. *quæſt.* 14. affirmante qualitatem intendi per remotionem, & depurationem à ſuo contrario, quod eſt dictu, ea qualitas intenditur, tunc cum eius contraria diminuitur, vt calor intenditur, quando ceſſat frigus, & remittitur ipſe calor, quando frigus augetur.

Tertia eſt D. Th. 22. *quæſt.* 14. *art.* 5. eiuſque diſcipulorum arbitrantium intenſionem, & remiſſionem qualitatis fieri per maiorem, & minorem radicationem in ſubiecto, adeò vt ea qualitas ſit intenſior, quæ perfectius afficit ſubiectum, in quo inhæret, remiſſior autem, quæ imperfectius à ſubiecto participatur.

Quarta, traditur à noſtro Doct. 1. *diſtinct.* 17. *quæſt.* 3. S. Bon. *ibid. parte ſecunda, quæſt.* 1. Alenſ. *ſumma de virtutibus collat.* 69. Ocham. *quæſt.* 6. *diſtinct. prælleg.* Ric. *artic.* 2. *quæſt.* 2. & cæteris communiter docentibus intenſionem formæ accidentalis fieri per additionem gradus ad gradum in eadem parte ſubiecti.

15. Not. latitudo graduum, quæ ex dictis, & notatis *in primo art. huius quæſtionis*, duplex ſtatuitur extenſiua, & intenſiua, facit vnum, non quidem eſſentiale, veluti ex genere, & differentia. ex materia, & forma, nec accidentale, vt ex accidente. & ſubiecto: ſed vnum homogeneum, ex partibus ſimilaribus coalitum, veluti ex partibus heterogeneis, & diſſimilaribus conſtituitur vnum heterogeneum, putà corpus organicum ex capite, collo, cæteriſque membris conflatum: ſic ex multis gradibus ſimul vnitis fit vna qualitas, putà vna albedo, & vnus calor vnitate, & totalitate homogeneitatis.

Dices, plura indiuidua, & ſingularia non integrant vnum indiuiduum, & ſingulare, vt duo lapides non faciunt vnum lapidem, nec duo homines vnum hominem: pariter duo gradus indiuidui, & ſingulares haud conſtituunt vnam qualitatem indiuiduam, & ſingularem. Dico, id valere de completis, & perfectis indiuiduis, quorum vnum non refertur, nec ordinatur ad aliud, vt benè oſtendunt exempla præadducta; ſecus verò de aliis incompletis, & imperfectis: ex his quippè ſingularibus fit totum ſingulare completum, nempè ex hac materia, & ex hac forma, ex hoc corpore, & hac anima fit hoc viuens, & animatum: pariter ex pluribus gradibus ſimul iunctis, & coexiſtentibus, & ſingularibus fit vnum totum ſingulare, & indiuiduum, quale homogeneum, & ſimilare, quod præcedit compoſitum ex materia, & forma, quia vt benè aduertit Doct. 1. *Reportat. diſt.* 17. *quæſt.* 6 §. *Ad rationem dico.* Si reſoluatur huiuſmodi compoſitum, adhuc eius extrema, & partes ambæ gaudent compoſitione vnigenea, & vnitate homogenea.

16. Aſſer

16. Aſſer. 1. fit intenſio qualitatis, remanente eius entitate præcedente. Ita Scot. cit. *in vtroque opere, q. 3. §. Ad q. igitur.* Probatur primò ex Ariſt. 1. *de gener. T. 31 & 35.* affirmante, augmentum eſſe præexiſtenti magnitudini additamentum. Idque indicat vox intenſio, niſi enim præexiſtens qualitas perſiſteret, per nouam entitatem eius productam, non intenderetur ipſa qualitas, ſed ſimpliciter produceretur, veluti cum producitur aqua non dicitur augmentari, ſed dum ei iam productæ, & præexiſtenti additur alia aqua, vt patet de flumine vno fluente in aliud flumen, putà Druentia in Rhodanum, & Ticinus in Padum, in quibus manifeſtè apparet augmentationem, & intenſionem aquæ præſupponere permanentiam præexiſtentis aquæ: pariter qualitatis intenſio præexigit præcedentem qualitatem perſiſtentem, vt calor vt ſex prærequirit calorem vt quinque præexiſtentem. Deindè intenſio perindè eſt ac perfectio, & intendi idem eſt ac perfici, vt inſinuat D. Aug. Ad Bonifacium, his verbis: *Charitas meretur augeri vt aucta mereatur, & perfici.* Quod autem aſſeritur de charitate, idem aſtruendum eſt de alijs qualitatibus ſiue materialibus, ſiue ſpiritualibus: cum ergo qualitas intenditur, & perficitur, non deſtruitur, deſtrueretur autem, ſi qualitas præexiſtens periret, per nouæ qualitatis aduentum.

Secundò, quantitati molis præcedenti, ſi alia addatur, ipſa prior, cum poſteriore perſiſtit, vt cernitur ad oculum, ſi tabulæ addatur noua pars, & vetuſta, & noua ſimul manent. Idipſum ergo affirmandum eſt de quantitate perfectionis, cùm par ſit ratio in vtriſque, annuente Aug. 6. *Trin. cap. 7.* In his, quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius eſſe, ac melius eſſe.

Tertiò, cauſa influens in effectum, neceſſariò debet exiſtere, iuxta illud, cauſa in actu habet effectum in actu: qualitas autem præcedens, putà habitus intellectualis, aut moralis eſt cauſa actus: concurrit namque habitus tanquam cauſa partialis ad producendum actum, vt non negant Authores primæ ſententiæ: ergo ipſe habitus præexiſtens permanet, adueniente actu, quæ eſt noua qualitas ei addita. Idque maximè patet de habitibus ſupernaturalibus, nuncupatim gratia, quæ nunquam excidit, ſiue ſit in via, ſiue in patria, vt benè ait Poſtillator 1. *Cor. 13.*

Quartò, eodem modo philoſophandum eſt de intenſione, ac de remiſſione qualitatis, vt concedunt quoque aduerſarij: in remiſſione autem ſi corrumpatur perfectior, putà ſummus gradus frigoris à duplici ſummo calore, non inuenitur poſtmodum, à quo producatur gradus remiſſus frigoris: non enim à calore, quia calor per ſe non eſt productiuus frigoris, nec ab agente vniuerſali, ad quod non eſt recurrendum abſque neceſſitate, & vrgente ratione, vt præ alijs notant Scot. & Maior in præſenti, maximè cum ſenſus, & experientia oppoſitum nos doceant, vt in re noſtra euenit. Siquidem cernimus aquam feruidam, & ebullientem paulatim remitti, & ſentimus manu eius calorem pedetentim decreſcere, abſque vlla cauſa interueniente eiuſdem cauſatiua. Rurſùs, quæ ſunt eiuſdem rationis ſe mutuò iuuant, & conſeruant, vt liquet de duobus ignibus ſimul iunctis ſeſe corroborantibus; calor autem ignis, & ſolis, itemque calor primus ac ſecundus ſunt eiuſdem rationis, ergo vno adueniente, alter non deſtruitur. Hocque euidenter conuincitur de duabus facibus accenſis, quarum lumina ſimul in eadem aula poſita magis illuſtrant, & illuminant illam, & ſi vna tollatur, remanet lumen alterius, tametſi non ita intenſum. Itemque duo lumina cauſant in vno corpore opaco duas vmbras, & ſi vnum eorum auferatur, vna extat duntaxat vmbra. Igitur in intenſione qualitatis, præcedens qualitas non deſtruitur. Hæc & alia quæ congerunt Doct. eiuſque diſcipuli oppoſitam ſententiam falſam, improbabilem, & impoſſibilem palam oſtendunt, & apertè demonſtrant.

17. Aſſ. 2. qualitas non intenditur ex remotione contrariæ qualitatis. Eſt Scot. *vbi ſuprà, §. contrà iſtam opinionem ante XX.* Probatur primò, poteſt eſſe intenſio, vel remiſſio, abſque vlla permixtione contrarij, vt patet de habitu, qui eſt poſtremum prædicamentum, quique ſuſcipit magis, & minus, vt eques eſt armatior pedite, tametſi nihil ei ſit contrarium. Ergo intenſio non prouenit ex depuratione, & remotione contrarij.

Dices, *ex 3. Top. cap. 4. loco 9.* Albius eſt, quod eſt nigro impermixtius, ergo tunc qualitas intenditur cum ab ea tollitur contrarium. Dico, id eſſe exponendum cauſaliter, & concomitanter, non autem formaliter, & præciſè, ac ſi intenſio qualitatis expoſtulet remotionem contrarij. Secundò, poteſt intendi qualitas, nulla interueniente contrarietate, vt lux in aere intenditur, cui nihil extat contrarium: atque aliquid puri elementi reperiri ſub concauo orbis Lunæ, & in fundo maris aſſerui, cum agerem de elementis: ergo & pura qualitas, ſine mixtione qualitatis contrariæ, cuiuſmodi eſt ſummus calor, aut ſummum frigus. Inſuper, habitus ſupernaturales intenduntur, vt charitas, & gloria in Beatis, in quibus nullum prorſus extat contrarium: ergo intenſio qualitatis ex depuratione à contrario non proficiſcitur.

18. Aſſ. 3. nec per maiorem radicationem in ſubiecto intenditur qualitas, ſubſcribit Doct. cit. *ante §. Ad iſtam q. ſub VV.* Et tenent omnes, præter Thomiſt. quorum quidam improbabilitatem ſententiæ Thomiſticæ intuentes, ab ea recedunt, & dicunt D. Th. & Scot. in modo loquendi, & verbis tantùm diſcrepare. Alij verò conantur eam opinionem defendere, quæ cùm nullam probabilitatis, & veritatis ſpeciem habeat, in varios, diuerſoſque explicandi modos abeunt, qui cum vani, & irriti ſint, piget eos adducere, & refellere. Iam verò probatur propoſita aſſer. 1. illa radicatio qualitatis intenſibilis in ſubiecto vel diſtinguitur à forma intenſibili, vel non. Si ſecundùm habetur intentum, quandoquidem, cum radicatio ſit maior, aut minor, vtique qualitas erit maior, aut minor, quod reſpuunt aduerſarij. Si primum, vel diſtinguitur tanquam forma abſoluta, vel relatiua, ſi abſoluta, vel eſt quantitas, & hoc non, quia quantitas non ſuſcipit magis, & minus, vel eſt qualitas, & labuntur Aduerſarij in doctrinam Scot. quam impugnant: ſi relatiua, pariter habetur propoſitum, quia relatio non ſuſcipit magis, & minus niſi ratione fundamenti, quo fulcitur. Vnde paries albus dicitur magis ſimilis alteri parieti albo, propter maiorem albedinem, qua afficitur, & in qua fundatur maior eius ſimilitudo, quæ eſt relatio, ratione cuius refertur ad alium parietem album.

Dices, eſſe exiſtentiam maiorem, quam qualitas in ſubiecto participat. Contra, exiſtentia eſt idem realiter cum eſſentia, cuius eſt exiſtentia, vt oſtendant in Met. ergo ſi exiſtentia qualitatis ſuſcipit magis, & minus, quoque & eius eſſentia, & entitas. Deindè exiſtentia communis eſt omni rei productæ extra ſuas cauſas, ergo ſi per maiorem exiſtentiam ſit intenſio, omnis res, quæ exiſtit, ſubiret intenſionem, quod eſt falſum. Rurſùs, exiſtentia conuenit rei, in initio eius productionis, non ſic autem intenſio, vt pro comperto habetur apud omnes, ergo intenſio à qualitatis exiſtentia non eſt petenda.

Secundò, nonnunquam qualitas intenſa eſt minùs radicata in ſubiecto, quàm qualitas remiſſa, igitur intenſio formæ non petitur penès maiorem radicationem in ſubiecto. Ant. probatur, rubor ortus ex verecundia intenſior eſt, quàm rubor cauſatus à natura, cuiuſmodi eſt in ſanguineo, tametſi iſte ſit magis radicatus in ſubiecto, quàm ille, igitur impertinens eſt

maior radicatio in ſubiecto, ad qualitatis intenſionem. Vnde reiiciuntur illi, qui aſſerunt maiorem radicationem eſſe, qua qualitas firmius, ac tenacius inexiſtit ſubiecto, ſiquidem febris tertiana eſt intenſior febre, quæ vulgò dicitur etica, tametſi illa à ſubiecto facilius remoueatur, quàm iſta, quæ in eo perſiſtit, vſque ad mortem. Refelluntur quoque illi, qui affirmant, præfatam maiorem radicationem eſſe maiorem vnionem qualitatis cum ſubiecto. Nam ignis, & calor eius magis vniuntur cum ſtupa, quam calefaciunt, & comburunt, quàm cum ferro, tametſi tenaciùs in hoc inſint deinceps. Vnio ex alibi dictis eſt formaliter relatio, quæ non ſuſcipit magis, & minus, ergo intenſio formæ non proficiſcitur ex maiore vnione qualitatis cum ſubiecto. Denique, audiendi non ſunt, qui per maiorem radicationem intelligunt perfectiorem participationem formæ à ſubiecto, in quo ſubiectatur, & qui addunt eſſe nouum modum ſubiecto aduenientem. Etenim, ſubiectum eſt tale, per talem formam, vt paries eſt albus per albedinem, eſtque magis tale per eamdem formam maiorem, vt paries eſt magis albus per maiorem albedinem, quæ in ipſo recepta eſt. Iterum, motus acquiſitiuus fertur ad terminum ad quem, à quo ſpecificatur: intenſio autem formæ eſt motus acquiſitiuus, quia forma intenditur, & perficitur per eum, ergo non à ſubiecti perfectione, & participatione, nec à nouo modo depromitur intenſio qualitatis. Eò vel maxime, quia intenſio formæ fieri poteſt abſque ſubiecto, & modo eius; ſi enim hoſtia conſecrata calefiat, & nouus calor ei addatur per ignis approximationem, calidior fiet, nullo exiſtente ſubiecto: non ergo intenſio qualitatis à maiore participatione ſubiecti, vel nouo eius modo deſumitur.

19. Aſſ. 4. intenſio formæ intenſibilis cauſatur per additionem gradus, ad gradum. Patrocinatur Scot. *vbi ſuprà*, §. *ſexto*, 13. & *in Rep. quæſt. 6.* Suadetur primò, *ex* 4. *Phyſ.* 85. *&* 1. *de gen.* 31. *&* 33. vbi legitur, augmentum effici ex additione nouæ entitatis, præexiſtenti adiunctæ. Atque euidenter conſtat, ex refutatione aliorum. Secundò, videmus apertè aquam creſcere additione nouæ aquæ, quantitatem acceſſu nouæ quantitatis, lumen aduentu noui luminis, & ſic de reliquis: ergo idipſum aſtruendum eſt de quacumque intenſione formæ intenſibilis, cum in hac, ac in illis par currat ratio. Tertiò experimur, pondus magis ponderare, & onerare, ſi ei nouum addatur, vt plumbum magis ponderat, ſi aliud plumbum adiungatur, calorem magis calefacere, ſi ei adnectatur alius calor, & aquam magis ebullire, & feruere, ſuppoſito illi alio igne, ergo nouo gradu addito præcedenti fit intenſio.

Quartò, nouo merito, nouam gratiam tribuit Deus homini, quæ vnitur gratiæ præcedenti. Hinc Conc. Trid. cit. ab Arr. *diſp. 3. ſect. 1. ſubſect. 3.* ſancit gratiam augeri per bona opera Et Eccleſia, in quadam oratione, tam pro iuſtis, quàm pro iniuſtis orat Deum, vt largiatur eis gratiam inquiens, *Gratiam tuam quæſumus Domine mentibus noſtris infunde.* Iuſtis autem, & ſanctis Deus præbet nouam gratiam, per noua eorum bona opera: ſi ergo gratia creſcit additione nouorum graduum, idem dicendum eſt de reliquis qualitatibus, tam ſpiritualibus, quàm materialibus.

20. Opp. 1. pro Goffredo, termini motus ſunt incompoſſibiles, 5. *Phyſ.* 20. Qualitas autem præcedens, & qualitas ſubſequens ſortiuntur terminos ſuorum motuum: duabus namque productionibus producuntur: igitur intenſio efficitur per corruptionem qualitatis præcedentis, & productionem ſubſequentis. Conf. motus localis, ſonus, & vox intenduntur partis præexiſtentis corruptione, & nouæ partis acquiſitione: ergo idem affirmandum eſt de cæteris qualitatibus. Reſpondeo per explicationem, & diſtinctionem ma. de terminis primis, cuiuſmodi ſunt formæ & priuatio eius, concedo: de terminis concomitantibus, veluti ſunt gradus priores, & poſteriores formæ intenſibilis, nego. Ad conf. concedo ant. nego conſeq. ratio eſt, quia illa ſunt ſucceſſiua, quorum partes nunquam ſimul coëxiſtunt, ſed continuò labuntur, prioribus corruptis, ſuccedunt poſteriores productæ: hæc verò permanentia; ideò priſtini, & recentes gradus ſimul exiſtunt, & manent.

21. Opp. 2. pro Thomiſ. 4. *Phyſ.* 84. Ex calido fit magis calidum, nullo facto de nouo calido in materia, quod non erat calidum, quando minus erat calidum, ergo per intenſionem caloris, nihil noui caloris aduenit præcedenti. Conf. ſimile in forma appoſitum ſimili non auget, vt tepidum adiunctum tepido non auget, & intendit ipſum tepidum præexiſtens, ergo qualitas non intenditur appoſitione noui gradus. Reſpondeo illud teſtimonium interpretandum eſſe non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, cum enim aliquid fit calidius, non fit calidum abſolutè, quia iam præſupponitur eſſe calidum, ſed fit magis calidum, quia intenditur calor, additione noui caloris: veluti cum paries albus magis dealbatur, non fit paries albus, quia iam erat albus, ſed fit magis albus. Ita deducitur ex Scot. præcit. *in Rep. quæſt. 6. ad 2.* Ad conf. Nego ant. cum eodem Doct. *ibid. in ſolutione 3.* minima quippè gutta aquæ addita alteri guttæ intendit eam, vt liquet experientia: ſic minimus calor appoſitus alteri calori, indubiè auget illum. Quarè, ſi gradus caloris aquæ tepidæ iungatur alteri gradui caloris, huiuſmodi gradus intenditur.

22. Opp. 3. vna anima rationalis eſt perfectior altera, vnuſque Angelus ſuperat alterum perfectione: & tamen nec anima, nec Angelus potiuntur huiuſmodi graduum latitudine, ergo nec qualitas tales gradus participat. Occurrendum eſt, tam animam, quàm Angelum gaudere ſuis gradibus, diuerſimodè tamen, nam eis competunt gradus perfectionales ſubſtantiales ſimul omnes in primordio ſuæ creationis: iſti verò gradus accidentales per motum, & temporis interſtitium acquirendi.

ARTICVLVS IV.

An gradus qualitatis intenſæ ſint homogenei.

23. SVarez *diſp. 46. Met. ſect. 1. n. 30.* & Hurt. *hoc loco diſp. 5. ſect. 2. §. 98.* quibus videtur praeire Dur. *1. d. 17 quæſt 7. num. 15* negant gradus formæ intenſæ eſſe ſimilares, & homogeneos. Oppoſitum autem docent Scot. *1. d. 17. q. 3.* & *in Rep. q. 6.* Mayr. *ibid. d. 18. q. 2. art. 1. & 2.* Orbel. & cæteri Scotiſ. Ocham. *q. 7.* & Gabriel *ibi*, & alij Nominales, ſuffragantur Vaſquez *Tom. 1. in 1. 2. diſp. 28. c. 6.* Arr. hîc *diſp. 3. ſect. 3.* & reliqui extra vtramque Scholam.

24. Not. & recolendum eſt ex alibi dictis, totum eſſe duplex, heterogeneum, & homogeneum, illud conflatur ex partibus alterius rationis, vt corpus humanum ex capite, collo, & reliquis mēbris, quæ ipsū integrant, & perficiunt: iſtud verò, ex partibus eiuſdem rationis, vt tota aqua, cuius omnes partes ſunt aquæ, & totus ignis, cuius omnes partes, ſi ab inuicem ſeiungantur ſunt ignes, tametſi coniunctæ denominationem totius non ſortiantur, ſeparatæ verò maximè, quia deſinunt eſſe partes, & induunt rationem totius. Huiuſmodi autem partes non ſubordinantur inter ſe, nec vna eſt actus, & altera potentia, ſed ſunt vnibiles ad inuicem, & integrant totum, quod dicitur vnum vnitate continuitatis, & homogeneitatis, quod bipartitur in extenſiuum, vt quantum quantitate molis, & intenſiuum, vt quantum quantitate virtutis, ac perfectionis.

25. Aſſ. gradus formæ intenſæ ſunt ſimilares, & homogenei. Ita Scot. cit. *in vtroque opere*, eſtque communis,

omnis,& vera. Probatur primò, partes aquæ, ignis, cæterorumque homogeneorum ſunt ſimilares, & eiuſdem rationis: ergo partes, & gradus qualitatis intenſæ ſunt homogenei, & ſimilares. Ant. patet, quia participant idem nomen, & eandem rationem, veluti indiuidua eiuſdem ſpeciei: quod magis elucet ſi ſeparentur abuicem, quæ tunc induunt rationem totius; tunc enim verum eſt affirmare, & dicere, hæc eſt aqua, & illa eſt aqua, itemque hic eſt ignis, & ille eſt ignis. Eò magis, quia gaudent eadem proprietate, & virtute; partes namque aquæ, & tota aqua, frigefacit, & humectat: itemque partes ignis, & totus ignis calefacit, & comburit. Atque ſimul vniuntur, ſeque iuuant, & tuentur à contrariis, & mutuò fouent.

Secundò, eodem modo philoſophandum eſt de quanto quantitate virtutis, ac de quanto quantitate molis, vt in ſuperioribus monſtratum eſt: Atqui quantum quantitate molis ſortitur partes homogeneas, vt patet de tabula, aliiſque continuis, quorum partes copulantur termino communi: ergo idem affirmandum eſt de quanto quantitate perfectionis, vt conſtat de lumine, calore, frigore, aliiſque qualitatibus intenſis, quarum partes, & gradus ſunt ſimilares, & vnigenei.

Tertiò, ſi fuerint duo globi ænei æqualis ponderis, æquales erunt in grauitate: Si verò ſimul vniantur magis ponderabunt, vt monſtrat experientia: quod ſi abinuicem disiungantur, minus ponderabunt, ſemper conſeruantes ſinguli ſuam æqualem grauitatem: ergo ſi grauitatis gradus ſunt ſimiles, & homogenei, pariter gradus cæterarum qualitatum erunt ſimiles, & vnigenei, vt liquet de duabus accenſis lucernis, quæ ſimul iunctæ, aut abiunctæ retinent ſuos gradus lucis ſimiles, eiuſdemque rationis.

Quartò, ſi quiſpiam Deo carus, & acceptus habeat tres gradus gratiæ, & poſtmodum bene operetur, actu tamen remiſſo, & conatu minori, debetur illi alius gradus gratiæ, quo præcedentes gradus intenduntur, veluti aqua addita aquæ intenditur, tametſi ſubſequens ſit minor præexiſtente, vt patet de fluminibus intrantibus mare: ac de pluuia, qua intumeſcunt ipſa flumina, quorum aquæ omnes ſunt ſimiles, & homogeneæ, ergo hoc ipſum dicendum eſt de gradibus cuiuſcumque qualitatis intenſæ.

Dices, id non valere de qualitatibus operatiuis, & productiuis effectuum eiuſdem rationis, vt calor producit calorem, & lux lucem: benè tamen de non productiuis effectuum ſibi ſimilium, vt gratia non producit gratiam, & gloria non producit gloriam. Contrà, quod vnum ſit productiuum alterius, vel non productiuum, non tollit, aut ponit homogeneitatem, aut heterogeneitatem. Nam Angelus, & anima rationalis non generant ſibi ſimilia, & tamen aſſimilantur, & Cæli ſunt homogenei, licet non generent alios cælos. lux gignit lumen cuius gradus ſunt ſimiles, & eiuſdem rationis: ſic dicito de igne, calore, & aliis eiuſdem formæ Concludo ergo gradus qualitatis intenſæ, ſiue priores, ſiue poſteriores eſſe homogeneos, & ſimilares.

26. Oppones primò, ſi gradus forent ſimiles, & homogenei, qualitas intenſa, & remiſſa eſſent æqualis perfectionis, ac virtutis: hoc autem defendi nequit, ergo nec illud. Sequela ma. ſuadetur, ſi gradus qualitatis extendantur, æque ſunt perfecti, ac ſi intendantur, quia per extenſionem non amittunt ſuam, virtutem, & perfectionem, nec per vnionem accipiunt nouam perfectionem, & vigorem. Nego ſeq. ma. ad eius probationem dico, gradus vnitos, & intenſos eſſe efficaciores, & præſtantiores, quàm disiunctos, & remiſſos: quia virtus vnita fortior ſe ipſa diſperſa. Et natura ſimul coniuncta, & colligata impedit ne fiat vacuum ab Angelo primo, licet non ſit poteſtas in terra, quæ comparetur ei: *Iob.* 41. cuius memini *lib.6. Phyſ. queſt.3. artic.2.* Quo in ſenſu fortaſsè *Eccleſiaſtes* 4. ſubiicit, *Funiculus triplex difficilè rumpitur.*

27. Oppones ſecundò, plures gradus in eadem parte ſubiecti intendunt qualitatem, ergo & plures partes quantitatis ſe penetrantes intendunt quantitatem: hoc autem non conceditur, ergo nec illud eſt admittendum, ſi gradus ſint homogenei: bene tamen, ſi heterogenei extiterint. Concedo ant. nego conſeq. quia qualitas, cum ſuſcipiat magis, & minus, eſt capax intenſionis, quantitas verò, cum magis, & minus non ſuſcipiat, non intenſionis, ſed extenſionis eſt particeps.

28. Oppones tertiò, agens nequit tranſilire metas ſuæ virtutis, & actiuitatis, vt pro certo habent omnes Philoſophi: Si autem gradus qualitatis forent homogenei, agens naturale ageret vltrà ſuam virtutem, & exiret extra ſphæram ſuæ actiuitatis. Nam v.g album vt duo poſſet cauſare duos gradus albedinis in altero albo ſibi ſimili habente pariter duos gradus albedinis, ſicque eſſet album vt quatuor. Itemque alios gradus quiret efficere, etiam octauum, & ſummum, quod videtur incommodum, & abſurdum: ergo præfati gradus qualitatis intenſæ haud ſunt homogenei. Concedo, ma. nego min. Simile quippe, & æquale in virtute non agit in ſimile, nec in par in potentia, ac virtute, vt oſtendit experientia. Album namque vt duo, quia iam habet, & poſſidet duos gradus, ad ipſos non tendit, & inclinat, quia acquiſito termino, ceſſat motus, ſed alios, quos agens fortius, & ſuperius inducere valet duntaxat. Quare, nullum ſequitur inconueniens, in ſtatuendis gradibus homogeneis, quin immò, ſi ponantur gradus heterogenei, vt apertè conuincunt, quæ ſuprà adduxi.

29. Oppones quartò, per viſionem intenſiorem perfectius, & clarius videtur Deus à Beatis, at ſi gradus ſunt homogenei, & æquales, æque perfectè, ac clarè videret vnus Beatus habens duos gradus viſionis, quàm alter habens quatuor gradus, propterea quod vnus gradus non eſt perfectior, ac maior altero, ſed ſunt æqualis virtutis, ac perfectionis. Ergo &c. Concedo ma. nego min. ratio eſt, quia licet gradus ſint æquales in virtute, & perfectione, non tamen in numero. Ideò habens plures gradus viſionis beatificæ eſt beatior, habente pauciores, veluti ille eſt ditior qui habet plures pecunias, & facultates, alio pauciores poſſidente.

30. Quæres, quænam qualitates ſint intenſibiles, & remiſſibiles? Dico potiſſimum eſſe qualitates primæ ſpeciei, putà habitus acquiſitos, vt ſcientiam, & infuſos, vt gratiam; & tertiæ ſpeciei, vt amorem, odium, lætitiam, triſtitiam, & id genus alia, de quibus fuse in Log.

Articvlvs V.

An gradus qualitatis inter ſe diſtinguantur.

31. Aſſertio, gradus qualitatis intenſæ abinuicem realiter diſſident. Inſinuatur à Scot. 1. *d.* 17. *q.* 3. & *in Report. q* 4. *& indè*, contrà quoſdam, quorum ſuppreſſo nomine meminit. Mayr. *d.* 18 *primi, q.* 2. *a.* 2. Probatur 1. ea realiter inter ſe differunt, quorum vnum poteſt produci, altero non producto. Hoc enim eſt præcipuum, & manifeſtum indicium diſtinctionis realis: poteſt autem produci primus gradus, ſecundo gradu non producto, ſiquidem poſt productionem primi gradus, agens poteſt impediri à contrario, ac deſiſtere à productione ſecundi gradus. Ergo gradus inter ſe realiter differunt. Secundò, quorum vnum poteſt remanere, & perſiſtere in eſſe, aliud verò corrumpi, inter ea cadit diſtinctio realis, vt conſtat ex definitione diſtinctionis realis alibi allata: poteſt autem vnus gradus permanere, & alter deſtrui, poteſt namque primus gradus in ſuo eſſe perſiſtere, & ſecundus

gradus corrumpi, vt euenit in remiſſione qualitatis, cum ſcilicet magnus & intenſus calor aquæ feruidæ remittitur, & intenditur frigus, redeunte ipſa aqua, ad ſuam frigiditatem: ergo &c.

32. Opp. 1. realiter diſtincta non faciunt vnum per ſe, niſi alterum ſe habeat per modum potentiæ, & alterum per modum actus: qualitas autem intenſa eſt quid vnum coalitum ex graduum pluralitate: ergo gradus ex quibus coaleſcit, realiter non differunt. Diſtinguo Ma. de iis, quæ faciunt vnum vnitate compoſitionis, concedo: de aliis verò quæ conſtituunt vnum vnitate homogenea, integrali, & graduali, nego.

Opp. 2. ſi forent plures gradus realiter diſtincti, multiplicatis ipſis gradibus, vtique multiplicaretur qualitas, quandoquidem ad multiplicationem inferiorum, multiplicatur ſuperius. qualitas autem intenſa non eſt multiplex ſed vna, ergo nec gradus ſunt multi reipſa diſſiti. Nego ma. poteſt namque plurificari poſterius, abſque plurificatione prioris: ſic vna exiſtente cauſa, plures ſunt eius effectus, & ſub vno genere comprehenduntur plures ſpecies: atque vna ſpecies plura habet indiuidua. Quare, qualitas intenſa licet ſit vna vnitate homogeneitatis totali, eſt tamen multiplex multiplicitate partiali, veluti mare eſt vnum totale, & plura partialia.

ARTICVLVS VI.

An intenſio, & remiſsio inter ſe differant.

OMnis forma intenſibilis, quoque eſt remiſſibilis. Quod enim poteſt intendi, vtique poteſt remitti, & è contra. Vndè intenſio eſt acquiſitio, ſeu motus acquiſitiuus graduum qualitatis: remiſſio verò eſt deperditio, ſeu motus deperditiuus graduum qualitatis. Idque claret de calore aquæ, cum ab igne ſuppoſito, magis caleſit, & ebullit, ac feruet. & cum amoto igne, paulatim calor minuitur, & redit ad ſuam priſtinam frigiditatem.

33. Aſſ. intenſio, & remiſſio ab inuicem diſcriminantur: Inſinuatur à Doct. *locis præalleg.* probatur primò, motus diſtinguuntur penes ſuos terminos, ex dictis *lib.* 8. *Phyſ. quæſt.* 2. *art.* 1. & 2. Intenſio autem, & remiſſio diſtinctos ſortiuntur terminos. Siquidem intenſionis terminus eſt poſitiuus, remiſſionis verò eſt priuatiuus, vt patet ex deſcriptione vtriuſque præallata, ergo intenſio, & remiſſio inter ſe diſſident. Secundò, intenſio, & remiſſio inter ſe differunt, veluti generatio, & corruptio: generatio autem, & corruptio inter ſe differunt, vt liquet *ex primò l. huius tract. quæſt.* 2. & 3. Ergò pariter intenſio, & remiſſio. Ma. eſt conſpicua ex initio huius art. intenſio quippè eſt acquiſitio nouorum graduum, remiſſio verò eſt deperditio graduum quorumdam præexiſtentium.

34. Opp. 1. Ariſt. 5. *Phyſ.* 18. recenſet remiſſionem inter motus poſitiuos, ergo intenſio, & remiſſio non differunt ſicut motus poſitiuus, & priuatiuus. Reſpondeo Philoſophum exponendum eſſe de remiſſione non præciſè, & formaliter, ſed connotatiuè, & fundamentaliter, quatenus remiſſio deſignat aliquos gradus ſuperſtites, penes quos remiſſio vocari poteſt motus poſitiuus.

35. Opp. 2. intenſio, & remiſſio ſe habent, veluti generatio, & corruptio, ex aſſertis ſupra: corruptio autem eſt deſtructio totius in totum, nullo ſenſibili remanente, vt loco nuper cit. oſtendi: ergo etiam connotatiuè, & fundamentaliter remiſſio non eſt motus poſitiuus. Reſpondeo remiſſionem eſſe corruptionem partialem, hoc eſt aliquorum graduum duntaxat: non autem corruptionem totalem, vt benè deducitur in argumento.

QVÆSTIO II.

De rarefactione, & condenſatione.

1. ESſE rarefactionem, & condenſationem, patet oculis noſtris. Cernimus namque ignem rareſieri, aquam condenſari, oleum, lac, & id genus alia. Quid verò ſint, quidve includant, ad quod tendant, & in quo reſideant, non ita apertum, & peruium eſt: propterea ſubſequentes ſtatuimus art. ad hæc illuſtranda, & decidenda.

ARTICVLVS I.

An per rarefactionem producatur quantitas de nouo, & per condenſationem vetus deperdatur.

2. QVatuor præcipuæ opiniones referuntur, & examinantur Philoſophorum diſcordes, & diſcrepantes, quarum prima eſt quorundam, quorum nomina reticet Doct. 4. *d.* 12. *q.* 4. §. *quæ tum ad iſtam*, exiſtimantium rarefactionem effici per corpuſcula tenuia, & ſubtilia ingredientia intra poros rarefacti: & condenſationem fieri per egreſſum dictorum corporum, ex poris condenſati. His ſubſcribunt Arr. *diſp.* 16. *Phyſ. ſect.* 10. *ſubſect.* 2. & Ponc. *diſp* 55. *quæſt. vlt. concl.* 5. *num.* 47. ſecunda eſt Goffredi *Quol.* 11. *quæſt.* 3. Burl. relati à Margiuiſtis. Scot. nunc cit. §. *Hic eſt vna opinio*, & Pomponatij, *primò de gen. quæſt.* 10. arbitrantium per rarefactionem corrumpi totam quantitatem præcedentem, & nouam maiorem in rarefacto produci.

Tertia eſt quam tuentur Baſſol. 4. *d.* 12. *quæſt.* 3. Marſilius 1. *de gen. quæſt.* 15. Heruæus *Quol.* 1 *quæſt.* 5. & alij non pauci, affirmantes in rarefactione aliquam partem quantitatis nouæ produci, & in condenſatione aliquam partem quantitatis præcedentis deperdi. Hancque ſequitur Tol. 4. *Phyſ. quæſt.* 11. putatque eſſe veram, & Ariſt. cui patrocinatur Scot. *vbi ſuprà, ſub B.* §. *quantum ad iſtam*, & *in Repor. quæſt* 5. §. *Dico tamen.* Quarta traditur a Ioanne de Magiſ. 1. *de gen. quæſt.* 4. *ſcibile primo*, Mayr. 4. *d.* 12. *quæſt.* 4. Ruu. 1. *de gen. c.* 5. *tract. de rarefactione quæſt.* 1. Conimb. *quæſt.* 17. *art.* 3. aliiſque permultis, aſſerentibus in rarefactione nullam quantitatem totalem, aut partialem acquiri, ſed maiorem extenſionem localem, & in condenſatione minorem. A quibus longè diſtare Doctor noſter locis præalleg. non videtur.

3. Not. 1. rarefactionem, & condenſationem bifariam accipi. Primò latè pro quacumque laxatione, & dilatatione, vel coarctatione, & compreſſione cuiuſcumque rei rarefactibilis, & condenſabilis, ſic ſpongia aere, vel aqua plena dicitur rarefacta: expulſo autem aere ab ea, vel aqua dicitur condenſata. Hæc autem acceptio eſt vulgaris, & impropria, quam plerique veteres tantum agnouerunt, exiſtimantes in corpore eſſe poros vacuos, quos nos tenui, & ſubtili corpore plenos fatemur. Secundò preſsè, prò ampliatione partium coniunctarum maiorem locum occupantium, aut pro compreſſione earumdem partium ſimul connexarum minus ſpatium tenentium. Et de hac ſumptione, quæ eſt propria, ſermo eſt in præſentia. Sic enim rareſit cera calore, & condenſatur frigore, & quodlibet aliud rarefactibile, & condenſabile.

4. Not. 2. tres eſſe præcipuas cauſas rarefactionis, & condenſationis. Vna eſt calor, & frigus

notante D. *Bon.2.d.14. quæſt.3. n.67.* Experimur namque calorem rarefacere rarefactibile, & frigus condenſare condenſabile, vt mox de cera explicabam, quæ igni appoſita, rareſcit, & niui proxima denſatur. Patet quoque de caſtaneis, glandibus, puluere tormentario, & alijs huiuſmodi, quæ per calorem, & ignem rareſcunt, & petunt maiorem locum, ac etiam protinùs franguntur, & in fauillas, & cineres reducuntur. Prætereà conſtat de aqua in lebete, quæ frigida paruo loco contenta eſt, at verò, cum incaleſcit, rareſcit, & ad maiorem locum tendit, ebullienſque, ac feruens, extrà ipſum lebetem egreditur. Altera eſt generatio, præcipuè elementorum, quorum nonnulla æſtate creſcunt, & rareſcunt, vt ignis, & aër: cætera verò decreſcunt, & denſantur, vt aqua, & terra: hyeme verò oppoſitum contingit. Siquidem illa minorantur: hæc verò maiorantur. Tertia eſt motus localis, quo aër à ventis impetitur, & ad anguſtum locum redactus, denſatur: quibus ceſſantibus ad locum ampliorem funditur, & rareſcit.

5. Not. 3. accidentia materialia educi de potentia ſubiecti. Quod enim actu eſt frigidum, erat frigidum in potentia, & quod actu eſt calidum, vtique erat calidum in potentia, & ſic affirmandum eſt de reliquis, eo ferè pacto, quo formæ ſubſtantiales educuntur de potentia materiæ, ex oſtenſis *lib.2. Phyſ.* pariter accidentia ab agente naturali eruuntur ex potentia ſuorum ſubiectorum. Vndè quantitas, quæ eſt primum accidens conſequens ſubſtantiam corpoream, ex cuius potentia educitur, ei proportionatur, & adæquatur, adeò vt ea creſcente creſcat, & decreſcente, decreſcat. Itaque, in rarefactione augetur dicta ſubſtantia, & quoque eius quantitas, & in denſatione minuitur eamet ſubſtantia, ſimiliter eius quantitas minoratur: & hanc doctrinam expreſsè tenuiſſe Ariſt. 4. *Phyſ. T.* 84. affirmat Tolet. nuper alleg.

6. Aſſ. 1. rarefactio non fit per ingreſſum corporum ſubtilium in craſſitiem corporis rarefactibilis: nec condenſatio per egreſſum dictorum corporum. Tangitur à Doct. *paſſu memorato* §. *quantum ad iſta ſub B.* Probatur primò, corpus poteſt eſſe rarum, abſque præfatis corporibus ſubtilibus: ergò rarefactio non fit per huiuſmodi corpora. Ant. eſt in promptu. Siquidem quædam ſunt partes cæli raræ, quæ non lucent: quædam verò ſunt partes denſæ, quæ lucent, putà ſtellæ. In illis autem non exiſtunt talia corpora ſubtilia, cum cœlum ſit corpus ſimplex alienum ab ingreſſu, aut egreſſu eorum corporum, incorruptum, & ſeiunctum ab eorumdem ortu, tranſitu & interitu.

Dices, cœlum à primordio ſuæ volitionis ita eſſe conſtitutum, vt quædam eius partes ſint raræ, quædam verò denſæ. Cæterùm, corpora ſublunaria rarefactibilia, & denſibilia exigunt, aut reſpectant huiuſmodi corpora ſubtilia, & exilia. Contra, ſi ea corpora non ſunt neceſſaria ad vnum corpus rarefaciendum, ergo nec ad aliud, veluti ſi quantitas non eſt cauſa ad indiuiduandam, & ſingularizandam ſubſtantiam cæleſtem, ergo nec ad ſublunarem, & terreſtrem. Pariter ſi maior radicatio in ſubiecto non eſt cauſa intenſionis gratiæ, & gloriæ iuſtorum, nec etiam alterius qualitatis, putà albedinis, vel nigredinis. Quare ſi præfata corpora non cauſant raritatem in cœlo, vtique nec in terra. Secundò rarefactio foret iuxtapoſitio eorum corporum ſubtilium: vnum quippè alteri apponeretur, ratione cuius rarefieret: id autem falſum eſt, veluti dogma priſcorum Philoſophorum exiſtimantium generationem eſſe aggregationem athomorum. Deindè, illa corpora ſunt raritatis, & denſitatis capacia, cum ſint eiuſdem rationis, cum cæteris rarefactibilibus, & denſabilibus: ergo aſſignanda eſt cauſa eorum raritatis, & denſitatis, quæ non habetur per alia corpora, ſecus abiretur in infinitum, ergo ſtatuenda eſt altera cauſa infrà nominanda. Inſuper, abſque ingreſſu talium corporum, cera in vaſe occluſa rareſcit, & frigore denſatur: dato enim quod ipſum vas vndique ſit obturatum, & obſeratum, vt ea corpora in idemmet vas ingredi nequeant, ſanè habetur rarefactio ceræ à calore circumſtante, eoque ceſſante, eiuſdem ceræ denſatio: vanum ergo & fruſtraneum eſt admittere ea corpora, tanquam cauſam raritatis, & denſitatis rarefactibilium, & denſabilium cum abſque illis raritas, & denſitas eſſe valeant. Demum, ſi corpus ſecundum omnes ſuas partes extenderetur, aut comprimeretur, & Deus impediret, nè vllum corpus ſubtile intromitteretur intra dictas partes, aut extra illas exiret, ipſum corpus rarefieret, aut denſaretur, ſine illis tenuibus corpuſculis ingredientibus, aut egredientibus: impertinentia ergo ſunt ea corpora ad raritatem, aut denſitatem. Quæ autem reſpondent Authores primæ ſententiæ ad hæc, ſunt ſic irrita, & futilia, vt pigeat ea adducere, & refellere.

7. Aſſ. 2. in rarefactione tota præcedens quantitas non corrumpitur & noua ſubſequens maior non producitur. Ità Scot. *vbi ſuprà.* Probatur primò, manente ſubiecto, manet vtique eius paſſio, & proprietas, vt manente homine, manet quoque eius riſibilitas: in rarefactione autem compoſitum phyſicum, quod eſt ſubiectum quantitatis perſiſtit, vt ſenſu, & experientia monſtratur, ergo & eius paſſio, & proprietas, quæ eſt quantitas, proindéque in rarefactione non perit vetus, nouaque maior quantitas non ſuccedit. Secundò perſeuerantibus accidentibus, eorum ſubiectum perſeuerat. Non enim accidentia migrant de ſubiecto in ſubiectum, nec ſuaptè natura valent eſſe ſine ſubiecto: in rarefactione autem permanent accidentia, quæ inerant in ſubiecto, priuſquam rarefieret, putà color, odor, ſapor, & huius formæ alia, vt liquet in cera rarefacta, ergo & ipſorum ſubiectum proximum, & immediatum, quod eſt quantitas. Huc quoque pertinent rationes, quas attuli, ad probandum, in intenſione, qualitatem præcedentem non corrumpi, ſeu perſiſtere cum additione nouorum graduum.

8. Aſſ. 3. in rarefactione aliqua pars quantitatis de nouo aggeneratur præexiſtenti, & in condenſatione aliqua pars quantitatis deperditur. Tenet Doct. cit. præſertim *in fine.* Probatur primò ex definitione rari, & denſi, quam omnes communiter, & vnanimiter ex Ariſt. 4. *Phyſ. cap.9. T.*84. recipiunt, rarum eſt, quod ſub magnis dimenſionibus habet parum materiæ. Denſum verò eſt, quod ſub paruis dimenſionibus habet multum materiæ. Corroboratur *ex 4. Phyſ.*84 rarum eſt, quod magis in potentia erat dimenſiuum, fit actu magis dimēſiuum: nequit autem eſſe magis actu dimenſiuum, niſi per maiorem quantitatem, ſicut non poteſt flumen maius eſſe, niſi per maiorem aquam in eo exiſtentem, nec maior fornax ardens, niſi per maiorem ignem in ea ardentem. Cum ergo fit rarefactio, noua pars quantitatis accedit præexiſtenti quantitati rarefacti, & cum efficitur condenſatio, quædam pars quantitatis corporis condenſati. Occurrit Hurt. cit. per diſtinctionem, inquiens, præfatum teſtimonium non valere in actu primo, & remoto: ſed in actu ſecundo, & proximo, qui eſt extenſio dimenſiua circumſcriptiua, & localis: non verò extenſio interna partium corporis rarefacti, & quantitatiua. Et in idem videtur recidere quod Run. & alij aiunt, eſſe nouum modum, non autem nouam quantitatem. Contra, vbi eſt effectus formalis, ibi eſt cauſa eius formalis, vt patet, vbicumque enim eſt animatio, ibi eſt anima, & vbi eſt dealbatio, ibi eſt albedo: ergo ſi in rarefactione eſt noua dimenſio, & extenſio, quoque eſt noua quantitas: concedunt autem Authores alleg. eſſe nouam, maioremque dimenſionem, & extenſionem in rarefactione rei rarefactæ, ergò, & nouam, & maiorem quantitatem, cum illa, ab hac non ſeparetur, ſicut effectus formalis à cauſa formali,

& modus, à re modificata non ſegregatur. Deinde quantitas definitur ens per ſe extenſum,& poſitio partium extrà partes: in rarefactione autem reperitur maior extenſio. partium, maiorque earumdem partium poſitio, vt ſenſus, & experientia monſtrat, ergo & maior quantitas.

Secundò, intenſio formæ non fit abſque nouo gradu illi addito, vt probaui *in ſuperiori quaſt. art.3.* Ergo extenſio, quæ habetur per rarefactionem, non efficitur, niſi per nouam partem quantitatis præexiſtenti adiunctam. Conſeq. patet à pari; ſicut enim intenditur forma additione noui gradus: ita extenditur additione nouæ partis quantitatis. Reſpondent Aduerſarij negantes paritatem, quia quantitas extenditur nullo ſibi addito, vt liquet de ſpongia, pelle, & reliquis, quæ inuariata, & immutata extenduntur, & conſtringuntur abſque receptione, & acceſſu alicuius rei de nouo. Contrà, præterquamquod iſti afferunt hanc paritatem ad ſuadendum intenſionem effici per nouorum graduum aduentum, & adducunt exempla de extenſione, & rarefactione latè ſumpta, cuius memini loco nuper memorato, impugnantur ſic: ille motus quo corpus tranſit à denſo ad rarum, eſt alicuius rei acquiſitiuus, non alterius ſanè, quàm quantitatis, quia fit maius, quod ſpectat ad quantitatem, ergo in rarefactione acquiritur aliqua quantitas, quæ priùs non erat in eo corpore.

Dices, produci quandam qualitatem, qua ipſum corpus rareſcit. Contrà, rarefactio non fertur ad qualitatem, ſed ad quantitatem, teſte Ariſt. *l. prædicam. ad finem c. de qualitate,* & dato quod fiat aliqua qualitas, non obſtat, quin etiam gignatur aliqua quantitas, cum fiat noua extenſio, quæ pertinet ad quantitatem. Rurſus, in nutritione aggeneratur pars aliqua ſubſtantiæ, & quantitatis præexiſtenti nutrito, vt non negant Antigoniſtæ, ergo pariter in rarefactione adiungitur rarefacto quædam quantitas, per quam corpus amplius extenditur, & maioratur.

Dices, non fieri nouam quantitatem, ſed modum quemdam ſubſequentem quantitatem. Contrà, iam is modus à nobis reiectus eſt, tanquam vanus, & irritus. Deinde, ſi eſſet, in aliqua ex decem categoriis collocaretur, ſed non in tribus prioribus, vt fatentur prænominati Authores, nec in reliquis, quæ conſtituuntur non per modos, ſed per relationes extrinſecùs aduenientes, ex aſſertis in Log. *l. 3. quaſt.* 8. *art.* 1. Inſuper, is modus non diſſidet ab extenſione locali, vt ſignificant prærecenſiti Philoſophi, ergo eadem ratione refellitur, qua extenſio localis ſuprà reiecta eſt. Porrò non caret probabilitate in rarefactione ſolummodò acquiri dictam extenſionem vbiqualem, quam in multis curriculis tutatus ſum, nec à Scot. videtur multum aliena, cum anceps videatur, & dubius *locis memoratis*, & non ignobiles eius diſcipuli apertè, & enixè eam defendant, & oppoſitis argumentis commodè, & facilè occurrant.

9. Oppones primò, *ex 4. Phyſic. cap.9. T.* 84. in rarefactione nihil noui acquiri à corpore rarefacto, & in condenſatione nihil præexiſtentis deperdi. Nam, eadem cera, quæ erat frigore concreta, & denſa, calore dilatatur, & funditur ad maius ſpatium, & locum occupandum. Reſpondeo per expoſitionem, & diſtinctionem eius teſtimonij: in rarefactione, & condenſatione nihil de nouo aduenit, aut recedit, quoad materiam. partes eius ſubiectas, concedo: quoad quantitatem, aliaque accidentia, nego: ſiquidem ibi, vt obſeruant Conimbr. 1. *de gen. cap.5. quaſt.*17. *art.*1. Ariſtot. tradit definitiones rari, & denſi, inquiens, rarum eſt, quod ſub magnis dimenſionibus habet paruam materiam, & denſum quod ſub paruis dimenſionibus multum materiæ participat. Quare præfatum teſtimonium potius nobis proficit, quàm officiat: eadem quippè materia, ſiue corpore remanente, per rarefactionem acquiritur maior dimenſio, quæ pertinet ad quantitatem, & per condenſationem, quoque eodem perſiſtente ſubiecto perit aliqua eius dimenſio, quæ quantitati eſt propria.

10. Oppones ſecundò, ſi rarefacto corpori accedit noua quantitas veteri præexiſtenti, cum vtraque, ſit accidens, poſtulat ſubiectum, in quo inhæreat, vel ergo vna eſt in alia, ſicque datur penetratio dimenſionum, quæ eſt impoſſibilis: vel altera recedit à ſubiecto, vt putat Goffred. vel rarefactio non fit per omnes partes, quod eſt contrà hypotheſim: atque cum non appareat alius modus, quo fiat rarefactio, rectè deducitur nec totam quantitatem nouam, nec partem eius acquiri rarefacto, & in denſo neutram amitti. Reſpondeo partem quantitatis in rarefacto adiungi præexiſtenti quantitati, eo ferè pacto, quo aquæ additur aqua, & igni ignis. Suprà namque affirmaui, intenſionem, & extenſionem aſſimilari; ſicut enim illa fit additione gradus, ad gradum; ſic iſta additione partis, ad partem. Itaque, nullum infertur incommodum ex præadductis, & prænarratis.

11. Oppones tertiò, ſi rarefactio tenderet ad nouam quantitatem, non diſtingueretur ab augmentatione, quia hæc pariter fertur ad nouam quantitatem, & identitas motus petitur à termino ad quem: vtriuſque autem præfati motus idem foret terminus ad quem, putà quantitas, ergo nullum intercipèretur diſcrimen inter dictos motus, quod eſt falſum. Neganda eſt ſequela ma. ſiquidem augmentatio eſt accretio materiæ ſubiectæ, & quantitatis ſimul, vt liquet in animatis, quæ creſcunt per intus ſuſceptionem, & in inanimatis, quæ augentur per iuxtà poſitionem: in rarefactione autem eſt ſolùm additio penes aliquam quantitatem, vt ſuprà planum feci.

12. Oppones quartò, ſi hoſtia conſecrata rarefiat, vt non repugnat, appoſito calore, acquireret aliquam quantitatem, quàm priùs non habebat, in qua non eſſet corpus Chriſti, quandoquidem corpus Chriſti exiſtit duntaxat in partibus eius conſecratis: inconueniens autem videtur eſſe aliquam partem hoſtiæ, in qua corpus Chriſti non exiſtat, ergo per rarefactionem ei non aduenit noua quantitas. Concedo ma. nego min. vt enim hoſtiæ conſecratæ accedunt alia accidentia, vt calor, diuiſio, fractio, & huiuſmodi, in quibus non extat corpus Chriſti, pariter mirum nulli debet eſſe, vt in noua quantitate per rarefactionem parta non ſit corpus Chriſti Domini, vt poſt Scot. cit. notat Hurt. *diſp.* 4. *ſect.*2.

Articvlvs II.

An raritas, & denſitas ſpectent ad quantitatem, aut qualitatem.

13. Qvi in rarefactione nullam nouam quantitatem agnoſcunt, rarefactionem, & denſationem inter qualitates adſcribunt. Qui autem in rarefactione totam quantitatem, aut partem de nouo acquiri, & in condenſatione deperdi arbitrantur, raritatem, & denſitatem ad quantitatem reuocant. Pro huius autem difficultatis explanatione, & deciſione.

14. Not. ex Scot. *in prædicam. quaſt.3. §. Notandum in cap. de qualitate,* & Antonio Andrea *in expoſ. ſex principiorum, cap.6.* rarum, & denſum bifariàm accipi, vno modo, pro extenſione partium, idque dupliciter, vel pro extenſione partium in loco, & eſt ſitus, vel pro extenſione partium in toto, & conuenit quantitati, quæ diuiditur in eam, quæ habet poſitionem, partium, & in aliam, quæ tali poſitione partium caret, vt intueri licet *lib. prædicam cap. de quantitate,* in quo

aſſertus

aſſeratur præfata diuiſio quantitatis. Altero modo pro extenſione partium materiæ, paſſionemque ſenſui infert, & ab ipſo ſenſu percipitur, quo pacto eſt qualitas, reſidens in tertia ſpecie qualitatis.

15. Aſſertio, raritas, & denſitas pertinent ad prædicamentum quantitatis. Tenet Doct. 4. *diſtinct.* 12. *quæſt.* 4. ſuadetur primò, ex Ariſtot. qui *in prædicam. cap. de qualitate*, excludit rarum, & denſum à genere & ſerie qualitatis.

Secundò, extenſio partium in toto competit quantitati, vt liquet ex definitione quantitatis: in rarefactione autem extenduntur partes in toto, vt oſtendi in antecedente art. ergo raritas, & denſitas in categoria, quantitatis collocantur.

Tertiò, motus ſpecificatur à termino ad quem, ex alibi dictis: terminus autem ad quem rareſactionis eſt noua quantitas, ratione cuius partes corporis rarefacti extenduntur adinuicem, & ad locum ampliorem. Deinde, in ſuperiori art. aſſerui, in rarefactione produci quamdam partem quantitatis de nouo, quæ annectitur, & aggeneratur præcedenti, & præexiſtenti quantitati. Inſuper, raritas, & denſitas vel locantur in prædicamento quantitatis, vel qualitatis, vel ſitus: ſed non in categoria ſitus, cum ſit extenſio partium ad locum, nec in prædicamento qualitatis, quia præexigunt qualitatem, præexigens autem non eſt præexactum, vt accidens quod præexigit ſubiectum, in quo inhæret, non eſt ipſum ſubiectum, in quo ſubiectatur: raritas autem præexigit qualitatem, vtpotè calorem, quo denſum rareſcit, vt ſuperius obſeruaui: igitur raritas, & denſitas reſident in prædicamento quantitatis.

16. Oppones Ariſt. 4. *Phyſ.* 84. & 7. *eiuſdem operis*, 11. raritatem, & denſitatem inter qualitates tangibiles enumerat. Idem ſentiunt Auguſt. *lib. categ. cap.* 12. Damaſc. *in Phyſ. cap.* 22. Porret. *lib. ſex principiorum, cap.* 6. & alij permulti. Reſpondeo has, & conſimiles authoritates exponendas eſſe iuxtà diſtinctionem prææallatam in præmiſſo not. quatenus ſcilicet ſunt qualitates tangibiles, & paſſibiles: non autem quatenus præſeferunt poſitionem partium in toto, aut in loco.

17. Oppones ſecundò, quantitati nihil eſt contrarium, authore Ariſt. *cap. de quantitate*: raritas autem, & denſitas ſunt contraria, vt ſignificat idem Philoſophus 4. *Phyſ.* 85. & 2. *de partibus animalium, cap.* 1. ergo in catalogo qualitatis connumerantur. Concedo ma. diſtinguo min. ratione ſui, nego: ratione contentorum in eis, concedo. Siquidem in ipſis continentur calor, frigus, & cæteræ qualitates. Ita exponenda ſunt loca Philoſophi præallata.

ARTICVLVS III.

An ſine rareſactione, & additione nouæ materiæ ex paruo fieri poſſit magnum?

18. OMnes, (quibuſdam paucis exceptis) negant id effici poſſe naturali virtute: de ſupernaturali verò, non vna eſt Doctorum ſententia. Siquidem D. Greg. Nyſſenus *orat.* 3. *de reſurrectione*, Petrus Lombardus 2. *diſt.* 18. Dur. & alij *ibid.* partem affirmantem amplectuntur: negantem autem ſequuntur Mayr. Baſſol. Carthuſianus, & Ariminenſis, *eadem diſt. nunc alleg.* vtramque autem tanquam probabilem tuentur Maior, Gabriel *ibid. quæſt. vn. art.* 3. Dub. & Conimbr. 1. *de gen. cap.* 5. *quæſt.* 18. tametſi in negatiuam propendeant.

19. Aſſertio, ex paruo nequit magnum effici, etiam diuinitùs, niſi rarefactione, aut acceſſu nouæ materiæ. Tangitur à Doct. 2. *diſt.* 18. *quæſt. vn. in fine.* ſuadetur primò, quod excluditur in eſſentiali definitione alicuius, ab eo tolli non poteſt, ſuperna, & abſoluta Dei potentia, niſi deſtruatur, vt ſi ab homine dematur rationale, quod ingreditur definitionem eius eſſentialem, & quidditatiuam, auſertur natura eius: at in definitione magni ſtatuitur maior quantitas, quam in definitione parui: definitur namque magnum, & rarum, quod habet parum materiæ, & multum dimenſionis, & paruum, & denſum, quod habet multum materiæ, & dimẽſionis parum, vt patet 4. *Phyſ.* 84. impoſſibile ergo eſt, paruum euadere magnum, niſi rareſactione, per quam acquiritur noua quantitas, ex dictis in præcedente art. aut aduentu nouæ materiæ, veluti aqua creſcit, addita ipſi alia aqua, & ignis augetur, adiuncto ipſi altero igne.

Secundò, nullo modo, nullaque virtute, effectus formalis eſſe valet, abſque ſua cauſa formali, vt animatum eſſe nequit abſque anima, & album ſine albedine: magnum autem eſt effectus formalis magnitudinis, quæ eſt quantitas; magnum quippè eſt magnitudine magnum, veluti quantum eſt quantitate quantum, & album albedine album: ergo ex paruo non efficitur magnum, niſi addatur noua quantitas, quæ habetur per rarefactionem, aut noua materia per quam fit augmentum. Vnde Auguſt. 10. *de gener. ad lit.* Poſtremò ſubiicit. *Quid autem abſurdius, quàm putare, vllum eſſe corpus, manente natura ſua quantitate, quod vndique creſcat, niſi rarefiat.*

Tertiò, eo planè modo philoſophandũ eſt de hac re, ac de coſta Adæ, de qua Eua formata eſt, *Gen.* 2. de oleo cuiuſdam viduæ multiplicato, 4. *Reg.* 4. Atque de panibus Euangelicis, *Ioan.* 6. & *Matt.* 14. Hæc autem non creuerunt abſque nouæ materiæ acceſſu, & interuentu. Vt enim probè ſubiicit Auguſt, *in Ioan. proximè citat.* panes Euangelici benedictione Chriſti Domini multiplicati ſunt eo ferè pacto, quo ſegetes ex paruis granis augentur: quas creſcere per nouæ materiæ additionem nemo in dubium vocat. Idipſum ergo de præſenti aſtruendum eſt.

20. Oppones primò, maius, & præſtantius opus eſt creatio ex nihilo, quàm factio magni ex paruo: illud autem eſt poſſibile, vt oſtendi *lib. de Mundi opificio*, ergo & iſtud. Reſpondeo primum eſſe poſſibile, quia nullam inuoluit repugnantiam: ſecundum verò eſſe impoſſibile, quia implicat eſſe quantum ſine quantitate, ſicut eſſe album, abſque albedine.

21. Oppones ſecundò, quod non includitur in eſſentia materiæ, poteſt abſque vlla repugnantia tolli ab ea: magnitudo autem, vel paruitas non eſt de eſſentia materiæ, cum ex alibi dictis quantitas non ſit coæua materiæ, nec paſſio eius: ſed compoſito adaptetur: nihil ergo obſtat, quin ex paruo fiat magnum abſque rarefactione, & quantitate. Concedo ma. ad min. dico, materiam non poſſe effici magnam, aut paruam, ſine quantitate: cauſa eſt, quia maius, aut minus competunt quantitati, cum per quantitatem res dicatur magna, vel parua, ſicut per ſimilitudinem res dicitur ſimilis, & per diſſimilitudinem diſſimilis.

22. Oppones tertiò, ſi res parua fieri nequit magna, niſi ei addatur noua materia, ſi maior ſit materia, quæ ei aduenit, non videtur fieri ex illa, ſed potiùs ex iſta: vnde ſi multum aquæ infundatur in parum vini, iam non eſt ampliùs vinum, ſed aqua. Sic ex coſta Adami non fuiſſet factum corpus Euæ, quod erat conuenientis, & debitæ magnitudinis, cum à Deo fuerit conditum, cuius perfecta ſunt opera. Neganda eſt ſequela; nam ex paruo ſemine producitur magna arbor, & ex exigua ſcintilla ingens ignis. Idque ſignificat Saluator Luc. 3. de grano ſinapis, quod cum ſit paruum, creſcit in magnam arborem. Ad illud quod ſubiicitur, dico pertinere ad mixtionem, de qua *in* 4. *lib.*

LIBER TERIVS.

De Actione, & Reactione.

1. PRÆSVPPONENDA, & præcognoſcenda ſunt, quæ dixi in Logica de actione & paſſione, præſertim *in Epitome lib.*1. *quæſt.*4. *art.*9. Reliqua verò hic enixè, & accuratè ſunt examinanda, & decidenda. Duæ verò quæſtiones mouentur in hoc libro, prior de actione, & poſterior de reactione.

QVÆSTIO I.

De Actione.

ARTICVLVS I.

An actio ſit in agente, aut patiente.

2. PRIMA ſententia eſt Henr. *Quol.*4.*quæſt.*4. Capreoli 2.*diſtinct.*1. *quæſt.*2.*art.*3. & multorum aliorum exiſtimantium actionem ſubiectari in patiente. Secunda verò ſententia traditur à Scot.4. *diſt.*13. *quæſt.*3. & 2. *diſt.*3. *quæſt.*5. *lit.*5. & 3. *diſt.*3. *quæſt.*6. *in fine*, & *quæſt.*9. *lit.*O. & *lib. de anima*, *quæſt.*3. Antonio Andr.9. *Met. quæſt.*4. & *in exp. lib. ſex princ. Auobus nuperis diſp.*7.*Phyſ. quæſt.*3. *art.*1. & ex Thomiſt. Caiet.1.*p.quæſt.*25.*art.*1. docentibus actionem in agente reſidere.

3. Not. primò, ex Scot. *Quol.*13. actionem vulgò diuidi in actionem immanentem, & tranſeuntem. Actio immanens deſcribitur, cuius terminus manet in agente, vt dictio, & intellificatio, quæ fertur ad intellectionem, tanquam eius terminum, quæ inſidet in intellectu producente ipſam intellectionem, per præfatam dictionem, & intellificationem. Itemque productio viſionis eſt actio immanens, propterea quod viſio, quæ eſt eius terminus, manet in oculo, vt in ſubiecto. Actio verò tranſiens definitur ea, cuius terminus exit extra agens, vt domificatio eſt actio tranſiens, cuius terminus eſt domus conſtructa, quæ extra ædificantem extat. Quare prællata actionis diuiſio petitur penes terminum, qui ſi manet in agente, ab eo denominatur actio immanens: quod ſi fiat extrà agens, ab illo denominatur actio tranſiens. Obſeruat autem Canon. 3. *Phyſ. quæſt.*2. huiuſmodi actionem, non nominari, niſi ab effectu, ſiue termino eius, & exemplificat de charitate, quæ licet ſit actio nobilis, attamen ſortitur nomen à dilectione, quæ eſt eius effectus. Nec omittenda eſt diuiſio in actionem, quæ relinquit opus poſt ſe, id eſt permanens, vt ædificatio relinquit domum conſtructam: & in actionem, quæ non relinquit opus poſt ſe, id eſt permanens, vt cantatio, & cytharizatio, cuius terminus, & effectus velociter tranſit, & fluit, cum ſint in motu tranſeunte citò, vt patet in prolatione verborum, & emiſſione vocis. Huius meminit Ariſt. 1. *Eth.*1. & 6. *eiuſdem operis*, 4. & 1. *Magn. mor. cap. vlt.* necnon 9. *Met. T.*16.

4. Not. ſecundò, actionem poſſe bifariàm vſurpari, vno modo pro relatione extrinſecus adueniente tranſmutantis, ad tranſmutatum, quæ eſt propriè actio de genere actionis, ſecundum quam agens formaliter denominatur agens. Altero modo, pro actione acta, ſiue pro re producta per actionem, quæ dicitur actio de genere qualitatis, ſcribente Scot.1.*diſt.*17.*quæſt.*2. §. *Qui vellet. ante N.* & 9. *Met. ante exp. in cap.*4. & *T.*41. Hæc autem ſtatuitur duplex: aut enim forma, ſeu res per actionem producta manet in agente, & vocatur actio immanens, vt intellectio, de qua 9. *Met.*16. Aut forma, ſeu res per actionem producta, egreditur limites agentis, & extra ipſum agens reſidet, & perhibetur actio tranſiens, vt domus conſtructa, de qua in fine prioris notabilis.

5. Aſſertio prima, actio formaliter primo modo ſumpta pro forma reſpectiua ſubiectatur in agente. Eſt Scot. *vbi ſuprà*, & probatur primò, *ex* 3. *Phyſ.*20. Agens eſt, a quo aliud, paſſum verò, quod ab alio: ergo actio eſt id, quo agens formaliter denominatur agens, cuiuſmodi eſt reſpectus tranſmutantis, ad tranſmutatum, qui extat in agente. Deinde, *ex* 5. *Met. T.*16 potentia actiua eſt principium tranſmutandi aliud, inquantum aliud, igitur actio eſt tranſmutatio alterius, inquantum alterum, cum ſit actus potentiæ actiuæ tranſmutatiuæ in agente reſidens. Vnde, *lib. de ſomno, & vigilia, cap.*1. ſubiicitur, eiuſdem eſt actus, cuius eſt potentia: potentia autem agendi eſt in agente, ergo in eodemmet inſidet pariter actio.

Occurrit Ruu. 3. *Phyſ. quæſt* 6. & ait, præfata teſtimonia oſtendere, quidem actionem eſſe ab agente, non autem in agente, quod controuertitur à Philoſophis. Contrà, 2. *anima*, 24. & 29. expreſsè habetur actum eſſe in eo, cuius eſt actus: ergo præmemorata loca non rectè exponuntur de eſſe ab agente, & non eſſe in agente, vt in ſubiecto. Nec præſtat ſubinferre, ibi eſſe ſermonem de actione immanente, non verò tranſeunte, quandoquidem, ibi quoque verba fiunt de actione tranſeunte, quæ terminatur ad actionem immanentem: viſio quippè, intellectio, & reliquæ actiones immanentes præexigunt, & præſopponunt actiones tranſeuntes, per quas producuntur, vt palàm feci ſuprà in fundamentis.

Secundò, id ſubiectatur in agente, per quod agens denominatur formaliter agens, vt liquet de albedine, qua paries dicitur formaliter albus, inhærente in ipſo pariete: agens autem actione dicitur, & denominatur formaliter agens, vt ignis calefactione calefaciens, & aqua frigefactione frigefaciens: ergo actio ſubiectatur in agente. Nec iuuat quorumdam reſponſio dicentium, agens denominatione extrinſeca per actionem denominari duntaxat: Etenim, licet obiecta, in quæ actiones feruntur denominentur denominatione extrinſeca, vt paries viſus, & lapis cognitus, veruntamen in oculo formaliter eſt viſio, & in intellectu cognitio, per quam formaliter intellectus denominatur cognoſcens, & oculus videns: igitur agens actione denominatur agens formaliter, & denominatione intrinſeca, non verò extrinſeca.

Tertiò, in quo extat fundamentum relationis, in eo reperitur formaliter relatio, vt in Petro eſt fundamentum paternitatis, putà potentia generandi, in eodem pariter ineſt paternitas per filium ab ipſo genitum. Idque etiam valet in diuinis. Nam paternitas formaliter

eſt

eſt in Deo Patre, in quo eſt potentia generandi Filium: in a..ente autem inuenitur fundamentum actionis, quæ ex dictis eſt relatio extrinſecùs adueniens agentis, ad paſſum, & eius fundamentum potentia actiua tranſmutatiua: ergo & ipſamet actio, quæ in dicta potentia actiua fundatur.

Quartò, duæ formæ oppoſitæ exiſtere nequeunt ſimul in eodem ſubiecto, vt patet de calore, frigore, & cæteris, quæ in eodem ſimul non ſe compatiuntur: actio autem, & paſſio ſunt duæ formæ, ſeu entitates oppoſitæ: ob id idem ſimul reſpectu eiuſdem non poteſt eſſe agens, & patiens, putà calefaciens, & calefactum, frigefaciens, & frigefactum: conſtat autem in paſſo eſſe paſſionem; ergo ab oppoſito in agente actionem. Inſuper, aliquid de non agente, fit agens, vt ignis de non calefaciente lignum, fit calefaciens ipſum lignum, & mutatur conſequenter: mutari autem eſt aliter ſe habere, per receptionem alicuius de nouo: & ignis calefaciens in ſe nihil recipit, quàm calefactionem, quæ eſt eius actio, igitur actio ſedem ſuam tenet in agente. Vnde nonnulli non incongruè inferunt, Ariſt. exiſtimaſſe, Mundum à Deo fuiſſe conditum ab æterno, quia capere non valuit in tempore ipſum Deum poſſe agere, abſque noua actione ipſimet adueniente, quæ ipſum mutabilem redderet. Ne igitur Deum faceret mutabilem, opificem rerum ſtatuit ab æterno, vt intueri licet 8. *Phyſ.* aliiſque ſuæ doctrinæ locis: proindéque actionem in agente inſidere, eſt arbitratus.

6. Aſſertio ſecunda, actio ſecundo modo capta, prout eſt forma non exiens extrà agens, manet in agente: quatenus verò tranſit extrà agens, ſubiectatur in paſſo. Aſſertio eſt bipartita, quam tenet Doct. præcit. Prima pars probatur *ex* 9. *Met. T.* 16. operationes, quæ ſunt fines potentiarum, putà viſio, intellectio, & reliquæ conſimiles, in eiſdem potentiis, à quibus proficiſcuntur, collocantur. Potentiæ autem ſunt in agente, ergo & eius actiones ſic acceptæ. Secundò, perfectio cuiuſcumque ſubiecti manet in eo, cuius eſt perfectio, ſic viſio in oculo, ſpeculatio in intellectu, & gratia in voluntate: actio autem ſumpta pro re acta eſt perfectio agentis cuius eſt actio; ideò tendit ad eam, tanquam eius finem ex paſſu Ariſt. proximè alleg. Ergo inhæret in agente.

Secunda pars probatur, forma, quæ per motum producitur, exit ab agente, & recipitur in patiente, vt calor per calefactionem productus egreditur ab igne, & in ligno recipitur, à quo ipſum lignum caleſit, ſic etiam frigiditas niuis in manu recipitur, & inhæret: pariter ædificatio in ædificato, & contectio in contecto, authore Stagir. 3. *Phyſ.* 19. Deniquè, motus eſt in mobili, ex dictis *l. de motu*, ergo huiuſmodi actio ſubiectatur in paſſo.

7. Oppones primò, Ariſt. 3. *Phyſ. à T.*18. *vſque ad* 24. diſſerens de actione, & paſſione, *T.*19. *&* 20. potiſſimum ait, doctionem, & diſciplinam eſſe in diſcente: doctio autem eſt actio docentis, & diſcens eſt patiens, doctrinámque recipiens: ergo actio ſubiectatur in paſſo. Idem aſtruit 2. *anima T.* 139. aliiſque in locis. Reſpondeo Philoſophum interpretandum eſſe de actione acta, ſeu producta, quæ eſt de genere qualitatis; non autem de actione productiua, quæ eſt de genere actionis, de qua loquimur in præſentia. Idque apertè ſignificat Stagir. citat. *T.* 24. diſtinguens actionem à paſſione, doctrinam, & diſciplinam.

Dices, Ariſtot. 3. *Phyſ. T.* 21. apertè ſcribit actionem, & paſſionem eſſe vnum motum: motus autem eſt in mobili, quod eſt patiens, ergo præfata interpretatio, ac diſtinctio non quadrat textui Philoſophi: Dico eſſe vnum motum materialiter, non autem formaliter. Ait enim ibi actionem, & paſſionem eſſe vnum motum, veluti eſſe motum aſcendentis, & deſcendentis: & veluti eſt vna diſtantia, & intercapedo vnius ad duo, & duorum ad vnum. Conſtat autem motum aſcendentis, & deſcendentis non eſſe vnum formaliter, cum ſint motus oppoſiti, ſed materialiter, ratione ſpatij intericcti, & interpoſiti, patet quoque non eſſe vnum motum ſubiectiuè: nam ſubiectum aſcendentis eſt aſcendens, & deſcendentis eſt deſcendens, quod vtrumque formaliter idem non eſt.

8. Oppones ſecundò, ex 9. *Met.* 16. actio diuiditur in immanentem, & tranſeuntem: ſi autem omnis actio foret in agente, irrita, & vana eſſet præfata diuiſio, quandoquidem omnis actio eſſet immanens, & nulla actio tranſiens, quod pugnat Ariſt. & Philoſophorum vulgo, ergo &c. Reſpondeo eam actionis partitionem non eſſe vniuoci, in vniuocata, ſed æquiuoci, in æquiuocata, & deſumi penes terminum, ſi enim terminus reſideat in agente, dicitur immanens: quod ſi ab eo exeat, dicitur tranſiens, vt animaduerti in 1. not.

9. Oppones tertiò, actio eſt motus, 3. *Phyſ.* 22. agere quippè eſt mouere, & agens eſt mouens: motus autem non eſt in agente, ſed in patiente. Eſt namque motus actus mobilis, vt mobile eſt, ex loco alleg. *T.*18. Ergo actio non collocatur in agente. Reſpondeo per explicationem, & diſtinctionem ma. de actione ſumpta pro forma tranſeunte extrà agens, concedo, iuxtà 2. *partem aſſ.*2. De actione verò productiua, & formaliter capta, nego.

Articvlvs II.

An ſit actio in diſtans.

10. Dvæ præcipuæ in hoc art. leguntur ſcholaſticorum diſcrepantes ſententiæ. Vna eſt Doctoris Angelici 1. *p. quæſt.*8. *art.*1. Caiet. Bannez *ibid.* Suarez *diſp.* 18. *Met. ſect.* 8. & multorum Recentiorum, negantium dari actionem in diſtans: Altera verò traditur à Doctore ſubtili 1. *diſt.* 37. *quæſt. vn.* & 2. *diſt.*9. *quæſt.* 2. *B.* & 4. *diſt.*44. *quæſt.*2. *Ad* 3. *principale.* Mayr. Baſſ. Lych. Pil. Och. Gabr. Maior. & cæteris Scotiſ. & Nomin. affirmantibus actionem fieri in diſtans.

11. Not. agens quandoque vna actione agere in ſibi proximum, & remotum, vt ignis calefactione calefacit aërem ſibi propinquum, & manum ab ipſo diſtantem; quandoque verò alia actione agit in propinquum, & alia in remotum, vt ſol luce illuminat orbes vicinos; & alia virtute, & actione gignit hominem ab ipſo diſtantem, 2. *Phyſic.* 26. ſol, & homo generant hominem. Vnde deducitur in huiuſmodi agente reperiri duplex agendi principium, & potentiam, vnam qua agit in proximum, & alteram, qua agit in remotum, ſic ſol potentia calefactiua calefacit ſublunaria, & potentia generatiua gignit aurum in gremio terræ. Cur autem agens prius operetur in proximum, quàm remotum, duplex affertur ratio à Doctore, vna, quia viciniora ſunt proportionata, & priùs diſpoſita, quàm remotiora, ad recipiendum actum, & influxum agentis, ſic cernimus ſolem priùs illuminare montes, & colles, quam planities, priuſquam terram calefacere, quam generare mineram in viſceribus terræ. Altera verò eſt imbecillitas, & infirmitas agentis, quod cum ſtatim non valeat inducere formam in præiactam materiam, neceſſe eſt prius eam præparet, & diſponat per vnam actionem, & deindè per aliam introducat: hinc 9. *Metaphyſica*, 15. Ariſtot. ſubiicit, agens ſublunare prius alterat, quam generet, quod accidit ex imperfectione, & infirmitate ſuæ potentiæ, qua prius attingit imperfectius, quàm perfectius,

perfectius,priuſque medium, quàm extremum, atque prius proximum, quàm remotum. Quod ſi polleret potentia perfecta, in paſſum diſpoſitum protinus, & immediatè ſuam formam introduceret.

12. Aſſertio, datur actio in diſtans. Ita Scot. citat. & *in Reportat.*1. *diſt.*37. *quæſt.*2. Probatur primò,extant pleraque agentia,quæ agunt in diſtans : ergo non eſt abneganda actio in diſtans. Conſeq. tenet. Ant. oſtenditur, ſol diſtat à terra, & tamen gignit aurum in ſinu eius, vt omnes Philoſophi fatentur : non producit autem illud,motu ſuo,luce,& calore,aut alia qualitate,tum quia hæc,vſque illuc non peruadunt,perueniunt, & pertingunt, tum etiam quia ſunt accidentia, quæ ex dictis nequeunt ſubſtantiam generare. Iterum, magnes ad ſe trahit ferrum à ſe diſſitum,ſuccinum paleam, mulier coniectu oculorum faſcinat hominem. Hinc Gal.3.O. *inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit*? Baſiliſcus viſu, & ſibilo hominem necat. Rurſus, teſte Iſid. relato à Berchorio *lib.*10. *reduct. mor. cap.*63. Si lupus prius hominem viderit, in ipſum hominem raucedinem inducit, & priuat voce, & inſinuat Poëta.

Lupi videre priores.

Inſuper, torpedò obſtupefacit manum piſcatoris, ſtuporem minimè immittens in arundinem, & rete eius. Demum, puluis ſympathicus mira operatur in diſtans:igitur admittenda eſt actio in diſtans. Reſpondent Aduerſarij, etiam ſolem luce ſua peruadere penetralia, & viſcera terræ, in eiſque gignere mineralia,veluti in ſuperficie eiuſdem terræ viuentia,& quæuis alia tam perfecta, quàm imperfecta procreat:Ob id pater viuentium nuncupatur, & cauſa vniuerſalis. Addit Arr. *diſp.*7. *Phyſ. ſect.*6. *ſubſect.*1. tum ſolem, tum etiam cætera agentia agere in medium per qualitates occultas, & ignotas : etſi effectus cauſæ in extremo, & remoto fiat, non tamen abſque actione in medio, quod quandoque non eſt capax actionis, qua in longinquo producitur effectus,vt euenit in ſtupore cauſato in manu piſcatoris, & non in filo, & arundine eius, ſic de faſcinatione, aliiſque huiuſmodi aſtruendum eſt. Contra, Terra ex alibi aſſertis eſt ſicca, & frigida, etſi ſuperficies eius à ſole calefiat, tamen eius calor nequit ad eius ſinum peruenire. Etenim, ſi calor fornacis ardentis eo maior, & efficacior eum attingere nequit, vt certo comprobatur experimento, proculdubio nec ille dictum gremium pertingere valet. Eò magis æſtate, cum magis feruet calor, terra frigidior eſt in ſinu ſuo, vt nobis palàm faciunt aquæ fontales,& puteales,quæ tunc frigeſcunt, & hyeme caleſcunt. Quod autem ſubnectit. Arr. nullius eſt momenti ; nam præterquamquod dictæ qualitates diſpoſitiuè tantum,& non actiuè ſe habent in generatione ſubſtantiæ, cuiuſmodi eſt aurum, & quoduis minerale, in experientiis adductis, in medium, nullum edunt effectum, vt patet,etſi neceſſe ſit fortaſſe ipſum medium pertranſeant, in ipſo tamen non operantur, vt quoque olfacit Arr. cit. inquiens eius effectus medium capax non eſſe, veluti lumen ſolis peruadit corpora cæleſtia,non tamen ea calefacit,quia caloris, non ſunt receptiua,& apta ſubiecta. Cum ergo in diſtante cernatur effectus,in proximo verò nullus dignoſcatur effectus, abſque fundamento, & gratis excogitatur effectus in medio, cum nulla eius valeat eſſe cauſa productiua.

Secundò, certo comprobatur experimento,fundum lebetis frigere, & aquam in eo contentam ebullire. Similiter, ſi oleum infundatur in papirum, & locetur ipſa papirus ſuprà carbones ignis accenſos, oua in ea poſita frigi poſſunt, & fungi coqui, integra manente eadem papiro : igitur agens poteſt agere in diſtans, non agendo in medium ſibi proximum. Arr. paſſu memorato ægrè fert primam experientiam, vixque eam poteſt capere : atque negaret quoque ſecundam, ſi ei offerretur. Verùm, prior eſt Ariſt. *ſect.*24. *problem. quæſt.*3. & 8. & probatiſſimorum authorum,nec caret probabilitate, & ratione. Si enim hyeme terræ ſuperficies eſt frigida, & eius gremium eſt calidum, vt indicant aquæ calidæ, & fumantes, cur etiam fieri non poteſt, vt aqua fundo lebetis proxima frigeſcat, & quæ in eius labio extat à ſuppoſito igne incaleſcat, & ebulliat? Deinde, æſtate infima regio aëris eſt calida, media verò eius ora eſt frigida, cum tamen ſol radiis ſuis vtramque pertingat : igitur dicta experientia à veritate haud eſt aliena. Poſterior autem cernitur ad oculum, & quæ in oppoſitum adducit Arr. nullius ſunt ponderis,ita vt pigeat ea afferre, & refellere.

Tertiò, phantaſia, ſeu imaginatio reſidet in capite, & monet appetitum, qui eſt in iecore, aliaſque potentias ab ipſa loco diſſitas. Itemque aliena qualitate imbuit ea, quæ ab ipſamet diſtant, vt præ aliis notant Hypocr. & Auic. *lib. de anima, ſect.*4. *capit.*4. Vnde, celebratur illud adagium. *Imaginatio facit caſum.*

Quartò, proiecta mouentur per virtutem impreſſam à proiiciente, & cum actu cientur, à proiiciente recedunt,& elongantur. Rurſùs, ſi Deus vbique non exiſteret,poſſet aliquid agere, vbi non exiſteret,cum eius potentia ſit voluntas, quæ æquè operari valeat tam in proximo,quàm in remoto,& in extremo, non verò in medio ſi velit. Dicere autem cum Mol. 1 *part. quæſt.*8. *art.*1. *diſp.*2. Deum quidem pro ſuo libito poſſe agere hoc, vel illo tempore, & loco, & ſe liberè determinare ad agendum, quod vult, non tamen ſuum influxum poſſe præhabere in extremo, niſi tribuat in medio, gratis dicitur, quandoquidem, voluntas Dei cum ſit liberrima, non eſt alligata medio, vel extremo, ſed pro ſuo beneplacito valet agere in extremum, & non in medium, maximè cum ordo rerum ab ipſo Deo mutari, & inuerti poſſit, & inuertit, quando vult,cum ſit agens ſuprà naturam.Deinceps in creatis præſcindi poteſt potentia, quæ agit in medium ab alia, quæ agit in extremum.Si enim ſol non illuminaret terram,adhuc poſſet gignere aurum in eius gremio. Atque de facto orbes cæleſtes illuminat,non tamen eos calefacit : ſublunares verò, & luce, & calore perfundit. Denique vnus Angelus alteri Angelo diſtanti loqui poteſt, in medio nihil cauſando, poſſibilis igitur eſt actio in diſtans.

13. Oppones primò, Ariſt.7. *Met.*9. ſcribit,inter mouens, & motum nihil mediat.1. *de gen.*43. & 78. & 1. *Met. cap.*2. ſubiungit,agens immediatè agere in proximum, & mediatè in remotum. Ergo non datur actio in extremum niſi habeatur in medio. Reſpondeo Philoſophum ibi diſſerere de agente, quod operatur per præuias qualitates. Sic enim actio prius fit in medio, quàm in extremo, vt ſol prius illuſtrat terram, quàm eam calefaciat, priuſque calefacit, quam concurrat ad generationem ſublunarium. Abſolutè verò, neceſſe non eſt, agens in proximum ante agat,quam in remotum, niſi duplici de cauſa præoſtenſa *in præmiſſo not.*

14. Oppones ſecundò, vnumquodque agens gaudet propria ſphæra ſuæ actiuitatis, extrà quam operari nequit, cum ſit limitatæ, & finitæ virtutis. Idque facilè, & clarè inducitur, & deducitur. Vna quippè candela nequit totam Ciuitatem illuſtrare, & ignis exiguus magnam domum calefacere. Quod ſi agens poſſet agere in longinquum, nulla foret ſphæra actiuitatis eius. Siquidem, non appareret,cur potiùs in hoc diſtans, quàm in aliud, atque in minùs, vel magis remotum : igitur actio in diſtans non eſt concedenda. Concedo ma. nego min. Nam iuxtà maiorem, vel minorem virtutem agentis efficitur actio in minore, aut maiore diſtantia, & intercapedine, ſic magnes trahit ferrum, & ignis calefacit, & comburit in tanta diſtantia, & non in maiore. Atqueadeò rectè aſſignatur ſphæra actiuitatis, intrà quam agens poteſt agere, & extrà quam agere nequit.

Oppones tertiò, ſol non poteſt illuminare terram, niſi

niſi prius illuminet aërem. Itemque, non poteſt generare ranam, aliaque imperfecta animalia, niſi humiditate, & calore ipſa terra diſponatus, & debitè præparetur: igitur agens nequit agere in extremum, niſi prius agat in medium. Reſpondeo quidem ſolem antequam vi generatiua prædicta generet, virtute illuminatiua, & calefactiua aptare ſubiectam materiam, vt ſuperius *in not.* animaduerti. Abſolutè autem neceſſarium non eſt, quia ſi non agat per primam potentiam, poteſt agere per ſecundam. Vnde, ſol quidem illuſtrat orbes cæleſtes, non tamen eos calefacit: orbes verò ſublunares, & illuſtrat, & ſimul calefacit, atque in ſinu terræ mineralia procreat, lumine, caloreque haud eum attingens.

15. Oppones quartò, D. Anſel. *in Monol. c.* 22. ſcribit apertè, Deum eſſe vbique, quia operatur vbique: ergo agens non poteſt agere, niſi ſit præſens rei faciendæ, veluti Deus non operatur, niſi ſit præſens. Ant. fulcitur authoritate ſacræ paginæ Pſal. 136. *Si aſcendero in cælum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades.* Et Act. 19. *Non longè eſt ab vnoquoque noſtrum, in ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus.* Reſpondeo D. Anſel. non tradere præciſam cauſam, veluti S. Aug. *l. 83. qq. quæſt.* 78. non affert potiorem cauſam, cum inquit artifices non poſſe quidquam creare, quia operantur ea præiacta materia. Etenim, cauſa, cur Deus eſt vbique, eſt eius immenſitas: ideò ratio Anſel. procedit per locum extrinſecum, & conſeq. eius non eſt formalis, ſed materialis, & quia attributa Dei realiter inter ſe identificantur. Cum autem voluntas ſit eius omnipotentia; ob id Scot. ſubucit, quod ſi per impoſſibile, Deus non eſſet vbique, poſſet agere, vbi non adeſſet, ſicque ageret in diſtans.

ARTICVLVS III.

An actio, & paſsio requirant contactum agentis, & patientis.

16. COmmunis extat Philoſophorum doctrina, actionem, & paſſionem agentis, & patientis contactum expoſcere: quo autem modo intelligatur, ac fiat, per ſubſequentia illuſtrabitur, & explanabitur.

17. Not. primò, agentium, & patientium quædam eſſe ſpiritualia, cuiuſmodi ſunt Deus, Angelus, & anima rationalis, quædam verò eſſe corporalia, vt cælum, elementa, & mixta. Prætereà, nonnulla agentia agunt in alia, actione reali, ſic ignis calefacit ignem calefactione, quæ eſt actio realis: aliqua verò actione intentionali, ita albedo agit in viſum, ſeu oculum producendo in ipſo ſpeciem ſui, quæ eſt actio intentionalis, ex dicendis *in lib. de anima.*

18. Not. ſecundò, ad actionem agentis in paſſum, neceſſarium eſſe contactum. Debet namque vtrumque viciſſim ſe tangere. Duplex autem ſtatuitur contactus, formalis ſcilicet, & virtualis. Formalis, qui & mathematicus nuncupatur, eſt quo corpora ſe tangunt penes ſuas ſuperficies, vt duæ tabulæ ſimul iunctæ, quarum vltima ſe tangunt. Virtualis autem, qui & contactus phyſicus perhibetur, eſt quo agens per ſuam virtutem tangit aliud, vt ſol per lumen ſuum terram tangit. Hæc doctrina inſinuatur à Doct. 4. *diſt.* 44. *quæſt.* 2. §. *Ad argumenta ſub Q.* & *diſt.* 45. *quæſt.* 2. *G ad finem.*

19. Aſſertio, non eſt neceſſarius contactus formalis, vt agat in paſſum, ſed ſufficit contactus virtualis. Defenditur à Doct. alleg. & 2. *diſt.* 9. *q. vn. C.* & deducitur ex præcedente art. facilèque probatur, nam contactus propriè dictus fit per quantitatem, inter ea ſcilicet, quorum vltima ſe tangunt, *ex* 1. *de gen cap.* 6. agens autem ſpirituale quantitatis eſt expers, necnon materiæ, aliarumque rerum, quæ rebus materialibus competunt duntaxat: igitur ad hoc vt agens agat in paſſum, non eſt neceſſarius contactus mathematicus. Deinde, plura agentia, præſertim ſenſibilia agunt per præuias diſpoſitiones, vt ignis calefacit, & deſiccat prius lignum, quàm in ipſum ſuam formam inducat: alia verò, quæ agunt in diſtans prius præparant ſubiectam materiam præuiis qualitatibus, quam effectum intentum producant, vt ſol lumine, & calore terram diſponit ad complurium generationem: ſatis ergo eſt ad promendum effectum, vt agens tangat paſſum tactu phyſico, & virtuali.

20. Oppones, ex omnium ſententia, quantitas non eſt de genere actiuorum, igitur tam in ſenſibilibus, quàm ſpiritualibus, non exigitur contactus, qui fit per quantitatem, ad hoc vt agens agat in paſſum. Concedo ant. diſtinguo conſequens. Non requiritur quantitas tanquam principium, & ratio agendi, concedo: vt conditio agentis, nego. Neceſſe enim eſt agentia corporea quantitatem participare, ratione cuius fit contactus, & poſtmodum actio.

Inſtabis, ſi vi diuina albedo ſeparetur à ſubſtantia, & quantitate, poterit ſpeciem ſui in oculo producere, ergo ad agendum non exigitur quantitas, vt conditio agentis. Ant. ſuadetur, ſicut enim oculus poteſt videre albedinem à ſubſtantia, & quantitate ſeiunctam; ita ipſamet albedo poteſt producere ſpeciem ſuimet in oculo, cum nulla adſit repugnantia. Neganda eſt ſequela antecedentis. Siquidem actio rei materialis neceſſariò poſtulat extenſionem, quæ prouenit à quantitate. Vndè data hypotheſi, albedo non immutaret oculum; quiuc eam videre nequiret, vt patet de corpore Chriſti Domini in Euch. quod à nobis cerni non poteſt.

ARTICVLVS IV.

An idem poſsit agere in ſe ipſum, & ſimile, in ſimile.

21. SVb titulo propoſito, duplex intexitur difficultas, altera, num idem valeat exercere actionem in ſe ipſo? altera verò, vtrùm ſimilia inter ſe operari queant. Breuiter autem hæc duo dubia ſunt expedienda, & decidenda per ea, quæ mox ſubiicienius, & trademus, prætermiſſis aliorum placitis.

22. Not. primò, actionum aliam eſſe perfectiuam aliā verò corruptiuam. Actio perfectiua eſt, qua agens perficitur, vt intellectione intellectus, & volitione voluntas perficitur: corruptiua, qua agens corrumpitur, vt nimio ſtudio, & labore indefeſſo homo interit: nimiaque humectatione corrumpitur lapis. Deinceps, bipartitur actio in vniuocam, qua agens producit formam eiuſdem rationis, cum forma, quam ſortitur, ſic ignitio dicitur actio vniuoca, per quam ignis producit ignem: & æquiuocam, qua agens producit formam alterius rationis, & ſpeciei ab ea, quam participat, vt intellectus gignit intellectionem, quæ diſſidet ab eo, cum ille ſit ſubſtantia, hæc verò accidens.

23. Not. ſecundò, diſſimilia nuncupari illa, quæ participant qualitates diſſimiles, vt calidum, & frigidum: ſimilia verò, quæ ſortiuntur qualitates ſimiles, vt duo calida, & duo frigida. Quædam autem poſſunt eſſe ſimilia in qualitate, & non in gradu eiuſdem qualitatis, vt calidum vt duo, & calidum vt quatuor: aliqua tam in qualitate, quàm in gradu qualitatis eius, vt calida vt quatuor: alia verò quidem ſimilia in vtroque, non autem in acrimonia, & efficacitate agendi, vt ferrum calidum vt duo, & ſtupa quoque calida vt duo. Cum enim calor in ferro ſit in denſo, facilius, & celerius

leriùs agit, & calor in ſtupa ſit in materia rara, tardius agit.

24. Aſſertio prima, agens poteſt agere in ſeipſum, actione perfectiua, non verò corruptiua. Indicatur à Doct. 1. *diſt.*28. *quæſt.*3. §. *præterea. infrà* C. Prima pars ſuadetur, aqua calefacta agit in ſeipſam, cum redit ad natiuam frigiditatem, quæ eſt eius perfectio, & paſſio. Iterum intellectus agit in ſeipſum, producens in ſe intellectionem ſui aliorumque obiectorum: igitur actione perfectiua agens poteſt agere in ſeipſum. Secunda pars oſtenditur, nihil quippè ſeipſum deſtruit, immò quantum poteſt ſemetipſum conſeruat, inſinuante Apoſt. Epheſ. 5. *Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fouet eam.* Ob id, vnumquodque fugit ſuum contrarium, eique reſiſtit, & quantum in ſe eſt aduerſum illud pugnat, & ſi fieri poteſt, expugnat. Quod ſi in ſe corrumpatur, id eſt per accidens, vt ignis abſumendo oleum, hoc deficiente, ille corrumpitur, & viuentia animata per nutritionem, tandem moriuntur, quia virtus finita in perenni actione debilitatur, & poſtremò conſumitur.

25. Aſſertio prima. Idem non agit in ſeipſum actione vniuoca, benè verò actione æquiuoca. Inſinuatur à Doct. 2. *diſt.*15. *quæſt. vn.* §. *Ad* 1. *rationem.* Prima pars probatur, nihil poteſt gignere ſeipſum, ex Aug. 1. Trin. *Nullum maius eſt abſurdum, quàm idem cauſare ſe ipſum.* Ergo nullum poteſt agere in ſe ipſum actione vniuoca, alioquin produceret eandem formam, quam in ſe haberet, quod eſt inconueniens, ac incommodum. Secunda pars probatur, idem poteſt agendo recipere, quo caret, cum ſit capax eius: agens autem actione æquiuoca eſt expers formæ: quam nititur producere, & in ſe recipere, vt intellectus caret intellectione, quam conatur habere. Igitur actione æquiuoca agens poteſt in ſeipſum agere.

26. Aſſertio tertia, ſimile in qualitate, & gradu non agit in ſimile eiuſdem qualitatis, & gradus: vtique verò in ſimile alterius gradus. Aſſertio eſt bipartita, nec ſcholæ Scot. diſſentanea, contrà Marſilium 1. *de gen. quæſt.*19. & Tol. *ibid. cap.*7. *quæſt.*13. Probatur primò, ex Ariſt. 1. *de gen.* 50. dicente, agens agit in paſſum, vt in aliud: ſimile autem in qualitate, & gradu non habet paſſum, vt aliud, & in aliquo diſſimile, & contrarium, cum participet eandem qualitatem, & gradum: ergo &c.

Secundò, agens agit ex victoria, quàm habet ſuprà paſſum, *ex* 1. *de gen. cap.* 7. & *l. de motibus animalium.* Simile autem in qualitate, & gradu non ſuperat aliud, cum vtrumque ſit æquale, ergo vnum in aliud agere nequit. Secunda pars oſtenditur, agens conatur aſſimilare ſibi paſſum, quantum poteſt, 1. *de gener.* 51. & reddere perfectum paſſum, veluti eſt ipſum agens: igitur ſimile in qualitate, & non in gradu poteſt agere in aliud in gradu diſſimile duntaxat. Idque totum confirmari poteſt experientia, de manu calefacta à calore ſolis, quæ magis calefieri poteſt à calore ignis, qui eſt intenſior, & efficacior dicto calore ſolis, ratione cuius agit amplius calefaciens manum Quapropter duplici de cauſa, vnum agens poteſt agere in aliud, contrarietate ſcilicet, & ſimilitudine quadam, vt indicat Aug. *ſerm.* 59. *de ſanctis*, inquiens. *Medici dupliciter curant ægrotos, per contraria, iuxtà illud effatum, calida frigidis curantur*, & per ſimilia, apponentes ſimilia ſimilibus, ſic ſcorpionum carnes oleo vnctæ percuſſionibus medentur ſcorpionum, ſic theriaca de ſerpentis carne confecta, morſibus ſerpentinis occurrit, & potiones veneno infectas, in potu ſumpta expellit.

27. Oppones primò, calor vt quatuor in ferro, quod eſt materiæ denſæ magis calefacit, quàm calor vt quatuor in ſtupa, quæ eſt materiæ raræ, ergo ille in hunc agere quit: proindeque ſimile tam in qualitate, quàm gradu poteſt agere in ſimile eiuſdem qualitatis, & gradus. Reſpondeo quidem facilius, eiuſque calefacere calorem in ferro exiſtentem, quam in ſtupa, propter rationem præadductam: nego autem eum in iſtum agere, quia agens vt agat in paſſum, debet ſuperare in aliquo illud, alioqui nullus foret finis actionis, ſed poſt perfectam pugnam inter contraria, & poſt partam victoriam, paſſumque agenti aſſimilatum, denuò inchoaretur actio.

Inſtabis, calor ferri gignit ignem, calor verò ſtupæ nequaquam: ergo ille calor eſt actiuior iſto. Poteſt quoque corroborari de luce ſolis, quæ in ſpeculo concauo generat ignem, in aëre autem nequaquam: ergo idipſum affirmandum eſt de calore ferri, & ſtupæ. Occurrendum eſt, non calorem ferri producere ignem, ſed ignem in poris eius latitantem. Ad aliud dico, in dicto ſpeculo eſſe diſpoſitiones, vt ſol producat ignem, non autem in aëre, in quo non extant huiuſmodi diſpoſitiones.

28. Oppones ſecundò, manus æque calidæ ſimul iunctæ magis calefiunt, quàm ſi abinuicem diſiunctæ fuerint, vt comprobatur experientia, ergo ſimile agit in æqualiter ſimile. Reſpondeo illam vim maioris caloris promanare à corde, non autem à calore manuum; nam earum calor ſolet ab aere ambiente temperari, ideò ſi coniungantur, melius recipient, meliusque conſeruabunt eundem calorem, ab ipſomet corde prodeuntem. Sic fortaſsè intelligitur illud Eccleſiaſtes 4. *Si fuerint duo, fouebuntur mutuò, ſi fuerit vnus, quomodo calefiet?* Et adagium: *virtus vnita fortior ſe ipſa diſperſa.*

29. Oppones tertiò, *ex* 8. *Top. cap.* 7. in maiori corpore exiſtit maior virtus, quàm in corpore minori: ergo virtus exiſtens in maiori corpore poteſt producere maiorem effectum eâ, quæ in minori extat corpore. Reſpondeo id eſſe exponendum extenſiuè, non autem intenſiuè.

Dices, 3. *Phyſ. cap.* 3. *T.* 42. ſi vnum elementum foret infinitæ molis, combureret reliqua elementa, eaque in ſe conuerteret, id autem non contingeret, ob maiorem intenſionem actiuarum qualitatum, quia hoc Ariſt. tribuit infinitæ moli, & materiæ multitudini: ergo &c. Reſpondeo quod ſi non repugnaret moles infinita, nec pariter intenſio infinita repugnaret, ſicque ille ignis infinitè magnus deſtrueret cætera elementa. Cum autem prius repugnet, vtique, & poſterius, ex alibi aſſertis *q. de infinito.*

Articvlvs V.

An actio ſemper procedat à proportione maioris inæqualitatis.

30. Hic art. ſub alio titulo proponitur, & diſcutitur, num ſcilicet, ad hoc vt agens agat, debeat eſſe maior actiuitas eius, quam reſiſtentia paſſi, de quo extat duplex Philoſophorum opinio. Prior eſt Burlei 3. *Phyſ. com.*16. Valleſij *contr.*44. & Tol, 1. *de gen. quæſt.*13. & 55. arbitrantium, actionem non ſemper fieri à proportione maioris inæqualitatis. Poſterior eſt communis cæteris Philoſophis, nominatim Niph. 1. *de gen. com.*195. *quæſt.*3. Rub. *cap.*9. *quæſt.*3. Ponc. *diſp.*54. *quæſt.* 3. & Complut. *diſp.* 8. *quæſt.* 3. § 3. affirmantibus, actionem ſemper procedere à proportione maioris inæqualitatis.

31. Not. primò, agens, & patiens bifariàm adinuicem poſſe comparari, vno modo, quando maior eſt actiuitas vnius, quàm reſiſtentia alterius, & iſta comparatio nuncupatur proportio maioris inæqualitatis: altero modo, quando minor eſt actiuitas vnius, quàm reſiſtentia alterius, & huiuſmodi comparatio appellatur proportio minoris inæqualitatis. In præſenti autem quæritur, vtrum ad actionem requiratur

maior

maior actiuitas agentis, quàm reſiſtentia patientis, an verò ſufficiat minor agentis actiuitas, quam ſit reſiſtentia patientis.

32. Not. ſecundò, communiter reſiſtentiam nihil aliud ſibi vellè, quàm obiçem, ſeu obſtaculum, quo patiens impedit, ne agens agat in ipſum paſſum, vt Cælum reſiſtit igni, ne calefiat; & comburatur. Duplex autem traditur reſiſtentia, vna dicitur poſitiua, quà patiens per contrariam qualitatem reagit in agens, vt ignis calefacit aquam, aqua verò frigefacit ignem. Itemque, ignis exſiccat aquam, aqua verò humectat ignem. Altera autem perhibetur priuatiua, quæ eſt propriè reſiſtentia, quæve formaliter aliud non eſt, quam non paſſio, ſeu priuatio paſſionis, ſicque reſiſtere formaliter nihil aliud ſibi vult; quàm non pati ab actione agentis, quo pacto ferrum reſiſtit frigori, quia per hoc, non patitur illud. Duplici autem de cauſa effici poteſt reſiſtentia patientis. Prima ob debilitatem virtutis agentis, vt ingens lapis reſiſtit puero, qui eum amouere nequit, nec in altum tollere, propterea quod virtus eius eſt exigua. Secunda, ob radicationem, & firmitatem formæ in ſubiecto. Quia enim forma tenaciter materiæ eſt vnita, & obfirmata: ideò agens eam expellere non valet, vt in eam introducat aliam, ſic adamas reſiſtit igni, aliiſque agentibus naturalibus, quæ ipſum haud corrumpere queunt. Hæc tota doctrina deducitur ex Scot. 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 9. *Ad* 4. *Z.* Et 4. *diſt.* 1. *quæſt* 5. §. *Ad* 1. *ergo q. F.* Porrò cognoſci poteſt reſiſtentia ex eo, quod res eſt dura. & denſa. Omne quippè durum, & denſum reſiſtit corrumpenti: è regione verò rarum, & molle non reſiſtit, vt liquet de cera, quæ recipit figuram cuiuſcumque agentis eam imprimentis.

33. Aſſertio, actio contrariorum ſemper procedit à proportione maioris inæqualitatis. Non aduerſatur principiis, Scot. Probatur primò, ſi tanta foret actiuitas agentis, quanta eſt reſiſtentia patientis, nulla prodiret actio, igitur ad actionem prærequiritur maior agentis actiuitas, quàm ſit reſiſtentia patientis. Ant. præterquamquod experientiâ comprobatur, de ictibus bombardarum, quibus mænia fortiſſima vrbium non læduntur, deque aliis conſimilibus, quæ quotidie ad oculum cernimus, adhuc ſuadetur, actio fit ex victoria, quam agens habet ſuprà patiens, ergo maior præexigitur virtus agentis, quàm ſit reſiſtentia patientis. Neceſsè quippè eſt, agens ſuperet patiens, alioqui nulla exiret actio.

Secundò, reſiſtere propriè, & formaliter eſt non pati, ergo ſi patiens non patitur ab agentis virtute, nec agens agit in paſſum, proindéque nulla ſequitur actio. Quod ſi prodeat actio, ipſa non procedit, niſi à proportione maioris inæqualitatis.

34. Oppones primò, ex 1. *de gen. cap.* 9. vnumquodque agens communicans in materia poteſt pati per virtutem patientis, ergo non eſt neceſſe, vt agens actiuius ſit, quàm patiens reſiſtitiuius. Conſeq. probatur, alioqui nulla daretur reactio, nec repaſſio, in ſequenti q. admittenda, & conſtat de aqua in ignem proiecta, quæ ab ipſo igne abſumitur, & per eam idemmet ignis debilitatur. Concedo ant. nego conſeq. ad eius probationem dico effici reactionem non ſecundum totum, ſed ſecundum partem, vt apertius fiet loco alleg.

35. Oppones ſecundò, gutta aquæ cauat lapidem duriſſimum, & funis ſcindit, & excauat putei vinos lapides: maior autem eſt reſiſtentia lapidis, quàm actiuitas guttæ aquæ, & funis. Ergo falſum eſt actionem ſemper procedere à proportione maioris inæqualitatis. Conf. paruus lapis de loco alto cadens lædit quoquomodo magnum lapidem: maior autem extat reſiſtentia magni lapidis, quàm actiuitas exigui lapidis: igitur non oportet agens actiuius eſſe; quàm patiens reſiſtitiuius. Reſpondet Doct. 2. *d.* 2. *q.* 9. *P.* non primam guttam aquæ cauare lapidem, nec ſecundam, ſed multas ſimul diſponere paulatim mollificando lapidem, deindè vltimam in virtute præcedentium, lapidem excauare, quo pacto actiuior eſt aqua, quàm ſit lapis reſiſtens, vt indicat illud ſæpè decantatum.

Gutta cauat lapidem, non bis, ſed ſæpè cadendo.

Sic pariter aſtruendũ eſt de fune ſcindente lapidem. Ad conf. dico, id proficiſci à magno impetu, lõgo deſcenſu, & grauitate lapidis, necnon virtute eiuſdem lapidis.

QVÆSTIO II.

De Reactione.

ARTICVLVS I.

An ſit reactio.

1. Faber *Theorem* 43. *cap.* 4. refert quoſdam inficiantes reactionem, & hi ſunt bipartiti: nonnulli enim, inter quos citatur Maior 1. *d.* 17. à Ruuio *tract. de reactione cap.* 9. *quæſt.* 9. abſolutè negant reactionem. Alij verò vt Niphus 1. *de gen. com.* 195. *q.* 3. ſolùm reſpuunt reactionem, quæ fit inter contrarias qualitates, vt quando ignis calefacit aquam, aqua non reagit in ignem per frigiditatem, ſed per humiditatem. Communior autem opinio cæterorum Philoſophorum eſt, admittendam eſſe reactionem, & repaſſionem. Pro cuius captu.

2. Not. reactionem eſſe reciprocam actionem, hoc eſt, actionem paſſi, qua paſſum agit in agens. Duplex autem ſtatuitur reactio, vna penes qualitatem contrariam, vt cum ignis agit in aquam per calorem, & aqua reagit in ignẽ per frigiditatem: altera per diſparem qualitatem, & alterius rationis, vt cum ignis agit in aquam per calorem, & aqua in ignem per humiditatem. Quære, reactio cadit inter ea, quæ participãt qualitates elementares, & corruptiuas: ob id inter ſpiritualia, & incorporea non habetur reactio, propterea quod ſpiritualia qualitatum elementarium ſunt expertia. Præterea, non efficitur propriè reactio, quando paſſum eſt in nimia diſtantia: ſimiliter, quando eſt valde debile, & improportionatum. Demum in agentibus intentionalibus non conſurgit reactio, vt cum obiectum producit ſpeciem ſui in potentia, tunc potentia non reagit in obiectum, nec quoque, cum lumen ſolis terram calefacit, terra non reagit in lumen.

3. Aſſ. concedenda eſt reactio, & repaſſio. Traditur à Doct. 1. *d.* 17. *q.* 3. § *contra iſtam poſitionem, ſub RR.* Tertia via. 4. *d.* 44. *q.* 1 § *Quantum ergo. D. concl.* 3. & 3. *d.* 6. *q.* 1 §. *Ad q. ad C.* & 2. *d.* 15. *q. vn.* & *d.* 19. *q. vn.* §. *Concedo. ſub A.* vbi diſſerens de ſtatu Adæ in innocentia ſcribit, quod ſi Adam in eo ſtatu perſeueraſſet, niſi virtute diuina tranſlatus fuiſſet in Cælum, tandem ſenio confectus, mortuus eſſet: cuius rationem reddens ſubiicit, calor naturalis agens in humidum radicale, & conuertens alimentum in ſubſtantiam aliti, patitur, & in reagendo repatitur, & in repatiendo debilitatur, & demùm conſumitur, acciditque mors naturalis. Probatur autem propoſita *aſſ.* 1. *ex* 1. *de gener.* 52. & 54. vbi ad dilucidandam reactionem Ariſt. affert exemplum de aqua vino infuſa, quæ virtutem vini diminuit, adeò vt fiat vinum lymphatum, & aqueum, ipſumque vinum ab aqua repatiatur. Idem adſtruit 4. *de gen. animalium, c* 2. cui ſubſcribit Gal. 3. *de cauſis ſymptomatũ, c.* 3. Secũdò, datur mixtio, qua mixtum generatur, ergo admittenda eſt reactio. Ant. eſt conſpicuum. Conſeq. probatur, mixtum efficitur per refractionem, & remiſſionem qualitatum: illa autem refractio, & remiſſio fit per remotionem, ſcilicet calidum agendo in frigidum, & è contrà.

deinceps, elementa continuò inter ſe confligunt, propterea quandoque calor, quandoque frigus, humiditas, aut ſiccitas vigent, ac dominantur: ille autem conflictus habetur reactione, & repaſſione, ergo admittenda eſt reactio, & repaſſio. Accedunt experientiæ, nix quippè à manu compreſſa infrigidat manum, & calefit ab ipſa manu. Itemque aqua frigida in aquam calidam lebetis iniecta remittit eam, fitque tepida. Inſuper, ferrum candens proiectum in aquam frigidam calefacit ipſammet aquam, calorque eius ferri remittitur à frigiditate eiuſdem aquæ, non igitur abnuenda eſt reactio, & repaſſio.

4. Oppones primò, vel agens, & patiens ſunt æqualis virtutis, vel inæqualis: non primum, quia agens non agit, niſi ex prædominio, & victoria in paſſum, ex Ariſt. *l. de motu animalium*: nec ſecundum, quia debilius, & impotentius nequit agere in fortius, & potentius: igitur reiicienda eſt reactio, & repaſſio. Reſpondeo data hypotheſi paſſum poſſe reagere in agens, ſecundum partem, tametſi non ſecundum totum, propterea virtute patientis infirmatur, & debilitatur nonnulla pars agentis proxima, & poſtica. Si enim aqua proiiciatur in ingentem ignem, quamuis non extinguat totum ignem, tamen extinguit aliquam eius partem, aut ſaltem quoquo modo eam debilitat. Vel dico, tunc paſſum agere in agens, non quidem actione perfecta, ſed imperfecta.

5. Oppones ſecundò, idem moueri non poteſt motibus contrariis, *ex 5. Phyſ. cap. 6.* ſi autem daretur reactio, idem moueretur motibus contrariis, ergo non eſt admittenda. Ma. patet; min. oſtenditur, idem quippè aër calefieret ab igne, & frigefieret ab aqua: ergo idem ſubiret motus contrarios. Diſtinguo ma. eodem reſpectu, concedo: diuerſo reſpectu, nego. Ad diſtinctionem ma. diſtinguenda eſt min. aër namque reſpectu ignis calefieret, reſpectu verò aquæ frigefieret. Non inconuenit autem duo contraria ſimul eſſe in eodem in remiſſo, & non in ſummo, vt monſtraui *lib. de elemen. quæſt. 3. art. 5.*

6. Oppones tertiò, agens conatur aſſimilare ſibi paſſum, quantum poteſt: quod ſi daretur reactio, agens non aſſimilaret ſibi paſſum: ſiquidem, reactio patientis in agens impediret huiuſmodi aſſimilationem, ergo &c. Concedo ma. nego min. Ad probationem dico impediri aſſimilationem perfectam, non autem imperfectam. Licet enim agens, quantum in ſe eſt, nitatur aſſimilare ſibi paſſum: tamen ab actione patientis reprimitur, & impeditur veluti motus primi mobilis, à motibus orbium inferiorum cohibetur, & retardatur.

7. Oppones quartò, gutta aquæ proiecta in fornacem ardentem, protinùs abſorbetur ab igne: ergo ſignum euidens eſt, non dari reactionem, alioqui illa aqua reageret in ignem, quod non apparet. Reſpondeo in præmiſſis not. me admonuiſſe, in reactione requiri proportionem inter agens, & patiens, qualis haud cernitur inter modicam aquam, & magnum ignem. Valde quippè eſt exigua virtus aquæ: ideò mirum non eſt, ſi non reagat in ignem. Vel dicito, dictam guttam aquæ parùm reagere in ingentem ignem, vt conſtat ex illo ſtrepitu, quem edit ignis, cum eam aquam abſumit.

8. Oppones quintò, contradictoria nequeunt ſimul eſſe vera de eodem, quoniam vnum eſt negatio alterius, ergò nec contraria ſimul queunt eſſe vera de eadem re, vt indicat Ariſt. 10. *Met. T. 9.* quandoquidem vnum eſt priuatio alterius, vt calor eſt priuatio frigoris, & econtrà frigus eſt priuatio caloris. Concedo ant. nego conſeq. ad eius probationem dico, contraria propriè dicta eſſe poſitiua, & in prædicamento qualitatis repoſita, quod eſt ſyllabus entium realium poſitiuorum, & palàm feci loco nuper memorato, art. 1.

ARTICVLVS II.

An qualitas in medio exiſtens intendatur.

9. VTriuſque partis tam affirmatiuæ, quàm negatiuæ extant patroni non ignobiles, quorum meminere Neoterici, nuncupatim Conimb. 1. *de gen. cap. 9. quæſt. 1. art. 1.* & Rub. *ibid. quæſt. 8.*

10. Not. qualitates alterantes eſſe duplicis generis. Quædam enim directè feruntur in aliud, vt calor directè calefacit aquam ſibi proximam: quædam verò indirectè tendunt in aliud, vt lux ſolis retrocedens à pariete ſibi obiecto. Poteſt autem actus reflexus qualitatis effici dupliciter, primò propter obiectum ſibi obſiſtens, ratione cuius regreditur, vt ſpecies viſibilis à ſpeculo ad oculum, & ſpecies audibilis a loco concauo ad aurem.

Secundò, ex obſeſſione contrariæ qualitatis obſiſtentis, & circumdantis eam, vt frigiditas aquæ à calore aëris circumdata, & impedita, ne vlterius extendatur, ſicque retrocedit. Deinò, aduerte bifariàm poſſe peruestigari qualitatem in medio poſitam intendi, & augeri, nimirum, vtrùm intendatur a cauſa principali producente eam qualitatem, an verò à corpore opaco ſibi obſiſtente?

11. Aſſertio prima, qualitas in medio exiſtens intenditur per reflexionem. Deducitur ex Doct. 2. *d. 13. quæſt. vn.* Probatur: primò, homogeneum comprehenſum in loco anguſto intenditur, vt patet de aqua, quæ ſi nimia ſit in ſtricto loco, profundior efficitur: qualitates autem intenſibiles ſunt homogeneæ: igitur impeditæ, ne in locum amplum fundantur per partes ſubiecti, in quo ſunt, intenduntur, proindéque qualitas in medio exiſtens per reflexionem intenditur. Ma. eſt nota, min. probatur, lumen in paruo cubiculo exiſtens, intenſius eſt, quam ſi foret in magna domo: magis quippè illuminat, & clarificat cubiculum, quàm magnam domum, vt liquet experientia.

Secundò, virtus, & actio in propinquum eſt fortior, & efficacior, quam in remotum, gradúſque, quos agens produceret in partes remotiores, producit in viciniores, ac proximiores: per reflexionem autem qualitas non protenditur in longinquum, ſed regreditur ad idem medium. Eò magis, virtus vnita fortior ſeipſa diſperſa. per reflexionem autem gradus qualitatis magis vniuntur, ergo per eam qualitas magis intenditur.

12. Aſſertio ſecunda, intenſio qualitatis non efficitur à corpore ſibi obſiſtente, ſed a cauſa principali producente eam qualitatem. Tenet. Doct. *vbi ſuprà,* & 4. *d. 10. quæſt. 9. §. Ad argumenta.* D. Probatur primò, *ex 8. Phyſ. T. 31.* vbi Ariſt. affert exemplum de motu pilæ retrocedentis à pariete ſibi obiecto, cuius motus retroceſſionis non eſt paries, ſed proiiciens talem pilam, & quò maior extiterit eius impulſus, eò maior eſt retroceſſio: ergo à pari, cauſa intenſionis qualitatis eſt corpus opacum ſibi obſiſtens, ſed eius cauſa principalis, veluti cum lumen in medio intenditur, non eſt corpus opacum, ſed luminoſum, putà ſol, aut lucerna producens tale lumen.

Secundò, ſpecies viſibilis producta, & retrocedens per ſpeculum ſibi oppoſitum, non à ſpeculo, ſed ab obiecto producitur, cuius eſt ſpecies, & imago, *ex 2. de anima, cap. de viſu*: igitur lumen, quod intenditur per corpus ſibi obſiſtens, non producitur à corpore ipſi reſiſtente, ſed à corpore luminoſo: & ratio reddi poteſt, quia quod producit per lineam rectam, vtique producit per lineam reflexam, ob impedimentum corporis opaci, vt inſinuat Scot. 9. *Met. quæſt. 15. §. Ad tertium*, & explicitè 2. *d. 13. quæſt. vn. §. Quantum ad 3.*

13. Oppones

13. Oppones primò, idem manens idem ſemper facit idem, 2. *de gen. T.* 56. qualitas autem in medio poſita manet eadem, cauſaque eius productiua: ergo huiuſmodi qualitas non intenditur per reflexionem. Reſpondeo addẽ ctum axioma ma. ſic eſſe interpretandum, ſi maneat ſemper eodem modo, nihilque ei accedat, ad min. dico qualitatem in medio eſſe quidem eamdem, ei tamen adiungi nouum gradum per actum inflexum productum, ac proinde ſemper eodem modo non manet.

14. Oppones ſecundò, agens non eſt intenſius in partibus propinquioribus, quam in remotioribus: ignia namque non videtur calidior in proximo, quàm in remoto: qualitas quippe vt duo non producit effectum in partibus proximioribus, niſi vt duo, ergo per reflexionem nequit producere effectum vt quatuor, atqueadeò qualitas non intenditur per actum reflexum Reſpondeo argumentum concludere de qualitate agente per rectam lineam, non verò de ea, quæ agit per lineam reflexam de qua in præſentia eſt ſermo.

ARTICVLVS III.

An qualitas intendatur per antiperiſtaſim.

15 HVnc art. inſtituunt, & decidunt Recentes plerique nominatim Conimb. 2. *de gen. cap.* 9. *quæſt.* 1. *art.* 2. Rui. *quæſt* 7. & Pone. *diſp.* 54. *quæſt.* 5. pro cuius captu, & intellectu.

16. Not. antiperiſtaſim eſſe nomen græcum, quod perinde eſt ac latinum circumobſiſtentia contrarij debilioris à contrario fortiori circumſtante, & circumuallante: ſiue, quod in idem recidit, actio antiperiſtica eſt roboratio, & intenſio qualitatis contrariæ imbecillioris à contraria qualitate circumſtante, & oppugnante illam, vt patet æſtiuo tempore de aqua putei, quæ eſt frigidior hyeme: & è contrà, eadem aqua hyeme eſt calidior æſtate, propter obſeſſionem contrariorum.

17. Aſſertio ſecunda, qualitas intenditur per antiperiſtaſim. Eſt conſentanea Scot. in ſuis ſcriptis, diſſentanea verò Cardan. 2. *de ſubtilitat. propè finem.* Probatur primò, aquæ fontales, & puteales hyeme ſunt calidiores æſtate: & econtrà ſunt frigidiores hyeme: huiuſmodi autem intenſio efficitur per antiperiſtaſim. Ergò &c Ma. conſtat experientia. Min. probatur, ideò calidior eſt aqua putei hyeme, quàm æſtate, quia exhalationes calidæ, quæ ſuperfuerunt in terra, per receſſum ſolis, & aduentum hyemis, occluduntur à frigore, quod tunc in ſuperioribus partibus terræ maximè viget: è regione aqua putei æſtate eſt frigidior, quia frigiditas terræ circumobſidetur à calore, qui tunc maximè dominatur, & æſtuat, igitur qualitas intenditur per actionem antiperiſticam.

Secundò, venter animalia hyeme eſt calidior, meliuſque alimentum decoquit, affirmante Hypocrate *aphoriſ.* 15. id autem fit per antiperiſtaſim, quandoquidem calor naturalis, & ſpiritus vitales circumuallantur à frigore, quod tunc temporis regnat.

Tertiò, æſtate, media aëris regio eſt frigidior, propterea, eo tempore gignuntur grandines, quod aliunde non prouenit, quàm ex calore tum ſupremæ, tum etiam infimæ oræ aëris circumobſiſtente: qualitas ergo intenditur per antiperiſtaſim.

18. Aſſertio ſecunda, cauſa antiperiſtaſis per ſe non eſt contrarium obſidens, ſed per accidens duntaxat. Non diſcrepat Doct. nec eius diſcipuli aduerſantur. Probatur primò, quod eſt productiuum alicuius, non eſt eiuſdem deſtructiuum, vt conſtat inductione de agentibus naturalibus: contrarium autem obſiſtens eſt corruptiuum qualitatis contrariæ intenſæ, vt patet de igne reſpectu aquæ, eiuſque frigiditatis, ergò nequit eſſe eiuſdem qualitatis productiuum.

Secundò, à principiis, cauſiſque oppoſitis, & contrariis non prodeunt, niſi effectus oppoſiti, & contrarij, vt liquet de calido, & frigido, humido, & ſicco: alioqui idem, & diuerſum participarent eadem principia, cauſaſque: contrarium autem obſiſtens eſt principium aduerſans, & oppugnans qualitatem intenſam ſibi oppoſitam, & contrariam: igitur non eſt cauſa per ſe, ſed per accidens, hoc eſt, quia impedit, ne ampliùs extendatur, vlteriuſque progrediatur.

19. Aſſertio ſecunda, cauſa effectus antiperiſtaſis, quandoque eſt intrinſeca, quandoque verò extrinſeca. Ab hac non videntur declinare Scot nec eius aſſeclæ. Suadetur primò *ex* 1. *Meteor. ſum* 3. *cap* 1. vbi Philoſophus ſcribit loca ſubterranea hyeme eſſe calidiora, quia frigus circumſtans abigit, & impedit calorem, ex calidis exhalationibus alias ibi relictum egredi, ratione cuius præfata loca redduntur calidiora, quam æſtate.

Secundò, ratio cur venter animalis hyemali tempore ſit calidior, extat, quia pori eius clauduntur, calorque natiuus ab extremo frigore iterum obſidetur: igitur cauſa antiperiſtaſis quandoque eſt interna, quandoque verò eſt externa.

20. Oppones primò, Galenus 3. *de ſimplicium medicamentorum facultatibus cap.* 7. ſcribit, ſola apprehenſione ſenſus æſtate iudicat aquam eſſe frigidiorem, hyeme verò calidiorem, cum abſolutè aqua ſit frigida tam hyeme, quàm æſtate. Conf. ideò æſtate aqua videtur eſſe frigida, quia tangitur manibus calidis, non autem, quia verè ſit magis frigida. Reſpondeo Galenum in hoc fuiſſe allucinatum, vt monſtrat experientia. Quòd autem hyeme aqua fontalis ſit calidior, indicat fumus: qui ex ea egredi cernitur: omneſque benè diſpoſiti diſcernunt, & ſtatuunt aquam præfatam hyeme calidiorem eſſe æſtate. Ad conf. dico, licet manus ſit calidior, tamen adhuc experimur maiorem frigiditatem eius æſtate, quàm hyeme, vt liquet de manibus æque calidis.

21. Oppones ſecundò, condenſatio, & rarefactio ſunt cauſæ maioris caliditatis, & frigiditatis. Quod enim denſios eſt, calidius eſt: quod verò rarius eſt, frigidius eſt: ergo non ſunt quærendæ aliæ cauſæ antiperiſtaſis præter condenſationem, & rarefactionem. Ant. probatur, aër, qui à pulmonibus exit, calidior eſt, quàm aër, qui anguſtiore ore egreditur, vt comprobatur experimento: id autem non fit, niſi propter condenſationem, & rarefactionem, ergo &c. Conf. aër commotus per flabellum æſtate nos refrigerat, & recreat: hoc autem aliunde non prouenit, quàm ex aëris condenſatione, & rarefactione: igitur condenſatio, & rarefactio ſunt maioris caliditatis, & frigiditatis. Reſp. quamuis condenſatio, & rarefactio plurimum conferant ad cauſandam caliditatem, & frigiditatem, nego tamen eſſe cauſas præciſas: ad allatam experientiam dico id accidere, & prouenire à frigiditate aëris ambientis, qui reddit flatum hominis frigidum. Quod autem æque calidus, aut frigidus ſit aër, qui emergit ab ore apertiore, aut anguſtiore, conſtat euidenter, ſi quis ponat manum ſuprà os, ſentiet æqualem calorem, tam in vno, quàm in altero. Ad conf. dico, id oriri, quia aër, qui nos tangit, eſt calidus, & per flabellum mouetur, & loco eius ſuccedit alius aër, qui eſt frigidior præcedente, propterea paulisper tunc nos refrigerat.

LIBER QVARTVS.

De Mixtione, & Mixto.

1. ARISTOTELES *primò de gener. cap.* 10. poſt diſputationem de actione, & paſſione, aggreditur tractationem de mixtione, cuius veſtigiis inhærentes in hoc lib. quæ de mixtione, & mixto à Philoſophis agitantur, breuiter proſequemur.

QVÆSTIO I.

De Mixtione.

ARTICVLVS I.

An ſit mixtio.

2. QVIDAM apud Ariſt. 1. *de gener. cap.* 10. *T.* 82. mixtionem eſſe poſſibilem inficiantur: quibus ſeſe opponunt idem Ariſt. & cæteri Philoſophi ibidem affirmantes admittendam eſſe mixtionem.

3. Not. mixtionem bifariàm capi: primò pro coogerie multorum, quæ adinuicem adunantur, proprias formas retinentia, totumque ſuum eſſe, quo pacto miſcentur grana frumenti in horreo, oues in grege, ac pecuniæ in crumena.

Secundò, pro congreſſu elementorum, ex quibus alteratis efficitur mixtum, per actionem tertij, purà Cæli, innuente Ariſt. 1. *Meteor. cap.* 2. Quo in ſenſu hîc de mixtione loquimur, quam Scot. 1. *Rep. diſt.* 3. *quaſt.* 3. ſcindit in mixtionem perfectam, & imperfectam, ab ipſo ibi expoſitam, & declaratam.

4. Aſſertio, admittenda eſt mixtio. Defenditur à Doct. mox cit. præſupponitur ab eodem 1. *Met. in exp. cap.* 2. *ſum.* 3. & 2. *diſt.* 15. *quaſt. vn.* Probatur primò, datur mixtum, vt cernitur ad oculum, ergo & mixtio. Conſeq. tenet à concreto ad abſtractum: ſi enim eſt album, quoque eſt albedo: & ſi eſt homo, vtique eſt humanitas. Si ergo conceditur mixtum, pariter concedenda eſt mixtio, quandoquidem mixtum mixtione fit mixtum.

Secundò, quædam animalia imperfecta gignuntur ex putri materia, vt culices, & pulices: eorum autem productio eſt mixtio ex aqua, aere, & cæteris huiuſmodi, vt conſtat experientia de locis obſcænis, & fœtidis, in quibus præfata animalia generantur, ac morantur.

Tertiò, datur mixtio artificialis: ergò danda eſt mixtio naturalis. Ant. patet de ſuccis per diſtillationem extractis, deque herbis, arboribus, aliiſque huiuſmodi. Itemque de figuris, ac imaginibus ſabrefactis. Conſeq. tenet. Accedit mixtio vini, & aquæ in ſacra ſynaxi.

5. Oppones primò, ſi mixtio foret poſſibilis, aut per mixtionem, elementa, eorumque partes ſe mutuò penetrarent, aut fieret eorum iuxtapoſitio: vtrumque autem refellit Philoſophus 1. *de gener. cap.* 10. contrà quoſdam vetuſtos Philoſophos: igitur mixtio eſt impoſſibilis. Reſpondeo neutrum inferri, quod in argumento proponitur: ſed, vt ait Doct. 2. *d.* 15. *quaſt. vn.* ex elementis alteratis, & corruptis, per actionem tertij gignitur mixtum, quod *lib. de elementis* copioſè ſum proſequutus.

6. Oppones ſecundò, ſi eſſet mixtio, vel eſſet naturalis, vel violenta: neutra autem eſſe valet: ergo mixtio eſt impoſſibilis. Ma. eſt nota. Min. oſtenditur, per mixtionem grauia aſcenderent, & leuia deſcenderent, atque inter ſe pugnarent, & congrederentur ad conficiendum mixtum: aſcenſus autem grauium, & deſcenſus leuium eſt violentus. Nec eſſe poteſt mixtio violenta, cum generatio mixti ſit naturalis. Reſpondeo mixtionem eſſe naturalem, non in ordine ad elementa, vt probat argumentum, ſed in ordine ad agens naturale, quod intendit producere mixtum, iuxta genus, & ſpeciem ſuam.

7. Oppones tertiò, vinum aqua permixtum retinet ſuam formam, ſuumque eſſe ſubſtantiale: igitur in mixtione neceſſe non eſt elementa corrumpi. Ant. probat D. Geneſius *lib. de natura hominis*, inquiens, ſpongiâ oleo imbuta, vinoque aqua mixto: aquam puram extrahit, igitur in mixtione perſiſtunt formæ eorum, quæ miſcentur. Reſpondeo verum eſſe argumentum de mixtione imperfecta, vt contingit in vino lymphato, non verò de perfecta, de qua ſermo eſt in præſentia. Sic exponendi ſunt Ariſt. 1. *de gener. T.* 84. & Scot. 4. *Repert. paſſu alleg.*

ARTICVLVS II.

Quid ſit mixtio.

8. STagirita 1. *de gener. cap.* 10. *T.* 90. *in fine* definit mixtionem, his verbis, *mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio.* Hæc autem definitio multas patitur calumnias à quibuſdam impertitas, nominatim Scalig. *exercitat. tertia*, ideò, vt ab eis vindicetur.

9. Not. ex Scot. 2. *diſt.* 15. *quaſt.* 1. §. *Ad* 1. *in oppoſitum. F.* participium alteratorum, quod locatur in deſcriptione mixtionis, denotare in ipſa mixtione, præcedere alterationem miſcibilium. Vt enim dixi de generatione, quam præcedit alteratio, ſic aſtruendum eſt de mixtione. Ad productionem namque mixti, oportet elementa inter ſe confligere, alterari, remitti, & refringi, ſecundum ſuas partes: poſtmodum verò, per actionem tertij efficitur mixtum. Deindè, mixtio perhibetur vnio, ſeu transmutatio: tranſmutantur quippè elementa in mixtum; propterea mixtio clarius poteſt definiri generatio mixti ex alteratis miſcibilibus. Tres autem requiruntur conditiones ad propriam mixtionem. Prima, vt miſcibilia ſint actiua, & paſſiua: ideò inter medicinam, & ſanitatem non habetur mixtio, cum ſanitas corpori non miſceatur. Secunda, vt minimum miſcibilium miſceatur, cum minimo alterius, alioqui non mixtio, ſed iuxtapoſitio fieret. Tertia, vt multum vnius non ſeiungatur à pauco alterius, ſecùs accideret augmentatio, vel deſtructio, ſic gutta aquæ iniecta in ingentem ignem, non miſcetur, ſed prorſus perit.

10. Aſſertio, mixtio rectè definitur miſcibilium alteratorum vnio. Fauet Scot. nuper memoratus. Probatur primò, quod conſtat genere, & differentia rectè definitur: præfata autem definitio eſt huiuſmodi, ergo eſt bona. Ma. liquet. Min. oſtenditur, vnio, ſeu tranſmutatio eſt genus: reliquæ verò voculæ gerunt vicem differentiæ, vt in præmiſſo not. planum feci.

Secundò, legitima definitio nihil ſuperflui, nihilque diminuti continet, & reciprocatur cum definito, vt dixi in Log. art. de definitione: talis autem eſt definitio mixtionis, vt patet percurrenti omnes eius particulas præaddu&tas: igitur recta extat dicta definitio

11. Oppones primò, definitio non traditur per æquè ignotum, aut minus notum, cum inuenta ſit ad rem declarandam: prællata autem definitio aſſignatur per æquè ignotum. Exprimitur quippè, per alterata miſcibilia, quæ pariter ſunt ignota ac ipſa mixtio, ergo non probè traditur. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, Ariſt. prius declarare quid ſit miſcibile, quæve miſcibilia, antequam deſcribat mixtionem, ob id per notiora definitur.

12. Oppones ſecundò, in definitione fugiendus eſt circulus: in allata autem definitione committitur circulus: ergo ea definitio non eſt idonea. Ma. eſt conſpicua. Min. ſuadetur, mixtio exprimitur per alterata miſcibilia, & miſcibilia alterata per mixtionem. Concedo ma. nego min. ponuntur namque alterata miſcibilia, tanquam cauſa materialis, & diſpoſitiua: velut alij inquiunt, tanquam cauſa efficiens; ideò nullus fit circulus, quia mixtio quidem per alterata miſcibilia exprimitur: non autem miſcibilia alterata declarantur per mixtionem, vt intendit argomentum.

13. Oppones tertiò, mixtio non conſtituitur ex miſcibilibus alteratis, ergo mixtio non eſt miſcibilium alteratorum vnio. Ant. probatur *ex 3. de gener. animalium cap.* 11. vbi ait Philoſophus, aues ex aëre, piſces ex aqua, & belluas ex terra generari. Ergo ad mixtionem, mixtumque conflandum, non oportet elementa miſceri, cum vnum elementum ſufficiat ad generationem mixti, authore Scot. vbi ſupra. Nego ant. ad eius probationem dico ibi Ariſt. ſignificare prædominium elementi aëris in auibus, aquæ in piſcibus, & terræ in bellnis: non autem negarè, ad mixtionem mixtumque componendum elementa concurrere. Vel dico, Stagir. tantùm aſſignare locum, in quo degunt prænominata animalia; ſic enim aues in aëre, piſces in aqua, & belluæ in terra morantur.

14. Quæres, an mixtio diſtinguatur à generatione? Reſpondeo affirmatiuè. Differt namque, ſicut ſuperius ab inferiore, omnis quippè mixtio rigoroſè capta eſt generatio, non autem omnis generatio eſt mixtio, veluti genus magis funditur, quàm ſpecies.

QVÆSTIO II.

De Mixto.

ARTICVLVS I.

Quanam ſit cauſa mixti.

1. QVIDAM Recentes exiſtimant cauſam mixti effectiuam eſſe miſcibilia, ideſt quatuor elementa inter ſe pugnantia. Verùm Scot. 2. *d.* 15. *q. vn.* & Abb. 2. *de animalib. Tract.* 1. *c.* 8. ducent cauſam principalem mixti eſſe agens vniuerſale, cauſamque diſpoſitiuam eſſe elementa inter ſe confligentia.

2. Not. mixta, quæ per alterationem produci videntur, eſſe in duplici differentia. Quædam enim ſunt animata, quæ haudquaquam produci valent ab elementis, aut à corporibus cæleſtibus, quandoquidem tam elementa, quàm mixta, & cælica corpora ſunt animæ expertia: ideóque nequeunt eſſe cauſæ viuentium principales; ſed tantùm eſſe queunt cauſæ diſpoſitiuæ, ratione quarum agens vniuerſale poteſt formam in materiam diſpoſitam, ac præparatam introducere. Alia verò ſunt mixta inanimata, quæ gigni haud poſſunt ab elementis, proptereà quod, aut corrumpuntur ipſa elementa, aut ita refranguntur eorum vires, & virtutes, vt minime eſſe valeant cauſæ eorum principales effectrices, ſed gignantur à corporibus cæleſtibus, vt alibi dixi de auro, argento, & conſimilibus.

3. Aſſ. cauſa principalis productiua mixtorum non ſunt elementa inter ſe pugnantia, ſed agens vniuerſale. Tenet Doct. *paſſu præcenſito.* Probatur 1. elementa ob mutuum, & perennem conflictum, aut manent corrupta, aut debilitata, & refracta, penes ipſorum virtutes, ac facultates: mixtum autem cauſari nequit actu à corrupto, quia quod corruptum eſt, non eſt; effectus autem in actu requirit cauſam in actu, 2. *Phyſ.* 38. Igitur mixtum effici non poteſt ab elementis corruptis, nec ab ipſis debilitatis, cum agens infirmum nequeat attingere effectum firmum, ac validum, cuiuſmodi eſt mixtũ. Neceſſè ergo eſt, mixtum fiat ab alia cauſa validiori, ac fortiori, vti eſt agens vniuerſale. 2. omnis cauſa, vel eſt vniuoca, vel æquiuoca: elementa autem non poſſunt eſſe cauſa vniuoca mixti, cum mixtum ſit alterius rationis ab eis: nec cauſa æquiuoca, cum hæc nobilior ſit ſuo effectu, eo quod virtualiter illum continet: mixta autem nobilitate præſtant elementis, ergo illa ab his principaliter non cauſantur. 3. aut mixtum eſt animatum, aut inanimatum: elementa autem producere non valent mixtum animatum nec inanimatum, vt liquidò conſtat ex præpoſito not.

4. Opp. quando poteſt aſſignari cauſa particularis alicuius effectus, non eſt recurrendum ad cauſam vniuerſalem. Id enim dedecet Philoſophum perquirentem proprias, & peculiares rerum cauſas: generationis autem mixti tradi poteſt propria, & particularis cauſa, puta elementa pugnantia adinuicem: perperam igitur recurritur ad agens vniuerſale, quale eſt Cælum. Concedo ma. nego min. cauſa negationis euidenter oſtenditur in probatione aſſ.

ARTICVLVS II.

An in mixto ſint elementa,

5. IN hoc art. tres vigent celebriores Philoſophorum ſententiæ, quarum prima eſt Auic. 1. *ſuæ ſufficientia, c.* 1. & Philoponi 1. *de gener ad text.* 74. affirmantium elementa exiſtere in mixto, ſecundum ſuas formas ſubſtantiales integras, & perfectas: ſecundum verò ſuas qualitates refractas, & remiſſas. Secunda eſt Auer. 3. *Cæli, com.* 67. Aebilini, & aliorum, opinantium, formas, & qualitates elementorum remanere in mixto in eſſe refracto, & remiſſo. Tertia defenditur à Scot. 1. *d.* 15. *q. vn. & in Report. ibid.* Mayr. Lych. & aliis in eodem loco aſtruentibus, elementa non perſiſtere formaliter in mixto, ſed virtualiter, & potentialiter duntaxat.

6. Not. 1. vt clarius, ac diſtinctius hæc controuerſia percipiatur, bifariàm poſſe capi titulum huius art. Vno modo, vtrùm formæ ſubſtantiales elementorum permaneant in mixto, actu? & hic ſenſus examinatur in præſentia. Altero modo, vtrum qualitates elementorum perſiſtant in mixto, actu, ſiue in ſummo, ſiue in remiſſo; & iſte ſenſus expendetur in proximo art.

7. Not. ſecundò, in mixtione tria interuenire. Primum eſt mutua alteratio per actionem, & paſſionem contrariarum qualitatum. Secundum eſt actio qualitatum actiuarum, in qualitates paſſiuas, veluti eſt actio caloris, & frigoris, in humiditatem, & ſiccitatem. Tertium eſt productio, ſeu generatio mixti, quæ eſt poſterior alteratione, & actione actiuarum qualitatum in paſſiuis. Sic enim efficitur diſpoſitio, & præparatio, vt poſtmodùm habeatur mixtio, ſiue generatio mixti.

8. Not. tertiò, quatuor eſſe entitates in quolibet mixto. Prima eſt entitas materiæ, quæ eſt eadem cum materia elementorum. Eſt enim materia commune ſubiectum formarum tam elementorum quàm mixtorum. Secunda eſt entitas formæ, quæ diſtinguitur eſſentialiter à formis elementorum. Sicut enim vnumquodque mixtum eſſentialiter diſſidet ab elementis: ita quæcumque forma mixti diſcriminatur, à formis elementorum. Tertia eſt entitas totius mixti, quæ reſultat ex materia, & forma ſimul vnitis, vt probaui *l. 2. Phyſ. quæſt. 4. de compoſito.* Quarta eſt entitas accidentium, quæ conſequuntur compoſitum mixtum ſubſtantiale.

9. Aſſertio prima, formæ ſubſtantiales elementorum formaliter in eſſe perfecto non remanent in mixto. Tenet Doct. præcit. Probatur primò, *ex 1. de gener. T. 84. & 2. de partibus animalium, cap. 10.* vbi Ariſt. negat elementa perſiſtere in mixto.

Secundò, ſi formæ ſubſtantiales elementorum actu exiſterent in mixto, mixtum foret quintuplex ſuppoſitum ſubſtantiale: hoc autem tanquam magnum inconueniens, & abſurdum iudicatur ab omnibus Philoſophis, ergo & illud. Sequela ma. patet, quia iuxta quintuplicem formam ſubſtantialem habetur quintuplex ſuppoſitum. Min. ſuadetur, quia non eſſet ens per ſe, ſed per accidens, habens plures formas ſubſtantiales diſparatas.

Tertiò, quodlibet eſt vnum; quia eſt vnius ſpeciei: ſi autem formæ ſubſtantiales integræ, & perfectæ forent in mixto, ipſum mixtum eſſet diuerſarum ſpecierum, veluti elementa: atqui planè falſum eſt, vnum, idemque participare diuerſas naturas ſpecie diſtinctas, ergo &c.

10. Aſſertio ſecunda, formæ ſubſtantiales elementorum non perdurant in mixto, in eſſe remiſſo, & refracto. Defenditur à Doct. *paſſu memorato.* Probatur primò, ex Ariſt. *l. prædicam. cap. de ſubſtantia,* aſſerente, ſubſtantiam non ſuſcipere magis, & minus, ſupple, penes eſſe ſpecificum, & eſſentiale, vt ibi planum feci: ergo cum formæ elementorum ſint ſubſtantiales, nullo modo reperiuntur in mixto, in eſſe remiſſo, & refracto.

Secundo, incredibile, immò & impoſſibile videtur, quod per magnum temporis interuallum, in fundo oceani formam ignis in eſſe imperfecto nondum periiſſe, corruptamque fuiſſe à forma contraria aquæ, quæ ibi eſt efficaciſſima, maximæque virtutis: igitur, meliùs cum communi ſententia aſſeritur, prædictas formas elementorum, ſiue in ſummo, ſiue in remiſſo nequaquam in mixto permanere.

11. Aſſertio tertia, in mixto extat duntaxat vna forma ſubſtantialis, per quam mixtum conſtituitur in eſſe mixti, & differt ab omni eo, quod non eſt mixtum. Fauet Scot. *vbi ſuprà.* Probatur primò, vnum mixtum differt ab alio eſſentialiter, vt lapis ab arbore, homo à leone: huiuſmodi autem diſtinctio eſſentialis petitur penes propriam formam, vni, & non alteri competentem, cum materia ſit commune ſubiectum vniuſcuiuſque formæ. Igitur in vno mixto reperitur vna forma ſubſtantialis duntaxat.

Secundò, niſi mixtum conſtitueretur per vnam tantùm formam ſubſtantialem, mixtum non gigneretur, ſed alteraretur: communiter autem tenetur per mixtionem generari quippiam ſubſtantiale de nouo, quod nuncupatur mixtum: igitur mixtum conſtituitur per propriam formam, ratione cuius diſſidet ab elementis.

Tertiò, à quolibet mixto emanat vna præcipua proprietas, vt ab homine riſibilitas, & à leone rugibilitas: huiuſmodi autem paſſio, ſeu proprietas oritur potiſſimum à forma mixti: ergo in mixto exiſtit ſolummodò vna forma ſubſtantialis conſtitutiua mixti.

12. Opp ones primò, Ariſtot. 1. *de gener.* 84. ſcribit miſcibilia remanere in mixto: miſcibilia autem ſunt elementa: ergo elementa ſunt in mixto, quæ exiſtere nequeunt abſque ſuis formis, proindéque aptè deducitur, elementa manere in mixto, ſecundum ſuas formas ſubſtantiales. Confir. primò idem Philoſophus *ibid. T. 88.* ſubdit, guttam vini in amphoram aquæ plenam iniectam, non miſceri, ſed deſtrui, propterea quod miſcibilia manent in mixto, & non gutta vini in multum aquæ proiecta. Conf. ſecundò, 5. *Metaphyſicæ, cap. 3. T. 4.* elementum eſt, ex quo inexiſtente aliquid fit: igitur, ſi elementa inexiſtunt mixto, ſequitur ea in hoc manere, penes ſuas formas ſubſtantiales. Reſpondeo Ariſt. interpretandum eſſe ſecundum conuenientiam elementa eſſe in mixto: non autem ſecundum ſubſtantiam, Quod patentiùs fiet in proximo art. Vel dico, id dixiſſe, non in propria, ſed in aliena ſententia, ſcilicet Empend. Anaxag. & aliorum opinantium elementa actu, & formaliter exiſtere in mixto. Ad primam conf. dico, guttam vini in ingentem copiam aquæ proiectam quidem non miſceri, ſed deſtrui, proptereaquod nulla remanet conuenientia, nullaque ſimilis qualitas in vino: in mixto autem adſunt qualitates conuenientes, ac ſimiles, qualitatibus formarum elementarium, ratione quarum in mixto dicuntur eſſe elementa, virtute, ac potentia. Ad ſecundam conf. dico cum Scot. *ibi in com.* eam elementi definitionem, non quatuor vulgatis, ſed materiæ primæ tantum coaptari. Vel dicito fieri mixtum ex elementis, quæ præexiguntur exiſtere, ad hoc vt ipſum mixtum, ex eis gignatur.

13. Oppones ſecundò, ex 1. *de gener. in fine,* mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio: ſi autem in productione mixti, elementa alterantur, planè infertur ea in mixto perdurare penes ſuas formas ſubſtantiales. Conf. primò, mixtum mouetur ab elemento prædominante: vnum autem nequit aliud mouere, niſi actu exiſtat, igitur cum elementum prædominans moueat mixtum, inficiandum non eſt, elementa formaliter, & actu eſſe in mixto. Conf. ſecundò ex 3. *Cæli, T. 67.* elementa, ex quibus conflatur mixtum, in ipſomet mixto perſiſtunt. Reſpondeo illud verum eſſe præexigitiuè, non autem formaliter. Quod eſt dictu, alteratio elementorum præexigitur ad generationem mixti, vt planum feci, *in quæſt. precedente articul.* 2. Ad primam confir. dico, illud prædominium non eſſe ſecundum qualitatem propriam elementi exiſtentem in mixto, ſed ſecundum conuenientiam, hoc eſt in mixto reſidet aliqua qualitas prædominans, quæ eſt ſimilior vni elemento, quàm alteri, vt in colerico eſt temperies prædominans, quæ aſſimilatur magis igni, quàm aquæ, aut alteri elemento. Ad ſecundam conf. dico Ariſtot. ibi loqui in ſententia Empedoc, & aliorum antiquorum, illud dogma ſuſtinentium.

14. Oppones tertiò, vnumquodque ex eis componitur, in quæ reſoluitur, vt patet de homine, qui componitur ex anima, & corpore, & in ea reſoluitur: mixtum autem reſoluitur in elementa; ergo ex elementis componitur. Conf. ſicut ſe habent litteræ ab ſyllabas, ita elementa ad mixta, ſyllabæ autem

ex

ex litteris componuntur, ergo & mixta ex elementis, conflantur. Diſtinguo ma. de reſolutione ſeparatiua, vt oſtendit præaddoctum exemplum, concedo ma. De reſolutione productiua, nego ma. concedo min. ſi enim genitum reſoluitur in corruptum, & corruptum in genitum per productionem ſubſequentis formæ, & per corruptionem formæ præcedentis, vt cum homo reſoluitur in cadauer, & vermes, in huiuſmodi reſolutione formæ præcedentes non exiſtunt in genito, & de nouo producto. Ad conf. neganda eſt paritas, ratio eſt, quia litteræ ſunt partes integrales ſyllabarum: elementa verò ſunt principia actiua, & diſpoſitiua, ad generationem mixti.

Opp. 4. experimur ex mixto, putà ligno appoſito ad ignem, ſi fuerit madefactum, egredi aquam: illa autem aqua non producitur ab igne, quia ignis eſt deſtructiuus, & non productiuus aquæ, ergo illa aqua inerat in ligno, ac proindè formæ elementares extant actu, & formaliter in mixto. Conf. primo ex roſis, aliiſque floribus per diſtillationem educitur aqua, ergo forma aquæ actu eſt in illis. Conf. 2. ex ferro, & lapide percuſſis excutitur ignis: ergo ignis formaliter, & actualiter erat in lapide. Reſpondeo aquam, quæ exit ex ligno extare in poris ipſius ligni quæ per calorem ab eo inde expellitur. Idque oſtenditur ex eo, quod ſolum lignum madefactum emittit aquam, non ſic lignum ſiccum, & aridum. Quod ſi ex ligno viridi effluat aqua, non eſt formaliter aqua elementaris, ſed quidam humor, & ſuccus, qui eſt quoddam mixtum. Ad 1. conf. nego aquam roſeam, & conſimilem diſtillatam eſſe aquam elementarem, vt indicant eius virtutes, & proprietates. Ad 2. conf. dico ignem in ſilice non eſſe actu, ſed potentia, veluti formæ naturalis, priuſquam educatur de materia ab agente, dicitur eſſe in potentia in ipſa materia.

15. Opp. 5. ſi formæ elementares actu non componerent mixtum, ſequeretur mixtum non eſſe mixtum, ſed ſimplex, veluti quodlibet elementum: mixtum autem diſſidet à quolibet elemento, cum hoc ſit ſimplex, illud verò mixtum, ergo in mixto inueniuntur formæ elementares. Reſpondeo vocari mixtum, non quia habet formam aliquam compactam ex formis elementorum, ſed quia ad eius generationem, neceſſe eſt, præmiſceantur elementa. Quare ſecundum formam, mixtum eſt ita ſimplex, ſicut quodcumque elementum, & prærequirit elementorum mixtionem, ratione cuius perhibetur mixtum.

Articvlvs III.

An elementa maneant in mixto ſecundum ſuas qualitates.

16. Nemo eſt qui neſciat, elementa quoquo modo exiſtere in mixto, tum propter authoritatem Ariſt. 1. *de gener.* 84. & alibi, tum etiam propter rationes prællatas in oppoſitionibus ſuperioris art. Difficultas verò eſt, qua ratione, quoue modo præfata elementa in mixto perſiſtant. Conueniunt autem ferè omnes Philoſophi elementa eſſe in mixto virtualiter: digladiantur verò inter ſe, quid ſibi vult, elementa eſſe virtualiter in mixto. Etenim D. Th. 1. *p. q.* 76. *art.* 4. Caiet. *ibid.* & Vega 1. *de arte medendi c.* 6. autumant elementa eſſe virtualiter in mixto, nihil aliud ſibi velle, quàm qualitates eorum reperiri in mixto, in eſſe remiſſo, & refractò. Scot. autem 2. *d.* 15. *q. vn.* §. *Dico igitur B.* eiuſque diſcipuli *ibid.* & ex Thomiſ. Iauellus 8. *Met. quæſt.* 4. Sonc. & alij non pauci docent elementa virtualiter permanere in mixto, nihil aliud eſſe, quam eminenter contineri in eo, veluti anima vegetatiua, & ſenſitiua virtualiter, & eminenter ſunt in anima rationali: aut quod in idem recidit elementa ſunt in mixto, ſecundum conuenientiam, & proportionem virtutis.

17. Not. 1. elementa eſſe in mixto, penès proportionem, & conuenientiam virtutis, bifariàm poſſe intelligi, vno modo in ſummo, & hic ſenſus à nemine defenditur. Altero modo in remiſſo, & iſte ſenſus eſt, quem tuentur Scot. cæterique Authores prænominati.

18. Not. 2. ex Doct. 4. *Met. in exp. T.* 27. & 1. *d.* 7. *q. vn.* §. *Ad argum. principalia ſub X.* medium eſſe duplex, vnum appellatur medium per abnegationem extremorum, ſic virtus eſt in medio, quia recedit ab extremis, putà liberalitas mediat inter auaritiam, & prodigalitatem, eo quod ab vtraque recedit. Alterum verò nominatur medium per participationem extremorum, quod ſcilicet ex extremis componitur, tametſi non ſit propria compoſitio, ſed conuenientia extremorum: quo pacto color rubeus eſt medius inter colorem album, & nigrum, non quia participet partim naturam albedinis, & partim naturam nigredinis, cum rubedo ſit qualitas ita ſimplex, ac albedo, & nigredo, verùm quoniam maiorem ſortitur conuenientiam cum extremis, quàm extrema inter ſe. Magis quippè conuenit rubedo cum albedine, & nigredine, quàm albedo, & nigredo. Pariter elementa dicuntur eſſe in mixto, per conuenientiam, quia magis conuenit mixtum cum elementis, quàm elementa inter ſe. Itemque elementa perhibentur eſſe in mixto ſecundum proportionem virtutis, quandoquidem magis proportionantur qualitates mixti, cum qualitatibus elementorum, quàm qualitates elementorum adinuicem.

19. Aſſ. elementa non ſunt in mixto, propterea quod qualitates eorum, in eſſe remiſſo, & refracto exiſtant in ipſo mixto, ſed penès conuenientiam, & proportionem virtutis, patrocinatur Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò ex Ariſt. 1. *de gener T.* 84. aſſerente, actu elementa non reperiri in mixto, niſi virtutem eorum, quæ non eſt eadem quidem, ſed ei ſimilis, & affinis, vt mox oſtendam. Secundò, corrupto ſubiecto, corrumpuntur omnia, quæ ſunt in ſubiecto, quod tanquam vulgatum proloquium recipiunt omnes Philoſophi: elementa autem in generatione mixti corrumpuntur, penes ſuas formas ſubſtantiales, ergo & penès eorum qualitates, proindéque nulla qualitas eorum remanet in mixto, niſi ſecundum ſimilitudinem, & conuenientiam. Tertiò, accidens non migrat de ſubiecto in ſubiectum, vt quoque communiter admittunt Philoſophi, ergo qualitates elementorum, quæ ſunt accidentia, non migrant de elementis in mixtum, atque adeò in mixto haud ſubiectantur. Inſuper, calor ignis, ſi nimius extiterit, eſt deſtructiuus mixti. Quod de frigore aquæ, cæteriſque elementorum qualitatibus aſtruendum eſt: qualitates autem, quæ inſunt mixto, ipſum mixtum conſeruant, ac fouent, quantum poſſunt, ergo euidenter euincitur, dictas qualitates non eſſe elementares.

20. Opp. 1. Ariſt. 2. *de partibus animalium, cap.* 1. aſtruit, elementa exiſtere in mixto, ſecundum ſuas virtutes, & qualitates. Idipſum præmiſerat 1. *de gener. T.* 84. Ergo in Schola Peripatetica, qualitates elementorum perſiſtunt in mixto. Reſpondeo hæc, & conſimilia teſtimonia Philoſophi exponenda eſſe, non ſecundum identitatem, ſed ſecundum ſimilitudinem, & conuenientiam, ſiue non formaliter, ſed virtualiter, eo ferè modo, quo animæ ſenſitiua virtualiter continetur in intellectiua.

21. Opp. 2. in mixto, putà homine eſt calor, in lapide frigus, in piſce humiditas, & in ligno ſiccitas: huiuſmodi autem qualitates ſunt elementares, ergo elementa extant in mixto, penès ſuas qualitates. Conf. præſtantiori modo dictæ qualitates reperiuntur in elementis, quàm in mixtis, ergo in vtriſque reperiuntur. Concedo ma. nego min. ſunt enim alterius rationis,

tionis, cuius cauſa eſt, quia calor elementaris alterat, & diſponit ad productionem ignis: calor verò mixti alterat, & præparat ad gignendam carnem, vt rectè aduertit Doct. nuper cit. G. §. *Ad primum.* Idem reſpondendum eſt ad Conſ. Vt enim forma mixti perfectior eſt forma elementi, ſic qualitas illius præſtat qualitati huius.

ARTICVLVS IV.

An in mixto dari poſsit temperamentum ad pondus.

22. NEgant Auic. Auer. & alij à Recentibus allegati eſſe poſſibile, in quocumque mixto temperamentum ad pondus. Affirmant autem Fernelius 8. *Phyſiolog.c.*4. Valleſ. 1. *contra. c.*7. aliique complures poſſe dari in homine, cæteriſque mixtis temperamentum ad pondus.

23. Not. ſecundum Galenum, alioſque Medicos, temperamentum vniuerse ſumptum eſſe concentum, ſeu harmoniam quatuor primarum qualitatum ad quamdam mediocritatem reductarum, adeò vt penes formarum diuerſitatem, diuerſa temperiea, ac proportio earumdem qualitatum habeatur. Iuxta autem Scot. mentem, temperamentum eſt congrua diſpoſitio qualitatum conuenientium, qua forma mixti conſeruatur in eius materia. Si enim huiuſmodi qualitates in mixto fuerint attemperatæ, conſeruatur mixtum: quod ſi fiat exceſſus, aut defectus in aliqua parte principali mixti, niſi iuuetur per medicinam, accidit mors viuentis animati. Vulgò autem diuiditur temperamentum in vniforme, & difforme: illud eſt, in quo omnes præfatæ qualitates ſunt in æquilibrio, ſeu in omnimoda æqualitate, & pondere, & nuncupatur temperamentum ad pondus, propterea quod in eo dictæ qualitates, quaſi in æquali menſura, & pondere librantur: Hoc verò eſt, in quo prænominatæ qualitates non gaudent æquali gradu, ſed vna, vel duæ præualent, & dominantur in ipſo. Subſecatur autem iſtud temperamentum in ſimplex, & compoſitum: ſimplex eſt, in quo vna qualitas dominatur dumtaxat: compoſitum eſt, in quo duæ qualitates excedunt, & ſuperant alias duas qualitates: eſtque quadruplex, iuxtà quadruplicem combinationem qualitatum. Primum eſt igneum, ſeu colericum, in quo dominantur calor, & ſiccitas. Secundum eſt aëreum, ſeu ſanguineum, in quo abundant calor, & humiditas. Tertium eſt aqueum, ſeu phlegmaticum, in quo præ aliis vigent frigiditas, & humiditas. Quartum eſt terreum, ſeu melancholicum, in quo excedunt frigiditas, & ſiccitas. Temperamentum autem, in quo extat exceſſus vnius, aut duarum qualitatum ſimilium, & conuenientiũ appellatur temperamentum ad iuſtitiam, quia tales qualitates ſunt iuxtà exigentiam naturæ mixti, eiuſque partium, ſic cerebrum eſt frigidum, cor calidum, os ſiccum, caro humida, &c. Vt enim *ex* 5. *Eth.* 3. in Repub. bene ordinata diſtribuuntur præmia, ſecundum vniuſcuiuſque merita: ita in ordine mixtorum ſeruatur ratio iuſtitiæ, vt non eadem ſit omnium temperies, ſed iuxtà cuiuſlibet mixti, & partium eius naturam.

24. Aſſertio, poſſibile eſt in mixto temperamentum ad pondus. Tangitur à Doct. 4. *d.* 49. *quæſt.* 13. §. *Reſpondeo ſub B.* & defenditur à Tatar. 2. *de gener. quæſt.* 1. *dub.* 1. *in fine.* Probatur primò ex Ariſt. *ſect.* 5. *problem.* affirmante, viuentia mixta ad æqualitatem attemperata, facilè ægrotare, faciléque ſanari: non ſic ea, quæ ad æquilibrium temperata non ſunt: ea quippè difficilè in morbum incidunt, difficiléque curantur.

Secundò, qualitates participare queunt æqualitatem graduum intenſionis, aut remiſſionis, veluti etiam earumdem inæqualitatem, vt patet, ergo concedi poteſt præfatum temperamentum ad pondus. Immò, probabile eſt, Chriſtum Dominum illud habuiſſe cum ſit omnium ſaniſſimum, ac perfectiſſimum, & complexio eius fuerit nobiliſſima, & præſtantiſſima: & fortaſſe Adamum, in ſtatu innocentiæ, cum pars inferior paruerit ſuperiori.

Tertiò, ſi eſt vnum contrarium, poteſt eſſe & aliud, 1. *T.* 44. *&* 2. *eiuſdem*, *T.* 18. Ergo cum detur corpus mixtum inæqualiter temperatum, vtique dari poteſt mixtum æqualiter temperatum, ſicque non repugnat mixto temperamentum ad pondus.

25. Oppones primò, *ex* 1. *de gener. cap.* 10. *n.* 89. in omni mixto, vnum elementum prædominatur, virtuſque eius in eodem eſt intenſior, & eminentior: igitur dato tali prædominio, nullum extat temperamentum ad pondus. Hoc idipſum videtur ſentire Scot. nuper cit. Reſpondeo, quod licet de facto, & vtplurimum, id accidat, de poſſibili tamen non obſtat, quin detur mixtum ad æquilibrium. Sic exponenda ſunt præadducta teſtimonia Stagir. & Scot.

26. Oppones ſecundò, in homine, aliiſque animantibus extant partes maximè diuerſæ in temperie. Putà iecur, cor, cerebrum nerui, & huiuſmodi, vt ex his reſultari nequeat temperamentum ad pondus, ergo præfatum temperamentum eſt impoſſibile. Reſpondeo quamuis in quacumque parte mixti eſſe non poſſit dictum temperamentum ad pondus, tamen toti mixto non repugnat, ſi omnes eius partes adinuicem conferantur, graduſque qualitatum in ſingulis comparentur. Idque explanari poteſt de ponderibus horologij, quorum vnum, licet non æquetur alteri, tamen omnia ad æquilibrium ordinantur, vt motum totalem, & regularem conficiant.

ARTICVLVS V.

An idem numero naturaliter poſsit reproduci.

27. HVius difficultatis examinandæ cauſam præbet nobis Ariſt. 2. *de gener. cap. vlt.* inquiens, generationes eſſe circulares, quod eſt dictu, in generationibus effici reditum, & regreſſum, non quidem ad eaſdem res numero, ſed ſpecie, vt quidam eius interpretes eum locum exponunt, propterea vulgus Philoſophorum perquirit, vtrùm idem numero reproduci queat? Qua in re inuenio tres opiniones, duas extremas, & tertiam mediam. Prima eſt quorumdam Philoſophorum, nominatim Platonicorum, quos refert Scot. 4. *d.* 43. *quæſt.* 3. §. *Hic ſciendum. A.* poſt D. Aug. 12. *Ciuit. cap.* 13. arbitrantium, poſt magnum annum, ideſt, poſt triginta ſex millia annorum, omnia redire eadem numero, nedum ſecundum ſubſtantiam, verumetiam ſecundum accidentia, propterea quod omnes cæli redibunt ad eumdem ſitum, dato illo Ptolemei, in Almagiſto, Cælum ſtellatum moueri per centum annos, vno gradu, contrà motum diurnum, ſequitur, motum eiuſdem Cæli ab occidente in orientem, complendum eſſe ſpatio triginta ſex millium annorum. Secunda eſt D. Th. 4. *contrà Gentes cap.* 81. Capr. Palud. & aliorum 4. *d.* 43. & Suarez 3. *p. diſp.* 45. *ſect.* 6. negantium naturaliter vllum effectum corruptum poſſe eumdem numero reproduci. Tertia eſt Scot. 4. *cit. q.* 3. §. *Tertia opinio* Ric. *q.* 1. *art.* 3. *ad* 6. & complurium aliorum, docentium virtute naturali, quoſdam effectus numero poſſe reproduci.

28. Not. hanc controuerſiam poſſe agitari, aut de potentia naturali, vt in præſenti art. veſtigatur: aut de potentia ſupernaturali, quoad ens permanens, de quo in ſequenti art. aut quoad ens ſucceſſiuum, de quo in poſtremo art.

29. Aſſertio prima, non omnia ſunt reditura eadem

dem numero. Ita ex Aug. præcit. tenet Scot. *vbi ſuprà*. Probatur primò, ex ſacra pagina Rom. 6. *Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi vltrà non dominabitur*. 1. Theſſ.4. *ſemper cum Domino erimus*. Pſal.11. *Tu autem Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatione hac in æternum.* Subiungit Scot. ex Pſal. nunc alleg. *In circuitu impij ambulant*. ideſt, dicunt reditiones circulares. Et Apoc.10. *Tempus non erit amplius*.

Secundò, admiſſa tali rerum circulatione, nulla foret beatitudo, quia homo rediret ad priſtinas miſerias, & calamitates. Aut enim homo beatus putat ſe nunquam rediturum ad priorem ſtatum laboribus, & ærumnis plenum, ſicque falſa opinione eſt beatus: aut putat ſe aliquis reuenturum ad priſtinum ſtatum, ſicque timet, & non eſt beatus, cum beatus ſit ſecurus de æterna felicitate.

Tertiò, ſcientia foret reminiſcentia, quod improbat Ariſt. 1. *poſt T.*4. inquiens, impoſſibile eſt, nobiliſſimos habitus in nobis eſſe, & nos latere. Deindè, actiones liberæ neceſſariò non ſubiiciuntur cælorum cauſalitati, ergo nec iidem homines numero, nec eædem ipſorum actiones numero regredientur, vt ſuſpicabantur Platonici, teſte Aug. præalleg. vbi ſic ſcribit, Plato, & ſchola Academica docuit diſcipulos, per innumera retrò ſæcula, & idem Plato, & eadem Ciuitas, & eadem ſchola, iidemque diſcipuli reperti. Plura Scot. cit.

30. Aſſertio ſecunda, probabile eſt naturæ viribus, quædam poſſe redire eadem numero. Fauet Scot. *paſſu memorato*, §. *Tertia opinio*. Probatur primò, *ex* 1. *Cæli*, *T.*22. *&* 8. *Met. T.*11. ſi agens fuerit idem, & materia eadem, effectus erit idem: poteſt autem eſſe idem agens, eademque materia effectus eiuſdem producti, & reproducti, vt ſi igni apponatur manus, & calefiat, deinde calor pereat, manu ſeparata, ſi eadem manus eidem igni reponatur, ſequitur idem numero calor. Ergo quandoque redire poteſt idem numero effectus.

Secundò, agens, & materia tantam habent potentiam ad effectum corruptum, quantam prius habebant ad ipſum effectum producendum, quia cauſa virtualiter continet ſuum effectum: agens quippè, & materia ſunt indifferentia ad hunc, aut illum effectum producendum, aut iam productum. Non ergo repugnat aliquem effectum reproduci.

Tertiò, ſi aqua in multas diſtribuatur partes, perit identitas eius numerica. Siquidem, quælibet pars aquæ eſt aqua, & vnaquæque facit vnum totum realiter ab alio diſtinctum. Quod ſi iterùm illæ partes vniantur, redit eadem aqua numero, quæ prius erat. Item febris intermittitur, & redit eadem febris. Rursùs, partes animalis perfecti poſſunt naturaliter reparari, ergo & totum animal. Conſeq. videtur nota. Ant. oſtenditur, ſi ab aliquo præſcindatur auricula, ſemel ab homine illo ſeiuncta perit, quia anima non ampliùs eam viuificat: quod ſi eidem homini reuniatur, vt præſtitit Chriſtus Malco, *Matt.* 26. redit eadem auricula viuens vita, qua priùs viuebat. Inſuper lib. de cauſis aſſerui, eumdem numero effectum diuiſim poſſe produci à pluribus cauſis eiuſdem ordinis, nec eis neceſſariam eſſe eamdem numero actionem, cum illi ſit extrinſeca.

31. Oppones primò, Eccleſiaſtes 1. *Nihil ſub ſole nouum, nec valet quiſpiam dicere, ecce hoc recens eſt, iam enim præceſſit in ſæculis, quæ fuerunt ante nos.* Conf. Cæli inchoantes ſuum motum ab vno puncto, ad idem punctum reuertuntur, ergo eoſdem numero effectus cauſabunt, proindéque, eadem, quæ prius erant, redibunt. Conſeq. tenet, eædem cauſæ naturales eodem modo applicatæ, & non impeditæ producunt eoſdem effectus iuxtà illud 2. de gener. 26. *idem manens idem ſemper facit idem.* Reſpondeo illud eſſe exponendum, de decreto Dei, Intellectu, & voluntate eius: quia ab æterno ea omnia ſtatuit, quæ in tempore producit, eaque omnia ſunt Deo præſentia, non quidem in eſſe realis exiſtentiæ, ſed in eſſe obiectiuo. Ad conf. nego, Cælos redire ad idem punctum, à quo moueri cæperunt, vt ex Thebit. notat Scot. cit. *ſub B.* Et diligenter obſeruant alij Aſtrologi, contrà Platonicos.

32. Oppones ſecundò, contrà 2. Aſſ. *ex* 2. *de gener. c.*11. *T.*70. quorum ſubſtantia perit, non reuertitur eadem numero, 5. *Phyſ. c.* 4. *T.* 37. Non redit eadem numero ſanitas. Et *l. prædicam. c. de oppoſitis. A priuatione, ad habitum, non datur regreſſus.* ſimile quid habetur 8. *Met. T.* 14. Ergo vnum, & idem numero corruptum non poteſt reparari. Reſpondeo primum teſtimonium interpretandum eſſe vt plurimum, aliquando verò nihil obſtat, quin idem numero poſſit redire, ſic reſpondet Scot. cit. *q.* 1. & *in Repors. q.*2. *ad* 2 Ad aliud dico, magis eſſe ad oppoſitum, quandoquidem, ſi ſanitas continuata per diem manet eadem, cur eodem modo, illa quæ fuit manè, & meridie interrupta, & veſpere redita erit eadem? Ad 3. exponitur de reditu immediato, non autem mediato, vt explicui *l.*2. *Phyſ. q. de priuatione.*

33. Oppones tertiò, totum pollet vnione partium, non autem redit eadem vnio, quæ eſt interrupta: interruptum quippe non regreditur idem. Si namque idem rediret, foret iteratio, quæ repugnat identitati. Reſpondeo ad identitatem numericam effectus non exigi eamdem vnionem, cum etiam non requiratur eadem actio, eademque cauſa, vt *l. de cauſis præmemorato*, fuſe monſtraui Hinc Doct. *in* 4. *nuper alleg* § *Aliter. D.* declarat id, de eodem vbi numero, quod acquiri poteſt motu recto, & circulari.

Articvlvs VI.

An ſupernaturaliter idem numero effectus permanens corruptus poſſit reparari.

34. Marſilius 2. *de gener. q.* 18. Dur. 4. *d.* 43. & alij pauci putant, idem numero compoſitum, & mixtum permanens, quod ſemel interit, præter hominem, nunquam poſſe reparari, quibus præiuerunt Saducæi, vt legitur *Matt.*22. negantes vniuerſalem hominum reſurrectionem. Oppoſitum autem tuentur Scot. 4. *d. cit. q.*1. S. Bon. *ibid. q.*5. Baſſ. Mayr. & alij Scholaſtici *ibid.* & S. Th. *quol.*4. *a.*5. docentes, omnia permanentia, quæ pereunt, diuinâ virtute, eadem numero poſſe reparari. Suadetur primò, ex ſcriptura, Iob.19. *Scio, quod in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum.* & 1. Cor. 15. *Omnes reſurgemus.* Eſtque articulus fidei; vt patet in ſymbolo Apoſt. *Carnis reſurrectionem*; & Nicæno, *Et expecto reſurrectionem mortuorum.* Secundò, ex Aug.22. *Ciuit.c.*20. Et ſerm. 19. de verbis Domini. *Si in nihilum redigeremur, facere Deus poterat, vt eſſemus, ſicut facit nos eſſe, cum antea nunquam fuiſſemus.* Idem habet *ſerm.*19. *de ſanctis.* Et Greg. hom.18. in Euang. *Longè minus eſt Deo reparare, quod fecit, quàm creaſſe, quod non fuit.* Tertiò, nulla extat repugnantia ex parte Dei, cuius potentia eſt infinita: & ex parte rerum corruptarum, quæ ex ſe iterum produci contradictionem non implicat, ſicut antequam producerentur, erant producibiles. Hinc Aug. in exp. Pſal. 62. *Si Deus fecit nos, qui non eramus, magnum eſt illi, reparare, quando eramus.* Et de verbis Apoſtoli, ſerm.10. *Plus eſt facere, quod nunquam fuit, quàm reparare, quod fuerit.* Et de tempore ſerm.52. *Cogitauit Abraham Deum, qui dedit, vt qui de ſenibus naſceretur, qui non erat, poſſe etiam de morte reparare.*

35. Oppones primò, ex 6. *Eth. c.*3. recipitur ab Ariſt. aſſertum Agathonis. *Hoc ſolo priuatur Deus, ingenita*

facere

facere, quæ facta ſunt. Ergo repugnat, corrupta eadem numero ad præſentia poſſe reuocari. Reſpondeo quidem non poſſe facere, quin quæ facta ſunt fuerint facta, non rectè tamen infertur, Deum non poſſe efficere præſentia ea per reproductionem. Nam, ſicut per primam factionem fuerunt facta, deinde deſtructa, per aliam factionem, poſſunt reparari eadem numero, vt patet *Ioan.* 11. de Lazaro, qui mortuus, reuocatus eſt ad vitam voce Chriſti Domini dicentis, *Lazare veni foras, & ſtatim prodiit, qui fuerat mortuus.*

36. Oppones ſecundò, idem habere nequit duplicem exiſtentiam, duplicemque durationem, vt conſpicuum eſt: ſi autem eadem numero res poſſet redire, duplici exiſtentia, duplicique duratione gauderet, nempè vna, quam haberet per primam productionem, altera verò quam participaret per ſecundam productionem. Diſtinguo ma. ſimultaneam, & continuam, concedo: interruptam, & diſcontinuam, nego: vt conſtat de Chriſto Domino, qui poſt mortem ſurrexit, & reuixit.

37. Oppones tertiò, ſi Deus ad extrà ageret neceſſariò, non minorem haberet potentiam, quam nunc habet agens liberè: ſi autem ad extrà ageret neceſſariò, non poſſet idem numero reparare, ergo nec agens liberè id poteſt. Reſpondeo hypotheſim eſſe impoſſibilem. Dato autem vno impoſſibili, & abſurdo, plura ſequuntur, 1. *Phyſ. T.* 10. 13. *&* 15. Vel, ſi concedatur ma. adhuc poſſet idem numero reparare, dummodò eadem materia, & reliqua præexacta fuerint diſpoſita, vt in ſimili de homine. Secundum Ariſt. tenet Scot. vbi ſuprà.

Articvlvs VII.

An vi diuina idem numero ens ſucceſsiuum poſsit redire,

38. Parti negatiuæ fauent D. Th. *Quol.* 4. *art.* 5. Ruu. *de gener. tract. de reproductione quæſt.* 4. & Complut. *ibid. diſp.* 13. *quæſt.* 2. arbitrantes, contradictionem inuoluere idem numero ens ſucceſſiuum reſtitui. Parti verò affirmanti adhærent Ant. 4. *d.* 43. Baſſ. *ibid.* Mayr. *d.*44. *quæſt.*3. quibus videtur præire Scot. 4. *d.* 43. *quæſt.* 1. §. *Ad argumenta L.* aſſerentes idem numero ens ſucceſſiuum diuinitùs poſſe reparari. Probatur primò, quod non implicat contradictionem poteſt fieri à Deo, ex communi ſcholaſticorum aſſerto, præſertim Scot. nunc cit. & *d.*10. *q.* 2. §. *Dico ergo F.* idem autem numero ens ſucceſſiuum, putà motum, & tempus reproduci, nullam implicantiam inuoluit, ergo eſt poſſibile. Ma. conceditur ab Aduerſariis. Min. probatur, idem numero ens permanens poteſt reſtitui, ergo & ſucceſſiuum. Ant. admittitur ab eiſdem Antigoniſtis. Conſeq. probatur, ſicut ens permanens virtualiter continetur in cauſa: ſic & ens ſucceſſiuum, vt magis patebit ex ſolutione oppoſitionum infrà adducendarum.

Secundò, motus ſpecificatur à termino, vt benè deciſum eſt, *in l. de motu*: poteſt autem Deus reproducere eumdem numero terminum motus, ergo & eumdem numero motum. Ma. patet. Min. oſtenditur, Deus valet reparare idem numero corpus, quod habeat idem vbi numero, eamdemque præſentiam localem, ergo & eumdem numero motum, per quem talem præſentiam localem acquiſiuit.

Tertiò, ſi eadem extrema relationis reſtituuntur, vtique eadem numero relatio reſurget, & redibit, vt patet de Chriſto Domino habente eamdem numero relationem filiationis ad Virginem matrem, poſt eius mortem, quam antè mortem habuit, notante Scot. vbi ſuprà. Motus autem formaliter captus eſt relatio extrinſecus adueniens mobilis ad mouens, vt ex inſtituto manet probatum *lib. de motu prædeg.* Adde, quod ſi ſubiectum idem numero reparari poteſt, quoque eius accidentia, quæ ipſum ſubiectum conſequuntur. Dato enim principali dantur quoque acceſſoria, vt ſcribunt Iuriſtæ: per Aduerſarios autem eadem ſubſtantia numero reſtitui poteſt, ergo & eius accidentia, inter quæ numerantur motus, & tempus.

39. Oppones primò, quod intrinſecè, & eſſentialiter eſt continuum, nequit idem reparari, quia ſi interrumpatur, deſtruitur eius continuitas: ens autem ſucceſſiuum eſt continuum, *ex* 5. *Phyſ. cap.* 4. *T.* 39. Ergo ens ſucceſſiuum nequit idem numero reſtitui. Nego ma. ſi enim interrumpatur continuum, deſinet quidem eſſe; attamen nihil obſtat, quin Deus valeat idem numero reparare, quod tunc erit continuum, ſicut anteà: ſiquidem partes eius ſeruabunt eamdem continuitatem ad inuicem.

40. Oppones ſecundò, reparari nequit idem numero motus, niſi reparetur idem numero tempus, quia ex motu ſequitur tempus, veluti ex ſole oritur lumen; idem autem tempus numero redire nequit, quia tempus verum, reale, & poſitiuum ordinatur eſſentialiter ad tempus imaginarium, quod à Deo nec mutari, nec reparari poteſt, ergo tempus verum ſi deſinat eſſe, reſtitui non poteſt. Reſpondeo, etſi maior ſit vera materialiter, non tamen formaliter, quia non motus à tempore, ſed tempus à motu prodit. Tamen ſi admittatur ma. negatur min. quia proprium, & verum ens cuiuſmodi eſt tempus, eſſentialiter non dependet à non ente, veluti eſt tempus imaginarium.

41. Oppones tertiò. Non minoris potentiæ eſt, rem exiſtentem conſeruare, ne pereat, quam corruptam reparare, vt non inficiantur Aduerſarij: Deus autem nequit conſeruare rem ſucceſſiuam, ne corrumpatur, alioquin non erit ſucceſſiua, ſed permanens, quod eſt impoſſibile, ergo &c. Reſpondeo maiorem valere, ſi intelligatur ſecundum eſſe quod res habet, & quia res vel habet eſſe permanens, vel ſucceſſiuum, ſi vtrumque Deus poteſt ſuo modo conſeruare, ac etiam reparare: Quod ſi aliter maior accipiatur, ideſt; vt ens ſucceſſiuum permaneat, & non fluxibiliter conſeruetur, vt inſtatur in argumento, & indicatur in minori propoſitione, falſa eſt.

LIBER DE METEORIS.

1 METEORA ſunt quædam mixta imperfecta, quæ in ſublimi loco generantur. Nam græcè *μετέωρον*, perindè eſt ac latinè ſublime, vt rectè obſeruant Zabarel. Tatar. 1. *Meteor. quæſt.* 1. *ſcibili* 1. *in fine*, Ioan. de Magiſ. *quæſt.* 2. *ſcibili* 3. & Pariſienſ. *ibid. in exp. Text. not.* 1. Quare ſcientia meteororum eſt cognitio rerum ſublimium, quæ nimirum efficiuntur, & viſuntur in loco alto, & ſublimi, ſcilicet in ſuprema, aut in media regione aëris. Quamuis autem nonnulla meteora fiant in imo, & humili loco, & quædam alia ab Ariſt. in ſuo opere pertractentur: nihilominus, quoniam quæ in ſublimi conſpiciuntur, plura ſunt nobiliora, & præſtantiora, propterea ab eis ſuam ſortiuntur denominationem & inſcriptionem. Excitantur autem in iſto libro quinque quæſtiones, quarum prima eſt de meteoris in communi. Secunda de meteoris ignitis. Tertia de meteoris aëreis. Quarta de aqueis. Et quinta de terreis.

QVÆSTIO I.

De Meteoris in communi.

ARTICVLVS I.

De cauſis meteororum.

2. CAVSA efficiens meteororũ eſt Cælum, per ſuum influxum ac motum. Cauſæ materialis remota ſunt quatuor elementa, præſertim aqua, & terra, cauſa verò materialis proxima ſunt vapor, & exhalatio. Formalis eſt, per quam meteorum conſtituitur in ſuo eſſe eſſentiali, & diſtinguitur ab omni alio, quod non eſt ipſum. Finalis autem eſt bonum vniuerſi. Vapor eſt halitus humidus, & calidus, qui egreditur ex aqua, locisque humidis. Cum enim aqua eſt calefacta virtute ſolis, attrahitur quidam fumus, qui appellatur vapor, & ex eo fiunt nubeculæ, nubes, pluuiæ, grandines, & id genus alia: Quodque experimur, cum aqua lebetis eſt calefacta. Tunc enim, virtute caloris ignis eleuatur ex ipſa aqua quidam fumus, qui à Philoſophis vocatur vapor, cuius meminit Doct. 2. *d.* 15. *quæſt. vn.* §. *Dico ad quæſt. ſub B.* & *in Report. d.* 14. *quæſt.* 3. & 2. *d.* 2. *quæſt.* 2. *Report.* § *Ad* 1. *principale.* Exhalatio autem eſt halitus calidus, & ſiccus, qui ex terra, locisque ſiccis educitur, virtute radiorum ſolarium. Siquidem ex terra calefacta, cum ſit poroſa, inſtar fumi videtur extrahi quidam halitus, qui exhalatio nuncupatur. Ex eo autem fiunt meteora ignita, quæ ab aliis nominantur impreſſiones ignitæ: etſi partes ipſorum meteororum maximè ad inuicem connectantur, attractæ per vim ſolis ad ſupremam regionem aëris generant cometas: quod ſi partes eorum nullo vinculo coniungantur, ſed inter ſe ſint diſperſæ, faciunt flatus, ſiue ventos.

3. Aſſertio, duo ſunt meteororum genera, vnum ex vapore, aliud verò ex exhalatione compactum. Ita Ariſt. 1. *Meteor.* & communiter reliqui Philoſophi, à quibus non deflectit Scot. cit. & in aliis ſuis operibus. Probatur, duplex tantum extat materia proxima meteororum, ergo duplex eſt genus meteororum duntaxat. Ant. euidens eſt ea mox dictis, vel enim meteora participant materiam calidam, & humidam, aut materiam ſiccam, & calidam, quod eſt dictu, aut fiunt ex vapore, aut ex exhalatione. Deinde, in proximo art. oſtendetur, vaporem, & exhalationem differre ſpecie, & eſſentialiter inter ſe, ergo meteororum duplex ſtatuitur genus præcenſitum.

4. Oppones, tot ſunt meteororum genera, quot ſunt combinationes eorum, vt conſtat de numero qualitatum, & aliarum rerum: quatuor autem ſunt combinationes meteororum. Aut enim fiunt ea calido, & humido; aut ex ſicco, & humido: aut ex humido, & frigido: aut ex calido, & ſicco, ergo numeranda ſunt quatuor meteororum genera. Neganda eſt ma. tum quia, quæ frigida ſunt, nequeunt in altum attolli: tum etiã quia calida, & ſicca in vnum coire non poſſunt, propterea ex his non fiunt propriè meteora.

ARTICVLVS II.

An vapor, & exhalatio diſtinguantur eſſentialiter.

5. TItulus huius art. biſariàm intelligi poteſt. Vno modo vtrùm vapor, & exhalatio ab inuicem eſſentialiter, aut accidentaliter differant: altero modo, nùm eſſentialiter, vel accidentaliter ab elementis ſecernantur? Qua in re duplex viget placitum Philoſophorum, quorum primum eſt Auer. & Philoponi 2. *de gener. com.* 18. & Louanienſium *l.* 1. *tract.* 2. exiſtimantium vaporem, & exhalationem ab elementis, & ab inuicem accidentaliter tantùm differre. Secundum verò placitum defenditur à Ioan. de Magiſ. 1. *Meteor. quæſt.* 4. *dub.* 3. Tatar. *ibid. quæſt.* 1. *ſcibili* 4. & aliis affirmantibus vaporem, & exhalationem tam ab elementis, quàm ab inuicem ſecerni eſſentialiter. Quibus fauet Scot. 4. *d.* 12. *quæſt.* 4. §. *Quantum ad iſtam opinionem. ſub B.*

6. Aſſertio prima, vapor, & exhalatio eſſentialiter ab elementis diſcriminantur. Videtur expreſſa mens Scot. nunc memorati: Et probatur primò, *ex Ariſt.* 1. *Meteor. cap.* 9. aſtruente, vaporem poſſe mutari in aquam: quod autem mutatur in aliud, diſtinguitur eſſentialiter ab eo, in quod mutatur, vt intueri licet in perenni, & quotidiana rerum viciſſitudine, & mutatione. Alimentum quippè vertitur in carnem: caro autem ab alimento, quod in carnem mutatum eſt, ab ipſa carne eſſentialiter diſſidet. Idque quoque de cæteris eſt iudicandum.

Secundò, omne mixtum eſſentialiter differt ab elementis, vt *l. de elementis* monſtraui: vapor autem, & exhalatio ſunt quædam mixta, tametſi imperfecta, ergo &c.

Tertiò, quod fit ex alio tanquam ex materia, diſtinguitur ab eo, ex quo fit. Idem namque nequit eſſe efficiens, ſimul & effectum, reſpectu eiuſdem: vapor autem,

autem, & exhalatio conſtantur ex elementis, vt in præcedente art. planum feci, ergo ſecernuntur ab eis eſſentialiter.

7. Aſſertio ſecunda, inter vaporem, & exhalationem adeſt differentia eſſentialis. Non eſt diſſentanea Scot. *vbi ſuprà*. Probatur primò, paſſiones diuerſæ arguunt differentias eſſentiales, vt ſæpè præmonui in ſuperioribus: vapor autem, & exhalatio habent diuerſas proprietates. Vapor namque humectat, & facile in aquam, vel aërem ſoluitur: exhalatio verò exſiccat, & facile in terram, aut ignem vertitur, ergo inter ſe eſſentialiter differunt.

Secundò, quæ diuerſa loca petunt, indicant diuerſam eſſentiam, vt dixi, cum agerem de elementis: vapor autem, vſque ad mediam regionem aëris attolli poteſt, exhalatio verò, vſque ad ſupremam eiuſdem aëris oram aſcendit, vt apparet in Cometis. Deinceps, indicium non ſpernendum eſt ea prodire à diuerſis elementis; ſiquidem vapor ab aqua, & exhalatio à terra potiſſimum oriuntur. Igitur inter iſta agnoſcenda eſt diſtinctio eſſentialis.

8. Opponis primò, Ariſt. 2. *de gener cap.* 4. inquit, fumum, qui eſt exhalatio, effici ex terra, & aere, igitur exhalatio eſſentialiter non diſſidet ab elementis, ex quibus componitur. Reſpondeo, exhalationem fieri ex illis, tanquam ex materia, vt dixi *in præeunte art.* Ob id tamen non ſequitur, eam eſſentialiter ab elementis non diſtingui. Nam, mixta perfecta fiunt ex elementis, quæ ab illis eſſentialiter differre, nemo inficiatur.

9. Opponis ſecundò. Idem Philoſophus 1. *Meteor. cap.* 3. ſcribit, vaporem eſſe concretionem aquæ, ideſt, partes aquæ ſeiunctas, igitur in Peripato vapor ab elemento aquæ non differt eſſentialiter. Reſpondeo Ariſt. quidem aſtruere, vaporem eſſe concretionem aquæ, & eleuari rurſùm virtute ſolis, non tamen velle, ipſum vaporem cum aqua coïncidere, immò diſtingui eſſentialiter, vt *ſuprà* inſinuaui.

Articvlvs III.

Quo loco, & tempore fiant meteora.

10. NOt. primò, locum ignis eſſe totum illud ſpatium à concaua ſuperficie orbis lunæ, vſque ad ſuperficiem conuexam aëris. Locum verò aëris eſſe illud interuallum, quod interponitur à ſuperficie concaua ignis, ad ſuperficiem conuexam maris, & terræ. Locum aquæ, ſiue maris eſſe à ſuperficie concaua aëris, ad ſuperficiem conuexam terræ. Et locum terræ eſſe à ſuperficie aquæ, & aëris, ad centrum ipſius terræ.

11. Not. ſecundò, aëris tres numerari regiones, ſupremam, mediam, & infimam. Suprema eſt à ſuperficie ſphæræ ignis, vſque ad eam partem aëris, quæ directè à corporibus cæleſtibus eminenter calidis, calefieri non poteſt. Infima eſt ab illa parte, quæ à dictis corporibus calefieri nequit, vſque ad terram. Media eſt, à parte illa, quæ per reflexionem radiorum ſolarium calefieri non valet, vſque ad eam, quæ directè ab igne, orbibuſque prænominatis calefieri poteſt. Suprema eſt calida, tam propter natiuum aëris calorem, quam propter calorem externum ignis ſibi proximi. Infima quoque eſt calida, propter reflexionem radiorum ſolis, & propter exhalationes calidas. Media eſt frigida, quia directè non poteſt calefieri ab igne, & corporibus cæleſtibus prærecenſitis; atque propter antiperiſtaſim, magnamque copiam vaporum redeuntium ad priſtinam frigiditatem.

12. Aſſertio prima, meteora non fiunt in ſphæra ignis, ſed in ſphæra aëris, aquæ, & terræ. Non diſcrepat Scot. in vtroque opere 2. *d.* 17. *q.* 2. De igne probatur, ſi quid enim ad eum attollatur extraneum, protinus abſumit, & vrit, propter ipſius maximam actiuitatem: ideò ignis eſt leuiſſimus; omnia verò meteora habent aliquid grauitatis, cum ſint mixta, tametſi imperfecta, igitur ad orbem eius peruenire nequeunt.

De aëre eſt in confeſſo. Audimus namque tonitrua, videmus fulgura, & experimur fulmina, & reliqua huiuſmodi, quæ euidenter conſtat fieri in aëre.

De aqua non eſt obſcurum, quandoquidem eſt dulcis, vel ſalſa, nitroſa, bituminoſa, & humida, ex quibus qualitatibus, & affectionibus habetur maxima diſpoſitio ad meteororum generationem. Vndè, virtute ſolis, conſpicimus ex aqua eleuari vapores in altum.

De terra facilè oſtenditur, ſiquidem eſt cauernoſa, ſpongioſa, & bituminoſa: idcircò, ab ea per calorem ſolis, exhalationes in altum feruntur; ſicque perflant venti, & terræmotus interdum audiuntur.

13. Aſſertio ſecunda, omni tempore, meteora gignuntur, potiſſimum autem vere, & autumno. Non diſſentit Doct. cit. & *ibid. diſt.* 4. *quæſt.* 3. Suadetur primò, ex Ariſt. 1. *Meteor. cap.* 4. vbi expreſsè præpoſitam tuetur aſſertionem. Secundò, conſtat experientia de cometis, qui autumno viſuntur à nobis, non autem aliis temporibus. Eò magis, hyeme, & æſtate non adeſt tanta copia vaporum, & exhalationum, quanta conſpicitur vere, & autumno. Siquidem hyeme, frigus, & humiditas impediunt, ne calore ſolis vapores, & exhalationes ſurſùm euehantur: atque calor æſtate exſiccat terram, & conſumit vapores, ne in ſublimem locum tendant.

14. Opponis primò, aër ſuaptè natura eſt calidus, ergo calor eius impedit, ne vapores ad mediam eius regionem eleuati, redeant ad natiuam ſuam frigiditatem; proindéque, nec eius media regio frigidior eſt, nec tanta in ea extat vaporum congeries. Reſpondeo, aërem ſuo naturali calore, non poſſe id impedire, propter rationes à nobis præadductas *in* 2. *not.*

15. Opponis ſecundò, nullum violentum eſt perpetuum, 1. *Cæli T.* 28. Frigiditas autem mediæ aëris oræ eſt extrinſeca illi, & violenta, ergo non eſt perpetua: durat autem ſemper: ergo, ſignum eſt, vapores in ea exiſtentes non reduci ad priſtinam frigiditatem. Reſpondeo proloquium Philoſophi eſſe interpretandum de mixtis ſublunaribus, non autem de elementis, locisque eorum: quandoquidem inter ea extat perpetua pugna, perennisque conflictus, ob generationem mixtorum, bonumque vniuerſi.

QVÆSTIO II.

De Meteoris ignitis.

Articvlvs I.

Quænam ſint meteora ignita.

1. METEORA ignita, quæ & impreſſiones ignitæ nuncupantur, multa ſunt, iuxta multiplicem formam, & figuram, quam ſortiuntur ex materia calida, & ſicca diuerſimodè diſpoſita, & affecta. Dicuntur autem ignita, eo quod ſunt accenſa, & inflammata ab igne, aut calore ſolis æſtuante. Inter autem meteora ignita potiſſimùm recenſentur Pyramides, columnæ igneæ, ſtipulæ, candelæ accenſæ,

accenſæ, lanceæ ardentes, capreæ ſaltantes, titio, draco tortuoſus, ignis perpendicularis, ignis lambens, ignis fatuus, Helena, Caſtor, & Pollux. Cometæ, fulgura, fulmina, & id genus alia. Cum enim materia iſtorum meteororum ſit fumea, calida, & ſicca, facilè ab igne, aut à ſole poteſt accendi, & inflammari. Si autem fuerit lata, & longa, efficiuntur ſtipulæ, faces, & candelæ accenſæ: quod ſi fuerit admodum in longum protenſa, & ſcintillauerit, fiunt capreæ ſaltantes, lanceæ volantes: ſi non ſcintillauerit, efficitur titio, ſi per medium diſcurrat, habentur ſtellæ cadentes, & ſydera diſcurrentia. Si materia ſit tenuis, & parùm accenſa obicem non inueniens, prodit ignis fatuus, qui ad motum fugientis mouetur, ipſumque ſequitur, vt quandoque cernitur in cæmeteriis. Si verò coaleſcat ex materia pingui, & viſcoſa, oritur lumen, quod ſi vnum tantùm extiterit, vocatur Helena; ſi verò duo ſimul fuerint, appellantur Caſtor, & Pollux.

2. Aſſertio prima, meteora ignita fiunt in aëre. Traditur à Doct. 2. *diſt.* 14. *quæſt.* 3. §. *dico ad quæſt. ſub A.* patet experientia. Æſtiuo namque tempore huiuſmodi impreſſiones ignitæ conſpiciuntur à nobis, & quidem aliquæ exiſtunt in ſuprema regione aëris, vt Cometæ, nonnullæ in media eius regione, vt fulgura, fulmina, & aliæ in infima, vt ignis lambens, & fatuus.

3. Aſſertio ſecunda, meteora ignita interdum mouentur motu circulari: interdum verò motu recto. Non diſplicet Scot. præcit. Prima pars experientia comprobatur, de cometis, qui mouentur ad motum Cæli, qui eſt circularis.

Secunda pars eſt in promptu de ſtellis cadentibus, quæ deorſum feruntur. Itemque, lumen per fumum extinctæ candelæ deſcendit deorſum ad accendendam candelam extinctam: quandoque igitur meteora ignita apparent in ora infima aëris.

4. Aſſertio tertia, dicta meteora præcipuè fiunt æſtiuo tempore, ſiue diurno, ſiue nocturno, à nobis autem ſolùm viſuntur nocte, proptereaquod lumen ſolis cum ſit maius, offuſcat lumen minus eorum, ne à nobis cernantur. Non aduerſatur Scot. cit.

Ratio præpoſitæ aſſertionis eſt, hæc meteora gignuntur ex exhalationibus calidis, & ſiccis: calor autem, & ſiccitas magis vigent æſtate, quàm alia tempeſtate.

5. Aſſertio quarta, huiuſmodi meteora differunt inter ſe accidentaliter. Non pugnat ſcriptis Doctor. ſuadetur, differunt per magis, & minus: quædam enim ſunt magis inflammata, quàm alia: magis autem & minus non variant ſpeciem, vt dixi in Logica, *quæſt. de qualitate.* Iterùm differunt per calorem, & colorem, quæ ſunt accidentia. Rurſus diſſident penes maiorem, aut minorem materiæ qualitatem, diuerſamque figuram, quæ, & conſimilia arguunt differentiam accidentalem duntaxat.

6. Aſſertio quintâ, talia meteora collocantur in categoria ſubſtantiæ. Ab hac non deflectit ſchola Doctoris ſubtilis. Siquidem meteora ſunt mixta imperfecta, vt ſuprà monui, quæ ſunt ſubſtantiæ, atqueadeò in categoria ſubſtantiæ reſident.

ARTICVLVS II.

De Cometis.

7. DE natura Cometarum vehementer, & acriter altercantur Philoſophi, tam veteres, quàm Recentes. Inter autem varias, diuerſaſque eorum opiniones, duas præcipuas ſeligo examinandas, quarum prior eſt priſcorum Philoſophorum exiſtimantium Cometas eſſe de natura cæleſti, & iſti inter ſe ſunt diuiſi. Nonnulli namque putant Cometam eſſe coniunctionem plurium ſtellarum errantium, quæ à nobis rarò videntur, cum ſint propè ſolem. Alij verò arbitrantur eſſe tantùm vnam ſtellam erranticam. Nec deſunt, qui affirment comam Cometæ conſtare ex materia elementari, ipſum autem Cometam ex materia cæleſti eſſe compactum. Poſterior ſententia recipitur, & defenditur ab Ariſtot. 1. *Meteor. cap.* 7. Pariſienſibus, Tatar. Ioan. de Magiſtris *ibid.* & aliis docentibus Cometam coaleſcere ex materia ſublunari exhalationum.

8. Not. ab Ariſtot. citat. Cometam deſcribi magnam exhalationum copiam, quarum partes valde inter ſe ſunt compactæ, & coagulatæ, ad ſupremam regionem aëris, virtute ſolis, euectæ. Varij autem, diuerſique gignuntur Cometæ, penes varietatem, & diuerſitatem materiæ, & figuræ. Si namque partes Cometæ ſint raræ, fit Cometa crinitus: ſi verò aliqua pars ſit denſa in longum protracta, efficitur cometa caudatus, quod ſi quædam eius pars ſit rara, reliquæ verò ſpiſſæ, emergit Cometa, qui perhibetur barbatus. Deindè, Cometarum alius exiſtit niger, qui prænunciat mortem multorum: alius rubeus, qui præſagit mortem principum, bella, & tempeſtates: alius albus, ſiue argenteus, qui vbertatem rerum prædicit. Apparent autem Cometæ autumnali tempore, proptereaquod ad eos conflandos exigitur magna quantitas exhalationum, & ad talem congeriem non modica requiritur temporis intercapedo, vt extollatur ad primam regionem aëris, partesque ſimul coniungantur, & ab igne ibi accendantur. Durat autem quinquaginta ad minus, aut 70. diebus, quandoque ſex menſibus, quandoque anno, aut etiam biennio.

9. Aſſertio prima, Cometa non eſt aliqua ſtella ex erraticis; nec coniunctio plurium Planetarum. Aſſertio eſt bimembris, quam præſupponit Doctor. citat. Prima pars ſuadetur primò, ſtellæ erraticæ ſemper mouentur in circulo Zodiaci: non ſic autem cietur Cometa, vt obſeruant Aſtrologi: ergo inter ſtellas erraticas non eſt recenſendus.

Secundò, ſi Cometa foret ſtella erratica, nunquam eodem tempore viderentur plures Cometæ, quos conſpicimus anno 1617. quandò in oriente apparuit Cometa barbatus, & in meridie, ſub noſtro zenith Cometa albus, ſeu argenteus, ergo Cometa inter ſtellas erraticas non eſt ſtatuendus.

Secunda pars oſtenditur, ſi planetæ coniuncti diſtinguerentur, nobis apparerent: partes autem Cometæ inter ſe abiunctæ, à nobis non cernuntur, vt experientia comprobatur, ergo &c.

Secundò, multoties planetæ ad inuicem coniunguntur, & tamen nullus efficitur Cometa: euidens igitur eſt, Cometam non eſſe nexum plurium planetarum.

10. Aſſertio ſecunda, Cometa non eſt de natura cæleſti; ſed ſublunari. Aſſertio quoque eſt bipartita, quam non reſpuit Doct. *vbi ſuprà.* Prima pas probatur primò, quæ ſunt cæleſtia, ſunt incorruptibilia, vt monſtraui *l. de Cælo.* Cometa autem diſſoluitur, & corrumpitur, poſt aliquod temporis interſtitium præaſſignatum in calce præcedentis notabilis: igitur Cometa non participat naturam cæleſtem. Secundò, quod creſcit, & decreſcit, non eſt compos naturæ cæleſtis: accretio quippè, & decretio deſignat corruptionem: Cometa autem augetur per appoſitionem nouæ materiæ, & decreſcit per ſubtractionem præexiſtentis materiæ, eiuſq; diſſolutionem, ergo Cometa non induit naturam cæleſtem. 2. pars eſt Ariſt. *paſſu præmemorato,* & probatur 1. ex D. Damaſceno 2. *fidei c.* 7. his verbis. *Aggignuntur autem, & frequenter Cometæ, & ſigna quædam interituum Regum, qui quidem non ſunt ex iis aſtris*

quæ ab initio rerum facta ſunt, ſed diuina iuſſione, opportuno tempore conſtituuntur, atque rurſus diſſoluuntur.

Secundò, cum apparent Cometæ, fiunt ſterilitates, tempeſtates, & huius formæ alia. Id autem aliundè non prouenit, quam ex materia illa, quæ vi ſolis à terra eleuatur, quæve relinquit ipſam terram ſiccam, & aridam, conſtat ergo Cometa ex materia, naturaque ſublunari.

11. Oppones primò, Albumazar teſtatur aliquando apparuiſſe nouam ſtellam ſuprà ſphæram Veneris: aliamque ſe vidiſſe refert Hali in 15. gradu ſcorpij, cum ſol eſſet in 15. gradu Tauri. Item, anno 1574. in Caſſiopeia, magna ſtella viſa eſt, quæ poſt biennium euanuit: huiuſmodi autem ſtellæ ſunt Cometæ, ergo Cometa eſt de natura Cæleſti. Reſpondent nonnulli, inter quos eſt D. Damaſc. cit. miraculoſè eas ſtellas fuiſſe à Deo conditas, ad homines commonefaciendos, & vt ſibi cauerent, & vias prauas deſererent. Melius dici poteſt, vere non extitiſſe prædictas ſtellas in Cælo, ſed infra lunam, vt quidam Aſtrologi eorum temporum obſeruarunt, & fuiſſe Cometas, qui videbantur eſſe in Cælo, propter magnam intercapedinem, quæ extitit inter illos, & terram. Nec id eſt improbabile, cum etiam nubes, & quoddam aliud metereologicum videatur à nobis eſſe in Cælo, aut ſaltem pertingere Cælum, cum reuera ita non ſit.

12. Oppones ſecundò, quod mouetur motu circulari, habet naturam cæleſtem, cum motus circularis ſit paſſio Cæli: Cometa autem mouetur motu circulari, vt patet inſpicienti, ergo eſt naturæ cæleſtis. Nego ma. Ignis quippe orbiculari motu mouetur, cum tamen naturæ cæleſtis non ſit præditus. Motus autem circularis non eſt proprietas Cæli quarto modo: ideò aliis quoque rebus competit.

13. Oppones tertiò, ſi Cometa eſſet compactus ex materia ſublunari, parum duraret: conſtat autem ex dictis multùm temporis perſiſtere, ergo ſignum eſt, ex materia ſublunari non componi. Confir. media aëris ora, quæ eſt frigida, impediret huiuſmodi exhalationes, ne aſcenderent ſurſum ad ſupremam regionem aëris, igitur Cometa materia ſublunari non potitur. Reſpondeo, cauſam à nobis iam eſſe traditam, cur Cometa interdum diù duret, videlicet quia partes eius ſunt tenaciter inter ſe connexæ. Ad conf. eodem ferè modo reſpondendum eſt. Cum enim partes eius ſint valdè leues, ſiccæ, & calidæ, virtute ſolis vincunt frigiditatem mediæ regionis aëris, & ad ſupremam tendunt, ibique aliquandiù manent, vt ſuprà animaduerti.

14. Quæres, vtrùm ſtella, quæ apparuit Magis, *Matt.* 2. fuerit Cometa, aut quid aliud? occurrunt D. Chryſoſt. hom 6. in Matt & Nicenus *dialogo de anima* fuiſſe Angelum inſtar ſtellæ. Ego autem, cum Lyrano in Poſtil. puto extitiſſe aliquod meteorologicum, virtute Diuina, vel Angelica compactum, quod ab Angelo mouebatur ad ducendum Magos, & oſtendendum eis præſepe Domini: veluti Hebræi per columnam ignis in deſertum ducebantur nocte: & per columnam nubis, die. *Exod.* 13.

ARTICVLVS III.

De Tonitruo.

15. ANaxagoras, & Empedocles putant tonitru eſſe extinctionem ignis prodeuntem à frigiditate, & humiditate nubis. Ariſtot. autem 2. *Meteor. cap. vlt.* aſſeuerat Tonitru eſſe ſonum editum in nube, propter exhalationem calidam, & ſiccam, incluſam inter latera nubis, quæ vt exeat, violenter mouet ipſam nubem, aut frangit, vnde efficitur fragor, & auditur ſonus eius qui dicitur tonitruum.

16. Not. ad ſonum tonitrui edendum exigi nubem denſam, frigidam, & aquoſam, & in ea includi exhalationem calidam, & ſiccam, quæ ne pereat, petit exitum, & non inueniens ob contrarium circumſtans, putà frigiditatem, & humiditatem quatit nubem, aut eam frangit. Si autem parua ſit exhalatio occluſa in nube, quidem mouet ipſam nubem, ſed eam haud frangit, proptereà fit, & auditur exiguus ſonus. Quod ſi magna fuerit exhalatio, frangatque nubem, auditur magnus ſonus, inſtar fractionis panni, vel papyri.

17. Aſſertio, tonitruum non eſt extinctio ignis in nube frigida, & aquoſa: ſed ſonus editus ex violenta percuſſione exhalationis calidæ, & ſiccæ, incluſæ inter latera nubis frigidæ, & humidæ. Ita Ariſt. præcit. à quo non declinat Scot. in ſuis operibus. Prima pars probatur primò, ſi tonitru foret extinctio ignis in nube, huiuſmodi extinctio non eſſet clara, & lucida, ſed fumea, & obſcura, quod experientiæ pugnat.

Secundò, prius eſt tonitruum, quàm extinguatur ignis in nube, ergo tonitru non eſt extinctio. Ant. probatur, prius nubes inter ſe colliduntur, quàm accendatur, & inflammetur exhalatio: ob id in ſubſequenti art. oſtendetur, fulgur eſſe poſterius tonitruo. Addo, prius ferrum, & ſilex percutiuntur ad inuicem, quàm excitiatur ignis, ergo etiam prius editur tonitru, quàm extinguatur ignis in nube.

Secunda pars ſuadetur primò à ſimili. Fumus incluſus in ligno quærens exitum, & non inueniens, propter obſeſſionem contrarij rumpit ipſum lignum, fragoremque edit: ergo apparet exhalationem occluſam intrà latera nubis obſeſſam à frigiditate, & humiditate, vim inferre, vnde oritur ſonus, qui vocatur tonitru.

Secundò, flamma ignea, à circumdante frigiditate impedita, edit ſonum; ergo quoque prædicta exhalatio intra nubem, vt egrediatur, concutit partes nubis, & ſonum emittit. Denuò, recentes caſtaneæ proiectæ in ignem, franguntur, ſonumque edunt: idipſum aſtruendum eſt de exhalatione incluſa in nube, ac etiam de cæteris, quæ in capite, ventreque animalis violenter includuntur, quæ coactè exeuntes crepitant, igitur præfata exhalatio eſt tonitruum.

18. Oppones, Ariſtot. 2. *poſt. T.* 10. & alibi non raro vtitur illa definitione tonitrui, Tonitru eſt extinctio ignis in nube, ergo in peripato dicta definitio non eſt abiicienda. Reſpondeo, Ariſtot. eam attuliſſe, tanquam vulgatam, & tunc temporis communem: non autem, vt propriam, & veram cum hoc loco, qui eſt proprius, eam tanquam falſam apertè reiiciat.

19. Quæres, quænam tonitrua ſint pertimeſcenda? Reſpondeo ſi coruſcationes, & tonitrua fiant ſimul, eſſe pertimeſcenda, quia extat magna violentia ex magna copia exhalationum accenſarum, quæ citiſſimè ex nube deiiciuntur: Quod ſi fuerit aliqua morula inter coruſcationes, & tonitrua, non ſunt timenda, quia magna non incutitur vis, cum ingens quantitas exhalationum accenſarum non reperiatur.

ARTICVLVS IV.

De fulgure.

20. ANaxagoras opinatur fulgur eſſe ignem à Cælo prodeuntem. Empedocles exiſtimat, eſſe ignem radiis ſolaribus accenſum. Ariſtot. autem, 2. *Meteor. cap. vlt.* & 3. *eiuſdem operis, cap.* 1. aſtruit, fulgur

fulgur eſſe exhalationem accenſam, caloreque igneo affectam.

21. Not. à quibuſdam Philoſophis aſſignari diſcrimen inter fulgur, corruſcationem, & incenſionem. Siquidem, exhalationem, quæ eſt inflammatio à nube egrediens, vocant fulgur. Exhalationem verò inflammatam, delatam per nubem, nominant corruſcationem. Atque exhalationem valde accenſam, & inflammatam, quæ deiecta citiſſimè ſuprà corpora, offendit ipſamet corpora, appellant fulmen. Quidquid autem ſit de hoc diſcrimine, certum eſt fulgur eſſe illam corruſcationem, quæ exiens ex nube, clara, & lucida eſt.

22. Aſſertio prima, fulgur non eſt ignis à Cælo emanans, nec pariter ignis radijs ſolaribus accenſus. Aſſertio hæc, quæ eſt bimembris, non opponitur ſcholæ Scot. Prima pars probatur primò: in Cælo, nullus extat ignis, vt in lib. de Cælo manet oſtēſum, ergo à Cælo non egreditur ignis, qui nominatur fulgur.

Secundò, non videtur, cur potiùs in vna nube, quàm in altera oriatur huiuſmodi ignis? Itemque in vna parte Cæli, potius quam in alia euicet talis ignis: igitur improbabile eſt exiſtimare, fulgur eſſe ignem à Cælo prodeuntem.

Secunda pars ſuadetur, ſole non relucente, nec immittente ſuos radios in nubem, & in terram, vt accidit nocturno tempore, adhuc fiunt fulgura: ergo apertè euincitur, fulgur non eſſe præfatum ignem à ſole accenſum.

23. Aſſertio 2. fulgur eſt exhalatio accenſa, igneo colore tincta, ex nube violenter egrediens. Non aduerſatur Scot. Suadetur primò, ex percuſſione duorum corporum excitatur ignis, à quo nonnunquam accenduntur, & comburuntur ingentes ſyluæ: ergo ex colliſione duarum nubium accenditur exhalatio, quæ a Philoſophis perhibetur fulgur.

Secundò, ex tonitruo ſequitur fulgur, veluti ex percuſſione lapidis excutitur ignis, igitur fulgur aliud non ſibi vult, quàm exhalationem accenſam ex colliſione nubium excitatam, & egreſſam.

24. Quæres primò, vtrùm ſemper fiat tonitru, quando videtur fulgur? Reſpondeo affirmatiuè, ratio eſt, quia nunquam inflammatur exhalatio, niſi fiat colliſio nubium, proindéque tonitruum. Cur autem non audiatur tonitru, & videatur fulgur? cauſa eſt, quia viſus longiùs videt, quam auditus audiat, illeque hoc eſt nobilior: aut quia ſonus ille eſt exiguus, propterea ob nubium diſtantiam, ad aures noſtras nequit peruenire.

25. Quæres ſecundò, num antè fiat tonitru, quàm fulgur? Reſpondeo affirmatiuè. Ratio eſt, quia prius fit commotio, & colliſio nubium, quam accendatur exhalatio, veluti prius fit percuſſio ferri, & ſilicis; quàm ex ſilice egrediatur ignis.

26. Quæres tertiò, qua de cauſa prius videatur fulgur, quàm audiatur tonitru? Reſpondeo cauſam eſſe, quia viſus in videndo eſt citior, & actiuior, quàm auditus in audiendo. Idque patet in expoſitione Bombardarum, in qua efflagratio cernitur antequam ſonus audiatur. Itemque in remigatione, prius videntur remi moti, quàm audiatur eorum fragor.

ARTICVLVS V.

De fulmine.

27. VVlgi fert opinio fulmen eſſe lapidem igne delatum: Philoſophi autem nuncupatim Ariſt. 3. *Meteor.* 1. aſtruunt fulmen eſſe exhalationem ignitam, motam violenter, ex nube frigida, & aquoſa emiſſam deorſum.

28. Not. tunc effici fulmen, cum multa exhalatio ſubtilis violenter emittitur, & expellitur à frigiditate nubis. Diuiditur autem in penetratiuum, & aduſtiuum. Penetratiuum eſt, quod ob ſuam nimiam ſubtilitatem, permeat corpora poroſa, relinquit ea integra, & conſumit dura, & fortiora ipſi reſiſtentia. Sic integra manente vagina, fulmen liquefacit enſem. Itemque dolio fracto, vinum, quod in eo eſt, conſeruat. Similiter argentum in crumena conſumit, crumena non conſumpta. Ratio eſt, quia rumpit dura ſibi obſiſtentia, & mollia cum ſibi non reſiſtant, minimè lædit. Aduſtiuum, quod corpora, in quæ cadit, adurit, quo pacto nonnunquam homo fulmine tactus redigitur in cineres. Sic etiam comburuntur ſublimes turres, & alta templorum pinnacula. Rurſus, fulminum aliud eſt diuidens, aliud verò denigrans. Hæc autem diuiſio, ſicut præcedens petitur penes effectus, quos fulmen cauſat. Si enim fulmen vnum corpus ab alio diuidat, apppellatur diuidens: quod ſi abſque combuſtione, nigredine afficiat corpus, nominatur denigrans.

29. Aſſertio, fulmen non eſt lapis igne delatus, ſed ingens exhalatio ſubtilis ignita violenter ex nube frigida excuſſa deorſum. Non pugnat ſcriptis Scot. Probatur primò, fulmen penetrat multa corpora, vt ſuprà adnotaui: ſi autem foret lapis penetrare nequiret corpora denſa, & opaca, propter eius craſſitiem, & duritiem, ergo fulmen non eſt lapis igne delatus.

Secundò, nullo apparente ſigno externo, aut ictu, animal fulmine tactum emoritur: ſi autem fulmen eſſet lapis, relinqueret locum ictus: igitur, cum nihil appareat derelictum in tactu fulminis, infertur probè fulmen non eſſe lapidem, ſed præſcriptam ſubtilem exhalationem. Quod ſi quandoque vnà cum fulmine cadat lapis, nihil aliud eſt ipſe lapis, quàm nubes in lapidem conuerſa, & concreta, veluti in corpore humano quandoque lapis efformatur. Quin etiam Alb *l. 3. tract. 3. cap.* 23. ſcribit, in media aëris regione quandoque produci metalla, putà ferrum.

30. Quæres primò, cur fulmen oſſa conſumat, non autem carnem? Reſpondeo cauſam eſſe, quia caro eſt mollis, eique non reſiſtens: os verò eſt durum, eique reſiſtens abſumit. Idque explicari poteſt de globis bombardarum, qui in earum exploſione, dura frangunt, mollia verò illæſa deſerunt. Adde, quod prædictus effectus prouenit à fulmine penetratiuo, quod peruadit, & permeat corpora poroſa, & mollia.

31. Quæres ſecundò, cur conſumatur aliquando vinum in dolio, ipſomet dolio integro permanente? Reſpondeo cauſam eſſe, propterea quod, dicta exhalatio fulminis eſt valdè calida, & ſicca, quæ vinum, cum ſit humidum, abſumit: dolium verò non lædit, quia eius poros pertranſit, propter nimiam eius ſubtilitatem.

32. Quæres tertiò, cur combuſto dolio, vinum adhuc perſiſtit? Reſpondeo cauſam eſſe, quia illud fulmen eſt aduſtiuum. Ob eius quippè aduſtionem, ex viſcoſitate fit quædam pellicula, quæ cum vino concreta, impedit, ne ipſum vinum diffundatur. Dictum autem vinum poteſt durare, quatuor diebus donec diſrumpatur præfata pellicula: quod ſi quiſpiam bibat ex eo vino, morietur, quia per fulmen redditur vinum venenoſum.

33. Quæres quartò, cur antè caſum fulminis, interdum perflet ventus, interdum verò concomitetur, vel ſubſequatur ipſe ventus? Reſpondeo cauſam eſſe, quia concitantur partes aëris ob fulminis celeritatem, aut quia partes aliquæ exhalationis non ſunt accenſæ; ideò ventum gignunt.

34. Quæres quintò, cur fructus tacti à fulmine ſint venenoſi? Reſpondeo propter materiam fulminis quæ eſt venenoſa, & ſulphurea. Vndè, fulmen redolet odorem ſulphureum.

35. Quæres ſextò, cur ſi homo venenatus tangatur à fulmine, venenum amittit? Reſpond. cauſam eſſe, quia

ab agentibus contrariis contrarij prodeunt effectus, ſic ventus aliquando extinguit candelam, eamque extinctam reaccendit. Pariter interdum ventus aperit oſtium, illud claudit interdum.

36. Quæres ſeptimò, cur homo nonnumquam tactus fulmine, non moriatur: at verò reliqua animalia ſi fulmine feriantur, intereunt? Reſpondeo id oriri ex præſtantia eius. Eſt enim homo cunctorum animantium præſtantiſſimus, & nobiliſſimus: ſic etiam fertur Aquilam à fulmine non tangi, cum ſit auium Regina.

37. Quæres octauò, cur fœtus in ventre matris moriatur, matre ipſa non moriente? Reſpondeo, cauſam eſſe, quia fœtus eſt tener, & debilis, non ſic mater, quæ eſt fortis, & robuſta, veluti gemma vitis frigore, & gelu perit, ipſa vite viuente.

38. Quæres nonò, cur ſi homo dormiens percutiatur à fulmine, moritur oculis apertis: quod ſi fuerit expergefactus, moritur oculis clauſis? Reſpondeo cauſam primi caſus eſſe, quia cum oſtenditur homo dormiens, apèrit oculos, vt videat obiectum offendens, & nocens; non habens autem tempus claudendi oculos, remanet cum oculis apertis. Cauſam autem ſecundi caſus eſſe, quia homo euigilans audiens fragorem tonitrui, videnſque ingentem corruſcationem, & vndique obiecta horribilia claudit oculos, ne tantum malum magis ei obſit, ſicque remanet mortuus clauſis oculis.

39. Quæres decimò, quodnam ſit remedium contrà fulmen? Reſpondet Plinius *l. 2. c. 15.* ſumendum eſſe laurum, quæ nunquam fulmine tangitur, aut aliquid ex vitulo marino. Puto ego, melius remedium eſſe petere loca ſubterranea, quia obſeruatum eſt, fulmen ad quinque pedes poteſt terram attingere. Vndè videmus loca altiora eſſe fulmini obnoxia, iuxta illud,

Summa petit liuor, perflant altiſſima venti,
Summa petit dextra, fulmina miſſa Iouis.

QVÆSTIO III.

De Meteoris aëreis.

ARTICVLVS I.

De Voragine, aliiſque ſpuris aëris.

1. MVLTÆ impreſſiones aëreæ à nobis cernuntur, nocte exiſtente ſerena, inter quas præcipuè numerantur vorago, biatus, area, ſeu corona, colores rubei, ſeu ſanguinei.

2. Not. primò, cauſam materialem prædictorum meteororum eſſe exhalationem ſurſùm euectam, efficientem eſſe aſtra, & quæcumque corpora luminoſa, quæ lumen ſuum effundunt ſuprà partes exhalationis: formalem eſſe lumen; finalem verò eſſe vniuerſi pulchritudinem. Modus autem, quo præfata meteora fiunt, eſt huiuſmodi: cum enim exhalatio habeat quaſdam partes denſas, quaſdam verò raras, ſi lumen alicuius ſyderis incidat in eas, diuerſimodè eas afficit. Siquidem, ſi in medio exhalatio ſit denſa, partes circumſtantes ſint raræ, lumenque alicuius aſtri ſuper eas effulgeat, ſi fuerit magna denſitas, efficitur vorago. Quod enim denſum eſt, lumine non colluſtratum, apparet nigrum, ſiue profundum. Ideò, alibi obſeruaui, pictores quando profunditatem putei præſentare volunt, in medio collocant colorem nigrum, & vndique eum circumdant albo colore: quod ſi denſitas exhalationis parua fuerit, vocatur hiatus, & ſi vndique denſitas exhalationis colluſtratur à lumine, appellatur area, ſeu corona, quam Græci nominant ἅλων. Si autem exigua ſit exhalatio, & quoquomodo inflammata, habentur colores rubei, & ſanguinei.

3. Not. ſecundò, duplex eſſe genus colorum, vnum verorum, qui fiunt ex permixtione primarum qualitatum, de quibus Ariſt. *l. de ſenſu, & ſenſil.*: alterum autem apparentium, veluti ſunt, qui ex lumine diuerſimodè modificato efficiuntur, vt patet de coloribus colli Columbæ expoſitæ ad lumen ſolis, de quibus ſecundò & tertiò Meteor. Huc pertinent colores ſanguinei, & alij, qui in aëre apparent.

4. Aſſertio, viſuntur à nobis prænarrata meteora potiſſimùm æſtate, nocte exiſtente ſerena. Patet experientia & confirmari poteſt *ex 1. not.* in quo notauimus modum eorum faciendi: nec diſſentanea eſt ſubtilium ſcholæ.

5. Quæres primò, cur prænominata meteora à nobis nocte cernantur dumtaxat? Reſpondeo, cauſam eſſe, quoniam die, lumen ſolis, cum ſit maius, offuſcat lumen minus aliorum aſtrorum, ne huiuſmodi impreſſiones à nobis aſpiciantur. Veluti quoque, ob eamdem rationem, die ſtellas non intuemur.

6. Quæres ſecundò, cur cum apparent talia meteora, audiantur quædam voces ſimiles vocibus humanis? Reſpondeo cauſam eſſe, quia tunc temporis, multæ exhalationes exeunt à terra, quæ cum anguſtum meatum tranſeant, ſonum edunt, vt patet de vento ſpirante, & flante per locum anguſtum. Huiuſmodi voces videntur eſſe humanæ, ſecundum imaginationem audientis, veluti ſonus campanæ videtur ſignificare id, quod audiens imaginatur.

7. Quæres tertiò, cur iſtæ impreſſiones videantur eſſe in Cælo? Reſpondeo id prouenire ex eo, quod oculus noſter nequit intercapedinem agnoſcere, quæ exiſtit inter cælum, & illas impreſſiones, & figuras. Quodque conſtat de nubibus quæ videntur eſſe in Cælo, cum tamen verè in eo non ſint. Adde, vulgus appellare Cælum aereum, nebuloſum, ſereoum, & huiuſmodi.

ARTICVLVS II.

De aliis impreſſionibus aëreis.

8. INter ſpectra aërea numerantur Virgæ, & Parelia, quæ à nobis nunc ſunt explicanda.

Cernuntur à nobis quædam lineæ perpendiculares, quæ cómuni nomine appellátur virgæ, ſiue funes, quæve nihil aliud ſunt, quam radij ſolares perpendiculariter prodeuntes à ſole, per nubem diſcontinuam, ſiue perforatam, aut per nubem quidem continuam, ſed in vna parte raram, in alia verò denſam, quo pacto efficiuntur huiuſmodi lineæ, quæ dicuntur virgæ, & funes. Parelia perhibentur ea meteora, iuxtà nominis etymologiam, quæ ſunt iuxtà ſolem, ſiue paria ſoli. Vndè Παρήλια, quaſi Παρὰ ἅλιον, quod perinde aſt, iuxtà ſolem. Tale namque ſpectrum daſcribitur imago ſolis in nube expreſſa, quia gignitur, quando nubes eſt à latere ſolis, & per reflexionem radiorum ſolarium ad eam, ſimilitudo ſolis prodit. Hinc, interdum viſi ſunt duo ſoles, & aliquando tres; non quia reuera ſint plures ſoles, ſed quia imago ipſius ſolis impreſſa fuit in pluribus nubibus, eo ferè modo, quo nunc explicabam.

Articvlvs III.

De Iride.

9. IN varios, diuerſoſque ſenſus abeunt Philoſophi diſſerentes de natura iridis, vt licet intueri apud Plutarc. 3. *de placitis, cap.* 5. & Alber. *lib* 3. *tract.* 4. *cap.*8. Nonnulli namque putant, iridem eſſe ſolis ſimilitudinem in nube concaua expreſſam. Alij verò ſcribunt iridem eſſe vaporem à terra ſursùm eleuatum, qui ſphæricus eſt, eò quòd à terra ſphærica educitur, & ſursum à frigore congelatur, qui cum ſol ei opponitur, efficit iridem. Auic. & Algazel exiſtimant, fieri ex aere humefacto per pluuiam, quia aër recipit quemdam nitorem, ratione humiditatis, & ita videtur iris. Communior autem opinio Philoſophorum eſt, iridem eſſe nubem roridam, à radiis ſolaribus percuſſam.

10. Aſſertio prima, iris nec eſt nubes, nec ſol, ſed nubes rorida à radiis ſolaribus percuſſa. Non diſcrepat Scot. in ſuis ſcriptis. Prima pars probatur, ſole lucente, non ſemper extat iris; ſimiliter nube exiſtente in aëre, non ſemper cernitur iris, ergo nec ſol, nec nubes ſunt iris. Secunda pars patet ex dictis, præſertim in præmiſſo not. ſiquidem, poſita nube rorida, radiiſque ſolis ex oppoſito eam reſpicientibus ponitur iris.

11. Aſſertio ſecunda, colores qui videntur in iride, non ſunt veri colores, ſed apparentes, & ſimilitudinarij dumtaxar. Eſt conſentanea doctrinæ Scot. Probatur, veri colores ex alibi dictis fiunt ex permixtione primarum qualitatum: in iride autem nulla eſt permixtio primarum qualitatum: in ea quippè extant lumen ſolis, & nubes, quæ non retinent primas qualitates. Deindè, eodem modo philoſophandum eſt de coloribus iridis, ac de coloribus colli Columbæ expoſitæ ad lumen ſolis: colores autem iſtius ſunt apparentes, experientia docente, ergo & colores illius. Inſuper, colores cæterorum meteororum ex aſſertis ſupra ſunt apparentes, ergò & iridis colores.

12. Quæres primò, vtrum iris ſit nobiliſſimum meteorum? Reſpondeo affirmatiuè, & deducitur ex ſacris litteris, præſertim Eccleſiaſtici primò. *Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valdè enim ſpecioſus eſt in decore ſuo.*

13. Quæres ſecundò, nùm detur iris lunaris? Reſpondeo affirmatiuè, rarò tamen contingit. Nam, vt obſeruat Philoſophus per ſpatium quinquaginta annorum, nocte, duæ irides lunares inſpectæ fuere duntaxat.

14. Quæres tertiò. Vtrùm, iris extiterit antè diluuium vniuerſale, cum *Gen.* 4. dicat Deus. *Arcum meum ponam in nubibus Cæli, & erit ſignum fœderis, inter me, & inter terram.* Reſpondeo extitiſſe, quia cauſa eius extitit, putà ſol, & nubes rorida, conſequenter & eius effectus naturalis, qui eſt iris. Dicitur autem iris ſignum non ampliùs diluuij futuri vniuerſalis, ex inſtituto, & beneplacito Dei. Videtur autem eſſe ſignum naturale pluuiæ, ſi manè fulgeat; ſignum verò ſerenitatis, ſi veſperè cernatur. Porrò, interdum plures apparent irides, videlicet duæ, aut tres.

Articvlvs IV.

De Galaxia.

15. DE galaxia, quæ perindè eſt ac circulus lacteus, ſiue via lactea, quæve à Ruſticis, & imperitis nuncupatur via S. Iacobi; valdè, ac variè Philoſophi decertant: ſiquidem Pytagorici arbitrantur galaxiam eſſe illam partem combuſtam, quæ à quibuſdam planetis à Zodiaco declinantibus per niueum colorem facta eſt, ſicque videtur alba, & lactea. Anaxagoras, & Democritus opinantur, galaxiam eſſe illas ſtellas, quæ noctu, abſque interpoſitione terræ colluſtrantur à luce ſolis, quo pacto, illa pars propter ſolis lumen illuminata, apparet alba: reliquæ verò partes propter terræ vmbram nequaquam albeſcunt. Nec deſunt alij Veteres ſuſpicantes viam lacteam effici per reflexionem viſus noſtri ad ſolem. Atque Ariſt. 1. *Meteor. c.*8. aſſeuerat viam lacteam eſſe magnam exhalationem inflammatam, continuo pabulo contentam in aëre inſtar Cometæ. Communior autem ſententia eſt reliquorum Philoſophorum, docentium galaxiam eſſe ingentem copiam exiguarum ſtellarum, quæ præ ipſarum exiguitate à nobis cerni nequeunt.

16. Not. partes Cæli eſſe in triplici differentia. Quædam enim ſunt raræ, quæ colluſtrari non poſſunt, cum in ſe lumen retinere non valeant, proptereà videntur eſſe coloris cærulei. Aliæ ſunt partes denſæ, quæ ob ſuam denſitatem in ſe recipiunt lumen, è quarum numero ſunt ſtellæ, quæ à nobis videntur lucidæ, aut ſaltem albi coloris. Reliquæ verò partes medio modo ſe habent, vtpotè quæ nec ſunt valdè raræ, nec valdè denſæ. Ideò aliquando inter eas, & nos intercipiuntur exhalationes, & vapores, qui videntur eas reddere maiores: & ſi deficiunt huiuſmodi vapores, & exhalationes, apparent minores: cum tamen reuera ſint ſemper eiuſdem quantitatis, & figuræ.

17. Aſſertio prima Galaxia non eſt pars combuſta per calorem ſyderũ errantium à Zodiaco declinantium nec ea pars, quæ nocte, à lumine ſolis colluſtratur Non pugnat licæo Scot.

Prima pars probatur primò: Cælum de facto eſt incorruptibile, nec vllis peregrinis impreſſionibus ſubiicitur, ergo via lactea non eſt combuſta per declinationem quorumdam planetarum à Zodiaco. Ant. abundè fuit oſtenſum lib. de Cælo.

Secundò, pars combuſta non alba, ſed nigra apparet, vt conſtat de carbonibus aliiſque huiuſmodi, quæ ab igne comburuntur: illa autem pars, quæ vocatur circulus lacteus, non eſt nigra, ſed alba, ergo &c.

Secunda pars ſuadetur primò, ſol diuerſimodè curſum ſuum peragit: igitur ſi fieret circulus lacteus ob colluſtrationem, nocte mutaretur huiuſmodi circulus, veluti mutatur ſolis colluſtratio: via autem lactea manet in eodem ſitu, & loco, vt omnes intuentur, & obſeruant Aſtrologi.

Secundò, vmbra terræ non impedit lumen ſolis: ſiquidem, notantibus Aſtrologis, vmbra ipſius terræ ad Cælum Mercurij tantum peruenit. Igitur, cæteræ partes firmamenti non impediuntur ab interiectu terræ, ne illuminentur à ſplendore ſolis, fiantque albæ, veluti circulus lacteus: oppoſitum autem euidens eſt, ergo &c. Deinceps, ſol in magnitudine valdè excedit terram, vt patet ex appendice de ſphæra, propè finem. Igitur terra nequit impedire, ne cæteræ partes, præter viam lacteam, perringantur, à lumine ſolis.

18. Aſſertio ſecunda, circulus lacteus non efficitur ex reflexione viſus noſtri ad lumen ſolis: nec eſt magna exhalatio continuo pabulo in aëre ſuſtentata ſed eſt ingens multitudo paruarum ſtellarum fixarum in firmamento, quæ præ nimia earum exiguitate à nobis cerni non poſſunt; ideò ea pars albi coloris videtur. Non aduerſatur doctrinæ Scot.

Prima pars probatur primò, ſi nulla foret reflexio viſus noſtri ad ſolem, adhuc eſſet circulus lacteus: impoſſibile quippè eſt, eum dependere à viſu noſtro, qui eſt ei valdè extrinſecus: & ſi periret omnis homo, nulli dubium eſt, quin perſiſteret talis via lactea: igitur nequaquam cauſatur ex reflexione viſus noſtri ad ſolem.

 Secundò,

Secundò, in aqua, & in ſpeculo, in quo nulla extat reflexio viſus noſtri ad ſolem, apparet via lactea, ergo perperam fingitur, talem circulum cauſari, à reflexione viſus noſtri ad ſolem.

Secunda pars oſtenditur primò, exhalatio quæcumque ſit, ſiue magna, ſiue parua, non ſemper durat, quia poſt aliquod temporis interuallum, decidit in terram, vt patet de Cometa: circulus autem lacteus ſemper manet totus integer, ergo euidenter euincitur, non eſſe aliquod meteorum. Secundò, quodlibet meteorum excreſcit, vel decreſcit, eſtque de natura ſublunari: via autem lactea ſemper eſt eadem, in eodem ſitu, & loco, cum eadem figura & quantitate: igitur nequit eſſe exhalatio in aere reſidens.

Tertia pars monſtratur primò, ex diligenti obſeruatione Aſtrologorum, quibus magis credendum eſt, quàm Ariſtoteli, iuxtà illam maximam, vnicuique in ſua arte experto credendum eſt: Aſtrologi autem obſeruarunt dictum circulum eſſe de natura cæleſti, proindèque nulli corruptioni obnoxium.

Secundò, experimur partes, quæ à longè, lumine coruſcant, apparere albas, vt de mari, montibuſque, & turribus à radiis ſolaribus percuſſis, conſpicuum eſt. E regione, quæ lumine non perfunduntur, nigra videntur eſſe, vt patet de nocte, locis ſubterraneis, & huiuſmodi: igitur, cum via lactea valdè diſtet à nobis, videaturque alba, eaque albedo non oriatur à ſole, vt conſtat ex dictis, infertur, nihil aliud eſſe, quàm ingentem quantitatem exiguarum ſtellarum.

19. Oppones primò, quædam non modica exhalatio more Cometæ criniti apparet in aere, quæ dicitur circulus lacteus: ergò ſicut cometa eſt exhalatio, & de natura ſublunari: hoc ipſum aſtruendum eſt de via lactea. Reſpondeo, ſi argumentum concluderet, deduceretur, quod ſicut Cometa crinitus non ſemper apparet, ſed ſucceſſu temporis deficit, nec ampliùs videtur: ita via lactea, aliquo temporis interſtitio deficeret eſſe, quod pugnat experientiæ. Nam, à Cælo condito, vſque nunc, ſemper perſeuerat eodem modo dictus circulus.

20. Oppones ſecundò, via lactea interdum maior, & interdum minor videtur: ergo participat naturam elementarem, quæ nunc creſcit, nunc verò decreſcit. Reſpondeo dictum circulum in eodem ſitu, vna cum quantitate, & figura ſemper exiſtere, dummodo obex non interponatur; tunc autem interueniunt impedimentum, quando in aëre extat magna copia exhalationum, quæ videntur facere eum maiorem. Idque experimur de ſole, & luna, cæteriſque ſyderibus, quæ ob nimiam exhalationem, aut vaporem, qui inter nos, & illa intromittitur, maiora apparent, tametſi in ſe ſemper eodem modo, eademque magnitudine perſiſtant.

QVÆSTIO IV.

De Meteoris aqueis.

ARTICVLVS I.

De nube, & pluuia.

1. **N**ATURA proxima meteori aquei eſt vapor, qui virtute ſolis, ſurſum attollitur, & in media regione aëris ſi frigore condenſetur, efficitur nubes. Siquidem, nubes nihil aliud ſibi vult, quàm vaporem à circumſtante frigore condenſatum. Nubes autem in aquam ſoluta, eſt pluuia. Cum enim graue tendat deorsùm, & pereunte calore extrinſeco, qui extollebat in vapore condenſato, nubes ſit grauis, conſequenter ſoluta in diuerſas guttulas deorſum fertur, & pluit. Triplex autem ſtatuitur nubes, alba, nigra, & rubea, ſeu ſanguinea. Nubes alba eſt leuis, nihilque aquæ continens, cum ſit ſterilis. Ob id à ventis, aut calore ſolis, facilè diſſipatur, & euaneſcit. Nubes nigra, eſt aqua plena. Eſt fœcunda, & in aquam, ſeu pluuiam funditur. Nubes rubea, rubedinem mutuatur, aut à locis rubeis, ex quibus extrahitur, aut ab aliis, quæ in aere feruent. Si autem poſt pluuiam ſupereſt aliquid nebuloſum, quod fertur ſuper terram, appellatur nubecula, quæ eſt ſignum ſerenitatis. Diuiditur autem in imbrem, & nimbum. Imber eſt, cum guttulæ minutiores, & frequentiores cadunt in terram. Nimbus autem efficitur, cum guttæ pluuiæ ſunt grandiores, & denſiores. Rotundæ ſunt autem guttæ pluuiæ, propterea quod ſunt aqueæ, & aqua eſt rotunda, & homogenea, vt patet in guttis, quæ remanent in foliis braſſicæ, aut alterius rei.

2. Quæres primò, quo in loco reſideant nubes? Reſpondeo exiſtere in media regione aeris, vt patet cum homo in monte exiſtens conſpicit aliquando nubes, & nubeculas in vallibus.

3. Quæres ſecundò, qua de cauſa, nonnunquam vnà cum pluuia decidunt ranæ, locuſtæ, & alia animalia imperfecta? Reſpondeo ea, ab vniuerſali agente, mediis diſpoſitionibus quæ inueniuntur in aliqua materia tractâ in mediam aeris plagam, ſicut aliàs dixiꝰ in ea interdum gigni lapides, metalla, & id genus alia. Quod conſpicitur in locis obſcœnis, & fœtidis, in quibus pleraque animalia imperfecta procreantur, putà muſcæ, culices, & pulicea.

4. Quæres tertiò. Quænam ſint ſigna pluuiæ, & ſerenitatis? Reſpondeo eſſe multa: inprimis ſignum pluuiæ eſt rubedo ſolis matutina, & econtrà, ſignum ſerenitatis eſt rubedo eius ſerotina. Deinde, quando ſol, & luna ſunt pallidi caloris, eſt ſignum pluuiæ. Iterùm, ſi oriente ſole, ſolæ nubes nigra tegat ipſum ſolem, & protinus euaneſcat, eſt prognoſticum pluuiæ: At ſi dicta nubes diù perſiſtat, eſt ſignum ſerenitatis. Rurſus cantus ranarum, & coruorum matutinus indicat pluuiam: eorum verò cantus ſerotinus præſagit ſerenitatem. Inſuper, ſi pulices, & muſcæ acrius pungant, præſignant pluuiam. Pluia Virg. 1. Georg.

ARTICVLVS II.

De aliis impreſſionibus aqueis.

5. **I**Nter aquea meteora recenſentur nix, ros, pruina, glacies, & grando, de quibus breuiter nunc differendum eſt.

Nix eſt nubes frigore immediatè concepta. Etenim, priuſquam nubes in aquam diſſoluatur, à vehementi frigore ambiente comprimitur, ſicque inſtar floſculorum lanæ in terram cadit.

Ros eſt modicus vapor parum à terra eleuatus, ob paucitatem caloris ipſum eleuantis, & frigiditatem noctis ſuperuenientis, temperato tantùm tempore deorſum fertur, & manè apparet.

Pruina eſt quoque exiguus vapor à terra parum ſublatus, qui ob frigus circumſtans comprimitur, & more niuis, matutino tempore, hyemali tamen ſereno cadit, & cernitur.

Glacies eſt aqua congelata in ſtagnis, paludibus, aut fluuiis, propter admixtionem alicuius terreæ exhalationis. Cum enim terra ſit denſa, & cum aqua admiſceatur, accedente frigore, ipſa aqua euadit gelu, ſeu glacies.

Grando

Grando eſt pluuia in gelu tranſmutata, propter antiperiſtaſim caloris à terra prouenientis, ideò probabiliter defenditur, grandinem effici in infima regione aëris. Nam, cum deſcendit, auditur ſtrepitus in aëre, quod denotat, proximo loco gigni. Accidit autem tempore æſtiuo, & autumnali, propterea quod calor à terra exiens, cum frigiditate, ex media aëris ora aduentante, comprimitur, & aqua pluuialis fit grando.

6. Quæres primò, cur quando pluit in vallibus, ningit in montibus? Reſpondeo cauſam eſſe, quia in vallibus eatat calor, qui fundit niuem: in montibus verò frigus viget, quod comprimit ipſam niuem. Eadem quoque ratione, non ningit in mari, eò quòd in illo reperiuntur vapores, & exhalationes calidæ, quæ niuem ſtatim diſſoluunt.

7. Quæres ſecundò, cur nix ſit alba? Reſpondeo id prouenire, propter partes aëreas, quæ in ea exiſtunt, necnon ob frigiditatem in ipſa manentem. Ideò, qui incolunt regiones frigidas, ſunt albi: qui verò calidas, ſunt nigri. Et ſi interdum videatur alterius coloris, cauſa eſt: quia tabeſcit; ideircò, ab albedine deflectit.

8. Quæres tertiò, an ex niue fiat cryſtallum? Reſpondeo affirmatiuè. Obduratur namque gelu diuturnitate temporis, & ea hoc vehementiori concreto naſcitur cryſtallum, vt præ aliis ſcribit Aug. *in expoſitione Pſal.* 147. A quo non declinat Scot. 8. *Met. in com. cap.* 2.

9. Quæres quartò, qua in regione fiat? Reſpondeo effici in media regione aëris. Idquê ſatis apparet in montibus, qui exiſtentes in ſecunda aëris plaga, penes ipſorum faſtigia, onuſti ſunt ferè omni tempore præfata niue.

ARTICVLVS III.

De melle, manna, & ſaccharo.

10. VIrg. 4. Georg. vocat mel, cæleſte donum, ſic canens.

Protinus aërei mellis cæleſtia dona.

A quo non videntur valdè diſtare Plin. & alij exiſtimantes mel eſſe cæli ſudorem, vel aſtrorum ſaliuam, vel purgantis ſe aëris ſuccum. Videtur autem in florum, foliorumque ſuperficie diſtillari, quod mirum in modum apes colligunt, parant, & componunt. Hinc inſtar ſalis in arboribus dependentia reperiuntur mella in Arabia, & India. Immò, fertur Auenione anno 1341. magnam mellis copiam cecidiſſe è cælo, & in foliis, ramiſque arborum ad modum gummi extitiſſe. Fit autem ex vaporibus humidis, commiatione partium terreſtrium pereaiguarum.

11. Manna eſt quidam liquor candidus, qui dicitur ros melleus matutinus: fitque ex commixtione partium terreſtrium ſursùm eleuatarum, aquea humiditate decocta. Vulgò autem, per manna intelligitur alimentum illud, quod Deus præbuit Hebræis in deſerto, quod erat rotundum, inſtar coriandri, vt patet *Exod.* 16. & *Sapient.* 16. An verò hoc, ab illo ſpecie differat, contendunt nonnulli: parti autem negatiuæ ſubſcribo. Siquidem diuerſum agens, actioque diuerſa non ſtatuit effectus ſpecie diuerſos, vt patet de homine à Deo condito, & ab alio homine genito. Itemque de igne, ab igne, & à ſole producto, qui ſunt eiuſdem ſpeciei. Si qua autem illa præfata extat differentia, non eſſentialis, ſed accidentalis cenſenda eſt, vt ſaporum varietas, & diuerſorum hominum ſuſtentatio.

12. Saccharum eodem ferè modo, quo mel, & manna, gignitur, influxu nimirum cæleſti, adhibitis quibuſdam inſtrumentis, & cannis, igne ſuppoſito, quibus ad denſitatem, & candorem redigitur.

ARTICVLVS IV.

De mari.

13. DE mari agit Ariſt. 2. *Meteor.* non quia ſit meteorum, cùm ſit à Deo conditum, *Gen.* 1. & quæcumque magna aquarum congregatio vocetur mare, Ioan. 6. de mari Galilææ; quod eſt Tiberiadis, cum tamen ſit, & dicatur ſtagnum Genezareth: notante Lyran. in Poſtil. ſed quoniam admiatam habet ſalſedinem, quæ inter meteora numeratur. Mare autem varias ſortitur diuiſiones, præcipua eſt in mare Oceanum, quod vndique terram circumdat: & penes ea, quæ circuit, variis, ac diuerſis ſortitur nominibus: & mediterraneum, quod ea oceano, inter columnas Herculis irrumpens per medias terras diffunditur, quodque ſub Iulio Cæſare in triginta fuit diuiſum, teſtibus Pariſienſ. hoc loco. Plura Hydrographi. Multis verò agitatur motibus. Primò à ventis impetitur, & turbatur, iuxta varietatem, & multiplicitatem eorum.

Secundò, cietur ab ortu, ad occaſum, vt experiuntur nautæ, potiſſimùm Luſitani, qui vno menſe Indias petunt, non reuertuntur verò, niſi trium menſium interuallo. Hic autem motus fortaſsè oritur à motu primi mobilis. Vt enim ignis, & aër in ſuis ſphæris ſic mouentur, vt patet in Cometis in ipſis exiſtentibus; pariter & mare, licet non ſic euidenter, cum aqua ſit elementum craſſius, & depreſſius, oculis noſtris non ita ſubiectum, quoad totum. Nec id videtur improbabile, cum ſola terra ſit firma, & in æternum ſtet ea dictis *l. de elementis, quæſt.* 5. *art.* 4. *in fine*, cætera verò circumagantur, & motu diuino circumferantur.

Tertiò, à ſeptemtrione, ad Auſtrum, cauſa eſt, quia terra in aliquibus partibus eſt altior, in aliis verò depreſſior: ideò mare ad locum decliuiorem defluit. Deinde in ſeptemtrione plus aquæ gignitur ob maiorem abundantiam frigiditatis, & humiditatis: in Auſtro verò diminuitur, & deperditur, ob nimiam caliditatem, & ſiccitatem eius. Adde, flumina copioſiora, & maiora ibi: pauciora verò hîc, & minora in ipſum mare irrumpentia.

Quartò, motu acceſſus, & receſſus, cuius cauſa cenſetur Luna, vt poſt Ambr. 4. *Exam. cap* 7. & Baſil. *ibid. hom.* 6. ſcribit Scot. 2. *diſt.* 14. *quæſt.* 3. §. *Dico ad quæſt. ad B.* Quotidiè autem mare bis fluit, & refluit virtute Lunæ. Cum enim ipſa Luna aſcendit ſupra hemiſpherium, à puncto orientis, vſque ad punctum meridionale fluit, à puncto meridionali, vſque ad punctum occidentis refluit. Atque à puncto occidentis, vſque ad punctum directum oppoſitum puncto meridionali iterum fluit: & ab illo puncto, vſque ad aliud ad punctum denuò refluit. Deinceps, Luna ſpeciali influxu, medio ſuo lumine eſt cauſa eleuationis quarumdam partium maris. Siquidem dictum lumen in occurſu medij denſioris refringitur: & quò magis accedit ad lineam perpendicularem, & directam, eò magis refrangitur: Inſuper, Lunam in humida dominari manifeſto comprobatur experimento.

Salſedo autem maris eſt exhalatio terreſtris, ſicca, & aduſta calore ſolis, & flatu ventorum deciſa, vt patet à ſimili, de ſaliuio, ſudore, & vrina, quæ pariter ſunt ſalſa, veluti aqua maris.

14. Quæres primò, cur aliqui fontes ſint ſalſi? Reſpondeo id effici ex ſalſedine terræ, aut quia huiuſmodi fontes per meatus ſubterraneos proficiſcuntur à mari.

15. Quæres ſecundò, cur flumina ſalſa non ſint?

Reſpondeo cauſam eſſe, quia in eis non eſtat exhalatio aduſta, & ſicca: & ſi qua ſit, per terram purgatur: aut fortaſſè, quia ipſa flumina continuò decurrunt ad mare, nec vnquam immota manent, vt calore ſolis adurantur.

16. Quæres tertiò, vndè promanent fontes? Occurrunt nonnulli, quoſdam fontes oriri ex aquis pluuialibus receptis in concauitatibus terræ: alij reſpondent prouenire ex mari, vt videtur eſſe ille fons celebris, & mirabilis Vallis clauſæ, apud Inſulam Venutianam, propè Auenionem, vbi Petrarca captus amore Lauræ canebat. Cæteri verò, vt Ariſt. putant naſci ex aëre frigido, & vaporibus corruptis.

QVÆSTIO V.

De Meteoris terreis.

ARTICVLVS I.

De terræmotu,

1. DVo de terræmotu potiſſimùm inueſtiganrur, videlicet, quid ſit terræmotus, & quænam ſit eius cauſa. Omiſſis autem variis, diuerſiſque opinionibus Antiquorum, quæ a Recentribus cum Ariſt. recitantur, & refutantur 1. *Meteor. cap.7.*

2. Aſſertio prima, terræmotus eſt concuſſio terræ proueniens ab exhalatione in ſinu eius incluſa, quæ petit exitum, & non inueniens, quatit terram: vndè efficitur pulſus aut tremor, quæ ſunt eius ſpecies. Non contradicit Scot. Probatur primò, ex Ariſt. qui repulſis veterum placitis, loco nunc alleg. hanc ſtatuit concluſionem.

Secundò, ſicut ob exhalationem incluſam in nube, rumpitur ipſa nubes, & editur fragor, qui appellatur tonitru: pariter, propter exhalationem in locis ſubterraneis incluſam, exitum non habentem, commouetur terra, & fit ſonus, qui terræmotus nuncupatur.

Tertiò, eodem modo Philoſophandum eſt de halitu in terra oecluſo, non potente egredi, quò philoſophamur de puluere tormentario in bombardis incluſo, quo accenſo, ac inflammato, ob anguſtias loci, & leuitatem eius exit magno cum ſtrepitu, & bombos efficitur. Sic dicendum eſt etiam de exhalationibus in ventre animalis obſeratis: venter quippè ab eis inflatur, & huiuſmodi halitus exiens edit ſonum, qui dicitur crepitus.

3. Aſſertio ſecunda, cauſa terræmotus eſt halitus calidus, & ſiccus in terræ viſceribus incluſus. Ita Ariſt. præcit. non declinat Scot. Probatur primò, quando extat magna copia exhalationum in ſinu terræ incluſarum, fiunt terræmotus, vt conſtat experientia, præſertim vernali, vel autumnali tempore. Igitur cauſa terræmotus eſt halitus calidus, & ſiccus incluſus in viſceribus terræ.

Secundò, loca, & regiones cauernoſæ, & fungoſæ ſæpe ſubeunt terræmotum, ergo ſignum euidens eſt, huiuſmodi halitum in eis incluſum, cauſam eſſe ipſius terræmotus.

4. Aſſertio ſecunda, duæ ſunt ſpecies terræmotus, putà tremor, & pulſus. Ita Ariſt. *vbi ſuprà*, & non pugnat Doct. & probatur, aut ab exhalatione in terra incluſa, ipſa terra in gyrum agitatur, ſcilicet modò in hanc, modò verò in illam partem, & oritur terræmotus, qui vocatur tremor, vel ab exhalatione in terra detenta, ipſamet terra ſurſùm pellitur, & exurgit terræmotus, qui nuncupatur pulſus: ergo ſunt duæ ſpecies terræmotus prænominatæ.

Dices, incredibile eſt, exilem, tenuemque halitum, veluti eſt dicta exhalatio, habere tantam vim, vt ingentem terræ molem moueat, & quatiat, domos euertat, & montes deiciat, vt accidit in terræmotu. Igitur quærenda eſt alia cauſa terræmotus. Dico, mirum eſſe non debere; quandoquidem experimur, ventos etſi tenues, nihilominus ingentia ſaxa mouere, arbores cum radicibus euellere, & magna ædificia deuaſtare. Itemque exhalationes in corpore incluſas, magnos dolores incutere, ægritudineſque gignere, & niſi curentur, mortem afferre. Quare, veriſimila valdè eſt, cum eſt magna copia iſtarum exhalationum, præfatum cauſari effectum.

5. Quæres. Quotnam ſint effectus terræmotus? Reſpondeo præcipuè eſſe quatuor. Primus conſpicitur, cum aqua putei turbidior fit, tetrumque odorem efflat. Secundus quando dicta aqua putei ebullit, & ſurſùm fertur. Tertius quando mare intumeſcit abſque ventorum flatu. Quartus quando eſt tranſquillitas aëris intempeſtiua.

ARTICVLVS II.

Quid ſit ventus.

6. DIfficile ſcitu, & arduum cognitu eſt, quid ſit ventus, vt indicant ſacræ paginæ, Pſal. 134. *Qui producit ventos de theſauris ſuis*, ideſt de locis hominibus occultis, interprete Lyran. ibi. ſiue de abſconditis naturæ cauſis, inſinuante Aug. eo in loco, his verbis. *Quia enim flat ventus, ſentis, quia cauſa flat vel de quo theſauro rationis, eductus ſit, neſcis.* Et quæſt.59. noui teſtamenti. *Ventus vndè veniat, vel quò vadat, neſcimus.* Et paulò antè. *Ventus auditur, ſed non videtur.* Ob id, Philoſophi in varias, & diuerſas abeunt ſententias. Nonnulli namque putant, ventum eſſe aërem motum, ac agitatum. Quidam aſtruunt eſſe impetum aëris fluentis. Et alij eſſe fluxum aëris. Ariſt. autem 2. *Meteor. cap.*13. tradit ventum eſſe exhalationem calidam, & ſiccam; motam circà terram in tranſuerſum, ſeu lateraliter.

7. Not. virtute ſolis, è terra, vel aqua ſubleuari, non ſolum vapores ad mediam regionem aëris, qui in pluuiam conuertuntur: verùm etiam exhalationes, quæ ſi nullo fuerint compactæ vinculo, a media aëris ora quæ eſt frigida, pelluntur, & quoniam leues ſunt, deorsùm tendere nequeunt: ideò lateraliter eiciuntur. Ventus autem moueri incipit, circà nubes, qui ab eis primò pellitur, & poſtmodum venit ad nos, ad mare, & ad terram. Hinc nullo flante vento, videmus moueri nubes, quia priùs ad eas ſpirat, deindè in initio parum concitatur, & poſteà vehementer flat, propterea quod ei adduntur aliæ exhalationes, quæ maiorem cauſant ventum.

8. Aſſertio prima, ventum non eſſe aërem commotum, neque impetum, neque fluxum ipſiuſmet aëris: non diſcrepat Scot. Probatur primò, cum bombardæ explodunrur, aër vehementer cietur & agitatur, & tamen tunc non adeſt ventus: ergo ſignum apertum eſt, ventum non eſſe aërem commotum.

Secundò, cum turres in præceps ruunt, aër quàm maximè commouetur: tunc autem nullus extat ventus. Deinceps, aër eſt humidus, & calidus, vt dixi, *lib. de elementis, quæſt.* 5. *art.* 2. ventus autem eſt calidus, & ſiccus. Denuò, aër eſt elementum, ventus autem eſt mixtum imperfectum: ab omnibus quippè, inter meteora quæ ſunt mixta imperfecta recenſetur, igitur non eſt aër commotus, nec aliquid in propoſita aſſ. adductum.

9. Aſſertio ſecunda, ventus eſt multitudo exhalationis

lationis

lationis calidæ, & ſiccæ, quæ à terra excitatur, & circa ipſam terram voluitur ab hac non diſtat Scot. Probatur primò, tunc perflant magni venti, cum exiſtit magna exhalationis copia, vt conſtat experientia, quandò apparent Cometæ: igitur ventus nihil aliud ſibi vult, quàm exhalationem calidam, & ſiccam, motam obliquè circà terram.

Secundò, ventus valdè exſiccat, quandò perflat circà terram. Experimur namque, ventorum flatu terram reddi ſiccam, & aridam, & res humidas euadere ſiccas. Ergo ventus eſt exhalatio calida, & ſicca Rurſùs, in nobis aliquando almus inflatur ob exhalationes calidas, & ſiccas, quæ ventoſitates vulgò dicuntur. Igitur in orbe terrarum, venti nihil aliud ſunt, quàm huiuſmodi exhalationes calidæ, & ſiccæ.

10. Oppones primò, aër eſt maximè mobilis à quocumque agente extrinſeco: ventus autem quoque facile mouetur ab extrinſeco: pellitur namque in hanc vel illam partem, ergo aer motus, & ventus coïncidunt. Conf. ex Damaſc. *l. fidei, cap.* 8. dicente, ventum eſſe motionem aëris. Reſpondeo ventum poſſe vocari aërem motum, non per ſe, & formaliter: ſed denominatiuè dumtaxat, eo quod cum perflat ventus, aër mouetur. Ad conf. dico eſſe Damaſc. interpretandum. Nam, paucis interpoſitis, idem ſanctus ſubiicit, Ventus eſt multitudo exhalationis calidæ, & ſiccæ, mota circà terram.

11. Oppones ſecundò, ventus à nube pellitur, aër autem quoque à nube pellitur, immò efficitur ventus per aëris agitationem, præſertim per folles, & flabella, ergo ventus idem eſt ac aër motus ſatisfit per eandem diſtinctionem, per quam diluta eſt præcedens oppoſitio: ſolum quippè infertur, ventum eſſe aërem motum denominatiuè, non verò formaliter.

12. Oppones tertiò, è mari oriuntur plures venti, de quo aſcendunt vapores: non autem exhalationes, ergò ventus potiùs eſt vapor, quàm exhalatio. Reſpondeo in mari, propter terræ admixtionem, & aquæ admixtionem, virtute radiorum ſolis, multas emergere exhalationes, vt patet de ſalſedine eius. Quare nego è mari non eleuari exhalationes, quæ cum admixtos habeant vapores: ob id venti, qui ab eis prodeunt, ſunt humidi, & calidi.

13. Quæres primò, cur aliqui venti orbiculariter mouentur? Reſpondeo duplicem poſſe aſſignari cauſam. Prima eſt, quia excitantur per influxum Planetarum, qui voluuntur in gyrum, propterea etiam venti in orbem cientur. Secunda eſt, quia exhalationes, quæ ſunt materia ventorum, à frigiditate mediæ regionis aëris pelluntur deorſum, & à leuitate, & caliditate earum, cum non poſſint deorsùm ferri, idcircò orbiculariter mouentur.

14. Quæres ſecundò, cur venti velociùs moueantur in fine quam in principio? Reſpondeo cauſam eſſe, quia in fine maior extat exhalationum multitudo: ob id creſcente exhalatione, creſcit, & ventorum inſufflatio.

15. Quæres tertiò, cur maiores venti ſpirent à meridie, & ſeptentrione, quàm ab oriente, & occidente? Itemque cur magis venti regnent vernali, & autumnali tempore, quàm æſtiuali, & hyemali? Reſpondeo id effici per abſentiam ſolis. Nam, ſol per ſui abſentiam non conſumit vapores, & exhalationes exiſtentes in meridie, & ſeptentrione: ideò, magis in eis abundant, quàm in oriente, vbi vapores, & exhalationes per ſolis præſentiam diſſipantur. Similiter, magis vigent venti, vere, & autumno, quia tunc habetur maior copia vaporum, & exhalationum, quàm æſtate, & hyeme.

16. Quæres quartò, quare aliqui venti ſint frigidi, alij verò calidi, cum oriantur ex nube calida, & ſicca? Reſpondeo ventos intrinſecè eſſe calidos, & ſiccos, vt patet ex definitione venti præallata: extrinſecè verò ſunt frigidi, & humidi. Quod oriri poteſt ex locis, ex quibus prodeunt. Ideò Boreas eſt frigidus, quia proficiſcitur ex regione frigida. Auſter eſt calidus, quia manat ex loco calido. Præterea, quidam reddunt aërem ſerenum, vt Aquilo, quia eſt propè nos, ideò nubes expellit: quidam verò faciunt nebuloſum, vt Auſter, qui ex longinquo venit, propterea ducit ad nos nubes, & pluuiam.

ARTICVLVS III.

Quotuplex ſit ventus.

17. DE ventorum numero, non modica extat altercatio inter Philoſophos. Etenim nonnulli quatuor ventos tantum ſtatuunt. Aliqui duodecim, Alij viginti quatuor. Communis autem opinio viginta duos ventos recenſet.

18. Diuiduntur autem venti, in generales, qui vbique ſpirant: & in prouinciales, qui in aliqua prouincia, & regione maximè perflant. Deinde, in ordinarios, qui ſpirant more conſueto, nullum damnum ſublunaribus inferentes: & in turbulentos, qui præter modum flantes, maximum eiſdem ſublunaribus detrimentum cauſant. Quandoque enim, euertunt ædificia, eradicant arbores, propterea vocantur tempeſtates, & procellæ. Inſuper, diſtribuuntur in cardinales, ſeu principales, qui à Mundi cardinibus ſpirant, & in collaterales, ſeu interiectos, qui inter ventos principales interponuntur. Venti autem principales ſunt quatuor, & habetur Matt. 14. *A quatuor ventis*, & refertur ab Aug. *in expoſitione Pſal.* 59. Subſolanus, Auſter, Fauonius, & Septentrio. Subſolanus eſt, qui ab oriente flat, ita dictus: quia ſub ſole ſpirat. A dextris Subſolani extat Vulturnus, & à ſiniſtris Eurus. Auſter eſt, qui à meridie flat, ita dictus, quia haurit, ſiue alit nubes. Cui adiunguntur duo, quorum vnus vocatur Euro-auſter, propterea quod ex vna parte habet Eurum, & ex altera Auſtrum. Alter nuncupatur Auſtro-africus, quia hinc Auſter, illinc verò Africus prodit. Fauonius eſt qui ab occaſu ſpirat, ita dictus, quia fouet gramina terræ: à dextris cuius manet Africus, & à ſiniſtris Chorus, eò quod quaſi ventorum chorum efficit. Septentrio, quia oritur à ſeptentrione, ſiue ſub Vrſa minori perflat. A dextris eius extat Circius, à ſiniſtris verò Aquilo, qui ſtringit aquas, & diſſipat nubes.

19. Probabile eſt ventos duodenario numero prærecenſito comprehendi. Patet experientia Nautarum, qui alios ventos, præter enumeratos nanciſci non videntur, etſi fortaſſe alij venti inueniantur, ſaltem prædicti ſunt præcipui, & notiores.

20. Quæres. Quot ſint Venti turbulenti? Reſpondeo eſſe tres, qui dicuntur Ecnephias, Typhon, & Præſter. Ecnephias eſt ingens exhalatio, calida, & ſicca, quæ diſrumpens nubem, in qua includitur, deorſum violenter fertur. Ideò Nautis naufragium affert, & cæteris viuentibus non modicum detrimentum. Typhon eſt exhalatio ſubtilior, quam Ecnephia, quæ tranſiens per foramen anguſtum, deorſum violenter tendit, & magna incommoda ad mortales adducit. Præſter nihil aliud addit ſuprà dictum Typhonem, quàm accenſionem, & inflammationem.

LIBRI

LIBRI DE ANIMA.

PRÆFATIO.

PRÆHABITA tractatione de corpore naturali generatim ſumpto, *in octo libris Phyſ.* Ac de corpore ingenerabili, & incorruptibili, *in quatuor libris de Cælo, & Mundo.* Deinde, de corpore generabili, & corruptibili, *in duobus libris de generatione, & corruptione.* Poſtmodum de corpore imperfectè mixto, quod *in quatuor libris Meteororum* expenditur. Ordinata methodus poſtulat, vt de corpore animato diſſeramus, quod præcipuè *in tribus lib. de anima abſoluitur.* Vnam autem ex præcipuis partibus Philoſophiæ eſſe tractationem de anima, præ aliis tradit D. Aug. *lib. 2. de ordine, cap.* 8. his verbis. *Duæ ſunt potiſſimùm quæſtiones in Philoſophia, vna de anima, & altera de Deo; Prima facit vt nos noverimus, Secunda vt originem noſtram: hæc nobis dulcior, illa carior: hæc dignos vita æterna, illa nos beatos reddit: hæc diligenter examinatur à regio Pſalte, Pſal.* 118. *Anima mea in manibus meis ſemper; illa perquiritur ab eodem, Pſal.* 33. *Exquiſiui Dominum, & exaudiuit me.*

Quinque autem conſtituemus libros de anima: quorum primus erit de prolegomenis Animaſticæ. Secundus de anima in ſe. Tertius de anima vegetatiua. Quartus de anima ſenſitiua. Et Quintus de anima intellectiua, ſeu rationali.

LIBER PRIMVS.

De Prolegomenis Animaſticæ.

1. QVEMADMODVM in reliquis noſtris operibus conſueuimus quædam proœmialia præueſtigare, antequam penetralia rerum agendarum ingrediamur: ſic in præſentia præmittimus præludium Animaſticæ, vt poſtmodum reliqua omnia, quæ ad ipſam ſpectant, commodiùs, & faciliùs adipiſcamur.

QVÆSTIO I.

De obiecto Animaſticæ.

ARTICVLVS I.

An Anima ſit obiectum librorum de anima.

2. PRIMA ſententia eſt Alb. Th. *in præſenti* Iand. *quæſt.* 3. Tol. *quæſt.* 4. Ruu. & Ponc. *in proœmio de anima*, exiſtimantium, horum librorum ſubiectum totale, & adæquatum eſſe ipſam animam. Secunda eſt Apollinaris *ibid. quæſt.* 3. & Conimb. *in proœmio*, qui vnica diſtinctione putant ſe dirimere hanc difficultatem, nempè, ſi libri de anima ſumantur vnà cum iis, qui paruorum naturalium nuncupantur, quive eorum quaſi quædam acceſſio ſunt, ſtatuendum eſt illorum ſubiectum totale, corpus animatum: quod ſi ſeorſim accipiantur ab illis, aiunt, non corpus animatum, ſed animam eſſe eorumdem ſubiectum adæquatum. Tertia eſt Scot. 1. *Met. quæſt.* 1. Ioan. de Magiſtris 1. *animæ, quæſt.* 1. Tatar. *ibid. in fine*, Venet. *com.* 3. Piccol. Complut. *quæſt. vn.* & aliorum multorum docentium, horum lib. ſubiectum totale, & adæquatum eſſe corpus animatum.

3. Not. & recol. ex dictis in Logica *lib.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 1. quid, & quotuplex ſit ſubiectum ſcientiæ, necnon quæ, & quot ad illud neceſſariò requirantur. Deinde, obſerua hos libros gaudere eodem ſubiecto, ac illos, qui de paruis naturalibus inſcribuntur, quive ſunt de ſenſu & ſenſato, de ſomno & vigilia, de longitudine & breuitate vitæ, & huiuſmodi; quandoquidem eſt idem opus continuum, vt bene notat Tolet. cit. *concluſ.* 2. cum in his omnibus eadem principia, paſſioneſque corporis naturalia conſiderentur.

4. Aſſertio prima, anima non eſt ſubiectum adæquatum librorum de Anima. Inſinuatur à Doct. *Quol.* 9. §. *de* 2. *antè F.* & 4. *d.* 44. *quæſt.* 2. §. *Ad quæſt.* A. Probatur primò, illud eſt ſubiectum adæquatum horum librorum, quod habet omnes conditiones illi neceſſarias, & requiſitas: anima autem non eſt huiuſmodi, ergo non eſt dictorum lib. ſubiectum adæquatum. Ma. patet. Min. probatur, paſſiones, quæ conſiderantur in hac ſcientia, non competunt animæ, vt habere virtutem videndi, audiendi, iraſcendi, miſerendi, & huiuſmodi. Nec valet reſponſio Tol. & Conimb. cit.

has

has paſſiones, & operationes etiam de anima prædi-dicari, quia ipſa anima eſt principium earum. Nam, præterquamquod hæc reſponſio non eſt ad rem, quandoquidem non eſt quæſtio de ſubiecto quo, vt eſt anima, ſed de ſubiecto quod, vt eſt corpus animatum. Arguo ſic, nunquam anima dicitur nutriri, iraſci, videre, audire, texere, & huius formæ alia, ex Ariſt. 1. *anima*, *T.*64. & Scot. 4. *d.* 44. *quæſt.* 2. *A.* Idque præſertim conſpicitur in anima ſeparata his paſſionibus, & actionibus carente. Eò magis, ſubiectum totius phyſicæ non eſt forma corporis naturalis, ſed corpus naturale, ſecundum Scot. vel ens mobile, ſecundum D. Thom. pariter ergo ſubiectum iſtorum lib. non eſt forma corporis animati, quæ eſt anima.

Secundò, ſubiectum partiale alicuius ſcientiæ totalis debet eſſe ſpecies ſubiecti totalis ipſius ſcientiæ: anima autem non eſt ſpecies corporis naturalis, vel entis mobilis: ergo anima non eſt ſubiectum horum librorum. Reſpondet Tol. loco alleg. negando ma. ſiquidem, in ſcientia non ſemper de ſpeciebus ſui obiecti generici agitur: ſed aliquando de principiis, & cauſis, vt in præſenti diſſeritur de anima, quæ animatorum eſt principium. Addunt Conimbr. ſatis eſſe ſubiecta partium cuiuſcumque ſcientiæ quoquo modo includi in ſubiecto totius, alioquin diceretur ens mobile de ſenſu, & ſenſibili, de reſpiratione, motuque animalium, quod eſt falſum. Contra ſecundum Tol. *vbi ſupra*, idem eſt ſubiectum horum lib. ac paruorum naturalium, quo poſito, ſic argumentor, Ariſt. debuit agere de ſpecie nobiliori corporis naturalis, quæ eſt corpus animatum: ſed in nullo alio loco egit, niſi in iſtis, ac illis libris prænominatis, vt patet legenti cuncta opera Ariſt. Ergo vel diminutum facit Ariſt. vel eius reſponſio eſt inanis, & vana. Si enim diſſeruit de principiis, & cauſis corporis animati, tenebatur quoque agere de illo, in quo ſunt talia principia, & cauſæ, & de quo prædicantur, quod eſt corpus animatum. Quod verò ſubiecerunt Conimb. non eſt ad propoſitum, quia maior noſtra capitur de ſubiecto partis ſcientiæ totalis ſpecifico, vt in Logica eſt ſyllogiſmus demonſtratiuus, reſpectu ſyllogiſmi generatim ſumpti: non autem de qualibet re contenta ſub ſubiecto, cuiuſmodi ſunt reſpiratio, motus animalium, & id genus alia.

Tertiò, de ſubiecto præſupponitur in ſcientia, quid ſit, 1. *poſt.* *T.*2. anima autem definitur, 2. *huius*, *c.*1. Ergo anima non eſt huius operis ſubiectum quod, & adæquatum. Reſpondet Tolet. ſcientiam ſupponere de ſubiecto quid nominis, non autem quid rei. Immò ſubdit conuenire ſcientiæ definire ſuum ſubiectum, non tamen ipſum demonſtrare. Contra, præcognitio quid nominis eſt communis omnibus conſtituentibus demonſtrationem, tam paſſioni, quàm principiis, & ſubiecto: ergo de ſubiecto non tantum eſt præcognoſcendum quid nominis, ſed etiam quid rei, cum eius definitio ſit principium, & cauſa, ad inquirendam notitiam paſſionis, eiuſque inhærentiæ cum ſubiecto: quod intelligendum eſt de demonſtratione à priori, non autem à poſteriori. Eò magis, quia Tol. *lib.*2. *quæſt.*5. aſſerit, definitionem animæ traditam eſſe ab Ariſt. per demonſtrationem à priori.

5. Aſſertio ſecunda, ſiue diuiſim, ſiue coniunctim ſumantur hi libri de anima, ab illis, qui paruorum naturalium nuncupatur, anima non eſt ipſorum ſubiectum totale. Indicatur à Doct. *locis præadductis in* 1. *aſſ.* & probatur primò, idem eſt liber, & opus continuum, propterea exiſtimatur ſextus liber Philoſophiæ naturalis. Ergo præfata diſtinctio, & ſeparatio vana eſt, & inepta.

Secundò, vbi ſunt eædem paſſiones, ibi eſt idem ſubiectum, vt omnibus eſt in confeſſo: in his autem, & illis libris expenduntur eædem paſſiones, & affectiones, vt patet legenti. Futilis ergo, & inanis extat præallata diſtinctio, ad propoſitam difficultatem diluendam.

6. Aſſertio tertia, corpus animatum ſtatuitur obiectum totale iſtorum lib. Tenet expreſsè Doct. *in Met. paſſu alleg.* Nec diſſentit Ariſt. 1. *de anima*, *T.*19. *&* 64. Probatur primò, in tota Phyſica ſubiectum totale eſt corpus naturale, ergo in Animaſtica, quæ eſt pars eius eſt corpus animatum. Ant. oſtenſum eſt, *lib.*1. *Phyſ. quæſt.* 3. *art.* 4. Conſeq. deducitur, pars immediatè ſubiectiua alicuius generis eſt ſpecies eius: corpus autem animatum eſt pars proximè ſubiectiua corporis naturalis. Diuiditur namque corpus naturale in animatum, & inanimatum, ab Ariſt. *T.*19. nunc alleg. & cernitur in arbore Porphyrij. Igitur rectè horum lib. ſubiectum adæquatum decernitur corpus animatum.

Secundò, omnes conditiones requiſitæ, ad ſubiectum horum totale competunt corpori animato: ergo non eſt negandum eſſe dictorum lib. ſubiectum adæquatum. Ant. facile eſt probatu. Nam, de corpore animato præcognoſcitur, an ſit, & quid ſit: eius paſſiones in his lib. demonſtrantur: Atque omnia ad ipſum reuocantur, quæ in iſtis tractantur: vt patet inductione, per ſingula eorumdem.

7. Opponnes primò, illud eſt ſubiectum in ſcientia, cuius definitio in ea quæritur, & aſſignatur, 1. *poſt.* *c.*1. *&* 9. In his autem lib. non corporis animati, ſed animæ traditur definitio, 2. *anima*, *cap.*1. & proponit Ariſt. *initio primi lib.* ſeque præſtitiſſe fatetur *lib. de ſenſu*, *& ſenſibili*: ergo anima eſt ſubiectum totale præfatorum lib. Reſpondeo per diſtinctionem, & explicationem ma. de ſubiecto quo, & partiali principali, concedo: de ſubiecto quod, & totali, nego. Agit autem Philoſophus in hoc opere de anima, non præciſè, ſed in ordine, ad corpus animatum, quod eſt totum. Ideò, ineptè infertur, animam eſſe horum ſubiectum, quia in ipſis definitur; veluti ſi quis diceret, motum eſſe ſubiectum Phyſicæ, propterea quod à phyſica definitur. Idque etiam de loco, & tempore eſſet aſtruendum, quod apertè falſum, & abſurdum eſt.

8. Oppones ſecundò. Animaſtica eſt ſcientia, cæteris nobilior, & excellentior, non ob aliam cauſam, niſi quia diſſerit de anima, quæ inter res phyſicas nobilitate præſtat: at ſi corpus animatum foret iſtorum obiectum, animaſtica cæteris non excelleret, quia ea pars, quæ agit de animalib. emineret aliis, cum in prædicamento ſubſtantiæ, inferius, vt eſt animal, præſtantius ſit corpore animato. Reſpondeo. Animaſticam vocari præſtantiorem, tum quia agit de anima, & potiſſimum de anima rationali, tum etiam quia diſſerit de corpore animato, quod nobilius eſt ipſa anima, quæ eſt eius pars: totum namque præſtantius eſt ſuis partibus diuiſim, aut coniunctim ſumptis, vt ſancitum eſt apud Scot. 3. *d.* 22. *quæſt. vn.* §. *Ad* 1. *argumentum alterius opinionis ſub I.*

9. Oppones tertiò, hi libri inſcribuntur Περὶ ψυχῆς, id eſt de anima: ergo de anima ſtatuitur ipſorum ſubiectum. Reſpondeo plerumque inſcriptionem, & denominationem decerpi à ſubiecto quo, & à parte nobiliori, vt eſt anima. Sic D. Aug. à parte potiori titulum ſe dare *lib. de Ciuit. Dei* falſus eſt 2. *Retract. cap.*43. Immò, partem pro toto nonnunquam vſurpari notat idem Sanctus *lib.* 3. *de conſenſu Euangeliſtarum*, *cap.* 24. Sic anima pro homine accipitur, Roman. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, id eſt omnis homo, interprete eodem Auguſt. *tract.* 105. *in Ioan.* & Lyran. *ibi in poſtil.* Quare non incongruè dici poteſt, accipi animam pro corpore animato.

ARTICVLVS II.

An pertineat ad Phyſicam agere de anima.

10. IN hac non parua difficultate, tres extant dicendi modi Peripateticorum. Primus eſt Simplicij *in prologo Phyſ.* & Themiſtij *ibid.* arbitrantium eſſe Mathematici diſſerere de anima. Quod ſano modo intelligendum eſt. Non enim putant eſſe Muſicæ, aut Geometriæ tractare de anima: verùm quoniam anima, quoad gradum vegetatiuum eſt in materia, & penes gradum intellectiuum, eſt à materia immunis; ob id dicitur eſſe negotij mathematici, quia de anima habetur abſtractio inſtar Mathematicæ, nimirùm, media inter Phyſicam, & Mathematicam, tametſi non ſit propria abſtractio mathematica, quia hæc accidentium eſt duntaxat, & illa eſt ſubſtantiæ, cum anima ſit ſubſtantia. Secundus, defenditur à Boëtio *in prolog. prædicam.* Philop. 1. *de gener.* Tol. 1. *de anima quæſt.* 2. & Ruu. *quæſt.* 1. qui hac diſtinctione vtuntur, nempè, ſi conſideretur anima ſecundùm illud eſſe, quod habet cum corpore, eſt phyſicæ conſiderationis: quod ſi ſpectetur, penes eſſe proprium intellectiuum, ad Met. pertinet. Tertius eſt, quem amplectuntur Scot. *Quol.* 9. §. *de ſecundo ante D.* Lych. & Gadius *ibid.* Quibus ſuffragantur Alex. *in principio Meteor.* Auer. 1. *Phyſ. com.* 26. Auic. & alij complures, docentes tractationem de anima, penes omnes gradus ſpectare ad Phyſ.

11. Not. primò, & ſup. ex infrà dicendis triplex eſſe genus animæ, vegetantia, ſentientia, & intelligentis. Prima eſt in plantis, ſecunda in brutis, & tertia in homine. Has autem multiplices eſſe ex variis ipſarum operationibus collegerunt Philoſophi. Ab accretione namque dignoſcitur vegetatiua, à cognitione ſentitiua, & ab intellectione intellectiua. Vbi autem eſt ſenſitiua, ibi virtualiter eſt vegetatiua, & vbi eſt intellectiua, ibi virtualiter vegetatiua, & ſenſitiua continentur, non verò è contrà. Cunctæ autem animæ vnà cùm materia conſtituunt compoſita viuentia, & animata, veluti reliquæ formæ informantes, licet inter eas nonnullum interponatur diſcrimen. Nam duæ priores dependenter à materia operantur, ita vt abſque ipſa materia, nec eſſe, nec operari valeant, cum compoſitum viuens ſit immediatè, & proximè operatiuum, docente Ariſt. *l. de ſomno, & vigilia, cap.* 1. & 1. *de anima, T.* 66. At verò intellectiua quaſdam operationes elicere poteſt abſque corpore, puta intellectionem, & volitionem, quæ ab ipſa proficiſcuntur, & in ipſamet inhærent, 1. *de gener. animalium, cap* 9. Ideoque, non tantum perhibetur immaterialis, à ſua entitate: verùm etiam ab operatione, quam abſque materia depromit.

12. Not. ſecundò, animam poſſe bifariàm inſpectari, vno modo, penes propriam ſuam eſſentiam, & operationes, ſiue à materia pendentes, ſiue à materia immunes: ſic anima eſt phyſicæ conſiderationis. Altero modo, penes ſua prædicata generalia, & tranſcendentalia, & ſic pertinet ad Met. vt in ſimili aſtruit Scot. *quæſt.* 1 *prol.* § *contra iſtam rationem.* Nec iuuat dicere cum aliquibus, animam ſecundum eſſentiam attinere ad Phyſ. & ſecundum intellectionem, ad Met. Enimuerò, ſi eius eſſentia tractatur à Phyſ. vtique & eius operationes ab eadem ſcientia expenduntur, vt liquet in Met. in qua diſſeritur de Deo, & Angelis, ac de eorumdem operationibus. Nec mihi arridet quod alij inquiunt, penes gradum ſenſitiuum eſſe muneris Phyſ. penes verò gradum intellectiuum, eſſe Met. Irrita ſanè, & vana diſtinctio, cum quoad gradum intellectiuum, & rationalem informet corpus, ac per eum ſit homo, ſiue animal rationale. Nec quoque placent diſtinguentes gradum intellectiuum, à gradu rationali, cum in homine idem prorſus ſit gradus rationalis, ac intellectiuus.

13. Aſſertio prima, animæ vegetans, & ſentiens ſunt phyſicæ conſiderationis Indicatur à Doct. *Quol.* 9. §. *de ſecundo.* Probatur primò, ex Ariſt. 1. *de partibus animalium, cap.* 1. & 5. *de gener. animalium, c.* 3. Necnon 6. *Met. T.* 2. Docente partes Phyſ. eſſe agere de præfatis animabus.

Secundò, Phyſ. officium eſt, diſſerere de omnibus formis naturalibus 2. *Phyſ.* 1. Deque his, qui ortui, & interitui ſunt obnoxiæ, 1. *Phyſ. T.* 82. huiuſmodi autem ſunt animæ prænominatæ, ergo earum tractatio pertinet ad Phyſ.

14. Aſſertio ſecunda, Phyſica quoque agit de anima rationali, ſpectata ſecundum ſuam ſubſtantiam, & eſſentiam. Tangitur ab eodem Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò ex Ariſt. qui 3. *animæ*, ferè totus eſt in indagine, & ſermone de anima rationali.

Secundò, anima rationalis eſt forma corporis organici, quia reuera informat corpus humanum, ergo reſpicitur à Phyſ. Deindè, definitio animæ tradita ab Ariſt. 2. *anima cap.* 1. rectè illi adaptatur. Atque, ea ſcientia, quæ ſpeculatur totum, vtique meditatur eius partes: Phyſica autem ſpeculatur totum hominem, ergo & eius partes, inter quas præcipua eſt anima rationalis. Adde ſanctionem duorum Conciliorum, Later. & Viennen. in Clementina, *cap. de ſumma Trin.* definientium, animam rationalem eſſe veram, & propriam formam corporis humani.

15. Aſſertio tertia, animæ rationalis operationes à corpore immunes ſunt muneris Phyſ. Hanc explicitè tenet Doct. *Quol. cit. Antè D.* Probatur primò, ex 7. *Met. T.* 8. aliiſque locis adductis à Ferchio *l.* 2. *veſtigatione* 6. *cap.* 2. In quibus claret prædictas operationes pertinere ad Phyſ. Accedit Concilium Viennenſe, ſub Clem. V. *de ſumma Trin. & fide Catholica,* vbi damnantur illi, qui tenent animam rationalem, ſub gradu intellectiuo, non eſſe formam corporis. Et Alphonſus à Caſtro 5. *aduerſus hæreſes, verbo anima,* refert, quemdam Petrum Ioannem in hanc hæreſim incidiſſe.

Secundò, penes gradum intellectiuum, anima rationalis eſt vera forma corporis humani, & ab aliis animabus diſtinguitur, eique congruit definitio naturæ, quæ eſt principium motus, & quietis: ergo penes gradum intellectiuum ſpectatur à Phyſ.

Tertiò, ea doctrina, quæ conſiderat eſſentiam alicuius, quoque reſpicit paſſiones, & operationes eius, vt alibi oſtendi: Phyſica autem tractat de eſſentia animæ rationalis, ergo & de eiuſdem gradu intellectiuo, ac intellectione. Maximè, quia anima in corpore intelligit omnia dependenter ab ipſo corpore. Ideò celebratur illud 3. *animæ, T.* 39. oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari. Et in ſtatu ſeparationis, etſi non actu, ſaltem potentia, & aptitudine reſpicit corpus. Pariter, accidentia Euchariſtiæ, licet non actu ſint in ſubiecto, tamen hoc non impedit, quin ſint accidentia naturalia, inclinentque ad inhærendum in ſubiecto.

16. Oppones primò, Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 3. *& indè* ſcribit, tria eſſe, circa quæ laborat Phyſ. ſcilicet, naturam, ens naturale, & ens ſecundum naturam. Idem ſubiungit 1. *Cæli, T.* 1. Anima autem non eſt natura, teſte Simplicio, quia non eſt principium motus, & quietis: nec eſt ens naturale, cum non ſit compoſitum: nec ens ſecundum naturam, quia operatio tantùm, & affectio dicuntur entia ſecundum naturam. Ergo anima non pertinet ad Phyſ. Reſpondeo quidquid dicat Simplicius, animam eſſe naturam, vt patet 2. *Phyſ. T.* 7. *&* 13. & 8. *eiuſdem operis, T.* 27. vbi ait Philoſophus, animalia habere in ſeipſis principium motus ſui, cumque affirmat fieri à natura. Hoc ipſum aſtruunt Zabarella, Mercen. Tol. & Faber *Theor.* 33.

17. Oppones

17. Oppones ſecundò, Phyſ. differit de formis corruptibilibus, & generabilibus, 1. *Phyſ. T.* 83. Anima antem rationalis eſt ingenerabilis, & corruptibilis, 1. *de anima, T.*6. & 2. *de gener. animalium, cap.*3. cum ex potentia materiæ non educatur. Ergo eius conſideratio non ſpectat ad Phyſ. Reſpondeo primò, concedendo ma. Non tamen ob id excluditur anima rationalis ab eius conſideratione, cum ibi non dicat, Phyſ. tantùm agere de formis materialibus. Reſpondeo ſecundò, quamuis anima rationalis generationi, & corruptioni non ſubiaceat: nihilominus, quia ordinatur ad materiam, ſeu corpus, quod informat, ob id eſt forma phyſica, ac phyſici numeris. Quod videtur olfacere Ariſt. cum ait 2.*Phyſ.*26. Phyſ. ſe diffundere ad animam, quæ licet à materia ſeparabilis ſit, in materia tamen exiſtit, cum ipſammet materiam informet.

18. Oppones tertiò, *ex* 1. *de partibus, cap.*1. Phyſica non tractat de omni anima, ſed de anima à materia inſeparabili: anima autem rationalis eſt à materia ſeparabilis, ergo de hac non agit Phyſica. Reſpondeo cum Alex. eiuſque Aſſeclis, *eo in loco* quæſtionem Philoſophi non eſſe ſolùm de anima animantium, quia de hac multa differit in lib. de anima; ſed de anima prout comprehendit intelligentias, quæ lato modo dicuntur animæ, & vulgo intelligentiæ cæleſtium orbium motrices, quæve, cum ſint ſubſtantiæ abſtractæ, meritò idem Phyloſophus à Phyſica excludit. Hinc, 2. *Cæli, cap.*2. Intelligentiam, cælum mouentem vocat animam eius. Et 1. *de anima, cap.* 1. *T.* 8. tradens exempla animarum inquit, vt anima equi, hominis, & Dei. Pro certo autem habetur apud omnes, Deum non informari anima informante. Idipſum innuit 6. *Metaphyſica, cap.* 1. *T.* 2. Vel occurrendum eſt ſecundò, Phyſicam non tractare de omni anima, quoad rationes communes, & generales, concedo: quoad ſuam eſſentiam, & proprietates phyſicas, nego, vt bene aduertit Tatar. *in præſenti*, & videtur tangere Scot. *Quol.* 2.

19. Oppones quartò, Phyſica contemplatur ea, quæ ſunt in corpore naturali: gradus autem intellectiuus non eſt in corpore naturali, præſertim quandò anima rationalis abiuncta eſt à corpore: ergo ſaltem ſecundum gradum intellectiuum, anima rationalis non expenditur à Phyſica. Reſpondeo Phyſicam reſpicere, nedum corpus, & ea, quæ ſunt in corpore: verùm etiam partes corporis, ſiue coniunctim, ſiue ſeorſim: proindeque nil impedit, quin gradus intellectiuus, & ſtatus ſeparationis animæ rationalis inſpici valeat à Phyſica. Vel dicito, Phyſicam occupari, circà prædicata, & attributa animæ propria: non verò communia, & tranſcendentia, vt planum feci *in* 2. *not.*

QVÆSTIO II.

De natura Animaſtica.

ARTICVLVS I.

An Animaſtica ſit ſcientia.

1. REVOCANDA ſunt in memoriam omnia illa, quæ de ſcientia, eius acceptionibus, diuiſionibus, & conditionibus neceſſariis animaduerti in Log. *l.*1. *quæſt.*2. *art.*2. & *l.*5. *quæſt.*4. Quibus recognitis, & præſuppoſitis.

2. Dico, Animaſticam eſſe ſcientiam. Præſupponitur à Doct. & defenditur à cæteris Philoſophis. Probatur primò, de corpore animato eſt ſcientia, quia eſt obiectum ſcibile, habens paſſiones demonſtrabiles: Animaſtica autem verſatur circà corpus animatum, vt deciſum eſt *in* 1. *art. ſuperioris quæſtionis*, ergo Animaſtica eſt ſcientia.

Secundò, ſi de genere eſt ſcientia, vtique & de ſpecie, quia obiectum ſcientificum eſt genericum, & ſpecificum, cum vtrumque participet paſſiones demonſtrabiles: de corpore autem naturali, quod eſt genus, habetur ſcientia, nempè Phyſica, vt oſtendi *l.*1. *Phyſ. quæſt.*1. *art.* 1. Ergò & de corpore animato, quod eſt eius ſpecies. Inſuper, de anima, & corpore ab ipſa informato acquiritur certa, & euidens cognitio per propriam cauſam, vt patebit in decurſu iſtorum librorum. Cognitio autem certa, & euidens rei neceſſariæ, per propriam cauſam eſt ſcientia propriè dicta, vt copiosè monſtraui *in Log. lib.* 5. *quæſt* 4. Ergo Animaſtica inter veras ſcientias collocatur.

3. Oppones primò, quod non eſt ſenſibile, nec per ſe, nec per accidens, non eſt ſcibile, quandoquidem noſter intellectus ea tantùm, quæ cadunt ſub ſenſum, percipit, 1. *poſt.*14. Anima autem, nec per ſe, nec per accidens ſubiicitur ſenſui, ergo non eſt ſcibilis, atqueadeò de ipſa non eſt ſcientia. Min. ſuadetur, ſubſtantia, cuiuſmodi eſt anima, non eſt ſenſibilis: nam ſenſus per ſe reſpicit accidentia, & per accidens, compoſitum, cuius anima eſt pars. Reſpondeo maiorem non eſſe vniuerſaliter veram, quandoquidem de Deo, & Angelis habetur ſcientia, cum tamen nullo modo ſint ſenſibilia. Prætetea, dici poteſt, animam eſſe ſenſibilem, non ratione ſuæ naturæ, ſed ratione effectuum, qui cadunt ſub ſenſum. Præſertim quia ſecundum nos, Animaſtica non eſt de anima præcisè, ſed de corpore animato.

4. Oppones ſecundò, idem nequit eſſe ſciens, & ſcitum: at ſi de anima foret ſcientia, eadem anima eſſet ſciens, & ſcita, quoniam de ea haberetur ſcientia, tanquam de obiecto ſcito. Ma. liquet, quia idem nequit eſſe ſimul agens, & patiens. Reſpondeo maiorem valere eodem reſpectu: non autem diuerſo reſpectu, quatenus enim anima contemplatur ſeipſam, dicitur agens, quatenus verò ſuprà ſeipſam reflectit ſe, in ſe recipiens huiuſmodi cognitionem, dicitur patiens, & ſcita. Vel dico, maiorem habere locum in agente vniuoco, non autem in agente æquiuoco, veluti euenit in præſenti.

5. Oppones tertiò, ſcientia eſt de toto, cum obiectum ſcientiæ ſit genericum, aut ſpecificum: anima autem eſt pars compoſiti animati: ergo de anima non eſt ſcientia. Reſpondeo maiorem valere de ſcientia totali, non autem de ſcientia partiali, qualis eſt illa, quæ præcisè eſt de anima. Vel dicito, Animaſticam non eſſe de ſola anima, ſed de corpore animato, vt ſuprà manet deciſum.

ARTICVLVS II.

An Animaſtica ſit nobilior, & certior cæteris ſcientiis.

6. ARiſt. *in proœmio huius operis*, Animaſticam inter bona honorabilia refert: ex cuius verbis, eius interpretes occaſionem ſumpſerunt examinandi, & decidendi hanc difficultatem, quæ dupliciter agitari poteſt. Primò, vtrùm Animaſtica ſit certior, & nobilior inter partes totius Phyſicæ.

Secundò, num Animaſtica ſit certior, & dignior aliis ſcientiis, puta Math. & Me..

7. Not. primò, ſcientiam eſſe digniorem, & honorabiliorem aliis, bifariàm poſſe capi. Vno modo obiectiuè, hoc eſt, quia obiectum eius eſt dignius obiectis reliquarum ſcientiarum. Altero modo entitatiuè, hoc eſt, quia per nobiliores, & digniores demonſtrationes paritur, quo pacto ea eſt præſtantior ſcientia, quæ acquiritur per demonſtrationem propter quid, quàm illa, quæ gignitur per demonſtrationem quia. Præterea, 1. *Eth. cap.* 8. obſerua, bonum eſſe triplex, vtile, delectabile, & honeſtum. Vtile eſt, quod in gratiam alterius appetitur, vt potio amara eſt bonum vtile, quia ſumitur ab ægroto, propter ſanitatem recuperandam. Bonum delectabile eſt, cuius præſentia nobis affert oblectamentum, vt obiectum beatificum, quod cernitur à Beatis, quive ipſo fruuntur. Bonum honeſtum, quod vi ſua trahit, & allicit amantem, vt ſcientia, ob ſui præſtantiam attrahit ſcientem ad ſui adeptionem. Vndè dicebat Cic. *Si virtus oculis ſuis videri poſſet, mirabilem ſui excitaret amorem.*

8. Not. ſecundò, ſcientiam eſſe certiorem, dupliciter poſſe intelligi, aut ſimpliciter, quia procedit ex principiis certioribus, & ex obiecto euidentiore: aut ſecundum proportionem, & ita quælibet ſcientia eſt æque certa, eò quod quæcumque ſcientia eſſe debet ex veris, certis, & neceſſariis. Inſuper, aduerte, omnem ſcientiam, ſiue de bono, ſiue de malo eſſe bonam, quia quæuis ſcientia eſt perfectio intellectus: è contrà verò, error, & ignorantia eſt imperfectio intellectus, omniſque ignorantia videtur mala: ideò habetur illud effatum; *Omnis malus eſt ignorans.*

9. Aſſertio prima. Animaſtica eſt de genere bonorum honorabilium. Inſinuatur à Doct. *quæſt.* 3. *prol.* Probatur primò, ex Ariſt. qui *in initio* 1. *de anima*, collocat Animaſticam inter bona honeſta, & honorabilia.

Secundò, quod perficit intellectum noſtrum, & per ſe deſideratur, eſt bonum honeſtum, & honorabile: Animaſtica autem eſt huiuſmodi, quæ naturam animæ, capacitatem, paſſiones, vireſque eius perſcrutatur. Igitur Animaſtica rectè refertur inter bona honorabilia. Adde, quod homo per Animaſticam deuenit in cognitionem ſuiipſius, quæ multum ab Antiquis commendatur, & recipitur illud ſæpè decantatum, *Noſce teipſum.* Quod accuratè exequebatur Dauid Pſal. 119. *Anima mea in manibus meis ſemper.*

10. Aſſertio ſecunda, inter partes Phyſicæ, Animaſtica tenet primum locum. Deducitur ex Scot. locis à nobis cit. *lib. de cælo, quæſt.* 1. *artic.* 7. *Aſſert.* 2. Suadetur primò, nobilitas, & præſtantia ſcientiæ petitur penes nobilius, & præſtantius obiectum, vt non rarò in ſuperioribus præmonui: obiectum autem Animaſticæ dignius, & excellentius eſt quouis alio obiecto Phyſiologiæ, quia omne animatum præponitur cuilibet inanimato, vt oſtendi, loco mox alleg.

Secundò, homo cunctis rebus phyſ. nobilitate prælucet, vt præ aliis affirmat D. Aug. *l.* 34. *contrà Fauſtum, cap.* 1. Animaſtica autem diſſerit de homine, vt patet *l.* 3. *de anima.*

11. Aſſertio tertia. Metaphyſica nobilitate vincit Animaſticam, & Mathematica certitudine. Deducitur ex Scot. *vbi ſuprà.* Prima pars probatur primò, *ex* 6. *Met. T.* 2. vbi Met. Theologia, & ſcientiarum Regina vocatur.

Secundò, Metaphyſica verſatur circà Deum, tanquam eius obiectum partiale principale. Itemque circà Angelos. Rursùs, Metaphyſica tractat de primis principiis, probatque cæterarum diſciplinarum principia, ergo eminet Animaſticæ, & reliquis ſcientiis.

Secunda pars ſuadetur primò, *ex* 1. *Metaphyſica, T.* 16. vbi Philoſophus ſcribit, & aſſerit, Mathematicas diſciplinas certitudine præſtare aliis ſcientiis.

Secundò, ea eſt ſcientia certior, quæ procedit per certiores demonſtrationes. Mathematicæ autem diſciplinæ procedunt per demonſtrationes certiores, putà demonſtrationes propter quid, & Animaſtica per demonſtrationes quia, & a poſteriore, ſeu ab effectu, & operatione.

Tertiò, certior nobis eſt cognitio de accidentibus quàm de ſubſtantia, tum quia pro hoc ſtatu nequimus de ipſa ſubſtantia habere conceptum quidditatiuum, vt elicitur ex Doct. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 3. *K. & diſtinct.* 22. *quæſt.* 1. & proſequitur Faber. *Theor.* 98. tum etiam quia obiecta ſenſuum ſunt accidentia, inter quæ eſt quantitas, de qua Mathematica. Igitur Animaſtica certitudine poſtponitur Mathematicæ.

12. Oppones primò, *lib* 8. *Phyſic.* agitur de primo motore, qui eſt Deus, & in lib. de Cælo diſſeritur de Intelligentiis mouentibus orbes cæleſtes: Deus autem, & intelligentiæ ſunt nobiliores anima, & corpore animato: ergo Animaſtica non præeminet omnibus partibus Phyſ. Reſpondeo Phyſ. non tractare de Deo, & Angelis per ſe, ſed per accidens, quatenus mouent corpora cæleſtia: Animaſtica verò per ſe agit de anima, & corpore animato, inueſtigans eius eſſentiam, vires, & facultates, & operationes.

13. Oppones ſecundò, Animaſtica eſt de iis, quæ vnuſquiſque in ſe ipſo experitur. Eſt enim de anima, operationibus vitalibus, & huiuſmodi, quæ euidens eſt eſſe in nobis. Vnde Auguſt. citat. à Ruu. hic *quæſt.* 1. ſubiicit, *Qui ſe habere animam non cognoſcit, neſcio an eam habeat.* Ergo Animaſtica eſt cæteris doctrinis certior. Reſpondeo argumentum concludere de ſcientia à poſteriori, non verò à priori, & ratione cuius Mathematicæ, & Metaphyſicæ dicuntur Animaſtica certiores. Addo monitum Auguſt. *in Pſalm.* 75. *Vndè ſcis quia viuis, cuius animam non video? Reſpondebis, quia loquor, quia ambulo, quia operor: ſtulte, ex operibus corporis, agnoſco viuentem, ex operibus animæ, non potes agnoſcere creatorem?*

LIBER

LIBER SECVNDVS.

De Anima in ſe.

1. EAMDEM methodum ſeruat Ariſt. in hoc opere, quam præcipit obſeruandam, 1. *poſt. cap.*1. nimirùm, præſupponendo de ſubiecto, an ſit. Enimuerò in præſenti, non examinat, an ſit anima, cum omnibus pateant eius operationes, & effectus, putà vegetatio ſenſatio, & intellectio. Ideò, relictâ quæſtione. An ſit anima, meritò perueſtigatur, quid ſit, incipiendo ab eius prædicatis eſſentialibus, & quidditatiuis communibus, & vniuerſalibus. Tres autem in hoc libro mouentur quæſtiones; quarum prima eſt de prædicatis animæ eſſentialibus. Secunda, de partibus corporis animati. Et tertia de potentiis, & facultatibus, animæ.

QVÆSTIO I.

De Prædicatis animæ eſſentialibus.

ARTICVLVS I.

An anima ſit ſubſtantia.

2. QVIDAM relati à Ferchio. *veſtigatione* 6. *cap.*1. *num.*2 ſecuti Galenum *l.* 5. *de locis affectis*, *cap* 6 & Alexandrum, putant animam eſſe κρᾶσιν, hoc eſt, temperiem quatuor primarum qualitatum, quæ cum ſit accidens, pariter animam eſſe accidens, fateantur, neceſſe eſt. Huius ſententiæ extitiſſe Empedoclem, & alios Antiquos, teſtatur Ariſt. 1. *animæ*, *T.* 54. Et in hanc falſitatem propendere nonnulli ſectarij, nominatim Carpocrates, & Epiphanes, narrat Theodoretus *l. de diuinis decretis.* A quibus non longè videtur diſtare Plato *in Timæo* ſentiens, animam eſſe numerum ſonorum, & harmoniam, & indicat Aug. *l. de vera Religione*, *cap.* 42. tametſi fortaſſe ipſe Plato metaphoricè locutus fuerit. Communis autem opinio eſt Ariſt. 1. *&* 2. *de anima*, *cap.*1. Scot. & aliorum docentium animam eſſe ſubſtantiam.

3. Not. ſubſtantiam dupliciter vſurpari. Primò, pro baſe, & fundamento cuiuſcumque ædificij, ſiue corporei, ſiue ſpiritualis, quo in ſenſu Hebræorum 11. *Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium.*

Secundò, pro eo, quod per ſe ſubſiſtit, ſic eſt propriè ſubſtantia, quæ ſcinditur in partialem, & totalem, ſeu in materiam, formam, & compoſitum, *ex* 6. *Metaphyſicæ*, *T.* 2. illæ ſunt ſubſtantiæ partiales: hoc verò eſt ſubſtantia totalis, & completa.

4. Aſſertio. Anima eſt propriè ſubſtantia. Ita Ariſt. *locis prænominatis.* ſubſcribit D. Aug. *l. contrà Secundinum*, *cap.*13. Et annuit Doct. 3. *diſt.*22. *quæſt. vn.*6. *Ad* 1. *principale. R.* Probatur primò, quod conſtituit ſubſtantiam compoſitam, eſt ſubſtantia, quia ſubſtantia compoſita non coaleſcit ex ſubſtantia & accidente, alioqui foret ens per accidens: anima autem conſtituit ſubſtantiam compoſitam viuentem, & animatam, cum ſit pars præcipua compoſiti animati, ergo anima eſt ſubſtantia, tametſi partialis, & incompleta.

Secundò, per animam corpus animatum, à corpore inanimato diſtinguitur: nam vt cernitur in arbore Porphyrij corpus diuiditur in animatum, & in inanimatum: illud autem diſcrimen haud eſt accidentale, quia eſt diuiſio ſubſtantialis, ergo anima, quæ eſt differentia conſtitutiua, & diſtinctiua animati, ab inanimato, eſt verè ſubſtantia.

Tertiò, quod per ſe exiſtit, & ſubſiſtit independenter à corpore, eſt ſubſtantia, vt liquet ex definitione ſubſtantiæ, ſed anima rationalis per ſe exiſtit, & ſubſiſtit ſeparata à corpore, vt nemo Catholicorum negat. Ergo anima rationalis eſt ſubſtantia, quodque de animabus vegetante, & ſentiente aſtruendum eſt.

5. Oppones primò, ſubſtantia eſt ens per ſe exiſtens: anima autem per ſe non exiſtit, cum in corpore exiſtat, ergo anima non eſt ſubſtantia. Reſpondeo conceſſa ma. diſtinguendo min. per inhærentiam, nego: per informationem, vt pars in ſua comparte, concedo.

Oppones ſecundò, ſubſtantia eſt ens, quod accidentibus ſubſtat. Deriuatur quippè à ſubſtando: anima autem accidentibus non ſubſtat: cum ſubiectum accidentium ex alibi dictis ſit totum compoſitum, non verò anima: Ergo anima non eſt ſubſtantia. Reſpondeo quamuis illa ſubſtantiæ etymologia vera ſit in aliquibus, non tamen in omnibus. Nam Deus eſt ſubſtantia, verumtamen nulli ſuccumbit accidenti. Quare melius eſt dicere, ſubſtantiam deriuari à per ſe ſubſiſtendo. Vel concedo ma. nego min. Anima namque eſt ſubiectum propriorum accidentium, vt intellectionis, volitionis, & huiuſmodi: non autem accidentium communium, velut ſunt accidentia materialia. Vel dicito, animam eſſe ſubiectum quo accidentium, non verò quod.

6. Oppones tertiò, ſubſtantia ſaltem diuinitùs poteſt ab omni alio ſeparari, cum quo coniungitur: animæ autem vegetans, & ſentiens nequeunt etiam diuina virtute, à corporibus quæ informant realiter ſeiungi, & ſegregari, cum generentur ad eorum generationem, & corrumpantur ad eorumdem corruptionem, & interitum: ergo ſignum apertum eſt, dictas animas non eſſe ſubſtantias. Reſpondeo, cauſam, cur præfatæ animæ à corporibus realiter abſtrahi non valent, eſſe, quia pendent in fieri, & in eſſe à materia. Vndè, ſicut reliquæ formæ materiales à materia ſeiungi non poſſunt, propter allatam rationem: pariter negatiua, & ſenſitiua animæ pereunt ad ſuorum corporum interitum. Eò magis, quia non deſunt, vt ait Ferchius citat. *lib.* 3. qui exiſtiment etiam dictas animas poſſe realiter ſeparari à materia, & corporibus, quæ informant.

7. Oppones quartò, anima eſt id, quo pereunte, perit animal: deſtructo autem animalis temperamento, deſtruitur animal, vt patet: ergo anima eſt

temperies primarum qualitatum. Confirm. anima eſt principium, à quo prodeunt diuerſæ paſſiones, & affectiones, puta odium, amor, & id-genus alia, quæ promanant a diuerſis temperamentis, vt colerici procliues ſunt ad iram, melancholici ad triſtitiam, ſanguinei ad lætitiam, & phlegmatici ad ægritudinem. Diſtinguo ma. vt forma, concedo, vt diſpoſitione, nego. Animalis autem vita pendet ab illis duobus, potiſſimùm verò ab anima. Ad confirm. eodem modo diſtinguendum eſt. Per variam quippè diſpoſitionem materiæ oriuntur diuerſa temperamenta, prodeuntque diuerſi effectus, & effectus.

Articvlvs II.

Quænam ſubſtantia ſit Anima.

8. PLerique Veteres Philoſophi exiſtimantes nihil eſſe in rerum natura, præter materiam, & corpus, ſiue craſſius, ſiue ſubtilius, putant, animam eſſe corpus, quos aliquando ſequutus eſt Auguſt. 5. *Confeſ. cap.* 13. Et *lib.*6. *eiuſdem operis, cap.* 1. In eamdem ſententiam propendere videntur illi, qui ſuſpicantur, animam diuinæ eſſentiæ, ac ſubſtantiæ particulam eſſe, quoſve recenſet, ac refellit Alphonſus a Caſtro, *ſecundò aduerſus Hereſes, verbo Anima, hereſi* 4. Ariſtoteles autem 1. *de anima, cap* 5. *T.*72. eius interpretes, omneſque poſteriores Philoſophi docent animam eſſe ſubſtantiam diſtinctam a materia, & corpore.

9. Aſſertio prima, anima non eſt materia, nec corpus, ſed ſubſtantia partialis ab eis diſtincta. Hæc aſſertio eſt tripartita, quæ deducitur ex Scot. 2. *diſt.*9. *quæſt.*2. §. *Ad argumenta* 2. *quæſt. P.* & *Quol* 9. Prima pars probatur primò, materia eſt communis ſublunaribus, & cæleſtibus corporibus: ergo anima non eſt materia. Ant. probatum manet *lib. de cælo, quæſt.* 1. *art.*1. & 3. Conſeq. tenet, quia ſublunaria, & cæleſtia forent eiuſdem ſpeciei, quia participarent materiam, quæ eſt eiuſdem ſpeciei in his, ac in illis, vt ibi probaui *art.* 3. Secundò, anima eſt principium actiuum, ab ea quippè prodeunt actiones vitales: materia autem eſt principium paſſiuum dumtaxat, eſt enim ſubiectum formarum, 1. *Phyſ. T.* 82. Ergo anima non eſt materia.

Tertiò, ſi anima materia, nulla foret diſtinctio inter animata, & inanimata: ea namque omnia ſortiuntur materiam: omnes autem agnoſcuntur diſcrimen eſſentiale inter animata, & inanimata, igitur anima non eſt materia.

Secunda pars inſinuatur ab Aug. *l. de immortalitate animæ, cap.*7. & *l* 83. *qq. quæſt.*54. dicente: *Anima eſt corpore melior.* Probatur primò, quod eſt in alio, diſtinguitur ab eo, quod in alio non eſt. Idem namque ſimul, & reſpectu eiuſdem, nequit eſſe in alio, & non in alio, ſecus eſſet contradictio; anima autem eſt in corpore, & corpus haud eſt in anima, nec in alio ab anima diſtincto, vt probè argumentatur Ariſt. præcit. Igitur anima non eſt corpus.

Secundò, actus corporis non eſt corpus: quia idem nequit eſſe informans, & informatum, actuans, & actuatum; anima autem eſt actus corporis, quoniam informat, & actuat corpus, vt clariùs in ſequentibus patebit. Inſuper, poteſt remanere corpus abſque anima, vt cernitur in cadauere, ergo anima non eſt corpus. Conſeq. tenet, quandoquidem, ſi anima foret corpus, perſiſtente corpore, vtique anima perſiſteret, cuius oppoſitum experimur.

Tertia pars ſequitur ex præcedentibus. Quoniam verò infrà peculiaris articulus inſtituendus eſt, ad id probandum, & decidendum, propterea hic ſuperſedendum cenſeo.

10. Aſſertio ſecunda, Anima non eſt de ſubſtantia Dei. Præſupponitur à Doct. *vbi ſuprà*, & oſtenditur primò, ex ſacra pagina, Gen. 2. *inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ.* Si ergo anima eſt ſpiraculum vitæ, non eſt ſubſtantia Dei, nec de eius ſubſtantia, veluti flatus ex ore hominis egrediens, non eſt ſubſtantia hominis, nec de ſubſtantia eiuſdem.

Secundò, ſi homo foret de ſubſtantia Dei, eſſet æqualis ipſi Deo, veluti Filius Dei, qui eſt de ſubſtantia Dei Patris, & ei æqualis, & participaret attributa, & prædicata Dei, ſicque eſſet omniſciens, omnipotens, & immutabilis, vt Deus, quod eſt falſum, cum teſte Iob 13. *Homo numquam in eodem ſtatu permanebit.*

Tertiò, ex Conc. Brach. *cap.* 5. ſic definiente. *Si quis animas humanas, vel Angelos ex Dei credit ſubſtantia, ſicut Manichæus, & Priſcillianus, anathema ſit.*

Denuò, anima rationalis creatur, vt ſignificat *c.* 1. ſacer text. præcit. *Creauit Deus hominem, ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam.* Imago autem, & ſimilitudo Dei poſita eſt in anima, eiuſque viribus, & actibus, ex alibi dictis: atque creatio propriè eſt factio ex nihilo, vt patet *ex* 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 1. Concluditur ergo animam haud eſſe ex ſubſtantia Dei.

11. Oppones primò, materia eſt receptiua accidentium: anima autem recipit accidentia ſenſibilia, & intelligibilia, ergo anima eſt materia. Negari poteſt maior. Siquidem ſubiectum proximum, & immediatum accidentium eſt compoſitum, ex aſſertis, 5. *Phyſ.q.*1. *art.*4. Etſi quandoque accidentia peculiaria, & propria ſubiectentur in anima, occurrendum eſt animam eſſe eorum ſubiectum quo, non autem quod, vti eſt compoſitum. Eò magis, quia eſſe commune ſubiectum accidentium non arguit identitatem rerum, cum non faciant ad ipſarum rerum quidditatem, & naturam, huiuſmodi accidentia, ſed prorsùs ſint extrinſeca.

12. Oppones ſecundò, quæ ſunt materialia ſunt corpora, aut ſaltem corporea: animæ autem vegetans, & ſentiens ſunt materiales, & partibiles, nedum in partes integrales, & quantitatiuas, verùm etiam entitatiuas, ergo ſunt corpora, vel corporeæ. Negari poteſt maior. Nam accidentia, quæ totum ſubſtantiale conſequuntur, vocantur materialia, tametſi corpora non ſint. Quocircà, animæ vegetatiua, & ſenſitiua perhibentur materiales, & corporeæ, eò quod à materia, & à corpore in eſſe, & in fieri dependent, veluti accidentia materialia.

13. Oppones tertiò, D. Aug. 22. *Ciuit.* ſcribit Ariſt. velle animam eſſe quintum corpus, præter quatuor elementa, eiſque longè præſtantius. Idque deduci poteſt, *ex* 2. *de gener. animalium, c.* 3. Ergo in ſchola peripatetica, anima eſt corpus. Reſp. Aug. id retuliſſe ex ſententia Cic. *l.* 1. *qq. Tuſc.* falsò impoſita Ariſtoteli, vt euidenter conſtat ex ipſomet Ariſt. 1. de anima, vbi totus eſt in refellendis veteribus exiſtimantibus animam eſſe accidens, vel materiam, vel corpus. Ad teſtimonium Philoſophi dico ipſum tantùm velle ibi, calore naturali animam conuertere alimentum in ſubſtantiam corporis viuentis, & animati.

Articvlvs III.

An anima ſit ſubſiſtens.

14. VAſquez 3. *p. diſp.* 32. *cap.* 4. Mol. 1. *p. art.* 2. *q.*29. *diſp.*3. & Fonſ. 5. *Met. c.*8. *q.*5. putant animã nulla propria gaudere ſubſiſtentia, ſed compoſitũ duntaxat

duntaxat ſubſiſtentia totali, & completa. Scot. autem *Quol. 4. §. contra illud. M.* & *Quol. 5. §. Ad primum iſtorum. V.* Lych. Gadius, & alij *ibid.* docent animam frui propria ſubſiſtentia partiali, & incompleta.

15. Not. ex Doct. *Quol. 9. §. de ſecundo ſub A.* ſubſiſtentiam diuidi in totalem, & partialem. Subſiſtentia totalis eſt duplex negatio incommunicabilitatis, vt quo, & vt quod, id eſt, ſubſtantia, quæ per ſe ſubſiſtit, ſubſiſtentia totali, communicari nequit alteri, vt forma, vel vt tota natura, quia prorsùs redditur incommunicabilis, & independens, independentia actuali, & aptitudinali, quod eſt dictu, ſubſtantia, quæ ſic ſubſiſtit, nec actu, nec aptitudine ab alio dependet. Subſiſtentia partialis eſt non inhærentia in alio, quæ competit ſubſtantiæ partiali, quæ non inhæret in ſubiecto actu, nec aptitudine, & in hoc diſtinguitur ab accidente, cuius proprium eſt in alio inhærere. Idque innuit. Ariſt. *in Antepredicam.* inquiens; *Subſtantia non eſt in ſubiecto, è contrà verò, accidens eſt in ſubiecto.*

16. Aſſertio. Anima non ſubſiſtit ſubſiſtentia totali, ſed partiali tantum. Defenditur à Scot. *vbi ſuprà.*

Prima pars, quæ eſt contrà Origen. 1. Περὶ ἀρχῶν, *cap. 5.* Probatur primò: Anima eſt ſubſtantia partialis, ergo eius ſubſiſtentia eſt partiàlis. Ant. eſt notum, quia anima eſt pars corporis animati. Conſequentia tenet, quia ſubſiſtentia ſequitur entitatem ſubſtantialem: ſi enim illa ſit partialis, vtique & iſta: quod ſi ea fuerit totalis; pariter & hæc erit totalis.

Secundò, anima rationalis à corpore ſegregata naturali deſiderio propendet ad vnionẽm corporis: huiuſmodi autem naturalis inclinatio aliundè non oritur, quàm ex eo, quod partialiter ſubſiſtit, & cupit totalem, ac perfectam ſubſiſtentiam, quæ ſoli compoſito adaptatur, ergo anima non ſubſiſtit ſubſiſtentia completa, & perfecta.

Secunda pars probatur primò, ex D. Athanaſio *in Conc. Niceno contrà Arium*, definiente, ſubſtantiam, vt ab accidente diſtinguitur, eſſe ens, quod habet, vt ſubſiſtat.

Secundò, omnis ſubſtantia eſt ſubſiſtens, cum definiatur ens per ſe ſubſiſtens: anima autem eſt ſubſtantia, vt liquet 1. *art huius quæſt.* Ergo anima habet ſuam ſubſiſtentiam partialem.

Tertiò, quod eſt in alio per informationem, & vt pars, propriam ſortitur ſubſiſtentiam partialem: quandoquidem, ſi ſeparetur à toto, adhuc per ſe ſubſiſtit: anima autem eſt in corpore per informationem, & vt pars corporis phyſici animati, ergo anima ſubſiſtit ſubſiſtentia partiali.

17. Oppones primò, quod per ſe ſubſiſtit, poteſt ſeparari ab eo, in quo eſt: anima autem tam vegetana, quàm ſentiens nequaquam abiungi valet à corporibus, quæ ab ipſis informantur, ergo ſaltem iſtæ animæ partialem ſubſiſtentiam non participant. Reſpondeo maiorem gloſſandam eſſe, dummodò à materia in eſſe, & in fieri non pendeat, cuiuſmodi ſunt præfatæ animæ; veluti creaturæ per ſe ſubſiſtunt, ſi fuerint ſubſtantiæ, tametſi abſque Deo eſſe nequeant, quia ab ipſo in eſſe, & in fieri dependent. Pariter, partes ſubſtantiales entitatiuæ per ſe ſubſiſtunt, licet vna, ſine alia eſſe non valeat.

18. Oppones ſecundò, quod per ſe ſubſiſtit, creatur, quia ſubſiſtentia habetur per propriam, & peculiarem actionem, cuiuſmodi eſt creatio: animæ autem vegetana, & ſentiens non creantur, cum educantur de potentia materiæ, ergo per ſe non ſubſiſtunt. Neganda eſt ma. Etenim gratia creatur, non tamen per ſe ſubſiſtit, cum ſit accidens, cuius proprium eſt inhærere in ſubiecto.

19. Oppones tertiò, ſi anima rationalis gauderet propria ſubſiſtentia, per vnionem humanitatis cum diuino Verbo fuiſſet deſtructa ipſamet animæ ſubſiſtentia, quia humanitas Chriſti fuit aſſumpta, ad ſubſiſtendum ſubſiſtentia diuini Verbi: hoc autem non conceditur, ergo nec illud eſt admittendum. Negatur ſequela ma. quandoquidem, illa humanitas fuit vnita Verbo in vnitate ſubſiſtentiæ incommunicabilis, ſuppoſitalis, & perſonalis: non verò in ſubſiſtentia partiali, & incompleta, qualis eſt ſubſiſtentia animæ rationalis.

ARTICVLVS IV.

Quid ſit Anima.

20. REiectis veterum Philoſophorum ſententiis de anima non benè ſentientium, Ariſtot. in medium adducit definitionem animæ, *l. 2. cap. 1.* inquiens, *Anima eſt actus primus corporis organici potentia vitam habentis.* Hæc autem definitio declaranda eſt, & ab Aduerſariorum, potiſſimum Platonicorum calumniis, quibus impetitur eſt vindicanda.

21. Not. primò, ex Scot. 4. *diſtinct. 5. quæſt. 2.* definitionem dupliciter vſurpari. Primò, pro ratione declaratiua cuiuſlibet entis ſiue realis, ſiue rationis, ſiue poſitiui, ſiue negatiui, & priuatiui, quod nomen entis ſortitur.

Secundò, propriè pro ratione, & oratione declaratiua entis realis, poſitiui, per ſe, vniuerſalis, compoſiti, compoſitione phyſica, vel metaphyſica. Quo pacto Anima non poteſt definiri, cum vtraque compoſitione careat, ſitque pars compoſiti phyſici. Vndè præallata animæ definitio perhibetur exacta, & eſſentialis, propterea quod melior, & exactior ea hucuſque non eſt adinuenta.

22. Not. ſecundò, pro maiori captu præfatæ definitionis: exponendas eſſe omnes eius voculas, & particulas. Dicitur enim *actus*, propter materiam, quæ eſt potentia. Ponitur *primus*, tum ob accidens, quod reſpectu ſubſtantiæ, dicitur actus ſecundus, tum etiam ob operationem, quæ eſt actus ſecundus. Additur *corporis organici*, ſupple, non materiæ affectæ organis, vt plerique interpretantur, quandoquidem materia non eſt corpus, ſed pars corporis organici. Nec materia eſt organica, alioquin, non rectè locaretur particula illa organici. Quare, per eas voculas corporis organici, intelligitur, non corpus mathematicum, ſed compoſitum ex materia, & forma mixti, ſeu corporeitatis, quod rectè diſpoſitum, & debitè organizatum, eſt ſubiectum idoneum animæ, vt indicat Ariſtoteles inquiens, anima eſt actus corporis, ideſt, forma corporis. Sed de hoc infrà copiosè, cum diſſeremus, & perquiremus, num anima informet nudam materiam, an verò præexigat in materia formam corporeitatis? ſubnectitur, *potentia vitam habentis*, quod poteſt exponi, tam de vita in actu primo, iuxta illud 2. animæ, T. 36. *Viuere viuentibus eſt eſſe*, quàm de vita, in actu ſecundo, quæ eſt operatio vitalis ab ipſa anima promanans, præmonente Ariſtotele 9. *Eth. capit. 7.* his verbis. *Sumus autem operatione, & actu viuendo, atque agendo ſumus.*

23. Aſſertio, definitio animæ præallata eſt rectè tradita ab Ariſt. Indicatur à Doct. 1. *d. 17. quæſt. 2.* Probatur primò, ad bonam definitionem tria requiruntur. 1. vt definitio diſtinctè, & clarè explicet, quod

confuſè deſignat definitum. Secundum, vt definitio reciprocetur cum definito. Tertium vt nihil ſuperflui, ac diminuti contineat: hæc autem tria conueniunt præfatæ definitioni, vt patet diſcurrenti per ſingulas particulas adductas, & explicitas in primo not. Secundò, recta definitio habetur per genus, & differentiam, vel per quaſi genus, & differentiam, in iis, quæ non ſortiuntur proprium genus, & propriam differentiam, vt patet *in Epit. l. 2. quæſt. 7. art. 2.* definitio autem animæ datur per quaſi genus, & differentiam. Ponitur enim actus, tanquam genus, & reliquæ particulæ gerunt vicem differentiæ. Adde, quod melior, & exactior hucuſque non inuenitur, etiam ab eius impugnatoribus, ergo prædicta definitio eſt retinenda.

24. Oppones primò, Ariſt. poſtquam aſſignauit definitionem animæ, ſubiungit, ſe definiuiſſe animam *ἐν τύπῳ*, ideſt in figura, vt quidam exponunt: definitio autem in figura non eſt eſſentialis, & exacta, ſed ſolum deſcriptiua, & pingui minerua: Ergo præallata animæ definitio non eſt legitima. Reſpondeo non recipiendo eam expoſitionem, ſed amplectendo verſionem Argyropoli, qui *ἐν τύπῳ* transfert in communi. Et quidem rectè. Congruit namque textui Ariſt. definientis animam in communi, & generatim ſumptam, & non latet Scotum *paſſu alleg.* Idque confirmatur *ex l. 1. de hiſtoria animalium, cap. 1.* vbi Philoſophus proponit ſe acturum de propriis animalium differentiis, de quibus ait in figura, ſeu in communi tractandum eſt, deindè de quolibet eorum genere exactius perſcrutandum. Idem ſcribit *l. prædicam. cap. 5.* & 1. *Eth. cap. 3.* & 10. *eiuſdem operis, cap. 6.* Necnon 7. *Met. 7.*

25. Oppones ſecundò, animæ definitio debet competere omni animæ, vt poſtulant leges bonæ definitionis: prædicta autem definitio non conuenit omni animæ; putà rationali, quæ à corpore abſtracta, & ſeiuncta, non eſt actus corporis, ergo non eſt probè tradita. Reſpondeo conceſſa ma. negando min. Etſi enim actu non informet corpus, quando eſt à corpore ſeparata, ſufficit tamen, vt poſſit illud informare, inclinetque ad ipſum.

Oppones tertiò, definitio prænominata conuenit aliis ab anima, ergo non eſt apta, & idonea. Ant. ſuadetur, competit Angelo corpori aſſiſtenti, in quo mouet ipſum corpus, aliaſque exercet operationes vitales. Nego ant. ad eius probationem dico, Angelum non informare corpus, ſed ei aſſiſtere, illudque mouere, eo modo, quo Nauta mouet nauim, & Auriga currum.

26. Oppones quartò, anima eſt potiſſima perfectio rei animatæ, ergo anima non eſt actus primus ſed ſecundus, quia ſecundus perfectior eſt primo, iuxta illud, vnumquodque eſt propter ſuam operationem. Vide, Ariſt. 1. *Eth. cap. 13.* & *lib. 10. eiuſdem operis, cap. 6.* & 7. tradit, felicitatem, quæ eſt vltimus finis, & omnium perfectionum maxima, conſiſtere in operatione, quæ eſt actus ſecundus. Concedo ant. nego conſeq. Ad illud proloquium, dico eſſe interpretandum de fine formali: non autem de fine obiectiuo.

Articulus V.

An ſecunda definitio animæ ſit legitima.

27. Omnes Peripatetici fatentur, ſecundam animæ definitionem eſſe bonam, quæ traditur ab Ariſtot. 2. *anima, cap. 2. T. 19.* his verbis, *Anima eſt, quo viuimus, ſentimus, loco mouemur, & intelligimus.* Clariùs, *anima eſt principium viuendi, ſentiendi, loco mouendi, & intelligendi.* Licet autem omnes interpretes Ariſtot. eam definitionem tanquam rectam, & veram recipiant, de modo autem quo recipi debeat, inter ſe diſcrepant. Nam Ægidius *in Text. præalleg.* putat eſſe quadruplicem definitionem in vna incluſam, iuxta quadruplicem animarum ſpeciem. Simplicius eam ſoli animæ rationali conuenire exiſtimat. Communis autem ſententia eſt cæterorum Philoſophorum affirmantium eſſe vnam tantùm definitionem, eamque non ſoli animæ rationali, ſed animæ generatim ſumptæ adaptari.

28. Not. Ariſtot. vt declararet primam, definitionem animæ, excogitaſſe ſecundam, definitionem propoſitam à nobis *in initio huius artic.* Ex eo enim, quod anima eſt principium viuendi, ſentiendi, loco mouendi, & intelligendi, facile intelligitur, animam eſſe actum primum corporis organici potentiâ vitam habentis. Etenim, ex operationibus & effectibus deuenimus in cognitionem cauſæ. Hæc autem poſterior definitio non exponitur copulatiuè: ſic enim animæ rationali competeret duntaxat: ſed diſiunctiuè, quod eſt dictu, anima eſt principium viuendi, aut ſentiendi, aut loco mouendi, aut intelligendi. Rurſùs, aduerte principium, quod locatur in hac definitione, non eſſe principium quod, cum hoc conueniat compoſito animato, ſed principium quo: ideò rectè dicitur, animam eſſe, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus. Denuò, huiuſmodi principium non eſt extrinſecum, veluti Auriga mouens currum, & Nauta nauim: ſed intrinſecum, & pars eſſentialis, & præcipua compoſiti phyſici animati.

29. Aſſertio, præadducta animæ definitio non eſt quaduplex in vna incluſa: ſed vna tantùm, non ſoli animæ rationali conueniens, ſed animæ genericè captæ. Hæc aſſertio eſt tripartita, quam innuit Doct. 1. *diſt. 17. quæſt. 2. §. contra iſtam. FF.* & 2. *d. 16. quæſt. vn.*

Prima pars ſuadetur primò ex Ariſt. in præſenti, qui expreſsè aſtruit ſe tradere aliam definitionem à priori diſſitam, eius manifeſtatiuam, & declaratiuam: ergo vna eſt duntaxat definitio animæ, & non quadruplex.

Secundò non ſunt quatuor ſpecies animarum. Nam anima ſolum diſtribuitur in vegetantem, ſentientem, & intelligentem: ergo non ſunt quatuor definitiones animæ in vna incluſæ. Ant. patet. Conſeq. deducitur, quia iuxta numerum animarum, aſſignatur numerus definitionum.

Secunda pars probatur primò ex Ariſtot. qui *loco allegato*, fatetur ſe definire animam in communi, ergo non præbet definitionem ſoli animæ rationali congruentem, alioquin à propoſito ſuo declinaret.

Secundò præallata definitio, vt ſuprà monui, non collectiuè, ſed diſiunctiuè accipienda eſt: ſed diſiunctiuè capta, ſoli animæ rationali non accommodatur, ergo &c.

Tertia pars ſequitur ex dictis, in duabus partibus præcedentibus: ſi enim vna eſt tantum animæ definitio, eaque non animæ rationali tantum competit, rectè infertur, competere animæ in communi.

30. Oppones primò, aliud ab anima, eſt principium viuendi, loco mouendi, & intelligendi, ergo præfata animæ definitio non eſt idonea, & legitima. Ant. probatur, *Actuum 17.* Deus perhibetur principium, in quo viuimus, mouemur, & ſumus. Nego ant. ad eius probationem dico, explicandum eſſe de principio extrinſeco: non autem de informatiuo, & intrinſeco prædictarum operationum. Vel dicito cum Lyran. *in poſtil.* Deum eſſe cauſam efficientem: animam verò eſſe cauſam formalem, & intrinſecam.

31. Oppones

31. Oppones ſecundò, anima eſt principium operationum vitalium: ergo anima eſt principium quod earum. Ant. patet, conſeq. probatur, illud eſt principium quod, cui verè attribuuntur operationes, & actiones: animæ autem attribuuntur actiones vitales, ergo eſt earum principium quod. Concedo ant. nego conſeq. ad probationem dico actiones eſſe ſuppoſitorum vltimatè denominatorum, ideoque compoſitum animatum eſt principium quod, & anima principium quo.

32. Oppones tertiò, anima rationalis, cum à corpore eſt ſeiuncta, eſt vere anima, tamen non eſt principium vegetandi, ſentiendi, & cæterarum operationum vitalium: ergo perperam dicitur, animam eſſe principium dictarum actionum. Reſpondeo in ſtatu ſeparationis, etſi anima rationalis non ſit actuale principium præfatarum operationum; eſt tamen principium potentiale, & aptitudinale, quod ſufficit, vt anima nominetur, & ſit principium earumdem operationum.

33. Quæres, num prædicta definitio ſit eſſentialis, & quidditatiua, an verò accidentalis, & deſcriptiua? Reſpondeo eſſe deſcriptiuam: ſiquidem datur per principium, & potentiam operandi, quæ præſupponit eſſentiam, & naturam iam conſtitutam in ſuo eſſe eſſentiali, & quidditatiuo, à quo vires, facultates, & potentiæ operandi promanant. Idque inſinuat Ariſtot. qui priorem definitionem, per abſcondita, & obſcura teſtatur ſe tribuere: poſteriorem verò per clara, & manifeſta, cuiuſmodi ſunt effectus, & operationes, quæ nobis magis pateſcunt, quàm cauſæ, & earum principia, cum ſint ſenſibiliores, & proximiores noſtris ſenſibus. Hocque magis illuſtrabitur, & clareſcet ex ſubſequente art.

Articvlvs VI.

An vna definitio poſsit demonſtrari per aliam.

34. AVerroës *in præſenti com.* exiſtimat, in præfatis animæ definitionibus Philoſophum nulla vti demonſtratione; atque vnam per aliam definitionem non poſſe demonſtrari. Vulgus autem Philoſophorum ſtatuit quidem Ariſt. demonſtrare vnam, per alteram: nihilominùs inter ſe contendunt de modo demonſtrandi. Etenim Ægidius Caiet. & Alb. putant, primam demonſtrari per ſecundam, demonſtratione à priori. Cæteri autem, vt Pariſienſes *in expoſ. text.* Tatar. *ibid.* Rub. *lib. 2. de anima, quæſt.* 10. & Complut. *diſp. 3. quæſt. 3.* §. 2. docent priorem demonſtrari per poſteriorem, demonſtratione quia, & ab effectu.

35. Aſſertio prima, Ariſtoteles in tradendis præfatis animæ definitionibus vtitur demonſtratione. Indicatur à Doct. 1. *diſtinct.* 17. *quæſt.* 2. §. *Contra iſtam concluſionem ante FF.* Probatur primò, Ariſt. *in initio, cap. 2. præſentis operis 2. de anima.* Pollicetur ſe allaturum definitionem animæ, quæ ſit medium, ad demonſtrandum alteram definitionem præpoſitam *in primo cap. eiuſdem lib.* Ergo Ariſt. demonſtrat vnam definitionem per alteram.

Secundò, per effectum alicuius poteſt demonſtrari eius cauſa, demonſtratione quia, & ab effectu: poſterior autem animæ definitio eſt ab effectu, & operatione, putà vegetatione, ſenſatione, & intellectione, Sic enim conficitur demonſtratio. Omne quod eſt principium viuendi, ſentiendi, & intelligendi, eſt actus primus corporis organici: anima autem eſt huiuſmodi principium vegetandi, ſentiendi, & intelligendi, ergo eſt actus primus corporis organici.

36. Aſſertio ſecunda, prima animæ definitio demonſtratur per ſecundam à poſteriori. Inſinuatur à Doct. nuper citat. vbi ait. *Ex hoc quod anima eſt, quo viuimus, & ſentimus, concluditur, quod anima eſt actus, & forma ſic agentis.* Probatur primo ex Ariſt. 2. *animæ, cap.* 2. attruente ſecundam animæ definitionem haberi per notiora nobis, quæ ſunt effectus, & operationes, penes quas fit demonſtratio quia, & à poſteriori. Et *ibid. T. 36. & 37.* tradente ſingulatim actiones, & operationes ſingularum animarum, ergo poſterior definitio traditur per operationes, & effectus animæ, cuiuſmodi ſunt vegetatio, ſenſatio, loci mutatio, & intellectio: ergo prior definitio demonſtratur per poſteriorem, demonſtratione quia, & ab effectu.

Secundò prius res conſtituitur in ſuo eſſe ſubſtantiali, & eſſentiali, quàm in eſſe operatiuo, & effectiuo: eſſe autem actum corporis organici eſt eſſe animæ eſſentiale, & eſſe principium productiuum, & operatiuum eſt quid conſequens, ergo prior definitio animæ demonſtratur per poſteriorem demonſtratione, quia. Idque corroboratur. ſicut enim ſe habet eſſe, ad operari: ita ſe habet principium eſſendi, ad principium operandi: eſſe autem actum primum corporis organici, eſt principium eſſendi. Hoc enim modo conſtituit, actuat, & animat corpus: eſſe verò principium vegetandi, ſentiendi, & huiuſmodi eſt eſſe originem, & cauſam efficientem operationum. Inſuper, quia res habet tale eſſe, eſtque talis eſſentiæ, & naturæ, idcircò habet tale principium operandi, & non econtrà: ergo, quia anima eſt actus primus corporis organici, proptereà eſt principium operationum vitalium: ergo ſecunda definitio demonſtrat primam à poſteriori, & ab effectu.

37. Oppones primò, Ariſt. *in initio cap.* 2. ſpondet, ſe quæſiturum, & daturum definitionem, quæ cauſam rei diſtinctè exprimat: ergo poſterior definitio oſtendit priorem à priori, & demonſtrat demonſtratione à cauſa, & propter quid. Idque congruum videbatur, vt ſcilicet Ariſt. ab effectu potius ad cauſam, quàm à cauſa ad effectum, definitionem præberet, ſicque ipſum præſtitiſſe, præ aliis docet Caiet. Reſpondent nonnulli, eum tex. exponendum eſſe de cauſa finali, finis quippè animæ eſt operatio. Sic viſus eſt, vt videamus, & intellectus, vt intelligamus, ac anima, vt operemur. Quo dato dici poteſt Ariſt. ibi afferre demonſtrationem per cauſam finalem. Vel dicito poſteriorem animę definitionem continere cauſam, proptereà quod operationes vitales prodeunt ab anima, tanquam à cauſa, ſaltem radicali, deque his fiunt demonſtrationes ab effectu, & à poſteriori.

38. Oppones ſecundò, prius eſt rem eſſe in ſe talem, & in ſe habere eſſe, quam aliud reſpicere, quia res prius conſtituitur in ſuo eſſe, quàm ordinetur ad aliud: ſed eſſe principium operationum vitalium eſt eſſe animæ in ſe præcisè, & abſolute, eſſe verò actum corporis organici eſt in ordine ad aliud ab ipſa anima diſtitum, ergo bene per 2. definitionem demonſtratur prima à priori. Diſtinguo ma. de entibus completis, & totalibus concedo: de incompletis, & partialibus nego. Siquidem incompletum, & partiale dicit ordinem ad aliud, vt ex vtroque fiat totum: ſic ex anima & corpore conflatur totum animatum.

Articvlvs VII.

Quot ſint ſpecies animarum.

39. MAgna extat varietas, & diſſidium opinionum inter philoſophos de animarum ſpeciebus. Nonnulli namque, quibus videntur fauere Plato *in Timeo*, & Anaxagoras ſuſpicantur eſſe vnam animam ſpecie, quæ penes varia organa, diuerſaſque diſpoſitiones, varias ac diuerſas eſſerit operationes, vt in corpore arboris edit vegetationem, in corpore bruti ſenſationem, & in corpore hominis intellectionem. Quidam, quibus adhærent Ægidius, & Caiet. in præ-

ſenti, quatuor eſſe animarum ſpecies imaginantur, vegetatiuæ, ſenſitiuæ, loco motiuæ, & intellectiuæ. Alij verò duas conſtituunt animas ſpecie diſtinctas, ſentientem ac intelligentem. Vulgus autem Philoſophorum, cum Ariſt.2. *animæ*, *T*.30. *&* 31. tres ſtatuit animarum ſpecies, quæ ſunt vegetans, ſentiens, & intelligens. A quo autem præfatus numerus ternarius decerpatur, non vna eſt omnium mens, ac ſenſus, vt infrà *concluſione* 2. palàm fiet.

40. Aſſ. 1. ſunt tres ſpecies animarum. Inſinuatur à Doct. *in vtroque opere* 2. *d.* 15. *q. vn.* Probatur 1. ex Ariſt.2. *animæ*, *T*.30. *&* 31. referente tres animas duntaxat, vegetantem, ſentientem, & intelligentem. Subſcribit *D. Aug.* 8. *de ciuit. cap.* 8. *Atque in exp. Pſal.*144. innuit ſubſequentem rationem. Secundò, tot ſunt ſpecies animarum diſtinctæ, quot ſunt earum differentiæ eſſentiales, quandoquidem per diuerſas differentias eſſentiales, & quidditatiuas conſtituuntur diſtinctæ ſpecies eſſentialiter: tres autem tantum ſunt differentiæ ſpecificæ, & eſſentiales animarum, videlicet, vegetans, ſentiens, ac intelligens, ergò tres tantum ſunt ſpecies animarum. Secundò tres ſunt operationes diuerſæ procedentes à tribus principijs realiter, & eſſentialiter diſtinctis, ergò tres numerantur ſpecies animarum. Conſeq. tenet, ab effectu, ad cauſam. Ant. oſtenditur. Sunt enim vegetatio, ſenſatio, & intellectio, quæ realiter diſtinguuntur, & inueniuntur in ſubiectis realiter, & eſſentialiter diſtinctis, ergò principia eorum conſtitutiua, & diſtinctiua realiter, & eſſentialiter diſtinguuntur, vt in ſimili copiosè, & acutè proſequitur Doctor ſubtilis 1. *d.*16.*q.vn.*

41. Aſſ.2. ternatius numerus ſpecificus animarum non depromitur, ex trino modo, quo anima ſeſe eleuat ſuprà materiam. Deducitur ex Doct. *vbi ſuprà*, & opponitur D.Th.1. *part quæſt.*77.*art.*1. Probatur primò, ſi ex diuerſo modo eleuandi ſe ſuprà materiam deſumeretur diſtinctio ſpecifica animarum, plures, quàm tres forent animarum ſpecies, ſed hoc non admittunt. Aduerſarij, ergò nec debent concedere illud. Ma. ſuadetur, canis v.g. nobiliori modo ſe eleuat ſuprà materiam, quàm culex, & muſca: canis autem comprehenditur ſub eodem genere animæ ſenſitiuæ, ſicut culex, & muſca, ergò &c. prætereà, Elephas præſtantiori quoque modo ſeſe effert ſuprà materiam, quàm oſtrea, cum teſte Athenæo ipſe elephas ſit valdè docilis, & ferè diſciplinabilis: hoc autem non obſtante, prænominata animalia capiuntur ſub eodem genere animæ ſenſitiuæ.

Secundò, varius diuerſuſque modus rerum non variat, nec diuerſificat res, proindéque non arguit differentiam ſpecificam, vel genericam, cum ex alibi dictis, modus deſcribatur, qui additus rei non variat rem, ergò ex præfato modo non colligitur diſtinctio animarum eſſentialis, & ſpecifica.

42. Opp.1. anima rationalis non eſt vna ſpecie, ergò non ſunt tres ſpecies animarum. Ant. eſt in confeſſo, anima rationalis eſt pars ſpeciei, cum ipſa, & corpus humanum conſtituant hominem, qui eſt ſpecies. Adde, quod anima vegetans eſt multiplex, ac in varia genera diſtribuitur, putà radicum, herbarum, plantarum, & arborum. Similiter, ſentiens habet ſub ſe innumera volatilia, aquatilia, & terreſtria. Homo verò eſt ſpecies athoma, & infima. Vndè, non videtur anima rectè diuidi in duas ſpecies ſubalternas, & tertiam infimam. Reſpondeo quidem, propriè, & rigorosè loquendo, nec anima rationalis, nec aliæ irrationales eſſe ſpecies, ſed partes ſpecierum, & quaſi ſpecies, quia pars interdum ſumitur pro toto, vt *Gen.*6. Homo nominatur *caro*. Et Ezechiel. 13. *anima*. Ad id, quod ſubiicitur de anima rationali, quæ eſt ſpecies ſpecialiſſima: cæteræ verò animæ ſunt ſpecies ſubalternæ: hoc nihil obſtat. Nam quantitas diſcreta diuiditur in numerum, & orationem, quæ eſt ſpecies infima: Itemque, quando, ſitus, & vbi licet ſint genera ſuprema, habent tamen paucas ſpecies, eaſque non interiectas, & ſubalternas. Denuò animal ſecatur in Brutum, & hominem: & quidem illud multarum ſpecierum: hic verò vnius extat ſpeciei infimæ duntaxat.

43. Opp.2. ſunt quatuor animatorum genera, putà vegetatiuum, ſenſitiuum, loco motiuum, & intellectiuum, vt fatetur Ariſt. in præſenti: ergò & quatuor ſunt animarum genera. Si namque quadruplex eſt animatum, vtique & quadruplex anima: cum non ſit animatum, niſi ab anima animetur. Concedo ant. nego conſeq. ratio eſt, quia illa quadruplex partitio animatorum decerpitur, non penès diuerſas animas, ſed penès diuerſas potentias, & ab inuicem realiter diſtinctas. Fieri enim poteſt, imò de facto euenit, vt quædam animalia de loco non moueantur, putà, quæ lapidibus ſunt affixa, & non habent potentiam motiuam localem: quædam verò de loco moueantur, quæ potiuntur potentia motiua locali, vt canis. Diſtinctio autem ſpecifica animarum trina, petitur penès tres differentias eſſentiales, & ſpecificas, quarum ſuprà memini.

44. Opp.3. quæ vegetant, quoque ſentiunt, ergò vegetans, & ſentiens eſſentialiter inter ſe non differunt. Ant. probatur, quædam arbores ſuccos aliquos attrahunt: quædam verò eos expellunt. Iterùm, quædam conſortium aliarum fugiunt, vt olea quercum, vitis laurum, & braſſicam, filix arundinem: nonnullæ autem ſe mutuò fouent, & amplectuntur, vt vitis oleam, & vlmum. Adde, quod cum vitis amputatur, lachrymas videtur effundere: ergò quæ vegetant à ſentientibus ſpecie non diſſident. Reſpondeò hæc, & conſimilia effici per ſympatiam, vel antypatiam, vt notat & recitat Plinius *l.*26. *hiſt. nat.cap.*1. Cæterùm, vegetantia viuunt, vt legitur Ioan. 12. *Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit.* Et 1. Cor. 15. *quod ſeminas, non viuificatur, niſi prius moriatur.* Et confirmat D. Aug. 1. *de Ciuit. cap.* 20. adducens illud Pſal.77. *occidit vineas eorum.* Et 11. *eiuſdem operis, cap.*16. ſubiicit plantas viuere vita vegetatiua, diſtincta à ſenſitiua, cuius rationem affert Ariſt. 2. *de anima, cap.*12. *T.*66. inquiens, plantarum materia admodum terreſtris eſt: ideóque eſt incapax ſenſus. Deinceps, in ſentientibus dantur ſomnus & vigilia, quibus plantas carere, experimur. Quod autem ſubnectitur de vite humorem emittente, dico id euenire non propter ſenſum cuius ſit compos, ſed propter dicti humoris vbertatem: vndè, alio tempore (verno excepto) ſi abſcindantur eius propagines, nullum humorem effundit.

45. Quæres, num præfata animarum partitio ſit vniuoca? Reſpondet Ariſt. 2. *animæ cap.*1. eſſe vniuocam, & ibi comparat eam figuræ, quæ vnam communem rationem vniuocam participat conuenientem omnibus, & ſingulis figuris: ſic ratio communis animæ vniuoca cunctis animabus ſtatuitur.

ARTICVLVS VIII.

An anima ſit indiuiſibilis.

46. THomas Argentinas 1. *d.*1.*quæſt.*8. refert Gerardum Odonum exiſtimare, omnes animas, ſiue vegetantem, ſiue ſentientem, ſiue intelligentem, eſſe diuiſibiles. E regione Simplicius, & Ammonius 3. *de anima*, *com.* 20. opinantur omnes animas eſſe, indiuiſibiles. D.Th.1. *p.q.*76.*art.*8. Caiet. *ibid.* aliique eiuſdem claſſis, putant animas imperfectorum animalium eſſe diuiſibiles; animas verò perfectorum animalium eſſe indiuiſibiles & inſectiles. Doctor autem ſubtilis 4. *d.*1.*q.*5. & *d.*44.*q.*1.*art.*1. & alij complures aſtruunt,

aſtruunt, & decernunt, omnes animas, præter rationalem, eſſe ſectiles, ac diuiſibiles:

47. Not. 1. aliquid eſſe diuiſibile tripliciter poſſe contingere. Primò diuiſibile in partes eſſentiales, quo pacto compoſitum diuiditur in materiam, & formam, ex quibus tanquam partibus eſſentialibus coaleſcit. Secundò in partes potentiales, hoc eſt, in potentias, vires, & facultates, ſic anima rationalis diſtribuitur in intellectum, & voluntatem, tanquam eius potentias, & virtutes. Tertiò in partes integrales, ſic corpus humanum diſpertitur, in caput, brachia, & cætera eius membra. Deinceps aduerte, aliam eſſe diuiſionem alibi à nobis explicitam in partes entitatiuas, & quantitatiuas. Siquidem ſubſtantia materialis prius in ſe habet partes ſubſtantiales, quæ vocantur entitatiuæ, quàm afficiatur quantitate, penès quam diuiſibilis eſt in partes integrales, & quantitatiuas. In præſenti autem ambigitur num anima coaleſcat ex huiuſmodi partibus entitatiuis, & quantitatiuis, in quas formaliter ſit diuiſibilis, & ſectilis.

48. Not. 2. nobiliorem, & perfectiorem animam expoſcere præſtantiores, & potiores diſpoſitiones ad ſui introductionem, & informationem corporis, plura organa exigere ad opera vitæ exercenda animam equi, quam animam ranæ, & culicis. Pariter, ad infuſionem animæ rationalis plura requiruntur, quàm ad productionem animæ equi. Hinc fortaſsè Ariſt. *l. de ſenectute cap.* 1. ſubdit, animas ἐντομῶν, ſeu annuloſorum eſſe indiuiſibiles, quia ſi per medium amputentur, adhuc viuunt, quod nequaquam accidit de animalibus perfectis. Rurſùs, ſi aliquæ partes plantarum, aut rami arborum abſcindantur, & plantentur, adhuc vireſcunt, & germinant; hac fortaſſis de cauſa, quia virtus ſeminalis earum per omnes partes earundem diffunditur; non ſic autem in reliquis animatis, quæ habent locum determinatum, & certum vas, in quo eorum ſemen ſeruatur, vt inſinuat Ariſt. 2. *animæ, T.* 20. *ſum.* 2. *cap.* 2.

49. Aſſ. omnes animæ, tam vegetatiuæ, quàm ſenſitiuæ, tam perfectorum, quam imperfectorum animalium, ſunt ſectiles, & diuiſibiles, præter animam rationalem, quæ eſt inſectilis, & indiuiſibilis. Aſſertio eſt bimembris, quam tuetur Doct. *locis prælleg. in initio huiuſce art.* 1. pars probatur primò. quod eſt materiale, & corporeum participat proprietates entis materialis, & corporei, quia vbi eſt natura alicuius rei, ibi conſequenter eſt eius paſſio, & affectio, cum hæc, ex illa conſequatur, & pullulet: animæ autem ſentiens, & vegetans ſunt materiales, ac corporeæ in omnium ſententia: ergo participant proprietates entis materialis, ac corporei, cuiuſmodi eſt quantitas, cuius paſſio eſt diuiſibilitas.

Secundò, quod educitur de ſubiecto diuiſibili, & ſectili, eſt diuiſibile, & ſectile, cum accipiat naturam, & proprietatem à diuiſibili, ac ſectili: animæ autem vegetans, & ſentiens educuntur de potentia materiæ, quæ eſt diuiſibilis, ac ſectilis, ergò ipſæmet animæ ſunt diuiſibiles, & ſectiles. Item, præfatæ animæ corrumpuntur ad corruptionem corporum, quæ ab ipſiſmet informantur. Sunt namque mortales, & corruptibiles, ergò, & diuiſibiles. Denuò experimento comprobatur in plantis, & arboribus à quibus ſi abſcindantur partes aliquæ putà rami, adhuc viuunt, & pullulant: quod planè ſignum apertum eſt, eaſdem animas eſſe diuiſibiles, & partibiles.

Secunda pars probatur primò, omne immateriale, & incorporeum eſt impartibile, & indiuiſibile, veluti eſt Deus, & Angelus: anima autem rationalis eſt immaterialis, & incorporea, vt fides docet, & rationes in vlt. lib. adducendæ, ſuadent, ergò eſt inſectilis, & indiuiſibilis. Secundò anima rationalis eſt tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, vt monſtrabitur in proximo art. Ergò eſt indiuiſibilis. Ant. & conſeq. liquent, cum proprium ſit rei indiuiſibili, nulli parti peculiari aſcribi, & allegari. Adde, quod non educitur de potentia materiæ, ſed creatur, quod palàm indicat, ipſam animam eſſe impartibilem, ac indiuiſibilem.

50. Opp. 1. omnis anima informans eſt diuiſibilis: anima autem rationalis eſt forma informans, ergò eſt diuiſibilis. Ma. oſtenditur, anima informans recipitur in materia, quam informat. Quidquid autem recipitur, per modum recipientis recipitur. Materia autem, in qua recipitur anima eſt diuiſibilis, ergo quoque anima eſt diuiſibilis. Nego ma. ad eius probationem dico, illud axioma ſic eſſe interpretandum. Quidquid recipitur per modum recipientis recipitur, id eſt ſecundum idoneitatem, capacitatem & proportionem recipientis: non verò, quod recipitur induat naturam, & proprietatem recipientis, alioqui accidens, quod recipitur in ſubſtantia foret ſubſtantia, & ſubſiſtens, veluti eſt ſubſiſtens ipſamet ſubſtantia. Itemque, anima rationalis recipitur in corpore mortali, ipſa foret mortalis, veluti corpus eſt mortale; quod errorem, & hæreſim redolet.

51. Opp. 2. Si anima rationalis, quia eſt ſpiritualis eſt indiuiſibilis, pari et anima ſenſibilis erit indiuiſibilis, quia eſt ſpiritualis, vt colligitur ex ſacra paginà, Gen. 7. *cuncta vbi erat ſpiraculum vitæ, mortua ſunt.* Et Eccleſiaſtes. 3. *ſpiritus iumentorum deſcendat deorſum.* Reſpondeo ibi ſpiritum latè ſumi: veluti Pſal. 148. ventus appellatur ſpiritus, interprete Lyran. in poſtil. *Ignis, grando, nix, glacies & ſpiritus procellarum.*

52. Opp. 3. pars hominis abſciſſa adhuc viuit, ergo anima rationalis, quæ extat in parte illa eſt ſectilis. Ant. probatur de lingua S. Pauli, quæ auulſa ab eius corpore loquuta eſt. Item de D. Dionyſ. qui geſtauit corpus ſuum in manibus ad duo milliaria. Idemque narratur de D Myrrio Aquenſium Patrono. Rurſùs, ſi aliquod membrum amputetur ab homine, adhuc viuit, & mouetur. Idque, maximè experimur de corde quod ſi ab homine euellatur, adhuc palpitat. Reſpondeo eius motus fieri propter calorem, & ſpiritus vitales, qui etiam perſiſtunt aliquantiſper in partibus abſciſſis, vt patet de corde. Etenim ſpiritus vitales in dictis partibus exiſtentes, excitant motum, licet anima verè ibi non permaneat. Ad id, quod ſubiicitur de lingua S. Pauli, ac de capitibus SS. Dionyſ. & Myrrij. Dico, id præſtitum fuiſſe miraculosè, & virtute Dei, qui omnia poteſt.

53. Opp. 4. ſi vermis pungatur in cauda, ſe totum retrahit, quod ſignum eſt, animam eius eſſe inſectilem, & indiuiſibilem, alioqui ſe totum non colligeret, ſed tantum partem amoueret, & retraheret, quæ pungitur. Quare cum dolorem ſentiat in toto corpore, planè infertur animam eius eſſe impartibilem, ac inſectilem. Quod videtur olfacere D. Aug. *l. de quantitate animæ, cap.* 31. Reſpondeo id accidere, quia ſortitur corpus, & animam continuam, & per naturalem ſympatiam, ideò ſi vna pars offenditur, cæteræ partes dolore afficiuntur, vt notat Aug. *l.* 21. *contra Fauſtum in calce c.* 8. *&* 9. & non longè diſtat Ariſt. *l. de iuuentute cap.* 1. Ad teſtimonium Aug. dico ibi loqui dubitatiuè: aſſertiuè verò loco nuper alleg. contrà Fauſtum, vbi nobis fauet.

ARTICVLVS IX.

An anima ſit tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

54. QVamquam ex præcedente art. hæc difficultas videatur eſſe deciſa, & diſcuſſa: nihilominus ad maiorem facilitatem, vberioremque doctrinam, placet nobis iſtam peculiariter perquirere, authoritateque, & ratione communire. Qui autem tuentur omnes animas eſſe diuiſibiles, conſequenter inficiantur

totam

totam animam eſſe in toto, & totam in qualibet parte corporis. Qui autem aſſeuerant animam rationalem eſſe indiuiſibilem, & impartibilem, vtique aſtruunt, eam eſſe in toto, & totam in qualibet parte corporis: reliquas verò animas, nequaquam. Scio autem, nonnullos Philoſophos, vt Xenocratem, exiſtimare, animam eſſe in capite; aliquos, vt Parmenidem, in pectore; quoſdam in corde, vt Andr. Ciſalpinum, 5. *Peripateticarum qq.* Nec deeſſe, qui opinentur, animam exiſtere, in certo, & determinato loco corporis, veluti araneam, vt ſecundum opportunitatem, vitæ functiones adminiſtrare, per cunctas corporis partes diſcurrere, & percurrere valeat.

55. Not. nonnunquam anima dicitur eſſe in capite, aut in corde, non quia reuera tantum in hiſce partibus exiſtat, dictaſque partes ſolùm informet: verùm quoniam in ipſis, meliores, nobiliores vitæ operationes exercet, propter organa meliora, & diſpoſitiones præſtantiores, quæ in eiſdem membris extant: quo pacto intellectio perhibetur fieri in capite, non autem in pede, propterea quod in capite ſunt organa idonea ad producendam intellectionem. Pariter, de corde dicuntur orin nobiliores actiones vitales, tùm quia eſt ſons caloris, tùm etiam quia eſt officina ſpirituum vitalium. Hinc Chriſtus Dominus *Matt.* 15. inquit, *de corde exeunt cogitationes, &c.* Amplius aduertè, ſubiectum animæ eſſe duplex, totale, & adæquatum, quod eſt totum corpus, quod à tota anima informatur: partiale, & inadæquatum, quod eſt membrum, & quæcumque pars, quæ ab anima animatur.

56. Aſſ. 1. anima rationalis eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis. Ita Scot. 1. *d.* 8. *q.* 1. §. *Ad q. reſpondeo. D.* & 4. *d.* 1. *q.* 5. §. *contra opinionem iſtam B.* probatur primò ex D. Aug. *l.* 1. *contra Manich. cap.* 19. Sicut Deus eſt totus in toto Mundo, & totus in qualibet parte Mundi: ſic anima rationalis eſt tota in toto homine, & tota in qualibet parte hominis. Idem ſcribit *l. de immortalitate animæ.* Et 6. *Trin.* 6. & *l. contrà epiſtolam fundamenti, c.* 16. ſubſcribit Damaſc. 1. *fidei, cap.* 17.

Secundò quod eſt ſimplex, & ſpirituale, eſt totum in toto, & totum in qualibet parte eius, in quo eſt: quia ſimplex & ſpirituale caret partibus entitatiuis, & quantitatiuis: anima autem rationalis eſt ſimplex, & ſpiritualis: ergò &c. Tertiò quod eſt indiuiſibile, & impartibile, non diuiditur, ad diuiſionem partium, alioqui foret implicatio in adiecto. Anima autem rationalis eſt indiuiſibilis, ac inſectilis, vt oſtendi in præcedente art. Ergò eſt tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

57. Aſſert. 2. anima vegetans, & ſentiens eſt tota in toto corpore, & pars in parte corporis. Inſinnatur à Doct. 4. *d.* 44. *quæſt.* 1. §. *Quantum ergo. D.* Probatur primò, animæ prænominatæ ſunt materiales, & corporeæ: ergò pars eſt in parte, & tota in toto corpore. Ant. eſt in promptu, quia extenduntur, & diuiduntur, ad diuiſionem totius, & partium corporis, quod ab eis informatur. Secundò præfatæ animæ ſunt mortales, ac corruptibiles, ergo diuiſibiles, ad diuiſionem materiæ, quam informant, proindéque vnaquæque earum eſt tota in toto corpore, & pars in parte corporis, quod informat.

58. Dices, eas animas extendi, non ratione entitatis, ſed ratione quantitatis. Contra, vbi eſt tota anima irrationalis, ibi eſt tota quantitas, & vbi eſt pars animæ, ibi eſt pars quantitatis. In hoc enim, ſubſtantia corporea, ab incorporea diſcriminatur, quia illa ſortitur partes entitatiuas, & quantitatiuas, quarum hæc eſt expers. Deinceps, abſurdum videtur dicere, animam eſſe totam, ſecundum eſſentiam, in qualibet parte, & animam diuidi, ad diuiſionem quantitatis. Si enim pars quantitatis non eſt tota quantitas, nec etiam pars animæ eſt tota anima. Idem quippè, ſecundum idem non eſt totum ſimul, & pars.

59. Quod ſi dicas, non alia de cauſa, animam diuiſibilem eſſe totam in parte, ſecundum eſſentiam, niſi quia habet partes eiuſdem rationis. Contra, hoc non facit, quominus anima diuidua, ſecundum eſſentiam ſuam ſit in qualibet parte. Nam ſicut pars aquæ, quæ eſt eiuſdem rationis cum tota aqua non dicitur tota aqua: ſic nec pars animæ perhibetur tota anima, penes ſuam ſubſtantiam, & eſſentiam.

60. Aſſ. 3. quælibet anima, ſiue diuiſibilis, ſiue indiuiſibilis informat totum corpus organicum. Tenent Doct. 1. *d.* 38. *q.* 3. § *ſed tunc H.* & 4. *d.* 43. *q.* 1. §. *Reſpondeo. cap.* Faber *Theorem.* 81. *cap.* 1. & alij communiter, aduerſus Alb. & Platonem, teſte Alcinao, *de doctr. eius, cap* 23. exiſtimantes animam tantùm exiſtere in membro præcipuo, putà corde. Suadetur 1. ex Ariſt. 2. *animæ, cap.* 1. *T.* 6. qui definiens animam, ait eſſe actum corporis organici. Pars autem corporis, vt caput, vel cor, non eſt corpus, ſed corporis membrum, ergò ſecundùm Ariſt. totum corpus organicum eſt totale, & adæquatum perfectibile, & informabile ab anima. Idipſum innuit *ibid. T.* 9. inquiens, ſicut viſus ad oculum, ita anima ad totum animal. Et *T.* 10. ſubiicit, Anima eſt in cunctis corporis membris, veluti virtus plantæ germinandi per totum corpus diffunditur, & expanditur.

Secundò, vbi ſunt potentiæ, & vires animæ, ibi eſt anima per informationem: in toto autem corpore ſunt potentiæ, & facultates animæ: ergò in toto corpore exiſtit anima per informationem. Ma. claret, quia anima, & virtutes eius formaliter diſtinguuntur ab inuicem: quæ autem formaliter diſſident, etiam diuinitùs ſunt inſeparabilia. Min. eſt in promptu, quia quælibet pars animati, nutritur, augetur, ſentit, aliaſque operationes vitales exercet. Tertiò, anima informans eſt pars quidditatiua, & conſtitutiua corporis viuentis, & animati: ſi autem ipſa anima totum corpus non informaret, non foret eius pars eſſentialis, & quidditatiua: ergò informat totum corpus. Ma. liquet, nam ſicut ex materia, & forma non viuente fit vnum totum per ſe, quod eſt compoſitum naturale: ita ex anima, & corpore organico, fit totum viuens, & animatum. Min. oſtenditur, per Aduerſarios, anima non eſt in toto corpore, ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed tantum in vna parte præcipua corporis: ergò ſolummodò conſtituit in eſſe eſſentiali illam partem, quam informat, præſertim quia forma tribuit eſſe formale, & eſſentiale, ſeipſam præbendo ſubiectæ materiæ.

61. Dices, animam virtualiter eſſe in cæteris partibus corporis, quod ſufficit, vt dicatur forma corporis viuentis, & animati. Contra, licet Deus virtute ſua ſit in corpore, & Angelus in orbe cæleſti, quem mouet. Nihilominus, haud perhibetur eſſe pars eius eſſentialis, eumque informare, ſed tantùm eidem aſſiſtere: atqui eſt in omnibus rebus per præſentiam, potentiam, & eſſentiam, non tamen per informationem, vt tradit vulgus Scholaſticorum. Vana igitur, & nulla eſt præallata reſponſio.

62. Opp. 1. contra 1. aſſ. ſi tota anima intellectiua foret tota in qualibet parte corporis, vt in oculo, abſciſſo ipſo oculo, homo moreretur, ſicque dicta anima in reliquis partibus non remaneret, quod pugnat experientiæ cum videamus manibus, brachiis, & pedibus auulſis, adhuc hominem viuere: igitur anima rationalis non eſt tota in quacumque parte corporis, quod ab ipſa informatur. Diſtinguo ant. tota anima eſt in oculo, tanquam in ſubiecto inadæquato, concedo: tanquam in ſubiecto adæquato nego. Quod deducitur ex Scot. 1. *d.* 18. *quæſt.* 3. §. *ſed tunc eſt aliud H.* Si autem præſcindatur membrum præcipuum, putà cor, aut caput, homo non poteſt viuere, & anima rationalis perſiſtere, quia non amplius extant diſpoſitiones idoneæ, & neceſſariæ ad eius perſiſtentiam, in aliis partibus minus præcipuis, quibus ablatis, adhuc perſeuerat, vt præclarè

clarè ediſſerit Scot. 4. *d.* 11. *quæſt.* 3. *paulo ante H.* Animalia verò entoma, & annuloſa decisa adhuc viuunt, quia minores exigunt diſpoſitiones. Sunt namque continua, participantque partes ferè homogeneas, & ſimilares, vt notat Ariſt. *l. de ſenect. c.* 1.

63. Opp. 2. ſi anima rationalis eſſet tota in qualibet parte corporis, ergò quælibet pars hominis eſſet homo, quia in qualibet parte eius foret tota, & perfecta anima: vbi autem eſt perfecta anima, ibi eſt perfectum animal: atque tot eſſent homines, quot ſunt partes eius corporis, quod apertè falſum eſt. Negatur conſeq. Anima quippè non denominat, niſi ſubiectum adæquatum, quod adæquatè informat, puta corpus organicum, quod eſt heterogeneum, & diſſimilare, vt patet apud Ariſt. *l.* 1. *de hiſtoria animalium, cap.* 1. Aliquo autem modo denominantur partes corporis, nempè animatæ, denominatione accepta ab anima, à qua informantur.

64. Opp. 3. ſimplex, & indiuiſibile non adæquatur, niſi indiuiſibili, & inſectili: anima autem rationalis eſt indiuiſibilis: quælibet verò pars corporis eſt ſectilis, & diuiſibilis: ergo anima rationalis informare nequit corpus, quod eſt diuiſibile, & partibile in partes eſſentiales, & integrales. Diſtinguo ma. de indiuiſibili quantitatiuo, concedo: de indiuiſibili ſubſtantiali, cuiuſmodi eſt anima rationalis, nego, vt patet de Angelo, qui licet ſit indiuiſibilis, exiſtit tamen definitiue in loco diuiſibili, vt benè proſequitur Doct. 2. *d.* 2 *q.* 6.

65. Opp. 4. D. Hieronymus explanans illud Chriſti Domini, Matt. 15. *de corde exeunt cogitationes*, ſcribit, animam non in cerebro, vt quidam Philoſophi opinantur, ſed in corde ſedem ſuam habet, ex Chriſti doctrina. In parte ergò certa, & determinata corporis anima collocatur. Reſpondeo eſſe interpretandum inadæquatè, non verò adæquatè. Dicitur autem anima eſſe in corde, propterea quod cor eſt officina ſpirituum vitalium, fons caloris, & radix operationum vitalium. Hinc celebratur illud Philoſophi, *cor eſt primum viuens, & vltimum moriens.* Rursùs, ſicut planta vitam ſuam perhibetur habere in radice: ſic & animal in corde, tanquam membro eius præcipuo.

Articvlvs X.

An plures animæ ſint in eodem viuente.

66. IAcobus Zabarel. *l. de facultatibus animæ, cap.* 8. & Gandauenſis 7. *phyſ. q.* 8. ſtatuunt in bruto duas animas, vegetantem & ſentientem: in homine verò tres, vegetantem, ſentientem & intelligentem. Quibus præiuerunt Plato *in Timeo*, & 9. *de repub.* & Galenus 8. *de vſu partium, cap.* 1. Diſtinguentes dictas tres animas etiam loco, putà in cerebro intelligentem, ſentientem in corde, & vegetantem in hepate. Ocham. 4. *quæſt.* 7. & *Quol.* 2. *quæſt.* 10. Mayr. 2. *d.* 17. *q. vn.* & Mirandul. *l.* 33. *de euerſione ſingularis certaminis, ſect.* 2. collocant in homine duas animas, ſenſitiuam, ſcilicet, & intellectiuam, & antè, quidam ſectarij, vt Manichæi, teſte Aug. 6. *contra Fauſtum, cap.* 8. opinati ſunt, alteram animam bonam à bono principio, ex Dei particula productam: alteram verò malam à malo principio efformatam. Huius meminit, & reiicit Synod. generalis Conſtantinopol. *act.* 10. *can.* 11. communis autem ſententia eſt Scot. 4. *d.* 11 *q.* 3. Alenſ. 2. *p. q.* 62. *m.* 2. Th. 1. *p. q.* 76. *art.* 3. & cæterorum Theologorum, & Philoſophorum docentium, in vno viuente, & animato eſſe vnam animam dumtaxat.

67. Not. ex Scot. cit. Tatar. 1. *de anima, quæſt.* 1. *dub.* 3. & Ioan. de Magiſtris *ibid. q.* 2. quandocumque duæ formæ ſic ſe habent, vt vna virtualiter aliam contineat, in eodem ſubiecto ſimul ſunt incompoſſibiles. Subiiciunt autem præfati Authores, vnam formam virtualiter aliam continere, nihil aliud ſibi velle, quàm ipſam formam eſſe principium, & cauſam omnium effectuum, & operationum, quas alia forma poteſt efficere, vt anima ſenſitiua virtualiter continet animam vegetatiuam, quia operatur, quidquid vegetatiua operatur. Similiter, intellectiua virtualiter continet ſenſitiuam, & vegetatiuam, quia præſtat quidquid vtraque præſtat, & agit. Quod namque eſt nobilius, & præſtantius alio, continet virtualiter illud aliud, habetque virtutem, & potentiam efficiendi quidquid ignobilius, & inferius operari valet, & aliquid amplius, vt patet de anima rationali virtute continente cæteras animas, quæ agit omnia, quæ reliquæ agunt, & alia plura. Itemque, de Deo virtualiter, & eminenter continente creaturas, quæ facit, quæ faciunt creaturæ, & cætera omnia, quæ repugnantiam non inuoluunt.

68. Aſſ. in vno animato eſt tantum vna anima, & quidem in homine vna anima intellectiua, quæ virtualiter continet vegetantem, & ſentientem, & in bruto vna ſentiens, quæ virtualiter continet vegetantem. Tenet Doct. *vbi ſuprà*, & antè ipſum, D. Aug. *l. de ſpiritu, & anima cap.* 4. *& indè*, & *l.* 11. *de gen. ad lit. cap.* 35. his verbis, *In vno corpore anima vna, & tres vires, intellectus, voluntas, & memoria.* Probatur primò ex ſacris litteris, Matt. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Et Ioan. 10. *Animam meam pono pro ouibus meis.* Si autem in homine forent tres animæ, non rectè dixiſſet Chriſtus, animam in ſingulari, ſed animas in plurali; quilibet autem homo habet animam ſuam, veluti Chriſtus: ergo in quolibet homine, & animato vna tantùm ſtatuitur anima. Secundò ex Conc. Later. *cap. Firmiter, de ſumma Trin. & fide Catholica.* Et. 6. *Synodo generali*, in qua decretum eſt, Verbum diuinum aſſumpſiſſe partes humanæ naturæ, quæ ſunt corpus, & anima rationalis. Et definitur *in Synodo generali*, in qua anathemate feriuntur oppoſitum ſentientes. Tertiò ex Patribus. Nam præter Aug. nuper. cit. Nicænus *l. de creatore hominis, cap.* 12. præfatam aſſ. confirmat hac ſimilitudine. *Sicut vnus cythareœdus, per diuerſitatem fidium, in vna cythara diuerſos edit ſonos: ſic vna anima intellectiua in vno corpore exiſtens, per diſtinctas potentias, diuerſaque organa, diuerſas efficit actiones, & operationes.* Greg. Magnus *hom.* 12. *in Ezech.* Lact. *l. de ira Dei, cap.* 11. & Hugo Vict. *l. de ſpiritu, & anima* ſubſcribunt. Quartò ex Ariſt. 1 *de anima, cap.* 4. *T.* 66. & *cap.* 5. *T.* 91. Necnon 2. *eiuſdem operis, T.* 31. docente, & dicente, quod ſicut triangulus eſt in quadrangulo: ita vegetatiua, & ſenſitiua ſunt in intellectiua. Conſtat autem figuram triangularem formaliter non exiſtere in quadrangulari, ergò nec vegetatiua, & ſenſitiua formaliter eſt in intellectiua. Quartò ſi in homine forent tres animæ diſtinctæ, vna non impediret actionem alterius; ſiquidem diſtinctæ formæ ſortiuntur diſtinctas vires, & potentias, quarum vna nec in eſſe, nec in operari pendet ab alia, experientia autem nos docet, ſenſum nonnunquam impedire rationem, perhibente Scot. 3. *d.* 15. *q. vn. ſub H.* poſt Aug. 14. *ciuit. cap.* 16. vehemens delectatio ſenſibilis impedit vſum rationis. Et Ariſt. 7. *Eth. c.* 9. Ingens voluptas ſæpiſſimè furatur intellectum ſapientis. Hinc, paucis interiectis ſubiicit noſter Doct. cit. *Quod ſi in Martyribus maximis tormentis expoſitis intellectus eorum habuit vſum ſuum, id fuit ex ſpeciali gratia creatoris.* Patet ergò, in homine eſſe vnicam animam multis potentiis, & virtutibus adornatam. Adde, quod vehemens, & intenſa contemplatio retardat actiones ſenſuum, impeditque nutritionem, vt conſtat de iis qui magno ſtudio, & ſpeculationi ſunt dediti & intenti, ergò dubio procul, vna eademque anima his omnibus fungitur muneribus. Sextò ...

hypotheſi,

hypotheſi, homo foret triplex indiuiduum, per vegetatiuam namque animam eſſet planta, vel arbor; per ſenſitiuam brutum, & per intellectiuam homo: eſſetque ſub diuerſis ſpeciebus, ab eiſque non diſtingueretur, quod eſt abſurdum. Hinc Ariſt. 1. *de anima, T.*91. ſubiicit, non poſſe eſſe animal vnum, vbi plures ſunt animæ. Inſuper, ſi in homine admittantur tres, aut duæ animæ, cum Chriſtus Dominus fuerit verè, & perfectè homo, in eius obitu, animæ vegetans, & ſentiens, aut corruptæ fuiſſent, aut in ſepulcto, cum eius corpore remanſiſſent, aut vna cum anima rationali ad inferos deſcendiſſent, aut in certo, & quodam loco ſeparatæ extitiſſent. Non primum, quia ſanctum vidiſſet corruptionem, quod pugnat Pſal. 15. *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Atque quod ſemel aſſumpſiſſet, aliquando dimiſiſſet, quod contradicit D. Damaſc. 3. *fidei, cap.* 26. *Quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit.* Nec ſecundum, alioqui corpus Chriſti non mortuum, ſed viuum iacuiſſet in ſapulchro. Nec tertium nec quartum, ſecùs poſſent realiter ſeparati, vegetans, & ſentiens à corpore, veluti intelligens, quod tanquàm falſum & abſurdum, communiter reiicitur.

69. Opp. 1. ex Ariſt. 2. *de gener. animalium, cap.* 3. Homo prius viuit vita plantæ, deindè vita animalis, & poſtremò, vita rationalis. Ibi autem Philoſophus loquitur de prioritate temporis: atque non de operationibus earum animarum, ſed de eſſentia earumdem, vt vult Zabarel. & deducitur ex verbis tex. alleg. Non ſimul fit animal, & homo; nec ſimul animal, & equus. Ergò ſecundum Ariſt. in homine ſunt tres animæ realiter diſtinctæ, penès ſubſtantiam, & eſſentiam. Reſpondet D. Th. 1. *p* *q.* 118. *Tol.* 2. *anima, quæſt.* 7. & Conimb. *de gener. quæſt.* 21. *art.* 3. prius tempore ineſſe vegetatiuam, & ſenſitiuam, quæ adueniente intellectiua corrumpuntur; cum naturæ ordo poſtulet, vt ab imperfecto, ad perfectum procedatur. Contra, ſi hæc reſponſio valeret, indiuiduum generis exiſteret à parte rei extra ſuas ſpecies per aliquod temporis interuallum, vel homo prius tempore foret planta, deindè brutum, & poſtmodum homo. Primum falſum eſt, quandoquidem, non reperitur in rerum natura vllum indiuiduum, quod immediatè non ſit alicuius ſpeciei indiuiduum. Secundum non placet, tùm quia diuinum Verbum aliquando fuiſſet planta, deindè brutum, & denique homo, quod nemo Theologorum aſtruit: tùm etiam, non videtur à quo illæ inferiores animæ corrumpantur. Imperfectum quippè à perfecto non corrumpitur, niſi contrariæ qualitates inducantur, quibus poſitis forma præcedens perſiſtere nequit. Nec videntur eſſe adinuicem incompoſſibiles, quia dici poteſt, vnam reſpectu alterius, gerere vicem materiæ, aliam verò, habere locum formæ, ſicque eſſe formas intermedias, & ſubordinatas. Quare aliter reſpondeo, videlicet Ariſt. exponendum eſſe non de eſſentia, ſed de operatione. Cauſa eſt, quia plura requiruntur ad efferendas operationes rationalis animæ, quàm ad vegetatiuæ, & ſenſitiuæ opera exercenda, pluraque ad ſenſitiuæ, quàm vegetatiuæ actiones promendas: propterea probe infert Stagir. homo primò viuit vita plantæ, id eſt prius adminiſtrat operationes vegetantis, non autem homo prius eſt planta, vel arbor, quam brutum, interprete Philopono, quem ſequitur Alb. ſumma de homine, reclamante Zabar. *vbi ſuprà.* Idque inſinuat idem Ariſt. 2. *de gener. animalium.* inquiens. *Homo priuſquam adultior ſit, partem ſuperiorem corporis habet maiorem, quàm inferiorem, & quò amplius augetur, è contrà euenit, vt inferiora ſint ſuperioribus longiora. Dum infans eſt quadrupes reptat, deindè ſe erigit, bipeſque incedit, & decrepitus tripes dicitur, eo quod baculo vtitur.*

70. Opp. 2. vbi eſt operatio, ibi eſt eius principium, & radix eius. Cùm eſſe nequeat effectus abſque vlla cauſa: in homine autem ſunt operationes animarum, vegetantis, & ſentientis. Homo quippè vegetat, & ſentit: ergo in ipſo homine extant formaliter animæ vegetans, & ſentiens, quæ ſunt principia, & cauſæ prædictarum operationum. Diſtinguo ma. formaliter, aut virtualiter, concedo: ſemper formaliter, nego. Nam calefactio terræ fit à ſole, & tamen nec calor nec calefactio formaliter reperitur in ſole, ſed virtualiter duntaxat: pariter in homine fiunt vegetationes, & ſenſationes, quæ prodeunt ab anima rationali, quæ virtualiter continet animas, vegetantem, ac ſentientem, vt ind cat Scot. *collatione* 1.

Dices, homo formaliter vegetat, & ſentit: quod autem continet aliud virtualiter, non eſt formaliter tale, vt Deus, qui virtualiter continet creaturas, non eſt formaliter creatura; & ſol qui virtualiter continet calorem, non eſt formaliter calidus: inualida igitur, & vana eſt præallata reſponſio. Dico eſſe diſparitatem, quia Deus ita virtualiter continet creaturas, vt valeat ipſas producere, ac creare. Non ſic anima rationalis virtualiter continet animas vegetantem, & ſentientem, cum nequeat eas producere, ac cauſare. Dicitur autem eaſdem virtualiter continere, propterea quod poteſt agere, & operari, quæ illæ agunt, & operantur, ſcilicet, vegetare, ſentire, & huius formæ alia. Vel dico Deum formaliter potentiam vegetatiuam, & ſenſitiuam non habere, veluti anima rationalis, & homo. Maximè, cum ipſe Deus ſit eius incapax, ſicut ſol caloris, & aliarum qualitatum contrariarum.

71. Opp. 3. contrariæ operationes, oppoſitique effectus ab vno, eodemque peruenire non poſſunt, vt arguit Scot. 3. *d.* 15 *q. vn.* ex Auic. 6. *naturalium cap* 2. Homo autem experitur in ſe aduerſas actiones, contrarioſque effectus, ſenſus namque pugnat rationi, & è contrà, teſtante D Paulo ad Galat. 6. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.* Idque confirmat Ariſt. 2. *magnorum mor. cap.* 9. inquiens, *pars irrationalis impedit rationalem agere.* Diſtinguo ma. de agente vnica virtute, & potentia, concedo: de agente pluribus viribus, facultatibus & potentiis, nego. Anima autem rationalis inſignitur pluribus virtutibus & potentiis, vt patet de intellectu, voluntate, cæteris potentiis, & facultatibus animæ. Quod præclarè inſinuat D Aug. 18. *tract. in Ioan.* his verbis, *per oculos poteſt videre, per aures audire, per manus operari, diuerſa membra, diuerſa membrorum officia, non poteſt illud membrum, quod poteſt iſtud, tamen propter corporis vnitatem, oculus ſibi, & auri videt, & auris ſibi, & oculo audit.*

72. Opp. 4. homo eſt mortalis, & corruptibilis, non autem per animam rationalem, quæ eſt immortalis, & incorruptibilis, ergo per animas vegetantem, & ſentientem, quæ in ipſo reperiuntur. Reſpondeo non ob eam cauſam aſſignatam, hominem eſſe mortalem, & corruptibilem, ſed propter corpus, quod corruptibile eſt, iuxta illud Sap. 9. *Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.*

ARTICVLVS XI.

An præter animam, detur forma corporeitatis in animato.

73. PArtem negantem amplectuntur D. Th. 1. *p. q.* 76. *art.* 4. Caiet. *ibid.* Ferrarienſis 2. *contrà Gentes cap.* 58. Argent. 4. *d.* 13. *q.* 1. *art.* 1. Greg. 2. *d.* 17. *quæſt.* 2. aliique complures docentes in quolibet viuente, & animato, ſolam animam infórmare materiam, nullamque formam corporeitatis præſupponere. Hi autem ſunt bipartiti: quidam enim, vt D. Th. 2. *anima, ad tex* 4. tuentur animam informare materiam affectam organis, ad vitæ opera adminiſtranda: alij verò, vt Greg. putant animam informare materiam, eo notando idonea organa ad functiones vitæ exercendas. Partem

autem

autem affirmantem defendunt Scot. 4. *d.* 11. *q.* 3. *art.* 2. eiuſque diſcipuli, Ric. 2. *d.* 17. *art.* 1. *q.* 5. Mayr. *d.* 16. Bacon. 3. *d.* 19. *q. vn.* Piccolom. Zabarel. aliique non pauci, aſtruentes animam informare materiam præuia forma corporeitatis, proindéque in animato quocumque præter animam eſſe formam corporeitatis.

74. Not. 1. formam corporeitatis, quæ ab aliis nuncupatur forma mixti, & cadaueris, realiter diſtingui, tum à materia, tum etiam ab anima. Siquidem forma corporeitatis conſtituit materiam in eſſe corporis: anima verò conſtituit corpus in eſſe viuentis, & animati. Quapropter, in quocumque viuente, & animato, ſecundum Scot. Duplex adeſt forma, vna eſt forma corporeitatis, & altera eſt animæ. Prior ſe habet per modum materiæ: poſterior verò gerit vicem formæ: eo quod prima ſubordinatur ſecundæ. Hæc doctrina non obſcurè traditur ab Ariſt. 4. *Meteor. propè finem*, affirmante, dari formas intermedias, & ſubordinatas, quarum priores ſubſternantur, & ſubordinantur poſterioribus: vltimam verò gerere vicem formæ, & reliquas habere locum materiæ. Ideóque non abs re nonnulli vocant formam corporeitatis vicariam, propterea quod abſente anima, tenet locum eius.

75 Not. 2. ex Scot præcit. Y ens ſimpliciter bifariàm accipi, vno modo quatenus opponitur non enti, quo in ſenſu, quodlibet ens, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue ſit accidens appellatur ens ſimpliciter, & non ens haud meretur nomen entis ſimpliciter, propterea Ariſt. 1. *de gen.* 12. ſubiicit, ex non ente ſimpliciter nihil fieri, veluti 1. Phyſ. 33. & inde, *ex nihilo, nihil fit.* Altero modo, vt opponitur enti ſecundum quid, & ità ſola ſubſtantia eſt ens ſimpliciter, & accidens eſt ens ſecundum quid. Subſtantia, quippè primum conſtituitur in eſſe ſubſtantiali, & poſtmodum in ſe recipit accidentia, cum ſit baſis, & fundamentum reliquorum entium.

Præterea, recolendū eſt ex dictis 1. *de gener. q.* 3. *art.* 5. in corruptione non fieri reſolutionem vſque ad materiam primam. Multa namque accidentia, quæ erant in genito, perſiſtunt, & permanent in corrupto, vt ibi abundè explicatum, & probatum fuit.

76. Aſſertio, anima non informat puram materiam, ſiue organis afficiatur, ſiue connotet organa apta, & idonea, ad functiones vitæ obeundas, ſed præſupponit formam corporeitatis. Ita Scot. *vbi ſuprà.* Probatur primò, ex Ariſt. 1. *anima, T.* 6. Anima eſt actus corporis organici, id eſt perfectio ſubſtantialis, & eſſentialis corporis, ergo anima non informat puram materiam, ſed præexigit formam corporeitatis. Perfectio quippè alicuius præſupponit perfectibile: anima autem eſt actus, & perfectio ſubſtantialis, & eſſentialis corporis, ergo præſupponit corpus iam conſtitutum in eſſe corporis, alioqui non foret actus corporis, ſed cauſa efficiens ipſius corporis. Deindè, anima non informat corpus, niſi prius fuerit organizatum. Eſt enim omnium doctrina, corpori organizato animam præbere vitam, & intercedere aliquam temporis moram, vt idem corpus aptè, & debitè organizetur: materia autem non eſt corpus, ſed pars corporis.

77. Dices cum Suar. 1. *de anima, c.* 2. corpus non eſſe ſubiectum inhęſionis, ſed compoſitionis, & quidem non actuale, ſed potentiale. Contrà, *ex* 4. *Top. c.* 11. corpus eſt animalis pars, & ex corpore, & anima componitur totum animal: partes autem totius præſupponuntur exiſtentes actu, vt fiat totum, ergo corpus eſt verè, & plenè corpus cum debita ſua forma corporeitatis priuſquā vniatur animæ. Deinde, corpus eſt, quod ab anima informatur: non poteſt autem ab ea actu informari, niſi actu exiſtat: igitur corpus ſuam formam corporeitatis participat ab anima independentem. Eò magis, poſt ſeparationem, aut deciſionem animæ ab eo, perſiſtit corpus in eſſe corporis, cum omnibus ſuis partibus, forma, figura, cæteriſque accidentibus, vt cernitur ad oculum. Igitur corpus ſortitur ſuam propriam formam corporeitatis. Idque planè oſtendit fœtus antequam animetur, in quo palàm videntur præfata forma, figura, & cætera prænarrata, quæ ab anima, nondum educta, vel inducta, effici nequeunt. Suffragatur D. Aug. 13. *Ciuit. c.* 24. Vbi loquens de creatione animæ rationalis, quam Deus Gen. 2. *inſufflauit*, inquit, & indidit homini, id eſt corpori. Hoc autem ſecundum corpus, quod Deus finxit ex puluere, cui data eſt anima, vt fieret corpus animale, id eſt homo in animam viuentem. Et *lib.* 83. *qq. quæſt.* 54. Quidquid viuificatur ab anima, corpus eſt. Atque formam cadaueris exprimit idem Doct. *lib.* 10. *contrà Fauſtum, c.* 10. Secundò, plures mutationes ſubſtantiales exigunt plures formas ſubſtantiales, cum terminus formalis mutationis ſubſtantialis ſit forma ſubſtantialis: in quolibet autem animato producendo, & generando requiruntur plures mutationes ſubſtantiales. Siquidem de non eſſe corporis fit corpus, & de non eſſe animati, fit animatum. Terminus autem formalis prioris mutationis eſt forma corporeitatis; atque terminus poſterioris mutationis eſt anima. Igitur, anima præexigit, & præſupponit formam corporeitatis. Experimur namque animata prius producere corpus per rationem ſeminalem, vitæ expers, poſteriùs verò, ipſum corpus per animam eductam à generante, vel inductam à creante animari, ac viuere. Ideóque à forma ſeminis transit ad formam embrionis, à forma embrionis, ad formam corporeitatis, à forma corporeitatis, ad animam, qua animatur, ac viuit. Ex hoc naturæ proceſſu, liquidò conſtat, animam præſupponere formam corporeitatis, abſque qua, anima non informaret, nec viuificaret corpus ſibi ſubiectum, & præſuppoſitum.

Tertiò, multa accidentia, quæ erant in genito, remanent in corrupto, vt ſi homo vulneretur, & moriatur, in corpore eius mortuo perſiſtit eadem cicatrix, quæ erat, dum viueret: huiuſmodi autem cicatrix, & reliqua accidentia, quæ viſuntur in dicto corpore ſubiectantur in compoſito ex materia, & forma corporeitatis, cum ſubiectum accidentium ex alibi aſſertis, & probatis, non ſit materia, ſed compoſitum, & coalitum ex materia, & forma.

78. Dices, non eſſe eadem accidentia, ſed ſimilia, & affinia. Contrà, ſenſus bene diſpoſitus, & debitè approximatus proprio ſuo obiecto, non fallitur circà ipſum: ſed oculus videt in cadauere idem prorſus vulnus, eamdem figuram, & quantitatē. In pomo abſciſſo ab arbore, eumdem colorem, odorem, & ſaporem; atque eiuſdem arboris ramum alterum viridem, & alterum aridum, & conſimilia, quæ nonniſi à proteruo negari poſſunt. Deinde, ſi non ſunt eadem accidentia, aſſignanda eſt eorum cauſa efficiens certa, & determinata, maximè cum interdum accidant in ictu gladij, fulminis, aut tormenti bellici: Quæ, cum reuera aſſignari nequeat, affirmādum eſt, ea ipſa accidentia permanere in corrupto, quæ erant in genito, proindéq; eorum ſubiectum proximum, & immediatum eſſe corpus informatum forma corporeitatis. 4. quod eſt inextenſum, & incorporeū formaliter, tribuere nequit eſſe extenſum, & corporeum formaliter: anima autem rationalis eſt inextenſa, & incorporea: ergo præbere non poteſt eſſe extenſum, & corporeum: homo autem eſt extenſus, & corporeus formaliter: ergo hoc eſſe extēſum, & corporeū accipit à forma extenſa, & corporea, cuiuſmodi eſt forma corporeitatis. Præſertim quia, poſt receſſum animæ rationalis à corpore, adhuc corpus humanum remanet extenſum, ſicut erat, cum informabatur ab ipſa anima rationali, ergo dictum eſſe extenſum, & corporeum prodit à forma corporeitatis.

79. Dices, cum Caiet. & aliis Thomiſ. animam rationalem æquipollere formæ extenſę, ac corporeæ, & virtualiter tribuere eſſe extenſum, ac corporeum. Contrà, forma nequit efficere effectum ſibi repugnantem, alioqui ignis poſſet frigefacere, & aqua calefacere: eſſe autem extenſum, & corporeum repugnat animæ intellectiuæ, quæ eſt inextenſa, & incorporea: ergo ab alia forma promanat, quàm ab anima rationali. Deinceps, forma informans non poteſt præbere aliud eſſe informato, quam illud formale, quod ipſa habet, cum det ei eſſe ſuum formale, & eſſentiale: eſſe autem formale animæ

rationalis eſt inextenſum, & incorporeum, ergo non dat corpori eſſe corporeum, & extenſum. Quintò, in triduo, corpus Chriſti erat ſine anima rationali, quia tunc Chriſtus Dominus mortuus erat: ipſum autem corpus erat idem corpus tunc, quod exiit ex vtero Virginis, quod pependit in ligno, quodque reſurrexit à mortuis, vt aſtruunt SS. Patres, nuncupatim Ambr. & ponitur *d. 2. de conſecr.* Non erat autem idem corpus per animam rationalem, quæ deſcenderat ad Limbos, ergo per formam corporeitatis.

Occurrit Caiet. fuiſſe idem identitate ſuppoſiti diuini verbi. Contra, ſi ipſum corpus dimiſſum fuiſſet à Verbo, ita vt ab ipſo Verbo amplius non ſuppoſitaretur, adhuc fuiſſet corpus, & illud idem, quod egreſſum eſt ex Virgine, & iacuit in ſepulchro, & reſurrexit, & apparuit Apoſtolis, non identitate, & vnitate ſuppoſiti diuini, ergo identitate, & vnitate formæ corporeitatis.

80. Dices cum Suarez eſſe idem corpus ſenſibiliter, quia in eo manſerunt eadem accidentia ſenſibilia, putà eandem quantitatem, figuram, vulnera, & id genus alia. Contrà, accidentia non perſiſtunt in aliquo, niſi perſiſtente eadem forma, cum accidentia non in materia, ſed in compoſito reſideant: ergo non rectè dicitur idem corpus ſenſibiliter. Deinde, non bene dicitur in Euch. manere ſubſtantiam panis, & vini, quia perſiſtunt eadem accidentia panis, ac vini. Igitur huiuſmodi corpus non erat idem ſenſibiliter, vt imaginatur Suarez cit.

81. Opp. 1. eſſe eſt à forma, & vnum eſſe eſt ab vna forma, ideò ſæpè decantatur illud, forma dat eſſe rei: animatum autem eſt vnum, ergo, ab vna forma, quę eſt anima. Diſtinguo ma. completè, & adæquatè, concedo: incompletè, & inadæquatè, nego. Quod eſt dictu, vltima forma, quæ eſt anima præbet vltimum complementum, totumque animatum ab ea denominatur, ac ſpecificatur. Nihil autem impedit, quin accipiat aliud eſſe ab alia forma ſubordinata, ratione cuius conſtituatur in eſſe corporis, vt apertè deprehenditur, quando anima à corpore ſeparatur; tunc enim remanet corpus cõſtitutum in eſſe corporis abſque anima, quæ ipſum corpus informet. Declarari poteſt quoq; de differentia metaphyſica ſpecifica, quæ conſtituit ſpeciem infimam completè, & adęquatè, à qua ipſa ſpecies denominatur, tametſi aliæ differentiæ ſuperiores præexigantur, & præſupponantur, atque ab eis eadem ſpecies denominetur, vt indicat Scot. *Theor.* 12. & declarat Mauri *ibi.*

Opp. 2. ex duob. actibus fit vnum per accidens, *ex 2. animæ. T.* 7 & *7. Met. T.* 49. duæ autem formæ ſunt duo actus: forma quippè actuat materiam: ergo ſi duæ formæ informarent eandem materiam, viuens, & animatum habens duas formas, foret vnum per accidens, quod eſt falſum. Diſtinguo ma. ex duob. actibus inter ſe non ſubordinatis fit vnum per accidens, concedo: ex duobus actibus quorum vnus alteri ſubordinatur, nego, vt ſatis declaraui *in 1. not.*

82. Opp. 3. ſi concedatur forma corporeitatis, propter aliquam operationem eſſet admittenda, quia forma eſt propter operari: huiuſmodi autem forma non operatur, cum ſola anima ſit principium operationum, irrita ergo, & vana eſt talis forma corporeitatis. Concedo ma. nego min. iuuat enim ad operationes materiales promendas. Ideò cadauer ſurſum poſitum deſcendit deorſum, veluti aliud quodlibet graue. Itemque, valet ad opera organica efferenda, quæ dicuntur eſſe totius coniuncti: non enim, ſine corpore fieri valent vegetatio, ſenſatio, & huius formæ alia.

83. Opp. 4. forma perfectior continet virtualiter imperfectiorem, & ſuperior inferiorē, vt tetragonũ, trigonum *2. animæ, T.* 31. Ergo anima, quæ eſt nobilior, continet virtualiter formã corporeitatis, quæ eſt ignobilior, & deterior. Diſtinguo ant. de continentia inferioris, in ſuperiore per exceſſum perfectionis, concedo, vt homo continetur in Angelo. Ob id Greg. *hom* 19 *in Eu.* ſcribit, *Omnis creatura aliquid habet homo, eſſe cum lapidibus, viuere cum arboribus, ſentire cum animalibus, & intelligere cum Angelis*: De continentia effectuum inferioris, nego. Sic enim anima nequit præbere eſſe corporeum, & extenſum, ſed ipſum præexigit, ac præſupponit.

82. Opp. 5. ex *1. de gener. 2. 3. & 4.* ſubiectum generationis, & tranſmutationis ſubſtantialis non eſt ens actu, ſed potentia, hoc eſt ſimplex materia: data autem forma corporeitatis præcedente animam, ſequitur, ſubiectum generationis eſſe ens actu, ſeu compoſitum ex materia, & forma, cuiuſmodi eſt corpus: ergo non eſt concedenda præfata forma corporeitatis Reſp. Ariſt. *ibi* verba facere de generatione mixti inanimati: non verò de generatione mixti animati, de qua in præſenti eſt lis.

QVÆSTIO II.

De partibus corporis animati.

1 QVAMVIS in plantis, & arboribus difficile non ſit ſcire, quænam partes ſint viuentes, & animatæ. Quandoquidem, compertum eſt, omnes illas partes anima frui, quæ vireſcunt, creſcunt, & germinant, inter quas referũtur folia, flores, fructus, rami, cortices, radices, & huius formæ alia. Nihilominus non modica extat controuerſia, quænam partes in animantibus anima gaudeant. Enim verò, animãtia ſortiuntur oſſa, carnem, ſanguinem, vngues, capillos, & id genus alia, de quibus in præſentia diſſerendum eſt.

ARTICVLVS I.

An ſanguis ſit animatus.

2. PRior opinio eſt Caiet. 1. 2 *q* 54. Medinæ *3. p q. 5. art. 2.* Tol. *2 de anima q* 4. Complut. *diſp. 6. q. 1.* & Bannez *1. de gener. c. 4 q. 8. art. 3 not.* 2. affirmantium ſanguinem eſſe animatum Poſterior opinio eſt Scot. *4. d. 8. q. 1. ſub B.* & *3. d. 3. q. 1. §. Sed contrà hoc arguitur,* & *in Report. 4. d. 10. q. 4.* Alenſ. *2. p q 25 m. 7.* S Bon. *4. d. 44. q. 1.* Ric *ibid art 1. q. 2* Maior. *d. 43. q. 4.* Baſſol. *d. 44. q. 1. art. 2.* D. Th. *1. p q. vlt. art. 1 ad 3.* Suar. *2. animæ, c. 3.* Canel. *diſp 1. ſect. 9.* Galen. *lib. 2. de elementis,* Fern. *ibid. c. 2.* Senec. *lib. 2. de naturalibus, qq.* & aliorum multorum, negantium ſanguinem eſſe anima præditum.

3. Not. 1. ſanguinem multas pati acceptiones. Primo namque ſumitur pro progenie, ſic vulgò dicitur: *hic eſt de meo ſanguine, & meus conſanguineus.* Vnde D. Auguſt. 22. *contrà Fauſtum, cap.* 35. ſubdit. *Vxor Abrahæ erat ex patris, ui ſanguine procreata* Et Virg. 6. *Æneid.* canit.

Alto à ſanguine Teucri.

Secundo pro vita, quo in ſenſu Eccleſia in hymno vnius Martyris ad veſperas, cantat.

Pro te effundens ſanguinem,
Æterna dona poſſidet.

Et Poëta 2. *Æneid.*

Vitam cum ſanguine fudit.

Idipſum innuit Auguſt. *de ſermone Domini in monte, cap. 23. lib. 2.* & *lib. 4. qq. ex Leuit. cap. 17. quæſt. 57.*

Tertiò, pro peccato, ità Dauid pſallit Pſal. 50. *Libera me de ſanguinibus,* id eſt de peccatis, ſiue iniquitatibus, interprete eodem Auguſt. *ibid.* ſanguis quippè dicitur iniquitas, proptereà quod iniquitas fit per ſanguinem. Quò fortaſsè reſpiciens D. Paulus 1. *Cor.* 15. ait, *Caro, & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt.*

Quartò, pro humore calido, & humido in hepate genito, in venis, & arteriis diffuſo ad membra alenda, & vitam ducendam ordinato. Et de ſanguine ſic accepto loquimur impræſentiarum.

4. Not. 2. aliquid eſſe partem viuentis, & animalis, bifariàm poſſe capi: vno modo ſtrictè, ſic illa pars dicitur eſſe corporis animalis, quæ informatur anima, eſtq; verè viuens, & animata, & pertinet ad primariã conſtitutionē corporis

corporis animalis, vt caro, oa, & huiuſmodi. Altero modo,latè,ſic quæcumque pars quæ facit ad integritatem, & conſeruationem animati, dicitur pars authore Scot. in 4.paſſu alleg. Et ſanguis refertur in partes corporis humani,quandoquidem,ipſum corpus humanum ſanguine fouetur,nutritur,& ſubſiſtit Huiuſmodi autem partes perhibentur pertinere ad ſecundariam,conſtitutionem corporis animati. Ob id Conc. Trid *ſeſ.*13.*can.*1. & 2.ſanguinem Chriſti Domini, inter partes corporis commemorat. Idipſum indicat Conc. Epheſinum,*can.*5. Et *in epiſtola ad Neſtorium* Fauet Ariſt. 3.*de hiſtoria animalium*,*c.*2. recenſens ſanguinem,inter partes ſimilares animalis,eamque potiſſimam,quia per ipſum ſanguinẽ, vita reſtauratur,& conſeruatur,eoque conſumpto,naturaliter moritur animal. Prętereà obſerua inter partes animalis ſimilares,quaſdam eſſe ſolidas pertinentes ad aliarum partium conſiſtentiam, vt oſſa:quaſdam verò fluidas, quæ ad temperandum, alendum, & conſeruandum ipſum animal conducunt, vt humores, inter quos eſt ſanguis,& ſpiritus vitales,quibus fiunt operationes vitales,& ſpecies deferuntur ad organa interna,veluti,per aëtem,ad externa: cætera verò valent ad ornatum animalis,vt capilli,vngues,& conſimilia.

5. Aſſ. ſanguis non eſt animatus. Tenet Doct. *locis prealleg.* Probatur 1.ex Ariſt.2. *de partibus animalium*, *c.*3.*in fine*,aſtruente, ſanguinẽ eſſe in venis,veluti aqua in vaſe:aqua autem non habet eamdem formã,qua pollet vas,in quo extat,ergo ſanguis non informatur eadẽ forma,qua venæ,in quibus continetur: venæ autem in omnium ſententia, ſunt animatæ, ergo ſanguia non eſt animatus,idem colligitur *ex* 8.*eiuſdem operis*,*cap.*5.necnon 3. *de anima*,*T*45.

Secundò, ex Auguſt.*lib.*3.*qq.quaſt.*57.*in Leuit.* Vita iſta temporalis,maximè ſanguine continetur in corpore: contentum autem non videtur participare eamdem formam.quam continens,vt patet de vino contento in dolio,& conſimilibus: igitur,cum ſanguis contineatur in corpore,non ſortitur eamdem formam,quam habet corpus viuens,& animatum.

Reſpondent Complut *in initio huiuſce ar.alleg* præfata teſtimonia interpretanda eſſe de continẽtia non preſsè, ſed latè ſumpta, veluti medulla eſt in oſſe, & os in carne,tametſi,tam medulla,quam os ſint animata:pariter ſanguis exiſtit in venis.quod non obſtat quin ſit animatus. Contrà,de ea continentia exponendus eſt Ariſt. & Aug de qua ipſi expreſsè loquuntur,atqui verba faciunt de continentia vaſali,dicentes ſanguinem comprehendi in venis,ſicut in vaſe:quod autem in aliquo capitur,tanquam in vaſe,participat aliam formam ab ipſomet vaſe, in quo continetur, vt ſuprà exemplis oſtenſum eſt. Deinde 4.*Phyſ.*41.Ariſt. inquit locum continere locatum: patet autem, locatum eſſe alterius formæ à loco, igitur idem Philoſophus ibi intelligendus eſt de continentia propria,& rigoroſè accepta Quod autẽ Complut.ſubiiciunt de medulla in oſſe,& de oſſe in carne cõtento,non valet, quandoquidem illa continetur in hoc, & iſtud in ea,non vt contentum in continente, ſed vt pars in ſicca comparte,veluti forma in materia: atque huiuſmodi partes ſpectant ad primariam conſtitutionem corporis animati,vt ſuprà obſeruaui. Deinde, medulla nutritur ſanguine, eſtque continua cum oſſe,à quo conſeruatur, & ſapit carnem, valdéque guſtui amabilem, & delectabilem. Impertinens ergo eſt ſimilitudo allata ab Authoribus præcit.qua non ſatisfaciũt adductis authoritatibus. Quid autem ſit medulla. à quo oriatur,& ex quo generetur, vide Berch *in ſuo reduc morali*,*l.* 2.*c.*53.Tertio,alimentum animati non ſortitur eamdem formam, quam poſſidet ipſum animatum:ſanguis autem eſt nutrimentũ animati,ergo ſanguis eſt inanimis.Maior eſt Ariſt.8. *de partibus animalium*,*c.*5.eſtque Medicorum dogma affirmantium,deſinente ſanguine,animal nutriri cæteris humorib puta,pituita,atra,& flaua bili:tametſi non itá bene,& commodè. Ratio autem adducitur,quia alimentum tranſit in ſubſtantiam aliti, ideóque corrumpitur, & fit quædam aggeneratio:nutritio,quippè eſt partialis generatio,docente Scot. 4.*d.*44 *q.*1.*art.*1.Et generatio vnius eſt corruptio alterius. Ob id Chriſtus Dominus *Ioan.*12: monet. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit,ipſum ſolum manet.ſi autem mortuũ fuerit,multum fructum affert.* Min. traditur ab eodem Ariſt. 3. *anima*, *T.*45. Cuius ſignum eſt, quia deficiente ſanguine,deficit, & obit animal,veluti deficiente oleo in lampade, perit lumen, cum ſit eius pabulum,quo alitur, & conſeruatur.

6. Occurrunt prænominati Authores diſtinguentes, & dicentes,id valere de ſanguine nutrimentali,non autem de ſanguine naturali. Contrà,hæc diſtinctio de duplici ſanguine, eſt voluntaria, & gratis excogitata. In primis enim pugnat vulgo Medicorum, & Philoſophum. Aduerſatur quoque rationi. Nam,tam ille,quàm iſte ſanguis ſunt eiuſdem ſpeciei,differuntque accidentaliter duntaxat ſcilicet, quia naturalis eſt purus,& coctus,nutrimentalis verò eſt impurus,& incoctus. Hoc autem extat diſcrimen accidentale, veluti cernitur in vino puro, & lymphato, in auro, & argento puro, & impuro, & fæcibus immixto. Quartò, partes animatæ, connectuntur, & continuantur cum aliis partibus eiuſdem corporis animati, cum ipſum corpus animatum ſit vnum continuum ex eis omnibus conſtitutum.& conflatum. Sanguis autem diſiungitur, & diſcontinuatur à reliquis partibus præfati corporis animati,tum quia eſt fluens, & permeans per eius membra, tumetiam quia expreſsè aſſeritur ab Ariſt. 2. *de partibus animalium*, *in fine cap.*3. his verbis. *Non enim ſanguis continuus carni, nec cognatus eſt: ſed in corde, ac venis, quaſi in vaſe continetur.* Igitur ſanguis animæ, & vitæ expers eſt.

7. Obuiam fiunt iidem Philoſophi citati, & aiunt, ſanguinem, quidem non immediatè, ſed mediatè continuari cum aliis membris animalis: quandoquidem, ſanguis participat quaſdam partes craſſiores, quæ dicuntur fibræ, quæ continuantur cum venis, & venæ cum carne. Contra, fibræ ſunt carneæ, oſſeæ, & neruoſæ, ergo ſanguis non continuatur cum ipſis: illæ quippè eſſe queunt abſque iſto, quia hic fluidus eſt, illæ verò perſiſtentes, & permanentes, duræ, & ſolidæ quoquo modo ſunt. Deinde craſſum, & denſum, à raro, & tenui eſſentialiter non differunt, vt alibi monſtraui, ergo ſi dictæ partes ſunt animatæ, vtique & omnes reliquæ, proindéque perperam diſtinguitur ſanguis in naturalem, qui eſt animatus, & nutrimentalem, qui eſt inanimis. Et poſtmodum in partes craſſas eius, quæ connectuntur cum venis, & partes tenues, & fluidas, quæ ab eis diſiunguntur, cum ſanguis quocumque modo ſumptus ſit eiuſdem rationis, & ſpecici, poſſitque totus à corpore animalis ſegregari, & ſeparari, ipſo toto cum ſuis partibus, & membris remanente, & conſiſtente in eſſe corporis, non tamen in eſſe viuentis,& animari.

Quintò, accedit argumentum Theologicum. In conſecratione, ſub ſpeciebus panis, ex vi verborum aduenit corpus Chriſti Domini, & per concomitantiam, aduenit ſanguis eius, vt ſanciuit Conc. Trid. *ſeſſ.*13. *cap.*3. Si autem ſanguis foret animatus, ſub ſpeciebus panis, ex vi verborum adueniret ipſemet ſanguis Chriſti. Quandoquidem partes animatæ pertinent ad primariam conſtitutionem corporis animati,vt obſeruaui *in ſecundo not.* Concluditur ergo & Philoſophicè,& Theologicè, ſanguinem anima,vitaque carere Nec iuuat dicere,cum Arri.& Complut *vbi ſuprà*, id eſſe exponendum de partib.ſolidis,non verò de partibus fluidis.cuiuſmodi eſt ſãgis. Sic enim petitur principium. Certum quippè eſt,ſanguinem eſſe partẽ fluidã, & lis eſt,vtrum ſit pars animata,necne?& reſpondetur à dictis Authorib.eſſe partẽ fluidam,ideóq;ſub ſpeciebus vini per concomitantiam.adeſſe ſanguinem. Hoc enim quæritur,vtrum pars fluida fruatur anima?etſi animetur ex vi verborũ cõſecrationis,eſſet ſanguis Chriſti,quod

negat præfatum Cnne. & definit, eſſe per concomitantiam duntaxat. Addo, contra eoſdem Authores, quod ſi corpus eius datur per modum cibi, vtique ſanguis datur per modum potus, vt patet Matt. 26. *Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur.*

8. Opp. 1. quod eſt pars animati, eſt animatum: ſanguis autem eſt pars animati, ergo ſanguis eſt animatus. Ma. patet, quia cum animatũ ſit quoddam totum, forma totali informatum, eius partes debent participare eamdem formam, quæ eſt anima. Min. nititur teſtimonio Ariſt. *3. de hiſt. animalium, c. 2.* referentis ſanguinem inter partes animalis homogeneas, & ſimilares. Diſtinguo ma. de parte ſpectante ad primariam conſtitutionem animalis, concedo: de parte pertinente ad ſecundariam conſtitutionem, & integritatem eius, cuiuſmodi eſt ſanguis, nego. Hæc diſtinctio allata eſt, & abundè explicata *in 2. not.* præpoſito Ad diſtinctionem ma. diſtinguenda, & exponenda eſt min.

9. Opp. 2. quod exercet opera vitæ, eſt viuens, & animatum: ſanguis autem præſtat opera vitæ, ergo ſanguis eſt animatus. Ma. patet, ab effectu ad cauſam. Min. eſt, promptu, ſanguis namque mouetur, palpitat, & feruet. Vnde Stagir. *1. de hiſt. animalium, c. 1.* & *3. eiuſdem operis, c. 19.* explicitè aſſerit ſanguinem eſſe animatum. Addo illud Leuit. 17. *Anima omnis carnis, ſanguis eſt.* Suffragantur Aug. *l. 5. contra Aduerſarium legis.* Et *epiſtola 246. & l. de ſpiritu, & anima, c. 21.* & Damaſc. *2. de fide, c. 12.* Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, tales operationes non prodire ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco, hoc eſt ab anima, quæ eſt in membris animatis, non autem in ſãguine: veluti, cum aqua ebullit, illa ebullitio, non ab aqua, ſed ab igne ei ſuppoſito proficiſcitur. Ad Ariſt. dico, exponendum eſſe de animatione non propria, ſed metaphorica, eo modo, quo dicitur lapis viuus, & argentum viuum. Ad locum ſcripturæ ſacræ, ſic intelligitur. Anima eſt in ſanguine, tanquam in pabulo, quo animal nutritur fouetur, & conſeruatur. Ob id Aug. in eum tex. *q. 57.* ſubiungit. Vita eſt in ſanguine, quia ab eadem multis modis dependet: ab eo quippè alitur, & fouetur: non verò eſt in eo formaliter, vt in corpore animato, quod ſatis eſt, vt bene præceptũ ſit, vt peccata animarum, per oblationem ſanguinis in altari expianda ſint. Ita interpretandus eſt Damaſc. & alij, ſi adducantur.

10. Opp. 3. quod hypoſtaticè vnitur diuino Verbo, eſt animatum, quandoquidem Verbum non niſi partes animatas aſſumpſit. Sanguis autem vnitur Verbo hypoſtaticè, vt tradit Ioann. *3. de celebratione Miſſarum*, ergo ſanguis eſt animatus. R. ma. non eſſe vniuerſaliter veram Nam, ex Scot. *3. d. 2. q. 1. a. 2.* natura rationalis etiam non viuens poteſt aſſumi à Verbo, immò & partes ſeorſim ſumptæ. De facto autẽ in triduo, partes corporis Chriſti erant eidem Verbo hypoſtaticè vnitę: tametſi tunc non fuerint animatæ, quia Chriſtus verè mortuus eſt.

11. Opp. 4. adeps eſt ſanguis frigore coagulatus, teſte Galeno, *5. de temperamentis.* Aut ſecundum Ariſt. *1. de gener. animalium, c. 2.* adeps eſt ſanguis concoctus, per bonam nutritionem. Adeps autem eſt animata, ergo & ſanguis. Concedo ma. nego min. ſicut enim ſemen ex dicendis in proximo art. non eſt animatum, ita & pinguedo. Eſt namque ſuperfluum, quod ex nutritione ſupereſt, ac excrementum, affirmante Ariſt. *1. de gener. animalium. c. 18. & 19.* Quin etiam, deficiente cibo, ipſa craſſitudo, & pinguedo valet pro alimẽto mẽbrorũ corporis viuentis, & animati, vt ait Rondelinus *l. 3. de piſc. c. 14.*

ARTICVLVS II.

An ſint animata ſemen, & lac?

12. DVo proponuntur examinanda, & decidenda in titulo præſentis art. quorum primum eſt, vtrùm ſemen animâ informetur? Secundum verò, num lac anima fruatur? Quæ duo, vt faciliùs percipiantur, & dirimantur.

13. Not. primò, ex Scot. *2. diſt. 18. quæſt. vn. F.* ſemen deſcribi, *corpus imperfectum à natura non intentum propter ſe, ſed propter aliud, vt ſcilicet generetur ſimile in ſpecie.* Explicatur, dicitur *corpus imperfectum*, eo quod agens naturale medio ſemine, intendit producere corpus perfectum. Additur, *non propter ſe, ſed propter aliud intentum*, quia ſemen eſt ſuperfluum viuentis animati, quod videlicet derelinquitur poſt habitam nutritionem eius. Subiicitur, *vt generetur aliud ſimile in ſpecie*, ratione cuius deſignatur eius cauſa finalis. Etenim, finis ſeminis eſt generatio alterius ſimilis generãti in ſpecie. Duplex autem denotatur proceſſus, vnus aſcendens, alter verò deſcendens. Prior eſt ab imperfecto, ad perfectum, nempè à forma ſeminis, ad formam embrionis, à forma embrionis, ad formam corporis debite organizati, a forma corporis, ad formam animæ. Poſterior proceſſus eſt à perfecto, ad imperfectum, id eſt, à forma animæ, ad formam cadaueris. à forma cadaueris. ad formam vermis, à forma vermis, ad formam terræ, ſicque reſoluitur vſque ad materiam primam.

14. Not. 2. nonnullum intercedere diſcrimen inter ſanguinem, & ſemen. Nam in animantibus ſanguineis, ex ſanguine benè cocto efficitur ſemen. Quod vt percipiatur, obſerua modum faciendi: cibus ab animali prius teritur dentibus. Hinc aiunt Medici, prima digeſtio fit in ore. Deindè, idem cibus ſic tritus demittitur ad ventriculum, vbi concoquitur, & fit ſecunda digeſtio. Cibus enim ſic decoctus in ventriculo appellatur chilus: Si quid autem eius fuerit defæcatum, demittitur in ſeceſſum: quod verò bonum eius extiterit viuenti per venas Meſeraïcas tranſuehitur ad iecur, vbi iterum coquitur, fitque tertia digeſtio, ibique accipit ſuam rubedinem, ab ipſo ſcilicet hepate rubeo. Poſtmodum, per venas, cauam, & portam transfertur ad omnes partes, cunctaque membra animalis, & in eis exiſtens conuertitur in ſubſtantiam animati, fitque eius nutritio. Si quid verò ſupereſt, aut in pinguedinem, aut in ſemen vertitur, quod tranſmittitur ad vaſcula opportuna, eiuſque conſeruatiua, quove efficitur generatio.

15. Not. 3. lac non differre eſſentialiter à ſanguine mẽſtruo, ſed accidentaliter duntaxat; hoc eſt, in pinguedine, colore, dulcedine, cæteriſq; huiuſmodi, vt præ aliis tradit Ariſt *4. de gener. animalium, c. 8.* vbi vocat lac, ſanguinẽ bene coctum, & non corruptum. Subſcribit Clemens *Alex. l. 6. Pedagogi c. 6.* inquiens, lac eſſe ſanguinem ſecundum ſubſtantiam, variato tantùm colore a vehemẽti ſpiritu. Indicatur ex eo, quod lac, vtplurimum fit ex mẽſtruo. Nam, in fœminis, fœtu concepto, ceſſat fluxus mẽſtrui, vt ex eo ipſe fœtus nutriatur, & augeatur. Atque, eo magis ceſſat, quo idẽ fœtus fit maior, & lac exhauritur. Illud quippè attractum per venas transfertur, & ſiſtit in vberibus, vbi denuò decoctum, albedinem, dulcedinem, cæteraque accidentia recipit: dixi, vtplurimum prouenire ex menſtruo, proptereaquod nonnunquam contingit, lac emanare à maribus, qui menſtrua non patiuntur. Fertur namque in inſula Lemno, ex capri vberibus tantum lactis emulſiſſe, vt fierent ex eo coloſtra, narrante Philoſopho *3. de hiſt. animal. c. 20.*

16. Aſſ. 1. ſemen non eſt actu animatum. Ita Scot. *4. d. 44. q. 1. a. 5. ad 1. Q.* & *2. d. 20. q. 2. ſub C.* cui præiuit Ariſt. *2. de anima, c. 1. T. 10.* & *2. de gener. animalium, c. 1.* ſequuntur Alb. *2. p. ſumma de homine*, Iand. *7. Met. q. 19.* & Fernel. *7. Phiſiolog. c. 13.* & alij complures, contrà Platonem *in Timæo*, Peramatũ *l. de ſemine*, alioſq; nonnullos. Probatur 1 quod continetur in aliquo, tanquam in vaſe, non ſortitur eamdem formam, quã vas, vt patet de aqua in amphora, & de vino in cypho: ſemen autẽ eſt in quibuſdam membris animalis, vt in vaſe. Siquidem natura prouidit quædam vaſa, in quibus cõtinetur ſemen. Ideoque, ſemen non intẽditur à natura, pro ſuppoſito, in quo eſt, ſed propter aliud ſimile in ſpecie generandum, vt palàm feci, *in 1. not.* explicans definitionem eius.

Secundò

Secundò, alimentum animati non eſt animatum, vt oſtendi in præcedente art. de ſanguine: ſemen autem eſt reſiduum nutrimenti viuentis, vt ſuprà declaraui, not. 2. ergo ſemen actu animam non participat.

Tertiò, ſemina herbarum, plantarum, & arborum domi ſeruata non viuunt, ergo nec ſemina animalium. Ant. conſtat experientia. Non enim aluntur, nec creſcunt. Deinceps, ſemen deciſum ab animali non viuit, vt quoque fatentur Aduerſarij, ergo nec ſemen coniunctum in animali. Conſeq. tenet, quoniam vtrumque ſemen participat eamdem formam, eaſdemque proprietates, & accidentia.

Quartò, ſi ſemen foret animatum, vel eadem numero anima, qua totum ſuppoſitum viuit, vel diuerſa: non ſecundum, alioqui duæ eſſent diuerſæ animæ, in vno, eodemque numero ſuppoſito, quod eſt falſum. Si primum, ſequitur, in generatione non induci nouam formam de potentia materiæ, ſed tantùm priſtinam augeri, & extendi, ad informandum aliud corpus: quod ſic ſuadeo, ſemen quippè ab animali deciſum eſt verè ſemen, nec vllo modo amittit rationem ſeminis: immò, in loco apto poſitum, magis videtur habere rationem ſeminis, cum tunc eo fungatur munere, ad quod a natura eſt inſtitutum, ergo informatur eadem forma, quam priùs habebat, ſecùs, non ampliùs foret ſemen, proptereaquod aliam formam ſuſciperet. Prior autem forma corrumpi nequit, niſi alia de nouo accedat. Nam corruptio vnius, eſt generatio alterius.

17. Aſſertio ſecunda, lac eſt animæ expers. Ab hac non diſcrepat Doct. *vbi ſuprà*. Probatur primò, ex Ariſtot. *4. de gener. animalium, c. 8.* affirmante, & vocante, lac ſanguinem benè coctum, & non corruptum. Secundò, lac, & ſanguis diſcriminantur accidentaliter duntaxat, ex tertio not. ſanguis autem careat anima, ex probatis in ſuperiore art. ergo, & lac. Tertiò, lac vtplurimum eſt menſtruum bene purgatum, ſordibus, fæcibuſque ablatis, vt ſatis manifeſtaui, paſſu mox alleg. Menſtruum autem à ſanguine eſſentialiter non differt, ergo nec lac. Proindéque, cum menſtruum ſit animatum, vtique, & lac eſt inanime.

18. Oppones primò, contra primam aſſertionem, quod habet virtutem producendi animatum, eſt actu animatum: ſemen autem pollet virtute producendi viuens, ac animatum, vt quotidiana nos docet experientia, ergo ſemen eſt actu animatum. Reſp. poſſe negari ma. ſol quippè in multorum ſententia habet virtutem gignendi ranam, tametſi ipſe ſol animæ ſit expers. Quod ſi concedatur ma. diſtinguenda eſt min. ſemen participat potentiam principalem generandi animatum, nego: diſpoſitiuam, concedo.

19. Opp. 2. ſemina herbarum, plantarum, & arborum nutriuntur, augentur, & germinant domi ſeruata, vt patet de alliis, cæpis, & huiuſmodi. Nutritio autem, auctio, & germinatio ſunt operationes vitales à viuente ac animato prodeuntes, ergo ſemen eſt actu viuens, & animatum. Diſtinguo, quædam ſunt ſemina, & fructus ſimul radicum, ſtirpium, & plantarum, vt mox prærecenſita, & hæc viuere, & animari, concedo. Alia verò, ſunt ſemina duntaxat, & iſta anima, vitaque gaudere, nego. Ob id Ariſt. *2. de anima, c. 1. & 2. de gener. animal. cap. 1.* ſubiungit, nullum ſemen animari, & viuere.

20. Oppones tertiò, contra ſecundam aſſertionem, actiones diuerſæ, diſtinctæque proprietates arguunt diſtinctam naturam, & eſſentiam, vt nemo negat: lac autem, & ſanguis ſortiuntur diuerſas actiones, necnon diſtinctas paſſiones. Nam ſanguis eſt rubeus, & calidus: lac verò eſt album, & frigidum: ergo non ſequitur, quod ſi ſanguis eſt inanimis, pariter & lac ſit inanimatum. Concedo ma. Ad min. dico, id tantùm arguere diſcrimen accidentale: non autem ſubſtantiale, de quo extat contentio.

Articvlvs III.

An Capilli, & vngues ſint animati.

21. PRima ſententia eſt D. Th. *4. diſt. 44. quæſt. 1 ar. 2. quæſtiuncula 3.* Iauel. *2. de ani. quæſt. 10.* Bannez *1. de gener. cap. 4. quæſt. 8. art. 4.* & aliorum affirmantium, capillos, & vngues eſſe animatos. Secunda eſt, quam tuentur Fernel. *2. Phiſiolog. cap. 2.* Galen. *l. artis medicæ* Fracaſtor. *l. de anima, Tol. 2. de anima, quæſt. 4. cap. 2.* quibus videtur conſentire Scot. *4. diſt. 8. quæſt. 1.* negantes Capillos, & vngues eſſe anima præditos.

22. Not. 1 ex Iſidor. & Berch. *lib. 2. ſui reduct. cap. 61.* capilli, quaſi capitis pili dicuntur, qui quoq; coma, cæſaries, crines, aliiſque nominibus nuncupantur. In horum procreatione natura ſic incedit. Ex nutritione animalis remanent quædam fæces, & excrementa craſſa, & ſicca, atq; fuliginoſi vapores in ſtrictis cutis ſpiramentis inclui, anguſtiſq; meatibus detenti, qui oblongam dictorū meatuum figuram ſortiuntur, ſeſéque pellunt extrà, & in lucem ordinatim prodeunt. Quine, licet ſint excremētitij, nihilominus ad ornatum, & decētiam animalis conducunt, vt præ aliis aduertit D. Aug. *in Pſal. 34. concl. 1. & in Pſal. 51* Eodem ferè pacto, natura videtur ſe gerere in efformatione vnguium. Nam venæ, nerui, tendines, & ligamenta digitorum ex reſiduo nutrimenti emittunt, quoddam excrementum craſſius, ſiccius, & durius in extrema parte digitorum, manuū, & pedum: Atq; ibi magis ſolidatur, & dureſcit, tādemq; in vngues vertitur, ac mutatur, qui quoquomodo ad munimentū, & ornamentum animalis cōfert, vt notat D. Aug. *l. 22 de Ciuit. Dei, c. 14.*

23. Not 2. nonnullos, etſi libenter concedant, capillos haud animari, & viuere: negare tamen id de vnguibus, proptereaquod in his viſuntur quædam fibræ, & venulæ, hinc quaſi radices, eo ferè pacto, quo in radicibus, vel frondibus arborū apparent huiuſmodi venulę, per quas tranſmittitur nutrimētum ad eas partes alendas. Eò magis, quia eorum percuſſione, & auulſione, dolore non modico afficimur, qui ſane nō fieret, niſi vngues animâ fruerentur. Verùm, oppoſitū probabilius, & veriſimilius eſt, ideóque tenendum. Præſata autem inditia non cogunt. Etenim, etiam in quibuſdam lapidibus aliiſque non viuentibus cernuntur nonnullæ fibræ, & venulæ, non tamen cenſetur viuere. Itemq; in capillorum auulſione, dolore angimur: nihilominus Aduerſarij fatentur pilos eſſe inanimatos. Huiuſmodi namque dolor cauſatur, ex contiguitate partium inter ſe, non quia vita potiantur: veluti, ſi ferrum in carnem iniectum, in eaque retentum, ſi extrahatur, dolorem infert.

24. Aſſ. tam vngues, quam capilli anima, vitaque carent. Eſt conſentanea Ariſt. & Scot prę alleg. Probatur 1. quod non eſt pars animalis, ſecundum potētiam, & ſubſtantiam, non eſt animatum, atqui vngues, & capilli non ſunt partes animalis, nec ſecundum potentiam, nec ſecundum ſubſtantiam, ergo non ſunt animati. Ma. patet. Quod enim non eſt pars corporis naturalis, planè non participat formam corporis naturalis: pariter, quod non eſt pars corporis viuentis, gaudere nequit anima, & vita. Min. eſt in promptu, quandoquidem dicti capilli, & vngues valent ad ornatum, & auxilium animalis, atqueadeò animati non ſunt.

Secundò, quod eſt ſupernacaneum, reiectaneum, & excrementum nutrimenti animalis, non eſt animatum. Sic autem ſunt capilli, & vngues, vt oſtendi *in 1. not.* ergo ſunt inanimes. Ma. eſt nota: quia partes animati non repelluntur ab animato, & quod cedit in alimentum animalis non reiicitur ab eo: quod non ſeruatur in pilis, & vnguibus. Min. eſt Ariſt. *l. 3. de hiſtoria animalium, c. 11.*

Tertio, viuentib. ineſt ſemper aliquod opus vitæ, cum opus vitæ ſit neceſſarius effectus animati: capilli autem, & vngues nullum opus vitæ edunt: creſcunt namque per iuxtapoſitionem, vt comprobatur experientia de

quibuſdam corporibus defunctorum, & cernitur in corpore B. Angeli de Clauatio, Cunei, & B. Antonij de Stronone, Aſſiſij quieſcente, in quo vngues, & capilli creſcunt. Huiuſmodi autem accretio fit per iuxtapoſitionem, eo ferè pacto, quo aqua additione aquæ augetur. Præterea, cum amputantur vngues, & capilli, dummodo caro non tangatur, & lædatur, nullus dolor infertur animali, ergo non ſunt animati.

25. Oppones primò ex Ariſtot. 1. *anima*, *T.* 79. & 3. *eiuſdem*, *cap.* 13. capilli dicuntur partes animalis. Et 3. *de hiſt. animalium*, *cap.* 11. vngues in quibuſdam animalibus, ad tantam perueniunt duritiem, vt ab oſſibus non differant. Oſſa autem ſunt animata, ergo & vngues. Reſpondeo ad duo priora teſtimonia, capillos eſſe partes animalis ſecundarias, & excrementitias: non verò primarias, & per ſe à natura intentas. Ideò animæ ſunt expertes. Ad tertium teſtimonium, dico ſimilitudinem Philoſophi, valere penes duritiem, non autem penes animationem. Quare, concedo quidem, vngues aliquando ita dureſcere, ſicut oſſa: nego autem vngues animari, veluti oſſa.

26. Oppones ſecundò, calore animalis deficiente, deficiunt vtique, & decidunt capilli, vt conſtat in ſenibus. Ergo capilli ſunt animati, alioqui non videtur, qua de cauſa fieret eorum caſus. Reſpondeo id prouenire ea coniunctione, & contiguitate quam habent cum carne animalis. Ob id calore, & humore deficiente, deſinunt quoque capilli.

Oppones tertiò, vngues, & capilli augentur, quotidiana monſtrante experientia: ergo ſunt animati. Conſeq. tenet, quia auctio eſt ſignum animæ, ac vitæ. Reſpondeo vngues non creſcere per intus ſuſceptionem, quod requiritur ad hoc, vt aliquid vere, & intrinſecè ſit animatum. Addo, animatum augeri iuxtà trinam dimenſionem, capillos verò, & vngues, penes longitudinem duntaxat, quod haud dubium eſt, eos nec animari, nec viuere.

27. Oppones quartò, dentes ſunt animati, vt cum Ariſtot. 3. *de gener.* *cap.* 4. aſtimant omnes Philoſophi, & quidem meritò, cum ſint partes inſignes in fabrica animalis. Ergo idipſum aſtruendum eſt de capillis, & vnguibus, cùm par ratio in vtriuſque eluceat. Conſ. vngues habent quaſdam fibras, & venulas, per quas alimentum tranſit, & aluntur: quæ autem nutriuntur, proculdubio animantur: ergo anima, vitaque illis non eſt deneganda. Concedo ant. nego conſeq. cauſa eſt, quia dentes ſunt oſſa, ex communi Philoſophorum placito: non ſic vngues, vt patet ex eorum ſectione. Ad conf. dico, etſi appareant fibræ, & venulæ in vnguibus, nihilominus non ſunt animati, vt patet de lapidibus in quibus cernuntur huiuſmodi fibræ, & venæ, tametſi anima, vitaque careant, ex communi omnium conſenſu.

ARTICVLVS IV.

An partes organicæ animalis habeant formas ſpecie diſtinctas.

28. HOc dubium ſub alio titulo proponi ſolet, vtrùm dentur formæ partiales? De quo extant duæ ſententiæ extremæ. Vna eſt Alenſis 1. *p. quæſt.* 59. *m.* 2. D. Th. 2. *contra gentes*, *cap.* 64. & 1. *p. quæſt.* 76. *art.* 5. *ad* 3. Rub. 2. *de anima*, *cap.* 3. *quæſt.* 7. & Complut. *diſp.* 6. *quæſt.* 2. §. *Secundo*, & aliorum negantium membra, & partes organicas gaudere formis diſtinctis ab anima animalis, qua totum ipſum animal informatur, & viuit. Altera eſt Scot. 4. *diſt.* 11. *quæſt.* 3. & 7. *Met. quæſt.* 10. Antonij Andr. *ibid. quæſt.* 17. Mayr. 2. *diſtinct.* 16. *quæſt. vn.* & complurium aliorum affirmantium membra, & partes organicas animalis participare diſtinctas formas partiales à forma totius, & anima, qua viuit animal.

29. Not. partes organicas animalis eſſe in duplici differentia, nonnullas homogeneas, cæteras verò heterogeneas. Illæ ſunt ſimilares, eiuſdem rationis, & denominationis, ſic partes oſſis ſunt, & denominantur oſſa, & partes carnis ſunt, & denominantur carnes. Iſtæ verò ſunt diuerſæ rationis, ac nominis, vt caput, collum, brachia, pedes, & huiuſmodi, quæ ſortiuntur diuerſas complexiones, proprietates, & operationes. Inter autem hæc membra, quædam ſunt præcipua, putà, cor, cerebrum, & huiuſmodi: alia verò ſunt minus præcipua, vt manus, pedes, & id genus alia.

30. Aſt. partes organicæ animalis ſortiuntur formas ſpecie diſtinctas ab inuicem, & forma communi, quæ eſt anima. Tenet. Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò, ex Ariſt. 3. *de partibus animalium*, *cap.* 4. affirmante, cor eſſe primam partem animalis, quod eſt dictu, prius producitur cor, quàm reliqua membra corporis animalis, antequam accedat anima ad informandum corpus eius. In illo autem priori, cor habet ſuam formam: quia nihil exiſtit ſublunare ſubſtantiale, quod careat ſua forma ſubſtantiali: atqui tunc cor non participat formam animæ, quia ſupponitur nondum eſſe animam. Igitur gaudet propria ſua forma cordis, ratione cuius diſtinguitur a formis reliquarum partium corporis animalis.

31. Reſpondent nonnulli, quorum nomina reticet Mayr. *paſſiu alleg.* & ſequuntur Complut. cit. cor, & cætera membra animalis ſortiri inter ſe diſtinctionem non eſſentialem, ſed accidentalem duntaxat. Contra. Nulla materia, ſiue totalis, ſiue partialis reperitur naturaliter abſque forma: in corde autem eſt materia partialis, vt patet, ergo & forma partialis: hæc autem non eſt accidentalis, quia cum materia ſit ſubſtantia, vtique eius forma eſt ſubſtantia: ergò cum vna ſubſtantia differat ab alia ſubſtantia ſubſtantialiter: planè infertur, præfatam diſtinctionem haud eſſe accidentalem, ſed ſubſtantialem. Iterum, totum, & adæquatum perfectibile eſt corpus organicum: Ob id 2. *anima*, *cap.* 1. *T.* 6. anima definitur actus primus corporis organici. Corpus autem organicum ex partibus diſſimilaribus, & heterogeneis coaleſcit, inter quas principem locum tenet cor. Totum autem corpus organicum, eiuſque partes præexiguntur, & præſupponuntur, priuſquàm anima informentur. Ergo cum huiuſmodi corpus ſit ſubſtantia, eiuſque partes ſubſtantiales, ſanè conuincitur ſubſtantialiter inter ſe diſſidere.

Secundò, diuerſa temperies, figura, & operatio arguunt diuerſam formam, & ſubſtantiam: per illa quippè deuenimus in notitiam huius. Ideò ſubiicit Ariſt. 1. *anima*, *T.* 11. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendam ſubſtantiam. Partes autem organicæ animalis participant diuerſum temperamentum, inſigniuntur diſtincta figura, eliciuntque aliam operationem. Cor enim eſt calidum, & officina ſpirituum vitalium: cerebrum verò eſt frigidum, & fons ſpirituum animalium: caro eſt humida, & mollis: os verò ſiccum, & durum, & ſic de reliquis: ergo ſortiuntur diuerſas formas partiales ſubſtantiales.

32. Occurrunt prænominati Authores, & dicunt, id prouenire ex accidentibus, & qualitatibus diſpoſitiuis. Diſpoſitiones quippè extant in capite, & in organis eius ad viſionem, auditionem, & reliquas ſenſationes: non autem in pedibus, aliiſque membris corporis animalis. Quare huiuſmodi diuerſæ operationes non oriuntur à diuerſis formis ſubſtantialibus, ſed accidentalibus. Contra, diuerſa accidentia detegunt, & manifeſtant diuerſas formas ſubſtantiales: quandoquidem ſubſtantia nos latet, & materia eſt paſſiua, ergo operatio tribuitur formæ, & toti compoſito: ergo cernentes varia, diuerſa accidentia, & operationes, deprehendimus diſtinctas formas ſubſtantiales, & compoſita, vt benè diſſerit Ariſt. 1. *anima*, *T.* 64. & inde. Vnde, planta ſortitur diuerſam figuram ab arbore: arbor ab homine: homo à Leone, & ſic de reliquis. Itemque diuerſimodè

perſimodè agunt, & operantur, quæ planè nonniſi à formis ſpecie, aut genere diſtinctis promanant.

Tertiò, ſi aliqua pars organica animalis, ab ipſo abſcindatur, adhuc retinet ſuam formam, quam habebat, cum erat coniuncta cum cæteris membris, ac partibus, vt ſi moueatur os, videtur ipſummet os, cum eadem forma, & figura, cuius antea erat compos: illa autem forma non proficiſcitur ab anima, vt patet, quia hæc, ab illa ſeiuncta eſt, & ſegregata. Igitur quælibet pars organica animalis poſſidet ſuam propriam formam ſubſtantialem. Non præſtat dicere, hoc prodire, ab accidentalibus formis, quæ ſubiectantur in materia. Siquidem materia ex dictis non eſt proximum, & immediatum ſubiectum accidentium: atque materia nunquam inuenitur, abſque aliqua forma ſubſtantiali: ergo ſi inuenitur aliqua pars organica à toto animali ſeparata, gaudet ſua propria forma partiali ſubſtantiali. Adde, quod etiam in artefactis id perſpicitur. Nam imago pictoris, plures formas diſtinctas ſpecie ſortitur, vt colorem album, nigrum, & huiuſmodi: ergo quoque hoc non incongrue affirmatur de naturalibus, cum hoc tamen diſcrimine, quia illæ formæ ſunt accidentales: illæ verò ſubſtantiales.

33. Oppones primò, manus mortua, & viua ſunt æquiuoce manus, teſte Ariſt. 4. *Meteor. & 7. Met. T. 35.* At ſi manus haberet peculiarem formam ab anima diſtinctam, manus nequaquam foret æquiuoca mortuæ, & viuæ, quia vtraque participaret eamdem formam manus: ergo partes organicæ diſtinctas ſpecie formas non ſortiuntur. Reſpondeo manum, & quodlibet aliud membrum organicum animalis poſſe bifariàm conſiderari. Vno modo, quatenùs manus importat ordinem ad animam, actu ipſam manum informantem, ſicque manus viua, & mortua ſunt æquiuoca, cum manus viua informetur anima, qua caret manus mortua. Altero modo, abſolutè, quatenus habet formam manus, & ſic vtraque vniuocatur in forma manus. Per hanc diſtinctionem exponitur teſtimonium Ariſt.

34. Oppones ſecundò, maior diſtinctio eſſe videtur, inter partes organicas animatas, quam inter partes organicas inanimatas: partes autem organicæ animatæ, vnam communem formam poſſident, nempè animam, ergò & partes inanimatæ. Ma. ſuadetur, quia illæ habent diſtinctas operationes, vt oculus viſionem, auris auditionem, & ſic de cæteris, quæ arguunt diſtinctas animas, à quibus prodeunt: iſtæ verò vnam actionem, & operationem communem eliciunt: hoc tamen non obſtante, vna forma participatur ab eis duntaxat: ergo, &c. Nego ſequelam ma. Etenim, vna anima, penes diſtinctas vires, & potentias, poteſt elicere, & exercere diſtinctas operationes: propterea, ex diuerſis operationibus non rectè infertur diuerſitas animarum. Verumetiam, ex diuerſis temperamentis, & paſſionibus probe depromitur formarum varietas, ſecundum diuerſas partes organicas, vt euidenter oſtenditur, quæ ſuprà adduximus.

35. Oppones tertiò, quod eſt continuum, non potitur partibus habentibus diuerſas formas, vt pater de ligno, auro, & reliquis continuis participantibus eamdem prorsùs formam communem: corpus autem animalis eſt continuum. Omnes quippè eius partes adinuicem continuantur, vt cernitur ad oculum. Ergo huiuſmodi partes non fruuntur diſtinctis formis. Reſpondeo ma. in qua vim faciunt Aduerſarij, non eſſe omnino veram. Siquidem ramus arboris eſt continuus: tametſi vna eius pars ſit viua, & altera arida, quandoque. Pariter interdum, corporis humani pedes aridi ſunt, reliqua verò eius membra ſana, & viua ſunt. Ad min. dici poteſt, corpus animalis non eſſe ſimpliciter continuum, ſed mixtum, ac medium inter continuum, & contiguum, propterea quod eius partes inter ſe colligantur, & connectuntur.

36. Oppones quartò, ſi huiuſmodi partes organicæ haberent formas ſpecie diſſitas, conſtituerent vnum per accidens, & vnum per aggregationem. Nam ex pluribus actibus diſparatis efficitur vnum per accidens. In communi autem ſententia compoſitum animalis eſt vnum per ſe: ergo eius partes formis ſpecificis non potiuntur. Nego ſequelam ma. quandoquidem formæ illæ partiales ſunt ſubordinatæ formæ communi, quæ eſt anima. Ideóque ex eis bene fit vnum per ſe.

37. Oppones quintò, quælibet forma ſubſtantialis, vnà cum materia conſtituit ſuppoſitum: ergo ſi in ipſo forent plures formæ ſubſtantiales, deduceretur ipſum ex eis coalitum fore multiplex ſuppoſitum, & hypoſtaſem: quod falſum eſſe, nemo eſt qui inficiatur. Reſpondeo non quamlibet formam ſubſtantialem conſtituere ſuppoſitum, ſed formam totalem completam, & perfectam. Idcircò, perperam infertur, ex pluribus formis partialibus abinuicem ſpecie diſſitis, vnum eſſe multiplex ſuppoſitum.

Articvlvs V.

De partibus humani corporis.

38. Synopſis partium ſingularum humani corporis, vulgò vocatur anatomia, quam nunc breuiſſimè attingere ſtatui, relinquens exquiſitam eius tractationem, & diligentem, accuratamque eiuſdem indaginem, ipſius magiſtris, & profeſſoribus. Potiùs autem à partibus humani corporis, quam à partibus corporis naturalis generatim ſumpti, aut cuiuſcumque alterius animati, & animalis exordior, proptereaquod dictæ partes corporis humani ſunt nobiliores, & excellentiores, & quia fabrica eſt mirabilior, & diuinior.

39. A quibuſdam autem totum humanum corpus diuiditur in tres ventres, quorum primus appellatur caput, ſecundus thorax, & tertius artus. Ab aliis verò earum partium, quadruplex efficitur diſtributio.

Prima in partes eſſentiales, & integrales. Illæ ſunt quæ totum eſſentialiter conſtituunt, putà corpus, & anima rationalis in homine, & in quolibet alio compoſito naturali materia, & forma. Partes integrales, quæ totum integrant, perficiunt, & ornant, ſunt caput, collum, brachia, manus, &c.

40. Secunda, in partes ſpermaticas, alimentitias, & excrementitias. Partes ſpermaticæ ſunt, quæ medio ſemine à progenitoribus efformantur: quæve primigeniæ nuncupantur, proptereaquod ab initio fœtus, fuerunt procreatæ. Alimentitiæ ſunt, quæ per nutritionem aggenerantur, & connectuntur partibus prioribus ſeu primigeniis. Excrementitiæ ſunt, quæ ex ſuperfluo alimento profiſcuntur, vt ſemen, lac, capilli, & cæt.

41. Tertia, in partes continentes, contentas, & impetum facientes. Partes continentes ſunt, quæ ſub ſuo ambitu alias partes comprehendunt, vt membrana, cutis, pellis, & huiuſmodi. Partes contentæ perhibentur, quæ ſub aliis continentur, vt iecur, cor, pulmones, & reliqua. Partes impetum facientes dicuntur, quæ cæteras partes excitant, vt ſpiritus vitales pulſant arterias.

42. Quarta, in partes heterogeneas, ſeu diſſimilares, quæ ſunt diuerſæ rationis, vt caro, os, &c. & homogeneas, ſeu ſimilares, quæ ſunt eiuſdem rationis, vt caro, & partes eius, ſunt caro, veluti aqua, & partes eius ſunt aqua. Huiuſmodi autem partes ſimilares potiſſimùm ſeptem recenſentur, os, catilago, ligamentum, tendo membrana, cutis, & caro. Ad has autem reuocari poſſunt quatuor humores, ſpiritus, ſemen, & lac.

Os eſt ſubſtantia terreſtris, ſicca, frigida, & dura, necnon animata. Nutritur enim, & augetur per intus ſuſceptionem. In oſſibus autem tota fabrica corporis

 nititur,

nititur, & fulcitur. Sunt enim fulcimenta, & fundamenta reliquarum partium, & membrorum corporis animalis.

Cartilago eſt ſubſtantia oſſe tenerior, quæ inuerti, inflectique poteſt. Quædam autem cartilago infidet in extremitatibus oſſis, vt patet de cartilagine naſi: quædam verò oſſis extremitatibus non adhæret, vt cartilago auris.

Ligamentum, vt nomen indicat, eſt quædam ſubſtantia connectens, ſiue colligans oſſa, ne à propriis locis dimoueantur.

Tendo à tendendo deriuatur, quia vt mox ipſa denotat, veluti chorda membrum mouendum tendit, mediatque inter ligamentum, & neruum. Nam mollior eſt ligamento, & durior eſt neruo.

Membrana eſt tunica, qua teguntur corporis partes, & membra.

Cutis eſt membrana, quæ totum corpus, aut aliquam eius partem cooperit. Diſſecatur autem cutis, in externam, quæ nuncupatur epiderma, quæve oculis noſtris conſpicitur; & in internam, quæ derma nominatur, quæ vè à nobis non ita facilè cernitur.

Caro eſt ſubſtantia, quædam laxa in corpore à ſanguine procreata. Differt autem à pinguedine, quia etſi pinguedo quoque ex ſanguine fiat: nihilominus à frigore, per modum congelationis efficitur: caro verò à calore per ſiccitatem efformatur.

43. Quatuor humores ſunt ſanguis, pituita, id eſt phlegma, atra bilis, nempè melancholia, & flaua bilis, ſcilicet cholera, qui omnes nutritioni inſeruiunt, ſimulque miſcentur, vt aſtruit Medicorum vulgus, contrà Ariſt. 2. de partibus animalium.

Spiritus eſt ſubtilis quædam ſubſtantia, vocaturque ſpiritus propter tenuitatem, & promptitudinem agendi. Huiuſmodi autem ſpiritus conſpiciuntur in inciſione venæ. Nam, virtute ipſorum ſpirituum, ſanguis ex vena inciſa egreditur. Diuiduntur autem ſpiritus in innatos, & influxos. Innati ſunt ſubſtantiæ ſubtiles procreatæ ab initio fœtus, ad eius conſiſtentiam. Influxi ſunt, qui vnà cum ſanguine influunt, innantque ſpiritus innatos. Deindè, ſpiritus influxi ſubſecantur in naturales, vitales, & animales. Naturales ſunt, qui vnà cum ſanguine in venam difluunt, nutritionemque adiuuant. Vitales dicuntur, qui à corde, tanquam vitæ fonte promanant. Animales perhibentur, qui à cerebro trahunt originem, conferuntque ad ſenſationes obeundas. De quibus nonnihil agit Scot. 4. *diſtinct.* 49. *quæſt.* 16. §. *Alius intellectus*, inquiens, hos diffundi per totum corpus, & per poros illos vbi non eſt caro ſolida.

44. Partes diſſimilares potiſſimùm referuntur quatuor, & nuncupantur muſculus, vena, arteria, & neruus. Muſculus eſt pars heterogenea, tunica, carne, fibris, & ligamentis contexta. Scinditurque in muſculum latum, profundum, & oblongum. Vena eſt pars heterogenea vnica contexta tunica, ſanguinis alimentitij conceptaculum. Subſecatur præcipuè in venam cauam, & venam portam: atque in alias multas, quarum vltimæ appellantur venæ capillares. Arteria eſt pars diſſimilaris duplici induta tunica, vitalis ſanguinis conceptaculum. Oritur a corde. Duplex autem ex ipſo corde oritur, ex parte ſcilicet ſiniſtra eiuſdem, vnaque vocatur venoſa, & altera aorta: Venoſa ad pulmones fertur, eiſque præbet ſanguinem arterioſum, fuliginesque expurgat. Aorta eſt, quæ vitali influxu reliquas partes corporis fœcundat.

Neruus eſt pars heterogenea ſpirituum animalium vehiculum, quo anima in cerebro inſidens, totum corpus regit, & moderatur. Ortum ſuum habet à cerebro, vt contrà Ariſt. tradunt Medici, quibus tanquam magis expertis fides eſt adhibenda, præſertim cum id cernatur in ſect. anatomica.

45. Nunc verò libet declarare partes, quatenus à natura ſunt rectè diſpoſitæ, aptéque ordinatæ. Tres autem partes præcipuè obſeruantur in humani corporis fabrica, caput ſcilicet, thorax, & artus.

Caput autem ſcinditur in partem capillatam, ità dictam, quia capillis adornatur, & non capillatam, quia capillorum eſt expers. Hæc comprehendit frontem, oculos, naſum, genas, tempora, labia, aures, & reliqua. Illa verò ſubdiuiditur in ſinciput, id eſt partem anteriorem capitis, in verticem, hoc eſt ſummitatem capitis, & occiput, ſcilicet partem poſteriorem capitis. Deinde, ſubſecantur in partes continentes, & contentas. Rursùs, continentes in communes, cuiuſmodi ſunt cutis, & membrana carnoſa: & proprias, quæ diſtribuuntur in externas, vti ſunt pericranium, & cranium, in quo tanquam in caſſide ſeruatur cerebrum; & internas, quæ extant duæ meninges circumplectentes totum cerebrum, quarum vna, quia eſt durior, vocatur dura mater: altera verò, quia eſt melior, nuncupatur pia mater. Partes autem contentæ ſunt cerebrum, & cerebellum. Illud eſt in anteriore parte capitis, & eſt maius: iſtud verò eſt in poſteriore parte eiuſdem capitis, & eſt minus, vt nomen eius indicat. In cerebro autem obſeruantur quædam cellulæ, in quibus reſident ſenſus, de quibus ſigillatim ſuo loco, cum de ſenſibus inſtituetur ſermo.

46. In thorace extant duæ cutes, epidermis ſcilicet, & derma. Accedunt quædam pinguedo, muſculi ſerrati, maſtoïdes, & bronchius. Viſuntur quoque duæ mammæ, præſertim in fœminis. Occurrit diaphragma, quod eſt inſtar muri interpoſiti, quodve continet in ſe vitales operationes, beneficio cuiuſdam membranæ vniuerſalis, quæ reſpectu diuerſorum locorum, diuerſa ſortitur nomina. Vt enim reſpicit inferiora, perhibetur ſeptum, & peritoneum: quatenus verò reſpicit ſuperiora, nominatur pleura, & membrana ſubcingens, & in capite meninx. Subſequitur cor, quod eſt principium, & fons vitæ conſtans duabus partibus, vna latiori, quæ dicitur baſis, ſiue caput: altera verò anguſtiori, & acuminata, quæ appellatur cuſpis, ſiue apex. In ipſo corde reperiuntur duo ventriculi, totidem auriculæ, & quatuor vaſcula. In dextro ventriculo cernuntur duæ venæ, nempè vena caua, & vena porta: in ſiniſtro autem, duæ arteriæ, venoſa, & aorta. Dantur verò eidem cordi duæ ariculæ prænominatæ, fortaſsè vt calor eius moderetur, & quaſi per duo flabella refrigeretur. Denuò adueniunt pulmones, quorum materia eſt mollis, & ſpongioſa: modò autem extenduntur, modò verò comprimuntur, quandoquidem conceduntur à natura ad reſpirationem faciendam. Inſtar quippè follium organorum extenduntur, vt aërem frigidum attrahant; & comprimuntur, vt aërem calidum expellant. Quod fortaſsè innuit Dauid Pſal. 118. *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum.* Et exprimt Auguſt. *lib.* 4. *contrà Iulianum, cap.* 14. Pulmones ſunt veluti folles, quibus alternatim vitales flatus haurimus, & reddimus. Et *in expoſ. Pſal.* 103. Eſt quidem pulmo pectoris, iecoris noſtri quaſi follis quidam anhelantis ſpiritum reciprocum, qui ſpiritus concepti aëris, in vocem, & ſonum exprimitur, cum verba digerimus. Nec prætermittenda ſunt aſpera arteria, quæ eſt ad reſpirandum, & ad efformandam vocem inſeruit, necnon œſophagus, qui eſt canalis, per quem tranſmittitur alimentum, in ventriculum. Muſculi laringis, & colli, gurgulio, ſpina dorſi, vigintiquatuor coſtæ, duodecim ex vno latere, & duodecim ex altero latere. Subnectendum eſt hepar, in quo facultas naturalis inſidet, & venarum radicatio. Splen, & reliqua, quæ declarantur ab Anotomiſtis.

47. Artus, qui, & inferior venter nuncupatur, diſpartitur in partes continentes, & contentas. Partes continentes ſunt epidermis, & derma, membrana adipoſa, & carnoſa. Partes verò contentæ numerantur vmbilicus, omentum, id eſt membrana, quæ adhæret in fundo ventriculi. Iunguntur inteſtina, quorum vnum dicitur duodenum, propterea quod eius magnitudo menſura-

tur duodecim digitis. Alterum vocatur ieiunum, eo quod cum ſit aluo longius, nunquam videtur plenum. Tertium eſt ileon, quartum cœcum, quintum colon, & ſextum rectum, quod excrementa recto tramite expellit. Eorum autem vinculum appellatur meſeraicum. Succedunt canales vrinarij, veſſica, vaſa ſpermatica, & reliqua, de quibus abunde Anatomiſtæ.

QVÆSTIO III.

De potentiis animæ in communi.

1. POST indaginem, & examen animæ ſecundum ſe, & generatim ſumptæ, necnon de partibus corporis animati, ordinata methodus poſtulat, vt eius potentias, vires, & facultates, diuina ſuffragante gratia perſcrutemur. Prius namque eſt eſſe, quam conſequentia ad eſſe, vt tangit Doct. 4. *diſt.* 10. *quæſt.* 7. §. *Reſpondeo A.*

ARTICVLVS I.

A quo producantur potentiæ animæ.

2. SVnt, qui arbitrantur, animæ potentias produci à generante compoſitum animatum, tanquam à principio proximo, & immediato. Communis autem opinio Philoſophorum ſuſtinet vires, facultates, & potentias animæ immediatè, & proximè produci ab ipſamet anima.

3. Not. primò, ex Scot. mox cit. *in exp.* 9. *Met. cap* 1. quaſdam potentias competere inanimatis, vt igni potentiam calefactiuam, & aquæ potentiam frigefactiuam: quaſdam verò animatis, vt potentiam nutritiuam, & augmentatiuam: inter quas nonnullæ oriuntur ab anima, vt intellectus, & voluntas ab anima rationali: aliquæ à corpore, vt mobilitas, & cæteræ à toto coniuncto, vt vegetatiua, ſenſitiua, & huiuſmodi, quarum meminit Ariſt 1. *animæ*, 64. & Scot. 12. *Met. in expoſ. T.* 13. inquiens, potentiæ, præter intellectum, & voluntatem, ſunt organicæ, & totius coniuncti, & in ſeparatione, non manent, niſi vt in radice.

4. Not. ſecundò, per potentias animæ intelligi principia immediata operationum vitalium, ſic intellectus eſt principium proximum, & immediatum intellectionis, voluntas volitionis, & ſenſus ſenſationis. Hinc ſubiicit Doct. 3. *d.* 34. *q. vn. ante*, §. *His ſuppoſitis ſub H.* potentia eſt, quo potens eſt potens, & quo potens eſt fortis. Poteſt autem aliquid ab alio produci bifariàm, aut per motum, & mutationem, quo pacto productum realiter diſtinguitur à producente, vt ſunt effectus, à ſuis cauſis: aut per ſimplicem emanationem, ſiue per realem reſultantiam, vt potentiæ ab anima, & à toto coniuncto, putà potentia calefactiua, ab igne, & frigefactiua, ab aqua. Atque diuina attributa à diuina eſſentia pullulare dicuntur. Hunc duplicem producendi modum recenſent Scot. 1. *poſt. quæſt.* 15. §. *Ad quæſt. verſ. ſed alio modo*, & Sarn. *quæſt.* 1. *vniuerſ. pag.* 16. *&* 17.

5. Not. tertiò, ab vna, eademque ſimplici anima, plures oriri potentias, vt ab anima rationali promanant intellectus, & voluntas, ordine quodam ſeruato. Nam intellectus prodit ab anima intellectiua priùs, quàm voluntas, eo ferè pacto, quo texitur ordo in productione plurium effectuum eſſentialiter ordinatorum ab eadem cauſa promanantium, quorum vnus ſupponit alium, non quia vnus ab altero efficiatur, vt motus dicitur eſſe cauſa caloris, ſed quia inter vtrumque extat naturalis præſuppoſitio, vnuſque altero eſt immediatior cauſæ, aut ſaltem minora ſupponit. Sic nos priùs intelligimus, quàm velimus, non quòd intellectio ſit cauſa volitionis, ſed quia intellectio minora præexigit, quàm volitio, ita naturaliter ab anima prius emanat intellectus, quàm voluntas, vt indicat Doct. 1. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 7. *O.* & alibi non raro.

6. Aſſ. potentiarum quædam ab anima, quædam verò à toto coniuncto immediatè oriuntur: & a generante mediatè, & remotè. Aſſ. eſt bipartita, quam tenet Doct. *locis præalleg.* & inſinuat D. Auguſt. *lib.* 1. *contrà Iulianum, cap* 3 inquiens. *Voluntatum ſi quærantur origines, quæ occurrunt, niſi naturæ, quas Deus bonas condidit.*

Primas pars probatur primò, illud eſt principium immediatum, & proximum alicuius, quo primo poſito immediatè ponitur, & quo primo ablato immediatè aufertur: poſita autem anima immediatè ponuntur potentiæ inorganicæ, & poſito toto coniuncto immediatè ponuntur potentiæ organicæ, & materiales, vt neminem videtur latere, ergo anima, & totum coniunctum eſt immediatum, & proximum principium omnium prædictarum facultatum, & virtutum

Secundò, anima non eſt ignobilior formis elementorum, cum ſit principium vitæ: & compoſitum animatum non eſt deterius compoſito inanimato: formæ autem elementorum, & ipſa elementa ſunt principia proxima, & immediata ſuarum potentiarum, vt ignis potentiæ calefactiuæ, & aqua frigefactiuæ, ergo pariter anima, & totum viuens, & animatum ſunt immediata principia, & origine a præfatarum virium, & potentiarum.

Secunda pars defenditur expreſsè à Doct. 1. *poſt. quæſt.* 56. §. *Ad* 1. & ſuadetur ex communi Philoſophorum elogio, qui dat eſſe, dat conſequentia ad eſſe: Et ex proloquio Iuriſtarum, qui dat principale, dat acceſſorium. Generans autem producit animatum, ergo mediatè, & conſequenter producit vires, & facultates eius. Deinde, qui producit ſubſtantiam corpoream, vtique producit paſſiones, & accidentia eius, putà quantitatem, qualitatem, & huiuſmodi: generans autem animatum producit animatum ſibi ſimile, ergo conſequenter producit vires, & virtutes, quæ ipſum conſequuntur, & concomitantur.

7. Oppones primò, Ariſt. 7. *Phyſ.* 1. ſcribit, nihil à ſeipſo moueri: Si autem anima, & animatum producerent ſuas potentias, & facultates, mouerentur à ſe ipſis ad eaſdem potentias producendas, ergo ab eis dictæ potentiæ non proficiſcuntur Reſpondeo ad ma. & dico, effatum Ariſt. valere de iis, quæ producuntur per motum, & mutationem: non autem de cæteris; quæ prodeunt per ſimplicem emanationem, cuiuſmodi ſunt vires, & virtutes animæ, & totius coniuncti animati, vt palàm feci *in* 2. *not.*

8. Oppones ſecundò, ab vno, vt vno, non poteſt proficiſci niſi vnum, autore Auer. 8. *Phyſ. com.* 46. Anima autem eſt vna ſimplex ſubſtantia, & animatum quoque vnum eſt, ergo ab his prodire nequeunt plures vires, & potentiæ. Reſpondeo per expoſitionem ma. ab vno habente vnum principium tantum, non poteſt produci, niſi vnum, concedo: ab vno habente plura principia, nego. Sic ab vno ſole oriuntur potentiæ illuminandi, & calefaciendi, & ab vna cauſa, plures prodeunt effectus.

ARTICVLVS II.

An potentiæ animæ abinuicem, & ab ipſa anima diſtinguantur.

9. PRima opinio eſt Ocham. 2. *quæſt.* 14 *& vlt.* Gabriël. Greg. & aliorum Nominalium arbitrantium, potentias animæ eſſe prorſus idem cum ipſamet

anima,

anima, ità vt anima rationalis non diſtinguatur ab intellectu, & voluntate, quæ ſunt eius potentiæ, ſed ipſamet ſit intellectus, & voluntas connotando dictarum potentiarum operationes. Anima quippè, quatenùs intelligit, connotat intellectum, & quatenùs vult, connotat voluntatem. Secunda, opinio eſt Alenſ. 2. *p. q 65. m. 2.* Th. 1. *p. quæſt. 77. art. 1.* Tol. 2. *anima, quæſt. 9.* Rum. *ibid. cap. 3. quæſt. 1.* & multorum aliorum, ſtatuentium potentias abinuicem, & ab anima realiter differre. Tertia, defenditur à Scot. 2. *diſt. 16. quæſt. vn.* & 4. *diſt. 44. quæſt. 2.* Tatar. 2. *de anim. quæſt. 2. art. 2.* Ioan. de Magiſt. Pone. *diſp. 58. quæſt. 11.* aliiſque permultis, docentibus inter animam, & potentias eius intercipi diſtinctionem formalem.

50. Not. primò, & recol. ex dictis *in ſuper. art.* ex Scot. 4. *diſt. 10. quæſt. 7. §. Dico A.* ſicut homo componitur ex anima, & corpore: ità participat nonnullas potentias ſpirituales, quæ à ſola anima rationali oriuntur, putà intellectus, & voluntatis: quaſdam verò materiales, quæ toti coniuncto competunt, vt potentia viſiua, & huiuſmodi, ſcribente Ariſt. *l. de ſenſu, & ſenſato, cap. 1.* Et quidem earum, quæ ſunt totius coniuncti aliquæ dicuntur magis corporeæ, quæ videlicet conſequuntur naturam corporis mixti: cæteræ verò magis videntur accedere ad naturam animæ, proptereà quod conſequuntur, & concomitantur corpus animatum. Hac autem poſita diſt. accipiendum eſt id, quod idem Doct. *in 4. diſt. 44. quæſt. 2.* tradit, potentiæ inorginicæ (ità forte dictæ, quia ad ſuas operationes exercendas, non indigent organo corporeo) realiter identificantur cum anima, formaliter verò ab ea diſcriminantur: potentiæ autem organicæ, quæ non ſunt animæ per ſe, niſi radicaliter partialiter, ſed totius compoſiti ex anima, & corpore, realiter ab anima ſecernuntur, cum hæc, abſque illis eſſe queat. Vnde anima in ſtatu ſeparationis, nullam ſortitur potentiam organicam, nec poteſt exercere actum alicuius potentiæ organicæ, & corpore.

51. Not. ſecundò, ex eodem Doct. *in 2. paſſu memorato, §. Rationes iſtæ A.* potentiam vno modo ſumi pro principio operandi, & ità *ex 5. Met. T. 17. & 9. eiuſdem T. 2.* potentia ſcinditur in actiuam, & paſſiuam. Altero modo, prout diſtinguitur potentia ab actu: ſicque nedum potentia, & actus ſunt eiuſdem ſpeciei, verumetiam eiuſdem numeri, *ex eodem 9. Met. 11. & 3. Phyſ. 8.* Illud quippè indiuiduum, quod nunc eſt in actu, eſt illud idem, quod fuit in potentia, putà obiectiua. Quo fit, vt falſum prorsùs ſit potentiam primò modo acceptam, quæ deſcribitur principium tranſmutandi aliud, inquantum aliud, eſſe eiuſdem generis, cum actu. Nam, ſubſtantia producit accidens, quod eſt diuerſi generis ab ipſa ſubſtantia, *ex 7. Met. in fine.* Quare, non rectè infertur à Thomiſt. actus, & operatio ſunt accidentia, ergo & potentia productiua eſt accidens, cum etiam ſecundum D. Th. ſubſtantia producat ſubſtantiam, tametſi non immediatè, ſed mediantibus accidentibus. Fieri namque poteſt, vt potentia ſit ſubſtantia, actus verò ſit accidens.

52. Aſſertio prima, anima, eiuſque potentiæ non ſunt prorſus idem. Traditur à Doct. *locu præcit.* Probatur primò, ex Ariſt. 2. animæ 91. *In vno viuente vna eſt anima, plures verò potentiæ.* Et 2. *eiuſdem, cap 3. T. 27.* Tria ſunt genera animarum, quinque verò genera potentiarum. Et ibid T. 9. *Si oculus foret animal, eius forma eſſet potentia viſiua.* Suffragatur D. Aug. l. de ſpiritu, & anima, cap. 4. *Vna anima, plures potentiæ, & vires.* Et *ibid.* Comparat animam Deo trino, iuxtà ternarium potentiarum numerum, intellectus, voluntatis, & memoriæ. Idem *lib. 5. contrà Iulianum, cap. 3.* ſubdit naturas intellectuales eſſe origines voluntatum. Patet autem originem diſtingui ab originato, veluti arbor, à fructu, & radix à germine. Et *l. 4. contrà eundem, c. 4.* ſubnectit, naturam creatam eſſe bonam ſemper, voluntatem verò bonam eſſe, ſi opus bonum operetur, & malam, ſi malum faciat opus. Igitur Auguſt. diſtinguit voluntatem, & cæteras potentias animæ, ab ipſamet anima. Secundò, quod eſt omninò idem, & indiſtinctum cum alio, quidquid attribuitur vni, attribuitur & alteri, vt ſi homo, & animal rationale identificantur, quidquid dicitur de homine, vtique dicitur de animali rationali: quod autem competit vni potentiæ animæ, non competit alteri, vt intellectus intelligit, non autem voluntas intelligit: voluntas vult, non verò intellectus vult. Tertiò, quod emanat ab alio, non coïncidit cum eo, à quo emanat, veluti effectus non identificatur cum cauſa, a qua cauſatur. Potentiæ autem animæ emanant ab ipſa anima, vt manet probatum in 5. *art. huius, quæſt.* Ergo &c. Quartò, principium naturale differt à principio libero: intellectus autem eſt principium naturale, & voluntas eſt principium liberum: ergo intellectus, & voluntas, quæ ſunt potentiæ animæ rationalis inter ſe diſtinguuntur. Ma. elucet, quia principium naturale eſt ad vnum determinatum, & principium liberum eſt indifferens, & indeterminatum ad oppoſitos actus, & oppoſita obiecta. Inſuper, & in diuinis, Verbum producitur per intellectum, & Spiritus ſanctus per voluntatem, ergo ſi intellectus, & voluntas non differr. ot, tam bene Spiritus ſanctus procederet per intellectum ac per voluntatem, & ſimiliter Verbum per voluntatem produceretur, ac per intellectum: id autem planè falſum, & erroneum eſt, vt oſtendi *tract. de Deo trino, diſp. 1.* Ergo ſtatuendum eſt diſcrimen inter animam, eiuſque potentias, & facultates.

53. Aſſertio ſecunda, potentiæ, viresque animæ, nec abinuicem, nec ab ipſa anima realiter diſſident: ſed formaliter duntaxat. Hæc aſſ. eſt bimembris, cuius præcipuus Patronus eſt Scot. *vbi ſuprà.* Prima pars probatur primò, ex Ariſt. 2. *anima, T. 27.* vocante potentias, partes animæ, & perfectiones eius: quod ſi potentiæ diſtinguerentur realiter ab anima, non forent partes eius, quandoquidem anima eſt ſubſtantia, & potentiæ realiter ab ea diſtinctæ ſunt accidentia in ſententia Thomiſtica. Deinde, idem Ariſt. dubitat, num intellectus ſit ab anima ſeparabilis? Si autem potentiæ, ab anima realiter diſſiderent, nulla foret dubitatio, cum proculdubio, accidens reipſa à ſubſtantia ſecernatur. Additque multa alia ibid. Ex quibus planè deducitur, Ariſt. nequaquam ſtatuiſſe diſtinctionem realem inter animam, & facultates eius. Quod non aduertens Tol. præcit. putat opinionem oppoſitam eſſe Peripateticam. Secundò, *ex 1. Phyſ. 55.* non ſunt multiplicanda entia abſque neceſſitate: melior quippè eſt vnitas, quam multitudo: & natura præſtat, quod melius eſt, 2. *de gener. 50.* Si autem anima, & potētiæ eius realiter differrent, forent multa entia reipſa diſtincta. Igitur, cum melius, & præſtātius ſit, animam eſſe vnum quid reale identificatum cum ſuis potētiis, apertè infertur, intercipiendam haud eſſe diſtinctionem realem inter animam, & potentias eius. Tertiò, ſi potentiæ ab animæ realiter diſſiderent, ſaltem diuinitùs poſſent ſeparari, & collocari in lapide, aut alio ſubiecto, ſicque lapis haberet intellectum, & anima tunc eſſet veluti truncus, exuta, & ſpoliata omni virtute, & facultate, proindéque, non foret principium vegetandi, ſentiendi, & intelligendi, quod pugnat naturæ animæ, quæ ità fuit ſuperiùs deſcripta, & definita. Rurſus, anima, quæ eſt ſubſtantia, non eſſet immediatè actiua, & operatiua: ſed ſolùm ageret, & operaretur per accidentia: alibi autem monſtraui, ſubſtantiam eſſe immediatè actiuam, & operatiuam, ergo vires, & virtutes eius ab illa realiter non ſegregantur. Demum, anima immediatè non foret beata, quia immediatè non videret Deum, nec ipſo frueretur: ſed mediantibus accidentibus, quæ per Thomiſt. ſunt intellectus, & voluntas: hæc autem, & conſimilia reiecta ſunt tract. de beatitudine.

Secunda pars ſequitur ex dictis. In prima namque aſſ. probaui, potentias non eſſe prorsùs idem cum anima. In prima autē parte huiuſce 2. aſſ. monſtraui, inter animam, & potentias eius non intercedere diſtinctionem realem,

ergo

ergo aſtruendum eſt, intereſſe diſtinctionem formalem. Præterea, quæ ſortiuntur diſtinctas formalitates, & definitiones, & quæ etiam virtute diuina abinuicem ſegregati nequeunt, formaliter differunt, vt fusè alibi oſtendi: anima autem, & potentiæ eius ſunt huiuſmodi, vt patet ex dictis. ergo formaliter differunt.

14. Opp. 1. D. Aug. 12. *Ciuit. c.6. & l. de Spiritu, & anima, c.4.* & Iſidor. 11. *Ethymol.* hæc proferunt verba. Anima eſt vitalis, dum vegetat, eſt ſenſus, dum ſentit, & ſpiritus, dum cōtemplatur, & eſt anima, dum ſapit: igitur anima nullo modo diſtinguitur à ſuis potentiis, niſi penes diſtincta nomina, & connotata, vt non obſcurè indicant Patres prærecēſiti. R. fortaſsè dictos PP. exiſtimare, animam, & potētias eius eſſe vnum, & idem realiter, diſtingui verò formaliter. Vnde loco cit. de Ciuit. Aug. confundit metum, triſtitiam, aliaſque affectiones animi, cum voluntate, quas conſtat ab ipſa voluntate diſſidere. Idipſum oſtendunt teſtimonia eius allata in 1. aſſ.

15. Inſtabis, idem S. Doct. 7. *Conf* alloquens Deum, inquit. *Voluntas enim, & potentia Dei. Deus ipſe eſt.* Ergo ſi in diuinis potentia, & attributa inter ſe, & cum diuinitate identificantur, id ipſum aſtruendum eſt de anima, & potentiis eius. Dico, hæc, & illa identificari quidem realiter, diſtingui verò formaliter, vt late proſequutus ſum *Tract. de Deo vno, diſp 2 q.2.*

16. Opp. 2. Ariſt. *l. prædicam. c. de qualitate*, collocat potētias naturales in categoria qualitatis, ergo Ariſt. arbitratur, potentias naturales eſſe accidentia: atqui accidentia realiter differunt à ſubſtantia, in qua ſubiectantur, igitur potentiæ animæ, quæ ſunt accidentia ab ipſa anima realiter diſſerunt. Reſpondeo Ariſt. interpretandum eſſe de potētiis ſumptis non pro principiis agendi, & operandi, quia ſic reſident in prædicamento eorum, quorum ſunt principia: ſed pro habilitatibus, & agilitatibus naturalibus agendi, & operandi: Ob id ibi exemplificat de curſore, & pugillatore, qui habēt huiuſmodi facilitatem, & habilitatem currendi, & pugillandi.

17. Opp. 3. potentia viſiua realiter diſtinguitur à potentia auditiua, ergo quod affirmatur de iſtis, pariter aſtruendum eſt de aliis potentiis. Ant. probatur, quiſpiam poteſt eſſe cæcus, etſi ſurdus non ſit: ergo ibi eſt potentia auditiua, ſine viſiua, proindéque illa ab hac realiter diſcriminatur, cum ex dictis, ſignum euidens diſtinctionis realis ſit, quando vnum ſeparari poteſt ab alio. Concedo ant. nego conſeq. quia illæ potentiæ nunc prænominatæ, ſunt totius coniuncti: non autem ſolius animæ, vt obſeruaui ſupra in 1. not. Vel dico, valere de potentiis proximis, non autem remotis. Quandoquidem, qui eſt cęcus, etſi potentia proxima videndi careat, non tamen pótentia remota, vt patet de cæcis à Chriſto Domino illuminatis, Matt. 11. *Cæci vident, ſurdi audiunt*, &c. & Ioan. 9. cæcus natus ait, *cum eſſem cæcus, nunc video.*

ARTICVLVS III.

An diſtinctio potentiarum deſumatur penes diſtinctionem actuum, & obiectorum.

18. IN hoc art. duos nanciſcor dicendi modos, quorum priorem ſequuntur D. Th. 1. *p. q.77. art.3.* Caiet. Bannez *ibid.* Tol. 2. *de anima, q.8.* Complut. *diſp 7. q.1. §.2.* & Ruu. *c.3. q.8.* affirmantes, potentias animæ differre per habitudinem ad actus, & obiecta. Poſteriorem amplectuntur Scot. *Quol.13.* poſt HH. & 2. *diſt.16. q. vn.* & *3. d.24. q. vn. in fine*, & 1. *Met. q.6.* Iand. 2. *de anima, q.8.* Herueus *Quol. 1. q.10.* Mercen. Mayr. Lych. & alij complures negantes potentias eſſentialiter, & intrinſecè diſtingui per actus, & obiecta.

19. Not. 1. hoc loco non controuerti, num potentiæ diſtinguantur abſolutè per actus, & obiecta? Id enim pro certo omnes ſupponunt, ſed ambigi de modo, quo potentiæ penes actus, & obiecta diſcriminantur. Etenim Thomiſt. putant actus, & obiecta diſtinguere potentias à priori, & eſſentialiter, itavt ſpectent ad ipſarum eſſentiam, & quidditatem, non quia ſint formæ intrinſecæ earum, inquit Tol. cit. ſed habitudo quædam, ad actus, & obiecta, adeò vt potentia quælibet in ſua eſſentia includat habitudinem ad actum, & obiectum, eaque ſit eiuſdem differentia, quæ varia, & diuerſa eſt, pro varietate, & diuerſitate obiectorum. Scotiſtæ autem arbitrantur, actus, & obiecta non diſtinguere potentias eſſentialiter, intrinſecè, & à priori, nec habitudinem illam ad actus, & obiecta eſſe de earum quidditate, & eſſentia, ſed per ſuas proprias, & intrinſecas differentias conſtitui in eſſe potentiæ, quæ manifeſtantur per actus, & obiecta ad quæ terminantur.

20. Not. 2. ex Scot. 1. *d.3 q 4. art.2. C.* potentias diſparatas tripliciter adinuicem ſe habere. Aut enim sūt omninò diſparatæ, & contradiſtinctæ, aut ſubordinatæ. Quod ſi ſubordinatę extiterint, vel ſunt in eodem genere, vt cognoſcitiua ſuperior, & inferior, vel in diuerſo genere, vt cognoſcitiua, & appetitiua. Primo modo, potentiæ diſparatæ participant obiecta prorſus diuerſa, quandoquidem nulla earum eſt per ſe operatiua circa idem obiectum, circa quod verſatur alia potentia, cuiuſmodi ſunt ſenſus exteriores, vt viſus, auditus, odoratus, guſtus, & tactus. Secundo modo potentiæ diſparatæ ſortiuntur obiecta prima ſubordinata, itavt potētia ſuperior poſſit habere per ſe actum, penes quodcumque, circà quod poteſt potentia inferior, quo pacto, obiectum primum potentiæ ſuperioris continet ſub ſe obiectum potentiæ inferioris. Vnde primum obiectum viſus ſecundum ſuam communitatem continetur ſub primo obiecto ſenſus communis. Tertio modo potentiæ ſic ſe habent, vt appetitiua adæquetur cognoſcitiuæ in operando, circà quæcumque obiecta, idem foret obiectum primum vtriuſq; & ſub eadem ratione formali, ex parte potentiæ. Si autem appetitiua habeat actum, circà aliqua cognoſcibilia, & circà aliqua, non: tunc obiectum appetitiuæ erit inferius, & contractius ad obiectum cognoſcitiuæ, veluti ſunt intellectus, & voluntas. Quod ſi voluntas ponatur habere actum circà omne intelligibile, ſtatuetur idem obiectum, tam intellectus, quàm voluntatis, & ſub eadem ratione formali. Si autem ità minimè ſit, ſed voluntas ſolum eliciat actum, circà intelligibilia, quæ ſunt finis, aut entia ad finem, & non circa merè ſpeculabilia, hoc modo decernitur obiectum voluntatis quoquo modo contractius, & limitatius obiecto intellectus.

21. Aſſ. 1. diſtinctio potentiarum eſſentialis, & intrinſeca non petitur penes actus, & obiecta earum: ſed extrinſeca, & manifeſtatiua duntaxat. Defenditur à Doct. *locis præadductis.* Prima pars probatur primò, quod eſt poſterius potentia non eſt principium eſſentiale conſtitutiuum, & diſtinctiuum eius, quandoquidem, prius vt prius non accipit ſuum eſſe à poſteriori: actus autem ſunt poſteriores potentiis, quia hi, ab eis oriuntur, ergo ab iſtis, illatum diſtinctio intrinſeca, & quidditatiua non decerpitur.

Reſpondent Complut. & Ruu cit quod licet potentia ſit prior actu in genere cauſæ efficientis, non tamen in genere cauſæ finalis, cum actus, & operatio ſit finis potentiæ, authore Ariſt. 9. *Met. T.16.* Contra, finis eſt cauſa intrinſeca, ſicut & efficiens: lis autem eſt de cauſa formali, intrinſeca, & eſſentiali, ergo nulla eſt reſpōſio. Deinde, ex dictis *l. de cauſis, q de cauſa finali*, finis cauſat penes eſſe intentionale, in præſenti autem inueſtigatur eſſe reale, à quo deprometur vnitas, & diſtinctio realis, & quidditatiua potentiæ, cuiuſmodi non eſt eſſe cauſæ finalis, ſiue penes eſſe intentionale, ſiue penes eſſe reale.

Secundò, & ferè recidit in idem, cum primo argumento, & deſumitur ex Scot. 2. *d.1. q.5.* primum præcedit actus primus in ſe, & per ſe, ſecundum naturam, poſtmodum verò ſubſequitur eſſe principium actus ſecundi:

cundi : potentiæ autem ſunt actus primi , & principia productiua actuum ſecundorum , ergo potentiæ per ſe primò,& eſſentialiter non differunt per actus ſecundos. Ma. ſuadetur à Doct.cit.omne ens,quod eſt principium alicuius actionis , ideò talem actionem eſſerit, quia eſt tale ens , & talis naturæ, vt patet de ſole, qui eſt principium generandi multa mixta , cuius diſtinctio ab eis mixtis quidditatiua, & eſſentialis, haud quidem eſt illa potentia, ſiue principium producendi ea mixta , ſed eſt forma,& eſſentia ipſius ſolis,qua eſſentialiter,& quidditatiuè diſtinguitur à præfatis mixtis.Min. eſt conſpicua,& ſatis claret ex dictis in præcedente art.in quo patet potentias animæ non eſſe accidentia,ſed identificari realiter cum ſubſtantia ipſius animæ. Tertiò, quod eſt extrinſecum , & extrà rationem formalem alicuius rei, minimè eam eſſentialiter , & intrinſecè ab aliis diſtinguit , vt patet : actus autem , & obiectum ſunt extrà rationem formalem , & quidditatiuam potentiæ. Nam licet per impoſſibile,nullum foret obiectum, adhuc eſſet potentia. Itemque , obiectum eſt cauſa partialis actuum:vna autem cauſa partialis,intrinſecè,& quidditatiuè non includit aliam cauſam partialem. Rurſùs, terminus eſt extrà rationem fundamenti, & terminantis : actus autem , & obiectum ſunt terminus potentiæ:igitur ab actu, & obiecto non mutuatur ſuam vnitatem , & diſtinctionem eſſentialem, & quidditatiuam potentia.

Secunda pars munitur primo authoritate Ariſt.a *animæ,T.33.*& Doct. tum *locis cit.* tùm etiam 2. *diſtinct.3. quæſt.8. §. Ad argumenta ſub N. in ſolutione vlt.* affirmantium , potentias diſtingui per actus , & actus per obiecta. Quod intelligitur à poſteriori , & manifeſtatiuè,vt liquet ex iis,quæ ibi leguntur. Secundò, longa indagine , & euidenti experientia compertum eſt , ab actibus,& obiectis, vnitatem, & diſtinctionem extrinſecam, & manifeſtatiuam decerpi. Experimur namque eum,qui meditatur,etiam iudicare,ac diſcurrere:qui autem non poteſt meditari,nec iudicare : pariter nec deliberare,nec ratiocinari valere,vt bruta.Hinc rectè deducitur,illos actus pertinere ad vnam ſolam potentiam intellectiuam,cuius obiectum primum,& adæquatum eſt omne intelligibile.Item,quicumque poteſt velle,poteſt etiam nolle, amare, & odiſſe : qui autem velle nequit, quoque nolle,diligere,& odiſſe non poteſt.Præthereà,inferimus,eſſe vnam duntaxat potentiam,quæ hos omnes actus eſſerit,quęve dicitur voluntas.Similiter,quoddam animal nutritur, non tamen generat;idcirco colligimus potentiam generatiuam diſtingui à potentia nutritiua. Idipſum cenſendum eſt de reliquis potentiis , in ordine ad ſuos actus,& obiecta.Igitur manifeſtatiuè , & à poſteriori , venimus in cognitionem diſtinctionis potentiarum, per actus,& obiecta.

25. Aſſertio ſecunda,potentiæ non diſtiguuntur per habitudinem ad ſua obiecta:ſed per ſuas intrinſecas, & formales rationes.Fauet Scot.*vbi ſuprà* Prima pars,quæ opponitur Caiet. & Tol.probatur primò,ad hominem, dicti enim Authores aſſerunt,potentias eſſe entia abſoluta de ſeconda ſpecie qualitatis : modò verò aſtruunt eſſe entia relatiua,& in ſua eſſentia includere relationẽ, ergò apertè ſibi cõtradicunt.Nec iuuat dicere,eſſe quid abſolutum cum relatione. Id enim nullo modo fieri poteſt. Siquidem, vt optimè probat Scot.contra Hent. *d.16.q.vn.G.*abſolutum cum relatione per ſe vnum conflare nequit : vnius autem operationis per ſe eſt vnum principiũ Ergo impoſſibile eſt,in ratione eius principij intrinſeca, & eſſentiali ingredi relationem , intellectio autem,& volitio,eſt actus per ſe vnus,ergo habet vnam potentiam,& principium per ſe vnum. Secundo,principium per ſe vnum prius eſt operatione,atque eſſe poteſt abſque contradictione ſine ipſa, veluti cauſa poteſt eſſe ſine ſuo effectu:relatio autem,nec eſſe,nec intelligi poteſt ſine termino,qui in re noſtra eſt operatio,ergo habitudo,& relatio potentiæ ad actum,& obiectum, non includitur in eſſentia potentiæ.Tertiò,reſpectus non eſt per ſe de ratione potentiæ receptiuæ, & paſſiuæ, ergo nec potentiæ actiuæ. Conſeq.eſt perſpicua. Ant. probatur,quia materia,quæ eſt potentia paſſiua,recipit formam immediate per ſuam eſſentiam,non verò per relationem : ergo relatio nequaquam ingreditur eſſentiam potentiæ paſſiuæ. Deinceps,quod eſt per ſe pars compoſiti conſtans per ſe vnum cum illo , non eſt per ſe pars relationis,quia relatio non facit per ſe vnum,cum abſoluto : potentia autem paſſiua, quæ eſt materia,vnà cum forma conſtituit totum , quod eſt ens abſolutum, ergo quoque in potentia actiua,de qua loquimur, non includitur vlla relatio,& habitudo eſſentialis.

23. Dices cum Rum. præcit. in ſubſtantia,& quouis ente abſoluto,non repugnare aliquem reſpectum tranſcendentalem , veluti in creatura eſt relatio ad Deum creantem , & in ſcientia eſt relatio ad obiectum ſcibile , vt non obſcurè inſinuat Ariſt. *lib. prædicam. c. de ad aliquid.* Pariter non inconuenit in potentia actiua eſſentialiter ineſſe habitudinem , & relationem , ad actum,& obiectum eius. Contra,ens vniuerſè captum diſtribuitur adæquatè in abſolutum, & relatiuum, tanquam duo membra eius diſtincta, veluti animal diuiditur in rationale,& irrationale.Igitur intrinſecè,& eſſentialiter abſolutum non includit relationem. Abſolutum quippè eſt ad ſe,& relatio eſt ad aliud.Si quę autem relatio contineatur in abſoluto,eſt ſubſequens,& concomitans ipſum abſolutum,quia priùs res eſt ad ſe,quàm ad aliud , propterea ſubſtantiam ſubſequitur relatio identitatis,aut diuerſitatis,& ſcientiam,quæ eſt qualitas, concomitatur relatio ad ſcibile. Idem aſtruendum eſt de relatione creaturæ ad creatorem,& cæteris huiuſmodi , quæ non ſunt de eſſentia eorum , quorum ſunt relationes.

Seconda pars probatur primò ex refutatione alterius ſententiæ oppoſitæ Cum enim alia diſtinctio non appareat , per quam potentiæ inter ſe eſſentialiter differant, perſpicuè infertur , ſeipſis diſtingui , hoc eſt per ſuas proprias entitates,eo ferè pacto quo productiones diuinæ ſe ipſis differunt,vt docet Scot.1.*diſt.13. quæſt. vn. §. Ad quæſt. reſpondeo O.*

Secundò,ratio formalis vnius potentiæ non eſt ratio formalis alterius potentiæ,ſecluſo quocumque actu, & obiecto:igitur vna potentia ab alia diſſidet,per ſuam rationem formalem. Ant. patet , ratio namque formalis intellectus non eſt ratio formalis voluntatis, & econtrà,quocomq;alio circumſcripto,ſiue actu,ſiue obiecto.

Tertiò,quodlibet ens abſolutum,per ſuam propriam, & intrinſecam differentiam , ab aliis differt , vt patet differenti : potentiæ autem , ſiue ſint qualitates,vt putant Thomiſt. ſiue realiter ſubſtantiæ, vt cenſent Scotiſt. ſunt entia abſoluta : ergo participant proprias , & intrinſecas differentias , per quas ab aliis eſſentialiter differunt. Quartò, prius cauſa conſtituitur in ſuo eſſe eſſentiali,& formali , quàm illi adueniat relatio cauſati, ergo potentiæ,quę ſunt cauſæ actuum,prius ſunt in ſuo eſſe eſſentiali conſtitutæ , quàm recipiant relationem actuum,quos eſſerunt.A quo autem res habet ſuam entitatem, vtique ab eodem mutuatur ſuam vnitatem, ac diſtinctionem : igitur cum potentiæ penes ſuum eſſe eſſentiale & quidditatiuum pręcedant actus,& obiecta, conſequẽter non ab his,ſed à ſuis intrinſecis,& formalibus rationibus depromũt ſuas eſſẽtiales diſtinctiones.

24. Opp.1.pro Tol.cit.per id conſtituitur aliquid,per quod eſſentialiter diſtinguitur ab alio : potentia autem differt ab aliis generibus eiuſdem prædicamenti per talem habitudinem ad actum,& obiectum,ergo potentia eſſentialiter includit præfatam habitudinem.Ma.eſt nota.Min.eſt in promptu,quandoquidem potentia,quæ eſt in genere qualitatis,non in alio differt à cæteris generibus , niſi quia eſt principium immediatum formaliter agendi,& operandi.Concedo ma.nego min.ad eius probationem dico,potentiam,penes ſuum eſſe formale non eſſe in prædicamento qualitatis,aut in alio prædicamento accidentis : ſed reductiuè collocari in categoria ſub-

ſtantiæ

ſtantiæ, veluti paſſiones ſubſtantiæ collocantur in prædicamento ſubſtantiæ. Vel ſi concedatur potentiam aliud non eſſe, quàm principium immediatum operationum, negatur tamen, per huiuſmodi habitudinem, ad actum, & obiectum, circa quod verſatur, conſtitui in ſuo eſſe eſſentiali. Prius namque potentia conſtituta eſt in ſuo eſſe eſſentiali,& quidditatiuo, quàm adueniat illa relatio actus ad ipſam potentiam. Eò magis, quia Tol. concedit, potentiam eſſe ens abſolutum, cum ſit qualitas, ſecundum eum: omne autem abſolutum prius eſt in ſuo eſſe abſoluto, quàm recipiat relationem ſibi aduenientem, vt ſuprà inculcaui.

25. Opp. 2. nemo concipere valet potentiam, niſi intelligat habitudinem ad actum, & obiectum, vt indicat Ariſt. 5. *Met.* 12. qui potentiam definiens, non aliter, quàm per actum, & obiectum definit. Igitur, ſi intellectus non aliter intelligit naturam, & eſſentiam potentiæ, niſi concepta habitudine ad actum, & obiectum, ſanè ipſa habitudo ſpectat ad eius eſſentiam. Reſpondeo negando anc. ſiquidem, quodlibet ens abſolutum concipitur priùs in ſe, quàm concipiatur in ordine ad aliud, vt tradit Doct. 1. *d.* 1. *quæſt.* 6. §. *dico tunc.* Quare, illa habitudo, & relatio non eſt de conceptu formali potentiæ, ſed conſequitur, & concomitatur, ad eius entitatem: alioquin potentia locaretur in categoria relationis, non verò in prædicam. qualitatis, vt aſſerunt Thomiſ.

26. Dices, nec actum, nec obiectum eſſe eſſentiam, vel differentiam potentiæ, ſed ab his deſumi differentiam potentiæ, quæ eſt quædam habitudo ad actum, & obiectum, non quidem habitudo, quæ eſt accidentalis relatio, ſed principium habitudinis, quæ rectè nuncupatur eſſentialis habitudo. Contrà, falſum eſt, ab acto, & obiecto deſumi potentiæ differentiam intrinſecam, & eſſentialem, cum actus ex dictis ſit poſterior potentia: à poſteriori autem vt ſic, accipi nequit differentia eſſentialis prioris. Quamuis autem actus ſit prior in intentione, poſterior tamen eſt in exequutione, cum ſit eius finis, à quo depromitur differentia extrinſeca. Deindè falſum eſt, eſſentialem habitudinem eſſe differentiam potentiæ. Nam, præterquamquòd videtur eſſe in hoc aſſerto repugnantia, cum dicitur, habitudo eſt differentia potentiæ, & poſtmodum, non habitudo, ſed principium habitudinis: principium quippè habitudinis non eſt habitudo, ſed potius cauſa habitudinis.

Quod ſi occurras, id valere de habitudine eſſentiali, non verò accidentali. Contrà, non videtur quomodo habitudo ſit cauſa habitudinis. Nam, cum vtraque ſit relatio, vna eſſe nequit cauſa alterius, quia relatio non eſt de genere actiuorum. Quod ſi principium actus vis vocare habitudinem eſſentialem, gratis hoc dicis, & abſque vllo fundamento, eſtque effugium argumenti.

27. Si iterùm replices, quædam eſſe accidentia abſoluta, quæ nullum important reſpectum extrinſecum, & hæc non definiuntur per aliquid extrà ſe: quædam verò ſunt, quæ licet ſint abſoluta, tamen aliquem ordinem, & reſpectum includunt ad extrà, cuiuſmodi ſunt potentiæ, actus, habitus, & huius formæ alia, & hæc, abſque aliquo extrinſeco definiri non poſſunt, non quod illa extrinſeca, & reſpectus ſint de eorum eſſentia, ſed principium eſſentiale eorumdem reſpectuum. Contrà, quod non ingreditur eſſentiam alicuius, poteſt ſine eo definiri: ille autem reſpectus, & habitudo ex conceſſis non intrat eſſentiam potentiæ, ergò definiri poteſt abſque tali reſpectu, & habitudine ad actum, & obiectum. Maior conſtat ex munere bonæ definitionis, quod eſt, explicare diſtinctè naturam rei, & non ea, quæ ſunt extrà rei naturam, alioquin definitio foret vitioſa: cum ergò admittatur, illam habitudinē eſſe extra eſſentiā potentiæ, vtique concedendū eſt, abſque illa poſſe definiri. Pronunciatū verò Ariſt. iam ſuprà expoſitū eſt, de diſtinctione extrinſeca, manifeſtatiua, & à poſteriori.

LIBER TERTIVS.

De Anima vegetante.

1. DE ſingulis animabus tractaturis primùm nobis occurrit inueſtiganda anima vegetans, tum quia eſt communior, & vniuerſalior, tum etiam quia eius operationes antecedunt operationes reliquarum animarum. Hinc ſubdit Ariſt. 2. *de gener animalium, cap.* 3. Homo prius viuit vita plantæ, deindè vita animalis, & poſtmodum vita rationalis.

QVÆSTIO I.

De natura Animæ vegetatiuæ.

ARTICVLVS VNICVS.

Quid, & quotuplex ſit Anima vegetatiua.

2. ASSERTIO 1. anima vegetatiua eſt *actus primus corporis organici potentiâ vitam habentis vegetantem.* Eſt conſentanea Ariſt. & Scot. cit. ſuprà *l.* 2. *q.* 1. *art.* 4. vbi omnes eius particulæ fuere explicitæ, præter vltimam, quæ additur, vt ſtatuatur diſcrimen inter ipſam, & animas ſenſitiuam, & intellectiuam. Poteſt quoque definiri à poſteriori: anima vegetans eſt *principium viuendi*, hoc eſt vegetandi, & explicatiùs deſcribitur his verbis, Anima vegetans eſt *principium nutriendi, augendi, & generandi.* Hæc pariter deſcriptio animæ vegetatiuæ patet ex dictis *loco mox alleg. art.* 5. Hæc autem diſcriminatur à cæteris animabus, proptereà quod iſta eſt tantum principium vegetandi, illæ verò, nedum ſunt principium vegetandi, verumetiam ſentiendi, loco mouendi, & intelligendi.

3. Aſſ. 2. anima vegetatiua eſt ſpecie multiplex: præſupponitur ab Ariſt. & Scoto. Suadetur primò, diuerſæ operationes ſpecie diſtinctæ arguunt diuerſas formas ſpecie diſtinctas, *ex* 1. *anima,* t 3. Apparent autem plures operationes ſpecie diuerſæ, in vegetantibus. Siquidem alia virtus & operatio prodit ab vna planta; alia verò ab altera. Itemque diuerſi fructus à diuerſis arboribus fiunt, vt conſtat experientia, ergò in eis reperiuntur animæ vegetantes ſpecie diſtinctæ. Secundò corpora diuerſimodè organizata & figurata indicant animas ſpecie diſtinctas, Etenim quælibet anima exigit apta organa, idoneáque membra ad ſuas operationes exercendas: vegetantia, autem ſortiuntur diuerſa corpora, diſtinctaque membra, partes, & figuras, vt intuemur in ceraſo, pino, populo, & reliquis, igitur plures inueniuntur animæ vegetantes ſpecie diſtinctæ. Iſte diſcurſus inſinuatur ab Ariſt. 1. *animæ, cap.* 3. *T.* 53. & Scot. 1. *d.* 2. *quæſt.* 7. *in reſponſione ad* 1. *principale.* Et 3. *d.* . *in principio corporis q.* & 4. *d.* 11. *quæſt* 3. *art.* 2. *CC.* §. *Ad rationes pro* 1. *opinione.* Suffragantur Antonius Andr. 7. *Met. q.* 17. & Faber *Theor.* 73. *cap.* 4. Et Lychet. *in com. primi ſententiarum præmemorati.*

4. Opp.1. contra 1. Aſſ. Ariſt.2. *animæ*, 43. definit animam vegetantem, ſic. Anima vegetans eſt *principium generandi ſibi ſimile*. Ergò definitio a nobis præallata de anima vegetatiua pugnat doctrinæ Peripateticæ. Reſpondeo Ariſt. tradere definitionem animæ vegetantis ab opere præſtantiori, quod eſt generare ſibi ſimile: non autem abſolutè eam deſcribere, vt ſuprà egi. Quare Ariſt. vnum tantùm ibi declarauit; ego verò conatus ſum omnia adducere, quæ faciunt ad claram notitiam animæ vegetantis.

5. Opp.2. contra 1. Aſſ. ſi diuerſa membra in vno viuente non arguunt diuerſas animas, cum ex dictis, vna anima animet, & viuificet plures partes organicas ſpecie differentes, ergò ex diuerſis corporibus organicis, non rectè infertur diuerſitas ſpecifica animarum vegetantium. Reſpondeo id valere de membris vnum corpus integrantibus & conſtituentibus: non autem de membris, ac partibus, ex quibus diuerſa corpora conſtantur, & coaleſcunt; ſic enim, ex diuerſis corporibus diuerſa membra habentibus deprehenduntur diuerſæ animæ vegetantes ſpecie diſtinctæ.

QVÆSTIO II.

De potentiis animæ vegetantis.

ARTICVLVS I.

Quotuplex ſit potentia animæ vegetatiuæ.

1. SVNT, qui quatuor animæ vegetatiuæ vires, & facultates conſtituunt, videlicet, nutritiuam, augmentatiuam, generatiuam, & calorem naturalem. Communis autem Philoſophorum ſententia aſtruit eſſe tantùm tres prænumeratas, ab earum numero calorem naturalem expungentium.

2. Not.1. in indagine, & examine alicuius rei, duplicem obſeruari poſſe ordinem, naturæ ſcilicet, & doctrinæ. Priorem ſequimur in præſentia, agentes de natura, & quidditate animæ vegetantis, deinde de potentiis eius, & poſtremò de eiuſdem actibus Hunc ordinem tenet Ariſt. diſſerens de anima generatim ſumpta, inueſtigans prius eius eſſentiam, & definitionem, poſtmodum eius potentias, actus, & obiectum. Poſteriorem verò præſtat *hoc loco*, *T.33.* ſecundi de anima, vbi aggreditur prius obiectum actus, & potentias vegetantis animæ, & poſtea ipſius eſſentiam, & naturam perluſtrat.

3. Not. 2. alimentum deſcribi ab Ariſt. 2. *anim.* *T.43.* contrarium, per quod ſua mutatione, animatum incrementa ſuſcipit, & vnum, ex altero generatur. Tres autem conditiones requiruntur ad alimentum propriè dictum, tactæ à Scot.4. *d.44.q.1.* & expreſsè ab eodem Philoſopho nunc cit. quarum prima eſt, vt ſit contrarium alito, quia cum nutrimentum conuertendum ſit in ſubſtantiam nutriti, debet eſſe contrarium, propterea quod mutatio non fit niſi quoquo modo ſit contrarium: tametſi non deſinit, qui exiſtiment, teſte eodem Philoſopho *ibid. T.44* debere eſſe ſimile alito. Oppoſitum autem eſt probabilius, quia in nutritione vnum ſuperatur ab alio, & in ſubſtantiam ſuam tranſmutatur: victoria autem habetur ex contrario. Secunda vt ſit ex illis contrariis, quorum mutatio ſic ſe habet, vt vnius mutatio, alterum augeat. Ideò, cum ex albo fit nigrum, quia tunc non habetur augmentum, proptereà vnum non eſt alimentum, & pabulum alterius. 3. vt mutatio non ſit reciproca. Nam alimentũ vertitur quidem in ſubſtãtiam aliti, verum tamen alitum non conuertitur in ſubſtantiam alimenti.

4. Not. 3. ex eodem Ariſt. cit. *T.* 47. alimentum trifariàm poſſe conſiderari. Primò ſecundum ſubſtantiam, & hoc modo eſt nutritionis obiectum, ſubſtantia quippè per ſubſtantiam reparatur. Secundò penès quantitatem, & ita eſt potentiæ augmentatiuæ obiectum. Tertiò quatenus eſt reſiduum, & ſuperfluum nutritionis, quo pacto eſt cauſa generationis non quidem eiuſdem numero, ſed alterius ſimilis in ſpecie. Dixi eſſe ſuperfluum, non quidem veluti excrementa, ſed vt quid ſuperfluum ad nutritionem, & reſtaurationem proprij indiuidui. Poſtquam enim indiuiduum ſufficienter eſt nutritum, ſi quid remanet, non in propriam ſubſtantiam conuertit, ſed tranſmittit ad vaſa ſpermatica, illud conſeruantia propter generationem ſimilis in ſpecie.

5. Aſſ. ſunt tres potentiæ animæ vegetantis præmemoratæ: calor verò naturalis eſt inſtrumentum eius duntaxat. Deducitur ex Doct. in 4. *cit q 1.* Prima pars probatur primò. tria ſunt, quæ requiruntur ad animatum anima vegetatiua, ergò tres ſunt potentiæ eius. Ant. ſuadetur, vt vegetatiuum viuat, & conſeruetur, neceſſe eſt, nutriatur, ergò indiget potentia nutritiua. Deindè, huiuſmodi viuens nequit eſſe ſub exigua quantitate propterea exigit certam, & determinatam quantitatem, & magnitudinem, igitur ei neceſſaria eſt potentia augmentatiua, per quam debitè augeatur. Deniuò, vnum, & idem indiuiduum nequit eſſe perpetuum, tametſi perpetuitatis ſit auidum, ei ergò neceſſaria eſt potentia generatiua, qua media generans gignit ſibi ſimile, & perpetuatur in ſpecie. Secundò tres ſunt actus, triaque obiecta diſtincta, circa quæ laborat animatum vegetans, ergò & tres extant potentiæ eius prænumeratæ. Ant. oſtenditur, ſunt namque, nutritio, augmentatio, & generatio. Itemque alimentum penès ſuam ſubſtantiam, & vt eſt quantum, & reſiduum vegetantis.

Secunda pars probatur, anima vegetans vtitur calore naturali, ad exercendas ſuas operationes vitales, veluti ignis, ad calefaciendum: huiuſmodi autem calor eſt inſtrumentum ignis, ergò pariter calor naturalis eſt inſtrumentum vegetantis. Præterea calor eſt accidens, potentiæ verò animæ realiter idemtificantur cum ſubſtantia ipſius animæ, ex alibi aſſertis, & probatis, igitur calor naturalis non eſt potentia animæ vegetantis, ſed inſtrumentum eius.

6. Opp.1. potentia augmentatiua eſſe nequit abſque nutritiua: ergò non ſunt ſtatuendæ duæ potentiæ ab inuicem diſtinctæ. Ant. patet, quia nihil poteſt creſcere, niſi nutriatur. Concedo ant. nego conſeq. licet enim vis auctrix præexigat virtutem nutricem, vnaque, cum alia ſemper coniungatur. Nihilominus inferendum non eſt, eas inter ſe non diſtingui. Nam potentia volitiua præſupponit intellectiuam, tametſi ab inuicem differant. Itemque virtus calefactiua præexigit illuminatiuam, quamuis inter ſe has differre, communis ſit Philoſophorum ſenſus.

7. Opp.2. exiſtere poteſt vis nutritiua, abſque generatiua vt conſtat de quibuſdam animantibus, quæ quidem aluntur, non tamen generant cum ſint ſterilia, veluti ſpadones. Ergo huiuſmodi potentiæ in anima vegetante diſtinctæ non reperiuntur. Reſpondeo licet quædam animalia gignere nequeant, non obid deducendum eſt virtutem generatiuam animæ vegetanti non competere. Quandoquidem aut id accidit, ob aliquod impedimentum, aut imperfectionem, & defectum, vt patet in iis, quæ fiunt ex putri materia.

8. Opp 3. idem eſt obiectum nutritiuæ, augmentatiuæ, & generatiuæ. Ergò vna eſt tantum potentia animæ vegetantis. Ant. probatur, alimentum eſt obiectum idem iſtarum facultatum, vt indicaui *in 3. not.* Ergò tales potentiæ ab inuicem non ſecernuntur. Nego ant. ad eius probationem, dico eſſe idem obiectum materialiter, diſtinctum verò formaliter, vt *paſſu alleg.* palàm feci. Sic quoque interpretandus eſt Ariſt. 2. *animæ, c 4.* *T.42.* & 2. *de gener. animalium, c.4.* inquiens eamdem eſſe facultatem nutriendi, augendi, & generandi, ſupple, realiter, & materialiter, non verò formaliter & eſſentialiter.

Articvlvs II.

Quomodo præfatæ potentiæ diſtinguantur.

9. QVamuis ex præcedente *lib.* 2. *quæſt.* 3. *art.* 2. iam ferè huius dubitationis nodus ſolutus eſſe videatur : nihilominus plerique alium diſſoluendi modum hîc adhibendum eſſe ſuſpicantur , & conantur. Etenim Iand. in præſenti, *quæſt.* 13. Alb. 2. *parte ſummæ de homine, quæſt. de motu nutritiuo, art.* 2. quibus videtur fauere D.Th. 1. *p. q.* 78. *art.* 2. Caiet. Iauel. & Ferr. ſubſcribit Fernelius *l.* 5. *phyſiolog. cap.* 5. prænominatas facultates, & potentias realiter ab inuicem, & ab anima diſtingui, arbitrantur. At verò Philiop. 2. *anim. ad T.* 47. Sueſſ. *in com. T.* 41. Valleſ. 2. *contr. c.* 20. Dur. 1. *d.* 3. *part.* 2. *q.* 2. & alij non pauci inter has potentias, realem diſtinctionem non agnoſcunt.

10. Not. 1. compertas nobis eſſe tres operationes animæ vegetantis , ex tribus potentiis præaſſignatis ortum ſuum ducentes, quæ ſunt nutritio, augmentatio, & generatio. Cum enim calor naturalis ſemper agat in humidum radicale, & nitatur ipſum conſumere, conſequenter aliquæ partes viuentis deperduntur, quæ per nutritionem reparantur, & reſtaurantur. Præterea, cum viuens anima vegetali, in principio ſuæ formationis ſit exiguum, oportet, ipſum ſibi acquirere certam, & debitam quantitatem , & magnitudinem , quæ efficitur per augmentationem. Inſuper , quoniam indiuiduum eſt corruptioni, & morti obnoxium, nè vniuerſitas rerum ſublunarium viuentium pereat , habetur generatio , per quam vnumquodque in ſua ſpecie conſeruatur, ac perpetuatur.

11. Not. 2. accretionem vegetantis biſariàm accipi, vno modo , pro acquiſitione maioris quantitatis in viuente, ſic animatum dicitur creſcere vſque ad certum limitem: altero modo, pro acquiſitione nouæ quantitatis, ſiue maioris, ſiue minoris, ſiue æqualis, & ita fit augmentum ſemper in viuente. Nam, ſicut viuens ſemper nutritur , quandiù viuit , ſic ei noua per nutritionem additur quantitas.

12. Not. 3. & recol. ex dictis *l. præcedente, q.* 3. *art.* 2. potentiarum nonnullas eſſe ſolius animæ, puta intellectum, & voluntatem : aliquas verò totius coniuncti, vt vegetandi, & ſentiendi facultates, quæ cum à toto animato prodeant , tanquam à partiali radice originantur ab anima, ac etiam à corpore, vt non obſcurè inſinuat Ariſt. 1. *anima,* 64. & poſt ipſum Scot. 12. *Met. in expoſ. T.* 13. quæ nec in ſtatu ſeparationis animæ, à corpore, non manent in ipſamet anima , niſi vt in radice , non quidem totali, ſed partiali duntaxat. Hoc ipſum indicat 9. *Met. in expoſ T.* 2.

13. Aſſ. 1. potentia nutritiua realiter non differt ab augmentatiua ; ſed formaliter duntaxat. Deducitur ex Doct. 2. *d.* 16. *q. vn* Prima pars ſuadetur primò rationibus, quas attulimus, *l.* 2. *mox alleg.* ad probandum potentias animæ genericè ſumptæ, ab anima, & ab inuicem realiter non ſecerni. Secundò, non poteſt effici nutritio, niſi fiat augmentatio, ergò ſignum eſt prænariatas potentias realiter non diſtingui. Ant. oſtenditur, nutritio eſt acquiſitio nouæ ſubſtantiæ , nouæque quantitatis: ſicque non poteſt fieri vna operatio, abſque alia, proindéque , ſicut operationes prædictæ ſunt inſeparabiles, ità & earum potentiæ, ac vires.

Secunda pars probatur primò, quia occupantur circa diſtincta obiecta formaliter. Siquidem , vis nutritiua reſpicit ſubſtantiam alimenti, augmentatiua verò quantitatem eius : ergò inter eas adeſt diſtinctio formalis. Secundò habent diuerſas definitiones, quas petit diſtinctio formalis , ergò formaliter differunt. Ant. eſt in promptu, nutritiua namque eſt virtus tranſmutandi alimentum , in ſubſtantiam aliti , medio calore naturali: augmentatiua verò eſt virtus , qua animatum augetur, per intus ſuſceptionem, mediante etiam calore naturali.

14. Aſſ. 2. inter potentiam nutritiuam, & generatiuam non intercipitur diſtinctio realis, ſed formalis Innuitur à Doct *vbi ſuprà*. Prima pars munitur primò authoritate Ariſt. 2. *animæ*. 42. dicentis, vnam eſſe vim nutriendi, ac generandi, ſupple, realiter. Secundò nutritio eſt aggeneratio, ſiue partialis generatio, vt ſuprà indicaui, ergò virtus, quæ totum generat, & virtus, quæ partem aggenerat, non ſortiuntur realem diſtinctionem. Hùc quoque pertinent rationes adductæ , paſſu paulò antè memorato.

Secunda pars oſtenditur primò, nutritio reſpicit proprium indiuiduum : generatio autem reſpicit aliud indiuiduum numero diſtinctum. Igitur huiuſmodi potentiæ formaliter differunt. Secundò , nutritio eſt partialis generatio , & generatio eſt totalis productio viuentis. Inſuper, animatum ſemper nutritur, quandiù viuit, non tamen ſemper generat, inter has igitur potentias concedenda eſt diſtinctio formalis

15. Aſſ. 3. potentiæ organicæ, quæ dicuntur totius coniuncti ab anima , & corpore realiter differunt : ab ipſo verò toto coniuncto ſolummodò formaliter. Eſt conſentanea doctrinæ Scot. locis præalleg. prima pars indicatur ab Ariſt. 1. *anima,* 64. *& indè,* vbi apertè tradit, iraſci, texere , & id genus alia non animæ, ſed toti coniuncto eſſe tribuenda : ſi ergò principium, & cauſa præfatarum actionum , & operum non eſt anima, ſed totum ex anima & corpore coalitum, quod ab vtroque realiter diſſidet, planè infertur, eas potentias , ab ipſiſmet anima , & corpore realiter diſcriminari. Deindè, realis aliquorum ſeparatio proculdubio arguit diſtinctionem realem inter illa , vt planè manifeſtat deſcriptio realis alibi adducta, & explanata: corpus autem, & anima realiter ſeparantur, vt euidenter conſtat in obitu hominis , in quo anima à corpore realiter ſegregatur, ergò prænominatæ potentiæ, ab ipſiſmet corpore, & anima realiter ſecernuntur.

Secunda pars eſt in confeſſo, quandoquidem potentiæ ſoli animæ, aut corpori congruentes, ab eis formaliter tantùm differunt , ergò idipſum aſtruendum eſt de potentiis, quæ ſoli coniuncto competunt, cum æqua ratio ſit de illis , ac de iſtis. Ant oſtenſum eſt *l.* 2. *q.* 3. *art.* 2 vbi de potentiis animæ in communi actum eſt, & deciſum diſcrimen formale.

16. Opp. 1. contra 1. aſſ. viuens vegetans non ſemper creſcit, tamen ſemper nutritur in toto decurſu vitæ eius : igitur potentia nutriens reipſa diſtinguitur à potentia auctrice. Ant. eſt in promptu, quodlibet animatum certo termino ſuæ magnitudinis, aut paruitatis cohibetur, ac definitur ex alibi aſſertis. Diſtinguo ant. viuens non ſemper creſcit , accretione primo modo ſumpta, concedo : Secundo modo accepta, nego, vt planum feci *in* 2. *notabili.*

17. Opp. 2. contra 2. Aſſ. quodlibet animatum toto tempore vitæ ſuæ nutritur, non tamen omni tempore generat, vt experientia teſtatur, ergò facultas nutritiua differt realiter à generatiua: Concedo ant. nego conſeq. Id enim tantùm deſignat diſtinctionem formalem, quam ſtatui inter dictas potentias. Quod autem animatum non ſemper generet, ſanè id prouenit ex obice, aut defectu aliquo, vt patet in ſpadonibus.

18. Quæres quæ , & quot famulentur potentiæ nutritiuæ ? Reſpondeo ex Aug. *l. de ſpiritu , & anima, cap.* 20. & Damaſc. 1. *fidei , cap.* 16. quatuor quaſi ancillas ei poſſe aſſignari, quæ ſunt attractrix, expultrix, retentrix, & concoctrix. Attractrix eſt, quà alimentum attrahitur ab animato, nè defluat, & impediatur operatio nutritiua. Expultrix eſt, quæ defœcatum , & noxium alimentum extrà emittit. Retentrix eſt, qua retinetur alimentum proficuum, & vertitur in ſubſtantiam nutriti. Concoctrix eſt, quæ attractum alimentum medio calore naturali concoquit.

QVÆSTIO III.

De actibus animæ vegetantis.

ARTICVLVS I.

An actus animæ vegetantis inter ſe diſtinguantur.

1. NVMERVS trium potentiarum animæ vegetantis traditus eſt, & explicitus *in præcedente art.* nunc verò aſſignandus quoque eſt numerus actuum eiuſdem vegetantis animæ, qui etiam eſt triplex, putà nutritio accretio, & generatio. Quæritur autem in præſentia, nùm iſti actus coincidant, an verò inter ſe differant. Quidam enim hos verbo tenùs, & ſolo nomine diſcriminari putant, vt Marſilius 1. *de gener. q.* 10. & Alb. de Saxonia *ibid q.* 9. Cæteri verò communiter inter præfatos actus agnoſcunt diſtinctionem.

2. Not. quamdiu animatum creſcit, tandiu quoque nutriri, quia accretio præexigit, & præſupponit nutritionem. Idque euidenter elucet in plantis, arboribus & animantibus, quæ in initio parua ſunt, pedetentim verò, penès omnes partes augeſcunt. Præterea calor naturalis continuò agit in humidum radicale, ideò neceſſe eſt, vt partes deperditæ per nutritionem reſarciantur, & reparentur, nouis aggeneratis.

3. Aſſ. 1. nutritio diſtinguitur ab augmentatione. Defenditur à Doct. 4. *d.* 44. *quæſt.* 1. *in calce art.* 1 *paulo poſt L.* Probatur primò, actus, ſaltem à poſteriori diſtinguuntur, per obiecta circa quæ verſantur: nutritio autem, & augmentatio ſortiuntur diuerſa obiecta: ergò inter ſe diſtinguuntur. Ma. patet ex dictis *l.* 2. *quæſt.* 3. *art.* 3. Min. oſtenditur, nutritio occupatur, circà ſubſtantiam alimenti, tanquam eius obiectum: accretio verò, circà quantitatem eius. Conſtat autem, ſubſtantiam, & quantitatem eſſe diſtincta obiecta, concurrentia effectiuè ad producendos actus diſtinctos.

Secundò, augmentatio eſt motus, qui fit in tempore, & nutritio fit in inſtanti, *ex* 5 *Met.* 18. Fieri autem in tempore, aut in inſtanti arguit diſtinctionem, ergò cum præfati actus ità fiant, inter ipſos diſcrimen intercipitur. Tertiò prius, & poſterius differunt: idem quippè nequit eſſe ſimul prius & poſterius reſpectu eiuſdem: nutritio autem præcedit augmentationem: oportet namque priùs animal nutriri, quàm creſcat. Cum accretio ſequatur nutritionem, veluti quantitas concomitatur ſubſtantiam. Igitur inter prænominatos actus inuenitur diſtinctio.

4. Aſſ. 2. nutritio differt à generatione. Deducitur ex Scot cit. probatur primò, tandiu animatum nutritur, quandiu viuit, vt animaduerti in præmiſſo not. Generatio verò non ſemper fit, ſed certo, & determinato tempore, teſtante experientia, ergò nutritio, & generatio non identificantur. Secundò, quæ participant diſtinctas definitiones, inter ſe diſtinguuntur, quia definitio exprimit naturam rei: atque iuxtà diſtinctionem naturarum, diſtinctæ aſſignantur definitiones: nutritionis autem, & generationis traduntur diſtinctæ definitiones. Nam, generatio eſt origo viuentis à viuente, principio vitæ coniuncto: nutritio verò eſt productio partialis, ſiue aggeneratio partis, præexiſtenti toti animato nutriendo, ergò ſtatuendum eſt diſcrimen, inter nutritionem, & generationem.

5. Opp. 1. nutritio, & augmentatio fiunt in inſtanti, ergò hi actus inter ſe non diſſident. Ant. ſuadetur, eo nutrimento, quo animatum alitur, pariter creſcit. Non enim effici poteſt additio alicui, niſi eidem fiat accretio: ſed per nutritionem fit nouarum partium additio, ergò & accretio. Nego ant. Nutritio quippe eſt mutatio, quæ eſt inſtantanea: augmentatio verò eſt motus, qui eſt temporaneus. Adde, quod generatio, & illuminatio ſunt momentanea, tametſi aliundè differant.

6. Opp. 2. nutritio eſt aggeneratio nouarum partium, præexiſtentibus, & prioribus partibus, vt docet Scot. *vbi ſuprà.* ergò nutritio à generatione haud diſcriminatur. Concedo ant. nego conſeq. ſiquidem nutritio partem, generatio verò totum reſpicit. Deindè, nutritio proprium indiuiduum, generatio autem aliud indiuiduum de nouo producendum reſpicit. Vndè, apparet diſcrimen inter actus prænarratos.

ARTICVLVS II.

An per nutritionem aliquid de nouo generetur.

7. DOctor ſubtilis 4. *d.* 44. *quæſt.* 1. commemorat opinionem Magiſtri ſententiarum 2. *d.* 30 eiuſque fratris, putà Authoris *hiſtoriæ Scholaſticæ, cap.* 37. & Hugonis Victorini *Tract. de Sacram. parte* 6. *cap. penult.* ſuſpicantium, nihil nutrimenti tranſire in ſubſtantiam naturæ humanæ. Arbitrantur enim, id ſolùm eſſe de veritate naturæ humanæ, quod accipimus à parentibus in initio generationis: alimentum verò, quod ſumimus eſſe tantùm fomentum caloris naturalis: adeò vt ipſum alimentum foueat, & adhæreat calori naturali, eo ferè pacto, quo oleum adhæret lycno, ne lumen lampadis extinguatur. Aduerſus præadductam ſententiam conſurgunt omnes ferè Philoſophi, & Theologi docentes alimentum per nutritionem tranſire, & tranſmutari in ſubſtantiam aliti. Quamuis non nullum extet diſſidium inter iſtos. Etenim D.Th. putat, nutrimentum mutari in ſubſtantiam nutriti, penès partes materiæ, non autem, penès partes formæ. At Scot. *vbi ſuprà* affirmat, alimentum tranſmutari, in ſubſtantiam aliti, tàm ſecundùm partes materiæ, quam ſecundùm partes formæ. Quod vt rectè intelligatur,

8. Not. 1. in animato, quaſdam eſſe partes, quæ dicuntur ſecundùm materiam, quaſdam verò, quæ dicuntur ſecundum formam. Illæ ſunt, quæ proximè fluunt, & refluunt, adeò vt, ampliùs virtutem in ſe non habeant conuertendi alimentum in ſui ſubſtantiam: & vocantur partes ſecundum materiam, non quia forma careant, quandoquidem nulla materia, aut pars materiæ reperitur forma exuta, ſed quia, ſicut materia non agit, pariter huiuſmodi partes non agunt, ſed patiuntur, & corrumpuntur. Iſtæ autem perhibentur partes ſecundum formam, propterea quod habent virtutem conuertendi alimentum in ſubſtantiam ſui. Vt enim forma agit, ſic ipſæ partes agunt, nec ſunt in proxima diſpoſitione, ad fluendum, & refluendum, immò, vi ſua reſarciunt, & reparant partes deperditas.

Not. 2. hanc difficultatem agitari poſſe, nedum de partibus ſolidis, & alimentitiis: verùm etiam de partibus ſolidis, & ſpermaticis. De prioribus pro certo habetur, eas de nouo aggenerari præcedentibus & præexiſtentibus: de poſterioribus verò affirmatur ab Ariſt. 1. *de gener. c.* 5. Et ratio eſt, quia omnes partes, tàm duræ, quàm molles nutriuntur, & augentur: atque diminuuntur, & decreſcunt, propterea idem iudicium ferendum eſt de vtriſque. Addo, cunctas eſſe mortales, ac corruptibiles, proindéque augmentationi, ac diminutioni obnoxias, vt nos docet quotidiana experientia.

9. Aſſertio 1. aliquid de nouo per nutritionem tranſit in ſubſtantiam nutriti. Huic patrocinatur Scot. *paſſu præmemorato.* Probatur primò, principium vegetandi habet vim conuertendi cibum in ſubſtantiam nutriti, ergò per nutritionem aliquid de nouo aggeneratur animato alito. Ant. ſuadetur, à naturæ

natura namque huiuſmodi principium conceſſum eſt, vt reparentur partes deperditæ,& conſumptæ, per calorem naturalem,agẽtem in humidum radicale.Conſeq. tener,membra quippè animalis grandiora ſunt,cum iam animal ipſum per aliquos annos vitam duxit,quàm abhinc paucis diebus fuit genitum. Talis autem partium, & membrorum accretio non efficitur abſque noua acquiſitione nouæ ſubſtantiæ, & quantitatis, ergo &c. Secundò, niſi per nutritionem, aliquid de nouo addatur nutrito, fieret miraculoſa multiplicatio, & augmentatio, veluti multiplicati, & augmentati fuere panes euangelici in deſerto, *Ioan. 6.* Nullum autem miraculum admittitur abſque neceſſitate, igitur per nutritionem aliquæ partes aggenerantur viuenti nutrito. Tertiò, niſi partes viuentis per nutritionem reparentur, concedendum eſt, partes primigeneas, & ſpermaticas eſſe immortales,ac incorruptibiles: partes verò alimentitias, eſſe mortales, & corruptibiles, ac proindè genere inter ſe differre, quia corruptibile, & incorruptibile genere differunt, 10. *Met. in fine:* abſurdum eſt autem, dari in animali carnem aliquam incorruptibilem, & aliquam corruptibilem. Siquidem hæc, & illa caro ab inuicem ſpecificam differentiam non ſortiuntur. Fatendum ergò eſt, per nutritionem aliquas partes nutrito de nouo aggenerari.

10. Aſſ.1. per conuerſionem nutrimenti in alitum, fieri nouam formam carnis: non verò materiam nutrimenti propria forma pereunte informari, per formam carnis præcedentem. Fauet Doct. *vbi ſuprà, A.* Probatur primò, forma extenſa, & diuiſibilis, extenditur, ad extenſionem materiæ, & diuiditur, ad diuiſionem eius, nec eam reſpicit indiuiſibiliter, & inextenſè, alioquin foret indiuiſibilis,ſimplex,& inextenſa, veluti anima rationalis, quod eſt falſum: ergò, cum materia aliti animati augetur, vtique & forma eius: atque cum corrumpitur aliqua pars formæ, quoque & aliqua pars materiæ eius deperit: proindéque, cum quædam pars materiæ per nutritionem aggeneratur præcedenti materiæ, eodem etiam modo, quædam pars formæ ingeneratur priori formæ: & ſicut illa pars materiæ de nouo eſt producta: pariter illa forma eſt noua, quæ nouam materiam informat,ſecùs non magis nunc, quàm tunc foret extenſa. Ant. liquet ex Ariſt. *l. prædicam cap. de quantitate,*vbi habetur,quanta eſt ſuperficies, tanta eſt albedo, quæ in ea exiſtit. Secundò, ſi poſt nutritionem, plures ſunt partes materiæ in toto, quàm priùs, aut ergo pars noua materiæ eſt in toto, abſque forma,quod eſt inconueniens, cum nihil materiæ exiſtere valeat ſine forma, ex omnium conſenſu: aut eſt ibi ſub forma noua, & habetur intentum: aut ſub forma antecedente, ſicque vel illa deſinit perficere partem materiæ, quam priùs perficiebat, & hoc modo migrabit eadem pars formæ, à parte materiæ, ad aliam partem, quod eſt inconueniens: vel illa pars formæ prior eamdem ſimul perficiet partem materiæ nouam, & ſic perficiet ſimul duo perfectibilia;quorum vtrumque eſt ſibi adæquatum. Nam pars materiæ eſt adæquatum perfectibile parti formæ, & per conſequens, cum illæ duæ partes materiæ ſint duo adæquata perfectibilia illi parti formæ, manifeſtum eſt, ipſam, duas illas materiæ partes tàm priorem, quàm poſteriorem, informare non poſſe. Tertiò forma extenſa, & diuiſibilis educitur de materia, & ſubiecto diuiſibili, & extenſo,ergo ſicut tota anima de toto ſubiecto, & de tota materia educitur: ita pars formæ, & animæ de parte materiæ, ei correſpondens educitur, proindéque, per nutritionem non aggeneratur pars materiæ, quin pariter aggeneretur pars formæ, animali nutrito.

11. Opp. 1. anima rationalis informat quamlibet partem, etiam de nouo aduenientem corpori humano, nec oportet de nouo produci aliam formam. Ergò idem aſtruendum eſt de partibus quæ per nutritionem, cuicumque animali adueniunt, videlicet eſſe partes ſecundum materiam, non autem ſecundum formam. Neganda eſt paritas ant. quia anima rationalis eſt indiuiſibilis, & immaterialis: cæteræ verò animæ, & formæ ſunt diuiſibiles, & materiales. Ideò, vna pars formæ informat partem materiæ, & tota forma, & anima informat, & animat totam materiam eius, in quo reperitur.

12. Opp.2. Ariſt. 1. *de gener. cap. de accretione, T.* 34.explicitis verbis ſcribit,partes animati ſecundùm ſpeciem perſiſtere: partes verò, ſecundum materiam fluere, & refluere: igitur in doctrina Peripatetica per nutritionem acquiruntur partes, ſecundum materiam, non verò ſecundum formam. Reſpondeo locum Philoſophi exponendum eſſe, iuxta ſenſum præmiſſi not. in quo euidenter fuere explicatæ partes, nedum penes materiam, verumetiam penes formam. Nec occurrit amplius aliquid addere,ad declarationem eius teſtimonij.

13. Opp.3. ſi partes de nouo per nutritionem animato comproducuntur, ipſum animatum erit vnum contiguum,vel continuum,aut ſaltem vnum per aggregationem: hoc autẽ refellitur ab omnibus Philoſophis,ergò nihil per nutritionem de nouo adiungitur ipſi nutrito. Reſpondeo tantummodo ſequi, animatum eſſe vnum per aggenerationem, quia partes acquiſitæ per nutritionem ſuccedunt loco deperditarum, & refocillant ipſum animatum.

Articvlvs III.

An indiuiduum idem perſeueret à principio ſui ortus vſque ad eius metam.

14. QVi partes Magiſtri ſententiarum amplexantur, facili negotio ſe expediunt ab hac dubitatione; affirmantes idem indiuiduum, quod continuò nutritur, perſeuerare à principio ſuæ natiuitatis, vſque ad vltimam eius periodum, propterea quod idem humidum radicale,eædemque partes perſiſtunt,quæ à ſuis progenitoribus acceptæ fuere. Qui autem aliam viam à Magiſtro diſcrepantem ſequuntur, non leui agitantur, & premuntur difficultate, quomodo ſcilicet idem ſit indiuiduum à principio ſui ortus,vſque ad finem, ſi partes eius ſemper fluant, & refluant. S. Th expendens iſtud dubium, aſtruit eſſe idem indiuiduum,quia partes eius ſecundum formam perdurant, tametſi ſecundum materiam dilabantur. At Doctor ſubtilis præalleg. *in ſuperiori art.* exiſtimans partes indiuidui fluere,& refluere, nedum penès materiam, verùm etiam penès formam, docet idem remanere indiuiduum à principio ſuæ vitæ, vſque ad mortem, quia remanet totum, licet partes eius continuò mutentur, & refïciantur.

15. Aſſ. indiuiduum animatum, quod nutritur, & augetur, permanet idem ab initio ſui ortus vſque ad eius obitum Defenditur à Doct. *vbi ſuprà.* Suadetur primò ex Ariſt. 1 *de gener. cap.* 5 affirmante,ſubiectum, quod alitur, & creſcit, perſeuerare ſemper idem vſque ad eius interitum. Et 3. *polit. c.* 2. ciuitas dicitur ſemper eadem, quamuis nonnulli ſemper naſcantur, aliique moriantur. Secundò illud idem permanet in toto vitæ ſuæ curriculo, quod perdurat ſecundum totum, quia idemtitas vera & realis alicuius deſumitur ab idemtitate totius: idem autem indiuiduum in toto vitæ ſuæ curſu perſiſtit, ſecundum totum, tametſi aliquæ partes defluant, vt patet de arbore, quæ dicitur eſſe eadem, quamuis quædam eius partes abſcindantur: & idem flumen, licet partes eius continuè dilabantur. Ergò,idem eſt indiuiduum, à principio ſui ortus, vſque ad eius terminum vitæ, licet partes eius fluant, ac refluant. Tertiò idemtitas alicuius petitur potiſſimùm, penès idemtitatem materiæ, & formæ: tota autem materia, & forma perſeuerant in vno, & eodem indiuiduo, ergò & idem perſiſtit indiuiduum. Ma. eſt in

confeſſo, quia illæ ſunt partes intrinſecè, & eſſentiales totius. Min liquet, nam licet eius partes alterentur, & impuræ reddantur, vt conſtat de partibus ſenis, tamen eædem partes perdurant, ſecundum eamdem materiam, & formam. Inſuper ex dictis, elementa ſunt generabilia, & corruptibilia, ſecundum partes ingenerabilia verò & incorruptibilia, ſecundum ſe tota. Ergò idipſum aſtruendum eſt de indiuiduo viuente, & animato.

16. Opp. 1. ſi præfata aſſertio vera eſſet, idem foret indiuiduum non per realitatem, ſed per æquiualentiam: in præſenti autem peruestigatur vera, & realis identitas indiuidui, ergo &c. ſequela ma. oſtenditur, quia loco partium deperditarum, acquiruntur & ſuccedunt aliæ partes de nouo, ſicut diximus de loco, quem eſſe eamdem per æquiualentiam, aſſeruimus alibi, cum de loco ex inſtituto egimus: Licet enim partes corporis ambientis recedant, aliæ tamen de nouo accedunt idem corpus ambientes, proindéque, cum iſtæ æquiualeant illis, corpus dicitur eſſe in eodem loco per æquiualentiam. Nego ſequelam ma ad eius probationem dico eſſe diſparitatem, quia per flatum venti, partes aëris ambientis præcedentes ſimul omnes recedunt, aliæ verò adueniunt in locum priorum. At in animato, non ſic contingit, quia quædam tantùm partes viuentis exiguæ, & cades diſpereunt, & ferè omnes reliquæ partes eiuſdem viuentis permanent. Obid. reuera idem perſiſtit indiuiduum: veluti licet capilli, vngues, aliæque partes digitorum præſcindantur, nihilominus, idem ſemper ſtat indiuiduum. Idipſum affirmandum eſt de partibus quæ per nutritionem fluunt, & refluunt ab animato.

17. Opp. 2. ſi omnes partes animati fluunt, partes præcipuæ, vt cor non eſſent ſedes animæ, vt cum Ariſt. affirmant Philoſophi, quandoquidem huiuſmodi partes, quoque forent obnoxiæ fluxui, & refluxui. Id autem apparet falſum, cum remaneant idem cor, idemque caput, & cætera membra potiſſima: ergò &c. Nego ſeq. ma. cauſa namque, cur cor perhibetur ſedes animæ, non eſt, quia partes eius à fluxu, & refluxu ſunt immunes: verum quoniam participat præſtantiores, & nobiliores diſpoſitiones, ad exercenda nobiliora vitæ opera.

18. Quæres 1. vtrum idem numero indiuiduum poſſit reparari? Reſpondeo negatiuè, potentia namque ordinata, à priuatione ad habitum non datur regreſſus. Potentia autem Dei abſoluta non repugnat, vt patet *Ioan.* 11. de Lazaro. Et *Marci* 16. de Chriſto Domino. Ratio eſt, quia nulla extat repugnantia, nec ex parte Dei, nec ex parte rei corruptæ, quæ vt fuit poſſibilis, antequam exiſteret; ità poſt eſſe deperditum, adhuc retinet poſſibilitatem, vt ſit de nouo.

19. Quæres 2. Quid ſit vita? Reſpondeo cum Ariſt. eſſe permanentiam animæ vegetantis, cum calore naturali, & humido radicali, in corpore organico. Addi poteſt, vel virtualiter ipſam animam vegetantem continentem. Mortem verò, econtrà eſſe deſitionem eiuſdem animæ in corpore organico. Duplex autem eſt mors, naturalis, quæ accidit defectu humidi radicalis conſumpti, per calorem naturalem: & violenta, quæ contingit gladio, veneno, aliiſque modis innumeris.

20. Quæres 3. Quid ſit ſanitas? Reſpondeo eſſe debitam temperiem omnium partium animati: è regione verò, morbus eſt intemperies omnium membrorum, aut alicuius animati: & ſi fuerit pars præcipua, niſi adhibeatur opportunum remedium, accidit mors.

21. Quæres 4. quid ſit reſpiratio? Reſpondeo eſſe attractionem aëris frigidioris expulſo aëre calidiore ad temperandum calorem cordis. Cuncta autem animalia, quæ habent pulmones, reſpirant: reliqua verò eorum expertia, vt piſces non reſpirant.

22. Quæres 5. quodnam ſit opus nobiliſſimum animæ vegetatiuæ? Reſpondeo eſſe generationem, iuxta illud 2. *de anima T.* 34. naturaliſſimum, ſiue nobiliſſimum opus eſt, generare ſibi ſimile. Et 4. *Met.* ſubiicitur, vnumquodque eſt perfectum quando poteſt generare ſibi ſimile.

23. Dices, Deus non poteſt gignere alium Deum, ergò præfatum elogium non eſt vniuerſaliter verum. Occurrit Doct. 1. *Met. in expoſ. c.* 5. Alium Deum non eſſe factibilem nec generabilem, quia Deorum pluralitas repugnat.

24. Inſtabis, Angelus eſt factibilis, tametſi nequeat generare ſibi ſimilem. Dico illud non eſſe verum, quando productum ita eſt perfectum, vt ad ſui productionem poſcat cauſam æquiuocam, cuiuſmodi eſt Angelus.

ARTICVLVS IV.

An vterque parens concurrat actiuè ad generationem Prolis.

25. INdubitatum eſt, patrem actiuè ſe habere in productione fœtus. Ambigitur verò, num mater quoque actiuè concurrat, ad prolis efformationem. Qua in re, D. Th. 3. *p. q.* 32. *art.* 4. Dur. 3. *d.* 3. *q* 1. & Capr. *ibid. d.* 4. *q. vn. art.* 4. aſſerunt matrem paſſiuè ſe gerere tantùm in fœtus procreatione. Doctor autem ſubtilis 3. *d.* 4. *q vn* Et *Quol.* 15. *art.* 2. Seraphicus *ibid. quæſt.* 1. Mayr. Baſſol. Lych, & alij plurimi, quibus præiuerunt Hypocr. *l de genitura*, Galen. *l. de ſpermate*, & *l.* 2. *de virtutib. naturalibus cap.* 3. & cæteri Medici docent ad generandam prolem matrem actiuè concurrere.

26. Not. non verti in dubium, vtrùm mater ſit principium actiuum principale generandæ prolis, quandoquidem omnes admittunt, non eſſe huiuſmodi principium principale: ſed totam litem eſſe, nùm ſit principium actiuum minùs præcipuum. Præterea, obſerua, cum Scot. præcit. in formatione fœtus multos interuenire motus. Primò namque deciditur ſemen à generante, & tranſmittitur ad locum generationis aptum, deinde ibi condenſatur, itemque figuratur, organizatur, & perficitur. Vnde dubitatur, vtrùm ad præfatos motus mater actiuè, an verò paſſiuè ſe habeat duntaxat.

27. Aſſ. mater actiuè concurrit ad generandam prolem, tametſi minus principaliter Tenet Doct. *vbi ſuprà* & 1. *d.* 17. *q.* 1. §. *ſed tunc ſub LL.* Et indicat D. Aug. *Tract.* 2. *in Ioan.* Suadetur primò, mas & fœmina ſunt eiuſdem ſpeciei, vt ſcribit Ariſt. 10. *Met.* 15. quæ autem ſunt eiuſdem ſpeciei participant idem principium actiuum, eamdemque generandi virtutem: ergò cum pater actiuè ſe habeat in formatione prolis, idipſum aſtruendum eſt de matre, eo modo, quo explicitum eſt ſupra. Secundò quod aſſimilat ſibi prolem, concurrit actiuè ad ipſam prolem efformandam, quia cauſa agens nititur reddere effectum ſibi ſimilem: proles autem nonnunquam ſimilior eſt matri, quàm patri. Ideò, fortaſſe inquit Ariſt. 9. *Eth. cap.* 7. Quia magis ſuos eſſe filios matres ſciunt, magis in eorum generatione laborant, propterea magis eos diligant, ergò mater coagit ad gignendum fœtum. 3. ſemen cenſetur ab omnibus principium actiuum prolis: mater autem emittit ſemen, ad formandum fœtum, vt teſtantur Medici, & obſeruát Anatomiſtæ, in fœminis eſſe quædam vaſa ſpermatica ſeminis conſeruatiua, ergò matri non eſt deneganda virtus actiua minus principalis ad prolem gignendam.

28. Opp. 1. Ariſt. 1. *de gener. animalium, c.* 19. & 20. tradit, matrem in gignenda ſobole paſſiuè ſe gerere: ergò in peripato, mater non eſt principium actiuum prolis. Reſpondent quidam Ariſt. loqui de principio actiuo magis præcipuo, non autem de principio minus præcipuo, de quo dubitatur in præſentia. Verum hæc reſponſio contradicit Ariſt. qui explicitis verbis tum loco cit. tum etiam alibi docet matrem paſſiuè ſolùm ſe habere in generatione fœtus & exemplo illuſtrat *paſſu cit. cap.* 2,

Inſtabis,

Inſtabis, idem Philoſophus 7. *Mor. ad Eudemum cap. 3.* inquit, matres Magis, quàm Patres amare Filios, quia magis ſuum opus eſſe, arbitrantur. Et 8. *Eth. cap.* 12. præmiſit, parentes amare liberos, quaſi ex ſe quiddam ſint, liberos autem amare parentes, quaſi ex illis quidpiam ſint. Occurrendum eſt, præfata loca exponenda eſſe, quoad ſubminiſtrationem materiæ, & educationem: non autem quoad actiuitatem generationis ipſius ptolis. Quare in hoc, & quibuſdam aliis alibi notatis, Ariſt. eſt deſerendus, & ſequendi ſunt Medici tanquam magis experti, vt monet Scot. *loco memorato*.

29. Oppones ſecundò, ſi mater ſe haberet actiuè in efformatione ſobolis, emitteret ſemen veluti pater. Semen quippè ab omnibus cenſetur principium actionũ fœtus. Mater autem non emittit ſemen, Ariſt. 1. *de gener. animalium, cap.* 12. & quod ipſa mater effundit, videtur eſſe quidam humor aqueos, & rarus, qui rationem ſeminalem non ſortitur, ergo mater non eſt principium actiuum prolis. Concedo ma nego min. ad eius probationem dico eſſe verum ſemen, licet non ita perfectum, cuiuſmodi eſt ſemen patris.

30. Oppones tertiò, quod ſuppeditat tantùm materiam ſoboli, non coagit ad eius productionem: mater autem ſolam materiam ſubminiſtrat, in quam agit ſemen patris, ergo mater non concurrit actiuè ad gignendam prolem. Concedo ma. nego min. partialiter namque mater, licet minus principaliter coagit ad generandam ſobolem, vt ſatis ſuprà manet probatum.

ARTICVLVS V.

An quæ fiunt per putrefactionem ſint euſdem ſpeciei cum iis, quæ fiunt per propagationem.

31. AVerroës 8. *Phyſ. com.*46. & 2. *de gener. cap.*1. Iand.7. *Met. quæſt.*15. & quidem alij negant, quæ generantur ex ſpermate, eſſe eiuſdem ſpeciei, cum iis, quæ ſine ſemine gignuntur. Scot. autem 1. *diſt.*2. *quæſt.*7. §. *Ad* 1. *argumentum principale. R.* Et 3. *diſt.*14. *quæſt* 3. §. *contrà.* Propè initium, Antonius Andreas 7. *Met. q.*8. Fabet. *Theorem.*71. & cæteri, tam contrà, quàm extrà eius ſcholam, aſſeuerant quæ per putrefactionem, & per propagationem generantur, participare eamdem ſpeciem, & naturam.

32. Not. viuentium ſublunarium quædam eſſe perfecta, putà hominem, & leonem, quæ ex putri materia, procreari, haud eſt cenſendum, quandoquidem, tot partes, & organa requiruntur ad horum conſtitutionem, & integritatem, quæ nonniſi à cauſa propria, vniuoca, & præſtanti, produci valent, præſertim eorum animæ, quæ ex dicendis infrà, à Deo efficiuntur: quædam verò eſſe imperfecta, ſcilicet plantas, mures, & id genus alia, quæ, aut ex ſemine, aut ſine ſemine generantur, & de his extat præſens dubitatio: non de illis. Quod autem dicitur 2. *Polit.* de quibuſdam hominibus, ex terra procreatis, vel alio modo, non eſt Ariſt. ſed Euriþ. & Ouid. Idque fabuloſum eſt.

33. Aſſertio, præfata viuentia, quæ æquiuocè generantur, ſunt eiuſdem ſpeciei. Tenet Doct. *vbi ſuprà*, & 7. *Met. in exp. cap.* 6. & *T.* 23. Et *ibid. in exp. cap.*9. *T.*90. Probatur primò, *ex* 7. *Met.*7 23. Et 5. *de hiſtoria animal. c.*1. & 6. *eiuſdem, cap.*15. vbi Ariſt. ſcribit, ſunt quæ ex limo, & arena prouenıunt, etiam ex iis generibus, quæ ex coitu, & ouo generantur, ergo ſecundum Ariſt. quæ æquiuocè gignuntur, ſunt eiuſdem ſpeciei.

Secundò, ex D. Aug. 3. *Trin. cap.*9. genitum per putrefactionem propagat alia iterum propagantia, & ita ſunt vniuoca, generans, & genitum: ergo propagata ex ſemine, & producta ex putri materia ſortiuntur eamdem naturam ſpecificam. Ant. patet de auibus, apibus, aliiſque pluribus, quæ caſu genita, poſtmodum ſemen producunt, & emittunt, ex quo alia procreantur eiuſdem naturæ, & ſpeciei.

Tertiò, quæ habent idem corpus, eamdem virtutem, paſſionem, & accidentia, continentur ſub eadem ſpecie. Hæc enim planè manifeſtant eamdem naturam ſpecificam, vt indicat Ariſt. 2. *anima*, *T.* 53. Quæ autem fiunt ex putri materia, & quæ ex ſemine gignuntur, habent idem corpus organicum, eamdemque naturam, proprietates, & accidentia, vt liquet de mure genito per putrefactionem, & de mure genito per propagationem ab alio mure. Itemque de plantis, quæ caſu naſcuntur in montibus, & quæ alibi ſeminantur, ſemine earum in terram demiſſo. Inſuper, ignis genitus ab alio igne, vterque eſt eiuſdem ſpeciei, cum igne producto ex ſcilice, aut ex radiis ſolaribus: ergo & animata ſub eadem ſpecie comprehenduntur, quæ gignuntur ex putri, & quæ ex ſemine procreantur.

34. Oppones primò, Ariſt. 1. *de gener. animalium, cap.*1. & 5. *eiuſdem operis*, conceptis verbis ſcribit, quæ generantur ex putri materia non eſſe eiuſdem ſpeciei, cum eis, quæ oriuntur ex ſemine, vt coitu pediculorum procreantur lendes, vnione muſcarum, vermiculi, & pulicum congreſſu, quoddam genus vermiculorum ſpeciem oui referens: ergo præallata noſtra aſſertio pugnat Ariſt. Reſpondeo Ariſt. ibi ſolum recenſere ea, quæ generantur ex putri materia, quorum nonnulla ſunt infœcunda, cætera verò fœcunda, ſibi ſimilia generantia, & participantia eamdem ſpeciem, vt ſuprà ex eodem Philoſopho ſatis fuit oſtenſum.

35. Oppones ſecundò, quæ ex diuerſa materia gignuntur, ſunt diuerſæ ſpecies, alioquin quodlibet generaretur ex quolibet: quæ autem per putrefactionem, & per propagationem fiunt, ſortiuntur diuerſam materiam, quia illa ex putri, hæc verò ex ſemine naſcuntur, igitur participant diuerſam ſpeciem. Nego ma. quia vnitas, vel diſtinctio ſpecifica rerum non à materia, ſed à forma depromitur, vt alibi euidenter monſtratum eſt.

36. Quæres, quænam pars in corpore animalis prius efformetur? Reſpondent Hypocrates, & Galenus eſſe hepar: Ariſt. verò ſcribit eſſe cor, quod eſt fons caloris naturalis, & ſpirituum vitalium. Ob id celebratur illud, cor eſt primum viuens, & vltimum moriens. Oculus autem econtrà, dicitur eſſe vltimus viuens, & primus moriens.

LIBER QVARTVS.

De Anima ſenſitiua.

1. PEcvliarem non moueo quæſtionem de natura animæ ſenſitiuæ, quandoquidem ex dictis, *l.a. de anima in communi* facilè intelligitur, quid in præſenti affirmandum ſit. Bifariàm autem definitur anima ſentiens, primò, à priori ſic, anima ſenſitiua eſt actus primus corporis organici potentiâ vitam vegetantem, & ſentientem habentis. Secundò, à poſteriori, anima ſenſitiua eſt principium vegetandi, & loco mouendi. Omnes particulæ vtriuſque præadductæ definitionis abundè explanatæ fuere, loco mox alleg.

QVÆSTIO I.

De Productione animæ ſenſitiuæ.

Articvlvs I.

An anima imperfectorum animalium producatur à Cælo.

2. DOctor Seraphicus 1. *diſt.* 8 *quæſt.* 1. *art.* 2. eiuſque præceptor Doctor irrefragabilis Alexander Alenſis 7. *Met. ad Text.* 23. arbitrantur animas imperfectorum animalium à Cælo produci. Contrariam ſententiam tuentur Doct. ſubtilis 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 2. Baſſolius *ibid.* & cæteri eiuſdem inſtituti, & gymnaſij, docentes animas præfatorum animalium nequaquam à Cælo, tanquam à cauſa efficiente promanare.

3. Not. per imperfecta animalia, de quibus ſermo eſt impræſentiarum, potiſſimum intelligi ea animalia, quæ ex putri materia fiunt, quorum quædam in terra, quædam verò in mari procreantur. Siquidem Ariſt. *l.* 6. *de hiſtoria animalium, cap.* 16. narrat anguillas ex putri vligine prodire. Idque etiam de oſtreis refert Plinius 10. *hiſtoria naturalis* 68. Atque ex lignis corroſis tineæ, ex madore aëreo papiliones, cicadæ, formicæ, & id genus alia.

4. Aſſertio, animalia imperfecta, eorumque animæ non producuntur à Cælo, niſi diſpoſitiuè. Fauet Doct. *vbi ſuprà.* Suadetur primò, viuens non producitur, à non viuente, vt crebro in ſuperioribus dictum eſt. Cælum autem eſt non viuens, ex alibi aſſertis, & prædicta animalia ſunt viuentia, igitur à Cælo non producuntur.

Secundò, nobilius non efficitur ab ignobiliori, iuxta illud vulgatum, nemo dat, quod non habet: Cælum autem eſt ignobilius, & imperfectius quolibet animali imperfecto. Quodlibet namque animatum præfertur cuilibet inanimato. Quia gradus vitæ eſt præſtantior, & excellentior, gradu naturæ: ergo Cælum non eſt horum animalium opifex, niſi diſpoſitiuè.

Tertiò, Cælum agit in hæc inferiora tantùm lumine, calore, & motu, vt dixi, cum de influxu Cæli ſermonem haberem: lumen autem, calor, & motus cum ſint accidentia, nequeunt attingere productionem earum animarum, quæ ſunt ſubſtantiæ, inquirenda ergo eſt alia cauſa effectrix prædictorum animalium.

5. Oppones primò, Scot. 1. *diſt.* 7. *quæſt. vn.* §. *vna indeterminatio. E.* Sol eſt indeterminatus ad producenda multa animalia. Et 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 6. §. *Dico. ſub B.* & *diſt.* 9. *quæſt. vn.* §. *Ad quæſt. infrà B.* Et 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 16. ſi Cælum ex hac materia produceret vermem: Ergo in ſchola Scot. Cælum eſt principium, & cauſa effectiua eorum animalium. Reſpondeo præfata Doct. teſtimonia interpretanda eſſe, iuxta diſtinctionem præallatam, ſcilicet diſpoſitiuè, non autem effectiuè.

6. Oppones ſecundò, eiuſdem cauſæ eſt diſponere materiam, ac inducere, vel educere formam ex materia diſpoſita: Cælum autem eſt cauſa diſpoſitiua materiæ, ad introducendam animam ſenſitiuam horum animalium, ergo quoque eſt cauſa inductiua, vel eductiua eiuſdem animæ. Nego ma. accidentia quippè in noſtra ſententia, ſunt cauſæ diſpoſitiuæ ſubſtantiæ producendæ, & tamen non ſunt cauſæ eius effectrices. Item, homo generans diſponit materiam, nihilominus non creat animam rationalem.

7. Oppones tertiò, *Geneſeos* 30. Ex aſpectu virgarum variè pictarum, varij fœtus à pecoribus fuere editi. Et Aug. *l.* 1. *qq. ſuper Geneſim, quæſt.* 92 narrat ex Hypocrate, quamdam fœminam, inſtar pulchræ imaginis, quam in cubiculo habebat, peperiſſe puerum pulcherrimum, vtrique parenti, & generi diſſimilem. Subiungit D. Hierony. in præſenti, hac arte vti Hiſpanos, ſtatuentes venuſtos equos, ante equas, tempore conceptus. Addit Quintilianus, matronam quamdam adulterio accuſatam eſſe, propterea quod pepererat Æthyopem, quæ ab eo crimine libera extitit, quoniam in eius cubiculo inuenta eſt Æthyopis imago. Reſpondeo cum Lyrano in poſtil. præfati loci, hæc, & conſimilia attribui virtuti imaginatiuæ. Iuxtà illud adagium, *imaginatio facit caſum.*

8. Oppones quartò, in quibuſdam inſulis à terra remotiſſimis degunt quædam animalia, quæ nec per natationem, nec per tranſportationem illuc peruenêre; quandoquidem magnum intercipitur interuallum, & ibi extant belluæ efferatæ, putà Leones, Tigres, Lupi, & huiuſmodi. Nec præſtat dicere, ea ab initio Mundi ibi à Deo fuiſſe creata. Nam, per diluuium vniuerſale periiſſent, ergo recurrendum eſt ad cælum, tanquam eorum cauſam efficientem. Conf. Plinius *l.* 8. *hiſt. cap.* 42. immò D. Aug. 21. *Ciuit. cap.* 5. & Virg. ferunt, equas flante fauonio concipere, ſubnectunt Ariſt. 6. *de hiſt. animalium* in Syria, & Plin. cit. *c.* 44 in Africa; mulas parere. Hoc ipſum tradunt Marcus Varro, Dionyſ. & alij complures. Reſpondet D. Aug. 16. *Ciuit. cap.* 7. eas belluas, per hominum induſtriam, venandi cauſa, illuc tranſlatas fuiſſe: aut Angelorum miniſterio, delatas. Quod autem in aliquibus oris mulæ ſint fœcundæ, in aliquibus verò non, id tribuitur diſpoſitiuè cæleſtibus influxibus, veluti in quibuſdam regionibus naſcuntur, & viuunt quædam animalia, in quibuſdam verò, minimè, quod fortè aſpiciens, canit Virg. 1. Georg.

Hic ſegetes, illic felicius vuæ.

Idem dicendum eſt ad conſ. Quod ſi aliter ſentiat Plin. pro fabula habetur, teſte Iuſtino *l.* 43. *ſuæ hiſt.* Præſertim quia, ea animalia ſunt perfecta, quæ produci

duci nequeunt, niſi medio ſemine, aut immediatè à Deo, *vt oſtendi in poſtremo art. præcedentis lib.*

ARTICVLVS II.

An anima ſenſitiua producatur ex ſemine decidentis.

9. PLerique Philoſophi arbitrantur, ſenſitiuam animam produci à ſemine decidentis. Putant namque, ſemen eſſe cauſam effectricem organizationis, & animationis animalium perfectorum. Scot. autem 2. *d.* 18. *quæſt vnic.* §. *Reſtat nunc videre.* E. & §. *Dico igitur.* *l.* Lych. Gratianus Brixienſis *ibid.* Faber. *Theor.* 69. & alij affirmant, ſemen nullo pacto eſſe, nedum cauſam organizandi tot diuerſa membra, verùm nec etiam producendi ipſam animam, niſi diſpoſitiuè, quod eſt dictu, ſemen diſponere duntaxat ad vlteriorem, & perfectiorem formam: Deum verò immediatè ex illa materia, per ſemen diſpoſita, educere animam ſenſitiuam, quæ vnà cum corpore organizato, conſtituit animal integrum, & perfectum.

10. Not. agentium animatorum anima ſenſitiua, nonnulla eſſe æquiuoca, quæ gignunt animata diuerſæ rationis, & ſpeciei, vt equa, & aſinus generant mulum, qui participat ſpeciem diuerſam ab aliis: cætera verò eſſe vniuoca, quæ producunt fœtum einſdem ſpeciei, vt homo hominem, & leo leonem generant. Ex his autem, quædam ſunt ouipara, quæ mediis ouis pariunt ſibi ſimilia: reliqua verò producunt ſuam ſobolem medio ſemine, quorum meminit Aug. *l.* 3 *qq. in Leuiticum*, *quæſt.* 38.

11. Aſſertio prima, ſemen non eſt cauſa efficiens animæ ſenſitiuæ, nec etiam organizationis corporis eius, niſi ſolùm diſpoſitiua. Aſſertio eſt tripartita, quam tuetur Doct. *vbi ſuprà.*

Prima pars probatur primò, viuens non producitur à non viuente, vt multoties dixi, & probaui in ſuperioribus: ſemen autem eſt non viuens actu, vt pater *l.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 2. in quo oſtendi, ſemen, & lac eſſe anima expertia, ergo ſemen non eſt principium productiuum animæ ſenſitiuæ.

Secundò, effectus in actu habet cauſam in actu, vt conſtat *ex l. de cauſis*: quando autem anima ſenſitiua producitur, vel producta eſt, ſemen non ampliùs eſt, quia iam eſt corruptum. Siquidem, *loco paulo antè alleg. l.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 2. ſemen tranſmutatur in embrionem, & de embrione tranſit in corpus organizatum, ex quo educitur anima ſenſitiua, ergo ſemen non eſt cauſatiuum animæ ſenſitiuæ.

Tertiò, ſicut ex elementis corruptis effectiuè non generatur mixtum. Etenim, quæ corrupta ſunt, cum eſſe non poſſideant, nec quoque agendi virtutem participant: mixtum autem ex alibi dictis, producitur per actionem tertij, hoc eſt, agentis vniuerſalis: ita etiam aſtruendum eſt, ſemen corruptum haud cauſare animam ſenſitiuam.

Secunda pars oſtenditur. Quod eſt vnigenum, & vniforme, non eſt principium, & cauſa diuerſitatis effectuum, vt patet de igne, & aqua, quæ ſunt vnigena, & vniformia. Semen autem eſt vnigenum, & vniforme, vt conſtat intuenti: ergo non eſt opifex tot diuerſorum organorum, & partium diſſimilarium, quæ viſuntur in corpore organico animalis integri, & perfecti.

Tertia pars ſuadetur. Quælibet cauſa habet ſuum effectum, cum nihil otioſum permittat natura: ſemen autem eſt cauſa à natura intenta, & elargita ad generandum aliud ſimile in ſpecie, vt animaduerti paſſu proximè cit. Ergo ei attribuendus eſt aliquis effectus, qui haud eſt anima ſenſitiua, nec organizatio corporis, ſed diſpoſitio ad organizationem, & introductionem animæ ſenſitiuæ.

12. Aſſertio ſecunda, Deus èſt opifex animæ ſenſitiuæ, & organizationis corporis eius. Tenet Doct. præcit. & annuit Aug. *l.* 83. *qq. quæſt.* 10. inquiens, corpus eſſe à Deo: ſi ergo per Aug. corpus ſit à Deo, quod eſt minoris molis, conſequenter anima ſenſitiua, quæ eſt præſtantius opus. Deindè, probatur præfata aſſertio, quando non inuenitur inter res creatas cauſa ſufficiens productiua alicuius effectus, recurrendum eſt ad Deum, qui eſt author naturæ, & ſupplet quidquid efficere nequeunt cauſæ ſecundæ: in rerum autem natura non reperitur cauſa effectrix animæ ſenſitiuæ, & organizationis corporis eius, vt monſtraui in priori aſſertione, ergo aſtruendum eſt. Deum vtriuſque effectus eſſe opificem. Corroboratur, Auer. 2. *Cæli*, in rebus arduis, & difficilibus accedit ad Deum, Immò Galenus ſubiungit, virtutem ſeminis eſſe diuinam, ac ſi diceret, Deum operari vi ſua, medio ſemine, tanquam cauſa diſpoſitiua. Et Auguſt. 22. *Ciuit. cap.* 23. mirabilem vocat vim ſeminum. Et *ibi* ſubnectit, incorpoream, corporeámque naturam, illam præpoſitam, iſtam ſubiectam, miris modis copulans, & connectens animatum ipſe facit.

13. Opponis primò, ſi anima ſenſitiua immediatè à Deo producitur, ergo creatur, veluti intellectiua: ſenſitiua autem non creatur, ergo nec immediatè à Deo producitur. Nego conſeq. extat namque diſcrimen inter productionem animarum ſenſitiuæ, ac intellectiuæ. Siquidem, intellectiua fit ex nihilo, proptereà creatur, ſenſitiua verò educitur de potentia materiæ, hoc eſt de corpore aptè organizato, ideò non creatur.

14. Opponis ſecundò, ſi brutum non concurrit ad productionem animæ ſenſitiuæ, ergo non eſt parens eius bruti, quod generatur ab ipſo: vulgò autem brutum generans appellatur pater bruti geniti, igitur attingit productionem animæ ſenſitiuæ. Nego conſeq. Nam, ſicut homo generans non producit animam rationalem, & tamen nuncupatur pater filij ab eo geniti: ita & brutum vocatur pater eius, quod genuit, licet non attigerit productionem animæ ſenſitiuæ illius. Satis enim eſt, vt mediante ſemine deciſo, à progenitore fiat debita præparatio, ac diſpoſitio ad organizandum corpus dictæ animæ, & ipſam ex eo educendam: idque præclarè ediſſerit Aureolus 1. *diſt.* 31. *art.* 1. *propoſitione ſecunda.*

15. Opponis tertiò, ſi ſemen non eſt principium actiuum animæ ſenſitiuæ, eiuſque corporis, ex quolibet ſemine, quodlibet animal gigni poſſet, cum actiuè non concurrat ad productionem animalis, hoc autem experientiæ pugnat. Non enim ex humano ſemine generatur leo, vel bos, vel aliud animal, ergo &c. Nego ſequelam ma. vt enim ſuperiùs monui, ſemen eſt principium diſpoſitiuum. Ideò, aliter diſponit ſemen humanum, aliter verò ſemen leoninum, & bouinum. Quapropter, non ſequitur, ex quolibet ſemine generari quodlibet animal, propter varias, & diuerſas diſpoſitiones, quas varia, & diuerſa ſemina præſtant.

QVÆSTIO

QVÆSTIO II.

De Senſibilibus.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex ſit ſenſibile commune.

1. VT quod à nobis in titulo huiuſce articuli proponitur, commodius, & melius percipiatur, & intelligatur, animaduerto, ſenſibile eſſe obiectum, penes quod ſenſus verſatur. Senſus autem eſt potentia vitalis, quæ percipit obiectum ſenſibile. Diuiditur autem ſenſibile, in ſenſibile per ſe, & ſenſibile per accidens. Iſtud eſt, quod non ratione alterius percipitur à ſenſu, vt ſubſtantia, quæ ſentitur per ſua accidentia; illud verò eſt, quod a ſenſu attingitur, vt color, ſonus, & id genus alia. Porrò, ſenſibile diſtribuitur in ſenſibile commune, & proprium. Senſibile commune ſtatuitur illud, quod à pluribus ſenſibus externis attingitur, vt magnitudo, figura, & reliqua infrà recenſenda. Senſibile proprium eſt, quod ab vno tantum ſenſu externo percipitur, puta color à viſu, & ſonus ab auditu. Quintuplex autem numeratur ſenſibile proprium, iuxtà quintuplicem ſenſum externum, videlicet, viſibile, audibile, guſtabile, odorabile, & tangibile.

2. Aſſertio, quinque ſunt ſenſibilia communia, motus, quies, numerus, magnitudo, & figura. Ita Ariſt. 2. *anima*, *cap.6. T. 64.* contrà Galenum, *l. de dignoſcendis pulſibus*, motum à numero ſenſibilium ſegregantem. Et deducitur ex Scot. 4. *diſt.45. quaeſt. 3. Ad 1. ſub F.* & *d 12. quaeſt.2. §. Hic ſunt. B.* & *q.3. §. Ad principale. CC.* Probatur primò, tot ſunt diſtincta ſenſibilia communia, quot ſunt diuerſa obiecta, quæ à pluribus ſenſibus percipiuntur, vt conſtat ex deſcriptione ſenſibilis communis allata in præmiſſo notabili: quinque autem ſunt obiecta diſtincta, quæ à pluribus ſenſibus attingi queunt, ergo quinque ſunt ſenſibilia communia prænarrata. Ma. eſt conſpicua. Min. eſt in promptu. Siquidem, à pluribus ſenſibus percipiuntur, motus, quies, diſcretio rerum, quantitas, & imago earum, quæ ſunt communia ſenſibilia quinario numero relata.

Secundò, rerum pluralitas, & multitudo, ad quædam capita præcipua redigenda eſt, vt tollatur earum confuſio, & indiſtinctio, vt fit de vniuerſalibus, prædicamentis, & huiuſmodi: multa ſunt autem ſenſibilia communia, vt conſtat experientia: ergo reuocanda ſunt ad illa quinque prærecenſita. Quæ autem afferunt Perſpectiui, putà ſitum, diſtantiam ad motum, aſperitatem, leuitatem, curuitatem, & rectitudinem, ad figuram commodè, & aptè reuocantur. Itaque, retinendus eſt præfatus numerus quinarius communium ſenſibilium.

3. Opponea primò, motus eſt in continuo fluxu, immò à pleriſque cenſetur ipſemet fluxus: fluxus autem non à ſenſu, ſed à ratione percipitur, ergo motus non eſt de numero ſenſibilium communium. Concedo ma. diſtinguo min. ſecundum formalem, & perfectam rationem, concedo: ſecundum materialem, & imperfectam rationem, nego. Videntur quippè homines deambulare, aquam fluere, lapides deorſum cadere, & id genus alia, quæ quotidiana nos docet experientia.

4. Oppones ſecundò, animantia rationis expertia non numerant, vt ſcribit Ariſt. *ſect.30.* problematum, ergo numerus ab eis non attingitur, proindéque numerus inter ſenſibilia communia non eſt referendus. Reſpondeo per explicationem, & diſtinctionem antecedentis. Bruta non numerant, addendo, diminuendo, & repetendo, eo modo, quo præſtant homines, concedo: non ſupputant, id eſt non cognoſcunt res diſcretas, vt tres lapides, tres homines, & id genus alia, nego. Vt enim oculus noſter corporeus multa abinuicem diſtincta, & diſcreta diſcernit, ſic & oculus belluæ agnoſcit, quæ diſtincta, & diuerſa ſunt.

5. Oppones tertiò, quies eſt priuatio motus: priuatio autem ab vllo ſenſu non diſcernitur, ergo nec quies, atqueadeò, quies inter ſenſibilia communia perperàm numeratur. Reſpondeo quietem in præſentia non ſumi pro carentia motus, ſed pro conſiſtentia rei in loco, in qua fundatur priuatio motus.

ARTICVLVS II.

An ſenſibile commune producat ſpeciem ſui diſtinctam à ſpecie ſenſibilis proprij.

6. FErrarienſis 2. *de anima*, *quaeſt.* 11, & Michaël de Palatio *ibid. cap 6.* putant ſenſibile commune non imprimere ſpeciem ſui in ſenſu diſtinctam à ſpecie proprij ſenſibilis, ſed per eamdemmet ſpeciem proprij ſenſibilis attingi à ſenſu commune ſenſibile. D. Th. 2. *de anima*, *lect.* 13. & 1. *p. quaeſt.* 78. *art. 3. ad 2.* Bannez *ibid.* aliique non pauci, quos ſequuntur Complut. *diſp.9. de anima*, *quaeſt.* 2. §. 2. & Poncius *diſp.59. quaeſt.9.* exiſtimant, per ſpeciem modificatam proprij ſenſibilis percipi à ſenſu ſenſibile commune. Scot. autem 4. *diſt. 12. quaeſt.3. §. Ad principales rationes. CC.* Ballol. *ibid. quaeſt.2.* Iand. 2. *de anima*, *q.18.* Gandauenſis *quaeſt.17.* & alij complures affirmant, per ſpeciem diſtinctam à ſpecie proprij ſenſibilia, cognoſci à ſenſu ſenſibile commune, adeò vt ſenſibile commune producat in ſenſu ſuam propriam ſpeciem, à ſpecie proprij ſenſibilis diſſitam.

7. Not. ex Doct. mox cit. ſenſibile commune, tametſi cauſet propriam ſpeciem ſui, nihilominus nequit cauſare illam, abſque ſenſibili proprio concomitante. Non quia ſenſibile commune non præcedat ſenſibile proprium, adeò vt, hoc ab illo ſeiungi, & ſeparari queat: verum quoniam non eſt prius in agendo in ſenſum. Cuius fortaſſe ratio eſt, quia ſenſus prius reſpicit ſuum obiectum proprium, quam aliud, ideoque nullum alium actum valet recipere, niſi prius actum ſui proprij obiecti recipiat. Quapropter ſenſus non percipit obiectum ſecundarium, quoad eſt ſenſibile commune, niſi prius percepto obiecto primario, quod eſt ſenſibile proprium: veluti ſingulare priùs percipitur, quàm vniuerſale, in ordine, & ſerie cognitionis confuſæ, vt alibi palàm feci.

8. Aſſertio, ſenſibile commune gignit in ſenſu ſpeciem ſui diſtinctam, à ſpecie proprij ſenſibilis. Fauet Scot. *vbi ſuprà*, vt legenti text. eius, quidquid dicat Cauallus *in annot. 3. ad queſt.6. de anima num.10. concl.3.* Suadetur primò, ex Ariſt. 2. *anima*, *ad finem cap.6.* dicente, ſenſibile commune mouere, & immutare ſenſum, quod effici nequit, niſi per ſpeciem, & ſimilitudinem ſui diſtinctam, à ſpecie, & ſimilitudine ſenſibilis proprij.

Secundò, diuerſa, diſtinctaque obiecta producunt diuerſas, diſtinctaſque imagines, & ſimilitudines, tum quia ſunt eorum ſemina, & effectus, tùm etiam quia viſuntur apertè in ſpeculo multa, diuerſaque obiecta repræſentare: ſenſibile autem commune extat obiectum diſtinctum à ſenſibili proprio, vt conſtat ex ſuperiore art. ergo producit diſtinctam ſpeciem, à ſpecie ſenſibilis proprij.

Tertiò, diſtinctæ ſenſationes fiunt à diſtinctis ſpeciebus

diebus ſenſibilibus, quia diſtinctæ cauſæ producunt diſtinctos effectus: diſtinctæ autem ſenſationes oriuntur à ſenſibili communi, & ſenſibili proprio, vt ſi à longè videatur turris, magnitudo eius quidem à ſenſu percipitur, color autem ipſiuſmet turris minimè cernitur: magnitudo autem eſt de genere ſenſibilis communis, & color de numero ſenſibilis proprij: igitur ſtatuenda eſt ſpecies ſenſibilis communis diſtincta à ſpecie ſenſibilis proprij. Adde quod vniuerſale diſtinguitur à ſingulari, vt liquet ex deſcriptione vtriuſque alibi allata, ergo ſpecies illius à ſpecie huius ſecernitur.

9. His obuiam fiunt Complut. cit. §.4. & dicunt, eſſe eamdem ſpeciem vtriuſque ſenſibilis, modificari verò, & determinari, ad repræſentandum ſenſibile commune, vel proprium. Contrà, modos ex alibi aſſertis non variat rem, cuius eſt modus: commune autem, & proprium ſenſibile ſunt res, & obiecta diſtincta, ergo habent ſpecies diſtinctas, non verò tantum modificatas. Præſertim quia vna haberi poteſt abſque alia, vt de magnitudine, & colore, & vtriuſque ſpeciebus ſuprà demonſtrabam.

10. Oppones primò, magnitudo eſt quantitas, quæ eſt de genere paſſiuorum: ergo, cum magnitudo ſit de numero ſenſibilium communium, planè infertur, ipſam non gignere ſpeciem ſui in ſenſu diſtinctam à ſpecie proprij ſenſibilis. Reſpondeo magnitudinem, quæ eſt quantitas, eſſe paſſiuam, penes actionem realem: non autem, penes actionem intentionalem, de qua hîc loquimur.

11. Oppones ſecundò, vtrumque ſenſibile, ſiue commune, ſiue proprium, per vnicam ſpeciem cognoſci valet, ergo non eſt excogitanda, & multiplicanda alia ſpecies, vna ſenſibilis communis, & altera ſenſibilis proprij. Ant. eſt in promptu, quandoquidem ſenſibile proprium determinat, & modificat ſenſibile commune: ergo hoc, per illius ſpeciem attingi valet. Negatur ant. ad eius probationem, ſi admittatur quoquo modo ſenſibile commune determinari, ac modificari à ſenſibili proprio, tamen cum ſint obiecta inter ſe diſtincta, vt cognoſcatur à ſenſu, exiguntur diſtinctæ ſpecies ab eis promanantes.

ARTICVLVS III.

An præter ſpeciem impreſſam, requiratur præſentia obiecti ſenſibilis ad externam ſenſationem.

12. IN iſto art. præſupponitur ex infrà dicendis dari ſpecies ſenſibiles, quæ deſcribuntur imagines, ſeu ſimilitudines rerum ſenſibilium partialiter concurrentes, ad eliciendam ſenſationem. Quibus ſuppoſitis hæc difficultas bifariàm agitari poteſt, vno modo, de potentia naturali, cuius partem affirmatiuam tuentur Aur. *in prol. art.3.* Buridanus *2. de anima, quæſt. 21.* & indè, aliique, quos ſuppreſſo nomine allegat Mayron. *quæſt.18 prol.* partem verò negatiuam amplexantur Scot. *Quol.13.* eiuſque aſſeclæ. Altero autem modo, de potentia ſupernaturali, cuius duplex quoque extat opinio, prior Ocham. *Quol. 6. quæſt. 6.* & Gabrielis *2. diſt.3. quæſt.2.* arbitrantium, repugnare ſenſationem externam fieri, abſque obiecto præſente. Poſterior autem defenditur à Scot. *4. diſt.10. quæſt. 9. §. Ad quæſtionem. B.* Maiot. *1. diſt.3. quæſt.1. concl.1.* Mol. *1. part. quæſt. 55. art.2. diſp. 2. m. 5.* Ruu. *2. de anima quæſt. 13.* aliiſque permultis aſtruentibus, nullam inuolui contradictionem, quin de obiecto abſente habeatur externa ſenſatio.

13. Not. ex Scot. *1. diſt. 2. quæſt. 7. §. ſed hic reſtat. ſub FF.* & *2. diſt. 3. quæſt. 9. §. Ad quæſt. igitur. C.* Et *Quol.13. art.2. §. circà ſecundum. I.* cui ſubſcribunt Dur. *quæſt.3 prol.* & vulgus cæterorum Philoſophorum, cognitionem eſſe duplicem, vnam intuitiuam, alteram verò abſtractiuam. Illa eſt obiecti præſentis, & in ſe actu exiſtentis, aut in alio eminenter ipſum continente. Exemplum primi, viſio oculi cernentis colorem actu exiſtentem. Exemplum ſecundi, viſio Beati cernentis creaturas in Deo eminenter contentas. Iſta eſt obiecti non exiſtentis in ſe, aut abſentis, aut in alio virtualiter non contenti, vt cognitio roſæ, hyeme, aut alterius rei cognitæ non exiſtentis, nec præſentis, nec in alio eminenter contentæ. Quidquid dicat Aur. præcit. non recipiens præfatam doctrinam communem deſcriptionis notitiæ intuitiuæ, & abſtractiuæ. Nec reſpuenda eſt diſtinctio cognitionis intuitiuæ in immediatam, & mediatam, vt præſtant Conimbr. *2. de anima, c.6. q.3. art.1.* ſiquidem, ex alibi dictis, cognitio Dei de futuris contingentibus eſt quidem intuitiua, non immediata, ſed mediata: atque cognitio creaturarum quæ à beatis intuitiuè in Verbo cernuntur non videtur eſſe immediata, cum aliquando in ſe, & in propria exiſtentia, & præſentia ab eiſdem non videantur. Nec iuuat dicere cum eiſdem Authoribus cit. cognitionem in alio cognito non eſſe intuitiuam, veluti Cæſar cognoſcitur in ſua ſtatua. Nam etſi, hoc verum ſit, quia huiuſmodi cognitio eſt in figura, & ſpecie eius: at præfata cognitio creaturarum in Verbo habetur de ipſis, vt virtualiter in ipſo Verbo contentis: quod non ſic ſe habet cognitio Cæſaris in ſtatua, aut imagine eius, aut aliquo alio eiuſdem repræſentatiuo.

14. Aſſertio prima, naturaliter fieri nequit ſenſatio externa, niſi obiectum actu exiſtat, & præſens ſit ſenſui. Tenet Doct. cit. & *7. Met. quæſt.13.§. Aliter.* & *4. Report. diſt. 3. quæſt. 4.* Probatur primò, ex Ariſt. *2. de anima, T.60. ſum. 4. cap. 1.* ſtatuente diſcrimen inter obiectum ſenſus, & intellectus: Nam, illius obiectum eſt ſingulare in ſe exiſtens: huius verò, vniuerſale abſtrahens ab exiſtentia actuali: igitur in ſchola Peripatetica, externa ſenſatio non efficitur, niſi actu obiectum exiſtat, ipſique ſenſui reipſa præſentetur.

15. Dices, ſingulare per ſe exiſtentiam actualem non importare, quandoquidem ſingulare nihil aliud ſibi vult, quàm naturam determinatam, & contractam per hæcceitatem, quæ eſt eius differentia indiuidualis, & principium conſtitutiuum, & diſtinctiuum, à quolibet alio, quod non eſt indiuiduum, ac ſingulare. Idque clarè apparet in quacumque ſerie prædicamentali, in cuius baſe reſidet ſingulare, ab omni exiſtentia præciſum, & abſtractum. Contrà, ſingulare ab actuali exiſtentia abſtractum, non cognoſcitur à ſenſu, ſed ab intellectu, & quidem non cognitione intuitiua, ſed abſtractiua, de qua non eſt lis in præſentia. Deindè, cognitio intuitiua dicitur cognitio viſionis, non videtur autem actu obiectum, niſi actu exiſtat, igitur externa ſenſatio non fertur niſi ad obiectum actu præſens.

Secundò, ſpecies obiecti ſenſibilis, niſi ipſummet obiectum ſenſibile ſit præſens, eu neſcit, ergo ad illam cauſandam requiritur præſentia obiecti actu exiſtentis. Ant. experientia comprobatur, ſpecies namque recepta in oculo, de pariete, niſi paries actu ſit præſens, non amplius apparet, veloti quoque cernitur in ſpeculo. Non enim videtur in ipſo ſpeculo, niſi ſit actu præſens illi. Idipſum igitur affirmandum eſt de ſenſatione externa, quæ à ſenſu non producitur, niſi obiectum ſit actu exiſtens, eique præſens.

16. Dices, cum Ariſt. *l. de ſomnis, cap. 2.* ſenſationem externam concomitatur quædam qualitas, vt patet cum à luce ſolis accedimus ad vmbram, tunc derelinquitur quædam lux, quæ in oculo cerni videtur. Idque confirmat D.Aug. *11.Trin. cap.1.* inquiens, plerumque, cum diu ſolem intuemur, aut quodlibet luminoſum,

luminoſum, & poſtmodum oculos claudimus, apparent nobis quidam colores lucidi, variè ſeſe commutantes, & minus, minuſque fulgentes, donec deſiſtant. Quive ſuperſunt ex clariore luce, quæ micabat clarius, & expreſſius, cum erat coniuncta corpori luminoſo. Cenſet ergo Aug. viſionem externam fieri, corpore luminoſo abſente. Contrà, id prouenit à læſione ſenſus: quandoquidem ſenſus patitur à vehemente ſenſibili, vt patet, cum fixis oculis lucem ſolis intuemur. Accidunt quippè quædam motiones, alterationes, & agitationes, ratione quarum, quædam ſenſationes in nobis effici videntur, quæ reuera non fiunt, ſed eſt deceptio imaginationis iudicantis viſionem adhuc circà idem obiectum permanere, vt quandoque euenit in dormientibus, ſomniantibus, ægrotantibus, phrænetìcis, timoreque affectis, & ludificatis, qui videntur audire ſonos, & videre terribilia & ea, quæ ſanè non ſunt, vt indicat Ariſt. 1. *anima, T.* 138. Igitur, falſæ, deceptoriæ, & erroneæ ſunt huiuſmodi ſenſationes Nec aliter videntur ſentire Ariſt. & Aug. prænominati, ſi rectè expendantur.

17. Aſſertio ſecunda, ſupernaturaliter ſenſatio extrema effici poteſt, per ſpeciem impreſſam, obiecto ſenſibili abſente. Ita Scot. 4. *d* 10. *quæſt.* 9. *§. Ad quæſt. ergo. B.* Probatur primò, abſolutum poſſe eſſe, abſque relatiuo, quia prius eſt abſolutum, quàm relatiuum: ſenſatio autem extrema, & ens abſolutum, cum ſit de genere qualitatis: præſentia verò obiecti ſenſibilis eſt relatio: igitur ſine præſentia obiecti ſenſibilis fieri poteſt ſenſatio externa.

18. Dices, relatiuum nequit eſſe abſque ſuo termino, & correlatiuo, vt non poteſt eſſe pater, ſine filio: ſenſatio autem externa reſpicit obiectum ſenſibile externum præſenſque, & actu exiſtens, vt liquet ex eius definitione allata in præmiſſo not. Ergo ſenſatio externa non poteſt fieri, niſi de obiecto præſente. Contrà, licet id locum habeat in relatiuis ſecundum eſſe, non tamen in relatiuis ſecundum dici, & tertij generis, vt ſuo loco obſeruaui: Nam ſcientia & ſcibile ſunt relatiua tertij modi, poteſtque eſſe ſcientia, obiecto ſcibili abſente, immò ſcientia quælibet abſtrahit ab omni exiſtentia ſui obiecti: pariter non videtur incongruum, eſſe externam ſenſationem de ſenſibili non exiſtente, cum ſit de numero relationum tertij generis.

Secundò, Deus ſua abſoluta potentia poteſt efficere, quidquid efficere valent cauſæ ſecundæ, vt alibi ſatis manet diſcuſſum, ergo poteſt ſupplere cauſalitatem obiecti ſenſibilis præſentis, ac proinde, benè fiet ſenſatio obiecto non præſente, Deo nimirum cauſante, quidquid cauſaret obiectum ſenſibile, ſi adeſſet. Eo magis, ad ſenſationem ſolùm requiruntur ſenſus, & ſpecies ſenſibilis, vt patebit infrà: Deus autem poteſt producere quamlibet ſpeciem cuiuſcumque obiecti ſenſibilis, veluti produxit ſpecies intelligibiles in mente Angelorum: ergo id cadit ſub obiectum diuinæ potentiæ.

19. Oppones primò, contrà 1. aſſ. Scot. *Quol.* 13. *art.* 2. ſcribit, Deum non poſſe facere notitiam intuitiuam, abſque reali præſentia obiecti realiter exiſtentis, vt præſtare non poſſe, vt ego videam lapidem, viſione intuitiua, niſi lapis ſit realiter præſens, in propria præſentia, & exiſtentia. Idipſum litteris conſignat 4. *d.* 49. *quæſt.* 1. cuius oppoſitum idem Doct. videtur aſtruere 4. *diſt.* 10. *quæſt. vlt.* inquiens, Deus ſua potentia poteſt cauſare in oculo non glorioſo, viſionem corporis Chriſti, tametſi ipſum corpus præſens non ſit illi oculo. Reſpondeo per diſtinctionem, exponendo doctorem, putà in prioribus locis loqui de potentia Dei ordinata: in poſteriori verò, de potentia eius abſoluta, quo pacto, nulla extat contradictio in ſcriptis eiuſdem Doct.

20. Oppones ſecundò, poſt proiectionem alicuius proiecti, abſente proiiciente, remanet in proiecto aliqua qualitas, quæ dicitur impulſus. Ergo idipſum effici poteſt in ſenſatione externa, quæ ſcilicet abſente ſenſibili, præſtetur. Neganda eſt paritas. Etenim illa pendet in fieri à proiiciente duntaxat: hæc verò in fieri, & in eſſe, propterea, niſi obiectum ſenſibile actu exiſtat, eſſe nequit.

21. Oppones tertiò, contrà 2. aſſ. nulla potentia egredi valet limites ſui obiecti, cum ex dictis, potentiæ ſpecificentur ab obiectis: obiectum autem ſenſus eſt ſingulare exiſtens, & præſens. Ob id celebratur à Philoſophis effatum illud, ſenſus eſt ſingularium, & intellectus vniuerſalium: ergo etiam ſupernaturaliter, ſenſatio externa fieri nequit, niſi obiectum ſit exiſtens, & præſens ſenſui externo. Concedo ma. ad min. dico, obiectum ſenſus eſſe quidem ſingulare, non tamen ſingulare præſens, ſed ſingulare abſolutè, vt planum feci *in* 1. *aſſ.*

22. Oppones quartò, ſenſus externus à natura eſt elargitus, vt præſentia obiecta ſentiamus, vt guſtu mel deguſtemus, & tactu tangamus: at ſi abſente obiecto fieret ſenſatio, ſine melle guſtaremus ipſum mel, & ſine tangibili tangeremus ipſum tangibile, quod eſt impoſſibile. Confirm. ſenſatio externa eſt intuitiua, quæ reſpicit obiectum præſens, in quo differt ab abſtractiua. Ergo non habetur, niſi de obiecto præſente. Reſpondeo per præallatam diſtinctionem. Potentia ordinata, concedo: potentia abſoluta, nego. Ad conf. dico, data hypotheſi, fore intuitiuam non immediatam, ſed mediatam, vt declaraui in præpoſito not.

Articvlvs IV.

An ſenſus circà propria ſenſibilia poſsit errare.

23. Epicurei, teſte Marco Tullio *in qq Academicis*, opinantur, ſenſum circa propria ſenſibilia nunquam errare. E regione Academici referente D. Auguſt. *Tomo* 1. *ſuorum operum*, exiſtimant, ſenſum circà propria ſenſibilia ſemper errare. Communis autem cæterorum Philoſophorum opinio fert, ſenſum penes propria ſenſibilia, interdum errare, interdum verò non errare, quibuſdam conditionibus adhibitis.

24. Not. primò, hic non quæri, vtrum error formalis ſenſui competat, quia huiuſmodi error accidit 2. operationi intellectus iudicantis falsò aliquid alicui conuenire, quod reuera non conuenit, vt cum dicitur homo eſt lapis: ſed num error apprehenſionis ipſi ſenſui congruat, qui euenit, quando ipſemet ſenſus apprehendit aliquid aliter, quam ſit, vt cum apprehendit ſolem eſſe quantitatis bipedalis, cum eſſe multò maioris quantitatis, demonſtrent Aſtrologi. Iudicium autem latè captum ſenſui, & intellectui accommodari cenſet Ariſt. 2. *Top. cap* 2. & indicat Scot. 1. *d.* 3. *quæſt.* 4.

25. Not. ſecundò, quatuor conditiones requiri, ne ſenſus decipiatur, circà propria ſenſibilia, quarum prima eſt, vt organum ſenſus ſit rectè diſpoſitum, defectu cuius infirmus, quæ ſunt dulcia ſentit eſſe amara, & quæ amara, dulcia 2. vt in medio nullus adſit obex, defectu cuius rubea videtur facies, aut manus, ſi per vitrum rubeum interpoſitum cernatur. 3. vt inter ſenſum, & obiectum ſit debita diſtantia. Vndè, turris nimium diſtans à viſu, videtur eſſe nigri coloris, cum tamen ſit albi coloris. 4. vt obiectum ſenſus ſit proportionatum potentiæ, hoc eſt, vt valeat mouere potentiam ſenſitiuam, ob id athomi non videntur à nobis, niſi per radios ſolis tranſeuntes per feneſtram.

26. Aſſertio, ſenſus circà propriam ſenſibila ſimpliciter non errat, licet poſſit errare, apprehendendo hoc, vel illud aliter, quàm ſit. Inſinuatur à *Doct.*

1. *d* 3.

1.*d.*3.*q*.4.§.*De tertiis ſub G*.1.pars ſuadetur 1.ex D.Aug. 15.*Trin.c.*12.dicente. *Abſit à nobis,vt ea,quæ per ſenſus corporis didicimus,vera eſſe dubitemus. Per eos quippè didicimus cælū,terram,& ea,quæ in eis nota ſunt nobis, &c.*

Secundò,ſenſus habet quidquid requiritur ad cognoſcendum verè ſuum obiectum,dummodò ſeruentur cōditiones prænarratæ in 2.not.Ergo,abſolutè ſenſus circà illud non errat. Ant.eſt in promptu,quandoquidem eſt potentia naturalis debitè approximata, non impedita,& rectè diſpoſita. 3.ſcientiæ fundantur in cognitione ſenſus,iuxta illud vulgatum *l.de ſenſu.& ſenſato.c.*1. *Nihil eſt in intellectu,quin prius fuerit in ſenſu*.In ſcientiis autem non contingit error, vt patet in Log. quæſtione vlt.Ergo,nec ſenſus circà proprium ſenſibile allucinatur.Idque non incongruit noſtræ fidei,quæ quoque ſenſus miniſterio acquiritur,vt patet Ioan.vlt *Quia vidiſti me Thoma,credidiſti*.Et 1.eiuſdem,1.*Quod audiuimus,& vidimus oculis noſtris,& manus noſtræ cōtrectauerunt de Verbo vitæ* Fauet Ariſt.8.*Phyſ*.22.inquiens,eum eſſe cogitatione hebetem,qui ſenſibus fidem abrogat.

27. Secunda pars,quæ eſt Scot. 1.*Met.q*.4.§.*contrà vnum*.Probatur 1.ex Ariſt. 2.*anima* 161.affirmante,ſenſum circà proprium ſenſibile rarò decipi. Igitur Ariſt. ſentit ſenſum nonnunquam allucinari, quandò ſcilicet apprehendit obiectum aliter quàm ſit, vt quando digitis decuſſatis, manus tangit vnum globum, tactus apprehendit duos globos, & tamen reuerà vnus eſt tantùm globus. 2.intellectus interdum corrigit ſenſum, vt notat Scot.4.*Met.in exp.T*.21.& 1.*d*.2.*q* 4 § *De tertiis cognoſcibilibus. G.* Ergo ſenſus aliquando fallitur, vt patet apud Aug.15. *Trin. c.*12. oculus fallitur, cum in aqua remus videtur eſſe fractus,& nauiganti,turris moueri.Idē habet S.Doct.12 *de geneſi ad lit. c.* 25.& *l*.83. *qq.q*.9.& *l*.3.*cōtrà litteras Petiliani Donatiſtæ,c*.21.Ant. præclarè oſtenditur à Doct. *in* 1.*proximè alleg.* potiſſimum de baculo,qui aqua videtur ab oculo fractus,cum tamen ſit integer,& rectus.Intellectus ſic diſſerit.Nullum durius frangitur ad tactum mollis ſibi cedentis: baculus autem eſt durior aqua, quæ ipſi cedit, vt tam viſus quàm tactus clarè experitur, ergo ſi in ſenſu accidat error, intellectus poteſt corrigere.

28. Opp.1.contrà 1.partem Aſſ.ſenſus rectè diſpoſitus, & debitè approximatus obiecto proprio ſenſibili adhuc errat, ergo ſenſus decipitur circa proprium ſenſibile. Ant. oſtenditur, oculus videt iridem ſibi proximam, & collum columbæ ad lumen ſolis,adſtantis, & in vtroq; apprehendit veros colores,qui tamen ſunt colores apparentes,vt oſtendi *l.Meteor.q*.3.*a*.3. R.quidē ſenſum nonnunquā falli: intellectum tamen poſſe eum corrigere,vt luculenter tradit Doct. proximè cit.

29. Opp.2. contrà 2 aſſert.ſenſus percipit obiectum per ſpeciem ſenſibilē:ſpecies autem ſenſibilis eſt imago naturalis repræſentans ipſum obiectum ſicuti eſt,ergo ſenſus nunquam fallitur.Reſp.verum eſſe argumentum,ſi adhibeantur omnes conditiones adductæ,& explicitæ *in* 2.*not.* falſum verò, ſi aliqua earum deſit.

30. Quæres 1.vtrum ſenſus poſſit ſimul plura percipere:R.affirmatiuè. Poteſt namque viſus plures colores videre; & auditus plures ſonos audire. Meliùs autem vnum percipit,quàm plura Ideò decantatur illud.

Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus.

31. Quæres 2.num vehemens ſenſibile lædat ſenſum? Occurrit Ariſt. 2.*anima,c*.2. affirmatiuè, & patet ex experientia de eo,qui meridiano tempore fixis oculis ſolem intuetur,cuius viſus offenditur:ac de bombardarum exploditore, qui ſurdus efficitur, ob vehementiam ſonitus earum.Ratio eſt,quia ſenſus exigit ad ſenſationem, debitam temperiem,quæ diſſoluitur, ob magnam ſenſibilium vim,& impetum frequentem Cur autem id non accidat intellectui,ſed perficiatur à perfectiſſimo intelligibili; cauſa eſt,quia intellectus eſt ſpiritualis: ſenſus verò eſt corporeus, cuius temperamentum inuertitur, & immutatur à vehemente ſenſibili.

32. Quæres 3.vtrùm ſenſibile poſitum ſuprà ſenſum faciat ſenſationem?Reſp.in tactu,& guſtu, affirmatiuè: in reliquis verò tribus, negatiuè. Sic viſibile poſitum ſuprà oculum impedit viſionem.Cauſa eſt,quia iſti ſenſus exigunt medium, vt ſuam eſſiciant ſenſationem.

QVÆSTIO III.

De Senſibus externis.

ARTICVLVS I.

Quid, & quot ſint ſenſus externi.

1. SENSVS externi deſcribuntur, facultates materiales organo corporeo externo affixæ. In idem videtur recidere definitio ſenſus allata à D.Damaſc.2.*fidei, c*.18. ſenſus eſt virtus animæ,materialium rerum apprehenſiua, ſiue cognoſcitiua. Dicuntur autem externi, non quia extent in extremitatibus corporis.Nam,affirmante Ariſt.*l de ſenſu,& ſenſato*,viſus haud eſt in extremitate pupillæ, ſed quia extrà apparent nobis, aut quia immutantur ab obiectis externis nullo alio interpoſito, putà viſus à colore, & auditus à ſono.

2. Aſſ. ſunt quinque ſenſus externi, viſus, auditus, odoratus,guſtus,& tactus.Memorantur ab Ariſt. 2.*animæ,T*.128.& Scot.2.*d*.3.*q* 8.*Ad* 3.& *q* 6.*de anima.* Et exarantur à Damaſc.*fidei,c*.12. & Aug.11. *Ciuit. c*.16. & 1.*de gen. contrà Manich.cap*.14.& 11.*Trin.antè c* 2. & 12.*de gen.ad lit c*.16.Probatur 1. Potentiæ materiales, & corporeæ numerantur penes numerationem organorum, vt nemo negat:extant autem quinque organa diſtincta, vt cernitur ad oculum, & magis patebit infrà, cum de ſingulis diſſeremus: ergo ſunt quinque ſenſus externi,per quos veluti nuncios corporis diuerſa nunciantur, perhibente Aug. *Tract*.99. *in Ioan.*

Secundò, potentiæ diſtinguuntur, ac manifeſtantur, penes diſtinctionem obiectorum,ex alibi oſtenſis:ſunt autem quinque obiecta formalia diſtincta rerum ſenſibilium externarum,puta viſibile,audibile,odorabile,guſtabile,& tangibile,tradita ab Aug.2.*de l b.arb. c*.3. & explicita *l*.83.*qq. q* 64. & *l. de duabus animabus c*.2. & *in exp.Pſal*.147.Inuper,ſunt quinque media ſentiendi, videlicet,terra,aqua aër, ignis, & caro, quibus fit ſenſatio externa, vt præ aliis docet Ariſt. in præſenti, ergo ſunt quinque ſenſus externi.

3. Opp.1.non omnia animalia pollent ſenſibus externis,ergo non dantur quinque ſenſus externi. Ant.probatur,quædam animalia, vt talpa viſu carent, teſte Plinio *l*.2.*hiſt.natur.c*.69.& alia auditu priuantur,vt Apes, referente Ariſt.1.*Met.c*.1 Concedo ant.nego conſeq. Non enim neceſſe eſt,cuncta animalia,his quinq; ſenſibus potiri,veluti non oportet omnia animalia habere potentiā loco motiuam.Sufficit quippè aliqua eis omnibus gaudere,vt cōſtat de homine,leone & cōſimilibus.

4. Opp.2. guſtus,& tactus abinuicem non differunt, ergo non ſunt admittendi quinque ſenſus externi. Ant. oſtenditur,guſtus eſt quidam tactus. Non enim guſtamus ſapores,niſi eos tangamus.Reſp.diſtinguendo ant. guſtus latè ſumptus eſt quidam tactus,concedo: ſtrictè acceptus, nego. Sortiuntur namque diſtincta obiecta formalia, diſtinctamque definitionem, vt claret ex ſuperioribus aſſertis.

5. Opp. 3. viſus reſpicit corruptibilia,& incorruptibilia,ſublunaria,& cæleſtia. Vna autem, eademque potentia nequit hæc omnia reſpicere, ergo viſus non eſt vnus ſenſus,ſed multiplex,penes obiectorum multiplicitatem.Si concedatur ma.ad min.dico,ea omnia cadere ſub vna ratione formali obiectiua, quæ eſt viſibilitas. Ideò ex vnitate obiecti formalis, probè deducitur vnitas potentiæ viſiuæ.

6. Quæres primò, à quo originem ducant ſenſus externi? Reſpondent Medici, nominatim Galenus *l*.6.

de placitis Hypocr. & Platonis, ſenſus eaternos oriri à cerebro, quia occluſa via, quæ prodit à cerebro, impeditur ſenſatio eaterna. Igitur, euidens ſignum eſt, ipſos à cerebro proficiſci.

7. Quæres ſecundò, vtrùm ſenſus externi cunctorum animantium ſint eiuſdem ſpeciei? Reſpondeo affirmatiue, ratio eſt, quia idem prorsùs eſt obiectum formale eorum, tametſi nonnullum ſit diſcrimen accidentarium inter eos, putà in perfectione. Viſus namque Aquilæ perfectior, & acutior eſt viſu bouis, & aliorum animantium.

8. Quæres tertiò, nùm ſenſus hominis perfectione vincant ſenſus brutorum? occurrit Hypocrates per diſtinctionem. Si enim fiat ſermo de ſubſtantia horum ſenſuum, in homine ſunt perfectiores, quia proueniunt à cauſis perfectioribus, videlicet anima rationali, & corpore humano, & à toto coniuncto, quod eſt homo, qui præſtat, & excellit cæteris animantibus. Quod ſi diſſeratur de eſſe accidentali eorum, quædam animalia ſortiuntur præſtantiores ſenſus quàm homo, propter organorum meliores diſpoſitiones. Idque inſinuat Canellus *in 6 quæſt. de anima, concl.* 2. inquiens, in omnibus ſenſibus, hominem ſuperare cætera animalia abſolutè: etſi ſecundum quid ſuperetur ab aliquibus. Hinc exarantur proaima duo carmina.

Nos aper auditu, lynx viſu, ſimia guſtu,
Vultur odoratu, præcellit aranea tactu.

9. Quæres quartò, quemnam ordinem inter ſe ſeruent ſenſus externi? Reſp. ordine originis, primum eſſe tactum, quia eſt fundamentum vitæ, deindè guſtum, odoratum, auditum, & viſum: ordine verò dignitatis, & perfectionis, primum locum tenere viſum, ſubſequi auditum, odoratum, guſtum, & tactum.

ARTICVLVS II.

An ſenſus externi indigeant medio ad ſenſationem producendam.

10. HÆc difficultas tacta eſt in 3. quæſito præcedētis quæſtionis, & ferè ſoluta: nunc verò exactè eaaminanda, & enucleatè decidenda: de qua extant duæ Interpretum Ariſt. ſententiæ diſcrepantes, quarum prior defenditur ab Auer *in præſenti com.* 136. affirmantes omnes ſenſus externos eapoſcere medium ad promendam ſenſationem externam. Poſteriori autem patrocinatur Alexander, exiſtimans tres primos ſenſus viſum, auditum, & odoratum exigere medium ad producendam ſenſationem: reliquos verò duos, guſtum, & tactum nequaquam.

11. Not. medium ſenſus vocari illud, per quod obiectum ſenſibile agit in potentiam, & organum ſenſitiuum. Bifariàm autem agere poteſt, ſiue immutare ſenſum, vel ſecundum eſſe reale, quod dicitur in re extra, vt cum ignis calefacit tactum: vel ſecundum eſſe intentionale, diffundendo ſpeciem ſenſibilem in ipſum ſenſum, vt patet de obiecto viſibili, quod immittit ſpeciem ſui in viſum, per quam ipſe viſus videt colorem ipſimet præſentatum, & obiectum. Prætereà, ſenſatio fieri poteſt à ſenſibili poſito ſuprà ſenſum, imperfecta, vel perfecta. Et hæc diſtinctio conciliat multos inter ſe diſſentientes, de axiomate Ariſt. 2. *anima, c.* 7. *T.* 75. inquientis, ſenſibile poſitum ſuprà ſenſum non facit ſenſationem, ſupple imperfectam, aut perfectam, vt præ aliis animaduertit Tol. *ibi q.* 2. *l.* 3. *c.* 35. Et hoc in ſenſu fortaſſe loqui ur Scot. *quæſt.* 4. *de anima*, & eaplicat Cauel. *ibid. in ſuis annot.*

12. Aſſ. 1. probabile eſt, tres priores ſenſus externos viſum, auditum, & odoratum ſenſationē non exercere, niſi adſit aliquod medium. Probatur 1. ex Ariſt. 2. *anima, c.* 6. qui apertè tradit præfatos ſenſus medium flagitare. 2. extat cōmune proloquium, exaratū *in* 2. *de anima, c.* 7. *T.* 75. ſenſibile poſitū ſuprà ſenſum non facit ſenſationē, quod eaperientia comprobatur, manibus quippè ſuprà oculos poſitis, auribus, naribuſque occluſis, impediuntur viſio, auditio, & adoratio, quæ ſunt ſenſationes prædictorum ſenſuum, igitur hi ſenſus ad ſenſationem producendam medio egent. 3. ad videndum neceſſariū eſt lumē, & aer: ideò ſi alterutrū deſit, viſio non efficitur, igitur viſus requirit mediū ad viſionē promendā.

13. Aſſ. 2. veriſimile eſt, guſtū, & tactū non poſtulare medium ad ſuas eliciendas ſenſationes. Probatur, non fit tactio, nec guſtatio, niſi tangibile immediatè tangatur à tactu, & guſtabile à guſtu, vt patet expetiēntia de cibo ore digeſto, & de manu qualitates primas immediatè tangente. Itemque de duabus tabulis immediatè ſe tangentibus. Deinde, ſi ponatur manus ſuprà ignem, improbabile eſt, eutem eius, mediante aëre ſentire calorem, & ipſum ignem non eacludere aërem medium, ſi adſit. Idque etiam patet de geſtu. Siquidem, non poteſt vllus guſtare mel, ſi inter guſtum, & mel interponatur medium. Igitur hi duo poſteriores ſenſus ad ſenſationem faciendam non petunt medium.

14 Opp. 1. ea Ariſt. 2 *anima, c.* 7. probante, dari quinque ſenſus eaternos, quia ſunt quinque media, quibus efficitur quintuplex ſenſatio, ergo ſi valet ratio Ariſt. fatendum eſt, omnes ſenſus externos requirere medium, ad eaerendas ſuas ſenſationes Reſp. Ariſt. ibi verba facere de mediis internis receptiuis in organis, & ſenſatiis ſenſuum eaternorum, cuiuſmodi ſunt ſpecies ſenſibiles concurrentes ad producendas ſenſationes. Nos autem hoc loco diſſerimus de mediis externis, quæ debent interponi, inter obiectum ſenſibile, & potentiam ſenſatiuam exteriorem, quæve non eſſe neceſſaria guſtui, & tactui, ſuprà aſſeruimus.

15. Opp. 2. Idem Philoſophus proximè cit. *T.* 75. profert hanc maximam, ſenſibile poſitum ſuprà ſenſum non facit ſenſationem: igitur, omnis ſenſus ad productionem ſuæ ſenſationis neceſſario exigit mediū. Reſp. prælatam propoſitionē non eſſe vniuerſaliter verā: eacipiuntur enim guſtus, & tactus, ex aſſertis ſuprà & probatis.

16. Quæres, vtrum ſenſus eaterni ſuas percipiant ſenſationes, vt viſus ſuam viſionem videat, & auditus ſuam audiat auditionem? Reſp. negatiuè, ratio eſt, quia ſenſus externi non ſunt potentiæ collatiuæ, & reflexiuæ ſuprà ſuos actus, propterea ſuas ſenſationes non attingunt. Præſertim quia ſenſationes non ſunt obiecta ſenſibilia, ſed media, quibus ipſa obiecta ſenſibilia ſentiuntur, & à ſenſibus percipiuntur.

ARTICVLVS III.

An ſenſus externi poſſint percipere obiectum ſpirituale.

17. ETſi omnes de facto concedant, ſenſus externos non poſſe attingere vllum obiectum ſpirituale: quodque de qualibet alia potentia materiali pariter aſtruunt: nihilominus nonnulli, inter quos eſt Arr. *diſp.* 5. *de anima, ſect.* 2. & non longè videtur diſtare Ponc. *diſp.* 59. *q.* 5. *in fine concl.* 2. de poſſibili id admittunt, nullamque inuolui contradictionem autumant. Vulgus autem Scholaſticorum, nuncupatim Scot. 4. *d.* 49. *q.* 11 §. *Ad argumenta antè* K. & cæterorum tam eius claſſis, quàm alterius, docet ſenſum eaternum, & internum nullo modo poſſe ſpiritualia percipere.

18. Aſſ. nec de facto, nec de poſſibili ſenſus eaterni poſſunt quidpiam ſpirituale attingere. Aſſertio eſt bipartita, quam tuetur Scot. nunc cit. 1. pars probatur 1. experientia de viſu, qui non videt animam rationalem, nec Angelum, niſi in corpore ab ipſo aſſumpto, quodque pariter de aliis ſenſibus exiſtimandum eſt.

Secundò, intellectus ſenſibus alligatus nequit niſi materialia percipere: ob id eatat proloquium illud, nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu.

Et

Et aliud 3. *de anima*, *T.* 39. oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari. Huiuſmodi autem phantaſmata ſunt ſenſibilia, & materialia, quæ intellectus agens reddit ſpiritualia: ſenſus ergo ad ſpiritualia non fertur.

Secunda pars ſuadetur primò, potentia quælibet egredi nequit limites ſui obiecti totalis, & adæquati: ſi autem ſenſus aliquid ſpirituale poſſet attingere, exiret terminos ſui obiecti totalis, & adæquati ergo id eſt impoſſibile Reſpondet Ponc. eſt eſſe petitionem principij. Hic enim quæritur, vtrum potentia poſſit eleuari à Deo, ad conſiderandum aliquid, quod ſit extrà eius obiectum: Contrà, fieri non poteſt, vt obiectum potentiæ ſit adæquatum, & non adæquatum, totale, & non totale: at ſi ſenſus poſſet percipere quidpiam ſpirituale, obiectum eius quod eſt ſenſibile, foret adæquatum, quia eſt potentia ſenſitiua, & materialis: & non foret adæquatum, quia tranſiliret terminos ipſius ſenſibilis, & eueheretur ad ſpirituale, & immateriale. Ergo id repugnat. Ma. eſt in promptu, quia potentia, & habitus ſpecificantur à ſuis obiectis totalibus, & adæquatis, 1. *anime*, *T.* 33. Deinde potentia organica non poteſt eſſe non organica, alioqui eſſet organica, & non organica, quod implicat: ſenſus autem eſt potentia organica, & materialis: at ſi eleuaretur ad percipiendum obiectum ſpirituale, eſſet inorganica, & ſpiritualis, vt patet de intellectu, qui eſt potentia inorganica, & ſpiritualis percipiens obiectum immateriale, & ſpirituale.

Secundò, Deus non poteſt videri oculo corporeo, propterea dicitur inuiſibilis, authore Aug. *l. contrà Adimantum, c.* 28. & *tract.* 24 *in Ioan.* Ille non eſt talis ſubſtantiæ, quæ videri oculis poſſit. Ergo ſi viſus non poteſt Deum, aut aliud quidpiam ſpirituale percipere, idipſum adſtruendum eſt de reliquis ſenſibus.

19. Opp. 1. omne creatum eſt in potentia obedientiali Dei, ad faciendum quidquid Deus voluerit: ergo cum ſenſus ſit ens creatum, eſt in potentia obedientiali, ad percipiendum obiectum ſpirituale, ac proindè non repugnat, ſenſum externum poſſe attingere aliquid ſpirituale. Reſp. potentiam obedientialem ex alibi dictis non eſſe actiuam, ſed paſſiuam. Atque omnipotentia Dei recipit omne poſſibile: non autem impoſſibile, cuiuſmodi eſt ſenſum attingere ſpirituale, & immaterialem.

20. Opp. 2. Iob 19. *In carne mea videbo Deum ſaluatorem meum.* Cui videtur fauere Aug. 22. *Ciuit. cap.* 29. Hoc autem teſtimonium capitur de viſu materiali, & oculo corporeo, ergo non repugnat ſenſum percipere ſpiritualia, veluti eſt Deus. Reſpondeo illud, & conſimilia interpretanda eſſe de Chriſto Domino, qui ſecundum humanitatem videri poteſt oculo corporeo, non verò ſecundum diuinitatem, quæ cernitur oculo mentis, & intellectus.

QVÆSTIO IV.

De ſpeciebus intentionalibus ſenſibilibus.

1. HÆc quæſtio ſtatuitur inter præcedentes; & ſubſequentes, proptereaquod rectè percipi nequeunt ſenſationes, niſi habeatur notitia de hiſce ſpeciebus intentionalibus ſenſibilibus. Ideò probè intexitur inter has, ac illas.

ARTICVLVS I.

An dentur ſpecies intentionales ſenſibiles.

2. PRimum placitum tenent Ocham. 2. *quæſt.* 7. Gabriel 2. *diſt* 3. *quæſt.* 2. & Dur. *quæſt.* 6. quibus ſenſu, & conſenſu adſtipulantur cæteri Nominales, reſpuentes huiuſmodi ſpecies ſenſibiles, ac intelligibiles. Secundum placitum defendunt Scot. 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 6. Barg. Lych. Vigerius, Faber, Vulpes, & reliqui Theologi, & Philoſophi admittentes, tam ſpecies ſenſibiles, quàm intelligibiles.

3. Recognoſcendæ ſunt acceptiones ſpeciei allatæ *in Epitome Dialect. lib.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 4. Hoc autem loco ſumitur ſpecies, pro repræſentatione obiectiua, ſiue imagine, & ſimilitudine rei, quæ eſt qualitas obiecti vicaria, ad partialiter producendam ſenſationem, quæve nuncupatur ſpecies impreſſa, eo quod in ſenſu imprimitur, & quoque perhibetur intentionalis, propterea quod intenditur à potentia ſenſitiua, vt fiat ſenſatio. Ipſa autem ſenſatio vocatur ſpecies expreſſa, quæ eſt formalis expreſſio obiecti ſenſibilis, & qua ſenſus formaliter eſt cognoſcitiuus. Quod autem dixi de ſpecie ſenſibili, idem pari modo affirmandum eſt de ſpecie intelligibili.

4. Aſſertio, concedendæ ſunt ſpecies ſenſibiles, & intelligibiles. Traditur à Doct. *vbi ſuprà*, quamuis *quæſt.* 17. *de anima*, oppoſitum tueri videatur: cui præiuit D. Aug. 10. *Conf. cap.* 8. & 12. *Ciuit. cap.* 7. & 7. *de gen. ad lit. cap.* 21 & *l. contrà epiſtolam fundamenti*, *cap.* 19. Probatur primò, ex Ariſt. 2. *animæ*, *T.* 121. affirmante, ſenſum eſſe ſpecierum receptiuum. Et *T.* 114. Et 3. *eiuſdem operis*, *T.* 28. & *indè*, docente, tam ſpecies ſenſibiles, quàm intelligibiles.

Secundò, ideò ſenſibile poſitum ſuprà ſenſum non facit ſenſationem, quia requiritur medium, per quod deferatur ſpecies, ad ſenſum, vt faciat ſenſationem, ergo ad ſenſationem efferendam, neceſſaria eſt ſpecies ſenſibilis. Ant. præterquamquod *in ant. quæſt. art.* 2. manet probatum, adhuc poteſt ſuaderi, niſi habeatur ſpecies ſenſibilis in ſenſu, licet interponatur medium inter ſenſum, & obiectum ſenſibile, non efficitur ſenſatio, ergo ad ipſam ſenſationem, neceſſaria eſt ſpecies ſenſibilis.

Tertiò, potentia ſenſitiua ſeipſa nequit producere ſenſationem, alioqui ſenſus ſemper ſentiret, vt oculus ſemper videret: patet autem, ſenſum non ſemper exercere ſuam ſenſationem, niſi habeat ſpeciem rei ſenſibilis: immò, ſi ſpecies deperdatur, non ampliùs ſenſus poteſt ſentire, ergo danda eſt ſpecies ſenſibilis.

Quartò, potentia indifferens, & indeterminata debet actuari, & determinari, per aliquid actuans, & ipſam determinans, vt conſtat de materia, quæ actuatur, & determinatur per formam: potentia autem ſenſitiua eſt indifferens, ac indeterminata, ad hoc vel illud ſenſibile ſentiendum, igitur determinanda, & actuanda eſt per ſpeciem ſenſibilem in ipſa recipiendam. Accedunt experientiæ potiſſimùm de viſu, ſiquidem in aqua, ſpeculo, aliiſque corporibus diaphanis, à tergo, aliquo corpore opaco impediente, apparent imagines, figuræ, & id genus alia. Rursùs per perſpicilia, melius, & clarius videntur ab oculo obiecta debitè approximata, & rectè diſpoſita, quàm abſque illis, ratione quorum augetur viſio, quæ abſque ſpecie effici nequit. Deindè, in exploſione Bombardæ, priùs videtur accenſio pulueris tormentarij, & poſtmodum auditur eius ictus, & bombus, quia poſteriùs defertur ſpecies ſoni ad auditum, vt obſeruaui *l. Meteo. q.* 2. *a.* 4. Inſuper, in odore, qui prius defertur ad odoratum proximorum, quam diſtantium: hæ autem, & cõſimiles ſenſationes à ſenſibus non eduntur, ſine ſpeciebus ſenſibilibus: igitur concedendæ ſunt huiuſmodi ſpecies ſenſibiles, ac intelligibiles.

11. Opp. 1. Ariſt. *l. de ſenſu, & ſenſili c.* 2. reprehendit Democritum, alioſque vetuſtos Philoſophos: affirmantes, in ſenſu recipi ſpecies ſenſibiles, vt producantur ſenſationes, ergo Ariſt. refellit præfatas ſpecies ſenſibiles. Reſp. Stagiritam arguere dictos veteres Philoſophos, non quia huiuſmodi ſpecies admiſerint: verùm quoniam putauerunt ſenſum eſſe tantùm potentiam paſſiuam, nihilque prorsùs agere ad ſenſationem producendam. Nos autem volumus, ſenſum quidem eſſe receptiuum ſpecierum, nihilominus actiuè concurrere, vnà cum ſpeciebus ſenſibilibus ad producendas ſenſationes.

6. Opp. 2. quod inducit in cognitionem obiecti, priùs debet cognoſci, quam obiectum, quia eſt medium, quo ipſum cognoſcitur: ſpecies autem ſenſibilis à ſenſibus non cognoſcitur: non enim viſus videt ſpeciem coloris, nec auditus audit ſpeciem ſoni, ergo tales ſpecies ſunt ſuperuacaneæ. Reſp. ma. valere de medio cognito, vt creatura, qua cognoſcitur Deus. Ipſa namque creatura debet priùs cognoſci, quàm Deus, non autem de ratione cognoſcendi, veluti eſt ſpecies, quæ eſt ratio cognoſcendi, & ſimilitudo obiecti ſenſibilis. Idque patet de ſpeculo, quod quidem eſt repræſentatiuum diuerſorum obiectorum, tamen non eſt neceſſe ſpeculum priùs cognoſcatur, quàm videantur obiecta in ipſo ſpeculo repræſentata.

7. Opp. 3. ſi darentur ſpecies ſenſibiles, plura accidentia differentia ſolo numero forent ſimul in eodem ſubiecto, putà in eodem medio, & eodem organo: hoc autem videtur repugnare, ergo & illud. Concedo ſequelam ma. Nego min. vt pateſeci, & probaui in Logica *quæſt. de relatione*, vbi oſtendi, in eodem patre eſſe plures paternitates numero, & in eodem medio plura lumina ſolo numero diſtincta, & magis patebit in Met. in qua monſtrabitur, accidentia à ſuis ſubiectis non indiuiduari.

8. Quæres primò, à quo producantur ſpecies ſenſibiles? Reſpondeo produci ab obiectis, quorum ſunt ſimilitudines, & imagines.

9. Quæres ſecundò. In quo ſubiecto inhæreant ſpecies ſenſibiles? Reſpondeo ſubiectari in medio, & in organo potentiæ ſenſitiuæ. Tales quippè ſpecies ab obiectis per medium deferuntur ad ſenſum in quo reſident.

Articvlvs II.

Quid ſint ſpecies ſenſibiles.

10. NOnnulli exiſtimant, ſpecies ſenſibiles eſſe naturas, & quidditates obiectorum Quidam verò putant eſſe athomos, ſiue corpuſcula, quæ ab obiectis, ad ſenſus emittuntur. Nec deſunt, qui adſtruant, eſſe formales ſimilitudines obiectorum. Communis autem cæterorum Phyloſophorum fert opinio, ſpecies ſenſibiles eſſe imagines obiectorum repræſentatiuas, & effectiuas, partialiter concurrentes ad productionem ſenſationum.

11. Aſſertio prima, ſpecies ſenſibiles non ſunt obiectorum naturæ, & quidditates. Deducitur ex Doct. 1. *d.* 3. *quæſt.* 7. §. *Ad authoritatem Philoſophi. AA.* Probatur primò, ſi ſpecies forent naturæ obiectorum, cum ſint in ſenſu, conſequenter naturæ obiectorum eſſent in ſenſu, ſicque naturæ leonis, canis, & cæterorum manerent in ſenſu: hoc autem, quàm falſum ſit ex ſe patet, & ex illo Ariſt. non lapis, ſed ſpecies lapidis eſt in intellectu 3. *animæ*, *T.* 38. Ergo tales ſpecies haud ſunt eſſentiæ, & naturæ obiectorum.

Secundò, quod eſt extrà ſenſum ſecundum ſuam naturam, non eſt in ſenſu: cum vnum, & idem ſimul, & reſpectu eiuſdem nequeat eſſe in ſenſu, & extrà ſenſum: natura autem obiecti eſt extrà ſenſum, putà arbor eſt extrà oculum: ſpecies verò ipſius arboris eſt in oculo, veluti ſpecies intelligibilis lapidis eſt in intellectu. Dei uò nihil poteſt eſſe ſine ſua eſſentia. Nihil quippè eſt magis intimum rei, quàm eius eſſentia: poteſt autem eſſe ſpecies abſque obiecto, vt ſpecies, quæ eſt in phantaſia de obiecto corrupto, igitur ſpecies non eſt ipſamet obiecti natura, & eſſentia.

12. Aſſertio ſecunda, ſpecies ſenſibiles non ſunt athomi, ſeu corpuſcula, ab obiectis ad ſenſum tranſmiſſa. Hauritur ex Doct. *Quol.* 13. §. *Ad argumentum principale. LL.* Et *Quol.* 14. *in fine* 6. *de tertio* Et §. *Ad iſta. HH.* Probatur primò, plura corpora ſimul eſſe non poſſunt in eodem loco, vt dixi *lib. de loco.* Plures autem ſpecies ſimul exiſtunt in eodem loco, putà in eodem medio, & in eodem organo, ex alibi dictis, & probatis, ergo ſpecies ſenſibiles non ſunt præfata corpuſcula, ab obiectis in ſenſum delata.

Secundò, quod inhæret in alio, non eſt corpus, ſed accidens, & corpus eſt ſubſtantia quæ eſt ens per ſe ſubſiſtens: ſpecies autem ſenſibiles inhærent in medio, & in ſenſu, qui eſt potentia earum receptiua, ergo non ſunt prædicta corpuſcula.

13. Aſſertio tertia, ſpecies ſenſibiles non ſunt formales obiectorum ſimilitudines: ſed imagines repræſentatiuæ, efficientes, & partialiter concurrentes ad producendas ſenſationes. Aſſertio eſt bipartita, quam tenet Scot. *vbi ſuprà.* Prima pars ſuadetur primò, ſimilitudo formalis obiecti nihil aliud eſt, quam ipſamet obiecti cognitio, quæve dicitur ſpecies expreſſa. Latum autem intercedit diſcrimen, inter ſpeciem, & cognitionem obiecti, hoc eſt inter ſpeciem impreſſam, & expreſſam, vt ſuprà inſinuaui, ergo ſpecies ſenſibilis, ſiue ſpecies impreſſa non eſt ſimilitudo formalis obiecti.

Secundò, quod eſt cauſa alicuius, reſpectu eiuſdem nequit eſſe effectus, alioqui idem foret cauſa ſui ipſius: ſpecies autem ſenſibilis eſt cauſa partialis formalis ſimilitudinis obiecti, ſiue cognitionis ipſius obiecti, ergo non valet eſſe formalis eiuſdem obiecti ſimilitudo. Secunda pars ſequitur ex dictis, ſiquidem ſpecies eſt obiecti vicaria. Gerit namque vicem eius, repræſentando ſcilicet ipſummet obiectum, vnáque cum potentia ſenſitiua cauſat ſenſationem, ergo ſpecies ſenſibilis eſt ſimilitudo repræſentatiua obiecti, cuius eſt ſpecies.

14. Opp. 1. ſpecies ſenſibiles ſunt ſimiles formaliter obiectis ſenſibilibus, ergo ſunt eorũ ſimilitudines formales, eiuſdemque naturæ, cum ſimilitudo in identitate fundetur. Diſtinguo ant. repræſentatiuè, effectiuè, & intẽtionaliter, cõcedo: realiter, phyſicè, & formaliter nego.

Opp. 2. in aëre apparent varij colores, & in pariete per reflexionem, vt lumen reflectitur ad virides plantas, paries coloratur, & cum velum ſericum rubeum appenditur ad feneſtram, ſole lucente, tota domus rubeſcit. Igitur ſpecies ſenſibilis eſt formalis imago obiecti ſenſibilis. Concedo ant. nego conſeq. Dici namque poteſt, id non effici, quia ſpecies à nobis cernantur, ſed quia aër diffunditur, permixtis ſpeciebus, veluti per vitrum viride, omnia videntur viridia. Vel dicito cum Scot. 2. *d.* 13. *q. vn* §. *Quantum ad* 3. *art. F. & G.* aliquando ſpeciem eſſe viſibilem, vt explicat de fulgore emiſſo ab oculo moto in tenebris, qui viſibilis eſt, tametſi ſit ſpecies lucis dumtaxat.

Articvlvs III.

An ſpecies ſint diuiſibiles.

15. PRæſens difficultas moueri poteſt, tam de ſpeciebus ſenſibilibus, quàm intelligibilibus, quæ infrà duplici Aſſ. eſt ſtabilienda, & decidenda, ad eius declarationem, & deciſionem, duo præmittendo.

16. Not.

16. Not. primò, ſpeciem eſſe indiuiſibilem, bifariàm poſſe capi, in eſſendo, vel in repræſentando. In eſſendo, ſi eius natura, & eſſentia, & entitas ſit inſectilis, ac indiuiſibilis, cuiuſmodi ſunt Deus, Angelus, & anima rationalis: in repræſentando autem, ſi ſpecies tota repræſentet totum obiectum, non verò pars partem: è regione ſtatuitur diuiſibilis, ſi tota ſpecies repræſentet totum obiectum, & pars partem. Idque ſolùm intelligitur de ſpecie ſenſibili, & non de ſpecie intelligibili, quæ partium eſt expers.

17. Not. ſecundò, agens naturale debitè approximatum paſſo, & rectè diſpoſitum, & non impeditum, agere in tota ſphæra ſuæ actiuitatis, ſecundum totam ſuam potentiam, & virtutem, vt ſi aqua frigefaciat & humectet terram in tanto ſpatio, & non maiori, tota aqua dicitur frigefacere, & humectare totam illam terram, & ſingulas eius partes: non autem vna pars agit in aliam, & alia in aliam, & ſic deinceps: veluti lumen lucernæ illuminat totam domum, non verò pars partem: ſic ſpecies diffunditur per totum medium, & ſpatium ipſi congruum, ac debitum, in quo obiectum, de quo eſt ſpecies, ſentiri poteſt, & continetur in ambitu ſuæ virtutis, & actiuitatis, nullo obice interpoſito.

18. Aſſ. 1. ſpecies ſenſibiles ſunt diuiſibiles. Deducitur ex Doct. 2. *d.* 13. *q. vn.* oſtenditur primò, quod eſt materiale, eſt diuiſibile, cum omne materiale ſit quantum, & omne quantum diuiſibile, 5. *Met. c. de quanto.* ſpecies autem ſenſibilis eſt materialis. Emittitur quippè ab obiecto materiali, & corporeo: ergo ſpecies ſenſibilis eſt diuiſibilis.

Secundò, quod educitur de potentia ſubiecti diuiſibilis, eſt diuiſibile, cum à diuiſibili non prodeat, niſi diuiſibile: ſpecies autem ſenſibilis educitur de potentia ſubiecti diuiſibilis, & materialis, vt patet inductione, ergò eſt diuiſibilis.

19. Aſſ. 2. ſpecies intelligibiles ſunt inſectiles, & indiuiſibiles. Ab hac nõ declinat Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò: quod inhæret in ſubiecto inſectili, & immateriali eſt inſectile, & indiuiſibile, cum indiuiſibile non recipiat diuiſibile. Ideò, Angelus cum ſit indiuiſibilis, & immaterialis, non recipit accidentia materialia, & diuiſibilia: ſpecies autem intelligibiles ſubiectantur in ſubiecto indiuiſibili, & immateriali, putà intellectu, ergò ſunt inſectiles, & indiuiſibiles.

Secundò, omne immateriale, & ſpirituale eſt impartibile, & inſectile, cum careat partibus entitatiuis, & quãtitatiuis: ſpecies autem intelligibiles ſunt immateriales, & ſpirituales. Fiũt enim ab intellectu agẽte, qui eſt ſpiritualis, & recipiũtur in intellectu patiẽte, qui quoq; eſt ſpiritualis: ergo ſpecies intelligibiles ſunt indiuiſibiles.

20. Opp. 1. contrà 1. aſſ. lux, & calor indiuiſibiliter producuntur à Sole, & ab igne, nec pars prodit à parte: ſed tota lux à toto ſole, & totus calor à toto igne: quod ſi ſpecies ſenſibiles forẽt diuiſibiles, planè vna pars produceretur ab vna parte obiecti, & altera ab altera parte eiuſdem, totaq; ſpecies, à toto obiecto, quod veriſimile non videtur, ergo ſpecies ſenſibiles non ſunt diuiſibiles. Negari poteſt ma. ſiquidem, vna pars lucis, ab vna parte ſolis emicat. Idque apertè oſtenditur, quando ſol eclypſatur. Tunc enim tantum vna parte lucis eius fruimur. Itemque, cum pars ignis à toto igne demitur. Tuncque nec illuminat, nec calefacit tantum, quantum prius illuminabat, & calefaciebat, propter dictam partem eius ablatam, & demptam. Quoniam verò huiuſmodi ſpecies ſunt intentionales, repentè, continuè, & non diſcretè, ac ſucceſſiuè ab obiectis emanant, & quaſi imperceptibiliter, proptereà vna pars non dicitur fieri ab alia, ſed tota ſpecies à toto obiecto, eo modo quo ſuprà in not. fuit explicitum.

21. Opp. 2. exigua pars obiecti à longè non videtur: totum verò obiectum maximè videtur: igitur, pars obiecti non cauſat partem ſpeciei, ſed abſolutè ſpecies producitur à toto obiecto, ſicque ſpecies ſenſibilis non eſt diuiſibilis. Reſp. cauſam, cur modica pars obiecti, ſi valdè diſtet non cernatur à nobis, totum verò obiectum à nobis aſpiciatur eſſe, quia obiectum viſibile debet eſſe proportionatum potentiæ viſiuæ: quoniam autem pars exilis obiecti eſt improportionata viſui, propter indebitam diſtantiam: ob id videri non poteſt: totum verò extat ipſi viſui proportionatum, propterea à nobis videtur. Hocque declarari poteſt de athomis, quæ quia exigua ſunt, à nobis non videntur: cætera verò corpora non ità parua, vtique à nobis cernuntur.

22. Quæres, vtrùm ſpecies ſuſcipiant magis, & minus? Reſp. affirmatiuè, ſunt enim qualitates, quarum paſſio eſt magis, & minus ſuſcipere. Ideò, quædam clariùs, quædam verò obſcuriùs obiecta repræſentant.

QVÆSTIO V.

De Viſu.

1. HABERI non poteſt plena, & perfecta notitia de vi u niſi cognoſcantur lux, & lumen, quæ ad obiectum ipſius viſus pertinent, vt præ aliis aſtruit Scot. 1. *Met. q.* 2. §. *Ad aliud, quod.* Ideò, perquirenda primum ſunt, quæ de lumine enunciantur, & poſtmodum reliqua, quæ eidem ſenſui congruunt, tradenda.

ARTICVLVS I.

An lux ſit accidens, vel ſubſtantia.

2. D. Th. 1. *p. q.* 67. *art.* 3. commemorat opinionem quorumdam exiſtimantium, lucem eſſe formam ſubſtantialem corporum lucentium, quæ opinio fortaſsè coïncidit cũ ea, cuius meminit Ariſt. 2 *animæ, c* 7. *T.* 69. tuente, lucem eſſe corpus. Communis autem ſententia eſt Ariſt. nunc cit. Scot. 2. *d.* 13. *q. vn.* Mayr. *ibid* Alenſ. 3. *p. q* 69. *m* 2. *art.* 1. & aliorum docentium, lucem eſſe accidens, repoſitum in categoria qualitatis.

3. Not. 1. ex Gabriele 2. *d.* 13 *q. vn.* nomen lux impoſitum eſſe potiſſimum, ad ſignificandum id, quo colores manifeſtantur, vt videri poſſint, quo ſcilicet viſibile in potentia, fit actu viſibile. Transfertur autem ad omne id, quo manifeſtatur cognoſcibile, vt Epheſ. 1. *Omnia, quæ arguuntur à lumine manifeſtantur* Et poſtea, *Omne, quod manifeſtatur lumen eſt.* Sic Deus, Angelus, fides, gratia, & gloria dicuntur lumina.

4. Not. 2. hæc tria, lucem, luminoſum, & lumen ſic ſe habere, vt lux ſit origo luminis, luminoſum ſit ſubiectum lucis, & lumen ſpecies lucis, ſiue effectus eius. Quare, lux illuſtrat corpus, in quo eſt, deindè reddit ſeipſam lucidam, & poſtmodum reliqua illuminat. Prætereà obſerua, tria emanare à corpore luminoſo, radium, ſplendorem, & fulgorem. Radius eſt corporis lucidi ad aliquid terminatus. Splendor eſt radius repercuſſus in corpore opaco. Et fulgor eſt lumẽ tenebris mixtum De quibus omnibus, & ſingulis latè, & exactè Perſpectiui.

5. Aſſ. 1. lux non eſt ſubſtantia Ita Ariſt. & Scot. *vbi ſuprà.* Probatur 1. quod per ſe eſt ſenſibile, non eſt ſubſtantia, quia vt ſuperiùs dixi, ſubſtantia eſt ſenſibilis per accidens: lux autem eſt per ſe ſenſibilis, quia per ſe ab oculis noſtris aſpicitur, ergo lux inter ſubſtantias non eſt adſcribenda.

Secundò, quod eſt accidens alicuius, non eſt ſubſtantia, quia ſubſtantia nulli accidit, 1. *Phyſ.* 27. Lux autem eſt accidens ſolis, & ignis. Poteſt namque ſol obtenebrari, vt Matt. 24. *Sol obſcurabitur, Luna non dabit lumen ſuum.* Itemque, ignis in propria ſphæra non lucet, cum ſit valdè rarus. Atqui ignis inferni perhibetur tenebricoſus, ergo lux non eſt ſubſtantia.

 6. Aſſertio

6. Aſſertio ſecunda, lux non eſt corpus, ſed accidens repoſitum in categoria qualitatis. Defenditur ab Ariſt. & Scot. *locis præalleg.* Prima pars ſequitur ex priore aſſ. ſi enim lux non eſt ſubſtantia, nec eſt corpus. Quod enim non habet ſuperius prædicatum eſſentiale, nec habet prædicatum inferius, vt patet per dictum de nullo, ergo ſi lux non eſt ſubſtantia, vtique non eſt corpus, quod ſub ſubſtantia comprehenditur, vt patet in arbore Porph. Deindè, ſi lux foret corpus, duo corpora eſſent ſimul naturaliter in eodem loco, putà lux, & aër, lux enim eſt in aëre. Rurſus, corpus conflatur ex materia, & forma: lux autem eſt expers materiæ, ergo non eſt corpus.

7. Secūda pars infertur ex aſſertis ſuperioribus; cum enim lux non ſit ſubſtantia, nec corpus, deducitur eſſe accidens, non aliud, quàm quale, quia per lucem corpora lucida denominantur qualia, ergo lux eſt qualitas.

8. Oppones primò, Ariſt. 5. *Top. cap.* 3. ſcribit lucem eſſe ignem: ignis autem eſt ſubſtantia, ergo lux eſt ſubſtantia. Atque *ſect.* 11. *problematum* 13. appellat radios ſolares, ac lumen, corpora. Fauent Aug. 3. *de lib. arb. cap.* 5. & 7. *de gen. ad lit. c.* 1. Damaſc. 2. *fidei, c.* 7. & Hugo Victorinus 1. *de ſacram. c.* 9. & Doctor. Seraph. 2. *d.* 13. *art.* 2. *q.* 1. tanquam problema defendit, adducens, & ſoluens teſtimonia, & argumenta partis affirmantis, & negantis. Reſp. Ariſt. aut fuiſſe loquutum in aliorum ſententia, quos loco nuper de anima cit. impugnat: aut ſumpſiſſe lucem pro corpore luminoſo, veluti accipitur *Gen. c.* 1. vbi lux creata dicitur prima die, ideſt corpus luminoſum, quod per lucem tanquam nobiliorem qualitatem manifeſtatum eſt. Sic quoque exponi poſſunt Patres præalleg. Vel in hoc non ſunt audiendi, cum non ſit dogma fidei, & pro noſtra parte habeamus Authores non minoris authoritatis.

9. Oppones ſecundò, quod producit ſubſtantiam, eſt ſubſtantia, quia in ſchola. Scot. ſubſtantia nonniſi à ſubſtantia gignitur, lux autem, & lumen generat ſubſtantiam, vtpotè aurum, & id genus alia, ergo lux eſt ſubſtantia. Concedo ma. diſtinguo min. diſpoſitiuè, concedo: effectiuè, nego. Hæc autem diſtinctio alibi allata, & declarata fuit.

Oppones tertiò, quod eſt nobilius ſubſtantia materiali, eſt ſubſtantia, quia nobilitas ſequitur rem, cuius eſt nobilitas: lux autem nobilitate ſuperat ſubſtantiam materialem, authore Aug. 2. *de lib. arb.* Lux inter corpora primum locum tenet. Ergo lux eſt ſubſtantia. Concedo ma. diſtinguo min. ſimpliciter, nego: ſecundum quid, concedo. Sic exponendus eſt Aug. Nam alibi dixi, qualitates actiuas nobilitate vincere materiam, ſecundum quid: ſimpliciter verò; materiam quamuis paſſiuam, præſtantiorem eſſe, nedum qualitatibus, verumetiam quibuſcumque aliis accidentibus.

10. Oppones quartò, luci ac lumini nihil eſt contrarium: qualitati autem aliquid eſt contrarium, vt patet in enumeratione poſſionum qualitatis, ergo lux & lumen non ſunt qualitates, ſed ſubſtantiæ. Concedo ma. Ad min. dico, non omnes qualitates habere contrarium, putà ſpecies ſenſibiles ac intelligibiles, cum habere contrarium non ſit paſſio qualitatis quarto modo.

Articvlvs II.

An lumen ſit qualitas realis & intentionalis.

11. D. Th. 1. *part. quæſt.* 67. *art.* 3. Caiet. & Bannez *ibid.* Complut. *diſp.* 10. *de anima, quæſt.* 1. §. *B.* Ruu. *tract. de ſenſu, cap.* 7. *quæſt.* 2. & alij permulti aſſerunt lumen eſſe qualitatem realem, & phyſicam duntaxat. Scot. autem 2. *d.* 13. *quæſt. vn.* §. *de* 2. *dico.* C. Faber. *Theor.* 66. Piccolom. *l. d. viſu cap.* 8. Zabarel. *l.* 1. *de viſu, cap.* 9. Cauel. *diſp.* 2. *de anima, ſect.* 9. *dub.* 1. & cæteri eiuſdem ſcholæ docent, lumen nedum eſſe qualitatem realem, verumetiam intentionalem. Pro cuius faciliori, & commodiori captu.

12. Not. primò, ex Doct. mox alleg. *ſub B.* intentionem duobus modis vſurpari. Vno modo, pro actu potentiæ vitalis tendentis immediatè in obiectum, quo pacto, quando intellectus percipit obiectum reale, ſimpliciter dicitur prima intentio: quando verò comparat vnum obiectum cognitum ad aliud, dicitur ſecunda intentio, vt copioſè explicaui *in Epitome l.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 10. Altero modo, pro medio, & ratione repræſentatiua obiecti, per quam potentia cognoſcitiua tendit in ipſum obiectum, & effectiuè partialiter concurrit ad operationem vitalem producendam: & de eſſe intentionali ſic ſumpto, ſermo eſt in præſentia, quod participatur à ſpeciebus ſenſibilibus, & intelligibilibus.

13. Not. ſecundò, aliquid poſſe habere eſſe reale, & intentionale ſimul: vt ſignum ex D. Aug. 1. *de doctrina Chriſtiana, cap.* 1. habet eſſe reale, quia per ſe à ſenſu percipitur: & habet eſſe intentionale, quia eſt medium, quo ducitur in cognitionem alterius. Pariter, lumen participat eſſe reale, quia eſt per ſe ſenſibile, & ſortitur eſſe intentionale, quia eſt ſpecies loci. Idque expreſſit idem Aug. *tractatu* 35. *in Ioan.* inquiens, *Lumen & alia demonſtrat, & ſeipſum.*

14. Aſſertio, lumen eſt qualitas realis: ac etiam intentionalis. Aſſ. eſt bipartita, quam tuetur Scot. & conſentit Aug. mox cit. Prima pars ſuadetur primò, lumen collocatur in tertia ſpecie qualitatis. Eſt namque paſſibilis qualitas: omnis autem paſſibilis qualitas in genere qualitatis repoſita eſt realis, ergo lumen eſt qualitas realis, & phyſica.

Secūdò, quod habet effectus reales, eſt reale, vt patet: lumen autem habet effectus reales. Illuminat namque, calefacit, liquefacit ceram, indurat lutum, & id genus alia, ergo lumen inter qualitates reales refertur.

15. Secunda pars probatur primò, ex Auerroë 2. *anima, conc.* 72. & 75. Et *de ſenſu, & ſenſato non longè ab initio*, affirmante, lumen eſſe ſpeciem receptam in oculo, ad hoc vt ipſe oculus videat: ſpecies autem habet eſſe intentionale, vt monui *in fine* 1. *not.* Ergo lumen eſt qualitas intentionalis. Idipſum inſinuat Ariſt. 2 *anima*, *T.* 68. dicens, lucem eſſe per ſe ſenſibilem, quæ ſanè non gaudet alia ſpecie, quàm lumine. Et *l. de ſenſu, & ſenſili cap.* 2. ſubdit lumen eſſe ſpeciem in oculo receptam, qua viſus videt.

Secundò, ſi lumen non haberet eſſe intentionale, poſitum ſuprà ſenſum, impediret ſenſationem, quod pugnat experientiæ, & Ariſt. paſſu proximè cit. ſi enim lumen recipiatur in viſu, aut auditu, nullo modo viſioni, aut auditioni obſtat. Inſuper, lumen manet, donec deſit lucidum, contrario caret, & ſe compatitur cum alio lumine, quæ ſunt ſigna ſpeciei ſenſibilis.

16. Oppones primò, lumen denominat ſubiectum, in quo eſt, vt lumen exiſtens in aëre, denominat aërem luminoſum: quod autem habet eſſe intentionale non denominat ſubiectum, in quo extat, vt ſpecies albedinis inhærens in oculo, non denominat ipſum oculum, putà album, ergo lumen non eſt qualitas intentionalis. Concedo ma. diſtinguo min. de illo, quod habet tantum eſſe intentionale, concedo: de illo verò, quod habet eſſe reale, & intentionale ſimul, nego. Cuiuſmodi eſt lumen, vt patet *ex* 2. *not.* Vel dico cum Scot. cit. I. intentionalia, & alia non pauca non ſortiuntur propria nomina denominatiua, veluti ſubiecta odorum, ſaporum, & colorum, notante Mauritio, *q.* 29. *Vniuerſalium fol.* 55. *columna ſecunda.* Ideò, mirum non eſt, ſi ſpecies albedinis, quæ eſt in oculo, non denominet oculum album.

17. Oppones ſecundò, quod habet effectum realem, eſt reale, quandoquidem effectus realis nonniſi à cauſa reali proficiſcitur: lumen autem cauſat effectum

ctum realem, putà calefacit, ergò lumen eſt qualitas realis. Reſpondeo quidem lumen eſſe qualitatem realem, vt oſtendi in prima parte Aſſertionis: & quoque eſſe qualitatem intentionalem, vt monſtrant, quæ adduxi *in 2. parte eiuſdem Aſſ.*

18. Opp. 3. quod per ſe eſt ſenſibile non habet eſſe intentionale, cum intentionale non cognoſcatur à ſenſu, vt ſpecies viſibilis non videtur ab oculo: lumen autem eſt per ſe ſenſibile, videtur namque ab oculis noſtris, ergò lumen non eſt qualitas intentionalis. Reſpondeo ma. valere de eo quod habet tantum eſſe reale; non verò de eo, quod potitur vtroque, ſcilicet, reali, & intentionali, veluti eſt lumen.

19. Opp. 4. ſi lumen in toto medio productum, foret ſpecies intentionalis, repræſentaret ſolem, vel eius lucem, vel vtrumque in ea magnitudine, ſitu, & figura, quam habet, veluti ſpecies cuiuſlibet alterius obiecti repræſentat illud, cuius eſt talis ſpecies: igitur, ex qualibet parte medij aut ſitu exiſtente, ab oculo cerni poterit, quod experientiæ pugnat. Reſpondeo lumen non eſſe ſpeciem cuiuſlibet obiecti, ſed lucis duntaxat, vt benè vidit Scot. Ideò ceſſat inſtantia, & reliqua quæ nobis opponunt nonnulli Nuperi.

20. Quæres 1. quotuplex ſit radius? Reſpondeo eſſe triplicem, rectum, reflexum & fractum. Rectus eſt, qui per medium diaphanum diffunditur, donec virtus corporis luminoſi deſinat vlteriùs progredi. Radius reflexus eſt, qui adinuento corpore opaco, tranſilit, & retrocedit in partem oppoſitam. Radius fractus eſt, qui diffunditur per medium, nec prorsùs diaphanum, nec prorsùs opacum, ſed per lineam perpendicularem frangitur.

21. Quæres 2. Quotuplex ſit lumen? Reſpondeo eſſe duplex, primarium ſcilicet, & ſecundarium. Primarium eſt, quod immediatè à luce prodit. Secundarium verò eſt vmbra luminis primarij. Extat autem diſcrimen inter vmbram, & tenebras, quia vmbra eſt priuatio luminis primarij, tenebræ verò ſunt carentiæ, tàm primarij, quàm ſecundarij luminis.

22. Quæres 3. vtrùm lumen, quod recipitur in oculo, ab ipſomet oculo videatur? Reſpondeo negatiuè. Videtur namque lumen ſolum, quod eſt extrà oculum. Ratio eſt, quia vis viſiua, ad ea, quæ ſunt intrà oculum non pertingit, alioqui, ſenſibile poſitum ſuprà ſenſum, faceret ſenſationem, quod potiſſimùm de viſu ſuprà negatum eſt. Viſionem autem poſſe videri à viſu videtur concedere Scot. *d. 45. quæſt. 3. §. de 2 art. l. 4. ſententiarum.*

ARTICVLVS III.

An lumen ſit neceſſarium tam ex parte obiecti, quàm ex parte medij, ad videndum.

23. AVic. 6. naturalium, *parte 3. cap. 1.* aſtruit lumen eſſe neceſſarium ex parte obiecti duntaxat. Auerr. 2. *de anima, com 67.* putat lumen eſſe neceſſarium tantùm ex parte medij, cui ſuffragantur Complut. *diſput. 10. quæſt. 5. §. 2.* Communis autem opinio eſt Scot. 2. *d. 13. q. vn. §. De ſecundo dico ſub C.* & *3. d. 3 quæſt. 6. §. contra iſtam opinionem.* Conimb 2. *de anima, cap. 7. quæſt. 4. art. 2.* & cæterorum arbitrantium, lumen requiri ad videndum colorem, tum propter medium, tum etiam propter obiectum.

24. Not. 1. Diaphanum dupliciter vſurpari. Vno modo, pro eo, quod ſolùm eſt tranſparens, ex ſe luminis expers, vt aqua, & aër. Sic diaphanum deſcribitur ab Ariſt. 2. *anima, cap. 7.* quod non per ſe, ſed alieno lumine eſt viſibile. Altero modo, pro eo, quod lumen participat, tametſi non ſit tranſlucidum, quo in ſenſu Aſtra perhibentur diaphana lumen participantia.

Notat autem Scot. 4. *d. 49. quæſt. 15. §. Ad primum.* ex eodem Auic. cit. lucem, lumen, & colorem habere diuerſa receptiua, minuſque aliquid poſſe eſſe receptiuum lucis, & luminis, quàm lucis, & coloris. Nam ſubiectum lucis eſt opacum, & denſum: ſubiectum verò luminis eſt peruium & perſpicuum. Hinc denſior pars cæli eſt lucida, nempè ſtella. Subiectum autem coloris eſt denſum, propterea quod color non eſt, niſi in perſpicuo terminato. Quod vt melius, & facilius intelligatur.

25. Not. 2. colorem bifariàm deſcribi ab Ariſt. videlicet, 2. *anima, cap. 7.* color eſt, quod actu mouet diaphanum. Et *l. de ſenſu, & ſenſato, cap. 4.* color eſt terminus diaphani, in corpore terminato. Clariùs, color eſt qualitas ſecunda ex commixtione, & temperie qualitatum primarum orta. Diuiditur autem color, in verum, & apparentem, cuius memini *l. Meteor.* diſſerens de Iride. Rursùs, alij ſunt colores extremi, vt albedo, & nigredo. Alij verò ſunt colores medij, vt color viridis, rubeus, &c.

26. Aſſ. lumen exigitur ad depromendam viſionem, ex parte vtriuſque, obiecti ſcilicet, & medij. Aſſ. eſt bimembris, quam tenet Doct. *vbi ſuprà.* & *in Report. ibid.* Prima pars probatur 1 ex Ariſt. 2, *anima, cap. 7. T. 73.* affirmante, colorem eſſe terminum diaphani, & obiectum lumine perfuſum videri, ergò in Peripato, lumen requiritur ad videndum obiectum coloratum.

Secundò, experientia comprobatur, in obſcura nocte, ſi aliquod obiectum lumine illuſtretur, videri à nobis, quod verò caret lumine, nequaquam videri, vt declarat Doct. 2. *d. 7. quæſt vn. §. De ſecundo ante I.* Deindè, ſi viſus illuminetur, obiectum verò expers ſit luminis, haud videtur obiectum, ergò obiectum, vt videatur, lumine eſt colluſtrandum. Ampliùs, ſi obiectum maiori lumine perfundatur, magis videtur, & ſi minori lumine illuſtretur, minus videtur, vt patet, ergò neceſſarium eſt lumen ad obiectum cernendum.

27. Secunda pars ſuadetur 1. ex eodem Ariſt. *cit. T. 67* concludente, nihil eſſe viſibile ſine lumine, & quemlibet colorem, per lumen viſibilem eſſe. Et 3. *eiuſdem operis, T. 18.* Lumen facit potentia exiſtentes colores, actu colores. Reſpondeo ideò ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem, quia ad ſenſationem præſertim viſûs requiritur medium, vt liquet ex dictis: non poteſt autem viſus attingere obiectum, niſi medium illuminetur quoquo modo, ergò lumen etiam requiritur propter medium. Inſuper, vt obiectum à viſu percipiatur, neceſſaria eſt ſpecies, quæ in eo imprimatur: imprimi autem non poteſt ſpecies rei viſibilis in oculo, niſi per medium. Neceſſe enim eſt, ſpecies tranſmittatur per medium, ad oculum, ergò lumen vtique neceſſarium eſt, ex parte medij.

28. Opp. 1. color per ſe eſt viſibilis, 2. *anima T. 66.* Ergò ad eum videndum non requiritur lumen. Reſpondeo colorem ſuapte natura eſſe viſibilem potentia, actu verò per lumen, authore Ariſt. 3. *anima, T. 18.*

Opp. 2. ad audiendum, olfaciendum, tangendum, & guſtandum non exigitur lumen, ergò nec etiam ad videndum obiectum. Concedo ant. nego conſeq. Ratio adduci poteſt, quia viſus, inter ſenſus externos eſt præſtantiſſimus. Propterea plura exigit, vt patet de homine, ad cuius formationem, educationem, & perfectionem multò plura ſunt neceſſaria, quàm ad productionem, & conſeruationem reliquorum animantium.

29. Opp. 3. experientia conſtat, qui exiſtunt in tenebris, videre obiectum lumine perfuſum ab ipſis diſtans, licet in medio, & in oculis eorumdem non ſit lumen. Eò magis, ſi lumen in medio requireretur, quo remiſſius, & imperfectius foret in medio, eò minus, & imperfectius videretur obiectum: id autem non efficitur, dummodò non deficiat, nec remittatur

lumen in obiecto exiſtens, ergò ex parte medij non eſt neceſſarium lumen. Reſpondeo eſſe quidem in medio aliquod lumen, quod præ exiguitate a nobis non videtur, veluti athomi, lucente ſole in noſtro emiſpherio à nobis præ earum paruitate non videntur. Quod autem huiuſmodi lumen neceſſariò exiſtat in medio, & perueniat ad organum viſus patet, quia ad viſionem ex dictis requiritur medium, & ſpecies obiecti, ſecùs ſenſibile poſitum ſuprà ſenſum faceret ſenſationem. Deinde, agens agit tantum intrà ſphæram ſuæ actiuitatis, & ſi obiectum viſibile etiam lumine illuſtratum, nimis diſtet ab oculo non videtur, eo quod illud lumen ad ipſum oculum peruenire non poteſt. Item mare fluctuat à vento agitatum, quovſque durat ventus, & ad certum limitem mouet ipſum, & non ampliùs. Quod eſt ſignum, virtutem venti ad alias partes maris non diffundi, & extendi. Patet etiam, dum iacitur lapis in aquam, quæ fluctuat ſecundum vim impreſſam ei à proiiciente. Ad id quod ſubiicitur, dico, parum pro nihilo reputari, & quia exile eſt lumen medij, ob id non videtur iuuare ad augmentum viſionis obiecti, & quia viſus non diſtrahitur tunc ab obiectis medij, ideò toto conatu videt tale obiectum extremum luminoſum, & eius virtus ſic vnita fortior extat, & producit perfectiorem viſionem. Quare ſemper exigitur ad videndum lumen in medio, & in organo, quia viſus potiſſimùm expoſcit illud de quo præcipuè dictum eſt, ſenſibile poſitum ſuprà ſenſum non facit ſenſationem.

ARTICVLVS IV.

Quodnam ſit obiectum viſus.

30. NOnnulli, quorum nomina reticet Mayr. 2. *d 13. q. 2.* arbitrantur lucem eſſe obiectum totale, & adæquatum viſus. Alij, quibus fauet Arr. *diſput. 5. de anima, ſect. 3. ſubſect. 2.* putant eſſe colorem. Cæteri autem inter quos ſunt Scot. 1. *Report. d. 13. q. vn.* eiuſque diſcipuli aſſeuerant obiectum viſus adæquatum eſſe quid commune abſtrahens, & præſcindens à lumine, & colore.

31. Not. 1. lumen, lucem, & colorem eſſe entia abſoluta, ſeu qualitates ab inuicem realiter diſtinctas, ac indiſtinctis ſubiectis inhærere. Lux quippè eſt qualitas realiter inhærens lucido, à quo formaliter corpus denominatur lucidum. Lumen eſt qualitas, cuius ſubiectum eſt medium luminoſum, quæuè extenditur ad extenſionem ipſius medij, quod per eam formaliter perhibetur luminoſum: Color autem eſt qualitas ſecunda conſequens complexionem corporis colorati, cauſata ex varia, & diuerſa commixtione primarum qualitatum realiter inhærens corpori terminato, à quo formaliter tale corpus appellatur coloratum. Denuò, aduerte, lumen poſſe videri abſque colore, lucemque abſque lumine, non tamen è contrà. Addit autem Scot. 1. *d. 3. quæſt. 6. §. contrà iſtam opinionem ante C.* colorem quodammodo continere lucem, quia lux eſt in corpore terminato. Ideoque in alio, & alio lumine cauſat diuerſa repræſentatiua, aliud ſcilicet in maiore, & aliud in minore.

32. Not. 2. ex eodem doct. 1. *d. 3. quæſt. 3. §. Ad rationes in oppoſitum. E.* & *Quol.* 8. *§ Ad iſta. H.* rationem eſſentialem, & formalem, quam ſenſus, puta viſus reſpicit, tanquam formam obiectiuam, non eſſe, relatiuam ſed abſolutam, vt inſinuat Ariſt. 2. *animæ, T. 66.* Ideóque viſibile, cum ſit relatiuum ad potentiam, viſiuam non eſt formaliter, & per ſe primò obiectum eius, ſed per ſe ſecundò, veluti mobile non eſt obiectum formale, & adæquatum totius phyſicæ, proptereaquod non eſt forma, & ratio eſſentialis, & quidditatiua corporis naturalis, ſed eius paſſio, & affectio prima. Poteſt autem fieri circumlocutio, ſumendo paſſionem pro radice eius, & forma eſſentiali, ſicut præſtat Ariſt. 5. *Met. c. de quanto*, definiens quantitatem per diuiſibilitatem, quæ eſt proprietas ipſius quantitatis. Et 2. *de gener.* 7. ait, formas elementorum eſſe primas qualitates, quæ cum ſint accidentia, nequeunt eſſe formæ conſtitutiuæ elementorum, quæ ſunt ſubſtantiæ.

33. Aſſ. nec lumen, nec color eſt obiectum primum, & adæquatum viſus, ſed quid communius, & abſtractius, complectens vtrumque, quod eſt innominatum, poteſt autem dici viſibile, eo modo, quo nunc *in* 2. *not.* explicabam. Concluſio eſt tripartita, quam tuetur Doct. *vbi ſuprà*, & *collatione* 11. 12. & 20. Prima pars probatur, lumen non continet omnia, quæ cadunt ſub potentiam viſiuam, ergò lumen non benè ſtatuitur obiectum totale viſus. Ant. eſt in promptu, color namque eſt viſibilis, qui tamen non eſt lumen. Secunda pars ſuadetur eodem ferè modo, plura reſpicit viſus, quæ non ſunt colores, nec colorata, nempe cæleſtia, ergò cum color non capiat omnia quæ attinguntur à viſu, rectè deducitur colorem non eſſe eius obiectum primum, & adæquatum. Tertia pars colligitur ex duobus prioribus, ex eiſque munitur, cum enim obiectum totale, & adæquatum viſus, nec ſit lumen, nec color, probè infertur eſſe quid eis vniuerſalius abſtrahens, & præſcindens ab eiſdem, quod nominari poteſt viſibile, quod comprehendit, & adæquat omnia, quæ ſub potentiam viſiuam cadunt, ab eaque reſpiciuntur.

34. Opp. Ariſt. 2. *anima, T 63.* perſpicuè conſtituit obiectum viſus, colorem, & auditus ſonum: ergò oppoſita ſententia aduerſatur Scholæ Peripateticæ. Idem videtur ſentire Scot. 1. *d. 3. quæſt. 3. § contrà iſtud. B. & E. & ante §. ſed reſtat.* Ratio reddi poteſt ex eodem Doct. *ibid. quæſt. 6. antè C.* quia color continet lucem, cum ſit in corpore terminato. Continentia autem requiritur ad obiectum cuiuſcumque potentiæ, habitus, vt alibi copioſè planum feci: ergò eſt obiectum viſus. Reſpondeo Ariſt. exponendum eſſe de obiecto non totali, ſed partiali. Vult enim eo in loco lumen pertinere ad potentiam viſiuam, cum tamen non ſit color, ſed qualitas ab eo diſtincta, vt enucleaui in 1. not. ſic etiam intelligendus Scot. Illa autem continentia coloris non eſt virtualis, potentialis, aut formalis, quæ exigitur ad obiectum potentiæ, aut habitus, de qua loquitur Scot. *in prologo, q. 3.*

ARTICVLVS V.

An viſus ſit præſtantior inter ſenſus externos.

35. VIſum præcellere reliquis ſenſibus externis aſſerit Ariſt. 1. *Met. cap.* 1. & confirmat ibi Scot. *in expoſ. eius loci*, & 4. *d.* 1. *quæſt.* 2. *N.* ſubſcribunt Berchorius 4. *parte*, *l.* 1. *cap.* 7. & cæteri Authores. Ratio eſt, quia eſt maximè cognoſcitiuus, diſcretiuus, & nuncius amoris, videturque eſſe immaterialis, cum immutetur immutatione intentionali, recipiatque ſpecies intentionales. Hoc ipſum inſinuatur ab Aug. *l. 4. contrà Iulianum cap.* 14. inquiens, tres vltimos ſenſus, olfactum, guſtum, & tactum eſſe corpulentiores, & quodammodo groſſiores. Atque idem Sanctus notat, viſum accipi pro generali ſenſu, *l. 2. qq. ſupra Exod. quæſt. 72. ex Exod. 20. Populus videbat vocem.* Et *Gen. 24. Cum vidiſſet Iacob, quia ſunt eſca in Ægypto*, cum tamen fuerit ab Ægypto abſens. Addi poteſt, viſum longiùs ſentire, eiuſque obiectum eſſe latius, & excellentius, cum ad ſublunaria, & cæleſtia feratur. Vnde eius priuatio maximam cauſat triſtitiam, & dolorem, quò fortè reſpiciens aiebat Tobias 5.

Quale

Quale gaudium mihi, cum lumen non videam.

36. Dices Ariſt. *lib. de ſenſu, & ſenſato in fine, cap.*1. ſcribit: *Cæci nati habentes auditum ſunt magis ſapientes, quàm ſurdi nati habentes viſum.* Dico viſum magis inſeruire ad ſcientiam per inuentionem: auditum verò ad ſcientiam per doctrinam acquirendam.

37. Dices iterum, Leo Papa *ſerm. Paſcha* præfert tactum viſui, quoad certitudinem cognitionis. Dico eſſe exponendum, non abſolutè, ſed penes certitudinem magis experiendam, per viſum, & tactum, quàm per viſum duntaxat.

38. Inſtabis, tactus plures differentias demonſtrat, quàm viſus. Eſt namque tactus circa contraria: viſus verò vnius contrarij eſt tantùm perceptiuus, ſcilicet albi, & nigri 2. *anima*, 7. t07. Dico plura eſſe viſibilia, quam tangibilia. Atque qualitas tangibilis, eſt quoque viſibilis, non econtrà: ſicque plura percipit viſus, quàm auditus.

39 Vrgebis, ſenſus ille eſt nobilior, quem magis diligimus, & cuius oppoſitum magis odimus, *lib.* 5. *priorum*, *cap.* 51. oppoſitum autem tactus magis odimus, quia oppoſitum tactus deſtruit animal, non autem oppoſitum viſus. Dico, illam regulam falli per inſtantiam in terminis. Nam, melius eſt bene viuere, quam viuere, & tamen magis odimus oppoſitum viuere, quam oppoſitum bene viuere, quia oppoſitum viuere deſtruit viuere, & benè viuere. Vnde 7. *Top cap.* 5. limitat illam regulam ſic, niſi, cum alterum infert alterum. Non enim valet, quando magis eligendum includit minus eligendum, veluti bene viuere includit viuere. Pariter, viſus includit tactum, & oppoſitum tactus deſtruit tactum, & viſum.

ARTICVLVS VI.

An viſio fiat per receptionem ſpeciei in oculo, ab obiecto.

40. VIguit olim opinio Empedoclis, Platonis *in Timæo*, Lactant. *lib. de opificio Dei, cap.* 8. & aliorum Academiæ. exiſtimantium, viſionem effici per extramiſſionem, hoc eſt, ex quodam lumine, & fulgore emiſſo ab oculis, ad obiectum viſibile. Oppoſitam verò ſententiam tradunt Ariſtot. 2. *anima*, T. 74. & *lib. de ſenſu, & ſenſili, cap.* 5. & 1. *Top. cap.* 12. & 14. Scotiſt. & Thomiſt. & cæteri Peripatetici, affirmantes, viſionem fieri per intus ſuſceptionem, hoc eſt per ſpeciem obiecti viſibilis receptam in viſu, & partialiter concurrente, cum potentia viſiua ad viſionem promendam.

41. Not. quatuor eſſe genera obiectorum viſibilium, quorum nonnulla ſunt diaphana lucis expertia, vt aqua: quædam quidem aliquam lucem participant, habent tamen aliquod opacum, vt noctiluca, quæ ex aliqua parte lucet, ex altera verò parte, nequaquam. Alia ſunt, quæ firma luce fruuntur, quæve diffunditur ad reliqua illuſtranda, vt corpora lucentia. Reliqua ſunt, quæ exiguam lucem ſortiuntur, quæ quoquo modo ad alia illuſtranda diffunditur, cuiuſmodi ſunt corpora illuminata, & irradiata.

42. Aſſertio, viſio fit per receptionem ſpeciei impreſſæ in oculo, quæ eſt principium partiale, ad ipſam viſionem producendam. Deducitur eſt Scot. 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 4. §. *De tertiis cognoſcibilibus ſub G.* Probatur primo, dantur ſpecies ſenſibiles requiſitæ ad productionem ſenſationis, vt probaui *quæſt.* 4 *huius lib. art.* 1. Viſio autem eſt ſenſatio: igitur, ad viſionem producendam, neceſſe eſt, recipiatur ſpecies ſenſibilis obiecti viſibilis in oculo. Corroboratur, in ſpeculo à tergo videtis, videtur obiectum: huiuſmodi autem viſio non fit per extramiſſionem viſus, cum viſus nihil illuc emittat, vt patet, ergo viſio per intus ſuſceptionem, & non per extramiſſionem efficitur.

Secundò, improbabile, & incredibile eſt, ex paruis oculis egredi tantum lumen, & fulgorem, ad colluſtrandum cælum remotiſſimum, aliaque obiecta, quæ ſub viſum cadunt: at ſi viſio fieret per extramiſſionem, oporteret egredi tantum lumen ex oculis;, ad præfata obiecta colluſtranda: quod nedum improbabile, verumetiam impoſſibile apparet.

Tertiò, lumen ſolis, tametſi magnum, non poteſt reflecti, niſi ad primam regionem aëris, ergo & lumen oculi nequit ad cælum reflecti, cum ſit multò minus, debilius, & infirmius. Impoſſibile namque eſt, paruum lumen, è terra attingere Cœlum, cum ſit magna, & ingens intercapedo. Adde, quod licet quidam oculi aliquod lumen extramittant, vt oculi felium, & luporum, veruntamen alij, putà humani, lumine prorsùs carent. Viſio ergo non fit ex lumine emiſſo ab oculis, ad obiecta viſibilia.

43. Oppones primo Ariſt. 3. *Meteor. cap.* 3. videtur admittere, viſum emittere lumen, ad obiectum viſibile, per quod efficitur viſio, igitur Ariſt. non diſſentit à doctrina Platonis. Conſ. 1. quia ibid meminit Antipherontis; affirmantis ſe ſemper geſtare, & videre propriam imaginem, & figuram: immò die nocteque cernere multa ſimulacra, quæ non potuit videre, niſi per extramiſſionem. Conſ. 2. *ex* 5. *de gener. animalium, c.* 2. oculi parui, & reconditi, melius, & acutius vident, quàm magni, & lati, quinetiam contractis palpebris ipſi oculi clariùs, & diſtinctius aſpiciunt obiecta viſibilia, igitur viſio fit per extramiſſionem. Reſpondeo Ariſt. ibi loqui non in propria, ſed in ſententia Platonis. Nam locis præcit. in initio huius art. ex inſtituto hanc difficultatem pertractans reiicit dictum Platonis placitum, & proprium ſtatuit, & probationibus munit, præſertim *lib. de memoria, & reminiſcentia, cap.* 2. Ad 1. conf. dico, eum hominem illa obiecta vidiſſe non propriis oculis, ſed imaginatione læſa, vt expreſsè aſſerit idem Ariſt. *paſſu nunc alleg.* Sic phrænetici habentes ſenſus turbatos loquuntur tam præſentibus, quàm abſentibus, quorum imagines geſtant in phantaſia. Ad 2. conſ. dico, tunc ſpeciem ſenſibilem, & potentiam viſiuam vniri, & quia virtus vnita fortior exiſtit, propterea oculi reconditi melius, & diſtinctius vident, quàm lati, & magni. Quod pariter de palpebris contractis aſtruendum eſt.

44. Oppones ſecundo D. Aug 6. *ſua Muſica* conceptis verbis tradit, viſionem effici à fulgore egrediente ab oculis, ab obiecta viſibilia. Conſ. oculi faſcinantium immittunt aliquid noxium in faſcinatos. Hinc D. Paulus *Galat.* 3. ſubiicit, *O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit?* Ergo ſicut faſcinatio fit per emiſſionē qualitatis noxiæ, pariter & viſio. Reſpondeo Auguſt. extitiſſe ſectæ Platonicæ, eique multum fauere: ideò in hoc, & aliis quibuſdam non eſt ei adhærendum. Idem autem Sanctus refert mirum aliquod *lib. de cura pro mortuis gerenda*, *cap.* 12. inquiens, quemdam hominem nomine Curma, de Turma, quæ eſt municipium Tullienſis, propè Hipponem, cum ægrotaret, ablatis ſenſibus, pene mortuum iacuiſſe aliquot diebus, qui quaſi euigilans multa ſe vidiſſe teſtatus eſt, in primis aperiens oculos, ait, petat aliquis domum Curmæ fabri ferrarij, & videat quid accidat ibi, quò cum itum eſſet, inuentus eſt mortuus ille faber ferrarius, ſicut ille prædixit. Quod accidit caſu, aut relatione, aut reuelatione. Conſule Rich. *quol.* 3. *quæſt.* 12. Ad aliud, loquimur de eo, quod iuuat ad videndum, non de eo, quod ei nocet.

45. Oppones tertiò, obiectum proximum melius videtur, quàm remotū, vt liquet experientia: Si autem viſio fieret per receptionem ſpeciei, æque clarè, ac diſtinctè videtur obiectum remotum, quam proximum, quia ſpecies eodem modo repræſentat viſui, tam obiectum proximum, quàm remotum. Reſpondeo agens naturale

citiùs,

citiùs, & fortiùs agit in propinquum, quàm in remotum, vt patet de igne celeriùs calefaciente ſibi proxima, quàm remota. Ideò, ad formam argumenti, conceſſa ma. nego min. ſpecies namque cum ſit agens naturale perfectiùs, & diſtinctiùs repræſentat, & agit in proximum, quàm in longinquum, vt patet de ſpeculo clarius repræſentante vicina, quàm remota.

46. Opp. 4. experimur ab oculis noſtris, in tenebris emicare aliquem ſplendorem, imò oculi videntur eſſe ignei, ergò viſio fit per extramiſſionem. Reſpondeo id contingere, propterea quod oculi ſunt quædam corpuſcula polita, & leuia, humorem cryſtallinum participantia. Negandum autem non eſt, quædam animalia, vt feles per huiuſmodi fulgorem nocturno tempore cernere: tamen id non eſt verum abſolutè, nec oculos participare naturam ignis, alioqui calor ipſius ignis temperiem eorum diſſolueret.

Articvlvs VII.

Qua in parte oculi fiat viſio.

47. PHiloſophi valdè altercantur, quanam in parte oculi efficiatur viſio? Nonnulli ſiquidem putant viſionem fieri in tunica retina, aliqui in aranea, quidam in humore vitreo, alij in coniunctione neruorum opticorum; cæteri verò communiter in humore cryſtallino, ſiue in pupilla oculi.

48. Not. 1. oculum conſtrui ex quinque tunicis, tribus humoribus, & ſeptem muſculis. Prima tunica, ſeu membrana vocatur ſpecularis, ita dicta, quia eſt perlucida, & reſplendens, veluti ſpeculum. Secunda eſt reticularis, ſiue retina, quæ componitur ex multis venis, & arteriis inſtar retis, ideò retina, & reticularis nuncupatur. Tertia eſt vuea, eò quod habet ſimilitudinem floſculorum vuæ. Quarta eſt cornea, quia gerit imaginem laminæ corneæ. Eſt namque lucida, & vitrea. Quinta eſt alba, eò quod ſortitur album colorem. Primus autem humor eſt cryſtallinus, eò quod eſt lucidus, velut cryſtallus. Secundus eſt vitreus, quia eſt ſimilis vitro. Et Tertius eſt aqueus, ſeu albugineus, quia habet ſimilitudinem aquæ, & albuginis oui. Humor cryſtallinus eſt in medio poſitus, quem circumdat tunica ſpecularis: ſequitur humor vitreus, quem ambit tunica recticularis: poſtmodum accedit humor aqueus, quem circumdant cæteræ tunicæ. Adſunt deindè 7. muſculi in fabrica oculi, quibus ſubſiſtit, & firmatur ipſe oculus. Prætereà, in eo notatur figura rotunda, quæ idonea eſt ad videndum omni ex parte, & verſus omnem partem, vbicumque, & quodcumque obiectum viſibile.

49. Not. 2. à cerebro deriuari duos neruos, qui optici, ſeu viſorij appellantur vt tangit Aug. 7. *de gen. ad lit. cap.* 17. Iſti autem nerui hunc ſeruant ordinem, videlicet, à cerebro ducentes initium, & inter ſe diſtantes, poſteà ſimul vniuntur, & priuſquàm ad oculos perueniant, ab inuicem ſeparantur. Per huiuſmodi autem neruos à cerebro, ad oculos, ſpiritus animales tranſmittuntur, vt viſionem iuuent, ac per eoſdem neruos, à ſenſibus externis ad ſenſus internos, ſpecies demandantur: ideoque valdè conferunt ad videndum.

50. Aſſ. 1. viſio non fit in coniunctione neruorum opticorum. Deducitur ex Scot. 1. *d.* 3. *quæſt.* 4. §. *De tertiis ſub G.* & 4. *d.* 10. *quæſt.* 9. *antè* §. *Hic dicitur.* Probatur primò ea obſeruatione anatomica. Interdum enim prædicti nerui ſimul non coniunguntur teſte Veſalio *l. 4. de fabrica corporis humani, cap.* 4. Et tamen viſio nō impeditur, ſed fit eo modo quo fieret, ſi huiuſmodi nerui ſimul vnirentur, ergò non efficitur viſio in coniunctione dictorum neruorum. Secundò, quando clauditur vnus oculus altero oculo aperto remanente, viſio acutior efficitur, quia notante Ariſt. *ſect.* 15. *problem, quæſt.* 4. virtus viſiua vnitur in vnum, ob id perfectior redditur viſio, quod non contingeret, ſi viſio per huiuſmodi neruorum vnionem fieret.

51. Aſſ. 2. viſio cauſatur in oculo, & in ea parte, quæ dicitur pupilla, ſiue humor cryſtallinus. Ab hac non declinat Scot. *vbi ſuprà.* Suadetur primò ex Ariſt. 1. *de hiſtoria animalium, cap.* 9. & *l.* 4. *eiuſdem operis, cap.* 8. & 5. *de gener. animalium cap.* 1. affirmante viſionem fieri in præfato humore cryſtallino. Secundò tam mira oculi conſtructio diſponitur, & ordinatur ad conſtituendum, & conſeruandum viſum, ergò viſio fit in ea parte oculi, quæ eſt aptior, & accommodatior ad videndum, cuiuſmodi eſt humor cryſtallinus, ſeu pupilla. Hinc valdè commendatur pupilla, in ſacra pagina. putà Pſal. 16. *Cuſtodi me, vt pupillam oculi tui.* Zach. 2. *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Et Hierem. Thren. 2. *Nec taceat pupilla oculi tui.* Ergò in pupilla, ſeu humore cryſtallino gignitur viſio, cum hæc pars ſit in medio ipſius oculi ſplendida, perſpicua, & diaphana, & ad videndum magis idonea.

52. Opp. 1. potentia viſiua vna tantùm eſt in quolibet animante: oculi autem duo ſunt, ergò viſio non producitur, niſi in coniunctione neruorum opticorum: conſeq. deducitur, quia ſi cædantur tales nerui, debilitatur viſus aut prorſus deperditur. Reſpondeo potentiam viſiuam eſſe vnam diſtributam in duos oculos, veluti arbor diuiditur in duos ramos. Natura ſiquidem prouida duos procreauit oculos in vno animali, vt ex vtraque parte videre valeat. Itemque, ſi vnus offendatur, alter ſanus, & integer exerceat viſionem. Ad id quod ſubiicitur, dico quidem huiuſmodi neruos eſſe neceſſarios ad videndum, veluti tunicam ſpecularem, muſculos, & alia prærecenſita, non tamen indè infertur, in coniunctione eorum neruorum generari viſionem.

53. Opp. 2. in eo, quod eſt vitæ expers, non efficitur viſio, aut alia operatio vitalis: humor autem cryſtallinus vita caret, ergò in ipſo non cauſatur viſio. Concedo ma. nego min. id enim verum eſt de humore fluido: non autem de humore quaſi congelato, cuiuſmodi eſt humor cryſtallinus.

54. Opp. 3. Quod eſt coloratum, nequit eſſe aptum, & idoneum, vt in eo fiat viſio, alioqui viſio foret falſa. Nobis namque omnia viderentur eſſe eiuſdem coloris, quem haberet illud, in quo fieret viſio, vt ſi per vitrum rubeum quiſpiam videat, omnia illi videntur rubea: humor autem cryſtallinus eſt coloratus, ergò in ipſo nequit fieri viſio. Concedo ma. nego min. Etſi enim humor cryſtallinus ſit perlucidus, & nitidus, non tamen eſt coloratus, quia lumen, nitor, & ſplendor non ſunt colores, vt conſtat ex dictis in ſuperioribus.

Articvlvs VIII.

An in ſpeculo videatur obiectum, aut imago eius.

55. ASſertio, in ſpeculo videtur obiectum, non verò imago eius. Ità Scot. 2. *d.* 13. *quæſt. vn. E.* & 4. *d.* 10. *quæſt.* 9. *ſub D.* Mayr. *quæſt.* 15. *&* 19. *prologi* Tol. 2. *de anima, cap.* 17. *quæſt.* 34. Rub. *Tract. de ſenſu viſus, quæſt. vlt.* Antonius Andr. *ſupra ſex principia, cap.* 6. *ex parte*, & alij complures: aduerſus D. Th. *quæſt.* 8. *de veritate, art.* 5. Capreol. & alios Thomiſ. affirmantes in ſpeculo videri vtrumque, putà obiectum, & eiuſdem obiecti imaginem. Probatur primò, id videtur in ſpeculo, quod cadit ſub obiectum viſus, quia potentia non extenditur extrà ſuum obiectum: ſpecies

autem

autem obiecti non continetur ſub obiecto viſus, cum ipſius obiectum ſit lumen, & color ex dictis *art.* 4. *huius q.* Ergò non ſpecies obiecti ſed ipſum obiectum videtur in ſpeculo.

Secundò, quod cernitur in ſpeculo, cernitur viſione reflexa, cum ex opaco ſpeculi reflectatur, vt omnes notant, præſertim Perſpectiui: ſpecies autem obiecti non reflectitur, ſed ipſum obiectum, ergò obiectum videtur in ſpeculo. Deindè, imago diffunditur, per totum ſpeculum: id autem quod aſpicitur, non cernitur in toto ſpeculo, vt patet videnti, ergò ipſummet obiectum videtur in ſpeculo.

56. Opp. 1. ſi obiectum in ſpeculo videretur, planè cerneretur in proprio loco, ſitu, & magnitudine, cuius oppoſitum experientia teſtatur, ergò in ſpeculo non videtur obiectum, ſed imago eius. Occurrit Mayr. *paſſu alleg.* qui videt ſe in ſpeculo, immediatè intueri ſeipſum, per actum reflexum, quamuis ſenſus exterior iudicet ibi eſſe ſpeciem, quia ſolet videre res, per lineam rectam, & non reflexam.

57. Opp. 2. in ſpeculo plano, ſecundum Orizontem collocato, ſumma pars rei viſæ apparet ſupra, ima verò infrà. Atque in ſpeculo fracto, ſimplicia videntur duplicia, & in quibuſdam ſpeculis, vnum obiectum videtur eſſe multiplex, ergò in ſpeculo videtur imago obiecti. Dici poteſt, illam diuerſitatem, duplicitatem, & multitudinem prodire ex ſitu, aut ſtructura ſpeculorum, necnon ex modo, quo regreditur imago, per quam res aſpicitur. Plura Perſpectiui.

58. Quæres, vtrum viſus hominis, & Aquilæ differant ſpecie? Reſpondeo negatiuè cum Scot. 1. *d.* 1. *quæſt.* 6. §. *potentiam addi licet.* *D.* vt enim intellectus hominis, & Angeli ſunt eiuſdem ſpeciei, quia idem participant obiectum, tametſi vtriuſque naturæ ſpecie diſtinguantur: ſic viſus hominis, & aquilæ ſortiuntur eamdem ſpeciem, licet eorum naturæ ſpecie diſcriminentur.

QVÆSTIO VI.

De Auditu.

ARTICVLVS I.

An ſonus ſit obiectum auditus.

1. ASSERTIO, ſonus eſt obiectum totale, & adæquatum auditus. Traditur ab Ariſt. 2. *animæ*, 77. & Scot. 1. *d.* 3. *quæſt.* 3. *ante* §. *ſed reſtat E.* Suadetur primò: circa quod primò, & per ſe potentia verſatur, eſt eius obiectum primum, & adæquatum, vt alibi ex *primo poſt.* planum feci: circà autem ſonum primò, & per ſe laborat auditus. Definitur namque auditus potentia ſenſitiua exterior, quæ ſonum percipit dumtaxat. Igitur ſonus eſt obiectum totale, & adæquatum auditus.

Secundò, viſibile eo modo quo explicui *in præcedente, q. art.* 4. eſt obiectum adæquatum viſus. Ergò & audibile ſtatuitur obiectum adæquatum auditus, quod eſt ſonus.

2. Opp. 1. quod eſt ſenſibile commune non eſt obiectum auditus, quandoquidem ſenſus externi, in quorum numero eſt auditus, habent propria ſenſibilia ſonus autem referri videtur inter ſenſibilia communia, vt ſignificat Ariſt. 2. *animæ*, 85. inquiens, ſonum eſſe motum: motus autem locatur inter ſenſibilia communia, ergò ſonus non eſt obiectum auditus. Concedo ma. nego min. Ad eius probationem dicu Ariſt. interpretandum eſſe cauſaliter, non verò formaliter, vt conſtabit in ſubſequente art.

3. Opp. 2. quod non percipitur ab auditu, non eſt eius obiectum: ſonus autem non percipitur ab auditu, ergò non eſt eius obiectum. Ma. patet, quia potentia cognoſcitiua eſt ſui obiecti perceptiua. Min. oſtenditur. Vel idem numero ſonus perciperetur à multis, vel alius, & alius ſonus numero diſtinctus. Non primum, quia idem numero accidens, cuiuſmodi eſt ſonus, non migrat de ſubiecto, in ſubiectum: nec ſubiectatur in diuerſis ſubiectis. Nec ſecundum quia eſt idem ſonus numero, qui à pluribus percipitur. Concedo ma: nego min. ad eius probationem dico, eſſe eumdem numero ſonum, qui à multis percipitur, & attingitur, per ſpecies diſtinctas in eis receptas. Vt enim à pluribus idem obiectum videtur per diſtinctas ſpecies ſenſibiles: pariter, idem ſonus auditur à multis per ſpecies diſtinctas, in aures eorum receptas.

4. Quæres, quemnam locum teneat auditus inter ſenſos externos. Dico, ſecundum habere locum. Poſt enim viſum, ſubſequitur auditus. Siquidem eſt organum diſciplinæ, authore Ariſt. l. de ſenſu, & ſenſili, valetque ad ciuilem vitam traducendam. Atque, fides eſt ex auditu, *Rom.* 10. vndè, ſi viſus eſt nobilior, auditus videtur eſſe vtilior.

ARTICVLVS II.

An ſonus ſit motus, vel qualitas ab eo diſtincta.

5. COmmunis fert Philoſophorum ſententia, ſonum non eſſe motum, ſed qualitatem ab eo diſtinctam, ipſum motum conſequentem. Pro cuius captu & explicatu.

6. Not. quædam corpora eſſe ſonantia, cuiuſmodi ſunt corpora dura, putà æs: quædam verò eſſe abſona, quæ nullum ſonum edunt, vt corpora mollia, veluti eſt lana. Tria autem exiguntur corpora ad producendum ſonum, percutiens, & percuſſum, atque medium interceptum. Præterea, quatuor extant conditiones neceſſariæ, vt fiat ſonus, prima vt percutiens, & percuſſum ſint corpora dura, defectu cuius, butyrum, & mel non edunt ſonum, cum ſint mollia. Secunda vt ſint lenia, & plana. Tertia vt ſint concaua. Quarta vt motus percutiens, & percuſſi, citò fiat, nam ſi pedetentim efficiatur, non editur ſonus.

7. Aſſ. ſonus non eſt motus aëris reſilientis, nec id quod per aurem ſentitur, ſed qualitas ſenſibilis proueniens ex colliſione duorum corporum, vel diuiſione eorum, in corpore idoneo, ad eam recipiendam. Aſſertio eſt trimembris, Scot. conſentanea, quam tuentur Scotiſ. 2. *de anima, cap. de auditu.* nuncupatim Cauel. *diſput* 2. *ſect.* 10. Prima pars probatur primò, motus eſt ſenſibile commune, ex alibi aſſertis, ſonus autem eſt ſenſibile proprium, cum ab auditu tantùm percipiatur, ergo ſonus non eſt motus.

Secundò, paſſiones ſoni diſſident à paſſionibus motus. Siquidem ſonus eſt grauis, aut leuis: motus verò nequaquam, ſed velox, aut tardus. Deindè, motus in nullo locatur prædicamento, cum inter poſtprædicamenta numeretur: ſonus autem reſidet in prædicamento qualitatis. Rursùs motus eſt formaliter relatio, ex dictis *l. de motu*: ſonus verò eſt qualitas, quæ eſt ens abſolutum. Denique, ſonus cauſatur à motu, *ſecundò animæ*, *T.* 78. Igitur ſonus non eſt motus. Secunda pars militat contra Poncium *diſp.* 60. *quæſt.* 2. *concluſione* 2. & probatur: ſi dolore afficiatur auris, & pungatur, ſentitur ab aure ipſa, & tamen dolor, aut conſimile non eſt ſonus. Itemque motus, fragor, & id genus alia per aurem ſentiuntur, cum tamen motus per Poncium cit. ibi haud ſit ſonus, & è conuerſo. Tertia pars ſuadetur, id per quod aliquid

quid denominatur quale, eſt qualitas, vt liquet ex deſcriptione qualitatis, per ſonum autem aliquid denominatur quale, vt campana bene ſonans dicitur bona, ergò ſonus eſt qualitas. Denuo, viſio eſt qualitas ſenſibilis, ergò & ſonus, ſiue ſonatio. Ant. notum eſt ex dictis, & magis patebit in proximo libro, cum agemus de intellectione, & verbo mentis. Conſequentia tenet, quia eſt par ratio de vtriſque, veluti quoque de odoratione, guſtatione ac tactione. Reliquæ particulæ præaſſignatæ ſoni definitionis ſatis apertæ, & manifeſtæ ſunt, ex præpoſito notabili.

8. Opp. 1. Ariſt. 2. *anima*, *T.* 85. definit ſonum his verbis. Sonus eſt ictus, & motus reſilientis aëris, ergo ſecundum Philoſophum, ſonus eſt motus. Reſpondeo exponendum eſſe cauſaliter, non autem formaliter, quod eſt dictu, motus eſt cauſa ſoni, veluti eſt cauſa caloris. Ex motu namque duorum corporum ſe collidentium ad inuicem, efficitur ſonus. Hanc verò eſſe mentem Ariſt. claret ex alio loco, vbi ait, odorem eſſe euaporationem, cum tamen euaporatio non ſit formaliter odor, ſed cauſa eius.

9. Opp. 2. ſonus non denominat ſubiectum, in quo eſt, ergò ſonus non eſt qualitas. Conſeq. patet, per qualitatem ſubiectum denominatur quale, *ex lib. prædicam. cap. de qualitate*. Ant. eſt in promptu, aër, in quo ſubiectatur ſonus, per eum non denominatur qualis. Si concedatur ant. negatur conſeq. cauſa eſt, quia intentionalia non denominant ſubiecta, in quibus inhærent: cum autem ſpecies ſoni deferatur per aërem, tanquam medium: hinc eſt, vt ipſum non denominet. Non pauca autem eſſe accidentia, quæ non denominant ſubiecta in quibus ſunt, animaduerti in præcedente quæſtione, *art.* 2.

10. Quæres 1. quid requiratur ad auditionem? Reſpondeo requiri percutiens, & percuſſum, ac medium, necnon ſpeciem, quæ per medium defertur ad auditum.

11. Quæres 2. vtrùm auditio fiat ità citò ſicut viſio? Reſpondeo negatiuè, cauſa eſt, quia viſus nedum eſt nobilior auditu, verumetiam citior in agendo. Ideò *l. Meteor.* obſeruaui, in tonitruo, prius à nobis cerni lumen, ſiue coruſcationem, quàm audiri fragorem eius.

12. Quæres 3. quænam ſint media ad edendum ſonum opportuna, & idonea? Reſpondeo eſſe aërem & aquam. Et quidem aër eſt principalior, & aptior. obid in aëre auditur integer, & perfectus ſonus: non verò in aqua ob eius craſſitiem. Quod autem in aqua audiatur ſonus, teſtatur Ariſt. *l. 4. de hiſtoria animalium, c.* 8. inquiens, piſcatores verba non proferre, dum piſcantur, nè audiantur à piſcibus, qui ſi ſonum verborum percipiunt, ſtatim fugiunt. Idem ſcribit Plin. *l. 9. hiſt. cap.* 1. affirmans, piſces ſpirare, dormire, & audire. Ideò fugiunt Triremium remigia.

13. Inſtabis, Ariſt. 2. *anima, cap.* 8. *T.* 81. ait, aquam non eſſe receptiuam ſoni: ergo aër eſt ſolum ſubiectum, & medium ſoni. Dico, Ariſt. interpretandum eſſe de medio, & ſubiecto præcipuo, quale non eſt aqua, ſed aër. Obid in aëre ſonus clarus, & diſtinctus auditur, non ſic in aqua, in qua ſonus indiſtinctus, & imperfectus ſentitur. Sic autem exponendum eſſe Ariſt. liquidò conſtat ex eodem *ibid. T.* 79. vbi perſpicuè tradit in aëre, & aqua ſonum audiri.

14. Quæres 4. num apes auditu careant? Reſpondet Ariſt. 1. *Met.* 1. etiam, & cum excitato ſono ipſæ apes redeunt ad aluearia, occurrit Scot. *in expoſ. tex.* id accidere, non quia verè audiant ſonum, verum quoniam aër mouet eas. Veriſimile autem videtur eas carere auditu perfecto: non autem prorſus experies eſſe auditus imperfecti, vt experientia oſtendere videtur.

ARTICVLVS III.

De Echo.

VT benè, & plenè origo, & natura Echo percipiatur, duo notabilia ſunt ſubiicienda.

15. Not. 1. ſonus eſt duplex, rectus, & reflexus. Sonus rectus eſt, qui directè, nullo interpoſito obice fertur ad auditum: reflexus verò eſt, qui incurrente corpore obſiſtente, regreditur, ſicque efficitur Echo, ſeu vox reflexa, ſi ſonus rectus ad corpus antroſum, & cauernoſum reſiliat, vndè progreſſus erat. Contingit autem ob diuerſos, multoſque anfractus, vocem multoties reflecti, ſicque teſte Plin. *l. 36. hiſt. nat. cap.* 15. Olimpiæ in porticu, vna vox ſepties reddebatur eadem.

16. Not. 2. duæ extant viæ in animali procedentes ad partes interiores, vna eſt recta, per quam cibus tranſmittitur ad ſtomachum, & dicitur gula. Altera eſt obliqua, anfractuoſa, & circularis, per quam fit reſpiratio, eſtque valde anguſta. Ideò ſi quidpiam in eam ingrediatur, animal tuſſit, nec vnquam quieſcit, donec illud exeat. Vndè, quando rheumata à cerebro deſcendunt, & intrant in hunc meatum, animal moritur morbo, qui dicitur apoplexia. Per huiuſmodi autem meatum itur ad pulmones, qui ſunt veluti folles cordis, per quos emittitur aër calidus, & attrahitur aër frigidus. Cum autem, vi aliqua extrahitur aër, per hanc viam, quæ vulgò vocatur aſpera arteria, formatur vox, adhibitis cæteris inſtrumentis naturalibus ad eam efformandam neceſſariis, puta gurgulione, palato, lingua, dentibus, labiis, & huiuſmodi. Hinc Ariſt. 2. *anima, in fine cap.* 8. definit vocem his verbis. *Vox eſt ictus aëris, per reſpirationem attracti, cum imaginatione aliquid ſignificandi.* Idipſum inſinuat *Aug. in expoſitione Pſal.* 3.

17. Aſſ. 1. Echo eſt *vox reflexa, obſiſtente ſibi corpore cauernoſo, quæ regreditur ad eum, qui ipſam profert vocem.* Non eſt diſſentanea Scot. quam tenent Scotiſt. *loco mox c. t.* & probant ibi ſimilitudine allata à Philoſopho. Sicut ſe habet pila reſiliens à pariete, ad eum, qui proiicit illam, ita ſe habet Echo percutiens corpus anfractuoſum, & cauernoſum, & reluctans ad proferentem talem vocem: ictus autem pilæ reſilientis à pariete eſt reflexus, ergò Echo reuertens ex aliquo antro, ad proferentem, eſt vox reflexa. Deindè, aliter ſuadetur ea Doct. 2. *d.* 13. *q. vn.* §. *Quantum ad 3. D.* agens non potens agere vlterius per lineam rectam, agit per lineam reflexam, vt conſtat de Sole agente per lumen, corpore opaco ſibi oppoſito, ergò ſi quiſpiam vocem emittat vltrà non directè tendentem propter corpus opacum cauernoſum, ſequitur eamdem vocem redire ad proferentem, quo pacto habetur Echo, vt patet experientia in vallibus, & locis antroſis, & cauernoſis. Hinc cantat Ouid.

Ingeminat voces, auditaque verba reportat.
Expectare ſonos, ad quos ſua verba remittat.
Ante ait, emoriar, quam ſit tibi copia noſtri.
Retulit illa nihil, niſi tibi copia noſtri.

18. Aſſ. 2. auditio fit in ea parte auris, quæ appellatur aër innatus. Non diſſentit Doct. quam tuentur eius aſſeclæ vbi ſuprà. Probatur primò ex Ariſt. tum hîc, *T.* 83. tum etiam 2. *de partibus animalium, cap.* 10. vbi expreſſe profert hæc verba. *Senſorium audiendi, aërem eſſe, fatemur.* Secundo ex Galeno *l.* 8. *de vſu partium, cap.* 6. in ea parte efficitur auditio, quæ eſt aptior, & accommodatior ad audiendũ: ſubſtantia autem illa ſubtilis, quæ vocatur aër innatus, eſt magis idonea, vt in ea fiat auditio, quia quò pars eſt ſpiritualior, & nobilior, eò habet nobiliorem, & præſtantiorem operationem: prædicta verò pars eſt huiuſmodi, ergo in ea efficitur auditio, quam mirabilem canit *Ouid.* 3. *Met.*

Latet, in nulla loco videtur.
Omnibus auditur, ſonus eſt, qui viuit in illo.

20. Opp.

20. Oppones, quod eſt inanimatum, nequit vitalem operationem producere:aër autem eſt inanimatus, ergo in ea parte, quæ dicitur aer, non efficitur auditio, quæ extat operatio vitalis. Concedo ma. diſtinguo mio. de aëre proprie dicto, concedo: de aëre impropiè capto, & ſimilitudinario, nego, veluti eſt aër, de quo in præſenti loquimur.

21. Quæres 1. quænam ſint requiſita, ad auditionem efficiendam? Reſp. præter partes cartilaginoſas, quæ externus apparent, alioſque anfractus, inſtar cocleæ, necnon duos neruos à cerebro procedentes, ad organum auditus, adeſſe tria oſſicula, quorum vnum ſe habet per modum mallei, aliud per modum incudis, & tertiũ inſtar ſtapedæ.

22. Quæres 2. cur omnes ſurdi à natiuitate, ſint quoque muti? Reſpondeo cauſam eſſe, quia defectu auditus, nullum idioma percipere valent.

QVÆSTIO VII.

De Odoratu.

1. OBIECTVM odoratus eſt odor, ſicut ex dictis *in antecedente quæſt art.* 2. obiectum auditus eſt ſonus. Odoratus autem deſcribitur ſenſus externus ſolum odorem percipiens, qui inter dictos ſenſus externos, tertium occupat locum, vt cum Ariſt. 2. *anima, c* 9. *T.* 91. affirmant Peripatetici.

ARTICVLVS VNICVS.

An odor ſit ſubſtantia, vel qualitas.

2. HEraclitus, teſte Ariſt. *lib. de ſenſu, & ſenſili, c.* 5. & Plato *in Timæo* ſuſpicantur odorem eſſe quamdam ſubſtantiam fumeam. Ariſt...u em nunc alleg. Alex. *ibid.* & omnes Peripatetici docent, odorem eſſe qualitatem ſecundam, ortam ex temperie primarum qualitatum ſicco prædominante, per actionem caloris immutantem potentiam olfactiuam.

3. Aiſ. odor non eſt ſubſtantia fumea, ſed qualitas præſcripta. Ab hac non videntur deflectere Scot. eiuſque diſcipuli 2. *Animæ, c.* 9. *T.* 92. Probatur primò, obiectum ſingulorum ſenſuum externorum eſt accidens, vt patet inductione: odor autem eſt obiectum olfactus, vt vulgus Philoſophorum affirmat, ergo odor non eſt ſubſtantia fumea. Secundò, obiectum ſenſus externi eſt ſenſibile proprium, quod eſt per ſe ſenſibile: quod autem eſt per ſe ſenſibile, eſt accidens, ex alibi dictis, ergo cum odor ſit ens per ſe ſenſibile, ſequitur eſſe accidens, puta qualitatem ſuprà deſcriptam.

4. Oppones primò, quod nutrit animal, eſt ſubſtantia: nutritio quipppè eſt aggeneratio, & actio ſubſtantialis. Odor autem nutrit animal. Nam referente Plinio *l.* 7. *hiſt. nat. c.* 2 in Indiis quidam populi ſolo odore viuunt. Citatur etiam Ariſt inquiens, quemdam hominem, aëre, & Sole viuere. Et Olympiodorus ſubiicit, hominem odore, & aëre poſſe vitam ducere. Concedo ma. diſtinguo min de odore præciſè ſumpto, nego: de odore, vnà cum ſubſtantia coniuncto, concedo. Quod ſi aliter ſentiant Plin. & reliqui prænominati, fides eis non eſt adhibenda.

5. Oppones ſecundò; idem Ariſtoteles *ſect.* 13. *problem. queſtion.* 5. aſtruit odorem eſſe halitum, halitus autem eſt ſubſtantia vaporoſa, ergo odor eſt ſubſtantia fumea.

Reſpondeo vel Philoſophum interpretandum eſſe iuxtà diſtinctionem nunc à nobis allatam: vel non fuiſſe locutum formaliter, ſed ſubiectiuè, hoc eſt, quia odor ſubiectatur in halitu, qui eſt ſubſtantia fumea.

6. Dices, odor pomi, qui funditur, & per attrectationem manuum diminuitur aut eſt ſubſtantia fumea, aut ſi eſt accidens, tranſit de ſubiecto, in ſubiectum, quod fieri nequit. Dico, odorem non ſeparari à pomo, ſed euaporari partes ſubſtantiæ tenuiores, ab ſubtiliores, in quibus vehitur odor.

7. Quæres primò, quænam ſint media, per quæ odor defertur? Reſpondeo potiſſimum eſſe aërem, vt experimur de odore florum, qui per aërem ad nos tranſuehitur. Deinde, aquam, vt patet de piſcibus, qui antequam eſcam edant, ipſam olfaciunt.

8. Quæres ſecundò, à quibus fiant odores? Reſpond. à corporibus odoriferis, permixtione qualitatum primarum, dominante ſicco. Obid vernali, & æſtiuali tempore, quia viget ſiccitas, odores maximè effluunt: è regione, hyemali tempore, non extant odores, propter nimiam humiditatem. Quod ſi in locis humidis edatur odor, ille eſt fœtidus, & noxius, qui quandoque ita nocet animali, vt ipſum necet.

9. Quæres tertiò, in quanam parte fiat olfactus? Reſpondeo fieri in carunculis, ſiue tuberculis mamillaribus, eo quod dictæ partes ſunt valde idoneæ, vt in ipſis efficiatur olfactus: quidquid reclamet Galen. exiſtimans fieri in anteriore parte cerebri.

10. Quæres quartò, vtrum odor agat, ſecundum eſſe reale, an verò ſecundum eſſe intentionale? Reſpondeo aliquando agere, ſecundum eſſe reale, vt conſtat de odore thuris attingere naſum: aliquando verò ſecundum eſſe intentionale: hinc olfacimus odores florum longè diſtantium. Atque Plinius *lib.* 10 *hiſt. capite* 6. narrat vultures, & coruos, ad multa milliaria olfacere fœtorem corporum mortuorum; ideò ad ea progrediuntur. Idem teſtantur D. Thom. & Hieronym.

11. Quæres quintò, num olfactus perfectior ſit in homine, quàm in brutis? Occurrit Ariſt. 2. *anima, cap.* 9. *& lib. de ſenſu, & ſenſato, cap.* 4. hebetiorem, & imperfectiorem eſſe olfactum hominis, aliorum animaliũ. Idque experientia comprobatur. Canes quippè per olfactum ſentiunt, & norunt leporum, pernicum, cæterorumque animantium veſtigia: atque Dominos ipſorum etiam abſentes, odoratu perquirunt. Hæc autem, & conſimilia homo percipere, & ſentire nequit. Cauſa eſt, quia olfactiua eius facultas reſidet propè cerebrum, quod eſt frigidiſſimum, & humidiſſimum. Frigiditas autem, & humiditas odoratum deprimit: atque, cum homo ſit animal magni cerebri, imperfectiorem olfactum participare, oportet.

QVÆSTIO VIII.

De Guſtu.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex ſit ſapor.

1. GVSTVS deſcribitur, ſenſus externus ſolum ſaporem percipiens. Eius quippè obiectum adæquatum eſt ſapor, veluti obiectum totale olfactus ſtatuitur odor. Sapor autem definitur qualitas ſecunda ex temperie primarum qualitatum, & commixtione ſicci terreſtris, vnà cum humido, calore decoquente. Tria autem ad ſaporem requiruntur, primum eſt ſiccitas terreſtris, vt experientia demonſtrat. Secundum eſt humiditas aquea. Quod enim humore aqueo permiſcetur, ſapidum redditur. Tertium calor, quo mediante, terreſtre cum humido decoquitur.

Octo autem ſaporum ſpecies numerantur ab Ariſtot. *lib. de ſenſu, & ſenſili, cap.* 5. videlicet, dulcis, amarus, pinguis, ſalſus, ponticus, ſeu acer, acerbus, acidus, & acutus. Dulcis attingitur in melle, & ficu: amarus in oppio, & abſynthio, pinguis in lacte, & butyro, ſalſus in ſale, & aqua maris, acer in limonis, acerbus in ſorba, acidus in oleo, & acutus in aceto. Controuertitur autem inter Ariſtot. & Galenum, quinam ex prædictis ſint ſapores extremi? Nam Ariſtot. ſcribit, eſſe dulcem, & amarum: Galenus verò aſtruit, eſſe acrem, & acutum. Hæc autem lis dirimi, & conciliari poteſt hoc modo, & diſtinctione. Si inſpectentur ſapores, in ordine ad guſtum, & penes ſuam naturam, rectè ait Ariſtot. extremos ſapores eſſe dulcem, & amarum. Quod ſi conſiderentur penes temperiem corporum, benè loquitur Galen. acrem, & acutum eſſe extremos ſapores, vt videre licet *lib. 4. de ſimplicium medicamentorum facultate, cap.* 10.

2. Oppones primò, cineres ſunt amari, & tamen in eis nulla extat humiditas, ergo non aptè ſapor definitur qualitas orta ex commixtione humidi, cum ſicco terreſtri.

Reſpondeo cineres potius eſſe inſipidos, quam ſapidos, & ſi quid in eis eſt amari, ex ligni combuſti materia prodit. Vel dico, vtplurimum in ſapore commiſceri humiditatem aqueam, licet quandoque non ità contingat, vt in cineribus.

3. Oppones ſecundò, extrema ſenſibilia lædunt ſenſum: ſapor autem dulcis non offendit ſenſum, vt patet, ergo ſapor dulcis non eſt extremus inter ſapores.

Reſpondeo quidem vtplurimum, vehemens ſenſibile lædere ſenſum: tamen non ità euenit in ſaporibus, quandoquidem ſunt qualitates ſecundæ ſaporatæ. Quamuis ſi exriterit ſapor nimis dulcis noceat interdum animali.

4. Quæres primò, vtrum guſtus agat ſecundum eſſe reale, an verò ſecundum eſſe intentionale? occurrit Ariſtot. 2. *animæ*, 102. inquiens, agere ſecundum eſſe reale, propterea quod ad guſtum non exigitur medium externum. Neceſſe quippè eſt, cibus immediatè guſtui applicetur.

5. Quæres ſecundò, quanam in parte fiat guſtus? Reſpondeo in lingua, præſertim in eius cuſpide. *Primo de hiſt. cap* 11. & 2. *de partibus, cap.* 17. Nam, cum volumus aliquid parumper deguſtare, deuoluimus illud ad linguæ cuſpidem: cum autem aliquid aliud nolumus deguſtare, protinùs tranſmittimus ad Stomachum.

Articulus II.

An guſtus differat à tactu.

6. PAulus Venetus 2. *animæ, cap.* 10. & Ægidius Romanus *ibid. in com. T.* 103. confundunt guſtum cum tactu, adeò vt velint eſſe vnum, eundemque ſenſum, duplici nomine decoratum. Ariſtot. autem *loco nunc memorato T* 112. & 128. & *lib. de ſenſu, & ſenſili, cap.* 4. & Scotiſt. cæterique eius interpretes docent guſtum diſtingui à tactu.

7. Not. tactum tripliciter accipi. Vno modo, pro contactu duorum corporum, quorum ſuperficies immediatè ſe tangunt, ſic dicimus vnam tabulam tangere aliam, quia eorum ſuperficies ſe tangunt. Quò reſpiciens Ariſtot. 5. *Phyſ. lib.* 26. inquit, corpora illa ſe tangere, quorum vltima ſe tangont. Altero modo, pro tactu potentiæ vitalis percipientis obiectum, quo pacto, quia guſtus, & tactus immediatè, abſque vllo medio externo ſua obiecta attingunt, idcircò guſtus, & tactus in hoc non dicuntur differre.

Tertiò, pro potentia tactiua, quæ verſatur circa tangibiles qualitates, ſicque tactus a guſtu, exteriſque ſenſibus ſecernitur.

8. Aſſertio, guſtus, eſt ſenſus externus à tactu ſpecie diſtinctus. Non diſplicet Scot. 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 8. *ad* 3. enumeranti, & recipienti quinque ſenſus externos inter ſe diſtinctos, vt oſtendi *quæſt.* 3 *art.* 1. *huius lib.* Probatur primò ex diſtinctione obiectorum arguitur & colligitur diſtinctio potentiarum à poſteriori ex alibis dictis: guſtus autem ſortitur obiectum ſpecie diſtinctum ab obiecto tactus. Nam obiectum guſtus eſt ſapor, & obiectum tactus ſunt qualitates tangibiles, ergo guſtus diſſidet à tactu. Secundò, diuerſa organa indicant diuerſos ſenſus, quia numerus ſenſuum à numero organorum deprehenditur: organum autem guſtus diſcriminatur ab organo tactus; nam hic diffunditur per totum corpus: ille verò reſidet in cuſpide linguæ. Eò magis, quia interdum deperditur guſtus, tactus verò integer, & ſaluus perſeuerat: ergo ab inuicem differunt.

9. Oppones primò, Ariſtot. *lib. de ſenſu, & ſenſibili, cap.* 2. perſpicuis verbis ait, *guſtus eſt quidam tactus, & guſtabile eſt quoddam tangibile*, ergo ſecundum Ariſtot. guſtus à tactu non ſecernitur. Reſpondeo Ariſtot. exponendum eſſe de tactu ſecundo modo capto: non autem de tactu tertio modo ſumpto, vt planum feci *in præmiſſo not.* Vel intelligendus eſt non formaliter, ſed ſuppoſitiuè, quia guſtus ſemper ſupponit tactum, vt notat Cauel. *in annot. quæſt.* 6. Scot. *de anima.*

10. Oppones ſecundò, guſtus aquam attingit: aqua autem non eſt ſapida, quia aqua eſt elementum, quod ſaporis eſt expers: ergo guſtus verſatur circà tangibiles qualitates, veluti tactus, proindéque ille, ab hoc non diſcriminatur.

Reſpondeo aquam guſtari non puram, ſed mixtam, quam guſtus percipit, & ſentit. Ideò argumentum haud nobis officit.

Quæstio IX.

De Tactu.

1. TActus deſcribitur, ſenſus externus tangibiles qualitates percipiens. Eſt autem tactus, 3. *animæ*, *T.* 66. omnium maximè neceſſarius, ad animalis vitam ducendam, noxia fugienda, & commoda amplectenda: obiectum verò eius videntur eſſe qualitates tangibiles. Qui autem molliorem carnem ſortiuntur, pollent ingenio maiori: qui verò duriorem, ſunt tardi, & obtuſi, 2. *animæ*, 94.

Articulus I.

An tactus ſit vnus, vel multiplex ſenſus.

2. PHiloſophus, & Simplicius non ignobiles Peripatetici 2. *de animæ*, *T.* 108. quibus ſuffragantur D. Thom. 1. *part. quæſt.* 78. *art.* 3. *ad* 3. Poncius *diſp* 60. *quæſt.* 4. *concl.* 5. aliique permulti, arbitrantur, tactum eſſe vnum ſenſum duntaxat. Cæteri autem, vt Auic. 6. *naturalium, parte* 2. Auerroës, Tol. *paſſim mox allegat.* Scot. *quæſtione* 1. *de anima*, Ioannes de Magiſtris, & alij Scotiſt. *ibidem*, exiſtimant, tactum eſſe duplicem ſenſum.

3. Not. aliquid eſſe vnum, bifariàm poſſe capi. Primò, vnitate intrinſeca, & formali: ſicque vnumquodque gaudet ſua vnitate, penes ſuam entitatem. Secundò,

vnitate

vnitate extrinſeca, & obiectiua, quo pacto illud eſt vnum, quod laborat circà vnum tantùm obiectum, & aliud eſt multiplex, quod verſatur circà multa obiecta. Per hanc diſtinctionem diſſoluntur præpoſita, & præſens difficultas.

4. Dici poteſt, tactum eſſe vnum, vnitate intrinſeca: eſſe verò multiplicem multiplicitate obiectorum. Prima pars ſuadetur, ens, & vnum conuertuntur, cum vnum ſit paſſio entis: tactus autem eſt ens, ergo eſt vnus vnitate intrinſeca, & transcendentali. Adde, quod omnia potentia eſt vna, nedum vnitate communi, quæ eſt tranſcendentalis, verumetiam vnitate propria, vt eſt talis potentia, ab omni alia potentia, & quacumque re diſtincta. Tactus autem eſt potentia ſenſitiua, cum inter quinque ſenſus externos numeretur, Igitur tactus eſt vnus vnitate ſibi intrinſeca. Secunda pars videtur eſſe Ariſtot. 2. *anima*, T. 107. dicentis, tactum non eſſe vnum, ſed plures. Et probatur, potentia, quæ ſortitur plura obiecta, non eſt vna, ſed multiplex, cum ex alibi aſſertis potentia multiplicetur, penes multiplicationem obiectorum: tactus autem participat plura obiecta, putà tangibiles qualitates, quarum vna non reuocatur ad aliam. Non enim calor redigitur ad frigus, nec ſiccitas ad humiditatem Igitur, cum tactus ſit perceptiuus huiuſmodi qualitatum, infertur eſſe multiplex, multiplicitate obiectiua. Atqui, ex dicendis in proximo art. ſenſorium tactus ſtatuitur totum corpus animalis, quod eſt multiplex multiplicitate partium, ergo quoque non malè aſſignari videtur multiplex tactus.

5. Dices, illa potentia eſt vna, cuius obiectum eſt vnum, vt non ſemel inculcaui: obiectum autem tactus eſt vnum putà tangibile, ergo tactus eſt vnus ſenſus duntaxat. Concedo ma. nego min. Licet enim tangibile voce dicatur obiectum tactus: tamen reuera non eſt eius obiectum. Siquidem non inuenitur aliquod tangibile, quod ſit vniuocum cunctis tangibilibus. Ratio eſt, quia tangibiles qualitates non conueniunt in aliquo communi vniuoco. Ideò Ariſt. in Logica collocat contraria inter poſtprædicamenta.

6. Inſtabis, ſi admittantur plures ſenſus tactus, vtique quinarius numerus ſenſuum externorum non erit legitimus, quod pugnat communi doctrinæ aſſerenti quinque eſſe tantùm ſenſus externos. Nego ſequelam. Nam vnus eſt ſenſus tactus, vnitate intrinſeca, quæ ſufficit, vt non plures, quàm quinque referantur ſenſus exteriores: tametſi ſint plures tactus pluralitate extrinſeca, & obiectiua, vt ſupra declaraui.

Vel dicito, eſſe vnum tactum realiter, duos verò formaliter: veluti ſecundum quoſdam Scotiſ. intellectus eſt vnus realiter, duplex verò formaliter, nempe agens, & patiens.

Articvlvs II.

Vbinam ſit ſenſorium tactus.

7. Themiſtius *in ſua paraphraſi, c.* 39. & Simplicius 2. *anima*, T. 116. locant organum tactus in corde. Alex. verò, & Philop. T. 124. ſtatuunt ſenſorium tactus in carne, & cute. Scot. autem, *q.* 2. *de anima* Galen. 1. *de vſu partium, cap.* 16. & alij communiter tradunt, tactum potiſſimùm reſidere in neruo à cerebro procedente, & medium eius internum eſſe carnem.

8. Not. ex Anatomia, prodire à cerebro quemdam neruum, qui diffunditur, & diſpanditur per totum corpus animalis, diuiditurque in varios, & diuerſos ramos, & ramuſculos, eo ferè pacto, quo in folijs arborum, nuncupatim ficuum apparent, ac viſuntur quædam venulæ, & fibræ, per quas deducũtur ſpiritus vitales, & viuificare videntur earum partes, ac membra. Præterea, obſerua, duplex eſſe medium, vnum internum, quod eſt pars, quæ coniungitur cum reliquis partibus viuentis, cuiuſmodi eſt caro: alterum verò externum, quod non eſt pars viuentis, ſed eſt extrà ipſum viuens, veluti aër, aut aqua, quæ extant media externa ad videndum, & audiendum.

9. Aſſertio, tactus organum eſt prænominatus neruus, eiuſque medium internum eſt caro. Defenditur à Doct. cit. eiuſque diſcipulis *ibid.* Probatur primò, ex Ariſtotele 2. *anima*, T. 109. *de partibus*, affirmante, non carnem, ſed dictum neruum eſſe ſenſorium tactus. Secundò, illud cenſetur ſenſorium tactus, quod eſt magis idoneum ad tangendum: ſic autem eſt præſatus neruus. Cum enim obiectum dictũ mueniens tangit dictum neruum, ſentimus vehementiorem dolorem, quàm ſi tangat cæteras partes, igitur in eo neruo collocandum eſt ſenſorium tactus, & in carne, tanquam eius medio interno.

10. Oppones primò Ariſt. 1. *de hiſt. animalium, c* 4. & 2. *de partibus animalium. cap.* 1. *& inde*, decernit ſenſorium tactus eſſe carnem: ergo in Peripato organum tactus non eſt neruus, ſed caro. Reſpondeo Ariſtot. ibi loqui recitatiuè, & non aſſertiuè. Nam, idem Philoſophus agens ex inſtituto de ſenſorio tactus 2. *anima cit. T.* 109. planè inficiatur carnem eſſe organum tactus. Idque etiam præſtat 2. *de partibus animalium, cap.* 10. Immò *lib. de ſenſu & ſenſili cap* 2. locat tactum in corde, quia putat neruos oriri à corde cum tamen ex anatomia pateat ipſos neruos prodire à cerebro.

11. Oppones ſecundò, ſi pungatur caro, ſentit dolorem, ergo in carne, & non in neruo extat organum tactus. Reſpondeo ſenſorium tactus eſſe in carne, non ratione ſui, ſed ratione nerui latentis ſub ipſa carne. Vel dicito, eſſe in carne, vt in medio interno, non autem, vt proprio organo.

12. Oppones tertiò, quædam partes animalis maximè ſentiunt, ſi tangantur, vt cor, & pulmones, & tamen neruorum ſunt expertes: ergo ſignum euidens eſt, ſenſorium tactus in neruis haud eſſe reponendum. Eò magis, quòd quædam exiſtunt animalia, quæ neruis carent, tamen ſi potiantur ſenſu tactus, veluti cætera animalia, cum nequeat eſſe animal, niſi tactu gaudeat. Cuiuſmodi ſunt piſces: apertè ergò euincitur, ſenſorium tactus non eſſe neruum. Reſp. eas partes prætecenſitas non habere neruos ità patentes, & euidentes, ſicut reliquas, nihilominus verè neruorum ſunt compotes, vt patet inſpicienti. Etenim, ibi viſuntur paruuli nerui, ſiue fibræ quædam, in quibus efficitur tactus Ad id, quod ſubijcitur de piſcibus, idem eſt dicendum authore Stagirita 3. *de hiſtoria animalium, cap.* 5. tribuente piſcibus proprios, & veros neruos.

QVÆSTIO X.

De Senſibus internis.

1. Dari ſenſus internos, communis extat doctrina omnium Philoſophorum. Experientia namque comprobatur, bruta recordari eorum, quæ viderunt, audierunt, & olfecerunt. Canis quippe nouit dominum, vocemque eius audit, & meminit, quamuis aliquo tempore abfuerit. Itemque, recordatur loci, in quo verberatus fuit, fugitque percutientem. Ouis noxia, deſerit, & commoda ſequitur. Rursùs ouis apprehendit lupum, vt inimicum, & mus, felem Ex his, aliiſque huiuſmodi facilè, & apertè deducitur, animalia rationis expertia, & ratione prædita habere ſenſus internos,

Articvlvs I.

Quot ſint ſenſus interni.

2. IN hoc art. valdè diſcepiant Philoſophi, adeò vt videantur tot eorum ſententiæ, quot capita. In primis namque Alex. Alenſis 2 *parte, quæſt.* 70. *m.* 2. & Tatar. 2. *de anima, quæſt. vlt. dub* 2. Necnon Ponc. *diſput.* 61. *quæſt.* 1. *concl.* 1. affirmant vnum eſſe tantum ſenſum internum, qui varia, & diuerſa nomina ſortitur, ac multiplex dicitur, penes multas operationes quas exercet, & multiplicem diſpoſitionem organorum, ratione quorum videtur eſſe multiplex, cum tamen reuera vnus ſit dumtaxat, plura habens munera, & operationes. Quidam, inter quos eſt Fonſ. 5. *Met. ſect.* 13. *quæſt.* 7. arbitrantur, duos eſſe ſolùm ſenſus internos, videlicet, ſenſum communem; & phantaſiam. Nonnulli tres numerant ſenſus internos, 'putà, ſenſum communem, phantaſiam, & memoriam. Plerique addunt quartum, ſcilicet æſtimatiuam. Cæteri verò, præter quatuor iam recenſitos, ſtatuunt quintum, nempè cogitatiuam, vt videre eſt apud Ioannem de Magiſtris 2. *de anima, quæſt.* 8. *dub.* 3.

3. Not. primò, vocari ſenſus internos duplici de cauſa. Prima eſt, quia nec mouentur, nec immutantur ab obiectis externis, veluti viſus, & reliqui ſenſus externi. Secunda quia extant intrà cerebrum. Eorum quippè organa in ipſo cerebro continentur, ideóque à nobis extrà non cernuntur.

4. Not. ſecundò, ex Anatomia, cerebrum diuidi in duas medietates, quarum vna eſt ad partem dextram, & alia ad partem ſiniſtram. Itemque ſcindi in partem anteriorem capitis, quæ vocatur ſinciput, & in partem poſteriorem eiuſdem capitis, quæ dicitur occiput. Porrò, in anteriori parte vtriuſque medietatis duo extant ſinus, & concauitates: in poſteriori verò parte, ſiue occipite inuenitur alius ſinus, ſiue ventriculus. In primo ſinu reſidet ſenſus communis, qui percipit omnia obiecta ſenſuum externorum eaque præſentia diſcernit, deque his iudicat. In ſecundo ſinu manet phantaſia, ſiue vis, & potentia imaginatiua, quæ nedum percipit cuncta obiecta, quæ ſenſus communis, & reliqui ſenſus attingunt, vt præſentia, verumetiam vt abſentia, eaque apprehendit, diſcernit, & æſtimat, num ſint conuenientia, vel diſconuenientia? In tertio, autem ſinu locatur memoria, quæ conſeruat ſpecies ſingulas omnium obiectorum, quæ à ſenſibus externis, per ſenſum communem, & phantaſiam transmittuntur ad ipſam memoriam, degentem in occipite, vt teſtatur D. Damaſc. 2. *fidei, cap.* 10.

Ampliùs obſerua, præfatos ſinus, eorumque vias eſſe plenas, & refertas ſpiritibus vitalibus, & animalibus, quibus mediis, pro opportunitate animalis iuuantur vires, & potentiæ ſenſitiuæ ad ſuas operationes obeundas.

5. Aſſertio prima, nec vnus, nec duo tantum ſunt ſenſus interni. Hæc aſſertio eſt bipartita, quæ non aduerſatur Scot *in proxima aſſertione*, citando, quidquid dicat Cauel. *quæſt.* 9. *de anima, concl* 4.

Prima pars probatur primò, ex Ariſtot. 2. *anima*, *T.* 55. affirmante eſſe plures ſenſus internos. Et *lib. de memoria*, *& reminiſcentia*, ſubiiciente præter alios ſenſus internos, admittendam eſſe memoriam ſenſitiuam, ergo in Peripato. non eſt tantum vnus ſenſus internus. Fauet D. Aug. *lib.* 2. *de lib. arb. cap.* 7. docens explicitè plures ſenſus internos.

Secundò, quæ competunt ſenſui communi, non competunt phantaſiæ, cum diuerſo fungantur munere. Nam ſenſus communis immutatur à ſenſibus externis, qui dum ab operatione deſiſtunt, hic nullam poteſt actionem emittere, cum nihil percipere valeat, niſi ſit præſens Phantaſia autem, quæ non ab externis ſenſibus immediatè mouetur, ſed à ſenſu communi immutatur, licet dicti ſenſus ab opere ceſſent, adhuc operari poteſt, quia nedum præſentia, verumetiam abſentia percipit, diſcernit, & iudicat.

Tertiò, quidam facile res percipiunt, & difficilè eas memorantur, ergo non eſt eiuſdem ſenſus percipere obiecta, eaque memorari, ac proindè non vnus eſt tantùm ſenſus internus.

6. Secunda pars ſuadetur 1. ex eodem Ariſt. *locis adductis in* 1. *parte iſtius aſſertionis*, in quibus præter ſenſum communem, & phantaſiam, admittit memoriam ſenſitiuam. Idem ſentit D. Aug *l.* 6. *Muſicæ, cap.* 4. & 2. *de lib. arb. c* 5. Igitur non ſunt tantùm duo ſenſus interni. Secundò, diſtinctæ definitiones ſenſuum internorum arguunt diſtinctos ſenſus, vt ſæpè inculcaui: aſſeruntur autem diſtinctæ definitiones ſenſus communis, phantaſiæ, & memoriæ vt patet *ex* 2. *not.* ergo legitimus non eſt binarius numerus ſenſum internorum.

7. Aſſertio ſecunda, non ſunt plures, nec pauciores, quam tres ſenſus interni, ſenſus communis, phantaſia, & memoria. Ab hac non videtur declinare Scot. Nam 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 6. §. *Contra iſtam paulo ante F.* meminit ſenſus communis. Et paulò poſt phantaſiæ. Et 4. *diſt.* 43. *quæſt.* 3. memoriæ ſenſitiuæ. Hoc ipſum innuit D. Auguſt. non ſolum *locis citatis in ſuperiore aſſertione*, verumetiam 11. *Trin.* 7. vbi explicitè recenſet tres prænominatos ſenſus internos. Quibus præiuit Ariſt. tum locis citatis, tum etiam 2. *animæ*, *T.* 145 & 3. *eiuſdem operis*, *T.* 31. Probatur primò, tot ſunt ſenſus interni, quot ſunt ſinus, & organa interna eorum ſenſuum. Ex numero quippè horum ternario rectè colligitur ternarius numerus illorum. Sunt autem tantum tria organa interna, ſiue tres ſinus, & concauitates memoratæ, & explicatæ, in ſecundo not. Ergo ſunt tantùm tres ſenſus interni prænumerati.

Secundò, æſtimatiua, & cogitatiua, quas nonnulli à prædictis ſenſibus diſtinguunt, coincidunt cum phantaſia. Siquidem phantaſia æſtimat, & iudicat de obiectis, tam præſentibus, quam abſentibus, vt patet in ſomniis. Atque ea meditatur, & cogitat: ergo non ſunt excogitandi alij ſenſus interni, præter tres illos prænominatos.

8. Oppones primò, Sanctus Auguſtinus *lib. de ſpiritu*, *& anima*, *capite* 4. numeratis quinque ſenſibus externis, vnum ſenſum internum agnoſcit, quem vocat imaginationem. Ergo in ſententia Auguſtini vnus eſt tantum conſtituendus ſenſus internus.

Reſpondeo, ibi Auguſtinum vnum ſenſum internum quidem admittere, qui eſt phantaſia; alios verò duos non negare, quos expreſsè poſuit, & docuit *locis nuper alleg.* Quare ſanctus Doct. *in eo loco* vnum affirmat, & alios duos non reſpuit.

9. Oppones ſecundò, Ariſtoteles *lib. de memoria*, *& reminiſcentia* ſcribit, phantaſiam, & memoriam eſſe paſſiones primi ſenſitiui: primum autem ſenſitiuum eſt ſenſus communis, ſecundum eumdem Philoſophum, ergo phantaſia à ſenſu communi non diſſidet, ac proindè non ſunt tres ſenſus interni.

Reſpondeo Philoſophum eſſe interpretandum non realiter, & formaliter, ſed præſuppoſitiuè, & effectiuè, quod eſt dictu, phantaſia, & memoria præſupponunt operationem ſenſus communis, velut ipſe ſenſus communis præexigit, & præſupponit operationes ſenſuum externorum. Ideóque propriè, & præciſè phantaſia, & memoria non ſunt paſſiones ſenſus communis.

10. Oppones tertiò, quæ ſortiuntur idem obiectum, non ſunt diſtinctæ potentiæ, quia obiectorum vnitas indicat vnitatem potentiæ: phantaſia autem, & ſenſus

commu

communis participant idem obiectum : quidquid enim percipit ſenſus communis, hoc ipſum attingit phantaſia, ergo non ſunt diſtinctæ potentiæ. Reſpondeo, argumentum concludere de potentiis diſparatis, cuiuſmodi ſunt ſenſus externi : non verò de potentiis ſubordinatis, veluti ſunt ſenſus communis, & phantaſia. Sic enim adinuicem ordinantur, vt quidquid ſenſus inferior attingit, quoque attingat ſenſus ſuperior, & aliquid ampliùs. Quare mirum non eſt, ſi ſenſus communis cognoſcit cuncta obiecta ſenſuum externorum, quæ pariter à phantaſia, quæ eſt potentia ſuperior percipiuntur.

ARTICVLVS II.

An ſenſus interni ſint actiui.

11. PRima ſententia eſt Ianduni 2. *de anima, quæ.* 16. Apollinaris *ibid. q.* 13. & aliorum, qui aſtruunt, dari ſenſus internos paſſiuos realiter diſtinctos à ſenſibus actiuis. Secunda eſt Alb. *lib. de apprehenſione in initio, & in ſumma de homine* affirmantis, ſenſus internos eſſe tantùm paſſiuos, ſpecies verò ſenſibiles eſſe actiuas, & productiuas ſenſationum. Tertia defenditur à Plotino *ſexto Enneadum, cap.* 4. & Simplicio *in expoſ. T.* 51. *&* 55. eaſtimantibus, ſenſum internum eſſe tantùm actiuum, & principium totale ſenſationis. Quarta deducitur ex Scot. 1. *d.* 3. *quæſt.* 7. & 2. *de anima quæſt.* 12. Cauello *ibid.* Tatar. Ioanne de Magiſt. aliiſque permultis docentibus ſenſum internum eſſe principium principale partiale actiuum ſenſationis, ſpeciem verò ſenſibilem eſſe aliud principium actiuum minus principale, & vtrumque conſtituere vnum principium totale, & adæquatum ſenſationis.

12. Aſſertio prima, ſenſus interni non ſunt realiter diuiſi in actiuos, & paſſiuos : ſed iidem ſenſus diuerſo reſpectu dicuntur actiui, & paſſiui. Hauritur ex Doct. proximè cit. Probatur primò, ea Ariſt. 2. *anima ad text.* 127. *& inde*, vbi ait, ſentire eſt pati, & poſtmodū ſubdit, ſenſus eum ſentit, agit, ergo per Ariſt. idem ſenſus eſt actiuus, & paſſiuus, diuerſimodè tamen nam eſt actiuus, quatenus producit ſenſationem : eſtque paſſiuus, quatenùs eam in ſe recipit, aut quia prius recipit ſpeciem ſenſibilem, quàm ſentiat. Præterea, idem Philoſophus *ibid. ad Text.* 124. quærens, cur plantæ non ſentiant ? occurrit, quia carent potentia ſenſitiua : potentia autem ſenſitiua eſt actiua, quia producit ſenſationem, ergo reſpectu diuerſorum idem ſenſus eſt actiuus, & paſſiuus. Secundò, ſi ſenſus diſtinguerentur realiter in actiuos, & paſſiuos, forent plures ſenſus, quàm enumerati ſunt *in ſuperiore art.* communiter autem alij ſenſus, quàm præfati, non recenſentur, ergo ſenſus non diſtribuuntur in actiuos, & paſſiuos. Rursùs, non dantur organa diſtincta ſenſuum paſſiuorum, ab organis actiuorum, igitur, nec vlla datur diſtinctio realis inter illos ſenſus. Ampliùs, idem agens diuerſa conſideratione dicitur patiens, vt patet de oculo, qui vt videt dicitur agens, vt verò recipit viſionem, vel ſpeciem ſenſibilem, dicitur patiens. Ergo, idipſum affirmandum eſt de ſenſibus internis. Inſuper, 1. *Phyſ. T.* 40. non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, nulla autem extat neceſſitas multiplicandi ſenſus internos in actiuos, diſtinctos realiter à paſſiuis, vana ergo, & irrita eſt præfata diuiſio ſenſuum in actiuos, & paſſiuos realiter diſtitos.

13. Aſſertio ſecunda, ſpecies ſenſibilis in organo recepta non eſt totale principium ſenſationis, itavt potentia ſentiens paſſiuè ſe habeat reſpectu eius. Deducitur ea Doct. cit. & 3. *diſt.* 4. *quæſt. vn.* Et Ariſt. *vbi ſuprà*, & *lib. de ſomno, & vigilia, cap.* 1. dicente, ſenſationem eſſe actionem totius coniuncti, hoc eſt totius compoſiti animati, ad cuius efficientiam actioè concurrit ſenſus, ſeu potentia ſenſitiua. Probatur primò, ſi ſola ſpecies foret totalis cauſa ſenſationis, ſi diuinitus ſeiungeretur ab organo ſenſitiuo, per ſe, abſque organo, ſenſationem promeret, quia cauſa ſufficiens, per ſe agens, & nihil requirens, quod concurrat ad ſuam actionem, vbicumque collocetur, non impedita agere poteſt. Igitur, ſpecies à vi ſenſitiua ſeiuncta, ſenſationem emitteret, quod quàm ſit abſurdum, cuilibet parum in Philoſophia erudito, ſatis, ſuperque liquet. Ant. notum eſt; ſi enim, exempli cauſa, calor eſſet ſeparatus ab igne, calefaceret, atque albedo, cæteraque accidentia in Euchariſtia, ſuos habent effectus, tametſi ea iſtant ſine ſubiecto : ergo eodem modo fieret de ſpecie ſenſibili, ſi diuina virtute à ſenſitiua facultate ſepararetur.

Secundò, data hypotheſi, medium, per quod ſpecies ſenſibiles tranſiret, ſentiret : hoc autem eſt falſum, quia ſi medium ſit aër, nullo modo ſentire poteſt : ergo & illud ex quo deducitur.

14. Dices negando ſequelam ma. quandoquidem, ad ſenſationem requiritur ſubiectum aptum, & capax ipſius ſenſationis, cuiuſmodi non eſt medium, per quod defertur prædicta ſpecies. Contra, tale ſubiectum aptum, & idoneum ad ſenſationem, nihil ad eius efficientiam operatur, ſed ſolum recipit ſpeciem : medium autem eodem modo recipit ſpeciem, ergo quoque ſentiret.

Tertiò, potentiæ animæ vegetantis ſunt actiuæ, putà generatiua, nutritiua, & argumentatiua, vt conſtat ea lib. præcedente, ergò & potentiæ ſenſitiuæ, quæ ſunt ſenſus, pariter ſunt principia productiua ſenſationis, cum in vtriſque par ratio eluceat. Deinceps, operatio vitalis prodit à principio vitali : in hoc quippè diſtinguitur ab aliis operationibus non vitalibus, ſenſatio autem eſt operatio vitalis, vt patet, ergo producitur à ſenſu, qui eſt potentia vitalis. Ampliùs, quod denominat aliquid, quoquo modo ab eo emanat : ſenſatio autem denominat ſenſum, per ſenſationem enim ſenſus formaliter ſentit, & per eam dicitur ſentire, ergo ſenſatio oritur à ſenſu, tanquam a principio ipſius productiuo, & effectiuo.

15. Aſſertio tertia, nec ſolus ſenſus eſt cauſa productiua ſenſationis, ſed quoque requiritur ſpecies ſenſibilis, tanquam altera cauſa partialis eius. Patrocinatur Scot. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 7. Probatur primò, eo ferè pacto ſit ſenſatio, quo intellectio, in ratione operationis vitalis : intellectio autem, ea alibi dicendis, non efficitur à ſolo intellectu, ſed quoque ab obiecto intelligibili, iuxtà illud Auguſt. 2. *Trin* 2. & 9. *eiuſdem operis, vltimo : Ex obiecto, & intellectu paritur notitia.* Et eodem *ibid.* citat. à Doct. *vbi ſuprà*, ex viſibili, & vidente gignitur viſio : ergo ea ſpecie ſenſibili, & ſenſu ſit ſenſatio. Ma. patet, quia ſemotis cæteris, quæ intellectioni, vt intellectio eſt, competunt, in ratione operationis à potentia animæ, aut totius animati prodeuntis, æquali via incedunt, quod indicat Ariſtot inquiens, ſentire eſt pati, ſicut & intelligere. Quod ſi ſimpliciter ſenſus foret totalis cauſa ſenſationis, ſentire non eſſet pati, ſed agere, & operari, nec exigeretur quidpiam aliud ad ſenſationem exerendam.

Secundò, poſita cauſa naturali alicuius effectus, & non impedita, ſtatim ſequitur actio : poſito autem ſenſu à nullo detento, ſi obiectum, aut eius ſpecies non ſit præſens, ſenſus ſentire nequit, ergo non eſt cauſa totalis ſenſationis.

16. Dices, requiri obiectum, aut eius ſpecies, non quidem, vt agat, ſed vt diſponat, & determinet ſenſum, ad ſentiendum. Prius quippè potentia debet informari ſpecie, quam agat, & operetur. Contrà, ſiue ponatur obiectum in ratione cauſæ ſine qua non, ſiue in ratione termini, ſiue in ratione diſponentis, & excitantis, arguo,

ſimt tantùm quatuor genera cauſarum, 2. *Phyſ.* 28. & 5. *Met.* 2. Ergo illis exiſtentibus, in ſe perfectis, & non impeditis, & ſufficienter approximatis, ſequitur effectus ab eis cauſatus, ſi fuerint cauſæ naturales, igitur ſi ſenſus ſit cauſa totalis ſenſationis, & ſubiectum eius receptiuum, cum ſemper extet in actu, & exiſtat cauſa naturalis, ſemper baberet actualem ſenſationem. ipſamque ſemper cauſabit, quod eſt falſum. Tertiò, quod ſibi aſſimilar effectum, ad ipſum efficiendum actiuè concurrit, obiectum autem ſenſibile ſibi aſſimilat ſenſationem, immò ſenſatio magis redditur ſimilis obiecto ſenſibili, quam potentiæ ſenſitiuæ, ergo obiectum ſenſibile, ſiue ſpecies eius ſenſibilis eſt cauſa actiua partialis ſenſationis. Denique. cauſa vniuerſalis, & indeterminata, ab alia cauſa debet determinari ad agendum, vt patet de ſole, qui non cauſaret effectus ſublunares, niſi cauſæ inferiores, & ſublunares, ipſum determinarent ad hunc, aut illum effectum producendum: ſenſus autem eſt indifferens ad quamlibet ſenſationem cuiuſcumque obiecti ſenſibilis: ergo ab ipſis obiectis, aut eorum ſpeciebus determinari debent. Huiuſmodi autem determinatio eſt actio propriè dicta, eiuſque effectus alius eſſe nequit, quam ſenſatio, ergo tam ſenſus, quàm ſpecies ſenſibilis concurrunt ad efficiendam ſenſationem.

17. Aſſertio quarta, ſenſatio formaliter eſt actio. Tenet Doct. 7. *Met. quaſt.* 14. §. *Contrà reſponſionem*, & *quaſt.* 58. §. *Reſpondeo.* Et *quol.* 13. & 15. Probatur primò, ex Ariſt. 2. *anima*, 37. & 125. Et *lib. de ſenſu, & ſenſili, cap.* 2. Necnon 9. *Met.* 16. vocante ſenſationes, & intellectiones operationes, & actiones immanentes. Secundò, quod producitur à principio vitali, eſt actio vitalis, veluti actio, quæ emanat à principio non vitali, eſt actio non vitalis: ſenſatio autem proficiſcitur à principio vitali, putà ſenſu, qui eſt potentia vitalis, ergò ſenſatio eſt actio. Dici quoque poteſt paſſio, quatenus recipitur in ſenſu, ratione cuius ipſe ſenſus dicitur paſſiuus, vt ſuprà obſeruaui. Scotiſtæ autem vtuntur hac diſtinctione, videlicet. ſenſatio eſt actio de genere qualitatis, non verò de genere actionis.

18. Opponés primò, datur intellectus agens, & patiens 3. *anima* 17. Ergo concedendus eſt ſenſus actiuus, & paſſiuus, cum vtrobique videatur par ratio. Nam, ſicut ſe habet intellectus ad intelligibilia: ſic ſe habet ſenſus, ad ſenſibilia: intellectus autem diuiditur in agentem, & patientem, ergo, & ſenſus diſtribuendus eſt in actiuum, & paſſiuum. Concedo ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia datur intellectus agens, vt ſpeciem materialem reddat ſpiritualem: non ſic ſe habet ſenſus, qui recipit ſpeciem materialem, cum ipſemet ſenſus ſit quoque materialis, quare non currit eadem paritas de intellectu, ac de ſenſu.

19. Oppones ſecundò Ariſt. 1. *anima*, 140. tradit, ſenſum pati, quando ſentit, ergo ſenſus eſt paſſiuus duntaxat, quia ſentire eſt pati. Reſpondeo Ariſt. exponendum eſſe non formaliter, ſed præexigitiuè. quod eſt dictu, vt ſenſus formaliter ſentiat, neceſſe eſt, recipiat ſpeciem ſenſibilem, ratione cuius dicitur pati. Vel etiam, vt in ſe recipiat ſenſationem, veluti paries recipit albedinem, per quam formaliter perhibetur albus. Quare, diuerſo reſpectu, ſenſus vocatur paſſiuus, & actiuus, vt ſuprà notaui. Vnde, idem Philoſophus, vt nobis innueret, ſenſum non eſſe tantùm paſſiuum, 1. *anima*, *T.* 125. ſubiicit, odorari non eſt pati ab odorabili, quia eſt ſentire: quibus verbis inſinuat, ſentire non eſſe formaliter pati.

20. Oppones tertiò, ſenſatio eſt actio vitalis, quæ non prodit, niſi à principio vitali: ſpecies autem ſenſibilis non eſt principium vitale, ergo ſpecies ſenſibilis non eſt principium ſenſationis productiuum. Reſpondeo inſtantiam valere de principio principali: non autem de principio minus præcipuo: cuiuſmodi eſt ſpecies ſenſibilis. Quapropter, ſenſatio vocatur operatio vitalis, non ratione ſpeciei ſenſibilis, ſed ratione ſenſus, qui eſt principium actiuum principale.

Articvlvs III.

In quanam parte animalis ſenſus interni locentur.

21. Diſceptant acerrimè Ariſt. & Galenus de ſede ſenſuum internorum. præſertim de loco ſenſus communis. Ille namque 2. *de gener. animalium, cap.* 4. & alibi, ſenſum communem collocat in corde, cui fauent D. Hierony. Ad Fabiolam Auer. 2. *de partibus animalium, cap.* 7. & Iandun. *quaſt.* 9. *de ſomno, & vigilia.* Iſte verò 8. *de vſu partium, cap.* 3. *& inde*, ſtatuit ſenſum communem, & reliquos ſenſus internos, in cerebro. Suffragantur Berchor. 1. *Reduct. moralis, cap.* 6. Cauel. *quaſt.* 10. *de anima, concl.* 2. Ponc. *diſp.* 61. *concl.* 1. & alij complures.

22. Not. primo, Ariſt. & Galen. in quibuſdam conuenire, & in quibuſdam diſſentire. Ambo enim conueniunt, ſenſum communem ibi reſidere, vbi eſt principium, & origo ſentiendi. Deinde, vterque admittit, neruorum fontem eſſe principium ſentiendi, quoniam per neruos animal ſenſitiuam, & motiuam facultatem participat. Verùm hi duo Authores diſcordant in eo, quod Ariſt. autumat cor eſſe principium, & officinam neruorum, venarum, & arteriarum: è regione Galen. putat cerebrum eſſe originem, & fontem neruorum, propterea in eo ponit ſenſum communem.

23. Not. ſecundò, in iis, quæ ſub ſenſum, & experimentum cadunt, potius adhærendum eſſe expertis, quam illis, qui tali experientia non pollent, vt præſtat Scot. 3. *diſt.* 4. *quaſt. vn.* §. *Ad argumenta, pro opinione prima.* Vbi recitans opinionem Philoſophi, de matre reſpectu fœtus, nùm ſcilicet actiuè, aut paſſiuè ſe habeat? Quoniam ipſe Ariſt. ſentit matrem tantum paſſiuè ſe gerere in formatione fœtus, ipſummet Philoſophum Doctor noſter deſerit, & ſequitur Galenum, tanquàm expertum, quia expertorum via eſt tutior, & certior, præſertim, cum rationes in oppoſitum facili negotio dilui queant. Quocircà, in præſenti mirum non eſt, ſi communiter Philoſophi placitum Ariſt. deſerant, & Galeni ſententiam amplectantur, quandoquidem per ſectionem anatomicam apertè liquet, & cernitur, originem neruorum, & principium ſentiendi, non à corde, ſed à cerebro promanare.

24. Aſſertio, ſenſus communis, & reliqui ſenſus interni. non in corde, ſed in cerebro reſident. Citatur Scot. *quaſt* 10. *de anima*, & probatur primò, vbi ſenſorij nerui ſuam ducunt originem, ibi ſuam ſedem habent ſenſus interni, vt quoque fatetur Stagir. ſenſorij autem nerui initium ſuum ſumunt à cerebro, vt cernitur experientia in ſect. anatomica, ergo ſenſus interni collocantur in cerebro. Secundò. ſi repente extrahatur cor animalis à cæteris eius membris, adhuc experimur aliquam ſenſationem fieri in capite eiuſdem animalis. Narratur quippe, quoſdam. abſciſſo corde, adhuc fuiſſe loquutos: locutio autem eſt ſenſatio, quæ nonniſi à ſenſu oriri valet, igitur ſenſus interni non in corde, ſed in cerebro reponuntur. Tertiò læſo capite, & cerebro, læduntur ſenſus interni, & impediuntur ſenſationes; remedia autem adhibentur non cordi, ſed cerebro. Atque, qui nimio ſtudio indulgent, non corde, ſed capite dolent. Igitur ſenſus interni in cerebro ſunt collocandi.

25. Oppones primò, quod eſt principium ſenſationis, debet eſſe pars continua, cum aliis partibus, membriſque animalis, ad hoc vt ſenſatio, motuſque eius rectè fiant: cerebrum autem eſt pars ab aliis diſcontinua, cum ſit in capite, tanquam in vaſe, ergo in cerebro non extant ſenſus interni. Conf. quod non ſentit, nequit eſſe origo, & ſedes ſenſuum internorum: cerebrum autem non ſentit. Si enim tangatur, non dolet, igitur, cerebrum non eſt locus ſenſuum internorum. Concedo ma-

nego min. Partes quippè cerebri continuantur cum neruis,& cæteris membris,quibus efficitur ſenſatio,vt patet in ſectione anatomica. Ad conf. concedo ma. nego min. Etſi enim cerebrum non ità vehementer ſentiat, ob eius temperiem, quæ eſt mollis: nihilominus verè ſentit,& ſi vulnus eius ſit maximum,animal dolore ingenti afficitur.

26. Oppones ſecundò, cor eſt principium vitæ. In eo namque ſunt ſpiritus vitales, & animales, ergo cor eſt principium ſenſationis,proindéque in eo ſenſus interni reſident. Reſpondeo cor eſſe quidem principium ſpirituum vitalium, non verò animalium, quia ſpiritus animales à cerebro prodeunt,comprobante experientia. Quare ſecundum Medicos, & veritatem, cor eſt ſedes ſpirituum vitalium, cerebrum autem ſpirituum animalium & iecur ſanguinis.

27. Oppones tertiò, cor locatur in medio corporis animalis, veluti Rex in medio ſui regni, ergo cor eſt principium ſenſuum internorum. Reſpondeo etſi admittatur cor mediam ſedem tenere in corpore animalis: non ob id ſequitur,ipſum eſſe originem ſenſuum internorum. Nam venter eſt in medio animalis, & tamen nullus affirmat, ab ipſo ventre ſenſus præfatos originem trahere. Immò, cerebrum ſtatuitur principium eorum,propterea quod eſt in capite,tanquam in arce, ac vt cœlum in mundo. Quare, præaddućta inſtantia nullius eſt roboris.

28. Oppones quartò, homines inſenſati vocantur excordes, aut vecordes, igitur homines ſenſati appellandi ſunt cordati, non alia ſanè de cauſa, quàm quia cor eſt origo,& fons ſenſuum internorum. Reſpondeo etſi nonnunquam id concedatur,frequentiùs tamen, dicti homines dicuntur eſſe abſque cerebro,& vulgò habetur illud,pulchrum caput,ſed ſine cerebro.Et,quando caput dolet,cætera membra dolent.

29. Oppones quintò *Matt.15.* Chriſtus Dominus inquit. *De corde exeunt cogitationes malæ,* cogitationes autem pertinent ad phantaſiam, quæ eſt vnus ex ſenſibus internis:ergo ſenſus interni oriuntur à corde. Reſpondeo cum Lyrano in poſtil. eum locum interpretandum eſſe de corde ſpirituali, quod eſt intellectus, qui voluntate non reluctante,ad malum propendens perhibetur origo malorum.

Articvlvs IV.

An ſenſus interni diſcurrant.

30. SEnſus internos ſiue bruti,ſiue hominis eſſe diſcurſiuos, putant nonnulli recenſiri, & repulſi ab Alphonſo Caſtrenſi,*lib. 3.aduerſus hæreſes, verb. Beſtia, & Brutum*, in quorum errorem, & hæreſim videntur labi Laurentius Valla *lib. de dialect. cap.9.*,& Plutarch. rationem, & diſcurſum brutis attribuentes. Alij quorum dux eſt Auic.*6.naturalium.parte 4. cap 2.* quem ſequuntur nominatim S.Th.*1.p. quæſt.78. art.4.* & Caiet. *ibid.* etſi renuant bruta diſcurrere,arbitrantur tamen, cogitatiuam hominis eſſe diſcurſus capacem: Communior autem ſententia eſt Scot.2. *diſtinct.42. quæſt.4. §. Ad primum R. in ſolutione* 2. Lych.& Gratiani Brixienſis *ibid.* docentium ſenſus internos tam bruti, quàm hominis, eſſe rationis, ac diſcurſus expertes.

31. Aſſertio prima, bruta rationis, diſcurſuſque ſunt incapacia. Ita Scot. proximè cit. Probatur primò, ex ſacris litteris Pſal 31. *Nolite fieri ſicut equus,& mulus,quibus non eſt intellectus.* Vbi autem non eſt intellectus,nec ratio,nec diſcurſus eſſe poteſt. Sacer autem textus teſtatur, belluas carere intellectu: ergo quoque ratione, & diſcurſu. Deinde Pſal.48. *Homo,cum in honore eſſet,non intellexit, comparatus eſt iumentis,& ſimilis factus eſt illis.* Similitudo autem, quam affert ſacra pagina de homine,cum belluis in eo conſiſtit, quia non intellexit, ergo diſcrimen quod intercipitur inter hominem, & brutum, ſtatuitur in hoc, quia homo pollet ratione,& intellectu, brutum verò eo caret,cuius etiam fit expers homo,cadens in peccatum. Tunc non intelligit, veluti iumentum, in quo ille, huic tunc aſſimilatur.

Secundò,ex D. Auguſt.1.*Muſica,cap.2.* & 1. *de lib. arbitrio, cap 7. & 8. Homo ratione belluis præcellit.*

Tertiò, Ariſt.2.*anima,T.157. Nihil brutis poteſt perſuaderi,quia ratione priuantur* Et *lib. de memoria,& reminiſcentia, cap.4. Nulla animalia reminiſcuntur, præter hominem,quia nec ſyllogizant,nec ratiocinantur.*

Quartò, vt animal diſcurrat, neceſſe eſt, cognoſcat principia diſcurrendi,quia ſine principiis, non poſſunt haberi ea,quæ ex illis deducuntur:ſenſus autem interni nequeunt cognoſcere principia diſcurſus,ergo ratione, & diſcurſu non potiuntur.Ma patet.Min eſt in promptu principia diſcurſus ex aſſertis in Log. ſunt duo,dici de omni, & dici de nullo, quæ cum ſint vniuerſalia,& ſenſus ſingularia tantum attingant, apertè infertur, nullum ſenſum brutorum eſſe idoneum ad diſcurrendum.

Quintò, ratio, & diſcurſus competit rationalibus: bruta autem ſunt irrationalia. Conſtituuntur namque per differentiam oppoſitam rationalitati, cum animal diuidatur in rationale, & irrationale,ergo bruta ratiocinari,& ſyllogizare nequeunt. Inſuper,cui conuenit diſcurſus, conuenit & intellectus, pariter, voluntas, prudentia, & reliqui habitus: brutis autem nec voluntas, nec prudentia, nec cæteri habitus morales, aut intellectuales adaptantur, cum eorum animæ ſint materiales, ac corporeæ. Itemque forent capaces gratiæ,& peccati, meriti, & demeriti, pœnæ, & gloriæ æternæ, quæ, & conſimilia longè ſunt à brutis, ergo ratio,& diſcurſus brutis accommodari nequeunt, vt eleganter ediſſerit Aug. *lib 83.qq. quæſt.5. & 13.*

32. Aſſertio ſecunda, cogitatiua hominis non eſt compos diſcurſus. Eahauritur ex Doct. cit. & 1. *diſt.3. quæſt.6. §. Contra iſtam opinionem ad A.* Probatur primò, idem eſt aſſerendum de cogitatiua hominis, ac de cogitatiua bruti, quia vtraque eſt materialis, & corporea:cogitatiua autem bruti eſt rationis, & diſcurſus expers,veluti cæteri eius ſenſus,vt oſtendi in antecedente aſſ. Ergo & cogitatiua hominis, cum æqua vtrobique elucear ratio.

Secundò, potentia ratiocinatiua, & diſcurſiua cognoſcit vniuerſalia,quia diſcurſus conflatur ex vniuerſalibus, vt bene proſequitur Scot. *in primo proximè cit.* & fulcitur duobus principiis in priori aſſert.memoratis: cogitatiua autem hominis percipere nequit vniuerſalia,quia ſolus intellectus vniuerſalia attingit,iuxta illud proloquium,ſenſus eſt ſingularium,& intellectus vniuerſalium,ergo eſt incapax rationis,& diſcurſus.

33. Oppones primò,quod eſt capax prudentiæ,aliorumque habituum, eſt capax rationis,& diſcurſus:Bruta autem prædita ſunt prudentia,aliiſque habitibus,qui ineſſe non poſſunt, niſi in rationis, & diſcurſus capacibus. Nam 1. *Met.1.* Apes dicuntur prudentes:immò Serpentes,ore Chriſti Domini,Matt.10. *Eſtote prudentes,ſicut ſerpentes.* Et Gen.3. *Serpens erat callidior, ideſt prudentior,cunctis animantibus terræ* Et Prouerb 6 *Vade ad formicam, ò piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam.* Ergo bruta à ratione,& diſcurſu non ſunt eximenda. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, ea teſtimonia exponenda eſſe de prudentia non proprie,ſed improprie ſumpta, quod eſt dictu, præfata animalia participant quamdam adumbratam prudentiam, & veſtigium quorumdam habituum intellectualium. Ita inſinuant Auguſt.11. *Ciuit. cap.27.* & Scot.1. *Met. quæſt.3.*

34. Oppones ſecundò,nonnulla animalia ſunt diſciplinabilia,& docilia,ergo & diſcurſiua.Ant. patet apud Elianum, Atheneum, & Berchorium *lib 14 reductorij moralis,cap.6*,qui mirabilia referunt de quibuſdam bru-

tis,nominatim,Delphino, Leone, & Elephante litteras effor mante,& exarante : quæ,& conſimilia non videntur poſſe effici, abſque ratione, & diſcurſu. Concedo ant. nego conſeq. ad eius probationem dico, ea omnia fieri inſtinctu naturali,& quadam aſſuefactione, & fortè non deeſt illis quædam ſimilitudo, & veſtigium rationis, vt videtur innuere D. Auguſt.mox alleg.

35. Oppones tertiò, canis in triuio poſitus, lepore pertranſito per aliquam ex illis tribus viis, duabus exploratis, venit ad tertiam, quam pertranſit, & capit leporem, igitur canis diſcurrit. Conſeq. tenet. Nam canis ſic videtur diſſerere. Lepus non pertranſit primam viam, nec ſecundam, ergo tertiam. Huiuſmodi autem, deductio eſt diſcurſiua, ergo ratio, & diſcurſus à quibuſdam animalibus non eſt amouendus. Reſpondeo, canem ingredi tertiam viam non quia diſcurrit, ſed quia olfacit odorem leporis. Siquidem olfactis duabus primis viis, vt conſtat experientia, & non ſentiens in eis odorem leporis, olfacit tertiam, & ſentiens odorem ipſius leporis, inſequitur, ipſummet leporem arripit, & interficit. Sic etiam dilui poteſt inſtantia Bacon. 2. *diſt.* 25. *art. penultimo*, de vulpe, ſimia, & reliquis animalibus callidis, quæ videntur mira præſtare. Nec prætermittendum eſt, quod ait D. Auguſt. 1. Muſicæ cap. 3. *In brutis non eſt ars, quia non eſt ratio.*

QVÆSTIO XI.

De Appetitu ſenſitiuo.

1. APPETITVS ſenſitiui meminit Scot. *quæſt.* 4. *prol.* §. *Dico igitur ſub B.* & 1. *diſtinct.* 17. *quæſt.* 2. §. *Hanc viam ſequendo T.* Et 2. *diſtinct.* 6 *quæſt.* 2. §. *In iſta quæſt. D.* & *E.* Et *Quol.* 2. *B.* Necnon 3. *diſt.* 17 *quæſt. vn.* §. *Iſtam quæſtionem B.* Hoc autem animal bona appetit, & mala euitat: conuenientia recipit, & diſconuenientia fugit. Definitur enim appetitus ſenſitiuus, potentia ſenſitiua, qua animal bonum, & conueniens proſequitur: malum verò, & diſconueniens fugit.

ARTICVLVS I.

An appetitus ſenſitiuus diſtinguatur à potentia cognoſcitiua.

2. D. Th. 1. *p. quæſt.* 78. *art.* 2. & 3. Caiet. & alij *ibid.* inter appetitum ſenſitiuum, & potentiam cognoſcitiuam agnoſcunt diſtinctionem realem. Scot. autem 3. *diſtinct.* 17. *quæſt. vn.* Cauel. *diſp.* 2. *de anima*, *ſect.* 2. & alij *ibid* inter appetitum, & potentiam agnoſcentem, non realem, ſed formalem diſtinctionem conſtituunt.

3. Not. ex Doct. nunc alleg. appetitum bipartiri in innatum, & elicitum. Ille eſt inclinatio, & propenſio naturalis cuiuſcumque rei, ſic graue appetit locum deorſum, & leue ſurſum. Hic verò eſt facultas actiua, qua viuens appetit ſibi commodum, ipſumque proſequitur, & declinat incommodum, ipſumque fugit, vt ſuprà deſcribens appetitum dicebam. Subdiuiditur autem in naturalem, & liberum. Prior eſt, quo animal naturaliter, & neceſſariò concupiſcit ſibi bonum: poſterior verò eſt, quo animal rationale ſponte, & liberè appetit, & vult aliquid, quod poteſt non velle, & deſiſtere ab eius proſequutione: & de hoc non eſt præſens difficultas, ſed de illo, qui dicitur appetitus ſenſitiuus, memoratus Gen. 4. *Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius* Roman. 7. *Video legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Et Gal. 5. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.* Atque de hoc diſſerit S. Damaſc. cit. à Doct. *in primo, diſt.* 17. *quæſt.* 2. *paulo ante* §. *Ad argumenta, quæ facta ſunt, & ante V.* inquiens, *ducitur, non ducit*, id eſt, appetitus ſenſitiuus non dominatur actioni ſuæ, quod eſt ducere; ſed reſpectu actionis ſuæ determinatur ab agente, ad certam operationem, & hoc eſt duci. Interprete Scot. *vbi ſuprà.*

4. Aſſertio prima, appetitus ſenſitiuus diſtinguitur à potentia cognoſcitiua, non quidem realiter, ſed formaliter. Aſſ. eſt bimembris, quam inſinuat Scot. ſ tacit. & *quæſt.* 1. *de anima*, §. *Ad* 2. inquiens. *Vbi eſt ſenſitiuum, ibi eſt appetitiuum: tamen altera eſt potentia ſenſitiua, altera appetitiua.*

Prima pars ſuadetur primò, appetitus liber, qui eſt voluntas, diſtinguitur ab intellectu, qui eſt potentia cognoſcitiua ſpiritualis: ergo & appetitus ſenſitiuus, qui eſt potentia appetitiua naturalis, & neceſſaria diſtinguitur à potentia materiali cognoſcitiua Ant. conceditur ab omnibus realibus Philoſophis. Conſequentia tenet, quia æqua eſt ratio vtrobique.

Secundò, appetitus ſenſitiuus ſequitur ſenſum, veluti riſibilitas conſequitur hominem: riſibilitas autem diſtinguitur ab homine, vt paſſio, à ſubiecto, cuius eſt paſſio, vt palam fiet in Met. Deinde, prius cognoſcitur res, quàm appetatur, quia appetitus, tam ſenſitiuus, quàm intellectiuus non fertur in incognitum, ergo cum prior ſit potentia cognoſcitiua, quàm appetitiua, & omne prius diſtinguatur à poſteriori, planè infertur appetitum ſenſitiuum differre à potentia cognoſcente. Eò magis, virtutes morales ſubiectantur in appetitu ſenſitiuo, ex Doct. 3. *diſt.* 15. non autem in potentia cognoſcitiua, ergo ille ab hac diſtinguitur.

5. Secunda pars conſtat ex dictis *lib.* 2. *quæſt.* 3. *art.* 2. vbi oſtendi potentias animæ, ab ipſa anima, & abinuicem non realiter, ſed formaliter diſſidere. Itemque quomodo potentiæ totius coniuncti animati, cuiuſmodi ſunt iſtæ potentiæ, tam ab ipſo coniuncto, quàm inter ſe diſcriminentur, nec quidpiam aliud hic addendum eſſe iudico, præter id quod ibi dictum, & probatum eſt.

6. Aſſertio ſecunda, tot ſunt appetitus, quot ſunt ſenſus. Defenditur à Doct. *in tertio, cit.* & indicatur 12. *Met. T.* 39. vbi habetur, *omne intelligibile eſſe appetibile*, ergo & omne ſenſibile conueniens eſt appetibile, ſicut omne ens eſt cognoſcibile, ſicque cum omnis ſenſus ſit cognoſcitiuus, quoque eſt appetitiuus, atque tot numerantur appetitus, quot ſunt ſenſus. Deinde, diſtinctæ apprehenſiones habentur à diſtinctis ſenſibus, vt patet de ſingulis ſenſibus externis, alia quippè eſt apprehenſio viſus, alia auditus, alia odoratus, guſtus, & tactus: ergo alius eſt appetitus viſus, auditus & ſic de cæteris. Inſuper, vnumquodque ſicut participat propriam entitatem, ità habet propriam inclinationem, & conſequenter delectationem, ſic viſus inclinat ad pulchrum viſibile, ipſum appetit, & ſibi complacet, & delectatur in eo: ergo iuxtà multiplicitatem ſenſuum, multiplicantur appetitus. Rurſùs, in materia tot ſunt appetitus, quot ſunt formæ in ipſa recipiendæ, vt dixi 9. *de materia.* Denique in anima rationali, quia eſt vnus intellectus, quoque in ea eſt vnus appetitus, qui eſt voluntas. Concluditur ergo penes numerum ſenſuum numerari appetitus.

7. Oppones primò, contrà primam aſſertionem, Ariſt. 3. *anima, T.* 29. non videtur diſtinguere appetitum ſenſitiuum à potentia cognoſcitiua: ergo oppoſita ſententia contradicit Scholæ Peripateticæ. Reſpondeo Ariſt. inter potentiam cognoſcitiuam, & appetitiuam non ſtatuere diſtinctionem realem, benè tamen formalem, vt ſuprà aſſerui *in ſecunda parte Aſſertionis propoſita.*

8. Oppones ſecundò, munera, diuerſique fines arguunt realem diſtinctionem inter ea, quorum munera, & fines ſic diuerſificantur: potentiæ autem cognoſci-

tiua,& appetitiua exercent diuerſa munera,& aſpiciunt diuerſos fines, vt patet, ergo inter eas interponitur diſtinctio realis.

Reſpondeo ma. intelligendam eſſe de diſtinctione formali,non autem reali,quam Thomiſt.conantur inuehere in dictas vires,& potentias.

Articvlvs II.

An appetitus concupiſcibilis diſtinguatur, ab iraſcibili.

9. GAbriël 3. *diſt.*35. *&* 26. *quaſt.*1. *art.*3. *dub.*1. Suarez 5. *de anima*, *cap* 4. & Ponc. *diſp.*61. *quaſt.*2. *concl.*2. arbitrantur duplicem appetitum propoſitum *in initio huius art.* ſola ratione differre, hoc eſt, penes diuerſos actus. Scot. autem 3. *diſtinct.*34. *quaſt. vn.* §. *Notandum ſub G.* & *in Report. ibid.* & Th. 1. *p. quaſt.*81. *art.*2. & vtriuſque diſcipuli, quibus præiuerunt Plato 4. *de Report.* Ariſt. 1. *magnorum mor. cap.*13. & Galen. 6. *de vſu partium*, *cap.*18. exiſtimant, inter appetitum concupiſcibilem, & iraſcibilem cadere diſtinctionem realem.

10. Not. & recole ex dictis *lib.*2. *huius operis*, *q.*3 *a.*3. à diſtinctis actibus, & obiectis peti diſtinctionem potentiarum à poſteriori, & manifeſtatiuè. Atque ſenſuum tam internorum, quam externorum multiplicitatem in ſuperioribus, oſtendi depromendam eſſe ex multiplicitate, & diuerſitate organorum: necnon differentiam potentiarum materialium, ab immaterialibus intereſſe, in eo, quod iſtæ ab anima ortum ſuum ducunt dumtaxat, vt patet de intellectu, & voluntate ab anima rationali promanantibus: illæ verò à toto coniuncto animato, ideò hoc perſiſtente, perſiſtunt, & hoc pereunte, illæ pereunt. Deinde, quando mens alicuius Doctoris expreſſa, & clara eſt, per eius verba, non eſt trahenda, & extorquenda ad alienum, & contrarium ſenſum, vt ſignificat Doct. 1. *diſtinct* 8. *quaſt.*5. §. *De intentione C.* patet autem apud Scot. ſuprà memoratum, appetitum concupiſcibilem, & iraſcibilem realiter diſtingui, vt benè vidit Cauel. *diſp.*2. *de anima*, *ſect* 7. Quare Ponc. cit. immeritò nititur trahere Scot. in oppoſitam ſententiam, vt præſtat etiam de appetitu, inquiens eſſe vnum tantum appetitum ſecundum Scot. cum perſpicuè, & clarè ipſe Scot. doceat multiplicari appetitus, penes multiplicationem ſenſuum, & potentiarum cognoſcitiuarum. Quæ autem pro ſe adducit dictus Ponc. cum ſint nullius ponderis, & roboris, piget referre, & refellere, cum veritas, ſicut lux tenebras excutiat: & iſtæ, in illa ſimul perſiſtere nequeant. Puto itaque ipſum Ponc. & Suarez etiam non legiſſe Scot. aut ſi fortè legerint, perperàm intellexerint.

11. Aſſ. inter appetitum concupiſcibilem, & iraſcibilem interuenit diſtinctio realis. Ita Scot. *vbi ſuprà.* Probatur primò, vbi ſunt diſtincta organa, ibi ſunt diſtinctæ potẽtiæ organicæ, vt conſtat de ſenſibus externis, & internis, qui diſtincta organa ſortiuntur. Atqui, in parte ſenſitiua, concupiſcibilis, & iraſcibilis habent diſtincta organa. Idem quippè non poteſt moueri ſimul diuerſis motibus in eodem organo. Dolor autem concupiſcibilis eſt cum reſtrictione, delectatio vero ei oppoſita eſt cum dilatatione: at dolor iraſcibilis fit cum calefactione, quia ira eſt accenſio ſanguinis circà cor: ergo hi duo appetitus realiter diſtinguuntur. Secundo, præſupponens, & præſuppoſitum inter ſe re ipſa differunt, vt tria præſupponunt duo, tria autem præſupponentia, & duo præſuppoſita realiter abinuicem diſcriminantur: iraſcibilis autem præſupponit concupiſcibilem, atque obiectum illius præſupponit obiectum iſtius. Idque etiam de actibus vtriuſque affirmatur, vt egregiè proſequitur Doct. *loco memorato* inquiens, *Semper iraſcibilis quando habet actum ſuum, duo nolita ſunt ibi, vnum concupiſcibilis, & aliud iraſcibilis: nolitum concupiſcibilis eſt carere cibo, ex qua nolitione ſequitur triſtitia, in concupiſcibili, qua quaſi refugit nolitum, & non repellit. Eſt quoque ibi aliud nolitum, ſeu illud, quod aufert cibum, quodque pertinet ad iraſcibilem, non actu refugitiuo, ſed repulſiuo. Dum verò actu non repellitur, eſt triſtitia pertinens ad iraſcibilem.* Plura Scot. *ibi.* Denuò, ſi aliquod bonum appetatur à concupiſcibili, ſub ratione impoſſibili obtentu, erit dolor concupiſcibilis, non verò iraſcibilis, quia *ex* 2. *Rhet.* Nemo iraſcitur circà impoſſibile. Ampliùs, obiectum concupiſcibilis eſt bonum abſolutè obiectum verò iraſcibilis eſt bonum arduum, offendens, vindicandum: ſtat ergo diſtinctio realis inter iſtos duos prænominatos appetitus ſenſitiuos.

12. Oppones primò, eadem ſunt paſſiones vtriuſque appetitus, ergo vnus, & idem eſt appetitus prorſus indiſtinctus. Ant. probatur, ex Tullio 4 *qq. Tuſcul.* odium eſt ira inueterata: odium autem ſpectat ad concupiſcibilem, & ira ad iraſcibilem. Item, ex Damaſc. 2. *fidei*, *c.*16. Ira conſtat ex triſtitia. Patet autem, iram tribui iraſcibili, & triſtitiam concupiſcibili Nego ant. ad eius probationem, dico id verum eſſe cauſaliter, non autem formaliter, quod eſt dictu, diuturna ira cauſat odium, non tamen formaliter eſt odium. Pariter, ira cauſat triſtitiam, quando ſcilicet iratus non poteſt vindictam ſumere de offendente.

13. Dices, in amante feruet ſanguis, ſicut in irato, ergo amor, & ira non ſunt diuerſæ paſſiones. Dico diuerſimodè id accidere Nam ſanguis ebullit in amante, cum dulcedine, & voluptate: in irato verò, cum amaritudine, & diſplicentia.

14. Oppones ſecundò, eodem pondere, & grauitate lapis fertur deorſum, & remouet prohibens, & impediens, eodem motu frangit filum, & petit centrum. Rurſùs, idem calor ignis calefacit aquam, & reſiſtit frigori. Deinceps, eadem vis imaginatiua apprehendit bonum, & malum, ergo idem appetitus reſpicit conueniens, & diſconueniens, proficuum, & noxium. Concedo ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia iraſcibilis internum repugnat concupiſcibili, vt patet in iuſtis, qui compeſcunt concupiſcentias ſuas, & iraſcuntur eas cohibentes, & comprimentes. Non ſic autem impetus naturalis lapidis, & inclinatio eius ad locum deorſum pugnat ipſi, cum eadem virtute impedimenta pellente. Ad id, quod ſubiicitur de imaginatiua, dico etiam concupiſcibilem ferri in commodum, & noxium: non autem in arduum offendens, vt præſtat iraſcibilis.

15 Oppones tertiò, in appetitu rationali non differt concupiſcibilis ab iraſcibili, ergo nec in appetitu ſenſitiuo, cum par vtrobique ratio videatur. Concedo ant. nego conſeq. cuius rationem affert Doct *paſſu alleg. H.* quia appetitus ſenſitiuus reſidet in parte ſenſitiua, & corporea: appetitus verò rationalis ſuam tenet ſedem in parte intellectiua. & ſpirituali, quæ eſt inorganica. Ideò, vnus eſt tantùm appetitus rationalis, diſtinctus verò, penes diuerſa munera, veluti diſtinguitur portio in portionem ſuperiorem, & inferiorem: ac etiam idem intellectus reſpicit principia, & concluſiones ex eis illatas. Quare, licet ſit vna potentia cognoſcitiua ſpiritualis, ſunt tamen multæ potentiæ cognoſcitiuæ materiales, vt liquet de ſenſibus externis, & internis. Quæ enim ſunt diſperſa in inferioribus, ſunt vnita in ſuperioribus.

16. Quæres, quiſnam ex prædictis appetitibus ſit præferendus? Occurrit Henr. *quol.*8. *quaſtion.*15. inquiens, concupiſcibilem præcellere iraſcibili, cauſa eſt, quia concupiſcibilis fertur circà bonum ſimpliciter, iraſcibilis verò circà bonum ſecundum quid, quatenus vtile, & offendens. Atque, iraſcibilis eſt propter concupiſcibilem. Ideò enim quiſpiam iraſcitur, quia bonum à ſua concupiſcibili tollitur. Adde, quod concupiſcibilis eſt circà finem, & iraſcibilis circà media ad finem. Vel dicito, iraſcibilem ſuperare nobilitate

concupiſci

concupiſcibilem, quia hæc eſt prior, illa verò poſterior generatione. Quæ autem ſunt poſteriora generatione, in eodem ordine ſunt perfectiora, vt patet de voluntate, quæ eſt poſterior generatione, intellectu, eoque nobilior. Eò magis, iraſcibilis tendit ad bonum arduum offendens, in quo fortes, & magnanimi maximè elucent, non ſic concupiſcibilis, quæ eſt communis belluis. Iterum, quæ communiora ſunt, ignobiliora cenſentur: concupiſcibilis autem magis funditur, quàm iraſcibilis, igitur hæc illi videtur prælucere. Denique patientia eſt fortitudo nobiliſſima, quæ reſidet in iraſcibili. Iraſcibilis ergo concupiſcibili præponenda eſſe videtur.

ARTICVLVS III.

In quo reſideat appetitus ſenſitiuus.

17. PEripatetici cum ſuo principe vtrumque appetitum, concupiſcibilem, & iraſcibilem in corde, collocant, vt ex Veſalio referunt Conimbr. *diſp.6. Eth. quaeſt.2. art.2.* Medicorum verò dux Galen. *de locis affectis lib.3.* exiſtimat appetitum concupiſcibilem ſuam ſedem tenere in hepate: iraſcibilem autem in corde. Nonnulli Neoterici, vt Hurt. *diſp.17. ſect.12.* & Arr. *diſp.5. ſect.4.* appetitum, tam concupiſcibilem, quam iraſcibilem ſtatuunt in cerebro. Scotiſtæ autem, qui cum Scot. *3 diſt 34 quaeſt.vn* tuentur tot eſſe appetitus, quot ſunt ſenſus, conſequenter aſtruunt, ibi exiſtere præfatos appetitus, vbi exiſtunt ſenſus.

18. Aſſertio, vterque præcenſitus appetitus collocandus eſt in cerebro. Non aduerſatur Scot. *vbi ſuprà*, & facilè deducitur, & oſtenditur ex dictis, & aſſertis in ſuperioribus. Siquidem, *quaeſt.10. huius libri, art.3.* ſenſus reſident in cerebro, ergo & appetitus eorum. Conſeq. tenet, quia *ex primo art. huius quaeſt.* ſenſus, & appetitus non realiter abinuicem, ſed formaliter diſſident dumtaxat. Quæ autem formaliter differunt, ſunt inſeparabilia, occupantque eumdem locum, ergo cum ſenſus maneat in cerebro, vtique & eorum appetitus. Deinde appetitus liber, & rationalis, qui eſt voluntas alium locum non ſortitur ab intellectu, vterque enim manet in eadem anima rationali, ergo idipſum aſtruendum eſt de appetitu ſenſitiuo, vtpote qui loco non ſeperatur à ſenſu, cuius eſt appetitus. Denuò, appetitus naturalis conueniens etiam rebus inanimatis, non ſeiungitur loco à re, cuius eſt appetitus, vt patet de appetitu lapidis ad ſuum centrum, qui ſequitur ipſum, vbicumque ſit, ergo idem affirmandum eſt, de appetitu ſenſitiuo, qui conſequitur, & concomitatur ſenſum cuius eſt appetitus.

19. Opp. 1. ex ſacra pagina Deut. 6. *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo* Ex quo, & conſimili loco, putà Matt. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ*, &c. non obſcure deducitur, appetitum ſenſitiuum reſidere in corde. Reſp cum Lyran ibi in poſtil. præfata teſtimonia interpretanda eſſe de corde ſpirituali, qui eſt voluntas radix, & cauſa amoris, & odij meriti, & demeriti: non autem de corde materiali, vt contendunt Aduerſarij, in quo reponunt appetitum ſenſitiuum.

20. Opp. 2 cor eſt principium, & fons vitæ: ergo in eo locandus eſt appetitus ſenſitiuus. Concedo ant. nego conſeq. licet enim ex dictis, cor ſit origo vitæ, & ſpirituum vitalium, non tamen ſpirituum animalium, & ſenſationum, quarum radix, & origo eſt cerebrum.

21. Opp. 3. quædam paſſiones, vt lætitia, & mœſtitia, amor, & odium, cordi attribuuntur, ergo ab ipſius cordis loco non recedit appetitus ſenſitiuus. Concedo ant nego conſeq Licet enim cor habeat huiuſmodi paſſiones: non tamen reliquas, quæ cõpetunt cæteris partibus animalis. Quare cor quidem gaudet ſuo appetitu, non autem illo appetitu, qui ſenſui adaptatur. Supra namque oſtendi, vnumquodque ſuo frui appetitu.

LIBER QVINTVS.

De Anima Rationali.

1. PRÆHABITIS concertationibus de animabus vegetatiua, & ſenſitiua, diſſerendum remanet de anima intellectiua, eiuſque potentiis, facultatibus, & actibus, per ſubſequentes quæſtiones, & proximos articulos. Quinque autem in hoc libro agitantur qoæſtiones, quarum prima eſt de natura animæ rationalis. Secunda de intellectu eius. Tertia de voluntate. Quarta de potentia motiua. Et quinta de ſtatu animæ ſeparatæ.

QVÆSTIO I.

De Natura animæ rationalis.

ARTICVLVS I.

An anima rationalis creetur.

2. A DEO ardua, & abſcondita eſt origo animæ rationalis, vt D. Auguſt. ingenio magnus *10. de geneſi ad lit. cap. 13.* de ea anceps remaneat, & *1. retract.* ingenuè fateatur ſe neſcire eius principium. Quo fortaſsè reſpiciens D. Bern. ab Alphonſo cit. *lib. 2. aduerſus hæreſes, verbo Anima*, ſubiungit. *Ex me ipſo cognoſco, quod Deus incomprehenſibilis eſt, quia me ipſum non comprehendo.* Vnde, cum anima ità ſit cognitu difficilis, innumeri exorti ſunt errores, tum apud Ethnicos, tum etiam apud Chriſticolas, quorum nonnullos recitat Auguſt. *3. de lib. arb. cap. 21* & cæteros prænominatus Alphonſ. de Caſtro. Ego verò quatuor tantùm adduco, & refero. Primus eſt eorum, qui exiſtimant, animam rationalem eſſe quamdam particulam diuinæ eſſentiæ. Secundus eſt quorumdam arbitrantium, animam rationalem propagari per traducem, hoc eſt, per virtutem ſeminalem, eo modo, quo cæteræ animę producuntur. Tertius eſt Auic. qui teſte Scot. 4. *diſt. 1. quaeſt. 1* putat animam rationalem ab Angelo fuiſſe creatam. 4. eſt Origen. *1. Periarch. cap. 7.* Platonis *in Timaeo*, & aliorum, quos citat. Aug. *11. Ciuit. cap. 23.* ſuſpicantium, omnes animas à primordio Mundi fuiſſe creatas, & peccaſſe à conditore recedendo, & diuerſis progreſſibus, pro diuerſitate peccatorum à cælis vſque ad terras, diuerſa corpora quaſi vincula meruiſſe. Fides autem Catholica docet animam rationalem à Deo ex nihilo productam eſſe.

3. Aſſer

3. Aſſertio prima, anima rationalis non eſt producta, ex ſubſtantia diuinæ eſſentiæ. Ita Scot. 2. *diſt.* 17. *quæſt.* 1. §. *Reſponſio A.* & *in Report. ibid.* S. Bon. Ric. & alij Scholaſt. *eodem in loco*: quibus præiuit Aug. 7. *de gen. ad lit. cap.* 2. & *lib.* 2. *de geneſ. contrà Manich. cap.* 11. & *l. de vera Religione, cap.* 9. Probatur primò, ex ſacris lit. Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.* Hæc autem imago Dei conſiſtit in anima, penes intellectum, voluntatem, & memoriam, interprete Lyran. *ibi.* ſi ergo anima facta eſt a Deo, factio non cadit in Deum, nec etiam mutatio, cum ipſe Deus ſit infactibilis, & immutabilis, Malach. 3. *Ego Deus, & non mutor.* Ergo anima non eſt ex Dei ſubſtantia. Et cap. 2. eiuſdem libri. *Inſpirauit in faciem eius, ſpiraculum vitæ.* Vbi Chryſoſt. *hom.* 11. *in Gen.* Et Eucherius 1. *in Geneſim* exponunt, ſpiraculum illud, quod Deus inſpirauit in faciem hominis, eſſe animam ipſius hominis, proindéque eam animam non eſſe de ſubſtantia Dei. Vt enim flatus exiens ex ore hominis non eſt de ſubſtantia ipſius hominis, ſed de aëre circumfuſo: ita anima prodiens à Deo, vt ſpiraculum, non eſt de ſubſtantia ipſius Dei. Accedit Aug. 1. contrà aduerſarium legis, & prophetarum, *cap.* 14. inquiens. *Flatus autem ille Dei, qui hominem animauit, factus eſt ab ipſo, non de ipſo, quia nec hominis flatus, hominis pars eſt, nec homo eum facit de ſeipſo, ſed ex aëreo haſtu ſumpto, & effuſo.* Secundò, ex Concilio Brac. 1. *cap.* 1. in quo damnatus fuit præfatus error, his verbis. *Si quis animas humanas, vel Angelos, ex Dei credit ſubſtantia extitiſſe, ſicut Manichæus, & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.* Idem ſanxit Leo primus *Epiſt.* 71. *cap.* 5. Tertiò, diuina eſſentia eſt indiuiſibilis, & impartibilis, cum ſit ſpiritualis, & summè ſimplex, omnis compoſitionis expers, vt oſtendi tract. de Deo vno, diſp. 1. Ergo anima rationalis nequit eſſe particula diuinæ ſubſtantiæ.

Quartò, ſi anima rationalis produceretur de diuina ſubſtantia, aut produceretur de ea tanquam ex materia, aut tanquam ex forma: vterque autem modus repugnat diuinæ eſſentiæ, cum materia, & forma habeant eſſe partiale, & incompletum, ipſa verò diuina eſſentia ſit perfectiſſima, & abſolutiſſima.

Quintò, proprietates diuinæ eſſentiæ competerent animæ rationali, ſicque ipſa anima rationalis foret infinita, omnipotens, beata, & huiuſmodi: è regione attributa, & paſſiones animæ rationalis conuenirent diuinæ ſubſtantiæ, atque ita eſſet capax meriti, & demeriti, fœlicitatis, damnationis, & huiuſmodi, quæ ſunt impoſſibilia, & abhorrent piæ aures.

4. Aſſertio ſecunda, anima rationalis nec ex ratione ſeminali, nec ab Angelo, ſed à Deo immediatè ex nihilo producta fuit. Aſſertio eſt tripartita, quam inſinuat Scot cit. *in vtroque opere.*

Prima pars probatur primò, ex D. Auguſt. *lib. noui teſtamenti* dicente. *Inhoneſtum puta, ſi dicantur animæ corporis generari, vt anima naſcatur ex anima.* Et *lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus* ſubdit. *Animæ non cum corporibus ſeminantur.* Secundò, corporeum, & materiale nequit producere ſpirituale, & immateriale: ratio autem ſeminalis eſt corporea, & materialis: anima verò rationalis eſt ſpiritualis, & immaterialis, iuxtà illud Lucæ 23. *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum.* Et tradit Auguſt. 1. *Trin.* 8. & *lib.* 83 *qq quæſt.* 1. Ergo anima rationalis non fit ex traduce, & propagatione. Deinceps, incorruptibile non fit ex corruptibili, & immortale, ex mortali: anima autem rationalis eſt incorruptibilis, & im̃ortalis, ſemen verò eſt corruptibile, & virtus eius. Amplius, forma quæ fit cum compoſito naturali, corrumpitur ad eius corruptionem: anima autem rationalis perſiſtit, & per ſe ſtat ab eo ſeparata, eoque pereunte, non perit, ergo, anima rationalis non producitur per traducem, & propagationem.

5. Secunda pars manet oſtenſa, & probata *l. de Mundo q.* 3. *art.* 5. & 6. in quibus monſtraui nullam creaturam, ſiue ſpiritualem, ſiue materialem poſſe aliquid creare, tanquàm cauſam principalem, aut inſtrumentalem. Cum ergo Angelus ſit creatura, conſequenter non valet attingere creationem animæ rationalis. Ratio potiſſima eſt, quia ad aliquid creandum requiritur agens independens: creatura autem ſiue intelligentia, ſiue alia quæcumque eſt dependens, propterea nullius rei poteſt eſſe creatiua.

6. Tertia pars ſuadetur primò, ex ſacro tex. Eſa. 27. *Omnem flatum ego feci.* Ibi autem ſermo eſt de flatu ſpirituali, qui eſt anima rationalis, de qua Gen 1. legitur, inſpirauit ſpiraculum vitæ, in faciem eius. Si ergo ſolus Deus eam produxit, non de aliquo, ſicut dicitur de eius corpore, quod formauit ex limo terræ, ergo de nihilo. Eccleſ. 12. *Reuertetur puluis in terram ſuam, ſicut erat, & ſpiritus reuertetur ad Dominum ſuum, qui dedit illum.* Supple. per productionem ex nihilo. Ideò *Sap.* 2. ſubiicitur *Ex nihilo nati ſumus.*

Secundò, ex Aug. *lib.* 1. *contrà Aduerſarium legis, & Prophetarum, cap.* 15. Et *l. de ſpiritu, & anima*, hæc profert verba. *Anima nec elementum eſt, nec ex elementis, ſed ex nihilo eſt facta, & ſoli creatori ſuo cognita.* Idem ſcribit *in epiſt. ad Optatum*, & *l.* 83. *qq. quæſt* 1. cui conſentiunt Hierony. *in cap.* 12. Zachar. & alij Patres, & Doct. Scholaſtici 2. *diſt.* 17. Nec videtur diſſentire Ariſt. 2. *de gener. animalium, cap.* 3 inquiens. *Mens de foris aduenit.* Suffragantur Conc. Lateran. Clementina prima de ſumma Trin. & fide Cathol. *Deus ab initio vtramque de nihilo condidit creaturam corporalem, & ſpiritualem, angelicam, & mundanam, deinde humanam quaſi communem ex ſpiritu, & corpore conſtitutam.*

Tertiò, quidquid producitur, vel educitur de potentia materiæ, vel creatur. Anima autem rationalis non educitur de potentia materiæ, ergo creatur. Ma. eſt nota à ſufficienti partium enumeratione. Min. oſtenditur, educi de potentia materiæ, ex alibi aſſertis, nihil aliud ſibi vult, quàm pendere in fieri, & in eſſe à materia: anima autem intellectiua nec in fieri, nec in eſſe pendet à materia, vtpotè, quæ ab ipſa materia ſeparata poteſt per ſe exiſtere, & conſiſtere. Demùm, modus operandi arguit modum eſſendi: anima autem rationalis operatur independenter à materia. Intelligit namque, & vult abſque materia, vt patet in ſtatu ſeparationis, ergo producta eſt ex nihilo. Nec omittenda eſt congruentia Seraphici Doct. nuper memorati ſic diſſerentis. Anima eſt imago Dei tendens in Dèum, tanquam eius finem vltimum, in cuius clara viſione, & fruitione eſt beatificanda, quemque ex toto corde tenetur diligere, ergo ab ipſo Deo immediatè prodit, atque ex nihilo creatur.

7. Aſſertio tertia, anima rationalis infunditur à Deo in corpus, eo inſtanti, quo corpus eſt debitè præparatum, & organizatum, ita vt nunquàm extiterit ante eius organizationem. Indicatur à Doct. *vbi ſupra*, & oppoſita inter hæreſes conſcribitur ab Alphonſo præcit. & ab Auguſt. *lib. hæreſum, cap.* 70. Probatur primò, ex Leone I. *in epiſtola* 93. *ad epiſcopum Aſturigenſem*, ità decernente. *Conſtanter, & veraciter prædicamus rationalem animam non prius extitiſſe, quam corpori fuerit vnita.* Subſcribunt Damaſc. 3. *fidei, cap.* 15. Nyſſenus *lib. de homine, cap.* 29. & cæteri orthodoxi Doctores. Secundò, inter cauſam efficientem, & formalem adeſt hoc præcipuum diſcrimen, quod illa prius poteſt exiſtere, abſque vllo effectu, vt patet de Deo, qui extitit ab æterno, abſque vlla creatura ab æterno producta: hæc verò nequit eſſe abſque ſuo effectu formali, vt liquet de formis naturalibus, & materialibus: anima autem rationalis eſt forma informans, vt dicetur in ſequenti art. ergo non extitit antè corpus ab initio mundi, ſed ſimul cum eo aptè organizato creatur à Deo. Deindè, *Dei perfecta ſunt opera*, Deut. 32. Anima autem dum actu non informat corpus, eſt imperfecta, quia eſt pars: ergo ante corpus non eſt creata. Rursùs, ſi anima

creata

creata fuit à primordio Mundi, cum fruatur intellectu, & memoria, recordaretur nunc eius ſtatus: cum *ex* 1. *poſt. c.* 2. impoſſibile ſit in nobis exiſtere habitus, & nos latere: atque in ipſa nulla extat recordatio dicti ſtatus, ergo nullo modo tunc extitit. Inſuper, ſi tunc fuiſſet creata, habuiſſet eaſdem potentias, quas modo participat, & cum potentiæ non ſint fruſtrà, egiſſet, & operata fuiſſet opera bona, vel mala per dictas potẽtias. Id autem pugnat *Rom.* 9. nuncupatim de Eſau, & Iacob, de quibus legitur. *Cum nondum nati eſſent, aut aliquid egiſſent boni, aut mali, vt ſecundum electionem, propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante.* Accedit definitio Conc. Bracc. 1. *cap.* 6 ſic ſtatuentis. *Si quis animas humanas dicit prius in cæleſti habitatione peccaſſe, & pro hoc, in corpora humana, in terram deiectas, ſicut Priſcillianus dixit, anathema ſit.*

8. Opp. 1. *Geneſeos* 2. ſcribitur, Deum quieuiſſe ab omni opere, quod patrarat, per ſex continuos dies, ergo Deus nihil ampliùs creat, atqueadeò omnis anima præſupponitur eſſe creata, priuſquam Deus quieuerit, ab opere, quod perſoluerat à mundi exordio. Reſpondeo, cum D. Hierony. & Lyran. eum locum eſſe exponendum de nouis rerum generibus, & ſpeciebus, quas ampliùs Deus non creat, præter eas, quas initio Mundi condidit. Quod autem Deus adhuc in orbe terrarum operetur, conſtat ex illo Ioan. 5. *Pater meus vſque modò operatur, & ego operor.* Et fusè oſtendi *l. de cauſis.*

9. Inſtabis, Iob. 40. *Ecce Behemoth, quem feci tecum.* Per Behemoth autem intelligitur Dæmon, interprete Lyran. *ibi in poſtil.* Et Iob dicitur factus ſimul cum Dæmone: Dæmon autem creatus eſt in initiò Mundi, ergo quoque anima Iob. Quod autem dicitur, de anima Iob, idem eſt aſtruendum de cæteris animabus, proindéque animæ humanæ, in principio Mundi fuere creatæ ſimul cum Angelis, & Cœlis. Dico, illud tecum non eſſe capiendum, quoad aſſociationem, & ſimultaneam originationem temporis: ſed quoad ſimilitudinem in natura intellectuali, quandoquidem anima Iob, & cæteræ animæ humanæ participant naturam intellectualem, veluti Angeli. Ita exponit Lyran. cui adhæret Gabriel. 2. *diſt.* 17. *quæſt.* 1. *art.* 3. *propè finem.* Affertur autem congruentia cur animæ non debuerunt ſimul creari cum Angelis, & Cælis, quia hi ſortiuntur naturam perfectam: hæ verò imperfectam, & partialem, tendentem ſuaptè natura ad corpus tanquam eius compartem, & ex vtriſque conſtituitur vna natura humana integra, & perfecta: quia verò corpus humanum per generationem parentum efficitur, propterea eo idoneè organizato Deus creat animam, quam in ipſum corpus infundit, vnde conſurgit homo.

10. Oppones ſecundò, homo, & quodlibet aliud animal, per rationem ſeminalem generatur: anima autem bruti non creatur ex nihilo, ergo nec anima hominis. Diſtinguo ma. ſecundum productionem corporis, concedo: ſecundum productionem animæ, nego.

11. Inſtabis, eadem productione producitur compoſitum, & forma compoſiti: cum forma non producatur, niſi quia compoſitum producitur, 7. *Met. T.* 22. præſertim quia materia non fit, nec forma fit, ſed compoſitum fit dumtaxat, 1. *Phyſ. T.* 64. Homo autem non creatur, ſed generatur, ergo anima eius pariter non creatur. Dico, inſtantiam valere de forma, quæ educitur de potentia materiæ, non verò de forma, quæ inducitur in materiam, cuiuſmodi eſt anima rationalis, quæ alia productione producitur diſtincta à productione compoſiti.

12. Vrgebis, ſi anima rationalis alia productione producitur à productione compoſiti, produceretur ante compoſitum, quia pars eſt prior toto: ſuprà autem aſſertum eſt, animam non præcedere compoſitum, nec prius ipſo exiſtere, ergo &c. Dico, præcedere non tempore, ſed natura dumtaxat, quod ſufficit ad ſaluanda ea omnia, quæ ſuprà tradita ſunt.

ARTICVLVS II.

An anima rationalis ſit forma informans, vel aſsiſtens.

13. AVerroës 3. *de anima, com.* 5. imaginatur, animam rationalem eſſe vnam formam omnibus aſſiſtentem, & ita quoque ſentire Ariſtot. ſuadere conatur, vt videre eſt, apud Aur. 2. *diſt.* 16. *quæſt.* 1. *art.* 1. fusè, & eruditè id retractantem, & tangit Scot. 2. *diſt.* 3. *quæſtion.* 6. §. *Iſta poſitio ante B.* vocans fictionem illius maledicti Auer. Et Alphonſus *lib.* 2. *aduerſus hæreſes, ver. Anima* inquit eſſe errorem, & hæreſim cuiuſdam Petri Ioannis. Nec minor videtur eſſe error Pythagoræ, eiuſque diſcipulorum ſtatuentium Metempſychoſin, hoc eſt tranſmigrationem animarum de vno corpore, in aliud corpus. Quibus fauet Plato *in Timæo*, & *vlt. de Rep.* teſte Aug. 10. *Ciuit. c.* 30. & *ſerm.* 139. *de tempore*, vbi eam ſententiam refellit: & 11. *de gen. ad lit. cap.* 29. appellat ridiculam, & noxiam. Atque Alph. cit. *hæreſi* 8. hanc inter hæreſes Albanenſium, & Albigenſium aſcribit. Vera autem, & Catholica doctrina eſt Scot. 4. *d.* 43. *quæſt.* 2. §. *Reſpondeo A.* & 2. *diſt.* 17. *quæſt.* 1. S. Bonauent. *ibid. diſt.* 18. *art.* 2. *quæſt.* 1. Ric. *diſt.* 17. *art.* 1. *quæſt* 3. Aur. & aliorum docentium animam rationalem multiplicari, penes corporum humanorum multiplicationem, non migrare de corpore, in corpus, eſſeque veram formam informantem.

14. Not 1. & recol. ex dictis, *lib.* 2. *Phyſ. q. de forma*, bipartiri formam in aſſiſtentem, & informantem. Illa eſt, quæ aſſiſtit, & dirigit aliquid, veluti auriga currum, & nauta nauim dirigit: iſta verò eſt, quæ tribuit eſſe rei, putà eſſe ſpecificum, quidditatiuum, & eſſentiale, ratione cuius vnum differt ab alio ſpecie, vt canis, à leone, & planta ab arbore.

15. Not. 2. Ariſt. quidem aſſerere quaſdam formas informantes eſſe mortales, & corruptibiles, vt conſtat experientia, per perennem generationem, & corruptionem viuentium ſublunarium, vegetantium, & ſentientium, quæ cernimus quotidie, modò oriri, modò verò interire. De anima verò rationali, dubium manere, infrà oſtendam. Poſſumus autem tres adducere, & diſtinguere propoſitiones, quarum prima eſt, anima rationalis eſt forma informans. Secunda, anima rationalis eſt inorganica, & incorporea. Tertia, anima rationalis in ſe, & penes ſuam naturam, & eſſentiam, eſt incorruptibilis, & immortalis. De duabus primis Ariſt. non videtur dubitare, vt patebit ex iis, quæ adducemus, ad probandas, & confirmandas proximas aſſertiones. De tertia verò, idem Philoſophus fuit anceps. Ob id, ſecundum varia, & diuerſa principia variè, & diuerſimodè loquutus eſt, ex infrà dicendis.

16. Aſſertio prima, non eſt vna anima rationalis omnibus, & ſingulis hominibus aſſiſtens, ſed tot ſunt animæ humanæ indiuiduæ, quot ſunt homines indiuidui, & ſingulares: nec vna anima migrat de vno corpore in aliud corpus. Inſinuatur à Doct. *vbi ſuprà*, & enixè defenditur à Doct. Seraphico nuper citat. vocante oppoſitam ſententiam falſam, hæreticam, & peſſimam.

Prima pars probatur 1. quilibet homo habet ſuam animam, per quam eſt homo, & hic homo, ab aliis diſtinctus, ergo non eſt vna anima communis omnibus hominibus, eiſque aſſiſtens. Ant. oſtenditur, homo eſt ſpecies, quæ prædicatur in quid de pluribus differentibus numero, quæ ſunt eius ſingularia; & indiuidua: vnumquodque autem ſingulare, & indiuiduum participat naturam ſingularem, & indiuiduam completam, quæ in animatis conſtat ex corpore, & anima, ergo quilibet homo habet ſuam animam, ſicut ſuum corpus humanum atqueadeò non eſt vna anima communis omnibus aſſiſtens.

Secundò,

Secundò, vna anima ſortitur ſuas actiones, & operationes, penès ſuas vires, & potentias: conſtat autem à ſingulis indiuiduis naturæ humanæ prodire varias, diuerſas & oppoſitas ſimul actiones, & operationes, vt patet quotidiè in negotiis, literis, armis, & huiuſmodi, ergò iuxta numerum indiuiduorum humanorum, vtique numerantur animæ humanæ. Tertiò, ſi vna foret anima in cunctis hominibus aſſiſtens, cum ſola anima ſit capax ſcientiæ, omnes homines eſſent ſcientes, & docti, ſi dicta anima gauderet ſcientia & doctrina: vel omnes eſſent ignari, & neſcientes, ſi præfata anima foret expers ſcientiæ & doctrinæ. Itéque, cum à voluntate animæ deſumatur bonum, & malum, meritum, & demeritum, beatitudo, & miſeria, gloria, & pœna. Omnes eſſent boni, beati, & glorioſi, iuxta bonitatem, beatitudinem, & gloriam eius animæ: & econtrà, mali, miſeri, & infelices, ſecundum malitiam, miſeriam, & infelicitatem eiuſdem animæ: hæc autem, & conſimilia pugnant veritati, & potiſſimum fidei orthodoxæ.

Accedit Conc. Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ.* 8. his verbis. *Damnamus, & reprobamus omnes aſſerentes, animam intellectiuam eſſe vnicam in cunctis hominibus.* Inſuper, forma aſſiſtens tantùm mouet, & dirigit rem, cui aſſiſtit: non autem in ea cauſat vegetationem, ſenſationem, & Intellectionem, vt patet de auriga, nauta, & Angelo mouente cœlum. Non enim currus nauis, & cœlum vegetant, ſentiunt, & intelligunt, veluti homo vegetat, ſentit, & intelligit habens animam rationalem, ergò patens, & euidens indicium extat, animam hominis non eſſe aſſiſtentem formam, vnamque in omnibus.

17. Secunda pars probatur primò ex Aug. *l.* 2. *de ſymbolo ad catechumenos, cap.* 9. *Tom.* 9. *ſuorum operum,* qui hæc profert verba *Introduxerunt quidam pro meritis animas dari corporibus, & eſſe reuolutiones, & circulos, quos increpat David Pſal.* 11. *in circuitu impij ambulant. Qui talia credunt, impij ſunt.*

Secundò ſi anima tranſiret de vno corpore, ad aliud, recordaretur eius tranſitus, & ſtatus, & narraret ea, quæ in huiuſmodi ſtatu, & tranſitu præſtaret, vt fecit D. Paulus 1. *Cor.* 12. cum raptus eſt vſque ad tertium cœlum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Et Ariſt. 1. *poſt. cap.* 2. *T.* 5. reprobans, ſcientiam eſſe per reminiſcentiam, ſubiicit, impoſſibile eſt habitus nobis inexiſtentes, nos latere: ſi ergo anima manens in vno corpore, poſtmodum migraret ad aliud corpus, planè recordaretur eius ſtatus, & operum eorum, quæ in eo egiſſet, atque huiuſmodi tranſmigrationis: cum autem nulla prorſus de his habeatur recordatio, euincitur apertè talem tranſmigrationem animarum eſſe vanam, & irritam. Tertiò, ſecundum doctrinam orthodoxam, dum homo moritur, anima eius eſt in termino; vel enim ad cœlum euolat, vel ad inferos deducitur, vt purgetur in purgatorio, vel pro demeritis æterno ſupplicio puniatur in inferno. Figmentum ergò, & ſomnium eſt, credere præfatam animarum tranſmigrationem.

18. Aſſ. 2. anima rationalis eſt forma informans. Traditur à Doct. *locu cit.* Probatur primò ex Conc. Viennen. ſub Clemente V. *de ſumma Trin. & fide catholica, cap. vn.* his verbis. *Porrò doctrinam omnem temerè aſſerentem aut vertentem in dubium, quod ſubſtantia animæ rationalis, ſeu intellectiua, verè, ac per ſe humani corporis non ſit forma, velut erroneam ac veritati catholicæ fidei inimicam, prædicto ſacro probante Concilio reprobamus.* Idem definit Conc. Lateran. ſub Leone X. *ex* 2. *de anima cap.* 1. *T.* 6. Anima eſt *actus primus corporis organici*, per actum autem intelligitur forma: in ore quippè omnium extat proloquium illud, ex actu, & potentia fit totum, hoc eſt ex materia, & forma fit compoſitum: ſub autem illa definitione animæ comprehenditur anima rationalis, quæ verè eſt anima, & omnium animarum nobiliſſima. Idque maximè conſtat ex ſecunda animæ definitione tradita *ibid. cap.* 2. *T.* 24. Anima eſt *principium quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus*, ergo cum cæteræ animæ ſecundum Ariſt. & veritatem ſint formæ informantes, vtique anima rationalis eſt forma informans. Tertiò, forma definitur ab omnibus, quod dat eſſe rei, actuat materiam, determinat, ſpecificat, & perficit eam. Anima autem rationalis tribuit eſſe homini viuens, ſentiens, & intelligens. Per eam namque homo viuit, ſentit, & intelligit, & diſtinguitur ab omni alio, quod non eſt homo, ergò eſt eius forma informans. Quartò, omnis homo, & quilibet homo eſt dominus ſuorum actuum, ità vt in ſua poteſtate ſit, velle, aut nolle, aut non velle: ſi autem anima rationalis non eſſet forma informans, homo nullatenus foret dominus ſuorum actuum, vt patet de curru, cuius forma aſſiſtens eſt auriga, & cœlo, cuius forma aſſiſtens eſt Angelus à Deo deputatus ipſi cœlo.

19. Opp. 1. Ariſt. 1. *de generat. animalium, cap.* 3. palàm ſcribit, animam ab extrinſeco, & deforis aduenire corpori, ergò eſt forma aſſiſtens & non informans. Reſpondeo exponendum eſſe Ariſt. ſcilicet animam rationalem non educi de potentia materiæ, veluti reliquas formas, & animas: ſed induci, & infundi in corpus, quod idem eſt, ac creari à Deo, vt fides orthodoxa nos docet.

20. Inſtabis idem Philoſophus 1. *de anima, T.* 92. inquit, fingi non poteſt, quam partem corporis occupet anima, ergò non informat corpus, ſed ei tantum aſſiſtit. Dico, præfatum Philoſophum ibi ſolùm inſinuare, animam non eſſe alligatam alicui parti corporis, ſed eſſe totam in toto corpore, & totam in qualibet parte corporis, vt alibi aſſerui.

21. Vrgebis, ex 3. *anima, T.* 4. *&* 6. Intellectus eſt immixtus, & ſeiunctus à materia, ergò anima eſt forma aſſiſtens. Dico eſſe intelligendum non quoad eſſe, ſed quoad operari, quod eſt dictu, intellectus operatur abſque materia, cum ſit immaterialis, & purè ſpiritualis.

Opp. 2. Ferchius *l.* 4 *defenſ. c.* 4. *n.* 42. fert, & ſuadet *ex* 1. *anima, T.* 63. *&* 65 dari circulationem animarum rationalium, ergò Ariſt. non contradicit Pythagoræ, quoad tranſmigrationem animarum de vno corpore in aliud corpus. Reſpondeo in eis tex. nihil reperiri, quod faueat errori Pythagorico. Ideò, eadem facilitate, qua adducuntur à Ferchio, refelluntur prællati textus, & paſſus.

22. Opp. 3. ſpiritnale nequit eſſe forma, entis materiatis, quia illud extendi non poteſt, ad extenſionem iſtius, cum ſit indiuiſibile, & inextenſibile. Anima autem rationalis eſt ſpiritualis, & immaterialis · ergò non valet eſſe forma informans corporis humani, quod eſt materiale, & organicum Nego ma. Nihil enim impedit, formam ſpiritualem informare corpus, quod eſt materiale, veluti non repugnat, accidentia ſpiritualia recipi in ſubiecto materiali, & corporeo.

23. Inſtabis, Angelus, qui eſt ſpiritualis non poteſt informare materiam, ergo nec anima rationalis, cum æqua ſit ratio vtriuſque. Reſpondet Scot. *Quol* 9 eſſe diſparitatem. quia Angelus eſt completus, & perfectus in ſua entitate, & natura: anima verò rationalis eſt incompleta, & imperfecta, & pars ſpeciei humanæ, proptereà poteſt informare materiam, & perficere corpus humanum, ex quo, & ipſa anima coaleſcit homo, qui eſt ſpecies completa, & perfecta.

ARTICVLVS III.

An anima rationalis ſit immortalis.

24. SAducæi, & Epicurei, aliique non pauci, quos adducit, & refellit Alphonſus, *l.* 2. *aduerſus*

hereſes, hæreſi 7. faciunt animam rationalem caducam, & mortalem. Quibus conſentiunt Lucretius, teſte Aug. *l. de vtilitate credendi, ad Honoratum, cap.* 4. & Plinius 7. *hiſt. naturalis, cap.* 55. & non videtur longè diſtare Galenus in libro qui inſcribitur. *Quod animi mores, corporis temperamentum ſequantur, cap.* 3. *&* 4. exiſtimans animam eſſe temperamentum quatuor primarum qualitatum, quod eſt diſſolubile, & corruptibile Cæteri autem Philoſophi, in Academia, in Licæo, & reliquis Gymnaſiis, docent animæ rationalis incorruptibilitatem, & immortalitatem, quæ eſt vnum ex præcipuis fundamentis, & baſibus, orthodoxæ fidei, & Chriſtianæ religionis.

25. Not. immortalitatem trifariàm poſſe accipi. Primò pro omnimoda immutabilitate, & perfecta neceſſitate, quo in ſenſu D. Paulus 1. *Tim. vlt.* loquens de Deo ait. *Qui ſolus habet immortalitatem.* Ideſt, interprete Aug. *Tract.* 23. *in Ioan.* ſolus habet incommutabilitatem, quia ſolus habet veram æternitatem. Quare ſolus Deus eſt immutabilis, & ſummè neceſſarius: reliqua verò ſunt mutabilia, & contingentia. Sola namq; voluntate Dei, eiuſque manutenentia conſiſtunt, & conſeruantur. Secundò pro eo, quod caret principio corruptionis, & mortalitatis quod eſt materia, cum priuatione ſibi annexa, & ità, quæ à materia ſeiunguntur, vt Angelus, & anima rationalis, ſunt incorruptibilia, & immortalia. Tertiò pro eo, quod per ſui inhærentiam, & aſſiſtentiam reddit aliquid incorruptibile, & immortale, quo pacto Adam, ſi permanſiſſet in ſtatu innocentiæ, fuiſſet incorruptibilis, & immortalis, per iuſtitiam originalem à Deo ipſi elargitam.

26. Aſſ. Anima rationalis eſt immortalis. Probatur primò ex ſacra pagina. Eccleſiaſtes. 12. *Ibit homo in domum æternitatis ſuæ* Sapien. 11. *Deus creauit hominem inexterminabilem, ad imaginem ſimilitudinis ſuæ fecit illum.* Imago autem Dei in homine, non in corpore, ſed in anima poſita eſt. Cum igitur homo ſit inexterminabilis penès animam, apertè ſequitur, ipſius animam eſſe incorruptibilem, & immortalem. Matt. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Et Ioan. 10. *Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.* Ex his, & aliis teſtimoniis ſcripturæ, clarè, & apertè conuincitur, animam humanam eſſe immortalem. Secundò definita eſt in Conc. Later. III. *ſeſſ.* 8 in quo ſic legitur. *Damnamus & reprobamus omnes aſſerentes, animam intellectiuam mortalem eſſe, & hoc in dubium vertentes, cum illa non ſolùm verè, per ſe, & eſſentialiter humani corporis forma exiſtat, verùm & immortalis, quod manifeſtò conſtat ex Euangelio.* 3. ex PP. Aug. qui compoſuit librum *de immortalitate animæ.* Nazianzeno *l. de anima,* Nicæno *orat. catech.* Greg. 4. *Dialog. c* 45. & reliquis omnibus vnanimiter docentibus immortalitatem animæ rationalis. Subſcribunt cuncti Theologi, & Doctores Scholaſtici, conſentiunt Philoſophi, Poetæ, omnes populi, & nationes, quæ ſub cælo ſunt, vno ore, & voce conclamantes animæ immortalitatem. Vndè Complut. *diſp.* 16. *de anima, q.* 2. § 2. huiuſmodi communem, & vnanimem omnium conſenſum putant eſſe vocem naturæ certè, & clarè prædicantis prædictam animæ immortalitatem, ità vt naturaliter, & euidenter demonſtretur. Verùm hoc quidem ſuadet, & vrget, ſed non demonſtrat, & conuincit. Ideò non omnes aſſentiunt, & conſentiunt, immò multi diſſentiunt, & reluctantur, vt in principio huius art. præmonui, & magis infrà conſtabit.

27. Inſtabis, D. Chryſoſt. *hom.* 4. *de prouidentia* explicitè inquit. Qui dubitat de animæ immortalitate, etiam dubitare poſſe, an in meridie dies ſit: ergo ſecundùm Chryſoſt. notum, & euidens eſt, animam eſſe immortalem. Dico eum habere ſermonem apud Fideles, quibus nòn ratione naturali, & demonſtratiua, ſed ſacra Scriptura, & potiſſimum Euangelio eius immortalitas innoteſcit, & manifeſtè conſtat, vt ſaneꝗ præfatum Conc. Later. in vltimis verbis à nobis adductis. Et antè aduertit Aug. 13. *Trin. cap.* 9. non per rationem, ſed per Euangelium, docente Chriſto Matt. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Quartò, in omni Republica bene ordinata conſtituitur iudex, & gubernator, qui bonis, & iuſtis præmia largiatur: malos verò, & iniuſtos puniat: Mundus autem eſt veluti Reſpublica optimè diſpoſita, & rectiſſimè ordinata, in qua extant boni, & mali, iuſti, & iniuſti.: illi autem, vt plurimum affliguntur, & opprimuntur: iſti verò proſperantur, lætantur, beneque ſe habent. Vnde Hierem. 12. flens ait. *Quare via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus qui præuaricantur, & iniquè agunt.* Debet ergò eſſe Deus rector, & gubernator, omnium bonorum, ac malorum iudex iuſtus, & retributor æquus, qui poſt mortem vnicuique tribuat congrua meritis præmia. Idque non fieret, niſi anima foret immortalis, cum illa accidant in præſenti vita, alioqui iniuſtitiæ accuſaretur Deus, vtpotè qui iuſtos puniret, & impios præmio afficeret.

Hæc ratio eſt quidem vrgens, ſed non eſt conuincens. Quiſpiam enim obuiam ei poteſt fieri, & dicere, non demonſtrari Deum eſſe vniuerſi rectorem, bonorum, malorumque præmiatorem præſentem, aut futurum: non enim tenetur Deus, & aſtringitur ad hoc, vel illud præſtandum, & retribuendum, cum nulli abſolutè ſit debitor, & poſſit facere vaſa in honorem, & in contumeliam, pro ſuo libito, abſque vlla iniuſtitia Adde, quod nonnulli putant Deum neceſſariò agere ad extrà, & à ſublunaribus curam, & prouidentiam diuinam tollunt, quod non opinarentur, ſi euidenti ratione oſtenderetur Deum eſſe Mundi rectorem, & gubernatorem, omniumque retributorem, penès leges iuſtitiæ retributiuæ, & punitiuæ. Quod ſi concedatur, quod intenditur in argumento, occurrendum eſt, virtutem, & iuſtitiam ſecum ferre bonum, & præmium, cum tanta ſit eius pulchritudo, & voluptas, vt teſte Tullio, ſi oculis videri poſſet, omnes incitaret ad ſui amorem: malum autem, & peccatum ſecum vehit pœnam, & ſupplicium, propter eius deformitatem, & turpitudinem: eſt enim veluti vermis rodens viſcera peccatoris. Hinc ſubdit D. Aug. 1. Conf 12. *Iuſſiſti Domine, & ita eſt, vt pœna ſibi ſit omnis animus inordinatus.* Quod antè expertus erat Dauid *Pſal.* 50. inquiens, *peccatum meum contrà me eſt ſemper.* Vbi Lyran. exponit. *Horridum mihi eſt, ſicut aduerſarius exiſtens continuè contra me præſentialiter.*

28. Inſtabis, D. Chryſoſt. cit. à Complut. & Conimbr. ſcribit. *Sicut notum eſt, Deum eſſe iuſtum, ita euidens eſt, animam eſſe immortalem.* Hancque veritatem ſe didiciſſe à S. Petro, teſtatur Clemens 3. *recognitionum.* Dico, iſtos Patres interpretandos eſſe ſuppoſita fide, nota quippè eſt animæ immortalitas ex ſacris litteris, præſertim ex Euangelio, vt declarat Conc Later. his verbis. *Manifeſtò conſtat ex Euangelio.* Comprobat Conc. Viennen. ſub Clem. V. & fauet Aug. *epiſt.* 3. *ad Voluſianum,* inquiens. *Quis nunc eſt extremus idiota, vel quæ muliercula, quæ immortalitatem animæ non credat, vitamque poſt mortem futuram.* Vbi aduerte verbum *credat,* quod ad fidem, non autem ad ſcientiam pertinet. Eò magis, quia fides, & ſcientia de eodem ſimul eſſe nequeunt, quia illa eſt obſcura, & ænigmatica: hæc verò clara, & euidens. Præfati autem Conimb. *art.* 5. hanc propoſitionem, de immortalitate animæ aſſerunt eſſe de fide, ſicut reuera eſt, ergò non demonſtratur, cum per demonſtrationem habeatur ſcientia, alioqui de ipſa ſimul foret fides, & ſcientia, quod repugnantiam inuoluit. Nec præſtat dicere, id non contradicere, quia de Deo ſimul habetur ſcientia, & fides; credimus enim eſſe Deum, & demonſtramus eſſe Deum à poſteriori, proindeque non

implicat

implicat contradictionem, immortalitatem animæ & fide, & ſcientia ſimul acquiri. Siquidem, ille qui ſibi comparat ſcientiam de Deo, quod ſit, non habet de ipſius Dei exiſtentia ſcientiam, & fidem ſimul, ſed ſcientiam duntaxat, vt oſtendi *in ſumma Theologica, Tract. de Deo vno, diſp.* 1. veluti, qui vidit Chriſtum crucifixum, de ipſo crucifixo non habuit fidem: ſic etiam, qui demonſtrat Deum eſſe, de ipſo, vt exiſtente non fidem, ſed ſcientiam habet. Pariter, ſi animæ immortalitas eſt proprie ſcita, ſimul non eſt credita. Dicti autem Authores aſſerunt eſſe creditam, ergò non eſt demonſtrata, & ſcita, per medium neceſſarium, & euidens, vt poſtulat ſcientia proprie dicta. Quintò forma per ſe ſubſiſtens & ſpiritualis eſt incorruptibilis, & immortalis: anima autem rationalis eſt huiuſmodi, ergò eſt incorruptibilis, & immortalis. Diſtinguo ma. de forma completa, & perfecta ſubſiſtente ſubſiſtentia totali, & completa, veluti eſt Angelus, concedo ma. de forma partiali, ſubſiſtente ſubſiſtentia partiali, & incompleta, veluti eſt anima rationalis, quæ eſt pars corporis, quæue vnà cum corpore conſtituit compoſitum, quod eſt homo, nego. Id enim eſt probandum, vt ſcilicet forma partialis poſſit per ſe eſſe, & ſubſiſtere abſque corpore, ac perpetuò durare, & viuere.

29. Inſtabis, forma, quæ eſt impermiata, & ſeparabilis à materia eſt incorruptibilis, & immortalis, cum corruptio, & mortalitas oriatur a materia, priuatione ſibi annexa, 1. *Phyſ. T.* 81. Anima autem rationalis eſt ſeparabilis a materia, & reliquis omnibus, ſicut perpetuum à corruptibili, 2. *animæ. T.* 21. ergò ſuaptè natura eſt incorruptibilis, & immortalis Dico ma. valere de forma ſeparabili à materia, penès eſſe, & operari, non autem de ſeparabili tantum penès operari, veluti eſt anima rationalis, cuius intellectus in intelligendo non pendet à corpore, velut viſus ab organo. Sic exponendus eſt Ariſt. vt patet ex eodem 1. *de anima, T* 66 *Intellectus corrumpitur in nobis, quodam interiori corrupto* Sed de mente Ariſt. infra. Dici quoque poteſt intellectum humanum in operari pendere à corpore & ſenſu, iuxtà Philoſophorum adagium, *nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu:* omnis quippè noſtra cognitio, & intellectio ortum ſuum ducit à ſenſibus, Quare in eſſe, & operari intellectus noſter pendet à corpore. Sextò appetitus, & deſiderium naturale non eſt fruſtaneum, & ſupervacaneum, 1. *cæli, T.* 32. *&* 3. *anima, T.* 46. Homo autem naturaliter appetit ſemper eſſe, & viuere. Obid, quantum poteſt, fugit mortem, quod fortè reſpiciens D. Paulus ſubnectit, *Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri,* 2. *Cor.* 5. igitur anima eſt immortalis. cum tale deſiderium ad vitam æternam naturaliter nobis innoteſcat. Idque corroboratur, homo ſuaptè natura appetit beatitudinem 1. *Eth. c.* 17. patet autem beatitudinem eſſe ſempiternam, ergò pariter animam eſſe immortalem. Satisfieri poteſt, ſi dicatur, huiuſmodi argumentum eſſe inſufficiens, & inefficax, quandoquidem, non eſt euidens, nec euidenter probatur, ſemper eſſe, & viuere competere homini, imò oppoſitum, cernitur enim homo ſeneſcere, corrumpi paulatim, & tandem mori. Toto autem corrupto, partes corrumpi neceſſe eſt. Quare, licèt appetat homo ſemper viuere, tamen vita ſempiterna ei non eſt poſſibilis, nec probari poteſt neceſſariò ei conuenire, veluti brutum vitat mortem, & fugit ea, quæ ſunt cauſa mortis eius, tametſi corruptioni, & morti ſit obnoxium. Non igitur oſtenditur neceſſariò immortalitas animæ ex appetitu, ſiue innato, qui eſt inclinatio naturalis ad vitam conſeruandam, ſiue elicito, qui poteſt eſſe ad impoſſibile apprehenſum, vt bonum, & conueniens, & ad erroneum, ſi allucinetur in apprehenſione, & conſequutione eius, quod appetit, & proſequitur.

30. Inſtabis, appetitus naturalis eſt rectus, & bonus, cum natura feratur ſemper ad bonum. Ideò extat illud effatum, *nemo aſpiciens ad malum, operatur, immo declinat à malo, & facit bonum.* Si autem quiſpiam ſibi proponat vitam perpetuam, eam deſiderat, & proſequitur appetitu naturali, non ducente ad impoſſibile, & ſibi repugnans, & aduerſum. Dico, appetens aliquid appetitu elicito prius debet conſiderare, vtrum illud fieri poſſit, necne? alioqui erit appetitus errantis, & inſipientis Vita autem hominis ſempiterna eſt impoſſibilis, vt conſtat experientia, de omnibus, & ſingulis hominibus, qui naſcuntur, viuunt, & poſtmodum moriuntur. Ad conf. dicitur, felicitas naturalis agnita a Philoſophis non eſt ſempiterna, cum ab aliquibus ponatur in bonis corporis, à quibuſdam in bonis fortunæ, & ab aliis animi, quæ omnia decidunt, & deſinunt, vt oſtendi in Morali: beatitudo autem ſupernaturalis, quæ conſiſtit in clara Dei viſione & fruitione, fide nobis eſt cognita, non verò demonſtrata.

Septimò ab operatione arguitur, & agnoſcitur forma, cum forma ſit actiua, & materia paſſiua: operatio autem animæ rationalis eſt intellectio nedum ſingularium, verumetiam vniuerſalium. Intelligit namque principia, terminos tranſcendentales, & prædicamentales, entia realia & rationis, complexiones eorum, diſſeritque à notis, ad ignota, ex principiis, & præmiſſis deducit concluſiones, ſyllogizat & demonſtratiue, & dialecticè, ſcit ſe ſcire, & intelligit ſe intelligere: hæc autem, & conſimilia ſecernunt ipſam animam rationalem, à vegetatiua, & ſenſitiua, quæ ſingularia, & materialia tantum percipiunt, & reddunt eandem ſimilem Deo, & Angelò: ergò ſicut Deus, & Angelus intellectu, & intellectione præditi ſunt immateriales, & immortales: ita & anima. Hoc argumentum à multis cenſetur demonſtratiuum, & inſolubile, verum a Scot. eiuſque diſcipulis videtur ſolubile, & dialecticum. Nam, Deus quidem & Angelus ſunt in eſſe, & operari à materia independentes: anima verò humana, nequaquam iuxta illud 3. *de anima. T.* 30. *Oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari.* Eſt enim forma hominis informans, & alligata ſenſibus, qui ſunt primi duces cognitionis noſtræ, ideóque a corpore dependens.

31. Dices, Scot. *Quol. 9. art* 2 *propè finem* ex intellectione, quæ eſt operatio animæ rationalis demonſtrat eius immaterialitatem, & immortalitatem, & ſubdit eſſe medium commune ad oſtendendam immaterialitatem, & immortalitatem Angeli, & animæ, ergò inquiunt Conimbr. ratione naturali demonſtratiua etiam per Scot. probatur immortalitas animæ Dico, ibi Scot. ſolum oſtendere ſubiectum receptiuum intellectionis, quæ eſt actio ſpiritualis, eſſe animam intellectiuam, quæ eſt ſpiritualis & ex intellectione, quæ eſt operatio immaterialis, argui immaterialitatem animæ Cæterùm, idem Doct. ibi non ait, neceſſario, & demonſtratiuo medio probari animæ immortalitatem, vt malè inferunt Conimb. cit ſed probabili, & dialectico, vt ait 4. *d.* 43. *q.* 2. & confirmat ex D. Aug. 13 *Trin. cap* 9. his verbis, *Humanis argumentationibus, vix pauci magno præditi ingenio, vacantes otio, doctrinſque ſubtiliſſimis eruditi, ad indagandam ſolum animæ immortalitatem peruenire potuerunt.* Et Greg. 4. *Mor. in fine,* adhibitis quibuſdam rationibus probabilibus ad eam rem ſuadendam inquit. *Qui propter iſtas rationes noluerit credere, propter fidem credat.* Atque S. Paulus *Act.* 17. prædicans reſurrectionem Chriſti Domini, quæ fieri nequit abſque animæ immortalitate, coram aliquibus Philoſophis Athenienſibus ingenio perſpicaci ornatis, & ratione naturali vtentibus inter quos erat D. Dionyſius, videbatur nouorum Dæmoniorum annunciator. Et *ibidem* 26. à Feſto inſanire cenſebatur. Quæuè ibi affert Paulus de reſurrectione, & de grano cadente in terram ſunt tantùm probabilia, nullo verù modo demonſtrabilia, & euidentia. Addo Concilium

Later. definire animæ immortalitatem eſſe manifeſtam ex Euangelio. Quod autem ex Euangelio notum eſt non ratione neceſſaria, & euidente oſtenditur, ſed fide creditur. Quod etiam ſtatuit Conc. Viennenſe ſub Clem. V. §. *porrò*. Subſcribunt Lyran. *in cap.* 14. *Iob.* Caiet. *in cap.* 9. *Rom.* & *in cap.* 4. *Eccleſiaſtes* Vatablus *ibid.* Scaliger *exerc.* 907. Arr. *diſput.* 10. *ſect.* 1. *ſubſect.* 2. & non diſplicet Run. *tract. de anima ſeparata q.* 4. aliiſque iuris præſtantiſſimis. Vnde immeritò Tol. 3. *animæ, c.* 5. *q.* 16. & Conimb. *Tract. de anima ſeparata, diſp.* 1. *art.* 3. *ſub fine* temeritate notare non verentur præfatos Authores, cum potiùs ipſi temeritatem ſubire videantur, qui audent eos cenſura dignos exiſtimare.

32. Opp. 1. contrà præmiſſam aſſ. Leuit. 21. *Super omnem animam mortuam non introibit*, ideſt ſacerdos. Si ergò anima moritur, vtique eſt mortalis, ab actu quippè ad potentiam tenet conſeq. Conf. 1. Eccleſiaſtes 3. *Vnus eſt interitus hominis, & iumentorum, & par vtriuſque conditio:* animæ autem brutorum ſunt mortales, ergò & anima hominis. Conf. 2. *Iob.* 14. Videtur præcludi via, & ſpes reſurgendi, cum dicitur. *Homo verò cum mortuus fuerit, & nudatus, atque conſumptus, vbi quæſo eſt?* Si ergò poſt obitum hominis, nihil eius remanet, anima eius eſt mortalis, veluti corpus eiuſdem hominis eſt mortale, totuſque homo mortalis eſt. Reſpondet D. Aug 3. *qq. in Leuit. q.* 81. per animæ præſentiam, vitam temporalem, qua ſubſiſtebat, nomen eius accepiſſe, veluti alibi dicitur anima omnis ſanguis, ſanguis eius eſt. Atque ex eodem Leuit. *cap.* 24. idem Aug. *ibid. q.* 78. animam appellat vitam ipſam corporis, quæ fit per animam: & hinc oſtendere voluit, homicidam hominis animam percutere, & percutiendo vita hominem priuare. Ad 1. conf. occurrit Lyran. & ait eſſe tacitam obiectionem impiorũ, nominatim, Saducæorum negantium Angelum, & animam eſſe immortalem, & mortuorum reſurrectionem Vel dicito, interpretandum eſſe de compoſito, nempè ſicut compoſitum bruti diſſoluitur, & moritur, ſic & compoſitum hominis: non autem de anima, quia iumenti anima educitur de potentia materiæ, propterea eſt mortalis: anima verò hominis creatur à Deo, idcirco eſt immortalis. Ad 2. conf. idem eſt dicendum, putà hominem, quando moritur, totum mori, & corrumpi: animam verò eius remanere incorruptam, cum ſit incorruptibilis, & immortalis, vt ibi ſuadetur, & indicatur per futuram reſurrectionem.

33. Opp. 2. ſexta Synodus generalis, *actione* 11. *in epiſt. Sophronij*, videtur ſancire, & definire inuiſibilia, & immaterialia, in quorum numero ſunt Angelus, & anima rationalis, non per naturam, ſed per gratiam eſſe incorruptibilia, & immortalia, ergò anima ſuapte natura non eſt incorruptibilis, & immortalis. Idem videtur ſentire D. Bern. 5. *de conſideratione ad Eugenium*, potiſſimùm de Angelo. Reſpondeo præfatum Conc. loqui de immortalitate primo modo ſumpta, quæ ſoli Deo competit, vt obſernaui *in præmiſſo not.* Ideò Eccleſia *ex* 1. *Tim.* 1. quotidie cantat, *Regi ſeculorum immortali* Non autem de immortalitate ſecundo modo accepta, quâ potiuntur Angelus, & anima rationalis, cum ſint expertes materiæ, & priuationis ſibi annexæ, quæ eſt cauſa mortalitatis, & corruptionis, 1. *phyſ.* 81.

34. Opp. 3. ſi anima rationalis eſt immortalis, maximè quia non educitur de potentia materiæ, ſed creatur, eſtque ſpiritualis, & immaterialis: quædam autem ſunt formæ, quæ non educuntur de potentia materiæ, ſed creantur, ſuntque ſpirituales, vt gratia, & tamen ſunt corruptibiles. Gratia namque per peccatum mortale corrumpitur. Ergò, idipſum videtur dicendum de anima humana. Concedo ma. diſtinguo min. effectiuè, nego: demeritoriè, concedo. Quod eſt dictu, peccator demeretur, vt Deus amplius in eo gratiam non conſeruet. Propterea gratia propriè non corrumpitur, ſed annihilatur per ſubtractionem diuini concurſus. Vel dicito, eſſe ſermonem de ſpirituali forma per ſe ſubſiſtente, cuiuſmodi eſt anima rationalis: non autem de ſpirituali forma inhærente, veluti eſt gratia actus intelligendi, & volendi, quæ ſunt accidentia.

ARTICVLVS IV.

Quid ſentiat Ariſtoteles de immortalitate animæ.

35. De mente Ariſt. quoad animæ immortalitatem digladiantur eius interpretes. Siquidem Alex. *de anima*, Iuſtinus martyr, Nyſſ. *l. de anima*, Nazianz. *contrà Eunomium*, & alij non pauci affirmant, Ariſt. animam noſtram feciſſe caducam, corruptibilem, & mortalem. E regione Theophraſtus, Ammonius, D. Bon. 2. *d.* 19. *q.* 1. D. Th. 2. *contrà gentes, cap.* 79. aliique complures, putant Ariſt. exiſtimaſſe, animam noſtram ab omni corruptione, & mortalitate eſſe immunem: Scot. autem 3. *d.* 27. *q. vn.* §. *Iſtis igitur, ſub G.* & 4. *d.* 43. *q.* 2. §. *de* 2. *propoſitione.* Et §. *poteſt dici.* 1. Hernæus *Quol.* 1. *q.* 1. 1. Niphus *opuſc. de immortalitate animæ c.* 1. Conimb. *tract. de anima ſeparata diſp.* 1. *art.* 2. Cauel. *diſp.* 1. *de anima ſect.* 12. Ponc. *diſp.* 61. *q.* 3. *concl.* 2. Baſſol. 4. *d.* 43. *q.* 3. *art.* 3. & cæteri Scotiſt. cenſent, Ariſt. de immortalitate animæ fuiſſe dubium, nec plus vni, quàm alteri parti adhæſiſſe, ſed pro rei opportunitate, de qua agebat, modò in hanc, modò in alteram ſententiam propendiſſe.

36. Not. ex Baſſolio nunc alleg. ad ſuadendam animæ immortalitatem ſecundum Ariſt. conducere loca, & rationes, quas ex ipſomet Ariſt. adducunt, qui ex eiuſdem mente parti affirmatiuæ fauent: ad tuendam verò mortalitatem animæ, in ſententia eiuſdemmet Philoſophi innant principia, & fundamenta ipſius allata ab illis, qui parti negatiuæ, *in eius Licæo* adhærent: quæ omnia pro vtraque parte à nobis *infrà* ſunt adducenda, & expendenda. Rursùs, omittendum non eſt, Ariſt. multa protuliſſe, non aſſertiuè, ſed opinatiuè, & dubitatiuè, atque ſecundum antiquorum Philoſophorum & vulgi placitum. Obid 2. *cæli T* 60. ſcribit. *De quibus habemus maximas dubitationes: parua ſemper ſufficientiæ ſuffecerunt Philoſophis, vbi non poterant ad maiora peruenire, nè contradicerent principiis Philoſophiæ.* Et paulò poſt. *De aliis aſtris dicunt Ægyptij, & Babylonij, à quibus multas credulitates habemus de vnoquoque aſtrorum. Vnde quandoque Philoſophi acquieſcunt, propter ſuas perſuaſiones probabiles: quandoque propter aſſertiones ſuorum principiorum, præter rationem neceſſariam.*

37. Pro animæ mortalitate proponuntur, & diluuntur ſubſequentia argumenta ex ſcriptis, & principiis Ariſt. deſumpta.

Primum, *ex* 8. *Phyſ.* & 1. *cæli*, mundus eſt ab æterno fabricatus, hominumque generationes ſunt infinitæ: corpora autem eorum, cum corrumpantur, in morte eorumdem non manent: benè verò animæ ipſorum ſi ſint immortales: cum autem præceſſerint infinitæ illorum generationes, infinitæ actu forent animæ humanæ: id autem contradicit, 3. *Phyſ. T.* 35. vbi Philoſophus ex inſtituto refellit infinitum actu, ſiue in magnitudine, ſiue in multitudine: ne igitur apertam contradictionem admittat, deducitur ipſum cenſere animam eſſe mortalem, & corruptibilem. Reſponderi poteſt, haud inferri infinitum actu, cum infinitum definiatur id, cui nulla poteſt fieri additio, vel detractio. Datis autem quibuſcumque animabus humanis, adhuc poſſunt dari aliæ, & aliæ animæ in infinitum, quod non eſt infinitum actu, & categorematicum, quod reſpuit Ariſt. ſed potentia, & ſyncategorematicum, quod ipſe non negat.

Secundò, quod habet principium, vtique habet finem: 1. *cæli, c.* 12. *T.* 126. anima autem intellectiua incipit

cipit eſſe, 12. *Met.c.3.* ergò definit eſſe, ac proindè eſt mortalis. Poteſt dici, Ariſt. ibi loqui de compoſito, quod generatur, & corrumpitur, non autem de anima, quæ propriè non generatur, ſed ſi fuerit anima irrationalis educitur de potentia materiæ: quod ſi fuerit anima rationalis creatur, & inducitur in materiam aptè præparatam, & bene diſpoſitam.

Tertiò, compoſitum, quando corrumpitur, reſoluitur in elementa, & ſi quid eius remanet, pertinet ad materiam, 7. *Met.T.60.* ergò nulla forma in corruptione totius manet incorrupta. Anima autem rationalis eſt forma, ergò eſt mortalis. Dici poteſt, ipſum loqui indefinitè veluti *1.phyſ.T.83.* proponit ſe acturum de formis generabilibus & corruptibilibus, cum etiam ſuo loco tractet de forma incorruptibili, quæ eſt anima rationalis. Quare ad illud teſtimonium dico, verum eſſe de compoſito ex materia, & forma educibili de potentia materiæ, non verò inducibili, qualis eſt anima rationalis.

Quartò, à priuatione, ad habitum non datur regreſſus, *c. de oppoſitis, poſt prædicam.* idemque numero non poteſt redire, 2. *de gener. c. vlt.* ſi autem anima foret immortalis, cum moritur homo, ſeparatur ab eius corpore, vel iterum ergò reunienda eſt corpori, & hoc nôn nouit Philoſophus, cum reſurrectio futura naturaliter non demonſtretur, vel ſic ſeparata perſiſtet, & cum inclinet ad corpus, quia eſt forma eius intrinſeca, eſſet in ſtatu violento: nullum autem violentum eſt perpetuum, 2. *cœli cap.3.T.18.* infertur animam eſſe mortalem. Poteſt dici, animam ſeiunctam à corpore, non appetere amplius vnionem corporis, quia dicente Auic. ſatiatus eſt eius appetitus ex eo, quod ſemel eſt coniuncta corpori. Ideò violenter non exiſtit extra corpus.

Quintò, anima quidpiam nequit intelligere, abſque phantaſmatibus 3. *animæ.T.39* anima autem, quæ aliter non poteſt intelligere, niſi per phantaſmata, non poteſt à corpore ſegregari; quæ verò à corpore ſeiungi nequit, eſt mortalis, igitur à mortalitate non eximitur anima intellectiua. Dici poteſt id verum eſſe motiuè, & occaſionaliter: non autem ſimpliciter, & abſolutè, vt alibi explicaui.

Sextò, ſi anima immortalitate gauderet, vtique frueretur perpetua felicitate: 12. autem *Met T.39.* legitur, Deum ſemper eſſe beatum, hominem verò, paruo tempore. Vnde, 1.Eth. *cap.10.* Solon arguitur, propterea quod aſtruit, homini poſt mortem conuenire veram beatitudinem. Quinetiam 3. *eiuſdem operis, cap.6.* poſt mortem nihil boni, maliue remanere. Poteſt dici, ibi ſermonem eſſe de felicitate, quæ habetur in præſenti vita conueniens homini conſtanti anima, & corpore, quæue ſita eſt in bonis creatis, & finitis, cuius ſuprà memini: hæc autem felicitas animæ à corpore ſeiunctæ non competit: ità quoque ſatisfieri poteſt reliquis duobus poſtremis teſtimoniis: & iis omnibus, quæ accumulat Tol. 2. *de anima, q.55.*

58. Pro immortalitate animæ adducuntur, & ſoluuntur authoritates, & rationes ex Ariſt. depromptæ, in variis, diuerſiſque locis ſuæ doctrinæ. 1 anima ſtatuitur incorruptibilis, 1.*anima,T.65* Et quid diuinum, & impaſſibile, *ibid.T.66* ergo anima cenſetur immortalis ab Ariſt. Reſpondetur, ibi Philoſophum non loqui aſſertiue, ſed dubitatiue, vt indicat verbum videtur ab eo poſitum, & vocula fortaſſis ab ipſomet locata, paulo poſt tex. proximè alleg. Vel dicito loqui reſpectiuè, non autem abſolute, quod eſt dictu, reſpectu potentiæ organicæ, quæ vtitur organo, & quia organum corrumpitur, vtique & ipſa potentia organica corrumpitur. Ideò ibid. Philoſophus ait, ſi ſenex haberet oculum iuuenis, videret ità benè ſicut iuuenis, quia verò oculus ſenis non ità integer extat, & idoneus, veluti oculus iuuenis, ſed paulatim decreſcit, & corrumpitur, propterea nequit æque bene videre. Intellectus autem cum ſit potentia inorganica ad intelligendum, organum minimè adhibens, ideò dicitur incorruptibilis in operando, & intelligendo, cum tamen in eſſendo ſimpliciter ſit corruptibilis: ob id ſubiicit idem Philoſophus eo in loco, intellectus corrumpitur in nobis quodam interiori corrupto.

2. Inter ſenſum, & intellectum ſtatuitur diſcrimen, 3. *anima,* 7. in eo quod vehemens ſenſibile corrumpit ſenſum, vt patet, ſi quis fixis oculis ſolem in meridie lucentem intueatur: perfectiſſimum verò intelligibile non lædit, ſed perficit intellectum, vt cùm intellectus intelligit Deum. Igitur, ſi intellectus eſt impaſſibilis, incorruptibilis, & immortalis, vtique anima extat immortalis, cum ille, ab hac prodeat, tanquam eius virtus, & potentia. Potentia autem ſpiritualis ab eſſentia, & natura materiali, & corporea emanare non valeat. Satiſfit, ſi dicatur id non per ſe, ſed per accidens côntingere, hoc eſt, ratione organi, quod læditur à forti ſenſibili, quo mediante exercetur operatio, quæ prouenit à toto coniuncto, 2. *anima* 64. Intellectus verò, quia in intelligendo non vtitur organo, eſtque potentia ſolius animæ, ideircò ab excellenti intelligibili non patitur in intelligendo, dicituque ſeparabilis in operando, non autem in eſſendo, cum anima ſit pars intrinſeca, & eſſentialis coniuncti, ſeu hominis. Idem reſpondendum eſt ad 2.*de anima,c.1.T.11.& c.2.T.21.*

3. Anima non eſt antè corpus producta, poteſt autem ipſa anima intellectiua poſt corpus manere, 12. *Met. c.3.T.17* quia exercet actionem à corpore ſeiunctam, putà contemplationem. Reſpondeo Philoſophum ibi loqui conditionatè, & non abſolutè, vt inſinuat particula conditionalis ſi, quam ibi reperit, ſi autem aliquid poſterius permanet. Et paucis interiectis, ſi anima tale ſit, non omnis, ſed intellectus.

4. Animæ vegetans, & ſentiens virtute ſeminis producuntur, & ex potentia, & gremio materiæ educuntur: non ſic anima rationalis, quæ de foris aduenit, & extrinſecus accedit, nihil communicans cum corpore, ideò exiſtere poteſt ſine illo, 2. *de generatione animalium cap.3.* proindeque eſt incorruptibilis, & immortalis. Reſpondeo id protuliſſe dialecticè, & opinatiuè, non verò aſſertiuè, & demonſtratiuè Non enim ibi, nec alibi affert vllam rationem neceſſariam, & demonſtratiuam. An verò anima producatur per eductionem, aut per creationem, valdè dubium eſt apud ipſum Ariſt. vt fusè, & acutè proſequitur Scot. *in 4. dic. § poteſt dici. M. N, & O.*

5. Materia eſt, qua res poteſt eſſe, vel non eſſe, cum appetat omnes formas: anima autem rationalis materiæ eſt expers, cum ſit ſpiritualis, ergo eſt immortalis. Maior eſt Ariſt. 7. *Met T.22.* Minor eſt eiuſdem, 3. *anima, 4. & 6.* Reſpondeo maiorem valere de compoſito ex materia, & forma, quod propriè eſt generabile, & corruptibile, cuius corruptionis cauſa aſſignatur materia, cum appetitu ad formas, quibus caret: non verò de anima, alioqui cum aliæ animæ non conſtent ex materia, forent incorruptibiles, & immortales veluti anima rationalis quod eſt falſum.

6. Fortis debet appetere mortem, eique ſe exponere pro Republica, ſecundum iudicium rationis naturalis 3, *Eth c.11.& 9.eiuſdem operis, c.9.* Ergò, ratione naturali oſtenditur immortalitas animæ. Conſeq. tenet, nemo quippè quocumque bono, ſiue particulari, ſiue communi ſibi propoſito debet, aut poteſt cupere non eſſe ſuum, quandoquidem ex Aug. 3. *de libero arbitrio*, non eſſe non poteſt appeti, cum appetitus feratur in aliquod eſſe. Quod ſi anima non foret immortalis, moriens appeteret non eſſe ſuum, cum mors ſit priuatio vitæ totius coniuncti animati. Occurrendum eſt, fortis duplici de cauſa debet pro bono publico uccûbere, tum quia bonum commune præfertur bono particulari, cuiuſmodi eſt vita fortis: tum etiam quia, melius eſt intenſum bonum, tametſi momentaneum, quàm bonum remiſſum, licet ſit diuturnum. Fortis autem ſibi acquirit magnum bonum, exercens magnum actum virtutis cum moritur pro Rep. quo priuaretur, ſi diu otioſè, & vitioſè viueret.

QVÆSTIO II.

De Intellectu animæ rationalis.

ARTICVLVS I.

An ſit, & quid ſit Intellectus agens.

1. DAri intellectum agentem, concors eſt Philoſophorum opinio affirmatiua, quibuſdam paucis exceptis, quos ſequitur Dur. 1. *d.* 3. *parte* 2. *quæſt.* 5. Quid autem ſit, diſcors extat eorumdem ſententia, vt videre eſt apud Doctorem Seraphicum 2. *d.* 24. *art.* 2. *quæſt.* 4. & vltima, Aur. *d.* 17. *art.* 1. Henr. *Quol.* 8. *quæſt.* 12. & Conimb. 3. *de anima, cap.* 5. *quæſt.* 1. *art.* 1. Quidam vt Alexander 2. *anima. cap.* 20. *& inde*, exiſtimant, intellectum agentem eſſe Deum. Nonnulli, vt *Auic.* 9. *Met. cap.* 4. cenſent eſſe quamdam ſubſtantiam ſeparatam, ſiue Angelum, quem vocant Cholcodæam. Alij, vt Zimara, putant eſſe partem animæ eſſentialem. Scot. autem *Quol.* 15. Lych. Gadius *ibid.* & cæteri Philoſophi 3. *anima, cap.* 5. communiter, & vnanimiter docent, intellectum agentem eſſe potentiam, & facultatem animæ rationalis.

2. Not. ex Ariſt. 3. *de anima, cap.* 3. *T.* 18. intellectum bipartiri in agentem, & patientem. Ille eſt, qui ſpecies materiales reddit ſpirituales. Ideò dicitur à Scot. cit. transferre res de ordine, in ordinem, hoc eſt, de ordine materiali, ad ordinem ſpiritualem. Atque, ab Ariſt. mox alleg. intellectus agens deſcribitur, cuius eſt omnia facere, ideſt, facere omnia, de materialibus, ſpiritualia. Iſte verò, qui, & paſſibilis, & poſſibilis nuncupatur, eſt qui ſpecies intelligibiles in ſe recipit, propterea dicitur patiens, eò quod eſt potentia receptiua ſpecierum, aut etiam quia recipit intellectionem cuiuſcumque obiecti intelligibilis. Vndè *ibid.* deſcribitur ab Ariſt. cuius eſt omnia fieri, quod eſt dictu, cuius munus eſt, recipere omnes ſpecies intelligibiles, ac intellectiones cuiuſlibet rei.

3. Aſſ. 1. datur intellectus agens. Traditur à Doct. *Quol.* 15. *art.* 1. *&* 2. poſt Ariſt. præcit. Probatur primò, quod eſt in potentia paſſiua, ad aliquam perfectionem ſuſcipiendam indiget principio actiuo, quo valeat eam perfectionem acquirere. Natura quippè non deficit in neceſſariis: atqui omni potentiæ paſſiuæ correſpondet potentia actiua; cum ſint correlatiua, quorum vno poſito, ponitur & aliud. Anima autem rationalis potitur potentia paſſiua, ad recipiendam cuiuſlibet rei intellectionem, cum ſit veluti tabula raſa, in qua nihil depictum, ergò ei competit principium actiuum, quo poſſit intellectionem ſibi comparare: huiuſmodi autem principium actiuum intellectionis vocatur intellectus agens, ergò admittendus eſt intellectus agens.

Secundò, anima in ſe nequit recipere ſpeciem materialem obiecti intelligibilis, quia corpus non agit in ſpiritum, nec recipitur in ſpiritu: ergò, cum ad intelligendum neceſſaria ſit ſpecies intelligibilis recepta in intellectu patiente, quia oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari, 3. *anima*, 39 concedendus eſt intellectus agens, qui ſpeciem materialem reddat ſpiritualem, ad hoc vt recipi queat in intellectu patiente.

Tertiò, animæ vegetans participat potentias vegetandi, quæ ſunt potentiæ, nutritiua, augmentatiua, & generatiua, & ſentiens vires, & facultates ſentiendi, quæ ſunt ſenſus exteriores, & interiores, ergò vtique anima intelligens pollet ſuis potentiis, & virtutibus, inter quas eſt intellectus, & cum ſit vnita corpori, & alligata ſenſibus, qui non repræſentant, niſi ſpecies materiales in ipſa haud recipi valentes, tribuitur ipſi mer intellectus agens, qui fungitur officio transferendi ſpecies materiales, ad ſpirituales.

Quartò, anima eſt Dei imago, *Gen.* 2. huiuſmodi autem imago relucet potiſſimùm in potentiis, ſcilicet intellectu, & voluntate, docente Aug. 14. *Trin. cap.* 8. & 15. *eiuſdem operis, cap.* 7. *vel* 14. Ei ergo non eſt denegandus intellectus agens, qui deputet, & ſpirituales, & ſpecies materiales ei oblatas per ſenſus, qui nonniſi materialia percipiunt, & repræſentant. Adde, quod omne productum, omniſque effectus ſortitur ſuum principium, ſuamque cauſam: intellectio autem eſt qualitas. Producta, & cauſata, cum ſit terminus potentiæ intellectiuæ, 9. *Met.* 16. ergo eius principium, & cauſa eſt intellectus agens aut patiens.

4. Inſtabis, ſi admittatur intellectus agens, & patiens, pariter concedendus eſt ſenſus agens, & patiens, voluntas agens, & patiens, & ſic de reliquis: horum autem diuiſio non conceditur, ergò nec illius, cum æqua ratio de vtriſque videatur. Dico eſſe diſparitatem, quia intellectus agens diſponit, & præparat ſuum obiectum, cum de materiali faciat ſpirituale, & de non intellecto, intellectum, atque de non vniuerſali, vniuerſale, abſtrahatque illud à conditionibus materialibus ac ſingularibus: hoc autem non præſtant ſenſus, nec aliæ potentiæ prænominatæ, cum laborent circà ſua obiecta, abſque vlla diſpoſitione, & præparatione, penès ipſa, vt viſus, circà colorem, & auditus, circa ſonum: idcirrò non admittitur partitio ſenſus in agentem, & patientem, nec alia huiuſmodi diuiſio cæterarum facultatum, & potentiarum.

5. Dices, vnus intellectus prædicta omnia exercere valet, ergò alteruter intellectus eſt ſuperuacaneus. Ant. oſtenditur. vnus & idem viſus producit viſionem, eamque in ſe recipit, pariter vnus, & idem intellectus producit intellectionem, quam in ſe ſuſcipit, inanis igitur, & inutilis eſt partitio intellectus in agentem, & patientem. Dico, quidem probabile eſſe, ea omnia munera poſſe præſtare eumdemmet intellectum, vt tradit Doct. *Quol. memorato*: nihilominùs paritas non currit de ſenſu, aliiſque potentiis, vt ſuprà monebam, propterea quod cæteræ potentiæ verſantur circa ſua obiecta diſpoſita, & præparata: intellectus verò, cùm ſit ſpiritualis, & in ſe nequeat recipere materiale, ſitque ſenſibus addictus, qui materialia, & ſingularia attingunt dumtaxat: hinc prouida natura dedit animæ intellectiuæ intellectum agentem, qui ea omnia obire valet. Quæ autem congerit, & opponit Dur. præcit. ſunt nullius momenti, facileque ex his aſſertis diſſolui poſſunt.

6. Aſſ. 2. intellectus agens nec eſt Deus, nec Angelus, nec pars animæ eſſentialis, ſed facultas, & potentia eius naturalis. Aſſertio eſt quadripartita, quæ deducitur ex Doct. & profligatur à Seraphico nuper cit. prima pars probatur primò ex Ariſt. *in initio* 3. *de anima*, vocante intellectum partem animæ: Deus autem nequit eſſe pars animæ, cum pars inuoluat imperfectionem, & Deus ſit perfectiſſimus, ergo intellectus agens non eſt Deus.

Secundò, intellectus, & intellectio ſunt idem cum eſſentia ipſius Dei: intellectio verò hominis eſt accidens, & intellectus eius identificatur realiter cum ſubſtantia eiuſdem, ergò intellectus agens nequit eſſe Deus.

Tertiò, multi ſunt intellectus agentes iuxtà hominum multitudinem, Deus autem vnus eſt, Deuter. 6. *Audi Iſrael Dominus Deus tuus vnus eſt.* Deinde, Deus generali, & communi influxu influit, & illuminat omnem hominem, igitur omnes æqualem notitiam, & ſcientiam participarent, ſi ipſe Deus foret intellectus agens. Inſuper homo non eſſet eſſentialiter intelligens, & rationalis, ſed extrinſecè, & denominatiuè, quæ & conſimilia patent eſſe falſa, & abſurda: igitur nequaquam cenſendum eſt, Deum eſſe intellectum agentem.

7. Secundò

7. Secunda pars, eſt in promptu, tum quia Angelus non eſt intellectus agens, ſed habens intellectum: tum etiam quia Angelus eſt ſubſtantia completa, & perfecta non valens eſſe forma informans: igitur nequit eſſe intellectus agens.

8. Dices eſſe formam aſſiſtentem. Contrà, forma aſſiſtens habetur aſſiſtens, quando res, cui aſſiſtit, non poteſt præſtare munera, quibus fungitur aſſiſtens, vt patet de Nauta, reſpectu nauis, & Auriga reſpectu currus: atqui homo eſſentialiter, & intrinſecè eſt intellectiuus, non niſi per intellectum, ſicut eſt volitiuus per voluntatem, & ſenſitiuus, per ſenſum, igitur non benè ſtatuitur Angelus, vt intellectus agens hominis, ei aſſiſtens.

9. Tertia pars oſtenditur, anima eſt indiuiſibilis, & impartibilis, ex alibi dictis, & probatis, ergo intellectus agens non eſt pars eius eſſentialis, & quidditatiua. Deindè, ſenſus non eſt pars eſſentialis bruti, ſed eius facultas, & virtus, ergo idipſum exiſtimandum eſt de intellectu agente, reſpectu hominis.

10. Quarta pars ſuadetur, quod à natura alicuius emanat, eſt eius paſſio, virtus & potentia, vt liquet de virtute calefactiua ab igne promanante, & de illuminatiua à ſole prodeunte, intellectus autem agens oritur ab anima intellectiua, & generatim à natura intellectuali, ergo eſt eius virtus, & potentia. Rursùs, vnaquæque gaudet ſua vi, & facultate, vt vegetatiua potitur virtute nutritiua, augmentatiua, & generatiua: & ſenſitiua participat vires ſentiendi, tam exteriores, quàm interiores, ergo pariter intellectiua pollet potentia intelligendi, cum ſit præſtantior, & excellentior cæteris formis. Demùm, Angelus intellectu præditus eſt, quia ſortitur naturam intellectualem, ergo quoque homo fruitur intellectu, cum ſit ratiocinatiuus, & intellectiuus.

11. Oppones primò, intellectus eſt diuinus, & impaſſibilis, 1. *animæ*, *T.* 66. & impermixtus, & à materia ſegregatus 3. *einſdem operis cap.* 1 *T.* 4. Hæc autem Deo competunt, ergo intellectus agens eſt Deus. Conf. intellectus agens omnia facit ex eodem 3. *animæ*, *cap.* 3. *T.* 18. Deus autem eſt omnium opifex, iuxtà illud Ioan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt.* Ergo intellectus agens eſt Deus. Reſpondeo non omne, quod eſt à materia ſeiunctum eſſe Deum, alioqui Angelus, & quodcumque aliud ſpirituale foret Deus. Intellectus autem agens dicitur impermixtus in operando, quia non vtitur organo, veluti potentiæ materiales, quæ ſunt totius coniuncti, vt clarè diſſerit Ariſt. 1. *animæ*, 64. Ad conf. dico, agentem intellectum omnia facere, putà ſenſibilia, intelligibilia: non autem abſolutè, vt Deus, qui ſenſibilium, & inſenſibilium, viſibilium, & inuiſibilium factor, & author eſt.

12. Oppones ſecundò, Philoſophus 3. *animæ in principio* vocat intellectum, partem animæ, ergo intellectus non eſt facultas, & potentia ipſius animæ. Occurrit Scot. 1. *diſt.* 16. *quæſt. vn.* §. *Ideò dico*, intellectum appellari partem, non quidem eſſentialem, ſed perfectionalem, promanantem ab eſſentia eiuſdem animæ: cum vna potentia non includat perfectionem alterius potentiæ: ob id potentiæ animæ perhibentur partes eius.

13. Oppones tertiò, quod eſt pura potentia non eſt virtus, & facultas animæ, quia animæ vires, & potentiæ ſunt entia realia poſitiua: intellectus autem eſt pura potentia, cum ſit veluti tabula raſa, in qua nihil eſt depictum, 3. *animæ*, 14. Ergo non eſt animæ vis, & facultas. Reſpondeo intellectum nuncupari puram potentiam, non in entitate, ſed in intellectiuitate, hoc eſt quia eſt in potentia, ad intelligenda quæcumque intelligibilia, eſtque capax recipiendi intellectiones eorum.

14. Quæres primò, quænam ſit diſtinctio inter intellectum agentem, & patientem? Thomiſtæ ſtatuunt diſtinctionem realem. Plerique Scotiſtæ diſtinctionem formalem. Probabiliter dici poteſt eſſe vnam realiter, & formaliter potentiam animæ, diuerſo reſpectu, & munere diſtinctam dumtaxat, vt enim transfert, de ſenſibili, ad intelligibile, & depurat ſpecies materiales, cauſatque intellectionem dicitur intellectus agens: vt verò recipit ſpecies intelligibiles, & intellectiones obiectorum intelligibilium, vocatur intellectus patiens. Siquidem, non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, 1. *Phyſ.* t. 2. Si ergo vna tantum potentia intellectiua, cuncta prærecenſita munera obire valet, fruſtrà duplex aſſeritur: atqui vnus ſolùm intellectus eſt ſufficiens, ad ea omnia perſoluenda, veluti vna voluntas, vnuſque viſus, & ſenſus communis ſufficiunt, inutiliter, & inaniter aliæ potentiæ, & nominatim alter intellectus multiplicatur, cum vnus ſatis ſit, non quidem realiter, ſed formaliter ab anima diſtinctus, vt de potentiis animæ generatim ſumptis dixi, & oſtendi *l.* 2. *quæſt.* 3. *art.* 1. *huius operis.*

15. Quæres ſecundò, vtrùm intellectus humanus ſpecie differat ab intellectu angelico? Dici poteſt probabiliter cum Scot. 2 *diſt.* 1. *quæſt.* 6. §. *poteſt etiam addi D.* non differre ſpecie. Nam, licet natura angelica, & humana ſpecie diſtinguantur, non oportet huiuſmodi diſtinctionem interponere inter vtriuſque facultates, & potentias. Nam, licet homo, & Aquila differant, ſpecie attamen, non eſt neceſſe, potentiæ eorum viſiuæ ſpecie diſtinguantur, cum verſentur circà idem obiectum formale ſpecie non diſtinctum.

ARTICVLVS II.

Quodnam ſit obiectum intellectus animæ rationalis.

16. PRima ſententia eſt D. Th. 1. *part. quæſt.* 12. *art.* 2. & *quæſt.* 84 *art.* 7. Caiet. *ibid.* Capr. 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. & aliorum Thomiſtarum arbitrantium obiectum adæquatum intellectus humani eſſe quidditatem rei materialis. Secunda, eſt Ægidij *Quol.* 4. *quæſt.* 10. & quorumdam aliorum opinantium, obiectum totale intellectus animæ rationalis eſſe ens verum. Tertia, defenditur à Scot. 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 3. & 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 8. § *Reſpondeo. B.* & *quol.* 14. *art.* 1. Lych Gadio, & cæteris eiuſdem ſcholæ, docentibus obiectum totale, & adæquatum intellectus noſtri, eſſe ens generatim ſumptum.

17. Not. primò, obiectum intellectus, aliud eſſe naturalis inclinationis, ad cuius cognitionem ſuaptè natura fertur intellectus, & ita quodlibet ens cadit ſub obiectum intellectus, quodve appellatur obiectum ex natura potentiæ: aliud verò eſſe obiectum naturalis attingentiæ, quod ſcilicet virtute ipſius intellectus attingitur, ſiue intelligitur. Præterea obiectum diuiditur in terminatiuum, ad quod ſcilicet intellectus terminatur: & motiuum, quod mouet, & excitat intellectum ad ſui notitiam: hoc autem ſubſecatur in motiuum naturale, quod eſt quidditas rei ſenſibilis, quæ naturaliter mouet intellectum noſtrum ad ſui cognitionem; & in ſopernaturale, quod ope diuina cognoſcit, ſic lumine gloriæ clarè intuetur Deum.

18. Not. ſecundò, potentias vitales eſſe in triplici differentia, quædam enim ſunt diſparatæ, quæ nullum adinuicem ſortiuntur ordinem, vt ſenſus externi, quorum obiecta ſunt quoque diſparata, & diſtincta, & diuerſa, vt color, ſonus, & odor: quædam verò ſunt ſubordinatæ, quæ ſeruant aliquam habitudinem inter ſe, & iſtæ, vel ſunt eiuſdem ordinis, vt potentiæ ſenſitiuæ, cognoſcitiuæ, externæ, & internæ, necnon intellectus, & huiuſmodi potentiæ ſic ſe habent quoad obiectum, vt ſuperior cognoſcat quidquid inferior, & aliquid amplius, vt intellectus

attingit quidquid percipitur à ſenſu; & pleraque alia: cæteræ verò potentiæ ſunt alterius ordinis: vna quippè cognoſcitiua, & altera appetitiua, & intellectus, & voluntas, quarum obiectum videtur eſſe idem, ſecundum Scot. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 1. §. *Ad* 1. *quæſt. antè T.* quem ſequitur Fabr. *diſp.* 9. *cap.* 7. Omne quippè intelligibile eſt quoque volibile.

19. Aſſertio prima, obiectum primum, & adæquatum noſtri intellectus ex natura potentiæ non eſt quidditas rei materialis. Tenet Doct. *locis in initio huius art alleg.* Probatur primò, obiectum totale, & adæquatum alicuius potentiæ non excedit, nec exceditur à potentia, vt liquet ex deſcriptione obiecti adæquati alias allata: noſter autem intellectus, præter quidditatem rei materialis intelligit ſpiritualia, nempe Deum, Angelum, & id genus alia, vt ex Ariſt. 12. *Met. vlt.* præ aliis nota: Ferchius *veſtig.* 2. *cap.* 12. *num.* 12. Igitur, quidditas rei materialis, non rectè decernitur totale obiectum noſtri intellectus, ex natura potentiæ. Nec præſtat dicere cum Ianel. 3. *de anima, quæſt. de obiecto intellectus poſſibilis*, D. Th. eum aſtruit, obiectum intellectus noſtri ex natura potentiæ eſſe quidditatem rei materialis, interpretandum eſſe pro hoc ſtatu viæ, & coniunctionis: non autem pro ſtatu patriæ, & ſeparationis, in quo ponit ens communiter ſumptum. Etenim, pro hoc ſtatu etiam nouimus Deum à poſteriori, & animam noſtram, ac Angelum cælo aſſiſtentem, vt patet de Ariſt. aliiſque Philoſophis agnoſcentibus intelligentias orbium cæleſtium motrices. Nec præfata diſtinctio quadrat menti Th. cùm 1. *part. quæſt.* 85. *art.* 1. explicitis verbis ſcribat. *Connaturale eſt nobis cognoſcere naturas, quæ non habent eſſe niſi in materia.* Atque proportio, quam ipſe Th. exigit inter intellectum noſtrum, & obiectum eius, non competit ſtatui ſeparationis, ſed ſtatui coniunctionis dumtaxat, igitur præallata Ianelli diſtinctio nullius eſt momenti.

Secundò, deſiderium naturale cuiuſcumque rei ad aliquid acquirendum non eſt fruſtrà, 2. *Met.* 1. Intellectus autem deſiderat nedum cognoſcere materialia, verùm etiam ſpiritualia, immò quotidiè nitimur ex viſibilibus, & materialibus venari cognitionem rerum inuiſibilium, & immaterialium, iuxta illud Rom. 1. *Inuiſibilia Dei, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque eius virtus, & diuinitas.* Ergo obiectum totale intellectus noſtri ex natura potentiæ non eſt quidditas rei materialis.

20. Dices, argumentum concludere de intellectu ſeparato, non autem coniuncto, de quo loquuntur Thomiſ. Contrà, nulla potentia extrà ſuum obiectum, etiamſi fuerit ſeparata, & eleuata, vt viſus etiam diuinitus nequit attingere ſonum, aut odorem, aut aliud quidpiam, extrà ſuum obiectum, ſi ergo obiectum totale intellectus noſtri ex natura potentiæ ſit quidditas rei materialis, in quocumque ſtatu ponatur, aut eleuetur, non poterit percipere, niſi quidditatem rei materialis, cum omne aliud præter hanc, ſit extrà limites ſui obiecti totalis, & adæquati. Adde, Philoſophos ethnicos, quorum meminit D. Paulus cit. agnouiſſe quidem Deum, ſtatum verò ſeparationis animæ, vel ignoraſſe, vel dubios extitiſſe, vt liquet *ex q præcedente, art.* 3. *&* 4. Inſuper. Metaphyſica agit de ente tranſcendente, quod præſcindit à re materiali, & ſpirituali, à finito, & infinito, à Deo, & creatura: naturæ autem viribus acquiri Metaphyſicam, nemo inficiatur. Atque 10 *Eth. cap.* 10. Philoſophus collocat felicitatem in contemplatione ſubſtantiarum abſtractarum: igitur ex natura potentiæ, obiectum adæquatum noſtri intellectus non eſt quidditas rei materialis.

21. Aſſertio ſecunda, nec verum eſt primum, & adæquatum obiectum noſtri intellectus. Defenditur à Doctore *vbi ſuprà*, & probatur primò, de obiecto totali alicuius demonſtrantur paſſiones, ſeu proprietates eius, vt ex 1. *poſt.* 1. tradit Scot. *quæſt* 3. *Vniuerſalium*: at verum eſt paſſio entis, 4. *Met* 3. quæ non eſt ſobiectum, ſed in ſubiecto, à quo emanat, ergo verum non eſt ſtatuendum obiectum totale noſtri intellectus.

22. Dices, argumentum valere de obiecto ſcientiæ, non autem de obiecto potentiæ, de quo in præſenti ambigitur, & controuertitur. Contrà, potentia, & ſcientia circa idem laborant, vt intellectus, & Metaphyſica circa ens, tametſi potentia ſit vniuerſalior, & communior, cum ad plura diffundatur, quam ſcientia, nam intellectus non ſolum ens, ſed reliqua omnia, quæ ſub ente continentur, & vniuerſalia, & ſingularia reſpicit: verumtamen, potentia non tendit primò ad paſſionem ſubiecti, ſed ad ipſum ſubiectum, quod ſub ipſam cadit, ſic viſus cernit parietem, odoratus roſam, guſtus pomum, & ſic de cæteris, ergo pariter intellectus non verum, ſed ens, & quæ ſub ipſo comprehenduntur, vt ſuum ſubiectum reſpicit, & contemplatur.

Secundò, potentia non ſuperat ſuum obiectum adæquatum, vt auditus non funditur ad aliud, quàm ad ſonum, & odoratus, niſi ad odorem, humanus autem intellectus non tantùm verum, ſed etiam bonum, immò omne intelligibile conſiderat, & contemplatur, ergo verum non eſt totale eius obiectum.

23. Dices, quodcumque, quod reſpicit intellectus, conſiderat ſub ratione veri, ſicut voluntas tendit ad bonum, ſub ratione boni. Contrà, non ſic limitatur intellectus, vt verum ſpeculetur dumtaxat, ſed quodcumque cognoſcibile, & intelligibile, ſed præter verum, reliqua ſunt intelligibilia, putà ens, bonum, vnum, & quæ ſub ambitu entis capiuntur, ergo intellectus non eſt coangustandus, & limitandus à ſola conſideratione, & contemplatione veri. Amplius, voluntas præſupponit, & præexigit operationem intellectus, iuxtà illud non ſemel decantatum, nihil volitum, quin præcognitum: poteſt autem voluntas velle non verum, & nedum poſſibile, ſed etiam impoſſibile, ex alibi dictis: ergo & intellectus, qui eſt prior potentia, voluntate, poteſt intelligere non verum, ac proindè totale obiectum intellectus non eſt verum.

24. Aſſertio tertia, obiectum motiuum humani intellectus pro hoc ſtatu eſt quidditas rei ſenſibilis: obiectum verò adæquatum ex natura potentiæ generatim captum eſt ens. Ita Scot. cit. & *quæſt.* 19. *de anima.* Prima pars ſuadetur primò, ex illo communi adagio deprompto ex Ariſt. lib. de ſenſu, & ſenſili cap 1. *Nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu*: ſenſus autem non repræſentat, niſi quidditatem rei ſenſibilis: igitur obiectum motiuum intellectus noſtri, in ſtatu viæ eſt quidditas rei ſenſibilis.

Secundò, ex alio axiomate deſumpto ex eodem, 3. *animæ*, *T* 39. *Oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari.* Phantaſmata autem ſunt ſpecies ſenſibiles oblatæ à phantaſia intellectui, ergo obiectum motiuum humani intellectus eſt quidditas rei ſenſibilis.

25. Dices, ſi quidditas rei ſenſibilis extat obiectum noſtri intellectus, pro hoc ſtatu, cum quidditas rei ſenſibilis videatur coincidere cum quidditate rei materialis, malè impugnatur in prima aſſ. huius art. opinio D. Th. ſic exiſtimantis. Dico eſſe latum diſcrimen inter ſententiam Scot. & Th. quandoquidem, hic putat quidditatem rei materialis eſſe obiectum intellectus humani, ex natura potentiæ: ille verò cenſet quidditatem rei ſenſibilis eſſe obiectum dicti intellectus motiuum, non autem ex natura potentiæ. Cur autem in præſenti vita intellectus noſter ita ſit addictus ſenſibus ſubminiſtrantibus ſpecies ſenſibilibus, per quas excitatur ad intelligendum, cauſa eſt colligantia potentiarum, quarum ſuperiores nequeunt agere, niſi præuiis actionibus inferiorum, ſic ſenſus externi, poſtea interni, & poſtmodum intellectus agens, & poſſibilis actiones ſuas promunt, & operantur.

Vel

Vel fortaſsè huiuſmodi intelligendi modus in ſtatu innocentiæ non extitiſſet, cum ſit pœnalis, nobiſque acciderit ob peccatum, vt ex Auguſt. 15. *Trin. cap.* 27. refert Scot. *Quol.* 14. §. *de ſecundo. P.* his verbis. *Quæ cauſa eſt, cur acie fixa, lucem ipſam videre non poſſis? niſi vtique infirmitas, & quis eam tibi fecit, niſi iniquitas.*

26. Secunda pars probatur primò, quod habet communitatem, & virtualem continentiam, eſt obiectum adæquatum noſtri intellectus, vt egregiè proſequitur Doct. *in* 1. *nuper cit.* Ens autem generatim ſumptum participat communitatem, quia prædicatur de inferiori quocumque, aut formaliter, aut identicè, & virtualem continentiam, cum ſub ente omnia comprehendantur, ſiue creata, ſiue increata, ſiue vniuerſalia, ſiue ſingularia, ergo ens ſic acceptum extat obiectum adæquatum noſtri intellectus.

Secundò, omnis potentia ſortitur ſuum obiectum totale, & adæquatum, vt patet de ſenſibus externis, quorum quilibet verſatur circà ſuum totale obiectum, vt viſus, circà viſibile præſcindens à luce, & colore, auditus circa ſonum, olfactus circa odorem, & ſic de cæteris, ergo cum intellectus ſit vna ex potentiis naturæ intellectualis, gaudet ſuo obiecto adæquato, quod eſt omne intelligibile, ſiue ens communiter acceptum.

27. Dices, obiectum cuiuſcumque potentiæ eſt ens reale vniuocum, vt patet inductione de ſingulis obiectis cuiuſlibet facultatis, & potentiæ: ens autem non eſt vniuocum, cum prædicetur de ente reali, & rationis, quibus nihil eſt commune vniuocum, ens ergo non eſt ſanciendum obiectum adæquatum humani intellectus. Dico ens reale vniuocum Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti ſtatui obiectum adæquatum intellectus creati, ens verò rationis reduci ad ipſum, veluti negationes, & priuationes, ad ens poſitiuum, vt præmonui in Log. & planius fiet in Metaphyſica.

28 Oppones primò, infimus intellectus habet infimum obiectum, quia potentia, & obiectum eius eſſe debent vniformia, & conformia: intellectus autem animæ rationalis eſt infimus, cum excedatur ab intellectu angelico, & diuino, igitur obiectum eius eſt quidditas rei materialis. Conf. inter potentiam, & obiectum debet eſſe proportio: noſter autem intellectus, cum ſit corpori coniunctus, nullam habet proportionem cum rebus immaterialibus, & ſpiritualibus, præſertim cum Deo, qui eſt infinitus, & immenſus, ergo quidditas rei materialis decernitur obiectum adæquatum noſtri intellectus. Concedo ma. diſtinguo min. in entitate, & perfectione, concedo: in capacitate, & receptiuitate, negn; eſt enim infinitæ capacitatis, veluti intellectus angelicus. Ad conf. concedo ma. diſtinguo min. non eſt proportio in entitate, concedo: in intelligibilitate, negn. Extat namque proportio motiui, ad mobile, authore Scot. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 11. §. *Reſpondeo. B. & C.*

29. Oppones ſecundò, potentiæ diſtinguuntur penes diſtinctionem obiectorum, 2. *anima*, *T.* 35. Intellectus autem, & voluntas ſunt diſtinctæ potentiæ, cum ille ſit potentia naturalis, & neceſſaria: hæc verò indifferens, & libera ad oppoſitos actus, & obiecta: atqui iſtius obiectum eſt bonum, ergo illius obiectum eſt verum. Reſpondeo ma. valere de potentiis diſparatis, non autem ſubordinatis, veluti ſunt intellectus, & voluntas, tametſi alterius ordinis, vt declaraui *in* 2 *not.* Idcò vtriuſque obiectum eſſe ens, & æqualis ambitus tradunt Gadius *Quol.* 16 *fol.* 168. *pag.* 2. *columna* 3. & Faber. *de pœnitentia*, *diſp.* 9. *c.* 7. & videtur eſſe problema, apud Scot.

30. Oppones tertiò, ſi ens foret obiectum totale humani intellectus, poſſet ipſe intellectus cognoſcere quodlibet ens particulare: intellectus autem nequit cognoſcere cognitione intuitiua ſubſtantiam, Deum, & id genus alia, ergo ens non eſt obiectum adæquatum noſtri intellectus. Reſpondeo ſequelam ma. veram eſſe de obiecto ex natura potentiæ: non autem de obiecto motiuo. Quapropter, cum Deus, & alia entia prærecenſita non moueant intellectum noſtrum, per ſe, aut per ſui ſpeciem, non rectè infertur, humanum intellectum ſuaptè virtute poſſe deuenire in claram cognitionem, & viſionem Dei, aliorumque entium ſpiritualium

31. Quæres primò, vtrum ad intelligendum requiratur ſpecies intelligibilis? Reſpondeo affirmatiuè, vt enim ad ſentiendum præexigitur ſpecies ſenſibilis: ſic ad intelligendum neceſſaria eſt ſpecies intelligibilis, quæ determinat intellectum ad intelligendum potius hoc, de quo habet ſpeciem, quàm illud, de quo non gerit ſpeciem, vt ſecum actiuè concurrat ad producendam intellectionem.

32. Quæres ſecundò, quænam, & quotuplex ſit cauſa intellectionis? Reſpondeo eſſe duplicem, intellectum ſcilicet, & ſpeciem intelligibilem, tanquam duas cauſas partiales integrantes, & conſtituentes vnam cauſam totalem, ad producendam intellectionem.

33. Quæres tertiò quænam ſit cauſa principalis intellectionis? Reſpondeo eſſe intellectum, ideò denominatur intellectio ab intellectu, & actio vitalis à principio vitali, quod eſt ipſemet intellectus, eo ferè pacto, quo dictum eſt in ſuperiori lib. de ſenſatione, & ſenſu, verbis duntaxat mutatis.

ARTICVLVS III.

Quid ſit verbum mentis.

34. ACris extat pugna inter ſcholaſticos; quidnam ſit verbum mentis? Siquidem Bonetus 5. *Met.* & Aur. 1. *diſt* 27. *parte* 1. *art.* 2. arbitrantur verbum intellectus creati eſſe obiectum cognitum. Ægidius Romanus *Quol.* 4. *quæſt* 13. putat eſſe ſpeciem intelligibilem. Cui videtur fauere pater eius Auguſt. 11 *Trin. ad finem cap.* 2. inquiens, *Species corporis, quæ videtur, & impreſſa eius imago ſenſui, quod eſt viſio, ſenſuſve formatus.* Thomas 1. *part quæſt.* 34. *art.* 1. *ad* 2. eiuſque diſcipuli, quos citant, & ſequuntur Complut. *diſp* 21. *de anima*, *quæſt.* 2. § 4. exiſtimant eſſe terminum per intellectionem productum, proinde abinuicem differre, ad minus formaliter. Scot. autem 1. *diſt.* 27. *quæſt* 3. & *diſt.* 4. *quæſt.* 7. §. *Ad authoritatem* Lych. Barg Viger. Voril. *ibid.* & Gadius *Quol.* 14. Quibus ſuffragantur Suarez 1. *de Trinitate*; *cap.* 6. Vaſquez 1. *part. diſp* 38. *cap* 1. & Ruu. *tract. de actu intellectus poſſibilis*, *quæſt.* 3. docent verbum mentis eſſe actualem intellectionem.

35. Not. primò, verbum diuerſimodè ab Authoribus vſurpari. Primò, pro voce coniugata per tempora, quo pacto accipiunt, & vtuntur Grammatici.

Secundò, pro perſona Filij Dei, ſic ſumitur Ioan. 1. *In principio erat Verbum.*

Tertiò, pro conceptu rei cognitæ, quo in ſenſu, aliud dicitur verbum mentis, aliud verò verbum vocis, quod eſt ſignum verbi interni, quod eſt verbum mentale, vt ſignificat Stagir. 1. *Perih cap.* 1. inquiens, *Voces ſunt eorum, quæ ſunt in anima.* Ideſt conceptuum, & intellectionum, quæ ſunt in mente, ſeu intellectu.

36. Not. ſecundò, intellectionem coincidere cum notitia, & cognitione ſpirituali, in qua tria interueniunt, nempè, actio, paſſio, & qualitas: ſicut enim, in productione caloris tria reperiuntur, calefactio, calepaſſio, & calor: ſic in cognitione intellectiua tria quoque inueniuntur, intellefactio, intellepaſſio, & intellectio: prima eſt actio de genere actionis, ſecunda eſt

eſt paſſio de genere paſſionis, & tertia eſt qualitas de prædicamento qualitatis, producta per dictionem, quæ a nobis dicitur intelleſactio, veluti calor producitur per calefactionem, hæcque vocatur à Scotiſ. actio de genere actionis: ille verò, actio de genere qualitatis, quive potiùs appellandus eſt terminus actionis, quàm actio: pariter intellectio perhibetur terminus dictionis, ſeu intelleſactionis, quia per hanc, illa producitur, & iſta, ad eam terminatur, & finitur, vt edisſerit Ariſt. 9. *Met. T.* 16. & Auer. ibi.

37. Not. tertiò, actionum quaſdam eſſe veras, & reales, per quas aliquid reale producitur, vt ſunt calefactio, qua calor producitur, & illuminatio, qua lumen gignitur: alias verò ſimilitudinarias, & grammaticales, quibus nihil reale producitur, cuiuſmodi ſunt viſio, intellectio, & cæteræ, quæ perhibentur actiones immanentes, & intentionales, & exprimit Auer. 2. *anima*, *com.* 41.

38. Aſſertio prima, verbum mentis creatæ non eſt obiectum cognitum; nec ſpecies intelligibilis. Hæc aſſ. eſt bimembris, quam tuentur Scot. *locis præcit.* 1. pars probatur, obiectum denominatur cognitum, & intellectum, à cognitione, & intellectione ſibi extrinſeca in intellectu ſubiectata, veluti paries denominatur viſus, à viſione exiſtente in oculo, terminata, ad ipſum parietem, ergo verbum mentis non eſt obiectum cognitum. Ant. eſt in promptu. Conſeq. tenet, verbum producitur ab intellectu, obiectum autem præcedit operationem ipſius intellectus, ergo huiuſmodi verbum haud extat obiectum cognitum. Denuò, quod tantùm denominatur ab aliquo denominatione extrinſeca, ab eo non producitur, vt liquet de Cæſare picto, qui quidem à pictura denominatur pictus, ab ipſa tamen pictura non producitur: obiectum autem denominatur cognitum, à cognitione, & intellectum, ab intellectione, vt mox arguebam, ergo non ſtatuitur verbum mentis.

39. Dices eſſe diſparitatem: res enim cognita eſt præſens intellectui cognoſcenti, de qua iudicat: non ſic res picta præſentatur picturæ, propterea nihil medium cauſatur: verùm intellectus rem intelligens, etſi in eſſe exiſtentiæ realis non ſit præſens, eſt tamen in eſſe obiectiuo, & intentionali. Vndè, licet nihil reale ad extrà producatur: attamen producitur aliquid in eſſe intentionali, poſt intellectionem, quod ipſam terminat. Contrà ſi intellectus iudicat de re cognita, diſſeritque de ea: huiuſmodi iudicium non eſt verbum mentis, ſed ad ſecundam operationem intellectus pertinet, & diſcurſus ad tertiam, ergo nulla eſt reſponſio. Deindè, illud, quod poſt rei intellectionem producitur, aut eſt ens reale, aut rationis, non primum, vt fatetur Aut. nec ſecundum, alioqui ſolùm ens rationis foret verbum mentis, quod eſt falſum, & Animaſtica, quæ eſt ſcientia realia de eo non tractaret, cum ſit munus Metaphyſicæ, vel Log. Inſuper, res dicitur eſſe ab æterno in eſſe cognito, & obiectiuo, non tamen dicitur verbum intellectus creati fuiſſe ab æterno, cum nullus extiterit, ſed fuerit creatus in tempore, vt fides docet. Igitur verbum mentis nequit vllo modo eſſe obiectum cognitum.

40. Secunda pars oſtenditur, cauſa alicuius non poteſt eſſe effectus eiuſdem, ſecus idem foret cauſa ſui ipſius, quod eſt abſurdum: ſpecies autem intelligibilis eſt cauſa verbi mentis partialis minùs principalis, vt probat Scot. cit. Ergo non eſt verbum intellectus creati. Deinde, ſpecies intelligibilis appellatur ſpecies impreſſa, quæve, vt cauſa verbi intellectus finiti præcedit ipſum verbum, quod vocatur ſpecies expreſſa, ergo ſpecies intelligibilis nequaquam eſt verbum mentis, niſi dicatur, idem eſſe cauſam, & effectum, reſpectu eiuſdem, quod eſt impoſſibile.

41. Aſſertio ſecunda, Verbum creatum non eſt terminus per intellectionem productus: ſed eſt actualis intellectio: concluſio eſt bipartita, cui patrocinatur Scot. *vbi ſuprà.* Prima pars, quæ aduerſatur Thomiſt. Probatur primò, ſentire eſt pati, 2. *anima*, *T.* 52. pariter & intelligere eſt pati, 3. *eiuſdem operis*, *T.* 2. ergo intellectio eſt paſſio, non quidem de genere paſſionis, ſed de genere qualitatis, vt ſuprà obſeruaui: ſi autem per intellectionem produceretur verbum mentis, intellectio eſſet actio de genere actionis, veluti dictio, per quam gignitur verbum mentis, vt bene vidit Aug. 9. *Trin. cap. vlt.* Notitia gignitur verè, & volitio procedit. Cum ergo intellectio ſit terminus dictionis, per eam nihil vlterius producitur.

42. Dices, intellectionem eſſe veram actionem productiuam verbi creati, veluti intellectio Dei Patris eſt verus actus, per quem producitur Verbum Dei, quod eſt eius Filius. Contrà, nam prætetquamquod, id pugnat Ariſt. nunc alleg. aſſerenti intellectionem eſſe paſſionem, quam Scotiſt. ſtatuunt in prædic. qualitatis, & Verbum diuinum generatur à Deo Patre non per actum intelligendi, ſed per actum dicendi, vt ex Scot. docui *Tract. de Deo trino, diſp.* 1. *q.* 5. contradicit quoq; eidem Philoſopho 9. *Met. T.* 16. comparanti ſpeculationem, & quamcumque operationem immanentem, in cuius ſerie locatur intellectio vitæ, & viſioni viſus: patet autem vitam, & viſionem nullius termini eſſe productiuam, notante eodem Stagir. *ibid.* Ergo intellectio non eſt actio productiua verbi creati, vel cuiuſcumque alterius termini, 6. *Eth. cap.* 4. Nec præſtat dicere, cum D. Th. 1. *part. quæſt.* 85. *art.* 2. *ad* 3. id valere de ſenſatione externa, non verò interna, quandoquidem ibi Philoſophus loquitur expreſsè de viſione viſus, quæ eſt ſenſatio externa. Atque gratis negatur de ſenſatione interna, cum in vtraque appareat eadem ratio. Eò magis, idem Doct. *opuſc.* 48. *cap.* 1. ingenue fatetur ſenſationem, & intellectionem non eſſe actiones de genere actionis, ergo nullius termini ſunt productiuæ.

Secundò, actiones immanentes nullum ſortiuntur terminum, ex Ariſt. locis memoratis: intellectio autem inter actiones immanentes refertur, etiam à D. Th. proximè cit. Ergo per intellectionem nullus terminus producitur, qui ſit verbum intellectus creati.

43. Nec iuuat dicere, operationem immanentem, quidem non habere terminum ad extrà, habere tamen terminum ad intrà, ſeu, vt ait Aur. cit. non ad realem, ſed ad intentionalem terminum tendere. Siquidem Ariſt. *paſſu recenſito*, aperte tradit huiuſmodi operationem eſſe opus. terminum, & finem operantis, nec vlteriùs operantem progredi, quia acquiſito hoc termino, motus eius quieſcit, veluti dealbans parietem, ipſo pariete dealbato, non ampliùs eumdem met parietem dealbat: ſic rem intelligens, plena eius intellectione parta, in eadem intellectione quieſcit, & terminat eius actionem, alioqui foret terminus termini, immò ipſamet intellectio non eſſet terminus, ſed via ad terminum, quod Ariſt. & veritati non congruit. Atque vanus, & irritus eſſet alius terminus: quid enim intelligens intendit, & vult, niſi intellectionem rei intelligibilis? ergo habita intellectione eius, non fertur ad alium terminum, ſed in eo verè ſiſtit, & permanet. Deinceps, illud intentionale, quod Aduerſarij excogitant, & dicunt produci per intellectionem, eſſeque eius terminum, & verbum mentis, eſtne ens reale, vel rationis, non hoc, quia directè producitur ab intellectu, & non reflexè, veluti fit ens rationis; nec illud diſtinguunt ab ente reali: propterea appellant idem ens intentionale contrà diſtinctum ab ente reali. Rurſus, ſi velint verbum ab intellectione cauſatum eſſe ens intentionale, quia manet in intentione, & in mente intelligentis: pariter intellectio eſt ens intentionale, quia reſidet in intellectu, eſtque eius qualitas, & perfectio, cuius non eſt alius terminus, cum per eam verè denominetur qualis, & plenè perficiatur, eiuſque actio vltimate finem habeat. Inſuper, idem videtur eſſe aſtruendum

de

de intellectione, ac de amore, cum intellectus, & voluntas ſint potentiæ naturæ intellectualis tendentes ad acquirendam perfectionem eius, voluntatis autem terminus eſt amor, cuius non eſt alius terminus: ergo vtique terminus intellectus eſt intellectio, qua non comparatur alius terminus dictus verbum mentis.

44. Secunda pas probatur primò, ex D. Auguſt. ſerm. 20. de ſanctis. *Vox ſonus eſt, index cogitationis, verbum verò ipſa cogitatio.* Et tract. 13. in Ioan. *Quando ergo concipis verbum, quod proferas, rem vis dicere, & ipſa rei conceptio in corde tuo, iam verbum eſt, nondum proceſſit, ſed iam natum eſt in corde, & manet, vt procedat.* Idem *tract.* 23. Et fauent Damaſc. 1. *de fide orthodoxa, cap.* 18. Iren. 2. *hæreſum, hæreſi* 47. & Anſelm. *in Monol.* 31.

Secundò, quod producitur ab intellectu creato, eſt verbum creatum. Verbum namque dicitur notitia genita, vt patet apud D. Aug. 9. Trin. 12. *Ex cognoſcente, & cognito paritur notitia*: intellectio autem producitur ab intellectu creato. Ideò 9. *Met.* 16. perhibetur eius opus, & terminus: igitur eſt verbum mentis.

Tertiò, Verbum creatum non eſt obiectum cognitum, nec ſpecies intelligibilis, nec intellectionis terminus: ergo à ſufficiente diſtributione, ſequitur eſſe actualem intellectionem.

45. Oppones primo, pro Ægidio, ex Aug. 8. *Trin.* 7. Verbum Carthaginis eſt in memoria: per huiuſmodi autem verbum Carthaginis nequit aliud intelligi, quàm ſpecies intelligibilis, vt idem Doct. plane ſignificat *loco in initio huius art. cit.* Ergo ſpecies intelligibilis eſt verbum creatum. Reſpondeo vtrumque locum Aug. exponendum eſſe cauſaliter, non autem formaliter, quod eſt dictu, verbum partialiter cauſatur à ſpecie intelligibili, vt ipſemet Aug. ſe declarat 9. *Trin.* 12. *nunc allegat.* & 11. *eiuſdem operis.*

46. Oppones ſecundò, verbum eſt productum, eſtque terminus productionis: intellectio autem non producitur, ergo intellectio non eſt verbum mentis. Ma. eſt conſpicua. Min. eſt in confeſſo, quia intellectio eſt actio, & actio non agitur, ſed eſt id, quo aliud agitur, & producitur. Concedo ma. Ad min. dico id concludere de actione de genere actionis, non verò de actione de genere qualitatis, cuiuſmodi eſt intellectio, vt ſuprà monui.

47. Oppones tertiò, *ex* 1. *Eth.* 3. felicitas, & aliæ operationes non ſunt qualitates: ſubiicitur autem *ibid. cap.* 7. felicitatem conſiſtere in contemplatione, quæ ab intellectione, & notitia præſertim intuitiua non videtur longè diſtare, ergo intellectio non eſt qualitas, proindeque non eſt verbum mentis. Reſpondeo præadductum teſtimonium bifariàm poſſe exponi, vno modo Ariſt. ibi loqui de operatione, & actione productiua, quæ planè non eſt qualitas. Altero modo, ipſum diſputare contrà Platonem, exiſtimantem, omne bonum eſſe qualitatem, cuius oppoſitum tuetur Philoſophus inquiens, actus elicitos eſſe bonos, tametſi qualitates non ſint.

QVÆSTIO III.

De Voluntate.

1. POſt intellectum immediatè à natura intellectuali, & anima rationali proficiſcitur voluntas, quæve etiam in agendo, & operando præſupponit, ac præexigit actionem, & operationem eius, iuxtà illud non ſemel decantatum, *Voluntas non fertur in incognitum.* Atque, ſicut appetitus ſenſitiuus ſubſequitur potentiam cognoſcitiuam ſenſitiuam, vt aſſerui *l.* 4. *quæſt.* 11. Sic voluntas, quæ perhibetur appetitus rationalis concomitatur, & conſequitur intellectum, qui virtus eſt, & potentia intellectiua. De voluntate autem iam multa dixi, & docui in Philoſophia Morali *l.* 3. *quæſt.* 1. & 2. Ideò hîc pauca quædam, quæ ſuperſunt adiiciam, & adiungam.

ARTICVLVS I.

An Voluntas ab intellectu diſtinguatur.

2. 3. AVreolus, & Dur. 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 4. affirmant, intellectum, & voluntatem eſſe prorſus vnam, eamdemque virtutem, & facultatem animæ humanæ, diſtinctis tamen, ac diuerſis nominibus, & muneribus decoratam, & inſignitam. Cæteri autem Scholaſtici agnoſcentes diſcrimen inter prænominatas vires, ac virtutes, valdè de huiuſmodi diſtinctione diſceptant, & dimicant. Nam D. Th. de veritate, *q.* 22. cum ſuis aſſeuerat, intellectum, & voluntatem diſtingui realiter. Scot. verò, eiuſque diſcipuli, 2. *diſt.* 16. *quæſt. vn.* inter vtramque prærecenſitam potentiam ſtatuunt diſtinctionem formalem. Et hæc aſſertio manet probata *l.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 2. vbi agens de potentiis animæ generatim ſumptis, docui eas ab anima, & abinuicem non realiter ſed formaliter diſſidere. Peculiariter tamen adhuc ſuaderi poteſt ex S. Damaſc. 2. *fidei, cap.* 22. definiente voluntatem, his verbis. *Voluntas eſt ipſa ſimplex virtus, qua volumus.* Intellectus verò eſt potentia, qua intelligimus. Atqui, diſtinctæ definitiones arguunt diſtinctionem formalem ex alibi aſſertis: igitur, cum intellectus, & voluntas ſortiantur diſtinctas definitiones, ſequitur formaliter diſtingui. Deinde, diſtinctus agendi modus infert diſtinctam potentiam formaliter, vt videtur eſſe in confeſſo apud omnes: voluntas autem participat diſtinctum modum agendi ab intellectu, cum hic naturaliter, & neceſſariò agat: illa verò ſponte, & liberè, & indifferenter ſe habeat ad diſtinctos actus, & oppoſita obiecta, ergo inter vtramque potentiam prænominatam adeſt diſtinctio formalis. Accedit, in diuinis, Filius producitur, & generatur per intellectum, & Spiritus ſanctus procedit, & ſpiratur per voluntatem: id autem arguit diſtinctionem formalem inter intellectum, & voluntatem, ergo ſi in diuinis huiuſmodi potentiæ ab inuicem differunt formaliter, vtique, & in creatis.

4. Oppones primò, pro primo placito, potentia volitiua eſt pariter cognoſcitiua, cum voluntas non poſſit quidquam velle, niſi illud cognoſcat, ergo nullum videtur eſſe diſcrimen, & diſtinctio inter intellectum, qui eſt cognoſcitiuus, & voluntatem, quæ eſt volitiua. Diſtinguo ant. formaliter, nego: præexigitiuè, concedo. Quod eſt dictu, prius intellectus oſtendit voluntati obiectum cognitum, quàm ipſa illud velit: eo ferè pacto, quo ſeruus fert lumen antè dominum, vt dominus eius, illo lumine illuſtratus videat, quæ agenda ſunt, & imperet executioni mandanda: ſic voluntas lumine intellectus colluſtrata eligit quæ præſtanda ſunt, imperatque potentiis inferioribus, vt circà ea, ſuas operationes exerceant.

5. Oppones ſecundò, pro ſecundo placito, Pſal. 118. *Da mihi intellectum, & diſcam mandata tua*: Et Matt. 15. *Adhuc vos ſine intellectu eſtis*, ergo homo eſt expers, intellectus, & ſi eum habet, accipit à Deo, proindéque realiter ab anima eius diſtinguitur. R. eum locum exponendum eſſe ad mentem Aug ibi, conc. 18. *Da mihi intellectum*, ſupple, fac me intelligere, iuxtà illud Daniel. 8. *Quærebam intellectum.* Et poſtmodum ſubditur: *Fac intelligere viſionem illam.* Et Pſal. 31. *Intellectum tibi dabo*, hoc eſt faciam te intelligere, quæ à te facienda ſunt, & exequenda.

6. Oppo

6. Oppones tertiò Ariſtot. 3. *Eth.* 3. ſcribit intellectum, & voluntatem eſſe idem principium animæ rationalis, ergo in Peripato voluntas diſtinguitur ab intellectu. Reſpondeo vtramque præfatam potentiam eſſe vnum principium realiter identificatum, eſſe verò duo principia formaliter diſtincta. Sic interpretandus eſt Ariſt. *paſſu memorato.*

7. Oppones quartò, actus ſubordinati non arguunt diſtincta principia, diuerſaſque potentias, vt conſtat de illuminatione, & calefactione, quæ ab vnó ſole promanant: intellectio autem, & volitio ſunt actus ſubordinati. Siquidem volitio ſubordinatur intellectioni: Ob id celebratur illud proloquium: *Nihil volitum, quin præcognitum.* Igitur voluntas ab intellectu non diſſidet. Reſpondeo ma. habere locum in actibus ſubordinatis prodeuntibus ab eadem potentia: non autem in actibus promanantibus à diſtinctis potentiis, cuiuſmodi ſunt intellectio, & volitio. Exemplum verò adductum eſt ad oppoſitum, quia illuminatio, & calefactio oriuntur à diuerſis potentiis. Calefactio quippè à potentia calefactiua, & illuminatio à potentia illuminatiua proficiſcuntur. Vnde in cœleſtibus orbibus eſt illuminatió, abſque calefactione, & in terra habetur in vtraque actio, ſcilicet illuminatio, & calefactio.

Articvlvs II.

An voluntas ſit nobilior intellectu.

8. NOnnulli, quorum ſuppreſſo nomine meminit Baſſolius 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 3. aſſerunt, intellectum, & voluntatem eſſe æqualis perfectionis, & dignitatis. Thomiſtæ autem, & Scotiſt. cognoſcentes aliquam præeminentiam, & præſtantiam inter prænominatas vires, & facultates, acriter de iſtarum dignitate contendont, & diſceptant. Illi namque cum D. Th. 1. *p. quæſt.* 82. *art.* 3. cenſent, voluntati intellectum præcellere, & præire: iſti verò cum Doct. ſubtili 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 4. voluntatem intellectui eſſe præponendam, & præferendam exiſtimant.

9. Not. & recole ex alibi dictis, & indicant Scot. 1. *diſt.* 3. *quæſt* 3. & 2. *diſt.* 24. *quæſt.* 1. *ad* 2. idem prorſus eſſe obiectum adæquatum intellectus, ac voluntatis, penes eamdem rationem formalem. Sunt namque ambæ potentiæ æqualis ambitus: atque omne, quod eſt intelligibile, vtique eſt volibile. Ideóque maior excellentia, & eminentia iſtarum non eſt depromenda penes earumdem obiectum, ſed potiùs manifeſtatur, & declaratur, penes actus præſtantiores, ac digniores, qui ab vna, & non ab alia potentia, ex prærecenſitis proficiſcuntur, vt in aſſertione proxima palam fiet.

10. Aſſertio, voluntas nobilitate, & dignitate intellectui prælucet, & præeminet. Ita Scot. nunc cit. §. *Iuxtà hoc quaſi ex latere.* Et ante eum Alenſ. 3. *part. quæſt.* 80. *m.* 1. S Boe. Ric. & alij eiuſdem claſſis, & ordinis. Probatur primò, ex D. Anſel. *lib. de conceptu virginali, cap.* 4 vocante voluntatem reginam in regno animæ, & rationem ancillam, regina autem dignior eſt ancilla, ergo & voluntas præſtantior eſt ratione, ſeu intellectu. Et S. Bern. *lib. de libero arbitrio,* affirmante voluntatem eſſe dominam, & rationem, pediſſequam Domina autem præſtantior eſt pediſſequa, ergo & voluntas, ratione, quæ coïncidit, cum intellectu.

Suffragatur Ariſt. 9. *Met T.* 10. vbi ait voluntatem determinare intellectum ad hoc, aut illud intelligendum, eique imperare, vt hoc, & non aliud contempletur. Cum enim intellectus ſit potentia naturalis, proindéque non habeat dominium ſui actus, præſente paſſo, neceſſe eſt determinetur à voluntate, vt exeat in actum huius, aut illius obiecti intelligibilis, vt optimè proſequitur Scot. *in expoſitione præfati tex.*

11. Occurrunt Thomiſt. nuncupatim Complut. *diſp. vlt. quæſt.* 5. §. 3. voluntatem mouere intellectum applicando: intellectum verò mouere voluntatem præcipiendo, dirigendo, & regendo. Contrà, intellectus quidem repræſentat ſpeculanda, & agenda, ſed non imperat, dirigit, ſed non præcipit, oſtendit, ſed non cogit: alioqui, cum ſit potentia purè naturalis, & neceſſaria, tolleret libertatem, nullumque foret meritum, vel demeritum; in iis namque, quæ naturaliter, & neceſſariò fiunt, nec meremur, nec demeremur ex communi conſenſu. Deindè imperium eſt actus voluntatis, vt late monſtraui *in Philoſophia morali lib.* 3. *quæſt.* 2. *art.* 4.

Præterea, intellectus perhibetur dirigere, & regere, non inſtar domini, & regis, qui vere vult, & iubet, quæ peragenda ſunt in ſuo regno, ſed inſtar conſiliarij, qui offert, & præſentat quæ præſtanda ſunt domino, in cuius poſtmodum manu, & poteſtate ſunt, faciendi quæ ab eo offeruntur, & præſentantur. Igitur, ſola voluntas in regno animæ habet dominium ſuorum actuum, imperatque intellectui hoc, aut illud ſpeculandum, poteſtque conuertere, aut auertere ipſum à tali ſpeculatione, & intellectione, vt egregiè proſequitur Scot. 2. *d.* 42. *quæſt.* 4. perperam ergo dominium, & imperium animæ tribuitur intellectui.

Secundò, cuius actus eſt dignior, & præſtantior, potentia nobilior & excellentior cenſetur ab omnibus, quia ab actibus deprehenditur nobilitas, vel ignobilitas potentiæ: actus autem voluntatis, perfectione, & nobilitate ſuperat actum intellectus, vt amor, intellectionem. Vnde in ſacris litteris valde commendatur amor Dei, & proximi, non autem cognitio eorum: atque in ore D. Ioannis ſemper erat illud, *Filioli diligite alterutrum.* Et Cant. 8. *Fortis eſt vt mors dilectio.* Et Poëtas canit.

Omnia vincit amor.

Hinc primi Angeli dicuntur Seraphin ab amore, & ſecundi Cherubin à ſcientia, ergo poſtponendus eſt intellectus voluntati: Inſuper extat illud effatum apud Hugonem Vict. in Ang. Hierar. cap. 7. ex Dionyſio. *Dilectio ſupereminet ſcientia.* Illa autem pertinet ad voluntatem, hæc verò ad intellectum.

12. Obuiam fiunt prænominati Authores reſpondentes, & dicentes id totum verum eſſe in via, non verò in patria. Contrà, amor Dei, & proximi, tam in via, quàm in patria eſt eiuſdem rationis, & ſpeciei, tametſi in patria ſit in gradu potiori, & excellentiori: ergo ſi in via excellit, quoque & in patria, cum nulla extet cauſa, cur oppoſitum accidat in patria. Deinde, ſi Seraphin dicti ſunt ab amore viæ, quæ fuit cauſa eorum meriti, quo gaudent, & exultant in cœlo, poſſidentque primam ſedem inter cœleſtes ſpiritus, proculdubio amor patriæ præſtat ſcientiæ patriæ, vtpotè quo meruerunt illas ſupremas ſedes. Itaque amore viæ euecti ſunt ad primum locum, & non ſcientia viæ, ergo ille, qui extitit cauſa tantæ fœlicitatis & gloriæ, non verò iſta, præfertur, & præcellit in patria. Rurſus, maius peccatum eſt odium Dei, & qui magis Deum oderunt, magis peccauerunt, magiſque puniuntur in inferno: ergo ab oppoſito, qui plus Deum amauerunt, plus meruerunt: Seraphin magis dilexerunt Deum, ergo magis meruerunt, maioremque gloriam acquiſiuerunt, non ratione ſcientiæ, ſed ratione dilectionis, ergo hæc, illi præfertur in via, & in patria, veluti etiam odium Dei & in via, & in inferno maius ſtatuitur peccatum inter reliqua peccata.

Tertiò, habitus nobilior arguit nobiliorem potentiam, vt non negant Aduerſarij: habitus autem voluntatis nobilitate vincit habitum intellectus, vt patet 1. Cor. 10. *Fides, ſpes, charitas, tria hæc maior autem horum eſt charitas.* Hinc ſubiicit Auguſt. in exp. Pſalm. 10:. *Nihil inuenis eminentius charitate in diuinis libris.* Et 15.

Trin.

Trin. *cap.* 19. *In donis Dei nullum eſt maius donum charitate, nec æquale*, ergo cum charitas reſideat in voluntate, planè deducitur voluntatem intellectui eminere.

13. Nec iuuat dicere cum Thomiſ. lumen gloriæ, quod ſpectat ad intellectum excellentius eſſe charitate, & charitatem ſolùm excellere in via, & non in patria. Nam præterquamquod iſtud iam ex dictis in reſponſione præcedentis inſtantiæ manet reiectum, præallata teſtimonia abſolute loquuntur, & illa diſtinctio viæ, & patriæ excogitatur ad vim argumenti fugiendam, vt liquet ex iis, quæ *ibid.* D. Paulus *cap.* 13. ſubnectit. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam: factus ſum, velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero Prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Quare rectè ex hoc loco Pauli, S. Auguſt. concludit in exp. Pſal. 141. *Ergo charitas dicit ſupereminentiorem viam.* Et paulo poſt. *Nihil excellentius eſt viâ charitatis, & non in illa ambulant, niſi humiles.* Eò magis, ſi voluntas in via perficitur nobiliori habitu, quàm intellectus, pariter & in patria, cum æqua proportio interſit, tam hîc, quàm ibi. Atque aſſerere lumen gloriæ antecellere charitati, gratis dicitur, nulloque fundamento, teſtimonio, & ratione firmatur. Addo charitatem magis vniri Deo, quàm lumen gloriæ, vt præ aliis tradit Hugo Victor. lib. de angelica Hyerarchia. *Dilectio præminet ſcientiæ, & vbi ſcientia foris ſtat, affectus penetrat amantis, non quia aliquid diligatur, quod non cognoſcatur, ſed quia perfectius diligitur, quàm cognoſcatur.* Ratio autem eſt, quia charitas fertur per ſe, & immediatè in Deum, eiuſque eſſentiam, quæ eſt obiectum beatificum: at verò lumen gloriæ, quod datur beato, vt eliciat viſionem beatificam, non ſic ſe habet, neceſſe enim eſt, vt fiat viſio beatifica, vniatur diuinæ eſſentiæ, in ratione ſpeciei intelligibilis, & obiecti, docente Thom. 1. *part. quæſt.* 12. *artic.* 2. Perfectior igitur extat charitas ſiue in via, ſiue in patria, quocumque alio dono à Deo elargito.

Quartò, quæ ſunt poſteriora generatione, ſunt priora perfectione, vt patet in naturalibus. Natura quippè progreditur ab imperfecto ad perfectum, & anima rationalis, quæ eſt poſterior generatione, eſt prior perfectione reliquis formis præcedentibus: voluntas autem eſt poſterior generatione, intellectu. Priùs namque ab anima rationali emanat intellectus, & poſtmodum voluntas, ergo hæc illi præſtat nobilitate, & dignitate.

14. Reſpondent Complut. citat. *ad finem* §. 2. illud valere de vno, eodemque, quod eſt prius generatione, ſit poſterius perfectione: non autem abſolutè, & ſimpliciter. Nam actus eſt prior potentia, & prioritate originis, & perfectionis. Itemque ſubſtantia prior eſt accidente, ſuiſque proprietatibus, nedum generatione, verumetiam perfectione. Contrà, hoc aſſertum, quod eſt prius generatione, eſt poſterius perfectione, & econtrà, poſterius generatione eſt prius perfectione, quod exaratur apud Scot. 4. *diſtinct.* 11. *quæſt.* 3. *& diſtinct.* 16. *quæſt.* 2. §. *Ad rationes antè Q.* intelligitur via generationis, & eodem genere, vt in genere formarum ſubſtantialium, vltima forma eſt perfectior præcedentibus, putà anima præſtat formis ſanguinis, embrionis, & huiuſmodi, in genere accidentium abſolutorum, poſtremum eſt perfectius, vt qualitas, qualitate, quæ prius illa generatur: ſic in genere potentiarum, ſenſitiua præcellit vegetatiuæ, & volitiua intellectiuæ, quia hæc, ad illam ordinatur, & actus huius, ad actus eius diriguntur, intelligere namque eſt propter velle, & viſio, propter fruitionem. Quod autem ſubdunt Authores prærecenſiti, ſcilicet intellectum eſſe actum, & voluntatem potentiam, quia ille eſt mouens, & hæc mobilis, planè falſum eſt, quia vtraque eſt potentia ab anima rationali proficiſcens: nec intellectus mouet voluntatem, nec phyſicè, nec moraliter, niſi repræſentatiuè, & conſiliatiuè, eo modo, quo explicatum eſt ſuprà. Immò voluntas mouet intellectum, iuſſu, & imperio, conuertens, aut auertens ipſum ad quodcumque voluerit, ſibique placuerit. Inſuper voluntas eſt formaliter libera, & domina ſuorum actuum, & aliarum potentiarum, quæ ipſi ſubiiciuntur, eſt cauſa meriti, & beatitudinis. Vndè 13. *Trin.* Auguſt. profert illud proloquium, *Beatus eſt, qui habet quidquid vult, & nihil mali vult.* Perfectione ergo, & dignitate voluntas prælucet intellectui. Quod etiam videtur olfacere Angelicus 1. *part. quæſt.* 82. *art.* 3. inquiens. *Licet cognitio eorum, quæ ſunt infrà nos ſit præſtantior, quàm eorundem amor: tamen amor illorum, quæ ſunt ſuprà nos eſt nobilior cognitione.* Hinc ſubicit idem Doct. *ibid.* charitatem, quæ eſt in voluntate eſſe excellentiorem habitibus intellectualibus.

15. Oppones primò, actio, & operatio beatifica præcellit cæteris actionibus, & operationibus 1. *Ethic.* 1. cognitio autem, & intuitio Dei eſt actio, & operatio beatifica, vt patet ex illo Ioan. 7. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te.* Hocque videtur aſtruere Stagir. 10. *Ethic.* 10. ſtatuens felicitatem in contemplatione ſubſtantiarum abſtractarum. Cognitio, viſioque ſpiritalis, & contemplatio eſt actio, & operatio intellectus, ergo cum ex operatione nobiliore deprehendatur potentia nobilior, clarè euincitur intellectum præire, & præſtare voluntati. Confirm. 1. ſapientia, quæ eſt habitus intellectus, eſt ſimpliciter nobiliſſima, & præſtantiſſima, 4. *& 6. Ethic.* & 1. *Metaphyſica*, 1. Confirm. 2. *ex* 1. *pol. cap.* 1. *&* 3. Intellectus principat, & imperat appetitui, ergo eſt potentiarum animæ nobiliſſimus. Concedo maiorem. Ad minorem dico, quidem viſionem Dei inter operationes intellectus eſſe digniſſimam, & præſtantiſſimam, non tamen ſi comparetur fruitioni Dei, hæc enim illam ſuperat, in qua potiſſimùm conſiſtit beatitudo formalis Beati. Atque hæc eſt operatio voluntatis. Ita reſpondendum eſt ad primam confirm. ad ſecundam, ibi ſermonem eſſe de appetitu ſenſitiuo, cui quodammodò principari, & imperare videtur intellectus, cum ſit videns, & ſciens.

16. Inſtabis, videns, & ſciens excellit cæco, & ignoranti: intellectus autem eſt videns, & ſciens: voluntas verò eſt cæca, & ignata. Vndè ortum habuit illud pronunciatum, voluntas non fertur in incognitum. Neceſſe enim eſt, intellectus illuminet voluntatem, eique oſtendat obiecta, vt poſſit ea velle, vel nolle, vel non velle. Igitur præponendus eſt intellectus voluntati Si admittatur maior, ad minorem dico, voluntatem non eſſe cæcam, & ignaram, ſed non videntem, & non ſcientem, eò quod ipſa voluntas non eſt capax viſionis, & ſcientiæ: ſed volitionis, & fruitionis, quæ ſuperat cognitionem, & viſionem.

17. Vrgebis, D. Auguſt. *lib.* 22. *contrà Fauſtum, cap.* 57. ſcribit, ratio hominis partim actiua, partim autem paſſiua, proculdubio contemplatio præcellit. Cui ſatisfit ſi dicatur, id valere intrà latitudinem actuum intellectus: non autem extrà, vt patet de fruitione diuinæ eſſentiæ, quæ eſt actus voluntatis ſuperans cunctos actus intellectus.

18. Oppones ſecundò, potentia, quæ regulat reliquas potentias, eſt eis nobilior, & eminentior, quia regula nobilitate vincit regulatum: intellectus autem regulat voluntatem: ipſa namque voluntas, quando ſequitur rectum dictamen rationis, benè operatur, è contrà verò operatur malè, & mulctanda eſt, igitur intellectus eminet voluntati. Si concedatur maior, ad minorem, intellectum quidem regulare voluntatem per modum conſilij: voluntatem verò regere intellectum per modum imperij. Eſt enim voluntas, veluti Rex: & intellectus velut Iuriſconſultus. Nullum autem dubium eſt, Regem nobilitate ſuperare Iuriſconſultum conſilium ipſi Regi præbentem.

19. Inſtabis, voluntas dependet ab intellectu: nihil quippè volitum, quin præcognitum, non è contrà, ergo voluntas eſt ignobilior intellectu. Si concedatur ant. negatur conſeq. Nam, compoſitum dependet à materia, & forma, vtraque tamen eſt præſtantius. Item, intellectus in intelligendo dependet à phantaſmate, huic tamen ille præſtat. Quare prænia operatio intellectus, quæ præexigitur, & præſupponitur ad operationem voluntatis; ipſius voluntatis maiorem præſtantiam, & nobilitatem, ſuprà intellectum, nec minuit, nec lædit.

20. Oppones tertiò, quod habet obiectum abſtractius, & ſimplicius, eſt præſtantior, & præeminentior potentia: intellectus autem ſortitur obiectum abſtractius, & ſimplicius, quam voluntas, cum obiectum illius ſit ens verum, & iſtius bonum: verum autem eſt vniuerſalius, & communius bono, prælucet ergo voluntati intellectus. Concedo maiorem, nego minorem, ſuprà namque animaduerti ex Scot. tam latè patere obiectum voluntatis, quàm intellectus, quod eſt ens in tota ſua latitudine, & amplitudine ſumptum.

QVÆSTIO IV.

De Memoria.

1. CVm memoria vniuersè ſumpta diuidatur in ſenſitiuam, & intellectiuam, proptereà libet duos conſtituere articulos in iſta quæſtione, in priori de memoria ſenſitiua, in posteriori verò de memoria intellectiua erit ſermo.

ARTICVLVS I.

An ſit, & quid ſit memoria ſenſitiua.

2. DOctor ſubtilis *in vtroque opere 4. diſtinct. 45. quæſt. 3. in deciſione huius artic.* Problematicè incedit, proponens, & ſoluens rationes vtriuſque partis, tam affirmatiuæ, quàm negatiuæ, tamen in affirmatiuam propendet, cui adhærent Baſſol. *ibid.* Vorril & alij, quibus præiuerunt Ariſtot. *lib. de memoria, & reminiſcentia*: & Alenſ. 2. *p. quæſt. 69. artic.* 1. *m.* 3. quoſve ſequuntur cuncti Recentes.

3. Not. primò, memoriam multas pati acceptiones, vt intueri licet apud Berchor. *parte ſecunda, verb. Memoria.* Aur. 1. *diſtinct.* 3. *artic.*2. & Scot. *quæſt.* 3. *antè* §. *Ad argumenta in oppoſitum principalia. ſub H.* & *in Report. quæſt.* 4. vbi ait memoriam potiſſimum ſumi tripliciter. Primò, prout eſt conſeruatiua ſpecierum, de rebus præteritis, vt præteritæ ſunt, & de memoria ſic ſumpta diſſerit Ariſt. *lib. de memoria, & reminiſcentia.*

Secundò, quatenus eſt conſeruatiua ſpecierum, de rebus abſentibus, ſiue huiuſmodi res in ſuo eſſe exiſtant, ſiue non, ſed præteritæ fuerint.

Tertiò, quatenus eſt principium productiuum alicuius notitiæ, partiale tamen, & minus principale, quo pacto intellectus habens huiuſmodi ſpeciem actualem dicitur memoria fœcunda, quia ſic poteſt exire in actum cognoſcendi, & intelligendi, de qua Scot. *cit. quæſt.*7. abundè diſceptat.

4. Not. ſecundò, ex Scot. *in quarto, locis prælleg.* duplex ſtatui obiectum memoriæ, remotum, & proximum, illud eſt, de quo memorans interdum habuit actum, vt quiſpiam meminit amici defuncti, cum quo diù familiariter, & ſanctè vixit. Iſtud verò eſt actus præteritus, quatenus, vt memini lectionis præteritæ, quam recitaui, aliàs, talis actus perhibetur obiectum propinquum memoriæ. Hæc autem conueniunt vtrique memoriæ, tam ſenſitiuæ, quàm intellectiuæ; tametſi præcipuè intellectiuæ.

5. Aſſertio prima, datur memoria ſenſitiua in bruto, & in homine. Tenet Doct. cum Ariſtot. *vbi ſuprà*, & 1. *Metaphyſica* 1. Quæ ſolo guſtu, & tactu prædita ſunt, memoria carent, vt conchylia, cætera ergo animalia, quæ omnibus ſenſibus potiuntur, memoriam ſenſitiuam participant. Probatur primò, habetur diſtinctus ſinus, & organum in occipite animalis, in quo reſidet vis, & potentia memoratiua, vt tradidi *lib. 4. quæſt.* 10. *artic* 1. Et patet ex ſectione anatomica, & inſinuatur à Damaſc. 2. *de fide, cap.* 20.

Secundò, multos edunt effectus, pleroſque actus depromunt, & complura opera patrant bruta, quæ euidenter, & patenter oſtendunt ipſa pollere memoria ſenſitiua. Præuident namque, & promdent ſibi neceſſaria ad vitam ſuſtentandam, & conſeruandam, vt formica æſtate congregat grana tritici, quibus veſcatur hyeme. Canis blanditur, & obſequitur panem ſibi largienti, quem agnoſcit, ſi ipſe largiens abfuerit, & poſtmodum aduenerit: baculum verò geſtantem, & percutientem odit, & fugit. Auis nidum conſtruit, oua parit, pullos nutrit, & ab hoſtibus ſe defendit, Elephas, & nonnulla alia animalia ſunt diſciplinæ capacia: hæc autem, & conſimilia effici nequeunt à brutis abſque memoria, igitur eis haud deneganda eſt memoria ſenſitiua.

6. Dices, cuncta illa præenumerata, quæ efficiunt bruta, non proficiſci ex eo, quod ipſa bruta memoria potiantur, ſed ex apprehenſione delectabilis, aut triſtabilis. Delectatur quippè formica in collectione granorum frumenti, triſtatur canis cum baculo verberatur. Item auis delectatur in conſtructione nidi, & nutritione pullorum: triſtatur verò in eorum ablatione, & interitione. Quare dici poteſt, ea omnia fieri à brutis induſtria, & ductu naturæ: non verò, quia memoria calleant. Verùm, licet id non ſit impoſſibile, & improbabile, attamen melius eſt eis memoriam tribuere, vt efficacius, & euidentius inſinuant, & demonſtrent, quæ adducta ſunt pro ea tuenda, quàm eius oppoſita, vt fatetur Scot. nuper allegat. *in fine primi articuli*, pro defenſione Ariſt.

Tertiò, quæ vtuntur ratione, & intellectu, participant memoriam intellectiuam, ergo ſenſus capacia, & imaginatiua prædita memoriæ ſenſitiuæ non ſunt experta. Conſeq. tenet, memoria eſt retentiua, & conſeruatiua ſpecierum, intellectiua autem memoria retinet, & conſeruat ſpecies intelligibiles, pertinet ergo ad memoriam ſenſitiuam retinere, &

conſeruare

conſeruare ſpecies ſenſibiles: experimur autem bruta habere huiuſmodi ſpecies ſenſibiles, ergo & memoriam ſenſitiuam. Demùm, natura non deficit in in neceſſariis, 3. *anima*, 45. Neceſſaria autem eſt memoria brutis, vt bona ſemel cognita, & præterita, iterum proſequantur, mala verò, & noxia ſemel præterita, iterum fugiant; atque ne in ſiniſtros incurſus tranſactos ampliùs incurrāt, vitamque tueantur, & conſeruent: niſi autem haberent ſpecies præteritorum, eorumque recordarentur, nequirent damna futura, & pericula ipſis imminentia proſpicere, & euitare.

7. Aſſ. 2. memoria ſenſitiua deſcribitur. *Vis memorandi preteritarum ſpecierum ſenſibilium retentiua.* In idem recidit definitio memoriæ ſenſitiuæ allata ab Ariſt. *lib. de memoria*, & à Scot. præcit. §. *Contra iſtam quæſtion. C.* Hæc autem aſſertio, & definitio eſt facilis probatu, cum conſtet genere, & differentia, quæ exprimuntur per præcedentes particulas, nihilque diminuti, ac ſuperflui contineat, vt patet diſcurrenti.

8. Oppones primò, contrà primam aſſertionē memoria reſpicit tempus, vt præteritum, teſte Ariſt. *l. de memoria*: tempus autem eſt numerus motus, ſecundum prius, & poſterius, 4. *Phyſ.* 101. Quod abſque comparatione vnius ad aliud effici non poteſt, comparatio autem non eſt ſenſus, ſed intellectus, ſequitur ergo memoriam parti ſenſitiuæ non competere. Reſpond. cum Ariſtot. cit. eo ſenſu, quo percipitur magnitudo, quoq; percipi tempus, tametſi ſit ſucceſſiuum: nam motus continuus eſt ſucceſſiuus, & à ſenſu perceptibilis 2. *anima* 64. Atque licet tempus ſit numerus, nihilominùs etiam percipitur ſenſu, cum numerus inter ſenſibilia per ſe referatur, vt patet *loco proximè cit. T.* 64.

9. Oppones ſecundò, ſi foret memoria ſenſitiua, eſſet conuerſiua, & reflexiua ſuprà ſe, & ſuum actum, quia potentia ſenſitiua recordaretur actus præteriti, vt conuenit potentiæ recordatiuæ: hoc autem pertinet ad intellectum, qui ſolus ſtatuitur potentia reflexiua, & collatiua vnius obiecti ad aliud obiectum, vniuſque actus, ad alium actum eius, atque ſuprà ſe ipſum: ergo non eſt admittenda memoria ſenſitiua. Dici poteſt ſenſum cognoſcere ſuum actum, vt viſum viſionem, & potentiam recordatiuam actum præteritum, quia vis recordandi diſſidet à virtute ſentiendi, tum quia illa habet diſtinctum organum ab iſta, vt patet in anatomia; tum etiam quia omnia animalia ſunt quidem ſenſitiua, non tamen omnia recordatiua, vt ſuprà obſeruaui ex Ariſtotele 1. *Met.* 1. Prætereà, poteſt negari ſequela ma. Quamuis enim ſenſus cognoſcat prius, & poſterius; actum præſentem de obiecto præſente, & actum præter. tum, per ſpeciem habitam de obiecto abſente, vt liquet de phantaſia: nihilominus, non rectè infertur ipſum ſenſum eſſe potentiam reflexiuam, & collatiuam, quia non reflectit ſe ſuprà ſe, nec comparat vnum ad aliud, vt præſtat intellectus, qui eſt potentia collatiua, & comparatiua, vt benè vidit Doct. *in Rep. cit. ad* 2.

10. Opp. 3. Formica hoc anno genita, quæ nondum experta eſt penuriam hyemalem, ità colligit, & cogit in vnum grana frumenti, ſicut trium annorum. Itemque auis vnius anni ſic conficit nidum, velut alia quatuor annorum, ergo memoria caret, cum non valeat recordari præteriti, cuius eſt expers: proindeque ſi quę agit, non memoriæ, ſed naturali induſtriæ eſt adſcribendum. Reſpondeo ea quidem poſſe non improbabiliter attribui naturali inſtinctui: tamen meliùs, & verius adaptantur memoriæ, vt palàm faciunt, quæ peraguntur à brutis perfectis, præſertim diſciplinæ capacibus.

Articvlvs II.

An ſit memoria intellectiua, & diſtinguatur ab intellectu.

11. Qvidam apud Scot. *in ſuperiori art. alleg. art.* 2. videntur memoriam intellectiuam inficiari, ſolamque memoriam ſenſitiuam agnoſcere. Communis autem ſententia eſt Scot. *ibid.* Baſſ. Vorril. Cauel. *diſp.* 3. *ſect.* 2. Ponc. *diſp.* 63. *quæſt. vlt.* & aliorum admittentium memoriam intellectiuam à ſenſitiua diſtinctam. An verò memoria intellectiua ſit tertia potentia ab intellectu, & voluntate diſtincta, altercantur Scholaſtici. Nonnulli ſiquidem apud Ruu. *Tract. de actu intellectus poſſibilis, quæſt.* 5. *dub.* 3. tenent eſſe potentias diſtinctas; cæteri verò, vt Baſſol. 4. *diſt.* 45. *quæſt.* 1 §. *Ad propoſitum.* Och. *quæſt.* 12. Dur. 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 3. Argent. 2. *diſtinct.* 39. *quæſt. vn. art.* 1. & D. Thom. 1. *part. quæſt.* 79. *art.* 7. Docent memoriam intellectiuam, ab intellectu poſſibili non diſſidere. A quibus non diſſentit Scot. tum *paſſu memorato*, tum etiam *Quol.* 15.

12. Not. ad memorandum exigi aliquem actum præteritum, qui vnà cum eius obiecto ſtatuitur obiectum memoriæ. Tria autem in memoria debent eſſe repræſentatiua, quorum primum eſt ſpecies intelligibilis, quæ repræſentat, cuius eſt memoria. Secundum eſt intentio, quæ repræſentat actum cognoſcendi præteritum. Tertium eſt tempus, in quo rem illam cognoſcimus. Sunt quoque tria repræſentata, res cognita, tempus, quo cognoſcebatur res, & actus cognoſcendi ipſam rem.

13. Aſſertio, datur propriè memoria intellectiua. Ita Scotus citatus, & 1. *diſtinctione tertia, quæſtione ſexta.* Probatur primò, ex Ariſtotele *lib. de memoria, & reminiſcentia, propè initium.* Quorumdam intelligibilium memoramur, vt quod triangulus habet tres æquales, duobus rectis: idque quia didicit, & fuit ſpeculatus, actus autem diſcendi, & ſpeculandi præteritus ſpectat ad memoriam intellectiuam, in Peripato igitur concedenda eſt memoria intellectiua. Et indicatur 3. *anima*, 8. Suffragantur Auguſt. 10. *Conf. cap.* 8. *& indè*, & Greg. *ad finem* 4 *moral.* & conſonat ſacræ paginæ Luc. 16. *Fili recordare quia recepiſti bona in vita tua, Lazarus ſimiliter mala.*

Secundò, ad eam potentiam pertinet memoria intellectiua, ad quam ſpectat actus recordandi: ad potentiam autem intellectiuam pertinet actus recordandi, ergo & memoria intellectiua. Ma. patet, quia per actum nobis innoteſcit potentia. Minor eſt in promptu de actu, quo quiſpiam intelligit, ſe aliquando demonſtraſſe, triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, vt mox ex Ariſtotele dicebam: atque de actu, cuius meminit peccator, ſe mandata Dei non cuſtodiſſe: hæc autem, & conſimilia non competunt memoriæ ſenſitiuæ, cum ſenſus ſit incapax demonſtrationis, & ſcientiæ, ergo memoriæ intellectiuæ adaptantur, ſicque admittenda eſt memoria intellectiua.

14. Dices, nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, ergo ſi quis eſt actus memorandi, non intellectiuæ, ſed memoriæ ſenſitiuæ eſt tribuendus. Dico ant. eſſe exponendum repræſentatiuè, & occaſionaliter: non autem per ſe, & effectiuè. Nam intellectus non intelligit, niſi ſenſus ipſi obiiciat, & offerat phantaſmata, ſeu ſpecies ſenſibiles, tamen cauſa effectrix actus intelligendi non eſt ſenſus, ſed intellectus: pariter, quamuis memoria intellectiua præexigat, & præſupponat memoriam ſenſitiuam, nihilominus illa, ab hac diſcriminatur, penes eſſe, & memorari.

Tertiò, intellectus eſt, qui clarè, & diſtinctè cognoſcit, & diſtinguit præteritum, à futuro, & confert præteritum cum præſente, conuertitque ſe ad actum ſuum præteritum, ſuprà quem ſe reflectit: hæc autem effici nequeunt abſque memoria intellectiua, cum ſenſus non poſſit conferre vnum, ad aliud, neque reflectere ſe ſuprà ſuum actum tranſactum, admittenda igitur eſt memoria intellectiua.

15. Dices, viſus percipit ſe videre, nouitque viſionem ſuam, vt ait Doct. 4. *diſt* 45. *quæſt*. 3. §. *De ſecundo art. ex* 2. *de anima, ab ipſo cit.* Ergo ſenſus eſt potentia conuerſiua, & reflexiua ſuprà ſe, atqueadeò ad memorandum ſufficit memoria ſenſitiua. Dico, id præſtare viſum, quia viſio eſt quodammodo coloratà, non verò quia viſus ſit potentia reflexiua, niſi impropriè, & imperfectè, vt ibi aduertit Baſſolius.

Quartò, in parte ſenſitiua extat memoria ſenſitiua, ex aſſertis in ant. art. ergo & in parte intellectiua manet memoria intellectiua. Conſeq. tenet, intellectus poteſt percipere quidquid percipit ſenſus, & multò plura, cum ſit potentia præſtantior, & eminentior, ſenſus autem pollet memoria, ergo & intellectus. Iterum, anima ſeparata potitur memoria, vt exaratur *Luc.* 16. *præcit.* ergo & coniuncta. Demum, memoria intellectiua tribuitur Deo, & Angelo, qui ſunt intellectuales, ergo hominis non eſt deneganda, qui ſortitur animam intellectiuam.

16. Aſſertio ſecunda, memoria intellectiua non diſtinguitur ab intellectu poſſibili realiter, nec formaliter. Deducitur ex Scot *locis prænominatis*. Probatur primò, de ratione memoriæ intellectiuæ eſt, eſſe locum conſeruatiuum ſpecierum intelligibilium, earum theſaurum, & promptuarium: hoc autem munere fungitur intellectus patiens, authore Ariſt. 3. *animæ*, *T*. 7. vocante ipſum intellectum patientem, locum formarum, putà ſpecierum. & *T*. 18. intellectum qui omnia fit. Quod eſt dictu, huiuſmodi intellectus in ſe recipit omnes ſpecies intelligibiles, atque omnes actus intelligendi, quos ipſe depromit, quorum nonnulli ſunt præteriti, quorumue idemmet intellectus meminit, ergo memoria intellectiua, ab intellectu patiente non diſſidet.

Secundò, non ſunt multiplicanda entia, ſine neceſſitate, 1. *Phyſ*. 5 x. vna autem, eademque potentia intellectiua ſufficit ad intelligendum, & memorandum, ergo memoria ab intellectu non ſecernitur. Ma conceditur ab omnibus. Min. oſtenditur, idem prorsùs intellectus apprehendit, & intelligit, iudicat, affirmat, negat, & diſcurrit, ergo idem intellectus ſuſcipit ſpecies intelligibiles, eaſque retinet, & conſeruat, idemque intellectus producit actum intelligendi, & conſeruat, recipit habitum, eoque pro opportunitate vtitur: exercet varia, & diuerſa munera, vt enim producit actum intelligendi dicitur intelligentia, vt habet ſpeciem cum obiecto præſente, vocatur memoria fœcunda, pariter cum recordatur ſuorum actuum intelligendi præteritorum nuncupatur potentia recordatiua, & abſolutè memoria. Idque illuſtrari poteſt, de vno, eodemque vaſe, quod in ſe aquam recipit, eamque retinet, & conſeruat. Atque de eadem phantaſia, quæ præſentia, & abſentia percipit, necnon de eodem ſenſu communi, qui omnia obiecta ſenſuum externorum attingit. Inſuper idem intellectus cognoſcit res in eſſe realis exiſtentiæ, & in eſſe cognito, & obiectiuo, atque nouit tempus, partes, & differentias eius: cæteraque entia tam præterita, quam præſentia perueſtigat, penetrat, & perluſtrat. Concluditur ergo eamdem prorſus potentiam, & eſſe intellectiuam, & memoratiuam, veluti eſt apprehenſiua, iudicatiua, & diſcurſiua.

17. Oppones primò, contra primam aſſertionem, ſolam memoriam ſenſitiuam tradit Ariſtoteles *lib*. 6. *de memoria, & reminiſcentia*, eique conſentit Damaſc. 2. *fidei, cap*. 20. Ergo memoria intellectiua in Scholas non eſt inuehenda.

Reſpondeo Ariſtot. quidem admittere memoriam ſenſitiuam, non tamen negare memoriam intellectiuam, immò eam expreſsè docere non longè ab initio loci eius allegati, quem pro nobis adducimus in prima aſſertione. Quamuis multò plura tradiderit de memoria ſenſitiua, quam intellectiua. Sic etiam exponi poteſt Damaſc. cit.

18. Oppones ſecundò, memoria eſt de præterito vt præteritum eſt: intellectus autem non eſt de præterito, vt præteritum eſt, quia præteritum eſt ſingulare, quod ab intellectu non intelligitur, ergo &c. Concedo ma. nego min. eiuſque probationem. Intellectus quippè, licet dicatur abſolutè eſſe vniuerſalium, quia ab ipſo, & non à ſenſu percipiuntur vniuerſalia: tamen ipſemet intellectus ſingularia intelligit, nedum præſentia, verum etiam præterita. Atque vniuerſalia quoque poſſunt eſſe præterita, quæ nimirum fuere exiſtentia in mente præteritorum hominum, putà Ariſtot. Scot. & aliorum.

19. Oppones tertiò, ſi daretur memoria intellectiua, Beati qui aliquando peccauerunt dum viuerent in hoc Mundo, recordarentur, vel ſaltem poſſent recordari ſuorum peccatorum, quæ commiſerunt: vel ergo in eorum recordatione, delectarentur, & eſſent mali: vel ea deteſtarentur, & dolerent, & forent miſeri, vtrumque autem non eſt admittendum, ergo &c. Dici poteſt, cum D. Greg. *in Pſalm* 87. Peccatorum recordatio in Beatis non eſt ad dolorem, & pœnam, ſed ad gaudium, & exultationem, atque ad magnificationem diuinæ miſericordiæ, propterea quod ab eis fuere liberati. Vel dicito, vehementem voluptatem, & delectationem, *ex* 7. *Eth. cap. vlt.* excludere omnem miſeriam. Cum autem Beati maxima delectatione beatitudini infinitæ & æternæ afficiantur, ab omni miſeria ſunt immunes, quæ ſequi poteſt ex memoria præteritorum malorum, & peccatorum.

20. Oppones quartò, contrà ſecundam aſſertionem D. Auguſt. 11. *de geneſi ad lit. cap*. 35. ſcribit, in vno corpore eſſe vnam animam, & tres vires, intellectum voluntatem, & memoriam: intellectus autem, & voluntas ſunt duæ potentiæ diſtinctæ realiter, aut formaliter, igitur memoria eſt tertia potentia ab illis duabus diſtincta.

Reſpondeo ſecundum Scot. 1. *diſt*. 3. *quæſt*. 9. §. *De tertio C.* exponendum eſſe Auguſt. non de tribus potentiis diſtinctis, vt ipſemet Auguſt. ſe declarat 14. *Trin. cap*. 8. ſed capere memoriam pro receptione, & conſeruatione ſpecierum, intellectum pro actuali intellectione, & voluntatem pro actu volendi. Ita quoque eum interpretatur D. Th. 1. *p quæſt*. 79 *art*. 7.

21. Inſtabis, in anima relucet imago ſanctiſſimæ Trinitatis, & homo dicitur factus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, non alia de cauſa, niſi quia, ſicut in diuina eſſentia ſunt tres perſonæ realiter diſtinctæ, ſic in anima ſunt tres præfatæ potentiæ realiter diſtinctæ. Occurrit Scot. 1. *diſt. citat*. §. *De tertio*, & ait, prædictam imaginem conſiſtere in actibus primis, & ſecundis ſimul, quos exprimit D. Aug. 15. *Trin. in fine, cap*. 6. his verbis. *In homine inuenitur Trinitas, mens, ideſt anima, notitia, qua ſe nouit, & dilectio, qua ſe diligit.* Plura Scot. vbi ſuprà, & ego *Tract. de cognoſcibilitate Dei.*

QVÆSTIO

QVÆSTIO V.

De potentia motiua animæ rationalis.

ARTICVLVS I.

An anima rationalis poſsit mouere ſeipſam, & corpus, quod informat.

1. HOmo duplici gaudet potentia motiua, vna organica, & materiali, quæ dicitur totius coniuncti, quave homo ſe mouet motu progreſſiuo, ſicut cætera animalia: altera verò inorganica, & ſpirituali, quæ competit ipſi, ratione animæ, quæve cum ſit peculiaris, & propria animæ, ipſimet animæ adaptatur etiam à corpore abiunctæ.

2. Aſſertio, anima rationalis pollet potentia motiua, qua poteſt mouere ſeipſam de loco ad locum, & corpus, quod informat. Eſt Scot. 2. *d.* 42. *q* 4. §. *Ad quæſtionem ſecundam. N.* & *d.* 16. *q. vn.* cui præiuit Aug. *l.* 83. *qq. q.* 8. Suadetur primò, de anima Chriſti Domini, quæ, vt habetur in Symbolo Apoſt. *deſcendit ad inferos*: anima autem Chriſti eſt anima rationalis, cum ipſe Chriſtus fuerit verus, & perfectus homo, ergo anima rationalis poteſt ſe mouere localiter. Idque corroborari poteſt de Angelis, quibus anima aſſimilatur, qui vt habetur in ſacro codice, iuſſa Dei exequentes deſcendunt in terram, & aſcendunt in Cælum. Secundò, quod competit inferiori, & imperfectiori, conuenit ſuperiori, & perfectiori, per locum, à minori ad maius: conuenit autem animæ ſenſitiuæ potentia motiua, cum moueantur localiter, animaque ſit principium vegetandi, ſentiendi, & loco mouendi, ergo animæ accommodatur potentia motiua. 3. omni potentiæ paſſiuæ correſpondet potentia actiua, vt optimè proſequitur Scot. *in prol. q.* 1. Anima autem eſt in potentia paſſiua ad exiſtendum in hoc, vel illo loco, cum nequeat exiſtere vbique: ergo ipſi congruit potentia actiua, qua valeat acquirere hunc, aut illum locum. Inſuper corpus informatum anima mouetur de loco ad locum, corpus verò anima non informatum non mouetur motu progreſſiuo, ergo anima ſortitur potentiam, & virtutem motiuam, qua ſe ipſam & corpus, quod informat, ciere valet.

3. Opp. actus, & potentia ſimul in vno, & eodem, reſpectu eiuſdem opponuntur, ergo eadem anima ſimul nequit eſſe in actu, & in potentia ad ſuum motum: at ſi anima quiret mouere ſeipſam, foret ſimul in potentia, & in actu, & quidem in actu, quia nihil poteſt ſe mouere, niſi ſit in actu; in potentia verò, quia tenderet ad motum, & locum, quem ſibi acquirere conaretur, ergo &c. Diſtinguo ant. de actu, & potentia obiectiua, concedo: de actu autem, & potentia ſubiectiua, nego. Idem namque Petrus, qui habet potentiam receptiuam albedinis, recipit ipſam albedinem, quæ eſt actus eius accidentalis. Quare, anima mouens ſe ad aliquod vbi, dici poteſt eſſe in actu virtuali, & in potentia formali.

ARTICVLVS II.

An potentia motiua diſtinguatur à reliquis animæ facultatibus, & potentiis.

4. NOnnulli, inter quos eſt Ferrarienſis 2. *contrà Gentes*, c. 82, confundunt potentiam motiuam, cum imaginatione, & intellectu practico. Alij, à Rua. *eleg.* 3. *de anima, Tract. de voluntate*, c. 13. arbitrantur, potentiam motricem eſſe appetitum ſenſitiuum, vnà cum potentia exequutiua, adeò vt ſint duo principia partialia integrantia vnum principium totale mouendi. Communis autem opinio eſt Mayron. 1. *d.* 43. *q.* 1. Dur. & aliorum Scholaſticorum docentium potentiam motiuam, & executiuam differre ab intellectu, & voluntate, ac cæteris animæ viribus, & virtutibus.

5. Not. potentiam motricem quandoque eſſe abſque præuia cognitione, & appellatur potentia motrix naturalis, quæ reperitur in corde, cum dil. t tur, aut conſtringitur. Itemque in animalibus Petris aſſixis: quandoque verò potentia motiua eſt cum appetitu, & præuia cognitione ad aſſequendum, quod eſt proficuum, aut fugiendum, quod eſt noxium, & hæc nuncupatur potentia progreſſiua, qua animal mouetur de vno loco, ad alium locum, & de hac eſt præſens difficultas. Diuiditur autem huiuſmodi potentia in organicam, & in inorganicam. Organica corporeis animatis competit, & inorganica, ſeu ſpiritualis viuentibus ſpiritualibus adaptatur, putà Angelo, & animæ rationali.

6. Aſſ. 1. potentia motiua non eſt ſenſus imaginatiuus, nec intellectus practicus. Deducitur ex Doct. 4. *d.* 10. *q.* 7. §. *Reſpondeo.* 1. para oſtenditur. Cuncta animalia pollent aliquo ſenſu ſaltem tactu, 3. *Met.* 1. cum tactus ſit ſenſus animali neceſſarius, vt dixi *q. de tactu*: quidam autem animalia carent potentia motiua, vt patet de iis, quæ lapidibus affiguntur, igitur potentia motiua non eſt ſenſus, ſiue phantaſia, aut alter ſenſus. 2. pars eſt in promptu, Deus potiſſimum præditus eſt intellectu, qui tamen potentiæ motiuæ eſt expers. Deindè intellectus ſi eſt ſpeculatiuus ſiſtit in ſola rei contemplatione, ſi verò practicus, fertur ad directionem operis: vtraque autem notitia gignitur, abſque potentia motiua, igitur nullo modo potentia motiua eſt intellectus, ſiue practicus, ſiue ſpeculatiuus.

7. Aſſ. 2. potentia motiua non eſt appetitus ſenſitiuus. Non diſſentit Scot. cit. & 2. *d.* 42. *q.* 4. § *Ad quæſtionem* 2. *N.* Probatur 1. omnia animalia participant appetitum ſenſitiuum, tametſi nonnulla careant potentia motiua, vt dicebam *in* 1. *aſſ.* igitur vis motrix non eſt prænominatus appetitus. 2 appetitus nihil aliud eſſe videtur, quàm inclinatio, & propenſio rei ad aliquid habendum, & poſſidendum, cuiuſmodi non eſt potentia motrix, alioquin, omnia illa, quæ fruerentur tali appetitu, gauderent virtute motrice, quod eſt falſum, ergo prædictus appetitus non eſt vis motiua.

8. Aſſ. 3. potentia motiua eſt potentia exequutiua diſtincta formaliter à reliquis potentiis animæ. Non diſcrepat Scot. *vbi ſuprà* Probatur 1. potentia motiua in Angelis diſtinguitur ab eorum intellectu, & voluntate, ergo & in hominibus, cum par vtrobique luceat ratio. Ant. probatur articulo Pariſienſi. *Si quis dixerit, Angelum mouere Cælum intellectu, aut voluntate, error.* 2. bruta intellectus, & voluntatis ſunt expertia, tametſi potentia motiua non careant, ergo hæc, à cæteris eorum potentiis diſcriminatur. Deinceps nonnullus vellet moueri, & non mouebitur. Quandoquidem eius voluntas non impeditur, benè tamen eiuſdem potentia motiua: ergo hæc, ab illa, & reliquis animæ virtutibus, & facultatibus diſſidet.

9. Opp. 1. Ariſt. 3. *animæ, à text.* 44. *vſque ad* 55. totus videtur eſſe in ſtatuendo, imaginationem vna cum appetitu eſſe potentiam motiuam, & exequutiuam, igitur in Peripato aliud principium motus progreſſiui animalis non eſt excogitandum. Reſpondeo Ariſt. quidem ſcribere imaginationem iuuare potentiam progreſſiuam, per modum dirigentis, & appetitum ei opitulari, per modum ponderis, & propenſionis: non autem eſſe ipſam potentiam motiuam, & progreſſiuam, quam *in* 3. *aſſ.* docui.

10. Opp. 2. idem iudicium ferendum eſt de potentia motiua Angeli, ac animæ rationalis: illa autem non differt ab intellectu, & voluntate eius, ergo nec iſta. Ma. non patitur difficultatem. Min. verò eſt in promptu,

quandoquidem Angelus mouetur localiter, per imperium ſuæ voluntatis. Concedo ma. nego min. eiuſque probationem, vt fusè monſtraui, *tract. de Angelis*. Et *in 3. aſſ. prapoſita* tuli art. Sorbonicæ Vniuerſitatis, ad id confirmandum, & corroborandum.

51. Opp. 3. fruſtrà fit per plura, quod poteſt fieri, per pauciora, vt elicitur ex 1. *Phyſ. t.* 52. Anima autem rationalis poteſt localiter moueri, ſine tertia potentia ab intellectu, & voluntate diſtincta. ergo non eſt aſtruenda alia potentia ab eis diſſita: Ma. à nemine negatur. Min. videtur conſpicua, cum tres tantùm potentiæ animæ vulgò recenſeantur, intellectus, voluntas, & memoria, vt videre licet apud Aug. 11. *de Geneſi, ad lit. c.* 35. Concedo ma. nego min. Rationes quippè præpoſitæ ſatis euidenter, & efficaciter oſtendunt, admittendam eſſe potentiam motiuam à prænumeratis diſtinctam.

QVÆSTIO VI.

De Anima ſeparata.

1. STATVS animæ ſeparatæ nuncupatur ille, quem habet anima rationalis, cum à corpore eſt abiuncta. Cum enim corpori eſt coniuncta, aggrauatur à corpore, quod eſt mortale, & corruptibile, iuxta illud *Sap 9. Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.* Ipſa autem eſt immortalis, & incorruptibilis, propterea ſtatus, quo gaudet, dum à corpore eſt ſeiuncta, perhibetur ſtatus animæ ſeparatæ, de quo agunt Scholaſtici, nominatim Scot. 4. *d.* 45 *q.* 2. Maior *ibid q.* 4. Mayr. *d.* 46. *art.* 2. *q.* 1. 2. 3. *&* 4. Aur. *d.* 45 *q. vn.* S. Bon. *d.* 50. *ar.* 1. Ric. *art.* 1. *&* a Baſſol *d.* 43. *q* 3. & cæteri eo in loco.

ARTICVLVS I.

An ſtatus animæ ſeparatæ ſit naturalis.

2. D. Th. 1. *p quaſt.* 89. *art.* 2. eiuſque diſcipuli *ibid.* & Henr. *Quol.* 7. *q* 13. aſtruunt ſtatum animæ ſeparatæ eſſe violentum, ſiue contra naturam, teſte Thom. 4. *contra Gentes, cap* 79. Conimb. *Tract. de anima ſeparata diſp.* 2. *art.* 2. putant, præfatum ſtatum, nec eſſe naturalem, nec violentum, ſed præter naturam. Scot. autem *paſſu alleg.* § *De tertia propoſitione K* & *quol.* 13. 9. *Ad argumentum principale. MM.* Lych. Baſſ. & alij arbitrantur huiuſmodi ſtatum eſſe naturalem.

3. Not. 1. ex Scot 1. *d.* 3. *q.* 3. §. *Sed reſtat G.* ſtatum deſcribi ſtabilem permanentiam legibus diuinæ ſapientiæ firmatam. Diuiditur autem in ſtatum viæ, & ſtatum patriæ. Ille eſt, quo Deus ſtatuit à nobis facienda, quamdiu in hoc ſæculo viuimus: iſte verò, quo idem Deus decreuit præſtanda, poſt hanc vitam, in Cælo. In præſenti autem ſtatu, ſenſus interni res non percipiunt, niſi prius eas externi ſenſus attingant, & intellectus non intelligit, niſi præuia cognitione dictorum ſenſuum. Vnde extat commune proloquium Philoſophorum, nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu; atque oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari. Quare potentiæ ſuperiores præſupponunt operationes potentiarum inferiorum, adeſtque inter eas vnio, & concordia in operando, quæ non videtur abſolutè neceſſaria, quia Angeli non ſic intelligunt, nec Beati in Cælo, corpore glorioſo prædicti. Id fortaſsè in hac vita nobis accidit ex culpa originali, vt ſignificat Auguſt. 15. Trin c vlt. Quæ cauſa, cur ipſam lucem acie fixa videre non poſſis? niſi vtique infirmitas. Et quis eam tibi fecit? niſi vtique iniquitas.

4. Not. 2. ex eodem *in 4. pracit.* 5. inclinationem naturalem eſſe bipartitam, vnam ad actum primum, quæ eſt imperfecti, ad perfectum, quæve concomitatur potentiam eſſentialem: alteram verò ad actum ſecundum, quæ concomitatur potentiam accidentalem, cum ſit perfecti, ad perfectionem communicandam. Prioris autem oppoſitum eſt violentum, & non perpetuum, quia ponit imperfectionem perpetuam, quam Ariſt. habuit pro inconuenienti, quia tollit in vniuerſu quamcumque perfectionem. Poſterior verò nullum violentum importat etiamſi perpetuò ſuſpendatur, cum imperfectionem non præſeferat. Huiuſmodi autem inclinatio competit animæ reſpectu corporis. Deinceps, in memoriam reuocandum eſt *ex lib.* 3. *Phyſ. q.* 1. *art.* 2. quid ſit naturale, quid violentum, & neutrum, ſiue præter naturam. Quibus ſuppoſitis, & prælibatis.

5. Aſſ. 1. ſtatus animæ ſeparatæ non eſt violentus, nec præter naturam. Aſſertio eſt bimembris, & deducitur ex Doct. cit. 1. pars probatur 1. *ex* 3. *Eth. c.* 1. violentum definitur, cuius principium eſt extrà, non conferante vim paſſo, hoc eſt, paſſo non reluctante: anima autem non reluctatur ſtatui ſeparationis, cum ille ſtatus ſit nobilior, & perfectior, vtpotè, qui competit Angelo, & Deo. In eo namque clarius, & diſtinctius res intelligit, & cernit: ob id non defuerunt Philoſophi, qui dixerunt, animam in pœnam peccati, corpori fuiſſe addictam, & admixtam. 2. nullum violentum eſt perpetuum, 2. *Cali, c.* 3. *T.* 17. in eo autem ſtatu anima extat perpetua, cum ſit immortalis, & incorruptibilis, ergo ille ſtatus neutiquam violentus eſt æſtimandus. 3. ſi violenter anima exiſteret extra corpus, reſurrectio mortuorum foret naturalis: naturaliter quippè propenderet ad vnionem corporis, ſicque ſeipſam poſſet corpori vniri, veluti lapis non impeditus ſurſum exiſtens ſuapte natura fertur ad ſuum centrum: reſurrectio autem eſt ſupernaturalis, à ſolo Deo factibilis, vt tradunt Theologi præcit. Ergo præfatus ſtatus non eſt violentus.

Secunda pars ſuadetur 1. illud eſt præter naturam alicuius, ſeu neutrum, quod ei nec prodeſt, nec obeſt: ſtatus autem ſeparationis prodeſt animæ, quia perficitur, libera exiſtit, non ampliùs ſenſibus alligata, materiæque coniuncta, & obiecta apertiùs, & clarius intuetur. 2. quod eſt neutrum, & præter naturã, nec eſt naturale, nec violentum: in proxima autem aſſ. oſtendetur, prędictum ſtatum eſſe naturalẽ, ergo non eſt neuter & præter naturã.

6 Aſſ 2. ſtatus ſeparationis animæ poteſt dici naturalis. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò ille ſtatus eſt naturalis, in quo anima perficitur, & nobilitatur. Naturale quippè eſt, ad quod res ſuaptè natura inclinat, veluti eſt vltima eius perfectio, & ſumma fœlicitas, quam acquirit in eo ſtatu, in quo aſſimilatur Angelo, vtpotè, quæ intelligit abſque phantaſmate, & dependentia à corpore, is ergo ſtatus cenſendus eſt naturalis. 2. quod non eſt naturale, non eſt diuturnum, 2. *Cali*. 15. huiuſmodi autem ſtatus eſt diuturnus Immò, ſi Deus in Reſurrectione, animam corpori non coniungeret, perpetuò ipſa anima perſiſteret à corpore abſtracta. Nullum quippè agens creatum poteſt hanc illi vnire, vt docent Scholaſtici prænominati, non incongruè ergo ille ſtatus perhibetur naturalis.

7. Opp. 1. pars extrà totum violenter manet, cum ordinetur ad totum conſtituendum, & complendum: anima autem ſeparata eſt pars extrà totum, puta hominem, ergo in dicto ſtatu violenter ſe habet. Diſtinguo ma. de parte, quæ recipit ſuam perfectionem à toto, concedo: de parte verò, quæ toti communicat ſuam perfectionem, nego, veluti eſt anima rationalis.

8. Opp. 2. anima propendet naturaliter ad vnionem corporis: ergo ſtatus animæ extrà corpus eſt violentus. Ant. probatur ex D. Aug. 22. *Ciu. c* 26. referente Virg 6. *Æneid.* cantantem ex Plat.

Rurſus & incipient in corpora velle reuerti.

Et idem Aug. 12. *de gen. ad lit. c.* 1. *ſuprà Gen.* adductus ab Orbello *d.* 49. *q vn.* ſcribit, animæ à corpore ſeparatæ ineſt quidam naturalis appetitus corporis adminiſtrandi, quo retardatur quodammodo, ne tota intentione in

Deum

Deum tēdat. Adde Scot. *4.d.49.q.2.F.* Aliquis appetitus ineſt animæ, ad corpus, tanquam ad proprium perfectibile. Diſtinguo ant. de inclinatione ad actum primum concedo: de inclinatione ad actum 2. nego. Ita exponēda ſunt teſtimonia Aug. & Scot. adducta ad conf. ant. Vel dico animam duplici inclinatione naturali gaudere, vna cum vnitur corpori, vt vſu ſenſuum ſuam perfectionem adquirat: altera verò cum extat ſeparata: ſic enim à materia immunis, magis perficitur: iamque ſatiata manet tranſacta vnione corporis, ad quā non ampliùs inclinat, veluti fœtus extrà vterum ēgreſſus, nō amplius ad eum propendet, vt ex Auic. tuetur Doct. *4. præmemorato.* Vel dicito, animam quidem incliuare ad corpus rectè diſpoſitum, & benè organizatū: non verò ad corpus indiſpoſitum, corruptum, & in cinerea redactum, vt accidit in ſtatu ſeparationis. Adde, quę dixi 2. *Phyſ. q. 2. a. 15. dub. 3.*

9. Opp. 3. mors eſt contrà naturā, cum eam deſtruat: mors autem accidit per ſeparationem animæ à corpore: ideò pugnant aduerſæ qualitates, vt anima à corpore egrediatur, tantus hominis tunc extat dolor, & horror, Reſp. mortem, & reliqua prærecenſita, non reſpicere animam, quæ eſt immortalis, & incorruptibilis, ſed totum coniunctum, quod eſt homo, qui interit, & diſſoluitur, in terramque abit.

Articvlvs II.

Quænam conueniant animæ ſeparatæ.

10. Aſſertio prima, potentiæ materiales, & organicę non competunt animæ ſeparatæ. Defenditur à Doct. *4. d. 45. q. 3. § Ad quæſtionem ſub M* probatur 1. ex Ariſt. 1. *anima, T. 64.* & *l. de ſenſu, & ſenſili, c. 1.* affirmante, potentias organicas, & corporeas eſſe totius coniuncti, cuiuſmodi eſt homo, non autem animæ, quæ eſt pars eius. 2 præfatæ potentiæ conflantur ex perfectione corporis mixti, & animæ ſibi vnitæ: cum autem anima eſt ſeparata, corpus corrumpitur, vnà cum iis, quæ ipſum conſequuntur, inter quæ ſunt dictæ potentiæ, igitur anima à corpore ſegregata eſt expers prædictarum virium, & facultatum.

11. Aſſ. 2. potentiæ inorganicæ, & immateriales in anima ſeparata reſident. Ita Doct nuper cit. Probatur 1. quę realiter identificantur inter ſe, abinnicem ſeparari nequeunt, etiam diuinitùs, cum ſignum apertum diſtinctionis realis ſit ſeparabilitas, vt crebrò in ſuperiorib. inculcaui: potentiæ autē ſpirituales realiter identificantur cum anima, & abinuicem, vt oſtēdi *l. 2. de anima, q. 3. a. 2.* Ergo perſiſtunt in anima ſeparata. 2. manente ſubiecto, manent quoq; ea, quæ ſunt in ſubiecto, niſi adſit aliqua cauſa corrumpens: in ſtatu autem ſeparationis, perſiſtit anima, quæ eſt dictarum potentiarum ſubiectum, ergo perſiſtunt ipſæmet potētiæ, cum nulla tradi valeat cauſa, quæ eas corrumpat, & deſtruat. 3. forma non inuenitur abſque ſua operatione, & principio operandi, vt forma ignis ſine calefactione, & principio calefaciēdi, & aqua ſine frigefactione, eiuſque principio, & cauſa effectrice, vt patet 2. *Cæli, T 17.* Anima autem rationalis eſt forma, immò formarum perfectiſſima, eiuſque operatio eſt intellectio, & volitio, & vtriuſq; principium, intellectus, & voluntas, ergo in ſtatu ſeparationis, qui eſt ſtatus perfectionis, his omnibus ipſa anima non priuatur. 4. ſigillatim oſtenditur, de cunctis viribus, & facultatibus eiuſdem animæ. In primis de potentia recordatiua, & memoratiua, de qua *in hoc l q 4. a. 1.* de potentia motiua, *ibid. q. 5. a. 1.* de intellectu verò, & volūtate liquidò patet, cum in ipſarum potētiarum actibus ſita ſit ſumma felicitas, putà in viſione intellectus, & fruitione voluntatis, permanent ergo huiuſmodi potentiæ in anima ſeparata.

12. Aſſ. 3. ſpecies intelligibiles, habitus intellectuales imperfectionem non præſeferentes permanent in ſtatu ſeparationis, veluti etiam habitus voluntatis Hæc aſſ. eſt bipartita, cui patrocinatur Scot. *4. d. 45. q. 1. §. Alia opinio.* Prima pars aduerſatur Ponc. *diſp. 56 q. 5. concl. 1.* & probatur 1. ex 3. *anima, T 6.* Anima eſt locus formarum, putà ſpecierum intelligibilium, locus autem eſt conſeruatiuus locati, ergo cum intellectus ſit locus ſpecierum intelligibilium, & maneat tam in ſtatu coniunctionis, quàm ſeparationis, deducitur, dictas ſpecies perſiſtere in anima ſeparata. Deindè, ex Boëtio *5. de conſolatione, proſa 5.* quidquid recipitur, per modum recipientis, recipitur: anima autē eſt proſus immortalis, & incorruptibilis, ex aſſertis *in præſenti l. q 1 a. 3.* Ergo ſpecies in ipſa receptæ permanent, cum à corpore ſegregatur. Atque Auic *naturalium parte 1. c. 6.* ſubicit animam à corpore abiūctam clarius, & diſtinctius intelligere, quod præſtare nequiret, niſi ſeparata conſeruaret ſpecies, vtpotè quæ partialiter concurrunt ad producendos actus intelligēdi. Suffragatur D. Hier. *in prologo Bibliæ, c. 7. ad Paulinum.* Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in Cælo. Scientia autem, cum ſit de concluſione, pręſupponit præmiſſas demonſtrationes: præmiſſæ verò præexigunt terminos, qui abſque prænarratis ſpeciebus non percipiuntur. Quod ſi ſcientia, quæ tanto labore, & ſudore in hoc ſtatu a nobis acquiritur, in alio ſtatu non remaneret, indignum, & vanum foret noſtrum ſtudium, & irritus labor in ea perquirenda, & perluſtrāda. ſubiungit Doct. *paſſu proximè cit. C.* 2. ſpecies intelligibiles neutri ſtatui, ſiue coniunctionis, ſiue ſeparationis repugnant, ergo in vtroq; perſeuerant. Ant. de ſtatu coniunctionis conceditur à Ponc. & aliis, quos commemorant Aur. aliique Scholaſtici *diſt. prææalleg* de ſtatu verò ſeparationis oſtenditur, ſiquidem dictæ ſpecies, quamuis in fieri dependeant à phantaſmatibus, non tamen in eſſe. Poſſunt namque exiſtere, immò de facto exiſtunt ſine illis, cum ſint in intellectu, qui in eſſe haud dependet à materia, & materialibus, 3. *anima, 6.* Huiuſmodi ergo ſpecies in anima perſiſtunt, & perdurāt. 3. tales ſpecies non ſunt qualitates inſtantaneæ, ſed continuę, & permanentes, nihilque ipſis eſt cōtrarium, ergo ſi hìc in intellectu manēt poſt intelligēdi actus, ergo & illic, cū ille ſtatus non ſit deterioris conditionis, immò perfectioris, quam iſte, alioqui triſtaretur anima, propter admiſſionē earum, in quarum acquiſitione, tantū tempus, & ſtudium conſumpſit. Ant. eſt in confeſſo, quandoquidem nec intellectus eis aduerſatur, cum ſit earumdem ſedes, & ſubiectum: nec obiectum, cum ab hoc ortum ſuum ducant: nihil autem eſt productiuum, & ſimul deſtructiuū vnius & eiuſdem. 4. ſi potentia inferior aliquid præſtat, ſuperior vtique illud poteſt præſtare, vt ſi viſus colorē percipit, pariter ſenſus communis, & intellectus eum percipit, & cognoſcit: phantaſia autem, quæ eſt potentia inferior conſeruat ſpecies de rebus abſentibus, vt patet in ſomniis. ergo & intellectus retinet, & cōſeruat ſpecies de rebus cognitis, cum à corporę eſt ſeiunctus Inſuper, anima ſeparata potitur memoria, & reminiſcentia, ex dictis *q. 4. huius lib a 2.* quæ eſſe nequeunt abſque ſpeciebus intelligibilibus retentis, & conſeruatis in intellectu. Vnde diues epulo Luc. 16. meminit quinque Fratrum, qui adhuc in hoc Mundo viuebant.

13. Secunda pars eſt in promptu, charitas quippè, quæ eſt habitus voluntatis in vtroque ſtatu perſeuerat, iuxtà illud 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit.* Deindè ſtatui perfecto debetur habitus perfectus: charitas autē eſt habitus perfectus, immò inter reliquos habitus ſiue intellectuales, ſiue morales perfectiſſimus, & pręſtantiſſimus, ergo remanet in anima ſeparata. Vnde ſumitur argumentum ad probandam primam partem huius aſſ. Si enim habitus morales perſiſtunt in voluntate animę ſeparatæ, pariter & habitus intellectuales, qui ſecum non vehunt imperfectionem, illique ſtatui repugnantiam, in intellectu eiuſdem animæ perſeuerant.

14. Aſſ. 4. anima ſeparata poteſt aliquid de nouo intelligere, quod in corpore non intellexit. Ita Scot. *vbi ſuprà, q. 2. §. Ad quæſtionem C.* Et *in Report. §. Ad 2. quæſtionem.* Suadetur 1. ab agente naturali debitè approximato paſſo, & non impedito, producitur effectus, vt patet

ter de igne comburente ſtupam ſibi proximam: anima autem ſeparata prædita eſt intellectu agente, & patiente, cui obuiam fit Angelus, aut aliud obiectum anteà ſibi ignotum, tunc verò notum, & intellectum. Principium namque ſufficiens, & totale ad gignendam notitiam, & intellectionem eſt potentia cognoſcitiua, & obiectũ in ſe, aut in ſpecie ipſum repræſentãte: ergo cum anima ſeparata id omne habeat, planè conuincitur, ipſam poſſe ſibi comparare notitiam alicuius prius ſibi ignoti. 2. anima paruuli defuncti exiguo tempore nati non habet cognitioné vllius obiecti, ſolùm quippè in corpore exercuit operationes vegetatiuas, & ſenſitiuas: ea autem anima à corpore ſeiuncta non eſt veluti truncus, incapax intellectionis, quia pollet intellectu agente, & patiente, ergo poteſt ſibi acquirere intellectioné alicuius obiecti: quod ſi hoc poteſt anima pueri, non eſt denegandum animæ adulti, & cuiuſcumque alterius, cum ſint eiuſdem rationis, & eſſentiæ. 3. quod participat nobilioré, & eminentiorem modum eſſendi, habet maiorem, & opportuniorem modum ſibi acquirẽdi propriam perfectionem: anima autem ſeparata habet excellentiorem, & præſtantiorem modum eſſendi, quia ſeiuncta eſt à materia, & ſtatu imperfecto; ſic enim intelligit ſine ſenſibus, & phantaſmatibus, quibus erat alligata dum erat corpori cõiuncta, ergo conſentaneum eſt, ipſam poſſe ſibi adipiſci cognitionem obiecti priùs ignoti. Occurit Ponc. nuper alleg. poſt D. Th. 4. *d.* 50. *q.* 1. à Deo, vel ab Angelo infundi ſpecies, quibus deuenit in cognitionem obiectorum ignotorum. Contrà, abſque neceſſitate, & vrgente ratione non eſt recurrendum ad Deum, vel ſubſtãtias abſtractas: dedecet namque philoſophum, cum ſuppetunt rationes naturales, & efficacia argumenta, vt in præſentia. Anima quippè ſeparata habet ſufficiens principium exeundi in actum intelligendi, cum potiatur intellectu, & obiecto præſente, ſi ipſi v. g offeratur Angelus, nonne poterit ipſum cognoſcere? Si in via per motum Cęli attigit cognitioné eius, & in patria amittet eam, & ipſi oblatum non noſcet illum? Ex obiecto namque, & potentia cognoſcitiua, paritur notitia, teſte Aug. 9. *Trin. c.* 12. à quo nemo Scholaſticorum diſcordat. Deinceps, anima coniuncta poteſt aſſequi ſpecies rerum, eaſque intelligere, & ſeparata in ſtatu perfecto gaudens eodem intellectu, & cæteris viribus ſibi congruentibus eas ignorabit, & de nouo quaſdam illarum attingere non valebit? Profectò, id falſum, & abſurdũ videtur, quod habens principiũ naturale agendi, non impeditũ, & reliqua neceſſaria ad agendũ, non agat, niſi peculiari influxu influat Deus, aut Angelus. Deterior ſiquidé eſſet anima rebus inanimatis, quæ cõmuni influxu pręſtant opera ſua, vt ignis calefacit, & aqua frigefacit, & aër humectat.

15. Dices, id prouenire ex modo eius intelligendi, quia ipſa anima intelligit depẽdenter à phantaſmatibus, & in eo ſtatu caret ipſis phãtaſmatibus, propterea tunc quidquam nequit intelligere, niſi à Deo, vel Angelo ſpecies rerum ipſi ſubminiſtrẽtur. Contrà, ille modus intelligẽdi non eſt ei naturalis, ſed ei accidit ex labe originali, ex dictis in ſuperioribus. Deinde, ſi fiat ex colligatione potẽtiarum inferiorum, cum ſuperioribus, & ſenſuum, cum intellectu: tamen potentia ſuperior poteſt aliquid agere abſque concurſu inferiorum, vt patet de phantaſia, quæ in ſomniis agit, feriatis reliquis ſenſibus, ſiue externis, ſiue internis. Ergo cũ intellectus ſit ſuperior, à ſenſibus abſtractus, poterit intelligere obiecta præſentia, & proportionata, abſq; nouo influxu, & concurſu Dei aut Angeli. Præterea, homo exiſtens in curru iter agit, quoque extrà currum poteſt iter agere. Itemque homo in naui deambulat, pariter extrà nauim poteſt deambulare, quia vtrobique ſortitur deambulandi virtutem, ſic anima in corpore poteſt aliquas rerũ ſpecies ſibi acquirere, eaſq; intelligere, quoque extrà corpus id poteſt pręſtare, quia in vtroq; ſtatu participat eamdem intelligẽdi potentiã. 2. ſpecies ſenſibiles ab obiectis ſenſibilibus præſentibus cauſantur in potentiis ſenſitiuis, & materialibus; ſunt namque eorum ſimilitudines, & imagines naturales, & ab imaginatiua offeruntur intellectui agenti, qui transfert eas de eſſe materiali, ad eſſe ſpirituale, vt ſuo loco dixi, & explicui: ſicut ergo obiecta ipſa materialia cauſãt, & præſentant dictas ſpecies ſenſibus: ita & intellectui agenti animæ ſeparatæ, qui cũ habeat eam vim in ſtatu ſeparationis, planè ſequitur poſſe habere eumdem effectum tranſmutandi eaſdem de eſſe materiali, ad eſſe ſpirituale, ac proinde iis mediis, cũ ſint ſpirituales cognoſcere, & intelligere obiecta per ipſaſmet repræſentata proculdubio valet. 3. Angelus poteſt aliquid de nouo cognoſcere per ſpecies ab obiectis deprõptas, vt inſinuat D. Aug. *l. de cura pro mortuis, c.* 13. & affirmat D. Greg. 12. *Mor. c.* 13. à quib. non diſcrepat D. Th. 1. *p. q.* 89. *a.* 8. concedens Angelum quandoque deſcendere de cælo, ad aliqua perueſtiganda, & perluſtranda. Ergo & id poteſt anima ſeparata. Denuò ſenſibilia mouent ſenſum, vt color oculum, & ſonus aurem, ergo & ſpiritualia mouent intellectum. Inſuper, accidẽs coniunctum agit, vt albedo parietis diſgregat viſum: ſeparatum quoque à ſubiecto immutat ſenſum, putà albedo hoſtiæ conſecratæ diſgregat eumdem viſum, ac ſi fuerit in ſubiecto. Ergo idipſum aſtruendum eſt de intellectu animæ ſeparatæ, ac coniunctæ.

16. Opp. 1. contra 3. aſſ. 1. Cor. 13. *ſcientia deſtruetur.* Scientia autem eſt vnus ex quinq; habitibus intellectus 6. *Eth.* 3. Ergo habitus intellectuales in ſtatu ſeparationis non manẽt. R. teſtimonium D. Pauli allatum pro m. exponendum eſſe, ſecundum partem, & modum imperfectum: non verò ſecundum ſubſtantiã ipſiuſmet ſcientiæ, vt paulò poſt ſe declarat Apoſtolus inquiens, Nunc cognoſco ex parte, tunc autem, ſicut cognitus ſum: Non enim ampliùs in ænigmate, & in ſpeculo, ſed facie ad faciem videbimus Deũ, & reliqua obiecta in eius eſſentia repræſentata. Huic conſonat Lyran. tum ibi, tum etiam in Epiſt Hieronym. ad Paulinum *c. prealleg. in aſſ.* 3.

17. Opp. 2. ex 3. animæ, 39 *Sicut ſe habet ſenſus ad ſenſibilia: ita ſe habet intellectus ad intelligibilia:* ſenſus autẽ non poteſt cognoſcere ſenſibilia, niſi ſint exiſtentia pręſentia, ergo nec intellectus intelligibilia, niſi ſint præſentia per phantaſmata: in ſtatu autem ſeparationis, nullum erit phãtaſma, quia tunc anima cunctorum ſenſuum erit expers, ex probatis in 1. aſſ. Igitur anima ſeparata nec retinet, nec conſeruat ſpecies intelligibiles. Reſp. Ariſt. interpretandum eſſe de ſtatu coniunctionis, quem nouit dumtaxat: non autem de ſtatu ſeparationis, in quo phantaſmate non indiget, cum habeat ſpecies intelligibiles aliàs acquiſitas, quæ reſeruantur in intellectu poſſibili, tanquam in eius theſauro.

18. Opp. 3. anima corpori vnitur, vt vſu, & miniſterio ſenſuum aſſequatur cognitionem rerum: ergo in ſtatu ſeparationis, cum omnibus ſẽſibus careat, nequit vllam rerum notitiã ſibi comparare, alioqui fruſtrà foret vnio eius, cum corpore. Nego conſeq. Etenim anima duplici via poteſt rerum notitiam adipiſci, putà in ſtatu coniũctionis, ac etiam ſeparationis: veluti ſanitas acquiri poteſt duplici medio, nempè ſanitas lotione, & potione. Quod ſi lotione acquiratur, non ſequitur, potione non poſſe comparari, ſed vtroque modo. Pariter, anima poteſt ſibi acquirere cognitionem rerum in ſtatu coniunctionis, ac etiam in ſtatu ſeparationis.

19. Dices, inter cognoſcens, & cognitum interuenit nonnulla proportio, veluti inter recipiens, & receptum: inter autem animam ſeparatam, & obiectum materiale, nulla adeſt proportio, quia hoc eſt ſenſibile: illa verò nequaquam: atque ſpirituale recipere nequit materiale, hocq; in illud agere non valet. Igitur anima in tali ſtatu nullam poteſt rei notitiam adipiſci. Dico, intercipi conuenientiam, & proportionem non in entitate, ſed in intelligibilitate, hoc eſt ſicut res materialis eſt intelligibilis, ſic anima eſt intellectiua, & intelligens. Veluti inter Deum infinitum, & intellectum finitum non inuenitur proportio in entitate, bene verò in intelligibilitate, hoc eſt, ſicut Deus eſt cognoſcibilis: ſic intellectus creatus eſt cognoſcitiuus.

PHILOSOPHIA
MORALIS
Fr. BONAVENTVRÆ COLVMBI,
NICIENSIS,
Minoris Conuentualis ſacræ Theologiæ Doctoris, & Profeſſoris.

AD MENTEM DOCTORIS SVBTILIS.

PHILOSOPHIA MORALIS
Fratris BONAVENTVRÆ COLVMBI, Minoris Conuentualis S. Theologiæ Profeſſoris.

OCCASIO SCRIBENDI.

PHILOSOPHIAM Moralem prælo committere conſtitui, tum propter maximam eius vtilitatem, iucunditatem, & dignitatem, in ſuperioribus prænarratam: tum etiam ob ſcriptorum paucitatem in ſchola Scotica, qui hanc typis mandarunt. Veteres enim Scotiſtæ ex inſtituto vix eam attigerunt: Recentes verò ieiunè, aut parum eam deguſtant. Hac fortaſſe de cauſa, quia eſt captu facilis, ſpeculationibus haud referta, vel quæ in iſta pertractantur, in Theologia, potiſſimum 3. *Sententiarum, & 2. parte Summæ Theologicæ*, ea omnia ferè aguntur, & expenduntur. Quamobrem hanc lucidè, & exactè, breuiter tamen examinandam, & excutiendam duxi, vt omni ex parte, Scoticæ doctrinæ ſtudioſis curſus integer Philoſophicus, & abſolutus Scotiſtarum habeatur, vnà cum locis, & teſtimoniis Doctoris Subtilis explicitis, aut ex ipſo deductis, & collectis.

PRÆFATIO.

PHILOSOPHIÆ Moralis primus author & ſator ab Auguſt. 8 *Ciuit.* 3. fertur fuiſſe Socrates, qui relictis naturalibus ſe totum moralibus dedit, & ad corrigendos, componendoſque mores omnem curam & diligentiam adhibuit. Et ſanè humanum genus legibus naturali atque morali regi ac gubernari conſtans eſt omnium ſenſus atque conſenſus. Ariſt. verò 1. *Polit.* 2. ſcriptum reliquit: *Homo perfecta lege inſtructus, eamque ſequutus, omnium animantium optimus eſt; verùm à recta lege, boniſque moribus abductus, animal eſt omnium peſſimum.* Et Seneca *in qq. naturalib. Virtus non niſi præuio duce & magiſtro acquiritur: at vitium abſque vllo præceptore paritur.* Magno itaque ſtudio venit amplectenda Ethica atque excolenda, quæ tanquam inuentum ac cœleſte munus, vt bonorum morum vera norma atque magiſtra viam ad virtutem ſternit & claudit ad vitia; paſſiones animi moderandas & compeſcendas; quid iuſtum, quidve iniuſtum; illud inhiandum, iſtud verò abhorrendum eſſe præmonſtrat, & tandem præducit atque deducit ad perennem fælicitatem, & cæleſtem beatitudinem, cuius nos participes effici dignetur qui ſumma gloria, & infinita beatitudine potitur.

LIBER PRIMVS.

De Prolegomenis Philoſophiæ moralis.

TRES in hoc præludio exarantur, & examinantur quæſtiones, prima eſt de exiſtentia, & nominibus Philoſophiæ moralis. Secunda de diuiſione, & natura eius. Tertia vero de obiecto, & materia circa quam ipſa Philoſophia verſatur.

QVÆSTIO I.

De exiſtentia, & nominibus Philoſophiæ moralis.

1. PRIMVM, quod de quauis re propoſita peruestigamus, & perluſtramus, eſt an ſit, vt monet Ariſt. 2. *poſt.* 1. Cuius monitum, & præceptum libenter accipientes, & alacriter ſequentes, nos prius exiſtentiam Philoſophiæ moralis pertractandam & explanandam breuiter ſtatuimus, quàm alia eius quæſita, & prædicata aggrediamur.

ARTICVLVS I.

An ſit Philoſophia moralis.

2. ASſertio, datur Philoſophia moralis. Hanc præſupponit Scot. *quæſt.* 4. *Prol.* §. *contrà iſtam poſitionem. verſ. Ideò dicitur ſub E.* Et §. *Ad argumenta BB.* Et 4. *diſtinct.* 14. *quæſt.* 3. §. *Hic dicitur F.* Probatur primò, ex communi Philoſophorum conſenſu, qui huiuſmodi Philoſophiam vnanimiter, & concorditer docent, & prælo mandant. Accedunt Auguſt. 8. *Ciuitat. cap.* 5. Plut. 2. *de placitis capit.* 1. & Ariſtoteles *quinto Tomo operum eius.*

Secundò, ex celebri diuiſione Philoſophiæ, in rationalem, naturalem, & moralem, recepta à Stoïcis, Peripat. aliiſque Philoſophis, quorum torrenti improuidum, temerariumque ſeſe opponere videtur. Atque ex vulgata partitione ſcientiæ in ſpeculatiuam, & practicam, quæ ſubdiuiditur in actiuam, & factiuam, cuius meminit Ariſt. 6. *Metaphyſica, cap.* 1. Et præmonuit 2. *Metaphyſica, T.* 3. *Finis ſpeculatiuæ eſt veritas, practicæ verò opus*, quod eſt, vel manuale ſpectans ad factiuam, vel morale pertinens ad Ethicam. Inſuper ad rectè loquendum inuenta eſt Grammatica, ad bene dicendum Rhetorica, ad aptè diſſerendum Logica, ergo ad bene, beatéque viuendum concedenda eſt Philoſophia moralis, cuius finis eſt, vt boni fiamus, 10. *Ethic.* 9. & 1. *Met.* 1.

3. Oppones primò, Ariſt. 1. *Metaphyſica, T.* 3. & Scot. ibi definientes Philoſophiam inquiunt, Philoſophia eſt ſcientia veritatis contemplatrix: Ethica autem eſt operis effectrix, non verò veritatis ſpeculatrix, vt patet 10. *Ethic.* 9. Igitur cum definitio Philoſophiæ haud ipſi congruat, admittenda non eſt Philoſophia moralis. Reſpondeo præfatos Authores verba facere eo in loco de Philoſophia ſpeculatiua, non verò practica, cuiuſmodi eſt Ethica, vt paucis interiectis textus planè, & nitidè oſtendit. *Finis ſpeculatiuæ eſt veritas, practicæ verò opus.* Quod eruditè, & ſolidè monſtrat D. Auguſtin. 11. *Ciuitat. cap.* 25. qui loquens de Platonicis ait. *Tripartitam ſapientiæ diſciplinam ſtatuunt, cuius vna pars Logica, altera Phyſica, & tertia Ethica nuncupatur. Horum nomina latina iam multorum litteris obſignata ſunt, vt rationalis, naturalis, & moralis vocentur.*

4. Oppones ſecundò, vnum eſt obiectum omnibus diſciplinis conueniens, vt videre licet 3. *Met. T.* 10. cùm ergo Philoſophiæ, & ſcientiæ diuiſio penes res depromatur 3. *Anima* 51. non videtur eſſe excogitanda Philoſophia moralis, à cæteris diſciplinis diſtincta. Reſpondeo eſſe vnum obiectum commune, & tranſcendens, putà ens, quod ſola Metaphyſica, ſpeculatur, aſſertore Ariſt. 4. *Met.* 1. Præter autem ens, dantur obiecta particularia, quæ aliæ ſcientiæ conſiderant, vt loco mox cit. exemplificat Philoſophus de Mathematicis ſcientiis, quæ diſtinguuntur à Metaphyſica, penes ſua obiecta particularia. Idque iam prædocuerat 1. *Ethic. cap.* 6. inquiens. *Multa ſunt ſcientiæ eorum etiam, quæ ſub vna denuncupatione conſtituuntur.*

ARTICVLVS II.

Quibus nominibus appelletur hæc ſcientia.

5. SIcut Logicæ plura ſunt nomina, nonnulla propria, quædam verò metaphorica, vt patefeci *in Epiſt. Dialect. lib.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 1. ita Philoſophiæ morali complura aſſignantur vocabula, vt obſeruant Ariſtot. Enarratores *in proœmio Ethicæ.*

Aſſertio, huius ſcientiæ quædam ſunt nomina impropria, quædam verò propria. Hæc aſſertio eſt bipartita, & deducitur ex Scoto *locis allegatis præcedente art.*

Prima pars patet, ex variis quippè, & diuerſis muneribus, & officiis, quibus ipſa fungitur, multa vocabula ei adaptantur. Appellatur enim vitæ magiſtra, morum regula, animi medicina, & voluntatis pharus, vt concinnè proſequitur Racon. *in ſuo* 1. *Præludio mor.*

Secunda pars eſt in promptu. Siquidem vocatur Philoſophia ciuilis, cuius origo ducitur à voce Ciuitas, cuius partes ſunt ſingulæ domus familiæ, pauperes, & diuites, ſcribente Philoſopho 4. *pol.* 21. Perhibetur quoque Philoſophia practica, eo quod propriè praxim dirigit, quæ eſt operatio voluntatis, recto dictamini rationis conformabilis, vt dixi in Logica *lib.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 5. *dub.* 1. Iterum nuncupatur Ethica, ſiue moralis, quandoquidem de moribus, vſu, & habitu acquiſitis diſceptat, vt præ aliis notat Scot. 4. *diſt.* 14. *quæſt.* 3. §. *Hic dicitur F.* & annuit Ariſt. 1. *Magn. mor. cap.* 7.

6. Oppones, vna res vnum dumtaxat participat nomen, vt conſtat de homine, aliiſque rebus, quibus Adam *Geneſ.* 2. impoſuit nomina: vna autem eſt Philoſophia moralis, penes vnitatem ſui obiecti formalis, de quo in tertia quæſtione: ergo vno nomine, & non pluribus eſt nuncupanda. Negatur maior. Nihil quippè impedit, quin ex diuerſis officiis, muniia, attributis, & prædicatis, circà quæ occupatur vna ars, vel ſcientia, plura ſortiatur nomina, vt liquet de Logica, & Metaphyſica, quæ pluribus vocabulis inſigniuntur, propriis locis traditis.

Fauet Dionyſius, qui opus integrum confecit *de diuinis nominibus*, tametſi vnus ſit Deus, hicque ſimplicisſimus.

Subſcribit Hieronymus *epiſtola centeſima trigeſima ſexta*, qui ex ſacro codice decem nomina Hebraïca colligit, & exprimit, ipſi Deo accommodata. Atque de Dæmone Bern. intelligit illud 6. *Æneidos*:

Cui nomina mille, mille nocendi artes.

QVÆSTIO II.

De diuiſione, & quidditate Philoſophiæ moralis.

ARTICVLVS I.

Quotuplex ſit Philoſophia moralis.

7. PRINCIPIO ſcinditur Ethica, in Monaſticam, Oeconomicam, & Politicam. Monaſtica eſt, quæ in operibus moralibus priuati hominis conſiſtit. Ideò Monachus idem eſt ac ſolus, ſiue ſolitarius. Oeconomica eſt, quæ in benè regenda familia verſatur. Politica verò in rectè adminiſtranda Ciuitate, & gubernanda Rep. occupatur.

Deinde Politica ſubdiuiditur in Monarchiam, Ariſtocratiam, & Democratiam. Monarchia eſt, qua omnia vnius imperio ſubduntur, & reguntur. Ariſtocratia, qua omnia paucorum virtute, & æquitate inſignium virorum aguntur, & gubernantur. Hinc Philoſophus *primo Metaphyſicæ ſecundo* ait, Ingenio prædıti debent aliis præeſſe. Democratia, qua Populus poteſtatem habet omnia regendi, & moderandi.

8. Aſſertio prima, recta eſt vulgata partitio Philoſophiæ moralis, in Monaſticam, Oeconomicam, & Politicam. Præſupponitur à Doctore citat. Probatur primò ex Ariſtotele, qui omnia ſua opera Philoſophiæ moralis diſtinxit in decem libros de Monaſtica, duos de Oeconomica, & octo de Politica: præfata ergo diuiſio conſentanea eſt doctrinæ Ariſtotelis. a. penes tria bona exercetur operatio moralis, vel circà priuatum hominem, & eſt Monaſtica, vel circà familiam, & eſt Oeconomica, vel circà Ciuitatem, prouinciam, aut regnum, & eſt Politica. Probè igitur diuiditur Ethica in tres prænominatas ſpecies.

9. Aſſertio ſecunda, Monaſtica præcedit tempore Oeconomicam, & Politicam, & hæc quidem tempore eſt poſterior duabus præcedentibus: dignitate verò eis præcellit. Non diſſentit Doct. *ibidem*, & recipit Ariſtoteles 1. *Oeconom.*, *capite* 1. Iſta aſſ. duas comprehendit partes.

Prima pars ſuadetur, homo prius debet ſcire, quæ neceſſaria ſunt ad ſui inſtructionem, & regimen, quod pertinet ad Monaſticam, quam aſſumatur ad regulandam, moderandamque familiam, quod ſpectat ad Oeconomicam; priuſque redditur idoneus ad familiam gubernandam, quam ad Remp. adminiſtrandam. Idque monens D. Paulus 1. *Timot.* 3. inquit. *Si quis autem domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit.* Deinde, præter Deum, amor ſui ipſius aliorum præcedit amorem, vt tradit Doctor. 4. *diſtinct.* 50. *quæſt.* 2. §. *Reſpondeo.* Et indicat Ariſtoteles 2. *pol.* 3. Ideò habetur illud Prouerbium, *Prima charitas incipit à ſeipſo.* Quò fortè reſpiciens Dauid *Pſalm.* 118. inquit, *Anima mea in manibus meis ſemper.* Accedit Gregor. *in capite* 8. *Iob*, *Reges, quia ſua corpora bene regere ſciunt, qui deſideriorum motus in ſe temperant, ſubiectas cogitationes lege virtutis regulant. Reges quia ſibimetipſis præſident, ſe regere ſciunt; ideò beata terra, cuius Rex nobilis eſt.* Suffragatur Solon Athenienſis, *Impera, vbi prius didiceris parere. Regi enim cum didiceris, ſcies regere.*

10. Secunda pars oſtenditur, bonum commune præferendum eſt bono particulari, quia illud eſt diuinius, vt tangit Scot. 1. *Reportat. diſtinct.* 10. *quæſt.* 1. poſt Ariſtotelem 2. *Magn. moral. capite* 17. Politica autem laborat circà bonum commune: Monaſtica verò, & Oeconomica reſpiciunt bona particularia. Igitur Politica cæteris dignitate præſtat. Vnde vir bene natus omnia paruipendet etiam diſpendio ſui, & totius familiæ, vt Reip. prouideat, eamque conſeruet, & tueatur ab hoſtium inſultu.

11. Aſſertio tertia, bene diuiditur Politica in Democratiam, Ariſtocratiam, & Monarchiam: hæc verò vltima reliquis præcedentibus prælucet. Hæc aſſertio, quæ in duas ſecatur partes, non aduerſatur Scot. *vbi ſuprà.*

Prima pars ſuadetur, vel enim omnes incumbunt ad regimen Reipublicæ, & eſt Democratia: vel tantum virtute, & ingenio præſtantiores curam Reipublicæ gerunt, & eſt Ariſtocratia: vel vnius omnium ſupremus cunctis eminet, & præſidet, & eſt Monarchia. Tres ergo tantum ſtatuuntur politicæ ſpecies prærecenſitæ.

Deinceps, ſicut in Logica omnis propoſitio vel eſt vniuerſalis, vel indefinita, vel particularis: ita regimen aut populo committitur, aut virtute excellentioribus, aut vni ſoli. Si primum, eſt Democratia. Si ſecundum, eſt Ariſtocratia. Si verò tertium, eſt Monarchia. Non ergo numerandæ ſunt plures, aut pauciores ſpecies politicæ, tribus prærecenſitis.

12. Secunda pars oſtenditur primò, *ex tertio politic.* & *duodecimo Metaphyſicæ quinquageſimo quinto. Entia nolunt male gubernari, vnus ergo omnium princeps.*

Secundò, ex Patribus. Chryſoſtomo homilia trigeſima quarta in 1. Corinthiorum: *Deus dedit nobis vnum caput, nempè Adamum. Cur enim non omnes naſcimur ex terra, cum nec mulierem fecerit ex terra? Quoniam non ſuffeciſſet ad nos incitandos ad concordiam, quod ſimiliter eſſemus eiuſdem eſſentiæ, niſi etiam eumdem haberemus primum parentem.* Et Hieronymo tum 1. contrà Iulianum, tum etiam epiſtola ad Ruſticum Monachum. *Grues vnam ſequuntur ordine literato: Imperator vnus, Iudex vnus prouinciæ, Roma vt condita eſt, duos ſimul fratres habere Reges non potuit.*

Tertiò, Princeps eſt imago, & exemplar Dei in terris,

terris, & rerum moderator, vt quidam ea Sen. referunt: Monarchia autem Dei Dominium repræſentat, quod vnum eſt duntaxat, iuxtà illud Matt. 6. *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.* Ierem. 12. *Paſtores multi demoliti ſunt.* Et Ioan. 10. *Fiet vnum ouile, & vnus paſtor.* Præterea, 2. *Phyſic.* 22. Ars imitatur naturam: regimen autem naturæ ad vnum tendit, vt partes, & membra ad vnum corpus, & animam ea viuificantem, & gubernantem, corpus, & anima ad vnum compoſitum animatum: omnes potentiæ animæ, & totius coniuncti animati vni ſubiiciuntur, putà voluntati, aut rationali virtuti. Inter belluas terreſtres regnat Leo, inter aquatiles Cete, inter volatiles Aquila, & omnibus animantibus præeſt homo, vt patet Gen. 1. *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus Cæli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram.* Denique vniuerſorum Dominus, vnus eſt Deus, vt legitur Apoc. 19. *Rex Regum, & Dominus dominantium.*

13. Oppones primò, contrà prima aſſertionem, Ariſtot. 2. *Magnorum mor. cap.* 1. ſub Politica recenſet Ethicam: ergo Ethica non diſſidet à Politica, aut ſaltem ea non eſt communior, & vniuerſalior. Reſpondeo ibi Ariſt. loqui per figuram ſynecdochen, ſumendo partem pro toto, Ideſt Politicam pro tota Ethica. Plerumque enim denominatio fit à nobiliori parte. Sic inſcribuntur libri de anima, cum ſint de corpore animato, quod eſt eorum ſubiectum, vt ibi docui. Pariter Auguſt. *lib.* 2. *qq. Euangelicarum quæſt.* 7. Animam locat pro homine. Et 3. *de conſenſu Euangeliſt. cap.* 24. ſubiicit, Morem ſacræ ſcripturæ eſſe, partem pro toto vſurpare. Quare Philoſophia moralis vocatur Politica, quia hæc eſt apex eius, cæteriſque eius partibus eminet.

14. Oppones ſecundò, contrà tertiam aſſertionem 1. *Reg.* 8. reprehenduntur Iſraelitæ à Deo, quia ab ipſo poſtularunt Regem: ergo Monarchia, cuius caput eſt Rex, non eſt cæteris præſtantior, & dignior. Reſpondeo Iſraëlitas non à Deo redargui, eo quod petierint Regem abſolutè, ſed quia Deum, qui erat eorum Rex, & qui per Iudices eos regebat, mutare voluerunt in Regem, qui regnum tanquam ſuum poſſideret, & ad filios ſuos iure hæreditario tranſmitteret. Ideò ſubdit Auguſt. *in Pſalm.* 17. *Notum eſt autem, quomodo ille populus Regem ſibi petierit, non ſecundum Dei, ſed ſecundum ſuam voluntatem.* Et *lib.* 5. *qq. quæſt.* 26. *ex Deut.* 17. *Deſiderantibus Regem Deus illis non præcepit, ſed permiſit.*

15. Oppones tertiò, natura non ſumus ſerui, ſed liberi. *Fecit enim Deus hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui, Eccleſ.* 8. Ergo Democratia, in qua extat publica libertas aliis eſt præferenda: ſiquidem nos eſſe liberos in actibus noſtræ voluntatis, cui non obſtat, quin ad bonum regimen Ciuit. Regni, & Imperij, vni ſubiiciamur, & obſequamur, qui malos coërcendi, & bonos præmiandi poteſtatem habeat. Idque non minus luculenter, quàm eloquenter ediſſerit Chryſoſt. hom. 23. ad Rom. *Quoniam honoris, ac conditionis æqualitas, pugnas, ac diſſidia plerumque inducit, multos fecit Principatus, multaſque ſubiectiones, vtpote viri, vxoris, patris, filij, ſenis, adoleſcentis, ſerui, liberi, principis, ſubditi, præceptoris, ac diſcipuli. Et quid miraris, quod in homine iſtud fecit, quando idem & in corpore noſtro fecit? Sed hoc quidem minus, iſtud verò melius, & hæc quidem reliquis membris imperantia, iſta verò ſubdita. Idem & in beſtiis videre eſt, vt in apibus, gruibus, gregibus ouium agreſtium. Quin, & mare iſta diſciplina deſtitutum non eſt: ſed illic quoque multa piſcium genera, ſub vno reguntur, ac militant, longaſque ita peregrinationes exequuntur. Libertas enim illa diſſoluta, ac moderamine carens, vbique mala, confuſioniſque cauſa eſt.*

Quæres, quiſnam fuerit primus omnium Rex? Dico, cum Auguſt. *lib. primo quæſtionum ſuper Geneſ. quæſtion.* 121. In Iſraël extitiſſe Saül, vt patet 1. *Reg.* 10. *Et clamauit omnis populus, & ait, viuat Rex.* Dixi in Iſraël. Nam, antè Saül, in aliis regionibus floruiſſe Reges, narratur *Geneſ.* 14. vbi Abraham vicit eos Reges, qui captiuum duxerunt Loth. Atque, in confeſſo eſt apud Chroniſtas, Ninum Beli filium vniuerſæ Aſiæ populos ſubiugaſſe, qui antè Saül vixit. Ideóque, Saül ſimpliciter non extitit omnium primus, qui nomen Regis ſibi vindicauit, *vt in text. mox citat. cap.* 8. apertè conſtat: *Conſtitue nobis Regem, vt iudicet nos, ſicut & vniuerſa habent nationes.* Plura Genebr. 1. *Chronol. pag.* 17. 18. *& indè.*

Articvlvs II.

An Philoſophia moralis ſit ſcientia.

Philoſophiam moralem eſſe vnum, verumque habitum intellectus, nemo eſt, qui neſciat. Eſt enim habitus, quo intellectus iudicat, quid amplectendum, quidve fugiendum ſit: cum autem, ex dictis in Logic. *lib.* 1. *quæſt.* 2. *artic.* 1. *Not.* 2. quintuplex ſtatuatur habitus intellectus, & exprimatur, propterea, iure vertitur in dubium, quiſnam habitus intellectus, ex illis quinque decernatur Philoſophia moralis.

16. Aſſertio, Philoſophia moralis eſt ſcientia. Ita Scot. *quæſt.* 4. *prol.* § *Ad argumenta principalia circà BB.* Probatur primò, ex Ariſtot. 2. *Metaphyſicæ, cap.* 1. *T.* 3. *&* 6. *eiuſdem, cap.* 1. *T.* 1. vbi recenſentur ſcientiæ ſpeculatiuæ, & practicæ, inter quas non infimum locum tenet Philoſophia moralis. Fauet Hugo *lib. de inſtructione Nouitiorum. Via ad Deum eſt ſcientia, quæ ad inſtructionem rectè, & honeſtè viuendi pertinet.* Et latè oſtendit Ocham. *Quol.* 2. *quæſt.* 14. Et concludit Ægid. 1. *de regim. cap.* 3. *Homo interuentu huius ſcientiæ dominatur ſibi ipſi, ſeque lucratur.*

Secundò, Philoſophia moralis eſt habitus per demonſtrationem acquiſitus, ergo eſt ſcientia. Conſequent. tenet, ex 1. *poſt.* 2. *&* 6. *Ethic.* 3. Ant. probatur, multæ in Ethica fiunt demonſtrationes, omne ſummum bonum eſt finis vltimus: Deus autem eſt ſummum bonum, ergo eſt finis vltimus. Item, omne rationi conſentaneum eſt proſequendum, virtus autem eſt bonum rationi conſentaneum, ergo eſt proſequenda.

Tertiò, Ethica eſt vnus ex quinque habitibus intellectus, vt omnes concedunt: non eſt autem ars, quia ars eſt habitus factiuus, qui corporeo organo exercetur: nec eſt habitus intellectus, qui in ſola terminorum explicatione acquiritur: nec eſt ſapientia, quæ cauſas altiſſimas contemplatur: nec prudentia, quandoquidem pueri Mathematicam, & Ethicam callere poſſunt, tametſi prudentia careant, cuius rationem reddit Ariſtot. 6. *Ethic.* 8. quia prudentia eſt particularium, quæ per experientiam nobis innoteſcunt, cuius pueri ſunt expertes. Atque nonnulli Ethica, aliiſque diſciplinis ſunt ornati, prudentia verò ſunt exuti, cum male res ſuas gerant, vt nominatim de Salomone notat Raynaud. § 4. *prol. n.* 41. Et antè eum Æneas Syluius *epiſt.* 104.

Oppones primò, Moralis Philoſophia, ſecundum Auguſt. 19. *Ciuitat. cap.* 3. dicitur ars circà vitam, vel ars honeſtæ vitæ: ars autem eſt habitus à ſcientia diſtinctus, 6. *Eth.* 3. Ergo moralis Philoſophia

non eſt ſcientia. Reſpondeo exponendo Auguſt. de arte latè ſumpta, ſicut accipit Ariſtot. 1. *Metaphyſ.* 1. vbi Mathematicas diſciplinas vocat artes, quas conſtat eſſe propriè ſcientias: non autem de arte anguſtè, & propriè capta, ſic enim benè à ſcientia diſſidet, vt probat argumentum.

Oppones ſecundò. Idem Philoſophus 6. *Ethic.* 8. ſcribit habitus cum recta ratione actiuus, ſecundum ea, quæ homini ſunt bona, vel mala, eſt prudentia: Philoſophia autem moralis eſt huiuſmodi, ergo eſt prudentia. Reſpondeo maiorem capiendam eſſe, penes ea duntaxat, quæ ſunt bona, aut mala, ſecundum particulares circumſtantias, quandoquidem prudentia reſpicit actiones ſingulares, loco, & tempore debito promendas, & adminiſtrandas, vt clarè inſinuat Ariſtot. *loco proximè allegat.* Non autem de iis, quæ ſunt bona, vel mala in communi. Iſta namque ſpectant ad Ethicam. Adde, quod prudentia eſt vna ex virtutibus moralibus, de qua ſuo loco. Ethica autem, nedum virtutes morales, verumetiam pleraque alia conſiderat, vt patebit in eorum decurſu.

Oppones tertiò, ſcientia eſt de æternis 1. *poſt.* 6. Ethica verò eſt de temporaneis, & mutabilibus. Verſatur quippè, in humanis actibus; quos mutationem ſubire, neminem latet. Vnde *Iob.* 14. de homine loquens ait, nunquam in eodem ſtatu permanet. Igitur Philoſophia moralis non eſt ſcientia. Reſpondeo per expoſitionem, & diſtinctionem maioris incompleæè, nego: complexè, concedo. Ad diſtinctionem maioris diſtinguenda eſt minor, vt copioſè cum Scot. præſtiti in Logic. *lib.* 1. *quæſt.* 1. *artic.* 2.

ARTICVLVS III.

An Philoſophia moralis ſit practica.

PRælibatis iis omnibus, quæ ſtudioſè attuli, & latè explicui in Logica *paſſu nunc recenſito*, *art.* 5. *dub.* 1. & 2. promptè, & facilè deciditur præſens difficultas.

Aſſertio, Philoſophia moralis eſt practica. Defenditur, à Scot. *quæſt.* 4. *prol.* §. *contrà iſtam poſitionem. ſub E.* poſt Ariſtot. 1. *Ethic.* 3. & 10. *eiuſdem operis, cap.* 10. & *Clem.* 2. *pedag. cap.* 13. qui eam appellat ſtudium rectæ rationis, ſupple, practicæ, & mores dirigentis. Probatur primò, omnis ſcientia, quæ dirigit praxim, eſt practica, quæ verò non dirigit praxim, eſt ſpeculatiua: Ethica autem dirigit praxim, ergo eſt practica. Maior eſt communis. Minor eſt in promptu. Siquidem Ethica dirigit operationem voluntatis quæ eſt vera, & propria praxis, vt ea omnium conſenſu tradit Doct. *vbi ſuprà*, §. *Dico igitur.*

Secundò, omnis ſcientia, vel eſt ſpeculatiua, vel practica, 6. *Metaphyſ.* 1. Philoſophia autem moralis eſt ſcientia, vt probaui in præcunte artic. ſed non eſt ſpeculatiua, quia tendit ad opus, finiſque eius eſt, vt boni efficiamur, ea dictis, loco nunc allegat. Igitur, Philoſophia moralis, inter diſciplinas practicas eſt aſcribenda, non quidem factiuas, & manuales, ſed actiuas, quarum principium eſt in agente electio. Idem enim eſt agibile, & eligibile, 6. *Metaphyſica, paulo ante text.* 2.

Oppones primò, finis ſcientiæ practicæ eſt opus, 2. *Metaphyſ. cap.* 1. *T.* 3. Finis autem Philoſophiæ moralis, nullum extat opus, cum ſit praxis, quæ nullum denotat opus: ergo Philoſophia moralis non eſt practica. Concedo maiorem, diſtinguo minorem, nullum eſt opus manuale, concedo: nullum eſt opus morale, nego; vt loco præcenſito abundè declaraui.

Oppones ſecundò, omnis ſcientia eſt ſui gratia, vt non obſcure innuit Ariſtot. 1. *Metaphyſ.* 2. Philoſophia autem moralis non eſt ſui gratia, quia fertur ad opus morale, ergo nec eſt ſpeculatiua, nec quoque practica. Reſpondeo elumbrum, nullumque eſſe argumentum. Si quid enim valeret, ſuaderet ſolùm Ethicam non eſſe ſpeculatiuam, quod libenter admittimus, non verò, non eſſe practicam, vt videre licet in text. prælato, vbi Stagir. explicitè, & apertè ſcribit, nobiliorem eſſe ſcientiam, quæ eſt ſui gratia, quàm quæ eſt gratia alterius. Quare, abſolutè nego maiorem, ſcilicet omnem ſcientiam eſſe ſui gratia. Quod piè, & eruditè indicat Chryſoſtom. *homil.* 13. *ad Rom. Quid profuerit, ea, quæ agenda ſunt ſcire ei, qui ea ad opus non producit? certè nihil: immò maior indè condemnatio exiſtit.* Et præmonet Ariſtot. tum 10. *Ethic. cap.* 9. tum etiam, 1. *Moral. ad Eud. cap.* 3.

QVÆSTIO III.

De obiecto Philoſophiæ moralis.

ARTICVLVS VNICVS.

Quodnam ſit obiectum Philoſophiæ moralis.

VAlde, & enixè altercantur Philoſophi, in decernendo obiecto Philoſophiæ moralis, quos conciliare nititur Raynaud. §. 2. *prol. ſuæ diſciplinæ moralis.* Nonnulli namque opinantur, obiectum eius eſſe virtutem. Quidam, vt Pontius felicitatem naturalem. Alij, actionem humanam moralem. Cæteri verò, hominem bonis moribus imbuendum. Pro cuius declaratione, & deciſione.

Not. primò, actionum quaſdam eſſe naturales, & neceſſarias, quaſdam verò liberas, & contingentes. Priores naturaliter, & neceſſariò ab homine prodeunt, vt nutritio, accretio, & generatio, quæ communes ſunt cunctis animantibus. Poſteriores autem, liberè, & contingenter ab eodem proficiſcuntur, vt amor, odium. Rurſus, aduerte ex Doctore *quæſt.* 4. *prol. artic.* 1. §. *Dico igitur*, duplicem eſſe actum voluntatis, elicitum, & imperatum. Actus elicitus immediatè à voluntate promanat, in eaque reſidet, vt actus diligendi. Imperatus verò eſt actus alterius potentiæ, à voluntate, imperio ipſius voluntatis ſubiectus, veluti actus appetitus ſenſitiui coërcitus à voluntate, de quo inquit Deus, Cain, *Gen.* 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.*

Not. ſecundò, actionem voluntatis poſſe bifariàm inſpectari. Primò, in genere entis, quatenus ſcilicet eſt ens, ſiue actus realis phyſicus à voluntate prodiens, cuius conſideratio pertinet ad Animaſticam, quæ de voluntate, & conſequenter de actibus eius diſſerit.

Secundò, in genere moris, quatenus actio decore, aut dedecorè, præconio, aut opprobrio digna cenſetur, de qua diſputat Philoſophia moralis. Præterea, recognoſce quæ dixi *lib.* 1. *Logica, quæſtion.* 4. *artic.* 5. de diuiſionibus obiecti, eiuſque

eiuſque conditionibus neceſſariis, & ad ipſum requiſitis.

Aſſertio prima, virtus non eſt obiectum proximum, & adæquatum Philoſophiæ moralis. Deducitur ex Doct. *quæſt. 3. prol. §. Ad 1. argum. 1. quæſt. & §. Ex his dictis in fine.* Probatur primò, virtus non continet omnia, quæ in Ethica comprehenduntur, veluti ſunt bonum, finis, felicitas, & id genus alia, de quibus ſigillatim in hoc opere ſumus acturi. Ergo nequit eſſe obiectum eius totale, & adæquatum.

Secundò, obiectum ſcientiæ primum, & adæquatum non ordinatur ad aliud, quod in ipſa tractatur, immò, omnia, quæ in illo aguntur, ad illud quoquo modo referuntur: virtus autem ordinatur ad felicitatem, tanquam ad finem, & terminum eius: non ergo eſt Ethicæ obiectum totale, & adæquatum.

Hinc quoque refellitur opinio eorum, qui arbitrantur, felicitatem naturalem eſſe totale obiectum diſciplinæ moralis, quandoquidem hæc eſt finis eius, non autem obiectum eiuſdem totale. Addo, ſcientiam realem, cuiuſmodi eſt Ethica, non verſari, circa accidens, tanquam eius obiectum: felicitas autem formalis eſt accidens, putà operatio perfecta naturæ intellectualis. Deinde, felicitas naturalis non continet virtualiter, aut potentialiter omnes veritates, quæ de iſta ſcientia perhibentur: atque multa in hac tractantur, quæ haud felicitati naturali congruunt, proindéque hæc non decernitur obiectum eius totale, & adæquatum.

Aſſertio ſecunda, nec actio humana moraliter dirigibilis extat Philoſophiæ moralis formale obiectum. Colligitur ex eodem Doct. præcit. Probatur primò, obiectum formale, & totale cuiuſque ſcientiæ eſt obiectum quod, ideſt, quod à ſcientia expenditur, & excutitur: actio autem humana moraliter dirigibilis non eſt obiectum quod, ſed quo, ideſt, media actione, ſiue notitia practica, Philoſophus moralis nouit benè, honeſtéque eſſe viuendum, ſeque in bonis moribus exercet, vt felicitatem adipiſcatur. Huiuſmodi ergo humana actio non eſt primum, & proximum obiectum moralis doctrinæ.

Secundò, actio moralis non continet omnia, quæ conſiderantur in Ethica, præſertim, bonum, finem, felicitatem, & huius formæ alia. Non enim hæc ſunt actiones, nec ad actionem reuocantur. Denuò in Lóg. *paſſu allegat.* reiecimus actionem, ſiue operationem intellectus, vt dirigibilem, ab obiecto Dialecticæ: ergo pariter à nobis refellenda eſt actio moralis, vt bonis moribus informabilis ab Ethicæ obiecto. Inſuper, obiectum ſcientiæ realis, & principalis, vti eſt Ethica non eſt accidens, annuente Doctore nuper memorato, & patet de obiecto phyſicæ, aliarumque ſcientiarum: actio autem, ſiue de genere qualitatis, ſiue de genere actionis, eſt accidens: non ergo extat obiectum formale Philoſophiæ moralis.

Aſſertio tertia, homo bonis moribus erudiendus, ſeu moralizandus eſt formale, & adæquatum Philoſophiæ moralis obiectum. Innuit Doct. *quæſt. 3. prol. §. Ad 1. argum. 1. quæſtione, in ſolutione 3.* Expreſsè tuetur Aut. *quæſt. vltim. prol.* Et tangit Ariſtot. 1. *Ethic.* 4. Probatur primò, ex aliorum refutatione. Cum enim apud omnes pro certo habeatur, Philoſophiæ moralis aliquod eſſe ſtatuendum obiectum formale, hocque haud ſit virtus, nec felicitas naturalis, nec aliud quidpiam, ex probatis ſuperius, euidenter euincitur, eſſe hominem bonis moribus imbuendum.

Secundò, ſuadetur à ſimili, obiectum phyſicæ eſt corpus naturale, & Medicina eſt corpus ſanabile, ergo obiectum Ethicæ eſt homo moralizabilis.

Tertiò, præfatum obiectum participat omnes conditiones neceſſarias præexactas ad obiectum proximum, & formale Ethicæ. Præſupponitur namque in Ethica, an ſit, & quid ſit homo moralizandus, demonſtrantur eius paſſiones ſcibiles, & ad ipſum, omnia, quæ diſſeruntur in Ethica rediguntur, vt conſtat legenti, & percurrenti ea. Ergo huiuſmodi extat diſciplinæ moralis obiectum.

Oppones primò, contrà ſecundam aſſertionem, actio humana moraliter dirigibilis, habet omnes conditiones requiſitas ad obiectum formale Philoſophiæ moralis, ergo eſt eius obiectum formale. Ant. probatur, actionis humanæ principium, partes, & proprietates ſunt liberum arbitrium, & habitus, qui ad honeſtos actus inclinant, & influunt. Hæc enim omnia in morali ſcientia expenduntur, & excutiuntur, ergo &c. Nego ant. ad eius probationem dico, actionem eſſe obiectum quo, non autem quod, vt palàm oſtenditur, *in ſecunda aſſertione.*

Oppones ſecundò, contrà tertiam aſſertionem, in Ethica, de homine non præcognoſcitur an ſit, & quid ſit, nec demonſtrantur eius paſſiones ſcibiles. Id enim munus eſt Animaſticæ, ergo homo moralizabilis non eſt obiectum formale Ethicæ. Nego ant. ſiquidem, diuerſimodè homo conſideratur ab Ethica, & Animaſtica. Ab animaſtica enim inſpectatur, vt corpus naturale animatum anima rationali: ab Ethica verò vt bonis moribus inſtruendus. Ideò, ſub diuerſa ratione formali in vtriuſque ſcientiæ conſiderationem cadere poteſt, vt in ſimili aſtruit Stagit. 1. *Eth.* 7.

Quæres, quiſnam ſit finis Philoſophiæ moralis? Dico eſſe honeſtam vitam, & veram felicitatem homini conferendam, vt inſinuat Senec. *epiſtol.* 88. monſtrat Aut. *quæſt. vltim. prol.* & indicat Ariſtot. 1. *Eth.* 4. & 8.

LIBER SECVNDVS.

De bono fine, & felicitate hominis.

PHilosophi moralia perueſtigantes, & pertractantes, tria à nobis propoſita priùs examinant, & exagitant, quàm reliqua attingant, quæ ad Philoſophiam moralem ſpectant, tùm quia hunc ordinem Peripateticorum Princeps ſeruat, tùm etiam quia, præſentato bono, præfixo fine, obiectaque homini felicitate, ipſe mouetur libenter, & alacriter excitatur, ad perquirenda media congrua, opportuna, & efficacia, ad eorum conſequutionem, vt indicat Ariſt. 1. *Eth.* 2. & notat Euſtratius, *in præludio* 1. *Eth.* Quatuor autem extant quæſtiones in præſenti libro, primus de bono, ſecundus de malo, tertius de fine, & quartus de felicitate, & beatitudine hominis.

QVÆSTIO I.

De Bono.

ARTICVLVS I.

An ſit Bonum.

DE duplici bono memorato à Doct. 2. *diſt.* 7. *quæſt. vnic.* excitari poteſt præſens difficultas, nempè de bono, quod reciprocatur cum ente, quodue appellatur bonum tranſcendentale à Metaphyſica expenſum, & excuſſum: & de bono morali, quod Ethica examinat, & conſiderat.

Aſſertio prima, conceditur bonum tranſcendens. Eſt Ariſtotelis 4. *Met T.* 18. *&* 28. Scot. & cæterorum Philoſophorum *ibid.* Probatur primò ex ſacra pagina, Gen. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.* Et Exod. 33. *Oſtendam omne bonum tibi.*

Secundò, paſſio conuertitur cum eo, cuius eſt paſſio, vt liquet ex Porph. *in Iſag. cap. de proprio:* bonum autem tranſcendens eſt paſſio entis, 4. *Met. cit.* Eſſe verò ens, nemo inficiatur: ergo & bonum tranſcendens.

Tertiò, bonum omnia appetit, 1. *Eth.* 1. in eiuſque indagine, omnes ferè occupantur, vndè extat illud vulgatum alleg. à Scot. 5. *Met. cap.* 2. *in T.* 3. Nullum agens agit reſpiciens per ſe ad malum. Admittendum ergo eſt bonum tranſcendens.

Aſſertio ſecunda, datur bonum morale. Hæc aſſ. quoque eſt communis, ſicut præcedens. Probatur primò ex ſacris litteris, 2. *Palip.* 24. *Fecit, quod bonum eſt coram Domino.* Matt. 5. *Vt videant opera veſtra bona.* Ad Titum 2. *Præbe exemplum bonorum operum.* Et de S. Laurentio Eccleſia cantat, *Laurentius bonum opus operatus eſt.*

Secundò, actus elicitus à voluntate, conformis rationi rectæ, eſt bonus moraliter, vt infrà palam fiet: actus autem prudentis, & ſapientis viri conformator recto dictami rationis: igitur, reſpuendum non eſt bonum morale. Deinceps, celebris eſt diuiſio ab omnibus recepta, in bonum naturale, & morale. Atque plerique nuncupatim Socrates dimiſſo bono naturali, ad bonum morale ſe conuerterunt, omnemque curam in eo obtinendo collocarunt, vt animaduerti in præfatione huius diſciplinæ: aptè ergo admittitur bonum morale.

Oppones primò, primæ Ioan. 16. *Omne, quod eſt in Mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.* Hæc autem omnia mala ſunt, quia peccata, & tranſgreſſiones diuinæ legis: nullum ergo bonum eſt concedendum. Reſpondeo præfatum teſtimonium exponendum eſſe iuxtà interpretationem Aug. 6. *contrà Iulianum cap.* 1. ſumendo Mundum, pro homine malo, in quo prænominata peccata regnant. Et de hoc Idem Ioan. *in initio ſui ſacri eloquij* inquit. *Mundus eum non cognouit.* Et *ibid. cap.* 14. *Venit enim princeps huius Mundi.* Cum autem, præter hominem prauum, & reprobum, ſit vir bonus, & iuſtus, non probè infertur, nullum eſſe bonum. Quod etiam benè vidit Ariſt. 3. *polit.* 7. *Bonos, & æques dominari oportet, authoritatemque habere omnium.* Et 4. *Eth.* 3. *Solus bonus eſt honorandus.*

Oppones ſecundò, ex eodem Ioan. *præcit cap.* 19. *Mundus totus in maligno poſitus eſt.* Hinc D. Antonius, vt patet in eius vita, vidit aliquando vniuerſum Mundum irretitum, & illaqueatum laqueis diaboli, à quibus pauci liberantur. Adde, probra, ſcelera, & conuitia, quæ committuntur in Mundo. Non ergo videtur eſſe bonum in Mundo. Occurrendum eſt, ex Auguſt. *in Pſal.* 34 *conc.* 1. & *tractat.* 5. *in Ioan.* & Alphonſ. *l.* 10. *aduerſus hæreſes, ver. Mundus.* ibi accipi Mundum pro malis, & prauis incolis Mundi, qui innumeris malis, & ſceleribus notantur. Ideò, ſancti viri, niſi ope Dei, ab eiuſdem mundi retibus, & laqueis malorum eruerentur, procul dubio perirent. Hinc *ſap.* 4. de homine iuſto legitur. *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam eius.* Et Pſal. 123. *Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.* Quare, etſi mala ſunt, quoque ſunt bona. Si enim eſt vnum oppoſitum, eſt, vel ſaltem poteſt eſſe aliud oppoſitum, vt egregiè proſequitur Ariſt. 4. *Met. T.* 20.

ARTICVLVS II.

Quotuplex ſit bonum.

PRimò ſcinditur bonum, in bonum tranſcendentale, cuius memini in præcedente artic. & bonum prædicamentale, quod ab Ariſtot. 1. *ad Nicom. cap.* 9. & 1. *ad Eudem. cap.* 5. diffunditur in decem genera, ſiue prædicamenta. Ratio huius diuiſionis reddi poteſt, quia quidquid eſt, aut locatur in genere, & eſt prædicamentale, aut eſt extrà genus, & eſt tranſcendentale, vt abundè oſtendi in Log. & *in Met. l.* 2.

Secundò diſtribuitur à Platone 1. *de legibus*, & indicatur ab Aug. 2. *de gen. contrà Manich. cap.* 4. *&* 1.

de natura boni, *cap.*1. & *in Pſal.*26. *enarratione* 2. & Scot.1.*d.*1. *quæſt.*4.§. *Negatiuam.* Poſt Ariſt.1. *Eth* 6. in bonum diuinum, quod dicitur bonum per eſſentiam, vti eſt ſolus Deus, de quo Matt. 19. *Nemo bonus, niſi ſolus Deus.* Et 9. *Eth.* 4. *Deus eſt bonum, cum ſit ipſe id, quodcumque eſt & bonum creatum, quod perhibetur bonum per participationem, cuiuſmodi eſt omne creatum.* Cauſa huius partitionis eſt, quia vt patet, *in Met. l. de ente*, ens adæquatè ſecatur in ens increatum, & creatum.

Tertiò, à Scot.1.*d.*1.*quæſt.*1. *art.*3. & 4. & *in Rep. ibid. quæſt.*1, in bonum verum, apparens, & præſtitutum. Bonum verum perhibetur illud, quod verè congruum, & conueniens eſt rei. Bonum apparens, quod quidem videtur bonum, tamen reuera bonum non eſt. Bonum præſtitutum, quod quiſpiam ſibi præfigit eſſe bonum, licet nec verum, nec apparens bonum ſit. Poteſt namque voluntas pro ſuo libito ſibi aliquid, tanquam bonum præſtituere, vt ſuo loco monſtrabitur.

Quartò ab eodem Doct. 2. *Rep. d.* 7. *quæſt.* 3. in bonum naturale, quod naturæ alicuius congruit: bonum gratuitum, quod reddit hominem Deo gratum, inſtituitque in eius actum meritorium: & bonum morale, quod recto dictamini rationis conformatur.

Quintò ab Aug.8. *ciuit.cap.*8. & *l.de ſpiritu, & lit. cap* 11. & Scot.4.*d.*46.*quæſt* 4. *A.* & *d.*15. *quæſt.*4 *B.* quibus præiuit Ariſt. 1. *Rhet. cap.*5. in bonum intellectuale, ſiue bonum animi, vt ſunt virtutes, & dona Dei, de quibus Eccleſiaſtic.31. *Stabilita ſunt bona illius in Domino.* Bonum corporis, vt ſanitas, pulchritudo, Pſal.44. *Specie tua, & pulchritudine tua.* Vndè ſubdit Aug.15. Ciuit. *Pulchritudo corporis donum Dei, bonum eſt, ſed propterea id etiam largitur malis, nè malum, bonum videatur malis.* Non omitto dictum Diogenis, qui videns quemdam vultu decorum, & moribus turpem, ait. *O quàm bona domus, & malus hoſpes.* Bonum fortunæ, vt diuitiæ, de quibus Matt. 25. *Pater-familias vocauit ſeruos ſuos, & tradidit illis bona ſua.* Addi poteſt bonum æternum, vt beatitudo, de qua S.Petrus Matt.17. *Domine, bonum eſt nos hic eſſe.* Et Eccleſiaſtic. 39. *Bona, bonis creata ſunt à principio.*

Sextò ab Ariſt.1. *Eth.*3. & Scot.3.*d.*14. *quæſt. vn.* §. *His ſuppoſitis ante K.* in bonum honeſtum, quod per ſe expetitur, decetque naturam rationalem, vt virtus tam intellectualis, quam moralis: bonum vtile, quod gratia alterius expetitur, vt opes, ad dignitates conſequendas: & bonum delectabile, cuius præſentia, habenti fert oblectamentum, vt pomum, quod eſt viſu pulchrum & aſpectu delectabile, cuiuſmodi erat illud, quod produxit Deus in paradiſo voluptatis *Gen.*1.

Oppones, vnum eſt ſolum bonum, idque ſummum, vt patet Luc.18. *Nemo bonus, niſi ſolus Deus*; Ergò inanes extant tot bonorum diuiſiones præadductæ. Concedo ant. nego conſeq. Nam, eſt vnum tantum bonum, per eſſentiam: plura verò bona ſunt per participationem. Hæc reſponſio affertur à Damaſc.2. *fides cap.*29. *ſolus Deus natura bonus. ſupple per eſſentiam: cætera verò ſunt bona per participationem.*

Articvlvs III.

Quid ſit bonum.

17. NOnnulli, inter quos à Suarez *diſput.*10. *Met. ſect.*1.*num.*2. citatur Capr.2.*d.*24. & conſentire videtur Faber *in ſupplem.*4.*d.*14.*cap.*5. exiſtimant, bonum præ ſe ferre tantùm relationem rationis conuenientiæ vnius, ad alterum. Alij à Conimb. alleg. *diſput.*1. *Eth. art.*1. arbitrantur, bonum deſignare formaliter quamdam rationem abſolutam rei, cuius eſt bonum. Scot. verò 1.*d.*17. *quæſt.*2. & *Quol.*18. Gad. & Lych. *ibid.* docent bonum formaliter nihil aliud præſeferre, quàm relationem realem integritatis, ſiue conuenientiæ rei cuius eſt bonum.

Not.1. ex Doct. cit. §. *De primo. C.* bonum duplex eſſe, primarium, & ſecundarium. Bonum primarium, quod & bonum eſſentiale perhibetur, eſt integritas, ſiue perfectio rei in ſe, quæ deſignat negationem imperfectionis, & diminutionis, ſic natura humana dicitur bona, quia habet quidquid requiritur ad eius eſſentiam, & hoc eſt bonum tranſcendentale, quod cum ente reciprocatur, 1.*Eth.*6.& 4. *Met.*28. Atque, cum eo realiter identificatur, veluti paſſio cum re, cuius eſt paſſio. Bonum autem ſic acceptum diſtribuitur in bonum per eſſentiam, veluti eſt Deus: & in bonum per participationem, cuiuſmodi eſt omne creatum. Bonum ſecundarium, quod enti ſuperueniens, & accidentale dicitur, eſt integritas conuenientiæ eius alteri, cui debet conuenire, vel alterius ſibi: hæque duæ conuenientiæ adinuicem connectuntur, vt videre licet apud Aug.8. *Trin.cap.*3. *Bona valetudo ſine dolore, & laſſitudine: & bona facies hominis dimenſa pariliter, & affecta hilariter, & luculenter colorata.* Cernitur quippè, in hac authoritate prior conuenientia, cum dicitur, *bona valetudo eſt ſine dolore & laſſitudine.* Poſterior verò, cum ſubditur, *& bona facies hominis dimenſa pariliter, & affecta hilariter, & luculenter colorata.*

Not.2. triplex eſſe agens, naturale ſine cognitione, vt ignis eſt agens naturale, cui bonum eſt calefacere, & ignire: atque materiæ bonum eſt ſubſtare formæ, ac partialiter concurrere ad generationem totius. Naturale cognoſcens cognitione ſenſitiua, vt equus, cui bonum eſt comedere auenam, & boui fœnum. Intellectuale, ſiue liberum, quod liberè, & rationaliter agit hocque tantùm poteſt operari bene, vel malè moraliter, quia eſt voluntate præditum, polletque iudicio, quo iudicat aliquid eſſe rectum, & conforme rationi rectæ; cætera verò naturæ ductu trahuntur, & neceſſariò ab obiectis determinantur. Bonitas autem moralis petitur penès ordinem, & habitudinem voluntatis ad rectam rationem. Ideóque ille actus eſt bonus, qui eſt conformis rectæ rationi, & econtrà ille eſt actus malus, qui rectæ rationi eſt difformis.

18. Not.3. duplicem eſſe regulam, intrinſecam, & extrinſecam. Intrinſeca eſt recta ratio interna, quæ indicat, & dictat de actibus, & operibus humanis benè obeundis. Extrinſeca cenſetur ab aliquibus diuinus, intellectus, qui ab æterno res omnes nouit, quando, vbi, & qualiter fieri debent. Melius ſtatuitur diuina voluntas, cui voluntas creata conformanda eſt, vt tradit Doct.1. *d.* 48 *quæſt. vn.* vt autem actus moralis ſit bonus, nedum requiritur potentia iudicatiua de conuenientia ipſius actus, verumetiam neceſſe eſt, actu indicet rectè de actu, alioqui dormiens habens potentiam iudicatiuam, moraliter benè ageret, quod eſt abſurdum. Porrò ad bonitatem actus requiruntur multæ circumſtantiæ, præcipuæ ſunt, circumſtantia finis, modi agendi, temporis, & loci, de quibus doctè, & eruditè Angelus *ver. circumſtantia.* Agens namque rationale agit propter finem, media eligit idonea, & opportuna ad eius conſequutionem, ob id, ſi finis eius bonus eſt, vtique eius actus bonus eſt. Hinc valet monitum illud,

Quidquid agas, prudenter agas, & reſpice finem:

Deinde ſubſequitur modus agendi, vt actus fiat ſecundum debitam decentiam, & honeſtatem, vt ſi eſurienti detur panis propter Deum, actus quidem bonus eſt: verum ſi à præbente proiiciatur panis ad caput egentis, modus eſt indebitus. Quare vulgò dicitur,

Omnibus adde modum.

Et Horatius cantat,

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos vltrà, citraque nequit conſiſtere verum.

Poſtmodum eſt circumſtantia temporis, vt ſcilicet actus

fiat debito tempore, vt tempore Quadrageſimæ ieiunandum, die verò Dominicæ nequaquam. Deinceps, circumſtantia loci, vt actus fiat loco congruo,& debito, puta Miſſa in Eccleſia,& loco idoneo celebretur. Ex his, reliquiſque circumſtantiis, actus ſit bonus moraliter: quod ſi aliqua dictarum circumſtantiarum deſit, actus malus eſt. Vnde ſubiicit Dionyſ.4. *De diuinis nominibus. Bonum eſt ex cauſa integra, & malum ex quocumque defectu.* Et Ariſtot.2. Eth. cap.5. & 3. eiuſdem operis, cap.3. *Oportet ſimul omnes circumſtantias concurrere in actu quocumque morali, ad hoc vt ſit bonus moraliter.* Et addit Doct. nuper cit. *Sufficit tamen defectus vnius, & cuiuſcumque circumſtantiæ, ad hoc vt ſit malus moraliter.* Proptereà legitur in ſacro Codice, Iacob.2. *Qui in vno offenderit factus eſt omnium reus.*

18. Aſſertio prima, bonum ſiue tranſcendentale, ſiue morale non eſt relationis. Deducitur ex Scot. infrà citando vtraque pars. Prima pars probatur primò, terminus creationis, & factionis non eſt ens rationis, nec relatio rationis, quia actio realis poſitiua ſortitur terminum realem poſitiuum: bonum autem tranſcendentale eſt terminus creationis, & factionis realis poſitiuæ, vt patet Gen.1. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*, & Prouerb. 3. *Cuncta fecit bona in tempore ſuo*: igitur bonum tranſcendentale non eſt relatio rationis.

Secundò, bonum increatum eſt ens reale poſitiuum: Eſt enim Deus ſummum bonum, quo maius excogitari non poteſt, vt patet ex Anſel. *in proſol.*2. & Auguſt.1. *de doctrina, cap.*7. Ergo & bonum creatum, conſeq. tenet. Si enim diuiſum eſt reale poſitiuum, vtique membra diuidentia ſunt realia poſitiua, vt monſtraui *in Epitome dialectica lib.*2. *quæſt.*7. *art.*1. bonum autem præcisè, & vniuersè ſumptum eſt ens reale poſitiuum; cum ſit paſſio entis realis cum ipſo conuertibilis.

Tertiò, appetitus fertur ad ens reale poſitiuum, quia eſt potentia realis poſitiua: bonum autem eſt ad quod tendit potentia appetitiua; ideò definitur 1. *Eth. cap.*1. *bonum eſt, quod omnia appetunt.* Suffragantur Auguſt. *lib. de natura boni*, Baſilius,& cæteri Patres qui de bono, vt ente reali poſitiuo paſſim diſſerunt. Secunda pars probatur primò, ex *Pſal.*118. *Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me.* Et ibid. *Bonum mihi, quia humiliaſti me.*

Secundò, ſcientia realis per ſe non agit de ente rationis, ſecus non realis, ſed rationalis foret: Ethica autem eſt ſcientia realis, & agit de bono per ſe, vt liquet in eius diſcurſu.

Tertiò, actus moralis bonus eſt laudabilis, etſi fiat in gratia Dei eſt dignus præmio, & vita æterna: Deus autem non ſaluat hominem per ens rationis, ſed per bona opera realia poſitiua, quæ ipſum ſequuntur. Addo, quod nemine cogitante homo operans ſecundum rectum dictamen rationis eſt bonus moraliter, & agens contrà rationem rectam eſt malus moraliter. Igitur bonum morale non eſt relatio rationis.

19. Aſſertio ſecunda, bonum morale eſt conuenientia actus voluntatis conformis rationi rectæ. Ita Scot.1. *diſt.*17. *quæſt.*2. §. *Quantum ad iſtum art. ante* P. Probatur primò, quo primo poſito ponitur, eſt eſſentia, ſiue ratio eſſentialis, & formalis eius, vt alibi non ſemel inculcatum eſt, ab omnibuſque approbatum: poſita autem conuenientia, & conformitate actus voluntatis ad rectam rationem, ſtatuitur actus formalis moralis bonus, illa verò ſublata, actus eſt malus. Vnde Ariſtot.6. *Eth. cap.*3. inquit, electio recta requirit rationem rectam, cui conformanda eſt.

Secundò, praxis, quæ eſt actus moralis definitur operatio voluntatis nata conformiter fieri rationi rectæ ad hoc vt actus ſit rectus, vt abundè monſtraui in Log. *lib.*2. *quæſt.*2. *art.*5. *dub.*1. Id autem quod per ſe ponitur in definitione alicuius, eſt illi eſſentiale. Rurſus bonum eſt ex integra cauſa, ex Dionyſ. ſuprà citat. & malum ex quocumque defectu: cauſa autem integra non eſt, niſi adſit præfata conuenientia, cum reliquis circumſtantiis. Igitur in prælata conuenientia poſita eſt bonitas moralis actus.

20. Aſſ. 3. bonum morale non eſt quid abſolutum, ſed relatio conuenientiæ & conformitatis. Ita Scot. *vbi ſuprà.* Probatur 1. Bonum morale poſitum eſt formaliter in conformatione actus volũtatis, ad rectam rationem, vt oſtendi *in præcedente aſſ.* huiuſmodi autem conformitas eſt relatio, vt nemo inficiatur, ergò & bonum morale eſt relatio. 2. ex actu conformi rectæ rationi,& circonſtantiis debitis emergit ea conuenientia actus moralis, veluti ex poſitione quorumcumque extremorum conſurgit relatio, vt vberè expoſui *in Epit. Dialectica* 6.1 *q.*4. *art.*8.

21. Dices, non eſſe relationem, ſed connotationem, vt cum quibuſdam Recentibus occurrit Rainaudus *d.*4. *diſciplinæ moralis art.*1. *num.* 13. & 14. Contra, connotatio conſequitur moralitatem, vt bene vidit Becanus 1.2. *Tract.*1. *cap.*4 *quæſt.*5. *num.*4. priùs enim res conſtituitur in ſuo eſſe formali, vt eſſentiali, quam aliud connotet, ideò *in Log. l.*3. *q.*1. *art.*5. dixi, concretum in recto ſignificare formam & in obliquo ſubiectum. Immò data hypotheſi, quod non eſſet connotatio, adhuc eſſet moralitas, quandoquidem eſſet prærecenſita conformitas. Denuò inter entitatem abſolutam, & relatiuam non interponitur medium, quia quidquid eſt, vel eſt ad ſe, & eſt abſolutum, vel ad aliud, & eſt relatiuum. Moralitas autem per Authores prædleg. non eſt entitas abſoluta, ergo probè infertur eſſe relationem prædictam conuenientiæ, & conformitatis voluntatis ad rectum mentis dictamen.

22. Oppones primò, menſurabilitas eſt relatio rationis *ex* 5. *Met. cap.*15. Ergo & illa conuenientia eſt relatio rationis, cum ſit ordo regulati ad regulam, & menſurati ad menſuram. Confirm. primò, moralitas nihil reale addit actui phyſico, quia actus moralis pendet à voluntate, veluti ſignificatio hominum ex beneplacito imponentis. Conf. ſecundò, Deus dicitur creator non per aliquid reale, quod ipſi de nouo ex creatione rei adueniat; item perhibetur Dominus ſerui, maritus, & vxor dicuntur coniuges per relationem rationis, ſiue per denominationem extrinſecam, ergo idipſum aſtruendum eſt de moralitate. Nego ant. eſt enim menſurabilitas vera, & realis proprietas quantitatis, veluti diuiſibilitas, & reliquæ eius paſſiones memoratæ, & explicatæ *in Epitome lib.*1. *quæſt.*4. *art* 6. Ad 1. conſ. Nego quoque ant. Ridiculum enim eſt, bona, vel praua opera à cogitatione intellectus pendere, præmiaque conferri per bonum ens rationis, & pœnam infligi, per malum ens rationis, quod homo facit. Ad 2. conf. dico eſſe diſparitatem, quia Deus cum ſit infinitus nihil reale de nouo poteſt recipere: verum actus phyſicus voluntatis, cum ſit finitus, imbui poteſt noua realitate, quæ eſt moralitas. Adde, quod tales denominationes etſi ſint extrinſecæ, tamen non ſunt entia rationis vt alibi contrà Vaſquez monſtratum eſt.

23. Oppones ſecundò, Ariſt.1. *Eth. cap.*1. cit. à Doct.4. *diſt.*49. *quæſt.*9. Bonet.5. *Met. cap.*3. & Sen. *Epiſt.*118. recipit definitionem boni ab antiquis Philoſophis traditam, ſcilicet, *Bonum eſt, quod omnia appetunt.* Idem habet 3. *Top. cap.*1. Ergo alia boni definitio non eſt inuehenda, vt ſuprà fecimus. Reſpondeo approbari prælatam definitionem tanquam bonam, quia datur non quidem à priori, ſed à poſteriori, hoc eſt per proprietatem, quæ eſt appetibilitas; veluti 5. *Met. cap.*15. definitur, quantitas per diuiſibilitatem, quæ eſt eius proprietas.

24. Oppones tertiò, bonum eſt qualitas *ex* 10 *Eth. cap* 3. *& inde.* Iterum virtus,& vitium ſunt qualitates in prædicamento qualitatis reſidentes: ergo bonum formaliter non eſt relatio. Reſpondeo exponendo Ariſtotelem, & commune placitum per diſtinctionem, bonum, & virtus ſunt qualitates fundamentaliter, ſiue pro actu, ſiue pro habitu phyſico ſumptæ, concedo: formaliter,

maliter, & eſſentialiter pro conuenientia, & conformitate actus voluntatis cum recta ratione, nego. Vt enim inquit Doct. quol. alleg. pulchritudo formaliter non eſt qualitas in corpore pulchro, ſed aggregatio omnium conuenientium tali corpori, putà magnitudinis, figuræ, & coloris, necnon omnium reſpectuum ad corpus, eiuſque membra: ità bonitas moralis actus eſt quaſi quidam decor eius actus includens aggregationem debitæ proportionis, nempè ad potentiam, obiectum, tempus, finem, locum, modum, & huiuſmodi, de quibus Scot. *in 1. paſſu allegato*, & nonnihil *infrà quaſt. de virtutibus moralibus art. 2.*

Articvlvs IV.

An actus exterior addat aliquam bonitatem ad actum interiorem.

25. Licet tractatio huius controuerſiæ ſpectet ad librum de actibus humanis, tamen hoc loco libet expendere, & decidere ipſam, vt cognitio boni latiùs, & ampliùs diffundatur, & expandatur. De qua duæ vigent oppoſitæ Scholaſticorum ſententiæ, quarum prior eſt Thomiſtarum, quos citat. Faber *in additione lib. 4. diſt. 14. diſp. 2. num. 4.* & Nominalium cum Och. *Quol. 1. quaſt. 20.* opinantium actum exteriorem nullam bonitatem habere diſtinctam à bonitate actus interioris. Poſterior eſt Scoti *Quol. 18. §. De tertio Q.* Gadij, & aliorum *ibid.* docentium actum exteriorem participare propriam bonitatem moralem diſtinctam à bonitate actus interioris. Idem ſentit Aureol. *2. diſtinct. 32. quaſt. vn. art. 1.* nec diſſentit Rich. *diſtinct. 40. articulo quarto.*

26. Not. primò, iſtam quæſtionem excitari de actu interiori, & exteriori eiuſdem ſuppoſiti, temporis, & obiecti. Nam reſpectu diuerſorum ſuppoſitorum, actus Platonis interior poteſt eſſe bonus, quamuis actus exterior Socratis non ſit bonus: poteſtque Plato nunc temporis actum bonum internum elicere, & poſt aliquod temporis interuallum, actum exteriorem promere bonitatis expertem. Atque nunc caſtè viuere cum vxore, cum antea impudicè vixerit cum pellice. Præterea obſerua cum Gadio *vbi ſupra fol. 181.* hic non inueſtigari, vtrum actus interior intendatur, aut extendatur per actum exteriorem, quia cum ſint diſtincti actus, vnus alium non intendit, nec extendit.

27. Not. ſecundò, ex Doct. *in prol. quaſt. 4.* duplicem eſſe actum, elicitum, & imperatum. Ille dicitur interior, hic verò exterior. Actus interior eſt actus voluntatis, qui immediatè prodit ab ipſa voluntate, ideò vocatur elicitus, eo quod à voluntate ſpontè, & liberè eliciatur. Actus exterior eſt, qui à voluntate imperatur, vt audire lectionem eſt actus, quo voluntas imperat potentiæ auditiuæ, vt audiat, quæ præceptor explicat. In præſenti autem quæritur, num actus à voluntate imperatus ſortiatur aliam bonitatem diſtinctam à bonitate actus eliciti eiuſdemmet voluntatis.

28. Aſſertio, actus exterior habet aliam bonitatem moralem diſtinctam ab actus interioris bonitate. Ita Scot. *vbi ſupra.* Probatur primò, quæ præceptis diſtinctis negatiuis prohibetur à Deo, induunt propriam, & diſtinctam rationem rei illicitæ, & malitiæ, ſecùs non duplici præcepto, ſed vno duntaxat vetarentur. Actus autem interior alio præcepto negatiuo prohibetur diſtincto à præcepto, quo prohibetur actus exterior, vt patet Exod. 20. *Non mœchaberis*, ecce actus exterior. *Non concupiſces vxorem proximi tui*, ecce actus interior. Et Deut. 5. *Non furtum facies*, ecce actus exterior. *Non concupiſces rem proximi tui.* Ecce actus interior. Idque innuit Apoſtolus 2. *Cor.* 9. Qui verba faciens de actu exteriori ait. *Qui parcè ſeminat, parcè & metet*, quod verum haud foret, niſi actus exterior aliquam bonitatem participaret diſtinctam à bonitate actus interioris, vt rectè intulit Rich. *loco præmemorato.*

Secundò, ex Auguſt. 12. *Trin.* 12. *Peccatum cogitationis eſt peccatum longè minus, quam ſi opere ſtatuatur implendum*, & 13. *Trin.* 5. *Mala voluntate, vel ſola quiſque miſer efficitur, ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis impletur.* Et paulò antè. *Ideò beatum dicat, quia viuit, vt vult, cum profectò, quamuis & ſic miſer eſſet, minus tamen eſſet, ſi nihil eorum, quæ perperam voluiſſet, habere potuiſſet.* Patet autem ipſum S. Doct. loqui non de miſeria pœnæ, ſed de miſeria culpæ. Cuius enim deſiderium non impletur, magis affligitur, quam ille, cuius appetitus expletur, iuxta illud Prouerb. 13. *Spes, quæ differtur, affligit animam.* Claretque ex *Pſal.* 9 ab eodem Doct. cit. *Laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui inique gerit, benedicitur.* Vbi primus verſus de interiori: ſecundus verò de exteriori actu, & peccato, opere completo, planè intelligitur. Si ergo actus malus exterior ad actum malum interiorem addit malitiam, pariter per locum à contrariis, actus bonus exterior ad actum bonum interiorem addit bonitatem. Accedit Boëtius 4. *de conſol. proſa* 4. Et fauet Ariſt. 9. *Met. T.* 19. inquiens, *actus eſt melior potentia in bonis.*

Tertiò, bonitas moralis eſt integritas eorum, quæ ſecundum rectam rationem operantis debent conuenire ipſi actui morali; atqui alia integritas eſt eorum, quæ ſecundum dictamen rectæ rationis debent conuenire actui interiori, & eorum, quæ actui exteriori debent conuenire. Igitur alia eſt bonitas actus exterioris diſtincta à bonitate actus interioris. Ma. patet ex præeunte art. Min. probatur, aliquis actus exterior effici nequit, niſi ſucceſſiuè, & etiam aliquis actus exterior fieri nequit, niſi nolendo proximo, vel ei proficiendo, quod verum non eſt de actu interiori. Cum ergo quædam circumſtantiæ competant actui externo, quæ haud congruunt actui interno, probè deducitur vtriuſque eſſe diſtinctam bonitatem moralem.

Quartò, cui, ſi mente tantum habeatur, non debetur præmium: etſi opere compleatur, debetur laus, & præmium, participat ſanè diſtinctam bonitatem, at habenti doctrinam Catholicam, niſi doceat, non datur ei aureola Doctoratus, etſi cupiat mori pro Chriſto, niſi pro ipſo moriatur non conſequitur aureolam martyrij. pariter ſi mente, & corpore Virgo non ſit incorrupta non debetur ei aureola Virginitatis. Inſuper leges Ciuilis, & Canonica non præmiant homines, niſi quoad bona opera externa ab ipſis peracta, & exhibita, nec eoſdem puniunt, niſi quoad praua opera externa; de actibus verò internis ſoli Deo, qui corda ſcrutatur, relinquunt iudicium: fatendum ergo eſt actum externum gaudere propria bonitate diſtita à bonitate actus interni. Quod apertè indicat illud ſcripturæ Iacob. 3. *Qui non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir*, quod pertinere ad actum externum nemo ignorat.

29. Oppones primò, Auguſt. 1. *de libero arb. cap.* 3. ſcribit. *Si quis habet voluntatem concubandi cum vxore aliena, & non datur facultas, coram Deo tam reus eſt, ac ſi opere compleniſſet.* Accedit Chryſoſt. hom. 26. in Matt. *Sola voluntas remuneratur pro bono, aut condemnatur pro malo.* Fauet Bernard. Epiſt. 77. *Quid plenius, quàm quod voluntas pro facto reputatur.* Et alibi, *ſola voluntas vritur in inferno.* Nec diſcrepat Greg. *hom.* 4. *in Euang.* Reſpondeo hæc, & conſimilia PP. teſtimonia tantum probare, in actu interno malo eſſe peccatum, abſque actu externo. iuxtà illud Saluatoris Matt. 5. *Si quis viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Atque primariam, & originariam malitiam prouenire ab actu interno. Vnde Chriſtus Dominus Matt. 15. inquit. *De corde exeunt cogitationes malæ, furta, adulteria*, &c. Non autem negare in actu externo coniuncto cum actu interno reperiri peccatum, & malitiam, cum de vtroque actu extent diſtincta præcepta vtriuſque prohibitiua, vt ſuperiùs animaduerti

maduerti. Atque vulgò peccatum diſtribuatur in peccatum cordis, oris, & operis.

30. Oppones 2. quod voluntarium non eſt, non eſt bonum, vel malum, quandoquidem bonitas, vel malitia à voluntate ſuam trahit originem. Ob id celebratur illud Auguſt. *lib. de vera relig. cap.* 14. *Peccatum nullo modo eſt peccatum, niſi ſit voluntarium.* Actus verò externus ab actu interno ſeiunctus non eſt voluntarius, propterea quod ab actu interno bonitatem, aut malitiam ſortitur: ergo actus exterior nullam participat bonitatem à bonitate actus interioris diſtinctam. Reſpondeo conceſſa ma. diſtinguendo min. non eſt voluntarius ſubiectiuè, veluti triſtitia ſubiectatur in voluntate, nec obiectiuè, ſicut obiectum volitum dicitur voluntarium, concedo: non eſt voluntarius imperatiuè, nego. Imperatur quippè à voluntate, cui cæteræ potentiæ obtemperant. Quare vterque actus perhibetur voluntarius, cum hoc tamen diſcrimine. Primò enim, & immediatè actus interior: ſecundò verò, & mediatè actus exterior eſt voluntarius.

31. Oppones tertiò, eadem eſt veritas actus intelligendi, & obiecti intellecti: ergo eadem eſt bonitas actus volendi, & obiecti voliti: actus autem exterior reſpectu actus interioris ſe habet inſtar obiecti, cum voluntas actu elicito conformi rationi rectæ vult fieri actum exteriorem: ergo &c. Ant. probatur dupliciter, primò, ſicut veritas principij eſt immediata, ſic notitia actualis eius dici poteſt immediata, & concluſionis mediata.

Secundò, notitia principiorum eſt ex terminis, & notitia concluſionis eſt ex principiis, ſic iſtis vt obiectis competit veritas. Confirmatur, vbi vnum propter alterum, ibi tantum vnum: actus autem exterior mutuatur bonitatem ab actu interiori: ergo actus exterior nulla potitur bonitate diſtincta à bonitate actus interioris. Maior ſuadetur à Nominalibus: idem eſt actus circa finem, & media, quæ ſunt ad finem. Iterum, idem eſt habitus principiorum, & concluſionum. Diſtinguo ant. obiectiuè, & denominatiuè, concedo: formaliter, & intrinſecè, nego Veritas quippè alia eſt in mente, alia verò in re, vt obſeruaui *in Log. lib.* 4. *quæſt.* 4. *artic.* 3. Pariter bonitas alia eſt in actu interno, alia verò in actu externo, quia eis extat diuerſa conuenientia, & conformitas recto dictamini rationis. Probatio autem ant. facit pro nobis; ſiquidem veritas concluſionis diſſidet à veritate principiorum, illa namque eſt mediata, hæc verò immediata. Vnde Ariſtot. 6. *Eth. cap* 4. ſtatuit diſtinctos habitus principiorum, & concluſionum, de principiis quippè habetur habitus intellectus, de concluſionibus verò ſcientia. Ad conf. maior potiùs nobis proficit, quam obſit. Licet enim actus exterior bonus ſit, propter actum interiorem, ſua tamen bonitate non priuatur. Etenim concluſio eſt vera propter præmiſſas, tamen ipſa concluſio gaudet propria veritate diſtincta à veritate præmiſſarum, vt mox dicebam.

32. Oppones quartò, peccatum ex Anſel. 1. *de conceptu Virg. cap.* 27. & *de caſu diaboli cap.* 15. & 16. & Scot. 2. *diſt.* 35. *eſt carentia iuſtitiæ debitæ*: in actu autem exteriori non eſt alia carentia iuſtitiæ debitæ diſtincta à carentia iuſtitiæ debitæ in actu interiori. Igitur in actu exteriori non habetur alia malitia diſtincta à malitia actus interioris. Maior apud Scotiſtas patet. Min. oſtenditur ex eodem ſancto: iuſtitia, vel iniuſtitia non reſidet, niſi in voluntate: ergo nequit eſſe in actu exteriori, qui ſedem non habet in voluntate. Conf. primò, vbi vna eſt auerſio, vnaque libido, ibi eſt vna ratio formalis peccati, in actu autem interiori, & exteriori vna eſt tantum auerſio, quia eſt vna voluntas, cuius ſolius eſt auerti à fine, aut conuerti ad finem. Auerſio quippè *ex* 2. *diſt.* 37. eſt inordinatio voluntatis circà aliquod ordinatum ad finem ex diuino præcepto, circà quod debet ordinari. Conf. ſecundò, quæ interdum ab Auguſt. nominatim *lib.* 83. *qq. quæſt.* 38. appellatur cupiditas, & ab eodem ibid. libido, dicitur venenum charitatis. Cum ergo in ſola voluntate locetur charitas, pariter malitia, ſiue peccatum. Reſpondeo exponendo Anſel. de iuſtitia actuali, quæ eſt rectitudo actus conformis rationi rectæ, & hæc duplex eſt, primaria, quæ actui elicito adaptatur, & ſecundaria, quæ actui imperato competit. Per hanc diſtinctionem ad argumentum in forma, concedo ma. diſtinguo min. de iuſtitia primaria, & habituali, concedo, de iuſtitia ſecundaria, & actuali, nego. Ad 1. conf. concedo ma. diſtinguo min. cum Scot. cit. de auerſione formali, & virtuali, concedo: de auerſione ſumpta pro quacumque malitia ſeparante è fine efficaciter volendo, vel conſequendo, nego. Poteſt enim hæc auerſio eſſe in actu voluntatis imperato. Siquidem, velut referibilitas, ſeu ordinabilitas ad finem dici poteſt conuerſio: ità irreferibilitas, & inordinabilitas nuncupari valet auerſio. Ad 2. conf. ſi libido capiatur pro improba voluntate, admitto ipſam poſſe formaliter, vel cauſaliter reperiri in peccato: verum ſi accipiatur pro omni delectabili immoderatè appetito, vel imperato, fateor nedum actui elicito, & interiori: ſed etiam actui imperato, & exteriori conuenire. Idque tangit Gloſſa in cap. 20. Exodi. *Qui opus adiicit voluntati, iniquitatem addit iniquitati*, & paſſim confirmat ſacer Codex, malis operibus ſanciens pœnam, vt Apoc. 18. *Quantum ſe glorificauit, & in deliciis fuit*, &c. Bonis verò operibus ſtatuens præmium, vt Matt. 25. *Poſſidete regnum paratum vobis à conſtitutione mundi, eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, ſitiui, & dediſtis mihi bibere*, & Matth. 16. *Reddet vnicuique iuxta opera ſua.* Adde Athanaſium in Symbolo. *Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum.*

QVÆSTIO II.

De Malo.

ARTICVLVS I.

An ſit malum.

1. TANTI facit ſententiam de malo ſubtilis Chryſologus *ſerm.* 131. *antè finem*, vt apertè, & diſertè dicat. *Bona quàm ſint bona ſcire, niſi malorum cognitione, non poſſumus.* Inſinuatur Gen. 3. *Eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum.* Proſequiturque Auguſt. 2. *de geneſi contrà Manich. cap.* 9. & *lib. de vera religione, cap.* 20. Ratio eſt, quia benè, & plenè vnum oppoſitum cognoſci non valet, niſi aliud oppoſitum cognoſcatur, oppoſitorum quippè eadem eſt diſciplina: malum autem bono opponi, præ aliis notat Ariſt. *in poſtprædicamentis, c. de oppoſitis.* Quare ex notitia boni præhabita *in ſuperiore*, *q.* commodè *in hac q.* mali cognitio comparabitur.

2. Not. ex Scot. 2. *Report. diſt.* 34. *quæſt.* 1. ſicut priuatio cognoſcitur per habitum, vt tenebræ per lucem, ſic malum dignoſcitur per bonum, atque malis pertranſitis ad bona peruenitur. Vnde quidam canit.

Dulcia non meruit, qui non guſtauit amara.

Porrò bonum, & perfectum coïncidere aſtruit Philoſophus 5. *Met.* 21. perfectum autem bifariàm capitur. Vno modo perfectum eſt, cui nihil eſt, quod vocatur perfectum ſimpliciter, & perfectum perfectione eſſentiali, & primaria. Altero modo dicitur perfectum ſecundum quid, & perfectione ſecundaria. Similiter bonum duplex eſt, bonum bonitate primaria, & bonum bonitate ſecundaria. Bonum primo modo non habet contrarium, ſiue poſitiuum, ſiue priuatiuum, quia contraria nata ſunt fieri circà idem ſubiectum, 2. *Top. cap.* 2.

*cap.*2. Quod ergo non eſt aptum alteri ineſſe, non ſortitur contrarium poſitiuum, vel priuatiuum. Bonum autem bonitate primaria, quatenus primum non eſt idoneum alteri ineſſe, quoniam cum ſit primum, eſt à ſe, & independens, quod eſt ſumme neceſſarium, nullo alio indigens, cum ſit ſibi ſufficiens, quod autem eſt ſibi ſufficiens, eſt ſummè bonum. Itaque bonum iſtud tantùm habet oppoſitum contradictorium, nempè non bonum. Bonum verò bonitate ſecundaria participat oppoſitum priuatiuum. Siquidem malum eſt priuatio boni, authore Damaſc. 2. *fidei, cap.*4. *& lib.*4. *cap.*2. veluti tenebræ ſunt priuationes luminis.

3. Aſſertio, datur malum in vniuerſo. Ita Scot. *vbi ſuprà art.*3. §. *Viſo igitur.* Probatur primò ex ſacris litteris, Gen. 2. *de ligno ſcientia boni, & mali.* Prouerb. 1. *Ad malum currunt.* Eccleſ. 4. *Oculus malus ad mala*, & Matth. 6. *Libera nos à malo.* 2. ex Chryſoſt. orat. de S. Philogonio. *Vbi perpetua, ſibique ſuccedentia mala ſunt.* Et hom. 40. in Matt. *Quidquid bonum non eſt, malum eſt.* Saluia. lib. 6. de gubernatione Dei. *Cum duo ſint maxima mala, ſi homo aut ſeipſum perimat, aut Deum lædat.* Auguſt. *in Pſal.*34. & Hierony. *in cap* 6. *Ier.* Hancque eſſe ſententiam Peripat. & veterum Acad. teſtatur Auguſt. 19. *Ciuit. cap.*4. Id enim conſpicitur apertè 2. *Magn. mor. cap* 8. Nec prætermittendum eſt monitum Diogenis relatum à Laërt. *lib.*4. Ille enim cum adoleſcentem natura malum lapides in Cœlum iactantem videret. *Euge* inquit, *ſcopum non attinges.* Significans eos cœleſtium bonorum nequaquam hæredes eſſe, qui malitioſam agerent vitam.

Tertiò, inferius, regulabile, & conformabile regulæ ſuperiori, & rectæ, ab ea poteſt deficere, & aliquando deficit, vel ob aliquid ſibi obſiſtens, vel ob aliam cauſam, vt patet in agentibus naturalibus, quibus interdum accidunt monſtra, quæ dicuntur mala, ſiue peccata naturæ, & in liberis agentibus contrà Dei præcepta, & leges ab ipſo Deo Rege iudiceque eis præſcriptas, à quibus perhibentur fieri mala moris, ſiue peccata, quæ à miniſtris iuſtitiæ puniuntur. Igitur cum omne creatum ſiue naturale, ſiue liberum agnoſcat primam, & ſupremam regulam, & ordines, & leges peculiares ipſis præfixas, declinantia, & deficientia ab eis, mala eſſe compertum eſt.

Quartò, appetitus naturalis, & rationalis bonum proſequitur, & malum noxiumque fugit, vnumque perfectione ornatur, aliud verò ea priuatur, vnum pulchrum, alterum turpe, videns cæcum, ſanum ægrum, & ſexcenta alia, de quibus, vberè, & Doctè Chryſt *in primo paſſu alleg.* Denique nemo ferè eſt, qui aliquod malum non ſubeat, & quotidiè experiatur. Vndè Tyrius optimè ſubiicit. *Quæ namque ætas, aut tempus eſt, quod non à malo oppugnatur aliquo? Nonne ſimul ac natum eſt, humidiſque matris è locis recens euulſum, luto, ſordibuſquè deſſluit, vagitu omnia complet, ac lachrymis? Poſteà ſi ad ætatis florem adoleſcat, feruore quodam, & intemperie agitur. Si perueniat ad pubertatem, præ ardore animi, & vehementia, nullis conſiliis in officio contineri poteſt, nullis monitis. Si ad ſenectutem, paulatim moritur, & defloreſcit. Nihil denique aliud, quàm inutile, moroſumque fit, ac difficile animæ hoſpitium.*

4. Oppones primò, infinitum bonum ſecum non patitur vllum malum, vt ſi foret corpus infinitum, aliud corpus ſecum ferret ſimul, & in eodem loco, vt dixi *in Phyſ. quæſt. de infinito.* Ergo cum ſit infinitum bonum, nempè Deus, vllum non datur malum. Reſp. cum Scot. 1. *diſt.*2. *quæſt.*1. §. *Ad* 1. *argum. DD.* antecedens verum eſſe de agente naturali, & neceſſario, vt putarunt quidam Philoſophi; non autem de agente libero, & voluntario, cuiuſmodi eſt Deus, qui licet ſit ſummum, & infinitum bonum, permittit tamen malum, propter bonum, authore Auguſt. *in Ench. cap.*6. Ob id regius Pſaltes *Pſalm.*118. ſubdit, *Bonum mihi, quia humiliaſti me.*

5. Oppones ſecundò, *Dei perfecta ſunt opera*, Deut. 32. *omniaque per ipſum facta ſunt.* Ioan. 1. Ergo cum bonum, & perfectum identificentur, ex Scot. cit. planè deducitur nullum eſſe malum. Reſpondeo ea loca ſcripturæ eſſe exponenda de operibus immediatè, & à ſolo Deo productis, qui *vidit cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona*, Gen 1, ideſt perfecta, vt quidam vertunt, & quidem aptè, cum ex dictis bonum, & perfectum coïncidant: non autem de operibus, ad quorum productionem concurrit cauſa ſecunda, quæ in operando interdum deficit. Vnde per cauſas naturales accidit malum naturæ, & per cauſas liberas malum moris. Hoc confirmat Auguſt. lib. de cantico nouo, qui habetur Tom 9. eius operum. Primus enim ille homo accepit liberum arbitrium rectum, &, poſuit Deus ante eum, vt legitur Eccleſ. 15. *ignem, & aquam, ad quod volueris, porrige manum tuam.* Elegit ignem, reliquit aquam, vidète iuſtum iudicem. Quod elegit homo, liber accepit, malum voluit, hoc illum ſecutum eſt.

ARTICVLVS II.

Quotuplex ſit malum.

6. QVamquam ex boni diuiſionibus adductis in antecedente quæſt. art. 2. patere videantur partitiones mali; attamen illæ iſtis ſunt latiores, & ampliores. Licet enim detur ſummum bonum, non tamen ſummum malum, vt probant Scot. 2. *diſt.*37. §. *Ad aliam, quæſt. H.* & 4. *diſt.*50. *quæſt.*2. § *Reſpondeo A.* Vorr. *ibid. diſt.*34. *concl.*1. *parte* 2. & Suarez *diſp.*11. *Met. ſect.*2. *num.*1. & ego infrà, cum agam de cauſa mali, & habetur 7. *Eth. cap.*12. Rurſus approbatur quidem diſtributio boni, in bonum abſolutè, & bonum reſpectiuè, vt inſinuat Doct. *Quol. nuper citat. art.*1. *ſub C.* Verùm diuiſio, in malum, quod in ſe malum eſt, & quod eſt malum alteri, quam recipiunt Vaſquez 1. 2. *diſp.*95. & Suarez præalleg. *num.*8. non eſt ferenda; in primis S. Auguſt. 2. *de moribus Manich. cap.*8. eam apertè repellit, inquiens. *Malum relatè eſt in ſe, & abſolutè bonum, & venenum in ſe eſt bonum, ſed alteri eſt malum, quia nociuum.* Deinde, malum formaliter ex dicendis in proximo art. eſt priuatio boni: ergo nullum eſt abſolutè malum. Iterùm malum eſt diſconuenientia rei, diſconuenientia autem eſt relatio, veluti conuenientia pariter eſt relatio: inualida ergo eſt præfata diuiſio. Eò magis, relatio ſiue realis, ſiue rationis non eſt de genere actiuorum, ergo malum non eſt, quia alteri malum.

7. Celebratur autem ab Auguſt. 1. *de lib. arb. cap.*1. & Scholaſticis, nominatim Scot. 2. *Report. diſtinct.*34. *quæſt* 1. §. *Secundo.* Diuiſio in malum naturæ, quod eſt priuatio perfectionis naturalis, ſic monſtrum 2. *Phyſ. T.*82. perhibetur malum, ſiue peccatum naturæ, & malum moris, quod eſt carentia conformitatis actus voluntatis recto dictamini rationis.

8. Vulgata quoque eſt diuiſio ab eodem Aug. loco cit. & contra Adimant *cap.*24. approbata, & Scot. 2. *diſt.*37. §. *Ideo poſſet*, & 4. *diſt.*50. *quæſt.*2. §. *Reſpondeo A.* in malum pœnæ, & malum culpæ. Malum culpæ eſt carentia rectitudinis debitæ ineſſe actui ſecundo voluntatis, & non ineſt, quæ ſecundum Scot *paſſu in* 2. *memorato*, eſt peccatum formaliter. Malum pœnæ eſt carentia boni debiti proueniens à culpa, quo pacto damnati priuantur beatitudine, & puniuntur in inferno, ob peccata ab eis perpetrata.

9. Oppones primò, remoto diuiſo, vtrique remouentur membra diuidentia, in quę diuiſum diſtribuitur, vt patet ex dictis *in Epitome lib.*1. *quæſt.*7. *art.*1. Malum autem non eſt, vt ait Dionyſ. 4. *de diuinis nominibus.* Ergo nec vlla eſt eius diuiſio. Concedo ma. nego min. vt patet *ex ſuperiori art.* ad Dionyſ. dico ipſum eſſe interpretandum de malo formaliter, quod non eſt

quid

quid poſitiuum,ſed priuatiuum, vt monſtrabitur *in proximo art.*

Oppones ſecundò, præter mala prænumerata datur malum demeritorium, quod opponitur bono gratiæ, cuius meminit Doct.2. *diſt.*37. Ergo inſufficientes ſunt prææallatæ malorum diuiſiones. Reſpondeo malum demeritorium redigi ad malum culpæ, quod eſt peccatum, ratione cuius peccator demeretur, vt Deus in eo non amplius conſeruet gratiam. Præſertim quia gratia, & peccatum propriè, & formaliter non opponuntur in Schola Scoti. Ideò neceſſe non eſt ſtatuere malum demeritorium tanquam membrum oppoſitum gratiæ, & diſtinctum à malo culpæ.

Articvlvs III.

Quid ſit malum.

10. CAiet.1. *part. quaſt.*48. *art.*1. & 1. 2. *queſt.*18. *art.*5. Med. *ibid.* & Vaſquez *diſp.*45. *cap.*9. quibus præiuerunt Pythagorici,vt indicat Ariſt.a *Met. cap.*1. & te'lantur Th.1. *part. quaſt.*49. *art.*1. *ad* 1. & Mayr.2.*diſt.*4;*quaſt.*3. aſſeuerant malum naturæ,quod & malum ſimpliciter vocant, eſſe quid priuatiuum: malum verò moris, quod & malum ſecundum quid appellant, eſſe quid poſitiuum, & conſequenter decernunt peccatum formaliter eſſe aliquid poſitiuum. Oppoſitum autem tuentur Scot.2.*diſt.*37.§ *Iſta qq.*Alen.2. 2. *quaſt.*94, *m.*2. Henr. *Quol.*1.*quaſt.*25. Aur. *diſt.*35. *art.*2.& cæteri communiter docentes,malum formaliter in priuatione boni conſiſtere.

11. Not. licet hæc tria malum,vitium, & peccatum aliquando promiſcuè vſurpentur,vt patet apud Alen.2. 2. *q.*18.*& inde*, tamen inter ea intercipitur nonnulla diſtinctio. Amplius quippè diffunditur malum, quam vitium, & peccatum,ſeque habere videntur ſicut magis commune, & minus commune, ſuperius, & inferius. Malum quippè opponitur bono,ſiue naturali,ſiue morali: vitium verò virtuti, ideò ait Baſilius *in Conſt. Monaſt cap.*3. Vitium non eſt, niſi virtutis deſertio. Et ſubiungit Aug.4. de libero arbitrio, cap.14. *Quod perfectioni natura deeſſe perſpexeris id voca vitium.* Peccatum verò, vt notat Aur. cit. addit ſuprà malum, reſpectum ad agens, quandoquidem, id quod eſt carentia debiti in eſſe agenti, quatenus agens eſt, dicitur peccatum, licet vtplurimum ſumatur provt opponitur gratiæ demeritoriè, quatenùs eſt defectus à prima regula, & ordinatione diuina, ſic Pſal.36. *Declina à malo, & fac bonum.* Vel vt eſt auerſio à Deo, & conuerſio ad creaturam. Ita ſcribit Aug. *ad finem* 1. *de lib. arb.* omnia peccata hoc vno genere contineri, cum quiſque auertitur à diuinis, veréque manentibus, & ad mutabilia, atque incerta conuertitur. Et *lib.*2. *cap.*19. *Voluntas auerſa ab incommutabili, & communi bono.& conuerſa ad proprium bonum.* Et *lib. de vera religione, c.*3. *A terrenis auerſio, & in vnum, verumque Deum conuerſio.* Subnectit Aur. *vbi ſuprà* culpam reſpicere agens liberum, adeòvt culpa propriè non reperiatur, niſi in habente liberum arbitrium, ſicque cum homo malè agit, culpandus eſt, ſi verò benè operetur, laudandus eſt, propterea quod pollet libero arbitrio. Præterea obſerua, in hiſce prænarratis duo poſſe conſiderari, materiale ſcilicet, & formale, quod peculiariter de peccato animaduerti, & expreſſi *lib. de cauſis, quaſt.*3. *art.*3. *not.*3 illud eſt poſitiuum, hoc verò priuatiuum, vt ibi intueri licet, & infrà *art.*5.

12. Aſſertio, malum formaliter captum eſt priuatio boni,ita Scot. cit. Probatur primò ex ſcriptura Pſal.11. malum dicitur declinatio, *Declina à malo, & fac bonum.* Tranſgreſſio, Matt.15.*Quare tranſgredimini mandata Dei?* Prohibitio Pſal.33. *Probibe linguam tuam à malo*, Defectus Pſal.118. *Defecit in ſalutare tuum anima mea*, & in præceptis negatiuis apponitur negatio. *Non furtum facies, non occides*, &c. Ex quibus deducitur, malum nihil poſitiuum formaliter præſeferre.

Secundò, ex PP. Dionyſ.4. de diuinis nominibus. *Malum non eſt exiſtens, nec ens in exiſtentibus, ſed eſt perfectionis, bonique proprij, & accommodati priuatio.* Damaſc.2.de fide, cap.4. *Nihil eſt malum, niſi boni priuatio, ſicut tenebræ luminis.* Aug. lib.83. qq. quæſt.7. *Nomen malum ſumptum eſt ex priuatione ſpeciei.* Et in Ench. cap.11. *Quid eſt autem aliud, quod malum dicitur, niſi priuatio boni?* Idem ſentiunt Ambr. *l.de Iſaac, & anima, cap.*7. Anſel. *lib.de conceptu virginali, cap.*5. & alij à Recentibus *alleg.*

Tertiò, illa eſt præciſa, & formalis ratio mali, qua poſita, dempto quouis alio, ponitur malum, & qua remota, remouetur malum: poſita autem priuatione boni, ponitur malum, ſublato quocumque alio, ea verò remota, tollitur malum: igitur malum eſt priuatio boni. Maior eſt conſpicua. Min. probatur, ſi actus voluntatis ſit conformis rationi rectæ ſemper eſt bonus,at ſi actus ipſe declinet à tali rectitudine eſt malus, ideò ait Dionyſ. præcit. *malum eſt ex quocumque defectu.* Nunquam enim dicitur actus malus,niſi priuetur perfectione, & bonitate, quam debet habere, & patet de malo naturali, puta cæcitate, quæ eſt malum oculi, quæ reperiri nequit abſque priuatione. Deinde ſi malum foret quid poſitiuum, vel eſſet quid corporeum,vel incorporeum,vt arguit Auguſt. *lib.*83. *qq. quaſt.*7. Neutrum autem eſſe compertum eſt, cum Deus vtrumque creauerit, non autem malum formaliter ſumptum. Siquidem, vt perhibet idem Auguſt.12. Ciuit. cap. 7. *Mala voluntas non habet cauſam efficientem, ſed deficientem.* Accedit Ariſt.6. Eth. cap.3. *Volitio recta neceſſario petit rationem rectam,cui conformatur*: è contra verò volitio mala eſt,quæ rectæ rationi non conformatur ac proindè malum formaliter eſt carentia eius conformitatis, perfectionis, & bonitatis, ſiue ſit malum naturæ,ſiue ſit malum moris,vt benè concludit Suarez *diſp.*11. *Met.*

13. Oppones primò, multæ ſunt peccatorum diſtinctæ ſpecies, vt furti, homicidij, &c. Huiuſmodi autem ſpecies aſſignari nequeunt per priuationes, ſed per actus poſitiuos: igitur malum non rectè definitur priuatio boni. Conf. primò, eidem actui iuſtitiæ opponuntur multa vitia, vt furtum, homicidium, & adulterium, quæ ſpecie differunt: ergo &c. Conf. ſecundò, ſi furtum foret carentia rectitudinis, maximè iuſtitiæ debitæ, & defenſionis rei familiaris: quis autem non ſemper tenetur tueri rem familiarem proximi, niſi ex debito curam illius habeat: igitur &c. Reſpondeo cum Scot. *Quol* 18.§ *Ex iſto T.* conceſſa ma. negando min. Etenim mala ſuo modo differunt, quo bona,quæ deberent ineſſe, adeòvt ſi bonitates & rectitudines, quæ deberent ineſſe differant ſpecie, pariter mala eis oppoſita differunt ſpecie: etſi illæ numero diſtinguantur, vtique mala numero diſſident. Priuationes quippè differunt, ſicut habitus, quorum ſunt priuationes, vt ſurditas, & cæcitas ſuo modo differunt ſpecie priuatiua, veluti auditus, & viſus ſpecie poſitiua diſcriminantur. Itemque hæc, & illa cæcitas numero priuatiuo ſecernuntur, ſicut hic, & ille viſus numero poſitiuo diſtinguuntur. Atque ex maiore, vel minore bonitate, qua actus priuatur, infertur maius, vel minus malum, magis, vel minus graue peccatum, & tranſgreſſio legis. Ad 1. conf. nego ant. Furtum namque opponitur recto dictamini rationis, vt quilibet habeat, & poſſideat, quod ſuum eſt: qui autem furatur, aufert ab altero, quod ſuum eſt; ideò furtum eſt carentia talis rectitudinis. Homicidium verò opponitur recto dictamini rationis, vt vnuſquiſque propria fruatur vita,eſtque formaliter priuatio eius rectitudinis,quia à proximo ſuo aufert vitam. Per id patet ad 2. conf. Furtum enim non pugnat defenſioni rei familiaris,ſed recto dictamini rationis,vt quilibet teneat,& poſſideat,quod ſuum eſt.

14. Oppo

14. Oppones ſecundò, bonum, & malum morale ſunt oppoſita contraria: ergo malum non eſt priuatio boni. Ant. eſt Ariſt. 2. *cap. de oppoſitis.* & 2. *Eth cap* 8. Ratio eſt, quia inter bonum, & malum interponitur medium, nempè neutrum, ſeu indifferens: at inter priuatiuè oppoſita nullum datur medium. Conf. ex eodem Philoſopho c de oppoſitis, *à priuatione ad habitum non datur regreſſus*: à malo autem ad bonum, vt à vitio, ad virtutem habetur regreſſus. Ergo &c. Reſpondeo diſtinguendo ant. materialiter ſumpta, concedo, vt iuſtitia, & iniuſtitia ſunt qualitates contrariæ, pariter virtus, & vitium. Formaliter, & præcisè capta, nego, ſic enim vt notat Aureolus cit. ex Ariſt. 10. *Met. c.* 3. *T.* 16. vnum contrariorum includit priuationem alterius. Atque malum non dicitur præcisè malum ratione poſitiui, ſed ratione priuationis incluſæ. Vel dicito id valere de malo ſumpto pro noxio, cuius meminit Aug. 12. *Ciuit. c.* 4. non verò de malo accepto pro carentia boni conuenientis. Ita interpretandus eſt Ariſt. locis recenſitis. Ad probationem dico non intercipi medium, quando ſubiectum eſt capax formæ, dari verò medium, quando ſubiectum eſt idoneum ad formam recipiendam, vt catulus poſt nonum diem eſt videns, vel cæcus: antè verò nonum diem non eſt vidẽs, nec cæcus, ſed non videns. Vel dicito id verum eſſe in naturalibus, non verò in moralibus, per hanc diſtinctionem ſatisfit confirmationi, licet enim in naturalibus à priuatione ad habitum non fiat regreſſus, vt à morte ad vitam: nihilominus in moralibus poteſt fieri regreſſus, vt ab iniuſto ad iuſtum, & è contrà. Itemque à malo ad bonum, & vice verſa.

15. Oppones tertiò, omne dictum, vel factum, vel concupitum contrà legem Dei eſt aliquid poſitiuum reale: omne autem peccatum præſertim commiſſionis eſt dictum, aut factum, aut concupitum: ergo omne peccatum eſt aliquid poſitiuum reale. Maior patet. Minor eſt Aug. *l. contrà Fauſtum, c.* 25. Reſp. argumentum concludere de peccato ſumpto pro materiali, non verò pro formali, ſicque exponẽdum eſſe Aug. Nam idem Aug. *in Ioan.* interpretans verba illa, *ſine ipſo factum eſt nihil*, inquit, *peccatum nihil eſt, & cum peccant homines, nihil fiunt*, quod accepit ex Pſal. 72. *Ad nihilum redactus ſum, & neſciui.*

26. Dices, ſi peccatum nihil eſt, Deus pro nihilo puniret peccatorem, quod falſum, & abſonum videtur. Dico Deum non infligere pœnam peccatori pro nihilo, quod eſt negatiuum, ſed pro nihilo priuatiuo, hoc eſt pro carentia rectitudinis debitæ ineſſe actui eius & non ineſt, ſicut præceptor verberat diſcipulum, qui non ſtuduit lectioni, debebat autem ſtudere, & Dominus caſtigat ſeruum, qui bona eius non ſeruauit, cum ea debuiſſet ipſi conſeruare, ſic Deus in peccatorem animaduertit, qui cum mandata eius cuſtodire debuiſſet, tranſgreſſus eſt.

17. Inſtabis, odio Dei nulla potuit, nec debuit ineſſe rectitudo, & conformitas rationi rectæ, quia præcisè, & abſolutè eſt malum. Igitur Deus non mulctat peccatorem propter carentiam rectitudinis debitæ ineſſe actui, & non ineſt. Dico actum illum voluntatis peccatoris, quo vult malum Deo, informatum illa malitia, potuiſſe, & debuiſſe informari bonitate, & rectitudine debita, hoc eſt amore erga Deum, quia tenetur homo amare ipſum Deum, vt creatorem, & ſummum bonum, odio autem habendo ipſum deficit, & meretur pœnam, deflectens à prima, & ſuperiori regula, ipſi præfixa, & ſtabilita.

Articvlvs IV.

A quo ſit malum.

18. PRincipio ablegandus eſt error Pythagoræorum, & hæreſis Manichæorum exiſtimantium eſſe duo prima principia, quorum vnum eſt bonorum, & alterum malorum cauſa. In quos acriter, & vehementer inuehitur Aug. *contrà epiſtolam fundamenti à cap.* 30. *vſque ad finem.* 2. *de moribus Manich.* 2. *de geneſi contrà Manich. c.* 1. & 9. *in Ench c.* 10. 12. 24. & alibi paſſim, præſertim 1. *de lib. arb. c.* 1. vbi profert hæc verba. *Credimus autem ex vno Deo omnia eſſe, quæ ſunt, & tamen non eſſe peccatorum authorem Deum.* Hos quoque egregiè refellit Alphonſ. *l.* 10 *aduerſus hæreſes, hæreſi* 2. Accedit Plato *in Tim.* & 11. *de Rep.* arguens Heſiodum, & Homerum, qui decem malorum cauſas faciunt. Et Aug 8. *Ciuit. cap.* 14. teſtatur, ſecundum Platonem omnes Deos eſſe bonos, & excelſos. Adde, 1. Tim. 4. *Omnis creatura Dei bona eſt.* Et Gen. 2. & 3. *Omne lignum, quod Deus in paradiſo plantauit, bonum eſt.* Hinc ſubdit Aug. 1. *de Gen. contra Manich. c.* 13. herbas venenoſas ad pœnam, & exercitationem mortalium creatas eſſe. Et in Ench. c. 11. *Bene facit Deus etiam de malo.* Et ſancitur de fide *in Conc. Brach.* 1 *cap.* 7. cuius verba adducit Alph. nuper alleg. *verbo creatura, hæreſi* 2. Prætérea, omne quod eſt, bonum eſt, quia quod eſt, ens eſt, ens autem, & bonum reciprocantur, vt tradunt Metaphyſici, & docet Aug. *in Ench. c.* 24. & conſonat Author *de fide ad Petrum, c.* 4. & 21. Denuò, bonum, & malum opponuntur priuatiuè, ex dictis ſuprà, bonum autem eſt poſitiuum habens principium bonum, quod eſt Deus, ergo malum, quod eſt priuatiuum, nullum ſortitur principium productiuum, veluti cæcitas, tenebræ, & cætera priuatiua propriè non habent principium, & cauſam effectricem, cum propriè non fiant. Ob id Auguſt. 14. *Ciuit. c.* 12. loquens de eſca, quam comedens Adam lapſus eſt in peccatum, ſubiicit, eam eſcam non fuiſſe malam, nec noxiam, niſi quia prohibitam. Et *lib. de vera relig. c.* 13. Diabolus inquantum Angelus non eſt malus, ſed inquantum peruerſus propria voluntate. Inſuper, ſi foret vnum primum principium malorum, vel eſſet à ſe, vel ab alio, non ſecundum alioqui non eſſet primum principium, ſed ab alio priore dependeret: nec primum, quia eſſe à ſe eſt independens, & ſummum bonum, vt infert Scot. 2. *Rep. diſt.* 34 *quæſt.* 1. §. *Ad aliam quæſt. H* Denique ſummum malum eſt impoſſibile, quia non poteſt quid reperiri, quod careat omni bono, vt aduertit Doct. cit. cum Aug. *l.* 83. *qq. q.* 6. Igitur eſſe nequit duplex principium primum, vnum bonorum, & aliud malorum.

19. Aſſertio prima, malum pœnæ eſt à Deo. Ita Scot 2. *diſt.* 34. §. *Ideo poſſet ſub DD.* & 4. *diſtinct.* 50. *quæſt.* 1. & Vorr. *ibi art.* 2. Probatur primò, ex ſcriptura, Hierem 11. *Ecce ego inducam ſuper eos mala, de quibus exire non poterunt,* Amos 3. *Non eſt malum in Ciuitate, quod Dominus non fecerit.* Mich. 1. *Deſcendit malum à Domino.* Et Baruch. 2. *Adducit Dominus ſuper nos mala* Vnde Deus tulit ſententiam pœnæ contrà Adamum, Euam, & ſerpentem *Gen.* 3. Probatur ſecundò, ex Auguſt 1. Retract. cap. 26. *Malorum ergo pœna, quæ à Domino Deo eſt, malum eſt.* Et 1. *de gen. ad lit. cap.* 13. & oppoſitum tanquam hæreticum damnat *lib. hæreſum, hær.* 65. ſcribit Saluianus lib. de gubernatione Dei in initio. *A Deo quidem punimur, ſed ipſi facimus, vt puniamur. Cum autem puniri nos ipſi facimus, cui dubium eſt, quin ipſi nos noſtris criminibus puniamur? quia quicumque dat cauſam, qua puniatur, ipſe ſe punit, ſecundum illud, funibus peccatorum ſuorum vnuſquiſque conſtringitur.*

Tertiò, iudex iuſtus, & rectus ſecundum leges præſcriptas punit malos, & præmiat bonos, debet enim iudicare iuxta opera ſiue bona, ſiue mala: Deus autem eſt æquus iudex viuorum, & mortuorum, & oportet nos manifeſtari antè tribunal Dei, vt referat vnuſquiſque, prout geſſit in corpore ſuo ſiue bonum, ſiue malum: ergo malum pœnæ eſt à Deo. Ideò ſubdit Eccleſiaſt. 11. *Mors, & vita à Domino Deo eſt.* Atque Alphonſus *lib.* 10. *aduerſus hæreſes, verbo malum*, refert quemdam Coluthum

vt hæreticum damnatum eſſe, propterea quod abſolutè aſſeruit, Deum nullius mali eſſe factorem; cum ex ſacris paginis præalleg. liquidò conſtet, Deum eſſe cauſam laborum, ærumnarum, calamitatum, & cæterorum, quæ ſunt mala pœnæ. Per hæc enim mali corriguntur, & boni meliores fiunt, vt doctè proſequitur Aug. 1. *contrà Iulianum cap.* 8.

20. Aſſertio ſecunda, malum culpæ non eſt à Deo, ſed à voluntate creata. Ita Scot. nuper alleg. *ſub. H.* & §. *Ad ſolutionem iſtorum. T. & indè.* Hæc aſſertio duas capit partes. Prima pars defenditur ab Aug. *l.* 83. *qq. q.* 4. & oppoſitum tanquam hæreticum refellitur ab Alph. *l.* 10. *aduerſus hær. hæreſ.* 1. Probatur primò ex ſcriptura. Matt. 7. *Non poteſt arbor bona malos fructus facere*: Deus autem eſt ſummè bonus, immò, *Nemo bonus niſi ſolus Deus.* Rom. 11. *Si radix ſancta, & rami: Deus autem ſanctus eſt.* Iſa. 6. Igitur malum culpæ non eſt à Deo.

Secundò, malum culpæ punitur à Deo, vt oſtendi in 1. aſſ. Ergo non eſt à Deo. Propterea ſubiicitur Oſe. 13. *Perditio tua ex te Iſraël, ex me tantummodo ſaluatio.*

Tertiò, arguit Scot. cit. *antè X* Deus non poteſt à ſe auerti, nec formaliter, quia non poteſt ſe non diligere, cum ſit ſummum bonum non agnoſcens ſuperiorem regulam: nec virtualiter, quia nihil aliud à ſe eſt neceſſarium, ſed liberè, & contingenter ab ipſo volitum quidquid eſt extra ipſum: peccatum autem, quod perinde eſt ac malum culpæ, eſt auerſio ab incommutabili bono, & conuerſio indebita ad commutabile bonum, authore Aug. *in opere de lib. arb.* Malum ergo culpæ non eſt Deo tribuendum.

Secunda pars probatur primò ex ſacro codice, Pſal. 33. *Vultus autem Domini ſuper facientes mala.* Et Rom. 7. *Sed quod nolo malum, hoc ago.* 2. Aug. 12. *Ciuit. c.* 6. 7. 8. & 9. *l.* 2. *de nuptiis c.* 20. & 3. *ad Bonifacium c.* 9. 1. *de gratia contrà Pelagium c.* 20 *l.* 83. *qq. q.* 4 & 1. *de gen. ad lit. c.* 9. vbi loquens de Dæmone ait. *A ſe quidem habet malam voluntatem, ab illo autem id eſt Deo, naturam bonam.* Et *l de correptione, & gratia c.* 6. de homine verba faciens inquit. *Prima prauitas, qua Deo non obeditur, ab homine eſt, quia ex rectitudine, in qua eum Deus primitus fecit, ſua mala voluntate decidens, prauus effectus eſt.* 3. ea eſt cauſa mali culpæ, quæ deficit à regula ſibi præfixa, & mandato eidemmet conſtituto: voluntas autem creata eſt huiuſmodi, vt liquet *Gen.* 1. de primis progenitoribus, aliiſque diuinæ legis tranſgreſſoribus. 4. Quæ punitur ob malum culpæ, eſt eius cauſa; delinquens enim, & peccans debet puniri, voluntas autem creata punitur, affirmante Aug. 11. de Gen. ad lit. c. 10. *malam propriam voluntatem pœna ignis æterni plectendam eſſe credendum eſt* Rurſus, ſola voluntas eſt fons, & origo boni, & mali, meriti, & demeriti, in poteſtate enim eius ſolius eſt benè, vel malè operari; ideò Aug. 8. *de gen. ad lit. cap.* 17. ſubnectit, *Voluntas eſt cauſa peccati, & alia cauſa non eſt inquirenda.* Et 13. Ciuit. cap. 14. *à malo vſu liberi arbitrij ſeries calamitatis exorta eſt.* Idem ſcribitur 1. *Mag. mor. cap.* 10.

21. Aſſertio tertia, malum naturæ non prodit à cauſa prima, ſed à cauſa ſecunda. Deducitur ex Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò, Gen. 1. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona,* ſiue *perfecta*, vt quidam tranſferunt. Et Eccleſ. 34. *Dei perfecta ſunt opera.* Et alibi, *fecit Deus hominem rectum.* 2. Aug. 1. de gen. contrà Manich c. 21. *Deus omnia fecit non ſolum bona, ſed bona valdè.* Idem ſcribit 1. *de lib. arb. c.* 1. & *l.* 2. *c* 1. & 5. *l. qq. ſuper Exo. q.* 143. Tertiò, Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 27. *Sol, & homo generant hominem*, quod ſi accidat monſtrum, non ſoli, qui eſt cauſa vniuerſali, ſed homini, qui eſt cauſa particularis tribuitur, ob exuberantiam, vel paucitatem materiæ, aut alias cauſas traditas *in Phyſ. l. de cauſis q.* 6. *art.* 3. Quartò, monſtrum eſt peccatum naturæ, cuius cauſa eſt deficiens, vt præ aliis obſeruat Alen. 3. *p. q.* 26. *m.* 7. *art.* 1. Deus autem eſt cauſa perficiens, & indefectibilis, cum ſit omnium primus, à nullo regulabilis, & conformabilis. Igitur malum naturæ non Deo, ſed creaturæ eſt adſcribendum.

22. Opp. 1. *Iob.* 4 legitur de Dæmone, *Hoc eſt initium figmenti Domini, quod fecit, vt illudatur ab Angelis eius.* 1. Ioan. 3 *Ab initio diabolus peccat.* Et Ioan. 8. *Ille fuit homicida ab initio.* Igitur, Dæmon eſt principium, & cauſa malorum. Reſpondeo ex quo Dæmon paulò poſt quam creatus eſt à Deo, ab ipſomet Deo ſe auertit, & conuertit ad ſui amorem, cum appeteret æqualitatem Dei; ideò dicitur initium figmenti Dei. Cecidit enim, qui manè oriebatur, factuſque eſt in deriſum, & illuſionem Angelorum, vt patet ex illo text. Iob cit. *Vt illudatur ab Angelis eius.* Et Pſal. 73. *Draco iſte, quem formaſti ad illudendum.* Vocatur autem homicida ab initio, quia ex quo homo conditus eſt, ipſum hominem per inuidiam, ſuaſione, & tentatione in mortem deiecit, perhibente ſcriptura, *Sap.* 2. *Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* Ita cum Auguſt. 11. *de gen. ad lit. cap* 21. reſpondet Scot. 2. *diſt.* 5. *quæſt.* 2 § *Ad* 1. *principale ante R.* Vel dicito etiam cum eodem Aug. *ibid.* id exponendum eſſe de præſcientia Dei: quamuis enim Deus præſciuerit Luciferum ſponte, & liberè caſurum in peccatum, ſtatim ferè poſt creationem eius, voluit tamen Deus eum creare ad bonorum exercitium eorumque profectum. Sic dicitur Eccleſ. 24. *Ab initio, & ante ſecula creata ſum.* & Apoc. 3. *Agnus qui occiſus eſt ab origine mundi.*

Oppones ſecundò, Exodi 4. *Ego indurabo cor Pharaonis.* Et Ezechelis 14. *Ego decipiam prophetam illum.* Et Iſa. 64. *Dominus miſcuit illis ſpiritum erroris.* & cap. 63. *Quid errare feciſti nos Domine à via tua?* Indurare autem, decipere, & in errorem inducere quempiam, eſt malum culpæ: cum ergo Deus id præſtet, planè infertur Deum eſſe cauſam mali culpæ. Reſpondet Alphonſus 10. *aduerſus hær. hær.* 1. *ver. malum.* Deus dicitur indurare cor Pharaonis, non quia illud malitia imbuat, ſed quia permittit ipſum obdurari, decipi, in errorem, & in reprobum ſenſum labi. Huic conſonat expoſitio Auguſt. *lib. de prædeſt. cap.* 5. 6. & 15. *Indurabo cor*, id eſt non emolliam. Idem ſcribit 5. *contrà Iulianum cap.* 3. Veluti cum Herus erga ſeruum ita ſe præbet ei indulgentem, & complacentem, vt eius vitia, & crimina non puniat, dicitur peiorem, deterioremque ſeruum reddere.

23. Oppones tertiò, legitur 3. *Reg.* 12. voluntate, & iuſſione Dei Roboam regem malum, & improbum regnare. Et Iob. 34. *Deus regnare facit hypocritam.* Et 2. *Reg.* 16. Deus præcepit Semei, vt malediceret Dauid. Igitur Deus eſt author mali culpæ. Reſpondeo has, & conſimiles authoritates, quæ adduci queunt, iſta diluи, & exponi diſtinctione, videlicet, intelligendas eſſe non effectiuè, ſed permiſſiuè, id eſt, Deus permittit, vt malus princeps, & rex, imperet, & regnet, propter peccata populi, vt patet ex paſſu Iob allegat. Et 2. Teſſ. 2. *Eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent, ideò mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati.*

ARTICVLVS V.

Quomodo à voluntate contra malum proficiſcatur.

24. MAlum à bono oriri apertè tradunt Auguſt. 1. *contrà Iulianum cap.* 1. & *lib.* 3. *contrà eumdem cap.* 24. Ambroſ. *lib. de Iſaac, & anima cap.* 7. & Scot. 2. *diſt.* 37. §. *Ad aliam quæſt.* Quo verò pacto

pacto id fiat lis eſt inter Scholaſticos. Tres enim afferuntur, & diſcutiuntur dicendi modi in hoc art. à Scot. mox citat. quos eius Marginiſtæ attribuunt S. Bonaventuræ 2. *diſt.*34. & 44. ex quibus idem Scot. alleg. §. *Propter igitur*, bene, & plene inſpectis, & accuratè rimatis, fatetur ſe colligere veram ſolutionem huiuſce difficultatis.

Primus autem dicendi modus eſt, qui legitur, & defenditur à Seraph. cit. *diſt.* 34. *quæſt.*2. 3. & 4. *art.*2. affirmante malum eſſe à bono per accidens, accidentalitate ſe tenente ex parte cauſæ, veluti inquit Philoſophus 5. *Met.T.*s. & 2. *Phyſ. T.* 33. Policletus eſt cauſa ſtatuæ per accidens. Secundus eſt prænominati Doct. *ibid.d.*44.*q.*3 *a* 1. aſſerentis bonum eſſe cauſam mali per accidens, accidentalitate petita ex parte effectus, hoc eſt cum voluntas per ſe intendit poſitiuum in effectu, cui accidit, vt coniungatur aliquod deforme, ſiue malum, quod voluntas per ſe non intendit. Tertius eſt eiuſdem *vbi ſuprà*, *quæſt.*2. *art.*1. opinantis malum prouenire à bono, non vt à cauſa efficiente, ſed deficiente.

25. Not. primò, ex Scot. alleg. §. *Propter igitur*, quod cum in malo duo interueniant, videlicet actus phyſicus, qui eſt poſitiuus, quive dicitur materiale peccati, & priuatio iuſtitiæ debitæ, quæ eſt formale peccati. Primum habet cauſam efficientem, quia omne poſitiuum, præter Deum, eſt ab alio vt cauſa efficiente. Secundum verò nullam ſortitur cauſam, niſi deficientem. Voluntas quippè creata, quæ tenetur ſe conformare Deo, eiuſque mandata ſeruare, ſi ei non ſe conformat, eiuſque præcepta non ſeruare, aſſertore Scot. *in Report.*2. *diſt.*37. §. *Ad 1 q. dico*, dicitur deficere, quod eſt formaliter peccare, malumque facere iuxta illud Pſal. 50. *Malum coram te feci*, à quo eruì petimus Matt. 6. *Libera nos à malo.* Ex eo enim quod cauſa libera aliquod poſitiuum præſtat, cui annectitur aliquis defectus, deficit, ſiue peccat, annuente Aug. 3. contrà Iulianum, c. 26. *Vt quoniam quiſpiam alienos fructus decerpit, furtum facit declinans à lege Dei præcipiente, non furaberis.* Quo in ſenſu ſubdit Scot. memoratus, explicari queunt pleræque authoritates, præſertim Dionyſ. lib. de diuinis nominibus, cap. 4. *Nemo agit ad malum aſpiciens.* Et Ariſt. 3. Eth. c. 5. *virtute præditus bona eligit*, ſupple per ſe, per accidens verò mala. Quod eſt dictu, non intendit per ſe mala, niſi per accidens, hoc eſt caſu, & fortuito. Quod vt melius percipiatur.

26. Not. ſecundò, vnum ab alio poſſe oriri per accidens tripliciter. Primò, ex parte cauſæ, quia ſcilicet coniungitur per accidens cauſæ, quæ talem effectum verè producit, vt Muſicus ædificat. vbi muſica per accidens, eſt, & impertinens ad ædificandum, quia homo non ædificat vt Muſicus, ſed vt ædificator, quatenus pollet arte ædificandi, non verò vt potitur arte canendi. Hoc modo peccatum à voluntate prodit, non vt voluntas eſt, alioqui conueniret diuinæ voluntati, quæ eſt impeccabilis, ſed vt eſt defectibilis, & obliquabilis, quod ipſi accidit, ex eo quod eſt ex nihilo, vt ſentit Auguſt. 12. *Ciuit. cap.*6. 7. 8. & 9. & 1. *de gratia contra Pelagium*, *cap.*20. & *lib.*14. *eiuſdem operis*, *cap.*13. *Homo ex eo, quod eſt ex nihilo deficit, & peccat.* Et *lib. de nuptiis*, *cap.*20. Idem habet author *lib. de fide ad Petrum*, *c.*3. *Omnes creaturæ bonæ ſunt, & quia ex nihilo factæ ſunt, deficiunt.*

Secundò, ex parte effectus, quod accidit, cum effectus à cauſa per ſe non intenditur, vt fodienti vineam inuentio theſauri. Ita malum dicitur per accidens cauſari à voluntate, quia voluntas per ſe illud non intendit, vt in præeunte not. dicebam.

Tertiò, ex eo quod eſt extraneum, quo pacto riſibile rationali, & rationale animali dicuntur accidere, quia ſunt extrà eſſentiam animalis, vt obſeruaui *in Epitome lib.* 3. *quæſt.*4. *art.*4. *num* 17. Sic à voluntate per accidens fit malum, non vt voluntas eſt, ſed quatenus eſt creata voluntas, ſiue vt eſt finita, & limitata, & ex nihilo eſt defectibilis, & peccabilis, vt acutè deducit Doct. *vbi ſuprà. Q & R.* & ante Auguſt. 14. *Trin. cap* 4.

Deinceps obſerua animam, & quamlibet naturam eſſe bonam, vt liquet 1. Timot. 4. *Omnis creatura Dei bona eſt.* Creatam verò voluntatem, quæ oritur à natura rationali eſſe bonam, ſi bene operetur; eſſeque malam, ſi malè operetur, vt doctè, & præclarè proſequitur Auguſt. præcit. *aduerſus Iulianum.*

27. Aſſertio prima, malum originem ducit à bono. Ita Auguſt. & Scotus citatus *in principio huius art.* quibus videtur aduerſari Suarez *diſp.*11. *Met. ſect.* *n.*15. & *inde.* Probatur primò, defectus eſt à cauſa deficiente, vt claudicatio à claudicante, cæcitas à lumine carente, priuatio formæ a materia, &c. Cauſa autem deficiens, vt ens, & cauſa eſt, quid bonum eſt, vt homo cæcus ſecundum naturam humanam eſt ens poſitiuum, & bonum: materia eſt pars compoſiti, & ſubiectum formæ, & cætera à Deo condita, ſunt bona, vt aduertit Auguſt. *lib. de vera religione*, *cap.*23. & 19. *Ciuit cap.*13. Ergo malum eſt à bono.

Secundò, ab alterutro neceſſe eſt, originetur malum, hoc eſt a malo, vel à bono: ſed non a malo. Nam huiuſmodi malum aut eſſet ab alio, & aliud ab alio, & ſic deinceps in infinitum, quod eſt abſurdum: aut à ſe, ſicque foret primum, & ſummum malum, quod eſt impoſſibile, vt ſuprà monſtratum eſt. Deinde malum eſt priuatio boni, authore Auguſtino *in Ench.*11. quod illuſtrat Sanctus Doctor de morbo, qui eſt priuatio ſanitatis: priuatio autem ſupponit, & præexigit ſubiectum in quo eſt, & à quo eſt, vt patet de priuatione, quæ ſubiectatur in materia; ſubiectum autem eſt bonum, quia ens: reſtat ergo malum eſſe à bono.

28. Aſſertio ſecunda, malum eſt à bono, quatenùs eſt bonum finitum, & limitatum, quod eſt voluntas creata. Tenet Doctor *vbi ſuprà*, §. *Propter igitur.* Probatur primò, teſtimoniis Auguſtini allegati *in ſecundo not.* cauſa enim cur voluntas peccat, inquit Auguſtinus eſt, quia producta eſt ex nihilo, quod autem ex nihilo eſt, finitum, & limitatum eſt.

Secundò, quod eſt defectibile, eſt peccabile, quia peccatum eſt defectus à bono incommutabili, teſte Auguſt. 1. *de gratia contra Pelag. cap.*10. & *lib. de vera relig. cap.*3. & 14. *Ciuit. cap.*9. voluntas autem vt creata & finita, eſt defectibilis, & ſæpe deficit à diuinis mandatis, ipſa tranſgrediendo, iuxtà illud 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.*

Tertiò, omnis ſubiectus, & ſeruus poteſt declinare à præcepto, & lege ſui Domini, quia tenetur ille iſti ſe conformare: omnis autem voluntas creata eſt Deo ſubiecta, & inferior obligata præcepto Dei præcipientis Matt. 10. *Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata.* Et ei debet conformari, vt edisserit Doct. memoratus §. *Iſta qq ante A. & poſt B.* & §. *Ad argumenta 4. q. in ſolutione* 2.

29. Oppones primò, à bono non prouenit niſi bonum, ſicut a malo malum: voluntas autem eſt bona, quia eſt à Deo, à quo omne bonum promanat ergo à voluntate creata non cauſatur malum. Maior fulcitur vulgato Saluatoris teſtimonio Matt. 7. dicentis, *Non poteſt arbor bona malos fructus facere, nec arbor mala bonos fructus facere.* Quod innuens Hort. allegatus ab Auguſt. 3. *contrà Iulianum* ſubiungit, *Tunc obſequatur natura, cum ſine magiſtro ſenſerit, quod natura deſiderat, non enim poteſt, quæ bona eſt, malè deſiderare.* Reſpondet Auguſt. 5. *contrà Iulianum*, *cap.*3. & 4. *contrà eundem*, *cap.*4. Per bonam arborem intelligendam eſſe bonam voluntatem, quæ conformatur legi diuinæ, beneque operatur, quæve actus bonos elicit, fructuſque bonos operis meritorij facit: per arborem verò malam interpretandam eſſe malam voluntatem, quæ à diuinis mandatis declinans malè operatur, fructus malos pec-

catorum producit. Quare non natura humana, dicitur bona, aut mala arbor, ſed voluntas quæ ab ea promanat perhibetur bona vel mala arbor, cum ſit libera, & indifferens, ſe deindè determinat ad bene, vel malè operandum. Vel dicito cum Scot. cit. § *Ad argumenta principalia* 1. *quæſt.* Chriſtus Dominus per arborem intelligit actum interiorem, & per fructum actum exteriorem, increpat enim ibi hypocritas, qui cum intus mali ſint, extrà boni apparere volunt, quos idem Saluator monet cognoſci à nobis per eorum opera exteriora, inquiens, *à fructibus eorum cognoſcetis eos.*

30. Oppones ſecundò, voluntas creata ideò eſt peccabilis, quia eſt defectibilis, & ideò peccat, quia deficit, vt conſtat *ex* 2. *aſſ.* ab Aug. 12. *Ciuit. cap.* 7. defenſa. Si ergo hæc ratio valet, Deus poteſt peccare, quia poteſt deficere; ſiquidem deficere perindè eſt ac non efficere *ex* 2. *Phyſ. T.* 30. & 5. *Met. cap.* 2. Deus autem poteſt non agere, quia ad extrà liberè agit: ergo poteſt deficere, ac peccare. Concedo ant. nego conſeq. Quamuis enim deficere nominaliter, & grammaticè idem ſonet ad non efficere, tamen realiter, & moraliter idem eſt ac deflectere à regula ſuperiore, cui debet obſequi. Deus autem cum ſit prima regula, nullo modo poteſt deficere, & peccare.

31. Oppones tertiò, in cauſis præciſis, ſi negatio eſt cauſa negationis, affirmatio eſt cauſa affirmationis *ex* 1. *poſt. T.* 30. vt ſi habere pulmones, eſt cauſa reſpirandi, non habere pulmones eſt cauſa non reſpirandi. Quando autem Deus cauſat rectitudinem in actu, eſt cauſa eius rectitudinis, hoc eſt, vt voluntas creata in ſuo ordine cauſandi cauſet rectitudinem in eomet actu; igitur è contrà ſi Deus non cauſet rectitudinem in actu, eſt cauſa eius obliquitatis, & defectibilitatis, quæ eſt peccatum. Concedo ma. ad min. dico cum Scot. *in quæſt. antè X.* quod ſi Deus non cauſaret rectitudinem, quæ deberet ineſſe actui voluntatis creatæ, idque ob libertatem ſuæ voluntatis, non autem ob defectum voluntatis creatæ non ſpontè concurrentis: tunc non eſſet cauſa peccati, quia non eſſet ibi carentia rectitudinis debitæ, atque ita nullum eſſet peccatum voluntatis creatæ. Etenim non ſecum cauſa prima concurrente, non poteſt quidquam agere, ſicque tunc non peccaret. Siquidem cum duæ cauſæ ſimul concurrunt, defectus attribuitur cauſæ, quæ non agit, & tenetur agere; Deus autem cum agere non tenetur, ſi tunc cauſa ſecunda non operatur, nullus ipſi defectus, nullumve peccatum ipſi imputatur.

32. Quæres primò, cur Deus permittat mala? Reſpondet Auguſt. 5. *contrà Iulianum antè cap* 8. id præſtare, vt ex malis eliciat bona. Et *lib.* 4. *contrà eundem cap.*7. ſubiicit Chriſtum vti benè omni genere malorum, ad vtilitatem bonorum. Et 3. *de nuptiis cap.*20. Deus de malis bene operatur per omnia. Et *lib. de correptione, & gratia cap.*10. quia creauit omnia bona valdè, & mala ex bonis exortura eſſe præſciuit, & ſciuit magis ad ſuam omnipotentiſſimam bonitatem pertinere etiam de malis bene facere, quàm mala eſſe non ſinere.

33. Quæres ſecundò. Vtrum vnum peccatum ſit pœna alterius peccati? Reſpondeo cum Auguſt. 5 *contrà Iulianum cap.* 3. & Scot. *vbi ſuprà* §. *Ideò poſſet dici DD.* affirmatiuè. Ratio eſt, quia pœna formaliter eſt carentia boni conuenientis voluntati, & volenti, quando autem quis peccat, priuatur bono ſibi conueniente, aut ſecundum affectionem commodi, aut affectionem iuſtitiæ, vt oſtendit Doct. cit. §. *Ad q.* 3. C. Vndè rectè ſubnectit Aug. 1. *Conf. cap* 12. Deum alloquens. *Iuſſiſti Domine, & ita eſt, vt omnis inordinatus animus pœna ſit ſibi.*

34. Dices, ſi peccatum eſt carentia rectitudinis debitæ, quæ eſt culpa diſtincta à pœna, quomodo vnum peccatum eſt pœna alterius peccati? Dico, cum Scot ad finem diſtinctionis allegatæ dupliciter pœnam accipi, vno modo pœna eſt carentia boni conuenientis naturæ intellectuali, vt carentia viſionis, & fruitionis Dei, & hæc eſt pura priuatio, quæ eſt à Deo non efficiente, nec deficiente, ſed deſerente, ideſt naturam, quæ deficit, relinquente in ſuo defectu, & in omnibus defectibus conſequentibus ad illum defectum, vbi includuntur plerœque carentiæ perfectionum conuenientium tali naturæ. Hæc autem in damnatis vocatur pœna damni. Altero modo pœna eſt aliquod poſitiuum diſconueniens naturæ, vt calor vehemens carni appoſitus, eſt ipſi diſconueniens: & pœna ſic capta eſt à Deo infligente, quæ in damnatis appellatur pœna ſenſus, cuius meminit Aug. 1. *Retract. cap.* 25. & 26.

QVÆSTIO III.

De fine.

1. PRæfertvr tractatio de fine reliquis cauſis, inquit Ariſt. 1. *de partibus c.* 1. quia finis eſt ratio, ratio autem eſt principium in rebus tam natura, quam voluntate conſtituendis. Philoſophia autem moralis potiſſimum de fine diſſerit: quoniam teſte Aug. 19. *Ciuit. c.* 1. propter finem cætera volumus, ipſum autem non niſi propter ſeipſum. Virtutes enim, & cætera opera moralia tanquam media ad finem, ſiue felicitatem aſſequendam adhibemus, vt non obſcurè indicat Ariſt. 1. *Eth. c.* 2. & apertè tradit Scot. 4 *d.* 49. *q.* 8. *in fine.* Præſuppoſitis autem, & præcognitis, quæ dixi in Phyſ. de cauſa finali, reliqua de eadem, paulò exactius, & accuratius examinanda, excutiendaque propoſui in præſentia.

Articvlvs I.

Quotuplex ſit finis.

2. NOn eſt contemnenda etymologia finis allata, & expenſa à Vorr. 4. *d.* 50. Finis à fune dicitur; olim quippè metæ, & termini terrarum funibus conſtituebantur, ideò legitur Pſal. 16. *Funes ceciderunt mihi in præclaris.* Et alibi. *Diuiſit terram in funiculis diſtributionis.* Ratio eſſe poteſt, quia ſicut fune trahimus, quod optamus, ita ob finem conſequendum à nobis concupitum, labori, virtuti, cæteriſque bonis operibus incumbimus. Nec omittenda eſt quadruplex acceptio finis prælibata à Scot 4. *d.* 49. *q.* 9 *in fine*, à nobis expendenda aptius, & melius infrà, tanquam locus commodior, & opportunior.

Multas autem finis diuiſiones adducunt, & exprimunt Suarez *diſp.* 23. *Met. ſect.* 1. Raconius *in præludio Log. ſect. vlt. c* 2. & *Tract.* 2. *Mor. diſp. vn. q.* 2. & Fuentes 2. *Phyſ. q.* 7. *diff.* 1. *art.* 1. Ego verò potiores, & præſtantiores ſeligo, & explico.

3. Prima eſt peruulgata diuiſio, in finem operantis, & finem operis tacta à Scot. 1. *Met. q.* 7. *in calce.* Ille eſt quem ſibi operans, ſiue ſciens proponit conſequendum, vt ſi quis Philoſophiæ ſtudeat, propter inanem gloriam, hæc eſt eius finis, quive nominatur finis extrinſecus. Hic eſt, ad quem opus, ſiue ſcientia fertur, & propter quem eſt adinuenta, quiue intrinſecus perhibetur, vt finis Logicæ eſt diſcretio veritatis à falſitate. Scindi poteſt in mediatum, ſiue remotum, vt combinatio litterarum in Grammatica, & cognitio terminorum in Logica: & in immediatum, ſiue proximum, vt notitia congruæ locutionis in Grammatica, & cognitio ſyllogiſmi in Logica. Rurſus in totalem, ſiue adæquatum, & partialem, ſiue inadæquatum, quæ facilè ex dictis in Log. *l.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 1. percipi queunt.

4. Secunda, finis operis, ſiue artis in finẽ cui, & finẽ cuius.

cuius. Quam tradunt Ariſt. 2. *de anima c.*4. *T.*37. & 2. *Phyſ.* c.1. *T.*23. & c.7. *T.*71. & Scot. 2. *d.*6. *quaſt.* 2 §. *in iſta quaſt. A.* Finis cui eſt id, cui quiſpiam vult aliquod bonum, propter quod operatur, vt ægrotus eſt finis, cui medicus vult per medicamenta inducere ſanitatem. Finis cuius eſt illud bonum, quod quiſpiam alicui vult, vt ſanitas eſt finis cuius, quam medicus mediis medicamentis curat ægroto præbere. Ille reſpicit amorem concupiſcentiæ, quia eſt in commodum alterius: iſte verò amorem amicitiæ, quia eſt propter ſe, & in aliud non tendit, vt aſtruit Doct. *vbi ſuprà*, quem ſequitur Suarez *cit. n.* 3.

5. Tertia, in finem obiectiuum, ſeu finem qui, & finem formalem, ſeu finem quo. Hanc memorat Scot. 12. *Met. c.*2. & *tract. de* 1. *principio c.*2. & 4. *d.*49. *q.*6. *ſub C.* Prior eſt obiectum obtinendum, & fruendum, vt finis obiectiuus beatitudinis eſt Deus. Poſterior verò eſt operatio, qua attingitur, & poſſidetur tale obiectum, vt fruitio, qua Beatus fruitur Deo. Hinc ortum duxit illa diuiſio beatitudinis in obiectiuam, & formalem, de qua copiosè ſuo loco.

6. Quarta, eſt in finem faciendum, qui ab operante, & intendente efficitur, quive aliquando permanet in operante actione tranſacta, vt ſanitas in ægrotum inducta, aliquando verò non perſiſtit in operante, vt concentus, poſt cantationem, & ſonus cytharæ poſt cytharizationem: & in finem ſactionis, qui eſt id, ad quod operatio rei genitæ ordinatur, quod præexigitur, antè operationem, ſic forma præexigitur priuſquam ſuſtentetur à materia, & ſubiectum antè accidentia Tangitur ab Ariſt. 1. *Eth c.*6. & 1. *Magnorum moralium c.*3. & explicatur à Bonet. 3. *Phyſ.* c.3.

7. Quinta, in finem vltimum, & non vltimum. Hic quoque dicitur finis ſub fine, & intermedius, eſtque, cuius gratia quidem aliquid fit: tamen adhuc refertur, & ordinatur ad aliud, vt pecuniæ exhibitio ad ſuccurrendum egeno, & ad obtinendam Dei gratiam Finis vltimus eſt, cuius gratia aliquid fit irreferibiliter ad aliud. Hæc finis partitio deducitur ex Scot. 2. *Met.* c.2. & 4. *d.*49. *q.*2. & *ibid. in Rep. q.*7. *in fine.* Poteſt autem finis vltimus ſubdiuidi in finem vltimum ſecundum quid, hoc eſt vltimum in aliquo ordine, & ſerie, vt ſanitas intenta à Medico, ratione cuius, vt reſtituatur ægroto, omnem curam, & operam impendit: & finem vltimum ſimpliciter, ad quem tandem omnia reuocantur, vti eſt Deus iuxtà illud, Prouerb. 16. *Omnia propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Oppoſitiones autem, quæ in præſenti articulo confici queunt, proponentur, & diſſoluentur commodius, & aptius *in ſequenti art.*

Articvlvs II.

Quiſnam ex dictis finibus ſit cauſa finalis.

8. Scholaſtici non ſunt conformes, nec concordes in ſtatuendo, quiſnam ex prænaratis finis diuiſionibus propriam rationem cauſæ finalis ſortiatur. Vt autem magis certa, & veriſimilia, à minus certis, & dubiis ſecernamus. Obſeruamus apud omnes, certum eſſe, & indubium ex 2. *Phyſ. T.* 29. & 31. finem definiri, *cuius gratia aliquid fit.* Vertitur autem in dubium, cuinam fini ex recenſitis præfata definitio adaptetur. Et quidem vtrique fini ſecundæ diuiſionis conuenire pro certo videtur; quia agens agit propter finem, opuſque eius ad finem ab ipſomet agente, præcognitum, & propoſitum fertur. Homo quippè agit propter beatitudinem, eiuſque opera ad ipſam conſequendam diriguntur, & feruntur, participantque propriam, & formalem rationem finis.

9. De fine autem formali, & obiectiuo fere eadem habetur cauſa. Etenim operatio agentis maximè intellectualis, quæ dicitur eius finis, eſt propter ipſum, ſiue, vt per eam perficiatur, vt patet ex Ariſtot. 9. *Metaphyſ. T.*16. & Scot. *ibid.* Finis verò obiectiuus eſt gratia operantis, & finis formalis, vt in eo operans conquieſcat, ipſum obiectum per operationem attingendo, eo potiendo, gaudendo, & fruendo. Perficitur enim agens per habitionem, & poſſeſſionem talis finis obiectiui, in eiuſque viſione, & fruitione planè, & plenè ſiſtit, quod clarè ediſſerit Vates Regius Pſal. 16. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Maior autem, & grauior dubitatio extat de fine cuius, & cui, necnon de fine intermedio, & vltimo.

10. Quoad autem primum thema propoſitum, & examini expoſitum, Ocb. 2. *quaſt.* 3. *artic.* 1. Gabriel *ibid. diſtinct.* 1. *quaſt.* 5. Henr. *Quol.* 2. *quaſt.* 2. & alij opinantur finem cui, non verò finem cuius participare propriam naturam cauſæ finalis. Communis autem ſententia cæterorum Philoſophorum vtrique fini propriam rationem formalem cauſæ finalis accommodat, & adaptat.

11. Quoad verò ſecundum dogma de fine vltimo, & non vltimo, Vaſquez cum 1. *part. diſp.* 82. *cap.* 1. & 1. 2. *diſp.* 4. reſpuat præfatam diuiſionem tanquam illegitimam, & vanam, ſoli fini vltimo attribuit cauſalitatem cauſæ finalis. Communis autem ſenſus, & conſenſus cæterorum eſt, vtrumque finem pollere propria ratione cauſæ finalis.

12. Aſſertio prima, finis cuius, & cui habent propriam rationem cauſæ finalis. Deducitur ex Scot. 1. *diſt.*6. *quaſt.*1. *F.* Probatur 1. ex Ariſt. 2. *de anima cap.*4 *tit.* 37. admittente prælatam finis diuiſionem, cum 2. *Phyſ.*19. aſſignans communem finis definitionem, dixerit, finem eſſe, cuius gratia aliquid fit. Si ergo membra bonæ diuiſionis ex æquo participant naturam diuiſi communia, eiſque conueniat ipſius definitio, procul dubio vterque finis eſt propriè cauſa finalis.

Secundò, propter finem homo mouetur ad agendum, vt nemo negat: non ſolum autem mouetur propter finem cui, verumetiam propter finem cuius: in vtroque enim eſt bonitas: atque homo excitatur nedum, vt habeat beatitudinem obiectiuam, ſed etiam, vt habeat beatitudinem formalem. Itemque Medicus mouetur ad procurandam ſanitatem, ipſamque opere ſuo nititur ægro conferre. Sanitas autem eſt finis cuius, æger verò eſt finis cui; vterque ergo eſt propriè finis, immò in vnum coaleſcere putant non pauci Recentes ex Scot. *vbi ſuprà*, & *Ariſt.* 5. *Met. cap.*2. Ratio eſt, quia agens vtrumque finem adæquatè intendit; vult enim Medicus ſanitatem ægroto, ipſe autem ægrotus eſt finis cui, & ſanitas finis cuius. Quod apertè docet Ariſt. nunc alleg. inquiens, propter quid homo deambulat? vt ſanetur. Vbi vterque finis capitur, putà homo, & ſanitas, ille finis cui, iſte verò finis cuius, cum hoc tamen diſcrimine, quia ia eſt finis principalis, iſte verò minus præcipuus.

13. Aſſertio ſecunda, tam finis vltimus, quàm non vltimus eſt verè finis. Colligitur ex Scot. 1. *diſt.* 1. *quaſt.*4. §. *Ad argumenta.* & 4. *d.*14. *quaſt.*2. *H.* & *R.* Probatur primò, *ex* 2. *Met. cap.*1. in finibus non datur proceſſus in infinitum. Et 2. *Phyſ. T.*89. *cit.* à Doct. *Quol.*16. *F.* & 4. *diſt* 49. *quaſt.*9. *M. Sicut ſe habet principium in ſpeculabilibus, ità finis in agibilibus* atqui in ſcientiis ſpeculatiuis, quod eſt principium vnius ſcientiæ, eſt finis, ſiue concluſio alterius, & è contra, quod eſt finis, ſiue concluſio vnius, eſt principium alterius, vt liquet in ſcientiis ſubalternis, de quibus *in Log. l.*5. *q.*4 *a.*7. Pariter in agibilibus, & moralibus, vnum ordinatur ad aliud, eſtque finis in tali rerum ſerie; quoniam verò huiuſmodi res non ſunt ſummè bonæ, propterea ad aliud ordinantur, quod eſt omnium vltimum, & ſummum bonum. Præterea 2. *Phyſ.*24. ho-

mu eſt finis artefactarum rerum, cuius finis vltimus eſt Deus, vt innuunt D. Paulus 1. *Cor.* 3. *Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.* Et S. Aug. *lib.* 83. *qq. quæſt.* 56. *& lib. de ſpiritu, & anima cap.* 41. *Ex corpore, & anima conſtituitur homo, & quidquid oculis corporeis videtur, propter corpus factum eſt, corpus propter animam, anima verò propter Deum.* Rurſus 1. *Phyſ. cap.* 7. *T.* 71. finis generationis eſt forma, forma autem vlterius ordinatur ad compoſitum, tanquam totalem, & vltimatum finem eiuſdem generationis. Adde, quod vnum poteſt fieri gratia alterius, & poſtmodum ordinari ad aliud, vt quis comedit ad corpus ſuſtentandum, deinde ad ſeruiendum Deo. Denique plerique Recentiores nuncupatim Suarez citat. *num.* 5. Fuentes *quæſt.* 7. *diff.* 5. *art.* 1. *num.* 3. & gemini Scotiſtæ *diſp.* 7. *phyſ. quæſt.* 8. *artic.* 1. tradunt ex fine cuius, & cui, necnon ex fine formali, & obiectiuo tanquam partialibus conflari vnum totalem. Siquidem in aſſequutione vtriuſque fit coniunctio vnius cum alio ad deſideratum, & dilectum, ſic ſanitas cum homine ſano, & homo ſanus dici poteſt integer, & totalis finis operantis: pariter homo per viſionem, & fruitionem coniungitur Deo, & fit beatus, quo pacto perhibetur habere ſuum finem, ſiue vltimatam ſuam perfectionem, quia coniungitur cum optimo ſibi poſſibili, vt ſcribit Doct. *q.* 5. *prol.* & *in Rep.* 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 7. *in ſolutione vlt.* Idque monſtrat Saluator Ioan. 7. *Rogo te, Pater, vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus*, ſupple vnitate charitatis, & amoris, vt tradit Doct. 1. *d.* 5. *quæſt.* 2. & ego fusè expreſſi *Tract. de Trin. diſp.* 3. *quæſt.* 5. Inſinuat Ariſt. 5. *Met. cap.* 2. inquiens, homo deambulat propter ſanitatem, vbi comprehendit tam hominem, qui eſt finis cui, quàm ſanitatem, quæ eſt finis cuius. Idem ſtatuitur de fine formali, & obiectiuo. Homo enim operatur, vt videat Deum, ipſoque fruatur, vbi Deus clarè viſus, & poſſeſſus dicitur vltimus finis hominis.

14. Oppones primò, contrà primam aſſert. finis eſt, quo habito, quieſcit animus appetentis, veluti acquiſito termino ceſſat motus: habito autem fine cuius, non quieſcit animus appetentis, quia non propter ſe, ſed propter aliud appetitur, vt ſanitas, quæ dicitur finis cuius appetitur propter hominem. Non enim per ſe amatur, ſed gratia alterius: finis autem eſt, cuius conſequendi gratia cætera expetuntur, 5. *Met.* 8. Igitur finis cuius non eſt propriè finis. Vndè Scot. 4. *diſt.* 49 *in calce quæſt.* 5. *& d.* 50. *quæſt.* 2. *ſub F.* ſubiicit, operatio ſecundum ſe non videtur eſſe ſui gratia, ſed gratia obiecti. Et Suarez *diſp.* 24. *Met. n.* 16. ſubnectit finem formalem ordinari ad obiectiuum. Conf. ſicut ſe habet inſtrumentum ad cauſam principalem: ita ſe habet finis cuius ad finem cui, quia vt inſtrumentum nequit agere ſine cauſa principali, à qua dependet: finis autem cuius non appetitur, niſi propter finem cui, vt explicui ſuprà de ſanitate, quæ non deſideratur, niſi ob finem cui, ideſt hominem. Igitur finis cuius non gaudet propria natura finis. Concedo Ma. ad min. dico vtrumque finem ſimul coniungi, vt ſiſtat intentio appetentis, quia ſe habet vt perfectio, & perfectibile, finis enim cuius eſt perfectio finis cui, vt ſanitas eſt perfectio hominis. Id tamen non tollit, quin finis cuius ſit propriè finis. Nam agens cauſa eius mouetur ad agendum, vt claret ex dictis. Ad Ariſt. dico, ipſum loqui de fine vlt. vel etiam de quocumque fine, ad quem media ordinantur, reſpectu quorum iure nuncupatur finis, per id quoque ſatisfit teſtimonio Scot. alleg. Ad conf. neganda eſt paritas, quia inſtrumentum ex dictis *in Phyſica*, non eſt propriè actiuum, niſi in actuali motione agentis. Verùm finis cuius in ſuo genere eſt actiuus, quia agens agit propria actione, propter eius conſequutionem.

15. Oppones ſecundò, finis cui eſt ſubiectum, vt ſanitas ſubiectatur in homine: ergò finis cui non eſt propriè finis. Conſeq. tenet *ex* 2. *Phyſ.* 24. vbi legimus nos eſſe omnium quodammodo fines. Conf. ſi talis, vt verè finis admittatur, vtique concedendum eſt, hominem eſſe finem Dei, quia ipſum nobis appetimus, præſertim quia ex ſuprà dictis, ex fine formali, & obiectiuo integratur vnus totalis finis. Id autem falſum, & abſurdum eſt, ergo & iſtud, atque adeò finis cui non eſt propriè finis. Reſpondeo ſi comparetur finis cuius ad finem cui, quatenus hic eſt eius ſubiectum, vel obiectum, & hoc reſpectu, non dicitur finis, nec ſic exercet cauſalitatem cauſæ finalis, ſed quatenus adhibentur media ad eius adeptionem, & in gratiam eius aſſequendi agens operatur. Ad Ariſtotelem dico ipſum, illud protuliſſe non diminuendo, ſed diuerſificando, ibi enim antè meminerat finis generationis, & quia homo eſt artefactorum finis, ideò Ariſt. ait, *Sumus nos aliquo modo fines eorum, quæ arte fiunt*, vt rectè aduertit Fonſ. *quæſt.* 10. *ſect.* 1. *paſſu recenſito.* Idque verum eſſe patet, quia ſubdit Philoſophus, ſe tradidiſſe duos fines in Philoſophiæ libro, qui licet apud nos non extet, tamen expreſsè id habetur 2. *de anima cap.* 4. Ad conf. nego ſequelam, quia Deus non ordinatur ad nos, ſed nos ad ipſum ordinamur, & vt ipſum attingamus viſione, & fruitione, mandata eius ſeruamus, noſtraque opera ad ipſum dirigimus. Quare Deum diligimus, quia vult à nobis diligi tanquam ſummum bonum à nobis poſſidendum, omniaque ad eum, tanquam vltimam, & conſummatam perfectionem noſtram referimus, vt præ aliis notat Rich. 3. *diſt.* 26. *quæſt.* 1. *art.* 7.

16. Oppones tertiò, quod fertur ad aliud non eſt finis, ſiue vltimum, & extremum rei, vt declaraui *in Epit. lib.* 1 *quæſt.* 1. *art.* 2. Finis autem intermedius ad aliud tendit, vt conſtat ex eius deſcriptione prælata: ergo finis intermedius non eſt propriè finis. Ma. fulcitur teſtimonio Philoſophi 2. *Phyſic.* 29 finis eſt, cuius conſequendi gratia omnia fiunt ab agente ipſum intendente. Conf. 1. implicat medium eſſe finem, quia medium eſt ad aliud, finis verò eſt propter ſe: non ergo datur finis intermedius. Conf. 2. Deus non vult vnam creaturam propter aliam; diuina enim voluntas ab obiecto creato non mouetur, vt vnum velit propter aliud: ergo tantum vltimus finis gaudet propria natura finis, cætera verò duntaxat participant rationem medij. Diſtinguo ma. ſi non habeat propriam bonitatem, gratia cuius expetatur, & ametur ab agente, concedo, vti ſunt potio amara, ſectio venæ, & huius formæ alia: ſi potiatur propria bonitate, ratione cuius propter ſe expetatur, nego, vt exercitatio corporis moderata. Hoc enim modo vnum bonum poteſt diligi propter aliud, vt caſtitas propter ſanitatem, & ſanitas propter Deum, quo in ſenſu ſcribit Eccleſiaſtes 2. *Abſtinui me à vino, vt me conuerterem ad ſapientiam.* Vbi abſtinentia à vino eſt propter ſapientiam, & ſapientia propter Deum. Et Ariſt prænominatus *T.* 24. ait, artificialia eſſe propter hominem, homo verò propter Deum, qui eſt finis omnium poſtremus. Huic conſonat illud 1. Cor. 13. *Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.* Ad Ariſt. dico, vel ipſum verba facere de fine vltimo ſimpliciter, vel de fine etiam vltimo ſecundum quid, ad quem omnia media propter eius conſequutionem neceſſaria in illa ſerie ordinantur. Ad 1. conf. antecedens eſt verum reduplicatiuè, non autem ſpecificatiuè; quod namque eſt medium reſpectu finis vltimi, poteſt eſſe finis reſpectu aliorum, vt abſtinentia à vino eſt medium ad conſequendam ſapientiam, vt eius finem, deindè ſapientia eſt medium ad aſſequendam beatitudinem. Ad 2. conf. dico id valere in Deo, quia omnis creatura eſt obiectum intellectus, & voluntatis eius duntaxat terminatiuum: non autem in nobis, qui mouemur ab obiectis creatis, vnaque eorum bonitas poteſt mouere nos ad alteram bonitatem, & terminare noſtrum appetitum non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, vt magis infrà patefaciam.

17. Quæres,

17. Quæres, vtrum prænominati fines vno, aut duplici actu diligantur. Reſpondeo cum *Scot.4.d.49.q.5. §. Ad quæſt.* Rada 2. *contr. contr.11. a.4.* & Fabru 2. *diſp.12.* eos fines amari duobus actibus; ſiquidem finis cuius amatur amore concupiſcentiæ, & finis cui amore amicitiæ, ſuntque diuerſi in habitudine, & in obiecto, vt explicat Faber *cit. cap.3.* Rurſus, finis intermedius ordinatur ad finem vlt. vnuſque videtur ſe habere, vt cauſa, & effectus, quæ inter ſe realiter diſſident. Ideóque agens non vno, ſed pluribus actibus ad eos fertur.

Articvlvs III.

Quænam ſit ratio conſtitutiua finis.

18. Hæc difficultas ſub alio titulo proponitur, nimirùm, vtrum voluntas poſſit velle malum ſub ratione mali; duplicique ſenſu poteſt agitari, primò de ratione finis conſtitutiua in actu primo. Secundo verò de ratione eiuſdem conſtitutiua in actu ſecundo. Prior ſenſus in hoc art. examinatur: poſterior verò in ſubſequente diſcutietur. Duplex autem in præſenti viget opinio. Vna eſt Alen. 1.*part.quæſt.*17. *m.*4. & *quæſt.* 34. *m.*1. Thom 1.2. *quæſt.*1. *art.*1. & 3. *contra Gentes cap.*2.& 3. & Suarez *diſp.*13 *Met.ſect.*5. aſſerentium rationem conſtitutiuam finis in eſſe finis eſſe ſolummodo bonitatem. Altera eſt Och, 3.*quæſt.*13. *dub.*3. & aliorum Nom. affirmantium, nedum bonum, vel malum, ſed etiam indifferens ad bonum, vel malum poſſe eſſe rationem finis obiectiuam, quam voluntas vt finem ſibi præfigere, & præſtituere poteſt.

19. Not.1. Scotiſtas in hoc dubio eſſe diſcordes, & tripartitos; quidam enim vt Maſtrius, & Bellutus *diſp.*7. *Phyſ. quæſt.*8 *art.*2. priorem opinionem ſequuntur, Alij verò vt Faber. 1. *diſp.*13. *cap.* 7. & *diſp* 9. *de pœnitentia cap.*8 poſteriorem ſententiam amplectuntur. Cæteri verò vt Vorr.2.*d.*43.*diff.*2. vtrumque placitum probabile cenſent, ſic etiam videntur ſentire Doct. *Ibid.* Bruliſer, & Gadius, *Quol.*16.*fol.*169. Idque iam aſſerui, *tract. de Angelis diſp.* 11. *quæſt.*4.

20. Not.2. in ſchola ſubtilium, ens quidem generatim acceptum eſſe obiectum intellectus, vt liquet ex Scot.1.*d.*3.*quæſt.*3.§ *Ad rationes in oppoſitū C.& E,* An verò idem ſit obiectum intellectus, ac voluntatis, obſcurè, & dubiè ibi loquitur Doct. nec alterutri parti firmiter videtur aſſentire; eodem ferè modo in hac, ac in illa difficultate procedit, vt legenti attentè textum palam̄ eſt. Loco enim mox cit. apponit particulam conditionalem ſi: at 2. *d* 6. *quæſt.*1. § *quia tamen. A* explicitè, & abſolutè ait, omne ens eſſe obiectum voluntatis, licet ibi non tam abſolutè loquatur, vt patet ex illo ver. *poteſt aliter ad quæſt. reſponderi.* Vnde *in Rep.*2. *eadem d & quæſt.* reſpondens ad rationes pro oppoſita opinione, in ſolutiona quarta, adhuc ſub dubio reliquit præfatam difficultatem, vtrum odium Dei ſit poſſibile.

21. Not.3. *ex* 4 *Rep. d.*49. *quæſt.*9. duplicem eſſe appetitum voluntatis, naturalem, & liberum. Appetitus naturalis eſt inclinatio, qua voluntas ſuaptè natura propendet ad bonum ſibi congruum, quod dicitur appetere, & velle affectione commodi, & appetitu concupiſcentiæ, ità vnumquodque dicitur appetere ſuam perfectionem & 1.*Phyſ.*81. materia appetit formam. Appetitus verò liber eſt, quo voluntas liberè ſe determinat ad aliquid volendum, ſiue illud ſit poſſibile, ſiue impoſſibile, quod perhibetur velle affectione iuſtitiæ, & amore amicitiæ, ſi id fuerit poſſibile, poteſt efficaciter velle, & adhibere media ſufficientia, & idonea ad eius aſſequutionē: at ſi fuerit impoſſibile, poteſt illud velle inefficaciter, & complacenter, veluti Angelum malum appetiuiſſe æqualitatem Dei tradit Doct. loco præcit. Porrò per prællatam diſtinctionem dirimitur prorſus, & plenè diſſoluitur iſta controuerſia. Siquidem affectione commodi ſemper voluntas fertur in bonum: affectione verò iuſtitiæ, quamuis vt in pluribus tendat in bonum, non tamen ſemper, ſcribente Doct.4. *diſp.*49. *quæſt.* 9. *Reſp. §. Ad aliud cum dicitur.*

22. Aſſertio prima, ratio conſtitutiua finis præſcindit à bono, & malo, eſtque ad vtrumque indifferens. Deducitur ex Doct. 2 *diſp.*6.*quæſt* 1.§. *quia tamen. A.* dicente, voluntatem pro ſuo obiecto reſpicere totum ens. Et 4. *d.*49 *quæſt.*1. §. *Ad.* 1. *q. antè T.* quæcumque voluntas reſpicit pro obiecto volibile ſub ratione communiſſima, quia eſt potentia immaterialis, & per conſequens reſpiciens totum ens, vel aliquod æqualis ambitus cum ente. Et *ibid. q.*10.§. *Reſpondeo ſub E.* addit, voluntatem poſſe ſuſpendere actum volendi, vel nolendi circà beatitudinem, vel miſeriam. Darique actus indifferentes, conſtans eſt eius doctrina 2.*d.*41. *quæſt. vn.* Probatur 1. ex Aug. 1. *Retract. c.*9. & 22. *Nihil eſt tam in poteſtate voluntatis, quàm ipſa voluntas.* Quod Scot. 1. *d.*1. *quæſt.*4.§. *contra* 1. *art.* & alibi explicat de actu elicito voluntatis, & *in Euch. c.* 14. *Aut voluntas non eſt, aut libera dicenda eſt.* Si ergo voluntas liberè reſpicit quodlibet obiectum, ſiue bonum, ſiue malum, conſequenter eſt indifferens ad hoc, vel illud volendum, aut nolendum; ac proinde ratio finis eius præſcindit ab vtroque, & ad vtrumque eſt indifferens. Secundò, voluntas quouis obiecto ſibi præſentato, poteſt illud velle, vel nolle, vel non velle. Si primum, habetur intentum, putà voluntatem reſpicere indifferenter quoduis obiectum, ſiue bonum, ſiue malum: ſi ſecundum, ergò voluntas non eſt libera, quod pugnat ſacræ paginæ Eccleſ.15. *Appoſui tibi ignem, & aquam, ad quodcumque volueris porrige manum* 3. quod habet obiectum abſtractius à bono, & malo, præcisè & adæquatè non ſpectat bonum, vt liquet de intellectu, cuius obiectum eſt ens in tota ſua amplitudine acceptum *ex* 1. *d.*3. *quæſt.* 3. qui proindè non contemplatur verum, aut bonum duntaxat: obiectum autem voluntatis eſt ens, quod eſt communius bono, & reliquis tranſcendentibus. Ergò voluntas pro ſua ratione obiectiua non reſpicit bonitatem duntaxat. Ant. ſuadetur à Doct. *loco proximè alleg.* §. *Ad rationes in oppoſitum.* Poteſt enim voluntas velle quodcumque obiectum ab intellectu ſibi oblatum. Si ergò intellectus contemplatur omne ens, ſanè id voluntati non eſt denegandum, cum potentia appetitiua adæquetur potentiæ cognoſcitiuæ in operando, penes quælibet obiecta. Vide Fabrum *in* 4. *diſp.*9. *de peccatis quæſt.*1.*c.*7.

23. Aſſertio ſecunda, voluntas poteſt velle malum, ſub ratione mali. Indicatur à Scot. *vbi ſuprà* & expreſſè ab eodem aſſeritur, *collatione* 17. *ad finem*, vbi loquens de Angelis malis ſubdit, aut volunt odium Dei ſub ratione mali, & habetur propoſitum, nempè malum ſub ratione mali poteſt eſſe volitum: aut eſt volitum ſub ratione boni, & ſic errarent, quia odium Dei eſt per ſe malum, & amor Dei eſt per ſe bonus, aut non poſſunt velle, cuius oppoſitum experimur in peccatoribus & damnatis. Idem ferè legitur 2. *d.*43. *quæſt.* 1. *antè A.* Deinde probatur ex ſcriptura Pſal.73. *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper.* & Ioan.15. *Qui odit me, odit & Patrem meum*; vbi Scot.2.*d.*43.*quæſt.*1. §. *Ad* 1. ſubiicit, non poſſe quempiam odiſſe vnam diuinam Perſonam, niſi virtualiter aliam Perſonam odio habeat: cum ergo odium Dei ſit per ſe malum, & voluntas queat illud velle, vt damnati, planè euincitur voluntatem poſſe tendere in malum ſub ratione mali. Præterea, quidam mortem appetunt, ſéque ipſos perimunt deſperatione ducti, licet cognoſcant mortem eſſe quoddam malum auerſum, & aduerſum beatitudini: homineſque praui ſæpè volunt malum, nulla habita, vel propoſita ipſis bonitate, ſed ſola malitia

perciti, & quia malum ſic eis placet, nullum bonum, nec emolumentum inde ſperantes. Denuò, *ex 1. d. 1. quæſt. 1.* triplex aſſignatur finis, verus, apparens, & præſtitutus, ſiue præfixus, & hic eſt, quem voluntas ſibi proponit, nulla habita ratione bonitatis, vtilitatis, aut honeſtatis, ſed ſponte, & liberè: poteſt ergo voluntas pro ſuo libito velle malum, vt malum eſt. Quod indicat Ariſt. 2. *Magn. mor. c. 7.*

24. Aſſertio tertia, Scotus videtur problematicus, num odium Dei ſit poſſibile; poſſitque voluntas velle malum ſub ratione mali. Ita ſentit Cauellus 1. *Met. quæſt. 2. Scholio 3.* adducens multa loca pro vtraque parte, ex quibus Scot. ancipitem manſiſſe colligit. Patet autem præpoſita aſſertio legenti ſcripta Doctoris In 1. enim *d. 1. quæſt. 4. §. Ad argumenta,* occurrens teſtimonio Auguſt. *in Ench. cap. 73. Miſeri non ſolum eſſe nolumus, ſed nequaquam velle poſſumus,* inquit, hoc eſſe interpretandum non de actu voluntatis actuali, & elicito, ſed de actu naturali habituali, & aptitudinali, quo voluntas naturaliter inclinat ad ſuam perfectionem, veluti quæcumque alia potentia, & natura. Ideò *in Rep. 4. d. 49. quæſt. 9.* exemplificat de materia prima, quæ naturaliter appetit formam, veluti omne imperfectum appetit ſuam perfectionem. Et *ibid. ſubiicit,* omnes velle beatitudinem non actu amicitiæ, ſed concupiſcentiæ, voluntas enim inordinata damnatorum, & viatorum peſſimorum non vult illum actum propter ſe, ſiue illum actum in ſe, immò non vult illum eſſe, nec Deum eſſe, qui eſt obiectum beatificum. Idipſum ſcribit *in Rep. 5. d. 1. q. 2. §. Ad 1. principale.* Et 2. *d. 6. quæſt. 1. M.* & *N. & in Rep. eadem d. & q. §. Ad 1. rationem.* Et 2. *d. 43. quæſt. 1. §. Reſpondeo. D.* ait, *Deus formaliter ab aliqua voluntate non poteſt odiri.* Et citat ſeipſum 4. *d. 49. quæſt. 9.* Atque *in eodem 2. cit. quæſt 2.* loquitur conditionate, & dubitatiuè. Abſolutè verò videtur loqui *Quol. 16. F.* inquiens, *finem non habere rationem nolibilis, quia nec malitiam, nec defectum boni includit. Vnde hoc, quod eſt nolle finem, includit contradictionem, ſicut videre ſonum.* Hoc etiam videtur innuere Auguſt. 4. *qq. ſuper Numeros quæſt. 24. Nec ideò ipſum peccare, nemo appetit propter hoc ipſum, ſed propter illud, quod ex eo conſequitur.* Et *in Ench. cap. 14. alleg. à Doct. in vtroque opere quarti* habetur, in poteſtate voluntatis eſt, elicere actum volendi, aut nolendi, tam circa bonum, quàm circa malum, quia nullum velle neceſſariò elicitur à voluntate, tam circa beatitudinem in vniuerſali, quàm in particulari, vt patet *in eodem primo numerato, & eodem loco quarti. F.* Etſi idem Scot. ibi concludat nos non poſſe velle miſeriam, quoad inclinationem, & appetitum naturalem, tamen non aſſerit abſolutè voluntatem determinari ad alterutrum actum: & reſpondens illi rationi, in quo non eſt defectus boni, vel mali eſt neceſſariò volitum, decernit eam propoſitionem eſſe falſam, quia voluntas reſpectu cuiuſcumque actus eſt libera, & à nullo obiecto neceſſitatur. Deindè addit, voluntatem poſſe ſuſpendere ſuum actum oſtenſa ſibi beatitudine. Rurſus 4. *d. 33. quæſt. vnica §. Ad rationem igitur. C.* ſcribit obiectum voluntatis eſſe bonum. Quod præmiſerat Auguſt. *l. 2. de ſerm. Domini in monte cap. 34. Voluntas non eſt niſi in bonis.* Huic occurrendum eſt cum Doct. 1. *d. 23. quæſt. vn. A. & D.* interpretandum eſſe de obiecto voluntatis non adæquato, & motiuo, ſed quoad inclinationem, & appetitum naturalem, & vt in plurib. Idque etiam ſcribit 4. *d. 49. quæſt. 10. §. Ad 1 arg. E. & M.* & *ibid. in Rep. quæſt. 9. §. Ad aliud cum dicitur.* Denique ad finem *coll. 17.* videtur admittere odium Dei, quod eſt per ſe malum. Cui poteſt ſatisfieri, ſi dicatur, odium Dei eſſe poſſibile non formaliter, ſed interpretatiuè, veluti Doct. ait. 2. *Rep d. 6. quæſt. 1.* in fine, Angelum malum appetiiſſe æqualitatem Dei non formaliter, quia talis æqualitas eſt impoſſibilis, ſed interpretatiuè, & voluntate, inefficaci, quæ dicitur velleitas, ita reſpondet Gadius *paſſu præcenſito.* Quare indiuiſi Scotiſtæ prælleg. & ſi in 1. conc. expreſſe velint Scot. defendere bonum eſſe obiectum adæquatum voluntatis, tamen in fine concluſionis 2. & in ſolutione 1. conuicti locis Doct. prænominatis, ingenuè fatentur Scot. eſſe problematicum hac in re, quamuis ipſum magis inclinare in eorum ſententiam arbitrentur. Quod an verum ſit, æquus iudicet iudex, ex hactenùs adductis.

25. Oppones primò, Dionyſ. *de diuinis nominib. c. 4.* adductus à Doct. 2. d. 43. quæſt. 2. in initio, *Nemo aſpiciens ad malum operatur.* Ariſt. 1. Eth. 1. *Bonum eſt, quod omnia appetunt,* citatur à Doct. 4. *d. 49. q. 9.* Et 2. *Phyſ. 31.* & 7. Met. c. 10. *Finis, & bonum adinuicem reciprocantur.* Suffragantur Aug. l. 2. de ſerm. Domini in monte cap. 34. *Voluntas non eſt, niſi in bonis.* Et Anſel. l. de concordia c 21. *Voluntas non poteſt non velle ſummè bonum.* Igitur ratio obiectiua finis eſt bonitas vera, vel apparens. Reſpondeo ea omnia loca bifariàm dilui. Primò vera eſſe, vt in pluribus, non autem ſemper; quidam enim ita ſunt mali, & reprobi, vt quamuis ſciant ſe malè operari malumque ob finem, non ob id deſinunt malè, & peruerrè agere, vt notat Doct. *paſſu proximè allato, §. Ex his, ſub N.* Secundò verificari quoad appetitum naturalem, non quoad liberum, ſiue penes affectionem commodi, non verò penes affectionem iuſtitiæ, Authore Scot. *in 4. alleg. §. Reſpondeo. & §. Ad 1.*

26. Oppones ſecundò, ſicut ſe habet intellectus ad verum, & falſum, quoad aſſenſum, vel diſſenſum, ita ſe habet voluntas ad bonum, & malum, quoad velle, vel nolle. Sed intellectus nequit falſo aſſentire, ergò nec voluntas malum velle. Ideo Bruliſer cit. à Gadio ex Scot. 2. *d. 6. quæſt. 2. N.* & *in Rep. ibid §. Ad aliud cum dicitur,* ait, odium Dei non eſſe poſſibile, quia eſt malum, niſi ex parte eius iuſtitiæ non quidem in ſe, ſed in effectu, puniente damnatos, quatenus nolunt iuſtitiam eius vindicantem. Neganda eſt paritas; quia intellectus eſt potentia naturalis, & voluntas libera, ideò licet voluntas appetitu libero, & actu elicito, & vtplurimum velit bonum, non tamen neceſſariò, ſed liberè, & abſolutè poteſt non velle, nedum negatiuè, verumetiam contrariè, ſcribente Doct. cit, §. *Ex his, ſub N.* & §. *Ad 1. argumentum in oppoſitum. M.* quamuis concedat illud Philoſophi aſſertum 2. *Phyſ. T. 89.* ſicut ſe habet principium in ſpeculabilibus, ita finis in practicis, quoad obiecta, non verò quoad potentias, rationem reddit Scot. 1. *d. 1. quæſt. 4. §. Ad argumenta.* & *Quol. 16. a. 1. F. & G* Quandoquidem neceſſitas eſt in intellectu, ex euidentia obiecti neceſſario cauſante hunc aſſenſum in intellectu: non autem bonitas aliqua obiecti cauſat neceſſariò aſſenſum voluntatis: voluntas quippè liberè aſſentit cuicumque obiecto bono, ſicque liberè aſſentit maiori bono, ſicut minori. Quod non perſpicientes duo noſtri Recentes cit. *concluſ. 2.* oppoſitum nituntur tueri contrà Doctorem.

27. Oppones tertiò, quod non capitur ſub obiecto potentiæ alicuius, ad illud potentia non fertur, vt patet de ſono, qui cum ſit extrà obiectum viſus, ad ipſum viſum minimè ſpectat, vt infert Scot. *Quol. 16. a. 1. ante R.* malum autem non comprehenditur ſub obiecto voluntatis, quia malum non eſt appetibile, nec volibile, ſolum autem bonum, quia eſt conueniens, eſt appetibile, & volibile. Igitur ratio finis obiectiua eſt bonitas. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, valere de appetitu naturali, non autem libero, & vt in pluribus, non verò ſemper, vt aſſerit Doct. in 4 alleg. Ad teſtimonium Scoti *ex quol.* depromptum dico, vel eſſe exponendum eo modo quo nunc dixi, vel dubitatiuè loqui, vt indicant eius verba. *Verſ. Hic poteſt dici,* & *ibid. G.* ſubiungit voluntatem non neceſſariò, ſed liberè ſe mouere & determinare ad obiectum.

28. Dices volibile appetitu libero, & amore amicitiæ

eſt

eſt appetibile: malum verò vt malum, nec in ſe, nec propter ſe eſt appetibile, quia ex dictis *ſuprà quæſt.2. art.3.* malum formaliter eſt priuatio, quæ nihil poſitiui formaliter deſignat. Denuò, potentia non habet actum, nec obiectum diſconueniens: malum autem eſt diſconueniens, cum obſit ei, cui ineſt. Nullo ergò pacto, malum vt malum à voluntate eſt volibile. Dico id habere locum penes inclinationem naturalem & affectionem commodi: non autem penes actum liberum & affectionem iuſtitiæ. Damnati namque cupiunt non eſſe, Apoc.9. *Deſiderabunt mortem, & non inuenient.* Quò reſpiciens Aug. *l. de miſeria huius mundi,* ait, *O Mors, quàm dulcis es, quibus tam amara fuiſti, te ſolum deſiderant, qui te vehementer oderunt.* Atque mali Angeli conceperunt æqualitatem Dei, quæ eſt impoſſibilis, *ex 2.d.6. quæſt.* 1. Ex 2. *enim Mor. ad Eud cap.*10. volunt etiam ea homines, quæ impoſſibilia norunt, vt omnibus hominibus imperare, & immortales eſſe. Item dari peccatum ex malitia, ſicque peccaſſe 1. Angelum & Adamum, probabiliter tenet Doct.2. *diſt.*43. *quæſt.*1. *ſub C.* Vel id valet de voluntate efficaci, non autem inefficaci, & conditionata, vt ibi aſſerit Doct. Ad aliud dico, verum eſſe de potentia, & inclinatione naturali, in profundo malorum demerſa, vt patet de obſtinatis in malo, notante Vorr. *paſſu præallato*: non verò de potentia libera, & actu elicito, quo homo poteſt velle malum vel bonum, vt ex ſacra pagina tradit Auguſt. in Eneb. *Fecit Deus hominem, vt poſſit benè, aut malè velle.*

ARTICVLVS IV.

Quænam ſit cauſalitas finis.

29. Difficilis quidem cognitu eſt cauſa finalis, vt *in Phyſ. l. de cauſis* præmonui, difficilior verò extat eius cauſalitas, ideò pro magna eius difficultate à ſcholaſticis non rectè perſpecta, & perſcrutata, magnopere altercantur, & aduerſantur in ipſa ſtatuenda, & ſtabilienda, vt videre licet apud noſtros Recentes *diſp.*7. *Phyſ. quæſt.*8. *art.*3. Fonſ. 5. *Met.cap.*2. *quæſt.* 10. *art.*3. Suarez *diſp.*23. *Met.ſect.*4. & Fuentem 2. *Phyſ. quæſt.*7. *diff.* 3 *art.* 1. Etenim nonnulli, vt Herueus *Quol.*1. *quæſt.*8. & Peter. *l.*8.*cap.*3. *Phyſ.* putant cauſalitatem finis ſitam eſſe in eo, quod finis præbet, & communicat bonitatem, & amabilitatem mediis, propter ipſius finis aſſequutionem, vt finis Medicinæ eſt ſanitas, quæ præſtat mediis ad ipſam comparandam appetibilitatem, & amabilitatem, quamuis ægro nauſeam, & moleſtiam non modicam inſerat. Ab his non videtur longè diſtare Auerſa *q.*13. *Phyſ. ſect.*1. exiſtimans cauſalitatem finis elucere in ordinatione rei, ad proprium finem. Vulgus autem Philoſophorum cauſalitatem finis collocat in motione agentis ad agendum pro finis adeptione, qui inter ſe non cohærent, quædam eorum pars ſtatuit eam in reali motione præcedente actionem agentis, quædam verò in motione metaphorica, concurrente, & concomitante actionem agentis. Altera verò pars putat conſiſtere in actione agentis, non diſtinguens cauſalitatem finis ab actione voluntaria, ad finem, & propter finem elicita. Ita cum Suarez cit. & Complut. *diſp.* 14. *Phyſ. quæſt.*5. §. 2. tenent gemini Scotiſtæ præallegati, & Fuent. *l.*1. *quæſt.*7. *diff.*3. *art.*2.

30. Not. primò, ſicut in cauſa efficiente tria interſunt, principium, effectus, & actio per quam agens agit, & effectus producitur. Actio autem perhibetur media inter agens, eiuſque effectum, vt in productione caloris, eſt calor producens, calor productus, & calefactio, qua media calor producitur à calore producente: Pariter in cauſa finali tria diſtinguuntur, principium finalizandi, finalizatio, & effectus per ipſam finalizationem productus. Quid autem ſit ratio finalizandi, eiuſque effectus, non eſt obſcurum, nec vlla eſt inter præfatos Authores contentio; ſed nodus difficultatis totus conſiſtit in finalizatione, quid per eam intelligatur, quiduè ſit, an ſit attractio, ſiue excitatio, & allectio; & vtrum præcedat, vel concomitetur, an verò ſubſequatur actionem agentis. Vtrum ſit realis, aut intentionalis, numve ſit ipſamet agentis actio ad finem directa.

31. Not. ſecundò, duplicem eſſe motionem, realem vnam, & intentionalem alteram: motio realis capitur hoc loco pro ea, quæ habetur extra agens intellectuale, vt lapis mouetur à proiiciente motione reali. Intentionalis eſt, quæ extat in agente intellectuali, vt lapis cognitus dicitur habere eſſe intentionale in mente cognoſcentis, quatenus mouet intellectum ad ſui notitiam; pariter habent eſſe intentionale ſpecies ſenſibiles, & intelligibiles, atque lumen, vt dixi *l.*4. *de anima quæſt.*5. *art.*2. Vndè celebratur illud adagium, *Obiectum mouet potentiam ad ſui notitiam.* Hæc autem motio, qua obiectum mouet potentiam ad ſui cognitionem pertinet ad cauſam efficientem; obiectum quippè, ſiue eius vicaria ſpecies eſt cauſa partialis productiua cognitionis ipſius obiecti, iuxtà illud Auguſt. 9. *Trin. cap.vlt. Ex obiecto, & potentia paritur notitia*, quod fusè probaui *vbi ſuprà quæſt.*10. *art.*1.

Præter verò hanc motionem intentionalem, qua intellectus ab obiectis mouetur ad ipſorum notitiam, habetur motio eorundem obiectorum ab intellectu oblatorum voluntati, qua ipſa voluntas allici, ſiue trahi, & moueri perhibetur bonitate, appetibilitate, & amabilitate eorum, ad eamet amanda, proſequenda, & aſſequenda, eligens, & vtens mediis, quibus ea poſſidere, & frui valeat. Et de hac motione diſſeritur in præſentia, quæ ab Ariſt.1. *de gener. cap.*7. *T.* 55. cæteriſque Philoſophis nuncupatur metaphorica; non quia abſolutè non ſit realis, ſed ficta, & imaginaria, cum reuera bonum ſiue verum, ſiue apparens alliciat, & trahat voluntatem ad ſui amorem, & poſſeſſionem: Verùm comparatiuè, hoc eſt, reſpectu motionis cauſæ efficientis, quæ phyſicè dicitur mouere, vt aduertunt Pariſ. & Complut. 14. *Phyſ. d ſp.. quæſt.*2. & 5. Atque alibi ex Auguſt. dixi cauſam efficientem antonomaſticè vocari cauſam, eique attribui actionem, & effectum, vt liquet *l. de cauſis quæſt.*1. *art.*1.

32. Not. tertiò, etſi communi conſenſu omnes concedant cauſam finalem cæteras cauſas præcedere, diſcrepant tamen de quanam præcedentia, & prioritate capiendum ſit. Etenim plerique, quos ſequuntur noſtri duo Recentes prænominati putant finem ſolum præire prioritate nobilitatis, & perfectionis reliquas cauſas; cæteri verò, quibus adhærent Conimb. 2. *Phyſ.* 17. *quæſt.* 10. *art.* 2. nedum nobilitate, verum etiam origine cæteras cauſas anteïre, vt patet ex 3. *de anima cap.*5. *T.*54. & 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 2. §. *oſtenſo. S.* vbi Scot. citat Auic. 6. *Met. cap. vlt.* dicentem, quod ſi de qualibet cauſa eſſet ſcientia, illa quæ eſſet de cauſa finali, foret nobiliſſima. Ipſa enim quantum ad cauſalitatem præcedit cauſam efficientem, quia mouet eam ad agendum. Idemque innuerat antè *quæſt.* 4. *prol.* §. *contrà iſtam poſitionem. ante E.* & *d.*25. *quæſt. vn.* §. *contrà concluſionem B.* Finis eſt principium mouens, & mouet prius omni alia cauſa Quod non intelligitur tantum de prioritate perfectionis, vt videtur velle Doct.2.*d.*17. *quæſt. vn.* §. *Ad ſolutionem iſtorum.V.* inquiens, non prius materia materiat, quam efficiens efficiat. Nam ibi Scot. loquitur de concurſu ſimultaneo cauſæ 1. & 2. ad cauſandum communem effectum, veluti materia, forma, & efficiens ſimul cauſant compoſitum, quod dictarum cauſarum extat communis effectus, & ſingulæ cauſæ in ſuo genere ad eiuſdem productionem ſimul concurrunt: non tamen ibi inficiatur

ciatur

ciatur cauſam 1. præuenire cauſam 2. gratia ſua præueniente, iuxtà illud Pſal. 1. *Domine præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis.* Apoc. 20. *Sto ad oſtium, & pulſo.* Itaque quamquam cauſæ ſimul agant, & concurrant ſuis cauſalitatibus ad communem effectum producendum; tamen cauſa finalis, eiuſque cauſalitas præit reliquas cauſas, quia mouet agens ad agendum. Hinc Doct. *ibid* fortè conſultò non meminit finis, ſed ſolum materiæ, & efficientis, cum 1. *d.* 2. *quæſt.* 2. *S.* explicitè, & clarè aſtruat, his verbis. Ipſa enim, id eſt, finalis, quantum ad cauſalitatem præcedit cauſam efficientem. Et rationem affert, quia mouet eam ad agendum. Et 2. *d.* 25. *quæſt. vn. ante C.* Finis mouet prius omni alia cauſa; cauſa eſt *ex* 1. *d.* 1. *q.* 5. §. *Ad argumenta*, cauſalitas cauſæ finalis eſt mouere efficiens ad agendum. Et præmittitur *q.* 4. *prol. antè E.* finis non eſt cauſa, niſi inquantum amatus, & deſideratus mouet efficiens ad efficiendum. Idem repetitur *ibid. d.* 8. *quæſt.* 5. *ante C.* Finis non eſt cauſa, niſi inquantum mouet efficiens ad dandum eſſe, mouet inquam, vt amatus, & deſideratus. Idem legitur 1. *Rep. diſt.* 1. *quæſt.* 3. *in calce*, & 2. *diſt.* 25. §. *Ad* 1. *principale.*

33. Aſſertio prima, cauſalitas finis non eſt ſita in communicatione bonitatis, & amabilitatis mediorum: nec in ordinatione rei, ad ſuum finem. Iſta aſſertio duas comprehendit partes, & fundatur in Scot. mox citando. 1. pars deducitur ex Doct. *vbi ſuprà* & 2. *d.* 6. *quæſt.* 1. vbi aſſerit Angelum appetiiſſe æqualitatem Dei, cuius aſſequutio eſt impoſſibilis, & media nulla ſuppetunt ad eius adeptionem. Iterùm, voluntas ex dictis *in ant. art.* poteſt tendere in malum in ratione mali, ad cuius habitionem, nulla media bona eliguntur, & ſi malus erit finis, media eius nullam ab ipſo participare queunt bonitatem. Ruſſus, media etiam antè cauſalitatem finis potiuntur propria bonitate, & amabilitate, quia ſortiuntur propriam entitatem; omne autem ens eſt bonum, cum ens, & bonum conuertantur. Deinceps quandoque media ſunt, finis verò non eſt, quod autem non eſt, nequit exiſtenti vllam præbere bonitatem. Neceſſe enim eſt, res exiſtat, vt agat, & communicet alteri ſuam bonitatem. Præterea, quiſpiam poteſt eligere media contraria fini ab ipſo intento, vt volens beatitudinem, eligit fornicationem, quæ opponitur beatitudini, vt proſequitur Doct. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 10. §. *Ex his ante N.* Denique, cum aliquis ſibi præfigit finem, nullam bonitatem habentem, & cum finis tantum eſt apparenter bonus: atque cum quia finem intendit quidem, media verò non eligit, ſed negligit: poteſt ergò eſſe cauſalitas finis, abſque communicatione bonitatis medij ad talem finem obtinendum; Atque adeò cauſalitas finis in tali participatione bonitatis mediorum haud conſiſtit.

Secunda pars tangitur, & munitur à Doct. 1. *d.* 8. *quæſt.* 5. §. *contrà iſtam opinionem* dicente, ex 5. *Met. cap.* 2. agens propter finem amatum præbet eſſe alteri ad ipſum ordinando; non igitur cauſalitas finis poſita eſt in ordinatione rei ad finem, cum talis ordinatio habeatur ab agente, cuius cauſalitas poſterior eſt, cauſalitate finis, vt patet *ex* 3. *not.* Deinde cauſalitas finis eſt in agente intellectuali ſibi proponente talem finem, à quo mouetur ad eius conſequutionem: ordinatio autem, ſiue ordo mediorum ad finem eſt à parte rei, medicamenta quippè ordinantur ad ſanitatem, bona opera ad Deum, potentiæ ad actus, & actus ad obiecta, atque actus meritorij ad felicitatem perpetuam. Denuò, poteſt eſſe talis ordinatio rei ad finem abſque cauſalitate finis, vt monſtrat Apoſt. 1. Cor. 13. *Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.* In tali ergo ordinatione haud ſita eſt cauſalitas finis.

34. Aſſertio ſecunda, cauſalitas finis non eſt actio agentis, quatenùs eſt à fine. Hanc procul dubio tuetur Doct. 2. *diſt.* 25. *quæſt. vn.* §. *contra concluſionem* B. vbi expreſſè ait, aliam eſſe cauſalitatem finis, aliam verò cauſalitatem efficientis. Cauſalitas autem efficientis eſt actio agentis: ergo in ſchola Scoti cauſalitas finis non eſt actio agentis. Idem exhauritur ex *locis præalleg.* Ratio fundamentalis eſt, quia cauſalitas finis eſt mouere agens ad agendum, vt finis eſt amatus, & deſideratus: cauſalitas verò efficientis eſt qua actu agens effectiuè agit, & producit effectum ab ipſomet agente intentum. Igitur cauſalitas finis non eſt actio agentis. Præterea, idem reſpectu eiuſdem nequit eſſe cauſalitas finis, & eius effectus, velut idem reſpectu eiuſdem nequit ſimul eſſe prius & poſterius, præbere eſſe alicui, & ab eodem accipere eſſe: actio autem agentis refertur inter effectus cauſæ finalis, vt infrà monſtrabitur; & ratio eſt, quia finis mouet, & allicit agens ad agendum, vt ſuprà explicabam. Deindè, ſi actio agentis confunditur cum cauſalitate finis, ſicut agens effectiuè concurrit ad agendum, pariter finis effectiuè ageret, ſicque non diſſideret ab efficiente, quod ſupra repulſum eſt, & egregiè redarguit Scot. 2. *diſt.* 25. *quæſt. vn.* Inſuper, prior eſt cauſalitas finis cauſalitate efficientis, quandoquidem prius finis mouet efficiens ad agendum, quam efficiens agat, mouere autem agens ad agendum eſt cauſalitas finis *ex* 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 2. §. *Ad argumenta.* Igitur, cauſalitas finis non eſt actio agentis, vtpotè, quæ ipſam finis cauſalitatem ſubſequitur.

35. Nec iuuat dicere, finem non eſſe propriè cauſam, niſi appropriatè, & denominatione extrinſeca, prioritatemque eius non eſſe in quo, ſed à quo, quod eſt dictu, non præcedere tempore, nec natura cauſalitates cæterarum cauſarum, ſed perfectione duntaxat. Contra, in Phyſ. probatum manet cauſam finalem eſſe propriè cauſam, rectéque numerari inter reliqua cauſarum genera ab Ariſt. tum. 2. *Phyſ. T.* 30. tum etiam 5. *Met.* 2. veréque ab ipſa pendere effectum, ſuoque modo in productionem eius influere, quod eſt munus propriæ cauſæ. Item finis præit reliquas cauſas, ſi non tempore, ſaltem natura. Propter namque finem agens mouetur ad agendum, & nemo negat illud elogium, *Quod eſt prius in intentione, eſt poſterius in exequutione*, quod de fine tantum verum eſſe omnes conclamant. Et ſi per geminos Scotiſtas, & cæteros prænominatos, finis non eſt propriè cauſa, nec proprium ſortitur perfectionem, & præſtantiam, ſuper alias cauſas, cum ab entitate rei fluat perfectio, & nobilitas eius Si ergo finis tantum appropriate eſt cauſa, & denominatione extrinſeca, profectò non videtur cæteris cauſis eminere, quod tamen illi non audent inficiari, cum ſit expreſſa mens Scot. & commune Philoſophorum effatum. Adde, quod noſtri Nuperi approbant exemplum, quod ſicut ſuccinum paleas, & magnes trahit ferrum: ita finis mouet agens ad agendum: at verè, & realiter magnes ferrum, & ſuccinum paleas ad ſe trahit, ergo verè, & realiter finis mouet agens ad agendum. Ruſſus, cauſalitas eſt in cauſa, cuius eſt cauſalitas, velut actio ſecundum Scot. eſt in agente: omnis autem cauſa ſuam ſortitur cauſalitatem à cæteris realiter diſtinctam, cum eſſe queat ſine illis. Nam quamuis voluntas moueatur à fine, poteſt tamen non agere pro ſuo libito, & ſuſpendere ſuum actum. Hac autem data hypotheſi habetur cauſalitas finis abſque actione agentis.

36. Nec præſtat dicere, cauſalitatem finis, & efficientis diſtingui virtualiter cum Complut. vel cum aliis realiter identificari, & formaliter differre. Siquidem, cum poſſit eſſe cauſalitas finis ſine cauſalitate efficientis, planè infertur, realiter differre, ſecundum leges diſtinctionis realis alibi à nobis aſſignatas. Tandem ſi veritas obiectiua valet mouere intellectum ad ſui notitiam, nemine reſpuente, non videtur, cur etiam bonitas obiectiua non poſſit excitare, & mouere voluntatem ad ſui amorem, & dilectionem. Idque

etiam

etiam coguntur concedere præſati Authores *in reſponſione 2.*

37. Aſſertio tertia, cauſalitas finis eſt motio metaphorica, qua agens mouetur ad agendum, conſequendi alicuius rei gratia. Ita Scot. *locis præaddũctis.* Probatur primò, ex Ariſt. 1. *de generatione cap. 7. T. 55.* affirmante, ſanitatem, quæ eſt finis curationis, metaphoricè, & tranſlatitiè mouere Medicum ad ægrotum curandum. Motus quippè finis eſt motus allicientis, & trahentis per modum amoris. Idque corroborari poteſt ex illo Poëtæ.

Trahit ſua quemque voluptas.

Et Iacobi 1. *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus.*

Secundò, cauſalitas cauſæ eſt, qua cauſa actu cauſat, vt agens actione agit actu, quæ eſt eius cauſalitas, præfata autem poſita motione, finis cauſat actu, eaque ablata, finis non cauſat, veluti amota actione, agens non agit: ergo cauſalitas finis eſt dicta cauſalitas.

Tertiò, cauſalitas finis non eſt mediorum amabilitas, nec eorum ordinabilitas ad finem, nec actio agentis. Igitur à ſufficiente enumeratione deducitur eſſe dictam motionem metaphoricam.

38. Dices, cum Caiet. 2. 2. *quæſt. 17. artic. 5.* Fonſ. cit. *ſect. 4.* & Conimbr. 2. *Phyſ. cap. 7. quæſt. 11. artic. 3. aſſ. 2.* cauſalitatem finis eſſe id, cuius gratia aliquid fit. Contrà, ea non eſt cauſalitas finis, ſed eius eſſentia, & definitio: aliud autem eſt, finem eſſe cauſam, aliud verò eius cauſalitatem, vt conſtat 2. *Phyſ. cap. 3. T. 31.* & 2. *Met. cap. 2. T. 8.* & 1. *Eth. cap. 7.* Eò magis, quia per eam non explicatur cauſalitas finis, ſed cauſa finalis, quæ ſic definitur, id cuius gratia aliquid fit. Patet autem maximè in cauſa efficiente cauſam differre à cauſalitate, efficiens enim cauſa eſt principium agendi, cauſalitas verò eius non eſt quæ agit, ſed qua agit. Alioqui non fuiſſet opus Philoſophis, valde inſudare in indagine cauſalitatis finis, cum in promptu eſſet ipſius finis cauſalitas, putà eius definitio. Ob id Scot. *in prol. cit. F.* ſubijcit, *Effectus nihil habet ab aliquo cauſante, quia illud natum eſt cauſare niſi actu cauſet.* Et paulò poſt concludit, *finis non cauſat actu, vt cauſa finalis, niſi vt actu amatus, & deſideratus moueat efficiens ad agendum.* Quare vt finis actu cauſet, debet per actualem motionem mouere agens ad agendum, at per eius definitionem non ſic habetur, quia definitio præſcindit ab actuali cauſalitate, & actuali rei exiſtentia. Concluditur ergo motionem metaphoricam eſſe finis cauſalitatem.

39. Oppones primò, ſi mouere metaphoricè agens ad agendum foret cauſalitas finis, quod ſic moueret, & alliceret agens ad agendum, eſſet cauſa finalis, & ex oppoſito, quod non alliceret agens ad agendum, non eſſet cauſa finalis. Aliquis autem eſt finis, qui non allicit agens ad agendum, vt finis ab agente præſtitutus, ſi fuerit malus, præſertim ſecundum nos, qui ex aſſertis ſuperius, decreuimus malum ſub ratione mali poſſe à nobis deſiderari, & intendi: atque aliquid poteſt allicere, licet non ſit finis, vt Deus a ſua bonitate allicitur; tametſi non ſit eius finis, quia ab eo diſtinguitur. Eò magis, quia notante Scot. 1. *diſt. 1. quæſt. 5. §. Ad argumenta,* & *diſt. 8. quæſt. 5. §. Contrà iſtam opinionem.* Nullius eſt cauſa finalis, niſi reſpectu cuius eſt cauſa efficiens. Bonitas autem diuina eſt incauſata, & incauſabilis ex eodem 1. *diſt. 2. quæſt. 2. S.* ergo eſſe nequit cauſa finalis ipſiuſmet Dei. Hoc argumento preſſi Fonſ. & Conimbr. prænominati limitant, anguſtantque motionem metaphoricam finis ad agens tantum creatum, non autem ad agens increatum, vti eſt Deus. Ideóque concludunt illam cauſalitatem finis peculiarem eſſe agenti creato, ſubduntque cauſalitatem finis vniuerſalem, & adæquatam eſſe, cuius gratia aliquid fit, quos in poſtrema aſſer. reſpuimus. Nos autem his anguſtiis non coarctamur, nec iſtis limitationibus anguſtamur, aſtruentes præfatam motionem eſſe adæquatam. Itaque ad argumentum in forma, concedo ma. ad primam partem min. dico, eam valere de appetitu naturali, non autem de appetitu libero, & elicito, qui nedum de malo, verumetiam de impoſſibili poſſe eſſe *in ant. artic.* monſtraui.

Ad ſecundam partem dico, ſecundum Scot. 1 *diſt. 1. quæſt. 5.* Deum non eſſe cauſam finalem reſpectu ſui, quia reſpectu ipſius nulla eſt cauſa effitiens, cum ſit ineffectibilis, & incauſabilis, ac proindè reſpectu eiuſdem nulla eſt cauſa finalis. Vulgò autem dicitur Deus agere propter finem, non ſui, ſed effectus, quem producit. In quod nolentes videmur incidere Conimbr. cit. *quæſt. 11. art. 2 ad 1.*

40. Oppones ſecundò, cauſa finalis eſt omnium cauſarum prima, nedum primitate perfectionis, verumetiam primitate temporis, vel ſaltem naturæ, vt cum Auic. 6. *Met. cap. vlt.* tenet Doct. *cit. in prol.* & *diſt. 2. quæſt. 2. primi S.* Si autem motio metaphorica eſt eius cauſalitas, ipſa nequaquam præcedit reliquas cauſas. Siquidem priuſquam finis moueat voluntatem ad agendum, neceſſe eſt, obiectum cognoſcatur ab intellectu, & partialiter concurrat ad ſui notitiam, & cum voluntas ſit potentia cæca, & in incognitum non feratur, intellectus repræſentat voluntati tale obiectum cognitum, vt adnotaui *in ſecundo not.* Vnde ſubnectit Doct. 2. *diſt. 25. quæſt. vn. ſub B.* in agentibus à propoſito, finis non mouet niſi ſit cognitus ab agente à propoſito, quod eſt agens intellectuale liberum. Igitur cauſa efficiens præcedit cauſam finalem, ſi motio metaphorica extet eius cauſalitas, quod pugnat communi Philoſophorum pronunciato præaddũcto in ma. & præexplicato *in tertia not.* Reſpondeo conceſſa ma. ad min. Quamuis requiratur obiectum cognitum, vt voluntas in illud feratur, tamen dicitur finis prior in intentione, & poſterior in executione, quoad actiones, & effectus liberos, non autem neceſſarios, & naturales, qui præcedunt, veluti potentia naturalis præit in eſſe potentiam liberam, ſic & in operari, vt probat argumentum. Quapropter finis eſt prima cauſa in ordinatis, & voluntariis, quæ ex electione, & libertate fiunt ab agente libero, & voluntario. Quocirca Scot. 1. *diſtinct. 41.* addit, *Ordinatè volens prius vult finem, quam ea, quæ ſunt ad finem.* Atque in tota rerum coordinatione, Deus, qui eſt omnium finis, & principium prius voluit gloriam prædeſtinatis conferre, quam mundum condere, gratiamque eis elargiri. Patet ergo finem eſſe primam cauſam in operabilibus ordinatis, & rationabilibus, ad quæ interdum tanquam agenda & operanda, neceſſe eſt, præcognoſcantur, & præuideantur, vt operans rectè agat, & bene operetur.

41. Oppones tertiò, quædam abſque vlla prætia notitia finis feruntur in ipſum finem, vt lapides petunt centrum, & vniuersè grauia deorſum, & leuia ſurſum. Igitur præfata motio non eſt finis cauſalitas. Occurrunt Conimb. cit. *art. 3. ad 4,* concedendo conſequentiam de agentibus cognitione, & appetitione carentibus, exiſtimantes illam motionem etſi agenti creato adaptetur, non tamen omni, vtpotè cognitionis experti. Verum ſi tale agens creatum agit propter finem, vt volunt Conimb. aſſignanda eſt eius finis cauſalitas, quæ per illos non eſt motio metaphorica, nec aliud quidquam eſſe videtur, propterea quod reuera non eſt agens propter finem, vt alibi dixi. Quimobrem nego præfata agentia agere propter finem, ſed naturali ſuo impetu tendunt in propria loca.

42. Oppones quartò, eo modo allicit, & trahit finis agens, quo ille, qui hortatur, & conſulit cuipiam aliquid faciendum, proponendo, & inuitando illum ad id præſtandum, vt præſtat cauſa moralis, motio autē hortantis, & conſulentis, ſpectat ad cauſam efficientem *ex 2. phyſ. c. 3. T. 29.* Ergo prænominata motio haud eſt cauſalitas finis. Reſp. negando paritatem maioris. Etenim qui hortatur, & conſulit, actiuè agit, licet moraliter ſuadendo,

ſcilicet

ſcilicet proſequutionem, vel fugam rei faciendæ: finis autem ſolum vt deſideratus, & amatus mouet agens ad agendum, ſcribente Scot. *locis memoratis*.

43. Oppones quintò, pro gemmis Scotiſtis præalleg. Doct.1. *diſt.2. quæſt.2. S.* non eſt in actu motio cauſæ finalis, niſi agens moueatur appetendo, & deſiderando finem, finem verò mouere agens, nihil aliud ſibi vult, quam agens mouere finem. Ideò dicti Authores concludunt motionem finis non præire cauſalitatem agentis. Confirmant id *ex 2. d.17. quæſt. vn. V.* vbi legitur, omnes cauſas ſimul cauſare effectum, implicareque effectum cauſari in vno genere cauſæ, & non in alio genere cauſæ, vt eſſe materiatum, & non eſſe effectum. Repugnat ergò prius finem finalizare, quàm efficiens efficere. Non igitur per Scot. motio finalis præcedit actionem agentis. Reſpondeo eum locum Scot. potius eis obeſſe, quam prodeſſe; ibi enim Doct. explicitè ait cauſalitatem finis præire cauſalitatem efficientis, quia eam mouet ad agendum, mouens autem præcedit motum. Si ergo per Scot. finis mouet efficiens ad agendum, cauſalitas illius prior exiſtit cauſalitate iſtius; ideo quippe agens agit, propterea quod finis mouet ipſum ad agendum; igitur motio finis, quæ eſt eius cauſalitas procul dubio præcedit cauſalitatem efficientis Obid concludit ibid. Quia in Deo nihil eſt cauſabile, & effectibile, conſequenter reſpectu ipſius Dei, nec finis, nec eius cauſalitas eſt; Quod enim eſt finalizabile, eſt effectibile, igitur cum Deus, nec aliquid in Deo ſit effectibile, nec pariter finalizabile. Ad id verò, quod ſubiicitur, non capitur effectiuè, alioqui finis eſſet efficiens, vt arguit Doct.2. *diſt.25. quæſt. vn. B* Sed allicitiuè, hoc eſt, quia allicit, & attrahit voluntatem ad ſui amorem, vt clarè ediſſerit Scot. *Tract. de 1. principio. verſ. Et ſi quæras.* Finis dicitur cauſa prior, quatenus incipit alliciendo voluntatem, & hac ratione eminet in cauſando ceteris cauſis. Ad conf. ſatisfeci vberè *in 3. mot.*

44. Oppones ſextò, cauſa in actu habet effectum in actu, 2. *Phyſ.27.* cauſa enim & cauſatum ſunt correlatiua, quæ ſunt ſimul natura. Priuſquam autem agens agat, nullus eſt effectus cauſatus, quis omnis effectus pendet ab agente, ſine cuius actione nihil fieri quit. Igitur cauſalitas finis non eſt prior cauſalitate efficientis, per eam quippè aliquid cauſaretur, eſſetque aliquis effectus præcedens cauſam efficientem, quod ſanè repugnat. Igitur, cum nihil fieri queat ante actionem agentis, indubiè infertur, finem ante agens nihil cauſare, eamdemque eſſe cauſalitatem huius, ac illius. Conf. ante efficientiam agentis, non habetur, niſi bonitas finis obiectiua, ac finis cognitus ab intellectu. Finis autem cognitus nihil cauſat in voluntate agentis, niſi repræſentando ipſum finem, bonitaſque eius obiectiua pertinet ad actum primum, Igitur cauſalitas finis alia non eſt, quam cauſalitas efficientis. Propterea finis dicitur cauſa, quia agens agit propter ipſum Hinc 3. *Met. cap. 2. tit. 3.* & 1. *de gen. cap.7.* inquit, ceſſante actione, vtique finem ceſſare. Niſi ergo agens agat, non eſt finis. Si autem finis cauſaret, antequam agens ageret, verum non eſſet, finem eſſe in cauſa, vt agens agat, ſiquidem priuſquam agens ageret, iam aliquid à fine foret cauſatum, nihil autem poteſt eſſe cauſatum ſine efficiente. Igitur non eſt præuia cauſalitas finis, ſed protſus eadem cum cauſalitate efficientis.

Reſpondet Fonſ. *vbi ſuprà ſect.5. in ſol.1. obiectionis*, pronunciatum Ariſt. adductum pro ma. babere quidem locum in aliis cauſis, non tamen in cauſa finali, rationem diſparitatis reddit, quia ſola cauſa finalis cauſat vt res deſiderata, ſicque etiam non exiſtens cauſat, reliquæ verò cauſæ non influunt in effectum, niſi actu exiſtant. Verùm, à prædicto axiomate non eſt excipienda cauſa finalis, cum enim ſit vera cauſa ſecundum *Fonſ. quæſt.21. ſect.1.* & ſecundum eumdem cauſet penes eſſe reale, planè implicat, cauſam cauſare, & non exiſtere: effectus namque quicumque ſit, pendet à cauſa, cum ipſa ſit eius principium influens in eum, vt patet ex definitione cauſæ generatim ſumptæ. Maximè quia cauſalitas, & cauſatum prodeunt ab exiſtente, nihilque cauſatur, niſi ab exiſtente, alioqui effectus penderet à nihilo, quod eſt impoſſibile. Addo, quod idem Author ibid. tenet probabiliter cauſam finalem cauſare, penes eſſe intentionale.

45. Ego autem conceſſa illa propoſitione, ad aſſumptam dico, antequam agens effectiuè concurrat ad effectum, eſſe cauſam finalem actu in eſſe intentionali, penes quod eſſe cauſat, vt dixi in Phyſ. eſſeque eius effectum actu, qui eſt allicere, & attrahere voluntatem ad agendum, & proſequendum intentum, & propoſitum finem ab intellectu oſtenſum. Quare concedo quidem omnem effectum pendere ab efficiente effectiuè, non autem allicitiuè, & inuitatiuè; ſic enim pendet à fine alliciente, & amorosè trahente voluntatem ad agendum. Quod non obſcurè inſinuat Doct. 2. *diſt. 25. quæſt. vn. R.* & apertius *Tract. de 1. principio:* Cauſa finalis dicitur prior, quatenus incipit alliciendo voluntatem, & hac ratione eminet in cauſando cæteris cauſis. Itaque ante actum elicitum à voluntate, finis habet ſuam cauſalitatem, quæ eſt allectio, & attractio voluntatis ad operandum: eſſeque allectum, & attractum, eſt eius effectus. Ob id, quando infertur, antè agens non eſt vllus effectus, diſtinguo, non eſt vllus effectus effectiuè concedo: non eſt vllus effectus allicitiuè, qui eſt eſſe motum metaphoricè, nego. Fautores autem oppoſitæ ſententiæ confundunt effectum à cauſa promanantem effectiuè, & allicitiuè, propterea non diſtinguunt cauſalitatem finis à cauſalitate efficientis, quas eſſe diſtinctas conuincit Scot. *paſſu recenſito, antè C.* Ad conf. nego ant. Præter enim finem cognitum, & bonitatem obiectiuã eſt motio metaphorica, quæ præcedit actum voluntatis elicitum; ideò præuia motione agens agit, & nititur ipſum finem in eſſe reali ponere, & poſſidere, quo habito fruitur, & deſinit operari circà ipſum, *ex 3. Met. cit.*

Mirum autem non eſt, ſi quandoque voluntas eum non aſſequatur. Nam vel impeditur, & interrumpitur eius actio, vel non adhibet media idonea, & efficacia ad eius conſequutionem: vel propter eius libertatem poteſt eum non proſequi, imò fugere, licet vtplurimum ab eo mota, & allecta ad eum adipiſcendum feratur.

46. Opponex ſextò, eadem ſubſtantialis vnio, vt eſt formæ à materia, eſt eius cauſalitas, & vt eſt à forma, eſt cauſalitas formæ: pariter ergo eadem actio, vt eſt à fine, eſt eius cauſalitas, vt verò eſt ab efficiente, eſt eius cauſalitas. Conf.1. eadem actio eſt cauſalitas cauſæ primæ, & ſecundæ. Ergo id ipſum aſtruendum eſt in re noſtra. Conf.2. per eamdem intellectionem intellectus mouetur à re intellecta, mouetque eamdem rem: pariter voluntas per eamdem actionem mouetur à fine, & ipſe finis mouet voluntatem ad ſui amorem. Actio igitur eadem, vt eſt à fine eſt cauſalitas eius, & vt eſt ab agente, vtique eſt eius cauſalitas. Reſpondeo negando ant. vt etenim dixi *in Phyſ.* ſicut ſunt diuerſæ cauſæ, ità ſunt diuerſæ cauſalitates, & vniones. Per idem patet ad 1. Conf. alia quippè eſt actio cauſæ primæ, alia verò eſt actio cauſæ ſecundæ, tametſi vtriuſque ſit idem, & communis effectus. Ad 2. conſ. neganda eſt paritas. Intellectus namque vna cum obiecto producit neceſſariò intellectionem, voluntas verò liberè elicit actum, adeò vt poſſit non elicere & ſuſpendere ipſummet actum.

ARTICVLVS V.

An omnes actiones agentis ſint effectus finis.

47. CVm actiones agentis intellectualis quædam reſpiciant finem obtinendum, qui vocatur finis in intentione, vt deſiderium, intentio, amor: quædam media ad finem, vt electio, vſus, conſultatio, & inquiſitio mediorum: & aliæ finem obtentum, qui nuncupatur finis in exequutione, vt gaudium, complacentia, fruitio. Ideo non abs re Scholaſtici perquirunt, vtrum finis ſuam exerceat cauſalitatem circa omnes prænominatos actus, an verò circa primos, vel ſecundos, vel tertios duntaxat. Plerique enim quos citant, & ſequuntur Scotiſtæ indiuiſi *diſp.* 7. *Phyſ. quæſt.*8. *art.* 3. arbitrantur omnes actus agentis cadere ſub finis cauſalitatem. Alij verò, quos adducit & defendit Fuentes 5. *Phyſ. quæſt.* 7. *diſt.* 4. *art.* 1. *&* 2. cenſent cauſalitatem finis tantum verſari penes media, vt ordinanda ad ipſum finem conſequendum.

48. Not.1. ex Scot.4. *diſt.*49. *quæſt.*8. §. *Ad argumenta. T.* finem accipi quadrifariam, vno modo pro cauſa finali, quæ 2. *Phyſ.*s 9. definitur, *Cuius gratia aliquid fit*, quo pacto Deus eſt finis omnium, quia propter ſemetipſum *omnia operatus eſt*, Prouerb 16. Altero modo, pro vltima perfectione, ad quam res ordinatur, vt beatitudo, quæ conſiſtit in viſione, & fruitione Dei, qui eſt finis noſter, cum ſit noſtra vltima perfectio, & complementum. 3. pro optimo, cui agens coniungitur per operationem, vt per viſionem, & fruitionem Beatus attingit Deum obiectum ipſius beatificum, optimum, & perfectiſſimum. Quartò pro vltimo, in quo agens vltimatè quieſcit, in eius ſiquidem contemplatione, & fruitione, tanquam in perfecta poſſeſſione ſummi boni permanet. Has quatuor finis acceptiones Doct. *in Rep. eadem diſt. quæſtione* 7. ad tres reducit, vt præſtat Vort. *ibid. diſt.* 50. Duæ quippe vltimæ vnam tantum videntur conflare, cum optimum, & vltimum ſimpliciter non differant. Ideò cantat Eccleſia in Dominica 6. poſt Pent. *Deus virtutum, cuius eſt totum quod eſt optimum.* Niſi fortè reſpectu rationis, vt indicat Doct. 3.*diſt.*1.*quæſt.*1.§. *De tertio D.*

49. Not.2. ex Scot. 4. *quæſt. prol.* §. *contra iſtam poſitionem. ſub E.* & Orbel. *ibid.q.*5. finem tripliciter conſiderari, vt cognitum, vt amatum, & vt habitum. Finis cognitus effectiuè non mouet agens ad agendum, quamuis neceſſe ſit, cognoſcatur finis ab agente intellectuali: vt in gratiam eius operetur: attamen circa ipſum effectiuè non agit, cum ſit cauſa diſtincta à cauſa efficiente. Adde, quod vt arguit Doct.2. *diſt.*35. *quæſt. vn. B.* ſi finis moueret agens effectiuè, cum omne mouens effectiue, ſit efficiens, finis foret efficiens, atque cum efficiens per ſe agat propter finem, finis moueret propter finem, quod eſt abſurdum. Finis vt amatus, ſiue intentus, ſiue deſideratus propriè dicitur cauſa finalis: Nam *ex* 1. *diſt.*8.*quæſt.*5. §. *contra iſtam opinionem*, finis non eſt cauſa, niſi quatenus mouet agens ad dandum eſſe, mouet autem vt amatus, & deſideratus, quia propter eius amorem agens operatur. Idem legitur 1. *d.*2.*q.*5. *S. & in prol. alleg. antè E.* Finis habitus, & poſſeſſus eſt terminus agentis, & dicitur vltimus in exequutione, qui ex parte agentis vocatur formalis, & ex parte obiecti nuncupatur obiectiuus, in vtriuſque verò coniunctione habetur conſummata, & perfecta felicitas, quam ſubſequitur gaudium, & delectatio, vt patebit in proximo art.

50. Not.3. ex 1. *diſt.*1.*quæſt.*3.§. *quantum ad* 1. *A.* intellectum, & voluntatem in quibuſdam conuenire, in quibuſdam verò diſcrepare penes ſuos actus complexos. Conueniunt quidem in eo, quod ſicut intellectus habet duplicem aſſenſum complexum, reſpectu veri complexi, vnum penes principia, & alterum penes concluſionem. Prior eſt aſſenſus propter ſe, quia principia nouimus per ſe ipſa, hoc eſt terminis duntaxat explicitis. Poſterior verò eſt aſſenſus propter aliud, concluſioni namque aſſenſum præbemus propter præmiſſas, quæ ſunt eius cauſæ, vt fusè oſtendi in Log. *lib.*5. *quæſt.*1. *art.*8. Ita voluntas habet duplicem actum quo aſſentit bono, vnum, quo adhæret bono propter ſe, id eſt vlterius ad aliud bonum non referens, veluti voluntas ordinata diligens Deum propter ſe, & in ipſomet ſiſtens duntaxat: alterum, quo vnum bonum diligit propter aliud bonum, vt ſanitatem ad ſubueniendum egenis ægrotis, Deoque melius famulandum. Hæc autem conuenientia, ſiue comparatio intellectus & voluntatis deducitur *ex* 6. *Eth.*3. vbi Philoſophus profert hæc verba; *Quod in mente eſt affirmatio, & negatio, hoc in appetitu eſt proſequutio, & fuga.* Et inde ſubiicit: *Sicut in mente eſt duplex affirmatio propter ſe, & propter aliud: ſic in appetitu, ſeu voluntate duplex extat proſequutio, ſiue adheſio, propter ſe, & propter aliud.* Differunt autem primò, quia actus intellectus ſunt neceſſarij, & naturales partialiter ab obiectis, circa quæ verſantur cauſati, ab eis diſtinguuntur, & ſpecificantur, tanquam deprom unt euidentiam, vtrumque eſt euidens propter euidentiam alterius. Verùm actus voluntatis ſunt ſpontanei, & liberi ab obiectis volitis haud pendentes, vnumque voluntas refert, aut non refert ad aliud, vel propter aliud, cum ſit in eius poteſtate hoc, aut illud velle, aut nolle.

Secundò diſſident, quia duo prænominati aſſenſus intellectus ſunt adæquati, & immediati, adeò vt inter eos nullus interponatur actus medius, qui nimirum nec ſit principiorum, nec concluſionis, nec ſit euidens per ſe, nec per aliud: At voluntatis aſſenſus patiuntur medium. Etenim poteſt voluntati proponi, & oſtendi obiectum bonum abſolutè apprehenſum, illudque ipſa voluntas præciſè poteſt velle; nec propter ſe, nec propter aliud bonum, ac abſque eo, quòd intendat eo frui & potiri. Quinetiam voluntas poteſt imperare intellectui, vt perſpiciat, quale ſit illud bonum, & quomodo comparandum, & pro ſuo libito ei adhærendum. Ratio fundamentalis huiuſcè diſcriminis, eſt naturalis neceſſitas intellectus, & libertas, & indifferentia voluntatis. Porrò concludunt Scot. *ibid.* & Vort. *diſt.* 1. *diff.* 5. recenſendos eſſe tres voluntatis actus, vſum, qui eſt actus imperfectus voluntatis tendentis in vnum, propter aliud: fruitionem, qui eſt actus perfectus eiuſdem in aliquid, gratia ſui: & actum neutrum, qui eſt actus eiuſdemmet potentiæ tendentis in aliquid nec propter ſe, nec propter aliud. Subſequitur verò fruitionem delectatio, gaudium, & huiuſmodi, quæ non ſunt actiones, ſed paſſiones eius, vt ſuo loco monſtrabitur. Denique colligitur duplex genus actuum voluntatis, quos adducit & exprimit Doct. *quæſt.*4. *Prol.* Quidam ſunt proprij, qui appellantur actus eliciti, vt intentio finis, & mediorum proſequutio: alij verò ſunt imperati, ita dicti, quia imperio voluntatis fiunt, & exercentur ab aliis potentiis à voluntate diſtitis.

51. Not. 4. quædam eſſe, quæ propriè fiunt gratia finis, vt domus ad habitandum, & nauis ad nauigandum, & cætera, quæ agens volun-

 tarium

tarium ſpectat vt terminos, & effectus ſuarum operationum: quædam verò propriè non fiunt, ſed ſunt, quibus agens producit ſuos effectus, vt calefactio eſt, qua ignis calefacit, & frigefactio, qua aqua frigefacit, vt explicaui *in Epitome lib.* 1. *quæſtione quarta, artic.*9. Sic intentio, elicitio, & aliæ voluntatis actiones dicuntur impropriæ effectus finis, quatenus ſunt, quibus mediis agens operatur. Hinc Ariſtot. 5. *Met. cap.*2. ſubnectit, ex mediis quæ valent ad finis adeptionem, quædam eſſe opera, nempè actiones, quædam inſtrumenta, quibus artifex opera ab ipſo intenta, & propoſita peragit, & perficit. De effectibus autem propriè ſumptis nemo, quem viderim ambigit, eos eſſe inter effectus cauſæ finalis aſcribendos: ſed tota altercatio fulget de effectibus impropriè captis, qui cum ex dictis ſint triplicis generis; quidam enim præcedunt finis intentionem, nonnulli mediorum proſequutionem, & cæteri finis conſequutionem De primis, & tertiis eſt ferè tota lis inter Philoſophos. Nam de ſecundis vix eſt, qui eos amoueat à ſerie effectuum cauſæ finalis, licet Arr. *diſp.*8. *Phyſ. ſect.*7. *num.*76. Supprimat nomina quorumdam fautorum contrariæ ſententiæ

52. Aſſertio prima, ſimplex amor finis, & cæteri actus, qui præcedunt mediorum electionem ad finem conſequendum non cadunt ſub cauſalitatem finis. Deducitur ex Doct. præcit. § *Ad argumenta F.* vbi expreſsè ait, finem non mouere agens ad agendum, niſi vt amatum, & deſideratum. Ergo amor finis, eiuſque deſiderium præit cauſalitatem eius, ac proindè in ambitu eius haud continetur. Idem habet 4. *diſtinctione* 49. *quæſtione* 8. inquiens, Deum non aliter eſſe cauſam finalem omnium, niſi quia propter ipſum res ſunt amatæ. Iterum 1. *diſtinctione prima, quæſtione tertia*, admittit actum neutrum, vult que ibi ſummum bonum poſſe eſſe obiectum beatificum, abſque ratione finis. Et 2. *diſtinctione* 41. *quæſtione vn.* affirmat, & probat eſſe actus indifferentes, non ſolùm actu, ſed etiam habitu, & virtute. Et *ſuprà*, oſtendi ex eodem Doctore, eſſe problema, voluntatem poſſe ferri in malum ſub ratione mali.

53. Nec iuuat reſpondere cum noſtris Recentibus cit. Scotum loqui ibi de cauſalitate finis non vniuerſali, ſed particulari. Nam præfata loca legenti, conſtat ipſum diſſerere de ea vniuersè ſumpta, quam ſtatuit eſſe motionem metaphoricam, nec aliam vſquam tradit. Atque *quæſtione quarta prol.* apertè loquitur vniuersè de fine cognito intentione, amore, deſiderio, &c. Hinc dicti Authores allegati, id ex 1. *diſtinctione prima, quæſtione tertia*, ſe collegiſſe, ingenuè fatentur, ſtatim *in initio artic.*7. Nec minus illis prodeſt, quod ſubdunt, Scot. capi principatiuè, quia finis cauſat, quatenùs allicit, & excitat agens ad agendum. Siquidem iſti *artic.* 3. *diſp.*7. putant cauſalitatem finis eſſe actionem agentis. Ideò ſecundum Scot. tales actus præcedentes electionem mediorum ſub cauſalitate finis haud comprehenduntur. Suaderi quoque poteſt ex 2. *Phyſ. T.*29. & 5. *Met. cap.*3. vbi definitur finis, cuius gratia cætera fiunt. Ergo in doctrina Philoſophi, quæ fiunt gratia alicuius, ſunt effectus finis, & èeontra, quæ non fiunt gratia finis, non ſunt effectus finis: amor autem, intentio, & cæteri actus non fiunt propter finem, quia effici gratia finis, idem eſt ac amore finis, conſequenter amore finis foret amore finis, quod eſt vanum, & ridiculum.

54. Quod ſi dicas, gratia finis coïncidere cum bonitate finis, quæ excitat agens ad eius conſequutionem, id arbitror falſum eſſe, quandoquidem non ſemper agens mouetur à bonitate finis, ſed pro ſuo libito, & arbitratu, præſertim cum finis eſt malus, quem voluntas vult ſub ratione mali. Prætereà finis cauſat penes eſſe intentionale ex dictis in Phyſica. Ob id dicitur prior in intentione. Igitur ipſa intentio finis non capitur ſub eius cauſalitate, alioqui cum cauſa ſit prior ſuo cauſato, daretur aliquid prius ipſo fine, quod eſt cauſa intentionis, eiuſque propoſiti, & amoris, proindéque finis non foret prima cauſa, nec prior in intentione. Deinceps ſi agere propter finem, ſit agere propter bonitatem finis, cum bruta trahuntur à bonitate finis, agerent propter finem, quod loco citato reiectum eſt. Demùm, bonitas obiectiua cauſat, non in genere cauſæ finalis, ſed efficientis, cauſalitas enim finis competit dumtaxat agenti intellectuali libero: ergo cum vtplurimum obiectum mouens agens intellectuale, ſit expers mentis, & voluntatis, ipſa effectio obiecti non debet connumerari inter effectus finis. Denique effectus cuiuſcumque cauſæ eſt terminus eius cauſalitatis, amor autem nequit eſſe terminus finis, cum finis cauſet, vt amatus, & deſideratus. Atque motio metaphorica, quæ eſt cauſalitas finis, eſt motio amoris, & deſiderij, cauſalitas autem cuiuslibet cauſæ non eſt effectus, ſed quo effectus producitur, vt planum feci in vlt. notat. Quare non aptè Suarez allegatus, ſcribit amorem, intentionem, vſum, & electionem claudi ſub effectibus cauſæ finalis, cum non ſint eius termini, nec quod efficitur, ſed quod effectus finis, ſiue finis in exequutione efficitur.

55. Aſſertio ſecunda, vſus, electio, & reliqui actus voluntatis eliciti, vel imperati, interni, vel externi numerantur inter effectus cauſæ finalis. Aſſertio eſt bipartita, & deducitur ex Doct. *vbi ſuprà.*

Prima pars de vſu patet *ex* 1. *diſtinct.* 1. *quæſtion.* 3. *ante* §. *De* 2. vbi ait Scot. vſum eſſe actum imperfectum volendi bonum propter aliud. Illud enim, quod fit gratia finis, continetur ſub eius cauſalitate, vt liquet ex definitione finis: vſus autem eſt gratia finis; quiſpiam enim operatur perquirens media idonea, & opportuna, imperatque potentiis externis, membraque ſua, vel aliena applicat ad finis adeptionem, eaque ordinat, & diſponit ad eius poſſeſſionem. Rurſus, vſus pendet eſſentialiter à fine; non enim quis laboraret, & vteretur mediis neceſſariis, niſi intenderet, proſequeretur, & inhiaret finem: ergo vſus comprehenditur in ſerie effectuum cauſæ finalis.

Secunda pars eſt in confeſſo apud omnes ferè Philoſophos; eſtque probatu facilis. Etenim actus elicitus, & reliqui actus præmemorati fiunt propter finem, ad eumque ordinantur, & referuntur, amanturque media propter finem, vt ſectio venæ, & potio amara propter ſanitatem. Deindè finis mouet agens, vt eliciat actum volendi finem, adhibeat media neceſſaria ad ipſum comparandum, & poſſidendum. Inſuper electio, & imperatio, cæteræque operationes pendent eſſentialiter à fine à quo excitatur, & mouetur agens. Igitur præfati actus inter eius effectus aptè recenſentur.

56. Aſſertio tertia, actus conſequentes finem adeptum non cadunt in eius cauſalitatem. Exhauritur ex eodem Doct. *vbi ſupra*, præſertim 1. *diſtinct.*1. *quæſtione tertia*, vbi aſſimilat actus intellectus, actibus voluntatis in eo, quod nonnulli ſunt propter aliud, vt vſus, alij verò propter ſe, vt fruitio, quæ habetur de fine adepto, & poſſeſſo. Cum ergo fruitio, & complacentia ad aliud non ordinentur, nec referantur, cuiuſmodi ſunt ea, quæ ſub finis cauſalitate includuntur, planè ſequitur, fruitionem, & reliquos actus conſequentes adeptionem finis non recenſeri inter effectus finis. Prætereà, ceſſante actione agentis, ceſſat quoque cauſalitas finis, *ex primo de generatione, capite* 7. *T.* 55. Conſequuto autem fine, ceſſat actio agentis, vt in artificialibus, ædificata domo, non amplius circa eius conſtructionem ædificator operatur,

& Medicus inducta ſanitate in ægrum, non amplius eum curat: & in naturalibus, graue cadens deorſum ad ſuum centrum perueniens, non amplius in eo mouetur, ſed quieſcit, vt ſcribit Doct. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 8. §. *Secundò videndum. ſub E.* & 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. §. *De 4. E.* Quod reſpiciens Aug. *in Pſal.* 56. inquit. *Sed cum ad illum perueneris, vltra non quæras, finis tuus eſt.* Eò magis, in ſententia Aduerſariorum exiſtimantium cauſalitatem finis perinde eſſe ac cauſalitatem agentis, eſſeque eamdem actionem, diuerſo tantum reſpectu inſpectam. Deinde, ſi tales actus ſont effectus finis, iam finis non eſt adeptus, quia cauſalitas finis eſt propter finem acquirendum, in cuius gratiam agens operatur. Implicat autem finem eſſe adeptum, & ſimul non eſſe adeptum, vt contingeret, ſi tales actus fierent propter finem: omnis enim cauſalitas eſt ad producendum effectum, & terminum de nouo acquirendum: noua quippè relatio exigit nouum terminum. Cum ergò fine adepto, maximè ſi extiterit vltimus, alius non ſuperſit acquirendus finis, probè infertur, eos actus inter effectus finis non aſcribi. Item, finis eſt prior in intentione, & poſterior in exequutione. Si ergò conſequutus eſt finis operationes, quæ habentur circa ipſum finem habitum, non clauduntur ſub cauſalitate finis, quia iam finis exercuit ſuam cauſalitatem, alioqui non foret vltimus in exequutione, ſed foret quid aliud vltimum aſſequendum, ad quod cauſalitas eius ordinaretur. Amplius ex dictis *in* 1. *art. huius quæſt.* finis alius eſt formalis, vt fruitio, alius verò obiectiuus, vt Deus: ſi autem fruitio caperetur ſub cauſalitate finis, non foret finis, ſed ad finem adhuc dirigeretur, quia finis gratia alterius cauſat: at fructio cum ſit vlt. finis formalis hominis, ad aliud non refertur, ſed ſtat cum vnione, & coniunctione obiectiua finis, ratione cuius homo perfectè beatificatur, & vltimatè quieſcit, vt ſignificat Aug. *lib.* 2. *qq. Euangeliorum quæſt.* 39. *Tomo* 4. *ſuorum operum. Summa quies præmium eſt iuſtorum laborum, qui in Eccleſia miniſtratione peraguntur.* Inſuper, dicta diuiſio finis recipitur à Suarez *cit. ſect.* 2. *n* 5. *& num.* 15. ſcribente, vtrumque finem complere vnam cauſam finalem. Si ergo vterque eſt cauſa finalis, non eſt effectus eius, idem quippe ſimul nequit eſſe cauſa, & effectus. Demùm, fruitio eſt vltima perfectio formalis hominis, qua coniungitur optimo, ſiue Deo obiecto eius beatifico: non ergo ad aliud ordinatur, ſecus non foret perfectio vltima; atqueadeo Suarez, & noſtri Recentes non rectè aſtruunt eſſe vnum finem, ex vtroque coaliium, vnumque ad alium ordinari, quos etiam retuli *ſuprà art.* 2.

57. Oppones primò, ex 1. *diſt.* 1. *q.* 5. §. *Ad argumenta.* Et *d.* 2 *q.* 2. §. *Iuxtà tres concluſiones N.* Et *d.* 8. *q.* 5. §. *contra iſtam opinionem.* Quod eſt infinibile eſt incauſabile, hoc eſt, quod non habet finem, non habet efficientem cauſam, quia omne per ſe agens agit propter finem: & quod habet efficientem cauſam, vtique habet finalem: amor autem, deſiderium, & ſi qui ſunt alij actus præcedentes electionem finis ſortiuntur cauſam efficientem. Nam præter Deum, omnia ſunt cauſata, vel cauſabilia, à cauſa efficiente: hi ergo actus referendi ſunt inter effectus cauſæ finalis. Conf. ex 2. *d.* 40. *q. vn.* vbi ait Scot. omnes actus humanos reſpicere finem. Ratio eſt, quia agens agit propter finem, à fine allicitur, & mouetur ad ipſum conſequendum. Ergo huiuſmodi actus ſunt ſub finis cauſalitate. Reſpondeo Scot. ibi loqui de iis, quæ cauſantur vt quod, non autem de illis, quæ cauſantur vt quo, vt aduerti ſuprà in vlt. not. Atque de eis, quæ non antecedunt actionem, & electionem agentis, alioqui actio ageretur, & factio fieret, quod non conceditur. Ad conf. dico Doct. eſſe exponendum de ſecundis actibus, electione, vſu, & cæteris prænarratis; non autem de primis, de quibus contendimus in præſentia. Præſertim quia id non reperitur in Scot. immò oppoſitum, cum ſanciat eſſe actus indifferentes ad finem irreferibiles, vt quoque aſſerit Vorr. *diſt.* 1. *primi diff.* 2.

58. Oppones ſecundò, homo exercens primum actum amoris operatur propter finem, mouetur namque à bonitate eius, gratia cuius operatur: ergo huiuſmodi amor continetur inter effectus finis. Conf. 1. is actus amoris prouenit ab aliqua cauſa: Quidquid enim eſt, Deo excepto, fit ab alio: non videtur autem ab alia cauſa promanare, quàm à voluntate, quæ omnes ſuos actus dirigit ad finem, cùm ſit agens ex delectu. Igitur primus amor numeratur inter finis effectus. Conf. 2. quod capitur ſub obiecto alicuius potentiæ, ab ea tanquam eius effectos reſpicitur, vt liquet de obiecto intellectus, quod eſt verum, & de obiecto viſus, quod eſt color, & ſic de reliquis: ergo bonum, quod eſt obiectum voluntatis, mouet ipſam ad agendum propter finem; ac proindè ille amor finis, quo excitatur voluntas à fine ad operandum cadit ſub eius cauſalitate. Conf. 3. actus amoris ergà Deum elicitus à voluntate propter finem, vt patet ex Pſal. 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum: propter retributionem* Itaque quicumque actus amoris ſiue prior, ſiue poſterior cenſetur finis effectus. Nego ant. cum enim homo ſit agens liberum, poteſt ſuo arbitratu eam actionem ad nullum finem dirigere, cum ex dictis dentur actus indifferentes, & neutri, maximè quia illa motio eſt cauſalitas finis, quæ præcedit actionem voluntatis, ideoque dicitur finem mouere efficiens, vt amatum, & deſideratum, iſque amor præit agentis efficientiam. Ad 1. conf. dico eſſe à fine, non verò à voluntate, quæ tunc mouetur ab amore finis, motio autem finis non eſt motio voluntatis, cum ex eius appetitu, & deſiderio ipſa voluntas alliciatur ad agendum, propter eiuſdem finis adeptionem. Ad 2. conf. dato, & non conceſſo ant. nego conſequentiam. Suprà namque innui, obiectum voluntatis eſſe omne ens, tamque latè patere, quàm obiectum intellectus. Ad 3. conf. dico valere de amore efficaci, & elicito à voluntate, non autem de amore complacentiæ, & inefficaci præcedente amorem elicitum, & efficacem, vt conſtat ex 1. *diſt* 8. *quæſtione* 5. *&* 2. *diſt.* 6. *quæſt.* 1.

59. Oppones tertiò, actus ſubſequens adeptionem finis eſt propter finem, cum ſit actus perfectus *ex* 1. *d.* 1. *q.* 3. ratione cuius homo coniungitur fini ſuo, ipſoque fruens, gaudens, & delectans perfectiſſimo modo, circa ipſummet præſentem, quem prius concupiſcebat, & amore flagitabat, poteſtque dicere illud Cant. 3. *Tenui eum, nec dimittam*, veluti Beati tenent, vident, fruuntur Deo, & delectantur: ergo actus præfati ſubſequentes ſunt propter finem, in eius cauſalitate contenti. Nego ant. cum enim eſſe propter finem idem ſonet ac propter amorem finis. Amor, qui eſt circa finem acquiſitum, & poſſeſſum foret propter amorem, quod eſt ridiculum, & abſurdum. Iam enim finis exercuit ſuam cauſalitatem, adepto fine, cum cauſalitas finis ſit motio, qua agens mouetur ad conſequendum finem, quo conſequuto ceſſat talis cauſalitas, veluti quando cauſa efficiens effectum ſuum produxit, ceſſat eius actio, & acquiſito termino ceſſat motus. Alioqui ſi adhuc agens moueretur ad agendum gratia finis, ipſum nec haberet, nec poſſideret, quod data hypotheſi falſum eſt. Addo quod fruitio, quæ eſt actus perfectus, eſt vlt. finis formalis, non ergo eſt propter finem, ſecus non eſſet finis vlt. Sed finis ſub fine. Nec iuuat dicere, ipſum eſſe ob finem obiectiuum, quia finis obiectiuus pariter eſt vltimus, & in ſuo genere vnus finis ad alium non ordinatur, cum finis ex æquo diuidatur in finem formalem, & obiectiuum, vt patuit *in* 1. *art. huius q.*

60. Si dicas eſſe duplicem actionem, vnam imperfectam tendentem ad finis conſequutionem, & hæc fine adepto, ceſſat: alteram perfectam, qua agens quieſcit in fine, & iſta habito fine non ceſſat. Ita ex Diuo Thoma 4. *diſtinct.* 48. *quæſt.* 2. *artic* 2. exponunt Ariſt. Suarez *diſp.* 23. *Met. num.* 6. *ſect. cit.* Rumus, & alij, cuius corroborationem, & declarationem adducunt exemplum de motu Cœli, qui fine ſuo conſequuto, qui eſt imitatio diuinæ bonitatis, ceſſat: ſimiliter amor non deſinit ad finis adeptionem, immò perfectior fit in coniunctione, & fruitione finis habiti, & poſſeſſi. Contrà, eſt namque petitio principij, non verò dilutio argumenti. Flagitatur quippè, verſaturque in lite, vtrum actus, quo agens in fine habito agit, cauſetur à fine, necne? cui reſpondetur affirmatiuè, & cum cauſa petitur, obuiam fit, quia eſt actus, qui perdurat cum fine. Id autem eſt, quod poſtulatur, & inueſtigatur, vtrum ſcilicet, actus quo agens in fine habito operatur, pendeat à fine. Nos autem dicimus nequaquam à cauſalitate finis pendere, quandoquidem finis cauſalitas habet ſuum terminum ad quem, & vlterius non ſe extendit, alioqui non foret vltimus finis. Nec diſtinctio allata congruit teſtimonio Philoſophi, quia ex 3. *Phyſ. cap.* 2. *T.* 6. *Motus eſt actus entis in potentia, vt in potentia*, ſiue actus imperfectus ad perfectionem acquirendam directus, tunc autem agens ſua vlt. gaudet perfectione, igitur non amplius extat motus, & ceſſante motu, vtique actio agentis ceſſat ad acquirendum terminum. Ariſtoteles autem verba facit de motu rerum generabilium, & corruptibilium, non verò de motu Cœli orbiculari, qui eſt neuter, & ab extrinſeco, nec propter imitationem diuinæ bonitatis, ſed propter perennes generationes, & corruptiones rerum ſublunarium, quarum non eſt meta, donec dies iudicij adueniat; tunc enim deſinente Cœli motu, vtique generationes, & corruptiones ſublunarium deſinent, vt dixi *lib. de Cœlo, quæſtione ſecunda, articulo quinto.* Adde, quod agens mouetur ad rem conſequendam, qua carent, habita autem huiuſmodi re, in ea perfruenda conquieſcit; vnde Apoc. 14. *Vt requieſcant à laboribus ſuis.* Et Eccleſia cantat, *requieſcant in pace*, quod optauerat Dauid Pſalm. 4. *In pace in idipſum dormiam, & requieſcam.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum media ad finem ſint formaliter bona.

61. PLerique, quos ſequitur Suarez *diſp* 23. *Met. ſect.* 6. *num.* 11. negant media eſſe per ſe bona, niſi ratione finis, ad quem ordinantur. Cæteri verò, inter quos ſunt Faber *de peccatis diſp.* 9. *quæſt.* 1. *cap.* 8. Fuentes 2. *Phyſ. quæſt.* 7. *diff.* 4. *art.* 3. & Hurt. *diſt.* 13. *de anima ſect.* 4 § 26. arbitrantur, media ad finem directa participare propriam bonitatem, contínerique ſub obiecto voluntatis.

62. Not. primò, media bifariàm poſſe inſpectari, vno modo materialiter ſumpta, quatenus talia ſunt entia, nullo habito reſpectu, & ordine ad finem, quo pacto nemo inficiatur, media potiri aliqua bonitate: altero modo formaliter capta, quatenus ad finem diriguntur, propter quem aſſumuntur, & amantur ab agente: & de mediis ſic acceptis, tota eſt propoſita difficultas, vt aduertunt Fuent. & Suarez præmemorati.

63. Not. ſecundò, ex dictis, *quæſt. de bono, ar.* 2. triplex eſſe bonum, honeſtum, delectabile, & vtile. Media autem inter bona honeſta, & delectabila non referuntur, quandoquidem hæc propter ſe, illa verò propter aliud appetuntur. Licet autem vtilia ſint gratia aliorum, non ob id carent propria bonitate, veluti relatiua, tametſi aliud reſpiciant, propria entitate, & bonitate non ſpoliantur: ſic media perhibentur habere bonitatem, non quidem abſolutam, ſed relatiuam. Quinimmò etſi nullam ſortirentur bonitatem, & perfectionem, vt relationes diuinæ adhuc voluntatis obiecto clauderentur, vt docet Scot. *in Report.* 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. inquiens, *Voluntas poteſt habere finem præſtitutum, qui nullam habeat rationem boni.*

64. Aſſertio, media ad finem gaudent propria bonitate diſtincta à bonitate finis, & comprehenduntur ſub obiecto voluntatis. Deducitur ex Doct. 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 3. §. *Quantum ad* 1. *A.* & *ibid. quæſt.* 4. §. *Ad argumenta. Voluntas ita liberè aſſentit maiori bono, ſicut minori. Quol.* 16. §. *Dei F.* 4. *diſt* 49. *quæſt.* 10. §. *Ex his.* Et *ibid. Reportat.* 4. *quæſt.* 9. *& collat.* 17. *Voluntas pro ſua libertate, & delectu fertur in media, & in finem.* Fauet Ariſtoteles 3. *Top. cap* 1. *Finis eſt eligibilior iis, quæ ſunt ad finem.* Et paulò poſt. *Melius eſt, quod propter ſe, & honorabilius, & laudabilius eſt, amicitia diuitiis.* Et 1. *Magn mor.* 3. *Melior eſt finis iis, quæ ſunt ad finem.* Iam verò aſſertio probatur rationibus, & primò, tam latè patet obiectum voluntatis, quàm intellectus, ex 1. *diſtinct* 6. *quæſt.* 1. obiectum autem intellectus eſt omne ens, ſiue ſit medium, ſiue finis, ſiue quodlibet aliud. Cauſa eſt, quia omne ens intelligibile, eſt quoque volibile. Media ergo cum ſint entia, vtique ſunt bona, continenturque ſub obiecto voluntatis.

Secundò, omnis potentia, & facultas, quæ agit circà vnum obiectum, non abſolutè, ſed reſpectiuè, hoc eſt in ordine ad aliud, agit circà vtrumque, voluntas autem agit circà media, non præcisè, ſed in ordine ad finem: ergo voluntas reſpicit media, proindéque media comprehenduntur ſub eius obiecto. Maior eſt Philoſophi 2. *de anima*, *T.* 146. affirmantis ſenſum communem diſcriminari à reliquis ſenſibus, proptereaquod agnoſcit diſcrimen inter obiecta diuerſorum ſenſuum: omnis autem potentia ſtatuens diſcrimen inter aliqua diuerſa, neceſſe eſt, ea cognoſcat. Quare cum voluntas eligat media meliora, & opportuniora, planè infertur ea velle, atque in eius obiectum cadere media. Hæc ratio exhauritur *ex Quol.* 16. *art.* 2 *ſub K.*

Tertiò, ſicut ſe habet principium in ſpeculabilibus, ſic ſe habet finis in operabilibus, 2. *Phyſ.* Intellectus autem nedum præmiſſas; verumetiam concluſionem, diſtincta cognitione attingit. Illa quippè habitu principiorum, hæc verò habitu ſcientiæ comparatur: pariter ergo voluntas fertur ad finem, & ad ea, quæ ad ipſum ordinantur, cuiuſmodi ſunt media.

Quartò, ſi qua ratio excluderet media à voluntatis obiecto, maximè quia non ſunt bona, nec amabilia, nec appetibilia, vt contendunt patroni oppoſitæ ſententiæ: hæc autem ratio nulla eſt, quia ex dictis ſuprà, voluntas pro ſuo libitu, & delectu poteſt tendere in bonum, & malum, in neutrum, in referibile, & irreferibile, in poſſibile, & impoſſibile, vt conſtat ex dictis. Eò magis, media ſunt bona propria bonitate, abſque reſpectu vllo ad finem. Nam opera, quæ quis perſoluit ad gloriam conſequendam, ſunt bona, vnumque eorum melius eſt alio; ideò maius, aut minus præmium, tribuitur à Deo, iuxtà meliora, vel minus bona opera peracta. Iterum virtutes rerum naturalium vel artificialium, ſunt bonæ, vt virtus vini, quo (iubente Apoſtolo) vtebatur Timotheus ad iuuandam valetudinem eius. Item calor naturalis eſt bonus, nedum in ſe, quia eſt bona qualitas, verumetiam propter nutritionem animalis, quo vtitur animal tanquam medio, & inſtrumento ad ſe ipſum fouendum, & nutriendum.

Denuò

Denuò, cum bonitas ſit conuenientia rei, vnumque medium ſit altero conuenientius, vnumque alteri præferatur poſt conſultationem, conſequenter ſit, vt media ſint bona, ſubque voluntatis obiecto capiantur. Huc pertinet elogium Scot. 1. *diſtinct.*41. *quæſt.vn.* §. *Poteſt aliter dici A.* ordinatè volens prius vult finem, quàm ea, quæ ſunt ad finem, cuiuſmodi ſunt media, quæ pariter ſunt volita, licet prius finis, quàm media, quæ ſpectant ad ipſius finis conſequutionem.

65. Oppones primò, *ex* 2. *Phyſ.c.*3 *T.*31. & 6. *Met. c.*1. necnon 1. *Eth* 1 cit. à Doct. 4. *diſt.*40. *quæſt.*4 §. *Iuxta hoc verſ. Aliter dicitur.* Finis, & bonum coïncidunt. Ergo per Ariſt. media, quæ non ſunt finis, ſed ad finem, per ſe bona non ſunt, ſed ſolùm vt reſpiciunt finem. Ideò ſubdit idem author 2. *Eth.*7. illud eſt rei bonum, cuius gratia operatur. Cùm ergo agens operetur propter finem, non verò propter media, infertur, media bona non eſſe niſi participatione bonitatis finis, proindéque ſub ſubiecto voluntatis haud comprehendi. Reſpondeo aſſertum Stagiritæ interpretandum eſſe de bono honeſto, & delectabili, quod per ſe appetitur, non autem de bono vtili, quod gratia alterius appetitur, cuiuſmodi ſunt media, quæ valent ad finem conſequendum. Idque confirmat alterum teſtimonium eiuſdem Philoſophi inquientis, illud eſſe bonum, propter quod agens agit. Media autem licet finem ſpectent, pro cuius adeptione aſſumuntur ab agente, non ob id bonitate intrinſeca priuantur, veluti creatura reſpicit Deum; ſortiuntur tamen propriam entitatem, & bonitatem ab eo reſpectu diſtinctam. Quamobrem bonitas mediorum eſt quidem ad finem, nihilominus non eſt bonitas ipſius finis, ſed ab ea diſſidet, veluti relatio à termino, & actus ab obiecto, ad quod fertur.

66. Oppones ſecundò, media eliguntur, & aſſumuntur ab agente intellectuali, propter finem. Ideò enim agens potius hæc, quam illa media eligit, priuſque iſtis, quam eis mediis vtitur, gratia conſequendi finem, à cuius bonitate excitatur, & mouetur ad agendum, conſultat de eiſdem, perquirit, & ſeligit efficaciora, & opportuniora ad eius adeptionem. Igitur, media ſuam bonitatem à fine depromunt, & mutuantur. Conf. primò, ceſſante fine, ceſſant quoque media ad finem, ergo media ſuam bonitatem non participant à bonitate finis differentem. Conf. ſecundò, acquiſito fine, media eius nihil prorſus conducunt, vt potio amara, ſectio venæ, & cætera ad ſanitatem comparandam, ipſa ſanitate præciſa, ea nedum inutilia ſunt; verumetiam noxia, & mala. Igitur ſi qua in mediis extat bonitas, à bonitate finis decerpitur. Concedo ant. nego conſeq. potiùs namque oppoſitum, quam propoſitum deducitur, ſiquidem media eliguntur conuenientiora, commodiora, & aptiora, propterea quod ipſa media fruuntur propria bonitate, à finis bonitate diſſita, ſecus quæcumque media ſufficerent ad finem comparandum, nec magis vnum, quam aliud ad illum foret aptius, & expeditius, quod quotidianæ, experientiæ, contradicit. Licet autem bonitas per ſe prima, & abſoluta ſit bonitas finis: nihilominus extat ſecunda bonitas mediorum, quæ ſunt ad finem ab eiuſdem bonitate diſtincta, vt luculenter ediſſerit Doctor *Quol.*16. *ſub F.* inquiens, ſicut eſt ordo in veritate, inter principium, & concluſionem, quæ habet veritatem participatam à principio; ita eſt ordo inter finem, & ens ad finem in bonitate, ſiue appetibilitate, quia ens ad finem habet bonitatem participatam reſpectu finis. Ad 1. conf. ſi finis deſinat eſſe, deſinit quoque ordo, ſiue reſpectus medij ad finem; non tamen deſinit bonitas intrinſeca medij, quemadmodum ſi filius moriatur, perit quidem paternitas reſpiciens filium, non tamen perit perſona, in qua inerat paternitas. Ad 2. conf. dico, quædam eſſe media, quæ bonitatem intrinſecam, & formalem non participant; ſed tantum extrinſecam à fine deſumptam, & hæc ſunt bona, bonitate finis dumtaxat, vt ſectio venæ, & huius formæ alia: quædam verò præter ordinem, & habitudinem ad finem gaudent intrinſeca, & formali bonitate, & iſta ſunt bona, dempta bonitate finis, vt ſi lux ſolis cæcutienti, & nicticoraci bona non ſit, in ſe tamen bona eſt, & ambulanti, operantique prodeſt. Iterùm, quamuis calor ignis febre ardenti laboranti bonus non ſit, nihilominus ipſi igni bonus eſt, cùm ſit virtus eius, qua calefacit. Itaque quod vni propter interceptum obicem non prodeſt, alteri eſt adiumento, vel ornamento.

67. Oppones tertiò, quando diligitur proximus propter Deum, nulla bonitas extat in proximo, vt diligatur, niſi à Deo vltimo fine hominis deprompta: ergo medium, vt medium, quodcumque illud ſit, totam ſuam bonitatem a fine mutuatur Conf. primò, quod eſt ens per participationem, vtique bonum eſt per participationem, decerpitque ſuam entitatem, & bonitatem ab ente, & bono per eſſentiam: cum ergo omne ens creatum ſit bonum per participationem, conſequenter à Deo, qui eſt bonum per eſſentiam, accipit bonitatem, quam optabat Dauid Pſalm. 118. *Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me.* Conf. ſecundò, ex illo adagio.

Quidquid agant homines, intentio iudicat omnes.

Si ergo actiones ſunt bonæ, quia finis bonus eſt, & è contrà actiones ſunt malæ, quia finis malus eſt, colligitur apertè media ſuam emendicare bonitatem à fine, cuius ſunt media. Nego ant. omne quippè creatum eſt bonum propria, & intrinſeca bonitate, vt patet Gen. 1. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Et Matt. 7. *Arbor bona bonos fructus facit.* Etſi enim Deus ſit bonus bonitate independente, & vltimata, creatura tamen eſt bona bonitate dependente, & finita, ordinataque ad Deum omnium vltimum finem. Ad 1. conf. diſtinguo, quod eſt bonum bonitate extrinſeca, concedo, quod eſt bonum bonitate propria, & intrinſeca finem non reſpiciente, nego Sic cum Scoto reſpondet Gadius *Quol.*16. *art.*1. Ad 2. conf. dico id valere de eo, quod ordinatur ad bonum finem, ſecundum iudicium rectæ rationis, aliter fallit, ſiquidem non ſequitur, finis eſt bonus, ergo media ſunt bona, quia poſſunt eſſe mala, vt quis vult fornicari propter Deum, quod lex Dei prohibet: & quiſpiam vult cudere numiſma, vt ſuccurrat egeno, quod vetat ſtatutum Principis.

68. Quæres primò, vtrum negationes, & priuationes capiantur ſub obiecto voluntatis? Occurrendum eſt affirmatiuè. Nam Scot. 4. *diſt.*50. *quæſt.*2. § *Ad* 2. *quæſt. F.* & Vorr. *ibid. art.*3. *diff.*1. aſſerunt damnatos appetere non eſſe, iuxta illud Apoc. 9. *Deſiderabunt mortem, & fugiet ab eis.* Mors autem eſt carentia vitæ. Iterum voluntas poteſt velle impoſſibile, *ex* 2. *diſtinct.*6. *quæſt.*1. Impoſſibile autem eſt negatio entis. Ampliùs, quidam Philoſophi ſe obcæcarunt, ne viderent mala, & in ea prolaberentur, vt oſtendi *in ſerm. de cæco nato.* Rursùs mali diligunt tenebras, & oderunt lucem, vt claret ex illo Chriſti Domini Ioan. 3. *Dilexerunt magis tenebras, quàm lucem.* Ratio eſt in promptu, voluntas ex ſe eſt libera, poteſtque pro ſuo libito tendere in bonum, vel malum: malum autem eſſe priuationem boni, ſuperiùs monſtratum eſt. Addo, quod negationes non ſummè amamus, vt arguit Doct. 1. *Reportat. diſtinctione tertia*, & *ibidem*, negatio cognoſcitur per affirmationem, ex 2. *Perih. in fine*, & 4. *Met. T.*2. Vtplurimum autem homo deſiderat negationes, & priuationes, non præciſè, ſed ad euitanda maiora mala. Vnde Doctor 4. *allegato*, §. *Reſpondeo*, inquit, quando ſunt duo mala, in eligendo minus malum, eſt fugere maius malum, quia ibi vnum habet rationem boni, reſpectu alterius, vt liquet 5. *Eth.*6. *in fine.* Ad vitandam ergo

pœnam damnati cupiunt non eſſe. Inſuper, quiſpiam optat eſſe abſque infirmitate, & dolore, vt ſanitate fruatur, & quis deſiderat mortem, vt vita æterna potiatur, ſic Apoſtolus Philip. 1. *Cupio diſſolui, & eſſe cum Christo.* Tametſi affectione commodi, naturalique inclinatione mortem perhorreſcat, *Nolumus ſpoliari, ſed ſuperueſtiri.* 2. *Cor.* 5.

69. Quæres ſecundò, vtrum relationes tam reales, quàm rationis valeant contineri intra voluntatis obiectum. Reſpondent nonnulli, quorum meminit Suarez cit. *num.* 20. negatiuè: alij verò diſtinguentes, de relationibus tranſcendentalibus, concedunt, de prædicamentalibus, negant, quibus ſubſcribit Suarez *vbi ſuprà*. Ego autem adhæreo parti affirmatiuæ; Eæ enim omnes relationes ſunt entia, quæ ſicut cadunt ſub obiectum intellectus, ſic pariter ſub obiectum voluntatis, cum vtriuſque ſit æqualis ambitus. Cauſa eſt, quia quis poteſt velle eſſe patrem, aut Papam: præciſè autem paternitas, Papatus, & id genus alia ſunt relationes. Eò magis, ſicut relationes ſortiuntur entitatem, pariter & bonitatem; omne quippè ens eſt bonum, vt conſtat ex Met. Nec præſtat diſtinctio Suarez de relationibus tranſcendentalibus, & prædicamentalibus: ſiquidem illæ præter eſſe ad aliud, participant entitatem abſolutam; penes quam non ſunt relationes, ſed penes ordinem, & reſpectum, quem ad aliud præſeferunt. Quod ſi relationes tranſcendentales ſunt bonæ, potiori iure prædicamentales, quæ præter eſſe tranſcendentale, aliquid aliud participant, ratione cuius in genere locantur. Id ipſum quoque aſtruendum eſt de relationibus rationis, vt tenent Conimb. 2. *Phyſ. cap.* 7. *quæſt.* 13. *art.* 2. & *log.* 5. *cap.* 2. *quæſt.* 11. *ſect.* 4. quæ ſuo modo gaudent eſſe, quod ab intellectu accipiunt, atque penes illud eſſe expeti queunt à voluntate. Vt enim ſunt intelligibiles, ſic etiam ſunt volibiles, præſertim quia voluntas formare valet ens rationis latè ſumptum, vt dixi *in Met.* 6. *de ente rationis. q.* 2. *art.* 2. *Aſſertione* 2.

ARTICVLVS VII.

An ſit vltimus finis ſecundum quid.

70. HÆc dubitatio capi, & examinari poteſt bifariàm, vno modo de vltimo fine ſecundum quid, hoc eſt de fine vltimo in aliqua ſerie, & genere rerum, de quo in præſenti art. Altero modo de fine vltimo ſimpliciter, id eſt de fine vltimo omnium rerum, de quo in ſequenti art. diſſeremus.

71. Aſſertio. Datur finis vltimus ſecundum quid. Ita Scot 4. *diſt.* 49. *q* 3. *ante* §. *Hic dicitur.* Et *q.* 4. §. *In iſta quæſt. ſub A.* Et *ibid. in Rep. quæſt.* 3. §. *ratio ad oppoſitum* Et paſſim alibi. Probatur 1. ex Ariſt. Statuente tum *lib. prædicamentorum*, tum etiam 5. *Met. tit.* 14. decem ſuprema genera, & 10. *Met. cap.* 1. ſubdit: *In vnoquoque genere datur vnum, quod eſt metrum, & menſura aliorum.* Et antè 2. *Phyſ.* 24. & 1. *Pol.* 5. & 1. *Eth.* 1. Homo eſt rerum finis. 2. vbi eſt 1. cauſa efficiens in aliquo ordine, ibi quoque eſt prima cauſa finalis; vt enim ſcribit Doct. 1. *diſt.* 1. *quæſt* 4. cauſa efficiens, & finalis ſimul coniunguntur, adeò vt, niſi ſit cauſa efficiens, non erit cauſa finalis, & econtrà. Vnde *lib. geneſeos* narrantur ſingulæ rerum creationes & generationes, iuxtà genus, & ſpeciem earum, præſertim hominis, qui à Deo, & propter Deum creatus eſt. 3. res non vna, ſed pluribus pollent viribus, penes ſpecierum varietatem, & multiplicitatem habentur diuerſæ virtutes, potentiæ, & operationes, quæ ſanè ad diuerſos effectus, & fines tendunt, cum caſu non ſint, vt contrà Empedoclem, Anaxagoram, & Epicurum decertat vulgus Philoſophorum cum Ariſt. Igitur, quælibet res ſortitur ſuum finem particularem, ad quem aſſequendum à Deo eſt intenta, & directa. Denuò, artifices ſecundum diuerſas artes, diuerſos ſibi proponunt, & intendunt fines, vt Medicus pro fine ſuæ curationis habet ſanitatem ægro inferendam, quâ introducta, ceſſat eius curatio. Idem patet de inſtrumentis, quorum quædam ad ſcindendum, quædam verò ad ſcribendum ſunt adinuenta, & de naturalibus ait Eccleſiaſtes cap. 3. *Omnia tempus habent, & ſuis ſpatiis tranſeunt vniuerſa ſub cœlo.* Huc pertinent, quæ tradit Philoſophus 2. *Met. cap.* 2. potiſſimùm in eſſentialiter ſubordinatis non proceditur in infinitum, cum ergo omnia ſint adinuicem ordinata, & diſpoſita à Deo, in numero, pondere, & menſura, ſequitur, quamlibet rem ſortiri proprium, & peculiarem finem, ad quem à conditore rerum ipſarum eſt directa, & ordinata.

72. Oppones primò *ex* 7. *Phyſ. cap.* 1. & 8. *eiuſdem operis*, mundus eſt æternus, ergo rerum ordo, & ſeries eſt æterna; atque ita non datur finis vltimus ſecundum quid in quauis rerum ſerie. Reſpondeo conceſſo ant. negando conſequentiam. Per id enim ſolùm concluditur numerus infinitus in accidentaliter ordinatis; ſed non tollit finem vltimum ſecundum quid, ſiue particularem cuiuſcumque rei, vt docet Scot. 1. *diſt.* 2. *quæſtione* 2. §. *Quantum ad* 1. *ante I.*

73. Oppones ſecundò, partes lineæ ſunt infinitæ, authore Ariſt. 2. *Met.* cit. Ergo non eſt certus, & determinatus finis cuiuſcumque rei. Conf. ex eodem *ibid.* qui concedit materiam eſſe infinitam: ſi ergo Deus, qui eſt infinitus, nullum finem habet, idipſum aſtruendum eſt de materia, ſicque non quælibet res peculiari potitur fine. Reſpondeo Ariſt. loqui de partibus non aliquotis, ſed proportionalibus, quæ dicuntur eſſe in potentia & in diuidi: non verò actu diuiſæ, & ab inuicem ſeiunctæ, quæ nullam in præſentia ingerunt difficultatem. Ad conf. dico materiam vocari infinitam non quidem in entitate, & perfectione, veluti eſt Deus, ſed in capacitate, & receptibilitate, ſiue indifferentia, ad quamvis formam recipiendam, vt anima rationalis, licèt ſit limitata in entitate, dicitur tamen illimitata & infinita in capacitate, propterea quod poteſt Deum infinitum videre, eóque perpetuò frui, vt ſuo loco monſtrabitur.

ARTICVLVS VIII.

An ſit vltimus finis ſimpliciter.

74. PErquiri poteſt, vtrum ſit vnus, vel plures fines ſimpliciter, num ve plures eſſe queant, necnon vtrum demonſtrari valeat eſſe vnum tantùm finem ſimpliciter vltimum.

75. Not. ex Doct. *q.* 1 *prol. D.* duobus modis finem vltimum poſſe inſpectari. Primò præciſè, vt cauſam finalem perfectiſſimam in genere entis, quæ omnium per acceſſum, aut receſſum eſt metrum, & menſura, & de fine ſic capto loquimur in præſentia.

Secundò, vt finem vltimum per operationem attingibilem, hoc eſt per viſionem, & fruitionem, & de fine ſic accepto diſſerunt Theologi. Hoc enim pacto Deus ſolus eſt finis vltimus hominum, & Angelorum. Hi námque tantùm Deum intueri, ipſoque frui poſſunt; cæteræ verò creaturæ cum mentis, & voluntatis ſint expertes, prædictas actiones erga Deum exercere nequeunt, vt confirmat Scot. 1. *d.* 1. *q.* 5. *in ſolut.* 4. & 5. *dubij.*

76. Aſſertio prima, eſt tantum vnus finis ſimpliciter. Ita Scot. 1. *diſt*. 2. *quæſt*. 2. §. *Iuxta tres concluſiones. N.* Probatur 1. ex ſcriptura, Prouerb. 16. *Omnia propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*. Et Apoc. 1. *Ego ſum α. & ω. principium, & finis.* Subſcribunt Aug. 1. *de doctrina Chriſtiana c.* 23. *&* 59. *Ciuit.* Ariſt. 12. *Met.* 10. Trimegiſ. *in Pimandro*, Plato 4 *de legib.* & alij paſſim hanc veritatẽ amplectentes: Secundò, proceſſus in infinitum non admittitur 2. *Met.* 2. Ergo omnium eſt vnus vltimus finis. Conſeq. ſuadetur à Scot. 1. *Rep. d.* 2. *quæſt.* 2. §. *Ex hoc ſequitur*: primum agens agit propter finem non alium à ſe, quia finis eſt, & quamdo agens agit propter finem alium à ſe, finis eſt ens nobilius efficiente. Tertiò, creaturæ inter ſe ità ſunt ordinatæ, & diſpoſitæ, vt vna ſit propter aliam, vt 1. *pol. cap.* 5. omnia corporea quodammodo ordinantur ad hominem, & homo ad Deum, vt fatetur Apoſtolus 1. *Cor.* 13. Idque cernitur in tota rerum vniuerſitate, in qua terra ad aquam, aqua ad aërem, aër ad ignem, & ſic deinceps, vſque ad vltimum cælum, vbi apparet mira rerum connexio, & ordinatio. Sicut autem primum eſt cælum in catalogo rerum materialium, ſic vltima eſt terra: & ſi admirabilis ordo elucet in corporeis, potiori iure in ſpiritualibus, in quibus extat maior perfectio, & dignitas. Vnde ſubiungit Scot. *in Rep. paſſu alleg.* Bonum vniuerſi conſiſtit in duplici ordine, in ordine partium inter ſe, & in ordine partium ad aliquod primum: ſi tollatur primitas iſto modo, tolleretur natura boni in vniuerſo. Addo, quod res particulares, & ſingulares, ad communes, & vniuerſales rediguntur, & ſi ens eſt vltimum in aſcendendo, in deſcendendo verò eſt indiuiduum: & in Phyſ. vltima rerum reſolutio eſt ad materiam primam. Stat ergo eſſe vltimum finem ſimpliciter.

77. Aſſertio ſecunda, demonſtratur eſſe vnum finem vltimum ſimpliciter. Tenet Scot. *vbi ſuprà*, & 1. *Rep. d.* 2 *q.* 2. Colligiturque ex ſcriptura. Matt. 6. *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.* Et Eſa. 28. *Coanguſtatum eſt ſtratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrumque operire non poſſit.* Fauet Auguſt. 18. *Ciuit.* 18. probatur 1. demonſtratur eſſe vnum 1. efficiens, & vnam primam cauſam, 8. *Phyſ. c.* 1. & 2. *Met. cap.* 2. & 52. *eiuſdem operis, cap. vlt.* ſic, omne quod eſt, vel eſt producens, vel productum; Quod enim eſt, aut eſt à ſe, aut ab alio: ſi eſt à ſe, ergo eſt improductum, & primum efficiens: ſi ab alio, vel illud eſt ab alio, & ſic deinceps, quouſque deueniatur ad primum, quod eſt improductum, & incauſatum. Pariter ergo demonſtratur eſſe vnum finem vltimum ſimpliciter, vel enim vnum ordinatur ad aliud, & iterum vſque ad vltimum inordinabile, & irreferibile ad aliud, & habetur intentum, vel proceditur in infinitum, quod in cauſis eſſentialiter ſubordinatis eſt impoſſibile, 2. *Met. loco cit.* Igitur, demonſtratur vnus vlt. finis ſimpliciter. Secũdò, omne per ſe agens, & intellectuale agit propter finem; vel ergo operatur propter finem alium a ſe, ſicque eſt imperfectum, quia ordinatur ad aliud, ab eoque perficitur. Ideò enim ordinatur ad finem, vt ab ipſo fine perficiatur, appetitus eius expleatur, intentioque eius quieſcat: id autem Deo adaptari non poteſt, qui ab omni imperfectione, & perfectibilitate longè diſtat. Maximè, quia Deus non agit propter finem, in quo beatificetur, ſed vt creatura ſuum aſſequatur finem. Vel operatur propter finem, qui cum ipſo identificatur, & habetur vltimus finis ſimpliciter, qui eſt Deus, teſtantibus ſcripturis alleg. *in præcedente aſſ.* Tertiò, finis eſt gratia alterius, diciturque habere rationem optimi, eſt cauſa omnium prima, & nobiliſſima, ex dictis ſupra. Deus autem eſt perfectiſſimus, & eminentiſſimus, non alterius, ſed ſui gratia, cum extrà Deum, non ſit aliud perfectius, & eminentius, ipſeque contineat omne bonum, & perfectionem. Demonſtratur ergò vltimus finis ſimpliciter. Eò magis, omnis perfectio tribuenda eſt Deo, eſſe autem 1. efficiens denotat maximam perfectionem: ergo & eſſe vltimum finem ſimpliciter, qui eſt ipſemet Deus.

78. Opp. 1. cõtra 1. aſſertionẽ, dantur fines particulares in ſingulis rerum ordinibus: igitur non eſt neceſſarius finis communis rerum omnium. Ant. eſt in promptu; ſiquidem vnaquæque res habet ſuum finem diſtinctum à quacumque alia re. Nam ſecundum rerum diſtinctionem, habentur diſtincti fines, vt patet de grauibus, quæ tendunt deorſum, de leuibus, quæ ſurſum feruntur, herbæ germinant, plantæ florent, arbores fructificant, &c. de quib. in ant. art. Concedo ant. nego conſeq. Etſi enim in categoriis dentur indiuidua, eorumque differentiæ indiuiduales, non ob id tolluntur communia, & vniuerſalia, eorumque differentiæ genericæ, & ſpecificæ: ſimiliter admiſſis finibus particularibus quarumcumque rerum, tantùm abeſt, vt tollatur finis communis, & vltimus vniuerſalis, quin potius neceſſariò concedatur. Ratio reddi poteſt, quia res adinuicem ità ſunt connexæ, & ordinatæ, vt vna referatur ad aliam, omneſque tandem ad vnum finem ſimpliciter vltimum reuocentur, vt palam facit Scot. 4. *d.* 49. *q.* 3. arguens ad oppoſitum.

79. Dices, ex his infertur eſſe vnum finem rerum creatarum, qui eſt bonum vniuerſi, eius compoſitio, ordo, & conſeruatio: hæc autem ratio nullius eſt ponderis; Etenim ſi Deus conderet alios mundos, vnus eorum ad alium non ordinaretur, atque non foret vnus finis vniuerſalis, & communis eorum. Dico quidem vnionem, & ordinem rerum ad vnum mundum non eſſe finem vltimatum; vt enim prima cauſa non ingreditur vniuerſitatem rerum creatarum; pariter vltimus finis non eſt quid creatum, ſed Deus increatus, & improductus, qui eſt à ſe, & per ſe, notante Scot. 1. *d.* 2. *q* 2 *ſub I. & K.*

80. Opp. 2. contra 2. aſſertionẽ, demonſtratio conſtat ex neceſſariis, *ex* 1. *poſt. c.* 2. *tit.* 8. illa autem argumentatio adducta in 1. aſſertione procedit ex contingentib. Aſſumitur namque medium cauſatum, quod eſt contingens, omne quippe cauſatum eſt contingens, cùm libere cauſetur à Deo, iuxta illud Pſal. 134. *Omnia quæcumque voluit, fecit in cælo, & in terra.* Non oſtenditur ergò eſſe vnum finem vltimum ſimpliciter. Concedò ma. ad min. dico eſſe demonſtrationem à poſteriori. Valet enim, eſt effectus, ergo eſt cauſa, quia relatiua ſunt ſimul natura, dicunturque ad conuertentiam. Vel dicito eſſe demonſtrationẽ à priori ſic, omne effectibile eſt ab effectiuo effectibile, & cum non abeatur in infinitum, deueniendum eſt ad 1. efficiens. & primam omnium cauſam in aſcendendo, & in deſcendendo ad vltimum finem, vt innuit Doct. 1. *Rep. d.* 2, *q.* 2. §. *Ad* 2. *rationem.*

81. Opp. 3. in accidentaliter ordinatis admittitur proceſſus in infinitum à Scot. cit. Ergò dandus eſt in eſſentialiter ordinatis, cum æqua ſit cauſa in his ac in illis. Concedo ant. nego conſeq. ratio diſparitatis affertur à Doct *ibid.* cauſæ eſſentialiter ordinatæ ſunt actu cauſantes, vnaque in cauſando dependet ab alia: non ſic in accidentaliter ordinatis; Paulus enim generaret Franciſcum, tametſi non exiſteret Petrus, & ſic de reliquis, de quibus Scot. bene, & acutè loco *alleg.* quem ſequitur Fonſ. 2. *Met. cap.* 2. *quæſt.* 7. *ſect.* 5. *Ad* 1.

Opp. 4. *ex* 8. *Met. cap* 5 *tit.* 10. res ſe habent ſicut numeri: non datur autem vltimus numerus, ergo nec vltimus finis. Conf. in Mathematicis proceditur in infinitum ad alias, & alias concluſiones: ergo quoque in finibus itur in infinitum. Reſp. in vno eſſe paritatem, in altero verò diſparitatem, & quidem paritas eſt, ſicut vna res dependet ab alia, & cauſa 2. à prima: ſic vnus numerus dependet ab alio, vt duodecim à ſex, & octo à quatuor: Diſparitas verò eſt, quia in numeris non habetur ſtatus, bene verò in rebus; vt liquet ex dictis, & explicat Doct.

in Rep. cit. §. *Ad argum. principale.* Ad conf. valet de accidentaliter ordinatis, non autem de eſſentialiter ſubordinatis. Vndè eſtat illud Solonis apud Ariſtot. 1. *pol. cap.* 5.

Finis opum poſitus non eſt mortalibus vllus.

Et Eccleſ. 1. *Non ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu impletur.*

Articvlvs IX.

An vltimus finis concurrat cum finibus particularibus ad finaliter cauſandum.

82. Status huius difficultatis capiendus eſt hoc ſenſu, videlicet, vtrum ſicut prima cauſa concurrit efficienter ad omnes effectus cuiuſcumque cauſæ ſecundæ producendos: ita vltimus finis finaliter influat, & concurrat ad omnium finium particularium effectus depromendos? Qua in re duplex videtur eſſe Scholaſticorum opinio, vna eorum, qui aſſerunt, vltimum finem concurrere cum finibus particularibus ad finaliter cauſandum remotè, & mediatè, in quorum numero recenſeri poſſunt Dur. & alij, qui in genere cauſæ efficientis exiſtimant Deum dediſſe creaturis virtutem agendi, & nihilampliùs circa eas operari, & ad earum effectus non concurrere, niſi per traditam ipſis vim, & potentiam operandi, vt retuli *lib. de cauſis quæſt.* 3. *art.* 2. Altera eſt eorum, qui cenſent, Deum ad omnes cauſarum ſecundarum effectus immediatè, & proximè cooperari, ſic quoque putant vltimum finem proximè, & immediatè, cùm cæteris finibus particularibus influere.

83. Aſſertio, finis vltimus concurrit cum omnibus finibus particularibus proximè, ad finaliter cauſandum. Deducitur ex Doct. 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. *& d.* 2. *quæſt.* 2. §. *Iuxtà tres. N.* & 4. *diſt.* 49. *quæſt* 8. §. *Ad argumenta. E.* Probatur primò, eadem eſt ratio de prima efficiente, & vltimo fine. Prima enim cauſa, & vltimus finis coincidunt, vt ſuprà oſtendi: prima autem cauſa immediatè, & proximè concurrit ad omnes effectus cauſarum ſecundarum: ergo, & vlt. finis cum finibus particularibus proximè concurrit ad finaliter cauſandum.

Secundò, omnis perfectio poſſibilis tribuenda eſt Deo; cum Deus ſit, quo maius, & perfectius excogitari non poteſt: proximè autem, & immediatè agere cum cauſis ſecundis, eſt perfectio, ipſique Deo tribuitur ab omnibus ferè Scholaſticis: ergo proximè cum earumdem finibus particularibus finalizare competit vltimo fini. Cauſa namque finalis non eſt veluti cauſa materialis, & formalis, quarum cauſalitates longè ſunt à Deo, cum ſint imperfectæ, vt aduertit Doct. *in* 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 2. §. *Quantum ad* 1. *antè M.* Deinceps cauſæ ſecundæ ſunt ſubordinatæ cauſæ primæ: in cauſis autem eſſentialiter ſubordinatis, inferiores non cauſant abſque ſuperioribus, quia ab ipſis illæ eſſentialiter dependent in cauſando. Vltimus ergo finis proximè concurrit cum particularibus finibus ad finaliter cauſandum.

84. Dices, cum Suarez *diſp.* 24. *Met. ſect.* 2. verum eſſe de actionibus creaturæ, quatenus ſunt ab ipſo Deo: non autem de actionibus, vt ſunt à creatura. Hoc enim modo tantùm virtualiter, implicitè, & mediatè, non verò ſemper immediatè immediatione ſuppoſiti concurrit prima cauſa. Ita Suarez arbitratur ſe concordare vtramque ſententiam præadductam *in initio huius art.* Verùm eius diſtinctio vana, & concordia nulla eſt: ſiquidem fatente, & docente ipſomet Suarez, eadem eſt actio Dei, & creaturæ: ergo ad eam eodem modo ſemper ſe habet, præſertim cum ſit à creatura, ſemper eſt dependens, & eſſentialiter ſubordinata: igitur ſemper indiget eodem auxilio, & concurſu Dei immediato, & cum ſuppoſitum, & virtus Dei ab ipſo non ſeiungantur, ſi agit immediatè immediatione virtutis, vtique operatur immediatè immediatione ſuppoſiti, cùm vbique ſit Deus, penes eſſe ſuppoſiti; & virtutis, vt monſtraui loco præcit. Addo, parem eſſe rationem de cauſa efficiente, & finali; cum idem Deus ſit efficiens, & finis omnium. Non enim Deus agit ob finem ſuum, alioqui foret imperfectus: ſed propter creaturæ finem, eam quippè ordinat ad ſuum finem, vt obſeruat Doct *p. d.* 1. *q.* 5. §. *Ad argumenta.*

85. Oppones primò, finis cauſalitas eſt motio metaphorica, ratione cuius agens mouetur ad agendum, propter bonitatem finis ipſi propoſitam, ſed inanimata, & irrationalia nequeunt tali motione excitari ad agendum; cum intellectu, & voluntate careant. Non ergò Deus immediatè concurrit cum omnibus finibus particularibus ad finaliter cauſandum. Concedo ma. ad min. dico talia propriè non agere propter finem, ob rationem allatam, ſed potius aguntur, & ducuntur in finem, ſiue in commodum ipſis. Ideò à fine metaphoricè non mouentur, veluti agentia intellectualia.

86. Opponès ſecundò, vt agens operetur propter finem, oportet prænoſcat finem, voluntas quippè non fertur in incognitum, vt ex Doct. 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. *antè* §. *Iſta quæſt.* & § *contrà.* Plerumque autem agens intellectuale nec finem nouit, nec eum intendit, imò contrarium elegit, & præſtat. Reſpondeo ſufficere, ſi finem nouerit confusè, & in vniuerſali, ac etiam habitu, etſi non actu, vt tradit Doct. 1. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 4. §. *poſſet.* & *in Rep ibid.* §. *Ad* 2. *principale.*

87. Opponès tertiò, Deus nec efficienter, nec finaliter concurrit ad vitia, & peccata perpetranda: plerique autem intendunt, & tendunt ad mala iuxta illud Pro. 1. *Pedes enim eorum ad malum currunt*: ergo &c. Occurrendum eſt ex dictis, *in Phyſ loco cit.* peccata formaliter non eſſe effectus, ſed defectus, & receſſus à Deo, conſequenter ad ea Deus neutro modo, ideſt nec efficienter, nec finaliter concurrit. Præſertim quia Deus omnia in gratiam ſui fecit, non autem ex intentione peccatoris, qui ſibi alium ſuæ actionis finem vltimum, ſiue finem præſtitutum conſtituit, aduertente Fonſ. 5. *Met cap* 2. *quæſt.* 12. *ſect.* 6. *in ſolutione argumentorum.* Hinc eſt, vt nonnulli in bonis animi, quidam in bonis corporis, & cæteri in aliis rebus creatis ſuam collocent felicitatem, quæ omnia *in proxima quæſt.* ſunt adducenda, & ponderanda.

QVÆSTIO IV.

De Beatitudine.

Articvlvs I.

Quid, & quotuplex ſit beatitudo.

1. Dari beatitudinem, quæ & ſummum bonum, & felicitas nuncupatur, nemo dubitat. Id enim patet ex naturali appetitu, quem omnes habent ad acquirendam felicitatem. Omnes namque, inquit Aug. 13. *Trin. cap.* 5. *in Pſal* 32. *conc.* 2. & *Pſal.* 118 *conc.* 1. volunt eſſe beati, miſeri eſſe nolunt. Atque *loco cit.* ſubiungit quemdam Mimum dixiſſe in theatro ſe ſcire, quid omnes vellent, ſupple beatitudinem, vt allegat Doct. 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. §. *Quantum ad iſtos.* Fauet Ariſt. 7. *polit.* 13. Bene viuere, ac felices eſſe omnes cupiunt. Deindè, bonum eſt, quod omnes appetunt, beatitudo autem ſummum

eſt

eſt bona, verumetiam eſt omnium bonorum cumulus, ſcribente Cic. 3. *Tuſc. qq.* ſecretis malis omnibus, cumulata bonorum complexio. Iterum, vnuſquiſque ſuam perfectionem deſiderat. Eſt enim communis inclinatio ad bonum, & fuga à malo: beatitudo autem eſt perfectio vltima creaturæ rationalis, teſte Doct. 4. *diſt.* 49.

2. Quid verò ſit beatitudo, non ita planum eſſe videtur, quod non poteſt clarè, & euidenter conſtare, niſi acceptiones, & diuiſiones beatitudinis afferamus, & exponamos. Nomen enim beatitudo eſt æquiuocum, vt notant Scot. 4. *cit. quæſt.* 2. §. *Ad quæſt.* CC. & Alph. 1. *aduerſus hæreſes*, *hær.* 4. Ideò eius ſignificationes præcipuæ ſunt adducendæ, cum Vorr. 2. *d.* 4. *term* 1. *art.* 4. Vno modo ſumitur beatitudo pro via, & diſpoſitione ad veram felicitatem, quæ diſpoſitio eſſe poteſt duplex, remota, de qua inquit Philoſophus 1. Eth. *Pueri bonæ indolis beantur, quatenus remotè ſunt diſpoſiti ad beatitudinem:* & proxima, cuius meminit Dauid Pſal. 1. *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit.* Et Saluator *Matt.* 5. aſſignans octo beatitudines. Ioan. 7. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum.*

Altero modo, pro liberatione, & ereptione à præſentibus, vel imminentibus malis. Hinc canit Virg. 1. *Æneid.*

O ter, quaterque beati.

Tertiò, pro quadam participatione ſupremæ beatitudinis per cognitionem, & amorem quæ vel eſt actiua, de qua 1. *Eth.* 5. vel contemplatiua, de qua 10. *Eth.* 8. Et hoc in ſenſu Author de fide ad Petrum ſubiicit Angelos fuiſſe creatos bonos, & beatos.

Quartò, pro ſupremo ſtatu, quo Deus clarè videtur, & poſſidetur à Beatis. Quò reſpiciens Dauid ait Pſal. 83. *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Definitur autem à Boëtio 2. de conſol. Proſa 2. *Status omnium bonorum aggregatione perfectus.* Ab Auguſt. 13. *Trin.* & Iſidor. *Beatus eſt, qui habet quidquid vult, & nihil mali vult*, ideſt, ille eſt beatus, qui habet omne bonum, quod poteſt rectè velle. Quare is eſt beatus, qui Deum perfectè poſſidet. Notat autem Vorr. tria in definitione Boëtij prællata. Primum, ſtatum, ſiquidem beatitudo eſt inuariabilis, & immutabilis, ob id idem Boët. alibi ſubdit.

Quid me felicem toties iactaſtis amici,
Qui cecidit ſtabili, non erat ille gradu.

Secundum, aggregationem omnium bonorum, qui enim Deum habet, poſſidet omne bonum, iuxta illud Exodi 33. *Oſtendam tibi omne bonum.* Tertium, perfectionem, & complementum ſtatus. Beatis quippè nihil deeſt, quia habent quidquid optant. Huic affinis eſt definitio beatitudinis tradita ab Ariſt. 1. Eth 7. *Felicitas eſt operatio animæ per rationem, aut non ſine ratione ſecundum virtutem in vita perfecta.* Per operationem animæ ſecundum rationem intelligitur operatio intellectus, & voluntatis, quæ ſunt potentiæ creaturæ rationalis, & intellectualis. Additur, non ſine ratione, ſecundum virtutem, ſupple, actionem rationi conſentaneam, quæ eſt ſapida per ſapientiam, & viſionem, & flammida per ardorem amoris, & charitatis, quæ habetur per Dei fruitionem. Subnectitur in vita perfecta, hoc eſt perenni, & æterna. Vt enim 1. Eth. ait, *Vna irundo non facit ver, ſic vna dies, & operatio interrupta non reddit hominem felicem, & beatum.*

3. Prima autem diuiſio beatitudinis, quam tangit Aug. *l. de catechizandis rudib. cap.* 22. eſt in naturalem, & ſupernaturalem. Naturalis eſt ſtatus omni malo pœnæ, & culpæ carens. Quo in ſenſu Auguſt. *4. de Gen. ad lit. cap.* 3. inquit, *Angeli in initio ſuæ creationis fuerunt beati beatitudine naturali, quia habebant perfecta naturalia, & erant in gratia*, vt ex profeſſo oſtendi *Tract. de Angelis diſp.* 2. *quæſt.* 3. *Beatitudo ſupernaturalis eſt clara Dei viſio, eiuſque perfecta fruitio.*

4. Secunda in contemplatiuam, & actiuam, quam tractat Ariſt. 1. *Eth.* 5. & 10. *Eth.* 8. Contemplatiua ſita eſt in cognitione Dei, & actiua in amore eiuſdemmet Dei.

5. Tertia ex Aug. *Tract* 6. *in Ioan* & *in Pſal.* 118. *conc.* 1. in beatitudinem in ſpe, quæ coincidit cum beatitudine ſumpta pro diſpoſitione, cuius ſuprà memini, de qua ve Eccleſ. 31. ait, *Beatus vir, qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abiit:* & in beatitudinem in re, quæ eſt vera felicitas, qua ſancti fruuntur in Cœlo.

6. Quarta in obiectiuam, & formalem. Obiectiua eſt Deus, quem Beati clarè vident, & perfectè fruuntur: vt patet Pſal. 3. *Tu autem Domine ſuſceptor meus es, gloria mea.* Formalis verò eiuſdem clara viſio, & perfecta fruitio, quâ Beati vniuntur, & coniunguntur obiecto beatifico, quod eſt eorum optimum, & ſummum bonum.

7. Oppones primò, Iob 14. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſeriis*, quas Heraclitus intuens ſemper flebat. Hinc S. Paulus, Rom. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit à corpore mortis huius?* nulla ergo erat beatitudo naturalis. Reſpondeo non omnes gaudere beatitudine naturali, ſed eos duntaxat, qui contemplatione, & amore Dei vacant, & qui pollent naturalibus integris dicuntur felices felicitate non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, hoc eſt ea felicitate, & beatitudine, quæ haberi poteſt in præſenti vita, licet vt plurimum ſit laboribus, & mœroribus coniuncta, & inuoluta, quam Authores prætit. & alij meditantes iure infelicitatem, & miſeriam exiſtimabant. Vndè Eccleſiaſtes 1. *Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas, & afflictio ſpiritus.*

8. Oppones ſecundò, Sap. 9. *Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.* Et 2. Reg. 14. *Omnes morimur, & ſicut aqua dilabimur.* Cum autem beatitudo ſit vita perfecta, in præſenti autem ſit continua, & perennis mors, vt canit Poeta *Æn.* 2.

Vbique luctus, vbique clamor, & plurima mortis imago.

Non apparet vlla beatitudinis vmbra ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid. Reſpondeo, quamuis vt plurimum reſpectu corporis, homines ſubeant innumeros propemodum labores, & ærumnas; attamen reſpectu animæ, cuius eſt propria, eſſentialis, & principalis beatitudo, ſi homo fuerit cognitioni Dei, eiuſque amori deditus, dicitur beatus, beatitudine naturali, de qua impreſentiarum ſermo eſt.

ARTICVLVS II.

De beatitudine obiectiua.

9 Cum celebrior, & copioſior ſit diuiſio beatitudinis, in obiectiuam, & formalem, ideò latè, & exactè à nobis eſt examinanda, & excutienda in hoc, & in proximo art. Tot autem extitêre Philoſophorum placita de beatitudine obiectiua, vt de hac melius, veriuſque, quam de quauis alia re, præ variis controuerſiis, ac diuerſis hominum opinionibus poſita, & certata, dici poſſit illud vulgatum, *Tot capita, tot ſententiæ.* Videndi ſunt Ariſtoteles 1. & 7. *Eth* Ambr. 2. *de officiis*, præſertim Aug. 19. *Ciuit. c.* 1. qui refert Marcium Varronem numeraſſe 288. oppoſitas ſententias de felicitate, & beatitudine obiectiua, quæ ad tria capita reduci queunt, nempè ad bona fortunæ, corporis, & animi; quorum meminit Ariſtoteles 7. *Polit.* 1. Omnes namque fatentur beatitudinem in bono poſitam eſſe, litigant verò, num conſiſtat in bonis fortunæ, vel corporis, vel animi, de quibus ſigillatim

gillatim in ſubſequentibus dubitationibus agendum breuiter eſt.

DVBITATIO I.

An Beatitudo ſita ſit in bonis fortunæ.

10. BOna fortunæ, quæ & bona externa vocantur, ſunt quatuor potiſſimùm, diuitiæ, poteſtas, honor, gloria. Diuitiarum autem duo traduntur genera ab Ariſt. 1. *Pol.* 6. vnum dicitur rerum naturalium, quæ nobis à natura conceduntur ad vſum, & commodum noſtrum, vt arua, prædia, iumenta. Alterum eſt rerum artificialium, quas humana induſtria adinuenit ad rés permutandas, vt aurum, argentum, & huius formæ alia, quorum meminit Ariſtot. 1. *Rhet.* 5. Potentia verò, ſiue imperium, & dominium eſt, quo quidam imperant, regnant, & dominantur aliis. Honor eſt reuerentia alicui exhibita, in teſtimonium virtutis, ſiue præſtantiæ eius. Gloria eſt clara cum laude notitia, ſiue frequens de aliquo fama, cum laude, Authore Aug. *tract.* 105. *in Ioan.*

11. Aſſertio prima: felicitas non eſt in opibus & diuitiis, deducitur ex Scot. 4. *diſt* 49. *quæſt.* 1. §. *Ad* 1. *quæſt.* & defenditur à Baſſ. *ibid. art.* 2. poſt Ariſt. 1. *Eth. cap.* 5. Probatur primò ex Scriptura Pſal. 61. *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Matt.6. *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra.* Et Luc.12. *Facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cœlis, quò fur non accedit, nec tinea corrumpit.*

Secundò ex PP. Aug. *l.*2. *de ſerm. Domini in monte, cap.*21.*&* 22.& *l.de diſciplina Chriſtiana cap.*1. *Pecunia te non facit beatum*; & *in* 2. *enarr. Pſal.*29. *Plus egent quantò plus habent, deſideriis vaſtantur, cupiditatibus diſſipantur, timoribus cruciantur, triſtitia contabeſcunt.* Chryſologus in quodam ſerm. *Auri cuſtos, ſeruator argenti ſecuritatem non habet, neſcit quietem.* Et Greg. in Euang. *Solæ diuitiæ veræ ſunt, quæ nos virtutibus diuites efficiunt.* Si ergo Fratres diuites eſſe cupitis, veras diuitias amate, ſi culmen veri honoris quæritis, ad cœleſte regnum tendite, ſi gloriam dignitatum diligitis, in illa ſuperna Angelorum curia aſcribi feſtinate.

Tertiò ex Philoſophis, nominatim Crate, *Abite vos ò peſſimæ diuitiæ, ego vos ſubmergam, ne ſubmergar à vobis.* Bia. *Omnia mecum porto.* Senec. epiſt.115. *Turpe eſt, beatam vitam in auro, & argento reponere.* Et Ariſt.2. Rhet.16. *Diuitiæ nihil ferè aliud ſunt, quam felix amentia.*

Quartò, beatitudo eſt finis hominis, in ea quippe homo quieſcit, ſic Dauid cupiebat, Pſal.4. *In pace in idipſum dormiam, & requieſcam.* Vndè de Beato cantat Eccleſia, *Obdormiuit in Domino.* In diuitiis autem non quieſcit homo, Eccleſ.5. *Auarus non implebitur pecunia, & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.* Extatque illud decantatum.

Creſcit amor nummi, quantum pecunia creſcit.

Et aliud Æn. 3.

Quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames?

Quintò, felicitas non eſt gratia alterius, cum ſit vltimus finis: pecuniæ autem vſui, & adiumento ſunt homini. Vndè Xenoph. *de inſt.Cyri l.*8 inquit, *Non eos, qui plurimas pecunias poſſident, & cuſtodiunt, felices duco; nam hoc pacto, qui muros cuſtodiunt, fortunatiſſimi forent, quippè qui omnia quæ ſunt in vrbibus cuſtodiunt.* Et Boet.3.*de conſ pro.*3. *Diues ſemper eſto, ſaltem præſidio, ne diuitiæ arripiantur.* Rurſus, diuitiæ ſunt corruptibiles, & amiſſibiles, & plerumque diuites ad magnam inopiam rediguntur. Inſuper ſunt homine ignobiliores, cùm ſint mixta terrea inanimata, quibus quodlibet viuens, & animatum nobilitate præſtat. Igitur in diuitiis, & pecuniis non eſt quærenda felicitas.

Nec prætereundum eſt, quod ſubdit Hieron. in Pſal. 83. *Omnis diues, aut iniquus, aut iniqui hæres eſt.*

12. Aſſ 2. in potentia, imperio, & dominio non conſiſtit beatitudo, colligitur ex Doct. cit. Probatur primò, ex ſacra pagina Sap 6. *Potentes autem potenter tormenta patientur.* Et Pſal.75. *Confregit potentias arcuum, ſcutum, gladium, & bellum.*

Secundò, ex Curt. l.4. *Periculoſum eſt prægraue imperium, & difficile eſt continere, quod capere non poſſis.* Accedit Agrippa ad Aug. apud Dionem, l. 53. *Neceſſum eſt, vt qui magnum imperium gerat, multis curis, & moribus conficiatur, voluptates minimè percipiat, moleſtiſſima quæque identidem & videat, & audiat, & ſentiat.* Subſcribit Lembus in orat. funeb. Guidobaldi Vrbini Ducis. *Imperiis, atque diuitiis cum fortuna, tum ſæpè caſus dominatur: parua interdum offenſione, velut grandine totius anni fruges, ſic totius vitæ omnes meditſidium commoditates auferuntur.*

Tertiò, quod ſubiacet continuæ pugnæ, perenni timori, indefeſſæque ſollicitudini, & odio, non eſt felicitas, quæ ab omnibus ærumnis, & malis eſt aliena, vt liquet ex eius definitione: poteſtas autem, imperium, & dominium ſuccumbunt illis, & fere innumeris caſibus, doloribus, & laboribus. Ideò ſunt tot excubiæ, adhibentur tot cuſtodiæ, & munitiones, nec fides datur parentibus, nec conſanguineis. Princeps enim omnes timet, ab omnibus ſe cuſtodit, qui quærunt animam eius. Vndè referente Bruſon. *lib.*3. *cap.* 13. Saturninus, hortantibus militibus, vt imperium ſuſciperet, ait, *Neſcitis ò milites, quantum mali ſit imperare: gladij vi ceruicibus imminent, haſtæ vndique ſpicula; ipſi cuſtodes timentur, ipſi comites formidantur, non cibus pro voluntate, non iter pro authoritate, non bella pro iudicio, non arma pro ſtudio.* Atque nonnullus Princeps, cuidam adulanti ſignificans infelicitatem, & imminens periculum Regis, poſuit enſem ſolo filo appenſum, cuius acumen erat ſuprà caput laudantis Regem: quo innuit vitam ipſius Regis à ſolo filo tenente enſem dependere. Idque experientia nos docet, qui aliis imperant, in multa incidere pericula, vt Philippus Macedo bello præſidens oculum amiſit, & poſtmodum vitam, eius Filius Alex. veneno periit, Cæſar gladio confoſſus eſt, & ſic de aliis patet in Hiſtoriis, qui in orbe terrarum dominantes, infauſto fine vitam cum morte commutarunt. Ideò non abs re ſubdit Senec. *Iſta poſuit conditor mundi Deus, odium, & regnum.* Et ſuffragatur Chryſ. *in Matt.* ſemper enim grandis poteſtas maiori timori ſubiecta eſt, ſicut ramum arborum in excelſo poſitarum, etiamſi leuis aura flauerit: ſic & ſublimes in culmine dignitatum exiſtentes, etiam leuis nuntij fama conturbat: humiles autem ſic in conualle, plurimumque in tranquillitate.

13. Aſſertio tertia, nec in honore poſita eſt ſumma felicitas. Ita Ariſtoteles 1. *Eth.* 5. nec contradicit Doct. *paſſu allegat.* Probatur primò ex Pſal. 48. *Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Secundò, ex Chryſoſt. in Matt. *Honoris magnitudo his qui pro digno viuunt honore, ſtimulus incipit eſſe pœnarum.* Anſelm. in ſimil. cap. 72. *Sic agunt illi, qui mundi huius honores appetunt, quomodo pueri, qui ſequuntur papiliones.* Et Senec. ad Lucilium epiſt. 82. *Abſtrahunt nos à recto diuitiæ, honores, potentia, & cætera, quæ opinione noſtra cara ſunt.*

Secundò, beatitudo formalis eſt in Beato, & obiectiua eſt coniuncta cum formali, adeò vt Beatus per viſionem, & fruitionem vnitus, coniunctuſque ſit obiecto beatifico, vt ait Scot.4. *d.*49. *q.*2. Honor autem non eſt in honorato, ſed in honorante, teſte Ariſt. 1. *Eth.*5.3. beatitudo non eſt gratia alterius, cũ ſit vltimus finis,

finis, aſtruente Auguſt. *lib.*2. *de ſerm. Domini in monte*: honor verò eſt propter alterum, hoc eſt in teſtimonium virtutis, excellentiæ, & dignitatis.

Tertiò, honor pendet ab hominum arbitrio, & voluntate, quæ eſt infirma, & inconſtans, vt patet de Chriſto Domino, qui antequam pateretur ingrediens Hieruſalem honoratus, & acclamatus fuit à populo, & paulò poſt ab eodem vociferatus, vt crucifigeretur. Hinc benè Chryſoſt. *in quodam ſer.* perhibet, *Honores ſollicitudo inſeparabiliter comitatur, pompa, & fauor mundi fumus eſt, & aura ſubitò euaneſcens.* Nec omittendum eſt illud ſæpè decantatum, *Honores mutant mores.*

14. Aſſertio quarta, nec etiam beatitudo eſſe quit in fama, & gloria mundi. Eahauritur ex Scot. *vbi ſuprà.* Prima pars de fama probatur ea Senec. in Tragœdia, lib 4.

Contemne famam, fama vix vero fauet.

Addit nonnullus, *fama quam ſequimur, ventus eſt, fumus eſt, vmbra eſt, nihil eſt.* Et Virg. 4. Æn.

Fama malum, quo non aliud velocius vllum.

Mobilitate viget, vireſque acquirit eundo.

Idem ſcribit Tertul. *Apol.*7. Cum ergo fama ſit inconſtans, & mutabilis: beatitudo verò ſit perpetua, & inconcuſſa, ſane concluditur in fama non eſſe locandam felicitatem.

Secunda pars de gloria ſuadetur ex 2. Cor. 10. *Qui gloriatur in Domino glorietur.* Nihil eſt ergo gloria noſtra, niſi ad Deum referatur, vt trādit Auguſt. *lib.*1. *de ſerm. Domini in monte cap.*13. & *lib.*1. *cap.*1. *& inde.* Idque monet idem Paul. cit. *Siue manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Accedit Bern. in ſerm. *Non rectè planè, ſed peruerſi animi eſt quærere gloriam, & non exercere virtutem, & velle coronari, qui legitimè non certauit.* Nec deſpiciendus eſt Ouid. 4. *Triſt.*3.

Ardua per præceps gloria vadit iter.

Addo, quod perſæpè gloria eſt fucata, & inanis, redditque homines elatos, & inſolentes, atque ab arbitrio, & libito hominum plerumque pendet. Igitur in gloria mundi non eſt ſtatuenda ſumma felicitas. Fauet Boet. 3. Conſol. proſa 6. *Gloria, quàm fallax ſæpè? quàm turpis eſt?*

15. Oppones primò, ex 5. Eth. 5., *Pecuniis omnia obtinentur.* Et Eccleſiaſ. 10. *Pecuniæ obediunt omnia:* ergo in opibus, & facultatibus conſiſtit felicitas. Reſpondeo ea allata teſtimonia eſſe capienda de venalibus, & iis, quæ ab hominibus magni fiunt: non autem de virtute, & ſapientia, veróque bono, quod diuitiis, & pecuniis poſſideri haud poteſt. Omne quippè aurum in comparatione illius arena eſt exigua. Adde, quod per dicta loca inſinuatur pecunias eſſe media tantum ad acquirendam felicitatem, ſi quis benè iis vtatur, vt præſtiterunt Abraham, & alij diuitea gloria, & honore coronati. Hinc ſubdit Chryſol. ſerm. 121. *Abraham non ſibi, ſed pauperibus diues fuit, & opes non habere, ſed prorogare geſtiuit.* Et indicatur 4. *Eth.*1.

16. Oppones ſecundò, per potentiam, & imperium homo magis accedit ad Deum, quàm per reliqua, quæ ipſe valeat poſſidere. Ideò potentes, reges, & præſides appellantur Dij, vt legitur Exod. 13. *Diis non detrahes.* Immò dominium videtur præceptum à Deo Gen. 1. *Dominamini volatilibus cæli, piſcibus maris, & beſtiis terræ.* Ergo in dominio, & imperio extat beatitudo. Reſpondeo, quamuis dominatu homo Deo aſſimiletur, non tamen in eo habetur beatitudo; veluti homo per animam rationalem dicitur factus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, quamquam in ea non ſit beatitudo. Idipſum aſtruitur de imperio, ratione cuius homo propè accedit ad Deum, nihilominùs in eo non reperitur felicitas, vt oſtendit ſecunda aſſertio.

17. Oppones tertiò, homines maximè appetunt honorem, & gloriam, authore Cic. pro Arch. *Trahuntur omnes laudis ſtudio, & optimus quiſque maximè gloria ducitur, nihilque apud homines pluris æſtimatur, quàm honor, & gloria.* Ob id Prouerb 15. *Fama bona impinguat oſſa.* Et Auguſt. *lib. de doctrina Chriſtiana* ſubiicit. *Sic Doctor bonam eligat vitam, vt etiam bonam non negligat famam.* In fama igitur, & gloria poſita eſt beatitudo. Diſtinguo ant. de fama, & gloria labili, & futili, quæ dicitur mundana, nego: de fama, bonore, & gloria vera, & diuina, concedo. Sic enim narratur Pſal. 115. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.* Addo illud 6. pol. 4. *Plerique magis lucrum quàm honorem appetunt.*

Dvbitatio II.

An beatitudo ſit in bonis corporis.

18. Inter bona corporis potiſſimùm numerantur valetudo, pulchritudo, & fortitudo, quorum meminit Doct. 4. *diſtinct.*11. *quæſt.*4 Bona autem valetudo, ſiue ſanitas conſiſtit in æqualitate, ſiue proportione humorum, ſcribente Scot. *in vtroque opere* 2. *diſtinct.*12. *quæſt.*2. §. *Ad* 1. *rationem ſub G* Pulchritudo ex Auguſt. 22. *Ciuit. cap.*19. cit. à Doct. 4. *diſtinct.*49. *quæſt.*15. Eſt *partium congruentia cum quadam coloris ſuauitate.* Fortitudo eſt *virtus poſita in periculorum aggreſſione, & laborum perpeſſione*, vt indicat Stagirita 3. *Eth.*6. & conſentit Doct. 3. *diſtinct.*36, *quæſt. vn.* §. *Quantum ad primum.*

19. Aſſertio, felicitas vera poſita non eſt in bonis corporis præcenſitis. Tangit Doct. *prææleg.* §. *De ſecundo.* Et defendit Lact. *lib.*1. *cap.*18. Probatur primo, quæ appetitum non ſatiant, nec deſiderium explent, non ſunt beatitudinis obiectum, tale quippè obiectum explet, & protsùs ſatiat appetitum. At præfata bona corporis non explent appetitum, ſiquidem non ſunt ſui gratia, ſed ordinantur ad operandum. Eſſe enim eſt propter operari 2. *Cæli* 17 Etſi ea tantum homo poſſideret, adhuc fameſceret, ſitiret, & indigeret aliis neceſſariis ad vitam ducendam.

Secundò, vera felicitas eſt bonum firmum, & fixum, vt claret ex eius deſcriptione: prædicta verò bona ſunt inconſtantia, & inſtabilia, vt liquet Pſal. 37. *Non eſt ſanitas in carne mea.* Prouerb. 31. *Vana eſt pulchritudo* Iudic. 16. *Ab eo diſceſſit fortitudo.* Idque roboratur. Nam ægritudo, cui homo ſubiicitur, diſſipat vires, pulchritudinem euellit, & ſanitatem euertit.

Tertiò, valetudo eſt humorum æqualitas, quæ eſt paſſio quantitatis, proindéque de genere ſterilium: vel ſi eſt proportio humorum, eſt formaliter relatio, quæ eſt minimæ entitatis Fortitudo autem elucet in perferendis laboribus, & aggrediendis terribilibus, quæ potius mœſtitiam, quam lætitiam; dolorem, quam gaudium; malum, quam bonum pariunt. Eò magis, quoniam in his homo à belluis ſuperatur, leò quippè fortiſſimus, pauo pulcherrimus, piſcis ſaniſſimus, Aquila viſu, lupus auditu, canis odoratu, equus velocitate, & coruus vitæ longitudine hominem vincunt, vt egregiè proſequitur Auguſt. *ſer.*34. *de verbis Domini.* Denuò, corpus ordinatur ad animam, veluti materia ad formam, eſtque corruptibile cum iis, quæ ipſum conſequuntur; vnde clamat Paulus Rom. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit à corpore mortis huius!* Et Sap. 9. *Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.* Quare rectè ſubiungit Auguſt. ſerm 46. de Sanctis *Nemo ſe credat aliquam felicitatem, aut aliquod verum gaudium in hoc ſæculo poſſidere.*

20. Oppones primò, in eo conſiſtit beatitudo, quod per ſe expetitur, quia eſt vltima perfectio: ſanitas autem per ſe expetitur. Per eam namque iucundamur, & lætamur: Ob id Auguſt. *lib. de bono coniugali, cap.*21. ait, *Melius eſt habere Zachæi ſtaturam contractam, &*

breuem cum ſanitate, quàm Golia cum febre. Et Plato in Gorgia. *Optimum eſt valere, deinde pulchrum eſſe, & poſtmodum opes poſſidere ſine fraude partas.* Addit Plut. *In ſalubribus preceptis ſanitas eſt maximè diuinum, longè blandiſſimum condimentum.* Si concedatur ma. neganda eſt min. Enim verò ſanitas eſt ad operandum. Ideò homo in ea non quieſcit, præſertim quia poteſt eſſe homo ſanus, pauper tamen, omniumque ferè rerum indigus, vt non ſemel contingit. Nec omitto illud 1. *Magn. Mor.* 4. & 1. *Eth.* 9. Beatus debet eſſe perfectæ ætatis. Nec enim puer, vt pater eſt beatus. Idque tangitur Eph. 4. *Donec occurramus in virum perfectum.*

21. Oppones ſecundò, pulchritudo ab omnibus amatur, dignaque indicatur imperio. Ob id celebratur illud: Species Priami digna eſt imperio. Et Pſalm. 44. *Specie tua, & pulchritudine tua intende, proſpere, procede, & regna.* Atque de Chriſto Domino *ibid.* legitur, *Speciosus forma præ filiis hominum.* Et Prouerb. 31. *Fortitudo, & decor indumentum eius.* Reſpondeo quidem pulchritudinem eſſe præcipuum corporis ornamentum, vt conſtat ex illo, *Propterea decorem induit te Dominus*: nihilominus in ea non habetur beatitudo, cum ſit in corpore, quod ad animam ordinari ſuperius animaduerti, veluti hominis excellentia, & præſtantia non eſt ſita in eius ſtatura, ſed in animi nobilitate, eiuſque virtutibus, & operibus glorioſis.

DVBITATIO III.

An felicitas ſit in voluptate.

22. PLerique veram felicitatem collocant in voluptate corporis, & animi, in quorum numero eſſe Epicurum, eiuſque aſſeclas referunt Conimbr. *diſp.* 3. *Eth quæſt.* 2. *art.* 3. ex Torquato apud Cic. 2. *de finibus*, & Sen. *lib. de vita beata.* Et Auguſt. *lib. de vtilitate credendi ad Honoratum, cap* 4. *ſerm.* 13. *de verbis Apoſtoli.* Et *tract. de Epicureis, & Stoicis cap.* 4. *Tom.* 6. Quidam Iudæi, teſte Alphonſo *l.* 3. *aduerſus Hær. Hær.* 2. ſuſpicantur felicitatem poſitam eſſe in deliciis carnis, quorum fortaſſe meminere Salomon *Sap.* 2. *Coronemus nos roſis, antequam marceſcant, nullum ſit pratum, in quo non pertranſeat luxuria noſtra.* Et Paul. Gal. 6. *Quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne metet corruptionem.* Necnon Auguſt. *in epiſt. ad Rom. cap.* 13. Hos ſequitur Cerinthus affirmans eodem Alph. *vbi ſuprà*, qui libidini deditus, maliſque moribus imbutus, regnum Chriſti poſt hominum reſurrectionem in concupiſcentiis, & carnis illecebris futurum eſſe imaginatur. Adſtipulantur Sarraceni, vt tangit Scot. *quæſt.* 2. *prol* §. *De ſexto*, expectantes, & ſancientes pro beatitudine, quod porcis competit, putà gulam, & coïtum. Idque diſplicet Auic. 9. *Met. cap.* 7. tametſi ab eorum ſecta fortè non abhorreat.

23. Aſſertio, Catholicæ religionis haud in voluptate corporis, & deliciis carnis veram ſtatuit felicitatem præſupponitur à Doct. præmemorato, & defenditur à Peluſiota 4. *Epiſt.* 55. Probatur primò, ex ſacra pagina, Iob. 21. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernum deſcendunt.* Sap 2. Credentes in voluptate ſe inueniſſe felicitatem, fatentur miſeriam reperiſſe. *Ergo errauimus, & lumen veritatis non illuxit nobis* 1. Cor. 15. *Caro, & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt.* Et Luc. 16. *Epulabatur quotidie ſplendidè, mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno.*

Secundò, ex PP. Auguſt. 5. *Ciuit. cap.* 20. *& locis prænominatis.* Chryſol. *ſerm* 66. Hieron. epiſt. Ad Damaſum Papam. *Semper voluptas famem ſui habet, & tranſacta non ſatiat.* Idem ſcribunt Ambr. *in Luc.* 6. Iſid. *de ſummo bono*, & Chryſoſt. *orat.* 6 *de facto.*

Tertiò, ex Senec. epiſt. 39. *Quidam voluptatibus ſe immergunt, quibus in conſuetudinem adductis carere non poſſunt, & ob hoc miſerrimi ſunt.* Accedit Cato maior. *Malorum eſca voluptas, qua homines capiuntur, vt hamo piſces.* Fauet Cic. 2. de finibus. *Nemo eſt dignus nomine hominis, qui vnum diem totum velit eſſe in voluptate.*

Deinceps, voluptas corporis obruit mentem, deprimit intellectum, tollit rationem, adeò vt quid egregium, & præclarum homo in ea immerſo, haud præſtare valeat, authore Ariſt. 7. *Eth. cap.* 11. Ob id rectè ſubiicit Saluianus 2. de Eccleſia Cath. *Voluptates ſunt impedimenta, non adiumenta, non ſubſidia, ſed onera.* Prætetea, vera felicitas includit ſummam pacem, & quietem, vt ſuprà inſinuaui: *Militia autem eſt vita hominis ſuper terram* Iob. 7. Item, *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.* Gal. 5. Ideò Auguſt. *lib.* 2. *de ſerm. Domini in monte cap.* 18. inquit. *Oremus, vt fiat voluntas Dei, ſicut in Cœlo, & in terra, quia cum corpus tanquam terra, ſpiritus tanquam Cœlo, ſumma, & tota pace conſenſerint, non lugebimus. Nam nullus alius huius temporis luctus eſt, niſi cum aduerſum ſe iſta confligunt, & cogunt nos dicere, video aliam legem repugnantem legi mentis meæ, & luctum noſtrum lachrymoſa voce teſtari. Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Rom. 7. Non ergo in voluptate poſita eſt felicitas, vt quoque agnouit Stagir. 1. *Eth.* 5. Et 8. *pol.* 3. Subiicit. *Felicitas finis eſt, quam non cum dolore, ſed cum voluptate omnes putant.*

24. Oppones primò, Ariſt. 10. *Eth. cap.* 2. ſcribit, ridiculum eſſe ab aliquo quærere, cur delectari velit, cauſa eſt, quia vnuſquiſque ſuapte natura appetit delectationem, & 7. *Eth. cap.* 11. Pueri, & beſtiæ voluptates perſequuntur: ergo in delectatione, & voluptate corporis, quæ eſt reliquis maior conſiſtit felicitas. Conf. ſicut ſumma infelicitas habetur in doloribus corporis, ſic ſuprema felicitas eſt in delectatione, & voluptate eius. Ob id fauo mellis aſſimulatur in ſacro codice, eamque quis aliquando expertus; cætera relinquens, paruique faciens in ea conquieſcit. Reſpondeo, etſi omnes ferè delectentur in deliciis carnis, eiuſque appetitus ſit incitatiſſimus; tamen in ea voluptate non locatur beatitudo, cum momento tantum duret, & poſtmodum ſequatur triſtitia, atque animalia ſalaciora ſint breuioris vitæ. Quod innuens Paulus 2. *Cor* 16. ait. *Qui fornicatur, peccat in corpus ſuum.* Eò magis, delectatio eſt paſſio, beatitudo verò in actione ſita eſt, ex infra dicendis. Addo Ariſt. 2. *Magn. mor. cap.* 7. docentem voluptates corporis eſſe improbandas.

25. Oppones ſecundò, Eſa 65. *Serui mei comedent, vos autem eſurietis, ſerui mei bibent, vos autem ſitietis.* Luc. 17. *Ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater, vt edatis, & bibatis.* Pſal. 35. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ.* Et quidam *ex Matt.* 19. teſte Hieron *lib.* 4. *in Matt.* Et *Apoc.* 20. poſt mille annos, putant regnum Chriſti fore in voluptatibus ſæculi, & carnis deliciis. Reſpondeo ea, & conſimilia teſtimonia exponenda eſſe de cibo, & potu ſpirituali, veluti *Tobiæ* 12. Angelus Raphaël ait, *Alio cibo inuiſibili veſcor.* Itaque dicti paſſus capiendi ſunt non carnaliter, ſed ſpiritualiter, vt ſatè oſtendit Alph. *ſuprà* relatus. Maximè, quia homo non eſt propter eſcam, & potum, ſed econtrà; ideò ait Cic. *Non vt edam viuo, ſed vt viuam edo.* Et S. Auguſt. *lib.* 2. *de ſerm.* Domini in monte cap. 14. *Nec ideò debemus euangelizare, vt manducemus, ſed manducare, vt euangelizemus.* Et *cap.* 25. *Quæcumque res propter aliud quæritur, ſine dubio inferior eſt, quam id, propter quod quæritur.* Et paulò poſt concludit. *Si Euangelium, & regnum Dei propter cibum quærimus, priorem facimus cibum.*

DVBITATIO IV.

An felicitas ſit in bonis animi, vel in alia re creata.

26. CVm ea ſuperioribus liquidò conſtet, felicitatem obiectiuam non eſſe ſitam in bonis fortunæ, nec corporis, ſupereſt exquirendum, & expendendum, num ſit in bonis totius coniuncti, aut in bonis animi, aut alio obiecto. Pro certo namque habetur, hominem conditum eſſe à Deo, vt ſummum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando frueretur, fruendo poſſideret, affirmante Panigorola 2. *Quadr. ſerm. Dominica* 2. Inclinationem quippè ad bonum, ſicut ad verum cognoſcendum eſſe in homine, nec fruſtrà haberi, omnes nedum Catholici, verumetiam Ethnici planè agnoſcunt.

27. Not. in homine quaſdam eſſe vires, & facultates materiales, quæ potentiæ totius coniuncti nominantur, vti ſunt ſenſus externi, & interni: quaſdam verò eſſe ſolius animæ rationalis, putà intellectum, & voluntatem. Iterum obſeruo res creatas vel eſſe ſimplices, & ſpirituales, cuiuſmodi ſunt Angeli: vel eſſe compoſitas, & materiales, vt elementa, & cætera, quæ in vniuerſo continentur, de quibus generatim, & ſpeciatim egi abundè *in Phyſ.*

28. Aſſertio prima, vera felicitas non eſt in potentiis ſenſitiuis, & materialibus, nec in ſpiritualibus, & immaterialibus. Deducitur ex Scot. 4. *diſtinctione* 49. *quæſtione* 8. & *ibid. quæſt. prima, & ſecunda* in duas ſcinditur partes. Prima pars probatur primò, ex Aug. 1. *de ſerm. Domini in monte, cap.* 8. *In homine præcipuum, & excellens imperat cæteris, non verò, quæ ſunt nobis, & belluis communia.* Veluti ſunt potentiæ, & vires corporeæ. Et *ibid. cap.* 9. *Merces veſtra, quæ inconcuſſa, & æterna eſt, in rebus volubilibus, & temporalibus non eſt collocanda.* Potentiæ autem ſenſitiuæ ſunt volubiles, & corruptibiles, in his ergo non eſt venanda beatitudo.

Secundò, huiuſmodi potentiæ ſunt defectibiles, & perfectibiles, vt dixi 3. *de anima*: beatitudo autem eſt *ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus.* Deinde non explent nullrum appetitum. *Non enim ſatiatur oculus viſu; nec auris auditu impletur.* Eccleſ. 1. Et *Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ, putà iraſcibilis, & concupiſcibilis, quæ dicunt ſemper affer, affer,* Prouerb. 30. Nequit igitur in iſtis reperiri vera felicitas, vt quoque concludit Ariſtot. 1. *Eth.* 9. Secunda pars probatur primò ex Auguſt. *lib. de natura boni contra Manich. cap.* 7. *In rebus à Deo factis, tam magnum bonum eſt natura rationalis, vt nullum ſit bonum, quo beata ſit, niſi Deus.* Secundò, tales potentiæ multis ſunt obnoxiæ defectibus, & erroribus, intellectus quippè plerumque errat, nec quieſcit in cognoſcendis rebus creatis; ideò Eccleſ. 1. *Qui addit ſcientiam, addit laborem*: voluntas verò malitiæ ſuccumbit, nec in appetendo, & volendo res creatas ſatiatur; vnde Dauid harum moleſtia affectos Deum alloquens ait, Pſal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Rurſus, notante Auguſt. in c. 21. Iub. *Quemadmodum bona temporalia communia ſunt piis, & impiis, ità intellectus, & voluntas ab eiſdem participantur: proindéque haud in hiſce quærenda eſt felicitas.*

29. Aſſertio ſecunda, in nulla re creata, quæcumque illa ſit reperitur ſummum bonum. Traditur à Scot. 4. *diſt.* 49 *quæſt.* 1. §. *Ad* 1. *q.* & §. *De ſecundo.* Probatur 1. Eccleſ. 1. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, & afflictio ſpiritus.* Pſal. 143. *Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies eius velut vmbra prætereunt* 1. Ioan. 2. *Nolite diligere mundum, nec ea quæ ſunt in mundo.* Et ibid. *Quidquid eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.* Secundò, ex Auguſt. *lib.* 1. *de ſerm. Domini in monte c.* 2. & *l.* 2. *eiuſdem operis c.* 21. Et *in epiſt. alleg. Ioan. Mundus tranſit, & concupiſcentia eius. Quid vis? vtrum amare temporalia, & tranſire cum tempore, an Chriſtum amare, & in æternum viuere.* Et Bern. ſerm. de Dedicatione. *Auida mens hominis poteſt rebus creatis occupari, ſatiari non poteſt*, & Ariſtot. 2. pol. 5. *Infinita eſt cupiditatis natura*: ergo capacem Dei animam, quidquid Deo minus eſt, non implebit. Tertiò, felicitas eſt bonum perfectum, nulla autem creatura eſt perfectè bona, quia *nemo bonus, niſi ſolus Deus*, Luc. 14. Inſuper, anima eſt capax infiniti, poteſt enim intelligere infinitum, illudque amare; ergo quocumque finito dato, non expletur eius deſiderium, veluti materia prima, quacumque forma in ea recepta, retinet ſemper appetitum habendi alias formas, vt dixi in Phyſ. *quæſt. de materia.* Denique, etſi appetitus rerum habendarum placeat, experientia tamen diſplicet, vt ex Greg. 36. *Mor.* latè proſequitur Paulus Aretius *lib.* 3. *ſuorum operum.*

30. Aſſertio tertia, in Deo tantum reperitur vera felicitas, & perfecta beatitudo. Defenditur ab eodem Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò, Exod. 33. *Oſtendam tibi omne bonum.* Pſalm. 32. *Beata gens, cuius eſt Dominus Deus eius.* Pſalm. 82. *Beati, qui habitant in domo tua Domine.*

Secundò, ex Dionyſ. *de cœleſti Hier. cap.* 10. Et Auguſt. *lib. de natura boni contrà Manich. cap.* 7. & lib. contra Adimantum ante cap. 19. *Tota beatitudo in ſolo Deo inconcuſſa figitur.* Idem in ſoliloquis, *capite* 1. *Tom* 9.

Tertiò, Deus eſt, quo maius excogitari non poteſt, ex Anſel. in Monol. *Infinitus, independens, continens omnia bona, præſertim diuitias, & gloriam.* Pſalm. 111. *Gloria, & diuitiæ in domo eius.* Honorem, & gloriam. Pſalm. 8. *Gloria, & honore coronaſti eum.* Principatus, & dominia, Pſal. 44 *Conſtitues eos principes ſuper omnem terram.* Sapientiam, & ſcientiam, Col. 2. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei.* Idem videtur tradere D. Thom 1. *part. quæſtione* 36. *artic.* 3. Et egregiè Aug. *Tract.* 10. *in epiſt. Ioan. ad medium.* Atque Cic. 5. *Thuſc.*

31. Opponet primò, in cognitione, ſiue viſione, & fruitione obiecti beatifici conſiſtit vera, & integra beatitudo, vt vnanimiter, & concorditer tenent Scholaſtici 4. diſtinctione 49. Deus autem non videtur, nec poteſt videri, nec poſſideri à nobis. 1. Ioan. 4. *Deum nemo vidit vnquam, nec videre poteſt.* Confirm. ille eſt beatus, qui habet perfectè Deum: nullus autem habet perfectè Deum, niſi qui eum perfectè amat, & Deus non poteſt perfectè amari, quia non poteſt perfectè cognoſci. 1. Ioan. 4. *Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere.*

Reſpondeo conceſſa ma. diſtinguendo min. in hac vita, concedo: in alia verò vita, quam ſperamus poſt vniuerſalem reſurr. nego. Per idem patet ad confirm. nemo quippè in hoc ſæculo poteſt eſſe beatus, vt oſtendunt, quæ attuli in præcedentibus dubitationibus contrà Begardos, & Beguinas citat. ab Alph. *vbi ſuprà hær.* 4. & 5. Quod explicitè litteris conſignat D. Paulus 1. Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*

31. Oppones ſecundò, inter beatum, & obiectum beatificum debet eſſe aliqua proportio, veluti inter cognoſcentem, & cognitum, amantem, & amatum: inter Deum autem, & hominem nulla intercipitur proportio, cùm Deus ſit infinitus, & illimitatus, homo verò finitus, & limitatus. Non ergo Deus eſt hominis beatitudo obiectiua. Concedo ma. diſtinguo min. de proportione geometrica, concedo: de proportione intelligentis ad intellectum, videntis ad viſum, nego, vt aſtruit Doct. 4 *cit. quæſt.* 1. §. *Reſpondeo C.*

33. Opp. 3. Ariſt. 1. *Eth.* 8. & 7. *pol. c.* 1. aſſerit, ad felicitatem neceſſaria eſſe bona externa, in quorum numero

ſunt pecuniæ: at ſi Deus foret obiectum beatificum, non requirerentur diuitiæ, cum Deus ſit diues in omnibus, qui inuocant eum. In Deo igitur poſita non eſt felicitas.

Reſpondeo Ariſtotelem verba facere de felicitate ſecundum quid, nempè hominis Politici, qui à Republica maximè honoratur, eique præeſt, ad cuius gloriam, & magnificentiam tuendam, ipſam Remp. & propellendos hoſtes eius plurimum iuuant bona externa, & potiſſimum diuitiæ, vt declaratur 2. *Magn. mor. cap.*9. & 7. *Eth. cap.*13. Secus verò ſi ſermo fiat de felicitate ſimpliciter, quæ in his non eſt poſita, vtpotè quæ à caſu, & fortuna non pendet, ſed à virtute, & ſapientia, quæ magis elucent in aduerſis, quàm in proſperis, vt arguunt Stoïci contra Peripateticos memoratos à Conimbr. *diſp.* 3. *quæſt.*4. *art.*1. Nec hæc reſponſio pugnat Ariſtoteli ſtatuenti 10. *Eth.*8. beatitudinem in contemplatione ſubſtantiarum abſtractarum, quarum prima, & ſuprema eſt Deus. Quare rectè Auguſt. 3. *contrà Maximum, capite* 23. ſubiicit. *Non te facit bonum, nec beatum, niſi bonum immutabile quod ſolus eſt Deus. Nam bonus Angelus, bonus homo, bona cætera creata, hæc non ità bona ſunt, vt ea quiſque adeptus fuerit, ſit beatus, nec vlla eſt beata vita, ſi non ſit æterna.*

ARTICVLVS III.

De beatitudine formali.

34. MVlta peruestigantur, & pertractantur de beatitudine formali à Doctor & aliis Scholaſticis 4. *diſtinctione* 49. quæ diſtinctionis gratia in proximas dubitationes diſtribuo, vt præſtiti *in præcedente artic.*

DVBITATIO I.

An beatitudo formalis ſit in operatione.

35. HÆc difficultas agitatur de beatitudine non ſolùm creata, ſed etiam increata. Itemque nedum de naturali, ſed etiam de ſupernaturali. Et quidem communis opinio Philoſophorum 1. *Eth.*7. & 10. *eiuſdem operis cap.*6. (quamuis vt aduertit Scot. *paſſim nunc alleg. quæſt.* 1. *ante* §. *Ad quæſt. ſub H.* Philoſophi non attigerint in quo obiecto, vel ſub qua ratione ſit beatitudo) ſtatuit eam in operatione. Solum lego apud Raconium *Tract.* 3. *Mor. diſp. vn. quæſt.*2. *artic.*3. citantem Capt. 3. *diſput.*13. *quæſt.*2. referentem Ioannem de Rippa exiſtimare beatitudinem formalem conſiſtere in viſione increata, quâ Deus ſeipſum videt, & contemplatur. Oppoſitum autem defendunt omnes Doctores præællegati, arbitrantes beatitudinem formalem inhærere in eo, qui formaliter eſt beatus.

36. Not. primò, beatitudinem aliam eſſe viæ, aliam verò patriæ. Beatitudo viæ eſt, quæ habetur, aut haberi poteſt in hoc ſæculo, & duplex eſt, vna vera, & altera falſa. Vera eſt, quæ conſiſtit in cognitione, & dilectione Dei, ſeruando eius præcepta, & ferẽdo libenter, & patienter labores, doloreſque præſentis vitæ. Sic ait Chriſtus Matt. 5. *Beati, qui lugent, quoniam conſolabuntur.* Et Ioan. 7. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te.* Ideſt, interprete Alphonſ. 3. *aduerſus Her. verb. beatitudo, hær.*4. *Via ad vitam æternam.* Idque tradunt Cyril. *lib. de fide ad Rheginas*, & alij ab Alph. alleg. Falſa beatitudo eſt, quæ in aliquo obiecto creato locatur ex prænominatis *in antecedente art.* Beatitudo patriæ eſt ſumma, & vltimata perfectio, quæ haberi poteſt à creatura intellectuali: & hæc diuiditur à Doct. *ſuper enumerato* §. *De ſecundo. A A.* in beatitudinem ſimpliciter, & ſecundum quid, illa eſt perfectio ſecunda immediatè coniungens obiecto extrinſeco perfectiuo nobiliſſimo. Hæc verò coniungit obiecto perfectiuo minus nobili. Iterum beatitudo ſimpliciter accipi poteſt pro coniunctione ad extrinſecum perfectiuum, vel pro fundamento proximo eius coniunctionis: ea eſt relatio, iſta verò operatio de genere qualitatis, vt ſcribit Doct. *vbi ſuprà,* §. *Ad argumenta in ſolutione* 4. *E E.*

37. Not. ſecundò, ex eodem Scot. *ibid.* §. *De ſecundo Y.* pro certo haberi apud Philoſophos, beatitudinem eſſe bonum ſufficiens, excludens omnem defectum, & indigentiam. Itemque bonum pefectum, & completum, ab omni imperfectione, & diminutione alienum. Pariter bonum vltimatum abſque vllo reſpectu, & ordine ad aliud melius, & perfectius bonum. Deinceps bonum, quo habito completè bene eſt habenti. E regione miſeria eſt completa indigentia, & carentia perfectionis ſecundæ, diminutioque boni ſecundi, & excluſio eius, quod per ſe amatur, cum habetur. Denique miſeria eſt, qua miſero completè malè eſt ipſam habenti.

38. Aſſertio prima, felicitas non extat in viſione Dei increata. Deducitur ex Doctore *loco prærecenſito.* Probatur primò, felicitas debet inſidere in eo, qui formaliter eſt felix, *ex* 1. *Eth.*13. veluti albedo debet eſſe in eo, qui formaliter eſt albus: viſio autem increata non eſt in beato, ſed in Deo. Igitur per dictam viſionem homo formaliter non eſt beatus.

Secundò, quod realiter, & formaliter mouetur, debet aliquid recipere, quia mutatio eſt receptio alicuius de nouo in ſubiecto, quod prius non erat, vt dixi *in Phyſ. lib. de motu.* Homo autem de non beato fit beatus per beatitudinem in ipſo receptam, quæ nequit eſſe viſio increata, quæ non eſt receptibilis in ſubiecto, cum non ſit accidens.

Tertiò, omnes eſſent æqualiter beati, quia ea viſio increata eſt infinita, ſemperque eodem modo ſe habet. Quare opinio Ioan. de Rippa eſt ſingularis, & à communi placito diſcedens, veluti ea de proprietatibus, conſtitutiuis diuinarum perſonarum, quas ille putat eſſe abſolutas, vt citant Marginiſtæ Scoti 1. *diſt.*26. *quæſt. vn.* §. *Tertia opinio.* Doct. tamen *ibid.* excuſat eum ab errore, & hæreſi, eiuſdemque opinionem oſtendit eſſe probabilem, & veriſimilem.

39. Aſſertio ſecunda, beatitudo formalis conſiſtit in operatione beati. Tenet Doct. præcit. & probat primò, in vtroque opere multis locis Ariſtotele præſertim 1. Eth. c. 8. & 9. *Felicitas eſt operatio optima.* Et 10. eiuſdem operis, c. 8. *Dij, qui ſunt feliciſſimi dormiunt, ſed operantur.* 2. pol. 3. & 2. *Magnorum mor* c. 10. Necnon 12. *Met.* c. 6. *T.* 61. *Si non intelligat, quid vtique inſigne erit ei, & venerabile, ſed ſe habeat, ſicut dormiens.*

Secundò, Auguſt. 1. *de doctrina Chriſtiana, c.*6. ait, felicitatem ſitam eſſe in fruitione, quæ eſt operatio voluntatis. *In exp. epiſt. ad Gal. prope finem, lib.* 2. *de ſerm. Domini in monte, cap.*33. Cum enim beata vita actione, & contemplatione compleatur, actio facultatum, virium, & cõtemplatio manifeſtationem rerum deſiderat.

Tertiò, Ariſtot. 2. Cæli 17. *Eſſe eſt propter operari*: creatura ergo intellectualis cum ſit propter operationem perfectiſſimam, quæ eſt beatitudo, condita eſt, tum quia viuentia ſuperant non viuentia, gradu vitæ, & intellectualia vincunt rationis expertia, gradu vitæ intellectualis, quæ poſita eſt in operatione, ſcilicet intellectione, & volitione: tum quia felicitas viæ locatur in operatione, vt patet ex octo beatitudinibus à Chriſto Domino relatis, & explicitis 5. *Matt.* 5. Idipſum quoque aſtruendum eſt de beatitudine patriæ. Tum quia beatitudo eſt coniunctio creaturæ intellectualis cum ſuo optimo, quod per operationem attingitur. Tum etiam quia

expectatur à vobis æterna vita, eo modo, quo eam Angeli participant. Matt. 22. *Sunt ſicut Angeli Dei in Cælo.* Angeli autem beantur per operationem. 1. Petri 1. *In quem deſiderant Angeli proſpicere.* Et Matt. 18. *Angeli eorum vident faciem Patris.* Et 1. Cor. 13. *Tunc autem facie ad faciem.*

40. Oppones primò, beatitudo eſt cumulus omnium bonorum, & aggregatio omnium perfectionum, vt conſtat ex Auguſt. 13. Trin. 5. *Beatus eſt, qui habet quidquid vult, & nihil mali vult.* Et Boët. 3 conſ. proſ. 2. *Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus.* Pleraque autem alia ſunt bona, præter operationem: non ergo felicitas poſita eſt in operatione. Hæc oppoſitio non probat directe felicitatem non conſiſtere in operatione, propterea Scot. *in Rep.* eam omittit conſultò. Vel dicito Beatum gaudere omnibus bonis, quia attingit Deum per operationem, in quo ſunt omnia formaliter, aut eminenter.

41. Oppones ſecundò, beatitudo eſt vnio, ſiue coniunctio formaliter beati, cum obiecto beatifico, vt ſupra patuit aſſer. 2. vnio autem, ſiue coniunctio eſt relatio, & operatio eſt entitas abſoluta de genere qualitatis: ergo, &c. Conf. abſolutum poteſt exiſtere abſque relatione in eo fundata, quia eſt ea prius, & omne prius vt prius poteſt eſſe abſque ſuo poſteriori. Cùm ergo operatio ſit ens abſolutum, eſſe valebit ſine illa relatione, ſicque erit beatitudo abſque obiecto beatifico, & beatus abſque vnione, & attingentia obiecti beatifici. Reſpondeo vnionem eſſe medium quo beatus coniungitur cum obiecto beatifico, ſiue vt ait Doct. *paſſu alleg. in Rep. in fine q.* 1. cauſaliter; eſt enim prædicatio cauſalis, conſiſtitque in operatione vltimata, quæ eſt proximum fundamentum dictæ vnionis. Ad conf. concedo ant. ad conſeq. dico beatitudinem intrinſecam, quæ poſita eſt in operatione deſignare terminum, ſiue obiectum beatificum, & concomitanter denotare illam vnionem, quæ cum ſit relatio extrinſecus adueniens, non conſurgit, niſi extrema approximentur.

42. Oppones tertiò, beatitudo eſt permanens; Ob id dicitur ſtatus perfectus, operatio verò eſt tranſiens, ſiue in fieri, in operatione ergò non reperitur beatitudo. Conf. 1. agens non eſt perfectius per ſuam operationem producendo aliquem effectum: beatitudo autem eſt optima perfectio beati: ergo, &c. Conf. 2. beatus recipiens beatitudinem mutatur, de non beato quippe fit beatus: agens autem vt agens non mutatur *ex 3. Phyſ. tit* 9. Conf. 3. beatus non eſt cauſa ſuæ beatitudinis, alioqui ſe ipſum beatificaret; eſt autem cauſa effectrix ſuæ operationis, ergo, &c. Reſpondeo conceſſa maiori, diſtinguendo minorem de operatione, ſeu actione de genere actionis concedo: de operatione, ſeu actione de genere qualitatis, veluti eſt operatio, de qua hîc diſſeritur, nego. Ad 1. conf diſtinguo maiorē, de perfectione eſſentiali, concedo: de perfectione accidentali, nego. Ad 2. conf. idem eſt dicendum. Ad 3. dico ad beatificandum duas exigi cauſas, vnam beati, & alteram Dei beantis. Beatus autem eſt cauſa partialis ſuæ beatitudinis formalis, & intrinſecæ, non verò eſt cauſa totalis, vel partialis beatitudinis extrinſecæ, & obiectiuæ.

43. Oppones quartò, habitus eſt perfectior, & nobilior operatione, tum quia eſt diuturnior, & permanentior actu; bonum autem diuturnius eſt melius, bono parum durante *ex 3. Top.* 1. Tum etiam quia habitus eſt cauſa actus, ideò habens habitum promptius, facilius, & delectabilius operatur: atque cauſa eſt nobilior ſuo effectu, ergo, &c. Reſpondeo ex Doctor. cit. *FF. & SS.* negando ant. Actus namque cæteris paribus, eſt perfectior habitu, quia per ipſum attingitur obiectum beatificum. Dixi cæteris paribus, quia fieri poſſet, vt habitus foret ita intenſus, & actus ſic remiſſus, vt habitus vinceret actum. Ad teſtimonium Ariſt. dico exponendum eſſe cæteris paribus, vt patet legenti textum eius, *Quercus n. nec coruus longæui non præſtant homini*: præſertim in re noſtra, in qua actus eſt æque permanens ac habitus. Ad aliud, quod ſubditur, dico eſſe verum de cauſa totali, non verò de cauſa partiali, cuiuſmodi eſt habitus.

Dvbitatio II.

An felicitas ſit in eſſentia, vel in potentiis animæ.

44. HEnr. *Quol.* 13. relatus à Scot. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 2. & *in Rep. ibid. quæſt.* 1. putat beatitudinem formalem eſſe in eſſentia beati, & in eius potentiis, & quidem in eſſentia principalius, & immediatius: in potentiis verò minus principaliter, & mediatè, ſiue per redundantiam, hoc eſt ex eſſentia beatitudo redundat in potentiis, eo fere pacto, quo beatitudo animæ redundat in corpore. Addit præterea perceptionem felicitatis immediatius eſſe in potentiis, quam in eſſentia animæ, propterea quod amor eſt quædam transformatio in rem amatam, vt cum Dionyſ. *de cæleſti Hierarchia* 7. tradit Hugo Victor. *in eius com.* Per amorem enim quiſpiam ſe ipſum deſpicit, transformatque ſe in alterum, quem diligit. Itaque ſecundum Henr. Deus per circumineeſſionem, ſiue per illapſum eſt in creatura, per quem ipſa creatura quaſi deificatur, veluti carbo ignitus fit quaſi ignis. Oppoſitum autem docent Scot. cit. & cum eo cæteri Scholaſtici tam priſci, quam neoterici, nominatim Vaſquez 1. 2. *diſputatione* 8. *cap.* 1. & Raconius *diſputatione vn. de beatitudine, quæſtione* 2. *art.* 3. *ſuppoſito* 1. defendentes beatitudinem formalem immediatè, & proximè eſſe in potentiis.

45. Not. 1. ex Doctor. *vbi ſuprà* §. *Ad quæſtionem ergò. I.* & §. *Ad argumenta. O.* perfectionem eſſe duplicem, vnam eſſentiæ, & alteram potentiæ, perfectio eſſentiæ prior eſt perfectione potentiæ, veluti eſſentia præcedit potentiam, illa eſt eſſentialis, pertinetque ad actum 1. hæc verò accidentalis, eſtque actus 2. ſiue operatio, in qua conſiſtere felicitatem aſſerui in ſuperiori dub. ſunt autem hæ perfectiones alterius ordinis, reſpiciuntque diuerſa perfectibilia. Illa eſt nobilior in ſuo ordine, ideſt in ſerie primorum actuum: hæc verò eminet cæteris actibus 2. Felicitas quippe ſimpliciter non eſt perfectio nobiliſſima, ſed ſecundum quid, puta in genere actuum ſecundorum, *vt ſcribit* Doct. cit. §. *proxime alleg.* O.

46. Not. 2. *ex* 1. *diſt.* 16. *quæſt. vn.* potentias animæ non eſſe ipſam animam formaliter, nec eſſe accidentia realiter ab anima, & inter ſe diſtincta, ſed formaliter abinuicem, & ab anima diſſidere, quæ eſt earum fundamentum, & radix, à qua pullulant, & promanant, vt dixi *l.* 2. *de anima. quæſtione* 3. Quare eſſentia animæ non eſt idoneum, & immediatum ſubiectum receptiuum operationum, veluti truncus arboris non producit immediatè flores, nec fructus, ſed eius rami ſunt eorum cauſæ immediatæ effectrices. Pariter homo non eſt viſiuus immediatè per corpus, vel animam, vel tertiam entitatem, ſed per potentiam viſiuam, vt clarè ediſſerit Doctor *vbi ſupra* §. *Ad iſtam* 2. *ſub M.* & *in Rep. ibid.* §. *præter hoc.* Maius bonum eſt animæ videre Deum per intellectum, quam per eſſentiam, quia videre non eſt natum eſſe bonum eius, niſi per intellectum. Sic non eſt natum eſſe eius bonum habere obiectum beatificum, vt beatificum, niſi per potentiam attingentem ipſum per operationem.

47. Aſſertio, beatitudo formalis ſubiectatur immediatè in potentiis, non verò in eſſentia animæ rationalis; tenet Doct. *paſſu alleg.* Probatur 1. felicitas formalis conſiſtit in operatione, vt monſtraui in præeunte dub. operatio autem non reſidet immediatè in eſſentia, ſed in potentia, vt intellectio in intellectu, & volitio in voluntate, *ex 2. de anima* 6. *& 9. Met.* 10. ergo, &c.

Secundò, eſſentia animæ præciſis potentiis, non eſt operatiua; non enim anima eſt formaliter intellectiua, & volitiua, ſed per intellectum, & voluntatem, veluti corpus animatum non operatur, niſi per organa, videt enim per oculum, audit per aurem: immediatum autem ſuſceptiuum viſionis non eſt corpus, ſed oculus: pariter ergo ſubiectum idoneum immediatum receptiuum beatitudinis formalis non eſt eſſentia animæ, ſed eius potentiæ.

Tertiò, totum non eſt aptum ſubiectum, & immediatum receptiuum qualitatis, niſi mediante quantitate, ratione cuius dicitur recipere reliqua accidentia; Iſta namque nuncupatur ſubiectum quo, iſtud verò ſubiectum quod, vt alibi fusè explicui, & probaui. Similiter anima non eſt conueniens, & ſubiectum immediatum capax beatitudinis formalis, niſi per ipſius vires, & facultates, quæ datæ ipſi ſunt ad agendum, & recipiendum perfectiones ſibi congruas. Adde, quod ille illapſus excogitatus ab Henr. pertinet ad actum 1. vt probat Doct. *vbi ſuprà*; homo autem eſt beatus per actum 2. quo coniungitur cum obiecto beatifico, alioqui dormiens foret beatus, vt arguit Ariſt. nuper alleg. Immò ipſe Henr. fatetur hominem beatificari per amorem, qui eſt actus 2. & operatio in voluntate immediatè inhærens. Denum miſeria, quæ opponitur beatitudini, non reſidet immediatè in anima, vt ſuadet Doct memoratus §. *Ad iſtam q. H.* & ſuffragantur Philoſophi ab eo alleg. *ibid.* ergo idipſum aſtruendum eſt de beatitudine formali.

48. Oppones primò, Nobilius perfectibile poſcit nobiliorem perfectionem vt liquet in rerum ordine naturali, in quo nobiliores naturæ gaudent nobilioribus perfectionibus: & in morali, in quo iuſtitia diſtributiua præbet maius, & nobilius præmium præſtanti maiora, & nobiliora opera virtutis, quàm alteri, qui minora, & depreſſiora opera exercet: eſſentia autem animæ eſt nobilior perfectibilis, quam eius potentiæ, quoniam illa eſt ſubſtantia, hæ verò accidentia. Subſtantiam autem nobilitate vincere accidens, legitur 7. *Met.* 1. Cum igitur beatitudo ſit nobilior perfectio creaturæ intellectualis, aptè deducitur beatitudinem principalius, & immediatius in eſſentia, quàm in potentiis animæ inſidere. Conf. à priori ſit illapſus in poſterius, obiectum autem beatificum prius illabitur in eſſentiam, quam in potentias, quia in his eſt per redundantiam. Concedo maiorem, diſtinguo minorem: in ordine perfectionum eſſentialium, & in actu primo, concedo 1 in ordine perfectionum accidentalium & in actu 2. nego. Beatitudo autem formalis eſt actus 2. & eminet inter actus ſecundos ex Doct. cit. §. *Ad argumenta.* O. Ad conf. dico maiorem valere de actu 1. non verò de actu 2. illapſus autem ſi quis ſit vniuerſalis, vel particularis naturæ rationali, ſpectat ad actum 1. qui eſſe valet abſque actu 2. non è contrà, ſcribente Scot. præadducto §. *Ad iſtam 2. ſub A*

49. Oppones ſecundò, quidquid eſt immediatum ſuſceptiuum accidentis, ſi poſſet per ſe eſſe, & ab omni alio ſeparatum exiſtere, poſſet illud immediatè recipere, vt liquet de quantitate, quæ immediatè eſt receptiua albedinis, quæ ſeiuncta à ſubſtantia materiali poteſt immediatè eam recipere, vt fit quotidie in ſacroſancta Euch. Si ergo potentia immediatè recipit beatitudinem, ſi ſeparetur ab anima, vtique eam reciperet, proindéque foret potentia beata ſine anima, quod falſum, & abſurdum eſt. Conf. in eo immediatè ſubiectatur beatitudo, in quo inhæret immediatè eius præuia diſpoſitio, gloria quippè eſt gratia conſummata: præuia autem diſpoſitio felicitatis, quæ eſt gratia, ſedem ſuam habet in eſſentia, & ex ea redundat in potentiam, ſicut gloria animæ in corpus eius: ergo, &c. Conceſſo ant. ad conſequentiam dico, inſtantiam valere apud illos, qui ſentiunt potentias animæ eſſe accidentia, & realiter ab anima, & abinuicem diſſidere: non autem apud nos, qui tuemur potentias animæ realiter identificari cum ipſa, & formaliter diſtingui, proindéque eſſe ab eadem inſeparabiles. Eò magis, data conſequentia, nullum ſequitur inconueniens, nam quantitas habet albedinem etiam à ſubſtantia corporea ſeiuncta. Idque tradit Doct. *vbi ſuprà.* §. *Ad quæſt ſub L.* Ad conf. concedo maiorem, nego minorem. Gratia enim eſt immediatè in voluntate, quæ ſola poteſt dici grata formaliter, ſoluſque elicere actum gratum, & meritorium, vt notat Doctor. citat. §. *Ad iſtam 2. G.*

50. Oppones tertiò, ſi felicitas immediatius, & principalius eſt in potentia, quam in eſſentia, natura intellectualis foret beata per accidens, veluti lignum eſt calidum per calorem in ipſo receptum. Hoc autem videtur inconueniens, quia beatitudo eſt perfectio nobiliſſima: ergo beatitudo immediatius eſt in eſſentia, quàm in potentia. Concedo ſeq. ma. Etenim natura beatur per operationem, quæ eſt accidens, vt oſtendi in ant. dub. Non autem per accidens, ſi ſumatur per accidens medium accidentaliter ipſi coniunctum, & inordinatum, vt muſicus albus; ſic enim accidens accidenti non accidit. 4. *Met. cap.* 4. & explicat Doctor. *alleg.* §. *Ad quæſt. ergo N.*

DVBITATIO III.

An beatitudo conſiſtat ſimul in pluribus operationibus.

51. RIchardus 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 6. *art.* 1. S. Bon. *ibid. q.* 5. & Alen. 2. *p. q.* 21. *m.* 1. collocant formalem felicitatem ſimul in operationibus intellectus, & voluntatis: Scot. autem *ibid. q* 5. Th eadem *d. q.* 1. *in ſol.* 2. quæſtiunculæ, & vtriuſque aſſeclæ potiſſimùm felicitatem in vna tantum operatione ſitam eſſe arbitrantur.

52. Not. 1. ex Doct. præcit. §. *Ad quæſt. A.* beatitudinem bifariàm vſurpari. 1. pro aggregatione omnium bonorum ad ipſam pertinentium, ſicque beatitudo non eſt in vna operatione, quandoquidem omnis potentia animæ ſuo modo poteſt attingere obiectum beatificum, & quidem intellectus per viſionem, & voluntas per fruitionem, atque totus homo eſt beatificabilis, vt infrà patebit. 2. pro conſummata perfectione, & operatione vltimata, qua ſimpliciter, & abſolutè benè eſt beato, & ita beatitudo ſtatuitur in vna operatione duntaxat. Vt enim obiectum beatificum vnum eſt re, & ratione, in quo tanquam in extrinſeco perfectiuo eſt huic naturæ benè, perfectéque, & non niſi quatenus attingitur ab hac natura ſimpliciter immediatè per operationem, ita operatio vna eſt duntaxat circa illud obiectum.

53. Not. 2. *ex eodem ibid. A.* potentiam attingere obiectum beatificum immediatè, dupliciter poſſe intelligi. Aut enim ly immediatè excludit medium eiuſdem ordinis in attingendo obiectum in ſuo ordine, ſicut potentia dicitur immediatè attingere

tingere obiectum præſens per ſuam operationem, hoc eſt non per aliud medium, quam per ipſam operationem. Aut ly immediatè excludit medium alterius rationis, & ordinis, hoc eſt, nihil extat, eo immediatius, perfectius, & intimius attingens obiectum beatificum. Hæc diſtinctio illuſtrari poteſt exemplo de cauſa 1. & 2. quæ immediatè attingunt idem paſſum, adeò vt neutra cauſa agens in paſſum ſit medium, per quod alterum attingat communem effectum, licet prima cauſa immediatius, hoc eſt intimius, & perfectius eum attingat, cum tota attingentia cauſæ ſecundæ, ſit in virtute cauſæ primæ independenter agentis. Pariter intellectus, & voluntas quidem immediatè attingunt obiectum beatificum, diuerſimodè tamen. Nam intellectus videndo, & voluntas fruendo. Itemque intellectus initiatiuè, & voluntas complectiuè, & quietatiuè. Siquidem natura intellectualis non in ſola viſione obiecti beatifici quieſcit, ſed vlterius tendit, nempe vt voluntate eo fruatur.

54. Aſſertio, beatitudo formalis intenſiua, & completiua in vnica conſiſtit operatione. Ita Scot. prænominatus. Suaderi poteſt 1. *Pſal.* 26. *Vnam petij à Domino, hanc requiram.* 2. Damaſc. 2. fidei cap. 11. *Cæterum ſine ſollicitudine, ac cura, vnum opus habebimus, quod Angelorum eſt laudare indefeſsè & aſſiduè Deum.* Idem innuit Auguſt. *in Pſal.* 86. *&* 147. Accedit Ariſt. 1. *Eth.* 7. & 8. *&* 13. felicitas eſt operatio optima, ſecundum optimam virtutem, & in vita perfecta. Secundò, in quouis ordine datur vnum primum & vltimum, quod reliqua præit, & præcellit, in quo ſtatur, nec vlterius proceditur, 2. *Met.* 2. Ob id omnes Peripatetici admittunt vnam primam cauſam, primum motorem, primam materiam, vltimum finem, ſiue intrinſecum, & formalem, ſiue extrinſecum & obiectiuum. Ergo in genere, & ordine operationum beatificantium, datur vna operatio, in qua intenſiuè ſiſtit beatus 3. *ex* 8. *Met. cap.* 5. Species ſunt ſicut numeri, ideſt, vna ſpecies eſt perfectior altera per differentiam perfectiorem conſtituta, vt licet intueri in cunctis differentiis generum diuiſiuis, & ſpecierum conſtitutiuis, de quibus. *in Epiſt. articulo de differentia.* Ergo in ſerie operationum beatificantium vna eſt excellentior alia, in qua vltimatè beatus quieſcit. Quartò, quæ perfectius & intimius attingit obiectum, eſt præſtantior, & nobilior, vt ſuprà tetigi; operatio autem voluntatis perfectius, & intimius attingit obiectum beatificum, per eam quippè completè, & perfectè bene eſt beato, nec vltra tendit, vt monſtrabitur *in proxima dub. Hinc Anſel. lib. cur Deus homo cap.* 1. ſubiicit, *Ordo peruerſus eſt, velle, vt intelligas, potius enim intelligere, vt velis, diligas, & fruaris.*

55. Oppones primò, beatitudo locatur in vnione, & coniunctione beati, cum obiecto beatifico; vt *ſupra* patefeci; non ſolum autem beatus vnitur cum dicto obiecto per actum voluntatis; ſed etiam per actum intellectus; hoc eſt, per viſionem, & fruitionem: ergo in vtroque actu ſimul poſita eſt beatitudo. Reſpondeo quidem per vtramque operationem beatum beatificari, cum hoc tamen ordine, & diſcrimine, nempe perfectius, & intimius per operationem voluntatis, quam per operationem intellectus.

Oppones ſecundò, cui conuenit moueri ad terminum acquirendum, vtique competit in termino quieſcere; atqui tam intellectus, quam voluntas tendit ad obiectum beatificum tanquam vtriuſque terminum: ergo in vtraque operatione habetur beatitudo. Reſpondeo etſi propriè tendere in terminum conueniat potentiæ appetitiuæ; ſiue ſenſitiuæ, ſiue intellectiuæ, vt notat Doct. vbi ſuprà; tamen admiſſa ma. Diſtinguo min. Æque perfectè, & intimè, nego: inæqualiter, & diſpariliter, concedo. Etenim perfectius, & intimius voluntas, quam intellectus fertur in obiectum beatificum.

56. Oppones tertiò, eodem, parique modo philoſophandum eſt de pluralitate formarum exacta ad actum 1. ac ad actum 2. Sed ad actum 1. naturæ beatificabilis plura requiruntur, puta intellectus, & voluntas: ergo id ipſum aſtruendum eſt de felicitate in actu 2. Confirmatur: natura non poteſt perfectè, & integre beatificari, ſi aliquid ei deſit beatificandum: at ſi penes omnes potentias, & operationes non beatificaretur, reſtaret adhuc aliquid beandum: intellectus autem beatificatur per viſionem, & voluntas per fruitionem. Nec beatitudo eſt perfecta, & completa, niſi homo beatificetur in anima, & corpore. Igitur in multis operationibus ſita eſt felicitas. Concedo ma. diſtinguo min. æqualiter, nego, inæqualiter, & quodam ordine, concedo. Quemadmodum enim interuenit ordo inter potentias beatificabiles, vnaque præit aliam, pariter operationes ſunt ordinatæ, ita vt prior ſit operatio intellectus, & poſterior operatio voluntatis, in qua tanquam perfectiori, & nobiliori complectiuè extat felicitas: cuiuſmodi ſunt formæ ſubordinatæ, quarum vltima tribuit complementum eſſentiale compoſito, vt dixi *lib.* 2. *de anima.* Ad conf. dico id valere de beatitudine extenſiua; non autem de intenſiua, quam nunc pertractamus.

57. Oppones quartò, Auguſt. 13. Trin. 5. *Beatus eſt, qui habet quidquid vult*; beatus autem nedum vult fruitionem, verumetiam viſionem, immò omnia, quæ ad integram, perfectamque beatitudinem ſpectant. Non ergo in vna operatione poſita eſt ſumma felicitas. Reſpondeo id capi non diuiſiuè, ſed vnitiuè, & non in ſe, ſed in eo, qui formaliter & eminenter continet omnia. Atque de beatitudine extenſiua, non verò intenſiua, de qua ſermo eſt in præſentia.

Dubitatio IV.

An beatitudo ſit in actu intellectus vel voluntatis.

58. D. Th. 4. *diſt.* 49. *queſt.* 1. *art.* 1. *ſolut.* 2. *quæſtiunc.* & 3. *contra Gentes cap.* 25. *&* 26. Conimb. *diſp.* 3. *Eth. art.* 2. Racon *diſp. vn. de beatitudine, queſt.* 2. *art.* 3. & alij non pauci cenſent beatitudinem principaliter & eſſentialiter conſiſtere in actu intellectus: in actu verò voluntatis, tanquam in quadam perfectione extrinſeca ſuperueniente viſioni, eo ferè pacto, quo decor, & pulchritudo aduenit iuueni. Scot. autem *in vtroque opere diſt. alleg. queſt.* 4. Baſſ. Vorr. & cæteri eius diſcipuli *ibidem* ſtatuunt ſummam felicitatem eſſentialiter, & principaliter in actu voluntatis, originatiuè verò, & minus principaliter in actu intellectus.

59. Not. 1. ex Doct. cit. §. *In iſta queſt. ante A,* omnes, qui tenent beatitudinem ſitam eſſe in operatione, aſtruere, talem operationem prouenire à potentia ſpirituali, & immateriali, cuiuſmodi ſunt intellectus, & voluntas; Nam cum beatitudo ſit operatio optima, & nobiliſſima, nequit prodire à potentiis ſenſitiuis, & materialibus, vt bene etiam vidit Ariſt. 1. *Eth.* 9. quæ ſunt potentiæ totius coniuncti, ſiue compoſiti; vt enim in eſſe ſunt inferiores, & imperfectiores, ita & in operari. Eò magis, hæ potentiæ nequeunt per ſuas operationes attingere obiectum beatificum, quod eſt Deus, qui nec oculo corporeo, nec aliis ſenſibus ſiue internis, ſiue externis percipi poteſt, ex dictis *Tract. de cognoſcibilitate Dei, diſp.* 1. Et ſi quoquo modo hæ vires, & facultates ſunt beatificabiles, id fit per redundantiã, ſiue reſultantiam beatitudinis

animæ, ad corpus; ſic enim erit beatitudo totalis extenſiua, ait Doct. *q. 5. cit. §. Ad argumenta pro 1. opinione, F. in ſol. 3.* Itaque hic ſolùm perueſtigatur, vtrum beatitudo ſit in operatione ſpirituali, intellectus ſcilicet, vel voluntatis.

60. Not. 2. *ex eodem ibid. §. Iuxta hoc K. & N.* & *in Rep. quæſt. 2. §. Dico. ex 9. Met. tit. 15.* aliquid eſſe prius alio bifariàm contingere, generatione, vel perfectione. Quæ ſunt autem priora generatione, ſunt imperfectiora iis, quæ ſunt poſteriora generatione, & è contrà, quæ ſunt poſteriora generatione, ſunt priora perfectione, vt experimur in naturalibus. Prius enim corpus eſt ſub forma ſanguinis, deinde embrionis, poſteà ſub forma corporis debitè organizati, & denique completur per animam in eſſe viuentis, & animati, quod eſt poſterius productum, & reliquis præcedentibus perfectius. Præfatum autem aſſertum intelligendum eſt in eodem ordine, ſecùs verò in alio ordine. Nam accidentia ſunt poſteriora ſubſtantia generatione, quia illam conſequuntur, nihilominus ſunt ea imperfectiora, vt patet 7. *Met.* 1. Quamuis autem poſteriora generatione dependeant à prioribus; ſunt tamen perfectiora, vt liquet 9. *Met. tit.* 15. ſic finis dependet à mediis, quibus tamen eſt perfectior, forma à materia, qualitas corporea, à quantitate, in his autem poſteriora, & dependentia ab illis, perfectiora exiſtunt. Simpliciter autem perfectum eſt prorſus independens. Nam ſicut eſt primum generatione, ita & perfectione, ex eodem Philoſopho nunc eſt. Vbi verò non concurrunt duæ prænominatæ primitates, fallit illud dictum. Quapropter licet voluntas dependeat ab intellectu, in agendo, quia non poteſt velle niſi obiectum præcognitum; ob id tamen non eſt exiſtimandum operationem eius eſſe imperfectiorem, volontatemque eſſe inferiorem intellectu, vt monſtraui *lib. 3. de anima, q. de voluntate.*

61. Not. 3. beatitudinem formalem multa complecti extenſiuè, vt in ſuperioribus tetigi, & collegi ex variis locis, & teſtimoniis ſacræ paginæ.

Primò cognitionem, ſeu viſionem Dei. Ioan. 10. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te.* 1. Cor. 13. *Videbimus eum ſicuti eſt.*

Secundò Amorem Dei. Prou. 8. *Ego diligentes me diligo.* Cant. 3. *Inueni, quem diligit anima mea.*

Tertiò Delectationem, quæ *ex 1. diſt. 1. quæſt. 4.* conſequitur fruitionem. Pſal. 15. *Delectationes in dextera tua vſque in finem.* Pſal. 16. *Vt videam voluptatem Domini.*

Quartò Gaudium. Ioan. 16. *Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Mat. 25. *Intra in gaudium Domini tui.*

Quintò tentionem & apprehenſionem. Cant. 3. *Tenui eum, nec dimittam.* 1 Cor 9. *Sic currite, vt cõprehendatis.*

Sextò ſecuritatem, & perpetuitatem. Pſalm, 83. *In ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Matt. 25. *Ibunt iuſti in vitam æternam.* Denique omnium bonorum cumulum. Exo. 33. *Oſtendam omne bonum tibi.* Luc. 10. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo*: & patet ex definitione beatitudinis, quæ eſt *Status omnium bonorum aggregatione perfectus.*

62. Aſſertio, beatitudo principaliter, & eſſentialiter conſiſtit in actu voluntatis. Ita Scot. *vbi ſuprà.* Probatur 1. Ioan. 4. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* & 15. *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem.* Vnde Hieronymus *in Com. Gal. leg. 3. cap. 6.* De Ioan. Apoſtolo loquens ſubdit. *Nihil aliud per ſingulas collectas proferre ſolebat, niſi hoc. Filioli diligite alterutrum.* Tandem diſcipuli, & fratres, qui aderant tædio affecti, quod eadem ſemper audirent, dixerunt, *Magiſter, quare hoc ſemper loqueris?* qui reſpondit, dignam Ioanne ſententiam. *Quia præceptum Domini eſt, & ſi ſolum fiat, ſufficit,* Atque commendatur, & mandatur magis nobis dilectio Dei, quàm eius cognitio, ratione cuius indicatur in actu voluntatis potiſſimùm felicitatem locari.

Secundò *Auguſt. 1. Trin. 13.* Solo illo illuſtrari, perfruique ſufficiet. Et ibid. cap. 5. *Beatus eſt, qui habet quidquid vult.* Et 1. De doctrina Chriſtiana cap. 6. *Summa merces eſt, vt ipſo perfruamur.* Volitio autem, & fruitio eſt actus voluntatis, ergo in eo præcipuè, poſita eſt felicitas. Idem inſinuat Anſel. *lib. cur Deus homo cap. 1.* Nec diſſentit Ariſt. qui, notante Maiore, poſt Scot. *quæſt. 4. prol. §. contra hanc concluſionem*, in contemplatione includit amorem, id eſt puritatem vitæ, quæ in amore capitur. Et Bonet. 4. *Theologia cap. 3.* ſubiicit Stagiritam comprehendiſſe amorem in contemplatione, tanquam in fonte. Propterea idem Philoſophus ſubnectit 12. *Met. tit. 36.* primam intelligentiam mouere cæteras intelligentias in ratione amati.

Tertiò, ea potentia eſt potiſſimùm beatificabilis, quæ meretur, & bona opera exercet, quia Deus reddet vnicuique iuxta opera ſua, vt patet in Symb. Ath. ſola autem voluntas meretur, & bona opera operatur, reliquæ verò potentiæ iuſſu, & imperio voluntatis. Ob id Auguſt. 11. Ciuit. cap. 28. *Nec vir bonus dicitur, qui ſcit, quod bonum eſt, ſed qui diligit.* Et S. Bern. *Sola voluntas vritur in inferno, quia ſola demeruit.* Vnde reprehenduntur Phariſæi *Matt. 12.* qui accedentes ad Chriſtum, dixerunt; *Magiſter volumus à te ſignum videre.* Sicut ergo peccatum non eſt, niſi voluntarium, vtique meritum, & bonum opus non niſi à voluntate prodit; proindeque in eius actu præcipuè homo beatur.

Quartò, quæ perfectius, & intimius attingit obiectum beatificum, in eius actu ſtatuitur eſſentialiter beatitudo, vt fatentur quoque aduerſarij, propter rationem adductam ab Aquin. cit. Voluntas autem actu ſuo perfectius, & intimius attingit obiectum beatificum. Tendit namque in ipſum immediatè tanquam in vlt. finem, cum finis vltimus vt ſic ſit proprium eius obiectum. Id quippè magis eſt volendum, quod ab appetitu naturaliter magis appetitur, huiuſmodi autem eſt quod eſt proximius vltimo, quod ſimpliciter magis appetitur naturaliter.

Quintò, quod ordinatur ad aliud, eſt minus perfectum, eo quod eſt gratiâ ſui, minuſque attingit obiectum, & finem, ad quem fertur, vt conſtat de mediis ad finem directis, & ordinatis: actus autem intellectus ordinatur ad actum voluntatis; cognoſcimus namque, vt diligamus, non è contra. Hinc Auguſt. 19. *Ciuit.* 14. inquit, *Homini anima rationalis ineſt, vt mente aliquid contempletur, & ſecundum hoc, aliquid agat, & poſtea, vt aliquid vtile cognoſcat, & ſecundum eam cognitionem, vitam, moreſque componat.* Et antea 11. *Ciuit.* 28. præmiſerat, in hominibus, qui rectè amant, ipſe amor magis amatur.

Sextò, habitus voluntatis eſt nobilior habitu intellectus, 1. Cor. 13. *Maior autem eorum eſt Charitas*, & eius oppoſitum eſt peius, ſcilicet odium Dei; ideò Seraphin dicti ab ardore charitatis, & amoris Dei, ſunt primi inter cæleſtes ſpiritus. Quare miror Conimb. cit. qui ponentes ſupernam beatitudinem in ſola Dei contemplatione, poſtmodum ſubiiciunt felicitatem in præſenti vita conſiſtere in operibus meritoriis, & actionibus charitatis. Si enim hæc in operibus voluntatis locatur, vtique & illa, cùm iſta ſit via, & diſpoſitio ad eam: ſi ergo in bonis actibus *Matt. 5.* habetur felicitas huius ſæculi, vt concedunt Conimb. conſequenter & beatitudo alterius vitæ, in eiuſdem voluntatis actu collocanda eſt.

63. Oppones primò, Ioan. 7. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te.* Cognoſcere autem ſpectat ad intellectum. Igitur in actu intellectus præcipuè extat felicitas. Conf. Auguſtinus 5. Trin. cap. penult.

Viſio

Viſio eſt tota merces, viſio autem eſt actus intellectus, veluti dilectio eſt actus voluntatis. Vt enim viſio corporea eſt actus oculi, ſic viſio incorporea eſt actus intellectus. Idipſum videtur tangere Ariſtot. 12. Met. T. 39. *Actus intellectus eſt vita, & ſi actus eſt æternus, vita eſt æterna.* Reſpondeo eum locum exponi de cognitione fidei, quæ dicitur vita æterna, & felicitas viæ, vt claret ex verbis præcedentibus, & ſubſequentibus; ſic dictum paſſum interpretantur Cyril. & Aug. *quæſt.* 113. *veteris, & noui teſtamenti*, quos ſequitur Alph. 3. *aduerſus hæreſes hær.* 4.

64. Vel dicito cum Scot. in eo Euang. non extat vita beata, quod ſi Thomiſtæ liceret addere, cognoſcendo eſt vita beata: quoque liceret Scotiſtæ apponere, amando, & fruendo eſt vita beata. Vel dico eſſe quidem vitam beatam intellectus; non tamen voluntatis, & totius hominis, eamque eſte præcipuam, quæ eſt in actu voluntatis. Per id ſatisfit Aug. adducto ad conf. viſio quippe eſt tota merces intellectus, non verò totius hominis, ſed ſolum eius potentiæ intellectiuæ per ipſam beatificabilis: voluntas autem eſt beatificabilis per fruitionem, quæ eſt præſtantior viſione. Ideò in ea, & non in iſta conſiſtit eſſentialiter felicitas.

65. Oppones ſecundò, 10. Eth. 10. vel 8. *Felicitas ſubſtantiarum abſtractarum eſt in ſpeculatione, quæ eſt actus intellectus*: ergo cum ſimiles eis ſimus, iuxtà illud Chriſti, Matt. 15. *Sunt ſicut Angeli Dei in cœlo.* Aptè concluditur, noſtram felicitatem quoque poſitam eſſe in actu intellectus. Conf. ex 1. Eth. 10. *Beatitudo eſt bonum ſufficiens*; viſio autem Dei eſt huiuſmodi, vt patet Ioan. 14. *Domine oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.* Reſponderi poteſt, duplicem eſſe felicitatem, ſpeculatiuam, & practicam, vt videtur tangere Ariſt. 10. *Eth. in initio cap.* 7. & 7. *Pol.* 3. felicitas autem ſpeculatiua ſita eſt in ſpeculatione, & practica in fruitione. Quare intellectus per ſpeculationem, ſiue viſionem, & voluntas per fruitionem beatificantur. In hac autem principalius, quam in illa locatur felicitas. Præterea dici poteſt ex prænotatis, Philoſophum in contemplatione comprehendere cognitionem, & amorem. Vel etiam vt ait Doct. *in fine Prol.* Stagiritam non agnouiſſe, nos poſſe attingere Deum actu amoris, & fruitionis, ideò in actu intellectus ſtatuit felicitatem. Ad conſ. dico, viſionem eſſe bonum ſufficiens intellectui, per quam ipſe beatur; non eſſe verò bonum ſufficiens toti naturæ intellectuali, nec eſſe perfectius bonum, imò dilectio eſt bonum ſufficientius, & perfectius, quia eo hábito, habens minus eget, in eoque protſus quieſcit. Ad teſtimonium ſcripturæ dico eſſe exponendum de ſufficientia penes inſtructionem fidei, quæ dicitur felicitas viæ tendens ad felicitatem patriæ, non verò de ſufficientia, quæ habetur in termino, per fruitionem, quæ eſt actus voluntatis, in quo homo quaſi deificatur.

66. Oppones tertiò, beatitudo eſt primum volitum: quod enim primum appetimus, eſt felicitas: actus autem voluntatis non eſt primum volitum, quia nulla potentia verſatur circa actum ſuum rectum, tanquam obiectum; licet poſſit laborare circà actum reflexum: ergo in eo potiſſimùm non eſt felicitas. Conf. actus voluntatis ordinatur ad finem: felicitas autem ad aliud non ordinatur, cùm ſit vult. finis beati: ergo &c. Diſtinguo ma. beatitudo eſt primum volitum extrinſecum, quod eſt obiectum beatificum, loquendo de beatitudine obiectiua: concedo: beatitudo formalis eſt primum volitum, vt quid extrinſecum, nego. Siquidem beatitudo formalis, eſt perfectio intrinſeca beati, quam ipſe appetit, veluti vnumquodque ſuam appetit perfectionem, annotante Scot. cit. *antè* §. *In iſta quæſt.* Ad conſ. patet ex dictis *quæſt.* 3. *de fine art.* 2.

67. Oppones quartò, beatitudo eſt coniunctio naturæ intellectualis cum vult. fine per ſuam operationem: voluntas autem per ſuam operationem non coniungitur, cum vlt. fine. Non enim coniungitur per deſiderium, quod eſt de re abſente, nec per delectationem, quæ præexigit adeptionem finis, in quo delectatur quiſpiam, & quieſcit. Vndè Paulus hortatur Fideles ad comparandam felicitatem 1. Cor. 9. *Sic currite, vt comprehendatis.* & 1. Timot. 6. *Apprehende vitam æternam.* Ergo cùm intellectus ſit virtus apprehenſiua, & comprehenſiua, euincitur in ipſo poſitam eſſe felicitatem. Concedo ma. ego min. Quamuis enim voluntas non coniungatur obiecto beatifico, per deſiderium, proptereaquod beatitudo eſt de re præſente, & deſiderium de re abſente. Nec per delectationem, quæ eſt paſſio conſequens actum beatificum, vt ait Doct. *quæſt.* 2. *Prol.* §. *contra hanc concluſionem.* Ideò Aug. 9. *Trin. cap. vlt.* Appetitus inhiantis fit amor fruentis. Itaque licet primò primitate originis Beatus quieſcat in actu intellectus, videndo obiectum beatificum, ipſumque perpetuò attingat, vt innuit Apoſt. præcit. Nihilominus primò primitate perfectionis quieſcit in actu voluntatis, qui vlt. & perfectior operatio Beati exiſtit.

Dubitatio V.

In quonam actu voluntatis ſit beatitudo.

68. Cum in antecedente dubio deciſum ſit beatitudinem principaliter, & eſſentialiter conſiſtere in actu voluntatis, in præſenti reſtat diſquirendum, & diſcutiendum, quinam ſit ille actus, in quo ipſa felicitas locatur. Omnes autem Scotiſtæ cum Scot. viro omni laude præcipuo, & veritate munito *d. præcit. quæſt.* 5. aſtruunt eſſe fruitionem obiecti beatifici. Vt autem rectè intelligatur.

69. Not. primò ex Doct. *loco alleg.* §. *Ad quæſt A.* actum voluntatis poſitiuum generatim ſumptum diuidi, in actum volendi, & nolendi: actus volendi ſubdiuiditur, in actum volendi propter ſe, ſiue propter bonum voliti, & in actum volendi propter aliud, ideſt propter bonum volentis. Ille dicitur amor amicitiæ, ſiue affectio iuſtitiæ: iſte verò amor concupiſcentiæ, ſiue affectio commodi; poſterior non eſt fruitio, ſed prior. Nam frui êſt amore inhærere propter ſe, hoc eſt propter obiectum amatum, quod vt melius percipiatur.

70. Not. ſecundò, fruitionem bifariàm accipi, vt tangit Doct. 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 5. §. *Ad authoritatem*, & §. *Ex his patet.* Vno modo impropriè, quo pacto perhibetur de appetitu ſenſitiuo, cæteriſque, quæ quoquomodo attingunt obiecta. Altero modo propriè, ſicque tantum competit voluntati, cuius proprius eſt amor, vt liquet ex Auguſt. præmemorato. Diuiditur autem fruitio in inordinatam, & ordinatam. Inordinata eſt, qua quis fruitur obiecto, quo debet vti ad fruendum, vt peccator, qui creatura fruitur, cum ea vti debeat ad Deum diligendum, ipſoque fruendum. Hinc ſubdit Aug. lib. 83. qq. quæſt. 30. *Peruerſitas eſt vti fruendis, & frui vtendis.* Hoc pacto peccaſſe primum Angelum immoderatè concupiſcendo ſibi beatitudinem, aſtruit Doct, 2. *diſt.* 6. cum Anſel. *l. de caſu diaboli cap.* 6. Ordinata eſt actus voluntatis tendentis ad obiectum propter ſe diligendum. Et poteſt eſſe duplex, vna viæ, & altera patriæ, illa eſt imperfecta, hæc verò perfecta.

71. Not. tertiò, ex Doct. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 5. §. *Ad quæſt. E.* Probabilius eſſe fruitionem beatam differre ſpecie, ſeipſis quidem formaliter, cauſaliter verò ab habitudinibus cauſarum. Si enim ſpecie non differrent, ſecundum gradus vtique differrent. Quod ſi concedatur, eas penes gradus diſſidere, tantum poſſet intendi fruitio viæ, vt fieret fruitio patriæ; ſicque quiſpiam viator poſſet eſſe beatus, quod eſt falſum. Iterum ad cauſandam fruitionem patriæ præexigitur viſio Dei, quæ haud requiritur ad fruitionem viæ.

Ob id Scot. cit. *ſub E.* ſubiicit diſtinctionem harum fruitionum peti a diſtinctione vnionum, veluti ex diuerſa approximatione agentis ad paſſum variatur effectus. Aliter quippe agit agens, quod per rectam lineam opponitur, & approximatur paſſo, quam agens, quod agit per lineam reflexam, aut fractam. Cognitio autem hæc eſt quaſi approximatio obiecti ad voluntatem. Ideò ſi fruitio Viatoris creſceret in infinitum, aut caperetur ſummus gradus fruitionis viæ, nunquam æquaretur fruitioni patriæ, & econtrà. Ratio eſt, quia cum vna ſpecies nobilitate ſuperet aliam ſpeciem, quod de indiuiduis vnius ſpeciei, reſpectu indiuiduorum alterius ſpeciei aſtruendum quoque eſt: ſiquidem ſeries vnius diſſidet in eſſe, & in perfectione, à ſerie alterius.

72. Aſſertio prima, beatitudo non eſt in actu nolendi. Ita Scot. cit. *ſub B.* Probatur primò, nolitio vtplurimum tendit in malum, & volitio in bonum: felicitas autem non ſolum fertur ad bonum, ſed ad omne bonum, immò ad ſummum bonum. Non ergo felicitas ſita eſt in actu nolendi.

Secundò, actus beatificus eſt primarius, & per ſe intentus, & immediatus vltimo fini, quo beatus ei immediatè, & perfectè vnitur: nolitio autem eſt actus ſecundarius, & occaſionatus, & ferè ſemper præſupponit volitionem, vt ſignificat Anſel. *l. de caſu diaboli cap.* 1. inquiens, *Nullus deſerit iuſtitiam, niſi volendo aliquid, quod non ſtat cum iuſtitia*; non ſtat ergo felicitas in actu nolendi.

Tertiò, beatitudo ex dictis eſt in operatione optima, & perfectiſſima: volitio autem eſt perfectior nolitione, veluti enunciatio affirmatiua perfectior eſt, negatiua, *ex* 1. *Perih. cap.* 4. in nolitione igitur felicitas non locatur.

73. Aſſertio ſecunda, nec felicitas poſita eſt in actu concupiſcendi. Tradit Doct. alleg. *antè C.* Probatur primò, felicitas conſiſtit in acto, qui ex ſe eſt bonus, & perfectus, vt claret 1. *Eth.* 10. Actus verò concupiſcendi non eſt per ſe bonus, cum poſſit eſſe malus, vt liquet de primo Angelo, qui æqualitatem Dei concupiuit. Vnde Aug. l. 83. qq. q. 50. *Vti fruendis, & frui vtendis, eſt peccatum.*

Secundò, felicitas eſt actus primus, & immediatus vlt. finis: concupiſcentia verò eſt actus poſterior actu amicitiæ. Ideò namque concupiſco bonum Petro, quia amo Petrum, cui tale bonum concupiſco.

Tertiò, affectio commodi præſupponit affectionem iuſtitiæ. Hæc enim illam regit, & moderatur: concupiſcentia verò competit voluntati, ob affectionem iuſtitiæ. Inſuper, actus amicitiæ fertur ad obiectum in ſe bonum: actus verò concupiſcentiæ reſpicit proprium vtile: nobilius autem eſt eſſe ſui gratia, quàm gratia alterius: non ergo felicitas ſtatuitur in actu concupiſcendi.

74. Aſſertio tertia, beatitudo eſt in actu volendi, qui eſt fruitio Dei præſentis in ſe. Tenet Doct. *vbi ſuprà antè D.* Probatur primò, Aug. 1. de Doctr. Chriſtiana cap. 4. 5. & 6. *Summa merces eſt, vt eo perfruamur.* Et patet ex definitione fruitionis allata ab eodem Aug. *ibid. cap.* 1. recepta à Magiſtro, & cæteris Scholaſticis. *Frui eſt amore inhærere alicui propter ſe.*

Secundò, in actu optimo voluntatis reſidet felicitas: fruitio autem eſt actus optimus voluntatis: ergo in eo extat felicitas. Ma. patet. Amor namque amicitiæ eſt voluntatis optima operatio, qua beatus intimius, perfectiuſque coniungitur obiecto beatifico. Rurſus optima operatio extat in optima, & nobiliſſima potentia. Penes enim nobilitatem potentiæ habetur nobilitas actus: ex dictis autem voluntas inter potentias animæ primatum tenet, tum quia eſt libera, & cauſa meriti, tum quia melius eſt bonum, quam non bonum, tum etiam quia charitas, quæ reſidet in voluntate eſt nobilior habitu fidei manentis in intellectu; ſtat ergo felicitas in actu volendi.

75. Oppones primò, fruitio communis eſt tam beato, quam non beato, ergo in fruitione non reperitur felicitas. Ant. probatur, tam viator, quàm comprehenſor fruitur. Vterque enim diligit Deum propter ſe, & ſi quiſpiam non diligat Deum propter ſe, poteſt tamen ipſum diligere; nihil quippè obſtat, quin ipſum Deum diligat, vt in ſe bonum amore amicitiæ, veluti comprehenſor: hic autem eſt beatus, ille verò nequaquam: ergo &c. Diſtinguo ant. fruitio perfecta, per quam natura intellectualis beatificatur, Deoque immediatè approximatur, & intimè vnitur, nego: fruitio imperfecta, per quam amatur obiectum beatificum, ab eadem creatura non vidente, nec ipſum attingente, concedo. Hæc autem competit Viatori, & non beato, illa verò comprehenſori, & beato, quas inter ſe ſpecie differre, ſuprà monui, & oſtendi.

76. Oppones ſecundò, non repugnat, non exiſtentem in gratia, & charitate videre clarè diuinam eſſentiam, eaque frui: ſine charitate verò quiſpiam beatus eſſe nequit: Siquidem authore Aug. 15. Trin. cap. 9. *Sola charitas diuidit inter filios regni, & perditionis*: non ergo in fruitione poſita eſt beatitudo. Ant. liquet *ex* 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. vbi Scot. ait, beatum poſſe videre Deum, ipſo non fruendo, & poſſe videre vnam Diuinam Perſonam, non videndo aliam. Reſpondeo data hypotheſi, illum non fore beatum, quia non eſt beatus ex fruitione, niſi fruitio tanta ſit, quanta competit comprehenſori, adeò vt ſit eius ſpeciei penes aliquem gradum. Nulla autem fruitio abſque charitate eſſe valet tanta, quanta requiritur ad beatificandum.

77. Oppones tertiò, omnia inferiora voluntate ſuo modo beatificantur, hoc eſt ſecundum quid in actu concupiſcendi: ergo pariter voluntas poteſt beatificari in actu concupiſcendi, & in affectione commodi: fruitio autem non ad conſcupiſcentiam, ſed ad amorem amicitiæ pertinet, ex ſupra notatis: ergo &c. Concedo ant. nego conſeq. cauſa eſt, quia illa ob ſuam imperfectionem nequeunt attingere, niſi proprium commodum. Ideò ſi qua eis eſt fruitio, inuenitur in eo actu, quem habere queunt, & cum perfectiorem habere non poſſint, neceſſariò in eo quieſcunt. At voluntas cum vtroque actu potiatur, actuſque amicitiæ ſit perfectior actu concupiſcentiæ, conſequenter non in eo, ſed in iſto habetur felicitas. Sicut non valet, intellectus intelligit, quidquid percipiunt ſenſus interni, & externi, igitur in cognitione ſenſitiua, qua pollent dicti ſenſus ſita eſt eius optima operatio. Non valet hæc conſeq vt conſtat ex Ariſt. decernente felicitatem in contemplatione ſubſtantiarum abſtractarum, quarum cognitio non cadit ſub ſenſus.

78. Inſtabis ex Aug. 9. Trin. cap. vlt. *Appetitus inhiantis fit amor fruentis*: ergo &c. Dico id rectè eſſe intelligendum; ſi enim intelligatur de appetitu, quo viator ſibi appetit bonum, nunquam talis appetitus fit amor fruentis, quia hic eſt actus concupiſcendi, qui effici nequit actus amicitiæ: Quod ſi capiatur de appetitu, quo viator vult Deo bonum eſſe in ſe, quia amat ipſum propter ſe, ſiue amore amicitiæ, ſic appetitus iſte, qui eſt amor amicitiæ in via imperfectus, in patria fit perfectus, & perfecta fruitio, quâ homo beatificatur.

Oppones quartò, ſpei ſuccedit tentio. Quod enim in hac vita ſperamus, in alia tenemus, ideò Cant. 3. *Tenui eum, nec dimittam*: tentio autem eſt actus voluntatis; non tamen eſt fruitio: ergo in tentione, non verò in fruitione reperitur beatitudo. Reſpondeo tentionem non eſſe de ſpectantibus eſſentialiter ad beatitudinem, ſed de concomitantibus eam, veluti delectatio, & ſecuritas, de quibus infrà. Licet enim tentio ſuccedat ſpei, nihilominus non probè infertur in ea poni felicitatem formaliter. Nam viſioni ænigmaticæ ſuccedit clara viſio Dei, in qua

eſſentiali

eſſentialiter non extare beatitudinem, *ſuprà* manet probatum.

DVBITATIO VI.

An, & quomodo beatitudo ſit perpetua.

79. DVo proponuntur in præſenti dub. vnum, an beatitudo ſit perpetua, ſemperque duratura, cuius omnes Scholaſtici concordes, & vniformes partem amplexantur affirmantem. Alterum verò, qua ratione beatitudo ſit perpetua, qua in re diſcordant Theologi. Etenim Ægidius in præſenti d. cit. à Scot. Marginiſtis, arbitratur perpetuitatem felicitatis petendam eſſe ab ipſamet beatitudine, quæ ſuaprè natura eſt neceſſaria, taliſque forma, vt nequeat non ineſſe, cui ineſt, quemadmodum perfectiſſima forma corporea conſtituit compoſitum incorruptibile, & intranſmutabile, cuiuſmodi eſt cœlum. Alij, vt D. Th. 1. 2. *quæſt.* 10. *art.* 1. *&* 2. cenſent perpetuitatem beatitudinis deſumendam eſſe ab habitu determinante potentiam beatificam neceſſariò, ſemperque ad actum beatificum, putà intellectum, ad videndum ex lumine gloriæ, & voluntatem ad fruendum ex charitate conſummata. Scot. autem 4. *diſt.*49. *quæſt.*6. §. *Hic duo*, vtramque prænominatam ſententiam refellens, ſtatuit *ibid.* §. *Dico ergo. F.* perpetuitatem beatitudinis à diuina voluntate, quæ ſicut voluit creaturam intellectualem beatificare, ita eam in tali felicitate ſemper, & perenniter conſeruare.

80. Not. primò, ex Doct. cit. §. *Hic duo. B.* præter Deum nihil eſſe abſolutè neceſſarium, quia ſolus Deus eſt per ſe, & à ſe, à nullo dependens, cætera verò ſunt ſimpliciter contingentia, quia creata, & à diuina voluntate dependentia in eſſe, & conſeruari. Ideò dixi *l. de cauſis quæſt.*3. *art.*1. ſi Deus auferret à creatis ſuam manutenentiam, & conſeruationem, protinus in nihilum abirent. Quædam tamen creata dicuntur neceſſaria ſecundum quid, non quia non poſſint aliter ſe habere, ſed aut quia non habent in ſe Principium corruptionis, quod eſt materia cum priuatione ſibi annexa, *ex* 1. *Phyſ. T.* 80. vt Angelus, qui à materia eſt immunis, aut quia non habet contrarium, quod ipſum valeat deſtruere, vt cœlum, quo non datur in rerum natura agens fortius, quod valeat vincere eius virtutem, ipſumque deſtruere, ſed à ſolo Deo ipſummet non conſeruante deſtrui poteſt, & annihilari. Hoc enim ſenſu dici poteſt beatitudo incorruptibilis, & perpetua, proptereaquod non habet contrarium, quod ipſum valeat deſtruere, ſicque ſemper manet, iugiterque manebit.

81. Not. ſecundò, æternum multis accipi modis, vt ex Alen. in materia de ſacrificiis refert Vorr. 1. *diſt.*31. *art.*1. quos ad tres videtur reducere Doct. *loco nuper allegat.* §. *de ſecundo dubio, antè L.* Primò enim ſumitur æternum propriè pro eo, quod principij, & finis eſt expers, ſiue inceptionis, & deſitionis incapax, quo pacto definitur æternitas à Boët. 3. de conſol. *Interminabilis vita tota ſimul, & perfecta poſſeſſio.*

Secundò, pro duratione temporanea diuturnâ, habente tamen aliquando finem, vt Danielis 3. *Rex in æternum viue*: ſic etiam capit æternum Horatius *in epiſt. cit.* ab Aug. *l.*1. *qq. in Gen. q.*31.

Seruiet æternum, qui paruo neſciet vti.

Tertiò, pro duratione perpetua permanente nunquam finem habitura, vt Matt. 25. *Ite maledicti in ignem æternum.* Et 2. Cor. 4. *Æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Beatitudo autem non durat propriè æternitate, vt vult Th. 4. *d.*49. *quæſt.*2. *ſol.*3. *quæſtiunc.* Siquidem, vt arguit Scot. ſi ſubſtantia non durat æternitate, nec eius actus, quia accidens non eſt immutabilius eius ſubiecto, in quo inhæret, ſi ergo actus ſecundum ſubſtantiam menſuratur æuo, vt concedit Th. conſequenter ipſe actus, vt beatificus non menſuratur æternitate. Addo, quod æternitas propriè dicta ſoli Deo competit, ergo non eſt adaptanda actui beatifico, ſed cum ſit permanens, menſuratur æuo, & ſi fuerit ſucceſſiuus, menſuratur tempore perpetuo. Nec ratio eius eſt vllius momenti, inquientis, beatitas, quia viribus naturæ attingi nequit, ob ſuam perfectionem præſtantem, & eminentem, debet habere menſuram peculiarem, quæ eſt æternitas, cum beatitudo ſit vita æterna. Etenim licet non acquiratur vi naturæ, tamen eſt minus nobilis ſubſtantia, cum ſit accidens, omneque accidens ſit inferioris ordinis, quacumque ſubſtantia. Prætereà, anima rationalis virtute naturali non poteſt produci, immò nec vlla creatura intellectualis, & tamen non aſſignatur alia menſura ei, quam æuum, vt dixi *in Phyſ. l. de tempore quæſt.* 1. *art.* 5. Itaque ſi præfatus Doct. ob ſuam rationem admittit actum beatificum metiri æternitate, vtique neceſſe eſt, concedat ipſam naturam intellectualem metiri æternitate, quod alibi negat.

82. Not. tertiò, *ex eodem ibid.* §. *De tertio. M.* beatitudinem bifariàm capi. Vno modo pro perfectione permanente intenſa, vt permanens eſt, quo pacto perpetuitas non eſt de eius eſſentia, quia quæcumque perfectio permanens quouis gradu intenſa, ita eſt perfecta ſi duret breui tempore, & etiam vnico inſtanti, ac ſi duraret omni tempore, teſte Philoſopho 1. Eth 6. *Nihil eſt perfectius ex hoc, quod eſt diuturnius; æquè enim perfecta eſt albedo vnius diei, ac vnius anni.* Non me latet eumdem Philoſophum 3. *Top. loco* 1 aſſerere, *Quod eſt diuturnius, & ſtabilius, hoc melius eſt.* Et 2. de generatione animalium, *Melius eſt eſſe, quàm non eſſe, viuere, quàm non viuere. Non eſt, qui non velit magis mille annos viuere, quàm cum piſce Ephemero*, ex 5. hiſt. animalium cap. 19. *aut cum auibus ad Hip. viuere vnum diem.* Hæc enim ſcribente Scot. 1. *diſt.* 8. *quæſt.*1. *&* 4. *diſt.*12. *quæſt.* 2. §. *Hic ſunt*, intelligenda ſunt cæteris paribus, vt monui non ſemel in ſuperioribus.

Altero modo pro perfectione permanente intenſiua, & extenſiua perpetuò durante, & ita perpetuitas ſpectat ad beatitudinem, veluti duratio pertinet ad rem, cuius eſt duratio. Quo in ſenſu beatitudo non eſt per ſe vnum, ſicut operatio, & totum æuum non faciunt per ſe vnum: ſe habent enim vt ſubiectum, eiuſque paſſio, ſiue vt menſura, & menſuratum, vt dixi *in Phyſ. l. de tempore, & motu.*

83. Aſſertio prima, beatitudo eſt perpetua. Tradit Doct. cit. §. *Hic duo ſunt. A.* Et militat contrà Orig. alleg. & refutatum ab Alph. *lib.* 3. *aduerſus hær. verb. beatitudo. hær.* 3. qui aliquando beatos paſſuros miſeriam, & damnatos felicitatem habituros alternis vicibus imaginatur. Hic error ortum duxit ex Plat. exiſtimante poſt magnum annum omnia reditura eſſe ad priſtinum ſtatum. Probatur primò, Sap. 5. *Iuſti autem in perpetuum viuent.* Pſal. 83. *In ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Et Matt. 5. *Ibunt iuſti in vitam æternam.*

Secundò, Athanaſ. in Symb. *Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam.* Aug. ſerm. 17. de verbis Domini, *Vita beata eſſe non poteſt, niſi æterna.* Et ſerm. 158. de tempore. *Quia ſicut iuſtus numquam erit exiturus à gloria, ita & peccator nunquam poterit liberari à pœna.* Et canit Eccleſia: *Lux perpetua lucebit Sanctis tuis Domine, & æternitas temporum.*

Tertiò, argumentatur Aug. 13. *Trin. cap.*8. ſi beatus poſſet amittere beatitudinem, aut eam amitteret volens, aut nolens, aut nec volens, nec nolens. Si primum, non eſſet beatus, quia non diligeret eam. Beatus autem amat beatitudinem, quæ eſt eius vltima perfectio, poſtremuſque finis, atque beati omnes eſſe volunt. Si ſecundum, foret miſer, quia nollet ſummum bonum; atque ex dictis ſuprà felicitas non conſiſtit in actu nolendi. Si tertium, ergo non eſt beatus, quia felicitatem parui pendet, cùm ſit maximi facienda,

quia

quæ eſt omnium optima. Quartò arguit idem Doct. 55. *Ciuit. cap.* 20. Beatus aut ſcit beatitudinem ſuam finiendam, aut neſcit: ſi ſcit, ergo non eſt beatus, quia timor eſt paſſio, qua timens patitur, & non quieſcit, ob futurum malum, quod ſuſtinere credit. Itemque timor minuit amorem eius, quod aliquando eſt deſerendum. Vnde Chriſtus Matt. 6. vt nos ab amore diuitiarum huius ſæculi auocaret, monet eſſe finiendas, & corrumpendas; & è contrà opes cæleſtes ſemper duraturas, & in æternum manſuras. Si neſcit, ergo viatores ſunt peritiores, & doctiores beatis, quia illi nouerunt felicitatem perituram, quam iſti ignorant, quod falſum eſt, cum beati ſcientia ſint ornati, & gloria coronati. Rurſus, ex 2. de generatione in fine; *Natura appetit, quod melius eſt:* melius autem eſt, felicitatem eſſe perpetuam, quam deſituram, cum in ea omnis appetitus, deſideriumque ſit complendum. Denique nulla cauſa reddi poteſt, cur felicitas ſumma ſit ad tempus, dicere autem cum Platone omnia reditura eſſe ad primum ſtatum, eſt merum figmentum, & inanis imaginatio, vt cum Scot. monſtraui lib. de generatione, ad finem. Eò magis, quia anima eſt immortalis, & corpus poſt diem iudicij immortalitate inſignietur, teſtante Paulo 1. *Cor.* 15. & Ioan. Apoc. 7. *Abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis ſanctorum, & iam non erit amplius nec luctus, nec clamor,* &c.

84. Aſſertio ſecunda, perpetuitas beatitudinis non decerpitur ex forma ipſius beatitudinis, quæ neceſſariò, & perpetuò afficiat ſubiectum, in quo inſidet. Ita Scot. c t. §. *Dico ergo F.* Probatur 1: non magis eſt neceſſaria forma in ſubiecto, quam ipſum ſubiectum, in quo forma ineſt, quia ſi qua neceſſitas eſt, petitur à neceſſitate ſubiecti eam ſuſtentantis. Atque ſubiectum beatitudinis, & quodcumque aliud ſubiectum pendet à conſeruatione Dei liberè, & contingenter illud conſeruantis, vt ſuprà monui *not.* 1. Ergo & ipſa beatitudo liberè, & contingenter à Deo conſeruatur, proindeque ex ſe, & natura ſua non eſt perpetua. 2. omnis forma realiter differt à materia, ſeu ſubiecto, in quo eſt, quia eſt ens abſolutum, & poſterius ſubiecto, ab eoque ſaltem diuinitùs ſeparabile, vt oſtendi *lib.* 2. *Phyſ. quæſt. de forma.* Beatitudo autem eſt forma accidentalis abſoluta, actioque de genere qualitatis, ex dictis ſuprà: omne autem accidens eſſe poſterius ſubſtantia, tempore, natura, & definitione tradit Philoſophus 7. *Met. cap.* 1. Tertiò, nulla forma ſatiat protſus appetitum materiæ, quem habet ad omnes formas ſuſcipiendas, tanquam eius perfectiones, vt dixi *loco alleg. quæſt de materia*, niſi forma ſit infinita: nulla autem forma creata, vel creabilis poteſt eſſe infinita cum infinitum actu repugnet. Cùm ergo felicitas ſit forma accidentalis, non neceſſariò, & perpetuò coniungitur cum ſubiecto, in quo inhæret. Quartò, non plus connectitur beatitudo cum beato, quam beatus cum Deo, ſiue non magis dependet beatitudo à beato, eiuſque potentia beatifica, quam beatus à Deo: beatus autem liberè, & contingenter dependet à Deo, quia eius manutenentia, & conſeruatio eſt libera. Igitur & beatitudo non perpetuatur ex vnione, connexioneque neceſſaria, quam Ægidius imaginatur habere cum beato, eiuſque potentia beatifica. Inſuper, beatitudo eſt operatio naturæ intellectualis; Deus autem abſolutè poteſt impedire cauſam, ne cauſet effectum, vt liquet de igne Babylonico *Daniel.* 3. De cælo, quod per triennium precibus Heliæ ſuos non præbuit influxus. 3. *Reg.* 17.

85. Aſſertio tertia, beatitudo non eſt perennis ex eo, quod in eius ſubiecto beatifico nulla eſt ratio mali, defectusvè. Tenetur Scot. *vbi ſuprà.* Probatur 1. beatus ob beatitudinem, qua fruitur, non amittit voluntatem, libertatemque ſuam, cum omnia eius naturalia remaneant integra, immo perfectiora redduntur: ergo oſtenſo ſibi obiecto, circa ipſum non ſe habet neceſſariò, ſed liberè, & voluntariè eo potitur, proindéque à bonitate obiecti beatifici non accipitur perennitas felicitatis beati. Secundò, obiectum voluntatis ex dictis ſuprà non eſt bonum, ſed ens; ideoque pro ſua plena libertate, & abſoluto dominio poteſt velle, nolle, & non velle, intellectui, cæteriſque potentiis imperare, cuius iuſſus, & imperio ſubiiciuntur, poteſt nolle bonum, velle malum, & ſuſpendere ſuum actum, vt ſatis oſtendi, & probaui *ſuprà*, confecique integram quæſt. *Tract. de cognoſcibilitate Dei, diſp.* 3. beatum non neceſſariò frui obiecto beatifico, ipſi oſtenſo.

86. Aſſertio quarta, nec idcirco beatitudo eſt perennis propter habitum neceſſariò afficientem potentiam beatificam, putà per lumen gloriæ neceſſariò determinans intellectum ad videndum Deum, charitatemque conſummatam, ad fruendum ipſo neceſſariò. Tradit Doct. *eo ipſo loco præmemorato.* Probatur 1. habitus adueniens potentiæ datur ipſi potentiæ ad facilè, promptè, expeditè, & delectabiliter operandum, vt liquet ex definitione habitus, non autem ad neceſſitandam, impediendamque potentiam, ne ſuo modo operandi operetur: ante autem receptionem habitus potentia beatifica neceſſariò non operabatur, voluntaſque erat libera, & domina ſuorum actuum: ergo accedente ei habitu, non tollitur eius modus operandi, ſed perficitur, & nobilitatur: atque adeo felicitas non perpetuatur, ex habitu potentiæ ſuperaddito.

Secundò, quando duæ cauſæ partiales concurrunt ad eumdem effectum ſimul producendum, & alterutra eſt præcipua, huiuſmodi cauſa præcipua, à minus præcipua non neceſſitatur ad producendam ſuam operationem, ſed potius è contrà, vt liquet de intellectione, quæ producitur ab intellectu, & obiecto cognito, intellectus tamen eſt cauſa principalis intellectionis, à qua denominatur intelligens, diciturque actio vitalis. Item inſtrumentum non neceſſitat agens principale ad agendum, immò agens principale præmouet inſtrumentum ad agendum, eoque ad ſuum libitum vtitur: ergo, &c.

Tertiò, cauſa prior non cogitur à cauſa poſteriore, vt Deus, qui eſt cauſa prima, non determinatur à cauſa ſecunda, potentia autem beatifica prior eſt lumine gloriæ, & charitate conſummata, veluti ſubiectum eſt prius eo, quod eſt in ſubiecto. Rurſus, potentia beatifica eſt maior, fortiorque habitu, cum ſit, quo ſimpliciter poſſumus, atque ille propter hanc à Deo condatur. Maius autem, & fortius à minori, & inferiori non neceſſitatur, ſed è contrà. Iterum Chriſtus in via habuit tantam gratiam, & charitatem, quantam beatus, immò maiorem, cum eius gratia fuerit ſumma negatiuè, vt dixi *Tract. de Incarnatione.* Eius tamen voluntas erat libera, oblatus enim eſt, quia ipſe voluit. *Eſa.* 53. meruitque voluntate, libertateque ſua, redemptionem, noſtramque ſalutem. Idipſum aſtruendum eſt de B. Virg. quæ præ aliis gratia plena ſponte, & liberè operata eſt. Non igitur cauſa perennitatis beatitudinis, in habitus determinantes potentias beatificas reiicienda eſt.

87. Aſſertio quinta, beatitudo eſt perpetua per voluntatem Dei volentis eam ſic perpetuò durare. Tenet Doct. *vbi ſuprà*, quem ſequitur Raconius *diſp. vn. de beatitudine, ſect.* 4 *quæſt.* 2. Probatur 1. beatitudo perpetuatur, veluti Angelus, aut hominis natura; vt enim ſuprà dicebam cum Scot. non magis accidens eſt perpetuum, quam eius ſubiectum, in quo inhæret. Natura verò Angeli, vel hominis eſt perpetua, voluntate Dei, vt ſancitum eſt *in VI. Synodo generali Conſtantin. act.* 1. Angelos eſſe immortales, & incorruptibiles voluntate Dei. Igitur Dei beneplacito felicitas eſt perpetua.

Secundò, ſicut voluntate Dei beatitudo intenditur, ita quoque extenditur, ſed beneplacito Dei beatitudo intenditur,

intenditur, & beatus perficitur. Voluntariè enim, & liberè, *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Pſal. 83. & Matt. 20. *Nonne mihi licet facere, quod ego volo?* Deinde omnia, quæ ſunt, & fiunt ad extra, liberè, & contingenter ſunt, & fiunt, vt ſuprà obſeruaui: beatitudo autem formalis eſt opus ad extra, & obiectum beatificum eſt voluntarium. Vnde Auguſt. *lib. de videndo Deo* inquit, *Deus eſt ſpeculum voluntarium, ſi vult, videtur, ſi non vult, non videtur.*

88. Aſſertio ſexta, perpetuitas non eſt de eſſentia beatitudinis intenſiuæ, ſed extenſiuæ duntaxat. Defendit Scot. cit. Probatur 1. ex Ariſt. 1. Eth. 6. *Albedo vnius diei ita eſt perfecta, ſicut albedo vnius anni.* cauſa eſt, quia extenſio rei non pertinet ad eſſentiam intenſionis; hæc enim eſt de genere qualitatis, illa verò de genere quantitatis: prædicamenta autem ſunt impermixta ex alibi dictis: ergo, &c. Secunda, beatitudo formalis eſt eſſentialiter operatio intellectus, aut voluntatis ex aſſertis in ſuperioribus: perpetuitas verò non eſt operatio, quia cum ſit de genere quantitatis, quæ non eſt actiua, nequit eſſe operatio. Inſuper, æternitas non eſt de eſſentia beatitudinis Dei. Vt enim probaui *tract. de Deo vno*, eſt modus Dei, & ipſius felicitas ſita eſt in operatione, alioqui Deus eſſet quaſi dormiens, quod tanquam inconueniens infert Ariſt. 12. *Met.* Ergo nec perpetuitas eſt de eſſentia beatitudinis creatæ. Addo quod æuum, & tempus ſunt paſſiones rerum durantium, vt notaui ſuprà: paſſiones autem non ſunt de eſſentia rerum, quarum ſunt paſſiones, vt peculiariter de tempore reſpectu motus, cuius eſt paſſio, oſtendi *in Phyſ. 9.* de natura temporis. Igitur perpetuitas non ſpectat ad beatitudinis intenſiuæ eſſentiam, ſed extenſiuæ duntaxat.

89. Oppones primò, par ratio eſſe videtur de certitudine beatitudinis, ac de eius perpetuitate: ſed certitudo eſt de eſſentia beatitudinis, ergo & perpetuitas. Ma. videtur nota, & conceſſa ab omnibus. Min. fulcitur teſtimonio Auguſt. 13. Trin. cap. 7. *Quod eſt omninò beatiſſimum, ita forsè certiſſimum erit.* Concedo maiorem, nego minorem. Ad Auguſt. dico, prætérquamquod ipſe Auguſt. apponit particulam dubitatiuam *fortè*, ea ponitur de extenſiua, non verò intenſiua beatitudine, vt ait Doct. cit. §. *Ad argumenta T.* Vel dicito cum eodem Doct. hîc *in Rep.* beatitudo eſt certiſſima, non ex natura beatitudinis, ſed ex diuina reuelatione, vt claret ex locis Scripturæ præallatis.

90. Oppones ſecundò, de ratione intrinſeca beatitudinis eſt, vt ſit optima, & vltimata perfectio, cum ſit finis vltimus intrinſecus creaturæ intellectualis: ergo excludit omnem priuationem, qua ſubiectum poteſt appetere aliam perfectionem, taliſque perfectio corrumpi, & deſinere eſſe queat; proindéque perpetuitas eſt de eſſentia beatitudinis. Conf. 1. ideo cælum eſt incorruptibile, quia eius forma plenè ſatiat appetitum eius materiæ: & nedum ea forma ſubſtantialis, verumetiam accidentalis, vt perſpicuitas in ipſo Cælo, & luminoſitas in ſtellis. Conf. 2. ſi forma corporea poteſt reddere corpus æternum, vt forma Cæli, vtique & forma ſpiritualis reddit beatum perpetuum, & incorruptibilem. Ideò S. Paulus 1. *Cor.* 15. clamat, *Seminatur corpus in corruptione, ſurget in incorruptione.* Reſpondeo ant. valere quoad intenſionem, non verò quoad extenſionem. Ideò ſuperius dixi cum Stagirita, tam eſſe perfectam albedinem vnius diei, quam vnius anni. Ad conſequentiam dico, excludere quidem priuationem proximam, non verò remotam, explereque appetitum actualem; non autem potentialem, veluti materia habens vnam formam, non priuatur potentia, & appetitu habendi aliam formam.

91. Inſtabis, beatitudo eſt finis vltimus intrinſecus, vltimatè coniungens naturam intellectualem, cum fine extrinſeco explente omne deſiderium, & appetitum: ergo nulla eſt ampliùs priuatio, qua aliam formam appetere queat. Dico eſſe quidem finem vltimatum intrinſecum, tamen finitum. Ob id non excludit priuationem remotam, maximè quia beati non poſſident formaliter omnem perfectionem ipſis poſſibilem, ſed tantum penes eorum merita.

92. Vrgebis, ergo non ſunt perfectè beati, quia non habent quidquid volunt. Ex Auguſt. enim alibi memorato, Beatus eſt, qui habet quidquid vult. Dico, beatos habere quidquid volunt, ſupple, iuſtè, & rectè, ſecundum diuinam legem, & ordinationem; Ideò expletum, & quietum eſt cor eorum, præſertim, cum Deum habeant, qui vnitiuè continet omne bonum, quò reſpiciens Auguſt. 1. *Conf. fere in initio* ſubdit Deum alloquens: *Inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.* Ad 1. conf. nego eam cauſam allatam reddere cælum incorruptibile, quandoquidem abſolutè, & remotè eſt corruptibile, licet proximè, ſit incorruptibile, quia non datur agens creatum fortius, quod valeat id deſtruere, vt dixi *l. de cælo.* Ad 2. conf. per idem patet, nec formam ſubſtantialem, nec accidentalem, cum vtraque ſit finita, explere omnem appetitum materiæ, cum etiam appetat cæteras formas. Itaque nulla quantumvis perfecta forma tollit appetitum materiæ, ad alias formas, à quibus actu non informatur, cum ex dictis quæſt. de materia tendat ad omnes formas, ſiue imperfectas, ſiue perfectas recipiendas.

93. Oppones tertiò, natura beata non eſt exuta omni priuatione: ergo poteſt eſſe miſera, cùm ex ſe ſit capax beatitudinis, & miſeriæ: impoſſibile autem eſt, beatum poſſe eſſe miſerum, alioqui non foret plenè beatus, immo timeret, ne miſeria ſibi accideret, timor verò ſecum vehit triſtitiam, quæ longè diſtat à beato. Igitur perpetuitas eſt de eſſentia felicitatis. Reſpondeo quantum eſt ex ſe, natura intellectualis eſt capax vtriuſque; contrariorum; namque idem eſt ſubiectum 2. *Top. cap.* 2. & *in poſtprædicam.* tamen non erit vnquam miſera, quia ſcit à Deo ipſi reuelante ſemper in beatitudine ſe permanſuram. Ideo nec timor, nec triſtitia in eam cadit. Pariter damnati ſciunt perpetuis pœnis ſe addicturos, propterea affliguntur, & triſtantur quam maximè.

94. Oppones quartò, 1. *Eth.* 8. felicitas eſt operatio optima ſecundum vitam perfectam, quæ per Ariſt. includit perpetuitatem. Ideo pro inconuenienti habet, felicem poſſe eſſe miſerum. Igitur in ſchola Peripatetica, felicitas eſſentialiter eſt perpetua. Reſpondeo Ariſt. in his, & conſimilibus, ambiguè, & dubitatiuè loqui, veluti de immortalitate animæ. Nam 12. *Met.* ſcribit noſtram beatitudinem non eſſe perpetuam. Et 3. *Eth. cap* 9. poſt mortem nihil boni, aut mali poſſe accidere. Nec mirum eſt, cum non cognouerit, veram felicitatem, quæ viribus naturæ cognoſci nequit, cum ſit ſupernaturalis, proindéque à Deo nobis reuelata. De qua loquens Auguſt. 12. *Ciuit. cap.* 20, inquit: *Illa nobis veraciter promittitur vera felicitas, cuius erit ſemper retinenda & nulla infelicitate rumpenda certa ſecuritas.* Et 13. Trin. cap. 9. *Humanis quippè argumentationibus hæc inuenire conantes vix viri magno præditi ingenio, abundantes otio, doctrinis ſubtiliſſimis eruditi, ad indagandam ſolius animæ immortalitatem peruenire potuerunt. Cui tamen animæ beatam vitam non inuenerunt ſtabilem, id eſt veram.*

Dubitatio VII.

An beatitudo reddat beatum impeccabilem.

95. Beatum eſſe impeccabilem, indefectibilem, & inobliquabilem tenent omnes Doctores orthodoxi: qua autem ratione, quave de cauſa ſit impeccabilis veſtigant, & diſceptant Scholaſtici. Plerique enim, vt Raconius nuper alleg. *quæſt.* 1. *art.* 2. autumant impeccabilitatem beati neceſſariò prouenire ex vi, & natura beatitudinis, adeò vt in eo nulla ſit prorſus potentia peccandi, ſiue proxima, ſiue remota. Scot. autem 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 6. §. *Dico ergo. G.* Vorr. & alij *ibid.* docent beatum eſſe impeccabilem in ſenſu diuiſo: pro cuius declaratione, & deciſione.

96. Not. primò, & recolendum ex dictis *in Epitome l.3.q.4.a 3.n.*9. quid ſit ſenſus compoſitus, quidve ſenſus diuiſus. Cùm autem dicitur beatus in ſenſu compoſito non poteſt peccare, perindè eſt ac dicere, nequit ſimul beatus eſſe, & peccare, quia peccatum, & felicitas opponuntur. Siquidem beatitudo excludit omnem defectum, & peccatum eſt defectus à diuina lege, & prima regula. Ideóque beatus, vt beatus eſt impeccabilis, veluti paries albus vt albus, in ſenſu compoſito non poteſt eſſe niger, vt ſatis declaratum eſt, paſſu prærecenſito. In ſenſu autem diuiſo non repugnat, quin beatus poſſit peccare, ſiue habeat potentiam, & poſſibilitatem ad peccandum. Quod vt melius percipiatur.

97. Not. ſecundò, ex eodem Doct. potentiam peccandi diſtingui in remotam, & proximam. Potentia remota eſt voluntas creata, quæ ſuapte natura eſt defectibilis, & peccabilis. Eſt enim finita, & libera ad bonum, aut malum faciendum, & domina ſuorum actuum, quæ quatenus ab extrinſeco, hoc eſt à diuina voluntate præuenitur, & determinatur ad bonum volendum, actumque continuandum, & perpetuandum optimum fruendi obiecto beatifico, dicitur potentia remota, veluti materia, quæ non eſt præparata, & diſpoſita ad aliquam formam recipiendam, dicitur habere potentiam remotam ad talem formam. Potentia verò proxima peccandi eſt eadem voluntas in ſe manens, libera ad vtrumlibet, à nullo principio extrinſeco præuenta, & determinata, nullo ſibi obice interpoſito, poteſt eligere bonum, vel malum ſibi appoſitum, & præſentatum, veluti materia, cum eſt præparata, & benè diſpoſita poteſt proximè, & immediatè recipere formam ab agente productam ſiue inductam, vel eductam. Sic beatus non habet potentiam proximam peccandi, quia eius voluntas præuenitur à Deo, vt continuet iugiter actum ſuum beatificum, quo ſtante, & durante, nunquam potentia eius remota ad peccandum reuocari poteſt ad actum peccandi. Nam cauſa 2. præuenta à cauſa prima, ad agendum vnum oppoſitum, nequit in aliud oppoſitum exire. Nihil tamen beatus intrinſecum habet, per quod intrinſecè reddatur incapax, impotens, & repugnans ad peccandum; cum natura eius ſit defectibilis, & peccabilis, quia eſt dependens, finita, & ſuperiorem regulam agnoſcens.

98. Not. tertiò, *ibid. ex illo extra. I.* Potentia operatiua non dicitur potentia, niſi adſint omnia neceſſaria ad agendum, & tollantur omnia impedimenta, quæ valeant operationem eius impedire. Quemadmodum enim ex 9. *Met.* 6. nihil eſt in potentia paſſiua proxima, niſi remoueantur impedimenta, quæ impediunt, ne aliqua forma in ea recipiatur, ſic non eſt potentia proxima actiua, niſi adſint omnia requiſita, remoueanturque obices valentes ipſam impedire, ne in actum ſiue operationem prodeat: pariter in beato eſt eadem potentia volitiua, quæ erat prius in eo, dum adhuc non erat beatus, & hæc dicitur potentia remota peccandi, quæ ſimpliciter eſt defectibilis, & peccabilis, nihilque ipſi deficit neceſſarium, cum ſit ei intrinſeca, vt ſunt reliquæ potentiæ. Tamen in eo haud eſt potentia propinqua peccandi, quandoquidem præuenitur à cauſa prima, continuè agente actum oppoſitum peccato, cuiuſmodi eſt actus beatificus.

99. Not. quartò, ex eodem *ibid.* non eſſe contrà naturam, & libertatem voluntatis præueniri, & determinari à cauſa prima, quia cauſa ſecunda, eſt inferior, eſſentialiter ſubordinatur cauſæ 1. & ab ipſa dependet in eſſe, & operari, quod Philoſophi nominatim Ariſt. 7. *Phyſ.* 1. & 8. *eiuſdem operis* cognouerunt, proferentes illud elogium, *Quidquid mouetur, ab alio mouetur*, ratione cuius deuenerunt ad notitiam primi motoris, & primæ cauſæ. Foret autem contrà eius naturam, & libertatem, ſi ab habitu determinaretur, quia cum habitus ſit inferior, detúrque, vt eo vtatur potentia, conſequenter nequit ab eo præueniri, & prædeterminari, cum ſit prior, & nobilior eo, atque cauſa principalis. Potentia quippè eſt, qua ſimpliciter poſſumus; habitus verò inclinat eam, facilitat, & partialiter, minus tamen principaliter ad operationem concurrit. Quomodo autem libertas creata præuenta à diuina voluntate, maneat illæſa, vide Scot. cit.

100. Aſſertio prima. Beati ſunt actu impeccabiles. Tenet Scot. *vbi ſuprà*, & 3. *diſt.* 22. *quæſt. vn.* Probatur primò, ex Aug. *l.* 3. *contra Maximinum c.* 13. Nazian. *orat.* 44. *in principio*, & aliis paſſim. Atque corroborari poteſt ex illo ſcripturæ Apoc. 2. *Nihil coinquinatum introibit in regnum Cælorum.* Si ergo, vt quis gloria fruatur, debet ab omni ſorde peccati, & labe culpæ eſſe immunis, conſequenter in eo regno nullum committitur peccatum, beatique ſunt impeccabiles.

Secundò, duo impoſita nequeunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto ex Ariſtotele in poſtprædicamentis: beatitudo autem opponitur peccato, illeque ſtatus eſt huic oppoſitus. Vbi enim eſt ſumma quies, & perfecta pax: hìc verò continuus labor, & perenne bellum.

Tertiò, beati ſunt in termino, ſicut & damnati nequeunt amplius mereri, aut demereri. Manet enim quilibet perpetuò in ſua Ciuit. ex decreto Dei, quo immutabiliter ſtatuit ab omni æternitate filios pacis, & ſaluationis, iugiter degere in Ciuitate cœleſti, & Hieruſalem: filij verò perditionis, & reprobationis, in Ciuitate Babilonica, & tartarea, pœnis, tormentiſque æternis torqueri.

101. Aſſertio ſecunda, cauſa cur beati ſunt impeccabiles eſt voluntas Dei præueniens, & determinans eorum voluntates ad perennem, & perpetuam fruitionem. Docet Scot. *loco cit. ſub G.* Probatur primò, cauſa perpetuitatis beatitudinis ſanctorum non eſt natura ipſius beatitudinis, quæ eſt accidens realiter diſtinctum à ſubiecto, in quo eſt, diuinitùs ſeparabile, & contingens, vt *in ant dub.* probatum eſt: ergo pariter cauſa impeccabilitatis eorum non eſt beatitudo, quæ ex ſe eſt accidens ſeparabile, nec aliquid aliud eis extrinſecum, ſed diuina voluntas præueniens, & continuans actum beatificum.

Secundò, cauſa prima agente, & præueniente cauſam ſecundam, nequit cauſa ſecunda reſilire, eaque non agente, iſta agere non poteſt, vt patet de igne Babilonico, qui Deo ſuſpendente ſuum concurſum, non combuſſit tres illos pueros Hebræos in eum proiectos. Deindè potentia Dei ordinata ſtatutum eſt, Beatos permanſuros ſemper in bono, vt communiter aſtruunt Theologi, & non declinaturos ad malum: ſiquidem in illo ſtatu non amplius erit dolor, nec luctus, igitur voluntas Dei ſemper concurrens ad actum beatificum, & non ad oppoſitum eius, eſt cauſa illorum impeccabilitatis.

102. Aſſertio tertiò, de poſſibili, & potentia remota beati ſunt peccabiles. Tradit Doctor *alleg. H.* Idque aſtruit de Chriſto, vt homine 3. *diſt.* 12. *quæſt. vn.* Probatur primò, natura creata, & liberum arbitrium in ſtatu beatifico non deſtruitur, ſed perficitur, non tollitur, ſed perſiſtit quàm maximè, ſolumque ei

tribuuntur

tribuuntur accidentia, vt lumen gloriæ, charitas conſummata, quæ ſimul cauſant operationem beatificam. Dicta autem accidentia non adimunt vim, & potentiam volitiuam, quæ ea ſe poteſt bene, vel malè agere, eſtque ad vtrumque vertibilis, cum eſſentialiter ſit libera, finita, & creata; atque prænominata accidentia realiter ab ipſa differunt, proindéque abſoluta Dei potentia, poſſunt ab eadem ſeparari; ornant autem, ipſamque perficiunt, & coniungunt cum perfectiſſimo bono, vltimoque fine.

Secundò, voluntas beati præcisè, & abſolutè eſt dependens, ſuperiorem regulam agnoſcens; Deus verò ſolus eſt impeccabilis, quia eſt independens, & prima omnium regula. Igitur beatus abſolutè, & remotè eſt peccabilis.

Tertiò, Deus pro ſuo libito, & beneplacito dat gratiam, & gloriam, cui vult, vt patet ex illo Matt. 20 *Nonnè mihi licet facere, quod ergo volo?* Igitur abſolutè ſicut Deus liberè gloriam beato tribuit, vtique poteſt eam auferre, poſito autem quod eam tolleret à beato, ipſe ſibi relictus, vt erat ante beatitudinem, nihil dubium, quin tum foret peccabilis; atqueadeò potentia remota, & in ſenſu diuiſo beatus eſt peccabilis.

103. Oppones primò, contra 1. aſſertionem *ex 4. Top* 5 Deus, & ſtudioſus poteſt praua agere, ergo etiam beatus eſt peccabilis, ſicut Deus. Reſpondet Th. cit. à Vorr. 3. *diſt.* 12. ſi Deus velit; non poteſt Deus velle praua agere, ergo nec peccare. Contra, potentia Dei eſt eius voluntas, ſi ergo Deus poteſt, ergo vult. Præterea Ariſt. non loquitur conditionatè, ſed abſolutè vt conſtat legenti eum librum. Occurrit Seraphicus, illud allatum eſſe exempli cauſà, exempla autem non poſcunt veritatem, vt in ſimili aduertit Ferch. *veſt. 3. leg. 2. cap 6 arte num* 58. Vel dico id intelligi permiſſiue, non effectiuè, vt Exod 4. *Indurabo cor Pharaonis*, exponente Alph. *l.* 10. *aduerſus hæreſes. hær.* 1. *verb. malum*. Vel intelligitur de Angelo, ſeu Dæmone, familiare quippè eſt Ariſt. ſumere Deum pro Angelo, vt notaui *in Log. lib.* 3 *q.* 4. *art.* 3.

104. Oppones ſecundò, ſi Deus præueniret, & determinaret voluntatem beati, ad actum beatificum: ergò cogeretur, nec foret libera in actibus ſuis eliciendis: tollere autem libertatem, & contingentiam à cauſa 2. abſurdum, & incongruum eſt, cum ſit contra eius naturam. Conf. nihil laudabile, nihilque commendabile foret in operationibus beatificis, eſſetque beatus, veluti truncus, & res inanimis, ac irrationalis, quæ aliter operari non poteſt, cum tamen in cælo ei promittatur plena libertas, immò voluntas futura ſit ibi liberior, teſte Auguſt. *in Ench. cap.* 14. Nego conſeq. quia vt ſupra notaui, cum cauſa 2. ſubordinetur cauſæ primæ, ſi ab ipſa præueniatur, nihil fit contra eius naturam, quæ ſic eſt ordinata, & ſubordinata cauſæ primæ, maximè cum concurrat ad eius perfectionem optimam, ad quam ipſa naturaliter propendet: Ideo nulla eſt coactio, libertatiſque violatio. Ad conf. dico id eſſe laudabile, quandoquidem cauſa 2. ſe determinat ad bonum, & cooperatur in bono, cum cauſa 1. Quare cum cauſa 2. concurrat cum cauſa 1. ad actum beatificum promendum, haud ſequitur eam eſſe tanquam truncum, aut quid aliud ex incommodis ſubillatis.

105. Oppones tertiò, Auguſt. *in Ench. cap.* 86. ſcribit, Anima noſtra ſicut habet nolle infelicitatem, ita nolle iniquitatem ſemper eſt habitura. *Et ibid.* ſubiicit, *Miſeri non ſolum eſſe nolumus, ſed nequaquam velle poſſumus*: Ergo in beatis nulla eſt potentia peccandi etiam remota Conf. 2. Perib. *Poſſibili poſita in eſſe, nullum ſequitur impoſſibile*: ſi ergo beatus poteſt peccare, poſito quod peccet, quod non implicat, ſequitur non eſſe beatum, ſed potius dignum pœna, & damnatione, quod eſt perabſurdum, ergo, &c. Reſpondeo Auguſt. eſſe interpretandum de potentia proxima, non verò remota, vel de facto, non autem de poſſibili: vel quoad inclinationem naturalem, non verò quoad abſolutam poſſibilitatem. Ad conf. idem eſt dicendum, ſcilicet in ſenſu diuiſo, & potentia remota beatum poſſe peccare; non autem in ſenſu compoſito, potentia propinqua, & lege Dei ordinata, qua ſtatuit beatum iugiter perſeueraturum in bono, & felicitate: atque nunquam in malum, peccatumve lapſurum. Quod autem adducitur *ex* 2. *Perih.* exponitur à Scot. *in diſt.* 39. §. *Ad* 1. *arg. q.* Vide ibi.

Dvbitatio VIII.

Vtrum beatitudo reddat beatum ſecurum.

106. Hæc difficultas affinitatem habet cum dub. 6. præcedente, in qua peruestigatur, num perpetuitas ſit de eſſentia beatitudinis; ideo ex deciſione illius, facilis eſt dilutio iſtius. Vt enim perennitas præſupponit beatitudinem, veluti menſura menſuratum: pariter ſecuritas præexigit felicitatem, ſicut obiectum præſupponitur eo, quod ipſum concomitatur. Securitas autem non reſpicit obiectum beatificum, ſed ipſam beatitudinem, de qua beatus redditur certus, & ſecurus. Vt autem magis pateat, quod à nobis eſt propoſitum.

107. Not. 1. certitudinem, & incertitudinem pertinere ad intellectum. Intellectus enim eſt, qui efficitur certus vel incertus, ſeu dubius de aliquo obiecto, vt tetigi *in Log. lib.* 5. *quæſt.* 4. & ex inſtituto, ſuo loco examinabitur. Timor autem, & ſecuritas ſpectat ad appetitum, ſiue ſenſitiuum, ſiue intellectiuum, præſupponuntque apprehenſionem ſenſus, aut intellectus, & quidem timor præexigit apprehenſionem ſenſus, vel intellectus de malo infligendo, vel de inflicto continuando, vt notat Doct. *cit.* §. *de ſecundo principali. P.* de quo intellectus plerumque eſt certus, & aliquando eſt dubius, licet propriè timor non ſit de eo, quod venit in dubium, ſcribente Scot. *in Rep. hic* §. *De ſecundo principali.* Cùm autem timor, & ſecuritas opponantur, & oppoſita collocentur in eodem ſubiecto, ſitque oppoſitorum eadem ratio, & diſciplina, conſequenter ex declaratione timoris, patet notificatio ſecuritatis. Quare timor naturæ intellectualis reſidet in appetitu rationali, hoc eſt voluntate, quod pariter aſtruendum eſt de ſecuritate, quæ in voluntate quoque ſuam ſedem habet, ſubſequens certitudinem de bono conferendo, vel de bono collato continuando.

108. Not. 2. tentionem eſſe nomen æquiuocum, cuius quatuor acceptiones adducit Doct. *cit.* §. *De ſecundo principali. R.* Primò enim ſumitur tentio pro habitione obiecti in memoria, cum tenet ipſum obiectum per ſpeciem impreſſam, vel per habitum, vel per alium modum, ſic tentio ſpectat ad intellectum, qui à memoria intellectiua non diſtinguitur, ex dictis *Lib.* 3. *de anima.*

Secundò pro actuali intellectione de obiecto, quod euenit, cum intellectus actu ſpeculatur obiectum, & in ea ſpeculatione voluntas tenet ipſum intellectum, imperando eidem intellectui, ne ad aliud meditandum conuertatur, & quoad iſtud tentio pertinet ad voluntatem, quoad illud verò ad intellectum.

Tertiò pro amore concupiſcentiæ, quo quis ſibi appetit bonum, quod ſperat ſe habiturum. Et tentio ſic accepta ſuccedit ſpei virtuti, cum id, quod per ſpem deſideramus, tenemus, potimur, & poſſidemus.

Quartò pro actu aſſequutionis, ſiue paſſione conſequente ſpem paſſionem, quæ eſt in iraſcibili. Nullo autem horum modorum tentio eſt de eſſentia beatitudinis, & quidem 1. modo tentio præcedit beatitudinem & pertinet ad actum 1. intellectus: beatitudo verò ad actum 2. vt patet ex dictis. 1. modo eſt actua

ſintellectus, qui quoque præcedit beatitudinem, quæ eſt actus voluntatis ſubſequens actum intellectu, veluti voluntas naturaliter poſterior eſt intellectu. Tertiò, eſt amor boni commodi, in quo non extat beatitudo, quæ eſt amor boni honeſti, & non aliorum, ſed gratia ſui. Quartò verò modo tentio eſt paſſio ſubſequens beatitudinem, ſicut perpetuitas concomitatur felicitatem intenſiuam.

109. Aſſertio prima. Beatus eſt ſecurus de ſua beatitudine. Ita Scot. *cit.* §. *de ſecundo principali.* P. Probatur primò, Pſal. 111 *Ab auditione mala non timebit.* Pſal. 22. *Non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Et Ioan 7. *Nemo rapiet eas de manu mea.*

Secundò, Auguſt. *ſerm* 143. *de tempore.* Et 12. *Ciuit. cap.* 20. & *in Pſal.* 99. *Ibi autem, cùm illuc peruenerimus, perfecta ſecuritas.*

Tertiò, timor opponitur ſecuritati, vt ſuprà notaui, non poteſt autem timor cadere in beatos, alioqui non forent beati, metuerent namque amittere ſuam beatitudinem, & quoquomodo paterentur, quia timor eſt paſſio: ergo ſi beati non forent ſecuri de felicitate perpetuanda, Deum non intensè diligerent, quia nemo maximè illud diligit, quod aliquando timet amittere, beati autem amant Deum, quantum amare poſſunt, necnon ſuam formalem felicitatem, in qua vltimatè quieſcunt, & delectantur. Inſuper beatitudo eſt æterna: ergo & ſecura, quia obiectum ſecuritatis eſt beatitudo, quam ſemper beati, ſe eſſe poſſeſſuros certi ſunt, & ſecuri.

110. Aſſertio ſecunda, ſecuritas beatitudinis non petitur ex natura ipſa beatitudinis, nec ex aliquo obiecto creato, ſed ex diuina voluntate reuelante. Aſſertio eſt tripartita, quàm tenet Scot. *ibid.* Prima pars patet ex dictis de perennitate felicitatis, quæ ex ſe eſt contingens, ſicut quodlibet aliud creatum, & perpetuatur per diuinam voluntatem: pariter ſecuritas non habetur ex ipſa felicitate, quæ eſt accidens, & paſſio realiter à ſubiecto, in quo inhæret, diſtincta, ab eoque amouibilis. Vt ergo beneplacitu Dei perpetua eſt, ità & ſecura.

Secunda pars quoque eſt in promptu; Nam vires naturæ eam non attingunt, cum ſit ſupernaturalis. Ob id refert Auguſt. nuper citat. viros alioqui doctiſſimos, & ſubtiliſſimos eam non attigiſſe, ſed lapſos eſſe in perpetuos circuitus, & inanes anfractus, ambages, & reditus, ad miſerias impoſſibiles, de quibus fortaſſe loquens Propheta ait, Pſal. 11. *In circuitu impij ambulant.* Iterum quod dependet à diuina voluntate, demonſtrari nequit, beatitudo autem, perpetuitas, eiuſque ſecuritas dependet à diuina voluntate, vt mox patebit.

Tertia pars ſuadetur Ioan. 10. *Nemo rapiet eas de manu mea.* Vndè cantat Eccleſia. *In æternum requies eorum.* Et, *Amplius non erit luctus, nec clamor, ſed nec vllus dolor.* Deindè beati noſcunt Deum eſſe veracem, & immutabilem, cum ergo Deus protulerit beatos iugiter in felicitate permanſuros, infertur planè per diuinam voluntatem, eos eſſe de ea ſecuros. Rurſus, quemadmodum damnati affliguntur vehementer de pœnia, in æternum continuandis, Matt. 25. *Ite in ignem æternum*: ab oppoſito beati lætantur, de gloria perpetuo fruenda, & poſſidenda, diuina voluntate ſic reuelante. *In cœleſtibus regnis ſanctorum habitatio eſt, & in æternum requies eorum*, canit Eccleſia.

111. Aſſertio tertia, ſecuritas non eſt de eſſentia beatitudinis. Tradit Doct. *allegat.* Q. Probatur à ſimili de perpetuitate, quæ ex dictis quoque non eſt de eſſentia beatitudinis, ſed eius paſſio ipſam ſubſequens, & concomitans: ſecuritas autem præſupponit beatitudinem: quod autem aliud præexigit, & præſupponit, non ingredi eius eſſentiam, notum eſt. Nam poſterius non eſt de eſſentia prioris. Denuò, beatitudo intenſiua eſſe poteſt abſque ſecuritate, vt ſi foret felicitas horaria, vel momentanea: quod autem eſſe valet abſque alio, non eſſe illi eſſentiale, nemo ambigit. Quare concludo de eſſentia beatitudinis intenſiuæ, non eſſe ſecuritatem.

112. Oppones primò, beatitudo eſt finis omnium deſideriorum; per eam quippè natura intellectualis ſatiatur, nec vlterius eius appetitus progredi poteſt, cum extra Deum, qui eſt infinitus, & vltimus finis, nihil ſit. Ergo ſicut naturale cuique eſt, in bono permanere, & perſeuerare in eius adeptione, ita permanentia, & perpetuitas eſt illi ſtatui eſſentialis, ac etiam ſecuritas. Eò magis, quia Scot. occurrens huic inſtantiæ, ait eſſe veram de fine extrinſeco vnitiuè continente omne bonum: non autem de fine intrinſeco, qui eſt finitus, cui poteſt deeſſe aliqua perfectio. Si autem hæc reſponſio valet, ſequitur, beatum non eſſe perfectè beatum, quia eius appetitus non eſſet plenè, & perfectè expletus. Reſpondeo argumentum concludere de beatitudine extenſiua, & de fine extrinſeco, ſiue obiectiuo, qui eſt Deus; non autem de fine intrinſeco, & beatitudine intenſiua. Ad id quod ſubiicitur, dico beatum eſſe perfectè beatum, quamuis non habeat omnem gradum felicitatis, quia conformatur voluntati Dei, eiuſque meritis. Ideò inquit Auguſt. 13. Trin. cap. 5. *Beatus eſt, qui habet, quidquid rectè vult.* vbi appoſitè ponit aduerbium *rectè*, quia ſi amplius vellet, non rectè vellet, nec foret beatus, quia voluntati Dei non conformaretur.

113. Oppones ſecundò, pœna damnati eſt æterna: ergo & gloria beati vtique eſt æterna. Ant. patet, culpa eſt infinita, nempè contra Deum, qui eſt infinitus. Culpa autem nequit eſſe infinita intenſiuè, alioqui datetur malum formaliter infinitum, quod eſt impoſſibile, ergo erit infinita extenſiuè, hoc eſt quoad durationem. Si ergo de durationis ratione intrinſeca eſt perpetuitas, vtique de eiuſdem ratione eſt ſecuritas. Diſtinguo ant. & conſequent. ex ſe, nego: ex voluntate Dei, concedo. Ad probationem dico, culpam intrinſecè, & formaliter eſſe finitam, quia eſt à voluntate finita: extrinſecè verò, & obiectiuè eſſe infinitam, quia eſt contra Deum obiectum infinitum. Voluit autem Deus voluntate ſua, & liberalitate præbere præmium æternum iuſtis, quod quidem non eſt rigoroſè ex iuſtitia, ſed ex ſua bonitate, & liberalitate. Siquidem ſi per inſtans iuſtus frueretur diuina eſſentia, excederet quàm maximè eius meritum, tamen ita voluit, & ſtatuit Beatum perpetuò frui ſummo bono. Similiter ipſi placuit, & ſanciuit damnatum æternò cruciari, in pœnam ſuorum peccatorum.

Dvbitatio IX.

An gaudium ſit de eſſentia beatitudinis.

114. DVo Scholaſticorum principes, qui in ſuperioribus aduerſantur, quoque in præſenti altercantur. Etenim Angelicus 4. *diſt.* 48. *quæſt.* 3. *art.* 1. arbitratur gaudium ingredi beatitudinis eſſentiam. Subtilis verò *eodem* 4. *d.* 49. *quæſt.* 7. docet gaudium non eſſe de eſſentia beatitudinis.

115. Not. primò, gaudium, delectationem, exultationem, voluptatem, & huiuſmodi vulgò confundi, tametſi quoquomodo inter ſe differant. Tribuuntur autem tam potentiis materialibus, vt appetitui ſenſitiuo, quam ſpiritualibus, vt appetitui rationali. Homo namque dicitur gaudere de viſione, & fruitione rerum ſpiritualium, atque de bono, & delicato cibo. Propriè verò gaudium eſt paſſio animæ actum amoris intenſum conſequens, de obiecto amato. Lætitia deſignat motionem, dilatationem virium interiorum. Ideò dicitur lætitia, quaſi latitia, propterea quod animam quaſi latam facit, vires fundens exteriores. Exultatio denotat motum exteriorem

a corde

à corde exeuntem, extráque apparentem; ob id nominatur exultatio, quaſi extra ſaltatio. Hæc autem reſident in concupiſcibili, præexiguntque operationem amantis, circa obiectum amatum, quam poſtmodum conſequuntur, & concomitantur. Idcircò Doct. cit. & 1. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 3. *Rep.* Planè diſtinguit delectationem à dilectione, quia hæc eſt actio, illa verò paſſio.

116. Not. ſecundò, ex Scot. *in* 4. *loco prealleg.* §. *Dico ergò A.* voluntatem bifariàm inſpectari, videlicet vt eſt operatiua, & vt eſt receptiua. Si inſpiciatur primo modo quatenus eſt operatiua, ſic vltimatè perficitur per operationem, qua perfectè, & intimè coniungitur optimo ſimpliciter, quod eſt eius obiectum beatificum, & in hac operatione eſſentialiter beatitudo collocatur. Quod ſi voluntas ſecundo modo conſideretur, hoc eſt quatenus receptiua, ita perficitur per paſſiones ſupernaturales, quarum eſt vltimatè receptiua, putà gaudij, delectationis, & huiuſmodi. Vndè colligit Scot. *ibid.* magis accedere gaudium ad beatitudinem, quàm ſecuritatem. Nam beatitudo formalis, & gaudium reſident in eadem potentia, nempè in concupiſcibili. Quieſcit quippe voluntas per delectationem, quatenus eam recipit, veluti eadem voluntas perficitur per operationem, quatenus eius eſt operatiua. Verùm ſecuritas eſt in iraſcibili, quæ conſequitur ſpem, non virtutem, ſed paſſionem, vt tetigi *in ant. dub.*

117. Aſſertio, gaudium non eſt de eſſentia beatitudinis strictè ſumptæ, ſed paſſio ipſam ſubſequens. Ita Scot. præcitat. Probatur primò, ex Ariſtot. qui 10. *Eth.* 4. inquit, delectationem (quæ ex dictis ſuprà coincidit cum gaudio) aduenire operationi. Poſt enim operationem accedit delectatio, eſtque quoddam ſuperueniens, & perficit eam veluti decor iuuenem, beatitudo autem conſiſtit in operatione, ex ſuprà oſtenſis, & probatis: non ergo gaudium ingreditur eſſentiam beatitudinis, in ſchola Ariſt.

Secundò, dilectio, & delectatio in eo differunt, quod dilectio eſt actio voluntatis, de qua tanquam obiecto poteſt eſſe delectatio: quiſpiam enim in dilectione, & amore poteſt delectari, ſcribente Scot. *in Rep.* 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 3. delectatio autem, & gaudium confunduntur, ergo &c.

Tertiò, beatitudo eſt in intima vnione beati, cum obiecto beatifico: hæc autem vnio fit per operationem, quam concomitatur gaudium: Iterum beatitudo reſpicit obiectum beatificum nedum in ratione cauſæ efficientis: verumetiam in ratione obiecti; delectatio verò, ſiue gaudium fertur ad obiectum beatificum tantum, vt cauſam efficientem, à qua cauſatur: beatitudo verò cum ſit operatio vitalis efficitur partialiter à beato, qui non paſſiuè tantum, ſed etiam actiuè ſe habet in ea. Demùm, multa appetimus *ex* 10. *Eth. cap.* 3. etſi delectationem non habeamus, vt ſcire, recordari, & id genus alia. Ob id non eſt operatio propter delectationem, ſed potiùs econtrà, authore Philoſopho vbi ſuprà, non laboramus, vt quieſcamus, ſed quieſcimus, vt laboremus.

118. Oppones primò, S. Auguſt. 10. *Conf.* ſcribit, *gaudium eſt vita beata:* ergò gaudium eſt de eſſentia beatitudinis. Ant. patet à definitione ad definitum. Si enim valet, homo eſt animal rationale, rectè infertur, ergo animal rationale eſt homo. Pariter, ſi vita beata eſt beatitudo; & econtrà, & gaudium per Auguſt. eſt vita beata, planè deducitur, gaudium eſſentialiter eſſe beatitudinem. Confirm. ex 10. Eth. cap. 1. & 2. *Delectatio eſt vltimum bonum.* Et *ibid. delectationem omnia appetunt*, ergo gaudium felicitati eſt eſſentiale. Expono Auguſt. cum Scot. cauſaliter, quatenus vita beata cauſat gaudium, ſicut natura paſſionem, idque patet ex Verbis Auguſt. inquientis, *Quorum gaudium tu ipſe es, & ipſa eſt beata vita, gaudere de te, propter te.* Vel dicito, eam non eſſe definitionem eſſentialem, ſed deſcriptiuam, veluti quum dicitur, homo eſt animal riſibile. Idcircò gaudium non eſt in voluntate vt operatiua, ſed vt receptiua paſſionum eius, inter quas numeratur gaudium. Ad confirm. patet per idem. Delectatio enim, & gaudium eſt bonum conſequens beatitudinem, tanquam paſſio perficiens voluntatem, non vt operatiuam, ſed vt receptiuam, *vt ſuprà* declaratum eſt. Ita interpretandus eſt Philoſophus *locis præcit.*

119. Oppones ſecundò, beatitudo eſt perfecta quies, & ſatietas concupitorum, vt claret Apoc. 14. *Requieſcant à laboribus ſuis.* Et Pſal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Ideò ſubdit Auguſt. 1. Confirm. 1. *Nullum bonum ſatiat, niſi Deus*, gaudium autem eſt perfecta quies, ergo eſſentialiter eſt beatitudo. Reſpondeo quidem in beato ſimul eſſe beatitudinem, gaudium, & id genus alia, ſed non eodem modo. Siquidem beatitudo eſt, qua per ſe primo homo eſt beatus, gaudium verò conſequitur ipſam felicitatem, veluti paſſio ſubiectum, à quo emanat.

120. Oppones tertiò, Deus abſoluta ſua potentia poteſt auferre quidquid non eſt de eſſentia alicuius; maximè ſi fuerit realiter ab eo diſtinctum, eoque poſterius, & eſſentialiter ab eodemmet non dependens, vt ex Scot. alibi aſſerui, & oſtendi: ſi ergo gaudium non eſſet de eſſentia, & quidditate beatitudinis, vi diuina poſſet eſſe beatitudo ſine gaudio, & delectatione: repugnat autem beatitudinem eſſe ſine gaudio, vt innuit Saluator Ioan. 16. *Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Igitur gaudium eſt de quidditate beatitatis. Concedo ant. nego conſequent. eiuſque aſſumptum; nulla quippè extat contradictio, & quamuis id repugnet, tamen numquam fiet. Deus namque ita diſpoſuit, vt beatitudini annexa ſint delectatio, gaudium, & huius formæ alia. Dixi enim *ſuprà* beatitudinem intenſiuam poſſe durare per inſtans, tametſi id nunquam continget, ſed perpetuò duratura ſit. Deinceps ad hominem, poteſt eſſe viſio, abſque fruitione, & tamen hoc nunquam eueniet, licet Th. nolit fruitionem ingredi naturam beatitudinis.

121. Oppones quartò, quod melius, & perfectius eſt, tribuendum eſt beatitudini, cum ſit perfectio omnium maxima: melius autem, & perfectius eſt beatitudinem habere gaudium ſibi eſſentiale, quàm non habere: ergo &c. Reſpondeo maiorem valere, dummodò ei non repugnet, repugnat autem gaudium, cum ſit paſſio beatitudinis, eſſe de eius eſſentia, ſicut poſterius eſſe de eſſentia prioris, paſſionemque eſſe de eſſentia ſubiecti, cuius eſt paſſio, vt riſibilitas ſit de eſſentia hominis, & ſapientia, quæ eſt accidens ſit de quidditate eiuſdem. Ita ſatisfeci *lib. de mundo* eis, qui aſtruunt melius eſſe, mundum eſſe compoſitum, quam vnum vnitate ordinis, cum id mundo contradicat, hoc verò illi congruat.

Dvbitatio X.

Vtrum homo ſit infimum beatificabile.

122. In hac difficultate tria perquiri poſſunt. Primum, an homo ſit beatificabilis. Secundum, vtrum natura humana inter creaturas beatificabiles ſit infima, & vltima. Et tertium, num Philoſophi agnouerint hominem eſſe beatificandum vera beatitudine, quam nos poſt hanc vitam ſperamus, & expectamus eſſe poſſeſſuros.

123. Not. primò, creaturas eſſe in triplici genere, quædam enim ſunt inanimatæ, vt lapides, & hæ ineptæ ſunt ad felicitatem, quia licet appetant proprium centrum, in quo quieſcunt; attamen, quia in eo non operantur; beatitudinis ſunt expertes, & incapaces,

cum felicitas in operatione conſiſtat. Nonnullæ ſunt animatæ, & operatiuæ in propriis locis; ſunt tamen prorſus materiales, & vtuntur potentiis corporeis ad operandum, verſanturque circa obiecta corporea, & materialia, & cum obiectum propriè beatificum ſit ſpirituale, conſequenter propriè beatificari nequeunt, vt notat Ariſt. 1. *Eth.9.* Aliæ ſunt creaturæ prorſus ſpirituales, vt Angeli, quos eſſe beatificabiles, nemo ambigit. Reſtat homo, qui ex corpore, & ſpiritu conſtat, & quidem anima eius capax eſt felicitatis, pollet enim intellectu, & voluntate, quæ ſunt potentiæ operatiuæ, valentes ſuis operationibus attingere obiectum beatificum. Quoad eius potentias materiales, quæ dicuntur vires totius coniuncti, licet æqua videatur ratio de his, quæ ſunt in homine, ac de illis, quibus bruta muniuntur; tamen quia corpus hominis informatur anima rationali, & beatitas huius, in illud redundat, ex infrà monſtrandis, propterea potentiæ hominis inferiores dicuntur beatificabiles, non quidem ſimpliciter, quia obiectum beatificum eſt extra earum obiecta, ſed ſecundum quid, quatenus ſuo modo, quo poſſunt operantur, & in ſuis operationibus quieſcunt. Sicut viſus noſter licet nequeat ita clarè intueri ſolem, vt Aquilæ oculus; nihilominus in eius viſione quieſcit, quia videt quantum poteſt videre. Sufficit namque ad explendum appetitum naturæ ſi habeat, quantum ſuaptè natura habere poteſt, idoneaque ſit ad illud habendum.

124. Not.2. quamuis homo naturaliter deſideret beatitudinem; tamen ad eam aſſequendam, viribus naturæ non nouit media ſufficientia, & opportuna, ſed neceſſe eſt, ei reuelentur à Deo, & inſtruatur, quæ & qualia ad eius adeptionem ſunt neceſſaria, vt aſſerui *in prol. quæſt.1. art. 2.* Vndè Philoſophus naturæ ductu non potuit deuenire in notitiam veræ felicitatis, quia non fuit lumine fidei illuſtratus, nec alium quam hunc ſtatum hominis fortaſsè agnouit. Licèt autem, vt arguit Scot. 4. *diſt.49. quæſt.8.* homo poſſit cognoſcere, & ſpeculari ens, & quæ ſub ipſo continentur, & deuenire in notitiam Dei optimi maximi, in quo tanquam optimo, & perfectiſſimo tantum poteſt ſatiari: attamen propria virtute noſſe nequit, num ipſe illud optimum per operationem attingere valeat; proindéque clarè videre, frui, potiri, & gaudere, vt fusè *tract. de cognoſcibilitate Dei ſum proſequutus.*

125. Aſſertio prima, homo eſt beatificabilis. Tuetur Doct. cit. §. *Reſpondeo. paulò ante A.* Probatur 1. ex ſcriptura. 1. Cor.13. *Tunc facie ad faciem, & cognoſcam ſicut cognitus ſum.* Et Matt. 22. *Erunt ſicut Angeli Dei in cælo.* 2. ex Auguſt.12.*Ciuit. cap.*20. Et oratione contra Iudæos, Paganos & Arrianos. Et alibi paſſim. Tertiò vnumquodqué inclinat ad ſuum bonum, & perficitur vltima perfectione in bono optimo, & perfectiſſimo: natura autem humana eſt huiuſmodi. Propendet enim in ſuam vltimam perfectionem, per eamque vltimatè perficitur. Eſt autem eius vltimata perfectio, beatitudo, & finis agendorum, 1.*Eth.*7. & 10. *Eth. cap.*8. ergo, &c. Quartò, Deus eſt beatus per viſionem & fruitionem ſuiipſius. Non enim eſt veluti dormiens *ex* 12. *Met.* 51. ſed viuit vita intellectuali, quæ ſita eſt in operationibus intellectus, & voluntatis: natura verò humana pollet intellectu, & voluntate, ergo eſt beatificabilis. Denuò, à Chriſto promittitur bonis vita æterna, quæ eſt beatitas. Matt. 25. *Ibunt iuſti in vitam æternam.* Et Ioan.4. *Fiet fons vitæ ſalientis in vitam æternam.*

126. Aſſertio ſecunda, natura humana eſt vltima, inter naturas ſimpliciter beabiles. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* §. *Secundò videndum, ante E.* Probatur 1. Auguſt. l. de natura boni contra Manich. cap. 7. *Cætera verò, quæ ſunt facta de nihilo, quæ vtique inferiora ſunt, quam ſpiritus rationalis, nec beata poſſunt eſſe, nec miſera.* Et 14. *Trin. cap.*8. vbi loquens de natura humana inquit. *Eò capax, quò imago. Imago autem non eſt in vlla creatura inferiore humanitate*, vt conſtat ex dictis *Tract. prælleg.* humanitas ergo eſt infima natura beatificabilis. Secundò naturæ inferiores humanitate operantur operationibus organicis, & materialibus duntaxat, quibus attingi nequit obiectum beatificum, quod eſt immateriale, & ſpirituale. Rurſus *in tract. more recenſito* aſſerui, & probaui, Deum non poſſe videri oculis corporeis, atqueadeò non poſſe cadere ſub obiecto alicuius potentiæ corporeæ, & materialis. Accedit. Ariſt.1. Eudem.4. *Nec enim felix dicitur equus, aut piſcis, aut aliud quodcumque animantis genus.* Et 10. *Eth. cap.*8 idem aſtruit.

127. Aſſertio tertia, quædam natura inferior humanitate eſt beatificabilis ſecundum quid. Tradit Scot. *loco cit.* probatur 1. Luc.10. *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis.* Et ibid.11 *Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ ſuxiſti.* Vbi Seraph. ſubdit: *Maria non tantum beata fuit, quia Chriſtum geſtauit in carne, verum etiam beatior, quia ipſum perfectiſsimè geſtauit in mente.* Secundò, omnis natura, quæ per ſuam operationem poteſt coniungi ſuo optimo, vltimoque fini eſt beatificabilis ſecundum quid, quia beatitudo fit per vnionem naturæ beatificabilis cum ſuo optimo, dico cum ſuo optimo, non autem optimo ſimpliciter, propterea quod non eſt beatificabilis ſimpliciter: quædam autem natura inferior humanitate, vt natura ſenſitiua, mediis potentiis ſenſitiuis ſuo optimo vniri poteſt, vt patet Iob.19. *In carne mea videbo Deum Saluatorem meum.* Igitur natura humana non eſt infima beatificabilis. Tertiò, totus homo eſt beatificabilis, quia totus meruit, vt monſtrabitur in ſubſequente art. in homine autem præter rationalem, eſt natura corporea ſenſitiua, quæ per ſuas vires voluntati ſubiectas, eique parentes, ſicut meretur, ita & beatificatur. Hinc poſt diem iudicij maior, & amplior homini erit beatitudo, quia corpus eius eſt beandum, vt infra oſtendetur; non niſi per facultates, & potentias ſenſitiuas operantes, & attingentes ſuo modo obiectum beatificum. Vnde ſanctorum corpora & iuſtorum reliquiæ honorantur in terris, tum quia fuere inſtrumenta, & cauſæ bonorum operum; tum etiam quia poſt finem mundi in cælis ſunt beanda, & glorificanda, vt innuit Chriſtus Matt.17. *Reſplenduit facies eius ſicut ſol.* Eſtque probabilis opinio quorumdam, potentias inferiores, & naturales beari circa pulcherrimum corpus Chriſti.

128. Oppones primò, pars eſt inferior, & ignobilior toto, vt dixi l.2.Phyſ. q. de compoſito.art.2. *Anima autem, quæ eſt pars hominis eſt beatificabilis, immo nunc ſola anima beatur, & totus homo poſt diem iudicij: ergo quædam natura inferior humanitate eſt beatitudinis capax.* Reſpondeo conceſſa maiore, ad minoré dico, animam eſſe immediatum ſubiectum ſuſceptiuum beatitudinis, & vt quo: hominem verò eſſe eius ſubiectum mediatum, & vt quod. Homo enim intelligit, & vult per intellectum, & voluntatem, in eo mediatè, & in his immediatè intellectiones, & volitiones ſubiectantur. Cum autem inueſtigatur, vtrum inueniatur natura beatificabilis inferior natura humana, non de anima rationali, ſed de naturis corporeis, & materialibus dubium excitatur.

129. Oppones ſecundò, Quæ ad vnum finem ordinantur, quæ ſunt ei proximiora, & immediatiora, proximius, & immediatius illum attingunt; reliqua verò, quæ ſunt à fine remotiora, & diſtantiora, mediis prioribus ad eum perueniunt, vt ſi quis cælum conſcendat, per aërem, & ignem pertranſibit, priuſquam ad illud euolet: Angeli autem ſunt proximiores & immediatiores vltimo fini, hominibus, quia ſunt his excellentiores, & præſtantiores. Ergo homo non immediatè, ſed mediatè, hoc eſt mediis Angelis eſt beatificabilis. Reſpondeo diſtinguendo maiorem de mediis neceſſariis ad finis aſſequutionem, &

& de agentibus ſubordinatis eſſentialiter, vt declaratur in min. & quoque illuſtrari poteſt de ſcientiis, & artibus ſubalternis, concedo: de mediis non neceſſariis ad finis adeptionem, & de agentibus non ſubordinatis eſſentialiter, nego: quorum vnum in agendo non dependet ab alio, & vtcumque immediatè verſatur circa vnum, & idem obiectum, tametſi vnum perfectius, & aliud minus perfectè circà illud laboret, vt oculus hominis, & oculus Aquilæ intuentur ſolem immediatè, licet hic illo perfectius ipſum ſolem cernat. Pariter Angelus, & homo immediatè beatificantur in Deo, tanquam obiecto beatifico, tametſi Angelus cum ſit homine perfectior, perfectiùs eum attingat.

130. Oppones tertiò, Deus eſt cauſa ſuprema, & vniuerſaliſſima omnium rerum opifex, & quoque vltimus omnium finis, ea dictis. *quæſt. de cauſa finali.* Ergo, quæcumque natura etiam humanitate depreſſior eſt felicitatis compos. Diſtinguo ant. Deus eſt cauſa efficiens, & finalis rerum tam materialium, quam ſpiritualium, concedo: Deus eſt omnium earum rerum cauſa, & finis per operationem attingibilis, nego. Id enim ſoli naturæ intellectuali competit; ideò natura humana inter naturas beatificabiles poſtremum occupat locum.

ARTICVLVS IV.

De beatitudine corporis.

131. Corpus humanum eſſe beandum, ratio ſuadet, cum enim ſit inſtrumentum, & pars hominis eſſentialis, ipſeque homo totus ſit beandus, quia totus meruit, conſequenter corpus eius beatitudine eſt inſigniendum. Atque cum idem homo nequeat eſſe beatus in corpore mortali, erit beatus in corpore immortali, docente Sent. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 13. §. *Reſpondeo. A.* Beatificatur autem corpus per quatuor dotes beatificas, de quibus generatim, & ſpeciatim in ſubſequentibus dubitationibus, & proximis paragraphis diſſerendum eſt.

DVBITATIO I.

De dotibus beatificis in communi.

§. VNICVS.

Quid, & quotuplex ſit dos beatifica.

131. Maior 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 7. & Ricc. *ibid. art.* 3. referunt nonnullos exiſtimare, tentionem eſſe dotem beatificam à cæteris diſtinctam. Vulgus autem Theologorum (nominatim Argent. *quæſt.* 1. *artic.* 1. Nicol. de Neiſe *tract. de beatitudine corporis quæſt.* 1.) vt notat Seraph. *ibid. art.* 2. *quæſt.* 1. tuetur quatuor eſſe tantum dotes beatificas corporis, impaſſibilitatem, claritatem, agilitatem, & ſubtilitatem.

133. Not. primò, dotem communiter diuidi in dotem animi, & corporis. Dotes animi naturales ſunt virtutes morales, prudentia, fortitudo, temperantia, & iuſtitia. Supernaturales, virtutes Theologicæ, fides, ſpes, & charitas: beatificæ, viſio, fruitio, & vtriuſque perpetuæ ſecuritatis perfectio. Dotes corporis naturales ſunt pulchritudo, robur, incolumitas, & his ſimilia: ſupernaturales quaternario numero comprehenduntur, & nominantur *ferè in initio huius* §.

134. Not. ſecundò, ex Vorr. *artic.* 1. *huius d.* tria hæc, dotem, donationem, & paraſernum inter ſe differre. Dos quippe eſt id, quod ſponſus præbet ſponſæ, cum nubit; ideò, cum Chriſtus nobis nubit, tribuit nobis gratiam, & charitatem Donatio, ideſt, quaſi dono datio, notante Angelo. *ver. donatio*, propriè à Legiſperitis, præſertim ab Vlpiano, ſumitur pro irredibili datione: hîc tamen pro eo, quod dat maritus vxori, matrimonio conſummato, ſic gloria dicitur dos animæ beatæ. Vnde Eccleſia cantat. *Veni ſponſa Chriſti, accipe coronam*, & Paulus 2. Tim. 4. *In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.* Aliæ acceptiones, & ſpecies donationis petendæ ſunt ex Angel. *paſſu prælegat.* Paraſernum eſt, quod datur vxori ab amicis poſt nuptias. Ob id omnia bona paraſernalia perhibentur cuncta bona vxoris, vt aduertit Beatus Ang. *ver. paraferna.* Dicitur enim à Πάρα, ideſt iuxtà, & φέρνα, ideſt dos, quaſi iuxta dotem.

135. Not. tertiò, ex eodem Vorr. memorato, dotem tribus accipi modis. Primò, pro eo quod tribuitur ſponſæ à patre ipſius ſponſæ, eſtque ei proprium dominium, & patrimonium, viruque eius habet vſum ad ferendum matrimonij onus, vt ex Iuriſtis obſeruat Ang. *ver. Dos.* Quo pacto Deus Pater dotat animam, vt ſit ſponſa Chriſti.

Secundò, pro eo, quod ſponſus præbet ſponſæ, vt patet *Gen.* 34. vbi ait Iacob Sichen, & filiis eius. *Augete dotem, & munera poſtulate.* Et Exod. 22. *Si ſeduxerit quis Virginem, & dormierit cum ea, dotabit eam.* Huius duplicis acceptionis dotis meminit Doct. 4. *d.* 49. *quæſt.* 13. §. *dico ergo.*

Tertiò, pro perpetuo ornatu animæ, & corporis dato, ratione nuptiarum conſummandarum in reſurrectione, quo pacto inquit Doct. nunc cit. impaſſibilitas eſt dos, ſiue aſſiſtentia diuina præſeruans corpus beati ab omni corruptione, licet huiuſmodi dos non inſit realiter ipſi beato.

136. Aſſertio, quatuor ſunt dotes corporis beati prærecenſitæ: præſupponit Doct. diſputans de ſingulis ſpeciatim à *quæſt.* 13. *diſtinct.* 49. *vſque ad quæſt.* 16. Probatur primò, Sap. 3. *Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintilla in arundineto diſcurrent.* Subdit Seraphicus loco prælato: *In fulgore claritas, in ſcintilla impaſſibilitas, in arundineto ſubtilitas, in diſcurſu agilitas.* Et indicat Saluator Mat. 13. *Fulgebunt iuſti ſicut ſol.* Sol enim eſt clarus, ſubtilis, impaſſibilis, & agilis. Suffragatur Apoſt. 1. Cor 15. *Seminatur corpus in corruptione, ſurget in incorruptione*, notatur impaſſibilitas. *Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria*, habetur claritas. *Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute*, extat agilitas. *Seminatur animale, ſurget ſpirituale.* Deſignatur ſubtilitas. Fauet Auguſt. 21. Ciuit. *Aberit à corporibus noſtris omnis deformitas per claritatem, omnis tarditas per agilitatem, omnis infirmitas per ſubtilitatem, & omnis corruptio per impaſſibilitatem.* Accedit ratio, corpus humanum, & quodlibet mixtum dicitur conſtare quatuor elementis, à quibus quatuor imperfectiones, ſiue defectus contrahit. Ab aqua, quæ eſt humida paſſibilitatem, ſiue corruptionem; ideò quod eſt humidum aqueum, facilè corrumpitur. A terra obſcuritatem, cum ſit corpus opacum, ſiue denſum, proindéque obſcurum. Ab aëre infirmitatem, eſt enim tenuis, & facilè impellenti cedit. Ab igne animalitatem, ignis quippe eſt actiuior, & continuè conſumit, continuoque indiget pabulo. Igitur cum corpus beati ſit perfectum, & ornatum, amotis imperfectionibus, & defectibus prærecenſitis, perfici, & ornari debet quatuor ornamentis, quæ ſunt quatuor prænominatæ dotes beatificæ.

137. Opponès primò, corpus non gaudet pluribus dotibus quam anima, & ſerua quam domina, quia ignobilius non eſt pluribus ornamentis, quàm nobilius decorandum: anima autem tribus dotibus tantum eſt prædita, & ornata, ſcilicet, viſione, fruitione, & perpetua ſecuritate:

ergo pariter tres ſunt aſſignandæ dotes corporis glorioſi. Nego ma. anima namque ſenſitiua plures ſortitur potentias, quàm intellectiua, non tamen ſequitur, illam eſſe præſtantiorem. Item Deus tametſi omnium perfectiſſimus, & nobiliſſimus, expers eſt accidentalium perfectionum, & ornamentorum; præſertim quia, non in maiori numero, ſed in præcipuis perfectionibus conſiſtit rei nobilitas. Vel dicito eſſe diſparitatem, quandoquidem dotes animæ, penes potentias ipſius; at verò dotes corporis ex quaternario elementorum numero petuntur.

138. Oppones ſecundò, dotes numerantur ad numerum comparationum corporis ad animam: corpus autem bifariàm comparatur ad animam. Se habet enim anima reſpectu corporis vel tanquam motor, vel vt perfectio: ergo duæ ſunt corporis dotes duntaxat. Reſpondeo ſecundum illas duas comparationes, in corpore exiguntur quatuor diſpoſitiones, & perfectiones, iuxta quatuor defectus, & imperfectiones à quatuor elementis contractas, propter eà quatuor ſtatuuntur dotes corporis beatifici.

139. Oppones tertiò, ſicut claritas ſpectat ad pulchritudinem, ita & partium congruentia. Inquit enim Auguſt. 22. Ciuit. cap 19. *Pulchritudo eſt partium congruentia, cum quadam coloris ſuauitate.* Vt ergo claritas refertur inter dotes corporis; ſic & partium congruentia. Confirm. ex Anſel. lib. de ſimilitudinibus cap 50. *Partes beatitudinis ſunt pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, ſanitas, voluptas, longæuitas.* Reſpondeo claritatem eſſe dotem, quia datur corpori glorioſo: at congruentia partium ea eſt, quæ prius erat, antequam corpus beatificaretur. Ideò non facit dotem nouam à reliquis diſtinctam. Ad conf. reſpondet Ric. *quæſt.* 5. *ad* 2. pulchritudinem reduci ad claritatem, libertatem ad agilitatem, fortitudinem ad ſubtilitatem, ſanitas, voluptas, & longæuitas ad impaſſibilitatem.

DVBITATIO II.

De Impaſſibilitate.

§. I.

An corpus glorioſum ſit impaſſibile.

140. PRo explicatione, & dilutione huius §. *in præſenti diſt. quæſt.* 6. *art.* 2. à Baſſ. & aliis Scholaſticis *ibid.* adducuntur duæ acceptiones impaſſibilis, & totidem paſſionis, exprimendæ à nobis *in* 1. *notabili.*

141. Not. itaque primò, impaſſibile, & immortale duobus accipi modis. Primò impaſſibile perindè eſt ac potens non pati, & immortale potens non mori: ſic Adam in ſtatu innocentiæ extitit immortalis, nempè potens non mori. Si enim Deo paruiſſet, & in peccatum lapſus non fuiſſet, potuiſſet non mori, nec mortuus fuiſſet; ſed poſt longam vitam in paradiſo terreſtri, tandem tranſlatus fuiſſet ad Paradiſum cœleſtem, videns Deum clarè, ipſoque perfectè fruens, vt aſſerit Doct. 2. *diſt.* 19. Secundò impaſſibile idem eſt ac non potens pati; & immortale, non potens mori, ita Adam in dicto ſtatu non fuit immortalis. Potuit namque mori, & de facto per peccatum ab ipſo patratum, mortuus eſt. Præterea obſerua paſſionem propriè eſſe corruptiuam, ſiue abiectiuam, quæ tangitur Sap. 9. *Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.* Impropriè verò eſſe ſaluatiuam, & perfectiuam, de qua Ariſtot. 2. *de anima T.* 139. & 3. *eiuſdem operis T.* 18. & Scot. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 7. §. *Ad authoritatem.*

142. Not. ſecundò, ex eodem Doct. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 13. §. *Reſponſio.* in ſtatu beatifico poni ea, quæ ſunt ei neceſſaria, & quæ faciunt ad eius perfectionem. Ideò nutritio, accretio, generatio, & id genus alia in eo non reperiuntur, quoniam non eſt neceſſarium alimentum, nec augmentatio, cum omnia, quæ ibi extant, ſint perfecta, quod ſignificat Paulus Eph. 4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum.* In hoc namque ſtatu eſt cumulus omnium bonorum, & perfectionum: atque actiones, & paſſiones, quæ ſecum vehunt imperfectionem longè ab eo diſtant, præſeruante Deo corpus glorioſum ab omni malo, & moleſtia, propter merita, quæ vnà cum anima ſibi coniuncta præſtitit, iuxta illud Apoc. 21. *Abſterget Deus omnem lachrymam, &c.*

143. Aſſertio, poſt reſurrectionem corpus beati erit impaſſibile, & immortale. Ita Scot proximè cit. Probatur primò, ex ſcriptura 1. Cor. 15. *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem.* proindéque impaſſibilitatem. Paſſibilitas quippe non manet cum immortalitate.

Secundò, ex Auguſt. 13. Trin. *Beata vita eſt immortalis.* Subdit nonnullus, ſummum bonum ſola ipſa eſt immortalitas. Et virtus ad immortalitatem prouehit.

Tertiò, corpus debet proportionari, & conformari animæ, in ſtatu perfectiſſimo, qualis eſt beatificus, ſicut in ſtatu imperfecto, ſiue in via, anima conformatur corpori. Condolet namque, & contriſtatur corpori læſo: ergo in patria corpus ab omni paſſione, & corruptione eſt immune, veluti anima pariter tunc eſt impaſſibilis, & immortalis.

Quartò, in eodem ſtatu anima appetit, & vult corpus tantum durare, quantum ipſa durabit, cum ambo ſint partes hominis eſſentiales; anima autem, & homo perpetuò durabunt, ergo & corpus, ſine quo homo eſſe nequit; atque adeò tunc eſt impaſſibile, & immortale. Denuò, corpus cum anima cooperatur, & concurrit ad actus meritorios, tanquam organum, & inſtrumentum eius, atque coniungitur cum ipſa anima, quæ tunc redditur impaſſibilis: ergo corpus ratione meriti, & vnionis cum anima, in dicto ſtatu extat impaſſibile, & immortale.

144. Oppones primò, quod eſt palpabile, eſt corruptibile, teſte Greg. in cap. 20. Ioan. *Corrumpi neceſſe eſt, quod palpatur*: corpus autem beati eſt palpabile, vt liquet Luc. 24 *Palpate, & videte.* Et corpus Chriſti, de quo ibi ſermo eſt, erat glorioſum. Igitur corpus beati non eſt impaſſibile. Diſtinguo ma. de palpabili ſibi derelicto, & non præſeruato ab vlla cauſa, potente ipſum à corruptione liberare, concedo, & ita capitur teſtimonium Greg. præallatum: de palpabili à diuina voluntate præſeruato, nego, cuiuſmodi eſt corpus glorioſum, vt tetigi *ſuprà in fine* 2. *not.*

145. Oppones ſecundò, corpus beati præditum eſt ſenſatione; ſenſatio quippe eſt operatio animalis perfecta 2. *de anima. T.* 153. In illo autem ſtatu corpus glorioſum eſt vndequaque perfectum: ſenſatio verò non eſt abſque paſſione, & corruptione corporis ſenſibilis; omne enim ſenſitiuum patitur ab excellenti ſenſibili, vt viſus à lumine ſolis, & tactus ab intenſo calore. In patria ergo corpus beati non manet impaſſibile. Diſtinguo ma. de ſenſatione non ſecum vehente imperfectionem, & paſſionem realem, vti eſt ſenſatio intentionalis, putà viſio, & auditio, concedo: de ſenſatione reali ſecum ferente imperfectionem, vti eſt nutritio, nego.

146. Oppones tertiò, ex 1. Cœli T. 15 & 2. eiuſdem operis T. 18. *Nullum violentum durabile*: corpus autem glorioſum eſt mixtum, quod in ſe continet quatuor elementa, quæ præter ignem, ſurſum violenter manent, vtpotè quæ ſunt extrà propria loca. Igitur corpus beati à paſſione alienum non eſt. Gloſſatur ma. de violento ſibi derelicto, non autem de violento à Deo conſeruato, & perpetuò conſeruando, cuiuſmodi eſt corpus glorioſum.

147. Oppo

147. Oppones quartò, ex eodem 1. *Celi T.* 124. vbi Ariſtot. argueus contrà Plat. ait, Cælum nequit eſſe corruptibile, & ab alio perpetuari, quia aliquid non poteſt eſſe ex ſe poſſibile, & ab alio perpetuari: atqui corpus beati eſt ex ſe impoſſibile, & corruptibile: ergo à Deo conſeruari non valet incorruptum, & perpetuum. Conf. ex Auer. 12. *Met.* præter Cæli motum, nihil eſt ex ſe poſſibile, & ab alio neceſſarium: præfatum autem corpus ex ſe eſt poſſibile, ergo à Deo nequit eſſe neceſſarium, proindéque non eſt impaſſibile. Reſpondeo cum Scot. rationem Ariſtot. valere, dummodò ita intelligatur. Si cœlum ex ſe eſt corruptibile, vt fatetur Plato, igitur ex ſe poteſt corrumpi: ſi autem Deus ipſum cælum neceſſariò conſeruat, ergo non poteſt corrumpi. Idem autem corpus poſſe corrumpi, & non poſſe corrumpi repugnantiam inuoluit. Nos autem exiſtimantes Deum liberè agere ad extrà, dicimus corpus quidem cœleſte, ſicut & quodlibet corpus glorioſum ex ſe eſſe corruptibile, diuina autem voluntate iugiter conſeruari, & perpetuò ab omni corruptione, & paſſione corruptiua, & abiectiua præſeruari. Ad conf. dico Auer. loqui in principiis Ariſtot. arbitrantis Deum neceſſariò agere ad extrà. Ideóque motu cæli excepto, reliqua, quæ ſuaptè natura ſunt corruptioni obnoxia, non ſemper durant, ſed corrumpuntur. Nos autem lumine fidei illuſtrati ſtatuimus motum Cæli poſt diem iudicij finem habiturum; elementa verò, cælum, & corpora beatorum Deo præſeruante, ab omni paſſione, & corruptione aliena in æternum duratura.

§. II.

Qua de cauſa corpus beati ſit impaſſibile, & immortale.

148. MVltæ in hac difficultate recitantur, & refutantur Theologorum ſententiæ à Scot. præalleg. & Vorr *ibid.* Nonnulli enim arbitrantur corpus effici impaſſibile, & immortale ex cauſa materiali, & ſubiectiua, hoc eſt, quia in corpore glorioſo non manent qualitates conſequentes mixtum, & contrariæ qualitates ipſum diſponentes ad corruptionem: vel ſi perſiſtant dictæ qualitates, vt alij ſuſpicantur, tamen ſunt ad æquilibrium, vnaque in alteram agere, vel ab alia pati non poteſt. Plerique in tale corpus inuehunt impaſſibilitatem, ex parte cauſæ efficientis, remouentis omnia, quæ in illud corpus inducere queunt corruptionem, vel dantis omnia, quæ conferunt ad ipſum à corruptione præſeruandum, ſiue ab intrinſeco, ſiue ab extrinſeco. Quidam ex cauſa formali decerpunt prædictam dotem, affirmantes ex anima glorioſa immortali, & incorruptibili fluere perpetuam ſanitatem, & perennem vigorem in corpus, quod ipſa informat. Nec deſunt, qui eam petant ex abſoluto dominio, quo anima beata dominatur perfectè illi, ipſumque ei prorſus obtemperat; ideóque nulla extante reluctantia, habetur incorruptibilitas, & impaſſibilitas Alij cenſent corpus reddi impaſſibile, propter priuationis abſentiam, quæ 1. *Phyſ. T.* 81. dicitur cauſa corruptionis. Cum enim in eo non ſit qualitas contraria, nec motus, nec quid aliud iuuans ad corruptionem, infertur ipſum eſſe incorruptibile, & impaſſibile. Scot. autem cit. §. *Dico ergo D.* eiuſque alumni repulſis omnibus prænarratis opinionibus tradunt cauſam impaſſibilitatis corporis glorioſi non eſſe intrinſecam, ſed extrinſecam, non creatam, ſed increatam, putà diuinam voluntatem non coagentem cauſæ ſecundæ, ad illud corrumpendum.

149. Not. cauſam, per quam corpus ſit impaſſibile, poſſe aſſignari multiplicem. Vel enim eſt poſitiua, vel priuatiua. Si priuatiua, duplex ſtatui poteſt, ceſſatio motus cœleſtis, & non cooperatio primæ cauſæ, cum cauſa ſecunda. Poſitiua diuiditur in intrinſecam, quæ eſt materialis, vel formalis: & in extrinſecam, quæ eſt efficiens, aut finis: efficiens verò ſubſecatur in increatam, qualis eſt diuina voluntas: & creatam, quæ eſt cœleſtis, aut ſublunaris, ſubſtantialis, aut accidentalis, aut remouens prohibens. Peculiariter dici poteſt anima beata, vel dos in corpore.

150. Aſſertio prima, corpus beati non ſit impaſſibile, propter carentiam qualitatum naturalium, quæ conſequuntur mixtum. Ità Doct. cit. *ſub A.* Probatur primò: nihil deeſt illi corpori, quod facit ad eius eſſe naturale, eiuſque ornamentum, cum ſit in ſtatu perfecto. Illæ autem qualitates pertinent ad eſſe corporis naturalis, non quidem conſtitutiuum, ſed conſequutiuum. quia ab eo profluunt. Igitur, ob earum abſentiam illud corpus non efficitur impaſſibile.

Secundò, huiuſmodi corpus non foret mixtum, ex quo qualitates mixti non promanarent, nec debitum, & proportionatum ſubiectum ab anima rationali informabile, & receptibile.

Tertiò, illæ qualitates ſunt tantum diſpoſitiuæ, ad corruptionem: ergo eis ablatis adhuc eſſet cauſa, & radix corruptionis, ideò 1. Phyſ. text. alleg. non aſſeritur, qualitates naturales eſſe cauſam corruptionis, ſed materiam ſecum habentem priuationem. Demum, cœlum alienum eſt ab eis qualitatibus, tamen abſolutè non eſt impaſſibile, & incorruptibile vt dixi *lib. de Cælo.*

151. Aſſertio ſecunda, nec redditur tale corpus impaſſibile, ob qualitates contrarias ad æqualitatem redactas. Tenet Scot. *ibid ſub B.* Probatur primò, elementa licet ſint æqualia in agendo, & reſiſtendo ſecundum ſe tota, nihilominus ſunt paſſibilia, & corruptibilia ſecundum partes. Ideò eſt inter ea perpetua pugna, & continua generatio, & corruptio rerum ſublunarium. Igitur ex æqualitate, & temperatione qualitatum, non petitur impaſſibilitas dicti corporis.

Secundò, in mixto ſemper aliqua qualitas dominatur, vt tradidi *lib. de elementis*, etſi daretur in eo temperamentum ad pondus, adhuc tamen corpus eſſet paſſibile. Nam temperamentum Chriſti Domini erat ad pondus, tamen erat paſſibile, & mortale. Deinceps, ſi foret ab intrinſeco impaſſibile, non tamen ab extrinſeco; ob id aſſignandum eſt aliquod aliud, quod reddat ipſum impaſſibile, tam ab intrinſeco, quam ab extrinſeco.

152. Aſſertio tertia, cauſa impaſſibilitatis corporis beati non deſumitur ex dominio animæ in corpus, quod informat. Eſt contrà D. Th. hìc pro Scot. cit. *ante C.* Probatur primo, qualitates corporis corruptiuæ non repugnant animæ, immò anima eas præſupponit, cum informet corpus debitè organizatum, & aptè temperatum. Igitur cum anima eas non expellat, conſequenter non eſt cauſa impaſſibilitatis eius.

Secundò, ſi anima impediret cauſas naturales corporis corruptiuas, maximè voluntatis imperio: voluntati autem animæ, vel Angeli cauſæ naturales non obediunt. Non enim Deus ſubiecit orbem terræ voluntati Angeli, vel animæ, vt patet Hebræorum 2. vnde *in Phyſ. quæſt. de vacuo* aſſerui, nec Angelum, nec vllam creaturam poſſe efficere vacuum, proptereàquod cauſæ naturales ei non ſubduntur, ſed ſoli Deo eius opifici.

Tertiò, ſi permanſiſſet ſtatus innocentiæ, potentiæ inferiores perfectè obtemperaſſent rationi rectæ, non ob id tamen homo erat impaſſibilis, cum nutritus fuiſſet, & auctus, idque genus alia præſtitiſſet, quæ haud fiunt, abſque paſſione corruptiua, vt alibi aſſerui: ergo &c.

153. Aſſertio quarta, nec corpus beati extat impaſſibile, ob dotem, ſiue qualitatem prohibentem paſſionem corruptiuam, quæ ex anima redundet in corpus. Defenditur à Doct. *vbi ſuprà*, contrà Henr. *Quol.* 9. *quæſt.* 16. Probatur primò, illa qualitas vel eſt cœleſtis, vel ſublunaris, hæcque vel elementaris, vel mixta: ſed nulla ex enumeratis eſſe valet: ergo per

dictam qualitatem corpus non efficitur impaſſibile Ma. patet ex ſufficienti qualitatum enumeratione. Min. probatur, non eſt qualitas cœleſtis, quia nec eſt diaphaneitas, nec lux, nec lumen, nec qualitas occulta, vt patet; præſertim quia corpus humanum, cum ſit mixtum, non eſt capax qualitatis cœleſtis; nec qualitas elementaris, quia hæc ſecundum partes, ſiue gradus corrumpitur; nec qualitas mixti, quoniam iſta non perpetuò conſeruat mixtum, nec poteſt præpedire, vel impedire corpus ab aliis corruptiuis qualitatibus. Vnde quamuis durities impediat, ne ferrum faciliter in partes ſcindatur, non liberat tamen ipſum à calefactione, frigefactione, & combuſtione.

Secundò, qualitates ſuſceptibiles in proximo ſubiecto ſuſceptiuo ſunt eiuſdem generis phyſici, *ex 5. Met. T. 33. & 10. eiuſdem operis, T. 52.* Atqui qualitates mixti ſunt omnes contrariæ, aut mediæ: Igitur huiuſmodi qualitates non arcent corpus a corruptione, paſſioneque corruptiua.

Tertiò, aut vna qualitas pugnat alteri qualitati, aut non. Si primum, ergo tales qualitates non tollunt omnem actionem, quia vnum contrarium agit in aliud contrarium, actione corruptiua. Nam vt patet *lib. de elementis*, vnum contrarium nititur deſtruere aliud contrarium, eſtque mutua pugna, & continuus inter ea conflictus, ex quo ſubſequuntur corruptiones, & generationes ſublunarium. Si ſecundum, ergo vna non impedit aliam, à ſua actione, & paſſione.

154. Aſſertio quinta, non prouenit impaſſibilitas corporis glorioſi, à ceſſatione motus cœleſtis. Tradit Doct. *vbi ſuprà, ſub C.* Probatur primò, actiones, & paſſiones hominis à Cæli motu, aut ab eius abſceſſu non pendent, idcircò ait Auguſtin 11. Conf. 21. *Stante Cælo, mouetur rotula figuli*: ergo nec impaſſibilitas corporis beati à ceſſatione motus cœleſtis efficitur.

Secundò, ſancitur per artic. Pariſienſem. *Si quis dicat, ſtante cælo, approximato igne ſtupæ, ignem ſtupam non comburere, error.* Et Ioſuë 10. narratur, ſole non occidente, commiſſum eſſe prælium contrà Gabaonem.

Tertiò, *ex 2. de generatione, cap. 11. T. 55.* motus dicitur cauſa generationis non actiua, ſed adductiua, hoc eſt, quia adducit generans in locum, in quo generat, ideſt vbi habet materiam proximam, & cætera requiſita ad generandum. Si autem generans foret præſens, & approximatum materiæ debitè diſpoſitæ, non opus eſſet motu, vt ſi ſol extaret in medio hemiſferij, ſtaretque ibi, non oporteret ipſum moueri, ad illuminandas, & calefaciendas eius partes. Addo ex dictis *in Phyſ. lib. de motu*, formaliter motus eſt relatio mouentis ad motum, relatio autem eſt de genere ſterilium. Igitur poſitio motus non cauſat eius paſſibilitatem, nec eius defectio cauſat in eodem corpore impaſſibilitatem.

155. Aſſertio ſexta, cauſa, per quam corpus beati ſit impaſſibile eſt extrinſeca, nempe diuina voluntas, non cooperans cum cauſa ſecunda corruptiua. Defenditur à Doct. *paſſu alleg. §. Dico ergo D.* Probatur primò à ſimili, ſicut voluntas beati eſt impeccabilis, quia Deus cum ea non concurrit ad vllum peccatum, actumque malum, vt alibi monſtraui: pariter corpus beati eſt impaſſibile, quia Deus non coagit cum cauſa ſecunda, corruptiua eius.

Secundò, *Danielis 3.* in fornace Babylonica, tres pueri Hebræi ab igne non fuere combuſti, quandoquidem Deus cum illo igne non concurrit ad eorum combuſtionem: ſic corpus beati non eſt vlli corruptioni, & paſſioni obnoxium, propterea quod Deus ſuſpendit ſuum concurſum, abſque quo cauſis eius corruptiua haud ipſum lædere poteſt; atque ita immune manet ab omni paſſione, & corruptione. Deindè, cœlum eſt incorruptibile, non abſolutè, cum materia, & forma conſtet, ſed ſecundum quid, hoc eſt, quia in hac rerum vniuerſitate non inuenitur vllum agens creatum eo fortius, & potentius. Ergo corpus beati eſt incorruptibile, quia in ipſum nullum agens valet agere, ipſumque corrumpere, Deo non coagente, ſuſpendenteque ſuum concurſum.

156. Oppones primò, anima mediat inter Deum, & creaturam corpoream: ergo poſt reſurrectionem, ſicut perfectè Deo ſubiicietur, ita plenè ſuo corpori dominabitur, proindéque corpus per huiuſmodi ſubiectionem reddetur impaſſibile. Nego vltimam ſequelam, talis quippè ſubiectio non conſtituet corpus impaſſibile, vt patet in ſtatu innocentiæ, in quo portio inferior parebat ſuperiori, non tamen corpus erat impaſſibile. Operabatur namque ea, quæ abſque paſſione fieri nequeunt, vt ſuprà notaui: eò magis, quia præfata ſubiectio non ab anima, ſed à diuina voluntate efficitur, vt aduertit Doct. cit. *ante G.*

157. Oppones ſecundò, Auguſt. ad Dioſcurum ſcribit, *tam potentem fecit animam Deus, vt ex eius plena felicitate redundet in corpus ſanitas perpetua, & vigor incorruptibilis.* Idcircò erat miraculum in Chriſto, qui cum in anima eſſet beatus, ea animæ beatitudo non redundabat in corpus eius. Conf. primò, durities eſt quædam impaſſibilitas prohibens, ne corpus durum patiatur, hoc eſt, ne facilè in partes ſcindatur. Ergo, dari poteſt qualitas in corpore, per quam corpus à corruptione præſeruetur. Conf. ſecundò, per gratiam homo ſit gratus Deo, per gloriam beatus, per albedinem albus, & per doctrinam doctus: ergo per dotem impaſſibilitatis, quæ eſt qualitas, corpus eius ſit impaſſibile. Conf. tertiò, quædam naturalia, vt balzamum, & id genus alia faciunt corpus incorruptibile, vt monſtrat experientia, inconueniens igitur non eſt, concedere qualitatem aliquam, qua corpus beati ſit impaſſibile. Reſpondeo id non prouenire ab vlla qualitate, qua corpus reddatur incorruptibile, ſed à diuina voluntate ordinante, & decernente animam, & corpus ab ea informatum præmiari beatitudine, ob merita in vita hominis præſtita, & quidem animam viſione, & fruitione Dei, corpus verò impaſſibilitate, & cæteris dotibus, quæ ab ipſo Deo ſunt. Ad 1. conf. dico, etſi durum reſiſtat ſcindenti, non tamen calefacienti, & comburenti; idcircò non eſt prorſus impaſſibile, veluti eſt corpus. Ad 2. conf. concedo ant. nego conſequentiam, vt liquet ex enumeratione qualitatum in quarta aſſertione, quæ nequeunt conſtituere corpus impaſſibile, ſicut nulla qualitas poteſt reddere hominem impeccabilem. Ad 3. ea quidem quodam tempore corpus à corruptione præſeruare, non tamen ſemper. Tandem enim corpus iis delinitum, & delibutum, corrumpitur, & conſumitur, veluti quodlibet aliud ſublunare, vt lapides, & huius formæ alia, quæ perhibentur æterna, quia longo tempore durant.

158. Oppones tertiò, ablato priori, aufertur poſterius, ſublata enim cauſa, tollitur effectus; motus autem cæli eſt prior motu ſublunarium, 8. *Phyſ. T. 73.* Ergo cum poſt diem iudicij ceſſauerit motus Cæli, docente fide, vtique omnes motus rerum ſublunarium ceſſabunt, inter quos eſt corruptio corporis, ſicque corpus erit incorruptibile, per ceſſationem motus. Conceſſa ma. Diſtinguenda min. cum Scot. motus cæli eſt prior prioritate vniformitatis, & velocitatis, concedo: prioritate cauſalitatis, nego. Vel diſtinguenda eſt ma ſi poſterius eſſentialiter dependeat à priori, concedo: ſi non dependeat eſſentialiter, nego, vt brutum eſt prius homine, vt patet lib. Geneſeos, & tamen homo poteſt ſine bruto, vt continget poſt diem iudicij. Motus autem ſublunarium, potiſſimùm hominis non dependet eſſentialiter à motu Cæli. Poteſt enim moueri homo, cælo immoto, vt *ſuprà* animaduerſum eſt.

159. Oppones quartò, corpus glorioſum dotatur dote impaſſibilitatis, nemine Theologorum abnegante: dos autem formaliter eſt in dotato, ſicut albedo in

albo.

albo, & lumen in luminoſo: Quod ſi teneatur cum Scot. impaſſibilitatem corporis beati oriri a præſeruatione diuinæ voluntatis impedientis cauſam naturalem eius corruptiuam, nulla dos impaſſibilitatis foret formaliter in tali corpore. Igitur dos impaſſibilitatis ab aſſiſtentia, cuſtodiaque diuinæ voluntatis haud decerpitur. Conf. 1. elementum quoque gauderet dote impaſſibilitatis, quia iudicio tranſacto, diuina voluntate præpedietur ab omni corruptione; non enim amplius erit pugna, & conflictus elementorum. Conf. 2. damnatus frueretur dote prænominata, quia corpus eius nunquam corrumpetur. Conf. 3. erit perpetuum miraculum, corpus præſeruari ab omni corruptione, ſicut extitit miraculum, tres pueros Hebræos ab igne Babylonico non comburi, nec lædi. Concedo maiorem, nego minorem, dos quippè, quæ tribuitur ſponſo, à patre ſponſæ non eſt realiter in ſponſo, nec in ſponſa, vt ſi fuerit pecunia, aut ager. Item, ſi quis dotauerit filiam ſuam, tribuens ei milites ad ipſam ab omni malo cuſtodiendam, docente Scot. *in Rep.* hîc. Nec in definitione dotis habetur vlla particula, quæ denotet, dotem formaliter eſſe in dotato, vt videre licet apud Angelum, *verb. dos*, alioſque Caſuiſtas & Summiſtas. Pariter in matrimonio ſpirituali, Deus dotat corpus beati dote impaſſibilitatis, vt ſit immune ab omni corruptione. Similiter dotat in eo, quod beatus habet ius ex meritis, vt Deus præſeruet, & conſeruet corpus eius ab omni cauſa corruptiua. Per id patet ad 1. conf. elementa namque fiunt incorruptibilia ſolo Dei beneplacito, corpus verò beati ex meritis præcedentibus, ratione quorum habet ius, quo recipit talem dotem. Ad 2. conf. eſt diſparitas, quia beatus habet illam dotem ex meritis ad eius lætitiam, & exultationem: damnatus verò ad eius pœnam, & afflictionem, propter eius demerita. Ad 3. nego ſequelam: Nam ſi id nunc fieret, vtique foret miraculum, vt præſtitum eſt de illis tribus Pueris in igne manentibus illæſis: nunc verò nequaquam, quia ſtabiletur curſus naturalis, vt res quieſcant, immotæ maneant, & alienæ ſint ab omni paſſione, & corruptione; veluti naturale, & conſuetum erit cælum ſtare, & perpetuò immotum permanere.

DVBITATIO III.

De agilitate corporis beati.

§. I.

An corpora beatorum ſint agilia.

160. CONſtans eſt Scholaſticorum doctrina, præſertim Scot. 4. *diſt.* 49. *q.* 14. Vorr. & aliorum *ibid.* affirmantium corpora beatorum dote agilitatis decorari. Pro cuius faciliori captu, & commodiori intellectu.

161. Not. 1. ex Doct. mox cit. §. *Reſpondeo. B.* Agilitatem nihil aliud ſibi velle, quam habilitatem alicuius, ad promptè, citóque ſe mouendum eo motu, cuius principium eſt anima, id eſt motu progreſſiuo, non autem motu naturali, cuius principium in mixto eſt elementum prædominans. Quoniam verò agilitas nequit eſſe in aliquo toto, ad faciliter ſe mouendum, niſi ſimul concurrat virtus motiua, & mobile; ideo ad agilitatem ſpeciatim captam requiritur perfecta virtus motiua reſidens in anima, & congrua diſpoſitio non repugnans huic motui ex parte corporis mobilis.

162. Not. 2. ex eodem *ibid. A.* in compoſito animato ſenſitiuo duplicem eſſe motum, vnum naturalem, qui decerpitur ex elemento prædominante in illo. Sic homo naturaliter deſcendit deorſum, quia in eo dominatur terra, quæ cum ſit grauis, deorſum petit. Alterum progreſſiuum, qui fit ab animali, quatenus anima pollet, quæ eſt principium, quo animal progreſſiue ſe mouet. Tripliciter autem hi duo motus ab inuicem diſcriminantur. Primò, principium motus progreſſiui eſt anima. Principium verò motus naturalis eſt elementum prædominans. Hinc quia in homine prædominatur terra, poſt mortem eius, corpus eiuſdem eſt grauius, quam cum viueret, propterea quod tunc terra maximè dominatur, ſpiritu, ſiue anima ab eo ſeiuncta. Secundò, motus naturalis fit, nulla præuia apprehenſione, & cognitione, ſed ductu naturæ ad vnum determinatur, vt lapis pondere ſuo ad centrum fertur. Motus verò progreſſiuus fit præuia apprehenſione, & cognitione eius, in quod tendit; ideo ad vnum non determinatur, ſed penes apprehenſionem, eiuſque appetitum, modò ad hunc, modò ad illum determinatur. Tertiò in motu naturali mouens ab intrinſeco nequit ſeipſum ſiſtere, vt lapis deorſum cadens ſeipſum in tali motu minimè poteſt ſiſtere. Verùm in motu progreſſiuo, animal quod mouetur ab intrinſeco, pedem figere valet, vt equus apprehendens offendens obiectum, puta lupum, aut foueam profundam, vlteriorem gradum non facit, etiam percuſſus. Atque id de Aſina Balaam, quæ ab eo percuſſa, vlterius videns Angelum nolebat progredi, legitur *Num.* 22.

163. Not. 3. ex eodem *vbi ſuprà* §. *Ad* 1. *rationem. M.* in entium ſerie, & coordinatione, quædam entia ſic eſſe perfecta, vt perfectionem vlteriorem recipere nequeant, veluti Deus. Addunt nonnulli Chriſtum Dominum, beatam Virginem, & ſacroſanctam Euchariſtiam. Aliqua ſunt adeò imperfecta, vt vlla perfectione vlteriori perfici non valeant, cuiuſmodi ſunt accidentia relatiua. Alia verò perfecta quidem ſunt in genere ſuo, poſſunt tamen adhuc perfici, non perfectione eſſentiali, ſed accidentali, vt homo in ſua eſſentia perfectus perficitur ſcientia, gratia, & gloria, quæ ſunt eius perfectiones accidentariæ.

164. Not. 4. ex eodem *ibi. ſub B.* Virtutem motiuam vnam eſſe, quæ diuerſo reſpectu dici poteſt organica, & inorganica, quatenus enim homo prius mouet vnam partem ſui corporis, & poſtmodum aliam partem, vt contingit in motu progreſſiuo, ea potentia dicitur organica. De qua Ariſt. *lib. de motu animalium.* Quatenus verò anima eius eſt à corpore ſeparata, mouetque ſeipſam, de vno loco, ad alium locum: veluti Angelus, talis potentia perhibetur inorganica. Subdit autem Scot. *cit. infra C.* ſi omnes partes corporis, quod anima informat, forent æque diſpoſitæ ad motum eius recipiendum, huiuſmodi potentia nuncuparetur inorganica, vt accidet poſt vniuerſalem reſurrectionem. Quare potentia motrix hominis ſecundum ſe non eſt organica, ſed per accidens, quatenus vna pars eſt magis diſpoſita, quam alia; Ob id homo prius mouet partem propinquiorem, quam remotiorem, prius magis, quam minus diſpoſitam.

165. Aſſertio, corpora beatorum poſt diem iudicij erunt agilia: ita Scot. *vbi ſuprà.* Probatur primò Sapientiæ 3. *Tamquam ſcintilla in arundineto diſcurrent.* Et Eſa. 40. *Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas, vt Aquila volabunt, & non deficient, current, & non laborabunt.* Et 1. Cor. 15. *Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute.* Vbi gloſſa, *viuum, & mobile.*

Secundò Auguſt. 22. Ciuit. c. 30. *Vbi volet ſpiritus, ibi erit protinus corpus.*

Tertiò omnis congrua perfectio tribuenda eſt beatis, cum gaudeant ſtatu perfecto, veluti eſt ſtatus beatificus, perfectio autem eſt, corpora glorioſa

eſſe

eſſe agilia, ſine labore, & fatigatione moueri, & pro ſuo libitu diſcurrere. Inſuper beatorum corpora futura ſunt impaſſibilia ex aſſertis *in prima dub. huius art.* §.1, Ergo & agilia, cùm par ſit ratio de hac, ac illa dote.

166. Oppones primò, ſi concedenda eſt agilitas corpori glorioſo, maximè propter motum localem eius, vt conſtat ex deſcriptione agilitatis in primo not. in ſtatu autem beatifico non habetur motus localis, qui eſt actus entis imperfecti, 3. *Phyſ.* 2. in eo quippe eſt omnis perfectio poſſibilis. Igitur corpora beatorum non erunt agilia. Conf. ablato priori, aufertur poſterius, quia hoc ab illo dependet, ſed poſt reſurrectionem non erit primus motus, nec tempus, vt clamat Angelus *Apoc.* 10. Ergo nec motus ſecundus, qui eſt aliarum rerum, quæ ſub Cæli ambitu continentur. Concedo ma. nego min. Licet enim beatus habeat omnem perfectionem eſſentialem, ſimpliciter ipſi poſſibilem, non tamen omnem perfectionem accidentalem, & ſecundum quid, quæ acquiritur per motum localem. Pariter beatus non omnia actu nouit, ſed quæ ipſi Deus vult oſtendere in diuina eſſentia, quæ ex aliàs dictis eſt ſpeculum voluntarium, ſi vult videtur, ſi non vult, non videtur. Ad conf. dico ma. eſſe veram de priori, à quo eſſentialiter dependet poſterius, vt *ſuprà dub.* 1. §. 2. reſpondens oppoſitioni 3.

167. Oppones ſecundò, corpus glorioſum non indiget agilitate, vt moueatur localiter, ſed latoribus, & adiutoribus, putà Angelis, vt patet Luc. 16. *Factum eſt, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis, in ſinum Abrahæ.* Et Teſſ. 4. *Simul rapiemur cum illis obuiam Chriſto in aëra.* Igitur corpora beatorum non erunt agilia. Nego ant. dantur quippè à Deo Angeli, corporibus beatorum, non ob indigentiam, ſed ob reuerentiam, & honorem, veluti Domina à ſuis ſeruis fertur, non quia eorum egeat virtute motiua, ſed ob honorem, & dignitatem, potiuſque eam concomitantur, quam ferant, veluti Aulici reſpectu Regis, quem ſequuntur, & obſequuntur.

168 Oppones tertiò., beati reſident in certo loco, & determinata ſede, adeò vt quidam ſint Chriſto proximiores, alij verò longinquiores, iuxtà eorum merita, vt dicitur de Angelis, quorum primi ſunt Seraphin, ſecundi Cherubim, & ſic de cæteris, quorum ordines, & ſeries retuli *in Tract. de Angelis.* At ſi forent agilia, mouerentur localiter, & quidem locum proximiorem relinquerent, & acquirerent diſtantiorem. Reſpondeo nec Chriſtum, nec beatos eſſe immobiles, ſed ad libitum, & beplacitum ſuum poſſe moueri localiter, & locum mutare, nullam perfectionem, & beatitudinem amittentes, veluti, qui Regi inſeruiunt, modo ad eum accedunt, modo verò ab eo recedunt, retinentes eius beneuolentiam, & fauorem, & de Angelis claret in ſacra pagina, præſertim *Gen.* 28. de ſcala Iacob, per quam Angeli deſcendebant, & aſcendebant. Idem aſtruendum eſt de hominibus beatis. Eò magis, quia Deus eſt vbique, & à quocumque, vbicumque fuerit poteſt videri, & poſſideri.

169. Oppones quartò, quò aliqua perfectiora ſunt, eò paucioribus operationibus attingunt ſuam perfectionem: beati autem ſunt perfecti penes animam, & corpus, ergo non mouentur localiter ad acquirendam aliquam perfectionem, proindéque carent agilitate. Conſ. beatitudo dicitur quies, vt patet Exod. 33. *Requiem dabo tibi.* Et *Beati requieſcunt à laboribus ſuis.* Apoc. 14. At ſi mouerentur localiter, non quieſcerent, quia quies, & motus opponuntur priuatiuè, ergo &c. Concedo ma. diſtinguo min. penes perfectionem eſſentialem, concedo: penes perfectionem accidentalem, nego, vt de cognitione, quæ eſt perfectio intellectus, quæ acquiri poteſt de nouo à beato, ſuprà firmandum eſt. Ad conſ. dico eſſe quietem à laboribus, & miſeriis, ideò cantat Eccleſia pro defunctis. *Requieſcant in pace.* Ac etiam ab operibus meritoriis, vt teſtatur Saluator Ioan. 7. *Venit enim nox, in qua nemo poteſt operari.* Non autem à motu locali Angeli namque beatitate mouentur, tametſi quiete æterna, perpetuaque beati fruantur.

§. II.

Quid ſit agilitas.

170. Ric. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 7. arbitratur agilitatem eſſe quamdam qualitatem ſupernaturalem, qua corpus redditur habile, vt virtute motrice animæ citò, promptéque moueatur localiter, quaue amouentur impedimenta, potiſſimùm grauitas, quæ impedit, ne corpus facilè, & promptè eleuari localiter. Oppoſitum autem docent Scot *ibid. quæſt.* 14 §. *Reſpondeo H.* Vorr. & cæteri Scotiſtæ negantes præfatam qualitatem, & aſſerentes nihil qualitatis ſupernaturalis addi corpori beati, vt facilè, & liberè moueatur, ſolumque potentiam motiuam animæ fieri intentiorem, & perfectiorem, tollique à corpore reſiſtentiam accidentalem mox explicandam.

171. Not. primò, ex Scot. *vbi ſuprà*, duplex interuenire impedimentum in corpore, quo impeditur, ne agiliter, & velociter moueatur. Primum petitur ex parte organorum virtutis motiuæ, quod eſt in iuncturis, & neruis, quo obice amoto, corpus redditur agile, & facile ad motum, præſertim progreſſiuum.

Secundum verò ſumitur ex toto corpore, quod humoribus pinguibus, & materialibus repletum eſt, caputque vaporibus, & exhalationibus fumoſis, cæteriſque facientibus hominem ponderoſum, & tardum ad motum, vt liquet de corpore mortuo humoribus pinguibus pleno, quod extat grauius, quam viuum, maximè amotis ſpiritibus vitalibus, qui reddunt corpus leuius: corpori autem glorioſo, ſublatis prænominatis impedimentis tribuuntur ſpiritus boni, & ſubtiles, qui ſtatuunt corpus facile, & agile ad motum.

172. Not. ſecundò, ex eodem *ibid. quæſt.* 13. §. *Ad rationes ſub H.* illud eſſe ſimpliciter violentum, quod opponitur naturali, magiſque violentum, quod magis naturali aduerſatur, & minus violentum, quod minus naturali opponitur, vt aquam ferri ſurſum, ne detur vacuum in vniuerſo, non eſt ſimpliciter violentum; at ſi aqua deorſum caderet, dato vacuo, eſſet ſimpliciter violentum, & ſecundum quid naturale; ratio eſt, quia natura totius vniuerſi magis eſt principium naturalitatis, quàm natura particularis, magiſque naturale eſt, quod toti conuenit, quam parti. Subdit autem idem Doct. *quæſt.* 14. *cit.* §. *Ad illud ſub K.* quando ſunt quædam potentiæ ordinatæ, naturalitas potentiæ ſuperioris eſt maior, quam potentiæ inferioris, vt liquet de tactu, qui naturaliter penes propriam inclinationem delectaretur in tangibili; itidemque guſtus in guſtabili: cum tamen beati nec tactum, nec guſtum in ſuis actibus exerceant, propterea quod dicti ſenſus ſequuntur inclinationem appetitus ſuperioris, putà voluntatis. Eodem modo philoſophandum eſt de graui, cum aſcendit, ne detur vacuum. Vt autem res ſe habet in maiori mundo, ſic & in minori, qui eſt homo. Quare naturalius eſt corpori informari, & perfici ab anima, ab eaque cieri, quàm cieatur motu proprio ad centrum. Ideóque ſecundum inclinationem naturæ ſuperioris quieſceret naturaliter ſimpliciter, ſecundum quid verò violenter.

173. Aſſertio prima, corpus beati non euadit agile, per qualitatem ſupernaturalem profluentem ab anima, in ipſum corpus. Ita Scot. cit. §. *Reſpondeo H. & I.* & *in Report. ibid.* Probatur primò, impoſſibile eſt, corpus mixtum animatum non eſſe graue, ſicut inconueniens eſt, lapidem eſſe, & non eſſe durum, maximè ſi ſit marmoreus: Siquidem in corpore dominatur terra, cui competit ſumma grauitas; immo corpus nec animatur, nec perficitur ab anima, niſi habeat grauitatem, cæteraſque

teraſque naturales qualitates. Si enim corpus foret ita denſum, & ſolidum ſicut aurum, non eſſet aptum, & proportionatum ſubiectum ab anima informabile, & perfectibile. Igitur corpus non fit agile per remotionem grauitatis, & additionem ſupernæ qualitatis.

Secundò, corpus beati non eſt capax leuitatis, alioqui deorſum non tenderet, quia quod ad vnum vbi eſt determinatum per vnam qualitatem, non determinatur ad aliud vbi ei oppoſitum, vt patet de igne, qui fertur ſurſum, quia eſt leuis, & de terra, quæ tendit deorſum, quia eſt grauis. Cum ergo corpus beati per grauitatem naturaliter inclinet deorſum, infertur non eſſe agile per qualitatem ipſi adiunctam.

Tertiò, illa qualitas aut eſt cœleſtis, aut elementaris, aut mixta. Non cœleſtis, quia in orbem per illam ferretur corpus, ſicut cœlum orbiculariter cietur. Nec elementaris, quia vel eſſet qualitas ignis ſupernum locum tantum petens, vel aëris medium locum appetens, vel aquæ, vel terræ ad imum locum tendens: corpus autem beati ad omnem locum, & differentiam poſitionis fertur, & cietur, ergo &c.

Quartò, omnis qualitas determinat agens ad certam, & determinatam operationem, vt patet de charitate, quæ inclinat voluntatem ad operationem bonam, & memoriam, atque de ſcientia, quæ inclinat intellectum ad rerum notitiam, ergo ſi daretur qualitas ad agilitandum corpus beati, tantum ipſum determinaret ad vnum motum, & vbi, ſurſum, aut deorſum, cum tamen ſit indifferens, & abſque vllo labore, & fatigatione ad omnem motum, & locum. Atque ità nulla datur qualitas reddens corpus agile, ad ipſum mouendum. Denique impaſſibilitas non eſt qualitas corpori addita, ergo nec agilitas, cum vtrobique par eſſet ratio.

174. Aſſertio ſecunda, corpus beati fit agile per intenſiorem, & perfectiorem virtutem motricem animæ, & ablationem duplicis à corpore impedimenti prænarrati, necnon collationem bonorum, & ſubtilium ſpirituum eidem corpori. Docet Scot. *vbi ſuprà* Aſſertio habet duas partes. Prima pars probatur primò, ſicut virtus viſiua beati intenditur, & perficitur, reſumpto corpore glorioſo. Poteſt enim tunc beatus, abſque vlla difficultate, & labore videre quodlibet viſibile, quia tunc virtus viſiua, & cæteræ eius potentiæ ſunt perfectæ, ſuiſque obiectis proportionatæ: ergo vis motiua animæ in ſtatu beatifico ità intendetur, & perficietur, vt valeat pro ſuo beneplacito mouere corpus ſibi adiunctum ſine labore, & fatigatione.

Secundò, beati erunt ſicut Angeli in Cœlo, teſte Chriſto *Matt.* 22. Angeli autem mouent ſe, & corpora cœleſtia, & quæuis alta, ſine fatigatione, ergo anima in ſtatu beatifico, mouebit corpus, quod informat, quocumque voluerit. Secunda pars ſuadetur primò, corpus impeditur, ne agilitet, & faciliter moueatur, ob impedimentum, quod reperitur in iuncturis, & neruis atque ob ſuperfluos, humores per totum corpus diffuſos, maximè per aluum, & caput, quibus ablatis, & collatis ſpiritibus ſubtilibus loco eorum, corpus efficitur agile, & promptum ad motum. Secundò, cadauer proiectum in aquam petit fundum, ob craſſitiem, & ſaniem in eo exiſtentem; corroſa autem ſanie, craſſiſque humoribus ſurſum eleuatur, natatque ſuprà aquam. Igitur ſublatis impedimentis, additis ſpiritibus ſubtilioribus corpus fiet expeditum, & promptum ad motum. Idque declarat Guillelmus Pariſ. 1. *part. ſumma de vniuerſo*, de fatuis, qui in ſua manentes ſtultitia mirè mouentur, pericula incolumes pertranſeunt, & alia præſtant ardua, & difficilia, quæ haudquaquam, cum ſunt liberi à ſtultitia obire queunt, cauſam affert, quia tunc temporis parum comedunt, ſuperflui eorum humores euacuantur, virtuſque eorumdem motrix non ità corpori eſt alligata, ſicut in ſanis, & ſapientibus. Idipſum dici poteſt de corpore beati, quod amotis impedimentis, auctaque vi motiua animæ, fit habile, & agile ad ciendum, quocumque beatus voluerit.

175. Oppones primò, Auguſt. 21. *Ciuit. cap.* 10. ſcribit, tunc auferetur pondus graue animæ. Igitur in ſtatu beatifico tolletur grauitas à corpore glorioſo, quæ ipſum impedit, ne promptè, & expedite moueatur. Occurrit Scot. cit. §. *Ad illud K.* exponens Auguſt. de pondere aggrauante, cuiuſmodi ſunt humores craſſi, & noxij, & ſuperuacanei. Quò forte aſpiciens Salom. *Sap.* 9. inquit. *Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.* Non autem de pondere, quod coïncidit cum grauitate, quæ eſt proprietas corporis mixti, & animati, ſine qua anima nequit ipſum corpus informare, & perficere. Ideò, vt ait Ariſtot. 2. *Cæl. T.* 71. ſi foret vna ſtella addita, vel amota, non moueretur ab Angelo applicato cœlo ad ipſum mouendum, ità ſi corpus foret leue, non foret informabile ab anima, nec ab ipſa mobile. Videmus namque nonnulla, ob leuitatem à motu impediri.

176. Oppones ſecundò, ſi corpus glorioſum eſſet graue, deorſum cadeset, & tenderet in centrum, vt in eo quieſceret, ſurſumque, & in cœlo violenter maneret: ergo vt ibi maneat, neceſſe eſt tollatur ab eo grauitas. Nego ant. ratio allata eſt *in ſecundo not.* quia ſecundum inclinationem naturæ ſuperioris ſurſum naturaliter ſimpliciter quieſceret, ſecundum quid verò violenter, vt eo in loco ſatis eſt explicitum.

177. Oppones tertiò, ſi corpus beati foret graue, anima ipſum continuè mouendo, defatigaretur, & langueſceret, ſicque non eſſet beata, cum beatitudo omnem languorem, & laborem de medio tollat: ergo corpus beati eſt grauitatis expers. Nego ant. ratio eſt, quia anima à grauitate corporis non vincitur, nec à corpore exit contraria actio, qua defatigetur. Præſertim cum defatigatio proueniat à conſumptione ſpirituum, qui per quietem reparantur. Huiuſmodi autem ſpiritus non exiſtunt in anima, ſed in corpore, veluti etiam Angelus mouens cœlum non defatigatur, vt aſſerui *lib. de Cœlo.*

178. Oppones quartò, potentia animæ motrix eſt ipſi animæ ſubſtantialis, realiter cum ipſa identificata: ergo non intenditur in ſtatu beatifico, ſicut in eodem ſtatu anima non intenditur, cum omnis ſubſtantia, *ex capite de ſubſtantia* non ſuſcipiat magis, & minus; proindéque corpus redditur agile per intenſionem virtutis motiuæ animæ.

Reſpondeo conceſſo ant. diſtinguo conſequens: eſſentialiter, concedo: accidentaliter, & extrinſecè, nego, per additionem quippè purorum ſpirituum, & remotionem impedimentorum dicitur intendi, & perfici, vt abundè *ſuprà* expoſitum eſt.

179. Quæres; vtrum poſt diem iudicij, Sancti in Cœlo futuri ſint ſtantes aut ſedentes? Dici poteſt eis adaptandam eſſe ſtationem, potiuſquam ſeſſionem, aut alios ſitus. Sic enim corpus eſt aptius ad operandum, & mouendum agilius; inclinatio quippè eius partium agilitati videtur pugnare. Hinc *Act.* 2. Stephanus vidit Ieſum ſtantem, non ſedentem, aut iacentem. Fauet Auguſt. *lib. de ſymbolo*, qui explicans illum art. fidei, *Sedet ad dexteram Patris*, inquit, non eſſe intelligẽdum de ſeſſione corporali, ſed ſpirituali. Quo pacto etiam exponi poſſunt alia loca, maximè Pſal. 109. *Sede à dextris meis.* Et Matt. 19. *Sedebitis, & vos iudicantes* 12. *tribus Iſrael.*

Dvbitatio IV.

De claritate corporis glorioſi.

§. Vnicvs.

Vtrum corpora beatorum futura ſint clara.

180. Dotem claritatis futuram eſſe in corporibus beatorum, communis eſt doctrina Scholaſticorum, præſertim Scot. 4. *d.*49. *q.* 15. *S.* Bon. Ric. Baſſ. Vorr. & Maior. *ibid.* Ad cuius faciliorem captum, & commodiorem intellectum.

181. Not.1. ex Doct. mox alleg. §. *Reſpondeo. A.* claritatem eſſe refulgentiam manifeſtam. Præter enim lucem, & colorem præſefert manifeſtationem ſui. Vnde perhibetur clara lux, clara veritas, & clarus color, cum manifeſtatur, vel in promptu eſt, vt ſe ipſum manifeſtet. Hoc pariter ſenſu vocatur Doctor clarus, cuius doctrina omnibus eſt manifeſta, vel poteſt omnibus manifeſtari. Participabunt autem corpora Sanctorum colorem manifeſtum, iuxta ipſorum complexiones; ob id iuxta diuerſas complexiones habebunt diuerſos colores pulchriores, & minus pulchros, ac etiam ſecundum varias regiones calidas, vel frigidas, & ſicut ipſi erant in via. Probabile quippè eſt Æthyopes retinere nigredinem, & Tartaros albedinem, vt inquit Maior cit. *q.* 10. *in fine.* Necnon iuxta vniuſcuiuſque merita, annuente Paulo 1.Cor.15. *Alia eſt claritas ſolis, alia claritas lunæ.* In his videndis delectabuntur, pluſquam in viſione Solis, aut alterius corporis luminoſi; quandoquidem homo plus delectamenti capit aſpiciens vultum bene coloratum, quàm fulgentem Solem; etiamſi ea corpora, nedum colore ornentur, verùm quoque luce niteant. Quare illa corpora futura ſunt colorata, & fulgentia; Idcircò ad eorum laudem, & gloriam cantat Eccleſia, *Fulgebunt iuſti ſicut ſol.*

182. Not.2. ex eodem, *vbi ſupra ſub B.* adducente Auicennam 6. *Naturalium* affirmantem lumen, lucem, & colorem habere diuerſa ſubiecta, in quibus recipiuntur. Subiectum namque lucis eſt opacum, & denſum, ſubiectum verò luminis eſt peruium, & diaphanum interminatum. Ob id ſubiicit Ariſtoteles 2. *cæli T.* 42. denſior pars cæli eſt lucida, vt ſtella; & quod extat poſt eam, videri nequit, ideò eclypſat illud, aut aliam ſtellam, vt cernitur in Eclypſi ſolis, cum luna impedit, ne ſol ſuos radios ad terram diffundat. Cæteræ verò partes cæli ſunt diaphanæ, & luminoſæ. Ex his infertur, quod ſi corpora glorioſa ſunt lucida, non eſſe peruia, & tranſparentia, vt per ea cernantur alia corpora. Subiectum autem coloris eſt denſum, quandoquidem color recipitur in perſpicuo terminato, lumen verò in perſpicuo interminato, vt in aëre, vel aqua. Quocircà probabile eſt beatorum corpora eſſe lucida, & colorata, potiuſquam lucida, & luminoſa; color enim, & lux inter ſe ſocietatem habent in ſubiecto, tametſi ab agente creato ſimul in idem ſubiectum induci nequeant. At partes diaphani non recipiunt lucem, ſed lumen; ob id colorata non ſunt tranſparentia, & ſi fuerint diaphana, vel lucida, ſe habent veluti noctiluca. Hæc licet communiter, & regulariter ita ſint, & ad mentem Scoti, nihilominus nulla extat repugnantia formalis, aut virtualis quin diaphana ſint colorata, vt præ aliis oſtendunt Baſſ. & Maior. præalleg.

183. Aſſ.1. corpora beatorum poſt reſurrectionem erunt clara; defendit Doct. cit. § *Reſpondeo. A.* Probatur 1. Matt. 13. *Tunc fulgebunt iuſti, ſicut ſol, in regno Patris eorum.* Philip.3. *Configuratum corpori claritatis ſuæ.* Et Apoc.21. *Habentem claritatem Dei.* 2. Aug. 22. Ciuit. c.19. *Apoſtoli poſt reſurrectionem videbant colorem faciei Chriſti, claritatem autem non videbant.* 3. corpori in ſtatu beatifico omnis perfectio tribuenda eſt, cum ſit ſtatus perfectus: eius autem perfectio eſt habere congruum colorem, lucidum, & manifeſtum, quod eſt dos claritatis, vt patet ex 1. not.4. corpus glorioſum eſt agile, & impaſſibile, ergo & clarum, cum claritas ſit dos beatifica corporis, veluti impaſſibilitas, & agilitas, vt ergo corpus beati ſit vndequaque ornatum, & perfectum, expers non eſt claritatis.

184. Aſſ.2. claritas corporis glorioſi eſt fulgentia manifeſta coloris conuenientis eiuſdem corporis. Ita Doct. *vbi ſuprà. B.* & conſtat *ex* 1. *not.* ſiquidem claritas vltrà colorem non addit, niſi manifeſtationem ſui, ergo claritas dicti corporis, nihil aliud ſibi vult, quam prædictam fulgentiam coloris conuenientis eius complexioni, vt conſtat in corpore Chriſti transfigurato, Matt. 17. *Reſplenduit facies eius ſicut ſol,* illa igitur reſplendentia, ſiue refulgentia eſt dos claritatis.

185. Opp.1. Greg.18. *Mor. in cap.*18. *Iob,* ſcribit corpora beatorum forè perula, & tranſparentia, quia delectatio maior videtur eſſe videndo, quæ ſunt intra, quàm quæ ſunt extra. In hoc enim videtur ars à natura differre, quia ars harmoniam extra cauſat, natura verò intra. Igitur beatorum corpora non ſunt colorata, proindeque nec clara; ſiquidem lux in denſo, & non in diaphano recipitur, vt claret *ex* 2. *not.* Reſpondeo corpora glorioſa eſſe poroſa, ideoque vnus beatus poteſt videre, quæ ſunt intra corpus alterius beati, per poros eius, ac ſi foret diaphanum, veluti lync poteſt videre, quæ ſunt intra, & extra parietem. Itaque corpus beati, potius erit inſtar cryſtalli, quam aëris, aër quippè tranſparens eſt, proptereà, nec coloris, nec lucis, ſed luminis eſt receptiuus.

186. Opp. 2. ex Aug. nuper memorato, corpora beatorum erunt colorata, & pulchra: ergo futura non ſunt lucida, nec clara, quia lux, & color non videntur inter ſe ſocietatem habere, vt patet in ſole, in quo quidem eſt lux, non tamen color. Concedo ant. nego conſequentiam; ſiquidem abſolutè lux, & color non repugnant ad inuicem, niſi ex parte agentis creati non valentis ſimul in idem ſubiectum introducere lucem, & colorem.

187. Opp.3. claritas, ſiue color clarus præſentatus alicui videnti, videtur neceſſariò ab ipſo: ſed corpus Chriſti poſt reſurrectionem, Luc.23. non eſt cognitum à diſcipulis euntibus in Emaüs: ergo corpus glorioſum non eſt clarum. Occurrunt nonnulli ex Aug.11. *Ciuit. c.*19. id accidiſſe, quia oculi eorum erant infirmi, idcircò non poterant cernere claritatem corporis Chriſti, ſicut Hebræi nequibant intendere in faciem Moyſis. *Exo.* 34. Et diſcipulos in transfiguratione Domini, nubes lucida obumbrauit. *Mat.* 17. Quod licet verum ſit permanenter, non verò tranſeunter: abſolutè tamen verum non eſt, vt patet de ſole, qui videtur à nobis quidem, ſed non ita diſtinctè, ſicut ab Aquila.

Alij vt Th. reſpondent, Chriſtum occultaſſe claritatem corporis ſui, imperio ſuæ voluntatis, *ne* videretur ab illis Diſcipulis, ſicut poteſt id præſtare quilibet beatus. Contrà, voluntas cuiuſcumque, ſiue beati, ſiue non beati impedire nequit actionem cauſæ 2. vt voluntas mea non valet impedire ignem, ne comburat, aut aquam, ne calefaciat, niſi adſit contrarium, putà ignis in aquam, & aqua in ignem pariter, voluntas beati non poteſt cauſas naturales à ſuis actibus, & effectibus præpedire, & impedire.

Reſpondet Scot. id factum eſſe diuinitus, hoc eſt, Deo non cooperante cum dictis Diſcipulis, ad videndum, & cognoſcendum Dominum: vt indicat ſacer textus: *Oculi eorum tenebantur, ne eum cognoſcerent.* Etenim Deo non concurrente, nulla creatura valet quidquam

quidquam agere, cum actio cauſæ 2. à prima cauſa dependeat eſſentialiter. Quare contingere poteſt, vt ad aſpiciendam claritatem alicuius beati, Deus non coagat ad eius viſionem, quando beatus vult claritatem ſui corporis non videri, ab vllo non beato; ſicque dici poteſt, beatum occultare claritatem ſui corporis, non quidem ſua voluntate, ſed Deo volente, ſiue non coagente, ad conſpiciendam claritatem eius. Hinc ceſſat inſtantia Argentinæ 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 2. *art.* 1. Sic arguentis contra Scot. non eſt anima beata minoris potentiæ, reſpectu corporis ſui, quam Angelus, reſpectu corporis alieni: Angelus autem tam bonus, quam malus facere poteſt, ne corpus in medio illuminatum, & in debita diſtantia videatur à circumſtantibus: ergo & anima id poteſt. Maior patet. Minor ſuadetur, *Gen.* 19. Angeli percuſſerunt eos cæcitate à minori, vſque ad maximum, ita vt hoſtes videre non poſſent. Item Magi arte Dæmonia reddunt ſe inuiſibiles. Non valet inquam, id enim factum eſt ab Angelis bonis, Deo non cooperante. A dæmone verò per illuſionem ſenſuum, vt abundè oſtendi *Tract. de Angelis.*

188. Quæres, *Lucæ* 24. Chriſtus viſus eſt à præmemoratis diſcipulis, inſtar peregrini, nunquid tunc mutauit colorem, quem prius habuit, nunquid oſtendit eis corpus ſophiſticum, & phantaſticum. Reſpondet Doct. in fine loci alleg. negatiuè. Potuit enim Deus cauſare actionem alterius qualitatis in oculis eorum (vel non concurrere cum potentiis viſiuis eorumdem) ne viderent claritatem corporis Chriſti, licet illud corpus talem colorem, & qualitatem non haberet, vt patet de viſione facta per vitrum rubeum, cui omnia rubea videntur, licet in eis verè non ſit color rubeus. Nec fuit illuſio, aut deceptio, quia illi certi erant, eum talem fuiſſe in perſona, qualis reuera ipſe erat vt crederent eſſe Chriſtum. Idque melius erat, quam ſi in claritate ſua vidiſſent eum, cùm aliud Chriſtus non intenderet, quam eis Perſonam ſuam manifeſtare.

Dvbitatio V.

De ſubtilitate corporis beati.

§. I.

An corpora glorioſa ſint ſubtilia.

189. Beatorum corpora fore ſubtilia, communis fert Theologorum opinio, Scoti 4. *diſt.* 49. q. 16. §. *Dicunt quidam.* Rich. *ibid.* q. 4. Baſſ. Maio. & cæterorum, pro cuius notione, & explicatione.

190. Not. ex 1. *de generatione T.* 10. vox ſubtilitas dicitur à virtute penetrandi, & ſubintrandi. Eſt autem æquiuoca; ideo diſtinguenda. Quatuor namque modis accipitur. Primò, pro eo, quod habet figuram acutam ad penetrandum idoneam, vt acus. Secundò, pro eo, quod habet paruam materiam, qualia ſunt corpora rara, vt aër, quia rarus eſt ſubtilis, & penetratiuus. Tertiò, pro virtute, qua aliquid præditum penetrat aliud, ſic vinum, oleum, & id genus alia perhibentur ſubtilia, quia penetratiua ſunt. Quartò, pro poſſibilitate data corpori glorioſo ad exiſtendum cum alio corpore, ad libitum beati, & de hac ſermo eſt in præſenti, vt patet apud Scot. cit. §. *Ad argumenta.* Transfertur autem ad potentias cognoſcitiuas; ille quippè dicitur habere ſubtilem viſum, qui poteſt penetrare ad videnda parua, & longinqua, quæ alij non vident, & ſubtilem intellectum, qui intima, & occulta ſcrutatur, & attingit: pariter ſpiritus vitales, & animales, necnon ſubſtantiæ immateriales vocantur ſubtiles.

191. Aſſertio, corpora beatorum erunt ſubtilia. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Probatur 1. ex ſcriptura 1. Cor. 15. *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale*: quod autem eſt ſpirituale, eſt ſubtile, vt conſtat ex præpoſito not. ſuffragantur Aug. nuper memoratus, & Greg. à Bon alleg. Secundò, corpus, quod penetrat aliud corpus, eſt ſubtile, quia ſubtile eſt penetratiuum, vt liquet ex dictis ſuprà: vnum autem corpus glorioſum penetrat aliud corpus, vt corpus Chriſti penetrauit cælos. *Hebr.* 4. ergo &c. Tertiò, vna ex quatuor dotib. beatificis eſt ſubtilitas, vt aſſerui *dub.* 1. *huius art.* Atque corpus quò ſubtilius, eò nobilius, vt liquet de elementis, inter quæ ea ſunt præſtantiora, quæ ſunt ſubtiliora, nobilioremque locum occupant, vt ignis, & aër. Iterum, non poteſt corpus glorioſum retardari, à motuque impediri, ſecus poteſt turbari, tædio affici, & in vinculis coniici, quo pacto non beatum, ſed miſerum foret. Aſtruendum igitur eſt corpus glorioſum ſubtilitate eſſe inſignitum.

192. Oppones primò, corpus glorioſum participat tantam materiam, quantam habuit, cum non erat glorioſum, quia huiuſmodi corpus eſt rectè proportionatum, & aptè organizatum: at corpus non glorioſum non eſt ſubtile, quia eſt opacum, & materiale, quod opponitur diaphano, & ſubtili: non ergo corpus beati eſt ſubtile. Reſpondeo argumentum concludere de groſſitie, aut ſubtilitate, ratione quantitatis, vel qualitatis: non autem de ſubtilitate quarto modo accepta, de qua nunc diſſerimus.

193. Oppones ſecundò, ſubtile non penetrat, ſed penetratur à duro; durum quippè penetrat aquam, aërem, & conſimilia. Si ergo corpus beati foret ſubtile, vtique eſſet paſſibile, cuius oppoſitum ſuperius ſancitum eſt. Conf. penetratio dimenſionum cenſetur impoſſibilis: at ſi corpus beati eſſet ſubtile, procul dubio daretur penetratio dimenſionum: ergo &c. Diſtinguo maiorem: de ſubtilitate raritate ad patiens, concedo: de ſubtilitate iuncta virtuti agentis, & quarto modo ſumpta, nego. Ad conf. dico maiorem valere de corpore ſubtilitatis experte: non autem de corpore ſubtilitatis compote, cuiuſmodi eſt corpus beati.

194. Oppones tertiò, corpus glorioſum non eſt maioris ſubtilitatis, quam radius, vel aër; radius autem, vel aër ſua ſubtilitate non penetrat corpora opaca, ſed poroſa duntaxat: ergo, &c. Reſpondeo eſſe æquiuocationem in nomine ſubtilitas, quod ex dictis in not. eſt æquiuocum. Radius enim vel aër eſt ſubtilis ſubtilitate ſecundo modo capta; verum corpus glorioſum pollet ſubtilitate quarto modo ſumpta, ideò nullum eſt argumentum.

§. II.

Quid ſit ſubtilitas corporis glorioſi.

195. Multa placita adducuntur, & refelluntur à Baſſ. *quæſt.* 4. *art.* 1. quæ ad duo præcipua capita reduci valent, vnum eſt eorum aſſerentium ſubtilitatem corporis glorioſi eſſe quid poſitiuum, qui inter ſe non cohærent. Etenim nonnulli aſſerunt eſſe quamdam tenuitatem, qua anima ſuo imperio efficere valet, vt corpus beati peruadat, & permeet rimas, & poros cuiuſlibet corporis, eo ferè pacto, quo acus ſubintrat corpora poroſa. Alij affirmant eſſe quamdam qualitatem cauſatam ex redundantia animæ beatæ in corpus eius. Cæteri verò tuentur eſſe qualitatem à Deo creatam, per quam corpus eſt penetratiuum in quodlibet corpus. Alterum eſt aliorum exiſtimantium ſubtilitatem nihil poſitiuum abſolutum præſeferre, qui ſunt bipartiti; quidam enim aiunt, eſſe ſubtractionem materiæ, ita vt corpus, quod erat materiale conuertatur in ſpiritum, fiatque prorſus ſpirituale. Reliqui verò docent ſubtilita-

tem eſſe ordinem debitum corpori glorioſo, quatenùs eſt animatum anima, quæ hoc meruit; ſiue explicatius, dos ſubtilitatis eſt ius quoddam per modum meriti in beato, ſecundum diuinam ordinationem, idque Deo ipſo faciente, vel influxum ſuum ſuſpendente à corporibus ne ſibi reſiſtant, vel mutuò ſe expellant.

196. Aſſertio prima, ſubtilitas corporis glorioſi non eſt plena ſubiectio, qua corpus animæ ſubiicitur, vt valeat ad quamcumque quantitatem, & figuram ſe reducere. Ita Doct. præcit §. *Dicunt quidam.* Et videtur eſſe contra Dur. *num. 9. diſt. alleg.* Probatur 1. corpus beati eſt impaſſibile, ex dictis ſuprà: at ſi ad paruam quantitatem redigeretur, inſtar acus, foret paſſibile, quia condenſaretur, vel rarefieret: condenſatio verò, aut rarefactio eſt paſſio corpori impaſſibili diſſentanea: ergo &c. Secundò, corpus glorioſum eſt congrue organicum, & aptè proportionatum, vt petit anima, ad hoc vt ipſum informare queat, vt patet *lib. 2. de anima*: corpus autem ad paruam, & exiguam figuram redactum, vt tranſeat per tenuiſſimos poros, & rimulas alterius corporis, non eſt debitè organizatum, vt claret ex loco nunc alleg. & *ex lib. de quantitate, qq. de certa, & determinata quantitate viuentium animatorum.* Vnde meritò Scot. prænominatus vocat oppoſitam ſententiam, fictionem. Tertiò, munus animæ eſt informare, & viuificare corpus organicum idoneum ad operationes vitales exercendas, vt conſtat ex duplici animæ definitione allata, & explicata paſſu recenſito. Non ergo redigitur corpus ab anima ad prænominatam ſubiectionem, & obedientiam. Quartò, facile eluderentur diuina myſteria Incar. ſi dicatur corpus Chriſti tranſiſſe per rimas clauſtri Virginei, Reſur. ſi aſſeratur idem corpus permeaſſe poros lapidis ſepulchri, per rimas ianuæ accedens ad Diſcipulos in Cœnaculum Aſcenſ. ſi teneatur, permeaſſe poros cæli. Sic enim aſtruentes caderent in hæreſim Caluini, & aliorum negantium, duo corpora poſſe ſimul exiſtere in eodem loco.

197. Aſſertio ſecunda, ſubtilitas corporis beati non eſt qualitas cauſata à gloria animæ beatæ huiuſmodi corpus informantis. Deducitur ex Scot. cit. ante §. *Ad argumen. 4.* Probatur primò gloria animæ non cauſat in corpore ab ipſa informato talem qualitatem, vt patet in transfiguratione Domini, in qua gloria animæ Chriſti non redundabat in corpus eius, relinquens ipſum in eo ſtatu, quo prius erat: ergo &c. Secundò, felicitas animæ ſita eſt in viſione, & fruitione diuinæ eſſentiæ, quæ cum ſint qualitates, & termini potentiarum naturæ intellectualis, nequeunt aliam qualitatem producere, qua corpus beati fiat ſubtile. Eò magis quia in proxima aſſert. oſtendetur, nullam qualitatem poſſe reddere corpus beati ſubtile.

198. Aſſertio tertia, ſubtilitas corporis huiuſmodi non eſt qualitas à Deo creata, inhærens ipſi corpori glorioſo. Ita Doct. mox alleg. Dur. *num.* 10. & Argent. Probatur 1. ea qualitas non erit maioris virtutis, quam Angeli virtus, cuius non eſt poteſtas in terra, quæ comparetur ei. Iob. 41. Virtus autem Angeli non poteſt reddere corpus ſubtile, vt quodlibet corpus permeet, & penetret, ſicut nequit efficere vacuum, ex alibi aſſertis; ergo nec illa qualitas facit corpus ſubtile. Secundò, ea qualitas aut eſt actiua, aut paſſiua: non ſecundum, quia corpus glorioſum paſſionem ſubiret, quod eſt falſum, cum ſit impaſſibile: nec primum, quia eius actio non eſt ſimultas corporum; eius namque oppoſitum magis actionem deſignat, puta expulſionem alterius corporis. Nec eſt terminus, quia ſimultas aliquorum eſt non mutua expulſio, ſicque eſt carentia potius, quam poſitio actionis: ſi ergo illa qualitas non ageret, corpori foret potius impedimento, quam adiumento. Tertiò, illa qualitas aut eſſet materialis, aut ſpiritualis: ſi primum, non videtur, cur materiale reddat corpus ſpirituale, cum nihil, quod formaliter non habet, valeat alteri formaliter tribuere, iuxta commune effatum: *Nemo dat, quod non habet.* Si ſecundum, quemadmodum anima ſpiritualis non facit corpus ſpirituale, ſed præbet ei vitam in actu 1. & in actu 2. duntaxat: ſic ea qualitas licet ſpiritualis, non efficit corpus ſubtile & ſpirituale. Quartò, huiuſmodi qualitas eſt neceſſaria, & naturalis neceſſariò, & naturaliter agens, ad idem ſemper inclinans: obedientia autem virium inferiorum ſuperioribus non videtur ad idem ſemper propendere, quia quandoque rectæ rationi conformantur, quandoque verò ei aduerſantur. Non ergo ad libitum animæ corpus mouebitur, ſed iuxta cauſalitatem præfatæ qualitatis, atqueadeo potiùs erit in onus, quam in decus beati.

199. Aſſertio quarta, ſubtilitas præfati corporis non eſt conuerſio materiæ in ſpiritum. Deducitur ex Doct. *vbi ſuprà*, decernente remanere idem corpus numero, cuius oppoſitum tanquam hæreticum cenſuratur à Baſſ. & Dur. *locis recenſitis.* Probatur primò, ſi corpus per ſubtilitatem verteretur in ſpiritum, non eſſet amplius corpus, ſed ſpiritus; ſicque tolleretur reſurrectio mortuorum, fruſtraque eſſet fides noſtra, cum tamen ſcriptum ſit. Mar. 16. *Surrexit non eſt hic.* Ioan. 11. *Statim prodiit, qui fuerat mortuus* Luc. 7. *Dedit illum matri ſuæ*, & 1. Cor. 15. *Si Chriſtus reſurrexit, ergo & nos reſurgemus.* Accedit Auguſtinus de fide ad Petrum, cap. 1. *Idem homo in vtero matris, & pependit in cruce, & iacuit in ſepulchro, & reſurrexit.* Secundò, corpus nunc dicitur animale, & homo peccator perhibetur animalis homo: at non vocatur animalis, eo quod verſus ſit in animam, vt patet: ergo nec tunc dicetur ſpirituale corpus eius, quia mutatum ſit in ſpiritum. Reparabitur enim eo tempore, non autem mutabitur eſſentialiter, ſecus non eſſet homo, qui eſſentialiter eſt corporeus. Tertiò, homo non beatificaretur, nec præmia meritorum acciperet, quia non amplius foret homo, ſed ſpiritus ille, in quem corpus eius mutatum eſt. Et innumera alia abſurda ſequerentur ex præfata abſurda, erronea, & hæretica ſententia.

200. Aſſertio quinta, dos ſubtilitatis aliud non ſibi vult, quam poſſibilitatem coëxiſtendi vnum corpus, cum alio corpore, pro libito voluntatis animæ informantis ipſum. Ita Scot. *paſſu alleg.* & *diſt. 50. quæſt. 6. §. Iuxta.* Probatur primò, ex refutatione aliarum ſententiarum, quibus hæc probabilior, & ſubtilior iudicatur à Baſſ. *vbi ſupra*; Cum enim ſuperius conceſſa ſit dos ſubtilitatis, & non ſit quid ex prænarratis, à ſufficienti enumeratione infertur eſſe eadem ipſa, quæ ſuprà. Secundò eodem modo philoſophandum eſt de dote ſubtilitatis, ac de dote impaſſibilitatis, vt rectè deducit Scot. à quo non longè videntur diſtare Dur. & Argent. prænominatis ſed impaſſibilitas nihil poſitiuum abſolutum formaliter denotat ex præoſtenſis, ergo idipſum aſtruendum eſt de ſubtilitate.

201. Oppones primò, contra 1. aſſert. corpus ſubtile vulgò nuncupatur illud, quod habet pauciores partes materiæ ſub eadem, vel maiore quantitate: ergo cum ex ant. aſſ. corpus glorioſum ſit ſubtile, ſequitur ipſum eſſe ſubtile per paucitatem materiæ, inſtar aëris, aut alterius corporis tenuis. Reſpondet Doct. cit. §. *Ad argumenta.* corpus glorioſum non eſſe ſubtile per carentiam alicuius partis materiæ, ſed per poſſibilitatem exiſtendi cum alio corpore, ad libitum voluntatis animæ ipſius, non ex ſe effectiuè, ſed à diuina voluntate.

202. Oppones ſecundò, contra 2. aſſert. Auguſt.

lib.

lib. ad Dioſcorum, *Tam potentis natura fecit Deus animam, vt ex eius plena felicitate redundet in corpus ſanitas perpetua, & vigor incorruptibilis*, vt Matt. 17. *Reſplenduit facies eius ſicut ſol.* Vbi Scot. ait, tunc non fuiſſe miraculum, ſed ceſſationem miraculi. Ergo per redundantiam gloriæ animæ cauſatur ſubtilitas corporis. Reſpondeo Auguſtinum tantùm ibi velle, corpus ex vnione cum anima beata, concomitanter, & regulariter beari, quod non negamus: tamen non affirmat ſubtilitatem, & cæteras dotes beatificas effici è gloria animæ: cum enim gloria animæ ſit in viſione, & fruitione diuinitatis, quæ ſunt qualitatis potentiarum rationalium vltimi termini, ex 9. *Met.* 16. haud aliud quidpiam cauſare queunt.

203. Opponcs tertiò, contra 3. aſſert. claritas, & agilitas ſunt qualitates poſitiuæ reales, ergo id ipſum aſtruendum eſt de ſubtilitate, & impaſſibilitate; Non enim videtur potior ratio de illis, quam de iſtis. Conf. ſicut homo eſt gratus Deo per gratiam, quæ eſt qualitas poſitiua realis, & beatus per gloriam: pariter igitur corpus eſt ſubtile per qualitatem à Deo immediate cauſatam corpori glorioſo inhærentem. Concedo ant. nego conſeq. ſicut non valet dicere, materia, & forma ſunt principia realia poſitiua, ergo priuatio, quæ eſt tertium principium generationis naturalis, vtique eſt poſitiuum reale. Per id quoque ſatisfie confirmationi, conceditur enim ant. & negatur conſeq.

204. Opponcs quartò, contra 4. aſſert. 1. Cor. 15. *Seminatur corpus animale, ſurgit ſpirituale*: Ergo corpus per ſubtilitatem vertitur in ſpiritum. Reſpondeo per explicationem, corpus ſurget ſpirituale, non per conuerſionem corporis in ſpiritum, ſed per dotem ſubtilitatis; Vt enim dicitur clarum per claritatem, & impaſſibile per impaſſibilitatem, quoque appellatur ſubtile, per ſubtilitatem. Vnde Baſſ. & Nicolaus de Neiſo explicantes illud teſtimonium obiiciunt, ſurget ſpirituale, id eſt ſubtile. Idque corroborari poteſt ex multis locis Scripturæ ſuadentibus poſt reſurrectionem remanere idem corpus, vt Iob 19. *In carne mea videbo Deum Saluatorem meum.* Luc. 24. *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet.* Fauet Greg. *Caro Chriſti ſurrexit, ſed alterius gloriæ, eiuſdem naturæ, id eſt corporea.*

§. III.

An corpus glorioſum per ſuam ſubtilitatem ſimul eſſe queat, cum non glorioſo.

205. VI naturæ duo corpora non poſſe ſimul eumdem locum occupare oſtendi in Phyſ. *lib.* 6. *quæſt.* 2. *art.* 2. nunc verò perſcrutandum eſt; vtrum virtute Dei id effici queat. Qua in re Dur. 4. *diſt.* 44. *quæſt.* 6. id putat impoſſibile, & contradictionem inuoluere, cui adhærent Caluinus, & alij ſectarij. Communis autem opinio eſt Scot. 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 6. §. *Reſpondeo.* Ricard. *quæſt.* 5. Argent. & S. Bon. *ibid. quæſt.* 1. de dote ſubtilitatis, affirmantium nullam claudi repugnantiam, quin Deus præſtare valeat, vt duo corpora ſimul exiſtant in eodem loco, ſiue vnum ſit glorioſum, alterum non glorioſum, ſiue vtrumque glorioſum, ſiue neutrum

206. Not. ex Scot. cit. §. *Reſpondeo* & §. *Dicunt quidam*: inter vnam quantitatem, & alteram quantitatem, pariter inter vnum vbi, & alterum vbi, non intercedere repugnantiam formalem, ſed virtualem Repugnantia formalis adeſt inter illa, quæ ſecundum ſe, & ſuos effectus opponuntur, vt album, & nigrum. Repugnantia verò virtualis cadit inter cauſam naturalem, & oppoſitum ſui effectus, vt ſi cælum ex hac materia gigneret vermem, ſi agens fortius ſuperueniret, & induceret in eamdem materiam formam oppoſitam formæ vermis, hæc virtualiter opponitur cælo. Quantitas autem quantitati formaliter non repugnat, quandoquidem quantitati, & ſubſtantiæ nihil eſt contrarium: atque repugnantia formalis non extat, niſi in eodem ſubiecto. Sunt autem plura ſubiecta; nempe plura corpora; data hypotheſi. Tantum ergo eſt repugnantia penes locum, quia locus eſt ſpatium capax corporis, vnum autem corpus eſt vnius loci repletiuum, quantum locus aptus eſt repleri. Itaque aliud corpus ei opponitur, quia non poteſt replere eumdem locum, qui iam per aliud corpus occupatur. Quare eſt oppoſitio virtualis, quatenus effectus vnius cauſæ, quæ eſt repletio loci, opponitur alteri cauſæ naturali, quatenus aliud corpus nequit occupare talem locum, qui jam per aliud corpus occupatur. Poteſt autem Deus impedire, ne cauſa naturalis ſuum producat effectum, vt ne ignis igniat, & calefaciat. Propterea, ſi alterutrum corpus præſcindat à repletione locali, proculdubio non repugnat, duo corpora ſimul exiſtere in eodem loco, quorum ſcilicet vnum repleat locum, alterum verò abſtrahat à circumſcriptione locali.

Aliter defendi poteſt, etiam duo corpora poſſe in eodem loco ſimul exiſtere commenſuratiuè, & circumſcriptiuè, quia quantitas, *ex* 4. *Phyſ. cap. de vacuo*, eſt de genere ſterilium, & cum ipſi nihil ſit contrarium, conſequenter, nulla reperitur contradictio, quin duo corpora ab eodem loco ſimul circumſcribantur, vt tenent Baſſ. & alij non ignobiles Scotiſtæ.

207. Aſſertio prima, duo corpora, ſiue glorioſa, ſiue non, ſimul in eodem loco exiſtere queunt. Ita Scot. vbi ſupra ſequutus Damaſc. 4. *de fide, cap. vlt.* & Greg. cit. à Bon. *quæſt.* 1. *de dote ſubtilitatis.* Probatur 1. quod factum eſt, aliquando eſt, extitit, & fuit poſſibile, quia ad impoſſibile nulla eſt potentia: ſed factum eſt aliquando, vt duo corpora ſimul extiterint in eodem loco, nempe corpus S. Virginis & Chriſti Domini in Natiuitate, corpus eiuſdem Chriſti, & lapidis Sepulchri, in Reſur. ianuis clauſis in ingreſſo ad Diſcipulos in Cœnaculum, in aſcenſo ad cælum, & in exiſtentia ipſius, cum cælo empyreo. Igitur poſſunt duo corpora ſimul in eodem loco exiſtere.

208. Occurrit Dur. nuper alleg. corpus Chriſti exiiſſe ex vtero Virginali non per fractionem, ſed per dilatationem clauſtri Virginei, ſicut factum fuiſſet, ſi ſtatus innocentiæ permanſiſſet. Ad id quod dicitur, Chriſtum ſurrexiſſe, clauſo tumulo, reſpondet non haberi in ſacra pagina, & ſi Sanctus aliquis id aſſerat, ſumendum eſt pro opinione. Contra, hæc euaſio præcluditur ex probatis *in* 2. §. *huius dubitationis*; Dilatatio namque, & conſtrictio, ſicut condenſatio, & rarefactio ſunt paſſiones, quæ corpori glorioſo, cum ſit impaſſibile, aduerſantur. Deinde, ſi in ſtatu innocentiæ extitiſſet dilatatio, non tamen virginitas permanſiſſet: Beata autem Maria ſecundum fidem, Virgo poſt partum permanſit, ergo nulla eſt paſſtas. Præterea extorquetur ſacer Textus, *Hebr.* 4. dicitur Chriſtum penetraſſe cælos, non verò ipſos dilataſſe; Vt enim patet ex terminis, aliud eſt penetrare, aliud verò dilatare. Præterea, *Matt* 28. legitur poſt Chriſti reſurrectionem, Angelum reuoluiſſe lapidem ab oſtio monumenti, ergo ante clauſum erat, proinde clauſo tumulo, ſurrexit Chriſtus. Et Eccleſia cantat.

Ille, qui clauſus lapide,
Cuſtoditur ſub milite,
Triumphans pompa nobili,
Victor ſurgit de funere.

Secundò, ſi foret aliqua repugnantia, eſſet ratione duarum quantitatum ad inuicem repugnantium, vtriuſque alteram expellentis ab eodem loco: quantitati autem nihil eſt contrarium, vt patet 1. *prædicam. cap. de quantitate*: ergo, &c.

Tertiò, cauſa poteſt eſſe abſque ſuo effectu, vt *Danielis* 3. ignis non combuſſit tres pueros Hebræos in ipſum proiectos: ſi ergo effectus quantitatis eſt replere locum, Deus facere poteſt, vt vnum corpus repleat locum, aliud verò non repleat eumdem locum. Non ergo implicat contradictionem, duo corpora ſimul extare in eodem loco.

Quartò, in eodem fundamento, & ſubiecto poſſunt eſſe plura accidentia, & relationes nedum intrinſecus, ſed etiam extrinſecus aduenientes, vt plures paternitates in eodem patre, & plures locationes corporum in eodem vbi. Item, prius poteſt multiplicari, poſteriori non multiplicato, vt poſſunt eſſe plures cauſæ, abſque plurificatione effectuum, quia prius, vt prius non dependet à poſteriori: corpora autem ſunt priora loco, veluti ſubiectum, & fundamentum ſunt priora accidente, & relatione, quæ in eis fundantur, & ſubiectantur. Poteſtque eſſe corpus ſine loco, vt liquet de vlt. ſphæra, & de corpore, quod Deus, ſi velit, poteſt ponere extra cælum.

209. Aſſertio ſecunda, probabile quoque eſt, duo corpora etiam circumſcriptiuè poſſe ſimul eumdem locum occupare. Probatur primò, corpora beatorum ſunt ſimul cum cælo empyreo commenſuratiuè; veriſimile quippe non eſt, corpus Chriſti, aut cæli abſtrahere à repletione locali, & circumſcriptione commenſuratiua. Veriſimilis ergo eſt præfata aſſertio.

Secundò, facilius eſt duo corpora ſimul eſſe cum ſuo modo naturali, quam cum alio modo non naturali, vt arguit Doct. 4 *diſt.* 10. *contra D. Th.* aſſerentem vnum corpus poſſe exiſtere in pluribus locis ſacramentaliter, non autem circumſcriptiuè: at ſi vtrumque corpus extet ſimul in eodem loco circumſcriptiuè, eſt cum ſuo modo naturali, quod ſi alterutrum præſcindat à repletione locali, vnum eorum eſt abſque ſuo modo naturali, quia à loco non commenſuratur: Ergo id eſt poſſibile.

Tertiò, quantitati nihil eſt contrarium, vt dixi ſupra: ergo duæ quantitates duorum corporum ſunt ſimul in eodem loco compoſſibiles. Inſuper, non repugnat, in duobus fundamentis, aut ſubiectis æqualibus tertio fundari duos reſpectus intrinſecos æqualitatis, ad illud tertium, ergo nec vlla extat contradictio, quin in duobus corporibus æqualibus alieni loco, fundentur duo reſpectus extrinſeci paſſiuæ circumſcriptionis, ad vnum locum ſimul terminatos: illud autem eſt poſſibile, ergo & iſtud.

210. Opponės primò, contra 1. aſſertionem, Boëtius 1. *Trin. cap.* 1. differentiam in numero accidentium varietas facit, tamen locus ſemper eſt diuerſus, quoniam vnum duobus nullo modo fingere poſſumus. Si ergo varietas loci differentiam numeralem, ſiue indiuidualem conſtituit, plane infertur, duo corpora in vno loco ſimul exiſtere non valere. Reſpondeo, Boëtium eſſe interpretandum, non quoad conſtitutionem, quia locus non indiuiduat, ſiue ſingularizat corpus, cum queat eſſe corpus ſine loco, vt liquet de vltima ſphæra: Sed quoad innoteſcentiam, quia naturaliter nobis innoteſcit, vnum corpus vno loco eſſe contentum, & ſi vnum corpus in vnum locum ſubintrat, aliud corpus ab eo loco recedit.

211. Oppones ſecundò, ex 1. Phyſ. 17. *Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*: at ſi duo corpora ſunt ſimul in eodem loco, vtique ſunt eadem inter ſe, ergo non duo erunt corpora, ſed vnum, quod eſt contra hypotheſim. Maior eſt nota. Minor ſuadetur, dimenſiones corporis nequeunt eſſe diuerſæ, à dimenſionibus loci, *ex* 4. *Phyſ. cap. de vacuo*, ſi eſſet vacuum, non poſſet ibi poni cubus, id eſt corpus cubicum, manente autem cauſa, manet effectus. Reſpondeo cum Scot. cit. in ſolutionem tertij, locum non participare dimenſiones, vt conſtat 4. Phyſ. mox alleg. vbi refutantur veteres Philoſophi exiſtimantes, locum eſſe interuallum, ſiue ſpatium inter latera corporis continentis; Ariſt. autem id ibi infert, vt inconueniens, hoc eſt ſi locus foret ſpatium illud, ergo dimenſiones loci, & locati erunt eædem. Addit Doct. cit. Dimenſiones eſſe eaſdem, non poſitiuè, ſed negatiuè. Alij inquiunt penes æqualitatem, non verò quantitatem, eaſdem eſſe.

212. Oppones tertiò, quæ magis conueniunt, magis videntur ſimul poſſe coexiſtere, vt aqua, cum aqua, & ignis cum igne ſimul potius commorantur, quam cum aliis diuerſi generis, & ſpeciei: duo autem corpora glorioſa magis conueniunt, quam glorioſum, & non glorioſum, & tamen glorioſum non eſt ſimul cum glorioſo, per dotem ſubtilitatis, ergo, &c. Reſpondeo, maiorem veram non eſſe, niſi cæteris paribus; ſiquidem non omnis ſimilitudo eſt ratio ſimultatis. Nam ſi id verum eſſet, duæ quantitates cum ſint eiuſdem generis, & ſpeciei, forent ſimul in eodem loco naturaliter, & duas formas ſimul in eadem materia, quod falſum eſſe, oſtendi *in Phyſ.* Ad minorem dico, à Deo ordinatum eſſe, vt corpus glorioſum, ſimul eſſe valeat cum corpore non glorioſo, ad libitum beati, propter aliquam perfectionem acquirendam: non ſic autem à Deo ſancitum eſt, vt vnum corpus glorioſum ſit in alio corpore glorioſo, cum nulla perfectio comparetur, propter vtriuſque ſimultatem.

213. Oppones quartò, tota ratio, cur duo corpora ſimul eſſe nequeant, eſt duplex eorum quantitas; vna namque non compatitur ſecum aliam, quia vtriuſque entitates ſunt ad inuicem repugnantes: ergo, &c. Conf. 1. ſicut duæ partes quantitatis nequeunt ſimul occupare eumdem ſitum; ſic nec tota quantitas, quia de intrinſeca ratione quantitatis eſt, habere partes extra partes. Conf. 2. partes quantitatis ſi poſſent ſimul eſſe in eodem loco, & ſitu, poſſent ſimul replicari, ita vt vna haud ſit extra aliam, proindéque fieri quiret, vt mons magnus tranſiret per foramen acus, totumque cælum poſſet claudi in exigua crumena, quod nedum impoſſibile: verum etiam incredibile videtur. Reſpondeo dupliciter, primò ſecundum Scot. in quantitatibus ad ſimultaneam exiſtentiam eſſe repugnantiam, non quidem formalem, ſed virtualem præexplicitam, *in not.* 2. ex Baſſ. dico, quantitates inter ſe non eſſe repugnantes, niſi ex ordine rerum ſic à Deo ſtatuto, vt quantitas vnius ſimul non exiſtat, cum quantitate alterius corporis. *Ad* 1. *conf.* duæ partes colligatæ, & ſimul coniunctæ non nequeunt eumdem locum ſimul occupare, quia ſic ſunt diſpoſitæ, vt vna excludat aliam ſimul ab eodem loco. At partes diſiunctæ inter ſe non repugnant, vt ſimul vniantur, ad coëxiſtendum in eodem loco. Cum autem probatur, de ratione quantitatis eſt, habere partes extra partes, quoad internam extenſionem, conceditur: quoad verò poſitionem externam, negatur, vt fusè explicui *in Phyſ. lib.* 5. *quæſt.* 1. Ad 2. conf. dico id eſſe poſſibile, per ablationem extenſionis externæ, non verò internæ, vt patet de corpore Chriſti in Euch. quod totum eſt in minima particula hoſtiæ, quia eius quantitas præſcindit à poſitione externa, & locali circumſcriptione.

214. Oppones quintò, duo indiuiſibilia nequeunt eſſe immediata, alioquin non forent duo, vt patet 6. *Phyſ. cap.* 1. & inde: ergo à pari, ſi duo corpora forent ſimul in eodem loco, non eſſent duo, ſed vnum duntaxat, quod repugnat hypotheſi. Concedo

ant.

ant. nego conſeq. ratio diſparitatis eſt, quia indiuiſibilia nullam magnitudinem, aut paruitatem ſortiuntur: verùm corpora gaudent propria magnitudine, & diuiſibilitate, ideò poſita etiam ſimul in eodem loco, abinuicem diſtinguuntur, & diuiduntur. Addo, quod duo indiuiſibilia ſiue puncta diſtinguerentur inter ſe, quamvis inter ea nihil mediaret; nullum tamen ibi eſſet continuum.

215. Oppones ſextò, ab vno puncto, ad aliud punctum duci nequit, niſi vna linea recta: at ſi duo corpora eſſent ſimul in eodem loco, duci poſſent duæ lineæ rectæ ab vno puncto corporis continentis, ad aliud punctum eiuſdem corporis contenti, ergo, &c. Diſtinguo maiorem, reſpectu eiuſdem corporis, concedo: reſpectu diuerſorum corporum, nego. Sic enim eſſent duæ lineæ ſimul, & in eodem loco, ſicuti ſunt duo corpora in eodem loco ſimul exiſtentia. Accedit, quod inter duo puncta loci oppoſita poſſunt quidem protrahi duæ lineæ rectæ, non autem ſi loca non opponantur.

§. IV.

Per quid corpus glorioſum poteſt ſimul exiſtere cum corpore non glorioſo.

216. Cum *in ant.* §. ſancitum ſit, abſolutè duo corpora poſſe gaudere ſimultanea vnius, einſdemque loci exiſtentia, in præſenti libet perquirere per quid corpus glorioſum queat penetrare corpus non glorioſum. De quo complures afferuntur, & reiiciuntur dicendi modi à Scot. 4. *d.* 49. *q.* 16. Vorr. Baſſ. & aliis *ibid.* Primus eſt S. Bon. *d. alleg. quæſt.* 1. de dote ſubtilitatis, affirmantis, duo præfata corpora poſſe ſimul ſtare in eodem loco, non vt quanta mathematica; ſic enim vnum efficerent, ſed vt quanta naturalia, propterea quod licet ſitu non differrent, ſubiecto tamen differrent. Secundus eſt Ric. *quæſt.* 5. *opinione* 2. aſſerentis, per virtutem creatam, quæ eſt dos ſubtilitatis, corpus glorioſum ſimul poſſe conſiſtere in eodem loco, cum corpore non glorioſo. Tertius eſt Petri de Tharantaſia *hac diſt. problem.* 4. *q.* 3. defendentis per remotionem groſſitiei præfata corpora ſimul ſe compati in eodem loco. Quartus eſt D. Th. *d.* 44. *einſdem* 4. *q.* 2. *art.* 2. *in ſolut. princ.* 2. *quæſtiunc.* exiſtimantis id effici per ablationem materiæ, à corpore. Putat enim materiæ diuerſitatem expoſcere diuerſa loca, cum autem compoſitum nedum pendeat à cauſis proximis, verumetiam, & potiſſimùm à cauſa prima, conſequenter Deus abſtrahens materiam à corpore, vi ſua poteſt ponere, & conſeruare dicta corpora ſimul in eodem loco, eo modo, quo in Euch. ponit, & conſeruat accidentia ſacramentalia ſine ſubiecto. Quintus eſt Gotf. *quol.* 6. *quæſt.* 5. docentis corpus glorioſum eſſe ſimul cum non glorioſo, per remotionē modi quantitatiui, ratione cuius corpus eſt in loco, quive à Deo tolli poteſt. Sextò eſt Scot. cit. *ante* §. *Reſpondeo.* & Henr. *Quol.* 9. *quæſt. vlt. ad* 1. affirmantium duo prænominata corpora poſſe exiſtere ſimul in eodem loco, quia Deus poteſt conſeruare prius, abſque poſteriori, locus autem eſt poſterior corpore, conſequens naturaliter quantitatem, Deus autem poteſt tollere locum, à corpore, atque ita poſſibile eſt, ea corpora ſecum pati ſimul in eodem loco.

217. Aſſertio prima, non ideò corpus glorioſum poteſt ſimul in eodem loco exiſtere, cum corpore non glorioſo, quia ſunt quanta naturalia, non verò quia ſunt quanta mathematica. Ita Doct. *ubi ſuprà*, §. *Dicunt quidam.* Probatur primò corpus naturale, & mathematicum ſola abſtractione differunt, puta quantum naturale eſt coniunctum cum materia ſenſibili, & quantum mathematicum abſtrahit à materia ſenſibili, vt alibi explicitum eſt: ergo ſi corpora naturalia poſſunt ſimul eumdem locum poſſidere: idipſum aſtruendum eſt de corporibus mathematicis, quia conſideratio, & abſtractio nihil ponunt in rebus cum ergo illa realiter identificentur, planè deducitur præallatum diſcrimen, nullius eſſe ponderis. Secundò ſola quantitas vnius corporis impedit, ne quantitas alterius corporis, in eodem loco ſimul exiſtat, nemine inficiante: atqui tam mathematica, quam naturalis eſt eſſentialiter quantitas, dicta differentia nuno præadducta differens: igitur ad rem non pertinet prælata diſtinctio.

218. Nec valet dicere cum Baſſ. cit. *art.* 1. *diſt.* 7. naturalem differre per ſubiectum, & mathematicam per ſitum. Siquidem vtraque & ſubiectum & ſitum requirit, cum enim ſit accidens, petit ſubiectum, & cum ſit ratio exiſtendi in loco ſitum poſtulat, huiuſmodi ergo diſtinctio non euacuat propoſitam difficultatem.

219. Aſſertio ſecunda, nec per virtutem creatam, quæ habetur per ſubtilitatem, poſſibile eſt, ea corpora ſimultaneam eiuſdem loci exiſtentiam poſſidere. Defenditur à Doct. prænominato §. *Ad argumenta in ſolutione* 2. Probatur primò rationibus adductis *dub.* 2. §. 2. *aſſert.* 3.

Secundò, virtus cuiuſcumque formæ ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis eſt limitata, & finita, ergo per nullam virtutem creatam, duo corpora ſimultaneam eiuſdem loci habere nequeunt, cum enim corpus ſit determinatum ad vnum locum, atque poſitio vnius ſit expulſio alterius vt conſtat experientia, ingrediente enim aqua in locum aëris, ipſe aër recedit ab eo loco, & ſic de cæteris, veluti generatio vnius eſt corruptio alterius.

Tertiò, non poteſt naturaliter effici mutatio poſitiua, niſi fiat tranſitus à priuatione formæ, ad habitum, vt formam in eis, in quibus nata ſunt concurrere, ergo abſolutè loquendo, vlla virtus creata præſtare nequit, vt vnum corpus capiat vnum locum, & non priuetur alio loco, vt claret in motu locali.

220. Aſſertio tertia, per amotionem groſſitiei, ſiue corpulentiæ, ſiue grauitatis, corpus glorioſum non exiſtit ſimul in eodem loco, cum corpore non glorioſo. Tenet Doct. memoratus. Probatur primò, groſſities, ſiue corpulentia etiamſi à corpora auferatur, adhuc extat ratio, per quam vnum corpus nequit ſimul exiſtere in eodem loco, nempe quantitas vnius replens locum, & expellens aliud corpus ab eodem loco, vt ſuprà monui. Ideò duo corpora ſimul nequeunt occupare eumdem locum, propter eorum quantitates, quæ ſunt incompaſſibiles naturaliter in eodem loco, ſublata autem corpulentia adhuc remanent quantitates dictorum corporum: ergo impertinens eſt præallata ratio. Secundò, corpus glorioſum eſt ſenſibile, & quantum, quia gloria non tollit ab ipſo ſenſibilitatem, & quantitatem; amota verò grauitate ab illo adhuc perſiſtit quantum, & ſenſibile, vt patet de cælo, quod 2. *cæli* 1. non eſt graue, neo leue, eſt tamen naturale, & quantum. Tertiò, corpulentia eſt qualitas, quæ eſt poſterior quantitate. Primum enim accidens conſequens ſubſtantiam corpoream, eſt quantitas. Igitur, remota corpulentia, non aufertur quantitas, ſublato quippe poſteriori, non eſt neceſſe, tollatur prius, poteſt enim eſſe cauſa, ſine effectu, & principium abſque principiato. Atque ita non rectè infertur, per remotionem grauitatis, ea corpora ſimul eumdem tenere locum.

221. Aſſertio quarta, materia vnius corporis non eſt impedimento alteri corpori, ne vtrumque ſimul habeat eumdem locum. Tuetur Scot. *paſſu recenſito.* Probatur primò, materia præcisè non poſtulat locum:

Etenim poteſt eſſe materia ſine loco, vt ſi ponatur extra cælum, locus quippè eſt ea poſterior, ſicut & corpore, ergo per ablationem materiæ non ſtatuuntur duo corpora ſimul in eodem loco.

Secundò, ſi materiæ corporum differunt per loca, non diſtinguerentur materiæ, niſi loca diſtinguerentur, & cum materia ſit pars intrinſeca, & eſſentialis corporis, etiam diuinitus, fieri nequiret, corpus abſque loco, ſicut non poteſt eſſe corpus, ſine materia, abſurdum autem eſt non poſſe exiſtere corpus, ſine loco, ergo abſurdum eſt, corpora poſſe exiſtere in eodem loco, ſine materia.

Tertiò ſecundum Thom. forma induiduatur per materiam: ſi ergo non manet materia diſtincta, nec forma, nec corpus, quod ex illis conflatur; repugnat autem corpus eſſe abſque ſuis cauſis intrinſecis, & eſſentialibus. Nulla ergo eſt ratio præaſſignata, vt ea corpora collocentur ſimul in eodem loco.

222. Aſſertio quinta, vnum corpus non eſt ſimul cum alio in eodem loco, per remotionem modi quantitatiui. Tradit Doct. *ante* §. *Reſpondeo*. Probatur primò, quod eſt in alio loco ſibi æquali, eſt in loco, cum ſuo modo quantitatiuo, quia à quantitate profluit æqualitas, vel inæqualitas, tanquam eius paſſio: corpus autem ſimul exiſtens, cum alio corpore, eſt in loco ſibi æquali: retinet enim ſuam quantitatem; quæ eſt ratio loci repletiua: ergò ea ratio nullius eſt ponderis.

Secundò, licet Deus poſſit efficere corpus ſine quantitate, petitur autem, quomodo perſiſtente quantitate in duobus corporibus vnum queat ſimul exiſtere cum alio. Corpus ſiquidem Chriſti, cum cælum conſcendit, & penetrauit, participabat quantitatem ipſi congruentem, & cætera accidentia, quæ faciunt ad eius integritatem, & ornatum. Non oportet ergo tollere quantitatem ad hoc, vt duo corpora ſimultaneam loci exiſtentiam ſortiantur.

223. Aſſertio ſexta, virtute ſolius Dei duo corpora valent ſimul participare eumdem locum: Docet Scot. cit. §. *Ad argumenta in ſol.* 2. & latè oſtendit Baſſ. alleg. *articulo* 3. §. *ſed quantum ad*. Probatur primò, lex virtutis creatæ eſt, vnum corpus vno loco contineri, & circumſcribi, aliudque corpus ab eodem loco ſecum non ferre, nec pati: ergo ſola potentia diuina, quæ nulli legi alligatur, poteſt duo corpora ſimul in eodem loco conſtituere. Ant. claret ex dictis, & patet experientia: conſeq. eſt in promptu; cum enim Deus ſit infinitus, vtique pollet virtute infinita.

Secundò, ei tantum virtuti competit facere, vt duo corpora ſimultanea vnius loci gaudeant exiſtentia, cui conuenit efficere, vt vnum corpus ſimul exiſtat in pluribus locis, ſiue circumſcriptiuè, ſiue ſacramentaliter: atqui hoc tantum effici valet à potentia diuina, vt fusè alibi monſtraui, ergo & illud.

Tertiò, cui nihil reſiſtit, poteſt quodcumque poſſibile præſtare. Nam Angelus, cui tota natura colligata reſiſtit, nequit efficere vacuum. Potentiæ autem Dei nihil reſiſtit, vt patet *Rom.* 9. ergo vi diuina id eſt poſſibile. Inſuper ea ſola potentia ſtatuere poteſt duo corpora ſimul in eodem loco, quæ poteſt facere, vt corpus ita velociter moueatur ſicut ſpiritus: potentia ſola Dei id poteſt præſtare, ergo & iſtud.

224. Aſſertio ſeptima, per dotem ſubtilitatis corpus glorioſum ſimul eſſe valet in eodem loco cum corpore non glorioſo. Placet Scot. *vbi ſuprà* §. *Reſpondeo*, probatur primò ex refutatione aliorum in præpoſitis aſſertionibus.

Secundò, per dotem impaſſibilitatis corpus beati redditur impaſſibile: ergo per dotem ſubtilitatis, corpus glorioſum quit penetrare corpus non glorioſum, eique intimè aſſiſtere, ad libitum ſuæ voluntatis, non quidem ex ſe effectiuè, ſed à voluntate diuina ſic decernente, vt clare ediſſerit Doct. alleg. §. *Ad argumenta*.

225. Oppones primò, cuilibet cauſæ neceſſariæ correſpondet effectus neceſſarius, ambo enim ſunt correlatiua: Dos autem ſubtilitatis eſt cauſa neceſſaria, nempè qualitas: ergo habet effectum proprium, qui alius eſſe nequit, quam penetratio corporis glorioſi, cum non glorioſo. Concedo maiorem, nego minorem. Nam impaſſibilitas eſt dos, quæ nullum effectum habet ſecundum nos negantes impaſſibilitatem, & ſubtilitatem eſſe qualitates, authore Scot. paſſu memorato ante §. *Reſpondeo*. ſubtilitas eſt reſpectus quidam extrinſecus ad aliud corpus, qui reſpectus eſt ſimultas.

226. Dices, impaſſibilitas impedit, ne agens contrarium poſſit cauſare actionem. Dico, non eſſe actionem, ſed reſiſtentiam, vt conſtat de cælo, quod prohibet, ne elementa in ſe agant abſque vlla actione ab ipſo elicita.

227. Oppones ſecundò, niſi ſubtilitas ſit cauſa corpori exiſtendi cum alio corpore, corpus poſt reſurrectionem foret in onus animæ. Siquidem anima ex ſe valeret eſſe cum quouis corpore, & pariter corpus eius eſſe nequiret, cum quouis alio corpore, eſſet ipſi in onus, quoniam ſine ipſo poſſet, & cum ipſo non poſſet, quod pugnat Aug. 22. *Ciuit. cap.* 11. Neganda eſt ſequela, ratio eſt, quia ita cito virtute Dei poſſet ſimul exiſtere, cum alio corpore, ſicut ſi eſſet, abſque corpore, poſſet eſſe, cum alio corpore, propria virtute. Quare Deus ei ad nutum aſſiſtit, ac ſi id habeat, in ſua poteſtate; quemadmodum viator habet gratiam, licet non ab ipſo fiat, ſed à Deo creetur.

228. Oppones tertiò, Scot. aſſerit vnum corpus non poſſe in alio ſimul exiſtere, niſi alterutrum abſoluatur à repletione locali: ergo ab alterutro corpore tollitur modus quantitatiuus, proindéque immeritò refellit Gotfredum, in cuius ſententiam nolens incidit. Concedo ant. diſtinguo conſequens, quoad extenſionem externam, concedo: quoad extenſionem, & poſitionem partium internam, nego, vt vberè alibi manet expoſitum.

§. V.

An beatitudo corporis ſit accidentalis.

229. CVm à Doctoribus Scholaſticis, nominatim Ric. 4. *diſtinctione* 49. *articulo quinto, quæſtione* 1. duplex ſtatuatur præmium, ſiue beatitudo, vna eſſentialis, & altera accidentalis, illa eſt de obiecto primario, ſeu increato, quæ conſiſtit in eiuſdem obiecti clara viſione, & perfecta fruitione. Altera accidentalis de obiecto ſecundario, ſeu creato, abſque quo anima poteſt eſſe beata. Ideò ſubiicit Auguſtinus 5. conf. cap. 4. *Beatus, qui te ſcit, etiamſi illa neſciat; qui verò te, & illa nouit, non propter illa beatior, ſed propter te ſolum beatus eſt*. In præſenti autem examinatur, num gloria corporis ſit eſſentialis, aut accidentalis?

230. Not. beatitudinem corporis eſſe eſſentialem, bifariàm poſſe intelligi, vno modo principaliter, ſic ſola beatitudo animæ eſt eſſentialis, quia anima eſt pars præcipua hominis. Altero modo minus principaliter, quo in ſenſu, cum corpus ſit pars hominis minus præcipua, conſequenter eius beatitudo dici poteſt eſſentialis minus præcipua.

231. Aſſertio, beatitudo corporis eſt ipſi eſſentialis. Traditur à Ric. cit. innuitur à Doctor 4. *diſt.* 49. *quæſt* 8.

*quæſt.*8. §. *Ad argumenta*, & *diſt.*50. *quæſt.*5. §. *Ad* 1. *quæſt.* Probatur primò, tam anima, quam corpus ſunt partes hominis eſſentiales, licet vna ſit formalis, & altera materialis: ergo ſicut beatitudo animæ eſt eſſentialis, ita beatitudo corporis eſt eſſentialis.

Secundò, ea perfectio eſt eſſentialis, ſine qua ſubiectum non eſſet perfectum, vt ſuprà inſinuaui, at ſine beatitudine corpus humanum non eſſet perfectum; ad eam quippè ſuapte natura propendet, ergo felicitas corporis eſt eſſentialis.

Tertiò, ea eſt perfectio accidentalis, quæ ſuperadditur perfectioni eſſentiali, & primariæ, cuiuſmodi non eſt beatitudo corporis, vtpotè quod ad eam fertur, veluti anima ad ſuam felicitatem inclinat.

Quartò, per beatitudinem animæ, & corporis totaliter homo beatificatur, & ſine ea ſicut non eſt perfectè beatus, immò non eſt perfectus homo, ita non eſt beatus: facit ergo beatitudo corporis, ad integritatem, & completam felicitatem hominis, proindéque eſt illi eſſentialis.

232. Oppones primò, nulla beatitudo perhibetur eſſentialis, quæ accedit beatitudini eſſentiali. Siquidem ea eſt accidentalis, quæ aduenit rei iam completæ, & perfectæ in eſſe beatifico: felicitas autem corporis aduenit beatitudini animæ, vt patet ex Gloſſa *in cap.*25. *Exod.* Igitur beatitudo corporis eſt accidentalis. Concedo ma. nego min. beatitudo namque corporis, non animæ, ſed ipſi corpori competit; ideò cùm ſit propria corpori, non conuenit animæ.

233 Oppones ſecundò, quod vni eſt eſſentiale, alteri non eſt accidentale; ſiquidem, 3. *Phyſ.*27. ſubſtantia nulli accidit; at beatitudo corporis accidit beatitudini ſubſtantiali animæ. Poſt enim felicitatem animæ, ſequitur felicitas corporis: ergo beatitudo corporis eſt accidentalis. Nego ma. Nam quamuis ſubſtantia nulli accidat, nihilominus, quod eſt vni eſſentiale, poteſt eſſe alteri accidentale, vt calor eſt eſſentialis albedini, tamen parieti eſt accidentalis, quia paries accidentaliter eſt albus.

ARTICVLVS V.

De beatitudine totius hominis.

234. ELectos fore beatos in anima, & corpore, cum fide Orthodoxa tradit Doct.4. *diſt.*50.*quæſt.*5. §.*Ad* 1.*quæſt.* totamque naturam humanam eſſe ſubiectum felicitatis ſcribit idem Doct. *ibid. diſt.*49.*quæſt.*8. §. *Ad argumenta.* Ideò poſt indaginem beatitudinis animæ, & corporis habitam in ſuperioribus, libet nunc de totius coniuncti, ſiue hominis felicitate diſceptationem inſtituere.

DVBITATIO I.

An omnes ſenſus Beatorum futuri ſint cum actibus ſuis.

235. D. Th.4. *diſtinct.*44. *art.*2. *quæſt.*1.*in ſolut.*3. & 4. *quæſtiuncula*, & Ric. *ibid. diſtinct.*49. *art.*4. *quæſt.*3. opinantur omnes ſenſus electorum in patria fore cum actibus ſuis. S. verò Bon. *eodem loco art.*3. *quæſt.*1. Scot. *quæſt.*13. §. *Ad rationes principales, in ſol.*2. Maior *concl. prima.* Vorr. *articulo ſecundo, concluſione prima*, & alij plerique aſſerunt, quoſdam ſenſus exituros in actus ſuos, quoſdam verò nequaquam, pro cuius deciſione.

236. Not. ex Doct. nunc allegat. quoſdam ſenſus eſſe neceſſarios, & pertinentes ad perfectionem, vt ſunt viſus, & auditus: quoſdam verò eſſe, ob indigentiam, non autem ob neceſſitatem, quorum actus poſcunt imperfectionem concomitantem, vt guſtus, & qui ad nutritionem conferunt. Rurſus aduerte ex eodem *ibid.* paſſionem quamdam eſſe corruptiuam, & abiectiuam contrarij, quamdam verò eſſe perfectiuam, vt patet ex alibi dictis. Demum obſerua, immutationem eſſe duplicem, intentionalem, & realem, poteſt autem eſſe intentionalis, abſque reali, vt ſuo loco palam feci.

237. Aſſertio prima, non omnes ſenſus exteriores beatorum in patria exibunt in actus ſuos. Tenet Doctor *vbi ſuprà.* Probatur primò, vbi non ſunt obiecta præſentia quorumdam ſenſuum externorum, nec ſunt actus eorumdem ſenſuum, quandoquidem ſenſus externi, vt agant, petunt obiecta ſua, actu exiſtentia, vt dixi *libro de anima ſenſitiua, quæſtione de ſenſibus externis*; in cœlo autem non ſunt odores, nec ſapores, cum ſint qualitates corruptibiles, vt ibi oſtendi: ergo non omnes ſenſus externi in cœlo eſſerent actus ſuos.

Secundò, guſtus, & odoratus ad nutritionem tendunt, & ad deperditi reſtaurationem, in cœlo autem nec nutritio, nec alij actus, quos imperfectio concomitatur, exiſtunt: non igitur omnes ſenſus externi electorum depromènt actus ſuos.

238. Aſſertio ſecunda, viſus, auditus, & tactus in patria ſuos actus elicient. Probatur de viſu Iob.19. *In carne mea videbo Deum Saluatorem meum*, & Apoc. 5. *Videbit eum omnis oculus.* Accedit Auguſtinus *lib. de ſpiritu, & anima*, viſus reficietur in contemplatione humanitatis, eſtque ibi obiectum viſus, lumen, & calor. Siquidem corpora glorioſa futura ſunt lucida, debitè complexionata, & colorata. De auditu liquet Pſalm.149. *Exultationes Dei in gutture eorum.* Idque tenet vtraque gloſſa interlinearis, & marginalis. Et exaratur Apoc. nunc cit. *Cantabant canticum nouum.* De tactu oſtenditur Luc.24. *Palpate, & videte, quia ego ſum.* Deinde eſt ibi medium tactus, nempè caro coniuncta. Atque veriſimile eſt, Beatos viciſſim ſeipſos amplexuros. Addo, dictos ſenſus in ſuis actibus nullam præſeferre concomitantem imperfectionem. Igitur concedendi ſunt in patria, cum actibus ſuis.

239. Oppones primò, nobilior eſt potentia coniuncta cum actu ſuo, quam ab eo diſiuncta, quia per eum ornatur, vt intellectus intellectione, & ſenſus ſenſatione perficitur. Intelligere namque, & ſentire perfectionem includunt: ſtatus autem beatificus eſt perfectus: ergo cum beati potiantur omnibus ſenſibus, ſequitur, omnes eos exercere ſuos actus. Confirmatur, ſicut anima appetit vnionem cum corpore, ita vnionem cum obiecto. Igitur cum anima glorificetur per vnionem actuum ſuarum potentiarum, ſequitur etiam corpus ſenſitiuum glorificari per exercitium virium ſentientium, cum actibus ſuis. Diſtinguo antecedens, de potentia, cuius actum non concomitatur imperfectio, nec fit ob indigentiam, concedo: de potentia, cuius actum ſubſequitur imperfectio, fitque propter inopiam, nego, vt liquet de guſtu, & odoratu præexplicitis. Ad conf. neganda eſt paritas, & ratio diſparitatis traditur, per diſtinctionem mox allatam.

240. Oppones ſecundò, corpus glorificatur, quia inſeruit animæ, ergo & ſenſus per actum ſuum coniungi debet obiecto, quoniam animæ famulatur. *Nihil quippè eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, ex lib. de ſenſu, & ſenſato, cap.*6. Concedo ant. nego conſeq. de guſtu, & odoratu, propter cauſam præaſſignatam. Beatificantur namque ſi non per præſentiam obiectorum, & actuum ſuorum, ſaltem per redundantiam gloriæ animæ in corpus, & in omnes ſenſus eius.

241. Oppones tertiò, vox non fit, niſi medio aëre, vt patet ex eius definitione allata 2. *de ani-*

ma, *T.96*. In cœlo autem non eſt aër, ergo nec vox, ſicque auditus ibi non gaudet actu ſuo.

Reſpondeo maiorem habere locum in hoc ſtatu, in quo etiam ad viuendum, & reſpirandum exigitur aër. At non in alio ſtatu neceſſarius eſt aer, maximè, cùm Deus ibi vicem eius præſtare valeat; ſicut præſtare poteſt, vt homo viuat, & loquatur in vacuo.

Dvbitatio II.

An omnium beatorum æqualis ſit beatitudo.

242. CErtum eſt quoad durationem à parte poſt, beatitudinem ab omnibus beatis æqualiter participari: ac etiam beatitudinem obiectiuam omnibus æque communem eſſe, quia Deus, qui eſt eorum felicitas obiectiua, Pſalm. 3. *Gloria mea*, ab omnibus videtur, & poſſidetur. Dubium verò eſt de formali beatitudine, vtrum ſcilicet cuncti electi formaliter ſint æqualiter beati, hoc eſt, æqualiter intenſiuè, & extenſiuè videant, & fruantur Deo. Atque lis eſt de adultis. Nam paruuli decedentes ſolo baptiſmo delibuti, abſque vllo proprio merito, ſed merito Chriſti ſolius ſaluantur, ac æque glorificantur, vt præ aliis ſcribit Baſſ. 4. *diſtinct.*50. *quæſt.* 2. *articulo primo.*

243. Not. primò, ex Scot. *loco nunc cit. quæſt.*6. §. *Reſpondeo*, neceſſe non eſſe, appetitum naturalem habere omnem perfectionem, cuius eſt capax. Vt enim ſatis eſt graui, vt quieſcat in terra, non autem oportet ipſum quieſcere in profundo eius ſinu: ſic appetitus naturalis hominis quieſcit in felicitate, ſecundum merita, & voluntatem Dei, ſicut quælibet pars vniuerſi in proprio loco quieſcit, ſecundum appetitum naturæ vniuerſalis. Idque fit, cum illa, quæ ſunt grauiora, quieſcunt in loco inferiori, & quæ ſunt leuiora, in loco ſublimiori, ideò vt lege naturæ, vnumquodque ſortiatur proprium, & determinatum locum in vniuerſo, ſecundum naturam vniuerſalem. Itaque licet appetitus naturalis naturaliter propendeat ad ſummam perfectionem, & felicitatem, tamen Deus ſua iuſtitia diſtributiua ordinat, vt beatitudo detur beato propter merita, quæ quia inter homines ſunt inæqualia, conſequenter beatitudo inæqualiter communicatur.

244. Not. ſecundò, duplicem eſſe æqualitatem, vnam quantitatis, & alteram proportionis. Prima eſt inter duas quantitates molis, vel virtutis, quarum vna non excedit aliam, vel exceditur ab alia, vt duæ tabulæ tricubitæ.

Secunda eſt inter duas quantitates molis, vel virtutis, quarum licet vna ſuperet alteram, vel ſuperetur ab altera, nihilominus habent proportionem ad inuicem, vt ſicut ſe habent duo ad quatuor, ſic ſe habent tria ad ſex, proindéque inter duo, & tria perhibetur eſſe æqualitas proportionis.

245. Not. tertiò, ex eodem *ibidem*, §. *Iuxta hoc.* Inæqualitatem felicitatis poſſe oriri vel à potentia actiua, vel paſſiua, vel ab obiecto, ſi potentia ſit neutra. Nequit autem eſſe ab obiecto, quia obiectum beatitudinis eſt infinitum in perfectione; infinitum autem, vt infinitum in perfectione nequit eſſe inæquale: potentia verò perfectè quieſcit in optimo, in quo ſaluatur ratio ſui obiecti, ſecundum totum re, & ratione obiectum præſentatur potentiæ beati. Nec ex parte potentiæ paſſiuæ, quia hæc in quouis homine eſt æqualis capacitatis; ſicut in Angelo. Ex parte verò potentiæ actiuæ, quæ duplex eſt, intrinſeca, & extrinſeca, inueſtigari poteſt inæqualitas. Et quidem potentia extrinſeca, ſi eſt naturalis æqualiter agit in ſubiectum aptè, & æquè diſpoſitum, & non impeditum: potentia verò libera, vel agit, ſicut vult, vt patet Matt. 20. *Nonne mihi licet facere, quod ego volo:* vel agit ſecundum iuſtitiam diſtributiuam, reddens vnicuique, iuxtà opera ſua, vt præſtat Deus. Ex parte potentiæ intrinſecæ, quæ duplex eſt, naturalis, vt intellectus, vel libera, vt voluntas: adduntur habitus ſupernaturales, lumen gloriæ, & gratia, ſeu charitas. Intellectus autem, vel voluntas in vno poteſt eſſe perfectior, quàm in alio; & ob id elicere actum perfectiorem: pariter lumen gloriæ, & gratia in vno valent eſſe maiora, quam in alio, proindéque inæqualis poteſt eſſe beatitudo, vt aſſerui *Tract. de cognoſcibilitate Dei, diſp.* 3. *quæſt.*6.

246. Aſſertio prima, beatitudo omnium Prædeſtinatorum non eſt æqualis. Defenditur ab omnibus Scholaſticis, nuncupatim Scoto citato, & Dur. 3. *diſtinct.*14. *quæſt.*1. Probatur primò Ioan.14. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*, ideſt, gloriæ maioris, vel minoris perfectionis. Interprete Baſſ. cit. *in fine art.*2. Huncque paſſum exponendum eſſe de beatis teſtatur Auguſt. alleg. à Scot. *vbi ſuprà, quæſt.*5. Pſal.61. *Reddens vnicuique iuxtà opera ſua.* Et 1. Cor. 15. *Sicut differt à ſtella ſtella in claritate.* Accedunt Symbola, Concilia, & PP. adducti *loco recenſito.*

Secundò, ſicut in rerum natura ſunt gradus perfectiores, & imperfectiores, ità & in gloria habentur gradus maiores, & minores; in hac autem mundi vniuerſitate, patet, eſſe res nobiliores, & ignobiliores, maiores, & minores, vt conſtat de albedine, & nigredine, cæteriſque, quæ ſuſcipiunt magis, & minus. Idipſum ergo aſtruendum de gloria beatorum.

Tertiò, vt in membris corporis elucet maior, vel minor præſtantia, quemadmodum ad oculum cernitur in capite, & reliquis partibus: Sic in Eccleſia, quæ eſt corpus myſticum, maior eſt gloria capitis, quam gloria membrorum, vt clarè edixerit Paulus Eph. 1. *Deus Pater conſtituit Chriſtum in cœleſtibus, ſuper omnem Principatum, Poteſtatem, Virtutem, & Dominationem.*

Quartò, charitas maior arguit maiorem gloriam. Nam datur charitas, ſiue gratia tanquam comprincipium meriti, & gloriæ. Iterùm, Deus eſt iuſtus: ergo ſecundum iuſtitiam eius diſtributiuam plus laboranti datur maior gradus gloriæ, quàm minus laboranti. Vnde Apoſtolus 2. Tim. 2. *Labora ſicut bonus miles.* Et Philippus 4. *Adiuua illas, quæ mecum laborauerunt.*

247. Aſſertio ſecunda, gloria corporum non eſt par omnibus electis. Tenent Doctores *in prima aſſertione alleg.* Probatur primò, teſtimonio ſcripturæ. 1. Cor. 15. *Stella differt à ſtella in claritate*: ergo ſicut ea corpora nonnulla ſunt clariora, & nitidiora aliis: Sic corpora ſanctorum inæquali gaudebunt felicitate.

Secundò, corpus eſt pars hominis, eoque vtitur anima ad laborandum: vt ergo anima vna eſt beatior altera, pariter vnum corpus alio eſt felicius, & ſublimius. Et congruit quidem corpus Chriſti ſplendidius eſſe cæteris, quia ipſe Chriſtus eſt caput ſuper omnem Eccleſiam. *Eph.*1. Deinde corpus Beatæ Virginis, & ſic de cæteris, ſecundum merita eorum. Impar igitur eſt felicitas corporum Sanctorum.

248. Oppones primò, quilibet beatus habet æqualem capacitatem, naturalemque appetitum, ad gloriam ſuſcipiendam, cum ergo in patria totus appetitus expleatur, & tota capacitas per gloriam compleatur: inferunt gloriam omnibus electis eſſe parem. Vnde ſubdit Auguſtin. 12. ſuprà Gen. ad litt. capite 35. *Animæ ineſt naturalis quidam appetitus ad corpus, quo retardatur quodammodo, ne tota intentione pergat in ſummum bonum, donec ille appetitus quieſcat.* Concedo ant. diſtinguo conſequens, de appetitu rationali, & deliberatiuo, concedo. Is numque

que ſubditur regulæ voluntatis diuinæ ; ideò tanta gloria contentus eſt, quantam Deus vult ei præbere, ſecundum exigentiam meritorum : appetitus verò naturalis, cum ſit non actus elicitus, ſed tantum inclinatio, conſequenter non oportet ipſum habere ſummam gloriam, & omnem gloriam, ſicut materia non habet actu omnem formam. Hoc in ſenſu exponendus eſt Auguſt. memoratus.

249. Oppones ſecundò, Matt. 20. *Omnes acceperunt ſingulos denarios*, pareſque extiterunt, quamuis nonnulli circa horam 6. & alij circà horam 9. in vineam ad laborandum venerint. Per denarium autem ibi ſignificatur præmium beatificum, vt exponunt ſacri Interpretes : igitur omnibus par eſt felicitas. Confirmatur, ex Auguſtino tract. 66. in Ioan. *Omnium erit par gaudium.* Et lib 83. qq. quæſt. 32. *Eandem rem non poteſt alius alio plus intelligere*, ergo nec vnus altero erit beatior.

Reſpondeo teſtimonium illud eſſe interpretandum de beatitudine non formali, ſed obiectiua. Vel de vita æterna, qua omnes beati ſunt præditi, non autem de felicitate, qua vnus altero felicior eſt. Ad confirmationem, exponendus eſt Auguſtin. extenſiuè, non verò intenſiuè ; licet enim gaudium ſit de partibus, quia quilibet gaudebit de ſingulis, & de omnibus, de quibus alius gaudebit, non tamen pari affectu, æquali viſione, & fruitione, ſed vnus alio clariùs, & limpidiùs videbit, & perfectiùs fruetur obiecto beatifico.

250. Oppones tertiò, priuatio non ſuſcipit magis, & minus : quædam autem dotes beatificæ ſunt priuationes, nempè impaſſibilitas, & ſubtilitas, vt conſtat ex dictis in ſuperioribus. Igitur impar non eſt felicitas corporis. Concedo maiorem ; ad minorem dico, id verum eſſe de impaſſibilitate, & ſubtilitate, falſum verò de agilitate, & claritate, quæ ſunt reales qualitates, vt inſinuat Scot. *vbi ſuprà, §. Ad 3. quæſtionem*, & S. Bonauent. *ibidem, quæſtione ſecunda*, de dotum diſtinctione. Nec mirum vlli eſſe debet. Nam principia phyſica non omnia ſunt poſitiua, & diuina attributa quædam ſunt poſitiua, quædam verò negatiua, de quibus fusè *Tract. de Deo vno diſput 3.*

Dvbitatio III.

An pœna damnatorum ſit æqualis.

251. SCot. 4. *diſtinct* 50. §. *Ad* 1. *quæſt.* animaduertit, quod ſicut beatus eſt beatus beatitudine animæ, & corporis : ſic damnatur duplici pœna eſt damnatus, damnatione animæ, & corporis Reprobus quippè punietur duplici pœna, ſcilicet pœna damni, & pœna ſenſus, vt præ alijs notat Chryſoſt. *hom* 23. *in Matt.* pœna damni eſt carentia boni apti in eſſe conuenientis, non quidem remoti, ſed propinqui inuoluntaria, & nolita. Breuius, pœna damni eſt priuatio viſionis, & fruitionis beatificæ. Hæcque bifariàm dici valet inæqualis prima : quia eſt priuatio inæqualis, ideſt inæqualiter ordinati ad hos, aut illos gradus maiores, aut minores beatitudinis. Secundò, quia nolita, quis namque plus vellet bonum ſuum, quam alterius. Pœna ſenſus eſt triſtitia, ſiue dolor poſitiuus, corporalis, aut ſpiritualis, quo damnati affliguntur. Diuiditur autem pœna ſenſus in mentalem, quæ eſt triſtitia ex apprehenſione læſionis cauſata, & dicitur pœna vermis, ſiue continuus remorſus conſcientiæ : & in corporalem, quæ eſt dolor cauſatus, ab igne inferni, per immutationem ſenſus, immutato quippè ſenſu, immutatur appetitus, & illo mediante, voluntas.

252. Aſſertio prima, pœna damni eſt damnatis inæqualis. Tenet Doctor citatus. Probatur primò, priuatio perhibetur maior, aut minor, penes habitum maiorem, vel minorem, quo priuat : quidam autem damnatorum damnati erant ad magis bonum, alij verò ad minus bonum. Ergo pœna damni eſt inæqualis. Ant. patet, non omnes ad æquale bonum, ſunt ordinati, vt liquet *ex præcedente articulo.* Conſequentia tenet, qui poterant aſſequi maius bonum, & non ſunt aſſequuti, magis triſtantur, quam illi, qui minus bonum erant conſequuturi. Veluti is magis angitur, qui poterat poſſidere theſaurum, & non poſſidet, quàm qui poterat ſibi comparare decem nummos aureos, & non eſt adeptus. Hinc ait Bern. ſerm. 8. in Pſalm. 90. *Vt acrius doceant videntes, quid amiſerint.*

Secundò, maior eſt pœna damni, quàm pœna ſenſus, vt cum Chryſoſt. nuper alleg. confitentur Theologi. ſi autem pœna damni foret æqualis, non eſſet maior, immò minor, quia paruuli hanc ſolùm ferunt, qui tamen æquè non torquentur, ſicut adulti damnati.

Tertiò, id cauſat maiorem pœnam, & triſtitiam, quod eſt magis inuoluntarium, & plus nolitum quidam autem ex damnatis amplius nolunt, quam alij, vt Lucifer magis patitur, quàm alij, ab ipſo tracti. Impar ergo eſt damnatorum pœna damni.

253. Aſſertio prima, pœna vermis, quoque eſt inæqualis reprobis. Defendit idem Scot. *vbi ſuprà.* Probatur primò, pœna vermis ex dictis eſt triſtitia cauſata, ex apprehenſione læſionis ; quidam autem damnatorum magis, quàm alij triſtantur. Qui enim plus peccauit, plus triſtatur. Cum ergo nonnulli grauius quàm alij peccauerint, magis puniuntur, quam alij, proindéque pœna vermis reprobis eſt inæqualis. Secundò, gloria eſt impar beatis, propter merita imparia, vt oſtendi in ſuperiori dub. Ergo pariter pœna vermis eſt reprobis inæqualis, ob demerita inæqualia.

254. Aſſertio tertia, pœna ignis damnatis vtique erit inæqualis. Tradit Doctor *ibidem.* Probatur primò, Iob 24. *Tranſibunt ab aquis niuium, ad calorem nimium.* Et Apoc. 18. *Quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit, tantum data illi tormentum, & luctum.*

Secundò, Auguſtinus de Ciuit. *Licet ignis æqualiter ardeat, non tamen æquali moleſtia cruciat.*

Tertiò, iuſtitia Dei diſtributiua exigit, vt qui in maiorem culpam incidit, magis torqueatur ab igne, qui ad puniendos malos à Deo in inferno poſitus eſt. Inæqualis eſt ergo pœna ignis damnatis. Deinceps, qui magis meruit, caſtigans corpus ſuum, & in ſeruitutem redigens, plus præmij, & gloriæ accipit : ſimiliter, qui maiori voluptati corporeæ indulſit, magis demeruit, dignuſque eſt maiori pœna, & ſupplicio. Æqua ergo non eſt malis pœna ignis.

255. Oppones primò, priuatio non ſuſcipit magis, & minus, quia eſt carentia formæ in ſubiecto apto, vt dixi *in Phyſ. lib. 2. quæſt. de priuatione.* Pœna autem damni eſt priuatio viſionis, & fruitionis diuinæ eſſentiæ. Pœna ergo damni æqua eſt damnatis. Diſtinguo ma. ratione carentiæ habitus, quo priuat, concedo : ratione malitiæ, vel maioris boni, quo priuat, nego, vt *ſuprà* declaraui.

256. Oppones ſecundò, agens naturale in ſubiectum aptè diſpoſitum, æquè agit, vtpotè ſecundum vltimum potentiæ ſuæ : ignis autem inferni eſt agens naturale, agens ſecundum vltimum potentiæ ſuæ in damnatos : igitur damnati æquali pœna ignis torquentur. Reſpondet Baſſ. inæqualitatem pœnæ ſenſus non eſſe decerpendam ex parte ignis, ſed ex inæqualitate demeritorum, potiſſimum verò ex parte Dei affligentis, qui cooperatur igni ad maiorem afflictionem, penes exigentiam maioris culpæ. Addo ex eodem, quod ſi ignis non poſſet in tam vehementem immutationem, quantam poſcit

cit peccatum, ipſe ignis cooperatur Deo ad illum gradum, quem poteſt, & Deus immediatè ſuperaddit vlteriorem gradum.

257. Oppones tertiò, ſi pœna ſuſciperet magis, & minus, maior pœna foret peior, id autem falſum eſt, quandoquidem pœna eſt ens poſitiuum, & eſt iuſta; omne autem iuſtum eſt bonum: ergo &c. Reſpondeo, licet pœna maior ſit ſimpliciter maius bonum, eſt tamen ſimpliciter malum huic ferenti huiuſmodi pœnam, cum ſit contrà eius affectionem commodi, ideò maius incommodum, maiorque afflictio, & dolor ſubſequuntur. Declarari poteſt de vento, qui bonus eſt ſimpliciter, quia purgat aerem nubibus, vel adducit pluuiam, quæ iuuat fructus terræ: eſt verò malus alteri, quia ſubmergit nauim eius, vel quia eum madefacit.

258. Oppones quartò, omnis pœna peccatoris eſt infinita, quia contra Deum, obiectum infinitum, infinito autem nihil eſt maius. Igitur omnis pœna par eſt damnatis. Diſtinguo ma. obiectiuè, & extrinſecè, concedo: formaliter, & intrinſecè, nego. Tanta quippè eſt malitia formaliter, quanta eſt bonitas, quæ nata fuiſſet ineſſe actui, ſi ſecundum debitas circumſtantias fuiſſet elicitus, vt cum Authore *lib. de fide ad Petrum* docet Scot. *in fine q. alleg.*

Dvbitatio IV.

An Electi poſt diem iudicij beatiores ſint futuri.

259. IN hac difficultate vnum ſupponitur, & aliud quæritur. Supponitur autem tanquam de fide ab Eccleſia ſancitum, vt videre eſt apud Alphonſum, animas Sanctorum à ſuis corporibus, quæ informabant abſtractas, videre clarè Deum, ipſoque plene frui, priuſquam eadem corpora in reſurrectione vniuerſali reaſſumant. Inueſtigatur autem, num gloria eorundem beatorum poſt iudicium augenda ſit, an non. Qua in re duplex extat Scholaſticorum placitum. Vnum eſt Durand. 44. *diſtinctione* 49. *quæſtione*, 7. & Maioris *ibidem*, *quæſtione* 12. exiſtimantium beatitudinem iuſtorum, poſt reſurrectionem mortuorum futuram eſſe maiorem quidem extenſiuè, non tamen intenſiuè. Alterum eſt Mag. eodem loco, S. Bon. *quæſtione prima de beatitudine corporis*. Ric. *articulo ſecundo, quæſt.* 7. & Arg. *quæſtione tertia, articulo* 4. docentium, gloriam Sanctorum poſt diem iudicij fore maiorem, tam intenſiuè, quàm extenſiuè.

260. Not. ex Seraph. cit. beatitudinem poſſe vocari maiorem quatuor modis. Primò, quia eſt de obiecto infinito, ſic dicitur maior, quia de maiori obiecto non reperitur: atque cum omnes iuſti idem obiectum infinitum participent, ratione obiecti propriè non perhibetur maior, nec minor.

Secundò, penes habitum; maiori enim habitu gloriæ potitur Petrus, quam Linus III. extenſiuè, quoniam de pluribus gaudet Franciſcus, quàm Antonius IV. intenſiuè, quia intenſiori viſione, & fruitione, maiorique conatu gaudet vnus, quàm alter. Inſuper obſerua ex Scot. 4. *diſtinctione* 49. *quæſtione* 8. § *Ad argumenta*, Animam rationalem eſſe partem hominis beatificabilem, eſſeque felicitatis, ſubiectum immediatum: totam verò naturam humanam eſſe mediatum eius ſubiectum. Viſio namque, & fruitio immediatè recipiuntur in anima, hoc eſt in eius potentiis, intellectu, & voluntate, & hæc nuncupatur beatitudo eſſentialis. Alia verò, quæ ſpectat ad corpus, & humanitatem appellatur accidentalis, annuente Seraph. *vbi ſuprà, ante reſponſionem ad argumenta in oppoſitum.*

261. Aſſertio prima, extenſiuè poſt reſurrectionem mortuorum, felicitas electorum maiorabitur. Deducitur ex Doct. *paſſu alleg.* Probatur primò, nedum anima poſt diem iudicij, verumetiam corpus beatum erit, potentiæ ſuperiores, ac etiam inferiores beatificabuntur. Igitur extenſiuè, poſt vniuerſalem reſurrectionem, maior fiet beatitudo Sanctorum.

Secundò, iuſti tunc gaudebunt non ſolùm de propria, ſed etiam de aliorum cunctorum gloria; omnes quippè electi tunc ſimul participabunt eamdem beatitudinem: conceditur ergo tunc maior felicitas extenſiua.

262. Aſſertio ſecunda, poſt diem iudicij, gloria Sanctorum erit intenſior. Conformatur aſſertio Scot. *vbi ſuprà.* Vult enim Doctor, naturam humanam eſſe ſubiectum beatitudinis totale, & adæquatum, eſſeque humanitatem quid tertium realiter diſtinctum à ſuis partibus coniunctim ſumptis; vnde ſumitur hoc argumentum, maior virtus intenſiuè eſt totius, quam partis: ergo, cum poſt diem iudicij tota natura ſit beatificanda, intenſiuè erit maior gloria beatorum. Deinde ſuadetur ex gloſſa in Apoc. 6. *Vidi ſub altare animas interfectorum.* Modò animæ Sanctorum ſunt in minore dignitate, quam ſint futuræ, quia vnam ſolam ſtolam acceperunt, tunc autem duplici ſtolà decorabuntur. Hinc de D. Auguſt. cantat Eccleſia in off. eius proprio. *Quod ſibimet in æternum guſtat, æternum decoratus vnà ſtolà, ſecurus de reliqua.* Accedit Hierony. in Ole. Peracto iudicio ampliorem gloriam ſuæ claritatis Deus demonſtrabit electis. Nec diſſentit Bern. *libro de diligendo Deo.* Anima cauta, tamen corpori eſt coniuncta, etſi non vita, vel ſenſu, tamen affectu, vt hinc eo nec poſſit, nec valeat conſummari. Ir æterca, totum eſt nobilius, perfectius, & fortius ſuis partibus, vt patet ex Authore *libro de cauſis, propoſitione* 17. ab omnibus recepto, *Virtus vnita fortior ſe ipſa diſperſa.* Poſt autem vniuerſalem reſurrectionem anima, & corpus ſimul vnientur, conſtituentque homo totus beatus. Cum verò operari ſupponat eſſe, perfectius eſſe perfectiorem eſſeret operationem. Igitur tunc beatior futurus eſt homo. Iterum, deſiderium naturale fertur ad perfectionem deſiderantis, anima autem ſeparata deſiderat corpus, tanquam ſuam compartem, & organum, quo opera meritoria exercuit, totuſque homo meruit; ideò Iacobi 1. *Beatus vir, qui ſuffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.* Anima verò ſola non eſt vir, ſed pars viri: ergo cum totus homo tunc ſit beandus, intenſior erit Sanctorum felicitas. Denique, maior futura eſt miſeria damnatorum, quoniam nunc anima, tunc verò & corpus, totuſque homo torquebitur, ergo ab oppoſito, poſt diem iudicij intenſiuè augebitur Sanctorum gloria.

263. Oppones primò, quò virtus eſt magis Deo coniuncta, eò magis beatificatur, & gaudet: anima autem à corpore ſeparata magis vnitur Deo, quàm ſi fuerit corpori coniuncta. Sic enim virtus eius diffunditur, & diſpergitur ad viuificandum, & regendum corpus, proindéque minor erit beatitas, cum reſumet corpus, quam ab eo ſeparata. Confirmatur primò, intellectus, & voluntas in ſuis operibus non vtuntur organo, 3. *de anima* t. 6. Igitur per vnionem animæ cum corpore non creſcet gloria. Confirmatur ſecundò, anima Chriſti in triduo, minus quàm antea erat beata, quia à corpore, quod iacebat in ſepulchro, erat ſeiuncta: id autem falſum eſt, ergo & iſtud. Concedo maiorem, nego minorem. Reſurget enim homo conſtans anima, & corpore, vtroque perfectior, & robuſtior, eiuſque cunctæ vires inferiores, & ſuperiores vnientur, fortioreſque fient, vt experientia comprobatur ex illo axiomate paulò antè adducto. Ad 1. confirmationem, concedo antecedens, nego conſeq. ratio eſt, quia per reſumptionem corporis fit natura perfecta,

&

& integra habens perfectiorem operationem, quàm ſi ſola extiterit anima. Ad 2. negand a eſt paritas, quandoquidem anima Christi ab inſtanti ſuæ conceptionis inſignita eſt gratia, & gloria ſumma negatiuè, vt *tract. de Incar. Verbi* latè ſum proſequutus.

264. Inſtabis, tunc anima Chriſti carebat corpore, vt ſua comparte, & Chriſtus vt homo verè fuit mortuus: ergo fortè non erit inconueniens dicere, tunc Chriſtum non habuiſſe omnem gloriam, quam habuit dum viuebat. Concedi poteſt conſeq. Nam eius corpus antè mortem non erat glorioſum. Non enim præditum erat quatuor dotibus beatificis. Eò magis, quia in triduo non erat homo, conſequenter non habens naturam hominis, nec gloriam eius; atque qui non habet eſſe, nec conſequentia ad eſſe.

265. Oppones ſecundò, principia immediatè beatificabilia ſunt independentia à corpore, & vnione eius, ſunt enim intellectus, & voluntas, quæ ſunt vires immateriales. Igitur per vnionem animæ cum corpore non creſcit hominis gloria. Diſtinguo antecedens, ſi capiantur ea principia, quatenus ſunt in totali, & adæquato ſubiecto, nullam habente inclinationem ad corpus, cuiuſmodi ſunt intellectus, & voluntas naturæ angelicæ, concedo: Si verò ſint in ſubiecto quo, & partiali, veluti eſt anima rationalis, quæ naturaliter propendet ad corpus, nego. Sic enim perfectiores, & potentiores euadunt illæ facultates, vt patet ex dictis.

266. Oppones tertiò, ſi intenſior futura eſt gloria iuſti, poſt iudicium, quàm antè, vel id proueniet ex maiori gratia, vel lumine gloriæ, vel ex roboratione virtutis, vel ex præſentia obiecti, vel ex obice reperto in anima, antè reſurrectionem, & remoto, poſt vnionem eius cum corpore recepto: ſed ex nullo horum capite oritur: ergo non creſcet gloria beatorum per corporum aſſumptionem. Maior oſtenditur, non ex parte gratiæ, vel luminis gloriæ, quia hæc eadem perſiſtunt: nec ex parte virium beatificabilium, quia cum ſint realiter ſubſtantiæ, non intenduntur, nec remittuntur. Nec ex parte obiecti, quia obiectum beatificum eodem modo ſe habet, nec vllus obex interuenit, cum anima eſt ſeparata, vt patet. Reſpondeo, id proficiſci ex roboratione virtutis, quæ habetur à natura integra, & perfecta conſtituta, & conflata ex anima, & corpore, vt *ſuprà* manet explanatum, & probatum.

267. Dices, ille gradus additus; qui prius non erat, vel eſt abſque meritis, vel datur propter merita, vel fit ſine gratia, aut cum gratia à Deo elargita: nullum autem iſtorum apparet, ergo nulla tunc erit maior felicitas. Dico dari ratione totius naturæ. Homo namque eſt, qui propriè meruit, & bonum opus operatus eſt, ob id ei debetur gradus maior, quam extiterit in ſola anima, quæ eſt tantum eius pars, licet præcipua.

Dubitatio V.

An beati videant pœnas damnatorum.

268. HÆc difficultas intelligi poteſt, vel de facto, vel de poſſibili. Itemque num oculo mentis, aut corporis, intuitiuè ne, an abſtractiuè. Amplius, vtrum in genere proprio, aut in Verbo, aut alio ſimili modo. Et è conuerſo, vtrum damnati videant gloriam beatorum, & quomodo.

269. Not. primò, ex Scot. 4. *diſtinctione* 50. *quæſtione* 3. §. *Reſpondeo* poſt Aug. 9. *Trin. cap.* 10. præter cognitionem de re præſenti, & in propria exiſtentia, aliquid poſſe cognoſci dupliciter. Primò, in ſpecie, ſic cognoſcitur res in ſe, & per ſe, non autem per aliud, ſiue per rationem alterius.

Secundò, penes priuationem, & eſt, quod per aliud cognoſcitur, non verò per rationem ſui, quo pacto priuatio cognoſcitur per habitum ei oppoſitum, 4. *Met.* 4 & 9. *eiuſdem operis*, 3. & 5. *Eth.* 1. Rurſus, aliquid cognoſcitur in proprio genere, ſiue in proprio eſſe, ſuaque eſſentia, & exiſtentia, vt lapis dicitur cognoſci in lapidicina, aut in Verbo, ſiue in eſſentia diuina, quæ eſt exemplar lucidiſſimum omnium rerum repræſentatiuum, & contentiuum omnium formaliter, aut eminenter. Priuationes verò, & alia, quorum non eſt idea, per poſitiua eis oppoſita cognoſci, fuſe oſtendi, *tract. de ſcientia Dei, diſp.* 2. *quæſt.* 6.

270. Not. ſecundò, ex eodem *ibid.* multiplicem eſſe damnatorum pœnam. Primò namque triſtantur reprobi, propterea quod amiſerunt præmium ſubſtantiale, quod conſiſtit in viſione, & fruitione diuinæ eſſentiæ. Secundò, triſtantur de culpa, non quatenus Dei offenſiua, ſed quatenus eſt cauſa eorum tormentorum. Tertiò, triſtantur de igne perpetuo eos detinente, tanquam in teterrimo carcere. Quartò, triſtantur de igne immutante ſenſum, & detinente eorum intellectum in continua, perennique eius conſideratione. Quintò, triſtantur de culpa, quatenus eſt vermis, ſeu continuus remorſus conſcientiæ.

271. Aſſertio prima, beati de facto non vident pœnas damnatorum, oculo corporeo. Ita Scot. cit. §. *Reſpondeo.* Contra nonnullos alleg. ab Aureolo 4. *diſt.* 50. *art.* 4. Probatur primò, inter potentiam viſiuam, & obiectum eius viſibile requiritur debita diſtantia, vt liquet ex dictis *lib.* 3. *de anima, q. de viſu*: ſed inter cælum empyreum, in quo degunt Beati, & infernum, in quo morantur, & detinentur damnati, eſt indebita diſtantia, vt ſupputant Coſmographi, & Aſtrologi: ergo beati modò non cernunt ſupplicia malorum in inferno. Secundò, viſus non penetrat corpus opacum. Non enim intuetur, quæ ſunt ſub terra; infernus autè eſt in centro terræ, vt communiter aſtruunt Theologi: oculo igitur corporis beati nunc non aſpiciunt pœnas damnatorum.

272. Aſſertio ſecunda, nec oculo mentis viſione intuitiua beati vident perditorum tormenta. Tenet Doct. *ibid.* Suadetur primò, inter intellectum, & obiectum, exigitur proportionata diſtantia, vt dixi loco præcitato, q. de intellectu: intellectus autem beati eſt in cœlo empyreo, cruciatus verò reproborum eſt in inferno: ergo beati intuitiuè non reſpiciunt malorum pœnas. Secundò, quæ cernuntur intuitiuè ab intellectu, ſunt ei præſentia in proprio genere, & in propria exiſtentia, vt conſtat ex terminis, pœnæ autem damnatorum non ſunt præſentes, ſed longè ab intellectu diſtantes beati, igitur reproborum pœnæ non aſpiciuntur intuitiuè à beatis.

273. Aſſertio tertia, vi diuina beatus vtroque præfato modo poteſt videre malorum tormenta in inferno. Defendit expreſsè Baſſ. 4. *diſtinct.* 50. *quæſt.* 3. *art.* 2. & congruit Scot. prænominato. Probatur primò, Deus poteſt ſupplere omnem cauſalitatem cauſæ ſecundæ, in genere cauſæ efficientis, cum id perfectionem præſeferat, & In Deo ſit omnis perfectionis cumulus: viſio autem, ſiue oculi, ſiue intellectus, de malorum tormentis ſpectat ad cauſam efficientem: ergo ſi oculus, aut intellectus præſente, & concurrente obiecto poteſt eam producere, potiori iure Deus, qui eſt infinitæ virtutis poteſt ſe ſolo eam cauſare in oculo corporis, aut mentis beati.

Secundò, Deus potentia ſua valet producere omne abſolutum, ab alio eſſentialiter non dependens, quia potentia eius eſt illimitata: ſed viſio ſiue corporea, ſiue ſpiritualis eſt ens abſolutum, ab alio eſſentialiter non dependens, cum ſit qualitas, quæ eſt de genere abſolutorum: ergo diuina virtute vtraque viſio effici valet.

274. Aſſertio quarta, viſione mentali abſtractiua,

Beati in inferis vident miſerorum cruciatus. Eſt conſentanea Scot. & aliis Doctoribus. Probatur primò, Eſa. vlt. *Egredientur, & videbunt cadauera virorum, qui præuaricati ſunt.*

Secundò, Hierony. ibid. *Dicite, non eſt miraculum ſi ſancti iam immortales, reprobos videant mentis intelligentia, cum propheta adhuc mortales, videre hæc omnia meruerint.* Egredientur ergo electi, non loco, ſed intelligentia, vel viſione manifeſta, ad videndum impiorum cruciatus.

Tertiò, oppoſitorum eadem eſt ratio, & ſcientia, ex communi Philoſophorum proloquio: gloria autem, & miſeria ſunt oppoſita: cùm ergo pateat, beatos intueri ſuam gloriam, & beatitudinem, non eſt eis deneganda notitia, de reproborum miſeria, & pœna.

Quartò, ſtatus beatificus, quantum fieri poteſt, eſt dignificandus, cum ſit omnium ſupremus, eſt autem dignum, & congruum, beatos agnoſcere malorum pœnas, vt ab eis erepti, gratias vberiores Deo referant, & gaudeant magis de felicitate adepta, diuina gratia ſuffulti, à laqueis carnis, mundi, & Diaboli liberati, & à pœnis, quas impij patiuntur, vt non obſcure inſinuant Dur. & Ric prææallegati.

Quintò, viatores ex ſacra pagina nonnullam ſortiuntur notitiam, de reproborum miſeriis, vt patet Luc. 16. *Mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno.* Matt. 22. *Mittite eum in tenebras exteriores.* Et Iob. 24. *Tranſibunt ab aquis niuium, ad calorem nimium.* Potiori ergo iure comprehenſores, quos nihil latet, quod ad eorum cognitionem, laudem, & beatitudinem ſpectat. Denique reprobi ſciunt ſtatum beatorum, vt patet paſſu alleg. *Pater Abraham mitte Lazarum*, &c. Beati ergo norunt miſeriam damnatorum.

275. Aſſertio quinta, ratione diuinæ eſſentiæ, beati vident in Verbo pœnas malorum poſitiuas. Patrocinantur Scot. & Sanctus Bonauent. cit. Probatur primò, diuina eſſentia eſt ſpeculum lucidiſſimum omnium repræſentatiuum, vt non ſemel inculcaui, ergo beati intuentes diuinam eſſentiam, cernunt pœnas impiorum poſitiuas.

Secundò, eſſentia diuina repræſentat omnia, quorum ideæ in ipſa reſident; nemine negante: at præfatæ pœnæ habent ideas in mente diuina, quia ſunt entia poſitiua, de quibus dantur propriæ ideæ: ergo &c.

276. Aſſertio ſexta; Beati non cernunt pœnam damni reproborum in Verbo, ſed in eius oppoſito poſitiuo. Tuetur Doctor *vbi ſuprà*. Probatur primò, ea dictis in antecedente aſſertione: ea tantum videntur in Verbo, quorum ſunt ideæ: pœna autem damni nullam in Deo ſortitur ideam, cum idea ſit rei factibilis, pœna verò damni ſit carentia gloriæ beatificæ.

Secundò, oppoſitum priuatiuum cognoſcitur per oppoſitum poſitiuum, vt tenebræ per lucem, nox per diem, & cœcitas per viſum: Pœna autem damni eſt oppoſitum priuatiuum, vt notat eius prælata deſcriptio. Igitur cum pœna damni ſit oppoſitum priuatiuum, ſequitur ipſam cognoſci per eius oppoſitum poſitiuum, quod eſt gloria eorum, ſiue viſio, & fruitio diuinæ eſſentiæ.

277. Aſſertio ſeptima, Beati nulla afficiuntur paſſione, ex viſione, ſiue cognitione tormentorum iniquorum. Tradit Doctor cit. §. *De tertio princip.* & *in fine quæſtionis allegata Ad 3.* Probatur primò, beati ſunt impaſſibiles, vt ſuprà oſtendi, ergo nulli paſſioni ſuccumbunt ex viſione cruciatuum impiorum.

Secundò, omnis paſſio vel eſt appetitiua ſenſitiui, vel rationalis. In beatis autem non eſt paſſio appetitus ſenſitiui, quippè qui conformatur plenè voluntati, & recto dictamini rationis: nec extat paſſio appetitus rationalis, vtpotè qui diuinæ voluntati vnitus, & conformatus eſt. Denuò, beati ſunt in termino, ab omni dolore, & triſtitia immunes, & paſſione alieni. Abſorbentur enim in infinitam gloriam, & gaudium. Vnde Gregor. homil. 41. in Luc. ait, *Fideles in requie ſupra ſe attendunt, quorum gaudia poſt, contemplari non poſſunt.* Et de reprobis ſubiicit Seraphic. citat. *Tunc maiori pena abſorpti erunt, vt iam non liceat eis cogitare gloriæ dignitatem, ſemper tamen in mente habebunt eius amiſſionem, & carentiam, vt triſtentur.*

278. Aſſertio octaua, beati gaudent de pœnis reproborum, non quidem ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quatenùs ità ordinatum eſt à Deo. Recipitur à Doct. cit. & ſcinditur in tres partes. Prima pars probatur primò, Pſalm. 57. *Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam*, & Pſalm 51. *Ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum.*

Secundò, beati debent conformari diuinæ voluntati, quæ eſt iuſta, & ſancta, Deus autem ſic ſtatuit affligere iniuſtos, & punire malos: Atque in eorum interitu ridebit Prouerb. 1. & ibidem 31. *Ridebit in die nouiſſimo.* Deinde qui habet, quod poſtulabat, lætatur, beati autem habent quod petebant, nempe malorum punitionem. Apoc. 16. *Sub throno Dei omnes ſancti clamant, vindica ſanguinem noſtrum Deus noſter.* Malos ergo torqueri, exultant iuſti. Secunda pars probatur primò, Deus abſolute de malorum tormentis non gaudet, vt patet Eſa. 1. *Heu conſolabor ſuper inimicos meos*: ergo nec beati ſimpliciter lætantur de eorumdem miſeriis, & pœnis.

Secundò, obiectum lætitiæ non eſt malum, ſed bonum ſimpliciter: pœna autem eſt reprobis mala, præſertim pœna damni, quæ eſt priuatio beatitudinis. Adde, quod obiectum pœnæ, circa quod ordinatur, eſt natura nuda, quæ à Deo non dirigitur ad pœnam, niſi propter malitiam.

Tertia pars ſuadetur, Beati in iis, quæ Deus vult, ei complacent, quia ei mente, & voluntate coniunguntur: Deus autem iuſtè vult punire impios, igitur beati ſolum delectantur de pœnis iniquorum, quatenus ita iuſtè Deus decreuit eos punire. Ruſſus, iuſtus de iuſtitia lætari debet, quia eſt bona: in puniendis autem malis Deus ſeruat iuſtitiam diſtributiuam. Itaque volunt beati, quod Deus vult, & ſi ipſi Deo non diſpliceret malorum liberatio, eam vellent, vt benè proſequuntur Scot. & Baſſ. præalleg.

279. Oppones primò, damnati non cernent gloriam Sanctorum, vt cum Gregor. aſſerit Magiſter *in preſenti diſtinctione*: ergo nec beati videbunt malorum cruciatus. Conſeq. tenet à pari. Non enim videtur potior ratio de illis, ac de iſtis. Concedo antecedens, nego conſeq. plura quippè poſſunt beati diuina luce ſuffulti, quam mali inferorum tenebris obuoluti. Præſertim, cum beati ſint principes regni Cœlorum, quos plus poſſe, quam ſeruos, & carceribus addictos, patet, vt ſunt reprobi, & de quodam legitur Matt. 22. *Ligatis manibus, & pedibus proiicite eum in tenebras exteriores.*

280. Oppones ſecundò, diuina eſſentia licet repræſentet terminos ſimplices rerum, & complexiones neceſſarias, non tamen propoſitiones contingentes, vt *Iudas damnabitur, petrus ſaluabitur*, alioqui quilibet beatus cognoſceret omnes enunciationes contingentes, futuras, & poſſibiles, quod non conceditur. Reſpondeo diuinam eſſentiam eſſe repræſentatiuam propoſitionum contingentium, non præciſè, ſed poſt determinationem diuinæ voluntatis, per quam intelliguntur, & plenè cognoſcuntur omnia futura, vt latè monſtraui *tract. de ſcientia Dei, diſp. 3.*

281. Oppones tertiò, ſi beati viderent impiorum mala, vel eis compaterentur, aut de eorum pœnis gauderent: Si primum forent miſeri, quia compaſſio includit paſſionem, à qua illi longè diſtant:

Si ſecundum, forent crudeles; lætari quippè de aliorum malis, charitati pugnat. Reſp. beatos lætari videntes pœnas iniquorum, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quatenus ita Deus decreuit, in eiſque delectantur, quatenus reſplendet diuina iuſtitia, vt *ſupra* monſtraui.

DVBITATIO IV.

An Damnati malint non eſſe, quàm torqueri.

281. NOnnulli, quorum nomina ſupprimit Doct. 4. *d.*50.*q.*1.§. *Reſp.* (citatur à Marginiſtis Scot. Ric. *eadem diſt.a.*4.*q.*2. qui potiùs *ibi*, & *q.*3. oppoſitum videtur ſentire; id tamen expreſsè tenet Dur. *ibid.q.*2.) exiſtimant reprobos non poſſe cupere, non eſſe. Communis autem opinio eſt Scot. cit. Bon. *ibid.q.*2. Aur. Maior. Baſſo. & aliorum arbitrantium malos poſſe appetere non eſſe, ad miſeriam fugiendam.

283. Not. 1. aliquid poſſe appeti, appetitu naturali, quo homo fertur in bonum ſibi conueniens, fugitque nociuum, & diſconueniens. Quod fit ſine præuia cognitione, & actu elicito, ſic lapis pondere ſuo tendit ad ſuum centrum naturaliter: Vel appetitu rationali, & deliberatiuo, quo homo ad libitũ appetit, quodcumq; vult, & de hoc appetitu mouetur præſens difficultas. Obſeruat autem Aur. alleg. *q vn.a.*1. ex Anſel. & Ariſt. 9. *Eth. in fine*, duplicem in voluntate affectionem, puta affectionem commodi, & affectionem iuſtitiæ. Cauſa redditur, quoniam voluntas aut tendit in ſibi commodum, & delectabile, & penes hoc dicitur habere affectionem commodi: aut tendit in bonum iuſtum, & honeſtum, quod gratia ſui expetitur, & de hoc perhibetur habere affectionem iuſtitiæ.

284. Not. 2. ex Scot memorato, §. *Ad* 2.*q.* bonum, & malum; ſi vtrumq; ſit poſitiuum, inter ſe opponi contrariè: ſi verò alterutrum ſit priuatiuum, vt malum culpæ, opponi priuatiuè: at ſi vnum ſit poſitiuum, & aliud negatiuum opponi contradictoriè, vt ens, non ens, eſſe, & non eſſe. Miſeria autem opponitur contrariè beatitudini, quoniam vtrumque eſt poſitiuum Non eſſe autem, ſeu nihil, non eſt malum formaliter, ideò non eſt odibile formaliter, alioqui, cum antè mundi fabricam, fuerit non eſſe, ſeu nihil, fuiſſet malum, antè mundum conditum, quod falſum eſt. Propriè itaque malum ſcinditur, in malum culpæ, & malum pœnæ, atque adeò argumenta, quæ probant ad euitandã miſeriam, non poſſe quempiã appetere non eſſe, quia non eſſe eſt maius quouis alio malo, quia adimit totum bonum, & conſimilia nullius ſunt ponderis, diluuntúrque à Doct. *ibid.* § *Reſpondeo.*

Not. 3. ex eodem *vbi ſuprà*, malum culpæ non opponi Deo, ac ſi per culpam aliquod ei detrimentum accidat, ſed dicitur contrà Deum, quia ſit contrà eius legẽ, & præceptum. Nec ob culpam Deus vult, peccatorem ſimpliciter non eſſe, nec ipſe peccator appetit non eſſe, propter peccatum, necnon eſſe contrà præceptum. Quare, cum dicitur, peccatum inhonorat Deum, vt Ioan. 8. *Vos autem inhonorastis me*, non tollit aliquid à Deo. Nã honor eſt in honorante, non verò in honorato. Tollit itaque aliquod bonum accidentale ab honorante, quod eſt minus bonum ſimpliciter, quàm ſuum eſſe ſubſtantiale, quod excluditur per non eſſe, vt rectè proſequitur Baſſ. *a.*2. *ad* 3. Ruſus aduerte ex eodem *ibid.* § *Reſpondeo ergo.* Culpa, & non eſſe poſſunt ad voluntatem comparari, vniformiter, vel difformiter. Vniformiter, ſi intelligatur, voluntatem eſſe cauſam non eſſe, vel ſimpliciter, vel quantum eſt in ſe, ſicut intelligitur, eſſe cauſam culpæ, ita vt ipſa voluntas ſit cauſa non eſſe; hoc autem eſt impoſſibile, quia nequit annihilare ſeipſam, ſicut non poteſt ſeipſam creare; æqualis quippè potentiæ eſt annihilatio, ac creatio. Nec debet velle non eſſe, ad vitandam miſeriam, alioqui peccaret mortaliter; quandoquidem, ſicut odium Dei eſt peccatum, quia vnuſquiſque tenetur diligere Deum ſuper omnia; ita odium ſui ipſius eſt peccatum, quia poſt Deum, quis tenetur diligere ſe ipſum. Ob id fortè Ariſt. 9. *Eth c.*8. ait. *Bonus vir debet eſſe ſui amator.* Et c. 7. *Eſſe eſt expetibile, atque amabile omnibus.* Difformiter autem, ſi voluntas ſit cauſa culpæ, non verò non eſſe, ita vt voluntas non cauſet ipſum non eſſe, ſed velit ab alio effici, vt ſi velit annihilari à Deo, interfici à tyranno, potiuſquam in culpam cadat. Et hoc ſenſu excitatur præſens difficultas, num quis potius appetat non eſſe, quam in miſeriam culpæ incidat.

285. Aſſ. 1. appetitu naturali nemo poteſt appetere non eſſe. Tuetur Doct cit. §. *Ad* 2.*q.* & §. *Ad q. ergo*, cui adhærent Baſſ *a.*2 & Ric *a.*4.*q.*3. Probatur 1. ex 2. *de generatione T.*59. & 2 *de anima T.*35. natura appetit eſſe, intentioque totius naturæ eſt conſeruare eſſe, ideò ne aliqua pars vniuerſi pereat, natura toto conatu fugit vacuum 2. appetitus naturalis nihil aliud ſibi vult, quam inclinationem, & tendentiam ad proprium commodum, & perfectionem, vt patet ex 1. not. Ideò tot remedia perquiruntur ad proprium eſſe tuendum, mortemque, quæ priuat eſſe, vnuſquiſque abhorret & perhorreſcit. Igitur naturali appetitu nullus cupit non eſſe. 3 naturali appetitu omnis homo beatus eſſe vult, & natura ſcire deſiderat, 1. *Metaph.* 1. quia omnis perfectus eſſe optat, ergo cum non eſſe, tollat omnem perfectionem, bonitatemque, aperte deducitur, neminem naturaliter appetere non eſſe.

286. Aſſ. 2. ad vitandum malum pœnæ, non debet quis appetere non eſſe. Tenet Doct. *ibid.* §. *Reſpondeo ergo* Probatur 1. nemo recta ratione debet optare, quod pugnat bono, & iuſto: cupere autem non eſſe, ob pœnarum fugam, contradicit bono, & iuſto. Nam pœna eſt à Deo, & ad puniendos malos, aptè eſt inſtituta. 2. nullum malum debet eſſe impunitum, & bonum irremuneratum. Si ergo iuſtum eſt, bonos præmio afficere, æquum etiam eſt, malos pœna afficere. Non ergo recta ratione, quiſpiam optare debet non eſſe, ad pœnam fugiendam.

287. Aſſ. 3. potiùs quis debet optare non eſſe, quàm incidere in culpam: patronus eſt Scot. *vbi ſup à.* Probatur 1. quilibet tenetur ſeruare diuinum præceptum. Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*: peccare autem eſt, Dei mandatum tranſgredi. Matt. 15. *Quare tranſgredimini mandata Dei?* Potiùs ergo quis debet eligere non eſſe, quam cadere in malum culpæ. 2 homo debet conformari diuinæ voluntati, vt 1. regulæ; inferior quippè ſuperiori parere debet: Deus autẽ eſt prima regula, omniumque ſuprema Deinceps, præponendus eſt amor Dei amori creaturæ, & affectioni commodi, quia amandus eſt Deus ſuper omnia; ob id ait Chriſtus: *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ præcipio vobis* Et alibi, *Si quis diligit Patrem, pluſquam me, non eſt me dignus.* Fauet Aug. in 7. Ioan. *Qui odit animam ſuam, perdet eam.* Corroboratur *ex* 4. *Eth.* 3. vbi Ariſt. loquens de viro forti, inquit: *Secundum rectam rationem pro communi bono, fortis ſe debet exponere periculo mortis, ſiue non eſſendi, ne labatur in vitium timiditatis.*

288. Dices, fortis exponit ſe morti, propter ſpem melioris vitæ, quam expectat, non autem peroptat non eſſe. Contrà Ariſt. de alia vita animæque immortalitate anceps extitit, vt alibi oſtendi. Abſolutè autem aſſerit, fortis pro patria occumbere debet.

289. Aſſ 4. vt fugiant culpam improbi, non deſiderant non eſſe. Defendit Doct §. *Ad* 2.*q* cui ſuffragatur Maior ad finem 4. *ſententiarum. dub.* 2. Probatur 1. Pſal 73. *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper.* 2. damnati in malo ſunt obſtinati, ſunt enim in termino, non valentes amplius de culpis perpetratis pœnitentiam agere. Diſplicet autem eis culpa, non quidem, vt Dei offenſiua, ſed vt pœnæ afflictiua, mœſtque eis vermis conſcientiæ, qui eſt pergrauis pœna, vt præ aliis notat Baſſ. alleg. *art.* 3. Mali ergo non appetunt non eſſe, ad malum culpæ declinandum.

190. Aſſ. 5. probabile eſt, impios ad fugiendam pœnam, cupere non eſſe. Placet Scot. Bon. & aliis *vbi ſuprà.* Probatur primò, Matt. 26. *Melius erat illi, ſi natus*

non fuiſſet homo ille. Apoc. 9. *Deſiderabunt mortẽ, & mors fugiet ab eis*: mors autem ad non eſſe fertur. Homo quippè per mortem amittit eſſe, deſinitque eſſe homo. Et Eccleſ. 41. *O mors, quàm bonum eſt iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, & defecto ætate.*

Secundò, Aug. de miſeria huius mundi ſcribit. *O mors quàm dulcis eſſet, quibus tam amara fuiſti, te ſolùm deſiderant, qui te vehementer oderunt.* Suffragatur Hieronym. à Seraphico memoratus: *Melius eſt non viuere, quàm malè viuere.* Idemque Doct. in 10. Marci. *Melius eſt non eſſe, quàm ad tormenta eſſe.* Et Gloſſa in cap. 20. Hierem. *Melius eſt non eſſe, quàm malè eſſe.*

Tertiò, Ariſt. 9. *Eth.* 9. poſtquam aſſerit eſſe, & viuere diligibile eſſe, ſubiicit id ſe non intelligere de illis, qui calamitoſam, & ærumnoſam ducunt vitam. Quidam enim tædio vitæ ſeipſos interimunt, ad fugiendam miſeriam, eſtque vulgatum de miſero. *Melior eſt ei mors, quàm vita.* Vnde idem Philoſophus 1. *Rhet.* 2. ſcribit. *Carentia mali eſt delectabilis.*

Quartò, pœna momentanea eſt præferenda æternæ, ſicut infinitum, finito anteponitur: at ſi damnati caderent in non eſſe, eorum pœna foret temporanea, cum tamen ſit æterna. Denuò, non eſſe non eſt malum nec per ſe odibile, quia nihil eſt, vt claret ex dictis: pœna verò, & miſeria iniquorum eſt mala, & per ſe odibilis, qua ipſi reprobi affliguntur. Adde, quod morti adiudicati, ne in tormentis decidant in deſperationem, iuſſu Iudicis, à ſatellitibus citò interficiuntur. Quare concluait Seraphicus, concedo ergo, quod damnati mallent non eſſe, & omnis homo debet illud appetere, conſiderata grauitate vtriuſque pœnæ.

291. Opp. 1. Aug. 3. de libero arbitrio ad medium: *Conſidera, quam bonum eſt eſſe, quod beati, & miſeri volunt. Magis enim eſt eſſe, & eſſe miſerum, quàm omninò non eſſe, cùm tamen miſer eſſe nolis.* Conf. 1. ex eodem *ibid.* non eſſe, non eſt eligibile, quia omne eligibile videtur bonum, ergo nec volibile. Conf. 2. ex eodem de Ciuit. adducto à Dur. cit. *Hi, qui ſibi planè miſerrimi eſſe videntur, & ſunt: ſi quis eis immortalitatem daret, qua non ipſa miſeria finiretur, exultarent lætitia, ſicque potiùs eligerent eſſe, quàm non eſſe.* Adde, quod eſt in ore omnium, *Melius eſt eſſe, quàm non eſſe.* Reſp. exponendo Aug. non eſſe, non eſt eligibile ſimpliciter, concedo: ſecundum quid, id eſt ad fugiendum malum, nego. Quod inſinuat Ariſt. 9. Eth. 9. *Eſſe, & viuere ſunt per ſe diligibilia*, & *cap.* 4. *Vnuſquiſque ſibi vult bona*, non autem qui miſeram, & flagitioſam trahit vitam. Vel id intelligitur de appetitu elicito, non autem de appetitu naturali, & affectione commodi. Per idem ſatisfit duabus confirmationibus ex Aug. adductis.

292. Opp. 2. quod non continetur ſub obiecto appetitus, non eſt appetibile, nec volibile: non eſſe autem non capitur ſub obiecto appetitus, quod eſt bonum verum, aut apparens: ergo cùm non eſſe nullam in ſe claudat veram, aut apparentem bonitatem, immò tollat omnem entitatem, & bonitatem, conſequenter non eſt appetibile. Concedo ma. diſtinguo min. per ſe, & ſimpliciter, concedo: Per accidens, & ſecundum quid, nego. Met. namque contemplatur ens, & non ens, & Logica affirmationem, & negationem.

293. Opp. 3. qui appetit neceſſariò beatitudinem, appetit neceſſariò eſſe, non verò non eſſe: ſed omnis homo, etiam improbus cupit neceſſariò beatitudinem, tanquam eius perfectionem: ergo non eſſe à nemine deſideratur. Conf. *ex* 9. *Met.* 16. priuatio non appetitur, niſi ratione habitus ei oppoſiti, ergo non appetitur non eſſe, niſi appetatur eſſe, ſimul autem appeti nequeunt eſſe, & non eſſe, ergo &c. Concedo ma. diſtinguo min. appetitu naturali, & conditionato, concedo: appetitu rationali, abſoluto, & efficaci, nego. Ad conf. dico per ſe appeti habitum, per accidens verò ejus priuationem: priuatio quoque dicitur principium non per ſe, ſed per accidens, 1. *Phyſ* 66.

Opp. 4. ſicut ſe habet homo ad ſummum bonum, ita ad ſummum malum: ſed non poteſt quis nolle ſummum bonum, ergo nec quiſpiam poteſt velle ſummum malum, quod eſt non eſſe, quod tollit omne bonum. Concedo ma. nego min. damnati quippè Deum oderunt, ita non eſſe poteſt ab eis deſiderari, præſertim quia ex dictis, non eſſe non eſt malum. Inſuper, ſicut voluntas poteſt ferri in impoſſibile, ex alibi dictis, pariter poteſt velle non eſſe, volitione inefficaci.

DVBITATIO VII.

Quid, & quoplex ſit aureola.

294. Conſtat ex ſuperioribus, duplex eſſe beati præmium, alterum eſſentiale, accidentale alterum. Aureolam autem eſſe inter accidentalia præmia numerandam, compertum eſſe videtur, apud Doctores: ſiquidem nonnulli ſunt beati habentes præmium accidentale, non tamen aureolam, quæ ex dicendis infrà Martyribus, Doctoribus, & Virginibus conceditur duntaxat: & alij accidentale, quod eſt aureola. conuenienter illis tribus mox recenſitis. Hæc diuiſio affinis eſt illi, quam attulimus *in Epiſt. l. 1. q. 3 art.* 5. diſtribuentes, differentiam in maximè propriam, & non maximè propriã, quæ deinde ſubdiuiditur in propriam, & communem.

295. Not. primò, præmium eſſentiale beati, quod potiſſimum conſiſtit in viſione, & fruitione diuinæ eſſentiæ, metaphoricè vocatur corona, vt Pſal. 20. *Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo.* Et Apoc. 3. *Et in capitibus eorum corona aurea*: Per gloriam enim beatificam homo fit particeps regiæ poteſtatis. Ideò *ibid.* ſubditur c 5. *Feciſti nos Deo noſtro regnum* Corona quippè eſt proprium ſignum regiæ poteſtatis. Præmium autem eſſentiale dicitur aurea corona, tùm quia victoribus datur, tum etiam quia eſt inſtar coronæ, quæ capitur linea circulari, quæve ita perfecta eſt, vt ei fieri nequeat additio, niſi accidentalis: pariter illud præmium adeò perfectum eſt, vt quidquid ei ſuperadditur, ſit accidentale. Præterea, quemadmodum corona circularis, ad idem punctum, à quo incipit terminatur, ita per præmium eſſentiale homo primo principio coniungitur, à quo in eſſe, per creationem exiuit. Aureola autem, quæ eſt aureæ vox diminutiua, ſicut Tulliola eſt nomen diminutiuum Tulliæ, eſt præmium accidentale, ſiue gaudium, de operibus ab homine præſtitis habentibus rationem victoriæ excellentis, per quam exterius apparebit in corpore quidam decor, declarans præfatum gaudium externus.

296. Not. ſecundò, ex S. Bon. 4. *diſt.* 33. *quæſt.* 1. *art.* 3. in præmio beatifico tria conſiderari, habitum, ſtatum, & decorem. Habitui reſpondet aurea, ſtatui fructus, & decori integritatis aureola. Quod autem habitui correſpondeat aurea, patet, quia aurea eſt habitus gloriæ eſſentialis, & in ſerie habitus continetur. Statui fructus correſpondet, vt claret *Matt.* 13. vbi fructus maior, aut minor petitur penes terræ præſtantiam, & bonitatem maiorem, vel minorem, veluti fructus maior, vel minor ſecundum ſtatum. Decori correſpondet aureola, quandoquidem aureola datur per merita, quæ quid extrinſecum excellentius reſpiciunt. Vndè decor quidam erit Doctoribus, de conuerſis per ipſos. Decor quoque Martyribus in corpore, qui ſe pro Chriſto paſſioni, & morti expoſuerunt. Necnon decor Virginibus in corpore, quæ ſe pro Chriſto incorruptas ſeruauerunt. Subdit autem idem Sanctus, in his eſſe decorem cum gaudio, & gaudium cum decore. Atque aureola debetur actui interiori, per comparationem ad decorem exteriorem, & exteriori relato ad interiorem. Quare ſi virgo velit corrumpi, & non corrumpatur, poſteáque

pœniteat,

pœniteat, quia incorrupta manet caro eius. ſi perſiſtat vſque in finem, babebit aureolam. Iterùm ſi nolit corrompi, & violenter corrumpatur, etiam aureola decorabitur, vt patet de S. Lucia, quæ tyrannum alloquens ait: *Si inuitam iuſſeris violari, corona mihi duplicabitur.* Deinceps, niſi quis actibus ſe exerceat in docendo, patiendo, & vincendo, non reportabit aureolam, propterea ſi quiſpiam velit docere, & actu non doceat, ei non dabitur aureola: Pariter ſi quis velit ſubire martyrium, & non ſubeat, aureola martyrij non inſignietur.

297. Aſſertio prima, datur aureola, quæ eſt gloria accidentalis, de victoria rei excellentis. Præſupponit Doct. *locis cit.* Probatur primò, 1. *Exod.* 25. mentio fit aureæ coronæ, & aureolæ, vbi gloſſa eum locum de gloria eſſentiali, & accidentali interpretatur.

Secundò, egregiè pugnanti, & præclarè vincenti, dandum eſt peculiare præmium, & corona, vt fiebat olim. Erant enim diuerſæ coronæ, ciuicæ, caſtrenſes, & aliæ, de quibus Calepinus, & cæteri amplè diſſerunt: quidam autem in bello ſpirituali referunt præſtantem, inſignemque victoriam: præbenda ergo eſt eis peculiaris corona, quæ nuncupatur aureola.

298. Aſſ. 2 triplex aureola tribus præbetur, martyribus, Doct. & Virginibus. Eſt communis, & præſuppoſita ab eodem Doct. *ibid.* Probatur. 1. ſingulari certamini, & excellenti pugnæ, peculiaris corona, & ſingulare præmium tribuendum eſt, vt *ſuprà* dicebam: Martyres autem, Virgines, & Doctores ſingulariter certant, & excellenter dimicant: Et quidē de Virginibus patet Apoc. 14. *Virgines enim ſunt.* De Martyribus cantat Eccleſia: *Cum palma ad regna peruenerunt ſancti, coronas decoris meruerūt de manu Dei* Et de Doct. ait Saluator Matt. 5. *Qui fecerit, & docuerit hic magnus vocabitur in regno Cælorum*; ergo tribus illis triplex aſſignanda eſt aureola. 2. de triplici præcipuo hoſte victo, triplicata gloria, & præmiū à victore refertur. Sic enim poſtulat iuſtitia diſtributiua: triplex autē eſt hoſtis præcipuus ſuperandus, caro, mūdus, & diabolus: de carne, hoc eſt voluptate venerea, potiſſimùm virgo reportat victoriā inſignē; ob id ei tribuitur aureola Virginitatis, ad quā ſumendam inuitat eam Eccleſia: *Veni ſponſa Chriſti accipe coronā* De mundo, patiendo maximè dolores, & ferēdo mortē, palmam refert, & inſignitur aureola martyrij, de quo eadē Eccleſia cantat: *poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo.* De diabolo etiam nedū vincendo, verū etiam à faucibus eius peccatores eripiendo, patiētia, & doctrina egregiè triūphat, meretur coronā, quæ appellatur aureola Doct. Ideò Eccleſ. 39. inquit: *Sapientia eius enarrabunt gentes, & laudem eius enuntiabit Eccleſia.* 3. tribus actibus excellētibus triū animæ potentiarū, tres præcipuæ coronæ aſſignantur Vnus autē actus rationalis inſignis eſt, defendere doctrinā fidei, aduerſùs impugnātes ipſā, & huic datur doctoratus aureola. Hinc in hymno officij S. Franciſci, canitur. *Hoſtes malignos proterens, aureā victor meruit, aureolam dum docuit.* Alter potior concupiſcibilis eſt cohibere venereas voluptates, & iſti conceditur aureola Virginitatis, quò fortè reſpiciēs Dauid ait, Pſal. 44. *Intende, proſpere procede, & regna.* Tertius peculiaris iraſcibilis eſt, pati dolores, & labores, ac pro Chriſto mortem ſubire, & huic aſſignatur aureola martyrij. Pugna autem Martyrum eſt fortior, & robuſtior, Virginum difficilior, & periculoſior, Doctorum grandior, & laborioſior. Eminet autem Martyrum gloria, ſequitur Virginum corona, deinde Doctorum cœtus.

299. Opp. 1. quo quis eſt magis liber, poteſtq; tranſgredi, & non tranſgreditur Dei præceptū, eò magis meretur, eique maius debetur præmiū. vt indicat Greg. *Seruitia quantò ſunt magis libera, tantò ſunt magis grata?* Martyres autē in ferendo dolorem, & patiendo mortem, non ſunt liberiores: quia pœna eis infligitur à Tyrānis, quamve neceſſariò ſubeunt: eis ergo non eſt danda aureola, quæ eſt præmiū præſtantis, & ſingularis victoriæ. Concedo ma. nego min. voluntariè enim ſuſtinent duriores, ac diriores pœnas quam alij, ob id meritò illis traditur aureola.

Opp. 2. plus anguntur viduæ ſe continentes à carnis illecebris, quā Virgines, quia illæ habent habitū coëundi; hæ verò nequaquam. Vnde Aug. 8. *Conf. c.* 5. ſubdit, *Ex voluntate peruerſa, facta eſt libido, & dū ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo.* Ergo illis, & non iſtis concedēda eſt potiùs aureola. Dato ant. nego conſequentiam, cauſa eſt, quia non difficultati certandi, ſed ſingulari, & excellenti victoriæ de certamine tribuitur corona potiſſimum illi, qui hoſti nunquam ceſſit, ſed de illo ſingulariter triumphauit, cuiuſmodi eſt Virgo.

300. Inſtabis, ſi Virgini debetur peculiare præmium, maximè ob difficultatem, aut perfectionem. Non. 1. quia difficilius eſt abnegare propriā voluntatē, quā Virginitatē ſeruare: nec 2. quia perfectius eſt inimicos diligere, quàm Virginitatem cuſtodire. Occurrit Seraphicus prælatus, Virgini competere, non ratione difficultatis, vel perfectionis, ſed ratione decoris, & præſtantis victoriæ.

301. Opp. 3. qui ſe exaltat in præſenti, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur, vt patet *Luc.* 18. Doctor autem in hac vita ſe effert ſuprà alios, ita vt quidam ſuperbia elati, in profundum malorum prolabantur. Hinc gloſſa Matt. 4. *Diabolus multos decipit, honore magiſterij inflatos*, ergo Doctoribus non congruit aureola. Concedo ma. diſtinguo min. propriam gloriam quærens, concedo: gloriam Dei quærens, nego. Si autem quidam Doctores cadant, non Doctoratui, ſed malitiæ eorum id eſt adſcribendum. Ideò Chriſtus ait, *Vos eſtis ſal terræ, quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur?*

302. Quæres 1. vtrum aureola ſit in anima, vel corpore? Reſpōdent Seraph. & Ric. *præalleg q.* 4. eſſe in anima, quatenus gaudium, & præmium reſpondet merito; anima autem proprie voluntate meretur; ob id aureola eſt in anima: ac etiam in corpore, quatenus eſt quidam decor, qui eſt ſenſibile ſignum eiuſdem gaudij interni, Quapropter ſcribit Aug. 22. Ciuit. c. 20. *Cicatrices Martyrū nō erūt in deformitatē, ſed in dignitatē.* Quò fortaſsè pacto, Chriſtus voluit retinere vulnera ſuæ paſſionis.

303. Quæres 2. num Chriſtus habeat aureolam? Reſpondet Ric. cit. *q.* 5. & fuſius *Quol.* 1 *q.* 6 affirmatiuè, triplici quippe gaudet aureola, martyrij, virginitatis, & doctoratus, cum extiterit Martyr, Virgo, & Doctor. Immò Rex Martyrum corona Virginum, vnuſque omnium Magiſter, & Doctor.

304. Quæres 3. vtrū Angeli aureola decorētur? R. negatiuè, & quidē nō ſunt laureati aureola martyrij, cū ſint immortales, nec virginalis pudicitiæ decore inſigniti, cū ſint incorporei, nec gloria doctoratus præditi, propterea quod ad docēdi, & prædicādi munus, aſſūpti non fuere.

LIBER TERTIVS.

De Principio, & actibus humanis.

1. PRÆCOGNITO, & propoſito fine vltimo, ſiue beatitudine, in præcedente libro, accedunt in præſente, principium effectiuum, & eius actus, in quibus cognoſcendis, & deligendis, nauiter, & diligenter eſt incumbendum. Hunc ordinem in pertractanda Ethica

tenet Ariſt. vt videre eſt 1. *Eth. cap.* 2. & 3. *eiuſdem operis cap.* 1. *& inde*: necnon 1. *Magnorum moralium cap.* 10. *&* 11. à quo non diſcrepant Tullius 5. *de finib.* & Seneca *epiſt.* 71. Ratio eſt, quia cauſa finalis eſt omnium prima, & nobiliſſima, ſubſequitur efficiens, à qua prodeunt actus humani, tanquam eorum principio productiuo. Quocircà duæ mouentur quæſtiones in hoc libro, prior de principio humanorum actuum, poſterior verò de actibus humanis.

QVÆSTIO I.

De Principio humanorum actuum.

ARTICVLVS I.

Quodnam ſit principium humanorum actuum.

2. DEciſio huius art. tota poſita eſſe videtur, in acceptione, & explicatione huius vocabuli *humanum*; ideò vt omnis æquiuocatio tollatur, & res bene percipiatur.

3. Not. 1. intellectum, & voluntatem eſſe principia, ſiue potentias naturę intellectualis, & rationalis, de quibus, vt diſtinctis, vix loquitur Philoſophus, vt notat Raconius *diſp.* 1. *ſect.* 1. *de principiis humanarum actionum*, poſt Scot. 2. *diſt.* 25. *quæſt. vn.* §. *Dico ergo. T.* Huiuſmodi autem potentiæ abinuicem, & ab anima formaliter diſtinguuntur. Eſt enim intellectus potentia naturalis, & voluntas potentia libera, vt abundè oſtendi *l.* 3. *de anima, quæſt* 2.

4. Not. 2. actus vocari humanos tripliciter contingere. Primò, extrinſecè, & denominatiuè, quia opus factum eſt ab homine, veluti ſcamnum perhibetur humanum, vt obſeruaui *l. de mundo, quæſt.* 2. *de creatione.*

Secundò, quod ab aliqua potentia hominis oritur, ita intellectio, & quæuis alia operatio prodiens ab homine, dicitur humana, realiter, & entitatiuè.

Tertiò, propriè, quod à ſola voluntate promanat; ſic actus eius, qui eſt liber appellatur humanus, propterea quod eſt proprius homini, vt diſtinguitur à belluis: hæ quippe naturaliter, & neceſſariò agunt, ſiue potiùs aguntur; ille verò ſpontè, & liberè operatur, vt diſſerit Doct. *diſt.* 41. *quæſt. vn.* §. *Aliter.* & proſequitur Faber. *diſp.* 4. *de pœnitentia cap.* 1. Et indicat Ariſt. 1. *Eth.* 9. & 6. *eiuſdem operis* 2. necnon 8. *cap.* 1.

5. Not. 3. ex Damaſ. 2. *de fide cap.* 27. voluntatem præſupponere intellectum, in eſſe, & in operari. Eſt enim prior origine. Vnde celebratur illud elogium ſæpè decantatum: *Voluntas non fertur in incognitum:* ſiquidem huiuſmodi potentiæ adinuicem ita ordinantur, vt vna in eſſe, & operari præexigat, & præſupponat aliam, vti ſenſus interni præſupponunt eſſe, & operationem ſenſuum externorum. Quare licet voluntas ad eſſe, & operari præexigat intellectum; ab eo tamen non dependet in eliciendis, & promendis ſuis actibus, nec ad ipſos intellectus effectiuè concurrit: ſolum quippè repræſentat obiecta, ad quæ voluntas pro ſuo libito fertur, adeò vt ipſa ſit domina ſuorum actuum, imperetque intellectui, cæteriſque potentiis, quæ eidem ſubiiciuntur, vt infrà apertiùs monſtrabitur.

6. Aſſertio, actus humani propriè ſumpti, à ſola voluntate prodeunt. Tradit Doct. citat. *in* 2. *not.* & deducitur *ex* 6. *Eth.* 2. Probatur primò, ex communi conſenſu omnium Philoſophorum, & Theologorum, qui agentes de actibus humanis, actus voluntatis pertractant, præſertim illi, qui ex profeſſo nunc temporis conficiunt tractatum de actibus humanis.

Secundò, vocabula ſunt vſurpanda ſecundum communem Authorum vſum, notante Scot. 1. *diſt.* 14. & 15. *quæſt. vn. ſub E.* §. *Licet autem hac via.* Vulgus autem Scholaſticorum, actus humanos accipit pro actibus voluntatis duntaxat. Deinde illi ſunt propriè actus humani, qui laude, aut vituperio digni eſſe cenſentur, vt ſuprà tetigi: ſoli autem actus voluntatis eliciti, vel imperati ſunt capaces meriti, aut demeriti, gloriæ, aut pœnæ. Igitur actus humani ſunt propriè illi, qui à voluntate proficiſcuntur.

7. Oppones primò, clara Dei viſio, eiuſque fruitio beatifica ſunt actus humani; hi autem non ſunt liberi, ſed neceſſarij, quia beatus neceſſariò videt, & fruitur obiecto beatifico, ita vt aliter facere nequeat, ſecùs poſſet non eſſe beatus, immò damnatus, quod repugnare videtur: igitur actus humani non ſunt tantum actus liberi voluntatis. Occurrunt Conimb. *diſp.* 4. *Mor. quæſt.* 1. *art.* 2. *ad* 1. *&* 2. concedentes illos eſſe quidem actus hominis, ſed non humanos, quia ſunt neceſſarij, vt probat argumentum. Verùm hæc reſponſio non mihi arridet. Si enim illi actus in via ſunt humani, cur non in patria? quippe qui non videntur amittere ſuum eſſe in patria, ſed in ea ſunt perfectiores, & nobiliores, veluti charitas in via, & in patria non differt, niſi ſicut perfectum, & imperfectum, magis, & minus, quæ non variant ſpeciem, nec mutant eſſentiam rei. Quare reſpondeo ſecundum Scot. cit. in ſuperioribus eos eſſe actus humanos liberos à voluntate prodeuntes, tametſi de facto voluntas non feratur ad actus oppoſitos, quia Deus decreuit concurrere ſemper ad illos, & non ad oppoſitos; nihilominus abſolutè, & remotè ipſa voluntas poteſt tendere in actus oppoſitos, nunquam tamen actum oppoſitum eliciet, propterea quod præuenitur à diuina voluntate, continuante illos actus beatificos, vt *loco mox alleg.* fuit explicitum.

8. Oppones ſecundò, actus intellectus ſunt actus humani, non ſunt tamen liberi, cum ſint naturales, & neceſſarij, vtpotè qui prodeunt à potentia naturali, & neceſſaria, cuiuſmodi eſt intellectus. Iterum actus ſomniantium, & dementium ſunt actus humani, non ſunt autem liberi, cum merito, aut demerito careant. Deinceps, primi motus non ſunt in nobis, quod eſt dictu, non ſubduntur noſtræ voluntati, & libertati. Idcircò nec præmium, nec ſupplicium merentur, & tamen ſunt humani, ergo &c. Reſpondeo prænominatos actus impropriè nuncupari humanos, quatenus fiunt ab homine, vt obſeruaui *in* 1. *not.*

9. Oppones tertiò, actus voluntatis ſunt immanentes, veluti actus intellectus, qui non exeunt extra ipſam potentiam: ſunt autem alij actus ab appetitu ſenſitiuo, viribus, membriſque externis pendentes, qui boni, vel mali, laude, vel dedecore digni æſtimantur. Non ergo omnes actus laudabiles, vel imputabiles voluntati ſunt attribuendi. Reſpondeo actus voluntatis quoſdam eſſe elicitos, quoſdam verò imperatos. Ideò actus recenſiti aliarum potentiarum à voluntate dicuntur boni, vel mali, non ex ſe, ſed quatenus ſubduntur imperio voluntatis, cuius eſt regere, & imperare cæteris potentiis, vt earum actus recti fiant, & conformentur legi Dei.

ARTICVLVS II.

An ſit liberum arbitrium.

10. HÆretici allegat. ab Alph. *lib.* 8. *aduerſus hæreſes, verbo libertas, hær.* 1. in tantam dementiam, & malitiam venerunt, vt liberum arbitrium ab homine ſuſtulerint, contra quos, non authoritatibus, & rationibus, ſed fuſtibus, & funibus agendum eſſe videtur, donec fateantur percutientem poſſe eos non percutere, & verberare, vt de iis, qui negant ignem comburere, ait Scot. 1.*d.*19. §. *Quantum ad* 1. cum Auic. 1. *Met. cap. vlt.* exponendos, & proiiciendos eſſe in ignem, donec confiteantur ignem comburere.

11. Not. primò ex Orbel 2. *diſtinct* 25. *quæſt.* 1. poſt Scot. *ibid. diſtinct.* 38. *quæſt. vn.* §. *Reſpondeo ſub A.* liberum arbitrium duas animæ rationalis præſeferre potentias, intellectum ſcilicet, & voluntatem, vt nomen eius indicat. Dicitur enim liberum, & arbitrium. Quidem liberum, quod deſignat voluntatem; quæ ſola eſt libera; inter potentias animæ. Additur arbitrium, quod eſt intellectus, cuius eſt arbitrari, ſiue iudicare, quid eligendum, & proſequendum ſit, quidve fugiendum, & reiiciendum. Voluntas autem naturali ordine præexigit, & præſupponit intellectum, eiuſque operationem, quia intellectus eſt cauſa oſtenſiua, conſiliatiua, & indicatiua, oſtendens voluntati, quid ſit verum, vel falſum, bonum, vel malum, in cuius deinde poteſtate eſt, alterutrum eligere, & proſequi, vel reſpuere, & reiicere. Itaque liberum arbitrium denotat cauſam oſtenſiuam, quam alij inquiunt, cauſam ſine qua non, quam non olfacit Doct. 1. *diſtinct.* 25. *quæſt. vn.* Et namque munus intellectus præmonſtrare obiecta voluntati. Et voluntas ſtatuitur cauſa effectiua, ſiue electiua, & imperatiua, in cuius poteſtate eſt eligere quæ oſtenduntur ipſi ab intellectu, eique imperare, & cæteris potentiis, cum ſit domina, & regina, in regno animæ. Quamobrem non eſt exiſtimandum, liberum arbitrium eſſe tertiam potentiam, ab intellectu, voluntateque diſtinctam, vel eſſe quemdam habitum vtriuſque potentiæ, vt quidam ſuſpicantur: ſed eſſe formaliter voluntatem, & præexigitiuè intellectum. Idque propter ordinem naturalem potentiarum, quæ ſic diſponuntur, & ordinantur, vt poſterior non operetur abſque priori; veluti ſenſus interni non operantur, niſi præuiis operationibus ſenſuum externorum: pariter voluntas non agit, niſi præagat intellectus, iuxta illud vulgatum, *Nihil volitum, quin præcognitum.*

12. Not. ſecundò, quamuis hæc tria, ſpontaneum, voluntarium, & liberum, nonnunquam apud Authores promiſcuè accipiantur, vt videre eſt, *Leuit.* 22. & 1. *Para.* 29. Pſal. 53. *Voluntariè ſacrificabo, tibi.* Et Pſal. 117. *Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine.* Fatet Auguſt. 16. contra Fauſtum in fine cap. 29. *Non ex Iudæis natus, ſed ſponte Iudæus factus.* Et c. 22. contra eumdem cap. 73. *Si Moyſes ſua ſponte feciſſet, aut hoc Hebræi ſua ſponte feciſſent, profectò peccaſſent*, & 5. *Eth. cap.* 8. & 2. Nihilominus inter ea nonnullum diſcrimen obſeruat Faber *diſp.* 9. *de pœnitentia cap.* 13 *num.* 379. Spontaneum quippe latius patet, quàm voluntarium, & liberum: voluntarium verò fuſius eſt, quàm liberum. Quod autem ſpontaneum magis diffundatur, quàm voluntarium, patet *ex* 3. *Eth cap* 2. Nam belluæ ſponte perhibentur moueri, hoc eſt à principio intrinſeco, ad comedendum cibum, vt bos fœnum, & equus auenam, non tamen voluntariè, & liberè, cum ſint rationis, & voluntatis expertes. Similiter voluntarium vniuerſalius eſt libero: ſiquidem pueri, & amentes vſu rationis carentes dicuntur voluntariè quoquomodo operari, non verò liberè; eorum namque operationes meriti, aut demeriti compotes non ſunt, cuiuſmodi extant operationes propriè liberæ. Liberum autem coïncidit cum voluntario ſtrictè ſumpto, & voluntas eſt potentia libera, vtpotè, quæ à nullo principio extrinſeco cogitur, ſed pro ſuo beneplacito ſe ipſam determinat ad agendum, vel non agendum, vel actum ſuum ſuſpendendum. Ob id rectè ſcribit Damaſc. 2. fidei cap. 22. *Res ducuntur ab appetitu naturali, voluntas verò ducit, non ducitur.* Et cap. 25. & 26. *Homo eſt principium proprium operum, & poteſtate, arbitrioque liberum* Et cap. 27. *Rationalia ducunt, & irrationalia ducuntur* Idem *l.* 3. *cap.* 18.

13. Not. tertiò, ex Alph. 4. *aduerſus hær. verbo libertas, hær.* 1. nomen libertas in ſacra pagina eſſe æquiuocum. Tribus namque potiſſimùm modis accipitur. Primò, pro gratia, per quam homo à peccato liberatur, 2. Cor. 3. *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* Et apertius Rom. 6. *Cum enim eſſetis ſerui peccati, liberi facti eſtis iuſtitiæ.* Suffragatur Aug. 12. contra Fauſtum cap. 9. *Et ſi vos Filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.*

Secundò, pro gloria, Rom 8 *Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.*

Tertiò, prout opponitur neceſſitati, & coactioni, quo pacto illud non eſt liberum, quod neceſſariò, & coactè fit, econtra verò liberum eſt, quod poteſt fieri, & non fieri, cuius principium eſt voluntas ſe liberè determinans ad operandum. Vndè Auguſt. contra Fortunatum ait; *Animæ rationali, quæ eſt in homine, Deus dedit liberum arbitrium, faciendi aliquid, vel non faciendi.*

14. Not. quartò, liberum, & contingens, licet quandoque pro eodem vſurpentur, præſertim apud Scot. aſtruentem Deum ad extra agere liberè, & contingenter; tamen præcisè non coincidunt. Quædam enim contingenter, & caſu fiunt, quæ liberè haud fiunt: & quædam liberè fiunt, quæ vtique contingenter eueniunt, vt dixi *in Phyſ quæſt. de cauſis per accidens.* Iterùm nonnulla fiunt neceſſariò, & liberè, vt Deus neceſſariò, & liberè diligit ſeipſum, ratio eſt, quoniam voluntas eſt eſſentialiter libera, ſeque ipſam determinat ad operandum. Quia verò voluntas Dei eſt rectiſſima, & inobliquabilis, obiectumque eius eſt infinitum, ac infinitè bonum, propterea ſeipſam ad illud amandum determinat. At voluntas creata, quæ liberè vult, vtplurimum contingenter vult, quia eſt obliquabilis, & defectibilis.

15. Aſſertio, datur liberum arbitrium, ſiue voluntas libera, in operando. Tenet Doct. infrà citat. poſt Ariſt. 1. *Magn. mor. cap.* 10. Probatur primò, Gen. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Eccleſ. 15. *Appoſuit tibi ignem, & aquam, ad quod volueris porrige manum tuam.* Ioan. 5. *Vis ſanus fieri?* & Matt. 12. *Aut facite arborem bonam, & fructum bonum; aut facite arborem malam, & fructum malum.*

Secundò, Aug. *in opere de libero arb. contra Felicem Manich. l.* 2. *cap.* 3. & 4. & *de actis cum eodem Felice cap.* 3. & 8. Ambr. 1. *de vocatione Gentium cap.* 11. Tertul. 1. *contra Marcionem*, & cæteri ab Alph. alleg.

Tertiò, Ariſt. 9. *Met.* 10. potentiæ irrationales ſunt ad vnum determinatæ, potentiæ verò rationales ſunt ad oppoſita, hoc eſt indifferentes ad hoc, aut illud appetendum, & volendum, adeò vt in earum poteſtate ſit hoc, vel illud eligere, & proſequi. Quod ſi non forent indeterminatæ, & ad vtrumlibet, non oporteret negotiari, nec conſiliari, quod tanquam abſurdum, & falſum infert idem Philoſophus 1. *Perih. cap. vlt.* & 2. *moral. Eud. cap* 8.

Quartò, ſi homo non polleret libero arbitrio,

deterior eſſet omnibus aliis, tam viuentibus, quam non viuentibus. Etenim hæc omnia naturæ ductu, & neceſſariò agunt, nec peccant: ideò ſi homo in ſuis operibus non eſſet liber, non peccaret, vt ait Aug. c. contrà Fortunatum *Qui cogitur neceſſitate aliquid facere, non peccat. Iniuſtè ſupplicijs æternis manciparetur & perpetuis inferni carceribus detruderetur.* Perperamque Dauid *Pſal.* 118. clamaret ad Deum. *Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Atque fruſtrà ei Deus præcepta, & leges obſeruandas præſcriberet. *Quis enim,* vt cum Aug loquar de fide contra Manich. c. 10. *non clamet, ſtultum eſſe præcepta dare ei, cui liberum non eſt, quod præcipitur facere, & iniquum eſſe eum, cui non fuit poteſtas iuſſa complere.* Deinde, experimur nos ſponte, & libere operari, quæ operamur, velle, quæ volumus, & nolle, quæ nolumus; ob id ſanciuntur leges, decernuntur Iudices, qui earum tranſgreſſore puniant, Oratores, & Concionatores deputantur ad monendum populum, & hortandum ad bonum amplectendum, & malum fugiendum; proptereà lepidè, & acutè Zeno verberans ſeruum in furto deprehenſum, cùm is diceret. *Fatale mihi erat furari, & cædi*, inquit, teſte Lact. *l.* 7. bene ſubiicit Aug. 2 de libero arb. *Qui dicit, vel ſentit, voluntatem non eſſe monendam, talis eſt exterminandus ab hominum numero.* Et Scot. 1. *d.* 30. *q.* *vn* *C. Inficiatores libertatis, verberandi, & torquendi ſunt, donec fateantur eos, à quibus cum patiuntur poſſe deſiſtere.*

16. Opp. 1. Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere,* ergo homo nullum participat liberum arb. conſeq. tenet ex dictis, liberum arb. eſt potentia libera operandi, quidquid vult operari: nihil autem poteſt operari ſine Chriſto, vt ipſemet Chriſtus planè ediſſerit, & apertè proclamat Apoſt. 2. Cor. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra à Deo eſt.* Concedo ant. nego conſeq. Id enim ſolum infert, concurſum Dei exigi ad hoc, vt homo operetur. Veluti intellectus nequit intelligere abſque obiecto, vel ſpecie intelligibili, non tamen rectè negatur intellectum habere vim intelligendi. Quare ex illo ſcripturæ teſtimonio deducitur hominem agere dependenter a Deo, nec ipſum poſſe operari, niſi Deo cooperante, vt latè oſtendi 6. *de cauſis q. de cauſa* 1. & 2. Maximè; quia ibi Saluator loquebatur de operibus meritoriis, quæ ſine præueniente Dei gratia effici nequeunt, vt ſanxit Concilium Trid. *loco nunc alleg.* adductum.

17. Opponės ſecundò. Idem Redemptor *Ioan* 6. inquit: *Nemo venit ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum*: qui autem trahitur, non libere, ſed coactè agit: cum ergo homo trahatur à Deo, conſequenter libero non gaudet arb. Conf. Auguſt. ſerm. 2. de verbis Apoſtoli. *Verum eſt magnas arbitrij liberi vires homo, cum conderetur, accepit, ſed peccando amiſit.* Et epiſt. 107. *Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus.* Reſpondeo exponendo eum paſſum, de tractu non phyſico, neceſſario, & violento, vt malè deducit Lut. ſed de tractu morali, qui fit, cum homo vocatur à Deo, cui poteſt reluctari, & interdum reſiſtit, & contrarium operatur, vt innuitur 1. Magn. moral. c. 18. & patet Prou. 1. *Vocaui, & renuiſtis, intendi manum meam, & non fuit, qui aſpiceret, deſpexiſtis omne conſilium meum.* Et Matt 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos, ſub alas, & noluiſti?* Conf. ſatisfacit Aug. *ibi*, inquiens. *In mortem homo lapſus eſt, infirmus factus eſt, à latronibus ſeminimus, in via relictus eſt*, vt ſignificatur Luc. 10. Quandoquidem ad opus meritorium requiritur gratia, ſine qua homo non poteſt bene agere, ideò per peccatum dicitur homo amiſiſſe liberum arbitrium, non abſolutè, ſed ad bene operandum, vt tradit idem Sanctus in Ench. c. 30. *Quomodo quiſquam de libero arb. in bono gloriabitur opere, qui nondum liber eſt ad bene operandum, niſi ſe vana ſuperbia inflatus extollat, quam cohibet Apoſtolus dicens. Gratia ſalui facti eſtis per fidem.*

18. Opp. 3. Deus æterno decreto, omnia futura opera ab homine prodeuntia decreuit, & ſtabiliuit, certo, & infallibiliter ſic, & non aliter euentura, vt docent Scot. eiuſque alumni, ergo nullum eſt liberum arbitrium, vtpotè cum omnia ſint determinata ab æterno, & nequeat homo aliter operari, quàm Deus ſtatuerit ab æterno. Conf. Rom. 9. *Non eſt volentis, nec currentis, ſed Dei miſerentis, cui vult miſeretur, & quem vult indurat.* Nullum ergo extat in homine liberum arb. Reſpondeo decretum Dei inuoluere liberas humanæ voluntatis tendentias; Deus quippè ſtatuit agere liberè cum creaturis liberis, & non impedire earū libertatem. Licèt verò res ita eueniant, ſicut Deus præſciuit, & decreuit, non tamen tollitur liberum arb. cum in poteſtate hominis ſit, oppoſitum agere, & ad alterutrum ſe determinare, vt dixi *in Log. l.* 4. *art. vlt.* vnde perperam Arr. *diſp.* 8. *de anima ſect.* 1. *n.* 3. arguit Scotiſtas huiuſmodi decretum Dei admittentes, & defendentes, quod inſinuatur 3. *Reg.* 8. & *Coll.* 2. ideò Eccleſ. cantat in off. S. Antonij Luſitani, *De quo Rex regnantium aliud decreuit.* Adde illud Ioan. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio.* Ad conſ. dico eum textum interpretandum eſſe de prædeſtinatione in intentione, quæ à ſolo Deo dependet. Deus namque, quos vult, prædeſtinat, & eligit ad gloriam, cum ſit dominus gloriæ, cui vult, eam præbet, nec vlli infert iniuriam, iuxta illud Matt. 2. *Nonne mihi licet facere, quod ego volui.*

Articvlvs III.

In quo ſita ſit libertas,

19. TRes recitantur, & celebrantur in hac re ſententiæ, quarum 1. eſt Alex. 1. *de anima, c. de phantaſia*, & Auer. 2. *phyſ. com.* 48. exiſtimantium libertatem ſubiectari in intellectu duntaxat. 2. eſt D. Th. 1. 2. *q.* 17 *art.* 1. *ad* 2. Medinæ *ibid.* & Iauelli 9. *Met q.* 4. arbitrantium libertatem radicaliter eſſe in intellectu, & formaliter in voluntate. 3. defenditur à Scot. 2 *d.* 25. *q vn* & *d.* 38. Fabro *diſp.* 9. *de pœnitentia c.* 10. *n.* 126. & aliis docentibus libertatem tantum eſſe in voluntate.

20. Not. 1. & recole ex dictis, voluntatem præſupponere intellectum vt operetur, non quidem tanquam actiuum ipſius effectiuam, ſiue totalem, ſiue partialem, vt *infrà* monſtrabitur, ſed tanquam cauſam oſtenſiuam, illuminatiuam, & conſiliatiuam, eo ferè pacto, quo ſenſus interni præexigunt operationem ſenſuum externorum; pariter intellectus pro hoc ſtatu præſupponit operationem ſenſuum tam internorum, quam externorum, proptereà prædicatur à Philoſophis illud proloquium. *Nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu.* Atque Doct. 1. *d.* 43. *q. vn.* ſubiungit, ſcientiam Dei eſſe cauſam rerum oſtenſiuam, eius verò voluntatem earumdem rerum cauſam productiuam, & effectiuam, vt fuſè oſtendi *Tract. de ſcientia Dei diſp* 2. *q* 4. Ex his patet, Fabrum cit. non loqui ad mentem Doct. quando ſcribit, dici poſſe libertatem radicaliter reſidere in intellectu, eo quod voluntas nequit exire in actum, niſi præuio actu intellectus. Id enim non ſonat radicem libertatis locari in intellectu, quandoquidem intellectus nullò modo eſt liber, nec formaliter, nec etiā aliter, cum eius operationes ſint naturales, & neceſſariæ, vt quoque fatetur Faber ſ. quamuis autem eius explicatio Scot. non ſit aduerſa, eius tamen modus loquendi eſt inſolens, & inauditus apud eumdem Doct. eiuſque aſſeclas.

21. Not. 2. libertatem vulgò diuidi, in libertatem

ſpecifica

ſpecificationis, & exercitij. Libertas ſpecificationis, vt vox eius indicat, eſt quæ reſpicit obiecta ſpecie, aut quouis alio modo diſtincta, ad quæ volenda, vel nolenda, voluntas indifferenter ſe habet, quoniam in eius poteſtate eſt, hoc, aut illud velle, aut nolle, aut non velle. Libertas exercitij, vt nomen eius denotat, ſpectat ad actus voluntatis, quibus ipſa voluntas vult, aut non vult, exercetque ſuas operationes ſpontaneas, & liberas. Deinde diſtribuitur libertas, in libertatem contrarietatis, & contradictionis, illa habetur penes actus contrarios, qui ſunt velle, & nolle bonum, vel malum: iſta verò petitur penes actus contradictorios, qui ſunt velle, & non velle bonum, non bonum. Scio Raconiom *q 3. prop. 1. ſect. 3. diſp. 1. de principiis actionum humanarum*, inficiari libertatem contrarietatis; quoniam opinatur voluntatem non poſſe velle malum, vt malum, ſed ſemper tendere in bonum verum, vel apparens. Sed fallitur, vt enim alibi dixi, quamuis voluntas naturaliter inclinet, ad bonum, nihilominus abſolutè poteſt velle malum, vt malum, annuente Paulo Rom. 1. *Non quod volo bonum, hoc ago, ſed quod odi malum, facio.* Nec eum iuuat reſpondere, voluntatem velle malum ſub ſpecie boni. Etenim hæc reſponſio præcluditur per verba Apoſtoli. *Sed quod odi malum, facio.* Odium quippè, quod eſt de malo, non poteſt eſſe ſub ſpecie boni, vt legenti eius textum liquidò conſtat.

22. Aſſ. 1. libertas formaliter non eſt in intellectu. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Probatur 1. vbi non eſt actus 1. Ibi non eſt actus 2. quia actus 2. oritur ab actu 1. Intellectus autem non eſt actus 1. libertatis, quia eſt potentia naturalis, & neceſſaria; ideò intellectui diuino tribuitur generatio diuini Verbi, quæ eſt naturalis, & neceſſaria: voluntati verò diuinæ, competit proceſſio Spiritus ſancti, quæ eſt ſpontanea, & libera: non ergo in intellectu reperitur formaliter libertas. 2. principia, ſeu potentiæ naturæ intellectualis ex æquo diuiduntur, in naturalem, & liberam, 2. *Perhib. c. vlt. & 9. Met. 10.* intellectus autem eſt potentia naturalis; voluntas verò libera: ob id Deus dicitur agere ad extra, voluntate, quia agit liberè, non verò intellectu, quandoquidem intellectus eſt principium naturale, & neceſſarium. 3. intellectus eſt ad vnum determinatus, præſentatoque ſibi obiecto, & debitè approximato, non poteſt illud non intelligere, veluti ſi oculo præſentetur color, dummodo non impediatur, & debitè approximetur, nequit oculus non videre huiuſmodi colorem. Quapropter conuincitur intellectus, per euidenter nota, & vera, adeò vt non valeat diſſentire, ab eiſque reſilire, docente Scot. 1. *d.* 1. *q.* 4. Etſi contingat aliquis defectus non intellectui, ſed voluntati imputatur, vt bene proſequitur Aug. 2. *& 3. de lib. arb.*

23. Aſſ. 2. radicaliter libertas non inſidet in intellectu. Aduerſatur Thomiſt. pro Scotiſt. cit. Probatur 1. vel pro radice libertatis Thomiſt. intelligunt principium, originem, & fontem libertatis, vel cauſam ſine qua non, ſiue principium præexactum ad libertatem, ad hoc vt voluntas queat exercere ſuam libertatem. Non 1. quia à potentia naturali, & neceſſaria ad vnum determinata non poteſt oriri libertas, quæ eſt voluntaria, indifferens, & indeterminata ad vtrumlibet. Eſt enim implicatio in adiecto, vt à naturali, neceſſario, & ad vnum determinato, prodeat libertas, indifferentia, & indeterminatio, quia illa, & iſta inter ſe palam opponuntur. Nec 2. ſic enim in intellectu nulla extat radix libertatis, quam totis viribus Thomiſt. conantur in ſcholas inuehere. Siquidem cauſa ſine qua non, haud eſt radix operandi, ſed potiùs conditio neceſſaria ad operandum, vt liquet de approximatione ignis, ad combuſtibile, quæ nequaquam eſt radix, ſeu principium comburendi: pariter licet prærequiratur intellectus, eiuſque operatio, vt voluntas operetur, veluti præexigitur lumen ad videndum, tamen ipſe intellectus nihil cauſat in voluntate, ſed ipſamet voluntas ex ſe eſt libera, & domina ſuorum actuum. Igitur libertas non inuenitur in intellectu, tanquam in fonte, & radice. 2. omnis libertas aut eſt contrarietatis, aut contradictionis, aut ſpecificationis, aut exercitij, vt obſeruaui *in 2. not.* In intellectu autem nulla harum libertatum radicatur. Etenim libertas contrarietatis ſita eſt, in velle, aut nolle; Libertas contradictionis, in velle, aut non velle. At non eſt in poteſtate intellectus velle, aut nolle velle, aut non velle. Huiuſmodi quippe actus non ſpectant ad intellectum, cuius actus ſunt intellectio, viſio &c. ſed ad voluntatem, vt nomina eorum apertè demonſtrant. Deinceps, datis duabus præmiſſis notis euidenter, & neceſſariis, in debita forma, & figura diſpoſitis, & ordinatis, intellectus neceſſariò aſſentit concluſioni earum, vt aſſerui in Log. At ſi radix libertatis foret in intellectu, planè poſſet ei diſſentire, & reſilire, quod Ariſtoteles, & cæteri Philoſophi putant impoſſibile.

24. Aſſ. 3. libertas formaliter ſoli voluntati congruit. Ita Scot. cit. Probatur 1. Matt. 26. *Fiat voluntas tua.* Ioan. 5. *Non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.* Et 1. Cor. 7. *Non habens neceſſitatem, ſed poteſtatem ſuæ voluntatis.* 2. Conc. Trid. *ſeſ. 6. can. 5.* ſancit hominem eſſe liberum, ad cooperandum, vel reſiſtendum gratiæ, ſua voluntate. 3. Aug. 3. de libero arb. c. 3. *Voluntas non eſt, niſi ſit libera.* Et 1. Retract. c. 9. *Nihil eſt tam in poteſtate voluntatis, quàm ipſa voluntas.* Idem habet contra Fauſtum *c. 36.* Rurſus voluntas imperat intellectui, ipſumque conuertit, vel auertit à conſideratione cuiuſcumque obiecti: tantum ergo in voluntate formaliter libertas conſiſtit. Deinceps, decus, dedecus, meritum, demeritum ſoli voluntati tribuuntur, vt videre eſt apud Aug. & alios Patres paſſim, Doctores, & Philoſophos. Inſuper, omnis bona diuiſio ex dictis *in Epit. t. 2. q 7. art. 1.* fit in membra oppoſita, vt animal in rationale, & irrationale: potentia autem aptè, & adæquatè ſcinditur in naturalem, & liberam, cum ergo ſola voluntas ſit libera, euidenter concluditur, in ipſa ſola formaliter conſiſtere libertatem.

25. Opp. 1. potentia formaliter libera debet eſſe cognoſcitiua: voluntas autem non eſt cognoſcitiua: ergo non eſt formaliter libera, ſed intellectus. Maior probatur 8. *Phyſ. T. 8. & 9. Met. T. 10.* potentia libera eſt ad oppoſita. Nequit verò eſſe ad oppoſita, niſi ſit cognoſcitiua, quia ad alterutrum ſe determinat, quod fieri nequit, niſi oppoſita noſcat. Minor eſt in promptu. Vulgò enim voluntas perhibetur potentia cæca, ratio eſt, quia voluntas eſt potentia appetitiua, quæ contradiſtinguitur à facultate cognoſcitiua, vt dixi 4. *de anima.* Nego maiorem: ad eius probationem innixam teſtimonio Ariſtotelis, dico voluntatem eſſe ad oppoſita, non quia eſt cognoſcitiua, ſed quia formaliter eſt libera, & ex ſe indeterminata ad vtrumlibet. Præexigit autem cognitionem, quæ pertinet ad intellectum formaliter. Sicut autem ad videndum oculus prærequirit lumen, ita voluntas ad volendum præſupponit cognitionem, vt claret ex 2. not.

26. Opp. 2. ei facultati competit formaliter libertas cui conuenit imperare aliis potentiis: imperare autem tribuitur intellectui, & non voluntati, ergo & libertas Ma. patet. Min. ſuadetur, munus potentiæ appetentis, vti eſt voluntas, eſt exequi, quod imperatur à ratione iudicante, & ratiocinante. Ob id Ariſt. 3. *de anima T. 48.* ſubiicit, intellectum, & appetitum eſſe principia motus, quia intellectus imperat, & appetitus exequitur. Concedo ma. nego min. ad probationem dico id valere de appetitu ſenſitiuo, non autem rationali, qualis eſt voluntas. Tantum enim intellectus oſtendit voluntati, quid agendum, aut non agendum ſit, in poteſtate verò voluntatis eſt, alterutrum eligere, & exequutioni mandare, vt conſtabit *in proxima*

quæſt. vbi monſtrabitur, imperium ad voluntatem ſolummodò ſpectare.

27. Opp. 3. ea potentia eſt libera formaliter, quæ eſt indifferens, & indeterminata: voluntas autem non eſt huiuſmodi, ergo non eſt formaliter libera. Ma. liquet, libertas namque conſiſtit in indifferentia ad vtrumlibet. Min. oſtenditur, potentia indifferens nequit ſe determinare, alioqui non foret indifferens, & indeterminata, ſed determinata, idemque moueret ſeipſum, quod reſpuit Ariſt. 8. *Phyſ. T.*40. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico, id eſſe verum de agente naturali vniuerſali, quod penes diſpoſitionem ſubiectæ materiæ determinatur, vt patet de ſole indurante lutum, & liqueſaciente ceram: non verò de cauſa libera quæ ſponte ſe determinat ad agendum. Quod autem ſubiicitur ex Philoſopho, dico id habere locum in motu neceſſario, & ſubordinato, non autem in motu voluntario, & libero, vt abundè explicui *in Phyſ. l. de motu.*

28. Opp. 4. voluntas tendit ad id, quod ab intellectu monſtratur, ſequiturque rectum dictamen rationis, adeò vt ſyllogiſmo neceſſario, & perfecto exiſtente, concluſioni eius, voluntas neceſſarium præbeat aſſenſum, ab eoque nequeat declinare: igitur radix libertatis eſt in intellectu. Conf. iudicium rectum intellectus regulat voluntatem, illi ſe conformantem tanquam regulatum ſuæ regulæ, vt cum Ariſt. aſtruit Scot. *q.*4. *prol.* vbi praxim deſcribens ait, eſſe actionem voluntatis conformem rationi rectæ, practicamque ſcientiam conſiſtere in duplici reſpectu prioritatis, & conformitatis; ergo libertas radicalis ſita eſt in intellectu. Nego ant. poteſt namque voluntas cuicumque diſcurſui perfecto, etiam diſſentire pro ſua libertate, vt patet de proteruis, veros, & euidentes diſcurſus abnegantibus: ſiquidem voluntas ab obiecto non neceſſitatur, aut ab alio extrinſeco non cogitur. Ad conf. diſtinguo ant. per modum conſiliantis, & famulantis, concedo, veluti famulus ferè lumen ante Dominum, & Conſiliarius dat conſilium Regi, monſtratque ea quæ ſunt in regno præſtanda, in cuiuſve poteſtate, & libertate eſt, ea agere, vel non agere, imò oppoſitum eligere, & efficere pro ſuo libito, vt non rarò contingit. Per modum imperantis, & mandantis, nego, vt patet ex reſponſione huiuſce oppoſitionis.

ARTICVLVS IV.

An voluntas ſit tantum paſſiua, vel actiua.

29. NOnnulli arbitrantur, voluntatem eſſe tantùm potentiam paſſiuam diuerſo tamen modo, & via incedunt. Etenim Gotf. *quol.*6. *q.*7. cit. à Scot. 2. *d.*25. *q. vn.* §. *Dicitur,* & Bacc. *ibid.* putat volitionem effici à phantaſmate irradiato ab intellectu agente, tanquam principio effectiuo extrinſeco, & in voluntate tantum recipi, tanquam eius ſubiecto. Henr. verò *quol.*11. *q.*5. alleg. à Doct. *vbi ſuprà.* §. *Alia eſt opinio.* aſtruit volitionem fieri, ab obiecto cognito, & intellecto. Caiet. 1. *p. q.*80. *art.*2. & Dur. 2. *d.*24. *q.*2. opinantur volitionem cauſari ab obiecto, & à voluntate, vt duabus cauſis partialibus, vnam totalem conſtituentibus, veluti ex ſpecie intelligibili, & intellectu habetur vna cauſa integra, & totalis productiua intellectionis. Alij aſſerunt primam volitionem effici ſolum à principio intrinſeco: de cæteris verò volitionibus ſubſequentibus ſtatuunt duas cauſas partiales, vnam totalem integrantes, vt ſentiunt Nominales cit. à Fabro, & ita exiſtimare Th. eiuſque Aſſeclas refert idem Faber *diſp.*9. *de pœnitentia c.*11. *num.*172. Scotus enim prænominatus, & alij complures docent actum volendi effectiuè prodire à ſola voluntate, & ab intellectu, vt cauſa oſtenſiua, proponente, & monſtrante obiectum voluntati, in cuius poteſtate eſt illud velle, vel nolle, vel non velle.

30. Not. 1. voluntatem in communi ſententia eſſe receptiuam volitionis, quemadmodum intellectus eſt ſuſceptiuus intellectionis. Enim verò vtraque operatio eſt de genere qualitatis, finis, & perfectio prædictarum facultatum. Qua de cauſa Ariſt. 3. *de anima* 2. inquit, *intelligere eſt pati.* Controuertitur autem in præſentia, num volitio producatur à principio intrinſeco, quod eſt voluntas, an verò à principio extrinſeco, quod eſt obiectum, aut aliquid aliud tactum in initio iſtius art.

31. Not. 2. voluntatem poſſe bifariàm inſpectari. 1. vt eſt potentia appetitiua inclinans naturaliter ad ſuam perfectionem recipiendam, ſic eſt potentia paſſiua, nulliuſque actus productiua: inclinare quippe ad aliquid recipiendum, non eſt agere, ſed pati, proindeque inclinatio non eſt actio, ſed potiùs relatio, quæ non eſt de genere actiuorum, vt monui *l.*1. *Log q.*1. *art.*1. Et in hoc diſſentimus à Thomiſt. arbitrantibus voluntatem ſic acceptam producere actum naturalem, & neceſſarium; cæteros verò ſubſequentes, liberos. 2. vt eſt elicitiua ſuorum actuum, quo pacto eſt actiua; & libera, libertate ſpecificationis, & exercitij.

32. Not. 3. cauſam naturalem per ſe non eſſe cauſam contrariorum, ſed per accidens, ratione nimirum ſubiectæ materiæ, vt ſol indurat lutum, & liquefacit ceram, notante Scot. 2. *d.*25. *q. vn.* § *contra. A.* ſic pariter dici poteſt ſcientia contrariorum, quatenus reſpicit vtrumque contrarium, tametſi ipſa non ſe determinet, ſed ab obiecto, de quo eſt, determinetur, 9. *Met. T.*3. Voluntas autem, quæ eſt potentia libera ad oppoſita eſt indeterminata ſuaptè natura, ſeque ſponte, & liberè determinat ad alterutrum, cum ſit plenè, & perfectè libera, proſequente Doct. cit. *in fine quæſt.*

33. Aſſ 1. voluntas non eſt potentia tantum paſſiua. Defendit Doct. cit. Probatur 1. Luc.22. *Veruntamen non mea voluntas.* Et Mat. 26. *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Voluntas autem Dei Patris, de qua ibi loquebatur Chriſtus, eſt productiua, & actiua, producit enim Spiritum ſanctum, & creaturas. Ergo & voluntas Chriſti, vt Hominis pariter eſt actiua. Item Ioan.10. *Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Voluntas autem Dei, & hominis vniuocè conueniunt in communi ratione voluntatis. Si ergo illa eſt actiua, vtique & iſta.

Secundò, Aug. Retr.9. & 22. *Nihil eſt tam in poteſtate voluntatis, quam ipſa voluntas,* id eſt vt exponit Scot. 1. *d.*1. *q.*4. §. *Ad argumenta.* quàm eius actus elicitus, aut imperatus. Idem innuit 22. *contra Fauſtum c.*37.

Tertiò, ſi duo iuuenes æquè diſpoſiti habeant ſibi præſens idem obiectum pulchrum, & delectabile, prohibitum tamen, vnus peccet, & alter non peccet; id aliundè non proueniet, quam ex voluntate vnius concupiſcente huiuſmodi obiectum vetitum, & alterius voluntate id non concupiſcente. Si enim oriretur à phantaſmate, aut obiecto, cum eodem modo ſe habeat obiectum vtrique præſentatum, ambo peccarent, vel non peccarent.

Quartò potentia inferior, vt ſenſus tam internus, quàm externus eſt agens: oculus namque producit viſionem, & phantaſia actum phantaſiandi, vt dixi *l.*3. *de anima*, ergo potentia etiam ſuperior, vti eſt voluntas, quoque eſt actiua. Abſurdum namque videtur, potentiam nobiliſſimam, qualis eſt voluntas, paſſiuam eſſe, cæteras verò ignobiliores eſſe actiuas, cum nobilius ſit agere quam pati. Inſuper 2. *Perih. c. vlt. &* 9. *Met.* 10. potentia rationalis, & volitiua eſt ad oppoſita, ideſt poteſt ad libitum alterutrum oppoſitum eli-

gere,

gere, aut reſpuere: Idipſum aſtruit 1. *Magno. moral.* c.7. electio autem eſt actus voluntatis. Denique pati non eſt in poteſtate, & libertate patientis, ſed agentis liberi: ſi ergo voluntas tantum recipit, & in receptis non eſt libera, ſane nec meretur, nec demeretur, quod eſt incommodum, & abſurdum. Itaque ſatiùs eſt, inficiari voluntatem eſſe paſſiuam duntaxat.

34. Aſſ. 2. nec phantaſma, nec obiectum cognitum eſſe queunt totale principium productiuum actus voluntatis. Hæc aſſ. duas continet partes. 1. pars probatur 1. actus vitalis nonniſi à principio vitali prodit, vt eius notio indicat. Actus verò voluntatis eſt vitalis. Eſt enim operatio voluntatis viuentis: ergo phantaſma, quod eſt non viuens, haud eſt productiuum volitionis.

Secundò, phantaſma eſt corporeum, & materiale, veluti potentia phantaſtica eſt corporea, & materialis: actus verò voluntatis eſt immaterialis, & ſpiritualis. Nullum autem corporeum, & materiale totaliter producit ſpirituale. Nam ex dictis alias, corpus non agit phyſicè in ſpiritum.

Tertiò, omne principium actiuum, aut eſt æquiuocum, aut vniuocum, quia vt dixi *in Log. lib. 3.* inter ea non intercipitur medium. Phantaſma autem nequit eſſe principium vniuocum, cum ſit nobilius, aut æquè nobile, ac eius principiatum. Patet autem phantaſma eſſe ignobilius actu volendi, qui eſt ſpiritualis. Nec principium æquiuocum, quod eſt præſtantius eius principiato. Cauſa quippè æquiuoca virtualiter continet ſuus effectum. Ideoque nobilitate eum vincit.

Amplius, Angelus, & anima à corpore abſtracta velle nequirent, cum ſint phantaſmatum expertes. Falſum autem, & abſurdum eſt; Angelum, & animam in eo ſtatu carere actu volendi, cum fruantur Deo, fruiti que ſit actus voluntatis. Phantaſma itaque non eſt cauſa volitionis adæquata.

Secunda pars probatur 1. cauſa naturalis, & neceſſaria producit effectum naturalem, & neceſſarium, ſicut cauſa libera, & contingens cauſat effectum liberum, & contingentem: Obiectum autem eſt cauſa naturalis, & neceſſaria: ergo eius effectus eſt naturalis, & neceſſarius. Quò forte reſpiciens Aug. 3 *de lib. arb* inquit. *Nec enim in poteſtate noſtra eſt, quin viſis tangamur.* Volitio autem eſt actus liber, & contingens: igitur obiectum non eſt cauſa totalis volitionis.

Secundò, actus volendi, nolendi, & indifferens non valent ab obiecto prodere. Nam obiectum excitat ſemper eodem modo potentiam ad agendum, & cum ſit cauſa naturalis, non poteſt mouere voluntatem. ad ſui volitionem, aut nolitionem, aut neutralitatem, vt liquet de obiectis ſenſuum externorum Oculus namque præſentato ſibi obiecto, debitè diſpoſito, & approximato, nequit illud non videre: ergo id quoque eſſet aſtruendum de voluntate. Huc etiam pertinent rationes præadductæ, ad probandam præcedentem aſſ. præſertim iſta, agens naturale finitum non eſt cauſa contrariorum. quia ad vnum per ſe eſt determinatum; obiectum verò eſt agens naturale, & neceſſarium, actus autem volendi, & nolendi ſunt contrarij. Concluditur ergo obiectum haud eſſe cauſam totalem actuum voluntatis.

35. Aſſ. 3. obiectum præcognitum, & præoſtenſum ab intellectu, voluntati, non poteſt eſſe cauſa partialis volitionis. In hanc partem propendet Doct. alleg. & *in Rep. eadem diſt.* Et 9. *Met. q. 15. §. per dicta.* Probatur 1. ſi obiectum partialiter concurrit ad cauſandam volitionem, ergo voluntas non eſt plenè libera, quia à cauſalitate obiecti determinaretur, ideóque velle non poſſet, niſi quod ab obiecto cauſaretur: ſiquidem cauſa partialis nequit agere, niſi altera cauſa partialis ſecum cauſet, vt liquet de patre, & matre concurrentibus tanquam duabus cauſis partialibus ad gignendam prolem. Cum ergo voluntas abſolutè, & perfectè ſit libera, ſequitur obiectum non coagere partialiter ad volitionem eius.

Secundò, voluntas nequiret velle malum, quoniam malum non eſt obiectum, quod ſupponitur eſſe aliquod poſitiuum. malum verò eſſe boni priuationem tradidi *l. 2. q. de malo, art* 1. Iterum, voluntas poteſt velle obiectum non exiſtens, & impoſſibile, quod cum non habeat, nec habere valeat eſſe, nequit cauſare actum voluntatis, qui eſt ens reale poſitiuum. Quare obiectum partialiter non coagit, ad cauſandos actus voluntatis.

36. Aſſert. 4. voluntas nedum eſt libera quoad actus ſubſequentes, vtrum etiam quoad actum primum. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Probatur 1. omnes actus voluntatis, ſiue priores, ſiue poſteriores ſunt eiuſdem rationis, promanantes ab eodem principio libero, ergo ſi poſteriores ſunt liberi, vtique actus primus eſt liber. Nam ſi foret naturalis, prodiret à principio naturali, veluti actus liber proficiſcitur à principio libero: ſed actus primus manat ab eadem voluntate, quæ eſt principium liberum, ergo 1. actus voluntatis eſt liber.

Secundò, ſi primus actus voluntatis non eſt liber, maximè quia voluntas eſt origo eius productiua naturalis, cum ſit naturalis appetitus, reſpectu eius: voluntas autem vt naturaliter in aliquid propendet, non eſt actuum productiua, vt obſeruaui in 2. not.

Ampliùs, arguit Doct. *Quol.* 21. ſi voluntas in 1. actu moueretur naturaliter ab obiecto, ipſa non liberè, ſed naturaliter moueretur, ſicque homo eſſet veluti brutum, quod ab obiecto ab ipſo apprehenſo, naturali motione cietur. Inſuper, voluntas determinaretur à principio extrinſeco, quod eſſet aut Deus, aut aliquid phyſicè ipſam prædeterminans, quod tanquam falſum veritati, & libertati oppoſitum, alibi à nobis reiectum eſt.

37. Aſſert. 5. voluntas eſt totalis cauſa productiua ſuorum actuum. Patrocinatur Scot. *paſſu memorato,* & ſequitur Racon ſuperiùs cit. *ſect. 4. q. 1.* deducitur ex præcedentibus. Cùm enim ſupra probatum ſit, voluntatem non eſſe tantum potentiam paſſiuam, nec vllum principium totale, aut partiale eſſe cauſam effectricem ſuorum actuum, planè infertur ipſam eſſe cauſam totalem eorumdem actuum. Idque euidenter oſtendit hæc ratio. Voluntas præſentato ſibi quocumque obiecto, poteſt illud velle, vel nolle, vel non velle; ergo cauſat totaliter ſuos actus. Ant. eſt in promptu, ex deſcriptione voluntatis, quæ eſt potentia libera indifferens, & indeterminata, ſuorumque actuum domina, vt bene vidit Ariſt. 3. *Eth.* 5.

38. Oppon. 1. Ariſt. 3. *de anima T* 54. ſtatuit ordinem mouentium, & motorum, quorum quædam mouent, ſed non mouentur, vt appetibile mouet appetitum. ad eius aſſequutionem, non autem mouetur, cum ſit obiectum, & terminus appetentis. Quædam mouent, & mouentur, vt appetitus mouet animal, ad proſequutionem appetibilis, & mouetur ab ipſo appetibili, propter bonitatem eius aſſequendam: nonnulla inſuper mouentur, & non mouent, vt corpus animalis mouetur, per actum appetitus. Voluntas autem eſt appetitus rationalis, ergo mouetur ab appetibili, proindéque eſt potentia paſſiua. Nec præſtat dicere, Ariſt. loqui de motione metaphorica, qualis eſt motio finis, quandoquidem cum prius diſſerent de motione cauſæ efficientis, laboraret æquiuocatione, loquens poſtmodum de motione cauſæ finalis. Conf. 1. eodem modo philoſophandum eſt de appetitu rationali, qui eſt voluntas, quo de appetitu ſenſitiuo; appetitus autem ſenſitiuus eſt paſſiuus, ergo & appetitus rationalis. Conf. 2. inter potentiam actiuam, & paſſiuam non adeſt medium: voluntas autem eſt potentia, non quidem actiua quæ 5. Met. 17. *Eſt potentia tranſmutandi aliud, inquantum aliud,* ergo eſt potentia paſſiua. Reſpond. 1. obiectum mouere voluntatem oſtenſiuè, non effectiuè. 2. metaphoricè, non verò realiter. Nec inconuenit in vno realiter,

&

& effectiuè, in alio verò metaphoricè, & intentionaliter, quoniam efficiens ordinatur ad finem. Quod autem id intelligi valeat, illo duplici modo præexplicito, patet ex Scriptura, Ecc. 31. *Qui potuit transgredi*, exponitur de quolibet Sancto, & membro Christi. *Et non eſt transgreſſus*, intelligitur de capite, id eſt Christo. Contra, Scot. *in Rep. ibid. §. ad 1. principale*, expreſsè ait, *Obiectum mouet effectiuè voluntatem, licet non ſit cauſa totalis.* Occurrendum eſt, Scot. ibi loqui in altera ſententia affirmante obiectum partialiter coagere cum voluntate ad promendam volitionem, quæ ei non diſplicet, quamuis in oppoſitam magis inclinet. aſtruentem voluntatem, ſolam eſſe totalem cauſam effectricem volitionis. Ad 1. conf. neganda eſt paritas, quia appetitus ſenſitiuus eſt potentia naturalis, appetitus verò rationalis eſt liber. Ideò ſubdit Damaſc. *l.4. c.23. & 42. Appetitus ſenſitiuus ducitur, non ducit.* Ad 2. conf. concedo ma. nego min. voluntas quippè eſt potentia actiua, non verò factiua deſcripta *loco alleg.*

39. Opp.2. mouens, & motum debent diſtingui ſubiecto, quoniam idem nequit mouere ſeipſum, alioqui idem foret in actu, & in potentia ſimul, & reſpectu eiuſdem, quod pugnat 1. *de generatione T.*17. Igitur voluntas non eſt potentia actiua. Diſtinguo ma. de iis, quæ mouentur motu organico, concedo: de iis verò, quæ mouentur motu inorganico, nego. vt Angelus mouet ſeipſum, intellectus intelligit ſeipſum. Nec implicat, vnum & idem eſſe in potentia ſubiectiua, & actiua, eſſeque in potentia formali, & in actu virtuali, vt abundè planum feci, *in phyſ. l. de motu.*

40. Opp.3. materia, & efficiens non coïncidunt, 2. *Phyſ.* 70. voluntas autem ſe habet tanquam materia, reſpectu motus, & mouens eſt cauſa efficiens. Igitur voluntas nequit eſſe actiua, & paſſiua, penes ſuos actus. Conf. mouens, & motum diſtinguuntur realiter, idem autem ad ſeipſum non eſt diſtinctio, nec relatio realis. Etenim relatiua realia ſunt oppoſita, vt patet *ex poſtprædicamentis.* Reſpondeo diſtinguendo ant. de materia tranſmutatiua, concedo: de materia receptiua, ſiue ſubiecto operationum nego. Ad conf. dico id verum eſſe de relationibus producentis, & producti: falſum verò de reliquis relationibus, cuiuſmodi ſunt relationes mouentis, & moti, de quibus fusè alibi.

41. Opp.4. ſi voluntas foret actiua, cum ſit debitè diſpoſita, & aptè approximata obiectis volibilibus, ſemper vellet, quia agens naturale approximatum paſſo agit neceſſariò, 2. *de anima* 52. ſi ſenſus eſſet actiuus, ſemper ageret, & ſi ignis haberet combuſtibile, ſibi approximatum, ſemper combureret, ergo ſi voluntas eſt potentia actiua, ſemper vellet. Nego ſequelam ant. id enim valet de agente naturali, non autem libero, cuiuſmodi eſt voluntas.

42. Opp.5. ex Auer. 12. *Met. com.* 36. balneum in re extra mouet res ſenſitiuas, quas ſcilicet mouet effectiuè, balneum autem in anima mouet voluntatem, ergo obiectum cognitum ciet effectiuè voluntatem. Concedo ma. diſtinguo min. per ſe, nego: per accidens, concedo. Id enim verum eſt tantum oſtenſiuè, non verò effectiuè.

43. Opp.6. à cauſa contingente, non fit effectus determinatus, niſi ab aliquo extrinſeco determinetur, cum ex ſe ſit indifferens, & indeterminata; voluntas autem eſt cauſa contingens, & indifferens ad volendum, aut nolendum, ergo determinatur ab intrinſeco principio, ſicque eſt tantum paſſiua. Conf. 1. primi motus non ſunt in nobis, ideò nec laudabiles, nec vituperabiles, vt tradit Theologorum cœtus. Conf.2. *Ad finem 6. Eth.* Interdum nobis nihil cogitantibus venit in mentem efficax cogitatio, quæ ſecum trahit voluntatem: hæc autem volitio non eſt à nobis, ergo ab extrinſeco, proindéque primus actus voluntatis eſt naturalis. Diſtinguo ma. de cauſa contingente naturali, concedo: de cauſa contingente libera, vti eſt voluntas, quæ ſeipſam liberè determinat, nego. Ad 1. conf. dico cum Scot. *Quodl.* 21. *M.* per 1. motus capi intellectiones, quæ partialiter cauſantur à phantaſmatibus, veluti ait Aug. 3. *de libero arb.* neceſſe eſt, viſis tangamur. Ad 2. conf. dico, data hypotheſi, voluntas paſſiuè ſe habet, non actiuè. Itaque tunc non elicit actum, vt quoque contingit in ſubreptione, potiſſimùm carnis.

Articvlvs V.

An intellectus moueat voluntatem.

44. Qui aſtruunt, vt Caiet. cit. à Fabro *in ant. art.* intellectionem eſſe principium quo volitionis, procul dubio putant intellectum mouere voluntatem, ad ſuos actus exercendos. Qui autem cenſent voluntatem eſſe totale principium ſuorum actuum, vt Scotiſt. *alleg. in dicto art.* planè aſſeuerant, intellectum non mouere voluntatem ad producendos ſuos actus. Voluntatem autem mouere intellectum ad ſpeculanda, & contemplanda hæc, vel illa obiecta, ipſumque auertere, vel conuertere ad meditanda eadem obiecta, vulgata, & aperta eſt Scholaſticorum ſententia.

45. Not. mouere potentiam ad agendum, nihil aliud ſibi velle, quàm reducere potentiam de actu 1. ad actum ſecundum, hoc eſt ipſammet potentiam excitare, & inducere ad agendum, quod euenit, cum potentia actu agit, & operatur. Bifariàm autem moueri poteſt potentia ad agendum, aut quoad exercitium actuum, cum excitatur potentia, ad hunc, vel illum actum promendum: vel quoad ſpecificationem, quando mouetur ad operandum, circa hoc, aut illud obiectum ſpecie diſtinctum. Rurſus obſerua, in actibus ſubitis, & repentinis, ſeu ſubreptitiis, voluntatem non cieri ab intellectu, ſed ab obiecto, vt in vehementi dolore, aut grandi delectatione, annuente Aug. nuper recenſito.

46. Aſſ. 1. dici poteſt, voluntatem ab intellectu moueri, oſtenſiuè, & conſiliatiuè. Eſt conſentanea Scot. cit. Probatur 1. ex illo vulgato Aug. 8. Trin. c.4. *Nihil volitum, quin præcognitum*, cum enim voluntas perhibeatur potentia cæca, neceſſe eſt, intellectus ipſi oſtendat obiecta volibilia: non eſt ergo incongruum aſtruere, oſtenſiuè intellectum mouere voluntatem.

Secundò, intellectus eſt veluti conſiliarius, & iuriſconſultus oſtendens voluntati, quæ ſunt bona, vel mala, iuſta, vel iniuſta, in cuius poteſtate deindè eſt, hoc, aut illud eligere, ad hoc, aut illud præſtandum ſe determinare, & applicare, legitima ergo eſt præpoſita aſſ.

47. Aſſ. 2. voluntas mouet intellectum ad intelligendum, eique imperat, vt conuertatur, aut auertatur, ab huius aut illius ſpeculatione. Congruit ſcriptis Doct. alleg. Probatur 1. voluntas eſt, veluti rex in regno animæ, viriumque eius nobiliſſima, vt oſtendi *l.5. de anima.* Intellectus verò eſt, ſicuti eius conſiliarius. Rex autem mouet, & imperat conſiliario, & omnibus qui ſub eius imperio degunt, dominatur igitur voluntas in intellectum.

Secundò, experientia nos docet, voluntatem ad libitum inducere, vel abducere intellectum à conſideratione, & ſpeculatione huius, aut illius obiecti, vt patet de iis, qui ſponte, & voluntariè dant operam potius vni, quam alteri ſcientiæ, aut arti. Iuſſui ergo voluntatis intellectus obtemperat, eiuſque iugo ſubiacet.

48. Opp. 1. intellectus in eſſe, & operari eſt prior

voluntate.

voluntate, 10. *Eth.*7. Ergo voluntas non mouet intellectum. Conſeq. tenet, mouere eſt agere, & moueri eſt pati, prius autem, & nobilius eſt agere, quam pati, authore Aug. 12. *ſuper Gen. ad lit.* Ergo voluntas non mouet intellectum. Diſtinguo ant. prioritate originis, & generationis, concedo: prioritatē perfectionis, & nobilitatis, nego.

49. Oppon. 2. prius, vt prius non dependet à poſteriori, vt ſæpè inculcaui, cum ergo intellectus ſit prior in eſſe, & operari, aptè infertur, voluntatem haud mouere intellectum ad meditandum, & contemplandum. Ant. patet, quia prius, vt prius poteſt eſſe abſque poſteriori, vt cauſa ſine ſuo effectu, & Deus ſine creatura. Reſpondeo maiorem eſſe veram, dummodo illud prius non ſubiiciatur imperio alterius, quod ſi alterius iuſſoi ſubſit, haud vera eſt. Nam ſubditus, & ſeruus licet ætate, & origine præcedant Regem, tamen Regi tempore poſteriori nato, obediunt. Iterum, quamuis media in eſſe antecedant finem, nihilominus, ipſa ad finem ordinantur. Pariter intellectus quidem origine præit voluntatem, tamen is ad hanc ordinatur, eiuſque iuſſum exequitur, & obſequitur. Vnde extat illud Anſel. a nobis aliàs allegatum; *Intelligimus, vt velimus, non verò volumus, vt intelligamus.* Et 9. Met. 15. *Poſteriora generatione, ſunt priora perfectione, proindéque voluntas cum ſit vltima origine, eſt tamen prima perfectione.*

ARTICVLVS VI.

An voluntas moueat cæteras potentias ad agendum.

50. PEnes triplex genus animarum, graduúmque, vegetantis, ſentientis, & intelligentis, triplicantur potentiæ, & facultates. Quædam enim pertinent ad vegetantem, vt generatiua, nutritiua, & augmentatiua. Quædam ſentienti congruunt, vt vires ſenſitiuæ internæ, & externæ, necnon appetitiua, & progreſſiua. Aliæ ſoli animæ intelligenti adaptantur, vt intellectus, & voluntas, de quibus omnibus fusè *in l. de anima.*

51. Not. ex Ariſt. 1. *Eth. cap. vlt.* & 1. *pol. cap.* 3. & Scot. 3. *d.* 33. *q. vn.* §. *Ad arg. principalia, ſub N.* imperium duplex eſſe, deſpoticum, & politicum. Deſpoticum, quod & ſeruile nominatur, eſt, quo quis imperanti non reluctatur, aut ſaltem difficillimè repugnat, ſic dominus imperat ſeruis ſuis. Politicum verò, quod & herile nuncupatur, eſt, quo quis imperanti poteſt repugnare, eique obſiſtere, ita ciues parent Magiſtratibus quibus nonnunquam reluctantur, & aduerſantur.

52. Aſſert. 1. potentiæ vegetantes non ſubduntur vlli dominio voluntatis deſpotico, aut politico. Conformatur Scot. nunc cit. Probatur 1. huiuſmodi potentiæ naturæ ductu, qui eſt neceſſarius, ſuas adminiſtrant operationes, ſiue quis vigilet, ſiue dormiat, ſiue quidpiam aliud agat. Nutritur enim, augetur, & id genus alia operatur. Hæc igitur vires nulli voluntatis imperio ſubiacent. 2. ſi voluntati obſequerentur, pro eius libitu, & motu operarentur, patet autem contrarium euenire. Siquidem in manu hominis non eſt, nutriri, & augeri, immò homo vellet ſemper ali, à quo plerumque impeditur, nedum à nutritione, verumetiam à reliquis actibus prædictarum facultatum, ergo tales virtutes ſub dominio voluntatis non comprehenduntur.

53. Aſſert. 2. potentia motiua, qua mouentur exteriora membra, dummodo rectè diſponantur, & non impediantur, parent nutui voluntatis deſpotico. Non eſt diſſentanea Scot. Probatur 1. ex 1. pol. 3. *Imperat animus, vt moueatur manus.* 2. ex Aug. 8. Conf. 9. *Et tanta eſt facilitas, vt vix à ſeruitio diſcernatur imperium.* Et 12. *Ciuit. cap.* 6. ſuffragantur Damaſc. 2. *fidei cap.* 16. & Anſel. *de concept. Virg. cap.* 4. Tertiò, experientia conſtat, nos mouere manus, pedes, & cætera membra, ad noſtrum libitum, nulla interueniente obſiſtentia, & repugnantia; ambulamus quippè cum volumus, vel ab ambulatione deſiſtimus, vel aliud quidpiam per membra externa exercemus, nullo interpoſito obice: ergo voluntas imperat eis, imperio deſpotico, & ſeruili.

54. Aſſert. 3. non ſemper voluntas ciet potentias, membraque externa, præeunte appetitu. Pugnat nonnullis cit. à Conimb. *diſp.* 4. *q.* 3. *art.* 4. quibus ipſi Conimb. fauent. Non diſcrepat Doct. ſuadetur tamen ſic, contra appetitum ſenſitiuum, mouemus externa membra, vt patet de Martyribus, qui contra naturalem appetitum, grauiſſimis tormentis, flagelliſque ſua membra Tyrannis, & lictoribus exponebant, & præſentabant. Iterum, nullo fine, etiam ſibi propoſito, & oblato, voluntas ad libitum, & nutum ſuum huiuſmodi membra poteſt excitare, & mouere: non ergo ad ea mouenda, neceſſe eſt præcedat actus appetitus ſenſitiui. An verò appetitus ſenſitiuus poſſit ciere membra externa, ſine iuſſione, & motione voluntatis, litigant Scholaſtici. Nam Caiet. & Th. 1. *p. quæſt.* 81. *art.* 3. parti affirmatiuæ adhærent, cæteri verò fauent negatiuæ. Priori parti aſſentio, quia non eſt deterioris conditionis appetitus ſenſitiuus hominis, appetitu ſenſitiuo bruti, hic autem mouet externa membra abſque motione voluntatis, cum brutum ſit voluntatis expers: ergo & ille. Immò plerumque nobis nolentibus exteriora membra ab appetitu ſenſitiuo excitantur, & inſurgunt aduerſus rationem, ſuperioremque portionem, vt conſtat de Chriſto, qui Luc. 22. *Factus eſt in agonia,* & ſecundum naturalem, & ſenſitiuum appetitum, ſiue portionem inferiorem mori nolebat, ideò alloquens Patrem, ait Matt. 26. *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* 2. Cor. 5. *Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri.* Et Eph. 5. *Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habet, ſed nutrit, & fouet eam.* Igitur ſine voluntatis nutu appetitus ſenſitiuus valet externa membra mouere.

55. Aſſert. 4. ſenſus interni, & externi, atque appetitus ſenſitiuus reguntur à voluntate, regimine non deſpotico, ſed politico. Non contradicit Scot. Excipit Th. 1. *p. q.* 82. *art.* 3. *ad* 2. cogitatiuam, tamen de omnibus probatur 1. Rom. 7. *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Et Iacob. 1. *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus.* 2. Aug. Tract. 26. in Ioan. *Trahitur animus amore,* vbi adducit illud Virg. 2. Ecloga.

Trahit ſua quemque voluptas.

Non obligatio, ſed delectatio, non neceſſitas, ſed voluptas, quantò fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Chriſtum, qui delectatur veritate, iuſtitia, & beatitudine. Et paucis interceptis, ſubdit. *Ramum viridem oſtendis oui, & trahis illam: nuces puero demonſtrantur, & trahitur, & quod currit, trahitur; amando trahitur, ſine læſione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur.* Tertiò ea reguntur imperio politico, quæ interdum non parent, vel ſaltem ægrè parent, huiuſmodi autem ſunt omnes ſenſus, propter apprehenſionem obiectorum in his firmam, & fixam. Obiecta quippè præſentia viſibilia debitè illuſtrata, non poſſumus non videre, audibilia non audire, tangibilia non tangere, & ſic de reliquis. Illæ ergo potentiæ obediunt voluntati, non deſpoticè, ſed politicè. Ma. patet ex deſcriptione imperij politici allata in præmiſſo not. Min. comprobat experientia quotidiana. Addo, quod interdum volumus, quæ tamen à ſenſibus attinguntur, vt liquet in ſomnijs, de actibus phantaſiandi, & de appetitu ſenſitiuo exprimunt loca Scripturæ prælleg.

56. Oppon. 1. appetitus ſenſitiuus trahit ad ſe voluntatem,

tatem, vt indicat Paulus Rom.7. *Non quod volo, hoc ago, ſed quod nolo, hoc facio.* Idem autem videtur dicendum de appetitu ſenſitiuo hominis ac bruti, atque hic trahit neceſſariò brutum, ergo ille neceſſariò trahit hominem. Diſtinguo ant. indirectè, & remotè, concedo: directè, & proximè, nego: quod innuit ſacer Tex. Gen.4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Et patet ex dictis *l. de Cælo q.3. art.3.* Et indicat Ariſt. 1. *Magn. mor. cap.*11.

57. Oppon.5. præcipitur in ſcriptura, vt caueamus ſenſus ab obiectis, quæ nos valent inducere in peccatum, vt Cant.6. *Auerte oculos tuos.* Hinc Greg. diſſerens de nocturnis illuſionibus, inquit. *Hoc malignos ſpiritus agere, superna diſpenſatione, benignè permittit, in electorum cordibus, ne ipſe ſaltem ſomnus præmio vacet.* Si ergo in ſomnis quis meretur, phantaſia eius ſubditur, voluntatis dominio diſpoſitico. Conf. in ſomnis recolliguntur magis vires internæ, feriatis ſenſibus externis; ob id in ſomnis fiunt diuinæ reuelationes, vt patet Matt.5. *Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph.* Ergo prænominatæ virtutes diſpoſitico voluntatis iuſſui obtemperant. Reſpondeo id tantum ſuadere ſenſus regi à voluntate, dominio politico. Nam quandoque voluntas illecta ab obiecto delectabili, cadit in malum, vt patet ex verbis tex. cit. ſubſequentibus. *Quia ipſe me auolare fecerunt.* Ad Greg. dico, Sanctos mereri in ſomnis, non per ſe, ſed occaſionaliter, quia poſt ſomnum, vigilantibus diſplicent obſcena, & gaudent bonis oblatis, à phantaſia, veluti peccator de bonis lætatur, & de malis triſtatur. Ad conf. dico recolligi vires naturales, non verò animales. Etenim ſomnus eſt quies animalium virtutum, cum intenſione naturalium, teſte Oibel. 2. *d.*25. *quæſt.*2. Ad aliud, quod ſubiicitur de diuinis reuelationibus dico, tunc homo potius agitur, quam agat, pluſque ſe habet paſſiuè, quàm actiuè.

QVÆSTIO II.

De actibus humanis.

ARTICVLVS I.

An primus actus voluntatis ſit liber.

1\. THOMISTÆ cum ſuo duce 1. 2. *q.*9. relati à Fabro *diſp.*9. *de Pœnitentia cap.*12 *n.*310. ſtatuunt primum actum voluntatis, eſſe naturalem, & neceſſarium, ideoque nullo modo liberum. Scot. verò, eiuſque diſcipuli 2. *d.*55. *quæſt. vn.* cenſent, tam primum, quàm ſubſequentes actus, eſſe liberos.

Pro huius difficultatis dilucidatione, & deciſione faciunt, quæ fusè aduerti, & ſtatui *Tract. de Angelis diſp.*2.*q.*6.& quæ attuli *art.*4. *q. præced. aſſert.*4. quibus prænotatis, & præſcitis.

2\. Aſſert. primus voluntatis actus eſt liber. Defendit Doct. *vbi ſupra.* Probatur 1. à principio libero prodeunt omnes actiones liberæ, ſicut à principio naturali proficiſcuntur actus naturales, & neceſſarij. Principium quippè diuiditur adæquatè, in naturale, & liberum, vt animal in rationale, & irrationale. Actus verò primus, ſicut reliqui poſteriores oriuntur à voluntate, ergo actus 1. eſt liber, ſicut cæteri quoque ſunt liberi.

Secundò, omnis actus voluntarius eſt liber, quandoquidem manet in poteſtate voluntatis, quæ ſuapte natura eſt libera. Ideò Aug. 2. *de lib. arb.* ait. *Niſi ea, quæ ſunt voluntaria, eſſent in poteſtate noſtra, voluntas non eſſet laudanda, nec vituperanda, immò nec monenda.* Qui autem aſtruit voluntatem non eſſe mouendam, à numero hominum eſt exterminandus. Actus autem 1. voluntatis eſt voluntarius: ſi enim quiſpiam ſurgat à ſomno, eique præſentetur aliquod obiectum, velitque illud, talis actus eſt liber, & primus. Nam ſi alteri eodem modo offeratur, nolitque idem obiectum, pariter hic actus eſt liber, vt bene proſequitur Aug. 12. *Ciuit. cap.*6. inquiens: *Si duo ſint æque affecti animo, & corpore, ſi idem obiectum prohibitum concupiſcant, alteruter cadit, ſanè id aliundè non prouenit, quàm à voluntate, quæ eſt libera, circa quodcumque ipſi oblatum concupiſcendum, quia vnus peccat, alter verò non peccat.* Itaque 1. actus voluntatis libertate pollet, ſicut cæteri eum ſubſequentes. Plura *Tract. de Angelis prealleg.*

3\. Opp.1. ille actus non eſt liber, qui eſt naturalis, & neceſſarius, ab alioque determinatus. In hoc enim actus naturalis differt, à libero: ſed 1. actus voluntatis eſt huiuſmodi; prodit namque à voluntate, vt eſt natura, & determinata ab obiecto, ſiue à principio extrinſeco. Igitur 1. actus voluntatis, non eſt liber. Concedo ma. nego min. ſiquidem voluntas ex ſe libera eſt, à nullóve determinata, propterea tam priores, quam poſteriores eius actus, liberi ſunt.

Opp.2. in quouis ordine eſt primum mouens, quod cætera eiuſdem ordinis mouet, authore Ariſt.7.phyſ.1. *Quidquid mouetur, ab alio mouetur.* Igitur voluntas producens primum actum, ab alio naturaliter mouetur, atqueadeò eius 1. actus non eſt liber. Diſtinguo ant. de motu naturali, neceſſario, & ſubordinato, concedo: de motu voluntario, libero, & non ſubordinato, nego. Ita exponendus eſt Ariſt. cit. loquens ibi de motu Cœlorum neceſſario, & ſubordinato. vt latè explicui *l. de motu q.*3. *art.*3. Reliqua, quæ hîc deſiderantur, habentur *loco prænominato.*

ARTICVLVS II.

An actus voluntatis ſit formaliter liber.

4\. PLerique recentes, inter quos ſunt Vaſquez 1.2. *diſp.* 34. *num.*15. Suarez, & alij cit. ab Arr. *diſp.*8. *de anima ſect.*4. *ſubſect.*4. affirmant actum voluntatis eſſe liberum extrinſece, & denominatiue, ita vt libertas ſit denominatio extrinſeca ipſi actui voluntatis. Cæteri autem Scholaſtici, nuncupatim Th.1.2. *quæſt.*19. *art.*1. & adducti ab Hurt. *diſp.*15. *de anima ſect.*6. *ſubſect.*2. aſtruunt actum voluntatis eſſe eſſentialiter, & formaliter liberum. His procul dubio ſubſcribunt Scot. eiuſque alumni, qui paſſim docent actum diuidi in naturalem, & liberum, ſicut potentia vninetsè ſumpta ſecatur in naturalem, & liberam, præſertim quia, iidem Authores aſſeuerant, omnem actum voluntatis eſſe liberum, tam in Deo, quàm in creatura, tam in beato comprehenſore, quam in viatore.

5\. Not. & recol. ex dictis *in Epit.l.*1. *quæſt.*4.*art* 9. *num.*30. *& l. de generatione, & corrup.* actionem dupliciter accipi, vno modo pro actione de genere actionis, altero modo pro actione de genere qualitatis, quæ eſt res acta, ſeu terminus actionis. In re autem noſtra, non ambigitur, vtrum actus voluntatis de genere qualitatis ſit liber intrinſecè. Sic enim cum ſit qualitas, & terminus ipſius voluntatis extrinſecè, & denominatiuè dicitur liber: ſed de actu, ſeu actione, quæ eſt de genere actionis, quæ dicitur elicitiu, quæve eſt in poteſtate voluntatis, ipſam eliciendi, vel non eliciendi, per quam homo meretur, vel demeretur, vtrum ſcilicet libertas ſit ei intrinſeca, & eſſentialis.

6\. Aſſert. actus voluntatis formaliter, & eſſentialiter

eſt

eſt liber. Deducitur ex Scot. *in ſuperioribus alleg.* Probatur primò, actus adæquatè diuiditur in naturalem, & liberum, actus autem naturalis intrinſecè, & formaliter eſt naturalis; quia ad vnum eſt determinatus: pariter ergo actus liber eſt formaliter, & eſſentialiter, quia eſt indeterminatus ad vtrumlibet.

Secundò, quorum principia intrinſecè, & formaliter differunt, arguuntur actus intrinſecè diſtincti, vt patet de nutritione, & augmentatione: actus verò voluntatis eſt à principio libero, quod formaliter diſſidet ab intellectu, qui eſt principium naturale, ergo actus voluntatis eſt intrinſecè, & formaliter liber. Ruſus, actus eſt formaliter verus, aut falſus, vt dixi in Log. lib. 4. agens de veritate, & falſitate: ergo actus voluntatis eſt formaliter liber, tum quia eſt meritorius, vel demeritorius, cùm etiam quia Spiritus ſanctus producitur per actum voluntatis Patris, & Filij, qui eſt intrinſecè liber, vt dixi *tract. de Deo trino, quæſt. an Spiritus ſanctus procedat liberè à Patre & Filio.* Quare ſi actus voluntatis eſt, liber formaliter eſt: ſicut ſi voluntas eſt, libera formaliter dicenda eſt.

7. Oppones primò, actus voluntatis dicitur liber, quia oritur à voluntate, quæ eſt potentia libera, veluti ſcamnum appellatur humanum, quia eſt ab homine fabricatum: igitur actus voluntatis eſt liber extrinſecè, & denominatiuè. Diſtinguo ant. actus principiatiuè eſt liber, quia elicitur à voluntate, quæ eſt libera, concedo: actus verò eſt liber formaliter, quia originatur à voluntate, nego. In ſe quippè, & intrinſecè eſt liber. Quemadmodum dixi *Tract. præcit. de Deo Trino diſp. 1.* Diuinas proceſſiones principiatiuè per intellectum, & voluntatem diſtingui: ſeipſis verò formaliter. Nec valet exemplum de ſcamno, quandoquidem ſcamnum tantum dicitur humanum terminatiuè, hoc eſt, quia eſt terminus potentiæ humanæ; verùm actus voluntatis eſt actus vitalis, intrinſecè, & formaliter liber.

8. Opp. 2. eodem modo philoſophandum eſt de actu libero, ac de actu vero, aut falſo: ſed actus perhibetur verus extrinſecè, nempè ab obiecto, de quo eſt. Veritas namque, ex dictis in Log. eſt conformitas rei, cum ſuis principiis: ergo actus voluntatis extrinſecè eſt liber. Concedo ma. Diſtinguo min. in ſe, & formaliter, nego: obiectiuè, & terminatiuè, concedo. Nam veritas duplex eſt, altera formalis, quæ competit actui vero, altera obiectiua, penes quam verſatur actus verus formaliter.

9. Opp. 3. actus liber verti poteſt, in neceſſarium: ergo eſſentialiter non eſt liber. Ant. patet de actu viatoris, qui eſt liber, deindè in comprehenſore eſt neceſſarius. Beatus namque neceſſario videt, & fruitur Deo. Ergo actus voluntatis, formaliter non eſt liber. Nego ant. ad eius probationem dico talem actum non mutari, ſed permanere eumdem actum liberum, licet voluntas beati præueniatur, ne in actum oppoſitum exeat. Ideóque ſemper perſiſtit eſſentialiter liber.

Articvlvs III.

An ſint actus indifferentes.

10. Hæc difficultas multipliciter moueri poteſt, ſcilicet de actibus humanis naturalibus, moralibus, meritoriis, deque his omnibus in genere, ſiue in ſpecie, aut in indiuiduo, ſiue in ſingulari. Quidam enim vt S. Bon. 2. *d.* 41. concedunt quidem actus indifferentes in communi, & in genere, non tamen in ſingulari, arbitrantes nullum actum ſingularem eſſe indifferentem, & neutrum. Alij vt Scot. tum hîc, tum etiam *in Rep. 2. d. 41.* vtroque modo admittunt actus indifferentes, tam in ſpecie, quàm in ſingulari, in eſſe moris, & meriti, non verò in eſſe naturæ.

11. Not. 1. nos hîc non diſſerere de actibus non humanis, qui ex ſola imaginatione prodire videntur, vt tollere à terra feſtucam, mouere brachium, barbamque tangere: ſed de actibus humanis, qui ſponte, & libere à voluntate proficiſcuntur, vt monet Doct. cit. *artè § Ad argumenta.* Hique inſpectari queunt in eſſe naturæ, aut in eſſe moris, aut meriti, vt infrà palam fiet.

12. Not. 2. ex Vorr. in præſenti, hæc tria inter ſe differre, ſubreptionem, deliberationem, & intellectionem: ſiquidem ſubreptio negat omnem præuiſionem intellectus; ideò dicitur ſubreptio, quaſi ſurreptio, ſiue fur rapiens. Deliberatio deſignat actum conſilij in agendis; ob id deliberatio eſt actus intellectus. Pertinet enim ad intellectum deliberare, & ad voluntatem ſententiare. Differt verò deliberatio ab intellectione, quia intellectio recipit omne intelligibile, & ſcibile, ſpeculatiuum, aut practicum: deliberatio autem circà practica, & agibilia occupatur duntaxat.

13. Not. 3. aliquod eſſe indifferens, tripliciter poſſe contingere Primò, pro vnibili determinabili, potentiali & contrahibili, ſic genus dicitur indifferens ad ſuas differentias, per quas contrahitur, & determinatur, & pariter materia eſt indifferens ad formas recipiendas. Secundò, pro æquali participatione aliquorum, vt ſi foret ſcutum participans æqualiter tantùm albedinis, quantum nigredinis, non eſſet album, nec nigrum, ſed indifferens. Tertiò, pro eo, quod mediat inter extrema, vt liberalitas inter prodigalitatem, & auaritiam, quo pacto capitur indifferens in præſentia, num ſcilicet inter bonum, & malum naturæ, aut moris aut meriti adſit actus indifferens, & neuter, qui nec ſit bonus, nec malus. Præterea, recolenda eſt triplex bonitas, & malitia naturalis, moralis, & meritoria adducta, & explicata *ſuprà l. 2. quæſt. 1. art. 2.*

14. Not. 4. ex Doct. 2. *diſt.* 41. *Rep quæſt. vn. §. de 3. bonitate*, quempiam poſſe referre actum ſuum ad debitum finem, tribus modis. Primò, actu, cum cogitans actu de fine, diligit eum, & propter eumdem met finem aliquid operatur. Secundò, virtute, cum quis proponit aliquid operari, propter Deum, & operando non ſemper actu refert illud opus ad Deum. Tertiò, habitu, cum quis habens habitum charitatis poteſt referre omnem ſuum actum ad Deum. E regione actus poteſt non referri, & non ordinari ad Deum, tripliciter. Primò, negatiuè, quando nec actu, nec virtute, nec habitu, ad finem refertur. Secundò, priuatiuè, quando non eſt idoneus actus ad referendum, vt peccatum veniale, quod licet cum charitate ſe compatiatur, tamen non eſt aptum cum charitate tendere in Deum. Tertiò contrariè, quandò opponitur charitati, vt peccatum mortale. Dubitatur autem quinam ex his actibus, valeant eſſe indifferentes, & neutri.

15. Aſſ. 1. inter bonum, & malum naturale non datur actus medius, & indifferens. Ita Scot. *in Rep. alleg. §. Ad q. dico.* Probatur primò, Dionyſ. 4. de diuinis nominibus. *Bonum eſt ex integra cauſa, & malum ex quocumque defectu*, vel ergo actus naturalis habet omnia requiſita ad eius eſſe, & eſt bonus, vel aliquid ei deeſt, & eſt malus. Igitur inter ea non intercipitur medium.

Secundò, inter poſitiuum, & priuatiuum non interuenit medium vt inter formam, & priuationem eius, 1. *Phyſ. T. 67. & 68.* Actus autem bonus eſt ens poſitiuum, & actus malus eſt ens priuatiuum, ex dictis *l. 3. q. 2 art. 3.* Igitur inter bonum & malum naturale, non cadit medium, ſicut inter ens, & non ens nihil mediat.

16. Aſſ. 2. in eſſe moris poteſt eſſe actus neuter, hoc eſt nec bonus nec malus moraliter. Ita Doct. cit. Probatur primò, Ariſt. 10. *Eth.* 5. & 9. ſcribit: *Homo nec bonus, nec malus eſt, poteſt verò eſſe bonus, vel malus*, vt indicaui in præfatione huius operis. Et 2. Eth. c. 1. *Habitus iuſtitiæ gignitur ex operibus iuſtis, non tamen iuſtè factis*, ideſt ex virtute iuſtitiæ prodeuntibus. Hic verò actus nec eſt bonus, nec malus moraliter, quandoquidem non naſcitur ex virtute: ergo eſt neuter. Secundò, inter iuſtum, & iniuſtum mediat non iuſtum.

Itidémque actus præcedentes virtutes, nec boni, nec mali ſunt: atque actus ſubſequentes viſiutea nullam inducunt bonitatem, aut malitiam moralem. Conceduntur igitur actus indifferentes morales.

17. Aſſert. 3. in genere meriti habentur actus indifferentes, nempe nec meritorij, nec demeritorij Tenet idem Doct. *vbi ſuprà*, quem ſequuntur Aut. *ibid quaſt vn.* & Maior *queſt.* 2. Probatur 1. ex Aug. *epiſt.*.. & Hieronym. ab ipſo Aug. ibi relato. *Bonum eſt continentia, malum eſt luxuria, inter vtrumque indifferens ambulare, digerere alui ſtercora, capitis naribus purgamenta proiicere, ſputa reumatis iacere, hoc nec bonum, nec malum eſt, ſiue enim feceris, ſiue non feceris, nec iuſtitiam habebis, nec iniuſtitiam.* 2. habens virtutem non tenetur in omnibus ſuis actibus vti virtute, & promere omnes actus ex virtute. Id enim durum eſſet, & valdè difficile, foretque veluti iugum antiquum, quod nec nos, nec patres noſtri portare poſſemus. Vt ſcilicet quis peccato mortali affectus, in cunctis actibus ſuis, peccaret mortaliter, aut venialiter, aut exiſtens in gratia ſemper mereretur: ſed tantum quando occurrit, & patet; ideò extant præcepta affirmatiua, quæ obligant ſemper, ſed non pro ſemper. Exemplo id illuſtrat Seraphicus, ſi quis comedat, vt ſatisfaciat appetitui naturali, talis actus non eſt meritorius, quia non refertur ad Deum, nec demeritorius, cum ſit naturæ conformis: peccatum verò non conſonat, ſed diſſonat naturæ. Ergo eſt neuter, proindéque admittitur actus, nec meritorius, nec demeritorius.

18. Aſſert 4. nedum dantur actus indifferentes in communi, ſiue ex genere, & ſpecie, verumetiam in ſingulari Aſſ. eſt bipartita 1. pars legitur in Scot. cit. *§. Aliter poſſet dici.* Et probatur 1. *ex* 2. *Eth.* 1. à nobis adducto *in* 2. *aſſ.* 2. ex aliis *ibid. prælatis.* Secunda pars eſt eiuſdem Doct. *in Rep.* cit. quam probat authoritate Boëtij *in cap. de qualitate*, affirmantis, iniuſtitiæ contraria eſt iuſtitia, ſicut illiberalitas, liberalitati, medium autem eſſe poteſt in eo, qui prius non habuit iuſtitiam, non propriè dicitur iuſtus, nec iniuſtus, ſed noniuſtus. Prætereà, poſſibile eſt, hominem operari non ſecundum omnes circumſtantias neceſſarias, ad actum bonum moralem, nec contra bonos mores operari, vt ſi quis largiatur eleemoſinam pauperi, neque propter Deum, neque propter alium finem ab ipſo propoſitum, & intentum. Cùm ergo huiuſmodi actus non ſit bonus, nec malus moraliter, infertur eſſe actum neutrum, in ſingulari. Eò vel maximè, dari poteſt finis indifferens, ad bonitatem, & malitiam. Nam, vt arguit Aut. memoratus, velle præſtare, quod placet, & experiri libertatem, videtur eſſe indifferens, in his, quæ non ſunt prohibita. Placet autem Deo, hominem vti libero arbitrio, quod ab ipſo accepit, & in quo relictus eſt, in his potiſſimum, quæ ei non præcipiuntur, nec prohibentur. Igitur admittendi ſunt actus neutri, in ſingulari, & in ſpecie.

19. Opp. 1. inter habitum, & priuationem non interuenit medium, quia 10. *Met.* 15. oppoſita priuatiua ſunt oppoſita contradictoria, inter quæ nihil mediat, 4. *Met.* 27, bonum autem, & malum opponuntur priuatiuè; malum quippè formaliter aliud non ſibi vult, quam priuationem boni, ex aſſertis *l.* 3. *quæſt.* 2. *art.* 3. Cùm ergo omnis actus ſit bonus, vel malus, nullus actus eſt indifferens. Diſtinguo ma. abſolutè, nego: reſpectu loci apti, & temporis conuenientis, quo aliquid eſt capax recipiendi nonnullam perfectionem, concedo; vt catulus ante nonum diem non eſt videns, nec cœcus, ſed non videns. Quare ille actus eſt bonus, aut malus, qui debet habere bonitatem, aut malitiam, non ſic omnis actus, vt rectè deducit Scot. 2. *cit. D.*

20. Opp. 2 ex iteratis actibus generatur habitus; ſi ergo forent actus difformes, ex illis gigneretur habitus indifferens, quod non videtur probabile; cum enim omnes actus ſint conformes iudicio practico, vel eidem difformes, ſi detur 1. ſicut actus eſt bonus, pariter, & habitus. Si concedatur 2. quemadmodum malus eſt actus, vtique eſt habitus, non ergo admittendi ſunt actus indifferentes. Concedo ſequelam. Etenim ſicut eliciuntur actus neutri, ita ex illis comparatur habitus neuter, cui ſatis eſt ſi fuerit conſentaneus iudicio practico indifferenti.

21. Opp. 3. bonitas moralis non ſolùm penes obiectum, verumetiam penes debitas circumſtantias, præcipue finis, decerpitur; omne autem agens intellectuale debet agere propter bonum finem. Ergo ſi omnis actus intenditur ob finē, conſequenter omnis actus ſingularis bonus eſt, aut malus. Ma tanquam vera ab omnibus conceditur. Min. ſuadetur, agens rationale debet dirigere ſuam operationem ad finem rectum, alioqui irrationabiliter ageret ac proinde eius actus foret malus. Concedo ma. nego min. quia homo non tenetur ſemper elicere bonum actum, ſed aliquando poteſt promere actum neutrum, vt tangere naſum, fricare barbam & huiuſmodi, quæ non cadunt ſub meritum, aut demeritum.

22. Opp. 4. Si homo non teneatur ſemper bene operari, nullum foret verbum otioſum, quod pugnat Matt. 12. *De quocumque verbo otioſo reddetis rationem.* Et SS. PP nuncupatum Baſ. *in regulis breuioribus, interrog.* 21. & Bern. *ſerm. de triplici cauſalitate.* Verbū autem otioſum eſt, quod caret honeſto fine, etſi alias ſit indifferens. Nullus ergo eſt actus neuter. Nego ſequelam ma. ad min. dico, ſecundum Chryſoſt. per verbum otioſum intelligi verbum cauillatorium, & calumnioſum. Chriſtus enim arguit Phariſeos, iniuriis, calumniiſque ipſum afficientes. Maximè, quia verbum otioſum, perhibetur quod afferre valeret nonnullam vtilitatem, & præſtare aliquod bonum, & non præſtat vt verbum fabuloſum, iocoſum, & irritum in colloquiis, & conuiuiis prolatum. Non autem ſcriptura, nec PP. intendunt, quod ſi quis feſtucam à terra tollat, eamque in liquore intingat ad eummet deguſtandum, vel aliquem moneat vt auferat à vulto ſuo pulicem, ſint verba otioſa, de quibus in die iudicij reddituri ſit rationem.

23. Opp. 5. ſi priuatio debiti finis in actu humano, non facit actum malum contrariè, etiam priuatio cuiuſlibet alterius circumſtantiæ non conſtitueret actum malum contrariè, ſicque actus coniugalis in Eccleſia, & conſimiles, non erunt mali, quod contradicit veritati, & dogmati orthodoxo. Accedunt PP. Chryſoſt. hom. 16. in epiſt. ad Epheſ. *Bonum non feciſti, hoc eſt feciſſe malum.* Hieronym. 1. contra Pelag. ad initium. *Omne quod dicitur, aut eſt, aut non eſt, & inter bona, aut mala debet numerari.* Et Epiſt. 89. *Non eſt indifferentia inter bonum, & malum, ſicut Philoſophi diſputant.* Atque Auguſt. l. de vtilitate credendi cap. 12. *Omne factum, ſi rectè factum non eſt, peccatum eſt. Nec rectè factum vllum eſſe poteſt, quod non à recta ratione proficiſcitur.* Et 2. de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 18. *Voluntas aut eſt bona, vel mala.* Nullus ergo ſtatuendus eſt actus indifferens. Reſpondeo per diſtinctionem, ſi adſit circumſtantia priuatiua, nego actum eſſe malum contrariè? Quod ſi extet circumſtantia repugnans, concedo talem actum eſſe malum contrariè. Si autem interdum quidam actus carens quadam circumſtantia, perhibeatur malus contrariè, id contingit non propter carentiam eius circumſtantiæ, ſed quoniam apponitur circumſtantia repugnans. Sæpè namque habitus, vel actus, mali ſunt contrariè, qui nominibus priuatiuis nuncupantur, vt imprudentia, illiberalitas, notante Simpl. in Prædicam. relato à Doct. *Quol.* 18. *art.* 1. Ad PP. dico exponendos eſſe, non abſolute, ac ſi nullus actus voluntatis valeat eſſe indifferens, ſed reſpectiuè, quod eſt dicto, reſpectu actus iuſtitiæ, & præcepti. Ita enim homo vel amplectitur iuſtitiam, & eſt actus iuſtus, & bonus: vel iniuſtitiam, & eſt actus iniuſtus, & malus, quan-

do

do nimirum ſeſe offerunt locos, & tempus, quibus quis tenetur ſeruare diuinum præceptum, bonumque opus operari, vt liquidò conſtat ex ſuperioribus.

ARTICVLVS IV.

An imperium ſit actus voluntatis.

24. CAiet. 1. 2. *quaſt.*17. *art.*1. Medin. & Vaſquez tuentur imperium eſſe actum intellectus. Scot. autem 9. *Met. quaſt.*15. §. *ſed quomodo, quaſt.*4. *prol.*4. *d.*49. *q.*4. *verſ. Tertium medium.* Et *d.*14. *quaſt.*2. *concl.*4. Necnon 3. *d.*6. *quaſt.*1. §. *Ad* 1. Faber *diſp.*9. *de Pœnitentia cap.*9. Caſtr. *l.*1. *de lege pœnali cap.* 1. *&* 2. & alij ſuſtinent imperium eſſe actum voluntatis. Pro cuius captu, & intellectu.

25. Not. imperium bifariàm inſpectari. 1. formaliter, & præcisè, ſic captum imperium eſt actus voluntatis, qui *quaſt.*4 *prol.* diuiditur in actum elicitum, & imperatum. 2. concomitanter, quo pacto eſt actus intellectus. Niſi enim lex, ſiue decretum, ſiue volitio illa, quæ dicitur imperium, explicetur, & intimetur, nequit vllum obligare, ad eius obſeruantiam. Ad nihil quippè tenetur quiſpiam, niſi id nouerit quod ei mandatur: ob id neceſſaria eſt legis promulgatio, & intimatio, quæ licet imperio ſit neceſſaria, tamen ei eſt intrinſeca, & concomitans ratione ſubiecti, in quo exerceri debet.

26. Aſſert. imperium formaliter eſt actus voluntatis. Defendit Doct. locis prærecenſitis. Probatur 1. Anſel. *l. de conceptu Virg. cap* 4. *Voluntas mouet ſe, contra iudicium aliarum potentiarum, mouetque cæteras potentias, ſecundum imperium ſuum.* Et Aug. 17. Ciuit. cap. 4. *Voluntas vtitur omnibus aliis potentiis.*

Secundò, eius potentiæ eſt actus, cuius eſt exercitium, vt liquet de viſione, quæ eſt actus potentiæ viſiuæ, à qua producitur, & exercetur, non autem auditus, aut alterius potentiæ, cuius non eſt producere, nec exercere ipſam viſionem. Imperium autem à voluntate exercetur. Imperat namque voluntas intellectui, & reliquis potentiis, veluti Rex in ſuo regno, & Imperator in ſuo imperio. Igitur imperium eſt actus voluntatis. Reſpondent Med. & alij, conceſſa ma. negando min. Aiunt enim voluntatem eſſe Reginam, quidem in regno animæ, at intellectum eſſe Regem, & Imperatorem. Contra, imperium formaliter obligat inferiorem, ad ipſum cuſtodiendum, & ſi non obliget, propriè non eſt imperium, ſed locutio, monitio, & conſultatio ſunt actus intellectus. Obligare autem aliquem ad aliquid ſeruandum, eſt actus voluntatis, vt ſignificatur Matt. 8. *Dico huic fac hoc, & facit.* Et ibid. 6. *Fiat voluntas tua.* Deinde, imperium non eſt actus naturalis, & neceſſarius, vti eſt actus intellectus, ſed liber. Qui enim imperat, poteſt non imperare. Vnde non quod Princeps nouit, & intelligit, ſed quod ei placet, legis habet vigorem, vt habetur *l.*1. §. *de conſtitutione Princ.* Iterum, eius eſt imperare, qui eſt nobilior; ideò Ariſt. 1. *Met.* 2. ſapientes; & ingenioſi aliis præeſſe, & imperare debent: at voluntas eſt præſtantior reliquis potentiis, vt alibi probaui. Igitur imperium eſt actus voluntatis.

27. Opp. 1. 6. *Eth. cap.*8. *& inde*, imperium eſt actus prudentiæ, quæ ſpectat ad intellectum. Igitur imperium eſt actus intellectus. Idque deducitur *ex Prouerb.*8. vbi ſapientia loquens de ſeipſa inquit. *Per me Reges imperant, & Potentes decernunt iuſtitiam.* Conf. 2. *l.* 1. *pol.* 3. *Ratio imperat corpori, imperio ſeruili, vt Dominus ſeruo, & appetitui ſenſitiuo imperio politico, vt Magiſtratus Ciuibus,* & 2. Eudem. 2. *Ratio imperat affectionibus.* Conf. 2. 10. *Eth.*7. & 8. locatur felicitas in actu intellectus: imperium ergo pertinet ad intellectum. Expono ea loca, per diſtinctionem. Directiuè, & dictatiuè, concedo. Intellectus quippè dictat, & præſcribit, quid ſit faciendum, mandandum à voluntate, & exequendum: formaliter verò, nego. Nam quæ proponit intellectus, & quæ recta ratio dictat, deindè voluntas eligit, & imperat executioni mandandum. Inſinuante Ariſt. 1. *Eth* 3. *propè finem.* Hoc quoque modo capitur locus Prouerb. cit. ſapientiæ quippè eſt dirigere, ordinare, & conſulere, quæ agenda ſunt, quæve non agenda, vt conſiliarius Regi conſulit, oſtenditque ea, quæ in regno ſunt obeunda: poſtmodum verò Rex ad ſuum libitum iubet, & per ſuos Miniſtros operatur. Sic etiam intelligitur Aug. hom. 16. *Non poteſt fieri, vt habeat mala facta, qui habet cogitationes bonas. Facta enim de cogitatione procedunt. Nec quiſquam poteſt aliquid facere, niſi prius processerit iuſſio cogitationis.* Ad 1. conf. per rationem Philoſophus accipit omnem potentiam naturæ rationalis, putà intellectum, & voluntatem. Dicimus enim intellectum oſtendere, & proponere voluntati, quæ agenda ſunt, ipſam verò voluntatem eligere, & iubere præſtari, quæ præſtanda ſunt ab aliis facultatibus. Hinc forè 1. *Magnorum mor. in fine* ait, cuncta procurat, præſcribens Domina eſt. Ad 2. conf. dico intellectum quidem excellere cæteris potentiis cognoſcitiuis, voluntatem verò, & cognoſcitiuis, & appetitiuis prælucere. Ariſt. verò ſtatuit felicitatem in actu intellectus, quia non potuit attingere nos eſſe Deo fruituros, cumque id ex Deo reuelante, nobis innoteſcat duntaxat.

28. Opp. 2. ſi imperium foret actus voluntatis, aut eſſet volitio, aut nolitio, non 2. quia nolle, non eſt imperare. Nec 1. quia etſi ego nouerim Præpoſitum meum aliquid velle, tamen id præſtare non teneor, niſi mandet, mihique præcipiat obeundum. Munus ergo voluntatis, non eſt imperare. Conf. 1. Index poteſt aliquid præcipere, tamen nolle id efficiendum. Conf. 1. oſtenſa voluntate Superioris inferiori, inferior non tenetur ei obedire, niſi ſuperior ei præcipiat, quid velit. Reſpondeo eſſe volitionem ſuperioris efficacem, cui tenear parere, ſi eam ſciuerim. Ad 1. & 2. conf. per idem patet. Id enim conceditur voluntate inefficaci, negatur verò voluntate efficaci.

29. Opp. 3. imperare nihil aliud ſibi vult, quàm inſinuare, & intimare legem ſuperioris, ab inferiore ſeruandam. Si enim non intimetur, nec promulgetur, inferior non tenetur eam cuſtodire. Inſinuare autem, & intimare eſt intellectus, ergo & imperare. Diſtinguo ma. formaliter, nego: concomitanter concedo, vt manet explicitum in præpoſito not.

30. Opp. 4. idem videtur eſſe philoſophandum de imperio, ac de oratione, hoc tamen diſcrimine interceptu, oratio eſt inferioris indigentis, ad ſuperiorem abundantem, & potentem præſtare, quod ab Oratore petitur. Oratio autem eſt actus intellectus. Deſcribitur enim eleuatio mentis in Deum. Ergo quoque imperium pertinet ad intellectum. Concedo ma diſtinguo min. per diſtinctionem allatam in reſp. præcedentis oppoſitionis. Præſertim quia nonnunquam ſolo affectu voluntatis oramus, vt conſtat de oratione iaculatoria. Ideò ſubdit Bagnacabal. *Tract. de orat. Oratio non tam in actione intellectus, quàm in affectione voluntatis conſiſtit.*

LIBER QVARTVS.

De Paſſionibus.

1. DVo in hoc libro præmooeo cooſideranda de paſſiooibus, qnaotum ad moralem Philoſophum ſpectat, difficultatem ſeilicet,& vtilitatem earum. Paſſiones quippè cognitu ſunt difficiles, præſertim voiuersè ſumptæ, vt aduertit Aur. 3. *d.*15. *q. vn. art.*1. maiorique ſtudio ſubiiciuntur, & grandiori labore comprimuntur, vt oos qootidiana docet experientia. Taoti autem momenti, & emolumenti cenſentur, vt ab his omnes virtutes propemodum, earumque fructus pendere videantur, vt eleganter tradit Lact. 6. *Inſt. cap.*5. Et noo obſeurè indicat Aug. *Epiſt.*5 s. De iſtis verò duplex ioſtituitur quæſtio, vna de paſſionibus in communi, & altera de paſſionibus in particulari.

QVÆSTIO I.

De Paſſionibus in communi.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Paſſio.

2. PAssio eſt nomen æquinoeum, ideò diſtinguendum eſt, ſicut cætera æquiuoca, vt monui in Logica, eiuſque acceptiones præcipuæ ſunt addacendæ, & explanandæ, vt præilsnt Vorr. 3. *d.*19. *art.*1. & *d.*50. *art.*1. Racon. *diſp.*3. *de paſſionibus animi ſect.*1. *q.*1. & Conimbr. *diſp.*6. *q.*3. *art.*1. Paſſio sutein 1. vſurpatur pro conceptu mentis, teſte Ariſt. 1. *perih. c.*1. voces ſunt ſigna earum paſſionum, quæ ſunt in anima, ideſt conceptuum. Ob id intellectus recipiens conceptum, ſiue intellectionem, pati dicitur, 3. *de anima T.*2. *& inde.* Atque paſſio penes ipſius nominis notionem, deriuatur à verbo patior. Eſt enim eius verbale, notante Alen. 3. *p. q.*17. *m.*1. *art* s. Secundò, pro proprietate cuiuſcumque rei, cuius meminit Doct. *in Rep.*1. *d.* 26. *q.* s. & *d.*8. *q.*5. *&* 3. *d.* 29. *q. vn.* 3. pro qualitate parum durante afficiente ſenſum externum, de qua Ariſt. *in prædicam. c. de qualitate.* 4. pro relatione extrinſecùs adueniente paſſi ad agens, per quam conſtituitur prædicamentum paſſionis, & de hac mentionem facit Scot. 4. *d.*13. *q.*5. *infrà H. poſt Gilb l. de ſex principiis.* 5. pro corruptione, & læſione ſubiecti, in quo recipitur, ſic ignis patitur per aquam in ipſum proiectam, & homo patitur, cum vulneratur. Huius meminere Ariſt. 6. *Top. c.* s. & Scholaſtici 3. *d.*19. 6. pro commotione, & perturbatione, ſiue affectione animi, ſiue potentiæ appetitiuæ, de qua Aug. *Tract.*46. *in Ioan.* & Ariſt. 1. *Magn. mor. c.*8. & alibi paſſim. Et *de hac ſermo eſt in præſentia.*

3. Not. 1. appetitum generatim captum diuidi in rationalem, & irrationalem. Ille eſt voluntas, iſte appetitus ſenſitiuus nominatur. Vtriuſque duæ extant vires, concupiſcibilis, & iraſcibilis, prior circa bonum honeſtum, & delectabile, poſterior verò circa stduum, & obtentu difficile occupatur, vt in ſequenti lib. abundè tradetur.

4. Not. s. cor quandiu suimal viuit, penes ipſius temperiem, & proportionem naturalem moueri, motu perenni dilatationis, & contractionis, iuxts exigentiam vitæ animalis, curſumque eius conſuetum. Eſt enim talis naturæ, cui debetur huiuſmodi prænominatus motus, ad hoc vt animal opera vitæ adminiſtret, & membra eius viuant. A corde namque, tanquam origine, & fonte vitæ, reliquæ partes animalis regulantur, vt tangit Doct. *in Rep.* 3. *d.*15. *quæſt. vn. ad* 4. Quod ſi excedst dictum motum, hoc eſt pluſquam more ſolito conſtringatur, cauſatur dolor, & mœror: at ſi amplius quam ſolet, dilatetur, exoritur gaudium, & delectatio, vt inſigniter ediſſerit Aug. nuper alleg.

5. Aſſert. paſſio vniuersè ſumpta rectè definitur, motus, ſiue commotio potentiæ appetentis ex apprehenſione boni, vel mali. Præſupponitur à Doct. præcit. In idem recidit definitio Remigij alleg. & approb. à Vorr. 3. *d.*50. *art.*1. Motus animi apprehenſione boni, aut mali. Excepta vocula, *animi*, loco cuius ponitur à nobis, potentiæ appetentis, vt ſtatuatur generica, & vniuerſalis definitio comprehendens cunctss paſſiones, tam appetitus rationalis, quàm ſenſitiui. Explicatur priuſquam probetur. Dicitur *motus*, putà exuberans, vel deficiens, quia vt aduerti *in* s. *not.* Paſſio fit per motum cordis inſolitum, & extraordinarium. Additur potentiæ appetentis, vt denotetur eius origo, & ſubiectum, quod eſt vterque appetitus præteceuſitus. Ideò homo, & Angelus paſſionum ſunt compotes, authore Scot. 3. *d.*33. *quæſt. vn.* & *in Report. ibid. poſt Aug.* 14. *Trin. cap.* 5. *&* 6. Apponuntur reliquæ particulæ, vt diſtinguatur à iudiciis, & opinionibus contra Chryſippum relatum à Tullio 4. *Tuſculanarum qq.* exiſtimantem, paſſiones eſſe iudicis, & opiniones. Necnon aduerſus Racon. qui loco cit. arbitratur appet. tui ſenſitiuo tantum paſſiones adaptsſi, cum tamen alibi aſſeruerit iraſcibilem, & concupiſcibilem, quæ ſunt earum ſubiectum immediatum, voluntati congruere. Sic explicata definitio paſſionis, facilis eſt probatu. Apta enim, & genuina rei definitio genere, & differentia conſtat, vt crebrò dictum eſt: illa autem definitio ex vtroque coaleſcit; eius quippè genus eſt motus, & reliqua ſunt differentia. Idonea ergo eſt prælata definitio. Addo, quod nihil ſuperflui, atque diminuti continet, vt poſtulat recta definitio, & patet diſcurrenti per ſingulas eius particulas, ergo eſt probè tradita.

6. Oppones primò, D. Damaſc. s. *fidei cap.*22. definiens paſſionem inquit, *Paſſio eſt motus virtutis appetitiuæ ſenſibilis, ob imaginationem boni, & mali.* Ergo paſſio propriè eſt viris appetitus ſenſitiui, & materialis, non verò rationalis, & ſpiritualis. Reſpondeo Damaſc. loqui tantum de paſſione ſpecifica, ſpectante ad appetitum ſenſitiuum. Nos verò verba facimus de paſſione generica, continente paſſiones vtriuſque appetitus. Quod ſi locus Dsmaſc. hanc non patiatur interpretationem, in hoc dimittendus eſt, & amplectendus Remigius, qui non

eſt

eſt minoris authoritatis. Scio pro contraria parte, allegari Auguſt. 9. *Ciuit.* 5. qui ſanè ibi ſolum diſſerit de paſſione; appetitui ſenſitiuo conueniente, alibi verò præſertim locis præadductis expreſsè docet paſſiones conuenire, etiam appetitui rationali.

7. Oppones ſecundò, paſſiones à corde ſuam ducunt originem; vt adnotaui ſuprà: cor autem eſt materiale, & ſenſibile, ergo ſoli appetitui ſenſitiuo paſſiones competunt, & adaptantur. Concedo ma. diſtinguo min. cor corporeum, & carneum concedo: cor ſpirituale, & immateriale nego, cuius meminit Saluator Matt. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ.* Et Pſal. 59. *Cor mundum crea in me Deus.*

ARTICVLVS II.

Quotuplex ſit paſsio.

8. MVltæ à Philoſophis, & Theologis circumferuntur paſſionum diuiſiones, præcipuas, & ad rem noſtram quoquo modo pertinentes ſeligo, & explico, quarum prima eſt in paſſiones culpabiles, & pœnales, tacta à Doct. 3. *d.* 20. *quæſt.* 1. *E.* Illæ ſunt ex defectu, & peccato, innuente Dauid Pſal. 118. *Defecit in ſalutare tuum anima mea.* Iſtæ ſunt ad ferendam pœnam, pro ſuis, aut alienis culpis, & quidem pro ſuis, vt Fratres Ioſeph Gen 42. *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in Fratrem noſtrum.* Pro alienis verò, vt Chriſtus, de quo Eſa. 53. *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.*

9. Secunda, eſt in naturalem, & animalem, allata, & explicita ab Alen 3. *p. q.* 17. *m.* 2. *art.* 2. & Dur. 3. *d.* 15 *q* 2. *n* 5. Naturalis late ſumpta poteſt competere ſubiecto recipienti formam, vel abiicienti, ſiue ea forma ei conueniat, aut diſconueniat, ſic Luna patitur, cum recipit lumen, & ignis, cum frigiditas calori eius contraria in ipſum inducitur: propriè tamen paſſio naturalis dicitur, cum forma, quæ recipitur in ſubiecto, eſt ei diſſentanea, & contraria, vt aqua recipiens in ſe calorem propriè pati perhibetur, & qui infirmatur, propriè patitur non verò, qui ſanatur. Animalis eſt motus appetitus ſenſitiui ex apprehenſione obiecti diſconuenientis, aut conuenientis, ſi amplè capiatur, ſtrictè verò ſumpta reſpicit obiectum diſconueniens, quo pacto, qui dolet, & triſtatur, magis propriè pati dicitur, quam qui gaudet, & delectatur. Sic prædicantur, & celebrantur paſſiones Chriſti, eiuſque Martyrum. Licèt autem hæc, quæ dicta ſunt, veritatem ſortiantur, attamen vſus obtinuit, vt quælibet forma, & qualitas in ſubiecto recepta, dicatur paſſio, ſiue conſentanea, ſiue diſſentanea ei ſit; & ita de paſſionibus loquuntur Philoſophi, cum de his tractatum inſtituunt, & perſoluunt.

10. Tertia, ex Aug. 14. *Ciuit cap.* 3. & Hieron. *in com. ad c.* 1. *Ezech.* in gaudium, & mœrorem, ſpem, & timorem. Hæ cenſentur quatuor præcipuæ, veluti aliarum fines, & termini notante Ariſt. 2. *Eth.* 1. & canente Virg. 6. *Æn.*

Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque.

Quemadmodum enim mare, à quatuor ventis principalibus commouetur, & concitatur: ſic cor hominis, quod mari ſimile dicitur Eſa 57. *Cor impij quaſi mare feruens* à quatuor paſſionibus prænarratis conturbatur, & exagitatur, ad quas ſedandas, & compeſcendas, inuentæ, datæque ſunt quatuor virtutes cardinales, de quibus in ſeq. lib. Hæc autem potius ſubdiuiſio paſſionum, quam diuiſio exiſtimanda eſt, vt monſtrabitur, in proxima partitione.

11. Quarta, in concupiſcitiuam, & iraſcitiuam, ſiue in paſſiones appetitui concupiſcibili, & iraſcibili reſpondentes. Vt enim ex dicendis, virtus ſcinditur, in intellectualem, & moralem; ſic nihil vetat, quin paſſiones ſecentur in eas, quæ appetitui concupiſcibili congruunt, & in alias, quæ iraſcibili accommodantur. Hæque poſtmodum in diuerſa membra, & varias ſpecies ſubſecantur. Nonnulli ſiquidem duodecim conſtituunt, ſex ad concupiſcibilem, & totidem ad iraſcibilem ſpectantes. Alij vndecim tantum enumerant, ſex dantes concupiſcibili, & quinque iraſcibili attribuentes, vt præſtant Conimb. *diſp.* 6 *q.* 5: *art.* 2. & Bacon. *diſp* 3. *ſect.* 1. *q.* 1. Et antè iſtos Aur. 3. *d.* 5. *art.* 1. *q. vn.* Præfati autem numeri ſufficientia hoc modo colligi poteſt. Facultas, ſiue appetitus concupiſcibilis fertur ad bonum primò, & ſimpliciter captum: ſi ergo bonum ei offeratur, eique placeat, eſt amor. quod ſi diſpliceat, eſt odium amori contrarium. Si autem huiuſmodi bonum actu illi non præſentetur, ſed abſit, placeat tamen illi, conſurgit deſiderium, ſi diſpliceat, extat fuga deſiderio contraria. At ſi tale bonum gratum ſit concupiſcibili, exoritur gaudium, ſeu complacentia, ſi ingratum, prodit dolor, ſeu mœror gaudio oppoſitus. Porrò iraſcibilis tendit ad punibile, & offendens obiectum, authore Scot. 3. *d.* 34. *q. vn.* §. *Notandum. F.* cuius bonum dicitur arduum, & difficile obtentu, vt ſcilicet iraſcens vindicet offenſam ſibi illatam ab impediente, vel remouente bonum ipſi oblatum. Si ergo ſperat ſe illud conſequuturum, eſt ſpes: ſi deſperet, illud non conſequuturum, eſt deſperatio. Si verò accedat, & aggrediatur, illud proſequẽdo, prodit audacia, quod ſi recedat, & ab incepto deſiſtat, extat metus. Si malum ſibi illatum ferat, eſt tolerantia: ſi id verò egrè patiatur, eſt intolerantia.

Si mauis alium colligendi numerum prædictæ diuiſionis paſſionum, diſſere in hunc modum, cum paſſio ex dictis ſit quidã inſolitus motus, aut bonũ quod per huiuſmodi motum proponitur acquirendum, velut in termino à quo, & eſt amor, & in eius via diligenter proſequitur, & eſt deſiderium, aut vt in termino ad quem, & habetur gaudium, ſiue delectatio, & complacentia. Aut veluti nolendum, vt in termino à quo, & eſt odium. Aut in via euitatur, & naſcitur fuga. Aut in termino ad quẽ, & oritur dolor. Hæ paſſiones ſex prænarratæ concupiſcibili competunt, ſubſequentes verò iraſcibili. Bonum arduum acquirendum ſi eſt in termino à quo, eſt ſpes, vel non, & eſt deſperatio. Aut itur ad illud aggrediendum, & manat audacia, aut vitatur eius aggreſſus, & egreditur timor. Aut offenſa vindicatur ab iraſcente, & emergit intolerantia, aut non vindicatur, & proficiſcitur tolerantia: Ex his conſtat apertè duodenarius numerus paſſionum inter ſe oppoſitarum amori quippe odiũ, deſiderio fuga, gaudio mœror, ſpei deſperatio, audaciæ timor, & intolerantiæ tolerantia, ſunt paſſiones adinuicem pugnantes.

Qui autem iræ nullam paſſionem reluctantem aſſignant, vndecim tantum paſſiones ſtatuunt, cum quibus non ſunt Ariſt. 1. *Eth.* 7. *&* 4. eiuſdẽ operis 5. & 1. *magn. Mor. c.* 21. Nec Ægid. 1. *de regimine princ. p* 3 *c* 1. nec pariter Aur. cit. *art.* 4. *ad finem.* Iræ quippe manſuetudo opponitur: Vt enim motui reluctatur quies, ſumpta pro conſiſtentia in loco, pariter iræ pugnat manſuetudo, quæ à nobis tolerantia nuncupatur, & ira tolerantia. Qui enim iraſcitur vltionem appetit, & quærit, teſte Stagirita 2. *Rhet.* Inſinuatur à Saluatore Matt. 5. *Beati mites.* Mites enim, vt exponit Doct. citat. ſunt qui non offendunt, nec reſiſtunt in malo. Quæ ergo ab aliis dicitur manſuetudo, & à nobis tolerantia, à Chriſto mititas nominari videtur. Nec præſtat arguere ex Ariſt. præcit. iræ opponi vacuitatem, ſiue ceſſationem eius, & defectum, ceſſatio autem defectus, & vacuitas eſt carentia eius, cuius eſt priuatio, proindéque nulla paſſio opponitur iræ. Siquidem per nomen vacuitas intelligitur paſſio realis poſitiua, ſicut per incorporeum, & irrationale ſubaudiuntur differentiæ reales poſitiuæ; per eas voces negatiuas, ſignificatæ, & ſubrogatæ. Adde, 1. *Magnorum mor. cap.* 21. eam vocari manſuetudinem ab eodem Authore.

13. Opp. 1. ignorantia refertur inter paſſiones, vt patet apud Alen. paſſu alleg. Ignorantia autem non reperitur in ſerie prædictarum paſſionum, veluti etiam morbus, ſebris, famis, ſitis, & huius formæ alia. igitur inſufficiens eſt numerus paſſionum prælatus. Diſtinguo ma. ignorantia numeratur inter paſſiones propriè dictas, nego: inter paſſiones lato ſumpto vocabulo, concedo, veluti quoque conceptus, & intellectio dicuntur paſſiones, vt obſeruaui *in 1. art. propè initium.* Ad min. dico eas paſſiones comprehendi ſub catalogo paſſionum concupiſcibilis. Fames quippè eſt appetitus calidi, & ſicci, & ſitia eſt deſiderium humidi, & frigidi, vt oſtendi *l. 3. de anima.*

14. Opp. 2. ſuperbia eſt paſſio iraſcibilis, proptereà iracunda animalia ſunt ſuperba, vt Leo, & tamen ſuperbia ſubditarum paſſionum numero non capitur: manca ergo & diminuta eſt partitio paſſionum memoratarum. Reſp. ſuperbiam capi ſub audacia, quæ eſt paſſio iraſcibilis, quemadmodum etiam indignatio, & zelus, ad iram, vt inſinuat Angelus *ver. Indignatio.*

15. Opp. 3. bona diuiſio eſt bimembria, vt patet *in Epitome l. 2. q. 7. art.* 1. paſſionum autem diſtributio præaſſignata eſt quaternaria, & duodenaria. ergo mala eſt. Reſpondeo conceſſa ma. ad min. dico paſſionem generatim ſumptam, eſſe bimembrem, vtpotè quæ ſcinditur in eam, quæ concupiſcibili, & quæ iraſcibili accommodatur, poſtmodum ſubſecatur in alia membra prærecenſita. Vel dicito non eſſe diuiſionem rigoroſam, ſed potius enumerationem quamdam paſſionum, ſicut numerantur quatuor venti præcipui, & octo collaterales, aut 28. ſecundum eos, qui cenſent eſſe 32. de quibus alibi.

16. Opp. 4. diſtinctio paſſionum, & actuum, penes obiectorum formalium diſtinctionem decerpitur, vt amplè pertractaui *l. 1. de anima.* Non autem penes facilitatem, aut difficultatem rei obtinendæ; præſertim quia Plato *9. de Rep.* & Galen. *l. quod animi mores ſequuntur corporis temperamentum*, aſſerunt obiectum concupiſcibilis eſſe bonum, iucundum ſenſui, & corpori congruum, & obiectum iraſcibilis non oportere eſſe arduum, vt liquet cum Dominus iraſcitur in ſeruum, quem pro ſuo libito poteſt punire. Non ergo aptè traditur diuiſio, & diſtinctio prædictarum paſſionum. Concedo totum argumentum cum Scoto, & Baſſ. *3. d. 26. q. vn.* reluctantibus Thomiſtis, cum ſuo Duce 1. *2. q. 23. art. 1. & 4.* & *q. 26. de veritate art. 4.* Quamuis enim nonnullarum paſſionum, maximè iraſcibilis dicatur obiectum arduum, id non fit, quia arduitas ſit ratio formalis eius obiecti, ſed ſolum indicatur, & manifeſtatur obiectum aſſequendum, eſſe arduum, & difficultatibus implicitum, & circumdatum. Idem Gabriel *3. d. 26. q. vn. art. 3. dub.* 1. bonum arduum nominari obiectum iraſcibilis, quia eius aſſequutio, & exequutio eſt ardua, & difficilis, puta velle vindicare offendens.

Articvlvs III.

An paſsiones ſint actus.

17. AVr. 3. *d. 15. q. vn.* Greg. & alij relati à Capr. 1. *d. 1. q. 1.* aſtruunt paſſiones coincidere, cum actibus. Scot. autem 1. *d. 1. q. 3.* Antonius Andreas, Lych, & cæteri Scot. *ibid.* negant delectationem identificari, cum actu voluntatis, qui eſt fruitio, quod etiam de reliquis paſſionibus docent *3. d. 26 q. vn.* & *d. 34* necnon *4. d. 49 q. 7.* quibus ex parte conſentiunt Och, *in 1. loco cit.* & *Quol. 2 q. 7.* Gabriel *ibid.* & Geruaſius *Tract. de notitia. c. de appetitu rationali q. vlt.* affirmantes gaudium, & triſtitiam ab actibus diſtingui, vt quid eos conſequens, reliquas verò paſſiones, præſertim appetitus ſenſitiui, ab actibus minimè diſſidere.

18. Not. actum, & actionem vulgò pro eodem vſurpari, diſtinguunt autem Scotiſtæ cum ſuo principe 1. *d. 17. q. 2. §. Qui vellet ante N.* & *9. Met. in cap. 4. & T. 42.* actum, ſiue actionem, in actionem de genere qualitatis, & actionem de genere actionis. Illa identificatur, cum re acta, eſtque terminus potentiæ, eiuſque perfectio, de qua Ariſt. 9. *Met.* 16. & Scot. *ibid.* & latè *Quol.* 13. Illa idem eſt ac actus elicitus, ſiue productio, per quam prænominata perfectio producitur, cuius meminere Ariſt. *cap 9 prædicam* & Scot. 4 *d. 13. quæſt.* 1. & alibi non rarò Nunc autem peruestigatur, num paſſiones ſint actus eliciti, ſiue actiones, & productiones rerum productarum, an verò ſint res, ſiue qualitates per eas productæ, & actæ, atque quid conſequens actum elicitum, & productiuum, verbi gratia, vtrum delectatio ſit actus voluntatis, ab ipſa elicitus, an verò actui ſuperueniat, eumque ſubſequatur, cauſeturque ab eodem principio, aut ab obiecto, in quod ipſamet voluntas vitaliter tendit, in eoque delectatur. Pro huius dubij maiore declaratione, & exactiori deciſione faciunt, quæ adduxi, & expreſſi *dub. 9. art. 2. quæſt 4. l. 2.* & *Tract de cognoſcibilitate Dei, diſp 3. q. 19.* & quæ nuper edidi *l. 1. Epitom quæſt. 4. art. 9.*

19. Aſſert. 1. paſſiones non ſunt actus, ſed actus ipſos conſequentes. Tenet Doct *vbi ſuprà.* Probatur 1. *ex* 10. *Eth.* 4. actui elicito ſuperuenit delectatio, non vt habitus quidam, cui ineſt, ſed vt finis ſuperexoriens, perinde atque venuſtas iis, qui in flore ætatis conſtituti ſunt. Et paulò poſt, operationem enim conſequitur. Accedit Chryſoſt. *hom. 15. In actu qui iraſcitur, aut inuidet, non agit, ſed patitur.*

Secundò, videtur implicatio in adiecto, vt paſſio ſit actio formaliter, cum ſint correlatiua; vnum quippè correlatiuum ſimul, reſpectu eiuſdem, & eodem tempore, non eſt aliud correlatiuum, quæve ſunt diuerſi prædicamenti non coïncidunt, vt dixi *in Log.* actio, & paſſio conſtituunt diſtincta prædicamenta: non ergo paſſiones ſunt formaliter actiones, & cauſaliter paſſiones.

Tertiò, ita philoſophandum eſt de paſſionibus moralibus, ſicut de intellectualibus, & naturalibus, in hoc videlicet, num hæ, & illæ ſint actus, necne? Atqui paſſiones intellectuales non ſunt formaliter actus, vt patet *3. de anima T. 1. Intelligere eſt pati.* Et intellectio eſt paſſio: ergo idipſum aſtruendum eſt de amore, aliiſque paſſionibus moralibus.

Quartò, terminus motus non eſt motus, nec via ad terminum, eſt ipſe terminus: paſſiones autem ſunt termini, & perfectiones potentiarum *ex 9. Met.* 16. Actus verò eſt via ad terminum, vt acutè de more ſpeculatur Doct. 4. *d. 13. q. 1. & Quol.* 13. Deinceps, paſſionibus nec laudamur, nec vituperamur, actibus verò laude, aut vituperio digni cenſemur, 2. *Eth.* 5. Amplius, habitus virtutis non cauſat paſſionem, ſed actum, atque virtutes reſpiciunt paſſiones moderandas, non verò actus. Igitur, paſſiones formaliter non ſunt actus.

20. Aſſert. 2. omnes paſſiones appetitus intellectiui, & ſenſitiui ab actibus diſtinguuntur. Tradit Doct cit. contra Nomin. prealleg. Probatur 1. eadem eſt ratio de delectatione, & triſtitia, ac de reliquis paſſionibus: ſed delectatio, & triſtitia ſunt paſſiones ab actibus diſtinctæ, ergo & cæteræ paſſiones. Minor eſt Nominalium. Maior ſuadetur, omnes ſunt qualitates, & perfectiones potentiarum appetentium, atque delectatio appetitus ſenſitiui ſubſequitur actum eius, veluti delectatio appetitus rationalis, ideò Ariſt. 10. *Eth. cit.* abſolutè loquens de delectatione, negat eam eſſe actum, ſiue operationem, ſed ait exoriri ex operatione.

Secundò ſentire eſt pati, vt patet 2. *de anima T.* 51. atque intelligere quoque eſt pati, *ex 3. de anima T* 10.

Pariter

Pariter concupiſcere, iraſci, & huiuſmodi eſt pati, vt ex Chryſoſt. ſuprà memorato intuli. Cum autem hæ paſſiones conueniant vtrique appetitui prænominato, euidenter euincitur, omnes eſſe paſſiones, ab actibus diſſitas.

Tertiò, actus appetitus ſenſitiui imperantur à voluntate, paſſiones verò non imperantur, cum ſint naturales rationi, ac iuri eius haud plenè ſubiectæ; ob id fortè Paulus *Rom.7.* ait *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*

Quartò, poſſunt eſſe actus abſque paſſionibus, vt actus amandi, ſine delectatione, ſic Dæmon diligit ſe abſque vlla delectatione. Vehemens enim triſtitia, qua afficitur, nullam ei dat ſedem delectationis. Atque beatus odit peccatum, tanta autem gloria abſorbetur, vt illi nullus ſit triſtandi locus de ipſo peccato. Hoc admittentes Nom. de appetitu rationali, debent concedere de appetitu materiali. Etenim homo beatus, poſt diem iudicij, reaſſumpto corpore, appetitu ſenſitiuo quit actu malum, & nociuum auerſari abſque dolore: & damnatus appetitu ſuo ſenſitiuo poteſt bonum optare, ſine delectatione. Manet ergo diſtinctio inter actus, & paſſiones vtriuſque prænarrati appetitus.

21. Oppones primò, 2. *Eth.5.* Philoſophus ſcribit nihil eſſe in anima, niſi potentiam, habitum, & paſſionem. Certum autem eſt ſecundum eumdem Philoſophum, in anima eſſe actum, & operationem, vt patet 10. *Eth.4.* vbi felicitatem ſtatuit in operatione, necnon 12. *Met.* 51. & alibi paſſim: ergo nomine paſſionum intelligit actus, proindéque paſſiones, & actus idem ſunt. Reſpondeo Ariſtot. verba facere de permanentibus in anima, non verò de tranſeuntibus, & citò labentibus, vti ſunt actus.

22. Oppones ſecundò idem Ariſtot. *ibid.* gaudium, dolorem, & cæteros affectus, & paſſiones, quas ibi recenſet videtur vocare actus, immò communiter perhibentur actus, vt patet *lib. prædicam. cap. de qualitate*, & 3. Eth 11. *Voluptas magis ſpontanea eſt quàm dolor*: paſſiones ergo, & actus haud diſtinguuntur. Occurrendum eſt, paſſiones referri inter actus de genere qualitatis, non verò de genére actionis. Illi quippè ſunt producti, & productionis finis: hi verò ſunt eliciti, & productiui, vt planum feci *in præmiſſo not.* Ad poſtremum locum dico voluptatem eſſe ſpontaneam, ſeu liberam, non formaliter, ſed præexigitiuè, quatenus præexigitur actio quam voluptas conſequitur, vt patet 10. *Eth.4.*

23. Oppones tertiò, paſſiones ſunt moderandæ, & cohibendæ; ideò dantur virtutes, ad ipſas componendas, & compeſcendas, vt notat Ariſtot. mox cit. Potiſſimùm autem cohibentur actus, in noſtra poteſtate exiſtentes, ratione quorum decus, vel dedecus meremur. Igitur actus à paſſionibus non diſſident. Reſpondeo conceſſa maiore, Diſtinguo minorem, vt quo, concedo, vt quod nego. Actus enim ſunt, quibus paſſiones compeſcimus; paſſiones verò ſunt, quas cohibemus per actus, tanquam ipſorum obiecta, & materiam, circà quam verſantur iidem actus.

ARTICVLVS IV.

In quo ſubiectentur paſſiones.

24. SVnt, qui arbitrantur appetitum ſenſitiuum, eſſe ſolum omnium paſſionum ſubiectum, vt videre eſt apud Och. *Quol.2. quæſt.*18. & Piccolom. *gradu* 1. *cap.9.* & Gerſ. *tract. in Cant.* 3. *p. principio primo ſymplaſmatis.* Vtrumque autem appetitum, intellectiuum, & ſenſitiuum eſſe ſubiectum capax cunctarum paſſionum, & quidem illum ſpiritualium, iſtum verò materialium, aſſeuerant Scot. nuper cit. Och. *vbi ſuprà*, & vtriuſque alumni, quibus ſuffragantur, Aug. 14. *Ciuit. cap* 6. Ric. & Aur. prænominati.

25. Not. primò, ſubiectum paſſionum aliud eſſe denominationis, quod eſt animal, putà homo, vel brutum; aliud verò eſſe inhæſionis, quod ſubdiuiditur, in remotum, & proximum. Subiectum remotum paſſionum ſpiritualium, eſt anima, proximum verò, eſt concupiſcibilis, & iraſcibilis voluntatis. Iterum ſubiectum remotum paſſionum corporearum eſt aliqua pars corporis animalis, putà cor, ſecundum Ariſtotelem, vel iecur, ſecundum alios. Proximum verò earumdem ſubiectum, & concupiſcibilis, & iraſcibilis cordis aut hepatis.

26. Not. ſecundò, & memorandum ex dictis *lib.4. de anima, quæſt.*11. *art.*1. appetitum ſenſitiuum diſtribui, in concupiſcibilem, & iraſcibilem, cauſam huius ſolidè, & acutè tradit Doct. 3. *diſtinct.*34. quædam ſunt primariò appetibilia, ad quæ fertur appetitus concupiſcibilis, quædam verò ſunt appetibilia ſecundariò, & hæc ſpectant ad iraſcibilem, an verò concupiſcibilis, & iraſcibilis ſint duæ facultates diſtinctæ, penes dicta obiecta appetibilia, aut vna virtus diuerſimodè reſpiciens eadem obiecta, vide locum mox allegatum. & Mayr. 3. *diſt.*33. *quæſt.*1. *art.*4.

27. Aſſertio prima, ſubiectum paſſionum materialium eſt appetitus ſenſitiuus. Tenet Doct. cit. Probatur primò, *ex* 1. *Eth. vlt.* & 1. *Magnorum moralium, cap.9.* vbi Ariſt. ſcribit, virtutes morales eſſe in parte irrationali ~~, ſiue in~~ appetitu ſenſitiuo. In quo autem ſubiectantur virtutes morales, in eo quoque paſſiones, & actus inhærent: atqui virtutes morales quoquo modo inſident in appetitu ſenſitiuo, annuente Scot. 3. *diſtinct.*33. *quæſt. vn.* §. *Ad argumenta.* Plura alia teſtimonia leguntur in ſcriptis Ariſt. nuncupatim 3. *Eth.*5. & 7. *eiuſdem operis* 14.

Secundò, paſſiones intellectuales extant in intellectu, vt intellectiones, 3. *de anima.* 5. *& inde*: ergo & paſſiones materiales ſunt in parte irrationali, ait Ariſtot. cit. quam eſſe appetitum ſenſitiuum, teſtantur eius interpretes.

Tertiò, perfectio exiſtit in eo, cuius eſt perfectio, veluti forma in materia, & ſcientia in intellectu: quædam autem paſſiones ſunt perfectiones appetitus ſenſitiui, vt delectatio, ergo in ipſo reſident prænominatæ paſſiones.

28. Aſſertio ſecunda, appetitus rationalis, ſeu voluntas eſt ſedes paſſionum ſpiritualium. Huius Patronus præcipuus eſt Scot. *vbi ſuprà*, cui præiuit Aug. 1. *de moribus Eccleſiæ*. *cap.*15. & 14. *Ciuit. cap.*5. Probatur primò, *ex* 1. *Eth.*3. & 6. *eiuſdem* 2. & 8. *cap.*1. & 1. *Magnorum Mor.*9. vbi Stagirita fatetur eſſe appetitum rationalem, putà voluntatem, in qua locantur paſſiones ſpirituales, vt mirum ſit, Gerſ. cit. & quoſdam alios, exiſtimare Philoſophum attribuiſſe paſſiones appetitui ſenſitiuo duntaxat, cum locis citatis, & alibi non rarò, aſtruat voluntatem eſſe potentiam ſpontaneam, & liberam, concupiſcibilis, & iraſcibilis non expertem, in quibus immediatè inſident paſſiones ſpirituales.

Secundò, voluntas eſt capax amoris, odij, delectationis, & triſtitiæ, fertur enim ad bonum, & malum, illud proſequendo, hoc verò fugiendo, vt quotidie experimur: igitur voluntas eſt idoneum ſubiectum earum.

Tertiò, anima à corpore abiuncta, beata gaudet æterno præmio, & miſera, inferni ſupplicio triſtatur: gaudium autem, & triſtitia ſunt paſſiones animæ, non appetitus ſenſitiui, cum ſit expers corporis, ergo appetitus intellectiui, qualis eſt voluntas. Cætera, cum de ſubiecto virtutum in ſubſequenti libro.

29. Oppones primò, Nyſſenus *de hominis opificio, cap.*18. remouet paſſiones ab homine, quatenus homo eſt, exiſtimatque ei conuenire tantum, quæ

ſunt communes brutis, quæ autem ab homine, & brutis participantur, extant ſolius appetitus ſenſitiui: igitur adæquatum paſſionum ſubiectum, eſt appetitus ſenſitiuus.

Reſpondeo Nyſſenum non abſolutè loqui de homine, ſed de homine in reprobum ſenſum dato, voluptati prorſus indulgente, vt ibi patet apertè ex eius verbis. Nonnunquam ipſa ratio ſic obbruteſcit, vt ab affectione erga brutam partem victa, quod eſt in homine præſtantiſſimum, vi deterioris obruat.

30. Oppones ſecundò, paſſio genericè capta eſt commotio, & perturbatio animalis, vt nomen eius indicat; perturbatio autem ſoli appetitui ſenſitiuo competit, vt liquet de ira, quæ definitur aſcenſus ſanguinis circà cor, de verecundia, ob quam cernitur rubor in vultu, & de metu, propter quem cauſatur pallor in ipſomet vultu. Concedo maiorem, nego minorem. Nam præter commotionem corpoream, & ſenſitiuam, extat commotio ſpiritualis, & rationalis. Inſtantiæ verò, quæ adducuntur valent tantum de paſſionibus materialibus, vt percurienti eas liquidò conſtat.

Articvlvs V.

An paſſiones cadant in virum ſapientem.

31. Stoïci ſapientem nulli paſſioni ſuccumbere, fixis pedibus ſuſtinent, vt teſtatur vulgus Hiſtoricorum, & Philoſophorum: quibus ſeſe opponunt vna voce, & ore Platonici, & Peripatetici docentes, virum ſapientem, à paſſionibus non eſſe prorſus immunem, & alienum.

32. Not. primò, paſſiones bifariàm poſſe inſpectari, vno modo præcise, vt ſunt motus appetitus ſenſitiui, quo pacto nullam bonitatem, aut malitiam ſortiuntur, niſi tranſcendentalem, & entitatiuam, vt liquet de paſſionibus brutorum, quæ homini quoque competunt, annuente Gregorio Nyſſeno *vbi ſupra.* Altero modo, quatenus ſubſunt voluntatis imperio, & recto dictamini rationis, ſicque participant bonitatem, aut malitiam moralem, non quidem intrinſecam, ſed extrinſecam, à voluntate ſcilicet, & ratione dependentem, vt planè diſſerit Auguſtinus 14. Ciuitatis, capite 8. *Cupiunt, timent, lætantur boni, & mali, ſed illi bene, iſti male, ſicut hominibus recta, vel peruerſa voluntas eſt.* Idem tradit Doct. 1. *diſt.* 17. *quæſt.* 2. §. *Quantum ad iſtum art.* & *Quol.* 18. §. *De primo.*

33. Not. ſecundò, quoſdam exiſtimare, hanc controuerſiam, inter Stoïcos, cæteroſque Philoſophos prænominatos extare potiùs de nomine, quàm de re, vt innuunt Epictetus, *apud Arrianum, libro ſecundo, cap.* 26. & Senecam, *in conſol. ad Heluiam, cap.* 16. & *Epiſt.* 9. & *ad Polyb. cap.* 37. Et tangit Auguſt. 9. *Ciuit. cap.* 4. Et indicat Cic. *libro de finibus.* Componunt autem, & dirimunt, per hanc diſtinctionem, ſi fiat ſermo de paſſionibus vehementibus, & efferueſcentibus; ita vt deiiciant hominem à recta ratione, & ad vitia propellant, ab hiſcè paſſionibus eſſe immunem ſapientem aſtruunt Stoïci. Quod ſi loquantur de reliquis paſſionibus ab appetitu ſenſitiuo prodeuntibus, quæ regulantur à recto iudicio, & cohibentur à proba voluntate, ab his ſapientem non eſſe alienum ſentiunt præfati Philoſophi. Quidquid ſit de hac pace, & concordia, ad quam fortè dicti Authores nollent venire, ſiquidem Philoſophi reales, non de ſolo nomine, ſolent contendere, ampliuſque intendere per eorum argumenta, & fundamenta, conantes inuehere, memoratam indolentiam, quàm Græci ἀπάθειαν vocant.

34. Aſſertio, vir ſapiens paſſionibus vndequaque non vacat. Deducitur ex Doct. 3. *diſtinctione* 15. *quæſtione vn.* § *Quantum ad* 2. *ſub H.* Chriſtus Dominus omnium ſanctiſſimus, & ſapientiſſimus paſſionibus commotus fuit, Ioan. 2. *Fecit quaſi flagellum ex funiculis, & eiecit ementes, & vendentes de templo.* Et 11. *Infremuit ſpiritu, & turbauit ſemetipſum.* Et *poſtmodum, lachrymatus eſt Ieſus.* Et Matt. 26. *Triſtis eſt anima mea, vſque ad mortem.* Adde Iſa. 5. *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.*

Secundò, Hierony. Dial. 2. *aduerſus Pelag.* & Aug. 14. *Ciuit. cap.* 8. & 9. & *Tract.* 60. *in Ioan.* peremit argumenta Philoſophorum, qui negant, in ſapientem cadere perturbationes animorum.

Tertiò, in quo extat principium, & cauſa paſſionum, in eo ſubiectantur paſſiones, vt patet de intellectu, qui eſt principium, & ſubiectum intellectionis: in viro autem ſapiente reperitur principium, cauſaque paſſionum, nempè voluntas, & appetitus ſenſitiuus, & vteruſque iraſcibilis, & concupiſcibilis, quibus frequenter, & ferè ſemper offeruntur, & obiiciuntur obiecta conuenientia, & diſconuenientia cauſatiua paſſionum. Hinc Stobæus ſerm. 1. *Sic autem & hominem imbutum eſſe, neceſſe eſt, gaudio, & dolore, & reliquis omnibus affectibus.* A paſſionibus ergo liber non eſt homo ſapiens.

Quartò, in quo virtutes morales elucent, in eo viuunt paſſiones: in ſapiente autem ſplendent virtutes morales, cum eorum ſit lucidum ſpeculum, ergo & in eodem inſunt paſſiones. Maior patet, virtutes namque tendunt ad paſſiones coërcendas, & comprimendas. Vnde ſpeciatim de ira ſubdit S. Baſ. homil. 10. *Si fortè ira in cogitationem veniat, aut cadat, eam ita retineamus, vt equum iugalem nobis rationem, vt fræno quodam obtemperantem, ac ordinem proprium nequaquam excedentem, & viam ingredientem, quæ à mentis recto conſilio dirigitur.* Et Chryſoſt. hom. 30. ad populum. *Canis eſt impudens ira, ſed legem audire diſcat.* Eò magis, quia hi affectus à Deo ducunt originem, authore Lactat. *lib.* 6. capite 15. *Ingenerauit homini, has commotiones, vt poſſet capere virtutem, ſicut terra culturam, poſuitque materiam vitiorum, in affectibus virtutis.* Et Damaſc. orat. de duabus Chriſti voluntatibus: *Data ſunt homini, conceſſu Dei, ad munera exequenda, cupiditas, vt Deo, eiuſque præceptis pareamus, ira autem, vt Diabolo, & peccato reſiſtamus, confirmemuſque cupiditatem.* Adde paſſionem Chriſti, & Martyrum laudabiles, & meritorias, ideò Diuus Petrus in ſua prima Ep. capite 4. *Chriſto enim paſſo, eadem cogitatione armamini.* Denique his affectibus exutus homo, foret veluti truncus, & ſtatua Phidiaca, vt quidam contrà Stoïcos egregiè proſequitur. Et Hieronymus epiſtol. ad Cteſiphontem. *Homo imperturbabilis, aut ſaxum, aut Deus eſt.* Et Auguſtinus 14. Ciuitatis, capite 8. *Etſi nonnulli tanto immaniore, quanto rariore vanitate hoc in ſeipſis animaduerterint, vt nullo prorſus erigantur, & excitentur, nullo flectantur, atque inclinentur affectu, humanitatem totam potius amittunt, quam veram aſſequantur tranquillitatem.*

35. Oppones primò, ſapiens ſanus eſt, paſſione verò imbutus æger eſt, vt tangit Chryſoſtomus *in Pſalm.* 4. igitur ſapiens à paſſionibus eſt abſtractus, & auocatus. Diſtinguo primam partem antecedentis, ſapiens eſt ſanus, & liber à paſſionibus turbulentis, rectæque rationi contrariis, concedo: à paſſionibus cohibitis, & ſecundum rectam rationem, & voluntatem compreſſis, & regulatis, nego.

36 Oppo

36. Oppones ſecundò, quod ad peccatum inducit, malum eſt, à quo ſapiens declinat: paſſiones autem ad peccatum incitant, & impellunt, *vt patet Rom.7.* vbi peccatorum paſſiones prædicantur: igitur ſapiens à paſſionibus eſt alienus. Concedo maiorem, diſtinguo minorem, vt mox dicebam de paſſionibus vehementibus impetum animi non moderantibus, concedo: de paſſionibus à recta ratione, voluntateque directis nego.

37. Oppones tertiò, quæ non ſunt in noſtra poteſtate, nec laudem, nec vituperium nobis inferunt. In naturalibus quippe, nec meremur, nec demeremur. Ob id ſcribit Doct.4. *Rep. diſt. 49. quæſt. 2. §. Dico.* Solis paſſionibus non meremur. Paſſiones autem non ſunt in manu noſtra, vt innuit Auguſt.14. *Ciuit. cap.9.* paſſiones ergo in ſapiente non vigent. Concedo maiorem. Diſtinguo minorem, de paſſionibus præcedentibus, & impedientibus vſum rationis, quæ dicuntur ſurreptitiæ concedo: de paſſionibus à recta ratione, & voluntate regulatis nego. Ita exponendus eſt Auguſt. inquiens ibi cap.16. *Aliqua vehemens delectatio ſenſibilis impedit vſum rationis, quâ maior in corporis voluptatibus nulla eſt, ita vt in ipſo momento temporis, quo ad eius peruenitur extremum, penè omnis eius acies, & quaſi vigilia cogitationis obruatur.* Et Ariſt.7. Eth.9. *Præfata delectatio furatur intellectum ſæpiſſimè ſapientis.* Ob id ſubiecit Scot. loco nuper alleg. *Si in Martyribus expoſitis maximis tormentis, intellectus ipſorum habuit vſum rationis, id ex ſpeciali gratia creatoris eiſdem accidit.*

Articvlvs VI.

Quænam ſint cauſæ pronitatis paſſionum.

38. Nobis eſt exploratum, & experientia comprobatum iuuenes, & ſenes proniores, & procliniores eſſe ad paſſiones, & mores diſcrepantes, ſcribente Ariſt.2. *Rhet.cap.12 & inde.* Atque eiuſdem ætatis quoſdam eſſe promptiores ad iram, quoſdam verò tardiores, necnon aliquos lætitiæ, nonnullos verò triſtitiæ auidiores; nec deeſſe, qui in perpetuo timore verſentur, & qui nullo metu, pauoreque corripiantur, vt rectè proſequitur Ariſt.1. *de anima T. 4.* & 2. *de partibus cap.4.* Et tangit ſapiens prouerb.27. ſecundum græcam tranſlationem, *Sicut non ſunt ſimiles facies, faciebus; ita nec corda hominum.* Patet ergo euidenter, in hominibus paſſionum pronitas, & diuerſitas. In perſcrutandis autem earum cauſis videtur eſſe obſcuritas, & difficultas non exigua, in quibus multus eſt Gerſo *Tract. de paſſionibus*, & alij à Recentioribus alleg. Ego potiores ſeligam, & breuiter præſtringam, ſi prius monuero paſſiones propriè non eſſe animæ, nec corporis, ſed totius coniuncti, vt poſt Ariſt.1. *de anima tit.64.* tradit Scot.4. diſt.49. quæſt.7. ante §. Reſpondeo. *Dicere autem iraſci animam, ſimile eſt, ac ſi quis dicat, eam texere, vel ædificare. Melius enim fortaſſis eſt non dicere animam miſereri, aut addiſcere, aut cogitare, ſed hominem, anima.* Homo itaque ſecundum Philoſophum, & Doctorem ſubtilem eſt cauſa paſſionum, quæ in ipſo recipiuntur, ſed non eſt omnis cauſa, ideo perluſtrandæ ſunt quoque aliæ cauſæ, quod vt aptè præſtetur; & commodè percipiatur, ſcindo cauſam in intrinſecam, & extrinſecam, in naturalem, & moralem.

39. Extrinſeca multiplex eſt, putà cælum, eius aſtra, & influxus, aër, regio, & id genus alia. Intrinſeca plurificari poteſt, iuxta pluralitatem temperamenti, qui enim eſt colerici temperamenti, citò mouetur, iraſcitur, & ferueſcit, qui pollet complexione ſanguinea, eſt pronus ad lætitiam, & benignitatem, qui conſtat temperie flegmatica, eſt timidus & puſillanimis, & qui compos eſt temperamenti melancolici, propendet ad triſtitiam, & malitiam. Adduntur quantitas, figura, & ſitus cordis. Qui enim magnum ſortiuntur cor, ſunt timidi, vt lepores, ratio eſt, quia vis extenſa eſt debilior, quam intenſa, & qui paruum habent cor, ſunt animoſi, & audaces, quia ſpiritus vitales in paruo corde ſunt vniti, & intenſi, ideò fortius reddunt cor. Non ſunt prætermittenda lac, eſculenta, & poculenta, necnon aſſuefactio operandi, qui enim ſæpè iraſcitur, fit proclinis ad iram, & qui crebrò triſtatur, euadit pronus ad triſtitiam. Hæ ſunt ferè cauſæ præcipuæ naturales paſſionum. Morales verò ſunt cohortatio, colloquutio, educatio, exemplum, & id genus alia, quæ paſſim leguntur apud Philoſophos, & Hiſtoricos.

Articvlvs VII.

Quiſnam ſit ordo inter paſſiones.

40. Duplex ordo veſtigari poteſt inter paſſiones, ſcilicet ordo naturæ, & ordo dignitatis. Itemque lis eſſe poteſt, de vtroque prædicto ordine, inter paſſiones concupiſcibilis, & iraſcibilis, ac etiam inter ſingulas paſſiones, ambarum virium memoratarum.

41. Aſſertio prima, ordine naturæ, ſeu generationis paſſiones concupiſcibilis præeunt, paſſionibus iraſcibilis. Indicat Scot. 3. *diſt.26. quæſt.1. §. Alio modo.* & *diſt.34. quæſt.1. §. Ad iſtam quæſt.* & expreſsè tenet Ric. *diſt.26. quæſt.3.* Probatur primò, illæ paſſiones natura præcedunt cæteras, quarum obiecta ſunt priora natura, quandoquidem prioritas naturalis paſſionum, ſicut & potentiarum prioritas, & diſtinctio, ex earum obiectis decerpitur, vt liquet 2. *anima T. 13.* Obiecta autem paſſionum concupiſcibilis antecedunt obiecta iraſcibilis. Illa enim ſunt bona ſimpliciter, & primariò conuenientia, vel diſconuenientia: hæc verò ſunt bona ſecundariò, & contracta, vt liquet ex ſuperioribus, & magis infrà patebit, cum de ſubiecto virtutum moralium fiet ſermo. Naturalis ergo prioritas debetur paſſionibus concupiſcibilis.

Secundò, quod prius alio naſcitur, ſeu generatur, eſt prius natura, vt claret ex deſcriptione prioritatis naturalis habita in poſtprædicamentis, prius autem emanat ab homine concupiſcibilis, quam iraſcibilis, quia hæc eſt propter illam, & paſſiones huius ſunt, propter paſſiones illius, notante Baſſ. 3. *diſt.26. quæſt.vn.* ſiquidem ſi impediantur paſſiones concupiſcibilis, iraſcibilis nititur ad earum adeptionem, vt ſi à cane auferatur cibus præſens ipſi, iraſcitur, & adoriens capientem, dictum cibum ablatum ſibi delinqui præſtat, eoque gaudet. Ideò nonnullus ſubdit, iraſcibilem eſſe propugnatricem, & corroboratricem concupiſcibilis. Anterior ergo natura eſt concupiſcibilis.

Tertiò, prima paſſio concupiſcibilis præcedit natura primam paſſionem iraſcibilis, veluti 1. operatio intellectus antecedit primam operationem voluntatis, quia ſicut res ſe habet ad eſſe, ita & ad operari, eſſe autem intellectus prius eſt, eſſe voluntatis, proindeque operari eiuſdem. Ant. patet, ſimplex enim amor, quæ eſt paſſio concupiſcibilis, cauſatur antequam deſideretur aſſequi, quod amatur, vt planius fiet *in proxima quæſt. conſeq.* tenet per ſimilem arguendi modum traditum 3. *Top.4.* ſi optimus homo eſt melior optimo equo, ſimpliciter homo eſt melior. Si ergo conceditur primam paſſionem concupiſcibilis natura præire primæ paſſioni iraſcibilis, quæ eſt ſpes, conſequenter paſſiones huius eſſe natura inferiores, paſſionibus eius, admittendum eſt.

42. Aſſertio

42. Aſſertio ſecunda, digniores ſunt paſſiones concupiſcibilis, paſſionibus iraſcibilis. Deducitur ex Doct. cit. Probatur primò, Nobilitas paſſionis, actus, & potentiæ, ex nobilitate obiecti decerpitur, ex 2. animæ recenſito. Obiectum autem paſſionum concupiſcibilis nobilitate ſuperat obiectum paſſionum iraſcibilis; Nam illud eſt bonum primarium, iſtud verò eſt ſecundarium: ergo illæ, iſtis ſunt præſtantiores.

Secundò, quod eſt gratia alterius nobilitate vincitur ab eo, quod eſt gratia ſui, vt patet 1. *Met.* 2. paſſiones autem iraſcibilis ordinantur ad paſſiones concupiſcibilis, vt dicebam *in* 1. *aſſer.* Hæ igitur illis præſtant. Denuò, prima paſſio concupiſcibilis, quæ eſt amor, prælucet primæ paſſioni iraſcibilis, quæ eſt ſpes, vt oſtendam *in ſequenti aſſert.* Ergo idipſum affirmandum eſt de cæteris.

43. Aſſertio tertia, inter paſſiones concupiſcibilis primum locum occupat amor. Deducitur ex Doct. tum *loco cit.* tum etiam 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 4. affirmante, voluntatem, eiuſque actum præferri cæteris potentiis, & actibus. Atque in ſacra pagina maximè amor commendatur. Ideò mirum non eſt, ſi cantet Poëta.

Omnia vincit amor.

Accedit Auguſt. 14. Ciuit. cap. 5. 7. 8. & 9. *Amor eſt cauſa omnium aliarum affectionum voluntatis.* Deindè, cuius contrarium eſt peius, ipſum eſt præſtantius, vt patet; oppoſitum autem amori eſt odium, quod eſt peius triſtitia, præſertim odium Dei, quod nullo modo eſt admittendum: ergo amor reliquis paſſionibus concupiſcibilis eſt præponendus. Rurſus amor amicitiæ maximè hominem perficit, cum ſit Deo valdè acceptus, & gratia ipſius, cætera fiant. Primas ergo tenet amor inter paſſiones concupiſcibilis.

44. Aſſertio quarta, ſpes natura & dignitate anteponitur reliquis paſſionibus iraſcibilis. Inſinuat Doct. *vbi ſupra*, & ex inſtituto tractat eam, & patrocinatur R. c. cit. *art* 2. *quæſt.* 1. Suadetur primò ea paſſio eminet natura, & dignitate, cæteris paſſionibus iraſcibilis, quæ amori eſt proximior, cum amor ſit omnium radix, & præſtantiſſima paſſionum, ex dictis in præeunte aſſert. ſpes autem eſt huiuſmodi. Cauſatur quippè ex amore per deſiderium, ſiue concupiſcentiam boni optati conſequendi, & poſſidendi: ſpes ergo inter paſſiones iraſcibilis tenet arcem.

Secundò, prior eſt acceſſus ad bonum, quam receſſus ab eo, ſimpliciter quippè deſiderium eſt ad bonum adipiſcendum, quam ab eo recedatur, cum abſolutè potentiæ tendant ad ſuum obiectum, à quo ſpecificantur, cum ergo ſpes reſpiciat bonum acquirendum, & fruendum, ſanè infertur, ſpem inter paſſiones iraſcibilis primum ſedem habere.

45. Oppones primò, quod conſequitur aliud, eſt eo poſterius: delectatio autem & triſtitia conſequuntur paſſiones iraſcibilis: ergo paſſiones concupiſcibilis, inter quas numerantur delectatio, & triſtitia poſtponuntur paſſionibus iraſcibilis. Maior eſt nota. Minor fulcitur teſtimonio Ariſt. 2. Eth. 5. aientis, omnem paſſionem ſequitur delectatio, vel triſtitia, vt patet de ira 2. Rhet. 2. *Ira viri quaſi mel.* Concedo maiorem, diſtinguo minorem: per ſe nego, per accidens, concedo, ita quippè non reſpicit delectationem, aut dolorem, ſed vindictam, quia obiectum eius eſt vindicabile, ſeu punibile, perhibente Scoto §. *Ad iſtam quæſt.* ſic exponitur locus Philoſophi adductus,

46. Oppones ſecundò, cauſa prior eſt effectu, 5. *Met.* 1. ſpes autem eſt cauſa amoris. Ideò ſcribit Auguſt. in Ench. cap. 3. *Amor non eſt abſque ſpe.* Cum ergo ſpes ſit paſſio iraſcibilis, & amor concupiſcibilis, ſequitur quaſdam paſſiones iraſcibilis, præponi aliquibus paſſionibus concupiſcibilis. Concedo maiorem, nego minorem: ad Auguſt. dico ipſum non loqui de amore paſſione, ſed de amore electiuo perfecto, vt bene vidit Ricard. cit. *art.* 5. *quæſt.* 3. *ad* 2.

47. Oppones tertiò, quæ ſunt priora generatione, ſunt poſteriora perfectione, 9. *Met.* 15. amor autem generatione præcedit delectationem, ergo perfectione ei poſtponitur. Conf. amor non quietat habentem, ſicut præſtat delectatio, in qua vltimatè quieſcit, qui ea pollet: igitur delectatio præcellit amori. Reſpondeo maiorem valere de his, quæ ſunt eiuſdem generis, vnum quorum eſſentialiter ordinatur ad aliud, vt ſperma ad hominem generandum, vt exemplificat ibi Philoſophus, non autem de iis, quæ ſunt diuerſi generis, vt liquet de accidente, quod eſt poſterius origine ſubſtantia, eaque ignobilius, & imperfectius, vt notat Doct. *in* 4. *paſſim alleg.* Ad conf. diſtinguo ant. amor non quietat habentem, vt quid propter ſe eligibile, nego: vt quid conſectarium, & vltimò ſuperueniens, concedo cum Ariſt. 10. *Eth. cap.* 4. Idque illuſtrari poteſt de accidente proprio, & communi, quæ licet ſubſequantur ſubiectum, in quo inhærent, tamen hoc ea, nobilitate, & perfectione vincit.

ARTICVLVS VIII.

Quænam ſint remedia ad compeſcendas paſſiones idonea.

48. CVm paſſiones immoderatæ, veluti hydræ capita perhibeantur à Syneſio *oratione de regno*, vt Centauri indicentur à Baſilio *lib. de vera virginitate*, tanquam belluæ æſtimentur à Nyſſeno *lib. de hominis opificio cap.* 18. Et ſicuti monſtra cenſeantur ab aliis; ideò ad hæc monſtra placanda, belluas vincendas, centauros domandos, & hydræ capita amputanda, conferunt quàm maximè mortis cogitatio, & ſepulchri meditatio; Qui enim horum obliuiſcitur, paſſionibus facilè commouetur, in earúmque duram ſeruitutem redigitur, cuius miſeriam iure deflet Ieremias 1. *Sordes eius in pedibus eius, nec recordata eſt finis ſui.* Et ante Deus *Gen.* 3. monuerat Adam: *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* Et Pſal. 90. *Vſquequò Domine peccatores gloriabuntur? donec fodiatur peccatori fouea.* Hoc munitus Leo primus furorem Attilæ Romam petentis repreſſit, audaciamque eius fregit, cum mortem ſibi imminere videret, niſi dicto Leoni pareret, vt legitur ab Eccleſia, in eius vita, & officio. Non omitto Xerſem, qui cum ingentem ſuum exercitum cerneret, cogitans poſt centum annos, neminem eorum fore ſuperſtitem, lachrymas effudit, vanitatem, ſuperbiamque ſuam coërcuit, mortis meditatione, & finis omnium cogitatione. Fauet, & viget memoria præſentiæ Dei vbique exiſtentis, omniaque intuentis. Vt enim narratur in vita Alex. Milites, eo præſente, nec tela, nec hoſtes metuebant; ſic cogitanti, & memoranti Dei præſentiam, turbulenti paſſionum motus ceſſant, ingentes earum procellæ deſinunt, ferventeſque earumdem tempeſtates deficiunt. Tunc enim Chriſtus imperat ventis vehementibus affectionum, & turbato mari earumdem, & fit tranquillitas magna cordis, & animi. Teſtis eſt Iudith. 13. quæ Dei præſentia ornata, & firmata tulit caput Holofernis, victrixque accurrens ad Ciuitatem, ait. *Aperite mihi portas, quoniam nobiſcum eſt Deus.* Vnde ſubdit Auguſt. Ser. 218. de tempore: *Prodiit ſecura, vnius puellæ comitatu, & ſecuris congreſſibus hoſtium properauit in caſtra, intra manus ſollicita fuit, ſecura fuit, dum ad timenda peruenit.* Quia Deus erat cum illa. *Eſa* 38. Regi Ezechiæ ægro redditur perfectà ſanitas, non alia de cauſa, niſi quia Deum præſentem haberet in mente, inquiens, *Memento, quomodo ambulauerim coram te.* Idque indicat Saluator *Mat* 8. qui rogatus vt ſanaret

puerum

puerum Centurionis, vult ei adeſſe, *Ego veniam, & curabo eum.* Ille ergo qui virulenta affectionum ægritudine laborat, cogitet Deum præſentem, & aſſiſtentem, & ſanus fiet à quacumque earundem detinetur infirmitate. Memorare quoque tibi adeſſe Angelum cuſtodem, cui *Deus mandauit de te, vt cuſtodiat te in omnibus viis tuis.* Ideò Bern. *in Pſal.* 90. ſcribit: *In quouis diuerſorio, in quouis angulo, Angelo tuo reuerentiam habe, tu ne audeas, eo præſente, quod vidente me, non auderes.*

Addo, Angeli præſentia, lubricum motum Valeriani ſedatum eſſe, & virginitatem Cæciliæ cuſtoditam, teſtante vtriuſque chronologia. Non refero, quantum valeat bonorum, malorumque conſortium, & exemplum; Nam Pſal. 12. *Cum ſancto ſanctus eris, & cum innocente innocens eris.* Atque extat vetus effatum apud Pindarum: *Si iuxta claudum habitaueris, diſces & tu claudicare.* Et Epicte. *Accede ad Socratem, & conſidera ipſum.* Addo, Chriſtum Ioan. 13. *Exemplum dedi vobis, vt ſicut ego feci, ita & vos faciatis.* Et Matt. 11. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Nec memoro conſuetudinem, quæ dicitur altera natura, ſi quis namque diu deditus ſit concupiſcentiis ſuis, nonniſi magna cum difficultate ab eis recedit, quandoquidem habitus eſt de difficili mobilis, teſte Ariſt. *lib. prædicam. cap. de qualitate.* Vnde qui ludo aſſuefactus eſt, vult ſemper ludere, etiam in ſomnis. Quare in initio præcludenda eſt via paſſionibus, ſeruandumque eſt vulgatum monitum, *principiis obſta.* Cuſtodiendi præterea ſunt ſenſus externi, & interni, ſunt quippè velut feneſtræ, aut ianuæ, per quas tranſitur ad regnum animæ vincendum, & occupandum & deſtruendum, vt inſigniter, & eleganter ſcribit Ambr. l. de fuga ſæculi cap 1. *Si videris mulierem ad concupiſcendum eam, intrauit mors: ſi audias ſermones meretricios, intrauit mors: ſi luxuria ſenſus tuos capiat, intrauit mors.* Et antea monuerat ſacer textus Cant. 6. *Auerte oculos tuos, quia ipſi me auolare fecerunt.* Quapropter ſi libere, & plene, effrenatis tuis affectibus vis imperare, & dominari, ac regnum animæ tuæ ſeruare integrum, & incolume, cura diligenter, & vigilanter, ne ſenſus tui, qui ſunt cuſtodes tui, permittant mala ingredi, & bona expelli à dicto tuo regno. Si enim perturbationibus, à ſenſibus remotis, & voluntate recto dictamini rationis conformata, felix viues, & tranquillus, vt poſtmodum diuina ſuffragante gratia, pace perpetua, & requie æterna in regno Dei perfruaris.

QVÆSTIO II.

De paſſionibus in particulari.

ARTICVLVS I.

De Amore, & Odio.

1. A bonis, aut malis amoribus, tanquam à duobus fontibus promanare bonos, aut malos mores litteris conſignat Auguſt. Epiſt. 52. *Hi autem ſunt duo amores*, qui authore eodem Aug. 14. Ciuit. *Conſtruxerunt duas ciuitates, ciuitatem Dei, amor Dei, vſque ad contemptum ſui: & ciuitatem Diaboli, amor ſui, vſque ad contemptum Dei.* De quibus abundè Scot. 2. *d* 6 *q.* 2. §. *In iſta quaſt.* & tangit Ariſt. 2. *Magn. mor. cap.* 11. Iure ergo de amore, & odio priùs diſſerimus, vt præcipuis affectibus, perueſtigantes eorum naturas, cauſas, proprietates, effectus, & remedia.

2. Not. 1. hæc vocabula amor, dilectio, amicitia, & charitas interdum confundi, & pro eodem vſurpari, tametſi inter ſe nonnullum adſit diſcrimen; videntur quippè ſe habere ſicut commune, & minus commune. Amor autem cæteris latior, & amplior eſt. Omnis enim charitas eſt amor, non tamen omnis amor eſt charitas, cum charitas pleriumque pro gratia, qua homo gratus eſt Deo, vſurpetur. Dilectio verò eſt præcipuus, & ſingularis alicuius amor, ſic Ioannes Euangeliſta præ aliis Chriſti Domini diſcipulis, appellatur dilectus. Quo in ſenſu quidam Orator coram Alexandro rectè dixit, de dilecto nunquam ſatis. Amicitia verò propriè eſt mutua beneuolentia aliquorum, vt indicat Ariſt. 8. *Eth.* 5.

3. Not. 2. ex Gabriele 3. *d.* 27. *q vn.* poſt Auguſt. 14. *Ciuit. cap.* 7. amorem diuidi in naturalem, animalem, & rationalem. Amor naturalis eſt propenſio ad aliquid, quod ſuaptè natura ei conuenit, ita lapis dicitur amare locum deorſum & ignis ſurſum. Amor animalis eſt paſſio, qua appetitus ſenſitiuus, præuia cognitione, fertur in bonum ſibi conueniens: quo pacto equus dicitur amare auenam, & bos fœnum. Amor rationalis eſt paſſio, qua voluntas tendit in aliquod bonum, quod proſequitur, & hic eſt amor proprius creaturæ rationalis, & intellectualis, cuius compotes ſunt homo, & Angelus.

4. Not. 3. ex Doct. 2. *d.* 6 *q* 2. §. *In iſta q. A.* & 3. *d.* 15. *q vn.* celebrem eſſe partitionem amoris, in amorem amicitiæ, & amorem concupiſcentiæ. Amor amicitiæ eſt, quo quis amat aliquid, ſui gratia, hoc eſt non propter aliud, ſed propter ſeipſum, & hoc amore, ſancti amant Deum. Amor verò concupiſcentiæ eſt, quo quis amat aliquid, gratia alterius, id eſt propter aliud, vt quiſpiam amat pecunias, propter honores obtinendos. Deinde, amor bipartitur in verum, & venereum: ille eſt, quo homo amat rectum, & verum bonum, ratione cuius ſe abſtinet ab iniuſtis, & illicitis voluptatibus. Iſte verò eſt, quo homo cænoſis, & venereis oblectamentis indulget: quoue accenſus, inflãmatus, & vulneratus dicitur à cupidine, & de hoc Ouidius eius magiſter, Petrarca, & alij permulti, quorum ſomnia, & figmenta innumera narrant meliùs, qui amant. Inſuper diuidi poteſt, in amorem, qui eſt actus elicitus, & definitur 2. Rhet. 4. *Volitio boni alicui*; & amorem virtutem, de quo Tyrius *diſſert.* 11. & Platina *Dialogo contra amores.* Huius definitio affertur à Dionyſ. 4. de diuinis nominibus. *Amor eſt virtus vnitiua coniungens amantem, cum re amata.* Idem videtur ſentire Auguſt. 8. Trin. cap. 10. *Quid eſt amor, niſi quedam vita, duo aliqua copulans.* Ob id Ariſt. teſte Diog. in vita eius, interrogatus quid ſit amicus, reſpondiſſe fertur, eſſe vnam animam in duobus corporibus incluſam. Subiungit Sidonius lib. 9. Epiſt. 5. *Animæ duæ, animus vnus.* Necnon in amorem paſſionem, & de hoc loquimur in præſentia, cuius definitionem nunc adducimus.

5. Aſſertio, amor eſt *paſſio potentiæ appetitiuæ, qua in bonum ſibi conueniens, ratione, aut imaginatione apprehenſũ fertur.* Defendit Doct. 2. *d.* 6. *q.* 2 §. *In iſta q. A* Explic. priuſquã probetur. Ponitur *paſſio*, vt genus. Additur *potentiæ appetitiuæ*, id eſt appetitus ſenſitiui, aut intellectiui. Hinc allucinatur Raconius *ſect.* 2. *de paſſionib. a.* 3. inquiens, amorem eſſe paſſionem appetitus ſenſitiui duntaxat, cum conueniat voluntati, quæ eſt potentia naturæ intellectualis, alioqui nec anima rationalis, nec Angelus, immò nec Deus foret amoris capax, cum ſit expers appetitus ſenſitiui. Reliquæ particulæ gerunt vicem differentiæ. Tendit namque amor, in bonum verum, vel apparens, ſibi ab intellectu repræſentatum, ſi fuerit amor voluntatis, & ſpiritualis: aut ab imaginatione propoſitum, ſi extiterit amor appetitus ſenſitiui, & materialis. Sic explanata aſſertio facilis eſt probatu communi medio: ea definitio eſt apta, & idonea, quæ genus, & differentiam participat, cuiuſmodi eſt prælata amoris definitio, vt patet ex di-

ctis.

ctis. Addo, eam nihil diminuri, vel ſuperflui continere, potirique cunctis bonæ definitionis legibus, ergo eſt genuina, & legitima definitio.

6. Oppones primò, vulgò dicitur, in rem amatam iniicere ignem, quo amans de re amata incenditur, & ardet, eiuſque Deus Cupido perhibetur habere arcum, & pharetram, qua vulnerat amantem. Id autem, & conſimilia nonniſi appetitui ſenſitiuo adaptantur: ergo amor eſt paſſio ſolius appetitus ſenſitiui. Occurrendum eſt, ea omnia non habere locum in amore ſpirituali, qualis eſt amor voluntatis, ſed in amore materiali, & venereo, vt inſigniter, & eleganter oſtendit Zeno *libro de fide, ſpe, & charitate*.

Eſt & alius amor ſanè ſaluti noſtræ contrarius, cui rectè homini forma tribuitur, quia temporalis, & fragilis eſſe cognoſcitur. Ideò lineamento puerili depingitur, quia eius laſciua lubricitas nec annis ſenilibus, temperatur. Ideò nudus, quia voluntas eius eſt turpitudo. Ideò pennatus, quia in quæcumque conceperit, velociter ruit. Ideò telis, facibuſque conſtructus, quia illicitis arboribus ſemper iunctus eſt gladius. Ideò autem cæcus, quia cum exarſerit, non ætatem conſiderat, non formam, non ſexum, non gradum, non ſacroſanctum illum ſaltem pietatis affectum.

7. Oppones ſecundò, amor eſt actus voluntatis, ergo non eſt paſſio. Ant. eſt Ariſt. 2. *Rhet.* 4. inquientis, *Amor eſt alicui boni volitio*, at volitio eſt actio, non autem paſſio, vt patet, perperàm ergo amor definitur paſſio potentiæ appetentis. Diſtinguo antecedens, ſi ſumatur amor pro actu volendi elicito, concedo: quod ſi accipiatur pro complacentia voluntatis, conſequente actum ipſum elicitum voluntatis, vt capitur in præſenti, nego.

8. Quæres primò, quotuplex ſit cauſa amoris. Reſpondeo eſſe potiſſimùm quintuplicem. Prima, eſt bonum, quod in obiecto amato relucet, ratione cuius amans illicitur, & inuitatur ad illud amore proſequendum. Ideò Auguſt. 8. *Trin. cap.* 3. *&* 4. ſubnectit, *Nihil amatur, niſi bonum.* Secunda, eſt pulchrum, cuius aſpectu, & intuitu capitur amans, vt canit quidam.

Vt vidi, vt perij.

Quo pacto *Gen.* 2. capta fuit Eua intuens lignum vitæ, viſu pulchrum, & aſpectu delectabile. Tertia, cognitio obiecti amabilis, quæ non eſt cauſa influens in amorem, ſed cauſa ſine qua non, ſiue præſuppoſitiua, quandoquidem vt fiat amor, præſupponitur cognitio obiecti amabilis, quia amor non fertur in incognitum, iuxtà illud adagium. *Prius eſt cognoſcendum, quam amandum.* Licet intellectus nihil influat in voluntatem, vt tradit Doct. 2. *diſtinct.* 25. *quæſt.* 1. §. *Alia eſt.* Quarta, ſimilitudo inter amantes, ac etiam ſympathia, affirmante Ariſtot. 1. Magnorum mor. cap. 18. *Similia ſimilibus gaudent, & homo homini iucundiſſimus eſt.* Quod ſi contingat, ſimilem odio habere ſimilem, ſecundum illud vulgatum, *figulus figulum odit*, id eſt per accidens, quatenùs vnus impedit alterum, ad plura lucranda. Quinta cauſa amoris eſt amare, iuxtà illud, *Si vis amari, ama.* Putamus enim eum à quo diligimur, eſſe bonum; ob id prompti ſumus, ad eum diligendum. Suffragatur Ambr. 2. off. cap. 7. *Ad incentiuum charitatis communis plurimum proficit, ſi quis vicem amantibus reddat, nec minus redamare ſe probet, quam ipſe amatur.* Denuò, magis amamus, quæ maiori ſtudio, & labore obtinuimus, ſic matres ardentius amant prolem, quam patres, quia plus laboris in ea procreanda, & educanda inſumpſerunt. Pariter acrior eſt parſimonia in ſenibus, quàm in iuuenibus, propptereàquod in rebus acquirendis multo magis inſudarunt ſenes, quas poſtmodum Hæres aliquando parui facientes euertit, & diſſipat, ad inopiamque reducitur.

9. Quæres ſecundò, quot ſint effectus amoris? Reſpondeo totidem eſſe, quot cauſas eius præcipuas. Primus, eſt vnio amantis, cum obiecto amato. Ideò ait Dionyſ. 4. de diuinis nominibus, *Anima magis eſt, vbi amat, quam vbi animat.* Atque amans dicitur transformari in rem amatam. Quocirca ſubdit Auguſt. 4. conf. cap. 4. *Si terram amas, terra es.* Et anteà monuerat Paulus 1. Cor. 6. *Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur.* Et celebratur illud 2. Magn. mor. cap. 18. *Amicus eſt alter ego.* Et 9. Eth. 9. *Vna anima, & communia omnia amicorum.* Secundus, amor vbique præſentat rem amatam, deque ea ſemper cogitat. Ob id prædicat Chryſoſt. hom. 86. in Ioan. cap. 10. *Tantus eſt amor, vt non præſentes tantum, ſed abſentes, quos diligimus, quotidie cernere videamur: magna namque vis dilectionis, omnia negligit, vt dilecto animam colligat.* Tertius, eſt extaſis. Rapitur enim amans, in obiectum amatum. Vnde Diony. mox cit. ſcribit, Deum paſſum eſſe extaſim propter amorem hominis factus eſt homo. Vt patet Ioan. 1. *Verbum caro factum eſt.* Impaſſibilis quippè factus eſt paſſibilis, immortalis, mortalis, & Deus, creatura, vt Doctè, & diſertè proſequitur Sanctus Bonauent. *in Comm. Luc.* 4. Quartus, eſt zelus, qui eſt ingens ardor amoris, quo quis à re amata expellit quodcumque, quod poſſit ipſum impedire à poſſeſſione, & fruitione eius. Sic Chriſtus zelauit honorem Patris, & Eccleſiæ. Pſalm. 68. *Zelus domus tuæ, comedit me.* Quintus, infirmitas, qua amans debilitatur, in obiecto amato, nihil præter ipſum in mente habens, & volens, ità vt eſu, & potu, cæteriſque ad vitam neceſſariis priuetur, noxia non fugiat, nec pericula vitet, nec mala declinet, proptereà eleganter, & eruditè Zeno nuper alleg. ſcribit. *Hic facibus ſuis Euæ pectus incendit. Hic Adam ſuis telis occidit. Hic Suſannam conatus eſt duorum ſeniorum, aut prodigioſis ignibus ſubiicere; aut parricidali gladio iugulare. Ioſeph mulieri flagitas eſſe violentum, quem etiam dum denudat, eſſe non inuenit impudicum. Hic Synagogam expugnauit, cum ſua illi arma concedit. Hic vbique turbulentus, vbique fertur inſanus. Promittit, dat, tollit, nunc triſtis, nunc hilaris, nunc humilis, nunc clarus, nunc ebrius, nunc ieiunus, nunc accuſator, nunc reus. Iocatur, ludit, pallet, tabet, ſuſpirat, celat, obſequitur, aut tentat, aut decipit, peiuſque blanditur, quàm furit.*

10. Quæres tertiò, quot ſint amoris remedia? Reſpondeo, poſſe ſub quinario numero comprehendi.

Primum, cuſtodiendi, & comprimendi ſunt oculi, qui (teſte amoris Magiſtro) *Sunt in amore duces*, ne obiecta vana, & amabilia videant frequenter, quæ valent inducere amantem, ad eorum amorem. Ideo Dauid Pſal. 118. pſallit, *Auerte oculos meos, ne videam vanitatem.* Et Cant. 6. *Auerte oculos tuos, quia ipſi me auolare fecerunt.* Idque confirmat Ambr. libro de fuga ſæculi, cap. 1. *Intrauit mors per feneſtram. Feneſtra tua eſt oculus tuus. Si videris mulierem ad concupiſcendum, intrauit mors.*

Secundum, abſentia diuturna, & longinqua ab obiecto amato. Eſt enim amor veluti ignis, vt patet. Iob. 31. *Ignis eſt, vſque ad perditionem deuorans.* Si quis igni approximetur, calefit, aut vritur, ſi verò diſtet ab eo, nec calefactionem, nec combuſtionem patitur: ita, qui propè eſt rei amatæ vritur, vt quidam inſanus aiebat, *Ego ex cera coaleſco, & ad ignem redeo.* Qui autem longè eſt ab igne, à combuſtione eſt immunis. Huiuſmodi quippè amor vincitur, non perſiſtendo, ſed fugiendo.

Tertium, ſobrietas, & parcitas cibi, & potus, præſertim vini, in quo nimio eſt luxuria. Quare extat illud ſæpè decantatum, *Sine Baccho, & Cerere, friget Venus.*

Quartum, perennis occupatio, & aſſiduus labor in rebus ſerioſis, & honeſtis. Vnde celebratur effatum.

Otia ſi tollas, periere cupidinis arcus.

Quintum, vitanda eſt inanis loquutio, & nimia familiaritas. *Corrumpunt* enim *mores bonos colloquia praua.* 1. *Cor.* 15. Denique nouus eſt inueniendus amor, neinpè

nempè diuinus, & cœleſtis, quo homo inflammatus abhorret amorem terreſtrem, æterna beatitudine potiturus.

Reſtaret agendum de odio, amori oppoſito, verùm quoniam ex dictis de amore, patet quid de odio dicendum ſit, cum oppoſitorum eadem ſit ratio, & ſcientia, propterea ſuperſedeo.

ARTICVLVS II.

De Deſiderio, & Fuga.

11. DEſiderium, libido, & cupiditas, quandoque apud Authores nominatim Auguſt. 14. *Ciuit. cap.* 15. Ariſtot. 1. *Rhet. cap.* 11. & Plut. 8. *de Reportat.* confunduntur, tametſi inter ea, ab aliis notetur nonnullum diſcrimen, quod cum ſit parui momenti, libenter omitto. Animaduerto autem deſiderium tripliciter accipi. Primò, pro inclinatione naturali cuiuſque rei, ſic lapis dicitur deſiderare centrum, & materia formam. Secundò, pro actu volendi, & fruendi, quo pacto 1. *Petr.* 1. de Angelis legitur. *In quem deſiderant Angeli conſpicere.* Tertiò, pro motu potentiæ appetentis circa bonum abſens, & de deſiderio ſic accepto ſermo eſt in præſentia, quod ab Authoribus præalleg. potiſſimùm ſecatur in deſiderium commune, ſiue naturale, quod congruit appetui ſenſitiuo, vt deſiderium comedendi, & bibendi: & rationale, quod voluntati competit, vt deſiderium videndi Deum, cóque fruendi. Rursùs in deſiderium bonum, de quo Pſalmo 118. *Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas, in omni tempore.* Et deſiderium malum, de quo Prouerb. 21. *Anima impij deſiderabit malum.* Deſcribitur autem, *paſſio potentiæ appetitiuæ penes bonum abſens.* Ponitur *paſſio* tanquam genus. Additur, *potentiæ appetitiuæ*, id eſt voluntatis, aut appetitus ſenſitiui. Vtraque enim potentia eſt capax deſiderij. Subiicitur, *penes bonum abſens*, vt differat à delectatione, & gaudio, quod eſt de bono præſente adepto, & poſſeſſo. Iuxtà autem duplex deſiderium appetitus ſenſitiui, & intellectiui, duplex extat capacitas, & quidem capacitas illius eſt finita, quia ſequitur ſenſum, cuius eſt appetitus, quoniam verò ſenſus eſt finitus, obiecto ſingulari alligatus, quoque deſiderium eſt limitatum, licet quodammodo dici valeat infinitum, quia attingit ſingularia, quæ quia ſunt innumera, ideò infinita perhibentur, qua fortè de cauſa Eccleſ. 1. affirmat. *Non ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu.* Iſtius autem capacitas eſt infinita, *ex primo Pol.* 6. quam Philo *libro decal.* comparat ſiti Tantalicæ: ratio eſt, quia ſubſequitur rationem, quæ finitis, non eſt contenta. Hinc eſt, vt res creatæ, cum finitæ ſint, non valeant explere eius deſiderium. Ob id habita vna non quieſcit, ſed aliam cupit, qua etiam habita, deinceps aliam appetit, & ſic in infinitum. Itaque ſolum bonum infinitum poteſt ei eſſe ſatis, ſuperque, vt aſtruit Maximus Tyrius *differt.* 19. Et annuntiat Pſaltes Pſalmo 16. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Porrò à deſiderio bono, aut malo, tanquam à duplici fonte proficiſcuntur cuncta bona, vel mala, vt patet ex ſacro Codice. Et quidem deſiderij boni mentio fit Pſalmo 102. *Replebit in bonis deſiderium tuum.* Et Pſalmo 10. *Deſiderium animæ eius tribuiſti ei*: Deſiderij verò mali, Pſalmo 111. *Deſiderium peccatorum peribit.* Et Iacobi 4. *Vnde bella, & lites in vobis? Nonne ex concupiſcentiis veſtris.* Atque vtrumque inſinuat Chriſtus Dominus Matt. 7. *Arbor bona, bonos fructus facit, & arbor mala, malos fructus facit.*

Cauendum ergo eſt, nec deſiderium limites diuinorum præceptorum tranſgrediatur, & ſi tranſiliat, comprimendum, & coërcendum eſt; cum ſit in manu noſtra, vt tangitur Geneſis quarto. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Vana; & noxia ne proſequaris. 2. *Tim.* 2. *Iuuenilia deſideria fuge, præſertim delicias, & illecebras carnis.* Gal. 5. *Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietur.* Denique omne deſiderium noſtrum compleatur in Deo; qui eſt totus deſiderabilis, finiſque omnium bonorum: atque vnuſquiſque noſtrûm dicat, cum Dauide Pſal. 41. *Sicut deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus.*

12. Oppones primò, deſiderium fertur nedum, ad obiectum abſens, verumetiam ad obiectum præſens: ergo, deſiderium non aptè deſcribitur paſſio reſpiciens bonum futurum. Antecedens ſuadetur 1. Petr. 1. *In quem deſiderant Angeli conſpicere.* Quem locum expendentes Scotus, primo *Met. quæſtione ſecunda*, §. *Ad ſecundum*, & Antonius Andreas 12. *Met.* quibus præiuit Sanctus Bonauent. 3. *diſtinctione* 26. *in expoſitione lit.* inquiunt. *Deſiderium reſpicere, quoque bonum præſens, ne generetur faſtidium*, vt exponit ibi Gloſſa, & clarè oſtendit Gregor. 18. *Mor. cap.* 39. Nego antecedens, ad eius probationem dico, teſtimonium illud capiendum eſſe de deſiderio latè ſumpto, non autem de deſiderio ſtrictè capto, de quo loquimur in præſenti. Hoc enim ſolum ſpectat bonum abſens, authore Auguſtino in Pſalm. 118. concione 8. *Deſiderium eſt rerum abſentium concupiſcentia.*

Oppones ſecundò, deſideriorum extat meta: ergo deſideria non ſuccreſcunt in infinitum, ſed vno auulſo, deficit aliud. Antecedens fulcitur Pſalm. 111. *Deſiderium peccatorum peribit.* Nego antecedens: ad probationem expono eum locum de deſiderio inferendi malum beatis, quo impij exequi cupiunt, cum enim Sancti gloria æterna potiantur, non tanget eos tormentum malitiæ, *& ab auditione mala non timebunt.* Ideò ſubiicitur *Peccator videbit, & iraſcetur, dentibus ſuis fremet, & tabeſcet: deſiderium peccatorum peribit.*

13. De fuga autem deſiderio oppoſita idem eſt ferè dicendum. Eſt enim paſſio potentiæ appetitiuæ penes malum abſens, à quo declinat. Declaratur eo ferè modo, quo præcedens deſiderij definitio, hoc tantum intercepto diſcrimine, quod fuga eſt circà malum à ratione, aut imaginatione apprehenſum. Nec oportet, cætera, quæ de fuga dici queunt, ſubnectere, tum quia facilia, tum etiam, quia ex eius oppoſito deſiderio commodè percipi valent.

ARTICVLVS III.

De Gaudio, & Triſtitia.

14. GAudium, delectationem, voluptatem, & fruitionem indiſcriminatim accipi præ aliis notat Rainaudus *diſtinctione tertia*, *Mor. quæſtione ſecunda, articulo quarto.* Ob id recognoſcenda ſunt, quæ dixi de gaudio *libro ſecundo, quæſtione quarta, articulo ſecundo, dub.* 9. & *lib.* 4. *quæſt.* 1. *art.* 3. & *quæſt.* 2. *art.* 1. Siquidem gaudium preſsè ſumptum eſt paſſio animi conſequens actum intenſum amoris, teſte Vor. 2. *diſtinctione* 11. *articulo primo.* Atque deſcribitur, *Paſſio potentiæ appetentis, circà bonum adeptum, & poſſeſſum.* Per priores voculas gaudium conuenit cum reliquis paſſionibus. Per poſteriores verò ab eiſdem diſſidet. Diuiditur autem gaudium, & delectatio, in naturalem, quæ conſequitur actum appetitus naturalis, & ſenſitiui, qui eſt communis hominibus, & belluis: & rationalem, quæ concomitatur actum appetitus rationalis, qui eſt voluntas, & hæc

competit homini, & cunctis intellectualibus. Deinde diſpertitur in gaudium, & delectationem bonam, quæ eſt de rebus licitis, & honeſtis, ſiue diuinis, Pſalmo 36. *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui*, & Prouerb. 15. *In amore eius delectare iugiter.* Hinc ſubnectit Auguſtinus 22. Ciuit. *Ipſe erit finis deſideriorum noſtrorum, qui ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur, hic mutus, hic affectus, hic actus erit omnibus, ſicut vita æterna communis.* Ad huius quoque gaudium inuitat Chriſtus ſuos Diſcipulos, Matthæi 5. *Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in Cœlis.* Et Ioan. 16. *Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Siue creatis, vt Iudith. 16. *Gaudium victoria per tres menſes.* Et 2. Cor. 2. *Meum gaudium, veſtrum eſt.* Clarius Pſal. 91. *Delectaſti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo.* Quare benè vtens rebus creatis, oblectamento afficitur, præſertim virtutibus, quæ hominem mirificè ornant, & perficiunt, vt doctè proſequitur Nemeſius *lib. de homine cap* 18.

15. Cauſatur autem gaudium, ſiue delectatio ab obiecto, quod eſt bonum conueniens, & iucundum potentiæ appetitiuæ præuia apprehenſione, aut notitia rationis, vt tradit Doct. 1. *diſtinctione prima, quæſtione tertia*, & 3. *diſtinctione* 15. *quæſtione vn.* §. *Aliter* Reluctante Och. 1. *diſtinctione prima, quæſtione tertia.* Suadetur autem primò, *ex* 10. *Eth. cap.* 4. *Et* 1. *Rhet.* delectabile eſt cauſa delectationis, & ex oppoſito triſte eſt cauſa triſtitiæ.

Secundò, potentia appetente non operante, ſi ei præſentetur obiectum pulchrum, & iucundum, in ea efficitur delectatio, vt liquet de Eua, quæ *Gen.* 3. capta, & delectata fuit in conſpiciendo lignum vitæ, quod erat pulchrum viſu, & aſpectu delectabile. Atque de delectationibus ſorreptitiis, ad quas voluntas haud effectiuè concurrit: necnon de vehementi delectatione ſenſibili, quæ impedit vſum rationis, teſte Auguſtino 14. *Ciuit. cap.* 16. & Stagirita 7. *Eth.* 9.

Tertiò, triſtitia non fit à voluntate, quia ipſi eam nolenti accidit, authore Auguſtino nunc alleg. *cap.* 15. Ergo idipſum aſtruendum eſt de delectatione. Deinceps, delectatio aut efficitur à voluntate appetente, aut ab obiecto delectabili: ſi primum, ergo potentia appetens gaudere poteſt ſemper, quando ipſi libuerit, quod veritati, & experientiæ pugnat: ſi ſecundum, habetur intentum. Conſtanter ergo defendendum eſt, gaudium, & delectationem effici ab obiecto. Inſuper, maior delectatio, ingentiuſque gaudium gignitur ab obiecto iucundiori, & delectabiliori, obtentuque difficiliori, annuentibus Auguſt. *libro contrà mendacium, cap.* 10. & Sen. *lib.* 5. *de benef. capite* 12. Quod ſanè monſtrat delectationem fieri ab obiecto, alioqui non appareret, cur potius ab hoc, quàm ab illo obiecto, maior, aut minor cauſaretur delectatio, cum potentia appetens æque ſit diſpoſita, & prompta ad capiendum oblectamentum, à quocumque obiecto delectabili, ipſi oblato, & præſentato.

16. Effectus verò gaudij, & delectationis complures ſunt, hique inſignes, & ingentes. Etenim gaudium riſum excitat, cor dilatat, ſanitatem conſeruat, ſollicitudinem pellit, mœſtitiam fugat, anxietatem tollit, & reliqua ferè præclara opera exercet. Ideò Philo libro de agricult. ſcribit. *Vulgus hominum, obeundo varios tractus, vſque ad extrema terra, mare quoque traiiciendo, & ſinus eius penetrando, nullamque huius vniuerſitatis partem imperſcrutatam relinquendo, ſemper, & vbique iſta colligit, quæ ad cumulandam voluptatem faciunt.* Idque mirum non eſt, cum naturæ ductu tam brutum, quàm homo ad oblectamentum tendat, ducente Ariſtot. 7. *Eth. cap.* 13. Abſque quo omnia languerent, & otio putreſcerent, eſſeque deſinerent, vt inſinuat Ariſt. præmemoratus, *cap.* 1. & confirmat Tyrius *diſſert:* 33. *n.* 190.

17. In captandis autem gaudiis, & oblectamentis, debitus modus ſeruandus eſt, appetituſque rectè coërcendus eſt, ne veros limites, iuſtaſque Dei leges tranſgrediatur. Cauendæ in primis ſunt rerum creatarum deliciæ, & delectationes immodicæ, & immoderatæ. Propterea optimè inquit Chyſoſt. *homil.* 12. *Ad* Timot. 1. *Panem creauit Deus, tamen vſus prohibetur immodicus: & vinum creauit Deus itidem, atque immoderatè vti prohibuit. Non itaque delicias, tanquam immundum aliquid cauere iubet, ſed vt ſi qua, deſeratur modus, vigorem animi ſoluant.* Deinde, cogitandæ, & expendendæ ſunt, tanquam bona inſtabilia, vana, celeriterque pertranſeuntia, vt teſtatur Eccleſiaſtes capite primo. *Vidi cuncta, quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas, & afflictio ſpiritus.* Qui namque his nimium indulgent, apertè, ægrè tamen, fatentur poſtmodum tenebris erroris, & ignorantiæ ſe obrutos eſſe, ſcribente eodem Eccleſ. Sap. 5. *Ergo errauimus à via veritatis, & iuſtitia lumen non illuxit nobis, & ſol intelligentia non eſt ortus nobis.* Quapropter appoſitè monet Nyſſ. orat. de pauperibus amandis. *Nec te delicia ſic obruant, vt nimia lætitia geſtias, & inſanis voluptatibus debaccheris.* Addo, voluptati mœrorem adhærere, & oblectamento miſceri luctum, vt perbellè declarant Tyr. *diſſert.* 31. *&* 32 & Baſſ. homil. de paradiſo. *Quæ iucunda ſunt vobis, ò homines, triſtibus permixta ſunt.* Igitur, hæc ſublunaria, & terreſtria oblectamenta abiicienda ſunt, & veſtiganda cœleſtia, & diuina, vt his adeptis, ſemper in Domino gaudeamus, & delectemur in eo. Quod innuit Saluator Luc. 10. ſuis Apoſtolis gloriantibus, & dicentibus. *Etiam dæmonia ſubiiciuntur nobis.* Occurrit, *Gaudete potius, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.* Et præmiſerat Dauid Pſalm. 103. *Ego verò delectabor in Domino.* Et Habacuc, 3. *Exultabo in Deo Ieſu meo.*

18. Oppones primò, contrà id, quod ſuperius eſt aſſertum, delectationem cauſari ab obiecto iucundo, & delectabili. Omnis cauſa poſitiua cauſans effectum realem poſitiuum debet exiſtere, vt patet 2. Phyſ. 38. *Cauſa in actu habet effectum in actu*; atqui quandoque obiectum non exiſtit, quandoque verò eſt impoſſibile, vt æqualitas Dei, quam appetiit Dæmon, in eaque eſt delectatus: quod autem non exiſtit, aut eſt impoſſibile, haud valet cauſare effectum realem poſitiuum, cuiuſmodi eſt delectatio. Igitur delectatio non efficitur ab obiecto. Confirmatur primò, ſi vera eſſet ſententia Scot. in quouis paſſiuo fieret delectatio, quam obiectum in eo cauſaret, quod eſt abſurdum, cum præter appetitum ſenſitiuum, & intellectiuum, in nullo alio ſubiecto delectatio inhæreat. Confirmatur ſecundò, nonnunquam quiſpiam delectatur in actu ſcientifico, ſiue ſpeculatiuo, ſiue practico; ergò delectatio ab actu cauſatur, non verò ab obiecto.

Reſpondeo conceſſa maiore, diſtinguendo minorem, interdum obiectum non exiſtit à parte rei, concedo: obiectum non exiſtit in apprehenſione, aut ratione, negò: vt patet de ſcientia, quæ partialiter cauſatur ab obiecto, tametſi obiectum extrà rationem, vel imaginationem, nullam ſortiatur exiſtentiam. De roſa quippè non exiſtente in rerum natura habetur ſcientia in intellectu, vt clarè oſtendi *in Log. libro primo, quæſtione ſecunda*, & *libro quinto, quæſtione quarta, articulo quinto.* Et *in Phyſ. libro de cauſis, quæſtione quinta, articulo ſecundo.* Ad 1. conſ. diſtinguo antecedens, in ſubiecto idoneo, & capaci, concedo: in ſubiecto inepto, & incapaci, nego. Præter

autem

autem duplicem prænarratum appetitum, non reperitur alia potentia, quæ propriè delectationis ſit compos, quandoquidem delectatio præexigit cognitionem, & amorem, cuius tantum vterque appetitus eſt capax. Ad 2. confirmationem. Diſtinguo antecedens immediatè nego: mediatè, concedo. Prærequiritur enim cognitio, & amor, quem poſtmodum conſequitur, & ſuperuenit delectatio, vt ſuperiùs monſtrabam.

19. Oppones ſecundò, delectatio eſt meritoria, vel demeritoria. Si quis enim diligit Deum, in eoque delectetur, meretur: at ſi obiectum prohibitum amat, & in eo oblectamentum capiat, demeretur: at ſi delectatio fieret ab obiecto, naturalis foret actus, & in manu noſtra non eſſet, ac proinde per eam nemo mereretur, aut demereretur; melius ergo eſt aſſerere delectationem ab obiecto non effici. Diſtinguo maiorem: formaliter, & immediatè, nego materialiter, & mediatè, concedo: quatenus delectatio quoquo modo ſubeſt imperio voluntatis, ratione cuius auerti poteſt à continuatione delectationis, eiuſque dulcedine, vt patet de muliere vi corrupta, quæ triſtitia afficitur, ſi qua in ipſa delectatio extiterit, quæve meretur, quatenus poſtmodum deteſtatur huiuſmodi actionem, & paſſionem, oblectamentumque, ſi quod ex eis ſit ſubſequutum in vigilia, vel in ſomno. Itaque præclarè ſubdit Doctor 1. *diſtinctione prima, quæſtione tertia*, §. *De 2. principali*, delectatio non eſt praua, niſi quia actus eſt prauus. Addo, abſolutè paſſiones eſſe meritorias; Chriſtus enim per ſuam paſſionem redemit genus humanum, & Sancti Martyres gloriam ſunt adepti, ob id cantat Eccleſia: *Omnes ſancti quanta paſſi ſunt tormenta, vt ſecuri peruenirent ad palmam martyrij.*

20. De triſtitia, quæ gaudio opponitur, nonnihil reſtat dicendum. Non me latet dolorem, & triſtitiam ſæpè promiſcuè capi, vt diligenter obſeruant Orbel. 3. *diſtinctione* 15. & Rada *ibidem, controuerſ.* 10. *articulo ſecundo* Tametſi, ſi propriè, & ſpeciatim ſumantur, ab inuicem differant, authore Auguſtino 14. *Ciuit.* 15. quem ſequitur Doctor 3. *diſtinctione* 15. *quæſtione vn.* §. *Ad ſolutionem.* Dolor enim presſè captus, eſt paſſio appetitus ſenſitiui ab obiecto diſconueniente, ſeu offendente, & lædente carnem cauſata apprehenſione præcedente. Triſtitia verò eſt paſſio appetitus intellectiui ab obiecto diſconueniente cauſata, actum nolendi ſubſequens. Ex his patet, dolorem anguſtè acceptum pertinere, ad partem ſenſitiuam, & triſtitiam ad partem intellectiuam. Si enim obiectum offendit carnem, huiuſmodi offenſio perhibetur dolor, qui multiplex eſſe poteſt, ſecundum multiplicitatem offenſionis, multiplicis appetitus. Quod ſi obiectum voluntati diſpliceat, nolitque ipſum, naſcitur paſſio, quæ nuncupatur triſtitia, quæ eſt de iis, quæ nobis nolentibus accidunt. Quare præfatæ paſſiones prodeunt ex obiectorum diſconuenientia, præuiis actibus dictorum appetituum, veluti gaudium, & delectatio emanant, ex obiectorum conuenientia. Atque, ſicut hæ plurificantur, ita & illæ, cum ex dictis non ſemel, oppoſitorum eadem ſit ratio, & diſciplina. Denique oriuntur, tùm ab intrinſeco, vt ab intemperie animalis, tùm etiam ab extrinſeco, vt à calore, frigore, cæteriſque ſenſum lædentibus, aut à voluntate ex nolitis.

21. Quatuor potiſſimùm modos recenſet Scotus citatus, §. *Præter illum*, & §. *Præter duos, articulo primo*, quibus cauſatur triſtitia.

Primò, ſi aliquid accidat voluntati, aduerſus eius inclinationem naturalem. Quo pacto voluntas ſuaptè natura inclinans ad beatitudinem, ſi ipſi miſeria contingat, triſtatur. Ob id ait Auguſt. in Ench. cap. 164. *Sic beati eſſe volumus, vt miſeros nos eſſe velle, non poſſumus.* Vt enim voluntas recipiens naturaliter beatitudinem, gaudet, ità eam non recipiens, cum ſit eius perfectio, triſtatur.

Secundò, ſi appetitus ſenſitiuus offendatur, ab obiecto motiuo, propter coniunctionem, & colligantiam, quam habet voluntas cum illo, triſtatur, vt ſi corpus alicuius vulneretur, appetitus ſenſitiuus ob tale vulnus dolet, & voluntas ei compatiens, triſtatur.

Tertiò, ſi voluntas nolit aliquod obiectum, ipſique præſentetur, & detur, ea nolente, ſequitur triſtitia, vt damnati in inferno nollent ignem, & contrà eorum nolitionem Deus vult ibi eſſe ignem, qui eos cruciet, ideò triſtantur.

Quartò, ſi quiſpiam abſolutè aliquid nolit, tamen ob periculum vitæ imminens, vult illud conditionatè vt mercator periclitans in mari proiicit merces, quas non proiiceret, ſi quiret periculum vitæ, & naufragium euadere. Ex hoc ſequitur triſtitia, quandoquidem ſimpliciter non proiiceret eas, & coactus proiicit, vnde triſtitia contingit ei, vt rectè, & fuſe proſequitur Doct. *vbi ſupra.*

22. Huius autem tetri, & virulenti affectus plurimi ſunt effectus, quos non minus luculenter quam eloquenter narrat Chryſoſt. orat. ſecunda, de prouidentia, & epiſt. 7. *Triſtitia animarum, crudele tormentum eſt, dolor quidam inexplicabilis, & iudicium omni iudicio, vindictaque deterius. Nam, & vermis eſt ſimilis venenato, non ſolummodò carnem, ſed & animam ipſam perimens. Et tinea non ſolum ad oſſa, ſed ad corda pertingens, & perpetuus quidam carnifex, non animam dilanians, ſed vires animæ conſumens, & iugis nox, ac tenebræ profundæ, & tempeſtas, & turbo, & febris non apparens, omni igni validius incendens, & pugna requiem non habens, & languor plurimos obſcurans videntium.* Et ante, Sapiens Prouerb. 25. *Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno, ita triſtitia viri nocet cordi.* Sumendum ergo eſt conſilium Eccleſiaſtici 30. dicentis, *Triſtitiam longè expelle à te, multos enim occidit triſtitia, nec eſt vtilitas in ea.* Seruiat itaque vnuſquiſque noſtrùm Deo, non in triſtitia, ſed in lætitia, & ſi triſtitia occupatur cor, & animas, ſed non propter mala rerum, damnaque ſibi illata, eius propter peccata commiſſa triſtetur, & pœnitentiam agat, quod eſt finis eius à Deo nobis inditus, & intentus, iudice Chryſoſt. *hom. 7. ad populum*; Sic enim præſtante homine, triſtitia vertetur in gaudium, vt prænuntiat Chriſtus ſuis Apoſtolis *Ioan* 16.

ARTICVLVS V.

De Spe, & Deſperatione.

23. POſt affectiones concupiſcibilis, proximè accedunt paſſiones iraſcibilis, inter quas primum locum obtinet ſpes, ſecundum verò deſperatio, quæ illi opponitur. Præmonet autem Doctor Seraphicus 3. *diſtinctione* 26. *quæſtione prima*, nomen *ſpes* eſſe æquiuocum, cuius plures acceptiones adducunt, & exprimunt Vorr. Arret. & Gabriel *ibidem*. commodiores, & aptiores ad rem noſtram illuſtrandam affero, & explico.

Primò, ſumitur pro expectatione boni, aut mali futuri euentus. Sic capiunt Cic. *lib. 1. ad Atticum*. Aug. *in Ench. cap. 8. & Virg.*

Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem.

Secundò, pro re ſperata, cuius mentio fit Ad Tit. 2. *Expectantes beatam ſpem*, id eſt beatitudinem, quæ eſt obiectum, ſiue terminus ſpei.

Tertiò, pro virtute Theologica, quæ eſt habitus à Deo inditus in anima rationali, circa ſummum bonum poſſidendum, de qua Scot. 3. *diſt.* 26. *quæſt. vn.* & cæteri Scholaſtici *ibid.*

Quartò, pro motu potentiæ appetentis, conſequente actum ſperandi, penes bonum futurum adipiſcendum. Et de ſpe ita ſumpta ſermo eſt in præſentia. Eius autem obiectum eſt bonum futurum, vt aduertunt Cic. 4. *Tuſc.* & Auguſt. *vbi ſuprà*, poſt Ariſtotelem 1. *Rhet. cap.* 11. & 2. *eiuſdem operis, cap.* 12. Bonum autem futurum ſperandum, duplex cum ſit, creatum, & increatum, in vtrumque ſpes fertur. Illius nimius affectus prohibetur 1. *Tim.* 6. *Præcipe diuitibus huius ſeculi, non ſublime ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum ſuarum.* Illud verò toto conatu eſt proſequendum, & anhelandum Pſalm. 36. *Spera in Domino, & fac bonitatem.* In ſpe inuoluitur poſſibilitas, & credulitas boni futuri conſequendi, non quidem vt cauſa motiua, ſed vt conditio prærequiſita. Siquidem, vt quis aliquid ſperet, præſupponit, & prænoſcit, id eſſe poſſibile, & futurum. Quod enim impoſſibile eſt obtentu, à nemine ſperatur, quod creditur nunquam futurum, nec aſſequendum, in ſpem haud cadere videtur, annuente Sen. *Epiſt.* 10. & Philoſoph. *ad finem libri de execratione.* Addo ſpem non confundi, cum deſiderio, vt quidam apud Scot. & Baſſ. citati ſuſpicantur, tum quia ſunt paſſiones diſtinctæ. Deſiderium enim ſpectat ad concupiſcibilem, & ſpes ad iraſcibilem, tum etiam quia patet eſſe deſiderium ſine ſpe. Damnati enim appetitu naturali deſiderant felicitatem, quam haud ſperant ſe adepturos. Atque deſiderium quandoque ſpectat impoſſibile, quale fuit deſiderium dæmonis appetentis æqualitatem Dei, quæ erit impoſſibilis. Spes verò nonniſi ad poſſibile, & futurum tendit, vt paulò antè dicebam.

24. Nec ſpes ſecatur tanquam in duas ſpecies, in moderatam, quæ non tranſilit vires ſperantis, & auxilia conſequendi bonum ſperatum: & in immoderatam, quæ ſuperat facultates ſperantis, & eius ſubſidia externa non ſunt idonea opportuna, & ſufficientia ad bonum comparandum. Non inquam ſic diſpertitur ſpes, vt in duas ſpecies, ſicut cenſet Rainaudus *diſtinctione tertia, quæſtione tertia, articulo primo, numero* 285. Etenim huiuſmodi diuiſio petitur penes debitum, & exceſſum ſpei, proindéque eſt accidentalis. Deinde magis, & minus non variant ſpeciem, vt dixi *in Log. quæſtione de qualitate*: igitur moderata, & immoderata ſpes non facit diſtinctionem ſpecificam ſpei. Potius itaque ſpecierum, ſpei diſtinctio deſumenda eſt, penes obiectorum ſperandorum diſtributionem, vt fit de cæteris motibus, & affectionibus prærecenſitis. Quantum autem poſſit, & valeat ſpes, præſter, & operetur, ſatis exploratum habetur. Eſt namque veluti ſapidum, iucundumque nutrimentum, & condimentum, quo operans alitur, fouetur, & conſeruatur, vt perbellè canit Ouid. *lib.* 2. *Eleg.* 5.

Spes alit agricolas.

Auget vires eius, cor, animumque roborat, excitat ad obeunda, & complenda opera, adeò vt nihil illuſtre, præclarumque fieret, ſine ſpe boni aſſequendi. Hinc meritò Tertul. *libro de pudicitia* ſtatuit ſpem ianitricem domus virtutum, vt ea adita, & habita, latè, & animoſè vnuſquiſque in cuiuſcumque virtutis domicilium ingrediatur. Omni igitur vana, & irrita ſpe bonorum corruptibilium deſpecta, & depulſa, ſpe incorruptibilium bonorum armemur, & ſpe diuini auxilij muniamur, vt optatam, ſperatamque felicitatem conſequamur, & perfruamur.

25. Oppones primò, ſpes includit fidem, tanquam eius genus, vt indicat Doct. cit. idque ei attribuit Mayr. *ibidem articulo octauo*, cum ergo fides pertineat ad intellectum, idem affirmandum eſt de ſpe. Diſtinguo antecedens, præſuppoſitiuè concedo, id eſt, ſperans credit eſſe bonum, quod ſperat, creditque ſe illud adepturum: formaliter nego; licet enim fides ſit prior ſpe, ſicut genus prius eſt ſpecie; non tamen affirmatur fidem eſſe verum genus ſpei. Præſertim quia, fides eſt virtus, & habitus, ſpes verò, de qua hîc loquimur, eſt paſſio.

26. Opponea ſecundò, Doct. *paſſu prædleg.* videtur velle, ſpem ad concupiſcibilem ſpectare, potiuſquam, ad iraſcibilem, quia reſpuit bonum abſens, ſicut deſiderium. Igitur ſpes non ſubiectatur in iraſcibili, nec eſt eius paſſio.

Reſpondeo exponendo Doctorem, quatenus ſpes, & deſiderium reſpiciunt idem obiectum, hoc eſt bonum abſens, quodammodo perhibentur pertinere ad iraſcibilem: verumtamen, quia diuerſimodè ad illud tendunt, ob id non cenſentur ambæ paſſiones in concupiſcibili inhærere, vt optimè docent Baſſ. & Vott. prænominati. Siquidem deſiderare eſt actus amoris, reſpectu rei abſentis, quo amans fertur ad vnionem rei amatæ: ſperare verò, eſt actus voluntatis, quo ſperans erigit ſe, tenditque ad attingendum, & poſſidendum, per modum commodi, obiectum ſperatum.

27. Deſperationis naturam cognitu difficilem eſſe, plerique putant, maximè ob varietatem, & multiplicitatem opinionum Philoſophorum, quibus omiſſis, adduco eius definitionem, quæ eſt huiuſmodi, deſperatio eſt *paſſio potentiæ appetentis, conſequens actum non proſequendi bonum, quod obtentu impoſſibile apprehenditur.* Inſinuatur à Doct. 3. *diſtinctione* 26. *quæſtione vn. H.* Priores particulæ communes ſunt aliis paſſionibus; poſteriores verò diſtinguunt ipſam deſperationem à reliquis affectionibus. Vt enim ſpes præſupponit actum proſequendi bonum deſperatum, è contrà deſperatio, quæ illi aduerſatur, præexigit actum, quo quiſpiam non vult amplius operam ſuam impendere, in perſequendo, & proſequendo bono illo, quod indicat, non ſe poſſe vllo modo obtinere, & poſſidere. Hinc patet, deſperationem non eſſe actum intellectus iudicantis bonum eſſe adeptu impoſſibile, vt vult Almainus *Tract.* 1. *Mor. capite* 7. *diff.* 3. Etſi enim deſperatio præſupponat actum potentiæ imaginatiuæ, aut intellectiuæ, nihilominus non eſt actus eius, ſed paſſio iraſcibilis, quæ pertinet ad voluntatem, vt communis fert Philoſophorum opinio. Eò magis, quia deſperatio malorum vltimum perhibetur. Ideò Chryſoſt. *libro de reparatione lapſi*, ſcribit. Illius ſupernæ Ciuitatis claudit ianuas deſperatio, quas tamen ſpes aperit, & pietas patefacit. Atque valde punitur, vt patet de Cain, & Iudâ. Non ergo deſperatio congruit intellectui. Iterum conſtat, deſperatione non eſſe fugam, ſiue receſſum à bono, tum quia fuga eſt paſſio appetitus concupiſcibilis, deſperatio verò ſtatuitur paſſio appetitus iraſcibilis, tum etiam quia non eſt nolitio, ſed præſupponit nolitionem vlterius non proſequendi bonum, quod deſperans iudicat nunquam poſſe adipiſci. Cæteri autem, qui putant deſperationem eſſe caſum voluntatis à bono, fractionem animi, & defectionem, potiùs eius effectus, quam naturam eius aperiunt, & aſſignant. Ex eo enim quod quiſpiam deſperat, cadit animo, deficit, deſinitque ab operis proſequutione.

28. Poteſt autem deſperatio ex multiplici capite oriri. Primò, ex virium imbecillitate, vt quis animo debilis, & corpore infirmus deſperat confecturum longum iter. Secundò, ex magnitudine, & difficultate rei obtinendæ, vt princeps pauper deſperat, ſe victoriam reportaturum de magno, & potenti Rege. Tertiò, ex accidia, vel auaritia, vel luxuria, vt Eph. 4. *Deſperantes ſemetipſos tradiderunt omni immunditia, & auaritia.* Quartò, ex mediorum inſufficientia, aut ex grauitate delicti, vt Gen. 4.

Maior

Maior eſt iniquitas mea, quam vt veniam merear. 5. ex mala voluntate, qua quis in malo vult perſiſtere, vt patet Hier. 2. *Deſperaui, nequaquam faciam*. 6. ex atra bili vehementer prædominante, ſic quidam tædio vitæ, ſe ipſos ſuſpendunt.

29. Quemadmodum autem ſunt multæ cauſæ deſperationis, ita multi aſſignantur eius effectus. Siquidem deſperatio frangit animum, debilitat vires, deſiſtit à proſequutione boni, negligit, derelinquit, & in profundum vitiorum demergit hominem, adeò vt perditi, & damnati dicantur deſperati. Quarè deſperationi vix vllum datur remedium, niſi illuſtretur intellectus, oſtendaturque boni poſſibilitas, facilitas, mediorum efficacium ſufficientia, & copia, erigaturque voluntas, & aſſurgat alacria, & lubens ad illud aſſequendum, ſemotis, & victis cunctis impedimentis. Quandiu namque homo viuit, & ſpirat, debet ſperare maximè veniam peccatorum, cum miſericordia Dei ſit magna, & miſerationum eius non ſit finis. Caueat itaque bonus, ne præſumat de virtutibus & meritis ſuis, & malus ne deſperet de criminibus ſuis, vt piè, & doctè aduertit Auguſt. *lib. de Symbolo*.

Articvlvs V.

De audacia, & timore.

30. NOnnullus Neotericus obſeruat opinionum diuerſitatem inter ſe pugnantium, hanc difficultatem de audaciæ natura, eiuſque proprietatibus obſcutaſſe, & denigraſſe, ſicut in ſimili facet Tex. Cant. 1. inquit. *Nigra ſum*. cuius rationem ſubiicit. *Filij matris meæ pugnauerunt contra me*. Quare illis placitis omiſſis, quæ ad illuſtrandum, & explanandam audaciæ quidditatem haud faciunt, in medium profero eius definitionem, quæ eſt huiuſmodi. Audacia eſt *paſſio potentiæ appetitiuæ conſequens actum audendi, conſiſtens in alacri, & animoſa aggreſſu rerum difficilium, grauiumque periculorum*. Præcedentes particulæ ſignificant eius genus, ſubſequentes verò eiuſdem differentiam, per quam à reliquis affectionibus diſcriminatur. Diſtribuitur autem in bonam, & malam. Prior deſignat conſtantiam, animique firmitatem in ſubeundis periculis. Ob id dicitur, *Iuſtus eſt impauidus*. Et Ariſt. 2. *Rhet*. 5. ſubiungit, eos eſſe audaciores, qui rectè ſe habent erga Deum, pii antque ſe proprio numine vti. Sperant enim ſe eius potentia, & virtute iuuandos. Hinc Ioſeph ab Arimathia *Marc*. 15. audacter introiuit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu. Et *Rom*. 15. D. Paulus, *audacius ſcripſi vobis*. Atque commendatur illud vulgatum.

Audaces fortuna iuuat, timidoſque repellit.

Poſterior verò arrogantiam, & præſumptionem, ac temeritatem. Idcirco monet Eccle. 8. *Cum audace, ne eas in via, ne fortè grauet mala ſua in te*. Atque Idem ſubnectit [illegible].22. *Patrem, & virum confundit audax*. Eius ſubiectum eſt iraſcibilis. Cauſa eiuſdem duplex ſtatuitur, abundantia caloris in corde: & ſpes firma de bono alacriter conſequendo, & victoria de periculis reportanda. Eius effectus ad oculum cernuntur, & ita pateſcunt, vt pigeat eos recenſere.

31. Ne autem quiſpiam temerè agat, ponderanda, & meditanda ſunt pericula, ne in eis pereat, propriæque vires ſunt metiendæ, ne victus opprobrio detur ſempiterno, vt ſæpè euenit illi, qui inconſultò, & improuidè, in periculis occumbit miſerè, & cum dedecore ſepelitur.

32. Oppones, definitio vni, & non alteri adaptatur, vt poſtulant leges bonæ definitionis; atqui definitio audaciæ præpoſita competit fortitudini, quæ ab illa diſſidet. Igitur recta non eſt prædicta definitio. Maior eſt nota. Minor ſuadetur, fortitudo tota poſita eſt in aggrediendis arduis, & difficilibus, conſtanter, & alacriter, veluti audacia. Concedo maiorem Nego minorem: fortitudo quippè eſt virtus, audacia verò eſt paſſio, ideo minimè coïncidunt.

33. Timoris autem quatuor inuenio præcipuas ſumptiones. Primò, pro qualibet fuga, & receſſu ab omni malo. Ita accipit timorem Ariſt. 3. *Eth*. 6. & 2. *Rhet*. 5.

Secundò, pro humilitate, animique depreſſione, cuius meminit Dauid Pſal. 110. *Initium ſapientia timor Domini*. Id eſt humilitas, interprete Scot. 3. *d*. 34. *q. vn. ante* §. *Ad argumenta*.

Tertiò, pro formidine, qua veremur malum imminens, quo pacto inquit Auguſt. *lib*. 83. *qq. quæſt*. 35. *Metus eſt futuri, & imminentis mali*.

Quartò, pro paſſione appetitus conſequente actum timendi, ex apprehenſione futuri mali cauſata. In idem recidit definitio Ariſt. 2. Rhet. cap. alleg. *Timor eſt perturbatio futuri, & imminentis mali, dolorem, vel triſtitiam inferens*. Dicitur *perturbatio*, id eſt paſſio appetitus, tanquam genus, adduntur reliquæ voculæ, tanquam differentia, qua timor differt à reliquis paſſionibus. Vtrum autem in definitione timoris includatur malum certò, & neceſſariò futurum, an verò malum incertò, & contingenter futurum litigant Scholaſtici, quidam enim vt Vaſquez 3 *p. d*. 62. *cap*. 3. ſuſpicantur, malum, de quo eſt timor, eſſe certò, & infallibiliter euenturum. Alij vt Ricard. 3. *d*. 15. *quæſt*. 3 *art*. 3. *ad* 4. Statuunt, timorem propriè reſpicere malum incertò euenturum.

34. Ego verò exiſtimo, vtrumque malum ſub dicta definitione comprehendi, tum quia abſolutè in ea ponitur malum futurum, quod vniuersè ſumptum ſpectat omne malum ſiue infallibiliter, ſiue fallibiliter accidat, ſicut quando ſimpliciter perhibetur animal, intelligitur tam de rationali, quam irrationali: tum etiam quia, malum neceſſariò euenturum timetur, vt quilibet noſtrûm timet mortem, tametſi neceſſariò contingat. Ob id etiam Chriſtus metuit ipſam mortem, vt patet Mat. 14. *Cœpit pauere, & tædere*. Vtrumque igitur malum impendens capitur in præadducta definitione.

35. Dices, Ariſt. *paſſu alleg*. expreſsè ait, eos, qui nullam ſperant ſalutem non timere, igitur timor ſolum continet futurum incertum. Dico Ariſt. interpretandum eſſe de metu efficaci, & abſoluto; non autem de metu inefficaci, veluti deſiderium efficax eſt de poſſibili obtentu, inefficax verò eſſe quit de impoſſibili, vt tradit Doct. 2. *d*. 6 *q*. 2. §. *per hoc*.

36. Multæ autem circumferuntur diuiſiones timoris à Vort. 3. *d*. 14. *art*. 1. Bmliſero *ibid. d*. 34. *part*. 1. & Damaſc. 2. *fidei cap* 15. potiſſimam adduco, & explico, quæ eſt in timorem filialem, ſeruilem, & mundanum. Primus dicitur reuerentialis, quo homo timet offendere Deum, quem diligit, & metuit ab eo ſeparari, notante Ang. *verb. Timor*. cuius mentio fit Pſal. 18. *Timor Domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi*. Secundus eſt ſeruilis, quo homo, ne puniatur, & damnetur, timet Deum, de quo Luc. 21. *Areſcentibus hominibus præ timore*. Tertius, eſt, quo quis timet amittere bona ſua ſi Principi non obtemperet, vt Ioan. 11. *Si dimittimus eum, venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem*. Et clarius Ioan. 7. *Nemo tamen palam loquebatur de eo, propter metum Iudæorum*. Præfatæ diuiſionis amoris meminit Ariſt. 2. *com. cap*. 2.

37. Cauſa autem timoris eſt malum futurum, vel apparens, vt tradunt Ariſt. 3. *Anima. T*. 154. Et Epictetus apud Arrianum *lib*. 1. *cap* 1. Effectus verò eius patent, præſertim vultus pauor, mentis agitatio, & huiuſmodi, ſi non inueniat, quo malum impendens, & periculum inſtans euadat, magis homo timet, & expaueſcit. Ad pellendum verò timorem plurimum conducit fiducia, & confidentia in Deo

iuxtà illud Pſal.124. *Qui confidunt in Domino, erunt ſicut mons Sion.* Atque conſcientia recta, & bonum opus; idcircò celebratur adagium. *Fac bonum, & non timebis Regem.* Itaque præclare ſubiicit Prou.28. *Iuſtus quaſi Leo confidens abſque terrore erit.*

Articvlvs VI.

De ira, & manſuetudine.

38. IRa triſariàm capi poteſt. Primò, pro actu vlciſcendi iniuriam, quo pacto ira poteſt eſſe abſque peccato, vt patet Pſal.4. *Iraſcimini, & nolite peccare.* Et Ioan.2. *Chriſtus, ira commotus, & zelo Patris ductus fecit quaſi flagellum ex funiculis, & eiecit ementes, & vendentes, de templo.*

Secundò, quoad effectum, quo ſcilicet offenſa punitur, ſic ira tribuitur Deo, cum caſtigat malos, & impios, vt legitur Pſal.77. *Adhuc eſca eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos.* Et Ezech.7. *Effundam iram meam ſuper te.* Et expreſſius Micheæ 7. *Iram Domini portabam, quoniam peccaui ei.*

Tertiò, quoad effectum, & ita definitur, *paſſio potentiæ appetentis, conſequens actum vlciſcendi offenſam ſibi, aut alteri illatam.* Ponitur paſſio, pro genere, ſubnectuntur ceteræ particulæ, pro differentia. Duæ poſtremæ acceptiones iræ hauriuntur ex Doct. qui 4. d.46.q.2.§ *Reſpondeo.* ſtatuit miſericordiam in Deo, non penes affectum, ſed penes effectum, non quidem proximum, ſed remotum. Pariter ira adaptatur Deo, non vt eſt paſſio, & perturbatio, ſed vt malum ſeu offenſa punitur ab ipſo Deo. Vtrique autem appetitui ſenſitiuo, & intellectiuo competit, propterea fortaſſe Ariſtot. 1. *Anima T.*16. ſubiungit, iram dupliciter poſſe definiri, dialecticè, vt iam eſt definita, & phyſicè, cuiuſmodi ira definitur, *Accenſio ſanguinis circa cor.* Hæcque ſoli appetitui ſenſitiuo congruit, annuente Scot.3. *diſt.*34. *quæſt.vn.* §. *Notandum ante H.*

39. Oppones primò, Ariſtot. mox alleg. definiens iram inquit. Ira eſt appetitus vindictæ. Ipſum ſcribit 2. *Rhet.*2. Cui conſentiunt Tullius cit. à Lact. *lib. de ira Dei, cap.*17. & Auguſt.14. *Ciuit.*15. Et *Epiſt.*115. Ergo ira à deſiderio non diſtinguitur. Reſpondeo præfata teſtimonia capienda eſſe, non formaliter, ſed præexigitiuè, ideſt præexigitur deſiderium vindictæ, vt quiſpiam ſit ira percitus, ob iniuriam ſibi illatam. Vt enim ſuperiùs pateſeci, paſſiones concupiſcibilis præcedunt paſſiones iraſcibilis. Tangitur à Doct. proximè memorato.

40. Oppones ſecundò, idem Philoſophus 5 *pol.*10. ſubiicit, particulam quamdam odij debemus iram exiſtimare; igitur odium, & ira confunduntur. Reſpondeo Ariſtot. tantùm ibi velle, odium, & iram ad inuicem habere aliquam affinitatem, non verò identitatem, veluti ſecundum eumdem Philoſophum, Rhetorica eſt quædam particula, & propago Dialecticæ, vt videre eſt 1. *Rhet.*1. *& inde.* Tametſi ſint diſtincti habitus. Quare ira, & odium ſunt paſſiones diſcrepantes. Hoc enim eſt paſſio concupiſcibilis circa malum, iſtud auerſando. Illa verò eſt paſſio iraſcibilis, circa bonum, iſtud proſequendo, nempè vindictam, quæ putatur bona. Ob id Stagirita 2. *Rhet.*2. alleg. à Scot. *vbi ſuprà,* ſcribit. *Ira viri quaſi mel.* Idque accidit, cum quis actu vlciſcitur. Sic enim aſtruit Doctor cit. actus eius eſt perfectus, aſſimilaturque fruitioni, & ſubſequitur magna delectatio.

41. Funditur autem ira in bonam, quæ à recta ratione dirigitur, veluti eſt ira in peccata commiſſa: & in malam, quæ rectæ rationi aduerſatur, vt ira in Deum, & proximum. Aliæ iræ membra afferuntur ab Ariſt.4. *Eth.* 5. Greg.30. *Mor.* & Aug. *verb. ira.* Inter quæ numerantur rixa, tumor mentis, contumelia clamor, indignatio, blaſphemia, bellum, maledictio, & ſeditio, de quibus Sen. *libro de ira, capite* 4. *&* *Angel. nunc allegatus.*

42. Cauſa verò motiua iræ, & incentiua, duplex potiſſimum ſtatuitur, paruipenſio, & triſtitia ex illa concepta, cuius meminit Ariſtot. nunc cit. Et 4. *Top. cap.*6. *Contriſtatur iratus, & arbitratur paruipendi.* Et 6. eiuſdem operis, cap.3. *Ira triſtitia eſt, cum opinione paruipendendi.* Idem affirmat Doct. *paſſu recenſito.* Adde temperamentum igneum, quo potientes colerici facilè ira commouentur. Effectus eius plures ſunt, hique horridi, & teteri, vt palpitatio cordis, ebullitio ſanguinis, tremor membrorum, linguæ præcipitatio, vultus ignitio, mentis perturbatio, & id genus alia, quæ à Nyſſeno *hom.*2. *de beatitudine.* Sen. *lib. de ira, cap.*36. *&* 37. & Greg.1. *Mor. cap.*30. referuntur, & deſcribuntur. Vnde ſubnectit Cyril. ſerm. de temerario. *Quæ beſtia tam ſæua, & immanis eſt, vt iracundus, & ira immoderata tanquam tyranno cuidam parens? Aut quod mare adeo vehementibus ventis agitatum, & impulſum ad ſaxa illiditur, vt homo effrenis, & aſper, quique nullo modo retineri poteſt, quin ira pareat, & totas perturbationi habenas laxet.* Et Baſil. hom.10. contrà iraſcentes. *Quando ſemel ira perturbatio mentem præcipitans, imperium animæ ſumpſerit, hominem penitus in feram conuertit, nec hominem, qui rationis ſit compos, eſſe ſinit.* Hinc quidam Philoſophus ira perculſus, ne bruteſceret, obuiam ipſi factus inimicus eius, potuit, noluit, tamen eum occidere, nec lædere, inquiens. *Occiderem te, nî iratus eſſem tibi.* Recipiendum ergo eſt monitum Pauli Eph.4. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram, nec date locum Diabolo.* Cui ſubſcribit Iſid. Peluſiota lib.1. epiſt.280. *Fac igitur frænum iracundiæ, quàm ocyſſimè, ne te in exitium præcipitem agat.* Addo Ambr. ad Vercellenſem. *Iram homo præuenire non poteſt, mitigare poteſt.* Ergo etſi iraſcamur, affectus noſtri motum recipiant, ſecundum naturam, & non peccatum, præter naturam. Denique quam maximè iuuant depreſſio ſui ipſius, teſte Nyſſ. prænominato. Nam ſi ex animo ſuperbiam exemeris, occaſionem innaſcendi, vitium iracundiæ non habebit. Necnon mala innumera, quæ ab ira proficiſcuntur, relata à Sen.3. *de ira, cap.*5. Ne iraſcamur, præſtabimus, ſi omnia vitia iræ, nobis ſubinde propoſuerimus, & illam benè æſtimauerimus.

Ex his, quæ dicta ſunt de ira, liquet ex oppoſito, quæ perhibenda ſunt de mititate, cuius meminit Doctor 3. *diſt.*34. *quæſt. vn.* §. *His ſuppoſitis.* Quam nonnulli vocant tolerantiam, & alij, vt Ariſtot.1. *Magn. mor. cap.*31. manſuetudinem. Si enim ſumatur, vt eſt virtus, definitur à Tullio 1. de off. *Virtus animi vtrumque mundi ſtatum æqua lance penſans.* At ſi accipiatur, vt eſt paſſio, deſcribitur affectio, *appetitus conſequens actum vlciſcendi, parcens offenſæ, ſibi, aut alteri illatæ.* Propterea ſubiungit Hierony. in Matt.5. *Manſuetus, ſeu mitis eſt, qui nec irritat, nec nocet, nec nocere cogitat; & qui nec ira, nec furore afficitur.* Huius Magiſter eſt Saluator, Matt.11. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Præcipitur à Paulo Eph.4. *Dignè ambuletis, cum omni humilitate, & manſuetudine.* Et ante ab Eccleſ. *Fili, in manſuetudine opera tua perfice.*

LIBER QVINTVS.

De Habitibus.

1. AMPLA, & copioſa eſt tractatio de Habitibus, vtpotè quæ comprehendit habitus generatim, & ſpeciatim ſumptos, intellectuales, & morales, necnon ſpirituales, & materiales, de quibus omnibus, & ſingulis, ad vberiorem, & exactiorem doctrinam libet proximas quæſtiones, articulos, & dubitationes ſubiicere, & pro viribus decidere.

QVÆSTIO I.

De Habitibus vniuersè ſumptis.

ARTICVLVS I.

An ſit Habitus.

2. NOMEN habitus eſt æquiuocum, vt notaui *in Log. l.3. q.7. art.2.* In præſenti autem capitur potiſſimùm pro qualitate aduentitia, arte, & labore acquiſita, de difficili mobilis, quam habens facilè, promptè, & delectabiliter operatur.

3. Aſſert. datur habitus, quo quis vſu, & exercitio facilis, & promptus redditus ad operandum. Eſt communis, quam præſupponit Doct. 1. *d.* 17. *q.*2. & 2. *d.*17. *q. vn.* & 3. *d.*26. *q. vn.* & 34. *q. vn.* ſuffragantur Aug. *l. de diſtinctionib.* & *in Ench. cap.*82. Et Greg. 4. *&* 11. *Mor.* Et alij paſſim, monentes bonum habitum retinendum eſſe, malum verò ſepeliendum. Accedit Ariſt. 2. *Eth.*5. diuidens ea, quæ ſunt in anima, in potentiam, paſſionem, & habitum, & 2. *Eudem.*1. Idem *l. prædicam. c. de qualitate.* 5. *Met. c. de qualit.* Et 9. *eiuſdem operis c.*5. *&* 8.

Deinde ſuadetur, experientia comprobatur, hominem nondum in aliqua arte, & diſciplina exercitum nonniſi difficulter operari, poſtmodum verò, vſu, conſuetudinéque eius præditum faciliter, & delectabiliter agere, immò ab ea nec auelli, nec diſtrahi: huiuſmodi autem facilitatem, habilitatem, & delectabilitatem acquiſitam, in operando, vulgus vocat habitum, & qui talem facilitatem non habet, dicitur non habere habitum, vt 1. *Reg.* 17. Dauid in ferendis armis ait ſe eorum non habere vſum, & conſuetudinem. Admittendus ergo eſt habitus. Rursùs, potentia indifferens, & indeterminata ad agendum difficulter, aut faciliter, debet ab aliquo determinari, quo promptè, & facilè operetur, vt voluntas ad ſobriè, caſtéque viuendum, per vſum parſimoniæ, & abſtinentiæ determinatur, ad tales actus promendos: huiuſmodi autem vſus, & facilitas operandi communiter appellatur habitus. Addo, quod *in Epit. l.1. q.4. art.7.* Cum Scot. 3. *d.*24. *quæſt. vn. D.* contexui Catalogum omnium habituum, tam ſpeculatiuorum, quam practicorum, de quibus ſuo loco: indubia ergo eſt concluſio, dari habitum.

4. Opp. 1. potentia habitu induta, & imbuta, adhuc eſt indifferens ad agendum, vt liquet de voluntate, quæ quamuis habeat habitum quemcumque, adhuc manet indifferens, & indeterminata, ad oppoſitos actus, & oppoſita obiecta: ergo non conceditur habitus, qui ſit facilitas determinans potentiam, ad agendum. Reſpondet Racon. *diſp. vlt. de virt. ſect.*1. *art.*1. potentiam indifferentem habitu firmatam eſſe indifferentem contradictoriè, hoc eſt, ad agendum, vel non agendum, non verò contrariè, id eſt ad actus contrarios, vt voluntas tunc non eſt indifferens ad volendum, & nolendum. Contra, habitus non tollit potentiam, ſed ipſam iuuat, & facilitat duntaxat; voluntas autem ante habitum, erat indifferens contradictoriè, & contrariè: ergo quoque poſt habitum, manet vtroque modo indifferens. Iterum, poſterius non mutat prius, quandoquidem prius, vt prius non dependet à poſteriori; potentia autem eſt prior habitu, & in illo priori eſt indifferens, & indeterminata contrariè, & contradictoriè, ergo poſt habitum eodem modo manet indifferens. Quapropter occurrendum eſt, habitum determinare potentiam, non abſolutè, ſed ſecundum quid, hoc eſt ad faciliter, & delectabiliter operandum. Ideò habitus eſt neceſſarius potentiæ, tantùm ſecundum quid, ad melius eſſe, & facilius operari, ſubſequitur actus potentiæ, cuius eſt habitus, vt infrà monſtrabitur.

5. Opp. 2. ſi admittatur habitus, aut tanquam principium ſubiecti diſpoſitiuum, & paſſiuum: aut tanquam principium actiuum, adiuuans ſubiectum, in quo eſt, ad operandum. Non 1. quia ſubiectum, ſiue potentia ſuaptè natura, & immediatè eſt diſpoſita, ad quamcumque perfectionem recipiendam. Nec 2. quia vt probabiliter tenet Doct. 1. *d.*17. *q.*2. non eſt neceſſe, detur habitus, vt principium actiuum, ſed vt inclinans potentiam ad agendum, veluti grauitas ponitur, ad ferendum pondus deorſum. Reſpondeo habitum eſſe concedendum, ſiue ponatur ad operandum, ſiue ad inclinandum potentiam ad agendum. Vtroque enim modo defendi poteſt, vt patet ex Doct. *paſſu nunc memorato.* Licet autem ſimpliciter potentia ſit operatiua, & propendeat ad agendum: tamen habitus ei datur vt faciliter, & delectabiliter agat, aut inclinet ad agendum.

ARTICVLVS II.

Quotuplex ſit habitus.

6. MVltæ extant habitus diuiſiones, præcipuas affero, & explico. 1. in habitum infuſum, & acquiſitum. Ille eſt à Deo inditus in creatura, veluti fides, ſpes, & charitas, de quibus Theologi, nuncupatim Scot. 3. *d.*34. *q. vn.* & 1. *d.*17. *q.* 2. Iſte verò eſt arte, & labore partus, quo agens promptè, & expeditè operatur, vt dixi, & explicui *in Log. q. de qualitate.* Inquiri autem poteſt, quænam ſit præfata diuiſio habitus, eſſentialiſvè, & intrinſeca, an verò accidentalis, & extrinſeca. Itemque num ſit adæquata, & ſufficiens; an verò aliquod aliud membrum ei deſideretur?

7. Quoad 1. aſſerimus, eſſe extrinſecam, deſum-

ptam ex ordine cauſæ efficientis, ſicut partitio illa habitus, in naturalem, & ſupernaturalem, quæ prorſus cum iſta videtur coïncidere, quámve eſſe extrinſecam, ex inſtituto cum Scot. *Q.*1. *prol.* & 4. *d.*6. *q. vn.* & *d.*10. *q.*8. & *d.*43. *q* 4. oſtendi *Tract.*1. *ſumma Theolog. diſp* 2. *q.*3. Vbi animaduerti, aliquid dupliciter poſſe vocari ſupernaturale. Vno modo propriè, ex eſt illud, quod à Deo ſolo produci poteſt, vt gratia. Altero modo impropriè, quod ſcilicet à Deo quidem producitur, poteſt tamen à creatura produci, vt ſcientia infuſa à Deo, quæ poterat à rationali creatura, proprio ingenio comparari. Quare ſicut habitus perhibetur ſupernaturalis, quia fit ab agente ſupernaturali; aut naturalis, quia oritur ab agente naturali, vt notaui *in Phyſ. l. de natura, & arte quæſt.*1. *art.*2. Ita babitus appellatur infuſus, quoniam à Deo ſupremo agente infunditur, & acquiſitus, quia ab agente creato proprio marte acquiritur. Itaque hæc diuiſio eſt extrinſeca ex diuerſo agentium reſpectu decerpta, vt fatetur quoque Suarez *diſp.*44. *Met. ſect.*13. *n.*5. Tametſi inter hos habitus adſit diſtinctio intrinſeca, & eſſentialis, ſiue ab eodem, ſiue à diuerſo agente producantur, vt fides, & charitas ab inuicem eſſentialiter differunt, quamuis à Deo immediatè proficiſcantur.

8. Quoad 2. ſtatuimus, prænominatam habitus diſtributionem eſſe adæquatam, & immediatam. Siquidem nullus babitus propriè dictus eſt congenitus, & connaturalis. Vt enim patet ex habitus definitione, allata *in Log.* omnis habitus preſsè ſumptus, arte gignitus, & labore acquiritur. Quod ſi quis ab exordio ſuæ creationis diuinitùs aliquem habitum acceperit, vt Angelus qui omnem habitum ſcientificum, & ſpecies rerum à Deo ſibi elargitas habuit, is babitus, infuſus nuncupatur, ac naturalis, propterea quod vna cum natura eſt concreatus, & comproductus, cum tamen reuera ſit ſupernaturalis, quia eſt à Deo ſupernaturali agente, vt ſuprà monebam. Eo magis, quia habitus, de quo ſermo eſt in præſentia, ex frequentatis actibus generatur; ideóque nullus babitus datur, qui ſit innatus, & congenitus. Atque ita ſufficienter babitus diuiditur in infuſum, & acquiſitum, annuente Scot. 1. *d* 17. *q* 2. & 3. *d.*34. *q.vn.* §. *Not.D.*

9. Dices, ſpecies intelligibiles inditæ Angelo, in primordio ſuæ creationis nominantur habitus à Scot. vt obſeruaui *in Log. l.*3. *q* 7. *art.*2. Et cum natura eius, ſunt datæ, & innatæ tales ſpecies. Admittitur ergo medius habitus inter infuſum, & acquiſitum, putà congenitus, & connaturalis. Occurrendum eſt, licet ſpecies intelligibiles propriè non ſint habitus, & tamen reducantur ad ſeriem habitus, vt dixi loco memorato, huiuſmodi babitum contineri ſub habitu infuſo, vtpotè, qui ab authore naturæ infuſus eſt in Angelo, ſimul ac creatus eſt. Ideò non oportet, medium habitum conſtituere, inter infuſum, & acquiſitum.

10. Secundò, in habitum cognoſcitiuum, & appetitiuum, quæ deſumitur, ex cauſa materiali, ſiue ſubiectis, in quibus habitus inhærent, quæ ſunt potiſſimum potentia cognoſcitiua, & appetitiua, notante Vorr. 3. *d.*36. *Term* 2. *art.*1. In idem ferè recidit ea diſtributio, quæ communiter affertur, in babitum intellectualem, & moralem, tacta à Doct. 9. *Met. q.*11. §. *Ex dictis*, & tradita 1. *Eth. in fine*, quæve comprehendit omnes babitus, tam Intellectus, quam voluntatis, niſi quia illa eſt latior, & amplior, vtpote quæ continet materiales, & ſpirituales habitus: hæc verò anguſtior, & preſſior, eo quod ſolùm babitus ſpirituales capit. Adducitur tamen à Scot. 1. *d.*17. *q.*2. §. *ſed tunc.* Et 3. *d.*34. *q. vn.* § *Notandum. D.* Et ab vniuerſo Scholaſticorũ cætu; fortaſsè, quia plerique non concedunt habitus in potentiis materialibus: vel ſi admittunt, vt Scot. Hos, ad illos reuocant: aut quia cognoſcitiuum, vt intellectiuum latè ſumpta non differunt. Ob id non cenſetur duplex, ſed vna diuiſio duntaxat, licet reuera inter ea, nonnullum interponatur diſcrimen. Morale quippe à more deriuatur: mos autem ad voluntatem pertinet, cuius actus formaliter eſt tantum liber, moreſq; in actibus liberis poſiti ſunt. Quare morale deſignat voluntatis actum elicitum propriè, impropriè verò actum imperatum, ratione cuius actus aliarum potentiarum dici valent morales per participationem, inſcribit Doct. *quæſt.*4. *prol.* & exprimit *in Rep.* 3. *diſt.*33. *q.*1. §. *Oppoſitum.* Poteſt autem perueſtigari, ſitne prænominata diuiſio eſſentialis, & quidditatiua? Itemque num ſit ſufficiens, & adæquata.

11. Quoad primum, dici poteſt, eſſe eſſentialem, penes ſuas rationes formales, & intrinſecas, per quas eſſentialiter conſtituuntur, & diſtinguuntur eius membra; idem quippe principium eſt conſtitutiuum rei, & diſtinctiuum, vt patet in Metaphyſica. Ideò non dubium eſt, quin prærecenſiti habitus formaliter inter ſe differant, proindéque dicta diuiſio ſit eſſentialis. Præterea poteſt vocari diuiſio accidentalis, & extrinſeca, ſiue ſubiectorum in ſua accidentia, quatenùs habitus intellectuales in intellectu, & morales in voluntate ſubiectantur, à quibus ſuas ſortiuntur denominationes.

12. Quoad ſecundum, dici pariter poteſt, quodammodo eſſe partitionem ſufficientem, & adæquatam, quatenùs ferè, & præcipuè omnes habitus reſideant in potentia cognoſcitiua, vel appetitiua. Idque infrà eſt diſcutiendum.

13. Dices, quidam habitus eſt intellectualis, & moralis, vt prudentia eſt habitus intellectualis ex 5. *Eth.*4. Et quoque moralis, cum ſit proxima regula actuum moralium. Ea igitur diuiſio nec eſſentialis, nec ſufficiens, nec idonea eſt. Diſtinguo ant. formaliter, nego: regulatiuè, & menſuratiuè, concedo. Siquidem prudentia eſt formaliter habitus intellectus, putà conſiliatiuus, vt ſuo loco oſtendam: eſt verò quodammodo regula aliarum virtutum, vt aduertit Doct. 3. *diſt.*33. §. *Ad* 1. *M.*

14. Tertiò, in virtutem, & non virtutem: inſinuatur à Scot *coll* 6. Quæ vt percipi valeas, obſeruo cum Vorr. virtutem tripliciter accipi. Primò, pro potentia, ſeu facultate operandi, ſic 7. *Phyſ.*3. *Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum.* Et 1. *Cæli T.* 116. *Virtus eſt vltimum de potentia.* Secundò, pro ea perfectione, qua ſubiectum, in quo eſt, perficitur, & ornatur, quo pacto 2. *Eth. cap.* 5. & 6. cit. à Doct. 1. *diſt.*17. *quæſt.*2. §. *Ad iſta. antè E.* & 3. *diſtinct.* 3. *quæſt. vn.* §. *Ad quæſt.* virtus definitur *habitus, qui habentem perficit, eiuſque opus bonum reddit.* Ideò ſubdit Aug *lib.* 83. *qq. quæſt.* 31. virtutem eſſe *habitum bonum, modo, & rationi naturæ conſentaneum.* Tertiò, pro virtute theologica, ſiue virtuti theologicæ aſſociata, quo in ſenſu Aug. *l. ſoliloq.* & 2. *de lib. arb. cap.*18. & 19. ſcribit. *Virtus eſt ratio recta ad ſummum finem perueniens, ſiue bona qualitas mentis, quâ rectè viuitur, quâ nullus malè vtitur, quam Deus operatur in nobis, ſine nobis.* Quartò, propriè ſic deſcribitur à Doct. *coll.*1. & 3. proximè citato. *Virtus eſt habitus electiuus, recta ratione determinatus.* Idem innuit Ariſt. 2. *Eth* 6. & 6. *eiuſdem operis* 3. Cum autem electio ſit voluntatis, 6. *Eth.* 3. infertur, virtutem propriè captam pertinere ad voluntatem, ſicque prænominatam diuiſionem comprehendere tantùm habitus voluntatis, cuius ſecundum membrum eſt non virtus, quia cum ex dictis detur actus indifferens, qui nec eſt bonus, nec malus; quoque admittitur habitus, qui non eſt virtus. Ex actibus quippe indifferentibus, ſæpè repetitis, gignitur habitus neuter, ſeu indifferens, qui non eſt bonus, nec malus. Atque adeò virtus, & vitium non ſunt oppoſita immediata, veluti iuſtum, & iniuſtum, inter quæ mediat non iuſtum: & inter amicum, & inimicum intercipitur

non

non amicus, vt notat Doct. 1. *diſt.*17. *quæſt.*2 §. *De ſecundo.*

15. Dices, Ariſt. 7. *Phyſ. T.*17. ſecat explicitè habitus in virtutes, & vitia: ergo prælata diuiſio pugnat Stagiritæ. Occurrendum eſt, vtplurimum habitus, qui non ſunt virtutes, ſunt vitia. Homo namque vtplurimum, eſt iuſtus, aut iniuſtus. Tamen vniuerſaliter loquendo, inter virtutem, & vitium, adeſt non virtus. Vel dicito, dictam Philoſophi diuiſionem eſſe validam, ſumendo vitium priuatiuè, ſicut inter actum bonum & malum poſitiuè contrariè, mediat actus malus priuatiuè, authore Scot. *Quod.* 18. *art.* 1. *I. & K.* Dubitari autem poteſt in præſenti, ſicut in præcedenti, num ſit diuiſio eſſentialis, & adæquata, ſcio, nonnullos, inter quos citatur Scot. *Quol. alleg.* & 1. *diſt.* 17. *quæſt.*2. arbitrari eſſe diſtributionem ſubiecti, in accidentia, vnumque eius membrum ab alio differre penes quamdam relationem. Verùm, nihil videtur obſtare, quin aſtruamus, prædictam diuiſionem eſſe eſſentialem, vt præcedente, quandoquidem habitus vniuersè ſumptus eſt genus intermedium qualitatis, 3. *diſt.* 34. *quæſt. vn.* §. *Notandum D.* plures diuiſiones intermedias ſubiens, inter quas refertur hæc memorata diuiſio. Qualitas autem ſuprema, vel interiecta, vel infima eſſentialiter, nullam claudit relationem, & habitudinem ad aliud, cum ſit eſſentialiter entitas abſoluta, quæ contradiſtinguitur ab entitate relatiua. Iterùm genus eſſentialiter diuiditur in ſuas differentias, & ſpecies, vt patet in Log. Ea autem habitus partitio eſt generis, in ſuas ſpecies, vt videre licet, apud Philoſophum *cap. de Qualitate*; & Scot. *vbi ſuprà,* igitur dicta diuiſio eſt eſſentialis.

16. 17. Dices cum Scot. nunc cit. *antè I.* circumſtantiæ ſunt relationes. Et 7. *Phyſ tit.*17. & 20. virtus omnia, & malitia ad aliquid ſunt. Igitur ea diuiſio habetur per relationem. Dico quidem deſignare relationem, veluti ſcientia denotat reſpectum ad ſcibile; id tamen non impedit, quin virtus ſit qualitas eſſentialiter, & de genere abſolutorum. Etenim per ſe primò importat qualitatem, & connotat relationem, vt aſtruit Doct. 1. *diſt.*17. *quæſt* 2. *ante S.* Idem dici poteſt de ſanitate, & pulchritudine, de quibus *in Log. lib.* 3. *quæſt* 7. *art.* 3. Diaerim tamen oppoſitum non carere probabilitate, vt videre eſt apud Scot. & Suarez *ibi* cit. eiuſque probabilitas ibid. eſt oſtenſa & defenſa à Gadio *Quol.* 18. ea Doct. *ibi.* & *coll.* 1.

Rurſus, ea diſtributio eſt adæquata. Omnis quippè habitus, aut eſt virtus, aut non virtus, vt ſupra eſt exploratum.

18. Quartò, traditur à Doct. 3. *nuper cit.* §. *Ad iſtam q. B.* in ſpeculatiuum, & practicum. Intellectus enim humanus vel circa ſpeculabilia perficitur, de quibus eſt habitus ſpeculatiuus, qui eſt quadripartitus, Met. Phyſ. Mat. & Log. de quibus ſuis locis actum eſt. Vel circà operabilia, de quibus habetur habitus practicus, qui eſt bipartitus, actiuus, & factiuus, de quibus abundè *in Log. lib.* 1. *quæſt.*2. Et *tract.* 1. *ſummæ Theologicæ quæſt* 6. *diſp.* 3. Vtrum autem hæc diſtributio ſit eſſentialis, & ſufficiens *ibid.* accuratè & exactè expenditur, *lib* 5. *q* 4. *art.* 6.

19. Dices, Theologia eſt habitus intellectus, qui tamen inter præadductos adductos non recenſetur: ergo ea partitio eſt manca, & inſufficiens. Dico, nos numeraſſe habitus naturales, ſenſuum miniſterio acquiſitos, cuiuſmodi non eſt Theologia. Eſt enim ſupernaturalis, & in ſerie propriarum ſcientiarum haud collocatur, *in Tract. memorato palam feci.*

Articvlvs III.

Quid ſit habitus.

20. Definitio habitus iam à nobis allata, & explicata eſt, *in Log. lib.* 3. *quæſt.*7 *art.*2. & tacta à Doct. 1. *diſt.* 3. *parte* 3. *quæſt.*1. his verbis, habitus eſt *qualitas aduentitia difficulter, à ſubiecto mobilis.* In qua ponitur genus, cum differentia, quæ ad idoneam definitionem deſiderantur. Genus eius eſt *qualitas*, quæ ex dictis in Epitome diſtribuitur in qualitatem animæ, & corporis, in materialem, & ſpiritualem, cognoſcitiuam, & appetitiuam. Eſſe autem habitum qualitatem, patet ex definitione ipſius qualitatis adducta loco mox alleg. per habitum quippè denominamur quales, & in eius categoria reſidet, vt ad oculum ibid. cernitur. Differentia verò eius eſt *aduentitia*, per quam à reliquis qualitatibus diſſidet, præſertim à ſecunda eius ſpecie, quæ habetur ab intrinſeco, & à natura. Subditur *difficulter à ſubiecto mobilis*, propter diſpoſitionem, quæ faciliter à ſubiecto amouetur, vt eo in loco eſt illuſtratum exemplo; necnon propter actum, qui citò tranſit, & fluit, habitus verò permanet, & perſiſtit in ſubiecto, in quo reperitur, ſub allata definitione comprehendi queunt habitus infuſi, qui quoque ſunt aduentitij, nempe ab authore naturæ infuſi animabus Fidelium. Addunt alij vt Suarez cit. *num.* 6. dictæ definitioni, per ſe primò, ordinata ad operationem, & non præbens primam facultatem operandi, ſed facilitans. Verum iſtæ particulæ non ſunt neceſſariæ, ſi defendatur, vt probabiliter defendit Doct. 1. *diſtinctione* 17. *quæſt.* 2. habitum non eſſe principium actiuum, ſed inclinatiuum dumtaxat. Reliquæ verò voculæ non adaptantur habitibus infuſis, qui nullam promptitudinem, & facilitatem tribuunt, habent, vt communiter tenent ſcholaſtici. Ideò illa non eſt vera definitio congruens habitibus infuſis, & acquiſitis, quam idem Suarez eis accommodat *num.* 8. ſed acquiſitis duntaxat, adhuc eſſet afferenda habitus definitio communis vtriuſque, ſecus diminuta foret, vni ſpeciei eius tantum conueniens.

21. Dices Ariſt. 2. *Eth.* 5. & colligitur *ex cap. de qualitate*, atque *ex* 7. *Phyſ. cap.* 2. definiens habitum in plurali, ait, *Habitus ſunt, quibus non ad effectus ipſos benè, vel malè habemus.* Igitur noſtra definitio pugnat Ariſt. aliter habitum definienti. Reſpondeo, ibi Philoſophum non deſcribere omnem habitum, ſed habitum bonum, vel malum. Nam cum dentur habitus, qui nec boni, nec mali ſint, ſed indifferentes; Itemque cum alij habitus ſint intellectuales, alij verò morales; idcircò attulimus definitionem communem, & generalem omnibus habitibus. Eò magis, quia illa potius eſt partitio habitus moralis in bonum, aut malum, in virtutem, aut vitium, quam definitio, vt liquet ex particula disiunctiua *vel.* Inſuper, data definitione generis habitus, commodè, & facilè eſt ſpecierum eius definitiones perueſtigare, quarum ex dicendis infrà patebunt, potiſſimum definitio habitus acquiſiti, cuius natura eſt nobis notior, quam infuſi, huiuſque inueſtigatio peculiaris Theologis committitur.

Articvlvs IV.

An intellectus ſit ſubiectum habituum.

22. Plerique ex ſchola Thomiſticæ, inter quos ſunt Soncinas 9. *Met. q.* 9. & Arr. *diſp.* 9. *ſect.* 2. *ſubſect.* 1. ex D. Th. plurib. in locis adductis ab Hurt. *diſp.* 16.

de

de anima ſect. 2. negant in intellectu eſſe habitus à ſpeciebus intelligibilibus diſtinctos. Oppoſitum autem defendunt Scot. 3. *diſtinct.* 33. *quaſt.vn.* §. *Ad quaſt. H.* Vorr. *ibid.* Racon. *diſp. vlt. de virtutibus, artic.* 3. *propoſ.* 3. & Suarez *diſp.* 44. *Met. ſect.* 4. Quibus ſubſcribunt Caiet. 1. 2. *quaſtione* 54. *articulo quarta*, & Ferr. 1. *contra Gentes*, *capite* 56. affirmantes intellectum eſſe capacem habituum, à ſpeciebus intelligibilibus diſtinctorum.

23. Not. primò, ſubiectum receptiuum alicuius accidentis duplex eſſe poſſe, vnum remotum, & mediatum, vulgò ſubiectum quod nuncupatum, cuiuſmodi eſt ſubſtantia, quæ ſubiectum quod qualitatis, putà albedinis appellatur. Alterum proximum, & immediatum, communiter ſubiectum quo nominatum, veluti quantitas eſt ſubiectum proximum albedinis; in ipſa namque quantitate, albedo immediatè inhæret. In præſenti autem, & in ſequentibus articulis peruestigatur non ſubiectum remotum, quod eſt anima, vel corpus animatum, ſiue totum coniunctum ex anima, & corpore, ſed proximum, quod eſt potentia intellectiua, de qua nunc eſt lis, aut appetitiua rationalis, aut ſenſitiua, aut loco motiua, aut alia quævis, de quibus ſigillatim in proximis articulis diſceptandum eſt.

24. Not. ſecundò, ſpeciem intelligibilem, de qua *in libro de anima*, ſe tenere ex parte obiecti intelligibilis. Eſt enim eius vicaria ſimilitudo, & imago eius naturalis, concurrens effectiue partialiter ad producendam intellectionem. Ideò præcedit actum intellectus, cum ſit eius cauſa: habitus verò ſubſequitur actum, quandoquidem ex eius repetitione, & frequentatione cauſatur. Atque perhibetur habitus, propterea quod ſortitur rationem formæ permanentis, vt aduertit Doct. 1. *diſt.* 17 *quaſt.* 2. §. *Qui vult. T.* Species cum radicata fuerit, poteſt dici habitus. Et 2. *diſtinct.* 3. *quaſt.* 10. §. *Ad q. F.* idem habet.

25. Aſſertio prima, habitus intellectus non ſunt ſpecies in ipſo reſidentes, ſed facilitates radicatæ in eomet intellectu, eius actus ſubſequentes. Tenet Doct. *locis proximè citatis*. Probatur primò, fides infuſa ſubiectatur in intellectu, ſicut charitas in voluntate, vt cum Scot. 3. *diſtinct.* 22. *quaſt. vn.* §. *Ad quaſt. F.* affirmant Scotiſtæ, & cæteri Scholaſtici *ibidem*. Nemo autem aſtruit fidem eſſe ſpeciem intelligibilem de Deo, alioqui per illam ſpeciem poſſemus Deum cognoſcere, quam nullus in ſe habere experitur, nec dari huiuſmodi ſpeciem, conatur oſtendere Scot. *vbi ſupra*. Ergò habitus non ſunt ſpecies intelligibiles in intellectu receptæ.

Secundò, *ex* 6. *Eth.* 4. numerantur quinque habitus intellectus, qui certè non ſunt ſpecies intelligibiles, cum hæ ſint incomplexæ, illi verò complexi, ſiue de complexis. Itemque iſtæ præcedunt habitus, tanquam ab eis cauſatos: hi verò ſubſequuntur, ſicut effectus ſuam cauſam. Rurſus, ſpecies cauſant actus partialiter, actus verò cauſant habitus, iuxtà illud decantatum, *ex frequentatis actibus fit habitus*. Non ergo habitus coïncidunt cum ſpeciebus intelligibilibus.

26. Reſpondet Art. cit. *ſubſect.* 5. negando ſpecies non produci ab actibus. Putat enim intenſionem habitus effici à ſpeciebus. Contrà, ſpecies cum ſint præcedentes, & eædem numero nequeunt ab actibus cauſari, qui ſunt ſubſequentes, alioqui bis cauſarentur ſemel ab obiectis, ſemelque ab actibus, quod repugnat. Ob id addit Scot. *paſſu alleg.* §. *Aliter poteſt ante F.* Si obiectum non eſſet præſens per ſpeciem, adhuc ſtaret habitus, ſicut ſi ſpecies poſſet eſſe deleta, ſtante ſcientia. Si ergo poteſt eſſe ſpecies abſque habitu, ſanè ſpecies non eſt habitus, & è contra. Veluti, ſi homo poteſt eſſe ſine irrationali, vtique homo non eſt irrationalis, & e contrà. Denuò, inter ſpeciem, & habitum, mediat actus, quia per actum cauſatur habitus. Ideò Stagirita *lib. de ſomno, & vigilia*, *cap.* 5. ſubnectit, eius eſt actus, eius eſt habitus. Non ergo ſpecies eſt cauſa immediata actus, ſed mediata duntaxat, proindéque habitus haud cum ſpecie coïncidit. Tertiò, *ex* 1. *diſt.* 17. *quaſt.* 5. §. *Tenendo ſub R* experimur habituatum differre, à non habituato, quia ille facilius, & promptius agit, quam iſte. Huiuſmodi autem facilitas, & promptitudo agendi parta per actuum frequentium, non eſt ſpecies, quia quis habet ſpeciem, ſine illa promptitudine, & facilitate operandi. Vnde Ariſtot. *in initio Eth.* alleg. à Vorr. 3. *diſtinct.* 37. *concluſione* 5. ſcribit, virtutes innaſci nobis a natura, perfici verò ab aſſuefactione, ſiue habitu. Iterum, per eadem fere quodlibet generatur, ac conſeruatur. Videmus autem virtutes morales conſtitui in nobis, aſſuefactione, & habitu, propterea dicuntur morales, à more, qui perinde eſt ac conſuetudo, vt idem Vorr. notat *vbi ſupra*, poſt Ariſtot. 2. *Eth. cap.* 1. Quod autem acquiſitione, & aſſuefactione generatur, relinqui, & augeri. Inſuper, ipſe Art. cit. concedit, per habitus ſupernaturales infuſos poſſe comparari habitum acquiſitum, nempè facilitatem operandi, ſiue eliciendi actus ſupernaturales; talis autem facilitas non eſt vlla ſpecies intelligibilis, vt patet. Addo, potentia carens habitu, faciliter, & delectabiliter non operatur, vt arguit Doctor *in Reportat.* 1. *diſt.* 17. *quaſt.* 1. §. *Ad rationem dicitur*. Et paucis interiectis ſubdit, potentia habitualis non poteſt ità perfectè operari, ſine habitu, ac cum habitu. Secùs fruſtrà eſſet habitus. Supponitur autem talem potentiam habere ſpeciem intelligibilem, non verò habitum. Igitur habitus a ſpecie intelligibili diſſidet.

27 Reſpondet Art. *vbi ſupra*, data hypotheſi habere quidem ſpecies, ſed non ità intenſas, & perfectas; ideò non ita promptè, & perfectè poteſt operari. Contra, acquiſitis, & habitis ſpeciebus adhuc intellectus in intelligendo, & iudicando de rebus ipſi propoſitis habet non modicam difficultatem operandi. Vſus autem ſpecierum, earumque facilitas eſt habitus, non verò ſpecies, ſiue claræ, ſiue obſcuræ, ſiue intenſiuæ, ſiue remiſſæ. Ideò ruunt, quæ accumulat Art. ad ſuam tuendam ſententiam.

28. Aſſertio ſecunda, intellectus eſt idoneum ſubiectum habituum. Traditur à Doct. *locis prælatis* & deducitur *ex præcedente*, fulciturque primò, teſtimonio Ariſtot. 7. *Eth* 4. locantis quinque habitus in intellectu, tanquam in ſubiecto Secundò, ratione, vt enim habitus morales ſubiectantur in voluntate, vt monſtrabitur *in proximo articulo*. Sic habitus intellectuales in intellectu, vt in ſuo ſubiecto inhærent. Tertiò, omnis potentia indifferens, & indeterminata, indeterminatione actiua, determinatur per habitus eam ad agendum facilitantes, ideò ſi prius difficile operabatur, deindè per habitum facile operatur: atqui intellectus eſt potentia indifferens, & indeterminata indeterminatione actiua, ad cognoſcenda quæcumque obiecta cognoſcibilia, & intelligibilia, vt liquet de intellectu agente, cuius eſt omnia facere. 3. *Animæ* 18. Igitur intellectus eſt aptum ſubiectum ad habitus recipiendos. Hæc ratio tangitur à Doctore, 3. *diſt.* 33. *quaſt.vn.* §. *Ad rationem D.*

29. Oppones primò, potentia neceſſaria, & determinata ad operandum non indiget habitu: intellectus autem eſt potentia neceſſaria, & determinata ad intelligendum: ergo præter ſpecies obiectorum, non indiget habitu, quo ea intelligat. Ma. patet, potentia naturalis, & neceſſaria, poſitis omnibus requiſitis ad agendum ſtatim, & neceſſariò agit, vt liquet de igne, qui appoſita combuſtibilia, debitè approximata, & diſpoſita neceſſariò comburit, nullo habitu interpoſito. Minor eſt in confeſſo, intellectus quippè eſt potentia naturalis, & neceſſaria, quæ habens obiectorum ſpecies, nulla intercepta difficultate, intelligit: ergo ei nullus habitus eſt neceſſarius, inclinãs, & neceſſitãs ipſum ad ea intelligenda. Conf. nullum adeſt impedimentum,

ad

ad promendam obiectorum intellectionem, nec ex parte intellectus, qui ex ſe ſatis eſt capax, & diſpoſitus: nec ex parte obiectorum, quæ ſuaptè natura ſunt cognoſcibilia, & intellectibilia. Ergò nullus eſt intellectui neceſſarius habitus, diſtinctus à ſpeciebus intelligibilibus. Concedo maiorem. Diſtinguo minorem, abſolutè, concedo; intellectus quippè ſimpliciter, & ſuaptè natura eſt determinatus ad intelligendum quodlibet obiectum intelligibile: ſecundum quid, id eſt ad facilè, & promptè operandum, nego, ſic enim habitu eget. Ad eius probationem dico id valere potentia naturali non viuente, qua ignis v. g. fertur ſurſum, & terra deorſum, vt indicat Scot. cit. §. *Ad 1. ſub M.* Non autem de potentia viuente, quæ vtitur mediis, ad cognoſcenda obiecta, reſpectu quorum, vt citiùs, & commodiùs operetur, opus eſt habitu, vt experimur in ſcientiis, in quatum vſu, & exercitio redduntur promptiores, & celeriores, ad promendos actus ſcientificos, ferendumque iudicium de eiſdem obiectis. Ad conf. dico cum Doct. 1. *d.17. q.2.* § *Qui vult. ſub X.* & *coll.* †. § *ſecundum principale*, licet intellectus ſit diſpoſitus per abnegationem contrarij, non tamen, per rationem diſpoſitionis conuenientis. Exemplo declaratur de ligno, quod ex ſe priuatiuè eſt diſpoſitum, per carentiam diſpoſitionis oppoſitæ, ad calefactionem ſubeundam: poſitiuè verò eſt diſpoſitum per congruam diſpoſitionem, quæ eſt ſiccitas, ideò lignum ſiccum citiùs comburitur, quam lignum viride & humidum, madidumque.

30. Oppones ſecundò, intellectus euidenter, nulloque ipſi obice interpoſito, intelligit prima principia, & propoſitionibus neceſſariis aſſentit, nullo præſuppoſito habitu, atque imperio voluntatis aſſenſum præbet propoſitionibus dialecticis. Non ergo neceſſarius eſt intellectui vllus habitus. Conf. ita philoſophandum eſt de potentia naturali interna, ſicut de potentia naturali externa: potentia autem naturalis externa, ad ſuas operationes non exigit habitum, ergo nec potentia naturalis interna, cuiuſmodi eſt intellectus. Maior eſt in promptu. Minor liquet. Viſus enim ad videndum, & auditus ad audiendum habitu non indigent. Concedo ant. diſtinguo conſequens, abſolutè, concedo: ſecundum quid, nego. Illi enim, qui pollent habitu, & exercitio, citiores & celeriores redduntur in ſuis operibus, quàm alij, qui habitus, & exercitij ſunt expertes. Sunt namque percipienda, & applicanda principia, quorum faciliot, & commodior eſt intelligentia iis, qui eorum habitu ſunt inſigniti, quam eo carentes, vt conſtat maximè in iis, qui habitu Logices potiuntur. Ad conf. concedo maiorem, nego minorem, vt patet de Aſtrologis, qui habent habitum videndi aſtra, & cæteris, qui citiùs, & faciliùs intuentur ea, quam alij qui eo habitu ſpoliantur. Idcircò Doct, in 3. paſſu memorato, in ſolis inanimatis cognitionis expertibus habitum inficiari videtur.

Articvlvs V.

An habitus reſideant in voluntate.

31. NOnnulli apud Scot. 3. *diſt. 33. quæſt. vn.* §. *Hic dicitur.* In quorum numero Marginiſtæ eius citant D. Th. 3. *d. alleg. q. 4. art. 2.* & Ægidium *Quol. 4. q. 18.* putant, ſecundum Ariſt. & veritatem, habitus morales reſidere in parte ſenſitiua, præter iuſtitiam, quam ex 5. *Eth. c. 1.* & 3 *eiuſdem operis c. 6.* collocant in parte intellectiua. Nec deſunt hoc tempore quidam Nuperi, quorum nomina reticet Art. *diſp. 9. de anima. ſect. 3. ſubſect. 1.* exiſtimantes, voluntatem omnis habitus eſſe expertem. Communis autem ſententia eſt Scot. præcit. §. *Ad quæſt H.* Vorr. *ibid. conc.* 2. Orb. & cæterorum Theologorum, & Philoſophorum, quos ſequuntur Och. 3. *q.* 10. Hurt. *diſp. 26. de anima ſect. 3.* & Suarez *diſp. 44. ſect. 1.* docentium, habitus in voluntate ſubiectari.

32. Not. ex Doct. *loco memorato.* §. *Hæc opinio. A.* Ariſt. aliquando ſumere perſuaſibile à ratione pro voluntate: aliquando verò pro appetitu ſenſitiuo, obedibili rationi. Nam cum voluntas ſit libera, eſt quidem à ratione perſuaſibilis, non tamen obedibilis. At verò appetitus ſenſitiuus, cum liber non ſit, proptereà non perſuaſibilis, ſed obedibilis eſt rationi. Subditur namque imperio voluntatis, vt innuit ſacer tex. Gen. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Pariter, rationale bifariàm vſurpatur, vno modo ſtrictè, ſic ſoli intellectui competit, quippè qui ſolus ratiocinatur, intelligit, & diſcurrit. Altero modo latè, & ita competit voluntati, tum quia imperat intellectui, poteſtque ipſum auertere à conſideratione vnius obiecti, ad contemplationem alterius obiecti: tum etiam quia realiter identificatur cum intellectu, qui primò, & ſimpliciter eſt rationalis. Dici quoque poteſt appetitus ſenſitiuus, latè, & participatiuè rationalis, quatenus rationi, & voluntati paret: atque in eo impropriè perhibetur eſſe virtus, vt aduertit idem Doct. *vbi ſuprà, in fine* §. *Ad quæſt.*

33. Aſſertio, in ſchola Ariſt. & veritatis, voluntas eſt ſubiectum capax recipiendi habitus. Hæc aſſertio in duas ſcinditur partes. Prima pars probatur 1. *ex* 2. *Eth. 6.* Virtus eſt habitus electiuus: electio autem eſt actus voluntatis, 6. *Eth. 3.* In eo autem ſubiectatur habitus, in quo eſt actus *ex lib. de ſomno, & vigilia c. 1.* voluntas ergò per Ariſt. ad habitus ſuſcipiendos eſt apta. Secundò, *ex 1. Pol 2.* neceſſe eſt, princeps habeat virtutem, vt rectè principet, & principaliorem, quam ſeruus, vt hic illi rectè ſubiiciatur. In parte ergo intellectiua, in qua præſidet, & præeminet voluntas, cum ſit Domina regni animæ, reſident habitus, qui morales nominantur. Tertiò, Idem Philoſophus 1. *Eth. 9.* perquirens definitionem beatitudinis, ſegregat partem ſenſitiuam, ab intellectiua, & locat eam in parte rationali, præſertim in ea, quæ à ratione eſt perſuaſibilis, cuiuſmodi eſt voluntas, vt explicui *in præmiſſo not.* Idipſum aſtruunt Auguſt. 14. *Ciuit. cap. 5. & 6.* Et *lib. de moribus Eccleſiæ c. 15.* Auic. 9. *Met cap. vlt. &* S. Bon. 3. *d. 33. art. 1. q. 3.* Secunda pars ſuadetur primò, voluntas recipit habitus infuſos, vt ſpem, & charitatem: ergò & habitus arte partos, & labore comparatos, qui ſunt virtutes morales. Ant. eſt commune Scholaſticis, conſeq. tenet; ſunt enim eiuſdem generis, & prædicamenti, vt ſuprà obſeruaui. Secundò, habitus intellectuales ſunt in intellectu, 6. *Eth. 4.* Ergò habitus morales in voluntate inhærent. Voluntas quippè eſt perfectibilis ab habitibus, ſicut intellectus. Itidemque eſt determinabilis, & inclinabilis ad bene, aut malè operandum, promptéque, & facilè agendum. Imò magis indifferens, & indeterminata ad opus exercendum, cum ſit libera, quam intellectus, qui eſt vis naturalis. Si ergo ille habitibus non caret, nec iſta eis exuitur. Tertiò, in eo manet virtus, & habitus moralis, quod eſt principium decoris, aut dedecoris, 2. *Eth. 5.* voluntas autem eſt origo, & cauſa laudis, aut vituperij, meriti, aut demeriti. Sola quippè voluntas eſt libera, in cuius poteſtate eſt bene, aut malè agere; cæteræ verò potentiæ ſunt naturales, & neceſſariæ: in naturalib. autem, & neceſſariis, nec meremur, aut demeremur. Quartò, habitus inuentus eſt ad potentiam facilitandam, notante Scot. *in Rep. 3. d. 33. q. 1.* in ſuis actib. & operibus: conſtat autem per actuum iterationem, voluntatem citius & facilius operari, quam ſine eorum frequentatione. Denique iuſtitia ab Aduerſariis locatur in voluntate, ergo ab aliis habitibus ipſa voluntas non eſt eximenda, cum de vtriſque habitibus æqua incedat ratio, vt ſcitè, & acutè proſequitur Doct. *vbi ſuprà.*

34. Oppones primò, contra 1. partem aſſert. 1. *Eth. c. vlt.* Statuuntur virtutes morales, in parte irrationali.

Vbi

Vbi Auct. eam partem ait eſſe appetitum ſenſitiuum, qui mediat inter vegetatiuam, & ratiocinatiuam. Et 3. *Eth.*9. fortitudo, & temperantia collocantur in appetitu ſenſitiuo. Ergo in Peripato, habitus in voluntate locum non habent. Conf. 1. virtutes prænominatæ ſunt in iraſcibili, & concupiſcibili, quæ non voluntati, ſed appetitui ſenſitiuo adaptantur: bonum quippè arduum, & delectabile, ſub obiectum appetitus ſenſitiui cadunt. Conf. 2. *primo pol.* 3. ratio dominatur appetitui inferiori, dominio politicò, adcò vt iſte illi queat reluctari. In eo ergo ponendi ſunt habitus, vt ſecundum rectum dictamen rationis, faciliter & delectabiliter valeat operari. Reſpondeo cum Scot. interpretante ea teſtimonia, quidem in appetitu ſenſitiuo eſſe habitus, non tamen eſſe virtutes, niſi impropriè, & participatiuè. Nam 2. *Eth.*6. virtus definitur habitus electiuus, qui ſoli congruit voluntati, vt iudicatur 1. *Eth. ad medium.* Ad 1. conf. negandum eſt ant. In ſuperioribus enim monſtraui, iraſcibilem, & concupiſcibilem tam appetitui ſenſitiuo, quam intellectiuo accommodari. Ad 2. conf. id verum eſſe in ſtatu naturæ corruptæ, quem tantum agnouit Ariſt. non autem in ſtatu naturæ inſtitutæ, in quo per iuſtitiam originalem vires inferiores ſuperioribus, & appetitus ſenſitiuus, voluntati, & rationi parebat, concorditerque ſe omnes habebant.

35. Oppones ſecundò, contra 2. partem aſſert. ſi habitus moralis ſedem ſuam haberet in voluntate. foret nobilior prudentia, quia nobilioris perfectibilis nobilior eſt perfectio. conſequens pugnat Ariſt. 6. *Eth* 6. Ergò & antecedens. Conf. virtus theologica ſatis perficit voluntatem, ergo ſuperuacaneus in ea ponitur habitus moralis. Concedo ſequelam ant. ad eius probationem dico, prudentiam eſſe nobiliorem reliquis habitibus ſecundum quid, hoc eſt in ratione dirigentis, & regulantis; non autem ſimpliciter, & abſolutè, vt tradit Doct. cit. §. *Ad* 1. *M.* Ad conſ. dico, id valere penes bonum diuinum, non verò penes reliqua bona, quibus etiam voluntas perficitur. Sicut enim intellectus diuinis & creatis habitibus, putà artibus, & ſcientiis ornatur: pariter voluntas infuſis, & acquiſitis habitibus decoratur.

36. Oppones tertiò, actus ſupernaturales non producunt actus ſupernaturales, facilitantes potentiam, ad conſimiles actus promendos: ergo nec actus naturales gignunt habitus naturales. Ant. claret in habente ſolum habitum infuſum, à quo non videntur prodire actus, nec habitus ſupernaturales. Reſpondeo hoc argumentum, quod militat contra nos, & aduerſarios nullius eſſe roboris. Siquidem habitus infuſus differt ab acquiſito, quia hic facilitat potentiam, in qua eſt, non autem ille. Atque actus habitus acquiſiti generant habitum, quod infuſo habitui denegatur, vt abundè in ſequenti quæſtione monſtrabitur.

ARTICVLVS VI.

An in appetitu ſenſitiuo habitus inhæreant.

37. NOnnulli, qui à voluntate ablegant habitus, quæ eſt appetitus rationalis & liber, ab appetitu ſenſitiuo, qui eſt naturalis & neceſſarius, ipſos habitus etiam remouent, hoc fundamento ſuffulti, quoniam voluntas ſuaptè natura, cum ſit indifferens, & indeterminata, non eſt per habitus determinanda, & quia appetitus ſenſitiuus eſt potentia naturalis ad vnum determinata, habitu non videtur indigere, niſi is appetitus ratione reguletur, & voluntate regatur, cuiuſmodi non eſt appetitus bruti, ſed ſolus appetitus hominis. His ex parte fauere videntur Och. *Quol.* 2. *quæſt.* 16. & Gabriel 3. *diſt.* 23. *quæſt.* 1. *art.* 3. perhibentes, non poſſe ſufficienter, & euidenter monſtrari, in appetitu ſenſitiuo in eſſe habitus. Communis autem ſententia eſt Scot. 3. *diſt.* 23. *quæſt. vn.* §. *Ad quæſt. ſub H.* & §. *Ad argumenta principalia ante N.* Et *collat* 6. *in fine* §. *Ad quæſt.* Baſſ. *ibid.* & aliorum docentium, in appetitu ſenſitiuo quocumque habitus reſidere.

38. Not. potentiam habitus compotem diuerſo reſpectu vocari actiuam, & paſſiuam: & quidem dicitur paſſiua, quatenus in ſe recipit habitum, qui eſt accidens de genere qualitatis. Actiua verò nominatur, quia eſt cauſa, & principium partiale actiuè concorrens ad actus producendos, vt patebit *in proxima quæſt.*

39. Aſſertio, appetitus ſenſitiuus eſt ſubiectum idoneum ad habitus recipiendos. Ita Scot. *locis prꝏallegatis.* Probatur primò, *ex* 1. *Eth. cap. vlt.* virtutes morales locantur in parte irrationali, per quam commentator, & alij interpretes intelligunt appetitum ſenſitiuum. Et 3. *Eth. cap.*9. ſubiicitur, fortitudinem, & temperantiam, quæ ſunt habitus, collocari in appetitu ſenſitiuo, licet propriè non ſint virtutes, niſi ſecundum quid, & minus principaliter, vt cùm Scot. aſtruit Baſſ. prænominatus. Secundò, appetitus ſenſitiuus reſpicit indifferenter obiecta appetibilia, eſtque ſubiicibilis rationi, & regulabilis imperio voluntatis: ergo aſſuefieri poteſt per actuum repetitionem, penes cibum, & potum, & quodvis aliud obiectum appetibile, & delectabile, vt patet de viris ſanctis, & iuſtis, ieiunio, abſtinentiæ carnis, & cæteras huiuſmodi deditis, & aſſuefactis: huiuſmodi autem aſſuefactio, & exercitatio eſt habitus, vt liquet ex eius deſcriptione allata in *præſenti quæſt. art.* 3. Ergo appetitus ſenſitiuus eſt habitus ſubiectum. Tertiò, habitus ſtatuitur ad habilitandam, & facilitandam potentiam, in qua reſidet, ea dictis ſuprà: appetitus verò ſenſitiuus facilitatur, & habilitatur per actuum frequentiam, circa appetibilia, ardua, difficilia ferenda, & ſuperanda, vt conſtat de viris Religioſis in votorum emiſſorum obſeruatione, & virtutum acquiſitione, quorum appetitus ſenſitiuus in initio reluctatur, & aduerſatur rationi, & voluntati: poſtmodum verò promptè, & facilè conformatur, & regulatur rationi moderanti, & voluntati imperanti obedit, adeò vt ad oppoſita prohibita ampliùs non inclinet: in appetitu ſenſitiuo ſubiectantur habitus. De bruti autem appetitu infrà patebit. Ratio autem tacta in initio huius art. in oppoſitum, nullius eſt ponderis, quandoquidem non ea eo, quod appetitus eſt determinatus ad appetibilia, ſicut intellectus ad intelligibilia eſt capax habitus, ſed alia de cauſa allatis, ad probandam præpoſitam aſſertionem, præſertim quia, per actus frequentiam, & exercitationem facilior, & promptior redditur ad operandum.

40. Oppones, omnia, quæ experimur nobis ineſſe per actus iterationem, vtique ſine actus frequentia experimur per qualitates corporeas, & per artem medicam: nullus ergo habitus ſtatuendus eſt in appetitu ſenſitiuo. Ant. ſuadetur, omnis inclinatio, ad gulam, & coïtum inducitur per generationem, vel corruptionem caloris, vel frigoris: atque per artem medicam diminuitur concupiſcentia, & diſponitur ad ſobrietatem, & caſtitatem.

Nego ant. ad probationem dico, ſemper habitum iuuare, & facilitare potentiam, in qua eſt. Nam ſi forent duo æquè diſpoſiti, & propenſi ad appetibilia per dictas qualitates, tamen ille, qui habitu potiretur, citiùs, & commodiùs in ea tenderet, quàm alter habitus expers, proindeque dandus eſt habitus in appetitu ſenſitiuo.

Articvlvs VII.

An in corpore, membriſque eius ſit habitus.

41. Corpus animatum, eiuſque membra, habitus haud eſſe capacia complures, nuncupatim D. Th. 1. 2. *queſt.* 50. *art.* 3. *ad* 3. & Almainus 3. *d.* 23. *queſt.* 2. aſſeuerant, quos ſequitur Suarez *diſp.* 44. *Met. ſect.* 2. *n.* 3 Scot. autem 3. *d.* 33. *q. vn.* §. *Ad* 1. *ſub M.* Scotiſtæ *ibid.* & Nom. cum ipſorum Principe *Quol.* 2. *queſt.* 17. & 3. *queſt.* 10. *&* 11. quibus ſubſcribit Racon. *diſp vlt.* de virtutibus *queſt.* 1 *art.* 3. tenent in corpore, eiuſque partibus inexiſtere habitum.

42. Aſſertio, in corpore animato, eiuſque membris poteſt acquiri habitus. Ita Doct. *vbi ſuprà*, & *coll.* 6. §. *ſecundum principale.* Suaderi poteſt ex Ariſt. 2. *Eth. cap.* 1. & 1. *Magn, mor cap.* 7. qui negans habitum ab inanimatis videtur ab oppoſito, animatis concedere, ſupple, docilibus, & diſciplinabilibus.

Secundò, quædam artes, quæ mæchanicæ nuncupantur, exercentur membris corporis, vt ars cytharizandi, manibus, & ars canendi, lingua: per exercitium autem magis habilitantur præfata membra, teſte experientia: cum ergo habitus ſit facilitas, & promptitudo agendi, ſequitur in dictis membris ineſſe habitum.

Tertiò, habitus facilitat, & habilitat ea membra, quæ mouentur, vt patet de pictoribus, & luſoribus, qui pingendo, ludendo habiliores, & promptiores redduntur, ad pingendum, & ludendum: neglecto verò huiuſmodi exercitio, tardiores, & difficiliores fiunt ad ea opera miniſtranda. Addo, ſi quis calleat regulas artis, eas verò non exerceat, haud pollet promptitudine, & facilitate agendi, quæ eſt habitus. Aptè ergo in membris corporis collocatur habitus.

43. Reſpondet Suarez loco citato, hæc ſolùm probare, per exercitium dictorum actuum comparari habitum, non quidem in corpore, nec partibus eius, ſed in facultatibus animæ imperantibus, & dirigentibus motionem corporis, & membrorum eius. Contrà, huiuſmodi facilitas manet in corpore, putà in pede, vel manu, vel aliis partibus corporis; atque licet exiſterent præfatæ potentiæ, niſi habilitas, & facilitas foret in eis membris, non eſſet in eiſdem habitus. Immò fieri poteſt talis facilitas in membris, quamuis non fiat in viribus internis, quia paritur per actus tranſeuntes, circà externam materiam. Deinceps, in brutis non eſt prædicta actuum directio, & tamen in eis adeſt habitus, vt oſtendam in ſequenti art. Vt ſit ergo habitus, non eſt neceſſe, interueniat artis directio.

44. Dices, cum eodem Suarez cit. *ſect.* 2. *num* 4. in externis artis inſtrumentis, experimur interdum, ea fieri vſu, & exercitio aptiora ad agendum, vel quia perficiuntur penes figuram, vel quia magis leuia, vel mollia redduntur: ſic poteſt intelligi membra corporis vſu effici magis idonea ad motum, quoniam nexui laxantur, aut magis contrahuntur, aut alia de cauſa. Pariter vires nutritiuæ conſuetudine aſſuefiunt ad abſtinentiam ſolum, quia qualitates 1. remittuntur, aut partes corporis exſiccantur, magiſque reſiſtunt. Contrà, inſtrumenta artificialia, cum ſint animæ expertia, habitus haud ſunt capacia, veluti quæuis alia inanimata, vt ex Ariſtotele prædixi, & præmonui. Ideò mirum non eſt: ſi limata, & polita nihil habitus habeant. At ſi duo homines ſuaptè natura in partibus ſuis corporis, æque diſpoſiti extiterint, & alteruter habitu ornatus fuerit, ſanè qui habitu potiretur, faciliùs, & promptiùs ageret, quàm alter habitu exutus. In membris ergo corporeis ſubiectatur habitus. Quod autem ſubiicit Suarez de facultatibus nutritiuis, ipſi apertè pugnat. Quandoquidem, ſi conſuetudine aſſuefiunt ad abſtinentiam, vtique habitu aſſuefiunt, cum habitus, & conſuetudo coïncidant, vt innoteſcet in ſubſequenti art.

45. Opp. 1. illud eſt idoneum ſubiectum habitus, quod eſt ſolum receptiuum actus immanentis. Nam cum habitus facilitet potentiam, in ipſa recipitur, inſidetque: ergo nec corpus, nec membra eius ſunt apta ſubiecta habitus. Reſpondeo ant. eſſe inſufficiens. Siquidem ſubiectum habitus, nedum recipit actus immanentes, ſed etiam actus tranſeuntes, atque actus internos, & externos, per quorum iterationem, & exercitationem agens celeriter, & delectabiliter operatur.

46. Opp. 2. ſi admittatur habitus in membris corporis, vel huiuſmodi habitus recipitur immediatè, in potentia motrice locali, aut non. Non primum, alioqui ea potentia non foret actiua, ſed paſſiua. Nec 2. quandoquidem ea qualitas non foret habitus, cum habitus ſit in potentia facilitans ipſam ad agendum. Igitur in corpore, eiuſque partibus nullus eſt locandus habitus. Concedo ma. Ad min. dico potentiam motiuam, vt recipit habitum vocari paſſiuam, vt verò producit actus, appellari actiuam. Nihil autem obſtat, quin eadem potentia diuerſo reſpectu dicatur actiua, & paſſiua, vt patet de intellectu, qui agens, & patiens nuncupatur. 3. *de anima. T.* 18.

Articvlvs VIII.

An in brutis ſit habitus.

47. Complures Scholaſtici, quibus adhærent Suarez nuper cit. *ſect.* 3. & Arr. *diſp.* 9. *de anima ſect.* 2. *ſubſect.* 1. opinantur bruta omni habitu carere, cunctúmque ſenſum, tam internum, quàm externum eſſe prorſus ineptum eius ſubiectum. Scot. verò 3. *d.* 33. *q. vn.* §. *Ad* 1. *ſub M.* Racon. *diſp. vlt de virtutib. q.* 1. *art.* 3. & omnes Scotiſt. & Nomin. in brutis eſſe habitum, conſtanter, & libenter defendunt.

48. Not. ex Scot. mox alleg poſt Ariſt. 2. *Eth.* 1. in inanimatis nullum poſſe gigni habitum, propterea quod per repetitionem eorum actuum non redduntur habiliora, & faciliora, quam per eorundem ceſſationem vt lapis ſi centies deorſum cadat, non citius per primum, quam per cæteros deſcenſus in centrum fertur. Itemque ſi ignis centies ſurſum tendat, non celerius, & facilius poſterioribus vicibus, quam priore vice illuc eleuatur. Inanimatis verò, ſupple docibilibus, & diſciplinabilibus aliter contingit, vt patet experientia, & hiſtoria de Elephante, Leone, Cane, & reliquis.

49. Aſſert. bruta habitu inſigniuntur. Tradit Doct. *vbi ſuprà*, & ſuadetur 1. ex Ariſt. præcit. concludente inanimata à participatione habitus: ergo, ab oppoſito, cum bruta potiantur anima, ſibi habitum comparare valent.

Secundò, potentiæ brutorum ſunt per habitum determinabiles, vt patet de equo, qui cum primùm difficulter voluatur in orbem, poſtmodum repetitis circulis faciliter in orbem cietur: huiuſmodi autem facilitas per actuum repetitionem acquiſita, eſt habitus, & 6. *Eth.* 13. *Pueris, & beſtiis naturales inſunt habitus.* Idque innumeris colluſtrari poteſt exemplis, & experientiis, præcipuè de Elephante characteres efformante, teſte Athenæo: & coruo ſalutante Cæſarem, Authore Plinio.

Tertiò, quædam animalia pollent memoriâ, & valent experientiâ; 1. *Met c.* 1. necnon facilitate agendi, poſtquã

fuere edocta, vt patet de cane, qui in ore fert ſudariolum proiectum a domino eius, ad ipſum dominum, cum ad id vehendum pluries fuerit inſtructus: talis autem facilitas, & promptitudo eſt habitus, vt liquet ex eius notione, & deſcriptione. Suffragatur Aug. *l. 83. qq. quæſt.* 36 inquiens, immaniſſimas belluas conſuetudine fieri domitas, & manſuetas: conſuetudo autem coincidit cum habitu. Bene ergo ſtatuitur habitus in brutis.

50. Reſpondet Suarez prænominatus, eam conſuetudinem non eſſe habitum, qui inclinet potentiam bruti, ad faciliter, & delectabiliter operandum, ſed phantaſma, puta ſpeciem ſic, vel ſic repræſentantem, firmius, & tenacius, in memoria, vel phantaſia eius inhærentem. Contrà, conſuetudo, & habitus idem ſonant vt ipſe Suarez notauit ex Aug. cit. & Ariſt. 2. *Mor. Eudem. cap.* 4. Ergo ſi bruta habent conſuetudinem, vt concedit idemmet author, vtique potiuntur habitu. Deinde, ſpecies, ſiue phantaſma non eſt conſuetudo, ſed potius cauſa conſuetudinis, & alluefactionis, vt ſuprà dixi de ſpecie intelligibili, quæ non eſt habitus, ſed cauſa eius partialis. Cauſa verò nequit eſſe effectus, reſpectu eiuſdem. Ampliùs, idem Suarez *ſect. 4. loci alleg.* arguit Thomiſtas arbitrantes habitum intellectualem non diſtingui ab habitu intellectus; idipſum autem hîc accideret, ſecundum eumdem exiſtimantem, illam conſuetudinem, & facilitatem brutorum, in eſſerendis actibus eſſe ſpecies intelligibiles. Denuò, *ſect. 3. eius diſput. num. 4.* vult cum Thomiſ. cogitatiuam hominis, ſiue phantaſiam eſſe habitus compotem, ergo & cogitatiui bruti, cum ſint eiuſdem generis, & rationis. Nec iuuat dicere, cogitatiuam hominis dirigi ab intellectu, & imperari à voluntate. Id enim cum ſit extrinſecum, non facit ipſam capacem habitus. Vel enim cogitatiua præcisè eſt capax habitus, vel non; ſi non, ergo cogitatiua hominis eſt inepta ad habitum recipiendum: ſi ſic, ergo & cogitatiua bruti, quæ pariter dirigi poteſt ab extrinſeco, putà ab homine, per ſigna ſenſibilia, quatenùs per aſſuetudinem didicit brutum, per exequutionem talium ſignorum conſequi delectationem, aut vitare dolorem, vt ſcitè tradit Ric. 2. *d. 34. q. 1. art. 1. ad* 2. Inſuper, ſi valet ratio Suarez ſuadentis, non eſſe ponendum habitum in brutis, quoniam omnis eorum potentia eſt naturalis, & ad vnum determinata, contra ipſum retorquetur, intellectus hominis, eius phantaſia, & cæteræ potentiæ, voluntate dempta, ſunt naturales, neceſſariæ, & ad vnum determinatæ: hoc autem non obſtante, ponitur habitus in intellectu, & in cogitatiua hominis, ergo locandus quoque eſt in cogitatiua bruti, & reliquis eius facultatibus, quæ promptiores, & faciliores per alluefactionem redduntur in operando.

51. Oppones primò. Auer. 3. *de animâ com.* 18. definiens habitum, ait, *Habitus eſt, quo vtimur, cum volumus*: bruta verò cum voluntate careant, nequeunt vti habitu, cum volunt, ergo in eis non inueniuntur habitus. Confirm. ex Damaſc. 2. fidei cap. 25. *Bruta non ducunt, ſed ducuntur*: ergo nullum ſortiuntur habitum. Reſpondeo Auer. ibi tantum loqui de habitu morali ſpectante ad voluntatem, cuius vſus manet in noſtrâ libertate; non verò de habitu naturali, cuius vſus interdum ſub noſtra non manet poteſtate, annuente Paulo Rom. 7. *Non quod volo, facio.* Ad confirm. dico illud teſtimonium non nobis officere. Etſi enim bruta ducantur, nihilominus poſſunt habilitari, & facilitari in ſuis actibus. Vnde Scot. 1. *diſtinct.* 17 *quæſt.* 2. § *Hanc viam*, ſubiicit, *Appetitus ſenſitiuus non ducit, quia non dominatur ſuæ actioni, vt appetitus liber, ſed ducitur*, ideſt, determinatur ad certam operationem, ab agente.

52. Oppones ſecundò, potentiæ bruti, tam externæ, quàm internæ, neceſſariò ab ipſis obiectis oblatis determinantur ad vnum, ergo in eis non reperitur habitus. Conſequent. tenet, quia habitus inclinat, & determinat potentiam ad vnum. Ant. de ſenſibus externis liquet, nemo quippe dubitat, detúrne in his vllus habitus, cum luce clarius ſit, hos habitu non egere: de ſenſibus verò internis oſtenditur, ſiquidem obiecto præſente, nulla extat indifferentia in hiſce ſenſibus, ſed prorſus ad ea feruntur, eodem modo in fine, quo in principio, niſi maior vis fiat ab extrinſeco, vt ſi equus pungatur, velociùs currit. Quod ſi obiectum abſit, tantumque per ſpeciem repræſentetur, ſenſus internus determinatur ad illud, & per conſuetudinem talis ſpecies firmiùs in eo inhæret, ergo in eo non eſt quærendus habitus, cum nullus eſſe queat, præter ſpecies in eo exiſtentes, quæ ex dictis propriam rationem habitus non participant. Reſpondeo diſtinguendo ant. æque difficilè, aut æque facilè nego: difficilius, aut facilius, concedo. Siquidem cernimus equum, cum domatur, in principio, nonniſi difficulter moueri, & pati ſeſſorem domantem: deinde facilè moueri à dirigente, & ſeſſore, per actuum frequentationem, & exercitationem. Ad id, quod ſubnectitur de ſenſibus externis, dici poteſt, in aliquibus fortaſsè eſſe habitum, vt patet in Perſpectiua, & Aſtrologia. Faciliùs quippè cernit Aſtrologus, & limpidiùs aſtra, quia in eis eſt exercitatus, quam alius, qui ſemel ea aſpexit, & eſt eorum diſciplinæ expers. Itemque in conſpiciendis imaginibus, cæteriſque, quæ commodius, & faciliùs videntur ab eo, qui pluries vidit, quam ab alio, qui ſemel tantum aſpexit. De ſenſibus autem internis commodior eſt reſponſio, cum phantaſia bruti ferat iudicium, de ſibi nociuo, & proficuo, cernamuſque quandoque bruta, nullo extrinſecus impellente, & pungente hærere in itinere, poſtmodum progredi. Quod ſi contingat, vt eadem bellua per idem iter incedat, vbi prius hæſit, poſteriùs nulla facta hæſitatione, peragere ſuum curſum, cum anteà nonniſi difficulter, ſiqua locus tranſitu ei difficilis extiterit. Quare id fit per habitum, non autem per ſpeciem tenaciùs ei adhærentem.

QVÆSTIO II.

De efficientia habitus.

ARTICVLVS I.

An habitus ſit principium effectiuum actus.

1. PRIMA ſententia eſt Aur. 1. *diſtinct.* 17. *art. c.* 4. §. *Reſtat. ergo.* Dur. 3. *diſtinct.* 23. *quæſt.* 2. Vaſquez 1. 2. *diſp.* 83. *cap.* 2. & Hurt. *diſtinct.* 16. *de anima, ſect.* 7. negantium habitum efficienter concurrere ad actum producendum. 2. ſententia eſt D. Thom. 1. 2. *quæſt.* 49. *art.* 3. Caietan. *ibid.* Och. *Quol.* 3. *quæſt.* 20. & aliorum affirmantium, habitum effectiuè influere in actum. Scot. autem 1. *diſtinct.* 17. *quæſt.* 2. & *Coll.* 6. vtramque ſententiam prænominatam, tanquam probabilem defendit, magis tamen propendet in ſecundam, vt videre licet *paſſu precitat.* §. *Ad ſolutionem huius quæſt. ſub* GG Et 4. *diſtinct.* 49. *quæſt.* 2. §. *Ad argumenta propè finem.* Et 3. *diſt.* 13. *quæſt. vn.* §. *Ad rationem. ſub E.* Et *in Report.* Idem ſentiunt Vorr. 1. *diſtinct.* 3. Viger. Lych. & alij.

2. Not.

2. Not. primò, hæc tria adinuicem ſic ordinari, obiectum, ſiue eius ſpeciem, quæ gerit vicem ipſius obiecti: deinde actum, qui à potentia cognoſcitiua, eiuſque obiecto cauſatur, tanquam à duabus cauſis partialibus, vnam totalem conſtantibus: poſtmodum habitum, qui ex iteratis actibus generatur, quive in ſubſequentes actus actiuè influit. Quamuis autem ſpecies nonnunquam habitûs appelletur, propterea quod permanet, & radicatur in ſubiecto, veluti habitus: nihilominus propriè non eſt habitus. Etenim notante Scot. 2. *d.* 3. *quaſt.* 10. §. *Ad quaſt. antè G.* ſpecies differt ab habitu. Nam quis poteſt habere habitum intenſum, & ſpeciem remiſſam. v. g. ſi quiſpiam extiterit rudis ingenij, & multo ſtudio deditus, habebit habitum intenſum, & ſpeciem remiſſam: ſi verò alter fuerit perſpicacis ingenij, & parùm ſtuduerit, gaudebit habitu remiſſo, & ſpecie intenſa. Vnde experimur quoſdam ingenio tardos, ad maiorem peruenire ſcientiam, quam alios ingenio præſtantes, paruo ſtudio vacantes. Ratio eſt, quia illi multum, hi verò parum laborant in comparandis litteris, vt aduertit Vorr. *vbi ſuprà.*

3. Not. ſecundò, ex Doct. 1. *diſt.* 17. *quaſt.* 2. §. *Tertio modo. antè H.* habitum eſſe cauſam partialem, vna cum potentia, quæ eſt altera cauſa partialis, producentem actus perfectos, & ſubſequentes. Potentia quidem eſt cauſa totalis actuum præcedentium generationem habitus: verùm habitus acquiſitus, & potentia eius ſunt duæ cauſæ partiales integrantes, & conſtituentes vnam totalem cauſantem ſimul actus ſubſequentes; veluti potentia cognoſcitiua, & obiectum, ſiue ſpecies eius ſunt duæ cauſæ partiales vnam totalem conſtantes, quæ producit cognitionem obiecti. Quamquam inter hæc adſit aliquod diſcrimen: quandoquidem potentia cognoſcitiua abſque obiecto, ſiue ſpecie eius nequit notitiam gignere: verùm potentia abſolute, ſine nullo habitu, poteſt producere actum, putà actum, qui præcedit habitum, quive eſt cauſa ipſius habitus.

4. Not. tertiò, ex eodem *ibid.* potentiam eſſe cauſam actuum ſubſequentium habitum præcipuam, qua agens dicitur ſimpliciter poſſe agere, vt intellectus, quo homo poteſt intelligere, & voluntas, qua poteſt velle: habitum verò eſſe cauſam eorumdem actuum partialem minus præcipuam. Datur quippe habitus non ad agendum abſolutè, ſed ad faciliter; & delectabiliter agendum. Ideò non eſt neceſſarius ſimpliciter, ſed ſecundum quid, vt faciliùs ſcilicet, & promptiùs agens operetur. Iterum potentia vtitur habitu, non econtra; id autem quo vnum vtitur alio, eſt principale. vt liquet de cauſa principali vtente inſtrumento. Deinde, da oppoſitum, & ſequitur, nullam eſſe cauſam liberam, quia cum habitus ſit cauſa naturalis, ſi foret principalis, neceſſitaret cauſam liberam ad agendum. Denuò, habitus eſſet, quo habens primò poſſet operari. Atque in ordinatis, cauſa prior eſt principalior cauſa poſteriore, vt patet de Deo, & creatura.

5. Aſſertio, probabile eſt, habitum concurrere actiuè ad actus poſteriores producendos. Tenet Scot. *locis prænominatis.* Probatur primò, *ex* 6. *Eth.* 6. habitus practicus diuiditur in actiuum, qualis eſt prudentia, quæ deſcribitur habitus cum recta ratione actiuus: & factiuum, cuiuſmodi eſt ars, quæ deſcribitur habitus cum recta ratione factiuus. Vnde formari poteſt argumentum ſic, prudens eſt agens, ergo prudentia eſt actiua. Similiter, artifex eſt faciens, ergo ars eſt factiua. Hinc Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 28. *&* 5. *Met. T.* 2. ars, & artifex ad idem genus cauſæ efficientis ſpectant. Rurſus, 3. *Eth.* 6. virtus eſt habitus, à quo bonus efficitur homo.

6. Dices, prudentia vocatur habitus actiuus, non quia ſit principium actiuum propriarum operationum, ſed quia dirigit actiones morales. Itemque ars perhibetur habitus factiuus, non quia ſit principium factiuum propriorum actuum, verùm quoniam dirigit operationes tranſeuntes, in externam materiam. Contrà, talis directio eſt practica, ergo eius principium eſt verè effectiuum. Ant. patet, nam à tali directione artifices denominantur effectiui, non ob aliud, niſi quia habent principium factiuum. Deinceps, habitus practicus à ſpeculatiuo differt, quia non habet hic principium effectiuum, tendens ad opus, vt alibi explicaui, cum egi de praxi, ille verò pollet principio effectiuo, vel circa manualia.

Secundò, habitus ex dictis *art* 2. *præcedentis quaſt.* diſtribuitur, in infuſum, & acquiſitum, habitus autem infuſus eſt principium actiuum, vt gratia eſt principium productiuum operationis meritoriæ, & lumen gloriæ eſt principium actiuum operationis beatificæ: ergo habitus quoque acquiſitus eſt principium actiuum. Conſ. tenet, quia vterque eſt eiuſdem generis ſubalterni qualitatis.

7. Dices, habitum infuſum non agere vi propria, ſed tantum inclinare potentiam ad agendum, ſic ad merendum requiritur gratia, vt habens gratiam acceptetur à Deo, non verò vt gratia aliquid, cum eo efficiat. Contrà, præterquamquod id pugnat torrenti Scholaſticorum admittentium habitum infuſum, eſſe verè actiuum, & à Deo infundi in hominem, vt cum ipſo actiuè concurrat, contradicit Scripturæ, præſertim 1. Cor 15. *Non ego, ſed gratia Dei mecum.* Et ibid. *Gratia Dei in me vacua non fuit.* Iacob. 2. *Fides ſine operibus mortua eſt.* Et Hebr. 10. *Iuſtus ex fide viuit.*

Præterea, omne habens finem, habet principium operandi, ad conſequendum eum finem, alioqui fruſtrà niteretur aſſequi talem finem: habitus autem infuſus, & acquiſitus reſpiciunt finem, penes cuius conſecutionem tendunt, ergo ſortiuntur proprias operationes circa illum; proindeque omnis habitus eſt productiuus, & effectiuus.

Tertiò, forma differt à materia, potiſſimùm in eo quod forma eſt principium actiuum, materia verò principium paſſiuum, 1. *Phyſ. T.* 66. Habitus autem eſt forma abſoluta; eſt enim de genere qualitatis, ergo eſt principium actiuum.

8. Dices, forma ſubſtantialis eſt quidem principium actiuum, non autem forma accidentalis, veluti quantitas, quæ non eſt de genere actiuorum, vt notat Auer. 1. *Phyſ. com.* 43. Contrà, qualitas eſt forma actiua, vt patet de 1. & 2. ſpecie prædicamenti qualitatis: habitus autem eſt de prima ſpecie qualitatis, vt patet in Log. ergo eſt principium actiuum. Deinceps, cui aſſimilatur effectus, eſt eius principium actiuum: effectus autem à potentia vnà cum habitu productus, aſſimilatur ipſi habitui, vt opus gratum charitati, & opus bonum morale habitui bono morali: igitur habitus eſt actiuus.

Quartò, experientia comprobatur, homines habituatos plus operari, quàm non habituatos, vt qui callet habitum Logicæ plura, & expeditiora argumenta contexere, quam qui eo caret. Id autem aliundè non prouenit, quàm ab habitu. Non enim à potentia, quæ eodem modo operatur, ſi eſt naturalis. Cùm ergo ille effectus pendeat ab aliqua cauſa, eaque haud ſit ſola potentia, planè infertur, prodire ab habitu, vnà cum potentia concauſante, & coadiuuante.

9. Dices, id proficiſci ex eo, quod habitus inclinat potentiam ad agendum, veluti grauitas inclinat graue ad locum deorſum, non autem quia habitus ſit principium actiuum, ſed inclinatiuum duntaxat. Pariter, quia per habitum amouentur omnia impedimenta, quæ poſſunt retardare potentiam, ab opere. ſicque promptè, & expeditè ipſa potentia operatur. Contrà, agens maiori conatu nunc quàm antè, cæteris paribus habet maiorem virtutem, qua producit maiorem, & perfectiorem effectum. Etenim ille exceſſus ab aliquo promanare debet, non ab inclinatione habitus, quia inclinatio non eſt actiua, cum ſit de genere relationis; & potentiæ naturales ſuaptè natura ſunt inclinatæ.

vt intellectus eſt inclinatus ad intelligendum. Igitur ab aliquo principio actiuo de nouo ei accedente, quod planè aliud non eſt, quàm habitus. Nec impeditur potentia ab opere, ſiquidem ſublato obice, adhuc experimur habituatum, plus operari, quàm non habituatum. Inſuper 8. *Phyſ.* 32. *&* 2. *anima* 55. Homo antè ſcientiam eſt in potentia eſſentiali, habens verò ſcientiam eſt in potentia accidentali. Quod autem seducit de potentia eſſentiali, ad accidentalem, eſt principium effectiuum, quia eſt, quo habens operatur. Ideò ſubiicitur loco vlt. alleg. ſicut anima eſt, quo viuimus, ita ſcientia eſt, quo ſcimus. Patet autem animam eſſe principium effectiuum ſuorum actuum, ergo ſimiliter habitus eſt cauſa ſimilium actuum, à quibus eſt productus. Demum, habitus moralis eſt principium actiuum actuum moralium, vt iuſtitia, qua homo iuſtus iuſtè operatur, & virtus, qua benè eſt habenti, 2. *Eth.* 5. concluditur ergo habitum coagere, ad actus cauſandos.

10. Oppones primò, relatio non eſt principium actiuum, cum ſit de genere ſterilium: habitus autem eſt relatio, 7. *Phyſ.* 17. & 5. *Met.* 20. Ergo habitus actiuè non concurrit ad actus producendos. Concedo ma. diſtinguo min. formaliter nego, quia habitus eſt qualitas, quæ eſt forma abſoluta: realiter concedo; ſicut enim ſcientia formaliter eſt ens abſolutum, & deſignat relationem ad ſcibile: & ſicut creatura eſt entitas abſoluta, & præfefert relationem, ad creatorem: ita habitus formaliter ſignificat entitatem abſolutam, & connotat relationem ad potentiam, necnon ad obiectum, de quo catat habitus.

11. Oppones ſecundò, potentia eſt adæquatum principium ſuorum actuum: ergo ad actus producendos non eſt neceſſarius habitus. Ant. patet, vna potentia eſt ſufficiens principium omnium actuum, nec exigit aliam potentiam, ad eoſdem promendos, ſecùs non foret potentia adæquata. Fruſtrà igitur admittitur habitus, tanquam alterum principium actiuum ſimul concurrens cum potentia, ad eoſdemmet actus eſſesendos. Diſtinguo ant. abſolutè, concedo: ſecundum quid, hoc eſt ad facilè, & promptè eliciendos actus, nego. Sic enim valet, & confert habitus, cernitur que in hoc eius vtilitas, & commoditas.

12. Inſtabis, potentia, nullo ſecum cooperante, commodè, & expeditè agit, in vno quippe inſtanti actum elicit. Quod autem in momento ſit, non petit facilitatem, & promptitudinem, quæ per habitum exprimitur: nihil ergo prodeſt habitus, ad actus obeundos. Nego ma. Quamuis enim admittatur, potentiam vnum actum in inſtanti elicere, non tamen cæteros actus. Ideò ad eos faciliter, & delectabiliter promendos conducit habitus.

13. Oppones tertiò, accidens non eſt principium agendi, in proprium ſubiectum, vt albedo non agit in parietem, in quo ſubiectatur: actus autem, qui perhibetur ab habitu prodire, ſæpè recipitur in potentia, in qua reſidet habitus, ergo non eſt principium eius actiuum. Nego ma. quæ vniuerſaliter non eſt vera, vt patet de ſpecie intelligibili, quæ partialiter cauſat actum intelligendi, qui recipitur in eodem intellectu, in quo inhæret ſpecies. Quò reſpiciens Scot. 1. *Met.* *q.* 6. exponit illud Ariſt. l. de ſomno, & vigilia, c. 1. *Cuius eſt potentia, eius eſt actus.* Supple, ſubiectiuè.

14. Oppones quartò, quæ ſpecie differunt, nequeunt eſſe ſibi inuicem cauſæ æquiuocæ, quia cauſa æquiuoca eſt perfectior ſuo effectu, cum virtualiter, & eminenter eum contineat. Idem autem reſpectu eiuſdem nequit eſſe perfectius, & imperfectius, eminentius, & depreſſius: habitus autem, & actus ſpecie differunt, ſuntque cauſæ æquiuocæ. Igitur habitus nequit eſſe principium effectiuum actus, & è contra. Diſtinguo maiorem, de cauſis æquiuocis totalibus, concedo: de cauſis æquiuocis partialibus, vti eſt habitus, nego. Vt patet de ſpecie intelligibili, quæ eſt cauſa æquiuoca partialis actus intelligendi, qui ea eſt nobilior, & præſtantior.

ARTICVLVS II.

An habitus ſit principium actiuum moralitatis actus.

15. Qvi tenent moralitatem actus eſſe entitatem abſolutam, ab habitu cauſatam, aſſeuerant habitũ eſſe principium eius effectiuum. Horum ſuppreſſo nomine meminit Doct. *coll.* 6. §. *Secundum principale.* inquiens nonnullos exiſtimare, potentiam eſſe cauſam ſubſtantiæ actus, & habitum eſſe cauſam eius moralitatis. Qui verò tuentur, moralitatem actus eſſe relationem conuenientiæ, aut diſconuenientiæ, de qua verba fecimus *l.* 2. *q.* 1. *art.* 3. negant habitum influere actiuè, in moralitatem actus, influxu ſcilicet diſtincto, ab influxu, quo concurrit ad ſubſtantiam actus. Huius placiti eſt Doct. *infrà* citandus.

16. Not. 1. duplex eſſe reperiri in actu, videlicet eſſe naturæ, & eſſe moris. Illud eſt eſſe phyſicum, & abſolutum, nempè qualitas, cuius principium effectiuum, ſi fuerit ante habitum, eſt ſola potentia: quod ſi ſubſequatur habitum, eius principium actiuum ſtatuimus potentiam, & habitum ſimul concurrentes. Eſſe verò moris, eſt id conſequens eſſe naturæ actus, ſiue eius eſſe phyſicum conforme, aut difforme recto dictamini rationis. Vnde diſtingui poteſt eiuſdem actus eſſe materiale, & eſſe formale, vt indicat Doct. 1. *d.* 17. *q.* 2. §. *Ad arg. alia adducta antè Z.* Eſſe materiale eſt actus phyſicus, & dicitur ſubſtantia actus: eſſe verò formale eſt conformitas rationi rectæ, aut difformitas. Bonitas quippe moralis eſt integritas omnium conditionum, & circumſtantiarum debitarum. In præſenti autem examinatur, vtrum ad hoc eſſe morale actus, effectiuè concurrat habitus, vel non.

17. Not. 2. bonitatẽ moralẽ, neceſſe eſt, præcedat rectum dictamen rationis, cui conformatur, ſicut menſuratum, ſuæ menſuræ, & regulatum, ſuæ regulæ. Huiuſmodi autem dictamẽ non oportet eſſe ab habitu intellectiuo, nempè à prudentia, nec actum conformem recto dictamini elici ab habitu morali appetitiuo. Etenim rectum dictamen præit prudentiam, ſicut cauſa præcedit ſuum effectum, cum per ipſum gignatur 1. gradus prudentiæ. Pariter recta electio antecedit habitum moralem, quia per eam gignitur virtus moralis in 1. gradu. Quare in 1. actu ratio rectè dictat, abſque prudentia: & voluntas rectè moraliter eligit, ſine virtute morali. Prudentia tamen ex 1. actu, vel multis aliis rectis rationis actibus genita, magis inclinat ad conſimilia dictamina elicienda, ſiue ad rectè concludendum concluſiones ſyllogiſmorum practicorum de omnibus circũſtantiis, quæ dicuntur eſſe in actu eliciendo. Similiter virtus moralis genita poſt 1. actũ, magis propẽdet ad actus promendos cõſimiles illis, ex quibus eſt genita, quã ad alios actus.

18. Not. 3. quod gignitur à virtute morali eſſe quamdã qualitatẽ, de cujus eſſentia præcisè non eſt conformitas eius ad prudentiam, quandoquidem generari poteſt ex actibus conſimilibus, & eiuſdem ſpeciei, abſq; prudentia, immò à ratione erronea, ſi ineſſet. Hæc autem qualitas, quæ gignitur ex actibus generalibus non eſt virtus ex eo, quod eſt qualitas. Vt enim ſit virtus, requiritur conformitas ad prudentiam, ſiue eius coëxiſtentia cum prudẽtia in eodẽ agẽte, cui hic habitus cõiungitur, tãquã regulę, & priori cauſę. Licet antẽ actus, ſiue qualitas illa ex ſe ſit cõformabilis rectæ rationi, tamẽ non eſt huiuſmodi actus bonus moraliter actu, niſi actu ſit conformis rationi rectæ, & prudentiæ coëxiſtenti in eodẽ operãte.

19. Aſſertio 1. bonitas moralis actus non habet cauſam effectricem, diſtinctam à cauſa producente ſubſtantiam actus. Ita Doct. cit. §. *Quantum ad iſtum. ſub. P.*

Probatur

Probatur primò, moralitas actus non eſt aliud, quam relatio conuenientiæ, aut diſconuenientiæ, vt patet ex præiactis fundamentis: relationis autem, vt relatio eſt, non datur cauſa propria diſtincta, à cauſa producente eius extrema, quia ea poſitione extremorum conſurgit: ergo &c.

Secundò, actus non eſt moralis, niſi per habitudinem, & conformitatem ad rectum dictamen rationis, vt declaraui *in 2. not.* ſi ergo moralitatis actus daretur proprium principium, iſtud foret relatio illa conformitatis, relatio autem non eſt actiua, vt ſuperius animaduerti: non datur proprium moralitatis actus diſtinctus à principio ſubſtantiæ eius productiuo.

20. Aſſertio ſecunda, nec habitus concurrit effectiuè ad actum moralem, efficientia diſtincta ab ea, qua concurrit ad ſubſtantiam eius. Tradit Doct. *vbi ſuprà Q.* Probatur eodem modo, quo probata eſt ſuperior aſſ. nomine actus mutato, in nomen habitus. Moralitas quippe habitus eſt relatio, veluti moralitas actus. Cum ergo relatio non propriè producatur, ſed comproducatur, & emergat ex poſitis fundamento, & termino nec relatio ſit principium actiuum, conſequenter habitus nullam ſortitur efficientiam diſtinctam ab ea, qua cauſatur ſubſtantia actus Addo, quod dat eſſe, dat conſequentia ad eſſe, vt quod producit animam, dicitur quoque producere eius vires, & facultates. Itemque quod producit ſubſtantiam corpoream, vtique perhibetur producere quantitatem, & reliqua accidentia, quæ ipſam conſequuntur: pariter habitus, qui effectiuè influit in ſubſtantiam actus, quoque & in moralitatem eius, quæ ex ea conſequitur, & concomitatur.

21. Oppones primò, Virtus eſt, quæ habentem perficit, opuſque eius bonum reddit, at non reddit opus bonum principio paſſiuo, cum non ſit ratio receptiua, ergo principio actiuo, proindéque habitus eſt principium actiuum moralitatis actus. Conf. 1. *ex 7. Phyſ. 17. & 5. Top.* virtus eſt perfecti ad optimum, non paſſiuè, quia non eſt ratio receptiua, ergo actiuè coagit ad moralitatem actus. Conf. 2. ita ſe habet optimum, ad optimum, ſicut bonum, ad bonum, ratio autem principij actiui optima eſt, ergo cum virtus optimè perficiat habentem, ſequitur ipſam eſſe principium actiuum. Reſp. exponendo teſtimonium illud, & diſtinguendo ma. efficientia diſtincta, nego; eadem efficientia conſequente ſubſtantiam actus, concedo, vt ſuprà manet declaratum, & probatum. Per eamdem diſtinctionem ſatisfit duabus prælatis confirmationibus.

22. Oppones ſecundò, *ex eodem 2. Eth. 3.* virtus moderatur paſſiones, non principio paſſiuo. Nam cum obiectum ſit cauſa naturalis cauſat ſecundum vltimum potentiæ ſuæ, niſi obex interponatur: ergo ſi virtus compeſcit paſſionem cauſatam ab obiecto, ſequitur ipſam eſſe principium vnicum. Diſtinguo ant. virtus moderatur paſſionem iam factam, nego: fiendam, concedo, quatenus inclinat potentiam, vnà cum prudentia coëxiſtente, vt fugiat immoderata delectabilia, quæ inferunt immoderatas delectationes, non quidem inexiſtentes minuendo, ſed quæ poſſunt ineſſe, præcauendo.

23. Oppones tertiò, *ex eodem ibid. cap. 4.* non habens iuſtitiam, & ſi queat operari iuſta, non tamen iuſtè, bonitas autem moralis poſcit operari iuſtè, igitur virtus eſt principium actiuum moralitatis actus. Reſpondeo interpretando Philoſophum, & diſtinguendo ma. non habens habitum iuſtitiæ, nequit operari iuſtè, ſimpliciter, nego. Nam qui elicit primum actum iuſtitiæ, operatur iuſtè, quamuis iuſtitiæ habitu non ſit præditus. Secundum quid, concedo, hoc eſt, non habens habitum iuſtitiæ, non operatur iuſta faciliter, & delectabiliter, veluti ille, qui iuſtitiæ habitu pollet.

Articvlvs III.

An habitus concurrat effectiuè ad ſubſtantiam actus:

24. QVidam, in quorum numero adſcribitur à Marginiſtis Scot. 1. *diſt. 17. quæſt. 2. §. Ad 2 quæſt. antè E.* Henr. *Quol. 4. quæſt.* 10. arbitrantur habitum infuſum producere totam ſubſtantiam actus ſupernaturalis: acquiſitum verò concurrere tantum ad eius facilitatem. Alij, vt Gotfred. *Quol. 9. quæſt. 4. cit* ab eiſdem Authoribus *ibid. §. Alio modo. antè G.* putant habitum concurrere quidem ad modum, ſiue intenſionem actus, non tamen ad eius ſubſtantiam. Communis autem opinio eſt Scot. nunc alleg. §. *Quantum ad iſtum art. ſub Q.* Et 4. *diſt. 49. quæſt 2. §. Ad argumenta. FF.* Suarez *diſp. 44. Met. ſect 6. num. 8.* & aliorum docentium habitum eſſe principium actiuum ſubſtantiæ actus.

25. Not. primò, ex Doct. *in 1. cit. G.* modum, ſeu intenſionem actus non eſſe accidens extrinſecum actui, ſed eſſe gradum intrinſecum ipſi actui, adeò vt gradus intrinſecus non ſit vnum per accidens, ſed vnum per ſe, ſicut indiuiduum vnius ſpeciei extat vnum per ſe. Modus quippe, ſiue gradus deſcribitur; qui additus rei, non variat rem. Quo pacto albedo ſiue ſi trium, ſiue quatuor graduum, non mutatur eius eſſentia, ſed intenditur, & perficitur, quia qualitas ſuſcipit magis, & minus. Quare modus, ſiue gradus non mutat rei naturam, tam in diuinis, vt infinitas, quàm in creatis, vt finitas. Differentia verò mutat eſſentiam rei, quia conſtituit rem, in tali eſſe eſſentiali, & quidditatiuo.

26. Aſſertio, habitus concurrit, nedum ad facilitatem, & intenſionem, verumetiam ad ſubſtantiam actus. Aſſ. eſt tripartita, quam tuetur Doct. *vbi ſuprà.* Prima pars, quæ extat loco *cit. in initio q. 2. B.* patet, habitus namque datur ad facilitandam potentiam in ſuis operationibus. Vnde extat illud Victorini alleg. à Vorr. 2. d. 3. *Natura habilem facit, ars facilem, & vſus potentem.* Et Ariſt. 2. *Eth. 1. & indè.* Habitibus ineſt delectatio in affectiua, in operando facilitas, & in potentia exequutiua promptitudo, & expeditio, impedimentorum remotione. Itaque habenti habitum 4. conditiones attribuuntur, 1. operari delectabiliter. 2. faciliter. 3. expeditè, & 4. promptè: concurrit ergo habitus, ad actus facilitatem.

Secunda pars, quæ militat aduersùs Suarez cit. *ſect 6. n. 2.* ſuadetur, quandocumque duæ cauſæ partiales concurrunt ſimul ad producendum communem effectum effectio, & perfectio eius effectus vtrique tribuitur, vt liquet in naturalibus. Sed potentia, & habitus partialiter concurrunt, ad producendum actum perfectum. vt dixi *art. 1. huius q.* Ergo habitus eſt cauſa intenſionis actus. Deinde, cauſa, quæ ſe ſola minori conatu concurrit, ad producendum effectum, ſi ei addatur alia cauſa adiuuans, maiori conatu effectus producitur, & perfectior efficitur, vt conſtat experientia: ergo cum potentia ſola non faciat effectum, ita intenſum, & perfectum, ſicut præſtat cum habitu ſecum cooperante, vt videtur olfacere Suarez cit. *num. 6.* plus enim poteſt potentia habituata, quàm non habituata, deducitur habitum coagere ad actus intenſionem. Corroboratur ex illo vulgato, *Virtus vnita fortior.* Quò fortè reſpiciens Eccleſiaſtes 4. inquit. *Si dormierint duo, fouebuntur mutuò, vnus quomodo calefiet?*

Tertia pars. Probatur primò, cauſa quæ concurrit ad intenſionem actus, vtique concurrit, ad eius ſubſtantiam, vt ſuprà notaui, gradus intenſionis eſt intrinſecus, eiuſdem rationis, & ſpeciei cum re, cuius eſt gradus: habitus autem coagit ad actus intenſionem,

vt concedunt Authores aduerſæ ſententiæ, ergo & ad eius ſubſtantiam. Secundò, ſi habitus cauſaret tantum intenſionem, & potentia ſubſtantiam actus, actus æque foret intenſus, ac potentia operante minori conatu, ac maiori conatu, vt potentia libera, quæ pro ſuo libito poteſt intensè, vel remiſsè operari. Habitus autem, cum ſit cauſa naturalis, neceſſariò, & eodem modo ſemper operatur: falſum verò eſt, actum eſſe æque intenſum, potentia operante, minori, ac maiori conatu, vt cuilibet eſt peruium, & exploratum, ergo &c. Tertiò, ſi habitus præbeat intenſionem actui, certè id fiet in aliquo gradu, fiat ergo in 3. gradu, & detur potentia ſine habitu perfectior, v. g. in 6. gradu, & ſex, hæc potentia ſine habitu, intenſiorem habebit actum, quàm alia imperfectior, cum habitu, proindéque ſubſtantia, & intenſio actus perfecti, non à ſolo habitu, nec à ſola potentia, ſed ab vtroque petenda eſt.

27. Oppones primò, contra ſecundam partem aſſertionis, habitus non eſt magis intenſus, quam actus, ex quo gignitur, quia effectus non eſt perfectior ſua cauſa: ergo habitus non concurrit effectiuè, ad actus intenſiores eis, ex quibus eſt productus, proindéque habitus non iuuat potentiam ad actus intenſiores. Concedo ant. diſtinguo conſequens, ſe ſolo, concedo: vna cum potentia, nego. Quamuis enim ſolus habitus nequeat intendere actum, nihilominus iunctus cum potentia id poteſt, vt de vno homine, qui nequit trahere nauiculam, tamen ſi fuerint duo ſimul iuncti, eam trahere valent.

28. Oppones ſecundò, ſi habitus actiuè influit in ſubſtantiam actus, ergo habitus eſt potentia. Conſequentia tenet, quoniam principium faciendi rem quoad ſubſtantiam eſt potentia, vt indicat Doct. 3. *diſt.* 34. *quæſt. vn. ante* § *His ſuppoſitis. ſub H.* Concedo ant. nego conſequentiam: ſiquidem vt aduertit Scot. 1. *d. cit.* §. *Tertio modo ſub H* Potentia eſt, quo primo habens poteſt operari, eſtque prior cauſa: habitus verò eſt, quo habens faciliter operatur, eſtque cauſa poſterior. Potentia quippe vtitur habitu, & non è conuerſo, atque eſt ipſo illimitatior, & vniuerſalior.

29. Oppones tertiò, vel potentia, & actus ſunt cauſæ actus totales, vel partiales. Non 1. quia altervtra ſuperflueret. Non 2. quia potentia eſt cauſa ſufficiens producendi actum, vt conſtat de 1. actu, qui à ſola potentia proficiſcitur. Nullo ergo modo habitus cooperatur ad ſubſtantiam actus. Reſpondeo eſſe cauſas partiales diuerſi ordinis, & rationis, concurrentes ad eundem actum perfectum. Quamuis autem potentia ſimpliciter ſufficeret ad productionem actus: nihilominus datur habitus tanquam altera cauſa partialis, vt potentia faciliter, & delectabiliter actus ſuos depromat.

ARTICVLVS IV.

Ad quos actus influat habitus.

30. Actus potentiæ, aut præcedunt, aut ſubſequuntur habitū, aut ſunt ſimiles, aut diſſimiles, vnius, aut alterius potentiæ. Certum autem eſt, habitum effectiuè non cōcurrere ad primos actus, quia poſterius præſupponit prius eſſe, nullumque illi poteſt præbere influxum, veluti effectus nequit dare eſſe ſuæ cauſæ, à qua ipſe accepit eſſe. Habitus ergo cum ſit poſterior prioribus actibus, ex quibus generatur, hi nullum eſſe eius participant. Idque aſtruit Doct. 1. *d.* 7. *quæſt.* 2. §. *Tertio modo. antè H.* & 3. *diſt.* 33. *quæſt. vn.* §. *Ad quæſt. H.*

31. Certum quoque eſt, in communi ſententia, habitum coagere cum potentia ad actus ipſo habitu poſteriores, quia cauſa præcedit ſuum effectum: ideóque ea eſt poſterior. Atque habitus cooperatur tantum cum potentia, quàm informat. Siquidem conceditur habitus, vt iuuet potentiam ad agendum faciliter, veluti anima viuificat corpus, non quodcumque, ſed illud tantum, quod informat. Rurſus duæ cauſæ partiales ad vnum communem effectum producendum concurrentes vniuntur ſimul, vt valeant eum effectum producere, vt patet de materia, & forma, intellectu, & ſpecie intelligibili. Potentia autem, & habitus ſunt duæ cauſæ partiales concurrentes ſimul ad actum perfectum, vt ſuprà monſtraui. Deinceps ad conſimiles actus promendos debent influere habitus, ex quibus generantur, quia finis habitus, eſt vim conferre potentiæ, in qua reſidet. Cum autem ſit cauſa neceſſaria, & naturalis, conſequenter ad eos actus potentiæ cooperatur, quam informat. Eò magis, quia habitus debet proportionari potentiæ, quam determinat, ergo habitus potentiam inclinat, ad actus conſimiles, à quibus ille fuit genitus. Ampliùs, habitus eſt cauſa minus præcipua actus, eoque vtitur potentia, ad ſecum coagendum, igitur, tantum habitus operatur in ea potentia, in qua inexiſtit.

32. Certum pariter eſt non ad omnes actus potentiæ poſteriores habitum cooperari, ſed ſolùm ad ſimiles actus, ex quibus fuit genitus. De primo patet, quia non vnus eſt habitus potentiæ, ſed multiplicantur, penes rerum multiplicitatem, vt intellectus inſignitur habitibus ſpeculatiuis, & practicis, voluntas habitibus moralibus. Iterùm, quidam pollet habitu Logicæ, non verò habitu Medicinę. Ratio eſt, quia habitus determinat potentiam ad vnum, cum ſit cauſa naturalis. Non ergo habitus concurrit ad omnes actus potentiæ, in qua manet. De ſecundo etiam conſtat, quia habitus non habet aliam virtutem agendi, præter eam, quam participat ex actibus, ex quibus eſt procreatur. Effectus quippe naturalis non excedit virtutem ſuæ cauſæ: actus autem, ex quibus habitus eſt genitus, ſortiuntur tantum virtutem producendi actus ſibi ſimiles, cum habeant vim determinatam, & limitatam, ergo habitus ad eos actus ipſi ſimiles funditur duntaxat. Demùm, habitus ſpecificantur ab obiectis, circà quæ verſantur, vt phyſica à corpore naturali, Medicina à corpore ſanabili, ab eiſdemque ſuam decerpunt vnitatem, ea dicta in Log. *lib.* 5. *quæſt. vlt.* Igitur, habitus ſolum efficit actus ſimiles illis, ex quibus eſt genitus, vt confirmat Doct. 3. *diſtinct.* 33. *quæſt. vn.* §. *Ad argum. N.* & *diſt.* 34. *quæſt. vn.* §. *Notandum vlterius*, poſt Ariſtot. 2. *Eth. in fine.*

33. De tertio, aſtruo phyſicè vnam potentiam non cauſare actum, in altera potentia, atque habitum vnius potentiæ non cauſare habitum, nec actum, in altera potentia. Sequitur ex dictis, quandoquidem potentia acquirit habitum, vt is ipſam iuuet ad facilè, & promptè operandum: ſuntque habitus diuerſi, penes diuerſitatem potentiarum. Alius quippe eſt habitus potentiæ intellectiuæ, alius verò potentiæ volitiuæ, de quibus Doct. 3. *diſtinct.* 34. *quæſt. vn.* §. *Ad iſtam quæſt. B.* Non ergo vna potentia cauſat actum, & habitum in alia potentia. Ampliùs, vt fiant actus, & habitus, neceſſe eſt, ſimul vniantur potentia, & habitus, ipſeque habitus informet talem potentiam, in qua ineſt habitus, vt ſuperius monſtraui. Cum ergo habitus non informet alteram potentiam, ea excepta, in qua manet, ſanè deducitur, vnam potentiam, nec actum, nec habitum efficere in alia potentia, niſi oſtenſiuè, vt intellectus oſtendit voluntati, quæ facienda, quæve omittenda ſunt: atque recta ratio dictat, quæ amplectenda, quæve fugienda ſunt. Pariter, voluntas poteſt imperare intellectui; vt hoc, vel illud obiectum ſpeculetur, ipſumque à ſpeculatione auertere. Iterum, appetitui ſenſitiuo mandare, vt conformetur recto dictamini rationis, ſeque abſtineat à cibis prohibitis,

tempore

tempore Quadrageſimæ. Id autem non eſt agere phyſicè, ſed tantum moraliter: atque ita loquutos eſſe quoſdam Philoſophos morales, *aduertit Suarez. pracit. ſect.7. num.3.*

34. Opp.1. Scot. 3. *cap 33. q. vn. §. Ad argumenta ante N.* concedit, in appetitu ſenſitiuo quamdam virtutem, quæ cauſari nequit, niſi à voluntate, quæ eſt domina potentiarum, tam ſuperiorum, quam inferiorum, vt dixi *l. vlt. de anima, q. de voluntate,* ergo vna potentia poteſt cauſare actum, & habitum in alia potentia. Reſpondeo ibi Scot. loqui de cauſalitate morali, non autem de efficientia phyſica, de qua nunc eſt lis. Ponit namque ibi virtutem in appetitu ſenſitiuo, quatenus conformatur rectæ voluntati.

35. Opp.2. fortitudo, & temperantia ſunt habitus morales, perhibenturque eſſe in iraſcibili, & concupiſcibili: atque verſantur circa bonum arduum, & bonum delectabile: eædem autem virtutes ſtatuuntur à Doct. cit. in voluntate. Idem ergo habitus poteſt efficere actum in pluribus facultatibus. Reſpondeo præfatas virtutes aliter eſſe in appetitu ſenſitiuo, aliter verò in appetitu intellectiuo. Siquidem in appetitu ſenſitiuo ſunt impropriè, quatenus appetitus ſenſitiuus regulatur, iuxta rectum dictamen rationis, ipſeque obtemperat voluntati rectæ, agitque ſecundum eius imperium. Cæterùm, propriè ſunt in voluntate, in qua diſtinguuntur quoque iraſcibilia, & concupiſcibilis, ſcribente Doct. 3. d.34. *q. vn. §. Notandum. ſub G.*

ARTICVLVS V.

Quomodo actus concurrant ad generationem habitus.

36. DVr. 3. *d.33. q.2.* putat habitum effici à potentia, præuia diſpoſitione actuum, hoc eſt, habitum à potentia prodire naturaliter, qui tamen prodiret minimè, niſi potentia per actus prius diſponeretur. Alij, vt Buridanus 2. *Eth. q.3.* opinantur, potentiam producere habitum per actus, hoc eſt, actus eſſe viam ad gignendum habitum. Scot. autem 1. *d 3. q.9. §. Ad 1. ante P.* & *d.17. q.2. §. Contra iſtam opinionem ante L.* Vorr. 2. *d 3* Faber *ibid. diſp. 26. num.32.* & Suarez *diſp.44. Met. ſect 8. num 6.* docent actus eſſe principium effectiuum actus habitus.

37. Not. cauſam alicuius poſſe eſſe duplicem, remotam, ſeu mediatam, & proximam, ſeu immediatam, vt cauſa proxima intellectionis eſt intellectus, eius verò cauſa remota, & radicalis eſt anima rationalis. Sic in re noſtra, cauſa proxima habitus, ſunt actus: cauſa verò eius remota, eſt potentia. Idque non obſcurè indicat Doct. cit. 1. *d.17. q.2. in fine §. Tertio modo. H.* inquiens. *Potentia eſt cauſa habitus, ſaltem mediantibus actibus, & nullo modo è conuerſo.* Et 2. *d.42. q. vn. §. Ad arg. D. Ex ſimilibus actibus generatur ſimilis habitus.* Nam vt dixerat 1. *d.3. q.8. §. Ad 1. ſub E.* effectus formalis magis aſſimilatur cauſæ proximæ inferiori, quàm remotæ, & principali. Dictum autem eſt ſuprà, potentiam eſſe cauſam primariam, habitum verò eſſe cauſam ſecundariam actus: ac proinde econuerſo, cauſa immediata, & proxima habitus ſunt actus.

38. Aſſert. cauſa effectiua habitus non eſt diſpoſitio, nec via ad cauſandum habitum, ſed actus. Aſſ. eſt tripartita, quam tuetur Doct. *vbi ſuprà.* 1. pars contra Dur. Suadetur 1. nulla ſæpe in potentia adeſt indiſpoſitio ad productionem habitus, vt patet de intellectu, qui ſuaptè natura eſt aptè diſpoſitus, ad acquirendum habitum principiorum, & ſcientiæ, veluti cælum eſt rectè diſpoſitum, ad recipiendum lumen ſolis: cauſa ergo effectrix habitus non eſt tribuenda diſpoſitioni. 2. cauſa naturalis rectè diſpoſita, debitèque approximata ſuo obiecto, neceſſariò cauſat ſuum effectum, vt patet de igne debitè approximato combuſtibili: poſita autem potentia, omni ſecluſo obice, & indiſpoſitione ab ea, non ponitur habitus: poſitis verò actibus iteratis, acquiritur habitus: cauſa ergo habitus non eſt præfata diſpoſitio.

39. Secunda pars, quæ militat contra Buridanum, probatur 1. actio, quæ eſt via ad generandum habitum, eſt actio de genere actionis, & actio effectiua habitus eſt de genere qualitatis, vt notat Scot. 1. *d.3. quaſt.9. ad finem*: ergo cauſa effectrix habitus non eſt via ad producendum habitum. 2. actio de genere actionis habet terminum, vt dictio habet pro ſuo termino intellectionem, quia per dictionem producitur intellectio, vt oſtendi *l. vlt. de anima quaſt. de intellectu*: actio verò de genere qualitatis non habet terminum, ſed ipſa eſt terminus potentiæ, 9. *Met. T.16.* Addo; habitum eſſe ens abſolutum, cum ſit de genere qualitatis, igitur à relatione, quæ eſt via ad effectum proficiſci nequit.

40. Tertia pars probatur 1. ex Ariſt. 2. *Eth* 1. affirmante, & dicente, ſicut ædificando ædificatores, & cytharizando cytharædi efficiuntur: ita iuſta agendo iuſti, temperata, temperantes, fortia, fortes euadunt. Addit Scot. 1. *d.3. q.9. in fine Q.* aliam ſimilitudinem. Sicut lumen ſolis in medio eſt ratio gignendi ibi calorem, ſic actus eſt cauſa habitus. Patet autem lumen eſſe cauſam effectricem caloris: ergo & actus eſt principium effectiuum habitus. 2. ex communi proloquio Philoſophorum, ex frequentatis actibus generatur habitus, vbi præpoſitio *ex* denotat efficientiam, aduertente Vorr. nuper cit. Atque conſtat ex illo Rom. 11. *Ex ipſo.* Et Gen. 25. *Duo paruuli ex ventre tuo.* 3. cui effectus aſſimilatur, eſt cauſa eius efficiens: habitus autem aſſimilatur non potentiæ, ſed actibus, ex quibus generatur, teſte Scot. 2. *d.42. q. vn. §. Ad arg. D.* Et 3. *d.33. q. vn. § Hac opinio. D.* Ma. eſt in promptu, cauſa enim nititur ſibi aſſimilare effectum, vt dixi *l. de cauſis.* Et patet de patre, & matre, quibus ſimilis eſt filius.

41. Opp.1. pro Dur. 7. *phyſ. cap.3. T.17.* Ad habitum non eſt per ſe motus, ergo habitus ab actibus non producitur, ſi enim ab actibus produceretur, foret forma abſoluta, veluti quantitas, ad quam ex Ariſt. eſt per ſe motus; fieretque per actum, ſeu per actionem. Reſpondeo per expoſitionem, & diſtinctionem antecedentis, ſi habitus ſumatur pro relatione, quam deſignat, veluti ſcientia includit relationem ad ſcibile, concedo: quod ſi accipiatur pro qualitate, & forma abſoluta, nego, vt ſatis declaraui, *art.1. huius q. in reſponſione 1. oppoſitionis*, & innuit Doct. 1. *d.17. q.2. §. Hanc viam. S.*

42. Opp.2. pro eodem, habitus vitioſus conſeruatur actiuè à voluntate. Non enim conſeruatur ab actu, qui iam corruptus eſt, nec à Deo, qui odit malum, ergo conſeruatur à voluntate, proindéque ab ea producitur; quod etiam dicendum eſt de cæteris potentiis, & habitibus. Concedo ant. nego conſequentiam. Siquidem aër conſeruat lumen, quod non producit. Itemque intellectus conſeruat ſpeciem, quam non producit. Quare licet habitus conſeruetur à potentia, non tamen ipſa eſt proxima eius cauſa.

43. Opp.3. pro Buridano, principium actiuum non agit aliquid, niſi media actione, vt ignis non calefacit, niſi media calefactione: habitus autem non facit actum, actione diſtincta ab ipſo actu, quia actus eſt actio, & non datur actio actionis, nec locus loci: Ergo cauſa proxima habitus eſt via ad producendum habitum. Reſpondeo argumentum concludere, de actione de genere actionis, quæ minimè eſt cauſa effectiua habitus: non verò de actione, de genere qualitatis, quam cum Scot. cit. aſſerimus eſſe habitus productiuam.

Articvlvs VI.

An vnus actus poſsit cauſare habitum.

40. PRior opinio eſt Dur. 1. *d.*17.*q.*8. *ad* 2.& Hurt. *diſp.*16. *de anima, ſect.*5. § 45. arbitrantium, vnico actu effici habitum. Poſterior opinio eſt Scot. 1. *d* 3. *q.*6. §. *Ad q. ſub H.* & *d.*17. *q.*2. §. *Qui vult. ſub T.* & 3. *d.*33. *q. vn.* §. *Hæc opinio. B.* & §. *Ad rationem. E.* & §. *Ad q.* & §. *Ad* 1. *I.* Vorr. 2. *d.*3. Fabr. 2.*diſp.*26.*num.*31. Racon.*diſp. vlt. de virtutibus ſect.*4.*q.*2. & Suarez *diſp.*44. *Met. ſect.*9.*n.*12. docentium ex pluribus actibus acquiri habitum.

45. Not. 1. & recol. ex dictis in Log. *quæſt. de qualitate*, primam ſpeciem qualitatis appellari duplici nomine, putà diſpoſitionem, & habitum, quæ ex ibi aſſertis differunt accidentaliter, veluti perfectum, & imperfectum, inchoatum, & conſummatum, tranſiens, & permanens, debile, & firmum, vt abundè paſſu nunc memorato explanaui, & probaui. Diſpoſitio quippè facilè à ſubiecto amouetur: habitus verò difficilè ab eo diuellitur. Facilitas autem, vel difficultas, paruitas, vel diuturnitas temporis non faciunt differentiam eſſentialem, vt liquet 1. *Eth. cap.*6. cit. à Doct. 4. *d* 49. *quæſt.*6. *propè initium, ante A.* Quare licet diſpoſitio dici queat habitus, hoc eſt, imperfectus, & inchoatus, tamen habitus proprio, & communi vſu capitur pro qualitate radicata in ſubiecto, de difficili mobili, firma, & permanente, parta ex iteratis actibus, vt innuit Philoſophus *cap. de qualitate*, inquiens, diſpoſitionem diuturnitate fieri habitum.

46. Not. 2. habitum intendi, & perfici, per multos gradus, vt alibi dixi de intenſione qualitatis, adeò vt per 1. actum agentis, in potentia operante acquiratur 1. gradus, & per ſecundum, ſecundus, & ſic deinceps, eo modo, quo loco nunc alleg. dixi, & oſtendit Doct. 1. *d* 3. *q.*7. §. *Quidquid ſit, ante T.* ac diſertè exprimit Gabriel. 3. *d.*23.*q.*1. *dub.*4. Ob id refelluntur nonnulli exiſtimantes, per 1. actum nihil acquiri in potentia, ſed ſolum per vltimum actum, in virtute actuum præcedentium. Etenim cum ſit æqua ratio de 1. actu, ac de ſequentibus, deducitur, quod ſicut per priorem nihil comparatur in potentia, vtique nec per poſteriores actus, hoc non concedunt dicti Authores, ergo nec illud debent admittere. Hinc virtutis ſtudioſi perhibentur ire de virtute in virtutem, de gradu in gradum perfectiorem aſcendere. Qua de cauſa Theologi, tres ſtatus hominum virtuti incumbentium enumerant, incipientium, qui nondum virtutem ſunt adepti, proficientium, qui in ea comparanda progreſſum faciunt, & perfectorum, qui eâ in ſtatu perfecto potiuntur, & iſti dicuntur habere habitum perfectum, & conſummatum, illi verò diſpoſitionem, & habitum imperfectum. Quapropter Ariſt. 7. *Eth.*7. diſtinguit continentem, à temperato, quia ille licet virtute operetur, ſentit tamen aliquam difficultatem: hic verò abſque difficultate, promptè, & expeditè operatur, annuente Scot. 3. *d.*33. *quæſt. vn. ante* §. *Ad rationem. B.*

47. Aſſert. habitus abſolutè ſumptus, non per vnum, ſed per plures actus acquiritur. Tenet Doct. *vbi ſuprà*. Probatur 1. ex Ariſt. 2. *Eth.*7. & 2. *eiuſdem operis cap.* 1. Vbi Philoſophus diſſerens de habitu, tam intellectuali, quàm morali, inquit hos comparari vſu, tempore, experientia, & conſuetudine. Idque declarat 1. *Eth. cit cap.*8. hac ſimilitudine. Sicut vna hirundo ver non facit, nec vna dies: ita nec vnus actus habitum. 2. ex celebri, & vulgato Philoſophorum elogio, adducto à Doct. 1.*d.*17.*q.*2.§.*Qui vult. ſub T.* & 3. *d.*33.*q vn.*§.*Hæc opinio.B. Ex frequentatis actibus generatur habitus.* Et ratio eſt, quia vt arguit Doct. *loco vlt. cit.* habitus non tantum ponitur in potentia vt per eum ipſa potentia agat, verumetiam, & præcipuè, vt faciliter, & delectabiliter operetur, quiſpiam enim poteſt rectè agere, ſine habitu acquiſito, vt conſtat de viro vitiis dedito, & habituato, nouiter ad bonum conuerſo, qui licet ex recto dictamine rationis valeat, bene agere, non tamen, facilè, & promptè, ſed patitur difficultatem: 3. ſi per vnum actum acquireretur habitus, is habens habitum, nullam ſubiret difficultatem, & pugnam agendi virtuosè, cuius contrarium claret experientia. 3. ſi per vnum actum gigneretur totus habitus, cum vnus habitus alteri opponatur, & ſimul eſſe nequeant, vt dixi in Log. *l.*5. *q. vlt.* ſequitur, per vnum actum corrumpi habitum contrarium, vt per vnum actum caſtitatis, & continentiæ, corrumpi habitum luxuriæ. Id autem falſum eſſe, nemo eſt, qui non videat, ergo &c. 4. per vnum actum paritur diſpoſitio, quæ, teſte Ariſt. *in fine cap. de qualitate*, conſuetudine fit habitus: at ſi per talem actum acquiratur totus habitus, id non oporteret, ſed ſtatim ac eſſet diſpoſitio, quoque foret habitus. Inſuper, habitus eſſet ſimplex qualitas, totaque ſcientia acquireretur à nobis per vnicam demonſtrationem, quod falſum eſſe, monſtraui in Log *loco prærecenſito*. Vnde miror Suarez qui cum Thomiſtis *loco cit. ſect.*4. *num.*15. teneat habitum ſcientiæ per vnum actum comparari, doceat modo habitum non acquiri, niſi per actuum frequentationem. Si enim ſcientia, quæ eſt habitus, vnico actu paritur, vtique & habitus abſolutè, & ſimpliciter ſumptus, per vnum actum comparatur, quod diffitetur præfatus Suarez.

48 Opp. 1. ſi habitus, vno actu non gignitur, ergo, nec multis actibus. Eadem quippè videtur ratio de vno, ac de pluribus. Si enim 1. actus non cauſat habitum, nec 1. & ſic de cæteris; cum ſint eiuſdem rationis, & ſucceſſiuè concurrant, ad producendum habitum. Nego conſequentiam, vt patet de ſecante ligno, qui vno ictu non ſecat lignum, ſed pluribus ictibus. Addo illud ſæpè decantatum,

Gutta cauat lapidem, non bis, ſed ſæpè cadendo.

49. Opp. 2. actus vehementer intenſus, tantam ſortitur virtutem, quantam participant multi actus remiſſi, vt patet experientia de ſcindente lignum, ictu vehementi, quod ſecare nequiuiſſet, niſi pluribus ictibus remiſſis. Sed hi cauſant habitum, ergo & ille, qui æquiualet iſtis. Reſpondeo vt plurimum habitum cauſari per actuum frequentiam: verumtamen interdum inficiandum non eſt, actum valdè intenſum producere habitum, vt videre licet, apud Doct. 3. *d* 33. *q vn.* §. *Ad q. H.* & *d.*36. *q. vn.* §. *Licet infrà K.* & 1 *d.*3. *q.*9. *in fine Q.* & 4 *d* 49.*q.*9.

50. Quæres 1. vtrum inter actum, & habitum ſit mutua cauſalitas? Reſpondeo affirmatiuè. Vt enim claret ex dictis, actus priores cauſant habitum, deinde habitus concurrit partialiter ad cauſandos actus poſteriores veluti vapores virtute ſolis, in mediam regionem attracti, ſunt cauſa pluuiæ, & poſtmodum pluuia eſt cauſa vaporum, non quidem eorumdem numero, ſed ſpecie.

51. Quæres 2. vtrum actus, & habitus ſint eiuſdem ſpeciei? Reſpondeo negatiuè, cum Scot. 1. *d.*17. *q.*2. §. *Tertio modo. H.* & §. *Contrà iſtam. K.* Actus namque eſt vitalis, non verò habitus: Poteſtque eſſe actus ſine habitu, & è conuerſo, vt liquet in dormiente. Iterum actus eſt terminus potentiæ, 9. *Met. T.*16. non autem habitus.

52. Dices, tam actus, quàm habitus ſunt ſpecies 1. generis qualitatis, vt licet intueri in eius ſerie tradita in Log. ergo ſunt eiuſdem ſpeciei. Dico, eſſe eiuſdem ſpeciei ſubalternæ, non autem infimæ, de qua propoſita eſt inſtantia.

ARTICVLVS VII.

Vtrum actus ſit perfectior habitu.

53. A Len. 2 *p. q.96. m.2.* & alij putant, habitum nobiliorem eſſe actu. Scot. autem 4. *d.49. q.1.* & 2. §. *Ad arg. GG.* & complures alij actum faciunt præſtantiorem, & eminentiorem habitu. Quod de habitu acquiſito eſſe probabilius, ingenuè fatetur Suarez cit. *ſect.8. n.10.*

54. Not. habitum, & actum bifariàm inſpectari poſſe. Vno modo in ratione cauſæ, ſic actus, qui eſt cauſa habitus nobilitate vincit habitum, ab ipſo actu productum. Et èconuerſo habitus eſt nobilior actu, ab habitu cauſato. Quamuis dici poſſit, habitum eſſe cauſam actus partialem, quæ non ſolet nobilitate ſuperare effectum ab ea productum, vt conſtat de ſpecie intelligibili, quæ licet ſit cauſe partialis intellectionis, ipſi tamen intellectioni poſtponitur. Altero modo, in ratione entitatis, & ita in præſentia controuertitur, num actus habitui præluceat nobilitate.

55. Aſſert. actus ſimpliciter eſt præſtantior habitu, ſiue acquiſito, ſiue infuſo. Aſſ. eſt bipartita, quam defendit Doct. cit. 1. pars de habitu acquiſito probatur, à Doct. *vbi ſuprà q.1.* arguendo ad oppoſitum 1. *ex 1. Eth. cap.8. 9. & indè*, vbi Philoſophus ſtatuit felicitatem in actu optimo, & vltimo. Idem legitur 10. *Eth.*10. Et colligitur *ex 9. Met. cap.7. & 12. eiuſdem operis cap.6.* vbi Stagirita loquens de Deo, ait: *Si non intelligat, quid vtique erit inſigne ei, & venerabile, ſed ſe habeat, ſicut dormiens.* Et expreſsè tenet 1. *Magnor. Mor. cap.*18. Fauet Aug. 1. *de doctrina Chriſtiana cap. 6.* conſtituens beatitudinem in actu fruendi. 2. actus vitæ excellit ei, qui vitalis non eſt, ſicut animatum præponitur cuicumque inanimato; ex alibi dictis: actus autem potentiæ vitalis, eſt vitalis, habitus verò nequaquam, ergo ille huic præſtat. 3. actus eſt cauſa totalis habitus, non econtrà; quia habitus eſt tantum cauſa partialis minus præcipua. Conſtat autem cauſam totalem eminere cauſæ partiali minus principali, ergo &c. 4. finis vlt. formalis alicuius nobilior eſt iis, quæ ſunt ad eius adeptionem, cum finis præſtet eis, quæ ſunt ad finem, vt dixi *quæſt. de cauſa finali.* Actus autem perfectiſſimus beatificus eſt vltimus finis formalis creaturæ beatificabilis, vt patet authoritatibus præadductis: habitus verò eſt propter huiuſmodi finis conſequutionem, cum habitus ſit propter actum perfectum. Nam potentia informata habitu, intenſiorem, & præſtantiorem producit actum, quam ſi habitus expers extiterit, ſcribente Doct. *in 1. cit. §. Concedo. I.* Demùm, actus prodit à nobiliori principio, nempè potentia. 2. pars ſuadetur eodem modo. Authoritates namque præadductæ, & rationes idem planè oſtendunt, quamuis Suarez alleg. de infuſis nolit palàm affirmare.

56. Opp.1. bonum diuturnum, & permanens eſt melius, & perfectius bono inſtantaneo, & fluente: habitus autem eſt permanens, & diuturnus, cum ſit de difficili mobilis; actus verò citò tranſit, & ſtatim effluit. Igitur actus eſt deterior habitu. Ma. fulcitur teſtimonio Ariſt. 3. *Top. cap.*1. Conf. habitus eſt cauſa actus, non quidem vniuoca, ſed æquiuoca, quæ eſt præſtentior, cum contineat virtualiter, & eminenter ſuum effectum: ergo habitus præcellit actui. Expono, & diſtinguo ma. nobilitate ſimpliciter, nego: ſecundum quid, concedo. Ideò Ariſt. 1. *Eth.6.* ſubiicit, ſimpliciter album vnius diei eſt æquè perfectum, ac album vnius anni, eis quippè accidit tempus, ſiue quæcumque duratio maior, aut minor, vt explicat Scot. 4. *d 49. q.6. §. Hic duo.* Ad conf. dico, id concludere de cauſa æquiuoca totali, non verò partiali minus præcipua cuiuſmodi eſt habitus reſpectu actus, aduertente Scot. *in 1. alleg. §. Contrà, ſub H.* & 4 *memorato, q 2. GG.*

57. Opp.2. habitus infuſi creantur à Deo, & infunduntur animæ rationali: actus verò prodeunt ab homine fideli: nobilius autem eſt, eſſe à Deo immediatè quàm à creatura: ergo ſaltim habitus infuſi præcellunt actibus. Reſpondeo argumentum concludere, de nobilitate ſecundum quid, non verò ſimpliciter, vt patet de ſubſtantia compoſita, quæ producitur à creatura, quæ ſimpliciter præſtat cuilibet accidenti, à Deo immediatè producto.

ARTICVLVS VIII.

Quomodo habitus perficiatur per actus.

58. C Ertum eſt apud Philoſophos, habitum perfici per actus, ex quibus producitur. Siquidem, quemadmodum per actus gignitur, ita per eoſdem perficitur, vt *ex 2. Eth.1.* tradit Doct. 1. *d.3. quæſt.1.* & 1. *Rep. d.17. q.3.* Cum enim ſit qualitas perfectibilis, & intenſibilis, propter eà ab imperfecto tendit, ad eſſe perfectum, & conſummatum. Hoc autem præſuppoſito, tanquam vero, & oſtenſo, *l. de intenſione, & remiſ.* perueſtigatur in præſentia, verum habitus perficiatur, & intendatur per omnes actus: an verò per actus perfectiores duntaxat. D. Th. 1.2 *q.52. art.7.* & 2.2. *q.24. art.5. & 6.* eiuſque diſcipuli arbitrantur, habitum non intendi per actum remiſſum, & æquè intenſum, ſed ſolùm per actum intenſiorem. Scot. autem 1. *d.17. q.1.* & expreſſius *in Rep. eadem d. q.6.* Dur. *ibid. q.8.* & Gabriel 3. *d.23. q.1. dub 4.* affirmant habitum intendi, & perfici, per quemlibet actum, ſiue intenſum, ſiue remiſſum.

59. Not. ex recol. ex dictis *loco alleg* intenſionem effici, per additionem gradus ad gradum. Gradus autem ſunt eiuſdem ſpeciei, & rationis, ex quibus fit vnum, vnitate vnigeneitatis, vt patebit in ſequenti art. Iterùm recognoſcendum eſt, ex ibi aſſertis duplex augmentum, intenſiuum, & extenſiuum. Quibus præſuppoſitis, & recognitis.

60. Aſſ.1. habitus intenditur, per actus intenſiores, & perfectiores. Ita communis fert Scholaſticorum opinio. Probatur 1. quod eſt perfectibile, perficitur per maiorem perfectionem ſibi congruam, vt luminoſum, per maius lumen, & beatus, per maiorem gloriam: habitus autem eſt perfectibilis, & intenſibilis, nemine negante, & actus intenſior eſt eius maior perfectio: igitur per actum intenſiorem, habitus perficitur. 2. quod ab imperfecto tendit ad perfectum, prius per minorem perfectionem, poſterius verò per maiorem perfectionem perficitur, vt quotidie experimur: habitus autem progreditur ab imperfecto, ad perfectum, puta à ſtatu diſpoſitionis, ad ſtatum habitus, vt liquet ex dictis, ergo &c. 3. à quo res capit eſſe, ab eo quoque capit ſuam perfectionem, quia perfectio ſequitur rem, cuius eſt perfectio, veluti modus rem modificatam, & gradus rem graduatam: at habitus ſumit ſuum eſſe ab actibus, ex quibus gignitur, ex probatis ſuprà, ergo ab eiſdem decerpit ſuam perfectionem, & potiſſimùm ab intenſioribus, qui ſunt perfectiores: ac proinde habitus perficitur per actus intenſiores.

61. Aſſert. 2. per omnem actum, ſiue remiſſum, ſiue æquè intenſum perficitur habitus. Ita Scot. cit. Probatur 1. *ex 8. phyſ. T.*80. potentia, quæ eſt in maiore magnitudine, eſt maior, maioremque efficaciam habet. Si enim duo ignes approximentur combuſtibili, ipſum velociùs comburunt, quam vnus ignis duntaxat, & ſi virtus vtriuſque foret in vno, eſſet fortior, & efficacior, quàm in duobus. Pariter ergo plures

gradus

gradus æquales, aut inæquales, & remiſſi eiuſdem ordinis, & rationis, intendunt, & perficiunt eumdem habitum. 2. Aug. 12. *Trin. cap.* 6. ita videtur diſſerere: omnis forma, & ratio ſpecifica perfectior eſt in pluribus indiuiduis, quàm in vno, quia eſt in eis per participationem; adeò vt ſi ratio præfata vnius indiuidui foret in alio, eſſet perfectior. In diuinis autem, quia natura diuina eſt tota prorſus in omnibus, & ſingulis Perſonis, abſque ſui diuiſione, cum ſit infinita, proptereà in eis nulla eſt differentia ſpecifica. Ergo pariter, plures gradus etiam remiſſi intendunt habitum. Conſeq. probatur duobus exemplis, vno de duobus luminibus æqualibus aut remiſſis, aut vno altero intenſiore, quæ ſi ponantur ſimul in eadem aula, magis eam illuminant, & clarificant, quia intenduntur. Altero, de duabus grauitatibus, quæ ſi fuerint in eodem pondere, patet ipſum pondus magis ponderare, & grauitate, non ob aliam cauſam, quam quia ſe in eodem ſubiecto intendunt: veluti aqua addita aquæ, & terra addita terræ, ſiue ſit maior, ſiue minor, ſemper id creſcit, cui aliquid ſuperadditur: igitur, ſi aliquis actus fiat ab eadem potentia, circa eumdem habitum, ſiue ſit intenſus, ſiue remiſſus, ipſum intendit, & perficit. Deinde, omnis perfectio perficit ſuum perfectibile, ſicut omnis forma perficit materiam: gradus autem ab actu cauſatus, eſt aliqua perfectio habitus. Iterum, gradus ſunt eiuſdem ſpeciei, ergo ſi vnus actus intendit habitum, alter quoque actus ſuo modo intendit eumdem habitum. Si enim calor calefacit, quicumque calor, ſiue magnus, ſiue paruus ſuo modo calefacit: pariter omnis gradus qualiſcumque ſit, perficit habitum. Iunge experientiam. Si enim quiſpiam actibus remiſſis ſe exerceat in aliqua arte, fiet habilior, & promptior, quàm alter, qui in eadem arte talibus actibus non ſe exercet. Id autem aliundè non prouenit, quàm ab intenſione producta in habitu per huiuſmodi actus.

62. Dices, cùm Suarez cit. *ſect.* 10. *num.* 11. id oriri ex diſpoſitione, quam vnus actus habet, non verò alter. Contrà, diſpoſitio non intendit habitum, cum etiam per Suarez intenſio fiat per additionem gradus, ad gradum: habetur autem habitus intenſior, & efficacior, per vſum, & exercitium plurium actuum ſimilium: igitur non per diſpoſitionem, ſed per intenſionem redditur homo promptior, & expeditior, ad operandum. Inſuper, Deus auget gratiam merentibus, & bene operantibus, tùm per actus intenſos, tùm etiam per actus remiſſos. Cuilibet namque bono operi debetur gratia: ſi ergo per maius, aut minus bonum, ſemper habitus gratiæ creſcit, id ipſum aſtruendum eſt de habitibus acquiſitis, cum vterque augeatur, per additionem gradus ad gradum, vt etiam admittit Suarez *vbi ſuprà.*

63. Opp. 1. actio procedit à proportione maioris inæqualitatis, hoc eſt, ſemper maior eſt virtus agentis, quàm patientis: at ſi per actus æquales, aut remiſſos habitus intenderetur, id non eſſet verum: non ergo per quoſcumque actus intenditur, & perficitur habitus. Diſtinguo ma. de actione deſtructiua contrarij, in contrarium, concedo. Vt enim ignis agat in aquam, neceſſe eſt ille ſit hac fortior, & potentior, vt dixi *l. de actione*. De actione perfectiua, nego. Lumen namque augetur, tametſi, lumen ei additum, ſit ipſo remiſſius, quàm præcedens.

64. Opp. 2. æquale non agit in æquale, nec remiſſum in intenſum; actio quippè eſt ex victoria, quam habet agens ſuprà paſſum, nec vlla extat proportio agentis remiſſi, in intenſum: ergo habitus non augetur per actus æquales, aut remiſſos. Diſtinguo ant. actione perfectiua, nego: actione deperditiua, & deſtructiua, concedo, vt ſatis illuſtratum eſt de lumine, aliiſque conſimilibus, quæ ſi addantur æqualibus, aut intenſioribus, ipſa per ea intenduntur, & perficiuntur.

ARTICVLVS IX.

An habitus ex pluribus gradibus coaleſcens ſit vnus?

65. HÆc difficultas non habet locum, apud Thomiſtas aſtruentes habitum eſſe ſimplicem qualitatem: Sed apud Scotiſt. & Nominales, docentes habitum eſſe compoſitam qualitatem, quæ ex multis ſimilibus gradibus coaleſcit. Supponunt autem omnes, habitum eſſe vnum, quia eſt vna ſpecies qualitatis, omniſque ſpecies gaudet propria vnitate. Dubitant verò, cum habitus participet gradus perfectionales, quo pacto omnes illi gradus exiſtentes in habitu, faciant vnum habitum.

66. Not. & recol. ex dictis *in phyſ. l.* 2. *q.* 5. *art.* 1. aliquid eſſe vnum, multis modis contingere. 1. vnitate aggregationis, vt cumulus lapidum. 2. vnitate ordinis, vt exercitus. 3. vnitate per accidens, vt album lignum. 4. vnitate identitatis realis, vt natura, & paſſio eius. 5. vnitate compoſitionis, vt corpus phyſicum. 6. vnitate partium ſimilarium, vt quantitas continua eſt vna vnitate partium eiuſdem rationis, & habitus eſt vnus vnitate vnigenea, & graduali.

67. Aſſert. habitus eſt vnus, vnitate homogenea, & graduali. Ita Scot. *in Rep.* 1. *d.* 17. *quæſt.* 6. *dub.* 2. Probatur 1. ſicut quantitas continua habens partes eiuſdem rationis, eſt vna vnitate continuitatis, ſeu homogeneitatis, & ſubſtantia materialis habens partes entitatiuas, eſt vna vnitate homogenea, vt cum Scot. docui *l. de quantitate*: ita habitus habens plures gradus, eſt vnus vnitate vnigenea, & graduali. 2. tota aqua in vnum locum congregata perhibetur vna vnitate homogenea, & corpus homogeneum appellatur vnum vnitate ſingulari, & vnigenea, ergo à pari habitus ex pluribus gradibus coagmentatus, eſt vnus vnitate vnigenea, & graduali.

68. Opp. 1. ex duobus non conſtituitur vnum compoſitum, niſi alterum ſe habeat, vt potentia, & alterum, vt actus, 7. *Met. T.* 2. Hæc autem eſt compoſitio phyſica ex materia, & forma, quæ verè dicitur vna vnitate compoſitionis, cuiuſmodi non eſt vnio graduum in habitu; habitus ergo ex gradibus conflatus, haud eſt vnus. Diſtinguo ma. de vnitate compoſitionis, concedo: de vnitate homogenea, & graduali, qualis eſt vnitas habitus, nego.

69. Opp. 2. primus gradus habitus eſt imperfectior, ſeque habet in potentia, ad 2. gradum, qui eſt perfectior, & ſe habet vt actus, reſpectu primi: ergo in habitu extat vnitas compoſitionis phyſicæ. Nego ant. omnes enim gradus habitus ſunt eiuſdem rationis, veluti omnes partes quantitatis continuæ; ideò ſortiuntur vnitatem non compoſitionis, cuius partes ſunt diuerſæ rationis, ſed vnigeneam, & homogeneam.

ARTICVLVS X.

An, & quomodo habitus corrumpatur.

70. HAbitum diminui, corrumpique, & amitti, experientia docet, & ratio ſuadet. Experientia quidem de aliquibus, qui vel obliuione, vel alia de cauſa infrà aſſignanda, habitum artis, aut ſcientiæ, quo erant inſigniti, perdiderunt, nominatim Alb. magnus, quem antequam moreretur, habituum artium, & ſcientiarum fuiſſe expertem, perhibet vulgus. Ratio autem eſt, quia quod augeri poteſt, vtique diminui poteſt, & quod eſt intenſibile, etiam eſt remiſſibile, & amiſſibile, cuiuſmodi eſt habitus. Superiùs quippè

dixi,

dixi, habitum intendi per actus, conſequenter remittitur, & amittitut, per ceſſationem actuum, aut per aliam cauſam mox tradendam. Contendunt autem Scholaſtici, & perquirunt, quænam ſit cauſa habituum corruptiua, & deſtructiua.

71. Not 1. hanc difficultatem non moueri, de habitibus infuſis, qui cum hi fiant per creationem non ſunt propriè corruptibiles, ſed annihilabiles. Quod enim eſt creabile, vtique eſt annihilabile, vt notat Doct. *in Rep. 1. d. 17. q. 7. §. Dico ad q.* Et huiuſmodi habitus dicuntur corrumpi a nobis demeritoriè, teſte eodem Doct. *2. d. 35. §. Ex iſta ſolutione. Ad 2.* Sed de habitibus acquiſitis, qui ſicut in nobis generantur, quoque corrumpuntur. Horum generatio dicitur motus poſitiuus, & acquiſitiuus, eorumdem verò corruptio nuncupatur motus priuatiuus, & deperditiuus, vt patet *in phyſ. l. de motu, & l. de generatione, & corruptione.* Præterea obſerua, ſubiectum habitus, aut eſt corporeum, & corruptibile, ad cuius corruptionem corrumpitur, iuxta illud vulgatum *Corrupto ſubiecto, corrumpuntur omnia, quæ ſunt in ſubiecto*: aut eſt incorporeum, & incorruptibile, quo pacto ex parte ipſius ſubiecti, habitus non eſt corruptibilis, & hæc dicitur cauſa eius materialis. Nec ex parte cauſæ formalis, quæ eſt ipſe habitus, quandoquidem habitus eſt qualitas permanens. Nec inſuper, ex parte cauſæ conſeruatiuæ, quia non indiget continuo influxu cauſæ ſuæ effectiuis, cum ab ea in fieri quidem pendeat, non verò in eſſe, eo quod eſt permanens, & in ſubiecto radicatus.

72. Not. 2. & recol. ex dictis *l. de cauſis*, *q* 1. duplicem eſſe cauſam, per ſe, & per accidens, ſiue cauſam poſitiuam, & priuatiuam Cauſa poſitiua corruptiua eſt, quæ vim infert alicui, ipſumque deſtruit, ſic magnus calor corrumpit paruum frigus Cauſa verò priuatiua corruptiua eſt, per cuius abſentiam vel non efficientiam, aliquid perit, ſic per abſentiam gubernatoris, nauis naufragatur, & per inexercitationem artis, perditur ars. Quatuor autem tradit modos Tatar. *l. de longitudine, & breuitate vitæ ſub. 3.* quibus aliquid corrumpi poteſt. 1. à ſuo contrario, vt calor à frigore. 2. ad corruptionem ſubiecti, ſic ait Ariſt. *l. mox alleg. c. 2. Corruptis animalibus, corrumpuntur, & ſcientia, & ſanitas, quæ ſunt in animalibus.* 3. ad corruptionem conſeruantis, ſic corrumpitur lumen, corpore lucido corrupto. 4. ad corruptionem diſpoſitionis naturalis, & conuenientis, vt ſublatis calore, & ſiccitate, corrumpitur ignis. Aut per acceſſum oppoſiti, ſic ſcientia corrumpitur per aduentum erroris.

73. Aſſ. 1. ceſſatio actuum non eſt cauſa corruptiua habitus per ſe, ſed per accidens. Aſſ duas continet partes. 1. pars probatur 1. *ex* 1. *Eth cap. 5.* dormientes participant eoſdem habitus, quos habent, dum vigilant: tunc autem quando dormiunt, ceſſant ab actibus eorum habituum, ergo ceſſatio actuum non eſt cauſa per ſe habituum corruptiua.

74. Nec præſtat dicere, ceſſationem breuem non tollere habitum, bene verò ceſſationem diuturnam, veluti ferrum non ſtatim corrumpitur, ſed magno temporis interuallo. Id enim gratis dicitur, quia tempus per ſe non eſt cauſa corruptionis, vt ſuo loco oſtendi, ſed ſolum per accidens. Eò vel maximè, quia habitus non dependet in eſſe, & in fieri ab actibus, ſecus, habens habitum neceſſariò ſemper ageret, & promeret actus, quod eſt falſum: ſed in fieri duntaxat, veluti domus ab ædificante, quamuis non ſeneſcat, nec vſu tabeſcat, præſertim ſi ab organo, & facultate corporea non dependeat, nec à contrariis impetatur. 2. effectus poſitiuus non dependet à cauſa priuatiua in eſſe, nec ab ea corrumpitur. Nam cauſa corrumpens debet poſitiuè influere in effectum corrumpendum; ſi ex ſe ſit permanens, & difficulter amouibilis. Ceſſatio autem actuum eſt cauſa priuatiua, vt indicat Ariſt. 2. *Eth. 3. & 3 eiuſdem operis.* 5 ceſſare enim ab actibus, eſt non agere, & non influere. 3. vt contrarius habitus in ſubjectum introducatur, expellendus eſt habitus prius inexiſtens: expelli autem nequit, niſi per actionem poſitiuam, vt patet de calore expellente frigus ab eodem ſubiecto, ergo, &c.

Secunda pars probatur 1. ex Ariſt. *l. de longitudine, & breuitate vitæ c. 2.* affirmante, per obliuionem, ſcientiam corrumpi. Idem ſcribit Aug. *l. de immortalitate animæ cap. 4.* Quod intelligitur per accidens, hoc eſt, quia homo obliuiſcitur medij demonſtratiui, non ſe exercens in ſcientia, qua pollet; ideò quandoque labitur in errorem, ſcientiam deſtruentem. 2. experientia comprobatur, per inertiam, & inexercitium, habitum deficere: huiuſmodi autem defectus, ſeu ceſſatio ab actibus, non eſt cauſa per ſe, vt monſtraui in priori parte, ergo eſt cauſa per accidens, cum cauſa ſufficienter diuidatur in cauſam per ſe, & cauſam per accidens, vt perhibui *l. de cauſis.* Denuò, corruptio habitus contingere poteſt nonnunquam ex inualetudine corporis, quo pacto Sabellicus narrat, Meſſalam Coruinum Oratorem, ob grauem morbum, & ſeruorum, & proprij nominis oblitum fuiſſe: aut ex læſione organi. ſic Valerius Maximus refert, quemdam Philoſophum, ictu lapidis, memoriam literarum perdidiſſe. Vide quæ dixi in Log. *l. 5. q. vlt.*

75. Aſſert. 2. cauſæ per ſe effectiua corruptiua habitus, ſunt actus oppoſiti, & contrarij: cauſa verò formalis corruptiua eſt habitus contrarius. Aſſ. in duas ſcinditur partes, & defenditur à Doct. *3. d. 36. q. vn. §. per hoc, ſub C.* 1. pars probatur 1. habitus generatur ex ſimilibus actibus, ergo ex actibus contrariis corrumpitur. Ant. ſuprà manet probatum, cauſa quippè effectiua habitus ſunt actus eiuſdem rationis iterati. Conſequentia tenet ab appoſitis, vt enim calor facit, & conſeruat calorem, ſic ſi fortior extiterit, expellit ab eodem ſubiecto, & corrumpit frigus, quod ipſi calori aduerſatur. 2. contraria ab eodem ſubiecto viciſſim ſe expellunt, ex Ariſt. *c. de oppoſitis*, ergo actus oppoſiti, & contrarij expellunt habitum oppoſitum ab eo, quem in idem ſubiectum conantur introducere. Conſequentia tenet, duo quippè contraria in ſummo in eodem ſubiecto ſimul non ſe compatiuntur.

Secunda pars probatur 1. duæ formæ oppoſitæ ad inuicem in eodem ſubiecto ſunt incompoſſibiles, vt forma ignis, & forma aquæ in eadem materia: habitus autem ſunt formæ accidentales: formaliter ergo ab eodem ſubiecto ſe expellunt. 2. principium actuum agit mediis actibus, vt ignis medio calore, & calefactione calefacit: habitus verò eſt principium actiuum partiale actuum ſimilium, ex aſſertis ſuprà, ergo vnus habitus oppoſitus excludit alium formaliter, ſeipſo, & effectiuè actibus diſſimilibus, & contrariis. Sic virtus vitium, & ſcientia errorem expellit, vt aſtruit Philoſophus nuper alleg.

76. Aſſ. 3. actus oppoſiti remiſſi nequeunt corrumpere totum habitum oppoſitum. Deducitur ex Doct. 3. *d. 33. q. vn. §. Hæc opinio. B.* Probatur 1. cauſa debilior, & infirmior non poteſt vincere cauſam fortiorem, & potentiorem, vt omnibus eſt exploratum: actus autem remiſſi oppoſiti ſunt cauſa debilior, & imbecillior, habitu oppoſito, qui eſt intenſus, & acquiſitus ex actibus intenſioribus, ergo &c. 2. quod firmiter radicatur in ſubiecto, vt corrumpatur, neceſſe eſt, cauſæ eius corruptiua habeat maiorem virtutem, & conatum, quàm ſit eius reſiſtentia, quoniam corruptio patientis fit ex victoria, quam agens habet ſuprà paſſum, ex probatis *quæſt. de actione.* Habitus autem tenaciter adhæret ſubiecto, cum ſit de difficili mobilis, ergo actus remiſſus, & infirmus non valet habitum oppoſitum deſtruere, vt liquet de eo, qui habitu vitij imbutus, ſi conuerſus eliciat actum virtutis, remiſſus eſt huiuſmodi actus, fitque cum difficultate, vt aduertit Scot. 3. *præmemorato B.*

77. Opp. contrà 1. aſſ. experimur eos, qui pollent habitibus, ſi in eorum exercitio non perſeuerent, paulatim amittere illos habitus, quibus potiuntur: immò ſi

diu

diu eorum vſu, & exercitio careant, prorſus eorum ſunt expertes, ac ſi nunquam eos habuerint, veluti de ſpeciebus intelligibilibus, quæ quodammodo dicuntur habitus, eſt in confeſſo, quævè interdum à memoria excidunt, ratione quarum homo dicitur obliuiſci eorum, quæ prius didicerat: ergo ceſſatio actuum eſt cauſa per ſe corruptiua habitus: poſita quippe ceſſatione actuum, vtique auferrur habitus. Concedo ant. nego conſequentiam. Ceſſatio namque actuum eſt cauſa, non quidem per ſe, ſed per accidens corruptionis habituum, vt ſuperiùs manet explanatum.

78. Opp. 2. habitus contrarius ita occupat ſubiectum, in quo hæret, vt non permittat in eodem ſubiecto recipi actum contrarium, conantem inducere habitum nouum ei oppoſitum, ergo per actum oppoſitum per ſe non corrumpitur habitus. Ant. ſuadetur, vt introducatur nouus habitus, neceſſe eſt, corrumpatur priſtinus habitus, quia duo habitus contrarij nequeunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto, vel ſaltem, vt poſterior gradus inductus per nouum actum, deſtruat gradum aliquem prioris habitus: id autem fieri nequit, quandoquidem minor vis, quam habet actus recens, vincere non valet maiorem virtutem, qua præditus eſt præëxiſtens habitus. Nego ant. ad eius probationem dico priorem habitum, per contrarium actum non corrumpi, ſed remitti, ſicut cum exigua aqua proncitur in ingentem ignem, remittit quoquo modo eius calorem, & ſi vino miſceatur, eius virtutem debilitat. Itaque per actum remiſſum oppoſitum cauſatur in ſubiecto habente habitum oppoſitum, noua diſpoſitio, ſiue gradus oppoſitus, habitui præcedenti. Eò magis, quia per actum inducitur nouus gradus contrarij habitus, per potentiam, quæ eſt principium abſolutè productiuum, & principale actuum, & habituum. Ideò contrarius habitus præcisè nequit impedire, quin per potentiam, medio eius actu, non introducatur nouus gradus in ſubiectum, oppoſitus habitui contrario præexiſtenti in eodem ſubiecto. Quidquid aliter nitatur reſpondere Arr. *diſp. 9. de anima, ſect. 6.* Tandem, habitus oppoſiti poſſunt ſimul inexiſtere in eodem ſubiecto, in gradibus remiſſis, vt de primis qualitatibus oſtendi *l. de Elementis q. 2. art. 5.*

ARTICVLVS XI.

An habitus ſupernaturalis intendatur per actus.

79. QVid ſit habitus ſupernaturalis, ſiue infuſus patet *ex q. 2. art. 2. huius lib.* Eſt enim qualitas per ſe à Deo infuſa creaturæ intellectuali, ad producendos actus ſupernaturales, & meritorios. Licet autem omnes Scholaſtici concedant, actus ab habitu infuſo prodeuntes, intendere habitum meritoriè, tamen quidam, vt Arr. *diſp 9. de anima, ſect. 1. ſubſect.* 2. exiſtimant, habitum infuſum, per actus phyſice intendi, & perfici. Communis autem ſententia eſt cæterorum Doctorum arbitrantium, huiuſmodi actus non augere phyſicè habitum ſupernaturalem, quæ,

80. Probatur 1. habitus intenditur per gradus eiuſdem rationis, vt conſtat ex dictis *l. de intenſione, & remiſ.* Atqui actus eliciti a potentia naturali informata habitu ſupernaturali producunt gradus alterius rationis, a gradibus habitus infuſi. Illi namque ſunt acquiſiti, iſti verò ſunt infuſi, inter quos adeſſe diſcrimen, nemo inficiatur. Igitur habitus infuſus non creſcit, per actus potentia naturali elicitos 2. gradus habitus infuſi, putà charitatis, ſeu gratiæ creantur, vt aſtruit Doct. 1 *d. 17. q 3. §. ſexto propter opinionem*, & 2. *d. 34. A.* Ex eodē autem 4. *d 1. q.* 1 nulla creatura poteſt aliquid creare, quia creatio eſt ſolius independentis, 1 *d. 17. q* 2. §. *Ad argumenta, ſub PP. in reſp* 3. Ergo nec phyſicè influere in habitus infuſi intenſionem. 3. ſi actus poteſt phyſicè intendere habitum infuſum, poſſet creatura actu medio, in ſeipſa gratiam producere, quia illi gradus ſunt gratia, cum ſint homogenei, veluti quælibet pars aquæ, eſt aqua Gratia verò à ſolo Deo creatur, iuxta illud Pſal. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus:* ergo &c. 4. habitus infuſus ſecundum Aduerſarios, eſt ſimplex qualitas: at ſi actus phyſicè eum habitum intenderet, non foret qualitas ſimplex, ſed compoſita, veluti habitus acquiſitus. Iterum, poſſent ſeparari gradus habitus infuſi, à gradibus, per actus productis, data autem hypotheſi, quæro num illi gradus redderent hominem Deo acceptum, an non. Si 1 ergo ſine habitu infuſo homo poteſt eſſe Deo gratus, quod illi rectè cum cæteris Theologis negant. Si 2. ergo non ſunt eiuſdem rationis, cum eumdem effectum non producant: proindéq; non intendunt habitū, vtpotè, qui intenditur, & perficitur, per actus eiuſdē rationis.

81. Opp. 1. ſpecies intelligibiles, per actus, qui ab ipſis partialiter prodeunt, intenduntur, & perfectiores euadunt, ergo & habitus infuſus, per actus eius phyſicè intenditur, & perficitur. Cōſ. habitus naturalis intenditur, per actus ſupernaturales. Dato ant. negatur conſequentia, ſiquidem ſpecies, & actus earum ſunt eiuſdem rationis, & ordinis naturalis: non ſic habitus infuſus, & eius actus, *ex 1. d. 17 q. 2. ſub PP.* Quia ille eſt infuſus, hic verò acquiſitus. Inter autem infuſum, & acquiſitum, latum intercedit diſcrimen, aſſignatum *q. 2. huius l. art. 2.* Ad conſ. concedo ant. nego conſequentiam, tum quia ſunt diuerſi ordinis, tum etiam quia creatura, per ſuos actus non poteſt phyſicè eus attingere, cum creare non valeat.

82 Opp. 1. cauſa perfectior poteſt producere effectum imperfectiorem. Quod enim poteſt plus, vtique poteſt minus: actus autem eſt perfectior habitu, vt ſupra oſtendi, ergo poteſt ipſum intendere. Reſp. verum eſſe ant ſi cauſa fuerit eius capax, ſubque eius ambitu effectus contentus fuerit, vt qui poteſt ferre pondus decem librarum, vtique poteſt ferre pondus quinque librarum: falſum verò, ſi eius virtuti non ſubſit, vt non valet, homo poteſt generare hominem, ergo & canem, & ranam, quia ſub eius virtute generatiua, hæc animalia non comprehenduntur Ita quamuis habitus actui poſtponatur, non ob id probè infertur, huiuſmodi actum poſſe attingere habitus infuſi intenſionem.

ARTICVLVS XII.

An habitus infuſus poſſit producere habitum acquiſitum,

83. ARr. cit. *in ant. art.* & Hurt. *diſp 16. de anima ſect. 1. ſubſect.* 2. defendunt habitus infuſos producere habitus acquiſitos ſpecie ab illis diſtinctos: à quibus diſcordāt omnes alij Scholaſtici negantes, per habitus infuſos vllo modo produci habitus acquiſitos, facilitantes potētiam ad promptè, & expeditè promendos actus. Deducitur ex Doct. 1 *d. 17. q 2. §. Ad arg. ſub OO. in reſp 1.* & *in Rep. ibid. q. 1.* & *4. d. 6. q 10. §. Ad q. ſub P.*

84. Et probatur 1. ex diſcrimine, quod ſtatuitur inter habitum infuſum, & acquiſitum, agnitum à Doct. nunc cit, & conceſſū ab Arr. memorato *ſubſect. 1 n. 4.* & Hurt. *vbi ſuprà*, ſcilicet, habitus infuſus non facilitat potentiam, vt patet in adulto baptizato, qui habet quidem habitus infuſos, non verò facilitatem, & promptitudinem operandi, penes obiecta eorum habituum Habitus autem acquiſitus reddit potentiam faciliter, & delectabiliter operantem, ergo &c. 2. habitus non cauſat habitū immediatè, ſed actus ſunt immediatè generatiui habitus, vt ſuprà inculcaui: infuſus verò habitus non generatur, ex actibus, vt notat Doct. *in Rep. cit. q* 1 Ergo. &c.

85. Dices negando conſequentiam. Sicut enim actus habitus naturalis cauſant habitum naturalem, ita actus habitus ſupernaturalis cauſant habitum ſupernaturalem acquiſitum.

Contrà,

Contrà, quæ ſunt alterius naturæ, & ordinis non ſortiuntur eumdem effectum, vt patet de igne, qui calefacit, & aqua, quæ frigefacit: habitus autem infuſus, & acquiſitus ſunt alterius naturæ, & ordinis. ergò &c. 3. homo nequit eſſe Deo gratus ſine habitu infuſo, vt liquet Hebr. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo:* at ſi habitus infuſus cauſat alium habitum acquiſitum, poſſet homo, ſublato habitu infuſo, remanente acquiſito, eſſe Deo acceptus, propter eum habitum acquiſitum, vt per gratiam acquiſitam foret Deo gratus, quod videtur falſum 4. eſſent duæ gratiæ, infuſa, & acquiſita, quod pugnat Conc. Trid. decernenti, & definienti vnam fidem, & gratiam duntaxat.

86. Dices, nullo modo contradicere dicto Conc. Quandoquidem præfatum Conc. ſancit vnum habitum gratiæ infuſum, non autem negat dari alium habitum gratiæ acquiſitum, ſed id relinquit Scholaſticis diſputandum. Contra, habitus gratiæ acquiſitus, aut eſt propria gratia, aut non. Si non, ergo non producitur ab habitu infuſo, qui ſupponitur producere veram gratiã. Si ſic, eſt einſdem ordinis, & rationis, cum gratia habitus infuſi, intenditque eam, quod in præeunte art. eſt reiectum. Iterum, non foret diuerſus habitus, ſed idem habitus intenſus, & perfectus. Rurſus, peccator per illũ habitum acquiſitum, eſſet gratus Deo, tametſi eſſet in peccato mortali. Amplius, eſſent tres cauſæ concurrẽtes ad actum, nempe duo habitus, & vna potentia: ſufficit autem habitus infuſus, ſecundum doctrinam orthodoxam, ergo habitus acquiſitus eſt ſuperfluus. Non enim entia ſunt multiplicanda ſine neceſſitate, 1. *Phyſ. tit.* 50. Inſuper, poſſe ſimpliciter ſupponitur, ad agere faciliter: at ſecundum ſautores oppoſitæ ſententiæ habitus infuſus datur, vt compleatur potentia in actu 1. ad promendos actus ſupernaturales: dato autem, quod auferatur habitus infuſus per demeritum, adhuc remaneret habitus acquiſitus, hoc eſt facilitas agendi, abſque potentia agendi, quod eſt abſurdum. Deniq; quiſpiã ex illo habitu acquiſito, & facilitate agendi, poſſet cognoſcere certò ſe eſſe in gratia Dei, quod falſum eſt, iuxta illud Eccleſiaſtes 9. *Nemo ſcit, vtrum odio, vel amore dignus ſit.*

87. Opp. 1. actus naturales producunt habitum naturalem, ea actib. quippè repetitis gignitur habitus, ergo & actus ſupernaturales producunt habitum ſupernaturalem. Non enim videtur potior ratio de illis, quàm de iſtis, cum ſint omnes actiui, & operatiui. Conſ. quis pietatis, & deuotionis habitu imbutus, & exercitatus, ſi contingat, ipſum labi in peccatum læthale, amittit habitum infuſum, & tamen adhuc retinet facilitatem eliciendi actus pietatis, & deuotionis, ergo retinet habitum acquiſitum, ex frequentatis actibus, atqueadeo per actus ſupernaturales generatur habitus acquiſitus ad producendos actos ſupernaturales. Concedo ant. nego conſequentiam, ratio diſparitatis petitur ex ipſorum natura, ſiquidem natura habitus infuſi talis eſt, vt iuuet potentiam, ad operandum, non tamen eam faciliter. Habitus verò acquiſitus eſt, ad facilitandam ipſam potentiam in actibus eliciendis. Nec eſt quærenda alia cauſa, ſicut non quæritur, cur ignis calefacit, & aqua frigefacit. Ad conf. dico, illum participare habitum acquiſitum, ſe tenentem ea parte potentiæ, quæ per iterationẽ actuum producit habitum; non verò ex parte habitus infuſi. Sic Hæreticus poteſt, abſque fide infuſa acquirere habitum de quibuſdam rebus credendis, & ſtudioſus infidelis ſibi poteſt comparare habitum Theologiæ Scholaſticæ.

88. Opp. 2. habitus facilitat potentiam ad actus, ex quibus gignitur: actus quippè quaſi ſemen ſuum relinquunt, hoc eſt facilitatem: igitur actus ſupernaturales producũt habitum acquiſitum, ad producendos ſimiles actus ſupernaturales. *Conf.* viſio beata dicitur ſupernaturalis ab habitu ſupernaturali, puta lumine gloriæ: at ſi per actus ſupernaturales non gignitur habitus ſupernaturalis, præcluditur via ad monſtrandum actus elicitos ab habitu infuſo eſſe ſupernaturales, quia poſſet dici actum procedere ab habitu entitatiuè naturali. Reſpondeo id totum valere de habitu acquiſito, non autem infuſo, qui eſt diuerſi ordinis, & rationis ab illo. Ad conf dico cum Scot. 1. *d.* 17. *q.* 2. § *ad arg. ſub pp.* actũ vocari ſupernaturalem, ab habitu ſupernaturali concurrente ad eius productionem. Supernaturalitas autem, & naturalitas non ſunt differẽtiæ intrinſecæ, & eſſentiales actuum, & habituũ, ſed extrinſecæ, & reſpectu agentis naturalis, & ſupernaturalis, *ex* 4. *d.* 10. *q* 8 *G.* Idque fuſè oſtendi *Tract. 4. ſummæ Theologicæ diſp.* 2. *q.* 3. Quare ſecundum Scot *in 1. loco præcit.* actus non eſt propriè ſupernaturalis, quia etſi habitus præſuppoſitus ſit à cauſa ſupernaturali, immediatè tamen iſte poſitus in eſſe, eſt cauſa naturalis, reſpectu ſui actus. Ideóque actus, qui producitur per illum habitum, non eſt propriè ſupernaturalis. Ita enim naturaliter poteſt ſe habere ad ſuum actum forma, quæ ſupernaturaliter producitur; ſicut ſe habet ad ſuum actum forma, quæ eſt merè naturalis. Quapropter differentia in productione formarum non cauſat diſtinctionem earum, in comparatione ſuorum effectuum; veluti viſio cauſata à Deo in cæco, & viſio cauſata ab homine viſu prædito, ſunt eiuſdem rationis, & ſpeciei.

QVÆSTIO III.

De habitibus intellectus.

1. CVm potiſſima habituum diuiſio ſit, in intellectuales, & morales, illique hos præcedant, conſequenter habita indagine de habitibus in communi, diſceptandum eſt de habitibus in particulari. Et primùm de intellectualibus, & poſtmodum de moralibus. Quinque autem recenſentur habitus intellectuales 6. *Eth.* 3. intellectus, ſapientia, ſcientia, prudentia, & ars. De arte, & ſcientia actum eſt in Log. *lib.* 1. *q.* 2. *&* *l.* 5. *q. vlt.* Reſtat modo diſſerendum de aliis tribus, quorum primus eſt habitus intellectus.

ARTICVLVS I.

De habitu intellectus.

DVBITATIO I.

An habitus intellectus diſtinguatur à potentia intellectiua.

2. CErtum eſt, dari habitum primorum principiorum, qui nomine intellectus nuncupatur Ratio eſt, ſicut conceditur habitus de concluſione ex principiis deducta, quæ ſcientia perhibetur: pariter admittendus eſt habitus, de principiis, ex quibus concluſio deducitur. Sunt enim quædam principia prima immediata, & ex ſe euidentia, intellectui patentia, terminis explicitis, quæ appellantur ſcientiarum ianuæ, 2. *Met.* 1. & dignitates, 1. *poſt.* 2. Nunc autem inueſtigatur, vtrum huiuſmodi habitus coincidat cum potentia intellectiua, an verò ab ea differat. Quidam enim vt Doct. 3. *diſt.* 33. *quæſt* 1. & Racon. *ſect.* 2. *de virtutibus, quæſt.* 1. negant intellectus habitum diſtingui ab ipſomet intellectu, exiſtimantes eſſe eumdem intellectum, quatenus in cognitione 1. principiorum occupatur. Cæteri verò, vt Scot. 2. *Rep. diſt.* 23. *quæſt vn.*, Complect. *diſp.* 22. *Log. quæſt.* 1. Ruuius *ibid. tract.* 1. *principiorum* & Suarez *diſp.* 2. *Met. ſect.* 4. *n.* 11. aſſumunt, habitum 1. principiorum differre ab intellectu, ſiue potentia intellectiua.

3. Not. habitum principiorum vocari intellectum, hac fortaſſe de cauſa, quia intellectus ea percipit, abſque vllo medio. Nam quemadmodum, cum quædam percipit, præuio diſcurſu, nominatur ratio, ſic

quæ nouit ſine diſcurſu, & cauſa motiua nuncupatur intellectus, aut perhibetur intellectus anthonomaſticè ob ſuam præſtantiam, vt notant Complut. præalleg. Etiam appellatur intelligentia, quia ſicut intelligentia, id eſt Angelus ſtatim cognoſcit res ſibi obiectas, pariter potentia intellectiua protinus, & ſine vlla ratiocinatione, perceptis, & præexplicitis terminis principiorum euidentem notitiam ſibi comparat.

4. Aſſertio, habitus principiorum diſtinguitur ab intellectu. Ita Scot. *vbi ſuprà in vtroque opere.* Probatur primò, ex Ariſt. 6. *Eth.* 3. numerante habitum principiorum, inter habitus intellectus: alij autem habitus ſunt diſtincti ab intellectu, vt patet, ergo & habitus iſte ab intellectu diſſidet. Et 2. *poſt. cap. vlt.* idem Philoſophus ſcribit, habitum principiorum gigni in nobis, experientia, & memoria: intellectus autem, vt eſt vis intelligens non generatur ex memoria, & experientia, ſed emanat ab anima, & natura intellectiua, vt dixi *lib. 2. de anima, quæſtione 2.* ergo &c.

Secundò, quæ ſunt prorſus idem, quidquid prædicatur de vno, vtique prædicatur de alio, vt quia homo, & animal rationale ſunt omnino idem, quidquid affirmatur de homine, etiam affirmatur de animali rationali; & è contrà. Si ergo habitus principiorum, & intellectus coincidunt, qui haberet intellectum, quoque haberet habitum principiorum: id autem falſum eſſe, liquet experientia. Omnes quippè pollent intellectu, non tamen gaudent habitu principiorum.

Tertiò, experimento conſtat, eum, qui ſe exercet in principiorum notitia, facilius & promptius eis aſſentire, quàm alter, qui eorum exercitio caret: huiuſmodi autem facilitas eſt habitus, & qualitas ab intellectu diſtincta. Deinceps, ſuprà oſtendi, intellectum eſſe capacem habitus, qui reddit ipſum promptum, & facilem ad operandum, at in euoluendis, & addiſcendis principiis, is tali habitu decoratur, ergo habitus principiorum, ab intellectu diſſidet, diſtinctione reali, vtpotè, qui eo poteſt exui, in eoque diminui, & corrumpi, illis de cauſis aſſignatis *quæſt. præcedente. art.* 10.

5. Oppones primò, habitus potentiæ tribuitur, vt ipſam determinet ad operandum, giguiturque in potentiis de ſe indeterminatis ad actum, per actum frequenter elicitum, authore Scot. 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 10. §. *Ad argumenta pro* 1. *opinione. K.* Intellectus autem eſt maximè determinatus, ad cognoſcenda 1. principia, quia terminis explicitis, ea ſtatim nouit: non ergo intellectus indiget habitu, quo ea facilius, & celerius cognoſcat. Conf. intellectus eſt ita propenſus ad 1. principiorum notitiam, ſicut viſus ad videndum colorem: claret autem in viſu non requiri habitum ab ipſo diſtinctum, quo videat colorem, ergo nec intellectus eget habitu, ad luſtranda 1. principia. Concedo maiorem, diſtinguo minorem: quoad ſpecificationem concedo: quoad exercitium, nego. Siquidem 4 *Met.* 2. quidam negant 1. principia, contra quos non eſſe diſputandum monet Philoſophus 1. *Phyſ. tit.* 8. præſertim quia, intellectus non eſt ſummè determinatus, veluti lapis ad motum deorſum, ad quem non exigi habitum, nemo inficiatur, ſed eſt indeterminatus ad ferendum iudicium, de obiecto ſibi præſentato, poteſtque ferre iudicium rectum, vel obliquum. Ideò neceſſarius eſt habitus, ad ipſum determinandum, vt rectè iudicet, & facilè operetur. Hinc ſuperius dixi, exercitatum in principiis, velociùs, & faciliùs eis præbere aſſenſum, quam inexercitatum, quia ea oblata etſi percipiat, non tamen, ita benè, & expeditè, ſicut alter. Ad conf. dici poteſt, etiam viſum, in promptiùs, & faciliùs videndis obiectis, egere habitu, vt patet de Aſtrologis facilius aſtra contemplantibus, atque Perſpectiuis, celeriùs, & expeditiùs viſibilia diſcernentibus. Maximè, quia viſus ſuo modo iudicat de colore, & è regione cæcus non iudicat de colore. Quamobrem, ſicut poteſt benè, aut male iudicare, conſequenter ei neceſſarius videtur eſſe habitus inclinans ipſum ad rectè iudicandum.

6. Oppones ſecundò, ita philoſophandum eſt de intellectu practico, ac de ſpeculatiuo; quia 2. Phyſ. tit. 8. *Sicut ſe habet principium in ſpeculabilibus, ſic ſe habet finis in practicis*: intellectus autem practicus non indiget habitu practico, ad aſſenſum præſtandum practicis, vt bonum eſt amplectendum, & malum eſt fugiendum: ergo nec intellectus ſpeculatiuus expoſcit habitum, vt præbeat aſſenſum ſpeculabilibus. Maior. patet, quam admittit Doct. 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. Minor videtur eſſe Auguſt. 1. *Serm. Domini in monte*, & Hieronymi *Epiſt.* 8. *ad Demetrium*, aſſerentium, in nobis eſſe lumen naturale, quo fugimus malum, & accedimus ad bonum. Siquidem in nobis extat quædam ſynderesis, ſiue ſcintilla conſcientiæ, qua auertimur a malo, & inclinamur ad bonum. Conf. in voluntate non ſtatuitur habitus, ad bonum vniuersale, & finem vult. quia ipſa ad illud ſuaptè natura propendet, abſque vllo ipſi ſuperaddito: ſimiliter ergo ad principia ſpeculabilia per ſe nota, & indemonſtrabilia, nullus requeritur habitus. Concedo maiorem, nego minorem. Magis quippè voluntas opus habet habitu, quam intellectus, cum ſit potentia libera, & prorſus indifferens, & indeterminata, vt liquet ex dictis ſuprà. Ad probationem innixam authoritatibus Hieronymi & Auguſt. dico nobis non officere, concedunt namque hi Patres, in nobis eſſe potentiam, qua poſſumus auerti à malo, & conuerti ad bonum, quamvè nos quoque admittimus, non negant verò huiuſmodi potentiam eſſe habitu exutam, & incapacem. Quare vnum affirmant, & alterum non negant. Ad conf nego ant. Non enim voluntas cogitur velle bonum commune, & finem vlt. cum ipſa pro ſuo libito poſſit velle, aut nolle, aut non velle, vt in proprio loco fuſe monſtraui.

Dvbitatio II.

Quid ſit habitus intellectus.

7. Rvuius *tract.* 1. *de habitu principiorum art.* 1. definit habitum principiorum, his verbis. Habitus principiorum eſt *virtus intellectualis, per quam potentia intellectiua determinatur ad aſſenſum principiorum per ſe euidentem, facileque eumdem promenaum.* Verùm hæc principiorum definitio non videtur exacta: ſiquidem ponitur virtus intellectualis, quæ perinde eſt ac intellectus, quem ab habitu intellectus diſcriminari, fatetur idem Rvu. cit. *art.* 3. Ideò melius, & aptius deſcribi videtur habitus principiorum, *Qualitas acquiſita, qua intellectus, redditur facilis, & promptus ad aſſentiendum* 1. *principiis.* Explicatur quoàd omnes particulas. Ponitur *qualitas*, vt genus, *acquiſita*, vt differat à qualitate innata, quæ ſpectat ad 2. ſpeciem qualitatis. Adduntur reliquæ voculæ ad differentiam aliorum habituum intellectus. Etenim per habitum ſcientiæ aſſentimur concluſioni ſcientificæ: per habitum opinionis concluſioni probabili, & ſic de cæteris. Quare cum dicta definitio conſtet genere, & differentia, recteque explicet naturam definiti, eam eſſe legitimam iudicamus. Ambigi verò poteſt, quænam principia definiantur, primària & vniuerſalia, an etiam particularia? Itemque num principia complexa, ac incomplexa?

8. Pro quorum capitu obſeruo, principia vniuerſalia eſſe communia omnibus ſcientiis, quæ 1. *poſt.* 1. vocantur dignitates, & 4. *Met.* 1. ianuæ ſcientiarum, in quibus non contingit error. Principia verò particularia, vnius ſcientiæ, & non alteri congruunt, quæ ab eodem Philoſopho poſitiones nuncupantur. Principia autem incomplexa ſunt

principia

principia ſimplicia, quæ per 1. mentis operationem apprehenduntur, vt Deus, Cælum. Principia verò complexa ſunt axiomata, ſiue propoſitiones per ſe notæ, immediatæ & euidentes ex terminis, vt, *Quodlibet eſt, vel non eſt: Omne totum eſt maius ſua parte.* Certum autem eſt, præfatam definitionem non adaptari principiis incompleais, quæ cum ſint termini ſimplices, ex quibus coaleſcit propoſitio, affirmatio, vel negatio haud eis accommodatur. Difficultas ergo eſt, de principiis compleais, quæ cum alia ſint communia, alia verò particularia, inquiritur, num vtriſque, aut alterius dicta definitio conueniat. Etenim Vaſquez 1.2. *diſp.* 74. *cap.* 3. eam tantum principiis vniuerſalibus attribuit; cæteri verò Doct. in quorum numero eſt Suarez 1. *Met. diſp.* 3. *ſect.* 4 *n.* 5. 3. tam vniuerſalia, quàm particularia, ſub illa definitione comprehendunt.

9. Probatur 1. ex Ariſt. 1. *poſt. c.* 5. *&* 7. & 1 *Top. c.* 5. & 1. *Phyſ. c.* 2. Necnon 1. *Met. c.* 1. & 2. atque 4. *eiuſdem operis T.* 7. vbi afferens diſcrimen habitus principiorum, ab habitu ſcientiæ, ait, habitum principiorum occupari, circa propoſitiones per ſe notas, & immediatas: omnia verò 1. principia, ſiue communia ſiue particularia ſunt propoſitiones per ſe notæ, & immediatæ. Ergo præadducta definitio omnibus principiis competit. 2. habitus principiorum eſt, qui abſque medio, & ſola terminorum explicatione paritur, vt liquet ex dictis: principia verò tam vniuerſalia, quàm particularia comparantur ſine vllo medio, & ſola terminorum notitia, vt patet inductione. Igitur ea definitio omnibus principiis competit.

10. Oppones, habitus principiorum poteſt probari. Nam Metaphyſica *ex* 1 *poſt. c.* 7. *&* 1. *Phyſ. c.* 1. necnon 4. *Met. c* 3. defendit, & confirmat. 1. principia, nedum ipſius, verumetiam reliquarum ſcientiarum: ergo 1. principia non ſunt immediata, & cognita ex ſola terminorum explicatione. Reſpondeo 1. munus Met. eſt, tueri 1. principia penes rationes tranſcendentales, & communes. Cum enim ipſa ſit 1. ſcientia, ordine cognitionis diſtinctæ, quia diſtinctè contemplatur ens, cæteraque tranſcendentia, quæ in reliquis ſcientiis præſupponuntur, & confuſe cognoſcuntur. Hinc eſt, vt Metaphyſicæ tribuatur officium tuendi 1. principia, vt innuit Fonſ. 3. *Met c.* 3. Secundò occurrendum eſt, Met. demonſtrare principia, non demonſtratione oſtenſiua, ſed demonſtratione ducente ad impoſſibile, per illud principium; *Impoſſibile eſt, idem de eodem ſimul affirmare, & negare*, quæ texitur contra proteruos, vt videre licet *in Epit. lib.* 4. *q.* 1. *art.* 11. Et traditur etiam à Suarez *diſp.* 1. *Met ſect.* 4. *n.* 21.

Dvbitatio III.

An habitus principiorum ſit à natura inſitus.

11. Tres inuenio Philoſophorum diſcrepantes opiniones, duas extremas, & tertiam mediam.

Prima eſt Bannez 1 *p q.* 1 *art.* 6 *not.* 3. & Conradi 1. 2. *q.* 94. *art.* 1. arbitrantium habitum principiorum eſſe naturalem; quibus fauet D. Th. 1. *d.* 24. *q.* 5 *art.* 3. *ad* 3. & aliis in locis, à Recentib. alleg.

Secunda eſt Scot. 3. *Rep. d.* 33. *q. vn.* §. *Dico tamen.* Conimb. 1. *poſt. q.* 1. *art.* 4. Rubij *Tract.* 1. *de habitu principiorum n.* 11. & Suarez *diſp.* 1. *Met. ſect* 4. *n.* 14. docentium habitum principiorum eſſe acquiſitum.

Tertia, eſt Caiet. 1. 2. *q.* 51 *art.* 1. & Complut. *in Log. diſp.* 20. *q.* 5. affirmantium, habitum principiorum, partim eſſe à natura, ſiue à principio intrinſeco, quod eſt intellectus agens: partim verò à principio extrinſeco, hoc eſt ſpeciebus intelligibilibus ipſorum principiorum profluere naturaliter habitum eorumdemmet principiorum: adeò vt poſita notitia terminorum per ſenſus acquiſita, mediis ſpeciebus intelligibilibus, fluat naturaliter ab intellectu, huiuſmodi habitus principiorum, eo ferè modo, quo fiunt nutritio, & augmentatio ex alimento, calore naturali decocto, à facultatibus nutritiua, & augmentatiua.

12. Not. 1. pro ſolutione, aliquid dici naturale, bifariàm. 1. quia eſt concreatum, & congenitũ cum aliquo, ſic potentiæ animæ ſunt ei connaturales, quia poſita anima, ſtatim ab ea naturaliter emanant, & ſpecies Angelorum perhibentur naturales illis, proptereà quod ab eorum origine in eorum intellectu, fuere à Deo inditæ. 2. quia nullo adhibito medio, à potentia naturali cognoſcitiua, euidenter cognoſcitur: ſic habitus principiorum vocatur naturalis, quia præuia notitia ſenſua, per ſpecies intelligibiles, ſolis terminis explicitis, ab intellectu percipitur, & frequentatis actibus comparatur. Idque totum perſpicue traditur à Doct. cit. dicente. *Non enim ſic ſunt principia innata intellectui, quod ſint ſibi concreata, ſed pro tanto dicuntur innata, quia vt habetur 2. Met c.* 1. *ſunt ſicut ianua, quia ſtatim ex ſenſu occurrunt, notis terminis, ex lumine ipſius intellectus.*

13. Not. 1. *ex* 2. *poſt c* 18. & 1. *Met. c.* 1. ſenſum nobis eſſe à natura, & ex ſenſu prouenire memoriam, & ex memoria experientiam, ex hac verò colligi cognitionem vniuerſalis, quod eſt principium ſcientiæ. Scientia quippè eſt vniuerſalium. 7. *Met.* 53. Hinc patet cognitionem principiorum non eſſe nobis à natura inditam, nec ex alia præuia notitia intellectus effici, ſed à ſenſu ortum ſuum trahere, qui nobis, à natura eſt concreatus. Quare Rubi. cit. *n.* 14. allucinatur cum, *in c alleg.* legat, aſſenſu, & legendum ſit à ſenſu, ſine ex ſenſu, vt præſtāt Doct. cit. & cæteri interpretes ibi. Sicque expreſſus tex. Philoſophi, vt patet legenti Licet enim intellectus aſſenſum præbeat principiis, tamen origo eius aſſenſus prouenit à ſenſu, vt *ibid.* oſtendit Stagit, *&* 1. *M. t. c* 1.

14. Aſſ. 1. habitus principiorum non eſt à natura inditus. Ita Scot. præmemor Probatur 1. *ex* 2 *poſt. T* 37. vbi habetur explicitè. *Impoſſibile eſt in nobis eſſe habitum, & nos latere.* Sicut dictum erat 1 *poſt. T* 4 ſcientia non eſt in nobis per reminiſcentiam, ſed de nouo à nobis comparati. Cùm ergo per Ariſt. habitus ſcientiæ non ſit nobis ingenitus, pariter & habitus principiorum, non eſt nobis à natura inditus. 2. *ex* 3. *de anima* 14. intellectus eſt tanquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum. Ergo habitus principiorum non eſt nobis concreatus. Conſeq. tenet, ſi enim habitus principiorum foret congenitus, eſſet aliqua cognitio rerum, per illum habitum in eo, à primordio ſui impreſſa, & exiſtens; ideóque falſo aſſimilaretur nudæ tabulæ, in qua efformandæ ſunt rerum imagines, & ſimilitudines. 3. omnis noſtra cognitio ortum ſuum ducit à ſenſu, teſte Philoſopho cit & lib de ſenſu, & ſenſato *c* 6. *Nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu.* Cognitio autem, quæ miniſterio ſenſus acquiritur, non eſt à natura, cum autem principiorum habitus habeatur, per ſenſum offerentem terminos ſimplices intellectui agenti, quibus explicatis aſſenſum præbet, nulla interueniente cauſa, planè deducitur, habitum principiorum non eſſe nobis innatum.

15. Aſſ. 2. habitus principiorum non eſt partim naturalis, & partim acquiſitus, eo modo, quo exponunt Authores 3. *ſententia.* Colligitur ex Doct. *vbi ſuprà* Probatur 1. Nam, præterquamquod videtur implicatio, vt idem habitus ex parte ſit innatus, & ex parte acquiſitus Cum enim habitus ſufficienter diuidatur, in naturalē, & acquiſitum, non eſt adinueniēdus inter eos alius habitus medius. Etſi autem eorum explicatio tollere videatur illam cōntradictionē, tamen reuerà non tollit Siquidem, illa cognitio, quæ acquiritur per ſenſum, & intellectū cauſatur, ſucceſſu tēporis, prorſus eſt acquiſita, non verò cōgenita, vt patet ex terminis: atqui habitus principiorũ à ſenſu, & intellectu, temporis interuallo efficitur, vt clare monſtrat Philoſophus 2. *poſt cit* ergo &c. 2 quod fluit naturaliter ab aliquo, reperitur in omnibus, ex quibus fluit. vt conſtat de riſibilitate, quæ cum naturaliter proficiſcatur à natura humana, inuenitur

in omnibus eius indiuiduis: habitus autem intellectus non eſt in omnibus, immò quidam ea negant, vt patet 4.*Met*.2. & declarat Auer. 2. *Met. com*.15. ergo &c. Tertiò, quod per inductionem acquiritur, eſt acquiſitum, cum inductio ſit progreſſio à ſingularibus ſufficienter enumeratis, ad vniuerſale: patet autem principia pendere à ſenſu, ſenſus verò eſt ſingularium, & intellectus vniuerſalium. Vt enim colligatur propoſitio vniuerſalis neceſſaria, præmittendæ ſunt præmiſſæ neceſſariæ, quæ ſunt principia concluſionis ſcientificæ, neceſſe eſt, cognoſcantur prius eius ſingularia, quibus cognitis infertur vniuerſalis, vt optimè proſequitur Stag.2. *poſt. alleg*.

16. Aſſ.3. habitus principiorum eſt acquiſitus. Sequitur ex præcedentib. Cum enim in 1.aſſert.probatum ſit, non eſſe innatū, & in 2. non eſſe compactum ex innato, & acquiſito, ſufficienter, neceſſarióque deducitur eſſe acquiſitum. Amplius ſuadetur; Experimur enim, prius vnum principium à nobis percipi, & deinde aliud, & cætera deinceps. Iterum, in initio non ita capi faciliter, poſteà verò exercitio faciliùs, & delectabilius à nobis cognoſci, & aſſumi, ad inferendas concluſiones; ergò talis habitus eſt acquiſitus. Ant. declarari poteſt, ſi quis proferat hoc principiū, *omne totum eſt maius ſua parte*, non facilè intelligitur, niſi oſtendatur ſpeciatim, hoc totum eſt maius ſua parte, putà tota hæc tabula, vel tota hæc aqua, quibus cognitis poſtmodum, audito tali pronūnciato, facilis, & promptus redditur intellectus, ad ei aſſentiendum, ſcilicet, omne totum eſt maius ſua parte. Rurſus, natura tribuit eſſe, & poſſe, quibus valeat aſſequi, quod ſibi eſt neceſſarium, & commodum. Etenim 2.*Cæli* 17. Eſſe, eſt propter operari. Ob id dedit animæ intellectum, quo poſſit acquirere intellectionem, & voluntatem, vt eliciat volitionem. Non autem ab origine intellectus eſt ornatus intellectione, & voluntas volitione. Natura quippè ſolum prouidit neceſſaria, ad ſimpliciter agendum, non verò ad facilius agendum, cuiuſmodi eſt habitus. Quare habitus principiorum eſt acquiſitus per intellectum, eius actibus frequentatis, & multiplicatis. Inſuper, intellectus eſt indifferens, ad quamlibet cognitionem ſiue principiorum, ſiue concluſionum, moueturque à ſpeciebus, & obiectis, miniſterio ſenſuum repræſentatis. Ex ſe enim eſt capax omnis cognitionis, & à quib. prius, & efficacius mouetur, ea prius intelligit, tenaciuſque retinet. Igitur eget habitu, vt ea commodius, & expeditius intelligat, quę ſi fuerint principia, cauſant habitum principiorum; quod ſi extiterint concluſiones, producunt habitum ſcientiæ. Itaque habitus principiorum eſt acquiſitus.

17. Oppones primò, Deus res creans ita diſponit, vt ſupremum naturæ inferioris attingat primum naturæ ſuperioris: inter autem habitus naturales, primatum tenet habitus principiorum. Si ergo Deus omnes habitus rerum Angelis præbuit, in momento creationis eorum, vtique hominibus habitum principiorū elargitus eſt, qui omnium eſt ſupremus. Conf. 1. 7. *Eth.c*.8. virtus natura, aut aſſuetudine comparatur. Conf.2. Deus non creauit naturam prorſus ſpoliatam principiis operandi: habitus autem principiorum verſatur circa principia omnium ſcientiarum; ergo eſt nobis congenitus. Reſpondeo maiorem valere quoad perfectionem eſſentialem naturarum, vt ſcilicet naturæ ita ordinentur, & diſponantur, vt vna aliam ſuperet, perfectione, putà, terra eſſentialiter ſit inferior aqua, & aqua aëre, & ſic aſcendendo, vſque ad vlt. Non autem penes alias perfectiones. Siquidem non eſt opus, vt ſi creatura ſuprema fulgeat quadam perfectione, ea quoque, vel conſimili perfectione gaudeat creatura inferior. Ideò non ſequitur, quod ſi Angelis concreatæ ſunt ſpecies rerum, ſtatim in initio eorum conditionis, quoque etiam hominibus, in eorum creationis momento, habitus principiorum inditus fuerit. Ad 1.conf. Ariſt. ibi non loquitur aſſertiuè, ſed dubitatiuè, & problematicè, vt liquet ex particula *Vel*. Ad 2.conf. dico Deum condidiſſe naturam cum ſuis potentiis neceſſariis ſimpliciter, ad operandum, non verò cæteris, quæ ſunt ad melius, & facilius operandum, vti ſunt habitus principiorum, & aliarum rerum.

18. Oppones ſecundò, habitus datur ad tollendam difficultatem, & inducendam facilitatem operandi, vt claret ex eius definitione: intellectus autē nullam habet difficultatem in aſſenſu principiorum. Æque enim facilè aſſentit eis ſemel, ac ſi multoties eiſdem aſſenſum tribuat: ergo non eſt neceſſarius habitus acquiſitus, ſed ſufficit habitus naturalis. Concedo ma. nego min. Etenim experimur, vſu, & exercitio, gigni in nobis faciliorē cognitionem, tolliquc indifferētiam, quam priùs habuit intellectus, in rebus cognoſcendis, eiſque aſſentiendis.

19. Quæres 1. vtrum habitus principiorum ſit vnus genere, aut ſpecie? Qui putant habitum principiorum eſſe congenitum, reſpondent eſſe vnum ſpecie; veluti habitum fidei, cæteroſque habitus infuſos propter vnam rationem formalem ſpecificam, quæ conſiſtit in ſola terminorum explicatione, abſque vllo medio. Verùm, qui talem habitum, acquiſitum eſſe opinantur, aſtruunt eſſe vnum genere Ita ſentit Ruuius *tract.1. de habitu principiorum n*.19. Siquidem ita philoſophandum eſt de habitu principiorum, ac de habitu ſcientiæ; vterque enim eſt acquiſitus, pendetque ab actibus & obiectis, cum hoc tamen diſcrimine, quia ille eſt abſque medio, hic verò poſcit medium: habitus autem ſcientiæ eſt vnus genere; comprehendit namque ſpeculatiuas, & practicas ſcientias, quæ ſpecie differunt, vt patet in Log. *lib*.5.*q*.4. Ergo & habitus principiorum de ſpeculatiuis, & practicis principiis eſt quoque vnus genere. Iterum eſt vnus aſſenſus genere principiorum communium, & particularium, vt patet de aſſenſu, quo aſſentimur huic principio communi, quodlibet eſt, vel non eſt, & quo aſſenſum tribuimus iſti principio particulari, *omne totum eſt maius ſua parte*. Igitur principiorum habitus eſt vnus genere. Motiuum autem ſupra tactum non nobis officit. Siquidem cognitio principiorum conſiſtens in ſola terminorum explicatione, non eſt ratio ſpecifica, ſed generica, vtpotè quæ conuenit principiis ſpecie differentibus, vti ſunt principia ſpeculatiua, & practica, quemadmodum concluſiones ex illis deductæ, & cauſatæ ſpecie pariter diffident.

20. Quæres 2. an primum principium ſit à parte rei, an verò fictum, & excogitatum ab intellectu, de quolibet eſt affirmatio, vel negatio? Diſtinguo, ſi ſumatur logicè, ſcilicet pro ſecundis intentionibus, quæ ſignificantur per illa nomina, affirmatio, & negatio, concedo eſſe per intellectum fabricatum. Quod ſi accipiatur metaphyſicè, id eſt pro rationibus intrinſecis, & formalibus, quibus vnum à parte rei connectitur cum alio, vel ab alio diſiungitur, dico eſſe à parte rei, nullo intellectu cogitante. Etenim res ita ſunt ordinatæ, & connexæ, vt quædam neceſſariò inter ſe coniungantur, vt homo, & animal: quædam verò abinuicem ſecernantur, vt homo, & lapis.

ARTICVLVS II.

De ſapientia.

DVBITATIO I.

Quid ſit ſapientia.

21. SApientia duplici gaudet ethymologia, aut enim ſuam ducit notionem à ſapiendo, quia mentem illuminat, aut à ſaporando, quia voluntatem inflammat, quo pacto dicitur ſapida ſcientia. Ob id notat Scot.3. *d*.34. *q.vn*. §. *His ſuppoſitis ſub* O. in ſacra pagina ſapientiam accipi pro charitate, ſeu gratia, qua ſapit habenti.

habenti. Qua in ſenſu Salomon *Sap.* 1. inquit, *In maleuolam animam non introibit ſapientia.* Quatuor autem modis vſurpari ſapientiam, obſeruat Bruliſer 3. *d.* 35. Primò, pro Dei attributo tribus Perſonis Diuinis conueniente, vt contra Abailardum oſtendit Alphonſus 6. *aduerſus Hereſes, verb. Deus.* Appropriatur tamen Filio, vt patet Eccleſiaſt. 24. *Ego ex ore altiſſimi prodiui primogenita.* Et cantat Eccleſia in Aduentu. *O ſapientia, quæ ex ore Altiſſimi prodiiſti.* Et 1. Cor. 1. prædicamus Chriſtum, Dei virtutem, & Dei ſapientiam: Cum autem Deus ſit vera ſapientia, conſequenter verus Philoſophus eſt amator Dei, vt quoniam philoſophia ad beatam vitam tendit, fruens Deo ſit beatus, qui Deum amauerit; ſubdit Auguſt. 18. *Ciuit. cap.* 1. *&* 8. Idipſum ſentit Plato, nec diſſentit Scot. apud Platonem, *in Dialog. de philoſophia.* Secundò pro Spiritus ſancti dono, vt legitur *Eſa.* 11. Eſtque ſpiritualis dulcedo, in mente piorum hominum, in Deum diligendum, ad cuius aſſequutionem tria poſtulantur, Primò, humilitas, quæ eſt timor Dei, iuxta illud Pſal. 110. *Initium ſapientiæ timor Domini.* Secundò, charitas, qua homo fit Deo charus, & gratus, vt innuit Eccleſiaſticus. 1. *Dilectio Dei, honorabilis ſapientia.* Tertiò, ſapor internus totius hominis, qui in ſolo Deo, ſibi complacet. Hinc Pſal. 118. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo.* Tertiò, pro eminentia, & præſtantia alicuius, in aliqua arte, vel ſcientia, vt tangitur 1. *Met.* 1. & 1. *Cor.* 3. Sic Architectus dicitur ſapiens, qui præbet leges, & præcepta benè architectandi: pariter, qui in politia tribuit normam rectè adminiſtrandi Rempublicam, vocatur ſapiens. Quò fortè reſpiciens Socr. nuper memoratus, ait, felices fore Reſpublicas, ſi aut Reges philoſophantur, aut philoſophi Rempublicam adminiſtrant. Quartò, pro notitia omniũ rerum, quoad fieri poteſt, ſiue principiorum, ſiue concluſionum; & ſignificatur per quamdam rectitudinem intellectualem, ad benè iudicandum de omnibus: quo pacto in Græcia fuère ſeptem Sapientes. Atque per cognitionem de altiſſimis, & æternis, ſic Theologia appellatur ſapientia, aduertentibus Alenſ. 1. *p. q.* 1. *m.* 1. & Scot. *in prol. q.* 5. *later. D.* Necnon Met. quæ etiam agit de Deo, Angelis, & cæteris, vt fatetur Stagir. 1. *Met.* 1. & 3. *eiuſdem operis. c.* 2. cui, idem Philoſophus 6. conditiones attribuit. Prima, vt ſit cognitio omnium, in vniuerſali quandoquidem cognitio omnium, quoad rationes particulares & ſingulares videtur impoſſibilis. Ideò ſubdit Ariſt. *ibid.* ſapientis eſſe, ſcire obiecta, non ſingulatim, ſed quoad fieri poteſt. Secunda, vt circa difficilia, & à ſenſibus remota verſetur. Quæ enim facilia, & omnib. obuia pertractat, nomen ſapientiæ non meretur. Tertia, vt procedat ex certiſſimis principiis, à qua excluduntur iudiciarij Aſtrologi, Planetarij, & Magi. Quinta, vt ſit ſui gratia, per ſe expetibilis, nec agnoſcat ſuperiorem, dignioremque. 4. *Met. c.* 3. *T.* 7. Quinta, vt dirigat, aliiſque imperet, ſupplè, directione, imperioque ſpeculatiuo, vt proſequitur Fonſ. 2. *Met. q.* 5. Sexta, vt ſit idonea ad docendum. Debet quippè ſapientia docere cauſas, & principia ſciendi, omniaque reſoluere, & decidere, vt 1. principia, & 1. cauſas. Vndè Ariſt. 1. *Met.* 1. ſcribit, *Signum ſapientis eſt, poſſe docere, & ad ſapientem pertinere cauſas rerum cognoſcere, & aſſignare.*

22. Oppones primò, Ariſt. 1. *Elench.* 2. inquit, *Munus ſapientis eſt, de omnibus bene dicere, & neſcientem redarguere.* Ideò olim floruerunt quidam Philoſophi, qui referente Fonſ. præcit. parati erant, ad diſputandum de omnibus rebus. Igitur, ſapientia eſt plena cognitio de cunctis rebus, nedum in vniuerſali, verumetiam in particulari. Reſpondeo Ariſt. ibi tantum velle, ſapientem de omnibus poſſe diſſerere, quoad fieri poteſt, & quantum valet humana ſapientia, vt declarat idem Philoſoph. 1. *Met.* 2. *Sapiens quodammodo omnia nouit.* alioqui non ſapientia, ſed eſſet vanitas, & præſumptio ſpiritus. Ad ſolam quippè diuinam Sapientiam ſpectat, omnia vniuerſalia, & ſingularia pertingere, vt patet Hebr. 4. *Omnia ſunt nuda, & aperta oculis eius.*

23. Oppones ſecundò, Mathematicæ diſciplinæ ſunt certiores, & euidentiores cæteris ſcientiis, vtpotè, quæ procedunt ex principiis euidentiſſimis, & à ſenſibus remotiſſimis, 2. *Met. c.* 3. *T.* 16. Non ergo ſapientia fulcitur principiis notiſſimis, cum id ad Mathem. pertineat. Reſpondeo id locum habere de principiis propriis, & particularibus: non autem de principiis omnium primis, & vniuerſaliſſimis, qualia ſunt principia Met. Eò magis, quia illa confirmantur, & corroborantur à Met. cuius munus eſt, defendere principia omniũ ſcientiarum particularium, contra ea negantes, & proteruos. Inſuper Met. eſt 1. ordine cognitionis diſtinctæ, propterea nulla ſcientia clarius, & diſtinctius explicat, & illuſtrat principia, quam Met. Hinc 6. *Eth.* 8. nuncupatur caput omnium ſcientiarum. Et 1. *Met.* 2. ſcientiarum Dea. Atque Mirand. 10. *de vniuerſ. ſing. cert* eam aliis præmittit, poſt Boneium 1. *Met. cap.* 1.

24. Oppones tertiò, practica ſcientia, quæ laborat circà operationes voluntatis, præſertim politica, quæ tradit regulas benè viuẽdi, & regendi Remp. qua re homo cæteris imperat, videtur eſſe magis ſapientia, quam ſpeculatiua, vt patet *Deut* 4. Fertur namque ad amorem Dei, & beatitudinem, quam Ariſt. locat in contemplatione ſubſtantiarum abſtractarum. 6. *Eth.* 10. Conf. Sent. *q.* 4. *prol.* facit Theologiam practicam, quam eſſe maximè ſapientiam, tum ipſe Doct. tum etiam alij Theologi ibid. affirmant. Igitur ſapientia non præcipit, nec dirigit directione ſpeculatiua, ſed practica. Ob id Socr. relictis naturalib. ad morales ſcientias ſe totum conuertit. Ita etiam pij viri ſe dant diuino amori, in quo eſt vera ſapientia, & reliquæ diſciplinæ, quæ ſine eo ſunt, ſtultitiæ reputantur. Reſpondeo Ariſt. reliquoſque Philoſophos non agnouiſſe veram ſapientiam, & felicitatem, quæ vt dixi, in initio huius art. ex Aug. poſita eſt in dilectione Dei. Ideò mirum non eſt, ſi ſtatuerint ſolam ſapientiam ſpeculatiuam. Nos verò, qui lumine fidei illuſtrati, ſcimus Deum à nobis poſſe attingi, viſione, & fruitione, conſequenter aſſerimus, eam ſcientiam, quæ eſt de Deo, tenditque ad eius amorem, eſſe præſtantiorem, & veriorem ſapientiam. Quidquid dicat Suarez *diſp* 1. *Met. ſect.* 5. *n.* 44. Per id quoque ſatisfit confirmationi, ex Scot. deſumptæ. Et fusè proſequutus ſum *lib.* 1. *Phyſ. q.* 1. *art* 4.

DVBITATIO II.

An ſapientia ſit nobilior, & certior habitu intellectus.

25. HAnc difficultatem ſe ignorare ingenuè fatètur Bannez 1 *p. q.* 1 *art.* 6. Suarez verò *diſp.* 1. *ſect.* 5. *n.* 30. *& indè*, prolixè, & perplexè eam attingit. Quidam autumant ſapientiam, eſſe certiorem, & nobiliorem propriis principiis ſcientiarum ſpecialium, non verò ipſius principia, cauſiſque vniuerſaliſſimis, ex quibus cauſatur. Alij autem Authores negant, ſapientiam certitudine, & euidentia eſſe præponendam habitui intellectus.

26. Not. 1. ſapientiam duobus capi modis. 1. vt comprehendit principiorum, & concluſionum notitiam, quo in ſenſu videtur loqui Ariſt. 6. *Eth.* 8. inquiens *ſapientia eſt quoddam caput habens intellectum, & ſcientiã.* Et 1. *Met.* 1. ſapiens quodammodo omnia nouit. 2. quatenus ſapientia eſt cognitio de concluſionibus habitis per cauſas altiſſimas, & de ſapiẽtia ſic accepta mouetur præſens dubitatio, num ſcilicet, certitudine, euidentia, & nobilitate ſuperet habitum principiorum.

27. Not. 2. aliquid poſſe eſſe certius, & euidentius alio, non tamen nobilius. Nam accidentia ſubſtantiæ corporeæ ſunt nobis quoad ſenſum, notiora, & apertiora, accidentibus ſubſtantiæ incorporeæ: cognitio autem quæ de his habetur, præſtat notitiæ, quæ de illis acquiritur, vt tradit Ariſt. 1. *de partibus animalium* c. 5. & Scot. 1. *d.* 3. *q* 2. Quare cognitio de Deo, &

Angelis excellentior, & dignior eſt cognitione, quæ habetur de ente, & cæteris tranſcendentibus, & prædicamentalibus.

28. Aſſertio, abſolutè habitus principiorum certitudine, & euidentia prælucet ſapientiæ non tantum quoad principia propria, & concluſiones ex eis deductas, verumetiam quoad principia communia, & concluſiones, ex illis collectas. Exhauritur, ex Doct. *vbi ſuprà.* & *in Rep.* 2.*d.* 23.*q.vn.*§.*Dico tamen.* Probatur 1. tota certitudo, & euidentia quam participat ſapientia, cauſatur ex principiis. Nam demonſtratio, per quam gignitur ſapientia, fit ex prioribus, notioribus, cauſiſque concluſionis. 1. *poſt c.* 2. Ad quod ſuadendum Ariſt. ibi adducit illud axioma, *propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Concluſio eſt vera, nota, & euidens per principia, ergo principia ſunt notiora, & euidentiora. 2. quod eſt immediatè euidens, & certum, certitudine, & euidentia ſuperat illud, quod eſt notum, & euidens per medium, vt patet de ſole, qui eſt immediatè lucidus, & de Deo, qui eſt ens per eſſentiam, principia autem ex ſe ſunt nota, & euidentia terminis explicitis, immediata, & indemonſtrabilia: ſapientia verò gignitur per cauſam, & paritur per demonſtrationem, ergo &c. 3. prima principia ſunt independentia, & irreſolubilia, ad ea quippè cætera reſoluuntur, vt conſtat de hoc principio. Quodlibet eſt, vel non eſt. Ideò intellectus non poteſt errare circa principia & concluſiones, quas intuetur ſequi demonſtratiuè, ex principiis, notante Scot. 2. paſſu alleg. Atque à Philoſopho 2. *Met.* 1. principia nominantur ianuæ, quæ patentiores ſunt eis, quæ ſunt in domo: ſimiliter principia magis pateſcunt, quam concluſiones ex illis deductæ. ac proinde principiorum habitus certitudine, & euidentia vincit ſapientiam. Addo, cauſa eſt nobilior ſuo effectu, ex probatis *lib. de cauſis q.* 1. principia autem ſunt cauſæ concluſionis, ex dictis ſuprà. Demum, ſcientia Dei, quæ eſt abſque medio, & diſcurſu, præſtat nobilitate ſcientiæ creatæ, quæ gignitur per medium, & diſcurſum: concluditur ergo principiorum habitum nobilitate, certitudine, & euidentia ſapientiæ prælucere, & præeminere.

29. Oppones primò, ſapientia eſt nobiliſſimus habitus, 6. *Eth* 8. & 10. *einſdem operis cap.* 8. Necnon 1. *Met.* 1. Ergo ſapientia præſtantior eſt intellectu, tam certitudine, quam euidentia. Reſpondeo antecedens verum eſſe inter habitus diſcurſiuos, & ratiocinatiuos, vt ſunt cæteri habitus, præter habitum intellectus. Vel dicito, accipi ibi aliiſque locis alleg. ſapientiam ab Ariſt. prout comprehendit habitum principiorum, & concluſionum, vt poſt Vorr. cit. in not. & Tatar. *quæſt.* 1. *Log. ſcibili* 3. obſeruat Fonſ. 3. *Met. cap.* 2. *T.* 5. relatus à Suarez *vbi ſuprà, num* 31. Eò magis, quia inſinuatur in ſcriptura, Eccleſiaſtici 15. *Impleuit eum ſpiritu ſapientiæ & intellectus.* Eſa 11. *ſpiritus ſapientiæ, & intellectus.* Et Col. 1. *In omni ſapientia, & intellectu*

30. Oppones ſecundò, ſapientia nedum iudicat de principiis. verumetiam de concluſionibus, ergo eſt nobilior & certior principiis, veluti continens eſt nobilius, & certius contento. Ant. eſt in promptu, vt enim concluſiones inferuntur ex principiis, oportet prius nouiſſe principia, tanquam cauſas, ex quibus fiunt concluſiones: id autem præſtat ſapientia, ergo eminet habitui principiorum. Conf. ſapientia non ſolum ſimplici, rectoque actu reſpicit principia, vt facit intellectus habitus, qui ſolo naturali, rectoque lumine contemplatur principia: ſed etiam actu reflexo ſpectat illa, aſſumens eamet, vt media, & cauſas, ad deducendas ſuas concluſiones demonſtratiuas: is autem modus cognoſcendi, & iudicandi videtur præſtantior, & eminentior. Igitur ſapientia excellit principiorum habitui Reſpondeo, ſi ſapientia ſumatur præcisè, quatenus eſt cognitio cauſata, per ſupremam, altiſſimamque cauſam, nego: ſi verò accipiatur pro notitia de concluſione, & principiis, concedo, vt abundè ſuprà planum feci. Sunt namque diuerſi habitus, vnus de principiis, qui eſt habitus intellectus, alter verò de concluſionibus, qui eſt ſapientia. Ad conf. concedo ma. nego min. Nobilior ſiquidem eſt modus cognoſcendi res immediatè, quam mediatè, vt patet de Deo, qui immediatè cognoſcit omnia, in ſua eſſentia, nullo medio, cauſaue interueniente: atque notitia perfecta, quæ eſt abſque diſcurſu, eminet notitiæ, quæ eſt cum diſcurſu, vtpotè quæ immediatè perficit intellectum. Itaque, cum talis actus reflexus ſapientiæ ſit diſcurſiuus, non perfectionem, ſed imperfectionem denotat.

DVBITATIO III.

Quomodo ſapientia differat à ſcientia.

31. NOnnullum intercipi diſcrimen, inter ſapientiam, & ſcientiam, peruium eſt, 6. *Eth.* 3. & 8 vbi Ariſt. recenſens quinarium numerum habituum intellectus, inter eos collocat ſapientiam, tanquam habitum, ab aliis diſtinctum, pro cuius captu facit duplex acceptio ſapientiæ, allata in præcedente dub. videlicet, ſapientia ſumitur pro notitia principiorum, & concluſionum, atque pro ſola notitia, quæ habetur de concluſionibus, cauſata per cauſas primas, & ſupremas. Iterum, non eſt ſpernenda acceptio ſcientiæ, quæ affertur à Noſtratibus *q.* 3. *prol.* & 3. *d.* 24. *q. vn.* §. *Ad q. D.* & *in Rep ibid.* nempè, pro ſcientia de 6. *Eth.* 3. quæ eſt *habitus, quo quis determinatè dicit verum:* & pro ſcientia de 1. *poſt.* 2. quæ eſt *cognitio certa & euidens rei neceſſariæ, per propriam cauſam* Prætereà, obſeruo, omnem ſapientiam eſſe quidem ſcientiam, vt patet 2. *Met. c.* 1. & 2. & 11. *einſdem operis lib.* 1. & 2. Non tamen omnem ſcientiam eſſe ſapientiam. Enimverò, phyſica eſt ſcientia, nihilominus haud eſt ſapientia, ex eodem Philoſopho, ibid. Ideoque ſapientia videtur differre à ſcientia, veluti minus commune à magis communi, & ſicut ſpecies præſtantiſſima à ſuo genere.

32. Aſſertio, ſapientia diſtinguitur à ſcientia. Deducitur ex Scot. præcit. Probatur 1. ex Ariſt. 6. *Eth.* 3. referente ſapientiam, vt habitum diſtinctum à ſcientia, cæteriſque habitibus ab eo *ibid.* recitatis. Secundò, ex Aug 12. *Trin.* 15. afferente diſcrimen inter ſapientiam, & ſcientiam, vt nimirum, ſapientia ſit æternarum rerum cognitio intellectualis, & ſcientia ſit rerum temporalium cognitio rationalis. Hoc ipſum diſcrimen agnoſcit Vorr. præcit. videtur eſſe idem ac iſtud, putà, ſapientia res altiſſimas, portioniſque ſuperioris, ſiue ordinis præſtantioris: ſcientia verò res imas, portioniſque inferioris, ſiue ordinis deterioris reſpicit. Tertiò, conditiones, & attributa ſapientiæ, in ſuperiori dub. memorata, ſcientiæ non adaptantur. Non enim quæuis ſcientia res à materia ſeiunctas meditatur, nec eſt ſui gratia, nec alias dirigit, imperatque, vt præſtat ſapientia. Igitur ſapientia, à ſcientia diſcriminatur. Tertiò, Iuuenes, vtplurimum valent eſſe ſcientes, non verò ſapientes. Ob id ſubdit Ariſt. 3. *Top.* 2. Nemo iuuenes eligit ſibi duces, eo quod non ſunt ſapientes. Vnde Roboam 3. *Reg.* 12. admittens conſilium iuuenum, & ſenum conſilium reſpuens, perdidit regnum Iſraël.

33. Oppones primò, ſapientia vſurpatur pro habitu intellectus, & ſcientiæ, per demonſtrationem acquiſito, vt conſtat ex dictis, ergo tantum ſunt tres habitus intellectus, nempè ſapientia, prudentia, & ars, quod pugnat. Ariſt. 6. *Eth.* 3. numeranti quinque habitus intellectus. Reſpondeo data illa ſumptione ſapientiæ, adhuc habetur quinarius numerus habituum intellectus adductus à Philoſopho, paſſu alleg. Quoniam ſapientia ſic capta non eſt formaliter, nec identicè intellectus, & ſcientia, ſed habitus ab eis formaliter diſtinctus, quamuis materialiter, & obiectiuè ſit idem, vt bene aduertit Tatar. nuper memoratus. Et deducitur *ex* 6. *Eth.* 7.

34. Oppones

34. Oppones ſecundò, vna ſpecies alicuius generis non fit ex alia, vt homo ex bruto non conficitur. Quia ſpecies ſunt oppoſitæ, per oppoſitas differentias conſtitutæ: perperam ergo aſſeritur, ſapientiam, ex habitu principiorum, & ſcientiæ coaleſcere. Diſtinguo antecedens, formaliter, concedo: materialiter, nego. Siquidem, vt dixi lib. de quantitate, ex linea fit ſuperficies, atque ex linea, & ſuperficie, corpus, quæ ſunt ſpecies diſtinctæ quantitatis continuæ. Rurſus, ex quantitate continua fit diſcreta, vt *ibid.* animaduerti.

35. Quæres, vtrum ſapientia vniuocetur, cum ſapientia creata, & increata? Dico vniuocari, vniuocatione tranſcendentali, veluti ſubſtantia diuina, & creata participant communem rationem ſubſtantiæ tranſcendentalis. Addo, ens eſt vniuocum ſubſtantiæ, & accidenti, Deo, & creaturæ, ex Doct. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt* 2. §. *ſecundo Ad B.* & *diſtinct.* 8. *quæſt.* 3. §. *Teneo F* Pariter ſapientia increata, & creata vniuocantur, in communi ratione ſapientiæ, vt expreſsè defendit Scot. *ad finem eius quæſt.*

ARTICVLVS III.

De Prudentia.

DVBITATIO I.

Quid ſit Prudentia.

36. DAri prudentiam, exploratum eſt, apud omnes. Apertè ſiquidem oſtenditur ab effectu. Nam quidam prudenter agunt, quidam verò imprudenter, vt liquet *Matt.* 14. de quinque virginibus prudentibus, & quinque imprudentibus, & fatuis. Præmonet autem Ariſtot. *ad finem* 1. *Top. cap.* 4. neminem natura eſſe prudentem, vt ex dicendis palam fiet. Quid autem ſit prudentia, traditur ab eodem Philoſopho. 6. *Eth.* 5. ibique ab eius expoſitoribus explicatur. Ego verò pro faciliori eius captu.

37. Not. primò, prudentiam duobus modis accipi. Primò, latè, id eſt pro naturali ſagacitate, & circumſpectione ad vitam tuendam, & conſeruandam, ita formicæ dicuntur prudentes, quia æſtate grana colligunt, & cogunt, quibus poſtmodum hyeme veſcuntur, vt legitur *Prouerb.* 6. Pariter inter belluas, ſerpentes perhibentur prudentes, vt nos docet Saluator Matt. 10. *Eſtote ergo prudentes, ſicut ſerpentes.* Hinc Stagirita 1. *Met.* 1. ſubiicit, nonnulla animalia eſſe prudentiæ, & diſciplinæ capacia.

Secundò, ſtrictè pro habitu actiuo, in inueniendis mediis opportunis, & efficacibus, de rebus agibilibus, ad finem propoſitum conſequendum, & de prudentia ſic accepta ſermo eſt in præſentia, quam eſſe ſapientiæ procuratricem, aſtruit Philoſophus 6. *Eth.* 12. & 10. *eiuſdem operis, cap.* 8. Atque virtutis ſtudioſus *Prol.* 6. ait ſapientiæ, *Soror mea es, & prudentiam vocaui, amicam meam.*

38. Not. ſecundò, multa exigi ad perfectam prudentiam, potiſſimùm memoriam, ſine qua, nulla eſſe quit prudentia; ob id Ariſtot. paſſu nunc alleg. edixerit, inter ea, quæ memoria pollent, quædam eſſe prudentia, quædam verò docilia, non tamen quæ ſunt prudentia, oportet eſſe docilia, vt apes, & ſerpentes. Deinde, neceſſaria eſt cognitio rerum ſingularium agibilium, vt præuia earum notitia, valeant prudentia animalia operari, ad ipſorum finem aſſequendum. Rurſus, requiritur ſolertia, qua prudens citò media peruestigat ſufficientia, & opportuna, ad finem præfixum adipiſcendum. Iterum petitur prouidentia, idcircò notat Vorr. 3. *diſtinct.* 33. *term.* 2. poſt Iſid. *lib. Etym.* Prudentia perinde eſt ac porrò videntia, ſeu procul videntia. Prudens quippè debet præuidere, quæ in futuro agenda ſunt, in præſenti prouidere neceſſaria, conferre præteritum, cum præſente, & futuro, iudiciumque de illis ferre, vt finem intentū obtineat. Iunge circumſpectionem omnium circumſtantiarum, cautionemque, qua vir prudens, omnia obſtacula, impedientia, & oppugnantia debet remouere, quibus ſublatis, neceſſariiſque adhibitis, optatam metam habeat, & poſſideat. Ob id ſubnectit Doct. 3. *diſtinct.* 34. §. *His ſuppoſitis.* Prudentia eſt habitus conſiliatiuus, quia eſt habitus rectè ſyllogizandi practicè. Quò reſpiciens Angelus *verb. prudentia*, ex Ariſt. 6. Eth. 7. tres actus, ſiue munera prudentiæ aſſignat, ſcilicet, bene conſultare, iudicareque, & præcipere exequutionem. Ad quæ tria faciunt quàm maximè, recordatio præteritorum, præſentium ordinatio, & futurorum meditatio: hæcque recenſentur à Sen *lib. de moribus*: *Prudens ſi fuerit animus tuus, præterita recordare, præſentia ordina, futura præcaue.*

39. Aſſertio, prudentia probè definitur, *habitus cum recta ratione actiuus, circa ea, quæ ſunt homini bona, vel mala.* Ita Ariſtot. 6 *Eth.* 5. cui adſtipulatur Scot. præcit. & *coll* 1. Suffragatur Auguſt. 2. *de libero arbitrio cap.* 15. & *lib* 83. *qq. quæſt.* 31. Explicatur quoad omnes eius particulas, priuſquam probetur. Ponitur *habitus*, tanquam genus. Eſt enim prudentia qualitas, de prima ſpecie generis qualitatis. Additur, *cum recta ratione*, vt differat ab habitu erroneo, & cæteris, qui ſunt habitus falſi, aut dubij. Locatur *actiuus*, propter artem, quæ eſt habitus factiuus, occupaturque circà opera manualia, prudentia verò circà moralia, quæ bona, vel mala ſunt, vt planè ſignificant verba eius poſtrema. Sic explicata præallata definitio, facilè eſt probatu. Ea quippè eſt idonea, & legitima definitio, quæ genere, & differentia conſtat, vt dixi *in Epit. lib.* 2. *quæſt.* 7. *art.* 2. Præadducta autem prudentiæ definitio participat genus, quod eſt habitus, & differentiam, quæ ſunt reliquæ eius particulæ præexplicitæ. Nec aliquid ſuperflui, diminutique continet. Nec vllus, quem viderim deſpicit, nec reſpuit: ſed omnes libenter, & conſtanter recipiunt, & defendunt, ergo apta eſt prædicta definitio.

40. Oppones primò, prudentia eſt habitus rectus, vt patet ex eius definitione: obiecta autem, circà quæ ipſa prudentia laborat, ſunt incerta, & mutabilia, & obliquabilia, cum ſint ſingularia, quæ perennem ſubeunt mutationem: non ergo bene definitur prudentia, habitus cum recta ratione actiuus. Concedo maiorem: ad minorem dico, prudentiam eſſe verum, & rectum habitum, licet obiectum eius ſit mutabile, & obliquabile, vt claret de arte, quæ eſt de contingentibus, ipſa verò eſt certa, & recta, penes ſuas regulas, & menſuras, quas præſcribit de opere faciendo. Similiter, cum prudentia præbeat normam, & regulam bene agendi, quamuis agibilia ſint mutabilia, & defectibilia; ipſa tamen prudentia eſt recta, certa, & infallibilis, vt probè aduertit Doct. 3. *Rep. diſt.* 36. *quæſt. vn* §. *Per hoc, &* §. *Ad* 1. *arg.* expreſsè ſubiungit, virtus non obliquatur, ſed habens virtutem ex defectu alterius, &c.

41. Oppones ſecundò, Ariſt. 6. *Eth.* 6. ſcribit, prudentiam eſſe nobiliorem inter virtutes morales: at ſi prudentia foret habitus certus, & rectus, non eſſet nobiliſſima virtutum, ei quippè emineret charitas, inter virtutes morales, eique prælucerct ſapientia, inter virtutes intellectuales. Igitur prudentia non bene definitur *habitus cum recta ratione actiuus.* Reſpondet Doct. 3. *diſt.* 33. *quæſt vn.* §. *Ad* 1. *M.* prudentiam nobiliorem eſſe cæteris virtutibus, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quia prudentia eſt quodammodo regula directiua aliarum virtutum, quatenus ipſa conſultat, iudicat, & directiuè mandat, quæ agenda ſunt.

DVBITATIO II.

An omnium agibilium ſit vna prudentia.

42. ESſe vnam tantum ſpecie prudentiam, de omnibus agibilibus, veluti eſt vna fides de omnibus credibilibus, tenent Thomiſtæ allegati à Ruuio *diſp. de virtutibus artic.4. m.5.* Quibus ſeſe opponunt Scotiſtæ cum Scot. 3. *diſtinct.36. quæſt. vn. §. Quantum ergo L.* & 6. *Met. quæſt.1.* & *coll.1.* Et Nominales cum Och. 3. *quæſt.13. art.2.* ſubſcribunt Rie. *ibid. quæſt.3. art.2.* & Aur. *art.5.* affirmantes, prudentiam eſſe vnam genere diſtributam in diuerſas ſpecies, penes diuerſas rationes ſpecificas rerum agibilium.

43. Not. habitum generari per actus repetitos, ex dictis ſuprà, & per conſimiles actus diſtingui, extrinſecè, & à poſteriori: pariter actus diſtingui extrinſecè per obiecta, ad quæ feruntur, vt abundè monſtraui *lib.2. de anima quæſt.2.* Adeò vt, iuxtà diſtinctionem obiectorum genericam, aut ſpecificam, inferatur diſtinctio generica, vel ſpecifica habituum. Idque non de habitibus infuſis, ſed acquiſitis, aſtruendum eſſe, monet Doct. 3. *diſt.35. quæſt. vn.* adducens rationem, quia infuſi fulciuntur ſola authoritate Dei reuelantis, quæ vna eſt omnium credendorum. Acquiſiti verò nituntur obiectis complexis, quorum quædam ſunt euidentia ex terminis, vt habitus intellectus; quædam verò ex principiis, vt habitus concluſionis. Idipſum affirmandum eſt de obiectis, circà quæ laborat prudentia, quorum quædam ſpecie, quædam verò genere inter ſe diſcrepant.

44. Aſſertio, prudentia eſt vna genere. Ita ſentit Doct. *vbi ſupra.* Probatur primò, 3. *Pol.2.* & 6. *Eth.9.* vna eſt virtus, & prudentia boni viri, & principis, ſubaudi, vnitate generis ſui ſubiecti, vt inſigniter exponit Baſſ. 3. *diſt.36. quæſt.vn.art.2.in fine.* Secundò, vnitas habitus decerpitur ex vnitate ſui ſubiecti formalis, *ex 1. poſt.T.43. Et 3. anima 31.* Penes, quod occupatur, obiectum autem prudentiæ eſt vnum vnitate generis, puta agibile, quod ſcinditur in tria ſpecie diſtincta, videlicet monaſticum, œconomicum, & politicum: ergo prudentia eſt vna genere. Tertiò, ita philoſophandum eſt de vnitate prudentiæ, ac de vnitate ſcientiæ, & artis, vt præ aliis aduertit Och. nuper cit. nec diſſentit Ariſt. 6. *Eth.4.* Ratio eſt, quia quemadmodum ars eſt recta ratio factibilium, ſic prudentia eſt recta ratio agibilium: ſcientia autem, & ars ſortiuntur vnitatem genericam ſui ſubiecti generici, diuiduntùrque in multas ſpecies, vt apertè monſtraui *in Log. lib.5. q vlt.* Idipſum ergo exiſtimandum eſt de prudentia. Quartò, ſicut ſe habet principium in ſpeculabilibus, ita ſe habet finis in operabilibus 2. *Phyſ. T.89.* Quod recipit Doct.1. *diſtinctione 1. quæſt.4.* De ſpeculabilibus autem dantur multi habitus ſpecie diſtincti, ac etiam vnus habitus genere, continens multos habitus ſpecie differentes, vt Met. quæ eſt de ente, comprehendit habitum, qui eſt de ſubſtantia, & qui eſt de accidente. Itidemque phyſ. quæ reſpicit corpus naturale, continet habitum, qui verſatur circà corpus cœleſte, quive circa corpus ſublunare, animatum, & id genus alia: igitur prudentia, quæ ſpectat agibilia, ſub ſe habitum prudentiæ, qui occupatur circà agibilia temperantiæ, fortitudinis, & huius formæ alia, quæ inter ſe ſpecie differre, exploratum eſt. Siquidem teſte experientia, quidam eſt prudens in iudicando, quod vnicuique ſuum eſt, vt prudens Legiſta, imprudens verò eſt in diſcernendo, & præcipiendo, quod ſpectat, ad gerendum bellum. Iterùm, nonnullus eſt prudens in regimine ſui ipſius, non verò in regenda domo, & familia, & qui prudenter præeſt familiæ, non tamen regno, & èconuerſo nonnullus prudenter ſe habet in adminiſtratione regni, & principatus, neſcit verò præeſſe domui ſuæ, aut impromdus eſt in actibus ſuis. Datur ergo vna prudentia genere comprehendens ſub ſe plures prudentias ſpecie diſſitas.

45. Oppones primò. quod ſortitur vnam rationem formalem obiectiuam, de agibilibus duntaxat, habet vnam tantum prudentiam ſpecie, quoniam habitus ſpecificantur, penes rationes formales obiectiuas diſtinctas. Prudentia autem participat tantum vnam rationem formalem ſpecificam obiectiuam de agibilibus, putà bonum humanum ordinabile, ſecundum rectam rationem, ad debitum finem: ergo extat ſolummodo vna prudentia ſpecie dirigens omnes actus virtutum moralium. Concedo maiorem: nego minorem; ſunt enim plures rationes formales obiectiuæ ſpecie differentes, vt ratio formalis temperantiæ, ratio formalis fortitudinis, & conſimiles, quæ ab inuicem diſcrepare ſpecie, manifeſtum eſt. Itaque, argumentum potius oppoſitum, quàm propoſitum ſuadet, vt quæ ſuperius attuli, euidenter commonſtrant.

46. Oppones ſecundò, ad tot ſe extendit prudentia, ad quot ſe extendit primum principium eius practicum, quoniam habitus maximè diſcurſiuus, veluti eſt prudentia, ampliùs non videtur diffundi, quam eius primum principium Atqui primum principium practicum agibilium non funditur amplius, quam ad vnam rationem ſpecificam agibilium. Igitur vna eſt tantum prudentia ſpecie. Concedo ma nego min. Plura quippè reſpicit primum principium, quæ planè inter ſe ſpecie diſſident. Quidquid namque prudentia dirigit circà vnam virtutem moralem, ſpecie diſſidet ab eo, quod dirigit circà aliam virtutem moralem, quidam enim eſt prudens penes iuſtitiam, non autem penes temperantiam, *vt ſuprà* deducebam.

47. Oppones tertiò, omnia agibilia, tametſi inter ſe diſcriminentur, nihilominus reſpiciunt vnum finem vlt. ad quem vltimatè tendunt: ergo cum omnia agibilia participent vnam rationem attributionis, ad vnum finem, ſecundum illam rationem attributionis ſpecificam, conſtituitur vna prudentia ſpecie duntaxat. Dato antecedente, nego conſequentiam. Quamuis enim omnes creaturæ tendant ad Deum, rerum omnium vlt. finem. Ob id non ſequitur, eas eſſe eiuſdem ſpeciei: Pariter, licet ſtatuatur vnus finis cunctarum rerum agibilium, non benè tamen infertur eſſe vnam ſpecie prudentiam; quandoquidem agibilia, quæ ſpectat prudentia, multa ſunt ſpecie differentia, vt ſatis patet ex dictis.

DVBITATIO III.

An Prudentia ſit de mediis, & finibus.

48. D. Th. 22. *quæſt.97. art.6.* Caiet. & alij *ibid.* aſſerunt, prudentiam reſpicere tantum media, dirigendo virtutes morales, circa media duntaxat, quæ ſunt ad earum fines conſequendos Scot. autem 3. *diſtinct.36. quæſt. vn. §. Licet I.* eiuſque alumni eodem loco docent, prudentiam verſari nedum circa media ordinata ad finem vlt. obtinendum: verumetiam dictando de fine ſaltem particulari, vt de caſtitate, aliiſque finibus particularibus.

49. Not.1. prudentiam formaliter eſſe habitum intellectualem perficientem intellectum: dici verò, moralem extrinſecè, quia dictat, & dirigit operationes moralium virtutum. Ad omnem autem virtutem moralem prærequiritur prudentia regulatiua ipſius virtutis moralis. quia non eſt virtus, niſi conformetur recto dictamini rationis, vt poſtmodum voluntas promptè, & expeditè eligat, quod ratio recta decernit eſſe eligendum. Habitus autem virtutis gignitur ex repetitis rectis electionibus, vt habitus caſtitatis, & frequentibus electionibus continentiæ: prudentia verò cauſatur, ex iteratis rectis dictaminibus de agibilibus.

50 Not.2 tres vulgò recenſeri partes prudentiæ, ſubiectiuas, integrales, & potentiales. Partes ſubiectiuæ, quæ

quæ & ſpecies prudentiæ perhibentur, ſunt Monaſtica, quæ dirigit hominem, ad bonum proprium. Oeconomica, quæ regulat hominem, ac bene regendam familiam: & Politica, quæ ordinat hominem ad bonum commune Reip. Sub hac comprehenduntur Legiſlatrix, & Militaris, de quibus Aretinus Aut. & Ric *vb. ſuprà quaſt.* 8. Partes integrales, quarum memini *in præſenti art. dub.* 1. numerantur octo, ſex à Macrobio 1. *de ſomno Scipionis*, ratio, intellectus, circumſpectio, prouidentia, docilitas, cautio. Septimam addit Tullius 2. *Rhet* 5. ſcilicet memoriam. Octauam Stagirita 6. *Eth.* 10. nempè ſolertiam. Cauſa eſt, quia prudentia bifariam conſideratur, vt eſt cognoſcitiua, & vt eſt præceptiua. Primo modo inſpectata, quinque dictarum partium ſortitur, quæ ſunt memoria, intellectus, docilitas, ratio, & ſolertia. Secundo verò modo accepta, tribus ex prælatis partibus gaudet, quæ ſunt prouidentia, circumſpectio, cautio. Memoria eſt recordatio præteritorum, quæ vidimus, audiuimus, & experti ſumus. Hæc namque valde iuuant ad ſtabiliendum, quid in præſentia agendum ſit. Intellectus, ſiue intelligentia eſt cognitio principiorum moraliũ, ex quibus rectè perſpectis, & plenè cognitis, concluſiones rectæ de rebus agendis deducuntur. Ratio eſt bona diſpoſitio, quâ homo aptè diſpoſitus ratiocinatur, ex quibuſdam cognitis, ad alia cognoſcenda. Prouidentia eſt præcognitio futurorum quæ ex agendis fieri, & ſequi poſſunt, ad propoſiti finis aſſequutionem. Docilitas eſt naturalis capacitas recipiendi notitiam eorum, quæ agenda ſunt. Solertia eſt ſagacitas, ſiue promptitudo ſubtilis inueniendi breui tempore medium ad agendum. Circumſpectio eſt perſpectio, ſeu perpenſio, & expenſio omnium conditionum, & circumſtantiarum, quæ requiruntur, ad opus plenè, & perfectè obeundum. Cautio eſt cura, qua quiſpiam obſtacula remouet, quibus finis intenti aſſequutio impediri poteſt. Partes potentiales ternario numero continẽtur, quæ ſunt Eubulia, Syneſis, & Gnome. Eubulia eſt bene conſiliatiua, & aptè diſpoſitiua de iis, quæ agenda ſunt. Syneſis eſt rectè iudicatiua, de conſiliatis, penes communes leges. Gnome verò fert rectum iudicium de rebus agendis in eis, quæ communi lege non ſunt ſancita. Vnde Ariſtot. 6. *Eth.* 9. *&* 10. tres prudentiæ actus memorat. Primus, eſt inquiſitio, & mediorũ conſultatio. Secundus, iudicium de mediis adinuentis aptioribus, ad finem obtinendum. Et tertius, præceptum, quo conſiliata, & adinuenta applicantur, operi obeundo exequutionique mandantur. Poſtremus actus eſt præcipuus, quia duo priores ad hunc tertium ordinantur, vt aſtruit Ric. *cit quaſt.* 6.

51. Not. tertiò, habitis iis præmemoratis, intellectum oſtendere voluntati, quæ agenda, & proſequenda ſunt, quæve reiicienda, & fugienda, non quidem abſolutè imperando, cogendoque voluntatem ad ea exequenda, quandoquidem imperium non eſt actus intellectiua, ſed voluntatis, vt docui *lib.* 3. *quaſt.* 2. *art.* 4. ſed dictando, & dirigendo, quemadmodum præſtat conſiliarius Regi, Iuriſconſultus præſidi, & iudici, quod dici poteſt præcipere ſecundum quid, vt notat Ric. *vbi ſuprà*. Quare intellectus propriè non præcipit voluntati, cum hæc ſit veluti Rex in regno animæ, teſte Anſel *lib. de conceptu Virg. cap.* 4. ſed oſtendit, & dictat, quæ recto dictamini rationis ſunt conformia: in poteſtate verò voluntatis eſt, ea eligere, vel non eligere, exequutioni mandare, aut non.

52. Aſſertio prudentia, nedum eſt de mediis, verumetiam de fine. Tenet Doct. cit. Probatur primò, non eſt virtus moralis abſque prudentia, cum virtus conformetur recto dictamini rationis, abſque quo eſſe nequit. Prudentia autem eſt habitus rectè diſcurſiuus de agibilibus, ad finis adeptionem. Non enim quiſpiam à cibis prohibitis, tempore ieiunij ſe abſtinet, niſi propoſito ſibi fine vltimo obtinendo, quod etiam de Chriſto *Hebr.* 12. ſcribitur. *Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem.* Igitur prudentia reſpicit finem, mediaque idonea, ad ipſum conſequendum. Secundò, virtus moralis eſt vna, vnitate ſui obiecti, & finis, vt de cæteris habitibus compertum eſt: prudentia autem, quæ circà eam virtutem occupatur, eſt quoque vna. Nam quis prudens eſt in belligerando, non verò in ſe continendo ab illicitis voluptatibus: prudentia ergo eſt vna, veluti virtus, quam dirigit, quoque vna eſt: non eſt autem vna vnitate medij, cum media multa ſint, ergo eſt vna vnitate finis, proindéque prudentia reſpicit media, ac etiam finem. Tertiò, relatio non cognoſcitur, niſi cognito termino, à quo ſpecificatur, quia relatio pendet ab extremis, quorum vnum eſt terminus: media autem, de quibus eſt prudentia, pertinent ad ipſam, ergo & finis acquirendus per ea media, vtpotè, quæ præ ſe ferunt ordinem, & habitudinem, ad eam, finemque eius. Eò magis, quia prius in intentione prudentis eſt finis, quàm ea, quæ ſunt ad finem: prudentia ergo fertur ad media, & finem ab eo propoſitum, & intentum.

53. Oppones primò, prudentia eſt habitus conſiliatiuus, cum ſit recta ratio, & regula agibilium. Conſilium autem eſt de mediis non autem eſt de fine 3. *Eth.* 6. Siquidem medicus non conſiliatur, vtrum æger ſanetur, nec Rhetor, num ſuadeat Auditoribus, nec Politicus, an pacem hoſtibus præſtet. Prudentia ergo media tantum reſpicit. Concedo maiorem Diſtinguo minorem: magis præcipuè, concedo, ita exponunt Philoſophus: minus præcipuè, nego. Siquidem prudentia de propriis finibus virtutum dictat, diſcurrendo à principio practico ſumpto à fine vniuerſali, ad fines particulares: iſque diſcurſus eſt prima conſiliatio, docente Scot. præcit.

54 Oppones ſecundò prudentia debet eſſe concorta appetitui recto, alioqui non erit prudentia, quæ eſt recta ratio agendi: huiuſmodi autem concordia prudentiæ cum appetitu recto, fit per media ſelecta, ad finem obtinendum: igitur prudentia ſpectat media duntaxat. Nego ant. Nam cum prudentia ſit prior appetitu, ab eo non dependet, veluti prius non dependet à poſteriori. Ideircò poteſt eſſe prudentia, quamuis non ſit appetitus rectus. Regulatum quippè conformatur ſuæ regulæ, non verò regula, regulato. Itaque, poteſt eſſe prudentia, tametſi non ſit virtus eam conſequens. Immò aliquando, ſtante prudentia, ſequitur vitium, vt patet ex illo Luc. 16. *Filij huius ſaculi prudentiores filiis lucis, in generatione ſua ſunt.*

Dubitatio IV.

An poſsit eſſe prudentia ſine virtute morali.

55. GOtfredus *Quol.* 5. *quaſt.* 12. & Henr. citatus à Magiſtris Scot. exiſtimant, prudentiam itâ neceſſariò coniungi cum virtute morali, vt illa ſine iſta eſſe nequeat. Oppoſitum autem docent Scot 3. *diſt.*, 6. *quaſt. vn.* §. *Quantum G.* Et *in Rep. ibid* Orb. Vorr. & Baſſ. *ibidem*, aſſeuerantes, poſſe exiſtere prudentiam, abſque virtute morali: non autem virtutem moralem, abſque prudentia.

56. Not. primò, actum voluntatis non eſſe rectum, ſiue bonum, niſi recto dictamini intellectus conformetur. Eſt enim recta ratio, regula, & menſura rectitudinis actus voluntaris, vt tradit Doct. *quaſt.* 4. *prol.* & 3. *cit.* §. *Licet iſtud K* propterea nequit eſſe virtus moralis ſine prudentia, quæ ex dictis non ſemel, eſt recta ratio agibilium. Bene autem valet eſſe prudentiam, ſine virtute morali, ſicut prius poteſt exiſtere ſine poſteriori, & regula, ſine regulato, vt deducebam *in præcedente dub.*

57. Not. ſecundò, ex Doct *in* 3. *alleg.* §. *Quantum ad iſtum G.* malitiam excæcare intellectum, dupliciter poſſe capi, priuatiuè, & poſitiuè. Et quidem priuatiuè, auertendo intellectum, a recta conſideratione. Cum enim volũtas eligat oppoſitum, quod dictat intellectus, conſequenter auertit ipſum, ne maneat in tali dictatione

ne recta & conuertit ipſum, ad oppoſitum conſiderandum, inueniendo rationes dialecticas, vel ſophiſticas, quibus ſibi non diſciplicet illud dictatum reliquiſſe. Poſitiuè verò imperat intellectus, vt circa malum finem à voluntate ſtatutum, inueniat media idonea neceſſaria, ad eum conſequendum: pariter eligens malum finem poteſt eidem intellectui imperare, vt media opportuna, ad dictum malum finem aſſequendum reperiat, in eiſque perſiſtens, eumdem finem proſequatur. Quare mala voluntas perhibetur excæcare intellectum, non quidem vt voluntas ipſum in errorem inducat, de complexis, ſed compellens eumdem per habitum, circa malum finem partum, mediis malis adhibitis, ad eius adeptionem: ſicque accidit error non in ſpeculabilibus, ſed in agibilibus. Quod adhuc ſuadetur ex eodem *ibid.* § *Contra*. Termini ſunt totalis cauſa notitiæ primi principij tam in ſpeculatiuis, quam practicis, 1. *Poſt.* 6. *Principia cognoſcimus, quatenus terminos cognoſcimus:* Forma autem ſyllogiſtica eſt euidens omni intellectui, vt patet ex definitione ſyllogiſmi perfecti, 1. *Prio.* 1. Itaque terminis apprehenſis, & compoſitis, diſpoſitiſque in debito modo, & figura, intellectus neceſſariò aſſentit concluſioni, ex principiis deductæ. Atque voluntas intellectum ſic euidenter, & demonſtratiuè diſcurrentem, in errorem trahere nequit, nec ipſum excæcare, niſi eo modo, quo ſuprà dictum eſt.

58. Aſſertio, poteſt eſſe prudentia ſine virtute morali. Ita Scot. cit. Probatur primò, ex Auguſtino *Pſal.* 123. exponente verba illa, *Fortè deglutiſſent nos. Hi ſunt: qui viui abſorbentur, qui ſciunt malum eſſe, & lingua conſentiunt, abſorpti moriuntur.* Pſal. 68. *Quid eſt, vitiis conſentientes, niſi ſcientes, non debere conſentire. Ecce norunt muſcipulam, & pedem ponunt.* Et Pſal. 118. *Precedit intellectus, ſequitur tardus, aut nullus affectus.* Secundò, ex Ariſtot. 2. *Eth* 4. ratio parum, aut nihil valet ad virtutem: at ſi prudentiam ſequatur neceſſariò virtus, multum conduceret, immò omne ageret ratio, quia per eam virtus à voluntate manaret, ac proindè docti, prudenteſque forent boni moraliter, & ſine culpa, & vitio, cum tamen interdum oppoſitum eueniat, vt illi ſint peccatis criminibuſque illaqueati. Nec eſſent monendi, & perſuadendi, vt recta, æquaque vellent, ſed vt recta inſpicerent, & conſiderarent duntaxat, quandoquidem ex illa inſpectione, conſiderationeque recta, virtutem ei annexam participarent. Tertiò, vniuerſitas Pariſienſis ita ſancit. *Stante ſcientia in vniuerſali, & particulari, voluntatem non poſſe velle oppoſitum, error.* Igitur, ſtante prudentia, poteſt voluntas non benè operari: proindéque non habere virtutem. Quartò, quiſpiam ex rectis dictaminibus, de agibilibus, potitur habitu prudentiæ, quæ dictat voluntati, quid ſit amplectendum, quidue fugiendum. Poteſt autem voluntas oppoſitum recto dictamini eligere, malumque agere, vt præſtant ſapientes, prudenteſque mundi huius, contrà quod clamat veritas 1. Cor. 1. *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.* Et Rom. 8. *Prudentia enim carnis mors eſt.* Quintò, voluntas non neceſſariò vult bonum, ſed abſolutè poteſt velle malum, vt ſuprà manet probatum, ergo licet prudentia dictet bonum agendum, voluntas poteſt reſilire, malum eligere, exequutionique mandare. Sextò, qui habet habitum imprudentiæ, & erroris, quamdiu manet in via, poteſt corrigi, & ſaluari. Quouſque enim homo ſit in termino, poteſt viam prauam relinquere, bonamque currere, quia voluntas eius ſemper manet libera: at ſi ſtante prudentia, neceſſariò concomitetur virtus: vtique ſtante imprudentia, vitium neceſſariò perſiſteret, vt patet ab oppoſitis; manente autem imprudentia, quis poteſt rectè agere, beneque operari non ſequendo obliquum dictamen rationis. Igitur, poteſt eſſe prudentia, ſine virtute morali.

59. Oppones primò, Ariſtot. 6. Eth. 15. *Si voluntas malè eligit, intellectus malè dictat.* Et lib. de motu *animalium* concludit, voluntatem, niſi impediatur, ſequi dictamen rectum, vel obliquum intellectus, ergo ſtante prudentia in intellectu, manet virtus in affectu. Conf. primò, Dionyſ. 3. de diuinis nominibus, cap. 9. *Nemo ad malum aſpiciens, operatur bonum.* Conf. ſecundò, Auguſt. in Pſalm. 2. *Obumbratio mentis ſequitur eos, qui legem Dei transgrediuntur.* Conf. tertiò, excæcauit eos malitia eorum. Si ergò exiſtit prudentia, vtique eſt virtus, & è contra. Si extat imprudentia, exiſtit quoque vitium. Reſpondeo interpretandum eſſe Philoſophum indefinite, veluti 1. *Phyſ.* 48. principia ſunt contraria. Supple, indefinitè, non vniuerſaliter. Itaque noſtra aſſertio non eſt vniuerſalis, ſed indefinita, hoc eſt ſtante recta ratione, & dictante prudentia rectè de agibilibus, voluntas poteſt oppoſitum eligere, & proſequi. Ideò habita prudentia in intellectu, non neceſſariò ſubſequitur virtus in voluntate, ſed poteſt, nedum eſſe virtus, verumetiam oppoſitum eius, nempè vitium. Per id ſatisfit primæ confirmationi. Nam vt aſſerui *lib.* 2. *quaſt* 3. *artic.* 3. voluntas poteſt ferri in malum, vt malum. Ad 2. conf. dico, id effici, per auerſionem intellectus circa concupiſcentiam malam, & prauam, iuxtà illud Pſal. 57. *Supercecidit ignis, & non viderunt ſolem.* Interprete Angelo *verb. Cecitas.* *Ad* 3. dico id fieri priuatiuè, aut poſitiuè, ſicut perſpicuum eſt *ex* 1. *cit.*

60. Oppones ſecundò, *Sap.* 5 damnati conqueruntur, clamantes, & dicentes. *Ergo errauimus, & lumen iuſtitiæ non illuxit nobis.* Si igitur lumen, hoc eſt recta ratio agendi illuxiſſet eis, non erraviſſent, proindéque ſi eſt prudentia in intellectu, vtique eſt virtus in voluntate. Reſpondeo eos malè conqueri, & ineptè concludere, quandoquidem habuerunt quidquid opus erat eorum ſaluti, ſed abuſi ſunt, vt patet ex illo Pſal. 35. *Noluit intelligere, vt bene ageret.* Atque maluerunt illicitis indulgere voluptatibus, vt ipſimet confitentur Sap. 2. *Coronemus nos roſis antequam marceſcant, nullum ſit pratum, quod non pertranſeat luxuria noſtra.* Ideò ad finem eius capitis ſubiicitur Hæc cogitauerunt, & errauerunt. Excæcauit illos malitia eorum.

QVÆSTIO IV.

De Habitibus Voluntatis.

1. HABITVS bipartiuntur in intellectuales, de quibus *in ant. quaſt.* & in morales, de quibus tam generatim, quàm ſpeciatim *in præſenti quaſt.* agendum eſt.

ARTICVLVS I.

De Habitibus, ſeu virtutibus moralibus in communi.

DVBITATIO I.

Quid ſit virtus moralis.

2. DAri virtutem moralem conſtat, apud illos, qui relictis diuitiis, & ſuis abiectis facultatibus, toto conatu incumbunt ad eam comparandam. Et quidem, ea vis eſt virtutis moralis, vt dixerit Tullius. *Si virtus oculis noſtris videri poſſet, mirabilem ſui excitaret amorem.* Idem ſcribit Sain. ad Sixium 8. Vnde Horatius *l.* 1. *Ep.*

Oderunt peccare boni virtutis amore.

Et Sen. Epiſt. 88. *Virtus extollit hominem, & ſupra aſtra mortales collocat, nec ea, quæ bona, aut mala vocantur, aut cupit nimis, aut expaueſcit.*

3. Virtus

3. Virtus autem moralis non eſt nobis congenita, ſed labore acquiritur, vt oſtendit Stagir. 2. *Eth.* 1. Quæ enim ſunt à natura inſita, nec arte, nec conſuetudine mutari queunt, vt lapis nunquam licet multoties ſurſum feratur à proiiciente, poteſt tali aſſuetudine, ſurſum tendere. Virtus autem moralis conſuetudine mutat hominem de malo in bonum, de intemperantem, in temperantem, & de luxurioſo, in caſtum. Addo, quæ ſunt nobis à natura, ſunt priora actibus, vt potentiæ præcedunt actus, puta intellectus, intellectionem, & voluntas, volitionem: at quę ſtudio, & labore comparantur, prius de iis habemus actum, quam habitum, proindéque prius elicimus actum virtutis, quam eius habitum adipiſcamur. Non eſt ergo virtus moralis à naturą indita. Vt autem pateat, quid ſit propriè virtus.

4. Not. & recol. ex dictis *quæſt* 1. *art.* 2. *huius libri* multas acceptiones virtutis legi apud Vorr. 3. *diſt.* 27. Aret. *ibid.* *diſt.* 33. Gabr. *diſt.* 13. *quæſt.* 1. *art.* 1. & Berc. *pars.* 4. *mor.* præcipuas affero, & explico. Prima, pro potentia, vigore, & fortitudine, quo pacto intellectus, & voluntas perhibentur virtutes animæ, necnon virtutes herbarum, & lapidum, & huiuſmodi. Hinc exhauritur illud axioma, *Virtus eſt vltimum de potentia*, adductum à Doct *in Rep.* 4. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. & deſumptum ab Ariſt 1. *Cæli, T.* 131. *& inde*. Secunda, pro bona diſpoſitione ordinata ad finem, quo in ſenſu 7. Phyſ. 17. *Virtus eſt diſpoſitio ad optimum*, ſicque habitus morales, & intellectuales dicuntur virtutes, 2. *&* 6. *Eth.* Tertia, pro habitu Theologico, ſic virtus definitur ab Ang. *l. Sol. &* 2. *de l. arb. cap.* 18. Virtus eſt *recta ratio, ad ſummum finem perueniens.* Et *lib. de ſpiritu, & anima*, cui adhæret Auguſt. *verb. virtus*, definitur. *Bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vtitur, quam Deus operatur in nobis, ſine nobis.* Quarta, pro virtute morali duntaxat.

5. Aſſertio, rectè definitur virtus, *habitus electiuus in mediocritate conſiſtens, recta ratione determinatus, prove ſapiens determinabit.* Ita Ariſtot 2. *Eth.* 5. *&* 6. Idem ſentire videtur Doct. 3. *diſt.* 33. *quæſt. vn. B.* & *diſt.* 36. *quæſt. vn.* § *Dicitur aliter ſub A.* Explicatur quoad omnes particulas. Dicitur *habitus*, tanquam genus. Habitus quippè eſt genus ſubalternum, in quo conueniunt habitus intellectuales, & morales. Ponitur *electiuus*, ad differentiam virtutis intellectualis, electio namque pertinet ad voluntatem. Additur *in mediocritate conſiſtens*, propter habitus vitioſos, qui circà extrema, non quidem arithmetica, ſed geometrica verſantur. Subnectuntur reliquæ voculæ, vt diſtinguatur à prudentia, quæ eſt dictatiua, & directiua, cui niſi conformetur, non eſt virtus. Sic explicata definitio facilis eſt probatu. Ea enim eſt definitio legitima, quæ conſtat genere, & differentia, vt toties inculcaui: præallata autem definitio eſt huiuſmodi: genus quippè eſt habitus, reliquæ verò particulæ ſunt differentiæ. Adde, quod omnes eam recipiunt, nec alia melior, & exactior adhuc inuenta eſt, ergo eſt retinenda.

6. Opponęs primò, prudentia connumeratur, inter virtutes morales, & tamen non eſt habitus electiuus: ergo perperam virtus moralis definitur habitus electiuus. Reſpondeo prudentiam eſſe formaliter virtutem intellectualem, directiuè verò, & extrinſecè vocari moralem, quia dirigit virtutes morales, vt bene aduertit Orbel. 3. *diſt.* 33. *quæſt.* 2.

7. Oppones ſecundò, quædam virtutes morales pertinent ad appetitum ſenſitiuum, vt fortitudo, & temperantia, 3. *Eth.* 9. Ergò virtus moralis non eſt habitus electiuus, qui eſt ſolius voluntatis. Reſp. cum Scot. 3. *diſt.* 33. *quæſt. vn.* §. *Ad argumenta principalia ante N.* eas qualitates, quæ ſunt in appetitu ſenſitiuo, non propriè eſſe virtutes, ſicut illas, quæ reſident in voluntate, vt infrà, ex inſtituto eſt decidendum.

DVBITATIO II.

Vtrum bonitas ſit de intrinſeca ratione virtutis moralis.

8. D. Th. 1. 2. *quæſt.* 55. *art.* 1. *&* 4 & Gabriël 3 *d.* 23. *quæſt.* 1. *art.* 1. Putant virtutem moralem, intrinſecè, & formaliter includere bonitatem moralem, Doct. verò ſubtilis 1. *diſt.* 17 *q.* 2. *art.* 3. § *Quantum ad iſtum.* Lych. & alij *ibid.* negant virtutem moralem expoſcere bonitatem, tanquam rationem eius intrinſecam, & quidditatiuam.

9. Not. primò, & recol. ex dictis *lib.* 2. *quæſt.* 1. *art.* 2. bonitatem moralem eſſe conformitatem actus, ad rectam rationem plenè dictantem, de circumſtantiis debitis, eiuſdem actus, eſſeque formaliter relationem, quæ per ſe nullum habet principium actiuum, cum tantum conſequitur ex extremis poſitis in actu. pariter virtus moralis eſt conformitas habitualis voluntatis ad rectam rationem, vt rectè aduertit Doct. mox alleg. *ſub Q.* Nihilque addere ſupra ſubſtantiam habitus, quam relationẽ dictæ conformitatis, vt patet ex dictis, [illegible].

10. Not. ſecundò, in virtute morali, duo diſtingui, qualitatem, quę eſt ens abſolutum, quod dicitur eſſe eius materiale, reſpectu relationis prænominatæ: & conformitatem eius rationi rectæ, quod eſt eius eſſe formale. Quare virtus moralis materialiter eſt qualitas, formaliter verò eſt relatio præfatæ conformitatis. Ideò Scot. *Quol.* 18. §. *De* 2. *infrà H.* cum ſibi obiecisset Ariſtot. 10. *Eth.* 3. bonum eſſe qualitatem. Et *l. prædicam c. de qualitate*, virtutem quoque eſſe qualitatem, reſpondet, *ex* 7. *Phyſ.* 10. *c.* 10. *&* 20. omnem virtutem, & malitiam deſignare relationem; habere autem modum denominandi, vel prædicandi qualitatis, veluti ſanum, & pulchrum.

11. Not. 3. ex eodem Doct. cit. §. *Hanc viam ante S.* Etſi relatio non ſit formaliter principium actiuum cum ſit de genere ſterilium, tamen illud, cui relatio realiter identificatur, eſt principium actiuum: ſic habitus moralis præcisè, quatenus denotat relationem conformitatis rectæ rationi, non eſt actiuus, bene verò, vt eſt qualitas, veluti etiam relatio, quæ realiter identificatur cum creatura non eſt actiua, ſed ipſius creaturæ ſubſtantia eſt verè principium actiuum. Itaque cum virtus à vi ſuam trahat nomenclaturam, huiuſmodi denominationem non ſortitur à dicta relatione, ſed ab entitate ipſius, quæ eſt qualitas.

12. Aſſertio, virtus moralis intrinſecè, & formaliter non eſt bona. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* §. *Sed oppoſitum O.* & §. *Quantum ad iſtum. Q.* & 2. *diſt.* 36. *q vn.* §. *Dicitur aliter ſub A.* Probatur 1. quod eſt alicui aduentitium, & accidentale, non eſt illi intrinſecum, & eſſentiale: bonitas autem eſt virtuti morali aduentitia, & accidentaria, ergo non eſt illi intrinſeca, & quidditatiua. Ma. patet ex diſcrimine interpoſito, inter intrinſecum, & extrinſecum, eſſentiale, & accidentale. Mi. eſt in promptu, idem habitus abſtinentiæ à vino, propter Iouem, qui non eſt bonus: ſi habens talem habitum conuertatur ad verum Deum, exerceatque actus eiuſdem habitus, quem retinet, huiuſmodi habitus ſit bonus, & meritorius: igitur bonitas virtuti morali eſt accidentaria, & extrinſeca.

13. Reſpondent Conimbr. *diſp.* 7. *Eth. quæſtione prima, art.* 2. Eum, qui habitu abſtinentiæ eſt imbutus, & ab idolo Iouis, ad verum Deum eſt conuerſus duo munera præſtare, nempè ſe abſtinere à potu vini, & compeſcere appetitum inordinatum, ratione munij poſterioris, non verò prioris ſentire facilitatem, ad religiosè abſtinendum, qui anteà ſuperſtitiosè abſtinebat. Contrà, idem manet habitus abſtinentiæ, & qui prius erat ſuperſtitioſus, nunc eſt religioſus, prius malus, poſterius verò bonus. Igitur intrinſecè virtus non importat bonitatem, alioqui foret ſemper bona, quæ enim ſunt de intrinſeca ratione alicuius, nullo modo

poſſunt

poſſunt mutari, niſi eius eſſentia deſtruatur. Quocircà, licet ratione prioris munij haud ſit bonum, bene tamen ratione poſterioris, probè non infertur, bonitatem ingredi virtutis eſſentiam.

14. Reſpondet Racon. *Tract. de virtutibus m.* 3. eſſe diſtinctos habitus. Contra, ille habitus eſt productiuus eorumdem actuum abſtinentiæ: ergo non eſt diſtinctus habitus, cuius non ſunt diſtincti actus. Secundò, relatio non eſt de eſſentia abſoluti, cum ens abſolutum, & relatio ſint duo membra entis, ab inuicem diſtincta, in quæ ipſum ens diuiditur, vt liquet *ex Tract. formalitatum.* Bonitas autem eſt formaliter relatio, & habitus eſt ens abſolutum, cum ſit qualitas: ergo &c. Tertiò, habitus moralis ex ſe eſt indifferens ad bonitatem, & malitiam. Dantur namque actus neutri, & indifferentes, vt probaui *articulo tertio, quæſtione ſecunda, libro tertio.* Inſuper moralis virtus non eſt bona, niſi prudentiæ conformetur, cum ergo ei valeat conformari, aut difformari, deducitur apertè non includere eſſentialiter bonitatem.

15. Oppones primò, Auguſt. 2. *de libero arb. cap.* 18. & 2. *de moribus Eccleſiæ, cap.* 6. definit virtutem his verbis, Virtus eſt *bona qualitas mentis*: ergo bonitas intrinſecè clauditur in eſſentia virtutis, cum ponatur in eius definitione. Reſpond. Auguſt. *ibi* loqui de virtute infuſa, & Theologica, vt indicant ſubſequentia eius verba, & aduertit Vorr. cit. nos autem verba facimus de virtute, & habitu morali, vt patet *ex titulo huiuſce articuli.*

16. Oppones ſecundò, Virtus eſt, quæ habentem perficit, eiuſque opus bonum reddit. 2. *Eth.* 5. Et, *Virtus eſt diſpoſitio bona perfecti ad optimum* 7. *Phyſ.* 17. Et, *Virtus & vitium contrariè opponuntur, lib. prædicam. cap. de oppoſitis.* Vitium autem intrinſecè eſt malum, ergo virtus intrinſecè eſt bona.

Reſpond. Ariſt. exponendum eſſe de virtute coniuncta, & coëxiſtente cum prudentia, non verò de virtute, vt eſt qualitas. Sic enim intrinſecè nullam inuoluit bonitatem moralem, inſinuante Scot. *vbi ſuprà*, §. *Ad illas BB.*

17. Oppones primò, quod locatur in definitione alicuius, clauditur in ratione eius intrinſeca. Nam definitio rei eſſentiam capit, & exprimit: bonitas autem moralis ſtatuitur in definitione virtutis, quæ eſt habitus electiuus in mediocritate conſiſtens, provt vir prudens præſcripſerit: non igitur remouenda eſt bonitas ab eſſentia virtutis. Diſtinguo maiorem, quod ponitur in definitione purè quidditatiua, & eſſentiali, concedo: quod ponitur in definitione data per additamentum, vt in præſentia, nego. Hanc ſolutionem indicant verba vit. definitionis allatæ, nempè provt prudens præſcripſerit, vbi ſignificatur, virtutem pendere à prudentia, cui conformatur, & ſine qua non foret virtus. Itaque abſolutè, virtus vt eſt qualitas, nullam bonitatem moralem præſefert, quatenus verò reſpicit prudentiam, cui conformatur, includit bonitatem.

18. Dices, virtus formaliter, vt virtus, importat relationem conformitatis ad rectam rationem: talis autem conformitas eſt relatio, per quam ſecundum Scot. virtus formaliter conſtituitur in eſſe virtutis: intrinſecè ergo virtus in ſe continet bonitatem moralem. Reſpondeo argumentum probare de virtute, vt eſt virtus formaliter: non autem de virtute materialiter ſumpta, de qua extat præſens difficultas.

19. Oppones quartò, habitus pulſandi cytharam, non propendet, niſi ad ſonum harmonicum, ſecundum artis præcepta, eiuſque regulas: ergo quoque virtus v.g temperantiæ non inclinat, niſi ad abſtinentiam, cum debitis circumſtantiis, quæ reddunt ipſam formaliter bonam: atque adeò bonitas eſt intrinſeca virtuti morali. Dato antecedente, adhuc remanet lis, num illæ circumſtantiæ, & relatio conformitatis ingrediantur naturam virtutis, vt eſt qualitas, quod negamus: an verò ſint ipſi extrinſecæ, & aduentitiæ, vt concedimus, Quemadmodum enim ſuperficies ex ſe eſt indifferens ad albedinem aut nigredinem ſuſcipiendam, ità virtus moralis eſt indifferens ad bonitatem, aut malitiam.

DVBITATIO III.

An virtus moralis poſita ſit in medio.

20. Virtutem moralem in medio conſiſtere, commune extat Philoſophorum placitum, dico virtutem moralem. Nam virtutem Theologicã, medij eſſe expertem tradunt Scholaſtici, nuncupatim D. Th. 2.2. q. 17. *art.* 5. & Bannez *ibid. quæſt.* 27. *art.* 6. rationem reddunt, quoniam menſuratur obiecto infinito, quamuis ex parte habentis, & penes circumſtantiam, poſſit habere medium, vt aduertunt iidem Authores.

21. Not. 1. *ex* 2. *Eth.* 6. duplex eſſe medium, arithmeticum, & geometricum. Illud vocatur medium rei, quod ſemper ſeruat æqualitatem inter extrema, vt ſenarius mediat inter denarium, & binarium, quia quatuor vnitatibus ab vtroque diſtat. Illud appellatur medium rationis, & quoad nos, in quo non ſeruatur æqualitas, ſed proportio, & conuenientia, ſecundum rectum dictamen rationis. Præterea duplex vulgò aſſignatur medium, cuius meminere Scot. 2. *d.* 15. *quæſt. vn.* & Orbel. 4. *Met. quæſt.* 4. Vnum vocatur medium per participationem extremorum, quod ex vtroque extremo aliquid participat, vt aqua tepida mediat inter calidam, & frigidam. Alterum perhibetur medium per abnegationem extremorum, vt virtus dicitur mediare, inter duo extrema vitioſa, 2. *Eth.* 8. quia ab vtriſque recedit, puta libertas eſt media, inter prodigalitatem, & auaritiam, quia ab eis reſilit, & refugit.

22. Aſſertio prima, virtus moralis ſita eſt in medio, non quidem arithmetico, ſed geometrico, nec in medio per participationem, ſed per abnegationem extremorum. Aſſertio tribus comprehenditur partibus, & deducitur ex Scot. 3. *diſt.* 33. *q. vn.* & *diſt.* 36. *quæſt vn.* Prima pars eſt expreſſa apud Ariſt. 2. *Eth.* 7. Probatur primò, inductione, liberalitas mediat inter prodigalitatem, & auaritiam: fortitudo inter audaciam, & timiditatem, & ſic de reliquis virtutibus: ergo virtus eſt in medio. Secũdò, virtus definitur habitus electiuus in mediocritate conſiſtens. Atque in ore omnium habetur illud: *Extrema ſunt ſemper vitioſa.* Bene ergo profertur, virtutem in medio exiſtere. Secunda pars ſuadetur, quod inter aliqua mediat, medio arithmetico, æque abeſt ab extremis eius, vt patet ex notabili præpoſito: virtus autem moralis magis proximatur vni extremo, quam alteri, 2. *Eth.* 8. vt fortitudo magis accedit ad audaciam, quàm ad timorem: non ergo ſortitur medium arithmeticum. Tertia pars ſequitur ex præcedentibus: Siquidem, cum ex probatis virtus ſit in medio, non quidem arithmetico, planè infertur eſſe in medio geometrico, cum non reperiatur aliud medium, præter duo prænominata.

23. Aſſertio ſecunda, iuſtitia admittit medium. Hæc ſtatuitur contra Racon. & alios quoſdam, non agnoſcentes medium in iuſtitia: & colligitur ex Doct. *vbi ſuprà*, quam expreſsè tuetur Orbel. tum 4. *Met. quæſt.* 4 tum etiam 3. *d.* 33. Probatur primò, Eccleſ. 7. *Noli iuſtus eſſe nimis.* Vbi denotatur in iuſtitia quandoque fieri peccatum per exceſſum. Secundò, qui plus æquo alteri tribuit, peccat contra iuſtitiam, & qui plus ſupplicij reo decernit, etiam iuſtitiæ aduerſatur. Addo, iuſtitia diſtributiua conſiſtit in medio arithmetico, largiens præmia, penes merita vniuſcuiuſque, 5. *Eth.* 2. Atque iuſtitia commutatiua ſeruat medium geometricum, tribuens, quod ſuum eſt cuilibet, penes proportionem, & dignitatem perſonarum. Concludo ergo, in medio poſitam eſſe iuſtitiam. Quod ſic declarat Orbel. cit. Inter iuſtum, & iniuſtum, mediat non iuſtum, veluti inter videns, & cæcum, mediat non videns.

24. Opp. 1. contra 1. aſſ. quædam virtutes morales tenent extrema: ergo non omnis virtus habet mediũ. Ant.

probatur, magnanimitas reſpicit magnos honores. magnificentia magnos ſumptus, & virginitas magnam abſtinentiam à venereis voluptatibus: Nego ant. ad eius probationem dico eas tenere medium, quandoquidem ſua munera præſtant, non improuidè, ſed prouidè, & cautè, vt recta ratio dictat, penes quam ſumitur medium virtutis, non verò penes quantitatem rei, vt patet 2. *Eth.6.*

25. Opp. 2. virtus, & vitium ſunt duo extrema, quæ inter ſe opponuntur, *vt liquet in poſtprædicam. c. de oppoſitis.* Ergo non medium, ſed extremum locum occupat virtus. Ant. ſuadetur, inter bonum, & malum non intercipitur medium, ergo nec inter virtutem, & vitium, cum virtus ſit bona, & vitium malum. Nego ant. ad eius probationem dico, virtutem non comparari ad vitium, vt extremum. Sic enim medium non teneret, cum medium ſupponat extrema, inter quæ mediat; ſed comparari ad duo extrema vitia, inter quæ ſortitur medium, vt ſuprà planum feci de liberalitate, quæ mediat inter auaritiam, & prodigalitatem.

DVBITATIO IV.

An virtutes morales ſint inter ſe connexæ.

26. D. Th. 12. *q.*65. *art.*1. Ric. 3. *d.*36. *q.*1. & Columb. *diſp.*6. *Eth.q.*4. *art.*2. partem affirmantem amplectuntur, perhibentes, virtutes morales, quoad genera, earumque ſpecies neceſſariò eſſe coniunctas partem verò negantem ſequuntur Scot. 3. *d.*36. *q. vn.* §. *Quantum ad iſtum B.* S. Bon. *ibid.* Bruliſer, Vorr. & cæteri Scotiſtæ, & Nom. aſtentes, præfatas virtutes ad inuicem eſſe connexas.

27. Not. virtutes morales poſſe inſpectari, vel vt imperfectas, vel vt perfectas, in genere ſuo, aut ſimpliciter, & quoad finem ab homine attingibilem. Iuxtà has diſtinctiones, nonnulli inquiunt, virtutes morales eſſe connexas in ſtatu perfecto, non autem in ſtatu imperfecto, quos redarguit Doct. cit. § *Contrà hoc.* Si enim vna virtus eſſe valet, in 2. & 3. gradu, vtique poteſt eſſe in octauo, vltimóque gradu, ſi exercitium fiat ſolùm in ea, non verò in alia. Siquidem quis poteſt exercere actus temperantiæ, abſque eo, quod exerceat actus iuſtitiæ; proindéque acquirere poteſt habitum temperantiæ, in ſtatu perfecto, quamuis non ſibi comparet habitum iuſtitiæ, quia non in hac, ſed in illa occupatur. Iterum poteſt non cogitare de altera virtute, vel quia ita vult, vel quia nulla occaſio ſeſe offert, eliciendi actus, penes eius materiam, vel quia poteſt ſolùm ea peragere, ad quæ inclinat eius habitus acquiſitus: non autem ad ea, ad quæ non propendet, nec de eis vllum habet habitum. Quocirca nec in ſtatu imperfecto, haud virtutes morales ſunt coniunctæ. Nec præſtat dicere cum aliis, quos idem Doct. *ibid* inſectatur, §. *Dicitur aliter.* Vnum habitum licet perfectum, non gaudere ratione virtutis, niſi accedat vnio, & connexio aliarum virtutum. Etenim, cum virtus ſit habitus electiuus à ratione recta determinatus, poteſt prudentia dictare de iis; quæ pertinent ad temperantiam, & non de iis, quæ ſpectant ad iuſtitiam. Itaque data hypotheſi, acquiritur habitus temperantiæ abſque habitu iuſtitiæ, atque ita vna virtus non poſtulat vnionem, & connexionem aliarum virtutum. Rurſus, ſi foret neceſſaria virtutum connexio, non eſſet ordo in earum adeptione. Etenim ſi habita temperantia nequeat conſiſtere abſque iuſtitia, illaque non eſt virtus, abſque iſta. Igitur vna non eſt prior altera, quia ad ejus eſſe non requiritur altera. Aut ſi conceditur, vnam præcedere aliam, vna eſſe quiret abſque altera, proindéque inter eas nulla extat neceſſaria connexio. Simpliciter autem nullus moralis eſſe poteſt, niſi participet omnes virtutes morales: ſicut quis non eſt ſimpliciter, & perfectè ſentiens, abſque omnibus ſenſibus, vt concludit Scot. mox cit. §. *Quantum ad iſtum ſub B.* & deducitur ea 6. Eth. c. 13. *Simpliciter bonus non contingit ſeparari. Simul enim prudentia vni exiſtenti, inerunt omnes.*

28. Aſſertio, virtutes morales adinuicem non ſunt connexæ. Ita Doct. *vbi ſupra.* Probatur primò, ex Auguſt. *de ſententia Iacobi, ad Hierony. ante medium.* Non eſt iſta diuina ſententia, qua dicitur, qui habuerit vnam virtutem, habet omnes, eique nulla eſt, cui vna defuerit. Ex *ibid poſt medium*, vnus, & idem homo maiorem habet prudentiam, quam patientiam, & adhuc non habet continentiam, licet habeat maiorem miſericordiam. Vnde Vorr. cit. ſcribit hanc eſſe expreſſam ſententiam Auguſt. & Catholicorum, contra Stoïcos, & Thomiſt. Secundò, ex Ariſt. 6. *Eth.* alleg. ab Orbel. hîc, art. 2. *Idem non eſt optimè natus ad omnes. Quare hanc quidem ſciuit, id eſt acquiſiuit: hanc autem ad quam ſcilicet non eſt optimè natus, nequaquam aſſumens erit.* Si ergo quis ſe exerceat, circà quæ pronus eſt, acquiret virtutem de illis, etſi non ſe exerceat circà alia, ad quæ non inclinat, non comparabit ſibi virtutem de illis, vt religioſus poteſt aſſueſieri in moderandis, & compeſcendis ſuis paſſionibus; non verò in adoriendis, & aggrediendis rebus bellicis. Tertiò, partes eſſe queunt abſque toto, quia eo ſunt priores, vnaque aliam præcedit, vt formam materia, & cor, aut hepar reliquis partibus animalis: vna autem virtus totaliter, & cumulatè non perficit hominem, ſed partialiter duntaxat. Igitur, ſicut partes eſſentiales, & integrales non ſunt neceſſariò connexæ, ita nec partes accidentales, & perfectionales, quales ſunt virtutes morales. Idque egregie confirmat, & declarat Doct. nuper memoratus de potentiis ſenſitiuis. Quis enim poteſt habere viſum perfectum, abſque auditu, aut è contra? ergo gaudere valet vna virtute, ſine alia. Quartò, ſicut prudentia eſt directiua virtutum moralium: ſic ſapientia eſt regitiua virtutum intellectualium. Eſt enim caput, & regina ſcientiarum 6. *Eth.*8. Quis autem poteſt callere metaphyſicam licet ſit expers Geometriæ, etiam quidam poteſt eſſe præditus Phyſica, & carere Mathematica, ergo pariter poteſt vna ornari virtute morali, alia verò priuari. Præſertim ſi fuerint habitus diſparati, vt continentia coniugalis, & virginitas, necnon magnanimitas, & humilitas. Non adeſt ergo vinculum neceſſarium inter virtutes morales.

29. Opp. 1. Ariſt 6. *Eth.* c. 13. Aug. 6. *Trin* 4. Greg. 19. *Mor.* c. 3. & alij adducti à Ric. & Baſſ. quibus fauent Tullius 2. *Tuſc.* & Auer 6. *Eth.* apertè aſſerunt virtutes morales inter ſe coniunctas, & connexas eſſe Reſp. has authoritates exponendas eſſe de morali perfecto, ac perfectè bono, qui nimirum gaudet omnimoda perfectione, veluti ille perhibetur perfectè ſentiens, qui omnibus ſenſibus præditus eſt, ita ſimpliciter, & perfectè moralis eſt, qui vndequaque cunctis virtutibus moralibus affluit, præſertim ad finem vltimum obtinendum. Nam licet quiſpiam ſit fortis, & mitis, exiſtet verò fornicator, regnum Dei non poſſidebit. Sic enim qui deficit in vno, *factus eſt omnium reus.* Iacob. 2. Quò reſpiciens S. Paulus 1 *Corinth.*13. inquit. *Si nouerim myſteria omnia, & ſi habuero omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, Charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Nec diſſonat Hierony. in capite 16. Iſa. *Sicut cythara ſonum compoſitum non emittit, ſi vna chorda rupta fuerit, ſic ſpiritus, ſi vna virtus defuerit, melos non reſonabit.*

30. Opp. 2. non eſt perfecta temperantia, niſi ei ſit annexa fortitudo, & fortitudo non eſt perfecta, abſque prudentia, quæ omnes virtutes dirigit; virtutes ergo mutuò ſunt colligatæ. Ant. ſuadetur, ſi temperanti præſentetur mors, aut fornicatio, ſi non eſt fortis ſuccumbet potius fornicationi, quàm morti: Quod ſi fortis extiterit, potiùs eliget mortem, quàm fornicationem, vt ait Tullius. *Malo mori, quàm fœdari.* Et Dan. 13. *Suſanna, melius eſt mihi abſque opere incidere in manus hominum, quàm peccare in conſpectu Domini.* Nego ant. ad proba-

tionem dico, id eſſe per accidens. Etenim temperantia in ſuo genere eſt perfecta, nec laborat circa materiam alterius virtutis, puta fortitudinis, cuius munus eſt terribilia perferre. Atque non eſt vnius virtutis dirigere hominem, ad omnia, ſed proprium, & peculiarem eius finem, vt viſus in ſe eſt perfectus, qui viſibilia perfectè cernit, nec ille eſt imperfectus, penes hunc ſenſum, ſi careat auditu, aliòve ſenſu.

Dvbitatio V.

An virtutes morales ſint connexæ cum Theologicis.

31. QVæri poteſt nedum an virtutes morales neceſſariò virtutibus Theologicis nectantur: verumetiam, vtrùm Theologicæ ad inuicem coniungantur, vt vna ab altera ſeparari nequeat. Vtramque difficultatem mouent, & dirimunt Scot. *in vtroque opere 3. d. 36 q. vn.* Vurr. Orb. & alij prænominati, *ibid.*

Not. ex Doct. *in 3. nunc alleg. N & S.* quamlibet virtutem ſiue moralem, ſiue Theologicam eſſe perfectam, in ſua ſpecie. Habet namque proprium obiectum, finemq; necnon quidquid exigitur ad ſuum eſſe ſpecificum. At verò reſpectu communis, vltimique finis cunctæ virtutes perhibentur informes, & imperfectæ. Etenim morales præſupponuntur Theologicis, nec Theologicæ conferunt ad finem conſequendum abſque charitate. Ideò charitas dicitur earum perfectio, non quidem intrinſeca, ſed extrinſeca, & ratione finis attingibilis. Iterùm aduerte, Theologicas præſtare moralibus, tum ratione obiecti, quoniam obiectum Theologicarum eſt ens increatum, & infinitum: at moralium eſt ens creatum, & finitum: tum etiam ratione finis, quia illarum finis vltimus eſt: harum verò eſt non vltimus, hoc eſt finis, ſub fine. Inſuper adinuicem non æquantur. Siquidem inter Theologicas eminet charitas: & inter morales, excellunt magnanimitas, & liberalitas.

32. Aſſ. 1. virtutes morales nullum vinculum ſortiuntur cum Theologicis. Ita Doct. *vbi ſuprà N. & O.* Probatur ex Aug. *ſerm. de patientia.* Et extat *in decretis d. 49. & de pænitentia d. 3. §. Quamuis de hæretico, & ſchiſmatico. Si moriatur, & neget Chriſtum, nunquid eius patientiam commendabimus?* Ecce habetur patientia, quæ eſt virtus moralis, abſque charitate, quæ eſt virtus Theologica. 2. quando vnum ſe habet ad aliud, tanquam diſpoſitio, poteſt eſſe vnum abſque alio, puta diſpoſitio, ſine forma, poteſtque eſſe alteratio, ſine generatione, vt tradidi *l. de generatione, q. 1.* virtus autem moralis ſe habet, vt diſpoſitio ad Theologicas, veluti felicitas naturalis, ad ſupernaturalem: igitur hæ, cum illis haud nectuntur. 3. Quamuis non eſſent virtutes Theologicæ, adhuc forent virtutes morales, vt patet de Socr. cæteriſque Philoſophis moralibus, qui præditi quidem erant moralibus, non verò Theologicis virtutibus. Denuò, prius poteſt eſſe abſque poſteriori, dummodo inter ipſa non interponatur dependentia, & connexio eſſentialis, ex alibi dictis: morales autem præcedunt Theologicas, ordine, & prioritate naturæ: ergo illæ, cum his non neceſſariò colligantur.

33. Aſſ 2. nec virtutes Theologicæ inter ſe connectuntur. Tenet Doct. cit. § *Quantum ad 4 art. R* Probatur 1. in patria extat charitas abſque fide, & ſpe. 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit, ſiue Prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt* Et paulò poſt *Cùm autem venerit, quod perfectum eſt. euacuabitur, quod ex parte eſt.* Et paucis interiectis: *Videmus nunc per ſpeculum, in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.* 2 in via peccator fidelis exiſtens in peccato mortali, habet fidem, & ſpem, non verò charitatem, vt ſignificat idem Apoſt. paſſu alleg. *Si habuero tantam fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Igitur virtutes Theologicæ nexu neceſſario, ad inuicem non coniunguntur.

34. Opp. 1. contra 1. aſſ. eſſe formale alicuius neceſſariò connectitur cum eo, cuius eſt eſſe formale, vt conſtat tam logicè, quàm phyſicè. Non enim poteſt eſſe genus, abſque differentiis, & materia, ſine forma: eſſe autem formale moralium virtutum eſt charitas, ſine qua ſunt informes, teſte Aug. 4. *contra Iulianum c. 2.* qui enim eas habet, ſine charitate, perfectè in Domino non gloriatur, annuente Paulo *Col. 3. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Neceſſaria ergo eſt vnio inter virtutes morales, & Theologicas. Diſtinguo ma. de eſſe formali eſſentiali, intrinſeco, concedo: de eſſe formali extrinſeco, vt ſunt virtutes Theologicæ, reſpectu moralium, nego. In ſua namque ſpecie virtutes morales ſunt perfectæ, licet penes finem vltimum, vlterioremque perfectionem dici valeant imperfectæ, quia ſine charitate finis vltimus attingi non poteſt. Sic exponitur teſtimonium Aug. & ſi quod aliud in oppoſitum afferatur.

35. Opp. 2. nulla forma eſſe poteſt, abſque ſuis præuiis diſpoſitionibus, ſiquidem illa, has ſupponit, ſine quibus non informaret materiam: atqui virtutes morales ſe habent, tanquam diſpoſitiones ad virtutes Theologicas. Igitur nequeunt exiſtere virtutes Theologicæ ſine moralibus. Maior patet in phyſ. Minor eſt Scot. cit. §. *Contrà hoc. N.* Reſpondeo maiorem habere locum in naturalibus, non verò in ſupernaturalibus, & gratuitis, cuiuſmodi ſunt virtutes Theologicæ, quas Deus ſua voluntate, & liberalitate nobis largitur, vt inſinuat Doct. præcit. §. *Quantum ad 4. R.*

36. Opp. 3. virtutes Theologicæ præſupponunt morales, quia hæ, ad illas ordinantur, veluti imperfectum, ad perfectum, & infimum, ad ſupremum, authore Aug. nuper memorato: igitur virtutes morales, cum Theologicis neceſſariò vinciuntur. Conf. ſicut fides, & ſpes quidem eſſe valent, ſine charitate, non tamen charitas eſſe quit, abſque fide, & ſpe, cum ſine fide impoſſibile ſit placere Deo, *Hebr. 11.* Ergo à pari Theologicæ, quæ ſunt perfectiores, eſſe nequeunt abſque moralibus. Neg. ant. Nam paruulus baptizatus, & imperitus adultus, habent quidem Theologicas, non tamen morales virtutes, vt patet ſaltem quoad actum, quia non exercent opera moralia, & quoniam morales non ſunt per ſe infuſæ, ſed acquiſitæ, nec præter Theologicos, ſunt alij habitus per ſe infuſi, ſecus homo foret prudens, temperatus, & iuſtus, ſicut eſt fidelis, per fidem infuſam. Itidemque, in beato non eſt neceſſaria ſcientia infuſa, in proprio genere, ſed ſufficit ſcientia beata, in Verbo. Nec improbabile eſt, poſſe acquiri à beato aliquam cognitionem in proprio genere, vt de ſcientia experimentali Chriſti Domini, dixi, *in tract. de Incar.*

37. Dices, finis præexigit, & præſupponit medium, abſque quo, ipſe finis non acquiritur: virtutes autem morales ſunt veluti medium, ad finem adipiſcendum, reſpectu Theologicarum, quia mediis moralibus, charitas attingit vltimum finem, vt tradit Doct. *vbi ſuprà ſub N.* Ergo non inueniuntur Theologicæ abſque moralibus. Diſtinguo ma de medio neceſſario ad finis conſequutionem, concedo: de medio gratuito, vti ſunt virtutes morales, reſpectu Theologicarum, neg.

Dvbitatio VI.

In quo ſubiectentur virtutes morales.

38. ETſi hæc difficultas pateat, & diſſoluatur *art. 5. & 6. huius lib. q. 1.* de habitibus generatim ſumptis, tamen ſpeciatim de fortitudine, & temperantia libet in præſentia examinare, & dirimere. D. enim Th. 1. 2. q. 56. art. 4. eiuſque diſcipuli, aſſerunt fortitudinem, & temperantiam ſubiectari in appetitu ſenſitiuo. Scot. verò

verò 3.*d.*33.*q.vn.* Och.*ibid.q.*10.& vtriuſque alumni, quibus adſtipulatur Racon. *diſp. de virtutibus*, *ſect.*3. *q.*2.*art.*2. firme,& enixè tuentur, fortitudinem,& temperantiam, vt virtutes reſidere in voluntate, veluti reliquas virtutes morales.

39. Not. ex Doct. cit. § *Ad arg. principalia, ante N.* in appetitu ſenſitiuo poteſt ex frequentatis actibus generari qualitas, ſiue habitus, penes materiam fortitudinis, & temperantiæ, ratione cuius appetitus ſenſitiuus poteſt parere rationi facilius,& expeditius: non tamen propriè,& eſſentialiter eſt virtus, cum non ſit habitus electiuus, qui ad ſolam voluntatem pertinet: ſed dici poteſt via,& diſpoſitio, ad virtutem comparandam in homine, qui eſt virtutis capax, non verò in brutis, quæ quidem potiuntur appetitu ſenſitiuo, voluntaris tamen ſunt expertia. Vnde in quibuſdam, vt cane particulatim, poteſt in eius appetitu ſenſitiuo, per aſſuefactionem gigni habitus abſtinendi à cibo ipſi oblato, donec Dominus eius iudicet ei, talem cibum oblatum ab ipſo eſſe capiendum. Itemque ſtare, ſaltare,& id genus alia præſtare, quæ habitu, & conſuetudine acquiruntur, vt dixi loco prænominato *art.*8 Inſuper, obſerua ex alibi dictis duplicem eſſe appetitum, ſenſitiuum, qui conuenit etiam brutis,& rationalem, qui homini adaptatur, quive voluntas perhibetur. Vnde Scot. 3 *Rep.d.*33.*q. vn.in fine.*Et 3 *oxon.d.*34.*G & H.*poſt D. Bon. *ibid.* admittit in homine duplicem concupiſcibilem,& iraſcibilem, vnam irrationalem, in qua non extat virtus: alteram verò rationalem, in qua hæret virtus nominatim, in concupiſcibili fortitudo,& in iraſcibili temperantia.

40. Aſſ. fortitudo,& temperantia in voluntate, tanquam in ſubiecto collocantur. Defenditur à Scot. *paſſu prærecenſito.* Probatur 1. in quo ineſt actus, in eo eſt habitus, *l. de ſomno.& vigilia c* 1 Actus autē fortitudinis, & temperantiæ locatur in voluntate, vtpotè electio, penes terribilia aggredienda, vel ſuſtinenda,& penes voluptates,& illecebras carnis abdicandas, ſobrietatémque ſeruandam: electio autem eſt voluntaris, ergo vtriuſque habitus in volūtate locantur. 2. idē ſubiectum ſortiuntur virtutes temperantiæ,& fortitudinis, cui virtus eiuſque definitio adaptatur: virtutis autem definitio, habitui tantum in voluntate reſidenti accommodatur; cum virtus ſit habitus electiuus. 2. *Eth.*6. Eligere autem propriè congruit ſoli voluntati. Cum ergo temperantia,& fortitudo ſint propriè virtutes, planè deducitur, eas in voluntate inſidere. 3. in potentia ſtatuuntur dictæ virtutes, quæ patitur difficultatem, penes earum materiam, quia virtus difficilia reſpicit. 2. *Eth.*3. Voluntas autem ea eſt, quæ fert difficultatem in adeundis periculis, & abſtinendo à voluptatibus: & quandoque ab eis trahitur, & rapitur, vt ſignificatur Iacobi 1. *Vnuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus:* Eſtque vulgatum illud,

Trahit ſua quemque voluptas.

Deinceps, Angelus,& Deus dicuntur fortes, Pſa. 23. non propter arduam aggreſſionem appetitus ſenſitiui, cuius ſunt expertes, ergo ob appetitum intellectiuum, cuius ſunt capaces. Amplius, intellectus eſt commune ſubiectum omnium virtutum intellectualium, nemine negante: ergo & voluntas omnium virtutum moralium. Communes quippe ſunt rationes apud Ariſt. de iuſtitia, ac de cæteris, vt arguit Doct. cit. § *Hac opinio.* Iuſtitia verò etiam per aduerſarios locatur in voluntate, ergo id ipſum eſt de fortitudine, & temperantia.

41. Dices cum Conimb. *art* 2.*q.*5. *diſp.*7. *Eth.* eſſe diſparitatem, quandoquidem iuſtitia immediatè dirigit voluntatem, ad bonum alterius, tribuens vnicuiq; quod ſuum eſt: temperantia verò,& fortitudo ordinātur ad bona propria. Ideò illa in voluntate, hæc verò in appetitu ſenſitiuo reſident. Contrà, fortitudo, & temperantia poſſunt ordinari,& dirigi, ad bona patriæ, aliaque bona communia, vt ſi quis bellum aggrediatur pro patria, aduerſus eius hoſtes; & ſi quis ſe abſtineat ab obſcœnis concupiſcentiis, Dei, & proximi amore. Si ergo iuſtitia, ob allatam rationem inhæret in voluntate, vtique propter eamdem ferè cauſam, dictæ virtutes in eadem voluntate locantur. Deinde tam voluntatis eſt iuſtè viuere, quàm temperatè viuere, & fortiter agere. Et ſi meritum, bonumque honeſtum ſpectat ad voluntatem, proculdubio principium, eiuſque diſpoſitio quoque ad ipſam voluntatem pertinet, vt cum Seraph. proſequitur Vorr. præmemoratus.

42. Opp. 1. Ariſt. 2. *Eth* 10.& 1. *eiuſdem operis, c. vlt.* ponit fortitudinem,& temperantiam in appetitu ſenſitiuo: igitur ſententia Scot. pugnat Ariſt. Conf præfatæ virtutes dicuntur eſſe in concupiſcibili, & iraſcibili, quæ non ſunt partes voluntatis, ſed appetitus ſenſitiui: occupantur enim circa bonum arduum, & delectabile, quæ ſunt appetitus ſenſitiui, ergo prænominatæ virtutes locum ſuum habent in appetitu ſenſitiuo. Reſpond. explicando Ariſt. per diſtinctionem, de fortitudine, & temperantia, vt ſunt virtutes, nego: quia virtutes propriè ſunt habitus electiui: de fortitudine,& temperantia, vt ſunt quidam habitus, & habilitates, circa prærecenſita bona, quæ etiam haberi poſſunt in cane, equo, aliiſque brutis, concedo. Idque inſinuat Ariſt. 1. *Magn. mor. cap* 6. locans fortitudinem & temperantiam in parte irrationali Et *ibid. cap.*1.

43. Dices cum Conimbr. cit. Ergo datur duplex fortitudo, & temperantia, cum tamen Ariſt. neutrius meminerit. Contrà, præterquamquod arguitur ab authoritate negatiua, ex locis præalleg. non obſcurè inducitur ſecundum Ariſt. duplex fortitudo, & temperantia, vna in voluntate, & altera in appetitu ſenſitiuo, quæ non meretur nomen virtutis. Ad conf. dico, etiam in voluntate reperiri concupiſcibilem, & iraſcibilem ſpiritualem; penes dicta obiecta, veluti in appetitu ſenſitiuo inſunt concupiſcibilis, & iraſcibilis materiales.

44. Opp. 2. voluntas plenè perficitur, per habitus Theologicos, ergo in ea non ſunt admittendæ virtutes morales. Diſtinguo ant. penes bonum diuinum, concedo: penes bonum creatum, nego. Sic etiam intellectus perficitur per lumen gloriæ, & gloriam conſummatam, ab eo tamen non amouentur habitus naturales intellectuales, qui ſunt eius ornamenta, & perfectiones naturales.

45. Opp. 3. ei applicatur medicina, quæ eſt pars ægra, vt quotidie experimur, ſed in materia fortitudinis, & temperantiæ, appetitus ſenſitiuus eſt pars ægra, ergo ei applicanda eſt medicina, quæ extat fortitudo,& temperantia. Reſp. maiorem non eſſe vniuerſaliter veram Etenim capiti laboranti, medicina applicatur brachio, venis, aliiſq; partibus. Idque patet de puluere ſympatico,& de agente in diſtans: vel data maiori, dico appetitui ſenſitiuo, pro eius medela apponi habitum,& qualitatem illam præexplicitam, non verò habitum, qui eſt virtus.

46. Opp. 4. perfecta temperantia habetur, ſi compeſcatur, & plenè ſubiiciatur appetitus ſenſitiuus, ita vt rationi rectæ non reluctetur: indicante Sacra pagina, Gen. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius:* ergo temperantia locatur in appetitu ſenſitiuo. Concedo ant. nego conſeq. ſolum quippe infertur, voluntatem temperantia præditam compeſcere appetitum ſenſitiuum, eius impetum cohibere, vt rectæ rationi obtemperet.

DVBITATIO VII.

An in Angelis ſint virtutes morales.

47. HÆc difficultas ortum ſuum ducit, ex deciſione præcedentis dub. ſi enim voluntas eſt ſubiectum moralium virtutum, vt ibi ſtatutum eſt,& Angelus voluntate pollet, non abs re perueſtigatur, num in voluntate Angeli reſideant prænominatæ virtutes. Qua in re Thomiſtæ, quos ſequuntur Conimb. *q.*5. *diſp* 7. *Eth.art.*3. negant in Angelis eſſe huiuſmodi virtutes, cum ipſi careant appetitu ſenſitiuo, quem eſſe earum

ſubiectum adæquatũ arbitrantur. Sublato quippè ſubiecto, tolluntur omnia, quæ ſunt in ſubiecto. Scot. verò 3. *d. 33. q. vn. §. Ad 1. I* videtur eſſe problematicus. Enimverò pro parte affirmante adducit hanc rationem: omnis voluntas non neceſſariò carens aliqua perfectione ſibi conueniente, poteſt eam ſibi comparare, vt conſtat in aliis potentiis tendentibus ad acquirendas perfectiones ſibi congruas. Velle autem bonum agibile, non ſolum ſibi, ſed alteri, eſt quædam perfectio voluntatis; ſicut intelligere aliquod obiectum intelligibile, eſt perfectio intellectus. Poteſt ergo voluntati Angeli competere, vt ſcilicet velitmihi bonum temperantiæ, actibus iteratis, quibus gignitur habitus, & huiuſmodi habitus eſt temperantia, proindéque non repugnat Angelo, ſiue ſibi, ſiue alteri dictus habitus, vt de praxi, & notitia practica tradit Doct. *q. 4. prol. infrà N.* Immò non negatur etiam Deo, quatenus præſcindit ab omni imperfectione, vt indicat Scot. tum hîc, tum etiam, *4. d. 46. q. 3. §. Ad arg principalia M.* veluti charitas, fortitudo, iuſtitia, & miſericordia tribuuntur Deo, & Angelis. Vocatur enim Deus fortis, & potens, miſericors, & iuſtus. Atque Angelus Michael vocatur fortitudo Dei. Addo, quoſdam Angelorum choros nuncupari principatus, poteſtates, & virtutes. Ampliùs, natura perfectior, nedum participat perfectiones naturæ imperfectæ; ſed alias, eaſque digniores, vt patet de homine, qui non ſolum gaudet perfectionibus rerum ipſo inferiorum, ſed aliis potioribus, & præſtantioribus. Cùm ergo homo Angelo deterior poſſideat virtutes morales, quoque & Angelus, & nobiliori modo. Vide Mayr. hîc *quæſt. 2. art. 7.* & Aret. *art. 6.*

48. Pro parte autem negante idem Doct. *ibid.* affert hoc fundamentum, virtus verſatur circa bonum arduum, & difficile obtentu: bonum autem temperantiæ non eſt difficile obtentu, niſi habenti appetitum ſenſitiuum, qui fertur in oppoſitum eius boni, ſaltem penes aliquam circumſtantiam. Cùm autem voluntas Angeli coniuncta non ſit appetitui ſenſitiuo, infertur in ea haud eſſe habitum temperantiæ Vel dicito cum eodem, *ibid.* in Angelo non eſſe voluntatem efficacem imperandi agibilibus in materia temperantiæ, cum ſit expers appetitus ſenſitiui; ſed tantùm volitio ſimplex, & inefficax, quæ non eſt nata imperare; ideóque in Angelo, non extat habitus temperantiæ.

49. Opp. 1. contrà partem affirmantem, Ariſt. 10. *Eth.* 10. arcet à Diis, virtutes morales, ergo ſententia affirmans, virtutes morales exiſtere in Angelis, contradicit ſcholæ Peripateticæ. Reſp. Philoſophum excludere à Diis, ſiue Angelis præfatos habitus, accidentales, & aduentitios, quia putauit identificari realiter, cum ipſorum ſubſtantia, eſſeque eiſdem innatos; quoniam verò dictus Philoſophus deficit in principiis, pariter & in concluſione. Falſum quippè eſt, habitus intellectuales, & morales perindè eſſe, ac eorum ſubſtantiam; cùm ſint eorumdem perfectiones accidentales, ab eis ſeparabiles, vt fusè oſtendi, *tract. de Ang. diſp.* 1. Vel eis negauit tales habitus, ad domandas proprias paſſiones appetitus ſenſitiui, quo Angeli carent. Ita occurrit Doct. *in Rep. d. præſenti, §. Contrà in Deo.*

50. Opp. 2. cui deſunt materiæ, & rationes obiectiuæ fortitudinis, & temperantiæ, deficiunt quoque virtutes fortitudinis, & temperantiæ, vt patet: ſed voluntati Angeli deſunt materiæ, & rationes obiectiuæ huiuſmodi virtutum, ergo & ipſæ virtutes. Ma. patet, min. probatur, materia fortitudinis eſt bonum arduum, circa terribilia, & materia temperantiæ eſt bonum arduum, circa delectabilia appetitui ſenſitiuo conſona. Angelus verò ab eis eſt immunis, cùm appetitus ſenſitiui compos non ſit, ergo, &c. Concedo ma. nego min. poteſt enim Angelus, præſentatia obiectia temperantiæ, & fortitudinia, rectè eligere, quid agendum ſit de his, aut illis agibilibus, & penes ea ex frequentibus actibus gignere in ſe habitum talium agibilium, proindéque potiretur eis virtutibus.

Idem aſtruendum eſt de beatis, cunctis virtutibus cumulatis, vt liquet ex Aug. 14. *Trin. cap. 9. & Magiſtro 3. d. 33.*

51. Opp. 3. contrà partem negantem, ſi vera eſſet ratio Scot. vt ſcilicet Angelus cupiens alicui temperantiam, cauſaret in eo habitum temperantiæ. Pater intemperatus, & mater impudica deſiderantes habitus temperantiæ, & pudicitiæ, in filiis ſuis, gignerent in ipſis dictos habitus, quod vt apertè falſum, & planè abſurdum, intulit Medina 1. 2. *q. 61. art. 5.* Ergo, &c. Negatur ſequela ant. quoniam deſiderium parentum improborum, reſpectu ipſorum filiorum, non eſt efficax, ſed ſimplex, & inefficax, propterea non ſequitur, in eis produci prænominatos habitus, vt ineptè Medin. cit. arguit contrà Scot.

Dvbitatio VIII.

An præter Theologicas, & morales ſint aliæ virtutes.

52. HEnr. *Quol. 4. q. 33.* ſtatuit diſcrimen inter virtutes, dona, & beatitudines, tanquam habitus diuerſos, inquiens, virtutes diſponere, modo humano, dona Spiritus ſancti, modo ſuperhumano, & beatitudines, modo inhumano. A quo non videntur deflectere D. Th. 3. *d. 34. q. 1. parte* 1. & S. Bon. *ibid.* quos refert, & refellit Scot. *eo in loco q. vn.* reuocans omnes alios habitus, ad ſeptem virtutes, Cardinales ſcilicet, & Theologicas.

5t. Not. 1. virtutes Theologicas eſſe tres, fidem, ſpem, & charitatem: Cardinales verò quatuor, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, & iuſtitiam. Dona Spiritus ſancti *Iſa* 11. ſunt ſeptem, ſapientia, intellectus, ſcientia, conſilium, fortitudo, pietas, & timor Dei. Beatitudines *Matt.* 5. ſunt octo, paupertas ſpiritus, luctus, miſericordia, mitditas, cordis munditia, pax, perſequutio pro iuſtitia, & patientia. Fructus Spiritus ſancti, *Galat* 5 ſunt 12. charitas, gaudium, pax, patientia benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas.

54 Not. 2. obiecta virtutum eſſe Deum, aut creaturam. Circa Deum habentur tres virtutes, quæ Theologicæ nuncupantur, quia Deum tanquam earum obiectum reſpiciunt, in ipſum credendo, & eſt fides, ſperando in eodem, & eſt ſpes, diligendo ipſummet, & eſt charitas: circa verò obiectum creatum ordinantur virtutes, hoc modo, vel enim homo moderatur ſeipſum, idque bifariàm contingit, cohibendo iraſcibilem, & fit fortitudo penes terribilia, vel concupiſcibilem, & naſcitur temperantia, penes delectabilia: aut moderat alterum, & emergit iuſtitia: aut dictat quid ſit agendum, & exoritur prudentia.

55. Aſſ. ad ſeptem virtutes memoratas, reuocandi ſunt cæteri habitus prænominati. Ita Doct. *vbi ſuprà §. Ad iſtam, q. B. & §. His ſuppoſitis.* Fauet D. Greg. in Iob. l. 1. cap. 18. in 3. exp. *Nati ſunt ei ſeptem filij*, id eſt ſeptem virtutes. Et Iſa. 4. *Septem mulieres apprehendent vnum virum, id eſt ſeptem virtutes.* Suadetur 1. per virtutes homo viator perficitur, quantum in via perfici poteſt: ergo dictæ ſeptem virtutes ſufficiunt, ad quas cæteri habitus ſunt redigendi. Ant. patet *ex* 2 *not.* vel enim homo perficitur in ordine ad Deum, & indiget virtutibus Theologicis: vel in ordine ad creaturam, ſicque ornatur virtutibus moralibus. Iterùm ad perficiendum intellectum creatum, præter habitus ſpeculatiuos, opus eſt prudentia, quæ diſſerit de omni agibili: ad effectum verò eius, ſeu voluntatem ornandam, neceſſariæ ſunt reliquæ tres virtutes morales. 2. omnis multitudo, & pluralitas ad quædam ſumma capita eſt reducenda, vt patet de vniuerſalibus, quæ ad quinque, & prædicamentis, quæ ad decem ſuprema reuocantur: igitur, pluralitas perfectionum hominis

viatoris,

viatoris, cum reduci queat, ad ſeptem præfatas virtutes, reuocanda eſt, ne ſtatuatur pluralitas, abſque neceſſitate, contrà Philoſophum 1.*phyſ. T.*52. conſeq. probatur. Aut enim propriis nominibus, & ſpeciebus nominantur, aut aliis nominibus, & contractioribus ſpeciebus nuncupantur, vt expendit, & exprimit ſingulatim Scot. *cit. M & inde.* Et Ricc. *ibid. d.*35. *art.*3. *quæſt.*4.

56. Opp 1. extat diuerſus numerus virtutum, à numero beatitudinum, fructuum, & donorum, vt conſtat ex 1. not. Ergo diuerſi ſunt habitus, alioqui non videtur, cur eodem numero non numerentur iſti, ac illi habitus. Concedo ant. nego conſeq. quia quandoque non genus virtutis, ſed eius ſpecies referuntur, quæ ſub illo continentur, vt patet de iuſtitia, quæ ſub nomine miſericordiæ, & benignitatis exprimitur, quæ ſunt eius ſpecies, atque recenſentur inter fructus Spiritus ſancti. Quandoque verò in ſacro codice, quædam recitantur in quibuſdam, ex prælatis numeris, quandoque verò omittuntur, vt videre licet 1. *Cor.*12. vbi Paulus locat nouenarium numerum, Petrus verò in ſua 2. *cap* 1. octonarium.

57. Opp. 2. magis, & minus in moralibus arguunt diſtinctionem ſpecificam, fructus autem ſe habent, ad dona, ſicut magis, & minus, magis perfectum, & minus perfectum: ergo ſunt habitus diſtincti. Ma. probatur, magnificentia ſpecie diſſidet à liberalitate, & magnanimitas, ab euphilotia, 1. *Eth.* 3. Et tamen ſolùm differunt, ſecundum magis, & minus. Siquidem magnificentia in magnis ſumptibus, magnanimitas in magnis honoribus liberalitas in paruis ſumptibus, & euphilotia in paruis honoribus conſiſtunt. Min. eſt nota, fructus dicitur donorum finis, veluti vltimum, quod ab arbore expectatur, fructus perhibetur. Diſtinguo ma. ſi fiat diuiſio in ſpecies, concedo: ſi in modos, vt in præſenti, nego. Fructus quippè ſunt gradus, ſiue modi excellentiores donis, veluti calor intenſus præſtantior eſt, calore remiſſo.

58. Opp. 3. nullus fructus repugnat charitati, quoniam fructus deſignat quietem, & delectationem amantis cum amato. Timor verò contradicit charitati, quia charitas foras expellit timorem, *Ioan.*4. cui ſubſcribit Vorr. *hoc loco*, ergo &c. Concedo ma. diſtinguo min. timor ſeruilis, concedo: timor filialis, nego. Hic autem, & non ille refertur inter dona Spiritus ſancti.

ARTICVLVS II.

De Fortitudine.

59. QVatuor recenſentur virtutes morales, prudentia, fortitudo, temperantia, & iuſtitia, quæ vocantur Cardinales, quia ſicut oſtium in cardine voluitur, ſic bonitas humanæ vitæ in his quatuor virtutibus verſatur: quæve etiam dicuntur politicæ, quia hominem ordinant, ad rectè viuendum *in Rep.* veluti Theologicæ dirigunt ipſum, ad Deum. De prudentia iam egi *ſuprà art.*3. *q.*3. *l.*5. quia formaliter eſt virtus intellectualis, numeratur verò inter morales, quia ipſa dirigit, & regulat, tanquam eorumdem regula, & menſura.

DVBITATIO I.

Quid ſit Fortitudo.

60. ESſe fortitudinem ambigit nemo. Sunt enim viri fortes, & potentes, vt Gen.6. *Iſti ſunt potentes à ſæculo, viri famoſi.* 2. Reg.2. *Eſtote filij fortitudinis.* Et 1. Petr.5. *Reſiſtite fortes in fide.* Vnde Eccleſia *in off. Apoſt.* nos ad fortitudinem inuitat *Eſtote fortes in bello.* A concreto autem, ad abſtractum, valet conſequentia, vt indicat Ariſt. 4. *Top. vlt.* Bene enim ſequitur, eſt fortis, ergo eſt fortitudo, veluti eſt Philoſophus, ergo eſt Philoſophia. Subiungit autem Scot. 3. *d.*34 *q. vn.* § *Notandum, ſub F.* ſicut ad moderandam concupiſcibilem, datur temperantia; ſic ad iraſcibilem regulandam habetur fortitudo. Notat quippè idem Doct. *ibid.* §. *His ſuppoſitis*, potentia eſt, quo potens eſt potens, & quo potens eſt fortis. Atque in ſpiritualibus perinde eſt, eſſe potentem, ac eſſe fortem.

61. Not. 1. Fortitudinem tres præcipuas pati acceptiones. 1. pro robore, & firmitate corporis, ſic dicitur equus fortis. *Iſſachar aſinus fortis*, Gen. 49. *Nec fortitudo lapidum fortitudo mea*, Iob. 6. 2. pro virtute qua quis firmiter, & robuſtè agit in bonis, & honeſtis peragendis, cuius meminit Ariſt. 2. *Eth* 4. ſicque non eſt virtus, ſed potius conditio virtutis, quia virtus, præſertim ſi perfecta fuerit, bono firmiter adhæret. 3. pro firmitate, & conſtantia in aggrediendis arduis, terribilibuſque, ac malis ſuſtinendis, & de fortitudine ita ſumpta, ſermo eſt in præſentia.

62. Not. 2. ex Doct. 3. *d.* 34 *q. vn.* § *Ad iſtam. B.* virtutes, tam intellectuales, quàm morales perficere, & ornare hominem, & quidem intellectuales perficiunt eius intellectum, penes ſpeculabilia, vti ſunt habitus, ſiue ſcientiæ ſpeculatiuæ: Et penes operabilia, quod præſtant habitus practici, actiui, & factiui. Ornant verò eius appetitum, hoc eſt voluntatem virtutes morales, & quidem penes appetibilia ad ſe, fortitudo, & temperantia, & penes appetibilia ad alterum, iuſtitia. An verò per prædictas tantum virtutes homo ſatis, ſufficienterque ſit perfectus, & ornatus, nec exigat alias virtutes, puta Theologicas, conſule Scot. cit. & alios Scholaſticos *ibid.* cùm non ſit huius inſtituti, id diſcutere, & decidere.

63. Not. 3 ex eodem *loco alleg.* § *Notandum.* Habitum ſub ſe comprehendere multas ſpecies ſubalternas, ac infimas. Primùm enim diuiditur in intellectiuum, & appetitiuum. Intellectiuus ſubdiuiditur in practicum, & ſpeculatiuum. Speculatiuus in realem, qui eſt triplex. Met. Mat. & Phyſ. & rationis, qui ſubſecatur in Log. Rhet. & Grammat. Practicus in actiuum, vt Eth. & factiuum, vt Medic. Appetitiuus verò, in appetitiuum ad alterum, qualis eſt iuſtitia, & appetitiuum ad ſe, qui eſt habitus anonimus, poteſtque vocari fortaſsè ratio, quod eſt nomen commune: iſque ſubdiſtribuitur in appetitiuum primariò, qui ſcilicet verſatur circa ea, quæ primò nata ſunt conuenire, vel diſconuenire, quæve primò ſunt amplectenda, vel primò fugienda, & eſt temperantia: & in appetitiuum ſecundariò, qui ſcilicet occupatur in eis, quæ ſecundò ſunt amplectenda, vel fugienda, & hæc eſt fortitudo, prima ad concupiſcibilem, ſecunda verò ad iraſcibilem ſpectat. Quod vt commodiùs percipiatur.

64. Not. 4 ex eodem *vbi ſuprà F.* obiectum concupiſcibilis eſſe conueniens, aut diſconueniens, à quo primò nata eſt ſequi delectatio vel triſtitia, ſiue amplexio, vel fuga. Quod enim concupiſcitur, aut conuenit, aut diſconuenit potentiæ appetitiuæ: ſi conuenit, cauſat, delectationem, & voluptatem: ſi verò diſconuenit infert triſtitiam, & mœrorem. Obiectum autem iraſcibilis eſt iraſcitiuum, puniblle, ſeu offendens. Etenim ſi quod appetitur à concupiſcibili amoueatur, aut impediatur tale obiectum, animal concupiſcens huiuſmodi obiectum, iraſcitur, vt ſi à cane rodente os, tollatur ab eo ipſum os, ira commouetur, mordet auferentem, ipſumque propellit, & expellit. Quare fortitudo cernitur in propellendis propellenda, in maliſque perferendis, vt apertius fiet *in proximo art.*

65. Aſſert fortitudo rectè definitur, *virtus electiva in mediocritate conſiſtens inter timorem, & audaciam.* Ita Ariſt. 3. *Eth* 6. conſentit Angelus *verb. Fortitudo.* Et deducitur ex Doct *paſſu memorato.* Explicatur, quoad ſingulas eius voculas. Dicitur *virtus*, tanquam genus. Ponitur, electiva, propter virtutem intellectualem. Subnectuntur *reliquæ particulæ*, vt diſtinguatur, ab aliis virtutibus moralibus, & à vitiis, putà timore,

& audacia, quæ ſunt eius extrema. Sic explicata aſſ. facilis eſt probatu, ea quippè definitio apta eſt, quæ conſtat genere, & differentia, vt ſæpè inculcaui in ſuperioribus: huiuſmodi autem definitio fortitudinis conflatur ex genere, & differentia, vt ſuprà manifeſtaui, ergo eſt idonea, & legitima. Prætereà, 2. *Eth.3. & inde*, virtus eſt circa bonum difficile: bonum eſt autem, ac difficile, aggredi terribilia, malaque ſuſtinere, quæ pertinent ad fortitudinem, quæ modum, & mediocritatem ſeruat, ne plus æqui vereatur pericula, quod eſt timidi, aut nimium pericula deſpiciat, quod eſt audacis, & temerarij: præfata verò definitio hæc omnia explicat, ergo eſt probè tradita.

66. Opp. 1. *pſal.23*. Deus dicitur fortis, & potens. Et pſal. 12. vocatur fortitudo ipſa. Deus autem nec pericula aggredi, nec mala perpeti poteſt, ergo aut non rectè, definitur fortitudo, aut Deo non conuenit. Reſp. in Deo poni fortitudinem ſeiunctam ab omni imperfectione, ſicut ei tribuitur ſcientia, & charitas, vt explicui *tract. de ſcientia Dei, & aliis in locis.*

67. Opp. 2. definitio æquatur definito, ſecundum leges bonæ definitionis: ſed prælata definitio excedit definitum, ergo non eſt legitima. Ma. patet. Min. oſtenditur *ex 3. Eth.6.* fortitudo laborat circa terribilia, quæ occurrunt in bello, vt mors, quæ eſt vltimum terribilium, vt aduertit idem Philoſophus *ibid.* Concedo ma. nego min. ad probationem expono teſtimonium Ariſt. videlicet potiſſimum fortitudinem verſari circa terribilia quæ offeruntur in bello, vt ipſemet propè finem eius capitis declarat, non tamen excluduntur ab obiecto fortitudinis cætera ardua, & terribilia, quæ etiam fortis extra bellum aggreditur. Vnde concludit Ariſt. in calce *cap. alleg.* & 1. *Magnorum moral.* 19. Fortes prætereà in eis viriliter ſe gerunt, in quibus vires ſpectantur, aut præclarum eſt mori. Conſonat illud Cant. 8. *Fortis eſt, vt mors dilectio.*

DVBITATIO II.

Quotuplex ſit fortitudo.

68. IN duas partes ſcinditur fortitudo, integrantes, & ſubiectiuas, quæ ex duplici eius actu exhauriuntur, aggreſſione ſcilicet terribilium, eorumque perpeſſione. Ad priorem faciunt magnanimitas, & magnificentia, & quidem ad magna aggredienda valet magnanimitas, vt quiſpiam fidenti, magnóque animo præparetur, ad ea difficilia vincenda. Eſt enim magnanimitas, teſte *Cic. 2. de inuentione*, per quam magnis, & honeſtis in rebus multum ipſe animus in ſe fiduciæ, certa cum ſpe, collocauit. Rurſus in aggreſſu difficilium neceſſaria eſt magnificentia, quæ *ex eodem Cic.* deſcribitur, rerum magnarum, & excelſarum, cum animi ampla quadam, & ſplendida propoſitione, agitatio, & adminiſtratio. Neceſſe enim eſt, qui arduo operi ſe accingit, idque obit, excelſi animi ſit, ne animo cadat.

Ad poſteriorem actum, qui eſt ingentium laborum perpeſſio, pertinent patientia, & perſeuerantia. Ne enim quis ſuccumbat, & triſtitia opprimatur, propter impendentia, & inſtantia mala, ei neceſſaria eſt patientia, quæ definitur à Tullio cit. honeſtatis, aut vtilitatis cauſa rerum arduarum, ac difficilium voluntaria, & diuturna perpeſſio. Ad quam accedit longanimitas. Vnde de Sanctis Patriarchis dicitur, erant longanimes, id eſt interprete Orb. *3. d. 34.* poſt Scot. *ibid. ante §. Ad arg. P.* quaſi in longum expectantes animoſè aduentum Domini. Ad eumdem actum exigitur perſeuerantia, ne ſcilicet fortis, in arduis tolerandis, ab incepto deſiſtat; quæ definitur in ratione bene conſiderata, ſtabilis, & perpetua permanſio. Ideò ait Saluator, Mat. 10. *Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Extatque illud crebrò decantatum, non qui inceperit, ſed qui perſeuerauerit, accipiet coronam gloriæ. Multi quippè bene cæperunt, & malè finierunt, non in bono perſeuarantes. Huic annectitur conſtantia, quæ ab illa parum diſcriminari videtur.

Ex his colliguntur quatuor partes fortitudinis integrantes, & quaſi componentes, videlicet, magnanimitas, magnificentia, longanimitas, & perſeuerantia. Duæ verò partes ſubiectiuæ, nempe bellicoſitas, & patientia. In aggrediendis namque horribilibus eſt bellicoſitas, & in perferendis patientia. Vt enim duplex extat actus fortitudinis, aggreſſio, & perpeſſio terribilium, pariter duplex habetur eius ſpecies, prænominata. Fortis ſiquidem apparet, & elucet in aggrediendo, & ſuſtinendo terribilia. Quæ autem ex his duabus ſit nobilior, & præſtantior, decidit Doct. cit. §. *His ſuppoſitis, ante L.* inquiens, nobiliſſimam fortitudinem eſſe patientiam, quia difficilius eſt, non repellere offendens, quam repellere. Ob id cantat Perſius,

Nobile vincendi genus eſt, patientia fili,
Quapropter, *ſi vis vincere, diſce pati.* Atque de Martyribus ait Eccleſia,
Mens bene conſcia conſeruat patientiam.
Denique, *in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.*

70. Quocirca refelluntur Conimbr. *diſp. 9. Eth. q. 2. art. 2. in fine*, perhibentes, nullas eſſe partes fortitudinis ſubiectiuas, proptereà quod fortitudo verſatur penes materiam valdè contractam, & anguſtam. Nam, *vt ſuprà* argui, vel fortitudo conſiſtit in aggreſſu grauium periculorum; vel in eorum tolerantia; cum autem mala, & pericula imminentia, ſint diuerſi generis, honoris, mortis, & huiuſmodi, conſequenter multæ eſſe queunt ſpecies fortitudinis. Iterum, dicti Conimb. fatentur magnanimitatem, & magnificentiam eſſe partes potentiales fortitudinis, ſi magnanimitas ſpectetur, penes magnos honores, & magnificentia penes magnos ſumptus. Idque etiam de longanimitate, perſeuerantia, & conſtantia admittunt: non ergo inficiendæ ſunt multæ ſpecies fortitudinis, tametſi Scot. eas non exprimat, vt patet *paſſu memorato, ante L.*

71. Opp. 1. diſtincti actus, diuerſaque munia non arguunt ſpecies rerum diſtinctas, vt liquet de homine, qui eſt vnius ſpeciei, exercet tamen diuerſa munia, promitque diuerſos actus: aggredi autem ingentia pericula, triſtiaque, & grauia ſuſtinere ſunt diſtincta munera, & diuerſi actus, ergo non faciunt diſtinctas ſpecies fortitudinis. Reſpondeo quidem non arguere diuerſa agentia, bene tamen diſtinctas potentias, & vires, quarum ſpecifica diſtinctio manifeſtatur ex actuum, obiectorumque ſpecifica differentia. Similiter in re noſtra, illi actus fortitudinis non indicant agentia fortia diſſita, ſed diſtinctas fortitudinis ſpecies: quandoquidem illi actus, & obiecta ſpecie ab inuicem differunt,

72. Opp. 2. ferre labores, mala pati, non eſt agere. Ideò ſubiecit Scot. nuper alleg. pati eſt quoddam permittere: permittere autem non eſt poſitiuè agere. Nam Deus permittit quidem peccata, non tamen facit peccata, vt ſuprà dictum eſt. Ergo non ſunt duo actus, nec duæ ſpecies fortitudinis. Reſpondeo quamuis mala pati, non ſit agere actione externa, eſt tamen agere actione interna. Eſt enim velle ferre terribilia, vt inſinuat Doct. *in Rep. 3. d. 34. q. vn. §. Vlterius.* Et Angelus *verb. Fortitudo*, expreſsè inquit, ſuſtinere eſt actus principalior. Atque velle eſt actus poſitiuus voluntatis. Deus autem etſi permittat peccata, nihilominus non vult peccata, immò prohibet peccata. Quare extat paritas. An verò permiſſio ſit actus voluntatis poſitiuus, necne, vide *Tract. de voluntate Dei, quæſt. de prædeſtinatione.*

ARTICV

ARTICVLVS III.

De Temperantia.

DVBITATIO I.

Quid ſit temperantia.

73. DAri temperantiam, inficiatur nullus. Eſt enim temperans, qui nequit eſſe abſque temperantia, veluti ſciens, nequit eſſe ſine ſcientia. Non me latet temperantiam, nomine ſobrietatis ſignificari, aduertente Angelo, *verb. ſobrietas.* Eſſe autem ſobrietatem, pro comperto habetur apud omnes, ad quam nos inuitat S. Petrus *in ſua 1. cap. 5. Fratres ſobrij eſtote, & vigilate.* Deinde, ſicut ad moderandam, regulandamque iraſcibilem valet fortitudo, pariter ad concupiſcibilem regendam, perficiendamque conducit temperantia.

74. Not. 1. ex Orbel. 3. *d.* 33. *q.* 2. temperantiam bifariàm capi. 1. ſtrictè, pro voluptate, ſiue delectatione guſtus, & tactus, de qua diſſerit Philoſophus. 3. *Eth.* 10. Ratione cuius temperati dicuntur potiſſimum, qui à venereis, cibo, potuque ſe abſtinent. 2. pro habitu voluntatis, necnon appetitus ſenſitiui, penes primò concupiſcibilia, & ſic ſumpta temperantia refertur inter virtutes morales, ad quam ſpectare humilitatem, aſſerit Andronicus, teſte Orbel. *vbi ſuprà.*

75. Not. 2. ex eodem *ibid.* poſt Scotum alleg. §. *Notandum ante H.* duplicem eſſe concupiſcibilem, geminamque iraſcibilem, vnam in parte ſenſitiua, ſiue appetitu ſenſitiuo: alteram verò in parte intellectiua, ſiue voluntate. In parte ſenſitiua habent diuerſa organa; quia idem non poteſt moueri ſimul diuerſis motibus. Dolor quippè concupiſcibilis fit cum reſtrictione, delectatio verò ei oppoſita, fit cum dilatatione cordis: ac dolor concupiſcibilis efficitur cum calefactione, quia ex dictis ira eſt accenſio ſanguinis circa cor. In partè verò intellectiua ſortiuntur aſſiuem diſtinctionem obiectorum, quam participant in parte ſenſitiua. Poteſt quippè voluntas appetere bonum conueniens ſibi, aut appetitui ſenſitiuo, cui in eodem ſuppoſito coniungitur. Quit quoque voluntas habere obiectum offendens, ipſumque vt offendens reſpicere, actu volendi repulſiuo; quamuis non ſit tanta diſtinctio in voluntate, quanta extat in appetitu ſenſitiuo, quoniam voluntas non eſt organica, veluti appetitus ſenſitiuus. Nec iraſcibilis, vt concupiſcibilis ſunt veluti vires, & potentiæ ab inuicem diſtinctæ: verùm, ſicut eadem potentia nominatur portio ſuperior, & inferior, penes diuerſa obiecta: ſic eadem voluntas vocatur iraſcibilis, quatenus reſpicit obiectum offendens, & concupiſcibilis, quatenus ſpectat obiectum conueniens, eo ferè pacto quo intellectus idem, fertur ad principia, & ad concluſiones ex illis deductas, & collectas.

76. Aſſert. temperantia eſt, *habitus electiuus in mediocritate conſiſtens, penes prima concupiſcibilia.* Deducitur ex Ariſt. nuper cit. & Scot. *vbi ſuprà, paulo ante G.* Dicitur *habitus*, tanquam eius genus. Additur *electiuus*, vt differat ab habitu intellectuali, qui eſt naturalis. Ponitur *in mediocritate conſiſtens*, propter vitium, quod eſt in aliquo extremo. Subiicitur *penes prima concupiſcibilia*, vt diſtinguatur à fortitudine, quæ non conueniens, ſed offendens reſpicit, vt liquet ex ſuperiori art. ſic explicata aſſ. facilè ſuadetur. Eſt enim bona definitio, quæ ex genere, & differentia conficitur: huiuſmodi autem eſt prælata definitio, vt conſtat ex eius particularum præmiſſa declaratione: aptè igitur definitur temperantia.

77. Opp. 1. temperantia ſpectat voluptates, & dolores corporis duntaxat. Nemo quippè perhibetur temperatus, aut intemperatus, de oblectamentis intellectus aut voluntatis, vt annuit Philoſophus præmemoratus: mala ergo eſt prælata definitio, vtpote quæ excedit temperantiam, comprehendens voluptates ſpirituales. Nego ant. Nedù enim appetitus ſenſitiuus: verumetiam appetitus intellectiuus indiget habitu moderante, & temperante, quæ ſunt eis concupiſcibilia, & delectabilia, quia vterque appetitus compeſcit concupiſcibilia, & delectabilia, vt firmiter, & conſtanter tradit Doct. loco alleg. Quamquam potiſſimè penes venerea, aſculenta & poculenta verſetur.

78. Oppones ſecundò, Virginitas eſt virtus, ad temperantiam pertinens, quæ non conſiſtit in medio, quia Virgo ab omni voluptate venerea ſe abſtinet, cum ſit vnum extremorum, igitur non bene definitur temperantia, virtus in mediocritate conſiſtens, quandoquidem non in medio, ſed in extremo poſita eſt. Reſp. virginitatem conſiſtere in medio, non ſecundum quantitatem rei, *ex* 2. *Eth.* 6. ſed ſecundum rectum dictamen rationis, penes quod capitur medium virtutis: vt conſtat de magnanimitate, quæ licet circà magna occupetur, ponitur tamen in medio, penes rationem, 4. *Eth.* 3. quia ad illa magna fertur magnanimus, ſecundum rectum dictamen rationis. Siquidem ad excelſa tendit, non ad ſui, ſed ad Dei gloriam, & proximi vtilitatem. Sicque tenet medium, inter timidum, & temerarium, vt pateſeci *in ant. art.*

DVBITATIO II.

Quotuplex ſit temperantia.

79. CVm temperantia reſideat in concupiſcibili, reſpiciatque bonum conueniens, tanquam eius obiectum: ob id ad eius ſpecies, parteſque eiuſdem ſubiectiuas venandas, ſubſequentia fundamenta, & notabilia ſunt iacienda.

80. Not. primò, ex Scot. 3. *diſt.* 34. *quæſt. vn.* §. *His ſuppoſitis. antè K.* triplex eſſe bonum conueniens, honeſtum, delectabile, & vtile. Duo priora bona, per ſe appetuntur, ideò primò mouent potentiam appetitiuam, ad ipſa concupiſcenda. Tertium verò non primò mouet appetitum, quoniam gratia alterius appetitur, vt diuitiæ ſunt bona vtilia, propter honorum, & voluptatum adeptionem. Poſſunt autem diuitiæ eſſe bona delectabilia, quatenus ſunt pulchræ, & lætificant cor hominis; ſic primò poſſunt concupiſci, veluti quodlibet aliud pulchrum viſu, & aſpectu delectabile, vt erat lignum vitæ, de quo *Gen.* 3.

81. Not. 2. ex 7. *Eth.* 1. in omni ſpecie virtutis, aut vitij, dari triplicem gradum, diſpoſitionem, perfectionem, & exceſſum. In virtute primi gradus perhibetur continentia, quæ eſt diſpoſitio, & præparatio ad virtutem, vt cum quiſpiam cohibet paſſionem, rectè agit, licet cum difficultate, ob paſſionem ei reſiſtentem. Secundus gradus appellatur virtus, vt cum quis habet habitum faciliter, & delectabiliter operatur, tametſi non excedat communem modum operandi hominum. Tertius nuncupatur heroïcus, cum quis in agendo eminet cæteris. Etenim, qui communem agendi modum excedunt, perhibentur Heroës, Angelici, & Diuini. E regione in vitio extant tres gradus, quorum primus nominatur incontinentia, vt cum quiſpiam, vrgente, & dominante paſſione, labitur in peccatum. Secundus dicitur malitia, vt cum quis ex frequentibus malis actibus, habet habitum malum. Tertius perhibetur beſtialitas, cum quis ſuperat modum operandi humanum, vitioſis actibus, euadit ſimilis beſtijs, præſertim ſe immiſcens, & commiſcens cum illis.

82. Not. tertiò, *ex eodem nunc cit.* perſeuerantiam, & continentiam ſe habere ad inuicem, veluti reſiſtens, & ſuperans. In initio virtutis dicitur perſeuerantia, & in progreſſu continentia. Ad rationem

AAaa 4 perſeue

perſeuerantiæ ſatis eſt, ſi reſiſtat impellenti. Nihil quippe aliud ſibi vult perſeuerare, quàm impellenti reſiſtere, ſtareq; aduerſus eius impetum. Continentia verò dicitur ſuperare oppoſitum: quod enim in manu noſtra eſt, propriè continemus, ſiue tenemus. Quapropter ille perhibetur continens, qui immoderatas paſſiones compeſcit, tentationes vincit, & cohibet, licet cum labore, & difficultate. Quandoquidem, continentia, & perſeuerantia ſunt tantùm diſpoſitiones ad virtutem, pertinentque ad 1. gradum virtutis, quibus opponitur mollities, in quam quis facile labitur, & bono recedens, & non vincens in bono malum. Rurſus obſerua, perſeuerantiam capi poſſe pro habitu, quo quis præditus in bonis operibus perſiſtit, & inter virtutes connumeratur, maximè ſi duret vſque ad mortem. Vnde Chriſtus Dominus inquit Matt. 10. *Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Et Aug. *l. de perſeuerantia*, ſubiungit. *Nullus poteſt dici, habere perſeuerantiam, quandiu vita viuit, niſi perſeueret vſque ad mortem.*

83. Aſſertio prima, ſpecies temperantiæ duæ ſunt, Ita Doct. cit. *ſub K.* Probatur primò, duo ſunt obiecta primò concupiſcibilia, nempè bonum honeſtum, & delectabile: ergo & duæ ſunt primæ ſpecies temperantiæ. Ant. claret ex 1. not. conſeq. tenet. Numerus quippe primarum ſpecierum temperantiæ, ex numero obiectorum primò concupiſcibilium depromitur.

Secundò, omne genus primò diuiditur in duas ſpecies, vt patet de animali, quod in brutum, & hominem, tanquam in duas eius ſpecies diſtribuitur. Temperantia autem eſt genus habens ſub ſe ſpecies, veluti fortitudo, & reliquæ virtutes. Ergo ſunt duæ eius ſpecies, quarum vna vocatur humilitas, qua cupiditas rerum magnarum cohibetur, & ad infimas, imaſque fertur. Altera verò, quæ circà voluptates verſatur, retinet nomen ſui generis.

84. Aſſertio ſecunda, tot ſunt ſpecies temperantiæ, quot ſunt voluptates, ſiue obiecta delectabilia diſtincta ſpecie moderanda. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Probatur primò, habitus ſpecifici tot ſunt, quot ſunt actus, & obiecta ſpecifica, vt alibi viſum eſt: multa autem ſunt obiecta ſpecifica delectabilia, putà tangibilia, guſtabilia, & id genus alia, necnon multi actus, penes eadem, vt liquet experientia; qui enim delectatur circà vnum obiectum, qui verò circà alterum: ergo, iuxta bonorum delectabilium ſpecie diſtinctorum numerum, habetur numerus ſpecierum temperantiæ.

Secundò, vna ſpecies temperantiæ poteſt eſſe abſque alia, ergo inter ſe ſpecie differunt. Ant. probatur, poteſt quis eſſe temperatus circà tangibilia, ſcilicet venerea, & intemperatus circà guſtabilia, nempè eſum, & potum. Itemque, aliquis poteſt eſſe temperatus, penes ſenſibilia, & intemperatus penes ſpeculabilia, vt propter ſtudium ſpeculatiuarum doctrinarum relinquit vtilia, & neceſſaria vitæ, & incolumitati ſuæ.

De tangibilibus moderandis traduntur quatuor ſpecies, duæ circà venerea, quæ ſunt caſtitas, & pudicitia; duæ verò circa cibum, & potum, quæ ſunt abſtinentia, & ſobrietas. Caſtitas venereas voluptates compeſcit, quæ diuiditur in virginalem, coniugalem, & vidualem. Pudicitia cohibet voluptates, quæ ſunt in ſignis venereis, veluti aſpectus, & oſcula impudica. His conſonat verecundia, quæ eſt metus dedecoris, & infamiæ. Abſtinentia eſt virtus, quæ in ciborum mediocritate conſiſtit: ſobrietas verò delectationem potus moderatur: quamuis interdum confundantur. Siquidem ſobrietas, vt cum Angelo ſuprà aduerti, ſumitur pro toto genere temperantiæ. Et abſtinentia non rarò de moderato potu perhibetur, vt Num. 6. *Quod inebriare poteſt, abſtineat ſe, & quidquid ex vino.*

85. Oppones, Ariſt. 3. *Eth.* 10. definiens temperantiam ait, temperantia eſt, *mediocritas, penes guſtus, & tactus voluptates, & dolores eorum*, ergo temperantia non adaptatur voluntati, quæ tactus, guſtuſque, & doloris eſt expers: proindéque iis tantùm conuenit, quæ appetitu ſenſitiuo potiuntur. Reſpondeo eam definitionem preſſam nimis eſſe, vt cum Orb. *in* 1. *not.* obſeruaui, veluti definitio ſcientiæ 1. *poſt.* 2. quæ ſcientiæ à priori ſolum accommodatur. Siquidem temperantia vniuersè ſumpta comprehendit delectabile omne, ſiue ſenſibile, ſiue ſpirituale. Angeli enim, & anima ſpirituale capiunt oblectamentum de bonis delectabilibus, vt ſignificat Pſaltes Pſal. 31. *Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.* Pſal. 36. *Delectare in Domino.* Iſa. 66. *Anima eorum delectata eſt.* Rom. 12. *Non plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.* Accedit Cic. 2. *artis veteris*, definiens temperantiam his verbis, temperantia eſt *rationis in libidinem, atque in alios non rectos impetus animi firma, & moderata dominatio.*

Articvlvs IV.

De Iuſtitia,

86. SVpereſt agendum de iuſtitia, quæ omnium conſenſu ponitur in voluntate, tanquam in ſuo ſubiecto, vt patet apud Ariſt. 5. *Eth.* 1. & Scot. 3. *diſt.* 33 *quæſt. vn.* §. *Hæc opinio.* à *rè A.* quæve aliis virtutibus moralibus eminet, & elucet. Per hanc quippe bene eſt habenti, & alteri, quia bonum ſibi, & alteri ſeruat, vt præclarè credit Philoſophus nunc alleg. Vbi adducit illud Biantis. *Principatus virum oſtendit, quippe cum ad alterum iam, & in ſocietate princeps verſetur.* Et concludit ibid. *Peſſimus eſt, qui & ſecum, & cum aliis, prauitate vtitur, optimus autem non qui ſecum ſed qui cum aliis virtutem exercet. Quippe cum id difficile admodum ſit.*

Dvbitatio I.

Quid ſit Iuſtitia.

87. IVſtitia, quæ & iuris ſtatus dicitur, notante Vorr. 4. *diſt.* 16. *art.* 1. multis modis vſurpatur, vt videre licet apud Angelum *verb. Iuſtitia.* Et Scot. 4. *diſt.* 46. *quæſt.* 1. §. *Hic primo. A.* Ric. & alios *ibid.* Primò pro quacumque rectitudine voluntatis, quo pacto Anſel. *lib. de veritate cap.* 12. definit ſic iuſtitiam, iuſtitia eſt *rectitudo voluntatis propter ſe ſeruata.* Idem inſinuat Chryſoſt. *homil.* 12. *in Matt.* ſic viri ſancti dicuntur iuſti, vt Matt. 1. *Ioſeph cum eſſet vir iuſtus.* Et 1. Timot. 1. *Iuſto non eſt lex poſita.* Hoc quoque pacto, *Iuſtus Dominus, & iuſtitiam dilexit, æquitatem vidit vultus eius.* Pſal. 10. Quare cum Deus habeat voluntatem rectiſſimam, & inobliquabilem, conſequenter in eo locatur iuſtitia genericè ſumpta, quæ poteſt determinari, & ſpecificari per rationem, quam addit Ariſt. 5. *Eth.* 1. quæ eſt eſſe ad alterum, vt aduertit Doct. loco prælato. Secundò, pro conſentanea exigentia, & conuenientia rerum inter ſe, ita iuſtitia eſt in igne, vt ſit calidus, aqua vt ſit frigida, leue vt ſit ſurſum, & graue deorſum, vt egregiè proſequitur idem Doct. cit. §. *Non improbando ſub G.* Tertiò, pro habitu inclinante voluntatem, ad tribuendum cuique, quod ſuum eſt, & de iuſtitia ſic accepta, ſermo inſtituitur in præſenti.

88. Aſſertio, rectè definitur iuſtitia, *virtus moralis inclinans voluntatem, ad tribuendum cuique ſuum ius.* Exhauritur ex Ariſt. 5. *Eth.* 1. & Scot. cit. & 4. *diſt.* 34. *quæſt. vn.* §. *His ſuppoſitis L.* In idem recidit definitio Ambr. 1. *de off.* Iuſtitia eſt, *quæ dat cuilibet, quod ſuum eſt, nihil vendicans alienum.* Et Aug. 19.

Ciuit. cap. 21. Iuſtitia *eſt virtus, quæ ſua cuique diſtribuit.* Explicatur prior definitio, dicitur *virtus*, tanquam genus, additur *moralis*, ad differentiam virtutis intellectualis. Subduntur reliquæ voculæ, vt diſtinguatur à reliquis virtutibus. Sic expoſita aſſ. ſuadetur communi medio. Ea eſt apta, & idonea definitio, quæ coaleſcit ex genere, & differentia, vt multoties monui: huiuſmodi autem eſt prææallata definitio iuſtitiæ, vt liquet ex mox explicitis. Probè igitur definitur iuſtitia. Denuò, nemo Philoſophorum, quem viderim, ei contradicit, ſed communi conſenſu, ab omnibus recipitur. Signum ergo euidens eſt, eam eſſe genuinam iuſtitiæ definitionem.

89. Oppones, Vulpianus *in leg. Iuſtitia, ff. de iuſtitia. & iure.* Et Iuriſperitorum vulgus definiunt iuſtitiam, his verbis. Iuſtitia eſt *conſtans, & perpetua voluntas ius ſuum vnicuique tribuendi*: ergo iuſtitia non bene definitur virtus, cum voluntas non ſit virtus, ſed principium virtutis: cauſatur namque ex multis actibus, à voluntate elicitis, ſecundum rectum dictamen rationis. Reſpondeo eſſe prædicationem non identicam, ſed cauſalem. Sumitur enim ibi principium, cauſa, & ſubiectum iuſtitiæ, pro virtute iuſtitiæ, qua quis conſtanti, & firmo animo, & voluntate, vnicuique ius ſuum præbet: veluti 6. *Eth.* 3, accipitur intellectus, pro habitu intellectus, de quo ſuperius abundè diſſerui.

Dubitatio II.

Quotuplex ſit iuſtitia.

90. IVſtitia, quæ *ex* 5. *Eth.* 1. eſt bonum alterius, aut reſpicit bonum increatum, inclinatque hominem, ad honorem diuinum, & eſt religio, ſiue latria, perindè eſt ac latinè religio, notante Angelo, *Verb. Latria, poſt Aug.* 10. *Ciuit* 4. Quæ eſt honor, ſeu cultus ſoli Deo debitus, vt patet ex Doct. 3. *d.* 9. *quæſt. vn.* Aut reſpicit bonum creatum, inclinatque hominem ad bonum proximi, & hoc dupliciter. Si enim illud bonum ſit commune, & ad illud tuendum conditæ ſint leges à Legiſlatore, naſcitur iuſtitia legalis: quod ſi exiſtat bonum particulare, de ipſo habetur iuſtitia ſpecialis. Hæc iuſtitiæ diuiſio traditur, ab Ariſt. cit. & 3. *pol* 5. & recipitur à Doct. 4. *d.* 40. *quæſt.* 1. §. *Hic primo* Et ab omnibus Iuriſtis, & Caſuiſtis, nominatim Ang. *Verb. Iuſtitia.* Legalis autem ſubdiuiditur in politicam, & œconomicam. Rurſus, aut homo communicat ſe alteri, quantum poteſt, & eſt amicitia, quæ eſt perfectior iuſtitia, propterea quod tota iuſtitia perfectior eſt eis, quæ ſunt ad ſeipſum vt monui in initio huius art. Aut communicat aliud alteri, & illud aliud, vel eſt bonum extrinſecum, vel intrinſecum pertinens ad victum humanum, Si communicat quid intrinſecum ad coniunctum neceſſarium, vt regimen, oritur præſidentia, qua prælati rectè regunt ſubditos: vel obſequium, & ſubiectionem debitam, & emanat obedientia, qua rectè ſubditi ſuperiorum mandatis obtemperant. Ad hanc ſpectant veritas, & affabilitas. At ſi communicet bonum extrinſecum, id bifariàm effici poteſt, ſecundum debitum, & æqualitatem, ſic prodit iuſtitia æqualis, quam Ariſt. 5. *Eth.* 3. ſcindit in commutatiuam, & diſtributiuam. Commutatiua cernitur in commerciis, & commutationibus, in qua ſeruatur proportio arithmetica, redditurque æquale, pro æquali, cuius ſunt multi actus, vt emptio, venditio, locatio, vſusfructus, depoſitio, fideiuſſio, pignoratio, tranſactio, & huius formæ alia, quæ recenſentur à Iuriſconſultis, & Conimbr. *diſp.* 9. *Eth. quæſt.* 1. *art.* 3. Diſtributiua elucet in præmiis largiendis, vel pœnis infligendis, ſeruatque æqualitatem geometricam, reſpicitque dignitatem perſonarum. Hæcque ſubſecatur, in remuneratiuam, & punitiuam. Illa dignitatem perſonarum præmiandarum ſpectat: hæc verò ſupplicia, quibus nocentes, & mali plectendi ſunt, conſiderat. Iterum bipartitur punitiua in punitiuam ſuimet, tanquam rei, quoniam ſibi, vt iudicis miniſtro conceſſa eſt punitio ſuiipſius, vt aduertit Doct. 4. *diſt.* 14. *quæſt.* 2. Et in punitiuam alterius, qua Iudex damnat reum, & plectit pœna mortis. Aut ſecundum condecentiam, & inæqualitatem; ſub qua continentur liberalitas, & pietas, ſiue ſumatur pietas pro honore filiorum, erga parentes, ſiue pro miſericordia in pauperes, & miſeros, ſiue pro deuotione in Deum. Plura Ricard. 3. *diſt.* 33. *art.* 3. *quæſt.* 7. & Aur. *Quol.* 14. *art.* 4. enumerans ſufficientiam 22. virtutum, quæ ſub iuſtitia continentur.

91. Oppones primò, commune, & particulare non conſtituunt diuerſam ſpeciem cuiuſcumque generis, vt liquet ex Log. Ergò malè diuiditur iuſtitia in generalem, & ſpecialem, tanquam in duas ſpecies, alioqui generalis erit ſpecialis, & particularis, veluti altera eius ſpeciei. Conf. particulare, ſiue ſingulare non conſtituit aliam ſpeciem, cum ſpecies prædicetur eſſentialiter de pluribus differentibus numero, quæ ſunt ſingularia: non ergo dicta diuiſio iuſtitiæ eſt generis in ſuas ſpecies. Diſtinguo ant. Si commune, & particulare præciſè, & in rigore logico ſumantur, concedo: ſi verò reſpectiuè accipiantur, nego. Nam in re noſtra, iuſtitia dicitur generalis, penes obiectum, ſiue bonum, & debitum publicum ſeruandum, circa quod ipſa laborat, & in hoc diſſidet, à iuſtitia ſpeciali, quæ occupatur in iure priuato, quod nuncupatur particulare per appropriationem, quia poſſidetur à particulari, eique debetur, licet in ſe, & in ratione boni non ſit particulare, quandoquidem non vnum, ſed multa bona, priuata, & particularia reſpiciat. Per id ſatisfit conf. Siquidem non vocatur particulare, quia vni tantum ſit communicabile, & multis incommunicabile, vt probat argumentum, ſed quoniam debetur vni, & non alteri eius fruitio, & poſſeſſio.

92. Oppones ſecundò, iuſtitia tendit ad bonum alterius, authore Ariſt. 5. *Eth.* 1. & 2. ergo mala eſt diſtributio iuſtitiæ, in punitiuam ſui, & punitiuam alterius. Idem quippè homo non eſt diſtinctus, & diuiſus à ſeipſo, vt munus iuſtitiæ, circa ſeipſum exerceatur. Reſpondeo ant. potiſſimum valere de iuſtitia præmiatiua. Vel dico, exponendum eſſe de bono alterius, vel quaſi alterius, quia vnuſquiſque poteſt punire ſe ipſum, ob peccata commiſſa, per ieiunia, carnis macerationem, & pœnitentiam; vt interpretatur Doct. *in* 4. *cit. ante B.* §. *Hic primò.*

93. Oppones tertiò, cui non conuenit definitio iuſtitiæ, non eſt iuſtitia, nec ſpecies eius: ſed liberalitati, obedientiæ, gratitudini, amicitiæ, affabilitati, religioni, veritati, & pietati, non competit definitio iuſtitiæ: ergo haud recenſentur inter ſpecies iuſtitiæ. Maior. eſt nota. Minor. oſtenditur, liberalis non tribuit alteri bona, ex debito, ſed ex honeſtate, ſuique animi hilaritate. Gratus ſimiliter non obliuiſcitur benefacientis, ex debito legali, quod exigitur ad iuſtitiam; ſed ex debito morali. Iterum amicitia non ex debito, ſed ex beneplacito fertur in amicum. Affabilitas in benigno obſequio verſatur. De religione verò in Deum, & pietate in parentes, non habetur iuſtitia, quæ eſſe nequit inter dominum, & ſeruum, inter patrem, & filium, teſte Ariſt. 5. *Eth.* 9. & 8. c. 14. Concedo maiorem, ad minorem dico, quaſdam ex prænarratis non eſſe veras, & germanas ſpecies iuſtitiæ; ſed diſpoſitiones ad eas. Vel enim in aliquibus non eſt debitum legale, ſed tantum morale, vt in liberalitate, & affabilitate, nec non gratitudine: vel non eſt æqualitas, vt in pietate erga Deum, & parentes, atque in obſeruantia, qua virtute præditus honoratur; vt patet 4. *Eth.* 3. virtuti perfectæ non ſit dignus honor. Prætereo veritatem, quæ hoc in loco eſt, qua homo talem ſe exhibet proximo, verbis, factiſue, qualis eſt morum honeſtate. Denique in amicitia patet

eſſe

eſſe debitum legale, eſſeque perfectam iuſtitiam, affirmante Scot. 3. *d.* 34. *quæſt. vn. L.*

94. Quæres primò, quid, & quotuplex ſit ius? Reſpondet Ariſt. 5. *Eth.* 2. eſſe iuſtum, & rectum. Ob id Celſus definiens ius, ait, *Ius eſt ars æqui, bonique.* Actus autem iuris cuilibet iuſto conueniens eſt, firmiter velle ſeruare rectitudinem debitam in ſuis operibus ad alterum. Iu ex verò perhibetur, quaſi ius dicens; & iudicium perinde eſt ac iuris dictio, vt patet, *Extra de ſignificationibus verborum.* Definitur verò iudicium, *actus iudicis vt ſententiam proferentis, ſecundum regulas iuris*, cuius meminit Doct. 4. *d* 47. *q.* 1. §. *Reſpondeo B.* Diuiditur autem ius in naturale, & legale. Ius naturale deſcribitur 5 Eth. 7. *Quod vbique eamdem vim obtinet*, & diſtinguitur à Doct. 3. *d.* 37. *quæſt. vn.* § *Ad quæſt.* & Ang. *Verb. Lex.* in ius naturale ſtrictè captum, quod notum eſt ex terminis, vt 1. principia practica, & lex naturæ, *Quod tibi vis, alteri feceris, & quod tibi non vis, alteri ne feceris*, atque præcepta 1. tabulæ, vt *vnum cole Deum*: ac in ius naturale latè ſumptum, cuiuſmodi ſunt præcepta 2. tabulæ, vt non occides. Ius legale, ſeu poſitiuum eſt, quod ab aliquo Legiſlatore eſt ſtatutum. Ideò nuncupatur legale, ideſt accipiens vim ab aliqua lege præſcripta, & ſancita. Si autem lex ſit à Deo, nominatur ius diuinum; quod ſi extet ab homine, appellatur ius humanum, indicante Scot. 4. *d.* 14. *quæſt.* 2. *infrà E.* Ius autem humanum ſubſecatur in ius canonicum, & ciuile. Ius canonicum, eſt ius Eccleſiaſticum, deriuatur enim à nomine *Canon*, quod eſt regula. In eo quippe continentur regulæ ſanctorum PP. & ſummorum Pontificum, quod iterum ſcinditur in decretum, & decretales. Ius verò ciuile nominatur, quod à Ciuitate, ſiue Principe, & Imperatore conditum eſt. Ideò, ſicut illud nuncupatur ius Pontificium, ita iſtud imperatorium, vt tangit Doct. 4. *d.* 15. *q.* 3. *E.*

95. Quæres ſecundò, quid, & quotuplex ſit lex? Reſpondet Alen. 3 *p quæſt.* 26. *m* 4 ex doctrina Iuriſconſultorum (lex, quæ ſecundum Iſid. 2. *Eth.* 1. deriuatur à legendo, quia vt obliget, legi, & promulgari debet: vel à ligando, propterea quod ligat, & obligat ſubditos ad ipſam ſeruandam) definitur his verbis, lex eſt *ſanctio ſancta præcipiens honeſtum, prohibenſque contrarium.* Explicatur à Vorr. 3. *d.* 38. *art.* 1. Dicitur ſanctio, ideſt determinatio, & imperatio. Pertinet namque ad ſuperiorem determinare, & imperare, quid faciendum ſit, quidve fugiendum à ſuis inferioribus, eſtque actus iuriſdictionis, *verb. Lex.* Additur ſancta, ideſt iuſta; ob id lex Domini dicitur *immaculata* Pſal. 18. Et Pſal. 118. *Omnia mandata tua veritas.* Locatur *præcipiens honeſtum*, ideſt honoris ſtatum. Ideò enim ſtatuuntur leges, vt ciues honeſtè, & pacificè viuant. Subnectitur *prohibens contrarium*, vt omnis perturbatio inter ciues tollatur, cohibeaturque audacia, & defendatur innocentia. Vnde colligitur duplex finis legis, vnus præcipuus, qui eſt vita honeſta; alter verò minus præcipuus, qui eſt temeritatis cohibitio, & bonorum tuitio. Quare rectè Mayr. 2. ſententiarum alleg. ab Ang. definit legem, artem honeſtè viuendi, ligantem hominem ad ſui obſeruantiam.

96. Triplex autem eſt lex, vt elicitur ex Decretis *d.* 1. Et ſeriè, doctéque tractatur ab Alen. cit. omiſſis cæteris, quæ à Legiſtis adducuntur, & exponuntur. Prima, eſt lex naturalis, quæ deſcribitur, lumen naturale nobis præcipiens, quæ agenda, quæve fugienda ſunt, hæcque duobus tantum præceptis continetur, vno affirmatiuo, *quod tibi vis, alteri feceris*: & altero negatiuo, *quod tibi non vis, alteri ne feceris.* Secunda, eſt lex ſcripta, ſiue lex Moyſis, quæ comprehenditur in Penthateuco, quæve habet tria præcepta, moralia, iudicialia, & cæremonialia, de quibus Doct. 3. *d.* 40. *q. vn.* Tertia eſt lex Chriſti, quæ dicitur lex gratiæ, quæ capitur in Euangelio. Secunda perhibetur lex timoris, Tertia verò lex amoris. Illa bona temporalia, hæc bona æterna obſeruantibus pollicetur. Illa eſt abrogata, hæc vſque ad mundi finem eſt duratura.

97. Quæres tertiò, vtrum lex ſit immutabilis? Diſtinguo, lex naturæ, & diuina eſt immutabilis, vt annuit Aug. 3. *cap.* 7. Et oſtendit Alen. *præcit. m.* 5. Ratio eſt, quia Deus eſt immutabilis, & quæ præcipiuntur in lege naturæ ſunt ſimpliciter bona, & quæ prohibentur ſunt ſimpliciter mala. Ideò ſemper, & vbique ſtat lex naturæ, & Dei. Cæteræ verò leges poſitiuæ, ſiue vetus, ſiue recens mutari poſſunt: & quidem vetus eſt ſuppreſſa, & ablata, vt patet de lege circumciſionis. Lex verò vna poteſt deleri, vt Deus poteſt conferre gratiam, ſine ſacramentorum ſuſceptione Leges autem humanæ plerumque variantur, & mutantur, vt conſtat de Areſtis parlamentorum, & conſtitutionibus Religionum, præſertim Franciſcanæ.

98. Dices, etiam lex diuina poteſt mutari. Deus enim, qui in Decalogo prohibet homicidium: *Gen.* 22. præcipit Abrahæ immolationem filij ſui Iſaac. Idemque Deus, qui *ibidem* vetat furtum: *Exod.* 11. & 12. mandat Iſraëlitis, vt aſportent vaſa aurea Ægyptiorum. Et Oſeæ 1. *Fac filios fornicationum*: lex ergo Dei ſubit mutationem. Reſpondet Alen. cit. legem diuinam eſſe in ſe immutabilem, & quoad conſilium; eſſe verò mutabilem, in effectu & quoad ſententiam. Ad illa, quæ ſubiiciuntur, dici poteſt, Deum in iis diſpenſaſſe, cum ſit omnium Dominus, & tranſtuliſſe dominium Ægyptiorum, ad dominium Hebræorum. Aut dicito cum Scot *in Rep.* 3. *d.* 37. *q. vn in fine*, Iſraëlitæ ſeruierunt Ægyptiis, tanta receperunt, quæ iſti noluerunt eis reddere. Ob id data ſunt illis, à ſuperiore, qui eſt Deus, cuius iuſſu Iſraelitæ iuſtè, & licite poterant ab Ægyptiis auferre.

99. Quæres quartò, quot ſint munia legis? Reſp. eſſe quinque, præcipere, prohibere, permittere, punire, & præmiare. Præcipiuntur bona, prohibentur mala, permittuntur indifferentia, & quandoque mala, ad vitanda maiora mala, puniuntur tranſgredientes, præmiantur cuſtodientes, in quorum numero collocet nos Deus, qui iuſtis coronam vitæ, & iuſtitiæ elargitur. Amen.

PHILOSO

PHILOSOPHIA TRANSNATVRALIS, SEV METAPHYSICA,

F. BONAVENTVRÆ COLVMBI *Ordinis Minorum Conuentualium, ſacræ Theologiæ Doctoris; eiuſdemque profeſſoris.*

PROOEMIVM.

HÆc doctrina, quam pertractandam aggredimur, multis inſignitur nominibus, quæ ipſi adaptantur ob ſuam præſtantiam, & excellentiam. Vt enim Deo multa nomina imponuntur ad declarandam ſuam infinitatem, immenſitatem, omnipotentiam, & reliqua attributa, & prædicata eſſentialia, notionalia, & perſonalia: ſic Metaphyſica, complura ſortitur vocabula, propter ſuam nobilitatem, celſitudinem, & eminentiam. Inprimis, vt nomenclatura eius pateat, perhibetur Metaphyſica, quod perindè eſt, ac Tranſnaturalis, quandoquidem tranſgreditur ſcientiam naturalem, ſeu Phyſicam, quia de rebus abſtractis, & à materia ſeiunctis diſſerit: vel Poſtnaturalis, propterea quod traditur, & docetur poſt Phyſicam, & naturalem ſcientiam: tametſi Bonetus *v. Met.* & Antonius Bernardus Mirand. *l* 20. *verſ ſing. cert.* putent hanc cæteris diſciplinis eſſe præmittendam. A Doct. ſubtili *in proœmio ſua Met* nominatur *Philoſophorum Theorica*, quia præ aliis, in contemplatione veritatis tranſcendentium verſatur. Ab Ariſt. 1. *Met. cap.* 2. *Sapientia* nuncupatur, quia altiſſimas cauſas, & prima rerum principia ſpeculatur. Ab eodem 4. *Met. T.* 4. appellatur *prima Philoſophia*, nedùm primitate originis, & naturæ, verumetiam, primitate dignitatis, & perfectionis. Et *ibid. T.* 5. dicitur *Philoſophia* antonomaſticè, cum reuerà ille dicendus ſit Philoſophus, qui callet hanc doctrinam, quæ meritò ſcientiarum Regina ab Antonio Andrea *in fine prol. Met.* prædicatur. Deinceps 6. *Met. cap.* 1. & 11. *eiuſdem operis*, *cap.* 6. naturalis Theologia proclamatur, quia quæ de Deo naturali ope haberi poſſunt, tradit, & imbuit. Inſuper, ſcientia communis, & vniuerſalis nunciatur, propterea quod communia, & vniuerſalia pertractat, prima principia meditatur, & reliquarum ſcientiarum elementa firmat, munit, atque defendit. Quinque autem monentur, & conſtituuntur de hac libri, quorum primus extat de Prolegomenis Metaphyſicæ. Secundus, de ente, & paſſionibus eius. Tertins, de Angelis. Quartus, de Deo: & Quintus, de ente rationis.

LIBER PRIMVS.

De Prolegomenis Metaphyſica.

1. MORE conſueto, nnnnulla præludia, in hac, ſicut quoque in cæteris diſciplinis, præmittuntur, & decidnntur, vt nobis commodior, & facilior pateat aditus ad ea, quæ ſumus dicturi. Iſta namque naturam Metaphyſicæ, & ea, quæ ad ipſam ſpectant, palàm faciunt, & non obſcurè indicant, & manifeſtant.

QVÆSTIO

QVÆSTIO I.

De natura, & qualitate Metaphyſicæ

ARTICVLVS I.

An Metaphyſica ſit ſcientia.

2. QVid depoſcat natura, & eſſentia ſcientiæ, quæve conditiones ad eam requirantur patefeci, & aſſerui in prolegomenis *Log. l.* 1. *q.* 2. Nec obſcurè *ibi q.* 1. indicaui inuentionem Met. cæterarumque diſciplinarum, quibus præſuppoſitis, & præſcitis.

3. Aſſ. Metaphyſica eſt verè, & propriè ſcientia. Ita Scot. *q.* 3 *prol.* §. *Ad* 1. *ſecunda q.V.* & *collatione* 1. §. *præterea tertio.* poſt Ariſt. 1. *Met c.*1. & 6. *eiuſdem operis c* 1. diuidentem, ſcientiam, in Mat. Phyſ. & Met. Nec ab hac aſſ. recedit vllus Philoſophus, quem viderim. Probatur primò, ſcientia vel acquiritur per demonſtrationem a poſteriori, vel à priori: ſed in Met. multæ fiunt demonſtrationes à poſteriori, vt multitudo entium, dependentia, compoſitio, & id genus alia demonſtrant aliquod eſſe actu ſimplex, independens, & neceſſe eſſe. Vnde concludit Ariſt. 12. *Met. prope finem*, entia nolunt malè gubernari, vnus ergo princeps vniuerſi, vna prima cauſa, & vnus Deus. A priori quoque habentur demonſtrationes in Met. vt omne ens eſt bonum: ſubſtantia eſt ens, ergò eſt bona. Paſſiones quippe entis demonſtrabiles, & ſcibiles per ens, quod eſt earum medium, & cauſa, vt patebit in proximo libro. Igitur Met. eſt ſcientia, vtpotè quæ gignitur per demonſtrationem à priori, & poſteriori. Secundò, *ex* 1. *poſt. c.* 2. ſcientia eſt cognitio certa, & euidens rei neceſſariæ per propriam cauſam parta per diſcurſum ſyllogiſticum: ſed Met. eſt huiuſmodi, vt oſtendit prima probatio mox allata, ergo eſt ſcientia. Tertiò reliquæ diſciplinæ, puta Mat. & Phyſ. ſunt ſcientiæ, quia ſunt de concluſionibus cauſatis per præmiſſas veras, & neceſſarias, ergo & Met. eſt ſcientia, vtpote quæ eſt domina, earumque regina, per quam ſtabiliuntur, & muniuntur earumdem principia.

4. Oppones primò, Met. eſt ſapientia, *ex* 1. *Met. c.* 2. cum ſit de altiſſimis, & præſtantiſſimis, nempè Deo, & Angelo, ergo non eſt ſcientia. Conſequent. tenet, ex 6. *Eth.* 3 ſcientia, & ſapientia ſunt duo habitus intellectus ab inuicem diſtincti. Concedo ant. nego conſeq. ſcientia quippe vno modo poteſt capi pro cognitione certa, ſiue ſit rei contingentis, ſiue neceſſariæ, & ſic ſcientia diſtinguitur à ſapientia. Altero modo, pro cognitione certa, & euidente obiecti neceſſarij, ſiue gignatur per cauſam altiſſimam, ſiue non, & ſi per cauſam altiſſimam fiat, non diſtinguitur à ſapientia, immò eſt ipſa ſapientia, cuiuſmodi eſt Met. Idque innuit Doct. 12. *Met. propè finem concluſionum eius lib.* A quo non videtur alienus Ariſt. 6. *Eth. c.* 8. ſapientia eſt habitus compoſitus, ex intellectu, qui eſt habitus principiorum, & ſcientia, quæ eſt habitus concluſionum. Nec diſſentit Aug. 12. *Trin.* 15. afferens diſcrimen, inter ſapientiam, & ſcientiam, vt ad ſapientiam pertineat æternarum rerum cognitio intellectualis, ad ſcientiam verò temporalium rerum cognitio rationalis. Et 13. *eiuſdem operis* ſubiicit, vtraque ſcientia vtraque ſapientia, & latiori vocabulo dici poteſt.

5. Oppones 2. ſcientia, & prudentia ſunt habitus diſtincti, 6. *Eth.* 3. Met. autem ab Ariſt. 1. *Met.* 1. dicitur prudentia, ergo non eſt ſcientia. Concedo ma. diſtinguo min. propriè, & ſimilitudinariè, concedo. Similitudo autem conſiſtit in hoc, quod ſicut, prudentia eminet habitibus præciſis: ita Met. prælucet ſpeculatiuis.

Oppones tertiò, ſcientia paritur per cauſam, vt conſtat ex eius definitione: ſed Met. per cauſam non gignitur, cum ſit de Deo, cuius nulla datur cauſa. Concedo ma. nego min. de Deo namque fiunt demonſtrationes à poſteriori. per quas acquiritur ſcientia quoque a poſteriori. Adde, quod Met. eſt de Deo, vt obiecto partiali principali: de ente verò, tanquam obiecto totali, & adæquato, vt in ſequenti lib. oſtendetur, & de hoc habentur demonſtrationes à priori, vt patet ex probatione prælatæ Aſſertionis.

ARTICVLVS II.

An Metaphyſica ſit ſcientia ſpeculatiua.

6. REcognoſcenda, & recolenda ſunt ea, quæ dixi, & aſſerui *in Log. l.* 1. *art* 5. *quæſt.* 2. *dub* 1. & 2. quibus præcognitis, & præſcitis.

7. Aſſ. Metaphyſica eſt ſpeculatiua. Tenet Doct. 3. *d* 34. *q. vn.* §. *Notandum ſub D.* & 1. *Met concl.* 13. vbi reddit hanc rationem, quia Met. eſt ad fugiendam ignorantiam, & non ob aliquem finem exteriorem, cuius ſignum adducit, quia iam alijs ſcientiis, quæ ſunt ob humanas neceſſitates, hæc poſtea inquiri cepit. Probatur primò, ex Ariſt. 1. *Met. c.* 4. & 6. *eiuſdem operis, c.* 1. *T.* 2. affirmante triplicem eſſe ſcientiam ſpeculatiuam, videlicet, Mathematicam, Phyſicam, & Metaphyſicam, cuius diuiſionis ſufficientia probata, & deciſa manet *in Log. loco cit. art.* 6. Secundò, ſcientia ſpeculatiua eſt ſui gratia, ſiſtit namque in ſola contemplatione ſui obiecti: practica verò eſt gratia alterius: ordinatur namque ad opus, ſiue morale, ſiue manuale: at Met. poſita eſt in ſola contemplatione ſubiecti, putà entis, quod non eſt agibile, nec factibile, ergo Met. eſt ſcientia ſpeculatiua. Ruſus, practica, vel eſt actiua, vel factiua, ex communi omnium placito, Met. autem nec eſt actiua, quia non eſt Ethica, ſeu Moralis: nec eſt factiua, quia non eſt Manualis, ſeu mechanica: concluditur ergo eſſe ſpeculatiuam.

8. Opp. 1. practica inuenta eſt, vt boni efficiamur, & ſpeculatiua, vt ſciamus: atqui Met. inuenta eſt, vt ſummum bonum conſequamur, putà felicitatem, quæ ex *l.* 10. *Eth.* 10. conſiſtit in contemplatione ſubſtantiarum abſtractarum, ergo eſt practica. Conf. ordinare competit ſcientiæ practicæ, Met. autẽ ordinat alias ſcientias, & corroborat earum principia, 1. *Met.* 2. igitur inter ſcientias practicas eſt aſcribẽda. Concedo ma. diſtinguo min. per ſe nego: per accidens concedo. Ad Ariſt. dico ipſum quidem exiſtimaſſe felicitatem ſuam eſſe in contemplatione ſubſtantiarum abſtractarum: at huiuſmodi contemplatio non eſt praxis, proindéque per eam Met. non eſt practica. Ad conf. diſtinguo ma. ordinare in ratione directiui, & regulatiui, concedo: in ratione finis dumtaxat, nego. Quare, ſapientis eſt ordinare in ratione finis non verò in ratione efficientis.

9. Opp. 2. ſicut Theologia ſupernaturalis perficit intellectum noſtrum ſupernaturaliter: ita Met. perficit intellectum noſtrum naturaliter: Theologia autem in ſchola Scot. eſt practica. ergo & Met. eſt practica Reſp. eam ſimilitudinem allatam inter Theologiam, & Met. eſſe valde remotam, nihilque per eam met concludi. Siquidem omnes ſcientiæ perficiunt intellectum. tametſi non omnes ſint practicæ, ſed quædam practicæ. quædam verò ſpeculatiuæ. Vtrum autem cæteræ ſcientiæ ſubalternentur Metaphyſicæ, necne? Deciſum eſt *in Log. paſſu prealleg. art.* 7.

QVÆSTIO

QVÆSTIO II.

De obiecto Metaphyſicæ.

ARTICVLVS I.

Quodnam ſit obiectum adæquatum Metaphyſicæ.

10. HAnc difficultatem fuſè, & exactè pertractant Scot. 1. *Met q.*1. Antonius Andreas *ibid.* Bonetus, *c.6.* Tatar. Ponc. *diſp.*68 *q* 1. Suarez *diſp.*1. *Met. ſect.*1. Fonſ. 4. *Met cap.*1. *q.*1. Hurt. *diſp.*1. *ſect.*1. & al.) referentes complures diuerſas, & diſcrepantes opiniones, è quarum numero quatuor celebriores ſeligo, & adduco. Prima eſt eorum, quorum nomina ſupprimit Suarez cit. *num.*2. exiſtimantium, ens communiſſimè, & abſtractiſſimè captum, prout præſcindit ab ente reali, & rationis, conſtitui obiectum totale, & adæquatum Metaphyſicæ. Quibus fauet Hurtadus *cit. ſubſect.*1. & 2. & non diſplicet Fonſecæ *vbi ſuprà ſect.* 3. §. *Atque eſt quidem*, reſpondens argumentis huic ſententiæ oppoſitis.

Secunda defenditur ab eis, qui ſtatuunt ſolum Deum eſſe primum, & adæquatum obiectum huius ſcientiæ. Quibus ſuffragatur Hurt. prænominatus *ſect.* 4. & præiuit Auer. 1. *Phyſ. com.* 83. addens ſubſtantias abſtractas, ſeu intelligentias, pro ſubiecto totali huius ſcientiæ, ita vt velit Deum, & intelligentias conſtituere vnum ſubiectum adæquatum Met.

Tertia recitatur, & refutatur à Doctore noſtro memorato, & tribuitur Burid. decernens, ſubiectum huius diſciplinæ totale eſſe ſubſtantiam præciſam, & abſtractam, à finita, & infinita, ſpirituali, & materiali, adeò vt excludat omnia accidentia à conſideratione eius.

Quarta, eſt communis, cui patrocinantur Scot. *vbi ſuprà*, & 1. *d.*3 *q.*3. §. *ſed contra B.* & 4. *diſt.*49. *q.*8. §. *Reſpondeo B.* D.Th. & vtriuſque Diſcipuli, & antè eos Alenſ. Auic. 1. *Met cap.*1. Aphrodiſ. ſubſcribunt Suarez paſſu recenſito, *n.*14. & Fonſ. *ſect.*2. aliique Recentes, ſancientes, & definientes, ens, vt ens reale, commune Deo, & creaturæ, eſſe ſubiectum totale, & adæquatum Metaphyſicæ.

11. Not. 1. ex Scot. *Quol.*3. *art* 1. §. *De primo. A.* rem, ſiue ens tripliciter accipi, latiſſimè, latè, & ſtrictè. Ens primo modo captum complectitur omnia entia realia, tam per ſe, quam per accidens, & entia rationis, ita vt, enti huiuſmodi tranſcendentiſſimè capto opponatur nihil, quod dicitur ens prohibitum, & ens repugnans, propterea quod nec in intellectu, nec extrà intellectum poteſt habere eſſe: è regione quod habet eſſe in intellectu, aut extrà intellectum, vocatur ens: & quidem, quod habet eſſe tantùm ab intellectu, appellatur ens rationis, quo pacto intentiones logicæ perhibentur entia rationis: quod autem habet eſſe, vel poteſt habere eſſe, extrà intellectum, eſt ens reale, veluti eſt omne creatum à Deo, vel creabile. Secundo modo communiter, & tranſcendentaliter, pro ente reali, quod abſtrahit à ſubſtantia, & accidente, Deo & creatura, cuius meminit Auic. 1. *Met. cap.* 5. & explicatur à Lycb. & Gadio *in com. Quol. prealleg.* Tertiò, pro ſola ſubſtantia, ſiue materiali, ſiue ſpirituali, quæ deſcribitur ens per ſe ſubſiſtens, quo in ſenſu loquitur de ente Ariſt. 7. *Met. tit.* 2. vocans primum ens, ſubſtantiam, accidentia verò entis entia, quia ab ea cauſantur, & in eamet ſubiectantur, ac inhærent, abſque qua naturaliter exiſtere nequeunt, ideoque ab ipſamet in eſſe dependent, & ad eamdemmet ordinantur, & habitudinem præſeferunt, ſi fuerint abſoluta, vt qualitas: vel ſunt ipſæmet habitudines, & reſpectus, ſi fuerint accidentia relatiua, putà ſimilitudo, & diſſimilitudo, & reliqua, quæ in 7. vltimis categoriis collocantur.

12. Not. 2. diuiſionem entis communiſſimè ſumpti non eſſe diuiſionem vniuoci in vniuocata, ſed æquiuoci analogi in æquiuocata analoga, vt ſcribunt Formaliſtæ, cum ipſorum magiſtro Syrecto tract. *Formalitatum, art.*1. *principali*, quia enti ſimpliciter, & enti ſecundum quid, nihil eſt commune vniuocum: ens autem reale eſt ens ſimpliciter, & ens rationis eſt ens ſecundum quid, ergo præfata diuiſio non eſt vniuoci in vniuocata. Deinde, ens præciſiſſimè captum vel eſt reale, vel rationis, quia inter hæc non intercipitur medium: non eſt autem ens reale, alioqui ens reale includeretur in ente rationis, eſſetque ens rationis formaliter ens reale, quod eſt abſurdum: nec ens rationis, ſecus ens reale foret ens rationis, quod eſt falſum: ens igitur reale & rationis non vniuocantur in conceptu entis præciſiſſimè capti, quidquid reclamet Bonet. *nuper alleg.* §. *Ens autem.* Partitio autem entis realis latè, & communiter capti, in Deum, & creaturam, in ſubſtantiam, & accidens, vtique eſt vniuoca, vt oſtendam in ſequenti lib. pariter & diſtributio ſubſtantiæ in materialem, & ſpiritualem, in tranſcendentalem, & prædicamentalem eſt vniuoca, quandoquidem de illis penes idem nomen, & rationem eſſentialem, & formalem prædicatur, in quibus ſita eſt vera, & genuina vniuocatio, vt abundè explicui *in Epit. dialect. lib.* 1. *quæſt.* 2. *art.* 5. *num.*17.

13. Not. 3. & recol. ex dictis. in Log *lib.*1. *quæſt.* 3. *art.*1. quid, & quotuplex ſit obiectum, & conditiones, quæ ad illud deſiderantur, ad hoc vt ſit totale, & adæquatum obiectum ſcientiæ, quæ circa ipſum verſatur, & occupatur: quæ omnia, & ſingula, cum ſedulò fuerint ibi examinata, & diſcuſſa, non ſunt iterum repetenda, ſed ibid. recognoſcenda, & in memoriam reuocanda, & hic applicanda.

14. Aſſertio prima, ens communiſſimè acceptum, vt complectitur cuncta entia realia, & rationis: atque entia per accidens, non eſt obiectum adæquatum Metaphyſicæ. Aſſertio eſt bipartita: prima pars deducitur ex Doct. *paſſu præmemorato*, & expreſsè 6. *Met. in expoſit. Text. propè finem*: & *ibid. quæſt.*3. contra Hurt. *cit* §. 51. Probatur primò ex Ariſt. qui ad finem 6. *Met.* excludit explicitè ens rationis a conſideratione Met. Ergo in Peripato, ens rationis non eſt obiectum partiale proprium Met. vt putat Hurt.

15. Dices, idem Ariſt. 4. *Met. T.*5. ſcribit, Dialecticam, & Met. verſari circa idem ens commune, non reale, ergo rationis, proindeque ens rationis includitur in obiecto Met. communiſſimo. Dico, eum interpretandum eſſe de Logica vtente, quæ diſputat de omni ente, veluti Met ſed diuerſo modo, nam illa diſſerit de ente diminuto, & ſecundum quid, ſecunda intentione induto: hæc verò contemplatur ens ſimpliciter, & reale. Quoniam verò tam latè patet ens 2. intentionis, quam ens reale, propterea dicitur vtraque meditari ens commune, vt rectè exponit Doct. *q.*3. *cit* §. *ſecundam veritatem.* Vide quæ dixi in Log. *lib.* 1. *q.* 3 *a.*5. vbi idem teſtimonium Philoſophi adduxi, & explicui, aliis locis eiuſdem Doctoris ſubtilis, ibi allegatis.

Secundò omnis ſcientia decerpit ſuam vnitatem, & ſpecificationem ab obiecto, circà quod laborat, quia ſcientiæ ſecantur, ſicuti res. 3. *anima T.*51. ens autem reale, & rationis nullam ſortiuntur vnitatem, niſi nominis, ergo ens rationis nequit eſſe obiectum partiale Met. Maior patet, minor eſt in promptu, quandoquidem ex ente reali, & rationis aliquod totum coaleſcere

non poteſt, nec integrari. Occurrit Hurt. cit. & dicit Met. non eſſe vnam, ſed multiplicem. Proptereà, in obiecto eius communiſſimo non requiritur vnitas vniuoca, quæ competat obiectis eius partialibus. Contrà, ſcientia eſt vna vnitate generis ſui ſubiecti: genus autem eſt vnum vnitate vniuoca, reſpectu ſuarum ſpecierum, ergo Met. quæ eſt de ente, quod eſt tranſcendens, eſt vna vnitate ſibi congrua, quæ eſt tranſcendentalis. Deinde, ſcientia, quæ extat de concluſione, cauſatur à præmiſſis, quæ ſunt eius principia, & cauſæ immediatæ, aut mediatæ, & medium eſt definitio ſubiecti, aut paſſionis: atque ſubiectum continet potentialiter, aut virtualiter, aut formaliter omnes veritates ſcientiæ, cuius eſt ſubiectum; vt probat Scot. *quæſt.* 3. *prol* §. *De ſecundo. B.* & abundè oſtendi *in Log. l.* 5. *quæſt.* 2. *art.* 8. Hæc autem, & conſimilia effeiri nequeunt de ente rationis, quod eſt ens diminutum, & ſecundum quid, pendens ab operatione intellectus duntaxat, ergo ens rationis immeritò ſtatuitur obiectum proprium partiale Met. quæ eſt vera, & propria ſcientia: Eò magis, ea omnia quæ mox recenſui de obiecto ſcientiæ, neceſſaria connexione coniunguntur, habitudinem mutuam, & vinculum indiſſolubile inter ſe ſortiuntur, vt liquet de corpore naturali, eius proprietatibus, & ſpeciebus eiuſdem, necnon de ſubſtantia, eius paſſionibus; & huiuſmodi, quæ cum ente rationis nulla prorſus affinitate, & coniunctione gaudent, ergo ens rationis non comprehenditur ſub obiecto communiſſimo Met.

Tertiò, ſcientia realis diſtinguitur à ſcientia rationali, vt patet ex lege bonæ diuiſionis, cuius membra neceſſe eſt, abinuicem diſtinguantur: Met. autem eſt ſcientia realis, vt patet ex trina diuiſione ſcientiæ realis ſpeculatiuæ, 6. *Met. T.* 2. *cap.* 1. Et quidem non alia de cauſa, quam quia eſt de obiecto reali, & ſcientia rationalis ſic denominatur, quia eſt de obiecto rationis, ergo Met. non habet ens rationis, vt obiectum proprium partiale, alioqui diceretur rationalis, ſicut vocatur realis, ſimulque foret realis, & rationalis, quod contradictionem inuoluit.

16. Obuiam fit Hurt. *vbi ſuprà*, & ait, non inconuenire, vnam, eamdemve ſcientiam agere de oppoſitis, cum extet adagium, oppoſitorum eadem eſt ratio, & lex, proindéque Met. diſſerere de ente reali, & rationis, veluti Logica ratiocinatur de ſyllogiſmo vero, & falſo, demonſtratiuo, & ſophiſtico. Phyſica, de forma, & priuatione eius. Medicina de ſanitate, & ægritudine: & Theologia de gratia, & peccato, de virtute, & vitio. Contrà, ens reale; & rationis propriè non ſunt oppoſita, ſed impropriè, & latè. Siquidem oppoſita ſunt quatuor, ex poſtprædicamentis, in quorum numero minimè inueniuntur entia reale, & rationis. Non enim ſunt oppoſita contraria, quorum vnum expellit aliud ab eodem ſubiecto, nec priuatiua, quorum vnum importat priuationem alterius: nec contradictoria, quorum vnum negat aliud; nec relatiua, quæ mutuò ſe reſpiciunt. Quæ autem adducuntur, & exemplificantur ab Hurt. ſunt oppoſita priuatiua, ergo dictus Auctor non ſatisfacit allatæ inſtantiæ, & argumento. Rurſus, non eſt neceſſe, ſi ſcientia tractat de vno oppoſito amplè ſumpto, agat de altero oppoſito. Nam Met. quidem diſſerit de ſubſtantia ſpirituali, puta Deo, & Angelo: non contemplatur tamen ſubſtantiam corpoream, & naturalem. Itemque Phyſica, quæ conſiderat ſubſtantiam corpoream, & naturalem, non meditatur ſubſtantiam incorpoream, & immaterialem.

17. Inſtabis, ens rationis eſt ſcibile, habens ſuo modo paſſiones, ergo pertinet ad aliquam ſcientiam, non ad aliam, niſi ad Met. quæ eſt ſcientia de ente, communis, & vniuerſalis, ergo ens rationis comprehenditur ſub obiecto Met. Satisfit, ſi dicatur; Grammaticam, Rhet. & Logicam tractare de ente rationis: Met. verò non per ſe, & directè, ſed per accidens, & reductiuè. Quod autem ſic tractatur à ſcientia, non ſtatuitur obiectum eius proprium partiale, vt putat Hurt. de ente rationis in Met. quod facit eius ſubiectum partiale. Sic negationes, priuationes, & huiuſmodi, quæ reducuntur ad ea, quorum ſunt negationes, & priuationes non conſtituunt vnum prædicamentum diſtinctum à denario numero prædicamentorum, vt ſuo loco aſſignaui: Pariter ens rationis, quod reducitur ad ens reale, vt ens ſecundum quid, ad ens ſimpliciter, non facit peculiare obiectum, ab eius obiecto, quod eſt ens reale, diſtinctum, quod eſt intentum, & propoſitum Hurt.

Vrgebis, ens abſtractiſſimè ſumptum poteſt eſſe obiectum intellectus, vt tradit Scot. *Quol.* 3. *iam cit. B.* Nihil autem poteſt eſſe intelligibile, quod non includat rationem entis ſic accepti, ergo huiuſmodi ens conſideratur à Met. Occurrendum eſt cum Gadio, & Lycb. *in com. eius loci*, ibi non eſſe ſermonem de obiecto motiuo intellectus, ſed terminatiuo, non quidem primario, ſed ſecundario, ex conſequenti, & quadam ſequela: quo pacto ens rationis continetur ſub ente communiſſimè ſumpto, quod directè, & per ſe non reſpicit Met. ſed indirectè, & reductiuè, eo modo, quo *ſuprà* explicitum fuit.

18. Secunda pars defenditur à Doct. 6. *Met. in exp. T.* 4. & *ibid q* 2. eſtque expreſſa mens Ariſt. *eo in loco*, & capitur de ente per accidens non fortuito; & caſuali, ſed aggregato ex multis entibus, veluti eſt Muſicus albus, & Muſicus ædificator. Probatur autem primò, ſcientia eſt de obiecto vno, 1. *poſt. T* 43. at ens per accidens non eſt vnum ens, ſed multiplex, vt oſtendunt exempla præallata: ergo cum Met. ſit ſcientia, non occupatur circa ens per accidens. Secundò, illud circa quod ſcientia laborat, habet paſſiones de ipſo demonſtrabiles, & ſcibiles, vt liquet de cunctis ſcientiarum obiectis: ens autem per accidens nullas participat paſſiones demonſtrabiles, ac ſcibiles, nec videtur vlla connexio neceſſaria, & naturalis vnius entis, cum alio, vt indicant præadducta exempla, & inductio Ariſt. in omnibus ſcientiis, tam practicis, quàm ſpeculatiuis. Ergo Met. non ſpeculatur ens per accidens.

19 Dices, Muſica eſt vera ſcientia, & tamen eſt de ente per accidens, puta de numero ſonoro. Itemque perſpectiua, quæ numeratur inter ſcientias, verſatur circa lineam viſualem, quæ eſt ens per accidens, ergo non obſtat, quin Met. ſpeculetur ens per accidens. Nego conſeq. ratio diſparitatis eſt, quia Met. eſt ſcientia diſparata; Muſica verò, & Perſpectiua ſunt ſcientiæ ſubalternæ, quarum obiecta contrahuntur per differentiam accidentalem, vt vbere declaraui in Log. *l.* 5. *q.* 4. *art.* 7. & apertè docet Viger. *q.* 5. *prol.*

20. Aſſert. 1. nec ſolus Deus, nec Deus vna cum intelligentiis eſt obiectum totale, & adæquatum Met. Hæc Aſſert. eſt bimembria, quam tuetur Doct. 1. *Met. quæſt.* 1. §. *Contrà iſtam poſitionem.* Et *quæſt.* 3. *prol.* §. *Ad argumentum* 2. *quæſt. T.* Prima pars ſuadetur primò, ſicut ſe habet potentia ad ſuum obiectum: ita ſe habet quoque habitus ad ſuum obiectum: vtrumque enim reſpicit ſuum adæquatum obiectum, circa quod occupatur; potentia autem ſortitur obiectum commune omnibus, quæ ipſa ſpectat, vt ſonus, qui eſt obiectum auditus competit omnibus, quæ percipiuntur ab ipſo auditu: ſapor, quæ percipiuntur à guſtu: odor, quæ attinguntur ab olfactu, & ſic de cæteris, ergo habitus ſiue intellectualis, ſiue moralis participat obiectum conueniens omnibus, quæ ab illo tractantur: Met. autem eſt vnus ex habitibus intellectualibus, cum ex dictis *in* 1. *q huius lib. art.* 1. ſit ſcientia, ergo habet obiectum commune, & vniuerſale cunctis, quæ in ipſa tractantur, cuiuſmodi non eſt ſolus Deus, qui non prædicatur de ente, ſubſtantia, accidente, & reliquis, quæ

contineniur

continentur in Met. proindéque non eſt decernendus obiectum eius primum, & adæquatum. 2. obiectum ſcientiæ adæquatum, tam late patet, quam ſcientia, proptereà dicitur adæquatum. quia non excedit ſcientiam, cuius eſt obiectum, nec exceditur à ſcientia: Met. autem magis extenditur, & latius funditur, quam Deus; contemplatur namque ens, quod communius, & vniuerſalius eſt Deo, ergo Deus non eſt totale eius obiectum. 3. Met. eſt ſcientia à priori, & per cauſam, vt ſuprà oſtendi, Dei autem nulla eſt cauſa, & medium à priori, per quod naturaliter demonſtretur: quod ſi ſit aliqua demonſtratio, eſt à poſteriori, & ab effectu, vt monſtraui *Tract. de Deo vno, diſp.* 1. *q.* 2. Ergo Deus non ſtatuitur obiectum adæquatum Met. Vnde in dictis Hutt. videtur implicatio in adiecto, cum *ſect.* 4. *diſp.* 1. *Met.* ponit Deũ obiectum adæquatum attributionis Met. & poſtmodum §. 102. ſubiicit, per obiectum adæquatum proprium, & attributionis, ſe intelligere obiectum principale ſic ab aliis vocatum. Etenim, vulgus Philoſophorũ obiectum adæquatum attributionis appellat obiectum totale, vltrà quod non extenditur ſcientia, cuius eſt obiectum totale, & per obiectum principale ſumit obiectum inadæquatum, & partiale, tametſi nobilius, & præſtantius: quo pacto ipſe Hutt. non diſſideret à communi placito Philoſophorum, qui communiter tenent Deum eſſe primũ, & nobiliſſimum conſideratum in Met. præſertim Scot. proximè a leg. Viger. Lich. & alij *ibid* à quibus non diſcrepant Thomiſt. Quod ſi ita eſt, vanus, & irritus videtur eſſe labor Hutt. & contentio de nomine, cum dicat, quod illi vocant principale, ego voco attributionis. Aliter tamen fortaſse ſentiunt, arbitrantes Deum non habere rationem veram, & formalem ſubiecti etiam partialis principalis, quoniam ei non adaptantur conditiones neceſſariæ requiſitæ ad tale obiectum præſertim, quia de ipſo non demonſtrantur paſſiones ſcibiles à priori, vt petit demonſtratio propter quid, vt generet ſcientiam propter quid, cuiuſmodi ſtatuitur Met ſedeſſe cauſam altiſſimam, & eminentiſſimam, vt indicat D. Th. 1. 2. *q* 66. *art.* 5. cit. ab eodem Hutt. & aperte docet Scot. 5 *Met. q* 1. §. *Ad alias authoritates*, his verbis. *Prima conſideratio eſt de entibus, inquantum attributis ad Deum, non vt ſubiectum, quia non poteſt habere conditiones ſubiecti ſcientia propter quid, ſed vt ad cauſam.* Idem tradit *in prologo paulò antè cit.* cui adhærent Antonius Andr. & alij Scotiſt. *ibid.* Itaque omnia, quæ aguntur in Met. attribuuntur Deo tanquam omnium cauſæ ſupremæ efficienti, & finali, & vt ſic ad ipſum diriguntur, ordinantur, & referuntur. Quodque aliud non probant argumenta, & teſtimonia, quæ adducit, & congerit idem Hutt. *vbi ſuprà*. Dicitur enim Met. Theologia, quia diſſerit de Deo, vt cauſa, non vt obiecto eius, veluti Phyſica appellatur naturalis, quia agit de natura, tametſi ipſa natura haud ſit obiectum eius, ſed principium, & cauſa eiuſdem, vt inſinuat Ariſt. 1. *Met. propè finem cap* 2. vbi, poſtquam Met. appellauit maximè diuinam, & maximè honorabilem, tum quia Deus eam in ſe habet, tum etiam quia eſt de Deo, qui omni honore, & laude eſt dignus. ſubiicit ipſum Deum omnium rerum eſſe cauſam, & principium.

21. Dices, nobiliſſima ſcientia eſt circa nobiliſſimum genus, 6. *Met. T* 2. & 1 *anima* 1. Met. autem eſt nobiliſſima ſcientia inter ſcientias ſpeculatiuas, & practicas. Ergo eius obiectum eſt Deus, qui nobilitate, & excellentia omnibus eminet. Dico cum Scot. *in prol. alleg* Deum non eſſe ſubiectum primum Met eſſe verò conſideratum in ea, nobiliſſimo modo, quo poteſt in aliqua ſcientia conſiderari, viribus naturæ adquiſita.

Accedit, ſi per impoſſibile non foret Deus, adhuc eſſet Met. quæ eſt ſcientia communis, & vniuerſalis de ente, aliiſque communibus, & tranſcendentibus, ergo eius obiectum adæquatum proprium non eſt Deus. Reſpondet Hutt. negando ſequelam ant. rationem reddit, quia Deus eſt cauſa omnium, ideóque allata eorum cauſa, auferuntur quoque ipſa omnia, quæ facta, & cauſata ſunt. Contra, ſcientia abſtrahit ab exiſtentia, éſtque de re in eſſe obiectiuo, vt de roſa non exiſtente, & potiſſimum Met. quæ eſt ſcientia abſtrahens ab omni materia. Deinde, ab inferiori ad ſuperius non valet conſeq. vt non eſt homo, ergo non eſt animal, quia poteſt eſſe Leo, aut quoddam aliud: pariter non ſequitur, non eſt Deus, ergo non eſt ens, quia ens præſcindit à Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente. Itaque, eſt ſophiſma conſequentis.

22. Secunda pars oſtenditur 1. vnius ſcientiæ vnum eſt obiectum, 1. *poſt. T* 43. Met. autem eſt vna ſcientia, à cæteris diſtincta, 6. *Met. T.* 2. Ergo vnum eſt eius ſubiectum: Deus autem, & intelligentiæ ſunt duo ſubiecta, ergo non ſunt Met. ſubiectum. Nec valet dicere, eſſe duo ſubiecta partialia vnum ſubiectum totale, & adæquatum conſtituentia, & integrantia, quandoquidem, hîc non inueſtigatur ſubiectum partiale, & inadæquatum, ſed ſubiectum totale, & adæquatum, quod negamus eſſe Deum, & intelligentias. Præſertim quia, ſi ex his, vt partialibus ſubiectis fiat ſubiectum totale, planè infertur, nec Deum, nec intelligentias eſſe ſubiectum huius ſcientiæ, ſed illud conflatum, & integratum ex illis. Veluti in Phyſ. nec materia, nec forma ſunt ſubiectum eius, ſed compoſitum ex materia, & forma, quod eſt corpus naturale. Pariter, *in lib. de anima*, eorum ſubiectum totale non eſt corpus, nec anima, ſed compoſitum ex vtroque, quod eſt corpus animatum. Secundò, eodem modo philoſophandum eſt de intelligentiis, ac de Deo, ſunt namque ſubſtantiæ abſtractæ, & ſeparatæ à materia, quæ noſcuntur à nobis à poſteriori dumtaxat: in præcedente autem parte huius aſſ. deciſum eſt Deum, nec totale, nec partiale conſtitui obiectum huius ſcientiæ: ergo idipſum ſtatuendum eſt de Angelis, qui à nobis cognoſcuntur eodem modo, quo Deus, nempe à poſteriori, & ab effectu: Met. autem eſt ſcientia à priori, immò ſcientiarum præſtantiſſima: Angeli ergo non ſunt eius obiectum.

23. Dices, Angeli ſunt ſcibiles ſcientia à priori, & propter quid; ſunt enim ſubſtantiæ immateriales, de quibus eſt ſcientia: at ſub aliam ſcientiam non cadunt, quàm ſub Met. ergo non ſunt expungendi ab huius obiecto. Dico quidem eſſe ſcibiles, ſed non ſenſuum miniſterio, & pro hoc ſtatu, niſi à poſteriori, & ab effectu, atque penes prædicata communia, & tranſcendentia, ratione quorum tractantur à Met. Poſſibilis autem eſt alia ſcientia peculiaris de illis, in alio ſtatu, vt ſcribunt Scot. & eius diſcipuli, loco præmemorato.

24. Inſtabis, Met. eſt ſapientia, quæ contemplatur altiſſimas cauſas, & prima principia, cuiuſmodi ſunt ſubſtantiæ abſtractæ, & ſeparatæ à materia ſenſibili, & intelligibili, ergo tales ſubſtantiæ, quæ à nobis dicuntur Angeli, ſunt obiectum primum Met. Dico cum Scot. *q.* 1. *prol.* §. *Contrà iſtam rationem*: præfatas ſubſtantias pertinere ad Met. penes conceptus communes, & tranſcendentes: non autem penes proprios, & peculiares, qui pro hoc ſtatu nos latent, ideóque non ſtatuuntur obiectum Met. ſed potiùs illud commune, quod participant, ex infrà dicendis.

25. Aſſ. 3. ſubſtantia vniuersè ſumpta non eſt ſubiectum primum, & adæquatum Met. Tradit Doct. 5. *Met. q.* 1. §. *ſed contrà prædicta inſtatur.* Probatur primò, obiectum ſcientiæ totale non eſt contractius, & anguſtius ſcientia, quæ circa ipſum laborat, ſed ei prorſus commenſuratum, vt non ſemel ſuprà inculcaui; ſubſtantia autem amplè capta limitatur, & preſſior eſt Met. quandoquidem hæc ſcientia nedum ſubſtantiam, verumetiam accidens, ens, paſſioneſque eius, tam reciprocas, quam disiunctas, aliaque communia, & vniuerſalia contemplatur, vt liquet in toto eius decurſu, igitur ſubſtantia præcisè, & abſtractè accepta non decernitur obiectum Met.

26. Dices, accidens reuocari ad ſubſtantiam, & cætera, quæ in iſta ſcientia tractantur, eſt eorum baſis, & fundamentum eorum omnium, igitur eſt eius ſubiectum primum & adæquatum. Dico quidem ſubſtantiam eſſe fulcimentum, & ſuſtentaculum cunctorum accidentium, & cauſam eorumdem: attamen ipſa accidentia ſunt entia diſtincta à ſubſtantia: ſufficienter quippè diuiditur ens in ſubſtantiam, & accidens: atque ſubſtantiæ vnum tantum extat prædicamentum: accidentium verò nouem referuntur prædicamenta. Quare licet hæc ad illam referantur, & abſque ea conſiſtere, & exiſtere naturaliter nequeant: nihilominùs ſunt diſtincta ſcibilia, & obiecta Met. partialia, licet minùs principalia: illa verò præſtantius, & principalius obiectum.

Secundò, ſi ſubſtantia conſtitueretur obiectum totale Met. ſub ſe contineret omnem ſubſtantiam, tam materialem, quam immaterialem, & vtrumque ſpecularetur, proindeque non diſtingueretur à Phyſ. quia participaret idem obiectum, puta ſubſtantiam materialem, & naturalem. Id autem pugnat Ariſt. 6. *Met. cap.* 1. ſcindenti ſcientiam in Phyſ. Met. & Mathem. ergo & iſtud. Sequela maioris oſtenditur. Quæ diſſerit de genere, vtique diſceptat de ſpeciebus eius, vt qui de animali ratiocinatur, quoque diſputat de homine, & reliquis ſpeciebus: Met. autem ageret de ſubſtantia incorporea, quæ eſt eius ſpecies, pariter conſideraret ſubſtantiam corpoream naturalem, quæ eſt eiuſdem altera ſpecies, ſicque confunderentur ſcientiæ ſpeculatiuæ.

Tertiò, ſi ſubſtantia foret obiectum Met. traderentur in ea paſſiones eius, vt poſtulat obiectum illud, quod ſcientia reſpicit: nullibi autem *in lib. Met.* aſſignantur paſſiones eius obiecti, niſi fortè 7. *Met. cap.* 1. *tit.* 4. vbi legitur, ſubſtantia & ratione, & cognitione, & tempore, & natura omnium primum eſt. Hæc autem non ſunt demonſtrabilia, nec ſcibilia, cum non ſortiantur medium, & cauſam, per quam demonſtrentur, & ſciantur, vt petit demonſtratio, & ſcientia, 1. *poſt. cap.* 2. *tit.* 5. Igitur ratio obiecti adæquati Met. ſubſtantiæ non eſt attribenda.

27. Dices, Ariſt. 4. *Met. tit.* 2. ſcribit ſubſtantiam eſſe primum ſubiectum huius diſciplinæ, ex quo alia pendent. Atque huius principia, & cauſas ſpectare ad Met. Deinceps *tit.* 4. ſubiicit, tot eſſe partes philoſophiæ, quot ſunt ſubſtantiæ. Inſuper 7. *huius operis tit.* 5. quærit cauſas, principia & proprietates ſubſtantiæ: ergo putat ſubſtantiam eſſe obiectum totale Met. ſatisfit, ſi dicatur, hæc, & conſimilia teſtimonia capienda eſſe de ſubiecto partiali principali: non verò de ſubiecto totali, & adæquato, *vt ibi exponit Scot.*

28. Aſſertio quarta, ens reale abſtractè ſumptum, vt ens, ſtatuitur obiectum totale, & adæquatum Metaphyſicæ. Ita Scot. cit. & 6. *Met. q.* 1. *& vlt.* eſtque expreſſa mens Ariſt. multis in locis, præſertim 6. *Met.* 1. his verbis. *De ente, vt ens eſt, ac quid eſt. & quæ ei inſunt, prout ens eſt, ſpeculari huius eſt*, puta Metaphyſicæ. Idem habetur 4. *eiuſdem operis, in initio t.* 1. *& T.* 1. *Eſt ſcientia quædam, quæ ſpeculatur ens, prout ens eſt, & quæ ei per ſe inſunt.* Hæc autem ſcientia eſt Met. vt patet apertè ex eius diſcurſu: igitur in ſchola Peripatetica, & communi, ens vt ens eſt obiectum primum, & adæquatum huius ſcientiæ. Probatur primò, idoneæ & congruæ conditiones obiecti primi, & adæquati cuiuſlibet ſcientiæ ſunt, vt de obiecto præcognoſcatur, an ſit, & quid ſit: vt de ipſo demonſtrentur paſſiones, & omnia, quæ in tali ſcientia tractantur, ad ipſum reducantur: ens autem, vt ens, eſt huiuſmodi, ergo eſt obiectum Met. totale, & adæquatum. Maior decerpitur ex 1. *poſt.* & ſæpe in ſuperioribus inculcatur. Minor eſt in confeſſo ex duobus textibus Ariſt. mox alleg. De ente quippè præſupponitur, & præcognoſcitur an ſit, & quid ſit, in Met. demonſtrantur eius paſſiones, quæ ſunt, vnum, verum, bonum, & huiuſmodi. Atque ad ipſum ens omnia, quæ aguntur in Met. reuocantur, vel vt principia, vel vt partes, vel vt cauſæ, vel per ſe, vel per accidens, vel alioquouis modo, vt euidens eſt ſpeculanti.

29. Dices, ſi dentur paſſiones entis, vel ſunt entia, vel nihil, quia inter ens, & nihil non intercipitur medium. Nequeunt autem eſſe nihil, propterea quod nihil nullius eſt paſſio: nec entia, alioqui idem foret paſſio ſui ipſius, quod repugnat: ens quippe foret cauſa entis, & prædicaretur in quid de ſuis paſſionibus, quod non recipitur in ſchola Scoti. Dico paſſiones entis non eſſe entia formaliter, & quidditatiue, ſed eſſe aliquitates entis. Ideoque ponuntur in definitione entis, vt additum.

30. Inſtabis, huiuſmodi paſſiones aut ſunt intra eſſentiam entis, aut extra eius eſſentiam. Si primum, ergo prædicantur in quid de ente, ſuntque de eſſentia, & quidditate eius. Si ſecundum, ergo ſunt accidentia, quia adueniunt enti, veluti accidentia, ſubiecto; atque ita diſtinguuntur ab eo realiter, veluti accidentia realiter diſſident a ſubiecto, cuius ſunt accidentia. Dico, eſſe extra eſſentiam entis, & differre ab eo, non quidem realiter, ſed formaliter, quod in ſubſequenti libro decidendum eſt.

Secundò, ens communiter ſumptum eſt ſcibile, quia eſt demonſtrabile per ſuas paſſiones, vt mox dicebam: ab alia autem ſcientia non eſt ſcibile, quam à Met. Ergo eſt huius ſubiectum proprium adæquatum. Maior patet. Minor eſt in promptu. Siquidem Met. ſecundum ſuam nomenclaturam eſt tranſcendens ſcientia, quia verſatur circa ens & cætera tranſcendentia. Atque, ſi foret alia ſcientia de ente, inſufficiens foret trina diuiſio ſcientiæ ſpeculatiuæ tradita ab Ariſt. 6. *Met tit.* 2. Deindè, Met. non eſſet prima philoſophia, ſed illa, quæ reſpiceret ens, veluti ſubiungit Philoſophus *ibid. tit.* 3. inquiens, ſi non eſſet alia ſcientia, præter phyſicam, quæ contemplaretur ens, vt ens, ipſa phyſica eſſet prima ſcientia, & prima philoſophia: pro abſurdo autem habet Ariſt. Phyſicam eſſe primam ſcientiam, ergo admittenda eſt Met. quæ eſt prima, & vniuerſalis ſcientia contemplans pro ſuo obiecto adæquato ens, vt ens. Præterea, 1. *Met. cap.* 2. Met. perhibetur ſapientia, cuius munus eſt omnia ſcire, & peruestigare: ſapienſque dicitur omniſcius non in ſingulari, & in particulari: ſed in communi, & in vniuerſali, cum omnibus emineat, & præſideat: ergo ad eam pertinet contemplatio, & conſideratio entis, cæterorumque tranſcendentium. Inſuper, maximæ ſcientiæ, maximum debetur obiectum, quia inter illam, & hoc extat debita commenſuratio, & adæquatio: Met. autem eſt maxima ſcientia, honorabiliſſima, & eminentiſſima, & ſcientiarum princeps: ergo ei congruit obiectum eminentiſſimum, cuiuſmodi eſt ens, quo nihil prius, & eminentius à ſenſibus remotiſſimum, ſimpliciter ſimplex, & in aliud irreſolubile.

31. Oppones primò, ſcientia nobiliſſima, & præſtantiſſima ſortitur obiectum nobiliſſimum, & præſtantiſſimum: ens autem eſt ignobiliſſimum, & imperfectiſſimum, & Met. eſt ſcientia excellentiſſima, omniumque ſuprema, ergo huius obiectum non eſt ens. Reſpondeo non eſſe neceſſe, præfatæ ſcientiæ obiectum totale ſit excellentiſſimum, & digniſſimum, ſed ſufficere obiectum partiale eſſe nobiliſſimum, aut eius conſiderationem eſſe præſtantiſſimum, & ab ea nobiliſſimo modo conſiderari, vt ex Scoto, tradit Viger. §. *Ad* 1. *arg. ſecundæ q. in com. q.* 3. *prol.* Sic Deus, & Angeli conſiderantur in Met. nobiliſſimo modo, ratione cuius Met. dicitur nobiliſſima, & præſtantiſſima. Idque olfacit Ariſt. 1. *animæ primo*, & 6. *Met. ſumma* 1. *in calce tit.* 2. inquiens, honorabiliſſimam ſcientiam eſſe circa honorabiliſſimum genus.

32. Oppones ſecundò, à quo ſcientia diſtinguitur,

eſt

eſt eius obiectum, vt patet 3. *anima T.* 38. Met. autem diſtinguitur ab aliis ſcientiis, penes abſtractionem, & ſeparationem a materia ſenſibili, & intelligibili, vt liquet *paſſu nunc alleg.* Ergo ſubiectum eius non eſt ens. Concedo ma ad min. dico abſtractionem à materia eſſe aliquam diſtinctionem: verùm eſſentialem diſtinctionem & totalem deſumi ab ente eiur totali, & adæquato obiecto, vt inſinuat Philoſophus cit. *in fine T.* 3. aſſignans eius obiectum formale totale ens, vt ens.

33. Opponea tertiò. obiectum adæquatum ſcientiæ habet principia, & paſſiones de ipſo demonſtrabiles, & ſcibiles, 1. *poſt c.* 2. *T.* 5 Ens autem vniuerſè, & præciſè acceptum non habet principia, cum ſit irreſolubile in aliud, & ſimpliciter ſimplex, non habens aliquid ſuprà ſe, ſecus non eſſet abſolutè primum dareturque prius priore, quod repugnat: ergo ens ſic ſumptum non eſt obiectum Met. adæquatum Concedo ma. diſtinguo min. de principiia conſtitutiuis ſui ipſius, ex quibus conſtituatur, & integretur, concedo: de principiis emanatiuis, & originatiuis ſuarum paſſionum, nego. Siquidem paſſiones reciprocæ, & diſiunctæ ab ipſo promanant, & egrediuntur, veluti ab homine riſibilitas, & à leone rugibilitar, vt magis conſtabit in ſubſequente lib.

34. Oppones quartò, ſi obiectum totale foret ens, vt ſic. beatitodo noſtra ſita eſſet in ſpeculatione entis, quæ pertinet ad ſapientem, cuius officium eſt omnia ſciſe, cunctiſque præcipere. Id autem pugnat Ariſt. collocanti felicitatem noſtram in contemplatione ſubſtantiarum abſtractarum, 10. *Eth. c. vlt.* Ergo ens non eſt Met. obiectum decernendum. Nego ſequelam ma. Aliud quippè eſt ens eſſe obiectum Met. Aliud verò eſſe obiectum felicitatis. Hæc enim duo ſe inuicem non inferunt, cum ſint diſparata. Maximè quia vera felicitas conſiſtit in viſione, & fruitione Dei.

Articvlvs II.

An Metaphyſica ſpeculetur omnes quidditates rerum.

35. TRes nanciſcor *in hoc art.* dicendi modos, quorum duo referuntur, & refelluntur à Scot. 1. *Met. q.* 9. & Antonio Andrea, *ibid.* primus eſt quorumdam exiſtimantium, ad Met. pertinere ſpeculationem omnium naturarum quidditatum, tam in vniuerſali, quàm in particulari, tametſi non penes rationes omnes ipſis accidentes, quæ aliis ſcientiis competunt. Secundus eſt aliorum opinantium, nedum Met. conſiderare omnes quidditates tam communes, quàm ſingulares: verumetiam accidentia earumdem quidditatum. Fauent, qui ſentiunt vnam eſſe tantum ſcientiam de omnibus rebus, partitam verò in diuerſas ſcientias, vſu, & commoditate diſcentium, & ſtudentium, quorum memini in Log. *lib.* 5. *quæſt.* 4. *art* 6. Tertius eſt, quem ſequuntur, & amplectuntur præfati noſtri Doctores cit. & cæteri extra noſtram ſcholam, inter quos eſt Hurt. *diſp.* 1. *Met. ſect.* 5. & ex parte Suarez *ibid. ſect.* 2. & Fonſ. 1. *Met. cap.* 2 *q.* 1. *ſect.* 2. affirmantes Met tantum ſpeculari omnes quidditates in communi, & in ratione entis.

Not. & recol. ex dictis, ſcientiarum diſtinctionem peti ex diſtinctis obiectis, circa quæ occupantur. Iuxta illud crebrò decantatum 3. *anima tit.* 38. *Scientiæ ſecantur, ſicut res*: proindeque ex rerum diſtinctione, ac diuerſitate depromitur diſtinctio, & diuerſitas ſcientiarum, vt præſtat Ariſt. 6. *Met. tit.* 1. abſtrahens, & diuidens ſcientiam ſpeculatiuam in tres, puta Mat. Phyſ. & Met. penes tres diſtinctas abſtractiones, & trina obiecta ſpeculabilia, & ibi concludit Met. eſſe ſcientiam communem, & vniuerſalem, contemplantem ens, vt ens, tanquam ipſius obiectum primum, & adæquatum. Deinde, animaduerte, per quidditates rerum nos intelligere naturas, & eſſentias earumdem, ſiue illæ ſint ſubſtantiæ, ſiue accidentia. Nam vnumquodque ens ſiue ſubſtantiale, ſiue accidentale ſortitur ſuam naturam, & eſſentiam, quæ per definitionem, vel deſcriptionem exprimitur & manifeſtatur: tametſi potiſſimum quidditas dicatur de ſubſtantia, & nonnunquam ſubſtantia accipiatur pro natura, & quidditate cuiuſcumque rei tam ſubſtantiæ, quam accidentis, vt vſurpat D. Auguſt. *in exp. Pſal.* 68. *enarratione* 1. *partis*, inquiens, *Naturæ ipſa, ſubſtantia dicuntur.* Et ante Ariſt. in definitione vniuocorum his verbis: vniuoca ſunt, quorum nomen eſt commune, & ratio ſubſtantiæ ſecundum illud nomen eſt eadem.

36. Aſſertio prima, Metaphyſica non reſpicit omnes quidditates communes, & ſpeciales rerum, præter accidentia earum, quæ pertinent ad alias ſcientias: nec conſiderat eaſdemmet quidditates, vnà cum ipſarum accidentibus. Hæc aſſert. duas continet partes traditas à Scot *in initio huius art. alleg.* Prima pars probatur primò ex Ariſt. 1. *Met. ſum.* 1. *cap.* 2. dicente ſapientem omnia maximè ſciſe, vt contingit, ſupple, in vniuerſali, & non in particulari, interprete Scot. *ibi, & q* 1. *prol.* §. *Tertiò arguitur ſub F.* ſapiens autem ab eodem Philoſopho *ibid.* dicitur Metaphyſicus, & ſapientia, Metaphyſica, ergo ſecundum Ariſt. Metaphyſica non contemplatur quidditates in particulari, ſed in vniuerſali. Huic conſonat verſio Cardinalis Beſſarionis dicentis, *Opinamur ſapientem maximè omnia, vt poſſibile eſt, ſcire, non habentem ſingulariter eorum ſcientiam.* Videlicet non callentem ſpeciales eorum naturas, & quidditates. Quod magis declaratur per ea, quæ paulo poſt ſubiiciuntur. *Qui nouit vniuerſalia, nouit aliqualiter omnia ſubiecta* Præfatus Cardinalis tranſfert. *Qui maximè vniuerſalem ſcientiam habet, neceſſe eſt ineſſe. Hic enim quodammodo omnia ſubiecta ſcit.* Si ergo Met. aliqualiter, & quodammodò ſubiecta nouit & ſcit: ergo non attingit proprias, & ſpeciales rationes, & quidditates rerum *Et* 4. *eiuſdem operis, tit.* 1. Et ſcientia quædam, quæ ſpeculatur ens, prout ens eſt, & quæ ei per ſe inſunt. Hæc autem nulli earum, quæ in parte dicuntur, eadem eſt. Nullæ namque cæterarum vniuerſaliter de ente, prout ens eſt, conſiderant: ſed eius aliquam partem abſcindentes, quod ei accidit, ſpeculantur, vt Mathematicæ ſcientiæ. Ex hoc textu palam fit, Met. non egredi extrà limites ſui obiecti adæquati, quod eſt ens, vt ens, nec conſiderare peculiares gradus, & rationes proprias reliquarum ſcientiarum, ſed vnamquamque laborare circa ſuum obiectum, quod ei conſiderandum contingit. Idem legitur 6. *Met propè initium tit* 1. *ſum.* 1.

37. Dices 4. *Met in fine tit* 6. habetur, Met. ſpeculari ens, inquantum ens, & ſpecies eius, & ſpecies ſpecierum Atque vnius, & eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare totum, & partes eius, genus, & ſpecies eius. Ergo cum Met. contempletur rationes entis communes, & generales, vtique contemplatur eiuſdem gradus ſpeciales, & quidditates proprias cuiuſcumque rei, & naturæ Dico cum Scot. *ibi in exp. T* Metaphyſicam quidem ſpeculari ens & eius paſſiones proprias, & ſpeciales competentes ipſi enti, vt ens eſt: ſpecies verò ſpecierum, id eſt partes ſubiectiuæ entis penes rationes ſpeciales ſpectant ad ſcientias particulares, cuiuſmodi eſt Phyſica, & Mathematica.

38. Inſtabis, 6. *Met. c.* 1. Met. ſpeculatur quod quid eſt, ſeu naturas, & quidditates rerum Et 4. *eiuſdem operis, tit.* 5. ad Met. pertinet ſpeculatio omnium graduum, etiam indiuidualium, vt ſi idem eſt Socrates, & Socrates ſedens? ſi vnum vni contrarium? aut quid eſt contrariū aut quoties dicitur? Dico, ſolam Met. agere de quidditatibus rerum in communi, & in vniuerſali: non autem in ſpeciali, & in particulari Ad id quod ſubiicitur, dico quidem Met. diiudicare, quod eſt idem, aut diuerſum, quod eſt vni contrarium, aut non, & conſimilia,

quia hæc continentur intrà terminos Met. ſunt enim communes affectiones rerum materialium, & immaterialium, de quibus diſſerit Ariſt. 5. *Met. cap.* 9. *&* 10. Non tamen perſcrutatur earum ſpeciales naturas, & quidditates, & gradus indiuiduales, cum ſingularium non ſit ſcientia, 3. *Met in fine*, nec definitio, nec demonſtratio, 7. *eiuſdem operis. cap.* 17. *tit.* 53. Secundò, obiectum adæquatum ſcientiæ nec excedit ſcientiam, nec exceditur à ſcientia, vt patet ex notione nominis: ens autem, vt ens eſt obiectum adæquatum Met. vt oſtendi in præcedente art. Ergò Met. non diffunditur, nec extenditur, niſi ad ens, vt ens, atque non diuagatur, per rationes ſpeciales obiectorum cæterarum.

39. Dices ſcientiarum Met. eſt ſcientia communis, & vniuerſalis, 6. *Met. T.* 3. communitate & vniuerſalitate ſui obiecti, quod eſt ens, eius autem imbibitur, & immiſcetur per omnia obiecta aliarũ doctrinarum, & facultatum. Vnde Ariſt. 4 *Met. T.* 5. ſcribit, Philoſophum, id eſt Met. poſſe de omnibus ſpeculari Et paulo poſt, Met & Dia. de omnibus diſputare. Atque ens commune omnibus eſſe: igitur Met. per obiecta propria reliquarum ſcientiarum peruadit, & pertranſit. Dico Met. appellari communem, & vniuerſalem, non quia contempletur cuncta aliarum ſcientiarum obiecta, ſed quia reſpicit ens, quod eſt commune, & tranſcendens, primaque principia, & primas cauſas, perſcrutatur in communi, & vniuerſali: deque his hoc modo ſpeculari, ac diſputare. Ita interpretandus eſt Ariſt. *paſſu memorato.* Tertiò, communes paſſiones emanant a communi ſubiecto, quod eſt ens, ſuntque demonſtrabiles, deque ipſo ſcibiles, & non de ſubiecto ſpeciali, & quolibet alio particulari, à quo pariter prodeunt ſpeciales paſſiones de ipſo tantum ſubiecto demonſtrabiles & ſcibiles, vt mobilitas de corpore naturali, & ſic de cæteris, ergo Met. continetur tantum intrà ens, eiuſque proprietates, prima principia, & ſi quæ ſunt alia tranſcendentia, & communia.

40. Dices, qui agit de ſuperiore, vtique agit de inferiore: pariter, qui diſſerit de toto, quoque de eius partibus; & qui de genere, ſimiliter de ſpeciebus, vt phyſica tractat de corpore naturali, quod eſt totum, de materia, & forma, quæ ſunt eius partes, de corpore animato, & inanimato, quæ ſunt eius ſpecies: Met autem ſpeculatur ens, ergo & partes eius ſubiectiuas, quæ ſunt obiecta cæterarum ſcientiarum, quæ omnia ſub ente comprehenduntur: atque ita attingit ſpeciales, & proprias rationes earum. Dico, id omne verum eſſe modo ſibi congruente & conueniente. Cùm autem Met. tantùm competat, ea omnia contemplari, penes rationes communes, & tranſcendentales, conſequenter non reſpicit rationes eorum proprias, & ſpeciales, eorumdem gradus, ſed relinquit eos conſiderandos à reliquis ſcientiis, vtpote qui eis competunt, atque ab illis ſpecificantur, conſtituuntur, & diſtinguuntur. Vnde Met. non meditatur corpus animatum: aut inanimatum, nec corpus ſanabile, nec numerum ſonorum, aut alia ſpectantia ad alias ſcientias, ſed manet intra limites ſui obiecti primi, & adæquati, vt bene proſequitur Doct *quæſt.* 1. *prol.* §. *Tertiò arguitur. Sub E.* Quartò obiectum ſcientiæ formaliter, aut virtualiter continet omnes veritates demonſtrabiles, & ſcibiles de ipſo, vt oſtendit Doct. nunc cit. §. *Arguitur.* ens autem nec formaliter, nec virtualiter comprehendit veritates demonſtrabiles, & ſcibiles de obiectis propriis aliarum ſcientiarum, vt de Deo. vt Deus eſt, qui eſt obiectum Theologiæ in ſe, non continet veritates, putà Deus eſt vnus, & trinus. Deitas eſt communicabilis tribus Perſonis diuinis, & id genus alia. Itemque, de ſubſtantia immateriali, & incorporea ſolùm habet conceptus communes, & generales ſpectantes ad ipſam Met. proprij verò, & ſpeciales de ea, nos latent, etſi nobis innoteſcerent, facerent propriam ſcientiam ab aliis diſtinctam. Vt enim de ſubſtantia corporea naturali extat ſcientia propria, quæ dicitur phyſica: pariter de ſubſtantia incorporea, & immateriali extat alia ſcientia, cum habeat paſſiones ſcibiles, ſicut illa. Idem dicito de obiectis cæterarum diſciplinarum, quæ cum ſortiantur proprias paſſiones, & media demonſtrabilia, conſequenter à Met. nec perueſtigantur, nec perluſtrantur, niſi in communi.

41. Secunda pars ſuadetur primò, reliquæ ſcientiæ præcipuæ ſpeculantur potiſſimum obiecta ſubſtantialia, vt phyſica ſubſtantiam corpoream naturalem, Math. ſubſtantiam quantam, ergo aliæ ſcientiæ a Met. non reſpiciunt accidentia naturarum, & quidditatum duntaxat. Secundò, quidditas, eiuſque accidens conſtant vnum per accidens, de quo non eſt ſcientia, 6. *Met. T.* 4. Accidentia autem nequeunt eſſe abſque ſubiecto, in quo inhærent: ſubiectum verò, eiuſque accidens faciunt vnum per accidens, quod excluditur à ſcientia; vnde rectè monet Antonius Andreas vbi ſuprà, cauendos eſſe illos, qui conſtituunt ſubiectum phyſicæ ens mobile, ſiue corpus mobile, propterea quod mobilitas eſt accidens, quæ vna cum ſubiecto facit vnum per accidens, quod nequit eſſe obiectum phyſ. aut alterius ſcientiæ.

42. Dices, perſpectiua eſt ſcientia, cuius obiectum eſt linea viſualis, quæ eſt ens per accidens. Item Muſica refertur inter ſcientias, cuius obiectum eſt numerus ſonorus, qui eſt ens per accidens: ergo quamuis reliquæ ſcientiæ ſpectent rationes accidentales quidditatum, & naturarum rerum: non ob id à numero verarum ſcientiarum ſunt remouendæ. Dico eas eſſe ſcientias ſubalternatas, quarum obiecta eſſe entia per accidens, non inficiamur: in præſentia verò ſermo eſt de ſcientiis diſparatis, vti eſt Met. & reliquæ ſcientiæ ſpeculatiuæ, quæ adinuicem non ſubalternantur, quarumvè obiecta ſunt entia per ſe, vt tangit Doct *quæſt.* 1. *prol.* §. *contra iſtas poſitiones* Tertiò, de ente per accidens non præſupponitur an ſit, & quid ſit, nec ſunt paſſiones de ipſo ſcibiles, cum nullas habeat proprias, ergo huiuſmodi ens non cadit ſub ſcientiam, maximè primam, & diſparatam, de qua nunc loquimur.

43 Aſſertio ſecunda, Metaphyſica contemplatur omnes quidditates rerum in communi, & in ratione entis duntaxat. Eſt communis Ariſt. Scot. & aliis præcit. & ſequitur *ex ſuperiore aſſert.* Suadetur primò, ex decurſu eorum, quæ in Met. tractantur, nempe prima principia, & cauſæ, ens, eiuſque paſſiones, tam reciprocæ, quam diſiunctæ, vniuerſalia, prædicaments, intelligentiæ, & Deus, & ſi quæ ſunt alia communia, & tranſcendentia contenta in 12. lib. Met. Ariſt. Scot. Antonij Andreas, Bonet. Alenſ. & aliorum, qui de hac ſcientia ſcripſerunt: igitur Met. non tranſilit limites quidditatum communium & tranſcendentium.

44. Dices in Met. diſputari de materia, & forma, quæ ſunt partes eſſentiales compoſiti phyſici, vt patet 7. *Met. cap.* 1. Itemque de quatuor cauſarum generibus 9. *Met. cap.* 1. quæ pertractantur. 2. *Phyſ.* Atque de principiis, 1. *Met. ſumma* 2. *cap.* 5. *& alibi*, de quibus fusè 1. *Phyſ.* De Deo, 12. Met. de quo ſub nomine 1. motoris, 8. *Phyſ.* deinceps ad finem 12. *Met.* iuxta numerum cælorum mobilium ſtatuitur numerus intelligentiarum: cæli autem ſunt phyſicæ conſiderationis. Omitto reliqua, quæ de Mathematicis diſciplinis, de Dialectica, aliiſque ſcientiis non raro in eodem opere Met perleguntur: igitur Met. diuagatur per propria obiecta ſingularum doctrinarum. Dico, præfata omnia diuerſimodè conſiderari ab hac ſcientia, & ab aliis. Siquidem hæc contemplatur illa in communi, & ſub ratione entis: illæ verò ratione propria, & ſpeciali. Ideò inſtantia nullius eſt ponderis. Maximè quia omnulla indirectè, bitet, & per accidens ibi memorantur, Secundò, vnaquæque ſcientia non tranſ-

gredatur

greditur terminos ſui obiecti totalis, & adæquati, ſecùs foret magna confuſio ſcientiarum. Met. autem ſortitur ſuum obiectum primum, & adæquatum, quod ex dictis eſt ens, vt ens: ergo ſolum ens, vt ens, & quæ ipſi, vt ſic conueniunt, ſpeculatur dumtaxat. Hinc Ariſt 6. *Met. cap.*1. recenſens ſcientias ſpeculatiuas, eis attribuit ſua obiecta adæquata & quidem *in fine eius cap T.*3. conceptis verbis aſſignat obiectum adæquatum Met. inquiens. *De ente, prout ens eſt, ac quid eſt, & quæ ei inſunt, prout ens eſt, ſpeculari, huius eſt.* Idem ſcribit alibi paſſim.

45. Dices cum Suarez *cit. num.*11. *aſſert.* 1. Met. deſcendere ad inferiora nonnulla contemplanda, penes eorum proprias, & ſpeciales rationes. A quo non videtur diſtare Fonſ. *concl.* 2. *&* 3. affirmans, quidditates, & eſſentias, quæ à materia præſcindunt, & multas, quæ etiam materiam includunt Met. reſpicere, & conſiderare. Contra. Nam, præterquamquod dictus Suarez ſibi pugnat aſſignans cum communi ſententia, obiectum totale Met. ens vt ens, & impugnans priorem ſententiam affirmantem Met. ſe extendere ad quidditates peculiares, & naturas rerum ſpeciales, nunc ipſemet Suarez fatetur Met. diffundi, nedum ad communes, verumetiam ad inferiores, & proprias rerum rationes. Quo poſito, ens præciſè ſumptum non eſt huius ſcientiæ obiectum adæquatum, quia ad inferiora ſe extendit, & peculiares rationes rerum ſpeculatur, quod eſt tranſgredi limites ſuos Si enim Met. non ſolum reſpicit corpus, vt eſt ens: ſed etiam eius propriam rationem corporis, ergo ſpeculatur corpus, prout eſt corpus, quia corpus per rationem corporeitatis, quæ eſt eius differentia eſſentialis, conſtituitur in eſſe corporis: corpus autem pertinet ad phyſicam, ergo ſi Met. deſcendit ad peculiares rationes rerum, tranſilit ſuos limites. Nec præſtat dicere cum eodem Suarez non omnes, ſed aliquas quidditates ſpeciales ſpectari à Met. quarum eadem eſt abſtractio cum communibus, & quæ neceſſariò inter ſe connectũtur. Siquidem eadẽ, aut diuerſa abſtractio nec ampliat, nec coarctat obiectũ ſcientiæ, ſed amplior, aut minor quidditas rerum. Vnde ſi phyſica aliquid extra corpus naturale reſpiceret, exiret extra terminos ſui obiecti, tametſi eadem abſtractione abſtraheretur, cum ſcientia non ab abſtractione, ſed ab obiecto ſpecificetur. Ergo ſi per Suarez Met. præter ens vt ſic, reſpicit alia obiecta inferiora, egreditur extra terminos ſui obiecti adæquati. Quod autem addit de nexu neceſſario inter eas quidditates ſpeciales, non facit ad rem, quandoquidem cuncta inferiora neceſſariò coniunguntur cum prædicatis ſuperioribus: vnde rectè arguitur ab inferiori ad ſuperius, quia prædicata ſuperiora ſunt de eſſentia inferiorum, nullas ergo quidditates inferiores, nullaſque rationes rerum peculiares Met. contemplatur. Quod autem ſubnectit idem author, cum Fonſ. Metaphyſicam contemplari proprias, & ſpeciales rationes ſubſtantiarum abſtractarum, falſum eſt, quia propriæ, & peculiares earum naturæ, & quidditates nos latent, vt iidem Authores, ingenuè fatentur: & ſi nobis innoteſcerent, de eis eſſet peculiaris ſcientia, vt bene vidit Scot. cit. *q.*9. *primi Met.* Nam, ſi de ſubſtantia corporea, & materiali, habetur propria ſcientia, pariter, & indubiè de ſubſtantia incorporea, & immateriali datetur alia ſcientia, cum vtrobique æqua ſit ratio, forentque paſſiones de ipſa demonſtrabiles, & ſcibiles. Dicere autem has pertinere ad Met. & non alias de ſubſtantia corporea, vanum eſt, & abſque vllo fundamento, & ratione. Nec minus irrita, & imaginaria videtur diſtinctio allata à Fonſ. *vbi ſuprà*, in Metaphyſicum, vt artificem communem, & artificem particularem. Etenim Metaphyſicus eſt vnus prorſus indiſtinctus ſicut Metaphyſica eſt vna omninò indiſtincta in ſe, & diſtincta à qualibet alia ſcientia, vnitate ſui obiecti formalis, & adæquati, quod non diuiditur in commune, & particulare, cum ſit irreſolubile in alia ſuperiora, quia eſt ſimpliciter ſimplex, & commune cunctis inferioribus, communitate non applicationis, vt eſt obiectum Logicæ, nec conſiderationis, quia non conſiderat ipſa inferiora, penes propria, & ſpeciales gradus, ſed communitate prædicationis, quia prædicatur de omnibus ſub ipſo contentis. Deinde non eſt munus Metaphyſici, perquirendi propria obiecta cæterarum ſcientiarum, ea diſtinguendi, deque iis iudicium ferendi, ſed pertinet ad intellectum, vt eſt omnium communis, & generalis index, cum ipſa Met. tam ſit ſui gratia, & in ſola contemplatione ſui obiecti maneat. Quod ſi aliqua ſcientia particularis indigens probatione ſuorum principiorum, probat, & confirmat ea, per prima principia Met quæ ſunt communiſſima, certiſſima, & euidentiſſima, vt, *Quodlibet eſt, vel non eſt: Impoſſibile eſt de eodem ſimul affirmare, vel negare.* Manet ergo Met. intra limites ſui obiecti formalis, & adæquati; ideò recipienda non eſt præmiſſa diſtinctio, in artificem communem, & particularem; vtpotè fictitia, & arenoſo fulta fundamento, excogitata, non ad diluenda, ſed ad fugienda argumenta oppoſita, quæ mihi videntur firmiſſima, & validiſſima. Rurſus ſi admittatur dicta diſtinctio, ſupernacaneæ forent aliæ ſcientiæ. Nam, Metaphyſicus vt artifex particularis, ea quæ ſunt ſui obiecti peruеſtigat, & perluſtrat: vt verò artifex communis peruadit, & perquirit, quæ ſpectant ad alias ſcientias: cum ergo Met. omnia præſtet, cæteræ ſcientiæ ſuperfluunt: hique Authores incidunt in incommoda, & abſurda, in quæ labuntur, qui parti affirmatiuæ huius art. ſuffragantur. Inſuper, Met. poſterior eſt inuentione, cæteris diſciplinis, vt non negant iſti. Iam igitur illæ ſcientiæ gaudebant ſuis obiectis propriis, & ſpecialibus, quæ ab eis non ſuſtulit Met. poſtmodum excogitata, cum ergo nihil ſubtraxerit, ſed ſolùm, quod ſuum eſt teneat, & poſſideat, firmiter, & conſequenter aſtruendum eſt, ad aliena non deſcendere, nec reliquas ſcientias ſuis bonis, ſeu obiectis propriis expoliare, ſed potiùs ſuperueſtire, probatione, & confirmatione ſuorum principiorum, eo modo, quo ſuprà explanatum eſt.

46. Oppones primò, Metaphyſica dicitur Dea ſcientiarum, qua Deus maximè pollet: Ergo ſicut Deus omnia intelligit, & videt, nedum communia, verumetiam ſpecialia: ita Met. reſpicit omnia, tam tranſcendentia, quam non tranſcendentia, tam vniuerſalia, quam particularia. Concedo ant. ad conſeq. dico ſimilitudinem ſitam eſſe tantum in eo, quod ſicut Deus præſtat, & eminet omnibus rebus, dignitate, & perfectione: ſic Met. omnium ſcientiarum eſt præſtantiſſima, & excellentiſſima, in reliquis verò eſt diſſimilitudo, & diſparitas, quia Deus intuetur omnia, etiam profunda abyſſi: Met. verò tantùm tranſcendentia reſpicit.

47. Oppones ſecundò, ſi Met. ſolùm ſpecularetur ens, & reliqua communia, & tranſcendentia, foret imperfectiſſima, & ignobiliſſima cæterarum ſcientiarum, quia ens eſt omnium ignobiliſſimum, & imperfectiſſimum, ergo non ſolum communia, verumetiam propria, & ſpecialia reliquarum ſcientiarum obiecta Met. contemplatur. Dico Met. eſſe nobiliſſimam, & præſtantiſſimam, proptereaquod eſt de nobiliſſimo conſiderato, quod eſt Deus; atque verſatur circa prima principia & altiſſimas cauſas, vt ex Ariſt. & Scot. paolo ante monebam.

48. Oppones tertiò, obiectum Met. perinde eſt ac obiectum intellectus, vt ſignificat Scot. *Quol.* 3. *art.* 1. Intellectus autem ſpectat cuncta entia, communia, & particularia, ergo idipſum affirmandum eſt de Met. Conf. ſenſus ſuperior, putà phantaſia percipit proprium ſubiectum, & reliquorum ſenſuum inferiorum ſingula obiecta, ergo Met. quæ eſt prima Philoſophia, & prima ſcientia attingit & ſuum obiectum, & propria obiecta inferiorum diſciplinarum, & Doctrinarum. Reſpondeo quod ſi concedatur maior de obiecto motiuo; non tamen de obiecto terminatiuo, vt

exponit Gadius teſtimonium Scot. poteſt abſolutè negari maior, quia intellectus eſt potentia, quæ ab obiecto, circà quod verſatur, non determinatur: at Met. & quicumque alius habitus intellectualis determinatur ab obiecto, penes quod occupatur, ab eoque partialiter cauſatur. Ideo nequit metam ſui obiecti tranſilire. Ad Conf. idem eſt dicendum, quandoquidem ſenſus ſuperior participat maiorem virtutem, & ad plurs ſe extendit, quam ſenſus inferior: habitus autem cauſatur, & ſpecificatur ab obiecto, circa quod laborat: proptereà, ad alia, quàm ad ipſius obiectum extendi nequit.

LIBER SECVNDVS.

De ente.

1. De ente diſſerunt Philoſophi, potiſſimum *4. Met. c. 1.* cum Ariſt. & *ibi* Scot. tum *in expoſitione tex.* tum etiam *q. 1. eiuſdem lib.* Et Theologi *1. diſt. 3.* & *ibi* Doct. *q. 3.* Lych. Vige. Barg. & cæteri eius interpretes. Sirect. *Tract. Formal. art. 1.* Tromb. Bruliſer, & alij *ibid.* quibus præïuit Mayr. tract. peculiari de vniuocatione entis per nouem quæſt. poſito, ante conflatum 4. ſententiarum eiuſdem Doct. & *q. 2. prol. & indè.* Ego autem ſolita breuitate, & claritate, quæ de ipſo ente, eiuſque paſſionibus perhibentur, *in ſubſequentibus quæſtionibus, & proximis articulis* perſtringam, decidam, & abſoluam.

QVÆSTIO I.

De conceptu entis.

ARTICVLVS I.

An ſit vnus communis conceptus enti reali, & rationis.

2. Quamuis ex *2. quæſtione libri ſuperioris, art. 5.* hæc difficultas videatur iam ſoluta: nihilominùs, vt patentior, & exactior fiat eius deciſio, libet in præſentia eam examinare, & pro viribus veritatem eius ſtatuere. Non deſunt autem, qui partem affirmatiuam tueantur, inter quos eſt Bonet. *1. Met. ſuæ, cap. 6. §. Ens autem inquantum.* dicentes, dari vnum communem conceptum conuenientem enti reali & rationis. Negatiuam verò partem amplexantur cæteri omnes, nominatim Mayr. *Tract. præcit. quæſt. 6.* Canon. *1. Phyſ. quæſt. 3. §. contra 4. concl. arguitur.* Lychet. *1. diſt. 3. quæſt. 3.* & Gadius *Quol. 3.* sientes, in nullo communi conceptu conuenire ens reale, & rationis.

3. Not. & recol. ex dictis in Log. *lib. 1. quæſt. 3. art. 5.* ens reale deſcribi, quod habet eſſe, vel poteſt habere eſſe, ſecluſo quouis opere intellectus: è regione, ens rationis, quod habet tantum eſſe ab intellectu. Rurſus animaduerte *ex eodem loco lib. 2. quæſt. 1. art. 7.* conceptum diſtribui in formalem, qui perindè eſt ac intellectio & cognitio rei cognitæ, & intellectæ, ſiue ſimilitudo repræſentatiua, & imago ipſius rei intellectæ, & cognitæ: & conceptum obiectiuum, qui eſt obiectum intellectui præſentatum, ſiue actu exiſtat, ſiue non, dummodò intellectui obiiciatur. Lis autem præſens non de formali, ſed de obiectiuo conceptu mouetur, & quæritur, vtrum aliqua ratio obiectiua competat enti reali, & rationis?

4. Aſſertio, nullus extat communis conceptus enti reali, & rationis. Deducitur ex Scot. qui ſuppoſita veritate huiuſce aſſertionis, perquirit, num reale ens ſit commune vniuocum ſubſtantiæ, & accidenti, Deo, & creaturæ? vt patet *4. Met. 9.* vbi incedit problematicè, tametſi teſtibus Mauritio, & Cauel. ibi, in partem affirmantem inclinet. In primo autem *diſt. 3. quæſt. 3.* & alibi explicitè, & reſolutè eidem parti affirmatiuæ adhæret, & enixè ſuſtinet. Probatur primò præmiſſa aſſert. à Ponc. *diſp. 69. q. 1. concl. 1.* ſi foret vnus conceptus communis enti reali, & rationis, poſſet explicari: non poteſt autem explicari, & ſi daretur, poſſet explicari, ergo non datur huiuſmodi conceptus. Hæc ratio non concludit, quandoquidem multa ſunt, quæ tamen à nobis explicari nequeunt, vt vltimæ rerum differentiæ, quæ nos latent, propriæ differentiæ intelligentiarum, voluntas Dei, & pleraque alia, quæ prorſus ignoramus. Deinde, explicatio non ponit, & non explicatio non tollit rem, ſi detur, cum ſit ipſi rei extrinſeca, veluti propter affirmationem, aut negationem, nec res eſt, nec non eſt. Præſertim quia Aur. cit. à Canon. *vbi ſuprà*, & alij oppoſitæ ſententiæ, illum communem conceptum exprimunt, & defendunt, vt conſtat ex eorum rationibus adducendis *infrà in oppoſitionibus.* Deinceps, quæ ſunt minimæ entitatis, vt entis rationis, & quæ ſunt à ſenſibus remotiſſima, aut à nobis non capiuntur, aut vix cognoſcuntur, cum tamen planè eſſe à nobis admittantur, & concedantur: ergo mirum non eſt, ſi conceptus ille vix explicetur, etiam ab eis, qui eum ſtatuunt, & aſtruunt, cum explicatio eum in eſſe non ponat, nec tollat. Quare ratio Ponc. futilis, & inanis eſt.

Secundò, probatur à Mayr. *paſſu alleg.* inter contradictoria non intercipitur medium eis commune: ens autem reale, & rationis ſunt contradictoria, ergo eis nullus extat conceptus communis, de ipſis dicibilis, & prædicabilis. Non placet. Nam, conceſſa ma. neganda eſt minor, quia ens, & non ens ſunt quidem contradictoria, non tamen ens reale, & rationis, quia hoc eſt ens diminutum, & ſecundum quid; illud verò eſt ens ſimpliciter, propterea non ſunt contradictoria, cum vnum contradictorium neget aliud: non ſic autem ens reale, & rationis, quia hoc eſt tantum in anima, illud verò extra animam, vt apertius fiet *in poſtremo lib.* & iam patet in log. *lib. 1. q. 3. art. 5.*

Tertiò enti ſimpliciter, & enti ſecundum quid nullus eſt conceptus obiectiuus communis, vt patet de homine vero, & picto, qui non conueniunt niſi in homine; Ob id ab Ariſt. *lib prædicam.* c. 1. in ſerie æquiuocorum collocantur: ens autem reale eſt ens ſimpliciter, & ens rationis eſt ens ſecundum quid, & diminutum, ergo eis non competit vllus conceptus communis.

5. Dices, ſubſtantiam eſſe ens ſimpliciter, & accidens ens ſecundum quid, *4. Met T 2.* quæ tamen in Schola Scot. vniuocantur, ergo idipſum affirmandum eſt de ente reali, & rationis. Dico eſſe diſparitatem, quia

accidens

accideus reſpectu ſubſtantiæ quæ eſt ens principale, & cauſa eius, dicitur ens ſecundum quid, & entis ens: verumtamen abſolutè eſt ens, & gaudet vera, & propria ratione entis, ſicut ſubſtantia: atque ens rectè diuiditur in ſubſtantiam, & accidens: non ſic ens communiſſimè ſumptum diſtribuitur in ens reale, & rationis, cum his nomen ens ſit commune duntaxat, veluti nomen homo, homini vero, & picto, vt exemplificat Ariſt. *loco cit. in Antepredicam.* c.1. Præterea, nihil includi videtur in ente reali, quod ſit minoris perfectionis, quàm ens rationis. Nam, ſicut inter entia, ens rationis participat minimam entitatem, quoque minimam perfectionem; ſi autem daretur talis communis conceptus entis, in ente reali includeretur aliquid, quod eſſet imperfectius ente rationis, puta dictum conceptum, quia incluſum eſt imperfectius includente, & communiora ſunt imperfectiora, minus communibus, vt animal imperfectius eſt homine. ergo, &c. Denique de illo vno conceptu haberetur aliqua ſcientia, cum ſcientia ſit de vniuoco ex alibi aſſertis: non Met. quæ excludit ens rationis à ſuo ſubiecto, in *calce 6. Met.* Nec alia ſcientia peculiaris adhuc inuenta eſt, quæ illud per ſe ſpeculetur, vt patet percurrenti eas. Non conceditur ergo cōceptus vnus, præſcindēs, & abſtrahēs ab ente reali, & rationis.

6. Opp. 1. vbi eſt paſſio, ibi eſt ſubiectum, atque talis emanat paſſio, vt liquet de riſibilitate, quæ ſemper concomitatur hominem, à quo profluit: Intelligibilitas autem eſt paſſio entis. Ideò extat illud 2. Met. 4. *Sicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci.* Et competit tam primis intentionibus, quæ ſunt entia realia, quam ſecundis intentionibus, quæ ſunt entia rationis, ergo ens, quod eſt illis omnibus commune, eſt intelligibile, ac proinde habetur de eo vnus conceptus obiectiuus, à quo prodit intelligibilitas, quæ eſt eius paſſio. Reſp. ei competere intelligibilitatem, penes vocem, quæ eſt vtique communis: non verò, penes rem, quia in nullo communi conueniunt. Vel dicito cum Canon. cit & Vallon. *in ſua lectura, fol* 15. intelligibilitatem congruere per ſe enti reali, per accidens verò enti rationis.

7. Opp. 2. certus de vno conceptu, & dubius de diuerſis habet conceptū vnum, ab aliis diſſitum, vt oſtendit Doct. *in 1. cit* Nonnullos autem eſt certus de aliquo, quod eſt ens, & dubius, vtrum ſit ens reale, aut rationis, ergo ens præciſum ab ente reali, & rationis importat vnum conceptum vtrique communem. Concedo ma. diſtinguo min. de nomine, concedo: de re nego.

8 Inſtabis, diuiſum participatur à membris diuidentibus, vt animal ab homine, & bruto: ens autem diuiditur in ens reale, & rationis, ergo eſt his commune. Dico eſſe diuiſionem nominis in ſuas acceptiones, veluti nomen canis diuiditur in terreſtrem, aquatilem, & cæleſtem, & homo in viuum & pictum. Vrgebis, quando aliqua dicuntur plura, conueniunt in vno communi, vt plura animalia conueniunt in communi ratione animalis. Ens autem reale, & rationis dicuntur plura entia: ergo conueniunt in vno communi conceptu entis. Occurrendum eſt, abſolutè non eſſe plura entia, niſi voce, veluti homo pictus, & vnius non ſunt duo homines, & canis terreſtris, & cæleſtis non ſunt duo canes.

9. Opp. 3. omnis potentia, quæ reſpicit plura, verſatur circa commune obiectū ſub quo continentur illa plura, vt viſus reſpicit album, & nigrum, qui habet obiectum commune illis, purà colorem, qui comprehendit colorē album & nigrum. Intellectus autem fertur in ens reale, & rationis, ergo vtique commune eſt ens. Reſp. quidem quamcumque potentiam poſſidere obiectum proprium, & per ſe, ſub quo habentur aliqua per accidens, & per quandam ſequelam, ſic intellectus conſiderat per ſe ens reale & per accidens ens rationis. Ideò non oportet eſſe aliquod vtrique commune, in quod feratur intellectus.

10. Inſtabis, magis diſtant Deus, & creatura, quam ens reale, & rationis: ſed illa conueniunt in communicatione entis, ergo & iſta. Ma. patet, quia Deus, & creatura in infinitum diſtant; cum Deus ſit infinitus, & immenſus: creatura verò finita, & limitata Cunſ ens rationis prædicatur de creatura, & in ipſa fundatur; valet enim dicere, animal eſt genus, & homo eſt ſpecies: genus autem & ſpecies ſunt entia rationis: animal verò, & homo ſunt entia realia: veriſimile ergo eſt, ens reale, & rationis gaudere communi conceptu entis. Diſtinguo ma. de diſtantia infinita intenſiua, & perfectiua, concedo: de diſtantia entitatiua, nego. Deus quippè, & creatura conueniunt in ratione communi entis realis: non autem ens reale, & rationis. Ad conf. dico, iuxta aſſertum in Log. eſſe priuilegium ſecundarum intentionum, quæ ſunt entia rationis, vt prædicentur de primis, quæ ſunt entia realia, & in ipſis fundentur. Cæterùm magis diſtinguuntur, quam entia realia, immò in nullo communi conueniunt. Idque illuſtrari poteſt de accidente, quod fundatur in ſubiecto, deque ipſo prædicatur: magis tamen diſtinguitur ab ipſomet ſubiecto, quam vnum indiuiduū ab alio indiuiduo einſdem ſpeciei; nam hæc ſolo numero differunt, illa verò genere diſtinguuntur.

ARTICVLVS II.

An ſit vnus conceptus entis præciſus, ab inferioribus.

11. Difficultas extat, nedum de conceptu formali; verumetiam de obiectiuo. De formali autem, non vna eſt omnium ſententia. Etenim Caiet. *l. de analogia nominum c. 4. & 6.* & Ferra. *l. 1. contra Gentes c. 34.* Gerardus *Quol.* 1. *q.* 1. & Aur. 1. *d.* 2. *art.* 4. non admittunt vnum conceptum formalem abſtractum à ſuis inferioribus. Cæteri verò, vt Scot. 1. *d.* 8. *q.* 2. & alibi, Lych. Barg. Viger. & alij *ibid.* quibus ſuffragantur Suarez *diſp.* 2. *Met. ſect.* 1. *n.* 9. Hurt. *ſect.* 2. & reliqui ab ipſis alleg. Docent dari vnum conceptum formalem entis præciſum à particularibus, & ſpecialibus conceptibus formalibus. Quoad verò conceptum entis obiectiuum non omnes conſentiunt. Quamuis enim, qui reſpuunt vnum conceptum entis formalem, vtique renuant vnum eius conceptum obiectiuum: tamen non deſunt, qui concedant vnum conceptum formalem, negant verò vnum obiectiuum. Scot. autem, & tota eius Schola loco præcit. quibus fauent Recentiores c. t. aliique complures vnanimiter, & firmiter defendunt, eſſe admittendum vnum conceptum entis obiectiuum à ſuis inferioribus abſtractum, & præciſum: ſicut quoque concedunt dari vnum conceptū eiuſdem entis formalem, à reliquis ſeiunctum, ad præfatum conceptum obiectiuum terminatum.

12. Not. ens bifariàm poſſe accipi: vno modo, vt eſt participium, quod idem eſt, ac exiſtens, ſic propoſitio, quæ conſtat ſolo ſubiecto, & verbo ſubſtantiuo *eſt*, dicitur de ſecundo adiacente, vt Petrus eſt, videlicet Petrus eſt exiſtens, vt explicui *in Epitome dialect. l.* 2. *q.* 2. *art.* 3. *n.* 15. *in fine.* Altero modo, vt eſt nomen, & ita ſignificat aliquid, cui non repugnat eſſentia, & exiſtentia Hinc propoſitio, quæ conſtat ſubiecto, prædicato, & verbo, quod eſt copula vtriuſque, perhibetur propoſitio de tertio adiacente, vt homo eſt animal. Quo in ſenſu admittitur illa diuiſio entis, in ens actu, & ens potentia. Licèt enim aliquid actu non exiſtat, tamen quia eſt in potentia ad exiſtendum, ſeu quia ei non repugnat eſſe, & exiſtere, nominatur ens reale, vt præ aliis aduertit Gadius *in expoſ. Quol.* 3. Præterea, notat Aur. *vbi ſuprà art.* 1. Ens poſſe vſurpari grammaticè, & metaphyſicè. Si ſumatur grammaticè, quæritur, num ens ſit nomen adinuentum, & impoſitum ad ſignificandum vnum conceptum entis realis, vel rationis, aut alterius huiuſmodi, aut plures conceptus decem prædicamentorum aut alius conceptus tranſcendentium, copulatiuè, aut disiunctiuè? Quod ſi accipiatur metaphyſicè, veſtigatur, vtrùm conceptus entis ſub ſe comprehēdat conceptus proprios, & ſpeciales rerum inferiorum, an verò tantùm

ipſum

ipſum ens abſtractum, & præciſum, ab omnibus illis ſub ipſo contentis? quo in ſenſu agitatur hæc controuerſia, quam difficilem, & arduam valde, cenſet Aur. nunc cit.

13. Aſſertio, datur vnus conceptus formalis entis præciſus ab inferioribus: atque vnus conceptus obiectiuus eiuſdem entis. Aſſertio eſt bipartita, quã tener Scot. *loco præmemorato* Prima pars ſuadetur a Ponc. *diſp.69.quæſt.2.concl.3.* Si forent plures conceptus entis, pluraque obiecta aduerteremus, & experiremur: non aduertimus autem, nec experimur plures conceptus ſed vnum dumtaxat conceptum entis, ergo extat vnus conceptus ipſius entis, vt ſic. Sed hæc ratio non placet: patitur namque eaſdem inſtantias, quibus impetitur ea, quam idem Ponc. adducit, ad improbandum vnum conceptum communem enti reali, & rationis, vt patet in an ecedente art. Siue enim aduertamus, ſiue non aduertamus, non ob id ponitur vnus conceptus entis, aut multiplex, cum noſtra conſideratio nihil ponat in re, ſed præſupponat rem in eſſe, ſitque ipſi rei extrinſeca, & aduentitia. Deinde Antigoniſtæ non aduertunt, nec experiuntur talẽ conceptum; immò planè eum inficiantur, & dicũt ſe reſpicere plures conceptus. Nullius ergò eſt ponderis, & virtutis præmiſſa ratio Ponc. Sed aliter probatur primò, voces ſunt ſigna conceptuum formalium, qui reſident in mente r. *Perih.cap.1.in initio*; vna autem vox ſignificat vnũ conceptum, & plures voces, plures conceptus, vt patet in Log. explicantes terminos, & nos docet quotidiana experientia, in colloquiis, & ratiocinationibus noſtris. Ens autem eſt vna vox, & nomen, vt ſuprà in not. explicabam, ergo ſignificat vnum conceptum, quem formamus in mente noſtra, ſicque admittendus eſt vnus conceptus formalis entis.

14. Dices, nomina ſunt ad placitum, ergo nomen ens poteſt ſignificare tam vnum conceptum, quam plures, ad libitum, & voluntatem vtentiom illo. Dico, voces, & nomina ſignificare ex primæua impoſitione inſtituentis, & imponentis. cum autẽ primus inſtitutor voluerit vſurpare ens pro vno conceptu formali, non eſt in manu aliorum aliter accipere, & ad plures conceptus formales ſignificandos eo nomine vti. Secundò, cognitio, & intellectio, quæ eſt conceptus formalis, fertur ad obiectum, quod proponitur cognoſcendum, & intelligendum, à quo & ſpecificatur, & determinatur, iuxta adagiũ ab omnibus receptum, potentiæ, & actus ſpecificantur ab obiectis, *2. anima T.33* Ens autem vt ſic eſt obiectũ primũ, & adæquatum Met à quo ipſa Met. dicitur vna, vt patet ex dictis, ergo conceptus formalis, quem habemus de ente, eſt vnus, veluti ipſum ens eſt vnum. Tertiò, audito nomine entis formamus in nobis conceptum de ipſo, non autem de Deo, vel creatura, nec de ſubſtantia, vel accidente, vel quolibet alio, ergo huiuſmodi conceptus formalis eſt præciſus ab omnibus aliis. Præſertim quia experimur, quod ſi aliquem eminùs videamus, prius cognoſcimus eum, vt ens, deinde, vt animal, poſtea, vt homo eſt, & poſtremo, vt Petrus. Vndè, rectè ait Auic. 1. *ſua Met. c. 2.* ens, & res prima impreſſione imprimuntur. Cum ergo nobis ens obiiciatur, & præſentetur cognoſcendum, abſque gradibus, & prædicatis inferioribus, apertè deducitur, nos habere conceptum eius formalem ab eiſdem inferioribus abſtractum, & præciſum.

15. Secunda pars ſequitur ex prima, conceptui quippè vni formali correſpondet vnus conceptus obiectiuus, quandoquidem ille ab hoc determinatur, & ſpecificatur, propterea nequit ille eſſe vnus ſimpliciter, niſi hic ſit vnus ſimpliciter, cum noſtra cognitio conformanda ſit obiecto cognito, ideo ſi hoc eſt vnum abſolutè, vtique ille eſt vnus abſolutè. Deinceps probari poteſt 1. ex Ariſt. *4. Met. in principio c. 1. & 6. eiuſdem operis T. 3. in fine*, aſſignante primum, & adæquatũ obiectũ Met. ens, vt ens: ſiue vniuersè ſumptum abſtrahens ab accidente, & ſubſtantia, à Deo, & creatura, ergo habetur conceptus obiectiuus entis præciſus à ſuis inferioribus, in Licæo. Secundò, quo aliqua conueniunt, non eſt idem, quo differunt, vt homo, & brutum conueniunt in communi conceptu animalis: differunt verò, penes proprias differentias, quæ ſunt rationale, & irrationale: Deus autem, & creatura conueniunt in communi conceptu entis, quod eis eſt eſſentiale, deque vtriſque eſſentialiter prædicatur. Verum enim eſt dicere, Deus eſt ens, creatura eſt ens: differunt verò, quia creatura eſt finita. Deus verò infinitus. Ergo dandus eſt conceptus entis obiectiuus præciſus à ſuis inferioribus. Tertiò, omnis paſſio gaudet ſuo ſubiecto adæquato, à quo emanat. *1. poſt. T. 43.* ſunt autem paſſiones tranſcendentes, puta, vnum, verum, bonum, contingens, neceſſarium, & huiuſmodi, quarum aliquæ ſunt reciprocæ cæteræ verò diſiunctæ, iſtæ autem paſſiones enti præciſo competunt duntaxat, non verò inferioribus, vt patet ſpeculanti, ergo ipſarum ſubiectum, quod eſt ens, ſimpliciter importat vnũ conceptum obiectiuum à ſuis inferioribus abſtractum.

16. Opp. 1. illud nomen non præſefert vnum conceptum ſimpliciter, & abſolutè, quod eſt æquiuocum: ſed ens eſt æquiuocum, ergo ens non importat vnum conceptum ſimpliciter. Ma. patet. Min. fulcitur authoritate Porphyrii *in Iſag. c. de ſpecie*, dicentis, *ſi quis omnia entia vocet, æquiuocè nuncupabit*. Et videtur eſſe Ariſt. 1. *Phyſ. T. 16.* Ens multipliciter dicitur, multiplicitas autẽ excludit vnitatem conceptus Idem habetur *4. Met T. 1.* ex quo eruitur hoc argumentum. Quod ſic ſe habet ad ſua ſignificata, ſicut ſanum ad ſua, non præſefert vnum conceptum præciſum, & abſtractum ab eis, de quibus prædicatur, quia ſanum dicitur de potu, vrina, medicina, & animali æquiuocè analogicè: huiuſmodi autem eſt ens reſpectu ſubſtantiæ, accidentis, & aliorum, ergo ens non importat vnum conceptum præcisè, & abſolutè. Concedo ma. nego min. ad eius probationẽ ex teſtimonio Porphy. dico ipſum interpretandum eſſe de æquiuocatione phyſica, non autem logica, vel metaphyſica, iuxta illud *7. Phyſ. T 31.* *In genere latent æquiuocationes*, puta phyſicæ, vt exponit Doct. *4. Met. q. 1.*

17. Dices, Porphy. cit. diſſerit de Logica ergo non eſt intelligendus de æquiuocatione phyſica, ſed logica. Occurrendum eſt, in Logica multa dici non logicè, ſicut in Met. nonnulla dicuntur, non metaphyſicè vt *2. Met. T. 11.* *In omni re mota eſt materia*. Quod pertinet ad Phyſ. Ad 1. locum Ariſt. ſic exponitur à Doct. cit. *in exp. T.* multipliciter, id eſt multis modis, quandoquidem ens non diuiditur in differentias, ſed in modos, ex infra dicendis. Ideo ſubdit Antonius Andreas, *ibid. q. 1* ens dicitur de multis modis, puta finito, aut infinito. Ad 2. locum, dico cum Scot. *ibi in com.* quod ſicut Grammatica reſpicit omnes voces, & Medicina omnia ſana: Sic Met. omnia entia in vniuerſali contemplatur, ſiue per ſe, ſiue per accidens, ſiue directè, ſiue reductiuè, ſiue alio quouis modo. An verò conceptus entis ſit vniuocus, vel analogus infrà expendendum eſt.

18. Opp. 2. ſi daretur vnus conceptus entis, pariter daretur vna eius idea, & è contra, vt tradit Plato: Ariſt. autem *1. Eth. c. 6.* ſcribit, Platonem non debere ſtatuere vnam ideam entis, ergo nec vnus conceptus eius in Schola Peripatetica tradendus eſt. Reſp. Ariſt. negare ideam entis eo modo, quo affirmat Plato, nempe ideam ſubſiſtentem, & exiſtentem realiter ſeparatam à ſingularibus, vt planum feci in Log. *lib. 2. q. 1. art. 3.* Atqueadeò, non inficiari conceptum vnum entis abſtractum à ſuis inferioribus, quem nos intendimus.

19. Opp. 3. nullum commune ſimpliciter ſignificat inferiora ſub ipſo contenta, vt animal, quod eſt cõmune homini, & bruto, non ſignificat hominem & brutum, ſed rationem animalis præciſam ab eis: at ens ſignificat ſubſtantiam, & accidens, vt patet *l. prædicamentorum. c. 5.* ſingulum incomplexorum, aut ſignificat ſubſtantiã, aut quantitatem, aut qualitatem, aut ſimilia. Idipſum legitur, *5. Met. c. 7. T. 14.* Ergo non eſt admittendus vnus conceptus entis ſimpliciter. Reſp. ea teſtimonia tantum

indicare,

indicare, ens diuidi immediatè in illa membra, & non in alia priora, veluti animal diſtribuitur in rationale, & irrationale: non autem reſpuere conceptum entis ab eis enumeratis præciſum. Id oe inſinuat Philoſophus 4. *Met. T.* 4. inquiens, ens ſtatim eſt quid, quantum, quale, & huiuſmodi, propterea quod, hæc ſunt immediatæ partes entis, ita vt prius ens non ſcindatur in alias partes, quam in iſtas. Interprete Scot. 4. *Met q.* 1.

20. Inſtabis, prædicamenta ſunt primò diuerſa, vt ſcribunt Auer. 10. *Met com.* 3. *&* Porph. *in Iſag. c.* 3. ſunt enim prima, & ſuprema genera: quæ autem ſunt primò diuerſa in nullo conueniunt, ergo nullus concedendus eſt cõmunis conceptus entis ab inferioribus abſtractus. Diſtinguo ma prædicamenta ſunt primò diuerſa ſubiectiuè, hoc eſt in nulla realitate potentiali, & contrahibili per differentias conueniunt, concedo: ſunt primò diuerſa obiectiuè, id eſt non conueniunt in communi conceptu entis præciſo ab eis per intellectum, nego. Idem aſſuendum eſt de Deo, & creatura, quæ dicuntur primò diuerſa, non obiectiuè; ſed ſubiectiuè; vt *in proximo art.* liquidò conſtabit.

Articvlvs III.

An conceptus entis ab inferioribus præciſus ſit realis, & diſtinctus ab eis.

21. NOn modica extat controuerſia inter Scholaſticos de præfato conceptu entis obiectiuo, vtrùm ſit realis, aut rationis? de conceptu verò formali eiuſdem, nulla eſt lis; cum enim ſit qualitas in categoria qualitatis repoſitus, eſſe realẽ, omnes aſſeuerant. Quare de obiectiuo tantùm viget præſens contentio, & maior conſurgit altercatio de eiuſdem diſtinctione ab inferioribus. Siquidem Suarez *diſp.* 2. *Met. ſect.* 3. *n.* 7. & Thomiſ. ab ipſo cit. negant huiuſmodi conceptum entis ad aliis formaliter, & ex natura rei diſtingui. Quibus ex Scotiſ. fauent Ioannes Vallo *in ſua lectura, fol.* 74 & nouiſſimè Maſtrius *diſp.* 2. *Met. n.* 75. oppoſitum autem affirmant communiter Scot. eiuſque diſcipuli 1. *d.* 8 *q.* 3. & *tract. Formalitatum art.* 3. *partiali*, docentes ens vniuerſè captũ diſtigui formaliter à ſuis inferioribus, ad quæ determinatur, & contrahitur. Ad hanc autem controuerſiã dirimendam, & litem decidendam valdè conferunt, imò neceſſaria ſunt, quæ dixi & animaduerti in Log. *l.* 2. *q.* 1. *art.* 16. de diſtinctione reali, formali, & rationis.

22. Not. 1. pro nunc ens bifariàm vſurpari, vno modo pro eo, quod eſt extra nihil, hoc eſt, pro eo quod habet aliquod eſſe, ſiue illud eſſe ſit quidditatiuum, ſiue aliquatiuum, ſiue modale, quo pacto paſſiones entis, dicuntur aliquitates entis, modi eius, puta finitas & infinitas, atque vltimæ differentiæ perhibentur entia, tametſi de ipſis ens in quid non prædicetur, vt infra oſtendam. Alteru modo, pro communi conceptu entis, abſtrahibili à ſuis inferioribus, deque ipſis in quid prædicabili. Et de ente ſic accepto ſermo eſt in præſentia, quod eſt primũ tranſcendens, habẽs paſſiones reciprocas, & diſiunctas, quodque eſt obiectum primum, & adæquatum Met cuius meminit Auic. 1. *ſua Met. c.* 2. & dicit, *ens, & res prima impreſſione imprimuntur.* Primam verò acceptionem entis commemorat idem Auctor 2 *eiuſdem operis, c.* 5. & ait, *ens, & res ſunt communia omnibus decem generibus*, vt benè explicat Tromb. *paſſu alleg. parte* 8 *fol.* 24. qui ibidem addit tertiam entis ſumptionem pro eo, quod per ſe primò conuenit eſſe, & per ſe ſubſiſtit, cuiuſmodi eſt ſubſtantia, quo in ſenſu capit ens Ariſt. 7. *Met. T.* 2. & ſcribit, accidentia non eſſe entia, niſi quia entis, puta ſubſtantiæ, à qua producunt, & inhærent. Et *ibid. T.* 14. *ſubdit* qualitas, & alia accidentia non ſunt entia, niſi eo modo, quo Logici aiunt, non eos eſſe ens, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Quod eſt dictu ſubſtantia primariò eſt ens, quia per ſe ſubſiſtit, ſecundariò verò accidens eſt ens, quia in alio inhæret, hoc eſt ſubiectatur in ſubſtantia ipſa.

23. Not. 2. conceptum obiectiuum vniuerſè captum diuidi in quidditatiuum & qualitatiuum. Quidditatiuus, ſiue qui prædicatur in quid de ſuis inferioribus, ſubſecatur in tranſcendentalem, vt conceptus entis ſimpliciter prædicatur in quid de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente: & prædicamentalem, qui vel eſt genericus, vt animal, quod dicitur in quid de homine, & bruto: vel eſt ſpecificus, vt homo, qui enunciatur in quid de Petro, & Andrea. Qualitatiuus, ſeu qui prædicatur in quale eſt tripartitus, vnus in quale eſſentiale, vt rationalis de homine Alter in quale modale, vt creatura eſt finita, & Deus infinitus, vbi finitas, & infinitas, quæ ſunt modi, prædicantur in quale prædictis congruum, quod vocatur quale modale, denominatione ſumpta à dictis modis. Hi autem modi, ſiue gradus quidem ſunt tranſcendentes, vt præmemorati, quidam verò categorici, quorum nonnulli ſpecifici, alij verò indiuidui, illi conueniunt naturis ſpecificis, & dicuntur portiones & perfectiones earum, vt gradus albedinis, iſti verò competunt indiuiduis, & ſingularibus naturis, vt huic albedini habenti quatuor gradus, aut quinque. Tertius, in quale accidentale, & eſt bipartitus, vel in quale accidentale ſumptum pro extraneo, quod ſcil. eſt extra eſſentiã ſubiecti, vt accipitur in fallacia accidentis; ſic paſſio prædicatur de ſuo ſubiecto, vt homo eſt riſibilis: vel in quale accidentale contingens, quod poteſt adeſſe, & abeſſe ſine ſubiecti læſione, ſic accidens prædicatur de ſubſtantia, vt cælum eſt quantum Ex his patet, quoſdã conceptus eſſe contrahibiles, vt ſunt ſuperiores: quoſdam verò contrahentes, cuiuſmodi ſunt conceptus inferiores. Qui autem contrahuntur per differentias eſſentiales, ſunt potentiales, & generici: qui verò contrahuntur per modos, ſiue gradus non ſunt potentiales, nec generici, vt in ſubſequenti not. planum fiet.

24. Not. 3. diſcrimen adeſſe inter differentiam, & modum intrinſecum: Illa namque importat realitatem perficientem, & conſtituentem, ac contrahentem realitatem generis, quæ eſt in potentia ad ipſam, ita vt ex realitate generis, & realitate differentiæ fiat vnum compoſitum compoſitione metaphyſica, veluti ex materia, & forma fit compoſitum phyſicum. Iſte verò nequaquam perficit rem cuius eſt modus, nec res eſt in potentia ad iſtum, quandoquidem includitur in perfecto conceptu eius. Nunquam enim perfectè, & completè concipitur res, niſi vnum ſuo modo intrinſeco concipiatur, vt ſi perfectè intelligatur Deus, intelligitur cum ſua infinitate, quæ eſt modus eius intrinſecus: & ſi perfectè intelligatur creatura pariter percipitur cum ſua finitate, quæ eſt eiuſdem modus intrinſecus. At verò bene concipi poteſt genus, ſine differentia, vt animal ſine rationali, aut irrationali, quia ſenſitiuum, quod eſt animal, eſt extra rationalitatem, & irrationalitatem, quæ ſunt eius differentiæ diuiſiuæ, & conſtitutiuæ, propterea eſt in potentia ad illas: modus verò, quia non eſt extra rem cuius eſt modus, ideò ipſa res non eſt in potentia ad illum, cum in ſe includat eum, nihilque eſt in potentia ad id, quod habet. Quare conceptus entis, cũ ſuo modo eſt perfectus, & adæquatus: conceptus verò entis, abſque ſuo modo eſt imperfectus, & inadæquatus. Atque ens, vt concipitur, ſine modo non eſt exiſtens, nec intelligitur, vt exiſtens in re, ſed in conceptu, propterea quod abſtrahitur, & concipitur vt abſtractum, ſicque non cognoſcitur cognitione intuitiua, ſed abſtractiua. Vnde deus non poteſt videri à Beatis, ſine ſua infinitate, nec creatura abſque ſua finitate, Idque declarari poteſt de albedine intenſa vt octo, quam nemo plenè, & perfectè poteſt intueri, niſi ipſam videat, cum illis octo gradibus, tametſi cognitione abſtractiua ipſammet albedinem attingere valeat. Quare, ens abſtractiuè cognoſcitur ſine ſuis modis, ad quos determinatur, & contrahitur: intuitiuè verò concipi nequit ſine illis. Ratio redditur, quia ens ſuos modos includens eſt vnum obiectum formale cognitionis intuitiuæ: ab eiſdem verò modis præſcindens eſt obiectum cognitionis abſtractiuæ.

25. Dices,

25. Dices, ſi gradus, & modi entis ſe habent ad ens, veluti gradus albedinis ad albedinem, ergo ſicut albedo eſt in potentia, ad ſuos gradus, ita & ens ad ſuos modos: albedo autem fertur ad ſuos gradus, vt potentia ad actum, quia intenditur, & perficitur per eos: ideò, cum habet vltimum gradum, eſtque intenſiſſima, ad alium gradum amplius non tendit: pariter, ens eſt in potentia ad ſuos modos, & cum præciſe ſit ignobiliſſimum, & imperfectiſſimum, per dictos modos contrahitur, & perficitur, atque adeò, in Deo eſt aliquod potentiale, ignobile, & imperfectum, quod eſt abſurdum, & falſum, ac impoſſibile. Dico, gradus albedinis, cum ſint homogenei, & eiuſdem rationis, non ſe habere adinuicem, veluti actum, & potentiam, ideo non faciunt vnum compoſitum, ſed vnum homogeneum, propterea nec albedo propriè eſt in potentia ad eos, nec vnus, ad alterum. Quod ſi fortè inter eos extet aliquis ordo, tamen huiuſmodi ordo eſt impertinens ad compoſitionem, vt patet in Mundo, & in exercitu, in quibus reperitur quidem ordo, non autem compoſitio. Addo, ſi fortaſſe in creatis, quia ſunt finita, & limitata in entitate, & perfectione inueniatur nonnulla potentialitas: non tamen in Deo, qui eſt infinitus, & illimitatus proinde incapax vlterioris perfectionis. Quare, nec in ente, nec in Deo adeſt aliqua potentialitas, ſed omnia in ipſo Deo ſunt actualiſſima, & perfectiſſima, quamvis ens præcisè acceptum ignobiliſſimum, & imperfectiſſimum dicatur, *vt in præcedente lib. quæſt. 2. art. 1.* abundè eſt deciſum, & explanatum.

26. Aſſ. 1. conceptus entis eſt realis: non ſe habet tamen inſtar naturæ communis, & vniuerſalis, ad ſua inferiora. Deducitur ex Scot. 1. *d.* 8. *q.* 3. & aliis in locis adductis in Log. *lib.* 1. *q.* 1. *art.* 5. Prima pars ex profeſſo traditur, & defenditur ab Antonio Andrea 1. *Met. q.* 1. *art.* 3. *concl.* 2. Canon. 1. *Phyſ. q.* 3. *art.* 3. *concl.* 4. Tromb. 2. *part. tract. Formal. fol.* 41. Vorril. 1. *d.* 3. *ad finem* 1. *partis*, & cæteris communiter, paucis exceptis, quos ſequitur Viger. 1. *d.* 8. *q.* 2. §. *Ad* 1. *principale*, exiſtimantibus conceptum entis eſſe rationis. Probatur primò, quod eſſentialiter, & quidditatiuè conuenit alicui, deque eo prædicatur in quid, eſt reale, quia prædicatum eſſentiale entis realis eſt reale: ens autem eſt conceptus eſſentialis, & quidditatiuus, prædicaturque in quid de Deo, creatura, ſubſtantia, & accidente: verum quippè eſt dicere, Deus eſt ens, creatura eſt ens, & ſic de reliquis, ergo conceptus entis eſt realis.

27. Dices, multa prædicantur quæ tamen non ſunt realia, vt animal eſt genus, homo eſt ſpecies: genus autem, & ſpecies ſunt entia rationis, ergo falſum eſt, quod prædicatur de aliis in quid, eſſe reale. Occurrendum eſt, id habere locum in prædicatis logicis, & ſecundò intentionaliter ſumptis: non autem in prædicatis metaphyſicis, & primò intentionaliter captis, de quibus nunc diſſerimus. Secundò, quod antecedit omne opus intellectus eſt ens reale, quia ens rationis fit ab intellectu, vel conſequitur operationem eius: ens autem præcedit omnem operationem intellectus, quia eſt obiectum eius, & obiectum præcedit potentiam, cuius eſt obiectum, vt color, viſum, & ſonus, auditum, ergo conceptus entis eſt realis, non verò rationis.

28. Dices, ens rationis directiuum operationum intellectus eſt obiectum Logicæ: ergo non ſemper obiectum præcedit operationem intellectus. Dico, in præſentia nos loqui de obiecto motiuo, & vnà cum intellectu concurrente partialiter ad operationem eius, cuiuſmodi non eſt ens rationis, quod conſequitur operationem ipſius intellectus, vt dixi in log. *lib.* 1. *q.* 2. *art.* 5. Tertiò, ſcientia realis occupatur circa obiectum reale, vt patet inductione de cunctis ſcientiis realibus: Metaphyſica autem eſt ſcientia realis, cuius obiectum eſt ens, 4. *Met. T.* 1. ergo conceptus entis eſt realis. Nec iuuat dicere Logicam eſſe realem, cum ſit qualitas, & tamen laborare circa 2. intentiones, quæ ſunt entia rationis: quandoquidem Logica dicitur realis formaliter, & entitatiuè, de quo non loquimur, non autem materialiter, & obiectiuè, de quo ſermo eſt in præſentia. Quartò, in quo entia realia conueniunt, eſt reale, quia conuenientia eſt relatio realis cuius fundamentum eſt reale: ſubſtantia autem, & accidens, quæ ſunt entia realia, conueniunt in ente, participantque eius rationem quidditatiuam, & eſſentialem: ergo ens eis commune eſt reale.

29. Dices, homo, & brutum conueniunt in genere, & gaudent eius ratione eſſentiali, & tamen genus eſt ens rationis, & ſecunda intentio. Satisfit, ſi dicatur inſtantiam habere locum in genere logico: non verò in genere metaphyſico, quod eſt ad rem noſtram.

30. Secunda, pars ſuadetur primò, natura communis contrahitur per ſuas differentias: ens autem per ſuos modos: latum autem diſcrimen intercipi, inter modum, & differentiam, oſtendi ſuprà *in* 5. *not.* Igitur non eo modo ens reſpicit ſua inferiora, quo natura communis. Secunda, natura communis, cum ſua differentia facit compoſitionem, vt ex humanitate, & Petreitate fit Petrus: ex ente verò, & modo eius nulla conſurgit compoſitio, vt ex deitate, & infinitate non componitur Deus, vt ſuprà monſtraui, ergo ens non ſe habet ad ſuos modos, quo natura communis ad ſuas differentias. Tertiò, natura communis, eiuſque differentia ſunt duæ realitates: ens verò, eiuſque modus nequaquam: ens quippè ſolum importat conceptum realem abſtrahibilem à ſuis inferioribus, & modus, gradum inconceptibilem abſque re, cuius eſt modus, qui mè additus rei non variat rem, differentia verò in eſſe quidditatiuo, & eſſentiali conſtituit rem, cuius eſt differentia, eamque à quocumque alio diſtinguit, non ergo omnimoda eſt ſimilitudo, & paritas, inter naturam communem, & ens ſimpliciter, & præcisè acceptum.

31. Aſſ. 2. ens à ſuis modis, & reliquis inferioribus formaliter diſſidet: & quidem à modis formaliter negatiuè, & ab aliis formaliter poſitiuè. Hanc tripartitam aſſert. communiter docent Scotiſ. & potiſſimum Formaliſtæ *Tract. formalitatum*, cum Sirecto *ibid.* in quos immeritò inuehitur Maſtrius nuper alleg. cum doctrina, & ſubtilitate ſint inſignes, genio, & ingenio præclari, atque, vt magiſtri noſtri venerandi, & prædicandi, ſuam hauſti ſcientiam, ex vberrimo fonte Doctoris ſubtilis. Prima pars probatur primò, diſtinctio formalis eis competit, quæ ſortiuntur diſtinctas definitiones, ſeu deſcriptiones, quæ ne ab inuicem nullo modo ſeparari queunt, vt copioſè monſtraui *in Log. lib.* 2. *q.* 1. *art. vlt.* ens autem, eiuſque inferiora ſunt huiuſmodi, aliter namque deſcribitur ens, aliter finitum, & infinitum, ſubſtantia, & accidens, vt patet ſpeculanti, & deſcribenti, ergo formaliter inter ſe diſtinguuntur. Secundò, communicabile, & incommunicabile, inſeparabilia ab inuicem differunt formaliter, vt patet de natura diuina pluribus communicabili, & Paternitate diuina, quæ multis eſt incommunicabilis: ens autem eſt communicabile omnibus inferioribus: infinitas verò vni ſoli Deo competit. Itemque ens de ſubſtantia, & accidente prædicatur: ſubſtantia verò prædicatur de ſolis ſubſiſtentibus: accidens autem de ſolis in ſubiectis inhærentibus: ergo inter ens, & iſta cadit diſtinctio formalis. Tertiò, vnum, ab alio diſtinguitur realiter, aut formaliter, aut ratione: ens autem realiter non diſſidet à ſuis inferioribus, quia eſt de quidditate, & eſſentia eorum, qua nihil eſt intimius, eaque perempta, perimitur id, cuius eſt eſſentia: nec ratione, quia ſecluſa quauis operatione intellectus, inferiora addunt aliquid ſuprà ens, quo ab ipſo differunt, vt ſubſtantia ſubſiſtentiam, accidens inhærentiam & ſic de reliquis, ergo ens, ab his pluſquam ratione differt, nempe formaliter, cum alia diſtinctio non ſuperſit præter formalem. Secunda pars oſtenditur primò, modus non ingreditur eſſentiam, cuius eſt modus, vt gradus albedinis non ponuntur in

definitione

definitione eius eſſentiali, & quidditatiua, quia hæc ab illis abſtrahit, eiſque præit, ergo pariter modi entis non ſunt de eius eſſentia, ſed formaliter ab ipſo ente diſtincti.

Secundò, poſterius non eſt de formali ratione prioris, quia prius præſupponitur in ſuo eſſe eſſentiali conſtitutum, antequam ſit poſterius, vt patet de cauſa, quæ præcedit ſuum effectum: modi autem ſunt poſteriores ente, cum ſit communius, & vniuerſalius eis: communiora autem, & vniuerſaliora præcedere minus communia, minuſque vniuerſalia, litteris committit Stagir. 1. *Phyſ. cap* 1. *T.* 4. Ergo ens, ab illis diſcriminatur formaliter negatiuè, dico negatiuè, propterea quod, modus à re, cuius eſt modus non importat formalitatem diſtinctam, quia per ſe non eſt conceptibilis, nec intelligibilis ſine illa, vt monui ſuprà not. tertio, ergò inter ens, ſuoſque modos reperitur diſtinctio formalis negatiua, quam alij appellant modalem, à minori extremo, quod eſt modus, eius etymologiam ducentes.

33. Tertia pars ſuadetur, quæ ſortiuntur diſtinctas conceptibilitates, & intelligibilitates diſtinguuntur formaliter, quia formalitas nihil aliud ſibi vult, quã diſtinctam conceptibilitatem, & intelligibilitatem, ad quam intellectus terminatur, vt communiter docent Formaliſtæ *vbi ſuprà*: ens autem, ſuaque inferiora præſeferunt diſtinctas conceptibilitates, & intelligibilitates, ad quas fertur intellectus intelligendo ens præcisè, ſubſtantiam, accidens, & reliqua, igitur inter iſta interuenit diſtinctio formalis poſitiua. Deinde diſtinctio conformatur eis, quæ inter ſe diſtinguuntur, ab eiſque decerpit ſuam nomenclaturam, vt diſtinctio realis ab extremis realibus, quia cadit inter res, & res: diſtinctio rationis ab extremis, quę ſunt entia rationis, vt inter duas ſecundas intentiones, putà ſubiectum, & prædicatum, genus, & ſpeciem: ergo pariter inter duas formalitates, ſiue realitates, & conceptibilitates reperitur diſtinctio formalis, poſitiua, à quibus ſuam notionem depromit Ens autem, & quæ ipſum conſequuntur, eique ſubiiciuntur, ſunt huiuſmodi. Sunt namque extrema poſitiua formalia, per ſe intelligibilia, & cõceptibilia, ergo formaliter differũt.

34. Opp. 1. Scot. citatus à Vallone *in ſua lect. fol.* 74. ſcribit conceptum entis eſſe rationis, ergo non eſt realis. Conſeq. tenet, quia ens reale, & rationis inter ſe opponi videntur, eſtque vulgata diuiſio in ens in anima, quod eſt ens rationis, & ens extra animam, quod eſt ens reale. Reſp. Scot. ibi accipere rationem pro ratione quidditatiua, & obiectiua: non autem pro ratione cauſata ab intellectu, vt præſtat *Quol.* 1. *art.* 2. & 4. *d.* 49. *q.* 1. §. *Ad argumenta. P.* Et antè ipſam Ariſt. *l. prædicam. c.* 1. vbi definiens vniuoca inquit. Vniuoca ſunt, *quorum nomen eſt commune, & ratio ſubſtantiæ, ſecundum idem nomen eſt eadem.*

35. Inſtabis, ſi foret ens reale ſimpliciter contrahibile per gradus inferiores, daretur compoſitio in Deo, nempè ex illo ente contrahibili, & Deitate contrahente, cum compoſitio fiat ex potentia contrahibili, & actu contrahente, 8. *Met. t.* 5. Deus autem ab omni compoſitione, tam phyſica, quam metaphyſica eſt immunis: ergo illud ens ſic ab inferioribus præciſum non eſt reale, ſed rationis. Nego ſequelam ma. quia compoſitio, ſi eſt phyſica fit ex re, & re, ſiue ex materia, & forma: ſi verò eſt compoſitio metaphyſica, coaleſcit ex realitate, & realitate, putà, ex genere, & differentia; conceptus autem entis non eſt genus, quod eſt potentiale, nec modus eius eſt differentia, propterea ex ente, & modo eius non fit vlla compoſitio, proindeque, licet in Deo ſit ens, & infinitas, quæ eſt eius modus, non ob id in ipſo Deo admittitur compoſitio, cum ſit ſummè ſimplex, ab omnique imperfectione ſeiunctus.

36. Vrgebis, ex contrahente, & contrahibili habetur compoſitio, veluti ex actuante, & actuabili: ens autem eſt contrahibile, & actuabile: infinitas verò eſt contrahens, & actuans: ergo dato huiuſmodi ente reali communi Deo, planè admittitur in ipſo Deo compoſitio. Diſtinguo ma. ex realitate contrahibili, & realitate contrahente fit compoſitio, concedo: ex conceptu reali, & modo eius fit compoſitio, vt in re noſtra nego, vt abundè manet explicitum, & declaratũ in ſuperioribus.

37. Opp. 2. ens participatur à Deo, & creaturas vtrumque enim eſt ens: Vel ergo participatur à Deo totum ens, vel pars entis duntaxat. Si primum, ergo creatura non eſt ens, quia *ex* 3. *Phyſ.* 63. totum deſcribitur, extrà quod nihil eſt. Si ſecundum, ergo in Deo foret quidpiam imperfectum, cùm pars ſit ens imperfectum, & incompletum, quod ipſi Deo repugnat. Reſp. totum ens eſſe in Deo, non quidem adæquatè, ſed inadæquatè, quod eſt dictu, in Deo eſt quidquid requiſitum eſt ad quidditatem, & naturam entis, tametſi extendatur ad creaturam, quæ quoque eſt ens, participatque quidditatem, & naturam ipſius entis, veluti homo dicitur habere totam naturam animalis, quia ei nihil deeſt, quod pertineat ad naturam animalis, tametſi ipſa natura animalis diffundatur quoque ad brutum, quod etiam ex æquo eam participat.

38. Inſtabis, membra diuidentia ſunt partes diuiſi, in quas ipſum diuiſum diuiditur: ergo, cùm ens diuiditur in Deum, & creaturam, ſequitur Deum eſſe partem eius. Dico ant. valere de diuiſo materiali, & phyſico: non autem de diuiſo tranſcendentali, & metaphyſico, cuiuſmodi eſt ens, reſpectu Dei, & creaturæ.

Vrgebis, diuiſum eſt prius membris diuidentibus, vt totum ſuis partibus: ſi autem ens diuiditur in Deum & creaturam, ens foret prius Deo, quod eſt falſum, cùm Deus ſit primum ens, prima cauſa, & primus motor, 8. *Phyſ.* 1.

Dico ens eſſe primum in concipiendo, & prædicando, non autem in exiſtendo, & cauſando; ſic enim, verum eſt Deum eſſe primum ens, primum efficiens, & primam cauſam, a qua cuncta creata ortum ſuum ducunt.

39. Opp. 3. Deus eſt actualiſſimus, & ſingulariſſimus, cum ex ſe ſit hic Deus: at ſi admittatur vnus conceptus entis realis cõmunis ipſi Deo, & creaturæ, contraheretur, & ſingularizaretur per ipſiuſmet diuinitatem, & infinitatem, per quam & creatura diſtinguitur, ſicque à compoſitione, & imperfectione non foret alienus, ergo præfatus cõceptus entis realis non eſt concedendus. Concedo ma. nego min. quia ille conceptus non determinatur ad Deum per differentiam, ſed per modũ, putà infinitatem, vt ſuprà monui ideò, nec imperfectio, nec cõpoſitio vlla ponitur in Deo. Præſertim quia Deus eſt de ſe, & à ſe hic, & ſingularis: non autẽ ab extriſeco, vt ſunt indiuidua, & ſingularia creata, quę indiuiduãtur, & ſingularizãtur, per differẽtias ſingulares, ſeu hæcceitates ab agẽte ea indiuidua producẽte. Quare, licet Deus includat in ſe ens, nõ proptereà lęditur eius sũma actualitas, & ſingularitas, veluti eſſẽtia diuina continẽs in ſe diuina attributa, nõ deſinit eſſe de ſe hęc, cũ realiter cũ ipſa idẽtificẽtur, quãuis formaliter ab eanet diſtinguãtur

40. Inſtabis, conceptus entis, aut eſt Deus, aut non: ſi hoc, ergo aliquid eſt in Deo, quod non eſt Deus: ſi illud, ergo aliquid eſt in creatura, quod eſt Deus: hæc autem, & conſimilia repugnantiam, & abſurditatem maximam inuoluunt. Siquidem omnia quę ſunt in Deo, ſunt Deus, & cuncta, quæ ſunt in creatura, ſunt creata, cauſata, & participata, ergo huiuſmodi conceptus realis entis cõmunis Deo, & creaturæ eſt abnuẽdus. Dico, ens præcisè ſumptũ nec eſſe Deũ, nec creaturã, ſi autẽ contrahatur per infinitatẽ, eſt Deus: per finitatem verò, eſt creatura, veluti animal præcisè captum nec eſt rationale, nec irrationale, ſed ſi contrahatur per rationalitatem, eſt rationale, ſi verò per irrationalitatẽ, eſt irrationale. Quare, omnia, quæ ſunt in Deo, ſunt quidẽ Deus, nõ verò formaliter, vt intellectus, & volũtas, nec nõ attributa diuina sũt idẽ realiter in Deo, diſtinguũtur verò formaliter: pariter ens, & cætera prędicata cõmunia, & trãſcẽdẽtalia

realiter idemtificahtur cum Deitate, tametſi ab ea formaliter diſſideant.

41. Oppones quartò. Idem nequit eſſe dependens, & independens, participatum, & imparticipatum, ſummè neceſſarium, & contingens, cauſatum, & incauſatum, creatum, & increatum: ens autem ſimpliciter foret huiuſmodi. Etenim ſi ens eſt in Deo, eſt independens, imparticipatum, ſummè neceſſarium, incauſatum, & increatum: in creatura verò ens eſt dependens, participatum, contingens, cauſatum, & creatum, ergo nullum eſt commune ens reale Deo, & creaturæ. Diſtinguo ma idem reſpectu eiuſdem, non poteſt ſubire præfata prædicata, concedo: reſpectu diuerſorum, nego. Ens quippè præciſè ſumptum, nec eſt dependens, nec independens, nec creatum, nec increatum, quia abſtrahit ab vtroque, quod ſi contrahatur per finitatem, quæ eſt eius modus, eſt ens finitum, participatum, dependens, cauſatum, & creatum: at verò ſi contrahatur per infinitatem, eſt ens infinitum, imparticipatum, independens, ſummè neceſſarium, increatum, & incauſatum.

42. Inſtabis, quod eſt in Deo, induit eius proprietates, cum nihil exiſtat in Deo, quin ſit ipſemet Deus: proprietates autem Dei ſunt, infinitas, independentia, ſumma neceſſitas, & huiuſmodi, ergo ens, quod eſt in Deo, eſt infinitum, independens, ſummè neceſſarium, imparticipatum, & increatum: & è regione ens quod eſt in creatura, eſt finitum, communicatum, dependens, & cauſatum, atqueadeò ens ab his omnibus prædicatis prærecenſitis non præſcindit. Dico id totum verum eſſe realiter, non autem formaliter: atque vt ens eſt contractum ad Deum, non verò in ſe ſpectatum, & præciſum ab eo, & creatura. Vnde Scot. cit. ſubiungit ens in ſe, nec eſſe finitum, nec infinitum, ſed ab vtroque abſtrahere, quod de reliquis modis, attributis, & prædicatis eſt aſtruendum: eſſe verò infinitum, vt eſt ad Deum determinatum, & finitum, vt eſt contractum, ad creaturam. Arguere verò ab abſtractione præciſiua ad diuiſiuam, non tenet conſequentia. Itemque à ſuperiori, ad inferius affirmatiuè, eſt ſophiſma conſequentis. Sic non ſequitur, ens ſimpliciter non eſt increatum, & independens, ergo ens, quod eſt in Deo, non eſt increatum, & independens: pariter ens præciſè captum non eſt finitum, nec creatum, ergo ens, vt eſt contractum ad creaturam non eſt finitum, creatum, communicatum, & participatum. Corroborari poteſt de relationibus originis, quæ ea ſe nec ſunt finitæ, nec infinitæ, nec perfectæ, nec imperfectæ formaliter: realiter verò, vt idemtificantur cum diuina eſſentia ſunt infinitæ, & perfectæ, authore Scot. *Quol.* 5. Exemplificari quoque poteſt de ſubſtantia, quæ ex ſe, & præciſè capta non eſt corporea, nec incorporea: tamen vt contrahitur ad materialia, eſt corporea: quatenus verò contrahitur ad ſpiritualia, eſt incorporea. Si quis autem argumentaretur, ſubſtantia naturalis eſt corporea, ergo ſubſtantia præciſè eſt corporea, mala eſſet conſequentia. Itemque ſi quis ita argueret, ſubſtantia præciſè capta non eſt corporea, ergo ſubſtantia naturalis non eſt corporea. Conſequentia inualida eſſet, ob cauſas præiactas, & corroboratas. Quapropter, hæc, & conſimilia, quæ longo diſcurſu congerit, & opponit torrenti Scotiſtarum Maſtrius nuper alleg. corruunt, vtpotè qui ſtabiliſſimum, & firmiſſimum relinquens fundamentum noſtrorum præceptorum, arundineo, & arenoſo, ac alieno fulcitur, vt Nuperis granum faciat, & arrideat.

Articvlvs IV.

An conceptus entis ſit vniuocus.

43. D. Th. 1. *p. q.* 13. *art.* 5. & 1. *contrà Gentes, cap.* 32. eiuſque diſcipuli *ibid.* quibus adſtipulantur Fonſ. 4. *Met. c.* 2. *q.* 2. *ſect.* 9. & alij non pauci, exiſtimant ens eſſe analogum Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti. Scot. autem 4. *Met. q.* 1. & 1. *d.* 3. *q.* 1. *&* 3. & *d.* 8. *q.* 3. eiuſque aſſeclæ *ibid.* quibus ſubſcribunt Arr. *diſp.* 11. *Log. ſect.* 4. aliique complures, docent præfatis omnibus ens eſſe vniuocum.

Recognoſcenda, & reuocanda ſunt in memoriam ea, quæ obſeruaui, & explanaui *in Epitome dialect. l.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 5. & reliqua, quæ tradidi in Log. *l.* 3. *quæſt.* 2. *art.* 1. 2. *&* 7. quibus præſuppoſitis, & præcognitis.

44. Aſſ. ens præciſè captum eſt vniuocum Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti. Ita Doct. mox cit. pro quo egregiè decertant Canon. *q.* 1. *primi Phyſ.* Antonius Andr. 4. *Met. q.* 1. & Bonet. 1. *Met. c.* 1. Et ſequitur ex dictis *ſuprà*, cum enim ens ſimpliciter præſeferat vnum conceptum obiectiuum præciſum à prænarratis, planè euincitur eis eſſe vniuocum, & ſynonimum. Probatur autem efficaciter, & euidenter, vniuocum eſt, quod conuenit multis, penes idem nomen, eamdemque rationem ſubſtantiæ, ſeu eſſentiæ, quidditatis, & rationis obiectiuæ, vt patet ex eius definitione adducta à Philoſopho *lib. categoriarum, cap.* 1. *propè initium*: ens autem competit Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti, ſecundum idem nomen, & eamdem rationem obiectiuam: Deus namque vocatur ens, creatura pariter ens, quodque etiam de ſubſtantia, & accidente perhibetur. Itemque, ratio entis, quæ eſt habere eſſe reale, extrà nihil independenter ab omni opere intellectus congruit illis omnibus, vtpotè quæ participant eſſe reale, entitatemque realem, nemine cogitante, ergo ens eſt eis vniuocum.

45. Occurrunt Thomiſ. & dicunt, vniuocum ex æquo participari ab vniuocatis: ens autem non ſic ſe habet: nobilius quippe, & præſtantius ens eſt Deus, quàm creatura: & ſubſtantia, quàm accidens. Ideoque exiſtimandum eſt, non eſſe vniuocum, ſed analogum. Contrà, eadem ratio, & natura entis æqualiter competit Deo, creaturæ, & cæteris prærecenſitis, ergo ens reuera eſt illis vniuocum. Ant. eſt in promptu, eſſentia entis eſt inſectilia, & impartibilis, cum ſit ſimpliciter ſimplex, & in aliam ſuperiorem irreſolubilis, nihilque ſuprà ens reperiatur: ideóque, aut totaliter ſcitur, aut totaliter ignoratur: ergo ens ex æquo à ſuis inferioribus participatur, proindéque eſt verè vniuocum. Deinde, ratio entis ſimpliciter eſt habere eſſe ſimpliciter reale, extrà nihil: Deus autem, creatura, & reliqua gaudent æqualiter huiuſmodi eſſe ſimpliciter, & extrà nihil: ſunt enim verè, & propriè entia realia, & extrà nihil, haudquaquam igitur eis inficiandum eſt ens vniuocum. Hinc nonnulli perſpicientes vim huius argumenti, & reſponſionis infirmitatem, accurrunt ad aliam reſponſionem, & aiunt, vniuocum propriè conuenire ſuis vniuocatis, abſque vllo ordine, & dependentia vnius ad aliud, vt liquet de ſubſtantia categorica, quæ vniuoca eſt ſubſtantiis corporeæ, & incorporeæ, abſque vlla ſubordinatione, & reſpectu adinuicem. At verò inferiora entis non ſic ſe habent. Etenim creatura eſſentialiter dependet à Deo, & accidens reſpicit ſubſtantiam, tanquam eius ſubiectum, in quo inhæret, & ſine quo exiſtere

natura iter

naturaliter nequit, proptereà ens non eſt vniuocum. Contrà, ordo & dependentia, quam inferiora important adinuicem non tollit vniuocationem prioris, ſuperioris, eiſque communis, quandoquidem illa eſt poſterior, vniuocatio autem petitur, penes rationem communem ſuperioris, igitur huiuſmodi reſpectus, & dependentia, quam creatura ad Deum, & accidens, ad ſubſtantiam important, non aufert ab eis vniuocationem entis. Deinde, qualitas dicit ordinem, ad quantitatem, vt eius ſubiectum quo, relatio dependet à ſuis extremis; habitus intellectus, & voluntatis dependent à ſuis principiis, & potentiis, & tamen vniuocantur in communi, & generali ſua ratione, ergo idipſum affirmandum eſt de Deo, & creatura, de ſubſtantia, & accidente, reſpectu entis.

Secundò, intellectus certus de aliquo, & dubius de duobus, habet vnum conceptum, de quo eſt certus, diſtinctum ab aliis de quibus eſt dubius. Intellectus autem eſt certus, aliquid eſſe ens, & dubitat, vtrum illud ſit Deus, vel creatura, ſubſtantia, vel accidens, ergo habet vnum conceptum entis diſtinctum ab aliis de Deo, & creatura, de ſubſtantia, & accidente, atqueadeò conceptus entis illis omnibus eſt vniuocus. Ma. eſt in confeſſo, quia vnitas conceptus deſumitur ab vnitate obiecti, atque eius multiplicitas petitur penes obiecti multiplicitatem. Ens autem eſt vnum obiectum, Deus verò & creatura, ſimiliter ſubſtantia, & accidens ſunt plura obiecta, igitur de ente habetur vnus conceptus vniuocus, & quidditatiuus illis prænumeratis communis.

46. Obuiam fit Caiet. *l. de ente, & eſſentia, c.* 2. & ait, conceptum entis eſſe alium à conceptibus Dei, & creaturæ: ſubſtantiæ, & accidentis, non tamen vniuocum, ſed analogum. Contra, ille conceptus entis conuenit ſuis inferioribus ſecundum idem nomen, & eandem rationem, & quidditatem entis, ergo eſt vniuocus. Ant. conſpicuum eſt ex definitione vniuocorum. Nihil enim aliud exigitur ad vniuocationem, quam idem nomen, & eadem ratio, ſeu eſſentia, ſecundum idem nomen; ſic autem eſt ens, vt euidenter oſtendebam in prima ratione. Eò magis, inter æquiuocum, & vniuocum non interuenit medium, vt probaui in Log. *l. 3. quæſt. 2 art. 7.* Admittit autem Caiet. ens non eſſe æquiuocum, ergo debet concedere eſſe vniuocum, & ſynonimum.

Tertiò, obiectum cuiuſcumque ſcientiæ eſt vniuocum, de quo demonſtrantur paſſiones ſcibiles, vt patet inductione de cunctis, & ſingulis ſcientiarum obiectis: ens autem eſt primum, & adæquatum obiectum Met, vt oſtendi *l. 1. q. 2. art. 1.* Ergo eſt vniuocum ſuis inferioribus, de quibus eſſentialiter *prædicatur*. Rursùs, Deus naturaliter à nobis cognoſcitur, vt conſtat 8. *Phyſ.* & 12. *Met.* Non cognoſcitur autem, penes propria prædicata, vt rectè proſequitur Scot. *q. 1. prol.* Ergo penes prædicata communia, & tranſcendentia, in quorum numero ens inuenitur primum, quod cum de ipſo, & reliquis præmemoratis in quid prædicetur, planè deducitur eidem, & cæteris eſſe vniuocum. Hoc ipſum indicat Ariſt. 2. *Met. T. 4.* cum perſuadet, principia ſempiterna eſſe veriſſima, proptereaquod vnumquodque eſt maximè tale, per quod aliis ineſt vniuocatio, vt ſi ignis eſt cauſa, cur alia ſint calida, ipſe ignis eſt calidiſſimus, ergo cum ens ſit primum, quo alia ſunt, cum ab omnibus ſuis inferioribus participetur, ſequitur apertè ipſum ens maximè habere eſſe, atqueadeò eis eſſe vniuocum, deque eis vniuocè, eſſentialiter, & in quid prædicari.

47. Oppones primò, Ariſt. 4. *Met c. 2. T. 2.* ſcribit, ſicut ſanitas dicitur de ſanitate animalis, vrinæ, & medicinæ, ita ens dicitur de ſubſtantia, & accidente: ſanitas autem non eſt vniuoca ſanitati animalis, vrinæ, & medicinæ, ergo nec ens eſt vniuocum ſubſtantiæ, & accidenti. Conf. 1. ex eodem 7. *Met. T. 14.* accidentia non ſunt entia, niſi quia entis, & ſicut Logici inquiunt non ens, eſſe ens, & non ſcibile eſſe ſcibile, ergo ſi accidentia non participant ratione entis, conſequenter eis ens non eſt vniuocum. Conf. 2. *ex 1. Eth. c 6.* ens eſt analogum, quia per prius dicitur de ſubſtantia, & per poſterius de accidente. Reſp. ibi Ariſt. adducere ſimilitudinem, & paritatem, in eo, quod ſicut ſanitas vrinæ, & medicinæ ordinatur ad ſanitatem animalis: ita accidens ad ſubſtantiam, quia ſubſtantia eſt ens per ſe ſubſiſtens: in alio verò eſt diſparitas, & diſſimilitudo, quia ſanitas formaliter tantum eſt in animali, in vrina verò, vt in ſigno, & in medicina, vt in cauſa. Verùm ratio entis ſimpliciter eſt in ſubſtantia, & in accidente formaliter, & propriè. Quod ſi aliter exponatur, ens eſſet æquiuocum ſubſtantiæ, & accidenti, ſicut ſanum eſt æquiuocum eis prærecenſitis, quod negat Ariſt. eo in loco inquiens, ens dici de ſubſtantia, & accidente non æquiuocè. Eò magis, quia *ibid.* aſſertiuè non videtur loqui, cum ſubiiciat. Sed hæc quidem quomodocumque dicere quis velit, nihil refert; ſi ergo nihil refert, quodcumque velis dicere, dicet nonnullus, ens eſſe vniuocum, quod explicat, & corroborat Doct. 4. *d. 12. q. 1. §. Ad quæſtionem. H* Ad 1. conf. dico cum eodem Doct. *in exp. eius text.* & *collatione* 25. ibi tantùm ſignificari accidens cauſari à ſubſtantia, ideò dicitur entis ens, putà ens cauſatum à ſubſtantia, in qua inhæret, & abſque qua exiſtere non valet. Ad 2. conf. explicitè Philoſophus nullius analogiæ meminit, quod ſi aliquam adduceret, ad vniuocationem eſſet reducenda, & ſe remittit ad aliam Philoſophiam, quæ eſt Met. quæ vllo in loco huiuſmodi analogiam non exprimit, vt patet ex dictis.

Inſtabis, patientium Patriarcha *c. 14. ſui libri.* alloquens Deum ait, *Nonne tu, qui ſolus es?* Ergo ſi ſolus Deus eſt ens, reliqua ſunt non entia, proindéque ens non eſt vniuocum Deo, & creaturæ. Dico Deum eſſe ſolùm ens à ſe, independens, & imparticipatum: creaturam verò eſſe ens dependens, & participatum: ſic exponitur teſtimonium Iob præallatum, quod non tollit vniuocationem entis reſpectu Dei, & creaturæ.

48. Opp. 2. nihil eſt ſimplicius Deo, cum ſit ſummè ſimplex: at ſi ens foret vniuocum Deo, & creaturæ, eſſet ſimplicius Deo: quoniam ſimplicius eſt contrahens quàm contractum, & ſuperius, quàm inferius: ens autem contrahitur ad Deum, per infinitatem, eſtque ipſo Deo ſuperius, cum ſit eiuſdem prædicatum eſſentiale, & quidditatiuum, ergo & c. Reſp. aliter ens dici ſimplex, aliter verò Deum. Siquidem ens eſt ſimpliciter ſimplex, quia eſt irreſolubile in aliud ſuperius: Deus autem eſt ſummè ſimplex, per excluſionem omnis compoſitionis, & componibilitatis, vt docui *in ſumma Theologica Tract. 2. diſp. 1. q 6.*

49. Inſtabis, vniuocum æqualiter à ſuis inferioribus participatur, vt patet de genere, quod ex æquo ſuis cõmunicatur ſpeciebus, & ſpecies ſuis indiuiduis: ens autẽ inæqualiter à ſuis inferioribus participatur, propterea ſubſtantia eſt ens nobilius, cum per ſe ſubſiſtat, & accidens eſt ens ignobilius, cum in ſubiecto inhæreat: igitur ens ſubſtantiæ, & accidenti, Deo, & creaturæ non eſt vniuocum. Concedo ma. nego min. Cur autem ſubſtantia nobilitate vincat accidens, & Deus creaturam, id non petitur penes communem rationem entis, quæ eſt eis æqualis: ſed penes rationes proprias, & peculiares, per quas inter ſe diſtinguuntur.

50. Opp 3. ſi ens foret prænarratis vniuocum, eſſet eorum genus, quia de eſſentia generis eſt prædicari in quid de pluribus differentibus ſpecie: ens autem non eſt genus, *Met. T. 10.* Ergo nec illis eſt vniuocum. Nego ſequelam ma. quia genus importat entitatem contrahibilem potentialẽ, & per modũ partis: id autẽ enti non cõgruit, cũ ſit ſimpliciter ſimplex, & cõtrahatur per modos, non autẽ per differentias, vt genus, authore Scot. 1. *d. 8. q. 3.* cui adhæret Bonet. 1. *Met. c. 1.* & cæteri Scotiſtæ.

Inſtabis, vbi eſt realitas, & realitas, ibi eſt genus, quia ſpecies coaleſcit ex realitate contrahibili, quæ eſt genus, & realitate contrahente, quæ eſt differentia: ens autem importat realitatem contrahibilem, quia eſt ens, contrahibile per proprias rationes contrahentes ſubſtantiæ, & accidentis, ergo abſque vllo fundamento, & cauſa excluditur à ratione generis. Conceſſa ma. nego min. ens quippe deſignat conceptum obiectiuum realem, non verò realitatem potentialem, quæ eſt componibilis cum realitate differentiæ, vt *in ant. art.* abundè palàm feci. Ideò iure Maſtrius cit. reprehendit Ponc. concedentem ens præſeferre realitatem contrahibilem, ad Deum, & creaturam: ſic enim Deus non foret expers compoſitionis metaphyſicæ, quæ fit ex realitate, & realitate, quod eſt falſum, & reiectum a vulgo Scotiſtarum, & cæterorum Scholaſticorum.

ARTICVLVS V.

An ens prædicetur in quid de omnibus.

51. CErtum eſt ferè apud omnes, ens prædicari vniuocè, & in quid de Deo, creatura, ſubſtantia, & accidente: atque de cunctis iis, quæ directè in prædicamentis collocantur. Iurgium verò extat non modicum inter Thomiſ. & Scotiſ. vtrùm ens prædicetur de ſuis paſſionibus, ac de vltimis differentiis. Partem affirmantem tuentur Thomiſ. nominatim Caiet. *lib. de ente, & eſſentia, quæſt.* 3. Soncinas 4. *Metaphyſ. quæſt.* 19. Suarez *diſp.* 2. *Metaphyſ. ſect.* 5. *num* 16. Hurt. *ibid. ſect.* 4 §. 57. & alij permulti. Partem verò negantem amplectuntur Scot, 1. *d.* 3. *quæſt.* 3. *art.* 1. §. *Ad quæſtionem igitur. F.* Viger. Lychet. *ibid.* Sireck, *Tract. Formal. artic.* 1. *principali.* Tromb. Bruliſ. Vallo *ibid.* Rada *Contr.* 21. *art.* 2. *primæ partis*, alijque complures.

52. Not. primò, & recol. ex dictis *in Epitome Dia lib.* 1. *quæſt* 2. *art.* 2, quid, & quotuplex ſit prædicatio: & quæ aſſerui *lib.* 2. *Logicæ, quæſt.* 5. *artic.* 3. de differentiis ſuperioribus, & inferioribus, nimirum illas non prædicari de iſtis quidditatiuè, & eſſentialiter, ſed denominatiuè, & idemticè duntaxat. Rurſus, reuocandum eſt in memoriam, *ex lib.* 2. *de anima, quæſt.* 1. *artic.* 11. dari formas intermedias, & ſubordinatas, atque in vno animato, præter animam, dari formam corporeitatis ei præſuppoſitam, & præexactam, quæve, illa recedente, adhuc perſiſtit, & perdurat, tametſi non diù perſeueret, propterea quod ad illam ordinatur, per quam vnum totum conſtituitur, & completur vltimatè, abſque qua ipſum compoſitum paulatim corrumpitur, & in puluerem redigitur. Denuò, iuuat maximè ad hanc controuerſiam intelligendam, & diſſoluendam repetitio acceptionis entis allatæ, & explicitæ in hoc *lib. art.* 3. *huius quæſtionis*, ſcilicet pro quidditate communi, & primo tranſcendente, cui accommodantur paſſiones reciprocæ, & diſiunctæ, vniuoco omnibus inferioribus, deque illis prædicabili, quod ſtatuitur obiectum primum, & totale Metaphyſicæ. Atque pro omni eo, quod eſt poſitiuum, & extrà nihil, quod conſequitur ens primo modo ſumptum, ſiue ſit paſſio eius, ſiue modus, ſiue vltima differentia, ſiue aliquid aliud extra quidditatem, & eſſentiam entis abſtractiſſimè, & præciſiſſimè capti. Quod non perſpiciens, nec expendens Suarez præcit. fruſtrà, & inutiliter longo diſcurſu inuehitur in Scot. multaque ibi congerit, quæ prorsùs rnu t, acceptione, & diſtinctione entis nunc memorata. Cum enim ſciſcitatur, num vltimæ differentiæ, & modi ſint entia realia, necne? facilè reſpondetur, & plenè ſatisfit dicendo, eſſe entia non primo, ſed ſecundo modo capta, ſiue vt alij inquiunt, non eſſe entia formaliter, ſed realiter, & idemticè.

53. Not. ſecundò, differentiarum nonnullas eſſe intermedias, & ſubalternas, vt viuens, & ſenſibile; quaſdam verò eſſe ſpecificas, & vltimas, vt rationale: prætereà aliquas eſſe formales, & eſſentiales, vt corpoream, quæ conſtituit ſubſtantiam corpoream, & incorpoream, quæ conſtituit ſubſtantiam ſpiritualem: alias verò eſſe materiales, & indiuiduales, vt hæcceitates, quibus indiuidua in eſſe indiuidui conſtituuntur. Dubitant autem quidam, vtrùm præſens difficultas capienda ſit de ſolis differentiis vltimis, an verò etiam de ſubalternis, & intermediis. Nam, Vallo, & Rada nuper cit. vtraſq; comprehendunt: cæteri verò vt Viger. & Lych. prærecenſiti vltimas tantùm in examen vocant, & pertractant. Et quidem meritò, nam Scot. *loco alleg.* & *in Rep. ibid.* & 2. *d.* 3. *q* 6. & alibi meminit, & diſcutit vltimas differentias dumtaxat: quando autem mens Authoris aperta eſt de aliquo, ad aliud trahi, & extorqueri non debet. Atque Aduerſarij de vltimis, & non de interiectis differentiis, Scot. impugnant, & decertant contra dictas vltimas differentias. Eò magis, quia differentiæ ſubalternæ ſunt partes eſſentiales generum, vt corporeum eſt pars eſſentialis corporis, & animatum eſt pars eſſentialis corporis animati, de quo ens prædicatur in quid, ac etiam de dictis partibus eſſentialibus, aſſerit Scot. 1. *d.* 3. *q.* 3. §. *Quantum ad* 2 *art.* I. ſolùm ergo hæc concertatio mouetur de vltimis differentiis.

54. Not. tertiò, differentiam decerpi à forma, vel ab vltima realitate formæ. Prior differentia, quæ à forma deſumitur non eſt ſimpliciter ſimplex, quia cum forma includat plures realitates, & formalitates, conuenit in communi ratione formæ, necnon in communi conceptu obiectiuo ſubſtantiæ, proindéque in communi conceptu entis. Quare ſicut forma participat ſuam eſſentiam à cæteris diſtinctam, ſic pariter ſortitur ſuam differentiam, qua ab aliis differt. Itemque, ſecundum pluralitatem realitatum, quas in ſe continet, quoque ſortitur pluralitatem differentiarum, quibus huiuſmodi realitates ab aliis diſſident, vt penes rationem formæ diſtinguitur à materia, penes rationem ſubſtantiæ differt ab accidente, & ſic de reliquis. Poſterior verò differentia eſt ſimpliciter ſimplex; primo diuerſa, & irreſolubilis in aliam, veluti eſt conceptus entis ab inferioribus abſtractus, & præciſus. Hæc doctrina, quæ eſt vera, & valdè ſubtilis, firmo n:aa fundamento impugnatur à Fonſ. 4. *Met. c.* 2 *q.* 3. *ſect.* 2. & Suarez nuper cit. & refellitur tanquam falſa. & vana Aiunt enim nullam dari differentiam à tota forma deſumptam, nullamque vltimam differentiam, niſi indiuidualem. proindeque partitionem præadductam differentiæ in vltimam, & non vltimam eſſe inſufficientem, & irritam, atque adeò ens in quid de omnibus prædicari, etiam de differentiis, & modis, in quibus eſſentialiter includitur Contrà. Vnumquodque, ſicut habet ſuum eſſe eſſentiale, & quidditatiuum, quo conuenit cum aliis: ita habet eſſe, quo ab aliis differt. Vnde extat proloquium allatum à Doct. 1. *d.* 26. *q. vn. Idem eſt principium conſtitutiuum rei, ac diſtinctiuum.* Forma autem habet ſuum eſſe, quo conſtituitur in eſſe formæ, ergo, & principium diſtinctiuum, ſeu differentiam, qua differt ab aliis, quæ non ſunt forma, ſicque habetur differentia à forma deprompta. Deinde totum diſtinguitur à ſuis partibus ex alibi dictis, & ab omni eo, quod non eſt totum, ergo & tota forma habet differentiam, qua differt ab omni eo, quod non eſt forma. Rursùs, in forma ſunt multæ realitates, vt realitas communis, in qua vniuocatur cum cæteris formis. Itemque realitas ſubſtantiæ, & alia prædicta communia, tam prædicamentalia, quam tranſcendentalia in ipſa forma comprehenduntur. & realitas propria ipſi, per quam diſſidet à quolibet alio, quod non eſt forma: ergo admittenda eſt differentia à forma deſumpta. Deinceps, dantur genera ſuprema, ſubalterna, & infima, vnumquodque autem genus habet ſuas differentias, in quas diuidi-

nit,

tur, & per quas ſpecies eius conſtituuntur, ergo concedenda eſt differentia intermedia, & vltima, deſumpta ab vltima realitate, vel à tota re, totaque forma, ſecùs omnia confunderentur, & in vnum cogerentur, cum tamen prædicamenta ſint impermixta, & diſtincta, ac omnia, quæ in ipſis capiuntur, propriis, & diſtinctis ſedibus gaudeant, ac in eis locentur: aut cuncta forent fabricata ab intellectu, nihilque foret reale, præter ſingularia, & indiuidua, quod falſum eſſe abundè alibi oſtendi. Cum autem ſubiiciunt præfati Authores, ex Scoti doctrina ſequi vltimas differentias eſſe tantùm indiuiduales, id malè infertur, quandoquidem differentiæ indiuiduales ſunt materiales, Scot. verò loquitur de differentiis formalibus, & eſſentialibus, cuiuſmodi ſunt differentiæ ſpecificæ ſpeciei infimæ, quæ inter differentias eſſentiales vltimum locum occupant. Nec iuuat eos ſubnectere, in ſententia Scot. fore differentias vltimas tantùm, propterea quod cunctæ differentiæ petuntur ab vltimo gradu, & poſtrema actualitate. Siquidem, cum rerum quædam ſint communes, quædam verò ſingulares, 1. *Perhir.* 5 conſequenter differentiæ nonnullæ competunt communibus, per quas ab aliis differunt: cæteræ verò particularibus, & ſingularibus adaptantur contrahentes, & actuantes res indifferentes, & indeterminatas. Deinceps, ex canone anteprædicamentali, diuerſorum generum non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt differentiæ, ſpecies, & indiuidua; vt cernitur in omni ſyllabo cuiuſlibet prædicamenti: tales autem differentiæ generum non ſumuntur ab vltima actualitate ſingulari, & indiuidua, quia hæc eſt multis incommunicabilis, illæ verò multis ſunt communicabiles, putà iis, quæ ſunt eiuſdem generis, præſertim quia realitas potentialis contrahibilis, & realitas contrahens nonnullæ ſunt generum ſubalternorum: aliæ verò ſunt generum infimorum, & ſpecierum athomarum, vt videre licet in arbore Porphyrij, & in cunctis ſeriebus à nobis contextis ſingulorum prædicamentorum, perperàm ergo prænominati Scholaſtici colligunt ex doctrina Scoti, nullas eſſe, niſi differentias vltimas, ac indiuiduales.

55. Not. quartò, quædam eſſe alterius rationis, & primò diuerſa bifariàm contingere, ſubiectiuè, & obiectiuè. Illa autem perhibentur primò diuerſa ſubiectiuè, quæ in nulla realitate potentiali, & generica conueniunt, vt Deus, & creatura, quibus nullum commune eſt genus, cum Deus ſit actualiſſimus, & extra omne genus, affirmante Auguſt. 1. *Trin. cap.* 15. Alia ſunt primò diuerſa obiectiuè, quæ non participant communem conceptum entis abſtractum à ſuis inferioribus, cuiuſmodi cenſentur à Doct. vltimæ differentiæ, & paſſiones entis. Deus autem, & creatura, licet ſint primò diuerſa ſubiectiuè, non tamen obiectiuè, quoniam conueniunt in communi conceptu entis eis vniuoco, ex aſſertis in antecedente artic. Pariter, materia, & forma, quæ ſunt partes eſſentiales compoſiti phyſici differunt ſe totis ſubiectiuè, non habentes vllum genus, cum ſint partes reducibiles ad genus ſubſtantiæ, non autem ſe totis obiectiuè, cum ſint verè, & propriè entia, de quibus ens ſimpliciter in quid prædicatur, vt fatetur Doct. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 3. poſſunt quoque materia & forma dici primò diuerſa penes rationes receptibilitatis, & recipruitatis, vt ſcilicet materia præcisè eſt potentia ſubiectiua, & forma purus actus formalis, vt indicat Tromb. *tract. formal. fol.* 15. *pag.* 2. & antè eum Auer. 1. *Phyſic. com* 1. Quo pacto non includunt ens formaliter, ſed denominatiuè. Nam Ariſtot. 5. *Metaphyſ. cap.* 9. *T.* 16. & 10 *eiuſdem operis*, *T.* 12. Primò diuerſa inquit, ſunt nihil idem includentia, ita vt nihil vnius ſit aliquid alterius.

Quare materia, & forma ſic ſumptæ aliquid idem in ſuis eſſentiis, & naturis quidditatiuè non includunt, quod de ipſis quidditatiuè, & eſſentialiter poſſit prædicari, bene tamen identicè & denominatiuè.

56. Aſſertio prima, ens non prædicatur in quid de vltimis differentiis. Ita Scot. *vbi ſuprà*, & 2. *d.* 3. *quæſt.* 6. §. *Ad quæſtionem ergo. G.* & *in R port.* Probatur primò, inter idem, & diuerſum non intercipitur medium, 10. *Met. T* 12. vltimæ autem differentiæ non ſunt idem cum ente, quia ens eſt contrahibile, differentiæ verò vltimæ ſunt contrahentes: inter autem contrahibile, & contractum adeſt diſcrimen, vt patet *in Phyſ.* de materia, & forma, & *in Met* de genere, & differentia, quorum vnum eſt contrahibile, & potentiale, aliud verò contractiuum & actuatiuum. Deinde, cum ens ex dictis *in præcedente art.* ſit vniuocum, ſi differentiæ vltimæ vniuocantur in ente, abinuicē differunt, quæ autem differunt, per differentias differunt, ſicque, vel foret proceſſus in infinitum, vel ſiſtendum eſt in vltimis differentiis, quæ ſeipſis differunt, & in ſe ens quidditatiuè non includunt, quod de ipſis in quid prædicetur. Nec ſunt diuerſa, quia diuerſa deſcribuntur 5. *Met cap* 9 aliquid idem entia; & primò diuerſa dicuntur nihil idem includentia: vltimæ autem differentiæ ſunt primò diuerſa, quia nihil vnius eſt aliquid alterius, ergo in ſe non includunt ens, quod prædicatur quidditatiuè, & eſſentialiter de ipſis.

57. Occurrunt Sonc. & Suarez prælleg. & dicunt, primò diuerſa poſſe in aliquo communi conceptu conuenire, vt patet de prædicamentis, quæ ſunt ſumma genera, & primò diuerſa; & tamen omnia conueniunt in ente, quod de ipſis vniuocè, & quidditatiuè prædicatur: pariter nulla videtur contradictio, quin vltimæ differentiæ ſint primò diuerſa Contrà, prædicamenta ſunt primò diuerſa ſubiectiuè, hoc eſt non conuenientia in aliqua realitate generis eis communi: non ſunt autem primò diuerſa obiectiuè, quia conueniunt in communi conceptu entis. Verùm vltimæ differentiæ vtroque modo, hoc eſt obiectiuè, & ſubiectiuè ſunt primò diuerſa, hoc eſt nullam realitatem generis, nec quidditatem entis participant, ideò nulla eſt paritas de prædicamentis, ac de vltimis differentiis. Nec præſtat ſubtexere, vltimas differentias non eſſe; quæ differunt, ſed quibus aliqua differunt. Siquidem, quamuis vltimæ differentiæ ſint, quibus ſpecies inter ſe differunt: tamen adhuc reſtat perſcrutandum, num ipſæ differentiæ ſeipſis differant aliis differentiis, veluti albedo, & nigredo ſunt, quibus parietes albus, & niger differunt, & albedo, & nigredo non ſeipſis, ſed aliis differentiis inter ſe differunt. Quocircà, ſi vltimæ differentiæ aliquid quidditatiuè includunt, non ſunt ſimpliciter ſimplices, ſed reſolubiles in alium conceptum, quem includunt; & ſupereſt inquirendum per quid differant: & ſic conſequenter in infinitum Nullo ergo pacto infringitur prædducta ratio, reſponſo Aduerſariorum, ſed adhuc tota manet in ſuo robore.

Secundò, ſicut in phyſica compoſitione, & reſolutione habentur prima, & vltima principia, ex quibus compoſita phyſica componuntur, & in quæ reſoluuntur, quæ ſunt materia, & forma: ſic philoſophandum eſt in compoſitione metaphyſica, & eius reſolutione in prima, & vltima eiuſdem principia: principiorum autem phyſicorum vnum non includit aliquid alterius, putà forma non includit aliquid materiæ, & econtrà, cum ſint alterius rationis, & primò diuerſa, ex Scot. 2. *diſt.* 12. *quæſt.* 1. §. *Sequitur ſecundo. E.* Ergo nec vltimæ differentiæ continent in ſe ens, tanquam quid eis commune, & prædicabile eſſentiale.

58. Obuiam fiunt aduerſarij nominatim Suarez cit. & aiunt, comparationem, & ſimilitudinem de principiis phyſicis, cum metaphyſicis non valere, quandoquidem ſuprà compoſita, & principia metaphyſica, ſunt ens, & reliqua tranſcendentalia, quæ reſ tantur, & prædicantur quidditatiuè de illis: Verùm in phyſica, ſuprà eius principia, nihil reperitur, quod in eis includatur, deque eiſdem in quid prædicetur, ideò nulla eſt paritas,

nullaque ratio Scot. ad corroborandam præpoſitam aſſert. Contrà, paritas, & proportio præſata conſiſtit in hoc, quod ſicut vltima realitas principiorum naturalium eſt ſimpliciter ſimplex, & in aliam realitatem irreſolubilis: ità vltima realitas principiorum transnaturalium eſt ſimpliciter ſimplex, & in aliam irreſolubilia: at verò materiæ, & formæ, quæ ſunt principia prima rerum naturalium, extant vltimæ realitates, gænominatæ, putà receptibilitas, & receptiuitas, in ſe non continentes alias realitates, à ſeipſis diſtinctas, ergo idipſum affirmandum eſt de vltimis differentiis ad Met. pertinentibus. Sicque reperitur paritas.

Tertiò, datur in aſcendendo vltimum contrahibile, & determinabile quidditatiuum, quod eſt ens ſimpliciter ſimplex, ergo concedendum eſt vltimum contractiuum, & determinatiuum quidditatiuum, quod eſt differentia vltima ſpecifica ſimpliciter ſimplex in deſcendendo. Conſeq. deducitur, quia contrahibile, & contractiuum, determinabile, & determinatiuum ſe inuicem reſpiciunt, veluti potentia actiua, & paſſiua, actus, & potentia: nemo autem inficiatur ens eſſe ſimpliciter ſimplex, ergo nec id negabit de vltimis differentiis. Inſuper, ex probatis in Log. *lib.* 5. *quæſt.* 5. *art.* 3. inferiores differentiæ non includunt formaliter differentias ſuperiores, ergo nec vltimæ differentiæ formaliter continent primum tranſcendentale, quod eſt ens.

59. Aſſertio ſecunda, ens non includitur quidditatiuè in ſuis paſſionibus: ſed ſolum identice, & denominatiuè. Defenditur à Doct. *vbi ſuprà ſub G.* Prima pars ſuadetur primò, quod ponitur in definitione paſſionis per additamentum, non ingreditur eſſentiam eius, cum definitio per additamentum non ſit quidditatiua, ſed deſcriptiua, ex notatis *in Epitome Dia. l.* 2. *quæſt.* 7. *art.* 2. Ens autem ponitur in definitione ſuæ paſſionis, cum ſit ſubiectum eius, à quo profluit, 4. *Met. c.* 3. *T.* 5. Ergo ens eſſentialiter, & quidditatiuè non claudit ſuam paſſionem. Corroboratur, propoſitio per ſe ſecundi modi non conuertitur in propoſitionem per ſe, ſed per accidens, vt homo eſt riſibilis, & riſibile eſt homo, cuius ratio eſt, quia in prima propoſitione, ſubiectum eſt cauſa prædicati, in ſecunda verò propoſitione, nequaquam, vt latè monſtraui *in log. l.* 5. *quæſt.* 3. *art.* 7. Vndè ibi oſtendi, in primo modo dicendi per ſe prædicatum eſſe de eſſentia ſubiecti, vt homo eſt rationalis: in ſecundo vero modo dicendi per ſe prædicatum eſſe extra eſſentiam ſubiecti, vt homo eſt riſibilis: iſta autem propoſitio, ens eſt vnum, eſt ſecundi modi dicendi per ſe, ergo ens in ſua eſſentia non includit ſuam paſſionem, proindeque de ea eſſentialiter non prædicatur.

Secundò, ens ſufficienter, & adæquatè diuiditur in ens increatum, & creatum: paſſio autem entis non eſt ens increatum, quia hoc eſt ſolus Deus: nec creatum, quia iſtud eſt finitum, paſſio verò entis abſtrahit à finito, & infinito, ergo ens eſſentialiter non includit ſuam paſſionem. Nec præſtat dicere, ſicut paſſio entis præſcindit à finito, & infinito, ita quoque abſtrahere, à creato, & increato. Nam, licet id admittatur, tamen prædicatum eſſentiale ſuperius eſt ſubiecto, cuiuſmodi non eſt paſſio entis, quæ reciprocatur cum ipſo ente, ipſummetque ens conſequitur, vt originatum, originans; & productum, producens: originatum autem, & productum, non clauditur in quidditate, & eſſentia originantis, & producentis, veluti effectus non ingreditur eſſentiam ſuæ cauſæ: paſſio autem entis emanat ab ente, ergo non eſt de eius quidditate, & eſſentia.

Tertiò, vel paſſio entis eſt ens, vel nihil? non hoc, quia nihil, ſicut non habet eſſe, ita nullam ſortitur paſſionem: nec illud, quia ens ab ente proditet, foretque paſſio ſui ipſius, quod eſt falſum: nec aliud, nam quæreretur, num aliud ſit ens, & ſic deinceps, & abiretur in infinitum, quod cauendum eſſe, præcipit Ariſt. 2. *Met. cap.* 2. concluditur ergo ens quidditatiuè non prædicari de ſuis paſſionibus. His rationibus conuictus Fonſ. cit. *in fine ſect.* 3. non audet huic parti contradicere: reprobat autem præcedentem aſſ. vtpote conſequentem ex vniuocatione entis, quam vocat nouam, & periculoſam, proptereaquod veteri tradenti analogiam entis repugnat.

Verùm doctrina noua firmæ rationi innixa, & veritati conſona, nec fidei Orthodoxæ oppoſita, non eſt ſpernenda. Nam Chriſti Domini lex, & doctrina in ſuo principio erat noua, vt patet Ioan 13. *Mandatum nouum do vobis*, & Coloſſ. 3. *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum.* Et 1. Cor. 5. *Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio.* Vnde, meritò Tertul. *lib. contrà Gentes,* arguit eos, qui Orthodoxam religionem, tanquam nouam contemnebant. Vana autem nouitas reiicienda eſt, & aduerſa ritibus ſacroſanctæ Eccleſiæ, vt inſinuabat D. Bern. *Epiſt.* 174. *ad Canonicos Lugdunenſes.* Adde Ariſtot. 1. *Phyſ.* 1. & 2. *Metaphyſ.* & alibi reiicientem veterum ſententias, & ſuam rationibus probantem, & confirmantem, cuius veſtigia inhærens Scot. pariter priorum Scholaſticorum placita refellens, firmiſſimis fundamentis, & acutiſſimis rationibus ſtatuit, & munit, modeſtè tamen, vt ſolet, his verbis, 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 2. *antè B. Secundo non aſſerenda, quia non conſonat opinioni communi: poteſt dici, Deum, & creaturam conuenire in conceptu entis non analogo, ſed vniuoco.* Atque, non incongrue à Recentibus vſurpatur illud Anaſtaſij Sinaitæ *l.* 2. *epiſt.* 35 *patet omnibus veritas, nondum eſt occupata, multum ex illa futuris relictum eſt.*

60. Secunda pars apud nos eſt in promptu, paſſio namque eſt idem realiter cum ſubiecto, cuius eſt paſſio, veluti etiam potentia realiter identificatur cum re, cuius eſt potentia, vt ſcribit Doct. 2. *diſtinct.* 16. *quæſtione vnica.* Et ego *lib.* 2. *de anima, quæſt.* 1. *art.* 2.

61. Opponeſ primò, contrà 1. Aſſ. cui competit definitio entis, eſt ens formaliter: vltimæ autem differentiæ conuenit definitio entis: ergo vltima differentia eſt ens formaliter. Ma. patet per locum à definitione, ad definitum. Min. quoque eſt conſpicua, quia definitio, ſeu ratio entis eſt ratio eſſendi, vltima verò differentia habet eſſe, ergo & rationem, ſeu quidditatem entis. Concedo ma. nego min. ad eius probationem, diſtinguo, ſi ſumatur ratio entis pro quidditate entis præciſi ab inferioribus, nego congruere vltimæ differentiæ. Quod ſi accipiatur pro omni eo quod eſt extrà nihil, ſecluſo opere intellectus, concedo, vt ſuprà animaduerti, *in* 1. *not.*

62. Inſtabis, cui adaptantur paſſiones entis, eſt ens formaliter: vltimæ autem differentiæ congruunt paſſiones entis, ergo eſt ens formaliter. Ma. eſt nota. Min. eſt in confeſſo, eſt enim vltima differentia vna, bona, & huiuſmodi. Concedo ma. diſtinguo min. formaliter, nego: identicè, & denominatiuè, concedo, *vt ſuprà* palam feci.

63. Vrgebis, quod exiſtit eſt ens, quia exiſtentia concomitatur ens, quatenus eſt extrà ſuas cauſas: vltimæ differentiæ conuenit exiſtentia, ſi aſt à parte rei exiſtens, ergo verè eſt ens. Concedo ma. diſtinguo min. differentia vlt. exiſtit exiſtentia entis communis ſimpliciter, nego: exiſtentia propria ipſi conueniente, concedo. Nam vnumquodque, penes eſſe, quod habet, participat exiſtentiam.

64. Opponeſ ſecundò, differentia vltima ſubſtantiæ, vt rationale, eſt ſubſtantia, ergo vltima differentia aſt ens formaliter, deque ipſa quidditatiuè prædicatur. Satisfit, ſi dicatur, ſi differentia à forma rationalitatis deſumatur, conceditur ant. ſi verò ab vltima eius realitate, negatur ant. vt abundè *ſuprà* manet explicitum, & deciſum.

65. Inſtabis, *ex* 1. *Phyſ. c.* 6. *T.* 58. ex non ſubſtantiis,

non

non ſit ſubſtantia: ex animalitate autem, & rationalitate ſit homo, qui eſt ſubſtantia, ergo rationalitas, quæ eſt eius pars eſſentialis, & differentialis eſt ſubſtantia: ſubſtantia autem eſt eus quidditatiuè, ergo & vltima eius differentia quoque eſſentialiter eſt ens. Dico hanc inſtantiam dilui per præmiſſam diſtinctionem; ſi enim differentia petatur à forma, quæ eſt rationalitas, eſt ens, & ſubſtantia incompleta quidditatiue: ſecus verò, ſi ab vltima eius realitate deſumatur. Sic enim eſt tantùm identicè, & denominatiuè ſubſtantia, & ens.

Vrgebis, quidquid eſt, vel eſt ſubſtantia, vel accidens: vltima autem realitas formæ ſubſtantialis, non eſt accidens, ergo eſt ſubſtantia. Dico eſſe ſubſtantiam realiter, & non formaliter; ſicut paſſio entis eſt ens realiter, non verò formaliter: & intellectus in ſchola Scot. eſt anima realiter, non autem formaliter, & in diuinis paternitas eſt realiter Deus, non autem formaliter.

66. Opp. 3. *ex 3. Met. T.* 10. ſi ens, aut vnum foret genus, nulla foret differentia: ens autem non eſt genus, ergo eſſentialiter includit differentiam, tam vltimam, quam non vltimam. Reſpondeo præterquam quod ibi Ariſt. non loquitur aſſertiuè, ſed problematicè, vt bene aduertit Doct. *in exp. eius text.* ſi ens eſſet genus, non haberet differentiam, de qua prædicaretur in quid, ſed in quale. Eſt enim differentia extra formalem rationem generis.

Inſtabis, differentia vltima, vel eſt aliquid, vel nihil: ſed non eſt nihil, quia eſt pars eſſentialis ſpeciei, ergo eſt aliquid. Aliquid autem eſt ens, ergo vltima differentia, eſt ens. Dico eſſe ens identicè, non formaliter, eſſe aliquid formæ, ſeu vltimam eius realitatem.

67 Vrgebis, ea vltima realitas formæ vel eſt ens, vel nihil, quia inter ens, & nihil nullum adeſt medium: non eſt autem nihil, ergo eſt ens. Dico recurrere eamdem reſponſionem, puta eſſe ens realiter, non verò formaliter.

QVÆSTIO II.

De Paſſionibus Entis.

68. A Quidditate, & eſſentia rerum naſcuntur paſſiones, quæ dicuntur proprietates, affectiones, & attributa earum: pariter ab ente ſimpliciter ſumpto emanant paſſiones, quarum nonnullæ perhibentur coniunctæ, puta vnum, verum, & bonum: aliæ verò diſiunctæ, vt vnum, vel multa, actus, vel potentia, neceſſarium, vel contingens. Quare, præmiſſa concertatione de communi conceptu entis, & quidditate ipſius, naturæ ordo poſtulat, vt nunc de eiuſdem paſſionibus, coniunctis potiſſimùm diſſeramus.

ARTICVLVS I.

An paſsiones entis ſint reales.

69. Recognoſcenda ſunt, quæ obſeruaui *in Epitome dialect. l.* 1. *q.* 3. *art.* 6. de proprio, & modis eius. Quibus recognitis, & obſeruatis, quæ plurimum conferunt ad intellectionem, & deciſionem huius dubij.

Aſſ. entis paſſiones ſunt reales poſitiuæ. Ita Scot. 4. *Met. T.* 1. & 5. *in comm.* & *q.* 3. *prol.* §. *Ad* 1. *argumentum* 1. *q. ſub T.* & *d.* 3 *q.* 1. §. *Ad quæſtionem igitur, ſub G.* Antonius Andr. 1. *Met. q.* 1. *concl.* 4. Bonet. 5. *Met. cap.* 1. & alij eiuſdem claſſis, contra Thomiſt. quos allegant, & ſequuntur Suarez *diſp.* 5. *Met ſect.* 1. & Fonſ. 4. *Met. ſect.* 3. *q.* 5 *cap.* 2. arbitrantes paſſiones entis non eſſe reales poſitiuas, ſed negationes, vel reſpectus rationis, vel denominationes ad aliquod extrinſecum. Probatur 1. ex Ariſt. 4 *Met. in initio* affirmante, quamdam ſcientiam, puta Met. ſpeculari ens, prout ens eſt, & quæ ei per ſe inſunt, quæ ſunt eius paſſiones, interprete Scot. *ibi*, & non negant Suarez, & alij præcit. Quæ autem per ſe inſunt enti reali, ſunt realia, quia ens rationis per ſe non ineſt enti reali, nec per ſeipſum conſequitur: paſſiones autem entis, per Ariſt. ipſi enti per ſe inſunt, ipſummetque concomitantur; & cum eodemmet reciprocantur, ergo ſunt veræ, & reales paſſiones. Præterea, idem Philoſophus *ibid. T.* 5. *cap.* 2. ſubiungit, ſicut numerus, ſolidum, & cætera huiuſmodi gaudent propriis paſſionibus in ſcientiis ſpecialibus conſideratis, & demonſtratis: ita ens participat veras, & proprias paſſiones, quæ de ipſo in Met. demonſtrantur.

70. Dices cum Fonſ. cit. non neceſſe eſſe, hæ paſſiones præſeferant formaliter quidpiam poſitiuum enti ſuperadditum, ſed ſufficere ipſas formaliter importare aliquam negationem, vel relationem rationis veluti 2. *de anima, cap.* 7. viſibilitas eſt paſſio coloris, tametſi ipſi colori nihil realis poſitiui addat. Contra, negatio, aut relatio rationis non naſcitur ex eſſentia, & natura rei, quia ens rationis pendet ab intellectu; & negatio nihil omninò eſt: paſſiones verò entis profluunt ab ente, veluti radij à ſole, & riuuli à fonte: ſubtectantur, & reciprocantur cum ente, at ens rationis, & negatio non ineſt in ente, nec cum ipſo ente conuertitur, abſurdum quippè eſt, ens reale conuenire cum ente rationis, cum illud abſque iſto eſſe valeat, atque ens reale reciprocari cum nihilo, cuiuſmodi eſt negatio. Nec teſtimonium ablatum de viſibilitate coloris fauet, ſed obeſt, quia viſibilitas eſt capacitas, & aptitudo, qua color aptus natus eſt videri, veluti intelligibilitas obiecti, qua obiectum intelligi poteſt: huiuſmodi autem paſſiones ſunt reales à parte rei, nemine cogitante, & diſtinctæ à naturis, quarum ſunt paſſiones, vt oſtendam in proximo articulo: id ipſum pariter aſtruendum eſt, de paſſionibus entis. Secundò, ſcientia realis verſatur circa obiectum reale, paſſioneſque reales, ſcibiles, déque ipſo demonſtrabiles, 1. *poſt. T.* 5. Met. autem eſt ſcientia realis, cuius ſubiectum eſt ens reale, 4. *Met.* 1. *&* 5. Ergo eius paſſiones de ipſo demonſtrabiles ſunt reales, cum procedant ab ipſomet ente reali, veluti effectus à cauſa.

71. Dices, ſatis eſſe ad ſcientiam realem, huiuſmodi eſſe inſtar proprietatum, & paſſionum realium, licet reuerà non ſint, & nihil reale, & poſitiuum includant præter naturam entis, quam exprimunt, & declarant. Contra præcognitio ſubiecti alia eſt à præcognitione paſſionis 1. *poſt.* 1. & ad gignendam ſcientiam per præmiſſas, demonſtranda eſt paſſio de ſubiecto, vt ibi ſcribit Philoſophus, & declarat. Scot. 1. *Met. q.* 1. §. *Ad* 3. *rationem.* Ergo paſſio eſt quid reale ab ente diſtinctum. Secus nihil concluderetur in concluſione, idemque foret formaliter eius ſubiectum, & prædicatum, ergo paſſiones entis ſunt veræ paſſiones reales, & poſitiuæ.

Deinde, ſi entis non dantur propriæ, & veræ paſſiones, vt deducit Suarez, quoque reliqua carebunt propriis, & veris paſſionibus, cum æqua ſit ratio de omnibus: ſicque tollerentur proprietates, & affectiones rerum, eiſque ſolùm affingerentur negationes, & reſpectus rationis: quæ, & conſimilia, quàm ſint falſa, & abſurda, exploratum eſt apud omnes.

Tertiò, paſſiones diſiunctæ ſunt reales poſitiuæ, vt idem, vel diuerſum, contingens, vel neceſſarium, ergo quoque paſſiones entis coniunctæ ſunt reales, & poſitiuæ. Ant. eſt notum. Conſeq. tenet, quia iſtæ ſunt immediatiores, & proximiores enti, ergo ſi illæ ſunt

reales poſitiuæ, & non negationes, aut relationes rationis, hoc ipſum aſtruendum eſt de iſtis, potiori iure.

72. Opp.1. ſi paſſiones entis ſunt reales, ergo ſunt entia, quod enim eſt reale à parte rei eſt ens: ſed nequeunt eſſe entia, quia paſſiones ſunt extra eſſentiam ſubiecti, vt inſinuat Ariſt. 1. *poſt. cap* 18 *T.*35. & 7. *Met. cap* 5. *T.*18. Ergo præfatæ paſſiones non ſunt reales, ſed rationis. Satisfit, ſi dicatur, huiuſmodi paſſiones eſſe entia realiter, non verò formaliter, vt copioſè *in præcedente q. art. vlt.* palam feci.

73. Opp.2. quod eſt quaſi tale, non eſt tale, quia particula quaſi eſt diſtrahens: ſed per Auic.1.*ſua Met.* paſſiones entis ſunt quaſi tales, ergo non ſunt tales, ac proinde nec reales. Reſpondeo voculam quaſi interdum eſſe diſtractiuam, vt Eccleſ. 14. *Ego quaſi vitis fructificaui.* Interdum verò eſſe confirmatiuam, vt Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre.* Vbi quaſi perinde eſt ac vere *vnigeniti à Patre.* Sic etiam vſurpaſſe Authores prophanos, refert Calepinus, *verb. quaſi.* Quare, cum ſit Auic. cit. ens habere quaſi paſſiones, idem eſt ac ſi dicat, ens habere veras paſſiones, ſeu vere paſſiones.

ARTICVLVS II.

Quomodo paſsiones entis diſtinguantur.

74. TOt ſunt ſententiæ diſcrepantes, *in præſenti art.* quot relatæ fuere *in præcedente.* Qui enim putant paſſiones entis non eſſe reales poſitiuas, conſequenter inter ens, eiuſque paſſiones locant diſtinctionem rationis ratiocinatæ, eo ferè pacto, quo diſtinguunt iſti Authores diuina attributa inter ſe, & ab eſſentia diuina. Sic expreſsè tenent Suarez cit. Hurt. *diſp.*3 *Met.ſect.*2. & Arr *diſp* 1.*ſect.*2. Qui verò affirmant paſſiones entis eſſe reales poſitiuas, congruenter inter ens, & prænominatas paſſiones ſtatuunt diſtinctionem formalem.

75. Præſupponenda ſunt, & memoria repetenda, quæ attuli, & adnotaui in Log. *l.*2. *q.*1. *art. vlt.* de diſtinctione reali, formali, & rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ. His præhabitis, & præſcitis.

76. Aſſ. paſſiones entis, ab ipſo ente, & ab inuicem formaliter differunt. Tenet Doct. 2. *d.*16. *q. vn.* & 4. *Met. q.*2. vbi Antonius Andr. & alij Scotiſt. *ibid.* aduerſus Thomiſt. & alios prænominatos. Probatur 1. in definitione paſſionis ponitur ſubiectum eius, vt additum, authore Ariſt. 1. *poſt. T.*35. *&* 7. *Met. T*18. Ergo paſſio eſt extra eſſentiam ſubiecti, à quo emanat, proindéque ab eo formaliter diſſidet. Si autem in vniuerſum, paſſio diſtinguitur formaliter à ſuo ſubiecto: planè euincitur paſſiones entis ab ipſo ente, & abinuicem quoque formaliter differre.

77. Dices, id valere de addito poſitiuo, non autem de addito negatiuo, ſicut additur paſſio enti. Contrà, quod additur enti reali, ipſumque per ſe conſequitur, non eſt negatio, quia negatio, cum propriè non ſit quid reale, propriè enti reali addi non dicitur, non videns non additur lapidi, & nihil, enti: paſſio autem additur enti, ipſumque propriè conſequitur, vt id, quod emanat, & cauſatur ab ipſo ente, vt ait Doct. 2. *d.*25. *q. vn.* §. *Contrà, ſub C.* & 1. *d.*8 *q.*4. §. *Iſta M.* Deinde, paſſio prædicatur de ſuo ſubiecto in 2. modo dicendi per ſe, vt homo eſt riſibilis: negatio autem non prædicatur in ſecundo modo dicendi per ſe, de eo, cuius eſt negatio: & paſſio entis ſic prædicatur de ente, puta ens eſt vnum, ens eſt bonum: non autem dicitur, ens eſt negatio. Igitur, quod addit paſſio ſuprà ens, eſt quid poſitiuum reale formaliter ab eo diſſitum.

Secundò, quæ ſortiuntur diſtinctas deſcriptiones, ſuntque abinuicem inſeparabilia, diſtinguuntur formaliter, vt dixi in Log. *paſſu alleg.* Ens autem, & paſſiones eius diuerſimodè deſcribuntur: ens quippè deſcribitur conceptus obiectiuus præciſus à ſuis inferioribus, déque ipſis prædicabilis. Vnum, quod eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum, à quolibet alio. Verum, quod conformatur ſuis principiis: & ſic de cæteris, ergo ens, eiuſque paſſiones inter ſe formaliter diſcriminantur.

78. Dices, non eſſe diſtinctas formalitates, ſed ſolùm diſtinctas conceptiones. Si enim inquit Suarez ens confuſe concipiatur, vt ſubiectum habens entitatem, & eſſentiam communem, dicitur ens: quod ſi concipiatur, vt habet modum perfectionis, & proprietatis, ſic dicitur vnum, verum, & bonum, & hoc pacto inter ens, & eius proprietates ſolum interuenit diſtinctio rationis. Contrà. Inter extrema poſitiua à parte rei, ab opere intellectus independentia, & inſeparabilia cadit diſtinctio poſitiua à parte rei, nemine cogitante, quæ à Scotiſt. perhibetur diſtinctio formalis: ens autem, & paſſiones ſunt extrema poſitiua realia, haud ab intellectu conficta, & excogitata, vt fatetur ingenuè idem Suarez *vbi ſuprà num.*10. *Aſſ.*1. Ergo inter illa adeſt diſtinctio formalis.

Iterùm, poſitis extremis poſitiuis realibus conſurgit relatio realis ex omnium ſenſu, & conſenſu: ens autem, & eius attributa ſunt extrema realia, vt etiam concedit idem Author *ibid. num.*6. Ergo diſtinctio, quæ intercipitur inter illa eſt realis poſitiua, non quæ extat inter rem, & rem, ſed quæ reperitur inter realitatem, & realitatem, quæ nuncupatur diſtinctio ex natura rei, ſeu formalis. Inſuper, ſicut aliqua in rerum natura, ita diſtinguuntur, quia diſtinctio petitur, penes obiecta diſtincta inter ſe, & intellectus ita ea concipit, ſicuti ſunt à parte rei, & ſi aliter conciperet, falleretur. Ens autem, & attributa eius ſunt realia, ſecluſo quouis opere intellectus, vt pariter admittit ipſe Suarez *eo in loco*, ergo non diſtinguuntur ratione, quæ fit ab intellectu, ſed formali ratione, quæ præcedit omnem operationem intellectus.

Tertiò, inclinationes, capacitates, & aptitudines naturales rerum non ſunt confictæ ab intellectu, nec cum eis prorſus coïncidunt, cum ab eiſdem prodeant, & cauſentur: idem autem nequit eſſe producens, & productum, cauſans, & cauſatum: atqui paſſiones entis nihil aliud ſibi velle videntur, quam eius capacitates, & aptitudines, vt concedit prænominatus Suarez *num.*5. Ergo ab ente, non ratione, ſed formaliter diſſident. Inſuper, vires, & potentiæ rerum differunt formaliter ab inuicem, & ab eiſdem rebus, vt tenet Doct. 2. *d* 16. *q. vn* & latè probaui *l.*2. *de anima q* 2. *art.*2. Ergo idipſum aſtruendum eſt de ente, & paſſionibus eius.

79 Opp.1. eo ferè modo philoſophandum eſt de diſtinctione entis, eiuſque paſſionibus, quo philoſophamur de diſtinctione diuinorum attributorum: at diuina attributa ratione diſtinguuntur, tum inter ſe, tum etiam ab eſſentia diuina, ergo pariter ens, eiuſque attributa ratione differunt. Concedo ma. nego min. vt copioſè oſtendi *Tract.*2. *ſumma Theologica, diſp.*2. *quæſt.*2.

80. Inſtabis Scot. 10. *Met. concl.*13. ſcribit, vnum, & ens eſſe idem, licet ratione diſtant: vnum autem eſt paſſio entis, ergo inter ens, & eius paſſiones cadit diſtinctio rationis dumtaxat. Dico, Scot. exponendum eſſe, non de ratione ratiocinante, aut ratiocinata, ſed de ratione obiectiua, & formali præcedente quamlibet operationem intellectus, quo in ſenſu vtitur ratione Stagir. *cap.*1. *lib prædicam.* definiens vniuoca, *quorum nomen eſt commune, & ratio ſubſtantiæ, ſecundum illud nomen eſt eadem.*

81. Opp.2. paſſio, & ſubiectum eius ſunt eiuſdem generis, & prædicamenti, vt patet de paſſione; quæ refertur in tertia ſpecie qualitatis. Pariter ergo paſſiones

entis

entis ſunt omninò idem cum ente, ac proinde ab eo formaliter non ſecernuntur. Reſpondeo nomen paſſio eſt æquiuocum. Sumitur namque pro qualitate parum durante afficiente ſenſum, vt loco nunc cit. Et pro affectione, & proprietate rei, vt in præſenti, quæ ſi fuerit prædicamentalis, reductiuè locatur in prædicamento, in quo extat eius ſubiectum. Quod ſi fuerit tranſcendentalis, vt eſt paſſio entis, in nullo reſidet prædicamento.

82. Opp. 3. inter cauſam, & cauſatum adeſt diſtinctio realis: paſſio autem cauſatur à ſubiecto, cuius eſt paſſio, ergo inter ens, eiuſque paſſiones cadit diſtinctio realis. Diſtinguo ma. ſi cauſa agit per motum, & mutationem, concedo: ſi verò per ſimplicem emanationem, ſeu ſi cauſatum prodeat per naturalem reſultantiam, vt in præſenti, nego.

83. Inſtabis, Scot. 1. *Met.* q. 1. vt ibi notat Mauritius videtur velle, paſſiones entis diſtingi realiter: ergo non diſtinguuntur formaliter. Occurrit Maur. *ibi*, & ait, Scot. *eo in loco*, loqui famosè, & in aliorum ſententia: vel non differere de proprietatibus reciprocis, & quarto modo. Vel dicito vſurpare diſtinctionem realem, non propriè, quæ eſt inter rem, & rem, ſed quæ reperitur inter realitatem, & realitatem, vt ſuprà inſinuaui, & Scot. 1. *Rep. d.* 48. *q.* 2. appellat diſtinctionem realem ſecundum quid.

Articvlvs III.

Quot ſint paſſiones entis.

84. VVlgus Dialecticorum ſex tradit tranſcendentia inſinuata voce illa Reuban, in qua ſingulæ literæ ſingula tranſcendentia ſignificant, vt adduxi in *Epitome dialect. l.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 9. puta, ens, vnum, verum, bonum, aliquid, res. Cum autem ens ſit primum tranſcendens, reliqua quinque, quæ ab ipſo ente prodeunt, cenſentur paſſiones eius. Bonetus verò 5. *Met. cap.* 1. etſi non recedat à quinario numero paſſionum entis: attamen duas vltimas præfatas omittit, & alias duas addit in abſtracto, quæ ſunt primitas, & contrahibilitas. Cæteri autem, quos ſequuntur Fonſ. 4. *Met. q.* 5. *ſect.* 2. & Suarez *diſp.* 3. *Met. ſect.* 2. tres tantùm ſtatuunt paſſiones entis, ſcilicet, vnum, verum, & bonum.

85. Not. 1. nomen *res* communiſſimum, & vniuerſaliſſimum eſſe, & dici tam de increatis, quàm creatis: Ob id Scot. *in initio Quol.* 1. allegans illud Ecclesiaſtæ 1. *Cuncta res difficiles*, ait interpretandum eſſe de rebus omnibus, ſiue creatis, ſiue increatis, ſiue neceſſariis, ſiue contingentibus. Additque, in diuinis accipi eſſentialiter, & notionaliter, adducens teſtimonium D. Aug. 1 *de Doctrina Chriſtiana, cap.* 1. *Res quibus fruendum eſt, ſunt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus.* Vbi res capitur notionaliter. Eadémque Trinitas, vna quædam ſumma res communis omnibus fruentibus ea. Vbi res vſurpatur eſſentialiter. Videntur autem res, & ens confundi, eſſeque ſynonima, vt eluti enſis, mucro, & huiuſmodi: vt videre eſt apud Scot. *Quol.* 3. Sirect. Tromb. & alios complures, quibus adſtipulatur Suarez mox allegatus.

86. Not. 2. & recol. ex dictis *l.* 1. *huius operis*, *q.* 2. *art.* 1. Secundum Scot. *loco nunc memorato*, §. *De primò. A*. nomen *res* eſſe æquiuocum, ideóque diſtinguendum, & accipiendum, vt vſurparunt probati Authores, qui tres præcipuas eius acceptiones tradere videntur, communiſſimam, communem, & anguſtiſſimam, quarum prima eſt pro omni eo, quod habet eſſe, comprehendens omne eſſe. Quoniam verò eſſe duplex eſt, in anima, & extra animam, propterea res ſtatuitur duplex, in anima, quæ continet entia rationis, & 2. intentiones, quæ ſolent dici res Logices: & extra animam, quæ funditur ad id omne quod habet eſſe à parte rei præſcindens ab exiſtentia, vel gaudens exiſtentia, ſic loquitur Auic. 2. *Met. c.* 5. Ens, & res prima impreſſione imprimuntur. Secunda acceptio pro ente abſoluto, quo pacto tria prima genera, ſubſtantia, quantitas, & qualitas dicuntur entia, & res, reliqua verò genera perhibentur modi rei, & circumſtantiæ eius, propterea quod præſeferunt habitudinem vnius, ad aliud. Huius acceptionis meminit Boët. *l. de Trin cap.* 10. Tertia acceptio pro ente, & re ſubſiſtente, ſic ſubſtantia eſt ens, & accidens entis ens. Ita ſumpſit ens Ariſt. 7 *Met.* 2. & 14. & *inde*.

87. Not. 3. nomen realitas eſſe abſtractum, cuius concretum eſt reale, quod à re deriuatur. Res autem duplicem ſortitur nomenclaturam, vt placet Henr. *in ſua ſumma*, *art.* 2. *quæſt.* 23. & *inde*, & non diſplicet Scot. 1. *d.* 36. *q. vn.* & 2. *Report. d.* 1. *quæſt.* 2. Sirecto, & aliis, *tract. Formal.* Vnam à verbo reor, quod idem eſt ac opinor, imaginor, & fingo: quo pacto res communiſſimè capitur, & conuenit entibus rationis, realibus, ac fictitiis, vt palàm feci *in proximo notabili*: alteram verò, à participio ratus, rata, ratum, quod perinde eſt ac firmus, firma, firmum. Sic res rata, id eſt res realis, firma, & ſtabilita, vera, & non ficta nuncupatur: quo in ſenſu, quidditas, & eſſentia, tam in eſſe obiectiuo, quam in eſſe exiſtentiæ, & ſubſiſtentiæ, dicitur res. Vnde oritur diſtinctio realis, quæ eſt inter rem, & rem, & diſtinctio formalis, quæ eſt inter realitatem, & realitatem, eo modo, quo in ſuperioribus fuit explanatum.

88. Not. 4. aliquid bifariàm poſſe inſpectari, vel abſolutè abſque vllo ſibi addito, & ſic diſtingui non videtur ab ente, ſed opponi nihilo, propterea vulgò dicitur, aut eſt aliquid, aut nihil; ita vt, aliquid, & nihil contradictoriè opponantur: ſintque ſynonima nihil, & non ens: ens, & aliquid. Quare, ſi aliquid hoc modo ſumatur, perinde eſt ac habens aliquam quidditatem. Vel ſi accipiatur cum addito, hoc eſt, ſi ipſi adiungatur aliud, planè diſſidet ab ente, vt aliquid ſubſtantiale, aut aliquid accidentale, ſicque aliquid nihil aliud ſonat, quàm aliud quid, cuius abſtractum eſt aliquitas, quo nomine appellari poteſt omnis paſſio, nedum entis, verumetiam cuiuſcumque alterius, vt vnitas eſt aliquitas entis, veritas eſt aliquitas entis, & bonitas eſt aliquitas entis: Pariter riſibilitas eſt aliquitas hominis, rugibilitas eſt aliquitas leonis; & ſic de cæteris rerum proprietatibus, quæ cum ab ipſarum principiis eſſentialibus fluant, ſunt extra earum eſſentias, idcircò non earumdem eſſentiæ, ſed aliquitates ipſarummet rectè nominantur à Scot. eiuſque diſcipulis.

89. Aſſ. tres ſunt paſſiones entis, vnum, verum, & bonum: ſi quæ verò aliæ recitentur, à præfatis ſecerni non videntur. Aſſertio eſt bimembris, à qua non declinant Scot. eiuſque aſſeclæ, *locis prænominatis*, nec diſcordant Thomiſt. à Recentibus alleg. Prima pars ſuadetur primò: quidquid ab ente emanat, aut eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio, aut conforme ſuis principiis, aut integrum, & perfectum. Si primum, eſt vnum, ſi ſecundum, eſt verum, ſi tertium, eſt bonum, ergo tres ſunt paſſiones entis, & non aliæ plures, vel pauciores.

90. Dices, præter illas tres paſſiones entis prærecenſitas, addi poſſe idem, diuerſum, & huiuſmodi; ergo tres illæ paſſiones ſunt inſufficientes. Dico idem, vel diuerſum eſſe paſſiones entis diſiunctas: nos autem loquimur de paſſionibus coniunctis, & conuertibilibus, quas ſolo ternario numero comprehendi, ſancimus.

Secundò, omne entis attributum, vel importat habitudinem, & reſpectum indiuiſibilitatis in ſe, & eſt vnum: aut relationem conformitatis cum ſuis principiis, & eſt verum: aut relationem integritatis, & eſt bonum: nihil autem aliud reſtat, quo paſſio entis reſpiciat aliud,

aliud, ergo tres tantùm illæ paſſiones entis ſunt recipiendæ, quas explicitè adducit Scot. 4. *Met. in expoſitione tex.* 3. *cap.* 2. & 2. *d.* 16. *q.* 1. *K.*

91. Dices, adhuc extare alias habitudines, & relationes tranſcendentales puta primitatis, contrahibilitatis, intelligibilitatis, & conſimiles, ergo ſi penes diſtinctas habitudines petitur numerus paſſionum entis, plures ſunt, quàm tres prænumeratæ. Dico illas tres eſſe proprietates quarto modo, reliquæ verò aliis ab ente etiam accommodantur, vt primitas decem primis generibus adaptatur, contrahibilitas etiam generibus tam ſupremis, quàm ſubalternis, & infimis, necnon ſpeciebus, quæ contrahuntur per differentias indiuiduales: atque intelligibilitas nedum enti in communi, verum quoque cuicumque enti particulari congruit, iuxta illud 2. *Met. cap.* 1. *T.* 4. *Sicut res ſe habet ad eſſe, ita ad intelligibilitatem.*

92. Secunda pars eſt in confeſſo ex dictis *ſuprà* in fundamentis; res namque coïncidit cum ente, vt oſtendi in 2. not. Et aliquid, vel non ſecernitur ab ente, aut eſt paſſio minimè à tribus præadductis diſſita, vt monſtraui in 4. not. Iterum, ſi quæ aliæ paſſiones excogitentur, commodè, & aptè ad tres prænominatas redigi valent, vt liquidò conſtat ex præcedentibus. Ergo aliæ paſſiones, abſque vllo fundamento, & ratione non ſunt in ſcholam Peripateticam inuehendæ, & ſtatuendæ.

93. Opp. 1. latius patet ens, quàm res, ergo ens, & res non coïncidunt. Ant. probatur, actio, & paſſio dicuntur duo entia, non tamen duæ res. Itemque in diuinis ſunt plura entia, quia ſunt plures Perſonæ, eſt tamen vna res communis tribus Perſonis. Rurſus ſunt plura entia, quia ſunt plura attributa, tametſi non ſint plures res, proindéque ens, & res non ſunt ſynonima, ſed ſunt duo tranſcendentia, reſque ſtatui debet paſſio entis. Reſpondeo negando ant. ad eius probationem dico quidem actionem, & paſſionem eſſe duas realitates, non verò duas res, nec duo entia, niſi dicantur duo entia relatiua. Veluti in diuinis eſt vna res abſoluta, quæ eſt deitas communis tribus, non tamen ſunt tres res abſolutè, ſed tres res, & tria entia relatiua; Pariter attributa ſunt plura entia attributalia, non verò ſimpliciter, cum ſint plura non realiter, ſed formaliter diſtincta duntaxat, vt fusè alibi dixi.

94. Opp. 2. Aliquid eſt ſignum particulare, quod appoſitum ſubiecto propoſitionis, facit propoſitionem particularé, vt aliquod animal eſt rationale, ergo aliquid non eſt idem ac ens, ſed quidpiam ab eo diſtinctum, quod eſt eius paſſio à cæteris ſeiuncta. Satisfit, ſi dicatur, aliquid ſubſtantiuè captum non ſecerni ab ente: ſecus verò, ſi adiectiuè vſurpetur, vt accidit in propoſitione particulari, cuius ſubiectum afficitur illo ſigno particulari, vt declaratur in præallata propoſitione, aliquod animal eſt rationale.

ARTICVLVS IV.

Quid addat vnum ſuprà ens.

95. GRauis, & difficilis viget altercatio inter Veteres, & Recentes Metaphyſicos, *in præſenti art.* vt notat Mauritius *in annot.* 2. *q.* Scoti, 4. *Met.* Tres autem ſunt præcipuæ diſcrepantes opiniones eorum, quarum vna eſt Auer. 4. *Met. com.* 3. D Th. 1. *p. quæſt.* 11. *art.* 1. Mayron. 1. *d.* 24. *q.* 2. Aur. 1. *d.* 3. *art.* 4. §. *Reſtat.* Fonſ. 4 *Met. cap.* 2. *q.* 5. *ſect.* 5. & Suarez *diſp.* 4. *Met. ſect.* 1. & aliorum multorum, exiſtimantium, vnum nihil aliud enti addere, quàm negationem, ſiue priuationem diuiſionis rei in ſe, & diuiſionis à quocumque alio. Altera eſt Alenſis 1. *p. q.* 13. *m.* 1. S. Bon. 1. *d.* 24. *quæſt.* 1. *art.* 1. Vaſquez *Tom.* 2. *diſp.* 128. *cap.* 2. & aliorum opinantium, vnum formaliter importare quid poſitiuum, ſola ratione ab ente diſſitum. Tertia traditur à Doct. 4. *Met. q.* 2. & 1. *d.* 3. *q.* 2. §. *Concedo igitur. D.* & *d.* 16. *q. vn.* §. *Ideò dico. ſub K.* & *ibid. in Report.* Antonio Andrea 4. *Met. quæſt.* 3. Tatar. *ibid. q. vn. art.* 2. Bonet. 5. *Met. cap.* 1. Viger. 1. *d.* 24. *q. vn.* Ponc. *diſp.* 70. *q.* 2. aliiſque non paucis eiuſdem familiæ, docentibus vnum eſſe paſſionem entis realem poſitiuam formaliter ab ipſomet ente diſtinctam. Quibus præire videtur Auic. 7. *ſuæ Met. cap.* 1. cit. à Doct. *vbi ſuprà.*

96. Not. 1. vnum bifariàm accipi, vt eſt principium numeri, quod locatur in prædicamento quantitatis, & vt eſt paſſio entis, quod in nullo reſidet prædicamento, cum ſit tranſcendens. Numerus autem, cuius principium eſt vnum, cauſatur ex diuiſione continui, & dicitur numerus quantitatiuus, & numerus ſimpliciter, vt præ aliis aduertit Lychet. *in expoſitione* 1. *d.* 24. *q. vn.* Numerus verò, cuius principium eſt vnum, quod eſt tranſcendens, efficitur ex diſtinctione quidditatum, & eſſentiarum, vocatúrque numerus quidditatiuus, & ſecundum quid, quo pacto dicimus duas animas, tres Angelos, & huiuſmodi, de quo numero latè diſſerui *tract. de Deo Trino diſp* 4 *quæſt.* 7. Rurſus, vnum ſumitur ſimpliciter, quatenus eſt paſſio entis coniuncta, & reciproca cum ente ſimpliciter: vel ſecundum quid, quatenus opponitur multitudini, & eſt paſſio entis diſiuncta, ſic dicitur, ens eſt vnum, vel multa, & non conuertitur vnum ita acceptum cum ente, niſi diſiunctè.

97. Not. 2. vnum, ex Bonet cit. à Vallone *in ſua lect. fol.* 109. eſſe quintuplex, puta vnum tranſcendentale, vnum genere, ſpecie, numero, & proportione. Vnum tranſcendentale, quod eſt prima paſſio entis deſcribitur ab Ariſt. 4. *Met. T.* 3. & 10. *eiuſdem T.* 5. & 5. *cap* 6. & ab omnibus poſterioribus Philoſophis, quod eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio. Hæc deſcriptio vnius, etſi communiter recipiatur, diuerſimodè tamen ab Authoribus explicatur, quorum interpretationibus, & iurgiis prætermiſſis: Placet ſic quoquo modo declarare. In illa deſcriptione ſignificatur gemina negatio, altera eſt negatio diuiſionis ſui, & altera eſt negatio idemtitatis, à quolibet alio, quæ denotat vnum in concreto à ſe non eſſe diſtinctum, à quouis tamen alio eſſe diſtinctum: cuius abſtractum eſt vnitas, qua vnum à ſe non diſtinguitur, quave diſtinguitur, ab omni alio, quod non eſt ipſum vnum. Atque, per huiuſmodi negationem inſinuatur paſſio entis realis poſitiua egrediens ab ipſomet ente, qua idemmet ens redditur in ſe indiſtinctum, & à quouis alio diſtinctum, veluti riſibilitas eſt paſſio realis poſitiua hominis prodiens ab humanitate, qua homo eſt riſibilis. Quare, ſicut poſita riſibilitate, homo eſt riſibilis: ità poſita vnitate, quæ eſt indiſtinctio ſui, & diſtinctio à quouis alio, ens eſt vnum, vnitate tranſcendentali. Hinc refellitur Ponc. *præcit. concl.* 1. explicans ſic vnum, quod ſit non includens plura ſeparata à ſe inuicem. Quandoquidem, nonnulla non ſunt abinuicem ſeiuncta, vt paries, & albedo, & tamen non ſunt vnum, vnitate entitatiua, & tranſcendentali, tametſi ſint vnita, non tamen ſunt vnum dicta vnitate. Item, partes continui inter ſe non ſunt ſeparatæ, & tamen non ſunt vnum illa vnitate, ſed vnitate integritatis, & continuitatis. Rurſus, materia, & forma in compoſito abinuicem non ſegregantur; nihilominùs non participant eam vnitatem, vt vnita in compoſito; ſed quælibet, cum ſit ens, vtique gaudet ſua vnitate. Tot namque modis dicitur vnum, quot & ens, vt tradit Ariſt. *locis prænominatis,* & præmonui in Log. *l.* 2. *q.* 1. *art.* 6. Ob id cæteras vnitates prærecenſitas hoc loco non ampliùs expono, cum abundè ibi fuerint expoſitæ, & illuſtratæ.

98. Quod ſi conſurgas contrà explicationem deſcriptionis vnius tranſcendentis, & dicas. Homo eſt vnus, & in ſe non eſt indiſtinctus, cum diſtinguatur

in

in ſuas partes, puta genus, & differentiam, ſeu in animal, & rationale, ex quibus conflatur, ergo non rectè explicatur, vnum eſſe indiſtinctum in ſe, & diſtinctum à quouis alio. Dico, in primis hominem eſſe vnum, ab vnitate humanitatis, quæ eſt vnitas ſpecifica, & eſſe vnum vnitate entitatiua, & tranſcendentali, quatenus eſt ens, quia vnitas maior, vt eſt vnitas ſpecifica infert vnitatem minorem, qualis eſt vnitas tranſcendentalis: tametſi ens ſimpliciter diuidatur in ſubſtantiam, & accidens, in increatum, & creatum. Ratio eſt, quia vnitas non decerpitur à membris diuidentibus, ſed à toto diuiſo, puta ab ente, ab homine, & ſic de reliquis: alioqui, nulla foret vnitas, ſed multitudo, cum omne diuiſum ſcindatur in membra diuidentia, vt planum feci *in Epit. Dialect. l. 2. q. 7. art. 1.*

99. Aſſ. 1. vnum tranſcendens non eſt formaliter negatiuum, ſeu priuatiuum. Defenditur à Doct. cit. *in Met.* & 2. *d. 3. quæſt. 2. §. Concedo. D.* Probatur primò, à ſubiecto reali poſitiuo non emanat niſi realis, & poſitiua paſſio, vt patet inductione. Ab homine namque fluit riſibilitas, à leone rugibilitas, & ſic de cæteris, quæ ſunt proprietates eorum reales, & poſitiuæ: ens autem ſimpliciter eſt reale, & poſitiuum, 4. *Met. T. 1.* & 5. cuius paſſio prima eſt vnum, quod reciprocatur cum illo, ergo vnum non eſt formaliter negatiuum, nec priuatiuum.

100. Dices, vnum quidem formaliter negationem importare: fundamentaliter verò eſſe ipſum ens reale poſitiuum, cum prorſus ſint idem, eiuſdemque naturæ, vt apertè ſcribit Ariſt. *vbi ſuprà, T. 3.* Idque illuſtrari poteſt de incorruptibilitate, immaterialitate, & immortalitate, quæ formaliter præſeferunt negationes: fundamentaliter verò ſunt entitates, & proprietates reales, & poſitiuæ. Contrà, licet in deſcriptione vnius ponatur nomen negatiuum, nempè indiuiſum: tamen formaliter ſignificat realitatem, & formalitatem realem, & poſitiuam. Vt enim Ariſt. monet loco proxime cit. ens, & vnum ſe habent, vt cauſa, & effectus, effectus autem eſt realis poſitiuus veluti cauſa, ergo vnum formaliter deſignat proprietatem, & attributum entis reale poſitiuum. Deinde, exempla adducta de incorruptibilitate, immaterialitate, & immortalitate ſunt ad oppoſitum. Siquidem præſeferunt entitates reales, & poſitiuas formaliter, vt liquet de ſubſtantia, quæ diuiditur in corpoream, & in incorpoream, corporea in animatam, & in inanimatam, animal in rationale, & in irrationale. Irrationale autem, incorporea, & inanimata ſubſtantia ſunt realia poſitiua formaliter, licet nominibus negatiuis denotentur, ergo idipſum aſtruendum eſt de vno, quod definitur per indiuiſum in ſe, quod eſt vocabulum negatiuum.

Secundò, quod menſurat poſitiuum, eſt formaliter poſitiuum, quia nulla negatio, aut priuatio eſt menſura alicuius poſitiui: vnum autem formaliter eſt menſura numeri, qui eſt ens poſitiuum, cum ſit ſubiectum Arith. vnde ſcribit Ariſt. 10. *Met. cap. 2.* Numerus eſt multitudo vno menſurata, ergo vnum formaliter eſt poſitiuum, quod conſequitur negatio indiuiſi in ſe.

Tertiò, negatio, vel priuatio non denotat formaliter perfectionem ſimpliciter, quia priuatio habet rationem mali, 1. *phyſ.* 82. priuatio machinatur maleficium: vnum autem importat perfectionem ſimpliciter, cum in quolibet melius ſit ipſum, quàm non ipſum, vt conſtat ex deſcriptione perfectionis ſimpliciter allata ab Anſel. *in Monol. cap. 3.* Ob id ſumma vnitas competit Deo primo enti, qui nulli imperfectioni ſuccumbit. Ergo vnum formaliter deſignat poſitiuum.

Quartò, in negatiuis, & priuatiuis non fit reductio ad primum tale, puta ad ſummum malum, quia non datur ſummum malum: in poſitiuis autem, vt in bonis, habetur reductio ad ſummum bonum, in veris, ad ſummum verum, & in vnis, ad ſummum vnum, ergo vnum eſt formaliter poſitiuum. Deinde priuatio, vel negatio non ſuſcipit magis, & minus: vnum autem ſuſcipit magis, & minus. Nam, ſimplex eſt magis vnum, quàm compoſitum. Inſuper, poſitiuum non conflatur ex negationibus, & priuationibus, vt patet, numerus autem qui eſt quidpiam poſitiuum, componitur ex vnitatibus. Ideò, ſubiicit Stagir. *loco memorato, T. 5.* Numerus eſt vnitatum multitudo. Ergo vnum eſt formaliter poſitiuum.

101. Dices, hæc, & conſimilia argumenta tantùm probare, vnum eſſe poſitiuum fundamentaliter, ſcilicet ratione entis, in quo fundatur, & ſubiectatur: non autem formaliter, ſic enim vnum nihil aliud ſibi vult, quàm duplicem negationem præpoſitam, & præexplicitam. Contrà, vnum eſt propria paſſio entis, aut ratione fundamenti, aut ratione additi ſuprà ens. Non primum, quia fundamentum paſſionis, ſeu vnius eſt ens, & ſi vnum foret paſſio entis, per fundamentum, idem eſſet paſſio ſui ipſius, quod implicat. Nec ſecundum. Nam illud additum ſuprà ens, vel eſſet poſitiuum, & haberetur intentum, vel negatiuum, & hoc non, quia cum paſſio realiter identificetur cum ſubiecto, cuius eſt paſſio, ens componeretur ex poſitiuo, & negatiuo: atque cum negatio formaliter nihil ſit, & nihil opponatur enti, conſequenter ens, & nihil ſimul eſſent, & nihil foret paſſio entis, quod falſum, & abſurdum eſt. Hæc inſtantia adeò efficax videtur, vt Aduerſarij ſe mirè torqueant, & in varias ſententias abeant, reſponſioneſque varias adducant, vt videre eſt apud Fonſ. & Suarez cit. *ſect. 2.* quæ quia præfatæ inſtantiæ non ſatisfaciunt, nec difficultatem tollunt, piget eas afferre, & refellere.

102. Aſſ. 2. vnum ſola ratione intellectus non differt ab ente; ſed formaliter, ex natura rei. Tenet Doct. cit. Prima pars ſuadetur, quod oritur, & conſequitur aliud, nemine cogitante non diſſidet ab eo, operatione intellectus: vnum autem naſcitur ab ente, ipſumque concomitatur, 4. *Met. cap. 1.* Ergo vnum, ab ente ſolùm per intellectum non ſecernitur.

103. Dices, Ariſt. nunc alleg. *T. 3.* explicitè ſcribit, ens, & vnum non vna ratione ſignificari: ergo, ſicut diſtincta ratione ſignificantur, ita & ratione diſcriminantur ab inuicem. Dico, Philoſophum ibi non ſumere rationem, pro ratione intellectus, ſed pro ratione obiectiua, ſecluſo quouis opere intellectus, velut non ſemel notaui, ipſum vſurpaſſe rationem in definitione vniuocorum, *l. prædicam. cap. 1.* dicentem, vniuoca ſunt, quorum nomen eſt commune, & ſecundum nomen ratio ſubſtantiæ eſt eadem. Et *l. 5. Met. cap. 6.*

104. Secunda pars manet probata, art. 2. huius quæſtionis, in quo vniuersè oſtendi, paſſiones entis, tum ab ipſo ente, tum etiam ab inuicem formaliter diſſidere. Adhuc autem potiſſimùm de vno monſtratur, ex Ariſt. proximè memorato, vbi ait, ens, & vnum ſe inuicem conſequi, ſicut principium, & cauſam: principium autem, & cauſa important diſtinctas rationes formales. Principium namque dicitur, ratione primitatis. Ob id Stagir. 1. *poſt. T. 5.* ſubnectit, idem dico primum, & principium. Cauſa verò perhibetur, ratione dandi eſſe, propterea deſcribitur cauſa, ad cuius eſſe ſequitur aliud. Et 1. *phyſ. ſum. 3. cap. 3.* priuatio quidem eſt principium rerum naturalium, ſed non eſt cauſa, quia non influit in generationẽ compoſiti naturalis. Itemque, punctum eſt principium lineæ, verumtamen non eſt eius cauſa, cum illud, huic nihil communicet, nihilque cauſet. Alia igitur eſt ratio formalis principij, alia verò eſt ratio formalis cauſæ: pariter, in re noſtra, alia habetur ratio formalis entis, & altera ratio formalis vnius, vt liquidò conſtat ex deſcriptionibus vtriuſque. Vnde *ibid.* 4. *Met. paſſu recenſito*, addit, ens, & vnum tam in generatione, quam in corruptione eſſe inſeparabilia: quod non obſcurum indicium eſt diſtinctionis formalis inter ea. Concludo ergo vnum addere ſuprà ens, non negatiuum,

ſed

ſed poſitiuum quidpiam formaliter ab ipſomet ente diſſitum.

105. Opp. 1. Ariſt. *loco mox alleg.* apertè ait, vnum ſignificare eamdem naturam, ac ens. Et paucis interiectis ſubiicit, vnum nihil aliud eſſe præter ens. Idemque innuit 10. *eiuſdem, T.5.* propter quod vnum eſſe, eſt indiuiſibile eſſe, ipſum tenetur ens, & inſeparabile. Ergo vnum præter negationem, aut relationem rationis, enti nihil formaliter addit. Reſpondeo ea, & conſimilia teſtimonia, quæ afferri poſſunt, exponenda eſſe de identitate reali, non autem formali. Quare, ens, & vnum ſunt idem realiter, & diſtinguuntur formaliter. Ideò non duas naturas deſignant, ſed vnam, veluti homo, & riſibile vnam ſolam naturam præſeferentia identificantur realiter, & abinuicem formaliter differunt.

106. Opp. 2. ens prout diſtinguitur ab vno, aut eſt vnum, aut non, non hoc quia non reperitur ens, niſi vnum ſit, cum ſe mutuò inferant. Si illud, aut eſt vnum per aliud, & aliud, per aliud, & ſic deinceps, & abiretur in infinitum: aut eſt vnum ſeipſo, proindéque ens eſt vnum nullo ſibi poſitiuo addito, quod intendunt Aduerſarij. Dico, ens præciſè captum abſtrahere ab vnitate, & multitudine, veluti præſcindit à finitate, & infinitate, ſubſtantia, & accidente. Quo in ſenſu fortaſsè Auic. 5. *Met. cap.* 1. *&* 2. dicebat, equinitas eſt tantùm equinitas, nec vna, nec plures. Ens verò eſſe vnum, per vnitatem ipſi additam, veluti homo eſt riſibilis, per riſibilitatem ipſi adiunctam.

107. Inſtabis, illud poſitiuum, quod addit vnum ſuprà ens, vel eſt vnum, vel non vnum, non ſecundum, quia omne poſitiuum eſt vnum: nec primum, quia ſi eſt vnum, vel eſt vnum per aliud, vel ſeipſo, & recurrit primum argumentum ſuprà elaboratum. Dico, committi ſophiſma figuræ dictionis, mutando quo, in quod. Siquidem vnum eſt, quo ens eſt vnum, non autem eſt, quod eſt vnum, veluti albedo eſt, qua paries eſt albus, & ipſa non eſt alba.

108. Opp. 3. in creatis, inter duo extrema realia poſitiua adeſt diſtinctio realis: ſed ens, & vnum ſunt duo extrema realia poſitiua, ergo inter ens, & vnum interuenit diſtinctio realis, non autem diſtinctio formalis. Diſtinguo ma. ſi dicta extrema ſint res, & res, concedo: ſi verò vnum ſit res, & aliud ſit aliquitas eius, vt accidit in præſenti, nego.

ARTICVLVS V.

De vero.

109. POſt vnum, ſequi verum, & deindè bonum, vna eſt omnium communis ſententia Philoſophorum, quia videtur res prius in ſe eſſe indiuiſa, qua ratione eſt vna, quàm ſit vera, ſuóque eſſe conformis, & poſtmodum bona, in ſuo eſſe ſcilicet integra, & perfecta: de iſtis autem duobus poſtremis, ratio alia affertur, quia verum reſpicit intellectum, & bonum voluntatem; illum autem huic præferri ordine naturæ, & generationis, inficiatur nemo. Quid autem ſit verum, vt eſt paſſio entis, quidve addat ſuprà ens, difficile ſanè eſt, & arduum intellectu, non minùs, quàm de vno in ſuperiori articulo dictum eſt. De veritate autem complexa, quæ veritas Logica dicitur, copioſè egi in Log. *l.* 4. *quæſt.* 4. per totam. Nunc verò tantùm de veritate incomplexa, & entitatiua, quæ & veritas rei nuncupatur, breuiter diſſeram, prætermiſſis variis, & diuerſis placitis, quæ referuntur ab Aur. 1. *d.* 19. *tertia parte, art.* 1. & Suarez *diſput.* 8. *Met. ſect.* 7. aliiſque Recentibus.

110. Aſſert. 1. veritas tranſcendentalis non eſt quidditas rei, nec verum eſt quid rei. Hæc aſſertio militat contra Aur. mox cit. *art.* 2. *propoſitione tertia*, pro Scot. 2. *Met. in exp. T.* 4. & 6 *eiuſdem, quæſt* 3. Antonio Andr. *quæſt* 6, & aliis eiuſdem claſſis, *ibid.* à quibus non diſcrepant Thomiſt. & alij extra vtramque ſcholam. Probatur 1. ſi quidditas entis foret veritas eius, idem eſſet ens formaliter, ac verum, nullaque inter iſta caderet diſtinctio: verum autem ab ente differre, aſtruit Ariſt. 4. *Met. T.* 1. inquiens, Met. contemplari ens, & paſſiones, quæ ipſum conſequuntur, inter quas eſt veritas. Et ante 2. *Met. T.* 4. præmiſit, quod ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad veritatem. Si autem eſſe, ſeu ens coincideret cum vero, & eſſentia, cum veritate, nulla foret comparatio, & ſimilitudo, ſed prorſus identitas. Id autem pugnat textui alleg. oſtendenti veritatem conſequi rem, propterea prima principia ſunt ſempiterna, & maxime vera, quia eorum eſſe eſt ſempiternum, & æternum: & paulò ante, effectus eſt verus, ſi cauſa vera eſt, immò verior eſt cauſa, ſuo effectu. Ideò, ſi lignum eſt calidum, propter ignem, ignis ipſe eo eſt calidior, quin etiam calidiſſimus. Quare, veritas non eſt rei eſſentia, ſed ipſam eſſentiam conſequitur.

111. Dices, ſi hoc valeret, cum terra ſit calida propter ſolem, ſol foret magis calidus, quod non conceditur. Dico, illud habere locum in vniuocis, non autem in æquiuocis, cuiuſmodi ſunt ſol, & terra, quæ ſunt alterius rationis.

Secundò, veritas propoſitionis, quæ veritas cognitiuus appellatur, non eſt quidditas, ſeu eſſentia propoſitionis, vt obſeruaui *in Epit. l.* 2. *q.* 3. *art.* 1. *n.* 4. & *q.* 2. *eiuſdem lib. art.* 2. *n* 9. ſed eius proprietas; ideò ſi quis interroget, quid eſt propoſitio? reſpondetur, eſſe orationem alicuius de aliquo. Si verò quiſpiam petat, qualis eſt propoſitio? congruè reſpondetur, eſſe veram, aut falſam. Ergo id ipſum affirmandum eſt de veritate rei, & tranſcendentali, vtpotè non eſſe quidditatem entis, ſed paſſionem eius, cum par in vtriſque ſit ratio.

Tertiò, ſi veritas tranſcendens prorſus eſt entis quidditas, & eſſentia, hæc propoſitio, ens eſt verum, non eſſet ſecundi, ſed primi modi per ſe, immò foret nugatoria, ſicut ſupra dixi, ſi vnum ab ente non differret, idem eſſet dicere, ens eſt vnum, ac ens eſt ens, foretque enunciatio identica, quia idem prædicaretur de ſeipſo, veluti homo eſt homo: hoc autem communiter reſpuitur, ergo & illud.

112. Dices. D. Aug. 2. *Soliloq. c.* 5. conceptis verbis ait, *Verum eſt id, quod eſt.* Quod autem eſt, eſt ens, eiuſque eſſentia eſt quidditas, ſeu veritas, qua ipſum ens eſt, veluti albedo eſt, qua album eſt, igitur veritas rei nihil aliud ſibi vult, quàm quidditatem, & eſſentiam eiuſdem. Dico, illud teſtimonium Aug. & conſimilia, ſi adducantur, exponenda eſſe realiter, non verò formaliter, quod eſt dictu: veritas identificatur realiter cum ente, tametſi formaliter ab eo diſtinguatur. Sic quoque interpretatur Scot. 4 *Met. T.* 3. vnum, præter ens, nihil eſt aliud, & eamdem eſſentiam ſignificare, ſupple, realiter, & non formaliter.

Quod ſi replices, & inſtes, cum artifex ad lapidem lydium examinat aurum, vtrum ſit verum aurum, necne? inſpicit ipſum, eiuſque fulgorem, & dicto lapide tangit, nouitque illud habere naturam veri auri, aut falſi, ergo veritas eſt quidditas, & natura rei. Replico, artificem ſcrutari verum aurum ex proprietate eius quam noſcit, & medio præfato lapide venit in cognitionem eius naturæ, cum eſſentia eius, & cuiuſcumque alterius nos lateat. Ex hoc autem non rectè infertur, veritatem eſſe rei naturam, immò proprietatem ipſius, cum hæc innoteſcat, illa verò lateat.

113. Aſſ. 2. verum non includit relationem rationis ad intellectum, ſiue creatum, ſiue increatum. Deducitur

ex Doct. locis præalleg. & aduerſatur Mol. 1. *p. q.16. diſp.*1. & quibuſdam aliis. Suadetur 1. ex Ariſt. 1. *prædicam. cap de ſubſtantia, propè finem*, ex eo quod res eſt, vel non eſt, oratio eſt vera, vel falſa. Ergo, veritas rei nullum importat reſpectum ad intellectum creatum, aut increatum: econtra verò, veritas cognitionis non eſt, niſi penes veritatem rei. Si namque intellectus cognoſcit rem, ſicuti eſt à parte rei, vera eſt eius cognitio: quod ſi aliter rem cognoſcat, quam ſit à parte rei, falſa extat eius cognitio, ergo veritas rei nullo modo reſpicit intellectum, qualiſcumque ille ſit.

Secundò, ſi per impoſſibile, nullus foret intellectus, vt videtur quoque ſupponere Scot. 6. *Met. quæſt.* 3. adhuc eſſet verum tranſcendentale, quia eſſet ens: ens autem, & verum ſe mutuò inferunt. Atqui, nulla eſſet relatio rationis, quia hæc fit ab intellectu, & conſequitur operationem eius: nullo autem exiſtente intellectu, nulla eſſet eius operatio, proindéque relatio rationis, ergo veritas rei, & tranſcendentalis nunquam includit relationem rationis.

Tertiò, ante prænominatam relationem rationis ad intellectum, erat veritas, enſque verum. Ideò cantat Eccleſia in Symbolo Nicæno, *Deum verum, de Deo vero*. Deinde, artifex ſibi ante oculos proponens aliquod exemplar imitandum, ſicuti eſt, extra ipſius intellectum, vt pictor imaginem Beatæ Virginis, vt eam delineauit S. Lucas Euangeliſta, non aſpicit ideam eius, quam in mente habet, vel ideam, quam habet Deus in ſuo intellectu, ſed prout extra verè ipſi obiicitur, & repræſentatur, ſicut olim Exod. 25. faciendum Moyſi, præcepit Dominus. *Inſpice, & fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.* Vnde Ariſt. 1. *Eth. in fine, cap.*6. inquit, ad veras res præſtandas, non ideas Platonicas eſſe contemplandas, & earum cognitiones perquirendas, ſed ipſas res proſequendas, & perſoluendas, vt Medicos ad medendum ægrotum, non eſt neceſſe, conſpiciat ſanitatem, & conceptum eius, quem in ſua mente gerit, ſed ipſam ſanitatem, quam cupit inducere in infirmum, immò hanc ſanitatem, in hunc hominem ægrum, ſpectare debet, vt ibi concludit idem Philoſophus. Rurſus, ſi veritas eam habitudinem rationis præſefert ad intellectum humanum, aut diuinum, oporteret, artificem cognoſcere huiuſmodi intellectus, vtriuſque conceptus, & ideas: ſic quicumque artifex foret Philoſophus, & Theologus, cum ad notitiam relationis, opus ſit eius extrema cognoſcere. Id autem, & cætera huiuſmodi, quàm ſint abſona, & abſurda, nemo eſt, qui non videat. Igitur, veritas non præſefert talem relationem rationis ad intellectum creatum, aut increatum.

114. Aſſert. 3. verum eſt paſſio entis, ſuprà ipſum ens addens poſitiuum, quod eſt cognoſcibile, cuius abſtractum eſt veritas, ſeu cognoſcibilitas, formaliter ab eodemmet ente diſſidens. Vtraque pars inſinuatur à Doct. *vbi ſuprà*, & patet ex dictis, *in ſuperiori art. de vno*. Prima pars adhuc ſuadetur, *ex* 2. *Met. T.* 4. *Sicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci.* Ideſt, ſecundum rei entitatem, habetur eius cognoſcibilitas, ſeu veritas. Hæc enim reciprocantur, & adæquantur ad inuicem, ens verum, ens cognoſcibile, entitas, veritas, & cognoſcibilitas. Deinò, poſita cognoſcibilitate rei, eiuſque adæquatione, ponitur veritas rei tranſcendens, eaque ablata, iſta remouetur. Si enim non eſt cognoſcibilitas, non eſt veritas, & ſi non eſt veritas, nec eſt entitas, cum illa, hanc ſequatur: ergo verum perinde eſt, ac cognoſcibile, & veritas idem eſt ac cognoſcibilitas.

115. Secunda pars eſt in promptu. Quælibet namque paſſio diſſidet formaliter ab eo, cuius eſt paſſio, vt oſtendi *art.*1. *huius quæſtionis*: veritas autem eſt paſſio entis, ex omnium aſſenſu, & conſenſu, ergo formaliter ab ente differt.

116. Opp. 1. contrà 1. aſſ. non concepto, nec conſiderato quopiam alio diſtincto à natura, & quidditate rei, concipitur, & intelligitur veritas, vt ſi concipiatur, & intelligatur natura hominis, ſicuti eſt, concipitur, & intelligitur vera humanitas, & ſic de reliquis rerum naturis, & eſſentiis, igitur veritas nihil aliud eſt, quàm quidditas rei. Diſtinguo ant. realiter, concedo: formaliter, nego. Cùm enim veritas ſit paſſio rei, conſequenter diſtinguitur formaliter à re, cuius eſt paſſio, & realiter cum ea identificatur, vt ſatis conſtat ex dictis.

117. Inſtabis, D. Hilar. 6. *Trin. ante medium* appellat, Deum veritatem ſubſiſtentem: præter autem ſubſtantiam, nihil aliud ſubſiſtit, ergo ſi ſubſiſtentia competit veritati, vtique & ipſa eſt ſubſtantia, & natura ſubſtantialis, proindéque veritas à rei ſubſtantia, & natura non ſecernitur. Occurrendum eſt per eamdem diſtinctionem, nimirum veritatem realiter identificari cum Diuina ſubſiſtentia, formaliter verò ab ea diſſidere, veluti attributa, & relationes originis, de quibus *Tract. de Deo vno, & Trino*.

118. Opp. 2. contrà 2. aſſ. veritas præſefert habitudinem, & reſpectum ad cognitorem, ergo veritas dicit relationem ſaltem rationis ad intellectum, ſiue creatum, ſiue increatum. Ant. nititur teſtimonio D Aug. *l.*2. *ſoliloq. cap* 5. his verbis. *Verum eſt id, quod ita ſe habet, vt videtur cognitori, ſi velit & poſſit cognoſcere.* Reſpondeo quidem veritatem importare reſpectum, non rationis, ſed realem aptitudinalem tranſcendentalem, qui eſſe poteſt abſque termino exiſtente, vt indicaui in Log. *l.* 3 *q.*6. *art.*11. idque etiam ſignificat Aug. *ibid.* paulò poſt. *Quia etiamſi res non videatur, nec conformitatem habeat, cum aliqua cognitione, nihilominus vera eſt.*

119. Inſtabis, Ariſt. *in calce* 6. *Met.* conceptis verbis ſcribit, verum, & falſum non eſſe in re, ſed in mente: è regione bonum, & malum non eſſe in mente, ſed in re, igitur veritas neceſſariò includit relationem rationis ad intellectum. Dico Ariſt. exponendum eſſe de veritate complexa, quæ ſpectat ad Logicam, non autem de veritate incomplexa, & tranſcendentali, quam Met. pertractat.

120. Opp. 3. veritas ſecundum Scot. cit. eſt conformitas rei ad intellectum: conformitas autem eſt relatio, ergo & veritas eſt relatio. Satisfit, ſi dicatur eſſe relationem, non prædicamentalem, ſed tranſcendentalem; vt de omnibus paſſionibus entis inſinuare videtur Scot. 4. *d.*49. *q.*4. § *Iuxta hoc, ſub I.* poſt Aug. *l. de vera religione, c* 36. Veritas eſt *ſumma ſimilitudo*, & Boet. Veritas eſt *adæquatio rei, & intellectus.*

121. Inſtabis, relatiua dicuntur ad conuertentiam, *ex l. prædicam. cap. de ad aliquid.* Vt pater eſt filij pater, & filius eſt patris filius: verum autem non ſic ſe habet, non enim dicitur, verum eſt veri verum, ergo nec verum eſt relatiuum nec veritas eſt relatio. Dico ma. maximè habere locum in relatiuis prædicamentalibus: non autem tranſcendentalibus, de quibus in præſentia ſermo eſt. Præſertim quia, incongruum non videtur, etiam hæc conuerti, vt cognoſcibile alicuius eſt cognoſcibile, & viſibile alicuius eſt viſibile, necnon conformabile alicuius eſt conformabile, atque verum alicuius eſt verum, quidquid dicant Hurt. *diſp.*7. *ſect.*1. §.7. & Arr. *diſp.*1. *ſect.*5 *ſubſect.*3.

Articvlvs VI.

De bono.

122. TOt vigent opiniones repugnantes *in præſente art.* quot in duobus proximis præcedentibus art. relatæ fuere: quibus dimiſſis, moneo

recolenda eſſe, & in memoriam reuocanda, quæ notaui, & aſſerui in Philoſophia morali, *l.2. quæſt.5. art.1. 2. & 3.* vbi habentur, & declarantur acceptiones bonorum, diuiſiones, & deſcriptiones eorum, præſertim boni tranſcendentalis, & moralis, quæ hic, ne actum agam, addocendæ, & repetendæ non ſunt, ſed ibi videndæ, & legendæ. Nunc verò, pauca quædam, quæ ad rem noſtram conferunt, pertingam.

123. Aſſ.1. bonum eſt propriè paſſio entis. Deducitur ex Ariſt. *6. Met. propè finem.* Et palam habetur 1. *Eth.cap 6.* bonum totidem modis dicitur, quot ens. Contrà Mol. 1. *part. quæſt.5. diſp. vn.* negantem, bonum eſſe verè proprietatem entis. Eſt autem communis Scot. 4 *Met. in exp. T.3.* & 2 *d.16. quæſt.vn.K. §. Ideo dico*, & cæteris Scholaſticis *ibid.* Et manet probata *ex 3. art. huius q.* Adhuc autem ſpeciatim oſtenditur, quod conſequitur ens, & cum ipſo conuertitur, eſt propriè eius paſſio, vt indicat Philoſophus 4. *Met. T.1.* & videtur olfacere Mol. *vbi ſuprà.* Bonum autem conſequitur ens, & cum ipſo reciprocatur. Siquidem prius eſt ens, deindè ſequitur eſſe appetibile, & conueniens, quod eſt bonum: omnéque ens eſt appetibile,& conueniens, & ècontra,igitur bonum eſt verè paſſio entis conuertibilis, & reciproca. Præthereà, aliæ paſſiones cum bono conuertuntur, & ſyllogiſmi de his efformati ſunt boni, & neceſſarij, in 1. modo primæ figuræ, vt omne vnum eſt bonum: omne ens eſt vnum, ergo omne ens eſt bonum. Itemque, omne verum eſt bonum: omne ens eſt verum: ergo omne ens eſt bonum.

124. Dices, nonnulla ſunt entia, non tamen bona, authore Ariſt. *3.Met. T.3.* mathematica quidem ſunt entia, non autem bona: Pariter materia ens eſt, quæ cum ſit pura potentia,omnis bonitatis eſt expers. Atque diuinæ relationes entitatis compotes ſunt: bonitatem verò, & perfectionem non ſortiuntur, ſecundum Scot. *Quol.5.* Ergo bonum non eſt propriè paſſio entis reciproca, & conuertibilis. Dico, mathematica cum abſtrahant à motu, & materia exiſtente ſecundum quid non dicuntur bona, quia ſic non ſunt actiua, & vtilia: ſimpliciter verò, & abſolutè ſunt bona, bonitate entitatiua illis congruente, cùm ſint entia realia. Vnde Lyran. *in cap.1.* Geneſeos, *vidit Deus lucem, quod eſſet bona.* Ideſt vtilis, exponit. Econtrà verò, quod non eſt vtile, dicitur non eſſe bonum, puta mathematica; & ideæ Platonicæ, interprete Scot. in eum Text. mox adductum. Ad aliud de materia, dico eam eſſe bonam bonitate tranſcendentali, quia eſt ens, & potitur actu entitatiuo, ex aſſertis in Phyſ. *l 2 quæſt. 2.art.5.* Ad poſtremum, dico relationes originis eſſe bonas bonitate entitatiua,non autem graduali, vt copioſè monſtraui *Tract. de Deo trino, diſp.5. quæſt.3.*

125. Aſſ.2. bonum ſuprà ens non addit relationem rationis duntaxat. Huic patrocinatur Doct. cit. & aduerſatur Capr. *2.d 34 q.1.* Mol nuper alleg. & Fonſ.4. *Met. q.7. c.2.ſect.3.* & adducitur D.Th. *q.1.* & 21. *de veritate art.1.* Probatur 1. ex Ariſt. 6. *Met.ſum.2. c.2. T 8.* affirmante verum,& falſum eſſe in mente: bonum autem, & malum eſſe in rebus: vbi Philoſophus euidenter inſinuat, verum complexum nihil aliud præſeferre formaliter, quàm relationem rationis: bonum verò formaliter ſignificare realitatem poſitiuam, quæ dicitur eſſe in re, ſeu à parte rei. Conſonat dictum Aug. 1. *de Doctrina Chriſtiana, cap 32. Inquantum ſumus boni ſumus.* Et fauet Sacer text. Gen.1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.* Vbi proculdubio agitur de bonitate tranſcendentali, quam ineſſe rebus creatis omnibus, priuſquam vllus intellectus relationem rationis conuenientiæ illis fingeret, ſacra pagina apertè teſtatur, vt clarè proclamat.

Secundò, à ſubiecto reali poſitiuo non promanat paſſio rationis ab intellectu efformata, vt patet diſcurrenti per omnia,& ſingula ſubiecta,à quibus prodeunt paſſiones reales poſitiuæ; ens autem,de quo in præſentia loquimur, eſt reale poſitiuum, à quo bonum, & cæteræ paſſiones oriuntur, vt ſuprà oſtendi, ergo bonum formaliter non eſt ſola relatio rationis conuenientiæ.

Tertiò,bonum ſufficienter diuiditur in bonum tranſcendentale, ſeu naturale, & morale: hoc autem eſt reale poſitiuum, de quo eſt ſcientia moralis: ergo vtique illud eſt reale poſitiuum.Hinc fortaſsè regius Pſaltes *Pſalm* 118. bonis naturæ, & gratiæ præditus, alloquens Deum inquit, *Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo Domine, ſecundum verbum tuum.* Deinceps, veritas intellectui, & bonitas voluntati tribuitur. Finiſque ſcientiæ ſpeculatiuæ veritas,& practicæ bonitas aſſignatur. Atque priuatiuorum oppoſitorum vnum extremum eſt reale poſitiuum, alterum verò priuatiuum,vt videns,& cæcus, lumen, & tenebræ. Bonum autem, & malum ſunt oppoſita priuatiua. Malum quippè eſt priuatiuum, cum ſit priuatio boni, & bonum eſt poſitiuum, vt,quæ hucvſque adduxi, & ſimilia,quæ afferri queunt, palàm faciunt, & lucidè oſtendunt.

126. Aſſert.3. bonum formaliter ſuprà ens non addit quid abſolutum, nec connotatum, ſed relatiuum reale conueniens,ab eo formaliter diſtinctum. Aſſertio eſt quadripartita,quam inſinuant Scot. *locis præcit.* & Dur. 2. *d.34.quæſt.1.* Probatur 1.prima pars, abſolutum eſt ad ſe, & relatiuum eſt ad aliud, vt patet ex terminis explicitis *in Epit. Dialect. l.1. q.1.art.6.* bonum autem non eſt ad ſe,ſed ad alterum, quatenus eſt paſſio entis, & dicit conuenientiam ad alterum, ſeu prout eſt bonum alteri, vt explicat, & ingenuè fatetur Suarez *diſp* 10. *Met. ſect.1. num.14.* & alij aduerſarij,quorum nomina ſupprimit Dur. *vbi ſuprà*, ergo bonum formaliter non importat abſolutum.

Secundò,ſi bonum formaliter deſignaret abſolutum, malum ei oppoſitum priuatiuum præſeferret carentiam talis abſoluti. Hoc autem eſt falſum,ergo eſt illud. Ma, eſt nota. Min.oſtenditur,calor febrilis eſt malus homini, non quia denotat carentiam eius caloris, ſed quoniam ipſi homini eſt diſconueniens: Diſconueniens autem, aut conueniens non eſt abſolutum, ſed reſpectiuum. Igitur bonum formaliter non ſignificat abſolutum.

Tertiò, bonum ex æquo bipartitur in tranſcendentale, & morale: vtrumque enim participat communem, & generalem rationem bonitatis: morale autem bonum non eſt abſolutum, cum deſcribat id, quod competit voluntati, in ordine ad rationem rectam. ergo & bonum tranſcendens non eſt abſolutum, cùm reſpiciat congruum, & conueniens rei, & quidditati eius, vt innuit Dionyſ.4 de diuinis nominibus. *Bonum eſt ex integra cauſa, & malum ex quocumque defectu.*

127. Dices, bonum bipartitur à Scot. *Quol.*18. *§. De primo. C.* in bonum primarium, ſeu *eſſentiale, & bonum ſecundarium, ſeu accidentale, poſt Aug.*8. *Trin. cap. 3.* Illud dicitur bonum in ſe, & ſimpliciter: iſtud verò bonum ſecundum quid, & reſpectu alterius, & hoc ſecundum Suarez ſtatuit paſſionem entis, non autem primum, quia putat primum prorſus coïncidere cum ente, ſecundum verò quoquo modo ab eo differre, ratione cuius dicitur paſſio eius. Contrà, primum bonum eſt conueniens enti, & bonitas prima eſt conuenientia, & perfectio eius: quod autem conſequitur, & concomitatur quidditatem alicuius, non eſt eius eſſentia, nec de eius eſſentia, quia præſupponit eam, quam conſequitur, bonum autem ſimpliciter concomitatur ens, cum ei conueniat in ſecundo modo dicendi per ſe, ſitque eius perfectio conſequens entitatem eius, veluti perfectio ſpeciei conſequitur naturam ſpecificam, ideò vna ſpecies dicitur perfectior altera, quò reſpiciens Ariſt. 8. *Met.*10. ſcribit, ſpecies ſunt ſicut numeri, quorum vnus alio eſt perfectior. Ergo bonum ſimpliciter

pliciter non eſt omninò idem cum ente, ſed eſt eius paſſio. Dicitur autem bonum eſſentiale, & in ſe, quia ipſi conuenit, & congruit, fluitque ab eius eſſentia, & ab vllo extremo ipſi non aduenit, veluti bonum accidentale, & ſecundum quid. Vnde Aug. cit. hæc declarans, ſubdit, bona valetudo, ſine dolore, & laſſitudine: quæ dicitur bona, quia alteri bona, puta homini, quia ei conuenit. Et bona facies hominis, quæ habet omnia, quæ conueniunt faciei. In vtraque autem declarata bonitate ponitur conuenientia, quæ eſt habitudo, & reſpectus vnius, ad aliud, ergo reſponſio Suarez, nec congrua, nec legitima videtur. Ideò dictus author non firmiter ei adhærens affert aliam reſponſionem, ſcilicet, bonum ratione differre ab ente, quæ ſanè reſponſio pugnat ipſi *n. 3. ſect. allata*, expreſsè refellenti placitum eorum opinantium inter ens, & bonum adeſſe ſolam diſtinctionem rationis. Quam nunc argumento preſſus admittit, *n. 17. eiuſdem ſect.*

128. Secunda pars militat aduerſus præfatum Suarez *ibid. n. 12.* & alios connotatores, quos retuli, & reieci *l. 2. Philoſophia moralis, q. 1. art. 3. aſſ. 3.* Suadetur primò, inter abſolutum, & relatiuum non intercipitur medium, quia omne quod eſt, aut eſt ad ſe, & eſt abſolutum, aut ad aliud, & eſt relatiuum: ſed bonum non eſt abſoſolutum, vt oſtendi in prima parte, ergo eſt relatiuum, ergo connotatum non diſtinguitur à relatiuo, vt conantur in ſcholam inuehere Suarez ſtatuens ſententiam de connotatione boni, à reliquis diſcrepantem.

Secundò, bonum præſefert ordinem, & relationem aliquam, ratione cuius res dicitur appetibilis, & amabilis, ideò per talem reſpectum definitur bonum ab Ariſt. 1. *Eth. c.* 1. quod omnia appetunt, vt concedit dictus Suarez *eo in loco*, ergo bonum non includit connotationem diſtinctam, à relatione conuenientiæ, quam bonum formaliter importat.

Tertiò, connotatio vel eſt intrinſeca bono, vel extrinſeca. Si intrinſeca, & eſſentialis debet ingredi definitionem eius; at in definitione eius relatio ſola collocatur appetibilitatis, & amabilitatis, vt nunc dicebam: ſi extrinſeca, impertinens eſt ad exprimendam, & imbuendam eius rationem formalem, & eſſentialem. Nec iuuat addere, bonum connotare capacitatem, & propenſionem naturæ, cuius eſt bonum. Siquidem huiuſmodi capacitas præexigitur, & præſupponitur in natura, quæ eſt capax boni, & non facit formalem rationem boni. Atque ea capacitas, & propenſio, inter relatiua connumeratur, ſicut & bonum, ergo bonum non eſt connotatum, à relatiuo diſtinctum.

129. Tertia pars ſequitur ex duabus proximis præcedentibus, cum enim bonum ſit poſitiuum reale, nec ſit abſolutum, nec connotatum, planè euincitur eſſe relatiuum, vt oſtendit eius definitio Eſt namque bonum conueniens rei, cuius eſt bonum, & bonitas conuenientia eiuſdem, quæ eſt habitudo, & reſpectus rei, cui competit, vel alteri. Deinde bonum morale eſt relatiuum actus voluntatis, ad rectam rationem, vt probaui *loco nuper cit. art. 3.* Ergo idipſum aſtruendum eſt de bono tranſcendentali, quod importat conuenientiam rei, cuius eſt bonum, aut alteri.

Præterea, verum tranſcendentale vtique eſt relatiuum, vt oſtendi *ſuprà, art. 5. huius quæſtionis*, atque vniuersè omnes paſſiones entis ſunt relationes tranſcendentales, vt videtur innuere Scot. 4. *d. 49. quæſt.* 4. §. *Iuxta hoc. L.* Denique bonum ab appetibili, & amabili fortaſsè parum, aut nihil diſtinguitur: appetibile autem, & amabile, inter relatiua conſcribi, nemo eſt, qui ambigere videatur. Ergo idem de bono concludendum eſt.

130. Quarta pars liquidò conſtat, & manet probata *ex art. 2. iſtius q.* in quo in vniuerſum monſtraui paſſiones entis differre formaliter, tam ab ente, quam abinuicem: bonum autem eſt paſſio entis, ergo ab ipſo formaliter diſſidet. Speciatim autem oſtendit boni deſcriptio, quæ eſt alia, tum ab entis, tum etiam ab aliarum paſſionum ipſius entis deſcriptionibus: diſtinctam autem deſcriptionem arguere diſtinctam formalitatem, ſatis in ſuperioribus inculcaui, igitur inter ens, & bonum, & cætera tranſcendentalia cadit diſtinctio formalis, ex natura rei.

131. Opp. 1. Scot. *Quol. 6.* §. *Contrà iſta arguitur. K.* adducit teſtimonium Aug 6 *Trin. c.* 8. ſcribentis *idem eſt maius eſſe, quod melius eſſe.* Bonitas namque eſſentialis, qua vna ſpecies eſt melior altera, non eſt res addita eſſentiæ: ergo ſi bonitas ſpeciei non diſtinguitur ab eius eſſentia, vtique bonitas entis, ab ipſo ente non diſtinguitur, etiam formaliter. Reſp. magnitudinem Dei, quæ euincidit, cum ipſius infinitate eſſe idem realiter cum diuina eſſentia; diſtingui verò formaliter negatiuè, quia infinitus eſt modus eius: Pariter bonitas naturæ ſpecificæ identificatur realiter, ab eaque formaliter diſſidet. Idque quoque affirmandum eſt de bono tranſcendentali, quod cum ente idem eſt realiter, & formaliter ab eo diſſitum. Sic exponitur Aug. à Scot. vt patet inſpicienti eius textum.

132. Opp. 2. bonitas tranſcendentalis competit tam Deo, quàm creaturæ, in Deo autem bonitas non diſtinguitur ab eius eſſentia, éſtque communis tribus Perſonis, veluti eſſentia. Ergo idem affirmandum eſt de bonitate creaturæ. Eò magis, quia nulla relatio in Deo inuenitur, quæ tribus Perſonis conueniat, ſed quælibet Perſona ſuam peculiarem ſortitur relationem, vt Pater, Paternitatem, & Filius Filiationem: bonitas autem tribus Perſonis adaptatur, ergo nullo modo à Deitate diſtinguitur, ac proinde formaliter non relatiuum, ſed abſolutum importat. Concedo ma. nego min. identificatur quippè realiter cum diuina eſſentia, à qua formaliter diſſidet, velut aliæ relationes. Ad id, quod ſubiicitur, nego, non eſſe relationes reales communes tribus ſuppoſitis, vt docet Scot. *Quol. 6.* & ego copioſè oſtendi *Tract. de Deo trino diſp. 5. art. 6.*

133. Opp. 3. vnumquodque ens participat ſuam bonitatem, tametſi aliud non reſpiciat, vt calor eſt bonus, quamuis non ſit in igne. Habet enim quidquid conuenit naturæ caloris: ergo bonitas formaliter, non includit relationem. Reſp. bonum eſſe duplex, vt ſuprà notaui, ſimpliciter, & ſecundum quid, ſeu in ſe, & reſpectu alterius, & vtrumque eſt relatiuum. Ideò calor in ſe inſpectus abſque igne, aut alio ſubiecto, habet bonitatem primariam, quæ eſt conuenientia, iuxta exigentiam ſuæ naturæ, vt ſcilicet ſit deſiccatiuus, nihilque ei deſit, quod faciat ad integritatem, & perfectionem eius.

Inſtabis, relatio præſupponit extrema realia exiſtentia, ex quibus emergit: calor autem ab igne ſeiunctus huiuſmodi extrema non ſortitur, ergo nec talem conuenientiam participat. Dico ma. valere de relatione prædicamentali, & actuali: non verò de relatione tranſcendentali, & aptitudinali, cuiuſmodi eſt relatio conuenientiæ, & bonitatis entitatiuæ, de qua loquimur.

QVÆSTIO III.

De diuiſionibus entis.

ARTICVLVS I.

Quænam ſit prima entis diuiſio.

134. COMPLVRES adducit, & refellit opiniones diuerſas de hoc art. Ioannes Vallo fol. 28. ſuæ lecturæ in tract. Formalitatum Magiſtri Antonij Sirecti, quarum tres potiores,

& celebriores examino, & excutio. Vna eſt Thomiſt. à prænominato Authore relatorum, exiſtimantium omnium primam eſſe partitionem entis in vnum, & multa. Altera eſt eorum, quos ſequitur Suarez *tom.2. ſuæ Met. diſput* 28. *ſect.*1. *num* 5. arbitrantium, primam, & nouiſſimam diuiſionem entis eſſe in infinitum, & finitum. Tertia traditur à Scot. *Quol.*5. Gadio, Lych. *ibid.* Tromb. *Tract. Formal. art.*1. *principali, fol.*5. & cæteris eiuſdem claſſis, docentibus, ens primò ſcindi in ens quantum, & non quantum, quod vt rectè percipiatur, & clarè intelligatur, atque ab Aduerſariorum iaculis, eorumque calumniis vindicetur.

135. Not.1. ens reale multifariàm diſtribui, cuius diuiſiones nonnullæ ſunt affines, ſic diuiditur à Doct. *in procemio Quodlibetorum*, in ens increatum, & creatum. Itémque in ens à ſe, & ens ab alio. Pariter in ens neceſſarium, & contingens, Deinde, in ens infinitum, & finitum. Rurſus, in imparticipatum, & participatum. Poſtmodum, in actuale, & potentiale. Ens autem increatum, à ſe, neceſſarium, infinitum, imparticipatum, & actuale eſt Deus. Ens verò creatum, ab alio, contingens, finitum, participatum, & potentiale eſt creatura. Aliæ autem ſunt diſſimiles, & diuerſæ, quo pacto ens ſcinditur in ens quantum, & non quantum, in abſolutum, & relatiuum, in vnum, & multa, & in ſubſtantiam, & accidens. Prior partitio entis eſt Theologica, & captu difficilis, propterea explicanda à nobis eſt.

136. Not 2. duplex eſſe quantum, ſcilicet quantitate molis, & quantitate virtutis, ſeu perfectionis. Illud competit rebus corporeis, quæ per quantitatem extenduntur: iſtud verò ſpiritualibus, quæ virtute, vigore, & perfectione magnificantur. Quo in ſenſu ſcribit D. Aug 6. *Trin.*8. *In iis, quæ non mole magna ſunt, hoc eſt maius eſſe, quod eſt melius eſſe.* In præſenti autem per ens quantum capimus ens perfectum, perfectione virtuali, & graduali: & per ens non quantum intelligimus ens expers huiuſmodi perfectionis intenſiuæ, & gradualis. Subdit autem Lycb. 2. *d* 1. *quæſt.*4. *Ante* §. *Ibi*, hoc, & ibi diſtinguit claritatis cauſa, ens quantum in illud, quod perfectionem includit, & omnem imperfectionem excludit, vt Deus: & in aliud, quod perfectionem, cum imperfectione admittit, vt ſubſtantia creata. Daturque aliquod, quod nec perfectionem, nec imperfectionem formaliter participat, vt ſunt relationes originis, puta paternitas, filiatio, ſpiratio actiua, & paſſiua. Addit idem Author nonnullum ens, quod nullam formaliter perfectionem ſortitur, imperfectionem verò includit, vt relatio creata generica. Tria prima entis membra concludunt, & defendunt Scotiſtæ omnes: quartum autem inficiantur: ſiquidem, cum relatio creata ſit formaliter finita, proindéque quanta, reſidens in prædicamento relationis, conſequenter non caret omni perfectione, ſed aliquam, tametſi exiguam, participat. Ens namque quantum perfectionem formaliter præſefert, vt conſtat ex præallata eius deſcriptione: & è regione ens non quantum omnis eſt expers perfectionis. Quare, cum relatio creata ſit quanta, & finita, ab omni perfectione non eſt ſecludenda. In diuinis autem relatio originis præciſè, & formaliter nec eſt finita, nec infinita, quia non eſt quanta, propterea in ſchola Scot. recte infertur, ipſam, nec perfectionem, nec imperfectionem formaliter importare. Quod ſi contendas relationem increatam, & creatam eſſe eiuſdem rationis, proindéque ſi hæc eſt quanta, vtique & illa, maximè cum formaliter non ſit infinita, ſed ſolùm identicè, hoc eſt quia realiter identificatur cum diuina eſſentia, quæ formaliter eſt infinita, & perfecta, immò pelagus omnium perfectionum. Occurrendum eſt ex Scot. nuper cit. Gadio *ibid.* Tromb. *Tract. formal. fol.*5. *pag. ſecunda*, valdè præfatas relationes diſcriminari. Etenim, relationi creatæ non repugnat excedere, nec excedi: idcirco ei non repugnat quantitas, finitas, vel infinitas. At verò, relationi diuinæ repugnat excedi, quia realiter identificatur cum diuina eſſentia, quæ eſt formaliter infinita. Quod autem eſt infinitum, excedi nequit. Eique quoque repugnat excedere, quandoquidem excedere competit illi, quod participat rationem menſuræ, veluti eſt ens primum, & abſolutum. Relatio autem diuina nequit eſſe ens primum, & abſolutum, nec aliquod totum, de cuius plenitudine perfectionis menſuret quodlibet aliud maius per acceſſum ad ipſum, minus per receſſum ab ipſo. Ipſa namque increata relatio præexigit, & præſupponit fontalem plenitudinem omnium bonorum, & primum fundamentum, & radix omnium rerum, quæ eſt diuina eſſentia. Igitur cum prænominata relatio non valeat eſſe menſura, nec menſurata, vtique nequit eſſe formaliter quanta, atqueadeò, nec finita, nec infinita, cuiuſmodi etiam ens præciſè non eſt finitum, nec infinitum, nec Deus, nec creatura, nec ſubſtantia, nec accidens, licet ad iſta deſcendere queat, & ab iis determinari. Quod dictæ relationi repugnat: & in hoc non valet paritas.

137. Not.3. quantitatem virtutis, & perfectionis eſſe duplicem, alteram, quæ competit quidditati rei, quæve dicitur quidditatiua, propterea quod *ipſam quidditatem conſequuntur*, vt de bonitate eſſentiali, & quidditatiua loquitur Scot. 1. *d.* 1. *quæſt.* 2. & ibi egregiè explicat Viger. *in com.* Alteram verò, quæ adaptatur indiuiduo, ratione ſuæ differentiæ indiuidualis, quæve eſſe indiuiduale conſequitur, quo pacto vnum indiuiduum eſt perfectius alio: tametſi inter indiuidua non interueniat ordo eſſentialis, authore Ariſt. 3. *Met. T.*11. Cùm autem res habeat ſuam quidditatem, perfectionem eſſentialem, modos, paſſiones, & huius formæ alia, ſi diuidatur, primò diuiditur in quidditates, & perfectiones eſſentiales, vt tangit Scot. 1. *d.*1. *quæſt.*2. §. *Ad argumenta. I.* Deinde, in modos, poſtea in paſſiones, & ſic in reliqua, quæ eam conſequuntur, ipſique ſubiiciuntur. Denuò, obſerua bifariàm nos loqui poſſe de primaria partitione entis, Theologicè ſcilicet, & Philoſophicè: Si Theologicè, prima entis diſtributio videtur eſſe in ens quantum, & non quantum, quia Theologia nos docet relationes diuinas originis non eſſe quantas, vt ſubtiliter, & efficaciter probat Scot. tribus argumentis, *Quol. præalleg.* cætera verò diuina eſſe quanta formaliter quantitate intenſiua, & graduali. Quod ſi Philoſophicè diſſeramus, prior entis diſtributio ſtatuitur, in ens infinitum, & finitum, vt præ aliis tradit Antonius Andr. 1. *Met. q.*1. *art.*1. & non diſſentit Doct. tum ibi, tum etiam alibi, in Oxonienſ. & report. Nec diſcrepant eius diſcipuli, & aſſeclæ, inter quos ſunt Gadius *in fine Quol.*5. Barol. *fol.*20. Sarn. & reliqui eiuſdem familiæ.

138. Aſſertio prima, diuiſio entis eſt, in quantum, & non quantum. Ita Scot. *Quol. nunc memorato*, §. *Ad argumentum principale. BB.* Probatur primò, quod eſt intimius, immediatius, & proximius rei, ſi ipſa res diuidatur, priùs diuiditur in illud intimius, immediatius, & proximius, quàm in reliqua, quæ illi non extant ſic intima, immediata, & proxima: quantum autem, & non quantum ſunt duo membra intimiora, immediatiora, & proximiora cæteris, quæ enti conueniunt, quandoquidem immediatè competunt quidditati ipſius, nihilque magis eiſdem eſt intimius, quàm quidditas, & perfectio eius quidditatiua, & eſſentialis, ergo præfata entis diuiſio eſt omnium prima. Secundò, naturæ, & eſſentiæ rerũ ſe habent, ſicut numeri, 8. *Met T.*10. hoc eſt vna eſſentia eſt perfectior altera,

veluti

veluti vnus numerus alteri eminet: igitur quantitas eſſentialis perfectionis, & virtutis prius conuenit enti, quam modis, attributis, & paſſionibus: atqueadeò, ens priùs ſecernitur, & ſecatur in ens quantum, & non quantum, quam in alia membra.

139. Opp. 1. illa non eſt prima diuiſio, qua datur altera prior: habetur autem altera diuiſio entis, in ens reale, & rationis, quæ præcedit eam, qua ens diuiditur in ens quantum, & non quantum, vt patet apud Doct. *Quol. 3. §. De primò. A* Ergo præmiſſa diuiſio non eſt omnium prima. Concedo ma. diſtinguo mi. de diuiſione æquiuoci in æquiuocata, vti eſt partitio entis in ens reale, & rationis, concedo: de diuiſione vniuoci, in ſua vniuocata, cuiuſmodi eſt diſtributio entis, in quantum, & non quantum. nego.

140. Opp. 2. diuiſio tranſcendentalis præponitur diuiſioni prædicamentali, quandoquidem tranſcendentalia præeunt prædicamentalia. Sectio autem entis in vnum, & multa: itémque, in infinitum, & finitum eſt tranſcendentalis: at diuiſio entis in quantum, & non quantum eſt prædicamentalis. Quantum quippè eſt vnum ex decem prædicamentis, 5. *Met. T.* 18. *cap.* 13. Ergo prærecenſita diuiſio non eſt cæteris præferenda. Concedo ma. nego min. ad eius probationem dico concludere de quantitate molis: non verò de quantitate virtutis, vt præmonui *in ſecundo not.*

141. Opp. 3. ſi admittenda foret præadducta diuiſio, tanquam reliquis prior, maximè quia relatio originis diuina formaliter non importat bonitatem, & perfectionem: id autem videtur falſum, nam D. Aug. 3. *de lib. arbitrio, cap* 5. inquit, *Omnia quæ ſunt in Deo, bona ſunt.* idem repetit *l.* 83. *qq. q* 24. Et Doctor noſter 1 *d.* 1. *quæſt.* 2. §. *Ad argumenta. I.* ſubijcit, relationem diuinam gaudere quadam bonitate, licet non fruibili: & bonum conuerti cum ente. Igitur allata entis diuiſio non eſt recipienda, tanquam prima. Concedo ma. ad min. fulciam authoritate Aug. dico, exponi identicè, non formaliter. Vel intelligi, de bonitate entitatiua, non verò graduali, & intenſiua. Sic quoque interpretatur Scotum cit. Vig. & Lych. *in com.*

142. Inſtabis, æqualitas, vel inæqualitas eſt paſſio quantitatis: atque ens cuilibet comparatum, aut eſt æquale, aut inæquale: cum autem diuinæ relationes ſint entia, poſſunt comparari cæteris entibus, proindéque eis æquari, aut inæquari, ergo ſunt quantæ, perfectæ, ac infinitæ, Dico, inſtantiam valere de ente quanto, cuiuſmodi non ſunt relationes diuinæ. A quo enim remouetur ſubiectum, vti. que tollitur paſſio talis ſubiecti, vt ſi ab equo aufertur humanitas, pariter tollitur riſibilitas: ſic cum à dictis relationibus amoueatur quantitas, ſanè ab eiſdem ſecernitur æqualitas, aut inæqualitas, quæ eſt paſſio ipſius quantitatis.

Articvlvs II.

Quomodo ens diuidatur in decem prædicamenta.

143. Ex præcedente art. apertè conſtat ens diuidi priùs, in quantum, & non quantum: deinde ens quantum in infinitum, & finitum: poſtmodum ens finitum, in decem prædicamenta. Nunc autem inueſtigatur, nùm hæc proxima diuiſio in decem categorias ſit in decem modos diſtinctus eſſendi: an verò in decem modos prædicandi. In præſenti autem præſupponitur ex dictis, tum in *Log. l. 3. quæſt. 3. art. 2.* tum etiam *in hoc lib. quæſt* 1. *art* 3. quid ſit modus, quóve diſcrimen intercedat inter modum, & differentiam: atque ens non ſit genus reſpectu dictorum membrorum, & cæterorum ſuorum inferiorum.

144. Aſſ. ens reale finitum diuiditur in decem prædicamenta, tanquam in decem modos eſſendi, non verò in decem modos prædicandi. Ita Scot. 5. *Met. quæſt.* 6. §. *Ad* 2. *q.* Antonius Andr. *ibid quæſt* 7. Valin *fol.* 148. *ſua lectura*, & alij, *tract. form.* cum Sitecto: aduerſus nonnullos, quorum nomina reticent præfati Authores, *eiſdem in locis*, arbitrantes ens diſtribui in dicta prædicamenta, vt in modos prædicandi. Probatur primò. modus eſſendi eſt prior, modo prædicandi, quia prius eſt eſſe, quam prædicari, cum hoc in illo fundetur, ergo ens diuiditur in decem prædicamenta, vt decem modos eſſendi diſtinctos. Secundò, modi prædicandi ſimpliciter, aut duo ſunt; putà in quid, & in quale, aut quinque, ex dictis *in Log. l.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 10. prædicata verò ex Ariſt. 1. *Top. cap* 4 numerantur quatuor. Itemque Logica agit de modis prædicandi: Met. verò tractat de modis eſſendi. Demùm, modi prædicandi pendent ab intellectu, & inter ſecundas intentiones referuntur: modi autem eſſendi ſunt à parte rei, ſecluſo quovis opere intellectus: atque Met. eſt ſcientia realis, vtpotè quæ circa ens reale, & quæ ipſum conſequuntur, occupatur, inter quæ reperiuntur modi eſſendi, igitur præfati modi eſſendi, & non prædicandi, in hac ſcientia excogitantur, & examinantur,

145. Opp. 1. ens non contrahitur ad decem categorias, per differentias, vt Scot. & alij communiter affirmant: ergo contrahitur per modos, qui ſunt modi prædicandi, de quibus agit Log veluti quoque de prædicamentis. Concedo ant. ad conſeq. dico, contrahi quidem per modos eſſendi, non autem per modus prædicandi: atque prædicamenta per ſe pertinent ad Met ad Logicam verò, quatenus inſeruiunt conſtructioni ſyllogiſmi, & vt termini ſimplices, & incomplexi.

146. Opp. 2. prædicamenta ſunt primò diuerſa, vt videntur indicare Ariſt. 3. *phyſ T.* 4 & Porphyr. *in Iſag cap. de ſpecie:* quæ autem ſunt primò diuerſa, non patiuntur diuiſionem in modos eſſendi, ergo in modos prædicandi. Diſtinguo ma. obiectiuè, nego: ſubiectiuè, concedo, vt ſuprà planum feci. Hic adducenda, & expendenda foret diuiſio entis in vniuerſale, & ſingulare. Verùm quoniam de his abundè diſſerui *in Log. l* 2 Ideò, iterum ea in examen non voco: ſolùm diſquirendum reſtat, quodnam ſit principium indiuiduationis, id eſt, quodnam ſit illud, quod conſtituit indiuiduum in eſſe indiuidui, & ſingulare, in eſſe ſingularis, quod perluſtro *in ſubſequente art.*

Articvlvs III.

Quodnam ſit principium indiuiduationis.

147. In hac perardua, & perdifficili controuerſia complures recenſentur Scholaſticorum opiniones diuerſæ, & aduerſæ à Scot. 2. *d.* 3. *à prima quæſtione, vſque ad ſextam.* Canon. 1. *phyſ. quæſt.* 6. Suarez *diſput.* 5. *Met. ſect.* 2. Ponc. *diſput.* 6. *quæſt* 2. *& inde*, aliiſque non paucis Ego autem cæteris prætermiſſis, quatuor præcipuas adduco, & diſcutio, quarum prima eſt Ocham 1 *d* 2. *quæſt* 6. Gabriel. *ibid.* Adam. 1. *d* 33. *quæſt.* 8. *art.* 1. Aliac. Greg. & reliquorum Nominal. exiſtimantium nullum principium eſſe indiuiduationis indiuidui, & ſingularia, ſed indiui-

duum ſeipſo eſſe indiuiduum, & ſingulare, non autem aliquo ipſi addito, quod ipſummet conſtituat in eſſe indiuidui, & ſingularis. Secunda eſt Gotfredi *Quol 6. q 16.* affirmantis, quantitatem eſſe principium indiuiduationis. Tertia eſt D Th. 1 *p. q. 3. art. 2. ad 3.* & alibi Caiet. & totius ſcholæ Thomiſticæ, conſtituentium principium indiuiduandi materiam ſignatam, hoc eſt, materiam affectam quantitate. Quarta, defenditur a Doctore ſubtili, unc alleg. & a *Rep. d. 3. q. 1.* & 7. *Met. quæſt.* 13. Cauel. *ibid.* Antonio Andr. 5. *Met. q* 5. Bunet. 8. *Met. dicto quinto Peripatetico.* Tatar. *in com.* 2. *d.* 3. Gratiani Brixien. Lych. *eo in loco*, Rada *ſecunda parte, contr.* 3. & aliis permultis communiter docentibus, & ſtatuentibus principium indiuiduationis eſſe differentiam indiuidualem, quæ ab eiſdem Authoribus, hæcceitas nuncupatur. Hanc ſententiam amplectitur Fonſ. 5. *Met. cap 6. quæſt.* 1. *ſect* 1. & præmittit *quæſt.* 4. *ſect.* 6. *in fine*, & ait, huius rei veritatem Scot. inueniſſe, & tradidiſſe. Atque Och. præcit. licet Scoticæ doctrinæ aduerſarius, tamen teſtatur in hoc Scotum cæteris omnibus ſubtilitate præeminere. Vnde ſubiungit Mauritius *in adnot.* 7. *Met. quæſt.* 13. chaos magnum opinionum, & diſputationum Scot. comprehendiſſe, diſtinxiſſe, explicuiſſe, ac firmis fundamentis, validiſque argumentis, ac efficacibus rationibus corroboraſſe.

148. Not. 1. & recol. ea dictis in Log. *l* 2. *quæſt* 1. *art.* 4. dari naturas communes reales, quæ ſunt indifferentes ad eſſe vniuerſale, aut ſingulare. Fiunt namque vniuerſales formaliter per operationem intellectus, & ſingulares, per differentias indiuiduales. Quod enim eſt indifferens, & indeterminatum, contrahitur, ac determinatur per aliquod ſibi additum. Natura autem communis realis ſecundum ſe eſt indifferens, & indeterminata, vt abundè, & clarè, ibi oſtendi, ergo determinanda, & contrahenda eſt per differentias indiuiduales, quas Scotiſtæ appellant hæcceitates. Idque declaratur apertè, vt enim natura ſpecifica determinatur per ſuam differentiam ſpecificam, vt natura humana per rationalitatem: ſic natura indiuidualis determinatur per ſuam differentiam indiuidualem, fitque hæc, per hæcceitatem, vt Petrus per Petreitatem, & Paulus, per Pauleitatem, & ſic de reliquis.

149. Not 2. naturam inſpectatam in eſſe quidditatiuo, & ſpecifico, non rarò vocari formam ab Ariſt. vt patet 5. *Met. T.* 2. & 7. *eiuſdem operis, T.* 41. Quod luculenter declarat Scot. 2. *præcit. q.* 6. §. *Ad argumenta. O.* Naturam autem in eſſe indiuiduali, & ſingulari nonnunquam ab eodem Philoſopho nuncupari materiam, præſertim 1. *Cæli, ſummam* 8. *cap* 7. *T.* 92. his verbis. *Cum dico cælum, dico formam, & cum dico hoc cælum, dico materiam.* Huius cauſa non incongrua redditur. Nam, quemadmodum materia omnibus ſubiicitur, 1. *phyſ. T.* 82. deſcribitur ſubiectum primum cuiuſlibet formæ: ita natura ſingularis ſubiicitur cunctis, quæ in recta linea prædicamentali collocantur, propterea perhibetur materia. Quare, cum Ariſt. interdum ait cauſam indiuiduationis eſſe materiam, non de materia partis exponendus eſt, quæ ingreditur eſſentiam, & quidditatem ſubſtantiæ compoſitæ: ſed de materia totius, quæ eſt differentia indiuidualis, ita dicta, propter rationem mox aſſignatam, & inſinuatam a Scot. 5. *Met. in exp. cap.* 6. *T.* 12.

150. Not. 3. rebus de nouo inuentis, noua nomina inuenienda eſſe, eiſque imponenda. Hinc ſancti Patres, nominatim Aug. 7. *Trin cap* 4. & 3. *contra Maximinum, cap.* 14. & *libro contra ſermonem Arrianorum propè finem*, ad ſignificandam vnitatem diuinæ ſubſtantiæ, & eſſentiæ trium Perſonarum, nomen nouum adinuenerunt, putà ὁμοούσιον. Idemque Aug. *Tract.* 97. *in Ioan.* obſeruat, ex actib. Apoſt. 11. primum in Antiochia Diſcipulos Chriſti appellatos eſſe Chriſtianos. Deinde ad ſignificandam tranſmutationem panis, in Corpus Chriſti, Conc. Lateranen. ſub Innocentio III. & Doctores Scholaſtici nomen tranſſubſtantiationis confingunt. Et confirmatur à Conc. Trident. *ſeſſ.* 13. *can.* 4. Sic mirum nulli eſſe debet, ſi differentia indiuidualis hecbeitas, ſiue hæcceitas nominetur, nedum à Scotiſtis, verumetiam à Scot. 1. *Met. ſum.* 2. *in expoſitione cap.* 4. & 5. *eiuſdem cap.* 6. *T.* 12. Necnon 1. *poſt. quæſt.* 16. §. *Ad rationes.* Atque *collatione* 26. *propè initium.* Et *collat.* 36. *poſt* §. *Ad rationes.* Poteſt itaque differentia indiuidualis vno nomine antedicto appellari: & ſingularia propriis nominibus nominari, tam in concreto, vt Petrus, & Paulus, quàm in abſtracto, vt Petreitas, & Pauleitas. Idque olim præſtitit Marcus Tullius 3. *Epiſt.* 7. ex Appio, & Lentulo dicens Appietatem, & Lentulitatem. Atque idem innuit Aug. 6. *Trin. cit.* à Scot. 7 *Met. quæſt.* 13. §. *Ex iſta opinione*, a Daniele abſtrahens Danielitatem. Denique, fertur Diogenem dixiſſe Platoni. *O Plato, menſam, & cyathum video, menſalitatem, & cyathitatem non video.* Subinde ego, cum de re conſtat, vocabuli nouitas Philoſophum offendere non debet, teſte Athanaſ. diſp. habita contra Arrianos. Atqueadeò, rectè Scot. eiuſque diſcipuli principio indiuiduationis ab ipſis nouiter reperto, nomen nouum attribuerunt.

151. Aſſertio prima, indiuiduum ex ſe non eſt indiuiduum, ſed per aliquid ipſi additum, per quod conſtituitur in eſſe indiuidui, & ſingularis. Ita Scot. 2. *d.* 3. *quæſt.* 1. §. *Ad quæſt. E.* Probatur primò, ſi indiuiduum ex ſe, & abſque vllo addito foret indiuiduum, natura communis nequiret intelligi ſub ratione vniuerſali, quandoquidem ſingulare, & vniuerſale opponuntur: ſingulare quippè eſt incommunicabile, vniuerſale verò eſt communicabile: natura autem communis poteſt intelligi ſub ratione vniuerſali, quia ex ſe eſt indifferens, & indeterminata ad eſſe vniuerſale, aut ſingulare, vt obſeruaui *in* 1. *not.* Ergo ex ſe non eſt indiuidua, & ſingularis, ſed ex aliquo ipſi addito, quod eſt differentia indiuidualis, quæ vno nomine appellatur hæcceitas. Secundò *ex* 10 *Met.* 13. *In vnoquoque genere datur vnum, quod eſt metrum, & menſura aliorum:* Huiuſmodi autem vnum non eſt vnum numero, ſeu ſingulare, quia multis competit: ergo ſi quid fiat ſingulare, conſtituitur in eſſe ſingulari per aliquid ſibi adiunctum, quod eſt hæcceitas. Tertiò, ſpecies ex ſe non eſt ſpecies, ſed per differentiam ſpecificam, vt homo per rationalitatem, ergo indiuiduum ex ſe non eſt indiuiduum, ſed per differentiam indiuidualem. Ant. patet. Conſeq. tenet à ſimili, cum par vtrobique elucear ratio.

152. Dices, ſubſtantia, ſeu natura eſt propria illi, cuius eſt natura, non verò alteri, 7. *Met.* 20. Ergo natura ſeipſa eſt ſingularis, & non alio ſibi adueniente. Dico, aliquid alteri eſſe proprium, biſariam poſſe intelligi, vno modo ex ſe, nullo ipſi accedente, & nego: altero modo, per aliquod contrahens, quo redditur alteri incommunicabile, & concedo, ſic efficitur natura ſingularis, & incommunicabilis, tametſi non repugnet aliis communicari, quo pacto natura humana in Petro per Petreitatem eſt ſingularis, ex ſe verò aliis multis eſt communicabilis, & de facto pluribus communicatur, & contrahitur per plures differentias indiuiduales. Hinc refellitur opinio Henr. *Quol.* 5. *quæſt.* 8. & 15. arbitrantis, naturam fieri ſingularem per negationem, quæ dicitur incommunicabilitas multis. Siquidem conſtitutum poſitiuum ſortitur principium poſitiuum conſtitutiuum, & ab aliis diſtinctiuum, immò idem eſt principium conſtitutiuum, & diſtinctiuum alicuius: vnum autem indiuiduum poſitiuè diſtinguitur ab alio indiuiduo eiuſdem ſpeciei, ergo & conſtituitur per aliquod poſitiuum,

quod

quod eſt differentia indiuidualis. Maior patet. Minor eſt in promptu; indiuidua diſtinguuntur inter ſe numero, & diuerſimode agunt, vt quotidie experimur, quæ, & conſimilia euidenter arguunt ea diſtingui ab inuicem differentiis numeralibus poſitiuis, per quas conſtituuntur in eſſe indiuiduali, & ſingulari: ſi qua verò in eiſdem notetur negatio, deſignat poſitiuam ipſorum entitatem, quam fortaſsè conſequitur, & concomitatur.

153. Aſſert. 2. nec principium indiuiduationis eſt quantitas. Traditur à Doct. cit. 4. §. *contra iſtam concluſionem. A* Suadetur primò, prædicamenta ſunt impermixta, vt liquet in ſingulis ſyllabis cuiuſcumque prædicamenti elaboratis *in Epitome Dialect. l. 1. q. 4. & in ſecunda regula antepredicamentali ibid art.* 1. aſſignata, generum non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt differentiæ, ſpecies, & indiuidua. Si autem indiuiduum ſubſtantiæ indiuiduaretur per quantitatem, ſubſtantia, & quantitas in vnum coaleſcerent, illa namque per iſtam contraheretur ad eſſe ſingulare, quod eſt falſum, ergo &c.

Secundò, prius res conſtituitur in ſuo eſſe ſubſtantiali, quam in eſſe accidentali. Prius quippè res eſt in ſe conſtituta, quàm aliud a ſe diſſitum reſpiciat, cum prius vt prius non conſtituatur per poſterius: ſubſtantia autem præcedit quantitatem, veluti ſubiectum, & cauſa præcedit cauſatum, ergo ſubſtantia prius eſt indiuidua, quam ad ipſam accedat quantitas, quæ eſt eius accidens, proindéque per quantitatem minimè indiuiduatur.

Tertiò, data opinione Gotfredi, indiuiduum ſubſtantiæ non foret vnum per ſe, ſed per accidens: conflaretur namque ex ſubſtantia, & accidente, quod eſt vnum per accidens, vt patet 7. *Met. ſumma ſecunda, capite* 3. Igitur per quantitatem ſubſtantia non indiuiduatur.

154. Dices. diuiſio, & diſtinctio conuenit quantitati, indiuidua autem ab inuicem diſtinguuntur, & ſpecies diuiditur in indiuidua, ergo ipſamet indiuidua per quantitatem indiuiduantur, & ſingularizantur. Diſtinguo antecedens, in partes integrales, & quantitatiuas, concedo: in partes ſubſtantiales, & ſubiectiuas, cuiuſmodi ſunt indiuidua, nego.

155. Aſſertio tertia, nec materia, nec forma eſt principium indiuiduationis. Prima pars ſtatuitur à Doct. *cit. quæſt.* 5. & oſtenditur primò ex Ariſt 12. *Met. T.* 27. affirmante, aliam eſſe materiam meam, aliam verò materiam tuam. Huiuſmodi autem materia, quæ mibi, & tibi eſt communis, non efficitur indiuidua per aliam materiam, alioqui abiretur in infinitum, nec ſe ipſa eſt indiuidua, vt probaui in prima aſſertione: ergo præter materiam, venandum eſt aliud principium indiuiduationis. Præſertim quia materia ex dictis *in Phyſ. lib.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 11. eſt vna ſpecie, ergo non ipſa materia, quæ conuenit multis indiuiduis, eſt cauſa conſtitutiua indiuidui, in eſſe indiuidui, & ſingularia, quod eſt multis incommunicabile.

Secundò, eadem eſt materia in genito, & in corrupto, vt conſtat experientia: genitum autem, & corruptum ſunt indiuidua diſtincta, non per materiam, quæ eadem ab eis participatur, ergo per aliud infrà tradendum. Eò magis, accidentia indiuiduantur, non per materiam, cuius ſunt expertia, ergo per aliud fiunt ſingularia.

Tertiò, quod eſt de eſſentia alicuius, nequit eſſe principium indiuiduationis, quia eſſentia pertinet ad eſſe ſpecificum: materia autem ingreditur eſſentiã compoſiti ſubſtantialis ex materia namque, & forma tanquam ex duabus partibus eſſentialibus coaleſcit totum phyſicum, ergo indiuiduatio non habetur per materiam. Maximè verò, quia hæc, vel illa anima rationalis eſt ſingularis, non per materiam, qua caret, cum ſit ſpiritualis, ergo à materia non petitur principium indiuiduandi.

156. Dices, Ariſt. 7. *Met. T.* 28. clarè ſcribit, Caliam, & Socratem ab inuicem differre penes materiam. Id ipſum alibi frequenter repetit: Calias, autem, & Socrates ſunt indiuidua: ergo ſi per materiam ſunt indiuidua, planè ſequitur, ipſam materiam eſſe principium indiuiduationis. Dico Ariſt. interpretandum eſſe de materia totius, quæ eſt differentia indiuidualis, vt explicui in 2. not. Non autem de materia partis, quæ vna cum forma conſtituit compoſitum naturale.

157. Secunda pars docetur à Scot. præalleg. *quæſt.* 6. §. *Ad quæſtionem ergo reſpondeo ſub K.* & ſuadetur eiſdem ferè rationibus, quibus prima pars, ſiquidem forma eſt communicabilis multis, eſtq; de eorum eſſentia, immò eorumdem pars præcipua, ratione cuius ad inuicem aſſimilantur: differentia verò indiuidualis eſt pluribus incommunicabilis, pertinetque ad eſſe materiale, & vltimum ſubiicibile, ergo forma nequit eſſe principium indiuiduationis. Deinde, ſi forma eſſet principium indiuiduationis, aut foret forma partis, aut forma totius: neutra autem quidquam valet indiuiduare, ergo neutra poteſt eſſe principium indiuiduale. Ma. patet a ſufficienti enumeratione partium. Min. eſt in promptu. Vtraque namque poteſt inſpectari vel in vniuerſali, vel in particulari, ſi primum ipſum eſt communicabile, vel per informationem, vel per inhærentiam, quod opponitur incommunicabili, cuiuſmodi eſt principium indiuiduale. Si ſecundum, adhuc reſtat inquirendum, per quid forma ſingularis indiuiduetur? atqueadeò ipſa forma non eſt cauſa, & principium indiuiduale. Amplius vnumquodque, ſicut habet ſuam entitatem, ita quoque habet ſuam vnitatem, cum vnum ex dictis ſit paſſio entis: forma autem participat ſuam entitatem diſtinctam à materia, compoſito, & quolibet alio, ergo & ſuam vnitatem ab eiſdem diſtinctam, & ſi eſt ſpecifica, ſpecificam, & ſi eſt numerica, numericam, ac proindè ipſa non conſtituit ſeipſam, nec cætera in eſſe numerico, & indiuiduali, ſed conſtituitur in tali eſſe, per ſuam vnitatem numericam, & differentiam indiuidualem, ab ipſa itaque forma nequaquam depromitur ratio indiuidualis cuiuſcumquè rei.

158. Dices, forma ſeparat, & diſtinguit vnum ab alio 7. *Met. T.* 5. *& inde*: ergo à forma decerpitur principium indiuiduandi, & diſtinguendi vnum indiuiduum ab alio indiuiduo. Diſtinguo ant. ſpecificè, & formaliter, concedo: numeraliter, & materialiter, nego. Eo autem modo, quo forma eſt principium eſſendi, vtique eſt principium diſtinguendi: quoniam verò eſt principium eſſendi ſpecificum, & eſſentiale, quoque eſt principium diſtinctiuum ſpecificum, & eſſentiale: non autem indiuiduale, & materiale, de quo nunc eſt contentio.

159 Scio nonnullos Scotiſtas, quos ſequitor Faber *Theor.* 90. *cap.* 1. *&* 10. exiſtimare vltimam realitatem formæ eſſe principium, & cauſam indiuiduationis cuiuſcumquè rei. Verùm, hoc aſſertum pugnat Scot. *nuper memorato* dicenti explicitis verbis. *Ita entitas*, (puta indiuidualis) *non eſt materia, nec forma, nec compoſitum, inquantum quodlibet iſtorum eſt natura, ſed eſt vltima realitas entis, quod eſt materia, vel quod eſt forma, vel quod eſt compoſitum.* Si ergo per Scot. ratio indiuidualis eſt vltima realitas, ſequitur non eſſe vltimam realitatem formę, vt ſuſpicatur Faber. Itaque opus non erat ipſi Fabro laborare in tradenda, & decernenda pro cauſa indiuiduationis vltima realitate formæ, vt præſtat *c.* 2. *loci prærecenſiti*, cum iam Scot. ſtatuerit eſſe vltimam realitatem entis, quæ ſi eſt materiæ, nuncupatur vltima realitas materiæ, ſi formæ, vltima realitas formæ, ſi verò compoſiti, vltima realitas compoſiti, quam vniuersè ſumptam poſtmodum Noſtrates, vnico nomine complexi ſunt, vocantes hæcceitatem. Idque inſinuat Doct. *ibid.* affirmans hanc eſſe vltimam realitatem entis, quod eſt materia, vel quod eſt forma, vel quod eſt

compoſitum: at ſi Scot. arbitraretur rationem indiuiduandi eſſe vltimam realitatem formæ, planè dixiſſet eſſe vltimam realitatem entis, quod eſt forma. Cùm igitur illa tria enumeret, & diſiunctiuè loquatur, euidenter ſequitur, ipſum nequaquam velle, vltimam realitatem formæ eſſe vnitatem principium conſtitutiuum cuiuſlibet indiuidui. Præterea, Scot. *paſſu alleg. ſub H* ex Ariſt. ab ipſo cit. appellat differentiam indiuidualem, materiam, qua eius præ ſe conſtituit indiuiduum in eſſe indiuidui, quod perhibetur eſſe materiale, & ſubiicibile. Si ergo ſecundùm Scot. hæc realitas eſt materia illo modo ſumpta, ſequitur in ſententia Fabri, vltimam realitatem formæ eſſe materiam: quis autem non videt id eſſe falſum? cum materia à forma non oriatur, ſed ei præſupponatur, cum ſit omnium formarum commune ſubiectum. Igitur vltima realitas formæ nequit eſſe ratio indiuidualis: præſertim in ſchola Scot. in qua principium indiuiduale nominatur materia. Denuo, materia ſpecificè capta eſt contrahibilis, per ſuas differentias indiuiduales, non autem, per vltimam realitatem formæ, quia forma, eiuſque realitas diſtinguitur realiter à materia, & diuinitus poteſt ſeparari omni forma, ea aſſertis *lib. 2. Phyſ. quæſt. 2 art. 8.* Ergo ab vltima realitate formæ non accipitur communis ratio indiuiduationis cuiuſcumque rei. Vt enim reliquæ res à forma non mutuantur ſuam entitatem, ſic nec ſuam vnitatem, & differentiam indiuidualem.

160. Dices cum Fabro cit. id verum eſſe de forma in ſe, non autem de forma ſumpta pro vltima realitate formæ. Contra. in primis vltima realitas formæ non vocatur ab Ariſt. & Scot. forma, ſed materia, vt ſuprà notaui, ſi tamque dici poteſt forma realiter, & non formaliter. Admiſſa opinione Fabri, ruunt cuncta, quæ conſtruit Scot. ad ſoluenda illa teſtimonia Ariſtot. quæ ſignificant, ea ſolùm poſſe pluriſicari, & diuidi, quæ ſortiuntur materiam, & fruſtrà accumularet tot loca, & rationes, ad improbandam ſententiam D. Thom. exiſtimantis cauſam multiplicationis indiuiduorum eſſe materiam, ſi pro ratione indiuiduali non intelligeret materiam capta pro differentia indiuiduali, quia vltima realitas formæ nullo modo eſſe valet materia eo modo accepta: nec congruit textui Philoſophi, vt patet ſpeculanti. Denique, adhuc ſupereſt ſciſcitandum à Fabro, quidnam ſit illa vltima realitas formæ? & cum præter dicta, aliud non reſpondeat, relinquendus eſt, & amplectendus Scot. cum ſuis, qui ſanciunt principium indiuiduale eſſe vltimam realitatem entis, ideſt hæcceitatē.

161. Aſſertio quarta, principium indiuiduationis eſt vltima realitas entis, ſeu differentia indiuidualis, quæ dicitur hæcceitas. Huius author primarius & Patronus eſt Scot. *vbi ſuprà. quæſt. 6. §. Ad quæſtionem ergo. C.* Et ſequitur ex dictis, cum enim natura ſeipſa non ſit indiuidua, & ſingularis, ſed aliquo addito reali poſitiuo, quod non eſt quantitas, nec materia, nec forma, nec aliud quidpiam, planè infertur eſſe vltimam realitatem rei, ſeu hæcceitatem.

Secundò, omne inferius in ſe includit aliquid, quod ſuperius non includit, quia ſuperius contrahitur ad inferius per aliquid eius contractiuum, & determinatiuum, vt liquet in qualibet ſerie prædicamentali: natura autem ſpecifica, quæ eſt ſuperior natura numerica, contrahitur, & determinatur per differentiam indiuidualem, ad eſſe indiuiduale, & ſingulare, ergo huiuſmodi differentia indiuidualis, ſeu hæcceitas eſt principium indiuiduationis.

Tertiò, vltimum conſtitutum per vltimam differentiam eſt conſtitutum, vt patet, quia quale eſt conſtitutum, tale eſt eius conſtitutiuum: indiuiduum autem eſt vltimum conſtitutum, ponitur namque in baſi prædicamentali, ergo eius principium eſt vltimum conſtitutiuum, quod eſt differentia vltima indiuidualis, & hæcceitas. Inſuper, eo ferè modo philoſophandum eſt de ſpecie, ac de indiuiduo: ſpecies autem conſtituitur in eſſe ſpecifico, per differentiam ſpecificam, vt homo per rationalitatem, ergo & indiuiduatur per differentiam indiuidualem, vt Petrus per petreitatem, & Bucephalus per bucephaleitatem, & ſic de cæteris indiuiduis, & ſingularibus.

162. Oppones primò, actus ſingularis præexigit, & præſupponit potentiam ſingularem, quam contrahit, & actuat, vt indicat Ariſt. 2. *Phyſ. T.* 38. inquiens, formam particularem præſupponere materiam particularem. Hæcceitas autem eſt actus ſingularis, ergo præexigit potentiam ſingularem, quam determinat, & actuat: ſed illa potentia eſt natura, ſiue in natura ipſius indiuidui, ergo natura indiuidui eſt ſingularis, antè aduentum hæcceitatis, proindéque hæcceitas non eſt principium indiuiduationis. Hoc argumentum eſt Ant. cit. à Cunon. 2. *Phyſ. quæſt.* 6. §. *circà prædicta* à quo accepit Caiet. *l. de ente, & eſſentia, cap.* 2. & reliqua *infrà* adducenda. Reſpondeo, conceſſa maiore diſtinguendo minorem, de actu ſingulari, qui habet rationem quod, concedo: de actu ſingulari per ſe, & primò, qui propriè habet rationem quo, nego: quive propriè non dicitur ſingularis, ſed potius ratio ſingularitatis, imò ipſamet ſingularitas, qua ſingulare conſtituitur in eſſe ſingularis, veluti rationalitas non eſt ſpecies hominis, ſed principium conſtitutiuum eius in eſſe ſpecifico. Idque fortaſsè non aduertens præfatus Caiet. parum memor. *q.* 5. *cap* 1. *&* 1. *part. quæſt.* 85. *art.* 7 concedit differentias indiuiduantes intrinſecas indiuiduis, quas hic conatur euertere, ac de medio tollere.

163. Inſtabis, poſterius non eſt cauſa prioris, veluti effectus non eſt cauſa ſuæ cauſæ, quia præſupponitur cauſa eſſe antè effectum. Ideò extat commune effatum, cauſa eſt prior effectu: differentia autem indiuidualis eſt prior, natura, quæ per eam contrahitur, cum contrahibile præcedat contractiuum, veluti materia, quæ actuabilis eſt per formam, præit ipſam formam actuantem, illamque contrahentem. Concedo maiorem, diſtinguo minorem, in eſſe naturæ, concedo: in eſſe indiuiduali, nego. Sunt namque ſimul, ac exiſtunt ſimul, veluti natura animalis naturali præſuppoſitione præcedit rationalitatem, quæ eſt eius differentia per quam conſtituitur in eſſe ſpecifico, ſimul tamen exiſtunt. Siquidem non poteſt exiſtere animal, quin ſit rationale, aut irrationale. Quare, inter contrahibile, & contractiuum huiuſmodi ſtatuitur prioritas naturæ, non verò temporis, vt contenditur in inſtantia. Vel diſtingui poteſt ma. de producto, & verè cauſato, non autem de principio conſtituente, & determinante.

164. Oppones ſecundò, principia indiuiduandi ſunt primò diuerſa; Hæcceitas autem Petri, & Pauli hæcceitas non ſunt primò diuerſa, ergo non ſunt principia indiuiduandi. Maior eſt Scot. qui ex dictis in ſuperioribus aſtruit vltimas differentias, cuiuſmodi ſunt hæcceitates, in nullo communi conceptu reali conuenire. Minor oſtenditur, magis inter ſe conueniunt hæcceitates Petri, & Pauli, quàm hæcceitates Bucephali, & Franciſci. Quæ autem in aliquo conueniunt, non ſunt primò diuerſa, vt patet ex terminis, ergo &c. Concedo maiorem, nego minorem, ad eius probationem diſtinguo, conueniunt in aliquo communi conceptu reali, & quidditatiuo, nego: in aliquo tertio realiter ipſis identificato, quod eſt natura, concedo. Hoc autem non tollit, quin huiuſmodi hæcceitates ſint primò diuerſæ.

165. Inſtabis, quod competit vni, & repugnat alteri eiuſdem ſpeciei, neceſſario præexigit diſtinctionem earum: petreitas autem conuenit Petro, & repugnat Paulo, ergo non ſunt primò diuerſa, ſed in aliquo differunt, & in aliquo conueniunt. Dico ma.

eſſe limitandam, hoceſt, dummodo illud non ſit diſtinctiuum eorum, veluti ſunt hæcceitates, quæ ſunt principia diſtinctiua indiuiduorum, vt patet ex Scot. *Quol.2. art.1. ad C.* ſi attentè legatur.

166. Oppones tertiò, ſi vera eſſet opinio Scot. in quolibet indiuiduo materiali, & corporeo forent tres hæcceitates, putà materiæ, formæ, & compoſiti: hoc autem repugnat, quia vnum indiuiduum foret triplex indiuiduum, ergo & illud. Reſpondeo eſſe duas hæcceitates partiales, & vnam totalem, veluti ſunt duæ entitates partiales, & vnam totalem ex eis coalitam. Non tamen ſequitur eſſe triplex indiuiduum completum, ex duobus partialibus, & incompletis conflatum

167. Inſtabis, ſi materia, & forma vnita compoſito gaudent ſuis hæcceitatibus, vtique guttæ aquæ coniunctæ toti aquæ, vel ab ea diuiſæ participant ſuas hæcceitates, proindéque ſunt plura indiuidua: id autem videtur falſum, ergo & iſtud. Maior eſt conſpicua. Minor oſtenditur, quia eadem aqua quibuſdam ab ea demptis guttis, vel additis, & iterum ei coniunctis amitteret ſuam hæcceitatem, aut eam recuperaret, atque ita modò eſſet hæc, modò verò non hæc, quod contradictionem inuoluit. Dico eſſe diſparitatem, quia præfatæ guttæ ſimul iunctæ faciunt vnum vnitate homogenea, & integrali: at verò materia, & forma conſtituunt vnum vnitate compoſitionis eſſentialis ab vtraque realiter diſtinctum, vt dixi *lib.2. Phyſic.* Plura copiosè, & diſtinctè ſcripſi *tract. de Angelis, diſp.1. quæſt.6.* per nouem integros paragraphos, in quibus, de omnibus, & ſingulis, tam corporeis, quàm incorporeis, quæ indiuiduari queunt, diſſerui.

QVÆSTIO IV.

De Eſſentia, & exiſtentia.

ARTICVLVS I.

An rerum eſſentiæ ſint ab æterno.

168. PRIMA opinio eſt Henrici *in ſua ſumma, art.2.quæſt.23.* & Franciſci de Mayronis *1.diſtinct.42.quæſt.1.& indè*, & *Quol.8.* ſuſpicantium eſſentias, & quidditates rerum eſſe incauſatas: creari verò, & cauſari in tempore, penes eſſe exiſtentiæ duntaxat. Secunda opinio eſt Scot. *2. Rep. diſt.1. quæſt.2.* & *diſt.36. quæſt. vn.* Lych. Viger. Barg. Vortilong. S. Bonauent. *ibid. art.1.quæſt.1.* Ric. *diſt.19. quæſt.3. art.3.* Ocham. *diſt.36. quæſt vn.* Aur. *art. 2.* Canon. *2. Phyſ. quæſt. 1. art. 2.* Suarez *diſp.30. Metaphyſ. ſect.2.* Hurt. *diſp.8. ſect.1.* & cæterorum communis, docentium rerum eſſentias productas, & creatas eſſe à Deo, in tempore, penes ſuum eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ, ita vt omne eſſe, ſiue eſſentiæ productum, & cauſatum ſit à Deo, in tempore, quod verò à Deo factum non eſt, nihil prorſus ſit.

169. Not. primò, ex Dot. *in 1. diſt. 36. quæſt. 2.* poſt D. Aug. *12. Ciuit. cap. 2.* Sicut ab eo, quod eſt ſapere dicta eſt ſapientia: ita ab eo, quod eſt eſſe, dicta eſt eſſentia. Quoniam verò eſſe contingit dupliciter, hoc eſt in potentia, & in actu: pariter eſſentia ſtatuitur duplex in potentia, & in actu. Illa eſt producibilis, aut non repugnat produci, in quo diſtinguitur ab eſſe prohibito, quod ſcilicet repugnat produci, cuiuſmodi ſunt figmenta, & cætera impoſſibilia: hæc autem eſt producta, & cauſata, gaudetque exiſtentia actuali, veluti ſunt omnia, quæ modò in rerum natura exiſtunt. Vndè oritur diuiſio entis, in ens in potentia, & ens in actu, ſeu ens potentiale, & actuale, illud dicitur ens obiectiuum ſecundum quid, & diminutum: iſtud verò ens reale poſitiuum, & ſimpliciter. Vt autem melius, & commodiùs percipiatur.

170. Not. ſecundò, ex S. Bonauent. præcitat. vnum eſſe in alio trifariàm contingere, penes actualem exiſtentiam, aut penes ſimilitudinis præſentiam, aut penes creatiuam potentiam. Primo modo ſunt res in vniuerſo actu exiſtentes, ſiue inanimatæ, ſiue corporeæ, ſiue incorporeæ.

Secundo modo ſunt res in cognoſcente, & artifice operante, ſiue exiſtant, ſiue non exiſtant, ſiue ſint futuræ, ſiue non, ſed tantum poſſibiles.

Tertio modo ſunt res in ſuis cauſis, quod eſt dictu, cauſæ habent potentiam, & virtutem producendi res, veluti planta participat vim producendi flores, arbor fructus, & ſic de reliquis. Hæc diſtinctio plurimùm confert ad intelligenda, & explicanda teſtimonia ſacræ paginæ, & SS. Patrum adducta, & expoſita ab Och. & Gabriële prænominatis, potiſſimùm Ioan. 1. *Omnia in ipſo vita erant.* ſupple cognoſcitiuè, & cauſaliter, quandoquidem Deus ab æterno nouit omnia, & habuit vim creandi, & cauſandi ea, & voluit eamen in tempore creare, vt patet Gen. 1. *In principio creauit Cœlum, & terram.* Vel exemplariter, & idealiter, quia omnium rerum factibilium in mente ſua Deus habet exemplaria, & ideas, iuxta illud Hebr. 11. *Fide credimus aptata eſſe ſæcula, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent.* Et Boët. 3. *conſol. metr.9.*

Mundū mente gerens, ſimilique ab imaginē formans.

Accedit Auguſt. 12. *Ciuit. cap. 25.* inquiens ideas eſſe cauſas rerum effectrices. Quare, loca, quæ in oppoſitum ab Antigoniſtis afferuntur, rectè exponuntur hoc duplici modo, idealiter, aut cauſaliter, vt etiam præmonuit Lyran *in poſtil. Ioan.* 1. & alibi. Sic interpretandus eſt Exod. 33. *Ego oſtendam tibi omne bonum.* Putà, cauſaliter. Et Auguſt. *hom. 3. in Ioan.* & ſerm. 4. de Verbis Domini. *Quæ hic varia quæris, ipſe tibi vnus omnia erit.* Et Seraphicus Pater orans, & alloquens Deum, inquit, *Deus meus & omnia.* Nec omittendum eſt illud Dionyſ. de diuinis nominibus 1. *Deus eſt viuentium vita, ſubſtantium ſubſtantia: vitæ omnis, ac ſubſtantiæ initium, & cauſa.*

171. Not. tertiò, ex Scot. *loco præcit. §. Concedo. ſub C.* omnia motiua, & argumenta, quæ adducuntur ab Henr. de intellectu diuino ad ſuam comprobandam, & confirmandam opinionem, vidētur quoq; poſſe commodari, & congruere intellectui humano ad tuendam noſtram ſententiam. Inprimis, intellectus noſter poteſt aliquid intelligere, nedum penes eſſe eſſentiæ, verumetiam, penes eſſe exiſtentiæ, quia vtrumque eſt intelligibile, tametſi id actu non exiſtat, & intellectio noſtra illud in vero eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ non producat, nec faciat, nec vim producendi, & cauſandi tale eſſe ſortiatur. Idipſum aſtruendum eſt de intellectu diuino, qui licèt res nullum eſſe habeat, ſiue eſſentiæ, ſiue exiſtentiæ, tamen eam perfectiſſimè intelligit: ob id ſubnectit D. Auguſt. *5. ſuper Gen. cap.7.* *Non aliter nouit Deus facta, quàm fienda.* Quamuis ergo Deus prænouerit ab æterno eſſe rei eſſentiæ, & exiſtentiæ, nihilominus nemo Catholicorum admittit vllum eſſe rei exiſtentiæ ab æterno, ſed ab æterno eſſe exiſtentiæ rei eſſe cognitum, quod pariter de eſſe eſſentiæ rei concedendum eſt, ſcilicet nullum eſſe eſſentiæ rei creatæ, aut creabilis fuiſſe ab æterno, ſed eſſe eſſentiæ cognitum fuiſſe duntaxat. Diſcrimen autem adeſt inter hos intellectus, quia diuinus intellectus prius intelligit, quàm humanus, quod Scot. vocat productionem primam in eſſe intelligibili,

&

& productionem in eſſe cognito, & ſecundum quid. Illud autem eſſe intelligibile, & eſſe cognitum non prærequirit eſſe rei ſimpliciter improductum, aut producendum: quia ſicut intellectus noſter ad hoc vt intelligat, non præexigit illud eſſe ſimpliciter: ſic & intellectus diuinus, vt intelligat res ad extrà non præſupponit vllum eſſe earum eſſentiæ, vel exiſtentiæ. Itaque, ex cognitione æterna, qua Deus ab æterno res præſcit, perperam infertur earum eſſe eſſentiæ æternum, ſed tantùm earumdem eſſe cognitum eſſe ab æterno deducitur, quod non eſt medium inter ens reale, & rationis, vt putat Ponc. *diſput.* 59. *quæſt.* 5. *concluſ.* 4. ſiquidem ens communiſſimè captum rectè, & adæquatè diuiditur in ens reale, & rationis, vt poſt Ariſtot. 6. *Metaphyſ. T.* 8. ſcribit Doct. *Quol.* 3. *art.* 1. Ergo præfatum eſſe non mediat inter vtrumque membrum entis prænarratum. Deindè, membra diuidentia bonæ diuiſionis ſunt oppoſita, vt patet ex præceptis bonæ diuiſionis, & induci poteſt, in omnibus, & ſingulis diuiſionibus, præſertim de animali, quod diſtribuitur adæquatè in rationale, & irrationale, ita vt nullum animal reperiri valeat, quin ſit rationale, aut irrationale. Pariter nullum inuenitur ens, quin ſit reale, aut rationis. Nec præſtat dicere cum Ponc. citat. prædictum ens creaturarum non eſſe medium per participationem extremorum, ſed per abnegationem eorum. Etenim, cum illa diuiſio ſit æquiuoci in æquiuocata, partes, membraque eius non participant naturam diuiſi, cuius nulla eſt, ſed nomen commune duntaxat, vt liquet ex deſcriptione æquiuocorum, *lib.* 1. *prædicam. cap.* 1. reſtat ergo perſcrutandum, quodnam ſit illud eſſe, num reale, aut rationis? num ſit intra, vel extra intellectum? ſi primum, eſt ens reale, ſi ſecundum, eſt ens rationis. Ergo non mediat inter ens reale, & rationis. Deinde, ens ſufficienter diuiditur in ens creatum, & increatum, in ens imparticipatum, & participatum, in ens à ſe, & ab alio, vt ſuprà aſſerui: nullum autem horum eſſe poteſt huiuſmodi ens medium excogitatum à Ponc. alioqui foret Deus, aut creatura, quod eſt impoſſibile. Inſuper, tale ens eſt diminutum, & ſecundum quid, vt idem Ponc. concedit *ibid.* Ergo nullo modo eſt ens ſimpliciter, cum inter ens ſimpliciter, & ſecundum quid nihil interponatur. Denique, prædictum ens, cum ſit idem ac ens cognitum, vel habet eſſe ab intellectu diuino, vel ab intellectu creato, primum negat Ponc. contrà Scot. 1. *diſtinct.* 39. ſecundum nequit affirmare, cum ſit contrà fidem orthodoxam. Ponere autem tale ens creaturarum independens, & à ſe improductum, neceſſarium, & æternum, eſt figmentum, & planè ſomnium, quod piget amplius refellere: & ſi fortè mens dicti authoris non errat, certè modus loquendi eius non eſt recipiendus: cum nedum error cauendus ſit, verum etiam via, & anſa errandi, cuiuſmodi eſt ſtatuere, præter Deum, aliquod independens à ſe, & improductum, ac æternum, vt conatur probare prænominatus Ponc. Vide *tract. de creatione, diſp.* 1. *quæſt.* 6. in quo ex inſtituto hanc difficultatem peregi, & pertractaui.

172. Aſſertio, eſſentiæ rerum non ſunt ab æterno, ſed eo in tempore, quo Deus voluit eas producere, & creare, cum ſuis exiſtentiis. Eſt communis, & oppoſita iam eſt antiquata, & profligata à Doct. *vbi ſuprà*, § *Contrà concluſionem iſtarum rationum.* C. Suadetur primò, ex D. Auguſt. 12. *Ciuit. cap.* 5. præallatam aſſertionem tuente, his verbis. *A Deo facta eſt omnis eſſentia.* Eamque inſinuant ſacræ litteræ, præſertim Gen. 1. *In principio* (ideſt in initio temporis) *creauit Deus Cælum, & terram.* Quæ autem creata ſunt, creata fuere ſecundum totum ſuum eſſe, quod eſt eſſe eſſentiæ, exiſtentiæ, cum creatio ſit productio ex nihilo, ſeu, ex nullo præſuppoſito ſubiecto, igitur eſſentiæ rerum non ſunt ab æterno improductæ, & increatæ.

173. Dices, S. Aug. *lib. de natura boni c.* 8. videtur ſentire, eſſe eſſentiæ coïncidere cum eſſe poſſibili: eſſe poſſibile autem eſt ab æterno, cum non repugnet creaturas fuiſſe ab æterno, ex alibi aſſertis, & ea ſe res ſint poſſibiles, ergo & eſſe eſſentiæ. Dico, vel Auguſt. loqui in aliorum ſententia, vel exponi de eſſe poſſibili obiectiuo, quod eſt eſſe cognitum, & diminutum, non verò de eſſe eſſentiæ, & quidditatiuo, ſecundum opinionem Henrici prænominati. Vel dicito cum Scot. citat. *ante N.* per capacitatem formæ ab Auguſt. recenſitam, intelligi materiam, quæ gaudet actu entitatiuo, qui non eſt eſſe eſſentiæ, nec eſſe poſſibile, vt conſtat *ex 2. lib. de Phyſic. quæſt.* 2. *artic....*

Secundò, data opinione Henrici, nulla foret creatio, nullave annihilatio: quandoquidem, res fierent ex illo eſſe eſſentiæ præexacto, & præſuppoſito, & redirent in illudmet eſſe eſſentiæ, non autem in nihilum, quod veritati aduerſatur, ergo &c.

174. Dices, in ſchola Scot. datur natura communis realis, quæ non producitur, cum productio, & generatio, atque corruptio ſint ſingularium. Ergo huiuſmodi natura communis habet eſſe eſſentiæ incauſatum, & improductum, quod admittit, & tradit prima ſententia, quæ eſt Henr. Dico quidem Scot. docere naturam communem realem contrahibilem per differentias indiuiduales cum ipſis realiter identificatam, & formaliter ab eiſdem diſtinctam. Ideò, licet ſingularia per ſe, & immediatè producantur, & generentur: natura tamen communis mediatè, & per accidens producitur, & generatur, vt patet *lib. prædicam. cap. de ſubſtantia*, & 1. *Metaphyſ. cap.* 1. Maximè quia communia, & particularia abinuicem ſunt inſeparabilia, cum illa, his ſint intima, & eſſentialia, propterea ſi ea exiſtunt, pariter & iſta, ſi illa cauſentur, vtique & iſta, eo tamen diſcrimine, quod nunc ex Philoſopho cit. ſtatuimus.

Tertiò, vel Deus producit rerum eſſentias, vt intelligens, vel non? ſi primum, ergo huiuſmodi eſſentiæ ſunt cognitæ, priuſquam ſint in illo eſſe eſſentiæ, ſicque fruſtrà ſtatuuntur propter cognitionem Dei æternam. Si ſecundum, ergo Deus eas producit merè naturaliter, veluti ignis naturaliter calefacit, quod videtur abſurdum de omni eo, quod ipſe Deus ad extrà producit, ac proindè perperàm excogitatur illud eſſe eſſentiæ æternum.

175. Dices, hæc ratio in dictis Scot. admittit contradictionem. Siquidem ipſe Scot. concedit eſſe cognitum ab æterno, quo poſito, ſic quoque argui poteſt, aut Deus prius intelligit illud, in eſſe cognito, aut non? Si primum, ergo prius intelligitur, quàm producatur. Si ſecundum, ergo merè naturaliter producit, ſicut ignis producit ignem. Igitur, vel ratio Scot. contra Henr. non valet, vel in eius aſſertis eſt aperta repugnantia. Dico nullam eſſe contradictionem. Aliud quippè eſt, producere rem in eſſe ſecundum quid; aliud verò in eſſe ſimpliciter. Inconueniens autem foret, ſi Deus produceret aliquid in eſſe ſimpliciter, & illud non præintelligeret, non verò ſi produceret in eſſe ſecundum quid, vt fusè oſtendit Lycb. Quaptopter, cum Henr. loquatur de eſſe eſſentiæ, quod eſt eſſe ſimpliciter, & Scot. diſſerat de eſſe cognito, quod eſt eſſe ſecundum quid, eſt diſparitas, atqueadeò nulla extat in ſcriptis Doct. repugnantia.

176. Oppones primò, contra præpoſitam aſſert. Eccleſiaſtes 1. *Nihil ſub ſole nouum. Nec valet quiſquam dicere, ecce hoc recens eſt.* Id autem dici nequit, penes eſſe exiſtentiæ, cum quotidiè oriantur noua indiuidua diuerſarum ſpecierum, quæ nunquam antea extiterunt: ergo intelligi debet, penes eſſe eſſentiæ, quod eſt æternum, & improductum. Reſpond.

interpre

interpretandum eſse illud teſtimonium de eſse cognito, quia cum creaturæ a Deo cognitæ fuerint ab æterno, nihil nouum in ſcientiam Dei cadere poteſt. Vel exponendum eſse, penes eſse ſpecificum, hoc eſt, nouas ſpecies ampliùs Deum non condere, Ob id ſcribitur Geneſeos 2. *Requieuit die 7. ab vniuerſo opere, quod patrarat.* Interprete Lyran *in poſtil.* ceſsauit à nouis creandis ſpeciebus. Vel, quæ nunc à ſapientibus inuenta perhibentur, antea ab aliis reperta fuere, annuente Ariſt. 1. *Met. c.* 1. tametſi diluuio, aut incuria, & obitu hominum perierint, & obliuioni tradita fuerint, vt notat idem Poſtillator, *in cap.* 1. *Eccleſiaſtes cit.*

177. Oppones ſecundò, correlatiua ſunt ſimul natura, ex Ariſt. *l. prædicam. c. de ad aliquid.* Deus autem ab æterno eſt intelligens creaturas, & creaturæ ſunt ab ipſo intellectæ, ergo creaturæ habent aliquod eſſe ab æterno, quod intelligitur. Illud autem eſſe non eſt eſſe exiſtentiæ, ergo eſt eſſe eſſentiæ, proindeque admittendum eſt eſſe eſſentiæ creaturarum æternum, & improductum. Reſp. ſufficere eſſe obiectiuum, vt intellectus rem intelligat: Nam de re non exiſtente, vt de roſa hyemali tempore habetur cognitio, ſecundum eſſe eius obiectiuum. Arguere autem ab eſſe obiectiuo, ad eſſe reale eſſentiæ, eſt fallacia ſecundum quid, ad ſimpliciter.

178. Oppones tertiò. Veritas ſequitur rem, cuius eſt veritas. Ideò tradit Ariſt. *loco proximè cit c. de ſubſtantia.* Oratio eſt vera, ſi res ita ſit; & falſa, ſi res aliter ſit, quàm affirmatur, vel negatur. Dantur autem propoſitiones æternæ veritatis, vt aſſerui *in Log. l.* 4. *q.* 4. *art.* 5. non penes eſſe exiſtentiæ, ergo penes eſſe eſſentiæ. Reſp. veritatem non ſequi eſſe exiſtentiæ, & eſsentiæ, ſed eſſe obiectiuum: Ideò, de rebus non exiſtentibus in intellectu extant propoſitiones veræ, & æternæ veritatis, vt paſsu mox recenſito abundè explicaui, & validè corroboraui.

179. Oppones quartò, diuiſum prædicatur de ſuis membris diuidentibus, vt animal de rationali, & irrationali: ens autem rectè, & adæquatè ſcinditur in ens in potentia, & in ens actu: ergo ens in potentia participat verum eſse, antequam producatur, & cauſetur: hoc autem non eſt eſſe exiſtentiæ, ergo eſt eſse eſsentiæ: atqueadeò eſse eſsentiæ eſt æternum, & incauſatum. Reſp. id valere de ente in potentia diſtinctiua: non verò diſtractiua, veluti ſi homo diuidatur in hominem viuum, & mortuum. Adde, quod ens in potentia non habet verum eſse in ſe, ſed in ſua cauſa, quæ valet ipſum producere, & cauſare, *vt ſuprà* cum Seraphico obſeruaui.

ARTICVLVS II.

An eſſentia, & exiſtentia inter ſe diſtinguantur.

180. Tripartiti ſunt Doctores Scholaſtici in hoc art. Nonnulli namque vt Thomiſ. cum D. Th. *l. de ente, & eſſentia, c.* 5. & 1. *p. q.* 3. *art.* 4. inter eſsentiam, & exiſtentiam agnoſcunt diſtinctionem realem. Alij, vt Aur. 1. *d.* 8. Alenſ. 7. *Met. in text.* 22. Gabriel 3. *d.* 6. & Greg. 2. *d.* 6. *q.* 1. inter eſsentiam, & exiſtentiam ſtatuunt diſtinctionem rationis duntaxat. Cæteri autem, vt Scot. 2. *d.* 16. *q. vn.* & 4. *d.* 13. *q.* 1. Canon. 1. *phyſ. q.* 9. *art.* 1. *propoſitione* 2. Tromb. *tract. Formalitatum fol.* 37. Vallo *ibi l. fol.* 58. & ex parte Fonſ. 4. *Met. c.* 2. *q.* 4. *ſect.* 4. *concl.* 3. docent eſsentiam, & exiſtentiam diſtingui ex natura rei, formaliter, non poſitiuè, ſed negatiuè.

Not eſsentiam perindè eſse ac naturam, & quidditatem rei, vt eſsentia hominis eſt animal rationale: exiſtentiam verò eſse actualitatem rei: ob id exiſtere dicitur extra ſe ſiſtere. Illud namque eſse quod habet res extra ſuam cauſam perhibetur eſse exiſtens actuale, quia eſsentia eius exiſtit per exiſtentiam, quæ eſt eius actualitas, illaque per hanc contrahitur, & modificatur. Vnde, eſsentia vocatur res, & exiſtentia modus eius, vt fusè palam feci, *q.* 2. *art.* 3. & *q* 1. *art.* 3. *aliiſque in locis non rarò.*

181. Aſsertio, eſsentia, & exiſtentia ab inuicem diſcriminantur, non realiter, nec ſola ratione, ſed formaliter negatiuè. Aſsertio eſt trimembris, quam tuetur Scot. *vbi ſuprà,* & 1. *d.* 36. *q. vn.* Prima pars ſuadetur primò. Quæ realiter inter ſe diſtinguuntur, ſaltem per abſolutam Dei potentiam ab inuicem ſeparari poſſunt, vnumque abſque alio exiſtere, vt alibi probaui, cum agerem de diſtinctione reali: exiſtentia autem ſeiungi nequit ab eſsentia, & contra. Nam, ſingularia nequeunt exiſtere, abſque vniuerſalibus, quia hæc, illorum ſunt eſsentiæ, ſic Petrus nequit eſse, abſque rationali, aliiſque prædicatis eſsentialibus, & quidditatiuis: è regione huiuſmodi prædicata quidditatiua, & eſsentialia exiſtere minimè valent, ſine ſingularibus, & indiuiduis, quæ ſunt eorum baſes, & fundamenta, in quibus inexiſtunt, & conſiſtunt. Vnde optimè Ariſt. *c. de ſubſtantia* ſubnectit, corruptis primis ſubſtantiis, corrumpuntur, & ſecundæ. Quandoquidem illæ ſunt vniuerſales ſubſtantiæ, hæ verò ſingulares. Atque paſſim idem Philoſophus arguit Platonem exiſtimantem vniuerſalia per ſe exiſtere ſeparata à ſingularibus, quia illa ſunt horum eſse tia, quæ ab exiſtentia eſt inſeparabilis, proindè realiter indiſtinguibilis, cum impoſſibile ſit res ſine ſuis eſsentiis poſse exiſtere, vt Petrum, & Paulum abſque natura humana, & Bucephalum ſine natura, & eſsentia equina, & ſic de reliquis. Igitur inter eſsentiam, & exiſtentiam non eſt interponenda diſtinctio realis.

Secundò, inter rem, & modum eius non adeſt diſtinctio realis: quia modus nequit exiſtere abſque re, cuius eſt modus, vt gradus albedinis, ſine albedine: exiſtentia autem eſt modus eſsentiæ, vt ſuprà obſeruaui, ergo inter exiſtentiam, & eſsentiam non cadit diſtinctio realis. Idque tetigiſse Stagiritam 1. *poſt.* 1. ſcribit Fonſeca præcit. *in fine ſect.* 2. Adde, quod diſtinctio realis intercipitur inter rem, & rem: ſi autem eſsentia, & exiſtentia differrent realiter, forent duæ res, duoque entia, quod non videtur rectè dictum, vt vnum ſingulare exiſtens, cum ſit vnum vnitate maxima, ſit duplex res, duplexque vnum, atque abinuicem ſegregari valeant dictæ duæ res, duoque entia, vt poſsunt, quæ realiter diſſident, vt ſcilicet Petrus à ſeipſo ſeparari queat, vtpotè cuius eſsentia eſse poſſit ſine eiuſdem exiſtentia, proptereaquod realiter ſecernuntur.

182. Secunda pars oſtenditur primò ex Ariſt. 2. *poſt.* 7. vbi exiſtentiam hominis diſtinguit ab eius eſsentia, his verbis, *Quid autem ſit homo, aliud eſt, quàm hominem eſſe.* Et iterum. *Eſſe verò nulli rei eſt ſubſtantia, ideſt eſſentia.* Idque inſinuatur ex eodem in principio eiuſdem libri diſtinguente quæſtionem an ſit, quæ denotat exiſtentiam, à quæſtione quid ſit, quæ eſsentiam deſignat. Hæc autem habentur, ſecluſo quouis opere intellectus. Quamuis enim nullus cogitaret, adhuc eſset quæſitum, an ſit, ſupple an res exiſtat, vel poſſit exiſtere, & quid ſit, vtrum eſsentia ſit hæc, vel illa, hoc, vel illo modo definibilis. Ergo in Licæo Philoſophi eſsentia ab exiſtentia non differt ratione dumtaxat.

Secundò, quæ ſola ratione differunt, quæ vni adaptantur, pariter alteri accommodantur à parte rei, ſortiunturque eadem prædicata, & attributa: eſsentia autem eſt communis, & definibilis, per ſeque reſidet in prædicamento, non ſic exiſtentia, quæ ſolum reductiuè locatur in prædicamento, eorumque prædicatorum eſt expers: ergo eſsētia, & exiſtētia pluſquā ratione differunt.

183. Tertia

183. Tertia pars ſequitur ex duabus præcedentibus. Si enim eſſentia, & exiſtentia nec realiter, nec ratione diſtinguuntur, planè infertur diſtingui diſtinctione media, quæ dicitur formalis. Deindè, quæ diuerſimodè deſcribuntur, formaliter differunt, vt ſæpè inculcatum eſt: eſſentia autem, & exiſtentia diuerſas ſortiuntur deſcriptiones, vt patet ex præmiſſo not. eſſentia quippè deſcribitur rei natura, & quidditas eius: exiſtentia verò modus rei intrinſecus, ſeu actualitas eius, ergo inter illa adeſt diſtinctio formalis. Amplius, quod eſt contrahibile, & determinabile formaliter ſaltem diſtinguitur à ſuo contrahente, & determinante, vt patet de genere, ſuiſque differentiis: eſſentia autem eſt contrahibilis, & determinabilis, exiſtentia verò eſt contractiua, & determinatiua eius. Natura namque communis per exiſtentiam fit exiſtens, veluti per differentiam indiuidualem fit hæc, & ſingularis, ergo inter ea ſtatuenda eſt diſtinctio formalis non quidem poſitiua, ſed negatiua, quia cum exiſtentia ſit modus eſſentiæ, & modus ex dictis non ſit per ſe conceptibilis abſque eo, cuius eſt, nec realitas diſtincta, deducitur ipſa inter ſe non differre formaliter poſitiuè, ſed negatiuè, affirmantibus Tromb. Lych. aliiſque celeberrimis Scotiſ. à quibus fortaſsè non diſcrepant Fonſ. præcit. & Ponc *diſp. 59. quæſt. 4. concl. 2.* non audentes vocare dictam diſtinctionem formalem actualem, & Scoticam, propterea quod exiſtentia eſt modus, quæ non eſt realitas diſtincta ab eſſentia, vt petit diſtinctio formalis poſitiua, non ſic diſtinctio formalis negatiua, quam fortè non negarent dicti Authores. Scio alios vocare eam diſtinctionem modalem, denominatione ſumpta ab exiſtentia, quæ eſt modus eſſentiæ. Sed voca, vt vis: vim enim non facimus in vocabulo, cum de re conſtat.

184. Oppones primò, Ariſt. 4 *Met. c. 2. T. 3.* apertè aſtruit, idem eſſe hominem, ac hominem exiſtentem. Et poſtmodum ſubdit, generabilia participare eamdem naturam. Atque 7. *eiuſdem operis* addit, nihil differre, ſi quis dicat, homo valens eſt, & homo valet. Igitur eſſentia, & exiſtentia prorsùs identificantur. Reſp. hæc, & conſimilia teſtimonia, quæ adduci poſſunt, capienda eſſe de identitate reali, non autem formali, vt indicat Scot. in eorum expoſ. Et exhauritur huiuſmodi interpretatio ex eiſdem locis, in quibus Philoſophus ſcribit, ea eſſe idem, veluti ens, & vnum: patet autem ex aſſertis, *q. 2. art. 2. & 4. huiuſce lib.* ens, & vnum identificari realiter, & diſtingui formaliter: ſic affirmandum eſt de eſſentia, & exiſtentia, inter quæ cadit diſtinctio non realis, ſed formalis.

185. Oppones ſecundò, quod eſt indifferens, & indeterminatum ad aliquid, diſtinguitur realiter ab eo, à quo determinatur, & limitatur, vt patet de materia, quæ determinatur à forma, quæve ab ea realiter diſcriminatur: eſſentia autem eſt indifferens ad exiſtendum: ergo inter eſſentiam, & exiſtentiam intercipitur diſtinctio realis. Reſp. ma. valere de re, & re; non autem de re, & modo rei, vt accidit in propoſito noſtro, & exemplificatur de materia, & forma, quæ ſunt duæ res, duoque entia, tametſi incompleta, & imperfecta. Ad min. dico eam veram eſſe præciſiuè, non autem diuiſiuè. Quamuis enim eſſentia præſcindi queat ab exiſtentia, ab ea tamen diuidi, & ſeparari nequit.

186. Oppones tertiò, inter potentiam, & actum reperitur diſtinctio realis, quia poteſt eſſe potentia ſine actu: eſſentia autem eſt potentia, & exiſtentia eſt actus, quandoquidem per exiſtentiam eſſentia exiſtit actu, igitur inter iſta interuenit diſtinctio realis. Reſp. ma. poſſe concedi de potentia ſubiectiua, & actu formali: non autem de potentia obiectiua, eiuſque actu. Eadem namque res, quæ eſt in potentia, eſt ipſamet res, quæ actu exiſtit per cauſam eiuſdemmet effectricem. Ad min. negatur, eſſentiam eſſe potentiam obiectiuam. Etenim ex dictis, eſſentia eſt natura, & quidditas rei, quæ antequam exiſtat, dicitur eſſe in potentia obiectiua, non autem eſt potentia obiectiua. Latum quippè intercedit diſcrimen inter potentiam obiectiuam, & illud, quod eſt in potentia obiectiua.

QVÆSTIO V.

De Subſtantia, & ſubſiſtentia.

187. QVID, & quotuplex ſit ſubſtantia, eiuſque paſſiones, & affectiones abundè, & accuratè pertractata fuère *in Log. l. 3. q. de ſubſtantia:* & *in Epitome l. 1. q 4 art. 3. 4. & 5.* Hîc autem nonnulla, quæ ibi deſiderantur, breuiter expenduntur, & deciduntur.

ARTICVLVS I.

An ſubſtantia ſit prior tempore accidente.

189. TRes referuntur ſententiæ à Scot. 7. *Met. q. 2.* & Antonio Andrea *ibid.* quarum duæ primæ ab eiſdem refelluntur, tertia verò recipitur, vt videre licet apud prænominatos Authores.

189. 190. Not. tempus bifariàm vſurpari. Vno modo propriè, prout definitur ab Ariſt. 4. *Phyſ. T. 101.* numerus motus ſecundum prius, & poſterius. Sic enim tempus eſt menſura motus, & quietis. Altero modo impropriè, prout non implicat aliquid ab alio ſeparari, durare ſine eo, & ab eomet non dependere, ſicque in hac temporis acceptione tria deſignantur ei congruere, vnum, quod non repugnet ab alio ſeiungi: ſecundum, quod poſſit permanere abſque illo: & tertium, quod ab eomet non dependeat, vt indicat Doct. 2. *d. 1. q. 5. §. Contrà iſtud. L.* arguens contra Henr. *Quol. 9. quæſt. 3.*

191. Aſſertio, ſubſtantia præcedit accidens tempore. Probatur primò ex Ariſt. 7. *Met. T. 4.* proferente hanc propoſitionem, ſubſtantia eſt prior accidente tempore, definitione, & cognitione. Cui conſentit Doct. *ibid. & locis proximè cit.* Secundò, quod non repugnat ſeparari ab alio, nec ab eo dependet, dicitur eſſe prius tempore ſecundo modo accepto, vt patet in præpoſito not. ſubſtantia autem poteſt ſeparari, & denudari omni accidente, nec dependet ab vllo accidente, immò econtrà accidens dependet à ſubſtantia, ab eaque cauſatur, nec ſine ipſa exiſtere valet, igitur ſubſtantia tempore præcedit omne accidens. Hæc autem prioritas differre non videtur à prioritate naturę, veluti cauſa natura præcedit ſuum effectum.

192. Opp. 1. æterno nihil eſt prius tempore, cum æternum ſit expers prioris, & poſterioris, duretque duratione tota ſimul: quædam autem accidentia ſunt æterna, putà motus, 8. *Phyſ. 1.* Ergo præfata propoſitio non eſt vniuerſaliter vera, ſubſtantia eſt prior tempore omni accidente. Concedo ma. nego min. perperam namque Ariſt. exiſtimauit Mundum, & motum extitiſſe ab æterno, vt ibi palàm feci. Vel, dato quod motus, & tempus fuiſſent ab æterno, adhuc ſubſtantia fuiſſet prior tempore, quocumque accidente, ſecundum poſtremam temporis acceptionem, in præmiſſo notabili adductam, & exhibitam, ac declaratam.

193. Opp. 2. riſibilitas eſt ſimul tempore cum humanitate: riſibilitas autem eſt accidens, & humanitas ſubſtantia, & illa, ab hac oritur. Ergo ſubſtantia tempore accidens non antecedit. Ma. eſt nota apud omnes. Min. eſt in promptu, quia riſibilitas eſt accidens proprium,

priuum, vt patet *in Iſagoge Porphyrij*. Concedo ma. Ad primam partem min. dico quidem riſibilitatem eſſe accidens proprium, & ſumptum pro extraneo realiter identificato cum humanitate:non autem accidens commune, de quo præſens exiat difficultas.

ARTICVLVS II.

An Subſtantia præcedat accidens definitione.

194. ARiſt. 7. *Met. ſumma ſecunda, cap. 1. T. 4.* apertè affirmat, ſubſtantiam præire accidens tempore, definitione, & cognitione. Primum examinaui *in 1. art.* Secundum *in ſecundo*, & tertium *in tertio art.* expendetur, & decidetur.

195. Not. nec inhærentiam actualem accidentis in ſubiecto, vel aptitudinalem ingredi eſſentiam eius, vt *in vlt. quæſt. huius lib.* exentietur, & ſtatuetur. Accidens autem connotat ſubiectum, in quo inhæret, quodue ſubiectum eſt ſubſtantia, à qua oritur, ideò nuncupatur entis ens, ideſt ens, quod à ſubſtantia cauſatur. Hinc in definitione accidentis ſemper ponitur ſubiectum, tanquam additum, ideóque eius definitio appellatur definitio per additamentum, vt explanaui *in Epitome lib. 2. quæſt. 7. art. 2.*

196. Aſſertio, ſubſtantia antecedit accidens definitione. Ita Ariſt. *vbi ſuprà* & Scot. *ibid.* Probatur primò, ſubſtantia eſt prior accidente in entitate, ergo, & in definitione. Ant. eſt conſpicuum, ſubſtantia eſt ſubiectum, & cauſa accidentis, ſubiectum autem præit id, quod in ipſo ſubiectatur. Conſeq. tenet, ex 2. Met. T. 4. *Sicut res ſe habet ad entitatem, ita ad cognoſcibilitatem.* Subſtantia autem præcedit accidens in eſſe, ergo & in cognoſci, & definiri. Secundò, ſimplex eſt prius mixto, & compoſito, ac aggregato: accidens autem includit ſubiectum, in quo inhæret, ergo accidens eſt poſterius ſubſtantia definitione.

197. Oppones primò, definitio tantùm coaleſcit ex genere, & differentia definitio autem accidentis eſt huiuſmodi, ergo accidens non includit ſubiectum in ſua definitione. Maior liquet. Minor oſtenditur, ex regula anteprædicamentali, diuerſorum generum diuerſæ ſunt differentiæ, ſpecies, & indiuidua: accidentis autem habentur diuerſa genera, vt liquidò conſtat *ex l. prædicamentorum*, ergo &c. Diſtinguo maiorem, de definitione quidditatiua, concedo: de deſcriptiua, nego. Ad min. dico cum Scot. *4. d. 12 q. 1. §. Ad argumenta principalia K.* in definitione cuiuſlibet accidentis ponitur ſubiectum, quod eſt ſubſtantia, vt habeatur conceptus eius perfectus quietatiuus intellectus, qui de accidente haberi non poteſt abſque ſubiecto, à quo dependet, vt idem Doct. ſcribit *ibid. q. 1. §. Ad q. Reſpondeo L.*

198. Oppones ſecundò, definitio congrua, & lègitima tantum explicat diſtinctè naturam definiti, natura autem, & eſſentia accidentis non eſt confuſa, & permixta cum natura, & eſſentia ſubſtantiæ. Eſt namque accidens ſic ſimplex, ac ſubſtantia, ergo neceſſe non eſt, ponatur ſubſtantia in definitione accidentis, proindéque accidens non poſtponitur ſubſtantiæ, definitione. Concedo ma. ad min. dico, etſi accidens formaliter, & eſſentialiter non includat ſubſtantiam tanquam eius ſubiectum, tamen eam connotat, ad eamque ordinatur, tanquam ab ipſa dependens. Ideò completè, & quietatiuè omne accidens definitur per ſubſtantiam, vt præmonent Scot. & Mauritius *quæſt. 29 Vniuerſalium, fol. 54. colum. 2.*

ARTICVLVS III.

An Subſtantia præponatur accidenti cognitione.

199. PLures modos, & acceptiones prioris attuli, & explicui *in Epitome l. 1 q 4. ar. 14.* duas hic tantùm memoro, & adduco, vna dicitur primitas generationis, quæ euenit, quando vnum alio prius generatur, vt cor in animali prius generatur quam reliqua eius membra, & partes. Poſterior perhibetur primitas perfectionis, ita quod eſt perfectius, & præſtantius alio eo prius nominatur. Vnde Stagir. 9. *Met.* 16, ſubiicit, quæ ſunt priora generatione, ſunt poſteriora perfectione, & contrà, quæ ſunt poſteriora generatione, ſunt priora perfectione, vt videre licet in ordine naturæ, quæ procedit ab imperfecto ad perfectum.

200. Aſſertio, ſubſtantia ex ſe, & abſolutè eſt prior cognitione accidente quolibet: à nobis verò prius cognoſcitur accidens, quam ſubſtantia. Aſſertio eſt bipartita, quam tradit Doct. 7 *Met. quæſt. 3.* Prima pars ſuadetur 1. ex Ariſtot. 7. *Met. T. 4.* abſolutè proferente hanc propoſitionem. *Subſtantia eſt primum omnium entium cognitione.* Et probari poteſt ex eodem Philoſopho 4 *eiuſdem operis, T. 4.* aſſumente tanquam proloquium *Sicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci.* Subſtantia autem in eſſe præcedit accidens, tanquam eius ſubiectum, ergo & in cognoſci.

Secundò, ſubſtantia eſt primum ens, & cauſa reliquorum entium, vt loco mox allegato ſcribit Ariſt. Ob id inter prædicamenta primum obtinet locum: ergo abſolutè ſubſtantia quoad cognitionem inuenitur prima.

Tertiò, ſubſtantia eſt perfectior omni accidente, eſt namque ens per ſe ſubſiſtens: accidens verò eſt ens in alio, & entis ens, ergo dignitate, & perfectione ſubſtantia, reliquis entibus præcellit.

201. Secunda pars oſtenditur primò, omnis noſtra cognitio ortum ſuum ducit à ſenſibus: ſenſus autem ſenſibilia accidentia ſolùm percipiunt, vt oculus colorem, auris ſonum, olfactus odorem, guſtus ſaporem, & tactus primas qualitates, ergo quoad nos accidens prius cognoſcitur, quàm ſubſtantia. Secundò, per accidentia deuenimus in cognitionem ſubſtantiæ: Ob id ſcribit Ariſt. 1. *de anima T. 11.* Accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendam ſubſtantiam. Et 3. eiuſdem 39. *Oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari.* Species autem, & quæ per eas ſenſui, & intellectui repræſentantur, ſunt accidentia, igitur accidens eſt primum cognitione, quoad nos, & ordinem generationis Ideò huius cognitio eſt imperfectior: imperfectius autem eſt primum via generationis, iuxta illud à nobis in fine præmiſſi not. prolatum, quæ ſunt priora generatione, ſunt poſteriora perfectione.

202. Oppones, quod cognoſcitur à nobis, per ſpeciem cognoſcitur repræſentantem obiectum ſenſui, & intellectui, vt alibi monſtraui: de ſubſtantia autem pro hoc ſtatu nullam habemus propriam ſpeciem, vt ſcribit Doct. *1. diſt. 3. quæſt. 3. & diſt. 22 quæſt. 1.* bene verò de accidente, per cuius notitiam deuenimus in cognitionem ſubſtantiæ, ergo accidens eſt prius cognitione ſubſtantiâ. Reſpondeo argumentum concludere de cognitione ſecundum proportionem, non autem de cognitione ex ſe, & abſolutè ſumpta, & perfecta, vt ſatis *ſuprà* manet declaratum, & probatum, & ampliùs illuſtrari poteſt hoc exemplo. Viſio Aquilæ intuentis ſolem abſolutè eſt perfectior, quacumque noſtra viſione: attamen ſecundum proportionem perfectior eſt viſio noſtra huius albi, viſione Aquilæ cernentis ſolem. Ratio eſt, quia perfectiùs intuemur hoc album, quam Aquila videat ſolem,

Articulus IV.

De Subſiſtentia.

203. AN ſit, & quid ſit ſubſiſtentia hypoſtatica, & perſonalis valdè controuertitur apud Doctores Scholaſticos. Nobis quippè ſola fide videtur innotuiſſe, Sacroſanctis Myſteriis, ſcilicet Trinitatis, & Incarnationis. Maiorque, & grauior difficultas extat, vtrum à ſubſtantia ſingulari, & indiuidua diſtinguatur. In primis Ariſtot. & cæteri Philoſophi nec agnouerunt, nec diſtinxerunt eam à ſubſtantia ſingulari, vt patet *libro prædicam. aliiſque in locis*, in quibus ipſe Ariſtot. diſſerit de ſubſtantia. Quod enim ex eo affertur 1. Met. 1. *Actiones ſunt ſuppoſitorum* Non habetur ibi ſuppoſitorum, ſed ſingularium, vt rectè illum paſſum interpretatur Scot. Ob id Sanctus Auguſtinus 7. *Trin. cap.*5. *&* 9. quem refert, & ſequitur Aur 1. *diſtinct.*25. *artic.*3. *propoſitione tertia*, inquit, olim perſona, cum ſubſtantia ſingulari, & indiuidua confundebatur, nullumque diſcrimen inter ea ſtatuebatur: ſucceſſu verò temporis ſancti Patres, & Doctores Scholaſtici diſtinxerunt perſonam à ſingulari, & indiuidua ſubſtantia, propterea in diuinis tres perſonas, & vnam ſubſtantiam ſingularem confeſſi ſunt. Atque in humanitate diuini Verbi, vnam perſonam ipſius Verbi, & duas naturas, & ſubſtantias ſingulares, diuinam, & humanam conceſſerunt. Plures autem leguntur diſcrepantes opiniones apud Baſſolium 3. *diſtinctione prima. quæſtione prima, articulo primo* Fabrum *ibidem, diſput* 2. & Fonſ. 5. *Met. cap.*8. *quæſtione* 6. quid præſeferat formaliter perſona, quidve ſuprà ſubſtantiam ſingularem addat, & quænam diſtinctio inter ea intercedat? Ex illis tres ſeligo, & diſcutio potiores, & celebriores, quarum vna eſt Durandi 1. *diſtinctione* 34. *quæſt.*1. & Henr. *Quol.*4. *quæſtione quarta*, exiſtimantium naturam ſingularem, & ſubſtantiam indiuiduam à ſuppoſito, & perſona differre in ſolo modo concipiendi, & ſignificandi, veluti differunt concretum, & abſtractum, putà homo, & humanitas. Altera eſt Caiet. 3. *part. quæſt.*4. *articulo* 1. Medinæ *ibid.* Ferrar. 4. *contrà Gentes, capite* 42. Fonſ. cit. *ſectione quarta* Suarez *diſput.*34. *Met. ſectione ſecunda, num* 20. Hurt. *diſput.*11. *ſectione tertia, &* 5. Art. *diſp.*4 *ſect.*11. *ſubſect.*2. & aliorum multorum arbitrantium ſuppoſitum addere aliquid reale poſitiuum ſuprà naturam ſubſtantialem ſingularem, quod prænominati Recentes aiunt eſſe modum ſubſtantialem, vltimum terminum, & complementum eiuſdem ſubſtantiæ ſingularis. Hæc ſententia non videtur improbabilis apud Scot. 3. *diſtinctione prima, quæſtione prima, articulo tertio*, §. *Ideò propter ſub D. verſ. Quid autem ſit illud proprium, quo natura eſt perſonata, duæ videntur viæ probabiles.* Et §. *Non aſſerendo poteſt mediari inter iſtas vias ante E.* & 1. *diſt.*25. *quæſt. vn.* & *diſt.*23. *quæſt. vn.* Fauent Lych. *ibi in com.* Gadius *Quol.* 19. & Rada 3. *parte, contr.*1. *art.*1. *concluſ.*5. Tertia eſt Scot. nunc cit. & *Quol.*19. *art.*3. *V.* & *in Report.* 3. *diſt.* 1. *quæſt.*1. Baſſol. *ibid.* Mayron. *quæſt.*11. Ouand. Bonet. 6. *naturalis Theolog. cap.*1. Ant. 1. *diſtinct.*25. *art.*3. Och. 3. *quæſtione* 1. Gabiel. Marſilij, & cæterorum Nominal. Mol. 1. *part. quæſtione* 29. *diſput.*2. *in fine.* Salmeron. *Tom.*2. *Tract.*27. & aliorum, tam veterum, quam recentium docentium ſuppoſitum formaliter nihil addere ſubſtantiæ ſingulari, & indiuiduæ, præter duplicem negationem dependentiæ actualis, & aptitudinalis.

204. Not. primò, ſingulare, ſeu indiuiduum, ſuppoſitum, & perſonam ſe habere veluti ſuperius, & inferius, vt tangit Scot. 1. *diſtinct.*2. *quæſt.*7. §. *Ad* 2. *quæſtionem*, *CC.* Siquidem omnis perſona, & ſuppoſitum quodlibet eſt ſingulare, & indiuiduum: non tamen quodlibet ſingulare, & indiuiduum eſt ſuppoſitum, & perſona, quia ſingulare, & indiuiduum competit tam ſubſtantiæ, quam accidenti, vt hæc albedo eſt quidem ſingulare, non tamen eſt ſuppoſitum, nec perſona. Deindè, quælibet perſona eſt ſuppoſitum, non verò quoduis ſuppoſitum eſt perſona: latius quippè patet ſuppoſitum, quam perſona, vtpotè quod conuenit ſubſtantiæ viuenti, vel non viuenti: perſona verò ſoli rationali, & intellectuali adaptatur, Ideò perſona definitur à Ric. Victorio 4. Trin. cap. 21. *Intellectualis naturæ incommunicabilis exiſtentia.* Per hanc corrigitur, & exprimitur deſcriptio perſonæ allata à Boët. *libro de duabus naturis, & vna perſona Chriſti*, rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. Loco enim naturæ rationalis ponitur naturæ intellectualis, & vice indiuidua ſubſtantia, locatur incommunicabilis exiſtentia, vt bene aduertit Doct. 1. *diſt.*23. *quæſt. vn.* §. *Ad quæſtionem ante C.*

205. Dices, D. Auguſt. *lib. contrà Donatiſtas poſt collationem lib* 4 piſces, & pecora nominat perſonas, ergo nomen perſona rationalibus, & intellectualibus non accommodatur dumtaxat. Dico ibi Auguſt. metaphoricè fuiſſe locutum de perſona veluti in Euangelio prædeſtinati impropriè dicuntur oues, & præſciti, hœdi, vt patet Matt. 25. *Statuet oues à dextris: Hædos autem à ſiniſtris.*

206. Not. 2. ex Scot. mox cit. & *diſt.*2. *quæſt.*7. §. *Ad* 9. *dico DD.* dari duplex incommunicabile, duplexque communicabile, vt quo, & vt quod. Communicabile vt quo eſt, quod communicatur alicui vt pars, ſeu inſtar partis, veluti forma, communicatur compoſito, cuius eſt pars. Communicabile vt quod eſt, quod communicatur alicui, tanquam eius quidditas, & eſſentia, veluti vniuerſale communicatur ſingulari. Communicabile verò vt quo, & vt quod eſt, quod communicatur alicui, ſecundum totum ſuum eſſe, vt natura communis communicatur ſingularibus: E regione incommunicabile vt quo eſt, quod cuipiam non communicatur, vt pars, vel inſtar partis: & incommunicabile vt quod, eſt, quod non communicatur alicui, vt quidditas, & tota eius eſſentia. Suppoſitum autem eſt incommunicabile duplici illa incommunicabilitate, vt quo, & vt quod, videlicet, ſuppoſitum non poteſt alicui communicari, vt pars, & vt totum, ſiue vt forma, ſiue vt tota eſſentia.

207. Not. 3. ex eodem Doct. *Quol.*19. §. *De tertio art. V.* triplicem eſſe dependentiam, actualem, aptitudinalem, & potentialem. Actualis eſt, qua vnum ab alio actu dependet, vt albedo habet actualem dependentiam à pariete albo, in quo inhæret. Dependentia aptitudinalis eſt, qua vnum ab alio aptitudine dependet, vt lapis ſurſum exiſtens ſortitur aptitudinalem dependentiam ad locum deorſum, qui eſt eius centrum. Dependentia potentialis eſt, qua aliquid non repugnat dependere ab alio, vt non repugnat, quin lapis in ſuo centro exiſtens ponatur ſurſum. Suppoſitum autem, & perſona creata eſt independens independentia actuali, & aptitudinali, hoc eſt nec actu, nec aptitudine ab alio dependet. Ob id anima rationalis non eſt perſona, quia licet à corpore ſeparata actu ab ipſo corpore non dependeat, verumtamen ad ipſummet corpus habet aptitudinalem dependentiam. Addit Baſſol. nuper allegat. ideò animam à corpore ſeiunctam non eſſe perſonam, quia non eſt natura totalis, & completa, vt requiritur ad rationem perſonalem, ſed partialis, & incompleta, quæ à ratione perſonæ excluditur. Perſona autem diuina triplici gaudet independentia, actuali, aptitudinali, & potentiali. Quod eſt dictu, nec actu, nec aptitudine, nec potentia ab alio dependet, quia repugnat ab alio dependere. Vnde ſolus Deus eſt independens, ipſique ſoli repugnat ab alio dependere, nedum ratione trium perſonalitatum: verumetiam ratione ſubſiſtentiæ abſolutæ, quæ competit Deo, vt præſcindit à tribus Perſonis, vt

oſtendi,

oſtendi, vt probaui abundè *Tract. de Deo trino, diſp.4. quæſtione* 10.

108. Aſſ.ⁿ. ſubſiſtentia ſuppoſitalis, & perſonalis non differt à ſubſtantia ſingulari, & indiuidua, ſolo modo concipiendi, & ſignificandi, in concreto, & abſtracto. Deducitur ex Scot. *locis præcnumeratis*, & oſtenditur primò. Significare competit nomini, quia nomen eſt vox ſignificatiua ad placitum, vt dixi, & expreſſi *in Epitome libro ſecundo, quæſtione ſecunda, articulo primo*. Suppoſitum autem à natura ſingulari, voce, & nomine ſolo non diſſidet, alioqui prorſus re forent idem: ſicque in diuinis eſſet vna tantùm perſona, quia eſt vna tantùm natura diuina, & in Chriſto duæ perſonæ, quia ſunt duæ naturæ, diuina, & humana, quod eſt erroneum, & hæreticum. Indè orta eſt hæreſis Sabellianorum, quia neſcierunt diſtinguere, & ſtatuere diſcrimen inter naturam, & ſuppoſitum, vt poſt Euſebium Cæſarienſem *lib.10. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.29.* refert Alphonſus à Caſtro 5. *Aduerſus hæreſes, verb. Deus, hæreſi quinta.* Secundò, quæ differunt ſolo modo concipiendi, differunt ratione: ſecluſa autem quauis diſtinctione rationis, ſuppoſitum, & natura ſubſtantialis ſingularis, adhuc inter ſe differunt. Nam natura humana ſingularis fuit aſſumptum à Verbo diuino, non autem eius ſuppoſitum humanum, vt de fide lancitum eſt, ergo pluſquam ratione differũt. Tertiò, ex ſeptima Synodo generali *Tom.3. Conciliorum, actione 6.* legitur, pleroſque erraſſe, non diſtinguentes naturam à ſuppoſito. Atque Iuſtinianus Imperator in edicto fidei, poſt Concilium Toletanum ſecundum palam ediſſent, naturam, & ſuppoſitum non coincidere. Ampliùs, D. Damaſc. relatus ab Alph. *l.4. aduerſus hæreſes, verbo Chriſtus, hæreſi* 4. ſcribit errores, & hæreſes Eutychianorum, & Neſtorianorum prodiiſſe ex eo, quod naturam, cum perſona confundebant. Neſtorius quippè duas in Chriſto agnoſcens naturas, duas putabat in eo eſſe perſonas. E regione verò Eutyches vnam cognoſcens tantùm naturā in Chriſto, nam in eodem fatebatur perſonam. Igitur, ſecundum veritatem, & doctrinam orthodoxam, ſuppoſitum, & natura ſubſtantialis ſingularis abinuicem ſecernuntur. Nec præſtat dicere cum Vaſquez *Tom.1. tertiæ partis, diſp.31. cap.1.* ad ſaluanda cuncta prædicta, pro Dur. ſufficere diſtinctionem rationis inter naturam, & ſuppoſitum. Plus namque intendunt motiua, & teſtimonia prææallegata. Siquidem, ſi natura, & ſuppoſitum à parte rei non differũt, niſi per intellectum, planè infertur in Chriſto extitiſſe duas perſonas, humanam, & diuinam, quod hæreſim redolet Neſtorianam. Si enim per Dur. natura humana eſt idem cum perſona, & verè in Chriſto fuit natura humana, vtique & perſona humana, cum hæc ab illa reuera non diſſideant, niſi opere intellectus, & in modo ſignificandi. Vnde breuiter ſic arguitur: aut in Chriſto extitit perſona humana, aut non? Si primum, exoritur hæreſis Neſtoriana, ſtatuens in eodem Chriſto duplicem perſonam, creatam, & increatam. Si ſecundum, perſona reipſa diſtinguitur à natura, vtpotè, quæ non manet, natura manente. Manere autem, reſpectu eiuſdem, & non manere, contradictionem inuoluit, denotatque apertè diſtinctionem pluſquam rationis, modique concipiendi, & ſignificandi. Præterea, communicabile, & incommunicabile differunt, cogitante nemine: natura autem eſt communicabilis, & aſſumptibilis: Perſona verò eſt incommunicabilis, & inaſſumptibilis ſecundum veritatem, ac omnium placitum: ſola ergo rationis diſtinctio non eſt ſatis, inter naturam, & perſonam. Quod ſi dicas, authoritates præadductas capiendas eſſe de natura, & perſona diuina, quæ in Schola Thomiſtica ratione differunt: hoc minus, quàm præcedens reſponſum iuuat Durandum, quandoquidem prædicta Concilia, & Patres differebant de perſona creata. Diſputant namque contrà Neſtorium admittentem duas perſonas, creatam, & increatam in Chriſto, & nitebantur oſtendere in Chriſto eſſe duas naturas, diuinam, & humanam; & vnum ſuppoſitum Verbi dumtaxat ſupplens vicem ſuppoſiti humani, quod in eo non erat: Quod ſi verè non erat, euidenter deducitur diſtingui à natura creata, quæ in eodem Chriſto erat. Inter autem id, quod eſt, & quod non eſt, planè euincitur diſtingui reipſa, & non ratione, proindèque præfati Patres nominatim Vigilius, & Epiphanius verba faciebant etiam de diſtinctione naturæ à perſona creata. Eò magis, quia perſona diuina à natura diſſidet formaliter, circumſcripto quibus opere intellectus, eiuſque diſtinctione, cum illa ſit abſoluta, & communicabilis, iſta verò relatiua, & incommunicabilis, inter quæ deprehenditur diſtinctio formalis, quæ ex alibi aſſertis præcedit quamcumque operam intellectus noſtri.

109. Porrò, nec audiendi, nec ferendi ſunt Suarez, Hurtad. & Arr. trahentes Scoti placitum ad Durand. Vt enim infrà apertè conſtabit, latum intercipitur diſcrimen inter ſubtilium principem, & Durandum, qui non ſemel à Theologis temerariorum dux cenſetur: Siquidem, iſte putat naturam ſingularem, & ſuppoſitum differre, ſicut concretum, & abſtractum, quæ ſanè ſunt idem, & ſolùm differunt in modo ſignificandi: ille verò exiſtimat ſuppoſitum, & naturam diſtingui à parte rei abſque vllo modo concipiendi, & ſignificandi, ſtatuitque ipſum ſuppoſitum eſſe incommunicabile, vt quo, & vt quod, vt ſuprà *in ſecundo not. declaraui.* Iterum, iſte concedit hominem abſolutè, & præciſè ſumptum eſſe ſuppoſitum: ille verò negat, & hic Deus præciſus à Perſonis eſt quidem indiuiduum Deitatis, non tamen eſt ſuppoſitum. Inſuper, hic non diſtinguit naturam à ſuppoſito, niſi in modo ſignificandi: is verò præſupponit diſtingui, & quærit vtrum illud, quo ſuppoſitum diſſidet, à natura ſit poſitiuum, aut negatiuum, vt *infrà* per ſubſequentes Aſſertiones palam fiet. Non ergo Scot. eſt cum Durand. ſed longè ab eo diſtat, vt quilibet vtrumque non ſiniſtrè interpretans intueri poteſt.

110. Aſſertio ſecunda, ſuppoſitum formaliter ſumptum non addit aliquod reale poſitiuum naturæ ſingulari ſubſtantiali. Patrocinatur Scot. *paſſibus recenſitis.* Probatur primò, illud poſitiuum ſuperadditum naturæ indiuiduæ, quod cenſetur eſſe formaliter ſuppoſitum, vel eſt aſſumptibile, & vnibile alicui in vnitate ſuppoſitali, vel inaſſumptibile, & innibile alteri in tali vnitate ſuppoſitali, & perſonali: neutrum dici poteſt, ergo nullum admittendum eſt poſitiuum reale ſuperadditum naturæ indiuiduæ ſubſtantiali. Maior conſtat ex ſufficienti partium enumeratione. Minor oſtenditur quoad primam partem, ſuppoſitum formaliter eſt incommunicabile, vt patet ex eius definitione præexplicita in primo not. Quoad ſecundam partem eſt in confeſſo, ipſum eſſe inaſſumptibile, & de facto à diuino Verbo non fuiſſe aſſumptum, vt definiunt prædicta Concilia, & confirmant prænominati Patres, docentque omnes Doctores Scholaſtici 3. *diſtinctione prima.* Quod autem eſt inaſſumptibile, eſt incurabile, authore Damaſc. 3. *fidei, capite* 6. *&* 18. dicente, *Quod aſſumptione deſtitutum eſt, incurabile eſt.* Quod verò eſt incurabile, eſt irredimibile, & inſaluabile, ſicque aliquid eſſet in nobis, quod Chriſtus nedum non redemerit, nec ſaluauerit, verumetiam nec potuerit redimere, nec ſaluare, putà illud poſitiuum reale, quod addit perſona naturæ ſingulari ſubſtantiali.

Occurrunt Thomiſtæ, nominatim Caietanus, Med. 3. *parte, quæſtione quarta, articulo ſecundo*, & Suarez *diſputat.34. Met. ſectione ſecunda, numero* 20. & diſtinguunt duplicem entitatem poſitiuam, vnam naturalem conſequentem naturam: alteram verò perſo-

 nalem

nalem conſequentem perſonam: illam faciunt aſſumptibilem, vnibilem, & curabilem: at iſtam, inaſſumptibilem, innnibilem, & incurabilem. Per hanc diſtinctionem ſuſpicantur ſe ſatisfacere Conciliis, & Patribus pro nobis præadductis. Contra autem ſic argumentor, vel id omne, quod eſt aſſumptibile à Verbo, pertinet ad quidditatem, & eſſentiam naturæ aſſumptibilis, aut non? ſed neceſſariò conſequitur, & concomitatur eam. Si primum, ergo Verbum non aſſumpſit ſingularitatem, ſeu hæcceitatem humanitatis ab ipſo aſſumptæ, vtpotè, quæ non eſt de eſſentia eiuſdem humanitatis, pariterque paſſiones, potentiæ, & facultates, quæ ab eamet egrediuntur. Si ſecundum, ergo ſicut aſſumpſit eius differentiam indiuidualem, quæ à nobis dicitur hæcceitas, ità & dictam entitatem poſitiuam perſonalem, per quam natura ſuppoſitatur, & perſonatur. Vtraque enim entitas poſitiua eſt in potentia obedientiali, vt aſſumatur à Deo, ad quodcumque, quod ipſe Deus præſtat, ſi voluerit. Eſt namque entitas abſoluta creabilis, & annihilabilis, proindè vnibilis, & aſſumptibilis? In manu quippè Dei cuncta ſunt poſita: vnde Dauid alloquens Deum *Pſal.* 118. inquit, *Omnia ſeruiunt tibi*, & Pſalm. 75. *Quis reſiſtet tibi*? Cum ergo omnia faciant Verbum eius, nec quis poſſit reſiſtere voluntati eius: planè infertur nullam eſſe virtutem in dicta entitate, qua repugnet, vt aſſumatur, & vniatur. Si enim aſſumi nihil aliud ſibi vult, quàm vniri hypoſtaticè, vtique ipſa poteſt vniri hypoſtaſi Verbi, ſicut alia quæcumque entitas. Præſertim in ſententia Suarez opinantis, quamlibet creaturam eſſe poſſe inſtrumentum creationis, ad quodlibet creandum, ad quod Deus voluerit ipſam aſſumere. Si enim omnis creatura in creatione aſſumi poteſt, non videtur cur etiam in vnione hypoſtatica, cum illud non ſit hoc maius opus, nec difficilius vnire, quàm facere. Mirum quippè eſt in dicto Suarez, aliiſque Nuperis, vt omnis creatura patere valeat Deo, illa verò entitas poſitiua perſonalis ipſi Deo patere nequeat: ſitque vlla creatura prorſus inobediens, reſpectu cuius Deus ſit impotens ad eam coërcendam, ſtatuatur in eamet potentia reſiſtiua, & tollatur à Deo potentia coërcitiua. Eò magis, quia Deus eſt in cunctis rebus per eſſentiam, præſentiam, & potentiam, per gratiam in beatis, & in humanitate aſſumpta, per vnionem hypoſtaticam, vt inſinuat D. Paulus Coloſ. 2. *In ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, id eſt, vt exponit Lyran. *in poſtil.* per vnionem in ſuppoſito Verbi. Quod ſi Deus præfatis modis exiſtit in omnibus rebus creatis, vtique etiam in illa entitate poſitiua addita naturæ ſingulari, poteſtque in eamet inhabitare corporaliter, vt loquar cum D. Paulo, quod idem ſonat ac aſſumere, & ſibi vnire, interprete Lyran. *vbi ſuprà*. Si ergo illa entitas poſitiua eſt vnibilis Deo, non videtur, cur in Chriſto non ſit vnita, vt contendebat Neſtorius: at verò ſi non ſit vnibilis, Deo, videtur deficere potentia vniendi, quod vtrumque eſt abſurdum, & falſum.

Secundò, cui aliquid deeſt ad totalitatem, perfectionem, & integritatem alicuius, non eſt totum, perfectum, & integrum, vt patet ex deſcriptione totius, perfecti, & integri: Chriſto autem nihil deeſt pertinens ad totalitatem, perfectionem, & integritatem hominis. Eſt namque perfectus homo, ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens. authore Athan. *in Symbolo*. At ſi perſonalitas foret entitas realis poſitiua, ipſi deeſſet aliquid pertinens ad complementum hominis, putà perſonalitas creata, quæ ſecundum Aduerſarios eſt vltimus terminus, & complementum humanitatis, ergo Chriſtus non eſſet integer, & perfectus homo, vt prædicatur ab omnibus Orthodoxis, & contrà Sectarios defenditur ab Alphonſo *lib.* 4. *aduerſus hereſes, verbo Chriſtus*.

211. Obuiam fiunt prænominati Authores, & dicunt diſtinguentes, Chriſtum quidem participaſſe quidquid pertinet ad naturam humanam, ratione cuius dicitur perfectus homo, non verò quod ſpectat ad eius perſonam, loco cuius extitit perſona diuini Verbi. Quare pro inconueniente non habent Chriſtum caruiſſe dicta entitate poſitiua perſonæ conſtitutiua. Contra, ea entitas poſitiua à prænominatis Authoribus excogitata eſt vltimus terminus, & vltimum complementum naturæ, vt quoque ipſi fatentur, ergo pertinet ad naturam, proindéque ſi eius expers fuiſſet Chriſtus, non fuiſſet perfectus: quia non habuiſſet, quidquid ſpectat ad integritatem, & complementum eius: atque aliqua entitas eſſet in homine, quæ non eſſet redempta, & ſanata à Chriſto Domino, quod contradicit Verbis eiuſdem Chriſti, Ioan. 7. *Totum hominem ſanum feci*. Et Auguſt. *in fine ſerm.* 145. *de tempore. Totum redemit, qui totum creauit, totum ſuſcepit, totum liberauit Verbum*. Et Damaſc. 3. fidei, capite 6. *Totum totus aſſumpſit, & totus toti vnitus eſt, vt toti ſalutem largiretur*. Accedunt definitiones Concilij Calcedon. *actione quinta*. Vbi leguntur hæc verba. Edocemus eumdem ſcilicet Chriſtum ſecundum humanitatem, in humanitate, per omnia ſimilem nobis, abſque ſorde peccati. Et 6. Synodi actione prima. *Per omnia nobis ſimilem, abſque peccato*. Idque præmonſtrauit Apoſtolus Tarſenſis Hebr. 2. *Debuit per omnia fratribus aſſimilari. Dempta culpa* Gloſſat Lyran. cui conſonat Dionyſius lib. de diuinis nominibus, cap. 2. *Ex nobis integrè, veréque humanatum eſt Verbum*. Et adhuc mirificè ſuffragatur Damaſc. paſſu alleg. capite 6. & 22. *Nihil eorum, quæ plantauit in noſtra natura Deus Verbum, cum in principio plaſmauit nos, deficit, ſed omnia aſſumpſit, corpus, animam rationalem, & eorum proprietates*. Hæc, & alia, quæ adducit Alphonſ. nuper memoratus non obſcurè oſtendunt ſententiam Scot. de ſuppoſito, & perſona formaliter ſumpta cæteris eſſe veriorem, & conformiorem ſacræ Paginæ, œcumenicis Conciliis, & ſanctis Patribus. Quod ſi perſonalitas foret entitas poſitiua ſubſtantialis, ſanè deeſſet Chriſto talis entitas, & non eſſet per omnia nobis ſimilis, excepta culpa. Dicerent enim Hæretici, immò & Catholici, deficere ipſi Chriſto huiuſmodi entitatem poſitiuam ſubſtantialem, quę facit ad præſtantiam, & excellentiam hominis: atque præſtantior, & nobilior eſt perſonalitas hominis quacumque ſuppoſitalitate irrationalium, & inanimatorum. Addo per Aduerſarios eſſe complementum vltimum poſitiuum hominis, quod non videtur congruere ſanctionibus dictorum Conciliorum ſtatuentium, Verbum aſſumpſiſſe omnia, etiam proprietates hominis, præter peccatum, quia eis opponeretur, non aſſumpſiſſe præfatam entitatem poſitiuam, poſitam, & aſſertam ab Antigoniſtis, ſicque excepta culpa non ſibi vniuiſſe omnia ad hominem conducentia, nimirum illam entitatem poſitiuam ſubſtantialem, quod non videtur congruere Conciliis, & Patribus prænominatis.

Tertiò, ſi Verbum deponeret humanitatem aſſumptam, hac data hypotheſi, aut illa humanitas permaneret non perſonata, aut de nouo produceretur eius perſonalitas in ipſa humanitate. Neutrum dici poteſt: ergo admittenda non eſt præfata entitas poſitiua, per quam natura conſtituatur in eſſe perſonæ. Maior eſt conſpicua, & ſufficiens; vt enim Verbum potuit aſſumere humanitatem, ità eam poteſt dimittere, quo habito eam, inueſtigatur, num dicta humanitas maneret abſque perſonalitate, vel perſonalitas ab ipſa humanitate, vel à Deo cauſaretur? Minor ſuadetur quoad primum, quia inconuenit huiuſmodi naturam exiſtere ſine ſua perſonalitate, quæ eſt eius vltimum complementum, & terminus, veluti linea abſque punctis ipſam terminantibus conſiſtere nequit. Quoad ſecundum

oſtenduntur

oſtenditur, quia Deus poteſt non coagere ad productionem eius, quo poſito, illa natura perſiſteret abſque ſua perſonalitate, eſſetque natura perſonabilis abſque perſonalitate, veluti rationalis, ſine rationalitate.

212. Reſpondet Medina cit. data hypotheſi, perſonalitas flueret à natura, veluti paſſio eius, eo modo quo riſibilitas prodit ab humanitate, vt eius proprietas, hinnibilitas ab equinitate, & lux à ſole. Contrà, in primis ipſe Med. & alij Thomiſtæ negant ſubſtantiam eſſe immediatè, & proximè actiuam, ergo cum illa humanitas ſit ſubſtantia, nequit cauſare ſuam perſonalitatem. Deinde, ſi perſonalitas fluit ab humanitate, vt eius paſſio, ſicut omnes paſſiones, & proprietates perſtiterunt in aſſumpta humanitate, vt docet Damaſc. loco proximè memorato, ſic permanſiſſet eius perſonalitas, quod eſt erroneum, & hæreticum. Rursùs, quidpiam defuiſſet humanitati Chriſti, putà illa proprietas perſonalis, proinde non fuiſſet integra, & perfecta humanitas, ſicut ſancitum eſt in præadductis Concilijs. Vnde, qui ab illa humanitate ſuſtulerunt voluntatem, Monotelitæ, damnati ſunt in Concilio Conſtantinopolitano teſte Alphonſo *vbi ſuprà, hereſi 6.*

213. Aliter occurrit Caiet. cit. & inquit, perſonalitatem manare ab humanitate non inſtar paſſionis, ſed inſtar effectus à ſua cauſa. Ideò non putat inconueniens, naturam derelictam à Verbo exiſtere abſque perſonalitate, & ſoniti talem modum per ſe ſolitarium donec accedat alius modus per ſe manendi, qui eſt perſonalis. Verùm hæc reſponſio nullius eſt momenti. Siquidem multiplicat modum, ſupra modum, quod eſt vanum, & fruſtraneum. Deindè, ſi Deus à primordio Mundi produxiſſet omnes naturas intellectuales ſingulares eo modo, nullæ forent perſonæ, quod apparet abſurdum. Inſuper natura intellectualis ſingularis ſic exiſtens eſt verè, & propriè perſona; eſt namque eo modo incommunicabilis, vt quo, & vt quod, vt poſcit ratio perſonæ, igitur prælata explicatio, & reſponſio minimè ſatisfacit, nec minuit robur, & efficaciam rationis Scot.

214. Aſſertio tertia, ſubſiſtentia ſuppoſitalis non eſt modus poſitiuus ſubſtantialis additus naturæ ſubſtantiali ſingulari actu exiſtenti. Deducitur ea Doct. *vbi ſuprà*, contra Suarez nupèr alleg. *ſect. 4. num.* 14. alioſque Recentes. Probatur primò, modus rei diſtinguitur modaliter à re, cuius eſt modus, vt ingenuè fatetur idem Suarez *ibidem num.* 33. ſeu formaliter negatiuè, vt volunt Scotiſtæ. Quæ autem modaliter differunt, ſunt inſeparabilia, veluti, quæ formaliter diſtinguuntur: In Chriſto autem non extitit ſuppoſitum creatum in humanitate Verbo vnita, ſed ſuppoſitum diuinum dumtaxat, igitur inter naturam, & ſuppoſitum non adeſt diſtinctio modalis, proindéque nec ipſum ſuppoſitum formaliter eſt dictus modus ſubſtantialis. Fingere autem diſtinctionem realem, & modalem ſimul inter ea, vt præſtat Suarez *loco mox memorato*, eſt implicatio in terminis, cum diſtinctio realis ſit inter rem, & rem, & modalis inter rem, & modum eius. Præſertim, quia ipſe non diſtinguit realiter exiſtentiam ab eſſentia, cum tamen concedat exiſtentiam eſſe modum eſſentiæ, cur ergo nunc interponit diſtinctionem realem, & modalem inter naturam, & ſuppoſitum, quod facit modum eius ſubſtantialem.

Secundò, ea natura, & ſuppoſito non fit compoſitio, alioqui in Deo foret compoſitio, in quo vna eſt natura, & tres hypoſthaſes, ſimiliter perſona Chriſti foret compoſita: ipſe autem Suarez prærecenſitus *num.* 39. putat ex dicto modo, & natura fieri compoſitionem, ita vt ille ſit determinans, & actuans, hæc verò determinata, & actuata. Quod maximè apparet falſum tam in Deo, quàm in Angelis. Iterum aliquid perfectionis humanæ deeſſet humanitati Chriſti, putà dictus modus ſubſtantialis, quinimo, cum non ingrediatur eſſentiam hominis, foret aduentitius, eique accidentalis, non autem ſubſtantialis. Rursùs accidenti exiſtenti abſque ſubiecto in Euchariſtia, non additur nouus modus poſitiuus, vt alibi oſtendi, ergo nec ſubſtantiæ ſingulari exiſtenti dandus eſt modus realis poſitiuus determinans, & ipſam actuans. Huc quoque pertinent rationes à nobis allatæ *lib. 2. Phyſ. quæſt. 5. art. 2.* vbi monſtratur formam vniri materiæ, abſque vllo modo ſubſtantiali eis ſuperaddito.

215. Aſſertio quarta, ſubſiſtentia ſuppoſitalis, & perſonalis formaliter addit naturæ ſingulari ſubſtantiali aliquid negatiuum, putà duplicem incommunicabilitatem vt quo, & quod, ſeu duplicem negationem dependentiæ actualis, & aptitudinalis. Ita Scot. præcit. Probatur primò, ex refutatione aliorum. Siquidem ſuppoſitum, & perſona formaliter non coincidit cum natura ſingulari ſubſtantiali, vt oſtendi *in prima aſſertione*, nec eſt aliquid poſitiuum, nec modus ſubſtantialis, vt probaui in duabus proximis præcedentibus aſſertionibus, ergo eſt quid negatiuum præoſtenſum, & præaſſertum.

Secundò, ex definitione perſonæ, quæ eſt naturæ intellectualis incommunicabilis exiſtentia. Perſona ſiquidem præcisè non eſt natura intellectualis, quia hæc eſt in Chriſto, abſque perſona creata nec eſt formaliter exiſtentia, quia exiſtentia competit naturæ ſingulari; ideò humanitas in Chriſto participat ſuam exiſtentiam, quæ ne exiſtens aſſumpta eſt à Verbo: ſupereſt incommunicabilitas duplex, & duplex negatio dependentiæ præoſtenſa, & præexplicita, per quam perſona formaliter conſtituitur in eſſe perſonæ.

Tertiò, illud formaliter conſtituit ſuppoſitum, quo primò poſito, ponitur, & quo ablato, aufertur. poſita autem illa gemina negatione communicabilitatis, & dependentiæ, ponitur perſona, & ſuppoſitum, ea verò ſublata tollitur, ergo formaliter dicta duplex negatio conſtituit ſuppoſitum. Atqueadeò concluditur ſuppoſitum materialiter includere naturam ſingularem ſubſtantialem; formaliter verò duplicem prænarratam negationem dependentiæ actualis, & aptitudinalis. Nec mirum vlli eſſe debet, cum prima ſubſtantia deſcribatur per geminatam negationem, vtpotè quæ non eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto. Materia 7. *Met.* 7.8. negatiuè deſignatur, immò Deus per negationes innoteſcit, vt ex D. Dionyſ. *lib. de cæleſti Hierarchia* inſinuat Aleuſ. 1. *p. quæſt.* 2. *art.* 2. Eò magis, quia ſic facilè diluuntur difficultates, quæ ab Aduerſarijs, opponuntur, beneque omnia ſe habent & rectè cohærent, vt præ alijs aduertit, & defendit Mol. 1 *p. quæſt.* 29. *art.* 1. *in fine diſp.* 2. Idque apertius, & clarius fiet, ex ſolutione oppoſitionum mox adducendarum.

216. Oppones primò, pro priſtino placito, concretum, & abſtractum non differunt, niſi in modo ſignificandi, vt album, & albedo, innuente Scot. 1. *diſt.* 4. *q.* 1. *in calce*: Homo autem eſt nomen concretum, & humanitas eſt abſtractum, & ille eſt ſuppoſitum, & hæc eſt natura, ergo natura, & ſuppoſitum prorſus coïncidunt, atqueadeò ſuppoſitum ſuprà naturam nihil addit. Diſtinguo maiorem de concreto, & abſtracto accidentis quod alij inquiunt de concreto concretione ad ſubiectum, concedo: de concreto, & abſtracto ſubſtantiæ, quod alij perhibent, de concreto concretione ad ſuppoſitum, nego. Ita exponit Scotum Lychet. in com. eius loci. Ratio diſcriminis eſt, quia accidens ſingulare, cum ſit in ſubiecto, & abſque ipſo conſiſtere naturaliter nequeat, ſuppoſitum eſſe non poteſt: ſubſtantia verò ſingularis cum ſit ens per ſe, poteſt per ſe exiſtere ſolitariè, & ab vllo extrinſeco ſuppoſito non dependere, ideò poteſt eſſe ſuppoſitum, per aliquid ſibi additum, ratione cuius dicitur incommunicabile, & independens.

217. Inſtabis, quod addit ſuppoſitum ſuprà naturam ſingularē eſt duplex negatio præpoſita, & præexplicita: negatio autē nihil eſt, ergo ſuppoſitū nihil naturę ſuper-

addit. Concedo ma. diſtinguo min. negatio nihil eſt formaliter, concedo: fundamentaliter, nego, veluti æternitas formaliter eſt carentia, ſeu negatio principij, & finis: fundamentaliter verò eſt diuina eſſentia tota ſimul exiſtens & independens, vt ſignificat Scot. *Quol.* 6. quem ſequitur Suarez *diſp.* 50. *Met. ſect.* 4. *num.* 12. Addo priuationem eſſe carentiam formæ in ſubiecto apto, & idoneo, cum tamen ſit principium naturalis generationis, vt patet 1. *Phyſ. cap.* 6. Et terminus à quo einſdem, vt ibi ſatis explicaui, & probaui. Ita mirum nulli eſſe debet, ſi ſuppoſitum formaliter ſumptum naturæ ſingulari ſubſtantiali addit aliquid negatiuum.

218. Oppones ſecundò, pro ſecundo placito, ſuppoſitum diuinum addit aliquid poſitiuum ſuprà naturam diuinam, videlicet rationem originis ſubſiſtentem, per quam conſtituitur in eſſe ſuppoſiti. Ergo idipſum affirmandum eſt de ſuppoſito creato, vtpotè, quod addat aliquid poſitiuum ſupra naturam. Conſeq. tenet, cum par vtrobique videtur ratio. Vtrumque enim conuenit in eadem ratione ſuppoſiti, ergo ſi illud eſt poſitiuum, vtique & iſtud: Concedo ant. nego conſeq. ratio diſparitatis eſt, quia diuinum ſuppoſitum præſefert negationem triplicis dependentiæ, actualis, aptitudinalis, & potentialis. Negatio autem dependentiæ potentialis deſignat poſitiuum. Quod enim negat dependentiam potentialem, & repugnat ab alio dependere, includit formaliter aliquid poſitiuum, ratione cuius repugnat alteri communicari. At ſuppoſitum creatum, quia tantum conſtituitur per duplicem negationem actualis, & aptitudinalis dependentiæ, propterea nihil poſitiuum formaliter includit. Ratio autem communis perſonæ abſtrahit à poſitiuo, & negatiuo, veluti ens à finito, & infinito, & animal, à rationali, & irrationali. Quare hoc argumentum, quod à Recentibus tanti æſtimatur, prorſus corruit, ceſſatque eorum admiratio in ſchola ſubtilium, ſi ipſi rectè conſiderent, & æquè iudicent.

219. Inſtabis, perſona increata, & creata vniuocantur in communi ratione perſonæ, cum definitio perſonæ adeptetur vtrique: poſitiuo autem, & negatiuo nihil eſt commune vniuocum: ergo ſi perſona increata formaliter denotat poſitiuum, & creata negatiuum, haud vniuocantur. Occurrit Scot. *in* 3. *præalleg* § *per hoc ad argumenta.* G. & ait, perſonam increatam, & creatam vniuocari quidem in communi conceptu negationis duplicis dependentiæ, actualis, & aptitudinalis: non autem in conceptu negationis tertiæ, ſeu potentialis, qua repugnat alteri communicari, quæ ſoli perſonæ diuinæ accommodatur, ratione cuius importat formaliter poſitiuum.

220. Oppones tertiò, quod eſt abſolutum reſidens in prædicamento ſubſtantiæ, eſt quid poſitiuum, quoniam prædicamenta ſunt ſeries entium poſitiuorum: ſuppoſitum autem creatum locatur in categoria ſubſtantiæ, vt intueri licet in arbore Porphyrij, ergo ſuppoſitum creatum eſt quidpiam poſitiuum. Concedo maiorem, diſtinguo minorem: fundamentaliter, ratione naturæ indiuiduæ ſubſtantialis, concedo; formaliter, ratione duplicis præmemoratæ negationis dependentiæ, nego.

221. Inſtabis, actiones reales poſitiuæ prodeunt à principio reali poſitiuo, huiuſmodi autem actiones proficiſcuntur à ſuppoſito, iuxta illud Ariſt. 1. *Met. c.* 1. *Actiones ſunt ſuppoſitorum.* Ergo ſuppoſitum creatum formaliter eſt aliquid poſitiuum. Concedo ma. nego min. ad illud Philoſophi dico non bene verti ſuppoſitorum, ſed ſingularium, interprete Scot. ibi in com. à quo non declinant Suarez, & alij Neoterici præcit. & tex. ille ſatis eſt apertus, & clarus.

222. Oppones quartò, ſuppoſitum eſt vnum per ſe: ex poſitiuo autem, cuiuſmodi eſt natura ſingularis, & negatiuo, vt eſt ſuppoſitum formaliter, non habetur vnum per ſe, ergo ſuppoſitum formaliter non includit negationem duplicem præaſſignatam. Diſtinguo maiorem, ratione fundamenti, puta naturæ ſingularis, quæ ex actu, & potentia conſtat, ex quibus fit vnum per ſe, concedo: ratione negationis duplicis prænarratæ, per quam formaliter ſuppoſitum conſtituitur in eſſe ſuppoſiti, nego. Quare, cum vnum per ſe propriè componatur ex actu, & potentia, ſiue phyſica, ſiue metaphyſica: & perſona Verbi non ſit actus humanitatis aſſumptæ, & ipſa humanitas non ſit potentia eius, quia in ratione humanitatis eſt completa, & perfecta: idcircò ſuppoſitum non videtur eſſe vnum per ſe hoc modo ſumptum, alioqui perſona Chriſti foret compoſita nedum compoſitione humanitatis, ex corpore, & anima: verumetiam ex humanitate, & perſonalitate Verbi, quod *in Tract. de Verbo incarnato* reiectum à nobis eſt. Vel ſi concedatur maior, diſtinguenda eſt minor, poſitiuè, conceditur: negatiuè, negatur Sic enim conſtituitur vnum per ſe ſubſiſtens ſubſiſtentia ſuppoſitali, & perſonali, ſicque eſt vnus Chriſtus vnitate perſonæ, & ſuppoſiti Verbi diuini, quod cum ſit poſitiuum, eſt vnum ſubſiſtens poſitiuè: quod ſi foret ſuppoſitum creatum, cum ſit formaliter negatiuum, eſſet vnum negatiuè, de quo in præſentia eſt ſermo.

223. Inſtabis, indiuiduum eſt incommunicabile multis, & tamen ſecundum Scot. 2. *diſt.* 3. *q.* 2. conſtituitur per differentiam indiuidualem poſitiuam, eſtque vnum per ſe poſitiuè, ergo idem aſtruendum eſt de ſuppoſito creato, quod licet ſit incommunicabile, nihilominus conſtitutiuum eius formale eſt poſitiuum. Concedo ant. nego conſeq. ratio diſparitatis eſt, quia repugnat indiuiduum diuidi in plures partes ſubiectiuas: non ſic natura ſuppoſitata, vel ſuppoſitabilis repugnat ſuppoſitari à ſuppoſito alieno, vel proprio. Natura quippè à Verbo ſuppoſitata poteſt ab ipſo dimitti, & ſuppoſitari à proprio ſuppoſito, vel ab alio. Ideò, non eſt neceſſe eius conſtitutiuum formale ſit poſitiuum. At verò indiuiduum repugnat alteri communicari: propterea eius conſtitutiuum formale eſt poſitiuum.

224. Dices, omnis negatio reuocatur ad affirmationem, 2. *Perih.* 3. & 4. *Met. tit.* 6. Ergo omne negatiuum reducitur ad poſitiuum: proindéque ſi ſuppoſitum negationem importat, tamen ab ente poſitiuo non recedit. Satisfit, ſi dicatur, totum id verum eſſe fundamentaliter, non autem formaliter, quod nunc controuertitur.

225. Oppones quartò, pronomina ego, tu, ille, & huiuſmodi ſignificant perſonam, & vulgò non negationem, ſed ſubſtantiam deſignant, immò ſunt primæ ſubſtantiæ, quas eſſe entia poſitiua, nemo ambigit, ergo perſona formaliter præſefert poſitiuum. Reſpondeo illa pronomina ſignificare totum concretum ex natura ſingulari ſubſtantiali, & perſonalitate ſimul: quod ſi præciſè acciperentur pro ſola perſonalitate, negatiuum independens ſignificarent dumtaxat.

226. Inſtabis, ſi humanitas Chriſti dimitteretur à Verbo, fieret alia perſona à perſona Verbi, quia relatiuum alius, alia, aliud, eſt relatiuum diuerſitatis ſubſtantiæ, ergo inficiandum non eſt, perſonam naturæ ſingulari addere quidpiam poſitiuum. Dico, data hypotheſi, foret alia perſona diſtincta à perſona Verbi. Sic enim per ſe ſtaret ſolitariè, & independenter à ſuppoſito extrinſeco. Ideò nego relatiuum aliud ſemper denotare ſubſtantiam, quia quandoque deſignat accidens, vt alia albedo eſt in Petro, alia verò in pariete: Sic mirum non eſt, ſi in dato caſu, ſignificaret formaliter negationem duplicis dependentiæ præoſtenſam.

227. Vrgebis, natura inclinat ad propriam perſonalitatem: inclinatio autem naturalis non fertur ad negatiuum, ſed ad poſitiuum, ergo perſona formaliter includit quid poſitiuum. Dico, quod ſicut quæcum-

que res appetit ſuum modum naturalem, vt lapis deorſum, & ignis ſurſum: ita natura indiuidua ſubſtantialis copit ſuum modum ſubſiſtendi ſolitariè independenter ab alio, veluti, cum quis ſtat, optat ſedere: huiuſmodi autem modus exiſtendi, & ſubſiſtendi per ſe ſolitariè, & independenter ab extrinſeco ſuppoſito, eſt ipſius naturæ, propria ſuppoſitalitas, & perſonalitas.

228. Oppones quintò, ex Valentia *Tomo 4. diſp. 1. quæſt. 4.* Scotus explicare videtur ignotum per æquè ignotum, aut ignotius: Quærit enim, in quo propriè conſiſtat ratio perſonæ? & reſpondet conſiſtere in negatione communicabilitatis, ſeu dependentiæ ab extrinſeca perſona: quæ negatio, niſi prius percipiatur quid ſit perſona, atque quid ſit huiuſmodi dependentia à perſona, intelligi non poteſt. Malè ergo Scot. cenſet rationem formalem perſonæ ſitam eſſe in præfata negatione. Reſpondet Valent. non percipere mentem Scot. nec attingere ſenſum eius. Siquidem ipſe Scot. optimè explicat, quid ſit perſona formaliter, vt ſatis liquet ex dictis ſuprà. Siquidem non oportet ſcire ante quid ſit perſona, vt intelligatur, quid ſit illa negatio duplicis dependentiæ actualis, & aptitudinalis, quia hæc eſt formaliter perſona. Si namque animal rationale eſt homo, vt cognoſcatur animal rationale, non eſt neceſſe, prius cognoſcatur homo, quia homo, & animal rationale protius coïncidunt, niſi diſſeratur de cognitione confuſa, & indiſtincta, quæ ad rem non pertinet.

229. Inſtabis, definitio præallata à Ricard. congruere nequit perſonæ, niſi ridiculè, & ineptè exponatur. Si enim per Scot. communicabilitas potentialis non repugnat perſonæ, ſolamque communicabilitatem actualem, & aptitudinalem de perſona negare licet, neceſſe eſt, exponantur verba illa incommunicabilis exiſtentia hoc modo: ſubſtantiam perſonæ non per ſe, ſed ſolùm ex hypotheſi, & in ſenſu compoſito eſſe incommunicabilem, ſi ponamus, ipſam actu non communicari. Nego id ſequi ex ſententia Scot. Non enim ait Scot. communicabilitatem potentialem competere perſonæ, ſed naturæ, quandoquidem perſona, vt perſona nulli poteſt communicari, ideò natura perſonata eſt inaſſumptibilis. Attamen, non repugnat abſolutè, & in ſenſu diuiſo, vt natura creata perſonata alteri communicetur ſuppoſito. Fallitur itaque Valen. dum putat idem nos dicere de natura ac eius perſonalitate, cum ſuprà inter vtrumque, latum, & apertum diſcrimen monſtrauerimus.

230. Oppones ſextò, fides orthodoxa nos docet Verbum aſſumpſiſſe humanitatem, non verò perſonalitatem ipſius humanitatis, vt narrat Alphonſus *lib. 3. aduerſus hæreſes, verb. Chriſtus, hæreſ. 3.* Si autem perſonalitas importat duplicem negationem, vt tradit Scot. ſequitur, Verbum non aſſumpſiſſe dictam negationem, & in Chriſto non eſſe perſonam creatam, quia in ipſo non eſt huiuſmodi negatio: negatio autem prorſus nihil eſt, ergo hoc modo Verbum non aſſumpſiſſet illud nihil, quod debebat eſſe in humanitate, ſi Verbum ipſam non ſibi hypoſtaticè vniuiſſet. Hoc autem apertè eſt falſum, abſurdum, & indignum, vt à vero Theologo tradatur. Siquidem vanæ, iocoſæ, & ridiculæ forent ſanctiones Conciliorum, & doctrinæ ſanctorum Patrum, contra Sectarios oppoſitum tutantes. Ineptus quidem foret ſenſus dictorum Patrum aientium, Verbum conſumpſiſſe creatum ſuppoſitum, id eſt conſumpſiſſe eius negationem. Itemque non aſſumpſiſſe ſuppoſitum creatum, id eſt, non aſſumpſiſſe negationem eius, ſed eam abſtuliſſe, & impediuiſſe. Atque non ſibi coniunxiſſe tale ſuppoſitum creatum, quia dictam negationem eius non ſibi coniunxit, & vniuit, nec in Chriſto manſit præmiſſa negatio. Adde, Verbum non aſſumpſiſſe humanum ſuppoſitum, quia humanitatem in ſe manentem non permiſit, nec eam ſibi inunitam reliquit. Quis ſic ignarus, & ſtolidus eſt, qui non videat hunc ſenſum eſſe planè irritum, & omninò falſum? Ad quid tot labores, preces Catholicorum, & definitiones Conciliorum, vt ſtabiliretur, Verbum non ſibi vniuiſſe negationem, quam præſefert humanum ſuppoſitum formaliter. Aliud quippè intendebant Neſtoriani arbitrantes in Chriſto duas perſonas extitiſſe, videlicet perſonam conſtitui per entitatem abſolutam, quam ponebant in Chriſto ſecundum humanitatem, & diuinitatem, adeò vt, ſicut in eo erant duæ naturæ, humana, & diuina, ſuſpicarentur in eo met eſſe duas perſonas, humanam, & diuinam, conſtitutas per conſtituentia principia realia poſitiua. Denique, non pauci Scoticam ſententiam falſitatis, & erroris notà inurunt, referente Arr. *diſp. 4. Met. ſect. 9. ſubſect. 2.* conſpirantes, & latrantes aduerſùs Scotum, veluti catuli contra leonem, garrientes, vt aniculæ contra Aquilam, pugnantes, vt Pygmei contra Gigantem, proſpicientes, vt oculi Nycticoracis, ad lumen ſolis: Quibus facilè reſpondemus præſupponentes Concilia, & Patres damnaſſe, & anathemate percuſſiſſe Neſtorianos aſtruentes duas perſonas in Chriſto diſiunctim, & ſeparatim, vnam humanam, qua dicitur Filius hominis, & alteram diuinam, qua nominatur Filius Dei. Ideò B. Virginem appellant non Dei, ſed hominis matrem, & imaginantur Chriſtum non eſſe Deum, ſed Deiferum, in quo ſcilicet inhabitat Deus ſpeciali prærogatiua, gratia, & amicitia, eſſeque vnum vnitate accidentali, & morali, non autem vnitate phyſica, & ſuppoſitali, ac ſubſtantiali. Contra quos decertans Leo primus *in epiſtola ad Flauianum*, vtitur teſtimonio 1. Ioan. 4. *Omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic Antichriſtus.* Subiicit autem Doctiſſimus Alphonſus, expugnator horum, & cæterorum Sectariorum acerrimus *l. 4 aduerſus hæreſes, verbo Chriſtus, hæreſ. 3.* Quis eſt, qui verius ſoluit Ieſum, quam Neſtorius, qui diuinam ſeparat naturam, ponens duas perſonas, diſſoluens illum admirabilem nexum vtriuſque naturæ in vnitate ſuppoſiti. Vnde Conc. Epheſinum ſtatuit, Deum carne vnitum, iuxta ſubſiſtentiam, ſancta Virgo corporaliter peperit. Idem ſcribunt Cyrillus *lib. de vera fide, ad Theodoſium.* Gelaſius Papa, & alij ab eodem Alphonſo relati. Ex his liquidò conſtat, quid malè ſenſerint Hæretici, & quid intenderint PP. & Conc. præalleg. nimirum Chriſtum habere duas naturas, humanam, & diuinam in vnitate perſonæ Verbi vnitas. Quid autem ſit perſona formaliter, num præſeferat poſitiuum, aut negatiuum? non attingunt, ſed relinquunt Scholaſticis diſputandum: veluti Fides orthodoxa tradit tres eſſe perſonas diuinas, an verò ipſæ perſonæ conſtituantur per relatiua, vel abſoluta, non decidit. Itemque Philoſophi communiter aſſerunt vnum eſſe paſſionem entis, vtrum autem ſit formaliter poſitiuum, an verò negatiuum, adhuc lis ſub iudice eſt. His autem poſitis, abſque labore, & ſudore, planè, & plenè ſatisfit inſtantiis præallatis, quæ quidem à prænominatis Nuperis magni fiunt, à nobis verò parui momenti cenſentur. Itaque concedo maiorem, diſtinguo minorem: de negatione vniuersè, & præciſè ſumpta concedo: de negatione verò actualis, & aptitudinalis dependentiæ, qualis ſuprà deſcripta eſt, quæue eſt modus per ſe ſtandi ſolitariè, nego. Hic autem modus quamuis negatiuus ſit, non tamen eſt nihil, veluti punctum eſt terminus lineæ, tametſi ſit negatio vlterioris longitudinis, in ſententia multorum, & vnum eſt paſſio entis, licet in ſententia Aduerſariorum ſit negatio diuiſionis à ſe, & à quouis alio: pariter ille modus eſt quidem negatiuus, fundatur tamen in natura ſingulari ſubſtantiali, ratione cuius redditur independens, & incommunicabilis alteri. Humanitas autem Chriſti, quæ hunc modum naturaliter ſortiri debebat, vt ſcilicet eſſet independens & incommunicabilis alteri, & per ſe

ſtaret, nulli vnita, præuenta fuit à ſuppoſito Verbi, & vnita ei hypoſtaticè, ratione cuius vnus eſt Chriſtus vnitate perſonæ, Deus, & homo ſimul, quem Beata virgo genuit: Ob id fuit vera Mater Dei, & hominis. Neſtorius verò volebat eam fuiſſe tantùm genitricem hominis, quia diuidebat Ieſum, ſcilicet per ſe ſtantem ſolitariè, & ſeparatum à perſona Verbi, ipſique in ſubſiſtentia non vnitum, cuius oppoſitum ſancit Concilium Epheſinum præadductum. Patet igitur placitum Scoti congruere veritati Catholicæ, & ſanctionibus Conciliorum, & Doctrinæ Patrum, & aduerſari Hæreticorum dogmati ſeparantium humanitatem à diuinitate, iuxta ſubſiſtentiam Verbi, vt vtar verbis Concilij nunc allegati, & ſuſpicantium vnionem illam eſſe per gratiam, & amicitiam, & non iuxta ſubſiſtentiam, vt etiam notat Ant. 3. *diſt.* 4. *art.* 3. Quare ingens fuit labor Conc. in ſtatuendo, Chriſtum non fuiſſe purum hominem genitum à Virgine, numquam per ſe ſtetiſſe diſiunctum à diuinitate, ſed ſemper ei vnitum in vnitate ſuppoſitali, quem ſancta Virgo corporaliter peperit, ſecundum definitionem Concilij nunc alleg. Quare corruunt omnia, quæ contra Scot. accumulant Neoterici, eiuſque doctrina firma, ſtabiliſque ſemper manet ab omni erroris ſuſpicione immunis, vt declarauit Sacra Cardinalium congregatio, anno Domini 1610. ſupplet namque perſona Verbi in humanitate aſſumpta, quidquid præſtiti et perſonalitas creata, ſi fuiſſet: ſi enim adfuiſſet perſonalitas creata, per ſe ſtetiſſet independens & incommunicabilis alteri, & in perſona Verbi ſubſiſtit, & incommunicabilis, & independens in eamet perſona ſtatuitur. Ideò ſuppoſitum Verbi dicitur conſumpſiſſe perſonalitatem creatam, id eſt, illum modum per ſe ſtandi ſolitariè, quem habuiſſet, niſi à Verbo aſſumpta fuiſſet. Hinc dicitur exaltata, & ſublimata, ad illam maximam vnionem hypoſtaticam diuini Verbi.

231. Inſtabis, vnio præfata ſecundum Scot. eſt accidens, vt potè relatio fundata in humanitate aſſumpta, & terminata ad Verbum, ergo placitum Scot. fauet prænominatis hæreticis opinantibus eam vnionem fuiſſe accidentalem, & opponitur fidei orthodoxæ docenti eam eſſe ſubſtantialem. Dico, illam vnionem quidem formaliter eſſe accidens: denominari verò ſubſtantialem penes extrema vnita, quæ ſunt ſubſtantiæ, veluti etiam in Phyſica, vnio materiæ, & formæ formaliter eſt accidens, vocatur verò ſubſtantialis, quia quæ per eam vniuntur, ſunt ſubſtantiæ. Sed de hac ex inſtituto egi *tract. de Deo incarnato, diſp.* 6. *q.* 2. & *lib.* 2. *Phyſ. q.* 5 *art.* 2.

232. Dices, ſi natura humana non eſt perſona, quia vnitur Verbo, ergo à pari Verbum non eſt perſona, quia vnitur humanitati. Dico, naturam humanam aſſumptam non eſſe perſonatam propria perſonalitate, quia eo momento, quo debebat perſonari propria perſonalitate, perſonata eſt perſonalitate Verbi: non ſic Verbum cum vnitur humanitati, cum ipſum ſit perſona, & non natura perſonabilis, vt erat humanitas in eo inſtanti, quo perſonanda erat propria, aut aliena perſonalitate. Vel ſi concedatur ant. neganda eſt conſeq. ratio diſparitatis ſuprà eſt oſtenſa, quia perſona creata formaliter præſefert negatiuum, diuina verò poſitiuum, ideò permanet in humanitate ſibi vnita.

QVÆSTIO VI.

De Accidente.

233. IN præcedente quæſtione diſſerui de ſubſtantia: in præſente verò de accidente agendum propono, quod ad eius notitiam plurimùm iuuare monet Ariſt. 1. *Animæ tit.* 11. Et ſuppono, quæ de ipſo accidente tradidi in Epitome, *lib.* 1. *q.* 3. *art.* 7. & *lib.* 2. *Logicæ*, *q.* 7.

ARTICVLVS V.

Quænam ſit eſſentia Accidentis.

234. HAnc difficultatem pertractant Scot. 4. *d.* 12. *quæſt.* 1. Baſſol. aliique eius diſcipuli *ibid.* Conimb. *quæſt.* 1. *in prædicam. art.* 3. *cap.* 4. & Complut. *eo in loco diſp.* 11. *quæſt. vlt. dub* 3. & nouiſſimè Ponc. *diſp.* 13. *quæſt.* 5. Ad cuius faciliorem captum faciunt ea, quæ mox breuiter ſubiiciam.

235. Not. 1. ex Scot. cit. accidens eſſe nomen concretum concretione ad ſubiectum, quod bifariàm accipitur, vno modo pro formali, id eſt, pro accidentalitate, quæ nihil aliud eſt, quam relatio extrinſecus adueniens inhærentis ad ſubiectum, in quo inhæret, vnde ortum ſuum duxit, vt obſeruat Doct. Seraphicus 1. *diſt* 8. *num.* 9. Aut quia ſupponit rem, cui accidit, vt tangit Doct. ſubtilis. *Quol.* 3. *art.* 3. §. *Reſpondeo* 5. Altero modo, pro materiali, ſeu pro denominato, cui ſcilicet competit accidentalitas, & accidens ſic ſumptum ſcinditur in accidens abſolutum, vt quantitas, & relatiuum, vt paternitas, de quibus fusè alibi egi.

236. Not. 2. ex eodem *ibid.* & 7. *Met. q.* 1. duplicem eſſe accidentis inhærentiam, actualem, & aptitudinalem. Illa eſt, qua accidens actu inhæret in ſubiecto, vt inhærentia, qua actu albedo inhæret in pariete: hæc verò eſt, qua accidens aptum, ac idoneum eſt, vt poſſit in ſubiecto inhærere, quod eſt dictu, inhærentia aptitudinalis eſt ordo, ſeu habitudo eſſentialis accidentis, ad ſubiectum.

Not. 3. vnum eſſe de eſſentia alicuius nihil aliud ſibi velle, quam eſſe de conceptu quidditatiuo eius, ac ingredi naturam, & eſſentiam eiuſdem, vt animal eſt de eſſentia hominis, & rationale quoque eſt de eſſentia eiuſdem hominis, quandoquidem tota, & integra eſſentia hominis ex vtroque coaleſcit, integratur, & completur eſſentialiter. Vnum autem realiter identificari cum alio, perindè eſt ac eſſe indiuiſum, & inſeparatum, atque etiam inſeparabile per quamcumque virtutem, & potentiam, ſiue creatam, ſiue increatam, tametſi non raro vnum, ab alio proficiſcatur, & conſequatur aliud, vt vnum, & verum realiter identificantur cum ente, eaque ab hoc emanant, tanquam eius paſſiones, tametſi ab eo, & abinuicem formaliter differant, vt ſcripſi *q.* 2. *art.* 1. *huius libri*.

237. Aſſertio, eſſentia accidentis nec eſt ſita in actuali inhærentia, nec in aptitudinali in ſubiecto, ſed in radice, & fundamento vtriuſque. Aſſertio eſt tripartita, quam tuetur Doct. *locis prææallegatis*. Prima pars eſt communis, & probatu facilis. Primò, de accidente eſt demonſtratio, & ſcientia, vtpotè quod conſideratur à Met. ex dictis *lib.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 1. eſt vera, & propria ſcientia: inhærentia autem actualis accidentis non eſt ſcibilis, quia hoc poteſt eſſe ſine illa, & ſcientia eſt de neceſſariis & inſeparabilibus, 1 *poſt. cap.* 2. Ergo eſſentia accidentis non conſiſtit in actuali inhærentia in ſubiecto.

Secundò, accidens abſolutum poteſt diuinitùs exiſtere abſque vllo ſubiecto, vt fides nos docet de accidentibus ſacramentalibus, & ſanciunt Conc. Lateran. ſub Innocentio tertio, & Trident. *ſeſ.* 13. *can.* 2. Id autem quod exiſtit ſine alio, ſeparaturque ab eo, nec includit, nec includitur in eo, tanquam in eſſentia, vel eſſentia eiuſdem, igitur inhærentia actualis haud ingreditur eſſentiam accidentis.

238. Dices,

238. Dices, ſaltem inhærentia actualis eſt de ratione eſſentiali accidentis relatiui, quod nequit vllo modo exiſtere, & ſeiungi ab ea. Dico id non recte inferri, quia ratio, cur accidens relatiuum à ſubiecto ſit inſeparabile, non eſt, quia eius eſſentia conſiſtat in actuali inhærentia in ſubiecto, ſed quia prorſus dependet à ſubiecto, ſeu fundamento, & termino, ex quibus emergit. Adde, quod accidentia relatiua ſe mutuò ponunt, ſeque mutuò perimunt, propterea, ſine actuali inhærentia in ſubiecto eſſe non poſſunt, tametſi huiuſmodi inhærentia nec ſit eſſentia, nec de eſſentia eorum.

239. Secunda pars ſuadetur primò, capacitas, & aptitudo alicuius non eſt eſſentia eius, cuius eſt capacitas, & aptitudo, vt aptitudo, & capacitas ridendi non eſt eſſentia hominis, ſed eius paſſio, ſeu proprietas: inhærentia autem aptitudinalis eſt capacitas, & aptitudo accidentis, qua accidens eſt idoneum, & aptum ad inhærendum, & inexiſtendum in ſubiecto, igitur talis inhærentia non eſt ſtatuenda accidentis eſſentia, & natura.

Tertiò, poſterius ſupponit prius in ſua eſſentia conſtitutum, vt liquet de effectu, qui cum ſit poſterior cauſa, & ipſa cauſa eo prior, præexigit, & præſupponit ſuam cauſam in ſuo eſſe eſſentiali, & quidditatiuo conſtitutam: inhærentia autem aptitudinalis eſt poſterior accidente abſoluto, quia illa ab hoc emanat, tanquam effectus a ſua cauſa, ſiue paſſio à natura, cuius eſt paſſio, ergo non eſt conſtituenda, eius eſſentia. Inſuper, relatio non eſt de eſſentia abſoluti, cum abſolutum, & relatiuum ſint membra entis diſtincta: aptitudinalis autem inhærentia eſt relatio, vt patet ex 2. not. Ergò non ingreditur eſſentiam accidentis.

240. Tertia pars ſequitur ex duabus præcedentibus, cum enim eſſentia accidentis nec ſit inhærentia actualis, nec aptitudinalis, ſequitur eſſe radicem, ſeu fundamentum vtriuſque præfatæ inhærentiæ. Deinde, omne relatiuum eſt aliquid, excepta relatione, authore Aug. 7. *Trin* 5. Ergo accidens præter relationem inhærentiæ, quam importat ad ſubiectum, eſt aliquid, quod accidens nominatur. Rursùs, ens æqualiter, & ſufficienter diuiditur in ſubſtantiam, & accidens, quod abſtrahit ab abſoluto, & relatiuo, in quæ diſtribuitur, ergo illud ſic abſtractum, & præciſum ab iſtis eſt natura & eſſentia accidentis, quod hoc nomen ſortitur: & à quibuſdam afficientia, ſeu inhabitatio nuncupatur.

241. Opp. 1. Ariſt. 1. *Phyſ. T.* 14. tradit accidens eſſe inſeparabile à ſubiecto, in quo inhæret: igitur actualis inhærentia in ſubiecto cenſenda eſt accidentis eſſentia. Accedit D. Aug. 5. *contra Iulianum c.* 9. *Quod eſt in ſubiecto, ſine eo eſſe non poteſt*. Idem ſcribit *lib. categoriarum cap.* 6. *& lib. de natura, & gratia, contra Pelagianos c.* 10. Reſpondeo, hæc & conſimilia teſtimonia, quæ adducuntur, & afferri poſſunt interpretanda ſunt de vi, & potentia naturali: non autem de virtute ſupernaturali, vt loquuntur Scholaſtici *in* 4. *diſt.* 12.

242. Inſtabis, quod eſſentialiter ab alio dependet, etiam diuinitùs abſque eo eſſe nequit, vt patet de creatura eſſentialiter à Deo dependente, ſine quo eſſe, & & exiſtere nullo modo poteſt: accidens autem eſſentialiter dependet à ſubiecto, in quo ſubiectatur Vndè vulgus Philoſophorum clamat, accidentis eſſe eſt ineſſe: ergo nec creata, nec increata virtute accidens ſeiungi poteſt à ſubiecto. Dico inſtantiam concludere de dependentia intrinſeca: non verò de extrinſeca, cuiuſmodi eſt dependentia accidentis, à ſubiecto, quam aliqui vocant dependentiam ſuſtentificati à ſuſtentificante.

243. Opp. 2. quod eſt alicuius formale principium conſtitutiuum, eſt de eius eſſentia: inhærentia autem accidentis eſt formale eius principium conſtitutiuum, ergo eſt de eius eſſentia. Ma. eſt conſpicua, quia ſubiectum eius includit prædicatum in primo modo dicendi per ſe. Min. fulcitur authoritate Ariſt. 7. *Met. cap.* 1. *tit.* 2. & cæterorum Philoſophorum, diuidentium ens, in ens per ſe, quod eſt ſubſtantia: & ens in alio, quod eſt accidens. Subſtantiæ autem eſſentia eſt perſeitas, ergo accidentis eſſentia eſt inhærentia. Concedo ma. explico min. per diſtinctionem, ens diuiditur in ens per ſe, & in ens in alio, vt in differentias eſſentiales, nego: vt in modos diſtinctos, concedo, vt alibi abundè planum feci.

244. Inſtab. 5, ſicut ſe habet ſubſtantia ad eſſe per ſe: ita accidens ad eſſe in alio: ſubſtantia autem conſtituitur in eſſe, per eſſe per ſe: ergo accidens conſtituitur in eſſe, per eſſe in alio. Concedo ma. diſtinguo min. eſſentialiter, nego: modaliter, concedo, vt mox oppoſitioni ſatisfeci.

245. Opp. 3. quod clauditur in definitione rei, eſt de eius eſſentia, quia definitio eſt oratio diſtinctè explicans naturam rei: inhærentia autem ingreditur definitionem accidentis, quia accidens definitur ens in alio, puta inhærens in ſubiecto, ergo inhærentia eſt de eſſentia accidentis. Reſpondeo argumentum valere de definitione quidditatiua: non autem de deſcriptiua, cuiuſmodi eſt definitio accidentis prææallata.

246. Inſtabis, definitio quæ datur per genus, & differentiam eſt eſſentialis, & quidditatiua, vt non ſemel in ſuperioribus inculcaui: accidentis autem definitio eſt huiuſmodi. Ens namque eſt eius genus, & in alio eſt eiuſdem differentia: ergo eſt quidditatiua, & eſſentialis. Concedo ma. nego min. ens quippè non eſt genus, ſed tranſcendens, & eſſe in alio non eſt differentia, ſed modus accidentis: proptereà non eſt definitio quidditatiua, & eſſentialis.

Articvlvs II.

An plura accidentia ſolo numero diſtincta poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto.

247. Ex variis, diuerſiſque ſenſibus, & opinionibus de hac difficultate memoratis à Modernis, nuncupatim Fonſ. 5. *Met. cap.* 10. *ſect.* 2. *q.* 1. & Suarez *diſp.* 5. *Met. ſect.* 8. duas potiores, & celebriores adduco, & diſcutio, quarum prior eſt D. Th. 5. *Met. lect.* 12. & 3. *parte quæſt.* 35. *art.* 5. eiuſque diſcipulorum negantium multa accidentia eiuſdem ſpeciei poſſe ſimul ſubiectari in eodem ſubiecto. Poſterior verò defenditur à Doct. ſubtili 3. *diſt.* 8. *quæſt. vn.* Ric. *ibid. quæſt.* 2. *art.* 2. Baſſol. Lych. Tatar. Antonio Andr. 5. *Met. quæſt.* 8. & aliis Scotiſt. affirmantibus plura accidentia numero differentia ſimul ſubiectari in eodem ſubiecto; quibus ſubſcribunt Nominales, nuncupatim Gabriel 3. *diſt.* 8. *quæſt. vn. art.* 3. *dub.* 1. & Recentes non pauci, inter quos ſunt Suarez *diſp. cit. ſect.* 3. pro cuius captu faciliori, & intellectu commodiori.

248. Not. 1. accidentium, nonnulla eſſe intentionalia, ita dicta, non quia ſint entia rationis, ſed quia, ex obiectis, in potentiam cognoſcitiuam tendunt, veluti ſpecies ſenſibiles in ſenſu, & intelligibiles in intellectu: alia verò realia, quæ ſubſecantur in relatiua, vt paternitas, & filiatio: & in abſoluta, vt quantitas, & qualitas. Deinde bipartiuntur in congenita, vt calor, & color naturalis: & acquiſita, vt pallor ex timore, & rubor ex verecundia ortus. Rurſus in ea, quæ creantur, vt gratia, & gloria: & in ea, quæ educuntur ex potentia materiæ, vt primæ, & ſecundæ qualitates. Inſuper, in ea, quæ fiunt in inſtanti, vt lumen: & quæ motu, & ſucceſſu temporis producuntur, vt artes, & ſcientiæ humanæ, quæ diuturno labore, & ſudore acquiruntur.

249. Not. 2. prænominatos Authores 2. ſententiæ non vniuerſè loqui, ſed indefinitè, vt euidenter

conſtabit

conſtabit in proximis aſſertionibus ſubiiciendis. Ob id facilè diſſoluuntur, quæ contra eos congerit Suarez præcit. *num.* 11. 12. *& indè.* Inprimis ait, omnia accidentia educi de potentia materiæ arguens diſtinctionem accidentium in ea, quæ educuntur de potentia materiæ, & quæ non educuntur, & in hoc poſteriori membro collocat lumen, in eorum ſententia: ſed fallitur, quia dicti Authores non remouent lumen à ſerie accidentium eductorum de potentia materiæ, ſed ſolùm aiunt lumen eſſe accidens reale, ac ſimul intentionale, vt dixi *lib.* 4. *de anima quaſt.* 5. *art.* 2. Deindè, aliqua accidentia, puta gratiam, non educi de potentia materiæ, tradunt Scot. eiuſque diſcipuli 2. *diſt.* 34. §. *Iſta quaſtiones. A.* & 4. *d.* 1. *q.* 1. §. *Ideo dici poteſt. LL.* Atque lumen nedum intendi per additionem noui luminis, verumetiam multiplicari infra in peculiari aſſertione oſtendam. Prætereà, quæ ſubiicit dictus Suarez *ibid.* contra diſtinctionem accidentium, quæ fiunt per motum, vel per inſtans, quandoquidem, dicta diſtinctio vera eſt, & admittitur ab omnibus, & non datur ad faciendam multiplicationem numericam accidentium, vt videtur ſupponere Suarez; ſed ad monſtrandum, quænam accidentia numero poſſunt ſimul multiplicari in eodem ſubiecto, quænam verò non? Nec oſtendit cauſam indiuidualem eorum, vt opponit ipſe Suarez, vbi ſupra, quia cum ſit vniuerſalis, & penes extrinſeca, non denotat principium indiuiduationis illorum. Quod autem addit de diſtinctione accidentium in abſoluta, & relatiua, puta nec omnia relatiua poſſe ſimul multiplicari in eodem ſubiecto, vt exemplificat de relatione creationis vnius creaturæ, quæ in eadem eſt immultiplicabilis: nec omnia abſoluta, quæ ſucceſſiuè gignuntur, nobis non officit, qui canonem vniuerſalem, & regulam certam de omnibus, & ſingulis accidentibus tradere non intendimus, nec ſtatuimus, vt ſignificaui in initio huius not. & olfacit idem Suarez *n.* 14. Denuò, obſerua hanc litem non moueri de accidentibus propriis, & reciprocis, cum ſuis ſubiectis, cuiuſmodi ſunt eorum paſſiones, & proprietates: ſed de accidentibus communibus, quæ à ſubiectis, in quibus inhærent, ſunt ſeparabilia.

250. Aſſertio prima, multa accidentia intentionalia numero differentia exiſtere ſimul queunt in eodem ſubiecto. Tenet Doct. cit. Probatur primò, in eodem medio, eodemque oculo extant plures ſpecies ſenſibiles, de obiectis numero tantum diſtinctis: pariter, in eodem intellectu inſident plures ſpecies intelligibiles, de obiectis numero ſolo differentibus, puta Petro, Paulo & cæteris naturæ humanæ indiuiduis: huiuſmodi autem ſpecies ſunt accidentia intentionalia numericam differentiam participantia: ergo talia accidentia poſſunt inhærere ſimul in eodem ſubiecto. Minor patet, Maior eſt in promptu, quandoquidem quacumque in parte exiſtat oculus, poteſt ea obiecta numero diſtincta, ſibi præſentata videre, nullo obſiſtente obice, tam ex parte ſui, quam ex parte medij: cauſa autem naturalis debitè diſpoſita, & non impedita habens omnia requiſita ad agendum, neceſſariò exit in actum, & producit effectũ, quem ſuaptè natura poteſt producere, veluti eſt oculus exiſtens in medio illuminato, opaco non impediente, habens ſpecies multorum viſibilium numero diſtinctorum, & reliqua ad agendum, & videndum neceſſaria. Quod autem dico de oculo, idem affirmandum eſt de phantaſia, intellectu, & cæteris potentiis intentionaliter agentibus, quæ nedum in ſe recipiunt tales ſpecies intentionales: verumetiam plures actus, & operationes, de pluribus obiectis per eas præſentatis. Vnde, pluribus tintinnabulis pulſantibus, necnon inſtrumentis muſicis, plures ſimul eduntur ſoni, quos numero differre, eſſeque accidentia numero differentia, indubium videtur.

251. Dices præfatas ſpecies ſubiectari in partibus organi diſtinctis: non autem ſimul in eadem parte, aut toto organo viſus, aut phantaſiæ: ideoque non ſequitur eas ſpecies ſimul inhærere in eodem organo, & ſubiecto. Contra, nam prætetquamquod hæc reſponſio non habet locum in ſpeciebus intelligibilibus, quæ in eodem intellectu ſimul inſident partium experte, partes organi viſus ſunt valde exiguæ, & minutæ, vt ſeorſim, & diuiſim nequeant capere infinitas ferè ſpecies viſibiles eiuſdem ſpeciei, & rationis, præſertim quia, per anguſtiſſimum foramen cernuntur ab oculo infinita propemodum viſibilia eiuſdem ſpeciei, puta innumera alba, vel nigra, quorum non foret capax, ſi eorum ſpecies non forent ſimul in eodem organo viſus: Quorſum enim partes ſic exiles medij, & organi tot ſpecies diuiſim, & ſeparatim continere valerent? Vnde, nonnulli perſpicientes imbecillitatem, & vanitatem huiuſceè reſponſionis, nituntur aliter reſpondere, & diſtinguere has ſpecies in eſſe naturali, & in eſſe ſenſibili, primo modo concedunt eſſe eiuſdem ſpeciei: ſecundo autem modo negant. Verùm, non minùs futilis, & imbecillis eſt hæc poſterior reſponſio, quam prior. Etenim, prætetquamquod, eſſe ſenſibile, quoque eſt eſſe naturale, tametſi hoc magis pateat, quam illud, quia naturale ſenſibili, & inſenſibili adaptatur; duo albæ æqualis magnitudinis, & intenſionis, non aliam ſortiuntur differentiam inter ſe, quàm numericam, tam in eſſe naturali, quam in eſſe ſenſibili, igitur inanis pariter eſt hæc ſecunda reſponſio. Ideò recurrunt ad tertiã reſponſionem de intenſione dictarum ſpecierum, quæ diſtinctionis gratia commodius adducetur, & facilius expugnabitur in prima parte poſtremæ aſſert. Secundò in quocumque ordine eſſentiali, cum vnitate prioris ſtat multiplicitas poſterioris, dummodò ei non inſit per ſe, & adæquatè: ſubiectum autem eſt prius quouis accidente, ergo in vno ſubiecto poſſunt ſimul inhærere plura accidentia numero differentia. Ma. eſt conſpicua, vna quippè cauſa poteſt habere plures effectus, vt vnus Deus plures creaturas, vnus ſol plures radios, vnus intellectus plures intellectiones, vna arbor plures fructus, & vnum corpus plura loca. Min. quoque claret, quia cauſa prior eſt ſuo effectu, ſubiectum autem eſt cauſa ſaltem materialis accidentium, ergo eſt prius accidentibus.

252. Dices, ma. non eſſe veram in vniuerſum, maximè cum prius ponitur in definitione poſterioris, vt contingit in re noſtra, quia ſubiectum ingreditur definitionem accidentis, & cum poſterius adæquatur priori, eique per ſe ineſt, ſic in diuinis nequeunt eſſe plures productiones eiuſdem rationis, puta plures filiationes, & plures filij: nec plures proceſſiones, & plures Spiritus ſancti. Atque, vnum corpus non poteſt occupare plura loca ſimul, propterea quod locus corpori in eo exiſtenti adæquatur. Contra, appoſitè in præallata ma. locatur per ſe, & adæquatè, quæ ſunt duæ conditiones eam limitantes, quibus demptis, dicta propoſitio eſt vera, & ceſſant inſtantiæ præallatæ: vnum quippè accidens non adæquatur ſubiecto, in quo inhæret, cum plura in eo poſſint ſubiectari, nec per ſe ei competit, perſeitate primi, aut ſecundi modi, & ſi ſubiectum ponatur in eius definitione, ponitur per additamentum dumtaxat, vt alibi abundè explicaui. Eò magis, quia fundamentum Aduerſariorum ruinoſum eſt, exiſtimantium accidentia per ſua ſubiecta indiuiduari: ſuprà namque *q.* 3 *art.* 3. *huius lib.* oſtendi vnamquamque naturam, ſiue ſubſtantialem, ſiue accidentalem indiuiduari per ſuam differentiam indiuidualem, ſeu hæcceitatem.

253. Aſſertio ſecunda, accidentia relatiua numero diſtincta congenita, & acquiſita in eodem ſubiecto ſimul multiplicari non repugnat. Aſſertio eſt bimembris, cui patrocinatur Scot. citatus, & 2. *diſt.* 2. *quaſt.* 7. §. *Et ideò ſub cap.* & 5. *Met. quaſt* 7. Prima pars ſuadetur primò, accidentia abſoluta queunt ſimul inhærere in eodem ſubiecto, vt probaui *in* 2. *aſſertione*, & oſtendetur *in proxima aſſertio.* Ergo & relatiua. Conſeq-

uenter,

tenet, quia relatiua ſunt minoris entitatis quam abſoluta, igitur ſi hæc ſimul in eodem ſubiecto ſe compatiuntur, pariter & illa.

Secundò, relatiua extrinſecus aduenientia ſimultanea exiſtentia in eodem ſubiecto gaudere valent, vt idem lignum pluribus calefactionibus poteſt calefieri, idem corpus pluribus vbicationibus poteſt vbicari, calefactiones autem, & vbicationes ea alibi dictis ſunt relationes extrinſecùs aduenientes, ergo ſi hæ plurificari queunt ſimul in eodem ſubiecto, vtique & illæ, quæ dicuntur intrinſecùs aduenientes, cum in vtriſque par ratio elucere videatur. Hùc pertinent rationes, quas adduxi in Log. *lib.5 q.6.art.7.* inſtantiæ, oppoſitiones, & reſponſiones Aduerſariorum, quæ ne actum agam, ibi videndæ, & recognoſcendæ ſunt.

254. Secunda pars probatur primò, experientia eſt collectio multarum cognitionum certarum, & euidentium ſingularium numero differentium de obiectis ſingularibus numero diſſitis, vt cognitiones de hoc, & illo rubarbaro, quod curat bilem, vt tradit Ariſt. 1. *Met.cap.*1. Huiuſmodi autem notitiæ ſunt accidentia ſingularia numero differentia labore parta, de obiectis numero diſtinctis: plura igitur accidentia numero differentia in eodem ſubiecto ſimul non ſunt incompoſſibilia. Secundò, plures gratiæ numero differentes poſſunt ſimul infundi in eamdem animam rationalem: tales autem gratiæ ſunt accidentia numero diſtincta, non educta de potentia materiæ, ergo non repugnat præfata accidentia participare ſimul idem numero ſubiectum.

255. Dices, omnia accidentia educuntur de potentia materiæ, quia creatio rei ſubſiſtenti, cuiuſmodi eſt ſola ſubſtantia, adaptatur, ergo impertinens extat diuiſio accidentium in ea, quæ educuntur de potentia materiæ, & quæ non educuntur de potentia materiæ. Negatur ant. multa quippè producuntur, quæ nullo pacto educuntur de potentia materiæ, vt compoſita phyſica, quæ propriè dicuntur generari, & eorum accidentia, quæ ex illis conſurgunt. Itemque, actus intellectus, & voluntatis, qui ab ipſis quidem producuntur, non autem educuntur de potentia materiæ: ſtat ergo firma diuiſio accidentium, in ea, quæ educuntur, & quæ non educuntur de potentia materiæ.

256. Aſſertio tertia, pleraque accidentia, quæ in inſtanti producuntur in eodem ſubiecto poſſunt ſimul exiſtere, non autem quæ ſucceſſiuè, & per motum. Vtrique parti patrocinatur Scot. *vbi ſuprà.* Prima pars ſuadetur, homogenea ſimul in eodem loco vniuntur, ſeque compatiuntur, vt liquet de igne, aqua, & conſimilibus; ignis quippè ignem non repellit, nec aqua aquam, ſimul coniunguntur, & corroborantur: pleraque autem accidentia ſunt homogenea in inſtanti producta, vt lumina, ergo participant ſimultaneum locum, & ſubiectum.

257. Occurrunt Suarez cit. *n.*11. & Fonſ. *vbi ſupra*, poſt Caiet. & alios Thomiſt. à Nuperis alleg. Lumina ſimul iuncta non multiplicari, ſed intendi dumtaxat, & cum vnum eorum tollitur aut extinguitur, remittitur illud lumen intenſum. Contra, plura lumina abinuicem ſegregata diſtinguuntur numero, ergo & ſimul vnita, & coniuncta. Ant. patet, & à nemine, quem viderim, negatur. Conſeq. probatur, dum ſunt coniuncta, non pereunt, ſed intenduntur, intenſio autem, quæ eſt poſterior eorum ſingularitatibus, non deſtruit eorum differentias numericas, immò conſeruat, & corroborat eorum vires, quia magis illuminant, & clarificant medium, in quo extant: igitur ſunt numero diſtincta. Confirmari poteſt ea aqua, & aliis homogeneis, quorum vnio non aufert eorum diſtinctionē indiuidualem. Vndè, cum abinuicem ſeparantur, remanent diſtincta prius, vt erant antè vnionem, quod indicium apertum eſt, ea & disiuncta, & coniuncta ſemper retinere ſuas differentias indiuiduales, quæ ab eorum eſſentia formaliter ſoium diſſident. Præſertim quia vnio, & intenſio non datur ad deſtruendum, ſed ad perficiendum, aſſignanda eſt cauſa peremptionis eorum, differentiarum indiuidualium, & productionis vnius tantum differentiæ qualitatis intenſæ de nouo productæ, cuius cum nulla aſſignari valeat, ſequitur, eas omnes permanere, quæ prius erant, cum prælata lumina erant diſiuncta, & ab inuicem ſeparata.

258. Dices, illa plura in vnum coaleſcere, eſſeque vnum, & non multa, numero diſtincta. Contra, etſi ex illis fiat vnum vnitate homogeneitatis, non tamen fit vnum vnitate compoſitionis, nec fit mutatio eorum, ſed ſolum vnio, & intenſio, quæ præſupponit, & præexigit priores, & præexiſtentes gradus, ac proinde non amittunt ſuas differentias numericas. Deinde, materia, & forma, quæ ſimul vniuntur ad conflandum compoſitum, in ipſo compoſito retinēt ſuum eſſe eſſentiale, & numericum: ergo pariter lumina, quæ ſimul, connectuntur ad faciendum vnum homogeneum intenſius, & perfectius, conſeruant ſuum eſſe eſſentiale, & indiuiduale.

Secundò, exiſtentia eſt ſingularium: pleraque autem accidentia numero diſtincta exiſtunt ſeorſim ſeparata, ergo & ſimul coniuncta. Vndè, ſi nocte, duæ lucernæ accenſæ in aula collocentur in vna, & altera parte eiuſdem aulæ, & quiſpiam per medium eiuſdemmet deambulet, apparebunt duæ vmbræ deambulantis, iuxta dualitatem luminis: vmbræ autem ſunt lumina ſecundaria, & tenebræ ſunt priuationes vtriuſque luminis, tam primarij quam ſecundarij, ergo ea lumina ſimul iuncta retinent ſuas differentias numericas, vt denotant illæ vmbræ duplicatæ. Si autem vna dictarum lucernarum extinguatur, vna ſolum extabit vmbra, ergo apertè euincitur duo lumina coniuncta eſſe numero multiplicia.

259. Dices, eſſe vnum lumen vnitate ſubiecti, & medij, duo verò effectiuè, dualitate luminum efficientium vnum lumen intenſius, & perfectius. Contra, duo agentia producunt duos effectus, qui ſunt termini ſuarum actionum: duæ autem lucernæ accenſæ ſunt duæ cauſæ totales effectrices duorum luminum, per ſuas illuminationes, vt patet ſi lumen vnius tranſeat per foramen vnius parietis, & lumen alterius tranſeat per foramen alterius parietis: tunc enim ſunt diſtincta lumina; & ſi vtrumque in vnum foramen pertranſeat, vtique ſunt ibi duo lumina ſimul iuncta in eodem foramine, & ſubiecto. Deindè, duæ vmbræ, quæ ex corpore opaco interiecto viſuntur, ſunt duo lumina ſecundaria prouenientia nonniſi à duobus luminibus primoriis, ergo ſicut multiplicantur vmbræ numero, pariter & lumina. Rurſus, ab eis luminibus emittuntur radij nedum geometrici: verumetiam perſpectiui, & viſuales, alioqui periret Perſpectiua de interſecatione radiorum, quam egregiè, & laconicè compoſuit Ioannes de Pechano, teſte Maur. *in annot. 5. Met. q.7.* & omnes admittunt, tanquam veram ſcientiam ſubalternatam Geometriæ. Inſuper, ſi duo lumina ſimul vnita, ſunt tantū vnum lumen numero intenſum, indubiè cauſabunt vnam tantum ſpeciem ſui, quod ſi remittātur, & diminuantur, de ipſis nulla habebitur ſpecies, quia eſt qualitas remiſſa, & non intenſa: ſpecies autem repræſentat rem ſicuti eſt, cum ſit naturalis eius ſimilitudo: ſi ergo erit ſpecies qualitatis intenſæ, nulla erit ſpecies qualitatis remiſſæ, proindéque lumen remiſſum non cernetur à nobis, quod planè eſt falſum, & abſurdum.

Tertiò, ſi duæ albedines inhærerent in duobus parietibus, & Deus deſtrueret duos parietes, permanentibus in ſuo eſſe duabus illis albedinibus, huiuſmodi albedines adhuc differrent numero ſicut prius, cum inhærebant in dictis parietibus: pariter ſi Deus deſtrueret duas accenſas lucernas, remanentibus eorum

luminibus,

luminibus, tunc forent duo lumina numero diſtincta, ergo quoque ea lumina numero diſſident, quando ſortiuntur idem medium, idemque ſubiectum.

260. Dices, data hypotheſi, ſi duæ albedines, & lumina exiſtant abinuicem ſeparata, quidem diſtingui numero: at verò, ſi ſimul iungantur, coëunt in vnam qualitatem intenſam numericam. Contra, Deus poteſt ſupplere cauſalitatem cuiuſcumque cauſæ, maximè efficientis, eamque impedire, ſi velit, cum omnia voluntati eius ſubdantur: igitur poteſt ſuſpendere actionem, & cauſalitatem duorum luminum, ne intendantur, quia intenſio ſpectat ad genus cauſæ efficientis, ſicque erunt duo lumina numero diſtincta, abſque intenſione, quod non repugnare, præ aliis cenſent Ocham. 1. *diſt.* 17. *q.* 7. & Greg. *ibid. quæſt.* 5.

261. Dices, de intrinſeca ratione qualitatis gradualis eſſe intenſionem, propterea effici nequit, vt duo lumina ſimul vnita non intendantur. Contra, intenſio eſt proprietas qualitatis, non quarto modo, vt dixi, quæſtione de qualitate, & ſuſpendi poteſt, ne in effectum exeat, vt ignis, ne comburat, & calefaciat. ergo quoque Deus præſtare poteſt, ne fiat intenſio duorum luminum ſimul vnitorum.

262. Secunda pars, *oſtenditur primò*, accidens, quod per motum inducitur in ſubiectum, debet expellere accidens præcedens in eodem ſubiecto, quia *ex* 5. *Phyſ.* 18. & 19. motus fit inter contraria, quæ viciſſim ab eodem ſubiecto ſe expellunt, ergo duo accidentia numero differentia ſimultanea exiſtentia, & inhærentia eiuſdem ſubiecti gaudere nequeunt. Secundò, generatio vnius eſt corruptio alterius, 1. *de gen. cap.* 4. *T.* 18. Quod axioma ibi dixi, intelligendum eſſe non ſolùm de ſubſtantiis, ſed etiam de accidentibus: ergo ſi per motum producatur vnum accidens, conſequenter accidens præexiſtens corrumpi debet, alioqui nouum non poteſt induci in idem ſubiectum: ſicque huiuſmodi accidentia in eodem ſubiecto ſimul coëxiſtere, & cohabitare non valent. 3. agens agit, vt benè præparatum, & rectè diſpoſitum in ſubiectum introducat nouam formam, cuius eſt expers, ideò habita forma intenta, non amplius agit. Vnde extat illud effatum, *Acquiſito termino ceſſat motus.* Et illud aliud 5. *Phyſ. T.* 26. *Termini motus ſunt incompoſſibiles.* Si autem in ſubiecto præcedit, & præexiſtit iam vnum accidens eiuſdem rationis, & ſpeciei, non ampliùs eſt capacitas ipſius ſubiecti recipiendi aliud accidens eiuſdemmet ſpeciei, veluti materia informata vna forma, nequit alteram eiuſdem ſpeciei ſimul recipere, atqueadeò in eodem ſubiecto ſimul non multiplicantur accidentia numero diſtincta, ſi per motum producantur.

263. Oppones primò, Ariſt. 5. *Met cap.* 10. *T* 16. qui dicitur textus non habens commentum, ſcribit verbis explicitis, plura accidentia numero differentia haudquaquam ſimul poſſe inhærere in eodem ſubiecto, ergo oppoſita ſententia pugnat lyceo Peripatetico. Reſpond. teſtimonium Ariſt. interpretandum eſſe de accidentibus productis per motum, vt mox affirmabam in ſecunda parte poſtremæ Aſſert. Non autem de accidentibus reliquis, de quibus egi *in prima parte eiuſdem Aſſertionis, & in præcedentibus.*

264. Oppones ſecundò, contraria in eſſe remiſſo ſimul ſe compati vnitu in eodem ſubiecto, vt patet in aqua tepida in qua calor, & frigus inexiſtunt: contraria autem propriè ſunt accidentia, de genere qualitatis, ergo inficiandum non eſt, plura accidentia numero ſolo diſtincta ſortiri ſimultaneam exiſtentiam in eodem ſubiecto. Dici poteſt contraria eſſe accidentia diſtinctæ ſpeciei, tametſi idem genus participent: lis autem præſens extat de accidentibus eiuſdem ſpeciei, diſtinctis verò numero. Vel dici poteſt, id effici violenter, non autem naturaliter, proptereaquod, vnum elementum in aliud non prædominatur: ideò eorum qualitates in eſſe refracto, & remiſſo manent, vt monſtraui *lib. de elementis quæſt* 3 *art* 5.

265. Quæres, vtrum vnum numero accidens poſſit eſſe in pluribus ſubiectis? Reſpondet Scot. 4. *d.* 1. *q.* 2. §. *De ſecundo principali. C. & H.* & *d.* 4. *q.* 2. §. *Reſpondeo. ſub B. & E.* nullam implicare contradictionem, veluti vnum corpus non repugnat eſſe ſimul in multis locis, vt fusè oſtendi *lib.* 6. *Phyſ. q.* 2. *art.* 4.

LIBER TERTIVS.

De Angelis.

1. CVm ſubſtantia rectè, & adæquatè diſtribuatur in corpoream, & in incorpoream, vt cernitur in arbore Porphyrij deſcripta à me *in Epitome, lib.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 4. Et de corporea abundè *in Phyſica* egerim: nunc pauca quædam de ſubſtantia incorporea ſubiiciam, quæ ad Philoſophum pertinent, reliqua verò plura examinanda relinquam Theologis.

QVÆSTIO VNICA.

De natura Angelorum.

ARTICVLVS I.

An ſit, & quid ſit Angelus.

2. QVos Doctores Scholaſtici *in* 2. *diſt.* 2. 3. *& inde*, appellant Angelos, Philoſophi vocant intelligentias, ſubſtantias abſtractas, & ſeparatas, vt videre licet apud Ariſt. 12. *Met.* Scot. Antonium Andr. Alenſ. & alios *ibid.* Angelus autem græcè, latinè verò nuncius dicitur, notante D. Aug. 2. *Trin.* 13. propterea idem Sanctus *in expoſitione Pſal.* 103. addit. *Angelus officij nomen eſt; non naturæ. Quæris nomen eius naturæ? ſpiritus eſt. Quæris officium? Angelus eſt.* Idem ſcribit D. Greg. *in Moral.* alleg. à Berchorio *parte prima, ſui Repert. Verbo Angelus.* Et indicatur Hebr. 1. *Omnes ſunt adminiſtratores ſpiritus, in miniſterium miſſi.*

3. Aſſertio prima, dantur Angeli. Præſupponitur à Doct. *in vtroque opere* 2. *d.* 2. & 12. *Met. in com. ad finem.* Probatur primò ex ſacra pagina, Pſal. 90. *Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis.* Daniel. 3. *Benedicite Angeli Domini Domino.* Et Matt. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei.* 2. ex Conc. Lateran. in confeſſione fidei, vbi ſancitur Deum in initio Mundi condidiſſe vtramque naturam, mundanam, & ſpiritualem, angelicam & humanam. 3. ex PP. Diony. *lib. de diuinis nominibus, cap.* 6.

Aug.

Ang. *ſerm.19. de tempore*, Damaſc. 2. *fidei*, *cap.*1. Bern. *in com. Pſal.*90. & Hilario *in* 18. *Mat.* qui eſſe Angelos apertè monſtrant, & prædicant. Subſcribunt Doctores Theologi, cum Magiſtro 2. *d* a Fauent Philoſophi, Ariſt. 8. *phyſ.* & 12. *Met.* Auer. *ibid.* Auic 9. *Met. cap.*4. Plato, & reliqui Academici. Nec deſunt rationes, & congruentiæ id ſuadentes, & confirmantes. Siquidem, ſubſtantia generatim ſumpta ſcinditur in materialem, ſub qua continentur ſubſtantiæ corporeæ, & phyſicæ: & in immaterialem, in qua comprehenduntur ſubſtantiæ materiæ expertes, cuiuſmodi ſunt Angeli, vt præmonui ſtatim *in principio huiuſce libri.* Deinde, Mundus eſt perfectus, cum ſit opus Dei, cuius omnia opera ſunt perfecta: ſi autem careret Angelis, non eſſet perfectus, quia ei deeſſet præſtantiſſima, & nobiliſſima omnium creatura. Accedit, Monarcha habet miniſtros, & ſeruos ſibi aſſiſtentes, & famulantes in omnibus, & per omnia, quæ in ſua monarchia obeunda, & præſtanda ſunt: Deus autem eſt vniuerſi ſupremus monarcha, cum ſit rex regum, & Dominus dominantium, ergo habet miniſtros, & famulos ſibi miniſtrantes, & ſeruientes, cuiuſmodi ſunt Angeli, iuxta illud Danielis 7. *Millia millium aſſiſtebant ei, & decies centena millia miniſtrabant ei.* Inſuper, Magi ope Dæmonum mira præſtant: Dæmones autem ſunt Angeli, tametſi mali: igitur Angeli inficiandi non ſunt. Vnde, D. Auguſt. *in Pſal.*113. ſubſcribit: *Eſſe Angelos, nouimus ex fide, & multis apparuiſſe, ſcriptum legimus, & tenemus, nec inde dubitare, fas nobis eſt.* Diuiduntur autem in tres hierarchias, & nouem ordines à me recenſiti *in Epit. l.*1. *quæſt* 4. *art.*5. Itémque in bonos, & malos, quorum certus numerus nobis non innoteſcit, eorumque natura, & paſſiones vix nobis pateſcunt, niſi penes rationes communes, & prædicata generalia, & tranſcendentalia.

4. Aſſert. 2. Angelus eſt *Subſtantia creata, ſpiritualis, & completa.* Deducitur ex Doct. cit. & *Quol.*7. & traditur expreſsè à Gabrio *eo in loco.* Explicantur ſingulæ eius particulæ. Dicitur *Subſtantia*, vt diſtinguatur ab accidente. Additur *creata*, propter Deum, qui eſt ſubſtantia increata. Subditur *ſpiritualis*, vt differat à ſubſtantia corporea, & materiali. Apponitur *completa*, ad differentiam animæ rationalis, quæ eſt incompleta, & forma corporis. Sic explicata aſſertio facilis eſt probatu, quandoquidem, illa definitio diſtinctè explicat naturam Angeli, conſtatque ex genere, & differentia, nihilque ſuperflui, & diminuti continet, ergo eſt recipienda, & amplectenda, cui ſuffragatur Gabriel 2. *d.*3 *q.*1.

5. Oppones primò, S. Dionyſ. nuper alleg. definiens Angelum inquit. *Angelus eſt imago Dei, manifeſtatio occulti luminis, ſpeculum purum, ſplendidum, & immaculatum, & incontaminatum, recipiens totam, ſi fas eſt dicere, ſpecioſitatem benè formata deiformitatis.* Et Damaſc. *vbi ſuprà* ſubiicit. *Angelus eſt quædam ſubſtantia ſpiritualis, rationalis, & intellectualis, ſemper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo miniſtrans, gratia, non natura immortalitatem obtinens:* ergo vtraque, vel alterutra hæc definitio Angeli eſt docenda, teſtimonio horum Sanctorum roborata, non autem illa præaſſignata, vtpotè nullius Sancti, & Doctoris probati authoritate fulta. Reſpondeo D. Dionyſ. potiùs attuliſſe deſcriptionem Angeli ſimilitudinariam, & metaphoricam, quàm eſſentialem, & quidditatiuam, vt patet ex eius particulis optimè expoſitis ab Alenſ. 2. *part. quæſt.*20 *art.*2. & à D. Bon. 2. *d* 9. *expoſitione lit. num.*3. Præſertim quia non eſt adæquata, cum ſoli bono Angelo, non autem malo, & reprobo adaptetur. Angelus namque nequam non ſpeculum immaculatum, & incontaminatum, quod explicitè locatur in allata deſcriptione, in qua bonum Angelum tantùm deſcribere nititur Sanctus Pater: Definitio pariter Damaſc. eſt deſcriptiua, & non quidditatiua, quia datur per potentiam, & paſſionem Angeli, & facit Angelum natura fortaſsè mortalem, quem eſſe ſuaptè natura immortalem, infra monſtrabitur, & explicabitur in bono ſenſu.

6. Oppones ſecundò, recta, & genuina definitio conflatur ex genere, & differentia, inficiante nemine: in præallata autem Angeli definitione à nobis recepta, plura genera, differentiæque collocantur, vt patet ſingulas eius particulas percurrenti, ergo præfata Angeli definitio non eſt proba, & legitima. Concedo mai. ad min. dico, quando natura alicuius planè, & plene nobis non innoteſcit, vt in præſenti, ad eam definiendam, & declarandam, quantum poſſumus, adhibemus genera, & differentias nonnullas, vt præſtitimus in præpoſita, & explicita Angeli definitione. Idque patet apud Ariſt. 1. *perih cap.* 2. *in definitione nominis*, & *ibid. cap.*3. *in definitione verbi.*

ARTICVLVS II.

An Angeli ſint incorporei.

7. PHiloſophi, & Theologi, tam antiqui, quàm moderni in hoc art. non ſunt concordes. Siquidem nonnulli, vt Plato, eiuſque aſſeclæ, quibus videtur adhærere D. Auguſt. *l de mirabilib. ſacræ ſcripturæ*, & 8. *Ciuit. cap.* 15. & 15. *eiuſdem operis, cap.* 23. Et non improbabile cenſet Cauel. *in com. quæſt.*15. *de anima*, exiſtimant Angelos eſſe corporeos. Et explicat Apuleius, teſte Viues *in com* 8. *Ciuit. cap.* 15. eorum corpora eſſe media inter terrea, & aërea, multóque minus concreta, quam nubes ex purtiſſimo aere coalita, ſiue vt alij inquiunt, eorumdem corpora eſſe valdè ſubtilia, & tenuia. Communis autem ſententia eſt cæterorum, Scot. *Quol.*9. & 4. *d.*1. *quæſt.*1. Maior. 2. *d.*8. *q vn.* Fabr. *diſp* 9. Mol. 1. *p. quæſt* 50. *art* 1. & Suarez *diſp.*35. *Met. ſect.*3. *n.*10. affirmantium Angelos eſſe incorporeos. Quibus præiuerunt Dionyſ. *l de diuinis nominibus, cap.*4. Niſſenus *l. de oratione*, Chryſoſt. *hom.*22. *in Geneſim*, Gregor. 4. *Dialog. cap.*29. Bon. 2. *d.*8. *quæſt* 1. & alij complures à Recentioribus alleg.

8. Not. quoſdam Sanctos Doctores, & Patres tenuiſſe partem negatiuam huius difficultatis, hoc eſt Angelos non eſſe incorporeos, & exiſtimaſſe eſſe corporeos, inter quos citantur Tertul. *l. de carne Chriſti*, Lactan. 2. *inſt. cap.*15. Euſeb. 5. *de præparatione Euangelica*, *c p.*4. & Orig. 1. *periarchon. cap.*6. aliique non pauci, quibus conſentit Aug. tum *locis præmemoratis*, tum etiam 3. *Trin cap.*1 & *in Pſal.*85 & 145. Hoc autem mirum non eſt, quia tunc maximè vigebat ſecta Platonica ita docens, cui præfati Patres, & maximè Auguſt. fauebant, nec vlla ſanctio, & definitio ſanctæ Eccleſiæ extabat, qua contrarium affirmare, eos cogebat, nec vlla ratio euidens, & demonſtratiua adhuc videtur allata, & inuenta, quæ oppoſitum oſtendat, tametſi nonnulli erroris, temeritatiſque notis inurant aduerſam opinionem tuentes. Vnde, de propoſita quæſtione placet afferre Aug. qui *tomo* 4. *l. octo qq. quæſt.*3. inquit ſe velle audire Doctores Et ſubiicit, ſe eſſe promptum aliter ſentire, & corrigere, quod dixerat. Nec enim debemus eſſe indociles Doctores, & certè melius homo corrigitur prauus, quam frangitur durus: cum iis, quæ ſcripſimus, ita noſtra, vel aliorum exerceatur, vel erudiatur infirmitas, vt tamen in eis nulla velut canonica cõſtituatur authoritas. Deinde ſubnectit ibi, & in fine eius libri, *plus amo diſcere quàm docere.* Quare Aug. veſtigiis inhærens,

nolo aliorum placitum cenſurare, ſed commune amplexari, ſacris litteris, & Concil. conſentaneum.

9. Aſſertio, Angeli ſunt incorporei. Traditur à Doct. *vbi ſuprà* & 2. *diſt*. 2. *q*. 8. §. *In iſta q. antè A*. & *diſt*. 3. *q*. 7. §. *Qui dicunt. ſub F*. Probatur primò, ex ſacra pagina, Pſal. 103. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus*. Spiritus autem eſt corporis expers, iuxta illud Lucæ 24. *Spiritus carnem, & oſſa non habet*. Ergo Angeli ſunt incorporei. Idem deducitur *ex* 12. *Tobia*. vbi ait Angelus Raphael, *Alio cibo inuiſibili, & potu, qui ab hominibus videri non poteſt, vtor*. Cùm enim Angelus corpore careat, vt poſtillat Lyran propterea non nutritur cibo, & potu viſibili, ſicut aluntur corpora viuentia. Vnde præmiſit, *cum eſſem vobiſcum per voluntatem Dei, videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere*, ac ſi diceret, verè non manducabam, nec bibebam, quia vera manducatio, & potatio eſt conuerſio in ſubſtantiam aliti, quæ non poteſt effici ab Angelo, ſed ſola transiectio, & localis mutatio cibi, & potus, ab Angelo in corpore aſſumpto. Hinc Chriſtus Dominus *paſſu Luca prememorate*, poſt ſuam reſurrectionem oſtendit ſe eſſe verum hominem, ſicut prius erat per veram manducationem, cùm ait ſuis diſcipulis, *Habetis aliquid ad manducandum?* Secundò, ex Conc. Lateran. *cap. Firmiter de ſumma Trin. & fide Catholica*, his verbis. *Vnum eſt vniuerſorum principium, creator omnium inuiſibilium, & viſibilium, ſpiritualium, & corporalium, qui ſua omnipotente virtute ſimul ab initio temporis, vtramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem, & corporalem, angelicam videlicet, & mundanam, ac deindè humanam, quaſi communem ex ſpiritu, & corpore conſtitutam*. Ex his apertè conſtat, Angelum eſſe incorporeum, quia contradiſtinguitur à corporeo. Creatura quippè diuiditur in incorpoream, qualis eſt Angelus, & in corpoream, cuiuſmodi eſt cælum, & quidquid ſub ipſo continetur præter hominem, qui ex ſpiritu, ſeu anima, & corpore componitur. Cum ergo omnis creatura ſit corporea, vel incorporea, aut coalita ex ſpiritu, & corpore; & Angelus ſit creatura, non quidem corporea, nec compoſita ex corpore, & ſpiritu, ſed incorporea, ſpiritualis, & immaterialis, indubiè concluditur præfatum Conc. præpoſitæ aſſertioni protrocinari, & à cunctis Orthodoxis eſſe tenendam, & amplectendam. Tertiò, ex Ariſt. 12. *Met c*. 5. *T*. 49. & inde affirmante, intelligentias, quæ ſunt Angeli, eſſe ſubſtantias à materia ſeiunctas, & ſeparatas; quæ autem à materia abſtrahunt, & ſegregantur, ſunt ſpiritualia, & incorporea, & 8. *Phyſ. T* 78. Intelligentiæ carent magnitudine, quia mouent per tempus infinitum: igitur in Peripato, Angeli ſunt incorporei, & ſpirituales. Quartò, corporea nequeunt ſimul exiſtere in eodem loco, vt patet ex dictis, *lib* 6. *Phyſ. quaſt*. 2. *art*. 2. Plures autem Angeli poſſunt ſimul eumdem locum occupare, vt *Luca* 8. narratur, legionem dæmonum manſiſſe in vno obſeſſo, & energumeno. Legio autem ſex mille ſexcentos ſexagintaſex complectitur, ſecundum Vegetium. Igitur Angeli, in quorum numero ſunt Dæmones, ſunt incorporei. Quintò, quod continetur ſub vna ſpecie, non comprehenditur ſub alia, quandoquidem diuerſæ ſpecies, per diuerſas differentias conſtituuntur, Angeli autem collocantur ſub ſpecie ſubſtantiæ incorporeæ, vt liquet in arbore Porphyrij à me fusè expoſita, & delineata *in Epitome*, *lib*. 1. *quaſt*. 4. *art*. 5. Et clarè oſtendit Conc. Lat. cuius verba ſuperiùs adduxi, & manifeſtat eorum definitio allata, & declarata *in præcedente art aſſ*. 2.

10. Oppones primò, interdum Angeli apparuerunt veſtibus corporeis induti, vt *Tobiæ* 12. *Luc*. 16. & *Apoc*. 22. Ergo Angeli ſunt corporei, amictus quippè indicat eum, qui ſic amicitur. Reſpondeo, apparitiones Angelorum præſtitas fuiſſe in corporibus ab eis aſſumptis, eiſque aſſiſtentibus: non autem ab eiſdem Angelis informatis, cum nequeant eſſe actus corporum, & formæ informantes, vt egregiè monſtrat Scot. *Quol*. 9. Itaque Angeli poſſunt aſſumere corpora, & in eis apparere, ac etiam valent effingere, & componere corpora, quia benè norunt applicare actiua paſſiuis: atque in eis mira opera patrare. Vnde refert Scot. 2. *Rep. diſt*. 8. *quaſt. vn*. de quodam Rege, qui à Dæmone ferebatur per annum, & credebatur à populo ipſum viuere.

11. Inſtabis, Angeli deambulant, loquuntur, & alia opera exercent, quæ nonniſi à corporeis effici valent, ergo Angeli à corpore non ſunt immunes. Dico huiuſmodi actiones fieri ab Angelis, non quia corpora informent, ſed quia talia corpora mouent, veluti auriga mouet currum, & nauta nauim. Sicque ipſi Angeli mouendo linguam corporum aſſumptorum videntur loqui, & mouendo pedes, deambulare.

12. Vrgebis, Dæmones, qui ſunt Angeli, licèt reprobi delectantur odoribus, & nidoribus ſacrificiorum, atque rebus venereis: hæc autem, & conſimilia præſtari nequeunt, niſi à corporeis, ergo Angeli ſunt corporei. Dico ma. eſſe veram obiectiuè, & non formaliter: veluti ignis cruciat eos obiectiuè, & detentiuè, vt tradit Doct. 4. *diſt*. 44 *quaſt*. 2.

13. Oppones ſecundò, Eccleſia efformat Angelos, inſtar puerorum, & adoleſcentium, ergo habent propria corpora, alioqui nos deciperet, repræſentando nobis rem aliter, quam ſit. Reſpond id effici ab Eccleſia, pro captu noſtro, quia res ſpirituales non capimus, niſi ad modum rerum corporearum, & materialium, cum noſtra cognitio ſit alligata ſenſibus corporeis. Ideò figuratur Deus Pater ſub forma ſenis, Deus Filius ſub forma iuuenis, & Spiritus Sanctus inſtar columbæ. Nulla autem eſt deceptio, quia ſecundum rei veritatem, docemur Angelos eſſe ſpirituales, & incorporeos.

14. Inſtabis, in Conc. Nicæno, *actione* 5. lectus fuit liber Ioannis Theſſalonicenſis Epiſcopi aſſerentis Angelos eſſe depingendos, quia ſunt corporei, cui aſſenſum præbuit ſacra Synodus, ergo ſecundum veritatem, & fidem orthodoxam Angeli ſunt corporei. Dico quidem in præfato Conc. ſancitum eſſe, Angelos eſſe pingẽdos, quod erat eius intentum: non autem definitum eſſe illos eſſe corporeos, quia illa ratio prolata fuit à prænominato Epiſcopo, cuius erat ille liber, qui ne cum eſſet Platonicus, opinabatur Angelos eſſe corporeos, cuius ſententia non fuit reiecta ab illo Conc. quia de hoc profeſſo non agebatur. Addo, tunc temporis multos Patres, & inſignes Doctores ita affirmaſſe, Angelos ſcilicet corpori eſſe immixtos, quos ſacra Synodus noluit reprobare, vt inſinuant Mirandi, & Iouerius *in ſummis Conciliorum*, quidquid dicat Mol. prælleg.

15. Oppones tertiò, *Geneſeos* 6. vbi Vulgata habet. *Videntes Filij Dei filias hominum quod eſſent pulchra, acceperunt ſibi vxores* Septuaginta interpretes transferunt. *Videntes Angeli Dei filias hominum*. Et paucis interiectis, in Vulgata legitur. *Poſtquam ingreſſi ſunt filij Dei, ad filias hominum, illæque genuerunt*. In verſione autem Septuaginta Interpretum extat. *Poſtquam ingreſſi ſunt Angeli Dei, ad filias hominum*. Ergo, cum Angeli connubia contraxerint cum dictis fœminis, & ex eis filios genuerint, planè infertur, Angelos eſſe corporeos. Occurrendum eſt ibi per Filios Dei non intelligi Angelos, ſed Filios Seth, qui cum eſſent iuſti, vocabantur Angeli Dei, familiare quippè eſt ſcripturæ, homines ſanctos, & iuſtos vocare Angelos, vt *Malach*. 3. & aliis locis. Sic exponit Lyran. poſt Chryſoſt. *hom*. 22. *in* 6. *Gen*. & Aug. 15. *Ciuit. c*. 23. & *lib*. 1. *qq. ſupra Gen. quaſt*. 3.

16. Inſtabis, *Ioan*. 8. Chriſtus ait Phariſæis, *Vos ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere*: ergo ſi Diabolus, qui eſt Angelus, genuit filios, vt teſtatur Chriſtus Dominus; idipſum de cæteris Angelis non eſt inficiandum. Dico, malos appellari filios Diaboli, non creatione, nec generatione,

ſed

ſed imitatione, ità exponit Lyran. ibi, & ante Auguſt. *ſerm.* 51. *de tempore.* Et *ſerm.* 86. Atque *tract. in Epiſtol. Ioan.* ſubiicit, *Neminem creauit Diabolus, nec genuit, ſed imitatores eius, tanquam ex illo naſcuntur.* Quod ſi fiat alicuius generatio, per incubum, & ſubcubum, natus per eam, non eſt filius Diaboli, ſed eius hominis, à quo ſemen decifum eſt.

17. Oppones quartò, D. Aug. 1. *Retract cap.* 11. palinodiam cecinit, his verbis: *Angelorum ſanctorum nomine, omnem ſanctam creaturam ſpiritualem, in Dei ſecreto, atque occulto miniſterio conſtitutam nunc appellauerim.* Ergo pro oppoſita ſententia non eſt amplius allegandus. Dici poteſt, in præallatis verbis, non eſſe vllum verbum expreſſum retractationis eius, quod antea tradiderat. Maximè, quia non deſunt, qui per creaturam ſpiritualem intelligant ſubſtantiam inuiſibilem, tenuem ac ſubtilem, vt videre eſt apud Bern. *ſerm.* 5. *in Cantica.* Eugubinum *in Pſal.* 103. & alios multos. Vndè Ludouicus Viues *in* 15. *Ciuit. cap.* 23. ſubiungit, indubitatum eſſe, in ſententia Aug. Angelos eſſe corporeos: tametſi fortaſſè nonnumquam hæſitauerit, & non ita mordicùs ei adhæſerit, vt alij præſtiterunt.

ARTICVLVS III.

An Angeli ſint compoſiti.

18. Scholaſtici ſunt tripartiti: quidam enim, vt Dur. 2. *diſt.* 3. *q.* 1. *num.* 15. Angelos faciunt ab omni compoſitione immunes. Alij verò putant Angelos componi ex materia & forma, quorum aliqui, vt Auicembron *lib. fontis vitæ*, exiſtimant eam materiam eſſe eiuſdem rationis, & ſpeciei, cum materia ſublunarium, & nonnulli, vt S. Bon. 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 1. *parte prima.* Ric. *ibid. art.* 2. *quæſt.* 1. Aur. *art.* 3. & Alenſ. 2. *p. quæſt.* 29. *m* 2. arbitrantur eſſe diuerſæ rationis, & ſpeciei. Cæteri autem, vt Scot. *Quol.* 9. *art* 2. Lych. Tatar. Gadius *eo in loco*, Faber. 2. *diſp.* 10. D. Th. 1. *p. quæſt.* 50. *art.* 2. Molin. *ibid.* & Suarez *diſp.* 35. *Met. ſect.* 3. *num.* 33. docent communiter Angelos componi ex genere, & differentia.

19. Not. duplicem eſſe compoſitionem, vnam ex re, & re, id eſt, ex materia, & forma, quæ vulgò dicitur compoſitio phyſica: alteram verò, ex realitate, & realitate, hoc eſt ex genere, & differentia, quæ nuncupatur compoſitio metaphyſica, vt videre licet apud Scot. 2. *diſt.* 3. *q.* 6. *K.* §. *Ad quæſtionem ergo.*

20. Aſſertio, Angeli ſunt compoſiti, non quidem compoſitione phyſica, ſed metaphyſica. Aſſertio eſt trimembris, quæ deducitur ex Scot. *vbi ſuprà*, & 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 2. §. *Alia eſt opinio.* & *ibid. in Report. q* 5. §. *contra illam viam.* Prima pars aduerſatur Dur præcit. tollenti compoſitionem metaphyſicam ab Angelis, & accidentibus omnibus, & probatur: prædicamenta ſunt ſeries generum, ſpecierum, & indiuiduorum, vt patet in Log. Angeli autem ſunt in prædicamento ſubſtantiæ, ſub qua ponuntur, tanquam ſpecies eius: ſpecies autem coaleſcit ex genere, & differentia, vt ibi quoque monſtratur, ergo Angeli ſunt compoſiti. Deinde, ideo Dur. aufert. ab Angelis compoſitionem, quia ſunt ſimplices, veluti accidentia: accidentia autem licet ſint ſimplicia, nihilominus ſunt compoſita compoſitione metaphyſica, quæ fit ex genere, & differentia, ſiquidem ſunt nouem prædicamenta accidentium, in quibus aſſignantur diuerſa genera, ſpecies, & induidua, ergo, licet Angeli ſint ſimplices, non ob id à compoſitione qualibet ſunt eximendi.

21. Secunda pars manet probata *in antecedente art.* vbi oſtendi Angelos eſſe incorporeos, & immateriales: omne autem corporeum conſtat ex materia & forma: omne verò incorporeum, à materia, & forma liberum eſt. Igitur, cum Angeli ſint incorporei, & ſpirituales, ſunt expertes compoſitionis phyſicæ, quæ conflatur ex materia, & forma.

22. Tertia pars ſuadetur primò, quod reſidet ſub ſpecie ſubſtantiæ categoricæ eſt compoſitum compoſitione metaphyſica, quia prædicamentum ſubſtantia eſt ſeries generum, & ſpecierum ſubſtantialium: Angeli autem collocantur in prædicamento ſubſtantiæ, vt oſtendi *in Log. lib.* 3. *quæſt* 4. *art.* 4. Ergo componuntur compoſitione metaphyſica, quæ conſtat ex genere, & differentia. Secundò, quod eſt creatum, finitum, & non tranſcendens, conſtituitur ex genere, & differentia. In hoc enim Deus diſtinguitur à rebus creatis, quia, cum Deus ſit ens actualiſſimum, non conſtituitur ex potentia, & actu, ſiue phyſico, ſiue metaphyſico: Angeli autem ſunt entia creata, finita, & non tranſcendentia, vt patet, ergo componuntur compoſitione metaphyſica, quæ coaleſcit ex genere, & differentia.

23. Oppones primò, contra 1. partem, ſimplex & compoſitum inter ſe opponuntur, vt liquet ex terminis: Angeli autem ſunt ſimplices, & actus puri, vt indicat eorum deſcriptio allata *in primo art. huius quæſtionis*, ergo nullius ſunt compotes compoſitionis. Concedo ma. Diſtinguo min. Angeli ſunt ſimplices, ſimplicitate oppoſita compoſitioni phyſicæ, concedo: ſimplicitate oppoſita compoſitioni metaphyſicæ, nego. Sic enim ſolus Deus eſt ſimplex, ab omni compoſitione, ſiue phyſica, ſiue metaphyſica alienus: & omnis creatura perhibetur compoſita, compoſitione phyſica, vt compoſitum naturale, aut compoſitione metaphyſica, vt Angelus.

24. Oppones ſecundò, contra 2. partem, cui competit definitio materiæ phyſicæ habet materiam phyſicam, quia definitio declarat naturam definiti: Angelo autem conuenit definitio materiæ phyſicæ, quæ eſt ſubiectum receptiuum accidentium. Siquidem Angelus recipit accidens materiale, quia eſt capax motus, loci, & conſimilium accidentium: necnon accidens ſpirituale, quia eſt compos amoris, odij, gratiæ, & huiuſmodi, ergo Angelus habet materiam phyſicam, proindéque componitur compoſitione phyſica, quæ conſtat ex materia, & forma. Concedo maiorem, nego minorem, quia immediatum, & proximum ſubiectum accidentium materialium, non eſt materia, ſed compoſitum ſubſtantiale, vt probaui *lib.* 5. *Phyſ. quæſt.* 1. *art* 4. Quamuis autem Angelus ſit capax prædictorum accidentium, non ob id coaleſcit ex materia, & forma phyſica, quia licet paſſio materiæ ſit receptibilitas, non tamen accidentalium formarum, ſed ſubſtantialium: & ſi fortè ei attribuatur, hoc fit ſimilitudinariè, & impropriè dumtaxat. Idque ſolùm probant authoritates, & rationes, quas adducunt Authores 2. ſententiæ, vt ſatis patet eas attentè conſideranti, & legenti, apud Seraphicum Doctorem, Ric. & Aur. nuper alleg. reclamante Mol. *vbi ſuprà.*

25. Oppones tertiò, contra 3. partem, corruptibile, & incorruptibile differunt pluſquam genere, 10. *Met. ſumma* 2. *c.* 9. *T.* 25. ſubſtantiæ autem ſublunares, & corruptibiles locantur in genere ſubſtantiæ: ergo Angeli, qui ſunt ſubſtantiæ incorruptibiles non reſident in eodem genere, & prædicamento ſubſtantiæ: atqueadeò non conſtant ex genere, & differentia, cuiuſmodi ſunt, quæ conflantur compoſitione metaphyſica. Reſpondo exponendo proloquium Philoſophi, cum Scot. ibi in com puta de genere phyſico, non autem de genere metaphyſico, de quo nunc diſceptamus, in quo ne conuenire, tam ſubſtantias materiales, quam ſpirituales, docui in Log. *paſſu præmemorato.*

Articvlvs IV.

An Angeli ſint immortales, & incorruptibiles.

26. NOnnulli, inter quos refertur Cardanus *lib. de ſubtil.* negant Angelos eſſe immortales, & corruptibiles. Communis autem opinio eſt Philoſophorum 8. *Phyſ.* & 12. *Met.* & Theologorum 2. *d.* 5. & 1. *part. quæſt.* 50. *art.* 5. affirmantium Angelus ab omni corruptione, & mortalitate eſſe immunes.

27. Not. & recole ex dictis *lib.* 5. *de anima*, *q.* 1. *a* 3. immortalitatem tripliciter vſurpari, vno modo pro omnimoda immutabilitate, & perfecta neceſſitate, quo pacto ſolus Deus eſt immortalis, affirmante Seraph. tum 1. *diſt.* 8. *num.* 10. tum etiam 2. *diſtinct.* 19. *num* 2. Altero modo, pro eo, quod caret principio intrinſeco corruptionis, & mortalitatis, cuiuſmodi eſt materia 7. *Metaphyſ. T.* 13. & 5. *Phyſ. T.* 81. quæ ſemper machinatur maleficium, ob priuationem ſibi anneaam, & appetitum, quem habet, ad ſuſcipiendas alias formas, quas non habet. Tertiò, pro eo, quod per aliquod donum, & accidens in ipſo inhærens redditur incorruptibile, & fit immortale, ſic erat Adam, in ſtatu naturæ inſtitutæ, per iuſtitiam originalem à Deo ipſi elargitam, quam per peccatum non perdidiſſet, ſemper incorruptibilis, & immortalis permanſiſſet.

28. Aſſertio, Angeli ſuaptè natura ſunt immortales, & incorruptibiles. Deducitur ex Scot. *vbi ſuprà*, & *Quol.* 9. *art.* 2. Bonet. 6. *Metaphyſ. cap.* 5. Dur. 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 1. & aliis *ibid.* Probatur primò, ex Ariſt. 2. *Cœli*, *T.* 36. & 12. *Metaphyſ. T.* 44. apertè ſcribente intelligentias eſſe inalterabiles, perpetuas, & immortales. Idque prius inſinuauerat 4. *Top. cap.* 2. inquiens, quædam animalia eſſe mortalia, quædam verò immortalia, in quorum ſyllabo plerique veteres Philoſophi ſtatuebant Angelos. Subſcribit Auguſt. 13. *Ciuit. cap.* 16. ex ſententia Platonis, cuius verba ibi adducit. Et 22. *eiuſdem operis*, *cap.* 26. Fauet Dionyſ. lib. de diuinis nominibus cap. 4. *Intellectuales ſubſtantiæ vitam habent ſempiternam, & quæ imminui non poteſt, ab omni interitu, morte, materia, ortuque ſoluta, ac libera.*

Secundò, animæ rationales ſunt immortales, & incorruptibiles, vt de fide ſancitum eſt in Conc. Lateraneoſ. *ſeſſ.* 8. ſub Leone X. Ergo, & Angeli, qui ſunt illis præſtantiores, & excellentiores, vt patet, 2. *Petri* 2. *Hebr.* 2. & *Pſal.* 8. Tertiò, quod eſt expers principij intrinſeci corruptibilitatis, & mortalitatis, eſt incorruptibile, & immortale, quandoquidem ablato principio, & cauſa, aufertur principiatum, & effectus: Angeli autem ſunt expertes principij intrinſeci corruptibilitatis, & mortalitatis, quod eſt materia, cum priuatione ſibi coniuncta, vt ſuprà præmonui; ſunt namque ſubſtantiæ à materia ſeiunctæ, & ſeparatæ, igitur ſunt incorruptibiles, & immortales. Deinde, corruptibile, & mortale à contrario impetitur, vincitur, & perit: Angelis autem nihil aduerſatur, nec ab intrinſeco, cum ſint ſimplices, nec ab extrinſeco, cum in rerum natura non ſit poteſtas, quæ comparetur eis. Præterea, quod creatur, non eſt corruptibile, ſed annihilabile, vt patet de materia, quæ cum creata fuerit, eſt incorruptibilis, & ſolùm à Deo annihilabilis. Inſuper, bonis habitaculum, & præmium eſt incorruptibile, & perpetuum, ideò Eccleſia in officio Martyr. tempore Paſchali cantat, *Lux perpetua lucebit ſanctis tuis Domine, & æternitas temporum.* Malis verò ſupplicium eſt æternum, iuxta illud Matt. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius.* Cenſendi ergo ſunt Angeli ab omni corruptione, & interitu alieni.

29. Oppones primò, incorruptibilitas, & immortalitas ſoli Deo tribuitur, vt monſtrat D. Paulus 1. Timoth. 2. *Qui ſolus habet immortalitatem.* Ergo Angelis non eſt affigenda incorruptibilitas, & immortalitas. Reſpondeo illud teſtimonium Apoſtolâ exponendum eſſe de immortalitate, & incorruptibilitate primo modo ſumpta, quæ ſoli Deo competit. Non autem de incorruptibilitate, & immortalitate ſecundo modo capta, quam Angelis, & animabus rationalibus conuenire, in præmiſſo notabili animaduerti.

30. Oppones ſecundò, in VI. Synodo generali, *actione* 11. lecta, & recepta eſt epiſtola Sophronij arbitrantis Angelos non naturâ, ſed gratiâ eſſe incorruptibiles, & immortales. Idipſum aſtruit Damaſc. 2. *fidei*, *cap.* 3. his verbis. *Angelus eſt ſubſtantia, per gratiam, non per naturam, immortalitatem conſequuta.* Et Confirmat Bernard. 5. *de conſideratione ad Eugenium*, *cap.* 4. Igitur non videtur fidei orthodoxæ, nec doctrinæ SS. Patrum conſentaneum exiſtimare Angelos ſuaptè natura eſſe incorruptibiles, & immortales. Reſpondeo Concilium illud, & Patres reſpexiſſe immortalitatem primo modo, qua ſolus Deus eſt immortalis: non autem ſecundo modo, qua Angeli, & quæ carent materia ſunt immortalia, & incorruptibilia. Omnis quippè creatura, ſiue ſpiritualis, ſiue materialis dependet à Deo in eſſe, & conſeruari, indigetque continuo Dei influxu, qui dicitur gratia Dei, ſeu potius gratuita Dei voluntate, & influxu. Vt enim Deus gratuito ſuo beneplacito ex nihilo eam condidit, ſic gratuito ſuo influxu eamet conſeruat perpetuò. Quò reſpiciens Plato in Timæo introducit Deum alloquentem Angelos, ſic. *O Dij Deorum, quorum ego opifex, idemque Pater; vos ſiquidem opera mea eſtis natura diſſolubili, me autem volente, indiſſolubili.*

31. Oppones 3. quod coaleſcit ex non eſſe, & eſſe, eſt corruptibile, & mortale, propterea quod fertur ad non eſſe: Angeli autem conflantur ex non eſſe, & eſſe, quia ſunt finiti, & limitati in entitate, & perfectione, ergo naturaliter Angeli ſunt corruptibiles, & mortales. Reſpondeo maiorem eſſe inſufficientem. Requiritur namque, vt tale coalitum ex non eſſe, & eſſe, habeat cauſam mortis, & corruptionis intrinſecam, vel extrinſecam, à qua ſunt Angeli immunes, propterea ſunt immortales, & incorruptibiles. Plura fusè, & copiosè *tract. de Angelis*, quem totum, & integrum ſexdecim diſputationibus abſolui, & compleui.

LIBER QVARTVS.

De Deo.

1\. NOMEN Deus latinè, θεὸς græcè perhibetur, & hebraicè, *Ille qui eſt*, Exod.3. Ratio autem cur Deus nominetur, *Ille qui eſt*, redditur, quia Deus eſt ens per eſſentiam, creaturæ verò ſunt entia per participationem. Vna autem voce dicitur *Adonai*, iuxtà illud Exodi 6. *Nomen meum Adonai non indicaui eis.* Quod à Græcis nuncupatur. *Tetragrammaton*, vt notat Aug. 2. *qq. ſuper Exod. quæſt.* 120. Quodque dicitur nomen ineffabile, ob cuius venerationem, & ſanctitatem à ſummo Sacerdote proferebatur duntaxat. De quo vberè diſſerui *Tract. de Deo vno, diſp.* 2. *q.* 13. *& indè.* Præſuppoſitis autem, quæ dixi de prædicatis Dei, *l.*8. *Phyſ. quæſt.*4. quædam pauca, quæ ſuperſunt, quæve ad Metaphyſicam pertinent, ſubiiciam.

QVÆSTIO VNICA.

De natura Dei.

ARTICVLVS I.

An Deus ſit à nobis cognoſcibilis.

2\. DE cognoſcibilitate Dei diſceptant Doctores Scholaſtici, cum Magiſtro 1. *d.* 3. inter quos, Deum ſub noſtram cognitionem cadere, non videtur vllum diſſidium: de modo verò, an cognoſcatur negatiuè, aut poſitiuè, iurgium extat. Etenim, D. Th. 1. *p. q.* 3. *art.* 3. cui præiuit Alenſis *ibid. q.* 2. *art.* 2. tradit, Deum à nobis cognoſci negatiuè. Quibus aduerſantur Scot. 1. *d.* 3. *q.*1. S. Bon. Ricar. Mayr. Aur. & alij communiter, docentes, Deum affirmatiuè à noſtro intellectu attingi.

3\. Aſſ. 1. Deus ſuaptè natura cognoſcitur à nobis. Ita Scot. mox cit. *q.*1. §. *In* 2. *quæſtione.* Probatur primò, ex ſacris litteris, Sapien. 13. *A magnitudine ſpeciei, & creaturæ, cognoſcibiliter poterit creator horum videri.* Pſal. 18. *Non ſunt loquelæ, neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum.* Vbi ſubiicit D. Chryſoſt. hom. 9. ad populum Antioch. *Nulla eſt gens tam abſconditi idiomatis, quæ non audiat, ac percipiat Cælorum, & aliarum rerum voces, quæ Deum naturaliter acclamant.* Damaſc. 1. fidei, c. 1. & 3. *Inſita eſt naturaliter cunctis cognitio, quod Deus ſit.* Et Aug. 3. de libero arb. c. 23. *Quod ſi non appareret minus, quàm opus eſſet, admoneremur, in illa ſumma, & ineffabili vnitate creatoris, eſſe omnia iſta conſtituta: & reuerà, ſi piè, ac diligenter attendas, omnis creaturæ ſpecies, & motus, qui in humani animi conſiderationem cadit, eruditionem noſtram loquitur diuerſis motibus, & affectionibus, quadam varietate linguarum vndique clamans, atque increpans, cognoſcendum eſſe Deum creatorem.* Idem ſcribit *l. de ſpiritu, & littera, cap.* 12. Dionyſ. *de diuinis nominibus, cap.*7. & Tertul. 1. *contrà Marcionem.* Accedit teſtimonium D. Pauli Rom. 1. *Inuiſibilia Dei, per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur ſempiterna eius virtus, & diuinitas.* Vbi Lyran. inquit, *Attributa Dei cognoſcuntur. immò & ipſius eſſentia per creaturas, ſicut cauſa per effectum: ſicque Philoſophi Deum cognouerunt.*

Secundò, Ariſt. 8. *Phyſ.* necnon 12. *Met.* eiuſque interpretes *ibid.* de Deo enunciant, & prædicant multa attributa, dicentes, ipſum eſſe primum motorem, primam cauſam, primum ens, infinitum, & beatum, atque vniuerſorum rectorem, ac principem. Igitur, Deus naturaliter eſt à nobis cognoſcibilis.

Tertiò, deſideramus videre Deum, eoque tanquam obiecto beatifico perfrui, voluntas autem ex alibi dictis non fertur in incognitum: noſtra ergo cognitio Deum attingit, ad quam nos inuitat regius Pſaltes Pſal. 104. *Quærite faciem eius ſemper.* Cùm enim Deus inquiritur, acquiritur. Et ſubnectit Aug. ſuper illud Iob. 37. *Impios Deus non ſaluabit*, cauſam eorum damnationis, *quia noluerunt ſcire Deum.*

4\. Dices, Aug. oppoſitum videtur affirmare *ſerm.* 180. *de tempore*, his verbis. *Vis ſcire naturam Dei, hoc ſcito, quod neſcias, nec in hoc contriſteris, quia neſcias, quia & Angeli neſcierunt, & ſimiliter omnes creaturæ.* Dico teſtimonium Aug. & ſi quæ alia afferantur, interpretandum eſſe de neſcientia totali, & comprehenſiua, ſic enim ſolus Deus ſcit, & comprehendit ſeipſum: non autem de neſcientia apprehenſiua, & abſtractiua. Vnde idem Sanctus *in annot. c.*9. *Iob*, ſubiicit, *hæc eſt mors animæ, vt Deum neſciat.* Ita in ſimili occurrit Doctor Seraph. *loco nuper memorato.*

5\. Aſſ. 2. Deus non negatiuè, ſed poſitiuè cognoſcitur à nobis. Tenet Doct. *vbi ſuprà.* Suadetur primò, negatio non cognoſcitur, niſi per affirmationem, *ex* 2. *perih in fine*, & 4. *Met.*16. Ergo Deus non cognoſcitur negatiuè, niſi cognoſcatur poſitiuè, quandoquidem conceptus negatiuus præſupponit conceptum affirmatiuũ.

Secundò nullas negationes cognoſcimus de Deo, niſi per affirmationes, per quas remouemus aliqua incompoſſibilia, & repugnantia ipſi Deo. Dicimus namque Deum non eſſe compoſitum, quia ipſi tribuimus ſimplicitatem oppoſitam compoſitioni phyſicæ, & metaphyſicæ. Item, remouemus à Deo finitatem, & limitationem, quia ei attribuimus infinitatem, & illimitationem, & ſic de reliquis, igitur Deus præciſe non cognoſcitur per negationes.

Tertiò, Deum ſummè amamus, perhibente Aug. 8. *Trin cap.* 4. *&* 10. *eiuſdem operis, cap.* 1. Ideò, vnuſquiſque in graui periculo conſtitutus Deum inuocat, & ad ipſum recurrit: negationes autem non ſummè amamus, alioqui nihil, cuiuſmodi ſunt negationes diligeremus, ergo Deus præciſè à nobis non cognoſcitur negatiuè. Siquidem, aut negatio concipitur præciſè vt negatio, aut vt dicitur de aliquo poſitiuo. Si primum, ergo non magis concipitur Deus quam nihil, vel chymera. Pura quippè negatio, vt non lapis, ita dicitur de nihilo, vel chymera, ſicut de Deo, vel alio poſitiuo, proindeque non magis intelligeretur Deus, quàm nihil, vel chymera. Si ſecundum, aut ille conceptus, de quo effertur iſta negatio vera, eſt affirmatiuus, aut negatiuus: ſi affirmatiuus, habetur intentum:

ſi negatiuus, ſecurrit argumentum: videlicet, vel negatio concipitur præciſe, vt negatio: vel, vt dicitur de aliquo poſitiuo: ſicque, vel non intelligeretur Deus, magis, quàm nihil: vel ſiſtendum eſt in aliquo conceptu affirmatiuo, priori quocumque negatiuo. Quod eſt propoſitum noſtrum.

6. Opp.1. contrà 1. aſſ. Ariſt. 2. *Met.*1. ſcribit: *Sicut ſe habet oculus veſpertilionis ad lumen ſolis: ita ſe habet intellectus noſter ad manifeſtiſſimam naturam, cuiuſmodi eſt Deus:* Oculus autem nycticoracis nequit videre lumen ſolis, ergo & intellectus noſter non poteſt cognoſcere Deum. Reſpondeo ſimilitudinem Philoſophi in hoc conſiſtere, quod ſicut nycticorax non poteſt intuitiuè, & diſtinctè intueri lucem ſolis: ſic noſter intellectus cognitione diſtincta, & intuitiua non valet cernere Deum, iuxta illud Ioan.1, cap.4. *Deum nemo vidit vnquam, nec videre poteſt.*

7. Opp.1. *ex* 1. *Phyſ. T.*35. infinitum eſt ignotum: Deus autem eſt infinitus: ergo non poteſt à nobis cognoſci. Reſp. ad ma. per diſtinctionem: infinitum in potentia, & in multitudine eſt ignotum, concedo: in actu, & in perfectione, veluti eſt Deus, nego. Sic exponitur Ariſt. præalleg.

8. Opp.3. *ex* 3. *de anima, T* 30. phantaſmata ſe habent ad intellectum, ſicut ſenſibilia ad ſenſum: ſenſus autem nihil valet percipere, niſi ſit ſenſibile: ergo, nec intellectus niſi ſit phantaſiabile: de Deo autem nullum datur phantaſma, ergo nec cognitio. Satisfit, ſi dicatur, comparationem valere de prima motione intellectus, ab obiecto. Phantaſmata namque in intellectu agente habent vicem primi obiecti mouentis: non verò de omni actu ſubſequente primam motionem. Siquidem intellectus poteſt abſtrahere obiectum incluſum in aliquo primo mouente, & conſiderare illud ſic abſtractum, abſque eo, quod conſideret id, à quod abſtrahitur; ſicque percipere poteſt commune ſenſibili, & inſenſibili: atqueadeò immateriale, & ſpirituale, veluti eſt Deus. Senſus autem quia non eſt abſtractiuus, & præciſiuus, idcircò in omni ſuo actu, tam primo, quàm ſecundo, & ſubſequentibus prærequirit, & præexigit aliquod obiectum primum mouens.

9. Opp.4. contrà 1. Aſſert. S. Damaſc. 1. *fidei, c.*15. litteris committit, *Par eſt vnumquodque eorum, quæ de Deo dicuntur, non quid eſt, ſecundum ſubſtantiam arbitrari ſignificare, ſed quod non eſt, oſtendere.* Accedit D. Greg. l. 1. in Ezechiel. hom.8. *Quantumcumque mens noſtra in contemplatione Dei profecerit, non ad illud, quod. ipſe eſt, ſed ad illud, quod ſub ipſo eſt, attingit.* Reſpondeo per explicationem authoritatis, videlicet capi de negatione non præciſè, vt negatio eſt, ſed vt deſignat poſitionem, vt ſatis manet oſtenſum in tertia ratione, qua vſus ſum, ad probandam 1. aſſertionem. Ad Greg. dico fortaſsè ipſum velle Deum cognoſci à nobis per creaturas, vt per effectum dignoſcitur cauſa. Vel intelligere nos habere conceptum de Deo communem tranſcendentalem, vt eſt ens, ſubſtantia, & huius formæ alia: non autem proprium deſumptum ex propriis, quem viribus noſtris non valemus attingere. Quoniam autem ille conceptus in entitate eſt inferior iſto: Pariter & in intelligibilitate: ob id ſubiungit præfatus Sanctus, labore noſtro nos peruenire ad conceptum Dei, qui ſub ipſo eſt, hoc eſt inferior, & ignobilior conceptu proprio, qui habetur de ipſomet Deo.

ARTICVLVS II.

An Deum eſſe ſit demonſtrabile.

10. NOn deſunt ex priſcis Philoſophis, & modernis, qui opinentur, Deum eſſe nec à priori, nec à poſteriori poſſe demonſtrari, ſoluentes rationes Ariſt. tum 8. *phyſ.* dari vnum primum motorem, tum etiam 12. *Met.* eſſe vnam primam cauſam, vnumque Dominum, & principem rerum omnium, inter quos ſunt Ochan. *in Centiloquio, concluſione* 1. Aliacenſis 1. *d.* 3. *q.* 3. Maior *ibid. d.* 2. *q.* 1. Andreas de Caſtro nono *d.* 8. *q.* 1. & alij non pauci. E regione, nonnulli arbitrantur, Deum eſſe, demonſtrari vtroque modo, hoc eſt, tam à priori, quàm à poſteriori, quibus quoquo modo videtur fauere Suarez *diſp.*29. *Met. ſect.*3. *n.*2. Communis autem ſententia Scholaſticorum eſt 1. *d* 2. *q.*1. Scot. Mayr. Ant. Viger. Ric. & cæterorum docentium, Deum eſſe demonſtrari à poſteriori duntaxat.

11. Not.1. ex Ariſt. 1. *Eth. cap.*3. non eſſe æqualem euidentiam, & certitudinem in quacumque re, & materia, de qua agitur. Alia quippè extat euidentia mathematicæ diſciplinæ: alia verò metaphyſicæ. Vnde, cum SS. Patres, & DD. Scholaſtici rationes, ſiue phyſicas, ſiue metaphyſicas adducunt ad oſtendendum Deum eſſe, aut aliud quidpiam, non pari certitudine, & euidentia omnes incedunt, ſed quædam aliis ſunt firmiores, & euidentiores, prout eſt maior firmitas, & euidentia earum rerum, ex quibus eruuntur, & educuntur. Quòd ſi interdum contingat, vt quidam aliquas demonſtrationes non percipiant, id non accidit, quia non ſint veræ demonſtrationes, ſed quia non ita ſenſui patent, aut id oritur ex eorum ingenio obtuſo, aut ea pertinacia, & ea proteruia: de quibus fortaſsè dicitur illud Rom.1. *Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum.*

12. Not.2. ex Mercurio Trimegiſt. *l. definitionum Dei*, qui deſcribens Deum, inquit: *Deus eſt ſphæra intellectualis, cuius centrum vbique eſt, circumferentia nuſquam.* Explicatur quoad omnes particulas. Dicitur *ſphæra*, quia ſicut in ſphæra nec principium, nec finis inuenitur: ita Deus nec principium, nec finem habet, cum ipſe Deus ſit principium, & finis omnium rerum, vt de ſeipſo ait Apoc.1. *Ego ſum α, & ω, principium, & finis.* Additur *intellectualis*, quia Deus eſt puriſſimus ſpiritus, omnis materiæ, & corporis expers, gaudens vita intellectuali, quæ cæteris præſtat. Ponitur, *cuius centrum eſt vbique*, propter eius immenſitatem. Subnectitur, *circumferentia nuſquam*, ob eiuſdem incompræhenſibilitatem, cum nullo termino, finéque claudatur.

13. Not.3. ex D. Ioanne Damaſceno *l.* 1. *ſuarum ſententiarum, cap.*12. nomen Deus triplicem ſortiri etymologiam, quæ adducitur, & exprimitur à Vorrilong. 1. *d.* 2. *art.*1. & tangitur à Scot. *ibid. q.*2. §. *Ex his, ſub D.* vnam veriorem, & potiorem affero duntaxat, videlicet Deus Latinè, & Græcè θεὸς deriuatur à θεᾶσθαι, quod perindè eſt ac ſpectare, notante Vives *in com.* 1. *de Ciuit.* D. Aug. *cap.*35. ſiue, quod idem eſt ac videre, quia Deus omnia intuetur, etiam profunda inferni. Atque, *omnia ſunt nuda, & aperta oculis eius.* Hebr.4. Et in vniuerſum Deus dicitur ab actuali operatione, vt poſt Damaſc. præcit. aduertit Doctor vbi ſuprà, quia ſemper operatur fouendo, ardendo, & conſiderando. Fouet namque pietate, ardet charitate, & videt claritate, vt nemo ſit, qui huiuſmodi operationes non conſpiciat, cum nemo extet, *qui ſe abſcondat à calore eius.* Pſal.18.

14. Aſſert. Deum eſſe demonſtratur, non quidem à priori, ſed tantùm à poſteriori. Hæc aſſertio eſt bimembris, quam tuetur Scot. 1. *d.* 2. *q.* 2. §. *Ad* 1. *quæſtionem. G.* prima pars eſt communis, & probatu facilis. Quod enim non habet cauſam, demonſtrari nequit à priori, quia demonſtratio à priori habetur per cauſam, 1. *poſt. cap.*2. de Deo autem nulla datur cauſa, cum ipſe Deus ſit incauſatus, ergo eius eſſe demonſtrari non poteſt à priori. Deinde, & in idem videtur recidere, medium demonſtrationis à priori, præſertim potiſſima eſt definitio ſubiecti, ſecundum Scot. aut definitio prædicati, ſecundum alios: nulla autem de Deo extat definitio, cum coaleſcat ex genere, & differentia,

quæ

quæ longè ſunt à Deo : ergo eius eſſe à priori demonſtrari non valet.

15. Dicea, ſi quis ex diuinis attributis, quæ videntur eſſe quaſi Dei proprietates, & paſſiones, ita ſyllogizet, Deus eſt immenſus, ergo immutabilis, éſtque infinitua, quia independens, & à ſe, ex his quaſi à poſteriori argumentans, pòteſt deinde à priori diſſerere, & demonſtrare eſſe ipſius Dei, igitur demonſtratio de eſſe Dei, à priori poteſt à nobis acquiri, & comparari. Dico præfatum diſcurſum eſſe quidem bonum, non tamen euidenter notum, cum eius principia non nobis clarè innoteſcant, & maximè diuina eſſentia, quæ eſt fons eorum attributorum, & pelagus omnium perfectionum, propterea de eſſe Dei nulla haberi poteſt demonſtratio à priori, vt inſinuat D. Dionyſ. *l. de diuinis nominibus*. Et de quouis ſcientiæ ſubiecto traditur 1. *poſt. T.* 2.

16. Secunda pars ſuadetur 1. teſtimoniis ſacræ paginæ alleg. *in antecedente art.* & authoritatibus Sanctorum PP. *ibid.* adduct. quibus addo Aug. *ſerm.* 143. *de tempore*, & *l.* 3. *de ſymbolo ad Cathecumenos*, *cap.* 2. & Ambr. *in epiſt. ad Romanos*, *cap.* 1. inquiens : *Cum Deus inuiſibilis eſſet, vt etiam, à viſibilibus poſſet ſciri, opus fecit, quod ſua viſibilitate demonſtraret opificem.*

Secundò, oſtendi poteſt medio phyſico allato ab Ariſt. 8. *phyſ. cap.* 1. & 12. *Met T.* 36. *ſumma* 2. *cap.* 1. *in fine*, omne quod mouetur, ab alio mouetur, & cum non abeatur in infinitum, 2. *Met cap.* 2. *T.* 5. deueniendum eſt ad vltimum mouens, primamque cauſam motus, quæ à nobis vocatur Deus. Idque apertè monſtratur, & lucidè declaratur ab eodem Ariſt. 12. *Met. pracit.* & à Scot. *ibid. in expoſitione text.* datur namque infimum motum, vt terra, & mota, ac mouentia intermedia, vt reliqui orbes elementares, & cæleſtes, ac intelligentiæ ipſoa voluentes, vt liquet ex motibus Cometarum ignitorum, qui mouentur in ſphæra ignis, ad motum orbis Lunæ, & motibus Planetarum, quorum quilibet ſuum conficit motum, & curſum, certo, & determinato temporis interuallo, vt quotidie ad oculum cernimus, ergo datur primum mouens, quod inter orbes cæleſtes eſt vltimum Cælum, quod ſpatio 24. horarum reliquos voluens, motu raptus, complet ſuum curſum : & inter intelligentias cientes dictos cælos eſt prima intelligentia, quæ dicitur primum mouens, nempè Deua, igitur per motum rectè demonſtratur eſſe Deum, & hæc eſt demonſtratio phyſica à poſteriori, vt ſignificat Doct. *q.* 3. *prol.* §. *Ad* 1. *argumentum.* ℞. Veruntamen non omnes eam recipiunt, nituntúrque eam ſoluere, & infringere: ſiquidem præfata propoſitio, puta, omne quod mouetur, ab alio mouetur, non videtur vniuerſalis, ſed indefinita, vt monſtraui, 8. *phyſ. q.* 3. *art.* 3. Animalia quippè mouentur à ſeipſis, pariter grauia, & leuia : atque non deſunt, qui cenſeant Cælum moueri à propria forma ſibi intrinſeca, eſſeque animatum, atque vnum duntaxat, per quod vagantur ſydera, veluti aues per aërem, & piſces per mare. Deinde Zeno, eiuſque Aſſeclæ negant motum, licet malè, & contra experientiam. Amplùs, nonnulli admittunt circulum in motis, & mouentibus. Inſuper, idem Ariſt. præallato proloquio firmiter non videtur ei adhæſiſſe, cum teſte Fonſeca *in proæmio Met. cap.* 1. fuerit accuſatus, quòd eſſet ἄθεος, καὶ ἀσεβής. Si enim negaſſet Deum, eiuſque cultum contempſiſſet, ſanè rueret quidquid ipſe docuerat de primo motore, motu, & cæteris, quæ locis prænominatis demonſtrare conatur. Verùm, Philoſophum in huiuſmodi impietatis crimen non incidiſſe vita, & ſcripta eius apertè oſtendunt, vt non opus ſit aliter ipſum à tali calumnia vindicare, qua ab inuidis, & inimicis impetitur, poſt obitum Alexandri eius Diſcipuli.

Tertiò, omne quod eſt, vel eſt productum, vel improductum, hoc eſt, vel eſt ab alio, vel à ſe : ſi eſt improductum, & à ſe, eſt Deus : ſi verò eſt productum, & ab alio, eſt creatura, nihil enim inuenitur, quod ſeipſum producat, immò, authore Aug. 1. *Trin.* 1. Nullum maius eſt inconueniens, quam idem producere ſeipſum, & cum nullus in cauſis eſſentialiter ordinatis ſit admittendus proceſſus in infinitum, ex dictis ſuprà, ſequitur dari primum efficiens, primam cauſam rerum omnium opificem, quæ eſt Deus. Vnde Scot. proximè cit. ſcribit, multitudinem entium, dependentiam, contingentiam, compoſitionem, & huiuſmodi apertè arguere, & clarè demonſtrare eſſe vnum independens, neceſſarium, ſimplex, quod eſt Deus. Hoc autem eſt medium metaphyſicum præſtantius, & efficacius medio phyſico præmiſſo. Cui obuiam fiunt, & dicunt nonnulli non eſſe demonſtratiuum, ſed dialecticum. Nam Anaxagor. adducto ab Ariſt. 1 *phyſ.* 33. cenſet, quodlibet fieri ex quolibet. Democritus dari infinitum actu rerum generabilium, & corruptibilium, 1. *de generatione*, *cap.* 1. eſſeque infinitos mundos, teſte Valerio Maximo *l.* 8. immò, Ariſt. ſtatuens æternitatem Mundi à parte ante, nolens cogitur admittere infinitatem actualem animarum, cùm ipſe quodlibet infinitum actu apertè neget 3. *phyſ.* 40. & 1. *Cæli* 34. & pleraque alia opponeret proteruus, nemini cedens, & veritati, ſtabilique fundamento, & rationi firmæ obſiſtens, vt liberius omni vitio indulgens, tandem in atheiſmum labatur.

Quartò, in quauis domo benè conſtructa, & rectè ordinata, & in quacumque Republica, & imperio aptè diſpoſito, conſtituitur Dominus, gubernator, & princeps, cui omnes ſubduntur, & obſequuntur, qui ve bonis præmia, maliſque ſupplicia afficiat : ergo in hac ingenti Mundi fabrica, rerumque omnium congerie, extat, & regnat ſupremus Dominus, omnium monarcha, bonorum, & malorum vindex, qui eſt Deus : atqueadeò demonſtratur eſſe Deum phyſicè, metaphyſicè, ac ethicè.

17. Opp. 1. quod eſt per ſe notum, nec à priori, nec à poſteriori demonſtrari poteſt, ſed ex ſola terminorum explicatione innoteſcit : per ſe autem notum eſt, Deum eſſe, vt ſcribit Scot. 1. *d.* 2 *q.* 2. Ergo nullo modo Deum eſſe demonſtratur. Concedo ma. diſtinguo min. Deum eſſe, eſt per ſe notum concipienti diſtinctè terminos, veluti ipſi Deo, & Beatis, concedo : confuſè apprehendenti terminos, vt accidit nobis, qui de Deo, eiuſque eſſentia, & exiſtentia nonniſi confuſam, & indiſtinctam notitiam habemus, nego. Ita occurrit Doct. *vbi ſuprà*, §. *Ex his ad q.*

18. Opp. 2. quod demonſtratur, ab vllo negari non valet, quia demonſtratio eſt ſyllogiſmus euidens, & neceſſarius: quidam autem Deum eſſe inficiantur, vt Pſal. 13. *Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus.* Ergo Deum eſſe, non demonſtratur à poſteriori. Concedo ma. diſtinguo min. quidam inſipientes, & mali negant Deum eſſe, concedo : quidem ſapientes, & boni, nego. Ideò rectè in alleg. teſtimonio apponitur in corde ſuo; quia ſi extra cor, inſipienter locutus eſſet, & argutus ab omnibus creaturis, quæ naturaliter Deum eſſe conclamant. Aut fortaſſis, inſipiens in ſuo corde dixit, non eſſe Deum, quia ſi palam loquutus fuiſſet, combuſtus fuiſſet, vt comburuntur Atheiſtæ.

19. Opp. 3. per ſe notum eſt, veritatem eſſe, alioqui, ſi nulla foret veritas, verum eſſet, nullam eſſe veritatem, proindéque veritas eſſet : Deus autem veritas eſt; vt Deus de ſeipſo teſtatur Ioan. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita.* Ergo, Deum eſſe, non demonſtratur à poſteriori. Reſpondeo ad ma. non quamcumque veritatem eſſe per ſe notam, cum vtplurimum nos lateat, & Philoſophi in eius indagine valdè laborent, & inſudent, & vix attingant : ſed illam, quæ ex ſola terminorum diſtincta notitia paritur, cuiuſmodi non eſt Deum eſſe, qui à nobis confusè apprehenditur duntaxat.

20. Opp. 4. quod fide creditur, non demonſtratur; quia fides eſt de obſcuris, & ænigmaticis : demonſtratio

ſtratio verò de claris, & euidentibus: credimus autem Deum, vt patet ex Symbolo Apoſtolico, *Credo in Deum.* Ergo non demonſtratur eſſe Deum. Satisfit, ſi dicatur, de quo eſt demonſtratio, non eſt fides: ob id, ſi quis de exiſtentia Dei habeat demonſtrationem, de eamet exiſtentia non habet fidem, ſed ſcientiam, quo pacto Philoſophi Ethnici fide carentes, agnouerunt, & ſciuerunt eſſe Deum, vt patet Rom. 1. *Quia cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.* Quare, Doctores, de prædicatis Dei communibus ſcientiam habent, de prædicatis verò eius propriis, fidem. Rudes autem, & imperiti, de omnibus fidem habent, vt latè oſtendi *Tract. de Deo vno, diſp. 1. q. 2.*

Articvlvs III.

An ſit vnus Deus.

21. ALphonſus à Caſtro *l. 5. aduerſus hereſes, verbo Deus*, refert nonnullos exiſtimare eſſe plures Deos, nominatim Gnoſticos, & Manichæos, cui præiuerunt Aug. *l. de hereſibus, cap 6.* Irenæus *l. 3. c 18.* & Epiphanius *hæreſi 33. & 36.* memorantes, & refellentes eos, qui lapſi ſunt in polytheiſmum. Communis autem, & orthodoxa doctrina nos docet vnum eſſe Deum. An verò demonſtrari valeat eſſe vnum Deum, necne? Non omnes Scholaſtici conſentiunt. Nam Ocham. 1. *d. 2. q. 10* Gabriel *ibid. art. 2. concluſ. 3.* Maior *eo in loco quæſt. 1. concl. 3.* & alij cenſent non demonſtratiuè, ſed tantùm dialecticè ſuaderi eſſe vnum Deum. Cæteri autem, vt Scot. 1. *d 2. q 3.* Mayr. *q. 4.* Aur. *d. 3. art. 3.* & alij communiter tradunt demonſtrari eſſe vnum Deum. Hæc autem difficultas ſupponit Deum eſſe, & quærit, num Deus ſit vnus? Quandoquidem prius res habet eſſe, quàm conſurgat eius vnitas, cum vnitas ſit paſſio entis, 4 *Met. cap. 2. T. 3.* Quapropter, cum ſuprà demonſtratum ſit Deum eſſe, meritò inueſtigatur, vtrum ſit vnus Deus, aut plures?

22. Aſſ. 1. vnus eſt tantum Deus. Probatur 1. ex ſacris litteris, Deut 6. *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus vnus eſt.* Et ibid. 16. *Videte, quod ego ſim ſolus, & non ſit alius, præter me.* Pſal. 8. *Quis Deus, præter Dominum? aut quis Deus, præter Deum noſtrum?* Sapient. 12. *Nec enim eſt alius Deus, quàm tu, cui cura eſt de omnibus,* 1. Cor. 8. *Scimus, quod nullus eſt Deus, niſi vnus.* Et Epheſ. 4. *Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma, vnus Deus, & pater omnium.*

Secundò, ex Sanctis Patribus. Tertul. *Contrà Praxeam*, Athan. *in ſymbolo*, Aug. *l. contrà ſermonem Arianorum, cap 1. & 3. contrà Maximinum, cap. 10. & in exp Pſal 49. & l. decem chordis, cap. 5.* & Damaſc. *1. fidei orthodoxæ, cap 5.* Et ſancitur in ſymbolo Nicæno, *Credo in vnum Deum.* Suffragantur Philoſophi, nuncupatim Ariſt. 11. *Met. in fine.* Entia nolunt malè diſponi, & gubernari, vnus ergo omnium eſt princeps in vniuerſo, qui vocatur Deus. Atque ferunt, cum idem Ariſt. foret morti proximus, hæc verba protuliſſe, *Ens entium miſerere mei.* Quidquid dicat Veglia *veſtigatione 4.* Idemque ſenſiſſe Socratem, Platonem, Pythagoram, aliosque antiquos, teſtantur Aug. *4. Ciuit. cap. 11.* & Euſebius 11. *de preparatione, cap. 3.* quibus ſubſcribunt Auic. 1. *Met. cap. 6* & 9. *eiuſdem operis, cap. 1.* Necnon Trimegiſt. *de Diuinitate ad Aſclepium*, referente Ric. 1. *d 2. art. 1. q. 1.*

Tertiò, omnis multitudo ad vnum reuocatur, vt poſt D. Dionyſ. 5. *de diuinis nominibus*, ſcribit Scot. *quæſt. 3. prol. ante §. Ad 3. quæſtionem. V.* & dependentia, ad independens: extat autem copioſa rerum creatarum multitudo, & dependentia: ergo ad vnum increatum, & independens redigitur, quod eſt vnus Deus.

Quartò, in quocumque eſſentiali rerum ordine ſtatuitur vnum, quod eſt metrum, & menſura aliorum, 10. *Met. 2.* Ergo in tota rerum omnium congerie, & ordine earum eſſentiali habetur vnum primum ens, quod eſt earumdem metrum, & menſura, nempè vnus Deus.

Quintò, res mundi ita ſunt ad inuicem diſpoſitæ, & ordinatæ, veluti milites vnius exercitus ad vnum ducem, ac veluti ſubditi ad vnum Regem, & Principem, vt litteris conſignat Ariſt. *in fine 12. Met.* Qui autem aliter ſentit, ponens plura principia prima, pluresque Principes Mundi, inconnexam faciunt rerum ſubſtantiam, & vniuerſi molem. Vnus ergo eſt Deus.

23. Aſſ. 2. demonſtratur eſſe vnum ſolum Deum. Ita Scot. *vbi ſuprà*, & *in Report. ibid q. 4.* & *Quol. 7.* Probatur 1. ratione phyſica, eſt vnus primus motor, quia eſt vnum primum mobile, 8. *phyſ. 54.* & 12. *Met. 44.* primus autem motor eſt Deus, ergo eſt vnus Deus. Hæc ratio videtur quidem efficax: tamen multas patitur inſtantias, quas attuli in antecedente art. Nam ſi forent plures mundi, quos eſſe poſſibiles, non inficiantur Scholaſtici Doct. forent plures primi motores, non autem plures Dij. Deinde, Deus non mouet immediatè primum mobile, *vt ex Ariſt* tradit Scot. *in expoſ. 12. Met.* Inſuper, Ethnici admittunt Deorum pluralitatem, quam non concederent, ſi demonſtraretur eſſe vnum tantum Deum, cum demonſtratio ſit ſyllogiſmus neceſſarius, & euidens, cui nemo ſanæ mentis non valet contradicere.

Secundò, oſtenditur ratione metaphyſica, quæ eſt potior, & efficacior, vt benè vidit Doct. *in prol. nuper cit.* vnus eſt independens, incauſatus, & ſummè neceſſarius, vt monſtraui in ſuperiori art. Ergo vnus eſt Deus. Ant. patet, quia dependentia, ad independens, cauſata, ad incauſatum, & contingentia, ad neceſſarium reducuntur: Deus autem eſt a ſe, & independens, incauſatus, & ſummè neceſſarius, ergo demonſtratur eſſe vnum Deum dumtaxat.

Tertiò, ratione morali, & politica. Melior principatus, & præſtantius regimen ſtatuendum eſt in Mundo, cum ſit melius, & præſtantius opus, cui melior directio, & gubernatio congruit: melior autem eſt monarchia, cui vnus præeſt, quàm democratia, & ariſtocratia, in quibus plures præſunt, & prædominantur, ergo vnus eſt tantùm Deus, omnia creans, gubernans, ac regens, quæ in vniuerſo reperiuntur.

Quartò, ſi forent plures Dij, aut diſtinguerentur ſpecie, aut numero: non ſpecie, quia ſpecies ſe habent ſicut numeri, quorum vnus eſt alio perfectior: Deus autem eſt, quo nihil perfectius, & maius excogitari non poteſt, cum ſit perfectiſſimus, & contineat cumulum omnis perfectionis: atque, quæ differunt ſpècie ſunt ſub eodem genere, quod eſt potentiale, & finitum, vt patet in Logica: nec numero, nam præterquamquod vnum indiuiduum perfectione vincit aliud, vt de anima Chriſti Domini decernit Vniuerſitas Pariſienſis, indiuidua contrahuntur per ſuas differentias indiuiduales, ſuntque finita, & limitata, & non repugnat multiplicari in infinitum, quæ, & conſimilia Diuinitati repugnant, vtpotè quæ infinita, illimitata, & impluriſicabilis extat. Igitur demonſtratur eſſe vnum ſolum Deum. Huc pertinent ſeptem, quæ in huius oſtenſionem, & confirmationem afferuntur à Scot. *in 1. præcit.* & fusè, ac ſolidè pertractantur ab Antonio Andr. *quæſt. vlt. 12. Met.* quæve breuitatis causà à me omittuntur, & legi poſſunt apud dictos Authores.

24. Opp. 1. diuinitas tribuitur hominibus, vt Pſal. 81. *Deus ſtetit in ſynagoga Deorum.* Et paulò poſt. *Ego dixi, Dij eſtis.* Ergo pluralitas Deorum non repugnat. Occurrit Lyran. *ibi in poſtil.* & ait per Deos eo in loco intelligi Iudices, & probat ex illo Exod. 21. *Ad Deos*, ideſt Iudices, *vtriuſque cauſa perueniet.* Dicuntur autem Iudices Dij, propterea quod exequuntur

opera

opera diuinæ iuſtitiæ. Et Auguſt. *in expoſitione Pſal.* 49. ſcribit, homines vocati Deos non natura, ſed gratia. Idem habet *in Pſal.* 84. & *tract.* 48. *in Ioan.* ſubuectit autem Damaſc. 4. fidei 16. *Deos autem dico, & Reges, & Dominos, non natura, ſed vt affectus regentes, illorum dominantes, & diuina imaginis ſimilitudinem inobliteratam cuſtodientes. Nam dicitur rex, regis imago.*

25. Inſtabis, 1. Cor. 8. *Sunt Dij multi, & Domini multi.* Ergo Deorum multitudo non eſt reſpuenda. Dico hoc teſtimonium valere apud Idololatras, & Ethnicos, vt patet Pſal. 95. *Dij gentium Demonia.* Non autem apud veri Dei adoratores. Ob id ſubdit Apoſtol. ibid. *Nobis autem vnus eſt Deus.* Et addit Scotus proximè citatus, *Multi ſunt Dij nuncupatiuè, id eſt nomine: vnus verò eſt Deus re, & eſſentialiter omnium creator, & gubernator.*

26. Oppones ſecundò, ex D. Anſel. *in proſol.* 2. & Scot. 1. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 2. §. *Quarta via ſub BB.* Deus eſt, quo maius excogitari non poteſt. Plures autem Dij ſunt, quibus maius excogitari non poteſt, ergo non ſunt abnuendi plures Dij. Maior, quæ à Nominalibus non recipitur, præmittitur, & traditur à S. Auguſt. *lib. qq. veteris, & noui teſtamenti, quæſt.* 1. & 1. *de doctrina Chriſtiana, cap.* 7. *Deus eſt, quo nihil melius, atque ſublimius cogitatur.* Hoc ipſum habetur 7. *Confeſ. cap.* 14. & expreſſius *lib. de ſpiritu, & anima, cap.* 63. Reſp. præfatam maiorem, & authoritatem eſſe gloſſandam, & limitandam, dummodo non adſit repugnantia. Repugnat autem eſſe plures Deos, vt ſuprà oſtenſum eſt; ideóque Deorum pluralitas eſt abneganda, quia eſt impoſſibilis, & contradictionem inuoluit.

27. Oppones tertiò, melius eſt, eſſe plura bona, quam vnum bonum, vt melius eſt, eſſe plures homines, quàm vnum hominem, ideò legitur Gen. 2. *Non eſt bonum, hominem eſſe ſolum.* Plures autem Dij ſunt plura bona; vnus verò Deus eſt vnum tantùm bonum, ergo admittenda eſt pluralitas Deorum. Satisfit, ſi ma. gloſſetur eo modo, quo maior præcedentis oppoſitionis, hoc eſt, niſi extet repugnantia, contradictionem autem implicat, affirmare Polytheiſmum, propterea reijcitur. Quò fortaſsè reſpiciens Auguſt. Deum alloquens ait in fine expoſ. Pſal. 58. *Nemo te melior, nemo te potentior nemo te in miſericordia largior, à quo accepi, vt eſſem, ab illo accepi, vt bonus eſſem.*

ARTICVLVS IV.

An Demonſtretur Deum eſſe infinitum.

28. DVo inueſtigari queunt in hoc artic. videlicet, num Deus ſit infinitus? & vtrum demonſtratiuè probari poſſit ipſum eſſe infinitum, an verò dialecticè duntaxat. De primo, non videtur eſſe difficultas, quia nemo, quem viderim à Deo infinitatem amouet. De ſecundo autem totidem ſunt ſententiæ, quot relatæ fuere *in præcunte art.* Siquidem Ocham. *in Centil. concl.* 3. eiuſque aſſeclæ aſſerunt, Deum eſſe infinitum, tenendum eſſe probabiliter, & credendum eſſe à Theologis, ex vocabuli ſignificatione. Scot. autem 1. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 2. & *in Reportat. quæſt.* 3. Mayr. *quæſt.* 8. Lych. Barg. Viget. & alij communiter *ibid.* quibus adſtipulatur Suarez *diſput.* 30. *Met. ſect.* 2. *numero* 2. affirmant ratione naturali demonſtrari poſſe, Deum eſſe infinitum. Recognoſcendæ, & recolendæ ſunt acceptiones, & diuiſiones infiniti adductæ, & explicitæ à Bonet. *lib.* 2. *ſuæ naturalis Theologiæ, cap.* 1. & *à me lib.* 5. *Phyſ. quæſt.* 1. Hic autem tantum obſeruo, hanc dubitationem de infinito in actu, in intenſiue, & in virtute excitari duntaxat.

29. Aſſ. 1. Deus eſt infinitus in vigore, & in virtute, Tenet Doct. cit. §. *Oſtenſo igitur* T. & *Quol* 7. §. *Sed quia FF.* Probatur primò ex ſacra Pagina Pſal. 144. *Magnus Dominus, & magnitudinis eius non eſt finis.* Vbi Lyran. ſubiicit, *Deus eſt magnus, non magnitudine molis, ſed virtutis.* Et Baruch. 3. *Magnus eſt, & non habet finem, excelſus, & immenſus.*

Secundò, ex SS. Patribus, Dionyſ. lib. de diuinis nominibus, cap. 9. *Magnus ſuper omnem magnitudinem, omnem tranſiliens infinitatem.* Auguſt. 3. *contrà Maximinum, cap.* 26. & Athanaſio *in Symbolo.* Accedit Conc. Lateran. ſub Innoc. 3. *c. Firmiter, de ſumma Trin. & fide Catholica*, in quo præfata aſſertio definita eſt: & antè quoque videtur ſancita in Conc. Florent. *in conſtructione Armenorum.* Fauent Ariſtot. tum 8. *Phyſ.* 79. tum etiam 12. *Met.* 41. Auer. *ibid.* aliique Peripatetici, à quibus non declinant cæteræ Philoſophorum ſectæ affirmantium Deum eſſe virtutis infinitæ, & illimitatæ.

Tertiò, ens vniuersè, & adæquatè diuiditur in infinitum, & finitum: ſub finito comprehenditur omnè creatum, ergo reliquum membrum, quod eſt infinitum, importat increatum, quod eſt Deus.

Quartò, finitum, & infinitum ſunt paſſiones quantitatis, vt obſeruaui *in Epitome dialect. lib. quæſt.* 4. *art.* 6. *num* 19. Quoniam verò ex ibi aſſertis, *num.* 18. quantitas duplex eſt, molis, & virtutis, illa competit materialibus: hæc verò ſpiritualibus: finitas autem adaptatur enti creato: ergo infinitas conuenit enti increato, vti eſt Deus.

Quintò, nulla imperfectio tribuenda eſt Deo, qui eſt ens perfectiſſimum, & eminentiſſimum: finitas autem præſefert imperfectionem, vtpotè carentiam vlterioris perfectionis rei, cuius eſt: ergo Deo non eſt affingenda, ſed infinitas, quæ illimitatam importat perfectionem, & cumulum cuiuſcumque perfectionis ſimpliciter.

Sextò, quo aliquid eſt proximius imperfectiori, & deteriori, eò eſt imperfectius, & deterius, vt patet de formis materialibus, quæ ſunt viciniores materiæ, quæ eſt omnibus deterior, & imperfectior: finitas autem molis congruit rebus materialibus, quæ cæteris ſunt inferiores, & deteriores: finitas verò virtutis rebus ſpiritualibus limitatis accommodatur: ergo infinitas virtutis, quæ longè diſtat à materialibus, competit enti præſtantiſſimo, & ſupremo, quod eſt Deus.

30. Aſſertio ſecunda, naturaliter demonſtratur, Deum eſſe actu infinitum. Ita Scot. *vbi ſupra.* Probatur primò, quod eſt à ſe, & per ſe, planè, & plenè eſt infinitum, quia à nullo cauſatur, & limitatur: quod verò eſt ab alio, eſt finitum, quia ab alio cauſatur, quod ipſum limitat, & finit intrà limites ſui generis: Deus autem eſt à ſe, & per ſe, cum ſit improductus, & independens, ergo Deus eſt infinitus, atqueadeo demonſtratur Deum eſſe infinitum. Idque agnouit Ariſtoteles locis præcit. in antecedente aſſertione inquiens, primum mouens, quod eſt Deus, mouere tempore infinito: quod autem mouet tempore infinito, eſt infinitum, ergo ſecundum rei veritatem, & Ariſtot. demonſtratur Deum eſſe infinitum.

31. Dices, id non ſequi, quandoquidem Angelus cœlo applicatus mouet ipſum cœlum tempore infinito, cum tamen ipſemet Angelus, & in entitate, & in virtute ſit finitus, & limitatus, igitur Ariſtot. illo medio non demonſtrat Deum eſſe infinitum actu in vigore, & in virtute: cum motus, & tempus non ſint infinitum ſimul, ſed ſucceſſiuè. Ideóque virtus finita incorruptibilis, & immortalis, eiuſmodi eſt virtus Angeli, poteſt mouere motu, & tempore infinito, acproinde ex eo, quod primum mouens mouet infinito tempore, probè non infertur, ipſum eſſe infinitæ virtutis in intenſione, ſed duratione duntaxat, vt ſentiunt Nominales, cum Och. cit. & *Quol.* 2. *quæſtione ſecunda*, & *Quol.* 7. *quæſtione vndecima.* Verùm hic ſenſus alienus eſt à mente Ariſtotelis. Tradit namque *loco citato Phyſ.* virtutem infinitam haud poſſe exiſtere in magnitudine, poſſet autem, ſi foret vis formaliter finita, veluti virtus intelligentiæ eſt in magni-

tudine

ſolùm Cæli, quod voluit. Igitur, non obſcurè conuincitur, Ariſt. docere potentiam primi mouentis eſſe intenſiuè infinitam. Cur autem Angelus perpetuò moueat, & eius virtus formaliter ſit finita, & duratione infinita, primi verò motoris ſit potentia infinita formaliter, & intenſiuè? Occurrit optimè Scot. & cauſam reddit, quia primus motor eſt a ſe, & independens, cæteri verò motores, puta Angel. ſunt ab alio, & dependentes à primo. Ideò hic infinitam: illi verò finitam potentiam in vigore participant.

32. Dices, cum Suarez c.t. n.4. hoc reſponſum non conſonare text. Ariſt. qui ibi non meminit particulæ à ſe, ſeu independenter, quæ valet nedum de motu, verumetiam de qualibet alia actione. Atque, idem Philoſophus ex motus duratione infinita ſuadet propoſitionem ſuam. Præſertim quia vtitur medio phyſico, quale non eſt mouere à ſe, & abſque dependentia ab alio. Inſuper, nec motum, nec probatum ab eodem Stagir. ad mouendum à ſe, & independenter, requiri virtutem infinitam, & illimitatam. Contra. Quamuis Ariſt. eius voculæ explicitè non meminerit, implicitè tamen eam ſignificat, cum ait deueniendum eſſe ad vnum primum motorem, & omne, quod mouetur ab alio mouetur, igitur cum ipſe Ariſt. cenſeat dari vnum primum motorem, qui ab alio non mouetur, ſed mouet cætera, tunc ſecundum eumdem, ille primus motor eſt à ſe, & independens. Idque inſinuans 12. *Met. paſſu memorato*. præfatam adducit propoſitionem, vt ſcilicet præpoſito medio phyſico de motu, vallaret, & confirmaret ipſam per Met. vt *ibid.* ipſemet Philoſophus præſtitit. Vnde Auer. in com eius loci, diſtinguit duplicem motorem, vnum primum, qui immediatè non mouet primum mobile, & iſte eſt Deus independens, & omnium ſupremus: alterum verò ſecundum, qui mouet immediatè dictum primum mobile, à Deo cauſatum, & dependens. Statuit itaque Ariſt. primum motorem eſſe a ſe, & independentem, ac virtutis infinitæ, quæ à nullo limitari poteſt, cum ſuperiorem non habeat, ſicque primum ens incauſatum, & imparticipatum, quod videtur olfacere Suarez *vbi ſuprà*, *n.*22. Quod interdum contingit, vt qui impugnat Scot. nolens in eius doctrinam incidat, vt expreſsè idem. Suarez alleg. *num.*8. fatetur, ingenuè arguens contrà Thomiſt.

Secundò, quod poteſt producere infinitos effectus quantum eſt ex ſe, eſt infinitum in virtute, quia infiniti effectus arguunt infinitam cauſam: Deus autem, quantum eſt ex ſe, poteſt producere infinitos effectus, vt infinitas animas, maximè ſecundum Ariſt. exiſtimantem Mundum eſſe ab æterno, in quo ſequitur extare actualem infinitatem animarum: atque, ſecundum Nominales, contrà quos diſpiramus infinitum in magnitudine, multitudine, & intenſione eſt poſſibile, vt retuli *l.*5.*q.*5. Ergo Deus eſt infinitæ virtutis.

33. Dices, ſi ſol in infinitum duraret, produceret ſucceſſiuè infinitos effectus, licet ſit potentiæ finitæ, & limitatæ, ergo, quamuis Deus infinitos ſucceſſiuè cauſet effectus; non ob id pollet infinita virtute in vigore, & in intenſione, ſed in duratione dumtaxat. Dico eſſe diſparitatem, quia ſol eſt cauſa ſecunda, & dependens: Deus autem eſt cauſa prima, & independens: idcircò ipſe Deus ſortitur vim infinitam intenſiuè: ſol verò potentiam finitam, perpetuò tamen duraturam, ſi Deus velit.

Tertiò intellectus intelligens actu infinita obiecta intelligibilia eſt actu infinitus, quandoquidem potentia, quæ actu reſpicit infinita, eſt actu, & formaliter infinita: intellectus autem Dei intelligit actu infinita obiecta intelligibilia. Quæ enim intelligit, ſimul intelligit: & intelligibilia ſunt infinita, quæ, vt intelligantur, non requirunt exiſtentiam, ſed ſufficit, vt ſint in eſſe obiectiuo, ex alibi aſſertis: igitur, ſi Dei intellectus formaliter eſt infinitus, vtique & eius voluntas, quæ ſunt æqualis ambitus, & capacitatis: atque eiuſdem eſſentiæ, & naturæ, cum vires, & potentiæ infinitæ nonniſi ab eſſentia infinita promanare valeant: ſicque oſtenditur, Deum eſſe infinitum in virtute, & in intenſione. Hæc ratio tanti æſtimatur à Mayr. nuper recenſito, vt putet eſſe inſolubilem, & Aduerſarium vim eius non poſſe fugere, & euadere. Deinde, appetitus noſter fertur in finem, & non quieſcit in obiecto, & fine limitato, ergo requirit obiectum, & finem illimitatum, & infinitum: huiuſmodi autem finis eſt Deus, iuxtà illud Pſal.16. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Denique, ens eminentiſſimum, & perfectiſſimum eſt infinitum formaliter. Habet enim omnem perfectionem poſſibilem, & excogitabilem, quàm ſanè non participaret ſi foret finitus, & limitatus, quia finitas ſecum fert annexam imperfectionem: concluditur ergo, demonſtrari Deum eſſe infinitum intenſiuè, hoc eſt in vigore, & in virtute.

34. Opp.1. contrà 1. Aſſertionem, ſi aliquod ens foret actu infinitum, non poſſet compati aliquod ſibi contrarium, quia vnum contrarium expellit aliud, vt calor, frigus. Deus autem eſt ſummè, & infinitè bonus. Si ergo Deus eſſet actu infinitus, nullum in vniuerſo foret malum, quod eſt falſum. Reſpondeo ex Scot. 1. *d.*2.*q.*2. §. *Ad* 1. *argumentum principale. DD.* per diſtinctionem ma. de naturali, & neceſſario, concedo: de voluntario, & libero, nego: cuiuſmodi eſt Deus, qui omnia quæcumque vult, facit, permittitque malum, vt eliciat bonum. Præſertim quia, malum non eſt quid reale poſitiuum, ſed priuatio boni dumtaxat.

35. Opp.2. ſi daretur corpus actu infinitum, ſecum non compateretur aliud corpus: huiuſmodi namque corpus infinitum repleret, & occuparet omnia loca: ergo ſi Deus foret actu infinitus, nullum aliud eſſet ens, proindéque excluderetur quodlibet ens creatum, quod eſt falſum. Reſpondeo data hypotheſi, tale corpus actu infinitum non compateretur ſimul aliud corpus dimenſiuum, & occupans locum: benè autem aliud corpus præciſum, & abſolutum à dimenſionibus quantitatiuis, vt tradidi *l.*6. *phyſ. q.*2. *art.*3. pariter, Deus eſt ens infinitum, & independens, quod ſecum non fert aliud ens infinitum, & independens: benè tamen ens finitum, & dependens, quod eſt ens creatum.

36. Opp. 3. contrà 2. aſſertionem, cauſa finita producit effectum finitum, ergo ſi Deus eſt infinitus in virtute, cauſat effectum infinitum: omnis autem effectus productus, aut producibilis à Deo eſt finitus, cum omnia creatura ſit limitata, & finita, igitur demonſtrari nequit, Deum eſſe infinitum in vigore, & virtute. Concedo ant. nego conſeq. repugnantia petita non ex parte Dei, qui eſt omnipotens: ſed ex parte effectus, qui nequit eſſe infinitus, cum ſit in aliquo genere determinatus, & limitatus. Veluti alius Deus non eſt poſſibilis, quia repugnat duos eſſe à ſe infinitos, improductos, & independentes. Quare, potentia Dei infinita reſpicit poſſibilia, non autem impoſſibilia, veluti eſt infinitus intenſiuè.

37. Opp.4. virtus finita mouet in tempore, ergo virtus infinita, cum ſit actiuior, & efficacior mouet in inſtanti. Motus autem non poteſt fieri in inſtanti, quia eſt continuus, & ſucceſſiuus, ergo non euidenter oſtenditur, Deum eſſe formaliter, & actu infinitum. Concedo ant. nego conſeq. ad ſubſumptum, diſtinguo, ſi motus accipiatur in ſpecie, pro motu continuo, concedo: ſi autem ſumatur in genere, & pro mutatione, quæ eſt inſtantanea, nego, vt latè monſtraui *l.*8. *phyſ. q.*1. *art.*5.

LIBER

LIBER QVINTVS.

De ente rationis.

1. MVLTA de ente rationis congerit Mayron. *Quol.6. & 7.* Fuentes *quaſt.2. Logicæ,* Ponc. *diſp.1.* Complut. *diſp. 2.* Ruu. *tract. de natura entis rationis.* Suarez *diſp.54. Met.* Maſtrius *diſp.2. Met.* & alij, quorum nonnulli *in initio Log.* cæteri verò, *in fine Met.* quibus adhærens vſque modò hanc tractationem diſtuli, vt præhabita cognitione entis realis, faciliùs in entis rationis, quod eſt eius oppoſitum, notitiam veniremus; atque, ne eius obſcuritate, & tenuitate, ingenia Tyronum retardarentur, difficultatéque obruerentur. Non enim mihi videtur error Dialecticus, ſi quis de ente rationis in Logica diſſerat, vt putat Suarez mox alleg. cùm omnia ferè, quæ in Log. tractantur ſint entia rationis, & obiectum eius prædicationis ſit ens rationis. Præſertim quia, in calce 6. *Met.* Ariſt. expreſsè remouet ens rationis à ſpeculatione Met. innuens ipſum ens rationis per ſe, & directè non cadere ſub eius obiectum, ſed per accidens, & reductiuè duntaxat, vt ibi bene vidit Scot.

QVÆSTIO I.

De natura entis rationis.

ARTICVLVS I.

An ſit ens rationis.

2. QVIDAM pauci allegati, & nominati à Recentibus mox adductis, quibus fauet Mayron. *vbi ſuprà*, negant dari ens rationis. Affirmant autem cæteri omnes Philoſophi, & Theologi, adeò vt dictus Mayron. fateatur, partem affirmantem eſſe nimis diuulgatam in Theologia, & nonnullus ſubiiciat ipſum oppoſitam tueri, diſputandi gratia duntaxat, vt patet ex multis punctis, quæ locat *in allata quæſt.* Immò dictus Mayr. clarè expreſſit *in calce Quol.6.* Pro huius autem commodiori, & faciliori captu, & intellectu.

3. Not. 1. rationem multifariàm vſurpari: primò, pro quidditate rei, quæ nuncupatur ratio formalis cuiuſlibet rei, ſic videtur loqui Eccleſiaſtes 8. *Intellexi, quod omnium operum Dei, nullam poſſit inuenire rationem.* Quia ſcilicet, rerum differentiæ, præſertim, vltimæ nos latent. Vel, vt ibi explicat Lyran. nullam certam in particulari cognitionem homo habere valet. Secundò, pro notitia declaratiua huiuſmodi quidditatis, quæ interdum appellatur definitio. Hinc Iob. 38. *Nunquid noſti ordinem Cæli, & pones rationem eius in terra?* Vbi præfatus Lyran. addit, quorum rationes in Cælo præexiſtentes non poſſunt ab omnibus planè comprehendi: nec ad effectus determinatos plenè applicari. Tertiò, pro notitia comparatiua vnius ad aliud, quo pacto dictus Eccleſiaſtes, 9. ſcribit. *Nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Quartò, pro cauſa, ſic qui affert cauſam alicuius, dicitur reddere rationem eius. Quò fortè reſpiciens Aug. *l.83. qq. quæſt.46.* vocat ideas rerum, rationes æternas earumdem. Quintò, pro intellectu, quo in ſenſu homo nuncupatur rationis capax, ac rationalis.

4. Not. 2. aliquid eſſe rationis, vel à ratione, multis contingere modis. Primò, quia à ratione, ideſt ab intellectu eſt productum, quo pacto omnes habitus intellectuales perhibentur entia rationis. Secundò, quia à ratione dictante, ſiue regnante cauſatum eſt, ſic illud dicitur eſſe rectæ rationis, quod recta ratio dictat. Tertiò, quia à ratione derelinquitur, vt eſſe cognitum ſequitur ex actu cognoſcendi, ſiue quia prorſus elaboratur à ratione, & ita intellectus negotians circa obiecta intelligibilia, dicitur facere entia diminuta, & ſecundum quid, quæ, vt præ aliis notat Ric. *2. d. 1. quæſt. 2. art. 1.* ſunt entia rationis diſtincta ab entibus realibus.

5. Not. 3. ex Scot. 1. *Elench. quæſt. 1.* & *1. poſt. q. 11.* ens diuidi in ens naturæ, & ens rationis, & vulgò in ens extra animam, & ens in anima *ex 5. Met. 14.* Primum eſt ens reale: Secundum verò eſt ens rationis, quod ex Scot. 4. *d. 1. q. 2. §. Hîc primo. B.* tripliciter ſumitur, ſubiectiuè, obiectiuè, & comparatiuè. Ens rationis ſubiectiuè eſt, quod ſubiectatur in ratione, ideſt intellectu, vt ſcientia, quæ inhæret in intellectu, & hoc non diſtinguitur ab ente reali, cum ſit qualitas, quæ eſt ens reale. Eſt rationis obiectiuè bifariàm poteſt intelligi, aut quia, non ſolùm obiicitur, & præſentatur intellectui, ſed præter illud eſſe obiectiuum, habet eſſe extra intellectum; & hoc quoque eſt ens reale, vt lapis, qui intellectui obiicitur, vltra illud obiici, habet eſſe à parte rei: aut quia tantùm obiectiuè eſt in intellectu, pendétque in fieri, & in eſſe, ab ipſo intellectu, & hoc propriè eſt ens rationis. Tertiò comparatiuè, quod, præter deſcriptionem mox allatam, deſcribitur à Doct. proximè cit. comparatio paſſiua vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum, vt palàm fiet in ſequenti art. Hócque eſt propriè ens rationis, quod diſtinguitur ab ente reali.

6. Aſſertio, datur ens rationis. Eſt communis, & oppoſita aduerſatur torrenti Philoſophorum, & Theologorum, nominatim Scot. *1. d. 8. q. 4. §. Contrà iſtam opinionem. F.* & *Quol. 1. §. De altero termino. H. & L.* aliiſque locis, Thom. *1. d. 26. q. 2. art. 1.* & *1 p. q. 28. art. 1.* & vtriuſque diſcipulorum *ibid.* quibus præiuit Ariſt. tum *5. Met. cap. 7. T. 14.* tum etiam *6. eiuſdem operis, T. 8. propè finem.* Probatur 1. ex communiſſima, & receptiſſima diuiſione entis in ens reale, & rationis: membra autem bonæ diuiſionis ſunt oppoſita, & ſi vnum admittatur, vtique aliud concedendum eſt, ergo, cum detur ens reale, quod ſecluſo quovis opere intellectus habet eſſe: quoque dandum eſt ens rationis, quod ſolùm pendet ab opere intellectus, abſque quo eſſe nequit.

Secundò, ſcientia ſufficienter, & adæquatè ſcinditur in realem, cuius obiectum eſt extra intellectum, & à parte rei: & in rationalem, cuius obiectum eſt in intellectu, vt patet de Logica, cuius obiectum eſt ſyllogiſmus, qui eſt ens rationis: eius pariter partes, ſiue

ſiue proximæ, ſiue remotæ ſunt entia rationis. Itemque Grammatica, & Rhetorica agunt de ente rationis, igitur ens rationis non eſt reſpuendum.

Tertiò, ſi eſt cauſa neceſſaria, & naturalis debitè approximata, & non impedita, ſequitur eius effectus neceſſarius, & naturalis, vt conſtat experientia: intellectus autem, cum ſit potentia comparatiua, & reflectiua ſupra ſuos actus, eſt cauſa entis rationis, & quidem naturalis, & neceſſaria, ergo non eſt inficiandum ens rationis.

Quartò, ſi eſt paſſio, vtique eſt ens, cuius eſt paſſio ſio, vt ſi eſt riſibilitas, pariter eſt homo, à quo riſibilitas emanat: eſt autem intelligibilitas entis rationis, quia verè eſt intelligibile, vt prædicatum, ſubiectum, affirmatum, negatum, & huius formæ alia, quæ verè intelligimus, inter entia rationis referuntur, ergo datur ens rationis.

7. Oppones primò, non ſunt ſtatuenda plura entia ſine neceſſitate, ſufficiunt autem entia realia, ergo non ſunt admittenda entia rationis. Maior eſt canon vniuerſalis, & proloquium ab omnibus receptum, & exaratum 1. *Phyſ.* 52. Min. oſtenditur, ſi quæ forent entia rationis, maximè vniuerſalia: vniuerſalia autem ſunt entia realia, vt patet inductione: animal quippè, quod eſt genus eſt ens reale: rationale, quod eſt differentia vtique eſt ens reale: homo qui eſt ſpecies pariter eſt ens reale: riſibile, quod eſt proprium, quoque eſt ens reale: atque albedo, quæ eſt accidens, inter entia realia numeratur. Concedo maiorem, nego minorem. Ad eius probationem, conceſſa maiore, diſtinguenda eſt minor, metaphyſicè, & primò intentionaliter, concedo: logicè, & ſecundò intentionaliter, nego. Hæc autem diſtinctio abundè fuit expoſita, & declarata *in Log. lib. 2. quaſt. 1. art. 7.* cuius dilucidationem hoc loco non cenſeo eſſe repetendam, ſed ibi recognoſcendam, & recolendam.

8. Oppones ſecundò, ſi eſſet ens rationis, foret intelligibile, quia intelligibilitas ſequitur entitatem, tanquàm paſſio rem, cuius eſt paſſio: atqui ens reale ſolùm eſt intelligibile, ergo nullum extat ens rationis. Concedo maiorem, nego minorem Nam 2. Met. T. 4. *Sicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci.* Quoniam autem ens rationis habet eſſe tantùm obiectiuè, ſecundum quid, & diminutum: pariter habet cognoſcibile, & intelligibile ſecundum quid, & diminutum, vt indicat Scot. *Quol.* 3.

9. Inſtabis, quod cognoſcitur, prius eſt, quàm cognoſcatur, quia obiectum præcedit actum: ens autem rationis non eſt prius cognoſcibile, quàm cognoſcatur, quia eſſentia eius eſt cognoſci, ergo nullo modo ens rationis eſt cognoſcibile, & intelligibile. Complut. *diſp. 2. Log. quæſt.* 1. negant maiorem, arbitrantes eſſentiam entis rationis ſitam eſſe in actuali cognitione ipſius. Verùm horum reſponſio admittit implicationem, & repugnantiam in adiecto, quandoquidem *ibid.* aſtruunt ens rationis eſſe cognoſcibile, & non eſſe cognoſcibile, quia eius eſſe eſſentiale poſitum eſt in actuali cognitione, quod apertam contradictionem inuoluit. Deindè, omne ens priuſquam exiſtat, eſt producibile, & cognoſcibile, penes eſſe ſuum eſſentiale, & quidditatiuum, quod abſtrahit ab exiſtentia: ens autem rationis ſuo modo habet eſſe eſſentiale, & quidditatiuum præſcindens ab exiſtentia, quod accipit ab intellectu. Definitur enim, quod habet eſſe obiectiuè ab intellectu dumtaxat, ex dicendis in proximo articulo. Igitur, ſicut ſuo modo habet eſſe poſſibile, quoque & intelligibile. Rursùs, natura entis rationis non eſt cognitio ipſa, quia hæc eſt actus ſecundus ſpectans ad Animaſticam, ſed eſt id, quod per talem cognitionem cognoſcitur, quare ens rationis dicitur cognitum, veluti paries per viſionem perhibetur viſus, ergo eius eſſentia poſita non eſt in actuali cognitione. Quare, ad inſtantiam, concedo maiorem; nego minorem, ens quippè rationis, etſi formaliter non ſit cognoſcibile, niſi per intellectum, à quo ſuum eſſe formale mutuatur: eſt tamen cognoſcibile fundamentaliter, penes ſuum eſſe poſſibile, & obiectiuum duntaxat, vt rectè contrà Ponc. *diſp.* 1. *Log. quæſt. 2.* arguit Maſtrius *diſp. 2. Me. num.* 234.

10. Oppones tertiò, præter Deum, omnia ſunt cauſata, & producta: quæ autem cauſata, & producta ſunt, realia ſunt: ergo nullum eſt excogitandum, & in Scholas inuehendum ens rationis. Concedo ma. diſtinguo min. de cauſatis per ſe, & primariò, concedo: de cauſatis per accidens, & ſecundariò, cuiuſmodi ſunt entia rationis, nego. Hæc diſtinctio fusè expoſita eſt *in Log. paſſu alleg. art.* 1.

11. Inſtabis, cauſa realis producit effectum realem: intellectus autem eſt cauſa realis: ergo nullum efficit ens rationis, proindéque reſpuendum eſt ens rationis. Diluitur inſtantia per præfatam diſtinctionem. Maior namque valet de effectu primario: non autem de effectu ſecundario, ſequuto, & derelicto ex primario, per cauſam comparatiuam, veluti eſt intellectus, aut altera potentia collatiua.

ARTICVLVS II.

Quid ſit ens rationis.

12. Nonnulli, quos ſequitur Suarez *diſp. 54. ſect.* 1. autumant ens rationis eſſe non ens apprehenſum, per modum entis. Alij, quibus adſtipulatur Poncius *diſp. 1. Logicæ, quæſt.* 1. deſcribunt ens rationis, quod nequit aliquid efficere, nec inexiſtere alicui potenti efficere, niſi per conſiderationem potentiæ potentis aliquid conſiderare. Cæteri autem, vt Auerroës *6. Met. com.* 5. Orbellus 4. *Met. quæſt.* 1. à quibus non videntur declinare Sirectus *tract. formalitatum art. 1. principali, folio* 5. Trombet. *ibid. prima parte eiuſdem tract.* Vallo, & Bruliſer *eo in loco*, exiſtimant ens rationis eſſe, quod tantùm habet eſſe obiectiuè in intellectu. Idque indicat non obſcurè Scot. *Quol. 1. §. De altero ſub H.* & 3. *diſt. 8. quæſt. vn. § Ad argumenta H.* & 4. *diſt. 1. quæſt. 2. §. Hic primo B.* & annuit Canonicus 1. *Phyſ. quæſt. 3. fol.* 10. Et non diſſentit Mayr. *Quol 6 art. 6.*

13. Not. ens rationis multa ſortiri nomina. Dicitur namque ens ſecundum quid, ens diminutum, ſecundò conſideratum, ens in anima obiectiuum tantùm, & ſecunda intentio. Diſtribuitur autem in ens rationis, quod proficit, & inſeruit ſcientiis, & quod prorſus eſt inutile, & chymericum. Hinc oritur diſtinctio, in ens rationis, quod habet fundamentum in re, veluti ſunt ſecundæ intentiones logicales: & quod nullum fundamentum habet in re, vt figmenta, putà hircoceruus, & huiuſmodi, quæ prorſus ſunt impoſſibilia, & repugnantia, ac entia prohibita.

14. Aſſertio, ens rationis non aptè deſcribitur non ens apprehenſum, inſtar entis: nec quod non poteſt quidpiam facere: ſed quod habet tantùm eſſe obiectiuè in intellectu, ſeu potius comparatio paſſiua vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum. Iſta aſſertio eſt tripartita, & conſentanea Scot. *locis prænominatis.* Prima pars ſuadetur primò, ens, & non ens opponuntur contradictoriè: ens autem rationis eſt ens, quia comprehenditur ſub illa communiſſima diuiſione, qua ens diuiditur in ens reale, & ens rationis, vt patet ex ſuperiore articulo: ergo non rectè dicitur ens rationis eſſe non ens apprehenſum per modum entis.

Secundò, quod habet cauſam ſui eſſe, eſt ens, quia non ens, cum ſit nihil, non cauſatur, ens autem rationis habet cauſam ſui eſſe, vtpote intellectum, aut aliam potentiam comparatiuam, etiam ſecundum Aduerſarios.

Tertiò, ſi ens rationis foret non ens ſuprà deſcriptum,

ptum, intellectus in ipſius cognitione falleretur, quia intelligeret illud aliter, quàm ſit, in quo extat deceptio: intellectus autem in conficiendo, & intelligendo ens rationis non fallitur, vt patet in Logica, immò perficitur perquirens veritatem, eamque diſcernens à falſitate, ergo ens rationis non eſt huiuſmodi, ſed quidpiam derelictum in obiecto cognito, per actum intellectus, vt eſt ſecunda intentio.

15. Secunda pars, præterquamquod pugnat Scot. cit. eius oppoſita, cuius doctrinam ſe amplecti, profitetur Ponc. Probatur primò, definitio non excedit, nec exceditur à definito, vt non ſemel in ſuperioribus inculcaui: præhabita autem entis rationis definitio exceditur à definito: Siquidem, quantitas, relatio, & materia prima ſunt de genere ſterilium, & tamen non ſunt entia rationis, ſed realia, incongruè igitur definitur ens rationis, quod nequit aliquid efficere.

16. Occurrit Ponc. cit. & ait, quod licet materia non ſit actiua, ſicut ens rationis, tamen ipſa materia inexiſtit formæ, quæ eſt actiua, non ſic ens rationis inexiſtit alteri potenti aliquid præſtare. Contrà, etiam ens rationis ſuo modo inexiſtit intellectui, qui cauſat ens rationis. Vt enim ens rationis ſuo modo participat eſſentiam explicitam per eius deſcriptionem: ita & ſuam exiſtentiam ſuo modo in intellectu, à quo fit, & in quo eſt: ergo gloſſa allata non ſatisfacit inſtantiæ præfatæ.

Secundò, vnum oppoſitum explicatur, & declaratur per aliud oppoſitum: Ob id celebratur illud effatum, oppoſitorum eadem eſt ratio, & diſciplina: ens autem rationis opponitur enti reali: vtrumque namque eſt membrum oppoſitum diuiſionis vniuerſaliſſimæ entis communiſſimè capti: ens autem reale definitur, quod habet eſſe, ſecluſo quouis opere intellectus: ergo eius oppoſitum, quod eſt ens rationis, deſcribi debet, quod habet tantum eſſe obiectiuè ab intellectu: non autem, quod aliquid nequit præſtare, quod valdè diſtat ab eſſentia entis rationis.

Tertiò, definitio eſt oratio diſtinctè declarans naturam definiti, ex communi omnium ſenſu: præmiſſa autem definitio clarè non explicat naturam entis rationis, vtpote, quæ non conſiſtit in non poſſe aliquid efficere, ſed in eſſe intentionali obiectiuo tantùm: non poſſe autem quidquam facere, potiùs eſt proprietas communis aliis, nempè materiæ, & relationi, *vt ſuprà* tetigi, veluti poſſe moueri, & currere competit homini, & bruto, per quam haud homo, vel brutum poteſt deſcribi. Vnde, reiicitur reſponſio Poncij, *vbi ſuprà* dicentis, definiri ens rationis per non poſſe aliquid efficere, vt per eius paſſionem, veluti homo, per riſibilitatem, quia hæc eſt paſſio hominis quarto modo, non autem illa, cum ab aliis participetur, vt mox oſtendebam. Ideò, ratio manet adhuc in ſuo robore. Quartò, quod dictus Ponc. ſubnectit, ens rationis fieri, per potentiam potentem aliquid conſiderare, abſolutè verum non eſt, ſiquidem, potentia non facit ens rationis præciſè vt conſiderat, alioqui intellectus ſpeculans ens reale, ſubſtantiam, vel accidens, faceret ens rationis, quod eſt falſum. Quod ſi prænominatus Author obuiam fiat, & dicat, fieri per ſolam conſiderationem intellectus, incidit in ſententiam, quam ipſe refellit, ſcilicet ens rationis eſſe ſecundò conſideratum, & habere tantùm eſſe obiectiuè in intellectu, cuius oppoſitum in Lycæum Scoticū conatur inuehere.

17. Tertia pars oſtenditur primò, genuina, & legitima definitio conſtat genere, & differentia, vel quaſi genere, & differentia, in iis, quæ non ſortiuntur propriè genus, & differentiam: præallata autem entis rationis eſt huiuſmodi: ſuum namque quaſi genus eſt ens præſcindens ab ente reali, & rationis: ſua verò quaſi differentia ſunt reliquæ particulæ præaſſignatæ, ergò eſt recta, & idonea definitio entis rationis.

18. Dices, eam non complecti ens rationis fictitium, ac chymericum, quod cum ſit impoſſibile, non obiicitur intellectui: igitur dicta definitio entis rationis eſt inadæquata & non reciproca cum definito: proindéque illegitima, & mala. Dico etiam non explodi ens rationis chymericum ab illa definitione, quiá hoc pariter habet ſuo modo eſſe obiectiuè in intellectu, puta fictitium, & chymericum, maximè quia; qui definit verum, quoque & falſum, quia rectum eſt iudex ſui, & obliqui. Hinc Scot. *q.4.* prol. definit praxim bonam, quia ex hac facilè intelligitur quid ſit praxis mala: atque oppoſitorum eadem eſt ratio, & ſcientia.

19. Inſtabis, Scot. 4. *d.1.q.2.A.* excludit ens rationis fictitium à deſcriptione entis rationis ab ipſo tradita *ibid.* & ait verum ens rationis eſſe ſecundò conſideratum, hoc eſt, vt ibi exponunt eius interpretes; comparationem paſſiuam vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum, ergo ſub illa deſcriptione non comprehenditur ens rationis Chymericum. Dicò Scot. *eo in loco* amouere nihil, & impoſſibile, à vera, & propria definitione, quia non habet quid, quod propriè definitur: ibique Doct. non meminit entis rationis chymerici, vt patet intuenti *tex alleg.* quia licet hoc à parte rei ſit impoſſibile, tamen in intellectu quoquo modo habet eſſe, putà fictitium, & chymericum; quod ſcilicet non fundatur in rerum natura: ideò in prępoſito notabili aduerti, ipſum non habere fundamentum in re. Secundò, ens rationis eſt quod immediatè, & proximè diſtinguitur ab ente reali, veluti rationale eſt, quod immediatè, & proximè diſſidet ab irrationali, cum ſint differentiæ diuiſiuæ eiuſdem generis quod eſt animal: ens autem reale deſcribitur, quod habet eſſe circumſcripto opere intellectus, ergo ex oppoſito, ens rationis eſt, quod habet tantùm eſſe obiectiuè ab intellectu, ſeu quod pendet in fieri, & in eſſe ab intellectu, eſtque eiuſdem fabrum, & ſecundò conſideratum, ac comparatum.

20. Dices, ſimilitudo duorum entium rationis non habet eſſe ſolùm obiectiuè in intellectu, cum ſint, & exiſtunt, quia actu non fiunt ab intellectu. cum obiectiuè eſſe in intellectu, perindè ſit ac concipi, & conſiderari ab intellectu, igitur non aptè deſcribitur ens rationis, quod habet eſſe tantùm obiectiuè in intellectu. Dico eſſe ens rationis realiter, non verò formaliter, veluti paſſiones entis non ſunt entia formaliter, ſed realiter duntaxat, ex dictis *lib.2. huius operis, q.2.art.1:* Adde, quod licet actu, & formaliter in eſſe exiſtentiæ; ens rationis conſiſtat in actu concipi, & conſiderari ab intellectu: non tamen in eſſe eſſentiæ, & quidditatiuo ſuo modo, *vt ſuprà* ſatis planum feci: idcircò non obſtat; quin eſſe queat ſimilitudo inter duo entia rationis, veluti inter duo entia realia, tametſi in his propriè: in illis verò impropriè. Tertiò, vniuerſale formaliter, ſecundùm communem ſententiam, eſt ens rationis: tale autem vniuerſale habet ſolùm eſſe obiectiuè in intellectu, fitque per eius actum comparatiuum, vt ſcripſi *in Log.l.2.q.1. n.*3. Ergo retinēda eſt præmiſſa deſcriptio entis rationis.

21. Opp.1. ens rationis nedum ab intellectu, verùm etiam à voluntate, & phantaſia effici poteſt, quia ſunt potentiæ collatiuæ, ergo perperam ens rationis definitur, quod tantùm habet eſſe obiectiuè in intellectu, cum quoque valeat eſſe obiectiuè in voluntate, & phantaſia. Reſpondeo, propriè ens rationis habere ſolum eſſe obiectiuè in intellectu, vt nomen eius denotat; im propriè verò in potentiis prænominatis, vt patebit in ſubſequente quæſtione.

22. Opp.2. ſi admitteretur ens rationis ſic deſcriptum; ens poſſibile foret ens rationis, vt alius Mundus poſſibilis, quia habet eſſe obiectiuè in intellectu duntaxat: hoc autem falſum eſt, ergo quoq; & illud. Nego ſequelam ma. quia ens poſſibile licet actu extrà intellectum non ſit, tamen non repugnat eſſe extrà ipſum intellectum, & in hoc diſtinguitur ab ente rationis, quod nullo modo poteſt extra ipſum intellectum exiſtere.

23. Opp. 3. ſi ens rationis eſt tale, quale deſcriptum eſt, ergo non eſt comparatio paſſiua vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum, vt communis fert Scotiſtarum opinio. Conſequentia monſtratur, quia

aliquid poteſt tantùm obüci, & conſiderari ab intellectu, tametſi non conferatur, & comparetur ad aliud, ſicque erit ens rationis abſque comparatione paſſiua vnius cogniti, ad aliud cognitum. Negatur conſeq. ratio eſt, quia intellectus priuſquam faciat ens rationis, conſiderat obiecta realia, vt animal, hominem, & brutum, quibus cognitis ſecundò conſiderat animal eſſe ſuperius, ad hominem, & brutum & conferendo hoc, ad illa, facit ens rationis, quod vocatur genus. Idem dicito de homine, reſpectu ſuorum ſingularium, comparando namque illum, ad hæc, facit ens rationis, quod dicitur ſpecies. Vel dici poteſt definitionem priorem entis rationis competere enti rationis metaphyſico: poſteriorem verò, enti rationis logico: veluti vniuerſale diſtribuitur in vniuerſale logicum, & metaphyſicum, & vtriuſque diſtincta aſſignatur deſcriptio, vt oſtendi *in Epitome Dialectica l.1.q.3.art.1.*

Articvlvs III.

An denominat. extrinſecæ ſint entia rationis.

24. EX fuſiori, & ampliori, aut anguſtiori acceptione entis rationis, & denominationis extrinſecæ ortæ ſunt multæ, diuerſæque ſententiæ relatæ, & reiectæ à Recentioribus. Nonnulli ſiquidem putantes ens rationis eſſe omne id, quod non eſt in re, ac extrà intellectum, arbitrantur quamcumque denominationē extrinſecam intellectus penes obiecta cognita, aut cuiuſlibet alterius potentiæ, reſpectu ſuorum obiectorum immò inſenſibilium & inanimatorum, quo pacto columna perhibetur dextra, vel ſiniſtra, reſpectu dextræ, aut ſiniſtræ animalis, & huiuſmodi, eſſe entia rationis. Alij inter quos eſt Dur. nunc alleg. cenſent denominationes extrinſecas eſſe entia rationis dumtaxat, quæ proueniunt ex actibus intellectus, vt eſſe cognitum, & intellectum, & conſimiles. Cæteri autem communiter negant quaſlibet denominationes extrinſecas eſſe entia rationis.

25. Not.1. ex vulgato omnium placito, perſpicuè exarato à Vallone *in ſua lectura fol.*179. & deducto ex Scot. 1 *d.*30 *q.*2. Viger. Lych. & aliis *ibid.* ac Mayr. *Quol.*7. *puncto* 10. duplicem eſſe denominationem, intrinſecam vnam extrinſecam alteram. Illa petitur penes formam, quæ reuera inexiſtit ſubiecto, per quam tale denominatur, vt lac denominatur album per albedinem in ipſo inhærentem, & oculus denominatur videns per viſionem in ipſomet oculo exiſtentem: iſta verò decerpitur penes formam in alio quidem ſubiecto exiſtentem, terminatam tamen ad ipſum ſubiectum, quod extrinſecè denominat, vt paries denominatur viſus à viſione exiſtente in oculo, terminata ad ipſum parietem.

26. Not.2. hæc duo vocabula, denominans, & denominatum differre, quia denominans ſignificat formam, denominatum verò ſubiectum eius: atque concretum vtrumque ſignificare cum hoc tamen diſcrimine, formam per ſe, & primariò, ſubiectum verò, ſecundariò, vt ſancitum eſt *in Log. lib 3. quæſt.*5. *art.*5. Quare, forma denominat ſubiectum, & ſubiectum denominatur à forma: & quia forma afficit ſubiectum intrinſecè, aut extrinſecè: ideò, ſi ipſum ſubiectum afficiat intrinſecè, denominatio eius vocatur intrinſeca: quod ſi afficiat, & reſpiciat ipſum ſubiectum extrinſecè, hoc eſt, quia ad idemmet fertur tanquam terminum, denominatio eius nuncupatur extrinſeca, vt exemplis illuſtratur in primo notabili.

27. Not.3. denominationem bifariàm inſpectari. Vno modo pro appellatione, & vocabuli ſignificatione, quæ fit ad placitum inſtituentis, & imponentis, ſicut in vniuerſum dictum eſt de nomine *in Epitome dialect. l.*5. *q.*1, *art* 1. & ſic cenſetur eſſe ens rationis: altero modo, pro affectione formali, qua forma tribuit eſſe ſuum formale ſubiecto intrinſecè, aut extrinſecè, & ita eſt ens reale præcedens negotiationem intellectus, de qua in præſentia diſputatur. Rurſus animaduerte, cognitionem dupliciter conſiderari, vt reſpicit intellectum, à quo producitur, quavè ipſe intellectus cognoſcit obiectum, & dicitur cognitio actiua, vel, vt reſpicit obiectum, per quam cognoſcitur, & dicitur cognitio paſſiua, qua obiectum denominatur cognitum, & intellectum. Vtroque autem modo accepta cognitio non eſt ens rationis, quia abſque negotiatione, & comparatione intellectus habetur cognitio actiua, qua intellectus cognoſcit obiectum, & cognitio paſſiua, qua ipſum obiectum cognoſcitur.

28. Aſſertio prima, denominationes extrinſecæ, qualeſcumque ſint, haud extant entia rationis. Deducitur ex Scot. 1. *d.*30 *q* 2. & 3. *d* 8 *q.vn.* & alibi. Patrocinantur Mayron. *Quol.*7. *puncto* 10. Fuentes in Log. *q.*2. *diff.*2. *art.*4. Faber. 4. *Met. diſp.*4. Hurt. *diſp.*19. *ſect.*1. & alij complures. Probatur primò, quod eſt à parte rei, nemine cogitante, non eſt ens rationis. Denominationes autem extrinſecæ ſunt à parte rei, nemine cogitante, ergo non ſunt entia rationis. Maior eſt conſpicua, quia ens rationis fit ab intellectu; ideò, quod præcedit operationem eius, non eſt ens rationis, ſed ens reale, quod enti rationis opponitur. Minor oſtenditur, forma denominans, & ſubiectum denominatum ſunt realia, vt dextera animalis, à qua columna denominatur dextra: viſio oculi, à qua lapis dicitur, & denominatur viſus: itemque intellectio, à qua paries denominatur intellectus, & cognitus. Nec iuuat dicere, id valere de denominatione intrinſeca, qua realiter ſubiectum in quo ineſt forma, denominatur: non autem de denominatione extrinſeca, qua ſubiectum nulla forma afficitur, per quam realiter denominetur, ſed ſic dicitur, intellectu negotiante, cuius opus eſt ens rationis, proindéque huiuſmodi denominatio non eſt realis, ſed rationis. Verùm, hæc reſponſio non eneruat, ſed corroborat noſtrum argumentum. Si namque denominatio intrinſeca conceditur realis, vtique & denominatio extrinſeca. Quandoquidem, ſicut à parte rei denominatur ſubiectum per realem formam ſibi inexiſtentem denominatione intrinſeca: ita & terminus, quem reſpicit eadem forma, denominatur denominatione extrinſeca, per eamdem formam ad ipſum terminatam, vt per eammet viſionem, qua oculus denominatur videns intrinſecè, lapis denominatur viſus extrinſecè: ergo vtraque denominatio eſt realis.

29. Quod ſi obuius fias, & dicas, vt denominatio ſit realis exigi vnionem realem formæ, cum ſubiecto, & termino, qualis non eſt, cum termino, in prælatis extrinſecis denominationibus. Contra, nam licet id verum ſit de denominatione intrinſeca, non tamen de extrinſeca, cui non eſt neceſſaria vnio inhæſionis, ſed adhæſionis, & terminationis, quæ in actibus vitalibus à Scot. *Quol.*13. *a.*2. § *circa ſecundum M.* nuncupatur vnio, ſeu relatio attingentiæ, & tendentiæ in terminum. Vndè, non abs re à Scholaſticis diſtinguitur obiectum potentiæ in motiuum, & terminatiuum. Deindè in vnione hypoſtatica diuini Verbi cum aſſumpta humanitate, Verbum quidem terminat dictam vnionem, tametſi in ſe nihil reale recipiat: non oportet ergo terminum formæ denominantis in ſe ipſam formam recipere, ſed ſufficit, vt ad eum feratur, & terminetur. Secundò, Deus denominatur creator, & Dominus, vt patet Geneſeos 1. & 2. & ſancitum eſt in Conc Lateran ſub Innoc. III. Huiuſmodi autē denominationes Deo competētes ſunt extriſecæ, & antecedunt intellectū creatum & ſi nullus foret intellectus, adhuc ſic denominaretur Deus, alioqui non exiſtēte ente rationis fabricato ab intellectu creato, Deus non eſſet cauſa, & opifex rerū, earumq; rector, ac Dñs, quod falſum, & abſurdum: igitur denominationes extrinſecæ inter entia rationis non ſunt recenſendæ.

30. Dices, eas eſſe denominationes reales fundamentaliter, non autem formaliter. Contra, ſicut formaliter res dicuntur, & denominantur creatæ per relationem creationis, quæ formaliter eſt in creaturis, veluti paries denominatur albus per albedinem, quæ in ipſo inhæ-

ret:

ret: ita Deus denominatur formaliter creator per relationem creaturarum, quæ terminatur ad ipſum, & dicitur Dominus per relationem ſubiectionis earumdem creaturarum, ad ipſummet Deum terminatam. Igitur, quemadmodum res formaliter, & intrinſece perhibentur creatæ: ita Deus formaliter, & extrinſece denominatur creator, ac Dominus earum.

31. Quod ſi vrgeas, & dicas, Deus realiter, & formaliter eſt creator, & Dominus: ergo eſſe creatorem, & Dominum ponit aliquid reale in Deo: hoc autem falſum eſt, ergo & illud. Prior conſeq. oſtenditur, perinde enim eſſe videtur Deum eſſe reipſa, & formaliter creatorem, & Dominum, ac quod eſſe creatorem, & Dominum eſſe quid reale in Deo. Negatur prima conſeq. ad eius probationem, nego illa duo identificari, ſiquidem Deum eſſe creatorem nihil aliud ſibi vult, quam relationem creationis creaturæ terminari ad ipſum Deum, nihil de nouo reali ipſi aduenientè, veluti opus denominatur humanum, propterea quod potentia humana ipſum fabricans ad idemmet opus terminatur, tametſi in eomet nihil humanitatis exiſtat. Pariter Deus denominatur Dominus non relatione dominij, quæ in illo ſit, ſed relatione ſubiectionis, quæ eſt in creatura, ipſi ſubiecta, & ad ipſummet terminata, vt egregiè aſtruit Doct. 1. *diſt.* 30. *quæſt.* 2. §. *Ad argumenta* 2. *quæſt. ſub R.* & clarius *in Report. ibid. in fine quæſt. cit.*

Tertiò, denominationes extrinſecæ morales ſunt reales, vt eſſe bonum, malum, amatum, odio habitum & huiuſmodi, alioqui voluntas, aliæque potentiæ, tam interiores, quam exteriores hominum, & brutorum facerent entia rationis, ergo & denominationes extrinſecæ phyſicæ ſunt reales, vt eſſe agens, patiens, & huiuſmodi.

32. Dices, denominatio eſt ad placitum denominantis, ergo non eſt realis, ſed rationis. Diſtinguo ant. ratione nominis, concedo: ratione rei per nomen ſignificatæ, nego, vt ſatis expreſſi ſuprà, *notabili tertio.*

33. Aſſertio ſecunda, ex denominationibus extrinſecis non reſultat vllus reſpectus rationis. Deducitur ex Doct 4. *d.* 1. *q.* 2. § *Hic primo. B.* & 3. *d.* 26. *q. vn.* §. *Ad quæſtionem igitur. E.* & 1. *d.* 35. *q vn.* §. *contra concluſionem. & inde.* Probatur primò, ens reale ſuaptè natura non conſequitur ens rationis: denominationes autem extrinſecæ ſunt reales, ergo ipſas naturaliter non concomitatur ens rationis. Maior patet, quia ens rationis non eſt paſſio entis realis, ſed eius membrum oppoſitum, vt liquet ex ſuperiorib. aſſertis. Min. manet probata ex præpoſita Aſſertione.

Secundò ſi ens rationis reſultaret ex denominationibus extrinſecis, proculdubio cauſaretur ab ipſis, veluti a ſubiecto fluit paſſio eius, puta calor, ab igne, & lux, à ſole: cauſa autem entis rationis non eſt denominatio extrinſeca, ſed potentia collatiua, & comparatiua vnius ad aliud, ex dicendis in ſequenti quæſtione: ergo ens rationis non conſurgit ex denominationibus extrinſecis.

Deinde, ſi ens rationis emanaret ex dictis denominationibus, aut flueret ante operationem quamlibet intellectus, aut non: ſi primum, ergo eſt ens reale, quod ex dictis diſtinguitur ab ente rationis, quia hoc ſubſequitur operationem intellectus: illud verò præcedit: ſi ſecundum, ergo ab opere intellectus efficitur, non verò, à denominationibus extrinſecis. Inſuper, ille reſpectus rationis ſuperfluus, & ſupervacaneos videtur eſſe, cum nulli inſeruiat, & proficiat, ergo vt inutilis, & fruſtraneus eſt reiiciendus, & abnegandus. Non infitior autem intellectum in extremo denominatu denominatione extrinſeca poſſe formare ens rationis, ac ſi in eo foret denominatio intrinſeca, vt in Deo relationem creationis, qua formaliter denominet creatorem, & relationem dominij, qua formaliter denominet Dominum. Ratio adduci poteſt, quia correlatiua ſe mutuò reſpiciunt, ergò ex eo, quod in vno extremo extat vera, & realis relatio, qua formaliter denominatur tale: poteſt vtique intellectus in altero extremo, in quo non correſpondet relatio realis, ſ lumque habetur terminatio relationis alterius extremi, efformare relationem rationis, per quam ipſum formaliter denominet: attamen, neceſſaria non eſt huiuſmodi relatio rationis, nec quoque proficua, & videtur attribuere præfato extremo, quod ei repugnat, vt arguit Mayron. proximè memoratus, in fine puncti alleg.

34. Oppones primò, contra 1. aſſertionem, omnis forma, quâ ſubiectum denominatur, eſt illi intrinſeca, cum eidem præbeat ſuum eſſe formale: obiectum autem denominatur cognitum, & intellectum, non per formam realem, vt patet, cum in eo non ſit vlla forma realis, ergo per formam formatam ab intellectu, quæ eſt ens rationis, atqueadeò denominatio extrinſeca eſt ens rationis Diſtinguo ma. ſi in ſubiecto formaliter inexiſtat, concedo: ſi verò ad ipſum terminetur, nego. Ad diſtinctionem maioris, diſtinguenda eſt minor: obiectum denominatum cognitum, per formam, ſeu notitiam in ipſo inſidentem, nego: per cognitionem, & intellectionem ad ipſum terminatam, concedo, vt ſupra planum feci.

35. Inſtabis, concretum ſignificat formam, & ſubiectum eius, vt album, albedinem, & parietem, in quo inhæret albedo: cognitum autem, & intellectum eſt concretum, ergo ſignificat cognitionem, & intellectionem, non realem, quia hæc reſidet in potentia cognoſcente, & intelligente, ergo rationis, ſicque præfata denominatio eſt ens rationis. Satisfit, ſi eadem diſtinctione diſtinguatur maior; concretum namque ſignificat formam in ipſo inhærentem, aut ad ipſum terminatam: quo pacto cognitum eſt concretum, quod ſignificat cognitionem, non in ipſo exiſtentem, ſed ad ipſum terminatam. Subiectatur namque cognitio in potentia cognoſcente, & terminatur ad obiectum cognitum, vt patet *ex ſecundo, notabili.*

36. Oppones ſecundò. Scot. 1. *diſt.* 30. *quæſt. vn.* §. *concedo. C.* eſſe cognitum creaturarum appellat ens rationis: eſſe autem cognitum eſt denominatio extrinſeca, ergo denominatio extrinſeca eſt ens rationis. Reſpondeo, Scot. ibi non aſſerere eſſe cognitum creaturarum eſſe ens rationis, vt patet legenti textum, ſed eſſe ens ſecundum quid, & diminutum. Cùm enim creaturæ ab æterno non fuerint productæ à Deo, non habent eſſe ſimpliciter, quod eſt eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ, ſed habent ſolum eſſe cognitum, quia cognoſcuntur à Deo, quod eſt eſſe ſecundum, quid, & diminutum, vt idem Doct. *ibid.* explicat *in reſponſione* 2. *G.*

37. Inſtabis, ipſemet Scot. *eo in loco*, §. *Ad argumenta* 1. *quæſt.* factionem ſecundum quid, veluti eſt eſſe cognitum, vocat relationem rationis, ergo non eſt trahendus ad alium ſenſum, ob id Maſtrius *diſp.* 3. *Log. quæſt.* 2. *art.* 5. cum Vulpe, exponit ipſum de ente rationis materiali, non verò formali. Verum ibi non videtur Scot. loqui in propria ſententia, & aſſertiuè, ſed dubitatiuè, inquiens. *Et ita concederet fortè aliquis de Deo, quod Deus ſit dominus notando factionem ſecundum quid, puta factionem ſecundum aliquam relationem rationis.* Vnde, idem Doct. 1. *diſt.* 35. *quæſt. vn* §. *poteſt dici ad quæſt. H.* aſſerens tria ſigna intellectionis diuinæ, de lapide ſubiicit, in tertio ſigno diuinum intellectum poſſe ſe comparare ad lapidem intellectum, poſſe cauſare relationem rationis. Quare, ſecundum Scot. non habetur ens rationis propriè, niſi fiat noua comparatio vnius, ad aliud, vt explicamus tradimus ab eodem, 4. *diſt* 1. *quæſt.* 2. *B.* & *quæſt.* 5. §. *Ad* 1. *argumentum* 2. *quæſt. ſub. K.*

38. Oppones tertiò. effici nequit tranſitus de, contradictorio, in contradictorium, abſque mutatione formæ alicuius de nouo parte, vt paries de non albo, non poteſt fieri albus, niſi de nouo recipiat albedinem: obiectum

iectum autem de non cognito fit cognitum, ergo recipit aliquam formam nouam, non realem, vt fatentur omnes, ergo rationis, atque ita denominationes extrinſecæ ſunt entia rationis. Diſtinguo ma. abſque noua forma inhærente, nego: terminante concedo: ſic Deus de non creante, fit creans in tempore, abſque eo, quod recipiat aliquid de nouo, ſed ad ipſum tantum fertur, & terminatur relatio creaturæ, ab ipſo de nouo creatæ.

39. Inſtabis, ſi Deus crearet Petrum totius Mundi Imperatorem, ſic Petrus denominaretur Imperator vniuerſi, abſque vlla formæ reali de nouo producta inhærente in ipſo, vel terminante, ergo per formam, quæ eſt ens rationis, ſortiretur talem denominationem. Dico, data hypotheſi, ita denominaretur denominatione reali extrinſeca terminata ad actum voluntatis diuinæ conſtituentis ipſum vniuerſi dominum. Quare, in hiſce denominationibus extrinſecis, aut in vno extremo producitur aliqua forma noua, aut fit noua terminatio, ſine cauſatione nouæ formæ.

40. Oppones 4. contra 2. Aſſertionem, Scot. 1. *diſt.36. quæſt.vn. §. contrà iſtud obiicitur.* G ſcribit explicitè, poſt eſſe diminutum concomitatur relatio rationis: eſſe autem cognitum eſt eſſe diminutum, & denominatum denominatione extrinſeca: ergo in ſubtilium Scholæ ex denominationibus extrinſecis reſultant entia rationis. Reſpondeo, exponendum eſſe Doct. non ſuaptè natura, & abſolutè, poſt denominationes extrinſecas ſubſequi relationes rationis, ſed his poſitis intellectus poteſt effingere tales reſpectus rationis, *vt ſuprà* ſatis fuit declaratum.

ARTICVLVS IV.

An negationes, & priuationes ſint entia rationis.

41. PLerique Thomiſtæ, quos ſequuntur Conimb. *quæſt.6. vniuerſalium, art.2.* Ruui. *tract. de natura entis rationis.* Suarez *diſp.54. Met. ſect.3. num.4.* & Arr. *diſp.6. ſect.6.* arbitrantur negationes, & priuationes referendas eſſe, inter entia rationis. Oppoſitum autem tuentur Scotiſtæ, nuncupatim Mayr. *Quol.7. puncto 5.* Maſtrius, & Bellutus *diſp.3. Log.q.7.* Fuentes *q.2. diff.1. art.1.* & Ponc. *diſp.2.q.3.* quibus adſtipulantur Fonſ. 5. *Met. cap.7. q.6. ſect.5.* & alij, tollentes à ſerie, & catalogo entium rationis, negationes, & priuationes.

Præſuppoſitis autem acceptionibus priuationis, & differentiis eius à negatione allatis *lib.2. Phyſ.q.3. art.1.* quæ ibi ſunt recognoſcendæ.

42. Aſſertio, priuationes, & negationes non ſunt entia rationis. Deducitur ex Scot. *diſt.23.q.vn §. Item arguo. H.* & 2.*d.12.q.2.§. Ad 1. rationem ſub F.* & 4. *d.12.q.1. §. De primo. A.* Probatur primò, ex ſacra pagina, Geneſis primò. *Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi.* Id eſt, poſtillante Lyran. priuationes lucis. Et Ioan.9. *Præteriens Ieſus, vidit hominem cæcum à natiuitate.* Huiuſmodi autem priuationes antecedunt quamcumque operationem intellectus, ergo non ſunt entia rationis. Idem inſinuant SS. patres, præſertim Aug. *l. de decem categoriis, cap.18.* Anſel. *lib. de caſu Diaboli, cap.41.* & Damaſc. *in ſua Philoſophia, cap.8.*

Secundò, ens rationis pendet in fieri, & in eſſe ab intellectu, vt liquet ex eius deſcriptione allata *art.1. huius quæſtionis*: negationes autem, & priuationes ſunt, nemine cogitante, vt ſecluſo quouis opere intellectus. Brutum non eſt lapis, homo non eſt planta, Celidonius eſt cæcus à natiuitate, Claudius eſt ſurdus, & ſic de reliquis, ergo non ſunt entia rationis.

Tertiò, nihil, quod eſt negatio entis creabilis, eſt terminus à quo creationis, & annihilationis terminus à quo eſt ens creatum poſitiuum: atque terminus à quo mutationis phyſicæ, eiuſque principium eſt priuatio, 1. *Phyſ.T.57.* & 12. *Met.T.22.* At oppoſita priuatiua ſunt a parte rei, forma autem, eiuſque priuatio opponuntur priuatiuè, ergo priuatio, & negatio non ſunt entia rationis, ſed à parte rei reperiuntur, abſque vlla negotiatione intellectus. Falſum namque, & abſurdum eſt dicere, præfatas mutationes non fieri, niſi cogitet intellectus, & cæcitatem eſſe in Paulo, per fabricationem intellectus.

Obuij fiunt aduerſarij, inter quos eſt Suarez cit. & aiunt diſtinguentes, negationes, & priuationes bifariam vſurpari, pro remotionibus entitatum poſitiuarum, & ita inueniuntur à parte rei, abſque operatione intellectus: aut pro formis excogitatis ab intellectu, & apprehenſis inſtar formarum poſitiuarum, quibus repugnat exiſtere, extra intellectum, & ſic ſunt entia rationis. Contra, eo modo accipiendæ ſunt negationes, & priuationes, quo deſcribuntur, quandoquidem deſcriptiones earum denotant, & declarant ſuo modo earumdem naturas & eſſentias, vt fit de reliquis: definiuntur autem negationes, carentiæ formarum in ſubiectis ineptis, & priuationes, carentiæ in ſubiectis aptis, & idoneis, ergo ſic ſumendæ ſunt: ſic autem ſunt à parte rei, ergo non ſunt entia rationis: excogitare autem, & fingere eas, inſtar formarum poſitiuarum pugnat earum naturis, quæ non ſunt compotes, ſed expertes, eiſque carentes. Deindè, ſi illæ ſecundo modo conceptæ ſunt entia rationis, quodlibet aliud, ſi ita apprehenderetur, foret ens rationis, vt ſi homo conciperetur, vt Angelus, & Spiritus ſanctus, vt Columba, & huius formæ alia, quæ ſunt realia, forent entia rationis. Quare, eſto, quod negationes, & priuationes ad modum formarum poſitiuarum fingantur ab intellectu, non ob id ſimpliciter inter entia rationis ſunt connumeranda.

43. Oppones primò, quod conſideratur à ſcientia eſt ens, cuius paſſio eſt intelligibilitas: negationes autem, & priuationes tractantur à Met. vt patet 4. *Met.2.* & 4. *eiuſdē operis* 24. ſed non ſunt entia realia, ergo ſunt entia rationis. Conſeq. tenet, quia inter ens reale, & rationis non intercipitur medium. Concedo ma. explico min. per diſtinctionem. Per ſe, nego: per accidens, concedo. Ad id, quod ſubinfertur, inter ens reale propriè captum, & ens rationis non interuenit medium, nego, quia habetur ens improprium, cuiuſmodi eſt negatio, & priuatio: inter ens reale amplè ſumptum, & ens rationis, non adeſt medium, concedo: ſic enim ens latè captum diuiditur in ens reale, & rationis: & ens reale dici poteſt, omne, quod eſt à parte rei independenter ab intellectu, quo pacto, non ens, eſſe non ens dicimus. 4. *Met. paſſu memorato.*

44. Oppones ſecundò, affirmatio, & negatio ſunt actus rationis, & pertinent ad Log. quæ diſſerit de ente rationis: ergo ſi affirmatio, eſt ens rationis: pariter negatio eſt ens rationis. Diſtinguo ant. vt ſunt actus actiui, & paſſiui, concedo: vt verò ſunt obiecta affirmationis, & negationis, nego. Sic enim ſunt à parte rei, independenter ab intellectu. Præſertim quia, per affirmationem, & negationem vulgò intelligitur compoſitio, & diuiſio, quæ ad rem noſtram non pertinent, cum diſſeramus de ſimplicibus, & incomplexis, prout ſunt à parte rei, circumſcripto opere intellectus.

ARTICVLVS V.

Quotuplex ſit ens rationis.

45. MVltæ adducuntur diuiſiones entis rationis à Recentibus Philoſophis, quarum prima eſt, in relationem, negationem, & priuationem, quæ quidem à Thomiſtis recipitur, & defenditur, à Scotiſtis verò reiicitur, & abnegatur. Inprimis namque relatio eſt ens reale, & ſtatuitur vnum peculiare prædicamentum

dicamentum relationum realium, vt patet in Log. Deinde, negatio, & priuatio non ſunt entia rationis, quia reperiuntur à parte rei, abſque vllo intellectu cogitante, vt abundè oſtendi in præterito art. Rurſus, bona, & germana diuiſio eſt bimembris, eiuſque membra diuidentia debent opponi, vt poſtulat lex bonæ diuiſionis: relatio autem, negatio, & priuatio non opponuntur, vt patet ex quatuor oppoſitorum generibus traditis ab Ariſt. *in poſtprædicamentis, cap. de oppoſitis*, ergo non eſt recipienda. Inſuper, ſub illa diuiſione non videntur comprehendi entia prohibita, figmenta & id genus alia, vt benè proſequuntur duo noſtri Iuniores *diſp. 3. Log. quæſt. 7.* Ergo præfata diuiſio eſt manca, & diminuta

Secunda eſt in ens rationis, quod habet fundamentum in re, & in ens rationis, quod nullum habet fundamentum in re. Eſt vulgata, & recepta ferè ab omnibus, & tacta à Doct. 1, *diſt 43. q. vn. § Aliter dico. E.* & *Quol. 1. § De altero H. & L* Nec non *q. 4. vniuerſalium §. Dicendum in ſolutione tertij*. Illud autem ens rationis perhibetur fundari in re, cuius motiuum, cauſa, occaſio, & origo præbetur à re; ob id non temerè, & gratis ab intellectu efformatur, vt quia natura communicatur multis, intellectus ei attribuit vniuerſalitatem formalem, quæ eſt ens rationis, quaue formaliter prædicatur de multis. Itemque, quia natura conuenit multis differentibus ſpecie, intellectus efficit ens rationis, quod eſt genus, quod prædicatur in quid de multis differentibus ſpecie. Pariter, quia natura communicatur multis numero diſtinctis, intellectus effingit ens rationis, quod eſt ſpecies, quæ prædicatur de multis numero differentibus. Ens autem rationis, quod non fundatur in re dicitur, cuius nulla extat anſa, occaſio, & proprietas à parte rei ipſum fingendi, ſed merè gratis, & abſque nullo motiuo, & fundamento effingitur ab intellectu, proptetea nominatur figmentum, vt chymera, hyrcoceruus.

Tertia, in tranſcendentale, & prædicamentale. Vt enim ens reale, aut eſt tranſcendens, aut clauſum in aliquo ex decem categoriis: ita ens rationis, quod eſt velut vmbra entis realis, vel reponitur, ſeu potius reducitur ad aliquod, ex decem prædicamentis: ſic chymera, ad genus ſubſtantiæ, & ſpatium imaginarium, quod extra cælum à quibuſdam excogitatur, ad genus quantitatis reuocatur, & ſic de reliquis: vel tranſilit omnia genera, quo pacto Deus Pater inſtar Senis, Deus filius, vt Iuuenis, & Deus ſpiritus, vt Columba efformatur. Quamuis autem hæc diuiſio entis rationis, à nemine, quem viderim, recenſita fuerit: nihilominus congrua videtur, & idonea, quandoquidem, vt omne corpus ſubſequitur ſua vmbra, ſic omne ens reale concomitatur, ſeu potiùs poteſt concomitari, & ſubſequi ſuum eſſe rationis. Idque luculenter exprimit Scot. *q. 6. vniuerſalium, in ſolutione 4. argumenti*: inquiens, quod ſicut in ente reali ſunt multi gradus: ita & in ente rationis. Hoc enim per analogiã eius intelligitur, proptetea eodem ferè modo diuiditur ens rationis, ac ens reale: proindéque, ſicut ens reale ſcinditur in tranſcendentale, & prædicamentale: ita & ens rationis aliud eſt tranſcendentale, aliud verò prædicamentale: pariter aliud eſt ſubſtantiale, & aliud accidentale, & ſic de cæteris. Eſt namque facilitas, & libertas creata, vt nedum realia: verumetiam intentionalia, vera, & ficta, poſſibilia, & impoſſibilia nitatur attingere, & quoquo modo percipere.

Quarta, quæ eſt ſubdiuiſio præcedentis, in ens rationis abſolutum, & relatiuum, quæ vè indicatur à Doct. 1. *d. 36. q. vn. § contrà iſtud obiicitur. G.* contra quoſdam Scotiſt. qui videntur tantum agnoſcere ens rationis relatiuum, innixi teſtimonio Scot. 4 *d. 1 q. 4 § Hic primo. B.* definientis ens rationis comparationem paſſiuam vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum: huiuſmodi autem comparatio eſt relatio rationis, ergo per Scot. omne ens rationis eſt relatiuum. Occurrendum eſt, duplex ſtatui ens rationis, vnum logicum, & hoc eſt relatiuum, ſuprà à Doct deſcriptum. aliud verò metaphyſicum, & illud eſt abſolutum ab eodem Doct. definitum, *Quol. 1. §. De altero H.* & *3. d. 8. q vn. §. Ad argumenta, ſub. H.* quod habet tantùm eſſe obiectiuè in intellectu Sub qua deſcriptione comprehendi poteſt omne ens rationis, ſiue abſolutum, ſiue relatiuum. Nec mirum vlli eſſe debet. Nam ſicut vniuerſale bifariàm deſcribitur, & quidem logicum 1. *Perih cap. 5.* vnum aptum prædicari de multis: & metaphyſicum, 7. *Met. c. 15. T. 45* vnum aptum ineſſe multis: ita ens rationis duplex ſtatuitur, logicum, & metaphyſicum, quod vtrumque ſuprà deſcripſi ſecundum Scot.

46. Opp. 1. contra 1. diuiſionem, omne ens rationis fundatur in re, ergo extat diuiſio entis rationis, quod fundatur in re, & quod non fundatur in re. Ant. probatur, chymera, & hyrcoceruus, quod numeratur inter ea entia rationis, quæ nullo fulciuntur fundamento in re, participat veras & proprias partes exiſtentes à parte rei. Reſp. licet partes figmenti ſint reales, & fundatæ in rerum natura ſeorſim ſumptæ: tamen vnitæ ſimul ſunt incompoſſibiles, & repugnantes, ad componendum, & conflandum totum illud, quod perhibetur figmentum: ideò ratione vnionis partium in toto, dicitur nullum habere fundamentum in re, & repugnare reſpectu cuiuſcumque agentis ſiue creati, ſiue increati, vt optimè ſcribit Doct. 1. *d 43 q. vn § Aliter dico. E.* Quod igitur, à nullo agente fieri valet, rectè perhibetur, non fundari in re, cum ſit impoſſibile, & repugnantiam inuoluat, vt fiat, & exiſtat.

47. Opp. 2. contra 3. diuiſionem, ſi entia rationis inſtar entium realium diſtribuuntur, deducitur, quod ſicut ens reale ſcinditur in decem categorias, pariter ens rationis: hoc autem non admittitur, ergo nec illud: atqueadeò, præadducta partitio entis rationis, in tranſcendentale, prædicamentale, & huiuſmodi, eſt irrita, & inepta. Negari poteſt ſequela ma. ex aſſertis in Log. *l. 3. q. 3. art. 2.* vbi hæc oppoſitio diluta eſt. Vt enim priuationes, & negationes rediguntur ad habitus, quorum ſunt priuationes, & negationes, 2. *anime.* 96. ita ens rationis, quod eſt veluti vmbra entis realis, reducitur ad prædicamentum reale, inſtar cuius efformatur.

48. Opp. 3. contra 4. diuiſionem, qualis eſt cauſa, talis eſt effectus eius, quia effectus aſſimilatur, & proportionatur ſuæ cauſæ: cauſa autem entis rationis, ex dicendis in proxima quæſtione eſt comparatiua, & collatiua eiuſque effectus & actio eſt comparatio, quæ eſt formaliter reſpectus, & relatio, vt tenet Scotiſtarum vulgus, igitur ens rationis perperam ſeceruitur in abſolutum, & relatiuum. Dici poteſt maiorem valere de effectu primario, & per ſe intento à cauſa vniuoca: non autem de effectu ſecundario, & per accidens à cauſa æquiuoca, veluti eſt ens rationis, quod concomitatur operationem intellectus, ac potiùs ex ea derelinquitur, quàm cauſetur propriè; alioqui, ſicut ille eſt potentia, & cauſa realis: ita hoc foret effectus realis, ac ens reale, quod eſt falſum. Ad min. dico intellectum ſic denominari, penes principale ens rationis, quod eſt logicum, & ſecunda intentio logicalis: non autem abſolutè, penes omne ens rationis, maximè fictitium, & chymericum, quod eſt abſolutum, puta hyrcoceruus, ad cuius eſſe ſufficit, vt habeat eſſe tantùm obiectiuè in intellectu, vt petit eius definitio, *in ſecundo art. huius quæſtionis* allata, & expoſita.

ARTICVLVS VI.

An ens rationis habeat paſsiones.

49. QVoniam in præterito art. partitum eſt ens rationis potiſſimum in ens rationis, quod in re nullo fulcitur fundamento, & quod in re ipſa fundatur: proterea dubitari poteſt, nùm vtrumque

vel alterutrum ſortiatur affectiones, & proprietates ſibi congruentes, necne? Quod breuiter per duas ſubſequentes Aſſertiones expedio, & decido.

50. Aſſ. 1. ens rationis, quod à parte rei nulli nititur fundamento, quod figmentum nuncupatur, omnis paſſionis, affectioniſque ex expers. Deducitur ex Doct. 1. *d. 3. q. 5. §. contra iſta infra G.* Viget. Lych. aliuſque *ibid.* ſcribentibus huiuſmodi ens rationis carere genere, & differentia, quæ ſimul vniantur ad conſtituendam ſpeciem, ex qua promanant paſſiones, & proprietates. Probatur primò, quod repugnat ſecundum partes, & totum, nullas participat paſſiones, vtpote quæ oriuntur à toto non repugnante, & non impoſſibili: figmentum autem, & conſimile aliud ens rationis contradictionem implicat penes partes ſimul iunctas, & totum, vt apertè ediſſerit Doct. 1. *d. 43. q. vn. art. F.* Ergo nullius eſt compos paſſionis. Secundò quod non habet quid ſimpliciter, aut ſecundum quid, paſſione priuatur, quia hæc ab illo proficiſcitur: figmentum autem neutrũ habet, cum ipſum, & partes eius ſint ſimul impoſſibiles, & incompotes cuiuſcumque quidditatis, & eſſentiæ, veluti ſunt omnia entia probibita, & impoſſibilia, ergo omni ſpoliatur paſſione.

Dices, figmentum participare definitionem entis rationis, eſſeque eius ſpeciem, cum ex dictis in ſuperiore art. ens rationis ſufficienter ſecetur, in ens rationis fundatum, & non fundatum in re: à ſpecie autem fluunt paſſiones, & affectiones: igitur ens rationis fictitium ſuo modo non exuitur ſuis proprietatibus. Diſtinguo ma. ens chymericum definitur definitione impropria, quæ dicitur definitio nominis, concedo: definitione propria, quæ perhibetur definitio quidditatiua, vel deſcriptiua, nego. Ad min. dico, ſicut ens rationis non eſt propriè genus, ita figmentum quod ſub eo continetur, non eſt propriè ſpecie, proindéque ipſi nullæ paſſiones competunt, vtpotè, quæ à ſpeciebus emanant, in quarum numero non comprehenditur ens fictitium.

51. Aſſ. 2. ens rationis habens fundamentum in rerum natura participat ſuo modo affectiones, & proprietates. Tenet Doct. 4. *d. 1. q. 2. §. de ſecundo. I. & in fine q. 6. vniuerſalium*; Mayr. *Quod. 6. art. 15.* & cæteri Scotiſ. Probatur primò, ens reale tranſcendentale, & prædicamentale compos eſt propriarum affectionum, & proprietatum, vt oſtendi *lib. 2. huius operis, q. 2.* & alibi non rarò: ergo idipſum aſtruendum eſt ſuo modo de ente rationis habente fundamentum in re. Conſeq. tenet, quia huiuſmodi ens rationis eſt inſtar entis realis, & ſimilitudo eiuſdem, non priuatur ergo ſuis proprietatibus rationis. Secundò, quibuſlibet entibus ſuæ correſpondent paſſiones, quia ab eis, iſtæ oriuntur: ens autem reale, quod eſt ens ſimpliciter, particeps eſt affectionum realium, quæ ſunt vnum, verum, bonum, & huiuſmodi: ergo pariter ens rationis, quod eſt ens ſecundum quid, & diminutum, non caret ſuis proprietatibus rationis. Tertiò, naturas, & eſſentias quorumque entium concomitantur ſuæ paſſiones, & proprietates, vt patet de omnibus, & ſingulis generibus, tam ſubſtantiæ, quam accidentis, tam viuentium, quàm non viuentium, materialium, & ſpiritualium: præfatum autem ens rationis participat ſuam naturam, & eſſentiam, declaratam per eius definitionem præallatam *in ſecundo art. præſentis quæſt.* Ergo ab hoc oriuntur, & conſequuntur ſuæ propriæ affectiones. Quartò, demonſtratio oſtendit inhærentiam paſſionis in ſuo ſubiecto, vt riſibilitatem de homine, per rationalitatem: Logica autem multa demonſtratiuè concludit, quæ verſatur circa ens rationis, tanquam eius ſobiectum prædicationis: ergo enti rationis ſunt concedendæ ſuæ paſſiones. Alioqui, Logica non eſſet ſcientia, ſubdit Scot. *in 4. proximè cit.* vtpote, quæ non haberet definitiones conſtantes genere, & differentia, & proprio, eo modo, quo Logicus diſſerit de proprio, genero, & differentia, & huiuſmodi. Itaque ab ente rationis in re fundato non ſunt amouendæ propriæ affectiones. Accedit, præfatum ens rationis eſt intelligibile authore Scot. 1. *d. 1. q. 5. §. contra iſtam opinionem. B.* Intelligibilitas autem eſt paſſio eius, cuius eſt intelligibilitas. Vnde 12. *Met. T. 4.* Ariſt. ſubiicit, ſicut ens ſe habet ad eſſe, ita ad intelligibilitatem: ens autem rationis habet eſſe ſecundum quid, & diminutum, conſequenter participat intelligibilitatem ſecundum quid ei proportionatam, & congruam, cæteraſque affectiones eidem competentes.

52. Opponunt contra 1. aſſert. Scotiſtæ nuperi in diuiſi *q. 6.* & aiunt, intelligibilitatem, & reliquas proprietates nedum enti rationis habenti fundamentum à parte rei: verùm etiam ente rationis ficto, & chymerico accommodari, propterea quod ſuo modo habet eſſentiam, à qua profluunt paſſiones: atque, de eomet fieri valent propoſitiones in 1. & 2. modo dicendi per ſe, in quo paſſio da ſubiecto prædicatur. Denuò, cadit ſub ſcientiam, eſtque intelligibile, veluti aliud ens rationis: ergo tale ens rationis ſuis non eſt exuendum proprietatibus. Neganda eſt paritas, quia illud ſortitur naturam determinatam, & congruam rebus de quibus enunciatur, à qua prodeunt paſſiones ſibi competentes: iſtud verò nequaquam, cum partes eius inter ſe, & in toto repugnantiam, & contradictionem inuoluant. Ob id ab hoc nulla paſſio, & affectio poteſt prodire: ſicque non eſt intelligibile, nec ſcibile, vt non obſcurè tradit Scot. *Quol. 3. §. de primo. B.* & 1. *d. 3. quæſt. 5. ſub G.* & *d. 43. q. vn.* & defendunt Lych. Viger. & Gadius *ibid.* quia partes eius ſunt incompoſſibiles, & adinuicem repugnantes. Quod namque repugnat, nequit eſſe ens extra animam, nec in anima, & conſequenter nec intelligibile, nec ſcibile. Siquidem, nunquam duo contradictoria ſimul, nec contradictorium cum contradictorio conſtituit vnum intelligibile, nec ſcibile. Deinde, paſſio neceſſariò vnitur cum ſubiecto, cuius eſt paſſio, & demonſtratur de eo, demonſtratio autem fit ex veris. Vnde ſcientia, quæ eſt eius effectus, definitur cognitio certa, & euidens rei neceſſariæ per propria cauſam, quæ ſanè de ente rationis ficto haud eſſe valet, vt egregie monſtrat Mayr. *Quol. 6. art. 17.*

53. Inſtabis potentia intellectiua fingere quit montem aureum, chymeram, & id genus alia, quæ dicuntur entis rationis non fundata in re: hæc autem intellectus intelligit eo modo, quo ſunt, & ſtatuit diſcrimen inter iſta, & alia, ergo huiuſmodi entia rationis habent intelligibilitatem, & cæteras paſſiones, veluti entia rationis in re fundata. Concedo ma. diſtinguo mi. intellectus ea intelligit notitia nominis, non verò notitia rei, vt benè vidit Lychet. *Quol. alleg.* Vel per accidens, non autem per ſe, vt ſcribit Gadius *ibid.*

54. Opp 2. contra 2. aſſert. omne, quod eſt, aut eſt ens reale, aut rationis, vt patet ex dictis: ſi autem entis rationis à parte rei foret paſſio, vel eſſet ens reale, & hoc eſt falſum: vel eſſet ens rationis, & hoc non, quia paſſio eſt minus ens ſubiecto, cuius eſt paſſio: non datur autẽ minus ens, ente rationis, cum hoc ſit minimum inter entia, habens ſolum eſſe ſecundum quid, & diminutum, ergo nulla tradenda eſt paſſio entis rationis, etiam habentis fundamentum in re. Concedo ma. ad min. concedo primam partem, diſtinguo 2. partem, identicè, concedo: formaliter ſuo modo, nego: paſſio namque entis rationis eſt aliquitas eius: veluti paſſio entis realis eſt aliquitas entis realis, vt monſtraui *lib. 2. huius operis, q. 1.* Ad ſubſumptum patet per diſtinctionem nunc allatam, quomodo paſſio dici poteſt minus ens, ente rationis, puta, formaliter, non verò identicè.

55. Opp. 3. intelligibilitas ſoli enti reali adaptatur, vt aſtruit Scot. 1. *d. 3. q. 3. § Quantum ad 2. art. I.* Ergo perperam enti rationis attribuitur. Expono ant. per diſtinctioné, intelligibilitas motiua, concedo: terminatiua, nego. Hæc enim competit enti reali, & rationis, vt præ aliis obſeruat Bargius *in com. paſſus non memorati.*

56. Inſtabis, nihil eſt intelligibile, niſi valeat imprimere ſpeciem ſui in intellectu, quia *ex 3. animæ, T. 31.* oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari: Ens

autem

autem rationis , nullam ſpeciem ſui habere poteſt, quia non eſt ſenſibile per ſe,nec per accidens,nec formaliter, nec virtualiter continetur in ente reali ergo non eſt intelligibile atqueadeò intelligibilitar non eſt eius paſſio, & affectio. Reſpondeo,maiorem valere de obiecto intelligibili motiuo:non autem terminatiuo,cuiuſmodi eſt ens rationis , ad cuius cognitionem non prærequiritur vlla ſui ſpecies,quia habere nequit,ſed cognoſcitur per analogiam ad ens reale,inſtar cuius efformatur.

QVÆSTIO II.

De Cauſa entis rationis.

57. IMPRÆSENTIARVM non eſt ſermo de cauſa propriè ſumpta,de qua fuſè egi *lib.4. Phyſ.* ſed de cauſa lato ſumpto vocabulo, prout quoquo modo attingit effectum : Sicut enim ens rationis non eſt propriè ens,ſed inſtar entis realis,& per eiuſdem analogiam cognoſcitur : ita propriè cauſam ſui eſſe non ſortitur,& eo modo,quo habet eſſe,pariter eius cauſa traditur,vt in decurſu huius q. liquidò conſtabit.

ARTICVLVS I.

An ens rationis habeat cauſam ſui eſſe.

58. NOnnulli,inter quos citãtur Mayr.*quol.6.art 4.* Gabriel 2.*d.1.q.1.dub 4* & Soncinas 6. *Met.* q.18. entis rationis nullam cauſam agnoſcunt. Alij, vt Suarez *diſp.54.Met.ſect.*2.efficientem quidem ei concedunt : cæteras verò cauſas præſertim finalem ab ipſo amouent.Nec deſunt,qui reliquas cauſas eidẽ attribuãt, excepta cauſa formali. Cæteri autem , quos ſequuntur duo noſtri Recentes *diſp.3.Log q.3.*& Ponc.*diſp.1.q6.* arbitrantur,enti rationis quodammodo quatuor genera cauſarum accommodari.Quibus præire videtur Doctor *Quol.1.§. De altero H.* & *quol.3.§. De primo B.* & 1. *diſt.3.q.7.§. Contrà iſtam opinionem F. & alibi.* Suadetur primò , quidquid habet aliquod eſſe præter Deum, eſt cauſatum:omne quippè ens ex aſſertis ſuperioribus, aut eſt à ſe,& eſt incauſatum,vt Deus:aut ab alio,& eſt cauſatum propriè, ſi eſt ens reale:aut cauſatum impropriè, ſi eſt ens rationis : ens autem rationis habet eſſe ſecundum quid,diminutum,& obiectiuum,vt patet *ex præcedente q. art.1. & 2.* Ergo ens rationis habet cauſam ſui eſſe. Secundò,quod antè non erat,modò eſt,productum, & cauſatum eſt ab aliqua cauſa.Quia nihil ſeipſum producit, & cauſat:ens autem rationis priùs non exiſtebat, vt cum quis priùs non ſyllogizabat,nunc verò ſyllogizat,definit,diuidit, aliaque exercet, quæ formaliter ſunt entia rationis:non ergo enti rationis deneganda eſt ſui cauſa. Tertiò, ſicut ſe habet vmbra ad corpus opacum, ita ſe habet ens rationis ad ens reale , ex notatis ſuprà, quia illud eſt inſtar huius vmbra, & ad iſtius ſimilitudinem quoquo modo efformatum : Vmbra autem habet ſui cauſam,putà corpus opacum,ergo idem aſtruendum eſt,de ente rationis , quod ſcilicet ſui cauſam ſortitur. Sigillatim autem probatur de ſingulis cauſarum generibus,primum quidem de cauſa efficiente,quam Scot.ſpeciatim de ſecundis intentionibus ſtatuit intellectum, 2. *d.1.q 1.§.Quantum ad hoc ſub H.*& generatim,de cunctis entibus rationis , locis nuper præmemoratis. Id enim indicat nomenclatura eius:ens quippè rationis perinde eſt ac ens à ratione , id eſt intellectu fabricatum, Quod etiam manifeſtat eiuſdem definitio,quæ eſt , habere eſſe tantùm obiectiuè in intellectu.Atque Logica, quæ verſatur circa ens rationis , efficitur ab intellectu comparante , & conferente vnum cognitum , ad aliud cognitum Vndè rectè ſubnectunt Formaliſtæ *tract.formalitatum,art.1 principali,*ens rationis eſſe comparationem paſſiuam vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum. Intellectus igitur eſt cauſa efficiens entis rationis.

De cauſa finali oſtenditur. Imprimis namque, cauſæ efficiens,& finalis neceſſariò inter ſe coniunguntur:Ob id extat illud elogium 2.Phyſ.c.3.T.30. *Cauſa ſunt ſibi inuicem cauſa*,quod de cauſis efficiente,& finali potiſſimum intelligitur , ſi ergo entis rationis datur cauſa efficiens : eidem cauſa finalis non eſt deneganda Deindè, vnumquodque inuentum eſt , & eſt ob aliquem finem, ſecùs fruſtraneum,& ſuperfluum foret:excogitatum autem eſt ens rationis , & eſt in intellectu , ergo propter aliquem finem vt patet *in Log. de 2. intentionibus*, quæ fiunt à nobis,ad venandam veritatem,& diſcernendam, à falſitate, ergo ens rationis particeps eſt cauſæ finalis. Nec iuuat dicere,cum Suarez citat. finem entis rationis eſſe actum,ſeu ipſam cogitationem hominis Siquidem ens rationis fit per illum actum,& cogitationem, ergo non eſt eius finis , quia ipſamet cogitatio, ſeu fictio eſt qua fit,& non propter quod fit,quod exigitur ad rationem finis. Præterea , cognitio eſt ens reale pertinens ad prædicamentum qualitatis abſurdum autem , & ridiculum eſt, ens reale eſſe finem entis rationis. Adde , quod ipſemet Suarez cit.*ſect.1.n.8.*in 2. cauſa ab ipſo tradita videtur aſſignare finem entis rationis , comparando, vnum, ad aliud, vt diiudicet verum à falſo , finis ergo entis rationis non eſt præcisè cognitio,& cogitatio hominis,vt dictus Suarez imaginatur.

Quoad cauſam materialem,& formalem,in ente rationis logico,& in re fundato poſſunt aſſignari eius genus, & differentia,annuente Scot.4.*d.1.q.2. arte §. Ex his I.* Genus namque ſe habet,vt materia,& differẽtia,vt forma, quia hæc determinat, & contrahit illud. At in ente rationis ficto , & non fundato à parte rei , eius materia poſſunt eſſe partes eius adinuicẽ repugnantes ,& forma, eius entitas,& differentia,per quam totum fictum conſtituitur,& diſtinguitur ab omni eo,quod nõ eſt ipſum.

59. Opp.1.ſi ens rationis haberet cauſam,proportionaretur ei,quia effectus proportionatur ſuæ cauſæ:omnis autem cauſa eſt realis , ergo nullus effectus eius eſt ens rationis,atqueadeò ens rationis nullã habet cauſam ſui eſſe.Reſp.argumentum concludere de cauſa propria & effectu proprio:non autem de cauſa impropria effectuque eius improprio. vt ſtatim monui *in init. huius q.*

60. Opp.2. productum productione producitur , & cauſatum cauſatione cauſatur : illa autem productio, & cauſatio qua ens rationis producitur,& cauſatur,aut eſt realis,aut rationis : non realis,alioqui ens rationis foret reale , quod implicat:nec rationis , quia cum productio præcedat productum,eſſet ens rationis,priuſquàm produceretur,quod repugnat:ne ergo vlla repugnantia concedatur,meliùs videtur dicere ens rationis nullam habere cauſam ſui eſſe.Concedo ma.ad min.dico,eam productionem eſſe impropriam,veluti cauſa eſt impropria,quæ ea productione producit ens rationis,propterea non ſequitur vllum abſurdum,vt ſcilicet,ſit ens rationis,antequam cauſetur. An verò ens rationis ſubiectetur in intellectu,necne,vide quæ ſcripſi *in Log.l 2 q.1.art.13.*

ARTICVLVS II.

Quæ, & quot ſint cauſæ effectrices entis rationis.

61. SVnt,qui cẽſent ens rationis effici à ſenſibus externis,& internis,quos nouiſſimè ſequitur Arr. *diſp.6.ſect.3.*Nec deſunt,qui ſolum intellectum conſtituant eius cauſam effectiuam,inter quos ſunt Complutenſes *diſp.2.Log.quæſt 3 § 2.*& Ponc. *diſp.1. quæſt 7. concl.3.* & communiter Thomiſtæ. Plerique verò Scotiſtæ addunt voluntatem,& in horum numero nonnulli, nuncupatim Stephanus Brulifer *Tract. formalitatum, fol.7.* tres ſtatuunt potentias entis rationis formatiuas, putà intellectum,voluntatem,& phantaſiam.

61. Not. ens rationis bifatiam accipi, vno modo preſsè, & propriè, vt fit ab intellectu, ſeu ratione dumtaxat, à qua ſuam denominationem deptomit. Dicitur namque ens rationis à ratione, quæ coincidit, cũ intellectu, & ſic ens rationis tãtùm ab intellectu cauſatur, nec vlla alia potentia poteſt ipſum producere, præter intellectum: alioqui foret repugnantia in adiecto, inueſtigare, nùm ens rationis fiat ab alia cauſa, præterquam à ratione? Vnde Fuentes *q.2. Log diff. 3. art.1.* abſtinuit à nomine entis rationis, & inueſtigauit, vtrum phantaſia, ſeu imaginatio poſſit fingere entia? Altero modo, latè, & impropriè, vt fit ab alia potentia, habens aliquam ſimilitudinem, & proportionem, cum verò, & propriu ente rationis, quatenus ſcilicet, vt proprium ens rationis habet tantum eſſe obiectiuè in intellectu, ſic detur aliquod ens fictum ab alia potentia vitali, quod in ea habeat tantùm eſſe obiectiuè, & de hoc ſermo eſt impræſentiarum. Hanc autem geminam entis rationis ſumptionem adducunt, & exponunt Lychet. *in com. Quol.17.* & Gadius *eo in loco.* & indicat Scot. tum ibi, *§. De ſecundo C.* tum etiam *1.d.45.q.vn.§. Ad argumenta. C & D.* cur autem comparatiu voluntatis paſſiua nominetur relatio rationis, affertur cauſa à Doctore noſtro *Quol. nunc alleg.* quia voluntas licet eſſentialiter non ſit rationalis, veluti intellectus: eſt tamen participatiuè rationalis; ratione cu us, dictus eius reſpectus dici poteſt ens rationis, & relatio rationis. Quò fortaſsè reſpiciens Ariſt. *9. Met. cap.2 T.3. & 10.* parum, aut nihil intellectum à voluntate diſtinguit, & vtramque potentiam appellat rationalem. Idem ſcribit *3. Eth.3.*

63. Aſſ. 1. nullus ſenſus ſiue externus, ſiue internus, præter phantaſiam, valet attingere productionem entis rationis ſecundo, modo capti. Hæc aſſertio eſt bipartita, & conſentanea doctrinæ Scot. *locis proximè alleg.* Prima pars eſt certa apud Doct. eiuſque diſcipulos, nemo quippe eorum, quem viderim oppoſitam tuetur. Probatur 1. cauſa entis rationis effectria debet eſſe comparatiua, ex dictis *in 1. art. huius quæſtionis*: nullus autem ſenſus externus, aut internus eſt compoſitiuus vnius cum alio, & collatiuus partium, cum toto, aut ſuperiorum, cum inferioribus, communium, cum particularibus, cum ſint alligati ſenſibilibus, & materialibus, quorum ſunt ſingularium perceptiui duntaxat, iuxta illud non ſemel decantatum, ſenſus eſt ſingularium, & intellectus vniuerſalium, ergo præfati ſenſus non ſunt entia rationis opificea.

Secundò, ens rationis efformatur ab eo, ſub cuius obiecto quoquo modo continetur, vt patet de intellectu, qui comprehendit ens rationis, tanquam obiectum eius terminatiuum, vt aſtruunt Lych. Gadius, & alij *in commente Quol.3.* Ens autem rationis à nullo prænominato ſenſu pertingitur, cum obiectum eius ſit ſenſibile reale, ergo à nullo eorum efficitur.

Tertiò, cui non competit definitio, nec definitum eidem accommodatur: nulli autem productioni, & cauſationi ſenſus conuenit definitio entis rationis, quæ eſt, habere tantùm eſſe obiectiuè in potentia cognoſcente, & faciente. Quod namque à ſenſu percipitur eſt extra ipſum exiſtens, eique præſens, ergo entis rationis opificium ſenſui non adaptatur.

64. Secunda pars indicatur à Doct. *q.9 de anima, in ſolut.4* & *paſſibus nuper recenſitis*, tametſi alibi videatur anceps, & fauent Scotiſtæ non pauci, quibus adſtipulantur Suarez *diſp.54. Met. ſect.2.n.18.* & Arr. *diſp.6. ſect.3. ſubſect 2.n 27.* Probatur 1. effectus, vel quaſi effectus conformatur, & proportionatur, quantum fieri poteſt, ſuæ cauſæ, aut quaſi cauſæ, in hoc potiſſimũ, quod ſicut effectus eſt factibilis, ita cauſa eſt eius factiua & cauſatiua. Ens autem rationis latè ſumptũ eſt ſuo modo factibile à phantaſia, ſeu imaginatiua: obiecti namque poteſt mons aureus, hyrcocetuus, aut aliud chymericum ipſi phantaſiæ, quod non haberet eſſe, niſi tantùm illud eſſe obiectiuè in ipſamet phantaſia, quod planè foret ens rationis ſuprà deſcriptum, igitur phantaſia poteſt cauſare huiuſmodi ens rationis. Secundò, potentia collatiua eſt entia rationis factiua, vt apertè inſinuat Doct. *vbi ſuprà*: ob id idem Doct. *4.d.1.q.2.B* deſcribit, ens rationis comparationem paſſiuam vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum: phantaſia autem eſt potentia collatiua, vtpotè quæ poteſt ſpecies montis, & auri ſimul connectere, montémque aureum effingere, totúmque in ſomnis poſſidere, eóque gaudere, ac frui: igitur phantaſia à formatione entis rationis non eſt ſecludenda.

65. Occurrunt duo noſtri Recentes *diſp.3. Log q 4. art.1.* ca Bargio *3 d.3.q.1.* & *Quol.17.* & Tatareto *ibid.* & aiunt, phantaſiam quidem apprehendere montem aureum præcisè; non tamen vnionem montis, & auri, veluti oculus videt Petrum currere, abſque eo, quod videat vinculum illud, & copulam Petri, cum curſu. Vt autem fiat ens rationis, neceſſe eſt potentia illud faciens attingat partes ſimul vnitas in toto, ipſumque totum ea eis coalitum, puta montem, & aurum, vtriuſque connexionem, ipſumque totum, puta montem aureum à præfata potentia confictum, quod eſt ens rationis formaliter. Hoc autem nequit præſtare phantaſia, proindéque ens rationis formaliter fingere nequit. Contrà, in ſomnis, feriatis ſenſibus externis, necnon intellectu, & voluntate non agentibus, quiſpiam imaginatur ſe habere montem aureum, ordinatque eum, & diſponit ad conſequendos honores, & dignitates, ad matrimonium contrahendum, cum magnis, & principibus Mundi, & alia huiuſcemodi adipiſcenda, ergo phantaſia pertingit partes totius, vnionem, & vinculum huius, cum illis. Vnde, exemplum adductum de oculo vidente Petrum actu currere, non valet, quia oculus eſt ſenſus externus percipiens obiecta tantùm exiſtentia, & præſtantia: verum, phantaſia eſt ſenſus internus cognoſcens præſentia, & abſentia, coniunctim, & diuiſim Deinde phantaſia ſolum agente homo ſomnium ſuum narrat, licet neſciat illud interpretari, vt patet de pyncernis Pharaonis *Gen.40.* Econtrà verò *Danielis 2.* Nabuchodonoſor ignorauit ſomnium ſuum. Ergo phantaſia & totum complexum, eiuſque vnionem, & copulam attingit. Tertiò, phantaſia præcellit cæteris ſenſibus internis, & externis: ergo ſi alij ſenſus complexum indiſtans, hoc eſt, ſine copula percipiunt, vt tradunt prænominati Authores, phantaſia, quæ eſt eis præſtantior, & efficacior plus illis percipit, puta complexum, & vnionem eius. Præterea, voluntas, quæ coniungitur cum intellectu, participatiuè perhibetur rationalis, & entis rationis opifex, vt ſcribit Doct. *Quol præalleg* Ergo phantaſia, quæ proxima eſt intellectui, ipſique offert, & præſentat ſpecies ſenſibiles, participatiuè dici valet effectrix entis rationis. Quartò, experimur nos phantaſiando, & ſomniando formare multa entia rationis. Vnde Scot. *q de anima præcit.* inquit: *Imaginatio ſentit actum proprium: imaginamur enim, nos imaginari, & imaginatos fuiſſe, & ſomniamus nos ſomniare. ſicut experimur manifeſtè.* Igitur formatio entis rationis a phantaſia non eſt eximenda. Quiſpiam namque in ſomnis imaginatur ſe eſſe belli ducem, imperare exercitui, ordinare pedites, diſponere equites, & huiuſmodi. Item, alius putat ſe eſſe dominum, & regem vniuerſi, cui omnes parent, & iuſſa exequuntur: & expergefactus cernit ſe vilem, & humilem ſeruum, ſicut erat, ante ſomnium: hæc autem, & conſimilia fiunt à ſola imaginatione, & phantaſia, aliis potentiis minimè concurrentibus: ergo phantaſia poteſt fingere entia rationis, eo modo, quo *ſuprà* dictum eſt.

66. Aſſ. 2. nedum intellectus: verumetiam voluntas ſuo modo eſt cauſa entis rationis. Hæc aſſertio eſt bimembris, ſicut prior, & traditur à Doct. cit. Prima pars eſt communis, manetque probata *ex antecedente art.* & *q.1. huius lib. art.1. &* 2. Atque apertè ea eius notione nominis denotatur. Ens quippè rationis perinde eſt ac ens intellectus, fabrum eiuſdem, ac opus, & effectus, vt ſuprà planum feci. Nec vlli alteri potentiæ aptius accommodari, & adaptari poteſt, quàm intellectui, vtpotè, qui eſt collatiuus, reflexiuus, diſcurſiuus,

curſiuus, & immaterialis, attingens omne ens excogitabile, & intelligibile, cuiuſmodi eſt ens rationis, vt liquet ex dictis.

67. Secunda pars inſinuatur à Doct. 1. *d.* 4 . *q. vn.* §. *Ad argumenta D.* & *Quol* 17 §. *De ſecundo C.* & 4. *diſt.* 16. *q.* 2. §. *Reſpondeo E.* defenditurque communiter à Scotiſtis, paucis exceptis, quos ſequitur Ponc. *diſp.* 1. *Logica, q.* 7. *concl.* 2. Suadetur primò, omnis potentia collatiua vnius obiecti, ad aliud, eſt factiua entis rationis, vt benè vidit Scot. mox cit. voluntas autem eſt potentia collatiua, & comparatiua vnius voliti, ad aliud volitum, putà mediorum, ad finem, vt cum diligit creaturam, propter Deum, & è contrà, Deum propter creaturam, ergo voluntas poteſt formare ens rationis. Nec præſtat dicere, quod ſi voluntas feratur in obiectum, & comparet ipſum, ad aliud quod videtur bonum, reuera tamen non eſt bonum, ipſam non fingere tale bonum, ſed apprehēſum prius, & præſentatum illi, ab intellectu, ſicque intellectum, & non voluntatem facere illud ens rationis. Siquidem, quælibet iſtarum potentiarum ſuo modo format ens rationis, intellectus quidem, intelligendo; & iudicando: Ob id dicitur ens rationis proprium, & rigoroſum: voluntas verò volendo, & ordinando, quod eſt ens rationis impropriū, & amplè ſumptum, ergo ſicut intellectus conferendo vnum cognitum, ad aliud cognitum, facit ens rationis: ità voluntas comparando vnum obiectum volitum, ad aliud volitum, format ens rationis. Vt cum peccator vult vti Deo, propter creaturam, qua fruitur, talis relatio Dei, ad creaturam eſt rationis, non intellectus, quia vſus, & fruitio non pertinent ad intellectū, ergo eſt voluntatis; atqueadeo, huiuſmodi formatio à voluntate non eſt remouenda. Secundò, voluntas poteſt tendere in finem præſtitutum, & præfixum 1. *d.* 1. *q.* 1, *art.* 3. & 4. & velle malum ſub ratione mali, vt oſtendi *in Philoſophia Morali, l.* 2. *q.* 3. *art.* 3. Huiuſmodi autem finis præfixus, & malum ſub ratione mali ipſi non præoſtenſum ab intellectu poteſt eſſe impoſſibile, vt æqualitas Dei appetita ab Angelo malo, 2. *d.* 6. *q.* 1. & tantum obiici ipſi voluntati, vt poſtulat ratio entis rationis, igitur voluntas poteſtate, & virtute faciendi ens rationis non caret. Tertiò, tam latè patet obiectum voluntatis, quam intellectus. Omne namque intelligibile, quoque eſt volibile, vt videtur aſtruere Doct 4. *d.* 49. *q.* 1. §. *Ad* 1. *quæſtionem ante T.* Immò, maioris virtutis, & dignitatis eſt voluntas, quàm intellectus, vtpotè, quæ eſt domina ſuorum actuum, imperat ipſi intellectui, & cæteris potentiis, vt monſtraui, *l.* 5. *de anima, q.* 3. *art.* 2. Ergo ſi id intellectus præſtare poteſt, pariter & voluntas, atque ſi illud, vt prodit ab intellectu, nominatur ens rationis: iſtud vocari poteſt ens voluntatis, propterea quod exit à voluntate.

68. Opp. 2. contrà 1. partem prioris aſſert. multa, diuerſaque ſunt apparentia, vt colores in iride, & in collo columbæ, ad lumen ſolis exiſtentis, obliquitas baculi recti in aqua poſiti, & curuitas remi in mari: hæc autem & conſimilia non ſunt entia realia, ergo ſunt entia rationis fabricata à ſenſu externo, putà oculo, proindéque ſenſus externus entia rationis formare quit. Concedo ma. Nego min. ens enim reale diuiditur in verum, & apparens, veluti quoque bonum diſtribuitur in bonum verum, & bonum apparens. quod eſt à parte rei; tametſi enim nullus foret oculus, aut alius ſenſus externus, aut internus, aut intellectus, adhuc eſſent colores iridis apparentes, & id genus alia meteora, de quibus egi *libro Meteororum, art.* 3. *quæſt.* 3.

69. Inſtabis, ſenſus interdum decipitur, cum percipit rem aliter, quàm ſit, eiuſque actus falſus eſt: atqui actus falſus eſt ens rationis, ergo ſenſus externus ens rationis molitur. Concedo ma ex aſſertis *l.* 4. *de anima, q.* 2. *art.* 4. ſenſum autem errantem, intellectus poteſt corrigere, vt ſcribit Doct. 1. *d.* 3. *q.* 4. § *De tertiis cognoſcibilibus G.* Nego min. actus namque ſenſus, & intellectus, ſiue verus, ſiue falſus reponitur in prædicamento qualitatis, quod eſt ſeries entium realium. Deinde, actus falſus poteſt eſſe verus, ſi percipiatur obiectum ſicuti eſt, quod enti rationis non competit, niſi ens rationis ſumatur pro ente non exiſtente, poſſibili tamen, vt præſtat Arr. præcit contrà communem vſum, & pro ſuo arbitratu, & libitu, quod ferendum non eſt.

70. Vrgebis, oculus cernit non adeſſe lucem, ſed vmbram: vmbra autem eſt ens rationis, quia concipitur inſtar alicuius formæ poſitiuæ, quæ reuera non eſt, ergo formatio entis rationis debetur ſenſui exteroo. Si concedatur ma. neganda eſt min. vmbra ſiquidem licet ſit priuatio luminis primarij, eſt tamen lumen ſecundarium, proindéque ens reale poſitiuum: tenebræ verò ſunt priuationes vtriuſque luminis.

71. Opp. 2. contrà 2. partem eiuſdem aſſertionis, nulla potentia egreditur limites ſui obiecti totalis, & adæquati, vt nemo negat: Si autem phantaſia fingeret ens rationis, exiret terminos ſui obiecti totalis, & adæquati, quod eſt ſenſibile, ſiue præſens, ſiue abſens: ideò, de hoc ſubminiſtrat, & ſuppeditat ſpecies ſēſibiles, & materiales, in quibus nec formaliter, nec virtualiter continetur ens rationis, ergo facultas imaginatiua effingere nequit ens rationis. Concedo ma. nego min, etenim, cum in phantaſia reſideant multæ ſpecies diuerſarum rerum materialium, & ſenſibilium, poteſt eas coniungere, & componere, ac conferre adinuicem, atque ita cauſare ens rationis, vt hyrcoceruum, & alia, quæ intrà limites rerum ſenſibilium comprehenduntur.

72 Inſtabis, ſolæ potentiæ immateriales, & inorganicæ efficere valent ens rationis, vt affirmat Scot. *quol.* 17. §. *De* 2. *C.* phantaſia autem eſt facultas materialis, & organica: ergo non poteſt attingere entis rationis efficientiam. Nego ma. ad teſtimonium Scot. dico cum Lych. ibi immaterialitatem potentiæ non eſſe totam, & præciſam cauſam faciendi ens rationis, ſed collatiuitatem, & comparatiuitatem vnius, ad aliud: quoniam autem ex dictis virtus imaginatiua, eſt collatiua, & comparatiua vnius, ad aliud, ac compoſitiua vnius, cum alio, vt fatentur duo noſtri Recentes cit. *art.* 2. *diſp.* 3. *q.* 4. *ante* §. *Altera etiam pars.* Propterea, ei tribuitur entis rationis effectiuitas.

73. Opp. 3. contra 2. partem poſterioris aſſertionis; cauſa eſt, quæ tribuit eſſe effectui, vt liquet ex eius definitione: voluntas autem non præbet eſſe enti rationis, quod eſt eſſe obiectiuum duntaxat, quia hoc tantùm intellectus ei communicat, ergo voluntas non eſt formatiua entis rationis. Concedo ma. diſtinguo min. voluntas non largitur eſſe tantùm obiectiuum cognitum, concedo: volitum, nego. Vt enim intellectus primò format ens rationis in ſuo ordine: ita voluntas quoque in ſuo ordine fabricat ſua entia volita, quæ lato ſumpto vocabulo appellantur entia rationis, ſeu potiùs entia voluntatis.

74. Inſtabis, voluntas non poteſt ferri, niſi in illud, quod intellectus ei proponit, & obiicit: propterea celebratur illud proloquium, nihil volitum, quin præcognitum: ergo non voluntas facit ens rationis, ſed ſupponit factum ab intellectu. Concedo ant. nego conſeq. quia licet intellectus prius formet ſuum ens rationis, & præſentet voluntati omnes reſpectus rationis: nihilominus ipſa voluntas non cauſat eos in illo eſſe cognito, quia ſic præſupponuntur iam cauſari ab intellectu, ſed in eſſe volito, quod ad ipſam pertinet. Immò ipſamet voluntas poteſt velle, & eligere oppoſitum oblatū ab intellectu, vt cum intellectus proponit ei bonum, & vult malum etiam in ratione mali, auertit eumdem à recto, & præcipit obliquum.

75. Vrgebis, voluntas non poteſt largiri eſſe obiectiuum entibus realibus ad quæ fertur: igitur nec entibus rationis, cum de vtriſque æqua ſit ratio: ſatisfit, per diſtinctionem, voluntas quippè tribuit entibus realibus eſſe volitum, ea acceptando, & amando, ac proſequendo actu directo: entibus verò rationis actu reflexo, & comparatiuo, vt egregiè exprimit Doct. 3. *d.* 26. *q. vn.* § *Ad q. igitur E.* & diſputat Mayron. *Quol.* 7. *puncto* 12.

Articvlvs III.

Quonam actu intellectus fiat ens rationis.

76. EX varia, diuerſáque entia rationis acceptione, Moderni in varias, diuerſaſque abeunt ſententias. Quidam enim, vt Vaſquez 1. *p.q.*76.*c.*2.*n.*6. & Hurt. *diſp.*19. *Met.ſect.*5. negant per 1. actum intellectus, qui eſt ſimplicium terminorum apprehenſio, effici ens rationis, & exiſtimant fieri per 2. qui eſt affirmatiuus, aut negatiuus. Cæteri verò, vt Ruu. *tract. de natura entis rationis*, Fuentes *q.*2. *Log. diſ.*3. *art.*2. & 4. Compl.ut. *diſp.*2.*q.*3.§.2.*n.*24. & Arr. *diſp.* 6. *Met ſect* 3. *ſubſec.* 3. arbitrantur ens rationis poſſe formari per quamlibet operationem intellectus.

77. Præſupponenda, & recognoſcenda ſunt, quæ obſeruaui *in Log.lib* 1.*q.*1 *art.*3. de actibus intellectus, recto, reflexo, & comparatiuo. Recolendæ quoque ſunt tres operationes eiuſdem intellectus deſcriptæ, & explicitæ *ibid q.*3.*art* 6. Nec recedendum eſt à vulgari, communique entis rationis definitione, quæ eſt, habere eſſe tantùm obiectiuè in intellectu, eam autem fundere ad ens prohibitum, & impoſſibile, ac non exiſtens, poſſibile tamen: aut eamdem reſtringere ad actum falſum compoſitum, vel diuiſum ſpectantem, ad 2. mentis operationem, vanum eſt, & voluntarium, nec licet pro cuiuſque libitu ampliare, aut auguſtare entium deſcriptiones à vulgo Philoſophorum receptas, & ſubſcriptas, cuiuſmodi eſt definitio entis rationis præmiſſa, & præexplicita à me *q.*1.*huius lib art. ſecundo.* Sed in ea perſiſtendum eſt, vt in cæteris, omnes ferè præſtant.

78. Aſſertio prima, prima operatione intellectus formari poteſt ens rationis. Defenditur à Scot. *queſt.*3. *vniuerſalium*, *& indè*, & inſinuatur 2. *d* 3. *q.*1.§. *Ad queſtionem igitur. E. & F.* Probatur primò, ad 1. intellectus operationem pertinent termini ſimplices, & incomplexi, puta genus, ſpecies, & reliqua vniuerſalia, necnon prædicamenta: hæc autem ſunt formaliter entia rationis, vt communis fert Dialecticorum ſenſus: ergo formatio entis rationis primæ operationi intellectus eſt tribuenda. Secundò, quod poteſt facere, vt aliquid habeat tantùm eſſe obiectiuè in intellectu, poteſt facere ens rationis: intellectus autem prima ſua operatione facere poteſt, vt aliquid in ipſo habeat tantum eſſe obiectiuè, vt cum facit abſtractum, concretum, & huiuſmodi, quæ ſolum pendent ab ipſomet in tali eſſe, & cognoſci, igitur primo eiuſdem actu cauſari valet ens rationis. Tertiò, poteſt quiſpiam imaginari, & apprehendere chymeram, & hyrcoceruum, abque vllo iudicio affirmatiuo, aut negatiuo: horum autem apprehenſio competit primæ operationi intellectus, ergo per hanc actionem fingi valet ens rationis.

79. Aſſertio ſecunda, per ſecundam, & tertiam operationem fiunt entia rationis, nedum materialiter, verumetiam formaliter. Hæc aſſertio eſt conſentanea Scot. *vbi ſuprà*, & diſſentanea Maſtrio, & Belluto *diſp.*3. *Log. q.*4.*art.*2. affirmantibus entia rationis pertinentia ad formam propoſitionis, & ſyllogiſmi, vt ſubiectum, prædicatum, maiorem, minorem, & concluſionem tantùm effici per primam intellectus operationem, quoad materiam verò, per cunctas tres cauſari. Probatur primò, vnaquæque operatio intellectus participat propriam, & peculiarem efficientiam, cum ſint abinuicem diſtinctæ, vt patet ex earum deſcriptionibus: ergo, ſicut per primam operationem, penes materiam, & formam propoſitionis, & diſcurſus, fit ens rationis: ita, per ſecundam, & tertiam, cum non ſint inferioris, & deterioris entitatis, & cauſalitatis. Vndè habentur diſtincti libri, quorum nonnulli, ad primam, *vt lib. vniuerſalium*, & prædicamentorum, alij, ad ſecundam, vt lib. perihermenias, & reliqui ad tertiam, vt lib. priorum, & poſteriorum. Nec iuuat dicere, cum prænominatis Nuperis, quæ fiunt per 2. & 3. operationem eſſe denominationes extrinſecas, vt eſſe affirmatiuo, vel negatum, eſſe antecedens, & conſequens: & per ſolam primam operationem, quæ ſunt non entia apprehenduntur per modum entis, proindéque eſſe formaliter entia rationis pertinentia ad ipſam primam operationem dumtaxat. Siquidem, denominationes extrinſecæ ſunt à parte rei, ſecluſa intellectus opera, vt admittunt dicti Authores cit. *q.*2. *art.*1. affirmatum autem, vel negatum, conſequens, & antecedens, & conſimilia habent tantum eſſe obiectiuè in intellectu, ergo ſunt formaliter entia rationis ſpectantia ad 2. & 3. operationem intellectus. Min. oſtenditur, relatio prædicati, ad ſubiectum, & è contrà, cum aliquid prædicatur de alio, non conſurgit ex natura extremorum, vt homo eſt albus, nec etiam relatio antecedentis, ad conſequens, ſed ex 2. & 3. operatione, ergo eſt formaliter ens rationis ad ipſas operationes pertinens. Deinde, quod iſti ſubdunt, ens rationis eſſe non ens apprehenſum per modum entis, eſt falſum, & à me reiectum, *q.*1.*art.*2.*huius lib. aſſertione prima* Requiritur namque ad eſſe formale entis rationis, vt ſit tantum obiectiuè in intellectu, ſiue habeat eſſe apprehenſum, per primam operationem, ſiue eſſe affirmatum, per ſecundam, ſiue eſſe conſequens, & illatum, per tertiam. Igitur prima operatio non reſpicit vnionem prædicati, cum ſubiecto, nec deductionem, & illationem conſequentis ex antecedente, vt putant præfati Neoterici Secundò, enunciatio eſt dictio vnius de alio, ſiue affirmatio, vel negatio, quæ 2. operationi intellectus adaptatur: hæc autem non eſt ſimplex, ſed qualitas compoſita, vt latè oſtendi *lib.*4. *Log. q.*3. *art.* 2. Ideò, vocatur compoſitio, vel diuiſio: igitur, quæ efformantur per 2. operationem, non reuocantur ad primam, quæ eſt ſimplicium apprehenſio. Tertiò, ſyllogiſmus eſt formaliter ens rationis coalitum ex partibus integralibus, & ſubiectiue competit autem tertiæ operationi, vt liquet ex eius deſcriptione adducta, & explanata *in Epitome Dialectica l.*3. *q.*1. *art.*3. Igitur ens rationis, quoad formam non ſoli primæ operationi accommodatur.

80. Obuiam fiunt iidem Doctores, & diſtinguunt, relationes rationis, quas præſeferunt enunciatio, & argumentatio, ſi ſumantur in concreto, & in actu exercito, important quid complexum, pertinens ad 2. & 3. operationem intellectus: quod ſi accipiantur in abſtracto, & in actu ſignato, ſunt quid ſimplex, & incomplexum, vtpotè relationes, & habitudines prædicati, ad ſubiectum, & antecedentis, ad conſequens primæ operationi congruentes. Verùm, hæc diſtinctio non placet, quandoquidem, indubiè præſupponitur, & præfertur prima operatio, ſecundæ, terminique ſimplices, & incomplexi antecedunt compoſitos, & complexos, & partes totum: at in ſecunda, operatione huiuſmodi termini non capiuntur in abſtracto, & in actu ſignato, ſed in concreto, & in actu exercito, quia ipſa ſecunda operatio eſt compoſitio, & complexio vnius, cum alio, in qua nectuntur prædicata, cum ſubiectis media copula verbali, eſt igitur ea conſideratio, & præciſio in abſtracto, & in actu ſignato eſt impertinens, ad præadductas inſtantias diluendas. Inſuper, accedentibus prima, & ſecunda, operationib. ad faciendum ſuum ens rationis, prima operatio iam præſtitit ſuum ens rationis: ergo ens rationis, quod cauſatur ab iſtis, ab illa minimè attingitur, quia iam ea exercuit munus ſuum, & ad has remittitur, & demandatur, cum non confundantur, ſed diſtinctè ſe habeant in ſuis entitatibus, muneribus, & officiis.

81. Oppones primò, contra 1. aſſert. per actum falſum fit ens rationis, quo percipitur res aliter, quàm ſit, vt petit natura ipſius entis rationis: in prima autem operatione nulla extat falſitas, vtpotè, quæ pertinet ad 2. operationem, ergo, nec ens rationis. Negatur ma. ſatis quippè eſt ad ens rationis, vt ſit tantum

obiectiuè

obiectiuè in intellectu: per accidens autem eſt, vt actus ſit falſus, *vt ſuprà*, præmonui.

82. Opp. 2. potentia entis rationis factiua eſt collatiua, & comparatiua, & ens rationis à vulgo Scotiſtarū deſcribitur comparatio paſſiua vnius obiecti cogniti, ad aliud obiectum cognitum: in prima autem operatione nulla extat comparatio vnius ad aliud, cum ſit ſimplicium apprehenſio, ergo per eam, nullum efficitur ens rationis. Concedo 1. partem ma. ad ſecundā dici poteſt, eam eſſe definitionem entis rationis logici, & ſecundarum intentionum logicalium, non autem entis rationis vniuersè ſumpti, vt obſeruaui *art. 5. q. 1 iſtius libri*. Vel dicito in prima operatione fieri nonnullam comparationem vnius, ad aliud, abſque tamen affirmatione, & negatione, veluti cum aliquid concipitur per aliud, vt tenebræ, per lucem, & inſtar alterius, vt ens rationis, ad ſimilitudinem entis realis.

83. Quæres, vtrùm Angelus valeat efficere ens rationis? Reſpondeo affirmatiuè. Par quippè extat ratio de intellectu angelico, ac humano. Vterque enim eſt collatiuus, comparatiuus, ac diſcurſiuus, vt abundè oſtendi *Tract. De Angelis, diſp. 6. q. 1. §. 5.*

ARTICVLVS IV.

An Deus poſsit facere ens rationis.

84. Vaſquez 1. *p. diſp.* 118. *c.* 2. cui videtur præire Mayron. *Quol. 6. art. 19. in fine*, arbitratur, non ſolùm Deum non poſſe efficere ens rationis, ſed nec etiam cognoſcere. Suarez verò *diſp. 54. Met. ſect. 2. num. 23.* admittit quidem Deum cognoſcere ens rationis, at negat poſſe illud cauſare. Scot. autem *Quol. 1. §. De altero. ante L.* aliiſque in locis, Gadius, Lych. Viger. Barg. & cæteri Scotiſ. Docent Deum, & cognoſcere, & facere ens rationis, quibus adſtipulantur Gabriel. 2. *d.* 1 *q.* 2. Fonſ. 7. *Met. c.* 8. Arr. *diſp. 6. ſect.* 4. & alij complures.

85. Aſſertio prima, Deus nouit omnia entia rationis. Tenet Doct. *vbi ſuprà*. & alibi. Probatur primò, ex ſacris litteris, Hebræorum 4. *Omnia ſunt nuda, & aperta oculis eius*. Quem locum Lyranus interpretatur, nedum de factis, verumetiam de cogitatis, quæ aliquando ſunt realia, aliquando verò imaginaria, impoſſibilia, & fictitia, quæ ſunt entia rationis. Quod ſi occurras, & dicas præadductum teſtimonium capiendum eſſe de entibus realibus duntaxat: oppono tibi illud *Sap.* 8. Quod via aliter exponi poteſt, quam de entibus rationis. *Scit verſutias ſermonum, & diſſolutiones argumentorum: ſigna, & monſtra ſcit, antequam fiant*. Vbi Lyran. transfert fallacias ſermonum. Patet autem fallacias eſſe argumentationes apparenter veras, tamen re vera falſas: argumentationes autem eſſe formaliter entia rationis, in præeunte art. perſpicuè oſtenſum, & clarè manet probatum. Secundò, Dei ſcientia eſt infinita, qua ipſe Deus latebras cordis, cogitationes mentis, omneſque eius actus chymericè diuagantes comprehendit: comprehendere autem eſt cognoſcere rem omnibus modis, quibus eſt cognoſcibilis: ens autem rationis ex dictis *in prima q huius lib. art. 6.* eſt cognoſcibile, & cognoſcitur à nobis, ergo & à Deo. Nec iuuat dicere cum Vaſquez cit. Deum cognoſcere extrema realia, in quibus fundatur ens rationis: non verò eorum vnionem, quæ eſt reſpectus rationis, ſeu ipſum ens rationis. Quandoquidem, qui nouit extrema, plenè & omnimodè vtique nouit extremorum vnionem, qui enim pertingit partes, pariter totum, quod ex partibus coaleſcit, attingit: ſi ergo Deus nouit falſas propoſitiones, & argumentationes ab intellectu creato fabricatas, & connectas, vtique earum vnionem, & nexum nouit: præſertim quia nonnulla entia rationis, vt figmenta nullo extremo, nulloque fundamento fulciuntur. Vnde meritò inquit Arr. cit. hanc ſententiam Vaſquez vt falſam ab omnibus reiici. Tertiò qui cognoſcit maius, cognoſcit minus, per locum à maiori, ad minus: Deus autem cognoſcit ens maius, nempè ens reale, quod eſt ens ſimpliciter: ergo nouit minus, putà ens rationis, quod eſt ens ſecundum quid, & diminutum. Denique, intellectus finitus, & creatus attingit actu ſuo ens rationis, ergo non latet intellectum infinitum, & increatum.

86. Aſſertio ſecunda, Deus poteſt facere ens rationis. Fauet Scot. præcit. Probatur primò, qui habet principium, & potentiam faciendi ens rationis, poteſt facere ens rationis: Deus autem habet principium, & potentiam faciendi ens rationis, ergo poteſt facere ens rationis. Ma. eſt euidens, eſſe enim, & poſſe eſt propter operari. Min. eſt in confeſſo, quia Deus pollet intellectu, qui eſt potentia collatiua, & comparatiua vnius obiecti, ad aliud obiectum, proindéque factiua entis rationis, vt oſtendi *art. 1. & 2. iſtius quæſtionis*. Nec præſtat dicere, cum duobus noſtris Recentibus *diſp 3. Log. q. 5. §. 5.* vim effectricem entis rationis præſeferre imperfectionem, hoc eſt concipere non ens, ad modum entis, quæ longè eſt à Deo, quia præterquamquod, ens rationis non ita deſcribitur, vt monſtraui *art. 2. præcedentis quæſtionis*, eſt expreſſa doctrina Scot. *Quol. 1. nuper cit.* affirmanti, intellectum diuinum poſſe conferre vnum obiectum ad aliud, & efficere ens rationis. Maximè quia id non deprimit, ſed extollit intellectum, qui funditur ad omne ens, reale, & rationis, & vtrumque continet ſub ſuo obiecto. Quod autem ipſi aiunt, ens reale eſſe obiectum intellectus adæquatum, *ex 1. d. 3 q 3.* non valet, quia Doct. ibi loquitur de obiecto motiuo, non autem terminatiuo, cuiuſmodi eſt ens rationis, vt ipſimet olfaciunt, & recipiunt *ibid. quæſt. 6.* cum Bargio, & aliis Scotiſ. Stat ergo argumentum adhuc in ſuo robore. Secundò, omnis efficientia tribuenda eſt Deo, qui eſt omnium ſupremus opifex, & artifex: formatio autem entis rationis pertinet ad efficientiam cauſæ efficientis, ergo Deo congruit. Ma. patet, quia ſolùm à Deo remouentur cauſalitates cauſarum materialis, & formalis, propterea quod ſecum ferunt imperfectionem. Min. elucet ex aſſertis *art. 1. huius quæſtionis*, in quo ſtatuta eſt cauſa effectrix entis rationis. Tertiò, Deus poteſt facere, quidquid facit cauſa ſecunda, immò maiora, & præſtantiora, cum ſit virtutis infinitæ: cauſa autem ſecunda intellectualis moliri poteſt ens rationis, ex dictis, ergo & Deus, qui eſt cauſa prima. Inſuper, Deus poteſt cauſare Logicam in intellectu alicuius, vt præſtitit in primordio Mundi eam infundens Adamo, & Angelis: Logica autem verſatur circa ens rationis, putà ſyllogiſmum; ergo effectio entis rationis Deo non eſt abneganda. Eò magis, nihil eſt independens præter Deum: ens autem rationis foret independens, quia ad eius eſſe, quod eſt eſſe ſecundum quid, & obiectiuum non coageret, nec concurreret ipſe Deus, immò, intellectus creatus in eo formando, ageret independenter, abſque Dei concurſu: & ſi concedatur, Deum concurrere cum intellectu creato ad eius productionem, ſanè admittendum eſt, ipſum Deum ſine conſortio alterius, poſſe eiuſdem formationem attingere.

87. Aſſertio tertia, pars affirmatiua in Schola Scot. eſt certa, & tenenda: Hæc aſſertio militat aduerſus Maſtrium, & Bellutum, prænominatos, *quæſt 5.* eam problematicè defendentes. Suadetur primò, *ex Quol. 1. §. De altero, ante L.* vbi apertè, & explicitè habetur, vtrumque intellectum, creatum, & increatum per comparationem ſuorum actuum ad obiecta, formare entia rationis. Secundò, *ex 1. d. 30. q. 2. §. Reſpondeo. ſua G.* vbi perſpicuè, & clarè legitur, diuinam eſſentiam poſſe comparari ad creaturam, tam per actum intellectus creati, quàm increati, & in ea cauſare relationem rationis. Tertiò, *ex eodem ibid. d. 36. q vni. §. contra iſtud. G & H.* & *Quol. 17. §. de ſecundo. C.* & 3. *d. 26. q vn. § Ad quæſtionem E.* & 4. *diſt 16. q. 5.* aliiſque in locis, in quibus liquidò conſtat doctorem

noſtrum

noſtrum aſſerere, Deum entia rationis efficere. Nec iuuat eos afferre teſtimonium eiuſdem Doct. 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 4. §. *Iſta tamen poſitio, ad N.* vbi pro abſurdo habetur, diuinum intellectum cauſare relationem rationis in eſſentia, vt exiſtens eſt. Quia ibi, interprete Lychet: loquitur Scot. de actu intellectus recto, & abſoluto, quo non fit ens rationis. Ideò abſurdum eſt, per huiuſmodi actum fieri ens rationis, quandoquidem ens rationis efficitur per actum collatiuum, & comparatiuum intellectus, vt iidem Authores non inficiantur. Aliud verò teſtimonium, quod ſubiiciunt ex 1. *diſt.* 35. *quæſt. vn.* § *contra* 2. *poſitionem. H.* Vbi Scot, diſſerens de diuino intellectu producente ens rationis, ponit particulam *fortè*, quæ eſt voeula dubitatiua, non prodeſt ipſis, quia *in Report* 1. *diſt.* 36. *quæſt.* 2. eumdem ſermonem habens aſſertiuè loquitur; ſic etiam aliis locis præcitatis, quem ſequuntur eius omnes interpretes, totaque eius Schola. Quare, licet in primo loco firmiter non ſe determinet ad partem affirmatiuam, tamen in poſterioribus, prorſus illi adhæret, propterea, hæc, & non altera, quæ eſt negatiua, eſt recipienda, & amplectenda.

88. Oppones primò, contra 1. aſſertionem, cognoſcere ens rationis eſt aliquod ens fingere: Deus autem non poteſt quidquam fingere, eum ſit veraciſſimus: ergo Deus nequit cognoſcere ens rationis. Maior probatur, fingere eſt mente retinere, quod fictum eſt, ergo cognoſcere ens rationis, eſt aliquid fingere. Nego ma. eiuſque probationem, quæ nulli innititur fundamento: Ob id, eo modo, quo proponitur, quoque diſſoluitur.

Oppones ſecundò, Deus falli non poteſt, quia non poteſt cognoſcere res aliter quàm ſunt: ſed ſi cognoſceret ens rationis falleretur, quia cognoſceret non ens, per modum entis, vt patet de tenebris, aliiſque priuationibus, quæ à nobis apprehenduntur, inſtar formarum realium, & poſitiuarum, ergo Deus eſt expers cognitionis entis rationis. Concedo maiorem, nego minorem. Argumentum namque vrget eos, qui putant ens rationis eſſe non ens apprehenſum per modum entis, quos repuli *quæſtione* 1. *huius lib. art.* 2.

89. Oppones tertiò, contra 2. aſſertionem, nulla imperfectio Deo eſt affigenda, cum ſit perfectiſſimus, & infinitarum perfectionum pelagus: facere autem ens rationis eſt imperfectio. Facere enim ens rationis, perindè eſt ac facere ens ſecundùm quid, & diminutum: producere autem huiuſmodi effectus ſecundum quid, & diminutos, eſt imbecillitatis, & impotentiæ, ergo Deus alienus eſt ab efficientia entis rationis. Concedo maiorem, nego minorem: ad probationem diſtinguo, ſi effectus ſuaptè natura, & ſecundum ſe ſit diminutus, nego: ſi verò effectus ſecundum ſe non ſit diminutus, concedo. Natura autem entis rationis exigit, & petit, vt ſit ens ſecundum quid, & diminutum. Quod ſi aliter fieret, deſtrueretur eius natura, & eſſentia. Itaque non potentiæ facientis, ſed naturæ entis rationis tribuitur imperfectio, debilitas, & imbecillitas. Hæc de toto & integro curſu Philoſophico Scotiſtarum, quem Deo duce cœpi, alloquens cum Scoto ipſum Deum, qui eſt terminus ſine termino, & ipſomet ſuffragante finio, & termino, qui eſt terminus, finiſque omnium vltimus, quo vtinam fruar in omnem æternitatem.

INDEX

SYLLABVS
RERVM PRÆCIPVARVM,
In hoc Curſu Philoſophico contentarum.

A.

Abſolutum.

ABSOLVTVM dicitur quaſi ab alio ſolutum, ſiue ab alio non dependens, libro 1. Epitomes Dialecticæ, q 1. a. 6 n 20. pag. 7.
Abſolutum quoque perhibetur illud, quod opponitur relatiuo, ibid pag 8.

Abſtractio, & Abſtractum.

Abſtractio eſt abiunctio vnius ab alio, 1. Log: q. 2. a. 8. n. 59. p. 104
Diuiditur in realem, & intentionalem, ibid.
Intentionalis in præciſiuam, & diuiſiuam, ibid. & 1. Epit. q 3 a. 7 p. 11, n. 17.
Subdiuiditur in actualem, & habitualem, ibid. & 1. Epit. p. 104 n. 59.
Abſtractio in accidente abſoluto duplex: in relatiuo autem triplex efficitur, ibid. in Epit p. 8. n. 20.
Abſtrahentium non eſt mendacium, l. 2. Log. p. 104. n. 59.
Abſtractum eſt, quod ſignificat aliquid ſeorſim ſumptum, in Epit. q. 7. n. 10.
Diuiditur in abſtractum ſubſtantiale, & accidentale, ibid.
Abſtractorum vnum eſt vltimata abſtractione abſtractum: alterum verò non vltimata abſtractione abſtractum, ibid p. 8. n 20.
Abſtracta accidentium locantur in prædicamentis, 3. Log. q. 3. a. 4 n. 34. p 149.
Abſtracta, & concreta idem ſignificant, differunt verò in modo ſignificandi, n. 21. p. 8.

Accidens.

Accidens multis capitur modis, 1. Epit. q. 3. a. 7. p. 20. n 17.
Quid ſit, ibid. p 21. & 131.
Aliud eſt ſeparabile: aliud verò inſeparabile, ibid.
Accidentis ſeparatio eſt intentionalis, p. 131. n. 12.
Statuitur quintum vniuerſale, n. 4 p. 130.
Diſcriminatur a proprio ibid. n. 14. p. 119.
Accidentis eſſe eſt ineſſe, quiſnam ſit ipſius germanus ſenſus, ibid. n. 9. p. 131. & 2. Met. q. 6. a. 1 ad 1. n 242. p. 875.
Inhærentia actualis, & aptitudinalis non ſunt de eius eſſentia, ibid.
Non indiuiduatur à ſubiecto in quo inhæret, Ibid. a. 2. & q. 3. a. 3. n 147.
Non omnia accidentia educuntur de potentia materiæ, ibid. q. 6. a 1. à n. 147.
Plura accidentia, ſiue abſoluta, ſiue relatiua poſſunt ſimul ſubiectari in eodem numero ſubiecto, ibid.

Actio.

Actio quid, & quotuplex ſit, 1. Epit. q. 4 a. 9. n. 30. p. 26. & 3. Log n. 5. p. 199.
Eductiua, inductiua, & productiua, ibid.
Accidentalis, & ſubſtantialis, ibid. p. 200. n. 15.
Inſtantanea, & temporanea, ibid. & l. de generatione, q. 2 a. 1. n. 19. p. 557.
Immanens, & tranſiens, p 199. & l. de actione, q. 1. a. 1. n. 3. p. 578
Actio de genere qualitatis, & actio de genere actionis, l. de actione, q. 1. a 1 n 4 p. 578.
Actio eſt in agente, ibid. n. 6. p. 579.
Mediat inter agens, & patiens, ibid. n 5. p. 578.
Actio in diſtans efficaciter probatur, ibid. a. 2. n. 12, p. 580.

Actus.

Actus diſtinguit potentiam, 2. Phyſ q. 1. n. 65. p. 337.
Actus, & potentia faciunt vnum per ſe, ibid. a. 3. n. 47. p. 334.
Actus entitatiuus, & formalis, ibid. a. 5. n. 58. p. 336.
Actus elicitus, & imperatus, 1. Log. q. 1. a 5. n 53. p. 76.
Internus, & externus 2. Mor. q 1. a. 4 n. 17. p. 695.
Naturalis, & moralis, 3. Mor. q. 1. a. 4 n. 31. p. 766.
Liber, & neceſſarius, 4. Log. q. 4. a 8 n. 57. p. 234.
Primus, & ſecundus, 2. de anima, q. 1. a. 4. n. 22. p. 611.
Vitalis, & non vitalis, ibid.
Actus, & potentia ſunt in eodem genere, ibid. q. 3. a. 2. p. 6 8 n. 11.
Quomodo ſit bonus, & malus? 2. Mor. q. 1. a. 1. p. 691.
Actus indifferens quis ſit? 3. Mor. q. 2. a. 3. p. 771. n. 10.
Actus intellectus non eſt totalis cauſa intellectionis, 3. animæ, q. 1. a. 1. n. 31, p 675.
Actus concurrit ad efficientiam habitus. 5. Mor. q. 2. a. 5. n. 40. p. 801.

Adiectiuum.

Adiectiuum eſt, quod ſignificat aliquid per modum adiacentis. 1. Epit. q. 1. a. 4. n. 14. p. 5.
Adiectiua inter terminos categorematicos adſcribuntur, ibid. n. 13.
Adiectiuorum quædam grammaticè, quædam verò logicè concreta dicuntur, ibid a. 6. n. 20. p 7.
Adiectiuum terminatur ad ſubſtantiuum, n. 29. p. 17.
Adiectiua, & participia appellant: ſubſtantiua verò appellantur, ibid.

Æquipollentia.

Æquipollentia propoſitionum ſimplicium quid ſit? 2. Epit. q. 4. a. 3. n. 13 p. 38.
Æquipollentia Modalium, ibid. q. 6. a. 3. n. 9. p. 41.
Æquipollentes propoſitionum ſimplicium, ibid. q. 4. n. 13. p. 38. Modalium, a. 3. n. 9 p. 41.

Æquiuocum.

Æquiuocum quid ſit? 1. Epit. q. 1. a. 5. n. 17. p. 6. & 3. Log. q. 2. a. 1. n. 2. p. 134.
Æquiuocorum deſcriptio, ibid.
Diſpertiuntur in æquiuoca æquiuocantia, & æquiuoca æquiuocata, ibid.
Æquiuoca à caſu, & æquiuoca à conſilio, ibid.

Priùs ſunt diuidenda, quàm definienda, ibid.

Æternitas.

Æternitas quid? 7.Phyſ.q.1.a.5.n.29.p.478.
Æternitas ſoli Deo competit. ibid.
ab Æterno res non fuere productæ, ſed in tempore, libro de Mundo, q.5.a.2.n.12.p.497.& 2.Met.q.4.a.1.n.172 p 864.

Æuum.

Æuum quid ſit? 7.Phyſ.q.1.a.5.n.27.p.478.
Æuum quibus conueniat, ibid.

Aër.

Aër eſt humidus, & calidus, libro de elementis, q.3.a.3.n.19.p.544.
Humidior eſt aqua, ibid.n.15.p.543.
Humidus in ſummo, & calidus in remiſſo, ibid.n 19.
Eius tres extant regiones, libro Meteor.q.1.a.3.n.21.p.594.

Agens.

Agens naturale, & ſupernaturale, 3.Phyſ.q.1.a.2.n.15.p.394.
Agens vniuerſale, & particulare, ſi effectui contingat defectus, non vniuerſali, ſed particulari agenti tribuitur, 4.Phyſ.q.3.a.3.n.15.p.415.
Habet determinatam ſphæram ſuæ actiuitatis, libro de actione, q.1.a.2.n.14.p.580.
Vt agat in paſſum non exigit contactum formalem, ſed virtualem. ibid.a.3.n.29.p.580.581.
Poteſt agere in diſtans, non agendo in medium, ibid. a 2.n.11.p.579.
Agit immediate immediatione ſuppoſiti, aut virtutis, aut vtroque modo, 4 Phyſ.q.3.a.4.n.22.p.417.

Alienatio.

Alienatio termini quid ſit? 1.Epit.q.2.a.6 n 27 p.16.
In terminis alienatis, ab vno ad alium non tenet conſequentia, ibid.
Eſt paſſio termini incomplexi, p.2.n.1.2.

Alimentum.

Alimentum quid, 3.Animæ q.2.a.1.n.3 p.632.
Conuertitur in ſubſtantiam aliti. ibid.
Eſt obiectum potentiæ nutritiuæ, ibid.& q.3.a.1.n.3.p.634.

Aliquid.

Aliquid inter ſex tranſcendentia connumeratur, 1. Epit q.1.art.9.n 31.p.10.
Aliquitas dicitur paſſio entis, à Scotiſtis quippe paſſiones entis, atque vires, & facultates rerum perhibentur aliquitates, 2.Met.q.2.art.3.n.88.p.851.

Alteratio.

Alterationis definitio, l.de generatione, q.1.a.1.n.5.p.552.
Alteratio eſt motus continuus, ibid.a 4 n.20.p.553.
Præcedit generationem, ibid a.2.n 9.p.552.
Differt à generatione, ibid.a 3.n.13.p.553.

Amor.

Amor quid ſit? 4.Mor.q.1.a.1.n.5.p.781.
Amoris diuiſio in naturalem, animalem, & rationalem, ibid.n.3.
Celebris partitio in amorem amicitiæ, & concupiſcentiæ, ibid.n 4.
Eius cauſæ eo in loco, quæſito 1 n.8.p.782.
Eiuſdem effectus, vbi ſuprà, quæſ.2.n.9.
Ipſius remedia, ibid.n.9.
Non fertur in incognitum, quæſito 1.n.8.

Ampliatio.

Ampliatio deſcribitur. 1.Epit.q.2.a.6.n.26.p.16.
Quadruplex eſt, ibid.
Ampliatio, & reſtrictio opponuntur, ibid.ante n.57.

Analogia, & Analogum.

Analogia quid, & quotuplex? 3.Log q.2.a.7.n.33.p.140.
Non mediat inter æquiuocum, & vniuocum, ibid. n.37.p.141.
Siue materialiter, ſiue formaliter, ibid.n.39 p 142.

Angelus.

Angelus definitur, 3.Met.q.vn.a.1.n.4.p.879.
Eſt incorporeus, & ſpiritualis, ibid.a.2.n.9.p.880.
Expers compoſitionis phyſicæ, compos verò compoſitionis metaphyſ.ibid.a.3 n 20.
Actus purus, & ſimplex ibid.p.881.
Immortalis, & incorruptibilis, vbi ſuprà, a.4.n.28.p.882.
Secundum Ariſt. tot ſunt Angeli, quot orbes mobiles: at ſecundum veritatem ſunt multò plures, ibid. a 1 n.5.p.879.
Mouentur localiter potentia executiua, ab intellectu, & voluntate diſtincta, 5.de anima, q.5.a.2.n.8.p.685.
In mouendo non defatigantur, l.de Cœlo, q.2.a.2.quæſ.1.n.14.p.127.
Agunt propter finem, 5.Phyſ.q.8.a.3.n.22.p 430.
Non ſunt formæ informantes, ſed aſſiſtentes, 1.Animæ, q.1.a 2.n.18 p.607.
Sunt in loco definitiuè, 1.Epit.q.4.a.10.n.31.p.17.
Reſident in prædicamento ſubſtantiæ, 3. Log q.4.a 4 n.12.p 155.
Non poſſunt quidquam creare, l.de Mundo, q.3.a.5.n.38.p.512.
Nec generare, 2.Met.q.vn a 2 n.56.p.880.
Poſſunt ſibi aſſumere, aut efformare corpus, & in eo opera vitæ exercere, ibid.n.11.

Anima.

Anima quid, 2.Animæ, q 1.a.4.n.20.p.611.
Eius definitio duplex ſtatuitur, ibid. a.5.n.27.& 28. p 612.
Eſt ſubſtantia ſubſiſtens ſubſiſtentiâ partiali, a.3.n.16.p.611.
Animarum ſpecies triplex, a.7.n.40.p.614.
Anima rationalis eſt indiuiſibilis, & tota in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis: cæteræ verò animæ ſunt diuiſibiles ad diuiſionem corporis, eiúſque partium, a.8.& 9 p.615.& 616.
Eſt vna tantum in vno viuente, & animato, a.10.n.68.p 618.
Forma informans, 5.de anima, q.1.a.1.n.16 p.666.
Non informat puram materiam, ſed præexigit formam corporeitatis, 2. animæ, q.1.a.11.n.76 p 619.
Pollet viribus, & potentiis, quæ ab ipſa emanant, ibid.q.3 a.1.n 6.p 627.
Animæ potentiæ, tum ab ipſa anima, tum etiam inter ſe, non realiter, ſed formaliter differunt a.2.n.13.p 628.
Animæ potentiarum diſtinctio ab actibus, eorúmque obiectis deſumitur, a.3.n 21.p.629.
Animæ vegetantis definitio, eiúſque multiplicitas, 3. animæ, q 1.a vnic p.631.à n.2.& ſeqq.
Eius tres ſunt potentiæ, & totidem actus, ibid.q.2.a.1 n.5.p 631.
Anima ſenſitiua bifariã definitur, 4.de anima, p.638 n 1.
Nec à cœlo, nec ex ſemine decidentis producitur: eius quippe opifex eſt Deus, ibid. q.1.art.1.& 2.p.638.& 639.
Senſibus externis, & internis inſignitur, 4.Animæ, q.4.& 10.p.643.& 657.
Sortitur appetitum ſenſitiuum, quo bona appetit, & mala fugit, ibid.q.11.p.662.
Anima rationalis intellectu difficilis, 5. animæ, q.1.a 1.n 2 p 664.
Creatur à Deo, ibid.q.1.a.1.p.665.n.4.
Eſt forma informans, a.2.p.666.n 15.
Spiritualis, & immaterialis, a.5.p.668.& 669.
Immortalis, & incorruptibilis. ibid.
Probatur quidem eſſe immortalis, ſed non demonſtratur, vbi ſuprà.
Num ſit immortalis? Ariſtot. videtur eſſe anceps. p.670 & 671.
Status ſeparationis animæ. non violentus, ſed naturalis eſſe videtur, ibid.q 6.a 1.n.6.p.684.
Multa conueniunt illi in ſtatu ſeparationis, quæ eidem in ſtatu coniunctionis non adaptantur, a.1.p.685.& 686.

Animal.

Animalium quædam vniuoce, quædam verò æquiuocè generantur.3.animæ q.3.a.5.p.637.
Quæ fiunt per putrefactionem ſunt eiuſdem ſpeciei cum illis, quæ fiunt per generationem, ibid n.33.
Nonnulla ſunt perfecta, aliqua verò imperfecta,4. animæ. q.1.a.1.p.638.
Citiùs mouentur in medio, quàm in principio, & fine,8.Phyſ. q.3.a.5.p.493.
Omnia animalia ſenſum participant,ſaltem tactum, 4. animæ,q.9.n.1.p.656.

Animatum.

Animatum eſt totum corpus animalis, & ſingulæ eius partes,2.animæ,q.1.p.620.& ſeq.
Animatorum quatuor ſunt genera, ibid. q.1. a.7.n.43. p 614.

Antepradicamentum.

Anteprædicamenta numerantur tria,1. Epit.q.4.num.1. p.11.& 3.Log.q.1.n.1.p.134.
Antepraedicamentorum duæ extant diuiſiones, & totidem regulæ, ibid. in Epit.

Antiperiſtaſis.

Antiperiſtaſis deſcribitur, l. de actione, & reactione, q.2.a.3.n.16.p.585.
Cauſa eius per ſe non eſt contrarium, niſi per accidens,ibid.n.18.
Ipſius effectus cauſa interdum eſt intrinſeca, interdum verò extrinſeca,ibid.
Per antiperiſtaſim qualitas intenditur, ibid.n.17.

Appellatio.

Appellatio quid ſit; 1. Epit. quæſt.2. art.7. num.29. pag.16.
Duplex eſt,ibid.
Quomodo dignoſcatur, vbi ſuprà.

Appetitus.

Appetitus quid,& quotuplex,2.phyſ. q.2.a.13. dub.1. n.152.p.353.& 4. animæ,q.11.a.1.n.6.p.662.
Appetitus materiæ ad formam eſt naturalis,ibid.n.154. & 2.Phyſ.p.353.
Appetitus, deſiderium, & complacentia quomodo differunt,ibid n.153.
Appetitus, ſenſitiuus diſtinguitur à potentia cognoſcitiua,4 animæ,q.11.a.1.p 662.
Diuiditur in concupiſcibilem, & iraſcibilem. ibid. p 663.
Vterque reſidet in cerebro,a.3.n.18 p 664.
Eſt ſubiectum idoneum ad recipiendos habitus, 4.Mor.q.2.a.6.n.39.p.794.

Apprehenſio.

Apprehenſio ſimplicium terminorum dicitur prima operatio intellectus,1.Log.q.3.a.6.n.38. p.88. & 4. eiuidem,q.3 art.1 n.7.p.220.
Apprehenſiua enunciatio diſtinguitur à iudicatiua,a.3. n.17.p.221.
Apprehenſiua præcedit iudicatiuam, ibid.
In apprehenſione eſt veritas incomplexa, q.4. a.4. n.27.p.228.

Aptitudo.

Aptitudo neceſſaria eſt agenti naturali ,1.Log.q.4.a.2. n.9.p.93.
Deſignatur in definitione proprij, 1.Epit. q.3.art.6. n.16.p.20.
Conſequitur rem, cuius eſt aptitudo,1.Log.q.1.a.6. n.41.p.10.
Aptitudo vniuerſalis, ibid. art.7. & 8. p.103. 104. & inde.
Aptitudo inhærendi reperitur in accidente ſeparato à ſubiecto 1.Met.q.6.a.1.n.237. p.874.

Aqua.

Aqua eſt vnum ex elementis intermedijs, l. de Elementis,q.5.a.2.n.6.p.549.
Eſt frigida in ſummo,ibid.
Aqua pura inueniri poteſt in profundo maris,ibid.q.1. a.6.n.38.p.538.
Magis humectat, quàm aer.q.3.a.3.n 17.p.543.
Congelatur ob exhalationes terreas. ibid.
Aquam eſſe ſuprà Cœlos quomodo intelligatur, l. de cœlo,q.1.a.2.n.14.p.517.
Reducit ſe ad priſtinam frigiditatem.q.5. art.2.n.7. p.549.

Argumentatio, & Argumentum.

Argumentatio,& ratiocinatio,diſcurſus,& ſyllogiſmus coincidunt,3.Epit.q.1.a.3.n.6.p.46.& 5.Log.q.1.a.4. n.19. p.240.
Argumentum ab authoritate negatiua deſumptum non concludit,3.Epit.q.3.a.4.n.11.p.55.

Ars.

Ars dupliciter ſumitur,1.Log.q.2.a.1.n.2.p.67.
Rectè definitur, 3. Phyſ.q.2. n.1. p.397. & 1.Log. q.1.a.1.n.2.p 67.
Imitatur naturam,3. Phyſ.cit.a.1.n.2.p.398.
Perficit ipſam naturam,ibid.n.4.
Artis conuenientiæ cum natura, & differentiæ ab ea, ibid.
Ars vi propria nequit attingere opera naturæ, ibid.a.2,
Artificialia diſtinguuntur realiter à naturalibus, a.3. n.14.p.399.
Arte chimica poteſt fieri verum aurum, a.4. num.22: p.400.

Arteria.

Arteria quid ſit? 2. animæ, q.2.a.5.n.44.p.626.
Duplex eſt,venoſa,& aorta. ibid.
Oritur à corde, vbi ſuprà.

Aſcenſus.

Aſcenſus,& deſcenſus terminorum, 1.Epit.q.2.art.4. n.21.p.15.
Quadruplex eſt, ibid.

Aſſenſus.

Aſſenſus conclusionis differt ab aſſenſu præmiſſarum, 5.Log.q.1.a.7.n.47 p.144.
Aſſenſu præmiſſarum præhabito, intellectus cogitur aſſentire concluſioni,ibid a.10.n 71.p.248.

Aſtra,& Aſtrologi.

Aſtra ſunt eiuſdem ſpeciei cum cœlis, quibus affiguntur,1.de Cœlo,q.1.a 9 p.524.
Luce quadam potiuntur à ſole non mutuata, ibid. p.526.n.74.
Immediatè, & directè non influunt in animam humanam.ibid.q.3.a.3.n.20.p.531.
Non cogunt humanam voluntatem ad agendum, ibid.n.22.
Si Aſtrologi plenè vires, & facultates aſtrorum cognoſcerent, poſſent certò prædicere eorum effectus naturales, ibid a.4.n.27.p.532.
Coniecturaliter verò valent prænoſcere mores hominum, nequeunt autem præſcire indubiè ea, quæ pendent à libero arbitrio,ibid.n.28.

Auditus.

Auditus definitio,4.animæ,q.6.a.1.p.653.n.1.
Eius obiectum,ibid. n.1.
Poſt viſum cæteris ſenſibus præcellit.n.4.
Valet ad ſcientias capeſſendas,ibid.
Eius ſenſorium,vbi ſuprà,a.3.n.18.p.654.
Organum, ex quo conſtituitur,ibid.n.21.
Speciebus indiget ad audiendum,a.2.n.10.p.654.
Tardior eſt viſu in agendo,n.11.ibid.

Aureola.

Aureola quid,& quotuplex,2,Moralium,q.4.a.5.dub.7. p.760. & 761.

B.

Beatitudo,& dos beatifica.

Beatitudo deſcribitur,2 Mor.q.4.a.1.p.719.
Diuiditur in obiectiuam,& formalem,ibid n 6.
Obiectiua non inuenitur in bonis fortunæ, corporis,animi, voluptatis, aut alterius rei creatæ,a.1. p.720.721.722.723.

Formalis ſita eſt in operatione intellectus, & voluntatis, potiſſimùm in fruitione, a.3.p.724 725. 726.727.728.729.& 730.

Eſt perpetua, reddit hominem impeccabilem, & ſecurum, dub 6 7.& 8.p.731.732.733.734 & indè.

Beatifica dos quadruplex eſt, qua corpus fit impaſſibile, agile, clarum, & ſubtile, a.4.p.739.& indè.

Bonum.

Bonum definitur, 2.Mor.q. 1.a 3.p 693.& 694.

Eius multiplex diuiſio, ibid.

Eiuſdem partitio in vtile, honeſtum, & delectabile, 1.animæ, q.2.a.2.p.608.

Bonitatem aliquam addit actus exterior ad actum interiorem, 2.Mor.q.1.a.4.p.695.n.28.

Bruta.

Bruta non agunt propter finem, 4.Phyſ. q 8.a 3.n.83. p.430.

Non diſcurrunt, 4.Animæ, q.10.a 4.n.31.p.661.

Habitu non priuantur, 5.Mor.q.2.a.8.n 49.p.795.

Quædam ſunt docilia, & diſciplinabilia: quædam verò nequaquam, 4.animæ præcit n.34.

Nonnulla præclara, & mira opera patrant, ibid.

C.

Calor.

CAlor eſt vna ex primis qualitatibus elementorum, l.de elem.q.3 a.1.p.542.

Calor in ſummo competit igni, a.3 n 15.p.543.

Calidum definitur, quod congregat homogenea, & diſgregat heterogenea, a.2.n.10 p.542.

Calor ignis, & aëris ſunt eiuſdem ſpeciei, a.4. n.22. p 544.

Calor non producit ignem, niſi diſpoſitiuè, l.de generat.q.2.a.5.n.39.p.562.

Capilli.

Capilli non ſunt animati, 2.animæ, q.2.a.3.n.24.p.623.

Capillorum procreationis modus à natura ſeruatus, ibid n.22.

Caſus.

Caſus obliqui non pertinent ad rationem nominis, 1. Epit.q 1.a.1 n.2.p.10.

Caſus, & fortuna quandoque promiſcuè vſurpantur, 4. Phyſ.q.9 a 2 n.33.p.432.

Caſus deſcribitur, ibid.

à Caſu orbes cœleſtes, & elementares conditi non fuere, ibid.n.35.

Caſualis effectus, & fortuitus quid, ibid. a.1. n.27. p.431.

Apud Deum nulli ſunt effectus caſuales, & fortuiti, ibid.n.30.

Cauſa.

Cauſa bifariam accipitur, & definitur, 4.Phyſ.q.1.a.1. n.2.p.401.

Cauſarum quatuor ſunt genera, a.1.n.11.p.402.

Quid ſit cauſalitas, a.3.n 21.p.403.

Cauſa eſt prior effectu.a.5.n 36.p.405.

Nobilior eſt ſuo effectu, a.5.n.36 p.405.

Cauſæ ſunt ſibi mutuò cauſæ in diuerſo genere cauſæ. a 6.n.56.p.407.

Cauſa efficiens.

Cauſæ efficientis multiplex diuiſio, q 2.a.1.p.408.

Eius definitio, a.2.n.16 p.409.

Duæ cauſæ totales diuerſi ordinis poſſunt producere eundem numero effectum, a 3.n.22.p.410.

Quod ſi fuerint eiuſdem ordinis, nequaquam coniunctim, etiam diuinitus, ibid.n.24.

Diuiſim autem poſſunt, a.4.n.34.p.411.

Cauſa prima conſeruat cauſas ſecundas, q.3. a.1. n.3. p.413.

Cauſæ ſecundæ ſunt actiuæ, & operatiuæ, a.2. n.9. p.414.

Cauſa 1. concurrit ad omnes effectus cauſarum ſecundarum, a.3.n.17.p.415.

Cauſa 1. concurrit cum cauſa 2. immediatè immediatione ſuppoſiti, & virtutis, a.4. n.23.p.417.

Cauſa 1. non prædeterminat phyſicè cauſam 2. ad agendum a.5 n.32.p.418.

Diſtinctæ ſunt actiones cauſarum primæ, & ſecundæ, a 6.n.40.p.421.

Concurſus primæ cauſæ quoad ſpecificationem limitatur a concurſu cauſæ ſecundæ, non autem quoad exercitium, & ſingularitatem actuum, a.7. n.48.& 49.p.422.

Cauſa exemplaris.

Cauſa exemplaris ab idea non videtur differre, q.4. p.423.& ſeq.

Non eſt conceptus formalis, ſed obiectiuus, ibid. a.1.n.5.p.424.

Aptè deſcribitur, a.2.p.425.

Reuocatur ad cauſam efficientem, ibid. num.11. p.425.

Cauſa inſtrumentalis.

Cauſa inſtrumentalis multas patitur acceptiones, q.5. a.vnic.n 2.p.426.

Non eſt propriè actiua, ibid.n.3.

Reducitur ad cauſam efficientem, ibid.n.4.

Cauſa materialis.

Cauſa materialis quid, q 6 a.vnic.n.1.p.426.

Suſtentat formam ibid.n.2.

Influit partialiter in compoſitum, ibid.n.3.

Cauſa formalis.

Cauſa formalis definitur, q.7.a.1.n.1.p.427.

Informat materiam, ibid.n.2.

Concurrit ad cauſandum compoſitum, ibid.n 3.

Dat eſſe rei. ibid.

Deus non poteſt ſupplere cauſalitates materiæ, & formæ, a.2.n.9.p 428.

Cauſa finalis.

Cauſa finalis quid, ibid q.8.

Eſt vera, & realis cauſa, a.1.n. 3.p.428.

Cauſat non penès eſſe reale, ſed penès eſſe intentionale, a.2.n.12.p.429.

Quænam agant propter finem? a 3.p.430.

Ignoratione cauſæ finalis veteres Philoſophi in multos inciderunt errores. In initio huius quæſtionis.p 428.

Cauſa per accidens.

Cauſa per accidens duplex eſt, q.9.p.431.

Caſus, & fortuna admittuntur, a.1.n.27.

Quid ſint, a.2.n.31.p.432.

Fatum reprobatur, a.3.n 42.p.432.

Cauſarum per accidens præcipui effectus ſunt monſtra, a 4.p.433.& 434.

Quid ſit monſtrum, quotuplex, & cauſa eius, ibid. & ſuo loco monſtrabitur.

Cœlum.

Cœli acceptiones, eiuſque notiones, l.de Cœlo in initio, n 1.p.515.

Cœlum non eſt corpus ſimplex, ſed compoſitum ex materia, & forma, ibid. q.1.a.1.n.5.& 6.

Non eſt elementum, ſed ab ipſis diſtinctum, & cunctis ſublunaribus a.1.n.12.p.517.

Eius materia eſt eiuſdem ſpeciei cum materia ſublunarium, a.3.n.19 p.518.

Non eſt propriè animatum, a.4.n.25.p 519.

Non eſt fluidum, ſed ſolidum, a.5.n.32.p.510.

De facto eſt incorruptibile; de poſſibili verò corruptibile, a.6.n.37. & 38.

Nobilitate vincit quodlibet inanimatum, & ſuperatur à quouis animato a 7.n 43.p.522.

Sunt vndecim Cœli, decem mobiles, & vnum immobile, quod eſt empyreum, art.8. numer.50. & 51.

Sortiuntur inter ſe diſtinctionem ſpecificam, a.9. n.57.& 58.

Orbes inferiores mouentur motu primi mobilis ab ortu ad occaſum: agitantur verò proprio motu

ab

ab occaſu,ad ortum,q.2.a 8 n.2.& 3.p.326.
Non ſunt colorati,nec graues: ſunt autem contigui, p.523.n.71.72.& 73.
Mouentur ab Angelis ipſis deputatis,a.2.n.9.p.327.
Eorum motus non eſt naturalis, nec violentus, ſed neuter,a.3.n.18.p.327.
Eſt regularis,& vniformis,a.4.n.23.p.528.
Influunt in ſublunaria,tam inanimata,quàm animata, q 3.a.1.n.24.p.529.
Emittunt ſuos influxus per lucem,motum, & vires nobis ignotas,a.2.n.12.& 13.p.550.

Cerebrum.

Cerebrum ſeruatur in pericranio, & cranio, tanquam in caſſide,2.Animæ,q.2.a.5.n.45.p.626.
Differt à cerebello,quod eſt in poſteriore parte capitis,ibid.
Eiuſdem quædam ſunt cellulæ, in quibus reſident ſenſus,ibid.
Eſt ſedes appetitus,& ſenſus, 4.animæ,q.11.a.3. & q.3.eiuſdem lib.a.1.p.643.
à Cerebro nerui, & ſpiritus animales prodeunt, 2.animæ,q.2.a.5.n.44.

Chriſtus.

Chriſtus vt homo locatur in prædicamento ſubſtantiæ, vt verò Deus ab eo eximitur, 5. Log. q.4. a.3. n.29.p.135.
Poſt reſurrectionem, & aſcenſionem viſus eſt,fuitque in multis locis circumſcriptiuè, 6.Phyſ. q.2. a.4.n.24.p.467.
Habuit temperamentum ad pondus, l. de Mixtione, q.2.a.4.n.24.p.590.

Cognitio.

Cognitio abſtractiua,& intuitiua, 4.animæ, q.2.a.3.ad finem,n.22.p.642.
Abſtractiua, & comparatiua, 2. Log. q.1. a 8 n.59. p.105.
Actualis,& habitualis,3.Log.q.4.a.2.n.7.p.281.
Confuſa,& diſtincta, 4.Met.q.vn.a.1.n.6.p.884.
Certa,& euidens.1.Log.q.2.a.2.n.9.p.69.
Diſcurſiua fit ex præexiſtente cognitione, 5. Log. q.2.a.2.n 9 p.251.
Senſitiua,& intellectiua,ibid.n.7.
Cognitio nominis,& rei,1.Epit.q.1.a 1 n.2.p.3.
Deſcriptiua, & quidditatiua, 2. Log.q.2.a.a.n.81. p.115.
ex Cognitione creaturarum euehimur ad cognitionem Dei creatoris,1.Phyſ.q.1.a.2.n.8 p.295.

Color.

Color fit ex commixtione primarum qualitatum, l.de Cœlo,q.1.a.10.n.71.p.325.
Diuiditur in immediatum, & mediatum,1.Epit.q.4. a.14.n.33.p.28.
Non eſt adæquatum obiectum viſus, 4.animæ, q.5. a.4.n.33.p.630.
Exiſtens in tenebris eſt potentia viſibilis,ibid.
Color medius ita eſt ſimplex qualitas, ſicut extremus, l.de mixtione,q.2.n.3.p.589.
Colores iridis,& colli columbæ expoſitæ ad lumen ſolis ſunt apparentes,l.Meteor.q.3.a.3.n.11.p.599.

Cometa.

Cometa quid,l.Meteor.q.2.a.2.p.595.
Multiplex eſt, ibid.
Quanto tempore duret? ibid.
Multos præmonſtrat,& habet effectus,ibid.
Apparet autumnali tempore,eo in loco.
Stella, quæ apparuit Magis, erat Cometa, vbi ſuprà ad finem,n.14.p.396.

Compoſitio.

Compoſitio ſtatuitur duplex, 3. Met. q.vn.a.5. n.19. p.881.
Compoſitio à Deo eſt aliena,ibid.n.82.

Compoſitum.

Compoſitum coaleſcit ex partibus ſibi intrinſecis; 2. Phyſ.q.6.a.2.n.10.p.387.
Realiter diſtinguitur à partibus,quibus conſtat,n.18; p.388.
Eſſentialiter dependet à partibus,ex quibus componitur,n.19.p.390.
Eſt vnum per ſe,ibid.a.1.n.5.p.386;
Nedum totum eſſentiale,verum etiam integrale, & quantitatiuum realiter diſſidet à ſuis partibus ſimul ſumptis,a.3.n.25.& 26.p.391.& 392.
Non ſic totum per accidens,n.27.p.392.

Conceptus.

Conceptus diſpertitur in formalem, & obiectiuum,3. Log.q.2.a.7.n.24.p.141.
Non datur vnus conceptus communis enti reali, & rationis,2.Met q.1.a.1.p.838.
Conceditur autem vnus conceptus entis realis præciſus à ſuis inferioribus,a.2.n.13.p.839.
Præfatus conceptus eſt vniuocus Deo,& creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti,a.4.n.44.p.844.

Concluſio.

Concluſio eſt tertia propoſitio ex duabus præmiſſis deducta,3.Epit.q.1.a.1.n.2.p.45.
Diuiditur in formalem,& materialem,5.Log.q.1.a.5; n.29.p.241.
Alia eſt directa, alia verò indirecta, 3.Epit.q.1.a.5. n.14.p.48.
Eſt de eſſentia ſyllogiſmi, 5.Log. q.1. a.5. n. 30. p.241.
Sequitur ſemper debiliorem partem,3.Epit. q.1.a.9. n.24.p.50.
Eius aſſenſus diſtinguitur ab aſſenſu præmiſſarum, 3.Log q.1.a.7.n 47.p.244.
Præmiſſæ præcedunt concluſionem, ibid. q.2. a.9. p.247.
Concluſione præmiſſæ ſunt veriores, & euidentiores, q.3.a.5.n.28.p.265.

Concretum.

Concretum definitur,1.Epit.q.1.a.6.n.20 p.7.
Diuiditur in ſubſtantiale,& accidentale,ibid.
Concretum accidentale primariò formam: ſecundariò autem eius ſubiectum ſignificat,ibid.
Concretorum accidentalium vnitas, aut pluralitas penes vnitatem,vel pluralitatem ſubiectorum decerpitur,5.Log.q.2.a.6.n.26.p.139.
Concretorum autem ſubſtantialium vnitas aut pluralitas penes vnitatem, aut pluralitatem formæ, ſiue naturæ depromitur,ibid.n.27.

Connotatiuum.

Connotatiuum ex vi nominis nihil aliud ſibi vult,quàm vnum cum alio notare,3.Log.q.6.a.12.n.4.p.181.
Non videtur differre à concreto accidentali,vt patet in Epit.p.7.
Fit dupliciter,penes ſubiectum,& penes terminum, ibid.
Connotatores refelluntur, 5.Log. q.6. a.12. num.106, p.181.

Concurſus.

Concurſus Dei non eſt prior concurſu creaturæ, ſed ſimultaneus,4.Phyſ.q.3.a.3.n.15.p.415.
Eſt immediatus immediatione ſuppoſiti,& virtutis; a.4.n.23.p.417.
Sententia negans concurſum Dei immediatum cum cauſa ſecunda non videtur erronea, nec hæretica, a.3.n.19.p.416.
Alius eſt concurſus Dei, alius verò concurſus creaturæ,a.6.n.40.p.422.

Conſequentia.

Conſequentia quid,3.Epit.q.1.a.4.n.11.p.47.
Duplex eſt,ibid.& 5.Log n.8 a.2.p.238.
Quid negatio conſequentiæ,& conſequentis,3.Epit. q.1.a.4.n.11.p.47.
Quid cum dicitur,nego conſequentiam,& diſtinguo conſequens,ibid.
Quid neceſſitas conſequentiæ, & neceſſitas conſequentis,4 Log q.4 a.8.n.60 p.234.

Conſeruatio.

Conſeruatio quid,4.Phyſ q.3.a.1.n.1.p.413.
Conſeruatione perenni Dei, res omnes creatæ indigent,ibid. n.5.
Conſeruatio,& creatio quoquo modo differunt,ibid.

Contactus.

Contactus requiritur inter agens,& patiens,l.de actione,q.1.a.3 p.581.
Duplex eſt, formalis,& virtualis, ibid.n.18.
Sufficit contactus virtualis, vt agens agat in paſſum,ibid.n 19.
Contactus ſphærici in plano fit in puncto,8.Phyſ.q.3.a.1.n.4.p.489.

Continuum.

Continuum duplex, phyſicum, & mathematicum,5.Phyſ.q.2.a.3.n.48.p.443.
Eius partes duplices, aliquotæ, & proportionales, ibid.
Non componitur ex indiuiſibilibus.p.444.
Pars affirmans non caret probabilitate,ibid.num.53.& indè.
Eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia,a.4.p.445.
In eo puncta non ſunt ſibi inuicem contigua,ibid.
Partes eius ſunt finitæ in infinitum,vbi ſuprà.

Contradictio,& contradictoria.

Contradictio deſcribitur,1.Epit. q.4.art.14.n.35.p.28.& 3.Log.q.9.a 7.n.22.p.210.
Conditiones eius obſeruandæ,ibid.
Eſt oppoſitio omnium maxima,ibid.
Contradictoria ſunt, inter quæ non cadit medium,eo in loco.
Inter contradictoria eſt infinita diſtantia, vbi ſuprà.
Quædam ſunt incomplexa: reliqua verò complexa, ibid.
Contradictoria complexa cum ſyncategoremate habent medium.p.211.a.2.n.22.
Contradictoriorum extremorum vnum eſt poſitiuum, & alterum negatiuum.ibid.

Contraria.

Contraria deſcribuntur,in Epit. cit.& 3.Log. q.9. a.5. n.13.p.207.
Diuiduntur in immediata,& mediata,n 14.p.208.
Mediata ſubſecantur in mediata per participationem extremorum, & per abnegationem eorum, ibid. & l.de mixtione.q 2.a.3.n.18.p.589.
Contraria in eodem ſubiecto in ſummo ſimul eſſe nequeunt: in remiſſo autem ſimul ſe compatiuntur, l.de elementis,q.3.a.5.n.31 & 32.p.545.

Conuerſio propoſitionum.

Conuerſio definitur,2 Epit.q.4.a.4.n.18 p.39.
Triplex recenſetur,n.18. ibid.
Conuerſionis leges traduntur,ibid.
Modus conuertendi,ibid p.40.

Cor.

Cor eſt principium, & fons vitæ,2.animæ, q.2.art.5. n.46.p.616.
Eſt officina caloris, & ſpirituum vitalium, ibid.
Habet duas partes,vnam latiorem, & alteram anguſtiorem,ibid.
Sortitur duos ventriculos, & totidem auriculas, ac quatuor vaſa. ibid.
A corde originem trahunt duæ venæ, & totidem arteriæ,ibid.
Cor eſt primum viuens, & vltimum moriens, 3. animæ,q.5.n.36.p.637.

Corpus.

Corpus perhibetur vnum phyſicum, & aliud mathematicum,1.Phyſ.q.3.a.1.n.5.p.306.
Nec ens mobile,nec corpus mobile eſt obiectum adæquatum Phyſ.ibid.n.8.& 9.p.307.
Nec corpus generabile,& corruptibile,a.2.p.309.
Nec ens finitum,nec ſubſtantia finita,a.3.p.310.
Sed corpus naturale,a.4.p.311.n.32.
Diſtribuitur in ſimplex, & mixtum,1. Epit.q.4. a.5. n.16.p.54.
Mixtum ſubſecatur in inanimatū,& animatum,ibid.
Corpus eſt mobile,1.Phyſ.q.3.a.1.p.307.
In vno loco nequeunt eſſe ſimul plura corpora naturaliter,6.Phyſ.q.2 a.2.n.10.p.464.
Poſſunt autem ſupernaturaliter,a.3.n 15.p.465.
Vnum corpus vi naturæ non poteſt ſimul exiſtere in multis locis totalibus,& adæquatis,a.4.num.20. p 466.
Poteſt autem potentia ſupernaturali,ibid.n.15.p.467.

Corruptio.

Corruptio quid? l.de gener. q.5.a.1.n.1 p.565.
Corruptio vnius eſt generatio alterius,a 2.n.6. ibid.
Præfatum elogium videtur quoque verum in accidentibus contrariis,ibid. ad finem.
Non eſt naturalis, vt procedit à cauſis extrinſecis, ibid.n.2.
Cauſa corruptionis eſt materia, cum priuatione ſibi annexa,ibid.
Non intenditur per ſe à natura, ſed per accidens, ibid. n.3.
In corruptione cuiuſcumque compoſiti non fit reſolutio vſque ad materiam primam, a.3.n.13.p.566.
Corruptibile, & incorruptibile differunt pluſquam genere,3.Log.q.4.a.4.n.36.p.156.

Creatio.

Creatio non vno capitur modo,l.de mundo,q.1.a.1.n.3. p.496.
Creatio propriè definitur,ibid.
Diuiditur in creationem actionem,& creationem paſſionem,q.2.a.1.p.500.
Creatio actio non eſt actio immanens, ſed tranſiens, ibid.a.4.n 21.
Creatio paſſio eſt tranſcendentalis,a.2.p.501.
Per creationem nulla extat relatio Dei ad creaturam,a 7. p.505.
Eſt autem relatio realis creaturæ ad Deum Creatorem,ibid.n.41.
Creatio differt à generatione,5.Phyſ. q.1.a.6. num.51. p.325.

Creatura.

Creatura de facto nihil creauit,vbi ſuprà,q.3.a.5.n.27.
De poſſibili,vt cauſa principalis nihil poteſt creare, ibid.a.5.n.28.p.512.
Nec vt inſtrumentum valet vllius rei creationem attingere,a.6.n.45 p.514.
Creatus eſt Mundus in tempore, l.de Mundo, q.1.a.1. & 2.n.12.p.497.
Potuit tamē à Deo creari ab æterno,a.3.n.26.p.499.
Nulla creatura habuit quidquam eſſe reale ab æterno,2.Met.q.4 a.1.n.172.p.864.

D.

Definitio.

DEfinitio quid,2.Epit.q.7.a.2.n.6.p.45.
Duplex eſt,nominis,& rei,ibid.
Definitio rei bipartitur in definitionem quidditatiuam, & deſcriptiuam,ibid.
Eius leges quatuor potiſſimùm numerantur, ibid. n.7.p.45.

Demonſtratio.

Demonſtratio definitur dupliciter,5. Log. q.3. a.1.n.1. p.261.
Diuiditur in demonſtrationē quia,& propter quid,ibid.
Duplex eſt eius ſpecies duntaxat,a.2. n.10.p.262.
Conficitur ex veris,n.15.p.263.
Ex primis,& immediatis,n.20.a.4.p.264.
Ex prioribus,& notioribus,n.24.p.265.
Ex neceſſariis, & de omni,n.36.p.267.
Ex præmiſſis per ſe,n.49.p.269.
Ex prædicato vniuerſo,n.53.p.270.
Ex propriis,n.56.p.271.
Ex per ſe notis,n.60. p.272.
Fit in cunctis cauſarum generibus,n.72.p.274.
Eius medium eſt definitio ſubiecti,n 90.p.278.

Aliarum demonſtrationum medium eſt cauſa remota, aut quid extrinſecum, n.88 p.277.
In demonſtratione admittitur regreſſus, & reiicitur circulus, n.81.p.276.

Denominatio.

Denominatio duplex, nominis, & rei, 1.Epit.q.1.a.7. n.24 p 8.
Denominatio rei ſubſecatur in intrinſecam, & extrinſecam, ibid.q.2.a.2.n.10.p.13.
Extrinſeca non eſt ens rationis, ſed ens reale à parte rei, 5.Met.q.1.a.3.p.892.
Fit à nobiliori parte, 1.animæ, q.1.a.1.n.9.p.605.

Denominatiua.

Denominatiua definiuntur, 1.Epit.q.1.a.7. n.24. p.9.& p.136.n.9.
Diuiduntur in ſubſtantialia, & accidentalia, ibid.
Denominans, denominatum, & denominatiuum quoquo modo differunt, ibid.
Denominatiua rectè deſcribuntur ab Ariſt.ibid.p.9.
Denominatiua propriè ſunt concreta accidentalia, 3. Log.q.2.a.3.p.136.
Comprehenduntur ſub definitione vniuocorum, a.4. n.14.p.137.

Dentes.

Dentes ſunt animali, 2. animæ, q.2.a.3 n.27.p.614.
Sunt oſſa, quæ augentur per intuſſuſceptionem, ibid.
Inter partes inſigniores animalis referuntur, ibid.

Dependentia.

Dependentia diſtribuitur in intrinſecam, & extrinſecam, 2.Met.q.6.a.1.p.875.
Extrinſeca eſt, ſine qua res eſſe poteſt, ibid.
Intrinſeca eſt, ſine qua res eſſe non poteſt, eo in loco.
Rurſus triplex ſtatuitur dependentia, actualis, aptitudinalis, & potentialis, ibid.q.5.a.4.n.207.p.868.

Deſiderium.

Deſiderium quid, & quotuplex, 4.Mor.q.2.a.2.num.11. p 785.
Deſiderium, appetitus, & complacentia quandoque confunduntur, 2.Phyſ a.t 3 dub.1.n 153.p.355.
Deſiderium eſt de abſente, ibid.
Interdū eſt de re impoſſibili, 2.Mor. q.3.a.3.p.706.
Deſiderium naturale ſciendi. 1. Log. q.4.art.1.num.3. p.280.

Deſinendi modi.

Deſinendi modi plures ſunt, 8. Phyſ. quæſt.2. art.4. p.488.
Deſinunt ſucceſſiua per vltimum ſui non eſſe ibid.
Inſtantanea verò, & indiuiſibilia per vltimum ſui eſſe, ibid.
Permanentia, quæ habent totum ſuum eſſe ſimul deſinunt intrinſecè: ſucceſſiua verò deſinunt extrinſecè, ibid.

Determinatio.

Determinatio naturalis, & libera, 4. Log.q.4.a.8.n.57. p.234.
Determinatio de ineſſe, & de poſſibili.ibid n.59.
Determinatio contrarietatis, ſeu ſpecificationis, & determinatio contradictionis, ſeu exercitij, 4.Phyſ.q.3. a.7.p.422.& 3.Mor.q.1.n.4.p.765.

Deus.

Deus latinè, Θεὸς græcè, Adonai hebraicè nominatur, 4 Met.q.vn p.883.
Deus eſt ens per eſſentiam: creatura verò per participationem, ibid.
Eſt à nobis cognoſcibilis, ibid.a.1.n.1.
Demonſtratur à poſteriori.a.2.n.14.ibid.
Eſt vnus, infinitus, immenſus, primus motor, immobilis, immutabilis, omniſque molis corporeæ expers, 8.Phyſ.q.4.a.vn.p.494.
Non exiſtit extra Mundum in ſpatiis imaginariis, 6. Phyſ.q.3.a.4.n.27.p.478.
Intelligit, & facit entia rationis, 5.Met.q.2.a.4.n.86. p.901.
Immediatè concurrit ad omnes effectus cauſarum ſecundarum, 4.Phyſ.q.3.a.3.n.17.p.415.
Agit propter finem.ibid.q.8.a.3.n 21.p.430.
Non eſt cauſa peccati, q.3.a 3.n.16.p 415.
Non clauditur in prædicamento ſubſtantiæ. 3. Log. q.4 a.3 n.21.p.154
Videri nequit oculo corporeo, 4. Met.q.1.a.3.nom.6. p.884.
Nec valet creare creaturam perfectiorem in infinitum, 5.phyſ.q.5.a.3.n.13.p.457.

Dialectica.

Dialecticæ nomenclatura duplex, p.2.n.1.
Vna habetur p.3.n.8.
Altera verò p.4.n.9.primi Epit.
Olim pro ſola topica viurpabatur, p.63.n.9.
Nunc verò pro tota diſſerendi doctrina.ibid.n.10.
Dialectici quondam dicebantur, qui de rebus omnibus in vtramque partem diſputabant, p.65.n.13.

Dictum.

Dictum duplex, de omni, & de nullo, 3. Epit. q.1. a.4. n.11 p.47.
Vtrumque deſcribitur, & exprimitur.ibid.
Fundatur in firmiſſimo fundamento, vbi ſuprà.

Differentia.

Differentia, & diſtinctio indiſcriminatim accipiuntur, 1.Epit.q 3.a.5.n.10.p.19.& 2.Log q.5.n.2.p 126.
Differentia minùs patet, quàm diſtinctio, ibid.
Definitur, ibid
Diuiditur in communem, propriam, & maximè propriam, ibid.
Quædam facit alium: quædam verò facit aliud, ibid.
Munere duplici gaudet; diuidit enim genus, & conſtituit ſpeciem, ibid.
Vna eſt ſuperior: altera verò inferior, ibid.
Differentia inferior, & vltima non includit formaliter priores, & ſuperiores differentias, 2. Log q.5. art.3. n 20.p.126.
Differentia ſuperior non prædicatur formaliter de inferiori, ſed identicè, & materialiter duntaxat, ibid. num 21.
Conſtituitur tertium vniuerſale per relationem ad inferiora, de quibus prædicatur, ibid.a.1.& 2.Log. q.5.a.1.n.16 p.127.

Diſcurſus.

Diſcurſus multis capitur modis, 5. Log. q.1. a.4.n.10. p.240.
Propriè dictus deſcribitur, ibid.
Eius conditiones aſſignantur, ibid.n.11.
Effici poteſt dupliciter, in tempore, & in inſtanti, ibid.n.13.
Diſcurſus Angeli ſunt capaces, vbi ſuprà.
Diſcurſus, & ſyllogiſmus inter ſe eſſentialiter non differunt, 3.Epit.q.1.a.1.n.6.p.46.& 5.Log.cit.n.19.

Diſtinctio.

Diſtinctio latiſſimè ſumpta deſcribitur, 2.Log.q.1.a.14. n.108.p.111.
Triplex numeratur, realis, rationis, & formalis.ibid.
Realis intercipitur inter rem, & rem, ibid.p.112.
Bipartitur in diſtinctionem realem naturarum, & ſuppoſitorum. ibid.
In diſtinctionem poſitiuam, priuatiuam, & negatiuam.ibid.
Diſtinctio rationis fit opere intellectus de illis, quæ à parte rei ſunt prorsùs idem, ipſe verò intellectus ea diſtinguit, vbi ſuprà
Diſtinctio formalis. ſiue ex natura rei, quæ tertia diſtinctio nuncupatur, adeſt inter diſtinctas rationes obiectiuas, ſiue inter realitatē, & realitatē, quæ potiuntur diſtinctis definitionibus, ſiue deſcriptionibus.ibid.
Diſtinctio formalis cōprehendit alias duas diſtinctiones, quarum vna dicitur ſe totis obiectiuè, & altera ſe totis ſubiectiuè.ibid p.112.

Diuiſio.

Diuiſio deſcribitur, 2.Epit.q.7.a.1.n.1.p.44.
Alia eſt nominis: alia verò rei.ibid.
Diſtribuitur in diuiſionem realem, & rationis.ibid.

Diuiſio realis quadruplex, integralis, vniuerſalis, eſſentialis, & accidentalis, ibid.
Eius quatuor traduntur documenta, eo in loco, n. 3.

Duratio.

Duratio eſt, qua exiſtentia rei menſuratur, 7. Phyſ. q. 1. a. 5 n. 2. p. 477.
Diſtinguitur à re, quæ durat, ibid.
Quadruplex recenſetur, ibid.
Locatur in categoria Quando, 1. Epit. q. 4. a. 12. n. 33. p. 28.

E.

Echo.

ECho quomodo fiat? 4. animæ, q. 6. a. 3. p. 654.
Quid ſit, ibid.
Mirum in modum fiebat in Olympico portico, vbi ſuprà, n. 15.

Eductio.

Eductio formæ de potentia materiæ, quid ſit? 2. Phyſ. q. 4. a. 4. p. 376. n. 26.
Educuntur omnes formæ ſubſtantiales de potentia materiæ, præter animam rationalem, ibid. n. 29.
Formæ Cœlorum in initio Mundi fuere eductæ de potentia materiæ, a. 5. n. 31. p. 377.
Idque etiam perhibetur de formis elementorum, n. 32.
Necnon de formis accidentalibus, a. 6. n. 37. & indè, p. 378.
Non tamen omnia accidentia educuntur de potentia ſubiecti, n. 40.
Formæ artificiales educuntur de potentia ſubiectorum, ex quibus extrahuntur, n. 41.

Effectus.

Effectus eſt aliud à cauſa, 4. Phyſ. q. 1. a. 1. n. 6. p. 401.
Effectus eſt, in quem cauſa per ſe influit, ibid. n. 3.
Diſtinguitur numero, aut ſpecie à ſua cauſa, ibid. n. 2.
Eſſentialiter dependet à cauſa, ante n. 7. & n. 30.
Effectus in actu habet cauſam in actu, a. 4. n. 32. p. 405.
Eſt quadruplex, iuxta quadruplex genus cauſarum, 4. Phyſ. q. 1. a. 2. n. 11.
Productiua cauſa per veram efficientiam, aut per ſimplicem emanationem, 2. animæ, q. 3. a. 1. n. 4. p. 627.
Eſt poſterior ſua cauſa, 4. Phyſ. cit. a. 4. n. 29. p. 414.
Effectus nonnulli pendent in eſſe, & in fieri, à cauſa: cæteri verò tantùm in fieri, q. 4. a. 1. n. 4. p. 413.
Effectus per ſe, & per accidens, q. 9. a. 1. n. 27. p. 431.
Effectus corruptus poteſt iterum reproduci, l. de mixtione, q. 2. a. 5. & 6. p. 591. & 592.

Elementum.

Elementum multipliciter accipitur, l. de elementis, q. 1. a. 1. n. 3. p. 533.
Definitur dupliciter, ibid. n. 4.
Quadruplex eſt, ibid n. 6.
Eorum formæ non ſunt primæ qualitates, a. 2. n. 10. p. 534.
Sunt ingenerabilia, & incorruptibilia ſecundum ſe tota: generabilia verò, & corruptibilia ſecundum partes, a. 3. p. 535.
Ignis nobilitate ſuperat reliqua elementa, a. 4. n. 23.
Sunt inæqualia in magnitudine, & extenſione: necnon in denſitate, & raritate: æquantur verò in viribus actiuis, & paſſiuis, ac in materia, p. 537. a. 5.
Sortiuntur figuram rotundam, ibid. a. 6.
Tranſmutantur adinuicem, q. 2. a. 1. n. 5. p. 539.
Faciliùs ſymbola in ſymbola, quàm in diſſymbola, a. 2. n. 11. ibid.
ex Elementis inter ſe pugnantibus per actionem tertij poteſt gigni aliud, a. 5. p. 540 & 541.
Qualitates eorum quid, & quot ſint, q. 3. a. 1. p. 542.
Singulæ earundem qualitates deſcribuntur, a. 2. n. 10. p. 542.
Symbolæ qualitates definiuntur, ibid.
Quædam in ſummo conuenit vni elemento, a. 3. p. 543.
Symbolę qualitates ſunt eiuſdē ſpeciei, p. 544. n. 22.
Elementaris calor videtur ſpecie diſtingui à calore naturali viuentis, ibid. n. 27.
Eorum qualitates in remiſſo ſe compatiuntur in eodem ſubiecto: non autem in ſummo, a. 5. p. 545.
Huiuſmodi qualitates non ſunt eædem, quæ ſunt in mixto, l. de mixtione, q. 2. a. 3. n. 19. p. 589.
Elementa non manent in mixto formaliter, ſed virtualiter, ibid. a. 2.
Eorum qualitates motrices ſunt in quadruplici differentia, l de elem. q. 4. a. 1 p. 546.
Elementa in ſuis propriis locis nec grauitant, nec leuitant, a. 2. n. 7. p. 547.

Emanatio.

Emanatio ſimplex deſcribitur, 2. animæ, q. 3. a. 1. n. 4. p. 627.
Differt à productione per motum, & mutationem, ibid.
Emanare dicuntur paſſiones à ſuis ſubiectis, ibid.
Quod ab alio emanat, eſt poſterius natura eo, à quo emanat, vbi ſuprà.
Emanant vires, & facultates rerum non à generante, ſed à natura producta ab ipſo generante, eo in loco.

Ens.

Ens eſt participium, quod deriuatur à verbo *ſum, es, eſt*, 2. Log. q. 4. a. 5 n. 29. p. 86.
Vt præſcindit ab ente reali, & rationis eſt æquiuocum, 1. Met. q 1. a. 2. p 838.
Ens reale eſt, quod habet eſſe poſitiuum, ſiue exiſtens, ſiue poſſibile, a. 2. p. 839.
Tranſcendentaliter ſumptum eſt vniuocum Deo, & creaturæ, a. 4. n. 44 p. 844.
Habet paſſiones coniunctas, & diſiunctas, q. 2. n. 68. p. 849.
Entis prima diuiſio, in quantum, & non quantum, in vnum, & multa, finitum, & infinitum, ibid. q. 3. a. 1. n. 138. p 858.
Ens determinatur ad Deum, & creaturam per modos, ibid. q. 1. a. 5. p. 841. & indè.
Diuiditur in decem prædicamenta, tanquam in decem modos eſſendi. q. 3. a. 2. n. 144. p. 859.
Ens generatim ſumptum eſt obiectum totale noſtri intellectus, 5 animæ, q. 2. a. 2. p. 673.
Necnon obiectum adæquatum, 1. Met. q. 2. a. 1. n. 28. p. 834.

Ens rationis.

Ens rationis an ſit, quid, & quotuplex, 5. Met. q. 1. a. 1. & 2. p. 889. & indè.
Entis rationis tractatio ſpectat ad Met. ibi in initio q. p 889.
Eius cauſa propria eſt intellectus: impropria verò voluntas, & phantaſia, a. 2. q. 2. p. 898. & indè.
Ens rationis habet ſuas affectiones, & proprietates, ibid a. 6. p. 895.
Cognoſcit Deus, & facere poteſt, a. 4. n. 86. p. 903.
Non eſt obiectum Logicæ, 1. Log. q. 3. a. 5. n. 32. p. 87.

Enunciatio, ſeu Propoſitio.

Enunciatio quid, & quotuplex, 2. Epit. q. 2. a. 2. & 3. p. 33. & 34.
Eſt ens rationis, 4. Log. q. 3. a. 1. n. 3. p. 219.
Non eſt ſimplex qualitas, a. 2. n. 9. p. 220.
Apprehenſiua differt à iudicatiua, a. 3. n. 17. p. 221.
Diuiſio eius in affirmatiuam & negatiuam eſt vniuoca, a. 4. n. 26. p. 223.
Enunciationes æternæ veritatis, a. 5. n. 34. p. 230.
Enunciatio vera mutari poteſt in falſam, a. 6. n. 41. p. 231.
Enunciationes de ſubiecto coniuncto ſunt contingentes, a. 7. n. 50. p. 232.
Enunciationum duarum ſingularium contradictoriarum de futuro contingenti, vna eſt determinatè vera, & altera determinatè falſa, a. 8. n. 62. p. 235.

Error.

Error verſatur circa falſum, 5. Log. q. 4. a. 11. n. 64. p. 190.

Error contrariatur opinioni veræ, magis verò ſcientiæ. 3. Log. q. 9. a. 5. p. 208.
Error, & opinio non ſunt extrema contraria, ibid. p. 209.

Eſſentia.

Eſſentia dicitur ab eo, quod eſt eſſe, 2. Met. q. 4. a. 1. n. 169. p. 863.
Eſſentia eſt natura rei, ſeu quidditas rei, ibid.
Dicitur eſſe ab æterno in eſſe obiectiuo, & poſſibili, & in eſſe cognito, ibid.
Non in eſſe reali, niſi in tempore, quo Deus res creauit, 2. Met. cit. n. 172. p. 864.
Eſſentia diſtinguitur formaliter ab exiſtentia, a. 2. n. 181. p. 865.

Exhalatio.

Exhalatio quid? l. Meteor. q. 1. a. 1. n. 2. p. 593.
ex Exhalatione fiunt meteora ignita. ibid.
Exhalatio, & vapor ab elementis eſſentialiter diſtinguuntur, a. 1. n. 6 ibid.
inter Exhalationem, & vaporem adeſt diſtinctio eſſentialis, ibid. n. 7.

Exiſtentia.

Exiſtentia eſt rei actualitas, 2. Met q. 4 a. 2. p. 865.
Contrahit, & modificat eſſentiam, ibid.
Appellatur modus rei, ibid.
Exiſtentia ab eſſentia differt formaliter negatiuè, ibid.
Omnis eſſentia ſortitur ſuam exiſtentiam, ibid.

Experientia.

Experientia deſcribitur, & exprimitur, 1. Log q. 1. a. 3. n. 17. p. 64.
Vnicuique in ſua arte experto credendum eſt, 3. Epit. q. 3 a. 4. p. 56.
Experto Galeno magis aſſentiendum eſt, quàm Ariſtoteli inexperto, 3 Animæ, q. 5. a. 4. n. 28. p. 637.

Extenſio

Extenſio duplex, & vtriuſque deſcriptio, 5. Phyſ. q. 1. a. 1. n. 2. p. 434.
Extenſio interna partium ſeiungi poteſt ab extenſione externa, ibid. n. 3.
Extenſio externa eſt effectus extenſionis internæ ibid.
Vtraque extenſio diſtinguitur realiter à ſubſtantia corporea, a. 2. n. 10. p. 435.

F.

Fallacia.

Fallacia quid, & quotuplex, 3. Epit. q. 4. a. 2. n. 4. p. 56.
Vel reperitur in voce, vel in re, ibid.
Fallaciæ omnes ſimul tredecim numerantur, ibid.
Fallaciæ extrà dictionem ſunt frequentiores, quam intrà dictionem, a. 4. n. 16. p. 57.
Fallacia non recipitur, ſed reiicitur tanquam vana, & inita, ibid. n. 25. p. 58.

Falſitas.

Falſitas bifariam vſurpatur, 4. Log q. 4 a. 4. n. 29. p. 229.
Deſcribitur vt oppoſita veritati, ibid.
Diuidi poteſt, ſicut veritas in incomplexam, & complexam, ibid.
Propriè competit compoſitioni, & diuiſioni, vbi ſuprà.

Faſcinatio.

Faſcinat hominem mulier coniectu oculorum, l. de actione, q. 1. a. 2. n. 12. p. 580.

Fatum.

Fatum diuerſimodè accipitur, 4. Phyſ. q 9. a. 3. n. 42. p. 423.
Abſolutè eſt reiiciendum, & deteſtandum, ibid.
Quo in ſenſu à quibuſdam Orthodoxis recipiatur, vbi ſuprà.

Fides.

Fides definitur, 5. Log. q. 4 a. 10. n 56. p. 289.
Diuiditur in diuinam, & humanam, ibid.
Quælibet fides duobus nititur principiis, ibid.
Fides, & ſcientia de eadem re, in eadem mente ſimul eſſe nequeunt, ibid. n. 58.
Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum, ibid.

Figura.

Figura ſyllogiſtica deſcribitur, 3. Epit. q. 1. a. 5. n. 14. p. 48.
Triplex recenſetur, ibid.
Quarta figura refellitur, 5. Log. q. 1. a. 6. n. 40. p. 243.
Figurarum modi quid, & quot ſint, 3. Epit. q. 1. a. 5. n 15. p. 48.
Figura de prædicamento qualitatis quid ſit, 3. Log. q. 7. a. 2 n 21. p. 189.
Quomodo differat à forma, ibid.
Diuiditur in internam, & externam, vbi ſuprà.

Finis.

Finis quid ſit? 4. Phyſ. q. 8. init.
Eſt vera cauſa realis, ibid. a. 1. n. 3. p. 428.
Cauſat ſecundum eſſe intentionale, a. 2. n. 12. p. 429.
Quænam agant propter finem, a. 3. p 430.
Ratio conſtitutiua finis, 1. Mor. q. 3. a. 3. p. 703.
Amor ſimplex finis, & reliqui actus præcedentes mediorum electionem ad finem conſequendum, non cadunt ſub cauſalitatem finis, a. 5. n. 42. p. 712.
inter Finis effectus numerantur vſus, electio, & reliqui actus voluntatis eliciti, aut imperati, interni, aut externi, ibid. n 55.
in Finis cauſalitatem non cadunt actus conſequentes ipſum finem ad oppoſitum. ibid. n 56.
Media ad finem gaudent propria bonitate diſtincta à bonitate finis, a. 6 n. 64. p. 714.
Finis vltimus ſecũdum quid admittitur, a. 7. n 71. p 716.
Datur, & demonſtratur vnus finis ſimpliciter tantùm, a. 8. n. 77. p. 717.
Finis vltimus concurrit cum omnibus finibus particularibus ad finaliter cauſandum, a. 9. n 83. p. 718.
Finis ſophiſtarum quid, & quotuplex, 3. Epit. q 4. a. 1. n. 2. p. 55.
Finis cuius, & finis cui: finis ſcientis, & finis ſcientiæ, 5. Log q. 4 a. 5. p. 284.

Fontes, & Flumina.

Fontes vnde oriantur? l. Meteor. q 4. a. 2. ad finem, p. 602.
à Fontibus flumina profluunt, ibid.
Fontes ex aere frigido, & vaporibus corruptis ſcaturiunt, ſecundum Ariſt. ibid.
Qua de cauſa quidam fontes ſunt ſalſi? ibid.
Flumina cur non ſint ſalſa? ibid.
Fons celebris, & mirabilis vallis Clauſæ, propè Aueniouem. ibid.

Forma.

Forma multis declaratur nominibus, 2. Phyſ. q. 4. a. 1. n. 3 p. 371.
Diuerſimodè accipitur, & diuiditur, ibid n. 4.
Forma ſubſtantialis admittitur, ibid. n. 5.
Definitur, a. 2 n 9. p. 373.
Formæ non proueniunt ab intrinſeco, n. 16. p 374.
Nec prorsùs ab extrinſeco, ibid. n. 17.
Sed virtute agentium naturalium educuntur de potentia materiæ, n. 18.
Formæ cœlorum, & elementorum in primordio Mundi fuerunt eductæ de potentiá materiæ, a. 5. p. 377.
Idipſum aſtruendum eſt de formis accidentalibus, & artificialibus, a. 6. p. 378.
Plures formæ ſubordinatæ poſſunt ſimul informare eandem numero materiam, 2. Phyſ. q. 4 a. 7. n. 45. p. 379.
Non autem diſparatæ, etiam virtute diuina, ibid. n. 46.
Nec vna forma valet informare plures numero materias, a. 8. p. 381.
Non eſt tota eſſentia compoſiti phyſici, 2. Phyſ. q. 2. a. 10. p. 345.
Nec ab ipſa forma depromitur omnis diſtinctio, ibid.

Forma ſyllogiſtica exponitur, 3.Epit.q.1.a.2.n.4.p.46.
Forma reſidens in prædicamento qualitatis declaratur, 3.Log q 7.a.2.n.21.p.189.

Fortitudo.

Fortitudo quid, lib.vlt. Mor. q. 4. a. 2. dub.1. n. 65. p 823.
Eius partes ſubiectiuæ,& integrantes,dub.2.n.68.
Eiuſdem actus, ibid.

Fortuna.

Fortuna quid,4.Phyſ.q.9.a.2.n.29.p.432.
Fortuna,& caſus quomodo differant, ibid.n.33.
Bona fortuna exprimitur, ibid.n.37.
Effectus caſuales, & fortuiti, n.38.
Fortuitum, & caſuale nihil Deo aduenit, ibid.a.1.n.30. p.431.

Fulgur.

Fulgur deſcribitur,1 Meteor.q.2.a.4.n.23.p 597.
Quando videtur,ſemper fit tonitruum,ibid n.24.
Eſt poſterius tonitruo, ibid.n.25.
Prius videtur,quàm audiatur tonitruum,ibid.n.26.

Fulmen.

Fulmen quid,ibid a.5.n.29 p.597.
Eius mirabiles effectus,ibid.
Contra fulmen affertur remedium,ibid.propè finem, n.39.

Futurum contingens.

Futurum contingens exponitur, 4.Log. q.4. a.8. n.57. p.234.
Nobis ignotum, Deo autem certò, & infallibiliter notum,n.64.p.236.
De futuro contingenti eſt determinata veritas, aut falſitas, ibid.n.61.

G.

Galaxia.

GAlaxia, quæ ab Aſtrologis circulus lacteus dicitur, à Ruſticis via ſancti Iacobi nuncupatur, 1 Meteor.q.3.a.4.n.15.p.599.
Quid ſit, ibid.
Defenditur eſſe ingentem ſtellarum numerum, quæ præ earum exiguitate à nobis conſpici nequeunt, vbi ſuprà,p.600.

Gaudium.

Gaudium, lætitia,delectatio,voluptas,& exultatio vulgò confunduntur,2.Mor.q.4 a.3.dub 9.n 115.p.736.
Gaudium preſsè ſumptum deſcribitur,ibid.
Quomodo fiat? ibid.
Tribuitur tam materialibus,quàm ſpiritualibus,ibi.

Generatio.

Generatio ſubſtantialis admittitur,1.de gener. q.2.a.1. n.4.p.554.
Multipliciter accipitur,& definitur,a.2.n.9.
Generatio,productio,& origo ſe habent ſicut ſuperius, & inferius,n.10.
Eſſentialiter non eſt mutatio,ſed productio de ſubſtantia alicuius,n.11.& 12.
Generatio viuentis eſt productio viuentis à viuente principio vitæ coniuncto, ibid.
Differt ab alteratione, q.1.a.2.p.551.
Strictè capta eſt inſtantanea,q.2.a.3.n 19.p.557.
Eius terminus partialis principalis eſt forma, a.4. n.26.p.558.
Totalis autem, & adæquatus eſt compoſitum, ibid. n.27.
Eius principium immediatum productiuum non eſt accidens,a.5.n 36 p.560.
Nec in virtute ſubſtantiæ,ibid.n.37.
ad Generationem ſubſtantiæ accidens ſe haber tantùm diſpoſitiuè, ibid.
Mater concurrit actiuè ad generationem prolis, 3. animæ,q.3.a.4.n.27.p.636.
Dæmones generare nequeunt, niſi per incubum,& ſubcubum,3.Met.q.vn.a.2.n.16.p 881.
Generatio vnius eſt corruptio alterius, 1.de gener.q.3. a.2.n.6.p.565.

Genus.

Genus variè ſumitur, & diuerſimodè deſcribitur, 1. Epit.q.3.a.3.n.6.p.18.
Diuiditur in logicum,phyſicum,& metaphyſicum, ibid.
In ſupremum,ſubalternum, & infimum: necnon in proximum,& remotum,ibid.n 7.
Generis definitio eſt eſſentialis,& quidditatiua,2.Log. q.2.a.2.n 12.p.115.
In definitione generis logici definitur 2. intentio, a 1.n.7.p.114.
Genus non poſtulat plures ſpecies actu exiſtentes,a.4. n.34.p.117.
Prædicatur immediatè de ſuis ſpeciebus,& mediatè de indiuiduis, p.117.
Eſt totum poteſtatiuum,n.23.p.116.
Continet virtualiter differentias diuiſiuas,ibid.
Generum non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt differentiæ, ſpecies,& indiuidua,1.Epit.q.4.a.1.n.3. p.11.
Non eſt tranſitus de genere,in genus,5.Log.q.4.a.7. n.45.p.287.
In genere latent æquiuocationes, 3. Log. q.1. a.7. p.141.n.35.& p.169.n.87.

Glacies.

Glacies quid ſit? 1.Meteor.q.4.a.2.n.5.p.600.
Ex quibus conficiatur,ibid.
Aqua maris non congelatur, 1.de elem. q.3.a.3. in reſp.opp.2.p.544.

Gradus.

Gradus quid ſit? 3.Log.q.4.a.3.n.18.p.153.& 1.de intenſione,q.1.a.2.p.570.
Alius eſt eſſentialis, & ſpecificus: alius verò indiuidualis,ibid.a.1.
Gradus indiuidualis competit ſubſtantiæ ſingulari,penes quem ſuſcipit magis,& minus,1.de intenſione, q.1.a.1.n 2.p.568.
Gradus qualitatis ſunt homogenei, & ſimilares, ibid. a.4.n.25.p.572.
Inter eos interuenit diſtinctio realis,a.5.n.31.p.573.

Grando.

Grando quid?1.Meteor.q 4.a.2.n.5.p.601.
Ex quibus coaleſcat? ibid.
Fit in infima regione aëris, ibid.
Tempore æſtiuo,& autumnali,vbi ſuprà.

Gratia.

Gratia creatur à Deo,2.Met.q.6 a.2.n.248 p 875.
Annihilatur à peccatore,non effectiuè, ſed demeritoriè,1.de Mundo,q.3.a.5.ad 3.n 41.p.513.

Graue, & Grauitas.

Graue quid,& quotuplex,1.de Elem.q.4.a.1.n 1.p.546.
Non mouetur à generante, ſed à ſeipſo,8.Phyſ.q.3. a.4.n.24 p.492.
Graue ſi foret ſurſum, moueretur in vacuo deorſum,6. Phyſ.q.3.a.3.n.16.p.471.
Grauitas diſtinguitur ab eo,cuius eſt,1.de elem.q.4.a.2. n.7.p.547.
Elementa in propriis locis nec grauitant, nec leuitant, ibid.

Guſtus.

Guſtus definitur,4.animæ.q.8 a.1.n.1.p.655.
Eius obiectum adæquatum eſt ſapor,ibid.
Agit ſecundum eſſe reale, ibid.
Guſtatio potiſſimùm fit in cuſpide linguæ,ibid.n.5.
Eſt ſenſus ſpecie diſtinctus,à tactu,a.2.n.8.p.656.

H

Habitus.

HAbitus eſt nomen æquiuocum, 3. Log. q.7.a.2. n.35.p.188.& 5.Mor.q.1.a.1.n.2.p.789.
Eius diuiſio multiplex eſt,in Mor.cit.a.2.
1. Diuiditur in infuſum, & acquiſitum,n.6.p.789.
2. In cognoſcitiuum,& appetitiuum, n.10.p.790.
3. In virtutem,& non virtutem,n.14.ibid.
Eius definitio, a.3.n.10.p.791.

Habitus diſtinguitur accidentaliter à diſpoſitione. 3. Log q 7.a 5 n.38.p.191.
Reſidet in prædicamento qualitatis, ibid.
Subiectatur in intellectu, voluntate, appetitu ſenſitiuo, corpore animalis, eiúſque partibus, 5. Mor. q 2.a.4 5.6.& 7.
Bruta habitus non ſunt expertia,a 8.n.49.p.795.
Habitus concurrit actiuè,ad producendos actus poſteriores,q.2.a.1.n.5 p 797.
Abſolutè non per vnum,ſed per plures actus acquiritur,ibid & a.6 n.47.p.802.
Eius cauſa proxima effectiua ſunt actus,a.1.& 5.n.38, p.801.
Perficitur per actus intenſiores,a 8.n.60.p.803.
Eſt vnus vnitate homogeneitatis, & vnigeneitatis. a 9.n 67.
Eius cauſa per ſe effectiua,& corruptiua ſunt actus oppoſiti, & contrarij: cauſa verò formalis corruptiua eſt habitus contrarius,a.10.n 75.p.805.
Habitus infuſus, & ſupernaturalis non intenditur per acquiſitionem actuum,a.11.n.79.
Per habitus infuſos non acquiruntur habitus facilitantes potentiam ad operandum.a.12.n.83.p.806.

Hæcceitas.

Hæcceitas eſt vocabulum à Scotiſt.excogitatum.2.Met. q 3.a.3.n.150 p.860.
Significat differentiam indiuidualem,& ſingularem ibid.
Duplex eſt: vna competit compoſito, altera verò partibus eius.n.166.p.863.

Helena.

Helena inter meteora ignita recenſetur, l Meteor.q.2. a.1.n.1 p.595.
Quomodo fiat? ibid.
Quid ſit, ibid.

Hiatus.

Hiatus quid ſit? l Meteor.q.3.a.1.n.2.p.598.
Differt à voragine, ibid.

Homo.

Homo arte,& ratione viuit.1.Log.in præfatione,p 59.
Componitur ex corpore, & anima rationali. 2.Epit. q.7 a 2.n 6.p 44.
Eius fabrica eſt mira, & diuina, 2. animæ, q.2.a.5. n.38.p 625.
Eiuſdem partes narrantur,& explicantur,ibid.
Homo priùs viuit vita plantæ, deinde vita animalis,& poſtmodùm vita hominis, 2.Animæ, q.1.a.10. n.69. p.618.
Humana natura eſt vltima beatificabilis, 2. Mor. q.4. a.3.dub.10 n.126.p.738.

I.

Idea.

IDea nuncupatur exemplar, & ratio rei faciendæ, 4. Phyſ.q.4.a.1 p.414.
Duplex eſt, interna,& externa,& vtriuſque deſcriptio, ibid n.4.
Non eſt conceptus formalis,ſed obiectiuus,ibid.n.5.
Eſt cauſa realis ad cauſam efficientem redacta, a.2. n.10.& 11.p 425.

Idem.

Idem nequit eſſe cauſa, & cauſatum, 4. Phyſ.q.1. a.3: n.17.p.403.
Idem manens idem ſemper facit idem, a. 4. n.34. p.408.
Idem poteſt agere in ſeipſum actione æquiuoca, l.de actione,q.1.a.4 n.25.p.582.
Identica propoſitio, & prædicatio, 1.Epit.q.2.a.2.n 10. p.12.
Idem realiter, aut formaliter, aut ratione, 2. Log q.1. a.14.p.111.& 113.
Idem, non idem, diſtinctum, diuerſum, & diuiſum, 2. Log.q 5.a.1.n.3.p.126.

Ignis.

Ignis inter elementa obtinet primum locum,l.de elem. q.1.a.4.n.23.p.536.
Locatur ſupra aërem in concauo orbis Lunæ, q.5. a.1.n.1.p.548.
Eſt calidus in ſummo,q.3.a.3.n.15.p.543.
A nobis videri nequit, propter eius raritatem,ibid.
Omnium elementorum puriſſimus, a 6.
Ignis lambens, ignis fatuus, & huiuſmodi, l.Meteor. q.2.a.1.p.595.
Ignitæ impreſſiones multæ ſunt, ibid.

Ignorantia.

Ignorantia quid? 5.Log q.4.a.7.
Duplex eſt, puræ negationis,& prauæ diſpoſitionis, ibid.

Imber.

Imber quid? l.Meteor q.4. a.1.p 660.
Imber,& Nimbus quomodo differant, ibid.

Immortalitas.

Immortalitas tripliciter accipitur, 5. animæ, q.1. a.3. n.25.
Immortalitas animæ rationalis non demonſtratur,ibid.
de Immortalitate eius anceps fuit Ariſt.a.4.p.670.

Imperium.

Imperium eſt actus voluntatis,5.animæ, q.3.a.2. & 3. Mor.q.2,a 4.
Bipartitur in deſpoticum, & politicum,3. Mor.q.1. a.6.n.54.p.769.

Impoſſibile.

Impoſſibile dicitur de iis, quæ inter ſe repugnant, 2. Epit.q.5 a.1.n.1.p.40.
Impoſſibile eſt idem eſſe, & non eſſe,1. Met. q.2. a.2. & 3.Log.q.8 a.7.n.22.p.210.
ad Impoſſibile nulla datur potentia,6. Phyſ. q.2. a.4. n.21.p.466.

Impulſus.

Impulſus eſt qualitas proiicientis impreſſa in proiecto, 8.Phyſ.q.3 a.5.n.33.p.493.
Eſt cauſa eius motus,ibid.
Modificatur,& determinatur à proiiciente, ibid.

Incipiendi modi.

Incipiendi modi totidem ſunt, quot modi deſinendi relati ſuprà, mutatis ſolum nominibus. v. *Deſinendi.*

Incorruptibile.

Incorruptibile bifariam capitur,de facto,& de poſſibili,l.de Cœlo,q.1.a.6 n.36.
Incorruptibile, & corruptibile differunt pluſquam genere.3.Log q.4 a 4.n.36.p.156.
Incorruptibilis eſt materia terminatiuè, 2. Phyſ. q.2. a.15.n.191.p.359.
Incorruptibiles, & immortales ſunt Angeli, 3.Met. q.vn.a.4.n.28.p.882.

Incommunicabile.

Incommunicabile duplex, oppoſitum duplici communicabili,2.Met.q.5 a.4.n.206 p.868.
Incommunicabilis eſt perſona vtroque modo, ibid.

Independentia.

Independentia triplex, oppoſita triplici dependentiæ; ibid.n.207.
Per duplicem negationem dependentiæ actualis, & aptitudinalis conſtituitur ſuppoſitum creatum ib.
Per triplicem independentiam,actualem,aptitudinalem,& potentialem conſtituitur ſuppoſitum diuinum, ibid.

Indeterminatio.

Indeterminatio bipartitur in actiuam, & paſſiuam, 3. Mor.q.1.a.4 n.32.
Indeterminata eſt materia indeterminatione paſſiua; 2.Phyſ.q 2.a.2.dub.10.n.45.p.334.
Indeterminata eſt voluntas indeterminatione actiua, 3. Mor.q.1.a.4.p.766.

Indiuiduum.

Indiuiduum bifariam accipitur, primò intentionaliter, & ſecundò intentionaliter, 2. Log.q.4.a 1.n.2.p.124.

Diuerſi

Diuerſimodè accipitur, & deſcribitur, n.3.& 4.
Variè diſtribuitur, 1.Epit.q. 1.a.8 n.28.p.9.
Indiuidui vna ratio communis indiuiduals vniuoca non inuenitur, 2.Log.q.4.a.1.n.12.p.124.
Indiuiduationis principium eſt Hæcceitas, 2. Met.q.3. a.3.n.161 p.862.
Indiuiduorum multiplicatio non ſolum extat in materialibus, verùm etiam in ſpiritualibus, 2.Met.mox cit.
Indiuiduum viuens perſeuerat idem à principio ſui ortus, vſque ad finem vitæ eius, 3.Animæ, q.3.a 3.n.15. p.635.

Indiuiſibile.

Indiuiſibile deſcribitur, 5.Phyſ.q.5.a.2.n.40.p.445.
Diſtribuitur in ſubſtantiale, & quantitatiuum, ibid.
In phyſicum, & mathematicum, a.3.n.38.p.443.
Indiuiſibile quantitatiuum eſt quid reale poſitiuum, a 2 n.41 p.442.
Indiuiſibilia non componunt continuum, a.3. n.50. p.444.
Pars affirmans multis ſuadetur, & ſatisfit, ibid.n.53. & indè.
Nec indiuiſibilia diuidunt ipsũ continuũ, a.4.p.445.
Vtraque pars cenſetur probabilis, ibid. n.61.& 62. p 446.
Indiuiſibile additum indiuiſibili non facit maius, ſed plus, n.52.
Indiuiſibilia non ſunt immediata, n.56.
Indiuiſibile quantitatiuum poteſt moueri localiter. 8. Phyſ.q.3.a.1.n.4.p.489.

Inductio.

Inductio inter quatuor argumentandi modos refertur, 3.Epit.q.1.a.3.n.7.p.47.
Procedit à ſingularibus ſufficienter numeratis ad vniuerſalia, ibid.
Reducitur ad ſyllogiſmum, ſicut imperfectum, ad perfectum, ibid.
Quandoque eſt ſyllogiſmus coniunctus: quandoque eſt enthymema, ibid ante n.8.
Inductio interdum capitur pro productione formæ in materiam ab agente extrinſeco, 5. animæ, q.1. a.1. p.665.

Infinitum.

Infinitum ex vi nominis, perinde eſt ac fine carens, 5. Phyſ q 5.a.1 n.2.p 452.
Multas ſortitur acceptiones, & diuiſiones: vulgaris eſt partitio infiniti, in categorematicum, & ſyncategorematicum, ibid.
Eius affertur triplex deſcriptio, ibid n.3.
Infinitum actu nullum datur, præter Deum, n.4.& 5.
Infinitum actu in multitudine repugnat, a.2. n.13. p.453.
Nec non infinitum actu in magnitudine, & in intenſione, a.3.& 4.
Atque infinitum ſyncategorematicum, penès gradum, & naturam ſpecificam, a.5.n.33.p.457.
Infinitũ actu non eſt pertranſibile, ibid.a.2.n.13.p.453.
Infinitas, & finitas ſunt modi entis, 2.Met. q.1.a.2. & q.3.a.2.

Inhærentia.

Inhærentia duplex, actualis, & aptitudinalis, 2. Met. q.6.a.1.n.236.
Inhærentia actualis, ab accidente relatiuo eſt inſeparabilis: ab accidente abſoluto ſeparabilis, ibid.
Vtraque inhærentia non ingreditur eſſentiam accidentis. ibid.
Inhærentia aptitudinalis eſt paſſio accidentis, vbi ſuprà, n.239.

Inſtrumentum.

Inſtrumentum multifariam vſurpatur, 4.Phyſ.q.5.a.vn. n 2.p.426.
Diſtribuitur in naturale, artificiale, & ſupernaturale. ibid.
Inſtrumentum propriè eſt artificiale. Ab arte quippè ortum ſuum trahit, ibid.
Non eſt propriè actiuum, niſi in actuali motione agentis. n.3.
Reuocatur ad genus cauſæ efficientis, n.4.
Inſtrumentum aliquod aſſumi nequit, etiam à Deo ad aliquid creandum, l. de Mundo, q.5. a.6. n.45. p.514.
Inſtrumentum ſciendi triplex, 1.Log q.3.a.7.n.51.p.91. & n.46.p.75.
Inſtrumentum ſciendi nuncupatur Log. ibid. q.2. a.3. n.17.p.71.

Intellectus, actus, & actio eius.

Intellectus quid ſit? 5.animæ, q.2.a1 p.672.
Duplex eſt, agens, & patiens, & vtriuſque deſcriptio, ibid.n.2.p.672.
Præfati intellectus quomodo inter ſe differant, n.14.
Intellectus eſt tanquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum, n 13.
Intellectus eſt impermixtus, & ſeiunctus à materia, ibid.q 2 a.2 n.14.
Eſt locus ſpecierum, ibid.
Eius obiectum totale ex natura potentiæ eſt ens vniuerse ſumptum: eius autem obiectum naturalis attingentiæ eſt quidditas rei ſenſibilis, q.2.a.2.
Oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari, ibid.
Intellectus ſe habet ad maximè intelligibilia, ſicut oculus Nycticoracis ad lumen ſolis, 4. Met. a.1. & 1. Phyſ.q.1 a.4.n.36.p.298.
Intellectus eſt vniuerſalium; ſenſus verò ſingularium, 2.Log.q.1.a.1.p.95.
Nihil eſt in intellectu, quin priùs fuerit in ſenſu, 5.Log q.4 a.1.n.5.p 280.
Intellectus extenſione fit practicus, 1. Log. q.2. a.5. dub.1 n 53.p.76.
Eſt ſpeculatiuus, aut practicus, ibid.
Intellectus aſſentiendo præmiſſis, neceſſitatur ad aſſentiendum concluſioni, 5. Log. q. 1. a. 20. n.71. p.248.
Sicut res ſe habet ad eſſe, ita ad intelligi, 4.Log.q 4. a 8 n.62.p.235.
Intelligere eſt pati, 5.animæ, q.2 a 1.p.672.
Intellectio actualis eſt verbum mentis.a 3.
Cauſa intellectionis præcipua eſt intellectus, & minùs præcipua ſpecies intelligibilis, a. 2.n.32.
Intellectio eſt actio de genere qualitatis, a.3.ibid.
Tres recenſentur operationes intellectus, 1.Log.q.3. a.6 n.38.p.88.
Actus intellectus triplex ſtatuitur, rectus, reflexus, & collatiuus. ibid.q.1.a.3.n.18 p.64.
Abſtractiuus, & comparatiuus, 2.Log q.1.a.8.n.59. p.105.

Intenſio.

Intenſio deſcribitur, l.de intenſ q.1.a.1.p 568.
Qualitas per intenſionem intenditur, ibid.n.12.
Fit per additionem gradus ad gradum, a 3 n.19.
Eius gradus ſunt homogenei, & ſimilares, a.4.n 25. p 571.
Inter ſe realiter differunt, ibid.a.4.
Intenſio, & remiſſio ab inuicem diſſident, ſicut poſitiuus motus, & priuatiuus, a.6.n.33.p.574.

Intentio.

Intentio prima & ſecunda intentio, 1.Epit. q.1. a.10. n.34 p.10.
Intentio prima cur ſic nominetur? ibid.
Intentio ſecunda in definitione generis definitur, 2. Log q.2.a.1.n.7.p.114.
Prædicatur quidem in quid, ſed non eſt quid. n.8.& 9.p.115.
Quod in ſecundis intentionibus ſignatur, in primis exercetur, ibid n.10.
Quid ſit cauſare penes eſſe reale, & penes intentionale, 4.animæ, q.5.a.2.p 648.

Inteſtina.

Inteſtina quid, & quot ſint? 2. animæ, q.2. a.5. n 47. p.626.

Iris.

Iris deſcribitur,l.Met. q.3.a.5.p.399.
Eius cauſæ traduntur,ibid.
Colores eius non ſunt veri,ſed apparentes,& ſimilitudinarij,ibid.n.11.
Eſt meteororum nobiliſſimum,ibid.n.12.
Datur iris lunaris,ſed rarò contingit,ibid.n.13.
Extitit ante diluuium vniuerſale,ibid. n.14.
Tres irides ſimul interdum viſæ fuere,ibid.
Eſt ſignum naturale pluuiæ futuræ,maximè ſi manè appareat,ibid.
Voluntate Dei ſignificat non ampliùs futurum diluuium vniuerſale,ibid.

Iudicium.

Iudicium quid ſit? 4.Log.q.3.a.2.n.7.p.220.
Diuiditur in affirmatiuum.& negatiuum,ibid.
Eſt qualitas compoſita,ibid.n.9.

Iuſtitia.

Iuſtitia multis modis accipitur, l.vlt. Mor. q.4. art.4. duo 1.n.87.p.826.
Definitur,ibid.n.88.
Diuiditur in commutatiuam, & diſtributiuam, dub.2.n.90.p.827.
Diſtributiua ſubſecatur in remuneratiuam,& punitiuam,ibid.

Ius.

Ius quid,& quotuplex,ibid q.4.dub.2. quæſito 1.n.94. p.828.

L.

Lac.

LAc eſt inanime,2. Anim.q.2.a.2.p.622.
Eſt ſanguis benè coctus,& purgatus,ibid.
Eſt album,& frigidum,ibid.
Vbera ſunt plena lacte,fœtu concepto,ibid.
Lacteus circulus: vide, *Galaxia.*

Leuitas.

Leuitas eſt qualitas motrix loci ſursùm, l.de elem.q.4. a.1.p.546.
Duplex eſt,ſimpliciter,& ſecundum quid, ibid.
Leuitas ſimpliciter competit igni.ibid.
Leuitas ſecundum quid adaptatur aeri,ibid.
Leue in proprio loco non leuitat, a.2.p.547.
Leue mouetur à ſeipſo,8.Phyſ.q 3.a 4.p.491.

Lex.

Lex deriuatur à legendo, aut à ligando, l.vlt.Mor.q.4. dub.2.n.95 p.828.
Deſcribitur,ibid.
Potiſſimùm ordinatur ad Deum, & poſtmodùm ad proximum,ibid.
Leges ſtatuuntur,vt Ciues honeſtè,& pacificè viuant, ibid.
Legis finis duplex, vnus præcipuus, & alter minùs præcipuus,ibid.
Lex triplex ſancitur,naturalis, ſcripta, & euangelica, ibid.
Lex naturalis, & diuina perſeuerat in æternum Lex Moyſis abrogata eſt, & lex Chriſti permanet,ibid.
Lex in præceptis primæ Tabulæ eſt indiſpenſabilis: in cæteris autem 2. Tabulæ eſt diſpenſabilis,ibid.

Libertas, & Liberum.

Liberum, voluntarium, & ſpontaneum quid ſint? 5. Mor.q.1.a.2.n.12.p.763.
Liberum quot modis accipiatur, ibid.
Libertas non reperitur in belluis,ibid.
Soli voluntati propriè competit,a.3.n.24.p.765.
Liberum arbitrium quid præſeferat, ibid. artic.° 2. p.763.
Libertas nec formaliter, nec radicaliter competit intellectui,a.3.n.23.p.765.
Diuiditur in libertatem contrarietatis, & contradictionis,n.21.p.764.
A principio libero prodeunt omnes actus liberi,5. Mor q 1.a.1 n.2.p.770.
Actus voluntatis eſt liber eſſentialiter,& intrinſecè, a 2.n.6.ibid.
Diuiditur in elicitum, & imperatum, art.4. num.25. p 773.
Actus liber in genere moris,& meriti poteſt eſſe indifferens,a.3 p.771.
Libertas ſtat cum neceſſitate conſequentiæ, & ex ſuppoſitione,4.Log.q.4.a.8.p.234.

Locus.

Locus multis vſurpatur modis,6. Phyſ.q.1.a.1. num.2. p.459.
Diuiditur in circumſcriptiuum, & definitiuum,a.3. n.13.p.460.
In naturalem,& dialecticum,ibid.
Dialecticus dicitur eſſe ſedes argumenti,3. Epit.q.3. n.2.p.52.
Dialecticus eſt multiplex ibid.
Locus naturalis deſcribitur, & exprimitur,6.Phyſ.q.1. a.4.n 24.p 462.
Sumitur dupliciter, materialiter, & formaliter, a.3. p.460.
Eſt immobilis per æquiualentiam, & immobilitatem oppoſitam motui locali.a.4.p.461.
Eſt conſeruatiuus rei locatæ,eique æqualis.ibid.
Locus formaliter locatur in categoria vbi,a.3.num.18. p.461.
In vno loco naturaliter eſt vnum corpus, 6. Phyſ. q.2.a.2.n.10. p.464.
Supernaturaliter plura corpora poſſunt ſimul ſe compati in eodem loco,a 3.n.15. p.465.
Vnum corpus vi naturali nequit eſſe ſimul in multis locis totalibus: ſuperna autem virtute non repugnat,a.4.n.25.p.467.

Logica.

Logica multis inſignitur nominibus, 1. Epit. q.1. a.1. n.2 p.2.
Ex nominis notione perinde eſt ac ſermocinalis, & rationalis,ibid.
Diuiditur in naturalem, & artificialem, 1.Log.q.1. a.1.n.2.p 61.
Non inuenitur ſubſtantiuè, apud Ariſt. art.2. n.9. pag 62.
Olim pro ſola analytica: nunc verò pro tota diſſerendi diſciplina accipitur,n.10. p.63.
Inuenta eſt poſt alias ſcientias,a.5. n.29.p.66.
Per actum reflexum,a.3 n.19.p.64.
Eius inuentor dici poteſt Ariſt.a.4.n.25.p.65.
Definitur ſcientia rationalis,a.2.n.12.p.63.
Diuiditur in docentem, & vtentem,q.2.a.2.num.8. pag.68.
Addiſcenda eſt ante alias ſcientias,ibid.p.67.
Docens non eſt ars,q.2.a.1.n.4.p.68.
Eſt ſcientia,a.5.n.14.p 70.
Vtens funditur ad totam diſſerendi doctrinam, a.3. dub.1.n.23.p.71.
Sumpta pro topica,& habitu pro frequenti vſu diſſerendi, non eſt ſcientia,dub.2. n.25.p.72.
Differt quoquomodo à docente, dub.3. numer.31. p.73.
Diſtinguitur ab aliis ſcientiis, quibus famulatur, dub 4 n.36.ibid.
Topica, & ſophiſtica docentes ſunt ſcientiæ,dub.5. n.39.& 40.p 74.
Non eſt vna ſimplex qualitas, ſed vna vnitate generis ſui ſubiecti,a 4 n 47.p.75.
Eſt purè ſpeculatiua,a.5. dub.2.n.87.p 79.
Eſt ſcientia non realis,ſed rationalis,a.6.p.80.
Communis communitate applicationis ſui ſubiecti, a 7.p.81.
Diſtinguitur à Metaphyſica,a 8.ibid.
Differt à Rhetorica,hiſtorica,& poetica,a.9 ibid.
Inter partes Philoſophiæ recenſetur a.10.p.82.

Eius obiectum proximum non ſunt res omnes, q.3. a.2.p.84.
Non verſatur circa actus intellectus actiuos, ſed paſſiuos, a.3.p.85.
Nec voces cadunt ſub eius obiectum, a.4.p.86.
Nec ens rationis, a.5.ibid.
Nec tres operationes intellectus, a.6.p.88.
Ipſius autem obiectum ſtatuitur modus ſciendi, aut ſyllogiſmus, a 7.p.89.
Prodeſt alijs ſcientijs, q.4.a.1.n.2 p.92.
Eſt neceſſaria ſecundum quid ad cæteras ſcientias acquirendas, a.2.p 94.
Logica agit de ſecundis intentionibus, applicatis primis, 2.Log.q.2.a.1.n.7.p.114.

Lumen.

Lumen non eſt ſubſtantia, ſed accidens repoſitum in categoria qualitatis, 4. animæ, q.5. art.1. num.5. pag 647.
Eſt ſpecies lucis, eiuſque effectus, ibid.
Diuiditur in primarium, & ſecundarium, a.2.n.21. p.649.
Habet eſſe reale, & intentionale, n.14.p 648.
Requiritur ad videndum, tam ex parte obiecti, quàm medij, a 3 n.26.p.649.
A corpore luminoſo emanant radius, ſplendor, & fulgor, ibid.a.1.n.4.p.647.

Luna.

Luna eſt cauſa acceſſus, & receſſus maris, 2. Cœli, q.3. a.1.n.13.p.530.
Valdè dominatur in humida, ibid.
Eius congreſſiones, & oppoſitiones ſunt obſeruandæ, a.1.n.5.p 529.
Aliquo lumine nitet non mutuato à ſole, q.1. art.9. n 74.p.526.
Lunatici magis agitantur vno tempore, quàm alio, ibid. q.3.a.2.n.24.
In plenilunio magis viget calor, quàm in nouilunio, ibid.

Lux.

Lux non eſt ſubſtantia, ſed accidens, 4.animæ, q.5.a.1. n.5.p.647.
Locatur in prædicamento qualitatis, ibid.
Eſt origo luminis, & corpus luminoſum eſt ſubiectum ipſius lucis, ibid.
Pertinet ad obiectum viſus, ibid. & art.4. num.33. p.650.

M.

Magnes.

MAgnes trahitur verſus polum arcticum, & à polo antarctico regreditur, 2. Cœli, q.3 art.2. n.13. p.530.
Trahit ferrum à ſe diſſitum, l. de actione, q.1. a.2. n.12.p.580.

Magnitudo.

Magnitudinis, aut paruitatis non viuentia naturalia certis terminis non cohibentur, 5.Phyſ.q.4.a.2.n.9. & 10.p.451.
Magnitudinis, aut paruitatis viuentia naturalia quibuſdam terminis coercentur, ibid.a.1.n.4.p.450.

Malum.

Malum eſſe, haud eſt inficiandum, 2.Mor.q.2.a.1.n.3. p 697.
Summum malum non datur, veluti datur ſummum bonum, a.4. n.18.p.699.
Malum ſcinditur in malum naturale, & morale, ibid.
Subdiuiditur in malum culpæ, & pœnæ, ibid.
Definitur carentia boni, a.3.n.12. p.698.
Malum culpæ non eſt à Deo, ſed à voluntate creata, a.4.n.20 p.700.
Malum, & bonum opponuntur, ibid.
Malum pœnæ eſt à Deo, n.19.ibid.
Non ſunt duo principia, quorum vnum ſit malorum, & alterum bonorum cauſa, n.18.ibid.
Voluntas poteſt ferri in malum, ſub ratione mali, 2.Mor.q.3.a.6.& 3.q.1.a.2.

Manna.

Manna quomodo fiat? l.Meteor. q.4.a.3 p.601.
Manna in herbis, & mel in floribus, ibid.

Mare.

Mare non eſt meteorum, ibid.a.4.p.601.
Eſt congregatio aquarum in locum vnum, ibid.
Diuiditur in oceanum, mediterraneum, rubrum, perſicum, & caſpium, ibid.
Mediterraneum ſubdiuiditur, in hibericum, gallicum, liguſticum, & adriaticum, ibid.
Maris ſalſedo quid ſit? ibid.
Mare eſt depreſſius terra, l. de elem.q.5.a.4 n.13.p.550.

Materia.

Materiam eſſe oſtenditur à poſteriori, 2.Phyſ.q.2.a.1, n.5 p.328.
Materia multis epithetis decoratur, p.327 n.2.
Multipliciter accipitur, p.328 n.3.
Multas patitur diuiſiones, ibid.n.4.
Non eſt terra, ibid.a.2.dub.1.n.12.
Nec aqua, dub.2.n.17.
Nec aër, dub.3.n.21.
Nec ignis, dub.4.n.24.
Nec quidquam interpoſitum inter elementa, dub.5. p.331.n.27.
Nec omnia ſunt vnum principium materiale, dub.6. num. 30.
Nec principia materialia ſunt infinita, dub.7.n 34.
Nec quatuor elementa, dub 8.p.332.n. 8.
Nec numeri, dub.9 n.41.
Quid autem ſit, dub.10.n.44.
Eſt ſubſtantia partialis, & incompleta, art.3 p.335. num 49.
Creata fuit à Deo, a.4.n 54 p.335.
Habet actum entitatiuum, a.5.n.60.p.336.
Habet exiſtentiam diſtinctam ab exiſtentia formæ, a.6 n.69 p.338.
Habet ſubſiſtentiam partialem, a.7.n.78 p 339.
Naturaliter nequit exiſtere ſine forma, ſupernaturaliter poteſt, a.8.p.341.
Seiuncta ab omni forma non participat nouum influxum, a 9.p.343.
Eſt de eſſentia compoſiti, a.10.p.345.
Eſt vna ſpecie in cunctis ſublunaribus, a.11.p.347.
Potentia non eſt de eius eſſentia, a.12.dub.1.p.349.
In ea extat potentia vniuerſalis, & remota ad omnes formas, dub.2.p.350.
Diffunditur ad omnes formas, etiam præteritas, dub.3.p 351.
Appetit formam naturali appetitu, a.13.dub.1.p.353.
Nedum penes gradum genericum, & ſpecificum: verum etiam penes gradum ſingularem, & indiuidualem, dub.2.p.355.
Magis appetit nobiliorem, quàm ignobiliorem, dub.3.p.356.
Eſt per ſe cognoſcibilis, a.14.p.358.
Ingenerabilis, & incorruptibilis, a.15.p.359.
Prima radix corruptionis priuatione induta, art.16. p.360.
Non eſt tantum paſſiua, a.17.p.361.
In ea haud extat ratio ſeminalis, a.18.p.363.
Materia Cœli eſt eiuſdem ſpeciei cum materia ſublunari, l.de Cœlo, q.1.a.3 p.518.

Medium.

Medium dicitur, quod mediat inter duo extrema, 3.Epit. q.1.a.1.n.2.p.45.
Duplex eſt, vnum per participationem extremorum: alterum verò per abnegationem eorumdem, 3.Log.q.2 a.7.n.40.p.142.
Aliud arithmeticum, & aliud geometricum, l.5. Mor.q.1.a.3.

Media

Media dupliciter inſpectari poſſunt, materialiter, & formaliter, 1. Mor. q. 3. a. 6. n. 62. p. 714.
Media ad finem participant propriam bonitatem, à bonitate finis diſtinctam, ibid n. 64.
Eliguntur, & aſſumuntur ab agente naturali, propter finem, vbi ſuprà.

Mel.

Mel quomodo fiat? l. Meteor. quæſt. 4. art. 3. num. 10. p. 601.
Potiùs colligitur ab apibus, quàm ab ipſis conficiatur, ibid.

Memoria.

Memoria duplex ſtatuitur, ſenſitiua, & intellectiua, 3. animæ, q. 4 a. 1. n. 5. p 680.
Intellectiua ab intellectu non differt, ibid. art. 2. num. 16.
Senſitiua reſidet in occipite, in qua ſpecies rerum ſenſibilium, tanquam in theſauro conſeruantur, 4. animæ, q. 10 a. 1. n. 4. p. 658.

Mathematica.

Mathematica eſt euidentior cæteris ſcientiis, 1. animæ, q. 2. a. 3. n. 11. p. 608.
Mathematicæ diſciplinæ dicuntur artes, cum tamen propriè ſint ſcientiæ, 1. Log. q. 2 a. 1. n. 2. p. 67.
Mathematicum, & phyſicum continuum, 5. Phyſ. q. 2. a 3. n. 48. p. 443.

Menſura.

Menſura non ingreditur eſſentiam quantitatis, 3. Log. q. 5. a. 2. n. 9 p. 157.
Eſt quid relatiuum, ibid.
Debet eſſe vnigenea menſurato, 8. Phyſ. q. 1. art. 5. p. 483.
Præcipuæ rerum menſuræ quatuor narrantur, & explicantur, 7. Phyſ. q. 1. a. 5. n. 19. p. 478.
In vnoquoque genere datur vnum, quod eſt metrum, & menſura aliorum, 2. Log. q. 1. a. 6. n. 43. p. 101

Metaphyſica.

Metaphyſicæ nomenclatura, 1. Met in procemio.
Eius nomina, & præſtantia, ibid.
Quid ſit? ibid.
Eſt ſcientia nobiliſſima, 1. Met. q. 1. a. 1. p. 830.
Speculatiua, a. 2. n. 7. p. 830.
Eius obiectum totale, & adæquatum eſt ens reale, q. 2. a. 1. n. 18 p 834.
Speculatur naturas, & quidditates rerum generatim ſumptas, n. 43. p 836.
Non ſubalternat ſibi reliquas ſcientias, 1. Phyſ. q. 2. a. 4. p. 305.

Meteorum

Meteorum quid ſibi vult? l. Meteor. in procemio, p. 593.
Duplex eſt, vnum fit ex vapore: alterum verò ex exhalatione, 1. Meteor. q. 1. a. 1. n. 2. ibid.
Eorum quatuor genera cauſarum aſſignantur, ibid.

Mixtio.

Mixtio definitur, exprimitur, & defenditur, l. de mixtione, q. 1. a. 1. n. 10 p. 587.
Ad propriam mixtionem tres exiguntur conditiones, n. 9. ibid.
Mixtorum cauſa præcipua eſt agens vniuerſale, q 2. a. 1. n. 3. ibid.
Mixtorum genus bipartitur in inanimatum, & animatum, ibid.
In mixto elementa non ſunt formaliter, ſed virtualiter, a. 2. p. 588.
In mixto vnum prædominatur elementum, l. de mixtione, q. 2. a. 4. n. 25 p. 590.

Modus.

Modus, ſiue gradus deſcribitur, l. de intenſione, q. 1. a. 1. p. 568.
Diuiditur in intrinſecum, & extrinſecum, ibid.
Intrinſecus ſubdiuiditur in ſpecificum, & indiuidualem, ibid.
In ſubſtantialem, & accidentalem, a. 2. ibid.
Modus poſitionis modalis quid, & quotuplex. 2. Epit. q. 5. n. 2. p. 40.
Ens determinatur ad infinitum, & finitum, tanquam modos, 2. Met. q. 1. a. 3. p. 839.
Deſcendit quoque ad decem prædicamenta, tanquam 10. modos eſſendi, quæſt. 3. art. 2. n. 144. p. 859.
Modi dicendi per ſe quatuor referuntur, 5. Log q. 3. a 7. n. 47. p. 269.
Modus ſciendi perhibetur Logica, 1. Log. q 2. art. 2. num. 17. p. 70.

Monſtrum.

Monſtrum quid ſit? 4. Phyſ. q. 9 a. 4. n. 44 p. 433.
Eius cauſæ effectrices quinque recenſentur, ibid.
Per ſe non intenditur à natura, ibid.
Si habeat geminata membra, & vnum cor, eſt vnum animal, quod ſi duplex cor participet, duplex eſt animal, ibid.

Mors.

Mors quid ſit? 3. animæ, q. 3. a. 3. n. 19. p. 636.
Si aliqua pars præcipua animalis morbo afficiatur, niſi ei afferatur remedium, accidit mors, ibid.
Mors extat duplex, naturalis, & violenta, ibid.
Cauſa eius prouenit ab intrinſeco, aut extrinſeco, 7. Phyſ. q. 2. a. 2. n. 13 p. 480.
Mors euenit omni viuenti ſublunari, 3. animæ, q. 3. a 3. pag. 635.
In morte hominis moritur humanitas, quæ eſt quid tertium diſtinctum ab anima, & corpore, l. de gener. q 3 a. 2, n. 7. p. 566.

Motor.

Motor vnus primus eſt, 8. Phyſ. q. 4. art. vnic. num. 3. p. 494.
Primus motor eſt immobilis, & immutabilis, ib. n 4.
Spiritualis, omniſque molis corporeæ expers, n 5. ib.
Eſt virtutis infinitæ, quæ in magnitudine reſidere nequit, ibid.

Motus.

Motum eſſe, potiùs deambulatione, quàm ratione oſtenditur. 8. Phyſ. q. 1. a. 1. n. 2. p. 481.
Eius definitio duplex, a. 2. n. 6. ibid.
Conuenit tam ſucceſſiuo, quam inſtantaneo, a. 3. numer. 11. p. 481.
Non eſt formaliter quid abſolutum, ſed relatiuum, a. 4. n. 20. p. 483.
Succeſſio non pertinet ad eius eſſentiam, art, 5. n. 26. ibid.
Multiplex traditur eius diuiſio, a. 6. p. 484.
In quo ponatur prædicamento, n. 32. p. 485.
Ad tria prædicamenta eſt per ſe motus, n. 33. ibid.
Diſtinguitur realiter à mouente, mobili, & termino ad quem, q. 2. a. 1. n. 2. & 3. p. 485.
Vnitas ſpecifica deſumitur à termino ad quem, a. 2. n. 10. p. 486.
Vnitas autem numerica ab vnitate mobilis, temporis, & termini ad quem, ibid. n. 11.
Quomodo incipiat, & deſinat, a. 4. n. 27. p. 488.
Indiuiſibile quantitatiuum poteſt moueri localiter, q. 3. a. 1. n. 4. p. 489.
Super naturaliter aliquid poteſt moueri in inſtanti, a. 2. n. 11. p. 490.
Quod mouetur, ab alio mouetur, artic. 3, num. 17. p. 491.
Motus poteſt fieri in vacuo, 6. Phyſ. q. 3. a. 3. n. 76. p. 471.
Motus grauium, & leuium à ſe ipſis, 8. Phyſ. q. 3. a 4 n. 24. p. 492.
Motus proiectorum ab impulſu proiicientis, art. 5. n. 39. p 493.

Motus Cœlorum ab intelligentiis,l. de Cœlo,quæſt.2, a.2.n.9.p.527.
Eſt neuter, art.5.ibid.
Regularis,& vniformis,a.4.p 518.
Dantur circuli excentrici,& epicicli,a.5.ibid.
Motu Cœli ceſſante poteſt fieri motus in his ſublunatibus, vbi ſuprà.
Motus eſt cauſa caloris, per accidens, 8. Phyſ. q.1. a.5. p.483.

Mundus.

Mundus potuit creari à Deo, l. de Mundo,q.1.a.1.n.6. p.496.
De facto conditus eſt à Deo in tempore, num.12. p.497.
Creatus eſt in inſtanti,n.20.p.498.
Menſe Martio,die decimo octauo,n.21.ibid.
Permanſurus eſt ſemper ſecundum ſe totum, & penes eius partes præcipuas:periturus verò eſt penes accidentia,influxus,& effectus,ibi n.22.ibid.
Mundus potuit à Deo effici ab æterno,a.3.n.26.p.499.
Vnus tantùm eſt, q.3 a.1.n 7. p.507.
Poſſunt autem eſſe plures ſimul, aut ſucceſſiuè creabiles, a.2.n.15.p.508.
Pulcher eſt,& perfectus;poteſt autem fieri pulchrior & perfectior,a 4.n.29.p.510.

N.

Natura, & Naturale.

NAtura variè, & diuerſimodè vſurpatur, 3. Phyſ. q.1.a.1,n.2.p.593.
Rectè deſcribitur,n.3.& 4. p.594.
Strictiſſimè capta eſt principium paſſiuum, art.2. num.11. p.595.
Materia, forma, & quæcumque anima ſunt naturæ, a.3.n.20. p.596.
Naturæ conuenientiæ, & differentiæ ab arte, q.2. a.1. n 3. & inde,p.598.
Ars nequit attingere opera naturæ, niſi applicando actiua paſſiuis,a.3.p.599.
Naturale totidem dicitur modis, quot natura, ibi, quæſt.1. art.1.
Natura communis realis ſumpta pro eſſentia datur à parte rei,2.Log.q.1.a.4.n.25.p.98.
Eſt in multis per inexiſtentiam,a.5.n.35.p.100.
Habet propriam vnitatem diſtinctam ab vnitate numerica,a 6.n.43. p.101.
Ex ſe non eſt ſingularis, nec vniuerſalis: ſed fit ſingularis per differentiam indiuidualem, & vniuerſalia formaliter per intellectum,art.7.num.49. p.103.

Neceſſitas.

Neceſſitas ſimpliciter,& ſecundum quid,2. Log. q.4. a.2. n 8. p.93.
Neceſſitas alia dicitur conſequentiæ,& alia conſequentis,4.Log.q.4.a.8.n.60.p.234.

Negatio.

Negatio eſt à parte rei,2.Phyſ.q.3.a.1,p.364.
Quid ſit, ibid.
In quo differat à priuatione, ibid. n.4.
Negatio in genere, & extra genus, ibid. n.3. & 5. Log.q.9.a.6.n.19.p 209.

Nihil.

Ex nihilo nihil fit,2.Phyſ.q.1 a.6.p.324.& inde.
Extra mundũ nihil eſt,6.Phyſ. q.3.a.4.n.27.p.472.

Nimbus.

Nimbus quid ſit? l. Meteor.q.4.a.1.n 1. p.600.
Quomodo efficiatur,& diſtinguatur ab imbre, ibid.

Nix.

Nix deſcribitur,ibid. a. 2. n.5.
Qua de cauſa, quando ningit in montibus, pluit in vallibus,n.6.p.601.
Nix apparet alba: interdum verò videtur alterius coloris, ibid.
Ex nine fit cryſtallum,n.8. ibid.
In qua regione efficiatur, n.9. ibid.

Nomen.

Nomen definitur,2.Epit.q.1.a.1.n.2.p.30.
Eius definitio à quibuſdam oppugnata defenditur, n.3. & inde.
Caſus aliqui inter nomina locum non habent,ibid. num.2.
Nomina adiectiua ſunt termini categorematici, 5. Epit.q.1.a 4.n.13. p.5.
Sunt ad placitum,4 Log.q.2.a.2.n.7. p.214.
Primariò ſignificant res, & ſecundariò conceptus, a 3 n.17. p.216.
Ex communi vſu nomina ſunt accipienda,n.5.ibid.
Plus nomen poteſt ſignificare audienti, quam proferenti,n 4. ibid.
Quid ſibi vult ſignificatio nominum,ibid.a.3.p.217.
Leuis eſt contentio de nomine, 2. Log. q.1. art.2. num.10. p.96.
Quando res conſtat,non eſt vis facienda in nomine, 1.Log. q.1.a.1. n 13.p.63.

Nubes, & Nubecula.

Nubes quid ſit? l. Meteor.q.4.a.1.n.1.p.600.
Triplex eſt, alba, nigra, & rubea,ibid.
Nubecula quid ſit, & quid ſignificet,ibid.
Nubes, & nubeculæ, quo in loco, & regione degant, ibid.

Numerus.

Numerus vnus dicitur numerans,& alter numeratus,5. Phyſ. q.3. a.1. n.1. p.447.
Alius tranſcendentalis: alius verò prædicamentalis, ibid.
Qoid ſit numerus, ibid.
Eſt ens reale, & ſpecies quantitatis diſcretæ, vbi ſuprà, num.3.

Nutritio.

Nutritio eſt actus animæ vegetantis, 3. Animæ, q.2. a.2. p.633.
Diſtinguitur ab augmentatione,& generatione,q.3. a.1. n.3. 634.
Per eam aliquid de nouo aggeneratur, art.2.num.9. p.633.
Per eamdem partes deperditæ viuentis reparantur, ibid.
Potentia nutritiua formaliter differt ab augmentatiua,& generatiua,ibid. q.2.a.2. n.15.p.633.

O.

Obiectum.

OBiectum ex vi nominis eſt, quod potentiæ cognoſcenti obiicitur, 1. Log. q. 5. art.1. num.1. p.83.
Deſcribitur id,circa quod ſcientia verſatur,ibid.
Diuiditur in materiale, & formale,n.2.ibid.
Formale ſubdiuiditur in totale, & partiale, num.4. pag.84.
In proximum,& remotum,n.3. ibid.
In principale, & minus principale, n 5. ibid.
In motiuum, & terminatiuum, n.6. ibid.
In obiectum naturalis inclinationis, & naturalis attingentiæ, n 7. ibid.
Ad obiectum formale totale tres exiguntur conditiones,n.8. ibid.
Demonſtrari poteſt à poſteriori, 5. Log. q.2. art.7. num.45. p.256.
Continet virtualiter omnes veritates de ipſo demonſtrabiles, a.8. p.257.
Ab obiectis diſtinguuntur potentiæ, 2. animæ,q.3. art.3. p 619.

Ex obiecto, & potentia cognoſcitiua gignitiur cognitio, 4.animæ, q.10.a.2. n.23.p.659.

Oculus.

Oculi ſtructura. 4. animæ, q. 5.a.7.n.48.p.652.
In ea parte oculi ſit viſio, quæ dicitur popilla,n.51. ibid.
d oculos ſpiritus animales tranſmittuntur, vt viſioni ſint auxilio, ibid.
Oculi feliom, & luporum quodam fulgore nitent, a.6 n.42.p.651.
In oculo recipiuntur ſpecies viſibiles, a. 6.ibid.
Oculus eſt ſphæricus, vt vndequaque videre valeat, a.7.n.48.ibid.

Odium.

Odium eſt oppoſitum amori, 4. Mor. q.2.a.1. in fine, p.783.

Odor.

Odor non eſt ſubſtantia fumea, ſed qualitas ſecunda, 4.animæ, q. 7. a.vn n.3.p.655.
Eſt obiectom odoratus, ibi. n.1.
Diffunditur per aërem, & aquam, n.7.ibid.
Verno, & æſtiuo tempore viget, n.8.ibid.
Senſorium eius ſunt carunculæ mamillares, num. 9. ibid.
Agit in olfactum pares eſſe reale, aut intentionale, n.10.ibid.

Operatio.

Operatio intellactus triplex eſt, 1.Log.q. 3.a.6.n.38. p.88.
Tres operationis intellectus non ſunt obiectum Log ibi, n.40.p.89.

Opinio.

Opinio quid ſit? 5. Log.q.4.a.11.n.64 p.290.
Diuiditur in immediatam, & mediatam, ibid.
Eſt de contingente, quod poteſt aliter ſa habere, ibid.
Opinio, & ſcientia de eodem obiecto, in eodem intellectu ſimul eſſe nequeunt, n.65.p.291.

Oppoſitio, & Oppoſita.

Oppoſitio quid? 3.Log q.9.a.1.n.1.p.205.
Quotuplex ſit? a.3.n 7. p.206.
Oppoſita relatiua, a.4.p.207.
Contraria, a 5. ibid.
Priuatiua, a.6.p.209.
Contradictoria, a.7 p.210.
Oppoſitio propoſitionum ſimplicium, 2. Epit.q. 4.a.1. n.2.p.37.
Oppoſitarum canones, a.2.n 8 p.38.
Oppoſitio modalium, ibi, q.5.a.3.n.9.p.41.

Ordo.

Ordo deſcribitur, l.de Mundo, q.3.a.1.n.4.p.506.
Duplex eſt, naturæ, & doctrinæ, 3. animæ, q.2.a.5. & 1. Log.q.1. a.6.n 53. p.67.
Alius eſt ordo compoſitiuus: alius verò reſolutiuus, 1.Epit.q.1.a.2.n.5.p.5.

Oratio.

Oratio multas patitur acceptiones, 2. Epit.q.3.a.1.n.3. pag.32.
Eius definitio, ibid.
Arguitur Hers aliter orationem definiens, ibid.
Diuiditur in imperfectam, & perfectam, ibid.

Oſſa.

Oſſa quid ſint, 2.animæ, q.2.a.5.n.42.p.625.
Sunt animata, ibid.
Oſſibus tota ferè fabrica corporis animalis fulcitur, ib.
Oſſis, & cartilaginis diſcrimen, ibid. a.5.

P.

Parelia.

PArelia quid ſint? l. Meteor. quæſt.3. art.2.num.8. p.598.
Gignuntur quando nubes eſt à latere ſolis, & per reflexionem radiorum ſolarium ad eam, ſimilitudo ſolis efficitur, ibid.

Pars.

Pars alia eſt aſſentialis: alia verò accidentalis, 2. Epit. q.7.a.1.n.2.p.44.
Pars aſſentialis diuiditur in partem phyſicam, & metaphyſicam, ibid.
Pars phyſica diſpertitur in homogeneam, & heterogeneam, ibid.
Pars metaphyſica ſecernitur in genus, & differentiam, ibid.
Pars accidentalis, vel eſt quantitatiua, vel qualitatiua, ibid.
Quantitatiua ſubſecatur in aliquotam, & proportionalem, ibid.
Partes animalis ſcinduntur in ſpermaticas, alimentitias, & excrementitias, 2.Animæ, q.2.a 5.p.625.
Huiuſmodi partes, aut ſunt animatæ, aut inanimamatæ, ibid.
Partes organicæ animalis ab inuicē, & ab anima differunt ſpecie, 2. animæ, q.2.a.4.n.30.p.624.

Paſſio.

Paſſionis acceptiones leguntur, 3. Log. q. 8.n.22. p.200. & 201.
Paſſio, vt eſt vnum ex decem prædicamentis, daclaratur, ibid.
Vt eſt vna ſpecias deſcribitur, quæſt.7.a.2.num.18. p.189.
At verò vt coincidit cum proprietata, exponitur, 1. Epit. q.5.a.6. n.13.p.20.
Paſſionis entis ſunt reales, 2. Met.q.2.a.1.n.69.p 849.
Ab ipſo ente, & ab inuicem formaliter differunt, a.2.n.76.p.850.
Paſſiones animi fusè pertractantur, 4.Mor. per duas qq p.779. & ſeqq.

Peccatum.

Peccatum deſcribitur, 4. Phyſ. q.3.a.3.n.15.p.415.
In peccato duo notantur, materiale, & formale, n.16. ibid.
Ad peccati materiale concurrit Deus, non autem ad eius formale, ibid.
Peccati cauſa non eſt efficiens, ſad deficiens, ibid.
Peccatum formaliter nihil eſt, ibid.
Eius cauſa eſt voluntas creata, 2. Mor.quæſt. 2. a.5. pag. 700.
Peccatorum ſpecies multæ referuntur, a.3.p.698.
Perfectio quid? l. de Mundo, q. 5.a.3.n.20. p.508.
Quotuplex ſit? ibid.

Perſona.

Perſona, ſuppoſitum, hypoſtaſis, & ſingulare quomodo ſe habeant, 3.Log.q.4.a.2.n.10.p.150. & 2.Met. q.5.a.4.n.204 & inde.
Perſona definitur, ibid.
Perſona ſoli naturæ intellectuali competit, ibid.
Perſonalitas creata ſuprà naturam intellactualem nihil addit poſitiuum, n. 210.p.869.

Phantaſia.

Phantaſia, & æſtimatiua, & cogitatiua ab inuicem non ſegregantur, 4.animæ, q.10.a.1.p.658.
Quid ſit, eiuſque ſenſorium, ibid.n.4.
Non eſt diſcurſiua, a.4.n.30.p.661.
Attingit ſficcientiam entis rationis, 5.Met.q. 2.a.2. n.63.p.898.

Philoſophia.

Philoſophia perinde eſt ac amor ſapientiæ, & Philoſophus ſapientiæ amator, 1. Log. q.2.a.10.n.108. pag.82.
Capitur dupliciter, n.109.ibid.
A Platonicis deſcribitur diuinarum, humanarumque rerum cognitio, ibid.
Ab Ariſt. cognitio veritatis, ibid.
A Stoïcis diuiditur in rationalem, & moralem: additur

tur tranſnaturalis, quæ eſt Met. vt patet in initio huius curſus, ibid.

Phyſica.

Phyſicæ etymologia, 1. Phyſ. q. 1. a. 1. n. 3. p. 294.
Eius inuentor, n. 5. ibid.
Eiuſdem vtilitas, a. a. n. 7. ibid.
Prædocenda eſt ante Ethicam, art. 3. n. 13. p. 296.
Præter Met. dignior cæteris ſcientiis ſpeculatiuis, a. 4. n. 21. p. 297.
Eſt ſcientia, q. 2. a. 1. n. 5. p. 300.
Eſt ſpeculatiua, a. 2. n. 9. p. 301.
Vna vnitate ſui generis ſubiecti, a. 3. n. 14. p. 302.
Nec ſubalternatur Met. a. 4. n. 23. p. 304.
Eius obiectum totale proximum non eſt ens mobile, nec corpus mobile, q. 3. a. 1. p. 306.
Nec corpus generabile, & corruptibile, artic. a. p. 308.
Nec ens finitum, a. 3. p. 310.
Sed corpus naturale, a. 4. n. 32. p. 312.

Planeta.

Planetæ inter ſe ſpecie differunt: ſunt autem eiuſdem ſpeciei cum orbibus, quibus affiguntur, l. de cœlo, q. 1. a. 9. n. 58. p. 524.
Planetarum ſeptenarius numerus, diuerſique eorum motus, a. 8. n. 42. p. 522.
Mutuantur ſuam lucem à ſole, a. 9. p. 524.
In eis extant circuli epicicli, & excentrici, a. 10. p. 525.
Suos influxus communicant animatis, & Inanimatis, q. 3. a. 1. p. 54.
Planetarij, & Aſtrologi iudiciarij reprobantur, art. 4. p. 532.

Pluuia.

Pluuia quid? l. Meteor. q. 4. a. 1. p. 600.
Quotuplex? ibid.
Cur aliquando cum pluuia decidunt ranæ, locuſtæ, & huiuſmodi, n. 3. p. 600.
Pluuiæ ſigna, n. 4. ibid.

Potentia.

Potentia multiplex eſt, 3. Log. quæſt. 7. art. 2. n. 16. p. 188.
Potentia de prædicamento qualitatis, ibid.
Potentia logica, & phyſica indicatur, a. Log. q. a. a. 4. p. 117.
Obiectiua, & ſubiectiua, 2. Phyſ. q. a. art. 5. n. 59. p. 336.
Potentia materiæ non eſt pura potentia, ibi, numer. 60.
Eius potentia formalis, & aptitudinalis non eſt de ipſius eſſentia, a. 12. dub. 1. p. 349.
Diſtinguitur in materia potentia remota, & proxima, dub. 2. p. 350.
Potentiæ eiuſdem proximæ totidem ſunt, quot formæ in ea recipiendæ, ibid.
Ad formam corruptam, & deſtructam etiam inclinat, dub. 3. p. 351.
Potentia diſpertitur in actiuam, & paſſiuam, 3. Phyſ. q. 1. a. 2. n. 11. p. 395.
Potentia paſſiua, vel reſpicit agens, & eſt naturalis, ſi agens eſt naturale; vel ſupernaturalis, ſi agens ſit ſupernaturale. Aut reſpicit formam, quæ ad eam inclinat, & eſt naturalis: aut ei vim infert, & eſt violenta, aut nec inclinat, nec reluctatur, & eſt neutra, ibid. n. 9.
Omni potentiæ paſſiuæ correſpondet actiua. l. de cœlo, q. 2. a. 2. n. 12. p. 527.
Ex potentia per ſe, & actu per ſe fit vnum per ſe, 2. Phyſ. q. 6. a. 1. n. 5. p. 386.
Potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta, 2. animæ, q. 3. a. 3. p. 629.
Oriuntur à natura, cuius ſunt potentiæ. Ibi, artic. 1. p. 627.
A natura, & abinuicem formaliter differunt, a. a. ibid.
Potentia Dei ſtatuitur duplex, ordinaria, & abſoluta, 5. Phyſ. q. 5. a. 2. n. 10. p. 452.
Potentia obedientialis non eſt actiua, ſed paſſiua. l. de Mundo, q. 3. a. 6. n. 44.
Potentiæ ſpirituales reſident in anima ſeparata. 5. animæ, q. 5. a. 2. p. 683.
Potentia fruſtra eſt, quæ non reducitur ad actum. 5. Phyſ. p. 447.

Praxis.

Praxis nomenclatura, 1. Log. quæſt. a. artic. 5. dub. 1. n. 52. p. 75.
Eius multiplex acceptio, ibid.
Praxis propriè eſt actus voluntatis, n. 53. p. 76.
Eius definitio allata à Scot. defenditur, n. 57. p. 77.
Eiuſdem conditiones requiſitæ. ibi, ante n. 54. p. 76.

Præcognitio, & Præcognitum.

Præcognitio quid ſit? 5. Log. quæſt. 2. a. 3. n. 15. p. 252.
Quotuplex ſit. ibid.
Præcognitum quid, & quotuplex, ibid.
De vtroque præcognito quid præcognoſcendum ſit, ibid.

Prædeterminatio.

Prædeterminatio phyſica non eſt recipienda, 4. Phyſ. q. 3. a. 5. n. 30. p. 418.

Prædicabile.

Prædicabile in quid, aut in quale, a. Log. q. 1. art. 10. n. 76. p. 107.
Prædicabilia quinario numero comprehenduntur, n. 77. ibid.

Prædicamentum.

Prædicamenti notio, 1. Epit q. 4. a. 2. n. 6. p. 22.
Eius non vna acceptio, ibid.
Eiuſdem definitio, ibid.
Ipſius triplex ordo, directus, indirectus, & reductiuus, n. 7 ibid.
Ipſiuſmet numerus denarius. ibi, & 3. Log. quæſt. 3. a. 2. p. 144.
Diſtinctio eorum realis, aut formalis. a. 3. n. 15. p. 146.
Entia per ſe, finita, & perfecta reſident in prædicamento, 4. p. 147.
Concreta ſubſtantiæ, & abſtracta accidentium locantur in ipſo, a. 5. n. 33. & 34. p. 149.
Idem diuerſimodè penes diſtinctas formalitates collocari poteſt in diuerſis prædicamentis, art. 6. n. 40 p. 150.
Cœli, & Angeli clauduntur in prædicamento ſubſtantiæ, q. 4. art. 4. n. 32. & 33. p. 155. & 156.
Deus eximitur ab omni prædicamento, a. 3. n. 21. p. 154.

Prædicatio.

Prædicatio quid? 1. Epit. q. 2. n. 10. p. 12.
Diſtribuitur in ordinatam, inordinatam, & præter ordinem, ibid.
Ordinata ſubſecatur in identicam, & formalem, ibid.
Formalis bipartitur in eſſentialem, & accidentalem, ibid.
Accidentalis in denominatiuam intrinſecam, & extrinſecam, ibid.
Alia ſignata, alia exercita, p. 110. n. 97.

Præmiſſa.

Præmiſſæ ſunt cauſa concluſionis, 5. Log. q. 1. a. 8. n. 55 p. 245.
Præcedunt concluſionem, a. 9 n. 63. p. 247.
Sunt veriores concluſione, q. 3. a. 3. n. 16. p. 263.

Præſentia.

Præſentia denotat relationem realem vnius cum alio, 6. Phyſ. q. 3. a. 4. n. 25. p. 472.
Præſentia rei in loco, vocatur vbi, 1. Epit. q. 4. art. 10. n. 31. p. 27.

Præſter.

Præſter eſt vnus ex tribus ventis turbulentis, l. Meteor. q. 5. a. 3. n. 20 p. 603.

Differt

Differt à Typhone. ibi. in fine.

Principium.

Principium multis vſurpatur modis. 2. Phyſ. q. 1.a.1. n.5.p.314.
Latius patet, quàm cauſa. ibid.
Principij non vna deſcriptio. n.4.ibid.
Principiorum naturalium definitio declaratur, & approbatur, n.6.ibid.
Ad ea tres requiruntur conditiones, n.5.ibid.
Definiuntur tam principia generationis, quàm compoſitionis, a.2 n.15.p.318.
Tria traduntur principia, a.3.n.22.p.319.
Sunt contraria, a.4.n. 35.p.322.
Materia, & forma vniuocantur in ratione principij, non autem priuatio, a.5.n.44.p.323.
Principia directiua ſyllogiſmi ſunt duo, 3. Epit. q. 1. a. 4.n.11.p.47.

Priuatio.

Sicut principium in ſpeculabilibus, ſic finis in practicis. p. 249.n.76.
Priuatio, & negatio non raro confunduntur, 1. Phyſ. q.5. a.1.n.4.p.365.
Inter priuationem, & negationem adeſt diſcrimen, a.2.n 10.ibid.
Eſt à parte rei, quacumque opera intellectus ſecluſa, n.13.p.366.
Priuatio deſcribitur, n.14.ibid.
Eſt principium generationis, non autem compoſitionis, a 5.n.34.p.369.
Principiat, vt terminus à quo, & per modum ordinis, n.36.p.370.
A priuatione ad habitum non eſt regreſſus, art. 6. n.40 p.371.

Prius.

Prius quintupliciter dicitur, 7.Eit.q.4.a.14.num.36. p.79.
Additur prius origine, & exprimitur, ibid.

Proportio.

Proportio perinde eſt ac ſimilitudo, 3.Log. q.2.art.7. n.33.p.140.
Proportionis analogia, ibid.
In proportione fundatur proportionalitas, q. 6.a.8. n.69.p.174.
Actio procedit ſemper à proportione maioris inæqualitas. l.de actione, q.1.a.5.n.33.p.583.
Proportio in entitate, aut in intelligibilitate. 3.animæ, q.2.a.2. ad.1.p.673.

Propoſitio.

Propoſitio definitur, 1. Epit. quæſt. 1. artic. 1. numer. 9.p.33.
Diuiditur in affirmatiuam, & negatiuam. art.3.n.15. p.34.
In categoricam, & hypotheticam, ibid.
In veram, & falſam, ibid.
Abſolutam, & modalem, ibid.
Vniuerſalem, particularem, indefinitam, & ſingularem, ibid.
Neceſſariam, contingentem, poſſibilem, & impoſſibilem, ibid.
Finitam, & infinitam, ibid.
In eam, quæ dicitur de 2. adiacente, & de 3. adiacente, ibid.
Propoſitionis categoricæ materia, forma, quantitas, & qualitas, q.3.a.1.n.2. & indè. p.34.
Propoſitionum ſimplicium oppoſitio quid, & quotuplex, q.4.a.1.n.3.p.37.
Earum canones, a.2.n.8.p.38.
Earumdem æquipollentia, a. 3.n.13.p.38.
Ipſarum conuerſio, a.4.n.17.p.39.
Hypothetica quid, & quotuplex, q.1.art.4.num.18. p.34.
Illarum materia, forma, quantitas, & qualitas. ibi, q 3.a.2.n.7.p.36.
Modalis quid, & quotuplex, quæſt. 5.art.1.num.2. p.40.
Eius materia, forma, quantitas, & qualitas, a.2.n.6. ibid.
Oppoſitio, & æquipollentia, a.3.n.9.p.41.
Propoſitiones exponibiles, q.6.a.1.p.42.n.1.
Excluſiuæ, a.1.n.3.p.42.
Exceptiuæ, & reduplicatiuæ, a.2 n.8.p.43.
Propoſitiones æternæ veritatis, 4. Log quæſt.4 art.5. p.330.
Propoſitio per ſe nota quid, & quotuplex, 5.Log q.3. a.10.n.62.p.273.
Paſſio propoſitionis eſt veritas, aut falſitas. 2. Epit. q. 2.a.2.n. 9.p.33.
Propoſitionum duarum ſingularium contradictoriarum de futuro contingenti, vna eſt determinatè vera, & altera determinatè falſa, 4.Log.q.40.a.8.n.61. p.335.

Proprium.

Proprium multis accipitur modis, 1.Epit.q.3.a.6.n.13. p.20. & p.227.n.3.
Bifariam deſcribitur.ibid.
Proprium quarto modo eſt paſſio, ſiue rei proprietas, ibid.
Emanat à natura, cuius eſt paſſio, ibid.

Prudentia.

Prudentia non vno capitur modo, 5. Mor. q. 3. art.3. dub.1.n.37.p.813.
Rectè definitur, ibid.
Multæ ad eam requiruntur conditiones, num. 38. ibid.
Eſt vna genere, dub.2.n.44.p.814.
Partes eius decernuntur tres, ſubiectiuæ, integrales, & potentiales, a.3.n.50.p.814.
Poteſt eſſe abſquè virtute morali, dub. 4. num.38. p.816.
Nedum reſpicit media, verùm etiam finem.ibi, dub.3. n.52.p.815.

Pruina.

Pruina quid ſit, l. Meteor. q. 4.a.1.n.5.p.600.
Tempore frigido efficitur dumtaxat, ibid.

Pulmones.

Pulmones deſcribuntur. 2. animæ, quæſt. 2. artic. 5. p.625.
Conceduntur à natura, ad attrahendum aërem frigidum, & expellendum aerem calidum, ibid. n.46. p.626.

Punctum.

Punctum eſt quid reale poſitiuum, 5. Phyſ.quæſt.2.a.3. n.41.p.441.
Quid, & quotuplex? ibi n.40.
Eſt modus quantitatis, ibid.
Ponitur in definitione lineæ, veluti terminus, aut vinculum, ibid.
Inter duo puncta mediat para lineæ, ibid.
Innumera ſunt puncta in continuo, veluti partes proportionales, ibid.
Si corpus perfectè ſphæricum volueretur ſuprà perfectè planum, tangeret iſtud in puncto, ibidem.

Q.

Qualitas.

QValitas multis modis accipitur, 3. Log.q.7.art.1. n.2.p.186.
Rectè definitur, n.8.p.187.
Quadrifariam diuitur in quatuor geminas ſpecies. a.3.n.14 p.188.

Præfatæ ſpecies duplici nomine denominatæ accidentaliter differunt, a. 5. p. 182.
Huiuſmodi non ſunt propriè ſpecies, ſed modi, a. 6. n. 50. p. 194.
Qualitas eſt intenſibilis, & remiſſibilis, a. 7. n. 57. p. 195.
Penes qualitatem res dicuntur ſimiles, aut diſſimiles, n. 60. p. 196.
Qualitates primæ quot, & quid ſint? l. de elem. q. 3. a. 1. p. 541.
Non ſunt formæ elementorum, ibid. q. 1. a. 2. p. 542.
Singulæ primæ qualitates deſcribuntur, q. 3. art. 2. ibid.
Qualitates ſymbolæ elementorum ſunt einſdem ſpeciei, a. 4. p. 544.
Qualitates contrariæ in eodem ſimul conſiſtere nequeunt in ſummo, benè tamen in remiſſo, art. 5. p. 545.
Qualitates motrices numerantur, & explicantur, q. 4. a. 1. p. 546.

Quando.

Quando prædicamentum deſcribitur, 1. Epit. q. 4. a. 12. num. 33. p. 27.
Eius diuiſiones, & ſpecies, ibid.
Eiuſdem proprietates, & ſeries, ibid.

Quantitas.

Quantitatis bina acceptio, 1. Epit. q. 4. art. 6. n. 18. p. 24.
Eius diuiſio in continuam, & diſcretam, ibid.
Eiuſdem paſſio triplex, n. 19. ibid.
Ipſius ſeries, n. 12. ibid.
Quantitatis eſſentia non eſt menſura, 3. Log. q. 5. a. 2. n. 9. pag. 157.
Nec diuiſibilitas, n. 10. ibid.
Nec impenetrabilitas, n. 15. ibid.
Sed poſitio, ſiue extenſio partium ad totum, & ad ſe inuicem, n. 23. ibid.
Extenſio interna diuinitùs ſeiungi poteſt ab extenſione externa ad locum, 5. Phyſ. q. 1. art. 2. n. 3. p. 435.
Beneficio quantitatis ſubſtantia corporea in partes integrales diſtinguitur, a. 5. n. 189. p. 436.
Prius autem eſt diuiſibilis in partes entitatiuas, ibid.
Realiter diſſidet à ſubſtantia corporea, num. 10. a. 2. p. 435.
Eius ſubiectum immediatum non eſt materia, ſed compoſitum, n. 25. a. 4. p. 438.
Quantitatis ſpecies duæ ſunt, a. 5. p. 439.
Continua ſubdiuiditur in lineam, ſuperficiem, & corpus, q. 2. a. 1. n. 34. p. 440.
Diſcreta in numerum, & orationem, q. 3. art. 1. p. 447.
Numerus eſt ens reale poſitiuum, art. 1. num. 3. ibid.
Oratio eſt vera ſpecies quantitatis diſcretæ, a. 2. n. 11. p. 449.

Quies.

Quies bifariam capitur, 5. Phyſ. quæſt. 1. art. 1. num. 6. p. 394.
Menſuratur tempore, 7. Phyſ. q. 2. art. 3. num. 18. p. 476.

R.

Rarefactio.

Rarefactio non eſt iuxta poſitio corporum ſubtiliorum, infrà partes corporis craſſioris, l. de intenſione, q. 2. a. 1. p. 575.
Per eam quantitas minor præcedens non corrumpitur, & maior quantitas non gignitur, ibid.
In rarefactione nulla pars quantitatis de nouo aggeneratur, ibid. n. 8.
Et in condenſatione nonnulla deperditur, vbi ſuprà.

Reactio.

Reactio recipitur. l. de actione, & reactione, q. 12. a. 1. n. 3. p. 583.
Definitur, ibid.
Duplex decernitur; vna ſecundum qualitatem contrariam, altera ſecundum diſparatam, ibid.
Reactio non interuenit inter longè diſtantia, nec inter ſpiritualia, ibid.

Reductio.

Reductio quid? 3. Epit. q. 1. a. 11. n. 30. p. 50.
Duplex eſt, vna oſtenſiua, & altera ducens ad impoſſibile, ibid.

Regreſſus.

Regreſſus à priuatione priuante actum datur: non autem à priuatione priuante potentiam, 1. Phyſ. q. 3. a. 6. n. 40. p. 371.
Regreſſus immediatus naturaliter eſt impoſſibilis: mediatus autem eſt poſſibilis, ibid.
Regreſſus ſyllogiſticus admittitur, 5. Log. q. 5. a. 12. p. 275.

Regula.

Regulæ antepræedicamentales, 1. Epit. q. 4. a. 1. n. 5. p. 21.
Regulæ communes omnibus figuris, 5. Epit. q. 1. a. 9. n. 24. p. 49.
Regulæ particulares trium figurarum, ibid. a. 10. n. 28. p. 50.

Relatio, & Relatiua.

Relationis definitio, 1. Epit. q. 4. a. 8. n. 16. p. 26.
Relatiuorum deſcriptio, ibid.
Ad relationem tria requiruntur, ibid.
Pleræque traduntur relationis diuiſiones, ibid.
1. in relationem realem, & rationis, ibid.
2. in relationem tranſcendentalem, & prædicamentalem, ibid.
3. in relationem ſecundum eſſe, & ſecundum dici, ibid.
4. in mutuam, & non mutuam, ibid.
5. in relationem æqoiparantiæ, & diſquiparantiæ, ib.
6. in relationem ſuperpoſitionis, & ſuppoſitionis, ibid.
7. in intrinſecùs aduenientem, & extrinſecùs aduenientem, ibid.
Relatiuorum proprietates, n. 27. ibid.
Eorum ſeries, n. 29. ibid.
Vnum datur prædicamentum relationis à cæteris diſſitum, 3. Log. quæſt. 6. artic. 1. num. 4. p. 160.
Quodnam ſit eius ſummum genus, artic. 2. num. 12. p. 161.
Dantur relationes reales prædicamentales, a. 3. n. 21. p. 163.
Relatio diſtinguitur à ſuo fundamento, a. 4. n. 29. p. 165.
Multiplicatur penes multiplicationem terminorum, a. 7. n. 60. p. 171.
Vna relatio poteſt fundari in alia, a. 8. num. 69. p. 174.
Terminatur ad abſolutum, art. 9. num. 77. & 80. p. 176.
Idem ad plura referri valet, art. 10. numer. 92. p. 178.
Relatio poſtulat terminum actu exiſtentem, a. 11. n. 88. p. 179.
Non habet totum eſſe in fundamento, a. 12. n. 105. p. 181.
Tria relatiuorum genera narrantur, & explicantur, a. 13. n. 112. & inde.
Relationes extrinſecùs aduenientes conſtituunt ſex vltima prædicamenta, q. 8. a. 1. n. 9. p. 198.

Res.

Res inter tranſcendentia connumeratur, 1. Epit. q. 1. a. 9. n. 31. p. 10.
Rei natura perhibetur eſſentia eius, 2. Met. q. 4. art. 2. p. 865.

Rei actualitas eſt exiſtentia eius, ibid.
Inter rem, & rem adeſt diſtinctio realis, 2. Log. q.1.a.14. n. 108. p.112.
Inter realitatem, & realitatem cadit diſtinctio formalis, ibid.
Rerum eſſentiæ ſunt in tempore, 2. Met. q. 4.a.1. p.863.
Res ſecantur in ſingulares, & vniuerſales, 2.Log.q.1. a.1.n.3.p.95.
Res immediatè ſignificantur per voces, 4. Log.q.2.a.2. p.216.
Res omnes non ſunt obiectum proximum Logicæ, 2.Log.q.2.a.2.n.15.p.84.

Reproductio, & reparatio.

Reproduci poſſunt nonnulla eadem numero corrupta, viribus naturæ, l. de Mixtione, q. 2. art.5. num.30. p.591.
Reproduci poteſt virtute diuina idem numero effectus corruptus. a.6.n.34.ibid.
Reparari quoque poteſt eadem vi diuina ens ſucceſſiuum, quod perierat, ibid.a.7.n.38.p.592.

Reſiſtentia.

Reſiſtentia non eſt actiua, 4.Phyſ. q.5. art.vn.num.3. p.426.
Nulla eſt reſiſtentia qualitatis contrariæ in motu Cœlorum: habetur tamen reſiſtentia penes eorum magnitudinem, l.de Cœlo, q.2.a.2.num.13. pag.527.

Reſolutio.

Reſolutio non fit vſque ad materiam primam in corruptione cuiuſcumque compoſiti, l. de genet. q.3. a.3.n.13.p.566.

Reſpiratio.

Reſpiratio efficitur per aſperam arteriam, 2. animæ, q.2.a.5.n.46.p.626.
Eſt attractio aeris frigidi, & expulſio aëris calidi, ibid.
Qua de cauſa piſces non reſpirent? 5. Log. q.3.a.2. n.8.p.262.

Reſtrictio.

Reſtrictio quid? 1. Epit. quæſtion.2. artic. 6. num.27. pag.16.
Multis efficitur modis, ibid.
In illa duo ſeruantur canones, ibid.

Reſultantia.

Reſultantia habetur in relationibus, 3. Log. q.6. art.3. n.24.p.164.
Reſultantia naturalis conſurgit in productione potentiarum ab anima, 2. animæ, quæſt.3. art.1. num.4. p.627.

Ros.

Ros deſcribitur, l.Meteor.q.4.a.2.n.5.ibid.
Tempore temperato manè apparet, ibid.
Herbas, & plantas irrigat, & nutrit, ibid.
De rore Cœli in conchiliis gignuntur margaritæ, & pulli coruorum aluntur, ibid.

S.

Sanitas.

Sanitas deſcribitur, 3. animæ, quæſt.3.a.3. num.20. p.636.
Sanitas manè interrupta, veſperè redita, eſt eadem, l.de mixtione, q.2.a.5.n.32.p.591.

Sanguis.

Sanguis multipliciter accipitur, 2.animæ, q.2.art.1.n.3. p.620.
Quid ſit? ibid.
Eſt animæ expers, n.5.ibid.
Vnus ex quatuor humoribus animalis, ibid.
Quomodo dicatur pars animalis, ibid n.8.p.621.

Sapientia.

Sapientia variè, & diuerſimodè vſurpatur, 5.Met.q.5. a.2.dub.1.p.810.
Eius conditiones, ibid.
Eiuſdem definitio, ibid.
Ipſius diſtinctio à ſcientia, ibid.dub.3. & 1.Log.q.2. a.1.n.3.p.68.

Sapor.

Sapor deſcribitur, 4.animæ.q.8.a.2.p.655.
Saporum alij ſunt extremi: alij verò medij, ibid.
Ad ſaporem requiſita, ibid.
Saporum ſpecies, ibid.

Scientia.

Scientiæ multiplex acceptio, 1.Log. q.2.art.2.num.9. pag.68.
Scientia non de omnibus, ſed de aliquibus datur dumtaxat, 5.Log.q.4.a.1.n.3.p.280.
Eius definitio, a.2.n.7.p.281.
Euidentia eſt de eius eſſentia, a.3.n.14.p.282.
Diuiſio ſcientiæ in practicam, & ſpeculatiuam eſt eſſentialis, a.4.n.20.ibid.
Dicitur practica, vel ſpeculatiua ab obiecto, a.5.n.30. p.285.
Speculatiuæ partitio trimembris, art.6. num.36. p.286.
Nonnullæ ſcientiæ ſunt ſubalternæ. art.7. num. 43. p.287.
Subalternata eſt verè ſcientia, à ſubalternante diſtincta, a.8.ibid.
Scientia de nouo à nobis poteſt comparari, art.9.n.52. p.288.
Scientia, & fides in eodem intellectu, de eodem obiecto ſimul ſe compati nequeunt, a.10.n.58.p.289.
Scientia, & opinio de eadem re, in eadem mente ſimul conſiſtere non valent, a.11.n.65.p.291.

Semen.

Semen deſcribitur, 2.animæ, q.2.a.2.n.13. p.622.
In ſeminis formatione natura quomodo procedat? ibid.
Actu eſt inanime, n.16.ibid.
Refertur inter partes animalis excrementitias, a.5. p.625.
Eſt actiuum ſiue maſculi, ſiue fœminæ ad procreandum prolem. 3.animæ, q.3.a.4.n.27.p.630.
Non eſt cauſa effectiua animæ ſenſitiuæ, nec organizationis corporis, niſi diſpoſitiua, 4 animæ, q.1. a.2.n.11.p.639.

Senſibile, & Senſatio.

Senſibile quid ſit? 4.animæ, q.2.a.1.p.640.
Diſtribuitur in ſenſibile per ſe, & ſenſibile per accidens, ibid.
Senſibile per ſe ſubſecatur in ſenſibile commune, & proprium, ibid.
Senſibile commune quintuplex eſt, 4.animæ, q.2.a.1. n.2.p640.
Commune ſenſibile gignit in ſenſu ſpeciem diſtinctam à ſpecie ſenſibilis proprij, a.2.n.8 ibid.
Senſatio externa naturaliter fieri non valet, niſi obiectum per ſpeciem repræſentatum actu ſit præſens ſenſui: ſupernaturaliter autem effici valet, artic.3. pag.641.
Senſus circa proprium ſenſibile non errat: tametſi poſſit errare, a.4.p.642.
Conditiones neceſſariæ ad hoc, vt ſenſus non decipiatur, ibid.
Vehemens ſenſibile lædit ſenſum, n.31.p.643.
Senſibile poſitum ſuprà ſenſum non facit ſenſationem, n.32.ibid.

Senſus.

Senſus quid ſit? q.2.a.1.n.1.p.640.

Bipartitur in externum, & internum, q.3. & 10. p.643.
Senſus externi quinario numero comprehenduntur, q.3.a 1.n.2.ibid.
Sunt primi duces cognitionis noſtræ, 1.Log.q.1. a.5.n.29.q.66.& 104.
Senſus externi à quo ducant ſuam originem, vbi ſuprà,q.3.quæſito 1.p.643.
In cunctis animalibus ſunt eiuſdem ſpeciei,quæſt.2. p.644.
Num ſenſus externi hominis perfectiores ſunt ſenſibus brutorum,quæſito 3. ibid.
Quomodo inter ſe ordinentur,quæſ.4.ibid.
Duo poſteriores ad ſentiendum non poſcunt medium: benè tamen duo priores,a.2.n.12.p.644.

Senſus interni.

Senſus interni ita dicti, tum quia ab obiectis non mouentur: tum etiam quia eorum organa ſunt intra cerebrum,q.10.a.1.n.3.p.658.
Tres numerantur,ibid.
Non ſecernuntur in actiuos,& paſſiuos, a.2.n.12. p.659.
Reſident non in corde, ſed in cerebro, a.3.num.24. 660.
Non ſunt diſcurſiui,a.4.n.30.p.661.

Separatio.

Separatio animæ rationalis à corpore quid ſit? 5.animæ,q.1.ante a.1.p 6.
Dici poteſt naturalis,a.1.n.6 p.684.
Quæ competant animæ in ſtatu ſeparationis,artic.2. p.685.
Separatio animæ à corpore perhibetur mors, 2.Phyſ. q.6.a.1.n.18.p.390.

Signum.

Signum declaratur,1.Epit.q.2.a.1.n.1.p.11.
Secatur in ſenſibile,& ſpirituale,n.2.ibid.
Subſecatur in naturale, & voluntarium, n.4. p.15.
Additur ſigni tripartitio in rememoratiuum,demonſtratiuum,& prognoſticum,n.5 ibid.
Nec ſpernitur diſtributio in ſpeculatiuum, & practicum,n.6.ibid.

Simul.

Modi ſimul narrantur, & explicantur,1.Epit.q.4.a.14. n.37.p.39.

Singulare.

Singularium non eſt ſcientia,2.Log.q.1.a,1.n.3.p.95.
Nec definitio,ibid.
Senſus eſt ſingularium, & intellectus vniuerſalium, ibid.& 4 animæ,q.10.a 4.p 661.
Singularis terminus quid,& quotuplex,1.Epit.q.1.a.8. n.27.p.9.

Situs.

Situs prædicamentum exprimitur, 1.Epit. q.4. art.11. n.32.p.27.
Diuiditur in actiuum,& paſſiuum,ibid.
Eius ſeries,ibid.
Diſcrimen inter ſitum,& vbi, 3. Log.q.8. a.5.n.34. p.202.

Sonus.

Sonus eſt obiectum adæquatum auditus,4.animæ,q.6. a.1.n.1.p.653.
Diuiditur in rectum, & reflexum, art.3. num.15. p.654.
Nun eſt motus aëris reſilientis, ſed qualitas ab eo realiter diſtincta,a.2.p.653.
Ad ſonum edendum,media idonea ſunt aër,& aqua, ibid.
Quædam corpora ſunt ſonantia: quædam verò abſona,ibid.

Sol.

Sol,& homo generant hominem,4.Phyſ.q.2.a.3 n.22. p.410.
Influit in elementa, l. de Cœlo, quæſt.3.a.1.n.1. p.529.
Suos influxus communicat, tam animatis, quàm inanimatis,ibid.
Poſitus eſt in medio planetarum, vt ſuam lucem eis diffundat,q.1.a.10 quæſ.5.n.74.p.526.
Vno anno peragit ſuum curſum, artic.8. numer.51. p.523.
Stetit tempore Ioſue,q.2.a.4.n.56.p.528.
Retroceſſit tempore Ezechiæ,ibid.
In meridie obſcuratus eſt tempore paſſionis Domini,ibid.
Citiùs pertranſit ſignum piſcium,quàm ſignum Leonis,a.50.n.64.p.525.

Spatium.

Spatium interceptum inter latera corporis continentis non eſt locus, 6. Phyſ. quæſt. 1. art. 2. num.7. p.459.
Non ſunt ſpatia imaginaria extra Cœlum, q.3.a.4. n.57.p.472.

Species.

Speciei multiplex ſumptio, 1. Epit.q.3. art.4.num.8. p.18.& 19.
Non vna eius deſcriptio,ibid.& 2.Log.q.3.a.1.n.2. p.120.
Bipartitur in ſubalternam,& infimam,ibid.
Eius definitio eſt recta & exacta,a.1.n.5.p.120.
Sola ſpecies propriè definitur,p.115.n.16.
Tota ſpecies ſaluatur in vno indiuiduo, ibid. pagin 121.
Eſt ſecundum vniuerſale, vt reſpicit ſingularia, de quibus prædicatur,a.2.ibid.
Eſt generis correlatiua,a.3.p.122.
Requirit ſingularia,ſaltem poſſibilia,a.4.p.123.

Species intentionalis.

Species intentionalis, tam ſenſibilis, quàm intelligibilis admittitur, 4.animæ, q.4.a.1.n.4. p.645.
Diuiditur in impreſſam,expreſſam,ibid.
Deſcribitur imago. & ſimilitudo obiecti repræſentatiua,a.2.n.13.p.646.
Producitur ab obiecto,cuius eſt ſpecies,ibid.
Diffunditur per medium, & ſubiectatur in organo, ſi fuerit ſenſibilis,ibid.
Et in intellectu,ſi fuerit intelligibilis,a.3.ibid.
Senſibilis eſt diuiſibilis: intelligibilis autem eſt indiuiſibilis,a.3.ibid.
Vtraque ſpecies ſuſcipit magis,& minus,ibid.
Concurrit effectiuè partialiter minùs principaliter ad cognitionem producendam,a.2.ibid.

Speculatio, & Speculatiuum.

Speculatio,& praxis quomodo differant? 1. Log.q.2. a.5.dub.1.n.54.p.76.
Speculatiua ſcientia quid ſit? dub.2. n.81.p.78.
Quotuplex ſit ſit? ibi,& 5.Log.q.4.a.6.n.36 p.286.
Speculatiuum, & practicum ſunt differentiæ eſſentiales,ibid.n.20.a.4.
Inter practicam,& ſpeculatiuam non extat ſcientia media ſiue per extremorum participationem, ſiue per eorum abnegationem,ibid.

Spiritus.

Spiritus quid ſit? 2.animæ,q.2.a.5.n.43.p.626.
Scinditur in innatum,& influxum,ibid.
Influxus ſubſecatur,in naturalem,vitalem,& animalem,vbi ſuprà,

Status.

Status deſcribitur,1.Epit.q.2.a.5.n.24.p.15.
Triplex eſt,ibid.
Diſtractioni opponitur,ibid.

Stella.

Stellæ quid ſint? l.de Cœlo,q.1.a.9.p.524.
Quædam ſunt fixæ: quædam verò erraticæ,ibid.

Inter

Inter ſe ſpecie differunt : participant autem eandem ſpeciem cum orbibus, quibus affiguntur, art.9. n.58.p.524.
A ſole lucem accipiunt,a.10.n.74.p.526.

Subalternatio.

Subalternatio ſcientiarum declaratur,5.Log. q.4. art.7. n.41.p.186.
Quot modis ? ibid.
Conditiones neceſſariæ ad veram ſubalternationem, n.42.ibid.
Scientia ſubalternata eſt verè ſcientia,a.8.n.47.p.87.

Subiectum.

Subiectum obiectum, & materia circa quam ſcientiæ verſantur, confunduntur, 5. Log. quæſt. 3. art.1. n.1.p.83.
Quadruplex eſt,inhæſionis, prædicationis,tranſmutationis, & attributionis,ibid.
Dici de ſubiecto, eſſe in ſubiecto, & non dici de ſubiecto,& non eſſe in ſubiecto,quid ſint? 1.Epit. q.4 a.1.n.2.p.21.
Subiectum primum receptiuum formarum eſt materia prima,2.Phyſ.q.2.a.1.dub.10.p.334.
Subiectum inhæſionis,& denominationis,5.Phyſ.n 14. p.438.

Subſtantia.

Subſtantia variè,& diuerſimodè vſurpatur, 1. Epit.q.4. a.3.n.9.p.22.
Deriuatur à ſubſtando, aut à ſubſiſtendo,ibid.
Diuiditur in primam,& ſecundam ; cæleſtem,& terreſtrem,n.10. ibid.
Eius ſeries,a.5.n.16.p.24.
Definitur ens per ſe ſubſiſtens,3.Log. q.4. a. 1.n.1. p.151.
A prædicamento ſubſtantiæ ſolus Deus eximitur, q.4.a.1.n.21.p.252.
Subſtantia ab accidente non generatur,1.de gener,q.2. a.5.n.36.p.560.

Subſiſtentia.

Subſiſtentia tribus vſurpatur modis, 2.animæ,q.1.a.5. n.15 p.611.
Diuiditur in totalem,& partialem,ibid.
Diſcrimen inter ſingulare,ſuppoſitum,& perſonam, 2.Met.q.5.a.4.n.104.

Succeſſio.

Succeſſio non eſt de eſſentia motus, 8.Phyſ. q.1. a.5. n.26.p.484.

Superficies.

Superficies quid ſit ? 1.Epit.q.4 a.6.n.18 p.24.
Eſt ſpecies quantitatis continuæ, ibid.
Superficies corporis continentis eſt locus,6.Phyſ.q.1. a.4.n.24.p.462.
Diuiditur in conuexam,& concauam,ibid.

Suppoſitio.

Suppoſitio adducitur, & exprimitur, 1. Epit. q.5. a.3. n.16.p.13.
Secatur in materialem,& formalem,ibid.
Eius variæ,& diuerſæ ſpecies narrantur,n.16.& 17. pag.14.
Non conceptus, ſed rei eſt ſubrogatio,n.17.ibid.

Syllogiſmus.

Syllogiſmus conſtat tribus terminis, tribuſque propoſitionibus.3.Epit.q.1.a.1.n.2.p.45.
Eius materia remota, & proxima, necnon forma eiuſdem,a.2.n.4.p.46.
Eiuſdemmet definitio, & explicatio, a.3, n.6.p.46.
Ipſius multiplex diuiſio,n.7.ibid.
Principia regulatiua,a 4.n.13.p.47.
Bifariam capitur, ſimpliciter, & perſonaliter 1.Log. q.3.a.7.n.45 pag 89.
Eſt obiectum Logicæ Ariſtotelicæ,n.49.p.90.
Figuræ, & modi habentur,5. Epit.quæſt.1.a.5.n.14. pag.48.
Reductio imperfectorum ad perfectos, a.11.n.30. pag.50.
Syllogiſmus expoſitorius,q.2.a.5.n.2.p.52.
Et ex obliquis,a.2.n.5.ibid.
Diuiſio ſyllogiſmi in dialecticum, & demonſtratiuum non eſt generis in ſpecies,5.Log.q.1.a.3. n.16.p.239.

T.

Tactus.

TActus deſcriptio,4.animæ,q.9.n.1.p.656.
Eius neceſſitas. ibid.
Einſdem obiectum,ibid.
Vnus eſt vnitate intrinſeca, & multiplex multiplicitate extrinſeca, a.1.n.4.p.657.
Ipſius ſenſorium potiſſimum eſt neruus à cerebro procedens,a.1.0.9.ibid.
Medium huius internum eſt caro,vbi ſuprà.

Temperamentum.

Temperamentum quid ? l.de mixtione, quæſt.2.art.4. n.23.p.590.
Quotuplex, ibid.
Temperamentum ad pondus eſt poſſibile,ibid.
Huiuſmodi temperamentum ad pondus probabile eſt extitiſſe in Chriſto,ibid.

Temperantia.

Temperantia bifariam vſurpatur,1.Mor.q.3.a.3.dub.1. n.74.p.825.
Definitur,ibid.
Eius primæ ſpecies duæ ſunt, dub.5. num. 83. p.826.
Einſdem ſpecies totidem ſunt,quot diſtincta delectabilia moderanda,ibid.

Tempus.

Tempus diuerſimodè accipitur,7.Phyſ.q.1.a.2. num.5. p.474.
Non eſt ens rationis, nec à ratione dependens, ſed ens reale,n.7.ibid.
Deſcribitur,a.3.n.14.p.475.
Diuiditur in vniuerſale,& particulare, intrinſecum, & extrinſecum,a.4.n.21.p.476.
Differt à motu, non realiter, ſed formaliter, n.22. ibid.
Tempus diſcretum diſtinctum à tempore continuo,non conceditur, a.5. n.30.p.478.
Nec Deus, nec Angeli ſubiiciuntur tempori, q. 2. a.1.n.1. ibid.
Subſtantiæ generabiles,& corruptibiles non metiuntur tempore, n.3.ibid.
Sub tempore extat motus, n.2.ibid.
In toto tempore non eſt vnum nunc numero, a. 2. n.10.p.480.
Eſt cauſa corruptionis per accidens, numer. 13. ibid.
Locatur in categoria quantitatis, 5. Epit. q. 4. a. 6. n.18 p.24.

Terminus.

Terminus à terminando deriuatur, 1.Epit. q. 1.a.1.n.5. pag.3.
Variè accipitur, ibid.
Deſcribitur, ibid.
Eſt multiplex, a.3.n.9.p.4.
Mentalis, vocalis, & ſcriptus, ibid.
Significatiuus, & non ſignificatiuus, art.4. num.12. pag.5.
Categorematicus,ſyncategorematicus,& mixtus,ibid.
Incomplexus, & complexus, n. 15. ibid.
Æquiuocus, & vniuocus, a.5. n.27.p.6.
Concretus, abſtractus, connotatiuus, & abſolutus, a. 6.n.20.p.7.

Denominatiuus, denominans, & denominatus, a. 7. n. 24 p. 8.
Communis, vniuerſalis, & ſingularis, art. 8. num. 27. pag. 9.
Conuertibilis, ſynominus, pertinens, & impertinens, a. 9. n. 31. p. 10.
Repugnans, contrarius, contradictorius, & relatiuus, ibid.
Poſitiuus, negatiuus, finitus, & infinitus, ibid.
Tranſcendens, & non tranſcendens, ibid.
Primæ, & ſecundæ intentionis, artic. 10. numer. 24. p. 10.
Termini motus ſunt duo, à quo, & ad quem, 8. Phyſ. q. 1. a. 4. n. 18. p. 483.
A termino ad quem ſpecificatur motus, q. 2. a. 2. n. 10. p. 486.
Penes multiplicationem terminorum multiplicatur relatio, 3. Log. q. 6. a. 7. n. 60. p. 171.

Terra.

Terra ſita eſt in medio Mundi, 1. de elem. quæſt. 5. a. 3. n. 11. p. 549.
Eminet mari, a. 3. n. 13. p. 550.
Eſt immobilis, ibid n. 17.
Sicca eſt in ſummo, q. 3. a. 3. n 16. ibid.
Terra erat inanis, & vacua, exponitur, 2. Phyſ. q. 2. a 2. dub. 1. n. 13. p. 389.

Terræmotus.

Terræmotus quid ſit? 1. Meteor. quæſt. 5. artic. 1. n. 2. p. 602.
Quomodo fiat? ibid.
Quotuplex ſit? ibid.
Quot eius ſigna? ibid.

Timor.

Timor non vno vſurpatur modo, 4. Mor. q. 2. art. 5. n. 33. p. 787.
Diuiditur in filialem, & ſeruilem, ibid.
Deſcribitur, ibid.
Eius cauſa, ibid.
Eiuſdem effectus, vbi ſuprà.

Tonitruum.

Tonitruum quomodo fiat? 1. Meteor. q. 2. art. 3. n. 16. p. 596.
Quid ſit? n. 17. ibid.
Quænam tonitrua ſunt pertimeſcenda? ibid.
Tonitruum prius fit, quàm exeat fulgur, ibid.

Totum.

Totum multiplex, 2. Phyſ. quæſt. 6. art. 2. num. 10. p. 387.
Totum non eſt idem realiter cum ſuis partibus tranſactis in tertiam entitatem, n. 16. p. 389.
Diſtinguitur realiter à ſuis partibus ſimul ſumptis, n. 12. p. 388.
Inter partes vnitas, & totum adeſt diſtinctio realis poſitiua mutua, ibid. n. 17.
Totum eſt maius ſua parte, 5. Phyſ. q. 5. art. 2. num. 13. p. 454. & 455.

Tranſcendens.

Tranſcendens quid? 1. Epit. q. 1. a. 9. n. 31. p. 10.
Quotuplex ſit? ibid.

Tranſmutatio.

Tranſmutatio quid? 2. Phyſ. q. 2. a. 1. n. 5 p. 358.
Ex tranſmutatione rerum naturalium dignoſcitur materia, ibid.
Tranſmutatio elementorum oſtenditur poſſibilis, 1. de elem. q. 2 a. 1. p. 538.
Tranſmutantur faciliùs elementa ſymbola, quàm diſſymbola, a. 2. p. 539.
Ex duobus elementis inter ſe tranſmutatis, poteſt effici tertium, a. 3. p. 540.

Triſtitia.

Triſtitia, & dolor interdum promiſcuè capiuntur, 4. Mor. q. 2. a. 3. n. 50. p. 785.
Definitur, ibid.
Eius cauſa multiplex eſt, ibid.
Quomodo fiat, 2. Log. q. 6. a. 1. n. 4. p. 127.

Typhon.

Typhon quid? 1. Meteor. q. 5. a. 3. n. 20. p. 603.
Ab Ecnephia diſcriminatur, ibid.

V.

Vacuum.

Vacuum trifariam capitur, 5. Phyſ. q. 3. a. 1. num. 1. p. 469.
Propriè ſumptum definitur, ibid.
Viribus naturæ effici nequit, ibid.
Superna verò virtute fieri poteſt, a. 2. p. 470.
Si daretur vacuum, motus in eo ſucceſſiuus fieri poſſet, a. 3 ibid.
Vacuum extra cœlum minimè reperitur, articulo 4. p. 472.

Vapor.

Vapor deſcribitur, 1. Meteor. q. 1. a. 1. n. 2. p. 593.
Quomodo fiat? ibid.
Quæ ex vapore conficiantur, ibid.
Eſſentialiter diſſidet ab exhalatione, & elementis, a. 2. n. 6. ibid.

Vbi.

Vbi deſcribitur, 1. Epit. q. 4. a. 1. n. 31. p. 27.
Diuiditur in definitiuum, & circumſcriptiuum, ibid.
Circumſcriptiuum bipartitur in actiuum, & paſſiuum, ibid.
Eius ſeries, ibid.
Latior de vbi tractatio habetur, 3. Log. quæſt. 8. a. 4. p. 201. & 202.

Vena.

Vena quid? 2. animæ, q. 2. a. 5. n. 44. p. 626.
Diſtribuitur potiſſimum in venam cauam, & portam, ibid.
Præfatæ duæ venæ reſident in corde, ibid.
Vena eſt receptaculum ſanguinis alimentitij, ibid.
In venæ inciſione conſpiciuntur vires ſpirituum, ibid.
Vltimæ venæ nuncupantur capillares, vbi ſupra, p. 626.

Ventus.

Ventus quid ſit? 1. Meteor. q. 5. a. 2. n. 9. p 602.
Quomodo fiat, ibid.
Ventorum nonnulli orbiculariter mouentur, num. 13. p. 603.
Velocius mouentur in fine, quàm in principio, n. 14. ibid.
Maiores venti perflant à meridie, & ſeptentrione quàm ab ortu, & occaſu, n. 15. ibid.
Quot ſint venti? a. 3. ibid.
Quidam venti ſunt frigidi: alij verò calidi, ibid.
Tres ſunt venti turbulenti, in fine, ibid.

Verbum.

Verbum multipliciter accipitur, 3. animæ, quæſt. 2. a. 3. n. 35 p. 675.
Verbum mentis quid? n. 41. ibid.
Verbum logicum definitur, 2. Epit. quæſt. 1. a. 2. num. 7. p. 31.
Inter verbum, & nomen diſcrimen, ibid.

Veritas.

Veritas duplex, vna rei, & altera intellectus, 4. Log. q. 2. a. 1. n. 1. p. 223.
Veritas intellectus diſpertitur in incomplexam, & complexam, ibid.

Non eſt entitas abſoluta, ſed relatiua, a.2. num.8. p.225.

Veritas complexa formaliter eſt relatio rationis, n.10. ibid.

Subiectatur in intellectu, a.3.n.17.p.226.

Suo modo eſt in quacunque operatione intellectus, a.4. n.27. p.228.

Propoſitiones æternæ veritatis admittuntur, art.5. num.34. p.230.

Enunciatio vera mutari poteſt in falſam, art.6.n.41. p.231.

Veritas tranſcendens eſt paſſio entis, 2. Met.q.2.a.3. num.89. p.851.

Diſtinguitur ab ente, a.2.n.76.p.850.

Verum non eſt obiectum totale intellectus, 5. animæ, q.2.a.2.n.21.p.674.

Virgæ.

Virgæ quid ſint, 3l. Meteor. p.3. a.2.n.8 p.598.

Quomodo efficiantur, ibid.

Virtus.

Virtus multis vſurpatur modis, 5. Mor. q. 44. art.1. dub.1. num.4. p.817.

Scinditur in intellectualem, & moralem, ibid.

Variè deſcribitur, ibid.

Virtus moralis propriè definitur, n.5. ibid.

Intrinſecè, & formaliter non eſt bona, dub.2. n.12. ibid.

Conſiſtit in medio, dub.3.n.22 p.818.

Virtutes morales non ſunt inter ſe connexæ, dub.4. num.28. p.819.

Non connectuntur cum Theologicis, dub.5. n.32. p.820.

Virtutes Theologicæ adinuicem non coniunguntur, ibid.

Virtutes morales reſident in voluntate, dub.6.num.40. pag.821.

In Angelis reperiri, non eſt improbabile, dub.7. num.47. ibid.

Præter virtutes Theologicas, & morales, aliæ ab his diſtinctæ non conceduntur, dub.8. propè finem, p.823.

Viſus, & Viſio.

Viſus obiectum, 4. animæ, quæſt.5. art.4. num.33. p.650.

Eius deſcriptio, ibid.

Cæteris ſenſibus eminet, a.5.n.35. ibid.

Viſio efficitur per receptionem ſpeciei in oculo, ab obiecto, a.6 n 42. p.651.

Fit in ea parte oculi, quæ dicitur pupilla, ſeu humor chryſtallinus, ibid. a.7.n.51.p.652.

Vita.

Vita quid, 3.animæ, q.3. a.3. n.19. p.636.

Quotuplex, 2. animæ, q.1.a.4. p.611.

Viuens.

Viuens perſeuerat idem à principio ſui ortus, vſque ad eius finem, 3 animæ, q.3 a.3.n.15.p.635.

Vngues.

Vngues quo modo efformantur, 2.animæ, q 1.2.3.n.22. p 623.

Non animantur, n.24. ibid.

Vnio.

Vnio multipliciter capitur, 2. Phyſ. q.5.art.1. num.3. p.382.

Diſtinguitur realiter à materia, & forma ſimul vnitis, num.5. p.383.

Non eſt modus ſubſtantialis, a.2.n.11 p.384.

Eſt relatio extrinſecus adueniens, n.12. ibid.

Qua de cauſa nominetur ſubſtantialis, n.13. ibid.

Non vna eſt vnio materiæ, & formæ. art.3.num.17. p.385.

In quonam prædicamento locetur, 3.Log.q.8.art.7. num.45. p.205.

Vnitas.

Vnitas fluit à re, cuius eſt vnitas, 1. Log. q.1. art.6. num.42. p.101.

Triplex eſt, ibid.

Vnitas minor vnitate numerica, num.43.ibid.

Vnum.

Vnum eſt paſſio entis, 1. Met. q.2. a.1. p.849.

Diſtinguitur formaliter ab ente, a.2. p.850.

Deſcribitur, ibid.

Importat aliquid reale poſitiuum, a.4. p.852.

Quintuplex refertur, 2. Phyſ. quæſt.6.art.1. num.4. p.386.

Vniuerſale.

Vniuerſale, & commune differunt, 1. Epit.q.3. art.1. num.2. p.17.

Duplex eius definitio, ibid.

Diuiſio eius in incomplexum, & complexum, art.2. num.4. p.17.

Incomplexum quintuplex ſtatuitur, ibid.

Vniuerſale in eſſendo eſt vniuerſale metaphyſicum, & vniuerſale in prædicando eſt vniuerſale logicum, ibid.

Vniuerſalia dantur, 1. Log.q.1.a.2.n.3.p.95.

Quæ non ſunt voces, aut conceptus, a.2.n.9.p.96.

Nec ideæ Platonis, a.3.n.17. p.97.

Vniuerſale materialiter captum eſt ens reale, a.7. n.51. p.103.

Vniuerſale formaliter ſumptum eſt ens rationis, n.52. ibid.

Vniuerſale formaliter fit per actum comparatiuum intellectus, a.8. n.60. p.105.

Formalis prædicabilitas eſt de eſſentia vniuerſalis logici, a.9. n.70. p.107.

Vniuerſale ſiue logicum, ſiue metaphyſ. quintuplex eſt, a.10. num.77. ibid.

Eſt vniuocum illis quinque, a.11.n.87.p.109.

Decernitur ſubiectum libri Porph.a.12.n.95.p.110.

Probabile eſt ſubiectari in re, a.13.n.102.p.111.

Vniuerſalium quædam realiter, nonnulla formaliter, & cætera ratione diſtinguuntur, art.14. n.109. & 110. pag.113.

Vniuocum.

Vniuoca definiuntur, 1. Epit. quæſt.1. art.5. num.17. pag.6.

Diuiduntur in vniuoca vniuocantia, & vniuoca vniuocata, ibid.

Subdiuiduntur in tranſcendentalia, & prædicamentalia, ibid.

Prædicamentalia ſubſecantur in logica, phyſica, & & metaphyſica, ibid.

Alia ſunt complexa, alia verò diminuta, ibid.

Inter vniuoca, & æquiuoca non intercipiuntur analoga ab eis diſtincta, 3. Log.q.2.a.7. n.37.p.141. & inde.

Voluntas.

Voluntas quid, 5. animæ, q.3.n.1.p.677.

Diſtinguitur formaliter ab intellectu, a.1.p.677.

Nobilitate prælucet intellectui, a.2.n.10.p.678.

Non fertur in incognitum, 1. Phyſ. q.1. a.3. n.15. p.296.

Præſupponit intellectum in eſſe, & operari, 3. Mor. q.1. a.1.& 5. p.770.

Imperat intellectui, aliiſque potentiis, quæ ipſi ſubiiciuntur, ibid.

A ſola voluntate actus humani propriè ſumpti prodeunt, ibid.

Inter potentias animæ ſola voluntas eſt potentia libera, a.2. ibid.

Libera eſt ad oppoſitos actus, & oppoſita obiecta, art.3. p 771.

Necnon ad actus primos, & ſubſequentes, art.4. p.773.

Ipſa eſt totalis cauſa productiua ſuorum actuum, ibid.
Mouet intellectum ad intelligendum, eique imperat, vt conuertatur, vel auertatur ab hoc, aut illo obiecto, a.5. ibid.
Eius dominio non ſubiiciuntur potentiæ vegetantes, a.6. ibid.
Ipſi paret potentia motiua, qua mouentur membra exteriora, ibid.
Ab eadem reguntur ſenſus interni, & externi, ibid.
Voluntas poteſt facere ens rationis latè ſumptum, 5. Met. q.2. a.2. n.66. p.898.

Vorago.

Vorago quid ſit? 1. Met. q.3. a.1. n.2. p.598.
Quomodo fiat, ibid.
Quo pacto differat ab hiatu, ibid.

Vox.

Vox definitur, 4. animæ, q.6. a.3. p.654.
Ad vocem efformandam requiſita, ibid.
Duplex eſt, recta, & reflexa, ibid.
Voces ſignificant ad placitum, 4. Log. q.2. art.1. num.7. p.214.
Significant primò res: ſecundò conceptus, art.2. n.17. p.216.
Earum ſignificatio non eſt quid reale, ſed ens rationis, a.3. n.25. p.218.
Non ſunt vniuerſalia, 2. Log. quæſt.1. art.2. num.9. pag.96.
Nec obiectum Logicæ, 1. Log. q.3. a.4. n.24. p.86.

FINIS.

PRÆCIPVA, QVÆ CORRIGENDA, VEL DEMENDA SVNT in hoc volumine, habentur in præſenti tabella, cuius primus numerus paginam, ſecundus columnam, & tertius lineam deſignat.

PAgina quarta, columna prima, linea ſexageſima ſecunda, qua, pro quæ, paulò poſt, q. pro D. & columna 2. linea 33. reiminus pro conceptus, p. 3. col. 2. lin. 25. Voiuocatui, pro vniuocantur, p. 8. c. 1 l. 34. demitur non, p. 12. c. 1. l. 56. affectu; pro effectu, pag. 26. col. 2. lin. 29. artis, pro articuli, p. 17. c. 2. l. 52. Sarbano, pro Sarnano, p. 25. c. 1. l. 26. deeſt, quam, p. 35. c. 1 l. 25. deeſt alteram partem, p. 39. c. 2. l. 41. contrarium, pro contrariarum. p. 43. c. 1. l 25. dechamare, pro declarare, p. 47. c. 1. l. 2. id, pro D. p. 48. c. 1, l. 31. ex, pro eſt, & ibi, col. 2. addendum, eſt. 5. p. 50. c. 2. l. 49. inutiles, pro initiales, p. 57 c. 1. l. 67. deeſt orationis. p. 59. l. 5. eſcamen. pro examen, & linea 38. deeſt nubes, p. 66. c. 2. l. 42. Rodelphus, pro Rodolphus, col. 2. linea 38. Angelicus, pro Anglicus, p. 48. c. 2. l. 9. Abb. pro Alb. ibid. Platin. pro Plotin. p. 73. c. 1. l. 38. Sot. pro Scot. lin. 19. videndum, pro cudendam, p. 76. c. 1. l. 45. deeſt Not. 1. & c. 2. l. 6. Abb. pro Alb. p. 77. c. 2. l. 27. deeſt non, p. 78. c. 2. l. 23. Auſt. pro Art. p 79. c. 2. l. 24. ſcientia practica, pro Logica, p. 81. c. 1. l. 31. citatur, pro vtatur. p. 84. c. 1. l. 39. altitudine, pro latitudine, p. 86. c. 1. l. 18. deeſt probatur 1. paulo poſt ligna, pro ſigna, ibi col. 2. l. 3. Ianuus, pro Iandunus, p. 91 c. 2. l. 3. Mattenæo, pro Manichæo, paulo poſt, comprehenditur, pro reprehenditur, p. 93. c. 2. l. 55. deeſt 2. ante Met. p. 96. c. 1. l 23. & pro ex, ibi, de prolegomenis Log. pro l. 2. de vniuerſalibus, p. 97. c. 1. l. 8. & de prolegom. Log. pro l. 2. de vniuerſalibus, p. 99. c. 1. l. 27. & de prolego. Log pro l. 2. de vniuerſalibus, p. 102. c. 2. l. 34. vniuerſitas, pro vniuerſalitas, p. 104. c. 2. l. 7. locus, pro Sotus, ibi, de prolegomenis Log. pro l. 2. de vniuerſalibus, p. 107. c. 1. l. 43. qualitate, pro quotitate, p. 109. c. 1. l. 12. Sot. pro Scot. p 111. c. 2. l. 24 patiuntur, pro partiuntur, c. 2. l. 48. relut, pro relatus, p. 115. c. 1. l. 28 ſecunda, pro ſecundæ, ibi, c. 2. l. 21. deeſt 7. addendum ante Met p. 116. c. 1. l. 10. deeſt Top. ibid. paulò poſt l. 43. rationale, pro irrationale, p. 119. c. 1. l. 4. anima, pro animal. paulo poſt l. 25. affectus pro effectus, p. 122. c. 2. l. 3. Tertio, pro primo, p. 123. c. 2. l. 39. impurificabilia, pro implurificabilia. p. 127. c. 2. l. 37. vnibile, pro rugibile, p. 128. c. 1. p. 22. ſenſibile, pro riſibile, ibid. l. 3. de prædicam. pro l. 2. de vniuerſalibus, p. 127. c. 1. l. 51. demonſtratiui, pro denominatiui, p. 146. c. 1. l. 8. Dominus Scotus, pro Dominicus Sotus, p. 147. c. 1. l. 16. demitur tertio, p 148. c. 2. l. 68. ad finem deeſt dico, p. 152. c. 2. l. 58. intentionaliter, pro intentionalia, p. 157. c. 1. l. 49. proportione, pro propoſitione. p. 159. c. 2. l. 20. extrinſeca. pro intrinſeca. p. 163. c. 2. l 62. ſicathematica, pro Mathematica, p. 165. c. 1. l. 67. Racco, pro Bacco, p. 172. c. 2. l. 55. deeſt ſpecies, p. 180. c. 2. l. 27. Tatur. pro Tatar. p. 290. c. 1. l. 7. deeſt abſolutam, ibid. c. 2. l. 7. omni pro omnis, p. 193. c. 2. l. 26. ſpectant pro ſpectans, paulò poſt deeſt facile, p. 194. c. 1. l. 12. ſemutilia, pro ſobtilia, p. 197. c. 1. l. 35. deeſt filius, paulò poſt deeſt aduenit, p. 199. c. 1. l. 67. ſed pro ſex, & c. 2. l. 42. in pro cum, & paulò poſt non pro mox, p. 202. c. 1. l. 50. Scotum pro Scoticum. p. 212. c. 2. l. 2. cuius, pro vnius, p. 213. c. 1. l. 50. malum, pro ma. cum, & ad finem artium, pro partium, & c. 2. l. 28 l. 1. pro 2. p. 214. c. 2. l 48. loquuntur, pro leguntur, p. 219 c. 2. l. 37. deeſt actus, p. 220. c. 1. l. 4. categoriam, pro categoricam, ibid. paulò poſt deeſt non, p. 221. c. 1. l. 5. deeſt tenent, p. 222. c. 2. l. 6. Philoſop. pro Philoponi, p. 223. c. 2. l. 16 deeſt, & negatiuæ, p. 224. c. 1. l. 63 Bonet, pro Boët. paulo poſt deeſt fides noſtra, p. 127. c. 2. l. 65. quia pro quio. p. 231. c. 2. l. 15. proprietate, pro prioritate, p. 233. c. 2. l. 2. demitur ſimpliciter, paulò poſt dilatione, pro dilutione deinde & pro eſt, & ad finem an pro à. p. 254. c. 1. l. 42. deeſt Petrus, & ibid. c. 2. l. 19. vt, pro &: poſteà deeſt non, ac infrà, vbertatem pro libertatem, p. 236. c. 1. l. 38. poſſibile, pro impoſſibile, p. 140. c. 2. l. 69, deeſt poſt, p. 241. c. 1. l. 9. communiter, pro communis, p. 242. c. 1. l. 36. Darij. pro Barij. paulò poſt conſeruetur, pro conſtruetur, p. 243. c. 1. l. 20. nunquam, pro tanquam. p. 245. c. 2. 33. conſeruaret, pro conſtrueret, & paulò poſt 2. pro 1 p. 649. c. 1. l. 34 capacia, pro incapacia. p. 250. c. 2. l. 16. compoſitæ, pro oppoſitæ, p 256. c. 1, l. 38. multæ, pro nullæ, ibid. c. 2 l. 64. immeritò, pro meritò. p. 261. c. 1. l. 8. pro, loco quo, paulò poſt deeſt faciunt, p, 265. c. 1. l. 16. retinent, pro reticent, ibid. c. 2. l. 17. deeſt Saciæ, p. 269. c. 1. l. 3 deeſt modus, p. 272. c. 2. l. 1. Matt. pro May: & paulò poſt Maſtr. pro Mayr. p. 273 c. 2. l. 25. nota, pro nata, p. 277. c. 2. l. 2. iam, pro cum: paulò poſt manſibilitatem, lege riſibilitatem, p. 278. c. 2. l. 27. viſibilitate, pro riſibilitate, p. 280. c. 2. l. 31 deſunt, vel mediata, p. 281. poſt initium 3. art Booet. lege Bonauent. p, 282. c. 1. l. 39. deſunt, & tenet, p. 285. c. 1. l. 65. demonſtratione, pro denominatione, p. 291. c. 2 l. 43. incertitudinem, lege certitudinem, p. 296. c. 1. l. 17. ſtalis, pro talis, ibid. c. 2 l. 19 Tob pro Tex. p. 297. c. 2 l. 26. ſecunda, pro prima, p. 302. c. 2. l. 8. intentionem lege intenſionem. p. 303. c. 1. l. 39. intentionem loco intenſionem, ibid. c. 2. l. 33 Leg. pro lib. p. 304. c. 2. l. 57. deeſt nec, p. 305. c. 1. l. 62. deeſt non, p. 311. c. 2. l. 31 incideret pro includeret, p. 315. c. 1. l. 66 epiſt. pro epit. p. 320. c. 1. l 2. ſecunda, pro ſecundò, paulo poſt, ſubſtantia, pro ſubſiſtentia, & c. 2. l. 53. deeſt non, p. 324. c. 1 l. 48 poſſe, lege per ſe. p. 325. c. 2 l. 73. Titul. pro text. p. 326. c. 2. l. 31. ex que. pro ex qua, paulo poſt deeſt non, p. 328 c. 1. l. 5. titul. pro tex. p. 332. c. 2. l 20. & infrà ſæpè repetitur Titul. pro text. p. 337. c. 2. l. 18. Angelicus, loco Anglicus. p. 341. c. 1. l. 7. Sent. pro Sot. p. 345. c. 1. l. 13. deeſt tertio, ſæpè infrà ponitur Titul. pro Text p. 348. c. 2. l. 44. Malius, pro Maſius. p. 351. c. 2. l 9. Baſſæus, pro Baſſolius. Titul pro Tex. ſæpè tu corrige, p. 366. c. 1. l. 49. non loco num. p. 376. c 1 l. 55 2. pro 1. p. 590. c. 2. l. 1. tunc, pro ſunt, p. 384. c. 1. l. 46 ma. pro pars, p. 392. c. 2. l. 54 oppoſitione, pro appoſitione, & paulo poſt amittis, pro admittis, p. 395. c. 2. l 41. cap. pro lib. p. 396. c. 2. l. 54 deeſt principium, p. 400. c. 2. l. 7. baſiliſco, pro baſilico, p. 401. c. 1. l 6. opponemus, pro apponemus, & p. 161 c. 2. l 37. oppoſitè, pro appoſitè, p. 402. c. 1. l. 42. intrinſeca, pro extrinſeca, p. 161. c. 2. l. 26. tract. pro text. p. 404. c. 1. l. 16. ſanitatem, lege finitatem. p. 405. c. 2. l. 4 ſeparabilia, pro inſeparabilia, p 407. c. 2 l. 17. adducitur, pro educitur, p. 409. c. 1. 26. deeſt in: p 410. c. 2 l 55. intrinſecus, pro extrinſecus, p. 412 c. 1. l. 3. intrinſecum, pro extrinſecum, & c. 2. l. 1, art. 1. generi, pro Geneſi, p. 414 c. 1. l. 27. dependens, pro expendens, p. 419. c. 1. l. 66. independens lege dependens, p 424. c. 1. l. 12. ad finem epiſt. pro epit. p. 438. c. 2. l. 15. intrinſeca, pro extrinſeca, p. 447. c. 1. l. 28. vnum lege vanum, p. 448. c. 1. l. 62. extrà, pro intrà. p 449. c. 2. l. 64. intrinſeco, pro extrinſeco, p. 450. c. 2. l. 35 intrinſeca, pro extrinſeca, & vnius pro intus. p. 452. c. 23. multa, lege nulla, ibid. paulò poſt immemorato, pro memorato, p 435. c. 1. l. 1 ordinata, pro abſoluta. p. 455. c. 2. l. 9 primo, pro ſecundo, p. 460. c. 1. l. 49. deeſt non, p. 464. c. 1. l. 28. extrinſeca, pro intrinſeco, poſtea 4. pro 1. p. 463. c. 1. l. 2. dicitur, loco deciditur, p. 472. c. 1. l. 13. negat, pro allegat, p. 476. c. 2. l. 5. ſuaderi, pro ſuadetur, p. 478. c. 1. l. 6 aut, pro æuo, 479. c 1. l. 18. defertur, pro aufertur, p 480. c. 2. l. 1 ad finem deſunt, vel ab intrinſeco. p. 485. c. 2. l. 3. prima, pro ſecunda, p. 494. c. 1. l. 6. tum, pro num: & paulò poſt, deficere, pro ſufficere. p. 502. c. 2. l. 20. ſecunda notitia, pro ſecundo notabili, p. 516. c. 1. l. 22. anima, pro animal. p. 523. c. 2. l. 10. polla, pro polleat, paulò poſt, deeſt non, p. 523. c. 1. l. 43 deeſt non, p. 538. c. 2. l. 53. oppoſito, pro appoſito, p. 541. c. 1. l. 2. attendit, pro oſtendit, p. 542. c. 1. l. 44. vnus homum, pro homo, p. 543. c. 1 l. 27 diſtribuuntur, loco definiuntur, p. 544 c. 2. l 1. nondum, lege non ſolum. p. 546. c. 2. l 7. deeſt igni, p. 547. c. 1. l. 24. affici, pro effici, p. 548. c. 2. l. 65. deeſt extrà: & poſteà paſſu, pro paſtu p. 558. c. 1. l. 62. huius, loco ſimul, & c. 2. l. 27. indiuiditur, pro indicitur, p. 569. c. 9 l. 1. in fine illuminata, pro illimitata, p. 573. c. 1. l. 20. metus, lege metas, p 575. c. 1. l. 49. nolitionis, loco molitionis, 594. c. 1. l. 6. deeſt non, p. 597. c. 1. l 2. ad fin. expoſitione, pro exploſione, p. 598. c. 1. l. 18. oſtenditur, pro offenditur, ibid. in titulo art. 1. & ſpuris, pro ſpectris, p. 610. c. 1. l. 43. negatiua, pro vegetatiua, p. 611. c. 1. l. 12. effectus, loco affectus: paulò poſt deeſt eſt, p. 615. c. 2. l. 22 ſecundo, pro tertio, p. 621. c. 1. in fine deciſionem, lege deſitionem. p. 624. c. 1. l. 21. deeſt, in: poſteà rationalis, loco irrationalis, p. 637. c. 1. l. 9. mox, pro vox, poſteà, c. 2. l. 7. melior, pro molior, p. 644. c. 1. l. 36. deeſt in, p. 645. ad finem, recipit, pro reſpicit, p. 648. c. 2. l. 25. loci, pro lucis, p 656. c. 2. l. 1. Philoſophus, pro Philoponus, p. 674. c. 1. l. 49. deeſt exit, p 678. c. 1 l. 9. deeſt non, p 680. c. 2. l. 18. deeſt præteritus, p. 683. c. 1. l. 22. deeſt animalia. p. 649. c. 2. l. 17. relationis, ſuppla relatio rationis, p. 697. c 1. ad finem deeſt non, 709. c. 2. 43 noluit, pro voluit, 714. c. 2. l. 47. deeſt non, 724. c. 1. l. 1. vobis, pro nobis, p. 719. c. 2. l 9. ego, pro nego, & ad finem deeſt viæ. p. 734. c. 1. l. 11. diuiſo, pro compoſito, p 737. c. 2. l. 33. deeſt non, p. 741. c. 2 ad finem, deeſt eſſe, p 745. c. 1. l. 24. deeſt non, p. 751. c 1. ad finem, ſupple exiſtentiam, p766 c. 1. l. 36. ferè, pro fert. p787. c. 2. ad finem. amoris, loco timoris, p795 c. 2. l. 21. concludente, pro excludente, p. 797. c. 2. l. 10. deſunt, aut moralia. p. 807. c. 2. l. 12. Doct. pro Dui. poſteà Complect. pro Complut. p. 813 c. 1. l. 27. piol. ſupple polit, p. 816. c. 2. l. 6. 8. pro 5. p. 817. c. 1 l. 7. Auguſt. pro Angel. p. 818. c. 1. l. 36. primò, pro tertiò, c 2. l. 24. libertas, pro liberalitas, p. 824 c. 2. in fine paritas, pro diſparitas, p. 830. c. 2. l. 2. deeſt nego, p. 833. c. 1. in fine, allata pro ablata, p. 849. c. 1. l. 33. implicitæ, loco implicitæ, p. 849. c. 2. l. 35 ablatum, lege allatum, p. 854. c. 2. l. 39. proportio, pro propoſitio, p. 872. c. 1. l 15. rationem, ſupple relationem, p 874. c. 2. l. 3. 5. pro 1. p. 880. c. 2. l. 40. deeſt ex, p. 882. c. 1. l. 21. deeſt ſi, p, 898. c. 1. ad finem obiecti, pro obiici, c. 2 l. 31. præſtantia, pro præſentia.

KONSERVIERT DURCH
ÖSTERREICHISCHE FLORENZHILFE
WIEN 1967

005661625